WOORDENBOEKEN NIEUWE TALEN

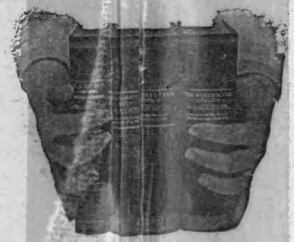

Elk deel afzonderlijk verkrijgbaar
à *f* 6,25

Prijs der 4 Woordenboeken NIEUWE TALEN
per stel besteld . . . . . *f* 40,00

K. TEN BRUGGENCATE,

9e, herziene en verbeterde druk

I. ENGELSCH-NEDERLANDSCH *f* 6,25
II. NEDERLANDSCH-ENGELSCH *f* 6,25

TWEE DEELEN IN ÉÉN OF TWEE BANDEN . . . . . *f* 12,00

I. VAN GELDEREN,

5e, herziene en verbeterde druk

I. DUITSCH-NEDERLANDSCH *f* 6,25
II. NEDERLANDSCH-DUITSCH *f* 6,25

TWEE DEELEN IN ÉÉN OF TWEE BANDEN . . . . . *f* 12,00

C. R. C. HERCKENRATH,

4e, herziene en verbeterde druk

I. FRANSCH-NEDERLANDSCH *f* 6,25
II. NEDERLANDSCH-FRANSCH *f* 6,25

TWEE DEELEN IN ÉÉN OF TWEE BANDEN . . . . . *f* 12,00

Het eenige Fransche Woordenboek, dat bij ieder woord de uitspraak phonetisch aangeeft

M. J. KOENEN-
Dr J. ENDEPOLS,

VERKLAARD HANDWOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL

13e, herziene en verbeterde druk

In één deel *f* 6,25

WOORDENBOEKEN OUDE TALEN

DR. J. MEHLER, NEDERLANDSCH-LATIJNSCH
2e druk. **Prijs, gebonden f 5,90**

DR. F. MULLER JZN., GRIEKSCH-NEDERLANDSCH
Prijs, gebonden . . . . . f 14,90

DR. J. VAN WAGENINGEN — DR. F. MULLER JZN., LATIJNSCH-NEDERLANDSCH
3e druk. Prijs, gebonden f 14,90

Prijs der 3 Woordenboeken OUDE TALEN per stel besteld f 33,50

BEOORDEELINGEN:

Dr. J. Mehler, Nederlandsch-Latijnsch, 2e dr., f 5,90

Zelfs bij een langdurig en veelvuldig gebruik zal het blijken, dat dit woordenboek, waarin bijna geen drukfouten zijn, een zeer **vertrouwbare gids** mag genoemd worden. *Museum.*

Dr. F. Muller Jzn., Grieksch-Nederlandsch, f 14,90

Aangezocht een nieuwen druk van het woordenboek van Van den Es te bezorgen, kwam de Amsterdamsche hoogleeraar er al dra toe dien arbeid op te geven en een geheel eigen werk te schrijven, een ondernemen dat op zich zelf respect verdient maar boven allen lof gaat, wanneer men in aanmerking neemt, op wat voortreffelijke wijze Dr. Muller zich van zijn taak kweet door een uitgebreide bronnenstudie en door tal van philologische beschouwingen en verhandelingen op grammaticaal en syntactisch gebied in den tekst te lasschen. *De Maasbode.*

Daar de uitkomsten van de nieuwste onderzoekingen bij de samenstelling verwerkt zijn, gelooven wij dat dit Grieksch-Nederlandsche woordenboek een vergelijking met de beste Grieksche woordenboeken van het buitenland kan doorstaan. *N. R. Courant.*

Zonder eenigen twijfel is deze vernieuwing tevens een zeer groote verbetering. *Propria Cures.*

Dr. J. van Wageningen — Dr. F. Muller Jzn., Latijnsch-Nederlandsch, 3e druk . . . f 14,90

Zij, die zich het bezit van dit werk verzekeren, behoeven geen ander lexicon meer aan te schaffen, hoever men zich ook in het Latijn wil bekwamen. *Vox Medicorum.*

Het boek maakt reeds bij den eersten aanblik een prettigen indruk: mooi papier, heldere druk, en dank zij het oordeelkundig gebruik van drie soorten vette letters, zijn de omvangrijke artikels overzichtelijker dan in alle andere mij bekende Latijnsche woordenboeken. Wij zijn van gevoelen, dat deze nieuwe druk een schitterende prestatie is. A. GEEREBAERT S. J.
in *De Standaard v. België*.

Het boek zal in de nieuwe bewerking nog bruikbaarder en aantrekkelijker blijken. *Fraternitas.*

Door voor dit boek weer te bezigen het oude formaat, heeft de firma J. B. Wolters het werk met zijn omvangrijke artikels zeer aan overzichtelijkheid doen winnen. *De Maasbode.*

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK

DER

NEDERLANDSCHE TAAL

(TEVENS VREEMDE-WOORDENTOLK)

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK

DER

NEDERLANDSCHE TAAL,

(TEVENS VREEMDE-WOORDENTOLK)

VOORAL TEN DIENSTE VAN HET ONDERWIJS,

BEVATTENDE

RUIM **75 DUIZEND** WOORDEN EN UITDRUKKINGEN OP ALLERLEI GEBIED, EIGENE EN VREEMDE MET AANDUIDING VAN HET ACCENT EN DE UITSPRAAK; VERKLARING VAN FIGUURLIJKE BETEEKENISSEN, VAN ZEGSWIJZEN EN VAN SPREEKWOORDEN, — MET TWEE BIJLAGEN

ALSMEDE EEN LIJST VAN ENGELSCHE WOORDEN MET HUN UITSPRAAK, IN PHONETISCHE TEEKENS,

DOOR

M. J. KOENEN,

MET MEDEWERKING VAN

DR. J. ENDEPOLS.

DERTIENDE, VERMEERDERDE DRUK.

f 6,25

BIJ J. B. WOLTERS' U. M. — GRONINGEN, DEN HAAG.

VOORBERICHT BIJ DEN DERTIENDEN DRUK.

Bij het verschijnen van dezen 13en druk past vóór alles een woord van dank voor de sympathieke wijze, waarop de vorige druk én door de schoolwereld én door den handel én door de pers is ontvangen.

Die ontvangst sterkte ons in de overtuiging, dat het Handwoordenboek wezenlijk in een behoefte voorziet en dat inhoud, vorm en bewerking op prijs worden gesteld; zij was ons een aansporing om onverpoosd tijd en vlijt ten beste te geven, om het werk het volste vertrouwen waardig te doen blijven.

Er is inderdaad heel wat arbeid ten koste gelegd aan dezen 13en druk; er heeft als een herziening plaatsgehad van den inhoud, maar vooral van den vorm: *a.* het overzicht van de verschillende beteekenissen van eenzelfde titelwoord is in vele gevallen vergemakkelijkt door die bet. te nummeren en aan elk nummer een verklarend voorbeeld toe te voegen; *b.* aan de etymologie is gegeven wat haar toekwam, door etymologisch gelijke woorden onder één rubriek te brengen en ze enkel af te scheiden door een vetter cijfer; *c.* de homoniemen werden door Romeinsche cijfers aangeduid.

Wat den *inhoud* betreft, werd naar beknoptheid, naar juistheid en doelmatigheid van verklaring gestreefd; verbeteringen werden aangebracht, waar die noodig waren gebleken; de aanvullingen alsook de verwerking van titelwoorden zijn niet gering; aan uitheemsche woorden, die bij honderdtallen in onze veelbewogen dagen de Nederlandsche taal binnendrongen, werd een plaatsje gegund en dit vooral met het oog op de practijk.

Over de *methodiek* van het boek een enkel woord. Vastgehouden is aan het beginsel der concentratie, vooral met het oog op het onderwijs. Het is onze vaste overtuiging, dat het telkens verwijzen naar zinverwante woorden en uitdrukkingen het boek een paedagogische waarde geeft van niet geringe beteekenis, het maakt het uitgebreide veld der Nederlandsche taal eenigszins overzichtelijk. Ten andere, daar de titelwoorden werden gekozen op alle gebied van kennen en kunnen, kreeg het werkje eenigszins het karakter van een encyclopedie.

Zeer veel dankt deze 13e druk aan de gewaardeerde medewerking van *Dr. J. Endepols*, leeraar aan het gymnasium te Maastricht. Tevens wordt dank gebracht voor de bewijzen van belangstelling, zoo ruimschoots genoten, en voor de voorlichting van meerdere zijden ontvangen; namen te noemen zou ons te ver voeren.

Moge deze herdruk het gunstig onthaal vinden, dat aan zijn voorgangers ten deel viel.

Maastricht, Juli 1920. M. J. KOENEN.

INHOUD EN BLADWIJZER.

Voorbericht bij den dertienden druk.

Sleutel voor den gebruiker:

I. Afkortingen.

II. Teekens.

III. Alphabetische lijst van Engelsche woorden (Uitspraak).

Verklarende Woordenlijst, A—Z, met de *Afkortingen* voorop in twee kolommen, blz. 1—1190

Bijlagen.

I. Titels en predicaten, zoowel op adressen als bij 't aanspreken van verschillende vorstelijke personen, waardigheidsbekleeders enz. 1191

II. Aardrijkskundige namen en hun geslacht:

1°. Binnenlandsche wateren 1194

2°. Buitenlandsche wateren 1195

Opmerkingen. 1°. In de *Verklarende Woordenlijst* zijn tal van eigennamen en technische termen op 't gebied van aardrijkskunde, geschiedenis, letterkunde, dichtkunde, spraakkunst enz. opgenomen.

2°. Waar de ruimte het toeliet, werd op voldoende wijze de uitspraak van uitheemsche woorden aangegeven of aangeduid.

3°. In de telkens vooropstaande lijsten van afkortingen is het meest gangbare vermeld en verklaard.

4°. Namen uit de oude geschiedenis en uit de Grieksche en Germaansche of Noorsche mythologie zijn in de rij der titelwoorden geplaatst.

5°. Ter wille van hun spelling of hun taalgeslacht kregen meermalen woorden een plaatsje, wier beteekenis algemeen bekend mag ondersteld worden.

6°. Duizenden voorbeelden werden gegeven, zoo ook aanhalingen uit schrijvers, en wel als materieel voor het taalgebruik, en ter toepassing.

7°. De fig. beteekenissen, ook de overdrachtelijke, vindt men telkens vermeld, en niet karig is de opname van allerlei zegswijzen, spreekwoorden, ook uit de spreektaal, de volkstaal, de gewestelijke taal en het Bargoensch.

SLEUTEL VOOR DEN GEBRUIKER.

I. AFKORTINGEN.

aank. — aankondigend.
aardk. — aardkunde.
aardr. — aardrijkskunde.
afl. — afleiding.
ald. — aldaar.
alg. — algebra, algebraïsch.
algem. — algemeen.
Barg. — Bargoensch.
beeldh. — beeldhouwkunst.
bep. — bepaling.
bet. — beteekent, beteekenis.
Bijb. — Bijbel.
bij overdr. — bij overdracht.
bijz. — in 't bijzonder.
bij uitbr. — bij uitbreiding.
bij verk. — bij verkorting.
bilj. — biljart.
bn. — bijvoeglijk naamwoord.
boekdr. — boekdrukkunst.
boekh. — boekhandel.
bouwk. — bouwkunde.
bv. of b.v. — bijvoorbeeld.
bw. — bijwoord, bijw. uitdrukking.
cosmogr., cosm. — cosmographie.
d. — de, der.
dansk. — danskunst.
delfst. — delfstof.
delfstofk. — delfstofkunde.
den. — denominatief.
dicht. — dichterlijk.
dichtk. — dichtkunde.
dw. — onvoltooid deelwoord.
e. — een, eene ; en.
econ. — economie.
eig. — eigenlijk, eigenlijke beteekenis.
ellipt. — elliptisch, d.i. met uitlating.
Eng. — Engeland, Engelsch, Engelschen.
enk. — enkelvoud.
enz. — en zoo voort.
fab. — fabelleer of mythologie.
fam. — familie.
fig. — figuurlijk, figuurlijke beteekenis.
fot. — fotografie.
Fr. — Fransch, uit het Fransch; Frankrijk.
freq. — frequentatief.
geb. — geboren.
geneesk. — geneeskunde, geneeskundig.
germ. — germanisme.
gesch. — geschiedenis, geschiedkundig.
gest. — gestorven.
gew. — gewestelijk of provinciaal.
gmv. — geen meervoud.
gmz. — gemeenzaam, tot den alledaagschen spreektrant behoorende.
godg. — godgeleerd, godgeleerdheid.
Gr. — Grieksch, Griekenland, Grieken.
gymn. — gymnastiek.
H. — Heilig, Heilige.
hand. — handel.
Hebr. — Hebreeuwsch.
heelk. — heelkunde.
Herv. — Hervorming, Hervormde godsdienst.
iem. — iemand ; iems — iemands.
i.d. ; i.e. ; i.h. — in de(n); in een; in het.
inz. — inzonderheid.
ir., iron. — ironisch, ironiek.
Isr. — Israëlieten, Israëlietisch.
Ital. — Italiaansch.
jagerst. — jagerstêrm.
Jav. — Java, Javaansch.
kerkgesch. — kerkgeschiedenis.
klankn. — klanknabootsing.
kleerm. — kleermakerij.
kleinacht. — kleinachtend.
krijgsw. — krijgswezen.
i. — in.
landb. — landbouw.
Lat. — Latijn, Latijnsch.
l. — lees.
lett. — letterlijk.
letterk. — letterkunde.
Mal. — Maleisch.
m. — mannelijk.
m. — met.
mar. — marine.
meetk. — meetkunde, meetkundig.
mets. — metselen, metselaar.
mil., milit. militair (krijgswezen).
minacht. — minachtend.
muz. — muziek, muziekleer.
mv. — meervoud.
myth. — Gr. mythologie ; ook : mythologisch.
N. — noord, noorden, noordelijk, noorder.
N.-N. — Noord-Nederland.

n.d. ; n.e. ; n.h. — naar de(n) ; naar een ; naar het.
nat. — natuurkunde.
Ned. — Nederland, —s, —sch.
nl. — namelijk.
neo. — neologisme.
O. — oost, oosten, oostelijk.
o. — onzijdig ; ook.
o. d. ; o. e. ; o. h. — op de(n) ; op een ; op het.
O.-I. — Oost-Indië, Oostindisch.
ontl. — ontleedkunde.
onr. — onregelmatig.
oorl. — oorlog, oorlogswezen.
oorspr. — oorspronkelijk.
oudt. — oudtijds.
overdr. — overdrachtelijk.
paedag. — paedagogie.
photogr. — photograaf, —graphie, —graphisch.
plantk. — plantkunde.
pl.m. — plus minus.
pleon. — pleonasme, pleonastisch.
Prot. — Protestant, Protestantsch.
ps. — persoon.
R.-K. — Roomsch-Katholiek, —-Katholieke.
rechtst. — rechtsterm, tot het rechtswezen behoorende.
redupl. — reduplicatie, verdubbeling.
reflex., refl. — reflexief, wederkeerig.
rekenk. of rek. — rekenkunde, rekenkundig.
Rom. — Rome, Romeinsch, Romeinen.
Russ. — Russisch of uit Rusland.
samenst. — samenstelling(en).
samentr. — samentrekking(en).
sat. — satiriek, satirisch.
sarc. — sarcasme, sarcastisch.
scheepst. — scheepsterm, schippersterm.
scheepsb. — scheepsbouw.
scheik. — scheikunde.
scheldn. — scheldnaam.
scherts. — schertsend, scherts.
schilderk. — schilderkunst.
schimpn. — schimpnaam.
smed. — smederij.
Sp. — Spanje, Spaansch, Spanjaarden.
spoortr. — spoortrein.
spoorw. — spoorweg, —wegen.
spotn. — spotnaam.
spott. — spottend.
spraakk. — spraakkunst.
spreekt. — spreektaal.
spreekw. — spreekwijze, spreekwoord.
staath. — staathuishoudkunde.
steenh. — steenhouwer, steenhouwerij.
sterrenk. — sterrenkunde.
stoomw. — stoomwezen.
stud. — studententaal, studentenwereld.
taalk. — taalkunde.
teek. — teekenkunde.
tegenst. — tegenstelling.
telw. — telwoord.
timm. — timmeren, timmerman.
toon. — tooneel.
tuin. — tuinieren, tuinbouw.
t. w. — te weten.
tw. — tusschenwerpsel.
typ. — typographie, typographisch (boekdr.).
uitbr. — uitbreiding.
uitdr. — uitdrukking.
v. — van, voor ; v. d. ; v. e. ; v. h. — van de(n), van een, van het.
verg. — vergelijk.
verkl. — verkleinwoord.
vero. — verouderd.
Vl. — Vlaamsch of Vlaamsche.
vlg. — volgende.
volksn. — volksnaam.
volkst. — volkstaal.
vnw. — voornaamwoord.
vgw. — voegwoord, voegwoordelijk.
vr. — vrouw, vrouwelijk.
vz. — voorzetsel.
W. — west, westen, westelijk.
waarsch. — waarschijnlijk.
wapenk. of wap. — wapenkunde.
wat. — waterstaat, waterbouwkunde.
werkt. — werktuigkunde.
wev. — wever, weverij.
w. i. g. of w. g. — weinig in gebruik, weinig gebruikelijk.
wisk. — wiskunde.
w.w. of ww. — werkwoord.
z. — zie.
Z. — zuid, zuiden, zuidelijk.
Z.-A. — Zuid-Afrika ; —-Afrikaansch.
zeet. — zeeterm.
zeew. — zeewezen, tot de zee behoorend.
zegsw. — zegswijze.
z. g. of zgn. — zoogenaamd, —genoemd.
zie of z. ald. — zie aldaar.
zn. — zelfstandig naamwoord.
Z.-N. of Z.-Ned. — Zuid-Nederland, Zuid-nederlandsch.
† — gestorven of overleden.

Bild. — Uit een gedicht van Bilderdijk.
Bogaers, Bog. — Uit een gedicht van Bogaers.
Busk. H. — Uit een werk van Busken Huet.
C. O. — Uit de Camera Obscura.
Da Costa — Uit een gedicht van Da Costa.
De Gén. — Uit een gedicht van De Génestet.
v. Deyssel. — Uit proza van Van Deyssel.
Geel. — Uit een opstel van Jacob Geel.
Hofd. — Uit een gedicht of werk van Hofdijk.
Jonath. — Uit: Waarheid en Droomen van Jonathan (J. P. Hasebroek).
Koetsv. — Uit een werk (Pastorij) van Koetsveld.
Ledeg. — Uit een gedicht v. Ledeganck.
Max H. — Uit Max Havelaar.
Mult. — Uit Multatuli's werken.
Potg. — Uit proza van Potgieter.
Schaepm. — Uit H. J. Schaepman (Dichtwerken).
Staring of St. — Uit de gedichten v. Staring.
V. Lenn. — Uit een werk van Van Lennep.
Veth — Uit Java van P. J. Veth.
Vond. — Uit een gedicht van Vondel enz. enz.

II. TEEKENS.

— vervangt in uitdrukkingen het titelwoord, b.v. **Dunk:** *een goeden —, een slechten — van iets hebben.*
— vervangt bij verbuiging het titelwoord, b.v. **Drukkend :** *—e belastingen.*
— vervangt in afgeleide en samengestelde zelfst. nw. en bijv.nw. den stam of het grondwoord, b.v. **Drinken : —er, —lied ; Indompelen, —ing.**
— vervangt in een groep samenstellingen het eerste lid van het titelwoord, als : **Burgerdochter: —gasthuis, —huis; Burggraaf: —gravin, —voogd, —vrouw, —wal.**
— vervangt bij de w.w. het voorvoegsel of wel het eerste lid, b.v. **Herdenken,** —-dacht, heeft —dacht ; **Inhalen,** haalde —, heeft —gehaald.
—en, —s, —'s, —eren of *—ers,* achter zelfst. nw., duidt de vorming van het meervoud.
—je, —pje, —tje of *—etje* duidt de vorming van het verkleinwoord aan.
—er, —st duidt de trapvormen aan.

O p m e r k i n g e n. 1^0. Van de sterke w.w. zijn twee vormen van de vervoeging gegeven : idem, voor de onregelmatige zwakke en sterke w.w. Van de regelmatige zwakke w.w. is het voltooide deelwoord opgenomen, veelal ook de onvolt. verleden tijd.

2^0. Samengestelde w.w. zijn dan alleen opgenomen, als het om de verklaring der beteekenis noodig was : dus zoeke men in dit boek niet : *aanbedelen, aanloeren* enz., enz. Werkwoorden, afgeleid met de voorvoegsels *be-, er-, ge-, her-, ont-* en *ver-* zijn opgenomen als dit om de beteekenis of het gebruik wenschelijk bleek.

3^0. Bij de werkwoorden op *-eeren,* als : *studeeren, soupeeren,* wier vervoeging natuurlijk regelmatig zwak is : *hij studeerde, heeft gestudeerd,* is kortheidshalve niets van de vervoeging vermeld.

UITSPRAAK DER ENGELSCHE WOORDEN.

Gaarne erkennende, dat het ondoenlijk is de uitspraak van Engelsche woorden in Nederlandsche klankteekens aan te geven, doch vasthoudende aan het beginsel dat een v o l l e d i g e *phonetische transscriptie* in een Nederlandsch woordenboek niet op haar plaats is, (daarvoor zij naar een goed Engelsch woordenboek verwezen), heb ik, ten gerieve van hen, die niet of niet voldoende met de Engelsche taal op de hoogte zijn, de Engelsche woorden, die in dit Handwoordenboek voorkomen, hier bijeengebracht 1) en is getracht de juiste uitspraak, beter dan in vroegere drukken, te benaderen door g e d e e l t e l ij k, d.i. waar strikt noodzakelijk, gebruik te maken van *phonetische teekens.*

Een verklaring dezer teekens volge hier : de vet-gedrukte klinker wijst den klemtoon aan.

VERKLARING DER TEEKENS.

K l i n k e r s.

ɐ = klank tusschen de *u* uit Nederl. h*u*t en de *a* uit Nederl. b*a*d; ongeveer als *ö* uit Duitsch G*ö*tter. Niet de lippen vooruitbrengen.
ɐ̂ = ongeveer als *eu* in Fransch l*eu*r of Ned. fr*eu*le.
ai = ongeveer als *ei* in Duitsch w*ei*b, of Nederl. *ai* !: uitroep bij pijngevoel.
au = tweeklank, bestaande uit ongeveer *e* uit Nederl. w*e*b + *oe* uit Nederl. b*oe*k.
ê = ongeveer als *é* in Fransch pr*ê*tre of *ae* uit Nederl. w*ae*reld.
ô = ongeveer als *o* in Fransch enc*o*re.
oe = korter dan *oe* in Nederl. b*oe*k.
o͞e = langer dan *oe* in Nederl. b*oe*r.
ə = stomme *e* als in Fransch l*e*, doch „voller", naderend naar *eu* uit Fransch l*eu*r. Een apostrophe (') stelt denzelfden klank „veronachtzaamd" voor. Niet de lippen vooruitbrengen !

N.B. 1. De korte *a* en de korte *e* zijn beide door het teeken *e* aangeduid. Hierbij zij echter opgemerkt, dat de Eng. korte *a* nadert tot de *a* van Fransch gr*a*sse en de Eng. korte *e* tot de *i* van Nederl. p*i*t, d.i. vrijwel gelijk is aan de *e* van Fransch l*e*s.

2. De korte Eng. *i* is aangeduid door het teeken *i*. Hierbij zij opgemerkt, dat deze klank „hooger" ligt dan de Nederl. korte *i* en de *ie* nadert uit Nederl. P*ie*t.

3. Het teeken *aa* stelt een meer vollen, open klank voor dan de *aa* in Nederl. W*aa*l.

4. Het teeken *o* stelt steeds den klank voor van *o* uit Nederl. h*o*k, nooit dien van *o* uit Nederl. w*o*l.

5. Een *j* achter een klinker (eej, iej, ôj) geeft aan, dat de klinker met *j* of *ie* verlengd wordt, d. i. gerekt wordt uitgesproken als, in gemeenzame uitspraak, *ee* in Nederl. z*ee*, tw*ee*.

6. Het teeken *oo* voor de lange Eng. *o* geeft ongeveer de *oo* aan uit Ned. b*oo*r verlengd met een *w* of *oe-klank* ; ze klinkt vrijwel als in sommig Nrd.-Holl. dialect *oo* in b*oo*t.

7. De *i* in den veel voorkomenden uitgang *ing* steeds duidelijk met de Eng. *i* (zie 2) uit te spreken.

M e d e k l i n k e r s.

g = als *g* in Fransch *g*arçon en fati*gue*, ook als eindletter (nooit als Ned. *g* !).
th = scherpe medekl., te vormen als volgt : men plaatse de punt der tong tegen den onderrand der bovensnijtanden, zonder dat de tongpunt *tusschen* de tanden komt, en trachte met die tongpositie een *s* uit te spreken.
dh = zachte medekl., te vormen door, met de tongpositie als bij **th** beschreven, te trachten een *z* uit te spreken.

N.B. 1. De teekens *ng* en *nk* uit te spreken als in de Ned. woorden ba*ng* en ba*nk*.

2. Het teeken *w* uit te spreken met vooruitgebrachte lippen en de tong in de *oe*-positie, d. i. ongeveer als *ou* in het Fransche *oui*.

---

1) Onmiddellijk achter deze woorden vindt de gebruiker in den tekst de aanduiding Eng. (Engelsch) geplaatst.

3. De teekens *sj* en *zj* *niet* uit te spreken als *s* + *j* en *z* + *j*, doch als een enkelvoudigen klank, d. i. als *ch* in 't Fransche *che*val (Ned. *sj*ouwer) en de *j* in 't Fransche *j*ardin.
4. De Engelsche *r* nooit laten „rollen".
5. De Engelsche *l* klinkt „voller" dan de Nederlandsche, doordat de tongpunt minder vóór in den mond het verhemelte raakt.
6. De Engelsche *v* klinkt „lichter", d.i. zwakker, dan de Nederlandsche. Zij klinkt als in 't Fransche *v*ille en komt zeer nabij de Nederlandsche *w*.
7. De Engelsche *p*, *t* en *k*-klanken hebben, vooral aan het begin eener beklemde lettergreep, een zwakke aspiratie, d.i. een *h*, na zich. Men overdrijve niet!
8. Zachte medeklinkers (b—d—g—z—(d)zj, enz.) op het einde van woorden en lettergrepen zacht uit te spreken.
9. In verbindingen als *lf*, *lp*, *lk*, n i e t, zooals in 't Nederlandsch, een vluchtige *ə* inlasschen.

Accountancy, *əkauntənsi* (i-kort !).
Accountant, *əkaunt'nt.*
Acre, *eejkə.*
Affidavit, *efideejvit* (e en i-kort !).
Afterdinner, *aaftədinə* (i-kort !).
Afternoon tea, *aaftənōēntiej.*
Ale (Pale ale), *eejl* (*peejl* —).
All right, *ôl rait.*
Arrowroot, *eroorōēt* (e-kort !)
Axminster, *eksminstə* (of Ned. uitspr.).

Baby, *beejbi*, (i-kort !).
Bar, *baa.*
Baronet, *berənit* (e-kort !).
Barrel, *berəl* (e-kort !).
Bath (—orde, —papier), *baath.*
Bedlam, *bedl'm.*
Beowulf, *biejəwoelf* (*beejəwoelf*).
Blizzard, *blizəd* (i-kort !).
Blue-stocking, *blōēstoking* (o-kort !).
Blunder, *blɒndə* (of Ned. uitspraak).
Board, *bôd.*
Boarding-house, *bôdinghaus.*
Board of Trade, *bôd ov treejd.*
Bobby, *bobi* (o en i-kort !).
Body, *bodi* (o en i-kort !).
Bookmaker, *boekmeejkə.*
Boomerang, *bōēməreng.*
Border, *bôdə.*
Boss, *bos.*
Bottle, *botəl* (o-kort !).
Bowl (Ned. Bool), *bool.*
Boy, *bôj.*
Boycot (boycotten), *bôjkot.*
Boyscout, *bôiskaut.*
Brandy, *brendi* (i-kort !).
Brittannia, *britenjə* (i-kort !).
Broker, *brookə.*
Browning, *brauning.*
Brownist(en), *braunist* (of Ned. accent).
Buggy, *bɒgi* (i-kort !).
Bull (John —), *boel* (*dzjon boel*).
Bungalow, *bɒnggəloo.*
Bushel, *boesj'l.*
Business (—man), *bizinis* (—*men*) (i's-kort ! Tweede *i* zeer vluchtig).
Byron(iaansch), *bairən.*

Cab, *keb.*
Cairn, *kêən.*
Cake, *keejk.*
Cake-walk, *keejkwôk.*
Cannon, *kenən* (e-kort !).
Cant, *kent.*
Canvas, *kenvis.*
Cape, *keejp.*
Captain, *keptin* of *kept'n.*
Check, *tsjek.*
Cheque, *id.*
Cheer, *tsjieə.*
City, *siti* (i's-kort !).
Claim, *kleejm.*
Clan, *klen.*
Cloak, *klook.*
Closet (Water-closet), *klozit* (*wôtə* —) (o-kort !). Ook Nederl. uitspr.
Cocktail, *kokteejl.*
Cokes, *kooks.*
Comfort, *kɒmfət.*
Compound, *kompaund.*
Consols, *konsolz* of *kənsolz.*
Constable, *kɒnstəb'l.*
Corned (—beef), *kônd* (—*biejf*).
Cosy (cozy), *koozi* (i-kort !).
Cottage, *kotidzj* (o-kort !).
Covenant, *kɒvənənt.*
Cowboy, *kaubôj.*
Cricket, *krikit* (i-kort !).
Crown, *kraun.*
Cup, *kɒp.*

Dandy, *dendi* (i-kort !).
Darling, *daaling.*
Debater, *dibeejtə.*
Debating-club, *dibeejtingklɒb.*
Derby-day, *daabi-deej* of *dûbi-deej.*
Detective, *ditektiv.*
Dissolving views, *dizolving vjōēz* (i-kort).
Dominion(s), *dəminj'n(z).*
Down, *daun.*
Dreadnought, *drednôt.*
Dry, *drai.*

Eagle, *iejg'l.*
Esq. of Esqre = Esquire, *əskwaiə.*
Essay (—isten), *eseej*, (e-kort !) (—*isten* : Ned. accent).
Estate, *esteesjt.*
Evening-dress, *iejvningdres.*
Everlasting, *evəlaasting* (e-kort !).
Exchange, *ekstsjeejnzj.*
Exhibition, *eksibisj'n* (i's-kort !).

Fair, *fêə.*
Fancy (—fair), *fensi* (—*fêə*) (i-kort !).
Farewell, *fêəwel.*
Farm, *faam.*
Farmer, *faamə.*
Farthing, *faadhing.*
Far West, *faawest.*
Fashion, *fesj'n.*
Fashionable, *fesjənəb'l.*

Fellow, *fe**e**loo* (e-kort !).
Fifth Avenue, *fifth e**e**vənjoe* (e-kort !).
Finish, *fi**i**nisj* (i-kort !).
Fittings, *fi**i**lingz* (i-kort !).
Five o'clock (— tea), *fa**i**vəkl**o**k(tiej)*.
Flirt, *flô**e**t*.
Flirtation, *flô**e**tee**e**jsj'n*.
Fob, eig. f.o.b. = free on board, *fr**ie**j-on-bô**a**d*.
Forward, *fô**a**wəd*.
Fox-terrier, *foks te**e**rjə*.
Frame, *freejm*.
Free kick, *friej kik*.
Free-trader, *fr**ie**jtreejdə*.
Freewheel, *fr**ie**jwiejl*.
Full dress, *foel dres*.
Full speed, *foel spiejd*.

Gallon (maat = 4,54 L.), *ge**e**lən* (e-kort !).
Game, *geejm*.
Garter (—orde), *g**aa**tə*.
Gearing, *g**ie**əring*.
Gentleman, *dzje**e**nt'lm'n*.
Gentlemanlike, *dzje**e**nt'lm'n-laik*.
Gentry, *dzje**e**ntri* (i-kort !).
Getraind (Eng. trained), *getreen**i**(treejnd)*.
Gipsy of gypsy, *dzi**i**psi* (i-kort !).
Globe-trotter, *gl**oo**bitrotə* (o-kort !).
Goal (—keeper), *g**oo**l (—ki**ie**jpə)*.
God save the king, *g**o**d seejv dhə k**i**ng*.
God save the queen, *g**o**d seejv dhə kw**ie**jn*.
Great attraction, *gr**ee**jt ətreksjən*.
Guinje (Eng. guinea), *gi**i**nje (g**i**ni)* (i's-kort !).
Greenback, *gr**ie**jnbek*.
Groom, *grōēm*.
Guildhall, *g**i**ldhól*.
Gymkhana (—races), *dzjimk**aa**nə (—r**ee**jsiz)*.

Halfcaste, *h**aa**fkaast*.
Halftime, *haafta**i**m*.
Handicap (per), *h**e**ndikep(ə)* (i-kort !).
Hands up, *hendz vp*.
Hansom, *h**e**ns'm*.
High-church, *h**ai**tsjôtsj*.
High-life, *h**ai**laif*.
Home, *hoom*.
Home rule(r), *h**oo**m rōēl(ə)*.
Homespun, *h**oo**mspvn*.
Humbug, *h**v**mbvg* (of Ned. uitspr.).
Hurdle-race, *h**ô**d'lreejs*.

Inch, *insj*.
Insider, ***i**nsaidə*.
Interview(er), ***i**ntəvjōē(ə)*.

Jack Pudding, *dzjek p**oe**ding*.
Jam, *dzjem* (meestal gedeeltelijk verhollandscht door weglating der *d*).
James, *dzjeejmz*.
Jenner, *dzje**e**nə* (e-kort !).
Jersey, *dzj**ô**zi* (i-kort !).
Jobber, *dzj**o**bə* (o-kort !).
Jockey, *dzj**o**ki* (o en i-kort !).
John Bull, *dzjon b**oe**l*.

Keeper, *k**ie**jpə*.
Kennel, *k**e**nəl* (e-kort !).
K.G. = Knight of the Garter, *nait ov dhə g**aa**tə*.
Khaki, *k**aa**ki* (i-kort !).
Knickerbocker, *n**i**kəb**o**kə* (i. en o-kort !).
Knight, *nait*.

Lady, *l**ee**jdi* (i-kort !).
Ladykiller, *l**ee**jdiki**i**lə* (de i's-kort !).
Last not least, *laast not liejst*.
Lavatory, *le**v**ətəri* (e en i-kort !).
Lawn-tennis, *lôn t**e**nis* (e-kort !).
Leader, *l**ie**jdə*.
Leading article, *l**ie**jding **aa**tik'l* (i-kort !).
Liberty, *l**i**bəti* (i's-kort !).
Lift, *lift*.
Limited (Ltd.), *l**i**mitid* (i's-kort !).
Lock-out, *lok**au**t* (o-kort !).
Lodger, *l**o**dzjə*.
Lord, *lôd*.
Lord-mayor, *lôd m**ê**ə*.
Lloyd(s), *lōjd(z)*.
Lynch(en), *linsj* (+ holl. werkw. uitg.) ook met Ned. korte i.
(Lucht)raid, *—reejd*.
Lunch(en), *l**v**nsj* (+ holl. werkw. uitg.) ook met Ned. korte u.
Lunchroom, *—rōēm*.

Mackintosh, *m**e**kintosj* (e-kort !).
Made, *meejd*.
Maiden-speech, m**ee**jd'nspiejtsj.
Mail, *meejl*.
Manager, m**e**nidzjə (e en i-kort !).
Manchester (party), m**e**ntsjistə (p**aa**ti) (i-kort !).
Maryland, *m**ê**rilend* (i-kort !).
Match, *metsj*.
Mayor, *m**ê**ə*.
Mile, *mail*.
Milton, *m**i**ltən*.
Miss, *mis*.
Mister (komt alleen voor als afkorting vóór een familienaam: Mr., *m**i**stə*.
Mistress, *m**i**stris* (wordt voor een eigennaam afgekort tot *Mrs.* en dan uitgespr.: *m**i**siz* (i-kort !).
Mistletoe, *m**i**'sltoo* (i-kort !).
Mixed pickles, *mikst p**i**k'lz* (i-kort !).
Money (time is —), m**v**ni (*taim iz* —) (i-kort !).
Music-hall, *mj**ōē**zik hôl*.
Mylady, *mail**ee**jdi* (i-kort !).
Mylord, *mail**ô**d*.

Newfoundlander, *njōēf**au**ndlendə*.
Newgate, *nj**ōē**git*.
Newton, *nj**ōē**t'n*.
New-York, *nj**ōē**jók*.
Nobility, *nəb**i**liti* (i's-kort !).
Nurse, *nô*s.
Nursery, *n**ô**səri* (i-kort !).

Outcast, ***au**tkaast*.
Outsider, ***au**tsaidə*.

Pace(n), *peejs* (+ Ned. werkw. uitg.).
Pacemaker, *p**ee**jsmeejkə*.
Pacific, *pəs**i**fik* (i-kort !).
Paddle (Ned. paddel), *p**e**d'l*, (e-kort !).
Paddock, *p**e**dək* (e-kort !).
Paddy, *p**e**di* (e en i-kort !).
Pale ale, *peejl eejl*.
Peer (Fr. pair), *p**ie**ə*.
Penny, *p**e**ni* (e en i-kort !).
Penny-a-liner, *p**e**ni-(j)ə-l**ai**nə*.
Permit (zelfst. nw.), *p**ô**mit*.

Pickles, *pi**k**'lz* (i-kort !).
Picknick, *pi**k**nik.*
Pickpocket, *pi**k**pokit* (o-kort !).
Pincher, *pi**n**sjə.*
Pitch-pine, *pi**tsj**pain* (ook : *—pien*).
Placer, *ple**e**jsə.*
Plaid, *pleejd* (ook : *pled*, d. i. met korte Eng. *a*).
Plenty, *ple**n**ti*, (i-kort !).
Pointer, *p**ô**jntə.*
Professional, *prə**f**esjən'l* (e-kort !).
Propeller, *prəpe**l**ə* (e-kort !).
Pullman-car, *poelm'nkaa.*
Punch, *p**u**nsj* (meestal met Ned. korte u).
Purser, *p**ô**sə.*
Puttee, *pʊti**e**j.*
Puzzle, *p**u**z'l* (ook met Ned. korte *u*).
Puzzlen ; puzzlewerk = Ned. afl. en samenst. Zie boven.

Race(n), *reejs* (+ Ned. werkw. uitg.).
Racer, *ree**j**sə* (in Ned. meestal met luidende eind-*r*).
Racket, *re**k**it.*
Raglan, *re**g**lən.*
Ragtime, *re**g**taim.*
Raid, *reejd.*
Rail, *reejl* (ook in Ned. zonder *j*).
Record (zelfst. nw.), *re**k**əd* (bijna uitsluitend Fransche uitspraak, d.i. *rəkô**r* of geheel vernederlandscht).
Reform bill, *rifô**m** bil.*
Reformer, *rifô**m**ə.*
Reporter, *rip**ô**tə* (of Ned. uitspr.).
Review, *rivjū**ē**.*
Reuter, *rō**ē**tə* (of Ned. uitspr.).
Rink, *rink* (juister : *ringk*).
Roastbeef (Holl. rosbief), *ro**o**stbiejf.*
Rule, *rōēl.*
Rugby, *r**u**gbi* (i-kort !).
Run, *rʊn.*
Rush, *rʊsj.*

Safe, *seejf.*
Safe-deposit, — *dipo**z**it* (i en o-kort !).
Salvation-army, *səlv**ee**jsj'n **aa**mi* (i-kort!).
Sandwich(man), *se**n**dwitsj(men).*
Score, *skó.*
Scoren, *id.* (+ Ned. werkw. uitgang).
Scout(boy), *skaut(bôj).*
Scratch, *skretsj.*
Scrip, *skrip.*
Sculler, *sk**u**l(ə).*
Selfhelp, *s**e**lfhelp* (geen *ə* tusschen l en f en l en p !).
Selfmade, *s**e**lfmeejd.* (Zie vorig woord).
Settler, *se**t**lə.*
Shakespeare, *sj**ee**jkspiə.*
Shampooien, *sjem(p**oo**ien).* Laatste gedeelte Ned. uitspraak.
Share, *sjê**ə.*
Shelter, *sje**l**tə.*
Sheriff, *sje**r**if* (e-kort !).
Shilling, *sj**i**ling* (i-kort !).
Shire, *sjaiə* (tegenwoordig bijna uitsluitend : *county* = *k**au**nti*. In samengestelde graafschapsnamen als Yorkshire luidt „*shire*" : — *sjə* (b.v. *jôksjə*).
Shirting, *sj**ɔ**ting.*
Shocking, *sj**o**king* (o-kort !).
Show, *sjoo.*
Shrapnel, *sjre**p**n'l.*
Shylock, *sj**ai**lək.*

Sir, *sô.*
Sixpence, *si**k**sp'ns.*
Skating (— rink), *sk**ee**jting* (— zie Rink).
Skyscraper, *sk**ai**skreejpə.*
Slang, *sleng.*
Sleeping-car, *sli**e**jping kaa.*
Sneer, *sni**e**ə.*
Snob, *snob.*
Sounder(en), *s**au**ndə* (werkw.: Ned. uitspr.).
Sovereign, *s**o**vərin* (o-kort !).
Speaker, *spi**e**jkə.*
Speech(en), *spiejtsj* (+ Ned. werkw. uitgang).
Speed (at full —), *spiejd* (*et foel* —).
Spirit, *spi**r**it* (i-kort !).
Spleen, *spliejn.*
Sprinter, *spri**n**tə.*
Square, *skwê**ə.*
Squatter, *skw**o**tə* (o-kort !).
Squaw, *skwô.*
Squire (esquire), *skw**ai**ə* (*eskwai**ə*).
Stand, *stend.*
Start(en), *staat* (+ Ned. werkw. uitg.), ook Ned. uitspr.
Starter, *st**aa**tə* (ook Ned. uitspr.).
Steamer, *sti**e**jmə* (ook met de Ned. eind-*r*).
Steeple-chase, *sti**e**jp'l tsjeejs.*
Stencil, *st**e**nsil.*
Steward(ess), *stjūē**w**əd(is).*
Stock, *st**o**k.*
Stock-exchange, *st**o**k ekstsj**ee**jnzj.*
Stone, *stoon.*
Strike, *straik.*
Struggle for life, *str**u**g'l fô lai**f**.*
Sulky, *s**u**lki* (i-kort !).
Sweater, *s**u**etə* (e-kort !).
Sweating-system, *sw**e**ting s**i**st'm* (e-kort!).

Tailor, *te**e**jlə.*
Tandem, *te**n**d'm.*
Tank, *tenk* (juister : *tengk*).
Teak(hout), *tiejk.*
Team, *tiejm.*
Teddy-bear, *te**d**i-bêə* (e kort !).
Teetotaller, *tiejt**oo**tələ.*
Terrier, zie : *Fox-terrier.*
Test-act, *te**s**t ekt.*
Ticket, *ti**k**it* (i-kort !).
Time (— is money), *taim* (— *iz m**u**ni*).
Timekeeper, *t**ai**mkiejpə.*
Tipsy, *ti**p**si* (i-kort !).
Toast(en), *toost* (+ Ned. werkw. uitgang).
Toddy, *t**o**di* (o-kort !).
Topic, *t**o**pik* (o-kort !).
Topic of the day, — *ov dhə d**ee**j.*
Tory, *tô**o**ri* (i-kort !).
Tower, *t**au**ə.*
Toynbee (—werk), *tô**i**nbie.*
Trade (— mark), *treejd* (— *maak*).
Trawler, *trô**l**ə.*
Trawl (—net), *trôl.*
Truism, *trō**ē**izm.*
Trust, *trʊst.*
Trustee, *trʊsti**e**j.*
Tumbler, *t**u**mblə* (ook wel Ned. uitspr.).
Turf, *tɔ̂f.*
Turtle, (— soep), *tɔ̂**t**'l.*
Two-step, *tū**ē**step.*
Typewriter, *t**ai**praitə.*
Typewriting, *t**ai**praiting.*

Uncle (— Sam ; — Tom's cabin), *ʊnk'l* (juister : *ʊngk'l*) *sem* ; *tomz kebin* (e-kort !).
Unfair, *ʊnfêə*.
Union Jack, *jūēnj'ndzjek*.
University-extension, *joenivêsiti ekstensj'n* (i's-kort !).
U. S. = United States, *joenaitid steejts*.
U. S. A. = — — of America, — *ov əmerikə* (e en i-kort !).
Upper ten, *ʊpəten*.
Ups and downs, *ʊpsəndaunz*.
Up to date, *ʊptoedeejt*.

Varsity, *vaasiti* (i's-kort !).
Vauxhall, *vôkshôl*, ook : *vôkshôl*.
Velvet, *velvit*.
Velveteen, *velvitîejn* (i-kort !).

Waiter, *weejtə*.
Warrant, *worənt* (o-kort !).
Wales, *weeilz*.
Wallstreet, *wôlstriejt*.
Wedgwood, *wedzjwoed*.
Westinghouse (— rem), *westinghaus*.
Whaler, *weejlə*.
Wherry, *weri* (e en i-kort !).
Whig, *wig* (g als in Fr. garçon).
Whisky, *wiski* (i-kort !), (meestal Ned. uitspraak).
Whist(en) ; —kaarten, *wist* (+ Ned. werkw. uitgang).
Would-be, *woed biej*.

Yacht (—club), *jot* (meestal uitgesproken en geschreven : jacht).
Yankee (— doodle), *jenki* (— *dūēd'l*) (i-kort !).
Yak, *jek*.
Yard, *jaad*.
Yellow-Jack, *jeloo dzjek* (e-kort !).
Yeoman(ry), *joom'n(ri)*.

A.

I. A. — 1 *Anno,* in het jaar (ook A°); 2 *Are,* zie ald.; 3 als teeken in de Lloydsregisters voor eerste klas schepen; 4 *Argent* als teeken op koersnoteeringen in tegenstelling met **P** (papier); **A** was verder een merk v. Zeeuwsche chocolade.
II. a. — 1 *Acce'pi* op wissels (zie ald.); 2 *ampére,* z. ald.; 3 *aan,* Frankfort a.d. Main.
A. of **A°. aer. vulg.** — *An'no ae'rae vulga'ris,* in 't jaar der gewone tijdrekening.
A. a. C. — *An'no an'te Christum,* in het jaar vóór (de geboorte van) Christus.
a. a. — *ana,* d. i. dezelfde hoeveelheid als bovengenoemd.
a. b. s. s. — aan boord v. e. stoomschip.
A. C. — 1 *An'no Chris'ti,* in het jaar van (of: na de geboorte van) Christus; 2 *An'no curren'te,* in het loopende jaar.
Acad. — *Acade'mia, Acade'mie,* zie ald.
Acc. — *Acce'pi,* zie ald.
I. A. D. — *An'no Do'mini,* i. h. jaar onzes Heeren.
II. a. d. — *a da'to,* zie ald.
a. d. z. — *als daar zijn.*
A. F. — *An'no Futu'ro,* in 't volgend jaar.
a. h. w. — *als het ware.*
I. A. I. — *An'no incarnatio'nis,* het jaar der Menschwording.
II. a. i. — *ad in'terim,* zie I n t e r i m.
I. A. M. — *An'no mun'di,* in het jaar der wereld.
II. a. m. — 1 *Ami'ca ma'nu,* (op adressen), door vriendelijke bemiddeling; 2 *an'te meri'diem,* voormiddag.
III. a. M. of **M. a.** — *Ar'tium magis'ter,* meester der kunsten, d. i. doctor in de letteren of in de wijsbegeerte.
A. M. D. G. — *Ad Majo'rem De'i glo'riam,* tot grootere eer van God, zie ald.
A. en O. — *Al'pha en O'mega,* zie ald.
I. A. P. — *Amsterdamsch peil.*
II. A. P. of A°. P°. — *An'no passa'to* of *praete'rito,* in het afgeloopen jaar.
III. a. p. — *a priori,* zie ald.
A. pr. — *An'no praesen'ti,* in het tegenwoordige jaar.
I. A. R. — *Altes'se Roya'le,* Koninklijke Hoogheid, ook *Acade'miae Rec'tor,* de bestuurder (voor één jaar) eener Hoogeschool, de rector-magnificus.
II. a. r. — *antirevolutionnair,* zie ald.
arr. — *arrondissement,* zie ald.
Art. — *Arti'culus,* d. i. *Artikel.*
I. A. S. — *An'no Sanc'to,* 't Heilige jaar, het eerste jaar eener eeuw; het jubeljaar.
II. a. s. — *aanstaande.*
atm. — *atmosferen,* zie ald.
a. u. b. — *als 't u belieft,* zie **s. v. p.**
a. u. s. — *ac'tum ut su'pra,* zie A c t u m.
A. X. — *An'no Chris'ti;* zie **A. C.**

I. A (1 *eerste der klinkers*; 2 *eerste teeken van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — wordt met wijdgeopenden kaakstand uitgesproken*; 2 *een kleine —*; 3 *de — is eindelijk af*; zegsw. *geen — voor een b kennen,* eig. het abc niet kennen, fig. niets geleerd hebben, zie A n a l p h a b e t u s; *van — tot z kennen,* weten v. h. begin tot het einde; *wie — zegt moet ook b zeggen,* men moet voortgaan, gelijk men begonnen is; eens begonnen, moet men ook voortgaan; nog: (algebra) aanduiding van de eerste der bekende grootheden, terwijl *x* de onbekende aanduidt; (muz.) zesde toon in de gamma van *c,* ook *la*; in Latijnsche opschriften bet. A 500, met een streepje er boven (Ā), 5000.
II. A, Aa (*water, riviertje*), v. —'s: *de Westerwoldsche —, de Ruiten —; de Dommel en de —,* enz.; in eenige samengestelde eigennamen: *Breda, Gouda.*
III. A, vz. 1 dient om een hoeveelheid als laatsten term eener reeks aan te duiden: *dit meubel zal 25 à 30 gulden kosten,* dus niet: *zeven a acht personen*; 2 (op rekeningen: *tegen, voor*): 5 M à *f* 6 = *f* 30.
Aagt 1 (*verkorting van Agathe of Agatha*), v.; —*je* (ook A a g j e), o.; *nieuwsgierig —,* scherts. een nieuwsgierige vrouw (naar een kluchtspel van dien naam, 1664); **2** (*Engelsche kroonappel, een lichtzure appel*), v. —en; —**appel,** m. —s of —en.
Aai (*streeling, liefkoozing*), m. —en; —**tje,** o. —s.
Aai'en (*streelen, strooken*; fig. *vleien*: ir. *iemand in het geniep opzettelijk pijn doen*), aaide, heeft geaaid.
I. Aak (*platboomd lastschip*; ook, *kleiner vaartuig, groote roeiboot*; samenstellingen: *zandaak, aakschip, aakschuit*), v. aken.
II. Aak (*kleine ahorn of eschdoorn*), m. aken; ook, *Spaansche eik* geheeten.
Aaks (*zware bijl met langen steel*; vroeger *strijdbijl*), v. aaksen; ook: a k s, a k s t.
Aak'ster (*oudere vorm voor ekster*), v. —s.
I. Aal (*vrouwennaam, verkorting van Aleida of van Adelheid*), v.; —**tje,** o.: —, *de zuinige keukenmeid*; zie A a l t j e.
II. Aal (*priem, els, stalen schoenmakers-, zadelmakers- enz., werktuig, bestemd om gaten te steken*), v. alen. vero.
III. Aal, aalt (*gier, mestvocht*), v. gmv.
IV. Aal (*sterk gehopt Engelsch bier*), o. gmv.; zie A a l t j e.
V, Aal 1 (dierk. *slangvormige, weekvinnige visch: paling*), m. alen: *een vette —, een gladde —*; zegsw. *hij is zoo glad als een —,* men heeft geen vat op hem, hij weet zich altijd door slimheid te redden; *hij is te vangen als een — bij zijn staart,* men kan hem zelden te spreken krijgen, men kan hem niet gemakkelijk vastzetten; **2** als stofnaam, v.: *er is veel — in dien vijver*; — *peuren.*
Aal'bes (*vruchtdragende heester*; ook *de roode, witte of zwarte aalbes*), v. —bessen; in 't dagelijksch leven zegt men meestal voor *aal*bessen eenvoudig *bessen,* b.v. *bessensap, bessennat*; —**achtigen,**

v. mv.: in de plantkunde familienaam v. d. roode, witte of zwarte aalbes, alsmede v. d. kruisbes of den kruisdoorn.

Aal'besseblad (*blad van e. aalbessestruik*), o. —bladeren; —**boom,** m. —en; —**boompje,** o. —s; —**struik,** m. —en.

Aal'bessengelei (*gelei van roode bessen*), v. gmv.; —**jam** (*gelei of jam v. aalbessen*), v. gmv.; —**jenever** (*jenever, op zwarte aalbessen getrokken*), v. gmv., ook *roode jenever* of *rood* geheeten; —**nat** (*bessensap*), o. gmv.; —**rist** (*-tros*), v. —en; —**sap,** o. gmv.; —**saus,** v. —en; —**tros,** m. —trossen; —**vla** (*vla van bessen*), v. —vlaas; —**wijn,** m. gmv.

Aal'bezie (*aalbes*), v. —beziën; —**blad,** o. —bladeren; —**boompje,** o. —s; —**gelei,** v. gmv.; —**jam,** v. gmv.

Aal'beziënjenever, v. gmv.; —**nat,** o. gmv.; zie Aalbessenjenever, enz.

Aal'duiker (*fuut*), m. —s, gew.; —**fuik** (*trechtervormige korf met zak om aal te vangen*), v. —fuiken; —**geer,** m. —geeren, vero. zie Elger; —**jaagnet** (*fijnmazige zegen, om aal te vangen*), o. —ten; —**kaar** (*houten of metalen kist of kast, met ronde gaatjes, om aal levend in het water te bewaren*), v. —karen, zie Kaar; —**kast** (*vischtuig om aal en paling te vangen*), v. —en; —**korf** (*korf of mand, waarin aal gevangen of verzonden wordt*), m. —korven: zegsw. *hij is bang voor zijn —korf,* d. i. voor zijn lijf; —**kwabbe,** —**kwab** (*een visch, die veel op een aal gelijkt*; ook *aalpuit, puitaal*), v. —kwabben.

Aal'moes (*liefdegift, gift aan een bedelaar*; minacht. *een gunst*), v. —moezen; zegsw. *hij moet van —moezen leven,* is doodarm.

Aalmoezenier' (R.-K. *armenverzorger; priester, uitsluitend belast met de zielzorg eener afzonderlijke klasse van personen*; inz. *veldprediker*), m. —s of —en: *de — van een hospitaal, v. e. gevangenis, van den arbeid, van het leger, v. de vloot.*

Aalmoezeniers'huis (*liefdadigheidsinrichting voor behoeftige kinderen, ouden van dagen enz.*), o. —huizen.

Aaloud', aloud' (*zeer oud*), bn. vero.: *de —e zeden* (*met het bijdenkbeeld v. voortreffelijk*), *de —e deugd*; —**heid** (*hooge oudheid*), v. gmv.

Aal'puit (*aalkwab, puitaal*), m. —en; —**reep** (*reep met haken om aal te vangen*), m. —reepen; —**reiger** (*naam v. d. blauwen reiger*), m. —reigers; —**schaar** (*groote vork met drie of vier platte tanden, om aal te steken*), v. —scharen, zie Aalgeer, Elger; —**scholver** (dierk. *zwemvogel, waterraaf, pelikaanachtige vogel*), m. —s, zie Schollevaar; —**speer,** v. —speren, zie Aalgeer; —**speet** (*dun stokje, met mootjes gebakken aal er aan*), v. —speten, verg. Aanspeten; —**steek 1** (*het steken v. aal*; ook *het recht daartoe*), m.: *de —steekpachter*; **2** (*de plaats, waar men aal steekt*), v. —steken; —**steker** (*die aal steekt, vork om aal te steken*), m. —s, zie Aalschaar.

Aals'vel (*aalshuid*), o. —vellen: *een — is een bindmiddel bij dorschvlegels*; minacht.: *hij is koopman in —vellen,* hij doet geringe zaken.

Aal'tje, o.; zegsw. *van mooi — zingen,* d. i. lustig drinken, feestvieren. vero.

A-al'-tolletje (*zeskant beenen draaitolletje, gemerkt met de letters A, B, D, N, S en T, om zeker kansspel te spelen*), o. —s; A (*alles*), B (*bij*), D (*dubbel*), N (*niet*), S (*zet*), T (*trekt*), naar de eerste dezer letters.

Aal'vork, v. —vorken; zie Aalgeer.

Aalwaar'dig (oorspr. *goed, waar, ernstig, eenvoudig*; later: *dwaas, onbezonnen, gemelijk*), bn. vero.

Aalwa'rig, bn.; zie Aalwaardig. vero.

Aam (*oude wijnmaat,* 1.552 HL.; *oliemaat,* 1.455 HL.; *houten vat van den inhoud van een aam*), o. amen.

Aam'beeld, o. —beelden, ook Aanbeeld.

Aam'bei (*besvormige zwelling van aders aan den endeldarm*; volkst. *takken*), v. —beien; ook Aanbei, z. Haemorrhoïden; samenst. *aambeienzalf.*

Aambor'stig (*engborstig, asthmatisch*), bn.; —er, —st; —**heid,** v. gmv., zie Asthma.

Aan, 1 vz. 1 met de beteekenis van rust of beweging binnen een ruimte: *aan de deur kloppen, aan de tafel stooten*; 2 met de beteekenis van beweging naar iets heen: *zend dit aan hem*; **2** bijw. met de grondbeteekenis van het voorzetsel, samengest. met werkw. (meestal scheidbaar) of zelfst. nw. van werkw. afgeleid of bijw.: *de boot is aan, aan'besteden, aanschou'wen, aan'raking, achteraan, vooraan,* zegsw. *het zit er bij hem (niet) —,* hij kan (niet) goed betalen, heeft (niet) veel vermogens; *ergens — vastzitten, zijn,* tot iets verbonden zijn; *hij wil er niet —,* hij wil er niet toe besluiten, is niet over te halen.

Aan'aarden (*rondom een plant de aarde* d. i. *den grond ophoogen om de wortels te bedekken*), aardde —, heeft —geaard: *een boom —, de aardappels — met den —aardploeg*; ook waterstaatsterm: met aarde een open ruimte vullen.

Aan'aardploeg (*kleine ploeg, waarmee men in rijen staande planten aanaardt, veelal door een hond getrokken*), m. —en.

Aan'beeld (*ijzeren smidsblok, waarop metalen gesmeed en gehamerd worden*), o. —beelden; zegsw. *zoo zwaar als een —,* zeer zwaar; *steeds op hetzelfde — slaan of hameren,* altijd op dezelfde zaak terugkomen of aandringen.

Aan'beeldsbeentje (ontl. *gehoorbeentje*), o. —beentjes; —**blok** (*houten blok, waarop het aanbeeld rust*), o. —blokken.

Aan'beenen (*vlug of vlugger loopen*), beende —, heeft —gebeend: *wij moeten wat —, willen we den trein nog halen.*

Aan'behoorend (tegenw. deelw. van het in onbruik geraakte *aanbehooren* = een deel van iets uitmaken): —*e stukken land.*

Aan'bei, v. —en; zie Aambei.

Aan'belanden (*ergens aankomen, meestal toevallig, om daar te vertoeven of te blijven*), belandde —, is (in dit dorpje) —beland: *na veel zwervens is hij hier aanbeland.*

Aan'belang (*groot belang, rijk aan gevolgen,* meestal voorafgegaan door *van*), o. gmv.; *een zaak van —, een gebeurtenis van groot —,* gewicht.

Aan'belangen (*aangaan, betreffen*): alleen in den 3en persoon enk. van den onvolt. tegenw. tijd der aant. wijs: *wat, zooveel, voorzooveel, zoover, voorzoover hem aanbelangt.*

Aan'bellen (*aan de deurschel trekken om binnengelaten te worden*), belde aan, heeft —gebeld; ook Aanschellen.

Aan'bermen (*den voet van een dijk versterken door er een berm tegen te leggen*), bermde —, heeft —gebermd; **—berming** (*het aanbermen; de aangebrachte versterking*), v. —en: *de afgeslagen plaats van den oever is nu hersteld door een —.*

Aan'besteden (*de uitvoering van een of ander werk of de levering van de benoodigdheden publiek of ondershands bij overeenkomst voor een bepaalden prijs aan een ondernemer opdragen; de mededinging o. a. bij inschrijving voor zulk werk enz. openen*), besteedde —, heeft —besteed: *een school en het leveren der bouwstoffen —*; **—steding** (1 *de daad, handeling van aanbesteden*; 2 *het aanbestede werk*), v. —en: 1 *hij was bij de — tegenwoordig geweest en kende dus de voorwaarden*; 2 *deze — zal spoedig klaar zijn.*

Aan'besterven (*iemands eigendom worden door het sterven van een ander*, alleen in den 3den pers.), bestierf aan, is —bestorven: *dat riddergoed zal hem — bij den dood van zijn oom.*

Aan'betrouwen (1 *met betrouwen opdragen;* 2 *in bewaring geven;* 3 *ter uitvoering opdragen*), betrouwde —, heeft —betrouwd: 1 *iem. de opvoeding van zijn kind —;* 2 *deze gewichtige documenten zal ik hem niet —;* 3 *kan men hem de uitvoering van dat plan wel —?*

Aan'bevelen (1 *het opwekken eener gunstige stemming*; 2 *iemand iets opdragen*; 3 *het verlangen te kennen geven, dat iets met zorg geschiedt*), beval aan, heeft —bevolen: 1 *iem. bij den Minister —; die jongeling beveelt zich zelf aan door zijn goede manieren; zijn ziel aan God aanbevelen*, d. i. Gods ontferming inroepen in doodsgevaar; 2 *de bewaking v. d. booswicht werd hem aanbevolen*; 3 *de geneesheer beval hem rust aan.*

Aanbevelenswaar'dig (*aanbeveling verdienende*), bn.; —er, —st, of meer en meest —; ook **—waard'.**

Aan'beveling (1 *de daad van aanbevelen*; 2 *de mondelinge of schriftelijke verklaring zelf*; 3 *lijst van hen, die een lichaam of persoon, voor een betrekking wenscht te zien benoemd*; 4 *wat tot aanbeveling strekt*), v. —en: 1 *een brief van —*; 2 *in zijn portefeuille vond men een — aan een hooggeplaatst diplomaat*; 3 *hij stond op de—*; 4 *zijn gelaat was reeds een —.*

Aan'bevelingsbrief (*brief, waarbij men iem. aanbeveelt*), m. —brieven; **—waard'** (*aanbeveling verdienende*), bn. ook **—waardig.**

Aanbid'delijk (*waardig, om aangebeden te worden; tot aanbidding uitlokkend of dringend*), bn.: *Gods —e wijsheid, — Opperwezen.*

Aanbid'den (1 *als goddelijk wezen vereeren*; 2 fig. *hartstochtelijk vereeren*); aanbad, bad aan, heeft —beden, —gebeden: in eig. zin scheidbaar of onscheidbaar; fig. meestal onscheidbaar: 1 *God —*, Hem de hoogste en opperste eer schenken als Schepper en Heer van alles; zegsw. *het gouden kalf —*, zie Gouden kalf; *de rijzende zon —*, zie Zon; 2 *zijn leerlingen aanbaden hem; uw door mij aanbeden dochter*, doch ook: *een veldheer, door zijn soldaten aangebeden.*

Aanbiddenswaar'dig (*het aanbidden waardig, aanbiddelijk*), bn.; —er, —st; ook, meer en meest —.

Aanbid'der (*iem., die goddelijke eer bewijst, die hartstochtelijk vereert*), m. —s.

Aanbid'ding (*de hoogste en opperste eer aan God*; R.-K. *tijd, waarop het sacrament des altaars is uitgesteld*; in de beeldende kunst: *voorstelling v. d.— van Jezus door de Drie Koningen, of v. e. andere voorstelling der godheid*; fig. *innige, eerbiedige bewondering*, in deze bet. w. i. g.), v. gmv.: *in — verzonken, in — neerzinken; te 3 uur is —; de — v. h. Lam.*

Aan'bieden (1 *iets vrijwillig ter beschikking van iemand stellen*; 2 *het toonen van waren, met de bedoeling, ze af te staan tegen bep. prijs*; 3 *opleveren*; 4 reflexief: *zich ter beschikking stellen, zich voordoen*), bood aan, boden aan, heeft —geboden: 1 *iemand een betrekking, een ambt —*; 2 *waren —*; 3 *die stad biedt vele genoegens aan*; 4 *er bieden zich aan: twee ververs, een smidsknecht; er biedt zich een mooie gelegenheid aan*; **—bieding** (1 *de daad van aanbieden*; 2 *het aangebodene*), v. —en; in het laatste geval meestal mv. (enkelv. *aanbod*); 1 *bij de — v. h. geschenk tegenwoordig zijn*; 2 *hij ontving de mooiste —en*, zie Offerte.

Aan'bijten (1 *i. h. aas beginnen te bijten*, inz. *van e. visch*; *een eerste stuk van iets bijten*; 2 fig. *zich door mooie woorden of voorstellingen laten overhalen, meestal tot iets gevaarlijks*), beet —, heeft —gebeten; 1 *een —gebeten appel*; 2 *hoe mooi hij ook praatte, zijn vriend wilde niet —.*

Aan'binden (*met riem, touw, nestel enz., vastmaken*), bond —, heeft —gebonden: *leiboomen —; de schaatsen —*; fig. *een onderhandeling, een strijd —*, aanknoopen, beginnen, zegsw. *de kat de bel —*, zie Kat; *kort aangebonden zijn*, zie Aangebonden.

Aan'blaffen (*blaffend bedreigen*; fig. *bedreigen door scheldwoorden*), de hond heeft hem —geblaft; ook: Aanbaffen, Aanbassen.

Aan'blazen (1 *door blazen een werking versterken*, meestal van vuur, of wat bij vuur vergeleken wordt; 2 *op een instrument blazen om den toon te onderzoeken*), blies aan, heeft —geblazen: 1 *het vuur —*, aanwakkeren; fig. *een twist, de hartstochten —*, aanzetten; *den burgeroorlog —*, opstoken; 2 *een instrument —*; **—blazing** (*goddelijke ingeving, bezieling, inspiratie*), v. gmv. vero.; verg. Aangeblazen.

Aan'blijven (in het algem. *in den toestand blijven, waarin iem. of iets is*: 1 *in een betrekking blijven, niet aftreden*; 2 *aan het branden blijven*; 3 *duren*), bleef —, is —gebleven: 1 *hij zal niet langer dan een*

jaar —; 2 *de lamp blijft* —; 3 *de kerk blijft lang* —.

Aan'blik 1 (*blik, aangezicht*; 2 *gezicht op iets*), m. gmv.: 1 *voor uw* —, *o Heer, siddert de booze*; 2 *bij den eersten* —; —**blikken** (*aanzien, aanschouwen*), blikte —, heeft —geblikt: *hij blikte mij veelbeteekenend aan, de sterren blikken mij* —.

Aan'bod (1 *aanbieding*; 2 *het aangebodene*), o. gmv.; 1 rechtst. — *van gereede betaling*; staath. *de marktprijs regelt zich naar vragg en* —; 2 *komt mijn — u verwerpelijk voor? een voordeelig* —.

Aan'boeten (*feller doen branden, opstoken*), boette —, heeft —geboet: *het vuur* —.

Aan'bonzen (*met kracht tegen iets kloppen, stooten*), bonsde —, heeft of is —gebonsd.

Aan'boren (*beginnen te boren, b.v. met een boormachine en daardoor tot iets b.v. een bron, een laag mineralen enz. komen*), boorde —, heeft —geboord: *een petroleumbron* —, *een mijn* —; ook: *een vat* —, een vat opsteken, zie ald.

Aan'bouw (1 *het bouwen van iets nieuws bij het reeds bestaande*; 2 *de toestand waarin iets verkeert, zoolang de bouw niet voltooid is*: 3 *het aangebouwde*), m. gmv.; 1 *de — van schepen*; 2 *dit huis is in* —; 3 mil. *veranderingen in het natuurlijk terrein, door menschenhanden veroorzaakt: gebouwen, boomen enz. noemt men* —; —**bouwen** (*iets nieuws bij het reeds bestaande bouwen*): *huizen, schepen* —; *vlas* —, de teelt van vlas uitbreiden.

Aan'branden (1 *door te sterke hitte zich met een korst vastzetten aan den bodem van pan of pot*; 2 *beter doorbranden*), brandde —, is —gebrand: 1 *die rijst gaat* —; 2 *het vuur moet wat* —.

Aan'brassen (scheepst. *de brassen aanhalen, zeilen of raas meer langscheeps richten*), braste —, heeft —gebrast; zie B r a s.

Aan'breien (1 *door breien vereenigen, breiend aaneenzetten;* 2 *stukken ergens aanbreien;* 3 *vlugger breien*), breide —, heeft —gebreid; 1 *de mouwen, de voeten enz. ergens* —; 2 *je moet de voeten dezer sokken nog wat* —; 3 *kind, brei wat aan, de kous moet af.*

Aan'breken (1 *van een geheel een deel afnemen*; 2 *beginnen, van licht, dag, n i e t van nacht*; bij uitbreiding: *van tijdperken*): 1 ik brak (iets, b.v. *een brood, een flesch*) aan, heb (iets) aangebroken; 2 de dag brak aan, is aangebroken.

Aan'brengen (1 *het brengen van iets op een bepaalde plaats*; 2 *meebrengen*; 3 *ergens iets plaatsen*; 4 *veroorzaken*; 5 *bekendmaken van iets kwaads bij hem, die moet straffen*; 6 *verklikken*; 7 *vergezellen van vrijwilligers bij leger of vloot bij hun aangifte*; 8 *tot toetreding overhalen*), bracht —, heeft —gebracht: 1 *steenen* —; 2 *hij heeft kapitaal —gebracht*; 3 *vensters, versieringen* —; 4 *geluk, onheil* —; 5 *iem. bij de politie* —; 6 *Piet heeft aangebracht* (in de school): *verklikken* stelt de ongunstige beteekenis meer op den voorgrond; 7 *vrijwilligers* —; 8 *leden* —; zegsw. *de derde man brengt de spraak aan*, doet het gesprek vlotten; —**breng** (*wat man of vrouw bij een huwelijk meebrengt*), m. gmv.; —**brenger** (*die aanbrengt*, meestal *verklikker*), m. —s; —**brengst** (*het aanbrengen*; *het* inz. *ten huwelijk aangebrachte*), v. —en.

Aan'bruisen (*bruisend naderen*), de branding bruiste —, is en heeft —gebruist.

Aan'dacht (*oplettendheid, opmerkzaamheid, belangstelling*), v. gmv.: *iets met — volgen*; in den zin van „godvruchtige overpeinzing", „godvruchtigheid", b.v. *vrome* —, is het een *germ.*

Aandach'tig (*aandacht schenkend, oplettend, opmerkzaam*), bn. en bw.; —er, —st: —*e toehoorders, een — gehoor*; — *luisteren.*

Aan'dachtstreep (*zinteeken, een rust aanduidend*), v. —strepen, bv. *ik zal — als ik tijd heb — er eens over denken.*

Aan'dammen (1 *een dam leggen langs den waterkant;* 2 *met aarde ophoogen, met zand vullen*), damde —, heeft —gedamd: 1 *een stuk weiland* —; 2 *uitgeveende gronden* —.

Aan'deel (1 *toekomend deel of gedeelte*; 2 *deel, dat iem. bijdraagt tot het kapitaal eener onderneming*; 3 *bewijs van deelgenootschap*), o. —en: 1 *zijn — ontvangen*; 2 *een volgestort* —; 3 —*en staan op naam*; nog: — *nemen in iems vreugde*, blijken geven van deelneming; — *hebben aan iems geluk*, er iets toe bijgedragen hebben; — i n veronderstelt een langeren duur, een herhaling, b.v. — *hebben in jaarlijksche winst, uitkeeringen*; — a a n veronderstelt iets tijdelijks, voor eenmaal, b.v. — *hebben aan een misdaad, een erfenis*; —**bewijs** (*bewijs, schriftelijk of gedrukt v. e. aandeel in een zaak, onderneming enz.*), o. —bewijzen; —**hebber** (*iem., die aandeel heeft in een zaak, onderneming enz.*), m. —s: *de —s in een reederij, fabriek, vennootschap*; —**houder** (*eigenaar v. een of meer bewijzen v. aandeel*), m. —s; een — is alleen mogelijk, als er aandeelen zijn uitgegeven; een *aandeelhebber* behoeft geen aandeelen te hebben: een — is steeds *aandeelhebber*, niet omgekeerd.

Aan'denken (1 *het denken aan iem.*; 2 *de gedachtenis van iemand*; 3 *voorwerp, dat ons aan iets of iem. herinnert*), o. gmv.: 1 *het — aan een overledene*; 2 *het — der overledenen*; 3 *een ring als* —; nog: *in gezegend — voortleven*, herinnering.

Aan'dichten (van *dichten, d. i. verzinnen: iem. iets, dat verzonnen is, toeschrijven*, meestal iets kwaads), dichtte —, heeft —gedicht: *iem. allerlei verkeerdheden* —; *iem. heillooze bedoelingen* —; vergel. T o e d i c h t e n.

Aan'dienen (*de komst v. iem. berichten, aanmelden*), diende —, heeft —gediend: *de lakei ging ons bij zijn heer* —; *zich bij iem. laten* —; *zich zelven* —.

Aan'dijken (*een stuk land door dijken aan een ander verbinden*), dijkte —, heeft aangedijkt: *een waard of een polderland* —.

Aan'dikken (1 *dikker maken, aanvetten b.v. van letters*: fig. *verzwaren, overdrijven*; 2 *dikker worden*), dikte —, heeft (in bet. 1), is (in bet. 2) —gedikt: 1 *een letter zonder — niet goed te krijgen* (C.O.); fig. *het gebeurde nog wat* —; 2 *het mengsel zal door verhitten nog wel* —.

Aan'doen (1 *aan het lichaam doen*; 2 *veroorzaken*; 3 *droefheid of weemoed verwekken*; 4 *aantasten*; 5 *bezoeken*), onr. w.w., deed —, deden —, heeft —gedaan: 1 *een jas —, de handschoenen —, iem. de boeien —*; 2 *verdriet, last, schande —*; *een volk den oorlog —*; 3 *zijn woorden deden mij aan*; 4 *zijn longen waren aangedaan*; 5 *een herberg —*; scheepst. *een haven —*, een haven, die niet de eigenlijke bestemming is, binnenloopen.

Aan'doening (1 *min of meer ziekelijke indruk van het lichaam of een zijner deelen en het daardoor ontstane gevoel*; 2 *indruk van de ziel en het daardoor ontstane gevoel*; *gemoedsverandering*), v. —en: 1 *een — der hersenen, een — van koorts*; 2 *—en v. vreugde, smart* (meestal meerv.); zonder bepaling van het gemoed gezegd, heeft — dikwijls de bijbeteekenis van iets droevigs: *ik heb dit met — gelezen.*

Aandoen'lijk (1 *treffend, roerend* met de bijgedachte aan iets weemoedigs; 2 *voor indrukken vatbaar*), bn.; —er, —st: 1 *een — verhaal, een — schouwspel*; 2 *een — gemoed*, week, licht geroerd.

Aan'draaien (1 *draaiend, langzaam met een draai naderen*; 2 *door draaien tot de uiterste grens brengen, die bereikt kan worden*; *door draaien vaster maken*), draaide aan, is (in bet. 1) heeft (in bet. 2) aangedraaid: 1 *daar komt hij —*; 2 *de schroef, de moeren niet geheel —*; zegsw. *iem. iets —*, aansmeren, vero.

Aan'dragen (*met eenige moeite naar een persoon, een plaats brengen, dragen*; fig. *verklikken*, in deze bet. vero), droeg aan, heeft —gedragen: *steenen, hout —.*

Aan'drang (1 *het aandringen*; 2 *opeenhooping*; 3 *aansporing*; 4 *nadruk bij het doen van een verzoek, klem*, meestal met *met*), m. gmv.: 1 *een groote — van menschen*; 2 *de — van het bloed naar de hersenen*; 3 *ik zal gaan op — van mijn vader*; 4 *ik vraag het u met —, raad het u aan met —.*

Aan'draven (1 *in een draf, snel naderen*; 2 *voortmaken met draven*), draafde aan, is en heeft —gedraafd: 1 *daar kwamen eenige ruiters —*; 2 *laten wij wat —.*

Aan'drentelen (*langzaam en treuzelend naderen*), drentelde —, is en heeft —gedrenteld: *daar komt die luie jongen weer —.*

Aan'dribbelen (*met kleine, vlugge pasjes naderen*), dribbelde —, is —gedribbeld: *daar kwam de dreumes —*, aantrippelen.

Aan'drift (1 *inwendig gevoel dat tot handelen aanspoort, ingeschapen gevoel, instinct*; 2 *bezieling*), v. gmv.: 1 *dierlijke —*; 2 *heilige —.*

Aan'drijven (1 *vlottend naderen*; 2 *sneller doen gaan*; 3 *vaster klemmen*; 4 *aansporen*), dreef —, heeft (in bet. 1, 2, 3) of is (in bet. 1) —gedreven: 1 *het lijk dreef aan*; zegsw. *op een stroowisch komen —*, z. Stroowisch; 2 *koeien —*; 3 *spijkers —*; 4 *eerzucht drijft hem aan, iem. tot kwaad —*; werktuigk. *een machine — door assen en wielen*, in beweging brengen; afleid.: Aandrijver, Aandrijving.

Aan'dringen (1 *voorwaarts in de richting van iets of iem. dringen*; 2 *krachtig aansporen, met nadruk vragen*), drong aan, heeft (in bet. 2) of is (in bet. 1 aangedrongen: 1 *op den vijand —*; 2 *op ijver, plichtsbetrachting, betaling bij iem. —*, sterk aanhouden tot een daad; — *om onderstand, hulp*, sterk aanhouden om een gunst te verkrijgen.

Aan'drinken (meestal reflex. met een woord als roes: *zich dronken drinken*), dronk zich aan, heeft zich een roes aangedronken.

Aan'druischen (*met geweld stooten tegen iets*: *in strijd zijn met*, meestal in de 2de bet. in gebruik), druischte —, heeft of is —gedruischt: *dit druischt tegen alle recht aan.*

Aan'duiden (1 *trachten kenbaar te maken door wijzen, herkenningsteekenen*; 2 *uitdrukken*; 3 *beteekenen*), duidde aan, heeft —geduid: 1 *fouten —, een huis —*; 2 *trots —*; 3 *berucht en beroemd duiden niet hetzelfde aan*; *aanwijzen* geeft nauwkeuriger de herkenningsteekenen aan dan — in bet. 1.

Aan'durven (*niet bang zijn om te bestrijden, te ondernemen*), durfde of dorst aan, heeft —gedurfd: *iem. —, een taak —*; scherts., vooral in ontkennenden zin gebruikt van spijzen en drank: *ik durfde dat groote stuk niet aan.*

Aan'dweilen (1 *met een dweil voorzoover noodig reinigen*; 2 *vluchtig dweilen*), dweilde —, heeft —gedweild: 1 *meisje, dweil de natte gang wat —*; 2 *den vloer eener kamer wat —.*

Aaneen' (*aaneengehecht, verbonden, zonder tusschenruimte of poozen*): *letters —schrijven*; *in rijen —*; *jaren, uren —*; dit bijw. vormt scheidbare w.w. b.v.:

Aaneen'binden, —boeien, —breien, —brengen, enz. Deze werkwoorden drukken meestal zulke verbindingen uit, dat de vereeniging een bloot uiterlijke is en de oppervlakte raakt. Een meer innerlijke vereeniging wordt uitgedrukt door *samen* (zie ald.). Er is b.v. een verschil tusschen aaneengegroeide boomen en samengegroeide. Men spreekt dus van: aaneensoldeeren, aaneenschakelen, nooit van samen—; bij *elkander* denkt men meer aan de afzonderlijke deelen, die vereenigd worden gedacht.

Aaneen'flansen (*slordig aan elkaar verbinden*, meestal fig.), flanste —, heeft —geflanst: *een opstel —, allerlei voorvallen tot een verhaal —.*

Aaneen'geboren (*aan elkaar verbonden ter wereld gekomen*), bn.: *de — Siameesche tweelingen.*

Aaneen'geschakeld (1 *met schakels verbonden*; *geregeld voortgaande*); meest fig.; 2 spraakk. *coördinatie*; 3 rekenk. *bestaande uit meer dan twee redens*), bn.: 1 *een — verhaal*; 2 *een — zinsverband*; 3 *een —e evenredigheid.*

Aaneen'gesloten (*nauw verbonden, zoodat het een geheel is*), bn.: een — *geheel.*

Aaneen'haken (*met haken verbinden, aaneenkoppelen*), haakte —, heeft —gehaakt: *wagons —.*

Aaneen'hangen (*losjes aan elkaar verbonden zijn*), hing —, heeft —gehan-

gen: *de stukken hingen nauwelijks aaneen*; dikwijls met ontkenning: onsamenhangend, niet behoorlijk verbonden zijn in fig. zin b.v.: *zijn verhaal hing niet aaneen*; zegsw. *als droog zand* —, zonder samenhang zijn; *het hangt van leugens aaneen*, bestaat uit leugens.

Aaneen'hechten (*aan elkaar verbinden*), hechtte —, heeft —gehecht: *twee stukken hout* —; *gelijkheid van belangen hecht hen aaneen.*

Aaneen'houden (1 *vereenigd doen blijven*; 2 *vereenigd blijven*), hield —, heeft —gehouden: 1 *die pinnen zullen deze blokken niet* —; 2 *deze stukken houden niet aaneen.*

Aaneen'klampen (*met klampen verbinden*), klampte —, heeft —geklampt: *twee planken* —.

Aaneen'kleven (*aan elkaar vastkleven*), kleefde —, heeft —gekleefd: *de twee postzegels kleefden aaneen.* Transitief is het verouderd.

Aaneen'klinken (*met nagels of bouten verbinden*, meestal *ijzer*), klonk —, heeft —geklonken: *twee ijzeren platen* —.

Aaneen'lasschen (*aan elkaar verbinden op verschillende wijze, naar gelang van den aard der voorwerpen*), laschte —, heeft —gelascht: *de banen van een vlag* — (aaneennaaien), *stukken ijzer* — (wellen).

Aaneen'schakelend (spraakk. *een wijze v. zinsverbinding*), bn.: — *zinsverband*, —*e voegwoorden.*

Aaneen'schakeling (1 *opeenvolging*; 2 spraakk. *de aaneenschakelende zinsverbinding*), v. gmv.: 1 *een* — *van ongelukken, van volzinnen*; 2 *de* — *of coördinatie.*

Aaneen'schrijven (*aan elkaar vastschrijven*), schreef —, heeft —geschreven; *de leden van een voltooid deelwoord worden* —*geschreven, b.v. teraardebesteld, tepronkgesteld.*

Aaneen'sluiten (1 *aan elkaar boeien, met e. hangslot verbinden*; 2 *innig aan elkaar verbinden*; 3 *goed in of aan elkaar passen*), sloot —, heeft —gesloten: 1 *gevangenen* —; 2 — *door vriendschap*; 3 *de ramen moeten goed* —.

Aan'fluiten (*bespotten*), floot —, heeft —gefloten. Alleen in de beteekenis van *bespotten* komt het nog voor in Bijbelsche taal.

Aan'fluiting (1 *spot*; 2 *het voorwerp van den spot*), v. —en. Meestal komt het enkelv. voor en in Bijbelsche taal: 1 *heeft ze overgegeven ter aanfluitinge*; 2 *ik zal u maken tot een* — *der volken*, Jer. 19 : 8.

Aan'fok (1 *opkweeking van dieren*; 2 *de dieren zelf*), m. gmv.: 1 *de* — *van paarden is moeilijk*; 2 *ik heb voor mijn* — *koopers te kust en keur* (Staring).

Aan'fokken (*dieren aankweeken, grootbrengen van vee*), fokte —, heeft —gefokt: *paarden, runderen, honden* —; **—king** (*aanfok*), v. —en.

Aan'gaan (1 *gaan in de richting van*; 2 *in het voorbijgaan bezoeken*; 3 *vertrouwen op*; 4 *beginnen*, inz. met datgene, wat men bij het onderwerp verwacht; 5 *er door kunnen*; 6 *leven maken, tieren*; 7 *ondernemen*; 8 *sluiten*; 9 *op iets betrekking hebben*; 10 *raken*), ging aan, heeft en is aangegaan: 1 *op een huis, persoon* —; 2 *bij iemand* —; 3 *op de oorlogsberichten* —; 4 *de school, de kerk, de lamp gaat aan*; 5 dikwijls met ontkenning: *dat gaat niet aan*; 6 *wat gaan de kinderen weer aan, de dronkaard ging verschrikkelijk aan*; zegsw. *als een Turk* —, opspelen, schelden, razen; 7 *een werk* —; 8 *een overeenkomst, verbond, weddenschap, huwelijk* —; 9 *wat mij aangaat*; 10 *dat gaat mij niet aan*; tegenw. deelw. *aangaande* in: *zaken, u aangaande*, die u betreffen.

Aangaan'de (*betreffende, rakende*), vz.: *de berichten* — *zijn toestand*; *een meening* — *dien persoon*, d. i. nopens, omtrent.

Aan'gang, m. Komt alleen meer voor in het enkelvoud in enkele zegswijzen: *op den* (*ten*) *aangang komen*, juist van pas komen, op het oogenblik dat iets begint, onverwachts er bij komen; zeew. *aangang maken*, voortzeilen, vaartmaken.

Aan'gapen (1 *met open mond aanstaren*; 2 fig. van vreesaanjagende, levenlooze dingen: *dreigen*), gaapte —, heeft —gegaapt: 1 *zit mij niet zoo aan te* —; 2 *de afgrond gaapte ons aan.*

Aan'gebedene (*hooggeëerde, beminde*), m. en v. —n; (meestal van vrouwen); z. A a n b i d d e n.

Aan'geblazen (*bezield, geïnspireerd*), bn.: *een oogopslag als van een* — *dichter.*

Aan'gebonden, bn.: *kort* — *zijn*, d. i. spoedig boos, of uit zijn humeur zijn.

Aan'geboren (*van nature eigen, ingeschapen*), bn.: *de dichtkunst was Vondel* —.

Aan'gedaan (*getroffen, geroerd*, zie A a n d o e n), vd. en bn.: *de familie was tot schreiens* —; sterker —, heviger —, het sterkst, h. hevigst —; enkel praedicatief.

Aan'geërfde (*eigenaar of eigenares van bebouwde of onbebouwde stukken grond, gelegen aan een weg, dijk, wetering*), m. en v. —n: *de* —*n van dezen dijk zijn verplicht, hem te onderhouden.*

Aan'gehuwd (deftiger dan: *aangetrouwd*), bn.: —*e tantes.*

Aan'geklaagde (*iem., die aangeklaagd is*), m. en v. —n.

Aan'gekleed (*volt. deelw. van aankleeden, dikwijls als bijv. nw. in bijzondere beteekenis gebruikt in zegswijzen*): *een* —*e boterham* (C. O.), belegd met koek, kaas of vleesch; bij uitbreiding, een eenvoudig avondpartijtje, ook *een* —*e pijp* geheeten; *een* —*e aap*, een foeileelijk mensch.

Aan'gelande, m. en v. —; zie A a n g e e r f d e.

Aan'gelegen (*belendende*), bn.: *de* — *akkers*, nl. grenzende aan de rivier, den weg enz.

Aangele'genheid (1 *gewicht*; 2 *gewichtige zaak*; 3 *zaak, belang*), v. —heden: 1 *een zaak van groote* —; 2 *de* —*heden van kerk en staat*; 3 *handels* —*heden, zich met een anders* —*heden bemoeien.* In bet. 2 en 3 komt het tegenwoordig meestal in het mv. voor.

Aan'genaam (*hetgeen men gaarne aanneemt, ondervindt, voelt, ziet, hoort enz.*; *prettig, genoeglijk, behaaglijk, zoet, liefelijk*), bn. bw.; —namer, —st: *een* — *gezelschap*; *zich bij iem.* — *maken*, iems

gunst weten te verwerven; — *bij elkander zijn.*

Aan'genomen, zie A a n n e m e n.

Aan'genomen (*ondersteld*), vgw., met *dat* onderschikkend, zonder *dat* nevensch.: — *dat jij slaagt, wat dan?* —, *hij is een drinkebroer, wat kun jij er aan doen?*

Aan'geschoten, zie A a n s c h i e t e n.

Aan'geschreven, zie A a n s c h r i j v e n.

Aan'gespen (*met een gesp vastmaken; aandoen, aanhalen*), gespte —, heeft —gegespt; fig. *den degen, het harnas* —, gaan vechten.

Aan'gesteld, Aan'gestoken, Aan'geteekend enz., zie de Infinitieven.

Aan'getogen (*aangetrokken* in den zin van: 1 *kleeden;* 2 *naderen*), vd. deelw. van het verouderde *aantiehen,* waarvan nog de onvolt. verl. tijd voorkomt; de vorm — is eenigszins deftig of licht ir.: 1 *zij had haar beste kleed* —; 2 *daar komen de strijders —!*

Aan'getrouwd (*aangehuwd,* maar gemeenzamer), bn.: —*e familie.*

Aan'geven (1 *aanreiken;* 2 *iets ter kennis brengen van een ander;* 3 inz. *bekend maken aan de overheid*), gaf —, heeft —gegeven: 1 *een schotel* —; 2 *een nieuw gezichtspunt* —, *in hoofdtrekken iets* —; 3 *een diefstal* —, *een kind* — (doen inschrijven op den burgerlijken stand), *een paard, een fiets* — (bij de belastingambtenaren), *zich voor de loting* — (bij de militaire overheid), *zich* — *voor een betrekking, voor een examen,* te kennen geven, dat men een betrekking wenscht te krijgen, aan een examen deel te nemen; zegsw. *den koers* —, zeggen, welken koers men moet volgen (zeet.); *den toon* —, den grondtoon laten hooren, waarnaar de anderen zich richten (muz.); fig. de eerste, de leider zijn.

Aan'gezicht (*gezicht,* maar deftiger; soms ook: *aanzicht;* — komt vooral in uitdr. voor), o. —en: *iem. in zijn — prijzen,* tegenwoordigheid; *iem. een klap in het — geven,* grof beleedigen; *iem. van — kennen,* hem van aanzien kennen; *de waarheid in het — slaan,* brutaal liegen; *uit moeders — gesneden zijn,* sprekend op moeder gelijken; *wie zijn neus schendt, schendt zijn* —, zie Neus; *God zien van — tot* —, van oog tot oog, zoo duidelijk mogelijk.

Aan'gezien (*dewijl, vermits, omdat*), vgw.

I. Aan'gieren (*zwenkend naderen v. schepen of ruiters*), gierde —, is —gegierd: *het schip gierde* —.

II. Aan'gieren (*huilend naderen*), gierde -, is en heeft —gegierd: *de storm kwam* —.

Aan'gieten (*aan iets vastgieten*), goot —, heeft —gegoten: *dat ornament is aangegoten;* bij vergelijk. van kleeren gezegd en dan alleen voorkomend als volt. deelw.: *die kleeren zitten haar als aangegoten,* zijn goed passend.

Aan'gietkleuren (*kleurstoffen, waarmee men verglaast*), v. mv.

Aan'gifte (1 *het aangeven bij de overheid, het gerecht enz.;* 2 *het aangegevene;* 3 *de schriftelijke of gedrukte verklaring, waarin de — is gedaan*), v. —giften: 1 — *doen bij den burgerlijken stand v. d. geboorte v. e. kind;* 2 *de deugdelijkheid der — werd in twijfel getrokken;* 3 *de — was onderteekend.*

Aan'gluipen (*ter sluik beloeren*), gluipte —, heeft —gegluipt: *iem.* —, geniepig of steelswijs aanzien.

Aan'gorden (*om het middel vastbinden,* inz. van wapenen), gordde —, heeft —gegord: *het harnas* —, aantrekken, fig. den strijd beginnen; *zich* —, wapenen, toerusten; ook: z. gereedmaken; *iem. de wapenen* —, hem er mede uitrusten.

Aan'grauwen (*ruw, bits toespreken*), grauwde —, heeft —gegrauwd: *iem.* —.

Aan'grenzend (*belendend*), bw.: *een — land,* naburig; —*e provinciën,* om- of bijgelegen.

Aan'grijnzen (*dreigend, valsch aankijken*), grijnsde —, heeft —gegrijnsd: *de beer grijnsde hem aan;* fig. *de honger grijnsde hem aan.*

Aan'grijpen (1 *plotseling met kracht iets aanvatten;* 2 *aanvallen;* 3 *hevig ontroeren*), greep —, heeft —gegrepen: 1 *een stroohalm* —; 2 *den vijand* —, aanvallen; 3 *dat woord, dat tooneel greep haar aan;* zegsw. *de gelegenheid* —, te baat nemen.

Aangrij'pend (*roerend, treffend*), bn.; —er, —st: *een —tooneel, een — schouwspel.*

Aan'grijpingspunt (nat. *het punt, waar de krachten, die op een lichaam werken, dat lichaam aangrijpen*), o. —punten.

Aan'grimmen (*grimmig aanzien en bedreigen*), grimde —, heeft —gegrimd: *het roofdier grimde hem aan; de honger kan iem.* —.

Aan'groei (*het aangroeien, het toenemen in kracht en aantal, aanwas*), m. gmv.: *de — der bevolking.*

Aan'groeien (*door groeien grooter worden, toenemen*), groeide —, is —gegroeid; —**groeiing** (*aanwás*), v. —en.

Aan'grommen (*grommend aanbrommen*), de hond gromde den bedelaar —, heeft hem —gegromd.

Aan'haken (*met een haak vasthechten*), haakte aan, heeft —gehaakt: *een wagon* —, aankoppelen.

Aan'halen (1 *naar zich toetrekken;* 2 *gaan halen;* 3 *tot zich halen, lief doen;* 4 *in beslag nemen;* 5 *citeeren, een woord of gezegde ontleenen;* 6 *een streep of teeken bij iets zetten, dikker maken*), haalde —, heeft —gehaald: 1 *een schuit wat* —; *een knoop* —, stijver aantrekken; *de verrekijker haalt goed* —; 2 *ga hem even* —; 3 *zij haalde hem erg* —; 4 *goederen* —; *aanhouden* wordt door den wetgever gezegd van voer- of vaartuigen; 5 *Vondel* —, *een versregel* —; 6 *een nummer op een lijst* —, *letters* —; zegsw. *er is geen — aan,* men wil steeds meer.

Aanha'lerig (*zeer aanhalig*), bn.; —er, —st.

Aanha'lig (*vriendelijk, innemend, lief doend*), bn.; —er, —st: *een — kind.*

Aan'haling (1 *het in beslag nemen van belaste goederen;* 2 *het ontleenen van een woord of gezegde;* 3 *het ontleende woord of gezegde; citaat*), v. —en: 1 *de kommiezen deden een belangrijke* —, zie *aanhalen* in bet. 4; 2 *de — van een tekst;* 3 *een — uit Vondel,* zie *aanhalen* in bet. 5.

Aan'halingsteeken (spraakk. *het zinteeken, dat dient om, wat een ander zegt,*

van eigen woorden af te zonderen), o. —s, b.v. De generaal riep: „Soldaten, doet uw plicht!"

Aan'hang (*partij, volgelingen*), m. gmv.

Aan'hangen (1 *liefde toedragen*; *iemands beginselen toegedaan zijn*; 2 *bijvoegen*), hing —, heeft —gehangen: 2 *het kind hing hem — met vurige liefde*; *het volk hing hem* —; 2 *hij moet altijd bij wat hij vertelt, nog iets* —.

Aan'hanger (*partijgenoot, medestander, volgeling*), m. —s: *de —s v. d. Bonapartes.*

Aanhan'gig (*nog niet beslist of afgedaan*), bn.: *de zaak is* —, *een zaak* — *maken*, (rechtst.); *een wetsontwerp* — *maken*, bij de 2e Kamer indienen; *die zaak is reeds eenige jaren bij de Kamer* —, op beslissing wachtende.

Aan'hangsel (*toevoegsel, bijvoegsel*), o. —s, —en: *deze spraakkunst geeft de leer der spelling in een* —, zie Appendix.

Aan'hangwagen (*volgwagen of tweede wagen achter den motorwagen der electrische tram, achter vrachtauto's enz.*), m. —wagens: *vijf-tons —s met ijzeren velgen*; **—wagentje** (*klein wagentje achter of naast een (motor)fiets*), o.— s.

Aanhan'kelijk (*geneigd zich aan iem. te hechten*; *vol liefde en toegenegenheid*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kind*; *hij dacht zeer — over zijn familie* (C. O.).

Aan'harden (1 eig. *hard worden*; 2 fig. *gehard worden*), hardde —, is —gehard: 1 *die stopverf moet nog wat* —; 2 *die knaap is aardig —gehard.*

Aan'hebben (1 van kleedingstukken, die min of meer nauw sluiten of van sieraden: *aan 't lijf hebben*; 2 *aan het branden hebben*), had —, heb —gehad: 1 *een jas, juweelen* —; 2 *de kachel, de lamp, z'n sigaar* —; zegsw. *een laars, buis, roes* —, dronken zijn.

Aan'hechten (*vastmaken, verbinden*), hechtte —, heeft —gehecht; **—ing** (*het aanhechten; plaats waar aangehecht is*), v. —en.

Aan'hechtingspunt (*verbindings- of aanknoopingspunt*), o. —punten, meestal fig.

Aan'hef (*begin*, inz. *van muziek*), m. gmv.: *de — v. e. brief, rede, gedicht, gezang.*

Aan'heffen (*beginnen* inz. van *stemgeluid*), hief —, heeft —geheven: *de redenaar hief* —; *een lied, een geschreeuw* —.

Aan'helpen (*helpen aantrekken*), hielp —, heeft —geholpen: *zal ik u die overjas* —?

Aan'hijgen (*hijgend naderen* inz. in de onbep. wijs), hijgde —, heeft —gehijgd: *toen kwam hij* —.

Aan'hinken (*hinkend aankomen*), hinkte —, is —gehinkt: *daar kwam de kreupele* —.

Aan'hitsen (*aanvuren*), hitste —, heeft —gehitst: *een hond* —, *een paar vechtersbazen* —; *een hond op iem.* —; in de beteekenis van *opruien* wordt tegenw. meestal *ophitsen tegen iem.* gebruikt.

Aan'hoeven (1 *aangetrokken moeten worden*; 2 *aangestoken moeten worden*, meestal met een ontkenning of in vraagzinnen): hoeft —, heeft —gehoefd: 1 *moet de jas* —? 2 *de lamp hoeft nog niet* —; in bevestigende zinnen gebruikt men gewoonlijk *aanmoeten.*

Aan'hollen (*hollende naderen*), holde —, is —gehold: *de ruiters kwamen* —.

Aan'hoorder (*iem., die aandachtig luistert*), m. —s: *een kwaadspreker vindt* —*s.*

Aan'hooren (*luisteren naar*), hoorde —, heeft —gehoord; een enkele maal is *aan* onscheidbaar: *men aanhoo're mijn verdediging*, d. i. hoore naar: *vrienden, aanhoort' mijn lied!* men schrijve: *ten aan'hooren van*, niet *ten aanhoore.*

Aanhoo'rig (*behoorende bij*), bn.: *een hoeve met —e landerijen*, d. i. aanbehoorende.

Aanhoo'righeid (*wat tot eenig goed behoort*, inz. *landerijen*; bijna altijd in mv.), v. *een boerderij met alle —heden.*

Aan'houden (1 *op een bepaalde plaats doen blijven*; 2 *arresteeren*; 3 *in beslag nemen*, goederen, vaar- of voertuigen; 4 *laten blijven, behouden*; 5 *niet uittrekken*; 6 *aan het branden houden*; 7 *stilhouden, pleisteren*; 8 *volhouden*; 9 *verzoeken*; 10 *voortduren*), hield —, heeft —gehouden: 1 *op straat* — (dikwijls ongunstig); 2 *de politie hield hem* —; 3 *schepen* —; 4 *een meid nog* —; *bij een veiling iets* —, iets niet toewijzen; *dit punt werd tot de volgende vergadering —gehouden*, uitgesteld; 5 *de jas* —; 6 *de kachel* —; 7 *tweemaal onderweg* —; 8 — *doet verkrijgen*; 9 — *om de hand van een meisje*; 10 *dat weer houdt nog* —.

Aanhou'dend (*zonder ophouden, herhaaldelijk, voortdurend*), bn. en bw.: *een —e regen, een — geklop; de zieke kreunt* —.

Aan'houder (*volhouder*), m. —s: *de — wint*, zie *aanhouden* in bet. 8.

Aan'houding (*het aanhouden* in bet. 2 en 3), v. —en: *de — van personen, goederen*; *bevel tot* —.

Aan'huwen (*door huwelijk tot zich in familiebetrekking brengen*), huwde —, heeft —gehuwd: *hij heeft met die vrouw een groot aantal neven en nichten —gehuwd*; *een —gehuwde oom*; **—ing** (*het aanhuwen*), v.: *door — tal van verwanten krijgen.*

Aan'ijlen (*ijlend naderen*), ijlde aan, is —geijld: *daar komen de jongens* —!

Aan'jagen (1 *veroorzaken*; 2 *snel naderen*), jaagde of joeg —, heeft —gejaagd: 1 *iemand schrik* —, 2 *daar komt de koerier* —, snel aangereden.

Aan'jager (werkt. *zuig- of perspomp eener brandspuit*), m. —jagers.

Aan'kalken (*aanteekenen*; eig. *met krijt of kalk aanschrijven*), kalkte —, heeft —gekalkt: *iem. een paar flesschen* —, op iems rekening doen schrijven, oorspr. met wit krijt op een zwart bord (vroeger in de herberg aanwezig), zie Krijt.

Aan'kanten, zich (*zich verzetten tegen*), kantte zich —, heeft zich —gekant; **—ing** (*verzet*), v. gmv., meestal *tegenkanting.*

Aan'kap (inz. in O.-I.: *het kappen of vellen van hout*), m. gmv.

Aan'kappen (*beginnen te kappen, boomen vellen tot vermeerdering van den bestaanden voorraad hout*), kapte —, heeft —gekapt: *de voorraad hout raakt op, men zal weer moeten* —.

Aan'kijken (*kijken naar*), keek —, heeft —gekeken: *iem. met schele oogen* —, d. i. iem. benijden; *iem. niet* —, d. i. hem met geen blik verwaardigen, links laten liggen; *ik zal die zaak nog eens* —, lijdelijk toezien.

Aan'klacht (1 *beschuldiging bij de bevoegde macht*; 2 *het stuk, dat de — bevat*), v. —en: 1 *een — indienen bij den officier van justitie*; 2 *de — was onderteekend.*

Aan'klagen (1 *een aanklacht indienen bij de bevoegde macht*; 2 *beschuldigen*), klaagde —, heeft —geklaagd: 1 *iem. bij den rechter, de rechtbank, het gerechtshof* —; 2 *mijn geweten klaagt mij* —; **—klager** (*beschuldiger*), m. —s: *een valsche* —.

Aan'klampen (1 scheepst. *met klampen vastmaken, enteren*; 2 fig. *iem. onderweg aanspreken of staande houden*), klampte —, heeft —geklampt: 1 *een schip* —; 2 *een oude kennis klampte mij* —.

Aan'kleeden (eig. *kleeren aantrekken*), kleedde —, heeft —gekleed, zie A a n g e k l e e d: fig. *e. huis* —, meubileeren.

Aan'kleef, m.: *met den aankleve van*, d. i. met alles, wat er toe behoort: *de schoonmaak met den aankleve van dien.*

Aan'klemmen (*vaster of sterker doen klemmen*), klemde —, heeft —geklemd: *een schroef* —.

Aan'kleve, met den, zie A a n k l e e f.

Aan'kleven (*door kleefstof zich vasthechten*), kleefde —, heeft —gekleefd; fig. eigen zijn, b.v. *dat gebrek kleeft hem aan*; *iemand aankleven*, trouw aanhangen, zie V e r k l e e f d.

Aan'kloppen (1 *door kloppen aan de deur te kennen geven, dat men wenscht binnengelaten te worden*; 2 *iem. iets verzoeken of vragen* inz. *geldelijken steun*), klopte —, heeft —geklopt: 1 *je moet* —, *voor je binnengaat*; 2 *bij een rijken oom* —.

Aan'klossen (*klossende*, inz. *op klompen, naderen*), kloste —, is —geklost: *daar komt hij op zijn zware klompen —geklost.*

Aan'klotsen (*met kleine golfjes tegen iets slaan*), klotste —, is —geklotst.

Aan'knoopen (*door middel van een knoop aan iets vastmaken of verbinden*), knoopte —, heeft —geknoopt: *gij moet er dit stuk touw nog* —; fig. *een gesprek, vriendschap, onderhandelingen* —, beginnen, tot stand brengen; *ik zal er nog een dagje* —, aan toevoegen, blijven.

Aan'knoopingspunt (*punt van aanhechting*), o. —punten: *de onderwijzer moet de —en weten te vinden bij zijn jonge leerlingen, een — voor een gesprek.*

Aan'komeling (*beginner, nieuweling*; *aankomende jongeling of meisje*), m. en v. —en; voor het v. ook —**e.**

Aan'komen (1 *een plaats bereiken, aan land komen*; 2 *iem. even bezoeken*; 3 *iets treffen, bereiken*; 4 *in een betrekking of kring opgenomen worden*; 5 *met iets voor den dag komen*; 6 *naderen*; 7 *aanraken*; 8 *op iets berusten, afhangen van*; 9 *veroorzaakt worden*; 10 *grooter en beter worden*), kwam —, is —gekomen: 1 *ik kwam om 10 uur* —; 2 *ik kom van avond even bij je* —; verl. tijd *ik ben bij je aangeweest*; 3 *die klap is hard —gekomen*; 4 *zij zijn samen in Leiden —gekomen*, student geworden; 5 *met kletspraatjes* —; 6 *we zagen de vliegmachine* —; 7 *kom met je handen nergens* —; 8 *op de leiding zal het* —; 9 *de ruzie kwam — door* ....; 10 *het kind, die zieke komt elken dag* —; nog: *er is geen aankomen aan*, het is bijna niet te krijgen; **—komend** (*aanstaande, toekomstig, toekomende*; *groot wordend*), bn.: *—e week*; *—e jongens en meisjes*, opgroeiend; *de —e jongelingschap*; **—komst** (*het aankomen*), v. gmv.: *de — van den trein.*

Aan'kondigen (*bekendmaken* inz. verschijnende boekwerken; *voorspellen*), kondigde —, heeft —gekondigd; **—ing** (*kennisgeving*), v. —en.

Aan'kooien (typ. *vastslaan*), kooide —, heeft —gekooid: *den vorm* —, de kooien of wiggen vaster slaan.

Aan'koop (1 *het aankoopen*; 2 *het aangekochte*), m. —en: 1 *door* —, d. i. door te koopen; 2 *verschillende —koopen doen*; **—koopen** (*door koopen in eigendom krijgen*), onr. w.w., kocht —, heeft —gekocht; **—ing** (*het aankoopen*), v. —en; **—som** (*koopprijs*), v. —sommen.

Aan'koppelen (*twee dingen of meer, b.v. wagons, dieren door een koppel verbinden*), koppelde —, heeft —gekoppeld: *nog drie wagons* —.

Aan'krijgen (1 *aan het lichaam krijgen, mogen dragen*; 2 *aan het lichaam kunnen krijgen, aan het branden kunnen krijgen*), kreeg —, heeft —gekregen: 1 *vandaag krijgt Jan zijn nieuwe jas* —; 2 *ik kan dien schoen niet* —, *ik kan die kachel niet* —.

Aan'kruien (1 *met een kruiwagen aanvoeren*; 2 *kruiende naderkomen of naderen*), kruide —, heeft (bet. 1) is (bet. 2) —gekruid: 1 *zand, steenen* —; 2 *de ijsschotsen kwamen* —, *zijn —gekruid.*

Aan'kunnen (1 *baas kunnen, opgewassen zijn tegen*; 2 *aan het lichaam kunnen trekken, gevoeglijk kunnen dragen*; 3 *kunnen branden*), onr. w.w. kan —, kunnen —, konde of kon —, heeft —gekund: 1 *hij kan den knaap niet aan*; *zij kan die taak niet aan*; 2 *ik kan die laarzen niet* —; *die jas zal ik niet weer* —; 3 *de lamp kan nu* —; zegsw. *op iem.* —, kunnen rekenen, zich kunnen verlaten.

Aan'kweek (1 *aanplanting*; 2 fig. *ontwikkeling*), m. gmv.: 1 *grond, geschikt voor den — van rozen*; 2 *— van vaderlandsliefde*; **—kweeken** (*kweekend doen wassen*), kweekte—, heeft —gekweekt: *bloemen*—, *boomen* —; fig. *onderwijzers* —, opleiden; *goede zeden* —, bevorderen; **—kweeking,** v. gmv., zie C u l t u u r.

Aan'lachen (1 *toelachen*, meest. onwillekeurig; 2 *gunstig gezind zijn*), lachte —, heeft —gelachen: 1 *de lieve zon lachte (loeg) bloem en plant aan*; 2 *de fortuin lacht hem aan.*

Aan'landen (*aan land komen*), landde —, is —geland: *op een eiland* —; fig. *waar zijt gij aangeland?* d. i. terechtgekomen.

Aanlan'dig, bn.: *de wind is* —, d. i. waait landwaarts, naar het land; verg. A f l a n d i g.

Aan'langen (*aanreiken*), langde —, heeft —gelangd: *iem. 'n boek* —, aangeven. gew.

Aan'lappen (1 *met een lap er aan vastmaken, vastmaken*; 2 *te duur verkoopen*), lapte —, heeft —gelapt: 1 *een tweede zool* —; 2 *hij wil mij dat* —, aansmeren; volkst. *aan zijn laars lappen*, er niets om geven.

Aan'leeren (1 *zich door leeren eigen maken*; 2 *vooruitgaan in kennis*), leerde —,

heeft —geleerd: 1 *een vreemde taal, een kunstje* —; 2 *dat kind leert goed* —.

Aan'leg (1 *het uitvoeren van verschillende werken, graven, maken enz.*; 2 *het uitgevoerde werk* inz. *plantsoen, park*; 3 *natuurlijke geschiktheid, talent*; 4 *geneigdheid tot*; 5 rechtst. *instantie*), m. gmv.: 1 *de — van spoorwegen, kanalen, enz.*; 2 *het is hier een nieuwe* —; 3 — *voor wiskunde*; 4 — *voor zwaarmoedigheid*; 5 *in eersten* —; *rechtbanken v. d. eersten* —, vroegere arrondissementsrechtbanken.

Aan'leggen (1 *vastmaken*; 2 *tegen het lichaam leggen*; 3 *vastleggen* inz. *een schip*; 4 *een wapen in den vereischten stand brengen, om te steken of te schieten*; 5 *iets doen overeenkomstig een bepaald doel*; 6 *iets maken overeenkomstig een bepaald doel*; *beginnen, maken*; 7 *aan den wal gaan liggen*; 8 *onderweg stilhouden om te rusten*), legde, lei(de) —, heeft —gelegd of — geleid: 1 *boeien* —, *een verband* —; 2 *den thermometer* —; 3 *een schip op stukgoederen* —, in lading leggen, om door verschillende kooplieden met verschillende waren of stukgoederen bevracht te worden; 4 *een geweer* —; 5 *iets handig* —; 6 *een verzameling, een lijst* —; *electrisch licht, dijken* —; *vuur* —, ontsteken; 7 *het schip legt* —; 8 *aan alle kapelletjes of heiligenhuisjes* —, zie K a p e l; zegsw. *het met iem.* —, zich met iem. inlaten.

Aan'legplaats (*pleisterplaats voor paard en wagen, landingsplaats voor schepen*), v. —en; —**legsteiger** (*rustpunt of landingsbrug van een stoomboot*), m. —s.

Aan'legger (*bewerker, veroorzaker*), m. —s: *hij is de — en zijn broeder de hoofduitvoerder van die gruweldaad*; rechtst. *eischer*.

Aan'leidend (alleen nog voorkomend verbonden met *oorzaak*), bn.: *wat was de —e oorzaak?* eig. de oorzaak, die aanleiding geeft tot iets, d. i. de eerste, voornaamste oorzaak; —**leiding** (*omstandigheid, die niet rechtstreeks de oorzaak is, maar de gelegenheid tot iets geeft*), v. —en: *zijn woorden gaven — tot twist*; *naar — van uw schrijven*.

Aan'lenen, zie A a n l e u n e n.

Aan'lengen (1 *verdunnen van vloeistoffen* inz. *met water*; 2 *langer worden,*) lengde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) —gelengd: 1 *den wijn, de saus, de soep* —, met water verdunnen; 2 *in Februari lengen de dagen* —.

Aan'leunen (*schuin tegen iets rusten of steunen*), leunde —, heeft —geleund; *tegen een kast, tegen een fauteuil* —; zegsw. *ik laat mij dit niet* —, ik laat dit niet van mij zeggen, mij niet gevallen; *zich een titel laten* —, gevallen.

Aan'lichten (*beginnen te lichten of te schijnen*), de dag lichtte —, is —gelicht. w.i.g.

Aan'liggen (*aan den disch liggen, naar de wijze der ouden*), lag aan, heeft —gelegen.

Aan'liggend (*aangrenzend*), bn.: —*liggende hoeken: een hoeve met —e akkers en weiden*.

Aan'lijken (scheepst.), lijkte —, heeft —gelijkt: *een lijk* —, een touwen boordsel maken om het zeil; zie L ij k (*boordsel*).

Aan'loeien (*loeiend naderen*), loeide aan, is en heeft —geloeid: *de donder kwam* —.

Aan'loeven (scheepst. *scherper tegen den wind opzeilen*), loefde —, heeft —geloefd.

Aanlok'kelijk (*verleidelijk*), bn.: *een — voorstel*; —**heid** (*bekoorlijkheid*), v. —heden: *de — v. h. voorstel*.

Aan'lokken (1 *tot zich lokken*; 2 *bekoren, trekken*), lokte —, heeft —gelokt: 1 *het aas zal den vos* —; 2 *dat zal koopers* —, trekken; —**lokking,** v. —en; —**loksel** (*verleidsel*; *middel of aanleiding om te verlokken*), o. —s of —en: *de —s der zonde, de —en der wereld*.

Aan'lonken (*vriendelijk aanzien of toelachen*), lonkte —, heeft —gelonkt.

Aan'looden (scheepst. *peilende of loodende naar een kust of bank varen*), loodde —, heeft —gelood: *de kust* —.

Aan'loop (1 *korte, snelle inleidende loop*; 2 *inleiding*; 3 *herhaald en veel bezoek*), m. —en: 1 *een — nemen,*; 2 *met een — kwam hij tot de zaak*; 3 *hij heeft veel* —.

Aan'loopen (1 *loopen in de richting van iem. of iets*; 2 *iem. in het voorbijgaan bezoeken*; 3 *snel naderen*; 4 *tegen iets stooten*; 5 *duren*), liep —, is en heeft (bet. 5) —geloopen: 1 *hij liep op ons* —; 2 *we komen van avond even* —; 3 *daar komt de knecht al* —; 4 *tegen een paal* —; 5 *het zal nog wel een uurtje* —; zegsw. *er tegen* —, tegen de lamp loopen.

Aan'maak (*vervaardiging van iets als voorraad*), m. gmv.: *de — van ammunitie*.

Aan'maken (1 *vastlechten*; 2 *in voorraad vervaardigen*; 3 *toebereiden of gereed maken*; 4 *doen branden*; 5 *voortmaken*), maakte —, heeft —gemaakt: 1 *we zullen er een nieuw slot laten* —; 2 *nieuwe geweren* —; 3 *salade* —, *verf* —; 4 *een kachel* —; 5 *wil je wat* —, je wat haasten, gmz.

Aan'manen (*aansporen, aanzetten, opwekken*; handel. *aansporen tot het nakomen v. e. verplichting*), maande —, heeft —gemaand: *iem. tot spoed, tot voorzichtigheid* —, *tot kalmte* —, *iem.* — *tot betaling*.

Aan'maning (*het aanmanen*; *het aanmanend woord, geschrift* inz. *waarschuwing van den fiscus*), v. —en; nog: gewaarwording, voorafgaande aan een ziekte b.v. *een — van een beroerte*; waarschuwing, aanzegging: *een — tot het betalen van achterstallige belasting*.

Aan'matigen, zich (*inbreuk maken op iems rechten, z. onrechtmatig toeëigenen*), matigde zich —, heeft zich —gematigd: *zich een recht* —, *zich gezag* —, toekennen; *hij matigt zich over alles en over iedereen een oordeel* —; —**matigend** (*laatdunkend, verwaand*), bn. en bw.; —er, —st: *op —en toon*; — *spreken*; —**matiging** (*eigendunkelijkheid*), v. —en: *zijn — gaat ver*, tegenst. van bescheidenheid, nederigheid.

Aan'melden (minder deftig dan *aandienen*), meldde —, heeft —gemeld: *zich laten* —, zijn komst laten weten; *zich* —, zich opgeven, verzoekende tot iets toegelaten te worden of iets te ontvangen, enz.: *er hebben zich honderd sollicitanten aangemeld*, d. i. opgegeven als mededingers; *zich — als den schrijver*, zich in e. bepaalde hoedanigheid bekend maken, bv, bij een prijsvraag.

Aan'mengen (*door vermenging met. iets anders toebereiden*), mengde —, heeft —gemengd: *een beslag met melk — als het te dik is*; *verf met olie —.*

Aan'meren (*een schip voor en achter vastleggen*), meerde —, heeft —gemeerd.

Aanmer'kelijk (*belangrijk*), bn. en bw.; —er, —st: *—e voordeelen, een —e schade*; *het water was — gewassen.*

Aan'merken (1 *beschouwen als*; 2 *afkeuren*), merkte —, heeft —gemerkt: 1 *ik zal dit altijd als mijn plicht —*; 2 *hij heeft altijd wat aan te merken; de strengste vitter zou niets kunnen —*; **—merking** (*afkeurende opmerking*), v. —en: *er zijn allerlei —en op dat werk gemaakt*; nog: *in — komen*, de aandacht trekken; *voor eenig baantje in — komen*, kans hebben op benoeming; *in — nemen*, rekening houden met, belangrijk achten; *uit — van*, wegens, ter oorzake van, om.

Aanmin'lijk, —min'nelijk (*aanminnig, bevallig, lief*), bn. en bw.; —er, —st.

Aanmin'nig (*bevallig, lief, innemend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kind*; *— spelend.*

Aan'moedigen (*aansporen, opwekken, moed inspreken*), moedigde —, heeft —gemoedigd, zie Encourageeren; **—moediging** (*het aanmoedigen; een prijs, belooning, enz.*), v. —en.

Aan'moeten (1 *in den toestand van aangedaan, aangetrokken moeten komen*; *moeten branden;* 2 *moeten aanhebben*), onr. w.w., het moest —, heeft —gemoeten: 1 *die jas moet aan,*; *het vuur moet aan,*; 2 *moet ik die laarzen —?*

Aan'mogen (1 *mogen aanhebben;* 2 *mogen branden*) onr. w.w., het mocht —, 't vd. is niet in gebruik: 1 *mag ik dat kleedje aan?* d. i. mag ik het aandoen of aanhebben; 2 *mag de kachel wel aan?* d.i. branden.

Aan'monding (muz. *de wijze, waarop men een muziekinstrument aan den mond zet of houdt*), v. —en.

Aan'monsteren (scheepst. *in dienst nemen v. scheepsvolk door het op de monsterrol te plaatsen*), monsterde —, heeft —gemonsterd: *iem. — als stuurman*; z. laten —: *hij had zich laten — op een Vlaardinger haringschuit;* zie: Monsteren en Afmonsteren.

Aan'munten (*nieuwe munt slaan*), muntte —, heeft —gemunt; **—munting,** v. — en: *— van guldens.*

Aanne'melijk (1 *niet te verwerpen*; 2 *geloofwaardig*), bn.; —er, —st: 1 *op —e voorwaarden, een — voorstel*; 2 *een — verhaal.*

Aan'nemen (*in ontvangst nemen, overnemen*; *inschrijven op de uitvoering v. e. bouwwerk*), nam —, heeft —genomen: *neem dit bord eens aan*, vat aan; —! toeroep tot en antwoord van den cafébediende, als men iets wenscht te bestellen; *geld, giften, geschenken* —, gaarne ontvangen; *als kind* —, zie Adopteeren; *den bouw eener kazerne* —; z. Aannemer.

Aan'nemer (*iem. die bij inschrijving, voor een door hem opgegeven prijs, het aanneemt een werk uit te voeren*), m. —s; **—neming,** v. —en: *een gebouw bij — maken, een groote — doen*; **—nemingsbiljet** (*biljet van inschrijving*), o. —biljetten; **—nemingssom** (*som of kapitaal van inschrijving*), v. —sommen.

Aan'pak (*het aanpakken*), m. gmv.: *'t is maar een —*, het werk zal meevallen; *'t is een heele —*, er is moed toe noodig om er mee te beginnen.

Aan'pakken (*onbeschroomd aanvatten*), pakte —, heeft —gepakt: *pak de slang niet —*; fig. *eenig goed werk —*, beginnen; *iem. —*, duchtig de waarheid zeggen, ook: in rechten vervolgen.

Aan'palend (*aangrenzend*), bn.: *de —e gewesten, de —e straten*, belendende.

Aan'passen (1 *op proef doen aantrekken en zien of iets goed zit*; 2 *aansluiten*), paste —, heeft —gepast: 1 *een kleed —, laarzen —*; 2 *de algebra doen — bij het rekenen*; **—passing,** v. —en: *de — van den mensch aan zijn omgeving*; **—passingsvermogen,** o. gmv.; zie Accommodatievermogen.

Aan'plakbiljet (*papier, dat aangeplakt is of moet worden, om iets ter algemeene kennis te brengen*), o. —biljetten; zie Affiche.

Aan'plakken (*vasthechten door middel van stijfsel enz. aan muren enz.*), plakte —, heeft —geplakt: *een verordening —*; *een kennisgeving, een affiche* (*doen of laten*) —, d. i. doen vasthechten aan muren, enz. door middel van stijfsel; zegsw. *iem. iets —*, aansmeren.

Aan'plant (*teelt*), m. gmv.: *de — van koffie, katoen*: ook, het pasgeplante zelf, zie Cultuur.

Aan'planten (*nieuwe of jonge gewassen bijplanten*), plantte —, heeft —geplant: *jonge eiken en dennen —*; *kool —*, d. i. bijplanten ter aanvulling; *een bosch —*, vergrooten; **—planting** (*jong plantsoen*), v. —en.

Aan'plempen (*een sloot, een gracht, enz. dempen, gelijkmaken m. d. kanten*), plempte —, heeft —geplempt; zie Plempen.

Aan'porren (eig. *een por geven met zeker doel*; fig. *aansporen, aanzetten*), porde —, heeft —gepord: *iem. tot de studie —*; zie Animeeren.

Aan'praten (*door mooi praten iem. iets aannemelijk maken of doen koopen*), praatte —, heeft —gepraat: *zich een duur kleedingstuk laten —*; in volkst. Aansmeren.

Aan'preeken (*met mooie woorden aanbevelen of opdringen*), preekte —, heeft —gepreekt.

Aan'prijzen (*door prijzen iets begeerlijk of aannemelijk maken*), prees —, heeft —geprezen; zie Recommandeeren.

Aan'punten (*een punt aan iets maken; de punt verscherpen*), puntte —, heeft —gepunt: *een potlood —*; **—puntring,** m. —ringen, of **—puntschijf** (*ronddraaiende vijl, om spelden aan te punten*), v. —schijven.

Aan'raden (*den raad geven om iets te doen*), raadde of ried —, heeft —geraden; **—rader** (*iem. die iets aanraadt*), m. —raders.

Aan'raken (*aanroeren*), raakte —, heeft —geraakt: *ik zal die geschenken niet —*; fig. wordt meestal *aanroeren* gebruikt.

Aan'raking (1 *het aanraken;* 2 fig. *omgang*), v. —en: 1 *die wonde doet bij de minste — pijn*; 2 *ik heb steeds alle — met hem vermeden.*

Aan'rakingspunt (*plaats, waar twee voorwerpen elkaar raken*; meetk. *punt waar twee cirkels of een lijn en een cirkel elkaar raken*, zie R a a k p u n t; meest. fig. *omstandigheden, hoedanigheden, waardoor twee personen of zaken met elkaar in betrekking staan of overeenstemmen*), o. —en: *we hadden geen —en.*

Aan'randen (*aantasten, overvallen*), randde —, heeft —gerand: *een reiziger* —; fig. *de orde der maatschappij* —; **—rander** (*iem. die aanrandt*), m. —s: fig. *de — van iems eer*, lasteraar.

Aan'razeeren (bouwk. *bemetselen van muren enz. tot schuine bovenvlakken*; *ruimten volmetselen*), razeerde —, heeft —gerazeerd; zie A a n v l a k k e n.

Aan'recht, o. -en; hetzelfde als —b a n k.

Aan'rechtbank (*smalle, vaste tafel met kastjes, in een keuken langs een der wanden*), v. —banken: *zet dit bord op de —.*

Aan'rechten (*het gerecht op tafel zetten, opdisschen*), rechtte —, heeft —gerecht; ook: *een gastmaal* —, geven.

Aan'rechtkeuken, v. —keukens: *naast de kookkeuken ligt in dat hotel een groote* —, d. i. keuken, waar de spijzen opgeschept worden en het keukengerief wordt geborgen.

Aan'rechttafel (*keukentafel, breede aanrechtbank zonder kastjes*), v. —tafels.

Aan'reiken (1 *onder 't bereik brengen, overreiken*; 2 *terloops afgeven*), reikte —, heeft —gereikt: 1 *iem. een boek, een schotel* —; 2 *wil je me vanavond dat pakje even* —?

Aan'rekenen (1 *iem. iets voor zekere waarde in rekening brengen*; 2 *een daad of eigenschap op zekere waarde schatten, beschouwen als*), rekende —, heeft —gerekend: 1 *iem. iets duur* —; 2 *zich iets als een eer* —.

Aan'rennen (*rennend naderen, snel naderen*), rende —, is en heeft —gerend: *de ruiterij kwam* —, *de brandweer zag men* —.

Aan'richten (*veroorzaken*), richtte —, heeft —gericht: *schade* —, *verwoestingen* —, *een bloedbad* —.

Aan'rijgen (1 *aan een draad of koord rijgen*; 2 *vaster rijgen*), reeg —, heeft —geregen: 1 *koralen, paarlen* —; 2 *schoenen* —.

Aan'risten (*aan een touw of koord rijgen*), ristte —, heeft —gerist: *uien, vinken* —.

Aan'roeien (1 *roeiend naderen;* 2 *sneller, vlugger roeien;* 3 *roeiend botsen tegen*), roeide —, is en heeft —geroeid: 1 *komen* —; 2 *roei wat* —; 3 *tegen iets* —.

Aan'roep (*bede, smeeking*), m. —roepen.

Aan'roepen (*tot iemand roepen*), riep —, heeft —geroepen: *de schildwacht riep den vreemdeling aan*, d. i. roepend staande houden; *een rijtuig* —, doen stilhouden om er in te stappen; *ik kom u vanmiddag* —, afhalen; *God* —, d. i. om hulp, bijstand smeeken; **—ing** (*het aanroepen*), v. —en, zie I n v o c a t i e.

Aan'roeren (*opzettelijk aanraken*), roerde —, heeft —geroerd: fig. *gij moet die snaar niet* —, d. i. van die teere zaak niet spreken; *gij moet die kwestie maar niet* —, ter sprake brengen.

Aan'rollen (*rollend naderkomen of —brengen*), rolde —, is —gerold: *de golven kwamen klaterend* —; *vaten* —; *het rijtuig rolde* —, naderde.

Aan'rukken (mil. *naderen van troepen*), rukte —, is —gerukt; scherts. *laat nog een flesch* —, ophalen, brengen.

Aan'schaffen (*aankoopen*, meestal met *zich*), schafte —, heeft —geschaft: *zich iets* —, zich voorzien van; *zich een schrijfmachine* —, koopen.

Aan'scharrelen (1 *komen aansukkelen*; 2 fig. *gebrekkig voortgaan*), scharrelde —, heeft —gescharreld: 1 *daar komt de kleine* —, *het bestje kwam* —; 2 fig. *ons ontbreekt het noodige personeel, en nu moeten we maar* —.

Aan'schellen (*aan de huisbel trekken*), schelde —, heeft —gescheld: *bij iem.* —; z. A a n b e l l e n.

Aan'scherpen (1 *weer scherp of scherper maken*; 2 *aanpunten*), scherpte —, heeft —gescherpt: 1 *een bijl* —: 2 *een potlood* —.

Aan'schieten (*licht kwetsen*), schoot —, heeft —geschoten: (jagerst.) *een haas, een patrijs* —, licht wonden, raken, doch zóó, dat het wild nog loopt of vliegt: *een —geschoten stuk wild*, even getroffen; zegsw. *hij is aangeschoten*, in lichten graad van dronkenschap; *een kleedingstuk* —, snel, schielijk aantrekken; *het harnas* —, *den huisrok* —; (dicht.): *zijn verbeelding schoot vleugels aan*, nam hoogere vlucht.

Aan'schijn (1 *uiterlijk voorkomen, uiterlijk*; 2 *aangezicht*), o. gmv.: 1 *het — der aarde na den zondvloed*; 2 *in het zweet uws —s*, Bijbel; *in het — van den dood liegt men niet* (woorden van Oldenbarneveldt op het schavot), onmiddellijke nabijheid.

Aan'schikken (*zich aan tafel zetten*), schikte —, heeft —geschikt: *de bruiloftsgasten schikten* —; *kom, vriend, schik mee aan!*

I. Aan'schoffelen (*schuifelend gaan of naderen*), schoffelde —, is —geschoffeld: *daar kwam grootvader* — of —geschoffeld.

II. Aan'schoffelen (*de paden, een bed met de schoffel bewerken, opnieuw schoffelen*), schoffelde —, heeft —geschoffeld: *tuinman, je moet die paden wat* —, *ook die tuinbedden, om het onkruid te verwijderen.*

Aan'schouw, m. alleen in uitdrukkingen: *in — nemen*, overwegen, bezichtigen.

Aanschou'welijk (*duidelijk, helder voorgesteld nl. voor 't verstand, levendig*), bn. en bw.; ook, A a n s c h o u w'l ij k, bn.: *— onderwijs*, onderwijs, waarbij de leerlingen aanschouwen, hetzij de dieren, planten, zaken, welke behandeld worden, hetzij de afbeeldingen er van, bv. *het onderwijs in de physica zij in de eerste plaats* —; *—e voorstelling van abstracte begrippen*; *iets — uitleggen*; z. S c h o u w e n.

Aanschou'welijkheid (*het aanschouwelijk zijn*), v. gmv.: *de — van een voordracht, van het onderwijs, van een betoog*; *de — verhoogen door lichtbeelden, photographieën*; ook: A a n s c h o u w l ij k h e i d.

Aanschou'welijk onderwijs, zie A a n s c h o u w e l ij k.

Aanschou'wen (1 *zien, waarnemen*, eenigszins verheven; 2 *gadeslaan met eerbied, ontzag, ontroering*), —schouwde, heeft —schouwd: 1 *wie heeft ooit zoo iets aanschouwd?* 2 *aanschouw de leliën des*

velds; zegsw.: *het levenslicht* —, geboren worden; *hij zal den dag van morgen niet meer* —, zien, hij gaat sterven; *ten — van een groote menigte*, in tegenwoordigheid van, en niet: t e n a a n s c h o u w e; —**schou'wer** (*iem., die aanschouwt, die van iets toevallig getuige is*), m. —s.; iem., die met belangstelling iets aanziet en volgt is een *toeschouwer*, m. —s; —**schou'wing** (*het aanschouwen; voorstelling zielebeeld*), v. —en.

Aanschou'wingsonderwijs (*onderwijs, dat ten doel heeft iem. stelselmatig in het aanschouwen en waarnemen te oefenen*), o. gmv.; —**vermogen** (*vermogen of kracht der ziel, om een beeld te vormen van het aanschouwde of waargenomene*), o. gmv.

Aan'schrijven (*schriftelijk bevelen of oproepen*), schreef —, heeft —geschreven: *op — van den minister*; fig. *bij iemand goed —geschreven staan*, in de gunst, in een goed blaadje staan; —**ing**, v. —en, verg. C i r c u l a i r e.

Aan'sjokken (*met zware, trage stappen aankomen*), sjokte —, is —gesjokt: *de beer kwam* —.

Aan'sjorren (*krachtig toehalen of aantrekken van touwen*), sjorde —, heeft —gesjord.

Aan'slaan (eig. *snel even tegen iets slaan*), sloeg —, heeft en is —geslagen: *voor iem.* —, d.i. iem. groeten (mil.); *een huis* —, ten verkoop aanbieden of stellen; *iets hoog* —, waardeeren, ook, voor de belasting taxeeren; *de ruiten kunnen* —, bewasemen; *de motor wil niet* —, *de zandpomp wil niet* —, is niet aan den gang te krijgen; *een hond kan* —, door geblaf waarschuwen; *koopmansgoederen* —, in beslag nemen; *een plakkaat* —, aan den muur hechten, publiceeren; in de muz. *een toets* —, een toets neerdrukken en een toon laten hooren: *den juisten toon* —, *een anderen toon* —, aangeven; *een hoogen toon* —, fig. zie T o o n.

Aan'slag (1 *het aanslaan*, inz. *van belastingen*; *het bedrag der belasting*; 2 *misdadige toeleg, strafbare poging*; *poging tot moord*), m. —en: 1 *een hooge* —; 2 *een — op iems leven*; in de muz. is — de wijze, waarop iem. de toetsen aanslaat: *een goeden — hebben*, zuivere tonen voortbrengen. In dit laatste geval gmv.

Aan'slagbiljet (*belastingbiljet*), o. —ten.

Aan'sleepen (*sleepende nader brengen*), sleepte —, heeft —gesleept: *balen* —, *koffers of kisten* —; fig. *met allerlei anekdotes komen* —, ze met de haren er bij sleepen.

Aan'slepen (*sleepvoetend naderen*), sleepte —, is —gesleept: *daar komen de vette ossen* —.

Aan'slibben (*door slibben ontstaan of grooter worden*), slibde —, is —geslibd; meestal met een onderwerp als *grond, land*, of onpersoonlijk: *de oever slibt sterk* —; *het slibt voortdurend* —; —**slibbing** (*het aanslibben; de aangeslibde grond*), v. —en; —**sel** (*aangeslibde grond*), o. —s.

Aan'slijmen (*vuil worden*), het geweer slijmde —, is —geslijmd, d.i. van binnen aangeslagen door kruitslijm.

Aan'slijpen (*scherpen, wetten*), sleep —, heeft —geslepen: *een bijl* —

Aan'sluipen (*heimelijk naderen*), sloop —, is —geslopen: *daar kwam de kat* —.

Aan'sluiten (1 *iets vast of vaster doen sluiten aan*; 2 *telefonisch verbinden*; 3 *aan iets anders passen, zonder gaping opvolgen*; 4 reflex. *zich bij iem. of iets voegen, zijn partij kiezen, zijn meening volgen en voorstaan*), sloot —, heeft —gesloten: 1 *dit machinedeel zit los en moet beter aangesloten worden*; 2 *wil je me even —?* 3 *dit blad der trektafel sluit niet aan*; *het onderwijs der Muloschool sluit niet aan bij dat der hoogere handelsschool*; 4 *ik sluit me bij een stoet, bij den vorigen spreker* —, *zich bij een partij* —; nog: mil. *de gelederen* —; *de treinen sluiten niet aan* —, het vertrek van den eenen trein volgt niet op de aankomst van den anderen; —**ing** (*het aansluiten*, inz. *van treinen of telefoon*), v. —en.

Aan'smeren (*met smeer bestrijken, met kalk enz.*), smeerde —, heeft —gesmeerd: *de dakpannen* —; zegsw. *iem. iets* —, verkoopen, zoodat de kooper bedrogen is, gmz.

Aan'snede, —snee (houtzagersterm: *insnijding met de zaag*), v. - sneden, —sneeën.

Aan'snellen (*snel, ijlings naderkomen*), snelde —, is —gesneld: *de politie kwam ter hulp* —, snellen.

Aan'snijden (*de eerste snede in iets doen, het eerste stuk afsnijden*), sneed —, heeft —gesneden: *een koek* —, *een taart, een stuk vleesch* —.

Aan'snoeren (1 *door snoeren vast of vaster maken;* 2 *aan een snoer rijgen*), snoerde —, heeft —gesnoerd: 1 *een harnas* —, *een korset* —; 2 *kralen, paarlen* —.

Aan'spannen (1 *vastmaken van dieren aan een wagen enz. om ze te laten trekken*; 2 *strakker spannen*), spande —, heeft —gespannen: 1 *Jan, span de paarden —!* 2 *een snaar wat* —.

Aan'speten (*aan het spit steken om te braden*), speette —, heeft —gespeet: *een haas* —; ook *mootjes gebakken paling* —, aan een houtje rijgen ten verkoop; zie S p e t e n.

Aan'spoeden (*met spoed naderen*), spoedde —, is —gespoed: *de knaap kwam* —; fig. *de tijd gaat* —, *de winter spoedt* —.

Aan'spoelen (1 *op het strand spoelen;* 2 *aangespoeld worden*), spoelde —, heeft (bet. 1) is (bet. 2) —gespoeld: 1 *de zee heeft drie lijken —gespoeld*, aan land geworpen; *de rivier heeft al dien grond hier —gespoeld*, d.i. gevormd door aanslibbing: 2 *drie mijnen spoelden aan*, werden op den oever gespoeld; —**ing** (*aanslijking*), v. —en; —**sel** (*aanslibsel*), o. —s.

I. Aan'sporen (*de sporen geven*, fig. *opwekken, aanzetten, aanmoedigen*), spoorde —, heeft —gespoord: *hij spoorde zijn paard* —, dreef het aan; *iemand tot een daad* —, aanzetten; —**spoorder** (*iemand, die aanspoort*), m. —s; —**sporing** (*opwekking*), v. —en.

II. Aan'sporen (*met den spoortrein aankomen*), spoorde —, is —gespoord.

Aan'spraak (1 *eenigszins plechtige toespraak*; 2 *recht om het bezit of genot van iets te vorderen*), v. —spraken: 1 *een — houden, doen*; *een vergadering met een*

— *openen*; 2 — *hebben op iets*; — *maken op iets*, eischen iets te bezitten of te verkrijgen; nog: *de zieke heeft wat* — *noodig*, wat bezoek, gelegenheid om wat met iem. te praten.

Aanspraak'lijk of **Aanspra'kelijk** (*verantwoordelijk*, inz. *om schadevergoeding kunnende aangesproken worden*; *in rechten vervolgbaar*), b.v.: *de ministers zijn verantwoordelijk, in hoeverre ze — zijn, is nog niet bij de wet geregeld; zich voor iets — stellen*, d.i. zich verbinden om mogelijke schade te vergoeden; **—heid** (*verantwoordelijkheid*), v. gmv.

Aan'spreken (1 *het woord tot iem. richten;* 2 *een ruim gebruik van iets maken;* 3 *dagen*), sprak —, heeft —gesproken: 1 *iem. op straat* —, *iem. vriendelijk* —, toespreken; 2 *hij heeft zijn beurs duchtig —gesproken*; evenzoo, *de flesch, de koekjestrommel enz.* —, er een ruim gebruik van maken; 3 *iem. in rechten* —, hem voor het gerecht dagen.

Aan'spreker (*dood-bekendmaker, lijkbezorger, bidder*), m. —sprekers.

Aan'staan (*behagen*), het stond —, heeft —gestaan: *die jongen, dat antwoord staat mij niet* —, bevalt; ook: *de deur staat* —, is half open, staat op een kier.

Aan'staande (*nabijzijnd, op handen zijnde, eerstvolgend*), bn.: *de — week*, enz.; zie **a.s.**

Aanstaan'de (*verloofde*), m. en v. —n.

Aan'stalte (*toebereidsel*), v. komt bijna altijd voor in het meervoud, —n: *hij maakt —(n) tot die groote reis*; zie P r e p a r a t i e v e n.

Aan'stampen (1 *vaster in elkaar stampen*; 2 *stampende naderkomen*), stampte —, heeft (bet. 1 en 2) en is (bet. 2) —gestampt: 1 *de aarde met een juffer* —; 2 *daar kwam hij —gestampt.*

Aan'stappen (1 *met spoed voortstappen, stappend naderen*), stapte —, heeft en is —gestapt: 1 *stap wat* —, *de trein wacht niet;* 2 *daar kwam grootvader —gestapt!*

Aan'staren (*strak aankijken, starende aanzien*), staarde —, heeft —gestaard; zie F i x e e r e n.

Aanste'kelijk (*besmettelijk; gemakkelijk op anderen overgaand*), bn.: *een —e ziekte; luiheid is* —.

Aan'steken (1 *vastmaken*; 2 *aan het branden brengen, opsteken van licht*; 3 *beginnen uit iets te tappen, openslaan*; 4 *besmetten, lichamelijk of zedelijk*), stak —, heeft —gestoken: 1 *een zool, een gesp even* —; 2 *de kaars, een sigaar* —; 3 *een vat bier* —; 4 *die typhuslijder zal al de zieken* —, besmetten, zie I n f e c t e e r e'n; spreekw. *Eèn schurftig schaap kan een heele kudde* —, fig. één slecht mensch kan velen bederven.

Aanste'kend (*aanstekelijk*), bn.: *een —e ziekte; roodvonk en pokken zijn* —. w. i. g.

Aan'stellen (*benoemen*), stelde —, heeft —gesteld: *iem. — om de orde te bewaren, iem. — tot onderwijzer*; reflex. *zich* —, zich gedragen, meestal ongunstig: *zich belachelijk* —; *stel je niet* —, doe niet dwaas, speel geen comedie; **—stelling** (*de daad van aanstellen*; ook *de akte van benoeming*), v. —en.

Aan'stellerig (*druk, de aandacht willende trekken*), bn.: *een — student, een —e dame*; zie G e a f f e c t e e r d.

Aanstellerij' (*blufferij, gemaaktheid*), v. —en: *allerlei* —, vertoon; *wat een —!* verg. D a n d y s m e en S n o b i s m e.

Aan'sterken (*sterker worden, toenemen in kracht*), sterkte —, is —gesterkt: *de zieke sterkt zachtjes* —, *zijn krachten sterken gaandeweg* —.

Aan'stichten (*het eerst veroorzaken*; meest iets kwaads), stichtte —, heeft —gesticht; *tegen iem. kwaad* —; **—er** (*bewerker*), m. —s; **—ster,** v. —s: *de — dezer consternatie*; **—ing,** v. gmv.: *op — van.*

Aan'stippen (*met een stip aanteekenen, terloops aanduiden*), stipte —, heeft —gestipt; fig. *iets* —, even aanroeren; ook met een potlood aanstrepen; **—stipping** (*opmerking, mededeeling*), v. —en.

Aan'stoken (*beter doen branden*), stookte —, heeft —gestookt: *de kachel, den oven, den haard* —; fig. — *tot opstand enz.*, opruien; *een twist* —, feller doen worden.

Aan'stonds (*terstond, dadelijk*), bw.: *ik kom* —, onverwijld; *al* —, reeds in het begin; *daar* —, even te voren; zie O o g e n b l i k k e l ij k.

Aan'stoomen (1 *stoomend naderen*; 2 *met den trein, stoomboot naderen*), stoomde —, is —gestoomd: 1 *de trein komt* —, *daar komen de booten* —; 2 *daar komen wij* —.

Aan'stoot (eig. *stoot* in deze bet. in onbruik; fig. *oorzaak van ergernis, aanleiding tot zonde, ergernis*), m. gmv.: *in 't gedrang lijdt men veel* —, vero.; — *geven*, ergernis geven; *steen des —s* (Bijbel, Jes. 8 : 14); — *nemen*, zich ergeren.

Aanstoo'telijk (*ergerlijk, hinderlijk, onbetamelijk*), bn. en bw.: *een —e verwaandheid; zich — gedragen.*

Aan'stooten (*stootend aanraken, vooral om iems aandacht te wekken*), stiet (stootte) —, heeft —gestooten: *iem. even* —; *wij stieten elkaar* —; *laten wij eens* —, klinken.

Aan'stormen (*stormend* d. i. *met groote snelheid of in wilde vaart naderen*), stormde —, is —gestormd: *de cavalerie kwam —.*

Aan'stouwen (scheepst. *dicht op elkaar pakken van goederen*), stouwde —, heeft —gestouwd: *de lading* —; hetzelfde als A a n s t u w e n.

Aan'strepen (*met een streep teekenen of merken*), streepte —, heeft —gestreept: *een plaats in een boek* —.

Aan'strijken (*strijken langs iets*), streek —, heeft —gestreken: *een lucifer* —, doen ontbranden; ook *een muur, de pannen* —, met kalk bestrijken; *daar komt de ooievaar* —, aanzweven.

Aan'strompelen (*strompelend*, d. i. *met hortenden gang naderen*), strompelde —, is —gestrompeld: *eerst kwam de invalide —, toen kwam het bestje aangestrompeld.*

Aan'stuiven (1 *naar een plaats toestuiven, van zand, en zich daar ophoopen*; 2 *snel, onstuimig, driftig naderen*), stoof —, is —gestoven: 1 *aangestoven zand; het — der duinen*; 2 *een woeste ruiterbende kwam* —; **—stuiving** (*het aanstuiven v. zand; aangestoven zandophooping*), v. —en.

Aan'stuwen (scheepst. *aanduwen, een lading vast in elkaar werken*), stuwde —,

heeft —gestuwd; ook, A a n s t o u w e n, z. S t u w e n.

Aan'sukkelen (1 *sukkelend naderen; sukkelend zien te vorderen*), sukkelde —, is —gesukkeld: 1 *de kranke kwam aan den arm van de verpleegster* —; 2 *en nu sukkelen we maar wat aan*; zie S u k k e l e n.

Aan'tal (*een onbepaalde hoeveelheid* met de bijgedachte aan veel; *groote hoeveelheid*), o. gmv.: *een — menschen, paarden, boeken*; *een groot* —, menigte.

Aan'tasten (*aanvallen, aangrijpen*), tastte —, heeft —getast: *den vijand* —; fig. *iem. in zijn eer* —; *zijn kapitaal* —, gedeeltelijk verbruiken; —**tasting** (*schending*), v. —en: — *der zeden.*

Aan'teekenboek (*boekje om er iets in aan te teekenen, notitieboekje*), o. —boeken; —**boekje,** o. —s.

Aan'teekenen (eig. *met een teeken merken*: 1 *opschrijven*; 2 *zich in ondertrouw laten opnemen*; 3 *inschrijven voor de verzending*), teekende —, heeft —geteekend: 1 *iets* —; 2 *de verloofden teekenen morgen aan* (in samengest. tijden, meest passief: *mijn zuster is aangeteekend*); 3 *een brief, een pakket laten of doen* —; —**geld** (*10 cts. of meer, op de post te betalen voor het laten inschrijven v. brief of pakket*), o. —gelden.

Aan'teekening (1 *noot, nota;* 2 *op- of aanmerking;* 3 *het aangeteekende*), v. —en: 1 — *van iets houden;* 2 —*en bij een verslag maken;* 3 *ik zal mijn* —*en eens nazien.*

Aan'teekeningspartij (*bruidspartij o. d. dag van den ondertrouw of v. h. aanteekenen*), v. —partijen; zie B r u i d s t r a n e n.

Aan'telen (*fokken van dieren*; *aankweeken van gewassen*), teelde —, heeft —geteeld; —**teelt** (*aanfok*), v. gmv.

Aan'tiegen (*aantrekken*), toog —, heeft —getogen: *zij togen hun kleederen* —; *aantiegen* is in de onbep. wijs geheel verouderd, zie nog A a n g e t o g e n.

Aan'tijgen (*kwaadwillig ten laste leggen, aanwrijven*), teeg —, heeft —getegen, ook: ik tijgde —, heb —getijgd: *wat wilt gij me —?* — komt meestal in de onbep. wijs voor; —**tijging,** v. —en.

Aan'tocht (*nadering*), m. gmv.: *in — zijn*, naderen, op komst zijn: *de — v. d. vijand.*

Aan'toonen (1 *doen zien, doen opmerken*; 2 *de waarheid van iets doen opmerken, bewijzen*; 3 *aanduiden, uitdrukken*), toonde —, heeft —getoond: 1 *de gebreken van een werk* —; 2 *de waarheid van een stelling* —; 3 *zijn houding toonde* —, *dat hij onverschillig was.*

Aantoo'nende wijs, v., spraakk. *e. wijsvorm*: werkelijkheidswijs, feitswijs, ook I n d i c a t i e f.

Aan'treden (*met regelmatigen tred bedaard aankomen*; mil. *op de aangewezen plaats in 't gelid gaan staan*), trad —, heeft en is —getreden: *de manschappen gaan* —.

Aan'treffen (*toevallig ontmoeten, ergens vinden*), trof —, heeft —getroffen: *iem. ergens* —, *een goed gezelschap ergens* —.

Aantrek'kelijk (*bekoorlijk, aanlokkelijk*), v. bn.; —er, —st: *het nieuwe is altijd* —.

Aan'trekken (1 *tot zich trekken*; 2 van kleedingstukken: *aandoen*; 3 reflex. *ter harte nemen, er zorg voor dragen, er zich mede bemoeien*; *er zich gekrenkt of bedroefd over gevoelen*), trok —, heeft —getrokken: 1 *de magneet trekt ijzer* —; 2 *een jas, een schoen* —; 3 *die voogd trekt zich van zijn pupil niets* —; *ik trek mij die woorden* —; —**trekking,** v. gmv.: *scheikundige* —, verwantschap; *electrische* —.

Aan'trekkingskracht, v., gmv.: zie: A d h a e s i e. C o h a e s i e en G r a v i t a t i e.

Aan'trippelen (*met kleine pasjes naderen*), trippelde —, is —getrippeld: *de musschen kwamen* —; *onze Benjamin zelfs kwam* —; verg. A a n d r i b b e l e n.

Aanvaar'den (1 *aannemen*; 2 *ondernemen*; 3 *in bezit of gebruik nemen*), —vaardde, heeft —vaard: 1 *een geschenk* —, *een erfenis* —, aannemen; 2 *een reis* —, beginnen; 3 *dit huis is te huur, Mei a.s. te* —, betrekken; *het bevel* —, *het bewind* —, *de regeering* —, op zich nemen.

Aan'vaarpaal (*paal in een haven of bij een brug enz. om het aanvaren van schepen tegen oever of brug te voorkomen*), m. —palen.

Aan'vaart (*varende aankomst*), v. gmv.; alleen in: *de aan— en afvaart van schepen.*

Aan'val (*het aangrijpen*), m. —vallen: (mil.) *een — afwachten, afweren, afslaan; een looze* —, geveinsde beweging; *een — van beroerte*, zie A t t a q u e; *een — van koorts, van razernij, woede, drift*, plotselinge, kortstondige aandoening van die ziekten of hartstochten.

Aan'vallen (*gewelddadig aangrijpen*, fig. *aantasten*), viel —, heeft en is —gevallen: *den vijand* —; fig. *een partij* —, *een dogma* —, *den godsdienst* —; zie A t t a q u e e r e n; —**valler,** m. — s.

Aan'vallend (*aantastend, aangrijpend*), bn. en bw.: *een — en verdedigend verbond*, zie O f f e n s i e f; — *te werk gaan*, op —e wijze.

Aan'vallenderwijs of —**wijze,** bw.: *onze troepen gingen — te werk*; zie O f f e n s i e f.

Aanval'lig (*lief, aanminnig*), bn.; —er, —st: *een — kind*; —**heid** (*gratie, bekoorlijkheid*), v. —heden.

Aan'valsfront (mil. *het front van de belegerde vesting of gedeelte der vijandelijke linie, tegen hetwelk de aanval is gericht*), o. —en; —**kolonne** (*de kolonne, die den vijand moet aanvallen*), v. —n of —s; —**kreet,** m. —kreten; —**mijn** (*tegen de verdedigingswerken der vijanden gegraven of anderszins aangebrachte mijn*), v. —en; —**plan,** o. —plannen; —**punt** (*het punt, waartegen de aanval wordt gericht*), o. —en; —**sein** of —**teeken,** o. —seinen, —teekens; —**vertooning** (*looze aanval, schijnaanval*), v. —en; —**wapen** (*wapen, bestemd, om er mee aan te vallen*), o. —s; —**wijze** (*manier van aanval*), v. —wijzen.

Aan'vang (*begin*), m. gmv.: *in den — dezer eeuw, de — der lente, van den — af.*

Aan'vangen (*beginnen*), ving —, heeft en is —gevangen; —**er** (*beginner*), m. —s.

Aan'vangspunt (*punt van begin*), o. —en.

Aanvan'kelijk (*waarmee begonnen wordt, in het begin*), bn. en bw.: *het — leesonderwijs, de —e snelheid*; — *eenige winst behalen.*

Aan'varen (*varend naderen, stootend tegen*

iets varen), voer —, heeft en is —gevaren; —**varing** (*het aanvaren tegen iets*, inz. *botsing van schepen*), v. —en.

Aan'vatten (1 *voorzichtig aanpakken*; 2 *beginnen, aanvangen; ondernemen*), vatte —, heeft —gevat: 1 *den poot van den hond* —; 2 *iets verkeerd* —, *iets flink* —; *een werk* —; spreekw. *'t Is geen katje om zonder handschoenen aan te* —, zie Katje.

Aan'vechten(*vijandig aantasten, aanvallen, bestrijden*), vocht —, heeft —gevochten, meestal in een gedicht of in hooger proza: *de waarheid kan miskend, ja, aangevochten worden*; *door de wanhoop aangevochten worden*; evenzoo: *door zijn driften en hartstochten aangevochten worden*; ook in de spreektaal: *ik werd door den slaap aangevochten*; bijna uitsluitend is het volt. deelw. in gebruik, overigens vero.

Aan'vechting (1 *moeilijk weerstaanbare neiging*; 2 *bekoring*), v. —en: 1 *een — van slaap*; 2 *de —en der zonde.*

Aan'vegen (*door vegen van stof of vuil reinigen*), veegde —, heeft —geveegd: *de kamer* —, *de gang* —, *den vloer* —.

Aan'versterven (*bij erfenis toevallen*), meestal het volt. deelw.: —*verstorven goederen*; zie Aanbesterven.

Aan'vertrouwen (*toevertrouwen*), vertrouwde —, heeft —vertrouwd: *iets iemand* —, vol vertrouwen ter bewaring geven; minder in gebruik is: Aanbetrouwen.

Aan'verwant (*aangehuwde verwant*), m. en v. —verwanten; vr. ook: —**e.**

Aan'verwant (1 *vermaagschapt*; 2 *door afstamming of anderszins met elkaar in verband staande, bijeenbehoorend*), bn.: 1 *hij is mij* —; 2 *het Duitsch is een —e taal*; *de geneeskunde en —e vakken*; muz. —*e toonsoorten*; —**schap**, v. gmv.

Aan'vetten (1 *met vet bestrijken;* 2 *dikker maken, aandikken*), vette —, heeft —gevet: 1 *gij moet de assen, de tappen wat* —; 2 *letters* —, dikker maken, aandikken.

Aan'vijlen (*met een vijl scherper maken*), vijlde —, heeft —gevijld: *de punten eener zaag* —.

Aan'vlakken (bouwk. *het metselwerk glad pleisteren, een booggewelf vullen*), vlakte —, heeft —gevlakt; ook Aanrazeeren.

Aan'vletten (*aarde, zand met een vletschuit aanvoeren*), vlette —, heeft —gevlet.

Aan'vliegen (1 *vliegend naderen of snel naderen;* 2 *heftig en plotseling aanvallen*), vloog —, is —gevlogen: 1 *de duifjes kwamen — of —gevlogen*; *een kogel kwam* —; 2 *hij vloog mij — van woede*; *op iem.* —.

Aan'voegen (*samenvoegen, aanhechten*), voegde —, heeft —gevoegd: *er zal aan die plank een stuk —gevoegd moeten worden*; *een bijzin bij een hoofdzin* —; —**voegsel** (*toevoegsel*), o. —s.

Aanvoe'gende wijs, v.; spraakk. wijsvorm van den twijfel, de mogelijkheid, de wenschelijkheid, enz.; zie: Subjunctief en Conjunctief.

Aan'voer (1 *het aanvoeren*; 2 *het aangevoerde*), m. —en: 1 *de — van bouwmaterialen, de — van levensmiddelen, de — van katoen*, het ter markt brengen; *de — van gas, water enz.*, het aanvoeren door de geleidingsbuizen; 2 *een ruime, aanzienlijke* —; —**buis**, v. —zen; —**pijp**, v. —en, zie ald.

Aan'voerder (mil. *hoofd, bevelhebber*), m. —s: *een bekwaam* —.

Aan'voeren (1 *geleiden* inz. *als bevelhebber; bevel voeren over*; 2 *met een vervoermiddel aanbrengen*; 3 *bijbrengen als bewijs, tot staving*), voerde —, heeft —gevoerd: 1 *een rooverbende* —, *de troepen* —, *de legermacht, welke Napoleon aanvoerde;* 2 *hout, steen, kalk* —; 3 *iets als bewijs* —, *allerlei redenen* — , *een tekst* —; *argumenten* —; —**voering**, v.: *onder — van een generaal*, geleide, commando, bevel.

Aan'voerbuis, —**pijp** (werkt. *pijp of buis tot aan- of toevoer van eenige vloeistof, van stoom, gas, enz.*), v. —pijpen, —buizen.

Aan'vraag of —**vrage** (1 *officieel verzoek;* 2 *het verzochte, aangevraagde*), v. —vragen: 1 *om iets — doen*; 2 *zijn — is verworpen*, zijn verzoek is van de hand gewezen.

Aan'vragen (*iets op officieele wijze vragen aan een bevoegde macht*), vraagde of vroeg —, heeft —gevraagd: *eervol ontslag* —.

Aan'vullen (*geheel vullen*; *het ontbrekende bijvoegen*; *voltallig maken*), vulde —, heeft —gevuld: *een vat* —, *den voorraad* —; *een regiment* —; *een leemte* —; *het bestuur* —.

Aan'vullingsbegrooting (*aanvullende begrooting*), v. —en: *de — dient om de toestemming der Kamer te krijgen voor een uitgave, die niet bij de algemeene begrooting werd aangevraagd*; —**examen** (*academisch examen voor aanvulling*), o. —s; —**troepen** (*manschappen tot het voltallig maken van een gedund leger of tot versterking*), m. mv.

Aan'vulsel (*datgene, waarmee men iets aanvult*), o. —s: *kaf als* —, *zemelen als* —.

Aan'vuren (*aanwakkeren*), vuurde —, heeft —gevuurd: *iems ijver* —, *moed* —; —**vuring** (*opwekking*), v. —en, verg. Excitatie.

Aan'waaien (*door den wind nader gevoerd worden*), het waaide (woei) —, heeft en is —gewaaid: *er zal hier veel zand* —; fig. *waarvandaan kwam hij* —?; scherts. *de kennis zal u niet* —, onverwachts en toevallig in uw bezit raken, ze komt niet zonder moeite.

Aan'waggelen (*waggelend naderen*), waggelde —, is —gewaggeld: *de dronkaard kwam* —; zie Waggelen.

Aan'wakkeren (*aansporen, opwekken*), wakkerde —, heeft —gewakkerd: *dat woord zal hem* —, aanmoedigen; ook: *de wind wakkert* —, wordt sterker; —**wakkering** (*toeneming*), v. —en.

Aan'was (*het grooter worden door op- en aanslibbing*), m. —sen: — *van grond, recht van* —; fig. — *van bevolking*, toeneming.

Aan'wassen (1 *grooter worden, toenemen*; 2 *aan iets vastgroeien*), wies —, is —gewassen: 1 *de beek wies tot een stroom* —; *het land wast hier sterk* —; 2 *de schors is weer —gewassen*; —**wassing** (*toeneming*), v. — en.

Aan'wenden (*ergens heen wenden*, alleen fig., in de bet. van gebruiken, besteden),

wendde —, heeft —gewend: *zijn gezag* —, *zijn invloed* —, *allerlei middelen* —; —**wending** (*gebruik, toepassing*), v. gmv.

Aan'wennen, zich (*z. tot een gewoonte maken, meestal van iets slechts*), wende zich —, heeft zich —gewend: *zich het snuiven* —; verg. A f w e n n e n.

Aan'wensel (*verkeerde gewoonte, hebbelijkheid*), o. —s of —en: *die man heeft allerlei eigenaardige —s.*

Aan'werven (mil. *krijgsvolk in dienst nemen*; fig. *leden winnen*), wierf —, heeft —geworven; zie W e r v e n.

Aan'wetten (*door wetten scherp maken*), wette —, heeft —gewet: *e. mes* —, scherpen, z. W e t t e n.

Aan'wezen (*het tegenwoordig zijn*), o. gmv.: *in mijn* —, *uw* — *te dezer plaatse*; zie A a n z i j n.

Aanwe'zend 1 (*ergens tegenwoordig zijnde*), bn.: *eerstaanwezend ingenieur*, hoofdingenieur, directeur-ingenieur; *de —e leden*; **2** als zn.: *de —en, alle —en*; gewoonlijk bezigt men A a n w e z i g e n.

Aanwe'zig (1 *tegenwoordig*; 2 *voorhanden, ter beschikking*), bn.: 1 *de —e leerlingen*; 2 *de —e voorraden*; —**we'zigheid**, v. gmv., zie P r e s e n t i e.

Aan'wijzen (1 *doen zien door te wijzen, nauwkeurig aanduiden*; 2 *iems aandacht richten op iets*), wees —, heeft —gewezen: 1 *de klok wijst den tijd* —; *iem. zijn plaats* —; 2 *de ware oorzaak* —; *iets of iem. als met den vinger* —, hem openlijk aanduiden, verg. S i g n a l e e r e n; *hij is de aangewezen man*, de meest bevoegde.

Aanwij'zend, bn.: *een —vnw.* b.v. *die, deze.*

Aan'wijzing (*het aanwijzen*; *opheldering, voorlichting*), v. —en: *de noodige —en geven*, d.i. inlichtingen verstrekken; *dat kan een — voor de politie zijn*, vingerwijzing; *een — op de schatkist*, assignatie.

Aan'winnen (1 *in zijn bezit brengen*; 2 *in eenig opzicht toenemen*), won —, heeft —gewonnen: 1 *leden* —; *land* —, verkrijgen door aanslibbing; 2 — *in kracht, macht, kennis enz.*

Aan'winst (*aanwinning, toename*), v. —en: *een belangrijke* —, het aangewonnene.

Aan'wrijven (eig. *wrijven tegen*; fig. *ten laste leggen, toedichten, aantijgen*), wreef —, heeft —gewreven: *ik laat mij zoo iets niet* —.

Aan'zanden (*dichtzanden door aanspoeling*), het terrein zandde —, is aangezand.

Aan'zeggen (*mondeling bekendmaken*), zeide (zegde) —, heeft —gezegd (—gezeid): *den dood of het overlijden langs de huizen* —; *den oorlog* —, verklaren; *men zou het hem niet* —, het van hem niet vermoeden of denken; —**zegging** (*b.v. van geboorte of overlijden*), v. —en.

Aan'zegger (*lijkbidder, aanspreker*), m. —s.

Aan'zetriem (*strijkriem of wetriem voor scheermessen*), m. —riemen.

Aan'zetsel (*aanzetstuk*; *neerslag, bezinksel*), o. gmv.: — *in een stoomketel*, ketelsteen.

Aan'zetstaal (*wetstaal*, inz. van den slager), o. —stalen.

Aan'zetten (*zetten naast*), zette —, heeft —gezet: *een dominosteen* —; *stoelen* —, nl. bij een disch; fig. *tot het kwade* —, aansporen, aandrijven; *iem. de duimschroeven* —, hem, b.v. door lastige vragen, in 't nauw brengen; *een schroef* —, aandrijven; *een scheermes* —, scherp maken; *een deur* —, half openzetten; *de paarden* —, aandrijven; —**vijl** (*fijne, platte vijl*), v. —en.

Aan'zeulen (*aansjouwen*), zeulde —, heeft —gezeuld: *dees zeulen leeftocht* — (Tollens).

Aan'zicht (*gelaat*), o. — en; z. A a n g e z i c h t.

Aan'zien 1 (*aankijken*), zag —, heeft —gezien: *iem. met den nek, over den schouder* —, met kleinachting, hoonend; *iets nog een tijdje* —, dulden; *iets met schele oogen* —, z. O o g; **2** (1 *het aanzien, letten op;* 2 *eer, achting*), o. gmv.: 1 — *doet gedenken*, het — van een persoon maakt, dat men aan hem denkt of zich iets omtrent hem herinnert; *zonder — des persoons*, zonder te letten op den stand, op de geboorte, den rijkdom, enz. van den persoon; *ten — van*, met betrekking tot; 2 *in — zijn, staan*, geacht worden; *een man van —*, stand, positie.

Aan'ziend (*i. d. wapenkunde*), bn.: *twee —e leeuwen*, d. i. met de beide oogen naar den beschouwer gekeerd, of ook elkaar aankijkend.

Aanzien'lijk 1 (*voornaam*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e familie*, deftig, rijk; *een —e lengte*, belangrijk; *een — vermogen*, groot; **2** —**en** (*voorname personen*), m. mv.: gesch. *de vergadering der* —, 1788; zie: N o t a b e l e n en P r i m a a t.

Aan'zijn (1 *tegenwoordigheid*; 2 *bestaan, het niet denkbeeldig maar werkelijk in wezen of leven zijn*), o. gmv.: 1 *durft gij zoo iets doen in mijn —?* verg. A f z i j n; 2 *God riep de wereld in het* —; *het — geven aan iets*, het doen ontstaan.

Aan'zitten (*zitten aan of bij iets*), zat —, heeft —gezeten, d. i. *aan den disch, aan het maal*; *wij zijn —gezeten*, wij zitten aan tafel.

Aan'zoek (*verzoek; huwelijksaanzoek*), o. —en: *een — afwijzen; een — ontvangen.*

Aan'zoeken (*aanzoek doen*) , zocht —, heeft —gezocht, tegenw. alleen met het volt. deelw. in samengestelde tijden: *hij heeft mij — gezocht om steun*; *zij is al driemaal —gezocht*, ten huwelijk gevraagd.

Aan'zuiveren (*vereffenen, het nog schuldige betalen*), zuiverde —, heeft —gezuiverd: *belasting* —, *e. tekort* —; —**ing**, v. — en.

Aan'zweepen (*met de zweep aandrijven*; meestal fig. *krachtig aansporen, aanzetten*), zweepte —, heeft —gezweept: *iem., die lui is*, —; verg. O p z w e e p e n.

Aan'zwellen (*meer en meer zwellen*), zwol —, is —gezwollen: *de tonen kunnen* —, zie C r e s c e n d o; *de vloed kan* —.

Aap (*vierhandig dier*), m. apen; men onderscheidt apen der oude wereld: o. a. *de orang-apen, de gorilla's* en *de chimpansé's*, alle met wangzakken; der nieuwe wereld o. a. *de brulapen, de nachtapen, de eekhoornapen, de slinger-apen*, met grijpstaarten, alle zonder wangzakken; zie verder H a l f a p e n; fig. dom, leelijk, boosaardig schepsel: *je bent een rechte* —, *die — van een jongen!* zegsw. *iem. voor den — houden*, voor den gek; —, *wat heb*

je mooie jongen spelen, iem., dien men vreest of ontziet, vleien door zijn kinderen of hoedanigheden te prijzen (ontleend aan Reinaert den Vos); *de — kwam uit de mouw,* de heimelijke bedoeling bleek; *in den — gelogeerd zijn,* een slecht logies hebben, fig. er slecht aan toe zijn; *den — binnenhebben,* het geld gebeurd of in zijn bezit hebben.

Aap'achtig (*als een aap*), bn. en bw.: *—e manieren; zich — gedragen,* bespottelijk.

Aap'je (*kleine, jonge aap; huurvigilante* inz. *in A'dam*), o. —s; de vigilante werd — genoemd naar het kakelbonte kostuum, dat de koetsiers aanvankelijk droegen.

Aap'jessnuif (*snuif met nieskruid*), v. gmv.

I. Aar (*arend*), m. aren: *adel-aar* (edele-aar). vero.

II. Aar (*korenaar*), v. aren: *een rijpe —, een volle —.*

III. Aar (*ader*), v. aren; **aartje,** o. —s.

IV. Aar (*samentrekking van*: *ander*; alleen in samentrekking of gewest.), vnw.: *hij sprak v. h. een en het aar*; verg. Elkaar, Malkaar.

I. Aard (*karakter, natuur, inborst, gesteldheid*), m. gmv.: zegsw. *uit den — geslagen zijn,* van een geheel ander karakter zijn dan de overige familieleden; *hij zingt dat het een — heeft,* ter dege, op krachtige wijze; *uit den — der zaak,* natuurlijkerwijze; *hij heeft een —je naar zijn vaartje,* zie Vaartje.

II. Aard, v. gmv., verkorting van Aarde.

Aard'aker (*aardnoot, vlinderbloemige plant met eetbare wortelknollen*), m. —s: *de — groeit op de kleilanden van Overflakkee*; ook: Aardmuis, Aardnoot of Aardkastanje.

Aard'amandel (*eetbare melige wortelknol in Z.-Europa en in Afrika*), v. —amandels.

Aard'appel (*aardvrucht v. d. familie d. nachtschaden, eetbare wortelvrucht*), m. —s, —en: *de —s werden in de 16e eeuw uit Amerika naar Engeland overgebracht en op 't einde der 18e eeuw in Europa tot voedsel verbouwd;* zegsw. *je bent maar een —,* een zeer klein persoontje; *een mensch is geen —,* ieder wil op zijn tijd zijn verzetje.

Aard'appelbrandewijn (*soort van slechte jenever* d.i. *foezel*), m. gmv.; verg. Korenbrandewijn.

Aard'appelcampagne (*de arbeid [het maken v. aardappelmeel] van één oogst in de aardappelmeelfabrieken*), v. —s. (gn = nj).

Aard'appelkever, m. —s; zie Coloradokever.

Aard'appelkriel (*aardappels zoo groot als een stuiter of een klein ei; wegens hun groene kleur niet goed verkoopbare aardappels*), o. gmv.: *— wordt eenmaal in de week op de groentemarkt aangeboden.*

Aard'appelmeel (*zetmeel uit de aardappelen*), o. gmv.; **—stijfsel,** v. gmv.; **—vezel,** v. —s; **—ziekte,** v. —n.

Aard'as (cosm. *denkbeeldige spil, waarom onze aarde in 24 uur een omwenteling maakt*), v. gmv.: *de — is het driehonderdste deel korter dan de middellijn van den equator, doordat de aarde aan de polen is afgeplat.*

Aard'baan (*elliptische baan, die de aarde om de zon beschrijft*), v. gmv.; zie Ecliptica.

Aard'bei (*—bes*), v. —beien, ook, —bezie; **—beiboom** (*in Zuid-Europa voorkomende boom*), m. —boomen.

Aard'beienbed (*bed met aardbeiplanten*), o. —bedden; **—gelei,** v. gmv.; **—jam,** v. gmv.; **—teelt** (*aankweek van aardbeien*), v. gmv.; **—tijd** (*tijd, dat de aardbeien rijp zijn, nl. tegen St.-Jan, 24 Juni*), m. gmv.

Aard'beving (*snelverloopende beweging, zich openbarend in trillingen of schokken v. e. deel van den aardbodem; schudding v. d. aardkorst*), v. —en: *er zijn vulkanische —en, instortings—en en tectonische —en,* zie ald.; **—bevingsmeter** (*seismograaf*), m. —meters.

Aard'bezie (*vrucht en plant*), v. —beziën; zie Aardbei, enz.

Aard'bodem (*aardoppervlakte*), m. gmv.: *het gras is verspreid over bijna den geheelen —.*

Aard'bol (1 *onze planeet*; 2 *aardglobe*), m., —bollen (in bet. 2): 1 *de as van onzen — is ruim 1713 geographische mijlen*; 2 *een metalen —.*

Aard'boog (bouwk. *gemetselde boog onder den grond tot besparing van metselwerk*), m. —bogen.

Aard'boor (*boor tot het doen v. e. grondboring,* inz. *bij het mijnwezen*), v. —boren.

Aard'duivel (*miereneter op Formosa*), m. -s.

Aar'de (*de door ons bewoonde planeet; de begane grond; aardstof; aardsoort*), v. gmv.: zegsw. *hemel en — bewegen,* zie Hemel; *het heeft veel voeten in de —,* zie Voet; *in goede — vallen,* gunstig terecht komen, goed opgenomen worden.

Aar'debaan (bouwk. *baan van aarde, waarop de bovenbouw of verharding van een spoorweg enz. wordt aangebracht*), v. —banen.

Aar'degoed (*aardewerk*), o. gmv., zie Gleiswerk.

I. Aar'den (1 *den aard, het karakter hebben van*; 2 *tieren. gedijen*; 3 *naar zijn zin wonen, zich gewennen*), aardde, heeft geaard: 1 *hij aardt naar zijn vader*; 2 *die planten — hier niet*; 3 *hij aardt er best.*

II. Aar'den (*van klei of aarde, van leem*), bn.: *een — wal, een — buis, — potten.*

Aar'dewerk (*vaatwerk van aarde of klei* als keukengerief; *vazen, pullen enz.* als kamerversiering), o. gmv.: *Delftsch —, Keulsch —,* zie Gleiergoed; **—werkwinkel** (*winkel, waarin men aardewerk verkoopt*), m. —winkels.

Aard'gas (*methaan*), o. gmv.

Aard'geest (*geest, die in de aarde woont; kabouter, kobold, aardmannetje*), m. —en.

Aard'globe (aardr. *bol, waarop de geheele aardoppervlakte is afgebeeld*), v. —globes; verg. Hemelglobe.

Aard'goed (*mindere soort van tabaksbladeren*), o. gmv.: *het — volgt in waarde op het zandgoed.*

Aard'gordel (aardr. *een der vijf zonen of luchtstreken*), m. —gordels: *de keerkringsgordel, de twee gematigde, de twee koude —s.*

Aard'hars (*mengsel van harsachtige stoffen, voorkomende in de aardlagen*), v. en

o.: —harsen: — *is bijv. asphalt, aardpek, bergteer, jodenlijm, enz.*

Aard'hommel (dierk. *onder den grond nestelende hommelbij*), m. —hommels.

Aar'dig (*lief, mooi*), bn. en bw.; —er, —st: *een — landschap, een — prater*, aangenaam; *een —e som*, tamelijk groote; *zij zingt —*; **—heid** (*aardig voorwerp, mop, ui*), v. —heden; **—heidje** (*grapje*), o. —s: *zoo'n — mag ik wel.*

Aard'kastanje (plantk. *aardaker*), v. —s; **—klomp** (*groote kluit aarde*), m. —en; **—klont** (*aardkluit*), v. —en; **—kloot** (*aardbol*), m. —en, vero.; **—kluit** (*kluit aarde*), v. —en; **—korst** (*het gestolde, buitenste deel der aarde, aardoppervlakte*), v. gmv.: *de — bestaat uit ± 60 stoffen*; **—krekel** (*molkrekel*), m. —krekels; **—kuil** (*kuil in de aarde, graf*), m. —en; **—kunde** (*wetenschap, leer v. d. vorming, het ontstaan der aarde*, ook *v. d. bestanddeelen der aarde, der aardkorst*), v., z. Geologie; **—kundige** (*geoloog*), m. en v. —n; **—laag** (*een laag aarde, een laag, een deel der aardkorst*), v. —lagen; **—mannetje** (Germ. myth. *kabouter, dwerggeest, aardgeest*), o. —mannetjes; **—mier** (*mier, die in den grond nestelt*), v. —mieren; **—mijt** (*de gewone rood- of geelgekleurde mijt*), v. —mijten; **—molm, —mulm** (*droge, losse, poeierige aarde*), o. en m.; **—muis** (*aardaker*; ook: *knaagdier in N.- en Midden-Europa; veldmuis*), v.—muizen; **—noot** (*aardaker*), v. —noten, z. Aardkastanje; **—olie** (*steenolie, petroleum*), v. —oliën; **—oppervlakte** (*de oppervlakte onzer aarde*), v.: *de — is voor ± een vierde deel niet met water bedekt*; **—parkiet** (*een soort van Australische papegaai*), m. —en; **—peer** (*een peervormige, eetbare knol*), v. —peren; **—pek** (*taaie asphalt, jodenpek of -lijm*), o. gmv., zie Asphalt.

Aard'rijk (*de aarde in haar geheel*, d.i. *met alles, wat er op of in is, aardbodem*), o. gmv.

Aard'rijkskunde (*wetenschap, die zich de kennis der aarde ten doel stelt*, inz. *van haar oppervlakte, bewoners, planten, betrekking tot andere hemellichamen enz.; geographie*), v. gmv.: *de staatkundige —, de wiskundige —, de natuurkundige —*; **—kundig,** bn.: *een — woordenboek, —e kennis*; **—kundige** (*geograaf*), m. en v. —n; zie Geographie enz.

Aard'rol (landb. *steenen, houten of ijzeren rol om de kluiten te breken en den grond plat of vlak te maken*), v. —rollen; zie Rol.

Aard'rook (*duivenkervel, koegras*), m. gmv.

Aardsch (1 *op de aarde betrekking hebbende; op de aarde*; 2 *met het karakter van het leven op de aarde, vergankelijk*), bn.: 1 *—e machten; het —e leven; een — paradijs*; 2 *het — geslacht; het —e slijk*, het geld; verg. Wereldsch.

Aardsch'gezind (*aan het aardsche gehecht*), bn.; —er, —st: *de —e mensch.*

Aard'schok (*schok of beving in de aardkorst*), m. —schokken; **—schors** (*het buitenste deel der aardkorst*), v. gmv.; **—schudding** (*zwakke aardbeving*), v. — en.

Aard'slak (*naakte, d. i. huisjeslooze slak*), v. —slakken: *de roode —, de zwarte —.*

Aard'tor (*loopkever*), v. —torren; **—varken** (*dasvormig, tandeloos zoogdier*), o. —s: *het — wordt vooral aan de Kaap gevonden en leeft van mieren*; **—veil** (*zeker kruipend onkruid, hondsdraf, kruip-doorden-tuin*), o. gmv.: *het — wordt als geneesmiddel en als soepgroente gebruikt*; **—verschuiving** (*verzakking, verschuiving van grond*, inz. *langs berghellingen*), v. —en; **—vloo** (*springend bladkevertje of torretje*), v. —vlooien, ook: Aardluis; **—vrucht** (*vrucht van gewassen, waarvan het eetbare deel in den grond groeit*), v. —en: *aardappels, knollen zijn —en*; **—was** (*steenkalk, fossiele paraffine*), o. gmv.: *— vindt men in Moldavië.*

Aard'werker (*gronddelver*), m. —werkers.

Aard'wind (*dommekracht*), v. —en.

Aard'winde (*akkerwinde*), v. —winden.

Aard'wolf (dierk. *kleine, gestreepte hyena in Afrika*), m. —wolven.

Aard'worm (dierk. *ringworm, pier*), m. —en: *de — wordt veel als vischaas gebruikt*; bij overdracht, de mensch als machteloos of nietig schepsel: *kunt gij, —, 't oogmerk van uw Schepper bevroeden?* ook: —wurm.

Aarlanderveensch (eig. *als in Aarlanderveen, in Z.-H.;* fig. *ouderwetsch, boersch, ongemanierd, plomp*), bn.

Aä'ron, Bijbel: de drie jaar oudere broeder van Mozes, de eerste hoogepriester; fig. *Mozes en —*, nl. Staat en Kerk.

Aä'ronsbaard, m.; **—kelk,** m.; zie Aronsbaard, —kelk.

Aars (*afvoeropening van het darmkanaal*), m. aarzen; zie Anus.

Aars'vin (*zwemwiek v. d. visch, bij den aars geplaatst*), v. —vinnen.

Aarts'bedrieger (*zeer geslepen bedrieger*), m. —s; **—bedriegster,** v. —s.

Aarts'bisdom (*kerkelijk gebied van een aartsbisschop*), o. —bisdommen: *het — Utrecht, Keulen, Mechelen enz.*

Aarts'bisschop (*eerste of voornaamste bisschop eener kerkprovincie*), m. —pen: *de — van Utrecht*; ook: Metropolitaan, Primaat.

Aarts'broederschap (R.-K. *onder de verschillende broederschappen de voornaamste*), v.: *de — der H. Familie*; **—deugniet** (*groote schelm*), m. —en; **—dom** (*in de hoogste mate dom*), bn.; **—domkop** (*stommerik*), m. —koppen; **—engel** (*engel van hoogeren rang, nl. uit het achtste der engelenkoren, bode Gods*), m. —en: *de drie —en Michaël, Gabriël en Rafaël*; **—geweldenaar** (*dwingeland, uiterst gewelddadig*), m. —s: *Napoleon de —*; **—hertog** (*hertog van hoogen rang*), m. —en: *de titel der prinsen uit het huis van Oostenrijk was —*; **—hertogdom** (*groothertogdom*), o. —men; **—kanselier** (R.-K. *Groot-Kanselier v. h. pauselijk hof*), m. —s of —en; **—leugenaar** (*doortrapte leugenaar*), m. —s, —leugenaren; **—liefhebber** (*groot minnaar*), m. —s, meestal ongunstig: *een — van een glas jenever*; **—lui** (*in de hoogste mate lui*), bn.; **—luiaard** (*onverbeterlijke luiaard*), m. —s; **—schelm** (*doortrapte schelm*), m. —en; **—vader** (*patriarch, stamvader*; ook, *eerwaardig grijsaard*), m. —s en —en: *de —s Abraham, Izaäk en Jacob;*

hij zat daar als een — tusschen de zijnen; —**vaderlijk,** bn.: *met —e deftigheid*; —**vijand** (*doodvijand*; *de duivel, de satan*), m., ook: de Vijand, zie ald.

Aar'zelen (eig. *achteruitwijken*, fig. *dralen, weifelen*), aarzelde, heeft geaarzeld: — *iets te doen*, niet terstond durven handelen uit vrees voor de gevolgen; —**ing** (*talming, draling*), v. —en: *met — tot iets overgaan.*

I. Aas (1 *voedsel der dieren*; *prooi*; 2 *lokspijs*; 3 *kreng, rottend dier*), o. gmv.: 1 *de vogels zoeken — voor hun jongen*; *ons lichaam wordt den wormen tot —*, prooi; 2 *de visch beet in het —*; 3 *een stinkend —.*

II. Aas (1 *de één in het kaart-, dobbel-, domino- en potspel*; 2 *oude gewichtseenheid 0,047 dG.*), o. azen: 1 *dit is harten —, twee azen werpen, — blank*; in het biljartpotspel: *Wie heeft het —?* (C. O.), moet het eerst spelen; 2 *een ons had 20 engels en een engel 32 azen;* bij uitbr. greintje: *hij heeft geen —je verstand, geen —je geduld*; *hij zal geen —je bijdragen*, d. i. kleinigheid, ziertje.

Aas'dieren (dierk. *dieren, die zich voeden met het vleesch van doode dieren*), o. mv.; tot de — behooren: de aaskever, de aasvlieg, de aastor; verder, de kreeft, de krab, de aasgier, de hyena enz.

Aas'domsrecht (*aloude, verouderde rechtsbedeeling in Friesland*), o.: *aasdom* was een vonnis volgens Friesch recht in tegenstelling v. e. vonnis volgens Frankisch recht, zie Schepenrecht.

Aas'gier (dierk. *kleine gier in Z.-Europa, Azië en Afrika*), m. —en: *de — voedt zich met vleesch v. doode dieren*; ook *Krenggier.*

Aas'kever (*kever, die doode muizen, mollen enz. in den grond graaft en in het aas zijn eieren legt*), m. —s; —**raaf** (*een soort van raaf in Afrika, die zich voedt met het vleesch van doode dieren*), v. —raven; —**tor** (*aaskever*), v. —torren, ook: Doodgraver, Krengtor, in Z.-Ned. Grafmaker.

Aas'vlieg (*blauwe of grijze vleeschvlieg, die haar eieren op vleesch of op aas legt*), v. —vliegen.

Aau 1 (*tweeklank*), v. nog in: *miaauwen*; **2** tw., uitroep van pijn: —, *wat brand ik mij!*

AB' of **ABC'** (*alphabet*), o. AB's, ABC's: fig. *het — der wetenschap*, de eerste beginselen.

Ab (Lat. *door*; *van.... af*).

Ab absur'do (Lat. *uit het ongerijmde*).

Aba'ca (Sp. *manilla-hennep, vezels van een soort van banaan*), v. gmv.

Abac'tis (Lat. *secretaris*), m. —sen.

A'bacus (*horizontale dekplaat van het kapiteel eener zuil*; *credenstafeltje*), m. abaci.

Abandon' (Fr. *afstand, overgave*; *recht van overgave*; *hulpeloosheid*; *verlatenheid*; *losheid*), o.; zie Abandonnement.

Abandonneeren (*laten varen, afstand doen van*; *de partij gewonnen geven in het schaakspel*).

Abandonnement' (*prijsgeving, afstand*), o. gmv.; handel: *het recht van —*, recht dat een verzekerde heeft, zijn beschadigde verzekerde goederen tegen ontvangst van het geheele bedrag der verzekering aan den verzekeraar over te dragen; zeerecht: het recht v. d. reeder, afstand te doen van zijn aandeel in schip en winsten, waardoor tegelijk zijn aansprakelijkheid ophoudt.

Abat-jour' (Fr. *schuin dakvenster, boven licht, vallicht*; *lampekap*), o. —s.

Abattoir' (Fr. *gemeentelijk slachthuis*), o. —s.

AB'-bank, v. —banken: *op de — zitten*, nog moeten leeren spellen, beginner zijn; —**boek** (*eerste spelboekje*), o. —boeken. vero.

Abbé' (*titel van een wereldlijken geestelijke in Frankrijk, België enz., in 't algemeen*), m. —'s, meestal foutief vertaald door *Abt*; zie Seculieren.

Abberdaan' of liever **Labberdaan'** (*zoute visch*, uit Le Labourd [Bayonne]), v. gmv.

Abbrevia'tie (*af- of verkorting v. e. woord*), v. —s, —tiën; ook, Abbreviaturen.

ABC' (*het alphabet*), o. gmv.: *iets kennen als het —*, door en door, ook: goed van buiten.

Abces' (*ettergezwel*), o. —sen.

Abderiet' (*inwoner v. Abdera in Thracië, het Kampen der oudheid*; fig. *onnoozele hals*), m. —en.

Abdica'tie (*vrijwillige afstand van troon, ambt of goederen*), v. —s, —tiën. (t = s).

Abdiceeren (*afstand doen van kroon, ambt, waardigheid of goederen*); ook Abdiqueeren.

Abdij' (R.-K. *klooster voor mannen of vrouwen, door een abt of abdis bestuurd*), v. —en.

Abdis' (R.-K. *bestuurster van een abdij voor vrouwen*), v abdissen; verg. Abt.

Abdo'men (*onderbuik*; *achterlijf van een insect*), o. —s.

Abeel' (plantk. *witte populier*), m. abeelen.

A'bel (Fr. habile, eig. *bekwaam*; later *goed, mooi*), bn.; — is een Middelnederl. en 17de-eeuwsch woord en komt gewoonlijk voor in de uitdrukking **abele spelen,** ernstige, wereldlijke tooneelstukken uit de Middeleeuwen.

Aberra'tie (*schijnbeweging der vaste sterren*; *afwijking van het licht*), v. —s, —tiën, ook — *van het denkvermogen*, afdwaling.

Ab intesta'to (Lat. *zonder testament*).

Abject' (*verachtelijk, verworpen*), bn. (j = j).

Abjec'tie (*laagheid, verwerping*), v. gmv.

Ab'latief (Lat. spraakk. *zesde naamval*), m.; ook *Ablativus*, m. —tieven, ook **Abl.**

Ab'laut (term aan h. Duitsch ontleend: *regelmatige klankwisseling, vooral in de stammen van sterke w.w.*), m. —en.

Ablu'tie (*reiniging, afwassching der handen*; Kath. liturgie: *het reinigen der handen van den priester in de Mis na de H. Communie*; rechtsterm: *het doen ophouden eener reeds begonnen strafvervolging*), v. —ties, —tiën.

Abnormaal' (*ongewoon, van den vorm of regel afwijkend*; *eenigszins in zijn geestvermogens gekrenkt*; *misvormd, gebrekkig*), bn. en bw.: *een —male toestand*; *de — lage temperatuur van dezen zomer*; *sedert die laatste vreeselijke gebeurtenissen is hij eenigszins* —; soms Abnorm.

Abnormaliteit' of **Abnormiteit'** (*afwij-*

king van den gewonen vorm, onregelmatigheid, misvorming), v. —en.
Aboli'tie (*afschaffing, opheffing*), v. gmv.
Abomina'bel (*verfoeielijk, schandelijk*), bn.
Abondant' (*overvloedig, bij de vleet*), bn.
Abonné', m. —'s; zie A b o n n e n t.
Abonneeren, zich — o p (*zich voor een vaste som het recht verzekeren, om voor een bepaald aantal keeren gebruik te maken van een of ander*, b.v. *van spoor of tram; inteekenen op een tijdschrift, krant, enz.*).
Abonnement' (*het abonneeren; inschrijving, inteekening, betaling ineens bij uitkoop*), o. —en: *een — nemen op een krant, voor een theater, enz.*
Abonnements'concert (*concert, waartoe een abonnementskaart toegang verleent*), o. —concerten; **—kaart** (*bewijs van abonnement*), v. —en.
Abonnent' (*iem., die zich geabonneerd heeft*), m. en v. —en; ook A b o n n é.
A bout portant' (Fr. eig. *met het pistool op de borst: vlakbij*; fig. *op den man af*), bw.
Ab o'vo (Lat. eig. *van het ei af*; fig. *van het begin af*), b.v. *een zaak — behandelen.*
Abracada'bra (oudtijds: *een geschreven tooverspreuk der gnostieken*; thans: *onverstaanbare taal, onzin, wartaal, nonsens*), o. gmv.
A'braham, A'bram, m. stamvader d. Hebreën; zegsw. *in —s schoot zitten*, rustig, prettig, aangenaam zitten, rustig leven; *hij weet waar — den mosterd haalt*, hij is op de hoogte.
Abrégé' (Fr. *uittreksel, kort begrip*), o. —'s.
Abrikoos' 1 (*abrikozeboom*), m. —kozen; **2** (*vrucht van den abrikozeboom*), v. —kozen.
Abriko'zeboom, m. —en; **—pit,** v. —pitten; **—stam,** m. —stammen; **—tak,** m. —takken.
Abriko'zengelei (*gelei van abrikozen*), v. gmv.; **—taart** (*taart met geconfijte abrikozen er tusschen*), v. —en; **—vla,** v. —vlaas.
Abroga'tie (*afschaffing; intrekking van een wet*; ook: *vervanging door een andere*), v. —s, —tiën.
Abrupt' (*afgebroken, plotseling, opeens, onsamenhangend*), bn. en bw.
Absent' 1 (*afwezig*; ook *z'n gedachten: verstrooid*), bn.; **2** als zn. m. of v., meest in 't mv.: A b s e n t e n.
Absenteeren, zich (*zich verwijderen*).
Absenteïs'me (*het stelselmatig afwezig zijn*), o. gmv.: *het — der Kamerleden*; ook: het elderswonen van wie uit een bepaalde streek hun geld trekken.
Absen'tie (*afwezigheid*; fig. *verstrooidheid*), v. —s, —tiën; **—lijst** (*schoollijst tot aanteekening der absenten*), v. —en. (t = ts).
Absi'de (*koornis eener kathedraal achter het hoogkoor*), v. —s; ook: **Ab'sis.**
Absint' (*elixer, op alsem getrokken*), o. en v. gmv.
Ab'sis (*abside*; ook, *term in de analytische meetkunde*), v. —sen.
Absolu'tie (R.-K. *vergiffenis der zonden in de biecht, kwijtscheldíng*), v. —s, —tiën.
Absolutis'me (*al wat onbeperkt is; regeeringsvorm met een onbepaalde macht, zonder grondwet; onbeperkte alleenheerschappij*), o. gmv.
Absolutist' (*aanhanger of voorstander v. onbeperkte alleenheerschappij*), m. of v. —en.
Absoluut' (*volstrekt, volkomen, onvoorwaardelijk, onbepaald*), bn. en bw.: *—lute eenzaamheid, —lute stilte, —lute neutraliteit; deze oorlog was — onvermijdelijk*; muz. *—lute muziek*, de tegenstell. van P r o g r a m m a m u z i e k.
Absolveeren (*vrijspreken*, inz. R.-K. *ontbinden v. zonden; kwijtschelden*).
Absorbeeren (*opslorpen, inzuigen, in zich opnemen*; fig. *geheel beziqhouden*).
Absorp'tie (*opslorping, inzuiging*), v. gmv.; **—vermogen,** o. gmv. (t = s).
Absou'te (Fr. R.-K. *de gebeden, in de R.-K. kerk gedaan bij en om de doodkist*), v. gmv.: *de — wordt in den regel gezongen.*
Abstinent' (*zich onthoudend, matig*), bn.
Abstinen'tie (*onthouding, van spijs en drank*, inz. *van vleesch, zuivel, eieren*), v. gmv. (tie = sie).
Abstract' (1 *afgetrokken*; *het tegengestelde van concreet*; 2 *verstrooid*), bn.; —er, —st: 1 *—e begrippen, —e wetenschappen*; 2 *die leerling is erg —.*
Abstrac'tie (*afgetrokkenheid, verstrooidheid; een afgetrokken of algemeen begrip*), v. —s, —tiën; zie I n a b s t r a c t o.
Abstraheeren (*aftrekken*; *afleiden*; *in gedachte afzonderen*).
Absurd' (*ongerijmd, dom, dwaas, zot*) bn. en bw.; —er, —st.
Absurditeit' (*ongerijmdheid, dwaasheid, zotheid*), v. —en.
Abt (eig. *vader*: *het hoofd eener abdij voor mannen; kloostervoogd, het recht hebbende de mijter en staf te dragen*), m. —en: spreekw. *Zoo de —, zoo de monniken*, zoo heer, zoo knecht! verg. A b d i s.
Abuis' 1 (*misvatting, vergissing*), o. abuizen: *per* of *bij —*, bij vergissing; *— hebben*, het mis hebben; **2** (*het mis hebbend*), bn.: *u is —*; **3** (mis!), tw.
Abundan'tia, v., myth. Rom. godin van den overvloed, voorgesteld met den hoorn v. overvloed en met korenaren in de hand, vooral op munten. (t = ts).
Ab u'no dis'ce om'nes (Lat. *Leer uit één ze allen kennen; één voorbeeld is genoeg*).
Abuseéren (*misbruik maken van*). (s = z).
Abusief' (*verkeerd*), bn. en bw. (s = z).
Abusie'velijk (*bij vergissing*), bw. (s = z).
Aca'cia (*vlinderbloemige loofboom*), m. —'s.
Acade'mie 1 (*letterkundige vereeniging, ontstaan in 1617 te Amsterdam onder leiding van Dr. Samuel Coster, waarmee de beroemde Rederijkerskamer De Eglantier samensmolt*), v.; in 1638 opende de — den Amsterdamschen schouwburg, gewoonlijk wordt zij *Duytsche Academie* genoemd; **2** (1 *vereeniging of genootschap ter beoefening of bevordering van kunsten of wetenschappen*; 2 *hoogeschool voor een of ander vak*; 3 *universiteit*), v. —miën en —mies: 1 *de Koninklijke Vlaamsche —, de Koninklijke — voor Wetenschappen* te Amsterdam; 2 *de militaire —* te Breda; *een teeken—, een schilder—, een — voor beeldende kunsten*; 3 *de — te Leiden*; **—burger** (*student*), m. —s; **—stad** (*stad, waar een academie of universiteit is*), v. —steden.
Acade'misch (*van, aan, betreffende de academie*), bn. en bw.: *het — onderwijs,*

een —e opleiding, —e examens, een — proefschrift, een —e graad; hij is — gevormd.

Acan'thus, m. —sen; zie Akant.

A-capel'la (muz. *evenals gezongen wordt in de Sixtijnsche kapel te Rome, d. i. zang zonder instrumentale begeleiding*), *een a-capella-koor.*

Acatè'ne (*kettingloos rijwiel*), v. —s.

Acceleran'do (It. muz. *met toenemende snelheid van maat*), bw. (cc = tsj).

Accent' (*klemtoon; klemtoonteeken; nadruk*), o. —en: *hij spreekt het Hollandsch met een vreemd* —, tongval van een vreemde taal; lees: *ak'-sent.*

Accentua'tie (*het leggen van den nadruk op een woord of lettergreep; de aanduiding van den klemtoon*), v. —s, —tiën.

Accentueeren (*toon of nadruk leggen op, klemtoon geven aan; den klemtoon aanduiden*; fig. *iets sterk doen uitkomen*). (cc = ks).

Acce'pi (handel: *ik heb ontvangen*; op wissels: *geaccepteerd*); bij afkorting **Acc.**; lees: *aksee'pie.*

Accept' (hand. *verklaring, dat men een wissel betalen zal; de betaalde wissel, meer gebruikelijk voor orderbriefje*), o. —en.

Acceptabel (*aannemelijk*), bn.; —er, —st.

Acceptant' (*onderteekenaar van een accept of van een acceptatie*), m. —en.

Acceptatie (*de daad v.h. accepteeren; orderbriefje*, zie ald.; *accept*), v. —s, —tiën.

Accepteeren (*aannemen*, inz. *om te betalen*, b.v. *een wissel, door zijn handteekening er onder te zetten*). (cc = ks).

Accep'tie (*aanneming; aangenomen beteekenis van een woord of zin*), v. —s, —tiën.

Acces' (*toegang tot iets; verlof; aanval b.v. v. koorts, van beroerte*), o. —sen; lees: *ak-ses'.*

Acces'sit (*loffelijke vermelding, tweede prijs*), o. —s: *het — bekomen bij een prijsvraag*; ook: Accessiet', o. —en.

Accident' (*toe- of voorval, ongeval, ongeluk*; ook: *lichamelijk letsel*), o. —en; in de wijsbegeerte: *bijkomende eigenschap van iets*, in tegenstelling van *essentieel.*

Accidenta'le (muz. *toevallige mol of kruis in een muziekstuk*), v. —n.

Accidenteel' (*toevallig*; wijsbegeerte: *bijkomend*), bn.: — *meeningsverschil.*

Accijns' (*belasting op levensmiddelen en andere artikelen van dagelijksch gebruik; verbruiksbelasting*), m. accijnzen; —**biljet,** o. —ten; —**kantoor,** o. —toren.

Acclama'tie (*toejuiching; luide goedkeuring zonder hoofdelijke stemming*), v. —s, —ën: *bij — aannemen.*

Acclimata'tie, acclimatisa'tie (*aanpassing, het gewennen aan 't klimaat van een vreemd land*), v. gmv.

Acclimata'tie-tuin (*tuin of park, waarin men vreemde dieren en planten tracht te doen gewennen aan het klimaat der streek*), m. —-tuinen: *de — te Parijs.*

Acclimateeren (*aan een andere luchtstreek of omgeving gewennen*).

Acclimatisa'tie, v. gmv.; zie Acclimatatie.

Acclimatiseeren, zie Acclimateeren.

Accola'de (Fr. *omarming van den tot ridder geslagene door den grootmeester der orde bij den ridderslag, thans bij de uitdeeling van het ridderkruis; haakfiguur tot verbinding van twee of meer notenbalken, regels, woorden, enz.; haakje in de algebra*), v. —s.

Accommoda'tie (Fr. *aanpassing*), v.

Accommoda'tie-vermogen (*inrichting v. het oog, waardoor het zich schikt naar, aanpast aan den afstand der voorwerpen*; in het algemeen: *aanpassingsvermogen*), o. gmv.

Accommodeeren (*schikken; een schikking treffen met; in orde brengen; aanpassen*); zie Aanpassen.

Accompagnateur' (Fr. *begeleider op een instrument*), m. —s.

Accompagneeren (Fr. *vergezellen; begeleiden op een instrument*).

Accompagnement' (*muziekbegeleiding*), o.

Accompli' (Fr. *voltooid, voleindigd*), bn.: *fait* —, voldongen feit.

Accoord', o. —en; zie Akkoord.

Accordeeren (*overeenstemmen; met elkaar overweg kunnen; toestaan; tot een schikking komen*).

Accor'deon (muz. *een soort v. handharmonica, in 1829 te Weenen uitgevonden*), o. —s.

Accountancy (Eng. *leer of wetenschap van een accountant, boekhouding*), v. gmv.

Accountant (Eng. *hij, die van accountancy zijn vak maakt; onderzoeker of naziener van handelsboeken en balansen*), m. —s: *het instituut van —s,* genootschap.

Accrediteeren (*krediet verschaffen; volmachtigen; een gezant van geloofsbrieven voorzien; als gevolmachtigde erkennen*): *een geaccrediteerd gezant,* d. i. een officiëel toegelaten gezant.

Accres' (Fr. *aanwas, toename*), o. gmv.

Ac'cu (*accumulator*), m. —'s.: *een — ontladen.*

Accumula'tie (*opeenstapeling, opeenhooping*), v. —s, —tiën. (cc = kk).

Accumula'tor (nat. *secundair electrisch element tot ophooping of opzameling van electriciteit; hulpbatterij*), m. —s, —to'ren.

Accumuleeren (*opeenhoopen*).

Accuraat' (*nauwkeurig*), bn. en bw.; —rater, —st: *een — man; iets — afschrijven*; z. Jantje Sekuur.

Accurates'se (*juistheid, stiptheid*), v. gmv.

Accu'satief (*vierde naamval*), m. —tieven; ook: Accu'sativus, m. —tieven of —tivi. (cc = kk).

Accuseeren (*beschuldigen, aanklagen*; handel: *bericht van ontvangst geven*). (s = z).

Acetome'ter (*azijnmeter; gehaltemeter van azijn of azijnzuur*), m. —meters. (c = s).

Acetyleen' (*kleurlooze koolwaterstof*), o. gmv.; —**gas** (*een sterk lichtgevend, onaangenaam riekend gas, 15-maal sterker dan kolengas*), o. gmv.; —**licht** (*licht uit acetyleengas*), o., als lamp: mv. —en; lees: *asetieleen'*; zie Calcium carbid.

Ach 1 (*uiting v. droefheid, medelijden, pijn*), tw. **2** (*weeklacht*), o.: *een diepgevoeld —.*

Acha'ia (aardr. *gewest in 't N. v. d. Peloponnesus*), o.; bij de Rom. Griekenland.

A charge (Fr. *ten laste, in het nadeel*), bw.: *getuige —,* die ten nadeele van den beschuldigde getuigt.

Acha'tes, m. myth. trouwe metgezel van

den Trojaanschen prins Aeneas; ook A c h a a t.

Acha'wa (Hebr. eig. *broederschap*: *bond van Israëlietische godsdienstonderwijzers*), v.: *de — werd opgericht in 1894*.

A'cheron, m. myth. stroom in de Grieksche onderwereld; ook: de onderwereld zelf.

Achil'les, de snelvoetige, de dapperste aller Grieksche helden voor Troje; — was alleen kwetsbaar aan zijn hiel, daar zijn moeder Thetis hem bij 't onderdompelen in de wateren van den Styx bij den hiel had vastgehouden; —**hiel** (fig. *kwetsbare plaats*), m. —en; —**pees** (ontl. *sterke en dikke hielpees*), v. —pezen.

Achito'fel, m. (Bijbel. *slechte raadsman*, 2 Sam. 16: 23).

Achroma'tisch (*kleurloos, ongekleurd*), bn.: *de —e verrekijker*, men ziet het beeld zonder gekleurde randen, in 1757 uitgevonden.

I. Acht (*gerechtelijk vonnis, rijksban*), v. gmv. vero.

II. Acht (*oplettende zorg, aandacht*), v. gmv.: *— geven, — slaan*, nauwkeurig waarnemen; *geef —!* let op! (commando); *de vormen, de wetten in — nemen*, letten op; *zich in — nemen*, op zijn hoede zijn; alleen in den 4den nv.

III. Acht, 1 telw.: *nog — dagen; ze zijn met hun —en*; gesch. *de goede lieden van —en*, voormalig college van toezicht, gekozen uit de gilden; *iets in —en deelen; de trein van —en;* **2** (*cijfer, getalmerk*), v. —en: *een mooie —*; ook, *een kaart of dominosteen met acht oogen of eenheden*; in het algemeen een figuur, die den vorm van een acht heeft b.v. een krakeling.

Acht'arm (*een soort v. inktvisch*), m. —en.

Acht'baar (*eerwaardig, eerbiedwaardig*), bn.; —der, —st: *het — dorpsbestuur*; —**heid** (*deftigheid*), v. gmv.

Acht'daagsch (*acht dagen durende*), bn.: *een — verlof, een —e vacantie.*

Acht'dubbel (*min juiste uitdrukking voor achtvoudig*), bn. en bw.: *de —e waarde, iets — vergelden*; zie A c h t v o u d.

Ach'tehalf, acht'half (*zeven en de of het achtste half, dus* 7½), telw.: *het kost —halven stuiver, ik kocht — pond koffie.*

Ach'teloos (1 *onachtzaam*; 2 *onverschillig*), bn. en bw.; —loozer. —loost: 1 *een — mensch*; 2 *een —ze houding; — werken, zich — kleeden*, slordig; —**loos'heid** (*het achteloos zijn; een achtelooze daad*), v. —heden: *verregaande —.*

Ach'ten (1 *acht geven op*; 2 *rekenen, oordeelen, meenen, wanen, schatten, houden voor*; 3 *hoogachten*), achtte, heeft geacht: 1 *een vermaning niet —*; 2 *iets gering, klein, belangrijk, noodig —*; 3 *iem. —; iem. of iets niet —*, er zich niet om bekommeren; zegsw. *mijns —s*, naar mijn meening.

Acht'endertiger, m. —s: *hij is een —*, man van 38 jaar; ook: hij is in het jaar 38 van een eeuw geboren; ook: wijn van het jaar 38.

Ach'tenswaard (*waard geacht te worden*), bn.; —er, - st; ook, —**waardig,** bn.; —er, —st, of meer en meest —: *een — man.*

Acht'entwintig (*zilverstuk van 28 stuivers, in 1846 aan den omloop onttrokken*), m. —s; ook: *goudgulden, zilveren florijn, zilveren gulden* geheeten. vero.

Acht'entwintiger, m. —s; zie A c h t e n d e r t i g e r.

Ach'ter, 1 vz. het tegengestelde van *vóór* (van plaats): eig. — *het huis*; fig. — *allerlei groote woorden iets verbergen*; verbonden met *om, heen, tot, van*: — *het bosch om; — iem. heen sluipen; tot — de ooren; van — een gordijn*; zegsw. — *iem. om iets doen*, buiten zijn weten; — *iets zitten*, de drijfkracht zijn, aansporen; *daar schuilt iets —*, een verborgen bedoeling; **2** bw. met de grondbet. van het vz. inz. betrekking hebbende op den tijd; — *in het huis; de klok gaat, loopt —*, na; *ten — zijn, raken*, niet meer op de hoogte; — vormt samenstell. met ww., zn., bn., bw., vz.

Ach'teraan (*a. d. achterkant of het achtereinde*), bw.: *het boek ligt — in de kast, — in de lade*; a c h t e r a a n' vormt ook scheidbare samenst. met w.w. als: — *komen*, — *zeilen* enz.; omtrent de spelling, zie A c h t e r o p.

Achteraan'blijven (*achterblijven bij anderen, niet vooruitkomen*), bleef achteraan, is achteraangebleven.

Achteraan'komen (*de laatste zijn bij het komen, te laat klaar komen*), kwam achteraan, is achteraangekomen.

Achteraf' (*in een afgelegen deel van eenige ruimte*), bw.: *iets — leggen*, terug; fig. *hij woont daar wat —*, in een afgelegen hoek; ook van tijd, als tegenst. van *vooraf*: — *heb ik er spijt van, dat ik niet gegaan ben; zoo iets laat zich — gemakkelijk zeggen.*

Achteraf'buurt (*mindere buurt*), v. —en.

Achterbaks' (eig. *achter d. rug*: *verborgen, geheim*), bw.: *iets — houden, zich — houden*, z. schuilhouden; —**baksch'** (*buiten iems weten, stil, geheim*), bn.: *een —e briefwisseling.*

Ach'terband (*band van een achterwiel*, inz. *van een rijwiel, auto enz.*), m. —en.

Ach'terblijven (*niet medekomen; toeven; uitblijven; achter anderen blijven*), bleef —, is achtergebleven; fig. blijven leven: *de weduwe bleef met drie kinderen —*; —**blijver** (*nablijver; talmer; dom schoolkind*), m. —s.

Ach'terbuurt (*geringe buurt, soms ook afgelegen*), v. —en: *manieren uit de —*, minne.

Ach'terdeur (*deur aan den achterkant*), v. —deuren: zegsw. *een —(tje) openhouden*, een uitweg gereed houden, een middel om zich terug te trekken, of zich ergens uit te redden.

Ach'terdocht (*argwaan, mistrouwen, verdenking*), v. gmv.: — *hebben, voeden, koesteren, opvatten, krijgen op of omtrent iem. of iets.*

Achterdoch'tig (*wantrouwig, ergdenkend*), bn.; —er, —st: *liefde maakt —.*

Ach'terduin (*binnenduin*), o. gmv.

Achtereen' (1 *zonder tusschenpoozen*; 2 *bijna zonder tusschenpoozen*), bw.: 1 *een boek — uitlezen*; 2 *driemaal —; jaren maanden, weken —.*

Achtereenvol'gend (*zonder tusschenpoozen, op elkaar volgend*), bn.: *—e rampen, —e opstanden*; —**vol'gens** (*na elkander, in volgorde*), bw.: *vergeefs beproefdet gij — alle huismiddelen* (C.O.).

Ach'tereinde (*het achterste deel van iets*), o. —n.; in de spreekt. Achterend.
Ach'terelkaar (*na elkaar, achtereen*), bw.
Ach'teren (in: *ten, naar of van* —), bw.
Ach'tererf (O.-I. *erf achter het huis*), o. —erven.
Ach'tergaan, zie Achter.
Ach'tergalerij (O.-I. *galerij achter aan het huis, achterveranda*), v. —en.
Ach'tergrond (*het gedeelte dat van den beschouwer het verst afligt*), m. —en: *de — van een landschap, een vertrek, een tooneel*; zegsw. *op den — treden*, verdwijnen, vergeten worden; *zich op den — houden*, zich niet laten opmerken.
Achterha'len (*inhalen*), —haalde, heeft achterhaald: *een vluchteling, een dief* —, eig. van achteren bereiken; spreekw.: *Al is de leugen nog zoo snel, de waarheid —haalt ze wel*, z. Leugen.
Ach'terhand (*handwortel, die de hand aan den voorarm verbindt; de twee achterbeenen v. e. paard*), v. —en; kaartspel: *wie zit op de* —, heeft de laatste speelbeurt?
Ach'terhande (*acht soorten van*), bn.: — *wijn.*
Achterheen', bw.: *ergens — trekken*, in stilte iets onderzoeken; fig. *ergens — zitten*, een zaak bevorderen, voortgang doen hebben.
Ach'terhoede (*achterste of laatste gedeelte van leger of vloot*), v. —hoeden. (w. g.).
Ach'terhoek (*afgelegen hoek, stuk*; aardr. *de graafschap Zutfen of ook Twente*), m.: *hij woont in den* —; **—er,** m. —s: *hij is een* —; **—sch:** —*e zeden*, zn.: *zij is een —sche*, een vrouw uit den Achterhoek.
Ach'terhoofd (*achterdeel v. h. hoofd*), o. —en.
Ach'terhouden (1 *wederrechtelijk in zijn bezit houden*; 2 *geheimhouden, niet aangeven*), hield —, heeft —gehouden: 1 *gelden* —; 2 *een rijwiel, paard* —; **—houding,** v. gmv.
Achterhou'dend (*geneigd om te verzwijgen*; *geheimzinnig*; *het tegengestelde van openhartig* met ongunstige bijbeteekenis), bn.; —er, —st; **—heid,** v. gmv.
Ach'terhuis (*achterste deel v. e. huis*; *achter aan het hoofdgebouw aangebouwd huis, werkplaats enz.*), o. —huizen.
Ach'terin (*in of op het achterste deel van iets*), bw.: *een plaats* —, d.i. op de achterste bank v. e. rijtuig; omtrent de spelling zie Achterop.
Ach'terkamer (*kamer i. h. achterhuis*), v. —s.
Ach'terkant (*kant tegenover den voorkant*), m. —en: *de — van een tuin, bosch enz.*
Ach'terklap (*het lichtzinnig en onnadenkend kwaadspreken achter iems rug*), m. gmv.; zie: Kwaadsprekendheid en Laster.
Ach'terkleindochter (*dochter van een kleinkind*), v. —s, —en; **—kleinkind,** o. —eren; **—kleinzoon,** m. —zonen, —zoons.
Ach'terlader (*schietwapen dat van achteren geladen wordt*), m. —s; ook: achterlaadgeweer.
Ach'terland (*binnenland bij een kust*; *onbezet gebied achter een in bezit genomen kuststrook*), o. —en: *het — van Soerabaja.*
Ach'terlap (*het onder-hielleer v. e. schoen, enz.*), m. —lappen: *een — aan e. schoen zetten.*
Ach'terlast (*lading achter in een schip*), m. —lasten.
Ach'terlaten (1 *iem. of iets laten op de plaats of in den toestand, waar of waarin hij, zij of het is*; 2 *bij sterven doen achterblijven*; 3 *iets veroorzaken en laten voortduren*), liet —, heeft —gelaten: 1 *iem. op een eiland* —; *iem. verbaasd* —; 2 *een weduwe* —; *veel fortuin* —; in dit geval ook *nalaten*; 3 *sporen, litteekenen* —; **—ing,** v., meestal met *met*: *de vijand vluchtte met — van vier dooden.*
Ach'terleen (gesch. *leen uit de tweede hand*), o. —leenen: *Zeeland bewester-Schelde was een — van het keizerrijk.*
Ach'terleenman (gesch. *houder van een achterleen*), m. —nen; ook: Onderleenman.
Ach'terlei (*acht soorten van, achterhande*), bn.: *er was — gebak op tafel.*
Ach'terlijf (nat. *het achterste der drie deelen van het lichaam van insecten*), o. —lijven: *gekorven dieren of insecten wier lichaam in kop, borststuk en — verdeeld is.*
Ach'terlijk (*ten achter zijnde*: 1 *in lichamelijke of geestelijke ontwikkeling* inz. *van personen*; 2 *met een bepaalde taak*), bn.; —er, —st: 1 *die knaap is* —; 2 *ik ben — met mijn werk*, meestal *ten achter.*
Ach'terlooper (jagerst. *achterpoot v. wild*), m. —s: *de haas was gekwetst a. d. beide —s.*
Ach'terman (mil. *de man in het tweede gelid*), m. —mannen; zie Voorman.
Achtermid'dag (*namiddags*; scheepst. *wacht van 12—4*), m. —middagen.
Achterna' (*na afloop van iets, naderhand, later, van achteren*), bw.: *hij kwam — nog met dat voorstel aan*; als bw. van plaats komt — inz. voor bij ww. en wel scheidbare, die tenzij in fig. bet. een versterking zijn van samenstellingen met *na*: *iem. —loopen, —reizen, —snellen, —vliegen, enz.*, d. i. hem volgen al loopende, reizende, enz.
Achterna'zetten (*met snelheid achtervolgen*), zette —, heeft achternagezet: *de ruiterij zal den vijand* —; **—zitten** (*achtervolgen*; *vervolgen met ijver en volharding, streng nagaan, controleeren*), zat —, heeft —gezeten.
Ach'terneef (*verre neef*; *nazaat*), m. —neven, zie Naneef; **—nicht** (*het vrouwelijke van naneef*), v. —nichten.
Ach'ternoen (Zuid-Ned. *namiddag*), m. —en.
Achterom' 1 (*straat, steeg, achterweg*), o. gmv. **2** (*langs den achterkant, om de achterzijde*), bw.: —*varen,* om Schotland en Ierland naar Indië varen; omtrent de spelling zie Achterop.
Achterom'loopen (scheepst. *achter een schip langs varen*), liep —, is —geloopen.
Achteron'der (scheepst. *achterste gedeelte van een schip onder het dek*), o. gmv.
Achterop' (*aan de achterzijde op iets*), bw.: *de knecht zat* —, (rijtuig); *wat je nu gaat doen, is* —, verkeerd, leidt verder v. h. doel; ook in enkele scheidbare samenst.: —komen, —loopen: **Achter** en **op** worden niet aaneengeschreven: 1 wanneer *op* een beheersching bij zich heeft:

hij stond achter op het rijtuig; *een lakei er achter op*; 2 als *op* een deel is van een samengesteld werkw. als *opklimmen*: *klim achter op*, klim aan de achterzijde op.

Achterop'komen (*iem. die voorgaat, inhalen en zich bij hem voegen*), kwam —, is —gekomen; —**loopen** (*iem. die voorgaat, al loopende inhalen en zich bij hem voegen*), liep —, is hem —geloopen.

Ach'teros (Z.-Afrika: *een der achterste trekossen van een span*), m. —ossen; spreekw. *Achteros komt ook in die kraal*, de laatsten worden ook geholpen.

Achtero'ver (*naar achteren hellende, in de richting naar achteren*), bw.; — vormt scheidbare samenstellingen: —*liggen*, —*vallen*, viel —, is achterovergevallen; voor de spelling zie Achterop.

Ach'terplaats (*pleintje achter het huis*; *plaats om te zitten enz., achter op of in* bv. *op een tram, in een rijtuig*), v. —en.

Ach'terplecht (*het vaste achterdek van een klein vaartuig*), v. —en; ook Stuurplecht.

Ach'terplein (*plein aan de achterzijde*), o. —en: *het — van een kasteel*, zie Voorplein.

Ach'terpoot (*een der twee pooten van een dier, die het achterste paar uitmaken*), m. —en: *de —en van een paard* enz.

Ach'terraad (gesch. *kleinere raad van vertrouwelingen*), m. —raden: *de — van Margareta v. Parma, ook de Consulta geheeten.*

Ach'terrad (*het meest naar achteren geplaatst rad van een werktuig, voertuig, rijwiel enz.*), o. —raderen.

Ach'terschip (*het achterste deel v. e. schip*), o. —schepen; zegsw. *in het — raken*, achteruitgaan in zaken; *in het — zijn*, in benarde omstandigheden verkeeren.

Ach'terst (*het verst naar achter*), bn.: *de —e jongen*, d. i. de laatste; zegsw. *op zijn achterste pooten gaan staan*, erg driftig worden, razen en tieren.

Ach'terstaan bij iemand, (meestal fig. *minder zijn of geacht worden dan iemand*).

Ach'terstaand (*hierachter volgend*), bn.: *zie —e advertentie.*

Ach'terstal (*achterstand, resteerende schuld, rente, soldij*), m. —len: *de —len moeten aangezuiverd worden*; tegenwoordig alleen in het meerv.

Achterstal'lig (*niet op tijd betaald, nog niet afgedaan*), bn.: —*e belasting*, —*e schuld.*

Ach'terstand (*achterstallige schuld, tekort*; *onbetaalde renten*), m. —en: *zijn — aanzuiveren, zijn — vereffenen.*

Ach'terste (*achtereinde van iets*; *zitvlak van personen en dieren*), o., het mv. —n w.i.g.; zegsw. *het — voren*, glad verkeerd.

Ach'terstel (*de achterwielen met as*), o. —len: *het — van een rijtuig, v. e. kinderwagen.*

Ach'terstellen (1 *geringer schatten*; 2 *minder begunstigen*), stelde —, heeft —gesteld: 1 *zijn eigen belangen bij die van het vaderland* —, doen achterstaan, op den achtergrond stellen; 2 *hij voelde zich —gesteld bij zijn broer*; —**stelling** (*geringschatting, terzijdestelling*), v. gmv.

Ach'tersteven (scheepst. *achtergedeelte van een schip*), m. —s; —**straat** (*geringe, afgelegen straat*), v. —straten: *een roman, uit de leesbibliotheek in zijn — gehuurd* (Potg.).

Achteruit' 1 (*achterwaarts, rugwaarts, in de richting naar achteren, terug*), bw.: *ga wat* —; het vormt samenst. met w.w., die scheidbaar zijn: —boeren, —deinzen, —gaan, —krabbelen, —loopen enz.; voor de spelling zie Achterop; **2** (*afgesloten open plaats of tuintje achter een huis*), o. —en: *aan dit huis is geheel geen* —; bij uitbreiding: *achterdeur*; fig. *uitvlucht*: *hij had alweer een —.*

Achteruit'boeren (*ten achteren raken in zijn bedrijf, in zijn zaken*, met de bijbet. van *langzaam*), boerde —, is en heeft achteruitgeboerd; —**deinzen** (*achterwaarts- of terugdeinzen*), deinsde —, is —gedeinsd; —**gaan** (1 *achterwaarts gaan*; 2 *in ongunstiger toestand komen, minder worden in gezondheid, zaken enz.*), ging —, is —gegaan; —**gang** (*het achteruitgaan* inz. in bet. 2: *vermindering in gezondheid, welvaart enz.*); —**krabbelen, —krabben** (fig. *bezwaar maken, moeite doen om een belofte na te komen, zich terugtrekken*), krabbelde, krabde —, is —gekrabbeld, —gekrabd; —**loopen** (*achterwaarts loopen*), liep —, is —geloopen; van een barometer: minder luchtdruk aanwijzen; —**raken** (*niet kunnen meekomen*; *achteruitgaan* in bet. 2 met de bijbet. van *langzaam*), raakte —, is — geraakt; —**rijden** (*achterwaarts rijden*; *in een voertuig met den rug naar de richting, waarin men zich voortbeweegt, rijden*), reed —, is — gereden; —**schuiven** (*naar achteren schuiven*), schoof —, heeft —geschoven: *een kast* —; —**wijken** (*naar achteren wijken, terugtreden*), week —, zijn —geweken; —**zetten** (1 *meer naar achteren zetten*; 2 *achteruit doen gaan in gezondheid, kennis enz.*; 3 *bij anderen doen achterstaan*), zette —, heeft —gezet: 1 *een tafel wat* —; *een uurwerk* —, een vroeger tijdstip doen aangeven dan het op het oogenblik v. h. — heeft; 2 *die ziekte, speculatie heeft hem sterk —gezet*; 3 *het voortdurend —gezet worden moede, nam de ambtenaar zijn ontslag.*

Ach'tervertrek (*achterkamer*), o.-trekken.

Ach'tervoegen (*er achter bijvoegen*), voegde —, heeft achtergevoegd: *de —gevoegde sch in schuinsch maakt geen verschil van bet. met schuin*; —**voeging,** v. —en, zie Paragoge.

Ach'tervoegsel (spraakk. *suffix*), o. —s: —*dom en —heid zijn —s.*

Achtervol'gen (*achternaloopen, —rijden, —vliegen, —varen* enz., *met vijandige bedoelingen*), achtervolgde, heeft achtervolgd: *de menigte —volgde hem al tierend en scheldend.*

Achtervol'gens (*na elkander, één voor één*), bijw.; gewoner: Achtereenvolgens.

Achtervol'ging (*het achtervolgen*), v. —en.

Ach'terwaarts (*rugwaarts, achteruit*), bw.: — *gaan, kruipen enz.*

Ach'terwaartsch (*naar achteren*), bn.: *e. —e beweging, in —e richting, e. —e concentratie.*

Ach'terweg (*een achter een gebouw, bosch enz. gelegen weg*; *een eenzame weg*; *een achteraf gelegen weg*), m. —wegen: *'t —je naar 't Kasteel* (Staring).

Achterwe'ge (eig. *op den weg*), bw., alleen in uitdrukkingen: — **laten**, weglaten; —**blijven**, wegblijven; — **houden**, achterhouden.
Ach'terwiel (*achterrad*), o. —wielen; fig. scherts. volksbenaming v. e. rijksdaalder.
Ach'terwijk (*achterbuurt*), v. —en; —**zijde** (*de achterkant*), v. —n; —**zolder**, (*achterste zolder; zolder in het achterste gedeelte van een gebouw*), m. —zolders: zegsw. *iem. op zijn* —, (ook: *achtersten zolder*) *jagen*, hem danig angst aanjagen.
Acht'hoek (*figuur met acht hoeken*; meetk. *plat vlak, ingesloten door acht zijden*), m. —hoeken: *een regelmatige* —; *een tegel, in den vorm van een* —.
Acht'hoekig (*met acht hoeken of vlakken*), bn.: *een* —*e piramide, een* — *prisma.*
Acht'honderd (*achtmaal honderd*), telw.; —**ste**, bn.
Ach'ting (*waardeering, eerbied*), v. gmv.: *iemands* — *genieten, iem.* — *toedragen, iem. zijn* — *schenken,* — *hebben voor iemand.*
Ach'tingswaard, bn.; zie Achtenswaard.
Acht'kant 1 (eig. *acht kanten of zijden hebbende*), bn.: *een* —*e kachel*; fig. *een* —*e boer*, een ineengedrongen, breedgeschouderde boer, zie Vierkant; 2 (*figuur die acht kanten of zijden heeft, timmermans- of schrijnwerkerswerktuig*), o. —en; verg. Octogoon; —**kantig** (*met acht kanten of 8 scherpe ruggen hebbend*), bn.: *e.* — *latje*, zie Achthoekig en Achtkant; —**maandsch** (*tellende acht maanden*), bn.: *een* — *kindje*; —**ponder** (*een kogel van acht pond; kanon, waaruit men kogels van acht pond schoot*), m. —s; —**pootig** (*met acht pooten, achtbeenig*), bn.: *de spinnen zijn* —, verg. Kreeft; —**puntig** (*hebbende acht punten*), bn.: *een* —*e ster*; —**regelig**, bn.: *een* — *couplet*, nl. van acht regels.
Acht'tien (*tien + acht*), telw.; —**de** (*rangetal*), bn.; —**honderd** (*18-maal honderd*), telw.; —**honderdste**, bn.: *de* — *bezoeker.*
Acht'urendag (*werkdag van 8 uur*), m.; z. Tienurendag.
Acht'urig (*durende 8 uur*), bn.: *de* —*e werkdag.*
Acht'vlak (meetk. *lichaam, door acht vlakken ingesloten*), o. —vlakken: *het regelmatige* — *wordt begrensd door acht gelijke, gelijkzijdige driehoeken*; ook Octaëder; —**vlakkig**, bn.: *een* — *lichaam.*
Acht'voetig (*tellende acht voeten*), bn.: *een* — *vers, een gedicht in* —*e jamben.*
Acht'voud (*getal, achtmaal zoo veel of zoo groot*), o. —en: *24 is een* — *van 3*; *de boete bedroeg het* — *der aangerichte schade*; (in de spreektaal Achtdubbel).
Acht'voudig, bn. en bw.: *een* —*e vergoeding van schade, iets* — *vergoeden.*
Acht'werf (*achtmaal*), bw. w.g.
Acht'zaam (*zorgvuldig, oplettend*), bn. en bw.; —zamer, —st; —**heid**, v. gmv. w. g.
Acht'zijdig (*met acht zijvlakken*), bn.: *een* — *prisma, een* —*e piramide.*
Acidime'ter (nat. *zuurmeter*), m. —s.
A'cidum (scheik. *het zuur*), o. acida (*zuren*).
Acoliet' (*altaardienaar; volgeling*), m. —en.
A con'to (It. *op rekening, in mindering*); — *nuovo*, op nieuwe rekening.
A cos'ti (*in uw stad, te uwer plaatse*), bw.
Acoustiek', v., zie Acustiek.
Acquisi'tie (*aanwinst*), v. —s. (qu = kw).
Acquit' (*kwijtbrief, quitantie, ontvangbewijs; punt op het biljart waar de bal opgezet moet worden; eerste stoot bij het biljartspel*), o. gmv.; zegsw. *par* — of *pour* — (op den rug van wissels geplaatst), voldaan; lees: *akkiet'.*
Acquitteeren (*voor voldaan teekenen*), acquitteerde, heeft geacquitteerd. (qu = k).
A'cre (*vlaktemaat*), v. —s; in Frankrijk is de — 50 A., in Engeland is de acre 40.5 A.
Acroama'tisch (*voor het aanhooren bestemd*), bn.: *de* —*e leerwijze*, een leerwijze, waarbij de leerling slechts heeft te luisteren.
Acrobaat' (*koorddanser, kunstenmaker*), m. of v. —baten; —**ba'tisch** (*als v. e. acrobaat*), bn.: —*e toeren.*
Acro'polis (*rotsvesting, burcht eener stad* inz. *van Oud-Athene*), m. —sen.
Acros'tichon (*naamvers; gedicht, waarvan de eerste letters der regels een naam of spreuk vormen*), o. —s; b.v. het *Wilhelmuslied.*
Ac'ta (*handelingen; de schriftelijke verhandelingen er over*), mv. van actum; meestal in bepaalde uitdrukkingen: — *Apostolo'rum*, handelingen der Apostelen; — *Sancto'rum*, levens der heiligen door de Bollandisten in de 17de eeuw begonnen; *ad* — *leggen*, een zaak als afgedaan beschouwen.
Acteeren (*tooneelspelen* inz. *wat het gebarenspel betreft; iets met gebaren voordragen*), acteerde, heeft geacteerd.
Acteur' (*tooneelspeler*), m. —s.
Ac'tie (1 *aandeelbewijs*; 2 rechtst. *aanklacht, rechtsvordering*; 3 *gevecht, schermutseling*; 4 tooneel: *handeling*; 5 *beweging*), v. —s, —tiën: 1 *de* —*s zijn gedaald*; *de* —*handel van Joh. Law* (*1720*), windhandel; 2 *een* — *tegen iem. instellen*; 3 *vuur*—; 4 *er was geen of weinig* — *in dat stuk*; 5 *daar is geen* — *in deze zaak.*
Actief' 1 (1 *werkzaam*; 2 *in dienst, dienstdoende*), bn.; —tiever, —tiefst: 1 *de koopman was zeer* —; 2 *de onlangs op non-activiteit* (*of op non*—) *gestelde officier is weer* —; nog: *een officier in* —*ven dienst*, werkelijken; *het* —*ve leger*, het veldleger; *het* —*ve vermogen*, de werkelijke bezittingen; spraakk. *een* — *w.w.*, bedrijvend of overgankelijk: R.-K. —*tieve orden*, vereenigingen v. kloosterlingen, die zich wijden aan liefdewerken, onderwijs enz. 2 (*werkelijk bezit; het tegoed; het gezamenlijk bedrag van een boedel*, tegenst. het Passief); ook Activa, mv.
Actiona'ris (*aandeelhouder, deelhebber, handelaar in acties*), m. —sen; ook: *Actionnair.*
Activiteit' (*werkzaamheid, werkijver*), v. gmv.
Actri'ce (*tooneelspeelster*), v. —s.
Actualiteit' (*werkelijkheid, wezenlijk bestaande toestand; gebeurtenis, onderwerp van den dag*), v. —en.
Actua'ris (*wiskundige, die lijfrenten en verzekeringspremiën berekent*), m. —sen; *de* — *behandelt in het algemeen financieele gegevens.*
Actueel' (1 *werkelijk, wezenlijk, zakelijk*; 2 *aan de orde v. den dag*), bn.: 1 *zijn* —

geluk prijzen (C. O.); 2 —*e oorlogsberichten, een voorstel van* — *belang.*

Ac'tum (*afgedaan, geschied*): — *in sena'tu* gedaan in den raad; — *ut su'pra,* gedaan als boven, d. i. op den datum als boven, nl. op akten, staten enz. zie **A. u. s.**

Acustiek' (*gehoor-, toon- of klankleer*), v. gmv.: fig. *de — van deze concertzaal is goed,* de wijze van voortplanting en teruggolving van geluiden en tonen; *een zaal met e. slechte* —; (u = oe), ook A c o u s t i e k.

Acuut' (*scherp, hevig*), bn.: geneeskunde: —*cute ziekten,* met snel verloop; zie C h r o n i s c h.

Ad (Lat. *tot, met, te*), vz.

Ada'gio 1 (It. muz. *langzaam, bedaard*), bw.; **2** (*muziekstuk van dien aard*), o. —'s en —gii; (g = g), ook: *adaadzjio.*

Ada'gium (*spreekwoord*), o. —gia. (g = g).

A'dam (Bijbel): *de eerste mensch,* zie Gen. 2 : 7): *wij kinderen van* —, wij menschen; *een neef van —s wege,* een zeer verre bloedverwant; *de oude* —, de zondige mensch, de zondige natuur v. d. mensch: *den ouden — afleggen*; *de oude — kwam weer boven.*

Adamant' (dicht. *diamant*), o.; —**en** (*van diamant*), bn.: *de — wanden des Hemels.*

A'damsappel (ontl. *vooruitspringend deel v. h. strottenhoofd*), m. —appels, —appelen.

A'damskostuum, o.: *in* —, naakt.

A'damsvork (*de hand*), v.: *met de — eten,* met de hand, de vingers.

Adapta'tie (*aanpassing*), v. gmv.

Adapteeren (*aanpassen, sluitend maken*).

A'dat (O.-I. *inlandsch gebruik; gewoonterecht*), v. gmv.: *de — schenden, eerbiedigen*; —**recht** (*recht volgens de* —), o. gmv.

A da'to (Lat. *van heden af*).

Ad calen'das Grae'cas (Lat. *tot den Griekschen kalender,* d. i. *nooit, wijl de Grieken den Rom. kalender niet kenden*), zie C a l e n d a e. (ae = ee).

Adden'da (Lat. *aanhangsels van een boek, bijlagen, toevoegsels*), mv. v. *Addendum,* o.

Ad'der (*inlandsche giftslang*), v. —s of —en: zegsw. *er schuilt een — in het gras,* er is gevaar onder fraaien schijn, er is een boosaardig opzet onder het voorkomen van onschuld, zie ook G r a s; *een — in den boezem, aan zijn borst koesteren,* aan iem. weldaden bewijzen, die hij met gruwelijken ondank zal vergelden; *alsof hij op een — getrapt had,* van iem., die plotseling schrikt; —**beet** (*beet v. e. adder*), m. —beten; —**gebroed,** —**gebroedsel,** (eig. *jonge adders,* fig. *boosaardige menschen*), o. gmv.; —**gif** (*gif van een adder*), o., ook —g i f t; —**kruid** (plantk. *gemeene pijlkruid onzer slooten, beemdduizendknoop*), o. gmv.; —**tong** (*tong eener adder*; plantk. *een soort van varen, speenkruid,* fig. *lasteraar of lasteraarster*), v. —tongen; —**varen** (plantk. *zeker varenkruid der venen*), v. —s.

Addi'o (It. *vaarwel, adieu*), o.

Addi'tie (*bijvoeging; samentelling*), v. —s, —tiën.

Additioneel' (*aanvullend, aanhangend, bijkomend*), bn.: —*e artikelen,* toegevoegd.

Adé, adie', adi' (*vaarwel*), tw.; als zn. o.

Adé' (O.-I. *jongere broer of zuster; dikwijls de jongste*), m. of v. —'s; soms als vóórnaam van meisjes gebruikt.

A'debaar (*dichterlijke naam voor ooievaar*), m. adebaren.

A déchar'ge, z. D é c h a r g e.

A'del (*de stand der edelen; de gezamenlijke edelen; voortreffelijkheid*), m. gmv.: *oude, grijze, gekochte* —; *de Hooge Raad van* —, college van toezicht op de rechten van den adelstand; *van — zijn, iem. van* —; *de — van zijn ziel, van zijn hart.*

A'delaar (eig. *edele aar of arend*), m. —laren of —laars; fig. veldteeken of standaard met de beeltenis van een —: *de keizerlijke —s*; teeken in de heraldiek, orde: *de orde van den zwarten en rooden* —, (Pruisen); *de dubbele* —, (vroeger) *Oostenrijk of Rusland* (naar hun wapen).

A'delaarsblik, —neus, z. A r e n d s b l i k enz.

A'delaarsvaren (plantk. *randvaren*), v. —varens.

A'delaarsvlucht (*afstand der uitgespreide, vleugeltoppen bij een arend*; *het hooge vliegen v. e. adelaar,* fig. *v. e. dichter*), v. gmv.

A'delborst (*cadet b. d. marine*), m. -borsten.

A'delbrief (*bewijs van adeldom*), m. —brieven; —**dom** (*het adellijk zijn; de adellijke stand; de edelen v. e. land*), m. gmv.: *brieven van* —; fig. edele, hooge gevoelens: *de — van zijn hart,* thans meer *Adel.*

A'delen (1 *in den adelstand verheffen,* eenigszins verheven; 2 *veredelen, zedelijk verheffen*), adelde, heeft geadeld: 1 *zich laten* —; 2 *Arbeid adelt.*

A'dellijk (1 *tot den adelstand behoorende*; 2 *als met den adelstand overeenstemt, er aan betaamt*; 3 van wild: *onfrisch, op 't punt tot bederf over te gaan*), bn. en bw.: 1 *een —e dame*; 2 —*e gewoonten*; 3 — *wild,* — *ruiken*; zegsw. *van — bloed,* afkomst.

A'delstand (1 *rang of stand v. d. adel*; 2 *de gezamenlijke edellieden*), m. gmv.: 1 *de vorst kan iem. in den — verheffen*; 2 *tot den — behooren.*

A'deltrots (*hoogmoed op adeldom*), m. gmv.

A'dem (1 *levenslucht, die levende wezens in zich opnemen en weer uitdrijven,* inz. *de uitgedreven lucht*; 2 *ademhaling*; 3 van wind: *blazen*; 4 *levenwekkende, bezielende kracht*), m. gmv., in de volkst. A s e m, dicht. A â m: 1 —*halen,* — *scheppen,* fig. uitrusten, weer op zijn verhaal komen; 2 *in een — iets vertellen,* zonder tusschenpoozen; 3 *de — van den Noordenwind*; van jaargetijden: *de — der lente,* de wind, die dan waait; 4 *de — Gods*; zegsw. *een spreker van langen* —, die het lang uithoudt, fig. die langwijlig is; *een werk, een gedicht van langen* —, uitvoerig; *den laatsten — uitblazen,* sterven; *met ingehouden — luisteren,* ingespannen, met aandacht; —**loos** (*naar adem hijgend*), bn. fig.: *e. —looze stilte,* doodsche.

A'demen (*ademhalen*), ademde, heeft geademd, bij dichters *amen*; in de spreektaal *asemen*: *hij leeft, hij ademt nog*; fig. *hier ademt men niets dan rust,* geniet; *haar ziel ademt enkel deugd,* openbaart; *zijn woorden — waarheid en oprechtheid,* doen blijken.

A'demhalen (*lucht in zich opnemen* en bij uitbreiding *ook weder uitdrijven,* meest met de bijbet. van *opzet*; *ademen*), haalde

—, heeft —gehaald: *haal eens diep* —; **—haling** (*het ademhalen*; *e. ademtocht, e. oogenblik*), v. —en.

A'demhalingswerktuig (*orgaan ter ademhaling*), o. —en, meest mv. (*longen, kieuwen*).

A demi' (Fr. *ten halve, voor de helft*), bw.

A'demtocht (*e. enkele ademhaling*), m. gmv.: *tot den laatsten* —; fig. *op den — der winden.*

Adenoï'de vegetatie (geneesk. *woekering van een klier in de neusholte*), v. —s. (g = zj).

Adept' (Lat. *ingewijde, in een kunst of wetenschap of sekte, volgeling*), m. —en.

Adequaat' (*overeenkomstig het doel; gepast*), bn. (qu = kw).

A'der (1 *vliezige buis in het menschelijke en dierlijke lichaam, waardoor het bloed vloeit*; 2 *nauwe doorgang in de aarde, waardoor het water naar bronnen stroomt*; 3 *oorsprong, oorzaak*; 4 *lang en smal gedeelte der aarde, dat een delfstof bevat*; 5 *bochtige of kronkelende streep*), v. —en, —s: 1 *iem. een — openen*; 2 *langs onzichtbare —en stroomt het water naar de bronnen*; 3 dicht. *de — der kracht en des levens*; 4 *een — van goud, een goud—*; 5 *marmer zonder —en.*

A'derbreuk (*breuk van een ader, uitstorting van bloed b.v. in de hersenen*), v. —en.

A'derlaten (geneesk. *bloed aftappen door het openen van een ader*), liet —, heeft adergelaten: vooral in de onbep. wijs en in het volt. deelw.; dikwijls fig. gebruikt in den zin van: een flinke som geld doen betalen.

A'derlating (*het aderlaten*), v. —en.

A'derlijk, bn.: — *bloed* (ontl.), het donkerroode bloed, dat zijn voedende stoffen in het lichaam heeft afgezet en naar het hart terugstroomt, verg. S l a g a d e r l i j k; *bij visschen vindt men alleen — bloed.*

A'derspat (geneesk. *uitzetting van een ader*), v. —spatten.

Ad fun'dum (Lat. *tot den bodem*).

Adhaerent', adherent' (*nauw verwant, samenhangend, een geheel vormend, onafscheidelijk verbonden met*), bn. (ae = ee).

Adhae'sie of **Adhe'sie** (nat. *moleculaire aantrekkingskracht van twee verschillende stoffen*; fig. *instemming, toetreding*), v. gmv.: *adres v.* —; — *betuigen.*

Adhipat'ti (O.-I. *ambtstitel: op één na hoogste titel van een inlandsch vorst op Java, bij wijze van onderscheiding aan regenten toegekend*), m. —'s, ook: A d i p a t i; zie: P a n g é r a n en R a d e n.

Ad hoc' (Lat. *voor deze zaak*; *desbetreffend, voor dit doel in 't bijzonder*): *een commissie* —, een tot die zaak benoemde commissie.

I. Adi' of **Adie'** (*adieu*), tw.; als zn. o.

II. A di' (It. *op zicht*), bw.: op wisselbrieven, d. i. op denzelfden dag (te betalen).

Adieu' (Fr. *vaarwel! Gode bevolen!*), tw.: als zn. (*het afscheid*), o.

Ad infini'tum (Lat. *tot in het oneindige, of zonder ophouden*).

Ad in'terim (*i. d. tusschentijd, voorloopig*).

Adipa'ti, m. —'s, zie A d h i p a t t i.

Ad'jectief (*bijvoeglijk nw.*), o. —tieven.

Adjourneeren (*uitstellen, verdagen*).

Adjudant' (*toegevoegd officier*, ook *toegevoegd onderofficier*; O.-I. *groote ooievaarachtige vogel of ar'gala*), m. —en.

Adjunct' (*ambtenaar van lageren rang, die aan een hoogeren is toegevoegd als hulp in zijn ambtsbezigheden*), m. —en; **—-commies,** m. —-commiezen.

Ad li'bitum (Lat. *naar welgevallen, naar goedvinden*).

Ad li'mina (R.-K. *het om de 5 jaar gaan der R.-K. bisschoppen naar Rome, om den paus verslag over hun diocees te geven*).

Ad majo'rem De'i glo'riam (Lat. *tot grootere eer van God*), zie *A. M. D. G.*

Administrateur' (*beheerder, bestuurder, bewindhebber*), m. —s, —en.

Administra'tie (*beheer, bestuur van openbare of particuliere zaken*; *de personen, die er mee belast zijn*; *het gebouw, waar het beheer gevoerd wordt*), v. —s, —tiën.

Administratief' (*wat op de administratie betrekking heeft*), bn.: —*ve bezigheden*; — *recht*, recht, dat de verhouding tusschen regeering en onderdanen regelt; —*ve rechtspraak*, rechtspraak over geschillen, uit het —ve recht voortkomende.

Administra'tiekantoor (*kantoor van administratie*; *bankiershuis, dat het recht heeft voor zijn inschrijvingen op het Grootboek der N. W. S. certificaten af te geven van 100—1000 gulden*), o. gmv.

Administreeren (*beheeren, besturen*: R.-K. *de genademiddelen aan een zieke of stervende toedienen*).

Admiraal' (*opperbevelhebber v. e. oorlogsvloot, vlootvoogd*), m. —s of —ralen.

Admiraal'-generaal' (*in onze oude republiek het hoofd van het zeewezen*), m. admiraals-generaal; meestal bekleedde de stadhouder van Holland de waardigheid van —.

Admiraals'schip, o. —schepen; zie V l a g g e s c h i p.

Admiraals'vlag (*groote vlag, die de admiraal of bevelvoerende officier van een vloot of smaldeel voert*), v. —vlaggen: *de admiraal voert de — v. d. grooten mast, de vice-admiraal v. d. fokkemast, de schoutbij-nacht v. d. bezaansmast.*

Admiraal'vlinder (dierk. *fraaie, bruinzwart gekleurde dagkapel*), m. —vlinders.

Admiraal'zeilen (*een speeltocht houden met een vloot van jachten, boeiers enz. onder een gekozen admiraal en verdere bevelhebbers*); het woord komt alleen voor in de onbep. wijs: *wij gaan* —.

Admiraliteit' (*raad v. zeezaken*; *college v. toezicht over het zeewezen van den staat*), v. —en; hetzelfde als:

Admiraliteits'college, o. —colleges: gesch. *de vijf —s waren: de Admiraliteit van de Maas, van Amsterdam, vanZeeland, van Friesland en van het Noorderkwartier*; **—hof** (*de admiraliteit als gerechtshof*), o. —hoven.

Admirant' (Sp. *bevelhebber, admiraal*), m. —en: *de roemruchtige — Mendoza.*

Admira'tie (*bewondering*), v. gmv.

Admis'sie (*toelating* inz. *als leerling*; *verkorting voor —-examen*; *vergunning*), v. gmv.; *gratis* —, rechtst. kostelooze toelating tot procedeeren.

Admis'sie-examen (*toelatings-examen*), o. —s.
Admitteeren (*toelaten, aannemen*).
Ad mul'tos an'nos (Lat. *nog vele jaren*).
Ad nau'seam (us'que) (Lat. *t. walgens toe*).
Ad no'tam nemen (Lat. *opmerken, ergens op gaan letten, in gedachte nemen of houden*).
Ad o'culos (Lat. *voor oogen; helder, duidelijk*).
Adolescent' (*aankomend jongeling*), m. -en.
Adolescen'tie (*de leeftijd van 15—22 jaar*), v.
Ado'naï (Bijb. *andere naam voor Jehova*), m.: de Israëlieten bezigden dezen naam uit eerbied voor den naam Jehova.
Ado'nis 1 (myth. *schoone jongeling, lieveling van Venus*; fig. *man of jongeling van zeldzame schoonheid; pronker, behaagziek jongeling*), m. —sen; **2** (*plant uit de familie der boterbloemen of ranonkels*), v. —sen.
Adoniseeren (*mooi maken, opschikken, opdirken*). (s = z).
Adopteeren (*aannemen*, inz. *als kind*; ook *een meening of een voorstel*).
Adop'tie (*aanneming*, inz. *als kind*), v. —s, —tiën. (t = s).
Adoptief' (*aangenomen*), bn.: *een — kind, —tieve goederen*, nl. die van een — kind.
Adorateur' (*aanbidder, vereerder*), m. —s.
Adora'tie (*aanbidding; vereering; huldiging van den nieuwen paus door de kardinalen*), v. —s, —tiën.
Ad perpe'tuam memo'riam (Lat. *tot eeuwige gedachtenis*).
Ad pa'tres (Lat. *tot de vaderen*), meestal: *hij is —*, hij is gestorven; *— gaan*, sterven.
Ad pi'os u'sus (Lat. *tot vroom of godsdienstig gebruik, tot liefdadige doeleinden*).
Ad rem' (Lat. *ter zake, snedig, raak*).
Adres' (*aanduiding waar te bezorgen, v. naam en woonplaats van een persoon; opschrift eener enveloppe; verzoekschrift; officieele verklaring van gevoelens tot een college, bepaald persoon, staatslichaam, een bevoegde macht gericht*), o. —sen: *een — van adhaesie*, geschrift, waardoor instemming betuigd wordt met een voorstel of verzoek.
Adres'boek (*boek, waarin de naam, de juiste woonplaats en 't beroep van de inwoners eener stad te vinden zijn*), o. —boeken.
Adres'kaart (*kaartje, bevattende opgave van naam en woonplaats van eenig persoon, een firma enz.*), v. —kaarten; veelal —k a a r t j e, o. —s.
Adres'kantoor (*kantoor, waar men inlichtingen kan verkrijgen over het huren van huizen, dienstboden enz.*), o. —kantoren.
Adressant' (*indiener v. e. adres of verzoekschrift*), m. —en; vr. **—e.**
Adresseeren (Fr. *een adres schrijven op; aan, tot iemand richten; aanbevelen*): *zich — tot iem.*, zich wenden tot iem.; zie G e a d r e s s e e r d e.
Adresseer'machine (*machine tot het stempelen van regelmatig voorkomende adressen*), v. —s.
Adspirant', m. —en; zie A s p i r a n t.
Adstringen'tia (*samentrekkende geneesmiddelen*), v. mv.; lees: *-gent'-sia*.
Adstruc'tie (*staving*), v. —s, —tiën.
Ad sum'mam (Lat. *in 't geheel, samen*).
Ad sum'mum (Lat. *op zijn hoogst, ten uiterste*).
Ad ul'timum (Lat. *tot besluit, ten slotte*).
Ad u'num om'nes (Lat. *allen zonder uitzondering; zoo één, zoo allen*).
Ad u'sum (Lat. *ten gebruike, naar gewoonte*).
Ad valo'rem (Lat. *naar de waarde*).
Advenant' (eig. *wat bijkomt*), bn.: in de zegsw. *naar —*, naar verhouding, naar omstandigheden; volkst. *navenant*, z. ald.
Advent' (R.-K. *de vier weken vóór Kerstmis als voorbereidingstijd tot het Kerstfeest*), m. gmv.
Adverbiaal' (*bijwoordelijk*), bn. en bw.
Adver'bium (*bijwoord*), o. —s, —bia, —biën.
Adversa'ria, —riën (*aanteekeningen van allerlei aard, mengelwerk*), v. mv. (s = z).
Adverteeren (*bekendmaken, aankondigen in de krant, in tijdschriften, op advertentiezuilen enz.*).
Adverten'tie (*bekendmaking, aankondiging in een dagblad enz.*), v. —s, —tiën; **—blad** (*krant met louter advertenties*), o. —bladen; **—bureau** (*kantoor voor plaatsing van advertenties*), o. —'s; **—kosten**, m. mv.
Advies' (1 *voorlichting*; 2 *meening*; 3 *kennisgeving* b.v. *van het trekken van een wissel, bericht*), o. adviezen: 1 *van — dienen; — inwinnen, geven*; 2 *van — zijn*; 3 *volgens, zonder —* (op een wissel).
Advies'boot (*snelzeilend vaartuig, dat brieven enz. overbrengt*), v. —en.
Advies'brief (*kennisgeving van afgezonden koopwaren of wissels*), m. —brieven.
Adviseeren (*raadgeven; als deskundige zijn gevoelen ten beste geven; bericht geven van; aanteekenen van brieven*). (s = z).
Adviseur' (*voorlichter, raadsman*), m. —s: *een geestelijk —*, raadgever in gewetenszaken.
Ad vi'tam (Lat. *voor het leven*); *— aeter'nam*, voor het eeuwige leven.
Advocaat' (*rechtsgeleerde, bevoegd tot en er zijn beroep van makend, raad te geven in rechtszaken en personen of partijen te verdedigen voor den rechter; advocatenborrel*), m. —caten; zegsw.: *de — pleit voor zijn cliënt; een — van kwade zaken*, die verkeerde handelingen verdedigt; *zijn eigen — zijn*, zijn eigen zaak zelf verdedigen; zie D u i v e l s a d v o c a a t.
Advocaat'-generaal' (*ambtenaar van het openbaar ministerie bij een gerechtshof, of bij den Hoogen Raad*), m. advocaten-generaal.
Advocaat'je (*advocatenborrel*), o. —s.
Advoca'tenborrel (*mengsel v. brandewijn, geklopte eieren, suiker en geraspte notemuskaat*, meer *advocaat* genoemd), m. -borrels.
Advoca'tenkamer (*vereeniging van advocaten, eens in de week zitting houdende tot raad en hulp van armen en onbemiddelden*), v. —s: *een — vindt men in de steden, waar een rechtbank of een hof is*.
Advoca'tenstreek (*slimme, listige trek*), m. —streken.
Advocaterij' (scherts. *minachtende benaming van het beroep eens advocaats;* ook *advocatenstreek*), v. gmv.
Ae'gir, Germ. myth. god der zee, gehuwd met Ran; hun dochters zijn de zeenimfen.

Ae'gis (myth. *schrikwekkend schild met Medusahoofd*; fig. *schild, bescherming*), v. ook: A e g i'd e.
Aene'as, Trojaansche held, zoon van Anchises; bekend is zijn tocht, na de verwoesting van Troje, naar Latium, waar hij (volgens de Rom. legende) de stamvader werd van het geslacht, dat Rome stichtte. (ae = ee).
Aenei'de of **Aene'is** (*het heldendicht van Vergilius, waarin de lotgevallen van Aeneas worden bezongen*), v. (ae = ee).
Aeo'lisch (*met of door den wind*), bn.: *duinen en zandstuivingen zijn —e vormingen.* (ae = ee).
Ae'olus, myth. god v. d. wind. (ae = ee).
Ae'olusharp (muz. *windharp, harp, die door den luchtstroom geluiden geeft*), v. —harpen.
Aequa'tie (*vergelijking, evening*), v. —s; —*-uurwerk* (werktuig ter bepaling v. den waren en den middelbaren zonnetijd), o. en.
Aequa'tor (aardr. *evennachtslijn, evenaar, linie*), m. gmv.: de — is een denkbeeldige groote cirkel op de aardglobe met een omtrek van ruim 40 millioen M. en op 90° afstand van de beide polen getrokken en de aarde in een noorder- en zuiderhalfrond verdeelend, ook: E q u a't o r.
Aequatoriaal' (*den aequator betreffende, er mede in verband staande*), bn.: *de —ale gordel van Afrika is regenrijk.* (qu = kw).
Aequilibrist' (*kunstenmaker,* inz. *in het bewaren van het evenwicht*), m. —bristen, (ae = ee); ook: E q u i l i b r i s t.
Aequinoc'tium, o. —s, —tia, —tiën; zie: E q u i n o x, m. —en. (qu = kw).
Aequivalent' 1 (*gelijkwaardig*), bn.; **2** als zelfst. nw. (*iets van gelijke waarde, iets dat tegen iets anders opweegt*), o.; ook: E q u i v a l e n t; lees: *ee-kie-va-lent'*.
Ae'ra (*tijdrekening, jaartelling, tijdperk*), v. —'s, (ae = ee); zie E r a.
Aërodroom' (*vliegterrein voor luchtschippers of vliegeniers*), o. —dromen; lees: *aa-ee.*
Aëroliet' (*luchtsteen, meteoorsteen*), m. —en; lees: *aa-ee-roo-liet'*; —**me'ter** (*luchtmeter*), m. —meters; —**naut'** (*luchtschipper*), m. —en; —**nautiek'** (*kunst, om luchttoestellen of vliegmachines te vervaardigen, en te besturen*), v.; —**phoon'** (*Edisons werktuig tot vergrooting v. d. draagwijdte onzer stem*), v. —phonen: de — is in 1878 uitgevonden; —**plaan'** (*vliegmachine*), v. —planen. lees: *aa-ee.*
Aërostaat' (*luchtschip, luchtbol*), m. -staten.
Aërosta'tica, —statiek' (*wetenschap, die zich bezighoudt met het evenwicht en de veerkracht der lucht en der gassen; leer van het evenwicht der lucht*), v. gmv. lees: *aa-ee.*
Aërotherapie' (*luchtkuur; behandeling van ziekten met verdunde of met samengeperste lucht*), v. gmv. ; lees: *aa-ee.*
Aescula'pius, m., zie E s c u l a a p.
Aeso'pus, m., zie E s o p u s. (ae = ee).
Aesthe'tica, —tiek' (*schoonheidsleer*), v.; lees: *estee'tieka.* (ae = *e*).
Aesthe'ticus (*beoefenaar, kenner der aesthetica*), m. —ci.
Aesthe'tisch (*smaakvol, overeenstemmend met schoonheidszin en kunstzin*), bn.
Ae'ther (*woonplaats der goden; lucht, door de goden volgens de Ouden ingeademd, en eigenlijk bestanddeel der goden; lucht;* natuurk. *een denkbeeldige fijne stof, die de geheele wereldruimte en alle ruimten, niet door de materie ingenomen, vult;* geneesk. *ijle, sterk riekende en sterk smakende vloeistof als verdoovingsmiddel aangewend*), m. —s; ook: E t h e r (ae = ee).
Aethe'risch (*luchtig en licht;* fig. *vergeestelijkt, hemelsch; snelverdampend en sterk riekende*), bn.: —*e olie*; zie E t h e r i s c h.
Aetiologie' (*leer van oorzaken* inz. *van ziekten*), v. gmv. (g = g).
Af (*naar beneden, weg, van*), bw.: *den berg —; er varen hier veel booten —; de kalk valt van het plafond —,* verwijdering; zegsw. *op den man — gaan,* rechtstreeks handelen, zonder omwegen; — *en toe,* nu en dan; *van dit oogenblik —,* tijdpunt; *hij heeft zijn werk —,* gereed; — wordt met *daar, hier, waar* aaneengeschreven, doch niet met *er, ergens, nergens, overal*; het bijw. — vormt ook scheidbare samenstell. met w.w., zie: A f b a k e n e n, A f b e e l d e n, A f b e l l e n, A f b e t a l e n enz.
Af'bakenen (1 *met bakens of teekens de grenzen anduiden*; 2 *betonnen*), bakende —, heeft afgebakend: 1 *een terrein, een straatweg —;* fig. *de leerstof —;* 2 *een vaargeul —,* met tonnen de ondiepten aanwijzen; mil. *een lijn —,* door het opstellen van manschappen of voorwerpen.
Af'beelden (*in beeld voorstellen, afteekenen, afschilderen, afmalen*), beeldde —, heeft afgebeeld; fig. schetsen, afteekenen; —**beelding** (*het afbeelden; het afgebeelde: een beeld, portret, enz.*), v. —en; —**beeldinkje,** o. —s; —**beeldsel,** o. —s, —en.
Af'bellen (*met de bel het signaal geven van vertrek, dat het gesprek per telefoon is afgeloopen, dat de tram moet stilhouden, dat iem. naar beneden moet komen enz.*), belde —, heeft afgebeld.
Af'betalen (1 *betalen, wat men nog schuldig is*; 2 *in mindering betalen*; 3 *uitbetalen*), betaalde —, heeft afbetaald: 1 *een schuld —;* 2 *elke week een gulden —;* 3 *het scheepsvolk —.*
Af'betaling, v. —en, inz. in: *op — koopen,* met termijnen de koopsom betalen.
Af'betten (*voorzichtig met natte spons of natten doek losweeken en reinigen, b.v. een wond*), bette —, heeft afgebet.
Af'beulen (*uitputten, afmatten door zwaar werk*), beulde —, heeft afgebeuld: *een paard —; zich —.*
Af'bidden (1 *door bidden verkrijgen*; 2 *door bidden trachten af te wenden*; 3 *ten einde bidden*), bad —, heeft afgebeden: 1 *een afgebeden kind* (dicht.); 2 *den toorn van Jehova —;* 3 *de voorgeschreven gebeden —.*
Af'bijten (*door bijten wegnemen*), beet —, heeft afgebeten: *het puntje v. e. sigaar —,* ook: *een sigaar —;* zegsw. *het spits —,* zie S p i t s; *zijn woorden —,* kort, nijdig spreken; *van zich —,* flink van zich af spreken, zich verdedigen.
Af'bikken (metselw. *met een bikhamer de oude kalk van metselsteenen of ketelsteen*

verwijderen), bikte —, heeft afgebikt.
Af'biljoenen (timm. *de scherpe kanten wegnemen*), biljoende —, heeft afgebiljoend: *een leuning* —.
Af'binden (1 *losmaken*; 2 *door binden afscheiden*; 3 *toebinden*), bond —, heeft afgebonden: 1 *de schaatsen* —; 2 *een wrat* —; 3 *een ader* —.
Af'bladderen (*afschilferen van kalk*; *tot blaren optrekken van verf en dan barsten en afvallen*), bladderde —, is afgebladderd: *schilderijen bladderen ten laatste af*, ook: A f b l a r e n.
Af'blijven (1 *niet beroeren of betasten*; 2 *verwijderd blijven*), bleef —, is afgebleven: 1 *jongen, je moet — van mijn brieven*; 2 *jij moet van mijn kamer* —.
Af'blokken, zich (*inspannend studeeren*), blokte zich —, heeft zich afgeblokt: *hij was totaal —geblokt*, door studie afgemat; verg. B l o k k e n.
Af'boeten (*door boetedoening geheel uitwisschen of volkomen afdoen*), boette —, heeft afgeboet: *een zonde* —.
Af'bonken (*afsteken* nl. *de bovenste veenlaag*), bonkte —, heeft afgebonkt: *het veen* —.
Af'borgen (*iets v. iem. borgen, afleenen*), borgde —, heeft afgeborgd.
Af'bottelen (*bier of wijn uit het vat op flesschen aftappen*), bottelde —, heeft afgebotteld.
Af'braak (*oud hout, steenen enz. van een huis, dat afgebroken of verbrand is; puin*), v. gmv.: *een huis voor — verkoopen*, om het af te breken.
Af'branden (1 *door branden wegnemen*; 2 *door brand weggenomen* inz. *vernield worden*), brandde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) afgebrand: 1 *oude verf van houtwerk* —; 2 *het huis brandde af*.
Af'brassen (zeew. *de brassen aanhalen, zoodat de zeilen volstaan*; *wegzeilen*), braste —. is afgebrast.
Af'breken (1 *door breken scheiden*; 2 *door breken gescheiden worden; breken*; 3 *plotseling ophouden met*; 4 *slechten, omverhalen*; 5 *scherpe critiek uitoefenen*), brak —, heeft (bet. 1, 3, 4, 5) en is (bet. 2, 3) afgebroken: 1 *een tak* —; 2 *de punt van het mes is —gebroken*; *het touw brak* —; 3 *een rede, een gevecht* —; 4 *een huis* —; 5 *een roman, stelsel, iem.* —.
Af'brekingsteeken (*teeken, dat een woord afgebroken is op het einde van een regel*; *aanduiding v. e. afkorting*), o. —teekens.
Af'breuk (*schade*), v. gmv.: *den vijand — doen*, nadeel.
Af'brijnen (*van brijn ontdoen*), brijnde af, heeft afgebrijnd: stoomw. *een ketel* —, het bovenste zoutachtige water laten wegloopen.
Af'brokkelen (1 *in kleine brokken van iets afbreken*; 2 *in brokken loslaten*), brokkelde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) afgebrokkeld: 1 *kruimels v. h. brood* —; 2 *die muur gaat* —; handel: gaandeweg lager worden van koersen of prijzen.
Af'dak (*laag, afhellend dak tegen een muur of gebouw*), o. —daken: *onder een — schuilen*; *een auto onder een — zetten*.
Af'dalen (*langzaam en bedaard naar beneden gaan* inz. *langs een helling*), daalde —, is afgedaald: *een berg* —; fig. *tot den laagsten rang of stand* —, afzakken; *tot iem.* —, zich jegens iem. van veel lageren rang gemeenzaam betoonen: *een goed onderwijzer weet tot zijn leerlingen af te* —, zóó te spreken, dat zij met hun geringere kennis hem begrijpen.
Af'dammen (*water door e. dam afsluiten*), damde —, heeft afgedamd; —**damming** (*het afdammen*), v. —en: *de —damming der O.-Schelde*, 1867.
Af'danken (1 *het afscheid geven, uit den dienst ontslaan*; 2 *buiten dienst stellen*), dankte —, heeft afgedankt: 1 *troepen* —; 2 *een schip* —; *iem. b.v. een vrijer, een minnaar* —, bedanken.
Af'deelen (*in deelen scheiden, die onderling verband blijven houden*), deelde —, heeft afgedeeld: *een school in klassen* —; —**ing** (*gedeelte*; *onderdeel*; *hoofdstuk*), v. —en.
Af'deinzen (*terugwijken, uit vrees enz.*), deinsde —, is afgedeinsd.
Af'dekken (*ontdoen van het dek*), dekte —, heeft afgedekt: *een koe* —, villen; *de tafel* —, afnemen; ook, *een muur* —, met een rollaag of met hardsteen afwerken.
Af'dekverf (*verf om gedeelten van het negatief, dat men niet copieeren wil, te bedekken*), v. —verven.
Af'dingen (1 *minder bieden dan gevraagd wordt*; 2 *aanmerken, gispen*), dong —, heeft afgedongen: 1 *op den koopprijs* —; 2 *op dat werk is veel af te dingen*.
Af'doen (1 *zich of een ander iets van het lichaam doen*; 2 *afnemen, weglaten*; 3 *schoonmaken*; 4 *volbrengen, afmaken*; 5 *voldoen, betalen*), deed —, heeft afgedaan: 1 *doe je hoed* —, *een mantel* —, *afleggen*; 2 *stof* —, *het deksel van den pot* —; *er geen woord van* —; 3 *meubels* —; 4 *zaken* —; *zijn correspondentie* —; 5 *een schuld* —; zegsw. *afgedaan hebben*, niet meer in tel zijn, niet meer voor iets geschikt zijn, uitgediend zijn: *bij de meeste menschen heeft hij nu afgedaan*; *d. trekschuiten hebben in ons land afgedaan*.
Af'doend (1 *beslissend, voldingend*; 2 *van beslissende uitwerking*), bn.; meer en meest —: 1 *een — bewijs*; 2 *een —e maatregel*.
Af'doener (*dooddoener*), m. —s: *menige machtspreuk wordt als — gebruikt*.
Af'doening (1 *het ten einde brengen van iets* inz. *van zaken*; 2 *betaling*), v. —en: 1 *— van zaken*; 2 *tot — van schulden*.
Af'dokken (*betalen, afschuiven*), dokte —, heeft afgedokt, gmz.: *hoe hij ook tegenspartelde, hij moest* —; verg. O p d o k k e n.
Af'dolen, zie A f d w a l e n.
Af'dragen (1 *naar beneden dragen*; 2 *door dragen afslijten*; 3 *geven aan of storten bij*), droeg —, heeft afgedragen: 1 *een kind een trap* —; 2 *een jas in huis* —; 3 *geld aan den penningmeester* —.
Af'dreggen (*dreggende een kanaal, sloot, gracht ten einde toe afzoeken*), dregde —, heeft afgedregd; zie D r e g g e n.
Af'dreigen (*geld afpersen door te dreigen met smaad, openbaring van e. geheim enz.*), dreigde —, heeft afgedreigd; in de rechtstaal bestaat er verschil tusschen *afdreigen* en *afpersen*; —**ing,** v. —en, zie C h a n t a g e.

Af'drift (zeew. *het afdrijven v. d. koers*), v. gmv.

Af'drijven (1 *uit den koers drijven*; 2 *stroomafwaarts drijven*; 3 geneesk. *uit het lichaam verwijderen*), dreef —, heeft (bet. 1, 2) en is (bet. 3) afgedreven: 1 *een bootje kan* —: 2 *de Maas* —; fig. *met den stroom* —, met den tijdgeest meegaan; 3 geneesk. *wormen* —, uit het lichaam verwijderen.

Af'drinken (*het bovenste van iets drinken*), dronk —, heeft afgedronken: *den room van de melk* —; fig. *een twist* —, zich onder het drinken van een glas verzoenen.

Af'drogen (*iets wisschend droogmaken, afwisschen*), droogde —, heeft afgedroogd: *de handen* —, *het zweet* —; fig. *iemands tranen* —, hem troosten; zegsw. *iemand* —, iemand een pak ransel geven.

Af'druipen (1 *in droppels afvallen*; 1 *stil weggaan uit vrees, onverrichter zake*), droop —, is afgedropen: 1 *het zweet droop hem van 't aangezicht af*; 2 *de hond droop* —; *hij droop beschaamd* —.

Af'druk (1 *het afdrukken*; 2 *vorm, beeltenis door afdrukken verkregen*), m. —drukken: 1 *bij den — van het laatste vel bemerkte men de fout*; meestal *het afdrukken*; 2 *een — van een plaat, ets, een zegel*; *zend mij een paar afdrukjes*, nl. overdrukjes van eenig gepubliceerd opstel enz.

Af'drukken (1 *iets overbrengen door middel van drukken*; 2 *volgens de drukproef het bepaalde aantal afdrukken vervaardigen*), drukte —, heeft afgedrukt: 1 *een zegel in was* —; 2 *een vel* —, zie I m p r i m a t u r; —**druksel**, o. —s, —en.

Af'dwalen (*van het rechte pad afraken*), dwaalde —, is afgedwaald; fig. *van den tekst* —, afwijken, den draad der rede verliezen; zonder bepaling: *de spreker dwaalde telkens af*.

Af'dwingen (1 *door dwang verkrijgen*; 2 *iem. tot iets noodzaken*), dwong —, heeft afgedwongen: 1 *iem. geld* —, *een belofte* —; 2 *eerbied* —, onweerstaanbaar inboezemen.

Af'exerceeren (*de manschappen africhten*), exerceerde—, heeft afgeëxerceerd.

Affai're (*zaak*; *rechtsgeding*; *aangelegenheid*; *bezigheid, voorval*; *nering, winkelzaak*; *handelszaak*; *duel*), v. —s.

Affect' (*aandoening*; *levendige ontroering*; fig. *vuur, warmte*), o. —en.

Affecta'tie (*gemaaktheid*; *gekunsteldheid*; *aanstellerij*), v. —s; zie G e a f f e c t e e r d.

Affecteeren (*zich gemaakt gedragen*, inz. als volt. deelw., zie ald.); *gelden te — op*, te vinden uit (nl. uit een bepaalden post).

Affec'tie (1 *genegenheid, gunst, liefde*; 2 geneesk. *een ziekelijke aandoening*), v. —s, —tiën: 1 *een — voor iem. hebben*; 2 *een — van de maag*; lees: *affek'sie*.

Affi'che (Fr. *aanplakbiljet*; *programma v. e. tooneelvoorstelling of concert*), o. —s.

Afficheeren (*aanplakken, publiek maken*; *in opspraak brengen*).

Affidavit (Eng. *beëedigde verklaring*, aan de Eng. rechtspraak ontleend), o.; *met* — beteekent bij de noteering van coupons, dat geen inkomstenbelasting er op wordt geheven.

Affilia'tie (*aanneming als kind*; *opneming als medelid in een orde*; *vereeniging, gemeenschap*), v. gmv.

Affineeren (*verfijnen, zuiveren, louteren*); *goud en zilver affineert men door salpeterzuur*; *zilver en koper van goud door koken met zwavelzuur*.

Affiniteit' (*verwantschap*), v., ook scheik. keurverwantschap: *zuurstof heeft een groote — tot ijzer* (roest), *zwavel tot kwik* (vermiljoen).

Affirma'tie (*bevestiging*), v. —s.

Affix'um (*toevoegsel, aanhechtsel*), o. affixa.

Affluen'tie (*toevloeiing, toeloop*), v. gmv.

Affodil', affodil'le (plantk. *lelieachtig gewas uit het gebied der Middellandsche Zee: graflelie der Grieken*), v. affodillen.

Af'folen (*tot het uiterste toe plagen, uitputten*), foolde —, heeft afgefoold. vero.

Affreus' (*afschuwelijk, zeer leelijk, verschrikkelijk, akelig*), bn. en bw.; —zer, —t: *een — schilderij, een —ze buste*.

Affront' (*smaad, beleediging*), o. —en.

Affronteeren (*voor het hoofd stooten*; *grof beleedigen, hoonen, smaden*).

Affuit' (*houten of ijzeren onderstel v. e. kanon*; bij scheepgeschut *rolpaard*), v. —en.

Af'gaan (1 *naar beneden gaan*; 2 *recht naar iets of iem. toegaan*, dikwijls met vijandige bedoelingen; 3 *weggaan, vertrekken*; 4 *afgeschoten worden, ontbranden*; 5 *losgaan*; 6 *verminderen*; 7 *ontlasting hebben*), ging —, is afgegaan: 1 *een trap* —; 2 *recht op zijn doel* —; *op iem.* —; 3 *van zijn vrouw* —; *een schip, een stoomboot kan* —, afvaren; 4 *een geweer, een pistool kan* —; 5 *een verband kan van de wonde* —; 6 *de koorts kan* —; 7 *de zieke kon niet* —; zegsw. *van den rechten weg* —, slecht gaan handelen; *op iems woorden, tijdingen enz.* —, op iems woorden enz. vertrouwen en in overeenstemming daarmede handelen; —**gang** (*helling, hellend pad*; *ontlasting, stoelgang*), m.; in de eerste bet. meerv. —en.

Afgeblik'semd, —blik'semsch (*erg, zeer*), bw. gmz.: *het is — koud*.

Af'gebroken (*door breken gescheiden, niet samenhangend*), bn. en bw.: *een — tak, — woorden*; *hij sprak* —.

Af'gedaan, bn., zie A f d o e n.

Afgedieft' (*zeer*), bw.: *een — aardig mutsje*. gmz.

Afgedok'terd (*erg, in hooge mate*), bw.: *hij heeft hem — de les gelezen*. gmz.

Afgedriedui'vekaterd (*erg, zeer*), bw.: *het verzenlijmen gaat thans — snel*, gmz.; soortgelijke versterkingswoorden zijn: *afgedrieduiveld, afgeduiveld, afgehageld, afgerazend, afgetrapt*; ook voorkomende als uitroepen van verwondering, toorn enz. het zijn dan tusschenwerpsels.

Af'geeren (*schuins afwijken*), geerde —, heeft afgegeerd: *die sloot geert af*.

Afgeha'geld, zie A f g e d r i e d u i v e k a t e r d. gmz.

Af'geknot, bn.: wisk. *een —e kegel, piramide*, met afgesneden top of spits.

Af'gelasten (*een gegeven bevel herroepen*; *afcommandeeren*), gelastte —, heeft afgelast: *de parade* —.

Af'geleefd (*oud en zwak*), bn.: *een —e grijsaard, een — paard*; fig. *de grijsaard*,

— *in iedren lust* (De Gén.), ongevoelig.
Af'gelegen (*niet in de nabijheid gelegen, eenzaam, afgezonderd*), bn. en bw.; —er, —st: *een — oord*; *— wonen.*
Af'geloopen (*voorbijgegaan; verstreken, verleden*), bn.: *het — jaar, in de — eeuw.*
Af'gemat (*zeer vermoeid, uitgeput*), bn.; *— door studie, arbeid, zorg, pijnen.*
Af'gemeten (1 *afgepast, in de juiste maat*; 2 *min of meer stijf-deftig; gedwongen van houding, gebaren, woorden enz.*), bn. en bw.; —er, —st.: 1 *met — tred*; 2 *een — houding*; *— spreken*; **—heid** (*stroeve deftigheid*), v.: *koele —, — v. toon.*
Af'gepast (1 *volgens juiste maat*; 2 *afgemeten* in bet. 2 maar sterker), bn.: 1 *—e servetten, tafellakens,* op maat geweven; 2 *zijn —e manier van doen*; nog: *— geld,* juist de waarde, zoodat men niets behoeft terug te krijgen; **afgepast'heid** (*berekende deftigheid, stijfheid*), v. gmv.
Af'geplat (*den zuiveren bolvorm missende*), bn.: *onze aarde is — aan de polen.*
Afgera'zend, bw., zie Afgedrieduivekaterd. gmz.
Af'gericht (*vaardig, bedreven*), bn.; —er —st: *een — paard, een — strijder, een — leerling*; fig. *slim, listig, geslepen*; zie Dressuur.
Af'gescheiden van (*niet in aanmerking nemende, buiten beschouwing latende*).
Af'gescheidene (*iem., die zich afgescheiden heeft,* inz. *lid van de Christ. Gereformeerde gemeente*), m. of v. —n; in 1834 hebben dezen zich van de Ned. Hervormde Kerk afgescheiden.
Af'gesloofd (*afgetobd door overmatigen arbeid, door lijden of zorg, afgewerkt*), bn.
Af'gesloten (1 *zonder leemten en goed aaneensluitend*; 2 *niet toegankelijk, afgezonderd*), bn.: 1 *de leerstof der 3de klas vormt een — geheel*; 2 *iem. uit zijn — kring halen*; **—geslo'tenheid** (*staat van afzondering*), v. gmv.: *de vroegere — van Drente.*
Af'gestorven 1 (*dood*), bn.: *— planten, — deelen*; *hij is der wereld —,* deze heeft voor hem geen belang meer.; **2 —e** (*doode*), m. of v. —n.
Af'getobd (*door tobben uitgeput; afgesloofd*), bn.: *een —e lijder, het —e lichaam.*
Afgetrapt', bw., zie Afgedrieduivekaterd. gmz.
Af'getrokken (1 *abstract*; 2 *de buitenwereld vergeten hebbend en verdiept in gedachten; verstrooid*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *— denkbeelden; hij redeneerde erg —*; 2 *een — professor.*
Af'gevaardigde (*afgezondene met een bepaalde opdracht; volksvertegenwoordiger* inz. *in de Tweede Kamer*), m. of v. —n.
Af'geven (1 *gedwongen geven*; 2 *vrijwillig geven: ter hand stellen*; 3 *van zich laten uitgaan,* inz. *iem. een schriftelijke verklaring geven om er gebruik van te maken*; 4 *verspreiden*; 5 *kleurstof loslaten*; 6 *ongunstig over iem. of iets spreken*), gaf —, heeft afgegeven: 1 *zijn geld, zijn beurs—*; 2 *een brief, een pakje ergens —*; 3 *een geleibiljet —*; 4 *een reuk —*; 5 *die verf, die blauwe mantel geeft —*; 6 *op iem. of iets —*; zegsw. *een wissel op iem. —*, trekken; *zich met iem. of iets —*, omgang hebben met iem., zich inlaten met iem. of iets (altijd ongunstig).
Af'gezaagd (*tot vervelens toe gezongen, behandeld, gebruikt*), bn.; —er, —st: *een — liedje, een — onderwerp.*
Af'gezant (*door een vorst of van staatswege afgezondene, met een bepaalden last*), m. —en; fig. *de dood, Gods donkere —.*
Af'gezien (*niet lettende op, niet in aanmerking nemende*), vd.: *— nog van de kosten,* zonder de kosten nog in aanmerking te nemen.
Af'gezonderd (*het gezelschap van anderen ontwijkend, eenzaam*), bn. en bw.: *een —e levenswijze*; *zij leeft stil en —,* eenzaam.
Af'gieren (scheepst. *schuins afwijken*), gierde —, is afgegierd: *het schip zal door den storm een heel eind —,* in schuine richting drijven.
Af'gieten (1 *het vocht ergens laten afloopen*; 2 *afbeelden door gieten*), goot —, heeft afgegoten: *het water van de rijst —*; *de aardappelen —,* d. i. ze ontdoen van het kookwater; 2 *munten, penningen in zwavel —*; *houtsneden in metaal —, een buste —*; **—gietsel** (*afbeeldsel, door gieten verkregen*), o. —s.
Af'gietseldiertje (dierk. *microscopisch diertje, infusiediertje*), o. —diertjes.
Af'gifte (*het afgeven* inz. in bet. 2 en 3), v. gmv., ook Afgift: *de — van een getuigschrift.*
Af'glijden (1 *glijdende naar beneden komen*; 2 *stil en vlug naar beneden gaan*), gleed —, is afgegleden: 1 *van een ladder —, zich van een kar laten —*; 2 *de trap —.*
Af'gluren (1 *ter sluik afkijken*; 2 *glurend afloeren*), gluurde —, heeft afgegluurd: 1 *een kunstje van den goochelaar —*; 2 *de heer Bruis vond het goed de laan eerst eens af te gluren* (C. O.).
Af'god (1 *valsche god; niet-god*; 2 *iem. of iets, dat zeer bemind, geëerd wordt*), m. —en, bij dichters wel *Afgoôn*: 1 *de Philistijnen vereerden —en*; 2 gunstig: *het jongste kind was de — der familie*; ongunstig: *het spel werd zijn —*; **—godje,** o. —s; ook **—goodje,** o. —s.
Afgodeeren (*afgoderij plegen,* vero.; fig. *dwepend vereeren*), —godeerde, heeft geafgodeerd: *een kunst —, een kunstenaar —.*
Af'godendienaar (*vereerder van een afgod*), m. —s, —naren; **—dienst** (*vereering van afgoden*), m. gmv.; **—tempel** (*tempel van twee of meer afgoden*), m. —s, —en.
Afgoderij' (*vereering van afgoden; aanbidding van eenig schepsel, van eenig voorwerp of hemellichaam*), v. —en.
Afgo'disch (1 *den afgod of de afgoden betreffende*; 2 *hartstochtelijk, met blinde ingenomenheid, liefhebbend, vereerend*), bn. en bw.: 1 *—e plechtigheden*; 2 *—e liefde*; *iets — vereeren.*
Afgodist' (*afgodendienaar*), m. —en.
Af'godsbeeld (*beeld v. e. afgod*), o. —beelden: *Joram, 889—883* v. C., *richtte —beelden op in de steden van Juda.*
Af'godslang (*slang, die als afgod wordt vereerd*), v. —en.
Af'godstempel (*tempel, aan den dienst van één afgod gewijd*), m. —tempels, —en.

Af'golven (1 *golvend nederstroomen*; 2 *in golvende lijnen, bochten sierlijk afdalen*), golfde —, heeft en is afgegolfd: 1 *het water golfde de trap* —; 2 *los afhangende kleederen, tooisels, hoofdharen kunnen* —.

Af'gooien (1 *naar beneden werpen*; 2 *door gooien doen vallen*; 3 *zich haastig van kleeren, wapens enz. ontdoen*), gooide —, heeft afgegooid: 1 *iemand de trappen* —; 2 *peren* —; 3 *zijn mantel.*—.

Af'grauwen (*norsch en ruw bejegenen en daardoor van zich afstooten*), grauwde —, heeft afgegrauwd.

Af'graven (1 *door graven wegnemen*; 2 *door graven gelijkmaken*), groef —, heeft afgegraven: 1 *veen, zand* —; 2 *een weg* —, vlak maken door het wegnemen der oneffenheden.

Af'grazen (*het gras afeten van*), de koe graasde —, heeft afgegraasd: *een weide*—.

Af'greppelen (*met greppels of ondiepe slootjes afscheiden*), greppelde —, heeft afgegreppeld.

Af'grijpen (*op handige en vlugge wijze ontnemen*), greep —, heeft afgegrepen: *iem. een mes* —, *een jongen een stok* —.

Afgrij'selijk, —grijs'lijk (*afgrijzen wekkend, vreeselijk, afschuwelijk*), bn. en bw.: *een —e moord*; *de tijger is — wreed.*

Af'grijzen (*hevige afkeer of afschrik*), o. gmv.: *met — aan iets denken.*

Af'grissen (*afkapen, listig ontnemen, behendig ontstelen*), griste —, heeft afgegrist: *iem. iets* —. gmz.

Af'grond (eig. *zonder grond*: *steile, grondelooze diepte*), m. —en: *in een — vallen*; zegsw. *een — van ellende*, poel.

Af'gunst (*nijd*, minder sterk; *jaloerschheid*), v. gmv.

Afgun'stig (1 *afgunst voedend*; 2 *afgunst toonend*), bn. en bw.: 1 *hij is — op zijn buurman*; 2 *—e blikken*; — *toekijken*; zegsw. *iets met —e oogen aanzien*, met onverholen nijd en spijt.

Af'haken (*losmaken uit den haak*), haakte —, heeft afgehaakt: *den goederenwagen* —.

Af'hakken (1 *door hakken afscheiden*; *afhouwen*; 2 *in stukken hakken*), hakte —, heeft afgehakt: 1 *een tak* —; 2 *een geslachte koe* —.

Af'halen (1 *komen weghalen, in ontvangst nemen*; 2 *iem. ergens gaan halen, om met hem naar huis of elders te gaan* inz. *aan een station*), haalde —, heeft afgehaald: 1 *een aangeteekenden brief* —; 2 *iem. van den trein* —; nog: *een bed* —, afdekken; *boontjes* —, *een paling* —, afstroopen; —**haler** (*afdinger, klaplooper*), m. —s.

Af'hameren (v. d. voorzitter eener vergadering: *spoed maken met de behandeling van een zaak, ze snel ten einde brengen, nl. door het afkloppen met den hamer*), hamerde —, heeft afgehamerd.

Af'handelen (*zaken afdoen, beëindigen, regelen*), handelde —, heeft afgehandeld: *deze zaak is nu —gehandeld.*

Afhan'dig (*af of uit de hand*), bn., alleen met maken gebruikt: *iem. iets — maken*, d. i. listig ontnemen, afkapen.

Af'hangen (1 *naar beneden hangen*; 2 *den steun noodig hebben van*; *de ondergeschikte zijn van iem.*; *tot iem. of iets in zulke betrekking staan, dat eigen vrije beweging is uitgesloten*), hing —, heeft afgehangen: 1 *een —d gordijn*; 2 *hij hangt geheel van hem* —; *onze reis hangt van het weer* —; zegsw. *iets laten — van*, afhankelijk stellen, overlaten aan de beslissing of de beschikking van.

Afhan'kelijk, afhank'lijk (1 *ondergeschikt*; *den steun, de hulp noodig hebbend*; 2 *door iets bepaald of geregeld wordend*), bn.; —er, —st: 1 *de arbeider was geheel — van zijn broodheer*; 2 *onze reis is — v. h. weer*; *iem. van zich — maken*; —**heid** (*het afhankelijk zijn*), v. gmv.

Af'haspelen (*garen v. d. klos haspelen*), haspelde —, heeft afgehaspeld: *katoen, sajet, wol* —, d. i. op een haspel afwinden; *zijde* —, d. i. van de cocons der zijderupsen al haspelend afwinden: *de cocons* —, *een klos* —; fig. *laat mij die zaak nu eens* —, in orde brengen, regelen.

Af'hebben (*afgedaan of gereed hebben*), had —, heeft afgehad: *zijn werk* —, *een brief* —; *den hoed* —, niet meer op het hoofd hebben.

Af'hellen (*schuins afloopen*), helde —, heeft afgeheld: *de oever helt hier* —; —**helling** (*het afhellen*; *glooiing, afhellend vlak*), v. —en.

Af'hoeven (1 *voltooid moeten zijn*; 2 *afgeleyd, afgedaan, afgezet moeten wezen*), hoefde af, heeft afgehoefd; meestal in vragende of ontkennende zinnen: 1 *het werk hoeft niet af*; 2 *hoeft de hoed af?*

Af'houden (*verwijderd houden*), hield —, heeft afgehouden: zeew. *de boot van den wal* —, den wal mijden, ook de tegenst. v. L o e v e n; *hij wist den hond van zich af te houden*; ook, terughouden, verhinderen: *iem. van zijn werk* —, *iem. van het kwaad* —; afkorten, aftrekken: *wat ge breekt, houd ik van je loon* —; niet aanraken, niet beroeren: *hou je handen daar* —; een richting inslaan: *bij dat huis moet ge rechts* —, evenzoo: *voor den wind* —, wegzeilen.

Af'houwen (*met een houw afscheiden*), hieuw —, heeft afgehouwen: *een tak* —; —**er** (*afkapper*), m. —s.

Af'huren (1 *in huur nemen*; 2 *door een hoogeren huurprijs of anderszins een knecht, huis enz. onttrekken aan iem., die reeds gehuurd had of van plan was te huren*; *onderhuren*), huurde —, heeft afgehuurd: 1 *een stoomboot* —; 2 *iem. een knecht* —, onderhuren.

Af'jagen (1 *wegjagen*; 2 *afmatten door rijden of vervolging*; 3 *ergens al het wild wegvangen*; 4 *iets jagend doorkruisen*), joeg (jaagde) —, heeft afgejaagd: 1 *de kinderen van den zolder* —; 2 *zijn paard* —, *het afgejaagde hert*; 3 en 4 *een bosch, een veld* —.

Af'jakkeren (1 *door lang en hard rijden, zweepslagen enz. een dier uitputten*; 2 *iem. uitputten door te veel inspanning*, ook reflex.), jakkerde —, heeft afgejakkerd: 1 *een paard* —; 2 *iem.* —, *zich* —.

Af'japen (*afsnijden, met één forsche snede of jaap afsnijden*), jaapte —, heeft afgejaapt: *iem. een oor* —, gmz.; zie J a a p.

Af'kabbelen (1 *door kabbelen afbrokkelen*; 2 *doen afbrokkelen*), kabbelde —, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) afgekabbeld: 1 *de oever kabbelt van onderen af*; 2 *de beek kabbelt den oever af*.

Af'kaden (*afsluiten met een kade*), kaadde —, heeft afgekaad: *een polder* —.

Af'kalken (1 *van kalk ontdoen*; 2 *loslaten van kalk*), kalkte —, heeft en is afgekalkt: 1 *een muur* —; 2 *de muur kalkt* —.

Af'kalven (*het losschuiven en instorten van aardewerk* inz. *aan de waterlijn*), kalfde —, is afgekalfd: *de beide kanten der nieuwe sloot zijn erg —gekalfd*; **—kalving** (*afbrokkeling v. hellend graafwerk*), v. —en.

Af'kammen (1 *reinigen door kammen*; 2 *zich ongunstig uitlaten over iem. of iets*; *afbreken*), kamde —, heeft afgekamd: 1 *—gekamde wol*; 2 *een voordracht* —, verg. Opkammen.

Af'kantelen (*kantelend naar beneden brengen of vallen*), kantelde —, heeft afgekanteld: *steenblokken langs een helling* —; *de kist is van den wagen —gekanteld*.

Af'kanten 1 (1 *de kanten of hoeken wegnemen*; 2 bij het breien: *een kant of rand om iets zetten*), kantte —, heeft afgekant: 1 *balken, een steen* —; 2 *de beddesprei wordt —gekant*, een rand of kant wordt er omgezet; **2** als zn. o. *de kous is op het — klaar*, het afsluiten van den uitersten kant.

Af'kapen (*handig ontstelen*), kaapte —, heeft afgekaapt: *iem. iets* —; zie Afgrissen.

Af'kapittelen (*ernstig vermanen, ernstig de les lezen of terechtwijzen*), kapittelde —, heeft afgekapitteld.

Af'kappen (1 *door kappen scheiden*; 2 *van de uitstekende deelen ontdoen* inz. *v. boomen en takken*; 3 *overkappen*), kapte —, heeft afgekapt: 1 *een tak van een boom* —; 2 *een tak* —, van de twijgen ontdoen; *een heester* —; 3 *een open plaatsje laten* —.

Af'kapping, v. —en; zie Apocope.

Af'kappingsteeken (spraakk. *weglatingsteeken in den vorm eener komma*), o. —teekens, b.v. *'s* (des), *'t* (het); zie Apostrophe.

Af'keer (*afschrik, weerzin*), m. gmv.: *— toonen*; *— opwekken, verwekken, inboezemen*.

Af'keeren (*afwenden*), keerde —, heeft afgekeerd: *het hoofd —, de oogen —, de blikken* —; *een stoot* —, d. i. afweren: *zich van iets of iem.* —, die zaak of dien persoon den rug toedraaien, er niets meer mede te doen willen hebben.

Afkee'rig (*een afkeer hebbende van, wars*), bn.; —er, —st: *— van iets of iem. zijn*; **—heid** (*tegenzin*), v. gmv.

Af'kerven (*door een diepe insnijding afscheiden*), kerfde of korf —, heeft afgekorven; **—kerving** (*de daad van afkerven*; *afsnijding*), v. —en.

Af'ketsen (1 *behendig afwenden, verwerpen*; 2 *verworpen worden*), ketste —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) afgeketst: 1 *een voorstel* —; 2 *het voorstel ketste af*.

Af'keuren (1 *niet goedkeuren, als onbruikbaar, ongeschikt afwijzen*; 2 *laken, misprijzen*), keurde —, heeft afgekeurd: 1 *ingeleverde goederen* —; *voor den dienst afgekeurd worden*, niet geschikt verklaard worden; 2 *een uitdrukking* —, *een handeling* —.

Afkeurenswaard', —waar'dig (*verdienende afgekeurd te worden*), bn.; —er, —st: *—e daden, —e handelingen, —e woorden*.

Af'kijken (1 *naar iets anders zien*; 2 *naar beneden kijken*; 3 *rustig afwachten*; 4 *ongemerkt afzien*), keek —, heeft afgekeken: 1 *de jongen studeerde vlijtig door en keek geen oogenblik van zijn boek af*; 2 *hij keek de trap af*; 3 *de zaak* —; 4 *de jongen kijkt af*, ook: *zijn thema* —.

Af'kladden (*kladdend, d. i. slordig en knoeierig, afmaken*), kladde —, heeft afgeklad: *men kan schrijfwerk, teekenwerk, schilderwerk* —.

Af'klaren (*zuiveren door afgieten*), klaarde —, heeft en is afgeklaard: *suiker, stroop* —, het schuim er van verwijderen.

Af'klauteren (*naar beneden klauteren*), klauterde —, is afgeklauterd: *langs een ladder v. h. dak* —; *een ladder* —; zie opmerk. bij Afklimmen.

Af'klemmen (*door klemmen afscheiden*), klemde —, heeft afgeklemd: *zich een vingertop* —.

Af'klimmen (*klimmend naar beneden komen*), klom —, is afgeklommen: *langs een ladder van het dak* —; *een ladder, een berg* —; de hoogte waar men van —klimt wordt door *van* aangewezen; de helling, waarlangs of die men —klimt door *langs* of bep. in den 4den nv.: *een ladder* —.

Af'klinken (*met de glazen klinkend een twist afdrinken*), klonk —, heeft afgeklonken.

Af'kloppen (1 *door kloppen wegnemen*; 2 *door te kloppen van stof zuiveren*), klopte —, heeft afgeklopt: 1 *het stof van schoenen* —; 2 *een pantalon* —; *zich wat* —; meestal in den infinit.; fig. een door roemen of bluffen misschien te veroorzaken ongeluk, onheil, ramp, bezweren, door nl. een klop of tik op of onder tegen het tafelblad te geven, tegelijk met het uitspreken van —.

Af'kluiven (*door kluiven afeten, ontdoen van het vleesch*), kloof —, heeft afgekloven: *een soepbeentje* —; **—knabbelen** (*knabbelend kleine stukjes wegeten*), knabbelde —, heeft afgeknabbeld: *de muizen hebben een kaaskorst —geknabbeld*; **—knagen** (*bij kleine stukjes afbijten* inz. *v. harde voorwerpen*; *afknabbelen*), knaagde —, heeft afgeknaagd; **—knappen** (*knappend afbreken*): 1 trans.: 2 intrans. knapte —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) afgeknapt: 1 *een stuk glas kan men* —; 2 *de ijzeren stang knapte* —; **—knellen** (*knellend afscheiden, afklemmen*), knelde —, heeft afgekneld; **—knevelen** (*afpersen door knevelarijen*), knevelde —, heeft afgekneveld: *iem. geld* —.

Af'knijpen (*door knijpen afscheiden, afklemmen*), kneep —, heeft afgeknepen: *den kop van een spijker* —; **—knippen** (*met een schaar, een nijptang enz. afsnijden*), knipte —, heeft afgeknipt: *de rafels v. e. doek* —; *een stuk ijzerdraad* —; **—knipsel** (*afgeknipt stuk doek, papier, metaal, enz.*), o. —s; **—kniptang** (*nijptang met scherpen bek*), v. —en; **—knoeien**

(*slordig, knoeierig afmaken*), knoeide —, heeft afgeknoeid: *het huiswerk* —.

Af'knotten (*van de kruin ontdoen; afstompen*), knotte —, heeft afgeknot: *een wilg* —, *een leiboom* —; *een balk, rib, paal* —.

Af'koelen (1 *koel maken*; 2 *koel worden*), koelde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) afgekoeld: 1 *ijzer* —; 2 *het ijzer koelt af.*

Af'koken (*door koken ontdoen van stoffen die ergens aan of in zitten*), kookte —, heeft afgekookt: *zijde* —, *groenten* —, *snijboonen* —.

Af'komen (1 *naar beneden komen*; 2 *zich van een plaats verwijderen*; 3 *recht op iem. afgaan* inz. *met vijandige bedoelingen*; 4 *langs een weg aankomen*; *een rivier afvaren of drijven*; 5 *zijn oorsprong ontleenen aan*; *afgeleid zijn van*; 6 *bevrijd of ontslagen worden*), kwam —, is afgekomen: 1 *wilt u maar eens* —? 2 *de koeien kunnen niet van het eilandje* —; 3 *op iem. of iets* —; 4 *een weg* —, langs een weg aankomen; *een rivier* —, afvaren; 5 *van een deftige familie* —; *van een vreemd woord* —; 6 *zij konden niet van dien bedelaar* —.

Af'komst (1 *kom-af, afstamming, geboorte*; *het afgeleid zijn van*; 2 dicht. *kroost*), v. gmv.: 1 *hij is van goede* —, familie; *de* — *v. e. woord*; 2 *de vaderlijke vlam moet steeds in de* — *blaken*; —**kom'stig** (*geboortig; afgeleid van; gemaakt, ontworpen door; vroeger aan een bepaald persoon toebehoord hebbende*), bn.

Af'kondigen (*openbaarmaken, bekendmaken*), kondigde —, heeft afgekondigd: *e. verordening* —; —**kondiging,** v. —en: *de* — *der geboden* (huwelijk).

Af'koop (*vrijkooping, het los- of vrijkoopen*), m. —en: — *van tienden, renten enz.*; *de* — *van prijsverklaarde goederen*, terug- of loskoop; —**koopprijs,** m. —zen; —**koopsom,** v. —sommen.

Af'koopen (1 *iets vrijkoopen*; *van iets vrij worden*; 2 *door koop verkrijgen*), onr. w.w., kocht af, heeft afgekocht: 1 *zich van den krijgsdienst* —; 2 *iem. een koe* —; zegsw. *zich laten* —, zich met geld laten overhalen om af te zien van eenige aanspraak, eenig recht.

Af'koppelen (*losmaken en zoo afzonderen of buiten werking stellen*), koppelde —, heeft afgekoppeld: *een wagon* —, *een motor* —.

Af'korten (*korter maken, inkorten*), kortte —, heeft afgekort: *een stok* —, *een plank* —, *zijn nagels* —; spraakk. *een woord* —, als: *bijvoorbeeld tot bijv., namelijk tot nl.*

Af'korting (in de spraakk. bet.), v. —en; *zie de* —*en aan het hoofd van elke nieuwe letter*; ook: Abreviaties of Abreviaturen.

Af'kunnen (1 *kunnen afdoen*; 2 *kunnen afgedaan worden* inz. *van sieraden, kleedingstukken enz.*), onr. w.w., kan af, konde (kon) af, heeft afgekund: 1 *zijn taak onmogelijk* —; 2 *kan die mantel niet af?*

Af'laat (R.-K. *kwijtschelding van kerkelijke straffen, later van tijdelijke straffen, na de vergeving der zonden nog te ondergaan*), m. —laten, zie Indulgentie.

Aflan'dig (zeew. *van het land af, zeewaarts*), bn.: *de wind is* —; verg. Aanlandig.

Af'laten (1 *iets omlaag laten*; 2 *vergezellen bij het naar beneden gaan*; 3 *weglaten*), liet —, heeft afgelaten: 1 *turf* —, nl. van den zolder; 2 *laat mij de trap af*; 3 *zijn naam van de lijst* —; zegsw. *laat af!*, houd op.

Af'leeren (1 *verleeren*; 2 *zich of een ander min of meer opzettelijk iets ontwennen*; 3 *iets v. iem. leeren door af te zien, af te luisteren enz.*), leerde —, heeft (bet. 1, 2, 3) en is (bet. 1) afgeleerd: 1 *ik ben het pianospelen* —*geleerd*; 2 *hij heeft het vloeken wel* —*geleerd*; *ik zal hem die streken wel* —; 3 *zoo leert men de boeren de kunst* —, dikwijls als antwoord op onbescheiden vragen.

Af'leggen (1 *afdoen van kleedingstukken enz.*; 2 *afnemen van iets en elders neerleggen*; 3 *bewijzen geven van, zich van iets kwijten, een taak volbrengen*; 4 van zedelijke eigenschappen *laten varen*), legde (leide, lei) —, heeft afgelegd (—geleid): 1 *een kleedingstuk* —, *de wapenen* —; 2 *leg dat boek van de piano* —; 3 *een examen* —, *een eed* —, *proeven van bekwaamheid* —; 4 *toorn, drift, droefheid* —; nog: *een lijk* —, met het doodsgewaad bekleeden; *hij heeft het* — *gelegd*, nl. het leven, hij is gestorven; *een plant* —, loten of ranken, onder den grond door, ombuigen en zelfstandig doen groeien.

Af'legger (*iem., die een doode aflegt*; *een student, die het aflegt, d. i. de hoogeschool verlaat zonder zijn studiën voltooid te hebben*; ook: *een afgedragen kleedingstuk*), m. —s.

Af'leiden (*wegleiden, naar een andere plaats leiden*), leidde —, heeft afgeleid: *het water v. e. beek* —; *iem. van den rechten weg* —; fig. *iems aandacht, opmerkzaamheid* —, aftrekken, hem verstrooien; in de spraakk. is —: woorden verklaren uit hun afstamming: *het w.w. temmen is afgeleid van tam, enz.*; ook: *een woord* —, d. i. vormen door voor- of achtervoegsel of klankwijziging.

Af'leider (*middel, werktuig om af te leiden*), m. —s: *een bliksem*—.

Af'leiding (1 *het afleiden* inz. *het doen wegvloeien, het afvoeren van een vloeistof enz.*; 2 *verstrooiing, ontspanning*; 3 spraakk. *het afleiden, het vormen van woorden door voor- of achtervoegsels of klankwijziging*; 4 spraakk. *het afgeleide woord*), v. —en: 1 *een buis tot* — *van het water, een draad tot* — *v. d. electrischen stroom*; 2 *hij wilde mij eenige* —*s bezorgen*; 3 spraakk. *de* — *van het woord gehucht uit hof d.i. hoeve*; *de leer der* —; 4 *grijsaard is een* —; zie Etymologie.

Af'leidkunde (spraakk. *leer der woordafleiding*; *etymologie*), v. gmv.: *de* — *leert, hoe door voor- en achtervoegsels, ook door klankwijziging en overname nieuwe woorden en woordsoorten ontstaan.*

Afleidkun'dig (spraakk. *betrekking hebbend op de woordafleiding*), bn.: *een* — *woordenboek.*

Afleidkun'dige (*taalkundige, die de afleidkunde beoefent*), m. of v. —n.
Af'leidsel (*een afgeleid woord*), o. —s: *het woord brok is een — van breken.*
Af'leken (*langzaam afvloeien van tranen*), de tranen leekten —, zijn afgeleekt.
Af'lekken (*druppelings van iets afvloeien, door een reet of spleet afdruipen*), het lekte —, is afgelekt: *het water lekt van het plafond —.*
Af'lenzen (scheepst. *met weinig of geen zeil voor wind en stroom drijven*), lensde —, is afgelensd.
Af'leveren (1 *aan een ander overgeven, ter hand stellen*; 2 *ter beschikking van den kooper stellen of bij hem bezorgen*), leverde —, heeft afgeleverd: 1 *ik heb de mij toevertrouwde effecten aan den eigenaar —geleverd*; *gevangenen —*; 2 *de bestelde boekenkast werd op tijd —geleverd*; —**levering** (*evenmatig deel van eenig uitgebreid boekwerk*), v. —en.
Af'lezen (*ten einde toe voorlezen*), las —, heeft afgelezen: *een lijst van namen —*; *een verordening, een kennisgeving —, een proclamatie —*, in het openbaar bekend maken.
Af'looden (*een water afpeilen*), loodde —, heeft afgelood: *de baai werd—gelood en in kaart gebracht*; —**ing** (*afpeiling*), v. gmv.
Af'loogen (*het vet of schuim met loog verwijderen*), loogde —, heeft afgeloogd: *tinnen schotels —*, ze door loogen reinigen; *het vet van een schotel —.*
Af'loop (1 *het af- of wegloopen van een vloeistof* inz. *van water*; 2 *einde*; 3 *uitkomst*; 4 *pijp of buis enz. waardoor het water wegloopt*), m., (in bet. 4) —en: 1 *de snelle — der beken*; 2 *de — der voorstelling*; *bij den — der 16e eeuw*, laatste gedeelte; *den — van iets afwachten*, het einde; *na — der plechtigheid*, eindiging; 3 *de gunstige — van een gevecht, examen*; 4 *de — is verstopt, de — van een water, een rivier, een goot*, uitmonding.
Af'loopen (*weg- of naar beneden loopen*), liep —, heeft of is afgeloopen: *van zijn plaats, post, werk —*, zich verwijderen; *de markten —*, dikwijls bezoeken; *voor den wind —*, met behulp van den wind wegzeilen; *het wiel zal —*, nl. v. d. as; *de pomp is —geloopen*, weigert, zuigt geen water op; zegsw. *het loopt — met den zieke*, hij gaat sterven; *het feest is ordelijk —geloopen*, geëindigd; zegsw. *met een sisser —*, onbeduidend eindigen, zie Sisser; *schoenen, laarzen —*, verslijten; *de soldaten liepen de dorpen —*, nl. in oorlogstijd er loopen om te rooven, te plunderen; *Afgeloopen!* uitroep: de zaak is beslist.
Aflos'baar, ook: losbaar (*ingelost kunnende worden*), bn.: *de pandbrieven zijn — gesteld.*
Af'lossen (1 *vervangen*; 2 *afbetalen*), loste —, heeft afgelost: 1 *de wacht —*; 2 *een kapitaal —*; —**lossing** (*het aflossen* in bet. 1. en 2), v. —en: *de — van een schildwacht*; *— van panden, hypotheken, goederen, schulden.*
Af'luiden (*afzeggen door middel van klokgeklep*; *het sein van vertrek geven door een bel*), luidde —, heeft afgeluid: *de parade is —geluid.*
Af'luisteren (*ongemerkt maar met opzet luisteren naar iets*), luisterde —, heeft afgeluisterd: *een gesprek —.*
Af'maaien (*met de zeis of sikkel afsnijden*), maaide —, heeft afgemaaid: *een grasveld —*; —**er,** m. —s.
Af'maken (1 *voltooien*; 2 *dooden*; 3 *afbreken*), maakte —, heeft afgemaakt: 1 *een brief —*; 2 *zieke runderen —*; 3 *een boek —, een tooneelstuk —*, er een vernietigende critiek over schrijven.
I. Af'malen (*den te malen voorraad geheel malen*), maalde —, heeft (al het graan) afgemalen.
II. Af'malen (*afschilderen, levendig beschrijven*), maalde —, heeft afgemaald: *personen, tafereelen, het lijden —.*
Af'marcheeren (*wegtrekken, oprukken*, scherts. *sterven*), marcheerde —, is afgemarcheerd: *de troepen marcheeren —*, trekken weg.
Af'marsch (*aftocht*), m. gmv.
Af'matten (*krachteloos maken*; *uitputten*), matte —, heeft afgemat: *een tocht, de koorts kan iem. —.*
Af'meten (1 *de maat nemen*; *de afmeting van iets nauwkeurig bepalen*; 2 *meten en afzonderen*), mat —, heeft afgemeten: 1 *een kamer —*; 2 *een stuk linnen —*; *iets met de oogen —*, nl. de maat er van bepalen; *den tijd —*, den tijdduur bepalen.
Af'meting (*grootte*; meetk. *richting, waarin een lijn, een vlak of een lichaam zich uitstrekt*), v. —en: *een gebouw van reusachtige —en*; meetk. *een lijn heeft maar één —, een vlak heeft twee —en, een lichaam heeft drie —en.*
Af'mijnen (bij een verkoop, een aanbesteding, een verhuring: *door eerder „mijn" te roepen dan een ander, eigenaar, kooper of huurder worden*), mijnde —, heeft afgemijnd: *iem. iets —.*
Af'moeten (*klaar, gereed moeten worden*), het moet —, het moest —, het heeft afgemoeten: *dat werk moet vóór vanavond nog af.*
Af'monsteren (van scheepsvolk: *afbetalen, van de monsterrol afvoeren en uit den dienst ontslaan*), monsterde —, heeft afgemonsterd; —**monstering** (*het afmonsteren*), v. —en; verg. Aanmonsteren.
Af'nemen (*wegnemen, aflichten*), nam —, heeft afgenomen: *een boek van een plank —*, pakken; *een stuk geschut van een affuit —*, afheffen; *een kind iets —*, ontnemen, uit de hand nemen; *iem. een examen —*, doen ondergaan; *iem. een eed, een belofte —*, doen afleggen; zegsw. *den hoed voor iets —*, toonen, dat men er eerbied voor heeft; *de wind gaat —*, minderen in kracht; —**neming** (*de daad v. afnemen*), v. gmv.: *de — van een verhoor, examen*; *de — van 't kruis*, beroemde schilderij van Rubens in de kathedraal van Antwerpen; *— van krachten*, mindering, verzwakking.
Af'nemer (*hij, die afneemt, kooper*), m. —s.
Af'neuzen (*nieuwsgierig afkijken*), neusde —, heeft afgeneusd: *iem. een kunstje —*; *ergens den boel —*, afloeren.
A fond' (Fr. *grondig, door en door*), bw.
A fortio'ri (Lat. *met meer reden*). (t = ts).

Af'palen (*met palen afzetten, afscheiden*), paalde —, heeft afgepaald: *een akker, een weide, een jachtterrein* —.

Af'passen (*afstanden meten, nauwkeurig afmeten*), paste —, heeft afgepast: *de lengte van een terrein* —; *geld* —, in verschillende geldstukken juist 't vereischte bedrag bij elkaar brengen.

Af'peil (*het opnemen van den aanwezigen voorraad accijnsplichtige waren met het oog op de accijnsbelasting*), m. gmv.: *de* — *van een voorraad jenever.*

Af'peilen (1 *met een peillood de diepte van water meten*; 2 *den afpeil verrichten*), peilde —, heeft afgepeild: 1 *een kolk* —, de diepte meten; 2 *ambtenaren, belast met het* — *van de vaten jenever.*

Af'pelen (*een huid van het haar ontdoen op den haar- of stootboom*), peelde —, heeft afgepeeld; ook: P e l e n.

Af'pellen (*de pel of schil verwijderen*), pelde —, heeft afgepeld: *de schil v. e. sinaasappel* —; *noten, eieren, garnalen* —.

Af'perken (1 *in perken afdeelen*; 2 *de grenzen aangeven*), perkte —, heeft afgeperkt: 1 *een terrein, een weide* —; 2 *e. tijdruimte* —, *een weg, een kring* —; **—perking** (*het afperken*; *datgene wat afperkt*, bv. *schutting, heining*), v. —en.

Af'persen (meestal fig. *dwingen tot iets*), perste —, heeft afgeperst: *iem. tranen* —, *een zucht* —; *iem. een verklaring, een belofte, een geheim* —.

Af'pijnen (*aftobben, hevig kwellen*), pijnde —, heeft afgepijnd: *den geest, het lichaam* —; *een afgepijnde lijder*, hevig gekweld en bijna gevoelloos; reflex. *zich* —, zich hevig kwellen, zich uitputten.

Af'pijnigen (*door pijnigen uit iem. krijgen*; *zwaar pijnigen*), pijnigde —, heeft afgepijnigd: *iem.* (*iets*) —.

Af'pingelen (*kleingeestig afdingen*), pingelde —, heeft afgepingeld: *eenige centen op den vrijs* —. gmz.

Af'platten (*een bol aan twee tegenovergestelde zijden plat maken*), platte —, heeft afgeplat; **—platting** (*het plat-zijn*), v. —en: *de* — *der aarde aan de N.- en Zuidpool.*

Af'pluizen 1 (*bij pluisjes afplukken*), ploos —, heeft afgeplozen: *het vleesch van een been* —, *een patrijsje, een hoentje* —: **2** (*van pluisjes reinigen*), pluisde —, heeft afgepluisd: *een jas* —.

Af'plukken (*door plukken aftrekken, afscheiden*), plukte —, heeft afgeplukt: *bloemen, vruchten, bladen* —; *een tros druiven of bessen* —.

Af'poeieren (*iem. met een mooi praatje weten weg te krijgen*), poeierde —, heeft afgepoeierd.

Af'poetsen (1 *door poetsen verwijderen*; 2 *schoonpoetsen, reinigen*), poetste —, heeft afgepoetst: 1 *het slijk van de fiets* —; 2 *een geweer* —, *het zilverwerk* —.

Af'ponden (*bij ponden afwegen*), pondde —, heeft afgepond: *zorg er voor, goed wat rijst af te ponden.*

Af'prachen (*door vleiende bede verkrijgen, afbedelen*), prachte —, heeft afgepracht: *iem. een aalmoes, een gunst* —.

Af'prakkezeeren (*te veel nadenken, z. afpeinzen*) prakkezeerde —, heeft afgeprakkezeerd: *die man heeft al wat* —*geprakkezeerd.*

Af'pressen (ongewoon voor *afversen*), preste —, heeft afgeprest. w.i.g.

Af'punten (*ontdoen van al te scherpe of spitse punt, die punt wegnemen*), puntte —, heeft afgepunt: *een paal* —; *zich het haar laten* —, de uiterste tippen laten wegsnijden.

Af'raaien (*in gelijke stukken verdeelen, b.v. een rivier*), raaide —, heeft afgeraaid; in de beteekenis van *afgreppelen* is het verouderd; zie R a a i.

Af'rabbelen (*al rabbelend opzeggen of lezen enz.*: *slordig en onachtzaam ten einde brengen*), rabbelde —, heeft afgerabbeld: *zijn les* —, *een gebed* —, *een gedicht* —; ook: A f r a m m e l e n.

Af'raden (*den raad geven iets niet te doen*), ried of raadde —, heeft afgeraden.

Af'rafelen (1 *ontdoen van de rafels, d. i. van de losgeraakte draden*; *den inslag wegtrekken*; 2 *rafels loslaten*), rafelde —, is afgerafeld: 1 *Penelope rafelde 's nachts* —, *wat zij 's daags gewerkt had*; 2 *die doek begint af te rafelen*, de rafels of weefseldraden laten los; verg. U i t r a f e l e n.

Af'raffelen (*haastig en slordig doen of afmaken*), raffelde —, heeft afgeraffeld: *het schoolwerk* —.

Af'ragen (*het spinrag met den raagbol wegnemen, reinigen*), raagde —, heeft afgeraagd: *de spinnewebben* —, *raag het plafond eerst* —.

Af'raken (*weg-, losraken*), raakte —, is afgeraakt: *van iets of iem.* —, afkomen; *in 't gedrang zijn we van elkaar* —*geraakt*, verwijderd geraakt; *van zijn onderwerp* —, onwillekeurig afwijken; *van zijn stuk, van de wijs* —, de kluts kwijtraken.

Af'rammelen (1 *afrossen, afranselen*; 2 *afbabbelen*; 3 *afrabbelen*), rammelde —, heeft afgerammeld: 1 *een leerjongen* —, fig. den mantel uitvegen; 2 *deze dame heeft dien avond wat* —*gerammeld*; 3 *lessen, gebeden, formulieren* —; **—rammeling** (*pak slaag*), v. —en: *iem. e.* — *geven.*

Af'ranselen (*een duchtig pak slaag geven, afrossen*), ranselde —, heeft afgeranseld: *een hond* —.

Af'raspen (*door raspen wegnemen, met een rasp afschrapen*), raspte —, heeft afgeraspt: *oneffenheden* —; *een korst kaas* —, *een broodje* —.

Af'rasteren (*met rasterwerk afsluiten*), rasterde —, heeft afgerasterd: *het feestterrein gaat men* —; **—rasterdraad** (*prikkeldraad, als stofnaam*), o.; **—rastering** (*het rasterwerk*), v. —en; zie O m r a s t e r e n.

Af'reeden (*geheel gereedmaken voor zeker doel*), reedde —, heeft afgereed; wordt bijzonder gebruikt in de vlas- en hennepbereiding, de wolweverij e. d. papiermakerij.

Af'reehekel (*een fijne hekel bij de vlas- of hennepbereiding in gebruik*), m. —hekels.

Af'reis, —reize (*vertrek, afvaart*), v. gmv.

Af'reizen (1 *vertrekken*; 2 *geheel doorreizen, alle plaatsen bezoeken*), reisde —, heeft en is afgereisd: 1 *ik reisde met hem naar Londen* —; 2 *hij zal heel Holland* —.

Af'rekenen (*de rekening of schuld afdoen, vereffenen*), rekende —, heeft afgerekend;

—**rekening** (*vereffening in den handel*), v.: zegsw. *korte — maakt lange vriendschap*, spoedige afbetaling doet lang vrienden blijven.

Af'repelen (*vlas ontdoen van de knoppen of zaaddoozen*), repelde —, heeft afgerepeld.

Af'richten (*dresseeren, door onderricht en oefening geschikt maken voor eenig doel*), richtte —, heeft afgericht: *een hond —, een knaap —, voor een examen —, soldaten —.*

Af'rijden (*wegrijden, vertrekken*), reed —, heeft en is afgereden: *voor het hotel —, de wagen zal zoo —*, vertrekken; *de ruiters reden de dorpen —*, nl. om te stroopen; *een paard —*, afjakkeren; opzettelijk eenigszins vermoeien.

Af'rijten (*losrijten*), reet —, heeft afgereten: *een bloem van den stengel —.*

Af'rijzelen (*bij gedeelten loslaten en afvallen*), rijzelde —, is en heeft afgerijzeld: *de kalk gaat van den muur —.*

Af'rijzen (*afvallen*), rees —, is afgerezen: *als men korenschooven te ruw opbindt, zal er veel zaad —*, op den grond vallen, verg. *Rijzen*, III.

A'frika (aardr. *het derde werelddeel der oude wereld*), o.: — heet ook het zwarte werelddeel (negers); — is ± 3-maal zoo groot als Europa en telt ± 134 millioen bewoners.

Afrikaan' (*persoon in of uit Afrika; Zuidafrikaansche obligatie*), m. —kanen; in Z.-Afrika ook: *Afrikaner*, m. —s.

Afrikaan'der (*in Afrika*, inz. *in Z.-Afrika geboren blanke*), m. —s, ook wel Afrikaner: afstammeling van ouders van Europeeschen oorsprong.

Afrikaansch' (*uit of in, of van Afrika, als uit, van, in; behoorende tot, eigen aan Afrika*), bn.: *een — schaap, —e producten.*

Afrikaan'tje (*tuinbloempje, donkerbruin met* een *geel hartje*), o. —s.

A'frika-reiziger (*ontdekkingsreiziger, in de binnenlanden van Afrika*), m. —reizigers.

Af'risten (*van de rist afstroopen, afdoen*), ristte —, heeft afgerist: *bessen, uien, vinken —.*

Af'rit 1 (*het wegrijden*), m. gmv.: *de — zou om zes uur plaats hebben*, het vertrek; **2** (*helling om af te rijden*), v. —ten.

Af'ritsen (*afperken; afbakenen door afgraven*), ritste —, heeft afgeritst: *een weg, een sloot, een pad —.*

Af'roepen (1 *naar beneden of tot zich roepen*; 2 *één voor één luide noemen*; 3 *afkondigen*), riep —, heeft afgeroepen: 1 *iemand van een steiger —*; 2 *de namen, de aanwezige leden —*; 3 *huwelijksgeboden —*; fig. *hij werd te jong v. zijn post, zijn arbeid, zijn levenstaak —geroepen*, hij stierf.

Af'roffelen (1 *hout ontdoen van de ruigste oneffenheden met de roffelschaaf*; 2 *ruw en slordig iets afwerken*), roffelde —, heeft afgeroffeld: 1 *planken, balken —*; 2 fig. *die jongen gaat zijn huiswerk weer —.*

Af'ronden (*meer rond maken; de hoeken wegnemen*), rondde —, heeft afgerond: *een tafelblad —*; fig. *een volzin —*, zoo afwerken, dat al de leden in evenmatig verband met elkaar staan: *een geldsom —, een getal —*, d.i. naar boven of naar beneden rond maken, b.v. 37 cent stellen op 40 of op 35 cent.

Af'rooven (*ontrooven, met geweld ontnemen*), roofde —, heeft afgeroofd: *iem. zijn geld —.*

Af'rossen (*roskammen, reinigen; afranselen*), roste —, heeft afgerost; —**rossing** (*pak slaag, aframmeling*), v. —en.

Af'schaduwen (*de schaduw van iets op een teekening brengen*, w.i.g.; *onvolkomen afbeelden*), schaduwde —, heeft afgeschaduwd: *het lijden en strijden der Boeren kan men slechts —*; —**schaduwing** (*flauwe afbeelding*), v. —en.

Af'schaffen (1 *doen ophouden, buiten gebruik stellen*; 2 *niet meer in dienst houden*), schafte —, heeft afgeschaft: 1 *een misbruik —*; *de doodstraf —*; 2 *een knecht —*; —**schaffing** (inz. *onthouding van sterken drank*), v. gmv.

Af'schaffer (eig. *iemand, die iets afschaft of buiten gebruik stelt*, inz. *sterken drank niet meer gebruikt: geheelonthouder*), m. —s.

Af'schaffingsgenootschap (*bond tot bestrijding van 't alcoholisme; vereeniging van onthouders*), o. —pen; zie: Blauwe Knoop, Kruisverbond enz.

Af'schampen (*langs iets afglippen, ter zijde uitschieten en langs de oppervlakte afglijden*), schampte —, is afgeschampt: *een pijl, een kogel, een zwaard, een bijl, een lans kan —.*

Af'schaveelen (*allengs afslijten van touwwerk door wrijven, schuren enz.*), schaveelde —, is afgeschaveeld: *het touw zal geheel —*; volkst. Afschavielen.

Af'scheep (*het verzenden per schip*), m. gmv.: *de gunstige ligging der mijn voor den — van het erts.*

Af'scheid (1 *het scheiden* inz. *van personen met de bijgedachte van de gewaarwordingen hierbij en de uitingen er van*; 2 *de laatste woorden, het feest* inz. *bij een —*), o. gmv.: 1 *een hartelijk —*; *tot, ten —*; *—nemen*; 2 *„God zegene u", was zijn —*, afscheidsgroet.

Af'scheiden (*afzonderen, scheiden van*), het scheidde —, heeft afgescheiden: *goudstof door wasschen —, de lever scheidt de gal —*; *zich van een gezelschap, een kerkgenootschap —*, het verlaten, er uittreden, verg. Afgescheidene.

Af'scheiding (1 *het afscheiden*; 2 *de scheiding tusschen personen enz.*; 3 *datgene, het voorwerp dat de afscheiding maakt*), v. —en: 1 — *van vetten, kaasstof*; 2 *de — der kasten*; 3 *een hek, een sloot, een muur, rasterwerk of eene andere —*; **af'scheidinkje**, o. —s.

Af'scheidingslijn (*lijn, die een afscheiding vormt, grenslijn*), v. —en; —**scheidingsmuur**, m. —muren; —**scheidingssloot**, v. —slooten.

Af'scheidnemen (*het vaarwel-zeggen*), o. gmv.: — *is een moeilijk ding* (C.O.).

Af'scheidsbezoek (*bezoek, waarbij men afscheid neemt*), o. —en; —**scheidsgroet** (*groet tot afscheid*), m. —en; —**scheidsrede** (*rede tot afscheid*), v. —redenen.

Af'schelferen (*afschilferen*), schelferde —, is afgeschelferd: *een oude gangmuur gaat —.*

Af'schepen (*inscheepen en verzenden* inz. *goederen*), scheepte —, heeft afgescheept: fig. *iemand —*, onder eenig voorwendsel hem van zich wegzenden, hem onverrichter zake doen heengaan.

Af'schetsen (1 *in hoofdtrekken afteekenen*;

2 *in hoofdzaak beschrijven*), schetste —, heeft afgeschetst: 1 *een huisje* —; 2 *iemands angst* —.

Af'schieten (1 *voortdrijven uit een schiettuig, doen afgaan*; 2 *naar beneden doen vallen, afscheiden door schieten*; 3 *met snelle vaart naar beneden komen, op iets of iem. afkomen*), schoot —, heeft afgeschoten: 1 *een geweer, een kanon* —, afvuren; zegsw. *pijlen op iemand* —, b.v. van den laster; 2 *den pagegaai* —, nl. van de stang, waarop hij geplaatst is; 3 *de beek schiet v. d. berg* —, bruist neer; *op iem.* —.

Af'schijn (dicht. *glans, afschijnsel*), m.gmv.

Af'schijnen (*afstralen, een schijnsel afgeven*), scheen —, heeft afgeschenen: *de gloed eener kachel kan bij avond* — *op den muur.*

Af'schilderen (*in kleuren afbeelden*; ook: *levendig beschrijven*), schilderde —, heeft afgeschilderd; —**schildering** (*het afschilderen, geschilderde afbeelding*), v. —en.

Af'schilferen (*in schilfers of plaatjes afvallen*), schilferde —, is afgeschilferd: *dit plafond is geheel* —*geschilferd*; zie Afschelferen.

Af'schilfering (*roos, huidziekte*), v. —en: *de* — *der huid onder de hoofdharen*; *de* — *van de hoeven der paarden.*

Af'schillen (*de schel of schil van iets afdoen*), schilde —, heeft afgeschild: *de schors van een boom* —.

Af'schrabben (1 *door schrabben wegnemen*; 2 *door schrabben iets ontdoen van stoffen aan de oppervlakte*; *van vuil reinigen*), schrabde —, heeft afgeschrabd: 1 *het zwart v. e. ketel* —; 2 *worteltjes* —; *zijn laarzen op den ijzeren krabber* —.

Af'schrapen (1 *zorgvuldig afkrabben*; 2 *door schrapen iets ontdoen van stoffen aan de oppervlakte*; *reinigen*), schraapte —, heeft afgeschraapt: 1 *roest van iets* —; *een oude laag verf* —; 2 *de darmen* —, reinigen van vetdeelen; *vuile pannen* —.

Af'schrappen (1 *door schrappen verwijderen*; 2 *door schrappen iets ontdoen van het overtollige*), schrapte —, heeft afgeschrapt: 1 *iets v. d. punt v. e. potlood* —; 2 *een stuk krijt* —; —**schrapsel** (*wat door afschrappen van een stof verwijderd wordt*), o. gmv.

Af'schrift (*kopie*), o. —en: *van het contract werden drie* —*en gemaakt*; — *van een brief,* —*van iets vragen*; *in* —; *bij* —.

Af'schrijven (*naschrijven, overschrijven, uitschrijven*), schreef —, heeft afgeschreven: *een opstel van een ander* —; *Wouter had de profetieën van Habakuk twaalf malen moeten* — *als straf* (Mult.); verder: *een bezoek* —, melden, dat men niet kan ontvangen; *een brief* —, ten einde schrijven; *geld op een rekening* —, de rekening er mede verminderen; *geld* — *bij een onderneming enz.*, waardevermindering van het vaste kapitaal (gebouwen enz.) in rekening brengen.

Af'schrik (*sterke afkeer*), m. gmv.

Af'schrikken (*schrik aanjagen*), schrikte —, heeft afgeschrikt: *dat geluid, die tijding schrikte ons* —.

Afschrikwek'kend (*afschrik of vrees inboezemend*), bn.: *een* — *verschijnsel, een* — *voorbeeld, een* — *schouwspel.*

Af'schroeien (1 *door schroeien verwijderen*; 2 *schroeiend ontdoen van*; 3 *door schroeien verwijderd worden*), schroeide —, heeft (bet. 1, 2), is (bet. 3) afgeschroeid: 1 *de stoppels van een geplukte kip* —; 2 *een kip* —; 3 *de verf zal er geheel* —.

Af'schuimen (1 *het schuim of onzuivere bestanddeelen van een oppervlakte verwijderen met schuimspaan of lepel*; 2 *schuimend nederstroomen*), schuimde —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) afgeschuimd: 1 *het vet v. d. ketel, het vuil van gesmolten suiker* —; *een ketel* —; 2 *een bergstroom, die van de rotsen afschuimt.*

Af'schuinen (*schuin afsteken, af- of bijwerken*), schuinde —, heeft afgeschuind; —**schuining,** v. —en: *de* — *van een deurpaneel.*

Af'schutsel (*afsluiting*), o. —s, —en.

Af'schutten (*afscheiden door een heining*), schutte —, heeft afgeschut: *een tuin* —, *een erf* —.

Af'schutting (1 *het afschutten*; 2 *afsluiting, hek, schut*), v. —en: 1 *de* — *v. e. terrein aanbesteden*; 2 *de* — *v. e. kerkhof*, ook: een vaartuig door een schutsluis van het eene pand in het andere brengen.

Af'schuw (*hevige afkeer, walging*), m. gmv.

Afschu'welijk, —schuw'lijk (*afschuw verwekkend, zeer leelijk, verfoeilijk*), bn. en bw.: *een* — *gedrocht*; *die jas staat u* —.

Afschuwwek'kend (*afschuw, afschrik inboezemend*), bn.; zie Afschrikwekkend.

Af'seinen (*door te seinen afbestellen*), seinde —, heeft afgeseind: *ga die pas ontboden locomotief* —, per telegram afzeggen; zeew. *den scheepsraad* —, door scheepsseinen afgelasten; verg.: Afwimpelen, Afgelasten.

Af'sijpelen (*druppelsgewijze, langzaam afvloeien*), sijpelde —, is afgesijpeld: *het water sijpelt langs den muur af, het bloed zag men langs zijn harnas* —; zie Sijpelen.

Af'sjorren (*het touwwerk losmaken of losrukken*), sjorde —, heeft afgesjord.

Af'sjouwen (1 *naar beneden sjouwen*; 2 *hard werken*), sjouwde —, heeft afgesjouwd: 1 *de koffers van den zolder* —; 2 *hij moet heel wat* — *voor zijn brood.*

Af'slaan (1 *verjagen, verdrijven*; 2 *van de hand wijzen*; 3 *minder in prijs stellen*; 4 *minder in prijs worden*), sloeg —, heeft (bet. 1, 2, 3), en is (bet. 3, 4) afgeslagen: 1 *den vijand* —; *een aanval* —, *een storm* —, met goed gevolg weerstand bieden; 2 *een eisch* —, *een aanbod* —, weigeren; 3 *de winkeliers slaan* —; 4 *de prijzen zullen wel* —.

Af'slag (1 *het afspoelen van grond door water*; 2 *vermindering van straf, in prijs*; 3 *openbare verkooping*), m. —en: 1 *de* — *neemt aan onze kust toe*; 2 *de* — *der koffie*; 3 *bij* — *verkoopen*: de roeper noemt de prijzen in afdalende orde, tot iemand „mijn" zegt, verg. Opslag; ook: *de verkoopplaats*: *er is* — *van versche visch*; *gaat gij mee naar den* —? zie: Mijnen Mijnen.

Af'slager (*openbare verkooper, roeper als knecht van den vendumeester*), m. —s.

Af'slaven, zich (*zich door zwaren en langdurigen arbeid uitputten*), slaafde zich —,

heeft zich afgeslaafd : *zich — voor zijn gezin.*

Af'slechten (*metalen platen gladhameren*), slechtte —, heeft afgeslecht; zie Slechten; —**slechthamer,** m. —s; zie Slechthamer.

Af'sleepen (*weg—, naar omlaag sleepen*), sleepte, — heeft afgesleept : *goederen van de kaai —; de booten sleepten een vlot de rivier —.*

Af'slepen (*tot op den grond afhangen*), sleepte —, heeft afgesleept : *een japon met —slepende strook.*

Af'slonzen (*kleeren verslonzen door ze achteloos te dragen of te behandelen*), slonsde —, heeft afgeslonsd : *een afgeslonsde damesjapon.*

Af'slooten (*door een sloot omringen*), slootte —, heeft of is afgesloot : *ik zal dat stuk weiland laten —.*

Af'sloven (*door overmaat van arbeid, zorg enz. afmatten*), sloofde —, heeft afgesloofd : *zich dag aan dag —,* zwaar vermoeien ; *tot —s toe,* aftobbens ; —**sloving** (*zware vermoeienis door al te sterke inspanning*), v. gmv.

Af'sluiten (*door sluiting ontoegankelijk maken*), sloot —, heeft afgesloten : *een tuin, een buiten —; een kast, een latafel —; stroom —,* ook *de hoofdkraan —,* dichtdraaien; *de waterleiding —; een verzekering —,* een verz. sluiten (van den verzekeraar gezegd) ; handel. *de geboekte posten op de debet- en creditzijde optellen en het saldo op een nieuwe rekening of onder een nieuw hoofd overbrengen;* —**sluitdijk,** m. —en ; —**sluitdam** (*dam, tot het afsluiten van een stroomend water*), m. —dammen; —**sluiting** (*het afsluiten; dam, dijk, klep, grendel*), v. —en; verkl. —**sluitinkje,** o. —s.

Af'sluitingsdeelen (scheepst. *deelen van het schip, die het waterdicht maken*), o. mv.

Af'smeeken (*afbidden*), smeekte —, heeft —gesmeekt: *een gunst —;* z. Smeeken.

Af'snauw (*norsch of vinnig woord*), m. gmv.: *iem. een — geven.*

Af'snauwen (*bits of norsch antwoorden*), snauwde —, heeft afgesnauwd: *zijn bedienden —.*

Af'snijden (1 *door snijden afscheiden;* 2 *afscheiden door een of andere afsluiting, versperren*), sneed —, heeft afgesneden: 1 *een tak, een tros, een bloem —;* fig. *de dood zal eens ons leven —;* 2 *iemand den weg, het pad, den toegang, den aftocht, de gemeenschap —,* versperren, afsluiten; *iemand den pas —,* hem tegenhouden; *den toevoer van levensmiddelen —,* beletten; nog: *iem. den hals —,* den hals doorsnijden; *een draad —,* op de vereischte lengte korten; krijgsw. *een legerkorps —,* afscheiden, zoodat de verbinding met het hoofdleger verbroken is; *een vraag —,* ze plotseling voorkomen; *iemand —,* nl. waterleiding of gas afsnijden, den toevoer er van verhinderen; *scherpe bochten van beken, wegen —,* begin en einde door weinig gebogen gedeelten vereenigen.

Af'snoeien (*met snoeimes of schaar het overtollige van boom of struik afsnijden of verwijderen*), snoeide —, heeft afgesnoeid: *een leiboom, een heg wat —.*

Af'snuiten 1 (*met een snuiter het verkoolde gedeelte van de pit afknijpen*), snoot —, heeft afgesnoten : *een kaars —;* **2** (*een stuk hout van de scherpe kanten ontdoen*), snuitte —, heeft afgesnuit; —**snuitsel** (*de afgesnoten verkoolde deelen*), o. —s.

Af'sollen (*afmatten, sterk vermoeien*), solde —, heeft afgesold : *de storm kan de schepelingen —;* z. Sollen.

Af'spanen (*afsteken met een spaan*), spaande —, heeft afgespaand : *een stuk boter van een kluit —.*

Af'spannen (1 van trekdieren : *scheiden, afbinden* ; 2 van levenlooze voorwerpen : *scheiden, losmaken*), spande —, heeft afgespannen: 1 *de paarden —;* 2 *een wagen —;* —**spanning** (Z.-Ned. *herberg met stalling*), v. —en.

Af'spieden (*heimelijk afzien, afloeren*), spiedde —, heeft afgespied : *een struikroover, die den weg afspiedt ; den vijand —;* z. Spion.

Af'spiegelen (*door spiegeling terugkaatsen*), spiegelde —, heeft afgespiegeld: *het water, dat de huizen —spiegelt* ; zich —: *in de letterkunde spiegelt zich de geest des tijds —;* —**spiegeling** (*spiegelbeeld*), v. —en.

Af'splijten (*in schilfers losgaan, door splijten zich afzonderen*), spleet —, is afgespleten.

Af'spoelen (1 *spoelende reinigen* ; 2 *wegspoelen* ; 3 *weggespoeld worden*), spoelde —, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 3) afgespoeld : 1 *de bekers —;* 2 *bij den laatsten storm is van dat eiland een stuk afgespoeld;* 3 *hier spoelt jaarlijks heel wat grond af.*

Af'spraak (*mondelinge overeenkomst*), v. afspraken : *een — met iem. maken, zich aan een — houden ; volgens —.*

Af'spreken (*bij mondelinge overeenkomst bepalen of beramen*), sprak —, heeft afgesproken : *met iem. iets —; dit blijft dan zoo —gesproken,* bepaald ; *—gesproken werk, spel,* vooraf beraamd om een ander te verschalken ; *van zich —,* voor zijn recht opkomen.

Af'springen (1 *zich met een sprong verwijderen* ; 2 *op iets afkomen met een sprong* ; 3 *snel en plotseling van iets wegvliegen* ; 4 *plotseling afgebroken worden, eindigen*), sprong —, is afgesprongen : 1 *van een muur —;* 2 *plotseling sprong hij op ons —;* 3 *de stukken sprongen er —;* 4 *de onderhandeling is afgesprongen.*

Af'staan (1 *afstand doen van* ; 2 *tijdelijk ten gebruike geven*), stond —, heeft afgestaan : *zijn rechten —, zijn goederen —.*

Af'stammeling (*nakomeling, bloedverwant in nederdalende lijn*), m. en v. —en ; vr. ook —**e** ; zie : Nakomeling, Naneef, Nazaat.

Af'stammen (*zijn oorsprong ontleenen*), stamde —, is afgestamd : *in de rechte lijn van iem. —; de Joden stammen van Abraham —;* —**stamming** (*bloedverwantschap, in neerdalende lijn*), v.; —**stammingsleer** (*erfelijkheidsleer*), v. gmv.

Af'stand (1 *de daad van afstaan* inz. *het laten varen v. e. voornemen, aanspraak* ; 2 *de kortste weg tusschen twee punten, plaatsen, ruimten*), m. —en : 1 — *doen van de regeering* ; — *doen van bezittingen, titels enz.* ; 2 *een grooten — afleggen of doorloopen ; op eerbiedigen — blijven ; de — van twee tonen,* zie Interval; fig.: *iemand*

op een — houden, hem verhinderen familiaar te worden.

Af'standswijzer (*tabel van den onderlingen afstand tusschen onderscheiden plaatsen*), m. —wijzers.

Af'stappen (*naar beneden stappen ; afstijgen*), stapte —, is afgestapt : *van een stoep —; van een paard —*; nog : *in eenig hotel —*, er zijn intrek nemen ; fig. *van iets —*, het opgeven, laten loopen of varen : *laten wij van dit onderwerp —*.

Af'steken (*van wal gaan, vertrekken*), stak —, heeft en is afgestoken : *een schip doen —*, afvaren ; *iem. de loef —*, hem voorkomen, fig. hem overtreffen ; verder : *de randen —*, wegsteken ; scherts. *een visite —*, maken.

Af'stel (*het opgeven van een plan*), o. gmv. : *van uitstel komt —*, door uit te stellen komt van een plan ten laatste niets.

Af'stemmen (*bij stemming verwerpen*), stemde —, heeft afgestemd : *een voorstel, een wet —*.

Af'stempelen (1 *door een stempel onbruikbaar maken, vernietigen ; 2 ten einde stempelen ; 3 van een stempel voorzien*), stempelde —, heeft afgestempeld : 1 *postzegels —, coupons —*; 2 *de beambte heeft al die brieven —gestempeld ; 3 de broodbons —*.

Af'sterven (*sterven, overlijden*), komt bijna alleen als onbep. wijs of volt. deelw. voor: *een groot aantal vrienden is mij afgestorven; al het vee is hem —gestorven* ; fig. *de vriendschap kan —*, te loor gaan, ophouden te bestaan.

Af'stijgen (1 *van een hoogte naar beneden komen ; 2 afstappen v. e. rijdier*), steeg —, is afgestegen: 1 *een trap —; van den bok v. e. rijtuig —*; 2. *van het paard —*.

Af'stoffen (*reinigen van stof*), stofte —, heeft afgestoft : *een kast, boeken —*.

Af'stompen (*stomp maken*), stompte —, heeft afgestompt : *de horens van een stier —*; vooral fig. *de dronkenschap stompt den geest af*.

Af'stootende kracht (nat. *tegenstelling van aantrekkingskracht*), v. gmv.

Af'stootijzer (*leerlooierswerktuig, stomp mes met twee handvatten*), o. —s : *met het — worden de huiden op een blok gereinigd*.

Af'straffen (1 *de noodige straf toedienen ; 2 den mantel uitvegen, op zijn plaats zetten*), strafte —, heeft afgestraft : 1 *een kwajongen met een stok —*; 2 *een opsnijer —*.

Af'stroopen (1 *verwijderen door stroopen; 2 de huid v. h. lichaam strijkelings afhalen*), stroopte —, heeft afgestroopt: 1 *het vel —*; 2 *een haas —, een paling —*, van de huid ontdoen.

Af'stuiten (*met een stoot botsen en dan zijwaarts- of terugspringen*), stuitte —, is afgestuit : *de pijlen, slagen, schichten gingen — op schild, harnas enz.* ; fig. *al die beschuldigingen zullen — op haar deugd*, alle uitwerking missen.

Af'sullen (*nederwaarts glijden*), sulde —, is afgesuld : *zich langs een ladder, een dak laten —*, afglijden ; *de jongens waren bezig van den heuvel af te —*, neder te glijden.

Af'takelen (1 scheepst. *ontdoen van het takelwerk : van want, zeilen, ankers enz.* ; 2 *achteruitgaan, verminderen in krachten enz.*), takelde —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) afgetakeld : 1 *een schip —*; 2 *hij is heel wat —getakeld*; van vrouwen : in uiterlijke schoonheid.

Af'tandsch (*van het tandenkrijgen af*), bn.: *met het zevende jaar is een paard gewoonlijk —*, d.i. heeft een volwassen gebit; fig. *hij wordt al —*, men begint den ouderdom bij hem te merken. gmz.

Af'tappen (1 *wijn, bier enz. in kruiken of flesschen tappen ; 2 laten wegvloeien*), tapte —, heeft afgetapt : *wijn, bier, azijn —*; 2 *het water van een stoomketel —, het water door duikers, riolen, buizen —: gesmolten metaal —*, door het steek- of gietgat laten afvloeien ; —**tapper**, m. — s: *die kuiper is tevens —tapper van wijnen*.

Af'teekenen (1 *in teekening nabootsen* ; 2 *schetsen, beschrijven* ; 3 *voor gezien teekenen*), teekende —, heeft afgeteekend : 1 *een bloem naar het leven —*; 2 *het kwaad —*, schetsen ; 3 *de passen —*.

Af'telegrapheeren (*per telegraaf afzeggen, afbestellen*), telegrapheerde —, heeft afgetelegrapheerd ; meer. —g r a f e e r e n.

Af'terdinner (Eng. *fijne sigaar na den eten*), v. —s.

Af'ternoon tea (Eng. *namiddagthee vóór het diner*), v. gmv. zie F i v e o'c l o c k t e a.

Af'tobben (*uitputten door overmaat van arbeid, zorg*), tobde —, heeft afgetobd : *zorgen, die de ziel —*; ook, *zich —*, zich overmatig inspannen.

Af'tocht (*het wegtrekken, afmarcheeren, heengaan*), m. —en : *de — der troepen* ; zegsw. *den —slaan of blazen*, het sein geven tot den terugtocht, fig. zich uit de voeten maken.

Af'tonnen (*de vaarrichting in breed water*, b.v. : *in de Waal, de Schelde, met tonnen of boeien aanduiden*), tonde —, heeft afgetond.

Af'treden (*met bedaarde schreden zich verwijderen*), trad —, heeft en is afgetreden ; fig. *van het staatstooneel —*, verdwijnen als staatsman; *aftreden* zonder bep.: zijn werkkring, ambt enz. neerleggen, *bestuursleden, Kamerleden treden af* ; —**treding** (*het neerleggen v. e. ambt*), v. gmv ; meest *Aftreden*, o. gmv.

Af'trek (*mindering ; vraag naar koopwaren*), m. gmv. : *na — van onkosten hield hij nog een aardige winst over ; die waren hebben veel —*, debiet.

Af'trekken (*iets trekkend verwijderen*), trok —, heeft en is afgetrokken : *het deksel van een doos —; een geweer —*, afschieten ; fig. *de hand v. iemand —*, hem aan zijn lot overlaten ; *de oogen van iemand of iets —; het hart, den geest, de zinnen van iemand of iets —*, afwenden ; *iemands aandacht van iets —*, afleiden ; *het kind leert goed, is al aan het —*, rekenk. bewerking ; *het leger gaat —*, afrukken ; *die bui zal wel —*, wegdrijven.

Af'trekker (1 *werktuig om een vuurwapen te ontladen* ; 2 rekenk. *getal, dat van een ander afgetrokken wordt*), m. —s: 1 *de — van een geweer* ; 2 *de aftrekker mag niet grooter zijn dan het aftrektal*.

Af'trekking (1 *het aftrekken* ; 2 rekenk. *bewerking, die het verschil leert vinden tusschen twee getallen*), v. —en : 1 — *door prikkelende middelen*, afdrijving ; *na —*

der huid, verwijdering, afstrooping; 2 rekenk. *een — maken.*

Af'treksel (*vloeistof, waarin men stoffen heeft laten trekken, zoodat de oplosbare deelen er van zijn opgelost*), o. —s: *een — van lindebloesem*; zie E x t r a c t.

Af'trektal (rekenk. *het getal, waarvan een ander moet worden afgetrokken*), o. —tallen.

Af'troeven (*in het kaartspel een slag met een troefkaart afnemen*), troefde —, heeft afgetroefd: fig. *iemand* — (met woorden): hem op zijn plaats zetten, door een raak antwoord; ook (met daden): hem afranselen.

Af'troggelen (*door mooie praatjes iets zien te krijgen, door gevlei afbedelen*), troggelde —, heeft afgetroggeld; **—troggelarij'**, v. —en.

Af'troonen (*met mooie praatjes iem. v. e. plaats aflokken*), troonde —, heeft afgetroond: *iemand van zijn post —, iemand iets —*, het op behendige wijze van hem zien te krijgen.

Af'truggelen; zie A f t r o g g e l e n.

Af'tuigen (*ontdoen van het tuig*: 1 *van schepen*; 2 *van trekdieren*), tuigde —, heeft afgetuigd: 1 *een schip —*; 2 *een paard, een bok —.*

Af'tuinen (*afperken, afschutten*), tuinde —, heeft afgetuind: *een koolveld —*, w.g.; zie O m t u i n e n.

Af'turen (*turend afkijken, afloeren*), tuurde —, heeft afgetuurd: *een weg —, een laan —.*

Af'tweernen, zie: T w e e r n e n en A f t w ij n e n.

Af'twijnen (*alles twijnen, wat voorhanden is*), twijnde —, heeft afgetwijnd: *is de voorraad garen al —getwijnd*, is hij geheel of ten einde toe getwijnd? zie T w ij n e n.

Af'vaardigen (*een afgevaardigde zenden met een bepaalden last*), vaardigde —, heeft afgevaardigd: *iemand naar Engeland —.*

Af'vaart (*vertrek van een schip*), v. —en: *de tijden van de — der booten publiceeren*; *de af- en aanvaart*, vertrek en aankomst.

Af'val 1 (1 *het losgaan, afvallen*; 2 *het ontrouw aan e. regeering, partij enz. worden*), m. gmv.: 1 *de — der bladeren*, w.i.g.; men zegt: *het vallen*; 2 *de — der elf provinciën, iemand tot — brengen*, hem tot verzaking van vorst of godsdienst brengen; **2** (*hetgeen afgevallen is en van geen of geringe waarde wordt beschouwd*), o. gmv.: *er was op de fruitmarkt niets dan —*, onrijpe, beschadigde vruchten; *het — van den timmerwinkel*, d.i. kleine stukjes hout, krullen, spaanders enz.; *het — bij goud- en zilverbewerking*; *katoen—, slacht—, rijst—, rubber—, natuursteen—.*

Af'vallen (1 *naar beneden vallen*; 2. *ontrouw worden*, zie A f v a l **1** 2; 3 *lichamelijk achteruitgaan*), viel —, is afgevallen: 1 *van een bank, v. e. trap —*; fig. *die steen is hem van het hart —gevallen*, wat hem drukte, kwelde, is weg; 2 *iemand of van iemand —*; 3 *hij is den laatsten tijd erg —gevallen.*

Afval'lig 1 (*ontrouw*), bn.: *de —e steden, — worden van zijn geloof, iem. van zijn geloof — maken*; **2 —e** (*verzaker van zijn geloof*), m. en v. —n: *Juliaan de —*, Rom. keizer, 361—363 na C.; zie: R e n e g a a t en A p o s t a a t.

Af'varen (*wegvaren*), voer —, heeft en is afgevaren: *van den wal, v. e. eiland —; de boot zal om één uur —*, vertrekken; *op- en —*, stroomop- en stroomafwaarts varen.

Afveeg'sel (*stof, vuil, onreine deelen, het afgeveegde stof*), o. gmv.

Af'vegen (1 *door vegen verwijderen*; 2 *ontdoen van stof, reinigen*), veegde —, heeft afgeveegd: 1 *stof —*; 2 *de tafel —, een spiegel, zijn mond —.*

Af'vergen (*afeischen, afvorderen*), vergde —, heeft afgevergd: *iem. een belofte —.*

Af'visschen (1 *een water leegvisschen*; 2 *doorzoe'ken naar e. drenkeling enz.*), vischte —, heeft afgevischt: 1 *een wetering —, een vijver —*; 2 *een gracht, een kanaal —*, afdreggen.

Af'voer (*het ver- of wegvoeren*), m.: *kanalen voor den — van turf*; *de af- en aanvoer van levensmiddelen*; *— van water, van meststoffen*, 't afwaarts-voeren; *—buis*, v.; *—kanaal*, o.; *—pijp*, v; —buizen, —kanalen, —pijpen.

Af'vorderen (*van iem. eischen*, maar zwakker), vorderde —, heeft afgevorderd: *iem. zijn beurs —*; fig. *iem. rekenschap —; eerbied —.*

Af'vragen (*iemand vragen, iets te geven of te doen*), vraagde of vroeg —, heeft afgevraagd: *men vroeg Egmond den degen —; zich iets —*, zich zelf een vraag stellen, nadenken over iets, dat twijfel wekt.

Af'vuren (*doen ontbranden, afschieten*), vuurde —, heeft afgevuurd: *een pistool op iemand —.*

Af'waarts (1 *in de richting van iets af*; 2 *benedenwaarts*; 3 *in de richting van den oorsprong naar den mond*), bw.: 1 *hij wendde de oogen —*; 2 *voorzichtig bij het —gaan*; 3 *stroom—, de Maas —.*

Af'waartsch, bn.: *een —e beweging, in —e richting*, naar beneden gericht.

Af'wasschen (1 *door wasschen verwijderen*; 2 *door wasschen reinigen*), waschte —, heeft afgewasschen: 1 *het bloed —*; 2 *de kopjes —.*

Af'wateren (van overtollig water: *afgevoerd, geloosd worden*; *laten afvloeien*), waterde —, heeft afgewaterd: *buurmans land watert — op onze sloot*, loopt af.

Af'wateringskanaal (*kanaal, waardoor het overtollige water van venen, polders enz. wordt afgevoerd*), o. —kanalen.

Af'weer (*verweer, de daad van afweren*), m. gmv.: *elke poging tot — mislukte.*

Af'wenden (*een andere richting geven*), wendde —, heeft afgewend: *het oog van iets —*, afkeeren.

Af'wennen (1 *afleeren*; 2 *afleggen*), wende —, heeft of is afgewend: 1 *iem. een slechte gewoonte —*; 2 *een slechte gewoonte —.*

Af'weren (*afkeeren, afslaan, op afstand houden*), weerde —, heeft afgeweerd: *den vijand —, den aanvaller —.*

Af'wezen (*afwezigheid, het niet-tegenwoordig-zijn*), o. gmv.; **—we'zendheid** (*het afwezend-zijn*), v.gmv.

Afwe'zend 1 (*afwezig*), bn.; **2 —e** (*persoon, die niet tegenwoordig is*), m. en v. —n; ook, **Afwe'zige.**

Afwe'zig 1 (*er niet zijnde*, b.v. *te huis, op zijn kantoor enz.*; *niet ter plaatse*), bn.: *een*

—*e vriend, vader is eenige weken — geweest*, —*e schoolkinderen*, zie Absent; **2** —**e** m. en v. —n; zie Afwezende.

Afwe'zigheid (*het afwezig-zijn, niet-tegenwoordigheid*), v. gmv.; zegsw. *schitteren door zijn* —, de aandacht op zich doen vallen door niet te verschijnen, waar men met reden verwacht kon worden, scherts.

Af'wijken (*allengs een andere richting aannemen en zich daardoor verwijderen*), week —, is afgeweken: *v. d. goeden weg* —.

Af'wijking (*het afwijken van de bepaalde richting*), v. —en: — *van het licht*, — *van de magneetnaald, d. i. declinatie.*

Af'wijzen (1 *niet toelaten, niet ontvangen*; 2 *van de hand wijzen, niet toelaten, weigeren*), wees —, heeft afgewezen: 1 *toen hij aanbelde, bekroop hem de vrees, of hij niet zou worden afgewezen*; 2 *een geschenk, een aanbod* —; nog: *vijf candidaten werden* —*gewezen*, hun werd de verlangde bevoegdheid niet toegekend; —**wijzing**, (*weigering*), v. —en.

Af'wikkelen (handel. *een zaak langzamerhand in orde brengen, doen afloopen*), wikkelde —, heeft afgewikkeld.

Af'wimpelen (eig. *iets afzeggen door het uithangen van een wimpel, afgelasten*), wimpelde —, heeft afgewimpeld: *de inspectie is* —*gewimpeld*; verg. Afluiden.

Af'winden (*draaiend afhalen*), wond —, heeft afgewonden: *een kluwen* —, *een klos garen* —, *het vliegertouw* —, aflaten.

Af'winnen (1 *door geweld van wapenen krijgen*; 2 *door spelen krijgen*), won —, heeft afgewonnen: 1 *den vijand een stad* —; 2 *hij won hem al het geld* —.

Af'wisschen (1 *wisschend wegnemen*; 2 *wisschend reinigen*), wischte —, heeft afgewischt: 1 *een traan, bloed, zweet* —; 2 *het gelaat* —; fig. *iemands tranen* —, hem troosten.

Af'wisselen (1 *op beurt vervangen*; 2 *beurtelings vervangen worden*), wisselde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) afgewisseld: 1 *de eene waker wisselde den ander* —, *zangers en violisten wisselden elkander* —; 2 *donkere wolken wisselden — met zonlicht*; —**wisselend** (*veranderlijk*), bn. en bw.: *met — geluk*; *gij werdt — bleek en rood*; —**wisseling** (*verscheidenheid*), v. —en.

Af'zagen (1 *met een zaag scheiden*; 2 *eentonig strijken of krassen op een viool*), zaagde —, heeft afgezaagd: 1 *een tak van een boom* —; 2 *een muziekstuk* —, *een walsje* —; fig. tot vervelens toe behandelen of bespreken; zie Afgezaagd.

Af'zakken (*naar beneden zakken*), zakte—, heeft en is afgezakt; fig. *een rivier* —, afvaren; ook wel *komen* —: *velen kwamen naar ons land* —; *het onweer zal wel* —, afdrijven; *langzaam zakte de nieuwsgierige menigte af*, uit elkaar gaan; *hij is naar dit eenzaam dorpje komen* —, er uit armoede gaan wonen.

Af'zakkertje (*glaasje brandewijn, likeur enz. na gebruikte dranken of spijzen*), o. —s.

Af'zanden (*het zand afgraven*), zandde —, heeft afgezand: *een heuvel* —, *een binnenduin* —, ze door afgraving vlak maken om het terrein na bemesting te beplanten; —**zanderij'** (*hooge zandstreek, die afgezand wordt*), v. —en.

Af'zeggen (1 *afbestellen*; 2 *bedanken*), zeide —, heeft afgezegd of —gezeid: 1 *een rijtuig* —; 2 *ik was ten eten gevraagd, maar heb op het laatste oogenblik* —*gezegd.*

Af'zenden (*wegzenden*), zond —, heeft afgezonden: *een jongen van den winkel* —, verwijderen, doen gaan; *een schip van de vloot* —; *een bediende* —, uitzenden met een bepaalden last; *koopwaren* —, aan een bepaald adres verzenden.

Af'zender (*degene die afzendt* inz. *goederen brief enz.*), m. —s: *de — van koopwaren, de — van een brief moet dezen frankeeren.*

Af'zending (1 *het afzenden*; 2 *het afgezondene*), v.: 1 *de — v. goederen, de — v. hulptroepen*; 2 *de — is verloren geraakt*; in deze bet. mv. — en.

Af'zengen (1 *door schroeien wegnemen*; 2 *afschroeien*), zengde —, heeft afgezengd: 1 *de stoppels van een geplukten vogel* —; 2 *een vogel* —.

Af'zet (*verkoop van goederen, grondstoffen enz.*), m. gmv.: *de Hongaarsche wijn zal in het buitenland — vinden*; —**zetgebied** (*plaatsen of markten, waar koopwaren in groote hoeveelheden kunnen verkocht worden, débouché*), o. —en.

Af'zetten (1 *afscheiden*; 2 *afnemen*; 3 *bedriegen, overvragen*), zette —, heeft afgezet: 1 *iem. een arm, een been* —, zie Amputeeren; 2 *den hoed, de pet* —, *zijn bril*, — afdoen; 3 *die marskramer wou mij* —; —**zetsel** (*loot, stek*), o. —s; —**zetter** (*sluwe bedrieger, die den kooper te veel laat betalen, overvraagt*), m. —s; —**zetterij'** (*grove overvraging, bedrog*), v. —en.

Afzich'telijk (*zoo leelijk, dat men er den blik van afwendt*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — beeld v. Boeddha*, foeileelijk; *e. — gedrocht, — ongedierte*; *die mode is — leelijk.*

Af'zien (1 *den blik van iets of iem. afwenden en naar een andere richting zien*; 2 *laten varen, opgeven*; 3 *ten einde of geheel bezien*), zag —, heeft afgezien: 1 *zijn oog gevestigd op een punt, zonder er van af te zien*; 2 *van iets of iemand* —, *iemand doen — van een gezindheid, meening*; *van een eisch, een afspraak* —; 3 *een laan, een relletje* —; ook: *den besten meesteren de kunst* — (Vondel), d.i. afspieden.

Afzien'baar (*af te zien*), bn.; meestal fig.: *in of binnen —baren tijd*, eerlang.

Af'zijgen (*langzaam afzakken*), zeeg—, heeft en is afgezegen: *van een stoel, een bank*, —, omlaagzinken.

Af'zijn (*afwezigheid*), o. gmv.: *na een — van acht dagen*; verg. Aanzijn.

Af'zonderen (*afscheiden, verwijderen*), zonderde —, heeft afgezonderd: *zich* —; —**zondering** (*afgescheidenheid, eenzaamheid*), v —en: *in — zijn leven slijten.*

Afzon'derlijk (*op zich zelf zijnde of staande*), bn. en bw.: *een —e slaapkamer*, afgescheiden, vrij; *de kinderen zaten* —, d. i. niet bij de volwassenen.

Af'zouten (fig. *iem. afschepen*), zoutte —, heeft afgezouten: *hij liet zich niet* —.

Af'zwaaien (milit. *gedemobiliseerd worden*).

I. Af'zweren (*plechtig*, nl. *onder eede verwerpen*), zwoer —, heeft afgezworen: —**zwering**, v. —en: *de — van Philips II van Spanje* (1581).

II. Af'zweren (*door verzwering afvallen*), zwoor—, is afgezworen : *e. nagel kan —.*
A'ga (Turksch. *heer, bevelhebber*), m. —'s: *de — van een legerkorps, de — der Janitsaren.* (g = g).
Agaat' I (*half-doorschijnend edelgesteente met allerlei kleurschakeering en vlammen*), m. agaten ; 2 als stofnaam o. : *band—, brokken—, mos—, koraal—, regenboog— enz.*; *de Oostersche — is blauw.*
Agalmatoliet' (eig. *beeldsteen* : *Chineesche speksteen*), o. gmv. : *beeldjes, pagoden van —*; ook Pagadiet.
Aga'ma of **Aga'me** (dierk. *diktongige hagedis der keerkringslanden*), v. agamen.
Agamem'non, m., koning v. Myce'ne, met Menela'us, zijn broeder, de aanvoerders van het Grieksche leger voor Troje, zie Atriden.
Aga'mi (dierk. *trompetvogel, Zuidamerikaansche trapgans*), m. —'s.
Agamie' (*de ongehuwde staat*), v. ; zie : Bigamie, Monogamie, Polygamie. (g = g).
Aga'pen (*gemeenschappelijke liefdemalen onder de eerste Christenen*), v. mv. ; de — werden door het concilie van Carthago in 397 afgeschaft.
A'gar-a'gar (Mal. *uit Indisch zeewier verkregen geleiachtige, als gelatine gebruikte kleverige stof*), v. (g = g).
Aga'ten (*van agaatsteen*), bn. : *een — knop.*
A'gatha (*meisjes-, vrouwennaam*), v. —'s.
Aga've (plantk. *Amerikaansche prachtaloë*), v. —n.
Ageeren (*handelend optreden, te werk gaan*), *tegen iemand —*, een campagne tegen hem voeren ; rechtst. in rechten tegen hem optreden. (g = g).
Agen'da (*handboek voor de kerkelijke ceremoniën*; *aanteekenboekje*; *lijst van werkzaamheden, punten ter bespreking in een vergadering, dagorde*), v. —'s.
Agendeeren (*op de agenda plaatsen, een plaats op de dagorde geven*).
A'gens (*werkend beginsel, oorzaak of werkend middel*), o. agentia. (t = ts).
Agent' (*zaakgelastigde, vertegenwoordiger in zaken van handel, nijverheid, bankwezen*; *politieagent*), m. —en ; **—es'se** of **—es'**, v. agentessen.
Agent'schap (*betrekking van agent* ; *het kantoor van een agent*), o. —schappen : *hier ter stede is een — der Ned. Bank.*
Agentuur' (*het bedrijf; het kantoor van een agent* ; *vertegenwoordiging van een handelshuis*), v. —turen : *hij leeft van een — in suiker,* verkoopt voor een ander tegen provisie suiker.
Agent van poli'tie (*politieman, diender*), m. agenten van politie.
Ag'ger (*korte verheffing, gevolgd door een daling bij laag water of eb*), m. gmv. : *de — komt op,* rijzing van het zeewater bij eb op de Zeeuwsche kusten, vooral in springtijen.
Agglomeraat' (*opeenhooping zonder samenhang*), v. —raten : *een — van delfstoffen.*
Agglomera'tie (*opeenhooping, ophooping*), v. —s, —tiën : *een — van huisjes.*
Aggrava'tie (*verergering, verzwaring,* b.v. *van straf*), v. gmv.
Aggregaat' (*vereeniging tot een geheel van niet scheikundig verbonden stoffen*), o. —gaten.
Aggrega'tie (*aanneming, toelating*), v. gmv.
Aggrega'tie-toestanden (*de toestanden: vast, vloeibaar, gasvormig, waarin een stof kan voorkomen*), m. mv.
Aggregeeren (*iem. aan- of opnemen b.v. in een gezelschap, in een vereeniging, in den adel enz.*) ; zie Geaggregeerd.
A'gio (It. *het percent, dat een betere geldspecie meer waard is dan een mindere*; *opgeld, een gewoonlijk in percenten uitgedrukte verhooging boven zekeren prijs of zekere noteering in den geld-, wissel-, effectenhandel*), m. gmv. : *de — van Nederlandsch geld bij omwisseling in Duitsch was* pl.m. 1,5 %; *goud—,* voor een gouden munteenheid ontvangt men een grooter aantal munteenheden in zilver, papier ; is b.v. *100 £ goud = 103 £ papier of zilver, dan is de —* 3 %.
A gior'no (It. *als op klaarlichten dag*), bw.: *illuminatie —*; *de rivier was — verlicht*; lees: *a dzior'no.*
Agiota'ge (*actiënhandel, windhandel, beursspel, kunstgrepen, om den koers van een of ander effect te doen rijzen of dalen*), v. gmv. (g = g).
Agioteur' (*geldwisselaar, beursspeculant*), m. —s. (g = g).
Agita'tie (*gisting, woeling, onrust, opwinding, spanning*), v. —s, —tiën. (g = zj).
Agita'to (It. muz. *snel, onrustig*), bw.; lees: *adzjita'to.*
Agita'tor (*volksmenner, opruier*), m. —s.
Agitato'risch (*als of van een agitator*), bn. en bw. : *—e redeneeringen* ; *— te werk gaan.* (gi = zji).
Agiteeren (*opruien, verontrusten, zenuwachtig maken, in spanning brengen*).
Agla'ia, v., myth. naam van de jongste der drie Gratiën, eig. de Schitterende.
Agna'ten (*naaste bloedverwanten van vaderszijde, zwaardmagen*), m. mv., (g = g); verg. Cognaten.
Agnosceeren (*als echt erkennen, voor geldig verklaren*) : *een handteekening —, een geschrift —.* (g = g).
Agnosie' (*onkunde, onwetendheid*), v. gmv.
Agnos'tici (eig. *niet-weters,* nl. *zij, die beweren, dat men van het bestaan, het wezen van God of der dingen niets met zekerheid kan weten*), m. mv. (g = g).
Agnosticis'me (*leer der agnostici*), o. gmv.
Agnos'ticus, m.; mv.: Agnostici. zie ald.
Ag'nus De'i (*Lam Gods,* d.i. *Jezus als zoenoffer* ; *medaillon van was, waarop een Lam met kruisvaan is afgebeeld* ; *deel der Mis, waarbij het gebed — gebeden of gezongen wordt*), o. —'s. (g = g).
Ago'gisch (muz. *betrekking hebbende op het tempo*), bn. : accelerando, ritardando en a tempo zijn —e teekens.
Agonie' (Fr. *doodsstrijd, het zieltogen*), v.
A'gora (*marktplein in oud-Griekenland*), v.
Agoraphobie' (*ruimte- of pleinvrees*), v.
Agraaf', agra'fe (*haak, kram, gesphaak*), v. —grafen.
Agraphie' (*verlies van het vermogen, om te schrijven*), v. gmv. (ph = f).
Agra'riër (*hij, die den landbouw wil beschermen ten koste van nijverheid enz.* inz. *vroe-*

gere staatkundige partij in Duitschland), m. —s.

Agra'risch (*den akkerbouw of het landbezit betreffende*), bn.: *de —e wetten* (*akkerwetten*) *der Romeinen, vooral die van C. Licinius Stolo* (376 v. C.), inhoudende, dat geen Romein meer dan 126 H. A. land van 't staatsdomein bezitten mocht; *een —weekblad, de —e partij in Duitschland.*

Agra'rische bank, v. — banken; zie Landbouwbank; **agra'risch-socialisme,** o.; zie Akker-socialisme.

Agrement' (*borduursel, garneersel*), o. —en.

Agres'sie (*aanranding, aanval*), v. —s.

Agressief' (*aanvallend*), bn. en bw.: *een —sieve politiek; Griekenland ging — optreden.*

Agricultuur' (*land-, akkerbouw*), v. gmv.

Agrippijnsch': *de —ezwaan,* epitheton van Vondel; zie: Keulen en Zwaan.

Agrippi'na, gesch. dochter van Germanicus, kleindochter van Tiberius; 15—59 n. C., haar geboorteplaats was de stad der Ubiërs, later, 50 n. C., naar haar Colonia Agrippina (Keulen, zie ald.) genoemd.

Agronomie' (*landbouwkunde*), v. gmv.

Agronoom', agronomist' (*landhuishoudkundige, wetenschappelijk gevormd landbouwer*), m. —nomen, —nomisten.

Agurk' (*soort van kleine komkommer*), v. —en; ook, Augurk.

Ah, tw.: uitroep van droefheid, van toorn, van walging, enz.

Aha', tw.: uiting van aangename verrassing, blijde voldoening, van goedaardige scherts, van terechtwijzing, enz.: *Aha, u is bang voor koud water!*

Ahasve'rus, naam v. d. Wandelenden Jood.

Ahorn' (*eschdoorn*), m. —en: *in ons land vindt men den gemeenen — en den kleinen.*

Ahor'nen (*van ahornenhout*), bn.: *een — boog.*

I. Ai, tw.: uiting v. smart of verdriet, van pijn: —, *daar stoot ik mijn knie!*

II. Ai, aai (dierk. *tandeloos zoogdier in Brazilië en op Ceylon,* m. —'s; zie Luiaard.

Aigret'te (Fr. *zilverreiger; vogelkuif; bosje reigerveeren; rechtstandige pluim op dameshoeden*), v. —n.

Air (Fr. *schijn, uiterlijk, voorkomen, houding; aria, lied, wijs*), o. —s: zegsw. *zich een — geven,* zich voornaam aanstellen; *zich het — geven,* den schijn aannemen.

Ajak'kes, ajas'ses, ajes'zes, tw.: het woord is een uitroep van tegenzin, afkeer, walging (gewone volkstaal), b.v.: —, *wat vuile handen!*

A'jax, m. naam van twee Grieksche helden vóór Troje: *de —en*; fig. een onstuimig, opbruisend krijgsman; lees *a'-jaks.*

A'jer blan'da (O.-I. *mineraalwater*), o. gmv.

A'jer-ijs (O.-I. *ijswater*), o. gmv.

Ajour' (Fr. eig. *het licht doorlatend; met kleine openingen, opengewerkt*), bn. en bw.: *diamanten, — gezet*; ook, *van borduurwerk, van kousen.*

Ajourneeren (*verdagen, tot een volgenden dag verschuiven; uitstellen*).

Ajuin' (*ui of siepel*), m. —en: *de — bloeit in de maanden Juni of Juli*; als stofnaam v.

A'kal (O.-I. *list, kunstgreep, foefje*), v. —s.

Akant' (plantk. *doornachtige plant uit Z.-Europa, met fraai omkrullende, geribde bladeren*; ook *berenklauw*; fig. *bladvormig loofwerk ter versiering v. Corinthische zuilen*), m. —en; ook Acanthus.

Akefiet'je (1 *onaangename taak*; 2 *kleinigheid*), o. —s: 1 *een leelijk —, een mooi, een lekker, een plezierig —,* ir. een naar, vuil, lastig werk of geval; 2 *'t is maar een —.*

Akelei' (*ranonkelachtige plant, klokbloem*), v. —en; zie Akolei.

A'kelig (1 *naar,* maar sterker: *vreesaanjagend*; 2 *vervelend*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — gezicht zetten; het — gehuil van wolven, het — kerkerhol; het brandgeklep galmt — over het stadje*; 2 *een —e jongen.*

A'ken (aardr. *oude Duitsche stad, door de Romeinen gesticht*), o.; zie: Keulen en Rome; **—sch:** *het —e woud.*

I. A'ker (*vrucht v. d. eik*), m. —s, w.g.; fig. voorwerpen in den vorm v. e. aker of eikel: *zilveren pijpedoppen in palmhouten —tjes* (C.O.).

II. A'ker (*metalen emmertje, put-emmertje*), m. —s: *een — bij een regenbak; een hoos—tje.*

Akeviet'je, akkefiet'je, o. —s; zie Akefietje.

Ak'ker (*stuk bouwland*), m. —s: *een —omspitten, bebouwen, zuiveren enz.; de — der dooden, Gods —, de — des Heeren,* het kerkhof; zegsw. *Gods water over Gods — laten loopen,* zie Water.

Ak'kerkamille (plantk. *zeker onkruid op zandgrond*), v. gmv.; **—klis** (*vruchtje van het doornzaad*), v. —sen; **—kool** (*hazenlatuw, —sla*), v. gmv.

Ak'kerleeuwerik (*veldleeuwerik*), m. —en.

Ak'kermaal (*haag van eiken opslag als grensteeken, afscheiding*), o. gmv.

Ak'kermaalsbosch (*bosch v. akkermaalshout*), o. —bosschen; **—hout** (*eiken opslag of hakhout als zoom om akkers*), o.: *het — wordt om de zeven jaar gekapt en geschild*; zie Eikschillen.

Ak'kerman (*landman, boer*), m. —lui. vero.

Ak'kermannetje (*kwikstaartje*), o. —s; zie Bouwmeestertje, Boomkwikstaart.

Ak'kerpaardestaart (plantk. *schadelijk onkruid op bouwlanden*), m. —staarten.

Ak'ker-socialisme (*economisch stelsel, dat vooral streeft naar collectivisme van grondbezit en volgens hetwelk alle privaat-grondbezit wordt opgeheven*), o. gmv.

Ak'kerwetten, v. mv., zie Agrarisch.

Ak'kerwinde (plantk. *slingerplant, onkruid*), v. —n: *de — heeft roode of paarse bloemen.*

Akkoord' 1 (*overeenkomst, vergelijk*), o. —en: *tot — komen, geraken; het op een —je gooien,* schikking; *tot — brengen; een — maken, sluiten, treffen, aangaan*; muz. *samenklank van drie of meer tonen;* **2** (*naar behooren, juist in orde*), bn.: *die rekening is —, alles is — bevonden, met iets — gaan,* het met iets eens zijn.

Akolei', v. —en, z. Akelei; fig. de benaming van verschillende rederijkerskamers: *De Witte Acoleijen te Leiden* (zinnebeeld van ootmoed en liefde).

Akoniet' (plantk. *ranonkelachtige giftplant*), v. —en: *tot de —en behooren de monnikskap* (met blauwe) *en de wolfswortel*

(met gele bloemen); ook **Aconiet'** (*vergif*), o. gmv.

Aks (*groote bijl*), v. —en: in gebruik bij houthakkers; voormalig strijdwapen: *strijd*—; ook. A a k s, A k s t.

Ak'te (in 't alg.: *handeling of daad;* 1 *hoofddeel van een tooneelstuk of -spel; bedrijf;* 2 *wettig bewijsschrift, door een bevoegd gezag of openbaar ambtenaar opgemaakt*; 3 *bewijs van bevoegdheid tot het geven van lager of middelbaar onderwijs;* 4 R. K. *als gebed uitgesproken opwekking of belijdenis, meestal in vasten vorm opgesteld*), v. —n, soms ook —s: 1 *een treurspel in vijf —n of —s;* 2 *een authentieke —*, akte, in wettelijken vorm verleden; *een onderhandsche —*, z. ald.; *een notarieele —*, z. ald.; *een — van den burgerlijken stand*, d. i. betreffende geboorte (*geboorteakte*), overlijden, huwelijk (*huwelijksakte*); *een — voor de jacht* of *e. jachtakte;* 3 *— van bekwaamheid als onderwijzer; de — van hoofdonderwijzer; een — voor het Fransch, de wiskunde enz., een — voor het M. O.*; 4 *een — van geloof, van hoop, van berouw verwekken*; nog: rechtst. *— vragen*, d. i. opteekening van een getuigenis of v. e. feit, tijdens de terechtzitting; *— verleenen*, d. i. de inwilliging er van; fig. *— van iets nemen*, ad notam nemen; *de Acte van Navigatie*, bekende maatregelen van Cromwell in 1651 tot beperking van de niet-Engelsche scheepvaart.

Ak'te-examen (*onderwijzers-examen*), o. -s.

I. Al, telw. bn. en zn.: *met — zijn macht*, geheel; *— het volk, — zijn best*; *—le man*, d.i. elke; *in —le geval*; *—ler oogen wachten op U*; *wij gaven —len hun loon.*

II. Al 1 (*alles wat bestaat*), o.: *het —*, heelal, alles; *God schiep het —*; **2** bw.: *— te goed* (bw. van graad); *hij was er —*, reeds; *zegt het — of niet*, wel; *hij praat — maar door*, gedurig; zegsw. *— doende leert men*, steeds; **3** vgw. bw. (*ofschoon, hoewel*).

III. Al Arab. lidwoord, in samenst. als: A l c a z a r, —c o h o l, —c h i m i e, —h a m b r a, —k o r a n, —k o o f; zie ald.

A la (Fr. *op de wijze van, op zijn*): *— française*, op zijn Fransch.

Al'aan (*voortdurend, steeds weer*), bw.

A la bais'se s p e c u l e e r e n: Fr. op daling der koersen speculeeren; verg. A la h a u s s e.

A la bonne heu're (Fr. *zoo mag ik het! heel goed, mooi zoo*), bw.

A'ladin (*bezitter van een tooverlamp*), m.; in een der vertellingen van de 1001-nacht bezit — door die lamp macht over de geesten, om tot rijkdom en aanzien te komen.

A la haus'se s p e c u l e e r e n: Fr. op rijzing der koersen speculeeren.

A'lang-a'lang (O.-I. *reuzengras of rietgras ter manshoogte*), v. gmv.: — heeft lange, smalle bladers en een gepluimden halm, welke met lange zilveren haren is bedekt.

A'lant (plantk. *samengesteldbloemige plant, wier wortel als geneesmiddel gebruikt wordt tegen maagkwalen*), m. gmv.; **—swijn** (*wijn, op alantswortel getrokken*), m. gmv.

Alarm' (Fr. lett. *te wapen:* waarschuwings- of noodsein; *ontsteltenis; door schrik veroorzaakte beweging; opschudding*), o. gmv.: *— roepen*; *— slaan*, nl. op de trom; *— blazen*, nl. op de trompet; *— luiden*, nl. met de torenklok; *een loos —*, onnoodig; *een valsch —*, verkeerd, misleidend; *op het eerste —*, fig. rumoer, dreigend gevaar.

Alarmeeren (*door alarm maken bijeenbrengen, op de been brengen, oproepen*): *de brandweer —*; fig. doen ontstellen, schrik aanjagen, in opschudding brengen.

Alarm'fluit (1 *stoomfluit, waarmee alarm wordt gemaakt*; 2 *inrichting bij een stoomketel*), v. —fluiten: 1 *de — klinkt, als de machinist van den trein gevaar ziet*; 2 *de — laat zich hooren, als het water in den ketel te laag staat*; zie A l a r m v l o t t e r.

Alarm'geklep (*het voortdurend kleppen met de alarmklok*), o. gmv.

Alarmist' (*iemand, die alarm maakt*, fig. *ontsteltenis wekt: onrustschreeuwer, ongeluksprofeet, onrustzaaier*), m. —en.

Alarm'klok (*vroeger klok in den toren, die alleen bij brand of gevaar werd geluid, om de brandweer of de soldaten op te roepen*), v. —klokken: *de — luiden*, schrik verwekken, in rep en roer brengen; **—kreet,** m. —kreten: *den — aanheffen.*

Alarm'peil (*noodpeil, hooge en gevaarlijke waterstand van een hoofdrivier*), o. gmv.

Alarm'vlotter (stoomwezen: *toestel, drijvende in den ketel, dat bij laag water de stoomfluit doet weerklinken*), m. —s; ook, *laagwaterverklikker.*

A la sui'te (Fr. van officieren: *aan het eind van de ranglijst, buiten het gewone getal ingedeeld*); lees *su-ie'te.*

Albanees' (*bewoner v. Albanië, i. d. Balkan*), m., —neezen; **—baneesch'** of **—ba'nisch,** bn.

Albast' (*half doorschijnend, zeer fijn en helderwit marmer*), o. gmv.: — wordt gebruikt voor beeldwerk, voor schoorsteenmantels, enz.; zie C a r r a r i s c h.

Albas'ten (*van albast*), bn.: *een — vaas*; ook *albaster*: *een — knikker* (C.O.).

Al'batros (dierk. *reusachtige meeuw, stormvogel*), m. —sen: *de — heeft wieken van 3 M. vlucht.*

Al'be (R.-K. *wit miskleed van den dienstdoenden priester, koorhemd*), v. —n.

Al'bedil (*iem., die alles bedilt*), m. en v. —len, gmz.; zie B e d i l a l.

Al'behoeder (dicht. *de Godheid*), m. gmv.

Albertijn' (*gouden muntje*, pl.m. *ƒ* 2.50 *à ƒ* 3.00, *uit de dagen v. den aartshertog Albertus*, 1598—1611), m. —en.

Al'beschik (*bedilal, moeial*), m. en v. —ken.

Al'bestuur (*het opperbestuur Gods*), o. gmv.; ook: *—bestier*, bij uitbr. *de Godheid.*

Al'bigenzen (*godsdienstige sekte der* 12*e en* 13*de eeuw in Zuid-Frankrijk, genoemd naar de stad Albi*), m. mv.

Albikoor' (*zeemakreel, boniet*), m. —koren.

Albinis'me (*het ontbreken van pigment in haar en oog*), o.; zie A l b i n o.

Albi'no (Sp. eig. *witteling: iem., zonder pigment-kleurstof dus met witte huid, wit haar en bloedroode oogen*), m. en v. —'s: *onder de negers vooral vindt men —'s*; ook onder de dieren: muizen, raven, olifanten; zie K a k k e r l a k.

Al'bion, o.; — is de oudste naam van Schotland en Eng.: de herkomst v. h. woord — is onzeker.

Alblasserwaard' (aardr. *streek in Z.-H., gelegen tusschen Lek en Merwede*), v.

Al'bum (eig. *het witte boek*: *boek, bundel of koker witte bladen, waarop men vrienden iets kan laten schrijven of teekenen ter herinnering*: ook *boek om portretten, postzegels enz. te verzamelen*), o. —s: *postzegel*—; —**blad** (*blad in een album*), o. —en.

Albumi'ne (*eiwitstof*), v. gmv.

Alcal'de, alca'de (Sp. *dorpsrechter in Spanje*), m. —n.

Alca'li (*loog-zout*), o. —liën: *potasch is een* —; —**ca'lisch** (*loogzouthoudend*), bn. en bw.

Alca'zar (Arab. *het kasteel*: *paleis der Moorsche koningen in Spanje, b.v. te Cordova, Sevilla, Segovia*), m. —s; ook dans- of speelhuis, café-chantant, theater in Moorschen stijl.

Alchimie', alchemie' (Arab. *goudmakerij, het zoeken naar den steen der wijzen*, zie ald. *of naar het elixer des levens*), v. gmv.

Alchimist' (*middeleeuwsche goudmaker of zoeker naar den steen der wijzen*), m. —en.

Alcibi'ades, gesch. bekend Atheensch veldheer en staatsman, 450—404 v. C.; fig. een man met groote bekwaamheden en veel ondeugden.

Alci'des, m., andere naam van Hercules.

Al'cohol (Arab. *door gisting uit suiker of zetmeel ontstane kleurlooze vloeistof, bestanddeel van geestrijke dranken*), m. gmv.: bier bevat ± 4 % —, wijn 10 %, portwijn 20 %, jenever 40 %, cognac 60 % —; —**coho'lica** (*alcoholische dranken*), v. mv.

Alcoholisa'tie, —isee'ring (*het onderhevig zijn of maken aan het alcoholmisbruik*), v. gmv.: *de — van de Negers.*

Alcoho'lisch (*alcohol bevattend*), bn.

Alcoholis'me (*leer van de waarde of onwaarde van den alcohol*; *verslaafdheid aan alcohol*; *vergiftiging door alcohol*), o.: *wet tot bestrijding v. h.* —; zie Drankbestrijding.

Alcoholist' (*iem., die grof misbruik van alcohol maakt*), m. —en.

Al'coholvrij (*zonder alcohol*), bn.: —*e drank.*

Al cor'so (handel: *tot den koers van den dag*), bw.; lees: *kor'-zoo.*

Al'cyon (fab. *vogel, die zijn nest maakt op de golven der zee*; *ijsvogel, zeezwaluw*), m. —s; ook Alcyoon; zie Halcyon.

Al'door (*steeds door, voortdurend*), bw.

Aldi'nen (*Venetiaansche uitgaven der Grieksche en Lat. klassieken uit de 16e eeuw*), v. mv.: de — heeten naar den drukker Aldo.

A dra' (*zeer spoedig*, deftiger dan *weldra*), bw.

Aldus' (*alzoo, op die manier*), bw.: — *is alles verloren*; *zij sprak* —.

Ale (*Engelsch bier uit tarwemout, met weinig hop*), v.; verg. Aal (*bier*).

Alec'to, v. myth., zie Eumeniden.

Aleer', vgw.: — *ik dat stuk teeken, vraag ik eenig beraad,* alvorens.

Ale'vel, d. i. (*al*)*evenwel*, bw.: *toen hij* — *opsprong* (Potg.), niettemin, echter, toch.

Alexan'der, bijgenaamd de Groote, wereldveroveraar, 356—323 v. C.

Alexandrijn' (*versregel, bestaande uit 6 jambische voeten, meestal met een caesuur of rust na den derden voet*), m. —en; zie Bilderdijks Ondergang der eerste Wareld, Vondels Treurspelen, enz.; de — is genoemd naar den Franschen dichter Alexander van Parijs, die in de 12e eeuw deze statige versmaat in een dichtstuk over Alexander den Grooten gebruikte; —**sch,** bn.: *de —e voetmaat.*

Alexandrijn'sche bibliotheek' (*de grootste boekerij der oudheid, door Ptolemeës II in Alexandrië gesticht*), v. gmv.: later vernield door Romeinen, Osmanen en Christenen.

Alf, m. alven; Germ. myth. natuurgeest; later onder invloed van het Christendom inz. met een ongunstige bijbeteekenis; vandaar de bijbeteekenis van het getal *elf* nl., zot, dwaas.

Al'fadur, Germ. myth. *Alvader*, d. i. *vader van alles*, later: *Odin, Wodan.*

Alf'heim (Germ. myth. *h. glansrijk verblijf der lichtelfen*), o.; zie: Oberon, Titania.

Alfoe'ren (*oorspronkelijke, heidensche bevolking van Celebes, de Molukken enz.*), m. mv.; —**foersch',** bn.: —*e krijgers.*

Alf'rank (*bitterzoet, slingerplant*), v. —en.

Al fres'co (It. *muurschildering met lijmverf, op versche pleisterkalk*), bw. en bn.: —*schilderen*, zie Fresco.

Al'gebra (Arab. *stelkunde, letterrekening*), v. gmv.: zegsw. *dat is — voor mij*, ik versta er niets van.

Algebra'isch (*stelkundig, tot de algebra behoorende*), bn.: *een —e vorm.*

Al'geheel (*totaal, ten volle*), bn. en bw.

Algemeen' 1 (1 *alle personen betreffende*; *aan allen gemeen*; 2 *voor alle gevallen geldig, zonder uitzondering*; 3 *niet in bijzonderheden afdalende*; 4 *vaag, onbepaald*), bn. en bw.; —er, —st.: 1 *het —e welzijn, belang*; *een — gebrek*; 2 *een —e wet, regel*; 3 *—e beschouwingen, opmerkingen*; 4 *—e beloften*; nog: *de —e geschiedenis*, d. i. van alle volken der aarde; *het —e stemrecht*, nl. voor alle burgers; *de —e dienstplicht*, voor alle jongelieden; *een —e opstand*, d. i. der gansche bevolking; *een —e vergiffenis of amnestie*, voor iederen delinquent zonder uitzondering; *zij is — bemind, hij is — bekend*, bij iedereen; *dat wordt — geloofd*, door iedereen; **2** (*het geheel, alle menschen*), o. gmv.: *de Maatschappij tot nut van het* —; zegsw. *in, over het* —, in den regel.

Algemeene Sta'ten (gesch. *vergadering van gevolmachtigde afgevaardigden, vertegenwoordigende het geheele volk*), m. mv.

Algemeen'heid (*hoedanigheid van algemeen zijn, vage beschouwingen, gezegden*), v. —heden: *zich met —heden v. iets afmaken.*

Algerijn' (*bewoner van Algiers*), m. —en; —**gerijnsch',** bn.: —*e zeeroovers*; **Algiers'** (*staat en stad op de N.-kust van Afrika*), o.

Algoe'de (*God*: *de Godheid, die nl. boven allen en alles goed is*), m. gmv.: *de — moge u geleiden*! ook Algoedheid (*God de Algoede*), v. gmv.: *Zoo hoore de —, wat een vader smeekt* (Staring).

Alguazil' (Sp. *politieman, gerechtsdienaar*), m. —s. (zil = ziel).

Alham'bra (Arab. eig. *het roode huis*: *paleis der Moorsche vorsten, bij Granada in Spanje*), o.: *het — is hoofdzakelijk uit de 14de eeuw.*

Alhier' (*versterking van hier*; *hier ter plaatse*, b.v. op adressen), bw.

Alhoewel' (*ofschoon, hoewel*), vgw.
A'lias 1 (*anders, anders gezegd*), bw.: *Kamacho met zijn muts of — zijn helm,* (Langendijk); *Gerrit Gerritsz. — 't Verken*; **2** (*schertsende bij- of spotnaam*), m. —sen : *zijn — zal voortaan Mietje wezen*; spreekt.: grappige knaap, guit.
A'libi (*het aanwezig-zijn elders*), o. —'s: *zijn — bewijzen,* in rechten aantoonen, dat men elders vertoefde tijdens het plegen van zeker misdrijf en dus onschuldig is.
Aliëna'tie (*vervreemding, verpanding ; afstand v. rechten, v. grondgebied ; verstandsverbijstering*), v. —s.
Alignement' (Fr. *richtingslijn*), o. —en : *dit huis staat uit het —,* de rooilijn.
A'likas (*wit-marmeren knikker*), m. —sen.
A'likruik (*eetbare zeeslak*), v. —en : *een — van een ventje,* een klein dik ventje.
Alimenta'tie (*verpleging, onderhoud, voeding*), v. gmv.
Ali'nea (eig. *van de linie af* : *nieuwe regel ; lid* bv. *v. een wetsartikel*), v. —'s. (ne = nee).
A l'instar' (Fr. *op de wijze van*), bw.
Alizari'ne (*roode kleurstof*), v. gmv. : *— werd vroeger bereid uit den meekrapwortel, sedert* 1868 *wordt ze scheikundig uit steenkolenteer afgescheiden.*
Alk (dierk. *arctische zwemvogel met rudimentaire vleugels*), v. —en.
Alka'li, o. —liën ; zie A l c a l i.
Alkaloï'den (*met alkaliën overeenkomende scheikundig afgezonderde stoffen, meestal plantaardige vergiften*), v. mv.; zie: A t r o p i n e, M o r p h i n e, N i c o t i n e, S t r y c h n i n e.
Alkan'na (*gewas o. a. voorkomende in het Middellandsche zeegebied; bruinroode kleurstof, uit den alkannawortel*), v. gmv.; **—rood,** o. gmv.
Al'kohol, m.; zie A l c o h o l.
Alkooï' (*afgescheiden slaapvertrekje in een kamer*), v. —koven : het woord — komt uit het Arabisch en bet. eig. *gewelfd gebouw, vertrek.*
Alko'ran (Arab. eig. *de Koran,* d. i. *het gelezene* : *wet- en geloofsboek v. d. Islam*), m.
Al'lah (Arab. *de Allerhoogste naam van God in den Koran* ; O.-I. *lieve hemel!* uitroep), — *oe akbar,* God is groot !
Al'lebeide, —bei (*alle twee*), telw.
Alledaagsch' (1 *hetgeen elken dag terugkeert*; 2 *gewoon, niet merkwaardig, niet uitmuntend* ; 3 *onbeduidend*), bn.: 1 *de —e koorts,* ook *de daagsche koorts* ; 2 *de —e tinkleurige haringen in het aquarium van Artis* (van Deyssel); 3 *een —mensch, dichter, kunstenaar* ; **—daagsch'heid** (*gewoonheid, onbeduidendheid*), v. —heden.
Allee' (*wandellaan*), v. —ën ; —tje o. —s.
Alleen' 1 (1 *niet vergezeld, buiten ander gezelschap* ; 2 *zonder getuigen* ; 3 *zonder hulp*; 4 *uitsluitend*), bn.: 1 *ik wil — zijn ; een ongeluk komt zelden —,* 2 *hij was — met zijn vader ; iem. — spreken, zien, ontmoeten* ; 3 *God laat mij niet —*; 4 *dat kan hij —*; **2** (*slechts, enkel, blootelijk*), bw.: *ik wil u — waarschuwen ; op die wijze —.*
Alleen'handel (*recht tot verkoop van een artikel met uitsluiting van mededingers*), m. gmv. ; zie M o n o p o l i e.
Alleen'heerschappij (*onbeperkte oppermacht*), v. gmv.; zie A u t o c r a t i e.
Alleen'heerscher (*onbeperkte heerscher*), m. —s, zie : A u t o c r a a t, D e s p o o t, T y r a n.
Allee'nig (*alleen*), bn. en bw. : *zij waren — in de kamer ; zij leefden — voor elkander,* slechts ; dicht. of gmz.
Alleen'lijk (*slechts, enkel*), bw. ; eenigszins vero.
Alleen'spraak (toon. *gedeelte v. e. tooneelstuk, dat door een acteur alleen gereciteerd wordt ; woorden, die iem. in gedachten, hardop tot zich zelf spreekt ; monoloog*), v. —spraken.
Alleen'staand (*op zich zelf staand,* d. i. *los of verwijderd van andere gelijksoortige dingen*), bn.: *een — huis, een — feit.*
Alleen'verkoop (*monopolie,* d.i. *uitsluitend recht tot het verkoopen van eenig artikel*), m. gmv.: *den — van eenig artikel hebben.*
Al'legaar (*allemaal, altegader*), bw. ; gmz.
Allegaar'tje (*mengelmoes*), o. —s : *het was er een echt —,* zeer gemengd gezelschap.
Allegeeren (*aanhalen van schriftuurplaatsen enz.*; *ze ten bewijze aanvoeren*). (g = g).
Allegorie' (Gr. eig. *het anders zeggen*), v. —ën : een — is een zinnebeeldige voorstelling, in de beeldende kunsten ; in de woordkunst is — een uitgewerkte beeldspraak, b.v. Huygens' *Scheepspraat, De beste Vriend* van De Gén.; zie ook: Z i n n e s p e l. (g = g).
Allego'risch (*zinnebeeldig*), bn. en bw.: *een —e optocht* ; *iets — voorstellen.*
Allegret'to (It. muz. *een weinig levendig, vroolijk*), bw.
Alle'gro (It. muz. *vroolijk, levendig, snel*).
Alle'luja (*prijst God ! een vreugderoep*), o. —'s ; ook : **Allelu'ja ;** zie H a l l e l u j a.
Al'lemaal (*altemaal, altezamen*), telw.: *meheer weet, dat we daar* (*in het diakenhuis*) *— arm zijn* (C.O,).
Al'leman (*iedereen,* soms met ongunstige bijbeteekenis), vnw.: *hij is de vriend van Jan en —*; **—mansgading** (*wat ieder bevalt, wat bij ieder in den smaak valt*), v.; **—mansgek** (*risée van iedereen*), m. —gekken ; **—mansvriend,** m. —vrienden : *die hond is een —.*
Allengs', ook, A l l e n g s k e n s (*langzamerhand, gaandeweg, hoe langer hoe meer*), bw.: *de toren verdween — uit het oog,* v. lieverlede.
Al'lenthalve (eig. *van alle kanten* : *in elk opzicht, geheel en al*), bw. ; w. i. g.
Al'lerbest (*in de hoogste mate goed*), bn. en bw.: *—e vader, broeder, vriend* ; *het —e werk; hij heeft — geantwoord* ; *op zijn —,* hoogstens ; *allerbest !* uitdrukking van instemming.
Al'lerchristelijkst (*oude titel der Fransche koningen*), bn.: *Zijne —e Majesteit.*
Al'lereerst (*aan al het andere voorafgaande*), bn.: *mijn —e zorg was een hotel te zoeken.*
Al'lergetrouwst (*in de hoogste mate getrouw*), bn.: *de koning van Portugal heette Zijne —e Majesteit.*
Al'lerhande 1 (*van alle, van zeer verschillende soort*), soortgetal en bn.: *— koek, op —e wijze* ; spreekt. *alderhande* ; **2** (*kleingoed, koekjes*), o. gmv.
Allerhei'ligen, m.mv.; **—hei'ligendag** (1 *November*), m. —dagen; **—hei'ligenfeest** (*feest ter gedachtenis van alle Heiligen, feestdag in de R.-K. kerk*), o. —en.

Allerhei'ligst 1 (*in de hoogste mate heilig*), bn.: *de —e Drievuldigheid of Driečenheid*; **2 —e,** het (R. K. *het H. Sacrament*), o.: *den zegen geven met het —*; ook, Heilige der Heiligen.

Al'lerhoogst 1 (*zeer hoog*), bn.: *het —e geluk*; **2 Allerhoog'ste,** de (*God*). m.

Allerjongst' (*zeer jong*; *laatste*), bn.: *de —e snik*, dicht.

Allerkin'deren of **—dag** (R.-K. *op* 28 *Dec.*), m.; zie Onnoozele-kinderen.

Al'lerlaatst (*later dan al de anderen*), bn.: *de —e stonde*; zn. o.: *iets voor het —e bewaren.*

Al'lerlei 1 (*allerhande*), soortgetal en bn.; spreekt. *al'derlei*; **2 allerlei'** (1 *allerlei dingen*; 2 *snippernieuws in een krant*), o. gmv.: 1 — *vertellen*; 2 *de krant heeft vandaag een mooi —.*

Al'lerliefst (*in de hoogste mate lief*), bn.: *mijn —e zusje, Koosje was —* (C.O.).

Al'lermeest, bn. en bw.: *op zijn —*, zoo hoog mogelijk genomen: *dat kost — f* 50.

Al'lerminst 1 (*geringst*), bn. en bw.: *de —e bediende*; *er waren op zijn — vijftig leerlingen*; *dat past u —*, in het geheel niet, **2** als zn. o.: *het —e* b.v. *als ik het —e nog van je hoor, ga je mijn deur uit.*

Al'lernaast (1 *het naast wonend*; 2 *dichtstbij gelegen*; 3 *naastverwant, dierbaarst*), bn.: 1 *—e buren*; 2 *het —e dorp*; 3 *zij was mij het —*; nog: *de —e prijs*, de laagste prijs, waarvoor men iets wil verkoopen.

Al'lerwegen (*overal*), bw.: *— was vreugde.*

Allerzie'len of **—zie'lendag** (2 *Nov.*), m. —dagen; **—zie'lenfeest** (*gedachtenis van alle overledenen, in de R.-K. kerk*), o. —en.

Al'les (*alle dingen, de gezamenlijke hoeveelheid, alles samen*), o. zelfst. onbep. voornw.: *— was verbrand, schrijf mij —*; bij uitbreiding, de geheele natuur: *— juicht, — was in lentedos!* ook verzamelnaam: *er ontbreekt van —*; *— wel aan boord*; *— was op het ijs*, alle mogelijke menschen; als zelfst nw. o.; *mijn God en mijn — ! dat kind was zijn alles*, dierbaarste bezit; *— en nog wat*, versterking van *alles*: *hier is alles en nog wat.*

Al'lesbehalve (*op verre na niet*), bw.: *ik ben — tevreden over u*, volstrekt niet.

Al'leszins (*in elk opzicht, op elke manier of wijze*), bw.: *— tevreden zijn*; zie Zin.

Allia'ge (Fr. *metaalmengsel, legeering*), v. —s.

Allian'ce (Fr. *bond, bondgenootschap*), v.: *— française*, genootschap ter verspreiding v. h. Fransch buiten Frankrijk.

Allian'tie (*verbond, verbintenis, bondgenootschap*), v. —tiën en —s, zie Triple.

Allicht' (*gemakkelijk, wellicht*), bw.

Alliga'tie (*menging, legeering*), v. —s, —tiën; *—rekening*, zie Alliage.

Alliga'tor (Sp. *Amerikaansche krokodil*), m. —s.

Allitera'tie (*letter- of stafrijm, oorspr. eigen aan de oud-Germaansche poëzie*), v. —s, —tiën: de — bestaat in gelijkheid van de aanvangsletters of —lettergrepen b.v. *Leonoor, mijn lieve licht!* (Hooft); *een schelle schicht schoot schichtig uit den hoogen* (Jacq. Perk).; *hof en have, kind noch kraai, geld of goed, in rep en roer, met man en muis enz.*

Allitereeren (*een alliteratie vormen*): *er zijn nog vele —de uitdrukkingen in onze taal.*

Allo' (*toe, komaan*), tw. gmz.

Allocu'tie (*toespraak*, inz. *Latijnsche toespraak van den paus tot de verzamelde kardinalen*), v. —s, —tiën.

Allodiaal' (*eigengeërfd, niet leenroerig*), bn.

Allo'dium (eig. *geheel vrije bezitting, vrij erfgoed, allodiaal goed*), o. —diën, —dia.

Allon'ge (Fr. *verlengstuk* inz. *v. e. wissel*), v. —s; — is een aanhangsel v. e. wissel om daarop de reeks der endossementen te vervolgen.

Allon'gepruik (Fr. *staartpruik*), v. —en.

Allons' (Fr. *laten wij gaan! voorwaarts*; *och kom*), tw.

Allooi' (*gehalte aan zuiver goud of zilver* inz. *van munten*; *alliage*), o. gmv.; fig. *menschen van slecht —*, soort, slag; *verzen, gedichten van minder —*, gehalte.

Allopaath' (*aanhanger der allopathie*), m. —pathen.

Allopathie' (*geneeswijze, bij welke tegenwerkende geneesmiddelen worden aangewend*), v.: bij — wordt pijn verdoofd door morphine, koorts verdreven door kinine, slapeloosheid door chloraal. Het tegengestelde is Homoeopathie.

Allopa'thisch (*met de allopathie betrekking houdende*), bn.: *de —e geneeswijze.* (thisch = ties).

Allo'quium (*aanspraak*), o.—quia. (qu = kw.).

All' otta'va (It. muz. *een octaaf* d. i. *acht tonen hooger of lager te spelen of te zingen*), bw.

Allo'tria (*bijzaken, vreemdigheden*; *allegaartje*; *guitigheden*), o. mv.

All right! (Eng. *in orde, klaar, goed zoo*), tw.

Alludeeren (*toespelen, stekelig zinspelen*).

Allumeeren (*aansteken, doen ontbranden*).

All uniso'no (It. muz. *op denzelfden toon, eenstemmig*), bw.

Allu're (*gang*; fig. *houding, gedrag, manier van doen*), v. —s: *hij nam de —s aan van een militair*; *vreemde —s.*

Allu'sie (*toespeling, zinspeling*), v. —s, —siën. (s = z).

Alluviaal' (*tot het alluvium behoorende, aangeslibd*), bn.: *—viale gronden*, b.v. *zand, klei*; *—viale vormingen*, b. v. *gorzen, kwelders*; *het —viale tijdperk*; zie Alluvium.

Allu'vie (*aanspoeling, aanslibbing van zand of klei*), v. gmv.

Allu'vium (aardk. *jongste aardvorming, vorming van gronden onder dezelfde klimatische omstandigheden als tegenwoordig*; *de aldus gevormde gronden* inz. *aangeslibde of aangespoelde grond*), o. gmv.; *alle gronden, die na de diluviale zijn gevormd, behooren tot het —*; zie Alluvie.

Alm (*weide boven in het hooggebergte*), v.—en.

Al'ma ma'ter (Lat. *milde voedster-moeder, een eerenaam voor een hoogeschool*), v. —s.

Al'macht (*God*), v. gmv.

Almach'tig 1 (*alvermogend*; *met zeer groote macht*), bn. en bw.: *zoo waarlijk helpe mij God —*, eedsformulier, zie ald.; *dat is — aardig*, zeer; **2 —e** (*God*), m., bij dichters Almachte.

Alma'gra (*roode klei, bruinroode oker, Indisch- of Perzisch-rood*), v. gmv.

Al'manach de Go'tha, m.: een sinds 1763 te Gotha verschijnende almanak, met bijzonderheden van alle landen enz.

Al'manak (Arab. 1 *dagwijzer, tijdwijzer, kalender* ; 2 *jaarboekje*), m. —ken : 1 *een kantoor—*; 2 *een studenten—*; zegsw. *mijn hoofd is geen —*, ik kan niet alles onthouden ; *— leugenzak* : de voorspellingen, opgaven van weer en wind in een — blijken meest leugens ; gezegd van iem., die veel liegt, nl. *liegen als een —*, zie E n k h u i z e r —.

Al mar'co (It. *bij het gewicht*), gebezigd bij den munthandel, waar, bij verkoop in het groot, munten veelal bij het gewicht (p. KG.) worden genoteerd.

Almavi'va (*lange mantel, naar den graaf d'Almaviva, een der hoofdpersonen uit het blijspel van Beaumarchais, le Mariage de Figaro*), m. —'s.

Alme'de, almee' (*ook, eveneens*), bw.

Almo'gend 1 (*almachtig*), bn.; **2 Almo'gende** (*God*), m.; —**heid** (*alvermogen*), v.

A'loë (*lelieachtig gewas, inheemsch in de Kaaplanden, Oost-Indie, enz., uit welks bladeren m. e. geneeskrachtig sap trekt, ook aloë geheeten*), v. —'s : —*pillen*. (ë = ee).

A'loen-a'loen (O.-I. *groot plein voor Javaansche regentenwoningen*), v. —s.

Alom' (*overal, op alle plaatsen*), bw.

Alomtegenwoor'dig 1 (*op alle plaatsen tegenwoordig*), bn.; **2** —**e** (*God*), m.

Al'omvattend (*alles in zich sluitend*), bn.: *Gods —e macht, een —e geest, het — oog Gods.*

Aloud' (*zeer oud*), bn.; —**heid,** v.: *de vorsten der —*, van voor onheuglijken tijd.

Alp (*berg*), m. —en : *de overtocht van een hoogen —* (Geel) ; meest in het meerv. ; zie A l p e n.

I. Alpa'ca (*bergschaap der Andes in Zuid-Amer.* inz. *in Peru ; zijdeachtige wol der —'s : weefsel v. deze wol vervaardigd*), v. ; in bet. 1 *alpaca's.*

II. Alpa'ca (*verzilverde legeering van koper, zink, nikkel; namaak zilver*), o.: —*lepels.*

Al pa'ri, à pa'ri (*gelijk aan de waarde*), bw.; men spreekt van —, wanneer bij geldswaardig papier de koerswaarde gelijk is aan de daarop uitgedrukte nominale waarde ; z. Pari.

Al'pen (*naam van verschillende hooggebergten* inz. *in Europa*), m. mv.: *de — van Zwitserland* ; aardr. de Zwitsersche — onderscheidt men naar de hoogte in : *Voor—* (600—1800 M.); *Middel—* (1800 —2700 M.); *Hoog—* (boven de 2700 M., b.v. de Mont-Blanc, 4640 M.), zie B e r g p a s en T u n n e l ; —**bloem** (*bloem der hooge Alpengebergten*), v. —bloemen : *het edelweis is een —*; —**club** (*vereeniging tot het beklimmen en wetenschappelijk onderzoeken der Alpen*), v. —clubs ; —**gebied** (aardr. *al de Alpen samen met hun uitloopers*), o. gmv.; —**gids** (*gids v.d. alpinist*), m. —en ; —**gloeien,** o.: *het —*, rooskleurig-worden der Alpen en der sneeuw bij op- en ondergaande zon ; —**herder** (*herder in de Alpen*), m. —s, zie S e n n h u t ; —**hoorn,** —**horen** (*seinhoren der herders in de Alpen*), m. —hoorns, —horens ; —**jager** (*jager der Alpen, gemzenjager*), m. —jagers ; —**klokje** (*klokbloem, in 't voorjaar groeiend op de hellingen der Alpen*), o. —s ; —**pas,** m. —sen, zie B e r g p a s ; —**roos** (*donkerroode erica, in de hooge streken der Alpen, nog onder de sneeuwgrens tierend*), v. —rozen ; —**spoorweg** (*bergspoorweg door de Alpen*), m. —spoorwegen ; —**stok** (*lange, van onderen met ijzeren punt beslagen bergstok*), m. —stokken ; —**viooltje** (*bloempje der Voor-Alpen, ook sierplantje*), o. —viooltjes.

Al'pha en o'mega 1 (*eerste en laatste letter van het Gr. alphabet; het begin en het einde*), zie E g o s u m —; **2** (*een der oudste rederijkerskamers in de Z.-Nederlanden, te Yperen*), v.: *de — dagteekent uit de* 14*e eeuw.*

Al'phabet (*het a b c eener taal, de letters in volgorde*), o. —ten : *het Latijnsche —, het Grieksche —, het Russische —.*

Alphabe'tisch (*gerangschikt naar de volgorde der letters v. h. alphabet*), bn. en bw.: *een encyclopaedie heeft een —e indeeling.*

Alpijnsch', alpi'nisch (*met de Alpen in verband staande*), bn.

Alpinis'me (*belangstelling voor de Alpen uit een wetenschappelijk, uit een sport-oogpunt ; bergsport*), o. gmv.

Alpinist' (*bergbeklimmer*), m. —en.

Alreeds', alree', alreeds' (*reeds*), bw.

Al rigo're di tem'po of **Al tem'po** (It. muz. *streng in de juiste of aangewezen tijdmaat*).

Alruin' (*zeker slaapwekkend kruid, tot de nachtschaden behoorende, mandragora*), v.: Germ. myth. de naam v. e. voorspellenden geest, die volgens het volksgeloof uit den wortel gesneden werd, later een beschermende toovergeest, ook A l r u i n m a n n e t j e); —**wortel,** m. —s, zie S o l a n e ë n.

Alruin'mannetje, o. —s ; zie A l r u i n.

Als, 1 vgw. van tijd, voorwaarde of geval, vergelijking : *de school begint, — de klok negen slaat* (wanneer) ; *gij zult niet slagen, — gij niet dubbel uw best doet* (indien) ; *verdedig u, — gij wordt aangevallen* (in geval) ; *hij is zoo groot — mijn vader* (vergelijking) ; **2** vgw. v. verklaring : *er zijn zeven kleuren, — rood enz.* ; *ik raad u dit — vriend.*

Alsdan' (*op dien tijd ; in dat geval*), bw. w. i. g. : *met Paschen . . . . ik zal het u — zeggen.*

Al sec'co (It. *muurschildering*, zie ald., *met lijmverf op d. drogen wand*), bw.; lees : *alsek'koo.*

Al seg'no (It. muz. *van het teeken af*), bw.; lees : *alsenn'jo.*

Al'sem (*samengest.-bloemige plant met bittere blaren en bloemen*), m.; ook aftreksel of extract van alsemknoppen : *een druppel —*; fig. bitterheid, grievend leed : *de hoop kan den — des levens verzoeten; de pen in — of gal doopen*, zie P e n ; —**achtig** (*als alsem smakende*), bn. : *een —e drank, een —e bijsmaak* ; —**druppel,** m. —s, —en; —**wijn** (*wijn, met alsem doormengd*), m. gmv.

Alsjeblieft', a s j e b l i e f t' (*beleefdheidsvorm*), tw.; zie **a.u.b.**

Alsme'de (*gelijk mede, zooals ook*), vgw.: *drie koeien — een geit kwamen in de vlammen om* ; —**nog'** (*nu nog, toen nog, dan*

nog), bw. : *dat gebruik is — niet verouderd* ; *voor — moet dit geheim blijven* ; —**nu'** (*versterking van nu*), bw. : *hij besloot — dapper vol te houden* ; —**of**, vgw. van vergelijking : *hij sprak, — hij er alles van wist*, d.i. op de wijze of, *het was mij, — ik droomde*.

Alt (*tweede zangstem, lage vrouwenstem* : *altviool, strijkinstrument iets grooter dan een viool, de derde partij in een strijkkwartet vervullend* ; *degene, die de — bespeelt of — zingt*), v. —en, zie Altsleutel.

Al'taar (*offertafel, tombevormige verhevenheid, om er op te offeren*), o. altaren ; ook: Au'taar ou'ter. In de spreekt. *Al'taar* ; in dicht. en hoogeren stijl *Altaar'* : *Zoo spreekt ze en werpt zich voor 't altaar'* (Bild.) ; zegsw. *iets offeren op het — des vaderlands*, gewillig aan het vaderland ten offer brengen ; *een meisje naar het — geleiden*, huwen ; *strijden voor haardstede en —*, voor al wat dierbaar is ; —**geheim** (R.-K. *het H. Sacrament des altaars*), - en ; ook —geheimenis ; —**stuk** (R.-K. *schilderij of beeldhouwwerk boven 't altaar*), o. —stukken : *beroemd zijn Rubens —stukken*, b.v. de Afneming van het kruis in de Lieve-Vrouwenkerk te Antwerpen.

Al'tegader (*allen of alles te zamen*), bw. ; —**maal** (*allemaal, altezamen*), bw. : *het is mij — goed* ; *goud — goud !* niets dan ; —**met** (*misschien, soms, somtijds, bijgeval*), bw. : *hij deed er — andere zaken bij* (v. Lenn.) ; *kunt gij mij ook — helpen ?*

Al tem'po, bw.: zie Al rigore, enz. muz.

Al'tena, het land van — (aardr. *streek in N.-B. ten O. v. d. Biesbosch*), o.

Altera'tie (*verandering, ontsteltenis, ontroering, schrik*), v. —s, —tiën.

Altercéren (*veranderen* meest ten kwade ; *ontstellen, ontroeren*).

Alter e'go (Lat. *tweede of ander ik; persoon, die iem. altijd omgeeft of vervangt*, b.v. *echtgenoot*), m. of v ; *lees* : *ee'go*.

Alternatief' 1 (*gedwongen keuze uit twee moeilijke of onaangename gevallen*), o. —tieven: *iem. voor een — stellen;* **2** (*afwisselend, beurtelings*), bn. en bw. : — *vuur*, wisselvuur.

Al'terum tan'tum (Lat. *nog eens zooveel, het tweevoud of dubbel*), o.

Al'tezamen (*altegader, altemaal*), bn.

Altes'se (Fr. *Hoogheid*), v. —s.

Althans' (*in elk geval, ten minste*), bw.

Althe'a (*heemst*, middel tegen hoest ; *malve*), v. gmv.; —**stroop**, v. gmv.

Al'tijd (*steeds, immer, altoos*), bw.; —**du'rend** (*onafgebroken*), bn. : *een —e onzekerheid*, steeds voortdurend.

Altime'ter (*hoogtemeter, werktuig*), m. —s.

Altimetrie' (*hoogte-meting*), v. gmv.

Altitu'do (Lat. *hoogte*), v. : — *meridiana*, middaghoogte.

Al'toos (*te allen keer, altijd, immer*), bw.; —**durend**, bn. : *een —de almanak*.

Altruïs'me (*menschenliefde, onbaatzuchtigheid*), o.: *het — zoekt de belangen van anderen te dienen* ; tegenstelling v. Egoïsme.

Altruïs'tisch (*menschlievend, onbaatzuchtig, onzelfzuchtig*), bn.

Alt'sleutel (*muzieksleutel*, z. ald., *C-sleutel*), m. —s ; —**stem**), v. —stemmen, zie Alt ; —**viool** ook **alt**, v. —violen, alten, zie Alt.

Aluin' (*dubbelzout, bestaande uit zwavelzure kleiaarde met een zwavelzuur alkali*), v. gmv. ; —**aarde** (*verbinding van aluminium en zuurstof*), v. gmv.; —**achtig**, bn. en bw.

Alui'nen (*met aluin bewerken*), aluinde, heeft gealuind : *papier —, leder —*.

Alumi'nium 1 (*zeer licht tinkleurig metaal, verkregen uit klei-, leem- of aluinaarde*), o. gmv. : het — komt niet in vrijen toestand in de natuur voor ; S.G. pl.m. 2, 6 ; het smelt bij witte gloeihitte ; eerst in 1807 afgezonderd ; *een lorgnetkettinkje van —*; **2** (*van aluminium*), bn.: *een — keteltje*.

Alvast' (*nu reeds, voorloopig*), bw.

Al'ver, al'venaar (dierk. meestal *alvertje alfje* : *vorentje, karpertje*), m. —s.

Al'vermogen (iets minder krachtig dan *almacht*), o. gmv.

Al'vermogend (*alvermogen hebbend*), bn.

Al'vernielend (*alles vernielend*), bn. : *het —e vuur* ; —**verslindend**, bn.

Al'vleeschklier (ontl. *speekselklier, beneden de maag gelegen, vocht afscheidend voor d. spijsvertering*), v. —en; ook Pancreas—.

Al'voedend (dicht. *allen voedend*), bn.: *de —e aarde, de —e herfst*.

Alvo'rens 1 bw. *kom — bij mij*, te voren; **2** vgw. *denk, — gij spreekt*, voordat.

Alwe'der, —weer' (*bij herhaling, nog eens, opnieuw*), bw.: *zijt ge — op reis ?*

Alwe'tend 1 (*alles wetend*), bn. ; —**e, de** (*God*), m. ; —**we'tendheid**, v. gmv. : *de — Gods*.

Alwijs' (*volmaakt wijs*), bn.; als zn.: **Alwij'ze**, m. d. i. God.

Alwil'lensdwaas (*kermisgast, die zich als een zot aanstelt, potsenmaker*), m. —dwazen : *de toeren v. d. — droegen de algemeene goedkeuring weg* (V. Lenn.). vero.

Al'zegenaar (*de Godheid, de Algoede*), m.

Al'ziend, bn.: *het — oog*, Gods oog ; als zn. **Al'ziende**, m., d. i. God.

Al'ziend-oog (R.-K. *een oog in een driehoek en deze in een kring van gouden stralen*), o. gmv. : *het — is het symbool van Gods alwetendheid*.

Alzij'dig (*op allerlei gebied en in allerlei richtingen*), bn. en bw. : *een —e vorming, hij is — ontwikkeld*.

Alzoo' (*aldus, op die wijze*), bw. : *doe ook gij niet —*.

Ama'bile (It. muz. *bevallig, liefelijk, teeder*).

A'madis de Gaule, held uit den beroemden Spaanschen roman van dien naam, het beeld van een vroom en dapper ridder.

Amalgaam', o. —gamen; *of* **Amal'gama** (*verbinding van kwik met een ander metaal* ; fig. *mengelmoes van zaken of personen*), o. —gamen, —'s: *een — van meeningen*.

Amalgama'tie (*het verbinden van metalen met kwik* ; *afscheiden van sommige metalen uit hun ertsen door middel van kwik* fig. *samensmelting, fusie*), v.—s, —tiën. (t = s).

Amalgameeren (van ertsen: *met kwik innerlijk verbinden, met kwik behandelen* ; *vermengen*) : *geamalgameerd tin*.

Amalthe'a, v. myth. nimf, welke Zeus (Jupiter) met geitemelk en honig grootbracht; volgens anderen de geit zelf ; zegsw. *de hoorn van —*, nl. van overvloed, geschenk van Zeus aan de nimfen van Creta ; lees: *tee'-a*.

Aman'del 1 (*steenvruchtdragende boom*), m. —s ; **2** (*steenvrucht, mangel*), v. —s,

—en : er zijn bittere en zoete —en. In het meervoud meestal voorkomende, beteekent —*en* : *twee speekselklieren aan weerszijden van de keel, achter in den mond*; *ontsteking der* —, ziekelijke aandoening ; *opzetting der* —, opzwelling.

Aman'delachtig (*iets hebbende van een amandel*), bn. : *hazelnoten hebben een* —*en smaak*; *de geur v. d. meidoorn is* —.

Aman'delolie (*olie, uit amandelen geperst*), v. gmv.; —**pas** (*deegachtig overblijfsel van amandelen, waaruit de olie is geperst*), o., ook : —p a r s, —p e r s.

Amanuen'sis (*helper, handreiker in een scheik., natuurk. enz. laboratorium*, inz. *bij het onderwijs*), m. —sen of amanuenses.

Amarant' **1** (*purperkleurige herfstbloem*), v. —en : *de kattestaart is een* —; *de* — *is een symbool der onsterfelijkheid*: **2** (*purperkleur*), o.; —**iluweel,** o. gmv. ; —**hout** (*violethout*), o. gmv.

Amaril' (*smergel, bruin of blauw metaalachtig gesteente, meest als slijpsel gebruikt*), v. gmv. : *Indische* —.

Amaryl'lis (plantk. *bolgewas* : *kweekplant met schitterend gekleurde bloemen en breede, glanzend groene blaren*), v. —sen.

Amateur' (*iem., die uit liefhebberij een kunst beoefent* inz. *in de sport* ; tegenstelling van *professional*, d. i. *beroepsrijder, -speler (voetbalspel) enz.*; *dilettant*), m. —s.

Amateur'-photograaf' (*liefhebber in de fotografie*), m. —grafen ; ook, —f o t o g r a a f.

Ama'ti (muz. *viool, zoo genoemd naar zijn vervaardiger*, ± 1575), v. —'s.

Amazo'nen, v. mv. **1** mythologisch vrouwenvolk in Scythië: de —n kwamen Troje te hulp in het tiende jaar van het beleg; verder: **2** A m a z o n e (*strijdbare vrouw*; *dame te paard* ; *damesrijkleed* ; *rivier in Z.-Amerika*), v. (in bet. 1, 2, 3) —n.

Am'bacht (1 *handwerk*; *iems beroep*: 2 *vrije heerlijkheid* ; *district voor de rechtspraak* ; *district v. het dijkwezen* ; *grondgebied*), o. —en: 1 *hij is verzenmaker van zijn* — (M. Hav.); *het timmeren is een* —; zegsw. *'t is met hem twaalf* —*en en dertien ongelukken*, hij zoekt telkens een nieuw middel van bestaan, maar slaagt in niets: 2 *Berg-* —, *Hendrik-Ido-* —; later: **Ambt,** o. als in: *hij woont in het Ambt*, niet in de stad : *Ambt-Delden, Ambt-Vollenhoven*, enz.

Am'bachtsheer (*de bezitter v. e. ambachtsheerlijkheid* ; *de heer, die de rechtspraak uitoefent in een ambacht*), m. —en; —**heerlijkheid** (*gebied of waardigheid v. e. ambachtsheer* ; *adellijk goed*), v. —heden ; —**huis** (*rechthuis*), o. —zen ; —**schout** (*schout van een ambacht of rechtsgebied*), m. —en ; —**vrouw** (*titel van de vrouw of de opvolgende dochter v. d. ambachtsheer*), v. —en, ook, —v r o u w e ; deze woorden zijn alle verouderd.

Am'bachtsman (*vakman, die met handenarbeid den kost verdient*), m. —lieden, —lui; —**onderwijs** (*het onderwijs, in een ambachtsschool aan leerlingen gegeven*), o. gmv. ; —**school** (*inrichting tot opleiding van ambachtslieden*), v. —scholen.

Ambassa'de (Fr. *gezantschap* ; *hoogste diplomatieke vertegenwoordiging* ; *de woning v. d. gezant met de bijgebouwen*), v. —s.

Ambassadeur' (Fr. *gezant* ; *hoogste diplomatieke vertegenwoordiger*), m. —s.

Am'ber (*dierlijke, harsachtige stof, uit zee opgevischt*), m. gmv. : *de* — *is grijsachtig* ; *gele* — *of ambersteen*, barnsteen.

Am'berboom (*boom, uit wiens bast welriekende hars of styrax vloeit*), m. —boomen.

Ambidex'ter (*iem., die zich even makkelijk van beide handen bedient*; fig. *een zeer handig man*), m. —s. (x = ks).

Ambieeren (*streven, dingen naar, staan naar een post of betrekking*).

Ambigu' (*dubbelzinnig*), bn. (g = g).

Ambiguiteit' (*dubbelzinnigheid*), v. —en.

Ambi'orix, gesch. aanvoerder der Eburonen; — bewerkte in 54 v. C. in Gallië een opstand tegen Caesar, doch werd verslagen ; heeft een standbeeld te Tongeren op de markt.

Ambi'tie (*eerzucht, eergierigheid* ; *ijver, lust*): v. gmv.

Ambitieus' (*eerzuchtig* ; *vol werkijver*), bn.; —zer, —st.

Ambitionneeren (*vurig wenschen, eerzuchtig naar iets, b.v. een hoogen post, streven*).

Amblyopie' (*verzwakking van het gezicht*), v. gmv. (y = ie).

Amboi'nahout (*palmhout van Amboina* of *Ambon*), o.: *het* — *is hard, rood of goudgeel.*

Amboneesch' (*van, in, op, uit, als van, uit, op, in. eigen aan, betreffende Amboina*), bn.: *een* — *soldaat.*

Ambro'sia (myth. *godenspijs, ambrozijn*), v. gmv.: zie ook N e c t a r. (s = z).

Ambrozijn' (*ambrosia*), o. gmv.

Ambt (*ambacht* in de bet. v. *heerlijkheid* ; *rechtsgebied v. e. schout of drost*, vero. ; *openbare betrekking, post*), o. —en : *het* — *van schoolopziener, van rechter, van notaris, enz.* ; *dingen naar een* —; *een* — *bekleeden, vervullen*; verg. R e n t a m b t.

Amb'telijk (1 *overeenkomende met de eischen v. e. ambt, door ambtsregelen voorgeschreven* ; 2 *uit kracht v. e. ambt geschiedende*), bn. en bw.: 1 —*e plichten* ; 2 *een* —*e aanschrijving, een* —*e mededeeling.*

Amb'teloos (*geen ambt bekleedend*), bn.: *da Costa leidde een* — *leven, was een* — *burger.*

Amb'tenaar (*iem., die e. ambt of post bekleedt, waartoe hij door het openbaar gezag is benoemd*, inz. *die een hooger ambt bekleedt*), m. —s of —aren: *staatsambtenaren* (doch *spoorweg-beambten*) ; *een rechterlijk* —; *de* — *van het Openbaar Ministerie*, officier v. justitie ; — *v. d. burgerlijken stand*, — belast met het houden van de registers van den burgerlijken stand ; verg. B e a m b t e.

Ambtenares' (*vrouw. ambtenaar*), v. —sen: *een inspectrice, een schoolopzienster is e.* —.

Ambtgenoot'(e) (*collega*) m. —genooten.

Ambt'man (gesch. *ambtenaar, drost, belast met de rechtspraak in een bepaald gebied*; *baljuw*), m. —lieden, —lui. vero.

Ambts'bediening (*vervulling van een ambt*), v. —en ; —**bejag** (*het rusteloos streven naar voordeelige betrekkingen*), ongunstig; *baantjesjagerij*), o. ; —**broeder** (*ambtgenoot*), m. —s ; —**eed** (*eed, dien een ambtenaar aflegt bij het aanvaarden van zijn betrekking*), m. —en ; —**gewaad** (*officieele*

kleedij), o. —gewaden; —**halve** (*krachtens of nopens het ambt*), bw.; —**ijver,** m. gmv.; —**misbruik** (*misbruik van de macht door een ambt verleend*), o. —en; —**penning** (*penning van sommige ambtenaren als teeken van hun ambt of bevoegdheid*), m. —en: *de — der Rijkspolitie*; —**titel,** m. —s; —**wege** (—*halve*: *wegens het ambt*), bw.; —**woning** (*vrije woning*), v. —en.

Ambulan'ce (*verplaatsbaar veldhospitaal, ziekenwagen, veldziekenhuis*), v. —s; —**dienst,** m. gmv.; —**dokter,** m. —s: —**trein,** m. —en; —**wagen,** m. —s.

Ambulant' (*heen en weer trekkend*), bn.: *een — hoofd der school*, zonder eigen klas.

Amech'tig (eig. *buiten adem*; *uitgeput*), bn. en bw.; —er, —st; —**heid,** v. gmv.

A'melaken, o. —s; zie A m m e l a k e n.

A'melkoren (*een soort van weit of spelt*), o. gmv.; —**korenmeel,** o. gmv.: *van het — maakt men stijfsel.*

A'men 1 (Hebr. *zoo zij het, waarlijk*: *slotwoord van liturgische en private gebeden*), tw.; **2** als zn. (*het zij zoo*), o. —s: *een dankbaar —, — besloot de plechtigheid*; zegsw. *ja en — op iets zeggen*, er volmondig mee instemmen; *v. eeuwigheid tot —*, altijd door.

Amendeeren (*wijzigen, verbeteren*; *wijzigingen voorstellen in een wet*): *een wetsartikel —.* (men = men).

Amen'de honora'ble (Fr. *openlijke schuldbekentenis, tevens vraag om vergiffenis*; *erkenning van ongelijk*), v.: — *doen.*

Amendement' (1 *het doen van een voorstel tot wijziging of verbetering in de redactie of den inhoud van eenig wetsartikel*; 2 *de voorgestelde wijziging*), o. —en: 1 *de Tweede Kamer heeft volgens art.* 112 *der Grondwet het recht van —*; 2 *het — Talma werd verworpen.* (men = men).

Americanis'me (*eigenaardig Amerikaansche zegswijze*), o. gmv.

Amerij' (*korte poos*, eig. *zooveel tijd als noodig is om een Ave Marije te bidden*), v.; —**tje,** o.: *in een —tje*, binnen een korte poos.

Ame'rika (aardr. *werelddeel op het W. halfrond*), o.: — heet ook de Nieuwe Wereld, het is zonder Groenland en den Poolarchipel 3,8 maal zoo groot als Europa en telt bijna 180 millioen bewoners.

Amerikaan' (*bewoner van Amerika*; *Amerikaansch effect*), m. —kanen; —**sche** (*vrouw uit, in Amerika*) v. —n.

Amerikaansch' (*uit, in, van*; *als uit, in, van*; *eigen aan*; *van*; *betrekking hebbende op Amerika*), bn.: —*e tarwe*; —*e toestanden*; *de —e sterrenvlag*, de vlag der Vereenigde Staten van N.-Amerika, met strepen en sterren.

A'mersfoorder of **A'mersfoorter** (*inlandsche tabak, in de omstreken v. Amersfoort verbouwd, goedkoope tabaksoort*), v. gmv.

Amethist' (*een violetkleurig of zachtpaars half-edelgesteente*), m. —en, als stofnaam, o.: *de — is het zinnebeeld der boetvaardigheid.*

Ametropie' (*bijziend- of verziendheid*), v. gmv.

Ameublement' (*volledig stel meubels, voor een huis, een vertrek, eet- of slaapzaal*), o. —en.

Am'fioen (O.-I. *heulsap, opium*), o. gmv.; —**kit** (*opiumkit of —kot*, zie ald.), v. —ten; —**pijp,** v. —en; —**schuiven** (*het rooken uit een amfioenpijp*); —**schuiver,** m. —s; z. ook O p i u m.

Ami' (Fr. *vriend*; *naam v. e. hond*), m. gmv.; vr. A m i e.

Amiant' (*wit steen- of bergvlas, draad- of vezelsteen, welke zich laat spinnen en door vuur niet verteert, asbest*), o. gmv.

Amicaal' (*vriendschappelijk*), bn. en bw.

Amicaliteit' (*vriendschappelijkheid*), v. —en.

Ami'ce (Lat. *vocatief van amicus*: *vriend*), m. —s; als aanspreking: *waarde vriend*, ook opschrift boven een brief; *een — van me*, goede kennis; lees: *amie'se.*

Amici'tia (Lat. *vriendschap*), v.: *lid worden van —*, sociëteit van dien naam; lees: —*siet'sia.*

Amict' (R.-K. *deel van het misgewaad*: *schouderdoek*), m. —en; ook, *Amikt.*

Amiraal' (*admiraal*), m. —ralen. vero.

Amiran'te (Sp. *admiraal*), m. —s.

Am'melaken, a'melaken (*tafellaken, laken om er het vaatwerk op te zetten*), o. —s. vero.

Ammo'nia (scheik. *sterk riekend uit waterstof en stikstof bestaand gas*), v. gmv.

Ammoniak' (*vloeibare ammonia*; *geest van salmoniak of salmiak, vlugzout*), m. gmv.

Ammoniet', m. —en; zie A m m o n s h o o r n.

Ammo'niumsulfaat (*kunstmeststof*), o.

Am'monshoorn (*versteende schelp in den vorm van een ramshoorn*), m. —en; ook: A m m o n i e t.

Ammuni'tie (*schietvoorraad*; *krijgsbehoeften, vooral ontplofbare stoffen*), v.; ook M u n i t i e; —**wagen,** m. —s, zie C a i s s o n.

Amnesie' (*verlies, zwakte van het geheugen*), v. gmv. (s = z).

Amnestie' (*algemeene kwijtschelding van straf voor misdrijven voor een bepaalde categorie v. personen*, inz. *voor politieke misdrijven*), v. —ën: — *verleenen*, begenadigen; **amnestieeren** (*kwijtschelding van straf verleenen, begenadigen*).

Amoe'be (*slijmdiertje, eencellig microscopisch diertje*), o. en v. —n.

A'mok (O.-I. *toestand van woede of razernij meestal het gevolg van opiumschuiven*), o. gmv.: — *maken*, als een razende rondloopen en iedereen, dien men ontmoet, dooden; — *slaan*, d. i. een sein geven, 'twelk de bewoners of de personen, die op weg zijn, waarschuwt; —**maker,** m. —s; —**roeper,** m. —s; —**signaal** (*waarschuwend teeken*), o. —signalen.

Amoom' (O.-I. *specerijachtige plant*), v. amomen: *een wasem* (*geur*) *van amomen* (Bild.).

A'mor, myth. zoontje van Venus: god der liefde, gewapend met boog en pijl; ook: C u p i d o.

Amoro'so (It. muz. *liefelijk, teeder*), bw.

Amorph' (nat. *vormloos*; *niet uit kristallen opgebouwd*), bn. (ph = f).

Amortisa'tie (*gerechtelijk ongeldig verklaring v. e. verloren of in 't ongereede geraakt schuldbewijs*; *het overlaten v. e. stuk land aan een gemeente*; *het overgaan van een onroerend goed in de doode hand*; *delging van de schulden van een staat, gemeente,*

maatschappij door jaarlijksche afbetaling), zie A n n u ï t e i t), v. —tiën en —ties.
Amortiseeren (*ongeldig verklaren ; aan de doode hand verkoopen ; uitdelgen door aflossing*). (s = z).
Amo'tie (*verwijdering ; ontzetting uit een ambt ; afbraak, slooping*), v. gmv.: *tot — verkoopen*, wegruiming.
Amouret'te (Fr. *minnarijtje*), v. —s.
Amoveeren (*ontzetten uit een ambt; sloopen*).
Am'pas (Mal. *afval van uitgeperst suikerriet, brandstof*), v. gmv.
Am'pel (*omstandig, breedvoerig*), bn. en bw.: *na —e bespreking : iets — omschrijven.*
Am'per 1 (*ternauwernood*), bw.: *hij is — den kinderschoenen ontwassen* ; **2** (*zuur, wrang*), bn. en bw.: *onrijpe vruchten zijn — van smaak ; gij moet niet — zien*, zuurkijken.
Ampè're (*eenheid van maat bij electrische stroomsterkte*), v. —s: zoo geheeten naar den Fr. natuurkundige A. M. Ampère, 1776—1836.
Amphibie', v. amphibieën ; men noemde —bieën tweeslachtige gewervelde dieren, die op het land en in het water leven ; fig. persoon, die vleesch noch visch is.
Amphi'brachys (metriek. *drielettergrepige versvoet, met de betoonde in 't midden*), m. —bra'chen, b.v. *Hera'demt, hera'demt, geteis'terde streken* (Bog.) ; *Geen ne'velig duis'ter bedekt' meer het veld* (Staring) ; zie T r i p p e l m a a t ; —**bra'chisch**, bn.: —*e verzen*.
Amphi'on, myth. fabelachtige koning van Thebe, beroemd lierspeler ; bij overdracht beroemde toonkunstenaar.
Amphithea'ter (bij de Ouden: *rond of ovaalvormig theater met oploopende zitplaatsen* ; in onze schouwburgen enz. : *naam van een der lagere rangen*), o. —s ; zie ook: C o l i s e u m of C o l o s s e u m, S t a l l e s, P a r k e t, P a r t e r r e, enz.
Amphithea'tersgewijze (*in een halfrond schuin oploopend*), bw.: *Genua is — gebouwd.*
Amphitri'te, v. myth. gemalin v. Poseidon.
Amphi'tryon (fig. *gulle, vroolijke gastheer*), m. —s.
Am'phora (*Romeinsche en Grieksche vaas of kruik met nauwen hals en twee oren*), v. —'s.
Amplet' (*kegelvormig medicijnfleschje*), v. —ten. vero.: *Keesje moest een — wegbrengen* (C. O.).
Amplia'tie (*aanvulling ; duplicaat v. e. rekening enz. ; verschuiving, verdaging van een rechtszaak*), v. —tiën, —s.
Amplifica'tie (*uitbreiding, verdere uiteenzetting ; vergrooting*), v. —s, — tiën.
Amplis'simus (*Hoogaanzienlijk, Hoogedel*), bn.
Amplitu'do (*slingerwijdte, grootte van den hoek, dien een slinger bij elke slingering beschrijft ; afstand tusschen op- en ondergangspunt van een hemellichaam ; morgen-, avond-wijdte*), o. gmv.
Am'pon (Mal. *vergiffenis*), v.: — *vragen*, genade vragen : ook, A m'p o e n.
Amputa'tie (heelk. *afzetting v. e. lichaamsdeel*, b.v. *van een arm*), v. —s, —tiën.
Amputeeren (*een lidmaat afzetten*).
Am'stel (*rivier, waaraan Amsterdam ligt*), m.
Am'stelland (aardr. *oude benaming der streek met A'dam en het land ten Z. v. die stad*), o.
Am'stellander (*bewoner v. Amstelland*), m. —s.
Amsterdam' (aardr. *hoofdplaats van het koninkrijk der Nederlanden*), o. gmv.: — is de eerste koopstad des rijks en telt meer dan een half millioen inwoners.
Amsterdamsch peil' (*de waterhoogte bij vloed, van het IJ*), o. gmv. ; zie **A. P.**
Amulet' (Arab. *talisman* : *tooverkrachtig voorwerp, als voorbehoedmiddel tegen tooverij, ongeluk of ziekten enz.*), v. —ten.
Amusant' (*vermakelijk, onderhoudend*), bn. en bw.: *een — geval* ; — *vertellen.*
Amuseeren (*aangenaam bezighouden, vermaken, verlustigen*) : *zich —.* (s = z).
Amusement' (*ontspanning, vermaak; gelegenheid tot vermaak*), o. —en.
Amusie' (*verlies v. h. muzikaal geheugen ; het geen muzikaal gevoel hebben*), v. gmv.
Amy'lum (*zetmeel*), o. gmv.
Anaal' (*van den anus*), bn.: *de —ale opening.*
Anabaptis'me (*leer der wederdoopers der 16e eeuw* b.v. *in Munster onder Jan v. Leiden*, 1535), o. gmv.
Anabaptist' (*wederdooper*), m. en v. —en.
Ana'basis, v., d.i. tocht v. de kust naar het binnenland : de — is een beroemd Gr. historisch werk van Xenophon (zie ald.) en behandelt den tocht van Cyrus den Jongeren tegen Artaxerxes van Perzië, den slag bij Cunaxa (401 v. C.), waarin Cyrus sneuvelde en den terugtocht der Gr. hulptroepen (401—399 v. C.), welken tocht Xenophon zelf leidde.
Anachoreet' (*kluizenaar*), m. —reten.
Anachronis'me (*fout tegen de tijdrekening ; iets, dat niet meer thuis hoort of past in de omstandigheden van het tegenwoordige*), o. —nismen.
Ana'creon, m. beroemde Gr. lierdichter, ± 540 v. C. ; —**creon'tisch,** bn.: —*e liedjes*, deze zijn alle onecht.
Anaesthesie' (*gevoelloosheid ; verdooving van het gevoel van pijn*), v. gmv. ; lees : *anesteezie'.*
Anaemie' (*bloedarmoede*), v. gmv. (ae = ee).
Anagram' (*letterkeer, wisselwoord, een woord dat door achterwaarts lezen of letterverplaatsing een andere beteekenis heeft*), b.v. *neger* en *regen, Eva* en *Ave, Tesselschaede* en *Sachte Sedcles*), o. —men.
Analec'ta (*bloemlezing uit een of meer schrijvers* ; verder : *nalezing, gemengde opstellen*), o. mv.; ook A n a l e c t e n.
Analogie' (*overeenkomst, overeenstemming, aanpassing*), v. —ën : *de werking der — in de taal* : *bruidskleed, vrouwspersoon zijn bij wijze van — gevormd*, verg. *bruigomspijp, mansperson.* (g = g).
Analoog' (*overeenstemmend, gelijkvormig*), bn.: *een — geval*, ook A n a l o g i s c h.
Analphabe'tus, —beet' (*iemand, die het alphabet niet kent*, d.i. *die niet kan lezen of schrijven*), m. —beten. (be = bee).
Analy'se, ana'lysis (*ontleding, ontbinding; oplossing*), v. —lysen.
Analyseeren (*ontleden, oplossen*). (s = z).
Analyst'(e), a n a l i s t(e) (*scheikundige der practijk, ambtenaar aan een proefstation enz.*), m. en v. analysten, —listen.
Analy'tisch (*op analyse berustend, ontledend*)

bn.; —*e meetkunde*, deze geeft lijnen door algebraïsche formules weer; *een — verslag*, kort verslag inz. van de Handelingen in de Tweede Kamer.

Ananas' (*een uit Zuid-Amerika afkomstige plant*; *de geurige vrucht van deze plant*), v. —sen: *de — wordt ook in Z.-Europa aangekweekt.*

Anapaest' (metriek. *drielettergrepige versvoet, met de betoonde achteraan*), m. —en, b.v. *Kán hét zijn | dát dé lier | díe sínds | lang | níet méer ruisch | te, enz.* (Da Costa); (ae = e), ook Anapest'.

Anapaes'tisch, —pes'tisch, bn.: —*e verzen*; zie Anapaest.

Ana'phora, —phoor' (*stijlfiguur, die bestaat in herhaling van hetzelfde woord aan 't begin van op elkaar volgende zinnen of verzen*), v. —'s, —phoren.

Anarchie' (*regeeringloosheid of wetteloosheid*; *schromelijke wanorde*), v. gmv.

Anarchis'me (*leer van de onbegrensde zelfstandigheid van het individu, het niet erkennen en het willen omverwerpen van elk staatsgezag om daardoor tot anarchie d.i. regeeringloosheid te komen*; *leer van een volkomen communisme* inz. *verkondigd door den Rus Bakunine* 1814—1876; *bolsjewisme*), o. zie: Communisme en Socialisme.

Anarchist' (*voorstander van het anarchisme*; *woelgeest, onruststoker*), m. —en.

Anarchis'tisch (*van, door, betreffende anarchisten*), bn.: *een — blad*; *—e misdaden*, bedreven door anarchisten; *—e volksmenners.*

Ana'thema 1 (Gr. *vervloekt*; *in den banvloek der kerk*), bn.; **2** zn. o.: *het —*, de vervloeking, banvloek, kerkban. meerv. —'s.

Anato'lië (aardr. *Klein-Azie*), o.

Anatomie' (*ontleedkunde*), v. gmv.

Anato'misch (*ontleedkundig*), bn.: *een — kabinet, een — preparaat, een — laboratorium.*

Anatomiseeren (*ontleden* inz. *een lijk*).

Anatomist', anatoom' (*ontleedkundige*), m. —tomisten, —tomen.

Anch'io sono pitto're ! (It. *Ook ik ben schilder*): uitroep, toegedicht aan Correggio (1494—1534) bij het beschouwen van een schilderij van Rafaël te Bologna, de H. Cecilia voorstellende.

Anchi'ses, m. vader van Aeneas.

Anciënniteit' (Fr. *voorrang naar dienstouderdom of dienstjaren*), v. gmv.: *naar —.*

Ancien regi'me (Fr. gesch. *de staatsvorm, die vóór een revolutie bestond* inz. *de staatsvorm vóór de revolutie van 1789 in Frankrijk*), o. gmv.

Andalu'siër (*iem. uit Z.-Spanje*), m. —s; ook Spaansch paard, Spaansche wijn uit Andalusië. (s = z).

Andalu'sisch, bn.: *—e paarden, —e stieren*, nl. uit Andalusië, gewest in Z.-Spanje.

Andan'te 1 (It. muz. *gematigd, langzaam*), bw.; **2** z.n (*een deel eener muzikale compositie in deze maat te spelen*), o. —s: *een — van Mozart.*

Andanti'no (It. muz. *iets langzamer nog dan andante*).

An'der (*tweede, volgende*), **1** telw.: *e. — maal om den —en dag, om den —*, beurtelings; *ten andere*, tweede; zie ook: Anderdaagsch; **2** bn.: *hij heeft een —en knecht*, niet meer denzelfden; *de —e zijde van het Kanaal*, overzijde; *de —e zijde van het graf*, het leven hiernamaals; *een leven van de —e wereld*, een helsch spektakel; *iem. naar de —e wereld zenden of helpen*, hem dooden; *hij werd een — man*, verschillend van vroeger; *dat is —e kost*, betere; evenzoo: *—e thee, tabak*; **3** onbep. voornw.: *de een zegt dit en de — dat*; *de, het een en de, het —.*

An'derdaagsch (*om den anderen dag komend*), bn.: *de —e koorts*, zie Derdendaagsch.

An'derdeels (*wat betreft het andere of tweede deel*), bw.: *eensdeels hebt gij gelijk, — zijt ge in 't ongelijk*, ten andere.

An'derhalf (*een en een half*), telw.: *— uur, —halve gulden*, d.i. de tweede half; *—pond.*

An'dermaal (*voor den tweeden keer*), bw.

An'derman (vooral in den genitief *ander-, mans*), vnw.: *het is goed riemen snijden uit —s leer*; zie Riem.

An'ders (*op een andere wijze*), bw.: *iets — aanpakken*; *ik kom in dat koffiehuis niet meer zooveel als —*, voorheen, vroeger; *hij is — zoo welwillend*, in andere omstandigheden, gewoonlijk.

Andersden'kend 1 (*van andere denkwijze vooral op 't gebied der kerkleer*), bn.; **2 —e** (*iem. v. e. andere gezindte*), m. en v. —n: *alles te vermijden, wat aanstoot kan geven aan —n.*

An'dersgezind 1 (*van andere meening* inz. *godsdienstige of politieke*), bn.; **2** zn. **—e,** m. en v. —n.

An'dersom (*in andere(n) of tegengestelde(n) stand, meening, opvatting, richting*), bw.: *draai den sleutel eens —, ga — staan*; fig. *het is juist —.*

An'derszins (*anders, in een ander geval, op andere manier of wijze*), bw.

An'derwerf, bw.; zie Andermaal.

Andij'vie (*cichoreiplant, moesgroente*), v. gmv.; spreekt. andie'vie; *—sla*, v. gmv.

An'doren, an'doorn (*lipbloemplant*), m. —s.: *de witte — heet ook malrove.*

Andre'asorde (*Schotsche orde, door Jacobus V in* 1540 *ingesteld*), v.: *de — heet ook de orde van de Distel of van St.-Andries.*

Androï'de (*mechaniek menschenbeeld, beweegbare ledepop*), v. —n.

Andro'mache, gemalin v. d. Trojaanschen held Hector; lees: *—machee.*

Androphaag' (*menscheneter*), m. —phagen, (ph = f); zie ook: Anthropophaag.

Anekdo'te (*kort, grappig verhaal; teekenend voorval uit iems particulier leven*), v. —n en —s: *een vermakelijke —*; zie Mop.

Anemie', v., zie Anaemie.

Ane'misch (geneesk. *lijdende aan anemie*), bn.: *een — gestel*; ook: Anaemisch.

Anemographie' (*beschrijving van de verschillende winden, d. aard er van*), v. gmv.

Anemologie' (*leer v. h. ontstaan, de richting enz. v. d. wind; windkunde*), v. (g = g).

Anemome'ter (*meter van de kracht en de snelheid v. d. wind; windmeter*), m. —s.

Anemoon' (*ranonkelachtige bloem*), v. —mo-

nen: *de bosch*—, *de weide*—, bloeien in April en Mei.

Aneroï'de-barometer (*barometer zonder kwik : toestel tot het meten van den luchtdruk, die op de wanden van een luchtledige trommel inwerkt*), m. —-barometers.

Angarie' (*het recht om op neutrale schepen beslag te leggen en voor den staat te laden*), v. gmv.

An'gel (*haak of hoek met weerhaakjes, om visch te vangen ; steekwapen met weerhaak van bijen, wespen, schorpioenen enz.*), m. —s : fig. *de — van den nijd, v. h. berouw* ; zegsw. *iemand aan zijn — krijgen*, iemand door een lokaas in zijn macht krijgen.

Ange'lica (*schermbloemige boschplant*), v. —'s; de wortel van sommige soorten wordt als artsenij gebruikt, de geconfijte stengel der — dient als garneering van taarten. (g = g).

An'gelus (eig. *bode, engel* ; R.-K. *groetenis van den Engel aan Maria, het drieledig gebed, dat 's morgens, 's middags en 's avonds bij het kleppen van het Angelus-klokje wordt gebeden ; klokje, dat den tijd van het Angelus-bidden klept*), o. soms m.; —**klokje,** o. —s ; —**torentje,** o. —s, zie Juffertje en Dakruiter. (g = g).

Ang'goer of **An'goer** (O.-I. *wijn*), m. gmv.; —**poef** (*champagne*), m. gmv.

Angi'na (*keelziekte, ontsteking van de amandelen en slijmvliezen*), v. gmv. (g = g).

Ang'kloeng, v. —s ; zie Ankloeng.

Anglai'se (*Engelsche vrouw, Engelsch meisje*; ook *Engelsche dans*), v. —s. (ai = è).

Anglicaan' (*lid der Anglicaansche kerk in Engeland*), m. en v. —canen; ook, —**kaan.**

Anglicaan'sche kerk (*de Eng. staatskerk, de Hooge of Bisschoppelijke kerk*), v.; zie Anglicanisme.

Anglicanis'me (*officieele eeredienst in Engeland, dagteekenende van* 1534, ingesteld door Hendrik VIII, 1509-'47), o. gmv.

Anglicis'me (*eigenaardig Engelsche zegswijze ; woord of uitdrukking, naar het Engelsche taaleigen gevormd of uit het Engelsch overgenomen*), o. —n.

Anglomaan' (*naäper, prijzer, aanbidder van al, wat Engelsch is of uit Engeland komt*), m. en v. —manen.

Anglomanie' (*naäperij of blinde ingenomenheid van en met al, wat Engelsch is*), v. gmv.

Anglophobie' (*dwaze afkeer van alles, wat Engelsch is*), v. gmv.

Ango'rageit (*geit uit Angora, Klein-Azië; wolgeit*), v. —geiten: *de — heeft lang, zijdeachtig haar en schroefvormige horens* ; —**kat** (*kattensoort,* oorspr. *uit Klein-Azië*), v. —ten : *de — heeft lang, zijdeachtig haar.*

Angst (verwant met *eng*: *gevoel van benauwdheid, vrees ; beklemdheid*), m. —en: *de — des doods ; — doorstaan, uitstaan ; de — bekruipt hem,* d.i. maakt zich gaandeweg van hem meester.

Ang'stig (*met angst vervuld ; angst uitdrukkend*), bn. en bw.; —er, —st: —*e blikken, een — gegil, een — zwijgen; zij keek haren man — aan.*

Angstval'lig (1 *angstig gestemd, vreesachtig*; 2 *pijnlijk nauwgezet*), bn. en bw.; —er, — st.: 1 *een — kind* ; 2 — *vermeed hij, wat aanstoot kon geven.*

Angulair' (*met hoeken, hoekig*), bn.: *het — systeem bij vestingbouwkunde.* (g = g).

A'ni-a'ni (O.-I. *sikkelvormig mesje, rijstmesje, waarmede op Java de padie op de sawah halm voor halm wordt afgesneden*), v. —'s.

Anijs' (*schermbloemige plant met zaadjes v. een specerijachtigen smaak*), m. gmv.; —**likeur,** v. gmv.; —**melk** (*zoete melk, waarin anijszaad is gekookt*), v. gmv.; —**olie,** v. —oliën; —**water** (*brandewijn, getrokken op anijszaad*), o. gmv.; —**zaad** (*de vrucht van de anijsplant*), o. —zaden; in de volkstaal: Annijs': *een glaasje —*, likeur, zie Anisette.

Anili'ne (*een uit steenkolenteer verkregen grondstof voor de kleurstof-industrie*), v. gmv.: *de linieerder trekt ter drukkerij de roode lijnen in registers enz. met —.*

Anima'lisch, animaal' (*dierlijk*), bn.: — *voedsel,* b.v. vleesch; verg. Plantaardig. (i = ie).

Anima'to (It. muz. *bezield, levendig*), bw.

Animeeren (*aansporen, opwekken, aanmoedigen*).

Animis'me (*geestenvereering bij sommige natuurvolken: het toekennen van een ziel aan alle dingen, bewerktuigd of niet*), o. gmv.

A'nimo (It. *opgewekte geest of stemming ; moed* ; handel : *kooplust, vraag*), v. en o. gmv.

Animositeit' (*verbittering ; vijandigheid ; prikkelbare stemming*), v. gmv. (s = z).

Animo'so (It. muz. *bezield, levendig*), bw.

Aniset'te (*anijslikeur, brandewijn op anijs getrokken*), v. gmv. (s = z).

Anjelier' (*sierbloem onzer tuinen, nagelbloem uit Italië, N.-Afrika enz. afkomstig*), v. —en : *de Chineesche —, de kleine — enz.*

An'jer (*anjelier, giroffel*), v. —s.

I. An'ker (*wijnmaat v.* ± 38 *L.,* 45 *flesschen* ; vischhand. *een ton v.* 50 *KG.*), o. -s.

II. An'ker (*zwaar ijzeren werktuig, dienende om in zee, rivier, geworpen, een schip aan vast te leggen*), o. —s : *het schip verloor een — bij den laatsten storm*; het — is het zinnebeeld der marine, der hoop; fig. in verschillende zegsw. : *ergens zijn — gooien, werpen,* er zijn intrek nemen, om er korteren of langeren tijd te verwijlen ; *hij ligt voor zijn laatste —,* het is slecht met hem gesteld ; *zijn — lichten,* heengaan, zich verwijderen; *zijn — kappen,* zich overhaast uit de voeten maken; in technische wetenschappen, waterbouwkunde, boekdrukkunst enz. ontwikkelt — verschillende andere beteekenissen, b.v. —: *een onderdeel van bepaalde uurwerken* (ankerhorloge); *deel v. e. magneto-electrische machine; ijzeren houvast of klauw* (een balk met —s bevestigen) ; —**arm** (*een der beide boogvormige armen van een anker*), m. —en ; —**boei** (*boei, die de plaats van het uitgeworpen anker aanwijst*), v. —en, zie Joon.

An'keren (1 *het anker laten vallen* ; 2 *voor anker liggen*), ankerde, heeft, is geankerd : 1 *het schip voer de haven binnen en ankerde naast een torpedoboot*; 2 *wij ankerden reeds een week bij het lichtschip.*

An'kergrond (*grond of bodem, waar men ankert*), m. —en ; —**ketting** (*ketting, waaraan het anker hangt*), m. —en; —**kuil** (*groot zakvormig vischnet*), m. —en; —**tros** (*ankerketting*), m. —sen.

An'kloeng (Java. *muziekinstrument: roosterachtig toestel van bamboezen kokertjes in opklimmende lengte*), v. —s; ook Angkloeng.

An'na (*meisjes- en vrouwennaam*), v. —'s, *Annaatje*; *St.-Anna*, de echtgenoote van Joachim en moeder van Maria: de grootmoeder van Jezus; de patrones der gehuwde vrouwen; zegsw. *zij zit al in St.-Anna's schapraai*, zij is al een bedaagde juffer en zal niet meer trouwen; *daar loopt wat van St.-Anna onder*, daar is een steekje aan los, de zaak is niet in orde.

Anna'len (*jaarboeken, een naar volgorde der jaren geschreven geschiedenis van het in een staat enz. gebeurde; geschiedboeken*), v. mv.: — waren in Rome de aanteekeningen van de hoofdgebeurtenissen van het afgeloopen jaar, die door den hoogepriester (pontifex maximus) werden gehouden; thans ook: jaarboeken van een vereeniging, van een missie of zending, enz.

Anneli'den (dierk. *ringwormen*), v. mv.

Annex' (*aangehecht, bijbehoorend bij iets, dat als hoofdzaak wordt voorgesteld*), bn.

Anne'xa (Lat. *aanhangsels, bijlagen*), o. mv.: *cum annexis*, met het bijbehoorende.

Annexa'tie (*inlijving, gewelddadige toeëigening van landstreken, provinciën, enz.; het ingelijfde*), v. —s, —tiën: *de — van den Elzas* (1871); *de — vaa Holland* (1810).

Annexeeren (*aanhangen, bijvoegen* inz. *inlijven van een gebied*).

Annexionist' (*persoon, die wil annexeeren*), m. —en; **Annexis'me,** o. gmv.; **—is'tisch,** bn. en bw.

Annihileeren (*voor nietig verklaren, vernietigen, te niet doen*); zie Nihil.

Anniversa'rium (*verjaardag*), o. —riën.

An'no, A° (*in het jaar, ten jare*); *— currente*, zie **A. C.**; *— Domini*, zie **A. D.**; *— mundi*, zie **A. M.**; *— passato*, zie **A. P.**

Annon'ce (*aankondiging, advertentie*), v. -s.

Annonceeren (*aankondigen, berichten, aanzeggen, bekendmaken, adverteeren*). (c = s).

Annota'tie (*verkl. aanteekening*), v. -s, -tiën.

Annoteeren (*aanteekeningen maken; van verklarende aanteekeningen voorzien*).

Annueel' (*wat een jaar duurt, wat jaarlijks terugkeert, jaarlijksch*), bn.

Annua'rium (*jaarboek*), o. —ria, —riums.

Annuïteit' (*jaarlijksche aflossingssom van een schuld*, d.i. *behalve den interest betaalt men een deel v. h. kapitaal terug*), v. —en.

Annuleeren (*opheffen, ongeldig verklaren*).

Annuncia'ta-orde (*de hoogste ridderorde in Italië, in* 1162 *gesticht*), v.: de — werd in 1724 tot de hoogste orde verheven. (c = ts).

An'nus (Lat. *jaar*), m. anni; *— gra'tiae*, het dienstjaar, dat door de ringbroeders wordt waargenomen ten bate eener predikantsweduwe, genadejaar, d. i. het jaar na het overlijden. (ae = ee).

Ano'de (*positieve electrode*), v. —n,

Anomaal' (*afwijkend, onregelmatig*), bn.

Anomalie' (*onregelmatigheid, afwijking van den regel*), v. —lieën.

Anoniem' (*ongeteekend, naamloos*), bn.: *een — artikel, een — schrijven.*

Anonimiteit' (*het anoniem-zijn*), v. gmv.

Ano'nymus (*een ongenoemde*), m. —nymi.

Ano'pheles (*malariamug, besmetting overbrengende steekmug*), v. —sen.

An'organisch (*onbewerktuigd, onbezield, niet tot het dieren- of plantenrijk behoorende*), bn.: *—e stoffen de —e scheikunde.*

Ansjo'vis (*klein vischje van de familie der haringen en sardijnen*), v. —sen: *de — der Zuiderzee, Bergsche —*; **—vangst,** v. gmv.

Antagonis'me (*tegenwerking, bestrijding; strijd tusschen twee tegengestelde meeningen, leeringen, enz.*), o. gmv.

Antagonist' (*tegenstander, tegenwerker*), m. of v. —en: in de ontleedk. een spier, wier werking die van een andere opheft: *buig- en strekspieren zijn elkaars —en.*

Antarc'tisch (*nabij de Zuidpool gelegen of voorkomend*), bn.: *de —e zeeën*, de Zuidpoolzeeën; zie Arctisch.

An'te 1 (Lat. *voor*), vz.: *—meridiem*, voor d. middag; **2** (*hoek- of wandpilaster*), v. —n.

Antecedeeren (*voorafgaan, den voorrang hebben*).

Antecedent' (*voorafgegane zaak, vroeger gebeurd feit*), o. —en: *iemands —en*, feiten uit iemands vroeger leven; spraakk. het woord, de zin, waarop het betr. voornw. terugwijst; in: *de jongen, die daar gaat*, is *jongen* het —; *een — (stellen)*, een geval (doen ontstaan), waarop anderen zich later beroepen kunnen.

Antedateeren, meestal **antidateeren** (*een vroegere dagteekening dan de werkelijke geven aan een akte, wissel, geschrift, enz.*).

Antediluviaal', —diluviaansch' (*van vóór den zondvloed*), bn.: *—ale geraamten*, b.v. *van den mammoet*; fig. doodouderwetsch.

Antediluvia'nen (*menschen of dieren van vóór den zondvloed*), m. mv.

Anten'ne (Fr. eig. *spriet, voelhoren; opvang- en zenddraad (stang) voor geluidsgolven bij de draadlooze telegrafie*), v. —s.

Anthologie' (*bloemlezing*), v. —ën. (g = g).

Anthraciet' (*magere steenkolensoort met* 92 % *koolstofgehalte*), o. gmv.: *— verbrandt zonder stank of rook en met weinig asch; de mijnen van Kerkrade leveren —.*

Anthropologie' (*natuurkennis of leer van den mensch, van de menschenrassen; menschkunde*), v. gmv. (g = g).

Anthropoloog' (*beoefenaar der anthropologie, kenner der rassen enz.*) m., —logen.

Anthropometrie' (*het bepalen van een aantal afmetingen van het menschelijk lichaam of deelen ervan, voor rassenstudie en criminalogie*), v. gmv.: *het stelsel van — door Bertillon bestaat in schedelmetingen bij misdadigers*, zie Bertillonnage.

Anthropome'trisch (*wat met de anthropometrie in verband staat*), bn.: *de —e methode ter onderscheiding van individuen.*

Anthropomorph' 1 (*menschvormig, in den vorm v. e. mensch*), bn.: *e apen*, boschapen, menschapen; **2 —morphe** (*menschvormige hoofdletter*), v. —n.: de — uit de handschriften van de 8e—12e eeuw. (ph = f).

Anthropomorphis'me (*de voorstelling van een goddelijk wezen als mensch; vermenschelijking; het toeschrijven van menschelijke eigenschappen aan God; de leer, die het menschelijke tot maat van alle dingen maakt*), o. gmv.

Anthropophaag' (*menscheneter, kannibaal*), m. en v. —phagen. (ph = f).

Anthropophagie' (*het menschen-eten*), v. gmv.: *de — uitroeien.* (g = g).

Anthropophobie' (*menschenvrees*), v. gmv.
An'ti (Gr. *tegen, tegenover*), bw.; veel in samenstellingen: *Anti-duurte-comité, Anti-oorlog-Raad, Anti-trekhonden-bond.*
Anticham'bre (Fr. *voorvertrek, wachtkamer bij een minister enz.*), v. —s: — *houden*; zie Antichambreeren.
Antichambreeren (*wachten, tot men toegelaten wordt*): *iemand laten —.*
An'tichrist (cig. *tegenchristus*: *de Christusvijand, de bestrijder van het Christendom*), m. gmv.; lees: *an'tikrist.*
Anticipa'tie (*vooruitneming*; *het vooruitloopen op iets*; *het vooruit beschikken over iets*; *het vooruit betalen*; *datgene wat vooruit beschikt, betaald enz. is*), v. —s, — tiën: *bij — betalen*, vooruitbetalen, d. i. vóór den vervaltijd; *bij — innen*, bij voorschot; rechtst. het recht van den verweerder tot verkorting van den termijn van dagvaarding.
Anticipeeren (*vooruitnemen of -beschikken*, b.v. *van zijn jaarwedde*; *vooruitloopen op*).
An'ticonstitutioneel (*strijdig met de grondwet*; *tegen de gevestigde staatsregeling*), bn.
An'ticritiek (*wederlegging van een boek- of kunstbeoordeeling*), v. —critieken.
Antidateeren; zie Antedateeren.
Anti'dotum (*tegengift, middel tegen gift*), o. —dota.
Antiek' **1** (*oud; ouderwetsch; volgens den smaak of den trant van oude dagen* inz. *van de Gr. en Rom. oudheid*), bn. en bw.; —er, —st: *—e meubelen, een —e kast*; *een — gemeubileerde kamer*; *de —e kunst*; **2** **—en** (*kunstwerken of kunstenaars der classieke oudheid*), o. mv.
Anti'gone, v. myth. dochter van Oedipus, koning van Thebe, en Jocaste; toen Oedipus als balling, blind rondzwierf, deelde zij zijn lot; later begroef zij ondanks het streng verbod haar gesneuvelden broeder en werd daarom levend begraven; drama van Sophocles; lees: *—nee.*
Antil'len (aardr. *de in Midden-Amerika in een boog rondom de Caraïbische Zee gelegen eilanden*), v. mv.: de — heeten ook wel West-Indië; men verdeelt de — in Groote — (Cuba, Jamaïca, Haïti en Portorico) en Kleine —; zie ook: Eilanden boven en onder den Wind, en: Ned. West-Indië.
Antilo'pe (*geitachtig hert, gazel*), v. —n: *de —n leven troepsgewijze.*
Anti-lucht'vaartgeschut (mil. *geschut, op bijzondere wijze geconstrueerd tot afweering van luchtschepen en vliegtuigen*), o. gmv.
Antimakas'sar (*kleedje, dat over de rugleuning van canapé of stoel wordt gehangen*), m. —s; zie Macassarolie; ook *Antimacas'sar.*
Antimo'nium (*een zilverwit halfmetaal of metalloïde*; *spiesglans, spiesglas*), o. gmv.: het SG. van — is pl.m. 7, smeltpunt is 443° C; het — komt meestal in zwavelverbinding voor; **—erts** (*erts, bestaande uit* 72 % *— en* 28 % *zwavel*), o. —en: — wordt op vele plaatsen in Spanje, Duitschland en Frankrijk gevonden.
An'tinationaal (*strijdig met de belangen of met den geest der natie*), bn. en bw.
Antinomie' (*strijdigheid tusschen twee artikelen eener wet of twee wetten*), v. —mieën.
Antipathie' (*gevoel van afkeer* inz. *onberedeneerd*; *tegeningenomenheid, tegenzin*), v. —ën; lees: *—patie'.*
Antipathiek' (*onberedeneerd afkeer inboezemend*), bn.; —er, —st.
Antiphoon' (R.-K. *keervers v. e. psalm*; ook, *wisselzang, beurtzang*), v. —phonen. (ph = f).
Antipo'de (*tegenvoeter*), m. —n: de aardmiddellijn, van ons voetpunt uitgaande, wijst de woonplaats onzer —n aan; fig. wederstrever, een tegenstelling met elkaar vormende personen.
Antiquaar' (*oudheidkenner, oudheidminnaar, handelaar in oudheden of oude boeken*), m. —quaren; ook: Antiquarius.
Antiquariaat' (*winkel of handel van een antiquaar*), o. —aten. (qu = kw).
Antiqua'risch (*de oudheden betreffende*), bn., bw.: *op — gebied*; *ik heb dat boek — gekocht*, voor oud, bij een antiquaar. (qu = kw).
Antiquiteit' (*een oudheid, een voorwerp uit de oudheid*), v. —en; veelal mv. en dan: wetten, zeden, gebruiken uit de oudheid.
Antirevolutionnair' **1** (*op staatkundig en kerkelijk gebied, tegen de beginselen en uitwerkselen der Fransche revolutie gezind*), bn.; **2** zelfst. nw. (*naam eener Christelijk (Protestantsch) staatkundige partij in Nederland*), m. —en.
Antisemiet' (*vijand v. h. Jodendom*), m. —en; **—semie'tisch,** bn; **—semitis'me,** o.
Antisep'ticum (*bederf-, rotting-, bacteriënwerend middel*), o. —septica.
Antisep'tisch (*bacteriënwerend, smetstofdoodend*), bn. en bw.: *sublimaat is een — middel*; *iets — behandelen.*
Antithe'se (*stijlfiguur der tegenstelling, tegenstelling in denkbeelden, in leer*; inz. in de staatkunde: *tegenstelling van Heiden en Christen, liberale en clericale partijen*), v. —n: *een hoofd vol kreuken, een geweten zonder rimpel* (Vondel): *de Christelijken en Paganisten*; ook Antithe'sis, v. —theses.
An'titoxine (*tegengif*), v. —n.
An'ti trustwet (*Amerikaansche wet tegen het door vertrusting opdrijven der prijzen van eerste levensbehoeften*), v. gmv.
Anto'nius, m., zie Triumviraat.
Anto'niusbrood, o. —en; **—kruis,** o. —en; **—vuur,** o. gmv.; zie onder Sint-Ant.
Antonoma'sia (stijl. *troop der naamwisseling*), v. —'s: *de held van St.-Quentin*, d. i. Egmond; *de koning der dieren*, de leeuw; *een Cicero*, een welsprekend redenaar.
Ant'woord (cig. *tegenwoord*: 1 *mondeling of schriftelijk bescheid, wederwoord op een vraag of bewering*; 2 *dat, wat op een woord of handeling volgt en den indruk weergeeft, dien dat woord of die handeling heeft gemaakt*), o. —en: 1 *een — op een verzoek, op een brief*; 2 *het — was een smadelijk zwijgen*; *taal en —.*
Ant'woorden (*antwoord geven*), antwoordde, heeft geantwoord: *iem. op een vraag —, op een brief —*; *mondeling —, schriftelijk —.*
Anu'bis, m., myth. godheid der oude Egyptenaren met den kop van een hond of v. e. jakhals; de — was de wachter der goden, men plaatste hem in beeltenis vóór de altaren, of in de voorportalen der tempels.
A'nus (ontl. *opening v. d. afvoerdarm*), m.
Anyl', anil' (*indigoplant*), m.: lees aniel'.
Aor'ta (ontl. *groote hartslagader*), v. —'s.

Apa'chen (*een stam van Roodhuiden*; *straatbandieten* inz. *in Parijs*), m. mv.: in 1901 gaf een journalist dien naam aan dergelijke bandieten.
Apana'ge (Fr. *toelage uit de staatskas aan niet-regeerende leden van 't vorstelijk huis*), o. en v. —s.
Apart' 1(1 *afgescheiden van iets anders*; 2 *afzonderlijk, voor zich*; 3 *ter zijde*), bn. en bw.: 1 *de leeraar zette den jongen* —; 2 *dat gedeelte moet — behandeld worden*; *een —e slaapkamer*; 3 *iem. — roepen*; **2 —je** (*onderhoud onder vier oogen*; *fluisterend gesprek tusschen eenige personen in een groot gezelschap*), o. —s.
Apathe'tisch (*lusteloos, zorgloos*), bn. en bw.
Apathie' (*gevoelloosheid, ziekelijke onverschilligheid, lusteloosheid*), v. gmv.
Apa'thisch (*lusteloos, onverschillig*), bn.
A'pegapen (*sterven*), alleen in de onbep. wijs: *hij ligt op* —, hijgt naar den laatsten adem.
Apel'les, m., beroemdste schilder van oud-Griekenland; — was een tijdgenoot van Alexander den Gr.: fig. *nutteloos staat deze — op de wacht* (C.O.), ir. schilder.
Ap'~ en dependen'ties (*al, wat er toe behoort, al het bijbehoorende*), v. mv.
A'penbakhuis (*apentronie*), o.—bakhuizen, meestal—**bakkes,** o. —en; —**broodboom** (*boom uit tropisch Afrika, soms 20 M. hoog*), m. —boomen: de eetbare vruchten van den —hebben den vorm van een komkommer of kalebas; —**haar** (*haar van apen*; *volksnaam van zekere fijn gesneden tabak*), o. gmv.; —**kooi** (*in den dierentuin, het getraliede hok of het huis voor de apen*), v. —en; —**kool** (*beuzelpraat, beuzelarij*), v. gmv.: —*verkoopen of opdisschen,* dwaze, nietswaardige praatjes; —**kop** (*kop v. e. aap*; fig. *kwajongen, vlegel*), m. —pen; —**kuur** (*zotte vertooning*; *belachelijke kuur, dwaze nuk*), v. —kuren; —**land** (*arm, onbeschaafd land*; scherts. *Oost-Indië*), o. gmv.; —**liefde** (*onverstandige, dwaze liefde van ouders tot hun kinderen*), v. gmv.
Apennij'nen (aardr. *gebergte, dat Italië in een boog doorsnijdt, van N. naar Z.*), m. mv.: de — scheiden It. in een W. en een O. deel; *het —nijnsche schiereiland,* Italië.
A'pennootje, o. —s; zie K a t j a n g.
A'pentuin (*diergaarde*), m. —en. volkst.
Apercep'tie (*bewuste waarneming*), v. —s; zie A p p e r c e p t i e.
Aperçu' (Fr. *kort overzicht, schets, hoofdinhoud; samenvattend idee*), o. —'s.
Aperij' (*kluchtige vertooning, gekheid*; *belachelijke nabootsing*), v. —en.
Aperitief' (*den eetlust opwekkend middel, b.v. een bittertje*), o. —tieven.
Apert' (*open, duidelijk, klaarblijkelijk*), bn.
Aphae'resis (spraakk. *weglating v. één of meer letters aan 't begin van een woord*), v.: 't voor het, 's voor des. (phae = fee).
Aphasie' (geneesk. *sprakeloosheid, verlies v. h. spraakvermogen*), v. gmv.
Aphe'lium (sterrenk. *verste afstand eener planeet of komeet van de zon*), o. —liën; zie P e r i h e l i u m.
Aphonie' (*stemloosheid, onvermogen om geluid te geven*), v. gmv.
Aphoris'me (*korte, pittige spreuk, kernspreuk*; *wetenschappelijke stelling*), o. —n.
Aphrodi'te, v. myth. de Grieksche Venus, de godin der liefde en der schoonheid, Eros of Amor is haar zoon, de duif is haar gewijd.
Apicultuur' (*bijenteelt*), v. gmv.
Apin' (*wijfjesaap*), v. —nen.
A'pis (*heilige stier der oude Egyptenaren, in den tempel te Memphis als godheid geëerd*), —sen: de — was het levende woonhuis van den god van den landbouw, Osiris,
Aplana'tisch, bn.: —*e lenzen,* lenzen waardoor de voorwerpen zich zonder gekleurde randen vertoonen, zie A c h r o m a t i s c h.
Aplaneeren (*gelijkmaken, slechten, effenen*).
Aplomb' (*stelligheid, beslistheid, vastberadenheid van taal, v. handeling, v. houding* o.: *met* —, vastberaden, ferm; lees: *aplon'*.
Apocalyp's(e) (*de Openbaring of Onthulling van Joannes, laatste en meest duistere boek van het N.-Testament, door den Evangelist geschreven op het eiland Patmos*), v. gmv.
Apocalyp'tisch (*zeer geheimzinnig, te zinnebeeldig, duister, raadselachtig*), bn.: *de —e ruiters,* pest, oorlog, hongersnood en dood (Joh. Openb. 6: 2-8). (y = i).
Apo'cope (spraakk. *afkapping eener lettergreep of letter aan het eind van een woord*), v., b.v. in: *ebbe* (eb), *hebt je* (heb je).
Apocrief' (eig. *verborgen*: *van duisteren oorsprong, verdacht, onbetrouwbaar*; *geen gezag hebbend*; *ondergeschoven*), bn.: *apocriefe boeken, apocriefe bijbelschriften,* door de christenkerk niet als gezaghebbend erkend; fig. *dat verhaal komt mij — voor,* niet zeer geloofwaardig; verg. A u t h e n t i e k.
Apodic'tisch (*onomstootelijk, afdoend, op stellige wijze*; *alsof men de wijsheid in pacht heeft, meesterachtig*), bn. en bw.: *een — bewijs, op —en toon iets zeggen*; —*e uitspraken.* (c = k).
Apo'dosis (*nazin eener periode*), v. —sen.
Apolli'nisch (*wat Apollo betreft, hem gelijkt*), bn.: *een —e gestalte,* als van Apollo.
Apol'lo, m. myth. zoon v. Jupiter, god van zang, snarenspel en schoone kunsten, herdersgod en vooral, als Phoebus —, de Zonnegod; — van B e l v é d è r e, een marmeren beeld van Apollo, dat in 1500 werd gevonden, door Nero vermoedelijk uit den tempel van Delphi naar Rome gebracht; het staat in de galerij Belvédère v. h. Vaticaan; fig. zinnebeeld of beeld van mannelijke schoonheid.
Apologeet (*verdediger, vooral geloofsverdediger*), m. —geten: *de kerkvaders zijn —geten des Christendoms.*
Apologetiek' (*wetenschap der geloofsverdediging*; *boek hierover handelend*), v. gmv.
Apologe'tisch (*verdedigend*), bn.; —*e geschriften*; *een —e godsdienstcursus,*
Apologie' (*verdedigingsrede*; *geschrift van verdediging, verweerschrift*), v. —ën; de — van Oranje tegen het banvonnis van Philips II (1580).
Apoplec'tisch (geneesk. *aanleg hebbend voor, onderhevig aan beroerte*; *beroerte-achtig*), bn.
Apoplexie' (*beroerte, beslag*), v. gmv.
Apostaat' (*geloofsverzaker, afvallige*), m. en v.—taten: *Juliaan, de* —; zie A f v a l l i g e.
Apostasie' (*afval, geloofsverloochening*), v.
Apos'tel (1 *gezondene, een der 12 hoofdleerlingen van Christus*; 2 *verdediger, voorstander, verkondiger van een nieuwe leer, v. e. nieuw stelsel*), m. —en: 1 *de twaalf —en*; *de Handelingen der —en,* een der boeken

van het Nieuwe Testament; 2 als eeretitel: *Willibrordus* (657—738), *de — van Nederland*, die het Christendom voornamelijk verspreid heeft; *een — der vrouwen-emancipatie.*

Apos'teleeuw (*eeuw, waarin de Apostelen leefden*), v. gmv.: *dagen als sinds de — geen latere eeuwen zagen* (Da Costa).

Apos'telpaarden, zegsw. *met de of per — reizen*, te voet gaan, evenals de Apostelen.

Apos'telzalf (scherts. *zalf uit twaalf verschillende bestanddeelen bestaande*), v. gmv.

A posterio'ri (Lat. *achteraf gezien, op de ervaring berustend*), bw.; zie A p r i o r i.

Apostil'le (*kantteekening op een akte, brief enz., aanteekening op den kant of aan het eind van een geschrift*), v. —n. (ille = il).

Apostolaat' (eig. *apostelschap*, fig. *roeping*), o.: *hij volgde zijn — als opvoeder der jeugd.*

Aposto'lisch (1 *komende van of betrekking hebbende op de Apostelen, als van de Apostelen*; 2 *van den paus afkomstig, op den paus betrekking hebbende*), bn.: 1 *de —e geloofsbelijdenis*; *een —e ijver*; 2 *de —e zegen*; *de —e stoel*, de pauselijke macht, het hof van den paus.

Apostro'phe (spraakk. *afkappings- of weglatingsteeken*; *toespraak*; *vermaning*), v.—n.

Apostropheeren (*van een weglatingsteeken voorzien*; *een toespraak richten tot*).

Apotheek' (eig. *bewaarplaats*: *artsenijwinkel*), v. —theken.

Apothe'ker (*bevoegd artsenijbereider*), m. —s; **—es'** (*vr. apotheker*), v. —sen.

Apothe'kers-assistent' (*hulpapotheker*), m. —en; **—fleschje** (*medicijnfleschje*), o. —s; **—rekening** (fig. *een hooge, duistere rekening*), v. —en; zie ook P o t j e s l a t ij n.

Apothe'ma (meetk. *loodlijn, uit het middelpunt van een regelmatigen veelhoek op een der zijden neergelaten*), o. —'s.

Apotheo'se (*vergoding*: *het plaatsen van keizers of helden enz. in den rang der goden*), v. —en; fig. schitterend slottooneel enz.

Apparaat' (*toestel, werktuig*), o. —raten: *een sein- en ontvang— der draadlooze telegrafie.*

Apparent' (*waarschijnlijk, schijnbaar, oogenschijnlijk*), bn. (ent = ent).

Appari'tie (*verschijning*), v.: *de — van een komeet.*

Appartement' (*vertrek, gedeelte van een woonhuis*), o. —en; soms, A p a r t e m e n t.

Appassiona'to (It. muz. *hartstochtelijk*).

I. Appèl' (1 rechtst. *hooger beroep*; 2 mil. *verzamelsein voor de troepen*; 3 milit. *verzameling van troepen, waarbij de namen worden afgeroepen om de aan- of afwezigheid van de soldaten vast te stellen*), o. appèls: 1 — *aanteekenen*, in hooger beroep gaan, ook: *in — gaan*; *het hof van —*; 2 — *blazen, slaan*; 3 fig. *op het — ontbreken*, ergens niet aanwezig zijn, waar men moest zijn.

II. Ap'pel (1 *vrucht van den appelboom*; 2 *de boom zelf*; 3 *ronde opening van het regenboogvlies*; ook: *de oogbol met het regenboogvlies*; 4 *bolvormige versiering van een toren*; 5 *ronde knop aan het gevest v. e. zwaard*; 6 *zinnebeeld der vorstelijke macht, meestal samengesteld met rijks-*; 7 in samenstellingen: *naam van verschillende vruchten in vorm met den — overeenkomende*), m. —s, —en: 1 *—s eten*; 2 *—s enten*; 3 *oog—*; 4 *de koperen — boven op den toren*; 5 *de — van het zwaard was met edelgesteenten versierd*; 6 zie R ij k s a p p e l; 7 *doorn—, pijn—, aard—*; zie ook A d a m s—; zegsw. *iem. liefhebben als den — van zijn oog*, zeer; *door een zuren — bijten*, iets onaangenaams moeten doen, of zich moeten laten welgevallen; *een schip met zure —s*, een opkomende bui; *voor een — en een ei*, zeer goedkoop, haast om niet; *gezien zijn als een rotte — bij de groenvrouw*, zeer in minachting zijn; *gouden —en op zilveren schalen*, een meesterstuk van welsprekendheid, een boek, voortreffelijk naar inhoud en vorm; *een —tje voor den dorst bewaren*, fig. iets op zij leggen voor den tijd van nood; *een —tje met iem. te schillen hebben*, iets onaangenaams met hem hebben af te doen; spreekw. *de — valt niet ver v. d. boom*, het kind heeft een aardje naar zijn vaartje (meest met ongunstige bijbeteekenis).

Ap'pelaar (dicht. *appelboom*), m. —s.

Ap'pelbeignet (*appelschijfje, in deeg gedoopt en gebakken in boter, vet, olie enz.*), v. —s; zie B e i g n e t.

Ap'pelbloesem (*bloem van den appelboom*), m. —bloesems; ook: *licht-rozeroode kleur.*

Ap'pelbol (*zure appel met kaneel en suiker gebakken in een dunne laag banketdeeg*), m. —bollen.

Ap'pelboom (*vruchtboom*), m. – en; – **boomgaard,** m. —en; **—drank** (*cider*), m. gmv.

Ap'pelflauwte (*lichte, meestal geveinsde, bezwijming*), v. —n.

Ap'pelgrauw (*grauw met appelronde plekken bij een paard*), bn.: *een —e schimmel.*

Ap'pelkoek (*pannekoek, met schijfjes van appels doorbakken*), m. —koeken.

Appellant' (*iem., die in appèl komt, in hooger beroep gekomene*), m. —lanten; vr. **—e,** —n.

Appelleeren (*zich op een hoogere rechtbank beroepen, beroep of appèl aanteekenen*).

Ap'pellijster (dierk. *de grootste soort van lijster, ook mispellijster geheeten*), v. —s.

Ap'pelmoes (*moes v. appels*), o. en v. gmv.

Ap'pelmotje (dierk. *vlindertje van den appelbladroller*), o. —s; zie B l a d r o l l e r.

Ap'pelpent (*gerecht op verschillende wijzen toebereid*, o.a.: *gesnipperde appelen met suiker gekookt of gekonfijt*; *appelmoes*; *appelbol of —broodje*), v. —en.

Ap'pelprol (*prol v. aardappels en gestampte appels*), v.; ook H e e t e B l i k s e m.

Appelsien' (*volksnaam voor den sinaasappel nl. uit China of Sina afkomstig*), v. —en.

Ap'pelstroop (*stroop uit appels*), v. gmv.

Ap'pelvink (dierk. *in ons land veel voorkomende vinkensoort*), m. —vinken.

Ap'pelwijn (*appeldrank, cider*), m. gmv.

Appendici'tis (geneesk. *ontsteking van het wormvormig aanhangsel van den blinden darm*), m. gmv.; zie B l i n d e d a r m.

Appen'dix (*aanhangsel, toevoegsel b v. van een boek of geschrift*), o. —dices.

Appercep'tie (*bewuste waarneming*), v. —s, —tiën; ook A p e r c e p t i e.

Appetijt' (Fr. *eetlust, lust, honger, trek*), m. gmv.; spreekt. A p p e t i e t.

Applaudisseeren (*zijn goedkeuring door handgeklap, gestamp, gejuich enz. te kennen geven*). (au = ou).

Applaudissement' (*bijvalsbetuiging, door handgeklap enz.*), o.; ook:

Applaus', o. gmv.: *een daverend —*. (au = ou).

Applica'tie (*toepassing, aanwending*; ook: *inspanning, vlijt*), v. —s.
Applica'tieschool (*hoogere krijgsschool, vakschool voor stafofficieren*), v.
Appor'te ! Fr. tot een hond : breng hier !
Apporteeren (*aanbrengen, halen,* inz. *door een gedresseerden hond*).
Apposi'tie (1 *aanhechting, oplegging*; 2 spraakk. *bijstelling,* zie ald.; 3 plantk. *toevoeging*), v. —s, —tiën : 1 *de — der zegels*; 2 *in den zin,* Amsterdam, de hoofdstad van Nederland, *is de hoofdstad van Ned.* —; 3 *de celwand groeit door* —.
Apprecia'tie (*schatting, waardeering*), v. —s.
Appreciëeren (Fr. *schatten, waardeeren, op prijs stellen*) : *iem. of iets* —.
Appreteeren (*door bepaalde bewerkingen iets voor het gebruik geschikt maken of grootere gebruikswaarde er aan geven* inz., *bij geweven stoffen : laken enz. glanzen, katoen pappen*); **Appretuur'**, v. gmv.
Approba'tie (*goedkeuring, vergunning, bewilliging*), v. —s, —tiën.
Approba'tur (Lat. *het wordt goedgekeurd*), o. zie: I m p r i m a t u r en N i h i l o b s t a t.
Approviandeeren (mil. *van levensmiddelen voorzien,* inz. *een vesting, een schip*).
Approximatief' (*begrootenderwijze, bij raming of benadering*), bn. en bw.
Appuyeeren (Fr. *ondersteunen ; drukken op, op iets aandringen*).
April' (*de 4e maand, Grasmaand*), m.: — *doet wat hij wil,* het weer is erg veranderlijk: *op den eersten — verloor Alva zijn Bril* (1572), Alva's macht werd door de inname van Den Briel een zware slag toegebracht; *den eersten — stuurt men de gekken, waar men wil,* zie A p r i l g e k.
April'gek (*iemand, dien men fopt op* 1 *April*), m. —gekken ; —**grap** (*flauwe grap*), v. —pen ; —**visch** (*fopperij op* 1 *April, Aprilgrap*), m. —visschen; —**weer** (eig. *weer als April heeft,* fig. *veranderlijk, grillig weer*), o. gmv.
A prima vis'ta (It. muz. *op het eerste gezicht* d.i. *van het blad te zingen of spelen*).
A prio'ri (Lat. *van te voren, vooruit, vooraf, alleen door redeneering, voor of zonder de ervaring*), bw.; de tegenst. is: A p o s t e r i o r i.
Aprioris'tisch, bn.: *een —e opvatting,* die nl. de vaststelling der feiten vooruitloopt.
Apropos' 1 (*ter rechter ure, te gelegener tijd, juist van pas*); bw.; **2** (*hoor eens, eer ik het vergeet*), tw.; **3** als zn. o.: *hij deed zijn best om weer op zijn — te komen,* eerste onderwerp ; *hij laat zich niet gauw van zijn — brengen,* stuk; lees : *a-propoo'*.
Aprosex'ie (*vergeetachtigheid, zwakte van geheugen*), v. gmv. ; lees —*sek'sie*.
Ap'sis (sterrenkunde. *uiteinde van de groote as der ellipsvormige loopbaan eener planeet*), v. apsiden ; soms staat — voor A b's i s, zie ald.
A'qua (Lat. *water*), v. aquae : — *fontani,* bronwater; — *destillata,* gezuiverd water; — *vitae,* levenswater, d. i. brandewijn. (qu = kw.).
Aquaduct' (*open waterleiding op gemetselde bogen, kunstmatig leidingskanaal*), o. —en.
Aquamarijn' 1 (*zeegroen*), bn.; **2** als zn. (*een edelsteen v. e. zeegroene kleur*), m. —en; (als stofnaam), o. (qu = kw.).
Aquarel' (*waterverfteekening of schilderstuk in waterverf*), v. —len ; —**list'** (*aquarelschilder*), m. —en. (qu = kw).
Aqua'rium (*glazen bak met water tot het levend bewaren van dieren, planten enz.*; *het gebouw, waarin waterdieren worden gehouden o.a. in Artis te Amsterdam*), o. —s, —ria.
Aqua'rius (*Waterman, elfde teeken in den Dierenriem*), m. gmv.; zie Z o d i a k.
I. Ar (*winterslede voor vermaak, door een of meer paarden getrokken, narreslee*), v. —ren.
II. Ar (*verbolgen, gram*), bn., alleen nog in : *in —ren moede, in* gramschap.
Arabesk' (*aan het plantenrijk,* d. i. *aan planten, bloemen, struiken ontleend versieringsmotief*), v. —en : —en zijn van Arabische afkomst, de Islam verbiedt menschen of dieren af te beelden.
Arabier' (eig. *bewoner van Arabië ; paard van Arabisch ras*), m. —en.
Ara'bisch 1 (*van, uit of in; als in, uit, van; betrekking hebbende op, eigen aan Arabië*), *de —e nachtvertellingen,* met den naam : Duizend en één nacht, zie ald.: —e producten zijn : *wierook, mirre, dadels, koffie, paarden, zijde en tapijten* ; —*e cijfers,* de gewone cijfers in tegenstelling van de Romeinsche; **2** als zelfst. nw. o.: *het* —, de Arabische taal.
Araeome'ter, m. —s; zie A r e o m e t e r.
Arak' (*rijstbrandewijn*), v. gmv.
Arameesch' (*een Syrisch dialect : ten tijde van Chr. ook de taal der Joden in Palestina*), o. gmv.
Ar'beid (1 *moeite, inspanning van geestelijken of lichamelijken aard om iets tot stand te brengen, te verkrijgen* ; 2 *moeizaam, inspannend werk* ; 3 *de opbrengst van iems werk, het tot stand gebrachte*), m. gmv. : 1 *leven zonder — is geen leven* ; *over zijn boeken gebogen en verdiept in zijn* —; 2 *een zware, zure* — ; 3 *leven van den — zijner handen* ; *de schilder werd voor zijn — niet genoeg betaald* ; nog : natuurkunde, *uitwerking eener kracht*; zegsw. — *adelt,* verheft ; *geld verzoet den* —, verzacht.
Ar'beiden (*lichamelijken of geestelijken arbeid verrichten* meestal met de bijbeteekenis van *moeite*), arbeidde, heeft gearbeid : *zes dagen zult gij* — (Bijbel), *de —de stand,* klasse, die van handenarbeid leeft.
Ar'beider (*werkman, daglooner*), m. —s: *een boeren*—; ook van geestelijken arbeid gezegd in : *een — in den wijngaard des Heeren,* geestelijke ; **ar'beidster,** v. —s.
Ar'beidersbevolking, v. —en; —**beweging** (*het streven naar lotsverbetering*), v. gmv.; —**bond** (*bond van arbeiders tot behartiging hunner economische belangen*), m. —en; —**partij,** v. —en; —**raden** (*revolutieraden,* verbonden met soldatenraden, bij verkorting A r s o l), m. mv.; —**stand,** m. gmv.; —**trein** (*trein enkel met 3e klaswagons speciaal voor werklieden*), m. —en; —**vereeniging** (*vereeniging van arbeiders*), v. —en ; —**verzekering** (*verzekering van arbeiders tegen gebrek bij ziekte, overlijden, invaliditeit enz*), v. —en ; —**woning** (*woning van een arbeider ; woning,* inz. *gebouwd voor arbeiders*), v. —en.
Ar'beidsbeurs (*inrichting, gelegenheid, waar werkgevers en werkzoekende arbeiders samenkomen of hun aanvragen richten, om het*

eens te worden omtrent een te verrichten arbeid; *het gebouw, waar de inrichting is gevestigd*), v. —beurzen; —**contract** (*wettelijke overeenkomst tusschen patroon en arbeider*), o. —en: *het collectief — is een wettelijke overeenkomst tusschen de patroons en de arbeiders, betreffende loon, arbeidsduur enz.*; —**duur** (*duur van den arbeidsdag*), m. gmv.; —**enquête** (*officieel onderzoek naar den toestand en het leven der arbeiders*), v. —s; —**inspectie,** v. —s: *ons Rijk is verdeeld in 9 —inspecties, in iedere waarvan een inspecteur met één of meer adjuncten met het toezicht is belast op de uitvoering der arbeidswet*; —**raad** (*officieel lichaam om de regeering op de hoogte te houden van den toestand van arbeiders, arbeidsloon, arbeidsduur enz.*; *een uit werkgevers en arbeiders bestaand raadgevend lichaam, dat bij mogelijke geschillen tusschen patroon en arbeider uitspraak moet doen*), m. —raden; —**vermogen** (nat. *de hoeveelheid arbeid, die een lichaam verrichten kan*), o.: — *van plaats*, — *van beweging*; —**verzekering** (*het wettelijk verzekeren der arbeiders tegen ziekte, ongelukken, invaliditeit*), v. gmv.; —**wet** (*wet van* 1911 *tot het tegengaan van overmatigen en gevaarlijken arbeid, vooral van jeugdige personen en van gehuwde vrouwen*), v.—wetten.

Arbeidswil'lige (*werkwillige*; *persoon, die bij een werkstaking wil doorwerken*), m. en v. —n.

Arbeid'zaam (*werkzaam, lust hebbende in of tot arbeid*), bn.; —zamer, —st; —**heid** (*werkzaamheid*), v.: *met stalen —*.

Arbi'ter (*scheidsrechter*), m. —s.

Arbitraal' (*beslecht of te beslissen door scheidsrechters*), bn.: *een — vonnis*.

Arbitra'ge (rechtst. *de berechting van een geschil door arbiters*; *scheidsrechterlijke beslissing*; handel. *nauwkeurige berekening van den prijs, tegelijkertijd op verschillende plaatsen, van dezelfde goederen, wissels, effecten of speciën*), v. gmv.: *hof van —*, zie Arbitragehof.

Arbitra'ge-commis'sie (*commissie v. door partijen gekozen arbiters*), v. —s, —siën.

Arbitra'ge-hof (*officieel college van door de mogendheden gekozen arbiters, tot beslissing van internationale geschillen*), o.: het internationaal — heeft zijn zetel in het Vredespaleis te 's-Gravenhage.

Arbitrair' (Fr. *scheidsrechterlijk*; *willekeurig, eigenmachtig*), bn. en bw.: *een —e toeëigening*; — *te werk gaan*.

Arbitreeren (*een zaak als arbiter beslissen*; *door scheidsrechters laten beslissen*; handel. *geld- of wisselkoersen berekenen, den prijs van een artikel onderzoeken*).

Arca'de (*booggewelf*; *reeks bogen, rustend op pilaren, bogengaanderij*), v. —n, —s.

Arca'dia, o., landschap in den Peloponnesus; de Arcadiërs, een eenvoudig herdersvolk met aanleg voor muziek, werden in het vervaltijdperk van Griekenland door de Grieksche dichters geïdealiseerd; deze voorstelling werd in de latere Europeesche letterk. overgenomen en gaf aanleiding tot het ontstaan der zoogenaamde *Arcadia's*, d.i. herdersromans, verhalen, waarin het leven van onschuldige, gelukkige herders werd beschreven. De eerste —, in Italië geschreven, werd nagevolgd door *Johan v. Heemskerk* (1597—1656) in zijn *Batavische Arcadia*; in 1658 verscheen de *Zaanlandsche Arcadia*; in 1662 de *Dordsche* —, verder, een *Walcherensche*, een *Kleefsche* enz.; ook Arcadië; zie: Pastorale en Herdersdicht.

Arca'disch (*als in Arcadia*: *herderlijk, landelijk, onschuldig, naïef*), bn. en bw.: *Amelie zag, dat zij met deze —e kleinen niet vorderde* (C. O.); zie Arcadia.

Arca'num (*geheim middel*: *pillen, smeersels, poeiers van de kwakzalvers*), o. —na.

Arceeren (teek. *schaduwtinten aanbrengen door middel van evenwijdige lijntjes*), ook Harceeren; —**ing,** v. —en.

Arch(a)eographie' (*beschrijving van oudheden*), v. gmv.

Arch(a)eologie' (*oudheidkunde, leer en kennis van toestanden, zaken, producten van nijverheid en kunst uit oude tijden*), v. gmv.

Arch(a)eolo'gisch (*oudheidkundig*), bn.: *een — museum,* bevattende antiquiteiten.

Arch(a)eoloog' (*oudheidkundige*), m.- logen.

Archaïs'me (*verouderde zegswijze of taalvorm, verouderd woord*), o. —n: *rechtevoort, seffens, neffens, erentfest, wijdluft* enz. *zijn —n*; ook: Archaïs'mus, m. archaïsmen. (ch = scherpe g).

Archaïs'tisch (*verouderd, in onbruik geraakt*), bn. en bw.: —*e taal,* —*e uitdrukkingen*.

Archan'gel (*aartsengel*), m. —en.

Ar'chi (*voorvoegsel, dat aarts- bet.*), b.v. Archimandriet. (ch = scherpe g).

Archief' (*verzameling van geschriften, oorkonden en verdere documenten*; *de bewaarplaats er van*), o. —chieven: *het — van Maastricht, de —chieven van het Huis van Oranje*; —**gebouw,** o. —en; —**stuk,** o. —stukken; —**wezen,** o. gmv.

Archimandriet' (*opperabt, aartsabt*), m. —en; een — is het hoofd van een of meer kloosters in de Russische of Grieksche kerk.

Archime'des, de grootste wis- en natuurkundige der oudheid, te Syracuse, 287—212 v. C.

Ar'chipel (aardr. *eilandengroep*; *eilandenzee*), m. —s: *de Grieksche —, de O.-I. —, de W.-I. —*.

Architect' (*bouwmeester, bouwkundige*), m. —en.

Architecto'nisch (*op de bouwkunde betrekking hebbend*; *bouwkundig*), bn.: *de —e schoonheid van een koninklijk paleis*.

Architectuur' (*de bouwstijl, bouwkunst*), v. gmv.: *onze moderne —*.

Architraaf' (*hoofdbalk van een kroonlijst, rustend op de kapiteelen der zuilen, bindbalk*), v. —traven.

Archiva'lia (*stukken, die tot een archief behooren*), v. mv.

Archiva'ris (*bewaarder, beheerder van een archief*), m. —sen. (ch = scherpe g).

Archont' (gesch. *titel, na het afschaffen van het koningschap in* 1068 *v. C., der eerste overheidspersonen in oud-Athene*), m. —en; ook *Archon'*.

Arc'tisch (*tot de Noordpoolstreken behoorend of er voorkomend*; *als in Noordpoolstreken*; *noordelijk*), bn.: *de —e zeeën*.

Arden'nen (aardr. *boschrijke heuvelenreeks in België en Luxemburg*), m. mv.

Arduin', o. gmv.; zie Arduinsteen.
Ardui'nen (*van arduin*; fig. *zeer hecht*), bn.: *een — voetstuk van een standbeeld.*
Arduin'steen 1 (*de Belgische naam voor steen uit de Ardennen, hardsteen*), m.; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: *een gevel van — of van arduin.*
A're (*vlaktemaat*: 100 M^2, DM^2.), v. —n.
Areaal' (*oppervlakte van akker of bosch*), o. arealen: *het bosch— in Noorwegen bedraagt 6.9 millioen HA.*
Are'ca catechu (*betel, betelnoot, betelpalm*), v. —'s: *de —noot lijkt wat op de muskaatnoot*; zie Betel.
Aren', m. —s, zie Arenpalm; **—hout**, o.; **—suiker**, v.; **—sago**, v. gmv.
Are'na (*het met zand bestrooide middengedeelte van een circus*; *strijdperk*), v. —'s.
A'rend (dierk. *groote valkachtige roofvogel*), m. —en; spreekw. *Een — vangt geen vliegen*, een groot of edel mensch strijdt niet tegen onbeduidende personen; *veldteeken*, bij de Romeinen en bij de Franschen in den keizerstijd, z. Adelaar; ook: mannetjesvogel, inz. doffer.
A'rendbuizerd (dierk. *roofvogel van de familie der buizerds*), m. —buizerds.
A'rendsblik (*de scherpe blik van den arend*; fig. *alles overziende, doordringende blik*), m. —blikken; **—klauw** (*klauw van den arend*), m. —en; **—nest** (*nest van één of twee arenden*; fig. *een hoog gelegen bijna onneembaar slot, kasteel, vesting enz.*), o. —en; **—neus** (*gebogen neus, lijkende op den bek van een arend*); m. —neuzen; **—oog** (*oog van een arend*), m. —en, fig. scherpziend oog; **—varen**, v. —s, zie Adelaarsvaren; **—veder** (*de veder van een arend*), v. —vederen: dicht. *hij stijgt op —en omhoog*, heeft groote stoutheid van vlucht; **—vleugel** (*vleugel van een arend*), m. —vleugels of —vleugelen; *de tijd vliegt voorbij met —en*, zeer snel; *de dwaasheid heeft —en maar uilsoogen*; **—vlucht** (*de vlucht van een arend*; fig. *de snelle, stoute en verheven vlucht van den geest, de verbeelding*), v. gmv.; dicht. ook van 't genie: *de — van Goethe, Vondel, Milton*; **—wiek** (*arendsvlerk, arendsvleugel*), v. —wieken: dicht. *deze dichter stijgt op —en omhoog*, heeft stoute, krachtige vlucht.
Aren'palm (*palm der tropische gewesten*), m. —en; de — groeit allerwegen in de bosschen, en uit het sap van de bloemkolf maakt men palmwijn en suiker; ook: *Aren', Areng', Aren'ga.*
Areome'ter (nat. *toestel ter bepaling van het soortelijk gewicht van vloeistoffen, vochtmeter*), m. —meters; zie Hydrometer.
Areometrie' (*bepaling van het soortelijk gewicht van vloeistoffen*), v. gmv.
Areo'pagus (gesch. *hoogste gerechtshof in het oude Athene*; fig. *college, vergadering van geleerden, wijze mannen enz.*), m. gmv.
A'res, m.; zie Mars.
Arg (*boos, kwaad*; ook *listig*), bn. vero.
Ar'geloos (*onschuldig*; *te goeder trouw*), bn. en bw.; —loozer, —t: *een —looze vraag*; *—looze eenvoud*; **—loos'heid** (*onschuld v. iem., die geen kwaad vermoedt*), v. gmv.
Argentaan' (*metaalmengsel of legeering van nikkel, koper, ijzer en zink*; *nieuwzilver*), o. gmv.
Argenti'nië, o.: republiek in Zuid-Amerika.
Argen'tum (*zilver*), o.: *— vivum*, kwikzilver.
Argi'ven (gesch. *bewoners van Argos*; *oude benaming der Grieken in 't algemeen*), m. mv.
Arg'list (*booze, listige bedoeling, toeleg*; *kwade trouw*), v. gmv.
Arglis'tig (*listig en boosaardig, valsch*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bedrog.*
Ar'go (myth. *het schip der Argonauten*), v. gmv.; zie: Jason en Argonauten.
Argon' (nat. *element*, in 1894 *door lord Rayleigh in dampkringslucht opgespoord*), o.: *de dampkringslucht bevat pl.m.* 1 % —.
Argonau'ten, myth. Gr. zeehelden, die volgens de sage het gulden Vlies uit Colchis gingen halen, onder aanvoering van Jason.
Ar'gos, Ar'golis (*landschap in oud-Gr.*), o.
Argot' (Fr. *dieventaal, bargoensch*; *groeptaal*; *bijzondere uitdrukking eener groeptaal*), o.
Argument' (*bewijsgrond*), o. —en.
Argumenta'tie (*bewijsvoering, aanvoering v. bewijsgronden*), v. —s, —tiën.
Argumenteeren (*bewijsgronden aanvoeren, betoogen*).
Ar'gus, m., myth. naam van verschillende mythologische personen; de meest bekende is een reus, waarvan het lichaam met oogen bezaaid was; fig. het zinnebeeld der waakzaamheid; **—oogen** (*scherpziende of alziende oogen*), o. mv.: *met —oogen spieden*; zie Io.
Arg'waan (*achterdocht, kwaad vermoeden, wantrouwen*), m. gmv.: *— krijgen, hebben, voeden, koesteren, opvatten*; *— geven, wekken, verwekken, baren*; **—wanen** (*wantrouwen, achterdocht koesteren, verdenken*), ik argwaande, heb geargwaand; **—wa'nend** (*achterdochtig*), bn.; —er, —st: *een — bediller, een —e blik, een — oog.*
A'ria (It. *zangstuk, lied voor een stem of muziekinstrument, met of zonder instrumentale begeleiding*), v. —'s; Fr. Air, o.—s.
Ariaan' (*aanhanger van de leer van Arius te Alexandrië*), m. —anen; **arianis'me** (*leer van Arius, die de godheid van Christus loochende, uit het begin der 4de eeuw*), o.: *het — werd veroordeeld op het concilie van Nice'a* (325).
Ariad'ne, v., myth. dochter v. Minos, koning van Creta, die haar minnaar Theseus door middel van een kluwen garen uit den doolhof laat ontsnappen, nadat hij den Minotaurus gedood heeft; *de draad van —*, middel, om zich uit een groote moeilijkheid te redden.
A'riërs (*Indo-Germanen, in beperkter zin: Indiërs en Iranen*), m. mv.
Ari'on, myth. Grieksche lierdichter en toonkunstenaar der 7e eeuw v. Chr. op Lesbos.
A'risch (*het Indo-Germaansch*), o.; ook, de —e talen, nl. de talen der Indiërs en der Iranen.
Aristarch' (fig. *streng maar rechtvaardig beoordeelaar*, inz. *kunstrechter*), m. —en: Aristarchus zelf was een beroemd criticus der oudheid: hij besteedde tijd en vlijt aan de tekstverbetering van Homerus' Ilias en Odyssea; hij stierf ± 154 v. C. op Cyprus.
Aristi'des, gesch. bijgenaamd de Rechtvaardige, gest. 467 v. C.: — bestuurde de geldmiddelen van Athene met onkreukbare trouw.
Aristocraat' (*aanhanger van het denkbeeld, dat de leiding in den staat moet berusten*

bij hen, die uitmunten inz. *door geboorte, beschaving, welgesteldheid; iemand, die behoort tot de aristocratie, edelman; iem. met zeer beschaafde manieren*), m. —craten.

Aristocratie' (eig. *de regeering v. d. adellijken of voornamen; de gezamenlijke aristocraten; de voorname familiën van een stad, een land*), v. gmv.: *de — der geboorte, de geld—*, voorrang gegrond op datgene, wat de bepaling noemt; ook: de personen, die dezen voorrang bezitten.

Aristocra'tisch (1 *eigen aan, behoorende tot de aristocratie*; 2 *geneigd tot de denkwijze der aristocraten*; 3 *zoodanig, als met den persoon van een aristocraat overeenkomt*), bn. en bw.: 1 *de —e macht, de —e partij, de —e regeeringsvorm*; 2 *Willem I was eer burgerlijk dan —*; 3 *—e vormen, gewoonten, denkbeelden, sympathieën.*

Aristolo'chia (plantk. *vijfbloem*), v.: *bloeiende exemplaren van de — clematitis* (C.O.).

Aristo'teles, de beroemde wijsgeer der oudheid, 384—322 v. C.; — was een leerling van Plato en leermeester van Alexander den Gr.; zijn wijsbegeerte vormde den grondslag der Middeleeuwsche inz. der thomistische *philosophie.*

Arithme'tica (*reken- of cijferkunst*), v. gmv.; ook, A r i t h m e t i e k'; lees: *aritmee'tika.*

Arithme'tisch (*rekenkunstig*), bn.: *—e teekens* b.v. +, ×, —, =,

Ar'ke, ark (Bijb. eig. *kist*; *vaartuig van Noach*; *een kleine ruimte, waarbinnen een groot aantal menschen of dieren bij elkaar zijn*; *huis met een zeer groot aantal kamers*; *woonschip*), v. —(e)n: *de — des Verbonds,* deze was van acaciahout, van buiten met goud overtrokken, 2½ el lang en 1½ el breed en hoog; ze bevatte waarschijnlijk de steenen tafelen en de wetsrollen.

Ar'kel (*uitstek, uitbouw, erker*), m. —s: een — is een uitbouw van vensters aan den bovenvoorgevel, ook een gesloten hoekbalkon.

Arkeneel' (bouwk. *dakkamertje, zolderkamertje met een uitstekraam*), o. —neelen.

I. Arm (1 *menschelijk lichaamsdeel*; 2 *hetgeen in vorm aan een — doet denken bij dieren en zaken*; 3 *naam eener maat*), m. —en: 1 *hij brak zijn —*; 2 *de —en van een chimpansé*; *de —en van e. gaskroon, v. een hefboom*; *een zee—*, lange smalle inham; 3 *een slang een — dik*; zegsw. *iem. in den — nemen,* iems hulp of raad inroepen of vragen; *iemand de —en binden,* hem machteloos maken; *vorsten hebben een langen —,* bezitten een verreikende macht; *een slag om den — houden,* d.i. zich niet onherroepelijk verbinden, verklaren; *met zijn ziel onder den — loopen,* leegloopen, zich vervelen; *iem. met open —en ontvangen,* d. i. zeer hartelijk, zeer voorkomend; *een sterken — hebben,* veel macht bezitten; *de wereldlijke —,* de wereldlijke macht.

II. Arm (1 *behoeftig*; 2 *ellendig, beklagenswaardig*; 3 *weinig hebbende, bezittende, opleverende,* inz. wat de bepaling uitdrukt), bn.; —er, —st.: 1 *een —e vrouw*; 2 *moet die —e jongen sterven? wees mij —en zondaar genadig*; 3 *een — land*; *— aan steenkolen*; *een —e taal,* aan woorden, uitdrukkingsvermogen; zegsw. *hij is zoo — als de mieren, als Job, als de straat, als een kerkrat* enz., d. i. in de hoogste mate.

Arma'da (Sp. *gewapende macht te land of ter zee in de 16de en 17de eeuw*; inz. *de onoverwinnelijke Spaansche vloot van 150 schepen met 42 duizend soldaten,* 1588), v. —'s; ook A r m a'd e, v. —s.

Armatuur' (*wapening, uitrusting en al wat daartoe behoort*; *wapentooi aan zegeteekens, praalgraven enz*; bij een machine: *beslag*), v. — turen; nat. *de — v. e. magneet,* stuk week ijzer aan de polen van een hoefmagneet; werkt. anker v. e. dynamo-machine.

Arm'band (*bandvormig sieraad om den pols,* inz. *van edel metaal*; ook *band om den arm van bestellers*), m. —en; —**bandhorloge** (*klein formaat horloge, gevat in een polsband*), o. —s.

Arm'bestuur (1 *lichaam of college, belast met de zorg voor de armen*; 2 *het regelen van den toestand der armen*), o. —besturen: 1 *het kerkelijk, burgerlijk —*; 2 *het — wordt door de wet geregeld.*

Ar'me (*behoeftige persoon*; *iem., die leven moet van de publieke of particuliere weldadigheid*), m. en v. —n.

Armee' (Fr. *leger*), v. —ën; —**korps** (*legerafdeeling, bestaande uit alle wapens*), o. —en.

Ar'melijk (*blijk gevende van armoede of bekrompen omstandigheden*; *op armoedige wijze*), bn. en bw.: *een —e kleeding*; *zij leefden —.*

Armelui' (*arme menschen*), m. mv.; *zijn er dan niet altijd — geweest zooals ik?* (C.O.).

Armeluis'kind (*kind van arme menschen*), o. —kinderen, —kinders.

Ar'menbuurt (*buurt, waarin veel armen wonen*), v. —en; —**dokter** (*geneesheer, door een gemeenteraad aangesteld voor de armenpraktijk*), m. —s; —**fonds** (*fonds, ten dienste der armenzorg*), o. —fondsen; —**huis, arm'huis** (*godshuis*), o. —huizen.

Arme'niër (*man uit Armenië*), m. —s.

Arme'nisch (*van, uit, in: als uit, van, in; eigen aan, behoorende tot, betrekking hebbende op Armenië*), bn.: *de —e kerk,* de Christenen in Armenië, inz. de met Rome weer geünieerde Armenische Christenen; *de —e patriarch.*

Ar'menkas (*geldkas van het armbestuur*), v. —kassen: *zij trekken uit de —*; —**praktijk** (*de praktijk v. d. armendokter*), v. gmv.; —**wet** (*wet het laatst gewijzigd den 27sten April* 1912, *tot regeling van het armbestuur*), v. —ten; —**zaken** (*zaken v. h. armbestuur*), v. mv.; —**zakje** (*kerkezakje, om voor de behoeftigen te collecteeren onder de godsdienstoefening*), o. —zakjes.

Armezon'daarsbankje (*bij het Leger des Heils het knielbankje van hen, die boete en bekeering beloven*), o. —bankjes; —**gezicht,** o. —en.

Armhar'tig (*kleinmoedig, kleingeestig, bekrompen*; *armzalig*), bn. en bw.; —er, —st: — *kruimelwerk* (Staring); —**har'tigheid** (*bekrompenheid*), v. gmv. vero.

Arm'huis, o. —huizen; zie A r m e n h u i s.

Armi'da-tuin (fig. *toovertuin*), m. gmv.: Armida is een der voornaamste heldinnen, tevens toovenares en verleidster, uit Tasso's *Bevrijd Jeruzalem* (16e zang).

Arminiaan' (*volgeling van de kerkleer van*

den Leidschen hoogleeraar Arminius [1560—1609], *Remonstrant*), m. Arminianen; **—sch,** bn.: zie Remonstrantie.

Armlas'tig (*ten laste v. e. armbestuur*), bn.: *die bedelaar is — te Utrecht.*

Arm'meester (*lid van een kerkelijk of parochiaal armbestuur*), m. —meesters.

Ar'moede (1 *toestand van de(n) arme; behoefte*; 2 *gering bezit*, inz. *schamel bezit van den arme b.v. mondbehoeften*), v. gmv.: 1 — *en werkloosheid*; 2 *de — aan geest van den schrijver komt in zijn laatste werk vooral uit*; *de bedelaar liet den hond van zijn — meeëten*; zegsw. — *zoekt list*, de arme zoekt allerlei middelen om brood te hebben; *als de — binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit*, waar in een gezin gebrek gaat heerschen, verdwijnt de onderlinge liefde; *'t is daar — troef*, daar heerscht nooddruft; *de zwartste —*, treurigste, ellendigste; zie Pauperisme.

Armoe'dig (*behoeftig, schamel, niet veel waard*), bn. en bw.; —er, —st: *een — vertrek, zijn kunst is —, een —e taal*; *hij leeft —, er — uitzien.*

Ar'moedzaaier (*een door en door arm man*), m. —s.

Armoriaal' (*wapenboek*: *boek, dat de familiewapens bevat en beschrijft*), o. —alen.

Armo'rica (aardr. *oude naam van Bretagne, in Frankrijk*), o.

Armozijn' (*dunne, weinig glanzende taf*), o.; (soorten), o. —en; vero.

Arm'poliep (dierk. *zoetwaterpoliep*), v. —en: *de — leeft in vijvers en slooten*; *de groene —, de bleeke —, de bruine —.*

Arm'pootigen (dierk. *afdeeling der wormen, tweeschalige schelpdieren*), m. mv.

Arm'stoel (*stoel met armleuningen*), m. —en.

Arm'vol (*zooveel als men in een arm kan dragen*), m. armen vol: *een — hooi, twee armen vol hooi, een — hout, een — boeken.*

Arm'wezen (*het volle begrip van al wat den toestand der armen betreft*; *de regeling der armenverzorging*), o. gmv.

Armza'lig (1 van personen: *machteloos, gering*; 2 van zaken: *nietig, geen waarde hebbend*; 3 *armoedig, poover*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *—e stervelingen*; 2 *een — traktement*; 3 *—e meubeltjes.*

Arn'hemmer, 1 zelfst. nw., m. —s: *hij is een —*; **2** bn.: *de — courant*, uitgegeven te Arnhem.

Arn'hemsch (*uit, in, van*; *als uit, van, in*; *betrekking hebbende op, behoorende bij, eigen aan Arnhem*), bn.: *—e jongens en meisjes*, koekjes; *de —e taal.*

Aro'ma (*geurigheid*; *fijne, lichte geur* inz. *van spijzen en dranken*), o. —'s: *het — van koffie.*

Aromaliet' (*een welriekende edelsteen, specerijsteen, mirresteen*), m. —en.

Aroma'tisch (*aroma hebbende*), bn.: *—e middelen*, b.v. vanille, kaneel, saffraan.

A'ronsbaard (*soort v. aronskelk*), m. —en.

A'ronskelk (*witte kelk met gele bloemkolf*; *de plant zelf*), m. —en; *volkselymologie* van het Lat. *Arum* tot *Aron*, Mozes' broeder.

Arpi'num, aardr. stadje in Latium, geboorteplaats van Marius en van Cicero; zie ald.

Arrangeeren (Fr. *rangschikken, in orde brengen*; muz. *een compositie voor (een) ander(e) instrument(en) zetten*). (g = zj).

Arrangement' (Fr. *schikking, regeling, vergelijk*; muz. *het zetten van een compositie voor (een) ander(e) instrument(en)*; *de gezette compositie*), o. —en. (g = zj).

Ar're (zie **Ar**), v. —n; **—slede of —slee,** v. —sleden of sleeën; vroeger: *Narreslede*, naar het narrentuig der paarden.

Ar'ren of **Nar'ren** (*in of met de arreslede rijden*), arde, heeft geard.

Arrest' (*verzekerde bewaring van personen*; *beslaglegging*; *uitspraak van gerechtshoven* inz. *van den Hoogen Raad*; in het laatste geval een soort tegenstelling van *vonnis*, d.i. *de uitspraak van kantongerechten enz.*), o. —en; zie Huisarrest, Kamerarrest.

Arrestant' (*hij, die in hechtenis genomen wordt, de gearresteerde*; *iem., die krachtens bevelschrift of vonnis op iem. of iems goederen beslag doet leggen*), m.; vr. ook **—e**: arrestanten.

Arrestan'tenhok (*vertrekje, waarin gearresteerden worden opgesloten*), o. —hokken.

Arresta'tie (*in hechtenisneming, aanhouding, beslaglegging*), v. —s.

Arresteeren (*in hechtenis nemen, aanhouden*; *vaststellen, goedkeuren, bekrachtigen, b.v. notulen, besluiten, plannen enz.*).

Arrie'ro (*Spaansche muilezelverhuurder of -drijver*), m. —'s. (e = ee).

Arriveeren (Fr. *aankomen*; *gebeuren*).

Arrivis'me (Fr. *het streven om ten koste van elken prijs vooruit te komen*), o. gmv.

Arrivist' (Fr. *iem., die alle middelen aanwendt, om er te komen*; *streber*), m. —en.

Arrogant' (Fr. *aanmatigend, laatdunkend*), bn. en bw.; —er, —st. (g = g).

Arrogan'tie (Fr. *aanmatiging, laatdunkendheid*), v. gmv. (g = g).

Arrondissement' (*onderafdeeling v. e. provincie of departement in Frankrijk*; *rechtsgebied van een rechtbank*; *deel van een schooldistrict*), o. —en.

Arrondissements-bibliotheek' (*rijksbibliotheek voor de onderwijzers van een schoolarrondissement*), v. —theken.

Arrondissements-recht'bank, v. —en; zie Rechtbank.

Arrondissements-school'opziener (*schoolopziener in een schoolarrondissement*), m. —s.

Ar'rowroot (Eng. *pijlwortelmeel*), o. gmv.: *— is een voedings- en een geneesmiddel.*

Arsenaal' (*bewaarplaats van oorlogsbehoeften*; *tuighuis, wapenmagazijn*), o. —nalen.

Arse'nicum (*sterk mineraal vergif*; *rattenkruit*), o.: *het rattenkruit is eig. een der verbindingen van —, n.l. wit —-oxyde.*

Ar'sis (dichtk. *verheffing van toon of stem*; *betoonde lettergreep in een versvoet*), v. arses; zie de tegenst. Thesis (*daling*).

Ars lon'ga vi'ta bre'vis (Lat. *De kunst is lang, het leven kort*).

Ar'temis, v. Gr. de godin der jacht, Lat. Diana.

Artemi'sia, zie Mausoleum.

Arte'rie (*slagader*), v. arteriën.

Arte'sische put (*geboorde welput*), m. —putten; deze putten zijn geheeten naar het voormalige graafschap Artois in Fr., waar ze het eerst in het begin der 18e eeuw geboord werden. (si = zie).

Ar'thur, koning uit den fabeltijd van Enge-

lands geschiedenis (6e eeuw na C.): koning — werd de held der Keltische sagen en der Britsche romans, ook Arthurromans genoemd; hij is het hoofd van de *Ridders der ronde tafel.*

Ar'thurromans (*Middeleeuwsche berijmde ridderromans*, ook *Britsche romans*, zie ald., *geheeten, welke zich groepeeren om koning Arthur*), m. mv.; Middelnederlandsche —, meestal vertalingen, zijn o. a.: *Lancelot, Merlijn, Ferguut, Walewein.*

Articula'tie (*geleding; gewrichtsverbinding; 't duidelijk uitspreken v. letterklanken*), v. —s, —tiën.

Articuleeren (Fr. *de letterklanken nauwkeurig en duidelijk uitspreken*).

Artificieel' (*kunstig, kunstmatig*), bn.

Arti'kel (1 *een der leden van eenige wet, overeenkomst enz.*; 2 *opstel in een krant, tijdschrift*; 3 *handelsvoorwerp en koopwaar*), o. —s of —en: 1 — 160 *van het Burgerlijk Wetboek*; 2 *een belangrijk — in de Gids*; 3 *sport-—en*; nog: spraakk. *lidwoord*; de 12 *—en des geloofs*, de twaalf grondwaarheden van het Christendom.

Artillerie' (mil. *wapen van het leger, alles wat behoort bij de bediening van het geschut: personeel, kanonnen enz.; geschut; tak der krijgswetenschap*), v. gmv.: er is *veld—, rijdende* — en *vesting—*, deze laatste dient tot verdediging van forten en vestingen; **—duel,** o. —s, —len; **—park** (*opstellingsplaats van artillerievoertuigen, verzamelplaats van artillerie-materieel*), o. —en, zie Park II; **—trein** (*een afdeeling troepen, die geschut vervoeren*), m. —en.

Artillerist' (*iemand, die dient bij de artillerie, kanonnier*), m. —en. (ll = l).

Ar'tis (*dierentuin te Amsterdam*), v. gmv.; uit: *Natura artis magistra* (de Natuur is de leermeesteres van de Kunst), waarvan het middelste woord boven de middelpoort staat.

Artisjok' (*distelachtige plant uit Z.-Azie en N.-Afrika, bij ons als groente gekweekt*), v. —ken: *van de — eet men den vruchtbodem en de vleezige bloemschubben.*

Artist' (*kunstenaar: schilder, tooneelspeler, schrijver, musicus enz.; kunstenmaker: iemand, die optreedt in een circus, café-chantant enz.*), m. —en; ook: *Artiest'.*

Artis'te (*kunstenares*), v. —n; ook: *Artries'te.*

Artisticiteit' (*het artistiek-zijn*), v. gmv.

Artistiek' (1 *naar de eischen der kunst, kunstvaardig, van een kunstenaar*; 2 *aanleg hebbend voor de kunst*), bn. en bw.: 1 — *afgewerkt*; *met —e hand*; 2 *een — persoon*; — *aangelegd*, aanleg hebbend voor de kunst.

Arts (*titel bij de wet verleend na afgelegd —-examen*; in het algemeen: *geneesheer, dokter*), m. —en.

Artsenij' (*geneesmiddel* inz. *inwendig geneesmiddel*), v. —en.

As (1 *het voorwerp, waarom of waarmede iets ronddraait: spil*; 2 *middellijn, waarom men zich voorstelt, dat een lichaam draait*; 3 *lijn, die een of ander lichaam in twee symmetrische helften verdeelt*), v. assen: 1 *de — van een molen, de — van een kar, per — vervoeren*; 2 *de — der aarde, de — der zon*; 3 *de groote — v. e. ellips*; *Tilburg ligt in de lengte— der provincie Brabant.*

A'saheim, o. Germ .myth. het verblijf der Asen. (s = z).

Asbest', o. gmv.; zie Amiant.

Asceet' (*iemand, die zich oefent in de deugden door zijn godsdienst voorgeschreven, iemand, die zich aan vrome boete wijdt,* inz. *strengvroom Christen*), m. asceten.

Ascenden'ten (*bloedverwanten, in de opgaande lijn: vader, grootvader enz.*), m. mv.; verg. Descendenten.

Asce'se, asce'sis (*strenge en vrome levenswijze, boetedoening,* inz. *beoefening der christelijke volmaaktheid*), v.; zie Asceet.

Asce'tisch (*streng-vroom, ingetogen*), bn.: *een —e levenswijze, —e boeken, de —e literatuur.*

Ascetis'me (*de leefwijze, de denkwijze der asceten; boetedoening, zelfkastijding*), o. gmv. (e = ee).

Asch (*overblijfsel bij verbranding*), v. aschen (handelsartikel: *potasch* enz.): *turf—, steenkolen—*; zegsw. *een huis in de — leggen*, het verbranden; *voor iets geen vinger in de — steken*, letterlijk niets doen; *in zak en — zitten*, Bijb. zie Zak; *tusschen twee stoelen in de — zitten*, in verlegenheid zijn; verder stoffelijk overschot: *zijn — ruste in vrede!*

Asch'bak (*onder in de kachel de ijzeren lade; bij een machine de bak, waarin de asch en uitgebrande stoffen worden opgevangen*), m. —bakken; **—bakje** (*schoteltje of bakje voor sigaren— of pijpen—*), o. —bakjes; **—belt** (*asch- of vuilnishoop, de plaats voor afval buiten stad of dorp*), v. —belten; **—blond** (*lichtblond*), bn.: *een —e knevel*; **—dag** (R.-K. *Aschwoensdag*), m. gmv.; **—kruik,** v. —kruiken, zie Urne; **—kruisje,** o. —s: *een — gaan halen*, zie Kruisjesdag; **—regen** (*regen van aschdeeltjes of fijne neervallende asch bij vulkanische uitbarstingen*), m. —regens; **—schop** (*lepelvormige ijzeren schop, om de asch op te scheppen*), v. —schoppen; **—staal** (*aschbelt*), m. —stalen, vero.; **—vaalt** (*aschbelt*), v. —en; **Aschwoens'dag** (R.-K. *Kruisjesdag*), m. —en; ook, *Asschewoensdag.*

A'sem (*adem*), m. —s: *gebrek aan —*, gmz.; zegsw. *geen — geven op iets*, niet antw.

A'sen (Germ. myth. *de goden*), m. mv.: *de stamvader der — is Odin of Wodan*; zie: Thor, Balder, Braga, Hodur, Tyr, Heimdal, Vali, Widar, Njord, Freyr enz.

Asep'tisch (*bederf voorkomend of werend; zonder smetstof*), bn.; verg. Antiseptisch.

As'gard (Germ. myth. *verblijfplaats der Asen en Asinnen*), o. gmv.

Asin'nen (Germ. myth. *vrouwelijke Asen*), v. mv., b.v. *Frigga, Freya, Iduna* enz.

Asjeblief(t), als het u bevalt of belieft.

Asmode'us (*naam van den duivel in het boek Tobias; duivel der onreinheid; onthuller van allerlei verborgenheden; verstoorder v. h. geluk*), m.; ook *As'modee.*

Aspect' (*aanblik, voorkomen; uitzicht in de toekomst*), o. —en.

Asper'ge (Fr. *tuinbouwgewas*), v. —s: *men eet van de — de uitkomende spruiten van den wortelstok.*

Asper'gebed (*tuinbed voor asperges*), o —bedden; **—tang** (*tang, om bereide asperges op te scheppen*), v. —en.

Asperi'ne (*verbinding van azijnzuur met salicylzuur, middel tegen hoofdpijn, koorts enz.*), v. gmv.

As'phalt (*aardhars, bergpek, aardpek, Jodenlijm*), o. gmv.: — *is een delfstof uit onderscheiden verbindingen vooral uit koolwaterstof bestaande*; —**bestrating** (*bestrating met asphalt*), v. —en; —**eeren** (*bevloeren, bestraten met asphalt*): *een straat, een trottoir* —; **as'phaltlaag,** v. —lagen; —**papier** (*papier in pek en teerolie gekookt of daardoor getrokken en dan gewalst*), o.; —**tegel,** m. —s; —**vilt** (*vilt op dezelfde wijze bereid als —papier*), o. gmv.

Asphyxia'tie (*het dooden van dieren door het laten inademen van verstikkende gassen; verstikkingsdood*), v. gmv.; —**toestel** (*toestel om dieren, honden enz. door verstikking te dooden*), o. —len. (phyx = fiks).

Asphyxie' (*verstikking; stilstand van de ademhaling en den polsslag; schijndood*), v.: lees: *as-fik-sie'*.

Asphyxieeren (*doen stikken; dooden van dieren, honden enz. door het laten inademen van gassen.*) (phyx = fiks).

Aspirant' (*dinger naar, leerling voor een betrekking*), m. —en; ook A d s p i r a n t; vr. ook —**e**; verg. C a n d i d a a t.

Aspirant'-controleur' (O.-I. *ambtenaar, die controleur zal worden*), m. —s; —**-ingenieur',** m. —s; —**-land'meter,** m. —s; —**-onderwij'zer,** m. —s; —**-vaan'drig** (mil. *gewoon soldaat, die voor reserve-officier wordt opgeleid*), m. —s; ook A d s p i r a n t.

Aspira'tie (*het streven, haken naar iets; sterke hang of begeerte*), v. —s, —tiën: *iemand hooren spreken over zijn —s.*

Aspira'tor (*luchtzuiger, zuigmachine*), m. —s.

Aspira'tie (*inademing; het met aanademing uitspreken van een klank; streven naar iets hoogers*), v. —s, —tiën.

Aspireeren (*met aanademing uitspreken; naar iets dingen, streven*).

As'punt (*uiteinde van een as* inz. *pool der aardas*), o. —punten.

Assagaai', assegaai' (*werpspies met ijzeren punt van Afrikaansche stammen* inz. *der Kaffers*), v. —gaaien.

Assainee'ring (*verbetering van den gezondheidstoestand*), v. gmv.

Assaut' (Fr. *schermoefening, stormloop*), o. —s.

As'schepoester (*de naam van het geplaagde meisje uit het bekende sprookje van Moeder de Gans*), v.: — *wordt door haar twee zusters aan ruw en vuil keukenwerk gezet, als deze ter feest gaan;* fig. verstooteling; morsebel; eigenl. —*tje*, o.; spreekt. —p o e s, zie P o e s t e r.

Assegaai', v. —en; zie A s s a g a a i.

Asser'tie (*bewering, verklaring*), v. —tiën, —s.

Asserto'risch (*verzekerend, bevestigend, als zeker aan te nemen*), bn.; lees: —*to'ries.*

Asses'sor (eig. *bijzitter, hij die den voorzitter de besluiten helpt regelen; wethouder bij een gemeenteraad, tusschen* 1815 *en* 1851), m. —so'ren. —s. vero.

Assignaat' (Fr. *aanwijzing op vaste staatsgoederen, Fransch papierengeld der eerste republiek van April* 1790—1796), o. —naten.

Assigna'tie (Fr. *schriftelijke betalingsaanwijzing*), v. —s, —tiën.

Assimila'tie (*gelijkmaking; aanpassing; opneming en verwerking van voedingsstoffen*), v. —s; nog, spraakk. *geheel of gedeeltelijke gelijkwording van medeklinkers*: — vindt men in: *balling* (uit *banling*), *metterdaad* (uit *met-der-daad*), tevens zijn dit voorb. *van regressieve* (terugwerkende) en *progressieve* (vooruitwerkende) —; plantk. *h. opmemen en verwerken v. koolzuur.*

Assimileeren (*gelijkmaken; aanpassen; opnemen en verwerken van voedingsstoffen*; spraakk. zie *Assimilatie*).

Assisteeren (*bijstaan, helpen, ondersteunen*).

Assistent' (*helper; toegevoegd persoon, helper b.v. van een hoogleeraar, van een geneesheer*; O.-I. *toeziende en administreerende plantage-employé*; R. K. *hulppriester, tijdelijk kapelaan*), m. —en; ook A d s i s t e n t; v. —**e,** —tenten.

Assistent'-apothe'ker (*hulp-apotheker*), m. —s; vr. —tente-apothekeres', mv. —sen.

Assisten'tie (*hulp, bijstand*), v.

Assistent'-resident' (O.-I. *onder-resident op Java*), m. —en: *Max Havelaar was — van Lebak,* afd. v. d. residentie Bantam.

Associa'tie (*aaneenschakeling, verbinding; vennootschap*), v. —s, —tiën: *de geest van —.*

Associé' (Fr. *vennoot, compagnon*), m. —'s.

Associeeren, zich (*zich vereenigen; zich verbinden tot gemeenschappelijke uitoefening van een bedrijf, handelsgenoot of vennoot worden*).

Assonan'tie (dichtk. *gelijkheid van klinker in verschillende woorden; halfrijm*), v. —s, b.v. *Nu ruischt en fluit het riet; lief en diep.*

Assonee'rend rijm, o.; zie: R ij m en A s s o n a n t i e.

Assorteeren (*naar soorten bijeen-, uitzoeken, sorteeren; van koopwaren ruim voorzien, b.v. een winkel*).

Assortiment' (*voorraad van winkelgoederen, keuze; uitgezochte verzameling van bij elkaar passende dingen*), o. —en.

Assumeeren (*aan- of bijnemen; toevoegen*), zie A s s u m t i e.

Assum'tie (*aan- of bijneming*), v.: *het recht van —*, dat van een commissie om zich één of meer leden toe te voegen; R.-K. feestdag: *Maria-ten-hemel-opneming,* 15 Aug.

Assuradeur' (*verzekeraar tegen schade van brand, ongevallen enz.*), m. —en, —s.

Assurant', vroegere vorm voor **Astrant'** (*brutaal, vrijpostig*), bn. en bw.

Assuran'tie (*verzekering, d. i. verbintenis aangegaan door eenige maatschappij, om iemand tegen een vaste premie onder bepaalde omstandigheden schadeloos te stellen bij verlies van schip of lading, huis, inboedel, vee, oogst, bij ziekte, ongeval enz.; afkorting van: assurantiemaatschappij, assurantiepremie*), v. —s, —tiën; —**kantoor,** o. —kantoren; —**maatschappij** (*vennootschap, die zich ten doel stelt het assureeren van vaste of roerende goederen, schepen, landbouwproducten* enz.), v. —en; —**polis** (*bewijsstuk, dat men een verzekering gesloten heeft; contract tusschen verzekeraar en verzekerde; akte van assurantie*), v. —sen; —**premie** (*verzekerings-prijs of vergoeding aan den assuradeur te betalen*), v. —s, —premiën.

Assureeren (*verzekeren, waarborgen*).
Assuré'lijn (typ. *balklijn op kwitanties en wissels*), v. —en, b.v.
Assy'rië (*oud-koninkrijk in W.-Azië*), o.; —**riër,** m. —s; —**risch,** bn.: *het —e rijk.*
Astar'te, Phenicische godin der maan, gemalin v. Baäl, ook *Astaroth'* geheeten.
Asta'tisch (nat. *geen vasten stand hebbende: onbestendig, wankelbaar*), bn.
As'ter (plantk. *samengest. sterrebloem*), v. —s.
Aste'ria (*veelkleurig gesteente, opaal*) v.—'s.
Asterisk' (*sterretje* * *als typographisch verwijzingsteeken; een met zulke sterretjes geteekend dagbladartikel*), m. —en.
Asteroï'den (*zeer kleine planeten,* inz. *tusschen Mars en Jupiter* pl.m. 600 *in getal*), v. mv.; ook Planetoïden.
Asth'ma (*kortademigheid, aamborstigheid*), o. gmv.; —**sigaar** of —**cigarette** (*sigaar wier rook de asthma-benauwdheid v. e. poos doet verdwijnen*), v.—sigaren; lees: *ast'ma.*
Asthma'ticus (*lijder aan asthma*), m.—ci.
Asthma'tisch (*aamborstig, benauwd op de borst*), bn.: *een — bestje.* (th = t).
Astraal'lichaam (theosophie: *geestelijk lichaam van den mensch, zijn stoffelijk geheel doordringend*), o. gmv.
Astraal'licht (*sterrenlicht*), o. gmv.
As'trakan (*soort van stof, op bont gelijkend*), o. gmv.: *een muts v. —, een mof van —.*
Astrant', bn. en bw., zie Assurant.
Astringen'tia, adstringen'tia (*samentrekkende middelen of artsenijen*), o. mv. (g = g).
Astrola'bium (*hoekmeter in de sterrenkunde en in de landmeetkunde*), o. —s.
Astrologie' (*sterrenwichelarij*), v. gmv.: *de — wil uit den stand en den loop der sterren de toekomst voorspellen.* (g = g).
Astroloog' (*sterrenwichelaar*), m. —logen.
Astronomie' (*sterrenkunde*), v. gmv.; *de — is e. wetenschap, de astrologie is bijgeloof.*
Astrono'misch (*sterrenkundig*), bn.: —*e verrekijker; het —e jaar,* jaar, welks duur naar jaren en minuten wordt gerekend.
Astronoom' (*sterrenkundige*), m. —nomen.
Asty'anax, zoontje v. Hect. en Adromache.
As'wenteling (*de wenteling van een lichaam. om zijn as,* inz. *der aarde om haar as, en wel in 24 uur, van het W. naar het O.*), v. —en: *de — der aarde* is pl.m. 462 *M. per seconde.*
Asyl' (*toevluchtsoord; wijkplaats of vrijplaats voor vervolgden en misdadigers; verpleeghuis voor menschen of dieren*), o. —en: *een — voor honden; een — voor pestlijders in O.-I.; een — voor dronkaards;* lees: *aziel'.*
Asyl'recht (1 *recht, geldig bij het verleenen van asyl; het recht asyl te verleenen;* 2 *het recht van een oorlogsschip om een neutrale haven binnen te vallen, om zich van levensmiddelen of drinkwater te voorzien*), o. gmv.: 1 *de Nederlandsche regeering beriep zich op het — en weigerde de uitlevering van den Duitschen keizer; het — der Fransche ambassade in de 17de eeuw;* 2 *ook in geval van averij geldt het —.*
Asymmetrie' (*onevenredigheid; wanverhouding in de afmetingen*), v. gmv.
Asymme'trisch (*onevenredig*), bn. en bw.
Asyn'deton (spraakk. *weglating der voegw.* inz. *bij zinsverbinding*), o. asyndeta; lees: *asin'deton;* verg. Polysyndeton.
Atac'tisch (*onregelmatig*), bn.: —*e koortsen.*
A'tap (O.-I. *gedroogde alang-alang-* of *nipa-bladeren, dienende als dakbedekking*), v. gmv.
A'tappalm (O.-I. *water- of moeraspalm*), m. —palmen; zie Nipapalm.
Atavis'me, —**mus** (*overerving van lichamelijke en geestelijke eigenschappen*), o. gmv.
A'tax (*taxameter-automobiel*), m. —en.
Ataxie' (*wanorde; onmacht over bewegingen door ziekten in het centrale zenuwstelsel*), v. gmv.
Atelier' (Fr. *werklokaal van een kunstenaar, v. een fotograaf, modiste, enz.*), o. —s.
A tem'po (It. muz. *in d. rechte of aangegeven tijdmaat; op het goede oogenblik*), bw.
A'terling (*ontaard wezen, onverlaat, snoodaard, onmensch*), m. en v.—en; vr. ook —**e.**
Atheïs'me (*leer, die het bestaan van God ontkent; godloochening*), o. gmv.
Atheïst' (*godloochenaar*), m. —en.
Athenae'um (in oud-Gr.: *tempel, aan Athene gewijd*; vroeger bij ons: *inrichting van hooger onderwijs*), o. —s, —naea, —naeën. (ae = ee).
Athe'ne, of Pallas —, v. **1** de godin der wijsheid, beschermster der Grieksche stad van dien naam: de uil was haar gewijd, zie Minerva; **2** (*hoofdstad van het oude Attica, middelpunt der oud-Grieksche beschaving;* thans: *hoofdplaats van Griekenland*), o.; zegsw. *uilen naar — dragen,* zie Uil; **Athe'ner,** m. —s; **Atheensch',** bn., zie Attisch.
Athleet' (*kampvechter in het oude Griekenland, beroepsworstelaar*; fig. *forsch gebouwd man*), m. —leten; lees: *atleet'.*
Athletiek' (*worstelkunst*), v. gmv.
Athle'tisch (*als of van een athleet; sterk gebouwd en gespierd*), bn.: *een —e gestalte.*
Athopie' (*gezichtszwakte*), v. gmv.
At'jar (O.-I. *in zuur ingelegde plantaardige zelfstandigheden*), v., verg. Pickles; —**bamboe** (*in azijn ingelegde spruiten van het bamboeriet*), v.
At'jeh (aardr. *gouvernement en onderhoorigheden op de N.-punt van Sumatra,* hoofdplaats *Kota Radja*), o.; —**jehsch,** bn.: —*e peper;* —**jeher** (*bewoner van Atjeh*), m. —s.
Atlan'tische Oceaan (aardr. *een der vijf wereldzeeën*), m.; —**e kabel** (*telegraafkabel, die Europa en Amerika verbindt*), *m.*
I. At'las 1 (*een boek met kaarten, met afbeeldingen*), m. —sen: *een kaarten-, een planten—;* **2** (myth. *een der titanen, die den aardbol moet torsen;* fig. *een dragende mannelijke fig.*), mv. atlanten: op het koninklijk paleis te Amsterdam staat een koperen beeld van —; ontl. *de bovenste halswervel;* aardr. *naam v. verschillende gebergten in N.-W. Afrika.*
II. At'las (*glad satijnen stof met eigenaardigen glans*), o. gmv.
At'las-vlinder (O.-I. *zekere groote O.-I. vlinder*), m. —-vlinders.
Atmome'ter (*verdampingsmeter*), m. —s.
Atmosfeer' (*dampkring, hulsel van lucht, die onze aarde tot 300 KM. hoogte omringt;* fig. *omgeving;* nat. *drukking van 1033 KG. op den cM².*), v. atsmosferen; —**fe'-**

risch, bn.: —*e verschijnselen,* — *e drukking,* —*e neerslag,* d. i. al het water, dat als regen, sneeuw, hagel enz. op den aardbodem neervalt.

Atol' (*ringvormig koraaleiland*), m. of v. atollen: *de* —*len in de tropische deelen van den Grooten Oceaan.*

Atonie' (*verslapping der spierspanning*; *lichaamszwakte*), v. gmv.

Atoom' (nat. *stofdeeltje, dat physiek en chemisch ondeelbaar is*; *zonnestofje*; fig. *iets, dat zeer klein is*), o. atomen.

A tort et à travers (Fr. *in het wilde weg, zonder overleg*), bw.

A tout prix (Fr. *tot elken prijs, het koste wat het wil*), bw.

Atrament'steen (*inktsteen*), m. en o. —en.

Atri'den, afstammelingen van Atreus inz. Agamemnon e. Menelaüs, zonen v. Atreus, koning v. Mycene, m. mv. (eu = ui).

A'trium (*voorzaal of voorhof eener oud-Rom. woning*; geneesk. *hartkamer*), o. atriën, atria: *het — was ook de voorhal van een basiliek en was met zuilen omgeven.*

Atrophie' (geneesk. *het uitteren, wegkwijnen*), v. gmv. (ph = f).

Atropi'ne (geneesk. *alkaloïde uit doodkruid, verdoovingsmiddel bij zenuwziekten*), v. gmv.

Attaché' (Fr. *iemand, die aan een gezantschap is toegevoegd*; *leerling-diplomaat*), m. —'s: *hij is — bij ons gezantschap.*

Atta'que (Fr. *aanval*; geneesk. *aanval van een ziekte*; *beroerte*), v. —s.

Attaqueeren (Fr. *aanvallen, aangrijpen*).

Attent' (*opmerkzaam*; *er op uit om kleine diensten te bewijzen*), bn. en bw.; —er, —st.

Atten'tie (*oplettendheid, aandacht*; *kleine beleefdheidsdienst*), v. —s.

Attest' (*schriftelijk of gedrukt getuigenis, getuigschrift*), o. —en: *een — van een dokter,* schriftelijk bewijs.

Attesta'tie (*getuigschrift*), v. —tiën, —ties: — *de vita,* bewijsschrift van in-leven-zijn; — *de morte,* akte van overlijden: Prot. *schriftelijk bewijs van lidmaatschap der Herv. of Gereformeerde kerk*: een — wordt door den kerkeraad gegeven bij verhuizing, om het over te leggen in de nieuwe woonplaats.

Attesteeren (*bevestigen, getuigen, bekrachtigen*).

At'tica (aardr. *landschap in 't O. van Hellas met Athene als hoofdstad*), o.

At'tila, 1 koning der Hunnen, bijgenaamd de geesel Gods, verslagen door de W.-Goten en Romeinen in 451, gest. 453 n. C.; **2** (*kort, met tressen versierd huzarenbuis*), m. —'s.

At'tisch (*in, uit, van; als in, uit, van; gelijkende op, behoorende tot, betrekking hebbende op, eigen aan Attica,* inz. *Athene*; *schoon, sierlijk, smaakvol*; *vernuftig, geestig, zinrijk, fijn*), bn.; fig. — *zout,* fijne geestigheid, scherpzinnige scherts; *een* —*e zet,* geestige.

Attrac'tie (*aantrekking, aantrekkelijkheid, aantrekkingskracht*), v. —s, —tiën.

Attrapeeren (*betrappen,* d. i. *op heeter daad pakken of snappen*).

Attribueeren (*toeëigenen*; *toeschrijven*).

Attributief' (spraakk. *als attribuut dienend*), bn. en bw.: *een — bn.*; *een bn. — gebruiken.*

Attribuut' (1 *zinnebeeldig kenteeken*; 2 spraakk. *bijv. bepaling*), o. — buten: 1 *de knots is een — van Hercules*; *de zeis en de zandlooper zijn attributen van den Dood*; 2 *het woord* koning *heeft als* — goede *in*: de goede koning.

Auba'de (Fr. *ochtendbegroeting, ochtendhulde met muziek*), v. —s: *iemand een — brengen.*

Au courant' (Fr. *in den loop des jaars*; *tegen den gewonen prijs*; *op de hoogte*), bw.

Auc'tie (*veiling, openbare verkooping bij opbod,* inz. *van boeken, platen enz.*), v. —tiën en —ties; lees: *ouk'sie.*

Auctiona'ris (*ondernemer van publieke verkoopingen*), m. —sen. (au = ou).

Au'cuba (Jap. *sierstruik in parken en tuinen*), v. —'s: de — heeft geelgevlekte, groote bladeren en kleine, bruine bloesems. (au = ou).

Audiën'tie (*plechtig of officieel gehoor*; *gehoorverleening*; *rechtszitting*), v. —s, —tiën: — *geven,* — *verleenen,* nl. door een koning, koningin of minister; *op* — *gaan, een particuliere* —. (au = ou).

Auditeur' (*toehoorder*; *bijzitter in gerechtshoven*), m. —s, —en. (au = ou).

Auditeur-militair' (*ambtenaar v. het openbaar ministerie,* d. i. *aanklager bij een militair gerechtshof, bij een krijgsraad*), m. auditeuren- en auditeurs-militair. (au = ou).

Audi'tie (*muziekuitvoering,* inz. *voor genoodigden, waarop zich een of ander minder bekende kunstenaar laat hooren*; *rechtsgebied v. e. krijgsraad*), v. —s, —tiën.

Audito'rium (*de gezamenlijke toehoorders, het gehoor*; *de gehoorzaal*), o. gmv. (au = ou).

Au'erhoen (*boschhoen*), o. —ders: *het — is de grootste hoendersoort en leeft in de bosschen van Midden-Europa.* (au = ou).

Au'eros, m. —*ossen*; zie Oeros. (au = ou).

Au fait' (Fr. *ter zake*): — *zijn,* op de hoogte, met iets bekend.

Au fond' (Fr. *in den grond,* d. i. *in het wezen der zaak*).

Augi'as, m. myth. koning v. Elis in den Peloponnesus.

Augi'as-stal (myth. *vervuilde runderstal van koning Augias*; fig. *een onaangenaam, bijna onmogelijk opruimingswerk*), m., zie Hercules; fig. zegsw. *den — reinigen,* een verwaarloosden boel redderen, misbruiken uitroeien.

Au'gur (*wichelaar*; inz. *waarzegger uit de vlucht en het geschreeuw der vogels*; *vogelwichelaar*), m. —s, —gu'ren: de —en waren in oud-Rome een priestercollege, welks taak het was volgens vaste regelen den wil der goden op te sporen en als deskundigen voorteekenen te verklaren.

Augu'ren-lach (fig. *de beteekenisvolle lach van personen, die elkaar kennen als bedriegers*), m. gmv.

Augu'rium (*voorteeken, waarzegging uit de vlucht der vogels*), o. —ria, —riën.

Augurk' (*een soort van kleine komkommer*), v. —en; ook, **Agurk'** (au = ou); —**je,** o. —s.

Augus'tus, eig. de Vermeerderaar: *eerste keizer van Rome,* 30 v. C. — 14 n. C.; zie: Octavianus en Triumviraat.

Augus'tus (*de 8e maand, Oogstmaand, ge-*

heeten naar den Rom. keizer Augustus), m.
Au'la (*groote gehoorzaal eener universiteit, enz.*), v. —la's. (au = ou).
Au'lis, aardr. havenstad in Boeo'tië a. d. Euri'pus, tegenover Euboe'a: verzamelplaats der Groote vloot tegen Troje, zie I p h i g e n i'a.
Au porteur' (Fr. handel. *aan toonder*).
Au'rea bul'la (*gouden bulle*), v. gmv.: als afkorting: **A. B.**; zie B u l. (au = ou).
Aureool' (R.-K. *lichtkrans of stralenkrans om het hoofd van heiligen of martelaren, b.v. op schilderijen*), v. —olen; (au = ou); fig. glans: *een — van roem;* zie: N i m b u s en G l o r i e.
Au revoir' (Fr. *tot weerziens*), bw.
Auro'ra, myth. godin van den dageraad; ook: het morgenrood: *de rozenvingerige —.* (au = ou).
Ausculta'tie (geneesk. *onderzoek door het gehoor b.v. van hart of longen met een stethoscoop*), v. —s. (au = ou).
Auscultee'ren: *iemand —,* de auscultatie op hem toepassen.
A u'so (handel. *naar wisselgebruik*), bw.
Auspi'cium (oorspr. *voorteeken uit de vlucht der vogels*; later: *voorteeken*), o. —cia, —ciën: tegenwoordig meestal in 't mv. *auspiciën*: *onder uwe auspiciën,* onder uwe leiding, toezicht, bescherming; *met gunstige auspiciën,* met gunstige voorteekenen, vooruitzichten. (au = ou).
Aus'ter (*zuidenwind*), m.; zie S i r o c c o.
Austraal' (*zuidelijk*), bn.; **—licht** (*zuiderlicht*), o. gmv. (au = ou).
Austra'lië (aardr. *het vijfde en kleinste werelddeel*), o.; — is 7/9 van Europa met pl.m. 7 *millioen* bewoners en bevat behalve het vasteland van Nieuw-Holland de eilanden Tasmanië, Nieuw-Guinea, het dubbel eiland Nieuw-Zeeland en verder Oceanië. (au = ou).
Austra'liër (*bewoner van het vasteland v. Australië*), m. —s; **—lisch** bn.: *de —e eilanden,* tot het vasteland Australië (Nieuw-Holland) behoorende; *—e negers,* de Papoea's. (au = ou)
Au'taar (*altaar*), o. —taren; ook O u t a a r; zie: A l t a a r, O u t e r.
Auteur' (Fr. *schrijver of schrijfster van een boek*; *het werk van den schrijver of de schrijfster*; *dader*; *stichter*; *aanstichter*), m. —s; **—schap** (*het auteur-zijn*), o. gmv.
Auteurs'recht (*het uitsluitend recht van den maker van eenig werk van letterkunde, wetenschap of kunst of van diens rechtverkrijgende om dit openbaar te maken*), o. —en; **—wet** (*Ned. wet van* 1912, *regelende het auteursrecht*), v. gmv.
Authenticiteit' (*geloofwaardigheid*; *echtheid*), v. (then = ten).
Authentiek' (*betrouwbaar, geloofwaardig, echt*), bn.: *een —e akte,* d. i. een akte in den wettelijken vorm, ten overstaan van een bevoegd ambtenaar opgemaakt en in rechten geldig. (au = ou).
Au'to (*voertuig met eigen beweegkracht* inz. *automobiel*), v. —'s: *het stuur der —; een —bril,* groote stofbril, m. —brillen; uitspr. o'to of ou'to. Samenstellingen: *—bus* (auto als omnibus), v. —sen; *—deken,* v. —s; *—garage,* v. —s; *—jas,* v. —sen: *keuken—, pantser—, zieken—.*
Auto biograaf' (*iemand, die zijn eigen leven beschrijft*), m. —grafen. (au = ou).
Au'tobiographie (*eigen levensbeschrijving*), v. —ën. (au = ou).
Autobiogra'phisch (*door den betrokkene zelven geschreven*), bn.: *een — geschrift,* bevattend de levensbeschrijving van den schrijver door hem zelf. (au = ou).
Autochroom'plaat (*lichtgevoelige glasplaat voor kleurenfotographie dienende*), v. —platen. (au = ou).
Autochtho'nen (gesch. of fab. eig. *uit den grond zelven geboren* d. i. *oorspronkelijke bewoners van een land*), m. mv. (au = ou); ook: A b o r i'g i n e s.
Autochthoon' (*herkomstig van de oorspronkelijke bewoners van een land*), bn.: *—thone gebruiken, —e waardigheden.* (au = ou).
Autoclaaf', autocla've (*zich zelf sluitende pot*), v. —claven; zie P a p i n i a a n s c h e p o t. (au = ou).
Autocraat' (*onbeperkt alleenheerscher, die de wetgevende en uitvoerende macht in zijn persoon vereenigt*; *eigenmachtig persoon*), m. —craten. (au = ou).
Autocratie' (*het autocraat-zijn, de onbeperkte heerschappij*), v. gmv.; z. D e m o c r a t i e.
Autocra'tisch (*eigenmachtig, onbeperkt*), bn. en bw. (au = ou).
Auto-da-fé' (Sp.-Portug. uit het Lat. *actus fidei*: eig. *daad van geloof*; *plechtige afkondiging der uitspraken van de Sp. inquisitie*; *uitlevering der ketters aan de wereldlijke rechtbank*; *plechtige terechtstelling van ketters*; *openlijke verzoening van ketters met de Kerk*), o. —fé's. (au = ou).
Auto-gara'ge, v. —s; zie G a r a g e.
Autograaf' (*eigenhandig schrift*; *kopieermachine, zelfschrijvend werktuig*), v. —grafen. (au = ou).
Autographie' (*een door een autograaf afgedrukt stuk*), v. —ën. (au = ou).
Autogra'phisch (*eigenhandig geschrev.*), bn.
Autoli'ne (*automobielbenzine*), v. gmv.
Automaat' (*een zich zelf bewegend toestel of menschenbeeld, dat door een ongezien mechanisme in beweging wordt gebracht*; fig. *willoos mensch, ledepop, marionet*; *iem., die iets machinaal doet*), m. —maten.
Automa'tisch (*zelf of uit zich zelf werkend, bewegend*; *werktuiglijk*), bn.: *—e beweging bij mensch en dier,* b.v. bloedsomloop, spijsvertering, d. i. onwillekeurige bewegingen. (au = ou).
Auto'medon, m., myth. wagenmenner v. Achilles; in 't algemeen iemand, die een voertuig ment, koetsier. (au = ou).
Automobiel' (*voertuig met eigen beweegkracht*; *motorwagen, door benzine of electriciteit voortbewogen*), v. —en; zie A u t o en ook: T u f-T u f en L o c o m o b i e l.
Automobilist' (*eigenaar of berijder van een automobiel*), m. —en; vr. ook: **—e**; zie C h a u f f e u r; **—mobilis'me** (*automobielsport*), o. gmv.
Autonomie' (*het recht van zelfwetgeving, eigen staatsregeling, zelfregeering*), v. gmv. (au = ou).
Autonoom', —n o'm i s c h (*zelfstandig, onafhankelijk, naar eigen wetten*), bn.: *een — bestuur.* (au = ou).
Autopsie' (geneesk. *lijkopening, lijkschouwing*), v. gmv. (au = ou).

Autorisa'tie (*volmacht*; *machtiging*), v. gmv. (au = ou).
Autoriseeren (*machtigen, volmacht geven*): *iem. tot iets* —. (au = ou).
Autoritair' (1 *van een autoriteit*; 2 *eigenmachtig*), bn. en bw.: 1 *het* —*gezag*; 2 — *optreden*. (au = ou).
Autoriteit' (*gezag*; *gestelde macht*; *erkende geloofwaardigheid*; *getuigenis* b.v. *uit geschriften*; *man van gezag, overheidspersoon*), v. —en. (au = ou).
Au'to-taxi (*huur-automobiel met taxameter*), v. auto-taxi's.
Autoty'pe (*oorspronkelijke afdruk*; *cliché*), v. —s; lees: *outotiep'*.
Autotypie' (*het etsen op zinken platen*; *een op zink geëtste afbeelding*), v. —ën.
Au'towiel (*los wiel met daaraan bevestigden motor, welke aan het achterwiel van een gewoon rijwiel kan gekoppeld worden*), o. —en; vernederlandscht uit Eng. A u t o w h e e l.
Aval' (*wisselborgtocht*; *borgteekening op een wissel*), o. gmv.
Avaleeren (*voor een wissel borg blijven*).
Avalan'che (Fr. *sneeuwstorting in het gebergte*; *lawine*), v. —s.
Avan'ce, v. —s: —*s doen, maken,* de eerste stappen doen tot verzoening, toenadering enz.: *de groote dames schromen — te doen* (C. O.).
Avanceeren (Fr. *voorwaarts gaan, vorderen; vooruitkomen, voortgaan*; *bevorderen*; *voorschieten*).
Avancement' (*bevordering*), o. gmv.: — *maken,* in rang opklimmen. (ment = ment).
Avanta'ge (*voordeel, winst, overhand*), o. – s.
Avarij', v. —en; meestal **Averij**.
Ave' 1 (R.-K. *weesgegroet-gebed*), o. —'s. (e = ee); **2** in de uitdrukking: — C a e's a r, m o r i t u'r i t e s a l u't a n t: Lat. *Heil, u Keizer, die gaan sterven, groeten u,* groet der gladiatoren in het amphitheater, als ze defileerden voorbij de loge van den keizer. (te = tee).
Aveel'zaad (*raapzaad*), o. gmv.
A'vegaar (*groote boor*), m. —s en —garen; ook: N a v e g a a r.
A'veling(e) (*strook langs den dijk, die voor de stevigheid van den dijk niet bewerkt mocht worden*), v. —en. vero.
Avenant' (*naar* —), bw. d. i. naar verhouding, n. evenredigheid; ook A d v e n a n t.
Avenu'e (*breede laan*; *oprijlaan naar een kasteel enz.*; *breede straat met boomen op zij*; *breede straat b.v. in Amerikaansche steden*), v. —s.
A'ver (*kind, nakomeling*), m. —s; vero.: *iemand kennen van — te* (*tot*) —, van ouder tot ouder. In de volkstaal: *van haver tot haver,* later: *van haver tot gort.*
A'verechtsch (1 *omgekeerd*; 2 *onjuist, verkeerd*), bn.: 1 *de* —*e kant van een stof, keerzijde*; 2 —*e opvattingen,* —*e bedoelingen, een* —*e voorstelling van zaken.*
averechts (1 *in omgekeerde richting*; 2 *onverstandig, verkeerd*; 3 *anders dan men gehoopt of bedoeld had*), bw.: 1 — *te paard zitten*; 2 *hij doet alles* —; 3 *het komt* — *uit,* verkeerd.
Averij' (*zeeschade, schade aan het schip of aan de lading*), v. —en; —**grosse,** v.: als — geldt alle schade uit nood of die opzettelijk is veroorzaakt tot redding van schip en lading.
Avers' (*beeld- of voorzijde van munten en medailles, de zijde met den beeldenaar*), m. gmv.; lees: *a-vèr*; verg. R e v e r s.
Aver'sie (*tegenzin, afkeer*), v. —s. (s = z).
Averuit' (plantk. *een altijd groene plant, ook wel averoon genaamd, citroenkruid*), v. gmv.
Aves'ta, a w e s t a, v.; zie Z e n d a v e s t a.
Aviateur' (*bestuurder van een vliegmachine, vlieger*), m. —s; vr. *Aviatrice.*
Aviatiek' (*vliegkunst, luchtvaart*), v. gmv.
Avicultuur' (*kunst, om vogels te kweeken; vogelteelt*), v.: *de vereeniging Avicultura.*
Avi'so(jacht) (*jacht, kruiser om op zee berichten over te brengen*), o. aviso's. (s = z).
A vis'ta (It. *op zicht, op vertoon*), bw.
A'vond, a'vend (1 *de tijd der vallende duisternis*; 2 *de laatste levensjaren van iemand, die den gewonen levensduur bereikt*), m. —en: 1. *in den* —, *des* —*s, het liep tegen den* —, *de* — *valt*; 2 meestal met een bepaling als *leven*: *op den* — *van zijn leven*; nog: *te* — *of morgen,* te eeniger tijd; —**je** (*avondpartijtje, soireetje*), o. —s.
A'vondbede (*avondgebed*), v. —beden; —**blad** (*deel van een courant, dat 's avonds uitkomt*), o. —bladen; —**dienst** (*kerkdienst 's avonds*), m. —en; —**duister** (*het avonddonker*), o. gmv.; —**editie** (*het avondblad eener courant*), v. —s; —**kerk** (Herv. *godsdienstoefening in de kerk en wel des avonds*), v. gmv.; —**klok** (*angelus-klok*), v. —ken; —**kout** (*gezellig avondpraatje*), m. gmv.; —**land** (*het westen*), o. gmv., zie M o r g e n l a n d; —**maal** (eig. *maal in den avondstond*; *plechtigheid in de Protestantsche kerk, waarbij de leden der gemeente wijn en brood nuttigen ter herinnering aan het laatste — van Christus en zijn discipelen*), o.: *het — vieren*; Bijbel: *het heilig — des Heeren, het laatste* —, het —, dat Christus op den vooravond van Zijn lijden met Zijn leerlingen gebruikte; schilderk. een schilderij, het laatste — voorstellende: *het — van Leonardo da Vinci* (1452—1516), zie N a c h t m a a l; — **maaltijd,** m., —tijden, beter: —**maal** (*maal, dat 's avonds gebruikt wordt*), o. —malen; —**malen,** w. g., zie S o u p e e r e n; —**rood** (*roode gloed bij zonsondergang in het W.*), o. gmv.; —**schemer** (dicht. —*schemering*), m.; —**schemering** (*zwak zonnelicht na zonsondergang*), v. —en; —**school** (*schooltijd des avonds*; *gebouw, waar — wordt gehouden*; *school, waarop de leerlingen des avonds onderwijs ontvangen*), v. —scholen; —**ster** (*de planeet Venus, aan den W.-hemel, ondergaande kort na de zon*), v. gmv., verg. M o r g e n s t e r; —**stond** (*avonduur*), m. —en; —**vlinder** (*vlinder, die in de schemering vliegt* inz. *sfinx*), m. —s.
Avontu'ren (*wagen, op 't spel zetten*), avontuurde, heeft geavontuurd.
Avonturier' (eig. *iemand, die op avonturen uitgaat*; *gelukzoeker*), m. —s; zie C h e v a l i e r d'i n d u s t r i e.
Avontuur' (*vreemd lotgeval*; *zeldzaam geval*; *zonderlinge gebeurtenis*), o. —turen: *op — uitvaren,* uitzeilen zonder bestemming.
Avontuur'lijk (1 *vol avonturen, vreemd, zonderling, gewaagd*; 2. *op avonturen uit,*

geneigd tot vreemde en zonderlinge plannen), bn. en bw.: 1 *een — leven*; *de —e reis van Bontekoe*; 2 *—e politiek*.

A vu'e (Fr. *op zicht*, b.v. — betaalbaar), bw.; muz. — *zingen*, — *spelen* d. i. van het blad.

Axio'ma (*onbewijsbare grondstelling*; *klaarblijkelijke waarheid*), o. —'s.

Axminster (Eng. *e. soort v. tapijtgoed*), o.

A'ya sophi'a (*grootste en prachtigste moskee in Konstantinopel, met vier minaretten*), v.; de — is gebouwd door keizer Justinianus (527—'65) en wel van 533—'38 ter eere van de H. Wijsheid Gods; sedert den val der stad in 1453 werd zij een Turksche moskee; naam van een gedicht van Schaepman (1844—1903) uit 1886. (y = j).

Aza'lea (*sierplant, e. soort v. erica*), v. —'s.

Azazel' (Bijbel. *booze geest*), m.: *aan — werd de zondenbok toegezonden*.

A'zen 1 (1 *iets als prooi zoeken*; 2 *gretig verlangen, streven naar*; altijd ongunstig), aasde, heeft geaasd: 1 *de raven — op lijken*; 2 *— op vorstengunst*; **2** (visscherij: *het slaan van aas aan de haken van de snoeren*).

Aziaat' (*bewoner, van Azië*), m. —aten.

Azia'tisch (*uit, in, van; als uit, in, van; behoorende tot, betrekking hebbende op, eigen aan Azië*), bn.

A'zië (aardr. *het tweede en grootste werelddeel der oude wereld*), o. gmv.: — is pl.m. 4½ maal zoo groot als Europa en bevat nagenoeg 860 millioen bewoners, van de ruim 1500 millioen menschen, die de aarde bevolken.

I. Azijn' (*zure vloeistof, azijnzuur, sterk verdund met water*), m. gmv.; **—heffe** (*bezinksel*), v. gmv.; zie: Luiwijvengoed, Edik, Bier—, Hout—, Wijnazijn.

II. Azijn' (*een soort van eik, steeneik*), m. —en; **—hout** (*hout van den steeneik uit Zuid-Europa, zeer taai en hard*), o.: het — dient, o. m. om er tanden voor kamraderen van te maken.

Azijn'stel, o. —len; zie Olie- en Azijnstel.

A'zimuth (sterrenk. *toppuntshoek*; *boog v. den horizon, begrepen tusschen den meridiaan van een plaats en een of anderen verticaal- of hoogtecirkel*), o. (th = t).

Azotome'ter (*stikstofmeter*), m. —meters.

Azo'tum (*stikstof, stikgas*), o. gmv.

Azu'ren (*azuurkleurig*), bn.: *een — veld*, wapenvlak; *de — hemel van Italië*.

Azu'rig (*azuurkleurig*), bn. vero.

Azuur' (*hemelsblauwe kleur, lazuur*; *het hemelgewelf*), o. gmv.

B.

B. — 1 *Bas'so* (muziek); 2 — *Bea'tus* (m.) of *Bea'ta* (vr.), de zalige.

Bar., Bar^es — Baron, Barones.

I. B. B. — *Binnenlandsch Bestuur* (O.-I.).

II. B. b. — *Be'ne, be'ne*, zeer goed.

b. b. h. h. — *bezigheden buitenshuis hebbende*.

B. en **W.** — *Burgemeester en Wethouders*.

b. i. — Bouwkundig Ingenieur.

Bibl. — *Bi'blia*, de Bijbel, de H. Schrift.

B. L. — *Bene'vole Lec'tor*, welwillende lezer.

blz., bladz. — *bladzijde*.

B. M. — *Bea'tae Memo'riae*, zaliger gedachtenis. (ae = ee); zie **z. g.**

B^to. — *Bruto*.

Burg. — 1 *Burgemeester*; 2 *burgerlijk*.

B. V. — 1 *Beata Virgo*, Zalige Maagd; 2 (O.-I.) Buitenlandsche Vijand.

B.v. of **Bijv.** — *bijvoorbeeld*.

B. v. N. O. — *Bond van Nederl. onderwijzers*.

B. W. — *Burgerlijk Wetboek*.

B. (1 *eerste der medeklinkers*; 2 *tweede teeken van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — behoort tot de lipletters*; 2 *een groote —*; 3 *het zal nog lang duren, eer de — af is*; nog: muz. de naam v. d. zevenden toon, *si* genoemd.

Ba, bah (*foei*), tw., uitroep van *afkeer, walging*; *hij zei boe noch —*, geen enkel woord.

Baad'je (Mal. *kleedingstuk met mouwen* doorgaans voor mannen, in O.-I. Badjoe; *engsluitend bovenkleedingstuk van zeelui, schippers enz.*), o. —s: zegsw. *op zijn — krijgen*, slaag krijgen, er van langs krijgen; *iemand op zijn — komen*, hem slaag geven, fig. hem bekijven; ook *Baaitje*.

Baaf'mis, v., zie Bamis.

I. Baai (*wollen weefsel*; *een soort van flanel*), v. (soorten) —en: *een borstrok van blauwe —, ondergoed van roode —*.

II. Baai (*inham van de zee in het land, dikwijls van binnen breeder dan aan de opening*; *zeeboezem*), v. —en.

III. Baai (*wijn*), v. gmv.: *roode —*.

IV. Baai (*fijn gesneden soort van tabak*), v. gmv.: *beste fijne heeren—*, misschien genoemd naar Bahia in Brazilië of de Chesapeak-baai, waaraan Maryland ligt.

Baai'en (*van baai*), bn.: *een — borstrok*.

Baai'erd (*chaos, vormlooze mengelklomp*; fig. *verwarring, warboel*), m. gmv.

Baai'tabak, v.; zie Baai **IV.**

Baai'vangen (*vlug en zwierig schaatsenrijden*): alleen gebruikelijk in de onbepaalde wijs; z.: Fleuren en Blokzeilen.

Baai'vanger (*een soort schanslooper*; *ruw matroos*; *zwierbol*; *een vlug en zwierig schaatsenrijder*; *ophakker*; *haantje de voorste, durfal*), m. —vangers.

Baak (scheepst. *elk vast merk tot aanwijzing van het vaarwater, als: kustlichten, torens, palen, tonnen*; wat. en krijgsw. *staak of paal met vlaggetje of mandje tot aanduiding van een richting*), v. baken; verg. Vraagbaak.

Baak'geld, o. —en; z. Bakengeld, enz.

Baal (*een met koopwaar gevulde, dichtgenaaide zak van grof linnen, jute enz.; de hoeveelheid die er in een — gaat*; *papiermaat nl.* 10 *riem*, 200 *boek van* 24 *of* 25

vel), v. balen : *een — koffie, een — rijst.*

Ba'äl (eig. *heer* : *afgod der Phenicièrs en Babyloniërs* ; *afgod*), m., ook : **Bal, Bal, Be'lus** ; **—dienst** (*afgodendienst*), m. ; **—dienaar,** m. —s, —naren ; **—priester** (*priester van Baäl, afgodendienaar, ontrouwe leeraar*), m. —s.

Baan (1 *aangelegde weg*: in deze bet. in N.-Nederl. vero. wel nog in zegsw. ; 2 *gladgemaakte uitgestrektheid van zekere lengte en breedte op het ijs en de sneeuw* ; 3 *terrein voor wedstrijden* ; 4 *weg, waarlangs ballen, knikkers worden voortgeworpen* ; 5 *werkplaats van een touwslager* ; 6 *lijn beschreven door een hemellichaam, projectiel enz.* ; 7 *een strook van een stof in volle breedte*), v. banen : 1 *de Bilser—* (bij Maastricht) ; 2 *de jongens hebben een — in de sneeuw gemaakt* ; *een sulle—tje* ; 3 *de banen van de Amsterdamsche tennisclub* ; 4 *kegel—* ; 5 *de lijn—* ; 6 *de — der aarde, van een kogel* ; 7 *een nieuwe — in een rok zetten* ; zegsw. *ruim — maken*, alles uit den weg ruimen ; *hij is het katje van de —*, de leider, haantje-de-voorste ; *— breken*, een weg, een doortocht maken, fig. nieuwe wegen openen, waarlangs het onderzoek of de studie kan gaan ; *van de — knikkeren*, in het knikkerspel iem. afspelen, fig. een tegenstander uit den weg dringen ; *op de lange — schuiven*, onbepaald of voor langen tijd uitstellen ; zie ook B a a n t j e.

Baan'breker (*iemand, die den weg ergens door heen baant*, fig. *wegbereider*), m. —s ; *Pestalozzi* (1746—1827), *de — der aanschouwelijke leermethode.*

Baan'derheer (*titel van een zeer voornaam edelman*, eig. *banierheer*, Fr. *baron*), m. —heeren ; een — had het recht onder zijn eigen banier zijn mannen in den strijd aan te voeren.

Baanderol', v. —rollen, zie B a n d e r o l.

Baan'rots (*baanderheer, baron* : *in Vlaanderen en Brabant destijds aldus geheeten*), m. —rotsen.

Baan'schuiver (*houten raam onder een electrische tram, om voorwerpen of menschen op zij te schuiven*), m. —s.

Baan'tje (*gemakkelijk postje, betrekking*), o. —s : ir. *'t is me een —, een lekker —*, in toepassing op onaangename werkzaamheden.

Baan'tjesjager (*iemand, die moeite doet om een of meer voordeelige, eervolle baantjes te krijgen*), m. —jagers.

Baan'vak (*deel van een spoor- of trambaan tusschen twee bepaalde punten gelegen*), o. —vakken.

Baan'veger (*iemand, die een baan maakt op het ijs en ze schoonveegt, die rails van een tram schoonmaakt*), m. —s.

Baan'wachter (*wachter op een deel der spoorbaan, sluiter van hekken enz.*), m. —wachters ; **—wachtster,** v. —s.

I. Baar (*golf*), v. baren ; dicht. *de zilte baren.*

II. Baar (*staaf van gegoten kostbaar metaal* inz. *van goud of zilver*), v. baren : *zilver aan baren* ; in de wapenkunde : zilveren band, die uit den linkerbovenhoek naar den rechterbenedenhoek van het schild loopt en een derde deel daarvan moet beslaan.

III. Baar (1 *draagbaar, berrie* ; 2 *lijkbaar*), v. baren : 1 *de meubels op een — wegdragen* ; 2 *Christus raakte de — aan*, Lukas: 7 : 14 ; zie : B r a n c a r d, R a d e r b a a r.

IV. Baar (*onbevaren matroos* ; *groentje, nieuweling*), m. baren : zie O r a n g b a r o e ; ieder, die voor het eerst in Indië komt en met de daar gevolgde levenswijs onbekend is ; bij uitbreiding : *iemand zonder kennis van gebruiken enz.*, b.v. een pas aangekomen cadet of adelborst.

V. Baar (1 *naakt, bloot* ; 2 van bopze geesten, spoken : *zonder vermomming*). bn.: 1 in deze bet. vero. alleen in: *ba(a)rvoets* ; 2 *de bare duivel* ; nog : *— geld*, klinkende munt ; *de bare zee*, de volle zee, de ruwe, dreigende zee.

Baarblij'kelijk (*klaarblijkelijk*), bn. en bw.; —er, —st : *—e hulp* (Brandt). vero.

Baard (*de haren op kin en wangen bij den man*), m. —en : *de kin—, een bakke—* (op de wang), *een ring—*, zie ald.; zegsw. *spelen om 's keizers —*, om niets ; *den — in de keel hebben*, de stem (van den knaap) is aan 't breken, gaat zwaar worden ; bij overdracht, van dieren enz.: *de —en van oesters, visschen*, ook van *korenaren*, d.i. wat op een baardachtig aanhangsel lijkt; *de — van een sleutel*, deel, dat in 't slot ronddraait ; *de — van den walvisch*, harige hoornplaten in den bek, aan het bovenverhemelte van den walvisch.

Baar'deloos (*zonder baard* ; *jong,onmondig*), bn.: *—looze knapen.*

Baard'gier (dierk. *lammergier*), m.—gieren.

Baard'gras (*een soort v. pluimgras*), o. gmv.

Baar'dig (*met een zwaren baard*), bn.; —er, —st : *een —e veldwachter.*

Baard'mannetje (dierk. *baardmees, rietvogeltje*), o —mannetjes.

Baard'scheerder (kleinachtend. *barbier*), m. —scheerders.

Baard'schrapper (kleinachtend. *barbier*), m. —s.

Baard'zwijn (*een wild zwijn met afhangende haren aan de onderkaak, op Borneo*), o. —en.

Baar'lijk (*zich vertoonend in zijn ware gestalte*, meestal verbonden met *duivel* of een synoniem er van), bn : *de —e duivel* ; zie B a a r **V.**

Baars 1 (dierk. *stekelvinnige zoetwatervisch, groenachtig met roode vinnen*), m. baarzen; **2** als stofnaam v.: *Houdt ge van —?*

Baarsch (O.-I. *als van een baar*) bn. en bw.; *hooggele handschoenen volmaken zijn — voorkomen* (J. t. Br.) ; *z. — gedragen.*

Baas (1 *hoofd van het huisgezin* ; 2 aanspreekvorm ; 3 *iemand, die met knechts onder zich een ambacht uitoefent* ; 4 *een bol, kraan*), m. bazen : 1 bij boeren en kleine luiden : *is de — thuis?* 2 *hola, — !* 3 *de timmermansknecht werd eindelijk ook —* ; 4 *hij is een — in het rekenen* ; zegsw. *— boven —*, ieder heeft zijn meerdere ; *den — spelen*, heerschen ; *de vrouw is er de —*, deelt de lakens uit ; *hij is mij de — af*, overtreft mij.

Baat (*nut, voordeel, winst*), v. baten : *dat zal baten geven* ; *ten bate van* ; zegsw. *alle baten (baatjes) helpen*, vele kleintjes maken een groot, men moet ook een klein voordeel niet verzuimen.

Baat'zucht (*zucht tot eigen voordeel* ; *inhali-*

ge eigenbaat), v. gmv.: *de — voert tot slechte daden.*

Baatzuch'tig (*uit baatzucht, inhalig, hebzuchtig*), bn.; —er, —st; —**heid** (*baatzucht*), v. gmv.

Bab'be (*slabbetje, kwijldoekje*), v. —n.

Bab'bel (*iem., die graag snapt*), m. en v. —s.

Bab'belaar (*babbel; stroopballetje*), m. —s; —**achtig** (*praatziek*), bn.; —**larij'** (*voortdurend gebabbel*; ongunstig: *kwaadsprekerij*), v. —en: *kleinsteedsche —.*

Bab'belen (1 *telkens aanhoudend praten; veel onnoodig praten over allerlei onbeduidende dingen*; 2 *kwaadspreken*; 3 *kouten, keuvelen*), babbelde, heeft gebabbeld: 1 *wat zijn die buurvrouwen weer aan 't —*; *dat kind begint reeds aardig te —*; 2 *over zijn vertrek werd heel wat gebabbeld*; 3 *ik kom van avond wat —.*

Babbelguig'je (*malle grimas, ijdele klap*; fig. *uitvlucht, voorwendsel*), o. —guigjes: *dat zijn allemaal maar —s van dien knaap.*

Bab'belkous (*praatzieke vrouw, snapster*), v. —kousen; ook m. voor snapper, enz.: —**praat** (*ijdele klap*), m. —praatjes; —**ziek** (*erg tot snappen geneigd*), bn.: *een —e oude juffrouw*; —**zucht** (*lust tot babbelen*), v. gmv.

Ba'bel (*hoofdstad van het oude Babylonië, later ook Babylon genoemd*), o.: zegsw. *zoo hoog als de toren van —*, Bijbel, Genesis 11.

Ba'bi (O.-I. *zwijn, zwijnevleesch; dikzak*), m. —'s.

Babijn' (*garenklos*), v. —en, ook B o b ij n.

Babij'nen (*het garen op klossen winden*), babijnde, heeft gebabijnd; ook B o b ij n e n; **babij'ner**, m. —s.

Babiroe'sa (Mal. *hertzwijn*), m. — 's. (s = z).

Ba'boe (O.-I. *kindermeid*), v. —'s.

Babok' (*lomperd, domoor*), m. babokken.

Babou'ches (*Turksche kamermuilen*), v. mv.; ook: *Baboesjes, Babosjes*; z. T a m p o e s j e s.

Baby (Eng. *klein kind*; *kindje, kleintje*), m. en v. —'s.

Ba'bylon, o.; zie B a b e l.

Babylo'nisch (*in, uit, van*; *als in, uit, van*; *eigen aan, betrekking hebbende op, behoorende tot Babel* of *Babylonië*), bn.: *de —e spraakverwarring*, Gen. 11: 7-9; *de —e gevangenschap der Israëlieten*, 586—536 v.C.

Baccalau'reüs (eig. *gelauwerde*: *iemand, die den laagsten academischen graad heeft verkregen van de vier graden*: *baccalaureüs, licentiaat, magister, doctor*), m. —reï.

Baccarat' (*kaartspel, waarbij een der spelers de bank houdt*; *een soort van fijn kristal met ruitjes geslepen*), o. gmv.; lees: *ba-ka-ra'*.

Bacchanaal' (eig. *feest ter eere van Bacchus*; *woest drinkgelag*), o. bacchanalen; ook. B a c h a n a'l i ë n; meestal in het mv.

Bacchant' (*Bacchuspriester, deelnemer aan den Bacchusdienst*; *wijnzuiper*), m. —en.

Bacchan'te (*opgewonden, in geestvervoering zijnde priesteres van Bacchus*; *schaamtelooze, dronken vrouw*), v. —n.

Bac'chus, myth. de jeugdige, dartele god v. d. wijn, zoon v. Zeus; lees: *Ba'-chus.*

Bacil' (*staafvormige bacterie,*) m. —len, lees: *ba-sil*, eerst bij duizendvoudige vergrooting waar te nemen.

Ba'cove (*pisang of banaan in W.-I.*), v. —n.

Bacte'riën (*bacillen, algemeene naam voor splijtzwammen*), v. mv.; — *zijn microscopische, eencellige organismen van pl.m. 0.0005 mM. lengte, ziektekiemen.*

Bacteriologie' (*leer der bacteriën*), v. gmv. (g = g); —**lo'gisch** (*de bacteriologie of de bacteriën betreffende*), bn.: *een — onderzoek*; —**loog'** (*geleerde, die de bacteriën bestudeert*), m. —logen.

Bacterioscopie' (*microscopisch onderzoek der bacteriën*), v. gmv.

Bad (1 *vloeistof* inz. *water, waarin men het lichaam of een deel er van dompelt en laat verblijven*; 2 *de indompeling*; 3 *geneeskrachtige bronwateren, waarin men baadt of die men drinkt*; 4 scheik. *zelfstandigheid of oplossing, waarin men een lichaam dompelt*; 5 *badkuip*; 6 *badplaats*, als Germanisme beschouwd), o. baden: 1 *een verfrisschend —*; 2 *een — nemen*; 3 *de baden te Aken*; 4 *iets dompelen in een — van kwik*; 5 *een zinken —*; 6 *het — Scheveningen*, beter: de badplaats; samenstell.: *een douche—, een druip—, een stort—, een rivier—, een zee—*; fig. *iemand een koud — geven*, hem zijn illusies benemen, hem ontgoochelen.

Ba'dak (Mal. *neushoorn*), m. —s.

Bad'ding, m. —s, zie B a t t i n g.

Bad'dokter (*badplaatsdokter, dokter voor badgasten*), m. —s.

Ba'den (*een bad nemen*), baadde, heeft gebaad: fig. *zich in weelde —*, weelderig leven.

Bad'gast (*iemand, die op een badplaats een kuur doet*; bij uitbreid. *bezoeker der baden*), m. en v. —gasten; —**huis** (*badinrichting*), o. —huizen.

Badina'ge (Fr. *kortswijl, scherts*), v. gmv.: zegsw. — *à part*, alle gekheid op een stokje.

Badi'ne (*dun, buigzaam wandelstokje*), v. —s.

Badineeren (*kortswijlen, schertsen*).

Bad'inrichting (*inrichting, waar gelegenheid is een bad te nemen*), v. —en.

Bad'jakker (*liederlijke vent*; *havelooze kerel*), m. —s.

Bad'jing (O.-I. *Jav. naam voor eekhoorn*), m. —s.

Bad'joe (Mal. *baadje*; *buis, jurkje*), v. —s.

Bad'kachel (*geiser*), v. —s; —**kamer** (*vertrekje met alles wat men noodig heeft voor een bad*), v. —s; —**knecht** (*knecht in een badinrichting, die op de badplaats bij het baden behulpzaam is*), m. —s; —**koetsje** (*koetsje, waarmee men den badgast in of uit zee rijdt*), o. —s; —**kostuum** (*kostuum van de(n) badende*), o. —s; —**kuip** (*kuip van steen of metaal, waarin men een bad kan nemen*), v. —en; —**kuur** (*kuur op een badplaats gedaan*), v. —kuren; —**meester** (*man, die belast is met het opper-toezicht in een badinrichting*), m. —s; —**plaats** (*plaats, waar men baadt, waar gelegenheid is een bad te nemen*; *stad of dorp aan zee voor zeebaden*, b.v. Oostende, Scheveningen; *plaats met geneeskrachtige wateren*, b.v. Aken, Ems, Neuenahr enz.; *plaats, waar men een luchtkuur doet enz.*), v. —en; —**seizoen** (*tijd van het jaar, aangewezen voor het doen eener badkuur, aan zee* inz. *de zomertijd*), o. —en; —**stoel** (*rieten strandstoel*), m. —en; —**vrouw** (*vrouw, die in een badhuis of een badplaats dames bij het baden behulpzaam is*), v. —en; —**water**

(*water dat voor een bad dient*), o. gmv.; zegsw. *met het — het kind weggooien*, in zijn ijver om het verkeerde aan te toonen of op te ruimen, de geheele zaak afkeuren of bederven; —**zeep** (*poreuze, lichte zeep*), v., (soorten), v. —en.

Baga'ge (*reisgoed: koffers, kisten enz.; legertros*), v. gmv.; —**bureau** (*kantoor voor aangifte van het reisgoed*), o. —'s; —**drager** (*toestel aan rijwiel of auto, waarop bagage kan bevestigd worden*), m. —s; —**net** (*net in een spoorwegcoupé om handbagage in te leggen*), o. —netten; —**reçu** (—*bewijs*), o. —'s; —**trein** (mil. *de voertuigen, door een troep te velde meegenomen*), m. —en; —**wagen** (*wagen voor het reisgoed; goederenwagen*), m. —s.

Bagatel' (*kleinigheid, iets van weinig waarde, van geringe beteekenis*), v. en o. —len.

Bag'gelaar 1 (*veenarbeider, maker van baggerturf*), m. —s; **2** (*de beste turf uit laagveen, baggerturf; platte zware, inktzwarte turf*), m. —s; (als stofn.), v. gmv.; — *komt o. a. uit de venen bij Blokzijl.*

Bag'ger (*modder, slijk*), v. gmv.; —**bak** (*een der scheppers van een —machine*), m. —ken; —**beugel** (veen: *ijzeren beugel of ring, van voren van een verbreede schraapplaat en van onderen van een net voorzien*), m. —s, ook, —**dregge**, v. —n.

Bag'geren (*slijk, modder uithalen* òf *met een baggerbeugel* òf *met den baggermolen*), baggerde, heeft gebaggerd: *door de modder* —, waden; —**machine** (*een machine om bagger op te halen, kanalen, vaarten enz. uit te diepen*), v. —s; —**man** (*man, die baggert*), m. —lieden en —lui; —**molen** (*een soort baggermachine, moddermolen*), m. —s: —**net** (*net aan den baggerbeugel*), o. —netten; —**schuit** (—*praam*), v. —schuiten; —**turf** (*harde, zwarte van baggerveen gemaakte turf*), v. gmv.

Bagijn', v. —en; zie B e g ij n enz.

Ba'gno (*gevangenis voor galeislaven in Turkije, vroeger ook in Z.-Frankrijk; galeistraf in Turkije*), o.; lees: *ban'-joo.*

Bahut' (Fr. *antieke kast, kist*), m. —s; lees: *bahu'.*

Baignoi're (Fr. eig. *badkuip*: *parterre-loge in een theater*), v. —s.

Baing (Z.-Afr. *erg, zeer veel*), bw.: *het heeft — mooi geregend*; ook B a n j a.

Bai'ram(feest) (*het feest der offers*, eig. *het feest, waarop lammeren geofferd worden; een Turksch feest van drie dagen, na het sluiten van den Ramadan*), o. —en; ook, B e i r a m.

Bais'se (Fr. *daling v. d. prijs eener koopwaar of van effecten*), v.; zie: *à la — speculeeren.*

Baissier' (Fr. *iemand, die op koersdaling speculeert*), m. —s.

Bajadè're (*O.-I. danseres of zangeres; tot het middel afhangend, uit gitten bestaand damessieraad*), v. —s of —n;

Ba'jes (Hebr. *gevangenis*), v.: *hij is of zit in de —*; ook: *Ba'jis.*

Bajonet' (mil. *geweersabel, —dolk; stootwapen aan den loop van een geweer bevestigd, misschien genoemd naar de stad Bayonne*), v. —ten: *een compagnie van 250 —ten*, man; *—ten af*, commando, fig. eindigen met iets; —**aanval**, m. —len; —**scheede**, v. —n; —**schermen** (*oefening in 't gebruik der bajonet*), o. gmv.; —**sluiting**, v.: *de — bij een vulpen*; —**steek**, m. —steken.

Bak (1 *kist* inz. *vierkant, met of zonder deksel*; 2 bij uitbreiding: *naam van allerlei voorwerpen in vorm hierop gelijkende, gebruikt voor allerlei doeleinden*; 3 *gemetselde bewaarplaats van water*; 4 tuinbouw: *getimmerte met glas bedekt om planten in te kweeken*; 5 scheepst. *balie, waarin de spijs voor de schepelingen, die met elkaar eten, wordt gehaald*; 6 *aantal schepelingen* 16-20, *die met elkaar eten*; 7 *gevangenis*; 8 *poets, grap*), m. —ken: 1 —*ken voor rijst*; 2 *asch—, vuilnis—*; 3 *regen—*; 4 *in den warmen — zaaien*; 5 *aan den — eten*; zie Z e u n t j e; 6 *de matrozen zijn verdeeld in zoogenaamde —ken*; 7 *den — ingaan*; 8 *wat een —!* 't verkleinwoord is —**je**, o. —s.: *een —je koffie*, kopje; student. *een —je nemen*, rijtuig; —**barometer** (nat. *barometer, die uit een buis van Torricelli bestaat, welke in een kwikbak is geplaatst*), m. —meters; —**beest** (*lomp, zwaar voorwerp*), o. —en: *een — van een wagen, kachel, tafel, schip enz.*; —**boord** (*linkerboord, linkerzijde v. h. vaartuig, als men van het roer naar den voorsteven ziet*), o. gmv.: *iemand van — naar stuurboord zenden*, d. i. van Pontius naar Pilatus, van het kastje naar den muur.

Ba'ken (*merkteeken, h. vaarwater aangevend, ton, paal*), o. —s, zie Baak: spreekw. *Een schip (of een wrak) op strand, een — in zee!* men leert zich in acht nemen, door het ongeluk van anderen te zien; *vuur aan wal, altijd geen —*, schijn bedriegt; *de baken(s) zijn verzet*, de toestand is veranderd; *als het tij verloopt, verzet men de baken(s)*, zie T ij; —**geld** (*geld, door binnenkomende of uitgaande schepen betaald als vergoeding voor 't onderhoud der bakens*), o. —en; —**meester** (*opzichter der bakens*), m. —s.

Ba'kenen (*bakens leggen of stellen*), bakende, heeft gebakend; zie: A f b a k e n en U i t b a k e n en.

Ba'ker (eig. *bakermoeder*: *verzorgster van een pasgeboren kind en de kraamvrouw*), v. —s, zie I n s p e l d e n; —**en** (1 eig. *warm houden, koesteren* inz. *een pasgeboren kind verzorgen*; 2 *baker zijn*), bakerde, heeft gebakerd: 1 *een zuigeling —*; 2 *uit — gaan*, meestal in de onbep. wijs; zegsw. *heet, haastig gebakerd zijn*, driftig voortvarend zijn; fig. *zich — in de zon*; —**mat** (*biezen stoel met hoogen rug, zetel der baker*, vero.), v. —matten: zegsw. *van de — af*, d. i. sinds de vroegste jeugd; fig. het land, waar men opgegroeid is; ook, plaats van wording of oorsprong; —**praat** (eig. *gebabbel van een baker*), m. gmv.; —**praatje**, o. —s, fig. beuzelpraat; ook, achterklap; —**rijm** (*rijmpje, dat door bakers aan kinderen wordt voorgezongen*), o. —rijmen: *Ned. Baker- en Kinderrijmen*; —**schelling** (*fooi voor de baker, oud-zilverstukje van f* 0.30), m. —en. vero.; —**speld** (*zeer groote speld*), v. —en; —**sprookje** (*sprookje, zooals door bakers aan kinderen wordt verteld*; *kinderachtig vertelsel*), o. —s.

Bak'fiets (*fiets met bak, bestelwagentje in dienst van banketbakkers enz.*), v. —en.
Bak'huis (*bakkes*), o. —huizen.
Bak'kebaard (*baard op of langs de bakken of wangen*), m. —baarden; —**baardje**, o. —s.
Bakkelei'en (*vechten, plukharen*), bakkeleide, heeft gebakkeleid. gmz.
I. Bak'ken (1 *beslag, deeg verhitten, tot het gaar en eetbaar is en tevens een korst krijgt*; 2 van andere levensmiddelen inz. v. visch: *ze boven het vuur met boter, olie enz. toebereiden*; 3 *door sterke verhitting uit klei gevormde voorwerpen hard maken*; 4 *hard vriezen*), bakte, gebakken; 1 *een taart —*; 2 *gebakken tong*; *aardappelen —*; 3 *potten —*; 4 *het zal vannacht aardig —*: nog: student. *zakken*: *hij bakte, is gebakt voor zijn candidaats*; zegsw. *iemand een poets —*, iemand beethebben; *zoete broodjes —*, iets trachten weer goed te maken, een toontje lager zingen.
II. Bak'ken (*op 't verkeerbord spelen*), bakte, heeft gebakt; zie Triktrakken.
Bak'ker (*iemand, die bakt* inz., *die zijn beroep maakt van brood, ook koek, beschuit, te bakken en te verkoopen*; verg. Banketbakker), m. —s.
Bakker-an'-zijn: zegsw. *hij is —*: hij is gesnapt, hij heeft proces-verbaal; fig. hij of zij is in het ongeluk, is er bij.
Bakkerij' (*werkplaats*; *winkelhuis en werkplaats v. d. bakker*), v. —en.
Bakkerin' (*bakkersvrouw*), v. —rinnen.
Bak'kersbedrijf, o. gmv.; —**beenen,** o. mv., zie X-beenen; —**bond,** m. —en; —**gezel** (—*knecht*), m. —len; —**knecht,** m. —s; —**nering** (—*bedrijf*), v. —en; —**oven,** m. —s; —**tor** (*tor, die in de bakkerij leeft*), v. —torren; —**wagen** (*wagentje tot het bestellen van brood*), m. —s; —**winkel,** m. —s.
Bak'kes (*aangezicht*), o. —en: zegsw. *iem. op zijn — geven*, iem. slaan, afranselen. gmz.
Bak'lamp (*ouderwetsche olielamp*), v. —lampen: de voet van een — is door een bakje omgeven.
Bak'pan (*pan, om iets in te bakken*), v. —pannen; —**poeder** (*surrogaat van gist*), o. gmv.
Bak'spel (*verkeerspel, triktrakspel*), o.—len.
Bak'steen (*gebakken steen*), m. —en: *zwaar als een —*, zeer zwaar; *hij zonk als een —*.
Bak'tafel (*tafel, waaraan de matrozen schaften, waaraan de bak zit*), v. —s; *de — is een ruw houten tafel, hangende aan haken aan het bovendek.*
Bak'visch (*kleine visch om te bakken*; fig. *aankomend meisje tusschen de 14 en 17 jaar*), v. —visschen; —**je,** o. —s.
Bak'zeilhalen (scheepst. *de zeilen tegenhalen, zoodat de wind er van voren inkomt, waardoor het schip achteruitgaat*), haalde bakzeil, heeft bakzeilgehaald; fig. achteruitkrabben: *toen ik hem eens goed de waarheid zei, haalde hij bakzeil.*
Bak'zeuntje (scheepst. *een der jonge matrozen*), o. —s; zie Zeuntje.
I. Bal (1 *kleine bol*, bij verschillende spelen in gebruik; 2 *naam van min of meer bolvormige voorwerpen*), m. ballen: 1 *een leeren —, een gomelastieken —, met den — spelen*; 2 *de — van de hand, van den voet*, bolvormige verhevenheid; *een —letje gehakt*, klontje fijngehakt vleesch, meestal in den verkleinvorm; spreekw. *Wie kaatst, moet den — verwachten*, zie Kaatsen; *elkander den — toewerpen*, d. i. helpen, in elkaars kaart spelen; stud. *hij weet er geen — van*, niets, ook: *hij antwoordde geen —, daar deugt geen — van*; *een —letje opgooien over iets*, door een eerste woord een gesprek over iets aan den gang maken; *een —letje aan 't rollen brengen*, iets aan den gang helpen.
II. Bal (Fr. *eenigszins groote danspartij*), o. bals: *een — geven, het — openen*; — *champêtre*, bal in de open lucht; — *masqué*, gemaskerd —; —**boekje** (*dubbelgevouwen kaartje in den vorm van een boekje, waarin men op een bal noteert de personen, met wie m. e. dans heeft*), o. — s.
III. Bal (*boos, driftig*), bn.; ook, schuw, onrustig van vogels. gew.
Balalei'ka (*Russ. nationaal instrument, een soort van gitaar met vlakken klankbodem*), v. —'s.
Balanceeren (*zich met kleine schommelingen in evenwicht houden*; fig. *besluiteloos zijn*): — *op een koord*, fig. *tusschen twee meeningen —*; —**stok** (*evenwichtsstok van een koordedanser*), m. —stokken.
Balans' (*weegschaal*; bij vergelijking bij het stoomwezen: *hefboom*; bij bruggenbouw: *wip*), v. —en: *in — houden*, evenwicht; in den koophandel: vergelijkende jaarstaat van bezittingen en schulden, b.v. *de — opmaken, een verkorte —*; *een geflatteerde —*, een balans, die door opzettelijk aangebrachte fouten de winst te groot doet voorkomen; *de — sluit.*
Bala'ta (*gedroogd melksap van den bolletrie-*(boom) *op Suriname en Guyana, veel overeenkomend met rubber*), v. gmv.: *de — wordt o.a. gebruikt voor drijfriemen en schoenzolen.*
Balda'dig (*misdadig* in deze bet. vero.; *moedwillig*; *op straatschenderijen uit*; *brooddronken*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e knaap, een troep —e werklieden*; *zich — aanstellen.*
Baldakijn' (*troon, draaghemel, overkapping boven een beeld*), m. —s of —en.
Bal'der, Germ. myth. de god van al, wat goed en schoon is, van het licht en de lente, van wijsheid en welsprekendheid; — was de lievelingszoon van Odin en Frigga, een glansrijk licht straalde van hem uit; ook, Baldur.
Bal'deren (dicht. *bulderen*), de wind balderde, heeft gebalderd.
Ba'leh-ba'leh (O.-I. *inlandsche rustbank*), v. —'s; ook, **Balé-balé,** v. —'s.
Balein' 1 (*veerkrachtige, hoornachtige zelfstandigheid, uit den baard van den walvisch*), o. gmv; **2** (*reep van balein*; *reep van een andere stof, die denzelfden dienst doet*), v. —en: *een besteedster met echte —en*; *een korset met roestvrije stalen —en.*
Balei'nen (*van balein*), bn.: *een — valhoedje.*
Balg (*huid, vel*), m. —en; ook, lederen zak van een harmonica, van een blaasbalg, van een camera; plat: maag, buik.
I. Ba'lie (1 *hekwerk, leuning, balustrade*; 2 *afgesloten ruimte waarbinnen bij terechtzittingen de pleiters hun plaats hebben*;

3 *rechtbank*; 4 *de stand der advocaten*), v. —s, —liën: 1 *de — van een brug, van een windmolen*; 2 *de advocaten stonden reeds in de —*; 3 *hij moet voor de — komen*; 4 *de oudste zoon was voor de — bestemd.*

II. Ba'lie (*kuip, tobbe, mand*), v. —s, —liën: *het linnengoed in de — wasschen*; scheepst. *spijsbak: een groote — met snert of cement.*

Ba'liekluiver (*leeglooper, los sjouwerman, die over de balie eener brug gaat hangen, in plaats van te werken*), m. —s; —**mand** (*groote, wijde, platte mand, met stevigen opstaanden rand* inz. *voor linnengoed en kleeren*), v. —en; —**welsprekendheid** (*nl. van advocaten, rechters enz.*), v. gmv.

Balij'e van Utrecht (*onderafdeeling der Duitsche orde*), v. gmv.: *de Duitsche orde, de — wordt hersteld* (Wet van 8 Aug. 1815).

Balinees' (*bewoner, inboorling van het Oost-indische eiland Bali*), m. —neezen.

Balja'ren (*stoeien, schreeuwen, tieren, rumoer maken*), baljaarde, heeft gebaljaard: *de jongens gingen aan 't —.*

Bal'juw (*rechterlijk ambtenaar uit vroeger tijd*), m. —en, —s: *de — is eenigszins te vergelijken met den officier van justitie en den commissaris van politie*; —**schap** (*rechtsgebied; ambt van baljuw*), o. gmv.; zie ook S c h o u t en D r o s t, welke titels eveneens nagenoeg vergeten zijn.

Balk (1 *vierhoekig prismavormig bezaagd of behakt hout; dergelijk lichaam van ijzer*; 2 wapenk. *horizontale rechte band dwars over het schild*; 3 muz. *samenstel van 5 evenwijdige lijnen, waarop muzieknoten worden geschreven*; 4 *luchtcirkeltjes in het ijs, die onder elkaar liggend eenigszins de dikte der ijslaag doen kennen*), m. —en: 1 *een eiken, ijzeren —*; 2 *vier zwarte —en op een gouden schild*; *een smalle linker-schuinstreep of dwars— was het teeken van bastaardij*, vandaar: *vloeken die een — in hun wapenschild voeren* (C.O.), bastaard-vloeken; 3 *een — is eig. een verkorting van noten—*; 4 *er zijn —en onder het ijs*, het ijs is betrouwbaar; zegsw. *—en naar Noorwegen zenden*, eig. waar overvloed van hout is, nog hout zenden; zie: U i l e n n a a r A t h e n e d r a g e n; Bijb. *gij ziet den splinter in 't oog uws broeders, maar den — in uw eigen oog merkt gij niet*, Lucas 6: 41, zie S p l i n t e r; zegsw. *tot de —en springen*, d. i. zeer hoog, inz. van blijdschap; *iets aan (op) den — schrijven*, gebezigd van zeldzame of wonderlijke voorvallen, te schrijven op of aan een der zolderbalken, zoodat het ieder in het oog valt; *het (geld) niet over den — gooien*, het hooi niet over den balk van de ruif heen of achter de ruif gooien, er niet mee morsen, niet verkwistend zijn.

Bal'kanstaten (*rijken, gelegen op het Balkanschiereiland*), m. mv.: —staten zijn o.a. Griekenland, Servië, Bulgarije, Roemenië, Albanië en Turkije; verkort: de Balkan, m.

Bal'ken (*schreeuwen van een ezel; bulken, leelijk zingen*), balkte, heeft gebalkt.

Bal'kenbrij (*zekere bakspijs*), v. gmv.: *de — wordt in den slachttijd bereid uit meel, stukjes vet en vleeschnat.*

Bal'kerd (*hooibergplaats boven de deel*), m. —s: het hooi rust op slieten, die dwars over de balken liggen.

Balk'ijzer (*ijzer in balkvorm voor huizen-, scheeps- en brugbouw*), o. gmv.

Balkon' (*uitstek, open uitbouw met balustrade a. e. bovenverdieping; platform voor en achter trams enz. als staanplaats voor passagiers; zitplaats in een schouwburg*), o. —s.

Balla'de (dichtk. oorspronkelijk: *danslied*; thans *episch-lyrisch gedicht in strophen*; muz. *zangstuk van episch-lyrisch karakter*), v. —n, —s: de — behandelt meestal een eenigszins vreemde, avontuurlijke, somberstemmende gebeurtenis: *de — „Der Erlkönig" van Goethe is op muziek gezet.*

Bal'last (*waardelooze lading van zand enz. in schepen om voldoenden diepgang en stuurlast te geven*; *zakken zand enz. van een luchtreiziger*), m. —en: — *innemen, — inhebben*; fig. waardelooze of nutteloze last: *te veel jaartallen zijn maar —.*

Bal'lasten (*met ballast bezwaren*), ballastte, heeft geballast: *een schip —.*

Balleboos', m. —boozen; z. B o l l e b o o s.

Bal'len (*tot een bal vormen*), balde, heeft gebald: *de vuist —.*

Balleri'na (It. *balletdanseres*), v. —'s.

Balleri'no (It. *danser van beroep*), m. —'s.

Bal'lerkuil, —kule (gesch. *langwerpig vierkante kuil, gelegen in de buurt Ballo der gemeente Rolde, provincie Drente, waar in oude dagen door de Etten of rechters des volks recht werd gesproken*), m.: de rechters namen plaats op aarden zitbanken, waarvan nog overblijfsels bestaan.

Ballet' (*figuurdans, kunstige tooneeldans meestal met instrumentale begeleiding*), o. balletten; —**danser** (*tooneeldanser*), m. —s; —**danseres**, v. —sen; —**meester** (*leider van een ballet*), m. —s; —**muziek**, v. gmv.

Bal'ling (*gebannene; uit zijn land verdrevene*), m. en v. —en: *als — rondzwerven, leven*; vr. ook —**e**; —**schap** (*toestand van e. balling*), v. gmv.: *vrijwillige —, in — gaan, in — rondzwerven.*

Ballis'ta (*oorlogswerptuig der Romeinen*), v. —'s: *de — was een soort van blijde.*

Ballistiek' (*leer der loopbaan van een geworpen lichaam; kogelbaan; wat tot de leer van het werpgeschut behoort*), v. gmv.

Ballon' (*luchtbol; bolvormig glazen of porseleinen lichtomhulsel; lampion, papieren lantaren*), m. —s: Fr. — *captif*, zie K a b e l b a l l o n; — *d'essai*, eig. proefballon, opgelaten om de windrichting te kennen, fig. uiting, om anderen, b.v. het publiek, uit te lokken, hun meening te doen blijken.

Ballota'ge (Fr. *stemming over het al of niet toelaten van iemand als lid eener sociëteit, enz.*), v. —s: deze stemming geschiedde oorspr. door middel van een wit balletje vóór, of een zwart balletje tegen in een hokje te werpen, nu met gesloten briefjes.

Balloteeren (*stemmen door ballotage*).

Bal-masqué' (*gemaskerd bal*), o. bal-masqué's.

Bal'muziek (*opgewekte dansmuziek*), v. gmv.

Baloo'rig (*kitteloorig, wars, in kwade luim, onwillig, gemelijk*), bn. en bw.; —**er**, —**st.**

Bal'roos (*kamperfoelieachtige heester*), v. —rozen: de — heet naar den vorm v. d. bloem; ook: sneeuwbal, Geldersche roos.
Bal'sem (*naam van verschillende welriekende harsen*; *dikke, vloeibare, olieachtige vloeistof, oplossing van harsen, als uitwendig geneesmiddel of parfumerie gebruikt*; fig. *troost, opbeuring*), m. —s.
Bal'semboom (*algemeene naam voor die gewassen, wier bladeren, bast of vrucht een welriekende harsachtige stof opleveren*), m. —en.
Bal'semen (*met balsem bestrijken*; *een lijk met bederfwerende middelen bewerken, zoodat het niet vergaat*; fig. *troosten*), balsemde, heeft gebalsemd: *de kunst van* — (oud-Egypte).
Balsemiek' (Fr. *geurig*), bn. en bw.: *'t is hier* —, zeer warm; ir. *'t ruikt hier* —, leelijk.
Balsemi'ne (plantk. *tuinbloem, een kamerplant*), v. —n; ook, *Balsamine*.
Bal'spel (*spel met een bal of ballen*), o. —spelen: *biljarten, kegelen zijn — spelen*.
Balstu'rig (eig. *slecht of moeilijk te sturen*: *weerspannig*), bn.; —er, —st: *een — paar ezelinnen* (Potg.), d.i. koppig; —*weer*, ruw.
Bal'tische Zee (aardr. *Oostzee tusschen Zweden, Rusland, Duitschland en Denemarken*), v. gmv.
Balus'ter (*stijl in een leuning, kleine pijler in een balustrade*), m. —s. (u = uu).
Balustra'de (*leuning met rechtopgaande stijlen*; *hekwerk*), v. —n of —s. (u = uu).
Bambocheeren (*rinkelrooien, pierewaaien*); in de spreekt. B a m b o e c h e e r e n. (ch = sj).
Bambocheur' (*doordraaier, pierewaaier, losbol, lichtmis*), m. —s; spreekt. B a m b o e c h e u r.
Bam'boe(s) 1 (*O.-I. rietgewas, in tal van soorten*), o. gmv.: *een —halm wordt soms 25 M. hoog*; **2** (*rieten wandelstok*), m. —boezen.
Ba'mi(h), (O.-I. *Chineesche macaroni*: *vermicelli met groenten, garnalen en varkensvleesch*), o.
Ba'mis, Baal'mis (*St.-Bavo-mis*), v. gmv.: *met St.*—, d.i. 1 Oct., betaaldag der pacht.
I. Ban (1 *oproeping van de leenmannen ten oorlog*; 2 mil. *plechtigheid door een signaal op trompet of trom geopend en gesloten*; ook *de tijd dat de handeling duurt*; 3 *straf der verbanning uitgesproken door de wereldlijke overheid*; 4. *straf der verbanning door de kerkelijke overheid* inz. *uitsluiting uit de kerkelijke gemeenschap met verbod de Sacramenten te ontvangen*; *o geldboete, straf*. vero.; 6 *bezweringsformule*), v. —nen; soms **Banne**, v. —n: 1 *'s vorsten — riep de leenmannen onder de wapens*; 2 *den — slaan, blazen, openen, sluiten*; 3 *Rudolf v. Habsburg liet over vele roofridders den — uitspreken*; 4 *opheffing van den — verkreeg Hendrik IV te Canossa in 1077*; 5 *op eigen — en boete*, op eigen verantwoording; 6 *zijn Gast hapt, eer 't hem de — belet, de sleutels weg* (Staring).
II. Ban (*stadhouder, hoogwaardigheidsbekleeder, landvoogd in verschillende Slavische landen*), m. bannen; ook, **Ba'nus**, zie B a n a a t.
Banaal' (*alledaagsch, plat*), bn. en bw.:—st.
Banaan' (Port. *banana*, in O.-I. **altijd** *pisang*: *soort van palmboom, de paradijs- of adamsvijg*), v. bananen; z. B a c o v e.
Banaat' (*gewest, dat onder een ban of banus staat*), o. —naten.
Banaliteit' (*gemeenplaats*; *onbeteekenend, alledaagsch, afgezaagd, platvloersch gezegde, woord*; *platheid*), v. —en.
Band 1 (1 *reep van linnen, katoen, zijde, enz.*; 2 *boei van een gevangene*; 3 *hoepel van een vat of ton*; 4 fig. *iets, dat bindt*; 5 *eere— of onderscheidingsteeken*; 6 *ijzeren strook om een wiel*; ook: *gummiring om de raderen van een rijwiel, auto enz.*; 7 *biljartrand*; 8 *boekomslag met sterken rug, waarin een boek wordt ingebonden*), m. —en: 1 *een zijden — om het haar*; 2 alleen fig. *buiten pijn en —en*, zonder pijniging tot bekentenis gebracht: 3 *de houten —en om de duigen van een vat*; 4 *de — des bloeds*; 5 *een gouden — om een hoed, een rouw*—; 6 *de — liep leeg*; 7 *de bal ligt vlak tegen den —*, zie C o l l é; 8 *een halfleeren —*; zegsw. *iemand in den — houden*, hem zedelijk beteugelen; *uit den — springen*, zich niet houden aan tucht of regel; *door den —*, d. i. door elkaar genomen, gemiddeld; *hij wint door den band* 20 %; zie B a n k en B a n d j e; **2** (*geweven lint van katoen, linnen, zijde enz.*), o. gmv.: *een koopman in garen en —*.
Banda'ge (Fr. *heelkundig verband*), v. —s.
Bandagist' (Fr. *vervaardiger van, handelaar in heelkundige verbandmiddelen* inz. *breukbanden*), m. —en.
Bandelier' (*riem*; *dwars over schouder en borst gaande schouderriem*; *geweerriem*; *degenhanger*), m. —s of —en.
Ban'deloos (*niet in band of teugel gehouden, onbeteugeld*), bn. en bw.: —*looze wreedheid, — geweld*, d.i. niet beperkt door eenig beter gevoel: *hij holt toomeloos en — voort*.
Ban'derheer (*baanderheer*), m. —heeren.
Banderil'la (Sp. *de met een vaantje voorziene geweerhaakte pijl in de stierengevechten*), v. —'s. (ll = lj).
Banderille'ro (Sp. *hij, die in een stierengevecht den stier tergt door dezen een banderilla in het lichaam te steken*), m. —'s.
Banderol' ook, **Baanderol'** (*smalle vaan, uitloopende in twee, soms in drie punten, dikwijls gevoerd aan een lans*), v. —rollen.
Bandiet' (eig. *iemand, die gebannen is*: *vagebond, roover*; *haveloos gekleed persoon*), m. —en; —**entroep** (—*bende*), m. —en.
Band'hond, m. —en; zie K e t t i n g h o n d.
Ban'dijk (*rivierdijk, op eenigen afstand van het zomerbed gelegen, geschikt om de hoogste waterstanden te keeren*), m. —dijken.
Band'ijzer (*dun, buigzaam staafijzer*), o. gmv.
Band'je (1 *papieren strookje om sigaren*; 2 *een gebonden boekdeeltje*), o. —**s**: 1 *een sigaar met een —*; 2 *een smaakvol —*.
Band'jir (O.-I. *hoog water, overstrooming ten gevolge van hoog water*), m. —s; ook: B a n d j e r, B a n j i r.
Ba'nen (eig. *effenen, vlakmaken* in deze bet. vero.), baande, heeft gebaand: *een weg —*, een weg maken, een doortocht maken; fig. een toegang tot iets verschaffen: *zich den weg tot aanzien —*.
Bang (1 *angstverwekkend*; 2 in verzwakte opvatting: *bang*; sterker: *bevreesd, ang-*

stig), bn.: —er, —st.: 1 *een —e droom*; 2 *hij is zoo — als een wezel*; **—erik** (*bloodaard*), m. —en; **—maker** (*persoon of zaak, die vrees aanjaagt*), m. —s.

Baniaan'boom (O.-I. *vijgeboom v. reusachtigen omvang*), m. —boomen; verg. Waringin.

Banier' (*veldteeken van een baanrots*, vero.; *vaandel*; *standaard*), v. —en: zegsw. *een — ontplooien, opsteken, planten.*

Ban'ja, bw.; ook, Banje; zie Baing.

Ban'jer (*banjerheer*), m. —s, gmz.: *den — uithangen*, den grooten heer spelen.

Ban'jerheer (eig. *baanderheer*, fig. *groot heer*; *pronker, pocher*; *man, die ophef maakt*), m. —heeren.

Ban'jir, —jer, m. —s; zie Bandjir.

Ban'jo (*soort van negerguitaar*), v. —'s.

I. Bank (1 *lange, meestal smalle zetel voor meer dan één persoon, met of zonder rugleuning, van hout, steen, ijzer*; 2 *verkooptafel*; 3 *werktafel bij verschillende ambachten*: 4 aardk. *harde laag van mergel, steen, oer enz.*; 5 veenderij. *door even wijde lijnen afgedeelde veenakker*; 6 zeew. *door de natuur gevormde ondiepte*; 7 *donkere streep, massawolken aan den horizont*), m. —en: 1 *een houten —*; *een — in de school*; ook de leerlingen er van; 2 *toon—, vleesch—*, zie zegsw.; 3 *draai—, schaaf—, —werker*; *aan de — staan te werken*; 4 *een — van steen doorboren boven de kolenlaag*; 5 *de even wijde lijnen van een — bepalen de grootte van een turf*; 6 *riffen en —en*; 7 *een — van wolken aan de kim*; zegsw. *de — der beschuldigden*, bank, in de rechtszaal waarop dezen plaatsnemen; *iets niet onder stoelen of —en schuiven of steken*, er niet geheim mee wezen; *de — spannen*, de schepenen bijeenroepen, recht gaan spreken, vero., zie Rechtbank; *iemand ter —e brengen*, hem gaan of laten pijnigen, vero., zie Pijnbank; *achter de — gooien, smijten, schuiven*, ter zijde leggen, wegwerpen, afschaffen; *men wint door de(n) —* 15 %, gemiddeld, de verschillende vleesch- of vischbanken door elkaar genomen; verg. Band.

II. Bank (1 *kapitaalinstelling, kredietinstelling*; 2 *het bankgebouw*; 3 *speelbank*; 4 bij hazardspelen: *inzet van hoofdspeler tegen al de anderen samen*), v. banken: 1 *de Nederlandsche —, de Amsterdamsche —*; zegsw. *dat is zoo vast, zeker, sekuur als de —*, nl. van Amsterdam; 2 *hij woont vlak bij de —*; 3 *de — van Monte-Carlo*; 4 *de — laten springen*, den bankhouder alles afwinnen; zie Roulette.

Ban'katin (*tin, afkomstig van het eiland Banka in O.-I.*), o. gmv.

Bank'biljet (*geldswaardig papier, uitgegeven door een circulatiebank, in ons land de Ned.-bank*), o. —biljetten: *een — van f 10, f 25, f 40, f 60, f 100* enz.

Bank'breuk (rechtst. *een vorm van benadeeling der schuldeischers, door een koopman, die failliet is verklaard of tot gerechtelijken boedelafstand is toegelaten*), v. —en: men onderscheidt eenvoudige en bedrieglijke —; tegen beide eischt het Ned. recht gevangenisstraf; zie Bankroet.

I. Ban'ken (meest in de onbep. wijs: *vertoeven, verblijven*): *hij zal daar wel niet lang —*, het er niet lang maken.

II. Ban'ken (*op een bank komen om daar te visschen*), bankte, heeft gebankt.

III. Ban'ken (*naam van een hazardspel, waarbij een der spelers de bank houdt*), bankte, heeft gebankt; zie Bank, II.

I. Banket' (mil. *verhooging tegen of pad langs d. binnenkant v. e. borstwering*), o. —ten.

II. Banket' (*prachtig feestmaal*; *datgene, wat op een feestmaal gegeten wordt* inz. *suikergoed, lekkernijen bij het nagerecht*), o. —ten: *een — geven, houden*; *op (tot) een — gaan, komen*; **—bakker** (*bakker en verkooper van banket: taarten, gebakjes enz., suikerbakker, confiseur*), m. —bakkers.

Banketeeren (*smullen, brassen, een feestmaal houden, verkwistend leven*).

Banket'hammetje (*fijn hammetje, bijzonder voor een gastmaal*), o. —s; **—letter** (*letter van banketdeeg, St.-Nicolaasgebak*), v. —s.

Bank'geld (handel. *geld, dat zich in de geldbank bevindt en waarover tegen een vasten prijs ten 100 door den groothandel kan beschikt worden*), o. —gelden; verg. Kasgeld; **—houder** (vroeger: *bankier*; thans, *hij die bij het banken,* III *de bank houdt*), m. —s.

Bankier' (*iemand, die een bank bestuurt, geldhandelaar*), m. —s.

Bankiers'huis (*huis v. e. bankier*; *zaak v. e. bankier*; *huis, waarin de geldbank gevestigd is*; *bankiersfirma*), o. —huizen; **—kantoor** (*bureel van den bankier*), o. —kantoren.

Bank'noot (*bankbiljet*, inz. *Engelsche*), v. —noten; **—octrooi** (*het octrooi, door een regeering aan een bank verleend*), o. —en: het — houdt o. m. in het uitgeven van bankbiljetten; **—papier** (*geldswaardig papier, dat door een bank* inz. *de Ned.-bank wordt uitgegeven*; *bankbiljetten*), o. gmv.; **—plaats** (*plaats, waar een centrale bank of een van haar bijkantoren of agentschappen gevestigd is*), v. —en.

Bankroet' 1 (in de spreekt. voor *bankbreuk*, ook voor *faillissement*), o. —en: *die koopman heeft — geslagen*; **2** (*failliet*), bn.: *die zaak is —*; **—roetier'** (*bankbreker, bankbreukige*; ook *failliet*), m. —s.

Bankschroef' (*werktuig van smid en timmerman*), v. —schroeven: de — is op de werkbank bevestigd, zij heeft twee wangen of bekken, die door een hefboom aangeklemd kunnen worden, zie Schroefbank.

Bank' van leening (*inrichting ten behoeve van armen of van hen, die in geldnood verkeeren*), v. banken van —: op de — kan men geld tegen matige rente leenen op een onderpand zelfs van geringe waarde; zie: Pandjeshuis en Lommerd.

Bank'werker (*smidsknecht, die met beitel en vijl koud ijzer aan de schroefbank bewerkt*), m. —werkers.

Bank'wet (*wet, waarbij de inrichting en de wijze van werken eener bank*, inz. *der Ned. bank, zijn vastgesteld*), v. —wetten.

Ban'molen, m. —s, zie Dwangmolen.

Ban'neling (*balling*), m. en v. —en; vr. —**e**.

Ban'nen (1 *iets op plechtige wijze bijeen-*

roepen; *aankondigen*, vero.; 2 *geesten verdrijven*; 3 *verdrijven, verjagen, uit zijn gezelschap houden*), bande, heeft gebannen: 1 gesch. *de vierschaar* —, op plechtige wijze bijeenroepen; *de schouw* —, de schouwing over wegen, rivieren en waterleidingen aankondigen; 2 *den duivel* —; 3 *zijn vrees* —; *iemand uit zijn gezelschap* —; zegsw. geschied. *iemand in of uit iets* —, bij vonnis iemand iets toewijzen of ontzeggen.

Ban'nerheer, m. —en; zie Baanderheer.

Ban'teng (*Javaansch wild rund*), m. —s.

Ba'nus, m. —sen; zie Ban.

Ban'vloek (*de vervloeking, welke het uitspreken van een kerkelijk banvonnis vergezelt*; *kerkelijke ban*), m. —vloeken, zie Anathema; —**vonnis** (*vonnis tot uitbanning*; *vonnis, dat een ban bevat*), o. —sen: *het — over iemand uitspreken.*

Ban'zai, Japansche uitroep.

Baptist' (*doopsgezinde*), m. —en.

Baptiste'rium, o. —s, — ria: — is een Latijnsche benaming voor doopkapel.

I. Bar (hetzelfde als *baar*, naakt, bloot), bn. en bw.; barder, barst: *met —re voeten*, naakte; —*re gronden, stranden, heiden*, dor, kaal, naakt, onvruchtbaar; —*re rotsen*, kale; — *weer*, guur, akelig, koud; fig. *het ziet er — uit*, de toestand is bang; *'t is een — heer*, norsch, stuursch; *zich — vervelen*; *'t is — koud vandaag*, d. i. erg, in hooge mate.

II. Bar (Eng. *lokaal* inz. *voor sterke dranken, waar men het bestelde voor de toonbank gebruikt*; *buffet*; *fijn café, soms met een strijkje*), v. —s.

Barak' (mil. *veldhut*; *verplaatsbaar houten gebouw*; *gebouw voor het verplegen van lijders aan besmettelijke ziekten*; *veldhospitaal*), v. —ken; fig. groot, bouwvallig of uitgewoond huis: *een oude* —.

Ba'rang (O.-I. *bagage, goederen enz.*), v.

Barat'handel (*ruilhandel*), m. gmv.

Baratterie' (*warenvervalsching*; *bedrog van schipper of scheepsvolk ten nadeele van den reeder, bevrachter of assuradeur*), v. —ën.

Barbaar' (*bij de Gr. en Romeinen ieder, die geen Griek of Romein was*; thans: *onbeschaafd, ruw, ongevoelig mensch*; *wreedaard*), m. —baren.

Barbaarsch' (*als van, eigen aan een barbaar*; *onbeschaafd*; *ruw, hard, wreed, onmenschelijk*), bn. en bw.; —er, —t; —**heid** (*wreede daad*) v. —heden.

Bar'barakruid (plantk. *winterkers*), o. gmv.

Barbarij'e, ook Berberij'e (aardr. *het land der Berbers, het N.-W. deel van Afrika*), o.

Barbarijsch' (*uit het land der Berbers of uit Barbarije*), bn.: —*e paarden*, — *zeeroovers.*

Barbaris'me (*fout tegen het taaleigen*, inz. *woord of gezegde, verkeerdelijk naar een uitheemsch*, b.v. *Fransch, Duitsch, Engelsch voorbeeld gevormd of gebruikt*), o. —n; zie b.v. Germanisme, Gallicisme.

Barbaros'sa, gesch. eig. met den rosachtigen baard: keizer Frederik I, 1152—'90.

Barbedien'ne (Fr. *fraai bronzen beeld*), v. —s.

Barbeel' (*karperachtige riviervisch*), m. —en.

Barbet'te (mil. *geschuttoren van een oorlogsschip*), v. —n.

Barbier' (*baardscheerder*, ook *haarknipper*), m. —s, —en: *ik moet nog even naar den* —, kapper.

Barbie'ren (*den baard afnemen, scheren*), barbierde, heeft gebarbierd: *zich laten* —.

Barbies'jes: zegsw. *naar de — wenschen*, eig. naar Berbice (Britsch-Guyana, met zeer ongezond klimaat), d. i. naar de Mookerhei, de hel enz.; *naar de — gaan*, den dood te gemoet.

Barcarol'le (It. eig. *pleizierschuitje zonder mast* inz. *in Venetië*; *muziekstuk voor zang of instrumenten*), v. —s.

Bard (*zanger en dichter bij de Kelten en andere oude volken*; fig. *verheven (volks-) dichter*), m. —en; —**enzang,** m. —zangen; verg. Druïde.

Barè'ge (Fr. *luchte, doorschijnende, ongekeperde stof van wol, katoen of zijde*), o. gmv.

Ba'ren (*een kind ter wereld brengen*; fig. *veroorzaken*), zij baarde, heeft gebaard; zegsw. *De tijd baart rozen*, de tijd brengt veel goeds, brengt weer alles terecht; *dit baart mij verdriet*, veroorzaakt mij leed; *dat zal opzien* —, verwekken, zie Sensatie; *de berg zal een muis* —, de uitkomst zal ver beneden de verwachting blijven.

Ba'rensteel (wapenk. *uit palesteel*, zie ald.), m. —stelen, ook Lambel.

Baret' (*plat fluweelen hoofddeksel zonder klep, met vier hoeken, v. rechters, advocaten, hoogleeraren, predikanten*; *doctorshoed*; *mutsje van R.-K. geestelijken*; *platte meisjesmuts*), v. —ten.

Bar'ge (*trekschuit, volksschuit*), v. —s.

Bargoensch' (*boeventaal, taal van landloopers, vagebonden en dieven met veel jiddische elementen*; *koeterwaalsch*), o. gmv.; zie: Bajes, Kapoeres, Kersepit, Maf, iemand Mollen, Mokum, Moos, Snees, Tikkertje enz.

Bariet' (*zwaarspaat, mineraal, vaak voor de bereiding van verfstoffen gebruikt*), o. gmv.

Ba'risan (O.-I. *inlandsche hulptroepen*), v. gmv.

Ba'riton 1 (*stemgeluid, het midden houdend tusschen tenor en bas, middelhooge mannenstem*), v. gmv.; **2** (*baritonzanger*), m. —s.

Bark (*zeeschip, driemast-zeilschip*), v. —en.

Barkan', barkaan' (*zekere effen stof, geweven uit geitenhaar en wol*; *grof kamelot*), o. gmv.

Barkas' (Sp. groote boot: *grootste sloep van een zeeschip*), v. —sen; zie Stoombarkas.

Barkoen', m. —en; zie Berkoen.

Barm (dierk. *barbeel*), m. —en.

Barmhar'tig (*medelijdend, mededoogend*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e Samaritaan* (Bijb.); *God is* —, genadig; —*e broeders en zusters*, pleegbroeders en —zusters, congregatie in 1540 gesticht: verg. Cellebroer.

Barm'sijsje (*paapje*), o. —s.

Bar'nen 1 (*branden*), barnde, heeft gebarnd, vero.: — *'t rijs tot asschen* (Vondel, Gijsbr.); **2** als zn. o.: dicht. *in het* —

van den nood, der gevaren, als de nood ten top is gestegen ; —**ing** (*branding*), v. gmv.

Barn'steen (eig. *barnende of brandende steen, fossiele hars*), o. gmv. : *een mondstuk van* —, —*visscherij*, nl. aan de kust der Oostzee ; *het delven van* — ; —**steenen** (*van barnsteen*), bn.: *een* — *pijpje* ; —**steenkracht** (*vroegere benaming v. d. electriciteit*), v. gmv.; —**steenolie** (*olie, scheikundig bereid uit barnsteen*), v. gmv. ; *reeds in 1548 werd door een Duitschen dokter de manier om* — *te bereiden gevonden* ; —**steenvernis** (*vernis van gesmolten barnsteen, in terpentijnolie opgelost*), o. gmv. ; —**steenzuur** (*een zuur, dat door verhitting uit barnsteen wordt verkregen*), o. gmv.

Barograaf' (*zelfregistreerende barometer*), v. —grafen : *de* — *teekent op een door een uurwerk voortbewogen papierstrook voortdurend den luchtdruk aan.*

Barok' 1 (*afwijkend van de norm* ; fig. *zonderling, wonderlijk, grillig*), bn. en bw. ; **2** —**ke,** o.: *het* —*ke in de kunst* ; —**lijn** (typ. *grillig kronkelende lijn*), v. —en ; —**stijl** (*bouwstijl met grillige afwijkingen v. d. Renaissance-stijl*), m., zie R o'c o c o-s t ij l.

Barome'ter (eig. *zwaartemeter*, nl. *meter van den luchtdruk* ; *weerglas*), m. —meters ; *de* — *is uitgevonden door E. Torricelli, in 1643* ; —**schaal** (*maatschaal v. d. barometer*), v. —schalen ; —**stand** (*de stand van den barometer op een bepaalden tijd*), m. —standen ; —**visch** (dierk. *donderaal, weervisch*), m. —visschen, zie W e e r a a l.

Baron' (Fr. oorspr. *een vrijheer*, d. i. *een edelman, die onmiddellijk onder den keizer stond en in het leger een eigen vaandel voerde*; thans: *een adellijke titel*), m. —s of —nen: zegsw. *den* — *spelen*, den grooten heer uithangen; **barones', —nes'se** (*adellijke dame*, inz. *gemalin* of *dochter van een baron*), v. —nessen ; **baronet'** (*Eng. edelman* ; *hoogste titel van den Engelschen kleinen of halven adel*), m. —s ; **baronie'** (*vrije heerlijkheid*), v. —ën ; nog : *hij woont in de* — *van Breda.*

Baroscoop' (nat. *toestel om aan te toonen, dat een lichaam in de lucht of in gassen schijnbaar zooveel aan gewicht verliest als de verplaatste lucht of gassen wegen*), m. —scopen.

Barouchet'te (Fr. *licht luxe-rijtuig op twee wielen*), v. —n ; ook : —*chet.*

Barrel (Eng. *vat van* 36 *gallons of* ± 160 *L., voor petroleum*), o. —s.

Bar'revoeter (*ongeschoeide kloosterling*), m. —s.

Bar'revoets (*blootsvoets*), bw.

Barribaal' (eig. *duivel* : *bulderbast, bullebak*), m. —balen ; ook : —b a l.

Barrica'de (eig. *opeenstapeling van met zand gevulde barriques of vaten, straatversperring ter verdediging bij oproer* ; *straatverschansing*), v. —n ; —**ca deeren** ([*met barricaden*] *den doorgang versperren*).

Barriè're (Fr. *slagboom, tolhek*), v. —s ; in N.-Br. nog *barrier* : —**-tractaat** (vad. gesch. 1715), o. gmv. ; —**steden** (*Namen, Doornik enz., waarin de Republiek bezetting mocht leggen als barrière tegen Frankrijk* 1715—'81), v. mv.

Bar'ring (scheepst. *waarloos rondhout* ; *de bewaarplaats er van* ; fig. *rommel*), v. gmv.

Barri'que (Fr. *wijnvat van* 220 *L.*), v. —s.

Barsch (*norsch, ruw, stuursch*), bn. en bw.; barscher, barscht ; —**heid,** v. gmv.

Barst (*breuk, spleet, scheur* inz. *in een hard voorwerp*), m. —en ; ook, B e r s t.

Bar'sten (1 *barsten krijgen* ; *scheuren*; *splijten* ; 2 *met geweld uit elkaar springen*), het barstte, is gebarsten, ook, het borst, is geborsten : 1 *een ijzeren pot kan* — ; 2 *een granaat, een bom barst.*

Bartholome'usnacht (gesch. *de nacht van* 23 *op* 24 *Aug.*), m. ; in dien nacht werden in 1572 duizenden Hugenoten in Parijs en elders vermoord ; zie B l o e d b r u i l o f t.

Bart'jens W i l l e m, rekenmeester en maker van twee rekenboeken van naam in 1637 verschenen ; zegsw. *dat is volgens* —, zoo nauwkeurig berekend als door Bartjens, of volgens de beroemde rekenboeken.

Bas 1 (*de lage mannenstem* ; *laagste partij in een muziekstuk* ; *contrabas*), v. —sen ; **2** (*baszanger*), m. —sen.

Basalt' (*donkergekleurd, hard, vulkanisch gesteente*), o. gmv. ; lees : bazalt ; —**blok** (*blok basaltsteen*), 'o. —ken : —*blokken dienen als rivierschoeiing, en worden ook gebruikt tot versterking van havenhoofden enz.*

Basal'ten, bn.: *een* — *beschoeiing van kanaal, wetering enz.*, van basaltblokken. (s =z).

Bas'-aria (*aria, door een bas te zingen*), v. —-aria's.

Bascu'le (*brugbalans*), v. —s, —n: van een — is de ééne arm meestal 10 maal zoo lang als de andere en heeft men het gewicht in de weegschaal 10-maal te nemen ; ook : *de wip eener brug, de zwengel van een waterput* ; lees : *bas-kuul'.*

Ba'sedowsche ziekte (geneesk. *ziekte door-Basedow in* 1840 *beschreven* : *schildklieruitzetting met versnelden hartklop*), v. gmv.

Baseeren (*gronden, grondvesten, bouwen op*).

Basement' (*voetstuk v. beeld of zuil* ; *fundeering van een hekwerk*), o. —en.

Basi'lica, v. —'s, zie B a s i l i e k.

Basi'licum (plantk. *koningskruid*), o. gmv.

Basiliek' (bouwk. *in oud-Rome een gebouw langwerpig vierkant met zuilenrijen, voor rechtspraak en handel* ; *oudste vorm v. e. kerkgebouw, gebouwd volgens het model der Romeinsche* — ; in het algemeen : *kerk met verhoogd middenschip* ; in de liturgie : *eeretitel van een aantal kerken*), v. —en.

Basilisk' (*fabelachtige slangdraak* ; *boomhagedisje o. a. in Z.-Amerika en in Azië* ; *adder in N.-Afrika naar het volksgeloof doodelijk door zijn blik* ; wapenk.: *een draak met hanekam en slangestaart*), m. —en, ook Basilis'cus.

Ba'sis (*grond, grondslag, fondament* ; *voetstuk* ; scheik. *hoofdbestanddeel v. e. praeparaat* ; milit. *terrein, vanwaar de operatiën uitgaan*), v. —sen of bases : *de* — *van een driehoek*, grondlijn ; *vloot*—, *duikboot*—, steunpunt, zie ald.

Bas-reliëf' (*halfverheven beeldwerk*), o. —-reliëfs ; zie R e l i ë f.

Bas'sa (*pasja, bestuurder eener provincie in Turkije of eeretitel van hooge Turksche ambtenaren*), m. —'s, ook P a c h a.

Bas'sen (*blaffen*), de hond baste, heeft gebast ; fig. *nijd en laster* —.

Basset'hoorn of —**horen** (*een soort van klarinet met lagen toon in* 1770 *uitgevonden*), m. —s. vero.
Bassin' (Fr. *waterbekken*; *zwemplaats*; *haven*; *dok*; *havenafdeeling*), o. —s.
Bassist' (*baszanger of basspeler*), m. —en.
Bas'sleutel m. —s, zie Muzieksleutel.
Bas'stem (*lage, zware mannenstem*), v. —stemmen.
Bast (plantk. *deel van den boom tusschen schors en spint*; *schors met bast*; *touw vervaardigd van bast*; bij overdracht: *huid, vel, menschelijk lichaam*), m. —en: — wordt in de volkst. voor *schors* gebruikt.
I. Bas'ta (*klaverenaas in het omber- en quadrillespel, de derde matador*), v. —'s.
II. Bas'ta (*genoeg! afgeloopen! uit!*), tw.
Bas'taard, bas'terd 1 (*onecht kind, d. i. een kind, geboren uit niet volgens de wet in 't huwelijk verbonden ouders*), m. bastaarden en bastaards of basterds; vroeger Keefskind; **2** (in de dierenwereld: *een jong van niet gelijksoortige ouders*; plantk. *nieuwe vorm ontstaan uit kruising van ongelijksoortige planten*), m. —s.
Bastaardij' (*onwettige geboorte*), v. gmv.
Bas'taardnachtegaal, m. —galen, zie Basterdnachtegaal.
Bas'taardspin (dierk. *hooiwagen*), v. —nen.
Bas'taardtaal (*taal vol bastaardwoorden, zeer onzuivere taal*), v.: *wat een —taaltje!* —**uitgang** (spraakk. *achtervoegsel, aan een vreemde taal ontleend*), m. —uitgangen: b. v. *—ier, —age, —es*; —**vloek** (*verzachte of onkenbaar gemaakte vloek*, b. v. *jandorie, jassus enz*), m. —en; —**woord** (*uitheemsch woord, dat in spelling en uitspraak min of meer aan een Nederlandsch woord gelijk is geworden*), o. —woorden: *barbier, publiek, feliciteeren zijn —woorden.*
Bas'terd, zie Bastaard: *een — van een mop en een poedel* (C.O.); —**aap,** m. —apen, zie: Halfaap en Spookdier; —**dier,** o. —en, zie: Muildier, Muilezel; —**nachtegaal** (*zangvogeltje, dat op een nachtegaal gelijkt*), m. —s, —galen: *de — heet ook winterzanger.*
Bas'terdsuiker (*een soort van niet-gezuiverde suiker*), v. gmv.
Bastil'le (Fr. *staatsgevangenis in Parijs, gebouwd onder Karel V en VI, nl. van* 1370—1383), v. gmv.: *de — werd door de Parijzenaars bestormd en ingenomen den* 14 *Juli* 1789; zie Lettre de cachet.
Bastion' (mil. *uitspringend gedeelte van een vestingwal, in den vorm van een onregelmatigen veelhoek*; *bolwerk*), o. —s.
Bastonna'de (Fr. *oostersche* inz. *Turksche straf, bestaande in slagen op de voetzolen*), v. —s.
Bas'viool (*knieviool, violoncel*), v. —violen.
Bas'zanger (*zanger met een basstem*), m. —s.
Bataaf' (*Batavier*; *een burger der Bataafsche republiek*; dicht. *elke Nederlander*), m. Bataven; *Bataven, kent uw taal en heel haar overvloed* (Bild.).
Bataafsch', bn.: *de —e Republiek* (1795—1806).
Bataljon' (mil. *deel van een regiment infanterie, verdeeld in compagnieën*), o. —s.
Bata'via (aardr. *hoofdplaats van Java en van N.-O.-I., centraalpunt van onze O.-I. bezittingen*), o. gmv.; — werd 30 Mei 1619 gesticht door den gouverneur-generaal Jan Pietersz. Coen (1587—1629), voor wien men er een standbeeld deed verrijzen.
Bataviaasch' (*in, uit, van*; *als in, uit, van*: *eigen aan, behoorende tot, betrekking hebbende op Batavia*), bn.: *het — genootschap van kunsten en wetenschappen*; *de —sche bank.*
Batavie'ren (gesch. *Germanen in de Betuwe*), m. mv.: *het eiland der —*, n.l. de Betuwe; zie Bataaf.
Bata'visch (*vroeg in onbruik geraakte nevenvorm van Bataafsch*), bn.: *—e gebroeders*, nl. *Julius Paulus en Nicolaas Burgerhart*, naam van een treurspel van Vondel; *de —e Arcadia*, titel van een Ned. prozawerk van Joh. van Heemskerk, in 1637 verschenen, zie Arcadia's.
Ba'te (*voordeel*), v. —n; zie Baat.
Ba'ten (*voordeelig zijn*; *helpen*), het baatte, het heeft gebaat; alleen in den 3den persoon, infin. en volt. deelw. *wat zal het — !*
Bath (Bijb. in *Palestina de gewone maat voor natte waren*), v. —s: *een — was pl.m.* 40 *L.*
Bathome'ter (*werktuig om de diepte der zee te bepalen*). m. —meters.
Ba'tig slot (*voordeelig saldo*), o. batige sloten.
Ba'tik (*weefsel, op de onder batikken beschreven manier gekleurd*), v. —s.
Ba'tikken (Java. *methode om weefsels fraai te verven*), batikte, heeft gebatikt; bij het — wordt het weefsel met was besmeerd, en wel daar, waar men de verf niet wenscht; daarna wordt de stof in het verfbad gedaan, en na droging wordt het was verwijderd.
Batist' (Fr. *batiste*, naar den beroemden wever der 13e eeuw, *Baptiste Chambray*: *fijn soort van Fransch lijnwaad*), o. gmv.: *best — komt uit Kamerijk*, zie Kamerdoek; er is ook katoenen —, zie ald.
Batis'ten (*van batist*), bn.: *een — overhemd, — zakdoekjes.*
Baton' (Fr. *stok, staf, rotting*), m. —s: — *de maréchal*, maarschalksstaf, zie aldaar.
Batonneeren (*schermen met den stok*).
Ba'to's erf (dicht. *Nederland, naar Bato, den stamvader der Batavieren*), o. gmv.
Bat'raaf, bad'raaf (*havelooze vlegel, brutale rakker*), m. —raven.
Batsch (*trotsch, overmoedig*), bn. en bw.; —er, —t: *een —e mijnheer, een — antwoord*; *het hoofd — opsteken* gew.
Batterij' (*aantal kanonnen ter verdediging of aanval*; *artilierie-afdeeling bestaande uit eenige vuurmonden met manschappen en materiaal*; *geschutlaag op een oorlogsschip*; nat. *eenige met elkaar verbonden elementen tot ontwikkeling van electriciteit*), v. —en.
Bat'ting (*plaat of balk van Noorsch grenenhout, vuren vloerbint*), m. —s; ook, Badding.
Bau'wen (*galmen, jouwen*), bauwde, heeft gebauwd; alleen in de samenstelling *na*—: *de echo bauwt de geluiden na.*
Bava'ria 1 (*oude naam van Beieren*), o.; **2** (*zinnebeeldige voorstelling van Beieren door een vrouwenfiguur* inz. *het 19 M. hooge vrouwenbeeld te München*), v.

Baviaan' (dierk. *groote leelijke en kwaadaardige aap, b. v. in Afrika*), m. —anen; scheldn. zeer leelijk mensch, ook neger.
Bavia'nengezicht (*aangezicht, tronie van of als een baviaan, apenbakkes*), o. —en.
Bazaar', soms **Bazar'** (Perzisch: *overdekte plaats, marktplaats; groote winkel voor allerlei koopwaren, soms met eenheidsprijs, met vrijen toegang*), m. —s.
Bazalt', o.; zie Basalt.
Ba'zelen (*kindertaal, beuzeltaal, onzin praten*), bazelde, heeft gebazeld.
Ba'zig (*den baas willende spelen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e jongen*; — *spreken.*
Bazin' (*vrouw van den baas; meesteres; een bazige vrouw*), v. bazinnen.
Bazuin' (*groote trompet met zwaren klank; schuiftrompet; naam van een der orgelregisters*), v. —en: *de — steken, op de — blazen*; —**geschal** (*het schetteren der bazuin*), o. gmv.
Bdel'lium (*mirachtig gom*), o. gmv.
Beaar'ding (*begrafenis*), v. gmv., w. g.; —**a'demen** (*den adem laten gaan over*), —ademde, heeft beademd: *een spiegel —.*
Beamb'te (*iem., die bij een of andere instelling een lagere bediening uitoefent*), m. en v. —n: *de — van een bibliotheek, de —n aan een spoorwegstation*; —**amen** (eig. *beamenen: amen zeggen op iets, instemmen met, goedkeuren*), beaamde, heeft beaamd: *iemands redeneeringen, stellingen, meeningen —*; —**angst'** (*angstig, bevreesd, benauwd*), bn. en bw.; —**ang'stigen** (*angstig maken, vrees aanjagen*), beangstigde, heeft beangstigd; —**ant'woorden** (*antwoord op iets geven*), —antwoordde, heeft beantwoord: *een vraag —*; *iemands liefde —*, d. i. met wederliefde vergelden; zegsw. *aan zijn bestemming —, aan de verwachting —*, voldoen; —**ar'beiden** (*bewerken*), —arbeidde, heeft bearbeid: *een akker —*; —**a'semen** (*beademen*), —asemde, heeft beasemd: *een glasruit, een spiegel —*, volkst.
Beatifica'tie (R.-K. *zaligverklaring*), v. —s, —tiën: *de — gaat de heiligverklaring of canonisatie voraf.*
Beau-mon'de (Fr. *de eerste of deftige stand; de groote wereld*), m. gmv.
Bébé' (Fr. *kindje; zuigeling; damespeignoir*), m. en v. —'s; zie Eng. Baby.
Beboe'ten (*in de boete slaan, geldboete opleggen*), —boette, heeft beboet.
Bebou'wen (*den grond bewerken, een terrein met gebouwen bezetten*), —bouwde, heeft bebouwd.
Becij'feren (*cijferend berekenen, in cijfers uitdrukken; nagaan, berekenen*), —cijferde, heeft becijferd.
Bed (*nachtleger voor menschen*), o. bedden: *het — houden*, ziek zijn; rechtst. *scheiding van tafel en —*, het bij rechterlijke beslissing ontheven zijn van de verplichting tot samenwonen; aardr. *het — eener rivier*, bedding, stroombed; tuinb. *een — met rozen, met tulpen* enz. d. i. een afgeperkt stukje tuingrond; zie: Aardbeien-, Bloem-, Rozen-, Spinazie-, Tuinbed.
Bedaagd' (*niet jong meer*, minder sterk dan *bejaard*), bn.: *een —e keukenmeid.*
Bedaard' (*niet door gemoedsbezwaren ontroerd; rustig, kalm; zonder overijling*), bn. en bw.; —er, —st.; —**heid** (*kalmte*), v. gmv.
Bedacht' (*in zijn gedachte bezig zijnde met*; fig. *denkende*), bn.: *op alles — zijn*: *op voordeel — zijn*; — *zijn op tegenspoed*, voorbereid.
Bedacht'zaam (*met overleg te werk gaande; niet overijld; voorzichtig; omzichtig*), bn.; —zamer, —st; —**zaamheid** (*voorzichtigheid*), v. gmv.
Be'dak (O.-I. *fijn rijstmeelpoeder, dat vermengd met welriekende stoffen als blanketsel gebezigd wordt*), v. gmv.: *zich be'dakken*, samenstellingen: *be'dakdonsje, —doos, —kwast, —pot.* (be = bee).
Bedam'men (*met een dam omringen of afsluiten*), bedamde, heeft bedamd: *een kwelder —.*
Bedan'ken (1 *dank betuigen*; 2 *ontslag nemen of geven*; 3 *afwijzen*), bedankte, heeft bedankt: 1 *iemand voor iets —*; 2 *hij heeft —dankt als lid dier sociëteit*; 3 *daar —dank ik voor*, dat wijs ik af; —**dank'je** (*dankend woord*), o. —s: *het is wel een —je waard*, zie ook Plasdankje.
Beda'ren (*tot kalmte*: 1 *komen*, 2 *brengen*), bedaarde, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) bedaard: 1 *de woelige zenuwlijder zal door die poeiers wel wat —*; *de storm, de regen, gaat al —*; 2 *zie uw drift wat te —*, kalmeeren.
Bedau'wen (*met dauw bevochtigen*), bedauwde, heeft bedauwd: *de bedauwde velden*; fig. *met tranen bedauwde wangen.*
Bed'dedeken (*deken van wol enz., zooals gebruikt wordt op een bed*), v. —s, zie Kombaars; —**goed** (*deelen van een bed: matras, peluw, kussens, dekens enz.*), o. gmv.; —**kwast** (*koord met e. kwast aan het ondereind, vooral in bedsteden, van boven tot in het bed afhangende en dienende om zich op te trekken, als men wil opstaan*), m. —kwasten; —**laken** (*laken, meestal van wit linnen, zooals gebruikt wordt op een bed*), o. —s; —**pan** (*bedverwarmer*), v. —pannen: —**plank** (*losse plank aan de voorzijde der bedstede; op klampen rustende plank in de bedstede en wel aan het voeteneinde aan het hoofdeinde*), v. —planken; —**sprei** (*sprei als sierdek*), v. —spreien; —**tijk** (*tijk voor een bed, beddeovertrek van tijk*), v. gmv.; —**zak** (*overtreksel v. e. bed*), m. —zakken.
Bed'ding (*bed van rivier of beek, de oppervlakte, waarover het water stroomt*; aardk. *laag*; mil. *vloer, waarop een vuurmond geplaatst wordt*), v. —en.
Be'de (*gebed tot God; smeekend woord, dringend verzoek*; gesch. *plechtig verzoek v. d. landheer aan de steden, om geld, een soort van belasting*), v. —n; —**zetter** (*ambtenaar, die het aandeel in de bede of belasting voor ieder vaststelde*), m. —s.vero.
Bedeel'de (*arme, behoeftige, iem., die bedeeld wordt*), m. en v. —n.
Bedee'len (eig. *zijn deel geven*), bedeelde, heeft bedeeld: zegsw. *de fortuin heeft hem goed bedeeld*, hij is zeer rijk; *hij is rijk bedeeld*, bezit veel gaven, talenten; *de armen —*, een regelmatige, stoffelijke ondersteuning geven; —**dee'ling** (*het uitdeelen van giften aan de armen; de uitgedeelde giften, de plaats, waar bedeeld wordt*), v. —en.

Bedeesd' (*verlegen, beschroomd*), bn. en bw.; —er, meest —: *een — lachje*; — *kijken*; zie B e d u u s d.
Be'dehuis (*kerk, kapel*), o. —huizen.
Bedek'ken (*overdekken, toedekken*; fig. *verbergen*), bedekte, heeft bedekt, zie M a n t e l; —**dek'king** (mil. *beveiliging, geleide, bescherming*), v. —en.
Be'deklokje (*klokje, dat oproept tot het gebed*), o. —klokjes; zie A n g e l u s.
Bedekt' (*geheim, stil*), bn. en bw.; —er, —st: *in —e termen, een zaak — houden.*
Bedekt'bloeienden, v. mv.; zie C r y p t o g a m e n.
Bedek'telijk (*niet openlijk, op bedekte wijze*), bw.: *iem. iets — verwijten.*
Be'delaar (*man, die een aalmoes vraagt*), m. —s of —laren; —**ster** (*vrouw. bedelaar*), v. —s, ook —**lares'**, v. —sen.
Be'delaarsdeken (*een deken, bestaande uit verschillende lapjes*), v. —s; —**gebed,** o. gmv.: zegsw. *een — doen,* zijn geld tellen; —**kolonie** (*een soort van strafkolonie tot wering der openbare bedelarij*), v. —s, —koloniën.
Bedelares', v. —sen; zie B e d e l a a r.
Bedelarij' (*herhaald bedelen*), v. gmv.
Be'delarmband (*armband met allerlei charivari, die men bij vrienden en kennissen samenbedelt*), m. —en.
Be'delbrief (*geschreven bede om een aalmoes of om onderstand*), m. —brieven.
Be'delbrok 1 (*een gebedeld stuk brood*; minachtend: *een kleinigheid, die men aan de genade van anderen heeft te danken*); o. —ken; **2** (*onbeschaamde bedelaar*), m. —ken, m.; —**brood** (*gebedeld brood, genadebrood*), o. gmv.: *het harde —.*
Be'delen (*om een aalmoes vragen*), bedelde, heeft gebedeld: *zij loopt langs de huizen te —*; fig. *om iets —*, deemoedig, smeekend om iets vragen.
Be'delmeisje (*meisje, dat bedelt*), o. —s.
Be'delmonnik (*kloosterling, lid eener bedelorde*), m. —monniken; ook **Be'delbroeder,** m. —broeders.
Be'delorde (*kloosterorde, waarvan de leden voor hun persoon niets bezitten en hun onderhoud van de weldadigheid der geloovigen verwachten*), v. —n.
Be'delpartij (*het bedelen, de daad van bedelen*), v. —partijen; —**staf** (*stok van een zwervenden bedelaar*), m. gmv.: fig. *de drank zal u tot den — brengen,* d. i. tot diepe armoede.
Bedel'ven (*bedekken met zand, aarde, sneeuw enz.*), —dolf, heeft bedolven: *zij werden onder het puin bedolven.*
Be'delzak (*zak tot opberging van aalmoezen*; fig. *bittere armoede*), m. —zakken: gesch. *den Koning getrouw tot den —*, vertaling van het opschrift der Geuzenpenningen: *fidèle au Roi jusqu' à la besace* (1566).
Bedenk'dag (*bedenktijd v. e. dag*), m. —en.
Beden'kelijk (1 van ongesteldheden: *gevaarlijk*; 2 *nadenken, twijfel, onzekerheid uitdrukkende*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *de toestand is —*; *hij is — ziek,* d. i. zwaar; 2 *hij trok een — gezicht,* zorgelijk.
Beden'ken (*zijn gedachten laten gaan over, overwegen*), onr. w. w., —dacht, heeft bedacht: *zich —*, over iets nadenken, iets overwegen, van besluit veranderen; —**den'king** (1 *beraad, overweging*; 2 *tegenwerping, bezwaar*), v. —en: 1 *in — houden*; *iets in — geven,* in overweging; 2 *hij opperde allerlei —en*; —**denk'tijd** (*tijd, om iets te overwegen, tijd v. beraad*), m. gmv.
Be'deplaats (*pelgrimsoord*), v. —en.
Bederf' (1 *ontbinding, rotting*; 2 fig. *achteruitgang, verslechtering*), o. gmv.: 1 *deze stof is aan — onderhevig*; 2 *het — der zeden*; —**werend,** bn.: *zout is —,* bederftegenhoudend.
Beder'ven (1 *onbruikbaar maken*; 2 *verwennen*; 3 *onbruikbaar worden*), —dierf, heeft (bet. 1, 2) en is (bet. 3) bedorven: 1 *een boek —*; *een kunstwerk —*; 2 *zijn zoon —*; 3 *vleesch kan —.*
Be'destond (*bidduur, bidstond*), m. —stonden.
Be'devaart (R.-K. eig. *bedegang: tocht naar een min of meer verwijderde plaats, al biddende en om er te bidden*; *de gezamenlijke bedevaartgangers*), v. —en; —**vaartganger** (*pelgrim*), m. —s.
Bedie'naar (*iemand, die dienende is, die zorg draagt voor iets,* in bepaalde uitdrukkingen), m. —s, —naren: — *des Evangelies of des Woords,* predikant; — *van begrafenissen,* aanspreker, lijkbezorger.
Bediend', bn.: *hij is —*, R.-K. heeft het H. Oliesel ontvangen, ligt onder volle kerkerechten.
Bedien'de (1 *iem., die tegen loon huiselijke diensten verricht*; 2 *persoon, die in ondergeschikte betrekking in een zaak werkzaam is*), m. en v. —n: 1 *een — in livrei*; 2 *een winkel—, een kappers—.*
Bedie'nen (*dienst bewijzen*), bediende, heeft bediend: *het geschut —*; *het Evangelie —*, verkondigen; R.-K. *een zieke, die in gevaar van sterven verkeert —*, de laatste H. sacramenten of het Oliesel toedienen, zie B e d i e n d.
Bedie'ning (*het bedienen*), v.: *de — laat in dat hotel te wenschen over*; R.-K. het toedienen der laatste H. Sacramenten, en dan meerv. —en; ook, het bedienen van een ambt: *uit een — ontzet worden,* zijn ontslag krijgen.
Bedij'ken (*met een dijk of kade omgeven*; *een dijk of kade langs iets leggen*), —dijkte, heeft bedijkt: *een streek lands —, een meer — en droogmalen*; —**dij'king** (*het bedijken; de gelegde dijken; het ingedijkte land, polder*), v. —en.
Bedil'al (*albedil, moeial*), m. en v. —len.
Bedil'len (*kleingeestig critiseeren, bevitten*), bedilde, heeft bedild.
Bedil'ziek (*zeer gaarne bedillende*), bn.; —er, —st: *een — vrouwtje*; —**zucht,** v. gmv.
Beding' (*voorwaarde,* tegenwoordig alleen in bepaalde uitdrukkingen), o. —en: *onder — van*; *ik zal het doen onder één —.*
Bedin'gen (*bij overeenkomst bepalen; door onderhandeling verkrijgen of aanspraak op iets verwerven*), —dong, heeft bedongen.
Bedis'cussieeren, bedis'cuteeren (*beraadslagen over, discussieeren over*).
Bedis'selen (*met den dissel bewerken*; fig. *in orde brengen, regelen, beredderen*), bedisselde, heeft bedisseld.
Bed'lam (Eng. *groot krankzinnigen-gesticht in Londen: verbasterd uit Bethlehem*), o.

Bed'legerig (*door ziekte aan het bed gebonden*), bn. : *hij is reeds een week —.*
Bedoeïn' (*zwervende Arabier in de woestijnen van Arabië, Syrië enz.*), m. —en.
Be'doeg (O.-I. *missigit-trom*), m. —s: *op den — slaan*, ter aanwijzing van de perioden van den vastentijd.
Bedoe'len (*op het oog hebben, ten doel hebben*), —doelde, heeft bedoeld; **—doe'ling** (*doel, oogmerk*), v. —en.
Bedol'ven (*begraven, bedekt met, verborgen onder*), bn.: *menig koopvaardijschip ligt in zee —.*
Bedompt' (*duf, benauwd*), bn.; —er, —st: *een —e kamer, een —e lucht*, niet frisch.
Bedor'ven (*vuil, oneetbaar*), bn.: *een — ei, — spijs*; fig. *een — kind*, verwend; *ik ben een — man*, ik word ongelukkig.
Bedot'ten (*bedriegen, verschalken, misleiden, beetnemen, foppen, in de luren leggen*), —dotte, heeft bedot: *iem. —.*
Bedrag' (1 *het beloop van een geldsom*; 2 *geldsom*), o. —dragen: 1 *tot een —, ten bedrage van honderd gulden*; 2 *het — per postwissel sturen.*
Bedra'gen (*een som uitmaken, beloopen*), het —droeg, heeft bedragen: *die schuld bedraagt ƒ 20, de kosten — tien gulden.*
Bedrei'gen (*dreigen met*), —dreigde, heeft bedreigd: *met boete, met straf —*; fig. *dat —dreigt mij*, haugt mij boven 't hoofd.
Bedrem'meld (*betreuterd*), bn.; —er, —st.
Bedrem'melen (*in het nauw brengen, verlegen maken*), —dremmelde, heeft bedremmeld, w. i. g.
Bedre'ven (*geoefend, ervaren*), bn.; —er, —st: *in een vak — zijn.*
Bedrie'gen (*misleiden, bedrog plegen*), —droog, heeft bedrogen; spreekw. *Schijn bedriegt*, is anders dan de werkelijkheid; **—er**, m. —s; **—erij'** (*bedrog*), v. —en.
Bedrieg'lijk (*bedriegend, leugenachtig, valsch; zich mooier voordoend dan de werkelijkheid*), bn. en bw.; —er, —st: *—e voorspiegelingen; — handelen.*
Bedrijf' (1 *beroep, handwerk*; 2 *daad*; 3 *hoofdafdeeling v. e. tooneelstuk*), o. —ven: 1 *het — v. schoorsteenveger uitoefenen*; 2 *een zondig —*, handeling; *is dat uw —*, zijt gij er de dader van? 3 *het klassieke drama bestond gewoonlijk uit vijf bedrijven*; zegsw. *onder de bedrijven door.*
Bedrijf'al (*aldoener*), m. en v. —allen; zie: Factotum en Manusje.
Bedrijfs'kapitaal (*het kapitaal, dat steeds beschikbaar gehouden wordt voor het bedrijf der zaak, dat niet is vastgelegd in vaste goederen, machines enz.*), o. —kapitalen.
Bedrij'ven (*doen, verrichten*), —dreef, heeft bedreven: *rouw —*; **—drij'vend** (*doende, verrichtende*; spraakk. *actief, niet-passief*), bn.; **—drij'ver** (*dader, verrichter*), m. —s; **—drij'vig** (1 *werkzaam, ijverig*; 2 van handelsverkeer: *levendig, druk*), bn.; —er, —st: 1 *een —e huismoeder*; 2 *het —e Amsterdam*, druk; **—drij'vigheid** (*werkzaamheid, drukte, levendigheid*), v. gmv.
Bedril'al (*bedrijfal, albedil*), m. en v.—len.
Bedril'len (*beschikken, naar eigen zin regelen of inrichten*), —drilde, heeft bedrild: *zij wil hier alles —.*
Bedrin'ken, zich (*z. dronken drinken*), —dronk zich, heeft zich bedronken.
Bedroefd' (*treurig, droevig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vrouw, zij ziet er — uit; dat is — weinig*, heel weinig; **—heid** (*treurigheid, neerslachtigheid*), v. gmv.
Bedroe'ven (*droefheid veroorzaken*), —droefde, heeft bedroefd; **—droe'vend** (*droefheid wekkend*), bn.; —er, —st; *een — schouwspel.*
Bedrog' (*bedriegerij, zonde tegen de rechtvaardigheid door leugen in woord of daad*), o. gmv.: *— plegen*, bedrieglijk handelen; *een optisch —*, gezichtsbedrog, z. ald.
Bedro'gen (*gefopt, misleid*), bn.: *de — bedrieger; — uitkomen.*
Bedrop'pelen, bedrup'pelen (*droppelsgewijze natmaken, droppels laten vallen op*), —droppelde, —druppelde, heeft bedroppeld of bedruppeld.
Bedrui'pen (*druppelsgewijze bevochtigen of bedekken met*), —droop, heeft bedropen: *het vleesch —, als het aan het spit ronddraait*, nl. met gesmolten vet of boter bedroppelen; fig. *hij kan zich al —*, kan in eigen onderhoud voorzien.
Bedruk'ken (*iets voldrukken met letters, figuren, bloemen enz.*), —drukte, heeft bedrukt: *een vel papier —, katoenen stoffen —.*
Bedrukt' (*bedroefd, neerslachtig*), bn.; —er —st: *er — uitzien*, zie Down; **—heid** (*neerslachtigheid*), v. gmv.
Bedrup'pelen, zie Bedroppelen.
Bed'sermoen (eig. *predikatie te bed*, scherts. *vermaning of terechtwijzing, door de vrouw te bed aan den man toegediend*, b. v. *over het te laat thuiskomen*), o. —sermoenen; ook, Gordijnpreek; **—stede, —stee** (*vaste of ingetimmerde slaapplaats*), v. —steden, —steeën; **—stroo** (*stroo in den beddezak; stroo als onderlaag in een bedstede*), o. gmv.; zegsw. *verhuizen kost —*, brengt onkosten mee; **—tijd** (*tijd om naar bed te gaan*), m. gmv.
Beducht' (*bekommerd, bevreesd*), bn.; **—er**, —st: *— zijn voor iets*; **—heid** (*bevreesdheid, bezorgdheid*), v. gmv.
Bedui'den (1 *aanwijzen* inz. *met teekens*; 2 *aan het verstand brengen*; 3 *beteekenen, de beteekenis van iets hebben*; 4 *beteekenen, waarde hebben*; 5 *voorspellen*), —duidde, heeft beduid: 1 *hij wilde mij —, waar die heer woonde, maar ik kon hem in zijn aanwijzingen niet volgen*; 2 *ik wist hem te —, dat hij ongelijk had*; 3 *die W. beduidt Wullem* (C.O.); 4 *die zaak heeft weinig te —*; 5 *dat beduidt weinig goeds*; **—dui'melen** (*door aanraking met de vingers bevlekken*), —duimelde, heeft beduimeld: *wat hebt gij dien brief beduimeld! een krant —*; **—du(i)'velen** (*overbluffen, verbijsteren*), bedu(i)velde, heeft bedu(i)veld: *iem. —; ik laat mij door jou niet —*; *ben je bedu(i)veld?* ben je mal? gmz., zie Overdu(i)velen; **—dun'ken,** o.: *mijns bedunkens*, naar mijn oordeel; *ons —s*, naar onze meening.
Beduusd' (*bedremmeld, beteuterd*), bn. en bw.: *wat was zij — bij 't binnenkomen; wat staat gij daar — te kijken! ik was er — van.* gew.
Bedwang' (*bedwinging, beheersching*), o. gmv.: *in — houden*, in z'n macht hebben, *onder — zijn*, beheerscht worden;

—**dwelmd'** (*duizelig, van z'n zinnen*), bn.: *zij was — door de gaslucht, de ontploffing*; —**dwel'men** (*duizelig maken; benevelen, het bewustzijn doen verliezen*), —dwelmde, heeft bedwelmd: *zich — door sterken drank*; *bedwelmd door den val*; —**dwel'ming** (*de daad of handeling van iem. te bedwelmen of de toestand, waarin deze verkeert*: *beneveling*; *flauwte*; *bewusteloosheid*), v. —en; —**dwin'gen** (1 *in bedwang houden, in toom houden*; 2 *onderdrukken*), —dwong, heeft bedwongen: 1 *zijn toorn —*; 2 *een oproer —*.

Beëe'digd (*onder eed staande*), bn.: *een — schatter, een — klerk, een — getuige*.

Beëe'digen (*den eed doen afleggen, onder eed stellen*), —ëedigde, heeft beëedigd: *de getuigen —, een ambtenaar —*, —**ëediging** (*onder eed-stelling*), v. —en: *de — der getuigen*.

Beef'aal (dierk. *sidderaal*), m. —alen.

Beëin'digen (*tot een einde brengen*), —eindigde, heeft beëindigd: *een taak —*.

Beek (*klein, smal, stroomend, ondiep en doorwaadbaar water*), v. beken.

Beek'bezinking (aardk. *aangeslibde kleilaag langs een beek*), v. —bezinkingen: *een — bevat veel leem, ook ijzeroer*; —**bunge** (plantk. *een soort van leeuwenbek*), v. —n.; —**forel** (*een kleine soort van forel, b.v. in de Geul*), v. —forellen.

Beeld (1 *nabootsing in hout, steen enz. van een mensch, dier, godheid*; 2 *treffende gelijkenis*; 3 *toonbeeld*; 4 *zinnebeeld*; 5 *afbeelding van iets, voorstelling van iets door woorden*; 6 *voorstelling van iem. of iets in den geest*; 7 *troop, beeldspraak*), o. —en: 1 *een gipsen —, een marmeren —*; *een gesneden, gegoten —*; *afgods — *; *stand—*; 2 *God schiep den mensch naar zijn — en gelijkenis*; 3 *een — van mannelijke kracht*; 4 *de weduwe was een — der wanhoop*; 5 *een duidelijk — van dien grooten tijd geven*; 6 *de —en onzer ziel*; *droom—*; 7 *een stout, oorspronkelijk —*; *gezochte —en*.

Beel'den (*in beeld brengen* inz. als onvolt. dw. voorkomende), beeldde, heeft gebeeld: *de —de kunsten*, zie ald.

Beel'denaar (*stempeling op voor- of keerzijde*, inz. *beeld op de voorzijde van munt of penning*), m. —s: *de — op onze guldens is het borstbeeld der Koningin*.

Beel'dende kunsten (*die kunsten, welke door middel van zichtbaar afbeeldsel op het schoonheidsgevoel werken*), v. mv.: *tot de — behooren de teeken-, graveer- ets-, boetseer-, schilder-, beeldhouwkunst enz.*

Beel'dengalerij (*galerij, waarin beeldhouwwerken tentoongesteld zijn*; *een rij beelden*), v. —galerijen.

Beel'denstorm (gesch. *vernielwoede tegen de heiligenbeelden, schilderijen, altaren in de R.-K. kerken en kloosters, vooral in Vlaanderen en Brabant, Aug.* 1566), m.

Beel'derig (*in-mooi, zeer lief, verrukkelijk*, iets minder edel dan *beeldschoon*), bn. en bw.; —er, —st: *een —hoedje, een — toilet*; *die figuren zijn — mooi*; ook Beeldig.

Beeld'gieter (*gieter van beelden*), m. —s.

Beeld'houwen (*beeldwerk in steen, hout, metaal maken*), beeldhouwde, heeft gebeeldhouwd; —**houwer** (*kunstenaar*), m. —s; —**houwerij'** (*de handeling van beeldhouwen*; *de werkplaats*), v. —en; —**houwkunst** (*de kunst van beeldhouwen*), v. gmv.

Beel'dig (*zeer schoon, allerliefst*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e teekening, een — japonnetje*; *dat staat haar —*: ook Beelderig.

Beeld'jeskoop (*venter van beelden*), m. —koopen: *een Italiaansche —*.

Beeld'mooi (eig. *zoo mooi als een beeld, zeer mooi*), bn.: *Annet was —, zei haar spiegel* (Staring); —**rijk** (*rijk aan beeldspraak*), bn.; —er, —st: *de —e taal der Oosterlingen*; —**rijkheid**, v. gmv.; —**schilder** (*schilder v. kerkbeelden*), m. —s, zie Polychromie; —**schoon** (*zeer schoon*), bn.: *een — kind, een —e vrouw*; —**schrift** (*schrift, dat begrippen enz. aanduidt door afbeeldingen en niet door woorden, zooals het letterschrift*, zie Hiëroglyphe), o.: *het — op de Egyptische obelisken en de tempelwanden, bestaande in primitieve teekeningen of afbeeldingen*; —**snijder** (*beeldwerker in hout of ivoor, been of zacht gesteente*), m. —snijders; —**snijkunst** (*de kunst, om beelden te snijden, de kunst van den beeldsnijder*), v. gmv.

Beeld'spraak (1 *het vermogen der taal door middel van een beeld een gedachte, begrip enz. uit te drukken*; 2 *de aldus uitgedrukte gedachte enz.*), v. —spraken: 1 *de — en de klank zijn twee voorname factoren in de woordkunst*; 2 *de valsche —spraken bij Helmers* (1767-1813); —**storm**, m., zie Beeldenstorm; —**stormer** (*vernieler van beelden, kerkplunderaar*), m. —s; —**stormerij'**, v. gmv.; —**werk** (*beeldhouw- en beeldsnijwerk*), o. —werken: *verheven — of haut-reliëf*, ook: *half-verheven — of bas-reliëf*.

Beel'tenis (*beeld, afbeelding, portret*), v. —sen: *in —*, zie Effigie.

Beël'zebub (Hebr. *opperduivel*; *naam van een soort van langstaartigen aap*), m. —s.

Beemd (*waterrijk weiland*, dicht. *bebloemd grasland, waterrijke weidestreek*), m. —en: *grasrijke of grazige —en*.

Beemd'gras (plantk. *gras der weide*), o. gmv.: *het ruwachtige —, het kleine —*.

Beem'ster (aardr. *polder in N.-Holland*), v.

Been 1 (*bot, knook*), o. beenderen: *het opdelven van —deren*; *een — afkluiven, afknagen*; zegsw. *ergens geen — in zien* fig. geen zwarigheid hebben, om iets te doen; *door merg en — dringen*, van doordringend geluid, schrik enz.; *hij was aristocraat in merg en —*, door en door; *hij klaagt steen en —*, heftig, zie Steen; **2** (1 *menschelijk lichaamsdeel, waarop men loopt*, soms van dieren b.v. van een paard; 2 *gepaarde deelen van sommige werktuigen*; 3 meetk. *een der twee rechte lijnen v. e. hoek*; *een der twee gelijke zijden van een gelijkbeenigen driehoek enz.*), o. —en: 1 *zijn — breken*; *rechter—*; *de fijne —en v. e. renpaard*; 2 *de —en v. e. passer*; 3 *het aantal graden v. e. hoek heeft niets te maken met de lengte der —en*; zegsw. *ik kan niet meer op mijn —en staan*, ik ben erg vermoeid; *met het verkeerde — uit bed stappen*, ook, *met het linkerbeen*, slecht gehumeurd zijn; *met een — in het graf staan*, geen lang leven meer vóór zich hebben; *zijn beste —tje voorzetten*,

zijn uiterste best doen, om iets er goed af te brengen; spreekw. *Het zijn sterke beenen, die weelde dragen*, in voorspoed of bij rijkdom gaat men zich allicht te buiten, komt men meestal zedelijk ten val; de oude meervoudsvorm van — was *beene*, verkort tot *been*, nog in zegsw.: *er was veel volk op de —, een leger op de — brengen*; *weder op de — komen*, opstaan uit een ziekte.

Been'breuk (*het breken of gebroken-zijn v.e. been*; *de plaats der breuk*), v. —breuken.

Been'derasch (*asch van beenderen*), v. gmv.

Been'derhuis (*knekelhuis*), o. —huizen; —**kool** (*verkoolde beenderen o. a. gebruikt voor het filteeren van water, beenzwart*), v. gmv.; —**meel** (*poeder van gemalen beenderen als meststof gebruikt*), o. gmv.

Been'droog (*kurkdroog, zeer droog*), bn.: —*droge zaden*, indroog.

Bee'nen 1 (*gemaakt van been*), bn.: *een — knoop, een — kam*, uit been bestaande; **2** (*loopen, marcheeren*), beende, heeft gebeend: *ik heb vandaag heel wat te —*.

Been'eter (geneesk. *een soort van kanker in een der beenderen*), m. gmv.

Been'hakker (*vleeschhouwer, slager*), m. —hakkers. gew.

Bee'nig (1 *uit been bestaand, been in zich bevattend*; 2 van lichaamsdeelen, waarvan de beenderen duidelijk uitkomen: *mager*), 1 *een —e uitwas, een — stuk rundvleesch*; 2 *een — voorhoofd*.

Been'kap (*lederen of wasdoeken onderbeenbedekking, die niet aan den schoen vastzit*), v. —kappen; ook, —**stuk**, o. —ken.

Been'stuk (*het geheel van de beenbekleeding bij een harnas, bestaande uit dijstuk, kniestuk en scheenstuk*; *beenkap*), o. —ken.

Been'windsel (mil. *strook v. sterk weefsel die stevig om het onderbeen wordt gewonden* inz. *bij militairen*), o. —s; zie P u t t e e.

Been'zwart (*beenderkool*: *poeder uit verkoolde beenderen verkregen*), o. gmv.

I. Beer (1 *viervoetig roofdier, zoolganger*; 2 *lomp mensch*; 3 stud. *schuld*; 4 sterrenk. *sterrenbeeld*), m. beren: 1 *ijsberen en bruine beren*; 2 *wat een — v. e. vent*; *een ongelikte —*, een plomp, onbeschaafd mensch; 3 *beren hebben*; 4 *de groote en de kleine —*; zegsw. *de huid van den — verkoopen, eer hij gevangen is*, beschikken over een winst, die nog behaald moet worden; *een — op sokken*, een zwaarlijvig man; *de — is los*, er is lawaai, ruzie.

II. Beer (*volwassen mannelijk zwijn*; *gemetselde waterkeering*; *schuinafloopend stuk aan den buitenkant van muren*; *schraagpijler, contrefort*, zie ald.; *ijsbreker op den wal ter bescherming van de naaste huizen bij ijsgang*), m. beeren.

III. Beer (*faecaliën, excrementen, feces*), m. gmv.

Bee'renbijt (*gevecht van beeren met honden, als volksvermakelijkheid, in* 1689 *verboden*; *naam v. e. herberg*), m. gmv.

Beer'put (*vergaarbak van beer of van feces*, v. *faecaliën*; *sekreetput*), m. —putten.

Beer'rups (dierk. *ruigharige rups van den beervlinder, een nachtvlinder*), v. —en.

Beer'sche Maas (aardr. *naam van het gedeelte der Maas beneden Mook en boven Grave*), v. gmv.; *de overstroomingen der —*; zie O v e r l a a t.

Beër'ven (*door erfenis verkrijgen*), —ërfde, heeft beërfd: *geld —, een huis —*; fig. *het koninkrijk der Hemelen —, de eeuwige zaligheid —*.

Beest (*redeloos dier*, inz. *rund*), o. —en: *dat arme —*, dier, zie ook K o e b e e s t; zegsw. *de — spelen*, v., zich als een — aanstellen, opspelen, brutaal zijn, razen, tieren; in het biljartspel: een geluksstoot; in het kaartspel: *— zijn*, geen slag kunnen halen, den heelen pot moeten inzetten; ook fig. *jongen, blijf af, als de diender je ziet, ben je —*, bakker-an. gmz.

Beest'achtig (*als van een beest, dierlijk, gemeen*), bn. en bw.; —er, —st: *wat een — lawaai, zich — gedragen*; *— te keer gaan*.

Beest'achtigheid (*dierlijkheid, laagheid*), v. —heden: *de — van den modernen oorlog*.

Bees'tenboel (*smerige boel, rommel*; *baldadige, liederlijke herrie*), m. gmv., gmz.: *wat een — in die herberg!* —**koopman** (*rund- of veehandelaar*), m. —kooplui of —kooplieden; —**markt** (*veemarkt*), v. —markten; —**spel** (*tent, waarin wilde* inz. *gedresseerde dieren te kijk zijn*), o. —spellen; —**stal** (*stal voor vee*; fig. *smeerboel*), m. —stallen; —**wagen** (*wagon tot het vervoer v. koeien, paarden, schapen, varkens enz.*), m. —wagens.

Beestiaal' (*vee, hoornvee*), o. gmv.: *weidt hier mijn —, weidt hier mijn tierig vee* (Vondel, Pascha), vero.; in Zuid-Nederland nog voorkomend; ook nog bij verkoopingen in advertenties enz. o. a. in Zeeland: *verkooping van —*.

Bees'tig (*zoo als aan beesten eigen is: dierlijk, laag*), bn.; —er, —st: *een — leven*; als bw. met de bet. v. e. bw. van graad: *zeer* b.v. *wat was zij — mooi! hij is — lui, het is — koud*. gmz.

I. Beet (1 *hap*; 2 *afgebeten stuk*; *kleine hoeveelheid*), m. beten: 1 *een frisschen — uit een zelfden appel doen* (C.O.); *een — van een hond*; 2 *iem. de beten uit den mond kijken*; ook **Bete**, v. —n: *eene — broods*, mondvol.

II. Beet (*biet, bietekroot*), v. beten: *er zijn roode en witte beten*; zie B e e t w o r t e l.

Beet'hebben (1 *vasthebben, gegrepen hebben*; 2 fig. *foppen, bedotten*; 3 fig. *begrijpen*), had —, heeft beetgehad: 1 *de politie heeft den dief —*; van hengelaars: *aan zijn dobber bemerkte hij, dat hij — had*; 2 *iem. —*; 3 *eindelijk had de jongen de som —*; zegsw. *het —*, ziek, inz. verkouden zijn.

Beet'je (*kleine hoeveelheid, klein stukje*), o. —s: *een — vleesch, tabak enz.*; fig. *een — geduld*, weinigje.

Beet'krijgen (*vastkrijgen, vastpakken*; *beginnen te begrijpen*), kreeg —, heeft beetgekregen; fig. iemand te pakken krijgen, zie B e e t h e b b e n; —**nemen** (eig. *grijpen*, inz. fig. *bedotten, misleiden*), nam —, heeft beetgenomen; —**pakken** (*de hand slaan aan, vastpakken*), pakte —, heeft beetgepakt.

Beet'wortel (*bietekroot, suikerbiet*), m. —s of —en; —**wortelstroop**, v. gmv.; —**wortelspiritus**, m. gmv.; —**wortelsuiker** (*het eerst in* 1799 *bereid door Achard te Berlijn*), v., zie S u i k e r f a b r i e k.

Bef (1 *gesteven, witlinnen doekje onder de kin te dragen, deel van het ambtsgewaad van predikanten, rechters en hoogleeraren*; 2 *etiket met merk boven aan den hals van een medicijnfleschje gebonden*, vero.), v. beffen: 1 *dominees* —; zegsw. *de — aandoen*, zich op zijn Zondagsch kleeden, gmz.; 2 *fleschjes met lange beffen*.

Befaamd' (*ongunstig of gunstig bekend: berucht*, ook, *beroemd, vermaard*), bn; —er, —st; **—heid**, v. gmv.

Befiet'sen (*fietsen op een weg of pad*), —fietste, heeft befietst.

Bef'lijster (*kraagmerel: een zwarte lijster met een witte vlek op de borst*), v. —s.

Befloer'sen (*met een floers bedekken, overtrekken*), —floerste, heeft befloerst: *een befloerste trom*.

Beg (*Bei* d. i. heer: *eeretitel van ambtenaren in Turkije*), m. —s; zie B e i.

Begaafd' (1 *bedeeld, begiftigd* inz. *met iets onstoffelijks, met geestesgaven*; 2 *talentvol*), bn.; —er, —st: 1 *met rede en verstand* —; 2 *een — dichter, spreker*; **—heid** (*het begaafd zijn, talent*), v. —heden.

Begaaid' (*bevuild, bezoedeld*), vd.: *jongen, wat heb je je —*, je zit vol modder. gew.

Begaan' (1 *op of over iets gaan*; 2 *bedrijven, doen* inz. *iets slechts*), —ging, heeft begaan: *een weg* —; *de begane grond*; 2 *een diefstal —, een moord* —; nog: *ik ben met hem —*, ik heb medelijden met hem; **—gaan'baar** (van wegen, paden: *te begaan, te beloopen*), bn.: *een — pad*.

Begaf'felen (*bedisselen, in orde maken*), —gaffelde, heeft begaffeld: *laat mij die zaak eens —*, beredderen.

Begeerd' (*gewild, gevraagd, in trek*), bn.

Begee'ren 1 (*sterk verlangen*), begeerde, heeft begeerd: *wat begeert gij van mij?*; 2 zn. o.: *wat is uw — ?*

Begee'rig (*sterk verlangend*), bn.; —er, —st: *hij is — naar gezag en invloed*; *— zijn om iets te weten*; *met een — oog naar iets zien*; *hij is al te —*, inhalig.

Begeer'lijk (*te begeeren*), bn. en bw.; —er, —st: *een — ambt*; *deugd is — goed*, gezocht; *de — uitgestrekte vingers*, gretig.

Begeer'te (*verlangen, wensch, zucht*), v. —n.

Begees'teren (*bezielen, in geestdrijft brengen*), begeesterde, heeft begeesterd: *hij wist zijn toehoorders te —*, germ.; **—gek'ken** (*voor den gek of mal houden, bespotten*), —gekte, heeft begekt: *iemand —*, w. i. g.; **—gelei'den** (*vergezellen*; mil. *escorteeren*; zeew. *convooieeren*; muz. *accompagneeren*), —geleidde, heeft begeleid: *iem. —*; **—gelei'ding**, v. —en: zie K o n v o o i, ook A c c o m p a g n e m e n t; **—gena'digen** (*kwijtschelding van straf schenken*), —genadigde, heeft begenadigd, zie: A m n e s t i e, A m n e s t i e e r e n.

Bege'ven (1 van ambten enz.: *schenken*; *het recht van, den meesten invloed op een benoeming hebben*; 2 inz. van organen, gezondheid, gemoedsstemmingen, *verlaten, in den steek laten*), begaf, heeft begeven: 1 *wie heeft dien post te —?*; 2 *mijn vrienden, mijn krachten, beenen — mij*; *mijn hoop begaf mij*; *zich —*, ergens heengaan; fig. met iets beginnen: *zich in het huwelijk —*; **—ge'ving** (*het schenken van ambten enz.*), v. gmv.: *de — van ambten, van beurzen*; **—gie'ten** (*al gietende bevochtigen*), —goot, heeft begoten: *de bloemen —*; **—gif'tigen** (*beschenken met*), ik —giftigde, heb begiftigd; **—gif'tigde** (*iem., die met iets begiftigd of beschonken is*), m. en v. —n.

Begijn' (in Zuid-Nederland: *algemeene naam voor een lid van verschillende vrouwelijke kloosterorden*; *vrome bewoonster van een begijnenhof*), v. —en; **—tje**, o. —s, zie K l o p j e.

Begij'nen- of **begijn'hof** (*tuin of hof, omringd door de gelijkvormige woningen van begijnen, woonplaats of -stede van begijnen*), o. —hoven: *het — te Breda, te Amsterdam*; er zijn nog 13 —hoven in België, te Gent b.v. een met 1200 begijnen; **begij'nenkoek** (*zeker huisbak*), m. gmv.; **begij'nenrijst** (*rijst met suiker en saffraan*), v. gmv.

Begin' (*aanvang*), o. gmv.: *in den —ne, van den —ne aan*; zegsw. *alle — valt zwaar* is moeielijk.

Begin'neling (*nieuweling in eenig vak*), m. —en; vr. **—e**: *een — in de kunst*.

Begin'nen (1 *aancangen met*; 2 *een aanvang nemen, aanvangen*), —gon, heeft en is begonnen: 1 *men —gint een werk, men —gint aan een werk*; *men —gint met iets*, als er nog ander werk op volgt; 2 *de les is begonnen*.

Begin'rijm (*voorrijm*), o. —en; zie R ij m.

Begin'sel (1 *aanvang*; 2 *eenvoudigste eigenschap, grondslag*; 3 *oorsprong*; 4 *overtuiging, principe, grondregel* inz. *op godsdienstig, moreel, politiek gebied*), o. —s, —en: 1. *alle —s zijn moeilijk*; 2 *de —en der planimetrie*, meestal in het mv.; 3 *de vreeze des Heeren is het — van alle wijsheid*; 4 *zijn — liet dat niet toe*; *het — van vrijen handel*.

Begin'snelheid (mil. *de snelheid van een projectiel op het oogenblik, dat het den vuurmond verlaat*), v. —snelheden: *de — van een granaat geschoten uit het monsterkanon, was* 1600 *M. per seconde*.

Beglu'ren (*bespieden*), —gluurde, heeft begluurd; **—glu'ring** (*het begluren*), v. —en; **—gluur'der** (*iem. die begluurt*), m. —s.

Bego'nia (plantk. *sierplant*), v. —'s: *er zijn knol- en bladbegonia's*.

Begoo'chelen (*bedriegen, de oogen verblinden, misleiden*), —goochelde, heeft begoocheld: *iemand —*; **—goo'cheling** (*gezichtsbedrog, misleiding*), v. —en.

Begraaf'plaats (*kerkhof*), v. —plaatsen.

Begraasd' (*met gras bedekt*), bn.: *—e duinen*.

Begra'fenis (*ter-aarde-bestelling*; *het lijk en de personen, die de begrafenis vergezellen*; *lijkstatie*), v. —sen: *bedienaar der —sen*, aanspreker, z. B i d d e r.

Begra'fenisfonds (*fonds, dat de kosten eener begrafenis deels of geheel dekt, als men er lid van is*), o. —en; **—kosten** (*uitgaven voor een begrafenis*), m. mv.; **—onderneming** (*maatschappij, die tegen vaste tarieven een begrafenis regelt en verzorgt*), v. —en.

Begrauw'en (*toegrauwen, bekijven, berispen*), —grauwde, heeft begrauwd: *een ondeugend kind —*.

Begra'ven (*onder de aarde delven*), —groef, heeft begraven: *iemand —*, ter-aardebestellen; fig. *zijn zoon ligt in zijn hart —*,

opgesloten ; *hij gaat zich op dat dorp* —, zich doen vergeten.

Begra'zen (*afweiden, grazend afeten*), —graasde, heeft begraasd : *ik zal die weiden laten* —.

Begrensd' (*binnen grenzen besloten, niet ruim* ; fig. *beperkt, eng*), bn. : *een eng* —*e horizon*, fig. *een* — *verstand.*

Begren'zen (*met grenzen omgeven; langs de grenzen insluiten ; de grens van iets vormen ; insluiten*), —grensde, heeft begrensd : *de Noordzee begrenst ons land ten N. en ten W.*; *één of meer vlakken begrenzen een lichaam* (bol, kubus); dikwijls in den lijdenden vorm : *een vlak wordt begrensd door lijnen.*

Begrij'pelijk (*te begrijpen, verstaanbaar, duidelijk*), bn. ; —er, —st : *iets* — *maken.*

Begrij'pen (1. *met het verstand vatten, doorzien* ; 2 *bevatten, inhouden,* dikwijls in den lijdenden vorm), —greep, heeft begrepen: 1 *een meetkundige stelling* —, *iemands bedoelingen* —; 2 *twaalf is zesmaal in 72 begrepen*; *de transportkosten zijn er onder begrepen* ; nog : *daar heeft hij het niet op begrepen,* d. i. daar is hij een vijand van ; *het op iemand begrepen hebben,* gemunt.

Begrim'men (dicht. *aangrimmen, zich dreigend aanstellen tegen iem.*), —grimde, heeft begrimd.

Begrin'den (*met grind bedekken*), —grindde, heeft begrind : *een weg, een plein* — ; *het* —*grinde voetpad* ; —**grin'ding**, v. —en; spreekt. B e g r i n t e n.

Begrip' (1 *de in een woord samen te vatten kenmerken van eenig bewustzijns-verschijnsel* : 2 *denkbeeld, voorstelling, idee* ; 3 *verstand, oordeel* ; 4 *korte zakelijke inhoud*), o. —pen : 1 *er zijn bijzondere en algemeene* —*pen*; 2 *geen* — *van iets hebben*; 3 *dat gaat mijn* — *te boven* ; *naar mijn* —; 4 *een kort* — *der christelijke leer* ; *zie hier drie korte* —*pen* (handboekjes) *der algemeene geschiedenis.*

Begrips'ontleding (taalk. *redekundige ontleding*), v. —en.

Begrips'verwarring (*het verwarren van het eene begrip of de eene voorstelling met eene andere*), v. —en : *slecht onderwijs leidt tot* —.

Begrips'woord (spraakk. *rededeel, dat geen betrekkingswoord is*), o. —en : *het werkwoord, het zelfstandig naamwoord, het bijvoeglijk naamwoord, het telwoord is een* —.

Begroei'en (*groeiende bedekken*), —groeide, is begroeid : *een met klimop* —*groeide toren.*

Begroe'ten (*welkom heeten, verwelkomen*), —groette, heeft begroet : *iemand gaan* —, zijn opwachting gaan maken ; *de held werd met duizend hoera's begroet,* feestelijk ontvangen.

Begrom'men (*beknorren*), —gromde, heeft begromd : *zij houdt er van, haar dienstboden te* —.

Begroo'ten (*bij schatting de waarde, de hoeveelheid, den afstand bepalen, ramen*), —grootte, heeft begroot : *de kosten* —, schatten ; *het getal der gesneuvelden* — *op* 10 *duizend* ; zegsw. *dat begroot mij,* dat komt mij te duur uit ; bij uitbr. dat doet mij leed, spijt mij, gew.

Begroo'ting (1 *voorloopige berekening, raming van kosten* inz. *van de uitgaven van staat, provincie, gemeente over een toekomstig tijdperk* ; 2 *het wetsontwerp, waarbij de staatsuitgaven en de middelen om daarin te voorzien, worden vastgesteld* ; 3 *de op papier gebrachte becijfering met bijbehoorende bescheiden*), v. —en : 1 *de* — *van oorlog, marine enz.* ; 2 *de* — *werd verworpen, doordat de sociaal-democraten tegenstemden* ; 3 *de* — *ligt gedurende* 14 *dagen ter inzage.*

Begui'chelen, zie B e g o o c h e l e n.

Begun'stigen (*bevoordeelen, een gunst toestaan ; gunstig zijn aan, beschermen*), —gunstigde, heeft begunstigd : *het lot, de fortuin, de kans, de omstandigheden kunnen iemand* — ; *hij ontvluchtte, begunstigd door den nacht.*

Begun'stiger (*iem., die begunstigt of gunst bewijst ; beschermer, klant*), m. —s; vr. —g u n s t i g s t e r, —s.

Begun'stiging (*het begunstigen* ; fig. *bescherming, bedekking*), v. gmv. : *de schepen ontkwamen onder* — *van den mist* ; *de dieven ontvluchtten onder* — *v. d. duisternis.*

Behaag'lijk (*aangenaam*), bn. en bw. ; —er, —st : *zich* — *gevoelen, zich* — *uitstrekken.*

Behaag'ziek (*vervuld van een hevige begeerte om te behagen*), bn. ; —er, —st : *een* — *meisje,* ijdel ; zie C o q u e t ; —**zucht** (*overdreven verlangen, om te behagen*), v. gmv. : *lieftalligheid, die geen* — *wordt.*

Behaard' (*met haar begroeid*), bn. : fig. —*e vruchten, zaden,* met fijne vezels er op.

Beha'gen **1** (*aangenaam zijn, bevallen*), —haagde, heeft behaagd ; ook onpers. w. w. : *het* —*haagt mij,* het staat mij **aan** ; *het* —*hage u, het* —*haye den algoeden God,* gelieve, gevalle; **2** (*genoegen, welgevallen*), o. gmv. : *daarin vind ik mijn* — ; — *scheppen in iets,* zie S c h e p p e n.

Beha'len (*met inspanning verwerven*), behaalde, heeft behaald : *roem, lof* —, *een prijs, den prijs* — ; *een voordeel, een succes* — ; *buit* — ; *een overwinning* —, *een triomf* —.

Behal've (*uitgenomen, buiten, zonder*), **1** vgw.: *er waren tien personen* — *ik*; **2** vz.: *er waren* — *mij tien personen.*

Behan'delen 1 (*met iets omgaan, verzorgen*; 2 *met woorden of daden bejegenen* ; 3 *een onderwerp in overweging nemen, onderzoeken, oplossen, verklaren* ; *zich bezig houden met* inz. *bespreken of beschrijven* ; 4 rechtst. *berechten*; *verdedigen*; 5 geneesk. *een zieke onderzoeken, geregeld bezoeken en het noodige voorschrijven*), —handelde, heeft behandeld : 1 *dit meel is niet goed behandeld* ; 2 *zijn dienstboden niet goed* — ; *behandel de dieren met zachtheid* ; 3 *de schrijver, de spreker heeft zijn onderwerp voortreffelijk behandeld* ; 4 *de smokkelzaak wordt morgen behandeld* ; 5 *de dokter had hem reeds een maand behandeld.*

Behang' (*zijde, leder of papier, waarmee de wand van een kamer behangen is*), o. gmv.

Behan'gen (1 *iets ophangen aan of tegen* ; 2 *de wanden eener kamer met papier of leer bekleeden*), —hing, heeft behangen ; 1 *de huizen waren met festoenen* — ; *de wanden zijn er met schilderijen* —; *de juffrouw was als met goud* — ; 2 *de kamer opnieuw* —; —**han'ger** (*iem., die de kamers behangt*), m. —s, verg. S t o f f e e r d e r.

Behang'sel (*bekleedsel van of voor wanden,*

inz. *van papier*), o. —s : *het goudleeren — der achterkamer* (C. O.); **—linnen** (*grof linnen tot het beschieten van kamermuren*), o. gmv.; **—papier** (*papier, om een kamer te behangen*), o.; (*soorten*), —papieren : *ik kocht tien rollen van dat —, gesatineerd —.*

Behar'tigen (*ter harte nemen, met toewijding verzorgen*), —hartigde, heeft behartigd : *iemands belangen —, iems welzijn —*; **—swaardig,** bn.; —er, —st, ook meer en meest —: *een —e wenk, een —e les.*

Beheer' (1 *bestuur en toezicht*; 2 *bewindvoering* inz. *administratie v. e. zaak, gelden enz.*), o. gmv.: 1 *het — der zeezaken, het — over iets voeren*; 2 *het — der penningen*; *een raad van —*, d.i. directie; **—der** (*iem., die iets beheert, bestuurt, administreert*; *bestuurder*), m. —s; **—en** (*besturen, administreeren*), —heerde, heeft beheerd : *de staat —heerde de kerkelijke goederen, de slecht —heerde financiën van dat gewest*; **—ing** (meestal: *beheer*), v. —en.

Beheer'schen (*regeeren over*), —heerschte, heeft beheerscht : *de Staten —heerschten het land, voerden het bewind over*; *fig. iem. met zijn oogen —*, in zijn macht houden; *zich —*, zijn driften in toom houden; **—heer'scher** (*meester, gebieder, vorst*), m. —s : *de sultan is de — der geloovigen*; *Alexander, de — der oude wereld*; **—heerscheres',** v. —sen; **—heer'sching,** v. —en: *onder — brengen van den wil,* bedwang.

Behek'sen (*betooveren*), —hekste, heeft behekst : *men heeft dat kind —hekst*; *zijt ge —hekst ?*

Behel'pen, zich (*zich redden, het stellen met iets, dat eigenlijk minder is, dan men wenscht, dan noodig is*; *roeien met de riemen die men heeft*), —hielp zich, heeft zich beholpen : *men moet zich weten te —, hij —hielp zich met die som,* hij wist rond te komen; *hij moet zich erg —*, erg zuinig leven.

Behel'zen (*inhouden, omvatten, bevatten*), —helsde, heeft behelsd; meestal gebruikelijk in den derden persoon : *dit bericht —helst, dat....; dit boek —helst veel moois,* houdt in.

Behe'moth (Bijb. lees : Behee'moot : *reusachtig dier, olifant of nijlpaard*), m. —s : *daar is de —, reus aller dieren* (Ten Kate), zie ook Job. 40 : 10—19.

Behen'dig (*vlug, handig, op geschikte wijze*), bn. en bw.; —er —st; **—heid** (*bedrevenheid, vlugheid*; *behendige daad*), v. —heden.

Be'hennoot (*de hazelootachtige vrucht van den behennoteboom*), v. —noten : *de — is rijk aan olie,* ook Bennoot; **—olie,** v. gmv.

Behept' (eig. *behebd*, d. i. hebbende : *lijdende aan een zedelijk gebrek*), bn. : *met vooroordeelen, met allerlei kleine ondeugden — zijn.*

Behoe'den (*waken over, zorgen voor, beschermen, bewaken*), —hoedde, heeft behoed; **—hoe'der** (*iem., die behoedt*; *beschermer, bewaker*), m. —s, zie Albehoeder; **—hoed'middel,** o. —middelen, zie : Voorbehoedmiddel en Preservatief.

Behoed'zaam (*omzichtig, voorzichtig*), bn. en bw.; —zamer, —st : *met —zamen tred*; **—heid** (*omzichtigheid*), v. gmv. : *met — te werk gaan.*

Behoef'te (*gebrek aan het noodige, nood*); v. —n : *— woont daar bij de Vlijt* (Staring), *er was — aan turf, aan steenkolen.*

Behoef'tig (*arm*), bn.; —er, —st : *een — gezin,* armoedig; **—heid** (*armoede*), v.

Behoe've (van een vero. *behoef*, alleen in zegsw.) : *ten — der armen, ik doe dat ten uwen —, er wordt een brug gelegd ten — van het verkeer,* ten bate.

Behoe'ven (1 *noodig hebben*; 2 *noodig zijn*), —hoefde, heeft behoefd : 1 *ik —hoef uw hulp niet*; *geef hem, wat hij —hoeft*; 2 *het —hoeft niet,* in de spreekt. **hoe'ven** : *het hoeft niet.*

Behoo'ren 1 (*toebehooren*), —hoorde, heeft behoord : *dat boek —hoort mij*; — **bij,** er bij voegen, passen, b.v. *boter —hoort bij de visch*; — **tot,** er een onderdeel van uitmaken : *het schaap —hoort tot de herkauwers*; zegsw. *dat —hoort zoo,* voegt, past, betaamt; **2** (*eisch*), o. gmv. : *naar —*, zooals het voegt; *alle ding zijn — geven,* wat vereischt wordt.

Behoor'lijk (*zooals het behoort, betamelijk*), bn. en bw.; —er, —st : *een — loon*; *hij gedraagt zich —*, fatsoenlijk; *zich — kleeden,* passend.

Behoud' (*het in stand houden of doen blijven*), o. gmv. : *tot — der volksrechten, het — van arbeidsvermogen, met — van salaris*; *de mannen van het —*, conservatisme; *bidden voor het — van een kind,* leven, bewaring; *die wending was zijn —*, redding.

Behou'den 1 (1 *bij zich houden, bewaren* d. i. *niet verliezen of kwijtraken, niet opgeven of laten varen*; 2 *overhouden na een zeker verlies*; 3 *ten slotte verkrijgen en blijvend houden*; 4 *behoeden, redden*), —hield, heeft behouden : 1 *als herinnering iets —*; *iem. iets laten —*; 2 *toch had ik nog drie kinderen —*; 3 *de aanvankelijke snelheid —*; 4 *God laat den booze arbeiden om den rechtvaardige te —*; mil. *het veld —*, meester blijven op; **2** (*veilig, onbeschadigd, ongedeerd*), bn.: *de manschap is — aan land gebracht,* fig. *in — haven zijn.*

Behou'dend, bn. : *de —e partij* ; zie Conservatief.

Behou'denis (*redding, behoud, zaligheid*), v. gmv. : *tot — der zielen.*

Behou'dens (*met behoud van*), vz. : *alles is verloren — de eer,* zonder te kort te doen aan; *ik ben het met u eens — enkele kleinigheden,* uitgenomen; — *goedkeuring door de overheid,* met voorbehoud van.

Behou'der (*redder*), m. —s.

Behouds'man (*conservatief*), m. —lieden.

Behou'wen (*door kappen of houwen den vereischten vorm geven*), —hieuw, heeft behouwen : *een stuk graniet —.*

Behuisd' (*een huis hebbende, bewonende*), bn. : *goed — zijn,* goed wonende; *klein — zijn,* een kleine woning hebben.

Behulp' (*bijstand, hulp*, meestal met een voorzetsel), o. gmv. : *met — van*; *een meisje tot — der huisvrouw.*

Behulp'zaam (*hulpvaardig, helpende, dienstvaardig*), bn.; —zamer, —st : *dit meisje is reeds — in het huishouden*; *de*

—*zame hand bieden* ; *iem.* — *zijn bij iets; in all-s* — *zijn.*

Behuwd' (*aangetrouwd, door huwelijk aanverwant* ; *schoon* . . . .), bn. ; —**broeder,** m. —s ; —**vader,** m. —s ; —**zoon,** m. —zonen, —s ; —**zuster,** v. —s.

Behu'welijken (*door huwelijk verkrijgen*), —huwelijkte, heeft behuwelijkt, zie het meer gebruikte B e h u w e n of B e t r o u w e n.

Behu'wen (*door huwelijk verwerven* ; *betrouwen*), —huwde, heeft behuwd : *een aardig vermogen* — ; *hij heeft veel geld met haar* —*huwd.*

Bei, Bey, Beg (*eeretitel van Turksche ambtenaren* ; geschied. *prins, vorst* inz. *in de Barbarijsche roofstaten*), m. —s.

Bei'aard, beierd (*klokkenspel, carillon*), m. —s.

Bei'aarden (*den beiaard bespelen*), —aardde, heeft gebeiaard.

Beiaardier' (*carillon-bespeler*), m. —s.

Bei'de (*twee*), **1** bijv. telw. : *hij is blind aan* — *oogen* ; *daar zijn* — *jongens* ; **2** zelfst. : **beide** voor zaken : *ik heb mijn paarden* — *verkocht* en **beiden** voor personen : *ze waren* — *hier, we zijn* — *geslaagd.*

Bei'den (deftiger dan : *wachten*), beidde, heeft gebeid : *ons beidt een treurig lot.*

Bei'derhande, —**lei** (*van beide soorten*).

Bei'derzijds (*van weerskanten*), bw. : *de schelmen wisselen* — *e. blik* ; —**zijdsch,** bn.

Bei'er (*een man uit Beieren*), m. Beieren.

Bei'eren (1 *luiden* ; 2 *heen en weer slingeren*), beierde, heeft gebeierd : 1 *hoor de klokken* — ; 2 *de opgehangen schurk hing aan de galg te* — ; —**aar** (*beiaardier*), m. —s; zie B e i a a r d.

Bei'ersch (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *betrekking hebbende op, eigen aan Beieren*) bn. : *is dat* — *bier ? de* —*e kleuren.*

Bei'ge 1 (*een dunne wollen stof van beigekleur*), o. gmv.; **2** (Fr. *grijsachtig geel als ongeverfde natuurwol*), bn. : *een* — *japon.*

Beignet' (Fr. *gebak van vruchtenschijfjes met wat meelbeslag* inz. *appel-poffertje*), v. —s; zie A p p e l b e i g n e t ; lees : *bein-jee'.*

Beij'veren, zich (*zich bevlijtigen, zijn best doen*), —ijverde zich, heeft zich beijverd : *z.* — *om iem. te voldoen,* zijn best doen.

Beij'zeld, vd. : *de* —*e akkers,* met ijzel bedekt : *een* —*e vlakte,* —*e takken,* zie R ij m.

Beïn'vloeden (*invloed uitoefenen op*), —ïnvloedde, heeft beïnvloed.

Bei'ram, o. ; zie B a i r a m(f e e s t).

Bei'tel (timm. *werktuig, om te steken of te snijden*), m. —s : *een steek*—, *een kap*—, *een kromme* — ; —*vormig,* bn.

Bei'telen (*met den beitel maken of bewerken*), beitelde, heeft gebeiteld : *namen in marmer* — ; *een beeld in marmer* —.

Beit'sen (*hout behandelen met een beits of kleurmiddel*), beitste, heeft gebeitst : *door* — *een kleurverandering op het hout aanbrengen.*

Bejaard' (*jaren tellende, niet jong meer*), bn.

Bejag' (*het ijverig streven of jagen naar iets,* meestal ongunstig), o. gmv. : *een valsch* — *van natuurlijkheid* (Beets) ; *vuil* —, *dom* — ; *winst*—, *geld*—.

Beja'gen (*streven naar*), —joeg of —jaagde, heeft bejaagd : *roem of eer* —.

Bejam'meren (*jammeren over; betreuren*), —jammerde, heeft bejammerd : *iets* —, *zijn dwaasheid* —.

Beje'genen (*op een bepaalde wijze zich tegen iem. of iets gedragen* ; *iem. of iets op bepaalde wijze behandelen, ontvangen*), bejegende, heeft bejegend : *iem. hartelijk* — ; *iemand op onwaardige wijze* — ; *iemand met onderscheiding* — ; —**je'gening** (*behandeling, ontvangst*), v. —en : *een vriendelijke* —, *een onaangename* —.

Bek (1 *snavel van een vogel* ; 2 *mond, muil van andere dieren*; 3 plat: *mond van een mensch,* in uitdr. ; 4 bij werktuigen : *wat zekere overeenkomst met een* — *vertoont*), m. bekken : 1 *de* — *van een kemphaan* ; 2 *de* — *van een leeuw, een tijger, een hond, een paard* ; 3 *zijn* — *houden*; 4 *de* — *van een pen, van een kraan, van een bankschroef, van een gasbrander enz.* ; zegsw. *men moet een gegeven paard niet in den* — *zien,* zie : P a a r d en B e k j e.

Bekaaid' (*verlegen en vernederd; beschaamd, teleurgesteld*), bw. ; —er, —st : *ergens* — *afkomen.*

Beka'den (*met een kade of kaden voorzien, omringen*), —kaadde, heeft bekaad : *een uiterwaard* —.

Bek'-af (eig. van paarden : *door en door vermoeid*), bn. : *het paard is* — *gereden* ; fig. — *zijn,* doodmoe, doodaf.

Bekam'pen (*bestrijden, bevechten*), —kampte, heeft bekampt : *iemand of iets* — ; verg. K a m p e n.

Bekap'ping (*bintwerk van het dak*), v. —en : *de* — *van een huis* ; *een ijzeren* —.

Bekeer'de (*tot ander godsdienstig inzicht gekomene* ; *tot een andere partij overgegane*), m. en v. —n ; ook B e k e e r l i n g.

Bekee'ren (1 *tot inkeer brengen, van het kwade tot het goede brengen* ; 2 *iem. bewegen tot een bepaalden godsdienst over te gaan* inz. *tot het Christendom* ; 3 *van meening doen veranderen* ; *tot een andere partij, meening enz. doen overgaan*), —keerde, heeft bekeerd : 1 *iem. tot het goede* — ; 2 *een volk tot den Islam* — ; *tot het Christendom* — ; zonder bepaling : *de heidenen* —, nl. tot het Christendom ; 3 *hij is bekeerd* : *van liberaal is hij conservatief geworden* ; *zich* —, zich afwenden van zijn dwalingen en tot het rechte geloof komen of terugkomen ; tot inkeer komen ; —**kee'ring** (*het bekeeren*), v. gmv. : *de* — *der zondaren.*

Bekeer'ling (*bekeerde*), m. en v. —n; vr. ook —**e** ; zie P r o s e l i e t.

Be'kel (*Javaansch ondergeschikt hoofd*), m. —s; zie L o e r a h.

Bekend' 1 (*gekend wordende, openbaar*), bn.; —er —st : *zich* — *maken,* zijn naam zeggen ; *hij staat* — *als de bonte hond,* zie H o n d ; *hij vraagt naar den* —*en weg,* zie W e g; **2** —**e** (*kennis*), m. en v. —n : *een mijner bekenden* ; ir. *hij is een oude* — *van de politie.*

Bekend'heid (*het bekend-zijn*), v. gmv. : — *met een zaak, met een geheim* ; *de* — *van een professor,* naam, reputatie.

Bekend'maken (*openbaar maken, doen weten*), maakt —, heeft bekendgemaakt; —**making,** v. —en ; zie : P u b l i c a t i e, P u b l i c e e r e n.

Bekend'staan (*bekend zijn*), stond —

heeft bekendgestaan : *hij staat — als een eerlijk koopman, als een goed leeraar.*

Beken'nen (1 *iets, waarvan men bewust is, erkennen en er voor uitkomen* ; 2 *voor iets uitkomen, dat tot schande strekt* inz. *voor den rechter* ; 3 *bemerken, bespeuren,* meestal in de onbep. wijs), —kende, heeft bekend: 1 *ik beken het, je hebt gelijk* ; 2 *de misdadiger bekende* ; 3 *er was geen kleur meer te —* ; zegsw. kaartspel, *kleur (moeten)* —, dezelfde kaart moeten uitspelen, die de tegenpartij uitgespeeld heeft ; fig. voor zijn meening moeten uitkomen ; **—ken'tenis** (*het bekennen* ; *datgene, wat men bekent*), v. —sen.

Be'ker (*drinktuig* : *kelk, kroes*), m. —s : *een drink—* ; *iemand den — reiken* ; zegsw. *van den — houden,* van drank, nl. van wijn, bier enz. ; bij uitbr. een *goochel—*.

Be'kermos (plantk. *een soort v. korstmos*), o., (soorten), o. —mossen : *gewoon —*, ook, *rendiermos is —*.

Be'kerzwam (plantk. *bekervormige paddenstoel*), v., (soorten), v. —zwammen.

Bekeur'de (*iem., die door de politie of eenigen verbalisant bekeurd is*), m. en v. —n.

Bekeu'ren (eig. *snappen op de overtreding van een keur: constateeren van een wetsovertreding door een politiebeambte en tegen iem. proces-verbaal opmaken*), bekeurde, heeft bekeurd.

Bekijk', o. gmv. : zegsw. *veel —s hebben,* veler aandacht trekken.

Bekij'ken (*met eenige aandacht bezien*), —keek, heeft bekeken : *een kermiskraam —* ; zegsw. *alles wel bekeken,* overdacht.

Bekij'ven (*met harde woorden uitvaren tegen iemand*), —keef, heeft bekeven : *iemand —* ; *die jongen lacht, als men hem bekijft.*

Bek'je (1 *kleine bek,* inz. fig. *mondje* ; 2 *meisje*), o. —s : 1 *zij heeft haar — tot haar dienst,* zij kan goed van zich af spreken ; 2 *zij is geen onaardig —*.

Bek'ken (1 *schaal, schotel, kom* ; 2 *metalen schotel, waartegen geslagen wordt* inz. *van omroepers* ; 3 muz. *slaginstrument* : *twee holronde koperen of zilveren schijven, die strijkelings tegen elkaar geslagen worden* ; 4 ontleedk. *komvormig beenderenstel, vormend de buikholte*), o. —s : 1 *een koperen —, een zilveren —, het — van een fontein, een barbiers—, scheer—, water—* ; 2 *het — v. d. omroeper* ; 3 *de —s slaan* ; 4 *een scheef —*.

Bekkeneel' (*hersenpan* ; bij uitbr. *doodshoofd*), o. —en.

Bek'kenslag (1 *slag van de bekkens* in bet. 3 ; 2 *slag op een bekken* in bet. 2), m. —slagen : 1 *woedende —slagen* ; 2 *bij — bekend maken* ; zie Omroeper.

Bek'kesnijden (*elkaar in het gezicht snijden* ; bij uitbr. *elkaar met messen te lijf gaan*) : *geen kermis of men hoorde in Friesland van —* ; alleen in de onbep. wijs : **—snij'der** (*vechtlustige boer*), m. —s.

Bek'kig (fig. *brutaal*), bn. ; —er, —st : *de meid is wat —* ; *—e vischvrouwen.*

Beklaag'de (*beschuldigde*), m. en v. —n ; zie Aangeklaagde.

Beklaag'lijk (*te beklagen, beklagenswaard*), bn. ; —er, —st : *een — schouwspel.*

Beklad'den (*bevlekken, bemorsen*), —kladde, heeft beklad : *dat kind is bezig het papier te —* ; fig. *iemands goeden naam of eer —*, door laster of achterklap bevlekken.

Beklag' (*het zich beklagen,* alleen in vaste uitdrukkingen), o. gmv. : *recht van —, reden van —* ; *zijn — doen over iets.*

Bekla'gen (1 *klagen, treuren over iets,* w.i.g. ; 2 *medelijden met iem. hebben en dit te kennen geven*), —klaagde, heeft beklaagd : 1 *het verlies van een eenig kind te — hebben* ; 2 *iemand —, hij is waard beklaagd te worden* ; *gij zijt te —* ; reflex *zich —*, in verschillende bet. : *hij zal het zich te — hebben,* berouw hebben over ; *zich over iem. —*, zijn klachten indienen over iem.

Beklam pen (*houtwerk voorzien van klampen*), —klampte, heeft beklampt : *een zwakke deur —*, met klampen stevigen.

Beklant' (*veel klanten hebbende*), bn. ; —er, —st : *een —e zaak* ; *een (wel)beklante winkel.*

Beklau'teren (*met inspanning beklimmen*), —klauterde, heeft beklauterd : *een begroeiden heuvel —*.

Beklee'den (*bedekken met een kleed, enz.*), —kleedde, heeft bekleed : *een canapé —*, overtrekken ; fig. *een ambt —*, vervullen ; **—kleed'sel,** o. —s : *een leeren —, een linnen —*.

Beklemd' (rechtst. zie Beklemming, *zoowel met actieve als passieve beteekenis*), bn. : *een —e meier,* hij, wien het recht van beklemming toekomt ; *een — land,* waarop het recht van beklemming drukt.

Beklem'men (1 *vastknijpen, drukken, persen* ; 2 fig. *benauwen*), —klemde, heeft beklemd : 1 *zijn arm raakte beklemd* ; 2 *een beklemmend gevoel.*

Beklem'ming (rechtst. *het recht om landerijen altijddurend en erfelijk te gebruiken, tegen betaling van een onveranderlijke periodieke vergoeding en van vaste sommen bij overgang van het recht of bij huwelijk van den meier*), v. —en ; verg. Erfpacht en Huur.

Beklem'recht, o. gmv. ; zie Beklemming.

Beklij'ven (*vastworden, duurzaam worden ; blijven, van langen duur zijn*), — klijfde, heeft beklijfd : *herhaling doet de leerstof —*.

Beklim'men (*door te klimmen ergens op komen*), —klom, heeft beklommen : *een rots —* ; zegsw. *den troon —*, de regeering aanvaarden.

Beklin'ken (*door klinken, iets aan iets anders vastmaken* ; meestal fig. *vast afspreken, beslissen*), —klonk, heeft beklonken : fig. *een zaak —*.

Bekneld' (1 *vastgekneld* ; 2 fig. *beangstigd, benauwd*), bn. : 1 *hij raakte — tusschen de buffers* ; 2 fig. *met een — hart iets afwachten.*

Beknel'len (1 *beklemmen, vastknellen* ; 2 fig. *benauwen*), —knelde, heeft bekneld : 1 *de deur zit —kneld* ; 2 fig. *de vrees —knelt hem.*

Beknib'belen (*op iets afdingen op kleingeestige manier*), —knibbelde, heeft beknibbeld : *het loon der arbeiders —* ; *zich niet laten —* ; verg. Pingelen.

Beknopt' (*kort samengevat*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — overzicht, iets — toelichten* ; **—elijk** (*in het kort*), bw. ; **—heid** (*bondigheid*), v. gmv.

Beknor'ren (*op iem. knorren, hem knor-*

rende berispen), —knorde, heeft beknord : *een schoolknaap —, een leerjongen —.*

Bekocht', vd. en bn. : — *zijn*, te duur gekocht hebben, een slechten koop gedaan hebben, door den verkooper bedrogen zijn : *ik ben er aan, er mee —* ; zie Bekoopen.

Bekoe'len (1 *koel maken, warmte doen verliezen* ; 2 *koel worden, warmte verliezen* ; 3 fig. *verminderen*), —koelde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2, 3) bekoeld : 1 *ijzer — door het te bedruipen met water* ; 2 *heet water wat laten —* ; 3 *zijn ambitie, zijn ijver begint al wat te —* ; *vriendschap kan op den duur —.*

Beko'men (1 *krijgen* ; 2 *zulke gevolgen hebben voor iem. als de bepaling aanduidt* ; 3 *zich herstellen van allerlei onaangename ervaringen*), —kwam, heeft (in bet. 1) en is (bet. 2, 3) bekomen : 1 *verlof —* ; *die boeken zijn te — bij X*, te koopen ; 2 *moge het u goed —* ; 3 *van de vermoeienis —, — van den schrik* ; —**ko'ming** (*verwerving*), v. gmv. : *tot — van iets.*

Bekom'merd (*vol zorg, ongerust*), bn. : *— zijn over de toekomst.*

Bekom'meren, zich (*z. ongerust maken*), —kommerde zich, heeft zich bekommerd: *—kommer u daar niet over*, maak u niet bezorgd ; —**kom'mering** (*bezorgdheid, vrees, angst*, gebruikelijker dan het eenigszins verouderd *bekommernis*), v. —en; —**kom'mernis** (*zorg, druk*), v. —sen : *werp al uw — op God.*

Bekomst' (*verzadiging*), v. gmv. : *ik heb er mijn — van*, ik heb er genoeg van.

Bekon'kelen (*door konkelarij tot stand brengen*), —konkelde, heeft bekonkeld : *iets met zijn vrienden —* ; zie Konkelen.

Bekoo'pen (*te duur betalen*; fig. *boeten voor iets, dat men verkeerd gedaan of misdaan heeft*), —kocht, heeft bekocht: *ik ben er mee —*, b.v. met den koop v. e. paard; zegsw. *met den dood —*, boeten.

Bekoor'lijk (*aanlokkend, schoon, liefelijk*), bn. en bw. ; —er, —st : *een —e streek* ; zie Charmant ; —**heid** (*dat wat bekoort, verrukt*), v. —heden : *de — der ontwakende natuur, de —heden van een berglandschap.*

Beko'ren (*iem. sterk aantrekken, hem innemen* ; inz. R. K. *aanlokken tot zonde*), —koorde, heeft bekoord ; —**ko'ring** (1 *opwekking door in- of uitwendige oorzaken om kwaad of zonde te doen*; 2 *aanlokkelijkheid*), v., in bet. 1 —en ; 1 *leid ons niet in —*, 2 *dat had voor hem een eigenaardige —* ; zie voor bet. 1 Verzoeking.

Bekor'ten (*korter, kort maken*), bekortte, heeft bekort : *een reis —, den afstand tusschen twee steden door een directe verbinding —, een brief —* ; *zich —*, het korter maken, dan men eigenlijk bedoeld had b.v. bij een toespraak.

Bekos'tigen (*de kosten van iets dragen of betalen*), —kostigde, heeft bekostigd : *wie zal dat — ?*

Bekrach'tigen (1 *een overeenkomst, verklaring bevestigen* ; 2 *volledige kracht geven, wettigen, legaliseeren, ratificeeren*), —krachtigde, heeft bekrachtigd : 1 *een belofte met een eed —* ; 2 *de Koningin heeft de benoeming —krachtigd* : zie : Ratificeeren; Legaliseeren.

Bekram'men (*een dijk tegen afkabbeling bekleeden met krammatten*), —kramde, heeft bekramd.

Bekran'sen (*met een of meer kransen sieren*), —kranste, heeft bekranst : *een paaschos —.*

Bekreu'nen, zich (*zich bekommeren over*, dikwijls met een ontkenning), —kreunde zich, heeft zich bekreund : *zich niet — over iets.*

Bekrib'ben (*een oever van kribwerk voorzien*), —kribde, heeft bekribd : *een rivier —*, om land te winnen of om den stroom te versnellen.

Bekrij'ten (*luid beweenen*, inz. als volt. deelw.), —kreet, heeft bekreten : *met bekreten oogen.*

Bekrim'pen, zich (*zijn uitgaven kleiner maken* ; *zich beperken in zijn behoeften*), —kromp zich, heeft zich bekrompen.

Bekrom'pen (1 *geen voldoende ruimte hebbend, benauwd, eng* ; 2 van een inkomen, een levenswijze : *niet ruim, armelijk, karig* ; 3 van den geest : *kleingeestig, niet ruim en breed van opvatting*), bn. en bw. ; —er, —st : 1 *een — woning* ; *we wonen wat —* ; 2 *— geldmiddelen* ; *— leven* ; 3 *een — verstand* ; *— opvattingen* ; *— over iets denken* ; —**heid** (*de toestand, eigenschap v. bekrompen* inz. in bet. 2 en 3), v. gmv.

Bekro'nen (*de kroon zetten op, met een kroon sieren* ; fig. *den prijs toekennen*), —kroonde, heeft bekroond ; —**kro'ning**, v. —en; zie Finis.

Bekrui'pen (*kruipende of sluipende naderen*), —kroop, heeft bekropen : *den vijand —* ; fig. *de lust —kroop mij*, kwam ongemerkt in mij op.

Bekrui'sen (*met een kruis merken*), —kruiste, heeft bekruist : *balken —, schapen —.*

Bekui'pen (*inkuipen*), —kuipte, heeft bekuipt : *vleesch in een ton —.*

Bekwaam' (*kundig, geschikt*), bn. ; bekwamer, —st : *een — onderwijzer*, met ervaring ; *te bekwamer tijd*, op passenden, geschikten tijd ; *met bekwamen spoed*, passend ; —**heid** (*kunde en geschiktheid in bedrijf of specialen tak van wetenschap*), v. —heden ; zie Capaciteit.

Bekwa'men (*door onderwijs bekwaam maken*), —kwaamde, heeft bekwaamd : *iem. voor een examen —*, verg. Africhten ; *zich tot iets —.*

I. Bel (1 in het algemeen : *schel* ; 2 *naam van een — met een geleidraad, koord, trekker enz.* ; *de heele —inrichting* ; 3 *naam van een der deelen v. e. —* : *knop, trekker* ; 4 *het geluid der —* ; 5 *oorbel, oorhanger*), v. —len : 1 *de — v. e. tram, de stations—, een fiets—* ; 2 *een electrische —, een deur—* ; 3 *—len moeren* ; *druk eens op de —*, knop ; 4 *ik hoor de —* ; 5 *een juweelen —* ; zegsw. *de kat de — aanbinden*, zie Kat ; *een — jenever*, groot glas.

II. Bel (*bobbel, waterblaasje*), v. —len : *—len blazen.*

III. Bel, m., zie : Baäl, Beëlzebub.

Belab'berd (*naar, akelig, lam, beroerd*), bn. en bw. : *ik ben — vandaag* ; *het is een —e boel* ; *de zaken zien er daar — uit*, alles behalve rooskleurig ; *het is — weer.* gmz.

Bela'chelijk (*waard om er mee te lachen, bespottelijk*), bn. en bw. ; —er, —st : *een —e kleedij* : *iem. — maken* ; *hij kleedt zich —.*

Bela'chen (*spotten met, lachen om*), —lachte, heeft belachen: *iems dreigementen* —.
Bela'den (*bevrachten*), —laadde, heeft beladen: *een wagon, een kar* —.
Bela'gen (*lagen leggen aan*), —laagde, heeft belaagd: *de krokodillen — hun prooi*; fig. *de onschuld* —.
Belak'ken (*belasteren, een lak of smet aanwrijven*), —lakte, heeft belakt. gmz.
Belan'da (O.-I. *Hollander*; *blanke*), m. —'s: *orang* —; ook: *Olanda, Wolanda.*
Belan'den (eig. *aanlanden, aan land komen*; meestal fig. *terechtkomen*), —landde, is beland; fig. *waar zal ik* — *?*
Belang', o. —en: *een zaak van* —, gewicht; *hij heeft er* — *bij*, baat, voordeel.
Belan'geloos (*zonder baatzucht*), bn. en bw.; —loozer, —t: —*looze hulp*; *iets* — *doen.*
Belan'gen (*betreffen*), het —langt: *wat mijn boeken belangt, zie ik op geen kleinigheid.*
Belan'gende (*aangaande*), vz.: — *Jezus van Nazareth*, betreffende, Hand. 10: 38. vero.
Belang'hebbende (*persoon, die belang heeft bij iets*), m. en v. —n; zie Geïnteresseerd.
Belang'rijk (1 *gewichtig, van belang*; 2 *aanzienlijk, vrij groot*), bn.; —er, —st: 1 *een* —*e zaak*; 2 *een belangrijke som*; —**heid** (*gewichtigheid*), v. gmv.
Belang'stellen (*niet onverschillig zijn ten opzichte van iets, zijn aandacht schenken. deelneming toonen*), stelde —, heeft —gesteld: — *in iemands lot*; —**stellend 1** (*belang toonend*), bn.: *een* — *toehoorder, een* — *vader, een* — *publiek*; **2** —**stellende,** m. en v. —n; —**stelling** (*deelneming*; *belangstellende gezindheid*), v. gmv.: *een blijk van* —, *met* — *naar iets vragen*; — *toonen.*
Belangwek'kend (*belangstelling of aandacht opwekkend*), bn.; —er, —st; *een* — *verhaal, een* —*e gebeurtenis*; zie Interessant.
Belast' (*door overerving lichamelijke of geestelijke gebreken hebbend*), bn.: *erfelijk* — *zijn,* zie Erfelijke ziekte.
Belast'baar (1 *belast kunnende worden met een bepaald gewicht*; 2 *aan belasting onderworpen*), bn.: 1 *een wagon* — *met* ....; 2 *een* — *inkomen,* waarop belasting gaat vallen.
Belas'ten (1 *met een last of gewicht bezwaren*; 2 *belasting leggen op*; 3 fig. *iem. de zorg voor iets, de uitvoering er van opdragen*), —lastte, heeft belast: 1 *een wagen* —; *belast en beladen*; 2 *effecten* —; 3 *iem. met iets* —, *zich met iets* —.
Belas'teren (*lastertaal spreken van*), —lasterde, heeft belasterd: *zijn vijand* —.
Belas'ting (*verplichte bijdrage in de lasten des lands of der gemeente*), v. —en: *directe en indirecte* —; *inkomsten*—, *vermogens*—, *grond*—; —**biljet** (*aanschrijvingsbiljet, het cijfer der belasting bevattende*), o. —ten; —**kantoor** (nl. *tot betaling der belastingen*), o. —kantoren; —**pachter** (gesch. *persoon, die van land of gemeente voor een bepaalde som eenige belasting b.v. op wijn, bier, geslacht enz. op risico kocht*), m. —s; zie ook Omslag.
Bela'zerd (*melaatsch, vol uitslag of lazerij*), bn.: *ben je* —, d. i. ben je zot? plat.
Bela'zeren (eig. *met melaatschheid besmetten*; fig. *bedriegen, bedotten, beetnemen*), —lazerde, heeft belazerd: *ik laat mij niet* —, zeer plat.
Bel'boei (*boei in zee of zeemonding, waarop een voortdurend luidende klok of bel als waarschuwingssein*), v. —en; verg. Brulboei, Lichtboei
Bel'derom (*gildos, dien men met bel en fluit omleidde door de stad*), m. —s. vero.
Belee'digen (eig. *krenken*: *hoonen, smaden, iems eer en goeden naam aanranden*), —leedigde, heeft beleedigd; —**lee'diger** (*man, die beleedigt*), m. —s; —**lee'diging** (*eerkrenking enz.*), v. —en.
Beleefd' (*wellevend, welgemanierd, hoffelijk, voorkomend, vriendelijk*), bn. en bw.; —er, —st; —**elijk,** bw. w.i.g.: *ik moet u* — *bedanken.*
Beleefd'heid (1 *welgemanierdheid, voorkomendheid, vriendelijkheid*; 2 *uiting van beleefdheid*), v. —heden: 1 *dat vordert de* —; 2 *iem.* —*heden bewijzen*; nog: *dat laat ik aan uw* — *over,* believen.
Beleefd'heidshalve (*ter wille der beleefdheid*), bw.: *een brief* — *beantwoorden.*
Belee'nen (*geld leenen op onderpand*), beleende, heeft beleend; —**leen'bank** (*lommerd*), v. —banken; —**leen'briefje** (*bewijs van beleening*), o. —briefjes.
Beleg' (mil. *belegering, insluiting eener vesting enz.*), o. gmv.: *het* —*slaan om, het* — *opbreken*; *staat van* —, toestand in oorlogstijd of bij mobilisatie, oproer, waarbij het oppergezag in handen is van den militairen commandant.
Bele'gen (*hebbende langen tijd gelegen*), bn.: — *bier,* — *kaas,* — *wijn.*
Bele'geren (*een stad enz. met een leger omringen of insluiten om ze tot overgave te dwingen*), —legerde, heeft belegerd: *een stad* —, *een vesting* —; fig. *hij werd door zijn schuldeischers als belegerd*; —**le'geraar,** m. —s.
Bele'gering (*beleg*), v. —en: *de* — *van Leiden* (Oct. 1573 tot Maart '74).
Bele'gerings-artillerie' (mil. *zwaar geschut,* b.v. van 42 cM. kaliber), v. gmv.; —**batterij',** v. —en; —**geschut,** o, gmv.; —**spel** (*gezelschapsspel*), o. —spellen; — **werktuig,** o. —en, zie: Ballista, Blijde, Stormram, Springaal, Houwitser, Mortier, Kanon.
Beleg'gen (1 *bedekken geheel of gedeeltelijk met*; 2 *op rente uitzetten, in een onderneming steken*; 3 *bijeenroepen*), —legde, heeft belegd: 1 *een vloer met matten* —, *een dijk met zoden* —; *een japon met garneersel* —; 2 *geld* — *in hypotheken*; 3 *een vergadering* —; —**leg'ging** (*het beleggen in bet.* 1 *en* 2), v.: — *met zink, met tegels*; *een voordeelige* — *van geld*; —**leg'sel** (*oplegsel*), o. —s; —**leg'stuk** (*oplegstuk of onderlaag tot versterking*), o. —stukken.
Beleid' (*overleg, doorzicht, omzichtigheid*), o. gmv.: *met* — *handelen*; *voor moed,* — *en trouw,* devies der Mil. Willemsorde.
Beleid'vol (*met beleid,* d. i. *oordeel, overleg toonende*), bn. en bw.; verg. Tactvol.
Belem'meren (*tegenhouden, bemoeilijken, in den weg staan, hinderen*), —lemmerde, heeft belemmerd: *den doorgang, het verkeer* —, storen; —**lem'mering** (1 *de daad van belemmeren*; 2 *hetgeen een* — *vormt*: *hindernis, versperring, beletsel*),

v. — en : 1 *de — van den handel door moeilijke uitvoerbepalingen* ; 2 *—en opruimen.*

Belemniet', **belemiet'** (*versteening van zekere weekdieren in witte krijtmergel*), m. —en : *de —en in de zandmergel van den St.-Pietersberg* ; zie Fossielen.

Belen'den (*grenzen aan* inz. als tegenw. deelw.), het —lendde, heeft belend ; —**len'dend** (*aangrenzend*), bn.: *de —e huizen, de —e perceelen, een —e kamer.*

Bel-esprit' (Fr. *fraaie geest ; man van smaak en geest* ; nu dikwijls licht ir.: *salonletterkundige*), m.

Belet' (*verhindering*, in vaste uitdrukkingen), o. gmv.: — *hebben* ; — *vragen*, d. i. vragen, of er ook verhindering is ; *iem.* — *geven*, iem. niet ontvangen.

Bel-eta'ge (Fr. *eerste bovenverdieping van een huis, aan straat*), v. —s.

Belet'sel (*hindernis, hinderpaal, bezwaar*), o. —en, —s : *een — uit den weg ruimen.*

Belet'selteeken (spraakk. *vier of vijf puntjes in volgorde*), o. —teekens ; het — is een leesteeken, dat een lange rust aanduidt.

Belet'ten (*verhinderen, onmogelijk maken*), —lette, heeft belet : *iets* —, *iemand iets* —.

Bele'ven (*iets ondervinden, leeren kennen, van iets getuige zijn door te leven ; leven in*), —leefde, heeft beleefd : *droeve tijden* —, *wat moet ik nu — ? aan een zoon vreugde* —.

Bele'zen 1 (1 *bezweren, een tooverformulier over iem. lezen en zoo de betoovering of de booze geesten van hem doen wijken* ; 2 *uitbannen* ; fig. *overhalen*), —las, heeft belezen : 1 *iem. belezen* ; 2 *booze geesten* —, *hij liet zich* — ; **2** (*veel gelezen hebbende*), bn.; —er, —st : *een — man*, iem., die veel kennis uit boeken bezit ; —**heid** (*kennis, uit boeken gehaald*), v. gmv.: *groote — hebben, toonen* ; —**le'zer** (*duivelbanner*, —*bezweerder*), m. —s.

Bel'fort (*Middeleeuwsche wachttoren met stormklok, nog als historisch overblijfsel in de groote Vlaamsche steden*), o. —en : *het — van Brugge*, ook, Halletoren : het — diende om het volk bijeen te roepen en als bewaarplaats van handvesten, privilegies, later keuren, ook als gemeente-gevangenis.

Bel'froot (*belfort*), m.: *de — van Gent.*

Belg (*bewoner van België*), m. —en : *hij is — van geboorte* ; vr.: *Belgische* ; eenigszins minachtend Bels, m., Belse, v.

Bel'gen (*vertoornen, boos maken*, alleen nog gebruikelijk in eenige uitdrukkingen), *zich gebelgd toonen, gebelgd zijn over iets, het belge u niet.*

Belgicis'me (*eigenaardig Belgische uitdrukking* : 1 *woord, eigen aan het Belgische Fransch* ; 2 *woord aan het Belgische Nederlandsch eigen ; Vlaamsch getinte uitdrukking*), o. —n : 1 *je l'ai reçu cadeau* ; 2 *wij gaan naar den buiten ; de klok tampt* (= *klept*) ; *de bureelen van den ijzeren weg ; een eendelijk vrouwke*, eenzaam ; *zij trad binnen zonder naar de stove* (= kachel) *te zien* ; een — heet ook *Vlamisme.*

Bel'gië (*koninkrijk*), o.; —**gisch** (*van, uit in ; als van, uit, in ; eigen aan, betrekking hebbende op België*), bn.: *het —e koningshuis, het —e wapen, de —e hoofdstad.*

Bel'hamel (*hamel met een klingel of bel om den hals, die aan 't hoofd der kudde gaat*), m. —hamels ; fig. haantje-de-voorste : raddraaier, baldadige jongen, deugniet.

Be'lial (Hebr. *hellevorst*), m.: —**skind** (*duivelskind*), o. —kinderen, fig. *boosaardig mensch.*

Beli'chamen (*met een vorm bekleeden, concreet voorstellen*), —lichaamde, heeft belichaamd : *een denkbeeld* —; —**li'chaming** (*het geven van een vorm ; concrete voorstelling ; personificatie*), v. gmv.

Belich'ten (1 *het licht laten inwerken op*, inz. *op een gevoelige plaat* ; 2 *het licht laten vallen op een schilderij*), —lichtte, heeft belicht : 1 *bij nevel of des winters moet men de foto-plaat wat langer* — ; 2 *de schilderij wel* —; —**lich'ting** (*het belichten* in bet. 1 en 2), v. gmv.: —*stijd van* 2 *seconden* ; *de mooie — v. e. schilderij.*

Belie'gen (*leugens wijsmaken*), —loog, heeft belogen : *iemand* —, hem iets voorliegen.

Belie'ven 1 (*genoegen doen*), —liefde, heeft beliefd : *als het u —lieft*, behaagt ; verg. *asjeblieft* ; *ik —lief dat niet te doen*, wil ; *hij zoekt mij in alles te* —, aangenaam te zijn, te gevallen ; **2** (*welgevallen, goedvinden*), o. gmv.: *dat zal van uw — afhangen.*

Belij'den (1 *openlijk voor een (geloofs) overtuiging uitkomen ; er een aanhanger van zijn ; 2 iets bekennen, waarover men zich moet schamen* ; R. K. *de zonden — in de biecht*), —leed, heeft beleden : 1 *een godsdienst* — ; *Christus* — ; 2 *zijn schuld* —.

Belij'denis (*de daad van belijden* in bet. 1 en 2), v. —sen ; Prot. *hij doet dit jaar zijn* —, laat zich aannemen als lidmaat der Hervormde Kerk.

Belij'der (1 *iemand, die belijdt in bet.* 1 ; 2 R.-K. *mannelijke heilige, die geen martelaar is*) : 1 *de —s van den Islam* ; 2 *Eduard de* —, Eng. koning, 1041-'66 : zijn deugdenrijk leven was een belijdenis van het Evangelie ; zie Confessor.

Belij'nen (1 *linieeren* ; 2 *juist en eenigszins scherp omschrijven* inz. als volt. dw. met bepal.), —lijnde, heeft belijnd : 1 *een vel papier* — ; 2 *een scherp belijnd betoog.*

Belladon'na (plantk. *wolfskers of doodkruid, een zeer vergiftige plant met kersachtige bessen*), v. gmv.; zie Atropine.

Bellefleur' (*fijne tafelappel*), v. —en : zegsw. *een kleur als een* —, roode en gezonde.

Bel'len (1 *met de bel een sein geven en waarschuwen enz.* ; 2 *door bellen roepen*), belde, heeft gebeld : 1 *wilt gij eens —?* ; 2 *zult gij de meid eens —?*

Bel'lenbaan (mar. *weg van een afgeschoten torpedo, zich in het water teekenend door luchtbellen*), v. —banen.

Bellettrie' (*fraaie letteren*), v. gmv.

Bellettrist' (*een beoefenaar of kenner der bellettrie*), m. —en.

Bellettris'tisch (*tot de bellettrie behoorend*), bn.: *het — leesboek* ; ook *Belletristisch.*

Bellevu'e (Fr. *een huis, torentje of paviljoen met schoon uitzicht*), v. —s.

Belligeren'ten (*oorlogvoerenden*), m. mv.: *de ons omringende* —, oorlogvoerende volken.

Bello'na, v. myth. de Romeinsche, oorspr. Sabijnsche, godin v. d. oorlog, in de mythologie voorkomende als vrouw, dochter, zuster, voedster of wagenmenster v. Mars.

Belof'te (*toezegging*), v. —n : *het land van* — , Kanaän ; zegsw. — *maakt schuld*, wat men belooft, is men verplicht te houden : *met —n paaien, een — houden, breken.*

Belo'ken (voltooid deelw. van het oude *beluiken*, sluiten), bn.: R.-K. — *Paschen*, de eerste Zondag na Paschen, ter aanduiding, dat de Paaschtijd dan gesloten is.

Belom'meren (*beschaduwen met lommer*), belommerde, heeft belommerd : *hooge iepen — den weg.*

Belon'ken (*lonkende beschouwen, met vriendelijkheid toelonken*), —lonkte, heeft belonkt.

Beloof'de land (*het land van belofte*), o. ; zie K a n a ä n, alsmede P a l e s t i n a.

Beloo'nen (1 *iem. met iets beschenken tot vergelding* inz. *van iets verdienstelijks* ; 2 *iem. voldoening van iets laten hebben*), —loonde, heeft beloond : 1 *de leerling werd voor zijn ijver met een fiets —lo͞ond* ; 2 *de ouders worden niet altijd —loond voor de moeite, die zij zich getroosten* ; **—loo'ning** (*de daad, handeling van belooning* ; *hetgeen gegeven wordt om te belonen, de verkregen voldoening*), v. —en ; **—loo'ninkje**, o. —s.

Beloop' (1 *gang* ; 2 *bedrag* ; 3 van een dijk, opril : *glooiing*), o. in bet. 1 en 2 gmv., in bet. 2 —en : 1 *iets op zijn — laten*, iets zijn gang laten gaan ; *naar — van zaken handelen* ; *dat is 's werelds —* ; 2 *het — van een rekening* ; 3 *deze dijk heeft een — van* 1 *op* 3½.

Beloo'pen (1 *loopen of gaan op* ; 2 *bedragen, het bedrag uitmaken van*), —liep, heeft beloopen : 1 *een pad —*, begaan ; 2 *de schade beliep duizend gulden.*

Belo'ven (1 *toezeggen* ; 2 *doen verwachten*), —loofde, heeft beloofd : 1 *iem. iets —* ; *iem. gouden bergen —*, zie B e r g ; 2 *de velden — een rijken oogst.*

Bel'roos (*koorts met roosachtigen uitslag in het aangezicht*), v. gmv.

I. Belt (1 *hoop, aschhoop* ; 2 *heuveltje, hoogte*), v. —en : 1 *een vuilnis—* ; 2 *—en in het veen.*

II. Belt (aardr. *doorvaart, zeeëngte*), v.: *de Groote —, de Kleine —*, (Denemarken).

Belui'den (*de klokken luiden voor een overledene*), —luidde, heeft beluid : *een doode —* ; ook *Beluien.*

Belui'ken, slechts het vd. B e l o k e n (zie ald.) is nog in gebruik.

Beluis'teren (*afluisteren, wat gezegd wordt*, dikwijls met minder goede bedoeling), —luisterde, heeft beluisterd : *iemand —.*

Belust' (*begeerig, gretig*), bn.; —er, meest — : — *op of naar iets zijn* ; *iemand — maken.*

Belvédè're (*schoon uitzicht* : *naam v. e. uitzichttoren, uitzichtkoepel*), o. —s ; verg. B e l l e v u e.

Bel'zebub, m. ; zie B e ë l z e b u b.

Bemach'tigen (*in zijn macht krijgen*), —machtigde, heeft bemachtigd : *een stad —* ; **—mach'tiging** (*vermeestering, overweldiging*), v. gmv.

I. Bema'len (*het land ontlasten van overtollig water* ; *door middel van molens, leeg- of droogmalen* ; *het water in een polder enz. op peil houden door het overtollige water weg te malen*), —maalde, heeft bemalen : *een polder —.*

II. Bema'len (*beschilderen*), —maalde, heeft bemaald : *zij (Blanka) zag hun wapens blinken, met kleuren grootsch bemaald* (Bild.).

Bema'ling (*het bemalen met molens*), v. —en : *een polder onder — brengen.*

Beman'nen (*van manschap voorzien*), —mande, heeft bemand : *een schip —* ; **—man'ning** (*de matrozen, het scheepsvolk*), v. —en.

Beman'telen (eig. *bedekken met een mantel : vergoelijken, bewimpelen*), —mantelde, heeft bemanteld : *een fout —, een gebrek —*, verg. D e k m a n t e l.

Bemerk'baar (*waarneembaar, bemerkt kunnende worden, merkbaar*), bn.; —der —st.

Bemer'ken (*bespeuren, gewaarworden, zien*), bemerkte, heeft bemerkt : *iets of iem. —* ; *wij —, dat wij in het bosch verdwaald zijn.*

Bemer'king (door sommigen als germanisme beschouwd : *opmerking*), v. —en ; men bezige liever niet — voor *aanmerking*, als in : *Heeft iemand ook —en op de gelezen notulen ?*

Bemes'ten (*mest geven aan, door mest vruchtbaar maken*), —mestte, heeft bemest : *een stuk land —, een akker —* ; zie : S t a l m e s t en G u a n o.

Bemid'delaar (*iem., die tusschen twee of meer partijen bemiddelt of tracht te bemiddelen* ; *vredestichter, scheidsman, verzoener*), m. —s ; **—laarster,** v. —s ; **—lares',** v. —sen.

Bemid'deld (*welgesteld, vermogend*), bn.; —er, —st ; **—heid** (*gegoedheid*), v. gmv.

Bemid'delen (*tusschenbeide komen om twee of meer partijen tot een overeenkomst te brengen* ; *een overeenkomst, een verzoening tot stand brengen*), —middelde, heeft bemiddeld : *een geschil —*, bijleggen.

Bemid'delend (*vergoelijkend*), bn. en bw.

Bemid'deling (*tusschenkomst, hulp*), v. gmv.: *door — van een vriend.*

Bemind' 1 (*geliefd*), bn.; —er, —st : *—e ouders* ; *zich — weten te maken* ; **2 —e** (*geliefde, aanstaande*), m. en v. —n.

Bemin'lijk, b e m i n'n e l i j k (*waard, bemind te worden*), bn. en bw.: *een — karakter* ; *zich — weten voor te doen.*

Bemin'naar (*iem., die liefde, smaak voor iets, genoegen in iets heeft* ; *liefhebber*), m. —naren en —naars : *een — van de kunst, van de wetenschap, van de studie* ; **—nares',** v. — sen.

Bemin'nen (*liefhebben, liefde toedragen* ; *houden van*), beminde, heeft bemind : *God — bovenal.*

Beminnenswaar'dig (*waard, bemind te worden*), bn.; —er, —st, of meer en meest —waardig ; ook **—waard'.**

Bemin'ner, m. —s, ook B e m i n'n a a r, b.v. van schoone kunsten, lectuur enz.

Bemoe'digen (*moed inspreken* ; *met moed bezielen*), bemoedigde, heeft bemoedigd : *uw woord heeft mij bemoedigd.*

Bemoe'digend (*moed gevend, moed opwekkend*), bn.: *een — woord, een —e blik, een — verschijnsel* ; verg. A a n m o e d i g e n.

Bemoei'al (*iem., die zich met alles bemoeit*), m. en v. —allen : *deze dame is een echte —.*

Bemoei'en, zich (*zich moeite geven voor, zich inlaten met iem. of iets* inz. met het bijbegrip, dat men er niets mede te maken heeft), —moeide zich, heeft zich be-

moeid : *hij —moeit z. gaarne met alles*, steekt overal zijn neus in; —*moei u met uw eigen zaken*, let op eigen zaken en niet op die van anderen.

Bemoei'lijken (*tegenwerken, bezwaren in den weg leggen*), bemoeilijkte, heeft bemoeilijkt : *iem. in iets* —, hinderpalen in den weg leggen.

Bemoei'sels, o. mv.; zegsw. *bemoei je met je eigen* —, zaken. gmz.

Bemoei'ziek (*zich met allerlei bemoeiende* inz., waar men niets of weinig mee te maken heeft), bn.: *hij is een — ventje*; —**moei'zucht** (*zucht om zich met alles in te laten*), v. gmv.

Bemon'steren (handel. *van een staal of monster doen vergezeld gaan of voorzien*), —monsterde, heeft bemonsterd : *kleine zendingen, dienende tot het — van offertes*; *alleen op bemonsterde offerten zal acht geslagen worden.*

Bemor'sen (*bekladden, vuil maken*), —morste, heeft bemorst : *zich* —; *zijn kleeren* —.

Bemost' (*met mos begroeid*), bn.: *een — dak.*

Bemu'ren (*met een muur of met muren omgeven*), —muurde, heeft bemuurd : *een tuin* —, *een stad* —.

Ben (*teenen mandje*), v. bennen: *een visch*— ; verkl. bennetje, o. —s.

Benaar'stigen, zich (*zich met ijver toeleggen op*; *zich inspannen voor*), benaarstigde zich, heeft zich benaarstigd : *zich — om 't iemand naar den zin te maken, zich — om een examen te kunnen afleggen.* w. i. g.

Benaas'ten (rechtst. *benaderen van goederen*), —naastte, heeft benaast; zie: B e n a d e r e n, C o n f i s q u e e r e n N a a s t e n.

Bena'deelen (*schade berokkenen, nadeel toebrengen*), benadeelde, heeft benadeeld; *iem. in zijn zaken* —, *in zijn eer* —; *dat zal uw gezondheid* —.

Bena'deren (1 *beslag leggen op goederen, wegens het ontduiken der verschuldigde belasting*; 2 wisk. *door het voortzetten eener berekening de waarde van iets met toenemenden graad van nauwkeurigheid bepalen*), —naderde, heeft benaderd : 1 *goederen* —; 2 *het getal π* (= pi) — *tot in zes decimalen*; —**na'dering** (*de handeling van benaderen* in bet. 1 en 2), v. —en : *bij* —, bij wijze van raming, ongeveer.

Bena'ming (*naam*), v. —en : *onder — van*, d. i. onder den titel of naam van.

Benard' (*benauwd*; *zorgwekkend*), bn. en bw.; —er, —st : *hij verkeert in —e omstandigheden*, moeilijke; *het ziet er — uit*, slecht; *het waren —e tijden.*

Benar'ren (*benauwen, angstig maken*), —narde, heeft benard : *allerlei droombeelden — zijn geest.*

Benauwd' (1 *belemmerd in de ademhaling*; ook v. datgene, waardoor, en v. de plaats waarin iem. belemmerd wordt; 2 *benard, beangst, bekommerd, bang*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *het in de kerk — krijgen*; *een —e lucht, kamer*; 2 — *zijn over iets een — gezicht zetten*; — *kijken*; —**heid** (*toestand en gevoel van iem., die belemmerd is in de ademhaling*; *angst*), v. —heden.

Benau'wen (1 *in het nauw brengen*; 2 *beangst maken, beklemmen*), benauwde, heeft benauwd : 1 *een stad* —; 2 *allerlei bange droomen — dien zieke.*

Benau'wend (*angst gevend, drukkend*), bn. en bw.: *een —e hitte, het is hier — warm.*

Ben'de (*troep*, meestal ongunstig; *zwerm*), v. —n : *een — roovers, een — dieven*; *de zwarte* —, zie H a n d ; —**hoofd** (*aanvoerder eener bende soldaten, opstandelingen, roovers*), o. —en : *Maarlem van Rossem, 1518—'55, was een berucht* —.

Ben'delen (scheepst. *omwinden b.v. een kabel of touw om het uitrafelen of schavielen tegen te gaan*), bendelde, heeft gebendeld; —**garen** (*dun bindtouw*), o. gmv.

Ben'die, bendy' (O.-I. *tweewielig éénpersoonswagentje*), v. —s, —'s.

Be'ne (*goed*), bw.

Bene'den (*omlaag, onder*), 1 bw.: — *wonen*, gelijkvloers, — *komen*; 2 vz.: — *den grond*; fig. — *iemand staan*, ondergeschikt aan iemand zijn; *dat is — mij*, d. i. mijner onwaardig.

Bene'dendijks (*aan den voet v. d. dijk*), bw.: *die huisjes liggen* —; zie B o v e n d ij k s.

Bene'deneinde (*ondereinde, lager einde*), o. gmv.: *het — van een kast, het — van een tafel.*

Bene'denhuis (*gelijkvloers liggend deel van een huis, niet zelden als een woning op zich zelf, afgescheiden van het bovenhuis*), o. —huizen; —**kamer,** v. —s.

Bene'denloop (van een rivier : *dat deel, hetwelk door de lagere vlakte tot aan zee stroomt*), m. gmv.: *de —loop van den Rijn*, zie B e n e d e n-R ij n: *de — van de Maas*, zie B e n e d e n-M a a s.

Bene'den-Maas (aardr. in Ned.: *de Maas van Mook tot Woudrichem*), v.

Bene'den-Rijn (aardr. in Ned. : *de Rijn v. Pannerden tot de Merwede*), m.

Bene'denrivier (*stroomaf gelegen deel v. e. rivier, in hetwelk de getijen nog merkbaar zijn*), v. —en.

Bene'denstad (*lager gelegen deel eener stad*), v. —steden; zie B o v e n s t a d.

Bene'denste 1 (*laagst gelegene*). bn.: *de — trap, de — verdieping*; **2** (*het laagst gelegen*), bw.: *uw boek lag in den stapel het* —.

Bene'denswinds (*tegenovergesteld aan de zijde, van waar de wind komt*; scheepst. *aan de lijzijde*), bw.

Bene'denverdieping (*de lagere verdieping van een huis*), v. —en; verg. B o v e n v e r d i e p i n g.

Bene'denwaarts (rivier. *stroomafwaarts*).

Benedic'tie (R.-K. *priesterlijke zegening van personen of zaken*), v. —s, —tiën; —**hoogmis** (*mis met uitstelling van het H Sacrament*), v. —sen.

Benedictijn' (*monnik van de orde van St.-Benedictus, in 528 gesticht*), m. —en.

Benedicti'ne (*likeur*, oorspr. *door Benedictijnermonniken gestookt*), v. gmv.

Benedictines' (*kloosterlinge van de orde van den H.-Benedictus*), v. —sen.

Benedij'en (*zegenen*) : *wees gebenedijd!* vero.

Benefi'ce, v.: *ter* —, ten voordeele; —**voorstelling,** v. —en; zie B e n e f i e t.

Beneficiant' (*iem.*, inz. *toneelspeler, ten wiens voordeele een benefiet wordt gegeven*; *beursstudent*), m. —en; vr. —**e.**

Benificia'rius (*geestelijke, die een prebende heeft*; *beursstudent*), m. —sen, —rii.

Benefi'cie (1 *gunst, weldaad,* inz. *een uit gunst verleend ambt, postje*; 2 *prebende, kerkelijke waardigheid, waaraan verplichtingen en inkomsten zijn verbonden*), o. —-ciën: 1 *het — van knecht aan het ....sche veer*; 2 *kerkelijke beneficiën*; rechtst. onder — (= voorrecht) *van boedelbeschrijving of inventaris*: wie een nalatenschap aanvaardt onder — van inventaris, is voor de betaling van de schulden en lasten niet verder aansprakelijk dan tot het beloop van de opbrengst der baten.

Beneficieeren (*bevoordeelen, een weldaad of gunst bewijzen*).

Benefi'cium (Lat. eig. *weldaad,* inz. *prebende*; geschied. in de Middeleeuwen: *niet erfelijk leengoed, waarvan men alleen het vruchtgebruik had*; rechtst. *voorrecht, recht van ....*), o. —cia.

Benefiet' (*tooneelvoorstelling ter benefice van een lid van een tooneel- of operagezelschap*), o. —en.

Bene'men (*ontnemen, wegnemen, doen verliezen*), —nam, heeft benomen: *zich het leven —*, zelfmoord plegen; *dat beneemt mij alle hoop.*

Bene'pen (1 *beklemd, benauwd*; 2 *kleinzielig*), bn.; —er, —st: 1 *met een — hart; een — gezicht zetten*; 2 *menschen, — van ziel*; —**heid,** v. gmv.: *stoffelijke en geestelijke —*, armoede naar lichaam en geest.

Bene'velen (1 *met een nevel omringen, in nevel hullen*; 2 van den geest: *verduisteren*), benevelde, heeft beneveld: 1 *mist —nevelt het vrije uitzicht*; 2 *wijn benevelt den geest*; fig. *hij is beneveld,* licht dronken.

Bene'vens (*alsook, alsmede*), vz.: *oom gaf hem zedenlessen — allerlei vermaningen.*

Benevolent' (*welwillend, toegenegen, gunstig gezind*), bn.

Bengaalsch-vuur' (*helder vlammend kunstvuur in allerlei kleur, tot feestelijke verlichting van straten en pleinen*), o. gmv.

Ben'gel (1 *klepel; klokje*; 2 *ondeugd, deugniet, rakker*), m. —s: 1 *de — van een klok*; 2 *een — van een jongen.*

Ben'gelen (1 *luiden met een bengel*; *luiden*; 2 *slingeren*; *heen en weer schommelen als een bengel*), bengelde, heeft gebengeld: 1 *de klokken —, het bengelt al*; 2 *wat hangt daar te —?*

Ben'gelkruid, o.; zie Bingelkruid.

Benieuwd' (*nieuwsgierig, verlangend om te hooren, te zien, te weten*), bn.: *ik ben —, wat hij zeggen zal*; *ik ben —, hoe hij er uitziet.*

Benieu'wen (*nieuwsgierig zijn naar iets*), benieuwde, heeft benieuwd: *het —t mij, het zal mij —, wat hij doet.*

Benijd'baar (*wie of wat te benijden is*), bn.; verg. Benijdenswaard.

Benij'den (*iem. een afgunstig hart toedragen om iets*; *iem. iets misgunnen*), —nijdde, heeft benijd: zegsw. *beter benijd dan beschreid,* ook, *dan beklaagd,* het is beter, dat de menschen u benijden om uw geluk, dan dat zij u beklagen om uw tegenspoed.

Benijdenswaard' (*waard benijd te worden, begeerlijk, wenschelijk*), bn.; ook: —**waar'dig,** bn.; —er, —st, of meer of meest: *een — voorrecht, een — lot.*

Benij'pen (*beknellen*), —neep, heeft benepen.

Ben'jamin, m. Bijbel. zoon der rechterhand of der vreugde: jongste zoon van den aartsvader Jacob en van zijn meest geliefde vrouw Rachel, die bij zijn geboorte overleed; fig. jongste lieveling, troetelkind; — *af zijn*: door de geboorte van een jongeren spruit niet langer de Benjamin zijn.

Benoem'baar (*benoemd kunnende worden*), bn.: *deze heer is — als lid van dat college.*

Benoem'de, onvolt. dw. als **1** bn. in de zegsw. — *getallen,* waarbij nl. de naam der eenheden is uitgedrukt, b.v. 12 eieren; **2** (*hij of zij, die benoemd is*), m. en v. —n.

Benoe'men (1 *een naam geven*; 2 *met een ambt, betrekking enz. bekleeden*; *aanstellen*), benoemde, heeft benoemd: 1 *een plant —*; 2 *tot een ambt —*; —**noe'ming** (*aanstelling*), v. —en; —**noe'mingsbrief** (*bewijs van aanstelling*), m. —brieven.

Benoo'digd (*noodig*), bn.: *iets — hebben,* w. i. g.; —**heid,** v. —heden: *allerlei —heden,* artikelen, die men noodig heeft; meestal in het mv.

Benoor'den (*naar het noorden om*; *ten noorden van*), **1** bw.: *— omgaan,* d.i. om de N.kust van Engeland en Schotland; **2** vz.: *de landen — den N.poolcirkel*; zie Noord.

Bent (*club van schilders, letterkundigen*), v.

Bent'gras (*een sprietige grassoort*), o., ook, *boendergras.*

Bent'heimersteen (*grofkorrelige zandsteen uit de groeven van Bentheim*), v. en m.

Ben'ting (O.-I. *inlandsche versterking*), v. —s; ook: *Ben'teng.*

Benul' (*besef, begrip*), o. gmv.: *geen — hebben van iets,* er niets van begrijpen, er niet over kunnen oordeelen; gmz.

Benzi'ne (*door distillatie uit petroleum verkregen koolwaterstof*), v. gmv.; —**luitenant** (*bijnaam v. e. lid met officiersrang v. h. vrijwillig automobiel-korps*), m. —s; —**motor** (*motor, die door benzine gedreven wordt*), m. —s, —motoren.

Ben'zoë (O.-I. *welriekende gom, reukhars*), v. gmv.; —**boom** (*boom, o. a. op Sumatra, uit wiens sap men benzoë verkrijgt*), m. —-boomen; lees: ben'-zoo-ee.

Benzol' (*koolwaterstof uit steenkolenteer*), o.

Be'o (O.-I. *spreeuw, die gemakkelijk leert spreken, op Java o. a. huisvogel*), m —'s: *praten als een —*, gedachteloos iemand napraten; ook *Be'jo.*

Beoe'fenaar (*hij, die iets beoefent*), m. —s.

Beoe'fenen (*zich op iets toeleggen, zich oefenen in of op, bestudeeren*), beoefende, heeft beoefend: *een wetenschap —, de schilderkunst —*; *een deugd —.*

Beoe'fening (*de handeling of daad van beoefenen*; *studie*), v. gmv.: *tot — van allerlei deugden*; *— der kunst.*

Beo'liën (*met olie bestrijken*), —oliede, heeft beolied: *papier —, een vloer —.*

Beoo'gen (*iets op het oog hebben*; *bedoelen*; *trachten te verkrijgen*), —oogde, heeft beoogd: *een doel —*; *wat —oogt hij daarmee? hij —oogt daarmee zijn eigen voordeel.*

Beoor'deelen (*een oordeel vellen over*), beoordeelde. heeft beoordeeld: *een boek —*; *iemands doen en laten —.*

Beoor'logen (*den oorlog aandoen*; *oorlog voeren tegen*), —oorloogde, heeft beoorloogd: *een land —, een volk —.*

Beoos'ten (*naar het oosten toe, ten oosten van*), **1** bw.: *de schipper hield — aan*, in oostelijke richting; **2** vz.: *Aken ligt — Maastricht.*

Beo'tiër (*bewoner van Beotië in oud-Griekenland*), m. —s; de —s gingen voor ruw en onbeschaafd door, vandaar fig.: boer, domoor, lomperd, onnoozele bloed. (t = ts).

Beo'tisch (*van, uit enz. Beotië;* fig. *lomp, onbeschaafd, dom, boersch*), bn.

Beo'wulf (*Angelsaks. heldendicht, ± 700*), m.

Bepaald' 1 (1 *vastgesteld;* 2 *nauwkeurig, aangewezen;* 3 *stellig, beslist*), bn.: 1 *een —e tijd, prijs;* 2 *een —e persoon;* 3 *een — antwoord;* taalk. dikwijls gebruikt voor *bepalend: een — lidwoord;* **2** (*stellig, beslist zeker*), bw.: *hij komt —.*

Bepaal'delijk (*in 't bijzonder*), bw.: *ik heb het u — verboden*, uitdrukkelijk, stellig.

Bepaald'heid (*juistheid, stelligheid*), v. gmv.: *zich met — uitdrukken, de* en *het zijn lidwoorden van —.*

Bepak'ken (*met een pak, een last bezwaren; pakken laden op*), —pakte, heeft bepakt: *een kameel —, een ezel —;* —**pak'king** (*datgene, waarmee iem. beladen wordt*), v. —en: *de — van een soldaat te velde;* —**pakt'**, bn.: *— en gezakt toog hij op reis.*

Bepa'len (1 *begrenzen, afpalen, omschrijven;* 2 *vaststellen*), bepaalde, heeft bepaald: 1 *de beteekenis v. e. woord —;* 2 *het uur eener bijeenkomst —;* —**pa'lend**, onvolt. dw. als bn. in zegsw.: *een bijv. zin is een —e zin, een bijv. nw. is een — woord.*

Bepa'ling (1 *omschrijving, definitie*; in het algemeen: 2 *vaststelling*; 3 *vaststelling door waarneming enz.*; 4 *vaststelling bij een wet enz.*, inz. *het vastgestelde: voorschrift, besluit enz.*), v. —en: 1 *een goede bepaling van een w.w. geven; de bepaling van een lijn, van een cirkel*; 2 *de — van den dag van den wedstrijd*; 3 *de —van het soortelijk gewicht*; 4 *—en der wet*; verkl. b e p a l i n k j e, o. —s.

Bepant'seren (*met een pantser*, inz. *met pantserplaten bekleeden*), bepantserde, heeft bepantserd: *een oorlogsschip —.*

Bepa'relen (*met parels bezetten of sieren*), beparelde, heeft bepareld: *een —parelde kroon*; fig. *bloembladen, met dauwdroppels bepareld*, er door glinsterend.

Bepein'zen (*overdenken, peinzen over*), —peinsde, heeft bepeinsd; —**pein'zing.**

Bepek'ken, —pik'ken (*met pek of pik bestrijken, besmeren of dichtmaken*), —te, heeft bepekt of bepikt: *de naden van een schip —.*

Beper'ken (1 *iets met een grens afsluiten*; 2 *een zekere maat niet te buiten laten gaan*; 3 *kleiner in omvang maken*), beperkte, heeft beperkt: 1 *een grazig vlak, beperkt van 't IJselbed*; 2 *zijn omgang — tot een klein aantal vrienden*; 3 *zijn uitgaven —*; —**per'king**, v. —en.

Beperkt' (*betrekkelijk klein; gering*), bn.: —er, —st.; *van een — inkomen leven, een — verstand*; —**heid** (*kleinheid*), v. gmv.

Bepik'ken; zie b e p e k k e n.

Beplak'ken (*plakkend bedekken*), —plakte, heeft beplakt: *iets met papier, met linnen —.*

Beplan'ten (*met boomen of planten bezetten*), —plantte, heeft beplant: *een plein met boompjes —*; fig. *de wallen met geschut —.*

Bepleis'teren (1 *bedekken en vast aanwrijven van muurvlakken met cement-mortel*; 2 *met een pleister bedekken*), bepleisterde, heeft bepleisterd: 1 *een muur —*, zie b e r a p e n; 2 *een wonde —.*

Beplei'ten (*iets met woorden verdedigen*), —pleitte, heeft bepleit: *een zaak —*, er ten gunste van spreken; zie: p l e i t, p l e i t e n, p l e i d o o i.

Beploe'gen (*met den ploeg bewerken*), beploegde, heeft beploegd: *een akker —*; fig. *de zee —*, bevaren; zie: p l o e g, p l o e g e n.

Bepoe'deren (*met poeder bestrooien*), —poederde, heeft bepoederd; ook *Bepoeieren*, fig. *met sneeuw —* (Jonath.).

Bepo'ten (*potende beplanten* inz. *beplanten met aardappels*), —pootte, heeft bepoot; zie p o t e n.

Bepra'ten (1 *over iets praten, iets bespreken*; 2 *over iem. praten* inz. *kwaadspreken*; 3 *met praten overhalen*), —praatte, heeft bepraat: 1 *een zaak eens —*; 2 *het heele dorp zal je —*; 3 *ik laat me niet door jou —.* zie o m p r a t e n.

Beproefd' (*op de proef gesteld, deugdelijk*), bn.: *een —e methode.* die de proef heeft doorstaan; *—e trouw*, echte, degelijke.

Beproe'ven (1 *onderzoeken, probeeren*; 2 *op de proef stellen* inz. door lijden; 3 *aanwenden, gebruiken*; 4 *trachten naar*), —proefde, heeft beproefd: 1 *een spoorwegbrug —*; *zijn krachten —*; 2 *iem. —*; *God heeft hem zwaar beproefd*; 3 *alle middelen —*; 4 *we zullen —, of we betere resultaten verkrijgen*; —**proe'ving** (1 *de handeling van beproeven* in bet. 1 en 2; *onderzoek naar*; 2 *datgene, waarmee beproefd* (in bet. 2) *wordt: tegenspoed, wederwaardigheid*), v. —en: 1 *de — v. e. nieuwe brug*; *in de — gelouterd worden*; 2 *de dood van zijn zoon was hem een harde —.*

Beraad' (*overleg*), o. gmv.: *na rijp —*, langdurige overdenking; *iets in — nemen*, overweging; *tijd van —*, overdenken, overleg; *in — staan*, er over denken, of men iets doen zal of niet; rechtst. *het recht van —*, het recht, de gesteldheid eener nalatenschap te onderzoeken, alvorens verplicht te zijn, zich over de aanvaarding of verwerping dier nalatenschap uit te spreken.

Beraad'slagen (*ernstig overleggen met anderen*), beraadslaagde, heeft beraadslaagd; —**slaging** (*overleg*), v. —en.

Bera'den 1 (*bedachtzaam, bezonnen*), bn.: *een — man*; **2 zich —** (*met zich zelf overleggen*), —ried of —raadde zich, heeft zich beraden: *hij heeft nog tijd, zich over die zaak te —.*

Bera'men (1 *een raming maken van*; *begrooten*; 2 *ontwerpen*), beraamde, heeft beraamd: 1 *de kosten —*; 2 *middelen — tot . . . .*; *een plan —, een onderneming —.*

Bera'pen (*ruw bepleisteren*), beraapte, heeft beraapt: *een muur —*, met cement of tras beplakken.

Ber'beris (*zeker struikgewas*; *de vrucht: een roode, zure bes*), v. —sen: *de gemeene — of zuurdoorn*; —**sestruik**, m. —en.

Bercau' (*stof van wol en geitenhaar*), o.

Berceau' (Fr. *bakermat, wieg*; *priëel*; *booggang*), o. berceau's; lees: *bersoo'.*

Berceu'se (Fr. *wiegelied*; *schommelstoel*), v. —s; lees: *berseu'se.*

Berd, o., andere vorm voor *bord*; alleen in Z.-Nederl. in gebruik en in de uitdrukking: *te —e brengen* (*komen*), iets aanvoeren als voorbeeld, als bewijsgrond; ter tafel brengen.

Be'rebijt, m.; zie B e e r e n b i j t.

I. Berecht', o. zie B e r i c h t.

II. Berecht', vd. en bn. zie B e r e c h t e n.

Berech'ten (eig. het laatste *gerecht* toedienen; R.-K. *de laatste kerkerechten of sacramenten toedienen*), —rechtte, heeft berecht: *iem.* — ; *zij is ten volle berecht.*

Bered'deren (*in orde brengen* inz. *m. eenigen omslag*), —redderde, heeft beredderd; —**red'dering** (*drukte, omslag*), v. —en.

Bere'den (*te paard*), vd. en bn.: *een — officier*, die dienst te paard doet: *de — wapens*, de ruiterij, veldartillerie; *de — politie*, zie K n o l s m e r i s.

Beredeneerd' (1 *op het redeneerende verstand berustende*; 2 *zich door redeneering meer latende leiden dan door het gevoel*; 3 *verklarend, met toelichtingen*), bn.; —er, —st: 1 *een —e godsvrucht*; 2 *een — man*; 3 *een —e oplossing in de rekenkunde*; *een — verslag*, met opgave van gronden *enz.*

Beredeneeren (*grondig bespreken*), beredeneerde, heeft beredeneerd: *een zaak lang en breed* —.

Bereid' (*geneigd, gezind, klaar*), bn.: *een koning — ten strijde*, vero.; *ik ben — u te helpen, ik ben gaarne tot wederdienst* —.

Berei'den (*gereedmaken*), —reidde, heeft bereid: *het middagmaal* —, klaarmaken; *een geneesmiddel* —.

Bereids' (deftiger dan *reeds*), bw.

Bereidvaar'dig (*gaarne iets willende doen, gewillig, dienstvaardig*), bn. en bw.; —er, —st; —**wil'lig** (*dienstvaardig*), bn. en bw.; —er, —st.

Bereik', o. gmv. alleen met voorzetsels: *binnen, buiten, boven, onder, in, uit, onder het — van*, kunnende bereikt worden door of met, b.v. van de hand, van 't geschut; fig. *dat is boven mijn* —, krachten, gaat mijn verstand te boven.

Berei'ken (1 *iets kunnen grijpen, tot iets kunnen reiken*; 2 *aankomen op een plaats, waarheen men op weg is*; 3 *komen tot een bepaalden leeftijd*; 4 *komen tot een doel*), —reikte, heeft bereikt: 1 *dat boek op de bovenste plank kan ik niet* —; *met die ladders kan men het dak niet* —; 2 *de stad nog* —; *een brief, die hem bereikt*; 3 *een hoogen leeftijd* —; 4 *zijn doel* —; —**rei'king** (meestal fig.), v. gmv.: *tot — van ons doel.*

Bereisd', bn., —er, meest —: *e. — man*, die veel gereisd en routine opgedaan heeft; —*e Roel zag op zijn tochten geweldig veel* (St.).

Berei'zen (*doorreizen*; *reizende bezoeken*), bereisde, heeft bereisd: *als handelsman een provincie* —; *de kermissen* —, met tent of kraam.

Bere'kend (*bekwaam*), bn.: *voor een taak — zijn*, de noodige bekwaamheden bezitten, er voor geschikt zijn.

Bere'kenen (1 *door rekenen bepalen of vaststellen*; 2 *beramen, begrooten, schatten*; 3 *in rekening brengen*), berekende, heeft berekend: 1 *de kosten van iets* —, z. B e c ij f e r e n; 2 *de waarde* —, *alle kansen* —; 3 *iem. iets te hoog* —.

Bere'kening (1 *het berekenen*, in bet. 1, *het becijferen*; 2 *de schriftelijke uitdrukking er van*; 3 *overweging, inzicht*; 4 *onedele overweging, waarbij men zijn handelingen laat afhangen van de kans op voordeel*), v. —en: 1 *een fout in de* —; — *van onkosten*; 2 *op de lei stond een* —; 3 *volgens menschelijke* —; 4 *hij handelde niet uit vriendschap, maar uit* —.

Be'rendaalder (Zwits. *zilvermunt ter waarde van ± f* 1.60), m. —s.

Be'rengebrom (*gebrom v. e. beer of van beren*), o. gmv.; —**hoeder** (*-leider*), m. —s; —**hol,** o. —holen; —**huid,** v. —en; —**jong,** o. —en; —**klauw** (*klauw v. e. beer*; plantk. *schermbl. plant, geheeten naar den vorm der ruwbehaarde bladeren*, zie A k a n t), m. —en; —**kuil** (*kuil of verblijf voor gevangen beren*), m. —kuilen, verg. L e e u w e n k u i l; —**leider** (*leider, oppasser v. e. beer*; student. *schuldeischer*), m. —s; —**muts** (eig. *muts uit de huid van een beer*; *ruige muts, meestal grenadiersmuts, kolbak*), v. —mutsen.

Beren'nen (mil. *omsingelen of insluiten b. v. een fort of een vesting*), —rende, heeft berend.

Be'renoor (*oor v. e. beer*; *de naam van verscheidene planten*, b. v. *v. d. smeerwortel*), o. —en; —**vangst** (*vangst v. een of meer beren*), v. gmv.; —**vet,** o. gmv.

I. Berg (1 *min of meer op zich zelf staande verheffing van de oppervlakte der aarde*; inz. in de aardr. *een verheffing boven 600 M.*; 2 *groote hoop, hoeveelheid*), m. —en: 1 *een vuurspuwende* —, vulkaan; *de — Thabor*; 2 *een — papieren*; *een — bezwaren*; de oude 3de nv. nog in *te —e rijzen*, van het haar gezegd, dat overeind gaat staan; zegsw. *iemand gouden —en beloven*, schoonschijnende beloften doen.

II. Berg (*hoofdzeer bij jonge kinderen*), o. gmv.

Berg'achtig (*bezet met bergen*), bn.: *Zwitserland is een — land, de —e kust van Spanje.*

Bergaf' (eig. *den berg af*; *langs de berghelling naar omlaag*), bw.; verg. B e r g o p; —**afwaarts,** bw.

Bergamot' (*Turksche ronde peer, middelmatig van grootte en zeer fijn van smaak*) v. —ten; —**citroen'** (*peervormige citroensoort o. a. in Italië en Z.-Frankrijk*), m. —en; —**olie** (*etherische olie uit de schil van den bergamotcitroen*), v. gmv.

Berg'blauw (*hemelsblauwe schilderverf*), o.; zie K o b a l t b l a u w.

Berg'cultuur (O.-I. *landbouw langs de berghelling*), v. gmv.; —**culture** (O.-I. *onderneming met bergcultuur*), v. —s: *koffie-, thee- en soms ook cacao-plantages zijn —s.*

Ber'ge, te, zie B e r g.

Ber'ge, bar'ge (spreekt. *rommel, wanorde*), v. gmv.: *het is daar een —boel.* (g = zj).

Berg'eend (*mooie forsche eend, wit, zwart en bruin*), v. —en: *de — broedt in onze duinen en maakt in oude konijnenholen haar nest.*

Ber'gen (1 *in veiligheid brengen*; 2 zeet. *schepen binnenbrengen, die door schipper*

en bemanning zijn verlaten; *de goederen of de lading van verongelukte schepen in veiligheid brengen*; 3 *in een ruimte opnemen*; *naar een plaats brengen en daar bewaren*), borg, heeft geborgen: 1 met bepaalde voorwerpen: *het lijf, het leven* —; 2 *schepen, goederen* —, zie Berggeld; 3 *dat kan ik niet* —; *jongens, je boeken* —! zegsw. *geborgen zijn*, geen zorgen voor de toekomst meer hebben.

Berg'engte (aardr. *smalle bergpas*), v. —n.

Bergerac' (Fr. *Fransche witte wijn uit de omstreken v.d. stad Bergerac* [*Dordogne*]), m.

Bergè're (Fr. *herderin*; *ruime ruststoel met kussens en een voetenbankje*; *zeker dameskapsel*), v. —s.

Berg'geest (*aardmannetje*), m. —geesten.

Berg'geld (*vergoeding voor het bergen van goederen, b.v. v. gestrande schepen*), o. —en.

Berg'groen (*Hongaarsch groen, Tyroler groen of kopergroen*), o. gmv.

Ber'gingsmaatschappij (*maatschappij, die zich belast met het bergen van goederen uit gestrande schepen*), v. —en.

Berg'kalk (*donkergrijs, kalkachtig, fossiel gesteente*), v. gmv.; z. Encrinieten.

Berg'kam, m. —men; zie Kam.

Berg'keten (aardr. *langwerpig bergstelsel, bestaande uit een of meer reeksen van bergen*), v. —ketens; —**klimaat** (*luchtsgesteldheid v. e. bergstreek*), o. gmv.; —**kloof** (*kloof in een berg, tusschen bergen*), v. —kloven; —**knoop** (*snijpunt van twee of meer bergketens*), m. —en; —**kop** (—*kruin*), m. —koppen; —**kristal** (*waterhelder kwarts*), o. —len: *het* — *is ook fraai geel*, Boheemsch topaas; ook *bruin*, rook-topaas, of *zwart*, morion.

Berg'loon, o. —loonen; zie Berggeld.

Berg'nachtegaal (Java. *zanger der bergwouden*), m. —galen: de slag v. d. — heeft veel van dien van onzen nachtegaal.

Berg'nimf, v. —en; zie Oreade.

Bergop' (*tegen den berg op*; *langs de berghelling naar omhoog*), bw.: *het gaat hier bergop-bergaf*; —**op'waarts,** bw.

Berg'partij (gesch. *de ultra's der Fransche nationale vergadering van* 1792; *ook wel der nationale vergadering van* 1848 *en* '49), v. gmv.; zie Jacobijn.

Berg'pas (aardr. *pas door het gebergte*), m. —passen: eenige belangrijke —passen in de Alpen zijn: die v. d. Grooten St.-Bernhard (pashoogte 2470 M.), de Furkapas (2163 M.), die v. d. Simplon (2000 M), de Gotthardpas (2100 M.), de Semmeringpas (1000 M.), de Brennerpas (met spoorbaan, 1360 M.).

Berg'pek (*asphalt, aardhars*), o. gmv.

Berg'plaats (*plaats, om iets te bergen, te bewaren*), v. —plaatsen: *een — voor hout.*

Berg'rede (Bijbel. *rede, door Jezus op een der bergen in de nabijheid van het meer van Genesareth gehouden, bevattende o.m. de zaligsprekingen*, Matth. 5), v. gmv.

Berg'rivier (aardr. *rivier, die op het hooggebergte ontspringt en gevoed wordt door gletscherbeken en andere bergstroomen*), v. —en: *de Rijn is een* —; verg. Regenrivier; —**rug** (*lijn, die de toppen van een bergketen verbindt*; *bovenvlak van een langwerpigen berg*; *platte bergkam*; *bovenrand v. e. berg*), m. —ruggen; —**spoorweg** (*spoorweg over een berg of in de bergen*), m. —wegen, ook, **Berg'spoor,** o. —sporen; zie o. a. Tandradbaan; —**sport** (*het beklimmen van hooge bergen b.v. in de Alpen*), v. gmv.; zie verder Sport en Alpinist; —**streek** (aardr. *streek of oord, waarin bergen of bergketens gelegen zijn*), v. —streken; —**stroom** (*stroom in of uit een gebergte*), m. —en; —**tak** (—*uitlooper*), m. —takken; —**talk** (*bergwas, natuurlijke paraffine*: *vetaarde*), v. gmv.; —**teer** (*pikachtige massa van aard- of steenolie*), o. en v.; —**top** (*het min of meer spits gedeelte, waarin een berg van boven uitloopt*; *hoogste punt v. e. berg*), m. —pen; —**wand** (*steile, gladde kant v. e. berg of rots*), m. —en: *een kale* —; —**wind** (*koelere luchtstroom, die 's nachts langs een berghelling omlaag komt*), m. —en; —**zout** (*mineraalzout, zout uit de zoutmijnen*), o. gmv.; zie Zoutmijn.

Be'ribe'ri (Mal. *in de tropen veel voorkomende ziekte*), v.; de —toont zich door zuchtachtige zwelling der beenen, vandaar dat de gang der lijders doet denken aan dien van een schaap (Mal. berie); ook *Ber'ri-ber'ri.*

Bericht' (*inlichting* in verschillende bijzondere toepassingen: *rapport, tijding, mededeeling*), o. —en: — *krijgen van iem.*; — *ontvangen van iems overlijden, nader* — *wachten, een telegrafisch* —.

Berich'ten (*iem. iets bekend maken, doen weten, melden, mededeelen*), —richtte, heeft bericht: *iem. iets* —.

Bericht'gever (*iem., die berichten verstrekt* inz. *aan dagbladen*: *correspondent*), m. —s; —**geefster,** v. —s.

Berij'den (*rijden op, over*), —reed, heeft bereden: *een paard* —; *een weg* —; —**rij'der** (*ruiter*), m. —s; —**rijd'ster,** v. —s.

Berij'men (*op rijm zetten*), berijmde, heeft berijmd: *de psalmen* —; —**rij'mer,** m. —s; —**rij'ming,** v. —en.

Beril', beryl' 1 (*doorschijnende, zeegroene edelsteen*), m. —len; **2** (stofnaam), o.: *het beste* — *komt uit Voor-Indië.*

Berin' (*wijfjesbeer*), v. berinnen.

Beris'pelijk (*laakbaar, af te keuren*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *gedrag.*

Beris'pen (*iem. terechtwijzen, afkeuring over iem. of over een zaak te kennen geven*; *laken*; dikwijls toegepast op het gedrag van kinderen), berispte, heeft berispt: *iemand streng* —, *iets in iemand* —; —**ris'ping,** v. —en; z. Gispen.

Berk (*katjesdragende loofboom*), m. berken; —**eboom,** m. —boomen; —**enhout,** o. gmv.

Ber'kemeier (*drinkbeker van berkenhout, oudtijds uit een tak of mei v. d. berk vervaardigd*), m. —s: *bij 't schuimen van den* —.

Ber'kenbosch (*bosch van berken*), o. —bosschen; —**loof** (*loof van berken*), o. gmv.; —**rijs** (*tak of roede van berkenhout* inz. vroeger gebruikt om kinderen te straffen), o. —rijzen.

Ber'kenwijn (*drank, uit sap v. d. berk door gisting bereid*; *Duitsche champagne*), m.

Berkoen' (scheepst. *dwarsbalk, stut, rondhout*), m. —en; ook *Barkoen'*.

Berlijn' (*hoofdstad van Pruisen*), o.; —**er**

(*bewoner van Berlijn*), m. —s; —**sch**: *de* —*e bevolking.*

Berlijnsch-blauw′ (*staalblauwe kleurstof* b.v. *voor katoen, tapijten enz.*), o.; het — werd in 1704 te Berlijn toevallig ontdekt door Diesbach.

Berli′ne (*reiskoets met kap, met vier plaatsen, het eerst, einde der 17e eeuw, te Berlijn gemaakt, vandaar de naam.* vero.; *kolenwagentje in de mijnen*), v. —n.

Ber′litz-school (*talenschool, waar leerlingen vreemde talen trachten te leeren door onmiddellijk te beginnen met er zich in uit te drukken, schriftelijk, maar* inz. *mondeling*), v. —-scholen.

Berm (*strook of gedeelte van een weg aan weerszijden buiten de verharding*), m. —en: *op den verbreeden — werden de tramrails gelegd*; —**sloot** (*sloot onder langs den berm*), v. —slooten.

Ber′nardshond of **St.-—** (*groote hond,* vroeger inz. *gefokt in het klooster op den St.-Bernhard tot het opsporen van verdoolde of bedolven reizigers*), m. —honden; ook *Bern′hardshond.* •

Berner Conven′tie (*overeenkomst, den 9 Sept.* 1886 *te Bern gesloten tot bescherming v. d. letterkundigen eigendom en herzien op* 13 *Nov.* 1908), v.

Beroemd′ (*zich roem verworven hebbende; zeer vermaard; roemrijk bekend*), bn.; —er, —st: *een — keizer, een — dichter, schilder*; — *zijn door,* ten gevolge van; *zich — maken*; fig. *een —e* naam, zie: B e f a a m d, V e r m a a r d; —**heid** (*de hoedanigheid van beroemd zijn; een beroemd persoon, soms een beroemde zaak*), v. —heden.

Beroe′men, zich (*roem dragen op*), beroemde zich, heeft zich beroemd: *zich — op,* trotsch zijn op, bogen op.

Beroep′ (1 Prot. *de uitnoodiging aan een predikant, een predikantsplaats te bekleeden*; 2 *maatschappelijke werkkring of betrekking, ambacht*; 3 rechtst. *in hooger — komen,* niet berusten bij het vonnis van een lageren rechter; thans inz. in vaste uitdrukkingen), o. —en: 1 *ds. A heeft een — naar A′dam gekregen; voor een — bedanken*; 2 *het — van advocaat*; *het — van verver, een — uitoefenen*; 3 *in hooger — gaan, komen*; zegsw. *een — doen op iem. of iets,* de hulp inroepen; *een — doen op iems hulpvaardigheid,* ze inroepen.

Beroe′pen (*iem. roepen tot een ambt, waardigheid* inz. Prot. in toepassing op predikanten; zie B e r o e p bet. 1), —riep, heeft beroepen: *iem. tot of als predikant* —; reflex, *zich — op iem. of iets,* aan iem. of iets een recht ontleenen om zich te rechtvaardigen; rechtst. *zich van een vonnis op een hoogere rechtbank* —, in hooger beroep gaan.

Beroe′pene (*iem. die beroepen is*), m. en v. —n.

Beroeps′bezigheid (*werk, aan een beroep verbonden*), v. —heden: *drukke —heden*; zie B e s o g n e.

Beroeps′brief (Prot. *brief, waarin iem. wordt medegedeeld, dat hij door een gemeente tot predikant is beroepen*), m. —brieven.

Beroeps′misdadiger (*iem., die van het plegen van misdaden als het ware zijn beroep maakt*), m. —misdadigers; —**officier** (*officier van beroep*), m. —en, verg. R e s e r v e-o f f i c i e r; —**rijder** (*iem., die van deelnemen aan wedstrijden: fietsrijden, schaatsenrijden, paardrijden, zijn beroep maakt; professional*), m. —s; —**zanger** (*iem., die van het zingen zijn beroep of bedrijf maakt*), m. —zangers; —**zangeres**′, v. —sen, zie de tegenst. D i l e t t a n t; —**ziekte** (*ziekte, voortvloeiend uit het beroep of bedrijf*), v. —n.

Beroerd′ (*naar; ellendig; belabberd*), bn. en bw.; —er —st: *een —e vent, — weer, ik voel mij —*; *hij leest —*, slecht; — *slecht,* zeer, erg. gmz.

Beroe′ren (1 *door beweging troebel maken*; 2 van den geest, het gemoed: *ontstellen, verontrusten*), —roerde, heeft beroerd: 1 *een onderaardsche beweging had het water beroerd*: 2 *de partijtwisten beroerden alle gemoederen,* vero. meestal in beroering brengen.

Beroer′ling (*beroerde kerel, ellendeling*), m. —en. plat.

Beroer′te (1 *zenuwbeslag, apoplexie*; 2 geschied. steeds in het mv.: *opstand, onlusten*), v. —n: 1 *een aanval van —*, zie A t t a q u e; 2 *—n in de Nederlanden*; *de Raad van —*, 1567.

Berok′kenen (*teweegbrengen, veroorzaken,* altijd van iets kwaads: *leed, smart, schade enz.*), berokkende, heeft berokkend: *iem. veel moeite —, veel leed —, kommer —.*

Berooid′ (*haveloos, zonder geld of goed*), bn.: *arme —e ballingen*; *een —e beurs,* leege; *een —e schatkist,* uitgeputte.

Beroo′ven (*door roof ontnemen; met geweld ontnemen*), beroofde, heeft beroofd: *iem. — van zijn geld*; *iem. van het leven —*; *zich van het leven —*, zich dooden; *van zijn verstand beroofd,* zijn verstand verloren hebbende.

Berouw′ (*spijt of leedwezen over bedreven kwaad* met de bijgedachte aan het voornemen het niet meer te bedrijven), o. gmv.: *— hebben*; zegsw. — *komt na de zonde,* te laat.

Berou′wen (*berouw, spijt, leedwezen veroorzaken*), berouwde, heeft berouwd: *zijn zonden — hem; die moeite zal u niet —*; reflex. *zich —*: *ge zult het u —*, gij zult er berouw over hebben.

Berouw′hebbend (*berouw gevoelend*), bn.: *een — zondaar.*

Berouw′vol (*een oprecht berouw hebbende of toonende*), bn.: *een — hart.*

Ber′rie (*draagbaar*), v. —s; ook *Bur′rie.*

Bersaglie′ri (Ital. *korps scherpschutters of jagers in het It. leger*), v. gmv.; lees: *bersaljee′rie*; verg. *Carabinie′ri.*

Berser′ker (Oud-Noorsch: eig. *de in een berenkleed gehulde: in de Oud-Noorsche sagen een als mensch voorgesteld wezen van geweldige kracht, dat soms plotseling in een —woede geraakt en dan onweerstaanbaar is*), m. —s; —**woede** (fig. *blinde, dolle woede, razernij*), v. gmv.

Berst (*scheur; spleet*), m. —en; zie B a r s t.

Ber′sten (*vaneensplijten*), borst of berstte, is geborsten: zie B a r s t e n.

Bertillonna′ge (Fr. *stelsel v. d. Franschen anthropoloog Alph. Bertillon,* 1852—1914, *om door het meten en fotografeeren van*

lichaamsdeelen het signalement van een misdadiger vast te stellen), v. gmv.

Ber'tram (plantk. *vuurwortel, omdat die wortel op de tong brandt, kwijlwortel*), m. —s.

Berucht' (*ten kwade bekend*), bn.; —er, —st: *een —inbreker ; zich — maken ; een —e dief.*

Berui'ken, berie'ken (*ruiken aan iem. of iets*), —rook, heeft beroken : *iets —.*

Berus'ten (1 *ergens in bewaring zijn* ; 2 *steunen op* ; 3 *laten blijven, niet meer met iets voortgaan* ; 4 *zich schikken, vrede hebben met, geen verandering meer trachten aan te brengen*), —rustte, heeft berust : 1 *de akten — bij den notaris* ; 2 *de heele zaak berust op hem ; dat vermoeden berust op losse gronden* ; 3 *laat het daarbij —* ; 4 *in het onvermijdelijke —* ; **—rus'ting** (1 *bewaring* meestal met vz. *onder* ; 2 *gelatenheid, lijdzaamheid, onderwerping*), v. gmv.: 1 *de papieren zijn onder — van den notaris* ; 2 *in, met stille — zijn lot dragen.*

I. Bes (muz. *de een halve toon verlaagde b*), v. gmv.

II. Bes (*oude vrouw*), v. besten ; eig. *Best.*

III. Bes (*bezie*), v. bessen : *aal—, bosch—, kruis—.*

Beschaafd' (1 van een volk of maatschappij : *niet meer in een onontwikkelden natuurstaat verkeerende* ; 2 *welopgevoed, welgemanierd, goed onderwezen*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *—e volken* ; 2 *een —man* ; *—e manieren* ; *een —e uitspraak*, zooals die in —e kringen gehoord wordt; **—heid** (*de hoedanigheid van beschaafd zijn in bet.* 2 ; *welgemanierdheid* ; *de toestand van beschaving*), v. gmv.

Beschaamd' (*zeer verlegen*), bn. en bw. ; —er, —st : *met —e kaken staan* ; *— wegdruipen*, bedeesd, beschroomd, *iem. — maken.*

Bescha'digd (*gekreukt, niet gaaf*), bn.: *— ooft, —e zijden stoffen, — porselein.*

Bescha'digen (*schade toebrengen aan*), beschadigde, heeft beschadigd : *het zeewater zal de lading —, de insecten kunnen het ooft —* ; *de storm heeft het schip —schadigd* ; zie A v e r ij.

Bescha'duwen (*belommeren, schaduw werpen op*), —schaduwde, heeft beschaduwd: *de boomen — den weg ; een beschaduwd plekje.*

Bescha'men (1 *schaamte doen krijgen* ; 2 *teleurstellen*), beschaamde, heeft beschaamd : 1 *een leugenachtigen knaap —* ; 2 *iemands hoop —* ; **—scha'ming** (*schaamte*), v. —en : *tot — van.*

Beschan'sen (*met schansen omgeven*), beschanste, heeft beschanst : *een legerplaats —* ; verg. V e r s c h a n s e n.

Bescha'ren (*vee in de wei brengen*), —schaarde, heeft beschaard:

Bescha'ven (1 *glad schaven met de schaaf* ; 2 van personen, hun geest enz.: *ontwikkelen, verfijnen, veredelen* ; 3 van het geschrevene : *polijsten, verbeteren*), beschaafde, heeft beschaafd : 1 *een plank —* ; 2 *een volk —* ; 3 *een gedicht, den stijl —*, verg. B e t i t t e l e n ; **—scha'ving** (*verfijning, ontwikkeling, veredeling*), v. —en : *de — der negers door de Europeanen* ; *een brandpunt van —.*

Bescheid' (1 *inlichting, verslag, bericht, mededeeling* inz. in vaste uitdrukkingen ; 2 *antwoord* ; 3 *geschreven stuk, bewijsstuk, akte*, meestal mv.), o. —en : 1 *— vragen, krijgen, eischen* ; *iem. — zenden* ; 2 *hij komt morgen om —* ; *aldus was het —* ; 3 *een bundel —en* ; nog : *— weten*, de waarheid weten ; *iem. — doen*, zijn dronk beantwoorden.

Beschei'den 1 (*ontbieden, opontbieden*), bescheidde, heeft — : *wie heeft u hier — ?* **2** (*niet te vrijmoedig ; zonder eenige aanmatiging*), bn. en bw.; —er, —st : *een — jongmensch, naar mijn — meening, een — vraag, een — belletje* (C.O.); *hij vroeg het —* ; zegsw, *met zijn — deel tevreden zijn*, niet groot, gering.

Beschen'ken (*een geschenk geven, begiftigen*), —schonk, heeft beschonken ; fig. *door de natuur met rijke gaven beschonken zijn.*

Besche'ren, zie B e s c h o r e n.

Becher'men (1 *tot scherm of schut strekken tegen het gevaar* ; fig. *behoeden, beschutten* ; 2 *bevorderen, door bepaalde maatregelen bevoordeelen* ; 3 *protegeeren*), beschermde, heeft beschermd : 1 *de onschuld —* ; 2 *de kunst —* ; in toepassing op handel, landbouw en nijverheid : *—schermende rechten*, hooge invoerrechten om de concurrentie van buitenlandschen handel enz. te belemmeren ; 3 *aan de —de vriendschap van den minister, zijn ouden schoolmakker, dankte hij zijn carrière*, zie B e s c h e r m e l i n g ; **—scher'meling** (*iem., die bijzonder begunstigd wordt*), m. en v. —en, z. P r o t é g é ; **—scher'mer** (*protecteur*), m. —s ; z. M a e c e n a s.

Bescherm'engel (R.-K. *engel-bewaarder, behoedende engel*), m. —engelen ; **—geest** (*beschermengel*), m. —en ; **—heer** (eeretitel : *iem., onder wiens hoede de belangen eener vereeniging gesteld worden*), m. —en, verg. P r o t e c t o r ; **—heilige** (*schutspatroon of —patrones*), m. en v. —n.

Becher'ming (1 *bewaring, beveiliging* ; 2 *bevoordeeling door bijzondere maatregelen* ; 3 *protectie, steun, voorspraak ten gunste van iem. of iets*), v. gmv. : 1 *in de — van God* ; *vereeniging tot — van vogels* ; 2 *— der nationale nijverheid* ; 3 *'s konings — genieten.*

Bescherm'vrouw (eeretitel : *dame onder wier hoede de belangen eener vereeniging enz. gesteld worden*), v. —en : *H. M. zal als — dier tentoonstelling optreden.*

Beschie'ten (1 *met plankwerk bekleeden* ; 2 *helpen, baten* w.i.g. ; 3 *met geschut, pijlen, kogels enz. naar of op iem. of iets schieten*), —schoot, heeft beschoten : 1 *wij zullen het dak laten —* ; *een beschoten dak* ; zie. B e s c h o t ; 2 *een gulden zal er niet aan —* ; 3 *een vesting —.*

Beschik' (*bestel, ordening, regeling*), o. gmv.: *wiens — is dit ?* ; **—al** (*bemoeial*), m. en v. —allen ; **—baar** (*waarover beschikt kan worden*), bn.: *de O.-I. ambtenaar met verlof houdt zich —* ; *alle —bare troepen*, voorhanden.

Beschik'ken (*ordenen, regelen*), —schikte, heeft beschikt : *God had het anders beschikt* ; *de mensch wikt en God —schikt*, de beslissing is in Gods hand ; *afwijzend op iets —*, iets v. d. hand wijzen ; *vrij — over zijn geld en goed*, er naar welgevallen

gebruik van maken; —**schik'king** (1 *regeling, ordening*; 2 *besluit, waarbij iets geregeld wordt*; 3 *macht om over iets naar goedvinden te beschikken*), v. —en: 1 *de laatste —en van den maaltijd maken*; 2 *een ministerieele —*; *een uiterste wils—*, testament; 3 *de vrije — hebben over zijn goederen*; *ter — staan van.*

Beschil'deren (*met schilderwerk bedekken*), beschilderde, heeft beschilderd: *een wand —*; —**schil'dering** (*het beschilderen*; *hetgeen beschilderd is*), v. —en: *de — v. e. kerk*, zie: Polychromeeren en Polychromie.

Beschim'meld (1 *met schimmel bedekt*; 2 fig. *verlegen, bedeesd*, gew.), vd. en bn.: *—e schoenen, — brood, —e kaas*; 2 *de jongen, het meisje was wat —*; *wat staat gij daar — te kijken!*

Beschim'melen (*schimmelig worden*; *met schimmel bedekt worden*), —schimmelde, is beschimmeld: *het goed zal in die vochtige kast —*; *de schoenen gaan er —.*

Beschim'pen (*bespotten met het doel te beleedigen*; *smadelijk bejegenen, uitschelden*), beschimpte, heeft beschimpt; —**schim'per**, m. —s; —**schim'ping** (*spot, smadelijke bejegening*), v. —en: *— van een ongelukkige.*

Beschoei'en (*een waterkant met hout of steen bekleeden*), beschoeide, heeft beschoeid: *een beek, een kanaal —*; —**schoei'ing** (*het beschoeien*; *hetgeen dient om te beschoeien*; *hetgeen beschoeid is*), v. —en: *een — van basaltblokken*; zie Beslag.

Beschon'ken (*dronken*), bn; —**heid**, v. gmv.

Bescho'ren (*toebedeeld*), bn.: *dat lot is mij —*, opgelegd, voorbehouden, is mijn deel.

Beschot' (1 *houten bekleedsel*; 2 *houten afscheiding*; 3 *opbrengst van veldvruchten*), o. —ten: 1 *een mahoniehouten —*, lambrizeering; 2 *een — tusschen twee loges in het theater*; 3 *een goed — opleveren.*

Beschou'wen (1 *aandachtig bezien*; 2 *overwegen en beoordeelen*; 3 *aanzien als*), beschouwde, heeft beschouwd: 1 *het schoone natuurtafereel —*; 2 *iets uit een bepaald oogpunt —*; 3 *iem. als leider —*; *iets als zijn plicht —*; zegsw. *iets op de keper —*, zie Keper; —**schou'wer**, m. —s; —**schou'wing** (*de daad van beschouwen* in bet. 1 en 2; *godsdienstige, min of meer mystieke overpeinzing*), v. —en.

Beschou'wend, bn.; zie: Contemplatief.

Beschrei'en (*beweenen, schreien over*), beschreide, heeft beschreid: *iemands dood —, een misstap —*; *met heete tranen —*, bitter.

Beschre'ven (*bijeengeroepen*), bn.: *de — vaderen*; zie Beschrijven, in bet. 1.

Beschrij'den (*schrijlings op iets gaan zitten*), beschreed, heeft beschreden: *een paard —.*

Beschrij'ven (1 *schriftelijk bijeenroepen*; 2 *op iets schrijven, met schrift bedekken*; 3 *iets op papier, te boek stellen*; 4 *een voorstelling van iem. of iets in woorden geven*; *schetsen*; 5 *het beloop van een kromme lijn teekenen*; *iets of zich bewegen volgens zulke lijn*), —schreef, heeft beschreven: 1 *de staten —*; *de beschreven vaderen*, eeretitel van de Romeinsche senatoren; scherts. gemeenteraadsleden; 2 *een blad papier —*; 3 rechtst. *er is niets beschreven*, er is geen testament; 4 *een reis —*; 5 *een cirkel —*; *de vliegmachine beschreef groote kringen.*

Beschrij'vend, bn.: in bepaalde uitdrukkingen: *—e meetkunde*; *— proza*, waarin de natuur, reizen, personen enz. beschreven of geschetst worden, zie Beschrijven 4.

Beschrij'ving (1 *de handeling of daad van beschrijven*, inz. in bet. 4; 2 *de vorm, waarin iem. of iets beschreven* in bet. 4 *is*), v. —en: 1 *luisteren naar de levendige — van den verteller*; 2 *een korte, beknopte —.*

Beschrij'vingsbiljet (*belastingformulier m. vragen, om te beantwoorden*), o. —biljetten: *een — voor de inkomstenbelasting, voor de personeele belasting*; —**brief** (*oproepingsbrief voor een vergadering, bevattende tevens de dagorde*), m. —brieven.

Beschroomd' (*eenigszins bang*), bn. en bw.; —er, —st: *een — spreker*; *— te werk gaan*, verlegen; —**heid** (*bedeesdheid*), v.

Beschuit' (Fr. *biscuit*: *tweebak*), v. —en; —**je**, o. —s; zegsw. fig. *een fijne beschuit*, schijnvrome; *iem. een —je geven*, in de kin knijpen; —**bakker**, m. —s; —**bus** (*blikken bus, om er beschuit in te bewaren*), v. —bussen; —**ton**, v. —nen.

Beschul'digde (*aangeklaagde*), m. en v. —n: *iem. op de bank der —n brengen.*

Beschul'digen (*ten-laste-leggen, aanklagen*), beschuldigde, heeft beschuldigd; —**schul'diger** (*hij, die iem. beschuldigt*), m. —s; —**schul'diging** (*aanklacht*), v. —en.

Beschut'ten (*beschermen* in bet. 1), —schutte, heeft beschut: *de planten, tegen de kou —*; —**schut'ting** (*bescherming*), v. —en.

Besef' (*begrip, denkbeeld*), o. gmv.: *geen — van iets hebben*, gedachte, idee: *zijn — kwijt zijn*, verstand, begrip, gevoel, bewustzijn.

Besef'fen (*grondig begrijpen, een levendig begrip hebben van, goed vatten*), —sefte, heeft beseft: *een kind beseft zijn eigen best niet.*

Bes'je, o. —s; zie Bestje.

Bes'jeshuis, o. —huizen; zie Bestjeshuis.

Beslaan' (1 *iets bekleeden, geheel of gedeeltelijk bedekken met iets*. inz. toegepast op paarden: *van hoefijzers voorzien*; 2 *met iets overdekt worden, waardoor de natuurlijke glans verflauwt* inz. van glas; 3 *een ruimte geheel innemen, vullen*; 4 *het bewerken van een vaste stof met een vloeistof* inz. om er pap of deeg van te maken), —sloeg, heeft (bet. 1, 2, 3) of is (bet. 2) beslagen: 1 *met goud, ijzer, zink —*; *paarden —*; 2 *de ruiten —*; 3 *die landkaart beslaat den heelen muur*; 4 *meel, kalk —*; zegsw. *goed —slagen ten ijs komen*, goed toegerust.

Beslag' (1 rechtst. *aanhouding, arrest*; 2 *datgene, waarmede iets bekleed is*, inz. in toepassing op paarden, *hoefijzer met de nagels*; 3 *oeverbekleeding*; 4 *mengsel van meel enz.*; 5 *omvang*, vero), o. gmv.: 1 *executoriaal —*, rechtsmiddel tot ten uitvoerlegging van een vonnis; fig. — *leggen op iems tijd, iems tijd in — nemen,*

iems aandacht, tijd eischen, vergen ; 2 *een bijbel met zilveren* — ; *hoef*— ; 3 *een rijs*—, *steen*—, *basalt*— ; 4 *het* — *met gist mengen* ; zegsw. *de zaak heeft haar* —, is in orde ; 5 *een werkje van geen groot* — (C.O.).

Besla'pen (*op iets slapen*), —sliep, heeft beslapen : *een bed* — ; zegsw. *zich op iets* —, over een besluit een nacht slapen, laten heengaan.

Beslech'ten (*een geschil vereffenen, doen ophouden te bestaan ; bijleggen*), —slechtte, heeft beslecht : *een twist* —, *een geschil* —.

Beslijkt', beslikt (*bespat met slijk*), bn.

Beslis'sen (*uitspraak doen over, besluiten, voorgoed uitmaken*), besliste, heeft beslist ; *de vergadering heeft bij stemming* —*slist* : *draal niet langer, gij moet vandaag* — ; *de aanval der spaarbende* —*sliste bij Nieuwpoort den strijd*, beslechtte ; *die zaak is nu*—*slist*, afgedaan ; —**slis'send** (*afdoende, den doorslag gevende aan*), bn. : *een* —*e slag, hij sprak op* —*en toon, nu is het* —*e oogenblik daar* ; —**slis'sing** (*het beslissen*), v. —en : *morgen valt de* —, het eindoordeel; *die zaak is haar* — *nabij*, eindregeling.

Beslist' (*zeker, stellig*), bn. en bw. ; —er, meest — : *een* — *voorstander* ; *ik ben er* — *tegen*, gedecideerd ; —**heid** (*vastheid van overtuiging*), v. gmv. : *met* — *iets tegenspreken*.

Beslom'mering (*zware zorg*), v. —en : *zich in allerlei* —*en steken, wereldsche* —*en*.

Beslo'ten (in bepaalde uitdrukkingen), bn.: — *jacht* ; *een* — *vergadering*, alleen toegankelijk voor leden of genoodigden ; *een* — *terrein*, afgesloten ; — *water*, niet te gebruiken wegens het ijs ; — *tijd*, in de R.-K. kerk de tijd van den Advent en de Vasten, waarin geen huwelijken mogen gesloten worden.

Beslui'pen (*sluipende naderen en overvallen*), —sloop, heeft beslopen : *de kat* —*sluipt een vogeltje, de tijger* —*sluipt zijn prooi*.

Besluit' (1 *slot, einde, afloop* ; 2 *slotsom, conclusie* ; 3 *vastgesteld plan* ; *vastgestelde maatregel* ; *beslissing eener vergadering*), o. —en : 1 *tot* — *van het feest* ; 2 *tot het* — *komen* ; 3 *zijn* — *was onherroepelijk* ; *een koninklijk* — ; *het* — *der vergadering*.

Beslui'teloos (*niet tot een besluit kunnende komen*), bn. en bw. ; —loozer, —t : *een* — *mensch, een* — *karakter* ; *hij stond* — *te kijken* ; —**heid**, v. gmv.

Beslui'ten (*een einde aan iets maken* ; *een gevolgtrekking maken* ; *iets na overweging of beraadslaging vaststellen*), —sloot, heeft besloten.

Besme'ren (*met vet, boter, jam enz. bestrijken of overdekken*), —smeerde, heeft besmeerd : *een snee brood met stroop* — ; ook, iets bevuilen, bemorsen.

Besmet'telijk (*smetstof licht aan andere lichamen mededeelend* ; *aanstekelijk*), bn.; —er, —st: *een* —*e ziekte* ; —**heid**, v. gmv.: *de* — *van het roodvonk*.

Besmet'ten (*bemorsen, bezoedelen* ; *ziektekiemen overbrengen*), besmette, heeft besmet ; —**smet'ting** (*het overbrengen of overgaan van ziekten door bacteriën* ; *de besmettende bacteriën*), v. —en.

Besmet'tingshaard (*brandpunt van besmetting*), m. —en.

Besmeu'ren (*bezoedelen, bevlekken*), besmeurde, heeft besmeurd : *een fijn japonnetje* —.

Besnaard' (fig. *gevoelig* zooals een bepaling aanwijst), bn.: *de fijn* —*e dichterziel, de taal is een fijn* — *instrument*.

Besna'ren (muz. *met snaren bespannen*), besnaarde, heeft besnaard : *een viool* — ; dicht. *de lier* —, gaan dichten.

Besne'den, bn.: *een fijn* — *beeld*, bewerkt, *een keurig* — *deurpaneel* ; *een fijn of fraai* — *gelaat*, welgevormd, met schoone trekken.

Besneeuwd' (*met sneeuw bedekt*), bn.: *de* —*e straten, de* —*e bergkruin* ; fig. grijs of wit van haar : *een* —*e kruin*.

Besnij'denis (*godsdienstig gebruik bij verschillende oostersche volken*, inz. *Israël. kerkgebruik*), v.: *iem. de* — *geven* ; R.-K. *het feest der* —, nl. op 1 Jan., ter gedachtenis van 's Heeren besnijdenis ; aanvang v. h. burgerlijk jaar sedert 1575.

Besnoei'en (*door snoeien iets bewerken of verkleinen of iets afnemen van iets* ; *rondom snoeien*), besnoeide, heeft besnoeid : *een boompje* —, *een heg* — ; fig. *iemands macht* —, verminderen ; *iemands inkomen* —, beperken ; *een tooneelstuk* —, inkorten; *een gedicht* —.

Besnuf'felen (*snuffelend beruiken*), —snuffelde, heeft besnuffeld : *de kleeren* —, *een kleedingstuk* —.

Beso'gne (Fr. *aangelegenheid* ; *lastig werk* ; *bezigheid*, inz. *bezigheid in eenig ambt*), v. —s : *hij heeft velerlei* —*s* ; *zeg* (*aan Van der Hoogen*), *dat ik in* — *ben* (C.O.) ; lees : *bezon'je*.

Besom'men (1 *door het bijeenbrengen van tal van kleine sommen gelds een groote som maken* ; 2 visscherij. *opbrengen*), —somde, heeft besomd : 1 *de bijdragen in geld* — *al duizenden*, beloopen ; 2 *een schuit met schelvisch, die f* 80 *besomde*; —**som'ming** (*opbrengst*), v. —en.

Bespan'nen (1 *spannen over, op* ; 2 *spannen voor*), —spande, heeft bespannen : 1 *een viool met snaren* — ; 2 *een wagen met vier paarden* —.

Bespan'ning (*het span paarden met het tuig* ; mil. *paarden en tuig, om een kanon voort te trekken*), v. —en.

Bespa'ren (*sparende o'verleggen* ; *sparen, overhouden op iets, dat niet in zijn geheel wordt gebruikt*), bespaarde, heeft bespaard, zie S p a r e n : *eenig geld voor den ouden dag* —, op zij leggen ; *licht* —, zuinig zijn met ; fig. uitwinnen, *dat bespaart mij veel moeite*.

Bespat'ten (*spatten werpen op, spattende bevlekken*), bespatte, heeft bespat : *iemand met slijk* — ; *het gelaat, met bloed* —*spat*.

Bespe'len (*spelen op*), bespeelde, heeft bespeeld : *het tooneel* —, *een biljart* —, *een viool* —, *het orgel* — ; *het gezelschap van Bouwmeester bespeelt den Utrechtschen schouwburg*, speelt in ; —**spe'ling** (*het bespelen*), v. —en.

Bespeu'ren (*waarnemen, bemerken*), bespeurde, heeft bespeurd : *onraad* —, *diefstal* —.

Bespie'den (1 *met oplettendheid waarnemen* ; 2 *met vijandige bedoelingen beloeren, bespionneeren*), —spiedde, heeft bespied :

1 *de verborgenheden der natuur* —; 2 *iemands gangen* —; —**spie'ding,** v. —en: *een stelsel van* —.

Bespie'gelen (*nadenken, beschouwen, overwegen, overpeinzen*), bespiegelde, heeft bespiegeld: *de* —*de wijsbegeerte*, in tegenstelling van de proefondervindelijke; —**spie'geling** (*beschouwing, overpeinzing* inz. *van hoogere onderwerpen*), v. —en: *allerlei* —*en over de wereld en den mensch.*

Bespik'kelen (*met spikkels overdekken*), bespikkelde, heeft bespikkeld: *een groen tafelblad* — *met witte verf.*

Bespionneeren (*beloeren, heimelijk iems gangen nagaan, bespieden*): *iem.* —; zie Spionneeren.

Bespoe'digen (*iets spoediger doen plaats hebben, trachten iets spoediger tot een einde te brengen*, minder sterk dan *verhaasten*), bespoedigde, heeft bespoedigd: *iems vertrek* —, *zijn reis* —; —**spoe'diging,** v. gmv.: *ter* — *van het werk.*

Bespoe'len (*spoelen tegen land*), de zee —spoelde, heeft eeuwenlang onze kusten bespoeld.

Bespot'telijk (*bespotting verdienende, opwekkende*; *belachelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e kleederdracht, een* — *argument, een* — *verhaal*; *zich* — *aanstellen, kleeden, voordoen.*

Bespot'ten (*den spot drijven met*), —spotte, heeft bespot; —**spot'ter,** m. —s; —**spot'ting** (*de daad v. bespotten*; *bejegening met spot*), v. in de tweede bet. —en: *iem. aan de algemeene* — *prijsgeven.*

Bespraakt' (*vlug of goed ter taal*), bn.; —er, —st: *zij is goed* —; zie Welbespraakt.

Besprek' (*mondelinge onderhandeling*), o. gmv.: *in* — *zijn over iets met iemand.*

Bespre'ken (1 *spreken over iets*; 2 *iets van te voren voor zich bestellen*; *vooruitnemen of huren*), —sprak, heeft besproken: 1 *iets met iem.* —; 2 *een plaats* — *in de komedie, in den circus.*

Bespren'gen (*sprenkelend bevochtigen*), besprengde, heeft besprengd: *het linnen* —, *met azijn* —; —**spren'ging,** v. —en: R.-K. *de* — *met wijwater.*

Bespren'kelen (*bedruppelen; een weinig met druppels van een vloeistof*, inz. *water, bevochtigen*), besprenkelde, heeft besprenkeld: *het linnengoed* —; *zijn voorhoofd met eau de cologne* —.

Besprin'gen (1 *springen op, met een sprong bereiken*; 2 *onverhoeds iemand of iets aanvallen*), het dier —sprong, heeft besprongen: 1 *roofdieren* — *hun prooi*; 2 *door roovers besprongen.*

Besproei'en (*bouw- of weiland kunstmatig van water voorzien, sproeiende begieten*; *bevochtigen*), besproeide, heeft besproeid: *een tuin* —, *de bloemen* —; —**sproei'ing** (*irrigatie*), v. —en.

Bespu'gen (*bespuwen*), —spoog, heeft bespogen; —**spu'wen** (*spuwen op*) men —spuwde, heeft bespuwd.

Bes'seboom (*aalbezieboompje*), m. —boomen.

Bes'semerstaal (*staal, bereid naar de wijze van den Zweedschen ingenieur Henry Bessemer* (1813—'98), o. gmv.

Bes'sengelei, v. —geleien; —**jenever,** v. gmv.; —**jam,** v. —s; —**sap** (*het sap van bessen*), o., (*als toebereide drank*), v. gmv.; —**tros,** m. —sen; —**vla** (*vla, met gekookte bessen overdekt*), v. —vlaas; —**wijn,** m. gmv.; zie Aalbes.

Bes'sestruik, m. -en; zie Aalbes enz.

I. Best 1 (superlatief van *goed*), bn. en bw.: *zijn* —*e beentje voorzetten*, zijn uiterste best doen; *dit is mijn* —*e vriend, hij heeft het* — *gewerkt*; **2** (*nut, voordeel, welvaart*), o. gmv.: *tot uw eigen* —; *het gemeene* —, algemeen belang; *ten* —*e raden*; zegsw. *iets ten* —*e geven*, iets lezen, voordragen, reciteeren; ook, iets tot. iemands nut, gerief enz. afstaan; *moge alles ten* —*e keeren!* tot ons geluk.

II. Best (eig. *bestemoeder of grootmoeder, oud vrouwtje*), v. —en; —**je,** o. —s; ook, **Bes,** v. bessen, besje, o. —s; z. Spinnewiel.

Bestaan' 1 (*ondernemen* inz. *hetgeen een waagstuk is*), —stond, heeft bestaan: *wie zou dat* —*?* d.i. wagen, durven doen; ook: *hij moet van een klein pensioen* —, d.i. leven; *in den bloede* —, verwant zijn; *zoo besta ik niet*, zoo is mijn aard niet; — *uit*, samengesteld zijn uit: *de lucht bestaat uit zuurstof, waterstof en stikstof*; — *in*: gelegen zijn in, zijn grond hebben in: *rijkdom bestaat in tevredenheid*; **2** (1 *waagstuk* eenigszins verheven; 2 *het in wezen zijn* absoluut; *het in wezen zijn* op een bepaalde wijze; 3 *het zich onderhouden door een kostwinning; de kostwinning zelf, broodwinning*), o. gmv.: 1 *een stout, grootsch* —; 2 *het* — *van God; het vijftigjarig* — *der vereeniging*; 3 *middelen van* —; *ergens zijn* — *vinden, hebben.*

Bestaan'baar (*kunnende bestaan*; fig. *vereenigbaar met, mogelijk*), bn.; —**heid,** v. gmv.: *de* — *van een toestand.*

Bestaans'middel (*middel van bestaan, nering, bedrijf*), o. —en.

I. Bestand' (gesch. *wapenschorsing, wapenstilstand*), o. gmv.; vaderl. gesch. *het twaalfjarig* — (1609—1621).

II. Bestand' (*kunnende weerstaan; opgewassen tegen*), bn.: — *zijn tegen vleierij*; — *zijn tegen de verleiding*; *er is porselein* — *tegen het vuur.*

Bestand'deel (*samenstellend deel* inz. bij een mengsel of een chemische verbinding), o. —en: *er zijn physische* —*en, alsook chemische* —*en*; *wezenlijke* —*en, toevallige* —*en*; zie Ingrediënt.

Beste'deling (*iemand, die wordt uitbesteed, in den kost besteed* inz. van *een weeskind*), m. en v. —en; vr. ook —**e.**

Beste'den (1 *aanwenden*; 2 *op een bepaalde wijze doorbrengen; gebruiken voor een bepaald doel*; 3 *uitbesteden, in den kost doen*), —steedde, heeft besteed: 1 *veel moeite, zorg aan iets*—; 2 *zijn tijd goed* —; *veel geld aan iets* —, uitgeven voor iets; 3 *een kind bij eenvoudige menschen* —, vero.

Besteed'ster (*verhuurster van dienstboden*, ook: *ouderwetsche groene paraplu*), v. —s.

Besteek' (Z.-Ned. *naamfeest*), m. —steken: *bij den* — *van mamsel, de* — *bij den kuiper.*

Bestek' (1 *bepaalde begrensde lengte of ruimte*; 2 bouwk. *omschrijving van een uit te voeren werk met alle inlichtingen omtrent de uitvoering ervan: de kosten enz.*; 3 scheepst. *het bepalen van de geografische plaats van*

een schip in zee door middel van waarneming en berekening), o. —ken: 1 *veel dingen in een klein — bijeenbrengen*; bij uitbreiding *ruimte*: *dat huis is ons te klein van —*; 2 *de architect zal een — maken; het — en de teekening van ons huis*; 3 *het — wordt elken dag opgemaakt.*

Besteka'mer (*plee, W. C.*), v. —kamers, ook, Beste; vroeger, S e k r e e t.

Beste'ken (*steken op*), —stak, heeft bestoken: *een hoed met bloemen —, een kussen met spelden —*; *iemand —*, hem beschenken, d.i. een geschenk geven (Zuid-Ned.), zie B e s t e e k.

Bestek'hout (*hout, dat op bestelde maat bezaagd is*), o. gmv.

I. Bestel' (*bestuur, leiding*), o.: *vertrouwen op Gods —*; *door Gods —*, beschikking.

II. Bestel' (*beschuitbol met anijs*), v. —len.

Bestel'brief (*brief, waarbij men iets aan een koopman bestelt*), o. —brieven, —briefjes.

Beste'len (*stelen van iemand*; *iemand van zijn eigendom berooven*), —stal, heeft bestolen: *iemand —.*

Bestel'goed (*goederen, die per personentrein verzonden en aan een bepaald adres aan huis bezorgd worden*), o. —goederen; verg. V r a c h t g o e d; **—huis** (eig. *Bestelkantoor* inz. in de volg. uitdrukking), o. —huizen: *het — van den Ned. boekhandel te A'dam*, centrale inrichting ter expeditie van boeken; **—kantoor** (*expeditiekantoor*; *kantoor, waar men allerlei pakjes enz. kan bezorgen ter bestelling*), o. —kantoren: *het — van Van Gend en Loos.*

Bestel'len (1 *iets bezorgen op een bepaalde plaats of bij een bepaalden persoon* inz. *brieven, telegrammen enz.*; 2 *iets van te voren bespreken*; 3 *iets ontbieden, dat men wenscht te koopen of te huren*; 4 *iemand ontbieden als koopman, werkman enz.*), —stelde, heeft besteld: 1 *pakjes, brieven —*; 2 *logies, kamers —*; 3 *een rijtuig —, waren —*; 4 *den behanger —*; nog: *ter aarde —*, begraven; **—stel'ler** (*iemand, die bestelt* inz. *iemand, wiens beroep bestellen in bet. 1 is: looper v. boot, post of telegraaf*), m. —s, zie ook B r i e v e n b e s t e l l e r.

Bestel'ling (1 *het bestellen*; 2 *het bestelde*), v. —en: 1 *er zijn hier vier —en op een dag*, n.l. van brieven; *de koopman kreeg een mooie —*; 2 *al de —en zijn per spoor verzonden*; verkl. —s t e l l i n k j e, o. —s.

Bestel'loon (*geld of loon voor het bestellen* d.i. *voor het thuisbezorgen*), o. —loonen.

Bestel'pen (*overla'den, overstelpen*), —stelpte, heeft bestelpt: *iemand met werk —*; *werklieden, onder het puin bestelpt*, vero.; zie B e s t u l p e n.

Bes'temaat (*makker*), m. —s: *ze zijn —jes.*

Bestem'men (*aanwijzen, bepalen*), bestemde, heeft bestemd: *deze zoon is voor den krijgsdienst —stemd, die voor den geestelijken stand*, aangewezen; *deze geldsom is voor het volksfeest bestemd*, zal dienen tot bestrijding der kosten; **—stem'ming** (1 *datgene, waartoe iemand of iets is bestemd*; 2 *plaats, waarheen iemand of iets bestemd is*), v. —en: 1 *de — van den mensch*; 2 *het schip bereikte eindelijk zijne —*; *ter plaatse zijner —*; nog: *dat was zijn —*, d. i. lot.

Bes'temoer (*grootmoeder*), v —s; bij uitbr. besje, oud vrouwtje.

Bestem'pelen (*een stempel op iets drukken*), bestempelde, heeft bestempeld: *een brief —*; fig. *met een naam —*, dien naam geven aan.

Besten'dig 1 (*duurzaam* inz. van toestanden enz.: *zich gelijkblijvend, vast, niet telkens veranderend*), bn.; —er, —st: *een — kleur, — geluk*; *op aarde is niets —*; *een — karakter*; *— weer*; *een — jongmensch*, bedaard; **2** (*voortdurend, gestadig*), bw.: *hij blijft — aan zijn werk.*

Besten'digen (*duurzaam maken, doen voortduren*), bestendigde, heeft bestendigd: *een toestand —.*

Bester'ven (*sterven bij of door*), —stierf, is bestorven: *ik zal dat —*, er van sterven; *de kalk, de verf laten —*, indrogen; *het woord —stierf op zijn lippen*, hij dorst of kon het niet uitbrengen; *hij —stierf van schrik*, verbleekte; *het woord waratje lag Pieter in den mond bestorven* (C. O.), hij gebruikte het bij herhaling; *—storven vleesch, visch*, d.i. geheel gestorven, voor het gebruik geschikt.

Bes'tevaar (eig. *grootvader*), m. —s; geschiedenis: naam, dien de matrozen aan M. A. de Ruyter gaven.

Best'goed (*de bovenste lancetvormige tabaksblaren*), o. gmv.; verg. Z a n d g o e d en A a r d g o e d.

Bestiaal' (*dierlijk, beestachtig*), bn. en bw.

Bestialiteit' (*beestachtigheid*), v. —en.

Bestia'rium (*dierenboek*: *een natuurlijke historie der dieren, uit de Middeleeuwen*), o.

Bestia'rius (Lat. gesch. *kampvechter tegen wilde dieren in de Rom. amphitheaters*), m. —rii.

Bestier' (*beleid, bestuur*, eenigszins deftig), o. gmv.: *het was Gods —.*

Bestie'ren (in hoogeren stijl: *besturen*), bestierde, heeft bestierd; **—stie'ring**, v. —en; verg. B e s t u r e n.

Bes'tig, bn., gemeenzaam voor *Best*: —, *zei de man.*

Bestij'gen (*beklimmen, op iets stijgen*), —steeg, heeft bestegen: *een paard —, een berg —, een troon —*; **—stij'ging**, v.: *de — van den troon.*

Bestik'ken (*met stikwerk versieren*), —stikte, heeft bestikt; zie S t i k k e n.

Best'je, bes'je (*oud vrouwtje*), o. —s: *een — met een krukje*; zie: B e s, B e s t.

Best'jeshuis (*oud-vrouwtjeshuis, hofje*), o. —huizen; ook B e s j e s h u i s.

Besto'ken (*gestadig aanvallen of beschieten*), bestookte, heeft bestookt: *den vijand —, een vesting —*; fig. belagen, lastig maken, verontrusten.

Bestor'men (*stormloopen op*), bestormde, heeft bestormd: *een stad —, een benting —*; fig. *het loket werd bestormd*, men verdrong er elkaar; **—stor'ming**, v. —en: *de —en van Leiden* (1574).

Bestor'ven, vd. en bn.: *een — kind*, ouderloos; *— vleesch*, zie B e s t e r v e n; *er — uitzien*, doodsbleek van kleur zijn.

Besto'ven (*met stof bedekt*), vd. en bn.: *een — rijtuig*; fig. *een — student*, halfdronken.

Bestraf'fen (1 *iemand straf doen ondergaan; berispen*; 2 *wegens iets straf opleggen*), bestrafte, heeft bestraft: 1 *iemand voor,*

over, wegens iets —; *een* —*de blik*; 2 *het kwaad, de ondeugd* —; —**straf'ling**, v. —en: *een strenge* —.

Bestra'len (*stralend beschijnen, stralen werpen op*), bestraalde, heeft bestraald: *de zon* —*straalt de aarde*; fig. *Gods gunst moge u* — *!*

Bestra'ten (*plaveien*), —straatte, heeft bestraat: *een weg* —; *een bestrate weg*; —**stra'ting** (*het bestraten; het plaveisel*), v., in de tweede bet. —en.

Bestrij'den (1 *bevechten, strijden tegen*; 2 van onkosten: *de noodige middelen vinden om ze te dekken; betalen*), —streed, heeft bestreden: 1 *den vijand* —; *een leer of meening* —, *een spreker* —, trachten te weerleggen; 2 *de kosten van iets* —.

Bestrij'ken (1 *met geschut een bepaald punt, een terreinstrook enz. onder werkzaam vuur kunnen nemen*; 2 *besmeren met iets, dat min of meer vloeibaar is*), —streek, heeft bestreken: 1 *de kanonnen bestreken de stad*; 2 *iets met zalf, met traanolie* —.

Bestrooi'en (*door strooien min of meer met iets bedekken; strooien over*), bestrooide, heeft bestrooid: *een vloer met zand* —, *een weg met bloemen* —.

Bestudeeren (*studie maken van*), bestudeerde, heeft bestudeerd: *eenige wetenschap* —, beoefenen; *eenig vraagstuk* —, *een rol* —, *zijn les* —.

Bestui'ven (1 *met stof overdekken*; 2 plantk. *het bedekken der bloemstampers met stuifmeel*), —stoof, heeft bestoven: 1 *met asch* —, *met meel* —; *bestoven boeken*, d. i. met stof bedekt; 2 *de insecten hebben de bloesems bestoven.*

Bestul'pen (*overdekken*), bestulpte, heeft bestulpt, vero.; zie Bestelpen.

Bestu'ren (*een richting geven aan, regelen, leiden*), bestuurde, heeft bestuurd: *een vliegtuig* —; fig. *een land* —, regeeren; *een fabriek* —, beheeren.

Bestuur' (1 *de handeling van personen of zaken te besturen, te regelen, te leiden*; 2 *de macht, het gezag, het bewind*; 3 *college, dat de aangelegenheden van een vereeniging, staat enz. regelt, bestuurt*), o. besturen: 1 *de onlusten in den tijd van zijn* —; 2 *een ondoelmatig ingericht* —; *een machteloos* —; 3 *het* — *treedt af*; *het Dagelijksch* —, Burgemeester en Wethouders.

Bestuur'baar (*kunnende gestuurd of bestuurd worden*), bn.: *een* — *luchtschip.*

Bestuur'der (*leider, beheerder*), m. —s, —en.

Bestuurs'kamer (*vertrek, waarin het bestuur vergadert*), v. —s; —**lid** (*lid van het bestuur*), o. —leden; —**tafel** (*tafel, waaraan het bestuur zit*), v. —s; —**vergadering**, v. —en.

Best'wil, om: *hij deed dat alles om haar* —, in haar belang; *een leugentje om* —, om erger te verhoeden, te voorkomen.

Bet, bw., vero.; in samenst. als: *Bet'weter, Bet'-(oud)overgrootvader* enz.

Betaal'baar-stellen (handel: *dag en plaats bepalen, waarop en waar een quitantie, wissel enz. moet betaald worden*).

Betaald', bn.; zegsw. *iemand iets* — *zetten;* zie Betalen.

Betaal'dag (*dag, waarop betalingen plaats hebben of geschieden*), m. —dagen; —**kas** (*kas, waaruit bepaalde betalingen geschieden*), v. —kassen; —**meester** (*ambtenaar, die met de betaling van rijkswege van traktementen, pensioenen, examengelden enz. en met het overnemen van alle ontvangsten voor den staat en de provinciën is belast*), m. —s.

Betaals'rol (*betaalstaat, rol, lijst van posten, die betaald moeten worden*), v. —rollen.

Beta'len (*in geld enz. voldoen*), betaalde, heeft betaald: *het werkvolk* —, *per postwissel* —, *een rekening* —, *schulden* —; zegsw. *het gelag* —, voor anderen boeten; *den tol* — *aan de natuur*, d.i. sterven; *met gelijke munt* —, kwaad met kwaad vergelden, zie Munt; *iemand iets betaald zetten*, zich op iemand wegens iets wreken, hem iets inpeperen.

Beta'ler (*iemand die betaalt*), m. —s: *een goed* —, die contant of op tijd betaalt; *een slecht* —.

Beta'ling (*het betalen, geldelijke afdoening*), v. —en: *tegen contante* — *verkoopen, de* — *van een rekening, in* — *geven*, om er mee te betalen; *bij gebrek van* —; *dit bankiershuis zal zijn* —*en staken*, gaat failliet.

Beta'lingsbalans (*stand van vorderingen van twee landen enz. op elkaar*), v. —en.

Beta'melijk (*behoorlijk, passend*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *gedrag, een* —*e houding; zich* — *gedragen*, voegzaam.

Beta'men (*voegen, passen*), betaamde, heeft betaamd: *bescheidenheid* —*taamt de(r) jeugd; zulk een taal betaamt u niet.*

Betas'ten (*bevoelen van verschillende zijden*, meestal om zich van iets te vergewissen; *tastend uitwendig onderzoeken*), —tastte, heeft betast; *de blinde betastte de bloem.*

Be'te (*hap*), v. —n: *een* — *broods*; z. Beet.

Betee'kenen (*beduiden*), beteekende, heeft beteekend: *wat* —*teekent die drukte? de handel van Maastricht heeft niet veel te* —, is niet van belang; *wat* — *die vreemde woorden? een vonnis* —, het bij deurwaardersexploot ter kennis brengen van de tegenpartij.

Betee'kenis (*zin, beduidenis, begrip*), v. —sen: *de* — *van een woord*; *een man van* —, gewicht; *een zaak van* —, belang.

Betee'kenisleer, v. gmv.; zie Semasiologie.

Bé'tèl, v. O.-I. — is de oude naam v. siri(h), zie ald.; —**palm** (O.-I. *pinang*), m. —men, zie Areca.

Be'ter (comparatief van *goed*), bn. en bw.: — *een half ei dan een ledige dop*, zie Ei; *kun jij niet* — *schrijven? de zieke zal spoedig weer* — *zijn*, hersteld.

Be'teren (1 *iets, dat minder goed is, of verkeerd, beter maken*, alleen in bepaalde uitdrukkingen of reflex.; 2 van personen, toestanden enz.: *beter worden, herstellen*), beterde, heeft en is gebeterd: 1 *zijn leven* —, zich beter gaan gedragen; *God betere het*, uitroep; *ik kan het niet (ge)beteren*, verhelpen; *zich* —, zich beter gaan gedragen; 2 *de ziekte, de knie, de man beterde langzaam.*

Bete'ren (*met teer besmeren*), beteerde, heeft beteerd: *een zeil* —, *een schutting* —.

Be'terhand, alleen met *aan*; ook, *aan de betere hand zijn*: *de zieke is aan de* —, d. i. langzaam herstellende; —**ing** (*beterschap* inz. in het zedelijke: *herstel, genezing*), v. gmv.; —**koop** (*vergrootende trap*

van goedkoop), bn. en bw.: *in dezen winkel is alles — dan in dien*, goedkooper; *gij kunt nergens — terecht*, zie G o e d k o o p; —**schap** (*het beter-worden*, inz. *van een ziekte, herstel*), v. gmv.: *zij hoopte nog steeds op —*.

Beteu'gelen (*betoomen, bedwingen*), beteugelde, heeft beteugeld: *een paard —*; fig. *zijn driften —, zijn toorn —; een oproer —*.

Beteu'niebloem (*lipbloemige plant met vleeschkleurige bloempjes*), v. —en: *de Beteu'nie*, ook *Beto'nie, is een sierplantje onzer tuinen*.

Beteu'terd (*verlegen, onthutst, sip, beduusd*), bn. en bw.: *hij stond — te kijken*.

Be'thel (Bijb. *huis Gods*), o. (th = t).

Beth'lehem (eig. *broodhuis*: *stad* 2 *uur gaans ten Z. van Jeruzalem*), o.: — is de geboorteplaats v. Chr.: pelgrimsoord.

Betich'ten (*beschuldigen van, ten-laste-leggen*), —tichtte, heeft beticht: *iemand — van iets*.

Betij'en (*alleen gebruikelijk in d. onbepaalde wijs*), nl. *iemand laten —*, d.i. laten begaan.

Betim'meren (*door het maken van timmerwerk afsluiten*), —timmerde, heeft betimmerd: *iemands licht —*, eig. hem het uitzicht benemen, fig. zijn macht, invloed benadeelen.

Be'ting (scheepst. *toestel op een schip voor het vastmaken van ankertouw of kabelketting*), v. —s.

Betin'gelen (*met smalle latten bespijkeren*), betingelde, heeft betingeld: *een zolderkamer —*, om er b.v. behangseldoek op te spijkeren; zie: T i n g e l, ook B e t e n g e l e n.

Bêti'se (Fr. *domheid, stommiteit*), v. —s.

Beti'telen (*een naam, een titel geven aan*), —titelde, heeft betiteld: *ik hoorde hem* (*met* of *als*) *monseigneur —*.

Betit'telen (van een geschrift: *daarin de tittels d.i. de puntjes op de i's zetten, kleinigheden verbeteren*), —tittelde, heeft betitteld; *het woord — of betuttelen wordt, ook tegenwoordig nog wel, schertsend gebruikt*.

Betjoegd' (*sluw, leep, geslepen, listig*), bn. gew.; ook, *Betjoekt*, Bargoensch.

Betjoend' (*behekst, betooverd*), bn. gew.

Betoel' (O.-I. *waarlijk, inderdaad, heusch waar, echt*), bw.: *het is — waar*.

Beto'gen (van het vero. *betiegen*: *overdekt*), vd. en bn.: *de luister der oogen, met nevels —* (Bild).

Beton' (*mengsel van kiezel, zand, grint, steenstukken met cement, vooral gebezigd voor bouwwerken*), o. gmv.: *gewapend —*, met ijzerwerk als kern en steun; —**blok** (*een blok van* 5000 *KG. en zwaarder van beton* inz. *voor waterwerken*), o. —blokken; —**ijzer**, o., zie G e w a p e n d —; —**pijler**, m. —s; —**werk**, o. —en; —**werker**, m. —s.

Beto'nen (*den toon of klemtoon geven*), betoonde, heeft betoond: *een lettergreep —*.

Beto'nie, v. —s; zie B e t e u n i e b l o e m.

Beton'nen (*met tonnen het vaarwater afbakenen*), betonde, heeft betond; —**ton'ning** (*afbakening of aanduiding van het vaarwater, door middel v. tonnen; de bakens*), v. —en.

Betoog' (*bewijsvoering*), o. —toogen: *een wiskundig —, een krachtdadig —; het behoeft geen —*, het is uiteraard duidelijk.

Betoo'gen (*een bewijsvoering van iets leveren, waarbij onzeker blijft, of zij afdoende is; trachten te bewijzen*), betoogde, heeft betoogd; —**toog'grond** (*grond, waarop een betoog steunt*), m. —en, zie P r e m i s s e n.

Betoo'ging (*optocht van personen tot steun van of als propagandamiddel voor eenige zaak om zekere gevoelens kenbaar te maken*), v. —en, zie: D e m o n s t r a t i e en S t r a a t b e t o o g i n g.

Betoog'kracht (*kracht van bewijsvoering*), v. gmv.; —**trant** (—*wijze*, —*manier*), m. gmv.

Betoo'men (*in toom houden, beteugelen, bedwingen; met toom en gebit in bedwang houden*), betoomde, heeft betoomd: *een paard —*; fig. *zijn hartstochten —*.

Betoon' (*betooning, blijk*), o. gmv.: *vreugde-*.

Betoo'nen (*doen blijken*), betoonde, heeft betoond: *hulde —, vreugde —, iemand achting —*, bewijzen; —**too'ning** (*betoon*), v. —en: *— van vriendschap*.

Betoo'veren (1 *door tooverij in een zekeren toestand brengen; beheksen*; 2 *in hooge mate boeien, verrukken*), betooverde, heeft betooverd: 1 *kinderen —, vee —*; 2 *haar schoone stem zal de menigte —*.

Bet'oudovergrootmoeder, v. —s: *de — is de grootmoeder van de overgrootmoeder of van den overgrootvader*; —**vader**, m. —s.

Bet'overgrootmoeder, v. —s: *de — is de moeder der overgrootmoeder of van den overgrootvader*; —**vader**, m. —s.

Betraand' (*vol tranen; met tranen bedekt*), bn.: *met —e oogen, met —e wangen*.

Betrach'ten (*in acht nemen, behartigen, nakomen*), —trachtte, heeft betracht: *zijn plicht —, rechtvaardigheid —, het goede —*; — voor *beschouwen, bekijken*, b.v. *een schilderij aandachtig —*, is een germanisme; —**trach'ting** (*behartiging, vervulling, nakoming*), v. —en.

Betra'liën (*van tralies of traliewerk voorzien*), betraliede, heeft betralied: *een kooitje —*. w.i.g.

Betrap'pen (*verrassen*), betrapte, heeft betrapt: *iemand op heeter daad —*, snappen, zie H e e t; *iemand op een leugen —; de dief werd betrapt*.

Betre'den (*den voet zetten op of in*), —trad, heeft betreden: *den vaderlandschen grond weer —, den kansel —, hij betreedt weer zijn kasteel*; fig. *het pad der deugd —*.

Betref'fen (*aangaan, raken*), het —trof, heeft betroffen; slechts in den 3en persoon: *dat gezegde—treft mij, wat mij betreft*.

Betref'fende (*aangaande, omtrent, ten opzichte van*), **1** vz.: *opmerkingen — de vermogensbelasting*; **2** bn.: *berichten, den oorlog —*, rakende.

Betrek'kelijk 1 (*zijn waarde, beteekenis hebbende, alleen met betrekking tot of in vergelijking met iets, dat niet genoemd wordt; niet-volstrekt*); bn.: *de —e hoogte van den St.-Pietersberg is* 60 *a* 70 *Meter*: hoogte, niet boven den zeespiegel, maar boven het omliggend terrein; *dat is —*, hangt er van af; spraakk. *een — voornaamwoord*; rekenk. *de —e waarde der cijfers in een getal*, nl. de rangwaarde, zie R e l a t i e f; **2** (*in zulke mate, met zulke beperking, als*

in de gegeven omstandigheden mogelijk of noodzakelijk is ; *naar evenredigheid*), bw.: *dit boek is — goedkoop* ; *hij gaf — weinig* ; *hij heeft het — ver gebracht.*

Betrek'ken (1 *iemand in een zaak moeien, hem er in halen* ; 2 *naar een plaats trekken om ze te bewonen* ; *er in trekken* ; 3 *koopwaren ontbieden* ; 4 *met wolken enz. overtrokken worden*), —trok, heeft, is betrokken: 1 *een land in een oorlog —, in een twist —*; 2 *een nieuwe woning —*; *de winterkwartieren —*; 3 *goederen uit Engeland —*; 4 *de hemel betrekt, de lucht betrekt* ; fig. *zijn gelaat betrok*, weerspiegelde een sombere gemoedsstemming.

Betrek'king (1 *verhouding*; 2 *nabestaanden* altijd in het mv. ; 3 *ambt, post*), v. —en: 1 *de — tusschen man en vrouw* ; *ik heb alle —en met hem afgebroken*; 2 *iemands —en* ; 3 *een — bekleeden* ; zegsw.: *met — tot*, ten opzichte van ; *op iets — hebben*, samenhangen met, verband houden met ; verkl. —t r e k'k i n k j e, o. —s.

Betrek'kingen (B e t r e k k i n g 2), v. mv.

Betrek'kingswijzer (rekenk. *rij van quotiënten, die ontstaat bij het zoeken van den grootsten gemeenen deeler*), m. —wijzers.

Betrek'kingswoord (spraakk. *rededeel dat de verhouding uitdrukt tusschen woorden of zinnen*), o. —en: *het voorzetsel en het voegwoord zijn —en.*

Betreu'ren (1 *treuren over* ; 2 *jammer vinden*, iets sterker dan *spijten*), betreurde, heeft betreurd : 1 *iemands vroegen dood —*; 2 *het is te —.*

Betreurenswaar'd(ig) (*waard om over te treuren*), bn.; —er, —st, of meer en meest-.

Betrok'ken 1 (1 *bewolkt*, fig. *minder gezond* ; 2 *er mede gemoeid zijnde* ; *er mede belast*), bn.; —er, —st: 1 *een — hemel of lucht*; fig. *de jongen ziet er — uit* ; 2 *de — ambtenaar*, d.i. die met de zaak belast is ; *de — partij*, die er mee te maken heeft; **2** —**e** (*persoon, die met een zaak gemoeid is*, rechtst. *hij, op wien een wissel is getrokken*), m. en v. —n.

Betrouw'baar (*vertrouwd kunnende worden*), bn.: *een — man, een — bericht, van —bare zijde*, geloofwaardig.

Betrouw'baarheidsrit (*proeftocht, afstandsrit om het uithoudingsvermogen, de sterkte enz. van dieren, voertuigen, materiaal enz. te onderzoeken*), m. —ritten.

I. Betrou'wen (1 *staat maken op*; *vertrouwen hebben op* ; 2 *toevertrouwen*), betrouwde, heeft betrouwd : 1 *op God —*, zijn hoop op God stellen ; 2 *betrouw 't geheim goe vrienden niet* (Huygens).

II. Betrou'wen (*door huwelijk verkrijgen*), —trouwde, heeft betrouwd : *hij heeft met zijn vrouw veel geld betrouwd* ; zie B e h u w e n.

Bet'ten (*herhaaldelijk en voorzichtig bevochtigen*), bette, heeft gebet : *een brandende wonde —, ontstoken oogen —.*

Bet'tet (*pratende Indische parkiet*), m.—s.

Betui'gen (1 *uitdrukkelijk verklaren, verzekeren* ; 2 *te kennen geven, doen blijken*), betuigde, heeft betuigd : 1 *iets onder eede —*; *zijn onschuld —*; 2 *iemand zijn dank —*; —**tui'ging**, v. —en : *op zijn —en kan men geen staat maken*, verzekeringen ; —*en van vriendschap, van sympathie.*

Betui'nen (*omringen met een tuin d.i. met een van rijzen gevlochten heining*), betuinde, heeft betuind, zie T u i n ; —**tui'ning** (*omheining*), v. —en.

Betuli'ne (scheik. *berkenkamfer*), v. gmv.

Betut'telen, zie B e t i t t e l e n.

Be'tuwe (aardr. *landstreek in Gelderland*). v. gmv.: *de — ligt tusschen Rijn, Waal en Lek*; *de Over—* (ten *O.*) *en de Neder—* (ten *W.*).

Be'tuwsch (*h. dialect der Betuwe*),o.:*Over—*.

Bet'weter (eig. *iemand, die alles beter wil weten, wijsneus*), m. —weters ; —**weetster**, v. —s ; —**weterij'** (*pedanterie*), v. —en ; zie B e t.

Betwij'felen (*in twijfel trekken*), —twijfelde, heeft betwijfeld : *de waarheid van iets —.*

Betwist'baar (*kunnende betwist worden*), bn.: *die stelling is —*; *zijn recht op dat erfgoed is —.*

Betwis'ten (1 *over het bezit van iets strijden*; 2 *op zekere gronden iets in twijfel trekken* ; 3 *iemand iets ontzeggen, beweren, dat hij een hoedanigheid, een recht niet bezit*), —twistte, heeft betwist : 1 *het terrein voet voor voet —*; 2 *de juistheid eener stelling —*; *ik betwist niet, dat* ; 3 *iemand een recht —.*

Beu (alleen met *zijn* : *meer dan genoeg van iets hebbend, iets doodmoe zijnde*), bn.: *iets — zijn.* gmz.

Beug (*zeer lange vischlijn, met tal van sneuen*), v. —en ; aan deze sneuen is het aas geslagen voor de kabeljauw-visscherij ; de — wordt neergelaten of geschoten en dan geankerd.

Beu'gel (1 *ijzeren ring op de beugel- of klosbaan* ; 2 *stijgbeugel* meest fig.; 3 *metalen ring, die door scharnieren dubbel geslagen kan worden en waaraan een zak of tasch is vastgemaakt* ; *knip*: ook: *de tasch* ; 4 *ijzeren toestel tegen het kromgroeien*), m. —s: 1 zegsw. *dat kan niet door den —*, dat is niet naar behooren, kan er niet mee door ; 2 *den voet in den — hebben*, zie S t i j g b e u g e l ; 3 *de — van een hangslot, de — van een beugeltasch, de — van een baggernet* ; 4 *een kind in —tjes.*

Beu'gelbaan (*klosbaan* ; *baan, waarop het beugelspel gespeeld wordt*), v. —banen.

Beu'gelen (*in de beugelbaan spelen* ; *veen baggeren*), beugelde, heeft gebeugeld.

Beu'geltasch (*ouderwetsche damestasch met meestal zilveren beugel*), v. —tasschen.

Beug'lijn, v. —lijnen, zie B e u g ; —**schuit** (*visscherschuit met een beug aan boord*), v. —schuiten ; —**visch** (*visch, die aan de beuglijn gevangen wordt, een kabeljauw, een schelvisch*), m. —visschen ; —**visscher** (*visscher, die beugvisch zoekt te vangen*), m. —s; —**visscherij'** (*het visschen met de beug*, inz. *op de Noordzee en wel in de wintermaanden*), v. gmv.

I. Beuk (plantk. *zekere loofboom*), m. beuken: *de gewone —*, met groene bladeren; *de bruine —*, met bruine, en *de roode —*, met bloedroode bladeren : sierboomen onzer tuinen, parken en plantsoenen.

II. Beuk (*schip van een gebouw* inz. *ruimte tusschen twee rijen pilaren in een kerk*), m. —en ; zie: H o o f d b e u k, Z ij b e u k.

III. Beuk (*slag of stoot*), m. —en : *een — hebben*, een slag van den molen hebben, mal zijn. w. i. g.

Beu'keblad (*blad v. d. beuk*), o. —bladen, verkl. —blaadje, o. —s; **—boom,** m. —en, verkl. —boompje, o. —s.
I. Beu'kelaar (Z.-Ned. *beukeboom*), m. —s.
II. Beu'kelaar (*rond of ovaalvormig schild met een knop in 't midden ; rondas*), m. —s.
Beu'ken (*hard slaan of kloppen*), beukte, heeft gebeukt : *stokvisch —, vlas —, hennep —; de wallen —*, rammeien, beschieten ; *de golven — tegen het strand.*
Beu'ken (*van beukenhout*), bn.: *een — kast.*
Beu'kenbast (*bast van beuken*), m. —en ; **—bosch,** o. —bosschen ; **—hout,** o. gmv.; **—laan,** v. —lanen.
Beu'kenolie (*olie uit beukenoten*), v. gmv.
Beu'kenoot (*vruchtje van den beuk*), v. —noten; **—pit** (*kern d. beukenoot*), v. —ten.
Beul (eig. *gerechtsbode, gerechtsdienaar*; later : *scherprechter*), m. —en ; fig. *wreedaard*, zegsw. *brutaal als de —*, zeer brutaal.
Beu'len (*hard werken, zwoegen; pijnigen*), beulde, heeft gebeuld; verg. A f b e u l e n.
Beu'ling (*worst*), m. —en ; —linkje, o. —s.
Beuls'handen, v. mv.: *hij stierf door —*; **—knecht,** m. —s of —en ; **—werk** (fig. *daad van een wreedaard*), o. gmv.
I. Beun (*vischkaar*), v. —en: *visch levend houden in de —*; waarschijnlijk hetzelfde woord als : B u n en B e u n II.
II. Beun (*losse planken vloer* ; gew. *zolder-ing*), v. —en.
Beun'haas (eig. *zolderhaas*; *gezel, nietlid van een gilde, die op een zolder werkte* ; nu : *onbevoegde knoeier*), m. —hazen : *huisdominee was eigenlijk maar — in 't vak* (Mult.); **—hazen** (*een beroep onbevoegd uitoefenen ; onderkruipen ; knoeien ; op allerlei werk azen*), beunhaasde, heeft gebeunhaasd ; **—hazerij',** v. gmv.
Beu'ren (1 *tillen, opheffen* ; 2 *in ontvangst nemen, innen b.v. geld, of iets, dat geldswaarde heeft*), beurde, heeft gebeurd : 1 eenigszins deftig : *een last —*; 2 *geld —*; **—ring** (*de handeling van beuren ; het gebeurde*), v. —en.
Beurs (1 *zakje, waarin men geld bij zich draagt ; geldbuidel* ; 2 *ondersteunings-* of *studiefonds* ; 3 *het gebouw, de plaats, waar kooplieden samenkomen om zaken te doen ; de samenkomst zelf*), v. —zen : 1 meestal *portemonnaie* ; alleen in zegsw. *in de — tasten*, betalen ; *elkaar met gesloten beurzen betalen*, zonder geld te geven ; *de — snijden, lichten*, zakkenrollen; 2 *een — van* 800 *gld.* ; 3 *de Amsterdamsche —, de nieuwe —; het was een slappe —.*
Beurs'affaire (*op de beurs gesloten overeenkomst*), v. —affaires ; **—belasting** (*belasting, welke bezoekers der beurs moeten betalen*), v., b.v. te A'dam f 50 per jaar ; **—bengel** (*klok, die geluid wordt, als de beurs begint*), m. —bengels ; **—bericht** (*bericht*, inz. *krantenbericht omtrent de beursnoteeringen* ; in het mv. *krantenrubriek der beursnoteeringen*), o. —en ; **—bezoeker,** m. —s.
Beursch (*buikzoet, aangestoken, buikziek*), bn.; —er, —t: *die peer is —, een —e appel.*
Beurs'comité (*het bestuur v. d. beurs*), o. —'s; **—conditiën** (*voorwaarden bij koop en verkoop van artikelen ter beurze geldende en voor verschillende artikelen afzonderlijk geregeld*), v. mv.; **—kluis,** v. —zen, zie S a f e ; **—noteering** (*opgave v. de prijzen, tegen welke de handelswaren en effecten op de beurs zijn verhandeld ; de deze opgaven bevattende prijscourant*), v. —en; **—polis** (*polis van een verzekering, welke aan de beurs gesloten is*), v. —polissen ; **—prijs** (*prijs volgens beursnoteering*), m. —prijzen; **—reglement** (*reglement, vastgesteld door verschillende vereenigingen en waarnaar de leden enz. zich hebben te gedragen bij het zaken doen op de beurs*), o. —en; **—spel** (*windhandel, agiotage*), o. gmv.; **—tijd,** m. gmv., **—uur** (*de tijd, het uur dat beurs wordt gehouden*), o. —tijden, —uren ; **—usantie** (*de op de beurs tot regel aangenomen gewoonte en gebruiken*), v. —s, —tiën ; **—vacantie** (*dag of dagen, dat geen beurs wordt gehouden*), v. —s, —tiën; **—verordening** (*voorschrift, waaraan de bezoekers der beurs zich hebben te houden*), v. —en.
Beurt (*geregelde, volg- of rangorde*), v. —en: *om —, ieder op zijn beurt ; bij —en*, bij afwisseling.
Beur'telings (*bij beurten, bij afwisseling*), bw.: *zij zullen — zingen* ; **—lingsch** (*bij beurten*), bn.: *—e afwisseling*, geregeld, om beurt.
Beurt'gezang (*gezang, waarbij de zangers, zangsters, partijen elkaar afwisselen*), o. —gezangen.
Beurt'man (*schipper, die een geregelden dienst tusschen twee of meer plaatsen onderhoudt, hetzij alleen, hetzij met anderen om de beurt varend ; het schip van den —*), m. —mannen; **—schip** (*schip van een beurtman*), o. —schepen ; **—schipper** (*beurtman*), m. —s ; **—veer** (*veer van beurtschepen*), o. —veren : *het — van Breda op R'dam.*
Beurt'zang, m. —en; z. B e u r t g e z a n g.
Beur'zensnijder (*zakkenroller, oplichter*), m. —snijders.
Beur'zig (*beursch*), bn.; —er, —st.
Beu'zelaar (*iemand, die beuzelt*), m. —s.
Beu'zelachtig (*onbeduidend, kinderachtig*), bn.; —er, —st: *—e praatjes ; — doen.*
Beuzelarij' (*nietigheid*), v. —en.
Beu'zelen (*onzin, ongerijmde dingen zeggen ; bezig zijn met nietige, onbeduidende dingen, leugens opdisschen*), beuzelde, heeft gebeuzeld.
Beu'zeling (*nietig iets, wissewasje*), v. —en: *om een — boos worden.*
Beu'zelpraat (*kinderpraat, geleuter*), m. gmv.; **—taal,** v. gmv.; **—werk,** o. gmv.
Bevaar'baar (*geschikt om te bevaren*), bn.; —der, —st: *een —bare rivier.*
I. Beval'len (*behagen*), het —viel, heeft bevallen : *die japon bevalt mij*, staat aan ; *die menschen — mij niet*, vallen niet in mijn smaak, die menschen vertrouw ik niet; etymologisch hetzelfde woord als B e v a l l e n II.
II. Beval'len (*een kind ter wereld brengen*), zij —viel, is bevallen : *zij is van een meisje —*; **—val'ling,** v. —en : *een voorspoedige —.*
Beval'lig (*lief, aardig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e buiging*, gracieus; **—heid,** v. —heden, zie ook G r a t i ë n.
Bevan'gen (*overmeesteren*, in betrekking tot allerlei aandoeningen), het **—ving,**

heeft bevangen ; *de slaap heeft mij* —; *door schrik* —.

Beva'ren 1 (*varen op of over*), —voer, heeft bevaren : *de zee* —, *een rivier* —; **2** (*met ondervinding*), bn.: *een* — *matroos*, kundig, bekwaam, ervaren.

Bevat'telijk (1 *gemakkelijk begrijpende, vlug van begrip* ; 2 *gemakkelijk te begrijpen*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een* — *kind*, 2 *een* —*e voordracht*, duidelijk, helder ; *hij spreekt zeer* —, begrijpelijk.

Bevat'ten (1 *begrijpen* ; 2 *inhouden, behelzen*), —vatte, heeft bevat : *die bak kan* 50 *L. olie* —; *dat boek bevat allerlei zedenlessen* ; **—vat'ting** (*begrip*), v. gmv.; **—vat'tingsvermogen** (*natuurlijke aanleg om te begrijpen*), o. gmv.

Bevech'ten (1 *vechten tegen, bestrijden*; 2 *door vechten, vechtende verkrijgen*), —vocht, heeft bevochten : 1 *den vijand* —; 2 *de zege* —.

Beve'derd (*voorzien van vederen*), bn.: *een* —*e pijl* ; —*e achterpootjes*, met veertjes bezet.

Bevei'ligen (*in veiligheid stellen, beschermen, beschutten*), beveiligde, heeft beveiligd : *zich* — *voor of tegen de koude, tegen den regen* ; fig. *tegen laster kan men zich niet* —; **—vei'liging**, v. —en : *tot* — *van*.

Bevel' (*gebod, opdracht*), o. bevelen: *het* — *geven tot iets*, den last; *het* — *hebben over* ; *onder* — *staan van*, gezag ; aanvoering.

Beve'len (1 *gebieden*; 2 *overgeven, toebetrouwen*), —val, heeft bevolen : 1 *iets* —, gelasten ; *de generaal beveelt en de soldaten gehoorzamen*, commandeert; *wees God bevolen*, God behoede u; *Vader, in uw handen beveel ik mijn geest*, Luc. 23 : 46.

Bevel'hebber (*bevelvoerder*), m. —s; **—hebberschap** (*de functie van bevelhebber*), o. gmv.

Bevel'schrift (*lastbrief* ; *mandement*), o. —schriften : *een* — *tot betaling*, mandaat.

Bevel'voerder (*iemand, die bevel voert, bevelhebber*), m. —s ; **—voering**, v. gmv.

Be'ven (*trillen, sidderen*), beefde, heeft gebeefd : — *van schrik* ; **—ing** (*het beven*), v. —en.

Be'ver 1 (dierk. *zwempootig knaagdier met bonthuid*), m. —s ; **2** (*stof van berenvel ; beverbont ; naam van verschillende soorten van stoffen*), o. gmv.

Be'verbont (*bont van bevervellen*), o. gmv.

Be'verig (*eenigszins bevende, beefachtig*), bn.; —er, —st : *hij is wat — in zijn handen*.

Bevernel' (*zeker schermbloem, gewas*), v. gmv.

Be'versch (*van baai*), bn.: *een* —*e borstrok*.

Be'verval (*val door trappers opgezet om bevers te vangen*), v. —vallen; **—vel** (*vel van een bever*), o. —vellen.

Beves'tigen (1 *vastmaken* ; 2 *vaster maken* inz. fig.), —vestigde, heeft bevestigd : 1 *de planken met schroeven* —; 2 *de uitzondering bevestigt den regel*, versterkt ; *een meening wordt bevestigd ; iets met een eed*, — versterken ; Protest. *een predikant* —, plechtig verbinden aan de gemeente, die hem heeft beroepen ; *nieuwe lidmaten* —, hen, die hun belijdenis hebben gedaan, plechtig tot lidmaat verklaren.

Beves'tigend (*toestemmend*), bn. en bw.: *een* — *gezegde* ; *hij antwoordde* —.

Beves'tiging (*het bevestigen*), v. en : *de* — *van een predikant, de* — *van een bericht of gerucht*.

Bevind' (*bevinding*), o.: alleen in : *naar* — — *van zaken*.

Bevin'den (*vinden*), —vond, heeft bevonden : *iets deugdelijk* —; *zich niet wel* —, gevoelen ; *zich in gevaar* —, zijn, verkeeren ; *zich ergens* —, op de aangeduide plaats zijn ; **—vin'ding** (*uitkomst van een onderzoek of waarneming*), v. —en.

Bevit'ten (*vitten op*), —vitte heeft bevit : *een schrijver*, —, *een gedicht* —.

Bevlek'ken (*bezoedelen, verontreinigen, vuil maken*), —vlekte, heeft bevlekt : *een papier, een plaat* —; fig. *iemands goeden naam* —, hem belasteren.

Bevlie'ging (*plotseling opkomende lust; opwelling* meestal van korten duur), v. —en : *een* — *van teederheid, van vroolijkheid; een* — *krijgen*.

Bevlij'tigen, zich (*al zijn vlijt aanwenden, zich beijveren, zich naarstig toeleggen*), —vlijtigde zich, heeft zich bevlijtigd : *ik zal mij* — *om op tijd met het werk gereed te zijn*.

Bevloei'en (*land kunstmatig met water drenken ; irrigeeren*), —vloeide, heeft bevloeid : *een grasland* —; **—vloei'ing** (*het bevloeien*), v. —en ; **—vloei'ingswerken** (*irrigatie-werken*), o. mv.; **—vloei'ingswet** (*wet op de bevloeiing, van* 30 *Dec.* 1904), v.

Bevloe'ren (*met een vloer van hout, steen enz. bedekken*), —vloerde, heeft bevloerd: *een gang met tegels* —; *een kamer met eikenplankjes* —, zie Parketvloer; **—vloe'ring** (*de handeling van bevloeren ; datgene, waarmede bevloerd wordt : het plaveisel, de vloer*), v. —en.

Bevoch'tigen (*nat maken*), bevochtigde, heeft bevochtigd : *de dauw* —*vochtigt de plantjes*, ook : Bevochten, de regen —vochtte, heeft —vocht.

Bevoegd' (*gerechtigd, gemachtigd, door de wet of eenig erkend gezag, door kennis, ervaring*), bn. en bw.; —er —st; **—heid** (*het bevoegd zijn ; het recht zelf*), v. —heden.

Bevoe'len (*voelende betasten*), —voelde, heeft bevoeld : *de blinde* —*voelde de bladeren*.

Bevol'ken (*voorzien van volk of bewoners*), bevolkte, heeft bevolkt : *een kolonie* —; **—vol'king** (*gezamenlijke in- of bewoners van dorp, stad, land of werelddeel*), v. —en: *de* — *van Nederland is ruim* 6 *millioen*, zie Dichtheid.

Bevol'kingscijfer (*het cijfer, dat het aantal bewoners van een land enz. aangeeft*), o. —cijfers; **—register** (*lijst of legger, waarin de namen en de geboortedatums der ingezetenen voorkomen*), o. —s ; **—statistiek** (*statistiek over het verloop der bevolking van stad, land enz.*), v. —en.

Bevolkt' (*met weinig, veel enz. inwoners ; volkrijk*), bn.; —er, —st, of meest of dichtst —: *een dicht* —*e stad* ; *België is het dichtst* —*e land van Europa*; z. Volkrijk.

Bevoor'deelen (*voordeel aanbrengen*, dikwijls met de bijgedachte, dat een ander er nadeel bij heeft), bevoordeelde, heeft bevoordeeld : *iemand* —; *zich zelf* —.

Bevooroor'deeld (*vooringenomen, met vooroordeelen behept*), bn.: *een* — *mensch*, niet onbevangen.

Bevoor'rechten (*een voorrecht geven boven anderen*), —voorrechte, heeft bevoorrecht.
Bevor'deraar (*begunstiger, beschermer*), m. —s: *Koning Lodewijk was een — der kunst.*
Bevor'deren (1 *de ontwikkeling van iets*, inz. *v. iets ontstoffelijks, begunstigen, vooruithelpen*; 2 van een persoon: *in rang doen stijgen, promoveeren*), bevorderde, heeft bevorderd: 1 *den voortgang van een werk* —; *de welvaart* —, vooruitbrengen; 2 *eenige leerlingen tot een hoogere klas* —, verhoogen; *zijn vader is tot majoor bevorderd.*
Bevor'dering (1 *het bevorderen, het begunstigen*; 2 *het verhoogen in rang*; *promotie*), v. —en: 1 *ter — van goede zeden*; *de — van den handel*; 2 *de — tot een hoogeren rang*; zie Promotie.
Bevor'derlijk, (*gunstig voor*, alleen van zaken met *aan, voor*), bn.: *zuivere lucht is — voor de gezondheid.*
Bevo'rens (*te voren, vooraf*), bw., zie Alvorens; w. i. g.
Bevrach'ten (*van vracht voorzien, geheel of gedeeltelijk met goederen enz. beladen* inz. van schepen), —vrachtte, heeft bevracht: *een schip* —.
Bevrach'ter (*iemand, persoon, firma enz. die goederen per schip laat vervoeren*), m. —s; verg. Vervrachter.
Bevra'gen, in de zegsw. *te* —, inlichtingen kunnende krijgen; *te koop een damesfiets, te — bureau van dit blad.*
Bevre'digen (*tevreden stellen*), bevredigde, heeft bevredigd: *zijn lusten* —, *zijn nieuwsgierigheid* —, voldoen; —**vre'diging,** v. —en, zie Pacificatie.
Bevre'digend (*tot tevredenheid stemmend*), bn.: *de toestand is* —, *een — antwoord.*
Bevreem'den (*iemand iets zonderling doen vinden*; *zonderling schijnen*: meest. in den 3den pers.), —vreemdde, heeft bevreemd, d.i. het is vreemd, zonderling voorgekomen; —**vreem'ding** (*verwondering*), v. gmv.: *iets met — hooren, zijn — te kennen geven.*
Bevreem'dend, bn.: *een — bericht,* zonderling; *het is hoogst* —, raadselachtig.
Bevreesd' (*bang, angstig*), bn.; —er, —st: — *zijn voor, iemand — maken;* —**heid** (*angst*), v.
Bevriend' (*door vriendschap verbonden*), bn.: *ze zijn* —, d.i. vrienden; *de —e mogendheden*; *van —e zijde,* vriendschappelijke.
Bevrie'zen (1 van water en vloeistoffen: *door vriezen verstijven, toevriezen*; 2 van andere stoffen, lichamen: *door vorst een of andere wijziging ondergaan*), —vroor, is bevroren (bevrozen): 1 *de plassen zijn bevroren*; 2 *de rozen zullen* —.
Bevrij'den (*vrijmaken, in vrijheid stellen*), bevrijdde, heeft bevrijd: *een slaaf* —; *het land van den vijand* —, verlossen; —**vrij'ding,** v. gmv.
Bevroe'den (*inzien, begrijpen*), —vroedde, heeft bevroed.
Bévue' (Fr. *flater, bok, onhandigheid*), v. —s.
Bevui'len (*bezoedelen, vuil maken*), —vuilde, heeft bevuild: *zijn kleeren* —; ook reflex. *het kind heeft zich bevuild.*
Bewaar'der (*iemand, die bewaart*; inz. van personen, door het openbare gezag aangesteld: *iemand, die iets onder zijn berusting heeft*), m. —s: *deze heer is — der hypotheken en van het kadaster; kamer— bij het Departement van....*
Bewaar'geving (*het bij een bank in bewaring geven van geldswaardige papieren, effecten enz.*), v. gmv.; z. Deposito.
Bewaar'heiden, —**heden** (*waarmaken, bevestigen, staven*), —heidde (zich), heeft (zich) bewaarheid: *het gerucht zal zich* —; *mijn voorspelling wordt bewaarheid.*
Bewaar'kluis (*safe-deposit*), v. —kluizen; —**loon** (*bewaargeld*), o. —en; —**plaats,** v. —en: *een veilige* —.
Bewaar'school (*school voor 2—6-jarige kinderen*), v. —scholen.
Bewaarschoolhouderes' (*juffrouw, die een bewaarschool houdt*), v. —sen.
Bewaasd' (*wazig*), bn.: —*e ruiten.*
Bewa'ken (*waken over, ergens de wacht bij houden*), bewaakte, heeft bewaakt: *goederen* —, *een stad* —; —**wa'king** (*het bewaken*), v. gmv.
Bewal'len (*met wallen omringen*), —walde, heeft bewald; verg. Bemuren.
Bewan'delen (*wandelen op of over*), bewandelde, heeft bewandeld: fig. *het pad der deugd* —.
Bewa'penen (*van wapens voorzien*), —wapende, heeft bewapend: *de manschappen* —; *een schip* —; —**wa'pening,** v. gmv.
Bewa'ren (*in zijn hoede nemen; verzorgen*; *wegsluiten*), bewaarde, heeft bewaard; —**waar'der,** m. —s, zie ald.
Bewa'semen (*wasem tegen iets doen aankomen*; *een oppervlakte met wasem beslaan*), —wasemde, heeft bewasemd: *een spiegeltje* —; *de koude buitenlucht gaat de ruiten* —.
Bewas'sching (*het wasschen van lijflinnen en ondergoed*), v. gmv.: *kamer met kost en* —.
Bewas'sen (*met iets dat groeit bedekt worden, begroeien*), —wies, is bewassen: *het hoofd is met haar* —, begroeid; *een muur met klimop doen* —.
Bewa'teren (*bevloeien, besproeien*), —waterde, heeft bewaterd: *een rijk bewaterd dal,* zeer vruchtbaar; —**wa'tering,** v. —en, zie Irrigatie.
Beweeg'baar (*met of zonder werktuigen van stand te veranderen*), bn.: *een molen met een —bare kap.*
Beweeg'grond (*beweegreden*; *dat, wat iem. er toe leidt of brengt, om iets te doen of te laten*), m. —gronden; zie Motief.
Beweeg'kracht (*kracht, die een beweging veroorzaakt*), v. —krachten: *de stoom, de electriciteit aanwenden als* —.
Beweeg'lijk (eig. *beweging toelatende: zich graag bewegende, druk*), bn. en bw.: *die jongen is nog al* —; fig. *een — gemoed,* licht bewogen.
Beweeg'reden (*reden, welke iemand noopt tot het doen van iets*), v. —redenen: *welke waren zijn —en tot die daad?* drijfveeren.
Bewee'nen (*weenen over of om, beschreien*), beweende, heeft beweend: *die vrouwen — haar gesneuwelde echtgenooten.*
Beweer'schrift (*geschrift, waarin men een bewering tracht te verdedigen*), o. -schriften.
Bewe'gen (1 *van plaats of stand doen veranderen*; 2 *in beweging zijn*; 3 *het gemoed aandoen; roeren*; 4 *aanleiding geven tot een handeling*), —woog, heeft bewogen: 1 *de*

veer —weegt het raderwerk, de vogels — de vleugels; 2 *de tafel bewoog even*; 3 *alle toeschouwers waren —wogen*; 4 *hij wist hem te —, mee te gaan*; zich —: *de aarde beweegt zich om de zon*, draait.

Bewe'ging (1 *het tegengest. van rust*; 2 *drukte, vertier*; 3 *opwelling; gisting, beroerte*; 4 *aandrift, aandrang*), v. —en: 1 *in — brengen, de trein zet zich in —, in — komen; allerlei —en der troepen*; 2 *veel — hebben*, onnoodige drukte; *handels—*; 3 *volks—*, zie ald.; *een sociale —*; 4 *iets uit eigen — doen*, verg. S p o n t a a n.

Bewe'gingloos (*zonder iets te roeren*), bn.

Bewe'gingmaker (*druktemaker, bluffer, zwetser*), m. —s, gmz.; zie: S t r e b e r, G e u r- of W i n d m a k e r.

Bewe'gingsleer (*leer der bewegingen*), v. gmv; —**verschijnsel**, o. —en.

Bewe'gingsoorlog (*oorlog in het vrije veld, tegenstelling van positie-oorlog*), m. —en: *de oorlogen van Napoleon waren —en.*

Bewe'gingszenuw (*zenuw, waardoor een prikkel tot beweging wordt overgebracht*), v. —en; de tegenst. is G e v o e l s z e n u w.

Bewei'den (*het vee laten weiden op*), —weidde, heeft beweid: *hij —weidt met zijn kudden uitgestrekte velden*; verg. V e r w e i d e n.

Bewelda'digen (*weldaden bewijzen*), —weldadigde, heeft beweldadigd: *God —weldadigt u boven velen.*

Bewe'ren 1 (*voorgeven, staande houden, als zeker aanvoeren*), beweerde, heeft beweerd: *iets —*; *— dat iets waar is*; **2** zn. o.: *zijn — staven met bewijzen*; —**we'ring**, v. —en: *een — staande houden.*

Bewer'kelijk (*werk, arbeid kostend*), bn.; —er, —st: *een — huis, een — vraagstuk.*

Bewer'ken (*bearbeiden* in verschillende toepassingen), bewerkte, heeft bewerkt: *den grond —*, beploegen enz.; *het ijzer —*, een bepaalden vorm geven; *iets ruw —*; fig. *den vrede —*, tot stand brengen; *iemands geluk —*, bevorderen; *iemand —*, trachten over te halen; —**wer'ker** (*iemand, die bewerkt*; fig. *veroorzaker*), m. —s: *de — van iemands geluk of ongeluk.*

Bewer'king (*het bewerken*), v. —en: *ijzererts moet allerlei —en ondergaan, de — van een rekenkundig vraagstuk*, becijfering; *een heelkundige —*, operatie.

Bewerk'stelligen (*uitvoeren, tot stand brengen*), bewerkstelligde, heeft bewerkstelligd.

Bewerk'tuigd (*van werktuigen of organen voorzien of organen hebbend*), bn.: *ons lichaam is schoon —*; *de —e wereld*, dieren- en plantenrijk.

Bewerk'tuiging (*het bewerktuigd zijn*; *wijze waarop een lichaam van werktuigen of organen is voorzien*), v. gmv.: *de — der lagere diersoorten.*

Bewes'ten, 1 vz.: — *Gibraltar*, d.i. ten westen van; **2** bw.: — *omgaan*, westwaarts.

Bewie'rooken (*wierook toezwaaien*; fig. *uitbundig prijzen*), bewierookte, heeft bewierookt: fig. *middelmatige lieden* — (Potg.).

Bewijs' (1 *de gronden, waarop een bewering rust, het betoog, de logische uiteenzetting*; 2 *blijk, teeken*, inz. *blijk van echtheid, waarheid*), o. —wijzen: 1 *het — van een stelling*; *een — leveren*; 2 *een — van eerbied, een — van moed, een — van ontvangst*; *doe er nog een —je zout bij*, klein blijk, kleine hoeveelheid; —**baar** (*bewezen kunnende worden*), bn.: *een axioma is niet —*, te bewijzen.

Bewijs'grond (*grond, feit, waarheid, waarop een bewijs steunt*; *argument*), m. —gronden; —**kracht** (*bewijzende kracht*; *waarde van een bewijsmiddel*), v. gmv.; —**last** (rechtst. *last of verplichting in een geding, om zeker feit te bewijzen*), m. gmv.; —**middel** (*middel, waardoor men iets kan bewijzen*), o. —en; —**plaats** (*woorden of zinnen, uit een boek aangehaald ten bewijze*), v. —en; —**stuk** (*akte, geschrift als bewijs aangebracht*), o. —stukken.

Bewij'zen (1 *de waarheid of juistheid aantoonen*; 2 *betuigen, betoonen*), —wees, heeft bewezen: 1 *een stelling —*; 2 *iemand eer, vriendschap —*; nog: *een dienst —*, iets voor iemand doen.

Bewil'ligen (*toestaan, vergunnen*), bewilligde, heeft bewilligd; —**wil'liging**, v. —en: *zijn — tot iets geven*, toestemming.

Bewim'pelen (eig. *met wimpels* d.i. *sluiers of doeken bedekken*), bewimpelde, heeft bewimpeld; fig. vergoeilijken, verbloemen: *de waarheid —, een misslag —*; zie ook B e m a n t e l e n.

Bewind' (*beheer*), o. gmv.: *het — voeren, onder het — zijn van*, bestuur; —**hebber** (*leider, directeur*), m. —s: *de —s der O.-I. Compagnie*; —**sman** (*lid van een bestuur*; *hooge overheidspersoon*), m. —slieden; —**voerder** (*iemand, die het bewind of bestuur voert over een zaak enz.*), m. —s.

Bewo'gen (*geroerd, ontroerd, aangedaan*), bn.: *iedereen was —*, getroffen.

Bewol'ken (*met wolken overdekken*), —wolkte, heeft bewolkt: *rook en allerlei damp bewolkten den hemel, e. bewolkte horizon*; fig *e. bewolkt voorhoofd*, somber.

Bewon'deren (*met eerbied, met bewondering beschouwen*), —wonderde, heeft bewonderd; —**won'deraar** (*iemand, die bewondert*), m. —s; —**won'deraarster**, v. —s.

Bewonderenswaar'dig (*waard om bewonderd te worden*), bn.; —er, —st, ook, meer en meest —: *Gods werken zijn —.*

Bewon'dering (*het bewonderen*), v. gmv.: *dat schilderij zal de algemeene — gaande maken.*

Bewo'nen (*wonen in of op*), bewoonde, heeft bewoond: *een huis, een dorp, een stad, een land, een eiland —.*

Bewo'ner (*iemand, die een huis, een dorp enz. bewoont*), m. —s: *de —s der groote steden*; *Maastricht telt ruim 40 duizend —s*, zie Z i e l; bij overdr.: *de —s der zee*, de zeedieren.

Bewoon'baar (*bewoond kunnende worden*, b.v. *een huis, een eiland*), bn.; —**baarheid**, v. gmv.

Bewoor'ding (*term, uitdrukking* inz. in het mv.), v. —en: *het contract is vervat in de volgende —en.*

Bewust', bn.: *de —e zaak*, besproken, bekend; *ik ben het mij niet —*, weet het niet.

Bewus'teloos (*buiten kennis*), bn.; —loozer, —t: *— zijn, — blijven liggen*; —**loosheid** (*toestand van iemand, die zich van zijn bestaan niet bewust is*), v. gmv.

Bewust'heid (*toestand, waarin men denkt en gevoelt*; *volle kennis en klaar inzicht*),

v. gmv.: *iets met volle — doen*; *met — handelen.*

Bewust'zijn (*innerlijk gevoel van leven, kracht*; *vermogen om te denken, te voelen*), o. gmv.: *zijn — verliezen.*

Bey, m. —s; zie B e i.

Bey'aart, m.; zie H e e m s k i n d e r e n.

Bezaagd' (van timmerhout: *met zuiver rechte hoeken gezaagd*), bn.; **—hout**, o. gmv.

Bezaai'en (*een akker zaad doen ontvangen*; bij uitbr. *met iets bestrooien*), bezaaide, heeft bezaaid: *een stuk land met rogge —*; *een heide, met keisteenen bezaaid.*

Bezaan' (*zeil aan den achtermast*), v. -zanen.

Bezaans'mast (*achterste of kleinste mast, kruismast op een driemaster*), m. -masten.

Bezaans'schoot a a n: marine. scheepsroep, dat de matrozen een oorlam kunnen halen op het achterschip.

Beza'digd (*kalm, bedaard*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man, een — gedrag*; *— handelen*; **—heid** (*kalmte*), v. gmv.

Bezant', bizant' (gesch. *gouden muntstuk van Byzantium ter waarde van 2 dukaten uit de dagen der kruistochten*), m. —en.

Bezee'ren (*zeer of pijn doen*), bezeerde (zich), heeft (zich) bezeerd: *hij bezeerde zijn hand, zich door een val inwendig —*; **—zee'ring** (*verwonding*), v. —en.

Beze'gelen (*een zegel drukken op*; *van een zegel voorzien*), bezegelde, heeft bezegeld; fig. bevestigen: *met een eed —*; **—ze'geling** (*bekrachtiging*), v. —en.

Bezeild' (*goed kunnende zeilen; zoo kunnende zeilen, als een bepaling aanduidt*), bn. en bw.: *een goed of slecht — vaartuig.*

Bezei'len (1 *zeilen op*; 2 *zeilende bereiken*), bezeilde, heeft bezeild: 1 *de zee —*; 2 *land —*; zegsw. *er is geen haven met hem te —*, hij is altijd aan 't dwarsdrijven, er is niets met hem te beginnen.

Be'zem (*voorwerp om te vegen, meestal van rijs of heidestruik, ook van haar*), m. —s: *een rijzen —, een heide—, een stal—*; *een —pje om lampeglazen schoon te maken*; zegsw. Bijbel, *met —en keren*, goed reinigen; *den — in den mast vóeren*, gesch. ten teeken, dat men de zee van vijanden heeft schoongeveegd; *den — uitsteken*, ten teeken van vrije vroolijkheid; spreekw. *Nieuwe —s vegen schoon*, nieuwe dienstboden doen in het begin goed hun best; **—binder** (*iemand, die rijzen of heiplantenstengels tot bezems samenbindt*), m. —binders; **—kruid** (*vlinderachtige plant der heidevelden*), o. gmv.; **—schoon** (*enkel met den groven bezem geveegd*), bn.: *een huis — verlaten*; **—steel** (*steel van een bezem*), m. —stelen.

Bezen'ding (*hoeveelheid goederen, die verzonden worden*), v. —en: *een — kaas.*

Bezet', bn.: *mijn tijd is —*, ik heb veel bezigheden, in beslag genomen; *is die stoel —?* is hij van een ander; *de zaal was nog al —*, goed gevuld met menschen; *het was na —ten tijd*, d.i. na het sluitingsuur der herbergen.

Beze'ten 1 (eig. *een booze geest in zich hebbende*: *krankzinnig, dol*; *dwaas*), bn.: zegsw. *van den duivel — zijn*, in diens bezit of macht zijn, zie Matth. 9: 32—33; 2 **—e** (*persoon*), m. en v. —n: *hij tiert als een —e*, waanzinnige, doldriftige, krankzinnige; *meester Pennewip was — door de verdeelwoede* (Mult.).

Bezet'sel (*belegsel op een kleedingstuk*), o. —s: *een rok met fluweelen —s.*

Bezet'ten (1 *zich zetten op*; *vol zetten*; 2 *beplanten*; 3 *een plaats, punt enz. van krijgsvolk voorzien, het er in leggen*; 4 *afzetten, beleggen* inz. *ter versiering*; 5 *bepleisteren*; zie ook B e z e t), bezette, heeft bezet: 1 *de eerste rijen stoelen waren bezet*; *is die stoel —zet?* 2 *een weg — met boomen*; 3 *een stad —*; 4 *een rok met galon —zet*; 5 *een muur —*, bepleisteren; **—zet'ting** (*het bezetten* inz. in bet. 3; *garnizoen*; geneesk. *benauwdheid op de borst door slijmophooping*), v. —en.

Bezet'tingsleger (mil. *leger, dat een land enz. bezet*; *afdeeling van een leger, die de vestingen, de forten bewaakt en ze in oorlogstijd verdedigt*), o. —legers.

Bezich'tigen (*nauwkeurig bezien*), bezichtigde, heeft bezichtigd: *een huis —, een park —*; **—zich'tiging** (*nauwkeurige beschouwing*), v. gmv.

Be'zie (minder gebruikt dan *bes*), v. beziën; spreekt. bezies.

Bezield' (*vol vuur, verhevenheid, geestdrift*), bn.: *—e taal, een — spreker, een —dichter.*

Bezie'len (*ziel of leven geven, kracht of moed instorten*), bezielde, heeft bezield: *hij weet, zijn hoorders te —*, op te wekken, in geestdrift te brengen; *ik weet niet wat dien man bezielt*, aandrijft; **—zie'ling** (*innerlijke aandrift*), v. gmv.: *hij sprak vol —*, zie I n s p i r a t i e.

Bezien' (*met opmerkzaamheid, van nabij, van alle kanten bekijken*), bezag, heeft bezien: *iets van nabij —*; zie: B e k ij k e n, B e s c h o u w e n, B e z i c h t i g e n; zegsw. *dat zal nog te — staan*, is nog lang niet zeker.

Beziens'waar'dig (*het bezien waard*), bn. —er, —st, ook: meer en meest —: *die tentoonstelling is —*; **—heid** (*datgene in een stad enz., wat waard is bezien te worden*), v. —heden: *het Rijksmuseum bevat tal van —heden.*

Be'zig (*werkzaam, bedrijvig*; *onledig met, werkende aan*), bn. en bw.; —er, —st; **—heid** (*werk, arbeid*), v. —heden.

Be'zigen (*gebruiken, aanwenden tot*, eenigszins deftig), bezigde, heeft gebezigd: *allerlei middelen —*, *al zijn invloed —.*

Be'zighouden (1 *aan 't werk houden*; 2 *ergens tijd en krachten aan besteden*: 3 *iem. occupeeren*; 4 mil. *den vijand afleiden*), hield bezig, heeft beziggehouden: 1 *de kinderen —*; 2 *zich met een nuttig werk —*; 3 *iem. —*, gezelschap houden; 4 *den vijand —.*

Bezij'den 1 (*naast*), vz.: *— het kasteel*, d.i. ter zijde van; fig. *dat is — de waarheid*, onwaar; 2 bw.: *hij keek mij van — aan*, van ter zijde.

Bezin'gen (als dichter *zingen over of van*; *roemen, verheffen*), bezong, heeft bezongen: *een held —, de lente —.*

Bezin'ken (1 *naar den bodem zakken van het vuil*; *uit een vloeistof neerslaan*; 2 *helder of klaar worden door stilstaan*), —zonk, is bezonken: 1 *een zwart poeder bezinkt uit de vloeistof*; 2 *bier, wijn, azijn kan —*; zegsw. *het geleerde laten —*, goed overden-

ken, in zich opnemen en verwerken, laten beklijven; —**zink'sel** (*droesem*), o.; zie Z i n k p u t.

Bezin'nen (*nadenken, denken over*), —zon, heeft bezonnen: *bezin, eer gij begint*; ook, zich —, d.i. *z. bedenken*: ik —zon mij, heb mij bezonnen; *hij bezint zich lang, vóór hij een besluit neemt.*

Bezin'ning (1 *gebruik der zinnen*, nl. *van het verstand*; 2 *kalmte, rustig besef*), v. gmv.: 1 *zijn — verloren hebben*; 2 *tot — komen.*

Bezit' (*de door het recht erkende feitelijke macht over een zaak*), o. gmv.: *iets in — hebben*; *iets in — nemen*; verg. E i g e n d o m; —**neming** (*toeëigening*), v. gmv.

Bezit'telijk (*bezit aanduidend*), bn.: *een — vnw.*, spraakk., b.v. *mijn* in *mijn boek*, het boek is van den spreker enz.

Bezit'ten (eig. *zitten op*, fig. *in bezit hebben*), —zat, heeft bezeten; —**zit'ster**, v. —s; —**zit'ter** (*hij, die bezit*), m. —s; —**zit'ting** (*eigendom*), v —en: *onze O.- en W.-I. —en*, koloniën; —**zit'tinkje** (*kleine bezitting*), o. —s.

Be'zoar-steen (*maagsteen of galsteen te vinden o.a. in de maag der antilope en der wilde geit*), m. —en; lees: *bee'zoar.*

Bezocht' (*bezoek hebbende*), bn.; meer en meest —: *een druk —e plaats a. d. Rijn*, die veel bezoek heeft.

Bezo'den (*met zoden beleggen*), bezoodde, heeft bezood: *een tuin, een perk —, een plaatsje, een dijk —.*

Bezoe'delen (*besmetten, vuil maken*), bezoedelde, heeft bezoedeld: *een —zoedeld kleed*; fig. *een —zoedelde naam*, geschandvlekt; —**zoe'deling** (*verontreiniging*), v. —en.

Bezoek' (*het bezoeken; visite*), o. —en: *een — brengen, een — afleggen; een koninklijk — aan een stad.*

Bezoe'ken (*gaan zien of hooren; zich voor een tijd ergens heen begeven*), onr. w.w. —zocht, heeft bezocht: *de kermissen —, de herbergen, de café's druk —; een school, een gymnasium —*, er de lessen volgen; *vreemde landen —, zijn familie —, een zieke —*; nog: *hij wordt bezocht met ziekten*, beproefd.

Bezoe'king (*beproeving, ramp, ongeluk*), v. —en: *'t is een — van den Heer.*

Bezol'digen (*loon, salaris geven*), bezoldigde, heeft bezoldigd: *een bezoldigd veldwachter, een boekhouder —, een bezoldigd ambt*, waaraan e. jaarwedde is verbonden.

Bezol'diging (*het bezoldigen; soldij, loon, wedde*), v. —en.

Bezon'digen, zich (*zonde doen*), bezondigde zich, heeft zich bezondigd: *zich — aan laster, gierigheid enz., zich aan, tegen, jegens God of de menschen —.*

Bezon'nen (*welberaden, bedachtzaam*), bn.: *een — jongmensch*; *— handelen.*

Bezo'pen (*dronken, beschonken*), bn. en bw.; volkst.: *de vent is —*; *wat een — taal! een — idee!* dwaas; *— kijken.* plat.

Bezorgd' (*vol zorg, onrust*), bn.; —er, —st: zegsw. *zij is een —e Martha*, Bijbel, Luc. 10: 40; *wees niet — voor den dag van morgen*: *iets afwachten met een — hart*, bezwaard; —**heid** (*ongerustheid*), v. —heden.

Bezor'gen (1 *iemand iets verschaffen, zorgen, dat hij het krijgt*; 2 *veroorzaken*; 3 *iets bij een bepaalden persoon of een bepaalde plaats brengen*; *bestellen*; *afgeven*), —zorgde, heeft bezorgd: 1 *iemand een betrekking —*; *geld —*, verschaffen; 2 *veel moeite —*; 3 *brieven, een pakje — bij iem.*; —**zor'ger** (*iemand, die bezorgt* inz. in bet. 3: *bestellen*), m. —s; —**zor'ging** (*de handeling van iets te bezorgen* in bet. 3: *bestellen*), v. —en: *de — van brieven en pakjes der pakketpost.*

Bezui'den, 1 vz.: *— het Kanaal*, d.i. ten zuiden van; **2** bw.: *— om gaan*, Zuidwaarts.

Bezui'nigen (*door zuinig te zijn uitsparen*), bezuinigde, heeft bezuinigd; —**ing**, v. —en; —**ingswoede** (*overdreven zucht, om te bezuinigen*), v. gmv.

Bezui'pen, zich (*z. dronken drinken*), —zoop zich, heeft zich bezopen, volkst.; zie V e r z u i p e n, plat.

Bezu'ren (*boeten*, dikwijls verbonden met *moeten*), bezuurde, heeft bezuurd: *hij zal dit wel —*, de treurige gevolgen er van ondervinden; *hij zal dien stap —*; *met den dood moeten —.*

Bezwaar' (1 *moeilijkheid, last, beletsel*; 2 *bedenking*), o. —zwaren: 1 *een berg bezwaren*; *uwe afwezigheid was geen —*; 2 *tegen dat voorstel had men —*, bedenkingen; *bezwaren indienen*, klachten; *buiten — van de schatkist*, zonder vergoeding door het rijk.

Bezwaard' (*bezorgd; bekommerd*), bn. en bw.; —er, —st: *met een — hart, zich — gevoelen.*

Bezwaar'lijk (*lastig, moeilijk*), bn. en bw.: *ik kan het — gelooven*, nauwelijks; *— aan den kost komen*, met moeite.

Bezwaar'nis (*last*), v. —sen: *de —sen des levens*, moeilijkheden. w. i. g.

Bezwaar'schrift (*stuk, waarin grieven of bezwaren worden uiteengezet tegen een besluit of beslissing van een of ander openbaar lichaam, van den fiscus, de rechtbank enz.*), o. —schriften: *een — indienen.*

Bezwach'telen (*met zwachtels omwinden*), bezwachtelde, heeft bezwachteld: *een wonde —.*

Bezwad'deren (*bezoedelen met zwadder*), bezwadderde, heeft bezwadderd; fig. belasteren: *iemands goeden naam —.*

Bezwal'ken (*bezoedelen, bevuilen met rook*), bezwalkte, heeft bezwalkt: *fabrieksschoorsteenen — de frissche kleur der woningen*; fig. *iemands goeden naam —.*

Bezwa'ren (*belasten, beladen*), bezwaarde, heeft bezwaard: *een zolder te veel —*; *zijn goederen met een hypotheek —*; bij overdr. *hunne oogen waren bezwaard*, Matth. 26: 43; fig. *zijn geweten —*; *een bezwaard hart*, gedrukt.

Bezwa'rend (*lastig, moeilijk*), bn.: *dat zijn —e voorwaarden, —e omstandigheden.*

Bezweet' (*vol zweet, met zweet bedekt*), bn.: *—e gezichten*; *wat zijn die paarden —.*

Bezwe'ren (*met eede bevestigen*), —zwoer, heeft bezworen; fig. verbidden: *iemand —, den storm —*; ook, *een boozen geest —*, bannen.

Bezwe'ring (*oproeping of banning van geesten*), v. —en; Bijbel, I Sam. 28: 7—25: *de — van geesten*; ook *— van den duivel*, uitdrijving of uitbanning, exorcisme.

Bezwe'ringsboek (*boek met bezweringsformulieren*), o.—en; —**fo rmulier** (*formule*

om booze geesten te bezweren ; papier met de formule), o. —en.

Bezwij'ken (1 *in kracht te kort schieten; onderdoen voor* ; 2 *sterven* ; 3 van stoffelijke dingen : *niet meer bestand zijn tegen iets* : *barsten, breken*), —zweek, is bezweken : 1 *onder een last* —; *mijne beenen bezweken onder mij* ; *voor de verleiding* —, niet bestand zijn tegen ; 2 *onder een ziekte* — ; 3 *de tafel, niet bestand tegen zulk een last*, —*zweek*.

Bezwij'men (*in zwijm of onmacht vallen*), —zwijmde, is bezwijmd, soms: —zweem, is —zwemen ; —**zwij'ming** (*flauwte, onmacht*), v. —en: *in* — *liggen, vallen*.

Bib'beren (freq. van *beven* : *rillen*, inz. van kou), bibberde, heeft gebibberd : *een arm* —*d kind*.

Bibelot' (Fr. *snuisterij, klein kunstvoorwerp*), o. —s ; lees : —*loo*.

Bi'bit (O.-I. *zaailing, stek, kweekplantje van rijst, suikerriet, tabak enz.*), v. —s.

Bi'blia (eig. *boeken* ; *bijbel*), o. mv.: — *sacra*, de H. Schrift.

Bibliognosie' (*boekenkennis*), v.; —**gnost'** (*boekenkenner*), m. —en ; —**graaf'** (*boekbeschrijver* ; *boekenkenner, boekenkundige*), m. —grafen ; —**graphie'** (*boekbeschrijving; lijst van boeken, artikelen enz. over een bepaald onderwerp*), v. —ën ; —**gra'phisch** (*boekbeschrijvend*), bn.: *e.* — *woordenboek* ; —**maan'** (*hartstochtelijk verzamelaar en liefhebber van boeken* ; *boekengek*), m. —manen ; —**manie'** (*hartstochtelijke liefhebberij voor boeken*), v. gmv.; —**phi'le, —phiel'** (*liefhebber van boeken*), m. —philen, —phielen; —**theca'ris** (*beheerder eener boekerij*), m. —sen ; —**theek'** (*boekverzameling, boekerij ; het gebouw, lokaal, kamer der* —; *boekenkast*), v. —theken.

Biblist' (*bijbelkenner ; theoloog, die zich vooral met de studie van de bijbelboeken bezighoudt*), m. —en.

Biblistiek' (*bijbelkennis,* —*kunde*), v. gmv.

Bicarbonaat' (scheik. *dubbelkoolzuur zout*), o.

Bi'ceps (ontl. *tweehoofdige opperarmspier*), m. —en ; lees : *bie'-seps*.

Biconcaaf' (*aan beide zijden hol geslepen ; dubbelhol*), bn.: —*cave lenzen* ; zie Concaaf.

Biconvex' (*aan beide zijden bol geslepen ; dubbelbol*), bn.: —*vexe lenzen* ; zie Convex.

Bid'bank (*knielbankje dikwijls met armsteun, om op te bidden*), v. —banken ; —**cel** (*kamertje, om in te bidden*), v. —cellen.

Bid'dag (Prot. *dag tot algemeen bidden vastgesteld*), m. —dagen : *het is heden* — *voor 't gewas*, bededag; ook in de R.-K. landen in gebruik gekomen : *de Fransche kardinalen besloten bij den ingang van het 5de oorlogsjaar een algemeenen* — *te doen houden*, z. Dankdag.

Bid'den (*een gebed doen tot God ; zich met een min of meer dringend verzoek richten tot een mensch*), bad, heeft gebeden ; —**der** (*iemand, die bidt*, inz. *uitnoodiger tot een begrafenis ; aanspreker*), m. —s, gew.: *wanneer gij een* — *ziet loopen* (Piet Paaltjens); —**plaats** (R.-K. *kapelletje, ook langs den weg in Z.-Limburg*), v. —en ; —**prentje** (R.-K. *heiligenprentje* inz. *rouwprentje, gedachtenisprentje*), o. —s; —**snoer** (*snoer met kralen, waaraan men bidt, bij verschillende godsdiensten in gebruik, o.a. bij Boeddhisten*; R.-K. *rozenkrans, paternoster*), o. —en ; —**stoel** (*kerkstoel, zitstoel met bidbank*), m. —en; —**stond** (*biduur*), m. —en; —**vertrek** (*kamer, waar men zijn gebeden verricht*), o. —ken ; —**weg** (*weg, waarlangs men al biddende in processie voortschrijdt*; ook: *de processie zelf*), m. —wegen.

Biecht (R.-K. *een der zeven sacramenten*, nl *ter vergiffenis van bedreven zonden*), v. —en.

Biech'teling (*iemand, die biecht*), m. en v. —en, v. ook —**e**.

Biech'ten (R.-K. *zijn zonden aan den biechtvader belijden* ; bij uitbr. *iets bekennen, waarover men zich schaamt, verlegen is*), biechtte, heeft gebiecht.

Biecht'stoel (R.-K. *open kamertje tegen een der kerkwanden geplaatst*), m. —stoelen ; —**vader** (*priester, bij wien men biecht*), m. —s.

Bie'den (1 *toesteken, aanbieden*; 2 *een bod doen*), bood, heeft geboden : 1 *iem. de hand* — ; *dengene, die u aan de wang slaat, biedt ook de andere*, Luc. 6 : 29, toedraaien, toekeeren ; *iem. het hoofd* —, *het spits* —, *weerstand* —, d. i. hem weerstaan ; 2 *wie biedt er geld ? met loven en* —, na langdurige onderhandeling, zie Loven.

Bief' (*biefstuk*), m. —ven, —**je**, o. —s.

Bief'stuk (*dun gesneden lap vleesch dat gebakken of geroosterd wordt* inz. *van de bovenbil v. e. rund*), m. —stukken : *een kalfs*—, *een halve*— *met aardappelen*.

Biel (spoorw. *dwarsligger, waarop de rails zijn vastgeklonken*), v. —s.

Bie'leman (gew. o.a. Zuid-Limburg voor: *bijleman*, zie ald.), m. —mannen.

Bier (*bekende volksdrank*, inz. *uit hop en gerst gebrouwen*), o., (soorten), o. —en : *oud-, jong-, lager-, gerste-, Beiersch* —, *bieren* b. v. *Stout, Ale* enz. ; zegsw. (in een koffiehuis) *kellner twee* —*!* twee glazen —; *boven zijn* — *zijn*, te veel gedronken hebben ; zie Biertje ; —**azijn** (*azijn, uit bier verkregen*), m. gmv.; —**bank** (*bank voor of in een bierhuis voor de stamgasten*), v. —en, vero; —**bottelarij'** (*kelder, waarin men bier op flesschen aftapt*), v. —bottelarijen ; —**brouwer**, m. —s ; —**brouwerij**, v. —en ; —**buik** (*eig. een buik, dik door het vele bier drinken* ; *iem. met zulk een buik* ; *iem., die graag bier drinkt*), m. —buiken; —**flesch**, v. —flesschen; —**glas**, o. —glazen; —**huis** (*herberg waar bier enz. wordt getapt*), o. —huizen ; —**kaai**, (oudt. *een buurt in A'dam bij de oude Kerk, wier bewoners ruw en vechtlustig waren*), v. : zegsw. *vechten tegen de* —, een hopeloozen strijd aanbinden, fig. vergeefs strijden tegen domheid, vooroordeel, bijgeloof enz.; —**kan** (*kan, waaruit men bier pleegt te schenken*), v. —kannen; —**kelder** (*kelder ter bewaring van bier*), m. —s; —**kinnetje** (*klein biervaatje*, 39 *L*), o. —s ; —**kruik**, v. —en ; —**lucht** (*reuk van bier*), v. gmv. ; —**pap** (*gekookt bier met brood*), v. ; —**pomp** (*toestel meestal op een buffet, om bier uit een vat in den kelder zonder verlies van koolzuur op te pompen*), v. —en ; —**soep** (*soep met bier als hoofdbestanddeel*), v. gmv. ; —**steker** (*bierhandelaar*), m. —stekers ; —**stekerij'** (*bier-*

kelder ; *bierhandel in 't groot*), v. —stekerijen ; —**stelling** (*onderstel voor e. bierton*), v. —stellingen, ook : —**stel,** o. —len ; —**tapper** (*slijter van bier*), m. —s ; —**tapperij'** (*bierhuis*), v. —en ; —**tje** (1 *biersoort* ; 2 *glas bier*), o. —s. : 1 *dat is e. goed* — ; 2 *de stemming werd erg vroolijk, toen men eenige —s ophad* ; —**ton** (*biervat*), v. —tonnen ; —**wagen** (*wagen tot vervoer van bier*), m. —s ; —**weger** (*werktuig, om het gehalte van bier te bepalen*), m. —s.

Bies (1 *dun, lang opgroeiend oevergewas* ; 2 *een enkele steel dezer plant* ; 3 *boordsel, dunne, ronde streep* inz. *op een broeknaad* ; 4 *smalle, rechte versieringslijn*), v., ook B i e z e, biezen : 1 *de veen—, de water— of rusch, de matten—, de veld—* ; 2 *de biezen van de stoelmat lieten los* ; 3 *een roode — op de broeknaad* ; *opslagen met roode biezen* ; 4 *het frame was met fijne gele biesjes afgezet* ; zegsw. *zijn biezen pakken*, zich uit de voeten maken.

Bies'bosch (aardr. *waterachtig griendland tusschen Geertruidenberg en Dordt, met tal van grootere en kleinere eilanden*), m. gmv. : *de — ontstond door den St.-Elisabethsvloed* (18 Nov. 1421).

Bies'jesdeeg (*deeg voor boterbiesjes* ; *St.-Nicolaasgebak of speculaas*, inz. *te Amsterdam*), o. gmv. : *een vrijer van —.*

Biest (*eerste melk eener kalfkoe*), v. gmv.

Biet (*beet, beetwortel*), v. bieten : zie B e e t.

Bie'tebauw (*bullebak* ; *kinderspook*), m. —en.

Bie'tekroot (*biet*, inz. *roode biet*), v. —kroten.

I. Bie'zen (1 *sissen, blazen, sijfelen van slangen* ; 2 *van koeien : loeiend in de wei rondloopen*), zij biesde, heeft gebiesd : 1 *de slangen —, de draken —* ; 2 *de koeien —*, loopen loeiend rond in de wei.

II. Bie'zen (*van bies*), bn. : *een — korfje, —matten, een — zitting*, verg. R i e t e n.

Bifurca'tie (*vorkvormige splitsing in twee takken van rivieren, als een waterscheiding ontbreekt*, bij uitbr. van *spoorlijnen, wegen, aderen* ; *vorkvorming*), v. —s, —tiën ; zie V o r k.

Big, big'ge (*jong v. e. varken*), v. biggen ; —**getje,** o. —s ; verg. S p a l l i n g.

Bigamie' (*dubbele echt* ; *het gelijktijdig met twee vrouwen of twee mannen gehuwd zijn*), v. gmv.

Big'gelen (*afrollen*, inz. van tranen), een traan biggelde langs zijn wangen, heeft gebiggeld ; alleen in den 3en persoon.

Big'gen (*biggen werpen*), de zeug bigde, heeft —bigd : *onze zeug het 'ebigd* (C. O.).

Bigno'nia (*trompetbloem, met levendig gekleurde bloemen*), v. —'s ; lees : *bien-jo'-nia.*

Bigot' (*domvroom, kwezelachtig*), bn. ; —ter, —st ; lees : *—got', —gotst'*,

Bigotterie' (*domme vroomheid, kwezelachtigheid*), v. gmv.

I. Bij (dierk. *vliesvleugelig insect*), v. bijen.

II. Bij, 1 vz. met de grondbeteekenis : *om, rondom, naar . . . toe, op . . . toe, in de buurt van : hij woont — de school*, in de nabijheid van ; *het is — twaalf* ; — *zijn leven*, d. i. tijdens ; — monde ; **2** bw. inz. verbonden met andere bijwoorden : *om en —*, omstreeks ; *ten naaste bij* ; *die leerling is niet —* ; een w. w., met *bij* samengesteld, wordt er mee aaneengeschreven en is scheidbaar, b.v. b i j b e t a l e n, —b o e k e n, —b r e n g e n, —d o e n.

Bijaldien' (deftig : *ingeval, indien*), vgw.

Bij'baantje (*bijbetrekking, bijpostje of bijambtje*), o. —s : *op —s azen* ; —**bedoeling** (*heimelijke bedoeling, naast die, welke men voorgeeft, meestal tot eigen voordeel*), v. —en ; —**begrip** (*toegevoegd begrip*), o. —begrippen ; —**behoorend** (*tot een hoofdzaak behoorende* ; *als iets, dat ondergeschikt is*), bn. : *een smederij met —e gereedschappen.*

Bij'bel (1 *de H. Schrift* ; 2 *een geschreven afgedrukt exemplaar van den bijbel* in bet. 1), m. —s : 1 *de — bestaat deels uit het O. T., z.* P e n t a t e u c h, *deels uit het N. T.* ; *het O. T. bevat* 39 *boeken met* 929 *kapittels en* 23213 *verzen* ; *het N. T. telt* 27 *boeken met* 260 *kapittels en* 7979 *verzen* ; 2 *een — met zilveren beslag* ; gemeenz. een dik boek ; —**boek** (*een enkel boek van den bijbel* ; *bijbel*), o. —en : —**commissie** (R.-K. *vereeniging van bijbelgeleerden, in* 1902 *opgericht tot oplossing van bijbelvraagstukken*), v. ; —**critiek** (*tekstcritiek op den bijbel*), v. gmv. ; —**genootschap** (*Prot. vereeniging, ontstaan op het einde der* 18e *eeuw, tot verspreiding van den bijbel of gedeelten er van, gratis, of voor een geringen prijs*), o. —genootschappen ; —**kennis** (*kennis van den Bijbel*), v. gmv. : *de — v. vele Herv. christenen* ; —**lezing** (*godsdienstoefening, waarin een of meer hoofdstukken van den Bijbel worden gelezen en verklaard*), v. —lezingen ; —**plaats** (*plaats, tekst uit den Bijbel*), v. —plaatsen.

Bij'belsch (*met den Bijbel in betrekking staande*), bn. : *een — woordenboek, —e aardrijkskunde, —e geschiedenis, —e oudheidkunde* ; *het — treurspel*, treurspel waarvan de stof aan den Bijbel is ontleend b.v. Jozef in Dothan (Vondel), evenzoo Adam in Ballingschap en Noach ; zie H i s t o r i s c h t r e u r s p e l.

Bij'beltekst (*e. tekst of plaats uit den Bijbel*), m. —en : —*en aaneenrijgen* ; —**vast** (*bedreven in het aanhalen en kennen van bijbelteksten*), bn. ; —vaster, meest — ; —**vertaling,** v. —en : *er zijn vele —en* ; zie S e p t u a g i n t a, V u l g a t a, S t a t e n b i j b e l ; —**woord** (*eig. een woord uit den Bijbel* ; *bijbelplaats*), o. —en : *het geschiedde naar het —*, zooals in den Bijbel gezegd wordt.

Bij'betalen (*betalen boven 'tgeen men al betaald heeft*), betaalde —, heeft bijbetaald : *hij moest een gulden —.*

Bij'beteekenis (*bijkomende beteekenis*), v. —sen.

Bij'blad (*bijvoegsel* inz. bij een courant of tijdschrift ; *inlegblad, v. e. tafel*), o. —bladen ; —**blaadje,** o. —s.

I. Bij'boeken (handel. *alle boeken buiten het grootboek en het journaal*), o. mv. : — *zijn b.v. het brieven-kopie-boek, het wisselkopieboek, de klapper*, enz.

II. Bij'boeken (handel. *een boek bijwerken* ; *bij het overige boeken*), boekte —, heeft geboekt : *al de posten —.*

Bij'brassen (scheepst. *de raas bij den wind brassen* ; fig. *bijdraaien*), men brasste —, heeft bijgebrast.

Bij'brengen (1 *aanvoeren* ; 2 *doen krijgen*), onr. w. w., bracht —, heeft bijgebracht :

1 *wat kunt gij ter uwer verontschuldiging — ?* in 't midden brengen; 2 *de noodige kennis —.*

Bijdehand', bijderhand' (*vlug, schrander, gevat, glad, handig*), bn.: *die jongen is —, een bijdehante jongen.*

Bijdehandsch' bijderhandsch', (*links in een tweespan*), bn.: *het —e paard.*

Bij'draaien (van een schroef: *vaster aandraaien*; zeew. *de zeilen zoo stellen, dat sommige wind vatten, andere niet, zoodat het schip bijna stilligt*), draaide —, is en heeft —gedraaid; fig. *hij zal wel weer —*, wat toegeven, water in den wijn doen.

Bij'drage (1 *gave, gift*; 2 *opstel, verhandeling*), v. —n: 1 *een geldelijke —*, som; 2 *letterkundige — enz.*; *— tot de kennis der geschiedenis enz.*

Bij'dragen (1 *iets aanvoeren, aanbrengen tot het bereiken van een gemeenschappelijk doel*: *geven*; 2 *helpen, steunen*), droeg bij, heeft bijgedragen: 1 *een kleinigheid —*, 2 *veel — tot de ontwikkeling van het volk.*

Bijeen' (*bij elkander, te zamen*), bw.; de w.w. worden met — aaneengeschreven en zijn scheidbaar, b.v. bijeenbrengen, —komen, —roepen, —zamelen, —zoeken enz.

Bijeen'brengen (*samen —, te-gader-brengen*), onr. w.w., bracht —, heeft —gebracht: *een aantal getuigen —, de bouwstoffen voor een werk —.*

Bijeen'komen (*bij elkaar komen* meest. met eenig doel), kwamen —, zijn —gekomen: *de gemeenteraad zal —*, vergaderen; —**komst** (1 *de daad van bijeenkomen*; 2 *vergadering, samenkomst*; ook: *de gezamenlijke personen*), v. —komsten: 1 *de plaats van —*; 2 *een maandelijksche —, gezellige —*; —**rapen** (*bij elkander rapen*), raapte —, heeft —geraapt: *een bos dorre takken —, al de afgewaaide appels —*; fig. *zijn krachten —*, al zijn krachten inspannen; *—geraapte benden, strijdkrachten*, nl. van allerlei allooi bijeengebracht; —**rotten** (*samenkomen, in massa opkomen*), het volk rotte —, is —gerot, vero.; —**verzamelen** (*met eenige moeite of in niet korten tijd iets bijeenbrengen*), zamelde —, heeft —gezameld: *giften, sprokkels —*; —**zijn** 1 (*samen-zijn*), waren —, zijn —geweest; 2 zn. o.: *het — der vrienden*; —**zoeken** (*bij elkaar zoeken*), onr. w.w., zocht —, heeft —gezocht: *zijn gereedschap, zijn boeken —.*

Bij'enangel (*angel eener bij*), m. —s; —**arend** (zie Wespendief), m. —en; —**brood** (*mengsel v. stuifmeel en honing door de bijen bereid en in de cellen opgeborgen*), o. gmv; —**cel,** v. —len; —**eter** (*vogeltje, inheemsch in Afrika en Z.-Europa*), m. —s: *de — heet ook bijenwolf en voedt zich voornamelijk met bijen, wespen enz.*; —**houder** (*bijker*), m. —s; —**koningin,** v. —nen; —**korf** (*korf, klokvormige mand, waarin men de bijen laat wonen enz.*; *de korf met de bijen*; *de bijen van een korf*; fig. *plaats van groote, bedrijvige drukte*), m. —korven; —**park** (*tuin voor bijenteelt ingericht*), o. —en; —**stal** (*plaats, waar de bijenkorven worden bewaard* inz. *huisje met open voorwand, waarin de korven op planken staan*), m. —len; —**teelt,** v. gmv.: *in de heidestreken doet men veel aan —*; —**zwerm** (*troep bijen onder aanvoering van een koningin*), m. —en, verg. Zwerm.

Bij'gaand (*ingesloten, bijgevoegd*), bn.: *zie — briefje.*

Bij'gebouw (*gebouw, behoorende bij het hoofdgebouw*; *hulpgebouw*), o. —gebouwen.

Bij'gedachte (*bijbedoeling*), v. —n.

Bij'gelegen (*aangrenzend*), bn.: *een — akker.*

Bij'geloof (*dwaas geloof aan de wonderdadige kracht van allerlei voorwerpen, handelingen, verschijnselen enz.*), o. gmv.: *het — beuzelt van spoken en heksen*; zie Superstitie.

Bijgeloo'vig (*met bijgeloof behept*), bn.; —er, —st: *—e lieden*; —**heid,** v. —heden.

Bij'genaamd (*den toenaam hebbend van*), bn.: *Willem, — de Veroveraar* (1066).

Bijgeval' 1 (*indien*), vgw.; **2** (*toevallig, soms*), bw.

Bijgevolg' (*dus, daarom, derhalve*), voegwoordelijk bw.

Bij'halen (1 *naderbij-halen, bijtrekken*; 2 *aanvoeren, invlechten, te pas brengen*; 3 *bijzetten*), haalde —, heeft —gehaald: 1 *deze verrekijker haalt goed bij*; 2 *iets in een gesprek met de haren er —*; 3 *de bezaan —.*

Bijhoo'rig (*behoorend tot*), bn.: *—e weiden.*

Bij'houden (1 *met iem. of iets gelijkblijven, niet ten achteren raken*; 2 *iets zoo houden, dat het niet ten achter komt*), hield bij, heeft —gehouden: 1 *iemand in 't loopen —*, ter zijde blijven; 2 *iems boeken —*, bijschrijven.

Bij'kaart (1 *kleine kaart in een hoek van een groote*; 2 *kaartspel, kaart buiten de troeven*), v. —en: 1 *een —je van de voornaamste Alpentunnels*; 2 *een goede — hebben.*

Bij'kans (*bijna*), bw.: *hij is — klaar.*

Bij'kantoor (*hulpkantoor*), o. —kantoren: *die bank heeft tal van —toren*, verg. Filiaal.

Bij'ker (*bijenhouder, imker*), m. —s.

Bij'keuken (*tweede, kleinere keuken*), v. —keukens; *de — dient o. a. tot reiniging van borden, schotels enz.*

Bij'kok (*hulpkok, tweede kok*), m. —koks.

Bij'komen (1 *ergens bij passen*; 2 *tot zich zelf komen*), kwam bij, is —gekomen: 1 *die kleur komt er niet goed —*; 2 *zij gaat al —*, b.v. uit een flauwte; —**komend** (*bij het hoofdfeit komende*), bn.: *—e omstandigheden.*

Bijkom'stig (*er bij komende*), bn.: *—e omstandigheden*; —**heden** (*toevallige omstandigheden*), v. mv.

Bijl (*slag- of hakwerktuig*), v. bijlen: *de snede, de steel, het huis, de rug v. e. —*, zie Aks; zegsw. *er met de grove of breede — in hakken*, grof verteren, ruw aanpakken of te werk gaan; *de — ligt altee aan den wortel, aan den stam*, den boom gaat men vellen, fig. de gerechte straf zal u of hem treffen, zie Matth. 3: 10; *het bijltje er bij neerleggen*, voorgoed ophouden met werken, rust nemen.

Bij'lage (*bijgevoegd stuk* inz. *ter toelichting of verklaring*), v. —lagen.

Bij'lander (*platboomd binnenvaartuig*, eig. *billander, binnenlander*), m. —s.

Bij'landig (*naburig, aangrenzend*), bn.

Bijlang', **bijlan'ge**, vergezeld van een ontkenning : — *niet*, op verre na niet.

Bijl'brief (*verzekeringsbrief*), m. —brieven: *een — is een zekerheidsbrief van betaling aan een scheepsbouwmeester.*

Bijl'bundel (gesch. *bundel roeden, waarin de steel van een bijl was gebonden, terwijl het staal naar buiten stak*; Lat. *fasces et secures*), m. —s: *de lictoren gingen voor de hooge staatsambtenaren uit, dragende —s over den linkerschouder.*

Bij'leggen (1 *er bij doen*; 2 scheepst. *onder klein zeil een schip bij den wind houden*), legde (leide)—, heeft —gelegd of —geleid: 1 *gelden* —, d. i. bijdragen tot een gezamenlijken inleg; 2 *wil men andere schepen inwachten, dan moet men* —; nog: *een twist, geschil* —, in der minne schikken; —**legger** (*iem., die bijlegt*, inz. *vredestichter*; handel *artikel, waarop men toelegt*), m. — s; —**legging** (*beslechting van geschil*), v. —en.

Bij'leman (*bijldrager*; gesch. *een lid der schutterijen, o. a. in Amsterdam*), m. —mannen, —mans; zie B i e l e m a n.

Bij'lichten (*een licht houden bij of voor iemand, zoodat hij beter kan zien*), lichtte —, heeft —gelicht: fig. *iem.* —, zeggen waar het op staat, hem op zijn plaats zetten.

Bij'ligger (scheepst. *schip, dat met een ander denzelfden koers volgt*; ook, *bijschip*), m. —s. verg. B ij w a g e n.

Bij'looper (*klaplooper*; *handreiker, leerjongen, loopjongen*), m. —s.

Bijl'tje (1 *kleine bijl*; 2 geschied. *scheepstimmerman*), o. —s: 1 *het — er bij neerleggen*, zie B ij l; 2 *de —s te Amsterdam waren zeer prinsgezind.*

Bij'maan (*luchtverschijnsel*: *heldere lichtplek onder bepaalde omstandigheden in de nabijheid der maan waarneembaar*), v. —manen.

Bij'na (*ten naaste bij, bijkans, schier*), bw.: *het is — avond.*

Bij'naam (1 *toenaam*; 2 *spotnaam*), m. —namen: 1 *Lodewijk met den — de Vrome*; 2 *Baas Ganzendonk had den — van baron*; zie A l i a s; —**omstandigheid** (*bijkomende omstandigheid*), v. —heden; —**oogmerk** (*een tweede oogmerk, bijbedoeling*), o. —oogmerken: *—en hebben*; —**oorzaak** (*tweede of geringere oorzaak*), v. —oorzaken.

Bijou' (Fr. *kleinood, juweeltje*, eig. en fig.), o. —'s; lees: *bie-zjoe'.*

Bijouterie' (Fr. *allerlei sieraden van goud, zilver*; *kleinooden*), v. —rieën.

Bij'pad (*kantpad, paadje langs een grooten weg*; *zijpad*), o. —paden.

Bij'passen (*het ontbrekende geld bij een som voegen*), paste —, heeft —gepast: *de feestvierders moesten elk een rijksdaalder —.*

Bij'planeet (*maan, satelliet*) v. —planeten; —**product** (*bijkomend product*), o. —en: *koolteer is e. gewichtig — der gasfabricatie*; —**rivier** (*kleine rivier, die in een grootere uitloopt*), v. —rivieren: *de Rijn en zijn —en*; —**schaduw** (*het tegengestelde van slag- of kernschaduw*), v. —schaduwen; —**schrift** (*opschrijt onder een plaat of beeltenis*), o. —schriften; —**slag** (*bijkomend voordeeltje*), m. gmv.: *een aardig —je*, winstje; —**smaak** (*vreemde, ergens niet bijbehoorende, ongewone smaak*), m. —smaken: *die wijn heeft een —*, ongewonen smaak; —**spijkeren** (1 eig. *door spijkeren voorloopig, voor behulp, herstellen*; 2 fig. *bijwerken, herstellen*), spijkerde bij, heeft —gespijkerd: 1 *de planken van een schutting of een schutting —*; 2 *hij heeft door zijn mondeling examen heel wat bij te —.*

Bij'staan (*ondersteunen, helpen*), stond bij, heeft —gestaan: *iem. in iets —*, behulpzaam zijn: *de Hemel sta mij —!* —**stand** (*hulp, ondersteuning*), m. gmv.: *met gewapenden —*; —**stander** (*helper*), m. —standers; —**stelling** (*hulpstellage van metselaar of timmerman*; spraakk. *verklarende bijvoeging*; *appositie*), v. —en: spraakk. *in Willem de Zwijger is de Zwijger —.*

Bijs'ter 1 (*niet meer wetend* in bepaalde verbindingen), bn.: *men was het spoor*, d. i. *den rechten weg* —, kwijt; — *zijn van zinnen*, verward; 2 (*erg, zeer*), bw.: niet — *groot*; *eer we — druk aan 't leenen waren, —!* (Potg.).

Bijt (*gehakte opening in het ijs*), v. —en.

I. Bij'ten (1 *de tanden ergens inzetten* inz. *om: te eten*; *kwaad te doen*; *in een bepaalden toestand brengen*, zooals de bepaling aangeeft; 2 *een stekend gevoel te weeg brengen*; scheik. *op de oppervlakte van lichamen inwerken*), beet, heeft gebeten: 1 *zich op de lippen —, op de tong —*, om zich te beheerschen; *in een appel —*; *de hond wil — ; stuk —, dood —*; 2 *mosterd bijt op de tong*; zegsw.: *iem. iets in het oor —*, snel en boos toefluisteren; *in het zand, stof —*, vallen, sneuvelen, ook zandruiter worden; spreekw. *Blaffende honden — niet*, van hen, die luide dreigen, heeft men niet veel te vreezen, zie ook H o n d.

II. Bij'ten (*een bijt hakken*), bijtte, heeft gebijt.

Bij'tend (*invretend*), bn.; —er, —st: *vitriool is een — middel, —e kalk*, ongebluschte; fig. scherp, grievend: *—e spot, —e scherts, een — antwoord.*

Bijtijds' (1 *vroegtijdig*; 2 *niet te laat*), bw.: 1 *het is erg druk, wees er dus wat —*; 2 *de koetsier was er —.*

Bij'toon (muz. *boventoon*; taalk. *zwakker accent naast het hoofdaccent*), m. —tonen: *in „vaderland" heeft „land" den —*; —**val** (1 *instemming, goedkeuring, waardeering*; 2 *teekenen van goedkeuring*; 3 *onverwacht voordeel*), m. gmv.: 1 *dit voorstel vond in de vergadering een algemeenen —*; 2 *met donderenden — een voorstel begroeten*; z. A p p l a u s; 3 *dat is een aardige —*; —**verdienste** (*bijkomende extra verdienste*), v. —n; —**voegen** (*bijdoen, toevoegen*), voegde —, heeft —gevoegd: *ergens een brief, een nota —*; —**voeging**, v. —en: *onder —*; —**voegend**, bn.: spraakk. *de —e wijs*, d. i. aanvoegende wijs (subjunctief).

Bijvoeg'lijk, spraakk. 1 bn.: *een — naamw.* (adjectief), *een —e bepaling*; 2 bw.: *een woord — bezigen.*

Bij'voegsel (*iets, dat ergens bijgevoegd wordt*), o. —s, —en: *het — van een krant*, bijblad.

Bij'voet (plantk. *St.-Janskruid, gemeene alsem,* ook *citroenkruid, averuit*), m. gmv.
Bijvoor'beeld (*als voorbeeld*), bw.: *laten we — eens het volgende aannemen*; zie **B.v.** of **Bijv.**
Bij'vorm (taalk. *nevenvorm* inz. *minder gewone vorm dan de hoofdvorm van een woord*), m. —vormen; —**wagen** (bij de vroegere diligence: *hulpwagen bij groote drukte*; bij een electrische tram: *aanhangwagen, tweede wagen*), m. —wagens; —**weg** (*zijweg, zijpad*; fig. *slinksche weg*), m. —wegen; —**werk** (*bijbezigheid*; *al wat dient tot volledige afwerking v. e. gebouw, een beeldhouwwerk* (versiering), *een schilderstuk* (figuren), o. —en; —**werken** (*het ontbrekende aanvullen of herstellen*), werkte —, heeft —gewerkt: *een geschiedenisboek voor een nieuwen druk —, een lambrizeering —, een schilderij —*, nl. door het beschadigde te herstellen; —**wezen** (*bijzijn*), o. gmv.: *in het — van haar moeder*, d. i. tegenwoordigheid; zie A f w e z e n.
Bijwij'len (*soms, somwijlen, nu en dan*), bw.
Bij'wijzen (*met vinger of stokje bij—*), wees —, heeft —gewezen.
Bij'wonen (1*aanwezig zijn op*; 2 *getuige zijn van*), woonde —, heeft —gewoond: 1 *een concert —*; 2 *een tooneel —*; —**woner** (*persoon, die bij iem. woont*), m. —s; —**woning,** v. gmv.
Bij'woord (spraakk. *woord ter bepaling bij een w. w., een bijv. nw., een telw., een ander bijwoord*), o. —en; zie A d v e r b i u m.
Bijwoor'delijk (*als bijwoord dienstdoende*): **1** bn. *eene —e uitdrukking*; **2** bw. *een bijv. nw. — gebruiken,*
Bij'zaak (*ondergeschikte zaak, zaak van minder gewicht*), v. —zaken: *dat is maar —.*
Bij'zetten (1 *iets bij of naast iets zetten*; 2 *begraven* inz. in een grafkelder; 3 *oorzaak zijn, dat iem. of iets een zekere eigenschap krijgt*), zette bij, heeft —gezet: 1 *den voet —*; 2 *iem., een lijk —*; 3 *luister, leven —*; scheepst. *zeilen uitspannen of aan andere toevoegen* inz. in de zegsw. *alle zeilen —*, alle krachten inspannen.
Bij'ziend (*kortzichtig, myoop*), bn.; —er, —st; —**heid** (*myopie*), v. gmv.
Bij'zijn (*tegenwoordigheid, bijwezen*), o. gmv.
Bij'zin (spraakk. *zin, die in de plaats staat v. e. zinsdeel in een anderen zin*), m. —zinnen: *onderwerps—, gezegde—, voorwerpszinnen zijn —zinnen*; verg. H o o f d z i n.
Bij'zitter (*toegevoegde* inz. *tweede of toeluisterende examinator*), m. —zitters; verg. ook A s s e s s o r.
Bij'zon (*luchtverschijnsel: heldere luchtplek, onder bepaalde omstandigheden in de nabijheid der zon waarneembaar in den vorm eener zon*), v. —zonnen; z. B ij m a a n.
Bijzon'der (*niet algemeen*), **1** bn.: *de —e kas des konings*; *iemands —e belangen*, particulier; *mijn —e vriend*, intiem; *een — geval*, ongewoon; *een —e school*, niet-openbaar; *een —e kostbaarheid*, zeldzaam; **2** bw.: *dat treft —*, uiterst, in hooge mate goed; *iemand — aanbevelen*, nadrukkelijk; *de — hooge stem der nonna*, ongewoon; *dat is — belangwekkend*; **3** zn.: *dat is iets —s*, ongewoons; *het algemeene en het —e*; bijw. uitdrukk.: *in het —*; lees: *biezon'der.*
Bijzon'derheid (1 *onderdeel van een geheel; détail*; 2 *bijzondere omstandigheid, vreemdheid*; 3 *bezienswaardigheid, merkwaardigheid*), v. —heden: 1 *—heden ontbreken nog*; *hij vroeg niets dan —heden uit de vaderlandsche geschiedenis*, bijkomende feiten, kleinigheden; 2 *het examen had een geregeld verloop, er deed zich geen — voor*; 3 *een museum van geschiedk. —heden*; *de —heden van een stad.*
Bik (*afval van steen, steengruis*), o. gmv.
Bik'hamer (*hamer om te bikken*), m. —hamers; zie B i k k e n.
Bik'kel (*kootbeentje*; *zulk een beentje of —vormig metalen enz. voorwerp als meisjes-speelgoed*), m. —s: *zoo hard als een —*, d. i. zeer hard.
Bik'kelen (*het bikkelspel spelen*), bikkelde, heeft gebikkeld; —**spel,** o. gmv.: *deze meisjes spelen het —*, nl. met 4 bikkels en een stuiter.
Bik'ken (*afhakken van aanklevende specie van steenen of muren, van ketelsteen enz.*), bikte, heeft gebikt: fig. zegsw. *er is hier niet veel te —*, d. i. eten, gmz.
Bik'steen (*zandsteen*; *schuurzand van afgebikt steengruis, bik*), o. gmv.
Bil (*deel van het zitvlak, achterdeel van een mensch, ook van een rund*), v. billen.
Bilateraal' (*tweezijdig*), bn.: *een — contract*, wederzijds bindende overeenkomst.
Bilboquet' (Fr. *balvanger, vangbekertje op een stokje, duikelaartje*), m. —s.
Bil'hamer (*hamer, om de molensteenen te billen*), m. —hamers; zie B i l l e n.
Biljart' (*langwerpig rechthoekige, meestal zespootige tafel, met groen laken en opstaande banden, dienend voor het ballenspel: balspeltafel*; *het ballenspel*), o. biljarten; —**bal** (*ivoren speelbal*), m. —len, zie C o l l é.
Biljar'ten (*biljart spelen*), biljartte, heeft gebiljart.
Biljart'laken (*het groene laken van het biljart*), o. gmv.; —**spel,** o. —spelen.
Biljet' (*een klein, geschreven of gedrukt stuk, dienende tot aankondiging of bewijs*; *kaartje*; *briefje*), o. biljetten; *retour—*; *aanplak—*; *belasting—*; *munt—*; *— doux,* minnebriefje; *strooi—*; —**je,** o. —s.
Biljet'huis (Z.-Afr. *pandjeshuis*), o. —zen.
Biljoen' (*afgekeurde munt*; *koperen, bronzen enz. pasmunt*; *metaalmengsel, waarvan hoogstens de helft zilver of goud is* inz. *slechte zilvermunt*), o. gmv.
Bil'len (*de groeven op de maalvlakte v. d. molensteen scherpen of kanten*), bilde, heeft gebild.
Bil'lijk (1 *rechtmatig*; 2 *rechtvaardig*; 3 *redelijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *—e verwachtingen*; 2 *— zijn tegenover zijn tegenstander*; 3 *—e eischen*; *— handelen*; —**heid,** v. gmv.: *de — betrachten.*
Bil'lijken (*voor billijk houden, goedkeuren*; *rechtmatig, eerlijk keuren*), billijkte, heeft gebillijkt: *ik kan uw gedrag niet —.*
Bil'lijkerwijs, —wijze (*de billijkheid in aanmerking nemende*), bn.: *— op iets aanspraak maken*, rechtmatig.
Billioen' (*millioen van den tweeden rang of millioen × millioen*; in Frankrijk: *1000 millioen of milliard*), o. —en. (ll = lj).
Bilt, h e t (aardr. *klein N.-W. deel van*

Friesland, aan de Wadden, met St.-Anna-Parochie), o.

Bil'tong (Z.-Afrika. *in de zon gedroogde, gezouten reepen vleesch*), v. gmv.

Bil'zenkruid (plantk. *familie der nachtschaden, giftplant* ook *dolkruid*, zie ald.), o. gmv.

Bimes'ter (*een tijdruimte v. twee maanden*), o. —s; verg. Trimester, Semester.

Bimetallis'me (*het stelsel van den dubbelen standaard*, nl. *goud en zilver*), o. gmv.; verg. Monometallisme.

Binair' (Fr. *tweevoudig, tweedeelig, zich in tweeën verdeelend*), bn.: scheik. —*e verbindingen*, bestaande uit twee grondstoffen.

Bin'den (1 *vastmaken door middel van een touw*; 2 *doen ontstaan door* —; 3 van boeken: *in een band zetten*; 4 *dikmaken door bijmenging*; 5 *iem. in zijn vrijheid beperken door een voorschrift enz.*), bond, heeft gebonden: 1 *een pakje aan de fiets* —; *een gevangene aan handen en voeten* —; 2 *schooven, bezems* —; 3 *boeken* —; 4 *de saus, de soep* —; 5 *ik wil me niet* —, *ik bepaal geen uur*; *een contract met* —*de kracht*; zegsw. *iemand iets op het hart* —, op zijn geweten drukken; *gebonden zijn aan*, niet vrij meer, zie verder Gebonden; —**er** (*iem., die bindt* inz. *boekbinder*; ook *bloemenbinder*), m. —s: *breng deze boeken naar den* —; —**erij'** (*het binden*; ook *de boekbinderij zelf*), v. —en.

Bind'garen (*sterk garen, tot binden gebruikt*), o. —s; —**rijs** (*dunne teentjes of rijsjes, om planten, bloemen op te binden*), o. gmv.; —**ster** (*vrouw of meisje dat bindt* inz. *schooven of bloemen*), v. —s: *zie de* — *garen* (Staring); —**touw** (*dun touw om te binden*), o. —en, zie Bindgaren; —**weefsel** (ontl. *een soort celweefsel in het menschelijk en dierlijk lichaam*), o. —weefsels.

Bin'gelkruid (*wolfsmelkachtige plant*), o. gmv.: *in ons land groeit het eenjarige* —.

Bin'goeng (O.-I. *verbijsterd, in de war, de kluts kwijt*), bn. en bw.

Bink (*lomperd, botterik, knoeier*; *bengel*), m. —en: zegsw. *den* — *steken*, moedwillig de school verzuimen; zie ook Haag, Halster, Spijbelen.

Bin'ken (volkst. *dagdieven, luieren*; *maandag houden*), —te, heeft gebinkt.

Bin'nen, 1 vz. geeft vooral een betrekking van tijd of ruimte aan; eig. en fig.: — *de muren der stad*; — *mijn bereik*; — *den tijd van een dag*; **2** bw. met de bet. v.e. plaatsbepaling: *drie plaatsen* —, *één buiten*; met voorzetels: *naar* —, *van* —; zegsw. — *zijn*, zijn schaapjes op het droge hebben, geldelijk geborgen zijn; — vormt scheidbaar samengest. w. w., als: binnenbrengen, —dringen, —gaan, —komen enz. b.v. ik bracht —, heb binnengebracht.

Bin'nenband (fiets of auto: *binnenste gummiband, waarin de lucht wordt samengeperst*), m. —en; —**braak** (*het bij een diefstal in een huis breken van sloten, kasten enz.*), v. gmv.; —**dijk** (*dijk langs een binnenwater*; *vroegere zeedijk, slaper*), m. —en; —**dijks** (*binnen den dijk gelegen, landwaarts in*), bw.; —**dijksch,** bn.: *de* —*e gronden*; —**duin** (*duin, landwaarts op eenigen afstand van de buitenduinen gelegen*), v. —en; —**gaats** (eig. *binnen de zeegaten*, d. i. *in het land*), bw.: — *blijven*; —**haven** (*een niet vlak aan zee maar naar binnen gelegen haven*; ook: *haven, in een stad gelegen*), v. —havens; —**hof** (*binnenplaats of* —*plein*; inz. als eigennaam: *zetel der Staten-Generaal*), o. —hoven: *het* — *te 's-Gravenhage*; —**huis** (*het interieur v. e. huis*; ook: *schilderstuk, zulk een interieur voorstellende*), o. —huizen; —**jongen** (O.-I. *huisknecht, bediende*), m. —s; —**meid,** v. —en; —**kamer** (*een niet aan de straat gelegen kamer*; *kamer, door andere kamers van het huis omsloten*), v. —kamers; —**kant** (*de naar binnen gekeerde kant*), m. —kanten, zie Binnenzijde; —**komeet** (sterrenk. *komeet, wier baan binnen de grenzen van ons zonnestelsel ligt*), v. —meten; —**koorts** (*slepende lichte koorts*), v. —en; zie Sluipkoorts.

Binnenkort' (*eerlang, binnen eenigen tijd, spoedig*), bw.: *ik zal je* — *schrijven*.

Bin'nenland (*het inwendige deel van een land of werelddeel, v. e. eiland enz.*), o. —en: *de* —*en van Afrika, de* —*en van Borneo*.

Bin'nenlandsch (*zijnde binnen de grenzen*), bn.: *een* —*e oorlog,* —*e twisten*; O.-I. *een* — *verlof*, binnen Ned.-Indië.

Bin'nenlandsche Zaken (*afdeeling der landsregeering, belast met zaken, het binnenlandsche bestuur betreffende*; *het departement zelf*; *het gebouw, waar de kantoren zijn*), v. mv.: *het ministerie van* —, *de Minister van* —.

Bin'nenloodsen (scheepst. *schepen uit volle zee op de reede of in de haven brengen*), loodste —, heeft —geloodst: *een schip* —, binnenbrengen, fig. iem. op behendige manier ergens binnen doen komen; —**loopen** (scheepst. *uit zee op een reede of in een haven komen, meest voor een kort oponthoud*), het schip liep —, is —geloopen; —**moeder** (*directrice in een gesticht, weeshuis enz.*; tegenstelling *regentes*), v. —s; —**plaats** (*ruimte, ingesloten door de muren van een gebouw enz.*), v. —plaatsen; —**planeet** (*planeet, die haar loopbaan binnen die der aarde heeft*), v. —planeten: *Mercurius en Venus zijn* —*planeten*; —**prauw** (O.-I. *rivierschuit*), v. —en; —**scheepvaart** (*de scheepvaart der binnenschippers*), v. gmv.; —**schip** (*vaartuig van een binnenschipper*), o. —schepen; —**schipper** (*schipper, der binnenwateren*), m. —schippers.

Bin'nenshuis (*binnen in het huis*), bw.: *de klucht speelt* — (De Gén.); —**kamers** (*binnen in de kamer*), bw.: *iets* — *afhandelen*, in stilte, niet openbaar; —**lands** (*binnen de grenzen van een land*), bw.

Bin'nensmonds (*als het ware met gesloten mond, onduidelijk*), bw.: — *praten*.

Bin'nenste (*het inwendige*), o. gmv.: *het* — *der aarde*; *in ons* —, hart; *het* — *buiten keeren*, onderstboven keeren, fig. totaal wijzigen.

Bin'nenstijds (*binnen den gestelden tijd*), bw.: *de knecht is* — *ontslagen*.

Bin'nenvader (*directeur in een gesticht, weeshuis enz.*; tegenstelling *regent*), m. —s; verg. Binnenmoeder.

Bin'nenvallen (*in de haven binnenkomen; onverwacht binnenkomen*), het schip viel —, is —gevallen: *hij kwam bij ons* —.
Bin'nenvetje (*een persoon, die meer is dan zijn uiterlijk doet vermoeden, die knapper is dan hij doet verwachten, die meevalt*; ook: *een stiekemerd*), o. —s; ook Binnenvetter; —**waarts** (*naar binnen*), bw.: *de voeten — zetten*; —**waartsch,** bn.: *een —e beweging*; —**water** (*de kanalen en rivieren van een land*), o. —wateren; —**weg** (*een minder belangrijke weg, meestal een kortere weg*), m. —wegen; —**werk** (*datgene wat in een gebouw van binnen moet worden aangebracht*), o. gmv.: *het — van een gebouw*, b.v. deuren, vloeren, schoorsteenen enz.; ook: *het — van een machine*, de inwendige deelen; —**werks** (*van binnen, langs de binnenzijde gemeten*), bw.: *de kamer is — vijf meter breed*; —**zak** (*zak aan den binnenkant van een kleedingstuk*), m. – zakken; —**zee** (*zee of zeeboezem, binnen in een land gelegen*), v. —ën: *de Zuiderzee is een —*; —**zijde** (*binnenkant*), v. —zijden: *de — van een jas*; verg. Keerzijde.
Bino'cle (*tooneelkijker, kijkglas voor beide oogen tegelijk*), v. —s, zie Jumelles.
Binominaal' (eig. *met twee namen*; *tweetermig*), bn.; z. Binomium.
Bino'mium (alg. *tweetermige getallengrootheid*), o. —s: *het — van Newton* (1643—1727).
Bint (*balk van hout of ijzer*), o. —en; —**laag** (*rij van binten*), v. —lagen.
Biograaf' (*levensbeschrijver*), m. — grafen.
Biographie' (*levensbeschrijving*), v. —ën.
Biogra'phisch (*levensbeschrijvend*), bn.: *een — woordenboek.*
Biologeeren (*door biologie van alle wilskracht berooven*; *iem. geheel onder zijn invloed brengen*); ook: *Biologiseeren.*
Biologie' (*levensleer, natuurleer der levende wezens*; *geheimzinnige, hypnotische kracht, waarmee iem. den wil van een ander geheel aan den zijnen onderwerpt*), v. gmv.
Biolo'gisch (*op de biologie* in beide beteekenissen *betrekking hebbende*), bn.
Bioloog' (*kenner van de biologie*), m. —logen, ook **Biologist'.**
Biomantie' (*waarzeggerij ten aanzien v. d. levensduur v. e. persoon*), v. gmv. (t = s).
Biometrie' (*berekening van d. gemiddelden levensduur, b. v. voor levensverzekeringen*), v. gmv. (e = ee).
Bioscoop' (*toestel, waarmede men trilbeelden projecteert op een wit vlak*; *uitvinding van Edison*; *trilbeelden- of filmtheater*; *cinema*), m. doch meestal v. gebruikt, —scopen: *de — is een verbeterde kinematograaf*; —**bedrijf,** o. gmv.; —**gevaar** (*het gevaar voor de zeden, voortspruitend uit het vertoonen van sommige films*), o. gmv.; —**houder** (*exploitant eener bioscoop*), m. —s.
Bi'plane (vliegsport. *tweedekker*), v. —s.
Bi'quadraat (*de vierde macht eener grootheid*), o. —draten. (qu = kw).
Bis (Lat. *tweemaal, nog eens*), bw.: —*roepen*; artikel 24 —, bijgevoegd artikel.
Bi'sam (*muskus*), o. gmv. (s = z).
Bi'samspitsmuis (*klein knaagdier met muskusklier*, o. a. *in Z.-Europa voorkomende*), v. —muizen; ook **Bi'samrat.** (s = z).
Bisbil'le (Fr. *gekibbel, gekrakeel, gehaspel om niets*), v.; meestal meerv. —s.
Biscuit' (Fr. *beschuit, tweebak*; *onverglaasd porselein*; *halfgare stukken kalk bij het kalkbranden*; *fijne cognacsoort*), o. en v. —s.
Bisdom' (*gebied van een bisschop*; *kerkelijk bestuur, waarvan een bisschop het hoofd is*), o. —men; zie Diocees.
Biset'te (*geringe kantsoort van garen gemaakt, boerenkant*), v. gmv. (s = z).
Biskwie' (*Ned. spelling van biscuit*), v. —s.
Bis'mut(h) (*spiegeltin, aschtin, roodachtig zilverwit metaal, enkelvoudig lichaam* (*element*), o.: *het — komt veel in gedegen toestand voor*: *S. G.* 86, *smeltpunt* 265° *C.*; *het — wordt o.a. in Duitschland en Engeland gevonden.*
Bis'schop 1 (eig. epi'-skopos, opziener: *kerkvoogd, hoofd der geestelijkheid in een bisdom der Roomsche en Anglicaansche of episcopale kerk*), m. —pen; **2** (*extract van verschillende specerijen o. a. pommeransschillen*; *drank uit warmen wijn, kaneel en suiker bereid, roode kruidenwijn*), v. gmv.; de naam berust op verwantschap in kleur: het bisschoppelijk gewaad is purperkleurig.
Bisschop'pelijk (*van, eigen aan, betrekking hebbende op, behoorende aan of tot een bisschop*), bn.: *de —e waardigheid*; *het — wapen.*
Bis'schopsambt (*het ambt, de waardigheid van bisschop*), o. gmv.; —**keuze,** v. gmv.; —**mijter** (—*hoofddeksel*: *een in tweeën gesplitste kap met twee afhangende slippen*; *bisschopsmuts*), m. —s; —**ring** (*de met een edelsteen versierde vingerring v. e. bisschop*), m. —en; —**staf** (*kromstaf, krootse*), m. —staven; —**wijding** (*de plechtige wijding van een bisschop door een gevolmachtigden bisschop, onder assistentie van twee andere of van twee prelaten*), v. —en; —**zetel** (*bisschopstroon*), m. —zetels.
Bis'se (*slang, geknoopte slang als heraldiek teeken*), v. —n.
Bissec'trice (meetk. *lijn, die een hoek middendoordeelt*), v. —s; lees: *bissek'tries.*
Bisseeren (*bis-roepen*): *een zanger* —.
Bistou'ri (heelk. *chirurgisch mes, insnijdingsmes, scalpel*), v. —'s. (ou = oe).
Bit (*gebit*; *paardebekstand*), o. —ten.
Bits (*snibbig, onvriendelijk, vinnig, spijtig*), bn. en bw.; bitser, bitst: *een — woord, op —en toon*, fel, scherp; — *antwoorden.*
Bit'sig (*bits*), bn. en bw.; —er, —st.
Bit'ter (verwant met *bijten*: 1 *wat op de tong bijt of prikkelt*; 2 fig. *scherp, bijtend, grievend*), bn. en bw.; —der, —st: 1 *een —e amandel*; fig. *de —e dood*; 2 *een — woord*; als bw. heeft — de bet. van *erg, zeer*: *een — beetje.* zeer klein.
Bit'ter (*aftreksel of extract van bittere kruiden of schillen*), o. gmv.: zie: Elixer, Maag—, Pomerans—, Oranje— enz.
Bit'teraarde (*magnesia*), v. gmv.
Bit'terachtig (*eenigszins bitter*), bn. en bw.
Bit'terappel (*kolokwint*), m. —appels.
Bit'teren (*borrelen, bittertjes drinken*), bitterde, heeft gebitterd: *bij iemand* —, bij iemand een of meer bittertjes drinken; *hij heeft te veel gebitterd,* is wat aangesch.

Bit'terflesch (*flesch met jenever, waaronder bitter*), v. —flesschen: *daar stond altijd de — op tafel*, men was er aan den drank; **—kers** (*tuinkers, kruisbloem*), v. gmv.; **—koekje** (*bolschijvig koekje met bittere amandelen*), o. —s; **—kruid** (plantk. *wilde plant, aan den rand van korenvelden groeiende*), o. gmv.; **—spaat** (*dubbelzout*), o. gmv.; **—tafel** (*tafel in een café of sociëteit, waaraan men gewoonlijk bittert; kletstafel*), v. —s; **—tje** (*borreltje jenever met bitter*), o. —s; **—uur** (*uur, waarop men bittert*), o., **—uurtje**, o. —s; **—water** (*kleurloos mineraalwater vol magnesium*), o. —wateren; **—zoet** (plantk. *klimplant van de familie der nachtschaden*) o.; zie: Alfrank, Elfrank; **—zout** (*Engelsch zout, zwavelzure magnesia*), o. gmv.

Bitu'men (*aardhars, aardpek, asphalt*), o.

Bitumeeren (*met aardhars bestrijken*).

Bitumineus' (*harsachtig, van hout*), bn.

Bivak' (mil. *nachtleger in de open lucht, van soldaten; die soldaten zelf*), o. —ken: zegsw. *zijn — ergens opslaan*, zich voor korten tijd metterwoon vestigen; soms: Bivouak'; **—keeren** (*in de open lucht onder den blooten hemel legeren*, inz. van soldaten; *ergens eenigen tijd vertoeven*).

Bival've (*tweekleppig schelpdier met twee kleppen, b.v. oester, mossel*), m. —s, —n.

Bivouakeeren, meer Bivakkeeren.

Bizar' (*zonderling, vreemd, grillig*), bn.

Bizarrerie' (*wonderlijk, zonderling gedrag; grilligheid, vreemdigheid*), v. —ën.

Bizar'ro (muz. *grillig, vreemd*), bn. en bw.

Bi'zon (*Noord-Amerik. buffel, bultos*), m. —s.

Biz'zinge (*oude naam voor jaarmarkt*), v. —n: *de naam — is nog in zwang in den achterhoek van O., in Twente.*

Blaad'je (*klein blad* in bijna alle beteekenissen), o. —s: zegsw. *bij iemand in een goed of kwaad — staan*, goed of slecht aangeschreven zijn; *het — is omgekeerd, omgeslagen*, de zaak is geheel veranderd, is geheel omgekeerd, de tegenkant of keerzijde ligt nu boven; *hij neemt geen — voor den mond*, hij spreekt rondborstig, waar het op staat.

Blaag (*lastig kind*), m. en v. blagen. gew.

Blaak (*vettige rook, walm*), v. gmv.

Blaam (*smet*), v. gmv.: *er kleeft een — op hem, op die familie; iem. e. — aanwrijven.*

Blaar (1 *witte plek*; 2 *een koe met een blaar* in bet. 1; 3 *blein, blaasachtige opzetting der huid*), v. blaren: 1 *een koe met een —*; 2 *de — is ziek*; 3 *een — aan den voet*: **—tje** (*een kleine blaar* inz. *een koe met een bles*), o. —s.

Blaar'trekkend (geneesk. *de huid optrekkend tot een blaar*), bn.: *een — smeersel.*

Blaas (1 *een met gas enz.* inz. *lucht gevulde bobbel, holte, luchtbel*; 2 ontl. *vliezige zak, in het dierlijk lichaam*; 3 *voorwerpen van een — in* bet. 2 *vervaardigd*; *voorwerpen den vorm van een — in* bet. 2 *hebbende*), v. blazen: 1 *de blazen door den regen op het water gevormd*; *blazen in het glas*; 2 *de gal—, de zwem—*; 3 *een — op een potje vruchtengelei*; *een — met ijs op het hoofd v. e. zieke.*

Blaas'balg (*werktuig, b.v. in de smidse*), m. —balgen, volkst. *—balk*; **—horen,** **—hoorn** (*blaasinstrument*), m. —horens of —hoorns; **—instrument** (*muziekinstrument* b.v. *fluit en horen, waaruit door blazen tonen voortgebracht worden*), o. —en; **—kaak** (*pocher, opsnijder, bluffer*), m. —kaken; **—kakerij'** (*snoeverij*), v. gmv.; **—pijp** (*pijp om het vuur aan te blazen*; ook: *blaasroer*), v. —pijpen, werktuig der glasblazers en der goud- en zilversmeden; **—roer** (*buis, waardoor wilde volken o.a. de Dajaks vergiftige pijltjes blazen, die treffen op een afstand van 150 passen en meer*), o. —en.

Blad (1 *naam van bepaalde deelen v. e. plant* inz. *aan takken en stengels, als ademhalingsorganen dienst doende*; 2 bij vergelijking inz. wat den vorm betreft: *naam van verschillende voorwerpen*), o. —eren, —ers, —en, blaren; blaadje, o. —s of bladertjes: 1 *enkelvoudige en samengestelde bladeren, een wortel—, een stengel—, een loof—, een schut* — (dekblad b.v. van een rozeknop), *een roze—, een tulpe —*; 2 *een — papier, het — van een tafel, van een zaag*; *een presenteerblad*; *een — tin, koper*, plaat; *een dag—, avond—, week—*, krant; *het — van een lans, bijl, roeispaan*, plat gedeelte; zegsw. *hij is omgekeerd als een —*, veranderd, als een blad op een boom.

Blad'aarde (*teelaarde, humus, uit bladeren ontstaan*), v. gmv.: *— voor potbloemen.*

Blad'ader (*bladnerf*), v. —s, —en.

Bla'derdos (dicht. *bladerkleed*), m. gmv.: *de lente kleedt het woud in —.*

Bla'deren (*blad voor blad omslaan*), bladerde, heeft gebladerd: *in een boek —.*

Bla'derkrans (*krans van bladeren*), m. —kransen; **—loos** (*zonder eenig blad*), bn., —looze; **—rijk** (*vol bladeren zijnde*), bn.

Blad'goud (*uitgeslagen goud, goud in bladen of blaadjes*), o.

Blad'groen (*groene kleurstof in planten en bladeren*), o. gmv., ook: *Bladmoes*; **—groente** (*groente, waarvan de blaren gegeten worden*), v. —n.: *salade is —*; **—kever** (*een klein soort van kever met metaalglanzend schild*), m. —kevers: *de —kever leeft op en van de bladeren der planten*; **—koper** (*koper in bladen of dunne platen*), o. gmv.; **—lood** (*lood in bladen of dunne platen*), o. gmv.; **—luis** (*een halfvleugelig insect, zeer klein*), v. —luizen, zie Mierenhonig; **—moes** (*het bladgroen*), o. gmv.; **—mossen** (*een overal voorkomende mossoort met bebladerde stengeltjes*), o. mv.: *de — groeien op boomen, gesteenten, rotsen enz.*

Blad'neus (dierk. *insectenetende, soms ook bloedzuigende vleermuisfamilie in warme streken van Amerika, met eigenaardig gevormden neus*), m. —neuzen; ook Hoefijzerneus.

Blad'rol (*het ineenrollen der bladeren, een ziekte*), v.; meer Krulziekte.

Blad'roller (dierk. *nachtvlinderrups, die boomblaren oprolt, om er zich in te verpoppen*), m. —s: *de appel—*; zie: Eikenbladroller en Appelmotje; **—selderij** (*gekweekte selderij, met langgesteelde bladeren en dunne wortels*), v. gmv.; verg. Knolselderij: ook, Selderie, z. ald.; **—sprietigen** (*kevers als b.v. de meikevers met 2 gelede sprieten voor aan den kop*), m.; zie: Vliegend hert,

Johanneskever, Onze-lieveheersbeestje; —**stil** (*zoo stil, dat geen blaadje zich beweegt*), bn.: *het was — in het woud*; —**tin** (*tin in bladen of dunne platen*), o. gmv.; —**versiering** (*bladvormig ornament*), v. —en; als — dienen o.m. *het acanthusblad, het eike—, het druive— en het klimopblad*; —**vulling** (*een klein vers of prozastukje enz. om een slechts gedeeltelijk bedrukte bladz. vol te maken*), v. —en; —**wesp** (dierk. *vliesvleugelig insect; zaagwesp, die haar eitjes in de bladeren legt*), v. —wespen; —**wijzer** (*verwijslijst voor de hoofdstukken van een boek, inhoudsopgave*), m. —wijzers; —**zijde** (*een der beide zijden van een blad papier*), v. —n.

Blaf'fen (klankn. w.w.: *baffen, bassen* inz. *van honden*, ook van andere dieren als jakhalzen, apen), blafte, heeft geblaft: zegsw. *tegen de maan —*, uitgehongerd zijn; spreekw. *Blaffende honden bijten niet*, zie: Hond en Bijten; ook: Aanblaffen en Nablaffen.

Blaf'fer, —ferd (*lijst b.v. van renten, register met alphabetische indeeling*), m. —s.

Blaffetuur' (*vensterluik*), v. —turen. gew.

Blagueur' (Fr. *opsnijder, snoever*), m. —s.

Bla'ken (1 *branden, verbranden*; 2 *rood zien van, ontgloeid zijn van*), blaakte, heeft geblaakt: 1 *branden en — is het sieraad v. d. oorlog*, zie Magnificat; 2 — *van toorn*; ook: *in —den welstand, —de van gezondheid*, volkomen gezond.

Bla'ker (*lage kandelaar met breeden, platronden voet*), m. —s; —**tje**, o. —s.

Bla'keren (*de oppervlakte zengen, schroeien*), de Augustuszon blakerde, heeft de velden geblakerd.

Blak'stil (zeew. *doodstil, bladstil*), bn.

Blameeren (Fr. *een blaam werpen op iems goeden naam, hem belasteren; laken, berispen, gispen*).

Blanc-manger' (Fr. *nagerecht*, inz. *van amandelen, room, suiker en gelatine*), o. gmv.

Blan'co (*wit, oningevuld, onbeschreven, opengelaten*), bw.: *in — teekenen*; *een — wissel* n.l. zonder ingevulde som; *een — volmacht*, om nl. volgens eigen goeddunken te handelen; —**-aandeel** (*aandeel, niet op naam*), o. —en; —**-krediet** (*bevoegdheid, om over een onbepaalde som tot zekere grens te kunnen beschikken*), o. gmv.

Blan'da (O.-I. eig. *witte man, inlandsche naam voor Hollander*), m. —'s; ook: Belanda.

Blank 1 (*blinkend, glanzend, schoon, helder, rein*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e wapens, het koper — schuren*; *het —e ijs*; *de —e maan*; *het —e ras*; fig. *de —e deugd*, rein; *een — geweten*, zuiver; — *van ziel*, zonder zonden, zie Blanke Verzen; —**heid** (*smettelooze witheid*), v. gmv.; **2** —**e** (*mensch met blanke huid*; *iem. van het Kaukasische menschenras, Europeaan*), m. en v. —n: *de —n of bleekgezichten*, z. ald.; *de —n vormen de grootste hoofdgroep in de menschenwereld*; zie: Blauwe, Bruine, Gele, Zwarte.

Blanket'sel (*kleursel of poeder voor het aangezicht*), o. —s.

Blanket'ten (*met blanketsel bestrijken of besmeren*), blankette, heeft (*zijn aangezicht*) geblanket; ook, *vernissen, opschikken, opsieren*; zie Schminken.

Blan'ke verzen (dichtk. *rijmlooze verzen*), v. mv.; zie b.v. Bellamy's Onweder.

Blank'-officier (*slavenopzichter eener W.-I. plantage*), m. —en. vero.

Blank'staan (*onder water staan*), het plein stond —, heeft bij die wolkbreuk — gestaan.

Bla'ren (*blaten, bulken, schreeuwen*), blaarden, hebben geblaard; ook, *bleren* of *blerren*: *schapen, kalveren, geiten —*.

Blasé' (Fr. *oververzadigd en afgestompt voor verder genot*), bn.; zie Geblaseerd.

Blasphemie' (*godslastering*), v. —mieën.

Bla'ten (klankn. w.w. van schapen: *blaren*), het schaap blaatte, heeft geblaat.

Blat'jang (Z.-Afr. *dikke saus of toekruid bij vleeschspijzen*), v. gmv.

Blauw (*naam van een der drie hoofdkleuren*), bn. en bw.: *de —e hemel*; *een — oog oploopen*, b.v. in een vuistgevecht; *iemand bont en — slaan*; *een —e Maandag*, korte tijd, zie ald.; *een —e boon*, een looden kogel; — *bloed*, adellijk, in Amerika: *negerbloed*; zegsw. *een —e scheen krijgen*, afgewezen worden bij een huwelijksaanzoek; *onder den —en hemel*, in de open lucht, onder den blooten hemel; *het rood, wit en — onzer vlag*; het — is ook de kleur der hoop en der trouw: *Berlijnsch* —, zie ald.; *Bremer* —, zie: Bergblauw, Saksisch—.

Blauw'achtig (*zweemende naar blauw*), bn.; —er, —st: *een —e rook, —e melk*; —**baard** (eig. *iemand, wiens baard een blauwachtige tint had: de wreedaard uit het sprookje van dien naam*; fig. *wreedaard*, inz. *vrouwenbeul*), m.; —**bekken** (*koude lijden*; *in de kou staan wachten*), blauwbekte, heeft geblauwbekt: *ik sta hier te — (in de kou)*; —**bes** (*boschbes, klokkebei*), v. —bessen; —**blauw'**, bn.: zegsw. *iets — laten*, laten, zooals het is, fig. een zaak laten rusten, er niet over spreken of handelen; —**bloed** (*adellijk bloed*), o.; zie Bloed; —**boek** (*boek met blauwen omslag*, inz. *schotschrift, vlugschrift* meestal in verkleiningsvorm; *regeeringsbescheiden over eenige zaak, rapporten, tot een boek in een blauwen omslag vereenigd*), o. —boeken; —**boekje** (*vlugschrift, brochure*; *schotschrift*), o. —s; —**bok** (Z.-Afr. *e. soort v. antilope*), m. —ken; —**borstje, —keeltje** (dierk. *nachtegaalachtig vogeltje met azuurblauwen hals*), o. —s.

Blau'we (*kleurling in Oost- en West-Indië, Z.-Amerika enz.* inz. in het mv.), m. of v. —n.

Blau'we-grot (*grot op het eiland Capri*), v.; —-**knoop** (*insigne v. e. afschaffers-vereeniging*), m.: volkst. *van den — zijn*, onthouder zijn; —-**kruis** (*internationale vereeniging tot bestrijding v. het alcohol-misbruik*), o.: *het — is in 1877 te Genève opgericht en was tot 1886 een Zwitsersche vereeniging*; —**maandag** (*ledige Maandag bij de ambachtslui*, d. i. een Maandag dat men, niet werkt, maar Zondag houdt, zie Blauw), m. —en.

Blau'wen (*blauw worden, opdoemen*), blauwde, heeft geblauwd: *de duinen — reeds*, wij naderen de kust.

Blauwere'gen (*klimplant met paarsblauwe bloemtrossen, glycine*), m. —s.

Blauw'groen (*blauwachtig groen*), bn.: *de —e tarweakkers*; **—hout** (*campêche-, provinciehout*), o.; **—keeltje** (*blauwborstje*), o. —keeltjes; **—kiel** (*iemand*, inz. *een werkman, die een blauwen kiel draagt*; *naam van de Belgen in* 1830), m. —kielen, vero.; **—kous** (*spotnaam voor een geleerde vrouw*), v. —kousen : het woord — is in deze bet. misschien uit het Engelsch (*blue-stocking*) overgenomen; zie S a v a n t e; **—mees,** (*pimpelmees*), v. —meezen.

Blauw'poot (*een soort van houtsnip*), m. —en; **—sel** (*blauwmakend poeder*), o. gmv.; **—spaat** (delfst. *azuursteen*), o. gmv.; ook B l a u w s t e e n; **—specht** (*volksnaam van den boomklever*), m. —en; **—steen** (delfst. *azuursteen, poetssteen*) : **1** (voorwerp), m. —steenen; **2** (stofnaam), o. gmv.; **—tje,** o. —s : zegsw. *een — loopen*, een vergeefsch aanzoek doën, door een meisje afgewezen worden; zie B l a u w; **—verver** (*verver van garens en geweven stoffen*), m. —s; **—ververij** (*werkplaats van den blauwverver*), v. —en; **—voet** (*steenvalk*), m. —en; **—zijden** (*van blauwe zijde*), bn.: *een — das, een — japon*; **—zucht** (*ziekte in het bloed*), v. gmv.; ook B l a u w z i e k t e; **—zuur** (*Pruisisch zuur, zwaar vergift*), o. gmv.

Bla'zen (*met meer kracht dan gewoonlijk door de lippen uitademen*), blies, heeft geblazen : *hijgen en — van vermoeidheid*; *de wind blaast in het zeil*; *op een hoorn —*; spreekw. *Het is beter hard geblazen dan den mond verbrand*, voorzichtigheid is de moeder der wijsheid, zie ook G e b l a z e n; *iemand iets in het oor —*, fluisteren, zie ook O o r b l a z e n; *een damschijf —*, wegnemen, omdat de tegenspeler verzuimde er mede te slaan; mil. *den taptoe —*, zie T a p t o e; *glas —*, **al** blazende maken; *den aftocht —*, per trompet het sein tot den aftocht geven, fig. aftrekken, heengaan.

Bla'zer (*klein visschersvaartuig*), m. —s.

Blazoen' (Fr. *veldteeken*; heraldiek: *wapenschild*; rederijkers : *zinnebeeldig wapen eener Kamer*), o. —en.

Blazoeneeren (*eene wapenbeschrijving geven in de terminologie der heraldiek*).

I. Bleek (*mat van kleur*), bn.; —er, —st : *een —e kleur*, flauw, *wat ziet ge —, de —e maan*; *die inkt is wat —*; **—heid** (*witachtigheid, kleurloosheid*), v. gmv.

II. Bleek (*plaats, waar gebleekt wordt, grasveld*), v. —en: *het linnen op de — leggen*; B l e e k I is etymologisch hetzelfde woord als B l e e k II.

Blee'ken (1 *op de bleek helder doen worden*; *wit doen worden*; 2 van linnen : *helder worden*; van beenderen : *wit worden*), bleekte, heeft gebleekt : 1 *het linnen —*; *door de zon gebleekt*; 2 *het linnen bleekt goed*; *de beënderen —*; **—er** (*iem., die waschgoed bleekt*), m. —s.

Blee'kerd (*bleekroode wijn*, inz. *Rijn-, Ahr-, Moezelwijn*), m. gmv.

Bleekerij' (*inrichting tot het bleeken van waschgoed*), v. —en.

Bleek'gezicht (*blanke, in de taal der Indianen van N.-Amerika*), o.

Bleek'neus (*bleeke persoon, die er zwak uitziet*), m. en v. —zen.

Bleekneu'zig (*met, als een bleekneus*; *zwak*), bn.: *uw — eenig zoontje, mevrouw* (C.O.).

Bleek'veld, o. —en; zie B l e e k **II.**

Bleek'vos (*geelachtig vospaard*), m. —vossen, verg. Z w e e t v o s; **—water** (*chloorkalkwater*; *vlekkenwater*; *eau de Javelle*), o. gmv.; **—ziekte** (*bloedarmoede*), v. gmv.; **—zucht** (*bloedarmoede, chlorose, anemie*), v. gmv.

Blees (*koren-kafje*; *haaltje aan boonen*), v. blezen.

Blei, bliek (dierk. *karperachtig zoetwatervischje uit de familie der brasems*), v. —en.

Blein (*blaar, draaiziekte der schapen*), v. —en.

Blen'de (*zwavelzink*), v. gmv.: — *bevat* 33 % *zwavel en* 67 % *zink*.

Ble'ren, volkst.; zie; B l a r e n, B l a t e n.

Bles 1 (*witte plek op het voorhoofd van donkerharige paarden*), v. blessen; **2** (*paard met witte plek aan het voorhoofd*), m. blessen; verg. B l a a r.

Bles'bok (Z.-Afr. *soort v. antilope*), m. —ken.

Blesseeren (*wonden, kwetsen*; fig. *kwetsen*).

Blessuur' (*wonde, verwonding*), v. —suren.

I. Bleu (*bloo, schroomvallig*), bn.; **—heid,** v.

II. Bleu (Fr. *blauw*), o. gmv.: — *de Paris*, Parijsch-blauw; — *marin*, matrozenblauw.

Bliek (*witvisch*), v. —en; zie B l e i.

Blie'ven (uit : *believen*), het blieft, bliefde mij niet; verg. A s j e b l i e f t.

I. Blij, blijde (*verheugd, vroolijk, opgeruimd*), bn. en bw.; blijder, blijdst: *de —de Boodschap*, het Evangelie; *een — gelaat*; — *lachen*; *de —de Incomste of Intreye*, eerste officieel bezoek van den hertog, graaf enz. aan een stad, inhuldigingsfeest; ook : een staatsstuk, privilegie, bij die gelegenheid uitgevaardigd of gegeven

II. Blij'de (*steenwerptuig in de Middeleeuwen*), v. —n; de — werd gebruikt bij het beleg van steden en kasteelen.

Blijd'schap (*gevoel van vreugde, voldoening enz.*; *aangename stemming*), v. gmv.: *met —*; *van — iemand omhelzen*.

Blijgees'tig 1 (*levenslustig, opgewekt, vroolijk van geest*), bn.; —er, —st; **2 —e;** m. en v. —n: *almanak voor Holl.* —*n*, jaarboekje uit de dagen der almanakken; zie ald.; **—heid,** v. gmv.

Blij'heid (*vroolijkheid, opgewektheid, levenslust*), v. gmv.: zegsw. *Vrijheid, —!*

Blijk (*bewijs, teeken*), o. —en : *een — van eerbied, een treffend — van trouw, een — van belangstelling*; *een stoffelijk — van vereering*, een geschenk.

Blijk'baar (*duidelijk*), bn. en bw.: *een —bare vergissing*; *dat is voor ieder —*; *hij is — schuldig*.

Blij'ken (*duidelijk zijn*), het bleek, is gebleken: *uw ongelijk blijkt nu*; *uw onschuld zal daaruit —*, duidelijk worden.

Blij'kens (eig. *blijkende : zooals blijkt uit*), vz.: — *den uitslag*, volgens.

Blij'mare (*blijde tijding*), v. —maren. vero.

Blijmoe'dig (*opgeruimd, opgewekt, niet neerslachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — vertrouwen*.

Blij'spel (dichtk. *tooneelstuk in verzen of proza, dat een vroolijke, lachwekkende voorstelling geeft van de botsing van den dwazen*

mensch met zijn omgeving), o. —spelen: *het — geeft meestal typen, ontleend aan het maatschappelijk leven, en wel wat overdreven voorgesteld, het toont ons den vroolijken kant van personen en zaken*; zie Comedie.

Blij'speldichter (*dichter van blijspelen*), m. —s: *Hooft* (Warenar), *Bredero* (Moortje, Spaansche Brabander), *Langendijk* (Spiegel der Vaderlandsche Kooplieden) *zijn —dichters.*

Blij'ven (*standhouden*), bleef, is gebleven: *de waarheid blijft, Gods beloften* —; ook ǁ: *blijf nog wat hier*, toef; *bij zijn werk* —; *bij het onderwerp* —, voet bij stuk houden, z. ald.; *op het slachtveld* —, sneuvelen; *het schip is op de klippen gebleven*, vergaan; *achterwege* —, wegblijven.

Blij'vend (*duurzaam, standhoudend*), bn.: *— geluk, een —e herinnering, e. —e indruk.*

I. Blik (*oogopslag*), m. blikken: *er is — in de kaarten*, door het wasschen of mêleeren zijn er een of meer open komen liggen.

II. Blik (1 *dun geplet metaal, bladmetaal* inz. *vertind plaatijzer*; 2 *naam van verschillende voorwerpen van vertind plaatijzer, ook wel van ander metaal gemaakt*), o. in bet. 2 mv. —ken: 1 *— van koper, ijzer, zink, messing*; 2 *veger en* —, plat huisgereedschap om stof enz. weg te dragen; *vleesch in —ken*, bussen; zie Blikje.

Blik'je (*blikken doos of bus, luchtdicht gesloten, met verduurzaamde levensmiddelen*), o. —s; **blik'jesvleesch** (*vleesch uit een blikje, b.v. in O.-Indie*), o. gmv.

I. Blik'ken (*van blik*), bn.: *een — doos, een — keteltje*, fig. een opvliegend karakter; *een — dominee*, straatpredikant, oefenaar: spotnaam voor een onbevoegd predikant; *de — bruiloft*, 6½-jarig huwelijksfeest.

II. Blik'ken (*den blik op of naar iets slaan*), blikte, heeft geblikt: *opwaarts* —; zegsw. *hij weet van — noch blozen*, is hoogst onbeschaamd; *zonder te — of te blozen*, zonder van kleur te veranderen.

III. Blikken (*de schors verwijderen*), blikte, heeft geblikt: *de boomen* —.

Blikkendoos' (*doos van blik*; mil. *de vroegere naam van kartets*), v. —doozen.

Blikkentrom'mel (*trommel van blik*), v. —s: *drop uit de* —, een middel tegen hoest.

Blik'keren (*flikkeren, glinsteren*), blikkerde, heeft geblikkerd: *de zon blikkert in het water.*

Blik'oogen (*de oogen wijd opendoen, het wit der oogen laten zien*), blikoogde, heeft geblikoogd: *men stampvoet, blikoogt, vloekt en zweert* (Staring).

Blik'sem (*electrisch verschijnsel in den dampkring, het overspringen van een electrische vonk uit een wolk, geladen met electriciteit, op een andere of op eenig voorwerp; hemelvuur*), m. —s: *zoo snel als de* —; *hij stond als door den — getroffen*, als verplet; fig. *loop naar den* —, drommel; *hij is een gemeene* —, vent; *die luie, kale* — (Consc.); **—afleider** (*bekend toestel tot opvanging en afleiding van het hemelvuur*), m. —afleiders: *de — is in 1752 uitgedacht door Benjamin Franklin* (1706—'90); **—en** (*onweeren, weerlichten*), het bliksemde, heeft gebliksemd; **—flits** (*bliksemstraal*), m. —flitsen.

Blik'sems (*erg, zeer*), bw. en tw.: *wel —!* uitdr. van verwondering; *het gaat hem — slecht*, erg. gmz.

Blik'semsch (*verduiveld*), bn.: *—e jongen.* gmz.

Blik'semsnel (eig. *snel als de bliksem, verbazend snel*), bn. en bw.: *in —snelle vaart*; *die trein loopt* —; **—snelheid,** v.: *Juffrouw Pieterse begreep het met* — (Mult.); **—straal** (*een flikkering van den bliksem*), m. —stralen: *een schelwitte* —; **—trein** (*sneltrein, die aan geen tusschenstations stopt*; *train-éclair*), m. —en.

Blik'slager (*werker in wit blik*), m. —slagers.

Blik'slagers (*euphemisme voor:bliksemsch*).

Blik'tanden (*het wit der tanden laten zien*), bliktandde, heeft gebliktand: *de heemhond bliktandde*; fig. *dreigend kijken*; **—vuren** (scheepst. *seinen geven met blikvuur*), —vuurde, heeft geblikvuurd; **—vuur** (*seinvuur, los kruit, dat op het dek ontbrand wordt als noodsein*), o. —vuren.

Blik'werk (*allerlei waren van blik*), o. gmv.

Blim'bing (*een O.-I. zure vrucht*), v. —s.

I. Blind (*niet ziende*), bw. en bw.; —er, —st: *hij is — geboren*; *hij is — aan één oog*; zegsw. *hij is zoo — als een mol*; *hij is ziende —*, hij wil niets zien; fig. *een —e klip*, d.i. onder water; *een —e muur*, d.i. zonder vensters; *een —e kaart*, d.i. zonder namen; *een —e steeg*, d.i. zonder uitgang, z. Slop.

II. Blind (*vensterluik*), o. blinden: *sluit de —en*; *binnen—en, buiten—en*; Blind **II** is etymologisch verwant met Blind **I.**

Blin'daas (eig. *blind-daas of blinde daas, een steekvlieg*), v. blindazen: *er zaten drie blindazen op het paard.*

Blinda'ge (Fr. mil. *beschermend materiaal tegen springprojectielen, blindeering*), v. —s.

Blind'doek (*doek tot binding der oogen*), m. —doeken: *iemand een — voorbinden.*

Blind'doeken (*een blinddoek voor de oogen binden*), blinddoekte, heeft geblinddoekt; fig. *misleiden*; **—doeking,** v. gmv.

Blind'druk (boekdr. *ingeperste afdruk van stempels of letters op den band van een boek, maar nog zonder verguldsel of kleur*), m. gmv.

Blin'de (*iemand, die blind is*), m. en v. —n: *het instituut voor —n te A'dam*; zegsw. *in het land der — is eenoog koning*, onder onwetende lieden munt de halfweter uit.

Blin'dedarm (ontl. *zakvormig darmaanhangsel, deel van den dikken darm*), m.; **—ontsteking,** v. —en; z. Appendici'tis.

Blindeeren (Fr. 1 *met een ondoordringbare huid bekleeden, kogelvrij maken*; 2 *bom-, granaatvrij maken door een dekking van hout enz. met aarde*): 1 *een schip, een wagon* —, *een auto* —; 2 *een onderstand, schietgaten* —, zie Blindage.

Blin'dekoe (*kinderspel, blindemansspel*), v.

Blin'delings (*zonder te zien*), bw.: fig. *— te werk gaan*, onbezonnen; *hij moest — gehoorzamen*, zonder tegenspraak, onvoorwaardelijk.

Blin'deman (*blinde*), m. —nen en —s.

Blin'demannetje (*bekend kinderspel, waarbij een der kinderen geblinddoekt wordt, om de anderen te pakken en hun naam te zeggen*), o. gmv.: *— spelen*; ook *—sspel*, o. —spelen.

Blin'den (*blind maken*), blindde, heeft geblind : *vinken* —.
Blin'denhospitaal (*gasthuis voor blinden*), o. —hospitalen ; —**instituut** (*inrichting, waar blinde kinderen worden opgevoed en onderwezen*), o. —tuten; —**schrift** (*Brailleschrift*), o. gmv.
Blind'geborene (*iemand, die blind ter wereld kwam*), m. en v. —n.
Blind'heid (*het blind-zijn* ; fig. *volkomen gebrek aan inzicht*), v.: fig. *hij is met — geslagen.*
Blind'slang (*hagedisachtige slang op Ceilon*; in Geld. *de hazelworm*), v. —en.
Blink (1 *glans, gloed*; 2 Zuid-Ned. *schoensmeer*), m.: 1 *er wil maar geen — op de schoenen komen ; de — is er af*, de nieuwheid ; verg. IJsblink; 2 *prima* —.
Blin'ken (*glanzen*), blonk, heeft geblonken: *Sikkels klinken, sikkels* — (Staring), glanzen in 't zonlicht ; *haar oogen blonken van vreugd*, schitterden; spreekw. *Het is niet alles goud, wat blinkt*, schijn bedriegt.
I. Blin'kerd (*hooge, kale duintop*), m. —s.
II. Blin'kert (*de hooge duintop bij Bloemendaal,* ± 60 *M.*), m. gmv. ; hetzelfde woord, maar anders' gespeld dan het voorafgaande.
Blizzard (Eng. *plotseling opkomende koude sneeuwstorm in N.-W. Amerika*), m. —s.
Bloc (Fr. *hoop, stapel*), o. ; **en bloc** (*alles of allen samen*) : *en — verkoopen.*
Bloc'notes (Fr. *boekje, bestaande uit een menigte witte scheurblaadjes*), v. mv.
Bloed 1 (*roode, min of meer dikke en stolbare vloeistof i.h. menschelijk en dierlijk lichaam*), o. : er is *slagaderlijk bloed*, dat nl. in de longen zuurstof heeft opgenomen en lichtrood is van kleur, en *aderlijk bloed*, dat donker is van kleur, rijk aan koolzuur; zegsw. *het — kruipt, waar het niet gaan kan*, de stem des bloeds laat zich altijd gelden ; *dat zal kwaad — zetten*, dat wekt verbittering ; *menschen met rood —*, de niet-adellijken, *menschen met blauw —*, de adel ; *van koninklijken —e, prins van den —e*, behoorende tot het vorstelijk huis; **2** (*sukkel, hals*), m. —en : *arme —.*
Bloed'armoede (*ziekelijke toestand van het bloed*), v. gmv., z. Anemie ; —**bad** (*menschenslachting*), o. gmv.: *een — aanrichten* ; —**beuling** (*worst, bestaande uit meel en gekookt bloed*), m. —beulingen ; —**bolletjes** (*platronde, roode en witte schijfjes of lichaampjes in het bloed*), o. mv., ook : —*lichaampjes* ; —**bruiloft** (gesch. *de bruiloft van Hendrik van Navarre met Margareta van Valois te Parijs in den Bartholomeüs nacht van* 1572), v. ; —**doop** (*marteldood van een ongedoopte om het geloof ondergaan*), m. gmv.; —**dorst** (eig. *dorst naar bloed*, b.v. van roofdieren; fig. *onmenschelijke wreedheid*), m. gmv. ; —**dor'stig** (eig. *dorstende naar bloed* ; fig. *in hooge mate wreed*), bn. ; —er, —st : *de tijger is een — dier, een — dwingeland.*
Bloed'eigen (*uit iems eigen bloed*), bn. : *een moeder zegt : dit is mijn — kind* ; verg. Bloedvreemd.
Bloe'deloos (*zonder bloed, geen of weinig bloed hebbende*), bn. : —*looze dieren*, b.v. *insecten* ; —*looze lippen*, bleek, wit ; —**loos'heid**, v. gmv.
Bloe'den (*bloed verliezen*), bloedde, heeft gebloed : fig. *mijn hart bloedt*, ik treur erg ; zegsw. *hij zal hier moeten —*, d. i. veel betalen ; *hij zal er voor moeten —*, fig. de erge financieele nadeelen moeten dragen.
Bloe'derig (*vol bloed*), bn. : *een — stuk vleesch*; *de —e handen v. e. slager.*
Bloed'geld (*belooning voor moord, voor een misdaad*; fig. *woekergeld, karig loon voor zwaren arbeid*), o. gmv.; —**getuige** (*martelaar om den geloove*), m. en v. —getuigen : *Stephanus is de eerste — voor den naam van Christus*, 37 na C. te Jeruzalem gesteenigd; —**hond** (1 *groote Engelsche dog, vroeger gedresseerd als slavenjager*; 2 fig. *wreedaard*), m. —honden : 2 *Alva, die —* ; —**ig** (*vol bloed, met bloed bevlekt*), bn. en bw. ; —er, —st : *een —e wonde*, een diepe wonde ; *een — gevecht*, een hevig gevecht, door bloedvergieten gekenmerkt; —**koraal** (*helderrood koraal*), o.: *oorbellen van —*; —**koralen** (*van bloedkoraal*), bn.: *een — armband*; —**loop** (*bloedgang, bloedontlasting*), m., zie : Roodeloop en Dysenterie; —**luis** (*luis op de schors van vruchtboomen*), v. —zen : de — laat een roode plek na, als men ze doodgedrukt, zeer schadelijk diertje ; —**plakkaten** (gesch. *volksscheldnaam voor de dreigbesluiten van Philips II van Spanje in zake de religie*), o. mv. ; —**raad** (gesch. *volksnaam voor Alva's Raad van Beroerten, in* 1567), m. gmv.; —**rood** (eig. *rood als bloed, hoogrood*), bn. : *een paar —e handen, zij werd — bij dat verwijt* ; —**schuld** (*moord, doodslag*), v. : *een — op zich laden.*
Bloeds'omloop (*circulatie van het bloed in het lichaam van mensch of dier*), m. gmv.: W. Harvey (1578—1658), een Eng. geneesheer, ontdekte den omloop v. h. bloed en maakte in 1628 zijn ontdekking bekend ; *den — doen versnellen*, b.v. door flink te loopen ; *den — vertragen*, b.v. door bedlegerigheid.
Bloed'spuwing (*ontlasting v. bloed uit de longen of de maag, bloedbraking*), v. —en; —**steen** (*bloedrood ijzersteen*), o. gmv.; —**stelpend** (*het bloeden doende ophouden*), bn.: —*e middelen, —e watten*; —**storting** (*vergieting van bloed door te wonden*), v. —en; —**stroom** (eig. *stroom van bloed* ; *het stroomen v. h. bloed door het menschelijk of dierlijk lichaam*), m. gmv.; —**vergiftiging** (*bloedbederf door het inbrengen van eenige giftstof*), v. —en; —**verwant** (*familielid*), m. en v. —en, vr. ook —**e**, zie Aanverwant; —**verwantschap** (*familiebetrekking in verschillende graden*), v. gmv.; —**vin** (*bloedzweertje*), v. —vinnen; —**vlek** (*vlek, door bloed ontstaan*), v. —vlekken; —**vreemd** (*niet in den bloede bestaande*, fig. *totaal vreemd*), bn. : *hij of zij is mij* — ; —**worst** (*bloedbeuling*), v. —worsten ; —**wraak** (*wraak, die bloed eischt*, d. i. *vervolging van den moordenaar op leven en dood, of v. e. zijner familieleden door den naasten bloedverwant van den verslagene*), v. gmv. : *de — bestond bij de Germaansche stammen*, verg. Vendetta; —**wreker**, m. —s, zie Goël; —**zuiger** (*ringworm*, 4 *tot* 5 *cM. lang, zuigworm*; fig. *hardvochtige woekeraar, uitzuiger, uitbuiter*),

m. —s ; —**zweer** (*bloedvin met bedorven bloed*), v. —zweren.

Bloei (*het bloeien*), m. : *de kersen stonden in* —, zij waren vol bloesems ; fig. *in den* — *des levens.*

Bloei'en (1 *in bloei staan, bloei dragen, bloesems dragen* ; ook van de plaats, den tijd, waarin de planten — ; 2 fig. *een krachtige ontwikkeling vertoonen*), bloeide, heeft gebloeid : 1 *de boomen* — ; *de* —*de lente* ; —*de tuinen* ; 2 *een* —*de gezondheid, de handel bloeit* ; —**maand** (*de maand Mei*), v. —maanden ; —**sel** (*bloesem*), o. gmv. : *de boomen staan vol* —, bloemen ; —**tijd** (eig. *voorjaar*), m. gmv. : fig. *de* — *der gilden, de* — *der rederijkerskamers*, tijd van hoogste ontwikkeling ; —**wijze** (*schikking der bloemen om een as*), v. wijzen : *een tros, een katje, een scherm, een tuil, een aar enz. heet* —.

Bloem (1 *voortplantingsorgaan van allerlei planten*, inz. *van die niet gekweekt worden om de vrucht of het zaad* ; 2 *bloemdragende plant* ; 3 *afbeelding, nabootsing eener bloem* ; 4 *hetgeen zich onderscheidt door fijnheid, schoonheid enz* ; *het puik, de keur* ; 5 *het fijnste van het meel*), v. —en ; verkl. —**pje**, o. of —**etje**, o. —s. : 1 *bladeren en* —*en* ; 2 *de* —*en water geven* ; 3 *een behang met groote* —*en* ; *er stonden* — *op de ruiten*, bevroren waterdamp ; 4 *de* — *van den adel* ; —*lezing* ; 5 *brood van* — ; *tarwe*— ; nog : — *van zwavel*, fijngezifte deelen of poeder ; zie ook : Boschbloem, Potbloem, Snijbloem, Voorjaars- of Lentebloem, Herfstbloem, Kunstbloem, Alpenbloem.

Bloem'bed (*perkje, waarop bloemen groeien*), o. —bedden : *een* —, *omzoomd met roode madeliefjes, met palm* ; —**bekleedsel** (plantk. *het groene en ook het gekleurde omkleedsel*, b.v. *kelk, bloemkroon*), o. —s ; —**blad** (*het gekleurde blad v. d. bloemkelk*), o. —bladen ; —**bodem** (*de top van den bloemsteel, als drager van de onderdeelen der bloem*), m. —bodems, ook Bloemas ; —**bol** (*stengelgedeelte in bolvorm*), m. —bollen, ook Bol ; —**bollenteelt** of —**bollencultuur** (*het kweeken van bolgewassen*, z. ald.), v. gmv. : *de* — *in de omstreken van Haarlem* ; —**dek** (plantk. *alles samen, wat den bloemknop dekt of de bloem beschut*), o. —dekken.

Bloe'melijn (dichtk. *bloempje*), o. gmv.

Bloe'mencorso (*optocht in met bloemen versierde wagens, fietsen, auto's enz.*), o. —'s, (s = z) ; —**fabriek** (*werkplaats tot vervaardiging van kunstbloemen*), v. —fabrieken ; —**geur** (*geur of reuk van bloemen* ; fig. *aangename toestand*), m. : — *en maneschijn* ; —**handel** (gesch. *de zoogenaamde windhandel in bloembollen*, 1636—'37), m. gmv. ; —**maken** (*het vervaardigen v. kunstbloemen*), o. gmv. ; —**maakster** (—*werkster*), v. —s, z. Fleuriste ; —**mand** (*siermand voor kamerplanten in bloempotten*), v. —en ; —**meisje** (*meisje, dat bloemen te koop biedt*), o. —s ; —**rijk** (*het rijk van Flora* : *al de bloemen der wereld samen*), o. gmv. ; —**spel** (gesch. *wedstrijd in 't dichten, in 't zuiden van Frankrijk*, nl. *in Toulouse 't eerst in* 1323 : *de prijs was een gouden viooltje, later nog twee zilveren bloempjes*), o. —spelen ; nog bestaan er de Jeux floraux ; —**spraak** (—*taal*), v. gmv. ; —**symboliek** (—*taal*), v. gmv. ; —**taal** (*zinnebeeldige taal door middel van bloem of tak*), v., als : roos, *liefde* ; lelie, *onschuld* ; palmtak, *overwinning* ; lauriertak, *roem* ; eiketak, *kracht* ; viooltje, *bescheidenheid* ; ridderspoor, *eer* ; cypres, *rouw* ; brandnetel, *wreedheid* enz. ; —**vriend** (*minnaar van bloemen*), m. —vrienden ; —**vriendin**, v. —nen ; —**zee** (*een zee v. bloemen*), v. : *de uiterwaarden zijn in 't begin v. Mei een* —.

Bloem'godin, v., myth. zie Flora.

Bloem'hof (*bloementuin*), m. —hoven.

Bloe'mig (*bebloemd, met bloemen*), bn. ; —er, —st : *een* —*e weide* ; fig. —*e aardappelen*, d.i. droog en melig, in de spreekt. *blommig.*

Bloemist' (*bloemkweeker, bloemenhandelaar*), m. —en.

Bloemisterij' (*kweekerij v. bloemen*), v. —en.

Bloem'katje (plantk. *bijzondere bloeiwijze*), o. —katjes : *de wilg, de els draagt* —*katjes.*

Bloem'kelk (*beschuttende, meestal groene blaadjes, die den knop omvatten*), m. —kelken ; —**knop** (*knop, waaruit zich een bloem ontwikkelt*), m. —pen ; —**kool** (plantk. *sluitkool met vleezige bleekgele bloemenstelen*), v. —koolen ; —**korf** (*bloemenmand*), m. —korven ; —**krans** (*vlechtwerk van bloemen*), m. —en.

Bloem'kroon (*gekleurde, kransvormig geplaatste bloemblaadjes*), v. —kronen ; —**lezing** (*verzameling van uitgelezen prozaen dichtstukken*), v. —lezingen ; —**markt** (*markt v. bloemen*), v. —en ; —**perk** (*bloembed*), o. —en ; —**pot** (*roode, onverglaasde aarden pot tot het kweeken v. tuinbloemen*), m. —ten ; —**schilderen** (*afdeeling der schilderkunst* : *het schilderen v. bloemen*), o. gmv. ; —**spelen**, o. mv., zie Bloemenspel ; —**stamper**, m. —s, zie Stamper ; —**stengel** (*bloemsteel,* —*spil*), m. —stengels ; —**stof** (*stuifmeel*), o. gmv. ; —**stuk** (*schilderstuk, bloemen voorstellende*), o. —ken ; —**tafel** (*tafel voor bloemen*), v. —s ; —**tegel** (*tegel met geschilderde bloemen*), m. —s ; —**tros**, m. —trossen ; —**tuil** (*bosje bloemen*), m. —en ; —**zaad** (*zaad v. bloemen*), o. —zaden ; —**zoet** (eig. *honigzoet* ; fig. *zoetsappig, lief, vriendelijk*), bn. : *een* — *gezicht.*

Bloes, v. bloezen, zie Blouse.

Bloe'sem (*bloem of bloeisel v. e. vruchtboom, van vlas of koolzaad*), m. bloesems.

Bloe'semen (*bloesems dragen*), bloesemde, heeft gebloesemd : *de boomen* —, *de erwten* — ; fig. *de vriendschap kan* — *en bloeien.*

Blok (1 *boomschacht* ; 2 *stuk hout of metaal, als onderstel dienende of waarop men bepaalde handelingen verricht* ; 3 *offerbus* ; 4 *een groot min of meer regelmatig stuk hout, steen, metaal enz.* ; 5 scheepst. *katrol* ; 6 *een aantal bijeen- of aaneengebouwde huizen* ; fig. *aaneengesloten politieke partijen* ; 7 *een afzonderlijk deel van een bouw- of weiland, van een spoorlijn* ; 8 *houten straftuig, dat aan e. been of den hals wordt vast-*

gemaakt, vero ; *pootkluister van paarden en koeien*), o. —ken : 1 *het — van den eik* ; 2 *het — van het aanbeeld, kap—* ; 3 *offer—* ; 4 *—ken steen, een — marmer* ; *het —je v. e. kalender*, scheurblaadjes ; 5 *een — dient o. a. om het tuig vast te zetten* ; 6 *een — huizen* ; *het anticlericale — der Fransche kamer* ; 7 *een — land* ; *de spoorlijn is bij het —stelsel in —ken of baanvakken verdeeld* ; 8 *in het blok sluiten*, vero. ; *het paard loopt met een — aan het been*.

Blok'druk (*druk, voorafgaande aan den letterdruk van Koster*), m., zie Blokkeeren 2.

Blok'huis (*wachthuis* ; mil. *houten wachttoren* ; *huis van bedisselde, opeengetaste boomstammen*, inz. in W. N.-Amerika), o. —huizen.

Blokka'de (*het af- of insluiten eener haven of kust met oorlogsschepen*), v. —s ; **blokkeeren** (1 *insluiten, afsluiten met oorlogsschepen* ; 2 typ. *in blokletter zetten*) : 1 *een haven —, een kust —* ; 2 *een bladz. —*.

Blok'ken (stud. *hard studeeren*), blokte, heeft geblokt ; —**ker** (*gezet of volhardend werker*), m. —s.

Blok'kendoos (*doos met kuben als kinderspeelgoed*), v. —doozen.

Blok'kenmaker (*maker van blokken of katrolschijven*), m. —s.

Bloks'berg (aardr. *hoogste top in den Hartz* 1300 *M.*), m. gmv. : *in den Walpurgisnacht d. i. op* 30 *April viert de duivel met alle heksen feest op den — ; iem. naar den — wenschen*, naar den duivel.

Blok'schaaf (timm. *kleine schaaf met één beitel*), v. —schaven ; —**schip** (*onttakeld linieschip, wachtschip*), o. —schepen ; —**stelsel** (*het verdeelen van de spoorbaan in vakken van eenige KM.*), o. gmv. ; —**wachter** (*spoorbeambte, belast met het toezicht op of over een blok of baanvak*), m. —s ; —**werk** (*het machinaal maken van sigaren* ; *dergelijke sigaren*), o. gmv. ; —**zeilen** (*schaatsenrijden met lange slagen, terwijl men bij elke streek flink overhelt*), blokzeilde, heeft geblokzeild.

Blom (*bloem*), v. blommen ; verkl. —**metje**, o. —s.

Blond (*lichtgeel, lichtgoudkleurig*), bn. ; —er, —st : *een —e vlecht, de —e duinen*.

Blon'de (*fijne zijden kant*), v. gmv.

Blondi'ne (*blond meisje, blonde vrouw*), v. —s.

Blond'je (*blond meisje, blond kindje*), o. —s.

Blood'aard (*lafaard, laf man*), m. —s.

Bloo'de, bloo (*vreesachtig, bedeesd*), bn. en bw. ; blooder, bloodst ; zie Bleu.

Bloohar'tig (*angstig, bang, schuchter*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — kind*.

Bloo'heid (*beschroomdheid*), v. gmv.

Bloot (*onbedekt, naakt*), bn. en bw. ; —er, —st : *met het —e hoofd, met —e voeten, met den —en degen ; op het —e paard*, zonder zadel ; *met het —e oog*, zonder bril, vergrootglas, verrekijker enz. ; fig. *een — gerucht*, niets anders dan, *een —e formaliteit, een — vermoeden ; hij deed het — om te plagen*, enkel : *de moord geschiedde open en —*, voor ieder zichtbaar ; *het land lag toen open en — voor den vijand*, onbeschut, ongedekt ; *een — toeval*, zuiver.

Bloo'ten (*de huiden in de looierij ontblooten of ontharen*), blootte, heeft gebloot ; z. Ploten.

Bloot'geven, zich (*zich onvoorzichtig blootstellen*, fig. *zijn zwakheid laten blijken*), gaf zich bloot, heeft zich —gegeven ; —**leggen** (*openbaren, laten zien*), legde, leide, lei —, heeft —gelegd of —geleid : *den wortel v. e. boom —*, fig. *zijn zaken —* ; —**liggen** (*openliggen*), lag —, heeft — gelegen : *het land lag — voor den vijand*, ongedekt.

Bloots'hoofds (*met ongedekten hoofde*), bw.

Bloot'staan (*blootgesteld zijn aan*), stond —, heeft —gestaan : *aan allerlei gevaren —*.

Bloot'stellen (*in gevaar stellen*), stelde —, heeft —gesteld : *zich aan iets —*, niet op zijn hoede zijn, zich blootgeven.

Bloots'voets (*barrevoets, met bl. voeten*), bw.

Bloot'wol (*wol v. geslachte schapen*), v. gmv.

Blos (*roode kleur op de wangen*, fig. *van vruchten*), m. gmv. : *de — der jeugd, de — der schaamte, de — der gezondheid ; de — van appels*.

Blou'se (*blauwe werkkiel ; ruim damesjacket of bovenlijf, meestal bij een rok van een andere kleur gedragen ; jongensbuisje*), v. —s ; lees : *bloe-ze*, ook, **Bloes** ; —**man** (*proletariër*), m. —lui, ook —mannen.

Blou'wel (*hennepbraak*), m. —s.

Blou'wen (*zwingelen*), blouwde, heeft geblouwd ; ook Blouwelen.

Blo'zen (*een blos krijgen, rood worden*), bloosde, heeft gebloosd : *gij doet mij —, als de kreeft zei tegen de braadpan* (v. Lennep).

Blo'zend (1 *met een blos, met een gezonde, frissche kleur* ; 2 *een blos krijgend*), bn. : 1 *—e wangen, een — gelaat* ; 2 *hij antwoordde —*.

Bluf (*grootspraak*), m. gmv. : — *slaan*.

Bluf'fen (*pochen, snoeven*), blufte, heeft gebluft : *op iets —* ; —**fer** (*praalhans, pocher blagueur*), m. —s ; —**ferij'** (*snoeverij, opsnijderij, pocherij*), v. —en.

Blunder (Eng. *bok, flater*), m. —s.

Blusch'gereedschap (*gereedschap, hetwelk bij het blusschen van een brand noodig is*), o. —gereedschappen ; —**middel** (*al wat dient tot brandblussching*), o. —middelen.

Blus'schen (*uitdooven door water, afkoelen*), bluschte, heeft gebluscht : *een brand —* ; *kalk —*, z. Lesschen.

Blut, bluts of **blutsch** (verdoffing uit *bloot* : *alles in het spel verloren hebbende*, fig. *arm, berooid, kaal*), bn. : *ik ben nu —*.

Bluts (*slag, kneuzing, buil, blaar*), v. —en : *een helm vol schaarden en —en*.

Blut'sen (*kneuzen*, b.v. van boomvruchten ; *deuken*), blutste, heeft geblutst.

Bo'a (*slangvormig damesbont om den hals gedragen ; boa-constrictor*), v. —'s.

Bo'a-constric'tor (dierk. *niet-vergiftige reuzenslang, v.* 10—13 *M., in de keerkringslanden der oude en nieuwe wereld*), v. —tors, ook Bo'a geheeten ; ook : Koningsslang.

Boa'ja (Mal. *kaaiman*), m. —'s.

Boaner'ges, m. : *hij is een —*, een man, vooral prediker, vol heftigheid en vuur, hij is een vurig ijveraar ; verg. Markus 3 : 17.

Board (Eng. *directie, bestuur*), m. —s.

Boarding-house (Eng. *kosthuis* ; *pension*), o. —s.

Board of Trade (Eng. *departement, belast met het toezicht op handel en nijverheid*), m.: *de — heeft toestemming verleend tot hervatting van den handel onder consent met Turkije.*

Bo'az, m. ; Bijbel. *hij is zoo rijk als —,* zeer rijk, Ruth 2 : 1. (z = s).

Bob, eig. **Bob'slee** (Amer. Eng. *bobsleigh*: *lange, lage slee met stuurinrichting, voor één of meer personen, om er steile besneeuwde hellingen mee af te glijden*), v. bobs, —sleeën; —**sleewedstrijd** (*wedstrijd van bobsleeën*), m. —en.

Bob'bekop (*waterhoofd*; scheldn. *dikkop, kinkel, dwarskop*), m. —koppen.

Bob'bel (*vochtblaasje, waterbel, luchtbel in water; gezwel aan een vast lichaam, prikkel, blaar, bult*), m. —s.

Bob'belen (klankn. *met bobbels koken, hevig koken*), het bobbelde, heeft gebobbeld; —**ing** (*opborreling*; fig. *opbruising*), v. —en.

Bob'belig (*met bobbels*), bn. ; —er, —st: *het ijs is hier erg —.*

Bob'berd, bob'ber (*dikzak, goedige dikkerd* ; fig. *lomperd*), m. —s.

Bobby (Eng. *klabak*), m. bobbies.

Bobè'che (Fr. *glazen schaaltje om een kaars, om afdruipend vet of was op te vangen*), v. —s.

Bobijn' (*garenklos, spoel*), v. —en ; zie B a b ij n.

Bobij'nen (*garen opwinden*), bobijnde, heeft gebobijnd.

Bo'che (Fr. *mof*, scheldn. voor *Duitscher*), m. —s.

Bo'chel (*bult* ; *iem. met een bult*), m. —s : zegsw. *zich een — lachen*, zich een puist, een aap lachen ; zie: B o c h e l j o e n, B u l t e n a a r.

Bo'chelaar (*bultenaar*), m. —s.

Bo'chelen (*naarstig en zwaar als met gekromden rug arbeiden*), bochelde, heeft gebocheld ; zegsw. *wat kan het mij —,* schelen, bommen, gmz.

Bocheljoen' (spotn. *gebochelde*), m. —en.

I. Bocht (*een buiging, kromming in een lijn,* in verschillende toepassingen : 1 *kromming in den weg* ; 2 *inbuiging van een zeekust, inham* ; 3 *kromming of krom gedeelte van een touw* ; *slag* b,v. om een paal ; 4 *omheinde ruimte voor dieren,* inz. *hoek van een weiland, waar het vee gemolken wordt,* gew.), v. —en : 1 *een weg met —en* ; 2 *de — van Guinea* ; 3 *een — in een uitgespannen touw* ; *in de — springen,* touwtje springen ; 4 *de koeien staan in de — te wachten* ; zegsw. *voor iem. in de — springen,* voor iem. in de bres springen.

II. Bocht (*slechte waar, uitschot*), o. gmv.: *— van wijn, van sigaren.*

Boch'ten (*slingerend omsingelen*), de jongens bochtten, hebben gebocht ; zie B o c h t **I.**

Boch'tig (*met bochten, kronkelend*), bn. ; —er, —st : *een — pad, het — eikeblad, een —e rivier.*

Bock'bier (*geelachtig, zoet Beiersch bier uit Aimbock in Beieren*), o., (soorten), o. —en.

Bod (*aanbod*), o. gmv.: *een — doen,* een prijs bieden ; *het hoogste — doen, zijn — verhoogen* ; *twee aan —,* twee bieden hetzelfde.

Bod'den (aardr. *inham aan de Pommersche kust*), m. —s.

Bo'de (*boodschapper, gezondene*), m. en v. —n : *Hermes, de — der goden.*

Bode'ga (Sp. *wijnkelder, wijnhuis*), v. —'s.

Bo'dem (1 *grond, aardkorst* ; 2 *schip* ; 3 *onderste vlak*), m. —s : 1 *de — van Nederland* ; 2 *oorlogs—* ; 3 *op den — der zee* ; *de — van een vat, van een kuip* ; fig. *aan iets den — inslaan,* het met opzet vernietigen : *aan rechtmatige verwachtingen kan de — ingeslagen worden.*

Bo'demen (*van een bodem voorzien*), bodemde, heeft gebodemd : *een vat —.*

Bodemerij' (*het opnemen of voorschieten van geld, tegen premie, en wel op een schip of de lading als pand*), v. —en ; —**brief** (*akte, waarbij de bodemerij wordt aangegaan*), m. —brieven ; —**gever** (*geldschieter bij bodemerij*), m. —s ; —**nemer** (*geldnemer bij bodemerij*), m. —s ; —**premie,** v. —s, —premiën.

Bo'demloos (*geen bodem hebbende*), bn.: *een — vat,* zie D a n a ï d e n ; *een —looze afgrond.*

Bo'denmeer, —zee, of het M e e r v a n C o n s t a n z ; aardr. het — is het grootste Duitsche meer, aan den voet der noordelijke Alpen.

Bodes' (dicht. *vrouwelijke bode*), v.; ook: *Bodesse,* v. bodessen.

Bodin' (*vrouwelijke bode*), v. bodinnen.

Body (Eng. *lichaam, lijf*), o. : *iem. op zijn — geven,* hem slaan.

Boe, tw. : — *noch ba zeggen,* geen enkel woord zeggen, geen kik laten hooren ; *zonder — of ba te zeggen sprong hij over boord,* totaal onverwachts, zonder eenige waarschuwing.

Boea'ja (*boaja,* zie ald.), m. — 's; fig. apache, blank en bruin gespuis in de groote steden van O.-I.

Boe'boek (O.-I. *houtworm*), m. —s.

Boe'boer (O.-I. *brij, pap*), v. gmv.

Boed'dha, m. eig. de verlichte, de wijze : stichter van het Boeddhaïsme of Boeddhisme in Z.-Azië, hervormer van het Brahmaïsme : — is de Ind. prins Gautama, 620—543 v. C. (dh = d).

Boeddh(a)is'me (*vereering, leer, godsdienst van Boeddha*), o. gmv. (dh = d).

Boeddhist' (*belijder of aanhanger van de leer van Boeddha*), m. —en. (dh = d).

Boeddhis'tisch (*volgens de leer van Boeddha, de gewoonten der Boeddhisten*), bn. : —*e beschouwingen.*

Boe'del (*nalatenschap*), m. —s : *een — aanvaarden, een — verwerpen, een — scheiden* ; *een — redderen,* d. i. regelen ; zie B o e l ; —**beschrijving** (*inventarisopmaking door een notaris*), v. —en, zie B e n i f i c i e ; —**huis** (*erfhuis*), o. —huizen, zie B o e l h u i s ; —**lijst,** v. —en, z. I n v e n t a r i s ; —**redder** (eig. *boedelberedder,* d. i. —*regelaar*), m. —s, thans E x e c u t e u r - t e s t a m e n t a i r, zie aldaar ; —**scheiding** (*verdeeling van den nagelaten boedel onder de erfgenamen*), v. —en.

Boef (*schurk, schavuit*; stud. *niet-corpslid*), m. boeven; —**je** (*knaap-deugniet*), o. —s.

Boeffan'te, v. —s. zie B o u f f a n t e.

Boeg (*voorste gedeelte van den voorsteven van*

een schip), m. —en : zegsw. *nog heel wat werk voor den — hebben*, voor de borst hebben ; *het over een anderen — wenden*, d. i. het schip over (op) een andere zijde leggen, en dus van streek, van koers veranderen, fig. iets op andere wijze beproeven, aan het gesprek een andere richting geven; —**anker** (*zwaar anker op groote schepen*), o. —ankers.

Boeginees' (O.-I. *bewoner van Z.-W. Celebes en de daarbij liggende eilanden*), m. —neezen.

Boeg'kruisen (*laveeren*), boegkruiste, heeft geboegkruist. w. i. g.

Boegseeren (*een schip met lijnen aan één of meer sloepen bevestigd, al roeiende voorttrekken of voortsleepen*), boegseerde, heeft geboegseerd ; —**seer'lijn** (*touw, waarmee het schip aan een boegseersloep is bevestigd*), v. —lijnen.

Boeg'spriet (scheepst. *een over den voorsteven uit'stekend rondhout*), m. —sprieten: *de — vormt den hoofdsteun van het tuig.*

Boeg'sprietloopen (volksspel : *het loopen over een gladgemaakten horizontaal liggenden mast, waaronder een zeil met roet, zaagsel enz.*), o. gmv.

Boeg'stag (*kabeltouw, staaldraadtouw, als steun van den boegspriet*), o. —stagen.

Boeha' (klankn. *leven, rumoer, geschreeuw ; koude drukte*), **1** tw.; **2** zn. m. en o. ; zie : Boha, Poeha.

I. Boei (*kluister, keten*), v. —en : *in —en klinken of sluiten ; de —en slaken, verbreken*, zie : Handboei, Voetboei ; fig. *de vorst slaat de wateren in —en*, zie Winterboei ; *beken en vlieten verbreken hun —en*, de ijskorst; Boei **I** is etymologisch verwant met Boei **II.**

II. Boei (1 *drijvende tonneboei of ijzeren ton dikwijls helrood van kleur aan een geankerden ketting of een touw op het water drijvende om ondiepten of de vaargeul aan te wijzen, baken* b. v. *op de Schelde* ; 2 *reddingswerktuig, leeren of linnen gordel met kurk gevuld*), v. —en : 1 *een kleur als een —*, d.i. hoogrood, door warmte, haast enz. ; 2 *eindelijk kreeg de drenkeling de — te pakken.*

I. Boei'en (*het boord van een schip ophoogen met plankwerk*), boeide, heeft geboeid.

II. Boei'en (*vastbinden, in de boeien sluiten*), boeide, heeft geboeid : fig. *de aandacht —*, kluisteren ; *de toehoorders —*, hun aandacht bezighouden.

Boei'end (*de aandacht spannend*), bn. en bw.; —er, —st : *een — spreker, een —e roman, een —e schrijver ; — vertellen.*

Boei'er (*klein pleziervaartuig voor de binnenwateren, voor en achter opgeboeid ; speeljacht met een mast en wat zeil*), m. —s.

Boei'lijn, v. —lijnen ; zie Boelijn.

I. Boek (1 *een samengebonden aantal bedrukte, beschreven of blanco-vellen* ; 2 *hoofdafdeeling van een eenigszins uitgebreid letterkundig werk* ; 3 *een ingebonden aantal bladen papier, bestemd voor aanteekeningen of met zoodanige aanteekeningen beschreven* ; 4 *benaming eener hoeveelheid*), o. boeken : 1 *een — opensnijden* ; 2 *de —en des Bijbels* ; *de* 24 *—en van de Ilias* ; 3 *de —en van een koopman ; een aanteeken—(je)* ; 4 papiermaat : *een — papier bestaat uit* 25 *vel, vroeger* 24 ; bladgoud : *een —je bladgoud bestaat uit* 250 *blaadjes* ; zegsw. *van iem. een —je opendoen*, zijn euveldaden aan den dag brengen ; *spreken als een —*, duidelijk, niet weifelend ; *dat is voor hem een gesloten —*, hij weet van die zaak niets af, deze is hem vreemd ; zie, Blauwboek, Dag—, Groot—, Hand—, Kas—, Kerk—, Leer—, Lees—, Notitie—, Oranje—, Reken—, School—, Schrijf—, Teekenboek enz.; verder : *het — der boeken*, d. i. de Bijbel of *het — Gods* ; fig. *het — der natuur*, de schepping ; zie nog : Boekformaat, Libretto en Boekhouden ; zie ook Boekje.

II. Boek (*ter zijde uit'stekend sieraad aan het oorijzer, in N.-H. gedragen*), m. —en.

Boek'aankondiging (*mededeeling in krant of tijdschrift, dat een boek is verschenen of eerlang zal verschijnen*), v. —en.

Boek'achtig (*schoolsch, gemaakt*), bn. en bw.; —er, —st : *een of ander — gezegde* (C.O.) ; — *spreken.*

Boekanier' (*buffeljager, wilddief, roofjager*), m. —s ; de —s waren in de 2e helft der 17e eeuw de schrik der Sp. koloniën.

Boek'band (*band van een boek*), m. —en : meestal eenvoudig *Band* : de — bestond in de Middeleeuwen uit leer, hout, zijde, goud of zilver, soms uit ivoor ; —**beoordeeling** (*het beoordeelen van een boek gewoonlijk in een krant of tijdschrift ; recensie*), v. —en; —**beschouwing** (*boekbeoordeeling*), v. —en ; —**binden,** o. gmv.; —**binder,** m. —s ; —**binderij'** (*bedrijf of werkplaats*), v. —en ; —**deel** (*een der deelen van een boekwerk, volume*), o. —en : *dat spreekt —en*, dat zegt zeer veel ; —**drukken** (*het bedrijf van den boekdrukker ; het zetten, drukken van boeken en andere geschriften*), o. gmv. ; —**drukker,** m. —s ; —**drukkerij'** (*bedrijf of werkplaats van den drukker*), v. —en : *de — vereischt de samenwerking van den stempelsnijder, lettergieter, zetter en drukker*, zie ald. ; —**drukkunst** (*de kunst van boeken te drukken met afzonderlijke letter-typen*), v. gmv.: *de uitvinding der —*, 1423 ; zie Typographie.

Boe'kel (*haarkrul van valsch haar*), m. —s.

Boe'ken (*in het boek opschrijven*), boekte, heeft geboekt : *uitgaven en inkomsten —*, noteeren.

Boe'kendegort (*boekweitegort*), v. gmv.

Boe'kenhanger (*hangend boekenrek*), m. —s; —**kamer,** v. —s; —**kast,** v. —en; —**kennis** (*kennis van boeken ; onpractische kennis*), v. gmv.; —**kist,** v. —en; —**kraampje** (—*stalletje*), o. —s ; —**lijst** (*cataloog*), v. —en; —**map** (*omslag, tasch, portefeuille voor boeken of papieren*), v. —pen; —**molen** (*draaibare boekenstandaard*), m. —s ; —**plank** (*plankje tegen den wand om boeken op te zetten*), v. —en ; —**rek** (*rekje voor boeken*), o. —rekken ; —**stalletje** (*boekenkraampje : plank op schragen voor de markt-etalage van oude boeken*), o. —s ; —**taal** (*taal, in boeken gebezigd*), v. gmv. ; —**tasch** (*schooltasch*), v. —tasschen ; —**wijsheid** (*wijsheid, uit boeken geput,*

onpractische wijsheid), v. gmv.: —**worm**, meestal Boekworm, zie ald.

Boekerij' (*bibliotheek*), v. —en.

Boek'formaat (*uiterlijke vorm v. e. boek*), o. —formaten; zie: Plano, Folio, Quarto, Octavo, Duodecimo.

Boek'handel (*handel in boeken*), m. gmv.: *de Nederlandsche* —, de gezamenlijke boekhandelaars; *oude* —, handel in oude boeken; *tweedehands*—, handel v. iemand, die boeken op een fondsveiling (z. ald.) of van een uitgever opgekocht, voor mindere prijzen, soms voor spotprijzen van de hand tracht te doen; —**handelaar** (*boekverkooper*), m. —s, —laren.

Boek'houden (*ontvangsten en uitgaven in de boeken bijschrijven of aanteekenen*), hield boek, heeft —gehouden; —**houder** (*iem., wien het bijhouden der boeken is opgedragen*), m. —s; —**houding** (*het bijhouden van boeken*), v. —en; —**houdster** (*vrouw. boekhouder*), v. —s.

Boe'kit (O.-I. *heuvel, bergtop*), m. —s: *de lichtgroene, van wouden beroofde* —.

Boek'jaar (*tijdruimte van een jaar, b.v. van 1 Jan.*—31 *Dec., op het eind waarvan de koopmansboeken worden afgesloten en de balans wordt opgemaakt*), o. —jaren.

Boek'je (eig. *klein boek*), o. —s: *het — van den slager, van den kruidenier*, opteekenboekje; *een — van iem. opendoen*, iems fouten, gebreken, misslagen bekend maken, over hem klagen; *buiten zijn — gaan*, zijn bevoegdheid te buiten gaan; zie Boek I 3.

Boek'maag (dierk. *derde afdeeling van de maag der herkauwers*), v. —magen, ook *Boekpens*; verg. Pens, Netmaag, Lebmaag.

Boeks'ke(n) (*boekje*), o. —s: *met een — in een hoekske*, leus van Thomas a Kempis (1380—1471).

Boek'staven (*te boek-stellen, in schrift vermelden*), —staafde, heeft geboekstaafd.

Boek'vink (dierk. *een der namen van den gewonen vink*), m. —vinken.

Boek'weit (*graansoort, in 't begin der 15e eeuw uit Azië naar Europa overgebracht*), v. gmv.: *zand— en veen—*; —**bloem**, v. —bloemen; —**dop** (—*bolster*), m. —pen; —**gewas**, o. gmv.; —**oogst**, m. —en; —**schoonder** (*werktuig, om de boekweit te reinigen*), m. —s; —**veld**, o. —en; —**zaad** (*vrucht der boekweit*), o. —zaden.

Boek'weitflensje (*dun pannekoekje*), o. —s.

Boek'weitegort, v.gmv.; —**koek**, m. —en; —**meel**, o. gmv.; ook, in de spreekt.: *Boekendegort, Boekendekoek, Boekendemeel*.

Boek'werk (*boek* inz. *van eenigen omvang; boekdeel*), o. —en: *fraaie —en staan in zijn boekenkast*; —**winkel** (*winkel van een boekhandelaar, —verkooper*), m. —winkels; —**worm** (*larve van zekere mot*; spottend en dan —*wurm*: *iemand, die altijd in de boeken zit; kamergeleerde*), m. —wormen.

Boel (samengetrokken vorm van *boedel*: 1 *inboedel*; 2 *een wanordelijke menigte dingen*: *rommel, hoop*; *een aantal genoemde of bekende zaken*; fig. *herrie, wanordelijke drukte*; 3 *allerlei voorvallen, gebeurtenissen*; 4 *een groote hoeveelheid, massa, veel*), m. gmv.: 1 *de — wordt verkocht*; 2 *een smerige —; zij sloegen den — kort en klein*; fig. *het was bij dien leeraar een echte Jan*— ; 3 *laat den — maar waaien*; *een dooie —*; 4 *een — boeken, menschen*.

Boel'dag (*dag, waarop boelhuis wordt gehouden*), m. —dagen; —**goed** (*inboedel, die geveild wordt*), o. —goederen; —**huis** (*huis, waarvan de inboedel in veiling wordt gebracht*; *venduhuis*; *veiling van een inboedel, vendutie*), o. —huizen.

Boe'lijn (scheepst. *lijn, om de zeilen meer aan den wind te halen*), v. —lijns; ook, Boeilijn.

Boel'kenskruid (plantk. *leverkruid*), o. gmv.: *het — groeit in veenstreken langs den waterkant*, ook: Boeltjeskruid.

Boe'man (*bietebauw, baas kinderschrik*), m.: *pas op, ik zal den — roepen!*

Boem'boe-boem'boe (O.-I. *specerijen voor de rijsttafel*), v. en m. mv.

Boe'melen (1 *niet veel uitvoeren, kroegen bezoeken, sjouwen, zich amuseeren* inz. van studenten; 2 *met een boemeltrein reizen*), boemelde, heeft, (bet. 2) is (bet. 1, 2) geboemeld: 1 —, *maar niet studeeren*; 2 *we moesten — van Utrecht tot Amsterdam*; —**trein** (*sukkeltrein, stoptrein*), m. —treinen: het tegengest. v. Sneltrein.

Boe'merang (*houten werptuig der Australische inboorlingen, dat na weggeworpen te zijn, naar den werper terugkomt*; *sikkelvormig werphout*), m. —s; ook: Boomerang.

Boen'der (*bezempje*), m. —s: *een platte —*; fig. slampamper; stud. niet-corpslid.

Boe'nen (*met boenwas insmeren en dan door wrijven* inz. *met een doek glanzig maken*), boende, heeft geboend: *een mahoniehouten ledikant —, de meubels —*; fig. *iemand —*, hem een schrobbeering geven; *de kippen uit het huis —*, met stok of veger verjagen; —**sel** (*boenwas*), o. gmv.; —**was** (*een mengsel van was en terpentijn*), o. gmv.

I. Boer (*landman*, eig. *woongenoot, buurtgenoot, gebuur*), m. —en: een boer heet naar de streek, waar hij woont: *duin—, klei—, veen—, zand—, hei—*; naar de namen van 't vee: *geiten—, schaap—, bie—, vogelstruis*— (Z.-Afrika); naar den naam van zijn hoofdproduct: *kaas—, zuivel—, aardappel—*, en bij uitbreiding: *boter—, melk—*, of nog ruimer: *turf—, visch—, bot*— ; zegsw. *op den — reizen*, of *den — opgaan*, het platteland als ruilebuiter afloopen; in het kaartspel, *naam van een der figuren*: *harten—, schoppen—*.

II. Boer (wellicht in verband met *bor* in *borrelen*: *oprisping*), m. —en: *een — laten*.

Boe'ran, m. —s; zie Buran.

Boer'de (letterk. *14e-eeuwsche sproke, waarvan de stof ontleend is aan het volksleven*), v. —n: *de — is kluchtig, vol comischen spot en vol uitgelatenheid*.

Boerderij' (*boerenhoeve met omgelegen akkers, weiden enz.*), v. —en; verkl. —**tje**, o. —s.

Boe'ren (*het bedrijf van landbouwer uitoefenen*), boerde, heeft geboerd; fig. *goed of niet slagen* inz. met bepalingen of in samenstellingen: *stilletjes achteruit—*.

Boe'renarbeider (*daglooner, bij één of meer boeren in 't werk*), m. —arbeiders; —**bedrijf** (*al de werkzaamheden op en om de boerderij*), o. gmv.; —**bedrog** (*lomp aangelegd bedrog*),

o.; —**bond** (*vereeniging van landbouwers*), m. —bonden : *de — heeft onderlinge of collectieve hulp, b.v. het gezamenlijk aanschaffen van landbouwwerktuigen enz. ten doel* ; —**boon** (*de groote boon of tuinboon*), v. —boonen.

Boerenbrui'loft (*bruiloft in den boerenstand, luidruchtige bruiloft*), v. —en ; —**deern(e)** (*meisje uit den boerenstand*), v. —(e)n : *een stevige —*; —**doch'ter** (*een dochter van een boer ; jonge boerin*), v. —s : *een rijke —*; —**dorp** (minacht. *een onbeduidende provinciestad*), o. —dorpen ; —**dozijn'**, o.: *dertien is een —*, gezegd van boeren, die altijd willen afdingen of toehebben ; —**dracht'** (*kleedij van menschen uit den boerenstand*), v. gmv.; —**erf'** (*onbebouwde grond om de boerenwoning ; woning en erf, woning met stallen, schuren enz*), o. —-erven ; —**feest'** (*feest onder boeren*), o. —feesten : *een — vieren;* —**gerecht'** (*boerenkost*), o. —gerechten ; —**her'berg** (*dorpsherberg, met vooral boeren als klanten*), v. —herbergen ; —**hoe've** (*boerderij, van eenigszins ruimen omvang*), v. —n ; —**hof'stede** (*groote boerenhoeve*), v. —n ; —**huis** (*landbouwerswoning*), o. —huizen.

Boerenjon'gens (*rozijnen op brandewijn*), m. mv.: *een glas —*; —**ker'mis** (*kermis op een dorp* ; fig. *druk, ruw feest*), v. —kermissen : *op een — gaat het soms ruw en rumoerig toe* ; —**kers'** (*de gemeene veldkers*), v.; ook: *boerenmosterd, wilde mosterd, taschjeskruid* ; —**kin'kel** (*lompe, ruwe boer*), m. —s ; —**knecht'** (*inwonende vaste knecht op een boerderij*), m. —knechts ; —**kof'fie** (nl. *met kaneel en suiker*), v. ; —**kool'** (*bladkool met krulbladeren*), v. —koolen ; ook het moes er van bereid : *wij eten vanmiddag — of boerenmoes*, zie ook S p r u i t j e s ; —**krijg'** (gesch. *opstand der boeren in 't begin der* 16*e eeuw* (1524) *in Midden- en Zuid-Duitschland ; opstand der Kempische boeren tegen de Fransche republikeinsche legers*, 1793), m.

Boerenkrijt' (*gewoon wit krijt ; wijze van getallen opschrijven door middel van streepjes, kruisjes, rechtstaande of schuinliggende strepen in plaats v. met Arabische cijfers*), o.: *met — rekenen*, d.i. met streepjes, b.v. 1 = cent, V = stuiver enz.; —**leen'bank** (*voorschotbank, waar de landbouwer tegen matige rente contanten kan bekomen, onder verband v. grond of v. te velde staande vruchten*), v. —leenbanken, z. R a i f f e i s e n b a n k ; —**meid'** (*meisje uit den boerenstand ; inwonende dienstbode op een boerderij*), v. —meiden ; —**meis'jes** (*abrikozen op brandewijn*), o. mv., z. —j o n g e n s ; —**mensch'** (minacht. *iemand uit d. boerenstand*), m. en o. —menschen; —**nach'tegaal** (*de musch* inz. *de kikvorsch*), m. —nachtegaals, —galen ; —**oor'log** (*boerenkrijg ; strijd tusschen Boeren en Engelschen in Z.-Afrika, in* 1900), m.; —**op'roer** (gesch. *opstand der boeren* inz. *in Frankrijk tegen den adel*, 1357), o., ook, J a c q u e r i e ; —**paard'** (*zwaargebouwd paard, dienstig voor den veldarbeid*), o. —paarden ; —**plaats'** (*boerenhoeve, boerderij*, dikwijls met inbegrip v. bouw-, weilanden, boomgaarden enz.), v. —plaatsen ; —**schro'men** (*het spel, boerenschroom, spelen*), —schroomde, heeft geboerenschroomd; —**schroom'** (*gezelschapsspel met prentjes en dobbelsteenen*), m.: het spel draagt zijn naam naar een der spelenden, den ontvanger der belastingen; —**sjees'** (*ouderwetsch, hoog, tweewielig rijtuig*), v. -sjeezen.

Boe'renstand (*de stand der landbouwers in de maatschappij ; de gezamenlijke boeren*), m. gmv.; —**vrouw** (*vrouw uit den boerenstand*), v. —vrouwen ; —**wagen** (*wagen, dien de boeren bij hun bedrijf gebruiken* o.a. *tot het vervoeren van landbouwproducten*), m. —s; —**werf** (*boerenerf*), v. —werven, gew.; —**woning** (*boerenhuis; boerenhoeve*), v. —woningen ; —**zaterdag** (*de* 2*e en* 3*e Zaterdag in October, in N.-Holland en Utrecht, waar de boerenknechts zich tegen* 1 *Nov. verhuren*), m. —zaterdagen ; —**zoon** (*zoon van een boer*), m. —zoons, —zonen; z. ook B o e r e n d o c h t e r ; —**zwaluw** (*gemeene zwaluw of muurzwaluw*), v. —zwaluwen.

Boerin' (*vrouw uit den boerenstand ; vrouw, meisje zonder manieren, met lompe manieren*), v. —nen.

Boerin'nenjak (*kort bovenkleedingstuk eener boerin*), o. —jakken ; —**kap**, v. —kappen, zie K a p ; —**kleeding**, v. gmv.; —**muts**, v. —mutsen ; —**stem**, v. —stemmen.

Boer'ka (*viltwollen mantel der Kozakken en Kaukasiërs*), v. —'s.

Boer'noes (*Arabische, ruime overmantel v. witte wollen stof met kap der Arabieren ; officiersoverjas*), m. —en ; ook **Bur'noe, Boer'noe** : *de — der zeeofficieren*, wijde overjas.

Boersch (*lomp, als een boer*), bn. en bw.; —er, —t: *—e manieren, hij praat nog al —*; —**heid** (*ongemanierdheid*), v. —heden.

Boert (*scherts, kortswijl*), v. gmv.: *iets voor — opnemen*, zie : B a d i n a g e , R a i l l e r i e.

Boer'ten (*schertsen, gekscheren, mallen*), boertte, heeft geboert, zie R a i l l e e r e n.

Boer'tend (*schertsen*), bn. en bw.: *een — gesprek; hij sprak half —, half ernstig.*

Boerten derwijs', -wij'ze (*schertsend*), bw.

Boerterij' (*kortswijl, kwinkslag*), v. —en.

Boer'tig (*kluchtig, platgrappig, laag-comisch*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e stijl, —e taal, het — liedeboek van Bredero; — spreken, — vertellen.*

Boes (*achterdeel v. d. koestal*), v. boezen.

Boes'kool (*witte kool*), v. —koolen ; gew. voor B u i s k o o l.

Boet (*schuur, loodsje*), v. —en: *ze* (*de biggen*) *binnen in de —* (C.O.). gew.

Boe'te (*vergoeding, geldstraf*), v. —n; —**doening** (*versterving: kastijding, strenge vasten, ruw gewaad, gebed enz.*), v. —doeningen.

Boete'kleed, o. —eren; z. B o e t k l e e d.

Boe'teling (*persoon, die boete doet*), m. en v. —en, vr. ook : —**linge**, —n.

I. Boe'ten (1 *hetgeen gescheurd of gebroken is, herstellen* ; 2 *bevredigen* ; 3 *een misdrijf of verzuim goedmaken ; voor een misdrijf of verzuim, de straf ondergaan*), boette, heeft geboet : 1 *netten —, een ketel —*, lappen ; 2 *zijn lusten —; zijn dorst, zijn honger —*, lesschen, stillen ; 3 *een misdrijf —; voor een misdrijf —; iets met het leven —*; —**ing**, v. —en : *tot — der zonden.*

II. Boe'ten (*vuur aansteken, opstoken*),

boette, heeft geboet : *vuur* —, gew. ; Boeten **II** is etymologisch hetzelfde woord als Boeten **I.**

Boe'teport (*strafport*), o. —porten.

Boet'gewaad (*boetekleed*), o. —gewaden ; —**gezant** (*boetprediker*), m. —en : *Johannes de Dooper, de* —; —**kleed** (*kleed* inz. *van grove stof, dat een boeteling op het bloote lijf draagt*), o. —kleederen ; ook Boetekleed ; —**pleging** (*boetedoening*), v. —en; —**prediker** (*profeet, priester, predikant, die tot boete vermaant* ; schertsend *iemand, die voortdurend jeremieert over zedenbederf enz.*), m. —s; —**preek** (*strafpredikatie, vaak schertsend*), v. —en ; —**profeet** (—*gezant*), m. —profeten ; —**psalm** (*psalm, smeekend om verzoening met God*), m. —psalmen : *de zeven —en.*

Boetseeren (verwant met *bootsen*: *in was of klei enz. nabootsen b.v. vruchten, dieren, menschen*; *vormen, modelleeren*), boetseerde, heeft geboetseerd ; bij uitbreiding : *formeeren, scheppen* : *God boetseerde al den aardkloot* (Vondel) ; —**kunst,** v. gmv.

Boetvaar'dig (eig. *vaardig om boete te doen, gezind tot boete*), bn.; —er, —st; —**heid**, v. gmv.: R.-K. *het sacrament van* —, de biecht.

Boe'venbende (*schurken*—, *roovers*—, *dieventroep*), v. —benden ; —**jacht** (*gemeen volk, grauw, gespuis*), v.; —**nest** (*schuilplaats, verblijfplaats van boeven*), o. —en; —**pak** (*een troep boeven*), o. gmv.; —**streek** (*schurkenstreek*), m. —streken ; —**taal** (*gemeene taal* ; *koeterwaalsch, Bargoensch*), v. gmv.; —**tronie** (*gemeen gezicht*), v. —s.

Boewa'ja, m. —'s; zie Boeaja.

Boe'zel 1 (*boezelaar*), m. —s; **2** (*boezelgoed, boezelstof*), o. gmv.

Boe'zelaar (*voorschoot* ; *schort*), m. —s.

Boe'zem (1 *borst* ; fig. *inborst* ; 2 *golf, inham* ; 3 *watercomplex als bergplaats voor polderwater* ; 4 *afdeeling van het hart*), m. —s : 1 *de vader drukte zijn zoon aan den* —; 2 *een wensch in zijn boezem koesteren* ; 3 *zee*—; 4 *de — van Rijnland*; 5 *de linker*—, *de rechter*—; —**kade** (*dijk langs een boezem of vaart*), v. —kaden ; —**land** (*hooger gelegen land van den polder*), o. —landen ; —**peil** (*het peil of de hoogte, waartoe het water in een boezem mag worden opgevoerd*), o. gmv.; —**vriend** (*intieme vriend*), m. —en ; —**vriendin** (*hartsvriendin*), v. —vriendinnen ; —**water** (*het water buiten den polder* nl. *in den boezem*), o.

Boezeroen' (Fr. *bourgeron, scheperskiel* : *korte kiel met lange mouwen* inz. *door werklui, zeelui enz. als onderkleed gedragen*), o. en m. —en.

Bof 1 (klanknabootsend tusschenwerpsel: *plof, bom*) : —, *daar viel de slag* ; **2** (1 *doffe slag of plons* ; 2 *slag, klap, stoot* ; 3 *buitenkansje, meevallertje* ; 4 *naam van een ziekte*), m. —fen : 1 *met een — viel de muur* ; 2 *op een* —, eenslags ; 3 *wat een* —, *dat ik je zie* ; 4 *de — openbaart zich voornamelijk in pijnlijke zwelling van den hals en de wangen* ; zegsw. *op den — iets doen*, op goed geluk.

Bof'fen (stud. *geluk hebben in examens of zaken*), bofte, heeft geboft : *kerel, jij boft ook altijd !* ; —**fer** (*geluksvogel*), m. —s.

Bo'gen (*roemen, trotsch zijn op*), boogde, heeft geboogd : — *op zijn geboorte*, — *op zijn talenten*, — *op ervaring*, zich verheffen.

Boha' (klankn. *getier*), **1** tw.; **2** zn. m. en o.: *een grooten — maken* ; —**maker,** m. —s; —**makerij,** v. —en ; ook : Boeha', —haai', —hei'.

Boheem'sche broeders, m. mv.; zie Moravische broeders.

Boheem'sche steenen (*bergkristallen en edelsteenen uit Bohemen*), m. mv.

Bohe'men (aardr. vroeger *Oostenrijksch kroonland*; nu *Slavische Republiek in Midden-Europa*), o.; —**he'mer** (*man uit Bohemen* ; *zigeuner, zwerver*), m. —s.

Bohemien' (Fr. *zorgeloos levende kunstenaar, student enz.* inz. *te Parijs*, meestal in het mv. ; *zwerver* ; *zigeuner*), m. —s, zie Zigeuner.

Bojaar' (gesch. *adellijke groot-grondbezitter* inz. *in Rusland*), m. bojaren.

Bok (*mannetje der geit, der gems, der antilope enz.*; *hijschtoestel op schepen* ; *toestel om er boomen op te zagen* ; *gymnastiekwerktuig voor springoefeningen*; *platboomd vaartuig*; *zitplaats v. d. koetsier voor op een rijtuig*; *erge vergissing, misslag*, fig. *een norsch, onvriendelijk man*), m. —ken: zegsw. *een — schieten*, een flater begaan; zie ook Stootblok ; —**achtig** (*bokkig, norsch*), bn. en bw. ; —er, —st.

Bokaal' (Fr. 1 *groote drinkbeker, op een voet met of zonder deksel* ; 2 *glazen flesch, kom met wijde opening*), v. bokalen : 1 *de schuimende* —; 2 *een — met goudvischjes* ; *een — met op brandewijn getrokken kersen.*

Bok'keleder, —leer (*boksleer*, nl. *van de huid van een bok*), o. gmv.; —**leeren** (*van bokkeleer*), bn.

Bokkenees' (eig. *Boeginees, in het Zuidwesten van Celebes* ; fig. *ruw, lomp mensch*), m. —neezen.

Bok'kenwagen (*wagen met één* inz. *met twee bokken bespannen*), m. —s.

Bok'kepruik, v.: zegsw. *hij heeft de — op*, hij is niet goed gemutst of gehumeurd ; het woord dateert vermoedelijk uit den pruikentijd.

Bok'kerijder (gesch. *lid eener rooverbende in Z.-Limburg, d.i. in het land van Valkenburg in de tweede helft der* 18*e eeuw*), m. —rijders ; het volksgeloof deed hen op een bok door de lucht rijden.

Bok'kesprong (eig. *grillige sprong*), m. —sprongen : —*sprongen maken*, dwaas, kluchtig handelen, losbandig leven, grof verteren ; verg. Capriole.

Bok'kevel (*vel van een bok*), o. —vellen.

Bok'kig (*lomp, stuursch, nurksch*), bn. en bw.; —er, —st; —**heid,** v. —heden.

Bokkinees', zie Bokkenees.

Bok'king (*gerookte haring*), **1** voorwerpsnaam, m. —en: *Engelsche* —, spekbokking, z. ald., fig. *iem. een — geven*, gmz. hem berispen, ook, iemand iets onder zijn neus duwen, iets onaangenaams zeggen ; **2** stofnaam, v.: *hou je van — ?* —**hang** (*loods, waarin de opgehangen haring gerookt wordt*), m. —en; —**rookerij** (—*hang*), v. —en; **bok'kinkje** (*kleine bokking*), o. —s.

Boks'baard (*baard van e. bok, sik*; plantk. *samengesteldbloemige plant* : *jozefsbloem of morgenster*), m. gmv.

Boks'beugel (*een met punten voorziene*

beugel, waarin vier gaten voor de vingers, vuistwapen), m. —beugels.
Bok'se, b o k s (*broek*), v. boksen. gew.
Bok'sen (*met de vuist schermen*), bokste, heeft gebokst; —**er** (*vuistvechter*), m. —s.
Boks'voet (*sater, boschgod, duivel*), m. —voeten.
Bok'tor (dierk. *kevertor met zeer lange sprieten*), v. —torren: *in ons land zijn meerdere soorten van —torren*, b.v. *de groote — of populier—, de dennenboktor enz.*
I. Bol (1 *een voorwerp van min of meer ronden vorm* in verschillende toepassingen; 2 stereometrie. *lichaam, begrensd door een gebogen oppervlak, waarvan alle punten even ver verwijderd zijn van een punt in het midden van het lichaam*; 3 *hemellichaam* inz. *de aarde*; 4 *rond brood*; *klein rond gebakje*; 5 *onderaardsche bolvormige plantenstengel* inz. *bloembol*; *zaaddoos van sommige planten*; *rijsbosstronk, pol*; 6 *min of meer rond bovengedeelte van een hoed*; 7 *hoofdknikker*; fig. *hersens*; 8 *kraan, Piet*), m. —len: 1 *de — van een hamer*, breede zijde; *een — garen*, kluwen; 2 *een raakvlak van een —*; 3 in samenst.: *wereld—, aard—*; ook *globe*; 4 *—len broods*; *—len met botter* (C.O.); *krenten—len*; 5 *de —len staan in bloei*; *de — van vlas*; *de slaap—*; 6 *een hoed met hoogen of platten —*; 7 *klappen in de handjes blij, blij, blij, geef dat booze —letje dij, dij, dij*; fig. *dat kan hij niet in zijn — krijgen*; *het zit hem in den bol, het is hem in den — geslagen*; 8 *dat is een (heele) — hoor*; zie K r u l l e b o l, L o s b o l; B o l **I** is etymologisch verwant met B o l **II.**
II. Bol (*opgezet, pofferig, dik*), bn. en bw.; —ler, —st: *een knaap met —le wangen*; nog: *een —le wind*, ongeregelde, lauwe wind; *de zeilen stonden —*, opgeblazen; *een deuk — kloppen.*
Bo'la (*drieriemige lasso, bezwaard met kogels in gebruik bij de Patagoniërs*), v. —'s.
I. Bol'deren (*bol of rond staan of gaan staan*), bolderde, heeft gebolderd: *het zeil bolderde in den wind*; *het waschgoed bolderde aan de gespannen lijnen*; *zijn hals zwol in drift —d op* (H. Robbers).
II. Bol'deren (*geraas maken*), bolderde, heeft gebolderd: *de boerenkar bolderde over de keien*, zie B o l d e r w a g e n.
Bol'derik (plantk. *onkruid in het graan met roodachtig blauwe bloem*), v. —en: *de fraaie —*, ook *bol, boller, dolik, korenroos.*
Bol'derwagen (*boerenwagen met huif, niet op riemen of veeren*), m. —wagens.
Bol'driehoek (meetk. *driehoek op den bol*), m. —driehoeken.
Bole'ro (*Sp. volksdans in 3/4 maat begeleid door castagnetten*; *Sp. ronde hoed*; *kort, nauwsluitend damesjacket*), v. —'s.
Bol'gewas (plantk. *plant met onderaardschen stengel*), o. —gewassen: *de lelie, de tulp, de hyacint behooren tot de —gewassen.*
Bo'livar (*zilveren munteenheid in Venezuela = 100 centimo's = een franc*), m. —s.
Bolk, v. —en, zie: W i j t i n g en D o r s c h.
Bolleboos' (wisselvorm van *bollebuis* of uit Hebr.: *heer des huizes*; *iemand, die uitmunt in eenig vak*; *knap en schrander mensch*), m. —boozen.
Bollebuis' (*poffertje*), v. —buizen; —je, o. —s; in toepassing op dikke, welgedane personen, m. en v.: *drie stevige, goedige —buizen* (C. O.).
Bol'lejagen (*het werk staken in de veenderijen*; *andere veenarbeiders tot staking overhalen*, alleen in de onbep. wijs).
Bol'len (1 *het vlas ontdoen van de zaadbollen, repelen*; 2 *dollen* inz. van runderen; 3 *bollejagen*), bolde, heeft gebold: 1 *zij zijn daar druk aan 't —*; 2 *een os —*; 3 inz. in de onbep. wijs, gew.
Bol'lenbaas (*bloembollenkweeker*), m. —bazen; **—handelaar,** m. —s; **—huis** (*loods, waarin men 's winters de bloembollen bewaart*), o. —huizen; **—kweeker,** m. —s; **—land** (*—akker*), o. —landen; **—rek,** o. —rekken.
Bolognee'zer (*uit of van Bologna, een stad in Italië*), bn.: *—neezer of —neesche hondjes*, kleine, ruigharige hondjes; — **flesschen,** (*peervormige, glazen flesschen*), v. mv. (gn = nj).
Bol'plant (*bolgewas*), v. —en.
Bol'rond (*rond als een bal*), bn.: *onze aarde is —*; **—rond'heid,** v. gmv.: *de — der maan.*
Bol'roos, v. —rozen; zie B a l r o o s.
Bolsjewiek' (*aanhanger der Russische communisten-partij*), m. en v. —en, Bolsjewiki; ook B o l s j e w i s t, m. —en; **—wieksch', —wis'tisch** (*van, als van, betreffende de bolsjewieken*), bn.: *het — regime, —e schanddaden, —e moorden.*
Bol'ster (*notebast*; *kaf, pel, schil*), m. —s.
Bol'steren (*van den bolster ontdoen*), bolsterde, heeft gebolsterd: *noten —*, verg. D o p p en.
Bo'lus (*zegelaarde, kleiaarde in verschillende kleur o.a. als verfstof en poetspoeder gebruikt*; *strooppil, artsenijballetje, slikbrok*; *rond gebak van meel, melk, suiker en sukade*), **1** stofn. v. gmv.; **2** voorwerpsnaam, m. —sen.
Bol'vlak (*boloppervlak*), o. —vlakken.
Bol'vorm (*vorm van of als een bol*), m. gmv.: *de — der aarde, de — der planeten.*
Bolvor'mig (*den vorm hebbende van een bol*), bn.; —**heid,** v. gmv.: *de — der aarde.*
Bolvor'mige drie'hoeksmeting (*de meting van een boldriehoek*), v. gmv.; zie P l a t t e d r i e h o e k s m e t i n g.
Bol'werk (*hoog bastion, hoofdwerk*), o. —werken: fig. *de grondwet is een — der vrijheid, een — tegen dwingelandij.*
Bol'werken (*verschansen, versterken*, vero.; inz. fig. *het klaar spelen, in orde brengen*), bolwerkte, heeft gebolwerkt: *hij zal het wel —.*
Bol'worm (dierk. *hersenblaasworm, oorzaak der draaiziekte bij schapen*), m. —wormen: fig. *de — steekt hem*, hij is in slecht humeur.
I. Bom (1 *iets dat groot en dik is*; *kanjer*, inz. *een groot glas sterke drank*; 2 *platboomde, breedgeboomde visschersschuit*; 3 *groote hoeveelheid*), v. —men: 1 *—men van aardappels*; *geen half bittertje, maar een heele —*; 2 *een Scheveningsche —*; 3 *een — duiten.*
II. Bom (*schijfvormige sluitstop van het bomgat*; *spon*), v. —men; *de — is gebarsten, gesprongen*, zie B o m **III.**
III. Bom (*groote, holle kogel met ontplofbare lading, met vergiftigde, lichtgevende gassen, brandbare stoffen*; bij uitbr. *koker, doos*

enz. met dynamiet enz. gevuld, inz. bij misdadige aanslagen), v. —men : *als een — uit de lucht vallen*, onverwacht verschijnen ; *de — is gebarsten, gesprongen*, de zaak is beslist, het geheim is uitgekomen; misschien beteekent — hier *spon*; *de — is verkeerd gesprongen*.

IV. Bom (*klanknabootsend tusschenwerpsel*): —, *daar lag hij !* —, *zoo slaat de trom*: Bom **IV** is waarsch. etymologisch verwant met Bom **III**.

Bom'bam (*klanknabootsing*), **1** tw.; **2** zn. (*de groote torenklok*), v. gmv.: *de groote — luidt* ; ook Beddekwast.

Bom'bammen (*de klok luiden, dof galmen*), bombamde, heeft gebombamd.

Bombar'de (geschied. *Middeleeuwsch kanon voor steenen kogels ; bromwerk in orgels*), v. —s.

Bombardeeren (mil. *met bommen of granaten beschieten*; fig. *bestoken*), bombardeerde, heeft gebombardeerd; —**bardement'** (*beschieting met bommen of granaten*), o. —en.

Bombardon' (*koperen blaasinstrument met krachtig basgeluid*), m. —s: *de — is tegenwoordig vervangen door de tuba.*

Bomba'rie (*geraas, getier ; opheſ, drukte*), v. gmv.: *maak toch zoo'n — niet !* gmz.

Bom'bast (eig. *losse stof tot aanvulling van kleeren* ; fig. *gezwollen of hoogdravende taal, holle klanken, zinledige woordenpraal*), m. gmv.

Bombas'tisch (*vol bombast, hoogdravend*), bn. en bw.: —*e stijl*; *zulk een taal klinkt* —.

Bom'bax (*wolboom*), m. —en : *de — hoort in O.-I. thuis* ; *de witte veerkrachtige wol die de zaden omgeeft, dient tot vulling van matrassen.*

Bombazijn' (*bruine, goedkoope maar sterke katoenen stof voor arbeiderskleeding*), o., (soorten), o. —en : *allerlei bombazijnen, bruin en geel* ; ook Pilo.

Bombazij'nen (*van bombazijn*), bn.; *een — broek.*

Bom'been (*gezwollen been*), o. —en. vero.

Bombeeren (*zich welven*; *bol maken; opvullen*) : *de ruggen dier stoelen zijn gebombeerd.*

Bom'gat (*spongat, ronde opening in d. buik van het vat voor de bom* ; *galmgat in den toren*), o. —gaten.

Bom'ijs (*hol ijs, luchtbel-ijs*), o. gmv.

Bom'mel (*bom van een vat*), m. —s: zegsw. *de — brak los*, alles lekte uit van het plan, v. d. bedrieglijken toeleg.

Bom'melerwaard (aardr. *eiland in Gelderland, gevormd door Maas en Waal*), v.

Bom'men (1 *galmen* inz. van klokken ; 2 *trommelen, bonzen* ; 3 *schelen*), bomde, heeft gebomd : 1 *de brandklok bomt* ; 2 *zij bomde een taptoe op de deur* ; 3 *wat kan het mij — !* spreekw. *Leege vaten — het hardst*, leeghoofden hebben het hoogste woord.

Bom'merd (*iets, dat groot en dik in zijn soort is* inz. van vruchten), m. —s : *wat —s van appels, peren enz.*

Bom'schuit (*bom* **I**, 2), v. —schuiten.

Bom'vrij (*bestand tegen een bombardement*), bn.: *een —e kelder* ; *—e kazematten.*

Bon (*aanwijzing op betaling, levering enz.* in verschillende toepassingen), m. —s : *schatkist—s*, zekere soort staatseffecten ; *een — voor* 1 *liter melk* ; bij regeeringsartikelen : *bewijs van kooprecht* : *een — voor* 1 *Kilo aardappelen*, bewijs dat men recht heeft 1 Kilo aardappelen tegen regeeringsprijs te koopen ; bonnetje, o. —s ; —**boekje** (*boekje met zeker getal van bons*), o. —s ; —**stelsel, —nenstelsel,** o. gmv. ; zie ook Zilverbon.

Bo'na fi'de (Lat. *te goeder trouw*).

Bo'nang (O.-I. *slaginstrument van een gamelangorkest, liggende gong*), v. —s.

Bonapartist' (*in Frankrijk voorstander van de regeering der Bonapartes*), m. —en.

Bon'boekje (*serie bons in boekvorm*), o. —s.

Bonbon' (Fr. *suikergoed, lekkers*), o. —s: *een —doosje*: het woord is door herhaling ontstaan, verg. Fr. Jou-jou.

Bonbonnië're (Fr. *bonbondoosje, fraai doosje voor bonbons*), v. —s.

Bond (verwant met *binden* : *verbond* ; *vereeniging, vakvereeniging*), m. —en : *een staten—, e. — v. schippers, v. onderwijzers*; zie Vereeniging en Gild.

Bon'del, m. —s ; zie Bundel.

Bond'genoot (*iemand, die medehelpt, medestander*), m. —genooten; vr. —genoote.

Bond'genootschap (*verdrag tusschen staten*), o. —schappen; —**schap'pelijk,** bn.: —*schappelijke verplichtingen.*

Bon'dig (*goed verbonden*), bn.; —er, —st : —*e kost* d. i. stevig : fig. *een — oordeel*, deugdelijk, degelijk; *een —e vrede*, bestendig ; *een —e belofte*, onverbrekelijk verbindend ; *een — antwoord, een —e stijl*, pittig ; —**heid** (*beknopte degelijkheid*), v. gmv.

Bond'kist (Bijb. *arke des verbonds*), v. gmv. ; ook : kist met allerlei gereedschap en materiaal b.v. in een Bondshotel, ten dienste van wielrijders, die lid zijn van een Bond.

Bonds'hotel (*hotel, waar bondsleden reductie hebben*), o. —s; **bonds'rijwielhersteller** (*een hersteller van rijwielen door een der wielrijdersbonden aangesteld*), m. —s.

Bonds'staat (*vereeniging van verschillende staten tot een rijkseenheid*), m. —staten : *Zwitserland is een* —; ook : Bondstaat.

Bon'gerd (*boomgaard*), m. —s. gew.

Bonheur du jour' (Fr. *pronkkast, de bovendeuren met spiegelglas*), m. —s du jour.

Bonhomie' (Fr. *aangeboren of natuurlijke goedhartigheid*), v. gmv.

Bonhom'me (Fr. *sul, goedzak*), m. —s.

Boniet' (*een soort van makreel, springvisch* ; *bruinvisch*), m. —en ; zie Albikoor.

Bonifa'cius, m., gesch. Evangelieprediker onder de Friezen, in 755 bij Dokkum vermoord.

Bonifica'tie (handel. *vergoeding, schadeloosstelling*), v. —s. (t = s).

Bo'nis : in — zijn (Lat. *gegoed zijn, in ruime omstandigheden verkeeren*) ; zegsw. *hij is een man in* —, welgesteld.

Bonjour' (Fr. *groet* : *goedendag*), o. —s.

Bonjou'ren (*afschepen, wegzenden*, ook, *met drinken enz. den tijd doorbrengen*), bonjourde, heeft gebonjourd ;

Bonk (*stuk, schonk*), v. —en ; fig. oud paard, ook zeeman : *een ruwe zee*—, m. (voor den persoon en het dier).

Bonk'aarde (*de bovenste laag van 't veen*), v. gmv., ook Bonksel.

Bon'ken (*hard tegen iets aanstooten, vallen*

enz.), bonkte, heeft gebonkt; fig. stompen.
Bon'kig (*grove beenderen hebbend, grof gebouwd*), bn.; —er, —st: *een — paard.*
Bonk'sel (*bovenkorst van het veen, die bij het verturven op zij wordt gelegd*), o. gmv.
Bonk'veen (*bovenste laag v. h. veen*), o. gmv.
Bon-marché' (Fr. *goedkoop*), **1** bn.; **2** eigennaam van winkels: *au —.*
Bon-mot' (Fr. *geestige zet, mop, kwinkslag*), o. bon-mots of bonmots; lees: *-moo.*
Bon'ne (Fr. *kinderjuffrouw, kindermeid*), v. —s.
Bonnefooi' (Fr. verbastering van *bonne foi: te goeder trouw*), v.: *op de — zwerven*, op goede kans, op goed geluk.
Bonnet' (Fr. *muts of hoedje van zachte stof en zonder rand*), v. —ten: ook, in drie of vier punten uitloopend hoofddeksel, door R.-K. geestelijken gedragen: *priesters* (zwart), *bisschoppen* (paars), *kardinalen* (rood), *paus* (wit).
Bonneterie' (Fr. *winkel in wollen en gebreide wollen goederen*), v. —ën.
Bons 1 (*klanknabootsing*), tw.: —, *daar lag hij!*; **2** (*slag, plof*), v. bonzen: *met een zware — viel het lichaam op den grond*; zegsw. *de — krijgen*, afgedankt worden; *iemand de — geven*, voorgoed afwijzen.
Bonsoir' (Fr. *groet, goedenavond*), o. —s.
Bont 1 (1 *veelkleurig, niet effen van kleur, gespikkeld, gevlakt*; 2 *uit ongelijksoortige deelen bestaande, gemengd*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e vogel, een —e koe*; *een —e eik, met —e bladeren*; *een —e zakdoek*; (ongunstig) *de kleuren zijn te —*, te druk, opzichtig; (gunstig) *een — tapijt van bloemen*, aangenaam geschakeerd; als kenmerkende naam van dieren, planten: *de —e ka*, kerkkauw, *de —e kraai, de —e netel*; 2 *een —e menigte*, gemengd; *een —e afwisseling*, met groote verschillen; zegsw. *hij is bekend als de —e hond*, algemeen ongunstig; spreekw. *Men noemt geen koe —, of er is een vlekje aan*, zie K o e; *hij maakt het te —*, is in woord of daad al te wild, maakt het te erg; *iemand — en blauw slaan*, hem zoo slaan, dat hij gele en blauwe plekken krijgt, eig. *blond*, d. i. geel en blauw; **2** (het bn. *bont* als zelfst. nw. gebruikt: 1 *kleurschakeering*; 2 *gekleurde en geruite katoenen of linnen stof*; *voorwerp hiervan* inz. in den verkleiningsvorm; 3 *zachtharig, bewerkt dierenvel: pelswerk, pelterij*; *voorwerp hiervan* inz. in den verkleiningsvorm), o. —en: 1 *het — van het haar of de veeren der dieren*; 2 *Friesch, Schotsch —*; *een lief —je*; 3 *het — der bevers*; *een jas met — gevoerd*; *een —je*, een halskraag van —.
Bon'ten (*van bont*), bn.: *een — kraag.*
Bont'heid (*veelkleurigheid* eenigszins ongunstig), v.: *de — van dien opschik*; **—je** o. —s; zie B o n t **2** 2, 3; **—mantel** (*mantel van of met bont*), m. —s; **—muts** (*muts van bont of met bont omzet*), v. —en; zie: K a r p o e t s, K a p o e t s.
Bon'ton (Fr. *conversatietoon van welopgevoede lieden, fijne of beschaafde toon*), m. gmv.
Bont'werk (*pelswerk*), o. —en; **—werker** (*iemand, die bontwerk bereidt*), m. —werkers; **—werkersknecht,** m. —en of —s; **—werkerswinkel,** m. —s: zegsw. *hij zal er welkom zijn als de kat in den —*, men zal hem gauw zien te loozen.
Bonvivant' (Fr. *een vroolijk Fransje*; *losbol, lichtmis, doordraaier*), m. —s.
Bon'ze (*priester of monnik van Boeddha, in China en Japan*), m. —s of —n.
Bon'zen (*stooten, hard kloppen*), bonsde, heeft gebonsd: *een deur open—, mijn hart ging —.*
Bon'zing (*roofdier*), m. —s; z. B u n z i n g.
Bood'schap (*bericht, mededeeling, tijding, last*), v. —schappen: *—pen doen*, koopen of inkoopen doen; ook, mondeling of schriftelijk bericht: *een gemaakte —*, voorgewende; *de blijde —*, het Evangelie; zegsw. *een kind om een — sturen*, een te lage kaart inleggen of opspelen.
Bood'schappen (*berichten overbrengen, melden*), boodschapte, heeft geboodschapt; **—schapper** (*boodschap-brenger*), m. —s.
Boog (1 *schietwapen* inz. *voor pijlen*; 2 bouwk. *smal gewelf*; *gebogen holronde overdekking eener open ruimte*; in samenstellingen: *eerepoort*; 3 *naam van allerlei voorwerpen met een gebogen omtrek*; 4 meetk. *deel van een regelmatig kromme lijn* inz. *van een cirkelomtrek*; 5 *bocht, kromming*), m. bogen: 1 *den — spannen*, de pees achteruit halen; *den — ontspannen*, de pees weer in rust brengen; 2 *een — rustende op twee zuilen*; *een brug met vier bogen*, spanningen; *triomf—, eere—*; 3 *de — van een bril*, rug; *de — van een huifkar*, koepel; 4 *de koorde van den —*; 5 *het projectiel beschreef een —*; *de zon aan 's hemels —*, gewelf, uitspansel; zie R e g e n b o o g; zegsw. *hij vloog als een pijl uit den —*, liep zeer snel: *meer dan een pijl op zijn — hebben*, zie P ij l; spreekw. *De — kan niet altijd gespannen zijn*, men kan niet altijd ingespannen bezig zijn, men dient ook een keer ontspanning of rust te nemen.
Boo'gerd, b o o'g a a r d (*boomgaard*), m. —s.
Boog'graad (meetk. *het 360e deel van een cirkelomtrek*; *cirkelboogje, gelijk het 90e deel van een kwadrant*), m. —graden, verg. H o e k g r a a d.
Boog'lamp (*electrische koolspitsenlamp, gewoonlijk in bolvormig melkglas*), v. —en; **—raam** (*boogvenster*), o. —ramen; **—scheut** (*boogschot*; *afstandsbepaling*), m. —scheuten: *het bosch lag een — van het dorp*; **—schutter** (*iemand, die met een boog kan schieten*; gesch. *soldaat met pijl en boog gewapend*), m. —s. vero.
Boogs'gewijze, —wijze of **—wijs,** (*gebogen als een boog*), bw.: *hij leidde de klimroos —.*
Boog'venster (*venster, waarvan het bovengedeelte den vorm v. e. boog heeft*), o. —s.
Bookmaker (Eng. *houder der weddenschappen bij wedrennen, makelaar, bij wien men op de renpaarden wedt*), m. —s.
I. Boom (1 plantk. *gewas met stevig oprijzenden stam, die zich eerst op zekere hoogte boven den grond vertakt*; 2 *naam van allerlei voorwerpen, die min of meer op een boom gelijken: balk, paal, staak, spaak, regel, rol enz.*), m. bomen: 1 *—en planten of snoeien*; 2 rijtuig: deel van het lamoen of den dissel: *lamoen—, dissel—*;

weverij : houten of metalen weefgetouwrol, *ketting—, slag—* ; afsluitingsmiddel : dwarslat, dwarsbout voor een deur, luik, blind enz.; dwarsbalk over een weg, *tol —* ; drijvende balk, waarmede de toegang tot een haven wordt of werd afgesloten, *haven—* ; schipperij : *schippersvaar—* ; nog : O.-I. aanlegplaats voor schepen, douanekantoor ; Bijb. *een — der kennis des goeds en des kwaads* ; *de — des levens*, twee wonderboomen in het Paradijs, Gen. 2 : 9 ; spreekw. *De appel valt niet ver van den —*, zie A p p e l ; *Hooge —en vangen veel wind*, personen in hooge ambten staan bloot aan critiek, haat, nijd, laster of vervolging ; *Men moet geen oude —en verplanten* of *verzetten*, oude lieden moeten blijven huizen, waar ze zijn ; *Een — valt niet met den eersten slag*, een zware taak kan niet opeens volvoerd; zegsw. *door (om) de —en het bosch niet zien*, geen kijk hebben op 't geheel, omdat men zijn aandacht te veel wijdt aan bijzonderheden ; *aan de vruchten kent men den boom*, 's menschen karakter toont zich in zijn werken ; *van den hoogen — af teren*, op zorgelooze wijze zijn geld verteren, zijn kapitaal opeten ; *een kerel als een —*, forschgebouwd ; *een — (over iets) opzetten*, gezellig babbelen, kouten, ook een lang verhaal over iets doen ; *een —pje jassen*, een partijtje spelen ; ook : zoolang spelen, tot een der partijen vijf spellen gewonnen heeft ; *de kat uit den — kijken*, een afwachtende houding aannemen ; —**pje** (*kleine boom*), o. —s.

II. Boom (Eng. *sterke rijzing van prijzen of koersen* ; *plotselinge vraag naar een artikel* ; bij uitbr. *sterke trek naar*), m., verg. S l u m p.

III. Boom (*bodem*), m. bodems : zegsw. *'t is botertje tot den —*, er heerscht geluk en welvaart ; ook : een goede verstandhouding.

Boo'men (*een schip met een vaarboom voortbewegen* inz. *in ondiep water* ; *gezellig praten, een boom opzetten*), boomde, heeft geboomd.

Boo'merang, m. —s ; zie B o e m e r a n g.

Boom'gaard, boo'gaard, boo'gerd (*hof met vruchtboomen* ; *weide, beplant met vruchtboomen*), m. —en : *een kersen—* ; *appelboomgaarden in Z.-Limburg* ; zie B o n g e r d.

Boom'kikvorsch (*kikvorsch, levend op boomen*), m. —kikvorschen, ook B o o m v o r s c h ; —**klever** (*blauwspecht*), m. —klevers ; —**kruiper** (*inheemsche kleine vogel*), m. —s ; —**kweeker** (*iemand, wiens beroep het is boomen te kweeken ten verkoop*), m. —s; —**kwikstaart,** m. —kwikstaarten : *de witte —*, zie A k k e r m a n n e t j e ; —**leeuwerik** (*leeuwerik, die in boomen nestelt*), m. —leeuweriken ; —**loof** (*gebladerte der boomen*), o. gmv.; —**loopertje** (*grijs vogeltje met spitsen bek, een insecteneter*), o. —loopertjes ; ook *—kruipertje*, o. —s ; —**marter** (*een marter, bruin met geelachtigen rug, in de bosschen van Europa levende*), m. —marters ; —**olie** (*olie, geperst uit olijven*), v. gmv.; —**pieper** (dierk. *inlandsche zangvogel veel lijkende op den graspieper*), m. —s ; —**rooien** (*het uitdoen van bosschen met wortel en al*), o. gmv., ook : *boomen—* ; —**schors,** v. —en; zie S c h o r s ; —**stam** (*het opgaande deel van een boom*), m. —stammen ; —**valk** (*een soort van valk, die veel in Europa gevonden wordt, wat kleiner dan de edelvalk*), m. —en ; —**varen** (plantk. *keerkringsvaren in den vorm van een boom*), v. —s ; —**veil** (*gewone klimop*), o. gmv.; —**vorsch** (*—kikvorsch*), m. —en ; —**vrucht** (*eetbare vrucht van een boom*), v. —en ; zie : F r u i t, O o f t ; —**wol** (*Duitsche naam voor katoen*), v. gmv.

Boon (1 *zaad eener bekende peulvrucht* ; 2 *de plant zelf* ; 3 bij uitbreid.: *verschillende zaden, die op een — gelijken* ; 4 bij vergelijking : *verschillende voorwerpen, die op een — gelijken*), v. —en : 1 *erwten en —en* ; *witte, bruine, groote —en* ; 2 *de groote —en hebben lange, holle stelen* ; 3 inz. in samenst.: *koffie—en, cacao—en*; 4 *een blauwe —*, kogel ; *—en in de tanden van de paarden*, holte in de kroon ; zegsw. *hij is in de —en*, hij is in de war, hij is de kluts kwijt, hij doet de dingen verkeerd : dit wijst op het oude volksgeloof, dat een bloeiend boonenbed een bedwelmende uitwerking heeft ; *voor spek en —en er (ergens) bijloopen, meeloopen, bijzitten*, d.i. bij eenig werk overtollig zijn, toekijken en geen werkzaam aandeel hebben ; spreekw. *Honger maakt rauwe —en zoet*, honger geeft den waren eetlust ; verkleiningsw. —**tje,** o. —s: zegsw. — *komt om zijn loontje*, gezegd van iemand, die zijn verdiende loon krijgt voor wat hij misdreven heeft ; *een heilig —*, iemand die zich braaf voordoet en zich daarop laat voorstaan ; dikwijls met een ontkenning : *Nu, je bent ook zoo'n heilig — niet*, je bent ook zoo braaf, zoo deugdzaam niet.

Boo'nenbed (*tuinbed, waarop boonen groeien*), o. —bedden ; —**bloem** (*—bloesem*), v. —en ; —**kever** (*erwtenkever*), m. —s ; —**kruid** (*keule, toekruid*), o. gmv.; —**land** (*akker met boonen*), o. —en ; —**schil** (*—dop*), v. —schillen ; —**staak** (*lange stok, waarlangs men de boonen laat opgroeien*), m. —staken: fig. *wat een —! lang*, schraal en houterig mensch; —**stroo** (*uitgedorschte boonenhalmen*), o.; —**veld** (*akker, met boonen beplant*), o. —velden.

Boon'tje, o. —s; zie B o o n.

Boor (*gereedschap, om al draaiende gaten in hout of ijzer te maken*), v. boren : *de knop of druif van de —* ; *de houten omslag of zwengel van de —* ; *in het lepelblad van de — zit het boorijzer.*

Boor'as (*boorstang*), v. —assen ; —**bank** (*werkbank, om te boren*), v. —en ; —**beitel** (*werktuig van den horlogemaker*), m. —s ; —**buis** (*buis van een aard- of diepboor*), v. —buizen.

Boord 1 (*rand, kant, zoom* in verschillende toepassingen), m. —en : *een rok met een fluweelen —* ; *hooge, lage —en*, gesteven en gestreken rand van manshemden om de halsopening, inz. losse linnen halskraag, dikwijls in den verkleiningsvorm : *een schoon —je omdoen* ; *een glas tot den — vol, —evol* ; *aan de —en der Maas*, oevers ; *kom aan — ! over — werpen*, uit het schip

verwijderen ; *over — raken of vallen*, te water raken ; *alles wel aan — ! een loods aan — nemen* ; zegsw. fig. *iemand aan — klampen*, hem aanhouden, over iets aanspreken ; *iemand met iets aan — komen*, hem een voorstel doen, hem over iets onderhouden ; **2** (scheepst. hetzelfde woord als het voorgaande maar onz. : *opstaande scheepsrand* in vaste verbindingen ; *het schip zelf*), o. —en.

Boor'den (*een boord of rand maken aan, omzoomen*), boordde, heeft geboord : *een vest —, een rok —, een hoed —.*

Boor'devol (*ten boorde toe vol*), bn. en bw.: *de tobbe is —; een glas — schenken, een —volle emmer* ; **—volletje** (scherts. *een glas, tot aan den rand vol*), o. —s.

Boord'sel (*omboording*), o. —s : *het — van een jas, het — van een tapijt, v.e. gordijn.*

Boor'kever (dierk. *klein, bruin kevertje, welks larven het hout doorboren*), m. —kevers ; spreekt. Houttor; **—machine** (*machine om te boren*, inz. *tot het diep boren in den grond* b.v. *bij het zoeken naar steenkolenlagen*), v. —s ; **—toren** (*hoog getimmerte met toestel voor gronddiepboring*), m. —s ; **—water** (geneesk. *een soort van witwater uit boorzuur*), o. gmv.; **—zalf** (*zalf, waarin boorzuur is gemengd*), v.: *— werkt desinfecteerend of ontsmettend* ; **—zuur** (scheik. *verbinding van boor of borax met zuurstof en waterstof*), o. gmv.

Boort (*diamantafval, dat tot poeder gestampt en met olie vermengd, bij het slijpen van briljanten dient*), o. gmv.: *— kost per karaat pl.m. ƒ 12.*

Boos (*kwaad, nijdig*), bn. en bw.; boozer, —t : *de man was erg —, werd zeer —*; bij overdr. *een — opzet ; booze geesten*, duivels; *het was — weer*, slecht.

Boosaar'dig (*kwaadaardig, slecht, zedelijk laag*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e ziekte* ; bij overdr. *een —e beschuldiging, een —e lach*; *— allerlei laster verspreiden.*

Boos'doener (*snoodaard*, minder sterk dan *booswicht*), m. —doeners ; **—ster**, v. —s.

Boos'wicht (*boosdoener, misdadiger*), m. —wichten.

I. Boot (1 *klein, open vaartuig* inz. *door roeiriemen bewogen* ; 2 *afkorting voor stoomboot, mailboot enz.*), v. —en : 1 *een — uitzetten* ; in samenstellingen: *grooter zeewaardig vaartuig met masten en zeilen*, bv. *kanonneer—, zeil—* ; 2 *de Lemster —* ; *de — is aan.*

II. Boot (*halssieraad*), v. —en: *e. juweelen-.*

Boot'afhouder (*iemand, die liefst een ander het werk laat doen*), m. —s : *hij is een ware —.*

Boot'motor (*motor, gebouwd om een boot vooruit te stuwen*), m. —s; z. Motorboot.

Boot'sen (eig. *boetseeren, modeleeren*), bootste, heeft gebootst.

Boots'gezel (*varensgezel*), m. —gezellen ; **—haak** (*lange stok met ijzeren punt en weerhaak, om een schip voort te duwen*), m. —haken ; **—man** (*onderofficier ter zee ; deze heeft het toezicht over het tuig op zeilschepen*), m. —lieden, —lui : *de — is de vader der matrozen* ; **—mansfluit** (*waarmede* nl. *de bootsman zijn bevelen geeft*), v. —fluiten; **—mansmaat** (*onderbootsman*), m. —maats ; **—volk** (*bemanning van een boot*), o. gmv.

Boot'tocht (*reis per boot*), m. —tochten.

Boot'werker (*los werkman bij het lossen en laden van schepen*), m. —werkers.

Boo'ze (1 *de duivel* ; 2 *slecht mensch*), m., in bet. 2 boozen : 1 *hier had de — hem gewacht* (St.) ; 2 *God doet zijn zon opgaan over goeden en —n.*

Bo'ra, bor'ra (*koude, droge N.-O. wind, aan de Adriatische Zee en in de Julische Alpen*), m. en v. gmv.

Boraciet' (*boorzure magnesia, zekere kalkaarde in Holstein*), o. gmv.

Bo'rat (*wolsajet, brat*), o. gmv.

Bo'rax (*boorzuur, sodazout*), v. gmv.

Bord (1 *bewerkt houten blad bij verschillende spelen in gebruik* inz. in samenstellingen ; 2 *uithangbord* ; 3 *schoolbord* ; 4 *ronde schijf, plaat of schaal* inz. *om van te eten*), o. —en : 1 *dam—, verkeer—, schaak—, ganzen—* ; 2 *een —je met „Kamers te Huur"* ; 3 *op het — schrijven* ; 4 *een tinnen —, platte, diepe —en ; antieke —en ter versiering van den muur* ; zegsw. *de —jes zijn verhangen*, er is een andere richting aan de orde ; zie Berd.

Bordeaux' (Fr. *wijn uit — en omgeving, uit het departement Gironde*), m. —wijnen.

Border (Eng. tuinb. *rand, rabat, zoom, smal bloembed*), m. —s.

Bordereau' (Fr. *borderel*), o. —'s.

Borderel' (*lijst, uittreksel ; speciebriefje ; nota of memorie van makelaars aan hun lastgevers over het verhandelde ; uittreksel uit een rekening of uit een hypothecaire akte*; posterijen: *formulier voor inschrijving van quitantiën* ; rechtst. *lijst van dossierstukken*), o. —len.

Bordes' (*hooge stoep voor of achter een huis, al of niet gedekt met afdak ; stoepportaal*), o. —sen.

Bor'ding (*klein, plat vaartuig in de Oostzee ; lichter*), v. —s, —en.

Bord'papier (*dat* nl. *de plankjes of borden van boekbanden ging vervangen* : *kartonpapier*), o. gmv.; **—en**, bn.: *een — doos.*

Bordu'ren 1 (*met de naald figuren en bloemen werken op of in stoffen: zijde, linnen enz.*; fig. *verdichtend, overdrijvend opsieren of opsmukken*), borduurde, heeft geborduurd ; **2** zn. o.: *het — behoort tot de fraaie handwerken.*

Borduur'sel (*het geborduurde, borduurwerk*), o., (soorten), o. —s : *kostelijke —s, een — van goud- en zilverdraad* ; verg. Filigraan.

Borduur'gaas (*gaas, om op te borduren: canevas, stramien*), o. gmv. ; **—garen** (*wollen of zijden draden voor borduurwerk*), o., (soorten), o. —s ; **—naald**, v. —en ; **—raam** (*rechthoekig raam op een poot, waarop de stramien of het canevas wordt gespannen*), o. —ramen ; **—ster** (*vrouw, voor wie het borduren een handwerk of beroep is*), v. —s ; **—werk** (*borduursel*), o.

Boreaal' (*noordelijk*), bn., ook *Borea'lisch.*

Bo'reas (myth. *N. wind als godheid*), m.

Boreh' (O.-I. *welriekende gele zalf*), v. gmv.

Bo'ren (*een boorgat maken*), boorde, heeft geboord : *een gat in een plank* —; fig. *een schip in den grond —*, door beschieting, m. e. torpedo doen zinken ; *een kanon —*,

uithollen ; *een tunnel* —, graven ; zegsw. *iemand iets door den neus* —, hem door list iets doen verliezen, afzetten, gmz. ; fig. *zich in den grond* —, z. R u ï n e e r e n.

Borg (1 *hij, die zich voor het nakomen eener door een ander aangegane verbintenis geldelijk aansprakelijk stelt, voor het geval dat deze zijn verbintenis niet nakomt* ; bij vergelijking : Bijb. *middelaar* ; *beschermer* ; 2 *onderpand, cautie, waarborgsom*), m. —en ; 1 *welke zijn uwe —en ? ik blijf er — voor* ; o *Heer, wees gij mijn —!* ; 2 *je ouwelui moeten behoorlijk — stellen*

Bor'gen (1 *goederen op krediet geven* ; 2 *leenen*), borgde, heeft geborgd : 1 *de bakker borgt hem brood* ; — *baart zorgen* ; 2 *die dichtvorm, het sonnet, is bij de Italianen geborgd.*

Borg'ketting (*ketting der koppeling van twee wagons, zorgketting*), m. —en ; ook, —k o p p e l i n g : *de — is een veiligheidsverbinding, voor 't geval, dat de gewone koppeling breekt of loslaat.*

Borg'stelling (*het geven van borgtocht of onderpand*), v. —en : *een akte van —.*

Borg'tocht (*zekerheidsstelling, onderpand, akte van borgstelling*), m. —tochten.

Born (*bron, bronwater*), v. —en. vero.

Borneeren (*begrenzen, beperken*) : *zich bij iets —*, bepalen ; zie G e b o r n e e r d.

Bor'neo (aardr. *een der groote Soendaeilanden* 22 × *Nederland* ; ± 1,6 *millioen bewoners*), o.: — *levert koffie, kaneel, kamfer, maïs, suikerriet*; zie D a j a k k e r.

Bo'ro-boedoer (aardr. *Boeddhistisch heiligdom op Java, residentie Kedoe*), v.: *de — is door het O.-I. gouvernement gerestaureerd als monument van bouwkunst.*

Bor'rel (*glas jenever, slokje*), m. —s : *Van Brammen dronk een redelijken —* (C. O.).

Bor'relen (1 *borrels drinken* inz. *vóór het middagmaal; bitteren* ; 2 van vloeistoffen : *opwellen, bobbelen, luchtblaasjes vertoonen*), borrelde, heeft geborreld : 1 *'s voormiddags geregeld —* ; 2 *het water kookt en borrelt.*

Bor'relflesch (*flesch jenever ; jeneverflesch*), v. —flesschen ; —**praat** (*dronkemansgekal*), m. gmv.

I. Borst (*lichaamsdeel*), v. borsten : *zich op de — slaan, iemand het pistool op de — zetten, de — van het paard ; een zwakke —*, longen ; *een beklemde —*, zie A s t h m a ; *met onbeklemde — zingen* (Volkslied), met volle kracht ; zegsw. *een hooge — zetten* of *de — hoog dragen*, zich hoogmoedig aanstellen ; *zich met de — op iets toeleggen*, met alle kracht en vlijt zich inspannen om het te leeren ; *dat stuit mij tegen de —*, mishaagt mij, staat mij tegen, strookt niet met mijn aard, neigingen of wenschen; bij overdr. *de — van een overhemd.*

II. Borst (vergelijk het Duitsche *Bursche* : *jonkman, gezel, maat*), m. —en; verg. A d e l b o r s t.

Borst'beeld (*beeld van de bovenhelft van 't menschelijk lichaam, vooral als beeldhouwwerk*), o. —en ; zie B u s t e.

Borst'been (ontl. *langwerpig platbeen in 't midden der borstkas, waaraan de ribben gehecht zijn*), o. —beenderen.

Bor'stel (*schuier*; ook. *kwast*; verder: *één stevig varkenshaar*), m. —s ; —**achtig** (*als een borstel*), bn.: — *haar* ; —**ig** (*met borstels bezet of met borstels overeenkomende*), bn.: —*e zwijnen, een —e knevel.*

Bor'stelen (*schuieren, met den borstel reinigen*), borstelde, heeft geborsteld : *de kleeren —* ; *de haren —.*

Borst'harnas (*deel van het harnas ter bescherming van de borst*), o. —harnassen ; —**holte** (ontl. *die ruimte of holte, welke omsloten wordt door de ribben en het borstbeen*), v. ; —**honig** (*honig, die als geneesmiddel wordt aangewend bij een borstkwaal*), m. gmv.; —**kas** (ontl. *beenig samenstel van ribben en borstbeen, dat de borstholte omgeeft ; borstholte*), v. —kassen ; —**klontjes** (*zwarte kandijklontjes*), o. mv.; —**kruid** (*Iersch mos met zoethout, tot verzachting bij hoest*), o. —kruiden ; —**kruis** (*aan een ketting op de borst afhangend gouden of zilveren kruis*), o. —kruisen ; —**kuras,** o. —kurassen, zie K u r a s ; —**kwaal** (*slepende* inz. *ongeneeslijke ziekte der borst, der longen*), v. —kwalen ; —**lap** (*wollen of flanellen lapje tot verwarming of opvulling van de borst*), m. —pen; —**lijder,** m. —s; —**plaat** (*kurasplaat ; suikertablet*), v. : *een blinkende —: ronde plakjes van witte of roode—* ; —**rok** (*onderkleedingstuk, dat den vorm heeft van een buis*), m. —rokken : gmz. *het op zijn — hebben*, verkouden zijn; —**vlies** (*vliezig bekleedsel om de longen*), o. gmv. : *ontsteking van het —*, ook, P l e u r a ; —**wering** (*een van aarde opgeworpen beschutting op een wal*), v. —en ; verder, elke beschutting tegen val : *de — eener brug*, leuning ; *de — eener zeeboot*, verschansing, zie R e e l i n g.

Borus'sia (*zinnebeeldige vrouw, figuur, die Pruisen voorstelt*), v. gmv.; lees: *boroes'sia.*

I. Bos (*bundel*), m. bossen : *een —je sigaren, e. — gedroogde kruiden, een — stroo.*

II. Bos (*bus*), v. bossen: *m. d. — rondgaan.*

Bosch (*grooter of kleiner aantal bij elkander staande boomen*), o. bosschen: *een groot —, een somber —, een heilig —, het Haagsche —* ; *7.9 % van den grond van Nederland is bedekt met —* ; zegsw. *het bosch niet zien om* of *door de boomen*, d.i. wel boomen zien, maar niet het geheel als bosch, zie : B o o m ; —**achtig,** bn.: *een —e streek*, met veel bosch.

Bosch'anemoon (plantk. *boschhanevoet, windbloem*), v. —anemonen.

Bosch'beheer (*boschwezen*), o.: *hij werd bij Kon. Besluit benoemd tot boschwachter bij het staatsboschbeheer.*

Bosch'bes, —bezie (1 *heester, waaraan de bessen of beziën groeien* ; 2 *vrucht van de heesters van dien naam*), v. —bessen, —beziën: 1 *de — lijkt veel op een palmstruikje of buks* ; 2 *er zijn vier soorten van —bessen: a. blauwe,* ook *blauwbessen,* zie ald. en ook wel *klokkebeien* geheeten (N.-Brab.) ; *b. roode* of *vossenbessen*, die schadelijk voor maag- en ingewanden zijn ; *c. zwarte,* die minder veelvuldig voorkomen en *d. veenbessen* of *krozen, kreuzen,* een soort van bruinroode zure bessen.

Bosch'bloem (plantk. *bloem, die vooral in bosschen groeit*, bijv. *de anemoon, de wilde beteuniebloem enz.*), v. —en ; —**bouw** (*het aanleggen en onderhouden van bosschen met het oog op houtteelt*), m. gmv.; —**brand** (*brand in of van een bosch*), m. —en ;

—**cultuur** (*aankweeking en verzorging van bosschen, vooral in O.-I.*), v. gmv.; zie Houtvester; —**duif** (dierk. *houtduif, ringelduif*), v. —duiven; —**duivel** (dierk. *een soort van slingeraap in de bosschen van Guyana*; fig. *iemand met een woest uiterlijk*), m. —s.

Bosch'geuzen (gesch. *wilde benden, die in de dagen van Alva in bosschen huisden en het platte land afstroopten*), m. mv.; —**god** (myth. *faun, sater*), m. —goden; —**hanevoet** (*woudanemoon*), m. —en: —**hoen** (dierk. *korhoen*), o. —hoenders.

Bosch'kat (dierk. *de wilde kat*), v. —ten.

Bosch'koffie (O.-I. *koffie, geteeld op een ontruiming in een bosch, waar men eerst de boomen gerooid heeft*), v. gmv.

Bosch'koraal (*al de zangvogels in het bosch*), o. —koralen: *'t lied der —koralen* (De Gén.); —**mensch** (*orang-oetan*), m. —menschen: *de Afrikaansche* —, de gorilla of pongo; —**muur** (*wildgroeiend kruid*), v. gmv.; —**neger** (*afstammeling v. e. weggeloopen negerslaaf, thans vrije neger in Suriname*), m. —negers, zie Marron; —**partij** (*deel van een bosch*), v. —en; —**uil,** m. —en, zie Ransuil; —**varen** (plantk. *bladachtige varen, mannetjesvaren*), v. —varens; —**wezen** (*afzonderlijke tak v. dienst, waaraan de zorg voor de staatsbosschen* inz. *op Java en Madoera is opgedragen; sinds 1897 voorgoed gevestigd*), o. gmv.; —**wachter** (*particulier of staatsbeambte, belast met het toezicht op een bosch*), m. —wachters.

Bos'jesman (*man uit den stam der Hottentotten, inboorling van Z.-Afrika*), m. —mannen.

Bos'porus (aardr. *straat van Konstantinopel*), m.: de — verbindt de Zee van Marmora met de Zwarte Zee; verg. Gouden Hoorn.

Boss (Eng. *baas, voorman; partijleider bij verkiezingen*), m.: *hij was de — der Liberale Unie, wat op zijn Hollandsch zooveel beteekent als de kruiersbaas.*

Bossche'ge (dicht. *klein bosch*), o. —s.

Bosseleeren (*gedreven werk maken in goud, zilver enz.*).

Bos'ton (*zeker kaartspel*), o. gmv.

I. Bot (*zekere platvisch o.a. in de Zuiderzee*), v. —ten: zegsw. *de — vergallen,* de visch (fig. de zaak) bederven; *hij is een —je zonder gal,* een onschuldige bloed; *hij heeft — gegeten,* is dom, (toespeling op *bot,* niet scherp). Bot **I** waarsch. verwant met Bot **IV.**

II. Bot (*knop, uitspruitsel*), v. —ten; Bot **II** waarsch. hetzelfde woord als Bot **III.**

III. Bot (1 *been, knook*; 2 in h. mv. *lichaam, leden*), o. —ten: 1 inz. in het mv. en in den verkleiningsvorm: *men zou zijn —ten wel kunnen tellen,* van iemand, die zeer mager is; *de —jes aan de honden geven*; 2 *het in de —ten hebben,* ziek zijn inz. jicht hebben; *een stuk in zijn —ten hebben,* dronken zijn; *pijn in de —ten hebben,* onlekker, rheumatisch zijn, gmz.: *een — in 't been hebben,* schertsende verontschuldiging om niet te gaan.

IV. Bot (*eind touw,* inz. in vaste verbindingen), o. gmv.: *een touw — geven, —vieren,* ruimte geven, fig. inwilligen, toegeven: *zijn driften, zijn blijdschap —vieren,* zie ald; Bot **IV** waarsch. hetzelfde woord als Bot **III** en **II.**

V. Bot (eig. *slag, klap*), m. gmv.; alleen in de uitdrukking: — *vangen,* slaag oploopen; fig. iemand niet thuis treffen, ook wel: *een —je vangen,* niet ontvangen worden; Bot **V** waarsch. hetzelfde woord als Bot **II, III, IV.**

VI. Bot (1 *stomp, niet scherp*; 2 *dom, niet bevattelijk*; 3 *onbeleefd, lomp*), bn. en bw.; —ter, —st: 1 *een — mes,* niet scherp; *schaatsen kunnen — zijn; mijn tanden zijn —,* slee, sleeuw; 2 — *van verstand, van geest*; 3 *een — antwoord,* lomp; *hij zweeg — stil,* plotseling, onverwacht.

Bota'nica, v. gmv.; zie Botanie.

Bota'nicus (*plantkundige*), m. botanici; ook **Botanist',** m. —en.

Botanie' (*plantkunde*), v. gmv.

Bota'nisch (*plantkundig, de plantkunde betreffende*), bn.: *een —e tuin,* plantentuin b.v. te Buitenzorg, Brussel enz.,; *een — congres.*

Botaniseeren (*planten zoeken, verzamelen* inz. *met een wetenschappelijk doel*). (s=z).

Botanist', m. —en: zie Botanicus.

Bo'ter (1 *vetstof, door karnen uit room verkregen, hetzij al of nog niet gewasschen, gekneed, gezouten, gekleurd; natuurboter*; 2 *vetstof, bereid uit plantendeelen of andere stoffen; kunstboter*), v. gmv.: 1 *sterke —; —karnen, kneden; Hollandsche —; gras— ;* 2 *planten—, cacao—;* zegsw. *daar is een haar(tje) in de —,* daar hapert iets; *met zijn neus in de — vallen,* geluk hebben, een buitenkansje hebben; — *bij de visch,* contante betaling; *'t is — aan de galg (gesmeerd),* het is vergeefsche moeite, zie Galg; —*tje tot den boom,* welvaart, overvloed; *er de — uit braden,* het er eens van nemen, vetpot hebben; zie: Natuur-, Kunst-, Cacaoboter.

Bo'terbiesje (*platrond boterkoekje*), o. —s; —**bloem** (plantk. *ranonkel, gele weibloem*), v. —en: de gewone —, de vroege — of het speenkruid, de akker—, de water—; —**boer** (*boer, die zijn boter aan bepaalde klanten levert,* verg. —vrouw), m. —boeren; —**boom** (*boom in O.-I.*), m. —boomen: *uit de zaden van den — perst men een soort van boterolie*; —**briefje,** o. —s: O.-I. *een — krijgen,* een wenk, om ontslag te nemen.

Bo'teren (*met boter besmeren*), boterde, heeft geboterd: *het brood goed —*; ook, boter maken of boter geven: *de boerin zal gaan —,* karnen; *heur schrale melk* (nl. *de melk dier koe*) *en botert niet* (Staring); fig. lukken, slagen: *het wil niet —*; *het wil tusschen hen niet —,* zij kunnen het samen niet eens worden.

Bo'terfabriek (*inrichting tot machinale bereiding van natuur— of kunstboter*), v. —en; —**ham** (*een sneetje brood met boter*), v. —hammen: *een Menisten-—,* zie ald.; *een aangekleede —,* zie Aangekleed; —**kleursel** (*stof, gebruikt om boter een gele kleur te geven*), o. gmv., verg. Kaaskleursel.

Bo'terkoek (*platte, ronde koek, in boter gebakken*), m. —koeken; —**kooper** (*koop-*

man, die in boter handelt), m. —koopers ; —**letter** (*banketletter*), v. —letters ; —**markt** (*plein, waar op marktdag boter te koop is*), v. —en ; —**melk** (*karnemelk*), v. gmv. ; —**merk** (*rijksmerk als waarborg van de echtheid der boter*), o. —merken ; —**mijn** (*afslag van boter ; plaats van den afslag*), v. —mijnen ; —**olie** (*olie uit rundvet*, ook *uit planten of zaden*, zie B o t e r b o om), v. gmv.; —**opkooper** (*boterkooper, die al de boter op de markt tracht te koopen*), m. —s ; —**pot** (*Keulsche pot tot inmaak van boter*), m. —potten ; —**saus** (*saus van gesmolten boter*), v. —sausen (soorten) ; —**spaan** (*spanen lepel, waarmee men boter uit een vat of pot steekt*), v. —spanen ; —**sprits** (*zeker gebak, in boter toebereid*), v. gmv. ; —**vat** (*vat of ton, waarin boter wordt verzonden*), o. —vaten, verkl. —**vaatje**, o. —s ; —**vlootje** (*bakje voor boter*), o. —vlootjes ; —**vrouw** (*boterboerin : vrouw, die de boter aan bepaalde klanten levert*), v. —en ; —**wet** (*wet van 1889, tot voorkoming van bedrog i. d. boterhandel*), v. gmv. ; —**zwam** (*niet-vergiftigde paddenstoel*), v. —zwammen.

Bot'je (*oud zilverstukje in Friesland*, d. i. *blank* of *3 duiten*), o. —s: zegsw. *botje bij — leggen*, elk zijn evenredig aandeel bijdragen.

Bot'muil (*lomperd, domkop*), m. en v. —en.

Bots (*slag, schok, stoot, weerstuit*), v. —en.

Bot'sen (*met kracht tegen iets aan stooten*), botste, heeft gebotst : *hij botste met het hoofd tegen den muur* ; —**ing** (*het botsen*), v. —en : *de — van twee treinen.*

Bots'kop (*butskop, noordkaper*), m. —koppen.

Bot'tel (*vruchtknopje van de roos*), v. —s.

Bottelarij' (*plaats, waar men bier, wijn enz. op flesschen aftapt*), v. —en.

Bot'telen (*op flesschen aftappen*), bottelde, heeft gebotteld ; —**aar** (*aftapper*), m. —s.

Bottelier' (*keldermeester, proviandmeester*; scheepst. *de onderofficier, die belast is met het toezicht op de uitdeeling der levensmiddelen aan boord*), m. —s of —en.

Bot'ten (*uitloopen, uitspruiten van boomen en planten*), botte, is en heeft gebot.

Bot'ter (*visscherspink op de Zuiderzee*), m. —s : *de — is een éénmaster voor de vangst v. haring, bot, ansjovis, aal of garnalen.*

Bot'terik (*lomperd, stommerik*), m. —en.

Botti'ne (Fr. *fijn half-laarsje met elastieken sluiting*; *rijglaars, knooplaars*), v. —s.

Bot'uit (*zonder omwegen*), bw.: *hij zei het —*, vierkant weg ; zie B o t w e g.

Bot'vieren (*scheut geven*; fig. *inwilligen*), vierde bot, heeft botgevierd : *de hartstochten —, de speelzucht — ; aan een gedachte —*, d.i. er den vrijen teugel aan geven ; z. B o t (*eind touw*).

Bot'weg (*kortaf, lompweg*), bw.: *iets — vragen, iets — weigeren* ; zie B o t u i t.

Boud (*vol vertrouwen op eigen kracht, kloek, zonder vrees*), bn. en bw. ; —**er**, —**st** : *wees nu niet zoo —; stout en — iets verrichten.*

Boudeeren (Fr. *pruilen, mokken*).

Boudoir' (Fr. eig. *pruilhoek* : *damessalonnetje, sierlijk damesvertrekje*), o. —s.

Boud'weg (*stoutweg, ronduit*), bw.: *hij zei —, dat hij het niet deed*), flinkweg.

Bouffan'te (*gebreide wollen dikke halsdas, overdas* inz. *voor mannen*), v. —s.

Bouf'fe (*grappig*), bn.: *opera —*, kluchtsp.

Bouffon' (Fr. *grappenmaker, komiek*), m. —s ; —**nerie'** (*grappenmakerij*), v. —ën.

Bougie' (*kaars*, inz. *van stearine of was* ; *kaarsvormige lichtbron voor electriciteit en gas* ; geneesk. *cilindervormige sonde*), v.—s.

Bouilli' (Fr. *uitgekookt rundvleesch, soepvleesch*), o. en m. : lees : *boel-jie'.*

Bouillie' (*pap, brij*), v. gmv. ; — **bordelai'se** (Fr. *besproeiingsmiddel tegen sommige plantenziekten en ongedierte op planten* ; *Bordeausche pap*), v. gmv.

Bouilloi're (Fr. *schenkketel, theeketel*), v.—s.

Bouillon' (Fr. *vleeschnat* ; *samengerold goud- of zilverdraad*), m. gmv.: *een kopje —* ; —**kop**, m. —pen ; lees : *boeljon'.*

Boulevard' (Fr. eig. *bolwerk* ; *walweg als wandelplaats aangelegd* ; *breede straat met boomen aan weerszijden*), m. —s.

Bouquet' (*bundel boschbloemen, bloemruiker*; ook : *wijngeur*), o. en m. —ten ; lees : *boeket'.*

Bourdon' (Fr. muz. *diepe bas* ; *bassnaar* ; *orgelregister van 16—32 voet*), m. —s.

Bourgeois' 1 (Fr. *burger, burgerman* inz. *lid der bezittende klasse in tegenstelling met de arbeiders en proletariërs* ; minachtend. *min of meer bekrompen anti-sociaalgezinde*), m. ; **2** (*burgerlijk*), bn.; **bourgeoisie'** (*de burgerij* ; *de burgerstand* inz. *in tegenstelling met de arbeiders, proletariërs en de aristocratie*), v. gmv.

Bourgo'gne (*Fransche* inz. *roode wijn uit Bourgogne*), m. —wijnen : *er is witte en roode —* ; lees : *boergon'je.*

Bourgon'disch (*uit, in, van*; *als uit, in, van* ; *eigen aan, betrekking hebbende op, betreffende Bourgondië*), bn. : *de —e vorsten*; *h. —e kruis*, St. Andr.kruis. (ou = oe).

Bousso'le (Fr. *hoekmeetinstrument, kompas* ; fig. *leidsman, richtsnoer*), v. —s.

I. Bout (*ijzeren staaf of stang aan deuren, ramen, luiken* ; *lange, nagel met schroefgang aan het ondereind* ; *los ijzer in een strijkijzer* ; *voor- of achtervierendeel van een rund, kalf, schaap enz.* ; *bovenpoot van gevogelte*; *eendvogel*; liefkoozingswoord : *schat*), m. —en ; —**je** (*een kleine bout* ; *schrijfpen uit den vleugel van een gans*), o. —s : *boutjes, die tot aan het tandvleesch waren afgeschreven* (Mult.), de heele schacht was weggesneden bij het penvermaken.

II. Bout (Bargoensch: *agent van politie*), m. —en : *een koperen —.*

Bouta'de (Fr. *gril* ; *geestige uitval*), v. —n, —s.

Bou'tig (*stevig*), bn.; —er, —st.: *een —e knaap.*

Bouti'que (Fr. *winkel, kraam* ; *boel, warboel, santenkraam*), v. —s.

I. Bouw (1 *het bouwen, akkerbouw* ; 2 *het gebouwde* ; 3 *gestalte*), m. gmv. : 1 *de — vdn een school, de — van een sluis* ; 2 *een mooie —* ; 3 *drie ruiters knap van —* ; *paarden, rank van —* ; nog: *de — van verzen, v. e. muziekstuk*, samenstelling.

II. Bouw (*landmaat in Ned.-Indië*, 7096.50 M2), v. —s.

Bouw'bedrijf (*al, wat met het bouwvak in verband staat*), o. gmv.

Bouw'boer (*landbouwer*), m. —boeren.
Bouw'doos (*doos met blokjes, waarmee de kinderen spelend een huis enz. bouwen*), v. —doozen ; ook, Blokkendoos.
Bou'wen (1 *telen, kweeken, verbouwen, oogsten* ; 2 *doen ontstaan, stichten, samenstellen, maken*), bouwde, heeft gebouwd : 1 *graan* (*rogge, gerst, haver, tarwe*), *vlas* — ; *boekweit* — ; *tabak* — ; *hooi* —, d.i. het binnenhalen van dien oogst ; *het land* —, bewerken ; zie : Graanbouw, Hooibouw, Landbouw ; 2 *een huis* —, *een kerk* — ; *het gebouwde*, huizen, stallen, schuren ; van dieren : *de bijen — cellen* ; *de wespen — kamers* ; *koraaldieren — riffen* ; *bevers — huizen* ; *vogels — nesten* ; *zee* —, de zee bevaren, bestand zijn tegen storm en golven ; spreekw. *Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd*, zie Keulen ; zegsw. *kasteelen in de lucht* —, vervuld zijn van ijdele droombeelden, van hersenschimmen, zie Kasteel ; — *op iem.*, vast rekenen.
Bouw'grond (1 *grond geschikt of aangeboden tot het bouwen van huizen, villa's enz.* ; 2 *grond, geschikt om bebouwd d.i. bewerkt te worden*), m. —gronden : 1 — *te koop bij Nunspeet* ; 2 *van den grond van Nederland is* 27 % — ; —**kunde** (*de theoretische kennis van het bouwen*), v. gmv. ; —**kundig** 1 (*behoorende tot de bouwkunde*), bn. : *een — werk, het — teekenen, —e bijdragen, — ingenieur* (architect) ; 2 —**e** (*bouwmeester, architect, bouwkundig-ingenieur*), m. —kundigen ; —**kunst** (*practische bekwaamheid in het bouwen*), v. : *de — der dieren* ; zie Architectuur : *de Grieksche —, de Romeinsche —, de burgerlijke —* ; —**kunstenaar** (*iemand, die de schoone bouwkunst uitoefent*), m. —s ; —**land** (*akkerland, zaailand*), o. —landen : *een stuk* —, een bouwveld, een akker ; —**maatschappij** (*vereeniging tot het bouwen van woningen*), v. —en ; —**man** (*landbouwer, landman*), m. —lui ; —**mannetje** (volksnaam voor *akkermannetje of bouwmeestertje*), o. —s ; —**manswoning** (*boerderij, hofstede*), v. —en ; —**meester** (*bouwkundige, architect*), m. —meesters.
Bouw'meestertje (*witte kwikstaart, die achter den ploeg aanloopt, om de wormpjes te snappen*), o. —s ; ook Akkermannetje.
Bouw'orde (*bouwstijl*), v. —orden ; —**politie** (*de personen, door het bestuur eener gemeente belast met het toezicht op het bouwen van huizen enz.*), v. gmv. ; —**stijl** (*wijze van bouwen*), m. —en : *de romaansche — of rondbogenstijl der 11e—13e eeuw, de gothische — of spitsbogenstijl der 13—16e eeuw* ; ook, —**trant** (*-manier of -stijl*), m. gmv. ; —**vak** (*beroep of bedrijf van den aannemer, van den architect*), o. —vakken ; —**val** (*puinhoop, ruïne*), m. —vallen ; —**vallig** (*als een ruïne, oud, vervallen*), bn. : *een — kasteel* ; —**verordening** (*officieel bouwreglement*), v. —en ; —**werk** (*een of ander gebouw*), o. —en.
Bo'ven (*hooger dan iets anders*), **1** vz. *een onweder hangt — de stad* ; ten N. van : *Holland — het IJ* ; **2** bw : *het ligt — op zolder* ; —**aan** (*aan den bovenkant van*), bw. ; —**al** (*vooral*), bw. ; —**arm** (*opperarm, bovendeel van den arm*), m. —armen : *een schot in den* — ; —**arms** (*met naar boven geheven arm*), bw. : — *gooien* ; fig. — *slaan*, met alle macht ; zegsw. fig. *het gaat daar* —, zonder regel of orde, er is verregaande verkwisting ; —**bedoeld** (*waarvan zoo even sprake was, bovengemeld*), bn. : *men vindt die zinspreuk op —en gedenkpenning* ; —**been** (*bovendeel van het been*), o. —beenen : *een wonde in het* — ; —**beschreven** (*vroeger, pas beschreven*), bn. : *de — stulpjes* (C.O.) ; —**blad** (muz. *die zijde van een strijk-* of *tokkelinstrument, waarin zich de klankopeningen bevinden*), o. —en ; —**dek** (*bovenbekleedsel eener brug, de rijvoering* ; scheepst. *opperdek*), o. —dekken.
Bovendien' (*behalve dat* ; *daarenboven*), bw. : *geld en gezondheid, wat verlangt ge —?*
Bo'vendijks (*boven op den dijk*), bw. : *die huizen liggen* —; zie Benedendijks.
Bo'vendrijven (*aan de oppervlakte drijven*), dreef —, heeft —gedreven : *olie drijft altijd* — ; zegsw. *de waarheid zal eeuwig* —, de overhand behouden ; —**drijvend**, bn. : fig. *de —drijvende partij, richting*, d. i. heerschende.
Bo'veneinde (*hoogste einde*, fig. *de meest eervolle plaats*), o. —einden : *het — van een paal* ; fig. *de gast zat aan het — der tafel.*
Bo'vengemeld (*eenige regels hooger genoemd*), bn. ; —**genoemd**, bn. ; —**gezegd**, bn.
Bo'venhand (*het bovenste deel der hand*), v. gmv. : fig. *de — hebben, krijgen*, het winnen, den meesten invloed krijgen, ook : de Overhand hebben ; —**hands**, bw. : *hij werpt, gooit* —, d. i. met boven den schouder geheven hand ; —**handsch**, bn. : *een —e worp* ; —**houden** (*boven water houden*), hield —, heeft —gehouden : *het hoofd* —, fig. in den strijd des levens niet ondergaan ; —**huis** (*bovendeel van een huis* ; inz. *verdiepingwoning, meestal afgescheiden van het andere gedeelte van het huis en met afzonderlijken ingang*), o. —huizen : *wij bewonen een* — ; —**kaak** (*de bovenste, de onbeweegbare opperkaak*), v. —kaken : *de — van den mensch, van het paard enz.* ; —**kamer** (*kamer op een bovenverdieping*), v. —kamers : *hij woont op een* — ; fig. scherts. *het scheelt hem in de* —, in zijn hoofd, hersenen ; —**kant** (*de bovenste kant*), m. —kanten : *de boven- en de onderkant van een boek* ; *bovenkant eener rivier*, de bovenrivier ; —**kleed** (*opperkleed*), o. —klee(de)ren : *zich van zijn bovenkleeren ontdoen*, overkleeren.
Bo'venkomen (1 *boven water komen* ; 2 *in iemand opwellen, in zijn bewustzijn komen*), kwam —, is —gekomen : 2 *een drenkeling komt driemaal* — ; 2 *de droefheid kwam telkens weer boven.*
Bo'venlaag (*opperste laag*), v. —lagen : *de — dezer hei bestaat uit kiezel* ; —**land** (*hooger, of verder landwaarts in gelegen streek*), o. —landen : *Westfalen, Oost-Friesland, Oldenburg enz. heet het* — ; O.-I. *de Padangsche —en* ; *het — van Z.-Afrika*, de westelijke provincie van de Kaapkolonie ; —**lander** (*bewoner der hooger gelegen berglanden, ook van een bo-*

venland), m. —landers, inz. *Westfaling* of *Oostfries* (met den scheldnaam *mof* of *poep*); —**landsch** (*uit Westfalen, Oost-Friesland, Oldenburg, Holstein*), bn.: *een —e aak, een lied in — dialect, goede —e paarden*; —**last** (scheepst. *lading op het dek*), m. —lasten: *een turfschip met veel —*; —**leder, —leer** (*het schoenleder boven de zool*), o. gmv.; —**licht** (*licht, dat van boven invalt, hoog licht*), o. —lichten: *een museum met fraai —*; *een binnendeur met een —*, boven de deur.

Bo'venliggen (*boven op iets of iemand liggen*), lag —, heeft —gelegen: *in 't worstelen lag de kleinste jongen —*, was de baas, was zijn partij te sterk af; fig. van een persoon, een partij, een leger, een volk of land: *de overhand hebben.*

Bo'venloop (*loop eener rivier door het bergland*), m. gmv.: *men onderscheidt bij hoofdrivieren een boven-, middel- en benedenloop*; *de — van den Rijn eindigt bij Bazel.*

Boven-Maas (aardr. *bovenloop v. d. Maas*), v.: *de — is het deel der Maas v. d. oorsprong af tot de monding d. Jeker* (b. Maastricht); aardr. van Ned.: *de Maas van Eysden tot de bocht tusschen Mook en Heumen.*

Bo'venmanuaal (*het bovenste handklavier v. e. orgel*), o. —manualen; ook, *Bovenwerk.*

Bovenma'te (*in buitengewone, bijzonder groote mate*), bw.: *hij was — gelukkig.*

Bo'venmeester (*titel van het hoofd eener school*, ook, *meester: wet van 1806*), m. —s.

Bovenmen'schelijk (*meer dan menschelijk: buitengewoon, ongemeen*), bn. en bw.: *hij deed —e pogingen; zich — inspannen.*

Bo'vennatuurkunde (*wat ligt boven de wetten der natuur*), v. gmv., z. Metaphysica; —**natuurlijk** (*wat de kracht en de eischen der gansche geschapen natuur, van geest en stof beide, te boven gaat*), bn. en bw.

Bovenom' (*rondom het bovendeel*), bw.: *een stok met een tuiltje bloemen er —*; —**op'** (*op de bovenzijde*), bw.: *een eerepoort met veel vlaggen er —*; —**o'ver** (*aan de bovenzijde over iets heen*), bw.: *laten we — gaan.*

Bo'ven-Rijn (aardr. *bovenloop v. d. Rijn*), m.; de — loopt van de bronnen tot Bazel; aardr. van Ned. *de Rijn van de Pruisische grens tot bij Pannerden.*

Bo'venrivier (*gedeelte eener rivier, waar de getijen niet meer merkbaar zijn*), v. —en.

Bo'venst (overtreff. trap van *boven*: *hoogst*), bn. en bw.: *de —e lade, de —e knoop, de —e trap; hij is een —best mensch*; *uw opstel lag het bovenst.*

Bo'venstad (*hooggelegen deel eener stad*), v. —steden: *de — van Brussel*; —**tand** (*tand in de bovenkaak*), m. —en; —**toon** (*toon, die door hoogte of sterkte boven de andere uitklinkt*), m. —tonen: zegsw. *den — voeren, hebben*, in 't gesprek het hoogste woord voeren, het hoogst en luidst spreken; —**uit** (*buiten het hoogste punt zich verheffend*), bw.: *de molen was fraai versierd, en — wapperde de vlag*; *zijn stem klonk overal —*, boven alles uit; —**venster** (*venster v. e. bovenverdieping*), o. —s; —**verdieping** (*bovengedeelte van een huis*), v. —en: *hij woont daar op de —*, fig. scherts. *'t scheelt hem in zijn —*, hoofd of hersenen; —**vermeld** (*hetzelfde als: bovengemeld*), bn.: *in —en brief, — feit*; —**vlak** (*het boven-op gelegen vlak*), o. —vlakken: *het — van een blok marmer*; —**waarts** (*naar omhoog*; bij een rivier: *stroomopwaarts*), bw.; —**waartsch** (*naar boven*), bn.: *een —e druk, in —e richting*; —**water** (*water aan de oppervlakte*), o. gmv.: *het koude — der Poolzee*; ook, water van den boven- en middenloop eener rivier, b.v. *in de Waal had men veel last van het —*; —**swinds** (scheepst. *aan de loefzijde*), bw.; —**wind** (*hooge windvlaag*), m. —winden; —**woning** (*bovenhuis*), v. —woningen.

Bovenzin'nelijk (*volstrekt boven of buiten het bereik der menschelijke zinnen gelegen*; *niet met de zinnen waarneembaar, onstoffelijk*), bn.: *bespiegelingen over —e zaken.*

Bo'wie-mes (*N.-Amerikaansch jachtmes met sikkelvormige punt, naar den overste James Bowie geheeten*), o. —-messen.

Bowl (Eng. *kom, schaal*; *drank* inz. *zomerdrank bereid uit rum of wijn, vruchtenschijfjes en kruiden in een groote kom*), m. —'s.

Bow'len (*het bowlspel spelen*), bowlde, heeft gebowld: lees: *boolen.*

Bowls (Eng. eig. *ballen*; *balspel met houten ballen*), mv. van Bowl (bal); ook Bowlspel.

Boy (Eng. *jongen*; *huisbediende in Oost-Azië, Eng.-Indië, Zuid-Afrika*), m. —'s.

Boycot (Eng. *de naam van een Eng. rentmeester in Ierland, door den Ierschen bond* (Land-League) *in* 1880 *om zijn strengheid uitgesloten*, d. i. *in den ban gedaan*; thans: *uitsluiting uit maatschappelijk — of handelsverkeer*), o. en v. —ten; —**cotten** (*uitsluiten van maatschappelijk- of handelsverkeer*; *doodverklaren*), men boycotte, heeft geboycot.

Boyscout (Eng. *padvinder*), m. —**s.**

Br ! (*uitroep van afkeuring*), tw.: —, *wat is het koud* ! foei.

Braad'aal (*aal*, nl. *geschikt om gebraden te worden*), m. —alen, (als stofnaam), v.: verg. Speetaal; —**pan** (*metalen of aarden pan, tot het braden van vleesch dienende*), v. —pannen; —**spit** (*puntige ijzeren staaf, horizontaal op twee steunsels rustende, die boven een vuur kan worden rondgedraaid*), o. —spitten, —speten, vero.; —**worst** (*worst, die gebraden gegeten wordt*), v. —en; verg. Metworst, Rookworst, Pekelworst.

Braaf (*deugdzaam, rechtschapen, van reinen levenswandel*), bn. en bw.; braver, —st: *een brave moeder, brave ouders, een — meisje*; ir. *een brave Hendrik*, een overbrave jongen; ook: *een — krijgsman*, dapper; — *oppassen*, zich goed gedragen; *dat is — gesproken*, flink.

I. Braak (1 *naam van een werktuig in verschillende bedrijven*; 2 *inbraak*), v. braken: 1 *een — is een werktuig tot breking van vlas- of hennepstengels*; *een — is een soort hefboom om koekdeeg te kneden*; 2 *diefstal met —.*

II. Braak (1 van land: *onbebouwd*; 2 fig. *onbewerkt, geen nut opleverend*), alleen als bw. verbonden met *liggen*: *de akker ligt —*, d. i. in losgewerkten toestand, doch onbe-

zaaid of onbepoot ; 2 *zijn kennis ligt* — ; *de akker der poëzie, der kunst kan — liggen*, er zijn geen handen, die hem bebouwen, er zijn geen dichters van naam, geen kunstenaars ; —**akker** (*braakliggende akker*), m. —s ; —**jaar** (*jaar, waarin een akker braak blijft liggen*), o. —jaren ; —**land** (*braakakker*), o. —landen ; volgens de Joodsche wet, Lev. 25—1 : 8, moest het bouwland elk zevende jaar braak liggen : dit jaar heette sabbatsjaar, zie ald. ; —**loop** (*hevige diarrhee met braking, roodeloop*), m. gmv.: *de Aziatische* —, cholera ; —**middel** (geneesk. *middel, om te doen braken*), o. —en ; —**noot** (*kraanoog, vergiftig zaad van zekeren O.-I. boom : in de geneeskunde aangewend*), v. —noten ; —**plant,** v. —en, zie I p e c a c u a n' h a ; —**poeder** (*braakmiddel*), of —**poeier,** o. —s ; —tje, o. —s ; —**wijnsteen** (*wijnsteenzuur*), m. gmv. : *de — is het zachtste der braakmiddelen* ; —**wortel** (*wortel eener Braziliaansche plant met braakwekkende alkaloïden*), m. —s.

I. Braam (*rand, draad v. e. mes, van met beitel of zaag bewerkt hout, van lood enz.*), v. bramen.

II. Braam (1 *braambeziestruik* ; 2 *bes, bei, brummel van deze plant*), v. bramen : 1 *ik raakte verward in de bramen*, d. i. braamranken ; 2 *de kinderen gingen bramen plukken* ; —**bes,** —**bezie,** v. —bessen, —beziën ; —**bosch** (*braambessenstruiken* ; bij uitbreiding *dooreengegroeid doornig struikgewas*), o. —bosschen : *het brandende* —, Ex. 3 : 2 ; —**rank** (—*twijg,* —*tak*), v. —en ; —**sluiper** (*soort van grasmusch*), m. —s; —**struik** (*doornige in het wild groeiende braambeziestruik langs boschranden, in de duinen enz. groeiende*), m. —struiken.

Brabançon'ne (Fr. *het Belgische volkslied of nationaal lied, gedicht in 1830 door Jenneval, op muz. gezet door Campenhout*), v.

Bra'bander (*iemand, geboortig uit N.- of Z.-Brabant*), m. —s : *de Spaansche* —, hoofdpersoon uit Brederode's blijspel van dien naam, fig. snoever, geurmaker.

Bra'banter, m. —s, voor B r a b a n d e r.

Bra'bantsch (*uit, in, van ; als uit, in, van ; eigen aan, behoorende bij, betrekking hebbende op N.- of Z.-Brabant*), bn.: *een —e muts, —e kant* ; als zn. *een —e,* vrouw, geboortig uit Brabant.

Brab'bel, v. gmv. : *in de — zijn, raken, brengen, maken,* war, verwarring.

Brab'belen (klankn. *verward spreken ; verward schrijven*), brabbelde, heeft gebrabbeld : *alles door elkaar* —, verwarren ; —**aar,** m. —s.

Brab'beling (*brabbeltaal, beuzelpraat*), v. —en, vero ; in den vorm B r a b b e l i n g h titel van een verzameling punt- en sneldichten, elegieën, klinkdichten enz., bevattende zeven zestigtallen of schokken met een toegift, van den vader v. Tesselscha, nl. van Roemer Visscher, 1547—1620.

Brab'belmaleisch (O.-I. *slecht Maleisch*), o. ; ook P a s s e r m a l e i s c h.

Brab'beltaal (*wartaal, zotteklap*), v. gmv.

Bracelet' (Fr. *armband ; handboei*), m. —ten : *e. gouden* —; *iem. de —ten aandoen.*

Brachycephaal' (*kortschedelig, rondhoofdig*), bn. ; lees : *bra-chie-see-faal'.*

Brachygraaf' (*snelschrijver door middel van verkortingen*), m. —grafen ; —**grafie'.**

Brachylogie' (*ineengedrongen kortheid in 't spreken of schrijven*), v. gmv., b.v. *Veni, vidi, vici,* ik kwam, zag en overwon, zie ald.

Bra'den (*rauw vleesch bereiden, gadr en korstig maken op een heet vuur*), braadde, heeft gebraden, zegsw. *een gebraden duif,* onverwacht geluk ; zegsw. *den gebraden haan uithangen,* zie H a a n.

Bra'ga, B r a'g i, m. Germ. myth. zoon v. Odin en Frigga, de god der dichtkunst, de Noordsche Apollo ; hij wordt voorgesteld als een bejaard man, zijn gemalin Iduna is de godin der eeuwige jeugd ; B r a'g a : satirisch en critisch tijdschrift op rijm (1842 en '43) bevattende de *Bragiaantjes.*

Brageeren (*zich blufferig aanstellen, geurmaken*) : *met of op iets* —, bluffen of pochen.

Bragiaan'tjes, o. mv. ; zie B r a g a.

Bragi'nia (Russ. *de groote steurvisscherij op den Oeral*), v. gmv.

Brah'ma, m. eig. het allerhoogste wezen : oer-godheid der Hindoes ; zie : V i s c h n o e (*Krischna*) en S i w a of S i v a.

Brahmaïs'me (*de godsdienst der Voor-Indiërs of Hindoes met Brahma als hoofdgod*), o. gmv. ; ook : *Bramaïsme, Bramanisme.*

Brahmaan' (*Brahmapriester, leerling van Brahma ; lid van de hoogste kaste der Hindoes, lid v. d. geestelijken adel*), m. Brahmanen ; ook B r a h m i n e.

Brail'ledruk (*blindendruk*), m. gmv. : de blinde betast de letters, die door op bepaalde wijze in zwak reliëf op papier geplaatste punten zijn voorgesteld ; *de — heet naar Louis Braille,* 1809—'52, *zelf blind van zijn derde j. af, die het bestaande stelsel van Ch. Barbier verbeterde.*

I. Brak (1 *jachthond met fijnen reuk, speurhond* ; 2 *straatjongen, bengel, deugniet*), m. brakken : 1 *een snuffelende* — ; 2 *die jongen is een echte* —.

II. Brak (*kermistent ; houten ziekenloods*), v. brakken ; meestal B a r a k.

III. Brak (*zoutachtig, zilt*), bn.; —ker, —st : *een —ke poel, — water, een —ke grond, —ke turf is minderwaardig,* d. i. zulke, die uit brak water (met een zeker zoutgehalte) is gebaggerd ; bij uitbr. —*ke melk,* goor, zuur.

Bra'ken (1 *het deeg door middel van een braak* in bet. **I** *bewerken, vooral in koekbakkerijen* ; 2 *vlas, hennep na het roten met de braak* in bet. **I** *bewerken, de stengels kneuzen* ; 3 *spuwen, overgeven*), braakte, heeft gebraakt: 1 *het deeg* —; 2 *het vlas*—; 3 *gal, bloed* — ; bij overdr. *de vulkaan braakt gloeiende lava en vlammen.*

Bral'len (dicht. *pralen, snoeven, bluffen*), bralde, heeft gebrald: — *op d. overwinning.*

Bram 1 (*bovenzeil*), m. —men : zegsw. — *boven* — *voeren,* groot vertoon maken, pronken ; **2** (*flinke persoon, man of vrouw*), m. en v. : *een — van een vent, een — van een vrouw.*

Bra'marbas (*snoever, grootspreker*), m. : de naam is afgeleid van het Spaansche

bramar = brullen en als eigennaam van een snoever in verschillende blijspelen gebruikt.

Bram'zeil (scheepst. *vierkant zeil aan de bramra*), o. —en : zegsw. *de —en bijzetten*, alle krachten inspannen.

Brancard' (Fr. *draagbed voor zieken*), m. —s : *de gewonde werd per — naar het hospitaal gebracht* ; zie R a d e r b a a r.

Brancardier' (Fr. *drager of rijder van een brancard*), m. —s. (ier = iee).

Bran'che (Fr. *tak v. wetenschap, handel of nijverheid; v. e. stamboom*), v. — s (*comme l'oiseau*) *sur la* —, geen eigen huishouden hebbende, in hotels of pensions levende.

I. Brand (1 *het branden, verbranding* ; 2 *brandstof* in deze bet. geen mv. ; 3 *ziekte in het koren*), m. —en : 1 *het huis stond in —, een boerenhofstede in — steken ; de — van Troje* ; 2 *vrij — hebben* ; 3 *de — wordt veroorzaakt door een parasiet in de korrels* ; zegsw. *moord en — schreeuwen*, vreeselijk schreeuwen ; *in den — zitten*, erg in geldelijke verlegenheid zijn ; *iemand uit den — helpen*, groote moeielijkheid.

II. Brand (*zwaard, slagzwaard, kling*, vero.), m. —en : *het schittert als een —* ; nog : *zoo helder, zoo schoon als een —*, eig. zoo helder blinkend als de kling van een zwaard ; zie : B r a n d h e l d e r en B r a n d s c h o o n.

Brand'aar (*aar, door korenbrand of roest aangetast*), v. —aren; z. M o e d e r k o o r n.

Bran'dal (O.-I. *muiteling* ; schertsend : *rakker*), m. —s ; zie S l o e b e r.

Brand'alarm (*alarm bij brand*), o. gmv.

Branda'ris (1 *vuurtoren* ; 2 *groote scheepslantaarn*. vero.), m. —sen : 1 *de — van Terschelling*; 2 *de — v. h. admiraalsschip*.

Brand'assurantie (*maatschappij van verzekering tegen brandschade ; verzekering tegen brandschade*), v. —s of —tiën : *in een — zijn ; een onderlinge —*.

Brand'bom (mil. *bom, gevuld met ontploffingsstof en brandbare stoffen, gebruikt om brand te stichten* inz. *bij vliegeraanvallen op munitiefabrieken enz.*), v. —bommen.

Brand'brief (*brief, die met brand dreigt* ; fig. *bedelbrief, dringende maanbrief ; brief, waarin men iemand schielijk opontbiedt*), m. —brieven ; **—deur** (*nooddeur, om er door te ontsnappen bij brand*), v. —deuren; **—emmer** (*leeren emmer ten gebruike bij het blusschen van brand*), m —s.

Brandemo'ris (*brandewijn*), m. vero.

Bran'den (*in vlam staan*), brandde, heeft gebrand : *wij zagen een molen —*; fig. *mijn oogen —, mijn handen —, mijn wangen —*, gloeien; verder, in vlam of rook doen opgaan : *hout —, steenkolen —, turf —, wierook —* ; fig. *zich — aan iets*, zich vergrijpen ; zegsw. *hij is bang, dat hij zich aan koud water zal —*, kinderachtig bevreesd ; *glas —*, een der wijzen van glasschilderen ; *koffie —*, roosteren ; *jenever —*, distilleeren ; *een wonde —*, schroeiend reinigen ; *een merk op een vat —*, inbranden ; fig. *— van nieuwsgierigheid*, hoogst nieuwsgierig zijn.

Bran'dend (*wat brandt, in hooge mate warm*), bn. en bw. : *een — vuur, in de —e zon loopen* ; fig. *een — voorhoofd*, gloeiend, koortsig ; *een —e dorst, een — verlangen, een —e liefde*, hevig, zeer sterk ; *een —e vraag, een — vraagstuk*, een quaestie, die noodzakelijk opgelost moet worden en wel spoedig ; *zij is — nieuwsgierig*.

Bran'dendheet (*zeer heet*), bn.: *een —e zomermiddag, —e soep, koffie enz.*

Bran'der (1 *vlambek eener gaslamp, v. e. petroleumtoestel enz.* ; 2 *brandewijn- of jeneverstoker ; distillateur ; eigenaar eener branderij* ; 3 *vaartuig, geladen met brand- en ontplofbare stoffen, om er vijandelijke schepen mee in brand te steken*. vero.), m. —s : 1 *een platte —, een — voor gloeilicht* ; 2 *de belangen der —s* ; 3 *de — dreef midden tusschen de schepen door*.

Bran'derig (*aan brand doende denken*; fig. *koortsig*), bn.; —er, —st : *een —e lucht* ; fig. *dit paard is wat —*.

Branderij' (*jeneverstokerij*), v. —en.

Bran'dewijn (*drinkbare alcoholische vloeistof, sterke drank*), m. gmv.: *Fransche —*.

Brand'gang (*doorgang, alleen voor de brandweer*), v. —en ; **—gevel** (*steenen zijgevel, die tegen brandgevaar tot de nok is opgetrokken*), m. —s ; **—gier** (*een soort van roetkleurige valk*), m. —en ; **—gierig** (*aartsgierig*), bn. : *een — advocaat* (Busken Huet) ; **—glas** (*lens, die de er op vallende zonnestralen in een brandpunt vereenigt of concentreert*), o. —glazen; **—haak** (*lange haak, om bij brand muren omver te halen*), m. —haken ; **—hei** (*hei, die in brand wordt gestoken om frissche jonge loten van dop- en ruighei te verkrijgen*), v. —heiden, —heidevelden.

Brand'helder (*buitengewoon helder*), bn. : *het vrouwtje ziet er — uit*, ook **—schoon** : *een —e schort* ; zie B r a n d **II** ; **—hout** (*hout, om op te stoken*), o. gmv.: *een vaam —* ; zegsw. *zoo mager als een —*, in de hoogste mate mager.

Bran'dig, bn. ; —er, —st ; zie B r a n d e r i g.

Brand'ijzer (*werktuig, om merken in vaten te branden*), o. —ijzers ; een — was ook een beulswerktuig, om iemand een brandmerk in schouder of rug te drukken.

Bran'ding (*het ziedend bruisen en breken van de golven tegen de kusten en rotsen, of ontstaande door de botsing van aanrollende en teruggeslagen golven*), v. —en : *een schip in de — ; de — staat op de kust ; een zware —*, hevige ; fig. *in de — geraken*, in groote ongelegenheid.

Brand'kast (*brandvrije ijzeren kast*), v. —en : *hij is zoo gesloten als een —*, erg achterhoudend ; **—klok** (*groote klok, die bij brand geluid wordt*), v. —klokken : *de — wordt ook als alarmklok bij ander dreigend gevaar geluid* ; **—kogel** (*holle kogel met brandstof gevuld, om brand te stichten*), m. —s ; **—koraal** (*koraal van barnsteen*), o., (als voorwerpsnaam), v. —koralen ; **—koren** (*koren, door brandziekte aangetast*), o. gmv., zie B r a n d a a r ; **—kraan** (*groote kraan der waterleiding, meestal op straat geplaatst, om ze in geval van brand te openen*), v. —kranen; **—kruid** (*blaartrekkende plant*), o. gmv.; **—ladder** (*hooge ladder als brandbluschgereedschap*), v. —s; **—lucht** (*stank van iets, dat brandt*), v. gmv. ; **—luiken** (*luiken of schermen, waarmee het tooneel wordt afge-*

sloten, om bij brand aldaar de schouwburgzaal te vrijwaren), o. mv.; —**meester** (*opzichter der brandweer*), m. —s; —**merk** (lijfstraf: *een merk, dat den misdadiger op het schavot, na de geeseling, op rug of schouder met een gloeiend ijzer werd ingebrand*), o. —en: het — bestond in een letter, ook in het wapen der stad; fig. schandvlek: *de jongen werd een — zijner familie*; —**merken** (*een schandmerk inbranden op rug of schouder v. e. misdadiger*), brandmerkte, heeft gebrandmerkt: inz. *een misdadiger —; het — werd 29 Juni 1854 in ons land afgeschaft*; fig. iemand een onuitwischbare blaam aanwrijven of hem als geschandvlekt aanwijzen.

Brand'muur (*blinde, hooge muur als schuts bij brand tusschen twee huizen of erven*), m. —muren, zie B r a n d g e v e l; —**netel** (*in 't wild groeiend plantengeslacht van de familie der netelachtigen*), v. —s: *de — heet naar het brandend gevoel, dat zij bij het aanraken in de huid doet ontstaan*; —**offer** (*offer van dieren of vruchten, bestemd om verbrand te worden*), o. —s: het — was volgens de Joodsche wet het voornaamste offer, het was een lof- en huldeoffer, een daad van aanbidding, waarbij niet een deel van het offerdier, maar dit in zijn geheel aan de vlammen werd prijsgegeven; —**piket** (*afdeeling soldaten, vroeger ook schutters, om bij brand de orde te handhaven; wachthoudend schip bij een vloot*), o. —piketten; —**polis** (*akte van assurantie tegen brand*), v. —polissen; —**punt** (1 *punt, waarin evenwijdig invallende lichtstralen zich vereenigen, nadat zij door een hollen spiegel teruggekaatst of door een convergeerende lens, brandglas, gebroken zijn*; 2 bij verg. *bepaalde punten in een parabool, hyperbool, ellips*; 3 fig. *middelpunt*), o. —punten: 1 *het — of hoofd—*; 2 *het — van een parabool, hyperbool, ellips enz.*; 3 *Parijs is een — v. beschaving; elke universiteit is een — van wetenschap*; —**schatten** (*tegen brand schatting opleggen, in oorlogstijd schatting eischen van stad of dorp, om vernieling door brand af te koopen*), brandschatte, heeft gebrandschat; —**schel** (*electrische bel, die bij brand waarschuwt*), v. —schellen; —**scherm** (*ijzeren scherm* inz. *in schouwburgzalen, dienend om bij brand een ruimte af te sluiten*), o. —schermen; —**schilderen** (*in 't vuur kleuren, verf door vuur vastleggen*), —schilderde, heeft gebrandschilderd, zie E m a i l l e e r e n.

Brand'schoon, bn.; z. B r a n d h e l d e r.

Brand'singel (*open weg, door een bosch, breed 10 a 15 M. met het doel om bij brand het vuur te stuiten*), m. —singels.

Brand'spiegel (*holle of concave spiegel, die als brandglas werkt*), m. —spiegels.

Brand'spuit (*persspuit, met slangen, om brand te blusschen*), v. —spuiten: *een stoom—, een slang—, een hand—*; —**spuitgast** (*een der personen, die de brandspuit bedienen*), m. —gasten; —**spuithuisje** (*gebouwtje tot berging der brandspuit*), o. —huisjes; —**stapel** (*houtmijt, waarop in de oudheid lijken werden verbrand, later ter dood veroordeelde menschen*), m. —stapels: *Jeanne d' Arc stierf op den —* (1431); —**steen** (*helsche steen*), m. —en; (als stofnaam), v.; zie L a p i s i n f e r n a l i s; —**stichter** (*iemand, die moedwillig brand veroorzaakt*), m. —s; —**stichting,** v. —en; —**stof** (*turf, steenkool, hout, olie enz.*), v. —stoffen: *er zijn vaste en vloeibare —stoffen.*

Brand'stoffen-commissie (*in stad of dorp, college, dat de distributie der brandstoffen regelt*), v. —s, —siën.

Brand'verf (*email*), v.: *het schilderen met —.*

Brand'vos (dierk. *een soort van vos met een zwarte punt a. d. staart*), m. —vossen.

Brand'vrij (*niet of kwalijk door brand te schaden of aan te tasten*), bn.: *een — gebouw,* b.v. van beton en ijzer; *een —e trap,* van steen; *een—e kelder,* zie S a f e-d e p o s i t.

Brand'waarborg (*brandverzekering*), m.; —**maatschappij'** (*vereeniging tot verzekering tegen brand*), v. -en; z. A s s u r a n t i e.

Brand'wacht 1 (*brandpiket*), v. —wachten; **2** (*één wachter*), m. —wachten; —**weer** (*het geheel der personen en gereedschappen bestemd tot blussching of voorkoming van brand* inz. *als tak van den gemeentedienst; het gebouw, waar de bergplaatsen, de wachtlokalen der brandweer zijn*), v. gmv.: *de Amsterdamsche —, de gebouwen der —,* stallen, bergplaatsen, wachtlokalen; —**weerman** (*dienaar bij de brandweer*), m. —mannen.

Brand'wonde (*wond, door branden ontstaan*), v. —wonden: *met —n overdekt.*

Brandy (Eng. *brandewijn*; O.-I. *cognac*), v. gmv.; —-**soda** (*brandy, cognac met sodawater*), m. gmv. —soda's.

Brand'zalf (*zalf voor een brandwonde*), v. gmv.; de — bestaat uit 16 deelen fijne olie en kalkwater en 1 deel opiumtinctuur; —**zeil** (*nat zeildoek, om bij brand de naaste daken enz. te beschutten*), o. —zeilen; —**zwam** (*brandbare, gepreparеerde zwam*), o. gmv.

Bra'ni 1 (*moedig, durvend*), bn.: *een — officier; zich — voelen;* **2** als zn. brani, m. —'s: *wat een — van een vent!* druktemaker; *den — uithangen; een —schopper,* geurmaker; *wat een —!* bluf, drukte; —**achtig** (*met een air van gewicht*), bn. en bw.; —**kraag** (*breede, platte hemdskraag* als b.v. *die onzer marine-matrozen*), m. —kragen.

I. Bras (scheepst. *één der twee touwen, waarmede men de raas omhaalt of draait*), m. —sen.

II. Bras, be'ras (Mal. *gepelde en gereinigde rijst*), v.: *— is ontbolsterde rijst, tot koken geschikt.*

Bra'sem (dierk. *riviervisch, soort v. karper met lange aarsvin*), m. —s; —pje, o. —s.

Brasili'ne (*roode kleurstof*), v. gmv. (s = z).

Bras'maal (*slempmaal*), o. —malen; —**partij** (*smulpartij*), v. —partijen.

Bras'penning (*oud-Hollandsch muntstukje van 10 duiten* of 6 ct.), m. —penningen: *een — daags verdienen,* 14e eeuw.

I. Bras'sen (*overmatig lekker eten en drinken*), braste, heeft gebrast; —**ser,** m. —s; —**erij',** v. —en.

II. Bras'sen (scheepst. *de raas, de zeilen richten naar den wind*), braste, heeft gebrast: *scherp bij den wind —, aan den*

wind —, de zeilen zóó stellen, dat de wind er volop in valt.

Brat (*zekere wolsajet*), o. gmv.; ook Borat.

Brava'de (*snoeverij, uittarting*), v. —s.

Braveeren (Fr. *trotseeren, tarten, spotten met*): *geweld en dood* —.

Bravis'simo (It. *uitmuntend, opperbest*), tw.

I. Bra'vo (*gehuurde sluipmoordenaar in Italië*), m. bravi, — 's.

II. Bravo' (*goed zoo ; ferm ; mooi ; uitstekend*), tw.; —-**geroep,** o. gmv.

Bravour'-aria (muz. Fr. *aria met moeilijke overgangen en ongewone wendingen, die goed uitgevoerd een verrassenden indruk maakt*), v.—-aria's. (ou = oe).

Brazi'lie-hout (*donkerrood of bruingeel verfhout uit Zuid- of Midden-Amerika*), o. gmv.; zie: Provinciehout, Campêchehout.

Breed (*ruim*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e straat, een —e rivier* ; zegsw. *wie het — heeft, laat het — hangen*, wie veel geld heeft, toont het ; spottend van iemand, die grove verteringen maakt met schrale beurs ; — *opgeven van iets ; in het —e verhalen*, uitvoerig ; *het is zoo — als het lang is*, 't is om 't even, 't is lood om oud ijzer ; *het niet — hebben*, niet welgesteld zijn, het karig hebben ; *iets — uitmeten*, er hoog van opgeven, het overdreven voorstellen : *ik was toen al lang en — thuis*, goed en wel.

Breed'gebouwd, bn.: *een —e kerel*, met breede schouders ; ook : *het —e München*, ruim gebouwd, met breede straten en pleinen ; —**geschoft** (*met breede schoften of schouders*), bn. : *de —e buffel* (C. O.) ; —**getakt** (*met breede d. i. wijd uitgespreide takken*), bn. : *een —e eik ; een hert met — gewei.*

Breedspra'kig (*langdradig*), bn.; —er, —st : *hij is nog al* —, omslachtig, *een —e stijl*, wijdloöpig.

Breed'te (1 *afmeting van iets loodrecht op de lengteas* ; 2 *min of meer breede oppervlakte, strook* inz. *van een stof in haar volle breedte* ; *baan* ; 3 aardr. *de afstand van een plaats op de aarde tot den evenaar, gemeten langs den door die plaats gaanden meridiaan, uitgedrukt in graden*), v. —n, —s : 1 *de — v. e. weg, een kamer, een gang enz. bedraagt . . . . Meter* ; zegsw.: *het moet uit de lengte of uit de* —, (van een uitgave) op eene of andere wijze moet het noodige geld gevonden worden ; 2 *hoeveel —s hebt gij noodig voor die gordijnen ?* 3 *op 20 graden Noorder— of Zuider—* ; —**cirkel** (*parallel*), m. —cirkels ; —**graad** (*20 uren gaans of het* 360e *deel van een meridiaan*), m. —graden.

Breedvoe'rig (*omstandig, in 't breede*), bn.; —er, —st; —**heid** (*wijdloopigheid*), v. gmv.

Bree'fok (*smal, hoog razeil*), v. —fokken.

Breek'baar (*kunnende licht breken, bros*), bn. ; —der, —st : *glas, porselein is* —.

Breek'ijzer (*werkt. om te breken*), o.-ijzers.

Breel, v. breelen, zie Joon.

Breeu'wen (*het waterdicht-maken van schepen en sluisdeuren ; kalfaten*), breeuwde, heeft gebreeuwd : bij het — worden de naden met werk gedicht en dan met pek overgoten.

Breeu'wer (eig. *iemand, die breeuwt*), m. —s : zegsw. *mijn vader is geen* —, dikwijls met de bijvoeging : *ik laat mij het werk* (woordspeling : *uitgeplozen touw*) *niet uit de hand nemen*, ik maak af, waarmee ik begonnen ben ; volkst. Bremer.

Breeuw'hamer (scheepsb. *hamer, waarmee men op het —ijzer slaat*), m. —hamers; —**ijzer** (*drevel, waarmee men het werk in de naden door hamerslagen indrijft*), o. —s.

Breeveer'tien (*naam v. e. zandbank in de Noordzee voor de kust van Holland*), v.: zegsw. *de — opgaan*, ruim, breed, los gaan leven; *de — uithangen*, den grooten heer spelen.

Brei'del (*gebit, paardetoom, teugel*), m. —s.

Brei'delen (*beteugelen, intoomen, betoomen*), breidelde, heeft gebreideld : *een ezel, een paard* —; fig. *zijn hartstochten* —.

Brei'delloos (fig. *toomeloos, ontembaar*), bn.; —loozer, —t : — *geweld, het — gemeen, —looze hartstochten.*

Brei'en (1 van netten : *knoopen* ; 2 waterb. *palen met rijs omvlechten* ; 3 *draden met naalden of priemen op bepaalde wijze dooreenvlechten ; breiwerk maken*), breide, heeft gebreid : 1 *netten* — ; 2 *palen* — ; 3 *een kous* —, *een borstrok* — ; —**ster,** v.-s.

Brei'garen, o.; (soorten), o. —garens ; —**hout** (*houtje tot insteking v. een der priemen*), o. —en; —je, o. —s ; —**katoen** (*katoenen breigaren*), o. gmv.; —**klos** (—*koker*), m. —sen ; —**kous** (*kous, waaraan men bezig is te breien*), v. —en ; —**lap** (*broddellap*), m. —lappen ; —**machine** (*machine, waarmede men breiwerk maakt*), v. —s.

Brein (*de hersenen,* fig. *verstand*), o. gmv.

Brei'naald (*elk der stalen of koperen pennen of priemen, waarmede men breiwerk kan maken*), v. —en; ook —pen.

Brei'nen (stoomw. *het zoute, vuile water uit den ketel laten loopen of het aftappen*), breinde, heeft gebreind ; —**kraan,** v. —kranen.

Brei'scheede, v., of —**schei** (*breihoutje*), v. —scheeden, —scheien ; —**school** (*oude breiavondschool*), v. —scholen.

Brei'werk (*werk of taak, waaraan men bezig is te breien ; vlechtwerk ter bescherming van kanaalwanden*), o. gmv. ; —**zak** (*zakje tot berging v. h. breiwerk*), m. —ken.

Bre'kebeen (eig. *iemand met gebrekkige of zwakke beenen, die hij licht breekt* ; alleen fig. *sukkelaar, knoeier, beunhaas in eenig vak*), m. —beenen.

Bre'ken (*stukmaken, stukgaan*), brak, heeft en is gebroken : *een glas* — ; fig. *zijn woord* —, niet houden ; *de stem van dien jongen gaat* —, hij krijgt de mannenstem ; zegsw. *het ijs* —, de moeilijkheden uit den weg ruimen ; *zich het hoofd* —, zijn hersens kwellen; *nood breekt wet*, heft op; *met iemand* —, iemand de vriendschap opzeggen ; zegsw. *een lans voor iets* —, voor iets in 't strijdperk treden, het ridderlijk verdedigen ; spreekw. *Men kan geen ijzer met handen* —, zie Hand.

Bre'ker (scheepst. *onstuimige rolgolf*), m. —s : *de deining brak met luide —s op de kust ; een — aan boord krijgen.*

Bre'kespel (*spelstoorder*), m. en v.-spellen.

Bre'king (*het breken*), v.: *de — v. h. licht.*

Brem (plantk. *vlinderbloemige plant*), v.

gmv. : — *heet ook bezemkruid*; zegsw. *zoo zout als* —, zeer zout; zie B r ij n; —**zout** (*zeer zout van smaak*), bn.: —*e soep*.

Bre'merblauw, o.gmv., z. B e r g b l a u w.

Brem'raap (plantk. *woekerplant*), v. —rapen : *de groote* —, *de blauwe* —.

Brems, brem'ze (*paardenvlieg*), v. —zen.

Brem'struik (*struik der bremplant*), m. —en.

Bren'gen (*aandragen, bezorgen, aan huis afgeven*), onr. w.w., bracht, heeft gebracht: *iemand een pakje* — ; *de kinderen naar bed* —, geleiden ; fig. *aan het verstand* —, doen begrijpen ; *tot stand* —, doen ontstaan ; *aan den man* —, een kooper vinden ; *onder het oog* —, vermanen ; *aan het licht* —, openbaren ; *tot den bedelstaf* —, doodarm maken ; *zich iets te binnen* —, herinneren; zegsw. *morgen* —, dat kun je denken ! ; —**er** (*iemand, die iets brengt*), m. —s : *geef antwoord mee aan — dezes*.

Bres (*opening, geschoten, gerammeid enz. in een muur*), v. bressen : *een — van 100 M. in den stadswal* ; zegsw. fig. *voor iemand in de — springen*, voor iemand in de bocht springen, hem in nood bijspringen, helpen ; *zich op de — stellen*, gaan staan op de bres om den vijand af te slaan ; fig. *dat zal een — schieten in onze geldmiddelen, in ons reisgeld*, een gat maken in onzen geldvoorraad.

Bretel' (Fr. *kruisband met elastiek, om de pantalon op te houden* ; *broekdraagband* ; vroeger *galg* genaamd), v. —s en —len.

Breton' (*bewoner van Bretagne*), m. —s.

Bretonsch' (*de taal van Bretagne*), o. gmv.: het — wordt nog gesproken op het platteland van Bretagne.

Breuk (1 *verbreking van den samenhang van* inz. *vaste deelen* ; *scheur* ; 2 heelk. *verbreking van den samenhang der beenderen* ; *scheur in het buikvlies* ; 3 *getalvorm, die een gedeelte van een geheel voorstelt* ; *gebroken getal*), v. —en : 1 *een korrelige* —; *aard*— ; 2 *arm*—, *been*—, *schedel*— ; 3 *de teller en de noemer eener* —; *een tiendeelige* — b.v. *0.75*.

Breuk'band (*band of gordel, gedragen door den breuklijder*), m. —banden.

Bre've (R.-K. *pauselijk schrijven met den visschersring gestempeld en dat gunsten of benoemingen inhoudt*), v. —n : een — is meestal kort, altijd korter dan een B u l.

Brevet' (1 *akte, diploma* ; *machtiging, vergunning tot het uitoefenen of maken van iets* ; 2 *octrooi, patent*), o. brevetten : 1 *een — van meester op alle wapenen* ; 2 *een — van uitvinding*.

Breveteeren (*een brevet* onder bet. 2 d.i. *een octrooi geven*).

Brevia'rium (*uittreksel uit een grooter werk, beknopt overzicht* ; *brevier*), o. —s.

Breviatuur' (*afkorting, kort begrip*), v. —turen ; zie A f k o r t i n g.

Brevier' (*Latijnsche door de R.-K. geestelijkheid dagelijks te bidden gebeden, in acht deelen gesplitst, welke getijden heeten; het getijdenboek, bevattende het kerkelijk officie v. h. geheele jaar*), o. in de tweede bet. —en.

Bre'vi ma'nu (Lat. *kortweg, zonder meer*).

Brib'bel (*tandvleesch zonder tanden, vooral van zuigelingen*), v. gmv.

Bric-à-brac' (Fr. *uitdragersrommel*), o. gmv.

Bricoleeren (bilj. *op den band spelen en bij den terugstoot een bal raken* ; fig. *langs een omweg er komen ; niet recht door zee gaan, oneerlijk handelen*).

Brief (eig. *kort stuk* : 1 *schriftelijk bewijsstuk* ; *akte* ; *oorkonde* ; 2 *schriftelijke toespraak of mededeeling* inz. *in couvert en met een adres voorzien* ; *letteren* ; 3 *los stukje papier, waarop een mededeeling, bericht enz. staat*), m. brieven : 1 *een koop*—, *schuld*—, *geloofs*—, *vracht*— ; 2 *iemand een — schrijven, handels*—, *felicitatie*— ; 3 *in school —jes doorgeven* ; nog : *een — spelden, naalden*, een strook papier met een bepaald aantal in rijen gestoken spelden of naalden, aldus in den handel ; zegsw. *de oudste brieven hebben*, de meeste aanspraak op iets hebben; zegsw. *een Engelschen — schrijven*, een uiltje knappen, een middagslaapje doen.

Brief'geheim (*wettelijke garantie, dat brieven aan de post vertrouwd, ongeopend zullen worden overgebracht*), o. gmv. ; —**kaart** (*kaart van bepaalde afmeting, die als brief kan dienen*), v. —kaarten ; —**lias** (*koord, om brieven aan te rijgen*), v. —liassen ; —**port** (*prijs van verzending van den brief*), o. —en, ook : —**porto,** o. —'s, —ti, zie B o e t e p o r t ; —**stijl,** m. gmv. : *uw — zij eenvoudig, bondig en helder* ; —**wisseling** (*correspondentie*), v. —en.

I. Bries (*goede zeilwind* ; in het algemeen zeeterm voor *wind*), v. gmv.: *e. frissche* —.

II. Bries (volkst. *afvalgruis van cokes*), o. gmv.

Brie'schen (klankn. *snuivend brullen van bepaalde groote dieren* inz. *van* : 1 *leeuwen*, eenigsz. vero. ; 2 *paarden*), brieschte, heeft gebriescht : 1 *rondgaan als een —de leeuw* ; 2 *het paard brieschte*.

Brie'venbesteller (*postambtenaar, die de brieven rondbrengt*), m. —s ; gew. Facteur, Postfacteur, Postlooper, Postbesteller ; —**boek** (*kopieboek, boek met briefmodellen*), o. —en ; —**bus,** v. —sen ; —**gaarder** (*brieven-verzorger op een klein dorp*), m. —s ; —**maal** (*zak met brieven*), v. —malen ; —**post 1** (*posterij*), v. —en ; **2** (—*besteller*), m. —en ; —**tasch** (*tasch voor brieven*), v. —tasschen ; —**weger** (*weegtoestelletje voor brieven*), m. —s ; —**zak** (—*maal*), m. —ken.

Brie'zelen (volkst. *het meenemen van suikergoed enz. van een feestmaal*), briezelde, heeft gebriezeld : *kinderen, ik zal goed voor je* —. gew.

Briga'de (*afdeeling van het leger, bestaande uit eenige regimenten* ; *kleine afdeeling van maréchaussées* ; bij uitbreiding in andere toepassingen : *reddings*—), v. —s, —n.

Brigadier' (vroeger *brigade-commandant* ; thans: *korporaalsrang o.a. bij de marechaussee, bij de rijksveldwacht, rijkspolitie*), m. —s.

Brigantijn' (*kaperschip*, van het It. *brigantino* : *snelzeilende tweemaster met laag boord* ; *onoverdekte galei met 10 a 12 roeibanken*), v. —en.

Brigittines' (*kloosterlinge der Brigittenorde*), v. —sen.

Brigit'tenorde (R.-K. *kloosterorde, gesticht door de H.-Brigitta, prinses van Zweden,* 1304—'73, *in* 1348), v. gmv.
Brij (*half vloeibaar, half vast kooksel* inz. *van rijst*; *een soort van dikke pap*), v. —en: spreekw. *Veel koks bederven de* —, te veel bemoeiallen of raadgevers doen een zaak schade of doen haar mislukken ; —**achtig** (*als brij*), bn. ; —er, —st : *hersenen zijn een —achtige massa.*
Brijn (*zoutwater, pekel*), o. gmv.
Brij'zel (*kruimel, scherfje*), v. —s : *te — vallen,* te pletter, in kleine stukjes.
Brij'zelen (*kleinmaken, vermorzelen*), brijzelde, heeft gebrijzeld ; meest : Verbrijzelen.
I. Brik (uit het Engelsche *brig,* Ital. *brigantino,* Fr. *brigantine* : *klein zeeschip met laag boord, twee masten en raas*), v. brikken : *een oorlogs—, een handels—.*
II. Brik (Fr. *brique*: *baksteen, tichelsteen*), m. brikken, gew., ook **Brik'steen.**
III. Brik (Eng. *break* : *open vierwielig rijtuig*), v. brikken.
Briket' (*plat stuk brandstof, lijkende op een platten steen of brik, kunstmatig geperst uit steenkolengruis met pek, of uit bruinkool en turf met petroleum*), v. briketten.
Brik'steen (*gebakken metselsteen*), m. —en.
Bril (*oogglazen in omlijsting*), m. brillen : zegsw. *iemand een — opzetten,* hem bedriegen ; *twee Joden weten, wat een — kost,* zijn aan elkaar gewaagd in sluwheid.
Briljant' 1 (*een met facetten geslepen diamant*), m. —en : *een horloge met —en omzet* ; **2** (*schitterend, met glans*), bn. en bw. ; —er, —st: fig. *een — examen, een —e overwinning* ; *iets — winnen.* (i = ie).
Brillant', zie Briljant.
Brillanti'ne (*glanzend makende haarolie* ; *polijstmiddel* inz. *voor metalen*), v. gmv.
Bril'ledoos (*doosje voor een bril*), v. -doozen; —**glas,** o. —glazen; —**koker,** m. —s.
Brilleeren (Fr. *fonkelen, schitteren* ; fig. *uitmunten boven*), (ll = lj) ; ook *Briljeeren.*
Bril'len (*een bril dragen, ophebben*), brilde, heeft gebrild : *knapen, die al —.*
Bril'lenhuisje (*doosje voor e. bril*), o. —s.
Bril'slang (dierk. *zeer giftige slang, op den nek geteekend met twee ringvormige vlekken, die aan een bril doen denken*), v. —slangen: *de — leeft in O.-Azië, de zwarte — in M.-Afrika* ; zie Naja of Cobra.
Brink (aardr. *grasveld, dorpsplein in de Saksische streken o.a. in Deventer en op vele dorpen in Drente*), m. —en : *de — is meestal met boomen omzet en dient als gemeentekom of markt.*
Bri'o (muz. *vuur*), *con —,* zeer levendig.
Brio'che (Fr. *een soort van koekbrood van meel, boter en eieren* ; *luxebrood*), v. —s.
Brisant' (*snel ontploffend*), bn. in enkele vaste uitdrukkingen.
Bris'tolpapier (*Engelsch photographiepapier* ; *dun karton, geschikt voor visite- en correspondentie-kaarten*), o. gmv.
Brit (*Engelschman*), m. Britten.
Brits (*lage houten bank als slaapplaats in de wacht, in het cachot enz.*), v. —en.
Britsch (*van, uit, in; als van, uit, in; betrekking hebbend op, eigen aan, behoorende tot Brittannië*), bn. : *de —e vlag, de —e zeeën, het — museum.*
Brit'sche romans, m. mv. ; letterk. de — zijn de Arthurromans, zie ald. ; voor de mannelijke hoofdpersonen zie Ridders van de ronde tafel, terwijl de voornaamste vrouwenfiguren zijn : *Ginevra,* de koningin, *Isolde* en de feeën *Viviana* en *Morgana.*
Britsch'-Indië (aardr. *het Engelsch gebied in het Z.-O. van Azië*), o. gmv.
Brit'sen (zeew. *slaan met handdaggen*), britste, heeft gebritst ; zie : Handdag, Panaarzen, Laarzen.
Brittan'nia-metaal (*metaalmengsel van tin, antimonium en eenig koper*), o. gmv. ; ook, —**zilver,** o. gmv.
Brittan'nië (*Engeland*), o., ook, *Brittanje*; *Groot*—, Engeland en Schotland.
Brit'tisch-, of **Britsch'-Museum** (*beroemd museum van kunst en wetenschap in Londen*), o.
Brocaat' (*zware zijden stof met een schering van zilver- of gouddraad of met opgewerkte gouden en zilveren bloemen, dieren of andere figuren*), o. gmv.; soms, Brokaat.
Brocanteur' (Fr. *handelaar in rariteiten, oude schilderijen enz.*), m. —s.
Bro'che (Fr. *dames-borstspeld, borstsieraad, doekspeld*), v. —s : *een diamanten —.*
Brocheeren (*innaaien van boeken of geschriften, in tegenstelling met inbinden* ; *bloemen in zijden of wollen stoffen met goud- of zilverdraad opwerken*).
Brochu're (*klein gelegenheidsgeschrift* ; *vlugschrift*), v. —s; z. Blauwboekje.
Brod'delen (*knoeien, slecht, slordig werken*), broddelde, heeft gebroddeld ; —**aar** m. —s; —**arij',** v. —en; —**werk,** o. gmv.
Brod'den (*broddelen*), brodde, heeft gebrod. w. g.
Broderie' (Fr. *borduurwerk* ; *borduursel op randen en boorden*), v. —s.
Broed (*broedsel*; van vogels: *terzelfder tijd uitgebroed wordende eieren of uitgebroede jongen* ; *jonge oesters, mosselen*), o. gmv.
Broe'den (1 *het zitten op de eieren en het warm houden der eieren door de vogels om ze te doen uitkomen* ; 2 *uitdenken, beramen*), broedde, heeft gebroed : 1 *die kip zit te —*; 2 *kwaad —, op iets zitten te —,* te peinzen ; in de bet. van *heet worden, heet-zwoel zijn,* fig. *beraamd worden* ; meestal Broeien.
Broe'der (1 *mannelijk kind,* in betrekking tot andere kinderen van dezelfde ouders; 2 *kloosterling, die de priesterwijding niet ontvangt* ; 3 *lid eener congregatie, waarvan de leden de priesterwijding niet ontvangen, maar kloostergeloften afleggen en zich wijden o.a. aan onderwijs, ziekenverpleging enz.* ; 4 *laagste rang bij sommige ridderorden*; 5 *zekere koek*), m. —s, —en: 1 *mijn oudste —,* meestal *broer* ; 2 *leeke— ; de —-portier van het Franciscaner klooster* ; 3 *de school der —s ; de —s van Johannes de Deo* ; 4 *— in den Nederlandschen Leeuw* ; 5 *de — wordt in een ijzeren pot, uit tarwe- of roggebloem melk en suiker, gaargestoofd : dikwijls ook een worst er in),* zie : Zuster, Broedertje ; nog : O.-I. *de bruine —,* de inlander, *onze bruine —s* ; zie Bruinen.
Broe'derdienst (mil. *reden van vrijstelling bij loting, omdat een oudere broeder aan den*

dienstplicht heeft voldaan; Prot. *gratis-preekbeurt door den eenen predikant voor den anderen*), m. gmv.

Broe'dergemeente, v.: *de Engelsche* —, zie Moravische broeders.

Broeder Jo'nathan (*schertsende naam van de bewoners der Vereenigde Staten van N.-Amerika*), m. gmv.

Broe'derlijk (*als broeders*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* —*e omgang*; — *samenwonen.*

Broedero'verste (*het onderling gekozen hoofd der broeders* in bet. 3), m. —n.

Broe'derschap (1 R.-K. *kerkelijk goedgekeurde vereeniging van geloovigen tot het verrichten van werken van godsvrucht*; 2 Prot. *afdeeling in de Hervormde Kerk, kerkgenootschap*; 3 *verhouding als broeders*; *de betrekking tusschen broeders*; 4 *bond, vereeniging van beroepsgenooten*), v. —pen: 1 zie: Aartsbroederschap en Congregatie; 2 *de Remonstrantsche* —, *de Moravische* — *of de Hërnhutters*, zie ald.; 3 — *houden,* — *drinken,* onder een dronk beloven, dat men elkaar als broeders zal beschouwen; 4 *de* — *der notarissen.*

Broe'derschap des gemeenen levens: Ned. stichting van Geert Groote in Deventer (1376): de broeders hielden zich bezig met boeken overschrijven, bidden en onderwijs geven.

Broe'derschool, v. —scholen; zie Fraterschool.

Broe'dertje (*poffertje, bollebuisje*), o. —s.

Broe'dertrouw (*broederlijke getrouwheid en liefde*), v. gmv.; —**twist** (*twist tusschen broeders*), m. gmv.

Broed'machine (*machine tot het kunstmatig uitbroeden van eieren*), v. —s; zie Couveuse.

Broed'sel (*gebroed*), o. —s; ook Broed.

Broei'bak (*kweekbak met glazen bovenraam, voor teere planten*), m. —bakken.

Broei'en (hetzelfde woord als *broeden* maar in bet. 1 minder gewoon: 1 *warmhouden der eieren*; 2 *heet worden door gisting* inz. *van hooi*; 3 *drukkend heet zijn*), broeide, heeft gebroeid: 1 *de kip zit te* —; 2 *het hooi begint te* —; 3 *het is* —*d heet*; nog: *er broeit wat,* er is iets gaande, er wordt iets beraamd, altijd ongunstig; —**erig** (*zwoel, drukkend heet*), bn.: *'t is* — *weer.*

Broeierij' (*het broeien*; ook: *couveuse en broeikas*), v. —en; —**gans** (*die nl. wil broeden*), v. —ganzen; —**hen,** v. —hennen; —**ing** (*het broeien*), v. gmv.: *de brand ontstond door* — *van het hooi.*

Broei'kas, —**kast** (*broeibak*), v. —kassen, —kasten: *meloenen kweeken in de* —; —**nest** (*nest, waarin iets wordt uitgebroed*), o. —nesten: fig. *een* — *van allerlei kwaad*; *een* — *van onzedelijkheid*; plaats van oorsprong: *Parijs was het* — *der revolutie*; —**oven** (*toestel tot het kunstmatig uitbroeden van eieren, broedmachine, couveuse*), m. —ovens; —**sel** (*broedsel, broed*), o. broeisels.

I. Broek (*kleedingstuk*), v. broeken: *een korte* —, zie Culotte, *een lange* —, pantalon; nog: gedeelte van een paardentuig, om de achterbeenen, gebruikt bij het afrijden van hellingen; zegsw. *voor zijn* — *krijgen,* een pak slaag (kinderen); *een proces aan zijn* — *krijgen,* een proces moeten voeren; *een vrouw, die de* — *aanheeft,* die nl. in huis de baas is; *een jong* —*je* (*pas beginnende klerk, bediende, ambtenaar*), o. —s.

II. Broek 1 (*laag en drassig land*), o. gmv.; **2** (*ingedijkt of bedijkt groenland, langs rivieren, dat 's winters onder water staat*), v. gmv.

Broek'land (*moerassig land, drasland, nat weiland*), o. —en: ook Broek.

Broer (*broeder*), m. —s: zegsw. *een* —*tje aan iets dood hebben,* een hekel aan iets hebben, het niet graag doen.

Broes (*schuim*), o. gew., zie Bruis.

Brok (*stuk, afgevallen of afgebroken deel*), m. en o. brokken: *er stond nog een* — *v. e. muur, op het bergpad lagen vele* —*ken van rotsen*; *hij wierp den hond een* — *van zijn brood toe*; zegsw. *de* —*ken voor iem. uit den mond sparen,* zich zelf het noodige onthouden; *iemand de* —*ken in den mond tellen,* hem het eten niet gunnen; *wat een* — *van een meid!* groote, stevige persoon; *'t is me een lief* —*je,* persoontje, zie Galgebrok.

Brokaat', o; zie Brocaat.

Broker (Eng. *makelaar, agent*), m. —s.

Brok'kelen (*in stukjes breken of vallen*; *kruimelen*), brokkelde, heeft gebrokkeld: *brood in de soep* —; *wat brokkelt dat brood!* —**ig** (*kruimelig, broos*), bn.

Brok'ken (*in stukjes breken*), brokte, heeft gebrokt; zie Melk.

Brom (alleen nog in zegsw.; *roes*), m. gmv.: *een* — *in hebben,* dronken zijn.

Brom'beer (*knorrig, gemelijk man*), m. —beren. gmz.

Bro'mium (scheik. en geneesk. *een enkelv. stof tot de niet-metalen behoorende, donkerbruinroode vloeistof*), o., ook Broom.

Brom'kever (dierk. *mestkever*), m. —s.

Brom'men (1 *een dof grommend geluid laten hooren of geven*; 2 fig. *knorren, prutselen*), bromde, heeft gebromd: 1 *een groote tol kan* —; *de basstemmen* —, *een beer kan* —; 2 *moeder zal wel op je* —, zal knorrig zijn; —**mer** (*iemand, die bromt*; *groote bromvlieg*; *brombas*; *brompijp van een orgel*; *standje*), m. —s.

Brom'pot (*brommig mensch*), m. —potten; —**tol** (*tol, die een luid gonzend geluid maakt*), m. —tollen; —**vlieg** (*brommer, groote vlieg*), v. —vliegen; —**werk** (*de brompijpen van een orgel*), o. gmv.

Bron (1 *natuurlijk opwellend water, wel*; 2 fig. *oorzaak*), v. bronnen: *een warme bron, de bronnen van den Nijl*; *een zwavel*—; 2 fig. *dit is de* — *van al mijn lijden*; *bronnen der geschiedenis,* oorkonden, archieven enz., verg. Bronnenstudie.

Bron'ader (*waterader, springader die een bron voedt*), v. -aders; dicht. de oorsprong.

Bron'beek (aardr. *invalidenhuis voor O.-I. militairen van lageren rang*), o.; — werd in 1859 door Willem III aan Nederland geschonken.

Bronchi'tis (*ontsteking van het slijmvlies der luchtpijptakken*), v. gmv.: l. *brongie'tis.*

Bron'gas (*brandbaar gas, dat uit den grond uit spleten of geboorde openingen* o.m. *in laagveenstreken opstijgt*), o. gmv.

Bronk (*plechtige Limb. dorpsprocessie*), v. —en, gew.; —**feest,** o. —en. gew.
Bron'nenstudie (*de studie der oorspronkelijke geschriften, oorkonden, archieven enz. eenige wetenschap of kunst betreffende*), v.
Bron'nimf (myth. *najade*), v. —en.
Bron'olie (*aardolie, petroleum*), v. gmv.
Brons (Fr. *legeering van twee deelen koper en één deel tin, waarbij ook een weinig zink*), o. bronzen (*soorten*); — dient tot het gieten van standbeelden, torenklokken, kanonnen en huiselijke sieraden; zijn S. G. is verschillend, zijn smeltpunt pl.m. 900° C.; zie: K l o k k e n s p ij s.
Bronst (*paardrift bij de dieren*), v. gmv.
Bronst'tijd (*tijd der paring bij dieren* inz. *bij vogels, herten, meest in het voorjaar*), m. gmv.
Bron'water (*welwater, uit een bron opborrelend water; bron*), o. gmv.
Bron'zen 1 (*een bronskleur geven*), bronsde, heeft gebronsd: *een borstbeeld* —; z. G e b r o n s d; **2** (*van brons; als van brons*), bn.: *een — beeldje, een — kandelaar, een — standbeeld, een — lichtkroon.*
Bronzi'no 1 (*soort van marmer*), o. gmv.: **2** (*bronzen vaas*), v. —'s.
Brood (1 *voedingsmiddel, uit meel enz. bereid en gebakken*; 2 *brooddeeg, het geknede, maar nog niet gebakken meel*), o. —en: 1 *de bakker verkoopt* —; 2 *het — in den oven doen*; zegsw. *zijn — verdienen; het dagelijksch —; hij heeft daar rijk zijn —*, d.i. onderhoud; zegsw. *ik kreeg dat op mijn —*, men verweet mij dat, ik kreeg er de schuld van; *iemand iets op zijn — geven*, fig. hem iets, dat niet lekker is, te slikken geven; *bij gebrek aan — eet men korstjes van pasteien*, bij gemis van 't minder dure, is men soms genoodzaakt iets van meer waarde te gebruiken; *zoete —jes bakken*, meegaand worden, iets weer trachten goed te maken; spreekw. *Wiens — men eet, diens woord men spreekt*, we getuigen ten voordeele van hem, van wien ons bestaan afhangt; bij overdracht: *e. suiker —*, kegelvormig stuk witte suiker.
Brood'bakker (*iemand, die brood bakt*), m. —s; —**bakkerij'** (*werkplaats v. d. broodbakker*), v. —en; —**bereiding** (*het maken v. brooddeeg en brood*), v. gmv.
Brood'bon (*af te scheuren deel van een broodkaart*), m. —s: *de — geeft recht tot het koopen van een daarop bepaald gewicht aan brood.*
Brood'boom (plantk. *in verschillende variëteiten over Zuid-Oost-Azië, de Zuidzeeëilanden en den Maleischen archipel verspreide boom, aldus genoemd naar zijn vrucht*), m. —boomen: de kastanje-achtige vrucht van den — weegt soms twaalf kilo; uit de zaden van deze vrucht bereidt men meel.
Brooddron'ken (*uitgelaten; dartel, baldadig door weelde, of overdaad van spijs en drank*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — bende.*
Brood'graan (*graan, dat niet als veevoeder gebruikt mag worden*), o. —granen; —**kaart** (*kaart voor bruinbrood of voor wittebrood en meel, door het Rijk verstrekt, bevattend broodbons voor eenig tijdvak*), v. —en; —**kneder** (*werktuig voor het kneden van het deeg*), m. —s; —**korst,** v. —en; —**kruimel,** v. —s: zegsw. *de —s steken hem*, hij kan de weelde niet dragen, hij wordt te dartel, brooddronken; —**letter** (boekdr. *letter, welke gewoonlijk tot het zetten van boekwerken wordt gebruikt*), v. gmv.; —**mager** (*opvallend mager*), bn.: *een — paard*; —**nijd** (*jaloezie, verwekt doordat het een vakgenoot beter gaat*), m. gmv.; —**noodig** (*onmisbaar als brood*), bn.; —**schrijver** (minacht. *iemand, die schrijft om den broode, slecht auteur*), m. —s; —**slijter** (*brooduitverkooper in 't klein*), m. —s; —**suiker** (*witte suiker*), v.; —**vrucht** (*vrucht van den broodboom*), v. —en; —**winner** (*kostwinner*), m. —s; —**winning** (*nering, bedrijf, beroep, zaak, waarvan iemand leeft*), v. —en.
Brood'wortel (plantk. *de wortel van ververschillende aardvruchten, die na eene bepaalde behandeling voedzaam zetmeel oplevert, waarvan men een soort brood bakt*), m. —s: *bekende aardvruchten met deze eigenschappen zijn de zoete en bittere kassave*; —**wortelmeel,** o. gmv.; —**wortelplant,** v. —en, zie M a n i o k.
Brood'zetting (*wettelijke vaststelling van den broodprijs*), v. gmv.: in ons land bestond — van 1816—'54 en thans weer (1918), te Parijs bestond ze nog in 1885.
Broom, o.; zie B r o m i u m.
Broomka'lium (scheik. *verbinding van broom en kalium; zenuwstillend middel*), o. gmv.; ook B r o o m k a'l i.
Broom'zilver (*een zilverachtige oplossing van zilvernitraat in broomkali*), o.: het — is zeer gevoelig voor licht en wordt bij de photographie gebruikt.
I. Broos (*tooneellaars*), v. brozen.
II. Broos (*breekbaar, zwak*), bn. en bw.; brozer, broost: *glas en porselein zijn* —; fig. *h. broze leven*; —**heid** (*teerheid*), v. gmv.
I. Bros (*hard en licht brokkelend; licht breekbaar*), bn.; brosser, brost: *een —se beschuit, sneeuwijs is in den regel —.*
II. Bros (*ronde priem van den leerwerker*), v. —sen.
Brouil'le (Fr. *oneenigheid, twist*), v. gmv.
Brouilleeren (Fr. *twist maken, oneenig worden*): *zich met iemand —; met iemand gebrouilleerd zijn,* overhoop liggen.
Brouillon' (Fr. *ontwerp in klad*), o. —s.
I. Brou'wen (1 *bier bereiden*; 2 fig. *veroorzaken* van iets slechts, *berokkenen*), brouwde, heeft gebrouwen en in fig. bet. ook: gebrouwd: 1 *bier —*; 2 *wat kan de blinde staatzucht —!* (Vondel); —**er** (*bierbrouwer*), m. —s; —**erij'** (*het brouwen; brouwfabriek*), v. —en; —**sel** (*bier*), o. —s.
II. Brou'wen (1 *de* **r** *met zwakke rateling uitspreken*; 2 *de* **r** *sterk laten rollen*), brouwde, heeft gebrouwd: 1 *hij brouwde een weinig en sprak, of hij zijn mond vol brij had*; 2 *het — van den Nederlandsch sprekenden sinjo*; de bet. 1 is de gewone; soms is niet uit te maken, wat bedoeld wordt.
Browning (Eng. *soort van revolver*), m. -s.
Brug (1 *verbinding van twee oevers of van twee punten door e. aardverdieping, afgrond, kloof enz. gescheiden*; 2 *naam van voorwerpen, die min of meer op een — gelijken*), v. bruggen: 1 *een vaste —, een draai—, een*

ophaal—, een voet—, een wip—, een schip—, een gier—, een spoor—, zie ook: Ponton, Passerelle, Viaduct, Rijvoering; 2 *de — van een zeeboot*, de commando-brug v. den kapitein; *de — als gymnastiek-toestel*, voorwerp tot arm- en beenoefening: twee esschenhouten leggers, 2 M. lang, die in beukenhouten kokers, met een pin hooger en lager gezet kunnen worden; zegsw. *hij moest over de — komen*, hij moest betalen, eig. den tol.

Brug'balans, v. —en; zie Bascule.

Brug'geman (*bruggewachter*; *iemand, met de bediening eener brug belast*), m. —mannen, —lieden; ook: *bruggewachter*.

Brug'genhoofd (*in het water uitgebouwd metselwerk, waarop het vaste deel der brug rust*), o. —en; ook: Landhoofd; mil. verschansing opgeworpen tot verdediging of dekking eener brug; in de vijandelijke linies vooruitspringende versterking.

Brug'gewachter (*—man*), m. —wachters.

Brug'man, m. beroemd kanselredenaar v. de orde der Minderbroeders, in 1473 te Nijmegen overleden; zegsw. *praten of kallen als —*, welbespraakt of wel ter taal zijn.

Brug'schip (*schip, waarop een deel van een schipbrug rust*), o. —schepen.

Brui (*slag; stoot* in deze bet. vero.), m.: *een — van den molen weg hebben*, zie Molen; *iemand een — geven*; verder: *ergens den — van geven*, er niet meer mee te doen willen hebben.

Bruid (*verloofde in ondertrouw*), v. bruiden.

Bruid der zee (*Venetië*), v. gmv.; zie Bucentaur.

Brui'degom, brui'gom (eig. *de a.s. man der bruid*), m. —s: R.-K. *de hemelsche —*, Christus.

Bruids'bouquet (*dat* nl. *de bruid op den trouwdag draagt*), m. en o. —ten.

Bruids'dagen (*de dagen, dat de verloofde de bruid is. d.i. tusschen ondertrouw en trouwdag*), m. mv.; **—japon,** v. — japonnen; **—jonker,** m. —s, zie Paranimf; **—juffer** (*—meisje*), v. —s; **—koets** (*trouwkoets*), v. —en; **—krans** (*krans voor het hoofd van een bruid*), m. —en; **—meisje** (*juffer, die de bruid ter zijde staat*), o. —s; **—paar** (*bruidegom en bruid*), o. —paren; **—schat** (*—gift*), m. —ten; **—stoet** (*de bruiloftsgasten, die met het bruidspaar ter kerke of naar het raadhuis gaan*), m. —stoeten; **—suiker** (*bruiloftssuiker-lekkernij*), v. —s; **—tooi** (*sierlijke kleeding eener bruid*), m. gmv.

Bruids'tranen 1 (eig. *tranen door de bruid geschreid*; meest. fig. *zekere drank, gew. verschillende*, inz. *kaneelwijn, die werd geschonken in de bruidsdagen*), m. mv.; in Friesland: feestpartij op den dag v. d. ondertrouw ten huize der bruid: *op de — genoodigd zijn, op de — gaan*; zie Hypocras of Hipocras; **2** (O.-I. *klimplant, waarvan één soort met witte, één met roode bloemen*), v. mv.

Brui'en (*gooien, smijten, stooten*), bruide, heeft gebruid: *ik zal hem van de trappen —*; *wat bruit het mij!* wat geef ik er om; *gij moet mij niet zoo —*, plagen, malen, zaniken.

Brui'gom, m. —s, zie Bruidegom.

Bruik'leen (*leening van iets tot tijdelijk gebruik*; *het aldus geleende*), o. —en: *een boek in — afstaan*.

Brui'loft (*trouwfeest*), v. —loften: *—houden*; *de groene —*, op den trouwdag; *de blikken —*, na 6½ jaar; *de koperen —*, na 12½ jaar; *de zilveren —*, na 25 jaar; *de gouden —*, na 50 jaar; *de diamanten —*, na 60 jaar.

Brui'loftsdag (*dag der bruiloft*), m. —en.

Brui'loftsdicht (*—gedicht*), o. —dichten; **—disch** (*tafel*), m. gmv.; **—gast,** m. en v. —en; **—kleed,** o. —eren, —kleeren; **—lied** (*lied, aan de bruiloftstafel te zingen*; *bruiloftsdicht*), o. —eren; **—maal** (*maal op een bruiloft*), o. —malen; **—vers,** o. —verzen; **—zaal,** v. —zalen; **—zang,** m. —zangen.

Bruin 1 (*bruinkleurig*), bn.; **—er, —st**: *chocolade is —, een — paard*, z. Bruintje; *—e haren*, zie Brunette; *licht—donker—, kastanje—*, z. ald.; *zwart—*, z. Sepia; **2** (1 *bruin paard met zwarte manen, zwarten staart en zwarte onderbeenen*; 2 *naam van den landbeer*), m. —en: 1 spreekt. Bruintje: zegsw. *dat kan —tje niet trekken*, dat gaat financieel boven mijn kracht; 2 reeds in ons dierenepos: *Ic ben Brune, des coninx bode*; *Here Bruun wel soete vriend!* **3** (1 *bruine kleur, menging van rood en zwart*; 2 schilderk, *schaduw*; *het donker op een schilderij*), o. gmv.: 1 *zij was in effen —* (Staring); 2 *het licht en —*.

Bruineeren (*een blinkend bruine kleur geven, koper met een laagje bruinsel insmeren*), bruineerde, heeft gebruineerd; **—der** (*iem. die bruineert*), m. —s.

Brui'nen 1 mv.: *de —*, de inlanders of inboorlingen der O.-I. eilanden en van Z.-Afrika, in den regel genoemd: *onze bruine broeders*; **2** (1 *bruin worden*; 2 *bruin maken*), heeft (in bet. 2), is (in bet. 1) gebruind: 1 *het vleesch begint te —*; 2 *door de zon gebruind*.

Bruin'geel (*donkergeel*), bn.: *—gele blaren*.

Bruin'kool (*fossiele brandstof, van jongere vorming dan de steenkool*), v. —kolen: *de —kolen zijn zwartbruin van kleur en branden met een onaangenamen reuk, zij bevatten 69 % koolstof en vormen een overgang van turf tot steenkool*.

Bruin'koolbriket (*briket, in hoofdzaak bestaande uit bruinkool*), v. —briketten.

Bruin'oog (*iemand met bruine oogen*), m. en v. —en; **—oo'gig,** bn.: *een — Zeeuwsch meisje*.

Bruin'steen (*mangaan, glasblazerszeep*), o.

Bruin'tje (*meisje m. donkerbruine haren*; verg. *Bruin* **2**), o. —s; verg. Brunet.

Bruin'visch (dierk. *een walvischachtig zeedier, de kleinste der dolfijnen, in N.- en O.-zee*), m. —visschen: de — maakt jacht op haring, heet ook Zeevarken.

Bruis (*schuim*), v. en o.; gew. *Broes*.

Brui'sen (*schuimen, zieden, borrelen*; fig. *razen, tieren van toorn*), bruiste, heeft gebruist: *de golven — tegen de rotswanden*; *het bruisend nat*, de zee; **—ing,** v.—en: *een — van geluiden*.

Bruis'poeder, —poeier (*stof, bestaande uit dubbelkoolzure soda, wijnsteenzuur en*

suiker ; meestal gebruikt vermengd met deelen water), o. gmv.

Brul'aap (dierk. *plat- of breedneuzige aap met grijpstaart in Z.-Amerika, die een vervaarlijk gebrul kan doen hooren*), m. —apen.

Brul'boei (*zee- of rivierboei*), v. —en: de — bestaat uit een grooten ketel, aan den waterspiegel ; dringt nu het water bij ruw weder van boven in den ketel, dan ontsnapt de lucht door een fluit, die een brullend geluid doet hooren; verg.: B e l-b o e i, L i c h t b o e i.

Brul'len (*het geluid, dat leeuwen enz. maken : doordringend op lagen toon schreeuwen*), brulde, heeft gebruld : *een leeuw kan —; de man brulde v. woede, van pijn.*

Brul'vogel (*een soort van roerdomp in Z.-Afrika*), m. —vogels ; zie R o e r d o m p.

Brumaï're (Fr. *2e* d.i. *Mist- of Nevelmaand van 22 Oct.—21 Nov.*), v. gmv. ; de staatsgreep van Napoleon I viel op den 18en — van het jaar VIII, d.i. 9 Nov. 1799.

Brum'mel (*braambes*), v. —s. gew.

Brunet' (*vrouw of meisje met donker of bruin haar*), v. —ten ; ook, B r u n e t t e.

Brunhil'de, v., Germ. myth. een der Walkyriën.

Brusk (Fr. *kortaangebonden, opvliegend, barsch, grof, norsch; eensklaps, onverhoeds*), bn. en bw.; —er, —st. (u = uu).

Brusqueeren (Fr. *onheusch bejegenen, toesnauwen*) : *een zaak —*, doordrijven, forceeren ; ook B r u s k e e r e n.

Brus'selaar (*inwoner van Brussel, man uit Brussel*), m. —s, —aren.

Brus'selsche aarde (*een soort van schuurzand, van vettige aarde*), v. gmv.

Brus'selsch lof (*een soort van stronkandijvie*), o. gmv.; —**e spruitjes,** o. mv.: zie : S p r u i t j e s en S p r u i t k o o l.

Brutaal' (*onbeschoft*), bn. en bw. ; —taler, —st : *een — antwoord, een brutale leugen ; — optreden,* zonder respect voor iets of iem.

Brutaal'tje (*brutale jongen,* ook *brutaal meisje*), o. —s : *'t is me een —!*

Brutaal'weg (*op brutale wijze*), bw.

Brutaliseeren (*lomp of grof bejegenen, optreden tegenover ; tegen iemand uitvaren*).

Brutaliteit' (*grofheid, onbeschoftheid*), v. —en.

Bru'te, b r u u t **1** (*ruw, ongelikt, onbeschaafd, lomp*), bn. : *een brute vent* ; fig. *bruut geweld* ; **2** zn. (*beestachtig ruw mensch ; ruwbast*), m. bruten.

Bru'to (hand. *het gewicht der koopwaren met inbegrip der verpakking ; onzuiver*), bn. en bw. : *het — gewicht, — bedrag,* het beloop zonder aftrek der onkosten ; *— goud, — zilver,* goud of zilver met vreemd metaal vermengd ; *— opbrengst,* alle vruchten, door een onderneming opgeleverd, samengenomen ; zie : **Bto** en N e t t o.

Bruut, zie B r u t e ; —**heid** (*ruwheid*), v. gmv.

Bucentaur', b u c e n t a u'r u s (myth. *stier-mensch* : *een monster, half stier, half mensch ; prachtgalei voor den Doge van Venetië, waarin hij op Hemelvaartsdag naar de Adriatische Zee stevende om met deze te huwen, door een ring in zee te werpen,* pl.m. 1300—1750), m. —en, —sen.

Bucephaal', b u c e'p h a l u s (eig. *ossekop, lievelingspaard v. Alex. d. Grooten*; bij uitbr. *lievelingspaard, staatsiepaard*), m.

Buck'skin, o. gmv.; zie B u k s k i n.

Buco'lisch (*wat betrekking heeft op het herders- of landleven; herderlijk, herder...*), bn. : *—e zangen ; —e poëzie,* herdersdicht.

Buddhis'me, o.; zie B o e d d h i s m e.

Bud'get (*begrooting der waarschijnlijke inkomsten en uitgaven v. e. land, gemeente enz.*), o. budgetten, —s. (g = zj).

Buf'fa (Ital. eig. *scherts, grap*), bn. (u = oe): *opera-buffa,* verg. O p e r a-b o u f f e.

Buf'fel (dierk. *een soort van rund*), m. —s: *de gewone of Aziatische — ; de reuzen— in O.-I. ; de Kaapsche —* ; zie ook K a r b o u w ; fig. *een — van een vent,* een lomp, brutaal man, lompe vlegel.

Buf'felen (*schransen, onmatig eten*), buffelde, heeft gebuffeld : *die slokop zit weer te —.*

Buf'fer (*stootkussen* inz. *aan spoorwagens : vooruitstekende ronde plaat of knop, rustend op een stramme veer*), m. —s.

Buf'ferstaat (*een kleine staat tusschen twee groote staten gelegen*), m. —staten,

Buffet' (*meubelstuk* inz. *in een eetkamer, waarin tafelgerei enz. wordt geborgen, waarin of waarop dessert enz. wordt gezet : tafelkast, dressoir ;* in koffiehuizen enz. : *tapkast, schenktafel ; koffiekamer*), o. —ten ; —**juffrouw** (*juffrouw in het buffet*), v. —en.

Bu'gel (muz. *koperen blaasinstrument met drie pistons, in de fanfare de melodie voerend*), m. bugels.

Buggy (Eng. *licht, open rijtuig*), v. —'s.

Bui (*korte periode van slecht weer : regen, hagel enz. ; regenvlaag*), v. —en : *donder—, hagel—, regen—* ; fig. *een goede, een kwade — hebben,* kuur, luim ; *bij —en zingt hij aardig,* nu en dan, soms.

Bui'del, buil (*geldzak, beurs, zak*), m. buidels, builen : *hebt ge wat in den — ?*

Bui'deldier (dierk. *zoogdier, vooral in Australië, met een huidplooi of buidel tot berging der jongen*), o. —dieren ; er zijn ongeveer 140 soorten : *het vliegende —, de buidelwolf, de buidelrat enz* ; zie K a n g o e r o e ; —**rat** (dierk. *opossum* : *een kleiner buideldier in Z.-Amerika met langwerpig lichaam korte pooten en spitsen kop*), v. —ratten ; —**wolf** (dierk. *een soort van buideldier ter grootte v. e. slagershond, op Van Diemensland*), m. —wolven.

Bui'en (*ongestadig zijn v. het weer: regenen, waaien, sneeuwen*), buide, heeft gebuid.

Buig'baar (*kunnende gebogen worden*), bn.; —der, —st : *een wilgetakje is —.*

Bui'gen (1 *van den gewonen stand,* inz. *den rechten afwijken* ; 2 *van den gebogen stand doen afwijken ; krommen, gebogen doen zijn*), boog, heeft (in bet. 2) en is (in bet. 1) gebogen : 1 *een rieten stok kan men —* ; *voor iemand —* ; 2 *een stok —* ; fig. *zich —,* eerbied bewijzen, ook : berusten.

Bui'ging (1 *kromming, bocht* ; 2 *teeken van beleefdheid, eerbied ; zwijgende groet*), v. —en : 1 *een — van den weg ; de — van den arm* ; fig. *de — der stem* ; 2 *een diepe —*

maken; spraakk. vormverandering der woorden, zie F l e x i e.

Buig'tang (*werktuig der draadwerkers, om koper- of ijzerdraad te buigen*; *draadtang*), v. —tangen; —tangetje, o. —s; zie: K r a a i e b e k en R a v e b e k.

Buig'zaam (*wat licht buigt of te buigen is*), bn.; —zamer, —st: *Sp. riet is* —; fig. gedwee: *een —zame wil, een — karakter.*

Bui'ig (*onvast, ongestadig, regenachtig*), bn.; —er, —st: *het was — weer.*

Buik (1 *onderlijf*; 2 bij vergelijking: *onderste bolle, gebogen deel van een voorwerp*), m. buiken: 1 *zijn — vullen*, zijn maag vullen, zich verzadigen; zegsw. *van zijn — een afgod maken*, alleen denken aan lekker eten en drinken; *het in den — hebben*, pijn in 't lijf hebben, zie B u i k p i j n; O.-I. *het in den — hebben*, diarrhee hebheb; 2 *de — van een oliekruik, de — van een distilleerkolf.*

Buik'band (*wollen of gebreide band ter verwarming van den buik*), m. —banden.

Buik'loop (geneesk. *al te overvloedige waterachtige darmontlasting*), m. gmv.; verg. D i a r r h e e en R o o d e l o o p.

Buik'pijn (geneesk. *pijn in den buik*), v. —en: — *hebben, a.* — *lijden*; z. K o l i e k.

Buik'pootige weekdieren, o. mv.; — heeten in den regel *slakken*; ze leven in tal van soorten op 't land, alsmede in zout- en in zoetwater.

Buik'riem (*riem van het tuig v. trekdieren, die onder den buik doorgaat*), m. —en.

Buik'spreken (*spreken zonder de lippen te bewegen, zoodat de klanken van elders schijnen te komen*): alleen in de onbepaalde wijs en als zn.: het—, o. gmv.; —**spreker,** m. —s.

Buik'vin (dierk. *benedenste vin bij visschen*), v. —vinnen.

Buik'vinnigen (dierk. *beenige, weekvinnige visschen*), m. mv.: *de karpers en zalmen zijn —.*

Buik'vlies (ontl. *dun en taai vlies, dat den bekkenwand en den buikwand aan de binnenzijde bekleedt*), o.; —**vliesontsteking,** v. —en.

Buik'ziek, bn.; zie B e u r s c h.

Buik'zwammen (plantk. *zwammen, van welke de sporen zich ontwikkelen in kiembuisjes*), v. mv.: *de truffels behooren tot de —.*

I. Buil (*papieren zak*), m. builen.

II. Buil (*gezwel*), v. —en: *zich een — vallen*, huidopzetting, zwelling, bult.

III. Buil (*builmolen, bakkerswerktuig, om meel te ziften*), m. builen; z. B u i d e l.

Bui'len (*ziften, d.i. ontdoen v. d. zemelen met d. builmolen*), builde, heeft gebuild.

Buil'molen (*werktuig, om meel te zuiveren en te ziften, buil*), m. —molens.

I. Buis (*wijde pijp*), v. buizen: *een glazen —, een koperen —, een gas—.*

II. Buis (verkort uit *wambuis: jasje zonder panden*; *nauwe kiel*), o. buizen: *een blauw —.*

III. Buis (*dronken*), bn.: *hij is* —; misschien hetzelfde woord gebruikt als zn. o.: *een — aanhebben.*

IV. Buis (*platboomd visschersvaartuig*), v. buizen; de namen —, *smak, botter, pink* zijn locale namen: het zijn meestal platboomde vaartuigen, lang 25 M., breed en log, en van voren hooger gebouwd dan van achteren.

Buis'jesdag (*destijds de dag van het uitzeilen d. haringbuizen*, nl. *15 Juni*), m. gmv.

Buis'kool (*witte kool*), v. —koolen.

Buis'zwam (plantk. *parasiet op beukestammen*), v. gmv.: *de — geeft na bereiding de bekende brandzwam.*

Buit (*veroverd goed, meestal iets, waarvan men zich in de uitoefening van zijn bedrijf met een zeker recht meester maakt*), m. gmv.; *met een rijken — kwam de jager thuis*; zegsw. *iets — maken*, op den vijand veroveren; *op — varen*, als kaper varen.

Bui'telen (*tuimelen, over den kop gaan, keukelen*), buitelde, heeft en is gebuiteld; —**ing** (*tuimeling*), v. —en.

Bui'ten, 1 bw.: *ik woon* —, niet in de stad; **2** vz.: — *de deur,* — *het huis*; — *verwachting*, boven; gesch. — *pijn en banden*, zie B a n d; — *weten*, d. i. medeweten; zegsw. — *den waard rekenen*, zie W a a r d; zegsw. *zich te — gaan*, onmatig zijn, buiten de grens der matigheid gaan; **3** (*villa, landgoed*), o. —s: *een fraai —.*

Bui'tenaf (*aan of van den buitenkant*; fig. *oppervlakkig*), bw.: *een zaak — bekijken*; *— over iets oordeelen*; zegsw. *ik hoor het van — vertellen*, nl. van een buitenstaander, van de buitenwacht.

Bui'tenband (van fiets of auto: *de gummiband, die dient tot bescherming van den binnenband*), m. —banden.

Bui'tenbeentje (*onecht kind*), o. —s.

Bui'tenbezittingen (O.-I. *al onze bezittingen buiten Java en Madoera*), v. mv.

Bui'tenbraak (*het bij diefstal verbreken van sloten op buitendeuren, van afsluitingen enz.*), v.; verg. B i n n e n b r a a k.

Bui'tendeur (*deur naar buiten*), v. —en.

Buitendien' (*daarenboven, daar nog bij*), bw.

Buitendijks', bw., **buitendijksch',** bn. (*gelegen, van het dorp uit gezien, achter of over den dijk*, d. i. *tusschen de rivier en den dijk, meestal des zomers grasveld of wei*): *die velden liggen —; het zijn —sche weiden*; —**gaats** (*het zeegat uit*; *in volle zee*; *buiten de haven*), bw.: *de schepen zijn —.*

Bui'tengemeen (*zeldzaam*, deftiger dan *buitengewoon*), bn. en bw.; —gemeener, —gemeenst: *een —e bijval, hij is — verstandig*, bijzonder, ongewoon.

Bui'tengewoon (minder deftig dan *buitengemeen*: *wat van het gewone afwijkt*; *meer dan gewoon*), bn. en bw.; —gewoner, —gewoonst: —*gewone uitgaven*; *een — talent, — tevreden*, in de hoogste mate; *dat is — duur*, zeer, erg; als zn.: *iets —s.*

Bui'tengoed (*landgoed, buitenplaats*), o. —goederen; —**haven** (*haven, vlak bij zee, waaruit de schepen in zee gaan*; ook, *haven in open verbinding met een rivier*), v. —havens; —**hof** (eig. *buitenplein*), o.: *het — te 's-Gravenhage*, naam v. e. plein in Den Haag; —**is'sig** (*afwijkend, vreemd*), bn.; —**is'sigheid** (*vreemd geval*), v. —heden; —**kansje** (*onvoorzien voordeeltje, winstje*), o. —s; —**land** (*elk ander land dan het vaderland*; *rubriek eener krant voor buitenlandsch nieuws*), o. gmv.; —**lander** (*iem. uit het buitenland, vreemdeling*), m. —s; —**landsch** (*van, uit, in*; *als van, uit, in het buitenland*), bn.: *een —e reis,* in het

buitenland ; O.-I. *een — verlof*, om nl. naar Europa te gaan ; verg. Uitlandsch.

Bui'tenlandsche zaken (*departement der landsregeering, belast met zaken, het buitenland betreffende*), v. mv. : *het ministerie van —, de Minister van —.*

Bui'tenman (*iemand, die buiten woont ; veldbewoner, dorpeling*), m. —lui.

Bui'tenmate (*uitermate*), bw. : *die goochelaar is — handig* ; **—ma'tig** (*bovenmatig*), bw.

Bui'tenmoeder (*niet-inwonende moeder van een gesticht*), v. —s ; **—om** (*niet binnendoor of tusschendoor*), bw.: *—gaan* ; **—plaats** (1 *landgoed, buiten* ; 2 O.-I. *buitenpost*), v. —en : 1 *een mooie —* ; 2 *op een — zijn*, ergens in het binnenland ; **—planeet** (*planeet, die haar loopbaan buiten den loopkring der aarde heeft*), v. —planeten : *Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus en Neptunus zijn —planeten* ; zie Binnenplaneet; **—polder** (*buitendijks gelegen, omkade polder*), m. —s.

Bui'tenshuis (*niet in huis*), bw. : *hij heeft zijn bezigheden —* ; **—lands** (*in het buitenland*), bw.: *die minister toeft —.*

Bui'tensluiten (*buitenhouden, gemeenschap weigeren*), sloot —, heeft —gesloten.

Buitenspo'rig (*het spoor te buiten gaande*; 1 *onredelijk, verbazend* ; 2 *losbandig*), bn. en bw. ; 1 *—e prijzen* ; 2 *een — gedrag* ; **—spo'righeid** (*losbandigheid*), v. —heden.

Bui'tenstaander (*iemand, die buiten een zaak staat ; oningewijde, ondeskundige*), m. —s ; verg. Outsider.

Bui'tenste (*het verst naar buiten, aan de uiterste zijde gelegen*), bn. : *de — wallen, de — gracht* ; zie Binnenste.

Bui'tentijds, bui'tenstijds (*op een ongewonen tijd*), bw.: *geen examens L. O. worden — afgenomen* ; **—vader** (*niet inwonende vader van een gesticht*), m. —s ; **—verblijf** (*buitenplaats, landhuis*), o. —verblijven ; **—waarts** (*naar buiten*), bw.: *de voeten — zetten* ; **—waartsch,** bn.: *een —e beweging, een —e sprong* ; **—wacht** (*buitenpost, voorpost*), v. —en, fig. personen, die niet rechtstreeks bij een zaak betrokken zijn, buiten een zaak staan : *ik hoorde het nieuws van de —* ; **—water** (*alle water in open gemeenschap met zee, rivier of boezem*), o. gmv. ; **—wereld** (*de menschen, die niet tot een bepaalden kring behooren ; het groote publiek*), v. gmv. : *wat zal de — er van zeggen?* ; **—werk** (*de voorwal eener vesting*), o. —en ; **—werks** (*gerekend van den eenen buitensten rand des werks tot den anderen*), bw.: *de breedte van een kozijn —* ; *iets —meten.*

Buiten wes'ten, zie Westen.

Bui'tenzijde (*buitenkant*), v. —zijden : *de — van een huis, de — van een stof.*

Buit'maken (*veroveren, kapen*), maakte —, heeft —gemaakt ; zie : Prijs en Prijzenhof.

Bui'zerd (dierk. *valkachtige roofvogel*), m. —s ; ook Muizenvalk.

Buk'ken (intens. van *buigen* : *den rug buigen*), bukte, heeft gebukt ; fig. onderdoen, b.v.— *v. geweld; onder het leed gebukt gaan.*

I. Buks (*kort geweer met getrokken loop*), v. —en : *een kamer—.*

II. Buks (*de naam van een heester* : *palmboompje*), m. —en : de gewone — heeft bij ons den kruid- of heestervorm en wordt gebruikt tot het afzetten van tuinbedden en ook voor heggen; zijn blaren zijn altijd groen, en glanzig; z. Palmtak.

Buks'kin (eig. *bokkevel, boksleer* : *aan de bovenzij sterk gekeperde wollen broekstof*), o. ; (soorten), o. —s.

I. Bul (*ding zonder waarde, lor*), v. —len : *pak je —len bij elkaar*, je spullen.

II. Bul (*stier* ; fig. *stuursch mensch*), m. bullen.

III. Bul, bulle (*groot zegel, meestal in metaal afgedrukt, aan een oorkonde ; oorkonde van vorsten enz.* ; R.-K. *pauselijke brief, oorkonde over een of ander onderwerp, oorspronkelijk met een looden zegel*), v. bullen : *de dokters— halen*, diploma als dokter ; *de gouden —*, elke oorkonde met een gouden zegel, inz. het edict van keizer Karel IV, o. a. over de keizerskeuze, op de Rijksdagen te Neurenberg en te Metz afgekondigd (1356) ; het was een oorkonde met een gouden majesteitszegel ; zie Aurea bulla of **A. B.**

Bul'deraar (*iem., die raast, tiert*), m. —s.

Bul'derbast (*bulderaar*), m. —basten.

Bul'deren (*een rommelend of dreunend geluid geven* ; fig. *op ruwe manier spreken, razen, tieren*), bulderde, heeft gebulderd.

Bul'dog (eig. *stierdog: sterke, stevige hondensoort met dikken, ronden kop*), m. —doggen.

Bul'hond (*buldog*), m. —honden.

Bul'ken (*loeien van rundvee*; *hard schreeuwen*), bulkte, heeft gebulkt : zegsw. *hij bulkt van het geld*, is overmatig rijk, gmz.

Bull, John, Eng. eig. *Hans Stier* ; spotn. v.h. Engelsche volk of v. d. Engelschman.

Bulla'rium (*verzameling van pauselijke bullen*), o. —ria.

Bul'lebak (eig. *leelijke stieretronie* : *een afzichtelijk spook* ; *bulderbast, stuursch, norsch mensch*), m. —bakken; zie Bietebauw.

Bul'lenbijter (*groote bulhond of buldog* ; *sterk gespierde hondensoort*), m. —bijters: *de — was afgericht om tegen één of meer bullen te vechten.*

Bul'lepees (*harde gedroogde pees van bul of stier*; bij uitbreiding: *geseltouw, pektouw*), v. —pezen : *de — werd gebruikt als geesel.*

Bulletin' (Fr. *dagbericht* ; *legerbericht* ; *korte mededeeling*, b.v. *door een dagbladredactie* ; *leerlingen-rapport*), o. —s.

Bulletineeren (*per bulletin bekend maken*).

Bul'ster (*beddezak, stroozak*), v. —s.

Bult (1 *bochel* ; 2 *buil, bobbel*), m. bulten : 1 *een man met een —* ; 2 *het kind viel een — aan. het voorhoofd* ; *zich een — lachen*, onbedaarlijk lachen.

Bul'tenaar (*gebochelde, bocheljoen*), m. —s.

Bul'tig (*een bult hebbende*), bn. ; —er, —st: *de tijger deed een sprong naar zijn —en vijand, den buffel* ; *de tweebultige kameel.*

Bult'os (*N.-Amerikaansche os* ; *bizon-os*), m. —ossen ; zie Bizon.

Bult'zak, m. —zakken : zie Bulster.

Bun (*kist, bak met gaatjes in de wanden, waarin de visch levend bewaard wordt* ; *vischkaar*), v. —nen ; zie : Beun.

Bun'del (*iets, dat samengebonden is* : *bos,*

pak), m. —s : *een — kleeren, een — vlas, een — takken, een — gedichten.*

Bun'delen (*tot een bundel vereenen*), bundelde, heeft gebundeld : *verspreide gedichten —, zijn opstellen gaan —.*

Bun'der (*landmaat* ; thans H.A.), o. —s : vroeger : het Zevenbergsche — d. i. 1,343 HA., het Bredasche —, 1,2917 HA. enz.

Bun'dergeld (*belasting per bunder, door ingelanden als dijklasten op te brengen*), o. —en.

Bund'gras (*kwastgras*), o. gmv. : *het — groeit op schralen heide- of zandgrond* ; ook *Bundelgras, Buntgras.*

Bungalow (Eng. *Indisch landhuis van ééne verdieping* ; in 't algemeen : *Indisch huis* ; in Engeland : *optrekje*), v. —s.

Bun'gelen (*schommelen, slingeren*), bungelde, heeft gebungeld : *zijn pruik —de op zijn rug ; aan de galg —.*

Bun'ker (*bergplaats voor steenkolen in een stoomschip*), m. —s.

Bun'keren (*bunkerkolen aan boord nemen*), bunkerde, heeft gebunkerd ; zie K o l e n b u n k e r.

Bun'kerkolen (*scheepskolen*), v. mv.

Bun'zing, bon'zing (dierk. *inlandsch, marterachtig roofdier*), m. —s of —en ; de — is pl.m. 4 dM. lang, met donkerbruine haren en witachtigen kop, zwarten staart en pooten, hij is een echte kippendief ; gew. U l k.

Bu'ran (*verwoestende sneeuwstorm in de vlakten en steppen van Rusland en Azië*), m. —s, (u = oe) ; ook B o e r a n.

Burcht, burg (*versterkt kasteel* ; bij uitbreiding : *versterkte plaats* ; fig. *toevluchtsoord*), m. —en ; —**heer,** m. —en ; —**plein** (*plein vóór of bij den burcht*), o. —en ; —**tin** (*bovenmuur van e. burcht, meest. met kanteelen*), v. —tinnen ; —**vrouw** (*adellijke meesteres van den burcht*), v. —en.

Bureau' (Fr. 1 *schrijftafel met vakken* ; 2 *afdeeling*; 3 *kantoor voor ambtswerkzaamheden* ; 4 *gebouw, kamer van een tak van dienst* ; 5 *het personeel dat in een — werkt*; 6 *voorzitter en secretaris van een vergadering, vereeniging*), o. —'s: 1 *een —-ministre*; 2 *— voor . . . .*; 3 *— van een dagblad* ; 4 *— van politie* ; 5 *het — was voltallig* ; 6 *de werkzaamheden van het —* ; *— voor den industrieelen eigendom*, dit — is gevestigd te 's-Gravenhage onder beheer van een directeur, het dient als bewaarplaats van de teekeningen of modellen van fabrieks- of handelsmerken ; *— voor handelsinlichtingen*, dit — is gevestigd te Amsterdam en bevordert de belangen van den Ned. handel met betrekking tot het buitenland, door het verstrekken van inlichtingen van practischen aard aan belanghebbenden.

Bureaucraat' (*ambtenaar, die alles zelf wil regelen ; eigenmachtig, kleingeestig, aan vormendienst gehecht ambtenaar*), m. —craten ; —**cratie'** (*invloed of willekeur der ambtenaren ; kleingeestige nauwgezetheid der ambtenaars*), v. gmv. ; —**list',** **bureelist'** (*kaartjesverkooper aan een station, een schouwburg enz.*), m. —en ; vr. —**e** ; —-**minis'tre** (Fr. *groote, platte schrijftafel zonder cilinderkast*), o. bureaux-ministres.

Bureel' (*bureau in* bet. 2, 3, 4), o. bureelen.

Bureelist' (*bureaulist*), m. —en.

Bu'ren (*een buurpraatje gaan maken*), buurde, heeft gebuurd; z. B u u r t e n.

Bu'rengerucht (*rumoer in huis, dat de buren hindert ; straatrumoer* inz. *des nachts*), o. —en.

Burg, m. —en ; zie B u r c h t.

Burgemees'ter (*burgerlijk hoofd eener gemeente* ; dierk. *zeemeeuw ter grootte v. e. kalkoen*), m. —s; —**meesterlijk** (*aan een burgemeester eigen*), bn. : —*lijke achtbaarheid* ; —**meesterschap** (*de waardigheid van burgemeester*), o. gmv.

Burgemees'terskamer (*kamer voor of van den burgemeester op het stad- of raadhuis*), v. —kamers.

Bur'ger (*stedeling, ieder lid van eenigen staat*), m. burgers : *een gezeten —*, gegoed.

Bur'gerachtig (*burgerlijk*), bn. ; —er, —st : *een — heertje met blinkende jas.*

Bur'geravondschool (*avondschool voor middelbaar onderwijs*), v. —scholen ; —**bestaan** (*fatsoenlijk bestaan*), o.; —**dagschool** (*dagschool voor middelbaar onderwijs*), v. —scholen.

Bur'gerdochter (*meisje uit den burgerstand*), v. —dochters ; —**gasthuis** (*hospitaal voor den middenstand*), o. —huizen ; —**huis** (*klein, gesloten huis*), o. —huizen.

Burgerij' (*de gezamenlijke burgers*), v.—en.

Bur'gerjongen (*jongen uit den burgerstand*), m. —jongens ; —**klasse** (*burgerstand*), v. —n ; —**kring** (*groep menschen uit den burgerstand*), m. —en ; —**kroon** (oud-Rome : *een hoog eerbewijs, gegeven door den Senaat aan iemand, die zich jegens het vaderland of het volk hoogst verdienstelijk had gemaakt*), v. —kronen.

Bur'gerlijk (*eenvoudig ; tot den burgerstand behoorend*), bn. en bw. ; —er, —st ; *e. — man; de —e beleefdheid in acht nemen*, welke nl. ieder past als medeburger ; *zij leven zeer —*, eenvoudig ; *de —e stand*, bureau van boekhouding betreffende huisvesting, geboorten, sterfgevallen, huwelijken in elke gemeente ten stadhuize ; *— huwelijk*, huwelijk voor den ambtenaar van den burgerlijken stand gesloten, wettelijke formaliteit.

Bur'gerlui (*menschen van den burgerstand*), m. mv. ; —**luitjes,** o. mv.

Bur'german (*man uit den burgerstand*), m. —lieden, —lui : *als een — gekleed* ; —*s degelijkheid.*

Bur'germanskind (*kind van burgerlui*), o. : *'t is een —*, zelden in 't meerv.

Bur'germensch (*eenvoudig burger*), m. —en ; —**oorlog** (*binnenlandsche oorlog*), m. —oorlogen : *de —, genaamd de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten* (1349—1492) ; —**plicht** (*plicht v. e. welgeaard burger*), m. —en ; —**praktijk** (*praktijk van een dokter onder burgermenschen*), v. gmv. ; —**recht** (*de volheid van rechten, den burger toekomende*), o. —rechten : *de Apostel Paulus bezat het Romeinsche —*; fig. *het woord clown voor grappenmaker, potsenmaker heeft bij ons het — gekregen*, is gewoon geworden ; —**schap 1** (*het burgerzijn*), o. gmv. : *het — eener stad kon men vroeger koopen*; **2** (*al de burgers, de burgerij*), v. gmv. ; —**schapsrecht** (*burgerrecht*), o. —en ; —**school** (*lagere school voor burger-*

kinderen; ook, afkorting v. *Hoogere Burgerschool*), v. —scholen ; —**stand** (*middelstand*), m. gmv. : *een meisje uit den* — ; —**vader** (*vereerende titel voor burgemeester*), m. —s ; —**wacht** (*vrijwillige wapening van burgers ; het korps gewapende burgers, dat vrijwillig optreedt in tijden van dreigende revolutie ; schutterij in België*), v. —en : *de oprichting van —en* ; —**zin** (*vaderlandlievende gezindheid*); m.

Burg'graaf (*bevelhebber van een burg of burcht ; slotbewaarder ;* thans *adellijke titel, lager dan graaf*), m. —graven ; —**gravin'**, v. —nen ; —**voogd** (*slotvoogd*), m. —en ; —**vrouw** (*burchtvrouw*), v. —en ; —**wal** (*muur of wal om een burg ; gracht om een burg ; vestinggracht ; naam van bepaalde grachten in sommige Hollandsche steden ; naam van de straten langs of oorspr. langs die grachten*), m. —wallen : *bij brand schepte men het water uit den* — ; —**zaat** (*bewoner van een burg*), m. —zaten, verg. L a n d z a a t.

Burin' (Fr. *graveernaald, —stift*), m. —s.

Burlesk' (Fr. *koddig, kluchtig, zot-grappig*), bn. ; als zn. —**e**, o.: *het laag-komieke.*

Bur'noe, m. —s, zie B o e r n o e s.

Bur'rie (uit *berrie* : *draagbaar*), v. —s.

I. Bus (1 *cilindervormige blikken trommel, blikken doos ; 2 ondersteuningsfonds bij ziekten of begrafenissen tegen betaling van bepaalde premies*), v. bussen: 1 *een — voor thee, voor peper enz.* ; 2 *dokters die v. e. — moeten leven,* zie B u s d o k t e r; zegsw. *dat sluit als een —,* ter dege, zeer degelijk, fig. is zeer logisch ; *in de bus moeten blazen,* veel geld moeten besteden, op kosten gejaagd worden, vero. ; *een donderbus, een haak—,* schiettuig.

II. Bus, m. —sen ; zie O m n i b u s.

Bus'dokter (*wijkdokter, die* nl. *uit een ziekenbus betaald wordt*), m. —dokters.

Bus'groente (*verduurzaamde groente in bussen*), v. —n.

Bushel (*Engelsche korenmaat,* pl.m. *35.32 L. of 8 gallon*), m. —s; in Amerika is de — 35.24 L., een — tarwe is er pl.m. 27.2 K.G.

Business (Eng. *zaak ; zaken*), v.: *een —man,* zakenman, handelsman.

Bus'kool (*fijn en zacht soort van houtskool in pijpjes, om er mee te teekenen ; teekenhoutskool*), v. gmv.

Bus'kruit (zie K r u i t), o. gmv.: het — is een licht ontvlambaar mengsel van salpeter, zwavel en houtskool ; zegsw. *hij vliegt op als —,* is licht boos ; *hij heeft het — niet uitgevonden,* is niet zeer schrander.

Bus'kruitverraad (gesch. *in 1605 te Londen, toen Guy of Guido Fawkes de parlementsgebouwen door middel van buskruit in de lucht wilde doen springen*), o.

Bus'lichting (*de op bepaalde tijden plaats hebbende lichting der brievenbus*), v. —en.

Bus'recht (*recht of geld geheven van hem, die een postbox heeft gehuurd*), o. —en.

Bus'sel (verkl. van *bos* : *bundel*), m. —s : *een — stroo, een — klaver, een — hout*; inz. in Z.-Nederland.

Bus'te (Fr. *borstbeeld*), v. —n, —s : *een — van Napoleon, de —n onzer letterkundigen in het Rijksmuseum.*

But, buut (Fr. *mikpunt, doel, oogmerk, wit*), o. gmv. : *dat is zijn* — ; lees : *buut.*

Bute'a (*boom in Voor- en Achter-Indië en op O.-Java veel voorkomend*), v. —'s.

Bu'toor (dierk. *steltlooper* : *roerdomp, moerasvogel*), m. butoren ; ook P i t o o r.

Buts (*deuk*), v. butsen : *een — in een koffiekan.*

But'sen (*indeuken, een buts doen ontstaan*), butste, heeft gebutst.

Buts'kop, bots'kop (dierk. *een soort van dolfijn*), m. —koppen : *de — heet ook stormvisch, hij bereikt een lengte van ruim acht Meter* ; ook N o o r d k a p e r.

Butyri'ne (*boterstof*), v., volkst.: *Butterine.*

Buur (*naastwonende buurman*), m. buren: zegsw. *beter een goede —, dan een verre vriend,* de buur, die nabij is, kan nl. in nood beter helpen dan een vriend, die veraf woont ; —**tje,** o. —s.

Buur'man (1 *buur* ; 2 *iemand, die naast ons zit, staat enz.*), m. —lui, —lieden : 1 — *kwam wat praten* ; 2 *wie was op het concert je — ?* zegsw. *al te goed is —s gek,* iemand die al te goed is, wordt het slachtoffer van zijn goedheid ; —**meisje** (*meisje uit de buurt*), o. —s ; —**praatje** (1 *gesprek, praatje met de buren* ; 2 *kletspraatje*), o. —s : 1 *een — houden* ; 2 *stoor je toch niet aan die —s.*

Buur'schap 1 (*betrekking als buur*), o. : *geen — houden,* zich niet met de buren bemoeien ; **2** (*deel van een dorp, buurt*), v. —pen.

Buurt' (1 *een deel v. e. wijk* ; 2 *eenige bij elkaar gelegen woningen ; de daar wonende menschen* ; 3 *nabijheid*), v. —en : 1 *het is hier een nette* — ; 2 *iets in de — laten aanzeggen* ; 3 *hij woont hier in de* — ; *het dorp ligt in de — van Deventer.*

Buurt'spoorweg (*lijn tot verbinding v. d. kleinere plaatsen eener streek*), m. —wegen: zie L o c a a l t r e i n ; —**verkeer** (*verkeer met of tusschen nabijgelegen plaatsen* inz. *met treinen met verminderd tarief*), o. gmv.

Buur'vrouw (*vrouw uit de buurt*), v. —vrouwen : *achterklap van —en.*

Buut, o. gmv., zie B u t.

Byroniaansch' (*in den trant van Byron, een Engelschen dichter,* 1788—1824), bn.: *—e zangen, —e schilderingen,* vol kleur en gloed. (y = ie).

Bys'sus (Bijbel. *allerfijnst Egyptisch lijnwaad*), o. : een —kleed was glanzend wit en werd alleen door de aanzienlijksten in waardigheid gedragen, b.v. door Jozef, Gen. 41 : 42. (y = i).

Byzantijn' (*burger van het Byzantijnsche rijk ; Byzantijnsche geschiedschrijver; Byzantijnsche munt*), m. —en. (y = ie).

Byzantijnsch' (*de stad Byzantium (Konstantinopel) of het O.-R. rijk betreffende*), bn. : *—e kunst,* zie A y a S o p h i a ; *—e munten, het —e rijk* ; fig. slaafsch, kruipend, vooral tegenover vorsten en andere hooge personages ; *—e romans,* ook *Oostersche romans,* meestal uit het Fransch vertaalde romans, waarin onderwerpen op Byzantium of het Oosten betrekking hebbende, worden verhaald : *Floris en Blancefloer is een der — —.*

Byzantinis'me (*kruiperige vereering van hooggeplaatste personen,* b.v. *van vorsten*), o. gmv.

C. [1])

C, zie Cand., Cap., Cels., Cent.
c. a. — *cum annex'is*, met den aankleve v. dien, met het bijbehoorende of bijgevoegde.
Ca. — *Cir'ca*, ongeveer, omtrent, nagenoeg.
c.-à.-d. — *c'est-à-di're*, Fr. dat is te zeggen, dat is.
Cand. of **C.** — *Candida'tus*, candidaat, iemand, die naar een ambt dingt; academische graad.
Cand. min. — ook **C.M.**, zie aldaar.
Cap. of **C.** — *Ca'put*, hoofd; hoofdstuk.
Cels. of **C.** — *Cel'sius*, zie aldaar.
Cent of **C.** — *honderd.*
cert. — *certificaat*, zie aldaar.
cf. — zie Conf.
c. i. — *civiel-ingenieur.*
Cie. — zie Comp.
C.L. of **c.l.** — *Cita'to lo'co*, op de aangehaalde plaats.
C.M. of **Cand. Min.** — *Candida'tus minis-te'rii*, candidaat tot den heiligen dienst, proponent, zie aldaar.
c. m. — 1 *curren'tis men'sis*, der loopende maand; 2 *curren'te men'se*, in de loopende maand.
Co. — 1 *Con'to*, rekening; meerv. *Conti*; 2 *Compagnon'*, zie aldaar.
Cod. — *Co'dex*, wetboek; ook: handschrift, oorkonde, meerv. **Codd.** = codices.
Coll. — *Colla'to* of *Colla'tis*, vergeleken zijnde, na vergelijking, met het oorspronkelijke gecollationneerd.
Comment. — *Commenta'rius* of *Commenta'tio*, verklaring, uitlegging.
Comp. of **Cie.** — *Compagnie'*, zie aldaar.
conf. of **cf.** — 1 *Confera'tur*, men vergelijke; 2 *Con'fer*, vergelijk.
Coup. — *Coupon'*, 1 rentebewijs; 2 staal of monster v. e. stof, restant, z. ald.
c. q. — *ca'su quo*, in welk geval, in geval v.
Cred. — *Cre'dit*, zie Credunt.
Cresc. — *Crescen'do*, met toenemende of klimmende sterkte (muz.).
c. s. — 1 *cum su'is*, met de zijnen, d. i. medestanders; 2 *cum so'ciis*, met zijn deel- of lotgenooten.
ct. — *courant*, gangbaar (van munten).
ct. — *cent.*
ctr. — *centenaar.*
Cur. Mr. N. — *Curator Meester N.*

C (1 *als klank, medeklinker*; 2 *als teeken, derde letter van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — klinkt als* **k** *of* **s**; 2 *de — wordt in het Nederl. alleen gebruikt in* **ch** *en in aan vreemde talen ontleende woorden*; 3 *de — is reeds af*; nog: wisk. teeken voor een constante waarde; muz., de benaming van den grondtoon, *do* genaamd; Romeinsch getalmerk met de waarde van 100.
Cab (Eng. *vierwielig huurrijtuig, waarbij de koetsier meest achterop zit*; *aapje, vigilante*), v. —s.
Cabaal' (*geheim verbond, gekonkel, kuiperij*; *sluwe tegenwerking of samenspanning*; *rumoer, lawaai, herrie*; *lange Goudsche pijp*), o. —balen: — (*of kabaal*) *maken*, rumoer maken; zie ook Kabaal.
Caballe'ro (Sp. *ridder*; *heer,*) m. —'s. (ll = lj.)
Caban' (*cape, schoudermantel soms met kap*), m. —s.
Caba'ne (Fr. *hut, armoedige woning*; *klein Fransch vaartuig*), v. —s.
Cabaret' (Fr. *herberg, kroeg*), v. —s; lees: *kabarè*: — *artistique* of kortweg *cabaret*, een soort van artistiek café-chantant, waar vooral door dichter-zangers voordrachten worden gehouden.
Cabinet d'affai'res (Fr. *zakenkabinet*), o.; zie Kabinet.
Cabota'ge (Fr. *kustvaart, kusthandel*), v. gmv.
Cabotin' (Fr. *rondtrekkend tooneelspeler*; *scheldnaam voor een slecht acteur*), m. —s.
Cabotina'ge (*het reizend komediantenleven*; *het geven van tooneelvoorstellingen op verschillende plaatsen*), v. gmv.
Cabret'leder, —leer (*geitenleer*, inz. *voor handschoenen*), o. gmv.
Cabriolet' (*licht tweewielig rijtuig voor één paard, een soort van tilbury*), v. —ten.
Cabriool', capriool' (*luchtsprong, kuitenflikker, kluchtige sprong, bokkesprong*; fig. *dwaze streek*), v. —olen.
Cacao' (1 *het zaad, de boonen van den —boom*; 2 *het poeder, door roosteren en fijnmalen van de —boonen verkregen*; 3 *dit poeder, opgelost in water of melk, als drank*), v.: 1 *een uitvoerhaven van —*; 2 *een bus —*; 3 *een kop —*; lees *kakou'*; **—boon** (*zaad van den cacaoboom*), v. —en; **—boter** (*gezuiverd vet uit de —boonen*), v.: — *dient o.a. voor zalven en toiletzeep.*
Cacheeren (Fr. *verbergen, verhelen*).
Cachelot' (dierk. *potvischsoort, een kleine soort van walvisch, 12—15 M. lang*), m. —ten: *in den kop van den — wordt het walschot gevonden.*
Cachemier', —mi're (*zachte gekeperde wollen stof* inz. *van de haren der Cachemirgeit*), o. gmv.; **—en,** bn.: *een — vest, een — sjaal*; zie: Kasjmir en Casimir.
Cache-nez' (Fr. eig. *neusbedekking; groote warme winterhalsdoek of das*), m. —nez's.
Cache-pot' (Fr. *omhulsel van een bloempot, meestal van papier*), m. —s.

[1]) De woorden, die men onder **C** niet vindt, zoeke men onder de **K**; de *c* wordt uitgesproken als *k* vóór *a, o,* en *u,* b.v. *cacao, commies, cultuur,* tenzij voorzien van een cédille, b.v. *Brabançonne* of vóór *ae,* b.v. *Caesar*; ook als *k* vóór *au, ou, ai, oi* enz. en verder vóór *l* b.v. *club, r* b.v. *creatuur* en *t* b.v. *defect*; waar twijfel bestaat, ook voor de uitspraak der *ch,* is deze zoo goed mogelijk aangeduid; vóór *e, i, ij, y,* leze men c = s, b.v. *ceder, citer, cijfer, Cyprus.*

Cachet' (*zegel, stempel voor was, lak of ouwels; het merk, in was enz. afgedrukt; briefsluiter*), o. —ten; —**je**, o. —s.
Cacheteeren (*verzegelen met een cachet; dichtlakken*).
Cacholong' **1** (*half-edelsteen, melkwitte opaal*), o. gmv.; **2** (*bewerkte steen*), m. —en.
Cachot' (*diepe, duistere kerker; gevangenhok; gevangenis*), o. —ten; lees: *ka-sjot'*.
Ca'chou (*Japansche aarde: maagsterkend aftreksel van de pinangnoot; middel tegen hoest, stinkenden adem*), v. gmv.; lees: *kat'sjoe*.
Cacographie' (*het slecht, met fouten schrijven; geschrift met vele grove taal- en spelfouten; taalopgave, wemelend van fouten ter verbetering door scholieren*), v. —ën.
Cacophonie' (*wanklank, onwelluidendheid*), v. —ën.
Cac'tus (plantk. *tropische plant met dikken, wratachtigen stengel o.a. in Z.-Amerika; toortsdistel*), v. —sen; de —sen of cactaceën tellen meer dan duizend soorten, meerendeels in Amerika.
Cadanceeren (*welluidend maken* inz. van volzinnen, verzen; *maat brengen in; deze laten uitkomen*).
Cadans' (*maat in muz., dans, vers; welluidendheid*), v. —en; ook *Cadence, Cadenza*; zie Rhytmus.
Cada'ver (*lijk, kreng*), o. —s.
Cadavereus' (*lijkachtig; lijkkleurig; vermagerd als een lijk*), bn.
Cadeau' (Fr. *geschenk*), o. —'s: *iets — geven*, ten geschenke; *iets — krijgen*; zegsw. *ik geef je hem, het —*, hij (het) kan me gestolen worden, ik geef er niets om; *ik zou 't niet — willen hebben*, het nog niet om-niet willen hebben.
Cadens' (muz. *brillante en moeilijk te spelen invoeging in een concertstuk*), v. —en.
Cadet' (eig. *jongere zoon*; inz. *leerling eener cadettenschool*, zie ald.; in het mv. *naam eener vooruitstrevende partij in de vroegere Russische Doema*), m. —ten; zie Kadetten.
Cadetten'partij, v.; zie Kadetten.
Cadet'tenschool (*militaire opleidingsschool voor officieren*), v. —scholen: *de — te Alkmaar*.
Caduc' (*bouwvallig; versleten*; fig. *oud en gebrekkig, afgeleefd*), bn.; lees: *kaduuk'*.
Caduciteit' (*bouwvalligheid, vervallen toestand; afgeleefdheid en gebrekkigheid*), v. gmv.
Caeci'lia, v. de H., zie Cecilia.
Cae'sar, Caius, Julius, veldheer, staatsman, redenaar en schrijver, in oud-Rome, pl.m. 100—44 v. C.
Caesaris'me (*regeeringsstelsel, waarbij de hoogste macht berust bij den vorst, die schijnbaar de wetten erkent maar in werkelijkheid steunt op geweld*), o.: *het — van Napoleon I*.
Caesaro-papis'me (*het in een staat tegelijk zijn van wereldlijk vorst en hoofd der kerk*), o.; ook Caesaropapie'.
Caesuur' (*verssnede; rust in een versregel, in een versvoet; de rust tusschen twee versvoeten heet diaeresis*), v. —suren: caesuur: Hoog wil | ik stij|gen || met| den Noor|denwind; diaeresis: Ik zing| den on|dergang || van d' eer|sten wa|reldgrond.
Café' (*koffiehuis*), o. —'s; cafeetje, o. —s; —**chantant** (*café, waar men aan tafeltjes zittende, muziek*, inz. *voordrachten met zang te hooren krijgt*), o. —s.
Cafeï'ne (*werkzaam bestanddeel in koffie; alcaloïde uit koffie getrokken*), v. gmv.; verg. Theïne.
Café-restaurant' (Fr. *koffiehuis met restaurant*), o. —s. (rant = ran).
Caf'tan, m. —s; zie Kaftan.
Cahier' (Fr. *schrijfboek, schrift*), o. —s.
Ca'ïd (*opperrechter in crimineele zaken in Marokko en Barbarije*), m. —s; verg. Kadi.
Cairn (*kegelvormige steenhoop vermoedelijk van Europeesche oervolken uit den voor-Keltischen tijd* inz. *in Ierland, Schotland, Bretagne, dienende waarschijnlijk als grafmonument*), m. —s.
Cais'se (*in een winkel of bazaar, kas, waar de koopers betalen*), v.: *aan de — betalen*.
Caisson' (mil. *munitie-wagen*), m. —s; lees: *kesson'*.
Cajapoet'olie, v., meest Kajapoet'olie.
Cajoleeren (Fr. *liefkoozen, flikflooien, fleemen*).
Cake (Eng. *koek*, inz. *Eng. gebak*), v. —s.
Cake-walk (Eng. oorspr. *negerdans met cake tot prijs*), v. gmv.
Cala'dium (*tropisch knolgewas*), o. —s.
Calamiteit' (*groote ramp, algemeene nood, ellende, landplaag*), v. —en.
Calamiteus' (*ellendig, rampspoedig, in nood verkeerend*), bn.: —*ze polders*, in Zeeland, de polders, die de kosten van zeewering niet kunnen betalen en daarom subsidie ontvangen van het Rijk.
Calan'do (It. muz. *afnemend, wegsmeltend*).
Calandro'ne (*houten, tweekleppige schalmei der Italiaansche landlieden*), v. —s.
Calan'ge (Fr. *bekeuring, aanhaling van smokkelwaren*), v. —s.
Calangeeren (Fr. *bekeuren, aanhalen, in beslag nemen van smokkelwaar*). (g = zj).
Cal'chas, m., myth. beroemde vogelwichelaar, waarzegger in het leger voor Troje; in Vondel's Palamedes: Kalchas d.i. „Bogerman, voorzitter op 't Synode".
Calcina'tie (*het calcineeren*, inz. *verkalking*), v. gmv.
Calcineeren (*verkalken; gloeien; door gloeiing met zuurstof verbinden of oxydeeren*).
Cal'cium (*het metaalachtig grondbestanddeel van kalkaarde; kalkmetaal*), o. gmv.; —-carbid, o.: *scheikundige stof, die, met water bevochtigd, het acetyleengas ontwikkelt*; meestal Carbid.
Calcula'tie (*berekening*), v. —tiën, —s.
Calè'che (*een licht, open rijtuig, met vier wielen*), v. calèches; ook, Kales'.
Caledo'nia, o.: oude naam v. N.-Schotl.
Caleidoscoop' (*schoonheidskijker*), m. —scopen: *de — is in 1817 te Edinburg uitgevonden door Dr. Brewster en is een toestel, waardoor men er in geplaatste voorwerpen door spiegelweerkaatsing, bij de geringste beweging, afwisselend in verschillende standen ziet*.
Calembour' (Fr. *geestige woord- of naamspeling*), m. —s.
Calen'dae (*eerste dag der Romeinsche*

maand), v. mv. : zegsw. *ad calendas Graecas*, nooit, met St.-Juttemis ; de Grieken hadden niet de Romeinsche maandverdeeling van —; I d u s (zie ald.).

Calenda'rium (*kalender; jaarlijst der kerkelijke officies of diensten*), o. —s, —ria.

Calepin' (*aanteekenboekje*), m. en o. —s.

Ca'lico(t) (*katoenen stof, oorspr. uit en genoemd naar Calicoet of Calcutta in Engelsch-Indië*), o. —s.

Califor'nië, o., aardr. een der grootste staten van N.-Amerika, gelegen in het W., aan de kust v. d. Grooten Oceaan ; de handel gaat meestal over San Francisco; uitvoer van goud, wijn, ooft, koren, wol.

Câlinerie' (Fr. *liefdoenerij*; *poeslieve aanhaligheid*), v.

Calligraaf' (*schoonschrijver*), m. —grafen.

Calligrapheeren (*schoonschrijven*), —de, heeft gecalligrapheerd.

Calligraphie' (*schoonschrijfkunst ; een schoongeschreven stuk*), v. gmv. ; **—gra'phisch,** bn. en bw. : — *schrift*.

Callilogie' (*leer van fraai te spreken ; welsprekendheid*), v. gmv.

Calli'ope, v. myth. muze van het heldendicht, zij wordt voorgesteld met wastafel en stift. (pe = pé).

Cal'mans (*pijn- of zenuwstillend middel*), m. calmantia ; vergelijk S t i m u l a n s.

Calomel' (*zoete kwik, geneesmiddel*), o.

Calorie' (*warmte-eenheid* d.i. *de hoeveelheid warmte noodig om 1 KG. zuiver water één graad C. te verwarmen*), v. —rieën.

Calorifè're (*verwarmingstoestel, dat door buizen een groot gebouw verwarmt*), m. —s.

Calorime'ter (*toestel, om de soortelijke warmte van lichamen te bepalen ; warmtemeter*), m. —meters.

Calot'te (Fr. *platte muts zonder klep, priestermutsje ; scheldnaam voor de geestelijkheid : paap*), v. —n ; meer K a l o t' ; zie S o l i d e e .

Cal'que (*doorteekening, natrekking door doorschijnend enz. papier ; de aldus ontstane teekening*), v. —s.

Calqueeren (*doortrekken van een teekening, natrekken*) ; **—linnen** (*teekenlinnen voor het maken van calques*), o. ; **—papier** (*doortrekpapier : doorschijnend dof, geolied papier*), o. gmv.

Calumet' (*vredespijp der Indianen in N.-Amerika*), v. —ten.

Calumnie' (*laster, achterklap*), v. gmv.

Calumnieeren (*belasteren, kwaadspreken*).

Calva'rieberg (Lat. *kruisigingsberg, schedelplaats ; in het Hebreeuwsch Golgotha* (*schedel*, naar den vorm), *heuvel, vlak buiten het toenmalige Jeruzalem, aan de oostzijde, waar Jezus gekruisigd werd*; R.-K. *heuvel of hoogte, waarop een kruis is opgericht en waarheen men o.a. in den vastentijd ter bedevaart gaat* ; beeldhouw- en schilderkunst: *voorstelling van den — met Christus aan het kruis b.v. op een kerkhof*), m.

Calvil'le 1 (*soort van kantigen appel ; rammelappel, kalvijn*), v. —s; **2** als boomnaam m.: *de roode —, de witte — geven fijne tafelappels*; lees: *kalviel'*; zie K a l v ij n.

Calvinis'me (*het gereformeerde geloof volgens de leer van Calvijn*), o. gmv. : *het — in Nederland, Zwitserland en Schotland.*

Calvinist' (*aanhanger van Calvijns leer*), m. —en ; zie H u g e n o o t.

Calvinis'tisch (*betrekking hebbende op, volgens de leer, den geest van Calvijn*), bn. en bw.

Camaril'la (eig. *kleine, geheime raad : op staatszaken invloed uitoefenende, kuipende hofkliek* inz. *in Spanje*), v. —'s. (ll = lj).

Cambiaal'recht (*wisselrecht*), o. gmv.

Cam'bio (*wisselbrief, wissel*), o. —'s.

Camee' (*stuk onyx, waarvan het wit in basreliëf is uitgesneden en het donker als achtergrond is afgeslepen*), v. —ën.

Came'lia (*Chineesche of Japansche roos*), v. —'s : *de — werd door den pater-Jezuiet J. G. Camelli in 1632 van de Philippijnen naar Europa overgebracht.*

Camelot' (Fr. *straatventer*), m. —s : *— du roi*, monarchist, monarchistische propagandist in Frankrijk. (ot = oo).

Camelot'te, o. gmv. ; zie K a m e l o t.

Ca'mera (eig. *kamer ; fototoestel*), v. —'s ; **—-lucida** (eig. *heldere kamer : optisch toestel* inz. *bij telescopische en microscopische waarnemingen, bij landschapteekenen*), v. —lucida's ; **—-obscura** (eig. *donkere kamer : gesloten vertrek of kastje, waarin door middel van verschillende lenzen de buitenvoorwerpen op een der wanden worden weerkaatst, vroeger als speelgoed in gebruik ; titel van het bekende boek van Beets ; optisch deel van een fototoestel, kastje van den fotograaf*), v. —obscura's.

Camerlen'go (*kamerheer van den paus ; pauselijk kardinaal, schatmeester*), m. —'s.

Camor'ra (*geheim genootschap in het voormalige koninkrijk Napels* ; bij uitbr. *rooverbende*), v. —'s.

Camoufla'ge (Fr. *wegmoffeling, onzichtbaar-making b.v. van geschut voor den vijand*), v. gmv.

Campag'na di Roma (aardr. *landstreek bij Rome, het oude Latium, met ongezonde kusten*), v. (gn = nj.).

Campa'gne (Fr. *landgoed, buitenplaats ; veldtocht* ; in steenovens, suikerfabrieken enz. : *werkseizoen*), v. —s : *plan de —*, fig. vastgesteld plan van handelen ; zegsw. *hij heeft al heel wat —s meegemaakt*, heeft veel levenservaring ; fig. politieke strijd : *een verkiezings—* ; (gn = nj) ; ook: K a m p a n j e.

Campa'nia (*landschap aan de W.-zijde van Midden-Italië met Capua als hoofdstad*), v.: de — was het geliefde zomerverblijf der Rom. patriciërs; ook C a m p a n i ë.

Campani'le (It. *afzonderlijk staande klokkentoren*), v. —s ; zeer bekend is de — of *Campani'la di San Marco* te Venetië, in 1902 ingestort en op 26 April 1912 herbouwd.

Campê'chehout (*rood verfhout, genaamd naar de stad Campêche aan de baai van dien naam in Yucatan*), o. gmv. ; ook P r o v i n c i e h o u t.

Camposan'to (It. eig. *heilig veld : begraafplaats*), o. : *het — van Genua, van Pisa.*

Cam'pus Mar'tius (gesch. *het veld van Mars, waar wapenoefeningen, volksspelen en sommige volksvergaderingen plaats hadden*), o. : het — lag ten N.-W. van oud-Rome ; hier verrezen allengs openbare gebouwen en eerst tegen het einde der

Republiek particuliere huizen in grooter aantal. (t = ts).

Ca'nadas (plantk. *canadeesche populier*), m. —sen ; ook : *Esp, Ratelaar, Abeel.*

Canadees' (*bewoner van Canada* inz. *van Britsch Canada*), m. Canadeezen.

Canadeesch' (*in, uit, van; als in, uit, van; betrekking hebbende op, betreffende, eigen aan Canada*), bn. : *het —e rotsgebergte, de —e meren* : deze liggen in het N.-O. van N.-Amerika en heeten : het Bovenmeer (2.5 maal ons land), Michigan-—, Erie-— en Ontario-meer ; *de —e flora en fauna* ; *—e troepen aan het Eng. front.*

Canail'le 1 (Fr. *gespuis, het grauw, min volk, Janhagel*), o. gmv.; **2** (*gemeen vrouwspersoon, kreng*), v. —s, ook, Kanalje.

Canapé' (*veerende rustbank om op te zitten, of te liggen, gewoonlijk breed-langwerpig met rug- en zijleuningen, met trijp, leer enz. overtrokken*), v. —'s ; —**kussen**, o. —s; zie Antimacassar.

Canard' (Fr. eig. *eend* : *verzonnen krantenbericht, foppery*), m. —s.

Cana'rische eilanden (aardr. *eilandengroep in den Atlantischen Oceaan ten W. van Afrika*), o. mv. : Spaansche bezitting, uitvoer van zuidvruchten ; voornaamste eiland Teneriffe.

Cancan' (Fr. *woeste dans*), m. —s.

Candela'ber (*kaarsdrager: pronkarmluchter, kroonkandelaar*), v. —s.

Candidaat' (Lat. eig. *de in het wit gekleede*: 1 *iemand, die naar een ambt, betrekking of waardigheid dingt*; 2 *examinandus*; *iem., die zich aanmeldt voor e. examen*; 3 *een academische graad, voorafgaande aan d. doctoralen*; *iem. met dezen graad*), m. —daten: 1 *hij is — voor de Tweede-Kamer* ; 2 *de — werd afgewezen* ; 3 *— in de letteren.*

Candidaat-nota'ris (*iemand, die zijn examen heeft afgelegd als notaris, maar nog dingende is naar het notarisschap*), m. candidaat-notarissen.

Candidaats'examen (*het examen van candidaat* in bet. 3), o. —examens, —examina.

Candidatuur' (*candidaat-stelling* ; *het dingen naar een ambt*), v. —turen : *een — aanvaarden of aannemen.*

Candideeren (*candidaat* in bet. 1 *stellen voor den gemeenteraad, de Kamer enz.*) : *iemand —.*

Candioot' (*bewoner of inboorling van Candia of Creta*), m. —oten.

Canephoor', v. —phoren ; zie : Kanephoor en Caryatide.

Ca'nevas (*grof weefsel* inz. *voor voering, tapisserie-werk*), o. ; ook : Canefas, Kanefas.

Can'na (*riet, bloemriet: een sierplant*), v.-'s.

Canneleeren (*uitgroeven, van groeven of gleuven voorzien*, b.v. *een zuil*).

Cannelu'ren (*gleufvormige uithollingen op zuilen*), v. mv.

Ca'no (*Indiaansch bootje, meestal uit een uitgeholden boomstam bestaande*), v. —'s; meest : Ka'no.

Cañon (Spaansch. *steile bergkloof, diep erosiedal*), m. —s : *de wanden der —s rijzen eenige honderden M. bijkans loodrecht op*; *de —s v. den Colorado*; (ñ = nj).

Ca'non (*wet, regel, richtsnoer* inz. *geloofsregel*; R.-K. *deel der Mis van 't Sanctus tot het Pater Noster* ; *jaarlijks op te brengen bedrag* inz. *bij erfpacht* ; *een bepaalde drukletter* ; muz. *kettingzang, waarbij hetzelfde thema door alle partijen herhaald wordt, maar waarbij elk harer op een ander oogenblik inzet*), m. canons: *de — der H. Schrift*, verzameling geschriften, die tot den Bijbel gerekend worden en beschouwd worden als heilig, geschreven onder onmiddellijke ingeving van den H. Geest.

Cano'nicus (*kanunnik*), m. canonici.

Canoniek' (*overeenkomstig de kerkelijke wetten*), bn. : *—e boeken*, Bijbelboeken, beschouwd als geschreven onder onmiddellijke ingeving van den H. Geest, met volle geldende bewijskracht ; *— recht*, R.-K. kerkrecht.

Canonisa'tie, v. —s ; zie Heiligverklaring.

Canoniseeren (R.-K. *heiligverklaren, iem. i. d. canon* [*lijst*] *der heiligen opnemen*).

Canos'sa (*oud slot, thans ruïne bij Reggio in It., waar keizer Hendrik IV zich onderwierp aan paus Gregorius VII, in 1077*), o.: zegsw. *naar — gaan*, zich onderwerpen.

Cant 1 (Eng. *dieventaal, jargon* ; *schijnheilig gejemel*), o. ; **2** (*huichelachtig, schijnheilig*), bn.

Canta'bel, canta'bile (It. muz. *te zingen* ; *vloeiend-zangerig*).

Canta'bile (*zangerig deel van een muziekstuk*), v. —n, —s.

Cantaloep', v. —loepen; z. Kanteloep.

Canta'te (*lyrisch-episch zangdichtstuk met aria's, recitatieven, koren*), v. —n, —s : *Van Alphen's —, de Starrenhemel* ; *de Rubens— van P. Benoit* ; een groote geestelijke — noemt men gewoonlijk *oratorium.*

Cantatri'ce (*zangkunstenares*), v. —s.

Canthari'de (*Spaansche vlieg, in poedervorm, als blaartrekkend middel aangewend*), v. —n.

Can'ticum (*gewijde zang*), o. cantica ; zie b.v. Magnificat; — *Canticorum*, het Hooglied.

Cantiek', o. —en ; zie Canticum.

Cantileen' (muz. *zangerige melodie*), v. —lenen.

Cantil'le (*spiraalvormig tot een buisje gewonden goud- of zilverdraad voor passementwerk*), v. —s; ook : Cantielje.

Canti'ne (*verkooplokaal, soms ook uitspanningslokaal met ververschingen, in kampen, kazernes, werk-, verbeterhuizen en gevangenissen*), v. —s : *soldaten—, onderofficiers-.*

Cantiniè're (vroeger: *marketentster, zoetelaarster*), v. —s.

Can'to (muz. *gezang* ; *zangwijze*), o. —'s.

Can'tor (*zanger, voorzanger* ; in Duitschland: *zangleeraar* ; bij uitbr. *leeraar aan een kerkelijke muziekschool*), m. canto'res.

Canu'le (*buisje, pijpje* ; inz. geneesk. *buisje om wonden open te houden, etterstoffen af te voeren enz.*), v. —s.

Canvas (Eng. *grof linnen o.a. tot reparatie van rijwielbanden*), o. gmv.; zie: Canevas of Kanefas.

Canzo'na (dicht. *lyrisch kunstig in elkaar gezet gedicht van Middeleeuwsch-Italiaanschen oorsprong* ; muz. *bepaald soort lied in*

de 14e, 15e, 16e, 17e eeuw ; liedachtige instrumentaal-compositie), v. —'s ; ook *Canzo'ne.*

Caout'chouc (*verhard, harsachtig sap van bepaalde boomen in tropische streken ; rubber, gomelastiek, gummi,* zie ald.), o. gmv.; lees : *kaoet'sjoek.*

Capa'bel (*bekwaam, in staat tot ; geschikt, vatbaar*), bn.; —er, —st: *hij is zeer* —; zegsw. *hij is niet* —, hij is beschonken.

Capaciteit' (1 *vermogen of kracht* in verschillende opvattingen ; 2 *bekwaamheid, geschiktheid, vatbaarheid*), v. —en: 1 *de* — *v. e. wagon,* laadvermogen ; *de* — *v. e. machine,* kracht ; 2 inz. in het mv. *een man van (met) veel (groote)* —*en,* bekwaamheden, kundigheden.

Cape (Eng. *schoudermantel met kraag of kap, pelerine*), v. —s.

Capel'la, v., zie A-c a p e l l a.

Capillair', bn. ; alleen in enkele verbindingen o.a. —*e buizen,* haarbuizen, fijne adertjes ; —*e vaten,* haarvaten ; —*e verschijnselen,* het opzuigen van vloeistoffen in haarbuizen. (ll = l).

Capillariteit' (nat. *de verschijnselen, die zich openbaren bij het op elkaar inwerken der moleculaire krachten van vloeistoffen en van vaste lichamen in haarbuizen ; haarbuisjesaantrekkingskracht*), v. gmv. (ll = l).

Capitolijnsch' (*behoorende tot het capitool*), bn.: *de* —*e heuvel in Rome, de* —*e Jupiter,* op het kapitool vereerd, *de* —*e tempel,* op het kapitool.

Capitonneeren (Fr. *opvullen van wanden, meubelen b.v. zittingen en leuningen van stoelen enz.*).

Capitool' (*sterkte of hoofdburcht in oud-Rome op den mons, d. i. berg, Capitolinus ; congresgebouw der Ver. Staten in Washington*), o.; ook: K a p i t o o l, C a p i t o l i u m.

Capitulan'ten-stelsel (*stelsel, waarbij gepasporteerde mindere militairen, gewezen vrijwilligers, burgerlijke rijksbetrekkingen krijgen*), o. gmv.

Capitula'ria (gesch. *geschriften, waarin verordeningen van vorsten en bisschoppen vervat zijn,* inz. *in den Frankischen tijd van Karel den Grooten*), v. mv., ook, C a p i t u l a r i ë n.

Capitula'tie (*overeenkomst betreffende de overgave eener vesting, leger ; de overgave zelf*), v. —tiën, —ties. (t = s).

Capituleeren (*een verdrag betreffende de overgave aangaan, zich op verdrag overgeven ;* fig. *het [den strijd] opgeven*).

Ca'po (It. *begin*), m.: *da* —, muz., zie ald.

Capric'cio (It. muz. *een grillig gecomponeerd instrumentaal muziekstuk*), o. —'s. (iccio = itsjio).

Capri'ce (*luim, gril, kuur, nuk*), v. —s.

Capricieus' (Fr. *eigenzinnig, grillig, wispelturig, nukkig*), bn. ; —zer, —t.

Caprio'le, —ool' (*cabriool*), v. —olen : zegsw. —*olen maken,* gek doen.

Capsu'le (*fleschhoedje, dopje van bladtin over een kurk, of in plaats van een kurk op een flesch enz. ; gelatinebolletje met medicijn*), v. —n, —s.

Captain (Eng. sport. *leider, aanvoerder*), m. —s.

Cap'tie (*tegenstribbeling, chicane*), v. —tiën, —s : zegsw. —(*s*) *maken,* bezwaar, uitvluchten zoeken. (t = s).

Captif' (*gevangen*), bn. : *een ballon*—, een kabelballon.

Captiveeren (*gevangennemen, inrekenen ;* fig. *voor zich innemen, boeien*).

Capu'ce (*kap ; monnikskap ; puntige kap*), m. —n.

Capuchon' (Fr. *kap ; met een kap voorziene damesmantel*), m. —s.

Capucij'ner (*kloosterling der Franciscaner orde, zoo genoemd naar den capuce of kap ;* in het mv. *grauwe erwten*), m. —s; meestal K a p u c i j n, K a p u c i j n e r.

Ca'put (Lat. *hoofd ; hoofdstuk*), o., capita: *capita selecta,* uitgelezen hoofdstukken.

Ca'rabas : *de markies van* —, persoon uit het sprookje der Gelaarsde Kat, die door de slimheid van dit dier schatrijk werd ; fig. blaaskakerig, door blind geluk rijk geworden, persoon.

Carabinie'ri (*korps Italiaansche gendarmes*), v. gmv. ; lees : —*ee'rie.*

Ca'racal (*wilde kat in de steppen van Azië, en Afrika, een soort van lynx*), m. —s.

Caraco'le (*groote, eetbare huisjesslak*), v. —s ; zie W i j n g a a r d s l a k.

Carambo'le (1 *biljartspel, waarbij men in tegenstelling van het potspelen zooveel mogelijk* —*s* in bet. 2 *moet maken ;* 2 *het raken met den speelbal van de twee andere ballen*), v. —s : 1 *pot spelen en niet* — ; 2 *een serie van 12* —*s maken*; zie C a r a m b o l e e r e n.

Caramboleeren (*met den spelenden bal de twee andere biljartballen raken, een carambole maken ;* bij uitbr. *tegen elkaar botsen*).

Caramel' (*gebrande suiker; een soort van ulevellen van gebrande suiker*), v. —s.

Caravansera' (Perzisch. *groot gebouw dienende als tijdelijk verblijf voor karavanen*), v. —'s ; meestal K a r a v a n s e r a.

Carbid', o., zie C a l c i u m. (i = ie).

Carbol' (*carbolzuur, phenol ; ontsmettende stof o.a. uit koolteer gedistilleerd*), o. en m., zie ook C a r b o l w a t e r ; —**gaas** (*gaas, gedrenkt met een oplossing van gezuiverd carbolzuur*), o. gmv.

Carboli'neum (*bederfwerende vloeistof voor houtwerk, uit koolteer bereid*), o. gmv.; ook C a r b o l i n e.

Carbol'water (*ontsmettingsstof, oplossing van 3 % carbolzuur in water*), o. gmv. ; —**zuur** (*carbol*), o. : dit zuur heet ook P h e n o l.

Carbona'ro (eig. *kolenbrander in Italië*; inz. *in Napels,* 1810 tot 1820, *lid van een geheim staatkundig genootschap*), m. carbonari.

Carbo'neum of c a r b o'n i c u m (*koolstof*), o. : — *komt zuiver voor in diamant.*

Carboniseeren (*verkolen*). (s = z).

Carburateur' (*carburatietoestel : onderdeel van een ontploffingsmotor, waarin de verdampende benzine met lucht vermengd wordt*), m. —s; ook: C a r b u r a 't o r.

Carbura'tie (*het verbinden van lichtgas met water en koolstof om het lichtgevend vermogen te verhoogen*), v. gmv.

Cardamom', v.; zie K a r d e m o m.

Cardinaal' 1 (*voornaamste ; wat tot de hoofdzaak behoort*), bn. : *het cardinale punt,* het punt, waarop de zaak eigenlijk draait;

cardinale deugden, hoofddeugden; *een —nale fout*; **2** (*prelaat*), m., meest: Kardinaal.
Car'do (*scharnier of har*, z. ald.), v.: — *questionis*, de kern der zaak.
Caresseeren (*troetelen, liefkoozen, streelen*).
Caret'schildpad, v. —den: z. Karet—.
Car'ga (*lading, scheepslading; laadbrief, ladingfactuur*), v. —'s; ook **Car'go**, m. —'s.
Cargadoor' (*scheepsmakelaar, scheepsbevrachter*), m. —s.
Car'galijst (*lijst van de met een schip meegekomen goederen, dikwijls met vermelding van de firma's voor wie zij bestemd zijn*), v. —lijsten.
Caricaturiseeren (*een caricatuur van iem. of iets maken; belachelijk maken; in een bespottelijk daglicht stellen*).
Caricaturist' (*maker, teekenaar van caricaturen, van spotbeelden*), m. —en.
Caricatuur' (*spotbeeld, spotprent* inz. *bespottelijk door comische overdrijving van eenig kenmerk of gebrek in een persoon of zaak*), v. —turen.
Carieus' (Fr. van tanden en beenderen: *aangestoken*), bn.: —*ze tanden*, met den wolf er in.
Carillon' (Fr. *klokkenspel, beiaard*), o. —s.
Carlis'ten (*destijds aanhangers v. d. pretendent Don Carlos, in Spanje*), m. mv.
Carmagno'le (Fr. *zang en dans der eerste Fransche omwenteling, 1793*), v.
Carmeliet' (*ordesgeestelijke, geheeten naar het klooster op den berg Karmel*, zie ald., *in Palestina, aan de Middell. zee: stichting 1156*), m. mv.; meestal, Karmeliet.
Carmelie'tenklooster, o. —s; zie Karmelietenklooster.
Carnaval' (*vastenavond; vastenavondpret*), o. —s: — *wordt gevierd Zondagavond en Maandag en Dinsdag vóór Aschdag.*
Carnet' (*aanteeken- of zakboekje*), o. —s.
Car'nivoren (*vleeschetende dieren*), m. mv.
Caro'gne (Fr. *karonje*, z. ald.), v. —s.
Caro'lusgulden (oorspr. *gouden munt met den beeldenaar van Karel den Stouten, ter waarde van* pl.m. 12 *gld.*; later: *een zilveren munt van f* 2.50; *rekenmunt met dezelfde waarde*), m. —guldens. vero.
Carosserie' (*bovenstel van rijtuig of auto*), v. —s.
Caroussel' (Fr. *ridderspel der Middeleeuwen ter vervanging van het tornooi: ringrijden; ringsteken te paard in een ronde renbaan* inz. *op houten paarden in een mallemolen*), o. —s.
Carra'risch (*afkomstig van Carrara, de marmerstad, in Toskane*), bn.: — *marmer.*
Carré' (Fr. *vierkant*; mil. *gevechtsstelling in d. vorm v. e. vierhoek*), o. —'s: *formeert —!*
Carriè're (Fr. 1 *loopbaan; levensloop; ambtelijke loopbaan*; 2 (*volle*) *ren van een paard*), v. —s: 1 — *maken*, promotie maken in zijn ambt, goed vooruitkomen; *een schitterende* —; 2 *in volle* — *naderde de ruiter.*
Carroussel', o.; zie Caroussel.
Car'te (Fr. *kaart* inz. *spijskaart in hotel of restaurant*), v. —s: *dineeren à la* —.
Carte blan'che (Fr. eig. *blad papier, alleen met een handteekening*: *onbeperkte volmacht*), v.: *men gaf mij* —; verg. Vrije hand.
Carteeren (*een terrein in kaart brengen*).
Cartel' (gesch. *briefje ter uitdaging tot een duel; overeenkomst over de uitlevering van krijgsgevangenen; idem van ondernemers om onderlinge concurrentie tegen te gaan, van fabrikanten tot het doen stijgen der prijzen*), o. —s; zie Kartel.
Cartesiaansch' duikertje (nat. *holglazen poppetje, dat men in een glas water met een blaas afgesloten, door drukken op de blaas kan laten dalen of rijzen*), o. —s.
Cartha'go, o. aardr. beroemde stad in N.-Afrika, door de Romeinen onder Scipio in 146 v. C. verwoest.
Cartha'go delenda (*est*), Lat. *Carthago moet verwoest worden* of liever: *Ceterumque censeo Carthaginem esse delendam*, en verder ben ik van meening, dat Carthago moet verwoest worden: gezegde v. Cato den Ouden (234—149 v. C.), telkens, naar men zegt, het slot zijner redevoeringen in den Senaat van oud-Rome.
Cartograaf' (*kaartteekenaar* inz. *van landkaarten*), m. —grafen; —**graphie'** (*de kunst van het teekenen van kaarten, het carteeren*), v. gmv.
Carton' (*modelblad voor schilders, tapijtwerkers, glasbranders; bijkaartje in den hoek van een grootere kaart*), o. —s; zie Schabloon: *cartons voor de geschiedenis*, schetsen.
Cartonna'ge (*het maken van cartonwerk; het innaaien van een boek in karton*), v.
Caryati'de (*vrouwenbeeld, dienende als schoorzuil*), v. —n; ook Cariatide; een dergelijke lastdrager in mann. vorm heet Atlas; zie Schraagbeeld.
Casca'de (*kleine waterval* inz. *een, die uit verscheiden kleine vallen bestaat*), v. —n, —s.
Casca'ra (*bitter purgeermiddel*), o. gmv.
Caseï'ne (*kaasstof, in melk aanwezig*), v.
Casimir' (*halflaken, gekeperde wollen stof*), o., zie Cachemir.
Casi'no (It. eig. *huisje*: *naam v.e. sociëteits- of clubgebouw; besloten gezelschap*), o. —'s.
Cas'sa (*kas, plaats, waar betaald wordt*; van eèn handelszaak: *de aanwezige geldvoorraad*; in winkels: *kas, telmachine*), v. —'s.
Cassan'dra, v., myth. dochter v. Priamus en Hecuba, door Apollo uit liefde met de gave der voorspelling bedeeld; doch daar zijn liefde niet beantwoord werd, wreekte hij zich door te veroorzaken, dat zij bij niemand geloof zou vinden; fig. een ongeluks-profetes, naar welke niemand luistert: een —-*voorspelling*, sombere voorspelling, waar echter niemand acht op slaat.
Cassa'tie (*vernietiging, tenietdoening van een vonnis; ontzetting uit een post*), v.: *hof van* —, hooger gerechtshof, dat de vonnissen, door lagere rechtbanken geveld, kan vernietigen of wijzigen.
Cassa've (plantk. *een heester in Z.-Amerika, hoog* ± 2 *M., met bundelvormige wortels, die rijk zijn aan zetmeel*), v. —n; —**brood** (*brood, van cassavemeel bereid*), als voorwerpsnaam, o. —en, als stof-

naam, o. gmv.: *het — is e. hoofdvoedsel der Indiaansche stammen, b.v. in Suriname*; **—meel** (*zetmeel, getrokken uit den cassavewortel*), o. gmv.: de Indiaansche vrouwen zijn zeer bekwaam in het bereiden van —, zie Maniok.

Casseeren (1 *ongeldig, nietig verklaren, te niet doen*; 2 *uit den dienst ontslaan*; ongunstig: *wegjagen*): 1 *een vonnis* —; 2 *een soldaat* —.

Cassero'le (Fr. *kastrol*), v. —n.

Casset'te (*kistje* inz. *geldkistje*; *privaatkas eens konings*), v. —n, —s.

Castagnet'ten (*danskleppers, duimkleppers of klakkers*), v. mv.: de — hebben elk ongeveer den vorm van een halven notedop; zij dienen tegen elkaar geslagen ter begeleiding van dansen inz. in Spanje.

Castigeeren (*tuchtigen*; *uit een boek de aanstoot gevende plaatsen weglaten*): *een gecastigeerde uitgave.* (g = g).

Cas'tor-olie (*ricinusolie, wonderolie*), v.

Ca'su, zie: Casu quo en In casu.

Casualist' (*iemand, die de leer, dat alles van een bloot toeval afhangt, is toegedaan*), m. —en.

Casualistiek' (*leer, dat het toeval oorzaak is van alles*), v. gmv.

Casualiteit' (*toevalligheid*), v. —en.

Casuari'nen (O.-I. *soort van naaldboomen op Java en andere O.-I. eilanden*), v. mv.

Casua'ris, m. —sen, zie Kasuaris.

Casueel' (*toevallig, bij toeval*), bn. en bw.

Casuïst' (*hij, die zich met de studie der casuïstiek bezighoudt*; *moralist, die zich bezighoudt met het oplossen van gewetensvragen*), m. —en.

Casuïstiek' (*toepassing van de moraaltheologie op bepaalde gewetensvragen* (casus) *en de oplossing er van*; *gewetensleer*; ongunstig: *spitsvondige moraaltheologie*), v. gmv.

Ca'su quo (Lat. *zoo 't geval zich voordoet*; *indien*; *in het gegeven geval*).

Ca'sus (*geval, voorval*; *toeval*; *naamval*), m.: *een — criticus,* kritiek geval; *een — belli,* onmiddellijke aanleiding tot oorlog.

Cataclys'me (*groote ramp, hevige beroering der aarde* b.v. door een aardbeving; *geheele omkeer*), o. —n; ook Cataclysma, o. —'s. (y = i).

Catacom'be (*onderaardsche overwelfde grafkamer-begraafplaats der Christenen te Rome, in de eerste eeuwen*), v. —n, —s; de —n waren ook schuilplaatsen bij vervolgingen; bij overdr. b.v. in Parijs, bewaarplaats van doodsbeenderen; de —n te Valkenburg (Limb.), getrouwe nabootsingen v. d. echte catacomben bij Rome.

Catago'risch, bn., zie Categorisch.

Catalau'nische velden (gesch. *groote vlakte in Champagne* (*Fr.*), *waar Attilla in 451 door Aëtius, veldheer der Romeinen, werd verslagen*), o. mv.

Catalec'ten (*verzamelde fragmenten van oude dicht- of prozastukken*), o. mv.

Catalepsie' (*verlamming, verstijving van het geheele menschelijke lichaam gepaard met gevoelloosheid*), v. gmv.

Catalogiseeren (*in een catalogus plaatsen en omschrijven*; *een geordende lijst van voorwerpen maken*): *een boek —; een schilderijenverzameling* —, (s = z), ook Catalogeeren.

Cata'logus (eig. *opsomming*: *register, geordende naamlijst van boeken, munten, schilderijen enz.*), m. —sen, —logi; spreekt. *Cataloog'*, m. —logen.

Catapult' (bij de Romeinen en in de Middeleeuwen: *werktuig om zware steenen te slingeren*; tegenwoordig: *schietluig van jongens*), v. —en; meestal Katapul(t), Kattepul.

Cataract' (*waterval in een groote rivier*; *oogziekte, grauwe staar*), v. —en: soms: Katarakt.

Catarrhaal' (*zinkingachtig*), bn.: —*ale koortsen,* zinkingkoortsen.

Catar'rhe (geneesk. *zinking, aandoening van het slijmvlies der ademhalingswerktuigen*; *verkoudheid van de maag*), v.; lees: *katar'*.

Catastro'phe (*treurig einde eener zaak*; *groot onheil, volksramp*; drama: *de wending in de handeling, noodlottige ontknooping*), v. —s, —n.

Catecheet' (*iemand, die mondeling onderwijst door vragen en antwoorden, godsdienstonderwijzer*), m. —cheten.

Cateche'se (*mondeling onderricht in de geloofs- en zedenleer*), v. gmv.

Cateche'tisch (*vragenderwijze, in den vorm v. e. vraaggesprek*), bn.: — *onderwijs.*

Catechisant' (*iemand, die de catechisatie bijwoont*), m. en v. —en.

Catechisa'tie (*vraagonderricht* inz. *onderwijs in de Hervormde godsdienstleer*; *leering*; *uur der catechisatie*), v. —tiën, —ties; **—kamer** (*vertrek, waarin catechisatie gegeven wordt*), v. —kamers.

Catechiseeren (*vraagonderwijs geven* inz. *in den Hervormden godsdienst*: 1 *godsdienstonderwijs geven*; 2 *het godsdienstonderwijs volgen*): 1 *Ds. zal — om 3 u.*; 2 *bij wie — je kinderen?* (s = z).

Catechiseer'meester (*onderwijzer in den Hervormden godsdienst*), m. —meesters.

Catechis'mus (1 *vragenboek, waarin in den vorm van vraag en antwoord een beknopt overzicht van de godsdienstleer wordt gegeven,* inz. *bij het R.-K. godsdienstonderwijs*; 2 *het onderwijs in de christelijke leer, vooral aan R.-K. kinderen, in vraag en antwoord*; *uur van dit onderwijs*), m. —sen: 1 *de Heidelbergsche* —; *de — van het bisdom Roermond*; 2 *door den kapelaan wordt — gegeven*; *we moeten naar den* —; ook (bij Prot.): Leering.

Catechist' (*leek-medehelper van een missionaris*), m. —en.

Catechumeen' (*geloofsleerling der eerste eeuwen*), m. en v. —menen; aan de —menen werd het christelijk geloof onderwezen, en zij bereidden zich voor tot het H. Doopsel.

Categorie' (*orde, afdeeling, soort, rang, klasse*; wijsbegeerte: *algemeen aprioristisch of stambegrip, waaronder men zich een zaak denkt*), v. —ën. (e = ee).

Catego'risch (*stellig, afdoend*; *bepaald, zonder omwegen*), bn.: *een — antwoord.*

Cate'nen (*verzameling van bijbelverklaringen, vooral uit kerkvaders*), v. mv.

Cathari'na-venster, o. —s; z. Roosvenster.

Cathe'der (*leerstoel, spreekgestoelte*), m. —s ; meer, K a t h e d e r.
Ca'thedra (*zetel* ; inz. *pauselijke stoel*) : *ex* —, eig. uitspraak van den paus als opperste leeraar in een of ander geloofspunt; fig. uit de hoogte, zonder tegenspraak toe te laten.
Cathedraal' (*bisschopskerk*), v. —dralen : *de — St-Jan te 's-Hertogenbosch* ; meer K a t h e d r a a l.
Catholicis'me (eig. *de algemeene geloofsleer* : *geloofsleer, godsdienst der R.-K. kerk*).
Catholiek', m. —en, ook, bn. ; meer K a t h o l i e k.
Catsiaansch' (*in den trant van Cats*, 1577 —1660), bn. : *een —e dreun, —e rijmen*.
Cauchemar' (Fr. *nachtmerrie*), m. —s.
Caudijnsch', bn.: *het —e juk* ; zie J u k. (au = ou).
Cau'sa (Lat. *oorzaak, reden, grond* ; *rechtszaak*), v. cau'sae : — *effi'ciens*, werkende oorzaak ; — *fina'lis*, eindoorzaak ; — *forma'lis*, vorm-oorzaak ; — *materia'lis*, stoffelijke oorzaak ; — *pri'ma*, grondoorzaak.
Causaal' (*oorzakelijk, redengevend*), bn. : — *nexus of* — *verband*, verband tusschen oorzaak en gevolg ; lees : *kouzaal'*.
Causaliteit' (*oorzakelijkheid, verband tusschen oorzaak en gevolg*), v. gmv.
Cau'satief 1 (*w.w., dat een doen geschieden der handeling uitdrukt*), o. —tieven : *drenken*, d. i. doen drinken; *zetten, leggen* zijn —tieven ; **2** bn. : *een — w.w.*
Cause célè'bre (Fr. *geruchtmakende rechtszaak*), v. causes célèbres.
Causerie' (*gekeuvel, gekout* ; *voordracht, ook geschreven, in lossen aangenamen vorm, in den vorm van een gezellig praatje*), v. —ën ; verg. C o n f e r e n t i e.
Causeur' (*gezellige prater* ; *iemand, die een causerie houdt*), m. —s.
Causeu'se (*gezellige praatster* ; *sofa voor twee personen*), v. —s.
Cau'tie (Lat. *borgtocht, onderpand, personeele of zakelijke waarborg*), v. gmv. : — *stellen*; lees : *kout'sie*.
Cautionneeren (*borg stellen, borg blijven voor iem.*; *een borgstelling storten*); lees : *kout'sie—*.
Cavalca'de (Fr. *ruiteroptocht, schitterende ruiterstoet*), v. —s : *een bonte — van inlandsche hoofden*.
Cavalerie' (mil. *ruiterij, paardenvolk*), v. gmv. : *eene —-kazerne, een —-officier*.
Cavalerist' (*soldaat der cavalerie*), m.—en.
Cavalier' (Fr. *ruiter* ; *begeleider eener dame, haar danser*), m. —s ; lees: *kavaljee'*.
Cavati'ne (muz. It. eig. *samenvattend slotstuk* ; in de oudere opera : *kort solozangstuk als slot van een recitatief* ; instrumentale muziek : *liedvormig, aria-achtig muziekstuk*), v. —s.
Ca'veant *con'sules*, Lat. de consuls mogen op hun hoede zijn ; in het algemeen : men zij op zijn hoede.
Caveeren (*borg of aansprakelijk blijven*; *afweren, zich in de bres stellen voor*).
Caver'ne (*onderaardsch hol, spelonk* ; geneesk. *holte in de longen, door vertering der weefsels ontstaan*), v. —n.
Caviaar', v. gmv.; meest K a v i a a r.
Cayen'ne-peper (*gemalen korrels van capsicum* d.i. *Spaansche peper, geheeten naar Cayenne, hoofdstad van Fransch-Guyana*), v. gmv.
Ceci'lia, v. R.-K. patrones der kerkmuziek, martelares der 3e eeuw, haar gedenkdag valt op 22 Nov.: feestdag voor de R.-K. zangkoren.
Ce'dant ar'ma togae' (Lat. eig. *de wapens moeten wijken voor de toga* : *het militaire gezag ruime de plaats in voor het burgerlijke gezag*).
Cedeeren (*afstaan, overdragen* ; *zwichten*).
Ce'del, ceel (1 in het algemeen : *schriftelijke kennis- of lastgeving, bewijsstuk* ; *bewijsstuk van opslag van goederen in pakhuizen, veemen* ; 2 *lijst* ; 3 *briefje*, w. i. g. in deze bet.), v. cedelen, cedels, ceelen : 1 *doop*—, geboortebewijs ; *huur*—, huurcontract ; —*en aan toonder* ; 2 *een heele* —, lijst ; 3 *Elke stad in 't land kreeg dus een — van zijn* (*des konings nl.*), *hand* (Gouverneur).
Ce'der (*groote naaldboom o.a. op den Libanon* zie ald., *in Syrië*), m. —en, —s ; —**en** (*van cederhout*), bn. ; —**hout** (*het mooie, geurige roodachtige hout, zeer hard en duurzaam, v. d. ceder*), o.; —**olie** (*olie, voor parfumerie en balseming gebruikt*), v. gmv.
Cedil'le (Fr. eig. *kleine* c : *omgekeerde c onder de letter* c (ç), *ingeval die letter als s moet uitgesproken worden voor a, o, u*), v. -s.
Ceel, v. —en ; zie C e d e l.
Ceintuur' (*gordel, lendenband*), v. —turen.
Ceintuur'baan (*ring-, spoor- of tramlijn om of in een groote stad*; *ringbaan*), v. —banen.
I. Cel (*woonplaats v. e. kluizenaar*; *klein eenvoudig vertrek van een kloosterling* ; *gevangenishok, klein vertrek in e. krankzinnigengesticht* ; *zeszijdig vakje van honigraten* ; biologie : *elementair bestanddeel van een organisme*; *protoplasmadeel*; electriciteit: *deel eener batterij, dat een element bevat*), v. cellen.
II. Cel, v. —len ; zie V i o l o n c e l.
Cele'bes (aardr. *een der groote Soendaeilanden, bijna 8 maal zoo groot als ons land*), o., lees : *se-lee-'bes*.
Celebrant' (*priester, die de Mis opdraagt*), m. —en.
Celebreeren (*vieren*; *de Mis lezen, zingen*).
Ce'lebret (*bewijs voor reizende R.-K. geestelijken, dat zij kerkelijke handelingen mogen doen, vooral de Mis mogen lezen*), o. —ten : het — wordt door de kerkelijke overheid afgegeven ; lees : *see'-lebret*.
Celebriteit' (*vermaardheid, beroemd persoon* ; *vermaarde naam* ; *uitstekend talent*), v. —en. (e = ee).
Celeriteit' (*snelheid, spoed*), v. gmv.
Celestijn' (*kloosterling, Celestijner*), m. —en : *de orde der —en*, zoo geheeten naar den stichter, den lateren paus Celestinus, 1294.
Celibaat' (*ongehuwde staat*), o. gmv. (e = ee).
Celibatair' (Fr. *ongehuwde man, vrijgezel, oude-vrijer*), m. —s : *een eenzaam* —. (e = ee).
Cella'rius (in 't oude klooster: *de kelder-meester, de bottelier*), m. —ii, —sen.
Cel'lebroer (*lid eener bepaalde godsdienstige congregatie*), m. —s : de congregatie der —s ontstond in Antwerpen in de 16e

eeuw, zij verpleegden zieken en verzorgden begrafenissen.

Cellist' (*violoncellist, cellobespeler*), m.—en.

Cel'lo (*violoncel*), v. —'s.

Cellulair' (*celvormig, met cellen, vakken, kamertjes*), bn. : *—e gevangenisstraf*, afzonderlijke opsluiting.

Celluloid' (*een soort van kunstivoor : mengsel van een soort in aetheralcohol oplosbare nitrocellose en kamfer*), o. gmv.: *een vouwbeen van* —; ook Celluloïde.

Cellulo'se (plantk. *plantencelwandstof* inz. *voor papierbereiding, toebereide hout- en plantenvezelstof*), v. gmv.

Cel'sius, m., Zweedsch sterrenkundige, professor te Upsala, 1701—1744, ontwerper van den 100-deeligen thermometer ; zie **C.** of **Cels.**

Cel'straf (*cellulaire opsluiting*), v. —straffen.

Cel'ten, m. mv. ; zie Kelten.

Cel'tisch, bn. ; zie Keltisch.

Cel'vocht (*vocht in plantencellen, dat de ruimten vult door den protoplast aldaar opengelaten*), o. gmv. ; **—weefsel,** o. weefsels.

Cel'vormig (*in den vorm van een cel*), bn. en bw. : *de —e hokjes der honingraten.*

Cel'wagen (*in afdeelingen verdeelde, gesloten wagen voor het vervoer van gevangenen ; gevangenwagen*), m. —s.

Cement' (*metselspecie, mortel, tras* ; **fig.** *innige verbinding* ; *beenachtige laag om de wortels der tanden*), o. gmv.; z Snert.

Cementeeren (*met metselspecie bepleisteren of er door verbinden*); ook Cementen.

Cemen'ten 1 (*van cement*), bn.: *een — omlijsting, een — rand, een — vloer* ; **2** (*cementeeren*).

Cement'tegel (*vloertegel van cement*), m. —s.

Cena'culum (Lat. *spijszaal* inz. *zaal van het laatste Avondmaal in Jeruzalem*), o. —s.

Cenobiet' (*kloosterling, kloosterbroeder*), m. —en, de tegenst. is Heremiet.

Cenota'phium (eig. *ledig praalgraf* : *eeregedenkteeken*), o. —s, —phia : een — werd opgericht ter eere v. een held, wiens lijk men niet in handen had kunnen krijgen, b.v. voor iemand, die op zee of in een oorlog was omgekomen of zoekgeraakt.

Censeeren (*beoordeelen, oordeelkundig onderzoeken* ; *schatten, achten, houden voor*).

Cen'sor (in het algemeen : *keurder, beoordeelaar, criticus* ; geschied. in oud-Rome : *de magistraatspersoon belast met het toezicht op de belastingen, de zeden enz.* ; *officieele beoordeelaar* inz. *van uit te geven geschriften, op te voeren tooneelstukken enz.*; in oorlogstijd *door de overheid aangestelde amblenaar tot onderzoek van brieven, tijdschriftartikelen enz. met het oog op spionnage, militaire maatregelen enz.*), m. —s, censoren : R.-K. — *librorum*, boekenkeurder ; deze — geeft het *nihil obstat* d.i. er is geen beletsel, waarna door of namens den bisschop het *Imprimatur* wordt verleend.

Censureeren (*ongunstig beoordeelen, afkeuren, gispen, wraken* ; R.-K. *met kerkelijke straffen tuchtigen*).

Cen'sus (*cijns, belasting* ; *volkstelling* ; *gelijke maatstaf, die iemand tot kiezer maakt*), m. gmv. : *afschaffing van den — bij het algemeen kiesrecht.*

Censuur' (*kerkelijk of wereldlijk toezicht op boeken, geschriften, tooneelstukken enz.* ; *kerkelijke straf* inz. *in de R.-K. kerk* ; *afkeurend oordeel, berisping*), v. gmv.

Cent (*bronzen pasmunt*, 0.01 gld.; in Amerika 0.01 *dollar* = 2,5 *Nederl.* —; fig. *kleine waarde*), m. meerv. : afzonderlijke muntstukjes, *centen* ; de waarde, *cents* of *cent*, b.v. een kwartje is 25 cents of cent.

Centaur' (myth. *paardmensch of menschpaard* d. i. *wezen, half-paard met het bovenlijf van een mensch*), m. —en, ook, Centaurus.

Cen'tenaar (uit het Lat. *centum* honderd: *gewicht van 100 KG.*, vroeger : *honderd halve ponden of 50 KG.*), m. —s.

Cen'tenaarslast (*zware, drukkende last*), m. gmv. : *er ligt mij een — op het hart, op de borst*, ik ben erg gedrukt, angstig.

Centena'rius (*honderdjarige*), m. —rii.

Cen'terboor (timm. *boor voor groote cirkelvormige gaten*), v. —boren.

Centesimaal' (*honderddeelig*), bn.; **—balans** (*groote bascule*), v. —en.

Cente'simo (It. 0.01 *Lire*), v. —simi.

Cen'ti (in samenst. *honderdste deel e. maat*), bw.; **—are** (0.01 *Are, 1 M2*), v. —aren, —ares ; **—gram** (0.01 *gram*), o. —grammen ; **—liter** (0.01 *liter*), m. —liters.

Centi'me (Fr. *honderdste deel van een frank* d.i. *van f 0.48*, ½ cent *nagenoeg*), v. —n, —s.

Cen'timeter (0.01 *M.*), m. —meters.

Centi'mo (Sp. 0.01 *peseta*), m. —'s.

Centraal' 1 (*in het midden of centrum gelegen* ; *tot het middelpunt of het midden behoorend*), bn. : *—-Afrika, —-Amerika* ; *het centrale hoogland van Spanje* ; *een — bestuur*, d.i. van één middelpunt, één college, één persoon uitgaande ; *een — punt*, een middelpunt ; *centrale verwarming*, zie Calorifère; *een — gesternte*, een zon als middelpunt, waaromheen de planeten wentelen ; *het —ale zenuwstelsel*, ruggemerg en hersenen ; *een —ale commissie*, hoofdcommissie ; *het — gezag* ; *—ale keuken*, plaats, waar ten dienste van tal van gezinnen samen middagspijzen bereid worden ; **2** zn. *de centralen*, Duitschland en zijn bondgenooten in den wereldoorlog van 1914.

Centraal'station (*station, vanwaar in alle richtingen de treinen vertrekken of bijeenkomen*), o. —stations : *het — te A'dam, Aken enz.*; **—zon** (*vaste ster, rondom welke alle vaste sterren van alle sterrenstelsels zich zouden bewegen*), v. —zonnen.

Centra'le (*algemeene vereenigingsplaats* in verschillende toepassingen), v. —n : *een electrische* —, electrisch centraal-station, fabriek, kweekplaats van den electrischen stroom ; zie ook : Export-centrale.

Centralisa'tie (*samentrekking of vereeniging in één middelpunt* ; *vereeniging of samentrekking van de regeeringsmacht in één lichaam op éene plaats*), v. gmv. (s = z).

Centraliseeren (*bijeentrekken, vereenigen in één middelpunt*): *een —d staatsbestuur.*

Centrifugaal' (*middelpuntvliedend*), bn.

Centrifugaal'pomp (*pomp, die door cen-*

trifugaalkracht in werking wordt gebracht), v., zie Centripomp.

Centrifu'ge (*werktuig in boterfabrieken tot ontrooming der melk*), v. —s. (g = zj).

Centripetaal' (*middelpuntzoekend*), bn.: —*petale kracht*; verg. Centrifugaal.

Cen'tripomp, v. —en; zie Centrifugaalpomp.

Cen'trum (*middelpunt, punt van vereeniging*; *politiek midden van de vergaderzaal der afgevaardigden*; *de aldaar zittende afgevaardigden*; in Duitschland *parlementspartij* inz. uit *Katholieke afgevaardigden bestaande, in 1870 te Berlijn gesticht naar het program van Peter Reichensperger*), o. centra, —s.

Centum'vir (*een der 100-mannen*), m. —s.

Centumviraat' (gesch. *het bestuur der honderdmannen in oud-Rome*), o. gmv.

Centu'rie (Lat. *in het Rom. leger, een schare of getal v. honderd*), v. —riën, —s.

Centu'rio, m. —'s; zie Honderdman.

Cephali'de (*gehaakte of gebreide hoofd- en oorwarmer voor dames*), v. —s: *het hoofddeksel v. e. roode en blauwe* — (C.O.). vero.

Cephalopo'den (*koppootige weekdieren*), m. mv.: *de sepia's of inktvisschen zijn* —.

Ceramiek' (*kunst om vazen enz.* d. i. *fayence te maken, pottenbakkerskunst, plateelbakkerij*), v. gmv.

Cera'misch, bn.: *de* —*e kunst bloeide reeds 2500 v. C. in China*; zie Ceramiek.

Cer'berus, m., myth. driehoofdige helhond, bewaker van den Tartarus; fig. onvriendelijk bewaker, portier.

Cer'cle (Fr. *besloten gezelschap*; *vriendenkring*; *sociëteit, club*), m. en o. —s.

Cerea'liën (*gewassen met melig zaad, granen*; in oud-Rome: *de akkerbouwfeesten v. 9—18 April ter eere v. Ceres*), v. mv.

Cerebraal' (*de hersens betreffende, van de hersenen*), bn.; —'**-stelsel** (*de hersenen als centrum van het zenuwstelsel, hersenzenuwstelsel*), o.

Ceremona'rius (*leider van kerkelijke plechtigheden, vooral bij plechtige Missen, bij wijdingen enz.*), m. ceremona'rii.

Ceremo'nie (eig. *plechtige offerande*; *hof- of kerkgebruik*; *plechtigheid, kerkplechtigheid*; *staatsie, plichtpleging*), v. —s, —niën.

Ceremonieel' 1 (*het geheel der gebruiken bij feesten of openbare plechtigheden*; fig. *drukte, omslag*), o. gmv.; **2** (*plechtstatig*), bn.

Ceremo'niemeester (*bestuurder of leider van plechtigheden, feestelijkheden, partijtjes enz.*), m. —s.

Ceremonieus' (*vol plichtplegingen, overdreven beleefd, stijf-vormelijk*), bn.; -zer, -t.

Ce'res, v., myth. bij de Romeinen, godin der oogsten en van den landbouw; naam eener planeet; Gr. Deme'ter.

Cerneeren (mil. *insluiten, omsingelen*).

Certificaat' (*bewijsschrift, schriftelijke verklaring, getuigschrift*), o. —caten: *een — van goed gedrag*; *een — van onvermogen*, zie Pro Deo; *een — van oorsprong* (handel); *certificaat van Ned. werkelijke schuld*, Nederlandsch staatspapier.

Certifieeren (*verklaren, verzekeren, betuigen*; *door onderteekening bevestigen, zwart op wit geven*), ook, Certificeeren.

Cervelaat'worst (*gekookte en gekruide vleeschworst*), v. —worsten.

Cesa'rewitsch (gesch. *Russ. troonopvolger*), m. —en.

Cesseeren (*ophouden, eindigen; vervallen*).

Ces'sie (*afstanddoening, afstand, overdracht*), v. —siën, —s: *een akte van* —.

Cetace'ën (*walvischachtigezoogdieren*), mv.

Ce'tera (*het overige, hetgeen er meer volgt*): et cetera; zie: **etc.** en **cet.**

Chagrijn' (Fr. *kommer, hartzeer, knagend verdriet*), o. gmv.

Chagrijn'leder, o. gmv.; zie Segrijn.

Chagrineeren (*bedroeven, kwellen, verdrieten*).

Chaî'ne (Fr. *keten*; *rij*; *kettingdans*; *de schering op het weefgetouw*), v. —s.

Chaise-lon'gue (Fr. eig. *lange-stoel*: *ligstoel, slaapstoel met uittrekklep voor beenen en voeten*), v. chaises-longues.

Chalce'don 1 (*halfedelgesteente verwant aan agaat, halfdoorschijnend, meest melkblauw, maar met andere kleuren geschakeerd*), m. —s; **2** (als stofnaam), o. gmv.

Chalcograaf' (*kopergraveur, plaatsnijder*), m. —grafen; —**graphie'** (*kopergraveerkunst, plaatsnijkunst*), v.

Chaldeeuwsch' (*tak der Noord-Semietische talen, gesproken door de Chaldeeën of Babyloniërs, later ook door de Joden aldaar*), o.; — wordt ook wel gebezigd v. *Arameesch.*

Cha'le (Perz. *lange omslagdoek voor dames*), v. —s; ook Sjaal.

Chalet' (Fr. *alpenhut*; *Zwitsersch houten huis*; *kleine villa in denzelfden stijl, met overstekend dak*), v. —s.

Chama'de (Fr. gesch. *teeken op de trom, als de belegerden wenschten te capituleeren*), v. —s: zegsw. *de — slaan,* fig. achteruitkrabben.

Chamberloe', m. —s; (ch = sj); zie Sjamberloek.

Chambertin' (Fr. *fijne Bourgogne*), m. gmv.

Chambrée' (*gemeenschappelijke soldatenkamer in een kazerne*), v. —s.

Chamois' (Fr. *gemskleurig, bleekgeel*), bn.

Champa'gne, m.; z. Champagnewijn.

Champa'gneglas (*drinkglas voor —wijn*), o. —glazen; —**wijn** (*mousseerende wijn uit het Fransche departement van dien naam, bruiswijn*), m. —wijnen; ook: *champa'gne*, m.; scherts: *cham'pie* of *sjam'pie, panje.*

Champê'tre (Fr. *landelijk, wat tot het land behoort*), bn.: *bal*—, danspartij in de open lucht; *garde*—, veldwachter.

Champignon' (Fr. *eetbare paddenstoel, woekerplant*; zie Kampernoelie; fig. *snel, rijk geworden man, parvenu*), m.-s.

Champion' (Fr. *kampioen, voorvechter*; *eerste in een wedstrijd*), m. —s.

Championaat' (*kampioenschap*), o. gmv.

Cham'sin (Arab. eig. *vijftig*: *gloeiende woestijnwind, die 50 dagen tot einde Juni b. v. in Egypte waait*), m. (ch = sj.).

Chan'ge (Fr. *ruil, verwisseling*), v. —s; ook: Wisselbank.

Changeant' (Fr. *weerschijndoek*; *weefsel van zijde, wol of katoen, dat afwisseling van kleur toont, al naar het licht er op valt*), o.

Changeeren (Fr. *veranderen, verruilen*).

Changement' (*verandering*), o.; lees: —*ment.*

Chanson' (Fr. *lied, zang, zangstukje*), v. – s.
Chansonnet'te (Fr. *kleine chanson*), v. -n.
Chansonnier' (Fr. *coupletzanger*), m. —s.
Chanta'ge (Fr. *geldafpersing, geldafdreiging*), v. gmv.; zie A f d r e i g e n.
Chan'teur (Fr. *zanger*), m. —s.
Chanteu'se (Fr. *zangeres*), v. —s.
Cha'os (*baaierd*, d.i. *nevelklomp, waarin alle hoofdstoffen, vóór de schepping der wereld, onder elkander gemengd waren; de oneindige wereldruimte vóór de schepping*; fig. *verwarde toestand, ordelooze massa, grove wanorde of verwarring, warboel*), m. gmv.
Chao'tisch (*wanordelijk, uiterst verward*), bn. en bw.: *het ziet er hier wat — uit*, rommelig; ook, als e. chaos: *e. —e verwarring*.
Chapeau-bas' (Fr. eig. *hoed-af*) : — *spelen* zich onderdanig aanstellen.
Chapel'le arden'te (Fr. *verlichte rouwkapel*; *met waskaarsen verlichte rouwkamer in een sterfhuis, waarin het gekiste lijk tentoongesteld is*), v. chapelles ardentes.
Chapellerie' (Fr. *hoedenwinkel*), v. —s.
Chaperon' (Fr. *hoofddeksel, kapje*, fig. *beschermend geleider v.e. jonge dame*), m. —s.
Chaperonneeren (Fr. *een jonge dame tot beschermend geleide verstrekken*).
Chapi'ter (*hoofdstuk*; *onderwerp van een gesprek*), o. —s; zie K a p i t t e l.
Char-à-bancs', charban' (*lange en open bankwagen met verscheiden zitpluatsen*), m. chars-à-bancs; ook, J a n p l e z i e r.
Chara'de (*lettergrepenraadsel*), v. —s, b.v. *a-vond-rood*: de eerste lettergreep is de naam van een riviertje, de tweede is wat men zelf uitdenkt, de derde is de kleur d. roos, het geheel een schoon natuurverschijnsel.
Char'ge (Fr. 1 *aanval der ruiterij of der politie*; 2 *overdrijving*; in deze bet. meest. geen meerv.), v. —s; 1 *een — met de blanke sabel*; 2 *dit blijspel is een —*; nog: *getuige à charge*: z. G e t u i g e en D é c h a r g e.
Chargeeren (Fr. *belasten, bezwaren, overdrijven*; bij de cavalerie of de politie : *een aanval doen op*; mil. *de kanonnen laden*).
Charib'dis, m.; zie C h a r y b d i s.
Cha'ritas (*deugd der christelijke liefde, of de voorstelling er van*), v. (ch = scherpe g).
Charitatief' (*de liefdadigheid beoefenend*), bn.: *een — comité*.
Cha'rites, v. mv.; zie G r a t i ë n.
Charivari' (Fr. *verward geraas, geklank met ketels enz.*; *ketelmuziek*; *een stel rammelende kleinoodiën aan een horlogeketting enz.*; fig. *hevige twist*), o. —'s.
Charlatan' (Fr. *kwakzalver, marktschreeuwer*; *windbuil, druktemaker*), m. —s.
Charlatanerie' (*kwakzalverij*; *grootspraak, snoeverij, bluf*), v. gmv.
Charlema'gne, naam van Karel den Grooten, of van Carolus Magnus, 768—814.
Charmant' (Fr. *bekoorlijk, betooverend, liefelijk, allerliefst*), bn. en bw.; —er, —st.
Char'me (*aantrekkelijkheid, bekoorlijkheid, bekoring, schoonheid*), v. —s.
Charmeur' (Fr. *iemand, die charmant is, een zeer innemend persoon*), m. —s.
Cha'ron, m., myth. oude veerman aan d. Styx; zegsw. *in Charons boot stijgen*, naar de onderwereld gaan, sterven.
Char'ta (*papier, oorkonde, brief*), v. —'s.
Char'tepartij, v.; z. C h e r t e p a r t ij.
Char'ter (*oorkonde, waarbij zekere voorrechten worden toegestaan*; *handvest*), o. —s; in de —s vindt men het oudste Ned. proza; er is een Vlaamsch — van 1249 en een Zeeuwsch van 1254; **—meester** (*ambtenaar bij het Rijksarchief*), m. —s. (ch = scherpe g).
Char'teren (*huren, bevrachten van een schip, volgens een chertepartij*).
Chartreu'se, g r a n d e, v.: **1** de — is een beroemd klooster, in 1082 bij Grenoble in het dal der Isère gesticht, in 1904 verwereldlijkt; **2** (Fr. *likeur, bereid door de monniken van dat Kartuizer klooster bij Grenoble*), v. gmv.: *een glaasje —*.
Charyb'dis (*draaikolk of maalstroom op de N.-O. kust van Sicilië bij den vuurtoren, op Faro-punt, aan den ingang der straat*), m.: de — was in de Oudheid zeer gevreesd; zie S c y l l a; (ch = scherpe g); ook, C h a r i b ' d i s.
Chasseur' (Fr. *jager*; *loopjongentje in hôtels-restaurant, sociëteiten enz.*), m. —s: *— à cheval*, jager te paard.
Chassinet' (*vensterhor v. ijzergaas, soms met een of ander toepasselijk opschrift tot opsiering v. eenige feestelijkheid*), o. —ten; lees *—net'*.
Chassis' (Fr. *legraam, drukraam, fotografisch aftrekraampje*; *het onderstel bij een automobiel, het raamwerk van rijwiel, motor enz.*), o.; lees: *sjassie'*.
Chatelain' (Fr. *heer van een kasteel, slotvoogd*), m. —s; vr. **—e.**
Cha'tib (*Mohamm. priester, die op Vrijdag in de moskee den dienst verricht*), m. —s.
Chauffeeren (*een automobiel besturen*).
Chauffeur' (Fr. *bestuurder van een automobiel*), m. —s: *een geoefend —*.
Chausseé' (Fr. *straatweg*), v. —ën.
Chauvinis'me (Fr. *kleingeestige vaderlandsliefde, geestdriftige en grenzenlooze bewondering van al, wat tot eigen kring of eigen land behoort, met kleinachting van al, wat daar buiten ligt*), o. gmv.; **—ist',** m. —en; v. **—e,** —n; **—is'tisch** (*overdreven vaderlandslievend*), bn.
Check (Eng. *kassiersbriefje*; *order van betaling*), v. —s; zie Fr. C h è q u e.
Cheer (Eng. *gejuich, hoera-geroep*), v. —s.
Chef (Fr. *hoofd, leider, voorman, aanvoerder, bevelhebber*), m. —s; **— de bureau** (*kantoorchef : verantwoordelijk hoofd van eenige afdeeling van administratie*), m. chefs de bureau.
Chef d'oeu'vre (Fr. *meesterstuk*; eig. *proefstuk v. d. gildemeesters*), o. chefs d'oeuvre.
Chemica'liën (*stoffen, die voor scheikundige behandelingen gebruikt worden*; *scheikundig verkregen stoffen*), v. mv. (ch = sch. g).
Che'micus (*scheikundige, beoefenaar der chemie*), m. —mici.; zie C h e m i k e r.
Chemie' (*scheikunde*), v. gmv.: de — houdt zich bezig met de samenstelling, vorming en scheiding der stoffen; verg. A l c h i m i e.
Che'miker (*chemist* b.v. *eener suikerfabriek*), m. —s. (ch = scherpe g). germ.
Cheminot' (Fr. *spoorwegarbeider*), m. —s.
Che'misch (*scheikundig*), bn.: *een — preparaat*; *een —e wasscherij en ververij*.

Chemiset'te (Fr. *halfhemdje, kraaghemdje, overhemdje*), v. —n.
Chemist' (*chemicus, scheikundige*), m. -en.
Chenil'le (Fr. *zijden knoopwerk, fluweel dat op een ruige rups gelijkt, dienend als belegsel, boordsel enz.*), v. —s.
Chè'que (Fr. *bankbriefje ; kassiersbriefje ; aanwijzing ter betaling op een bank, een kassier*), v. —s, zie C h e c k : *een — van duizend gulden.* (ch = sj).
Cher'tepartij (zeew. *akte van overeenkomst tusschen bevrachter en vervrachter, vrachtcontract, vrachtbrief*), v. —partijen.
Che'rub, m. —s, hetzelfde als
Cherubijn' (eig. *vlammenbode, d. i. schitterende engel*), m. —en: — is de benaming van een engel van den 2den rang, na de Serafijnen, die Gods troon omringen ; **—tje,** o. —s : de —s op de doeken van Rubens, de —s aan menigen kansel.
Chevalier' (Fr. *ridder*), m. —s ; **—d'industrie** (*gelukzoeker, oplichter, fortuinzoeker, flesschentrekker*), m. chevaliers d'industrie.
Cheviot' (*gekeperde fijne lakenstof*), o. —s; lees : *sjeviot'*.
Chevreau' (Fr. *geitje*), o. : *laarsjes van —leer of van —*, van geitenleer.
Chevron' (Fr. *schuine streep op de mouw ; armstreep, als onderscheidingsteeken op de mouw van militairen,* inz. *onderofficieren*), m. —s; — komt meest. in 't meerv. voor.
Chevroteeren (Fr. *bij het zingen of spreken beven met de stem*).
Chias'ma (stijl. *kruisstelling, rhetorische constructie*), o. ; de term — is afgeleid van de Gr. letter X (lees *chi*, met *ch* als scherpe *g*) ; voorbeeld uit Da Costa's Hagar : *d. herder en d. held, d. woudstier en het lam.*
Chic 1 (Fr. *zwier, losheid, elegantie*), m. gmv.: **2** (Fr. *smaakvol, zwierig, elegant, naar de fijnste mode*), bn. ; ook, *Chiek*; l.: *sjiek*.
Chica'ne (Fr. *rechtsverdraaiing ; plagerij,* inz. *met formaliteiten ; vitterij, haarkloverij, kleingeestige aanmerking*), v. —s ; **—caneeren** (*plagen, lastig maken met formaliteiten en haarklooverijen ; bevitten, kleingeestig doen*) ; **—caneur'** (*dwarsdrijver ; kleingeestig vitter, ruziezoeker*), m. —s ; **—caneu'rig** (*bedillerig, vitterig, kleingeestig, lastig*), bn. en bw., in d. volkst. *ziekeneurig.*
Chicard' (Fr. *zwierig, modieus heer ; fijne, chieke meneer,* ir.), m. —s.
Chiffon' (Fr. *vodje ; nesterij*), o. —s.
Chiffonneeren (Fr. *verfrommelen, kreuken; plagen, verontrusten*).
Chiffonniè're (*meubel met laden*), v. —s.
Chignon' (Fr. *wrong valsch haar*), m. —s.
Chijl (ontl. *spijsbrij, maagsap*), v. gmv.
Chilia'de (Fr. *duizendtal*), v. —n.
Chilias'me, — mus (*leer van een verondersteld duizendjarig Godsrijk van Christus op aarde*), o. gmv. : *Da Costa geloofde aan het —* ; zie M i l l e n n i u m.
Chiliast' (*aanhanger van de leer van het duizendjarig rijk*), m. en v. —en.
Chi'lisalpeter (*salpeterzure natron, gezuiverd ; een zeer belangrijke stikstof-meststof*), o. gmv.; deze meststof wordt gevonden inz. in de Atacamawoestijn, Z.-Amerika. (ch = sj).
Chimae'ra, v., **1** myth. vuurspuwend monster, van voren een leeuw, in 't midden een geit, van achteren een draak ; **2** (*ongerijmd verdichtsel, droombeeld, hersenschim*), v. —'s ; (ae = ee) ; ook : C h i m è r e, v. —s. (ch = sj).
Chimeriek' (*hersenschimmig, ingebeeld*), bn.
Chim'pansé (dierk. *menschaap in Afrika*), m. —'s. (ch = sj).
Chi'naasappel (*sinaasappel*), m. —appels of —appelen; z. A p p e l s i e n. (ch = sj).
Chinchil'la 1 (*knaagdiertje in Chili, Z.-Amerika*), v. —'s ; **2** (*pelswerk van dien naam*), o. gmv.: *een mofje van —* (C.O.). (ch = sj.).
Chinees' (*inboorling van China,* fig. *een zonderling*), m. —neezen. (ch = sj).
Chineesch' 1 (*van, uit, in ; als van, uit, in ; betrekking hebbende op ; behoorende tot China*), bn. : *—e zijde, het —e schrift, de —e kleederdracht, de —e letterkunde ; het —e kamp,* wijk in O.-I. o.a. te Batavia, Soerabaja en Semarang, waar de Chineezen moeten wonen ; *de —e muur,* groote muur, die een deel van China omgeeft, oorspr. gebouwd tegen de invallen der vreemde volken ; het grootste bouwwerk der wereld, uit de 3e eeuw v. C., 2450 K.M. lang en pl.m. 11 M. hoog ; fig. ondoordringbare belemmering : *de —e muur van domheid en vooroordeelen ; —e schimmen,* kinderspel : het bestaat in het vertoonen van uitgeknipte figuren achter een doorschijnend doek ; **2** zelfst. nw. (*de Chineesche taal*), o. gmv.
Chinoiserie' (Fr. *kunstvoorwerp uit China ;* fig. *onpraktische daad, kleingeestig mal gedoe*), v. —s. (s = z).
Chirologie' (*handen- of vingerspraak*), v.
Chiromantie' (*waarzeggerij uit de lijnen der hand*), v. gmv. (t = s).
Chirurg' (*geneeskundige, die vooral operaties doet ; heelmeester*), m. —en ; ook C h i r u r g ij n'.
Chirurgicaal' (*heelkundig*), bn.: - *calehulp.*
Chirurgie' (*wondheelkunde*), v. gmv.
Chirurgijn' (*heelmeester*), m. —s; (g = zj); ook: C h i r u r g, C h i r u r g u s. (g = g).
Chirur'gisch (*v. e. chirurg*), bn.: *—e hulp.*
Chlo'ë, v. myth. bijnaam v. Ceres. (ë = ee).
Chloor (*een metalloïde, zoutzuur*), v. en o.; **—goud** (scheik. *verbinding van zuiver goud met koningswater*), o. gmv. ; **—kalk** (*verbinding van chloor met kalk*), v.: *— lost in water op, is een bleekpoeder.*
Chloraal' (geneesk. *slaapmiddel, bestaande uit chloor met waterstof*), o. gmv.
Chlo'ris, v., myth. de Romeinsche Flora.
Chloroform' (*verbinding van chloor en alcohol, in 1831 ontdekt*), v. ; de — verdampt reeds bij gewone temperatuur en de inademing van dien damp maakt volslagen gevoelloos.
Chloroformiseeren (*in een toestand van gevoelsverdooving brengen door middel van chloroform*), (s = z), ook : *—formeeren.*
Chlorophyl' (plantk. *bladgroen*), o. gmv.
Chloro'sis, chloro'se (geneesk. *bleekzucht*), v. gmv. ; (s = z); zie A n e m i e.
Chocolaad'je (*flikje, rond plaatje van chocolade*), o. —s. (ch = sj).
Chocola'de (1 *gemalen cacaoboonen ; cacaopoeder* ; 2 *daaruit bereide drank* ; 3 *lekkernij, bereid uit cacao, suiker, vanille*

enz.), v. : 1 *Zeeuwsche* —, zie **A** ; 2 *een kop* — ; *water*— ; 3 *een hart van* — ; *letters van* —; *eieren van* —.
Cho'lera (eig. *galziekte* : *besmettelijke braakloop*), v. gmv. : *de Aziatische of groote* — *d. i. de* — *asiatica*; —**bacil,** m. —len ; —**barak,** v. —ken, zie B a r a k : —**epidemie,** v. —ën ; —**lijder,** m. —s ; —**lijderes,** v. —sen. (ch = scherpe g).
Cholera mor'bus (*Aziatische chol.*), v.
Cholera nos'tras (*inlandsche cholera, hevige diarrhee met braking*), v. gmv.
Chole'ricus (*iemand, die cholerisch van aard is*), m. —ci.
Choleriek' (*galachtig, opvliegend*), bn.
Choleri'ne (*e. lichte graad v. cholera*), v.
Chole'risch, bn., z. T e m p e r a m e n t.
Choquant' (Fr. *aanstootelijk, stuitend, ergerlijk*), bn. (t = t).
Choraal' (*eenstemmig R.-K. kerkgezang, Gregoriaansch*), o. ; zie K o r a a l.
Chor'dometer (muz. *werktuigje om de dikte van snaren te meten*), m. —s.
Chorographie' (*beschrijving v. e. land*), v.
Chouan' (Fr. *aanhanger van de Bourbons in de Vendée tijdens de eerste Fransche revolutie, 1789 en volgende jaren*), m. —s.
Chrestomathie' (*bloemlezing, verzameling van de beste stukken van dichters en prozaschrijvers, keur*), v. – ën; lees: *krestoma-tie'*.
Chris'ma (*gewijde zalfolie voor R.-K. plechtigheden en sacramenten*), o. (ch = k).
Chris'telijk (*tot het christendom behoorende of er uit voortvloeiende*), bn. en bw. : —*e deugden, de* —*e kunst* ; — *handelen.*
Chris'telijk-histo'risch, bn.: *de* —*e partij*, een staatkundige partij in Nederland.
Chris'ten (*belijder der leer van Christus*), m. Christenen.
Chris'tendom (*de christel. leer, het geheel der christelijke waarheden, voorschriften en gebruiken*), o. gmv.
Chris'tenheid (*de gezamenlijke Christenen; de landen hoofdzakelijk door Christenen bewoond*), v. gmv.: *in den eersten kruistocht stond de heele — onder de wapenen.*
Christian science (Eng. *christelijke wetenschap ; leer, volgens welke men zieken door gebed of eigen wilskracht zou kunnen genezen d.i. gezondbidden*), v.
Christin' (*belijdster der chr. leer*), v. —nen.
Christologie' (*de leer van of omtrent Christus*), v. gmv. (g = g).
Chris'tus (Gr. *de Gezalfde, de Messias*),m.: — is de naam van Jezus, inzoover Hij is koning, profeet en priester.
Chris'tusbeeld (*een beeld van Christus, kruisbeeld*), o. —beelden; z. C r u c i f i x.
Chris'tusorde (*Portugeesche geestelijke ridderorde, in* 1317 *gesticht, v. d. adel tegen de Mooren*; *sedert* 1789 *een wereldsche orde*), v. gmv.
Chro'ma (*kleur* ; muz. *verhoogingsteeken, interval van een halven toon*), v.
Chromatiek' (*kleurenleer*), v. gmv.
Chroma'tisch (*gekleurd* ; muz. *in halve tonen opgaand of afdalend*), bn. : —*e toonopvolging.* (ch = k).
Chro'mo (*gekleurd plaatje*, inz. *reclameplaatje*), v. —'s.
Chro'molithographie (*steendruk in kleuren*), v. ; —**photographie** (*photographie in kleuren*), v. gmv., bij verk.: C h r o m o.
Chro'nicum (dicht. *tijd- of jaartalvers, waarin eenige letters als Romeinsche cijfers een jaartal aanwijzen*), o. —s : in het —, dat als gelegenheidsdicht voorkomt, worden die Romeinsche cijfers wel met bijzondere kleur aangeduid. (ch = k).
Chroniek', v. —en ; meer : K r o n i e k.
Chroni'que scandaleu'se (Fr. *schandaalgeschiedenis ; praatjes over schandaaltjes*) .
Chroniqueur' (Fr. *kroniekschrijver*, ook, *verslaggever in een krant*), m. —s.
Chro'nisch, (v. ziekten *langdurig, slepend*), bn : —*e ziekten,* die nl. langzaam verloopen of lang aanhouden ; tegenstelling A c u u t.
Chronogram', o. —men; z. C h r o n i c u m.
Chronologie' (*tijdrekenkunde, tijdleer*), v. —ën. (ch = scherpe g).
Chronolo'gisch (*tijdrekenkundig ; naar tijdsvolgorde*), bn. en bw. : *een — overzicht der geschiedenis ; e. tijdvak — behandelen.*
Chronome'ter (*tijdmeter ; zeer nauwkeurig loopend uurwerk*), m. —meters.
Chroom (*een in 1789 ontdekt metalliek element*), o. gmv. ; —**geel,** o. gmv.
Chroom'leder (*leder, met chroomzuur gelooid, zacht leer*), o. gmv.: *het — is o.a. in gebruik v. schoenwerk.* (ch = scherpe g).
Chrysant' (*chrysanthemum : goudsbloem ; groote aster, herfstsierplant, Japansche ganzenbloem*), v. —en. (ch = k).
Chrysan'themumorde (*orde van de goudsbloem in Japan, ridderorde der eerste klas, in* 1886 *gesticht*), v. (ch = k).
Chry'so, in samenst.: goud, van goud, goudkleurig; —**beril' 1** (*glanzend groen of goudachtig edelgesteente*), o. gmv., **2** (als voorwerpsnaam), m. —len ; —**graphie'** (*kunst, om met goud te schrijven of om letters te vergulden*), v. gmv. ; —**liet'** (eig. *goudsteen : edelgesteente, een soort goudgroen topaas*), m. en o. —en ; —**praas'** (*bleekgroen edelgesteente*), m. en o. —prazen.
Cibo'rie (R.-K. *groote zilveren of gouden hostiekelk, met deksel gesloten*), o. -riën, -s.
Ci'cade (*krekel*), v. —s.
Ci'cero, m. 106—43 v. C., Romes grootste redenaar, tevens staatsman ; fig. groot redenaar ; ook : druklettersoort.
Cicero'ne (It. *geleider, wegwijzer ; vreemdelingengids*), m. —s.
Ciceroniaansch' (*in den trant van Cicero*), bn. : —*e stijl.*
Cichorei' (Fr. *plant, wier gemalen en gerooste wortel als koffiesurrogaat dient ; suikerij*), v. gmv.
Cicisbe'o (It. *begeleider eener dame*), m. -'s.
Cicu'ta (*waterscheerling, schermbloem*),v.-'s.
Cid (*Moorsch heer, vorst*), m. : *de* —, eeretitel van zekeren Sp. krijgsheld uit de 11e eeuw ; de — van Pierre Corneille, 1606—1684, beroemd Fr. treurspel van 1637.
Ci'der (Fr. *appelwijn*), m. gmv.
Ci-devant' (Fr. *voormalig edelman*, nl. *van vóór de groote revolutie*), m. —s.
Cigaret'te (*rolsigaartje met papieren omslag*), v. —n; —**nkoker,** m. —kokers.
Cij'fer (Arab. *getalteeken*), o. —s : *Arabische* —*s*, nl. 1, 2, 3 enz.; *Romeinsche* —*s*, nl. I, II, III enz. ; zegsw. *hij is daar een nul in 't* —, heeft daar niets te zeggen.
Cij'feren (*met cijfers rekenen*), cijferde,

heeft gecijferd: *leer de knapen nauwkeurig* —.

Cij'ferkunst (eig. *de kunst van met cijfers te werken*), v. gmv.: de — omvat de leer der getallen en de bewerkingen, die met deze kunnen plaats hebben, als: optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, deelen, worteltrekken enz.

Cij'ferschrift (*geheimschrift in cijfers*), o.; —**telegram** (*telegram in cijfers*), o. —grammen.

Cijns (*schatting; belasting*), m. —zen; —**baar** (*schatplichtig*), bn.

Cilin'der (*zuil, rol; rolrond meetk. lichaam; hooge hoed*), m. —s; ook Cylinder.

Cilin'derbureau (*soort van schrijfbureau met gebogen schuifklep*), v. —'s. (eau = oo).

Cilin'derhorloge (*horloge, met een sleutel op te winden*), v. —s; verg. Remontoir.

Cimbaal', cim'bel (muz. *klankbekken; naam van een orgelregister*), v. —balen, cimbels; ook Cymbaal.

Cim'bren, Germ. volksstam, die Italië bedreigde; door Marius vernietigd in 101 v. C.; ook, Kimbren, zie nog Teutonen.

Ci'nema, v. —'s; zie Bioscoop.

Cin'gel (R.-K. *gordel, waarmede de albe wordt opgehouden*; ook, *priester-singel*), m. —s.

Cinna'ber (*zwavelkwik; een rood mineraal; vermiljoen*), o. gmv.

Ci'pelgras (plantk. *een lelieachtig gewas onzer venen*), o. gmv.

Cipier' (*gevangenbewaarder*), m. —s; verg. het vero. Stokbewaarder.

Cipres' (plantk. *slanke naaldboom uit Z.-Europa, bij ons vooral op begraafplaatsen*), m. cipressen; ook, Cypres.

Cir'ca (*omstreeks, om en bij*), bw. en vz.

Cir'ce, v., myth. toovernimf van 't fabelland Aeae'a, ook *Kir'ke*; zij veranderde b.v. de tochtgenooten van Ulysses in zwijnen; fig. verleidelijke vrouw.

Circulai're (Fr. *rondgaande brief, rondschrijven; omzendbrief*), v. —s.

Circula'tie (*omloop, kringloop*), v.: *de — van het bloed, de — van het geld.*

Circula'tiebank (handel. *instelling, die geldswaardig papier, b.v. bankbiljetten, in omloop mag brengen*), v. —banken; zie Nederlandsche bank.

Circuleeren (*in omloop zijn, in een kring bewegen, rondgaan*).

Cir'culus vitio'sus (*vicieuze cirkelgang; cirkelredeneering, waarbij men in een bewijsvoering het te bewijzene als bewezen aanneemt*), m. (t = ts); zie Vicieus.

Circumferen'tie (*omvang, omtrek*), v.: *de — van het lichaam.*

Circumflex' (Lat. spraakk. *verlengingsteeken, kapje; samentrekkingsteeken* ^), m. —en; ook, Fr. Circonflexe.

Circumpolair' (sterrenk. *zich bewegend in de nabijheid van de hemelpool; voor ons niet-on'dergaand*), bn.: —*sterren.*

Cir'cus (*ronde schouwplaats; ronde renbaan voor wagenrennen, renperk; worstelperk; paardenspel*), m. —sen.

Cir'cuspaard (*gedresseerd paard in den circus, schoolpaard*), o. —paarden.

Cireeren (*met was bestrijken of inwrijven, doen glanzen*): *meubelen* —.

Cir'kel (*gesloten kromme lijn, wier punten alle op een zelfden afstand liggen van één punt; het ingesloten vlak*), m. —s; —**boog** (*deel der cirkellijn*), m. —bogen; —**en** (*in een kring vliegen, om een middelpunt zich bewegen of draaien*), cirkelde, heeft gecirkeld: *de zwaluwen —den om mijn hoofd; de vliegmachines —den om d. toren*; —**gang** (*het gaan of zich bewegen in een cirkel; cirkelvormige beweging*), m. —en: *de — der beschaving*, de loop der geschiedenis herhaalt zich en van vooruitgang zou geen sprake zijn; —**omtrek** (*de lijn, die het vlak van den cirkel begrenst*), m. —ken; —**sector** (*deel van het cirkelvlak, begrensd door twee stralen en een boog*), m. —s, —to'ren; —**segment** (*deel van het cirkelvlak, begrensd door een koorde en een boog*), o. —en; —**vlak** (*het vlak, door den cirkel d. i. de cirkellijn ingesloten*), o. —ken.

Cir'rus (*vederwolk*), m. —ri.

Cisalpijnsch' (*aan deze zijde der Alpen*), bn.

Ciseleeren (*edele metalen met steekbeitel, burijn en hamer sierlijk bewerken; drijven*).

Ciseleur' (*iemand, die ciseleert*), m. —s.

Cisterciën'sers (*afdeeling der Benedictijnenorde: in 1098 gesticht*), m. mv.

Cister'ne (*regenbak, waterput*), v. —n.

Citaat' (*aanhaling uit een geschrift, aangehaalde plaats*), o. citaten.

Citadel' (*sterkte, kasteel; kleine vesting, die de stad beheerscht*), v. —len.

Cita'to lo'co (Lat. *op de aangehaalde plaats*), zie **C. L.**

Citeeren (*aanhalen van een schrijver of zijn werk, zijn woorden*).

Ci'ter (muz. *snaarinstrument; eerst met vier, later met zes en meer snaren*), v. —s.

Ci'to (Lat. *gezwind, snel, met spoed*), bw.

Citraat' (scheik. *citroenzuur-zout*), o.

Citroen' (*vrucht van den citroenboom; het sap van een citroen; jenever, brandewijn op citroen; een glas citroen*), m. —en: zegsw. *iemand knollen voor —en verkoopen*, hem bedriegen, om den tuin leiden; —**tje** (*glaasje citroen*), o. —s: *twee —s drinken*; —**boom** (plantk. *boom, die vooral in Italië Spanje en Portugal groeit*), m. —en; —**hout** (*geelhout*), o. gmv.; —**kruid** (*naam van eenige plantensoorten o.a. v. averuit*), o.; —**limonade** (*kwast*), v. gmv.; —**pers** (*werktuigje, om een citroen uit te persen*), v. —persen; —**schil,** v. —len: *geconfijte —schillen*; —**zuur,** o. gmv.; verg. Limoen.

City (Eng. eig. *stad* inz. *het oude gedeelte van Londen*), v.; —-**bag** (Eng. *hand-reistasch*), v. —s.

Civet'kat (*slank, viervoetig, marterachtig roofdier in Z.-Azië en N.-Afrika, zoolganger*), v. —katten.

Civiel' (1 *burgerlijk als tegenst. van militair*; 2 *billijk, goedkoop*; 3 *beleefd, hoffelijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — ambtenaar*; 2 *een —e prijs*; 3 *iemand — behandelen*; nog: —*e lijst*: jaargeld of toelage, aan den regeerenden vorst toegekend voor de hofhuishouding en op den staat van begrooting als vaste post uitgetrokken; in een strafgeding de beleedigde partij, die aanspraak maakt op schadevergoeding.

Civiel'-ingenieur (*burgerlijk,* d. i. *niet militair, ingenieur, gevormd voor den open-*

baren, niet-militairen dienst d. i. voor burgerlijke bedrijven), m. civiel-ingenieurs : *de technische hoogeschool te Delft leidt op voor* —.

Civiel'-recht (*burgerlijk recht*), o. gmv.: het — regelt de verhouding tusschen de burgers onderling.

Civilisa'tie (Fr. *beschaving, verzachting der zeden*), v. gmv. (s = z).

Civiliseeren (Fr. *beschaven, ontbolsteren, de zeden verzachten, verlichten*).

Civilist' (*kenner of beoefenaar van het burgerlijk recht*; *burgerlijk ambtenaar*), m. -en.

Civiliteit' (*wellevendheid*), v. —en.

Civis'me (*burgerzin, —deugd*), o. gmv.

Civiteit' (*burgerschap, burgerrecht*), v. gmv.

Clado'nia (*korstmos, bekermos*), v. -doniën.

Claim (Eng. *eisch, aanspraak, recht op iets*; in Afrika, Amerika en Australië: *verkregen recht tot exploitatie v. e. stuk land* inz. *van goud- en diamantzoekers enz.*; hand. *bewijs van voorkeurrecht, b.v. bij inschrijving op nieuwe leeningen*), v. —s; **—recht** (*recht van voorkeur* inz. *bij nieuwe leeningen, of bij kapitaaluitbreiding v. maatschappijen*), o. gmv.

Clairet' (Fr. *lichtroode wijn* ; *bleekerd*), m. gmv.

Clair-obscur' (Fr. eig. *licht-donker*), o. gmv. : het — is een trant van schilderen, waarbij vooral met licht- en schaduweffecten wordt gewerkt ; Rembrandt was een meester in het —.

Clair-voyan't(e) (Fr. *man, vrouw, door den magnetischen slaap in helderzienden toestand gebracht of te brengen*), m., v.—s ; ook als bn. ; verg. S o m n a m b u l e.

Clan (*vóór 1745 in Schotland naam voor familiestam*), m. —s.

Clandestien' (*ter sluik, heimelijk* ; *bij de wet verboden*), bn. en bw.: *—e verkoop van sterken drank* ; O.-I. *—e opium*, smokkelopium ; — *slachten.*

Cla'que (Fr. *klakhoed* ; zie G i b u s ; *de gezamenlijke claqueurs in een schouwburg*), v. —s ; lees : *klak.*

Claqueur' (Fr. *gehuurde toejuicher*), m. -s.

Clarinet' (*houten blaasinstrument*), v. -ten, meestal K l a r i n e t, zie ald.

Claris'sen (*geestelijke orde, gesticht door de H.-Clara van Assisië*, 1212), v. mv.

Classicaal' (*op de classis betrekking hebbende*), bn.; in de Hervormde kerk: *het — bestuur*, d. i. het bestuur eener classis.

Classicis'me (*richting in letterkunde en kunst met de classieken als modellen*), o. gmv.: *het verstramde — der 18de eeuw.*

Classiek' **1** (1 in engeren zin : *behoorende tot de Grieksche of Romeinsche kunst of literatuur* ; 2 bij uitbreiding : *datgene wat uit een vroeger tijdperk stamt en toch niet verouderd is, uitstekend, meesterlijk, als richtsnoer of tot model dienend*), bn.: 1 de Grieksche en Romeinsche litteraire kunst der oudheid is —, ook de beeldhouwkunst ; 2 vele werken van onze dichters en prozaschrijvers der 17de eeuw zijn — te noemen ; zie C l a s s i e k e n ; **2 —en** (*classieke schrijvers of kunstenaars : allervoornaamste dichters of prozaschrijvers, auteurs, componisten van den allereersten rang*), m. mv.; **3 —en** (*classieke werken : dicht- of prozawerken, composities van den eersten rang*), v. mv. : *werken van Vondel, Hooft en Huygens behooren tot de Ned.* —.

Classifica'tie (*rangschikking, indeeling in klassen*), v. —s, —tiën. (t = s).

Classificeeren (*rangschikken, indeelen of ordenen in klassen*).

Clas'sis (Herv. *onderdeel v. e. kerkprovincie, weer in ringen verdeeld*), v. classes.

Clas'sisch (*classiek*), bn.; germ.

Clausu'le (Fr. *afzonderlijke bepaling van een overeenkomst, voorschrift enz., waardoor een punt wordt uitgebreid of beperkt; uitbreidende, beperkende bepaling*) v. —s.

Clausuur' (Fr. in kloosters : *het gesloten zijn voor bepaalde personen b.v. voor leeken, voor vrouwen* ; *deel van een klooster, dat door bepaalde personen niet mag betreden worden*), v. —suren.

Claviatuur' (muz. *toetsenbord van orgel of piano*), v. —turen.

Cla'viger (*sleuteldrager*; *portier, concierge, pedel*), m. —s.

Cla'vis (*sleutel* ; muz. *notensleutel, toets*), v. claves.

Clax'on (*sirene als waarschuwer op auto's enz.*), m—s.

Clay'ton-a p p a r a a t (*toestel tot ontsmetting, genoemd n. d. uitvinder*), o. —raten.

Clema'tis (plantk. *ranonkelachtige klimplant met paarsblauwe bloemen*), v. —sen.

Clemen'tie (Fr. *genade, goedertierenheid, welwillendheid*), v. gmv. (t = s).

Cleo'patra, v., laatste koningin v. Egypte, brengt zich door vergif of door een adderbeet om het leven, 30 v. C.

Clergé' (Fr. *geestelijkheid*), v. gmv.

Cleresie', cleresij', v.: de oud-bisschoppelijke —, het kerkgenootschap der Jansenisten, in 1723 ontstaan, en dat nog drie bisdommen in Ned. telt, nl. Utrecht, Haarlem en Deventer, zie O u d-K a t h o l i e k e n.

Clericaal' **1** (*aanhanger of voorstander v. d. clericale partij*), m. clericalen ; (c = k); **2** (*geestelijk* ; *kerkelijk gezind*), bn.: *de —cale kleeding* ; *—cale partij*, kerkelijke.

Clericalis'me (*richting der clericale partij*, nl. *volgens den geest van den clerus*), o.gmv.

Cle'ricus (*geestelijke*), m. —ci; later ook schrijver of hofbeambte, vandaar K l e r k.

Cle'rus (*de R.-K. geestelijkheid*), m. gmv.

Cliché' (*drukvorm voor platen* ; *druktype, metalen plaat, waarop in fijn reliëf een negatieve teekening is aangebracht, om ze af te drukken* ; *negatief van een photogram*), o —'s ; zie G a l v a n o p l a s t i e k.

Cliënt' (oud-Rome: *stand van halfvrijen* ; *beschermeling* ; rechtst. : *iemand, die zich door een advocaat in rechtszaken laat bedienen*; handel: *klant*), m.; v. **—e**, cliënten.

Cliëntee'le (*al de cliënten samen*), v. gmv.

Cli'max (*opklimmende reeks* ; *redefiguur, bestaande in opeenvolging van telkens sterkere uitdrukkingen of woorden* ; *klimming van stem of toon in de rede*), m. gmv.

Cliniek', v.; zie K l i n i e k.

Cli'nisch, bn.: zie K l i n i s c h.

Cli'o, v., myth. muze der geschiedenis en van het heldendicht, voorgesteld met papierrol.

Clo'aca (Lat. *riool* ; *afvoerbuis, kanaal voor vuil*), v. —'s.

Cloak (Eng. *ruime manteljas*), m. -s, -en.
Cloisonné' (*geëmailleerd vaas- of vaatwerk met gekleurde figuren, waarvan de omtrekken door smalle metaalranden zijn aangegeven*), bn.
Closet (Eng. *bestekamer* inz. *met waterspoeling*; W. C.), o. —s; —**papier** (*scheurpapier op de W. C.*), o. gmv.
Clou (Fr. eig. *spijker*: fig. 1 *glanspunt; groote attractie*; 2 *het essentieele*), m.: 1 *dat schilderij is de — van deze tentoonstelling*; 2 *den — van iets niet snappen.*
Clown (*hansworst, grappenmaker*, inz. *in een circus*), m. —s. (own = oun).
Clown'achtig (*als van een clown*), bn. en bw.: *—e streken; jongen, doe niet zoo —*, als een clown. (own = oun).
Club (1 *besloten gezelschap of kring, sociëteit*; 2 *vereeniging tot beoefening van sport, uitspanning*, inz. in samenstellingen; 3 *troepje*), v.—s: 1 *elken avond n. d. — gaan*; 2 *turn—, studie—, tennis—*; *de Katholieke kamer—*, de vereeniging van Katholieke afgevaardigden; 3 *we waren met een —je jongelui uit*; —**zetel** (*gemakkelijke breede lage stoel met hooge leuningen*), m. —s.
Coac'tie (*dwang; gewelddadige aanranding*), v. —s, —tiën. (c = k).
Coadju'tor (eig. *medehelper, ambtshelper*), m. —s of —to'ren: *— eens bisschops*, R.-K. een door den paus benoemde bisschop, die d. diocesaan-bisschop helpt of diens plaats vervangt, dikwijls met recht v. opvolging.
Coali'tie (*verbond, vereeniging van twee of meer*, inz. *eerst tegenover elkaar gestaan hebbende, partijen, volken, mogendheden enz.*), v. —s, —tiën: *een —-ministerie*, nl. gekozen uit de verbonden staatspartijen.
Coali'tie-oorlogen (gesch. *de verschillende oorlogen, welke de Europeesche mogendheden gezamenlijk tegen Frankrijk en Napoleon hebben gevoerd*), m. mv.
Coa'ti (*neusbeer*, o.a. *in Californië*), m. —'s. (t = t).
Co'bra (O.-I. *brilslang*), v. —'s.
Co'ca (*struikgewas in Peru en Bolivia, uit welks blad de cocaïne wordt getrokken*), v.
Coca'gne, o.: *het land van —*, Luilekkerland; zie Kokanje.
Coca'gnemast (*klimmast met prijzen*), m. —masten; zie Kokanjemast.
Cocaï'ne (*pijnstillend, plaatselijk verdoovend middel, uit de bladeren van de coca*), v. gmv.
Cocar'de, v. —s; meestal Kokarde.
Cocceja'nen (*volgelingen van den vrijzinnigen Joh. Coccejus, 1603—1669, in de Herv. kerk*), m. mv., lees: *Kokseeja'nen.*
Cochenil'le (*scharlakenluis, schildluis in Amerika, die een scharlakenverf oplevert*; *scharlakenverf*), v. —s, in de volkstaal Konzenielje.
Cocktail (Amerik. *alcoholische mengdrank*), v. —s.
Coco' (*papegaai*), m. —'s.
Cocon' (*weefseltonnetje, waarin de larven der vlinders zich inspinnen en verpoppen*), m. —s: bijz.: *de — v. d. zijderups*, pop; de draad van een — kan wel 3000 M. zijn.
Cocy'tus (myth. *arm van den Styx*), m.
Co'da (muz. *aanhangsel v. e. groot muziekstuk, om het slot breeder te maken*), v. —'s.
Co'de (1 *wetboek*; 2 *verzameling van overeengekomen woorden en teekens, die in gebruik zijn bij het telegrafisch verkeer met overzeesche landen*), m. —s: 1 *de — Napoleon*, het door Napoleon in 1804 ingevoerde Burgerlijk Wetboek, in ons land in 1838 vervangen door het Ned. B. W.; 2 *een boek met —-woorden*, afgesproken woorden, telegramwoorden; *een —-telegram.*
Co'dex (*handschrift, manuscript*), m. codices: *— argenteus*, d. i. het zilveren handschrift: deel van het handschrift van de Gotische bijbelvertaling door bisschop Ulfilas, 311—381; thans te Upsala in Zweden. (teus = tee-us).
Codicil' (*testament, in onderhandschen vorm opgemaakt en waarbij slechts bepaalde, in de wet omschreven, beschikkingen ter zake des doods mogen worden opgenomen*), o. —len.
Codifica'tie (*vereeniging van verschillende voorschriften tot een wet, wetboek*), o. —s, —tiën.
Codil'le 1 (*verlies i. h. quadrillespel*), v.; **2** bn.: *hij is —*, hij heeft minder slagen of trekken dan zijn tegenspelers samen, b.v. 4 van de 10, en moet een fiche extra betalen; fig. *hij is totaal verloren, geruïneerd*; lees: *koo-diel'-je.*
Coëduca'tie (eig. *samen-educatie*; *opvoeding of onderwijs van meisjes en jongens samen*), v. gmv.
Coëfficiënt' (algebr. eig. *medewerkende*: *vermenigvuldiger*; *factor van een onbekende of veranderlijke grootheid*), m. —en.
Coelibaat', o. gmv.; z. Celibaat. (oe = eu).
Coena'culum, o.; zie Cenaculum. (oe = eu).
Coemete'rium (*rustplaats der afgestorvenen, begraafplaats*), o. —s. (oe = eu).
Cognac' (*uit wijn gedistilleerde brandewijn, zoo geheeten naar de Fr. stad Cognac*), m. gmv.: *e. glas —*; *e. cognacje*; lees: *konjak'.*
Cogna'ten (*bloedverwanten van moeders zij, spillemagen*), m. mv.; z. Agnaten. (g = g).
Cognossement' (*zeevrachtbrief*; *ladings- of vrachtbrief, geteekend door den gezagvoerder of schipper*), o. —en; (g = g), ook, Connossement.
Cohae'sie (nat. *aantrekking der moleculen van een lichaam*; in het alg. *onderlinge samenhang*), v. gmv.; (ae = ee); ook, Cohe'sie, verg. Adhesie.
Cohier', o. —en; meest: Kohier, zie ald.
Cohor'te (gesch. der Romeinen: *onderafdeeling van een legioen* pl.m. 0.1; *krijgsbende van* pl.m. *500 man*), v. —n: *keur—*, dubbele cohorte; meestal, Kohort, z.a.
Coiffeeren (*kappen*; fig. *vleien, opkammen*): zegsw. *met iets gecoiffeerd zijn*, vereerd, in zijn schik.
Coiffeur' (Fr. *kapper*), m. —s.
Coiffu're (*kapsel*), v. —s.
Coïncideeren (*samenvallen* inz. *van gebeurtenissen*).
Coïnciden'tie (*samenloop van omstandigheden*), v.
Coïonneeren (*pesten, negeren*), meestal Koeionneeren.
Cokes (Eng. *van gas, zwavel en teer ontdane steenkolen*), v. mv.: *er zijn verschillende soorten o. a.: brech—, giet—.*

Colbert' (Fr. *korte rondsluitende heerenjas zonder panden*), m. —s.
Col'chis (aardr. *landschap a. d. Zwarte Zee*), o.; zie Argonauten.
Colise'um (*amphitheatrum Flavium*: *grootste amphitheater in oud-Rome, door de keizers Vespasiaan en Titus gebouwd*, pl.m. 80 n. C. ingewijd; bij uitbr. *groot en prachtig gebouw tot openbaar vermaak in groote steden*), o. —s, colisea: het — is gedeeltelijk nog in wezen; ook Colosseum. (s = s).
Collaborateur' (Fr. *medewerker*), m. —s.
Collatera'len (*verwanten in de zijlinie, ascendenten*), m. en. v. mv.
Colla'tie (*vergelijking van een afschrift met een oorspronkelijk stuk*; *recht om een post*, inz. *een predikantsplaats, te begeven*; *sober avondmaaltje*, b.v. *in den R.-K. vastentijd*), v. —tiën, —ties.
Colla'tie-recht (*recht v.e. collator*), o. —en.
Collation', v. —s; z. Collatie (*maal*).
Collationneeren(*afschriften lezen en vergelijken met het oorspronkelijke*).
Colla'tor (*heer, die een predikantsplaats of schoolambt heeft te begeven*), m. collato'ren.
Collé' (*vast tegen den band*), bn.: *een —bal*, op het biljart; vero.
Collectant' (*inzamelaar van liefdegiften*), m. —en.
Collec'te (*inzameling van liefdegaven*; *het ingezamelde geld*; *uitgifte van de loten der staatsloterij*; R.K. *een deel der Misgebeden na de Gloria*), v. —n of —s.
Collecteeren (*inzamelen van liefdegiften*; *met schaal of kerkezakje rondgaan in de kerk*).
Collecteur' (*inzamelaar*; staatsloterij: *van regeeringswege aangestelde verkooper van loten*), m. —s: *gequalificeerde —*.
Collec'tie (*verzameling*; *aantal van gelijksoortige uitgekozen voorwerpen*), v. —s of —tiën: *een — schilderijen, een — schelpen*. (tie = sie).
Collectief' 1 (*gezamenlijk, gemeenschappelijk*), bn. en bw.; zie Arbeidscontract; **2** (spraakk. *verzamelnaam*), o. —tieven: *leger, zwerm, troep zijn —tieven*.
Collectief'lens (*verzamellens bij optische werktuigen*), v. —-lenzen.
Collectivis'me (*een schakeering van het communisme*), o. gmv.: het — is een economisch stelsel, dat o.a. alle productiemiddelen, nl. kapitalen, gronden, fabrieken, werkplaatsen enz. tot gemeen eigendom wil maken.
Collec'tor (nat. *toestel tot ophooping van kleine hoeveelheden electriciteit*), m. —s.
Collectri'ce (*vr. collecteur*), v. —s.
Colle'ga (*ambt-, vakgenoot*), m. en v. —'s.
Colle'ge (**1** *lichaam van verscheiden personen tot zeker doeleinde*; **2** *les of voorlezing van een hoogleeraar*), o. —s: 1 *het — van curatoren*; *het — van burgemeester en wethouders*; 2 *— loopen*; **—geld** (*bedrag, dat men moet storten om de colleges* in bet. 2 *te mogen volgen: f 200 per jaar*), o. —en; **—hengst** (stud. *een student, die zeer trouw college loopt*), m. —en.
Collegiaal' (*ambtsbroederlijk; als collega's*), bn. en bw.: *een —ale groet*; *iemand — behandelen*. (g = g).
Collegialiteit' (*ambtsbroederlijkheid*; *onderlinge band van waardeering en vriendschap tusschen collega's*; *kameraadschap onder collega's*), v. gmv. (g = g).
Colle'gium, colle'gie (*bestuur*, inz. *van een studentengezelschap*), o. (g = g).
Col'li (It. *stuk ter verzending*: *pak, kist, baal, stukgoed*), o. —'s: *onze —'s, tien in getal, werden in de zeeboot geladen*; eig. is het enkelv. *collo*, meerv. *colli*, doch men neemt algemeen *colli* als enkelvoud en *colli's* als meervoud.
Col'lie, col'ly (*Schotsche herdershond*), m. collies.
Collier' (Fr. *halsketen, halssnoer*), m. —s: *een — van parelen, een — van smaragden*.
Collisa'tie (rechtst. *rangschikking van schuldeischers, som voor iederen schuldeischer uitgetrokken*; *de staat of lijst er van*), v. —s, —tiën.
Collo'dium (*oplossing van schietkatoen in aether*; *plakmiddel in de photographie*; *chirurgisch kleefmiddel*), o; ook Collo'dion, o.
Collo'quium (*samenspraak*), o. —ia: — *doctum*, mondeling voorloopig onderzoek naar de bekwaamheden v. predikanten.
Collu'sie (*heimelijke verstandhouding*), v. —s.
Colombijn'tje, o. —s; z. Kolombijntje.
Colombi'ne (*duifje*; *minnares of liefje van harlekijn*; *vrouwelijke hansworst*; *kostuum van een colombine*), v. gmv.
Colo'nia (*volkplanting*), v.: — *Agrippina*, Keulen; zie Kolonie.
Colonna'de (*zuilenrij, reeks, galerij*), v. -s.
Colon'ne (*kolom, zuil, pilaar*; *dansfiguur*; *legerafdeeling*; *legeropstelling, waarbij de afdeelingen achter elkaar zijn opgesteld*), v. —n of —s.
Colora'do-kever (*kever uit het W. der Vereenigde Staten*; *aardappelkever*), m. —-kevers.
Coloratu'ren (muz. *kunstige trillers, roulades, loopjes, versiering bij den solozang*), v. mv.
Coloriet', o.; zie Koloriet.
Colorist' (*schilder, die weet te werken met mooie kleuren*; *kleurenspecialiteit*), m. —en; zie Kolorist.
Colosse'um, o. —s, —a; zie Coliseum.
Colos'sus (*een zeer groot beeld, een reuzengestalte, een reuzengevaarte, een reuzenrijk*), m.; — **van Rhodus** (*het koperen reuzenbeeld van 34 M., in de oudheid, aan den ingang der haven van Rhodus*), m.: *de — behoorde tot de zeven wereldwonderen*, zie ald.; zie Kolos.
Colporta'ge (*het colporteeren*), v. gmv.
Colporteeren (1 *venten v. waren, v. boeken, geschriften*; *met een boek of tijdschrift rondgaan om inteekenaren te krijgen*; 2 van nieuwtjes enz. *rondstrooien*): 1 *met boeken, tijdschriften —*; 2 *leugens —*.
Colporteur' (Fr. *iemand, die colporteert* inz. *die er zijn beroep van maakt*; *aanwerver* b.v. *die loterijbriefjes voor d. collecteur verkoopt*), m. —s.
Columba'rium (Lat. oud-Rome: *grafgewelf, waar de lijkurnen met de asch der overledenen in nissen werden bijgezet, bewaarplaats van urnen in een crematorium*), o. —riën, —ria.

Combattant' (Fr. *strijder*; *militair, bestemd om aan het gevecht deel te nemen*), m. —en; verg. N o n—.
Combina'tie (*het in-verband-brengen van twee dingen*; *verbinding, vereeniging van gedachten ook van personen* inz. *in den handel*), v. —tiën, —ties: *het* —*-vermogen*; alg. *een — van grootheden*; *een — van bankdirecties*.
Combineeren (*samenvoegen, vereenigen*; *koppelen, in verband brengen*).
Com'ble (Fr. *toppunt*; *summum*), o. gmv.
Combusti'bel 1 (*brandbaar*), bn.; **2** (*brandstoffen*), o. —s, combustibelen.
Come'die (*blijspel*), v. —diën, —dies; verg. K o m e d i e.
Comesti'bel 1 (*eetbaar*), bn.; **2** (*fijne eetwaren*), o. meestal meerv. —s.
Comfort (Eng. *gemak*; *behaaglijkheid*; *geriefelijkheid van inrichting*), o.: *zijn — hebben*; *een hotel met alle moderne —*; ook C o n f o r t.
Comforta'bel (*gemakkelijk, behaaglijk, geriefelijk*), bn. en bw.
Comi'que, bn. en bw.; meestal K o m i e k.
Co'misch (*boertig, lachwekkend, komiek*), bn.: *een voordracht vol —e kracht.*
Comité' (Fr. *vereeniging van personen, die opdracht hebben een bepaalden last te volbrengen*; *bestuur v. e. genootschap, raad v. beheer*; *commissie v. e. vergadering of bestuur*), o. —'s: *in — of in — generaal,* met gesloten deuren. (Z.-Ned. C o m i t e i t).
Commandant' (*bevelhebber* inz. *van een stad of vesting*), m. —en.
Commandeeren (*bevelvoeren, bevelen, gelasten, gebieden, aanvoeren*).
Commandement' (*bevel*; *bevoegdheid om te gebieden*; *oppergezag*), o. —en: ook legerdistrict: *militaire —en.*
Commandeur' (*bevelhebber*; vero.; inz. *bezitter van een der hoogste rangen eener ridderorde*), m. —en, —s: — *van den Nederlandschen Leeuw.*
Commanditair' (*gezegd van vennooten, die bloot als geldschieters deel in de zaak hebben*), bn.: *het —e kapitaal, de —e vennooten*; —(*e*) *vennoot,* stille geldschietende vennoot, alleen aansprakelijk voor het bedrag zijner deelname; —*e vennoot'schap,* vennootschap, waarbij eenige deelhebbers stille geldschieters zijn en andere de werkzaamheden verrichten.
Commandi'te (*commanditaire vennootschap*), v. —s.
Comman'do (*gebod, aanvoering*; *recht om te bevelen*; *compagnie soldaten*), o. —'s.
Comman'do-brug (scheepst. *brugvormige verhooging boven het dek, plaats van den commandeerenden officier*), v. —-bruggen.
Com'me il faut (Fr. *zooals 't behoort, netjes*).
Commensaal' (*kostganger*; ook: *parasiet, medeëter,* niet schadelijk voor den waard of gastheer), m. —salen; —**salenhuis** (*kosthuis*), o. —huizen.
Commentaar' (*uitlegging, toelichting, nadere verklaring, opheldering*), m. —taren: zegsw. — *overbodig,* de zaak is duidelijk uit zich zelf.
Commenteeren (*uitleggen, ophelderen, nader verklaren*; *van nadere verklaringen, toelichtingen voorzien*); —**ta'tor** (*verklaarder, uitlegger*), m. —s.
Commera'ge (Fr. *achterklap*; *geklets, geklap*), v. gmv.
Commer'ce 1 (Fr. *handel*), m. gmv.; **2** (*naam van zeker kaartspel; commersspel*), o.
Commercieel' (*den handel betreffende*; *handels . . .*), bn.: *een wet uit een — oogpunt beschouwen*; —*e belangen*; *de —e leiding van een dagblad.*
Commè're (Fr. *gemoeder*; fig. *babbelaarster, klappei*; toon.*vr. hoofdrol in een revue: Pieternel*), v. —s, verg. C o m p è r e.
Commer'sen (*het commersspel spelen*), commerste, heeft gecommerst.
Commers'spel (*kaartspel*), o. —spelen.
Commies' (*ambtenaar hooger dan een klerk, aan een ministerie, aan een provinciale griffie, bij de post enz.*), m. —zen; zie K o m m i e s.
Commi'lito (Lat. eig. *medestrijder, wapenbroeder*; fig. *medestudent,* inz. in het mv.), m. —**'s.**
Commissariaat' (*ambt of kantoor van een commissaris, als bestuurslid van een sociëteit enz.,* inz. *van politie*), o. —riaten.
Commissa'ris (*gevolmachtigde*; *hij, wien de uitvoering van zekeren last is opgedragen,* inz. *als bestuurslid eener sociëteit enz.*), m. —sen: — *van de regeering*; stud. *kroeg—*; *orde—*; *raad van —sen bij een maatschappij,* raad van toezicht; *gedelegeerde — der Koningin,* titel van het burgerlijk hoofd van elk onzer provinciën, vroeger G o u v e r n e u r; — *van politie.*
Commissaris-generaal' (*algemeen commissaris*), m. commissarissen-—.
Commis'sie (1 *last, opdracht* inz. *bestelling, order*; *boodschap*; 2 *eenige personen, van overheidswege, door een vergadering enz. met een bepaalde taak belast*; 3 *eenige personen, die zich voor een zeker doel hebben vereenigd*), v. —siën, —sies: 1 *iets in — koopen*; *veel —ën noteeren*; —*s doen*; 2 — *tot wering van schoolverzuim, het rapport der gemengde —*; — *van toezicht op het middelbaar onderwijs*; 3 *feest—*; *er heeft zich in de stad een — gevormd, om den jubilaris een geschenk aan te bieden*; —*boek,* bestelboek; —*handel,* handel tegen een bepaald commissie-loon, voor rekening van een ander, zie E i g e n h a n d e l; *goederen in — zenden,* ten verkoop; ook: —**loon** (*vergoeding, die een commissionnair ontvangt voor het uitvoeren van de hem opgedragen orders*), o. gmv., zie P r o v i s i e.
Commissionnair' (*commissie-handelaar, iemand*; *die tegen een zeker loon, voor een ander daden van koophandel verricht*; *pakjesdrager, witkiel*), m. —s: — *in effecten.*
Commissoriaal' (*van of voor een commissie*; *in onderzoek bij een commissie*), bn.: *iets — maken,* aan een commissie opdragen; *een — onderzoek.*
Commis-voyageur' (Fr. *handelsreiziger*), m. —-voyageurs.
Committent'(e) (*lastgever*), m. en v. —en.
Commo'de (*ladekast, lataſel*), v. —s.
Commo'do (It. muz. *gemakkelijk, rustig*), bw.
Commodo're (*gezagvoerder over een eska-*

der of smaldeel in Engeland en N.-Amerika), m. —s.
Commo'tie (*ontsteltenis, beweging, drukte*), v. gmv.: *wat een —!*
Communard' (*aanhanger v. d. Parijsche commune in 1871*), m. —s; z. Communist.
Commu'ne (*gemeente; opstand der communisten in 1871 te Parijs; het bewind der —*), v. —s; **—-mannen,** m. mv., zie Communist.
Communicant' (*iemand, die de communie voor het eerst ontvangt*; in het algem. *iem., die de communie ontvangt; elk lid eener R.-K. parochie, dat te communie gaat*), m. en v. —en.
Communica'tie (1 *kennisgeving*; 2 *gemeenschap; verbinding*), v. —tiën, —ties: 1 *geen — ontvangen van het overlijden*; 2 *geen — meer met iemand hebben*; *de veerboot onderhoudt de — tusschen de plaatsen A. en B.*
Communica'tie-middelen (*verkeersmiddelen, zoowel wegen als wagens enz.*), o. mv.
Communiceeren (1 *mededeelen*; 2 *in verbinding staan*; 3 R.-K. *te communie gaan*): 1 *iemand iets —*; 2 *—de vaten,* buizen, kanalen enz., die met elkaar in verbinding staan; 3 *elken dag —*; lees: *—seeren.*
Commu'nie (*het ontvangen van het Sacrament des altaars; deel der Mis, waarin de priester de geconsacreerde Hostie nuttigt; die Hostie zelf*), v. —s, —iën: *te — gaan*; *zijn — doen,* voor het eerst te — gaan; **—bank,** v. —en; **—kleed,** o. —en.
Communiqué' (Fr. *officieele mededeeling b.v. aan dagbladen*; *bericht*), o. —'s.
Communis'me (*stelsel van gemeenschappelijk bezit van goederen en afschaffing van persoonlijk eigendom*), o. gmv.
Commu'nis opi'nio (Lat. *algemeene opvatting, publieke meening*), v.
Communist' (*aanhanger of voorstander van het communisme*), m. en v. —en.
Communis'tisch (*volgens de leer der communisten*), bn. en bw.
Communiteit' (*gemeenschappelijk bezit; gemeenschappelijke deelneming; de gezamenlijke kloosterlingen in een convent*), v. gmv.
Compact' (Fr. *dicht, vast, ineengedrongen*), bn.: *een —e bevolking, een —e massa.*
Compagnie' (Fr. 1 *vennootschap, handelmaatschappij, vereeniging van onderscheiden personen tot koophandel*; 2 mil. *onderafdeeling v. e. bataljon onder een kapitein*; gmz. *compie*), v. —s,—ën: 1 *de Oostindische —,* 1602—1799; zie **Cie**; 2 *de — bestaat gewoonlijk uit pl.m. 250 man.*
Compagnie'schap (*vennootschap*), v.-pen.
Compagnies'commandant (*kapitein*), m. —commandanten.
Compagnon' (*gezel; deelhebber; medelid van een firma, handelsgenoot, vennoot*), m. —s; zie **Co.**
Comparant' (*de verschijnende partij, hij of zij, die verschijnt in rechten voor een rechter, een ambtenaar enz. om zich te verantwoorden, een akte op te maken enz.*), m. —en; vr. —**e.**
Com'paratief, —tivus (spraakk. *de vergrootende trap*), m. —tieven: *wijzer is de — van wijs, beter is de — van goed.*
Compareeren (*vergelijken*; *verschijnen* inz. *voor het gerecht*).
Compari'tie (*verschijning voor het gerecht; opkomst, bijeenkomst*), v. —tiën, —s.
Compartiment' (*afdeeling, vak*; *spoorwegcoupé*), o. —en.
Compas'sie (*medelijden*), v. gmv.
Compatriot' (*landsman, landgenoot, medeburger*), m. en v. —ten.
Compen'dium (*beknopt uittreksel of kort begrip van een wetenschap of leer; handleiding, leidraad, leerboek*), o. —s, —dia.
Compensa'tie (*vergoeding, schadeloosstelling; schuldvereffening, vergelijking*), v. —tiën, —ties; **—-slinger** (*slinger, waarop temperatuurverschillen geen invloed hebben*), m. —s; **—-uurwerk** (nl. *met een compensatieslinger*), o. —en.
Compenseeren (*vereffenen, vergoeden*): *elkaar —,* tegen elkaar opwegen.
Compè're (Fr. *gevader, peet*; fig. *handreiker, helper, vrind*; *snaak*; toon. *mannelijke hoofdrol in een revue*: *Thomasvaar*), m. —s; verg. Commère.
Competeren (*rechtens toekomen, volgens recht te vorderen hebben*): *mij competeert nog tien gulden.*
Competent' (1 *bevoegd*; *bekwaam*; 2 *rechtmatig toekomend, geldig*), bn.: 1 *een — rechter, hij is niet — om in deze zaak te oordeelen*; 2 *een —e portie.*
Competen'tie (*bevoegdheid* inz. *tot oordeelen*; *recht van spreken*), v. —tiën, —s.
Competi'tie (Fr. *mededinging aan een wedstrijd*), v. —s.
Compie', v., zie Compagnie.
Compila'tie (eig. *plundering*: *het maken van een werk, een boek uit verschillende schrijvers bijeengetrokken*; *samenvoeging van fragmenten*; *het aldus ontstane verzamelwerk*), v. —tiën, —ties.
Compila'tor (*verzamelaar van stukken tot een geheel*; *maker van een compilatie*), m.-s.
Compileeren (*een compilatie maken*).
Complaisant' (Fr. *dienstwillig, bereidvaardig, gedienstig*), bn.; —er, —st.
Compleet' (1 *ongeschonden; volledig, volstrekt*; 2 *bijna*), bn. en bw.; completer, compleetst: 1 *een — servies*; *een —plete editie van Bilderdijk*; *ik was het — vergeten,* geheel en al; 2 *het is — lente.*
Complement' (meetk. *aanvulsel tot één rechten hoek*), o. —en.
Complementair' (Fr. *aanvullend*), bn.: *—e kleuren,* kleuren, die bij vereeniging wit worden, (ook: *harmonische kleuren*); *—-vennoot,* beheerend, werkend.
Completeeren (*voltallig, volledig of volkomen maken, aanvullen*).
Comple'ten (*completorium*), v. mv.
Completo'rium (R.-K. *kerkelijk avondgebed, slotgebeden* inz. *in kloosters*), o.
Complex' (*samengesteld geheel*; *gezamenlijke massa*; *groep*), o. —en: *een — van huizen*; lees: *kompleks'.*
Complex'ie (*lichaams- of gemoedsgesteldheid; temperament, geaardheid*), v. gmv.
Complica'tie (*ingewikkeldheid, verwikkeling*; *samenloop van omstandigheden, die tot moeielijkheden aanleiding geven*), v. —tiën, —ties: *— bij een ziekte*; *politieke —s.*
Compli'ce (*medeplichtige*), m. en v. —s.

Compliceeren (*ingewikkeld maken*) ; zie Gecompliceerd.
Compliciteit' (*medeplichtigheid*), v. gmv.
Compliment' (*groet, plichtpleging, beleefdheidsvorm ; kleine vleierij*), o. —en : *iem. een — maken*, een pluimpje geven, gelukwenschen ; *zonder —en*, zonder omslag ; **—je** (*woordje van lof ; kleine vleierij*), o. -s.
Complimenteeren (*begroeten, verwelkomen ; gelukwenschen ; eenigszins prijzen*).
Complimenteus' (*plichtplegend, vol complimenten*), bn. en bw.; —teuzer, —t.
Compliqueeren (*compliceeren*). (qu = k).
Complotteeren, meestal Komplotteeren.
Componeeren (*samenstellen ; muziekstukken vervaardigen, toondichten*).
Component' (*samenstellend deel, b.v. samenstellende kracht van een resultante*), m. —en.
Componist' (*toondichter*), m. —en: *Donizetti, Rossini, von Beethoven en Wagner zijn beroemde —en* ; vr. **—e.**
Compo'sita (*samengesteldbloemige planten*), o. mv. van *compositum*, ook, Composie'ten, o. mv. (s = z).
Composi'tie (*samenstelling ; metaalmengsel ; ordening eener schilderij ; toonzetting* ; school gew.: *proefwerk*), v. —tiën, —ties.
Compo'situm (*iets, dat samengesteld is* ; spraakk. *samengesteld woord*), o. —posita.
Compost' (*faecaliën met allerlei afval als mest, mengmest*), o. —en.
Composteur' (*boekdrukkers-zethaak*), m.-s.
Compo'te (*ooftmoes ; met suiker gestoofde vruchten*), v. —s ; **—lepel** (*scheplepel voor ooftmoes*), m. —lepels.
Compotier' (Fr. *schaal voor de compote*), m. —s.
Compound (Eng. *samengesteld*), bn. ; **—dynamo** (*dynamo, waar de magneten van twee omwikkelingen zijn voorzien, van dik en van dun draad, waardoor én hoofdstroom én afgeleide stroom gebruikt worden tot magnetiseering van den electromagneet*), v. —'s ; **—machi'ne** (werkt. *stoommachine, met twee of meer ongelijke cilinders*), v. —machines.
Compres' **1** (geneesk. *nat belegsel, omslag, natte doek op lichaamsdeelen enz.* ; *wondomslag*), v. —sen : *koude —sen* ; meestal : Kompres ; **2** (*vast, samengedrukt, dicht ineen*), bn. en bw. : *een —se druk*, zonder interlinies ; *een — gedrukt boek.*
Compres'sie (*samendruk, persing, verdichting*), v. gmv.
Comprimeeren (*samendrukken, samenpersen* ; fig. *bedwingen, beteugelen*).
Compromis' (*minnelijke schikking, overeenkomst, vergelijk*), o. —sen : *een — aangaan, sluiten* ; zie Transactie.
Compromittant' (*aan onaangenaamheden blootstellend, in een ongunstig licht stellend, in opspraak brengend*), bn. en bw.
Compromitteeren (*in verdenking, in opspraak brengen ; aan onaangenaamheden blootstellen*) : *iemand* —; dikwijls reflex.: *zich* —, zich in opspraak brengen.
Compta'bel (*rekenplichtig, verantwoordelijk*), bn. : *een — ambtenaar.*
Comptabiliteit' (*verplichting tot rekenschap, rekenplichtigheid ; verantwoordelijkheid voor het beheer v. gelden ; boekhoudingafdeeling van de ministeries, waar de geldmiddelen geadministreerd worden*), v.gmv.
Comptant', contant' (*in gereed geld*), bn., bw. : (*in*) — (*geld*) *betalen*, in klinkende munt.
Comp'te-courant' (Fr. *loopende rekening, rekening-courant*), m.; **—rendu'** (Fr. *verslag ; rekenschap* inz. *van geldbeheer*), m.
Con amo're (It. muz. *met liefde, met innigheid, met wijding*). bw.
Concaaf' (*holrond*), bn.: *een concave lens*, aan den rand dikker dan in 't midden ; *concave spiegels.*
Conce'do (Lat. *Ik stem toe, het zij zoo !*).
Concentra'tie (*samentrekking op één punt*), v. —s, —tiën : — *van troepen* ; — *van het gezag*, vereeniging van het gezag in handen van één persoon of van weinige pers.
Concentreeren (*samentrekken, op één punt vereenigen ; versterken*): *een vloot —, een leger —, zijn krachten —; zijn aandacht — op*, op een bepaald punt vestigen.
Concen'trisch (*gelijkmiddelpuntig*), bn.: *twee —e cirkels*, hetzelfde middelpunt hebbende en in hetzelfde vlak gelegen ; *de —e methode bij het onderwijs*, waarbij de stof telkens opnieuw, maar uitgebreider wordt behandeld ; mil. *een —e aanval*, d. i. van alle zijden op één punt.
Concept' (*ontwerp, ruwe schets*, inz. verbonden met woorden als : *reglementen of statuten*), o. —en : *een — van iets maken* ; *een —-wet, een —-reglement.*
Concep'tie (*ontvangenis ; bevatting ; vinding*), mv. —s.
Concert' (*openbare, vocale of instrumentale, muziekuitvoering*), o. —en ; **—meester** (*eerste viool in een orkest*), m. —s ; **—vleugel** (*staartpiano*), m. —s ; **—zaal,** v. —zalen.
Concerteeren (*een concert geven; op een concert spelen, zich als solist laten hooren ; samen bespreken, afspreken, overleggen*).
Concer'to (muz. *instrumentale compositie voor solist* inz. *met eénige instrumenten of orkest als begeleiding*), o. —'s: *een — van von Beethoven.*
Conces'sie (*vergunning, bewilliging van de overheid tot het aanleggen van spoor- of trambaan, ontginnen van mijnen enz.*), v. —s, —siën: *een — aanvragen* ; zegsw. *geen —s doen*, niets toegeven, stijf op zijn stuk blijven staan ; **—aanvraag,** v. —aanvragen.
Concessief' (*toegevend, inwilligend*), bn.: spraakk. *—sieve zinnen, —sieve voegwoorden*, b.v. ofschoon, hoewel, hoezeer.
Concessiona'ris (*iemand, die een concessie heeft verkregen*), m. —sen : *de — van een spoorweg.*
Con'cha (*schelp*), v. —'s. (ch = scherpe g).
Conchy'liën (*schaaldieren, tweekleppige weekdieren; schelpdieren*), o. mv.
Concier'ge (Fr. *deurwachter ; huisbewaarder, opzichter, portier van een openbaar gebouw, hotel, paleis, school enz.*), m. en v. —s.
Conciergerie' (Fr. *woning van den huisbewaarder*, inz. *van den opzichter van een gevangenis, cipierswoning* ; gesch. *gevangenis, vooral bekend uit de dagen der groote*

revolutie, te Parijs), v.; *in Sept.* 1792 *werden bijna driehonderd gevangenen in de — vermoord.*

Conciliant' (*verzoeningsgezind, verzoenend*), bn. en bw.: *een — woord*; *— spreken.*

Conci'lie (R.-K. *kerkvergadering*), o. -liën, —lies: *het — van Trente*, 1545—1563; *het Vaticaansch —*, te Rome, 1869—'70; *een oecumenisch —*, vergadering van alle bisschoppen der wereld onder presidium van den paus, zie Oecumenisch; *een nationaal —*, door de bisschoppen van een land gehouden onder presidium van hun Primaat.

Concipieeren (*ontvangen*; *ontwerpen, in schets opstellen*; *een concept maken*).

Concla've (*afgesloten ruimte* inz. *vertrek, waarin de kardinalen voor de pauskeuze vergaderen*; *de vergadering voor de pauskeuze*), o. conclaves.

Concludeeren (*tot een slotsom komen, besluiten, een gevolgtrekking maken*; rechtst. *een eisch stellen, dienen*).

Conclu'sie (*besluit, gevolgtrekking, slotsom; eindoordeel*), v. —siën, —sies: *tot een — komen*; rechtst. — *nemen*, dienen. (s = z).

Concordaat' (*overeenkomst of verdrag tusschen een regeering en den paus over kerkelijke aangelegenheden*), o. —daten: *het — tusschen Pius VII en Napoleon I*, gesloten 15 Juli 1801, tot herstel van den R.-K. eeredienst in Frankrijk.

Concordan'tie (*overeenstemming*; *alphabetische lijst van alle in den Bijbel voorkomende woorden en spreuken, met opgave van de plaats, waar zij staan*), v. —tiën, —s: *de Nederlandsche — des Bijbels van Trommius*, 1658, te A'dam.

Concor'dia (Lat. *eensgezindheid*), v. gmv.: *— res parvae crescunt*, door eendracht worden kleine dingen groot.

Concours' (Fr. *wedstrijd, prijskamp, kampstrijd*; school: *vergelijkend proefwerk*), o. —en; lees: *kon-koers'*; **—hippi'que** (Fr. sport. *wedren te paard, rijwedstrijd*), o.; lees: *konkoer'*.

Concreet' (eig. *samengegroeid*: *werkelijk bestaand*), bn.: *een — zelfst. nw.*, d.i. de naam van een stoffelijk ding; *een — getal*, benoemd; *concrete gevallen*, wezenlijk bestaande; *e. — begrip*, dat nl. de eigenschap met een bepaald voorwerp verbindt; de tegenstell. is Abstract.

Concurreeren (*wedijveren, mededingen*).

Concurrent' **1** (1 *iemand, met een ander naar éénzelfde doel strevende*; *mededinger* inz. *in den handel*; 2 *een — schuldeischer*), m. —en: 1 *ieder, die een — op weg helpt, is een gek* (Max H.); 2 zie het vlg. woord; **2** bn. in vaste uitdrukkingen: rechtst. *een —e schuld*, niet bevoorrechte schuld bij een faillissement; *een — schuldeischer*, niet bevoorrechte, *gewone* schuldeischer; **—e**, vr. —n. (ent = ent).

Concurren'tie (*mededinging, wedstrijd, wedijver* inz. *in den handel, de industrie*), v. gmv.

Condensa'tie (*verdichting*, inz. *van dampen en gassen, tot vloeibaren toestand*), v.

Condensa'tor (*inrichting tot het condenseeren*; *een aan een stoommachine verbonden toestel, dat den afgewerkten stoom opvangt en tot water verdicht*; *een toestel om verstrooide electriciteit te verzamelen*), m. -s.

Condenseeren (1 *verdichten*, inz. *van den gasvormigen toestand tot den vloeibaren brengen*; 2 *stollen*): 1 *stoom condenseert door afkoeling tot water*; 2 *gecondenseerde melk.*

Condi'tie (1 *voorwaarde, beding*; 2 *voorslag*; 3 *toestand*; 4 *dienstbetrekking*), v. —tiën, —s: 1 *ik kom op —, dat*; 2 *de firma stelde hem de volgende —ën*; 3 *in goede — zijn*; 4 *in — zijn*; nog: *in — komen*, (of: *zijn*) d.i. sport. op streek (*zijn*) komen: *beide kampioenen waren in uitstekende —.*

Condi'tio (Lat. *voorwaarde*), v.: *— sine qua non*, noodzakelijke voorwaarde, onvermijdelijk vereischte; lees: *condiet'sio*; (qu = kw).

Conditiona'lis (spraakk. *voorwaardelijke wijs van een w.w.*), m. gmv.

Conditioneel' (*voorwaardelijk*), bn. en bw.

Conditionneeren (1 *voorwaarden stellen, bedingen*; 2 *in een goeden, behoorlijken, deugdelijken toestand brengen of houden*): 1 *we zullen eerst —, dat*; 2 *dit huis is goed geconditionneerd*, d. i. in goeden staat.

Condi'tio si'ne qua non', z. Conditio.

Condolean'tie (*rouwbeklag*), v. —tiën, -s; **—brief** (*brief v. rouwbeklag*), m. —brieven; **—visite** (*—bezoek*), v. —visites.

Condoleeren (*rouwbeklag betuigen, zijn deelneming betuigen bij een verlies*).

Condomi'nium (*medeheerschappij, medeeigendom*), o. gmv.

Con'dor (dierk. *grijpdier, groote roofvogel der Andes*), m. —s.

Condottie're (It. *hoofd van huursoldaten, 14e, 15e eeuw*), m. —ri; lees: *ti-eere.*

Conducteur' (eig. *geleider*; *begeleidend beambte op spoortreinen, trams enz., die voor het opnemen en uitlaten der reizigers zorgt, het reisgeld of de bewijzen er voor ontvangt of controleert enz.*), m. —en, —s.

Conduc'tor (electr. *geleider der electriciteit b.v. van een electriseermachine, een bliksemafleider enz.*), m. —s.

Condui'te (Fr. *gedrag, handelwijze*), v. gmv.; **—staat**, m. —staten, of **—lijst** (*beoordeelings-, gedragslijst*), v. —en: *de — geeft mededeelingen over de bekwaamheden, het karakter en het gedrag*, inz. *van officieren.*

Confabuleeren (*verhaaltjes uit den duim zuigen, fabeltjes aaneenrijgen*).

Confec'tie (*in voorraad gemaakte, niet volgens voorafgenomen maat gemaakte kleedingstukken*; *gemaakte kleederen*, inz. in samenstellingen), v. gmv.; **—magazijn** (*winkel, zaak van gemaakte bovenkleeding*), o. —en. (t = s).

Confedera'tie (*vereeniging van staten of gewesten tot een bond als b.v. Zwitserland, met groote zelfstandigheid der leden ten opzichte van het inwendig bestuur*; *statenbond, vereenigde staten*), v. —ties, —tiën; ook, Federatie.

Con'fer (Lat. *vergelijk*); **confera'tur** (Lat. *men vergelijke*), zie **Cf** of **Conf.**

Confereeren (*beraadslagen, gemeenschappelijk overleggen; een samenspraak hebben*): *met iemand over iets —.*

Conferencier' (Fr. *spreker*; *redenaar-causeur, die een lezing, voordracht houdt*), m. -s.

Conferen'tie (1 *beraadslaging*; *samen-*

komst ter bespreking van zaken, tot gemeenschappelijk overleg; 2 *een gemeenzame godsdienstige toespraak over punten van godsdienst*), v. —tiën, —ties: 1 *een — houden*; 2 *de Vrijdagsche —s in een kerk.*

Confer'ven (plantk. *watermossen*), v. mv.: *op de kwelders der Wadden groeien eerst wieren en —.*

Confes'sie (*belijdenis, bekentenis* inz. *geloofsbelijdenis*), v. —siën, —s: *de Augsburgsche* — (1530).

Confessioneel' (*een bepaalde geloofsbelijdenis aanhangend*; *de geloofsbelijdenis betreffend*), bn.: *de —e school*, bijzondere school v. e. bepaalde godsdienstige kleur.

Confes'so, zie I n —.

Confes'sor (*belijder des geloofs*), m. —s: *Eduard de* — (1041—1066); z. B e l i j d e r.

Confet'ti (It. eig. *suikerwerk, gesuikerde vruchten*; *nabootsingen in gips hiervan* inz. *erwten*; later: *kleine, ronde, gekleurde papierschijfjes, waarmede men elkaar bij feesten* inz. *op carnaval werpt*), v. mv., ook: confetti's.

Confiden'tie (*vertrouwelijkheid*; *vertrouwelijke mededeeling*), v. —tiën, —ties.

Confidentieel' (*vertrouwelijk*), bn.

Confirman'dus (eig. *die bevestigd moet worden*; *vormeling*), m. —di; verg. C o n f i r m a t i e.

Confirma'tie (*bevestiging, de geloofsbelijdenis betreffend*; *opneming als lid in de Prot. kerk*; R.-K. *het Vormsel*), v.

Confirmeeren (*bevestigen*; *opnemen als lid in de Prot. Kerk*; R.-K. *vormen*).

Confisca'tie (*verbeurdverklaring, gerechtelijke inbeslagneming*), v. —tiën, —s.

Confiserie' (*Fr. suiker- of banketbakkerij*), v. —s.

Confiseur' (*banket-, suikerbakker*), m. —s; zie C o n f i t u r i e r.

Confisqueeren (*gerechtelijk in-beslag-nemen*; *verbeurdverklaren ten voordeele van de schatkist*); (qu = k); zie C o n f i s c a t i e.

Confi'teor 1 (eig. *ik belijd, ik beken*); **2** zn. (R.-K. *op bepaalde wijze geformuleerde zondenbelijdenis*, in het begin der Mis o.a. uitgesproken), o.

Confitu'ren (*in suiker ingemaakte vruchten*), v. mv.

Conflict' (*botsing, strijd*; *meeningsverschil*), o. —en: *met iemand in — komen.*

Conform' (1 *overeenstemmend, gelijkvormig, eensluidend*; 2 *in orde*), bn.: 1 *het was — zijn bewering*; *— de waarheid*; 2 *de zaak is —.*

Conformeeren (*gelijkvormig-maken*): *zich —*, zich schikken naar, zich voegen n.

Conformist' (*lidmaat der bisschoppelijke kerk in Engeland*), m. —en; verg. D i s s e n t e r.

Conformiteit' (*gelijkvormigheid, eenstemmigheid, overeenstemming*), v. —en.

Confort' (*comfort*), o.: *een woning, die veel — aanbiedt.*

Con for'za (It. muz. *met kracht*).

Confra'ter (*ambtsbroeder, ambtgenoot, medeordesgezel*), m. —fraters; ook C o n f r è r e, m. —s.

Confrerie' (gesch. *broederschap, gilde, genootschap*), v. —s.

Confronta'tie (*het tegenover elkaar stellen ter vergelijking* inz. *het tegen-elkaar-hooren v. getuigen en beschuldigden*), v. —tiën, —s.

Confronteeren (*ter vergelijking tegenover elkander stellen*; *als getuigen tegenover elkander hooren*).

Confu'cius (gelatiniseerde vorm van het chineesch *Khung-foe-tse*: Chineesche geloofshervormer en wijsgeer, uit de 2de helft der 6de eeuw en de eerste der 5de eeuw v. C. (c = z).

Confu'sie (*verwarring, ontsteltenis*; *verlegenheid*), v. —siën, —sies.

Confuta'tie (Fr. *wederlegging*), v. —s.

Confuus' (*verlegen, verward, beduusd*), bn. en bw.; —fuser, —t: *iemand — maken*; *hij stond — te kijken.*

Congé' (Fr. *afscheid, verlof*), o. gmv.: zegsw. *iemand zijn — geven*, ontslag.

Conges'tie (*aandrang v. bloed n. e. orgaan*, inz. *n. h. hoofd*), v. —tiën, —ties. (g = g).

Conglomeraat' (*samenklontering, -pakking, -hooping*), o. gmv. (g = g).

Con gra'vita (It. muz. *met deftigheid*).

Con gra'zia (It. muz. *m. bevalligheid*).

Congreganist' (*lid eener congregatie* in bet. 2), m. en v. —en.

Congrega'tie (R.-K. 1 *geestelijke orde*; *vereeniging van kloosterlingen met eenvoudige geloften*; 2 *godsdienstige broederschap van leeken*; *bijeenkomst van een —*; *de tijd der bijeenkomst*; 3 *door den paus benoemde en samengestelde permanente commissie voor kerkelijke zaken*), v. —s, —tiën: 1 *de — van het arme Kind Jezus*; *de wet tegen de —s in Frankrijk*; 2 *de (jonge)heeren—*; *er is van avond —*; *naar de — gaan*; 3 *de — van de riten*, van de kerkgebruiken; *de — van den Index.*

Congres' (1 *bijeenkomst tot gemeenschappelijke beraadslaging van vorsten, diplomaten, geleerden, letterkundigen*; 2 *wetgevend lichaam in de Ver. Staten*), o. —sen: 1 *het Weener —, van 1 Nov. 1814 tot 9 Juni 1815*; *het taal- en letterkundig — te Antwerpen, 1912*; 2 *de boodschap van Wilson aan het —.*

Congressist' (*deelnemer aan een congres*), m. en v. —en.

Congrueeren (*overeenkomen, passen bij*; meetk. *gelijk en gelijkvormig zijn*).

Congruent' (*overeenstemmend*; meetk. *gelijk en gelijkvormig*), bn.: *—e figuren.*

Congruen'tie (*het congruent-zijn*; meetk. *gelijk- en gelijkvormigheid van figuren*), v. gmv.: *de — van twee driehoeken.*

Conife'ren (plantk. *kegeldragende gewassen*; *naaldboomen*), v. mv.: *dennen, sparren enz. zijn —.* (fe = fee).

Co'nisch (*kegelvormig*), bn.: *heuvels van —en vorm in het Eifelgebergte.*

Conjectuur' (*vermoeden, gissing, onderstelling*), v. —turen. (j = j).

Conjugaal' (*echtelijk*), bn.: *het —gale leven.*

Conjuga'tie (spraakk. *vervoegen van een werkwoord*), v. —tiën, —ties. (g = g).

Conjugeeren (*vervoegen*): *e. werkwoord —.*

Conjunc'tie (*samenvoeging, verbinding*; spraakk. *voegwoord*; sterrenk. *samenstand in denzelfden meridiaan*), v. —tiën, —s. (j = j).

Con'junctief, con'junctivus (*aanvoegende wijs*), m. —tieven. (j = j).

Conjunctuur' (*samenloop van omstandigheden of gebeurtenissen*; *tijdsomstandig-*

heden), v., dikwijls in het meerv. voorkomende : —turen. (j = j).

Conjura'tie (*samenzwering, komplot*), v. —tiën, —ties. (j = j).

Conneta'ble, m., van 1218—1627, de oppermaarschalk, opperveldheer der Fransche kroon.

Connex'ie (1 *verbinding* : *vriendschaps- of handelsbetrekking* ; 2 in het mv. *kennissen* inz. *invloedrijke*), v. —s, —iën : 1 —*s aanknoopen* ; *met iemand in — staan* ; 2 —*s in de hooge wereld.* (x = ks).

Connossement', o. —en ; zie Cognossement.

Con passio'ne (It. muz. *met hartstocht*).

Conrec'tor (eig. *mede-rector, onder-directeur v. e. gymnasium*), m. —to'ren, —s; —**school** (*Latijnsche school*), v. —scholen. vero.

Consacreeren, zie Consecreeren.

Consciën'tie (*geweten, zedelijk bewustzijn*), v. —tiën, —s ; *in* —, in gemoede ; —**dwang** (eig. *gewetensdwang* inz. *op godsdienstig gebied*), m.: —*dwang der 16de eeuw.*

Consciëntieus' (*naauwgezet, stipt van geweten*), bn.; —zer, —t.

Conscrip'tie (*loting voor den krijgsdienst, door Napoleon I ingevoerd*), v. gmv.

Consecra'tie (*wijding, heiliging, inzegening* ; inz. R.-K. *verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus door de zegening of wijdingswoorden van den priester gedurende de Mis* ; *hoofddeel der Mis, waarin de — plaats heeft*), v. —s, —tiën.

Consecra'tor (*de bisschop, die de priester of bisschopswijding verricht*), m. —s.

Consecreeren (*wijden, inwijden, inzegenen, heiligen* ; *de consecratie verrichten*).

Consecutief' (Fr. *opeenvolgend*), bn. en bw.

Consent' (*toestemming* ; *recht van uitvoer van een zekere hoeveelheid van een bepaald artikel* ; *bewijs van vergunning, uitvoerrecht*), o. —en : *met — van.*

Consent'biljet (*geleibriefje voor uitvoer bij belaste goederen*), o. —-biljetten; verg. Permit.

Consequent' (*zich zelven gelijkblijvend in beginselen*), bn. en bw. : *een — man*; — *handelen*, naar vaste beginselen, in overeenstemming met vorige handelingen. (qu = kw.).

Consequen'tie (*gevolgtrekking* ; *het streng doorvoeren van, het trouw blijven aan beginselen*), v. —tiën, —ties; lees: *-kwent'si.*

Conserva'tie (*behoud, instandhouding*), v. gmv.: — *van levensmiddelen.*

Conservatief' 1 (*behoudend, aan het oude hechtend* ; in de staatk. : *uit beginsel vasthoudend aan bestaande staatsvormen of maatschappelijke toestanden*), bn. ; **2** (*behoudsman* ; staatk. *aanhanger van het conservatieve beginsel op publiek gebied,* dikwijls in het mv.), m. —tieven.

Conservatief'bril (*bril, om 't licht b.v. bij avond te temperen v. d. oogen*), m. —brillen.

Conservatis'me (*zucht tot behoud van het bestaande* inz. *op politiek gebied*), o. gmv.

Conservatoi're (Fr. *hoogere muziekschool*), o. —s: *het — van Parijs, Amsterdam enz.*

Conserva'tor (*bewaarder* ; *persoon belast met het toezicht b.v. van een museum*), m. -s.

Conservato'rium (*conservatoire*), o. —s, —toria.

Conserveeren (*behouden, instandhouden* ; van levensmiddelen : *verduurzamen*); *zich* —, zich in acht nemen, zorg dragen voor zijn gezondheid.

Conser'ven (*verduurzaamde levensmiddelen*), v. mv. ; —**fabriek,** v. —en; ook Konserven.

Considerans' (*beweegreden, overweging* ; *inleidende opgaaf der gronden, die een besluit of wet voorafgaan, waarop een vonnis berust*), v. gmv.

Considera'tie (*overweging; toegeeflijkheid; aanzien, hoogachting*), v. —tiën, —ties : — *gebruiken,* toegeeflijk zijn.

Considereeren (*in aanmerking nemen, overwegen*).

Consigna'tie (Fr. handel. *goederen-toezending of in-depot-geving*), v. —s, —tiën : *de afzender heeft bij de — de risico, de ontvanger heeft de goederen in commissie.*

Consig'ne (Fr. mil. *bevel, om in de kazerne te blijven* ; in het alg. *militaire instructie b.v. voor een post* ; *wachtwoord* eig. en fig.), o. —s ; lees : *konsien'je.*

Consigneeren (Fr. *ter bewaring gerechtelijk neerleggen* ; *goederen in depot geven*) ; *een schildwacht* —, hem op zijn post stellen met de noodige voorschriften ; *soldaten in de kazerne* —, hun verbieden de kazerne te verlaten en gebieden zich gereed te houden ; lees : —*sienjeeren.*

Consistent' (*dicht, vast* ; *duurzaam*), bn.

Consisten'tie (*dichtheid, vastheid* ; *lijvigheid van vloeistoffen* ; *duurzaamheid*), v. gmv.

Consistoriaal' (*het consistorie betreffende*), bn.

Consisto'rie (Prot. *kerkeraad*; R.-K. *vergadering van kardinalen, te Rome, onder voorzitterschap van den paus*), o. —s, —riën : *in het geheim — heeft Z. H. de Paus een toespraak gehouden, waarin hij voornamelijk de belangen der oostersche volken besprak* ; ook : —torium, o. —ria ; (s = s) ; —**kamer** (*vergaderzaal van den kerkeraad*), v. —kamers.

Consola'tieprijs (eig. *troostprijs* : *prijs voor den inzender, die eigenlijk buiten de bekroning valt, doch wel iets verdient*), m. —prijzen.

Conso'le (bouwk. *ornament als ondersteuning van een balkon, vooruitspringend steunsel, b.v. van een schoorsteenmantel* ; *kraag- of draagsteen* ; *wandspiegeltafeltje*), v. —s. (s = s).

Consolideeren (*hecht en duurzaam maken; bepaalde fondsen aanwijzen om schulden of renten* (inz. *openbare*) *te dekken*).

Consols (Eng. *geconsolideerde of gedekte staatsschulden of renten* ; *de consols-bewijzen*), m. mv.

Consonant' (spraakk. *medeklinker*), v.-en.

Consor'ten (*aanhangers, medestanders, deelgenooten*), m. en v. mv.

Consor'tium (*vereeniging van personen, o.a. bankiers, die samen een financieele onderneming uitvoeren* ; *vereeniging van handelslui, industrieelen*), o. —s. (t = t).

Conspira'tie (*samenzwering, samenspanning*), v. —ties, —tiën.

Constabel (Eng. *politie-agent* ; *zeeartille-*

rist), m. —s; ook, Fr. Constable.
Constant' (alg. *vast, onveranderlijk*; *standvastig*; *een bepaalde waarde vertegenwoordigend, voorgesteld door een letter*), bn. en bw.: *het teeken π heeft —e waarde*, is nl. 3,14 enz.
Constan'tia-wijn (*Kaapsche wijn*), m. —en: *de – heet naar het landgoed Constantia.*
Constan'tie (*standvastigheid, bestendigheid*), v. gmv.
Constateeren (*als bewezen bij of na waarneming vaststellen*): *een feit —.*
Constella'tie (*stand van hemellichamen*; *sterrenbeeld*; *stand van zaken*), v. —ën, —ties.
Consterna'tie (*ontsteltenis*), v. —s, -tiën.
Constipa'tie (*hardlijvigheid*), v. —s.
Constituan'te (*vergadering, belast met het geven v. e. grondwet*; gesch. *Fransche nationale grondwet-makende vergadering*, 23 Juni 1789—30 Sept. '91), v. gmv.; *de Russische — van 1917*; *de Duitsche — van 1919.*
Constitueeren (*vaststellen, wettig regelen*): *de —de vergadering in Frankrijk*, de grondwetgevende, v. 1789—1791, de Constituante; *vanavond zal een —de vergadering worden gehouden ter oprichting van een Anti-duurte-bond*; *een commissie, bestuur —*, wettig verklaren; *zich —*, zich wettig instellen, van een vergadering, commissielichaam.
Constitu'tie (*staatsregeling*; *grondwet*; geneesk. *lichaamsgestel, gestel*; *het constitueeren*), v. —tiën, —s.
Constitutioneel' (*grondwettig, grondwettelijk*), bn. en bw.: *een — recht*, door de grondwet gewaarborgd; *de —e beweging in Perzië*, tot h. verkrijgen v. e. grondwet.
Constructeur' (*bouwmeester*, inz. *van schepen*), m. —s.
Construc'tie (*samenstelling, bouw*; taalk. *zinsbouw*; meetk. *samenvoeging van lijnen of vlakken tot vorming van een figuur, die aan bepaalde gegevens voldoet*), v. —s, —tiën, zie Werkstuk; **—winkel** (mil. *naam der te Delft gevestigde artillerie-werkplaatsen*; *werkplaats tot het maken van werktuigen, machines enz.*), m. —s.
Construeeren (*bouwen, vervaardigen, ineenzetten*; meetk. *meetkundige figuren samenstellen*; taalk. *den bouw van een zin aangeven*).
Con'sul (1 gesch. in 't oude Rome: *titel van de hoogste staatsambtenaren, na den val der koningen, in 510 v. C.*; 2 *vertegenwoordigend gevolmachtigde v. e. land in den vreemde, vooral voor de belangen van handel, scheepvaart en nijverheid*; 3 bij uitbreiding: *gevolmachtigde v. e. vereeniging, wien de belangen van de vereeniging en van hare leden in een bepaald district zijn opgedragen*), m. —s: 1 *de plebejische —*; 2 *bij Kon. Besluit is de heer A. erkend en toegelaten als — van Columbia te Curaçao*; 3 *de — van den A. N. W. Bond*; zie: Consulaat en Vice-consul. (s = s).
Consulaat' (*ambt, waardigheid van consul* in de drie bet.; *consuls-kantoor*; geschiedk. *de regeering der drie consuls, onder wie Napoleon de eerste was*, 1799—1804), o. —laten.
Consulair' (Fr. *den consul of het consuls-ambt betreffende*), bn.: *de —e waardigheid*, waardigheid van consul; *—e berichten*; **—-agent'** (*gevolmachtigd vertegenwoordiger van een land in den vreemde* inz. *voor handelsbelangen enz., maar met mindere bevoegdheden dan een consul*), m. consulaire agenten.
Consuleeren, zie Consulteeren.
Consulent' (*deskundige raadgever*; Prot. *de predikant, die in een naburige gemeente tijdens een vacature de leiding en behartiging heeft der kerkelijke belangen*), m. —en.
Consul-generaal' (*eerste hoofdconsul in een land*), m. consuls-generaal.
Consult' (1 *raadpleging van een rechtsgeleerde, een geneesheer*; *de door hen gegeven raad*; 2 *beraadslaging van twee of meer doctoren over een zieke*), o. —en: 1 *om — gaan*; 2 *een — houden.*
Consul'ta (eig. *senaat, staatsraad*; gesch. *de Achterraad van Margareta van Parma*, 1559—'68; Italië: *ministerie van Buitenlandsche Zaken*), v. gmv.
Consultant' (*raadgever*), m. —en.
Consulta'tie (*raadpleging, beraadslaging*), v. —tiën, —ties.
Consulteeren (*raadplegen, den raad inwinnen van, b.v. van een geneesheer, een advocaat*; *hulp zoeken bij, te rade gaan met*).
Consumeeren (*nuttigen, verbruiken*).
Consument' (*verbruiker, afnemer*), m. en v. —en; de tegenst. is Producent.
Consump'tie (1 *verbruik van levensmiddelen*; 2 *de vertering in café, restaurant enz.*), v. —s, —tiën: 1 *aardappelen geschikt voor de —*; *de — i. e. groot gezin*; 2 *de — betalen.*
Contact' (1 *aanraking, verbinding*; 2 *aanraking van electrische lichamen, geleidingen*), o. gmv.: 1 *in — komen, in — staan met*; 2 *—schroef*, schroef, waardoor het contact aangebracht wordt; *het — is verbroken.*
Contagieus' (*besmettelijk*), bn. (g = g).
Conta'gium (*besmetting, smetstof*), o. —gia. (g = g).
Contamina'tie (taalk. *taalbederf* b.v. *door ineensmelting van twee woorden of uitdrukkingen*), v. —s: b.v. *iemand een sigaar aanpresenteeren, de plank misslaan.*
Contant' 1 (*in gereed geld*), bn. en bw.: *de —e waarde*, de dadelijke waarde, nl. in gereed geld; *à contant*, in klinkende munt; **2 —en** (*klinkende munt, baar geld*), o. mv.
Contempla'tie (*beschouwing, bespiegeling*), v. —s, —tiën.
Contemplatief' (*beschouwend, bespiegelend*), bn.: *—tieve orden*, R.-K. vereenigingen van kloosterlingen, die zich vooral wijden aan gebed en meditatie; verg. Actieve orden.
Contenan'ce (*wijze van zich voor te doen, houding*; *bedaardheid van geest, gemoedskalmte*), v. gmv.
Content' (*tevreden, voldaan*), bn.: *Jantje —.*
Contenteeren (*bevredigen, tevredenstellen, betalen*): *zich —.*
Conterfei'ten (*afbeelden, uitschilderen*).
Conterfeit'sel (*afbeeldsel, portret*), o. —s.
Con'terfort (*steenen beer, steunmuur*; *hielstuk*), o. —s, —en; z. Contrefort.
Contesteeren (*bestrijden, betwisten*).
Context' (taalk. *samenhang in den zin*; *zakelijke inhoud*), o. gmv.; lees: *kontekst'.*

Contextuur' (*verband, verbinding der deelen*), v., zie Context.
Contiguïteit' (*aanpaling, aangrenzing van twee ruimten, belending*), v. —en; lees: *—gu-ie-teit'*.
Continent' (*het vasteland*), o. —en: *Z.-Amerika is e. uitgebreid —, het — v. Europ.*
Continentaal' (*wat tot het vasteland behoort, wat het vasteland betreft*), bn.: *het —-stelsel*, afsluiting van Engelands handel v. het overige Europa, volgens de voorschriften door Napoleon I te Berlijn uitgevaardigd, 21 Nov. 1806.
Contingent' (*bijdrage, plichtmatig aandeel in de belastingen*; mil. *het aantal miliciens, volgens de conscriptie te leveren*), o. —en.
Continua'tie (*voortzetting, voortduring, aanhouding, vervolg, voortgang*), v. gmv.
Continueel' (*voortdurend, gestadig, aanhoudend, onophoudelijk*), bn. en bw.
Continueeren (*vervolgen, voortzetten, voortgaan met, voortduren*).
Continuïteit' (*samenhang der deelen; onafgebroken duur*), v.; lees: *—nu-ie-teit'*.
Conti'nuo (It. muz. *aanhoudend, voortdurend*), bw.
I. Con'to (It. *rekening*), v. conti: *a* —, op rekening; — *corren'to*, rekening-courant, loopende rekening; — *fin'to*, gefingeerde rekening; — *a me'ta*, voor halve rekening, d. i. ieder voor de helft.
II. Con'to (*Port. en Braz. rekenmunt*), v. —'s: een — is 1000 milreis, zie ald.
Contour' (Fr. *omtrek eener teekening, de buitenste lijnen*), m. —en.
Con'tra (Lat. *tegen*), **1** bw.: *pro en — schrijft hij voor geld* (C.O.); **2** vz. *het proces — de rebellen*; **3** zn. o., zie Pro; **—bande** (*sluikgoederen, smokkelwaar*), v. gmv.; ook, Contrebande; **—bas** (*basviool, groot strijkinstrument, laag van toon*), v. —bassen.
Con'trabezoek (*tegen-visite*), o. —bezoeken; **—boek** (*contrôleboek of tegenboek, waarin de contrôle v. d. rekeningen wordt gehouden, in alle opzichten gelijk aan het grootboek*; ook: *boek, waarin de uitgelote nummers der staatsloterij en van premieleeningen worden aangeteekend*), o. -boeken.
Contract' (*verdrag, overeenkomst*), o. —en.
Contractant' (*iemand, die zich bij contract verbindt of verbonden heeft; contractsluiter*), m. —en.
Contracteeren (*zich bij contract verbinden, e. contract sluiten; samentrekken*). (c = k).
Contrac'tie (*samentrekking* inz. taalk.), v., b.v. *onweeren*, uit *onwederen*. (tie = sie).
Contractueel' (*volgens contract*), bn. en bw.: *—eele arbeid*; — *verbonden zijn*.
Contradic'tie (*tegenspraak; tegenstrijdigheid*), v. —tiën, —ties; lees: *—diksie*.
Contradic'tio in ter'minis (Lat. *tegenstrijdigheid in de beteekenis der woorden; innerlijke tegenspraak*), v., b.v. een gouden oorijzer, een koperen blikje.
Contradictoir' (Fr. *tegenstrijdig*), bn.
Con'tramerk (*bewijs, kaartje, dat men ontvangt, zoo men den schouwburg enz. voor een oogenblik verlaat*), o. —merken; ook Contramarque, v. —s.
Con'tramine (eig. *tegenmijn*; fig. *tegenintrigue*: beursterm: *speculatie op, en poging om daling der effecten te bewerken; de personen die aldus speculeeren*), v.: *in de — zijn*, tegenwerken.
Contramineur' (beursterm: *speculant op daling, baissier*), m. —s.
Con'trapunt (muz. *verbinding van twee of meer melodieën of stemmen op een bepaald motief*), o. gmv.
Con'tra-remonstrant, m. —en; zie Gomarist.
Contra'rie (*tegenovergesteld, tegenstrijdig; ongunstig*), bn. en bw.: *— mijn bedoeling; de wind was —*; zegsw. *hij is een Jantje —*, dwarsdrijver; *— werken*, tegengesteld.
Contrarieeren (*wederstreven, tegenwerken, dwarsboomen*): *iem. — in zijn plannen*.
Contrasigneeren (Fr. *mede-onderteekenen* b.v. *een koninklijk besluit door een verantwoordelijk minister*); lees: *—sienjeeren*.
Contrast' (*tegenstelling*), o. —en: *een scherp —, een zonderling —*.
Contrasteeren (*een tegenstelling vormen, tegen elkaar sterk afsteken*).
Con'tra-visite (*tegenbezoek*), v. —-visites.
Con'tre-admiraal (*schout-bij-nacht of onder-admiraal, onder-vlootvoogd*), m. —s.
Con'trebande (*sluikgoed, smokkelwaar*), v.; zie Contrabande.
Con'trebas, v. —bassen, zie Contrabas; **—bazuin** (muz. *een diep basregister in het orgel*), v. —bazuinen.
Contrecoeur', Fr.: à — (*met tegenzin, ongaarne*), bw.
Con'trefort (Fr. *conterfort*), o. —s of —en.
Contribuant' (*iemand, die zijn aandeel betaalt; bijdrager, schatplichtige*), m. —en; **—an'te,** v. —n.
Contribueeren (*zijn aandeel bijdragen of opbrengen; medewerken*).
Contribu'tie (*bijdrage*, inz. *geldelijke, van e. lid, e. vereeniging enz.*), v. —tiën, —ties.
Contrô'le (*toezicht, opzicht, tegenrekening; dubbel- of tegenboek, —register*), v. —s; **—-station** (*inrichting tot het controleeren van iets*), o. —-stations: *het boter— in Friesland, in Groningen, in Drente*.
Controleeren (*nagaan, toezicht houden op*).
Controleur' (*ambtenaar, die toezicht houdt op de werkzaamheden of het beheer van andere ambtenaren* inz. *door middel van een tegen- of dubbelboek, tegen- of dubbelregister enz.*; fig. *dwarskijker*; O.-I. *lagere ambtenaar bij het binnenlandsch bestuur onder den assistent-resident*), m. —s: *een — bij het kadaster; de — der belastingen; een — bij de tram, den trein*.
Controver'se (*twistrede op godgeleerd of wijsgeering gebied*), v. —s.
Contubernaal' (*kamergenoot; kostganger*), m. —nalen.
Convalescent' 1 (*genezend, beterend, herstellend*), bn.; **2** (*zieke, die aan de beterhand is, herstellende*), m. en v. —en; lees: *—lessent'*.
Convena'bel (*gepast, voegzaam, geschikt*).
Convenan'ce (*gepastheid, voegzaamh.*), v.
Convenieeren (*overeenkomen; gelegen komen; aanstaan, passen*).
Convent' (*samenkomst, vergadering; vergadering van kloosterlingen; de gezamenlijke kloosterlingen; klooster*), o. —en; lees: *konvent'*.
Conven'tie (*overeenkomst, verdrag; maatschappelijke gebruiken, maatschappelijk*

als passend aangenomen vormen ; bij uitbr. *algemeen aangenomen vormen b.v. in de kunsten*; rechtst.: *eisch*), v. —tiën, —ties: nog : gesch. *de nationale — in Frankrijk*, de buitengewone nationale staatsvergadering van 20 Sept. 1792-26 October 1795.

Convergeeren (1 *in een punt samenkomen*; 2 rekenk. *steeds kleiner worden*) : 1 —*de lijnen*, —*de lichtstralen* ; 2 *een* —*de reeks*, wier termen steeds kleiner worden; (g = g); verg. Divergeeren.

Conversa'tie (1 *gesprek* inz. *van een gezelligen, onderhoudenden aard*; *het geheel der gesprekken* ; 2 *maatschappelijke omgang* ; 3 *gave om gezellige gesprekken te voeren*), v. —s, —tiën: 1 *een levendige* — ; 2 *zij hadden in dat provinciestadje volstrekt geen* —; 3 *uitstekende geleerden, maar zonder* —.

Conversations'lex'icon, o. —ca : Duitsche naam voor Encyclopedie.

Convers'broeder (*in een klooster* : *leekebroeder, die handwerk verricht*), m. —s.

Converseeren (*gezellig, onderhoudend praten* ; *omgang hebben, verkeeren of omgaan met*). (s = z).

Conver'sie (*verwisseling eener openbare schuld tegen eene met lagere rente*), v. -siën, —sies: — *van staatsschuld*. (s = z).

Converteeren (*een staatsschuld vervangen door een nieuwe, met lagere rente*).

Convertiet' (*bekeerling*), m. en v. —en.

Convex' (*bolrond*), bn.: *een —e lens*, gewelfd, afloopend naar den rand : —*glazen*.

Convic'tie (*overtuiging*), v. —s, —tiën.

Convoca'tie (*samenroeping, oproep ter vergadering*), v. —tiën, —ties ; —**biljet,** o. —biljetten; —**briefje,** o. —briefjes.

Convoceeren (*bijeenroepen*): *de regenten tot een extra-vergadering* — (C.O.).

Convooi', o. —en: zie Konvooi.

Convol'vulus (plantk. *winde*), m. —sen.

Convul'sie (*stuiptrekking*), v. —siën, -sies.

Convulsief' (*stuiptrekkend, krampachtig*), bn.

Coöperant' (*medewerkend*), bn.; l.: *koo-oo*.

Coöperateur' (*samenwerker, medehelper*), m. —s, ook : —**ra'tor,** m. —s.

Coöpera'tie (*samenwerking* inz. *in den handel* ; *het samengaan v. velen ter verkrijging* b.v. *van goedkooper levensmiddelen*), v. gmv.

Coöperatief' (*op samenwerking berustend*), bn.: *het —tieve stelsel, een —tieve winkelvereeniging, een —tieve zuivelfabriek*.

Coöpereeren (*samenwerken tot, elkaar helpen, meewerken tot*).

Coördina'ten (wisk. *lijnen of hoeken ter bepaling van punten in het platte vlak of in de ruimte*), v. mv.

Coördina'tie (*nevenschikking van volzinnen*), v. —s ; lees : *koo-or*—.

Copal' (*harde, geelachtige, barnsteenachtige hars uit tropische streken, aangewend als vernis*), o. gmv. : *er is harde of fossiele* — *en halfharde of zachte* —, *die direct uit de boomen gewonnen wordt* ; ook Kopal; —**vernis** (*uitmuntend vernis, uit copalhars bereid*), o. —sen; ook: —**lak,** o. gmv.

Coper'nicus, m., beroemd sterrenkundige, grondlegger der naar hem genoemde nieuwere sterrenkunde met de zon als centrum, 1473—1543.

Copie' (*afschrift* ; *nagemaakte schilderij, teekening*), v. copieën ; meer Kopie; —**boek** (*boek, waarin een koopman zijn zakenbrieven copieert*), o. —boeken; meer : Kopieboek.

Copieeren (*afschrijven* ; *nateekenen, naschilderen*) ; —**inkt** (*inkt, waarmee men brieven schrijft, die gecopieerd moeten worden*), m. (soorten), m. —en ; —**machine** (*toestel, waarmee brieven en stukken worden gecopieerd*), v. —s; meer : Kopieeren; —**papier** (*een soort van doorschijnend papier voor copieerwerk*), o. gmv.; —**pers,** v. —en; meer: Kopieer-papier enz.

Copieus' (*overvloedig, rijkelijk*), bn. en bw.: *een — diner* ; — *eten*.

Copiist', copist' (*na-, of overschrijver*; *nateekenaar*), m. —en; meer, Kopiist, Kopist.

Co'pra (O.-I. *gedroogd klappervruchtvleesch, voor oliewinning*), v. gmv., ook Kopra.

Co'pula (spraakk. *koppelwoord*), v. —'s.

Copula'tie (*het copuleeren*), v. gmv.

Copuleeren (*samenvoegen, koppelen, verbinden* ; *enten*).

Coquet' 1 (*behaagziek*), bn.: *een —te juffer*; fig. *een —te villa*, lief, keurig; lees : —*ket'*; **2** —**te** (*behaagzieke vrouw, meisje*), v. —s.

Coquetteeren (van dames : *behaagziek zijn, trachten te behagen*).

Coquetterie' (*behaagzucht*), v. gmv.

Coquil'le (Fr. *schelp*), v. —s.

Coquin' (Fr. *schelm, schurk, fielt*), m. —s.

Coralli'ne (*scharlakenroode kleurstof uit koraalmos* ; *koraalrood*), v. gmv.

Co'ram po'pulo (Lat. *in 't openbaar, ten aanschouwen van het volk*).

Corbeil'le (Fr. *korfje, mandje*), v. —s : *een — met bloemen*; lees: korbeij e.

Cordaat' (*kloek, onversaagd, wakker*), bn.; meestal, Kordaat, zie ald.

Cordiaal' (*hartelijk* ; *hartsterkend*), bn. en bw.

Cordialiteit' (*hartelijkheid* ; *ronde gulheid, rondheid*), v. gmv.

Cordon' (*koord, riem; grensketen* ; *verweerlinie, afsluitingslinie b.v. tegen besmettelijke ziekten, smokkelarij*), o. —s; meer, Kordon.

Corduaan' (*fijn Spaansch bokken- of geitenleer genoemd naar Cordova*), o. gmv. : *de fiere rossen, met — getoomd* (Bild.) ; zie Marokijn.

Corin'thisch (*van, in, uit*; *als van, in, uit* ; *betrekking hebbend op*; *eigen aan Corinthe in oud-Griekenland*), bn.: *een —e zuil*, d.i. met gegroefde schacht en gebladerd kapiteel ; zie Zuil.

Cormoran' (*aalscholver, schollevaar, zeeraaf*), m. —en; ook, Cormoraan'.

Cornac' (*oppasser van een olifant*), m. —s; meest, Kornak.

Cornalijn' 1 (*geel-rood halfedelgesteente, een soort chalcedon*), o.; **2** (als voorw.), m. —en.

Cornedbeef (Eng. *bussenvleesch*), m. gmv.

Cornet' (vroeger : *de officier-vaandrig* ; *blaasinstrument, kromhoorn* ; *mutsje van dienstmeisjes*), m. —s; ook, Kornet; — **à pistons** (*kromme klephoorn, piston*), v.

Coro'na (*kroon, krans*), v. —'s.

Corpora'tie (*gilde, genootschap, lichaam, vereeniging*), v. —tiën, —ties.

Corporeel' (*lichamelijk, lichaams . . .*), bn. : —*e straffen.*
Corps (*lichaam, vereeniging ; een aantal personen onder een bestuur of hoofd staande en een geheel vormende*), o. —en : *studenten—, muziek—, — de garde,* hoofdwacht, wachthuis ; — *de reserve,* spaarbende, noodkorps ; — *diplomatique,* de gezamenl. gezanten en leden van legaties, bij een hof ; verg. K o r p s.
Corpulent' (*zwaarlijvig, gezet, dik*), bn. ; —er, —st : *een — oud heer.*
Corpulen'tie (*zwaarlijvigheid*), v.
Cor'pus (*lichaam ; dikte eener lettersoort*), o. : — *delic'ti,* voorwerp, dat bij een misdaad gebruikt is en als bewijs dient van schuld ; — *ju'ris,* het wetboek der Romeinen, waarin op last van den Oost-Rom. keizer Justinianus I, 527—565, alle Romeinsche wetten zijn bijeengebracht ; — *juris civi'lis,* burgerlijk wetboek ; — *juris cano'nici,* wetboek van het kerkelijk recht. (j = j).
Correct' (1 *nauwkeurig, zonder fouten ; wat voldoet aan de eischen* ; 2 van uiterlijke vormen : *onberispelijk*), bn. en bw. ; —er, —st : 1 — *schrijven* ; 2 *een —e houding ; zich — gedragen.*
Correct'heid (taalk. *zuiverheid van spelling en taal, druk enz.* ; van uiterlijke vormen : *stipte welvoeglijkheid*), v. gmv.
Correc'tie (*verbetering van drukwerk, schoolwerk ; terechtwijzing ; straf*), v. -tiën, —ties ; —**teekens** (*de door den corrector gebezigde teekens*), o. mv.
Correctief' (*middel tot verbetering of onschadelijk maken van een misslag of fout*), o. —ven.
Correctioneel' (*tot verbetering kunnende of moetende dienen ; verbeterend*), bn. en bw. : —*e methodes ; — ingrijpen.*
Correc'tor (*verbeteraar* inz. *van drukproeven*), m. —s.
Correlatief' (*wederzijdsch, wisselwerkend, voeling houdend*), bn. en bw.
Correspondeeren (Fr. *briefwisseling houden ; in betrekking staan met ; overeenkomen*): *deze kamers —,* staan met elkaar in verbinding ; *de treinen —,* sluiten aan.
Correspondent' (*iemand, met wien men briefwisseling onderhoudt ; handelsbediende belast met het voeren der correspondentie ; berichtgever, verslaggever*), m. —en ; —**ente,** v. —n.
Corresponden'tie (*briefwisseling ; de brieven zelf ; aansluiting van treinen ; onderling verband*), v. —tiën, —ties.
Cor'rida (Sp. *arena in het stieren-amphitheater ; stierengevecht*), v. —'s.
Corridor' (Fr. *overdekte gang*), m. —s.
Corrigedor' (Sp. *burgemeester, burgerrechter*), m. —dores. (g = g).
Corrigeeren (*verbeteren, van fouten zuiveren ; tuchtigen, kastijden*). (g = g).
Corrigen'dum (Lat. *hetgeen verbeterd moet worden*), o. —da. (g = g).
Corrupt' (*bedorven, slecht ; omgekocht ; voor omkooping bereid*), bn. ; —er, —st.
Corrup'tie (*bederf, verleiding ; omkooping*), v. —s, —tiën. (t = s).
Corsa'ge (Fr. *lijf van een japon*), o. —s.
Corsikaan', m. —kanen : *de —,* Napoleon I, omdat hij op Corsica geboren is (15 Aug. 1769), terwijl dat eiland eerst een jaar te voren aan Frankrijk kwam, destijds een soort van schimpnaam.
Cor'so (1 *wandel- en rijplaats* ; 2 *koers, loopende prijs van het geld enz.*), m. —'s : 1 *de — te Rome,* plaats van den wandelrit der prachtige equipages ; *bloemen—,* wedstrijd van versierde rijtuigen ; 2 *al —,* d. i. tot den koers van, naar den loopenden prijs (van geld of wissels). (s = z).
Cortè'ge (Fr. *stoet, gevolg*), m. en v. —s.
Cor'tes (*de Staten-generaal of Statenvergadering in Portugal en Spanje*), m. mv.
Corvée' (eig. *heerendienst : kazernewerk der soldaten* ; fig. *onaangenaam werk, vervelende taak*), v. —veeën : *'t is me 'n —* : zie K a r w e i.
Corvet' (*oorlogsvaartuig, driemaster, klein fregat*), v. corvetten ; zie K o r v e t.
Coryphee' (eig. *koorleider in de oude Griekse tragedie* ; thans : *leider in 't algemeen* ; fig. *iemand die boven anderen uitblinkt in wetenschap, kunst enz.*), m. en v. —ën ; lees : *koo-rie-fee'.*
Co'sinus (meetk. *complement-sinus, de sinus van het complement van den hoek*), m. —sen. (s = s).
Cosmetiek' (*middel om te verfraaien ; schoonheidsmiddel* inz. *voor de huid, of een soort pomade tot het glanzend maken van het haar*), v. —en.
Cos'misch (*den cosmos betreffende*), bn.
Cosmogonie' (*leer van het ontstaan der wereld*), **v.** gmv.
Cosmograaf' (*hij, die zich met de studie d. cosmographie bezighoudt*), m. —grafen.
Cosmographie' (*beschrijving van het heelal, wereldbeschrijving ; wiskundige aardrijkskunde*), v. —ën.
Cosmopoliet' (*wereldburger*), m. —en.
Cosmopoli'tisch (*als een of van een wereldburger; wereldburgerlijk*), bn. en bw.
Cosmopolitis'me (*wereldburgerschap*), o. gmv.: het kent geen P a t r i o t t i s m e, C h a u v i n i s m e, J i n g o ï s m e enz.
Cosmora'ma (*draaibaar panorama, afbeeldingen gevend van merkwaardige steden en natuurtafereelen, landschappen enz.*), o. —'s.
Cos'mos (*de geordende wereld ; het heelal*), m. gmv. : *de — van Alexander von Humboldt,* (1769-1859), beschrijving v. h. heelal.
Cos'ti, a — (*in uw stad, aldaar*), bw.: *gebeurtenissen a —,* d.i. in uw woonplaats, ten uwent.
Costumeeren (*kleeden volgens de mode van eenig tijdvak*): *een gecostumeerde optocht.*
Costuum', —tu'me 1 (*rechtsgebruik, handelsgebruik enz., dat door den langen duur kracht van wet heeft gekregen* meest. mv. vero.), v. —tumen : **2** (*gewaad, voor dame of heer ; tooneelkleeding*), o. —tumen, —tu'mes : zegsw. *in — zijn,* in officieele kleeding; meestal, K o s t u u m, zie ald.
Cosy (Eng. *theemuts*), v.; zie C o z y.
Cotelet' (*ribbestuk ; toebereid ribbetje*), v. —ten ; zie K o t e l e t.
Coterie' (*kransje, club ; besloten gezelschap*; ongunstig *bent, kliek*), v. —s, —ën.
Cothur'ne (vroeger : *van voren met riemen vastgemaakte tot halverwegen het been reikende laars* inz. *door jagers gebruikt* ; tooneel : *dergelijke laars, maar met dikke*

zolen om aan tooneelspelers een hoogere gestalte te geven : tooneellaars, bij de ouden i. d. tragedie), v. —n; zie K o t h u r n.

Cotillon' (eig. *onderrok; omdat de danseressen het bovenkleed wat ophielden, Fransche figuurdans;*), m. —s.

Cottage (Eng. *hut; klein buitentje, landhuisje*), v. —s; zie ook H e r m i t a g e.

Cou'che (Fr. *stil, zwijg; koest, lig !* tot een hond), tw.

Coucheeren (*doen liggen; neerschrijven, te-boek-stellen*).

Coulant' (Fr. eig. *vloeiend; vlot; tegemoetkomend, inschikkelijk, gemakkelijk; niet krenterig*), bn. en bw.

Couleur' de ro'se (Fr. eig. *rooskleurig*, zie ald.; fig. meestal met ontkenning): zegsw. *het is niet alles* —, het is niet alles rozengeur en maneschijn.

Coulis'se (Fr. *beweegbaar tooneelscherm, schuifscherm*), v. —n : *achter de —n*, in 't geheim, niet publiek; *achter de —n kijken*, den waren toestand of stand van zaken leeren kennen, verg. S c h e r m ; **—tafel** (*uittrektafel met losse inlegbladen*), v. —tafels.

Couloir' (Fr. 1 *wandelgang, verbindingsgang*; 2 *gedeelte van het gebouw buiten de vergaderzaal van de volksvertegenwoordiging*), m. —s: 1 *hij stond in den —; de —s achter de loges en de baignoires*; 2 *in de —s werd verteld, dat....*; **—stelsel** (Fr. *wijze van stemuitbrengen, waarbij ieder kiezer in een afzonderlijk hokje zijn stem invult*), o. gmv.

Coup (Fr. *slag, stoot, trap, steek, schot, beet enz.*), m. —s; lees : *koe* : — *d'Etat*, staatsgreep d. i. greep naar het hoogste staatsgezag, zie B r u m a i r e ; — *de main*, handgreep, overrompeling ; — *de maître*, meesterlijke daad, meesterstuk ; — *d'oeil*, oogopslag ; — *de théâtre*, verrassende omkeer van zaken.

Cou'pe (*Fr.snede ; snit v. e. kleedingstuk; drinkschaal*), v. —s.

Coupé' (Fr. *afgescheiden gedeelte, vak van een spoorwegwagon: half rijtuig voor twee personen* inz. *halfkoetsje van een dokter*), m. —'s ; verkl. : *coupee'tje*.

Coupeeren (Fr. *afzonderen ; afkorten, afsnijden, bekorten*; fig. *voorko'men, verhinderen* ; kaartspel : *afnemen*).

Coupeur' (Fr. *knipper in dienst bij een kleermaker of in een confectiezaak*), m. —s; vr. c o u p e u s e, —s.

Couplet' (*evenmatig deel van een gedicht of van een lied, soms met een refrein*), o. coupletten ; **—zanger** (*café-chantant-zanger*), m. —s ; **—zangeres,** v. —sen.

Coupon' (Fr. 1 *interest of rentebewijs van een effect*; 2 *restant, lap, een stuk stof*), v. —s: 1 *een halfjaarlijksche* — ; 2 *een — van een tapijt, een — voor een vest*; **—belasting** (*belasting op zekere effectencoupons*), v. gmv. ; **—blad** (*gezamenlijke coupons, met talon, v. e. effect*), o. —en ; **—schaar** (*schaar, om de coupons van de effecten te knippen*), v. —scharen.

Coupu're (*afsnijding; weglating van een gedeelte*, b.v. *uit een tooneelstuk of een opera; klein bankbiljet*), v. —s.

Cour (Fr. *hof, hofhouding; opwachting ten hove; binnenplaats; privaat*), v. gmv.

Coura'ge (Fr. *moed*), m.; ook, tw.

Courageus' (Fr. *moedig, dapper, kloek*), bn. en bw.; courageuzer, courageust.

Courant' 1 (*loopend, gangbaar*), bn. : — *geld*; —*e artikelen*, die vlot verkocht worden en zeer gezocht zijn; —*e schulden*, loopend ; **2** (Fr. *wettig betaalmiddel*, inz. *zilvermunt*), o. gmv.: *Nederl.* — ; **3** (verkorting van *courante novellen* : loopende nieuwtjes, loopmaren, waaruit : *krant*), v. —en: *de eerste Ned.* — *werd gedrukt in* 1652 *te A'dam*.

Couran'ten-artikel (*stuk in een krant*), o. —s; **—bericht,** o. —en, ook K r a n t e n a r t i k e l, —b e r i c h t enz.; **—jongen** (*jongen, die kranten verkoopt of vent*), m. —s.

Courantier' (*uitgever, drukker, schrijver van of in een krant*), m. —s. (ier = ier).

Courta'ge (Fr. *makelaarsloon, provisie*), v.

Courtoisie' (Fr. *hoffelijkheid, heuschheid, ridderlijkheid*), v. gmv. (s = z).

Cousin' (Fr. *neef, zoon van iemands oom of tante ; titel, welken keizers en koningen aan mindere vorsten geven*), m. —s.

Coû'te *que coûte* (Fr. *tot elken prijs ; het moge kosten, wat het wil*).

Couvert' (Fr. 1 *briefomslag*; 2 *benoodigdheden voor den maaltijd van één persoon*), o. —en, —s : 1 *in een blauw* — ; 2 *een diner van 20* —*s*.

Couveu'se (*toestel, waarin te vroeg geboren kinderen de eerste weken doorbrengen onder een bepaalde temperatuur ; broedmachine*), v. —s.

Covenant (Eng. *bond, verbond, verdrag*, inz. *het verbond der Schotsche protestanten in* 1580, *in* 1638 *vernieuwd*), o.—s.

Covenan'ter (*lid v. h. Covenant*), m.—s.

Cowboy (Eng. *koejongen, Amerikaansche veedrijver, herder* inz. *van buffelkudden*), m. —'s.

Cozy (Eng. *theemuts*), v. —'s; z. C o s y.

Crapaud' (Fr. eig. *pad* : *lage, ronde dikbekleede leuningstoel*), m. —s.

Crapu'le (Fr. *gemeen, gespuis, janhagel, liederlijk volk*), o. gmv.

Cras'sus, m. Rom. gesch., 113-53 v. C., zie T r i u m v i r a a t; — sneuvelt tegen de Parthen.

Crava'te (Fr. *heerendas*), v. —n.

Crayon' (Fr. *teekenstift ; zwart teekenkrijt ; krijtteekening; potlood*), o. —s; lees : *kreion*.

Crea'tie (*schepping; werk*; toon. *eerste vertolking v. e. rol*), v. —tiën, —ties.

Creatuur' (*schepsel, wezen ; verachtelijk werktuig ; ellendig, misselijk mensch*), o. —turen ; meer, K r e a t u u r.

Crè'che (Fr. *krib, ruif ; bewaarplaats van zuigelingen*), v. —s.

Credens'tafel (*een* inz. *met wit linnen bedekte dientafel*; R.-K. *idem, staande in het priesterkoor tegen den linkerzijwand en waarop het kerkgewaad, b.v. van een bisschop, wordt gereedgehouden*), v.—s ; ook K r e d e n s—.

Crediet' (handel. *vertrouwen; uitstel van betaling*), o. —en : — *geven, een — v. zes maanden*; — *hebben*; meestal K r e d i e t.

Crediet'bank, v. —en; **—brief,** m. —ven; **—instelling,** v. —en; **—kas,** v. —sen; **—vereeniging,** v. —en; **—wet,** v. —ten; meestal K r e d i e t b a n k enz., zie ald.

Cre'dit (*het tegoed*; boekhouden: *de rechter-*

bladzijde, waarop men aanteekent, wat er te ontvangen is; het tegendeel v. debet), o. mv. credunt; —**zijde,** v. gmv., zie ald.

Crediteeren (*op vertrouwen leveren, op de creditzijde, d.i. rechterzijde, als tegoed boeken*).

Crediteur' (*schuldeischer*), m. —en; —**tri'ce,** v. —s.

Cre'ditzijde (handel. *de rechterzijde van het grootboek*), v. —zijden; — staat tegenover D e b e t z ij d e.

Cre'do 1 (*ik geloof; het eerste woord der Apostolische geloofsbelijdenis,* nl. Ik geloof [in God den Vader]); **2** (*geloofsbelijdenis; gezongen deel der Mis*), o. —'s.

Creduliteit' (*lichtgeloovigheid*), v. gmv.

Cre'dunt (*zij hebben te goed*), mv.; z. C r e d i t.

Creëeren (*scheppen, stichten, maken, voortbrengen; benoemen, aanstellen; op het tooneel voor het eerst een rol uitbeelden*), zie C r e a t i e.

Cremaillè're (Fr. *tandradbaan,* z. ald.), v. —s; verg. F u n i c u l a i r e; ook: cirkelvormig gebogen staaf met tanden voor de beweging van een sluisdeur.

Crema'tie (*lijkverbranding*), v. gmv.

Cremato'rium (*inrichting tot het verbranden van lijken, lijkoven*), o. —s, —ria.

Crè'me 1 (*room;* fig. *het puikje eener zaak, het neusje van den zalm*), v. gmv.: — *de vanille,* zekere likeur; — *fouettée,* geslagen room; **2** (*roomkleurig*), bn.: *een* —-*japon,* —-*gordijnen*; —**rie'** (*melksalon*), v. —s.

Cremo'na (*beste Ital. viool, uit Cremona in It.*), v. —'s; ook: *Cremoneesche viool.*

Cremortart' (*poeder, van room en wijnsteen, een bloedzuiverend middel*), o.: volkstaal, K r e m e t a r t'.

Creoli'ne (*carbolachtige ontsmettingsstof, uit steenkoolteer bereid*), v. gmv.

Creool' (Sp. *kind van Europeesche ouders in de tropen*; soms: *halfbloed*), m. en v. Creolen.

Creool'sche, Creo'le, v. —n; zie C r e o o l.

Creosoot' (*olieachtige, uit beukenhoutteer bereide, bederfwerende vloeistof* inz. *voor hout,* ook *tandpijnstillend middel*), v.

Creosoteeren (*door creosoot voor bederf vrijwaren, drenken in creosoot,* inz. *hout*).

Crepeeren (*doodgaan van dieren, ellendig omkomen*), plat.

Crescen'do 1 (It. *toenemend;* muz. *geleidelijk sterker-wordend van tonen*), bw.; **2** zn. o. —'s.

Cre'sus, ook C r o e's u s, pl.m. 545 v. C., rijke koning van Lydië: zegsw. *zoo rijk als* —, schatrijk.

Cre'ta, o., nu Candia: groot en vruchtbaar eiland in de Midd. Zee t. Z.v. Griekenland.

Creten'zen (*inboorlingen of burgers van 't eiland Creta*), m. mv.; ook *Creten'zers.*

Cretin' (Fr. *kropmensch, achterlijk en mismaakt mensch, in sommige dalen der Alpen, en ook elders voorkomende*), m. en v. —s of Cretinen; fig. ezel, stommerik.

Creton'(ne) (*sterk wit henneplinnen; katoenen stof met groote patronen bedrukt*), o.: — wordt vooral gebruikt voor gordijnen en het bekleeden van meubelen.

Creton'nen (*van creton, met creton*), bn.: — *gordijnen, een — canapé.*

Criant' (Fr. *schreeuwend*), bn. en bw.: *'t was er — vervelend* (C.O.), erg, vreeselijk. (t = t).

Cricket (*Engelsch slagbalspel, dat door twee partijen* [*ieder van elf personen*] *gespeeld wordt: stok- en balspel*), o.

Cric'keten (*'t cricket-spel spelen*), crickette, heeft gecricket: *de meisjes waren aan 't —.*

Cri'me (Fr. *misdaad; schande*), m.: zegsw. *'t is een —,* het is ongehoord, zeer erg.

Cri'men (Lat. *misdaad*), o.: — *lae'sae majesta'tis,* majesteitsschennis: *hoogverraad is een — laesae majestatis.*

Criminalist' (*kenner v.h. strafr.*), m. —en.

Criminaliteit' (*strafbaarheid voor den rechter; misdadigheid*), v. gmv.

Criminalogie' (*leer der criminaliteit*), v.

Crimineel' (*misdadig, met de criminaliteit verband houdend; in ergerlijke mate, vreeselijk, schandelijk*), bn. en bw.: *een —e statistiek*; —*e anthropologie*; *het is —,* verschrikkelijk; *hij was — dronken,* schandelijk.

Crinoli'ne (*hoepelrok*), v. —s, —n. vero.

Cri'sis (1 *keerpunt eener ziekte*; 2 *beslissende wending eener zaak*; 3 *bedenkelijke toestand* inz. *in den handel*), v. crises: 1 *de — eener ziekte*; 2 *de — blijft niet uit*; 3 —*courant*; *de — van den middenstand*; *handels—*; staatk.: *een ministerieele —,* de toestand, dat het ministerie afgetreden is en er nog geen nieuw benoemd is.

Crite'rium (*kenteeken, beslissend kenmerk; toets, maatstaf*), o. criteria, —riën.

Criticas'ter (*vittend criticus, muggenzifter, kleingeestig beoordeelaar, andere Zoïlus*), m. —s.

Cri'ticus (*beoordeelaar; iem., die een critiek uitbrengt; kunstrechter*; ongunstig *vitter*), m. critici; verg. R e c e n s e n t.

Critiek' (*beoordeeling; toetsing van letterkundige voortbrengselen en kunstwerken*), v. —en: *beneden —,* alle beoordeeling onwaardig; *den toets der — kunnen doorstaan; opbouwende —, scherpe —.*

Cri'tisch (*beoordeelend, op de critiek betrekking hebbend*), bn.: —*e bespiegelingen*; —*e opstellen,* b.v. over letterk. onderwerpen, o.a. door B. Huet, Will. Kloos e. a.

Critiseeren (*beoordeelen; toetsen*; ongunstig: *bevitten, bedillen, hekelen*). (s = z).

Cro'cus (*bolplant, voorjaarsbloem*), m. —sen; meestal: K r o k u s.

Croe'sus, m., zie C r e s u s.

Croquet', m., meestal **Croquet'je 1** (*kleine hoeveelheid fijngehakt vleesch, visch, aardappelen enz. in rolvorm gebakken* inz. *voorgerecht*), o. croquetten, croquetjes: *vleesch—, garnalen—*; **2** (*bal- en hamerspel*), o.: *men drijft met houten hamers de ballen door ijzeren boogjes*; lees: *krokk't.*

Croupier' (Fr. *beambte bij een speelbank: hij haalt 't gewonnen geld binnen en betaalt de winsten uit*), m. —s.

Crown (Eng. *kroon, zilvermunt van 5 shilling = ƒ 3.00*), v. —s.

Cru (Fr. *ongaar; rauw, ruw, ongezouten*), bn.

Crucife'ren (plantk. *kruisbloemigen*), v. mv.

Crucifix' (*kruisbeeld, kruis met het beeld v. Christus er aan gehecht*), o. —en; l. —*fiks.*

Crusa'do (d. i. *met een kruis geteekend: oude Portug. munt in zilver van pl.m. ƒ 1.20*

en in goud pl.m. ƒ 3.60; in Spanje = ƒ 2.10 tot ƒ 2.70), m. —'s.
Crustace'ën (*schaaldieren*), o. mv.
Cryp'ta (*onderaardsche gewelfde kapel*, nl. *onder het hoogkoor in oude kerken, onderkerk*; ook: *grafkelder*), v. —'s; ook: *Crypte*, v. —n; l.: *krip'ta, kript*; z. K r o c h t.
Cryptoga'men (plantk. *bedektzadigen*), v. mv.: — zijn vooral mossen, zwammen en varens, zij brengen g. vruchten voort en planten zich voort d. kiemkorrels. (y = i).
Csar'das, C z a r d a s (muz. *hartstochtelijke Hongaarsche dans in* 3/4 *of* 4/4 *maat*), m.
Cu'bahout, o. gmv.; zie G e e l h o u t.
Cui bo'num (Lat. *tot wiens nut? wien baat het?*); lees: *ku-ie.*
Cuivre poli' (Fr. *geslepen of gepolijst messing*), o.: *e. lamp v. —, een inktstel van —.*
Cul de lam'pe (*vignet aan het einde v. e. hoofdstuk in een boek*), m. culs de lampe.
Culinair', culina'risch (*de kookkunst of de keuken betreffende*), bn.: *u. e. — oogpunt.*
Culmina'tie (sterrenk. *doorgang der zon, eener ster door den meridiaan van de plaats*; *grootste hoogte*), v. —s; **—punt** (sterrenk. *'t punt, waar een ster culmineert*; fig. *toppunt van macht enz.*), o. —punten.
Culmineeren (*het toppunt bereiken*; sterrenk.: *in het culminatiepunt staan, door den meridtaan van de plaats gaan*).
Culot'te (*korte broek, kniebroek*), v. —s; verg. S a n s c u l o t t e.
Cul'pa (*schuld*), v.: *mea —*, door m. schuld.
Cultiveeren (*be- of aanbouwen, aankweeken, aanplanten; vormen, verbeteren; veredelen en verfijnen van geest en manieren*).
Cul'tus (*uit- en inwendige vereering van God b.v. door aanbidding; openbare eeredienst*), m. culten.
Cultuur', c u l t u'r e (1 *teelt van gewassen*, inz. *tropische, voor de Europeesche markt*; 2 *bouwland*; 3 *beschaving, veredeling, ontwikkeling*), v. cultures: 1 *koffie—, rijst—, suiker—* (Java); *peper—* (Sumatra); *tabaks—* (Borneo); *kruidnagel—* (Ambon); *— van muskaatnoten* (Banda); *het in — brengen van gronden*, geschikt maken voor den bouw van eenig product; 2 *Europeesche en inlandsche cultures*; 3 *de beste — is die van hoofd en hart in goede harmonie*; **—geschiedenis** (*geschied. der beschaving, van den ontwikkelingsgang, in tegenstelling van histoire-bataille*), v. —sen; **—gewas** (*plant, welke wordt aangekweekt om haar voedende of economische waarde*), —sen o.: *tot de —sen behooren o.m. granen, aardappels, peulvruchten, veevoeder, vlas, hennep enz.*; de tegenst. van —sen vormen de in 't wilde groeiende planten; — **-historisch** (*de geschiedenis der beschaving betreffende*), bn.: *—e beschouwingen, —e studiën*; **—staat** (*beschaafde staat*), m. —staten: *de —staten van Europa*; **—stelsel** (O.-I. *stelsel in Ned. O.-I., door den gouverneur-generaal Van den Bosch onder koning Willem I ingevoerd en geregeld*), o. gmv.: het — wilde allerlei producten, als: koffie, thee, indigo, tabak, door de inlandsche bevolking doen telen; elke desa, die de helft van haar cultures deed bestaan in de teelt van een dier producten voor de Europeesche markt, was vrij van landrente: thans afgeschaft; **—volken** (*volken, die een hoogen trap van beschaving bereikt hebben*), o. mv.: — vindt men in N.-W. en Midden-Europa, zie de tegenst. N a t u u r v o l k e n; **—woord** (*een woord, dat karakteristiek is voor of eigen aan een bepaalde cultuur*), o. —en: *woorden voor hoogere, geestelijke begrippen zijn hoogere —en, voor stoffelijke begrippen lagere —en.*
Cum (Lat. *met*), vz.
Cum annex'is (Lat. *met toebehooren*), zie **C. A.**
Cum gra'no sa'lis (Lat. *met een korrel zout*; fig. *met een beetje gezond verstand en niet al te letterlijk*).
Cum lau'de (Lat. *met lof*).
Cum su'is (Lat. *met de zijnen*), zie **C. S.**
Cumula'tie (*ophooping; samenvoeging*, inz. *van ambten: het gelijktijdig waarnemen er v. door één persoon*), v. —s, —tiën.
Cumulatief' (*samenvoegend, oploopend*), bn.
Cumuleeren (*ophoopen; samenvoegen, vereenigen* inz. *van ambten*).
Cup (Eng. *beker als wedstrijdsprijs*), v. —s.
Cupi'do, m. myth. minnegod; zie A m o r.
Cu'pidootje (*minnegodje; afbeelding of beeldje van Cupido*), o. —s.
Cura'bel (*te heelen, te genezen*), bn.
Curaçao' (*likeur van oranjeappelschillen, geheeten naar het eiland Curaçao*), m. (cao = sou).
Curatee'le (*toezicht op een meerderjarige uitgeoefend door een curator*), v.: *iemand onder — stellen*, het brengen van een meerderjarige min of meer in den toestand van een minderjarige, d.i. hem het beheer van eigen zaken ontnemen, hem onder toezicht stellen wegens zwakte van vermogens, krankzinnigheid of verkwisting.
Cura'tor (*door de rechtbank aangestelde beheervoerder in een faillieten boedel, boedelredder; hij die curateele uitoefent; lid v. e. commissie van toezicht op een gymnasium, universiteit*), m. —s, —to'ren.
Curato'rium (*het curatorschap; de gezamenlijke curatoren*), o.—s.
Cureeren (*verzorgen, betermaken, genezen*).
Cu'ria (oud-Rome: *vergaderzaal* inz. *van den Romeinschen senaat*), v. —riae.
Curia'len (*ambtenaren d. curie*), m. mv.
Cu'rie (*pauselijk hof, alle pauselijke ambten en besturende lichamen*), v.; — is etymologisch hetzelfde woord als *Curia.*
Curieus' (Fr. *zeldzaam, vreemd; aardig; merkwaardig*), bn.; —zer, —t: *dat is —!*
Curiositeit' (*merkwaardigheid; aardigheid; zeldzaamheid*), v. —en of C u r i o s a.
Curio'sum (*iets zeldzaams, vreemds*), o.-sa.
Cursief' (*schuin loopend*), bn.; zie L e t t e r; **—letter** (*schuine drukletter*), v. —s.
Cursiveeren (*met schuine letter drukken*).
Curso'risch (*achtereen voortgaande*), bn. en bw.; *een schrijver — lezen*, d.i. zonder dat de leeraar de lectuur onderbreekt door ophelderingen. (s = z).
Cur'sus (eig. *loop: leergang, reeks van lessen over een bepaald onderwerp*), m. —sen: *een — in kunstgeschiedenis; hoofd—*, nl. voor het examen van hoofdonderwijzer; *een — volgen.* (s = z).
Cur've (*kromme lijn*), v. —n; ook K u r v e.
Cus'tos (*bewaarder; koster eener kerk; toeziener en schoonhouder van een museum*

enz.), m. custodes : *de — van het anatomisch kabinet te Leiden*; ook, bladwachter, steekwoordje: in oude boeken de aan den voet der bladzijde afzonderlijk geplaatste eerste lettergreep der volgende bladzijde.

Cyaan' (scheik. *blauwzuur*), o. gmv.

Cyaanka'lie, —kali um (*verbinding v. kalium met blauwzuur*), o. gmv.

Cycla'den (aardr. *eilanden in de Aegeïsche zee*), v. mv.: de — zijn in een kring om het oudtijds heilige Delos gelegen.

Cycla'me (*alpenviooltje*), v. —s : *de — is ook een winterbloeister (in December) als kamerplant, zij bloeit nog vóór de primula*; ook Cyclamen.

Cy'clisch (*tot een cyclus behoorende*), bn.: —*e dichters*, b.v. die van de Karelromans.

Cyclist' (*wielrijder*), m. —en; lees: *sieklist'*.

Cycloï'de (meetk. *radlijn*), v. —n.

Cyclome'ter (eig. *kring, cirkelmeter : afstandsmeter a. e. rijtuig, auto enz.*), m. —s.

Cycloon' (*wervelstorm*), m. —clonen ; zie Typhoon.

Cycloop', m. cyclopen, myth. de drie zonen van Uranus en Gaea; later: reuzensmeden van Hephaestus of Vulcanus, die o.a. voor Jupiter den bliksem smeedden of wapenen voor helden vervaardigden in hun werkplaats, onder den Etna; volgens Homerus : een woest, wild volk van menscheneters zonder wetten of recht. De cyclopen worden voorgesteld als geweldige reuzen met één oog midden in het voorhoofd ; fig. éénoog.

Cyclo'pisch (*reusachtig, als door cyclopen gemaakt*), bn.: —*e muren* voorhistorische reuzenmuren uit ruwe steenklompen opgetrokken.

Cyclosty'le (*radpen tot vermenigvuldiging van eenzelfde schrift ; multiplicator*), m. —s.

Cy'clus (*kring ; periode, tijdkring, gekenmerkt door dezelfde soort van gebeurtenissen, verschijnselen ; reeks van sagen, volksoverleveringen enz., min of meer een samenhangend geheel vormend*), m. —sen ; *in onze Middelned. letterkunde heeft men twee —sen van romans, de Karel- en de Arthurromans.*

Cylin'der, m. —s, zie Cilinder.

Cymbaal', v. —balen ; zie Cimbaal.

Cym'bel, v. —s; z. Cimbaal; l.: *sim'bel.*

Cy'nicus (*volgeling der leer v. d. Gr. wijsgeer Antisthenes, 4e eeuw v. C. ; schaamteloos, gevoelloos, niet aan edele motieven bij zijn evenmensch geloovend, mensch*), m. —ci : het woord — hangt waarschijnlijk samen met den naam *Cynosarges*, een gymnasium, waar Antisthenes les gaf, en bevat een toespeling op het Grieksche woord *kuoon*, dat *hond* beteekent.

Cy'nisch (Gr. *hondsch: tot de school van Antisthenes behoorend; schaamteloos, ruw, bijtend*), bn. en bw.: *de —e kalmte van een misdadiger, —e gezegden, opmerkingen ; — optreden.* zie Diogenes.

Cynis'me (*de leer der Cynici ; hondschheid; schaamteloosheid; schaamteloos en ongevoelig gedrag*), o. gmv., z. Cynisch.

Cyn'thia, v. myth. bijnaam van Diana of Ar'temis als maangodin ; lees : *sin'tia.*

Cy'pergras, o. —sen : *het geelachtig —, het bruin —; het — v. d. Nijl* (papierplant).

Cy'persch, cy'prisch, bn.: *de —e kat van tante Stastok* (C.O.), een soort van groote, grijze, zwartgestreepte kat, oorspr. van 't eiland Cyprus : slangendooder.

Cypres' (*altijd groene naaldboom in Z.-Europa en in Azië : beeld van den rouw*), m. —sen; —**senhout,** o. gmv.; —**senlaan,** v. —lanen; ook, Cipres'.

Cyprioot' (*bewoner van het eiland Cyprus*), m. —oten.

Cy'prus, o., een der voornaamste eilanden in den oosthoek der Middell. Zee ; lees : *sie'prus.*

Cy'rus, m., de wereldberoemde stichter v. h. oude Perzische rijk, † 529 v. C.

Czaar (*keizer ; titel van de vroegere vorsten van Rusland en Bulgarije*), m. czaren ; ook Tsaar.

Czardas, m. zie Csardas.

Czare'witsch (gesch. *oudste zoon v. d. Russischen czaar, troonopvolger*; vergelijk *Petrowitsch, zoon van Peter*), m. —en ; ook Tsarewitsch.

Czari'na (gesch. *keizerin ; titel van de vrouw van den vroegeren czaar van Rusland en van Bulgarije*), v. —'s ; ook Tsari'na, v. —'s.

Czech (*iemand van den stam der Noordslaven* inz. *in Bohemen*), m. —en; lees: Tsech, ook Tsjech, Tzech.

D.

dat. — 1 *datum*, gegeven, uitgevaardigd : dagteekening; 2 spraakk. *datief*, 3e nvl.

d.a.v. — daar-aan-volgend d.i. daar-opvolgend.

D.C. of **d.c.** — *Da ca'po*, zie ald.

d.d. — *de dato*, v. d. zooveelsten d. maand.

deb. — *de'bet, de'bent*, zie aldaar.

Decl. — *Declina'tie*, verbuiging; afwijking (kompasnaald), zie aldaar.

Del. — 1 *Delea'tur*, men schrappe weg, men late weg (op drukproeven), z. aldaar; 2 *Delinea'vit*, hij of zij heeft het geschetst of geteekend (op kunstplaten).

Delin. — *del.* 2; zie ald.

Dep., Dept. — *Departement'*, afdeeling (van bestuur).

d. e. t. — *daarentegen.*

D. F. — *De'o faven'te*, onder begunstiging van God, of: zoo God het begunstigt.

D. G. — 1 *De'i gra'tia*, door Gods genade; 2 *De'o gra'tias*, Gode zij dank !

d.i. — dat of dit is.

dien., dr. — *dienaar.*

Disc. — *Discon'to*, zie aldaar.

Distr. — *District'*, zie aldaar.

Div. — *Dividend'*, zie aldaar.

D. J. U. — *Doc'tor juris utrius'que*, doctor in de beide rechten.

D.O.M. — *De'o Op'timo Max'imo,* aan den besten en hoogsten God gewijd, z. aldaar.
Dr. — *Doc'tor*; **Dr. med.** — *Doc'tor medici'nae,* doctor in de geneeskunde; **Dr. phil.** — *Doc'tor philoso'phiae,* doctor in de wijsbegeerte; **Dr. th.** — *Doc'tor theolo'giae,* doctor in de godgeleerdheid.
Drs. — *doctorandus,* zie ald.
Ds. — *Do'minus,* dominee, predikant, leeraar.
D. S. — *Dal seg'no,* zie ald.
D. V. — *De'o volente,* met Gods wil.
dv. — *dienstvaardig.*
dw. — *dienstwillig.*
d. w. z. — *dat wil zeggen.*

D (1 *derde der medeklinkers*; 2 *vierde teeken van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke letters in e. woordenboek enz. die met e. — beginnen*), v. —'s: 1 *de — is een stemhebbende medeklinker*; 2 *een mislukte —*; 3 *de — is weldra klaar*; nog: muz. de tweede toon in de klankladder, ook *re* genaamd; Romeinsch getalmerk = 500; in de scheikunde bet. — vitriool.
Daad (*handeling* inz. *bewust en met een bepaald doel gedaan*), v. daden: *een goede —, de — bij het woord voegen, de groote daden van ons voorgeslacht*; zie ook: H e l d e n d a a d, M i s d a a d, W e l d a a d; zegsw. *iemand met raad en — bijstaan,* met alle beschikbare middelen; *op heeter — betrappen,* bij het bedrijven der misdaad.
Daadwer'kelijk (*werkelijk, feitelijk, metterdaad*), bn. en bw.: *de —e leider eener partij*; *—e dierenbescherming*; *— optreden.*
Daags (*per dag, iederen dag*), bw.: *hij verdient drie gulden —*; *— schijnt de zon*; nog: *hij kwam — te voren,* een dag.
Daagsch (1 *voor iederen dag* inz. van kleederen; 2 *iederen dag terugkeerend*), bn.: 1 *dit is mijn —e japon, mijn —e jas*; 2 *—e beslommeringen.*
Daal'der (*oud-Holl. zilverstuk van ƒ 1.50*), m. —s; verg. R ij k s d a a l d e r; **—splaats** (*de eerste rang in den ouden Amst. schouwburg*; bij uitbr. *beste plaats*), v. —en; *wij hebben hier een —.* vero.
Daar 1 (*op die plaats, ginds, er*), bw.: *uw hoed ligt —; kijk eens —; — zijn van die menschen*; **2** (1 *omdat, dewijl*; 2 *terwijl*), vgw.: 1 *— het erg glad is, ga ik niet uit*; 2 *hij hoort den eersten donderslag, — hij de deur uittreedt*; — vormt (als bijw.) tal van samenstellingen, waarin de klem of op het eerste of op het tweede lid valt, als: *daaraán, daarachter, daarboneden, daarbenevens, daaraanvolgend, daarenboven, daarentegen*; bij splitsing valt de klem dikwijls op *daar*: *daar zal ik aan denken, daar reken ik op, daar steekt iets achter enz.,* doch: *wat heb ik daaraan? ik weet niet, wat daarach'ter schuilt, hij koos daarop' het hazenpad.* Van enkele dezer samenst. volgt hierna nog de bet.; de voornaamwoordelijke bijwoorden met — gevormd, staan in de plaats van e. voorzetsel + e. voornaamwoord b.v. *daarmede* = met hem, haar, deze, die, dit, dat enz.
Daar'door (*door dat of dit enz.*: *door die ruimte, door dat middel, door die oorzaak enz.*), bw.: *ziet ge dat straatje, ga nu —; hij volgde een diĕet. en — is hij weer gezond geworden*; *hij was erg verkwistend en — is hij arm geworden.*
Daarenbo'ven (*bovendien, behalve dit of dat enz.*), bw.: *Petrus Stastok was vlug en — zeer ijverig*; **—ente'gen** (*daar tegenover*), bw.: *hij heeft vele gebreken, maar — ook tal van goede eigenschappen*; **—gin'der,** bw., zie G i n d e r.
Daar'laten (*laten rusten, er niet verder over spreken*), liet —, heeft daargelaten: *dit zullen wij maar —*; *dat daargelaten,* buiten beschouwing gelaten, niet in aanmerking genomen.
Daarme'de (*met hem, haar, deze, die, dit, dat enz. met die zaak*), bw.; **—na'** (*na dit of dat enz., nadien, na dien tijd*), bw.; **—naar'** (*naar of volgens dit of dat*), bw.; **—naast'** (*naast dit of dat*), bw.; **—ne'vens** (*er nevens, er bij, bovendien*), bw.; **—om'** (*om die reden, wegens*), bw.: *— kon ik niet komen*; **—omheen',** bw.: *een pleintje en — een hek*; **—omtrent'** (*omtrent dat, in de nabijheid van dat*), bw.; **—on'der,** bw.; **—op'** (*op dat*), bw.; **—o'ver** (*over dit of dat*), bw.
Daar'stellen (*tot stand brengen, in het leven roepen, maken*), stelde daar, heeft daargesteld; germ.
Daarte'gen, bw.; **—toe'** (*tot dit of dat, tot dat doel*), bw.; **—uit'** (*uit dat, volgens dat*), bw.; **daar'van,** bw.: *koop — iets*; **daar'voor** (1 *voor dat,* plaatsbepaling; 2 *wegens dat, om die reden*), bw.: 1 —, nl. voor dat vertrek, *was een tochtdeur*; 2 — *zal ik je straffen.*
Daas (*paardenvlieg*), v. dazen; zie: B l i n d a a s.
Dab'ben, d a b'b e r e n (*plonzen, plassen*), —de, heeft gedabt, gedabberd: *die jongens — in de modder*; *ben je weer aan 't —?*
Da ca'po (It. muz. *van het begin af, nog eens, van voren af aan*), bw.; zie **D.C.**
Dactyliotheek' (*verzameling van gesneden steenen* inz. *van ringen, cameeën, gemmen enz.*), v. —theken.
Dacty'lisch, bn.: *—e verzen*; z. D a c t y l u s.
Dactylologie' (*vingerspraak*; *vingerrekenkunst*), v. gmv.: *de — van blinden.*
Dactyloscopie', v.; z. V i n g e r a f d r u k.
Dac'tylus (metriek. eig. *vinger*: *versvoet bestaande uit een betoonde, waarna twee onbetoonde lettergrepen*) (—◡◡), m. dactyli, dactylen: b.v. *Toon ons uw luister, o zilveren maan!*
Da'del 1 (*dadelpalm, tropische boom, 10-20 M. hoog*), m. —s; **2** (*vrucht*), v. —s; **-bosch** (*bosch van dadelpalmen*), o. —bosschen.
Da'delijk (1 *werkelijk*; 2 *onmiddellijk*), bn. en bw.: 1 *in die steden is nog geen —e nood*; *—e liefde,* die zich door daden toont; 2 *—e hulp*; *ge moet — komen*; nog: *—e zonde,* die men nl. zelf begaat, in tegenst. van E r f z o n d e.
Da'delijkheden (*handtastelijkheden, slagen*), v. mv.: *v. worden kwam het tot —.*
Da'delolie (*olie, uit dadels gewonnen*), v. gmv.; **—palm,** m. -palmen, zie D a d e l; **—wijn** (*palmwijn, bereid uit het sap van den dadelpalm-stam*), m. gmv.
Da'der (*bedrijver,* meestal ongunstig), m. —s: *de — is onbekend*; *de — ligt op 't kerkhof,* is onbekend, (misschien verband houdend met het vroegere asylrecht).

Da'ding (*minnelijke schikking, waarbij door opoffering van een zaak, die buiten het geschil staat, een proces wordt voorkomen of beëindigd*), v. —en; het woord is door het B. W. van 1838 opnieuw ingevoerd.

Dae'dalus, m. myth. beroemde Gr. beeldhouwer en bouwmeester, bouwer v. h. labyrint op Creta, vluchtte, door Minos in het labyrint opgesloten, met zijn zoon *I'carus* op met was bevestigde vleugels; hij kwam behouden op Sicilië aan; zie echter I c a r u s. (ae = ee).

Dae'mon (*geest ; booze geest, duivel ; kwelgeest*), m. daemo'nen: *er waren goede en booze —en;* zie D e m o n. (ae — ee).

Daemo'nisch, bn.; z. D e m o n i s c h. (ae = ee).

Daffodil' (*affodil*), v. daffodillen.

I. Dag (1 *daglicht, lichtglans ; dageraad ;* 2 *tijdsverloop tusschen zonsop- en ondergang ;* 3 *tijdruimte van 24 uur, etmaal ;* 4 *goedendag* inz. *afscheidsgroet*), m. dagen: 1 *de — breekt aan, helder of klaar als de —, het wordt —; vóór — en dauw,* zeer vroeg; 2 *de langste — op 21 Juni, de kortste — op 22 Dec.; den — doorbrengen met lezen, met wandelen enz. ;* 3 *over een — of wat, een jaar is 365 dagen, de volgende —;* 4 *dàààg!* zegsw. *een gat in den — slapen,* laat te bed blijven; *aan den — komen,* ontdekt worden ; *aan den — brengen,* aan het licht brengen, uitbrengen, bekendmaken ; *dat mag den — niet zien,* dat is iets slechts ; *dit is aan de orde van den —,* is gewoon, komt vaak voor ; *op zijn —en komen,* oud worden; *de — des oordeels,* Bijbel, de allerlaatste dag van het bestaan onzer aarde; *jaar en —,* of *eeuw en —,* zeer lange tijd ; *zijn —en verkorten,* levensdagen ; *een muur 5 M. in den —,* boven den grond; *een mijn in den —,* niet in maar aan den grond, ook G r o e f ; *dat raam is 2 M. in den —,* er is een ruimte van 2 M. tusschen de kozijnen; spreekw. *Rome (Keulen en Aken zijn) is niet op één — gebouwd,* belangrijke zaken eischen veel tijd.

II. Dag (*dagge*), v. daggen. vero.

III. Dag (zeew. *geeseltouw ; klimtouw*), v. daggen.

Dag'blad (*krant, die alle dagen verschijnt*), o. —bladen, verg. M a a n d s c h r i f t en W e e k b l a d ; **—boek** (1 *aanteekeningen van gebeurtenissen en ervaringen ;* 2 *koopmansboek, wettelijk voorgeschreven, waarin de koopman dagelijks schulden, accepten enz. noteert, waaruit de posten voor het journaal worden opgemaakt*), o. —boeken : 1 *het — van Dürer ;* 2 *het — heet ook memoriaal ;* **—boog** (cosm. *deel v. d. parallelcirkel v. e. hemellichaam, dat boven den horizon eener plaats ligt*), m. —bogen, zie N a c h t b o o g ; **—broer** (*sinterklaaspop enz.; hanswors van speculaas*), m. —s; **—dief** (*iemand, die zijn tijd verluiert ; luierende werkman*), m. —dieven ; **—dienst,** m. gmv., verg. N a c h t d i e n s t.

Dag'dieven (*lijntrekken*), dagdiefde, heeft gedagdiefd; **—dieverij',** v. —en.

Da'gelijks (*elken dag ; van dag tot dag*), bw.: *wij werken — ; het wordt — erger.*

Da'gelijksch (*van elken dag*), bn.: *het — brood, een — beursoverzicht, de —e omwenteling der aarde, —e bezigheden ;* R.-K. *—e zonde,* overtreding van Gods wet of geboden in kleinere zaken, zie : Z o n d e en D o o d z o n d e ; *— bestuur,* het college van burgemeester en wethouders in een gemeente.

Da'gen (*voor het gerecht roepen; dagvaarden, dag worden*), daagde, heeft gedaagd.

Da'ger (*eischer in een proces*), m. —s.

Dag'-en-nacht'evening (*gelijkheid van dag en nacht*), v. —en, zie A e q u i n o c t i u m : de — valt op 21 Maart en 22 Sept.

Da'geraad (1 *begin v. d. ochtend* ; 2 in het alg.: [*veelbelovend*] *begin*), m.: 1 *de rozenvingerige —;* 2 *de — des levens,* de kindsheid; *de — van het jongelingsleven* (Potg.); *de — der vrijheid.*

Dag'ge, dag (*korte degen, kort zwaard*), v. daggen. vero.

Dag'gelder (*daglooner*), m. —s.

Dag'jesmensch (kleinachtend : *iemand, wiens middelen hem niet veroorloven langer dan een dag in een of ander uitspanningsoord te vertoeven*), m. —en: *op dien Zondag was het aan het strand vol —en.*

Dag'kaart (*toegangskaart, spoorkaartje voor een dag geldig*), v. —en; **—licht** (*licht van den dag*), o. gmv.: fig. *het kan 't — niet zien,* het is slecht, moet geheim blijven ; **—loon** (*het loon per dag*), o. —loonen; **—looner** (*losse arbeider, die per dag betaald wordt*), m. —s; **—ma(a)t** (*een stuk land ter grootte van pl.m. 0.5 H.A.: zooveel land, als door één man op één dag kan gemaaid worden*), v.; ook: *Deimt,* gew.; **—meisje** (*dienstmeisje voor overdag*), o. -s.

Da'gon, m., afgod der Philistijnen, voorgesteld als half visch, half mensch.

Dag'orde (*lijst der in een vergadering te behandelen onderwerpen, agenda*), v. gmv.; **—order** (mil. *bekendmaking, mededeeling*), v. —orders ; **—register** (*dagboek* inz. in bet. 2), o. —registers ; **—roofvogel** (*roofvogel, die overdag zijn prooi zoekt*), m. —vogels : *haviken, valken zijn —roofvogels*; verg. N a c h t r o o f v o g e l ; **—school** (*school, die 's morgens en 's middags gehouden wordt*), v. —scholen; verg. A v o n d s c h o o l ; **—slaper** (*volksnaam voor geitenmelker, schapenmelker, nachtzwaluw*), m. —slapers ; **—ster** (*morgenster ; zon*), v. —ren ; **—taak** (*het werk voor één, voor iederen dag ; taak voor den dag (zich) opgelegd*), v. gmv. : *zijn — volbrengen ;* **—teekenen** (*dateeren* : 1 *den datum plaatsen, opgeven aan ;* 2 *den datum dragen; uit den tijd zijn van...*), dagteekende, heeft gedagteekend : 1 *een brief —, een akte —;* 2 *dat gebouw —teekent uit de 16e eeuw ;* **—teekening** (*datum*), v. —en ; **—toorts** (dicht. *de zon*), v. gmv.

Daguerr(e)oty'pe (*lichtbeeld of duurzame lichtdruk op een toebereide plaat, naar de uitvinding v. Daguerre, in 1838*), v.-n.vero.

Dag'uil (dierk. *uil, die overdag voedsel zoekt*), m. —en: *de sneeuwuil, de steenuil zijn —en;* verg. N a c h t u i l.

Dag'vaarden (rechtst. *indagen, op een bepaalden dag voor het gerecht dagen*), dagvaardde, heeft gedagvaard; **—vaarding** (*gerechtelijke indaging*), v. —en.

Dag'vaart (gesch. *bijeenkomst, vergadering der Staten*), v. —en: *ter — komen, — houden.* vero.
Dag'vlieg (*eendagsvlieg, haft*), v. -vliegen.
Dag'vlinder (*kapel, die bij dag rondfladdert*), m. —vlinders; verg. N a c h t v l i n d e r.
Dag'vorstin (dicht. *de zon*), v. gmv.
Dag'werk (*dagelijksch werk, dagtaak*; *het werk v. d. geheelen dag*), o.: *dat is mijn —.*
Dah'lia (plantk. *samengesteldbloem. plant met vleezigen knolwortel en bloemen van allerlei kleur*), v. —'s: de plant heet naar den Zweedschen plantkundige A. Dahl, die ze in 1789 uit Mexico naar Spanje bracht.
Dai'mio (*Japansche edelman, Japansch groot-grondbezitter*), m. —'s.
Da'jakker (*inboorling van centraal-Borneo, koppensneller*), m. —s, ook D a j a k, m. —s; —**jaksch 1** bn.; **2** (*de taal der Dajakkers*), o. gmv.
Dak (*bedekking van een gebouw*), o. daken: *het — moet hersteld worden; er zit een musch op het —; een huis onder — brengen*; zegsw. *onder één dak wonen*, in hetzelfde huis; *iemand iets op zijn — schuiven*, hem een of anderen lastpost bezorgen en er zich zelf voor vrijwaren; *onder — zijn*, veilig (tegen regen, wind enz.) geborgen zijn; *iets van de —en verkondigen of prediken*, met luid gerucht alom bekendmaken, Matth. 10 : 27; *iets gaat van een leien —je*, gemakkelijk, vlug als iets, dat van een leidak afrolt; *een huis met een zilveren —*, met een hypotheek bezwaard.
Dak'balk (*hanebalk*), m. —en; —**haas** (scherts. *kat*), m. —hazen; —**kamertje** (*kamertje vlak onder het dak van een huis*), o. —s; —**licht** (*lichtopening in een dak*), o. —en; —**look** (plantk. *op de daken groeiend look, huislook*), o. gmv.; —**loos 1** (*geen dak of onderkomen hebbende*), bn.; **2** —**looze** (*persoon zonder een onderdak, huisvesting*), m. en v. —n; —**pan** (*pan tot dekking van het dak*), v. —pannen: *roode, blauwe —pannen*; —**pansgewijze, —gewijs, —wijs** (*liggende op de manier der dakpannen*), bw.: *de schubben van visschen, slangen en vlinders liggen —*; —**ruiter** (*klein torentje op de nok v. e. dak, ook als luchtkoker dienende o.a. bij R.-K. kerken*), m. —ruiters, zie J u f f e r t j e; —**venster** (*venster in een dak*), o. —s.
Dal (*laagte, inzinking tusschen bergen of heuvels*), o. dalen: *een komvormig —; lengte—, dwars—*; zegsw. *over berg en —*, naar of van alle kanten; *bergen en dalen ontmoeten elkander niet, maar menschen wel*, uitroep van verwondering bij 't terugzien van oude kennissen; zie V a l l e i.
Da'laï-La'ma (eig. *de Groote Lama: Hoogepriester van Boeddha, geestelijk hoofd der Boeddhisten in Thibet*), m. —'s, zie L a m a.
Da'lam (O.-I.), m. —'s, zie D a l e m.
Da'lang (O.-I. *vertooner van de wajang en voorlezer bij de hofdansen*), m. —s; zie W a j a n g.
Da'lem (O.-I. *vorst*; *woning van een vorst of anderen groote*), m. —s.
Da'len (*geleidelijk omlaaggaan, een lagere plaats gaan innemen*), daalde, is gedaald: *het vliegtuig daalde*; *hij is gedaald in mijn achting*; —**ing** (*het dalen*), v.: fig. — *van prijzen*; — *in de volksgunst.*
Dal'grond (*grond, na het afgraven van hoogveen overgebleven*, dikwijls in het mv.), m. —en.
Dal'kruid (*lelieachtige plant*), o. gmv.: *het salomonszegeltje en het lelietje van dalen behooren tot het —.*
Dal'les (Barg. *geldeloosheid, armoede*): zegsw. *in — zitten*, geen geld meer hebben; *het was er je reinste —.*
Dalmatiek' (R.-K. *het liturgisch wit opperkleed van diaken en subdiaken bij het assisteeren in de Mis*), v. —en.
Dal seg'no (muz. *van het teeken af te herhalen*), o.; zie **D.**; lees: *sen'jo.*
Daltonis'me (*ooggebrek: kleurenblindheid*), o.
Daltonist' (*persoon, die aan daltonisme lijdt*), m. —en.
Dal'wind (*warmere lucht, die des daags langs berghellingen opstijgt*), m. —en; verg. B e r g w i n d.
I. Dam (1 *dijk, wal, aardhoogte, waterkeering in een stroom, water enz. om het water te keeren, op te stuwen, af te leiden enz.*; 2 *smal stuk grond als toegang tot een door slooten of water omgeven wei- of bouwland*), m. —men: 1 *stuw—, strek—, een — leggen*; 2 *een — is meestal afgesloten met een hek*; zegsw. *een — tegen iets opwerpen*, den voortgang tegengaan (bet. 1); *het hek is v. d. —*, niets belet het uit- en ingaan, fig. het toezicht ontbreekt; spreekw. *Als één schaap over den — is, volgen er spoedig meer*, wanneer eerst maar één voorgaat, dan volgen er meer.
II. Dam (Fr. *dubbele damschijf*), v. dammen: *een — halen, een — slaan.*
Da'mar, v. en o.; zie D a m m a r.
Damasceeren (*metalen*, inz. *degens en sabels met gevlamde figuren versieren, met goud of zilver inleggen*): deze kunst heet naar de stad Damascus in Syrië en werd door de kruisvaarders naar 't W. overgebracht.
Damasce'ner 1 (*van, uit, als van, als uit Damascus*), bn.: *een —kling*, gedamasceerd; *een — pruim*, een soort van vroege pruim; **2** (*bewoner van Damascus*), m. —s.
Damasijnsch' schrift (*catacomben-schrift in kapitale letters*), o. gmv.: het — is uit den tijd van paus Da'masus, 364—384.
Damast' (*zijden, linnen, wollen weefsel met kleuren en figuren, oorspronkelijk uit Damascus*), o.; (soorten), o. —en.
Damas'ten (*van damast*), bn.: *een — tafelkleed, — gordijnen, een — kamizool.*
Dam'bord (*geruit bord, waarop het damspel gespeeld wordt*), o. —borden.
Da'me (Fr. voorheen: *titel van adellijke vrouwen*; thans: *vrouw van eenigen rang*; *aanspreekvorm*), v. —s: *in het gezelschap van —s*; *twee —s en een heer*; *a. u. b., zeker —!* —*d'honneur*, hofdame, staatsiedame; — *de compagnie*, gezelschapsjuffer; Parijs: — *de la halle*, marktvrouw der hal; — *du palais*, hofdame; —tje, o. -s.
Dame jean'ne (Fr. *groote flesch in matwerk*), v. dames-jeannes.
Da'mescoupé (*coupé in een spoorwagen, — voor dames*), m. —coupé's; —**fiets** (*rijwiel ingericht voor dames*), v. —en; —**zadel**

(*paarde- of fietszadel v. dames*), o. en m. -s.
Dam'hert (dierk. *roodbruin hert, met sierlijk gewei*), o. —herten: *het — is in Europa inheemsch.*
Damiaat'jes (*klokjes in Haarlem, geschonken aan de groote kerk ter herinnering aan den tocht naar Damiate,* 1217), o. mv.
Dam'mara 1 (*een harssoort uit den dammaraboom, in O.-I. en Australië*), v. en o.: *de — is hard en doorschijnend geel of wit*; ook D a (m) m a r a; **2** (*kegeldragende woudboom, soms 50 M.*), v. —'s; **—hars,** v. en o. gmv.; **—vernis,** o. gmv.: het —vernis, uit de —hars bereid, dient tot dekking van olieverf-schilderijen.
Dam'men (*damspelen*), damde, heeft gedamd: *een partij —, een wedstrijd in het —.*
Damna'tie (*verdoeming; veroordeeling*), v. —s, —tiën.
Da'mocles, m., gunsteling v. d. tiran van Syracuse nl. van Dionysius I, pl.m. 360 v. C.: deze liet hem een dag koning zijn, doch deed een zwaard aan een paardenhaar boven zijn hoofd hangen; zegsw. *het zwaard van —,* een altoos dreigend gevaar te midden van geluk.
Damp (*opstijgende vochtdeeltjes* inz. *in samenhang beschouwd met de zelfstandigheid, waaruit ze voortkomen; gasvormige massa uit e. vaste of vloeibare massa opstijgende*), m. —en: *de — van kokend water,* wasem; *de — van kruit,* rook; *kolen—; een nattige — in een nauwe straat,* nevel.
Dam'pen (1 *uitwasemen; damp afgeven*; 2 *sterk rooken*), dampte, heeft gedampt: 1 *het paard dampte; —de schotels*; 2 *wat zitten ze daar te —!*
Dam'pig (1 *nevelig, beneveld*; 2 van paarden: *kortademig*), bn.; —er, —st: 1 *in het — verschiet; het is — weer*; 2 *een — paard.*
Damp'kring (*luchtomhulsel, dat de aarde tot op pl.m. 300 K.M. hoogte omringt; luchtruim*), m. gmv.: *het onweer zuivert den —,* zie A t m o s f e e r; **—kringslucht** (*de lucht, waaruit de dampkring bestaat*), v. gmv.
Dam'schijf (*steen v. h. dambord*), v. —ven.
Dan 1 (*op dien tijd; daarna*), bw.: *zult gij er — zijn? eerst ik en — gij*; **2** (1 *behalve*; 2 *als* [voegw. van vergel.]; 3 *maar*), vgw.: 2 *er was niemand — uw broeder*; 2 *Jan is kleiner — Piet*; 3 *de dokter werd geroepen, — het was te laat.*
Da'naërs (eig. *bewoners der stad Argos* nl. *Argiven,* ook: *naam van al de Grieken voor Troje*), m. mv.; zie D a n a ï d e n.
Danaï'den, v., myth. de 50 dochters van Da'naus, koning van Argos: 49 van dezen doorstaken in den bruiloftsnacht, op bevel van haar vader, haar echtgenooten en werden door Minos veroordeeld om in den Tartarus ten eeuwigen dage een bodemloos vat met water te vullen; zegsw. *het vat der — vullen,* d.i. een nutteloozen, nooit eindigenden arbeid verrichten; fig. *zijn geheugen is slecht, zijn hoofd lijkt wel een vat der —.*
Dandin' (Fr. *onnoozele bloed, hals*), m. —s.
Dandineeren (*den dandy uithangen*).
Dan'dy (Eng. *saletjonker, fat, modegek*), m. —'s: *de — in zijn frak* (Klikspaan).
Da'nebrog (eig. *Denenvaan: de Deensche vlag*), v.; **—brogsorde** (*Deensche ridderorde, in 1219 ingesteld door koning Waldemar II en in 1671 vernieuwd*), v. gmv.
Da'nig (*zeer groot, erg, flink*), bn. en bw.: *ik heb een —en honger; hij heeft zich — bezeerd; ik heb hem — de waarheid gezegd.*
Dank (*betuiging van erkentelijkheid*), m. gmv.: *iemand — weten* (en niet *wijten*), d.i. in dank iemand als zijn weldoener erkennen; *tegen wil en —,* (eig. *dunk*): tegen zin en meening; **—baar** (1 *gevoelig voor genoten weldaden*; 2 *voldoening belovende, gevende*), bn.; —der, —st: 1 *de hond is —; met een — hart*; 2 *een —bare rol, taak*; zegsw. *we zijn —, maar niet voldaan,* wij stellen het ontvangene op prijs, maar wenschen meer; **—betoon** (*dankbetuiging*), o. gmv.; **—betuiging** (*het betuigen van dank; de woorden, waarmee men zijn dank mondeling of schriftelijk betuigt*), v. —en; **—dag** (Prot. *dag, om God te danken, te vieren als den Zondag*), m. —dagen: *het was heden — voor 't gewas*; verg. B i d d a g.
Dan'ken (1 *dank betuigen*; 2 *verschuldigd zijn*), dankte, heeft gedankt: 1 *voor iets —, iemand —; laat ons God —*; 2 *iemand iets —*; ir. *dat heb ik hem te —,* wijten; *daar dank ik voor,* ik wil dat niet doen.
Dank'psalmen (*onder de psalmen Davids die, waarin hij dank betuigt aan God*), m. mv.; zie ook B o e t p s a l m e n; **—zeggen** (*dank betuigen,* eenigszins deftiger), zeide of zei dank, heeft dankgezegd: *iemand —, God — voor zijn zegeningen*; **—zegging,** v. —en: *een gebed van —.*
Dans (1 *rhythmische beweging van het lichaam* inz. *op de maat der muziek*; 2 *muzikale compositie* inz. ter begeleiding van een — in bet. 1), m. —en: 1 *moderne —en*; 2 *Hongaarsche —en van Brahms*; zie: G a l o p, G a v o t t e, M a z u r k a, M e n u e t, P o l k a, Q u a d r i l l e, W a l s enz.; zie ook: R o n d e d a n s, D o o d e n d a n s, M a c a b r e d a n s en S i n t - V i t u s d a n s.
Dansant' (Fr. eig. *dansend; waarbij gedanst wordt*), bn. en bw.: *thé —.*
Dan'sen (1 *rhytmisch zich bewegen* inz. *op de maat der muziek*; 2 bij vergelijking: *onregelmatig zich op en neer bewegen; vroolijk springen en huppelen*), danste, heeft gedanst: 1 *een wals, een polka —,* al dansende uitvoeren; *den geheelen nacht —*; 2 *de letters dansten hem voor de oogen; hij danste van pleizier; het — der muggen*; zegsw. *naar iemands pijpen —,* volgens het fluiten v. iem. —, aan diens grillen moeten voldoen; zie P ij p e n.
Dan'ser (*iedere man, die danst*), m. —s; vr. d a n s e r e s', —sen.
Danseu'se (Fr. *danseres*), v. —s.
Dans'huis (*huis, waar gelegenheid is tot dansen* inz. *voor het mindere publiek*), o. —huizen.
Dant (Z.-Ned. *jonge, loszinnige en minnette vrouw*), v. —en: *—en en kwanten.*
Dan'te Alighie'ri, m.: dichter der Divina Commedia, 1265—1321; — werd geboren te Florence en stierf in ballingschap te Ravenna.
Daph'ne, v., myth. dochter v. d. riviergod Pene'üs, die, door Apollo vervolgd, door d. goden i. e. laurier veranderd werd. (ph = f).
Dap'per (*zonder vrees,* sterker dan *moedig,*

zwakker dan *stoutmoedig*), bn. en bw.; —der, —st : *een — soldaat, klein maar —; zich — weren, — meevechten.*

Dar (*mannetjesbij*), m. darren.

Dardanel'len (aardr. d.i. *Kasteelen*), v. mv.: *de straat der — of Hellespont.*

Darling (Eng. *lieveling*), m. en v. —s.

Darm (*buisvormig ingewand*), m. darmen : *er zijn dunne en dikke —en, de twaalfvingerige — en de kronkel— zijn dunne —en*; verder: *de blinde —, de kartel—, de endel—*; —pje, o. —s.

Dar'tel (*geneigd tot spelen, stoeiziek ; levendig, vroolijk*), bn. en bw.; —er, —st : *een — lam, de —e jeugd ; — spelen.*

Dar'telen (*huppelen, stoeien*), dartelde, heeft gedarteld : *de kinderen — op de speelplaats, het vee dartelt in de wei* ; fig. *door het leven* —; —**heid** (*het dartel zijn; dartele daad*), v., in de 2e bet. —heden.

Darwinis'me, —is'mus (*leer van Darwin, beroemd Eng. natuurvorscher*, 1809—'82, *over het ontstaan der plant- en diersoorten*), o. gmv., zie E v o l u t i e l e e r ; —**winist'** (*aanhanger van het Darwinisme*), m. —en.

I. Das (dierk. *roofdier, tot de marterachtigen behoorende*), m. dassen: *de — bewoont Midden- en Zuid-Europa en leeft in holen.*

II. Das (1 *halsdoek* ; 2 *aan het boordje, of om den hals, bevestigde strik-, knoop- of lusachtig toiletartikel* inz. *voor heeren*), v. dassen : 1 *een — omdoen* ; 2 *in rok en witte* — ; *heeren—sen.*

Das'hond (dierk. *kortpootige hond voor de dassenjacht*), m. —honden ; ook T a k s.

Das'senhaar (*haar v. e. das*), o.: *een kwast van* —, om te houtkleuren; —**hol,** o. —en ; —**huid** (*vel van een das*), v. —en ; —**jacht,** v. —en; —**net** (*net tot het vangen van dassen*), o. —netten ; —**val** (*vangknip voor een das*), v. —vallen.

Das'sevel (*vel of huid v. e. das*), o. -vellen.

Das'speld (*speld met fraaien kop, op de das* **II** *te dragen*), v. —spelden.

Dasyme'ter (*werktuig tot het meten van de dichtheid der lucht, in 1650 uitgevonden en in 1780 verbeterd*), m. —meters. (sy = zie).

Dat, 1 aanwijzend of betrekkelijk vnw.: *dat huis ; het boek dat daar ligt* ; **2** vgw. : *ik hoop, dat gij komt*; **3** zelfst. nw. m.: *voor den dit en —!* verwensching ; zie verder D a t j e, D i t j e.

Dateeren (*dagteekenen*, nl.: 1 *een dagteekening plaatsen op, datum geven aan* ; 2 *den datum dragen van ; uit den tijd zijn van....*): 1 *een brief, een akte, een geschrift* — ; 2 *dat gebruik dateert van jaren her.*

Dat'gene, bep. aank vnw.: —, *wat waar is, is eenvoudig,* d. i. dat wat.

Da'tief, da'tivus (spraakk. *derde naamval*), m. —tieven ; zie **Dat.**

Dat'je (*iets, eenige zaak van weinig waarde ; aanmerking*), o. —s : *hij sprak over ditjes en* —s, nl. over koetjes en kalfjes, *hij heeft altijd een ditje en een datje.*

Da'to (*heden*), bw.: *de* —, *a* — van den zooveelsten aangegeven dag ; *zes dagen na* —.

Da'tum (*dagteekening*), m. —s en data: —*verspringing,* bij ons te middernacht, bij de Israëlieten bij zonsondergang.

Daumont', à l a — (Fr. *met twee span paarden voor elkaar en twee voorrijders*) : *de koningin in een rijtuig* —; lees : *Doo-mon'.*

Dauphin', dauphijn' (Fr. *van 1349 tot 1830, titel van den kroonprins van Frankrijk*), m. —s.

Dauphi'ne (*gemalin van den dauphin*), v. —s.

Dauw (*vochtigheid in de lucht, die zich bij avond en nacht in droppels afzet op allerlei koude voorwerpen*), m. gmv.: zegsw. *hij is op voor dag en* —, d. i. zeer vroeg.

Dau'wel (*trage, zorgelooze vrouw*), v. —s.

Dau'welen (*talmen, treuzelen ; traag, vadsig of droomerig zijn*), dauwelde, heeft gedauweld ; —**aar,** m. —s.

Dau'wen (*het zich vormen van dauw*), dauwde, heeft gedauwd.

Dauw'treden, —trappen (*op Hemelvaartsdag of den 2en Pinksterdag in den vroegen morgen buiten de stad zich ontspannen* ; alleen gebruikt in de onbep. wijs).

Dauw'worm (*hoofd- en vooral aangezichtsuitslag bij zeer jonge kinderen*), m. gmv.

Da'veren (*dreunen, schudden*), daverde, heeft gedaverd : *de grond daverde bij de ontploffing ; de jubelkreet deed het strand —.*

Daviaan' (*veiligheidslamp van mijnwerkers*), v. —anen: *de — is uitgevonden door Davy* (*1815*).

Da'vid, m. Bijb., eig. de geliefde : klein van gestalte naast reus Goliath, dien hij doodde ; herdersknaap, later koning van het Joodsche volk, pl.m. 1000 v. C.: *de psalmen Davids.*

Da'vits (*van boven gebogen, draaibare ijzeren stangen op het bovendek, waaraan op zeeschepen de reddingsbooten worden opgehangen*), m. mv.

Da'zen (*dwazen praat uitslaan, lang en druk zwammen*), daasde, heeft gedaasd, gmz., zie G e d a a s,

Deba'cle (Fr. *volslagen ondergang, instorting van een rijk ; val van een huis*), v. ; verg. K r a c h.

Deballoteeren (*door stemming, oorspronkelijk met zwarte of witte balletjes, iemand den toegang als lid eener vereeniging ontzeggen*) ; verg. B a l l o t e e r e n.

Debarcadè're (Fr. *landingsplaats, steiger ; los- en laadplaats bij stations*), v. —s.

Debarqueeren (*landen ; ontschepen, aan land zetten, lossen*).

Debat' (Eng. *openbare gedachtenwisseling, bespreking van het voor en tegen eener meening, stelling ; redetwist*), o. —ten : *— vrij ; — gewenscht ; geen — ; na (een) langdurig(e) —(ten) sloot de voorzitter de vergadering* ; zie D i s c u s s i e.

Debater (Eng. *persoon, die een debat voert ; een meester, in de kunst een debat te voeren*), m. —s : *hij is een handig —.*

Debatingclub (Eng. *genootschap, club van personen, die zich oefenen in het debatteeren, disputeergezelschap*), v. —clubs.

Debatteeren (*debat voeren over ; in het openbaar het voor en tegen bespreken*) : *— met iemand ; je debatteerde niet, je schold.*

De'bet 1 (*hij is schuldig*), en **De'bent** (*zij zijn schuldig*) ; **2** (*schuld, hetgeen betaald moet worden*), o., lees : *dee'—* ; —**zijde** (handel. *de linkerzij van een koopmansboek of van een rekening-courant*), v. —zijden ; verg. C r e d i t z ij d e.

Debiet' (*afzet, aftrek, verkoop, omzet van waren*), o. gmv.:*een groot* —.
Debitant' (*verkooper, meestal in 't klein, slijter*; *iemand, die voor den collecteur loterijbriefjes verkoopt*), m. —en. (e = ee).
Debiteeren (*slijten, verkoopen, aan den man brengen; op de debetzijde boeken*) : fig. *leugens* —, d. i. opdisschen ; *nieuwtjes* —, vertellen. (e = ee).
Debiteur' (*schuldenaar*), m. —s, —en ; verg. C r e d i t e u r ; —**trice,** v. —s.
Débouché' (Fr. *uitweg, uitgang uit een engte* ; fig. *afzet-markt, afzetgebied*), o. —'s.
Debut' (Fr. *begin; eerste optreden van een tooneelspeler of zanger, redenaar, advocaat enz.*), o.; meestal D e b u u t.
Debutant' (*een kunstenaar, voor het eerst een proef gevend van zijn bekwaamheid* b.v. *een zanger, musicus of acteur*), m. —en ; vr. —**e.**
De but en blanc (Fr. *in het wilde weg, zonder nadenken*).
Debuut', o.; zie D e b u t.
De'ca (in samenst. *tien, tienmaal*), bw.; zie: D e c a g r a m, D e c a l i t e r, D e c a m e t e r.
Deca'de (*tiental*, ook *tiende dag* ; *week van tien dagen in den Franschen Republikeinschen kalender;* bij de oude Grieken: 1/3 *maand of een tijdperk van tien dagen*), v.-n.
Decadent' 1 (*in verval*), bn.: *een — volk* ; **2** (*iemand,* inz. *een gemanièreerd kunstenaar, die in zijn werk de kenmerken van een vervaltijd sterk vertoont* ; *iemand, die zeer verfijnd, overbeschaafd is, maar innerlijke kracht mist*), m. —en.
Decaden'tie (*achteruitgang, verval b.v. van de letterkunde*), v. gmv.
De'cagram (*10 gram*), o. —grammen ; —**liter** (*10 liter*), m. —liters.
Deca'logus (Bijb. *de Tien Geboden Gods, door Jehova op den berg Sinaï aan Mozes gegeven*), m. gmv.; ook *Decaloog'*.
Decamero'ne (eig. *tijd van tien dagen* inz. *honderd voor een deel zeer onkiesche novellen v. Boccaccio, geschreven pl.m. 1350*), v.
De'cameter (*10 meter*), m. —meters.
Decanaat' (R.-K. *waardigheid, gebied van een deken*), o. —naten.
Deca'nus (*tienman,* zie *deken*), m. —sen.
Deca'polis (Bijb. *het land der tien steden*), o.: — was een landstreek ten O. v. h. meer van Galilea.
De'castère (*10 kub. meter*), v. —n of —s.
Decem'ber (eig. *de 10e maand, daar bij de Rom. het jaar op 1 Maart begon*; thans : *de 12e maand, Wintermaand*), m. gmv.
Decembris'ten (gesch. *naam voor de helpers bij den staatsgreep van Nap. III,* 2 Dec. 1851), m. mv.
Decem'vir (*tienman*), m. —s, decem'viri.
Decemviraat' (*tienmanschap,* inz. *het tienmanschap om de wetten op te schrijven in Rome, pl.m.* 450 v. C.), o. gmv.
Decen'nium (*tijdperk van tien jaren*), o. decenniën, decennia.
Decent' (*eerbaar, zedig, welvoeglijk, betamelijk, fatsoenlijk*), bn.
Decentralisa'tie (*het verleenen van meer zelfstandigheid aan de onderdeelen van een lichaam* inz. *op staatkundig gebied*), v. gmv.; het tegengest. van C e n t r a l i s a t i e ; —**liseeren,** tegenst. van C e n t r a l i s e e r e n.
Decep'tie (*teleurstelling, ontgoocheling*), v. —ties, —tiën. (t = s).
Dechar'ge (Fr. *ontlasting* ; *ontheffing* ; *vrijspreking van schuld; losbranding*), v.: rechtst. : *getuige à* —, in het voordeel v. d. beschuldigde ; zie C h a r g e.
Dechargeeren (Fr. *ontheffen, ontlasten* ; *òf van een schuld òf van een plicht ontslaan* ; *vrijspreken van schuld*; *het door den penningmeester gevoerde geldelijk beheer in orde verklaren* ; *losbranden*).
De'ci (in samenst. *tiende, tiendedeel*), bw.; zie: —g r a m, —l i t e r enz.
Decideeren (*beslissen, uitspraak doen, beslechten* ; *besluiten*) : *zich tot iets* —, tot iets besluiten.
De'cigram (0,1 *gram*), o. —grammen ; —**liter** (0,1 *Liter*), m. —liters.
Decimaal' 1 (*tiendeelig*), bn.: *de decimale breuken,* die, waarvan de noemer 10 of een macht van 10 is ; *het decimale stelsel,* het 10-deelig stelsel, in zijn veelvouden en onderdeelen ; **2** (*een eenheid kleiner dan één in het decimale stelsel*), v. —malen : *een getal met 2 —malen*; —-**teeken** (*teeken, dat in een 10-deelige breuk de geheele v. d. tiende deelen enz. afscheidt,* b.v. *de komma in 1,15*), o. —s.
Decimeeren (*loten om elken tienden man* ; *elken tienden man met den dood straffen na loting, als krijgsstraf bij de Romeinen en andere oude volken* ; fig. *in grooten getale dooden, dunnen, ontvolken*).
De'cimeter (*0,1 M.*), m. —meters.
De'cimo (*ten tiende*), bw.
Deci'sie (*besluit, beslissing; rechterlijke uitspraak*), v. —siën, —sies: *een — nemen.*
Decisief' (*beslissend, afdoend, stellig*), bn. en bw.; —ieve.
De'cistère (0,1 *kub. M. = 100 kub. dM.*), v. —n of —s.
Declaman'do (It. muz. *declameerende voor te dragen*), bw.
Declama'tie (*voordracht, zeggingskunst* ; ongunstig : *pronkende woordenpraal*), v. —s, —tiën.
Declama'tor (*kunstmatig spreker, voordrager* ; *zegger* ; ongunstig : *iem., die met pathos, gezwollen, hoogdravend spreekt*), m. —s, —to'ren.
Declamatri'ce (*vrouw. declamator*), v. —s.
Declameeren (*voordragen,* inz. *verzen zeggen* ; ongunstig : *met pathos spreken* ; *uitvaren tegen*).
Declarant' (*hij, die declareert*), m. —en.
Declara'tie (*verklaring, liefdesverklaring*; *aangifte van goederen aan tolkantoren,* ook *het aangiftebewijs* ; *opgave van te vergoeden gemaakte reis- en verblijfkosten, examengelden enz. van ambtenaren, leden eener examen-commissie enz. aan gemeente of rijk,* ook *het stuk, waarin de opgave wordt gedaan*), v. —tiën, —s.
Declareeren (*verklaren* ; *aangeven van goederen* ; *opgeven van te vergoeden gemaakte onkosten*).
Declassé' (*verloopen sujet*), m. —'s; vr. —**sée.**
Declina'tie (*afwijking* inz. *van de magneetnaald, bij ons 14° naar het Westen*; spraakk. *verbuiging*), v. —s, —tiën.

Declinato'rium, o. —s, —ria; zie I n c l i n a t o r i u m.
Declineeren (*afwijken* inz. *van de magneetnaald*; spraakk. *verbuigen*; nat. *afwijken*).
Decor' (Fr. *tooneeltoerusting*; *schermen enz.* gewoonlijk mv.), o. —s.
Decorateur' (eig. *sierkunstenaar: decoratieschilder*), m. —s.
Decora'tie (*versiering*; *tooneelschilderwerk, decors*; *ordeteeken, lintje, eereteeken*), v. —tiën, —ties; —**schilder** (*tooneel- en sierschilder*), m. —schilders.
Decoratief' 1 (*versierend*), bn.: – *tieve kunst*: schildering in vlakken stijl, zonder perspectief; **2** (*versiersel; wat dient tot sieraad, b.v. in de bouwkunst, bij schilderwerk*; tooneel: *decors*), o. —tieven.
Decoreeren (*opsieren, optooien*; *met een ridderkruis, lintje enz. begiftigen*).
Deco'rum (*het uiterlijk welvoeglijke, passende*; *al wat wel staat*), o.: *het — bewaren*, h. fatsoen ophouden; *h. — in acht nemen.*
Decreet' (*besluit*; *verordening van overheidswege*), o. —creten; zie E d i c t.
Decrescen'do (It. muz. *in kracht afnemend*), bw.; als zn. o. —'s; verg. C r e s c e n d o.
Decreta'len (*verzameling van pauselijke beslissingen en besluiten*), v. mv.
Decreteeren (*verordenen, vaststellen, uitvaardigen*; *apodictisch verklaren*).
De da'to, Lat. van den dag der uitvaardiging d. i. van dien van het schrijven af; zie D a t o.
Dedica'tie (Rom. geschied. *plechtige inwijding of toewijding van een openbaar gebouw aan eenige godheid*, thans *aan God*; *opdracht van een boek enz.*), v. —s.
Deduceeren (*afleiden*; *een deductie maken*).
Deduc'tie (*afleiding van het bijzondere uit het algemeene*; *afgeleide waarheid, gevolgtrekking*), v. —tiën, —s.
Deductief' (*afleidend* inz. *van het algemeene tot het bijzondere*), bn. en bw.: *de —tieve methode*, van het algemeene tot het bijzondere besluitend, *de wiskunde is een deductieve wetenschap*; verg. I n d u c t i e f.
I. Deeg (*gekneed mengsel van een vloeistof met een vaste zelfstandigheid*, inz. *meel met water of melk*), o. deegen: *— kneden, — braken*, zie ald., *— opmaken, — afwegen*; zegsw. *ze zijn allen van één —*, d. i. van één maaksel, van dezelfde soort.
II. Deeg (*voordeel, nut*; *genoegen*), v. gmv.: *ergens — van hebben, dat drankje zal u — doen.*
I. Deel (1 *iets, dat kleiner is dan een geheel*; *gedeelte van iets*; 2 *boekdeel*), o. deelen: 1 *ieder zal zijn — van de winst hebben*; *de som der —en vormt het geheel*; 2 *een werk in 15 —en, een roman in drie —en*; zegsw. *part noch — aan iets hebben*, geheel onschuldig zijn; *ten deele*, voor een deel; zie ook: E e n s d e e l s, A n d e r d e e l s.
II. Deel (*plank*; *planken vloer*; *dorschvloer*), v. delen.
Deelach'tig (*deel hebbende aan of in*), bn.: *om Gods genade — te worden.*
Deel'baar (*gedeeld kunnende worden* inz.: 1 rekenk. v. getallen, waarbij het quotiënt een geheel getal is: *ontbindbaar in factoren*; 2 nat. *splitsbaar in deelen*), bn.: 1 *24 is een — getal*; *onderling —*, als getallen alle eenzelfden deeler hebben, b.v. 3, 6, 9, 12 enz.; 2 *de lichamen zijn —.*
Deel'baarheid (1 rekenk. *ontbindbaarheid in factoren*; 2 nat. *splitsbaarheid in deelen*), v.: 1 *de — van 60 door 6*; 2 *kleurstof, reukwerk bewijst de —.*
Dee'len (*splitsen in stukken of deelen*: 1 *zoo in deelen splitsen, dat ieder zijn aandeel krijgt*; 2 *een aandeel krijgen in*; 3 rekenk. *een getal splitsen in zooveel deelen als door een getal wordt uitgedrukt*; *den tweeden factor zoeken van een getal, waarvan de eerste is gegeven*), deelde, heeft gedeeld; 1 *we zullen eerlijk —*; 2 *wij deelden in den buit*; 3 *deel 60 door 6.*
Dee'ler (*iemand, die deelt* in bet. 1, *verdeelt*; rekenk. *getal, waardoor men deelt*), m. deelers.
Deel'genoot (*deelhebber, compagnon*; *iem., die met een ander iets beleeft, doet*), m. —en; vr. ook —**e.**
Deel'hebber (*ieder, die deel heeft in een zaak, aandeelhouder, deelgenoot*), m. —hebbers.
Dee'ling (*het deelen*; rekenk. *bewerking van het deelen van een getal door een ander*), v. —en; d e e l i n k j e, o. —s; —**som,** v. —sommen.
Deel'nemen (1 *medewerken aan iets, meedoen*, met voorz. *aan*; 2 *deelen in, meegevoelen*, met voorz. *in*), nam —, heeft —genomen: 1 *— aan een wedstrijd, een betooging*; 2 *— in iemands leed*; —**nemend** (*medelijdend*), bn.; —er, —st: *een — woord, een —e blik.*
Deels (*ten deele*), bw.: *deze legeering bestaat — uit goud, — uit zilver.*
Deel'tal (rekenk. *te deelen getal*), o. —tallen.
Deel'teeken (1 rekenk. *teeken, dat aanwijst dat er gedeeld moet worden*; 2 spraakk. *teeken, dienend om een letter van een vorige te scheiden*), o. —s: 1 b.v. *6 : 2*; 2 b.v. *Kaïn, coöperatie.*
Deel'woord (spraakk. *naamw. vorm van het werkw.*), o. —woorden: er zijn onvolt. en volt. deelwoorden, b.v. *vliegend, gevlogen*, de eerste heeten ook tegenw.; de tweede verleden deelw.; zie P a r t i c i p i u m.
Dee'moed (*nederige onderworpenheid*; *gevoel v. afhankelijkheid; ootmoed*), m. gmv.
Deemoe'dig (*vol deemoed; onderworpen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e houding*, ootmoedig, onderdanig; *— iets vragen.*
Deem'ster (Z.-Ned. *donker, duister*), bn.; —**ing** (*schemering*), v. gmv.
Deen (*bewoner van Denemarken*), m. Denen.
Deensch 1 (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Denemarken*), bn.: *—e boter, de —e kleederdracht*; **2** (*de Deensche taal*), o.
Deer'lijk (*jammerlijk, bedroevend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — ongeluk, N.-Frankrijk ziet er — uit.*
Deern(e) (*vrijster, jonge dochter*), v. deernen; gunstig: *een boeren—*; *een struische —*; ongunstig: *een veile —.*
Deer'nis (deftig: *medelijden*), v. gmv.: *— met iemand hebben*, mededoogen; *die ramp zal algemeen — verwekken*, leedgevoel.
Deerniswaar'dig (*het medelijden opwekkend*), bn.; —er, —st, ook, meer en meest

—: *een — schouwspel, een — verhaal*; ook **—waard.**

Dee'sem (*zuur geworden deeg, gistmiddel*; *zuurdeeg*), m. gmv.: *brood zonder —*; zie O n g e h e v e l d.

Dee'semen (*zuurdeeg in het deeg doen* inz. *om het te doen gisten*), deesemde, heeft gedeesemd: *het brood —.*

De fac'to (Lat. *werkelijk, feitelijk*), bw.

Defalca'tie (uit het Fr.: eig. *afmaaiing*; *mindering*; *aftrek van de som*; *inkorting op 't gebied van geldzaken*), v. —s, —tiën.

Defect' 1 (*beschadigd, stuk*; *onvolledig*), bn.: *de pomp is —*; **2** (*gebrek, feil*; *mankement*), o. —en: *een — aan de machine.*

Defectief' 1 (*gebrekkig, onvolledig*; spraakk. van werkwoorden: *niet alle vormen of tijden hebbend*), bn.: *een — werkwoord, b.v. zullen*; **2** (*een defectief werkwoord*), o. —ven: *het — zullen.*

Defecti'vum (*een defectief werkwoord*), o. —va.

Defendeeren (*verdedigen*): *zich —.*

Defen'sie (*verdediging*), v. —siën, —sies.

Defensief' 1 (*verdedigend, verwerend*; *verdedigenderwijs*), bn. en bw.: *—sieve alliantie,* verbond van wederzijdsche verdediging; *een —sieve oorlog*; *— optredend*; zie O f f e n s i e f; **2** (mil. *verdediging*; *verdedigende houding*), o. gmv.

Deferen'tie (*eerbied*; *inschikkelijkheid uit consideratie, ontzag*), v. —tiën, —ties.

De'ficit (*tekort, nadeelig saldo*), o. gmv.: *er is e. — in de kas,* er is e. kastekort. (e = ee).

Defilé' (*holle weg, engte, nauwe weg*; mil. *het defileeren*), o. —'s. (de = dee).

Defileeren (*voorbijtrekken, marcheeren* inz. als eerbetuiging). (de = dee).

Definieeren (*nauwkeurig bepalen, duidelijk omschrijven of begrenzen*): *nader gedefinieerd.* (de = dee).

Defini'tie (*juiste bepaling*; *begripsomschrijving*), v. —tiën, —ties; *men vindt goede —s in dit meetkundig werk*; *het is moeilijk een — van een w.w. te geven.*

Definitief' (*voorgoed, afdoend*; *voor vast*), bn. en bw.: *een —ve regeling, een —ve beslissing*; *iets — vaststellen*; de tegenst. is t ij d e l ij k.

Deflagra'tor (*toestel voor het smelten van metalen*), m. —s. (e = ee).

Deflex'ie (*afwijking*; spraakk. *het te-loorgaan van buiging en omschrijving met voorzetsels*), v. gmv. (de = dee).

Def'tig (*van aanzienlijken maatschappelijken stand*; *door manieren enz. een aanzienlijken stand verradend*; *de manieren, het voorkomen hebbend van iemand van aanzienlijken stand*; *voornaam, statig, waardig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e houding, —e manieren*; *— gekleed zijn*; **—heid,** v. gmv.

De'gel (boekdr. *ijzeren of koperen plaat van een handpers*), m. —s; **—pers** (typ. *trap- of klappers*), v. —en: *de — bezigt men doorgaans voor klein werk.*

De'gelijk (1 *waarop men staat kan maken*; 2 *met toewijding, ernst verricht*; 3 *bruikbaar en duurzaam*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *Hollandsch —*; *een —e koopman*; 2 *— werk, —e arbeid*; 3 *—e kleederen, — goed*; zegsw. *wel —*, wel zeker, (sterke bevestiging); **—heid,** v. gmv.

De'gen (*stoot- of schermwapen*), m. —s: *den — hanteeren, den — trekken, den — opsteken*; zie: H o u w d e g e n en S c h e r m d e g e n.

Dege'ne (*de persoon, die*), bep. aank. vnw.

Degenera'tie (*verbastering, ontaarding*), v.

Degenereeren (*ontaarden, verbasteren*).

De'genstok (*stok met een degen er in*), m. —stokken; **—stoot** (*stoot met een degen*), m. —en; **—koppel** (—*ceintuur*), m. —s.

Degoût' (Fr. *afkeer, walging, tegenzin*), m.

Degoûtant' (Fr. *walgelijk, misselijk*), bn.

Degrada'tie (*verlaging, terugzetting in rang*; *ontnemen van een rang, ambt,* inz. bij militairen), —s, —tiën. (e = ee).

Degradeeren (*in rang verlagen, van een rang ontzetten*).

Degres'sie (*vermindering, afneming*), v. -s.

Deguiseeren (Fr. *vermommen*; inz. *door grime, kapsel, kleeding maar zonder masker zijn gewoon uiterlijk veranderen*): *een gedeguiseerd bal,* waarbij men gedeguiseerd is; lees: *deegizeeren.*

De gus'tibus non est disputan'dum (Lat. *Over den smaak* [*de smaken*] *valt niet te redetwisten*).

De'i gra'tia (Lat. *bij de gratie Gods*), z. **D.G.**

Deïani'ra, v., myth. gemalin v. Hercules.

Deimt, d e i m a t, v., gew., zie D a g m a t.

Dei'nen (*langzaam op en neer gaan, zwellen en dalen van water,* inz. *v. de zee*), deinde, heeft gedeind: fig. *het — der hoop*; **—ing,** v. —en: *er is hooge — na den storm.*

Dein'zen (*achteruitwijken*; *zacht achterwaarts gaan*; *wijken*), deinsde; heeft, is gedeinsd: *de vijand ging —*; *de —de gelederen*; *de golven — op de klippen*; fig. *— voor 't gevaar.*

Deïs'me (*geloof of leer v. e. deïst, godsdienstig-wijsgeerige levensbeschouwing ontstaan i. Engeland i.d. 18de eeuw*), o. gmv.

Deïst' (*iemand, die een God aanneemt wel als Schepper, maar niet als Behouder en Bestuurder der wereld*), m. —en; z. T h e ï s t.

Dejeuneeren (Fr. *ontbijten*).

Dejeuner' (Fr. *ontbijt*; *ontbijtservies*), o. —s; men schrijft ook **Dejeuné,** o. —'s; *dejeuneetje,* o. —s. (j = zj).

De ju're (Lat. *van rechtswege*). (j = j).

Dek (1 *bedekking*; 2 *deken*; *lakens, dekens, dekbed*; 3 *dekblad*; 4 *scheepsvloer, verdek*), o. dekken: 1 *een sneeuw—*; 2 *een — voor koeien of paarden*; *hij trok zich het — om het lijf*; 3 *Havanna—*; 4 *een schip met drie —ken*; *het tusschen—*; zie D r i e d e k k e r; fig. *zonder — of kleed,* geheel beroofd; **—bed** (*overbed, veeren of donzen bed als dek dienende*), o. —bedden.

Dek'blad (*bij een sigaar het omsluitende blad*), o. —blaren, —bladen.

I. De'ken (eig. *tienman*: *hoofd, overste* in verschillende toepassingen), m. —s: *de — van een gild*; *de — der advocaten*; R.-K. *de — van een kapittel*; inz. is de *— een tusschenpersoon tusschen den bisschop en de lagere geestelijkheid*; *hij is belast met het toezicht over een onderdeel van het bisdom.*

II. De'ken (verwant met *dekken*: *dekkleed*), v. —s: *een wollen —, een katoenen —, een gestikte —*; *een bedelaars—*, bestaande uit veelkleurige lapjes; *een reis—, een paarde—*; zegsw. *met iemand onder één —*

liggen, het met iemand eens zijn inz. met hem booze plannen beramen.

Dekenaat' (R.-K. *waardigheid, gebied, kring van toezicht van een deken*), o. —naten; meestal D e c a n a a t.

Dek'ken (den. van *dek*: 1 *bedekken*; *met een bedekking overdekken*; 2 *verbergen, aan het gezicht onttrekken en zoo beschermen*), dekte, heeft gedekt: 1 *een dak met stroo* —; 2 *de troepen* —; nog: *zich* —, a) het hoofd met hoed of muts bedekken, b) zich voor schade vrijwaren, zich bij het schermen enz. niet bloot geven; *den aftocht* —, zorgen dat die ongehinderd plaats heeft; *ik ben gedekt*, ik ben gevrijwaard tegen verlies, aanmerkingen, mogelijke verwijten; handel.: zekerheid geven voor betaling: *een tekort* —, in het ontbrekende geld voorzien; *verzekering kan de schade bij brand* —, goedmaken; spreekw. *De vlag dekt niet de lading*, zie V l a g.

Dek'kleed (*kleed om het onderliggende te beschutten b.v. waren tegen vocht enz.*; *deken, b.v. van een paard*), o. —en.

Dek'kleur (*verf, welke elke onderliggende kleur geheel overdekt*), v. —en; verg. L a z u u r k l e u r.

Dek'knecht (*knecht op een rivierstoomboot*), m. —s; —**lading,** v. —en of —**last** (*goederen op het dek v. boot of schip*), m. —en.

Dek'mantel (inz. fig. *schijn, voorwendsel*), m. —mantels: *onder den — van godsvrucht*; —**riet** (*riet tot dekking van een boerenhuis*), o. gmv., zie ook R i e t m a t; —**schaal** (*schotel met deksel*), v. —schalen; —**schild** (*vleugelschild, harde dekschaal*), o. —schilden: *de meikever heeft twee — schilden.*

I. Dek'sel (*wat tot dekking dient*), o. deksels: *een pot zonder* —, zie ook D e k.

II. Dek'sel, te (*uitroep v. verbazing*), tw.: *te* —, *wat is dat?* sapperloot; ook D e k s e l s.

Dek'selsch (*hinderlijk, lastig, verdrietig, drommelsch*), bn.: *die —e vent, een — ding.*

Dek'steen (bouwk. *steen tot afdekking van muren, borstweringen enz.*), m. —en; —**stuk** (bouwk. *waterbord, schoeiing*), o. —stukken; —**verf** (*grondverf*), v. —verven; —**wit** (*wit-grijze dekverf*), o. gmv.

I. Del (*delling, duinvallei*), v. dellen, vero. gew.: *over dal en* — (Vondel, Gijsbr.).

II. Del (1 *slons, slet, gemeene morsige vrouw*; 2 *flard, lap, vod*), v. —len: 1 *een — van een vrouw*; 2 *de —len hangen er bij.*

De'le (Lat. *delg uit*), zie D e l e a t u r.

Delea'tur (Lat. op drukproeven voorgesteld door een δ, d. i. men delge uit), o. -s.

Delegaat' (*gezant, afgevaardigde*), m. —gaten.

Delega'tie (*afvaardiging*; *afgevaardigde commissie*; *schuldoverdraging*; *geldoverdracht*), v. —s, —tiën.

Delegeeren (*afvaardigen met een bijzonderen last*; *overdragen van een schuld*), lees: *deelegee'ren.* (g = g).

Delen'da Cartha'go, zie C a r t h a g o d e l e n d a.

Delf (*sloot*), v. delven; gew.; zie D e l f t.

Delf'stof (*niet-levende of onbewerktuigde stof, anorganische materie*), v. —stoffen: *het rijk der —stoffen*, zie M i n e r a a l; delfstoffen in Nederland: hoogveen en laagveen, z. ald.; Z.-Limburg, steenkolen, de St.-Pietersberg, bouwsteen; in het O. grint en keien, in beekbezinkingen het ijzeroer; zee- en rivierklei voor steenbakkerijen.

Delf'stoffenrijk (*de gezamenlijke delfstoffen, de onbewerktuigde natuur*), o. gmv.

Delf'stofkunde (*kennis, bestudeering, wetenschap, stelselmatige beschrijving der mineralen*), v. gmv., zie M i n e r a l o g i e.

Delft (*sloot of gracht*), v. —en: *een — om een burg, om e. abdij*, b.v. te Middelburg.

Delftsch 1 (*uit, in, van*; *als uit, in, van*; *eigen aan, betrekking hebbende op Delft*), bn.: — *aardewerk*; gesch. *het — orakel*, nl. Hugo de Groot; **2** (*soort van fijn aardewerk*), o.: *oud* —.

Del'gen (tegenw. alleen fig.: *afdoen, afbetalen*, verbonden met *schuld enz.*), delgde, heeft gedelgd: *schulden* —, zie A m o r t i s e e r e n; —**ing,** v.: — *van schuld.*

I. De'li, afkorting v. **Delicieus',** bn. en bw.

II. De'li (aardr. *landschap op de O.-kust van Suma'tra*: *tabaksteelt*), o.

Delibera'tie (*beraadslaging, overlegging, overweging*), v. —tiën, —s. (de = dee).

Delibereeren (*beraadslagen, overleggen*).

Delicaat' (1 *welsmakend, lekker*; 2 *teer, fijn*; 3 *kiesch*; 4 *kieschheid vereischend*; *netelig*), bn. en bw.; —cater, —st: 1 *het eten was* —; 2 *een —cate gezondheid*; 2 *een — optreden*; 4 *een —cate kwestie.* (de = dee).

Delicates'se (*uitgezochte lekkernij*, inz. *fijne eetwaren*; fig. *kieschheid*), v. gmv.

Deli'ce (*lekkernij*; *iets heerlijks*; *geneugte, genot*), v. —s. (de = dee).

Delicieus' (*kostelijk, zeer lekker, overheerlijk, deli*), bn. en bw.; —cieuzer, —t.

Delict' (*strafbaar feit, vergrijp, wettelijk ongeoorloofde handeling, waarop straf gesteld is*), o. —en; ook *Delic'tum*, o. *delicta.* (de = dee).

Deli'la, v., Bijbel, vrouw van Simson: — was een Philistijnsche, zij wist, omgekocht door een groote som, Simson het geheim te ontlokken van zijn kracht, liet hem in zijn slaap de zeven haarvlechten afscheren, waarin zijn kracht school, en leverde hem verraderlijk over aan de koningen van haar volk; fig. verleidelijke, maar trouwelooze, verraderlijke vrouw.

Delinea'vit (*hij of zij heeft het geteekend*), zie **Del.** of **Delin.** (de = dee).

Delinquent' (*schuldige, overtreder, dader*; komisch overdrijvend: *arme zondaar*), m. —en: *Wouter, de arme* —, *trad de kamer in* (Mult). (qu = kw.).

Deli're, deli'rium (*waanzin, razernij, ijlhoofdigheid*), o.; *delirium tre'mens*, o., dronkemanswaanzin. (de = dee).

Delireeren (*in delirium spreken, raaskallen*). (de = dee).

Del'ling (*laagte, inzinking v. d. bodem*), v. —en; verg. D e l.

De'los, o., aardr. kleinste eiland en middelpunt der Cycladen: — was een heilige en onschendbare grond. (de = dee).

Deloyaal' (Fr. *oneerlijk, trouweloos*), bn.en bw.: —*ale concurrentie*; — *handelen.* (e = ee).

Del'phi, o., aardr. hoofdstad van het Grieksche landschap Phocis in Hellas, in de oudheid beroemd door 't orakel van Apollo. (ph = f).

Delphi'nen (*handvatsels of ooren aan kanonnen*), v. mv.
Del'phisch (*orakelachtig* ; *voor twee uitleggingen vatbaar*), bn.: *het — orakel*, godsspraak te Delphi ; zie P y t h i a.
Del'ta (*Grieksche* D., nl. △; *twee- of meervoudige riviermond*), v. —'s: *de Nijl—, de Rijn—, de Po—*.
De'luw (*loodkleurig, vaal, bleek*), bn.: vero.
Del'ven (1 *graven, spitten* ; 2 *uitgraven, opdelven*), dolf, heeft gedolven: 1 *een graf —*; fig. *zijn eigen graf —*, zich zelf in 't ongeluk storten ; 2 *goud, klei —* ; **—er** (*spitter, graver* inz. in samenst.), m. —s : *goud—* ; **—ing** (*het delven*), v. gmv : *klei—*.
Demagogie' (*de kunst, om de volksmassa te leiden*; ongunstig: *het bewind in handen willen krijgen door bedrieglijke leuzen en het speculeeren op de lagere hartstochten* ; *ontaarde democratie, volksverleiding*), v. gmv. (g = g).
Demago'gisch (*volgens de demagogie* ; ongunstig: *volksmennend, het volk verleidend*), bn. (g = g).
Demagoog' (*volksmenner, —aanvoerder of -leider* ; ongunstig: *opruier*), m. —gogen. (g = g).
Demak', (O.-I. *plaats in de residentie Sema'rang: Java's voornaamste bedevaartsplaats*), o.
De'mang, m. —s; zie D h e m a n g.
Demarca'tie (*afbakening, grensscheiding*), v. —s, —tiën ; **—lijn** (*grenslijn, scheidslinie*), v. —en.
Demar'che (Fr. *gang, tred, stap* ; *poging*), v. —s : *—s maken*, stappen doen, pogingen aanwenden.
Demaskeeren, —queeren (*ontmaskeren*), (de = dee).
Demasqué' (*ontmaskering* ; *het afdoen der maskers, einde van het gemaskerd-zijn op een bal*), o. gmv. (qu = k).
Dement' (*krankzinnig*), bn. en bw.
Dementi' (Fr. *logenstraffing*), o. gmv. : *iemand een — geven*, iemands bewering logenstraffen. (en = an).
Demen'tie (*krankzinnigheid*), v. —s.
Deme'ter, v., myth. Grieksche naam van Ceres.
Demi' (Fr. *half* ; zie D e m i-s a i s o n) : *à —*, ten halve ; **—-fortune,** (*vierwielig rijtuig voor één paard*), v. —s; **—-mondai'ne** (Fr. *schijnbaar fatsoenlijke vrouw v. losse zeden*), v. —s; **—-mon'de** (Fr. *menschen van verdacht allooi, waarvan men niet weet, of ze fatsoenlijk of onfatsoenlijk zijn*), v. gmv; **—-reliëf** (*half verheven beeldwerk*), o.; **—-saison'** (*lichte overjas in 't voor- en najaar, en den zomer*), v. —s ; ook, D e m i, v. demi's.
Demis'sie (*ontslag, wegzending*), v. —siën, —sies : *zijn — nemen, zijn — krijgen*.
Demissionnair' (*ontslag genomen hebbende*), bn.: *een — kabinet*.
Demobilisa'tie (*opheffing der mobilisatie; terugbrenging van het leger op vredessterkte*), v. gmv. (de = dee).
Demobiliseeren (*een leger op vredessterkte terugbrengen*).
Democraat' (*aanhanger of voorstander der volksregeering, volksgezinde* ; *volksvriend*), m. —craten; de tegenst. is A r i s t o c r a a t.
Democratie' (*volksheerschappij, volksregeering* ; *staat, waarin het volk regeert*), v. gmv. (de = dee).
Democra'tisch (*volksgezind* ; *voor, van, in overeenstemming met, naar den geest van de volksregeering*), bn.; lees : *—ties*.
Demo'critus, m., beroemd wijsgeer v. Abde'ra, pl.m. 460—362 v. C., die steeds lachte om de dwaasheden der menschen ; fig. iemand die alles van den belachelijken kant bekijkt, ook D e m o c r i e t'; verg. H e r a c l i t u s.
Demographie' (*statische volksbeschrijving*), v.: *de — bevat gegevens over geboorten, huwelijken enz.* (de = dee).
De'mon (*geest; booze geest; duivel, satan*), m. —s, demo'nen; zie D a e m o n.
Demonetisa'tie (*buitenkoersstelling van munten of papierengeld*; *ontmunting*), v. gmv.
Demo'nisch (*duivelsch*), bn.: *iets met een —en wellust genieten* (C.O.); *een —e lach*, ook D a e m o'n i s c h.
Demonstra'tie (*bewijsvoering, duidelijk bewijs of betoog* ; *volksbetooging*), v. —tiën, —ties. (de = dee).
Demonstratief' (*bewijzend* ; *opzettelijk een opvallende houding aannemend om zijn gevoelens kenbaar te maken, om vertoon te maken*; spraakk. : *aanwijzend*), bn.
Demonstreeren (*bewijzen, betoogen* ; *een betooging houden*). (de = dee).
Demonteeren (1 van een machine : *de deelen uit elkaar nemen*: 2 mil.: *onbruikbaar maken*) : 1 *een (vlieg)machine —* ; 2 *een mijn —*; zie M o n t e e r e n. (de = dee).
Demoralisa'tie (1 *vernietiging van alle plichtsbesef, zedenbederf, verbastering*; 2 *algeheele ontmoediging, moedeloosheid*), v. gmv.: 1 *— is een giftige vrucht v. d. wereldoorlog* ; 2 *de — der Russische troepen*.
Demoraliseeren (1 *alle plichtsbesef vernietigen, het zedelijk gevoel afstompen*; 2 mil. *moedeloos maken, het innerlijk vertrouwen doen verliezen en de tucht vernietigen*): 1 *alcohol heeft een —den invloed* ; *speelzucht werkt —d* ; 2 *gedemoraliseerde troepen*.
De mor'tuis nil ni'si be'ne (Lat. *van de dooden niets dan goed*), d. i. v. hen mag geen kwaad gezegd worden; l.: *mor'-tu-is*.
Demos'thenes, m., Griekenlands grootste redenaar, in Athene, 385-322 v. C.
Dem'pen (1 van geluid en licht : *temperen*; 2 *aanvullen, dichtmaken met zand*), dempte, heeft gedempt : 1 *met gedempte stem* ; *gedempt licht* ; 2 *een gracht —, een put —*; fig. *een oproer —*, onderdrukken ; spreekw. *Als het kalf verdronken is, dempt men den put*, men neemt maatregelen ter voorkoming van een onheil, maakt een einde aan een gevaarlijken toestand, als een ongeluk gebeurd is; het herstel komt doorgaans te laat .
Dem'per, m. —s; zie S o u r d i n e.
Dem'pig (zie D a m p i g 2), bn.
Den (plantk. *naaldboom, met hoogen geschilferden stam*), m. dennen : *de naalden van den — staan bij tweeën in een busje*; *de fijne —, de grove —*; z.: P ij n b o o m, L o r k e b o o m, L a r i k s, S p a r.
Dena'rius (*Rom. zilverstukje*), m. denarii: de waarde van een — bedroeg in den laatsten tijd der republiek pl.m. 40 cent.

Denatureeren (*ontaarden, verbasteren*; *den aard van iets doen verliezen*) : *spiritus tot brandspiritus —, die daardoor accijnsvrij wordt.* (de = dee).
Den'deren (*dreunen, trillen, ratelen b.v. van een rijtuig*), denderde, heeft gedenderd.
Dendriet' (*mergel of kalksteen met blad- of boomafdruksel*, inz. in het mv.), m. —en.
Dendrographie' (*beschrijving v. de boomen, boomkunde*), v. gmv.; —**liet'** (*versteende boomstam*), m. —en ; —**logie'** (*boom- of houtkunde, dendrographie*), v. gmv.; —**loog'** (*kenner van boomen en houtgewas*), m. —logen; —**me'ter** (*werktuig tot het meten van boomen, boommeter*), m. —s.
Deng'-deng', v.; zie D i n g-d i n g.
Denigreeren (*zwart maken ; belasteren*); —**gra'tie** (*zwartmaking, belastering*), v. —s. (de = dee).
Denk'baar (*te denken, kunnende gedacht worden*), bn.: *dit geval is niet —.*
Denk'beeld (*gedachtebeeld ; voorstelling, begrip ; gedachte ; meening*), o. —en : *zich een — vormen ; zijn —en mededeelen ; iemand op het — brengen.*
Denkbeel'dig (*slechts in de verbeelding bestaande ; niet-werkelijk*), bn.; —er, —st: *een — wezen, een — geluk.*
Den'kelijk (*waarschijnlijk, vermoedelijk*), bn. en bw.: *ik kom — Woensdag a.s. thuis.*
Den'ken (*in gedachten zijn, peinzen*), onr. w.w., dacht, heeft gedacht : *ik zit te — over die moeilijkheid ; denk er aan, dat je die boodschap moet doen,* vergeet niet; *ik deed of zei dat zonder er bij te —,* zonder bewustheid ; bij uitbr. *wat denk je nu te doen ?* ben je van plan ; zie O v e r d e n k e n.
Denk'kracht (*vermogen om te denken*), v. gmv. ; —**vermogen,** o. gmv.; —**wijs** of —**wijze** (eig. *wijze van denken : meening, gevoelen*), v. —wijzen.
Den'neboom (plantk. *den*), m. —en.
Den'nen (*van dennenhout*), bn.: *een — paal.*
Den'nenaald (*naaldvormig blad van den denneboom*), v. —naalden.
Den'nenappel (plantk. *zaadhuis van den den, met korte, harde, opengesprongen schubjes ; dennenkegel*), m. —appels ; —**bosch** (*bosch van dennen*), o. —boschen ; —**hout,** o. gmv.; —**houten,** bn.: *een — plank ;* —**lucht** (*met dennengeur doortrokken lucht*), v. gmv.: *een gezonde —,* b.v. voor teringlijders ; —**rups,** v. —en, zie N o n v l i n d e r ; —**scheerder** (*schorskever op dennen*), m. —s.; —**woud** (*woud van dennen*), o. —en.
Den'nestobbe (*stronk, van een den*), v. —n; zie S t o b b e ; —**tak** (*tak van een den*), m. —ken.
Denominatief' (spraakk. *w.w. van een naamw. afgeleid*), o. —tieven : *ploegen, rijpen, steenigen, reinigen, trotseeren zijn denominatieven.* (de = dee).
Densime'ter (*dichtheidsmeter van vloeistoffen*), m. —s. (en = en).
Densiteit' (nat. *dichtheid, vastheid*), v. (en = en).
Dentaal' (spraakk. *tandletter*), v. dentalen: *d en t zijn dentalen.* (en = en).
Dentist' (Fr. *tandmeester, tandarts*), m. —en ; vr. —**tis'te.**
Denuda'tie (*ontblooting* inz. *de wegvoering van allerlei verweeringsproducten door het stroomend rivierwater*), v. gmv. : — *van grind, slib enz.*
Denuncia'tie (*aanklacht bij de overheid* ; ongunstig: *verklikkerij, aanbrenging*; handel : *aangift, aanwijzing*), v. —s. (de = dee).
De'o gra'tias (Lat. *Gode zij dank*), zie **D. G.**
De'o Op'timo Ma'ximo, zie **D. O. M.**
De'o volen'te (Lat. *met Gods wil*); zie **D. V.**
Departement' (eig. *afdeeling* : 1 *afdeeling, tak van dienst van het uitvoerende staatsbestuur ; ministerie* [*ambtenaren ; gebouw*] ; 2 *afdeeling van een vereeniging, maatschappij* ; 3 Frankrijk : *provincie, gewest*), o. -en : 1 *het — van oorlog, van justitie, het — van onderwijs* ; 2 *een — van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen* ; 3 *het — van de Hautes Pyrénées.* (ent = ent).
Departementaal' (*behoorende tot een departement ; departementen aangaande*), bn.: *een —tale school,* nutsschool.
Departements'chef (O.-I. *hoofd eener afdeeling van bestuur te Batavia*), m. —s.
Depê'che (*telegram, ambtsbericht ; brieven- of pakketpostzending*), v. —s; —**wisseling** (*uitwisseling van brievenmalen of pakketpostzendingen*), v. gmv.
Dependen'tie (*afhankelijkheid*), v. — s, —tiën: *een landhuis met ap- en dependenties,* met al, w. er bijbehoort. (de = dee).
Deponeeren (*nederleggen of toevertrouwen, in bewaring geven* ; rechtst.: *getuigen*): *ter griffie —.* (de = dee).
Deponent' (hand. : *degene, die iemand iets in bewaring geeft ; getuige*), m. —en. (ent = ent).
Deporta'tie (Fr. *verbanning, overbrenging naar een strafkolonie*), v. —tiën, —ties.
Deporteeren (*naar e. strafkolonie brengen*).
Deposita'ris, depositai're (*vertrouwd persoon, wien men gelden of goederen enz. in bewaring geeft, bewaarder*), m. —sen, —tairen. (de = dee).
Depo'sito (*het in bewaring geven van geld ; het in bewaring gegeven geld*), o. —'s : 1 *geld à — geven ; 2 zijn — terughalen ;* —**bank** (*bewaar- of leenbank, welke gelden tegen uitkeering van een geringen interest in bewaring neemt*), v. —en. (s = z).
Depot' (*plaats, waar iets in bewaring is gegeven, bewaarplaats* inz. *van koopmansgoederen ; het in bewaring gegevene ; afzetfiliaal, winkel van een zetbaas ; uitrustings- en oefenplaats van reservetroepen ; aanvullingsarsenaal*), o. —s. (ot = oo).
Depot'houder (*verkooper van hem toevertrouwde waren voor rekening van den eigenaar*), m. —houders. (ot = oo).
Depotoir' (Fr *algemeene bergplaats van faecaliën*), m. of o. —s ; zie A s c h b e l t, A s c h s t a a l.
Deprava'tie (*verdorvenheid*), v. gmv.
Deprecia'tie (*waardevermindering ; geringschatting*), v. gmv.: — *v. zilver.*
Depres'sie (*nederdrukking*; *lage druk, lage barometerstand*; *gebied van geringen luchtdruk ; gedruktheid*), v. —sies, —siën : — *van lucht; er hangt een — boven Ierland.*
Deprimeeren (*neerdrukken, ontmoedigen*).
De profun'dis (Lat. *begrafeniszang* : *Uit (de) diepten roep ik tot U, o Heere ! — is een treur- of boetezang, psalm 130*), v.

Deputaat' (*afgevaardigde, afgevaardigd woordvoerder*), m. —taten.
Deputa'tie (*afvaardiging*; *afgevaardigden*; *de gedeputeerden*), v. —tiën, —ties.
Deputeeren (*afvaardigen*), zie G e d e p u t e e r d e. (de = dee).
Derailleeren (*uit de rails loopen, ontrichelen*): *de trein zal nog* —, ontsporen. (ll = lj).
Deraillement' (*ontsporing*), o. —en. (ll = lj).
Derangeeren (*in de war brengen; storen*): *laat ik u niet* —, hinderen. (g = zj).
Derangement' (*stoornis, wanorde*), o. -en.
Derby-day (Eng. *Woensdag vóór Pinksteren*: *groote paardenwedrennen te Epsom nabij Londen, zoo genoemd naar graaf Charles Derby, die ze in 1780 instelde*), m.; ook: —-w e d r e n n e n, m. mv.
Der'de, rangtelw.: **1** bn. *de — dag, ten —n male, Willem de* —; spreekw. *De derde streng maakt den kabel,* zie S t r e n g; **2** zn.: *het — eener som gelds*; **3** kaartspel, *een* —, o. —n, b.v. *e. — v. schoppenaas.*
Der'dedeel (1/3 *deel of part*), o. —en.
Der'dehalf (*twee en een half*), telw.: *het kost —halven gulden,* d. i. f. 2.50.
Der'demachtswortel (rekenk. *kubiekwortel*), m. —wortels: *de — van 27 is 3,* omdat 3, tot de derde macht verheven, 27 oplevert.
Der'dendaagsch (*terugkeerend op den derden dag*), bn.: *de —e koorts*; z. V e r b e e l d i n g.
Der'depart (*derdedeel*), o. —en.
De're (*hinderen, schaden*), deerde, heeft gedeerd; fig. *wat deert u?* wat scheelt u? *dat deert mij,* boezemt mij medelijden in.
Der'gelijk(e), bijv. bepalingaank. vnw.: *ga niet om met —e lieden*; ook *Diergelijke.*
Derhal've (*om die reden, daarom*), bw.
Deriva'tie (*afwijking*; mil. *zijdelingsche afwijking van een projectiel*; zeew. *afdrijving van een schip door stroom of wind v. den koers*; spraakk. *afleiding van woorden, afstamming*); v. —s, —tiën. (de = dee).
Deriva'tum (*afgeleid woord*), o. —vata.
Der'mate (*in die mate, in dier voege*), bw.
Dermatologie' (*leer der huid en der huidziekten*), v. gmv.; —**toloog'** (*specialist in de kennis der huid en der huidziekten*), m. —logen. (g = g).
Deroga'tie (Fr. *afbreuk; krenking, het te kortdoen*; *afschaffing*), v. —s, —tiën. (de = dee).
Der'rie (*zoutachtig veen, een minder goede veensoort vermengd met jonge zeeklei*; bij uitbreid. *modderachtig vuil*), v. gmv.; —**achtig,** bn.: *een —e bodem*; —**trekker** (*baggeraar in 't veen*), m. —s.
Der'tien (*tien en drie*), telw.: *we zijn met —en*; zegsw. *zoo zijn of gaan er — in een dozijn,* nl. van zulke onbeteekenende zaken of personen kan men er wel één toekrijgen op de 12, zoo gering is hun waarde; — *is een ongeluksgetal of ongeluksnummer*: *met — aan tafel,* een getal gasten, dat ongeluk aanbrengt; zie ook A m b a c h t; —**avond** (Z.-Ned. *de 13e dag van Kerstmis af, Driekoningenavond*), m. —avonden; —**dag** (Z.-Ned. *Driekoningendag,* d. i. *met Kerstdag mee de 13e dag na Kerstmis*), m. gmv.; —**de,** telw.; *de — dag, Lodewijk de* —; —**dehalf** (*twaalf en een half*), telw.
Der'tiendhalf (*oude munt v. 12½ stuiver of ¼ rijksdaalder*), m. —halven.
Der'tienjarig (*13-jaar tellende*), bn.: *op -en leeftijd, een —e knaap*; —**maal** (*13-keer*), bn. en bw.; —**voud**; o.; *26 is e. — van 2.*
Der'tig (*driemaal tien*), telw.: *ze zijn met hun —en*; —**er** (*een man van dertig jaar*), m. —s: *hij is een dikke* —, hij is een heel eind over de dertig; —**jarig** (*dertig jaar tellende of geduurd hebbende*), bn.: *een — meisje, de —e oorlog* (gesch. 1618—'48); —**voud,** o. —vouden; —**voudig,** bn. en bw.: *een —e winst*; — *vergoeden.*
Der'ven (in hoogeren stijl: *missen, ontberen*), derfde, heeft gederfd: *het noodige* —; —**ing** (*gemis*), v. gmv.
Der'visch, m. —en; meestal: D e r w i s c h.
Der'waarts (*daarheen*), bw.: *zij liepen heren* —, hierheen en daarheen, heen e. weer.
Der'wijze (*zoodanig, in die mate*), bw.
Der'wisch (Perzisch: *bedelaar*; *Mohammedaansche bedelmonnik*), m. derwischen; verg. F a k i e r; lees: *der'wiesj.*
Des (*dus, daarom*), bw. vero.
De'sa, v. —'s, zie D e s s a.
Desalniettemin' (*desniettegenstaande*), bw.
Desavoueeren (*wraken, loochenen, niet erkennen*): *iemand* —, iemands handelingen niet goedkeuren, wraken.
Des'belust (*daarin lust of zin hebbende*), bn.; —**betreffend** (*dat, die zaak betreffende, rakende*), bn.; —**bevoegd** (*daartoe bevoegd*), bn.: *een — beoordeelaar*; —**bevoegde** (*zaakkundige*), m. en v. —n; —**bewust** (*daarvan wetende*), bn.: *het — uitgeven van valsch geld.*
Descenden'ten (*afstammelingen*), m. mv.; zie A s c e n d e n t e n. (cen = sen).
Descenden'tie-theorie of **-leer,** v., zie: D a r w i n i s m e en E v o l u t i e l e e r.
Descrip'tie (*beschrijving*), v. —ties, —tiën.
Deserteeren (mil. *drossen, wegloopen uit den dienst, het vaandel verlaten*; fig. *de plaat poetsen*), (s = z); —**teur'** (*weglooper; overlooper*), m. —s; **deser'tie** (mil. *het wegloopen van zijn vaandel*; *het overloopen*; fig. *het verlaten*), v. —tiën, —ties: — *in tijd van vrede.* (s = z).
Desespereeren (*wanhopen, allen moed verliezen*), in ouderen vorm *dispereeren*: *Dispereert niet,* leuze van Jan Pietersz. Coen (1587—1629), tot een gevleugeld woord geworden. [De leus vindt men in zijn brief van 28 Sept. 1618 aan de bewindhebbers der Compagnie; de verslapte vorm: *Ende desespereert nimmer,* is een verbastering].
Des'gelijks (*op dezelfde wijze, evenzoo*), bw.: *uw broeder handelde nobel, doe gij* —; —**gevorderd** (*zoo noodig*), bw.
Desidera'tum (*hetgeen begeerd wordt*; *wensch*), o. —ta.
Designa'tie (*aanwijzing*; *beteekening*), v. —s; zie S p e c i f i c a t i e.
Des'illusie (*ontgoocheling, tegenslag*), v. —s.
Desinfecteeren (*ontsmetten*).
Desinfec'tie (*ontsmetting*), v. gmv.
Deskun'dig (*bekwaam, op de hoogte om met kennis van zaken over iets te kunnen oordeelen*), bn.; **deskun'dige,** m. en v. —n: *de —n bij het afnemen van een examen.*
Desniettegenstaan'de (*ondanks dat*), bw.; —**niettemin'** (*ondanks dat, echter, even-*

wel), bw., ook: *Desalniettemin*; —**noods'** (*zoo noodig ; voor mijn part*), bw.

Desolaat' (*verlaten, woest ; troosteloos, treurig, ellendig, wanhopig*), bn. ; —later, —st : *een —late boedel*, boedel, die niet aanvaard wordt om de vele schulden.

Desola'te-boe'delkamer (*het voormalig kantoor van beheer van desolate en failliete boedels* b.v. *te A'dam*), v. —s: zegsw. *den boel aan de —kamer* of *aan de kamer maken*, zich failliet laten verklaren. vero.

Des'ondanks (eig. *ondanks dat* : *echter, evenwel*), bw.

Desor'der (*wanorde*), v. gmv.: *in*—.

Desorganisa'tie (*ontbinding ; ontreddering; verbreking van de deelen van een geheel ; verwarring*), v. : *een absolute* —.

Desorganiseeren (*ontbinden ; ontreddéren, ontwrichten; in de war brengen*). (s = z).

Desperaat' (*wanhopig, vertwijfeld, radeloos*), bn. en bw.; —rater, —st. gmz.

Despera'do (It. *waaghals ; niets ontziende, tot het uiterste gedreven roover*), m. —'s.

Despera'tie (*wanhoop, vertwijfeling, radeloosheid*), v. gmv.

Despoot' (*eigendunkelijk heerscher, dwingeland*), m. —poten ; zie T i r a n.

Despo'tisch, despotiek' (*als een despoot ; eigenmachtig ; willekeurig, heerschzuchtig*), bn. en bw. : *een — heerscher, een —e macht* ; — *regeeren*.

Despotis'me, despotis'mus (*eigendunkelijke heerschappij, dwingelandij*), o. gmv.: *een grenzenloos* —.

Des'sa, d e's a (O.-I. *op Java zoowel de benaming van een dorp als van de dorpsgemeenschap, d. i. het dorp met bijbehoorende bouwvelden, vischvijvers, bosschen en woeste gronden*), v. —'s ; —**bestuur,** o. —besturen ; —**gebied,** o. gmv.; —**hoofd,** o. —en; —**man,** m. —lui ; —**priester,** m. —priesters; —**volk,** o. gmv.

Dessein' (Fr. *oogmerk, plan, opzet*), o. —s.

Dessert' (*nagerecht*), o. —en ; —**bordje,** o. —s ; —**mesje,** o. —s.

Dessin' (Fr. *teekening, schets, ontwerp ; patroon voor stoffen*), o. —s : *modestoffen in verschillende —s*.

Des'tijds (*te dien tijde, in een tijd vooraf genoemd*), bw.; verg. I n d e r t i j d.

Destilla'tie, v. —s; zie D i s t i l l a t i e.

Destina'tie (*bestemming; doel, lot; plaats v. bestemming*), v. —tiën, —s.

Destineeren (*bestemmen ; beschikken*).

Destitu'tie (*afzetting, ontslag*), v. -tiën, -s.

Destruc'tie (*verwoesting*), v. —tiën, —s.

Destructief' (*vernielend, verwoestend*), bn.

Destruc'tor (eig. *vernietiger* inz. *inrichting tot vernietiging van dierenlijken*), m. —s.

Des'verkiezende (*als men dat verkiest*), bw.; —**verlangende** (*als men dat verlangt*), bw.

Des'wege (*daarom, om die reden*), bw.

Detacheeren (eig. *losmaken ; afzonderen* : 1 mil. *voor een tijd van het gewone troepenverband losmaken en elders heenzenden of bij een andere troepenafdeeling indeelen*; 2 bij uitbr.: *voor een tijd elders indeelen*): 1 *troepen* — ; *de reserveofficier is voor twee maanden gedetacheerd te A.* ; 2 *het* — *van leeraren naar O.-Indië*.

Detachement' (Fr. *afdeeling soldaten ; afgezonden troep soldaten*), o. —en.

Detail' (*bijzonder onderdeel, bijzonderheid*), o. —s, inz. in het mv. : *de —s zijn me niet bekend ; en* —, a) handel. in het klein, verg. *En-gros*; b) haarfijn, met alle bijzonderheden (vertellen).

Detailleeren (*tot in kleinigheden uiteenzetten, omstandig beschrijven*). (ll = lj).

Detective (Eng. *geheim politiedienaar, naspeurder van misdrijven*), m. —s; —**roman,** m. —s.

Deten'tie (*opsluiting, hechtenis*), v. gmv.

Determinant' 1 (*bepalend*), bn.; **2** als zn. (*bepalende macht*), m. —en; —**termina'tie** (*bepaling ; beschikking, besluit ; vaststelling*), v. —s, —tiën ; —**terminatief'** (*bepalend; bepalingaankondigend*), bn.; —**termineeren** (*bestemmen, bepalen, vaststellen; besluiten, overhalen*) : *een begrip* —, den omvang er van bepalen ; *een plant* —, uit de kenmerken vaststellen, tot welke familie zij behoort ; —**terminis'me** (*noodwendigheidsleer : leer, volgens welke de handelingen van den mensch afhangen van uitwendige oorzaken, waarop hij zelf geen invloed heeft*), o. gmv. (de = dee).

Detesta'bel (Fr. *verfoeielijk*), bn. en bw.

Detesteeren (*verfoeien*). (de = dee).

Detineeren (*gevangen of opgesloten houden*). (de = dee).

Detona'tie (*ontploffing, losbranding*; muz. *afwijking v. d. toon, het valsch zingen*), v. —tiën, —s. (de = dee).

Detoneeren (*ontploffen* ; muz. *uit den toon raken, valsch gaan zingen*). (de = dee).

Detriment' (*schade, nadeel*), o. (ent = ent).

Deuca'lion, m., myth. koning v. Thessalië, onder wiens regeering de zondvloed allen verdelgde, behalve hem en Pyrrha, zijn vrouw: de Grieksche Noach. (eu = ui).

Deugd (*braafheid; innerlijke waarde; voortreffelijkheid, welke den mensch het goede doet beoefenen ; goede zedelijke eigenschap*), v. deugden : zegsw. *van den nood een — maken*, tegen zijn zin tot iets overgaan of besluiten, omdat het noodzakelijk is.

Deug'delijk (*degelijk, aan het doel beantwoordend ; in goeden staat*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e stof, iets — bevinden, een — argument ; in —en staat verkeeren ; — gelijkhebben*, wezenlijk; —**heid,** v. gmv.

Deug'denspel (Middeleeuw. *een soort van ganzenbord met namen v. te beoefenen deugden*), o. —len: de worp bepaalt, welke deugd men voor dien dag te beoefenen heeft.

Deugd'zaam (*vol deugd, deugden hebbend; tot de deugd geneigd, braaf*), bn. en bw.; —zamer, —st : *een — man, een — meisje; hij leeft* —.

Deu'gen (1 *braaf zijn, goed oppassen* ; 2 *voor iets geschikt zijn*), deugde, heeft gedeugd (meestal met ontkenning): 1 *die jongen deugt niet*; 2 *dit meisje deugt niet voor telefoniste ; die inkt, die pen deugt niet, uw opstel deugt niet*, is slecht.

Deug'niet (*slecht mensch*; *ondeugende jongen*; liefkoozend-schertsend: *schelm, guit*), m. —en : *uw — van een zoon ; jou kleine —!* soms ook v. en dan wel —n i e t e.

Deuk (*holligheid, induw in eenige effene oppervlakte*), v. —en : *een hoed met een* —; *een ketel met —en*.

Deu'ken (*een deuk in iets maken*), deukte, heeft gedeukt: *je moet je vilthoed niet zoo* —

I. Deun (*straatwijsje, -liedje*), m. deunen.
II. Deun (*zuinig, inhalig, gierig*), bn. en bw.; —er, —st: *hij blijft — op een kleinigheid*; *het ziet er — of deuntjes bij hem uit*, armoedig.
Deu'nen (*zingen, neuriën*), deunde, heeft gedeund: *zit niet zoo vervelend te —*.
Deun'tjes (*gierig, inhalig*), bw.; zie Deun **II**.
Deur (1 *door draaien of schuiven beweegbaar verticaal deel, dat toegang geeft tot een gebouw, vertrek, voertuig, kast enz.* ; 2 bij vergelijking: *andere voorwerpen, die aan een deur doen denken*; 3 *huis*), v. —en: 1 *de — van een huis, een kerk, een brandkast, een sluis enz.* ; 2 *de — van een slagnet*, vleugels ; 3 *mijn — voorbijgaan* ; zegsw. *met de — in huis vallen*, zonder inleiding met iets voor den dag komen ; *de winter staat voor de —*, is op handen ; *dat doet de — toe*, geeft den doorslag of de beslissing; *dat zet de — open*, geeft aanleiding tot misbruik of verkeerde gewoonten ; hand. *het stelsel van de open —*, elk volk mag in bedoelde haven of in bedoeld land zijn waren vrij aan de markt brengen ; *een — inloopen*, door er met een vaart, met een stormram tegen aan te loopen ze doen openspringen: *open —en inloopen*, zich noodeloos inspannen, dwaas werk doen ; *iem. aan de — (de — uit) zetten*, het huis, het lokaal doen verlaten: *iem. de — wijzen*.
Deur'bel, v. —bellen; —**hengsel,** o. —s; —**ketting** (*ketting tot afsluiting der deur*), m. —en; —**klink,** v. —en, zie Klink; —**klopper** (*metalen klopper op een deur*), m. —s, vero. ; —**post** (*stijl van het deurkozijn*), m. —en; —**schel,** v. —schellen ; —**stijl** (*opstaand deel van het deurkozijn*), m. —stijlen ; —**waarder** (*ambtenaar bij het kantongerecht, bij de rechtbank*), m. —s: een — kan gerechtelijke of vrijwillige verkoopingen houden van roerend goed, doet gerechtelijke aanzeggingen, z. Exploot.
De'us ex ma'china, letterlijk: *God uit de (tooneel-)machine*, d. i. eenig bovenaardsch wezen (godheid of engel), dat op het einde van een tooneelspel verschijnt, om den knoop te ontwarren ; fig. iemand, die zich onverwachts opdoet en daardoor aan den neteligen stand van zaken een gunstige wending of ontknooping geeft, b.v. in het oudere tooneelspel: een rijke oom uit de Oost enz.
Deu'tel (*wigge, klein pinnetje*), m. —s ; —**ijzer,** o. zie Plug.
Deuterono'mium (Bijb. *tweede wetgeving; vijfde boek van Mozes*), o. gmv.; afkorting **Deut.**; zie Pentateuch.
I. Deu'vekater (*een fijn broodje met veel krenten*), m. —s.
II. Deu'vekater, tw.: *te —*; zie Duivekater, vermoedelijk hetzelfde woord als Deuvekater **I**.
Deu'vekatersch, bn.; zie Duivekatersch.
Deu'vik (*pin, stop in het spongat*), m. deuviken; ook: **Deuvel,** m. —s.
Deu'viken (*door den deuvik aftappen, niet door den tap*), deuvikte, heeft gedeuvikt.
Devalva'tie (*waardevermindering van in omloop zijnde munt ; het ongangbaar maken van een munt*), v. gmv. (de = dee).
Devei'ne (Fr. *tegenval in 't spel; tegenspoed, wanbof*), v., zie Veine. (de = dee).
Developpeeren (*ontwikkelen, ontvouwen*).
De'venterkoek 1 (*een lange, smalle kruidkoek uit Deventer*), m. —koeken: *ik kocht een —*; **2** als stofnaam, v.: *ik hou van —*.
Devestituur' (R.-K. *ontzetting uit het priesterlijk ambt*), v. gmv. (e = ee).
Devia'tie (*afwijking*), v. —s, —tiën: bouwk. *— v. d. rechte lijn*; zeew. — *v. d. bepaalden koers* ; nat. — *der lichtstralen in water* ; — *van de magneetnaald* nl. v. d. N.-Z. richting. (de = dee).
Devies' (*zinspreuk, leus*), o. —zen: *het — van ons wapen is*: *Je maintiendrai*, d. i. Ik zal handhaven.
Devolu'tie (rechtst. *overgang, versterf v. e. goed, v. e. recht*), v. —s, —tiën. (de = dee).
Devolveeren (rechtst. *door versterf overgaan ; versterven*). (de = dee).
Devoot' (*vroom, godvruchtig*), bn.; devoter, —st; zn.: *de devoten*, m. en v., de fijnen.
Devo'tie (*vroomheid ; godsvrucht ; godvruchtige uiting ; vereering*), v. —s.
Dewijl' (deftiger dan: *omdat*), vgw.
Dexteriteit' (*behendigheid, vlugheid*), v. —en.
Dextri'ne (*surrogaat van gom, uit aardappelenzetmeel gewonnen*), v. gmv.
Dextro'se (*druivensuiker*), v.gmv. (x = ks).
Dey (*titel v. d. vroegere vorsten* [1600—1830] *van Algiers*), m. —'s.
Dezell'de, m. en v., *hetzelfde*, o., bep. aank. vnw.: — *man*, — *vrouw, hetzelfde kind van straks*.
Dezul'ke (*van zaken*), bepalingaank. vnw.: *er zijn slechte boeken, lees — niet* ; **dezul'ken** (*van personen*), bep. aank. vnw.: *er zijn slechte menschen, ga met — niet om*.
Dhe'mang (O.-I. *districtshoofd*), m. —s, ook *Demang*.
Dhoer'ra (*negergierst*), v. gmv.; zie Doerra.
Diabe'tes (geneesk. *suikerziekte, d. i. afscheiding van suikerstoffen in de urine*), m. gmv.
Diabe'ticus (*lijder aan suikerziekte*), m. diabetici ; **diabe'tica** (*lijderes aan diabetes*), v. diabeticae.
Diaboliek', diabo'lisch (*duivelsch, helachtig, helsch, op helsche wijze*), bn. en bw.
Diaconaat', o. gmv.; zie Diakonaat.
Diacones' (*Protestantsche pleegzuster*), v. —sen ; —**senhuis** (*Protestantsch ziekenhuis met diaconessen*), o. —zen.
Diaconie' (*college van diakenen in de bet. van armenzorger ; armbestuur eener hervormde gemeente*), v. —ën: *arme lui, die aan de — kwamen* (C.O.); —**school** (*armenschool v.d. diaconie*), v. -scholen. vero.
Dia'conus, diakoon' (*verpleger in een Protestantsch ziekenhuis ; Protestantsch ziekenverpleger*), m. —co'nen. w. i. g.
Diacte'tisch (*matig, met de gezondheidsleer overeenkomende*), bn.: *de —e therapie*.
Diadeem' (*koninklijk hoofdtooisel: een gouden met edelsteenen of parelen bezette haarband ; vrouwelijke haartooi of voorhoofdsband*), m. diademen: *een diamanten —*.
Diado'chen (gesch. *opvolgers*: inz. *veldheeren van Alexander den Gr., die na zijn dood (323 v. C.) deelen van het wereldrijk bestuurden*), m. mv.; — waren: Anti'gonus,

Lysi'machus, Ptolomae'us, Seleu'cus; er ontstonden op d. wijze zelfstandige rijken.

Diae'resis (Gr. 1 *scheiding*; *verssnede*; 2 spraakk. *gescheiden uitspraak van twee vocalen*), v. —sen: 1 zie Caesuur; 2 b.v. *dorrep, mellek*.

Diaetetiek' (*voedingsleer*), v.gmv. (ae = ee).

Diagno'se, diagno'sis (geneesk. *vaststelling eener ziekte naar kenteekenen, ziekteonderkenning*), v. diagnosen. (g = g).

Diagnostiek' (geneesk. *leer, kunst der diagnose*), v. gmv. (g = g).

Diagonaal' 1 (meetk. *hoekpuntslijn*), v. —nalen; *een — verbindt in een veelhoek twee niet opeenvolgende hoekpunten*; **2** (*wollen gekeperd weefsel met fijne schuinloopende schering*), o. —s; **3** (*hoekswijs, overdwars*), bn. en bw.; zie Overhoeks.

Diagram' (meetk. *teekening, schema, schets*; muz. *notenbalk*), o. —men.

Dia'ken (R.-K. *geestelijke, die de tweede der drie hoogere wijdingen heeft ontvangen*; Prot. *armenzorger, lid van het armbestuur in een hervormde gemeente*), m. —s, —en; zie: Subdiaken en Priester; **—huis** (*verplegingsgesticht, beheerd en onderhouden door de diaconie*), o. —huizen; **—huismannetje** (*verpleegde in een diakenhuis*), o. —mannetjes.

Diakonaat' (R.-K. *de wijding tot, de waardigheid van diaken*), o. gmv.

Diakones', v. —sen; zie Diaconessen; **—kones'senhuis,** o. —huizen, zie Diaconessenhuis.

Diakoon', m. —konen; zie Diaconus.

Dialect' (1 *taal, gesproken op Nederlandschen, Franschen, Duitschen enz. bodem, en afwijkende van de beschaafde spreektaal van het land*: *tongval, streekspraak*; 2 taalk. *onderling verwante uit één gemeenschappelijke grondtaal voortgekomen talen*), o. —en: 1 *het — van West-Kapelle*; *Engelsche —en*; 2 *Twentsch is een — van het Saksisch*; *Fransch, Spaansch zijn —en van het z.g.n. Vulgair-Latijn*. (c = k).

Dialec'tica (*wetenschappelijke twist- of disputeerkunst*; *de kunst, om een redetwist te voeren*), v. gmv.; ook, Dialectiek.

Dialec'ticus (*iemand, die de dialectiek beoefent*; *scherpzinnig redetwister*), m. —ci.

Dialectiek' (*denkleer*; *dialectica*; *redeneerkunde*), v. gmv.

Dialec'tisch (*betrekking hebbende op, behoorende tot een dialect*), bn.: *—e afwijkingen*.

Dialo'gisch (*in den vorm van een samenspraak, bij wijze van tweespraak*), bn.

Dialoog' (*samenspraak, tweespraak*; *gesprek*), m. dialogen.

Diamagne'tisch (v. *stoffen, die door een magneet worden afgestooten*), bn. (g = g).

Diamant' 1 (*stofnaam, gekristalliseerde koolstof*), o.: het — is meestal helder-waterkleurig; ook wel geel, soms rood, blauw of zwart; *zwarte —*, inz. steenkool, geheeten naar de groote waarde voor de menschheid; **2** (*bewerkte edelsteen*), m. —en: *kostbare —en*; zie Brillant en Diamanteditie; **—bewerker,** m. —s: *de bond van —s*; **—brood** (*poeder v. diamant als slijppoeder*), o. gmv.; **—editie** (boekdr. *bijzonder kleine uitgaaf van een boekwerk, in diamantletter*, d. i. *uiterst kleine letter, gedrukt*), v. —s, —tiën.

Diaman'ten (*van diamant of met een diamant of diamanten bezet*), bn.: *een — ring*, met een diamant; *een — bootje*, slotje met een diamant; *— steenen*; *de — bruiloft*, ter viering van het 75-jarig (thans ook 60-jarig) huwelijk, zie Bruiloft.

Diamant'gruis (*diamantbrood*), o. gmv.

Diamanti'ne (*wit polijstpoeder*), v. gmv.

Diamant'kloover (*splijter v. diamanten*), m. —s; **—klooverij'** (*het splijten van een diamant*), v. —en; **—letter** (*zeer klein lettertype*), v. —s; **—mijn** (*mijn, waarin diamant gevonden wordt*), v. —en: *de —en der Kaapkolonie*; **—slijper,** m. —s; zegsw. *hij is grove —*, een straatlooper; **—slijperij',** v. —en; **—snijder** (*werkman, die den gekloofden diamant voor het slijpen den gewenschten vorm geeft*), m. —s; **—spaat 1** (*steen uit China, appelgroen van kleur, na het diamant de hardste en kostbaarste*), o.; **2** (als voorwerp), m. —spaten; **—werker,** m. —s, ook: —bewerker.

Diame'ter (*middellijn, doorsnede*), m. —s.

Diametraal' (1 *den diameter betreffende*; 2 *lijnrecht tegenover elkaar*), bn. en bw.: 1 *een —trale doorsnede*; 2 *dat staat er — tegenover*; (me = mee); verg. Polair.

Dia'na, v., myth. bij de Romeinen, godin der jacht, der maan en v. d. nacht: beschermgodin van het volk of plebs, vooral van slaven en slavinnen; zij wordt afgebeeld met boog en pijlen; zie: Cynthia, Artemis, Selene.

Diapason' (muz. *normale stemming, kamertoon*; *toonomvang van een stem of van een instrument*; *stemvork*), m. —s. (s = z).

Diaphaan' (*doorschijnend, transparant* b.v. *van verven en gebrand glas in kerkvensters*), bn.; (ph = f); de tegenst. is Opaak.

Diaphonie' (muz. *wanluidendheid*), v.gmv.

Dia'phora (*rhetorische figuur*, nl. *herhaling van eenzelfde woord met andere beteekenis*), v. —'s: waar de witte zeilen varen, varen, maar met groot gevaar (Poot).

Diaphrag'ma (ontl. *middelrif*; photog. *lichtafsluitend plaatje met kleine, ronde opening, dienende om den lichtinval te regelen*), o. —'s.

Dia'rium (*dagboek, kladboek*), o. —ria.

Diarrhee' (*buikloop*), v.gmv.; l.: *die-ar-ree'*.

Dia'spora (*verstrooiing*; *tusschen andersdenkenden verstrooid wonende leden v. e. kerkgenootschap*; inz. gesch. *de Joden buiten Palestina*), v.; ook, Dia'sper.

Diatome'ën (plantk. *kristalwieren op slooten*), v. mv.

Diato'nisch (muz. *voortschrijdend van trap tot trap in heele en halve tonen*), bn.: *de —e ladder*, klankladder van 7 stamtonen in tegenst. v. d. Chromatische.

Diatri'be (*geleerde verhandeling*; *critisch strijdschrift*; *scherpe of bittere critiek, uitval*), v. —s.

Dib'belmachine (*e. zaaimachine*), v. —s.

Dichromasie' (*gedeeltelijke kleurenblindheid, zóó, dat men slechts twee kleuren onderscheidt* nl. *rood en violet*), v. gmv. (s = z).

I. Dicht (1 *vast aaneengesloten*; 2 *niet open, toe, gesloten*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — weefsel, een — bosch, in —e drommen,*

een —e bevolking, een —e mist, de kool te — planten; *het sneeuwt —*; 2 *de deur is —*; zegsw. *hij is erg —*, geheimhoudend; nog: *ze waren — bij huis*, in de onmiddellijke nabijheid.

II. Dicht (*gedicht, poëzie*), o. —en; zie Gedicht, en verder: Heldendicht of Epos, Lierdicht, Trage'die of Treurspel, Comedie of Blijspel, Drama; ook: Idylle, Ballade, Romance, Vertelling, Sage, Legende, Novelle, Lied, Ode, Hymne, Dithyrambe, Elegie, Heroïde, Cantate, Sonnet, Rondeau, Ghazele, Madrigal, Triolet, Epigram, Acrostichon, Chronicum, Keerdicht, Parabel, Allegorie, Hekeldicht enz.

Dicht'ader (*beeld v. dichterlijken aanleg*), v. —aderen: *zijn — vloeit*, hij dicht.

Dicht'bij 1 (*op korten afstand, in de nabijheid*), bw.: *hij woont hier —*; **2** voorzetsel: *ik woon — de school.*

I. Dich'ten (*dichtmaken, stoppen*), dichtte, heeft gedicht: *een lek —.*

II. Dich'ten (*in dichtmaat opstellen, verzen maken*), dichtte, heeft gedicht: *een romance —, liedjes —*; verg.: Verdichten, Toedichten, Aandichten.

Dich'ter (1 *woordkunstenaar, een kunstenaar met de taal*; 2 *verzenschrijver, beoefenaar der dichtkunst*; 3 *iemand, die bijzonder gevoelig is voor het schoone*), m. —s: 1 *de naam — komt ook hun toe, die een prozakunstwerk schrijven*; 2 *Vondel was een geboren — of een — geboren*, bracht de dichtgave mee ter wereld; 3 *— is, wie aangedaan is met Poëzie, zegt L. v. Deyssel.*

Dichteres' (*vrouw. dichter*), v. —sen; zie Sappho, bij de Grieken; in onze oudere letterkunde zijn als —sen bekend: *Anna Bijns* (pl.m. 1495—1575), *Tesselschade* (1594—1649), *Anna Roemer Visscher* (1584—1651), *Lucretia Wilhelmina van Merken* (1722—'89), *Mevrouw Bilderdijk* (1777—1830) enz.

Dich'terlijk (*overeenkomstig den aard, het wezen eens dichters*), bn.: *—e taal, een —e voorstelling*; *—e vrijheid*, een vrijheid in de wijze van zeggen, wèl den dichter maar minder d. prozaschrijver geoorloofd; zie Poëtisch; *—e vertelling*, letterk. eenvoudig verhaal in versmaat van de een of andere min of meer belangwekkende gebeurtenis; de — is of het verhaal van eenige, werkelijk plaats gehad hebbende, gebeurtenis of wel, zij geeft verdichting, zie Starings: De Vorstin in het dorp, de Verjaardag enz.

Dicht'genootschap (*vereeniging van dichters*), o. —genootschappen: in de 18e eeuw vormden zich tal van —pen in ons land, van welke genoemd mogen worden dat te *'s-Gravenhage* (Kunstliefde spaart geen Vlijt), dat te *Rotterdam* (Natura et Arti) en dat te *Leiden* (Kunst wordt door Arbeid verkregen).

Dicht'heid (1 *het dicht-aaneengesloten zijn*; 2 *vastheid*; 3 *nabijheid*, w.g; 4 nat. *soortelijk gewicht*), v. gmv.: 1 *de — v. e. bosch, — van bevolking*; 2 *de — van best laken, van fijn linnen*; 3 *dit huis zal ik koopen wegens zijn — bij mijn kantoor*; 4 *de — van goud, van ijzer*; *de — van lucht*; *de — der lucht neemt geleidelijk af met de hoogte boven het aardoppervlak.*

Dicht'kunde (*kunde of kennis v. d. regelen der poëzie*), v. gmv.

Dicht'kunst (*de kunst v. dichten*), v. gmv.: *de — beoefenen*; *men onderscheidt lyrische, epische, dramatische en didactische —*; zie: Poëzie en Dichtsoorten.

Dicht'lievend (*de dichtkunst minnende*), bn.: *de —e genootschappen der 18e eeuw.*

Dicht'maat (*de rhythmus van verzen*), v. —maten; zie: Jambe, Trochee en Trippelmaat; Metrum, Metriek, Metrisch.

Dicht'regel (*versregel*), m. —s, —en.

Dicht'soorten, v. mv.; naar den inhoud onderscheidt men vier —, nl. epische, lyrische, dramatische en didactische gedichten.

Dicht'stuk (*gedicht, vers*), o. —stukken.

Dicht'trant (*wijze of manier v. dichten*), m. gmv.: *de — v. Vondel, v. Bilderdijk.*

Dicht'vuur (*inspiratie v.e. dichter*), o. gmv.

Dicht'werk (*gedicht v. eenigen omvang*), o. —en: *de Mei van Gorter is een schoon —*; *koop die —en van Vondel.*

Dictaat' (*wetenschappelijk of professoraal dictee*), o. —taten, —tata: stud. *een — pennen*; *een — geven over Vondels Palamedes*; *zijn —taten verkoopen.*

Dicta'tor (in het oude Rome: *onbeperkt gezaghebber voor 6 maanden hoogstens, en wel in tijden van gevaar*; *onbeperkt gezaghebber in tijden van gevaar*), m. —s.

Dictatoriaal' (*met onbeperkt gezag bekleed; gebiedend, eigenmachtig*), bn. en bw.; ook Dictatorisch.

Dictato'risch (*gebiedend als onbeperkt gezaghebber, eigenmachtig*), bn. en bw.

Dicta'torschap (*de waardigheid van dictator*), o.; gmv. zie Dictatuur.

Dictatuur' (1 *het ambt of de regeering van een dictator*; 2 *tijdelijk onbeperkte macht*), v. gmv.: 1 *de — van Fabius Cunctator*; 2 *een militaire —*; *de — van het proletariaat.*

Dictee' (eig. *wat voorgezegd wordt: taaloefening in het zuiver schrijven van hetgeen voorgelezen wordt*), o. —s.

Dicteeren (*iem. iets voorzeggen, om op te schrijven*; ook: *ingeven, in de pen geven*).

Dic'tie (*wijze van zeggen, vooral uit een aesthetisch oogpunt; voordracht*), v. gmv.; lees: *dik'sie.*

Dictionnai're (Fr. *woordenboek*), m. —s.

Dic'tum (ac) fac'tum, Lat. Zoo gezegd, zoo gedaan.

Didac'ticus (*onderwijskundige*; *leerende wijsgeer*; *leerdichter*), m. —tici. (c = k).

Didactiek' (*leerkunst, leerdichten*), v. gmv.

Didac'tisch (dichtk. *leerend, onderwijzend*), bn.: *een — gedicht*, leerdicht; *—e poëzie*, b.v. de Ziekte der Geleerden (Bild.); *de —e poëzie is minder het product der phantasie*; *— proza*, zie: Verhandeling en Redevoering. (c = k).

Didrach'me (Isr. *dubbele drachme of halve sikkel*, d. i. pl.m. *f* 0.80), v. —n: *men gaf een — als tempelbelasting.*

Dieet' (*geneeskundige leefregel*, inz. *eetregel*), o. gmv.: *een streng — volgen.*

Dief (*iemand, die steelt*), m. dieven: zegsw.

hij gaat om met — en dieffesmaat, met allerlei geboefte; zegsw. *de dood komt als een — in den nacht,* hoogst onverwacht; *elk is een — in zijn nering,* ieder zoekt in zijn bedrijf te winnen, zooveel hij kan, zelfs op slinksche wijze; *de gelegenheid maakt den —,* als de omstandigheden het stelen in de hand werken, wordt iem. allicht een dief; *die eens steelt, is altijd een —,* diefstal onteert, schandvlekt; overdr.: *een — aan de kaars,* een vezel van een brandende pit, die het vet doet afloopen.

Dief'achtig (*neiging hebbende tot stelen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e raaf; hij kijkt — uit zijn oogen*; verg. Kleptomanie.

Dief'jesmaat (*handlager v. d. dief*), m. vero.

Dief'stal (*wederrechtelijke en meestal heimelijke toeëigening van eens anders goed*), m. —stallen: *— met geweld,* roof; *iemand van — beschuldigen.*

Die'mit (*wit-katoenen stof zonder bepaald patroon, met keperstrepen*), o. gmv.; (*soorten*), o. diemiten.

Die'miten (*v. diemit*), bn.: *e. — borstrok.*

Dien'aangaande (*die zaak betreffende*), bw.

Die'naar (*iemand, die iemand of iets dient: ondergeschikte, dienende*), m. —s en dienaren: *de —naren der kroon,* ministers; *geloof mij uw dienstw. —; e. — maken,* buiging; van dames: *dienaresse.*

Dienares', v. —sen; ook **—res'se**; zie verder Dienaar.

Dien'der (*agent van politie,* eenigszins kleinachtend), m. —s.

Die'nen (1 *in dienst zijn van, voor iemand werken*; 2 *in dienst zijn* inz. *in het leger*; 3 *dienstig zijn tot, strekken tot*), diende, heeft gediend: 1 *bij iemand —*; 2 *als officier te land of ter zee —*; 3 *dat dient tot voorbeeld,* strekt; nog: *God —,* Zijn geboden onderhouden; *den Mammon —,* den geldgod vereeren, zie Kalf.

Dien'overeenkomstig (*overeenkomend met of volgens iets, dat vooraf genoemd is*), bw.

Dienst (*het dienen; bijstand, hulp*), m. diensten: *iem. van — zijn*; zegsw. *aangeboden — is zelden aangenaam,* wees niet te gedienstig; zie Krijgsdienst.

Dienst'baar (*ergens in dienst zijnde*), bn.: *dit meisje is —, de —bare stand*; fig. *een volk — maken,* onderwerpen, onder het juk brengen; **—betoon** (*dienstbewijs, dienst*), o. gmv.; **—bode** (*gehuurde helper of helpster, die onder het gezag van het hoofd van het gezin als lid van dat gezin moet beschouwd worden,* inz. *meid*), m. en v. —boden; **—brief** (*ambtelijke brief*), m. —brieven; **—doend** (*dienstverrichtend*), bn.: *een — kamerheer*; verg. **i. b. d.**; **—doener** (*ambtenaar, die streng en veeleischend is voor zich zelf en voor zijn ondergeschikten*), m. —doeners.

Dien'stig (*kunnende dienen tot, geschikt tot*), bn. en bw.; —er, —st: *waartoe is d.—?*

Dienst'jaar (*elk jaar v. dienst*), o. —jaren: *deze ambtenaar heeft al veertig —jaren*; **—klopper** (*schimpnaam voor een ambtenaar, die overdreven werkt in zijn dienst*), m. —kloppers; **—knecht** (*mann. dienstbode,* eenigszins deftig; bij uitbreiding: *iem., die zich geheel aan iem. onderwerpt*), m. —en: fig. *de — des Heeren,* trouwe dienaar van God en betrachter zijner geboden; **—maagd** (*vrouw. dienstbode,* deftig), v. —en; **—order** (*voorschrift, in acht te nemen bij den dienst*), v. —orders; **—personeel** (*de gezamenlijke personen, die men in dienst heeft*), o. gmv.; **—plicht** (*verplichting om krijgsdienst te verrichten*), m. gmv.: *algemeene —,* stelsel waarbij ieder burger een tijdlang krijgsdienst moet verrichten; *persoonlijke —,* stelsel, waarbij ieder burger zelf krijgsdienst moet verrichten en zich niet kan laten vervangen door een ander; **—plich'tig,** bn.: *een — nummer,* volgens hetwelk men dienen moet; **—plich'tige** (*iemand, die tot den krijgsdienst is verplicht, die moet dienen*), m. —n; **—regeling** (*regeling van spoor- of tramdienst*), v. —en, ook: lijst van het vertrek en de aankomst van treinen enz.

Dienstvaar'dig (*bereid om iemand een dienst te bewijzen*), bn. en bw.; —er, —st: *ik ben uw —e dienaar; hij heeft mij — bijgestaan*; zie **dv.**

Dienst'weigeraar (*iem., die weigert aan zijn militaire verplichtingen te voldoen*), m. —s; **—weigering** (*het weigeren van verschuldigden dienst, hetzij in het militaire hetzij in het burgerlijke leven*), v. —en.

Dienstwil'lig (*willig om te dienen, dienstvaardig*), bn. en bw.; —er, —st: *uw —e dienaar, iem. — ter zijde staan*; zie **dw.**

Dien'tafeltje (*kleine tafel, waarop men bij een diner allerlei gerief gereedzet*), o. —s.

Dien'tengevolge (*als gevolg daarvan, daarom, dus*), bw.; **—volgens** (*daarom, dus, bijgevolg*), bw.: *de oudere Stastok was een man van de klok en stond — om zes uren op* (C.O.).

Diep 1 (*ver beneden de oppervlakte of den rand van iets zich uitstrekkende of afdalende*), bn. en bw.; —er, —st: *deze kelder is —, een —e afgrond; een —gewortelde boom*; bij uitbr. *een —e kast, een —portaal, een — woud,* d.i. zich ver uitstrekkend; eveneens: *een —e wonde,* ver ingedrongen; fig. *een —e zucht,* uit het hart opkomend; *een — geheim; iemand — vernederen; een —e duisternis,* algeheele; *—e armoede,* bittere, ellendige; zegsw. *te — in 't glaasje kijken,* onmatig drinken; *iets — in zijn geheugen prenten,* voor altijd; *het zit bij hem niet —,* hij is erg oppervlakkig, hij weet niet veel; **2** (*een diep water, een diepte in het water; een kolk*), o. diepen: aardr. *het Hollandsche —, het Zwolsche —, het Boter—,* water, vaarwater, kanaal.

Diep'boring (*het boren diep in den bodem, tot pl.m. 2000 M.*), v. —en: *—en naar steenkool in de Peel*; zie Boortoren.

Diep'denkend (*grondig, d.i. niet oppervlakkig denkend*), bn.: *een — wijsgeer.*

Diep'druk (*drukmethode, waarbij zich de inkt in de holten van plaat of cylinder bevindt*), m. gmv.

Diep'gaand (*diep in het water liggend*), bn.: *een — schip*; fig. *een —e redeneering,* grondige, soms duistere; **—gang** (*inzinking van een vaartuig beneden de waterlijn*), m. gmv.: *een vaartuig van 20 voet —,* met 20 voet afstands tusschen bodem en waterlijn; **—liggend** (*diepgelegen*), bn.: *een — vrachtschip,* diepgaand; *—e oogen,* ver in

de oogkassen gezonken ; —**lood** (zeew. *touw met looden gewicht, gebruikt om de diepte van vaargeulen enz. te peilen ; peillood*), o. —en: *voor het diepzeeonderzoek worden bijzonder geconstrueerde —en gebruikt, vooals dat van Braillie.*

Diep'te (*het diep-zijn*), v. —n: *de — van e. put, van een mijnschacht, van den oceaan* ; ook: *de — van een huis, v. e. gang*, lengte ; fig. *de — van Gods goedheid*, grootte; *het dorp lag in de —*, ver beneden ons oogpunt ; *de — van een toon*, laagte.

Diep'telijn (*lijn, die gelijke diepten op verschillende punten van een rivier, zeeboezem of zee denkbeeldig vereenigt*), v. —lijnen.

Diep'zeeonderzoek (*het wetenschappelijk onderzoek van de gesteldheid van den zeebodem, van het zich daar bevindende water, van organismen enz.*), o. —zoekingen.

Diepzin'nig (*van diepen zin, diepe beteekenis*), bn. en bw.; —er, —st : *wij schreven —e vertoogen over de Deugd* (C. O.); — *over eenig dogma redeneeren*, scherpzinnig.

I. Dier (*bewerktuigd zelfbewust wezen, hebbende gevoel en vrijwillige beweging*), o. dieren.

II. Dier (*dierbaar, innig*, litteraire taal), bn. en bw.; —der, —st: *de —ste belangen*; zie ook Dierbaar.

Dier'baar (*waard, geliefd*), bn.; —der, —st: —*bare ouders, e. —bare gedachtenis.*

Die'renbescherming (*het streven om het mishandelen van dieren of het uitroeien er van te voorkomen*), v. gmv.: *de vereenigingen voor — in Nederland.*

Die'renepos (dichtk. *episch gedicht of epos, waarvan de stof ontleend is aan de dierenwereld* inz. *met eenig dier als hoofdpersoon*), o.: in het — zijn de dieren toegerust met menschelijk verstand, zij dragen eigennamen, maar behouden elk hun eigenaardig karakter ; het — Van den vos Reinaerde is een der schoonste producten onzer Middelned. literatuur; —**fabel** (*fabel, waarbij het verhaal aan de dierenwereld ontleend is*), v. —s, —en, zie Fabel.

Die'renriem (sterrenk. *een aan den hemel gedachte gordel met 12 sterrenbeelden, die bijna alle den naam van dieren hebben en waarin de ecliptica ligt*), m. gmv.; zie Zodiak.

Die'renrijk (*fauna ; al de soorten, geslachten, familiën, klassen van dieren samen*), o. gmv.

Die'ren-symboliek' (*zinnebeeldige bet. der dierenbeelden*), v.: het *lam* is het zinnebeeld van *onschuld* ; de *duif* dat van *eenvoud, zuiverheid, vrede* ; de *haan* dat van *waakzaamheid*; de *leeuw* dat van *kracht en koninklijke waardigheid* ; de *slang* dat van *voorzichtigheid, sluwheid*, enz.

Die'rentemmer (*temmer van verscheurend gedierte*), m. —s ; —**tuin** (*diergaarde*), m. —tuinen, zie Artis ; —**wereld** (*al de dieren die op aarde leven samen*), v. gmv.

Dier'gaarde (*e. inrichting, gewoonlijk aangelegd als gaarde of tuin, waarin in hokken of afrasteringen allerlei dieren, vooral vreemde, worden gehouden*), v. —n; zie Acclimatatie-tuin en Zoölogische tuin.

Dier'koop (*duur*), bn.: — *weefsel* (Staring).

Dier'kunde (*wetenschap, die streeft naar de kennis van de dieren in al hun verhoudingen, bouw, leefwijze enz.* ; *beschrijving der dieren*), v. gmv.; zie Zoölogie.

Dier'lijk (*tot het dier behoorend ; van het dier afkomstig, aan het dier eigen, met het dier in betrekking staande*), bn.; —er, —st : —*e olie, —e vetten* ; —*e driften* ; —*e warmte*, nat. lichaamswarmte, die vooral door stofwisseling ontstaat ; *het — magnetisme*, b.v. in den Sidderaal en den Siddergog.

Dier'soort (*soort, klas, ras v. dier*), v. —en; zie Klassen van Dieren.

Dies (*daarom, derhalve, des* ; thans: *dus*), bw.; vroeger ook : *daarvan*, b.v. *wat — meer zij.*

Di'es (Lat. *dag*), m.; met — komen verschillende verbindingen voor : — *ater*, ongeluksdag ; — *suprema*, oordeelsdag, laatste dag ; zegsw. — *diem docet*, de eene dag leert den anderen ; *diem perdidi*, den dag heb ik verloren ; *carpe diem*, gebruik den tijd ; — *irae*, — *illa*, dag des toorns, vreeselijke dag : R.-K. treurlied over den doemsdag, aldus geheeten naar de aanvangswoorden ; deze hymne is uit de 13e eeuw en wordt wel gezongen in Requiëm-missen ; — *nata'lis*, dag der stichting inz. van een Hoogeschool: de — der universiteit v. Leiden is 8 Febr.; die van Utrecht 13 Maart ; die v. A'dam 15 Oct. ; die van Groningen 4 Febr.; lees : *die'-es.*

Diets (hetzelfde als *dietsch*), alleen gebruikelijk in: — *maken*, d.i. wijs maken, *ik heb — gemaakt*, wijs gemaakt, op de mouw gespeld.

Dietsch 1 (bijvorm van Duitsch : *Neder-Duitsch ; Nederlandsch*), bn.: *de —e taal*, de volkstaal, inz. het Middelnederlandsch; *het —e volk, van den —en stam zijn* d.i. van Nederlandschen stam ; **2** zn. o.: *het —.*

Die'vegge (*meisje, vrouw, die steelt*), v. —n.

Die'ven (*stelen, ontfutselen*), diefde, heeft gediefd, zie ook Dagdieven.

Die'venbende, v. —benden; —**lantaarn**, —**taren** (*lantaarn, waarvan het licht door schuiven kan worden afgesloten*), v. —s ; —**taal** (*geheime misdadigerstaal*), v. gmv., zie: Bargoensch, Argot ; —**tronie** (*het gemeene gezicht van een boef*), v. —tronies ; —**wagen** (*celwagen, gevangenwagen*), m. —wagens.

Dieverij' (*diefstal*), v. —en: *kleine —en.*

Diffama'tie (*eerroof, laster*), v. gmv.

Different' (*onderscheiden, ongelijk, verschillend, strijdig*), bn.; lees: *die-fe-rent'.*

Differentiaal' (*oneindig kleine aangroeiing eener veranderlijke grootheid*), v. —alen. (t = ts).

Differentiaal'-lamp (*electrisch booglicht met zich bewegende koolspitsen*), v. —en.

Differentiaal'-rekening (*een afdeeling der hoogere wiskunde*), v. gmv.

Differentiaal'-thermometer (*thermometer, dienend om het kleinste verschil in temperatuur aan te geven*), m. —s.

Differen'tie (*verschil, onderscheid* ; *koersverschil, surplus*), v. —tiën, —ties. (tie = sie).

Differentiee'le rechten (*voorkeurrechten, invoerrechten, verschillend naar gelang van het land v. herkomst of bestemming*), o. mv.

Difficiel' (Fr. *moeilijk; kieskeurig*), bn.: *een — mensch*, een lastig man.
Difficulteit' (*moeilijkheid, zwarigheid, bezwaar*), v. —en. (i = ie).
Diffrac'tie (*breking v. lichtstralen*), v. gmv.
Diffu'sie (nat. *vermenging t. e. homogeen mengsel van ongelijksoortige gasvormige vloeibare of opgeloste vaste stoffen*), v. gmv.
Diffuus' (*verstrooid, zonder bepaalde grens*; van licht: *verspreid teruggekaatst*; van den stijl: *duister, langdradig, wijdloopig*), bn.; diffuser, diffuust.
Digereeren (*verteren*; van spot: *moeten slikken; bij matige warmte koken of weeken*).
Diges'tie (*spijsvertering*), v.; —-*visitie*, v., bezoek aan een familie bij wie men eenige dagen vroeger gedineerd heeft. (g = g).
Dig'gel (*scherf aardewerk*), v. —s, —en.
Digitali'ne (*extract uit het zaad en de bladen van vingerhoedskruid, een sterk plantaardig vergif, geneesmiddel voor hartlijders*), v. gmv. (g = zj).
Digita'lis (plantk. *vingerhoedskruid*), v. gmv.
Dignita'ris (*waardigheidsbekleeder*), m. —sen, z. H o f d i g n i t a r i s. (g = g).
Digres'sie (*afwijking*; *uitbreiding*; *omhaal van woorden*), v. —s.
Di'i m a j o'r e s, de hoogere, de oppergoden, o.a. Jupiter, Juno, Neptunus, Minerva, Vulcanus, Vesta, Mars, Venus, Mercurius, Ceres, Apollo en Diana, zie ald.; — m i n o'r e s, de mindere, ondergeschikte goden.
Dij (ontl. *lichaamsdeel*: *achterzijde* [*vleezige*] *van het bovenbeen*), v. dijen; —**been** (ontl. *been tusschen het bekken en de knieschijf*), o. —beenderen.
Dij'en (*uitzetten, zwellen*), dijde, is gedijd: *erwten en boonen — bij het koken.*
Dijk (*opgeworpen aarden waterkeering langs of om eenig water*: *een kanaal, rivier, zeeboezem of zee*), m. —en: *de voet, de glooiing de kruin van een —*; *er zijn zee-, rivier- en polderdijken*, zie ald.; zegsw. *iemand aan den — zetten*, op straat zetten, hem zijn bestaan ontnemen; *dat brengt geen zoden aan den —*, dat helpt niet om de glooiing van den dijk te bekleeden, fig. dat is van geen profijt, nut.
Dijka'ge (*het aanleggen van dijkwerken*; *het ingedijkte land*; *het geheel der dijken*; *de dijk*), v. —s; in alle bet. vero.
Dijk'bestuur (*college, dat belast is met het toezicht op een dijk*), o. —besturen; zie D ij k g r a a f en D ij k r a a d.
Dijk'breuk (*doorbraak v. e. dijk*), v. —en.
Dij'ker (*dijkwerker*), m. —s: *eten als een —*, zeer veel eten.
Dijk'etting (*beweiding van een dijk of het recht tot beweiding*), v. —en; —**graaf** (*voorzitter van het bestuur van een dijk of waterschap, tevens met het dagelijksch bestuur belast*), m. —graven; —**heemraad** (*lid v. e. dijk- of polderbestuur*), m. —raden; —**heemraadschap** (*de waardigheid van heemraad*; *de gezamenlijke dijkheemraden*), o. gmv.; —**leger** (*de gezamenlijke personen, die in tijd van nood gehouden zijn een rivierdijk te versterken*; *college, dat bij hoogwater of ijsgang belast is met het toezicht en de oeverbewoners heeft te waarschuwen door kanonschoten enz.*; [Kon. besluit van 23 Jan. 1821], o. —s; —**raad** (*dijkmeester, lid van een dijkbestuur*), m. —raden; —**rechten** (*rechtsregelen betreffende het beheer en het onderhoud van een dijk*; —*belastingen*), o. mv.; —**schot** (*belasting, door ingelanden te betalen voor het onderhoud der dijken*), o. gmv.; —**schouw** (*inspectie van een dijk*), v. gmv.; —**slag**, m. —slagen, zie H o e f s l a g; —**s'lasten** (*belastingen voor het onderhoud van de dijken*), m. mv.; —**stoel** (*dijkbestuur, college van heemraden*), m. —stoelen; —**staal** (*grond, waarop de dijk rust*), o. gmv.; —**val** (*inzinking van een dijk over eenige lengte* inz. *aan de Zeeuwsche kusten*), m. —len.
Dijn, 1 bezitt. voorn., vero., gew.; **2** zn. o. *het mijn en —.*
Dij'stuk (*deel van een harnas, reikende van de knie tot de heup*), o. —stukken.
Dij'zig (*mistig, dampig*), bn.; —er, -st: *de duinen teekenden zich tegen de —e lucht af.*
Dik, 1 (1 *niet dun*; 2 *gezet, zwaarlijvig*; 3 *dicht, tastbaar*; 4 *gezwollen*), bn. en bw.; —ker, —st: 1 *een —ke plank*; 2 *een — man*; 3 *een —ke nevel, —ke duisternis, —ke rook*; 4 *met betraande —ke oogen*; *de arm liep — op*; zegsw. *hij zit er — in*, fig. is een welgesteld man; *zich — maken*, boos worden; —*ke vrienden*, boezemvrienden; *het ligt er* (*duim*)*dik op*, de bedoeling komt sterk uit; *door — en dun met iemand meegaan*, hem blindelings volgen; **2** zn. o. *het — van den arm, het — van de soep*, enz.
Dik'buik (spotn. *iemand met een dikken buik*; *dikkerd*), m., soms v., —en.
Dik'huidig (*met een dikke huid*; fig. *onverschillig voor wat krenkt, voor spot*, inz. ongunstig), bn.; **2** —**en** (dierk. *pachydermen; zoogdieren met dikke, ruwe huid*: *veelhoevige dieren*), m. mv.: *nijlpaard, neushoorn, olifant, ever en zwijn zijn —.*
Dik'kerd (spotn. *dikke persoon*), m. —s: *een goedige —*, ook van kinderen en dieren; —**kop** (*iemand met een dikken kop*; *kikkervischje*; *vlindersoort*; *tarwe-variëteit*; *vederdistelsoort*; *groote borrel*), m. (als persoon ook v.) —koppen.
Dik'maals (*vaak, dikwijls*), bw.
Dik'te (*dikheid, zwaarte; zwelling*), v. —n.
Dik'werf (*tal v. keeren*), bw.; z. D i k w ij l s.
Dik'wijls (*op tal van tijdstippen, vaak*), bw.; lees: *dik'w'ls.*
Dik'zak (spotn. *dik en zwaar persoon*), m. en v. —zakken, gmz.: *wat een — van een jongen!*
Dilata'tie (*uitzetting, verwijding*), v. —s.
Dilatome'ter (*toestel ter bepaling v. d. uitzetting der vloeist. bij verwarming*), m. —s.
Dilem'ma (*dubbele sluitrede*; fig. *lastige keus tusschen twee onaangename zaken*; *netelige toestand, netelig vraagstuk*), o. —'s.
Dilettant' (*kunst- of wetenschapbeoefenaar uit liefhebberij*; *niet beroepskunstenaar of -geleerde*), m. —en; vr.: —**tan'te**, —n; zie A m a t e u r.
Dilettantis'me (*beoefening eener kunst of wetenschap als liefhebber*; *geliefhebber*), o. gmv.: — *in de dichtkunst* (18e eeuw).
Diligen'ce (*ouderwetsche post- of reiswagen*), v. —s: *de —s van Van Gend en Loos.*
Diligent' (*ijverig, naarstig, werkzaam, bezig*), bn. en bw.: *een commissie — verklaren,*

haar opdragen zich voortdurend te blijven bezighouden, haar aandacht te blijven wijden aan een bepaalde zaak; lees: —*gent'*.

Dil'le (*eenjarige schermbl. plant*), v. gmv.

Diluviaal' (*tot het diluvium behoorend*), bn.: *het —viale tijdperk*, in de aardgeschiedenis nl. dat, hetwelk het alluviale of hedendaagsche onmiddellijk voorafgaat; —*ale gronden*, b.v. de heidevelden in Drente; —*ale klei*, z. L ö s s.

Dilu'vium (aard. *gronden, gevormd in voor-historischen tijd vóór het alluvium*), o.; zie D i l u v i a a l.

Dimen'sie (*afmeting: lengte, breedte, hoogte*), v. —siën, —s: *de vierde* —. (s = s).

Diminueeren (*verminderen, verkleinen*).

Diminuen'do 1 (It. muz. *langzaam afnemend in sterkte of kracht*), bw.; **2** zn. o.

Diminu'tie (*vermindering*; inz. stijlfiguur: *verkleining*), v., b.v. *het is geen euveldaad, het is slechts een vergrijp, een lichte overtreding*.

Diminutief' (*verkleinwoord*, b.v. *vischje, stoeltje*), o. —tieven, —tiva; —**suffix** (*verkleiningsuitgang, b.v. —je, -pje*), o. -en.

Dimorph' (*in twee kristalvormen voorkomend* b.v. *koolstof als diamant en graphiet*), bn.; verg. A m o r p h. (ph = f).

Di'nar (*zilveren munteenheid in Servië, pl.m. ƒ 0.48* of één frank = *100 para's*), m. —s.

Diné, o. —'s; *dineetje*, o. —s; ook **Diner.**

Dineeren (*het middagmaal gebruiken*; *middagmalen*).

Diner' (Fr. *middagmaal*), o. —s; **diner'tje** of **dinee'tje**, o. —s. (er = ee).

Ding (*zaak*; *lichaam*; *voorwerp*), o. dingen.

Ding'-ding (O.-I. *in de zon gedroogd en veelal geraspt vleesch*), v.: *hij kreeg twee malen rijst met* — (v. R.).

Din'gen (*staan naar, streven naar*), dong, heeft gedongen: *naar iets* —, naar (eenen post) staan; *naar den prijs* —; ook, afdingen: *nauw* —, verg. P i n g e l e n, zie ook: B e d i n g e n, M e d e d i n g e n.

Din'ges (*naam waarmede men personen of zaken aanduidt, waarvan men den eigen naam niet wil of op het oogenblik niet kan noemen*), m. gmv. gmz.: *Roberts wil hij nog spreken over* — (S. Gorter).

Din'go (dierk. *verwilderde hond in Australië*), m. —'s.

Ding'sig (*onlekker*), bn.: *ik ben wat* —, van streek; ook D i n g z i g.

Ding'sigheidje (*ding, dingetje; klein, aardig voorwerpje, snuisterij*), o. —s.

Ding'spel (*rechtsgebied*), o. —spelen, vero. of gew.; verg. K a r s p e l, K e r s p e l.

Ding'taal (*pleittaal*, van *dingen*, d.i. *pleiten*; *pleidooi*; fig. *klemmende, krachtige taal*), v. gmv.: *ik heb hem — laten hooren*, d.i. hem krachtig tegengesproken.

Dinosau'rus (*voorwereldlijke reuzenhagedis*), m. —sen of D i n o s a u r i ë r s.

Dinothe'rium (*voorwereldlijk dikhuidig dier*; *reuzentapir*), o. —s. (th = t).

Dins'dag (*derde dag der week*), m. —dagen; ook: *Dingsdag*.

Dins'dags (*op Dinsdag*), bw.: — *bezoekt hij de markt, —is er repetitie*; —**dagsch,** bn.: *de —e markt*.

Diocesaan' 1 (*van een diocees*), bn.: *een —sane onderwijzers-vereeniging*; ook: *Diocesaan-vereeniging*; **2** (*lid van een diocees*; *geestelijke bestuurder ervan*), m. —cesanen.

Dioce'se, v., ook, **Diocees'** (R.-K. *bisschoppelijk gebied; bisdom*), o. diocesen.

Dio'genes, m., cynisch wijsgeer, 414—324 v. C., geboren te Sinope, leerling van Antisthenes (zie C y n i s m e), te Athene, veelal verblijf houdende te Corinthe. De leer van Antisthenes paste hij in de uiterste consequenties toe; hij kleedde zich als bedelaar, leefde in een klein huisje, dat men spottend de ton noemde enz., zoodat hij den spotlust der Atheners opwekte; van zijn kant hekelde hij zijn tijdgenooten en hun beschaving, zooals blijkt uit het verhaal van de: —-**lantaarn,** v. gmv.: fig. *met een — rondloopen*, in ontevreden ijver zoeken naar het goede, zooals Diogenes bij klaarlichten dag met een brandende lantaarn naar „menschen" zocht op de markt, met welke daad hij zijn verachting voor zijn tijdgenooten wilde te kennen geven.

Diome'des, m., myth. een der dapperste helden vóór Troje, beschermeling van Athene of Minerva, hij rooft met Ulysses het Pallasbeeld of Palladium, zie ald.; hij vreest zelfs Mars of Ares niet, dien hij wondt, zoodat deze schreeuwt als 10 duizend weerbare mannen.

Diony'sus, m.; z. B a c c h u s.

Dioptaas' (*kopersmaragd, kiezelachtige groene delfstof*), o. gmv.

Diop'ter (meetk. *vizier*; *kijkspleet van astronomische* of *mathematische instrumenten*), o. —s.

Diop'trica, dioptriek' (*leer van de breking der lichtstralen*), v. gmv.

Dioptrie' (*eenheidswaarde van breking van lenzen*), v. dioptrieën.

Diora'ma (*schildering door beweegbare belichting beschenen*; *kijkspel*), o. —'s.

Dioriet' (*groensteen*), o., (*soorten*), o. -ieten.

Dioscu'ren, m. mv., myth. tweelingszonen v. Jupiter: *Castor*, de paardentemmer, en *Pollux*, de vuistvechter.

Diphterie', v.; z. D i p h t h e r i t i s; lees: *difterie'*.

Diphtheri'tis (*besmett. keelziekte, d.i. slijmvliesontsteking*), v. gmv.; l.: *diftee*—.

Diphthong' (spraakk. *tweeklank*, zie ald.), v. —en; lees: *diftong'*.

Diplo'ma (1 *akte van aanstelling*; 2 *bewijs van lidmaatschap*; 3 *schriftelijk bewijs van eenig afgelegd examen, akte*), o. —'s: 1 *een — van ingenieur*; 2 *toegang op vertoon van het* —; 3 *eindexamen*-—; nog: bewijs van onderscheiding bij een tentoonstelling enz.

Diplomaat' (*staatsman* inz. zijn land vertegenwoordigend tegenover het buitenland; *politieke onderhandelaar*; fig. *berekend, zeer voorzichtig of sluw mensch*), m. —maten.

Diplomatie' (1 *de gezamenlijke diplomaten*; 2 *kunst of taak der diplomatie*; *staatsmanskunst*; fig. *behendige sluwheid*), v. gmv.: 1 *hij gaat in de* —; *de geheele buitenlandsche — was in die loge*; 2 *geen geheime — meer*.

Diplomatiek' 1 (1 *de staatkunde betreffende*; *als v. e. diplomaat*; 2 *zeer voorzich-*

tig; 3 *op oorkonden berustend*), bn. en bw.: 1 *de —e vertegenwoordigers, —e examens*; 2 *een — antwoord*; *— te werk gaan*; 3 *de geschiedenis — doceeren*; *—e zekerheid*; **2** (*leer of kennis der oorkonden*), v. gmv.

Diplomati'que, bn.: het corps —; zie Corps. (qu = k).

Diploma'tisch (*diplomatiek* **1**), bn. en bw.

Diplopie' (*het dubbelzien*), v. gmv.

Dipsomanie' (*zuiperswaanzin*), v. gmv.; zie Delirium-tremens.

Dip'tera (dierk. *tweevleugelige insecten*), m. mv.: *vliegen en muggen zijn —.*

Diptiek' (R.-K. *gebeeldhouwd of beschilderd dubbelpaneel of tweeluik*), v.—s, —en; zie Triptiek.

Direct' (*regelrecht, rechtstreeksch*; *onmiddellijk*), bn. en bw.: *een —e verbinding*; *ik kom — bij u*; *—e belastingen*, grond, inkomsten, verdedigings-belastingen enz., tegenstelling van verbruiksbelastingen.

Directeur' (*bestuurder, hoofdleider*; school: *hoofd eener H. B. school, Handelsschool, Kweekschool enz.*), m. —s, —en: *— eener zangvereeniging, van een distributiekantoor, van een levensverzekering, eener H. B. school*; —**generaal'** (*algemeen directeur*), m. directeurs-generaal: *de — der staatsspoorwegen*; *de — van den arbeid.*

Direc'tie (*bestuur, opperleiding, uitvoerende macht*; *richting*), v. —tiën, —ties, lees: *di-rek'-sie.*

Directoi're (Fr. gesch.: *de regeering van vijf directeuren, het opperste staatsbewind in Frankr. v. 26 Oct. 1795—9 Nov. 1799*), o.

Directoraat' (*directeurschap*), o. gmv.

Directri'ce (*vrouwelijke directeur*), v. —s: *de — eener R. K. S. voor meisjes.*

Dirigeeren (1 *leiden, besturen*; 2 *zenden, richten*): 1 *een zangvereeniging, een orkest —*, zie Dirigent; 2 *iets ergens heen —.*

Dirigeer'stok (*maatstok, waarmee de orkestdirecteur dirigeert*), m. -ken. (g = g).

Dirigent' (*leider, bestuurder eener muziekuitvoering*), m. —en: *de — van een muziekkorps.* (g = g).

Dirk (scheepst. *toppenant, piekeval*), v. -en.

Dirk'jespeer (*e. vroegrijpe peer*), v. -peren.

Dis'agio (*het bedrag, dat een munt of geldswaardig papier minder waard is, dan de daarop uitgedrukte nominale waarde*; *verlies bij het wisselen van geld*), m. gmv. verg. Agio.

Discant' (muz. *sopraan*), m. —en; ook: de hooge tonen van het toonregister, b.v. *die piano heeft een helderen —.*

Disch (*spijstafel, aangerechte tafel*), m. disschen: *ten — noodigen*, ten eten, aan tafel; —**genoot,** m.; —**genoote** (*tafel- of spijsgenoot*), v. —genooten.

Disci'pel (*leerling, volgeling*; Bijb. *geliefde leerling van Christus, apostel, jongere*), m. —en, —s.

Disciplinair' (mil. *orde en tucht betreffend*); bn. en bw.: *een —e straf*, een straf niet opgelegd door den krijgsraad maar door den korpschef en wel voor lichte overtredingen: *die manschappen werden — gestraft.*

Discipli'ne (*tucht*; fig. *strenge straf*), v. gmv.: *de — handhaven, onder — staan.*

Disciplineeren (*aan tucht en orde gewennen*).

Disconteeren (handel: *te gelde maken van een wissel of promesse vóór den vervaldag tegen een vast disconto*).

Discon'to (handel. *korting en wel procentsgewijze voor betaling vóór den vervaldag van een wissel*), o. gmv.: *in — nemen*, disconteeren: —**bank** (*bankinstelling, welke haar hoofdbedrijf maakt van het disconteeren van wissels*), v. —banken.

Discor'dia, v., myth. godin der tweedracht; zie Eris.

Discours' (Fr. *gesprek*; *onderhoud*; *rede*), o. —en; lees: *diskoers'.*

Dis'crediet (*geen crediet*; *gebrek aan crediet*; *kwade roep*, inz. verbonden met *brengen*), o. gmv.: *iemand in — brengen*, verdacht maken, doen wantrouwen.

Discreet' (*bedachtzaam, bescheiden*; *voorzichtig*; *stilzwijgend, kiesch*), bn. en bw.; —creter, —st.

Discre'tie (*bescheidenheid*; *kieschheid*; *stilzwijgendheid*; *goedvinden*), v. gmv.: *kan ik op uw — rekenen?* geheimhouding; *met — gezegd*, met goedvinden.

Dis'cus (*steenen of metalen werpschijf, in gebruik bij de oude kampspelen*, inz. *bij de Olympische spelen*), m. —sen.

Discus'sie (*bespreking, beraadslaging, gedachtenwisseling* inz. *over practische of wetenschappelijke vragen*; ook: *redetwist*), v. —siën, —s.

Discuteeren, discussieeren (*onderling bespreken, van gedachten wisselen, beraadslagen*: *redetwisten*).

Dis'harmonie (*wanklank, gebrek aan harmonie*; fig. *gebrek aan overeenstemming, twist*), v. gmv.

Disloca'tie (eig. *verplaatsing*; mil. *verdeeling der troepen over garnizoenen*), v. —s.

Dispa'che (*berekening, schatting, door een deskundige opgemaakt, van geleden zeeschade en de verdeeling over de belanghebbenden*: *verzekeraar en reeder*; *het stuk met de berekening*), v. —s., z. Averij-grosse.

Dispacheur' (*beëdigd deskundige, belast met de dispache*), m. —s.

Dispensa'tie (*ontheffing, vrijstelling v. e. gebod of voorschrift*), v. —s, —tiën. (s = z).

Dispensato'rium (*apothekershandboek*), *receptenboek*), o. —s, —ria. (s = z).

Dispenseeren (*vrijstellen, ontheffen*), (s = z).

Disper'sie (*verspreiding*; *ontleding van het licht, kleurschifting, b.v. door een glasprisma*), v. gmv.

Dis'plezier (*verdriet, last*), o. gmv.; *— aan iets beleven, iem. — doen.*

Disponeeren (*regelen*: *beschikken over*).

Disponi'bel (*beschikbaar, ter beschikking*), bn.

Disposi'tie (*beschikking*; *aanleg*; *neiging, lust, gemoedsstemming*; *gesteldheid, vatbaarheid*), v. —tiën, —s.

Dispropor'tie (*onevenredigheid, wanverhouding*), v. —tiën, —s.

Disputa'tie (*wetenschappelijke redestrijd*; *redetwist*), v. —tiën, —s; z. Disputuut.

Disputeeren (*wetenschappelijk redetwisten*; *twisten, kibbelen*).

Dispuut' (1 *redestrijd, redetwist*; *kibbelarij*; 2 *studenten-debatingclub*), o. disputen: 1 *met Mama had zij er dikwijls vrij heftige*

disputen over; 2 *een Amsterdamsch* —; *een* —, *waarvan niemand lid zou willen wezen* (C. O.).

Disqualifica'tie (*uitsluiting bij wedstrijden wegens overtreding der reglementen*; *ongeschikt-verklaring*). v. —s. (qu = kw).

Disqualificeeren (*uitsluiten bij wedstrijden wegens overtreding der reglementen*; *ongeschikt-verklaren*), (qu = kw).

Dissec'tie (*opening, ontleding v.e. lijk*), v. —s.

I. Dis'sel (*een soort van dwarsbijl, in gebruik bij goten-, wagenmakers en kuipers*), m. —s.

II. Dis'sel (*wagenboom*), m. —s; ook: —*boom*, m. —en.

Dis'selboom (*boom aan een wagen tusschen een tweespan*), m. —en.

Dissen'ter (*andersdenkende* inz. *in Engeland*; *hij, die niet behoort tot de staatskerk, niet-conformist*), m. en v. —s; de Presbyterianen, Independenten, Methodisten, Baptisten, Kwakers, Puriteinen enz. zijn —s; in ons land: een Hervormde, staande buiten de Ned. Herv. kerk; z. Afgescheidenen en Doleerenden.

Disserta'tie (*wetenschappelijke verhandeling*; *academisch proefschrift*), v. -tiën, -s.

Dissident' (*andersdenkende, scheurmaker*; *iem., die scheuring in een partij doet ontstaan*), m. —en.

Dissimila'tie (spraakk. *vermijding der opeenvolging van twee gelijke medeklinkers in twee lettergrepen van hetzelfde woord door het vervangen van een der medeklinkers door een anderen*), v. —s, b.v. *kamenier* voor *kamerier*, *toovenaar* voor *tooveraar*; verg. Assimilatie.

Dissonant' (*wanklank, valsche toon*; muz. *niet-harmonieerend akkoord*), m. —en; fig. *het feest liep af zonder één* —.

Dissoneeren (muz. *valsch klinken*).

Distan'tie (*verte, afstand*), v. —tiën, —s; —**meter** (*afstandsmeter*), m. —meters.

Dis'tel (*samengesteldbloemige plant met stekeligen stengel en bladeren*), v. —s: fig. —*s op h. levenspad*, tegenspoeden, rampen.

Dis'telig (*met distels*; fig. *netelig*), bn.; —er, —st: — *onkruid*, fig. *een* —*e zaak*.

Dis'telorde (*Schotsche ridderorde*), v.; zie Andreas-orde; —**vink** (dierk. *putter*), m. —en; —**vlinder** (*een fraai geteekende dagvlinder*), m. —s.

Dis'tichon (dichtk. oorspr. *tweeregelige strophe, bestaande uit een pentameter en een hexameter*; later: *elk koppelvers*), o. —s, disticha.

Distillaat' (*product v.e. distillatie*), o.-laten.

Distillateur' (*iemand, wiens beroep het distilleeren, d.i. het maken van sterke dranken is*; *brander*; *sterkedrank-stoker*), m. —s, ook, Distilleerder.

Distilla'tie (*het distilleeren*), v. —tiën, —s.

Distilleeren (1 *water, vloeistoffen doen verdampen en dien damp condenseeren*; inz. *sterke dranken stoken*; *overhalen*; 2 fig. *op eenigszins gezochte wijze iets afleiden uit iets anders*): 1 *gedistilleerd water*; *gedistilleerd*, sterke drank; 2 *hoe kun je dat uit mijn woorden* —*?*; —**leerketel**, m. —ketels; —**leerderij'** (*branderij*), v.-en.

Distinc'tie (*onderscheiding*; *onderscheid*; *fijne beschaafdheid* inz. *van manieren en uiterlijk, voornaamheid*), v.: *e. man v.* —.

Distinctief' (mil. *kenteeken, rangteeken*), o. —tieven: *het* — *van den majoorsrang*, nl. een gouden kraagstreep met één ster.

Distingeeren (*onderscheiden*; *met achting bejegenen*), (g = g); z. Gedistingeerd.

Distor'sie (*verdraaiing, verwringing, verstuiking*), v. —s, —siën.

Distract' (*afgetrokken, verstrooid*), bn.

Distrac'tie (*afgetrokkenheid, verstrooidheid*; rechtst. *vervreemding, verkoop*), v. —tiën, —s; lees: *distrak'sie*.

Distribueeren (*verdeelen, uitdeelen, rondeelen*; boekdr. *de letters der afgedrukte vormen weer in de kast sorteeren*).

Distribuent' (*hij, die uitdeelt*), m. —en.

Distribu'tie (1 *uitdeeling* b.v. *van brieven, prijzen*; 2 *door den staat in crisistijd geregelde verdeeling van levensbehoeften enz.*), v. —s, —tiën: 1 — *van brieven*; 2 *opheffing der* —; —**ambtenaar** (*ambtenaar belast met de regeling der distributie* in bet. 2), m. —naren; —**kantoor** (*hulppostkantoor* inz. *op een dorp*; *kantoor voor distributie* in bet. 2), o. —kantoren.

Distribu'tiewet (*wet van 1916, regelende de volksvoeding en de distributie v. levensmiddelen, brandstoffen enz.*), v. gmv.

District' (*onderafdeeling*; *rechtsgebied*; *ambtsgebied*, inz. *van een districtsschoolopziener*; *kiesdistrict, kieskring*; *provincie-afdeeling*), o. —en.

Districts'schoolopziener (*schoolopziener aan het hoofd v. e. schooldistrict*), m. —s.

Disturba'tie (Fr. *stoornis, verwarring*), v.

Dithyram'be (dichtk. oorspr.: *verheven lofzang of ode ter eere van Bacchus*; verder: *vurig loflied vol hartstochtelijke vervoering in ongeregelde versmaat*), v. —n.

Dit'je, o. —s: *allerlei* —*s en datjes*, kleinigheden, kleine aanmerkingen, beuzelarijen.

Dit'maal (*voor dezen keer*), bw.

Di'to 1 (*hetzelfde, als het vorige, als het pasgenoemde*; *desgelijks*), bn. en bw.: *een* — *kleed, een* — *fiets*; — *handelen*; **2** zn.o.: *ik heb een* —.

Di'va (*godin, goddelijke*, inz. fig. *gevierde zangeres*), v. —'s.

Divaga'tie (*afdwaling, onzin*), v. -s, -tiën.

Divageeren (*afwijken, afdwalen*; *bazelen*).

Di'van (1 *rijksraad, raad van state in Turkije*; 2 *lage rustbank of sofa met tapijten en losse kussens*), m. —s: 1 *den* — *bijwonen*; 2 *uren lag hij op den* —.

Divergeeren (*uiteenloopen*; *zich meer en meer van elkaar verwijderen, b.v. van twee lijnen*). (g = g).

Divergee'rend (*uiteenloopend*), bn.: *een* —*e reeks*, wier termen nl. grooter worden; —*e lichtstralen*, uiteenwijkende; (g = g); verg. Convergeeren.

Divers' 1 (*verschillend*), bn.: —*e zaken*; **2** zn. mv. (*verschillende dingen*), v. —en.

Diverteeren (*vermaken, verlustigen*): *zich* —, zich vermaken.

Divertissement' (*vermakelijkheid, ontspanning, uitspanning*), o. -en. (ent = ent).

Divideeren (*deelen, verdeelen*).

Di'vide et im'pera (Lat. *verdeel en heersch*).

Dividend' (*evenredig winstaandeel*), o.—en: *een extra* —; —**bewijs** (*coupon, aan een aandeel bevestigd, die den houder recht geeft*

tot inning van het dividend), o. —bewijzen. (end = ent).

Di'vi-di'vi (W.-I. *boom, waarvan de roode peulen en zaden 50 % looizuur bevatten*), v. gmv.: *de — levert looi en zwarte verfstof.*

Divi'na Comme'dia (It. *goddelijke Comedie*), v.: de — is het wereldberoemde gedicht van Dante, waarin de dichter door Vergilius en Beatrice door hel, vagevuur en hemel wordt rondgeleid ; de drie deelen zijn : *Infer'no*, de Hel ; *Purgato'rio*, het Vagevuur, de Louteringsplaats; *Paradi'so*, het Paradijs.

Divina'tie (*voorspellingsgave ; waarzeggerij ; het bij ingeving raden ; voorgevoel*), v. —s, —tiën.

Divi'sie (1 *deeling ; indeeling* inz. *een der hoofdbewerkingen van de rekenkunde*, vero.; 2 *afdeeling* inz. *groote leger-, vlootafdeeling*), v. —s, —siën : 1 *de — der goederen*, vero. ; 2 *de staven der —s; een landings—* ; **—-generaal** (*luitenant-generaal, hoofd eener divisie*), m. —-generaals, —-generalen.

Di'xi (Lat. *slotwoord eener* [Lat.] *toespraak*: *ik heb gezegd*); als zn. o.; lees: *dik'sie.*

Dja'ga (O.-I. *wachter, wacht*), m. —'s.

Dja'goeng (O.-I. *Turksche tarwe of maïs*), v. gmv.: *de — is een voedsel der Inlanders op Celebes, O.-Java en Madoera.*

Dja'hat (O.-I. *rebel, oproerling, kwaadwillige* inz. *op Atjeh*), m. —s.

Dja'hit (O.-I. *naaister*), v. —s: *toekang —*, d.i. kleermaker ; ook *Djaït.*

Djak'sa (O.-I. *inlandsch officier van justitie op Java en Mandoera*), m. —'s.

Dja'lak (O.-I. *collectief-naam op Java voor spreeuwsoorten*), v. —s.

Djam'boe (O.-I. *geurige, frissche vrucht van verschillende Eugenia-soorten*), v. —s.

Dja'mi (*groote moskee*), v. —'s ; ook D s c h a m i s, D z j a m i.

Dja'moer (O.-I. *algemeene naam voor schimmels en paddenstoelen*), v. —s ; als geneesmiddelen zijn bekend o.m.: *de — bangkok*, tegen keelpijn en *de — bromo*, tegen bloedingen.

Dja'tiboom (O.-I. *teakboom*), m. —en ; **—hout,** o., zie T e a k h o u t ; **—woud,** o. —wouden.

Dje'roek (O.-I. *algemeene naam voor de verschillende variëteiten van oranjeappelen*), m. —s.

Dji'mat (O.-I. *amulet, talisman*), m. —s : *de voorste muitelingen dragen —s en roepen : „Schiet maar !"* (v. R.).

Djinn, dschinn (Arab. *goede of booze geest staande tusschen engelen en menschen*), m. —s : *de —s spelen een voorname rol in de 1001-nacht.*

Dji'u-djit'su (*de worstelmethode der Japanners*), o. (u = oe).

Djoe'koeng (O.-I. *kano voor de vischvangst*), v. —s ; ook : *Djoen'koeng* of *—kong.*

Djoe'roe (O.-I. *iem., die voor iets aangesteld is*), m. —s: *— toelis,* schrijver; *— bahasa,* tolk.

Djon'gos (O.-I. *jongen, boy, huisbediende*), m.

Dob'bel (*dobbelspel*, alleen in samenstellingen en zegswijzen), m.: zegsw. *hij zal een harden — (dobber) hebben om door zijn examen te komen,* veel moeite.

Dob'belaar (*iemand, die dobbelt ; iemand die veel en grof speelt*), m. —s.

Dob'belen (den. van *dobbel* of *dubbel* ; misschien oorspr. : *den inzet telkens verdubbelen; met dobbelsteenen of teerlingen spelen*), dobbelde, heeft gedobbeld ; zegsw. *ongelukkig —*, tegenspoed hebben.

Dob'belspel, o. —spellen ; **—steen** (*kubus met oogen van één tot zes, teerling*), m. —steenen.

Dob'ber (*drijver, boei van een uitgeworpen anker ; drijver* inz. *van kurk met penneschacht aan een hengelsnoer*), m. —s ; zie S i m en D o b b e l.

Dob'beren (*drijvende zachtjes op en neer gaan op 't water* ; handel. *niet vast zijn, herhaaldelijk afwisselen van koersen en prijzen*), dobberde, heeft gedobberd : *op zee —*, rondzwalken ; zegsw. *tusschen hoop en vrees —, tusschen leven en dood —.*

Doceeren (*onderwijzen, leeren*).

Docent' (*leeraar* inz. *bij het hooger of middelbaar onderwijs*), m. —en ; **—enkamer** (*leeraarskamer*), v. —s.

Doch (*maar*), tegenstellend vgw.

Docht (*roeibank*), v. —en; ook **Doft.**

Doch'ter (*meisje, met betrekking tot de ouders*), v. —s: *de — van Willem v. Oranje; jonge—*, jonge, ongehuwde vrouw ; *de —s van Eva*, de vrouwen.

Dociel' (Fr. *leerzaam ; gedwee*), bn.; -er, -st.

Duciliteit' (Fr. *leerzaamheid ; gewilligheid, gedweeheid, meegaandheid*), v. gmv.

Doc'tor (*hoogste academische graad ; geneesheer*), m. —to'ren, zie D o k t e r : *— ju'ris*, in de rechten ; *— medici'nae*, in de medicijnen ; *— philoso'phiae*, in de wijsbegeerte ; *— theolo'giae*, in de godgeleerdheid ; *— honoris causa*, zie ald. ; zie **Dr.**

Doctoraal' 1 (*van, als een doctor, doctors...*; fig. *deftig ; gezaghebbend*), bn. en bw : *een — voorschrift, een — examen* ; fig. *— spreken* ; **2** (*doctoraal examen, laatste examen voor de promotie*), o.: *zijn — doen.*

Doctoraat' (*de waardigheid, graad van doctor*), o. —raten.

Doctoran'dus (*iemand, die zijn doctoraal gedaan heeft, doch nog niet gepromoveerd is*), m. —sen, —andi: *— in de rechtswetenschap, — in de wis- en natuurkunde.*

Doctor dja'wa, m., z. D o k t e r d j a w a.

Doctoreeren (*promoveeren als doctor*).

Doctores' (*vrouwel. dokter*), v. —sen; in de geneesk. ook: D o k t e r e s, D o c t o r i n, D o k t o r i n.

Doc'torsbul (*diploma nl. van den doctorsgraad*), v. —bullen.

Doctri'na (*leer; geleerdheid; wetenschap*), v.

Doctrinair' (*leerstelling ; zich streng houdend aan een eenmaal vastgestelde leer of vaststaand stelsel op staatkundig, wetenschappelijk enz. gebied*), bn.

Document' (*oorkonde ; gedrukt of geschreven bewijsstuk*), o. —en.

Documentair' (*als bewijsstuk, van bewijsstukken vergezeld*), bn.

Documenteeren (*m. bewijsstukken staven*).

Dod, dod'de (plantk. *plant van het geslacht der rietgewassen;* ook *waterkolf*), v. dodden ; verg. L i s c h d o d d e.

Dod'aars (dierk. *een zwaarlijvige, groote vogel*), m. —aarzen ; ook, D o d o.

Dod'degras (plankt. *beemdgras*), o.: *het — vindt men in onze weiden.*
Dod'der (plantk. *huttentut, vlasdodder ; een soort van onkruid*), v. gmv.
Dod'derig (*slaperig, sufferig*), bn. en bw.; —er, —st ; **—heid,** v. gmv.
Dod'dig (*lief, aardig door kleinheid, molligheid*), bn.: *een — kind.*
Dodecaë'der, o. —s; zie T w a a l f v l a k.
Dodecarchie' (*regeering van twaalf vorsten,* inz. *de regeering der 12 vorsten in oud-Egypte*), v. gmv.
Dodij'nen (Fr. *een kind op den arm of in de wieg zacht wiegend in slaap maken*), dodijnde, heeft gedodijnd ; ook, D o l d ij n e n, zie ald.
Dodo'na, o., aardr. en myth. stad in het Grieksche landschap Epirus, met een beroemd orakel van Zeus.
Doe'ar (*Arabisch tentendorp*), m. —s ; ook, D o u a r.
Doe'del (*doedelzak, speeltuig* inz. *der Schotten*), m. —s.
Doe'delen (*op den doedelzak spelen*), doedelde, h. gedoedeld; *de (h)oempa doedelde.*
Doe'delzak (*pijpzak: blaasinstrument, gewoonlijk bestaande uit een lederen zak, waaruit de lucht door druk van den arm geperst wordt in een soort schalmei met verschillende toongaatjes*), m. —ken : ook, D o e d e l.
Doe'jong, —goeng (O.-I. *zeekoe, walvischachtig dier in den Ind. Oceaan*), m. —s.
Doek (1 stofnaam. *geweven stof*; 2 *geprepareerd stuk linnen, waarop men schildert ; schilderstuk* ; 3 *vlag* ; 4 toon. *gordijn, scherm* ; 5 *zeil* ; 6 *een stuk doek*), o. (in bet. 1, 2, 3, 4 en 5); m. (in bet. 6), —en (in bet. 1) gmv.: 1 *netel—, was—, zeil—, vlaggen—* ; 2 *er hingen wel honderd —en* ; 3 inz. in de samenst. *dun—* ; 4 *het — viel* ; 5 *de —en hangen slap* (Vondel); *het schip had te veel — op* ; 6 *een dikke — om den hals ; een bad—, hals—, omslag—, schotel—, vaat—* ; in verkleinvorm in de zegsw. *een —je voor het bloeden,* een uitvlucht, een verzinsel ; *er geen doekjes om winden,* rondweg voor iets uitkomen, iets niet zoeken te verbloemen of te bewimpelen ; *zoo wit als een —,* zeer bleek.
Doe'koe (O.-I. *pruimachtige vrucht met leerachtige schil*), v. —s.
Doe'koen (O.-I. *inlandsch geneeskundige*; bij de Tengereezen: *benaming van een priester*), m. en v. —s.
Doel (1 *schietbaan,* vero. ; 2 *schietschijf, waarop men mikt* ; 3 *mikpunt* eig. en fig. ; 4 *eindpunt van een reis, tocht enz.* ; 5 *ruimte waardoor men een bal moet zien te brengen* ; *goal* ; 6 *datgene, wat men zich voorstelt te bereiken* ; *plan*), o. —en : 1 als naam van hotels : *de oude —en* ; 2 *op het — schieten; een drijvend —*; 3 *die jager mist nooit zijn —* ; *hij was het — van hun spot* ; *ten — staan aan* ; 4 *het — onzer reis* ; 5 *een bal door het — drijven* ; 6 *zijn — bereiken, treffen* ; *naar een — jagen* : *een — beoogen.*
Doel'einde (*oogmerk, bestemming*), o. —n.
Doe'len 1 (eig. mv. van *doel* in bet. 1.; nu soms als enkelv. beschouwd en dan mv. —s) ; *de St.-Joris—*; *de Kloveniers—*, te Amsterdam ; **2** (*mikken*), doelde, heeft gedoeld : fig. *op iets —*, iets op het oog hebben of zinspelen op iets.
Doe'lenstuk (*schilderstuk van groote afmeting, voorstellende de gezamenlijke schutters van een doel* in bet. 1), o. —stukken : *de Nachtwacht van Rembrandt, de Schuttersmaaltijd van Van der Helst in het Rijksmuseum zijn —stukken.*
Doelist' (gesch. *naam van een lid eener destijds democratische partij in A'dam*), m. —en ; *de —en vergaderden in den Kloveniersdoelen.*
Doel'lijn (sport. *breedtelijn van een voetbalveld*), v. —en.
Doel'loos (*zonder doel*), bn. en bw.; —loozer, —t : *een — werk*; *— rondloopen.*
Doel'man (sport. *verdediger v. h. doel bij het voetbalspel ; keeper*), m. —mannen.
Doelma'tig (*geschikt voor het doel, passend,* bn.; —er, —st: *—e middelen, —e straffen.*
Doel'punt (*doelwit;* inz. *punt bij het balspel gemaakt door den bal door het doel* in bet. 5 *te brengen*), o. —en.
Doel'punten (*een doelpunt maken*).
Doeltref'fend (eig. *brengend tot het doel, geschikt*), bn.; —er, —st: *—e maatregelen.*
Doel'wit (*doel,* in verhevener zin), o. gmv.
Doe'ma (gesch. *Russische volksvertegenwoordiging, rijksdag, in 1905 ingesteld*), v. : *een lid der —.*
Doe'men (*veroordeelen*), doemde, heeft gedoemd : *al doemde 't lot mij tot slavin* (B. ter Haar); zie V e r d o e m e n.
Doemenswaar'dig, bn.; zie D o e m w a a r d i g.
Doems'dag (*oordeelsdag*), m. ; z. D i e s I r a e.
Doem'vonnis (*doodvonnis, veroordeeling*), o. —vonnissen: *het — over iem. uitspreken.*
Doemwaar'dig (*waard gestraft te worden*), bn.; —er, —st, ook: meer en meest —waardig.
Doen 1 (*handelen ; uitvoeren; verrichten, volbrengen ; bewerken*), onr. w.w., deed, heeft gedaan: handel: *ergens in —*, handelen ; zegsw. *zoo gezegd, zoo gedaan,* een uitgesproken voornemen wordt onmiddellijk uitgevoerd ; *iets gedaan krijgen,* er in slagen ; *dat doet men niet,* is ongepast ; *het er om —,* met opzet — ; *je krijgt met hem te —,* ruzie; **2** als zelfst. nw. (inz. in zegsw.), o.: *uw — en laten,* handel en wandel ; *iets van — hebben,* noodig hebben ; *in goeden — zijn,* welgesteld, gegoed zijn.
Doen'de (*onvolt. deelw. van doen : bezig*), bn. en bw. : *hij is er mee —* ; nog : *hetwelk — enz.,* aan het slot van een rekest ; *al — leert men,* oefening maakt den meester.
Doe'niet (*leeglooper, luiaard*), m. en v. -en.
Doe'ning (Z.-Ned.: *hoeve, herberg*), v. -en.
Doen'lijk (*te doen, uitvoerbaar,* inz. met ontkenning), bn. en bw.: *dat is niet —; ik zal hem zooveel — helpen,* zooveel ik kan.
Doe'rak (*gemeene vent, loeder, smeerlap*), m. —ken.
Doe'rian (Mal.), **Doe'rèn** (Jav. Mal.), **1** (*hooge boom in het wild groeiende of gekweekt om de gestekelde vruchten, waarvan de wand oneetbaar is, maar het vleesch als lekkernij wordt beschouwd*), m. —s; **2** (*de vrucht*), v. —s : *het vruchtvleesch van de*

— *verspreidt een karakteristieke knoflookachtige lucht.*

Doer'ra (Arab. *een soort van gierst in O.-I. en Afrika*), v.; ook: *Kaffer- of Negerkoren.*

Does (*poedelhond*), m. gmv.

Doe'soen 1 (Hoog-Javaansch en Maleisch: *desa*; in de Riouw-Maleische landen: *gehucht*; oostkust van Sumatra: *hellingland*), m. —s; **2** (Soendaneesch en Atjèhsch; *boersch, onbeschaafd*), bn.

Doet'je (*onnoozele vrouw, gansje*), o. —s.

Doe'zel (1 *doezelaar*; 2 *dommel*), m.; 1 *leen me je — even*; 2 *in een zaligen —.*

Doe'zelaar (teekenk. *opgerold zacht stuk zeemleer in stiftvorm, om met krijtpoeder te schaduwen*), m. —s.

I. Doe'zelen (*met den doezelaar schaduwen*, fig. *vervagen*), doezelde, heeft gedoezeld.

II. Doe'zelen (*suffen, slaperig zijn*), doezelde, heeft gedoezeld; *hij zit maar te —.*

I. Doe'zelig (*in elkander overvloeiend, vaag*), bn.: *—e omtrekken.*

II. Doe'zelig (*slaperig, dommelig*), bn.; —er, —st: *er — uitzien*, soezerig.

Doe'zelkrijt (teek. *zwart krijtpoeder, dienend om mee te doezelen*), o. gmv.

Dof 1 (*zacht klinkende slag, duw, stoot*; *pof*), m. doffen; **2** (1 *niet-glanzend, mat*; 2 van geluiden: *niet luid klinkend*; *gesmoord*; 3 *lusteloos, onverschillig*), bn. en bw.; doffer, —st: 1 *een —fe lijst*; *iets — maken*; *haar oog stond —*; 2 *een — gemompel, een — gekerm*; *— bonzen*; 3 *een —fe berusting*; —**blauw** (*matblauw*), bn.

Dof'fer (*mannetjesduif*), m. -s; z. A r e n d.

Dof'fig (*mat, niet glanzig*), bn.: *—e kant.*

Dof'geel, -groen (*matgeel, matgroen*), bn.

Dof'je (verkleinw. van D o f **1**; fig. *buitenkansje*), o. —s; *een — hebben.*

Doft (*roeibank, bootbank*), v.—en; z. Docht.

Dof'wit (*matwit*), bn.: *e. —te porseleinverf.*

Dog (dierk. *een soort van sterken, korthariger hond*), m. doggen: *een Deensche —.*

Dogares'sa (*gemalin v. d. Doge*), v. —'s,

Dog'car(t), dog'kar (*tweewielig, licht, open rijtuig, voor één paard, waarin men rug tegen rug zit*), v. —s; O.-I. huurrijtuigje of *Dos-à-dos*, gewoonlijk verkort tot D o o s of S a d o.

Do'ge (Ital. van Lat. *dux: aanvoerder, leider, d.i. hoofdbestuurder d. republiek Venetië* (697-1797), *of Genua* (1339-1805), m. -s.

Dog'ger (*vischschuit met een sleepnet ter kabeljauwvangst uitgerust*; *kabeljauwvisscher*; *hoekwantachtig vischtuig*), m. —s; —**boot** (*boot voor de kabeljauwvangst*; *dogger*), v. —booten.

Dog'gersbank (aardr. *groote zandbank in de Noordzee*), v.: *op de — vischt men naar kabeljauw*, zie B e u g.

Dog'ma (*leerstuk*; *door eenige kerk vastgesteld geloofsartikel*), o. -'s, -ta, d o g'm e n.

Dogma'ticus (*leeraar in de leer der dogma's*; *iemand, die streng vasthoudt aan het leerstellige in den godsdienst*; *iem., die zich alleen aan de theorie houdt*), m. —tici. (g = g).

Dogmatiek' (*het leerstellige v. d. geloofsleer*; *leer der dogma's*; *de gezamenlijke dogma's*), v. gmv.: *de — van Calvijns leer.* (g = g).

Dogma'tisch (1 *leerstellig*; 2 *geen tegenspraak duldend, apodictisch*), bn. en bw.: 1 *iets — onderwijzen*, d. i. in een reeks van stellingen, vooral in zake van godsdienstleer; 2 *op —en toon.*

I. Dok (*besloten ligplaats voor schepen, door sluizen afgesloten om schepen in op te leggen, te herstellen*; *drijvend toestel, dat men kan doen dalen en rijzen, en waarin schepen kunnen binnenvaren, die dan boven water kunnen gebracht worden*, zie D r o o g d o k; *bassin tot het meren, laden en lossen van schepen*, in deze bet. als Anglicisme beschouwd), o. dokken.

II. Dok (*stroopop, dakpanstroowisch*), v. —ken.

Dok'keblaren (plantk. *hoefbladen*), o. mv.

I. Dok'ken (zeew. 1 *een schip in het dok halen of brengen*; 2 *in het dok (gaan) liggen*), dokte, heeft gedokt.: 1 *schepen — en nazien*; 2 *de schepen moesten — voor herstel.*

II. Dok'ken (*betalen*), dokte, heeft gedokt, gmz.; verg. A f d o k k e n, O p d o k k e n.

Dok'ter (*arts, geneesheer*), m. —s; spreekt. ook: —**sche** (*vrouw van een dokter*), v. —n.

Dokterdja'wa (O.-I. *aan de artsenschool in Indië opgeleid inlandsch geneeskundige*), m. doktersdjawa; —-**djawaschool** (O.-I. *Indische artsenopleidingsschool*), v. —scholen: *de dokter-djawaschool te Weltevreden.*

Dok'teren (*ziek-zijn, den dokter raadplegen*; *de geneeskunst uitoefenen*), dokterde, heeft gedokterd.

Dokteres' (*vrouwel. dokter of arts*), v.—sen.

Dokterskoetsje (*rijtuig van een geneesheer tot bezoek van z'n patiënten*), o. —s; —**rekening** (fig. *hooge rekening*), v. —en.

Dok'werker (*arbeider of werkman in of aan een dok, havenwerker*), m. —werkers.

Dokzaal' (R.-K. *tribune of galerij voor koorzangers*), o. —zalen; zie: O k s a a l, D o x a a l, H o o g z a a l.

I. Dol (*roeipen*), m. dollen.

II. Dol (misschien hetzelfde woord als **I**: *bolle rib, passend in een holle sleuf b.v. bij een trottoirband*), m. —len.

III. Dol (1 *waanzinnig*; 2 *razend-woedend*; 3 van dieren: *aan watervrees lijdend*; *razend*; 4 *onbezonnen*; 5 *zeer dwaas, mal*), bn. en bw.; —ler, —st: 1 *het —huis*; 2 *— van woede*; 3 *een dolle hond*; 4 *een dolle streek*; 5 *een —le scène*; nog: *door het —le heen*, uiterst mal; *— zijn op iets of iemand*; *— van iets houden.*

Dol'appel (plantk. *zekere nachtschade, doornappel*), m. —appels.

Dol'blij (*uitgelaten blij*), bn.: *h. kind was —.*

Dol'ce (It. muz. *liefelijk*), bw.; — **far niën'te**, o. It. het zoete niets-doen.

Doldij'nen (*dodijnen*), doldijnde, heeft gedoldijnd: *de moeder —de met den knaap* (Potg.).

Dol'driest (*onbezonnen driest, in hooge mate onbesuisd*), bn. en bw.

Do'le (*torenkraai, kauw*), v. —n. gew.

Dolean'tie (eig. *bezwaar, klacht*; Prot. *afscheiding in de Ned. Herv. kerk van 1886*), v.

Dolee'ren (van het Lat. *dolere*, smart hebben; *bezwaar hebben tegen*; inz. Prot. *het gevoelen van bezwaren tegen de onbeperkte vrijheid in de christelijke leer, door de modernen voorgestaan*; *zich aansluiten bij de doleerenden*).

Dolee'rende (*lid der Nederl. Herv.*

kerk, dat zich in 1886 afscheidde van die kerk), m. en v. mv.: de —n vereenigden zich in 1892 met de *Afgescheidenen* en vormen thans de Ned. Gereformeerde Kerk.

Do'len (*dwalen, rondzwerven*; fig. *onopzettelijk dwalen*), doolde, heeft gedoold: *in de woestenij* —; —*de ridders*, avontuur zoekende ridders.

Do'lendo (It. muz. *klagend, weemoedig*), bw.: ook *Dolen'te.*

Doleriet' (*grofkorrelig basalt*), o. gmv.

Dólfijn' (dierk. *walvischachtig zoogdier met een enkel blaasgat*), m. —en: zie: Bruinvisch en Zwaardvisch.

Dol'graag (*zeer graag*), bw.: *iets — doen.*

Dol'hamer (*houten hamer, om een rund te dollen*), m. —hamers; zie Dollen.

Dol'huis (*gekkenhuis*), o. —huizen. vero.

Do'lik, v. gmv.; zie Zwartkoorn.

Doli'ne (Slavisch: *dal*; aardr. *trechtervormige of komvormige bodeminzinking in de Karstgebergten, meestal door regenwater uitgehold of ontstaan door instorting*), v. —n.

Dolk (*moordpriem, ponjaard*), m. dolken.

Dolk'mes (*mes in den vorm v. e. dolk*), o. —sen; —**steek** (*steek met een dolk*), m. —steken; —**stoot,** m. —en.

Dol'kop (*driftkop*), m. —koppen.

Dol'kruid (plantk. *zwarte nachtschade*), o. gmv.; ook. Bilzenkruid.

Dol'lar (*zilverstuk in N.-Amerika, geldende* pl.m. *ƒ 2.50; de Mexicaansche dollar is* pl.m. *ƒ 1.25*), m. —s; lees: *dol'r.*

Dol'larmagnaat, m. —naten; andere naam voor Amerik. Millionnair en Multimillionnair; zie Magnaat; —**prinses** (*dochter van een N.-Amerikaanschen millionnair*), v. —sessen.

Dolleker'vel (plantk. *schermbloemige giftplant*: *gevlekte waterscheerling, hondspeterselie*), v. gmv.

Dol'leman (*onbesuisd, wild mensch, dolkop*), m. —mannen, —mans.

Dol'lemanspraat (*onzin, gekkenpraat*), m. gmv.; —**werk** (*onberaden werk, gekkenwerk*), o. gmv.

Dol'len (1 *door een slag bedwelmen* inz. van slachtvee; 2 *gekheid maken*; 3 *den gek steken, spotten met*; ook: *met iem. stoeien*), dolde, heeft gedold: 1 *een os* —; 2 *'t was maar om te* —; 3 *met iemand* —.

Dol'man (*nauwsluitend met tressen versierd artilleristen- of huzarenwambuis*; ook: *met bont afgezet damesbuisje*), m. —s.

Dol'men (*steenaltaar*; *grafmonument vooral in Bretagne en Engeland, maar ook in Duitschland, Jutland, Zweden, Portugal, Algiers, Japan*), v. —s; een — is een steenen tafel, som 20 M. lang, bestaande uit breeden steen, gedragen door twee of meer andere als pilaren, loodrecht staande; verg. Hunebed.

Dolomiet' (*kalkgesteente, vooral voorkomend in de Ital.-Oostenrijksche Alpen*), o.: *de* —*en,* aardr. deel der Alpen.

Dol'prettig (*in de hoogste mate prettig*), bn.: *de dames vonden het — op het water.*

Do'lus (Lat. *bedrog, list*), m.: — *bo'nus,* geoorloofde, onschuldige list; — *ma'lus,* arglist, booze list.

Dolzin'nig (*dwaas, onbezonnen*), bn.; —er, —st: —*e pogingen, een — bijgeloof.*

I. Dom (*heer, eeretitel van edellieden en priesters* o.a. *in Portugal en Brazilië*), m. —s; verg. Don.

II. Dom (*domkerk, munster, aartsbisschoppelijke kerk*; *kerk met koepel*; *het koepeldak*; *de toren v. e.* —), m. domkerken.

III. Dom 1 (1 *traag van begrip, beperkt v. verstand*; 2 *van weinig verstand getuigend*), bn. en bw.; —mer, —st: 1 *een — kind, een — uiterlijk*; 2 *een —me zet*; — *te werk gaan*; **2** als zn.: zegsw.: *zich van den —me houden,* zich onnoozel houden; —**heid** (*het dom zijn*; *domme streek*), v. —heden: *allerlei —heden begaan.*

Domaniaal' (*tot het domein* inz. *van den staat of de kerk behoorende*), bn.: *de —ale mijn* in Zuid-Limburg werd zoo genoemd, omdat zij aan den staat toebehoorde, die in 1914 zijn rechten afstond aan een maatschappij; —*ale goederen,* geseculariseerde kerkelijke bezittingen.

Domein' (1 *staatseigendom, vorstelijk eigendom* inz. *onroerende goederen*; 2 bij uitbr. *gebied*; *bevoegdheid*; *werkkring*), o. —en: 1 *er is kroon- en staats*—; 2 *het — der kunst: dat behoort niet tot mijn* —; —**beheer,** o. of —**bestuur,** o.gmv.

Domestiek' (*dienstbode*), m. en v. —en; vr. ook —**e**; *ik kan geen enkele —e missen* (C. O.).

Dom'heer (*stiftsheer, kapittelheer eener domkerk*), m. —heeren; z. Kanunnik.

Domici'lie (*wettelijke woonplaats*), o. —liën, —s: — *kiezen ten huize van den notaris*; — *van onderstand,* plaats, waar een bedelaar armlastig is.

Domicilieeren (*woonachtig of gezeten zijn*; *domicilie kiezen*): *ergens gedomicilieerd zijn*; *een wissel* —, een wissel, die betaald moet worden op een plaats, waar geen wisselhandel is, ter betaling op een wisselplaats aanwijzen.

Dominant' 1 (*overheerschend, de overhand hebbend*), bn.; **2** —**e** (*overheerschende*: schilderk. *de overheerschende kleur*; muz. *de groote quint van de toonladder*), v. —n; lees: —*nante.*

Do'minee 1 (*dominus,* eig. heer: *leeraar, predikant*), m. —s: bij verkorting van *Dominus*: **Ds**; **2** in de spreekt.: —**sche** (*domineesvrouw*), v. —n.

Domineeren (*overheerschen*; *kunnen overzien*; *bestrijken*; *op den voorgrond treden*; *den baas spelen*; ook: *Domino-spelen*).

Do'mineesbriefje (*lijst v. predikbeurten*), o. —s; —**stuk** (*stuk uit de bil van het rund; paterstuk*), o. —stukken.

Dominicaan', m. —canen; z. Predikheer.

Dominica'ner, bn.: *de —orde, e. —monnik.*

Dominicanes' (*kloosterlinge van de orde van St.-Dominicus*), v. —sen.

Dominion (Eng. *gebied, beheerscht gebied*), o. —s: *het Eng. — of* (= *van*) *Canada.*

Do'mino 1 (Sp. *momgewaad, vermommingsgewaad*), m. —'s; **2** (*heer of dame in een domino*), m. en v. —'s; **3** (*spel met dominosteenen*), o.: *een spelletje* —.

Do'minoën (*domino-spelen*), wij dominoden, hebben gedominood.

Do'mino-spel (*gezelschapsspel met 28 z.g. steenen, elk in twee helften verdeeld*), o. —spellen.

Do'minus (Lat. *heer*), m. domini : — *vobis'cum*, de Heer zij met u.
Dom'kapittel (R.-K. *college v. domheeren of kanunniken als raad van den bisschop*), o. —kapittels.
Dom'kerk (*dom*), v. —kerken: *de eenige — in ons land is te Utrecht.*
Dom'kop (scheldn. *lomperd*), m. en v. -pen.
Dom'mekracht (werkt. *werktuig om zware voorwerpen tot geringe hoogte op te heffen of ze te verschuiven*), v. —en ; ook : K e l d e r w i n d e.
Dom'mel (*dutje, slaapje*), m.: *in den —.*
Dom'melen (*sluimeren, dutten, half en half slapen, in den dommel zijn*), dommelde, heeft gedommeld : *zit je daar weer te — ?*
Dom'melig (*slaperig*), bn. ; —er, —st : *een —e rust*, soezerig.
Dom'merik (*lomperd, domoor*), m. en v. —en.
Dom'migheid (*dom gezegde, domme streek*), v. —heden: *—heden debiteeren, uithalen.*
Dom'oor (*dom mensch, onnoozele*), m. -en.
Dom'pelaar (dierk. *watervogel, duiker*), m. —s.
Dom'pelen (*onder water of andere vloeistoffen geheel doen ondergaan, steken*), dompelde, heeft gedompeld, zie: I n d o m p e l e n en O n d e r d o m p e l e n; fig. meestal passief : *in ellende, in rouw gedompeld zijn*, gestort ; *in diepen slaap gedompeld zijn*, verzonken.
Dom'pen (*smoren, uitblusschen*), dompte, heeft gedompt : *een kaars —.*
Dom'per (*kegelvormig doofhoedje* inz. *voor kaarsen* ; fig. *duisterling, volksverdommer*), m. —s.
Domp'hoorn (dierk. *volksnaam voor den roerdomp*), m. —s.
Dom'pig (1 *onfrisch, somber, vochtig* ; 2 *nevelig, mistig*), bn.; —er, —st : 1 *een —e kelder, een —e kazemat*; 2 *het is — weer.*
Dom'proost (*proost van een domkapittel*), m. —proosten, zie P r o o s t ; **—school** (*in de Middeleeuwen school van het domkapittel*), v. —scholen.
Dom'toren (*toren op of bij e. dom*), m. —s.
Do'mus do'mini (Lat. *het huis d. Heeren*).
Don (*heer*; *eeretitel vóór den voornaam van edellieden en prelaten in Spanje*), m. dons : — *Carlos*, — *Juan.*
Doña (*Spaansche titel van adellijke dames, alleen vóór voor'namen*), v. —'s: — *Clara*; lees: *don'ja* ; zie: T i l d a en D o n n a.
Do'nar, m., zie T h o r.
Donata'ris (*begiftigde*), m. en v. —sen.
Donaat (*hij, die bij zijn leven al zijn bezittingen a. e. klooster schonk*), m. —naten ; *als — i. e. klooster worden opgenomen.*
Donateur' (Fr. *begunstiger* ; inz. *begunstiger van een vereeniging door geld*), m. —s.
Dona'tie (*gift, schenking*), v. —s, —tiën.
Donatri'ce (Fr. *vrouwel. donateur*), v. —s.
Don'der (*dreunend geluid, knal, gerommel den bliksem vergezellend, volgend*), m. —s.
Don'deraal (*weeraal, meerpoet*), m. —alen; zie ook : M o d d e r k r u i p e r en B a r o m e t e r v i s c h.
Don'deraar, m., myth. Dondergod nl. Jupiter, en bij de Germanen Thor.
Don'derbeitel (Germ. myth. *de naam, door het bijgeloof gegeven aan een vuursteenen wapen uit den oertijd*), m. —beitels: ook, *—hamer, —bijl*; men dacht hierbij aan den hamer van Thor, d.i. aan den Miölner, zie ald.
Don'derbui (*onweersvlaag*), v. —buien.
Don'derdag (*vijfde dag der week, naar Donar geheeten*), m. —en; **—dags** (*op Donderdag*), bn.: *de raad vergadert —*; **—dagsch** (*elken Donderdag terugkeerend*), bn.: *de —e markt.*
Don'deren (*rommelen van den donder*), donderde, heeft gedonderd ; zegsw. *hij hoort het te Keulen —*, staat erg verbaasd, zie K e u l e n ; fig. *iemand —*, fig. kwellen, (vooral groenen) plagen ; plat.
Don'dergod, m., Germ. myth. T h o r.
Don'derjool (*rumoerige studenten-feestavond, om de groenen te donderen*), m. —jolen; zie : J o o l en J o l i g.
Don'derkop (*bovenst, meestal witgetint deel eener donderwolk*), m. —koppen.
Don'derpad (*klein rivier- en zeevischje*), v. —padden; **—padde** (*kikkervischje*), o.gmv.
Don'derpoeder (*knalpoeder*), o. gmv.
Don'ders, bw.: *het is — ver*, erg ver.
Don'dersch (*beroerd*), bn.: *die —e jongen*; verg. B l i k s e m s c h.
Don'dersteen (*donderbeitel*), m. —en; — wordt ook als scheldw. gebezigd: *Jou —!*
Don'derslag (*het knallen van den donder*), m. —slagen: *felle —slagen, een knetterende —*; **—wolk** (*onweerswolk*), v. —en.
Dong (*stalmest, drek*), m. gmv. gew.
Don Juan' (*legendarische persoonlijkheid, vertegenwoordiger van ongeloof, godsdienstloosheid en zinnelijkheid, waaraan hij te gronde gaat*; fig. gunstig : *ladykiller, damesheld, onweerstaanbare vrouwencharmeur* ; ongunstig : *onweerstaanbare vrouwenverleider*), m. —s.
Don'ker 1 (*duister, zwart*), bn. en bw.; —der —st : *de —e dagen vóór Kerstmis* ; *een —e achterkamer*; fig. *een — vooruitzicht*, niet-bemoedigend : *een —e toekomst*, treurig; *het waren —e tijden*, onheilspellend ; *het ziet er — uit*, naar, treurig ; **2** (*duister*), o. gmv.: zegsw. *tusschen licht en —*, in de schemering ; *in het — of in den — zitten, in het — rondtasten* ; zegsw. *de kat in 't — knijpen*, in 't geheim kwaad doen.
Don'kerblauw (*zwaar of diep blauw*), bn.: *een —e japon, een —e overjas.* Evenzoo : **—bruin, —geel, —grauw, —grijs, —groen, —rood.**
Don'key-lier (*stoomlier op schepen*), v. —en, (ey = ie): *de —-man* (*de man, aan de stoomlier staande bij 't lossen of laden*), m. —nen ; zie L i e r.
Don'na, v. —'s, zie D o ñ a.
Don Quichot' (of : **Quixo'te**) **de la Mancha;** de held in den roman van Cervantes, verschenen in 1598 ; het is een satire op het Spaansche ridderwezen en op de ridderromans, maar eveneens de voorstelling van het door de wereld niet begrepen idealisme; fig. overedelmoedig, onpractisch dwaze idealist ; **don-quichotterie'** (*onpractische idealistische handelwijze, avontuurlijke plannen enz.*), v. —ën ; (Qui = kie) ; zie S a n c h o P a n z a.
Dons (*de fijnste vederen* inz. *van de eidergans*), o. gmv.: *een bed van —*; fig. *'t — van*

een perzik, de zachte, fluweelige huid.
Dons'vlinder (dierk. *kleine vlinder, waarvan kop en borststuk dik bedekt zijn met donzige haren*), m. —s: *de rups van den — brengt aan de vrucht- en loofboomen groote schade toe.*
Don'zen (*van dons, als dons*), bn.: *een — dekbed*; *een koele stilte daalt op — veder* (J. Perk).
Don'zig (*donsachtig*), bn.; —er, —st: *e. — bed*, donzen; *e. — nest*, zacht; fig. *e. —waas.*
Dood 1 (*eindiging v. d. stofwisseling en der werkzaamheid v. de verschillende lichaamsdeelen*; voorgesteld o.a. als: *een skelet met een zeis*, zie V r i e n d H e i n), m.: *de — komt als een dief in den nacht*; *hij ziet er uit als de —*, nl. even skeletachtig mager; *er uitzien als de — van Yperen*, zeer vervallen en zwak; *de zwarte —*, pestziekte in de 14e eeuw; *het is er de — in den pot*, Bijb. het is er een doodsche boel, men verveelt er zich gruwelijk; *ten doode opgeschreven zijn*, zullen ophouden te bestaan; **2** (*overleden, gestorven*), bn.: *de man is —*; *een —e boom, een —e visch*; *een — kapitaal*, renteloos; *de Doode Zee*, het groote zoutmeer in Palestina, waar de Jordaan zich in ontlast; *een —e stad*, stille stad, vroeger bloeiend, thans zonder vertier, handel of industrie, b.v. Enkhuizen, Vere en de steden langs de Zuiderzee; *hij is — van slaap*; *hij is op sterven na —*, ir.voor: hij leeft nog; *een wet blijft een —e letter, als zij niet uitgevoerd wordt*, is nul en van geener waarde; *de onderhandelingen zijn op het —e punt gekomen*, gaan niet meer vooruit; *—e talen*, die door geen volk meer gesproken worden, b.v. het Latijn; *—e strijdkrachten*, b.v. wapens, forten, vestingen, schepen enz.; *de locomotief stond op een — spoor*, op rails, die niet doorloopen; *die straat loopt —*, heeft geen uitgang, z. D o o d l o o p e n; *goederen in de —e hand*, bezittingen van inz. geestelijke instellingen, die door vererving niet in leekenhanden kunnen overgaan; *—e punt*, werkt. punt, waarbij krukstang en drijfstang van een stoommachine in elkaars verlengde liggen: het vliegwiel helpt de machine over dat punt heen; fig. *de Kamer was op het —e punt*, de twee hoofdpartijen waren toen even sterk (nl. elk 50 leden), en de stemmen staakten telkens; zie ook D o o d e.
Dood'af (*uitgeput van vermoeidheid*), bn.; —**akte** (*akte van overlijden*), v. —akten, zie A t t e s t a t i e d e m o r t e; —**arm** (*zeer arm, zonder eenig bezit, straatarm*), bn. verg. D o o d e e r l i j k; —**attest** (*akte van overlijden, attestatie de morte*), o. —attesten; —**bed** (*bed, waarop een doode*), o. —bedden; —**bedaard** (*in de hoogste mate bedaard*), bn. en bw.; —**bidder** (*aanspreker*), m. —s, gew.: *een gezicht hebben als een —*, er bleek uitzien; —**bijten** (*bijtend dooden*), de hond beet de rat —, heeft haar doodgebeten; —**blijven** (*opeens sterven, sneuvelen, doodvallen*), hij bleef —, is —gebleven: fig. *hij blijft — op een halven cent*, is aartsgierig; —**bloeden** (*sterven door verbloeding*), bloedde —, is doodgebloed: *hij zal nog —*; fig. *dat praatje zal wel —*, op niets uitloopen, vergeten worden; —**bus** (*urne*; ook: *fondsenbus, waarin men stort, om bij overlijden de zijnen eenige uitkeering te verzekeren*), v. —bussen; —**doener** (*machtspreuk*), m. —doeners: *spreekwoorden als —s.*
Doo'de (*gestorvene*), m. en v. —n: *de —n laten rusten*, geen kwaad v. hen spreken.
Dood'eenvoudig (*zeer of hoogst eenvoudig*), bn. en bw.; verg. D o o d a r m.
Dood'eerlijk (*in de hoogste mate eerlijk*), bn.
Doo'de hand, v.: goederen in de — zijn goederen, die bestemd zijn om buiten het handelsverkeer te worden gehouden, zooals bijv. bezittingen van geestelijke instellingen, die niet in leekenhanden kunnen overgaan; z. ook D o o d **2.**
Doo'dekop (*goedkoope roode verfstof, grootendeels bestaande uit ijzeroxyde*), o. gmv.
Doo'delijk (*den dood veroorzakend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — schot, e. — vergift*; fig. *e. —e angst*, erg; *zich — vervelen*, in hooge mate; *zij was — verlegen*, buitenmate.
Doo'den (*doodmaken; doen sterven*; fig. *vernietigen, doen ophouden*), doodde, heeft gedood: *iem. —*; fig. *den tijd —*, d. i. verdrijven; *zijn lusten —*, d.i. onderdrukken.
Doo'denakker (dicht. *kerkhof*), m. —akkers; —**boek** (gesch. Egypte: *boek of rol, met gebeden, spreuken enz. in hiërogliefen*), o. —en; *het — werd naast het lijk van den overledene in het graf neergelegd*; —**dans** (*voorstelling van den dood als geraamte, meestal spelende op een viool en menschen van allerlei leeftijd, stand enz. naar het graf meevoerend*), m. —en: *de doodendansen van Holbein in Bazel, van Albrecht Dürer*); —**gericht** (*gesch.* Egypte: *oordeel over een doode door 42 rechters*), o. —gerichten, zie —b o e k; —**marsch** (*treurmarsch*), m. —en; —**masker** (*afdruk in gips van het aangezicht van een overledene*), o. —s; —**rijk** (*verblijfplaats van de zielen der afgestorvenen*), o. gmv. ook, O n d e r w e r e l d; —**stad** (gesch. *eindelooze reeksen van graven in de nabijheid der oude Egypt. steden*), v. —steden: *een — was boven- of ondergrondsch, ook in rotsen uitgehouwen*; —**verklikker** (scherts. *aanspreker, bidder*), m. —verklikkers.
Doode punt', o. gmv.; zie D o o d **2.**
Dood'ergeren, zich (*z. vreeselijk ergeren, z. in de hoogste mate kwaad bloed zetten*), ergerde zich —, heeft zich doodgeërgerd.
Doo'de stad, v. — steden; zie D o o d **2.**
Dood'eter (*leeglooper, doeniet; iem., die behalve te eten niets uitvoert; paard, dat het genadebrood eet*), m. —s; vr. —**eetster,** v. —s.
Doo'de Zee, v. gmv.; zie D o o d **2.**
Dood'familiaar (*zeer gemeenzaam*), bn.; —**gaan** (*sterven*), hij ging —, is —gegaan: *ons hondje is —gegaan*; —**gewoon** (*zeer gewoon*), bn. en bw.; —**goed** (*in hooge mate goed*), bn.; —**graver** (*grafmaker*; dierk. *zwarte tor, aastor*), m. —s; —**kist** (*lijkkist*), v. —kisten; gesch. *den sleutel op de — leggen*, van de nalatenschap afzien; zegsw. *een nagel aan iemands — zijn*, hem groot zielsverdriet aandoen; —**kleed** (*lijkwade, doodkistkleed*), o. —en; —**kloppertje** (*larfje, dat in 't hout klopt of tikt*), o. —s: het bijgeloof ziet in dit tikken een voor-

teeken van een sterfgeval ; —**kruid** (*belladonna*), o. gmv.: *het —, van de menigt' der glimmervrucht gekromd* (Staring), zie: Wolfskers en Belladonna.

Dood'lachen (*door erg te lachen dooden*), lachte —, heeft —gelachen: *het voorstel werd in het Parlement eenvoudig —gelachen*, door algemeene hilariteit als gedood; *zich* —, eig. het van of door geweldig lachen als besterven ; —**leuk** (*kalmweg, langs z'n neus weg*), bw.; *iets — opmerken* ; —**loopen** (fig. *geen uitgang hebben*), liep —, is doodgeloopen: *deze straat loopt dood; dat beekje loopt dood in dat moeras* ; —**moe(de)** (eig. *doodelijk moe*, fig. *in de hoogste mate moe*), bn.; —**nuchter** (*totaal nuchter*), bn. en bw.; —**onschuldig** (*in elk opzicht onschuldig*), bn.; —**op** (*zeer afgemat ; afgeleefd*), bn.

Doods'angst (fig. *erge angst*), m. —angsten ; —**beenderen** (*beenderen van een menschengeraamte*), o. mv.; —**benauwd** (*doodelijk beklemd, —angstig*), bn.; —**bleek** (*doodelijk bleek*), bn.: *een jongmensch met een — uiterlijk.*

Doodsch (1 *akelig, naar* ; 2 *eenzaam*), bn.; —er, meest —: 1 *een —e stilte* ; 2 *wat een — stadje ! wat is het hier —.*

Dood'schieten (*met een schot dooden*), schoot —, heeft doodgeschoten: *e. haas —*

Dood'schouw (*het schouwen van dooden* inz. *zelfmoordenaars of verongelukten, en het schriftelijk constateeren van den dood en de oorzaak er van*), v. gmv.: *de armendokter heeft daar ook de —.*

Doods'gevaar (*levensgevaar*), o. —gevaren ; —**hoofd** (*een ontvleesd menschenhoofd*), o. —hoofden, z. Bekkeneel; —**hoofdvlinder** (*een groote schemeringvlinder met een figuur als een doodskop op de rugzijde van het borststuk*), m. —vlinders ; —**kleur** (*lijkkleur*), v. gmv.; —**kop** (*doodshoofd*), m. —koppen.

Dood'slaan (*slaande dooden*), sloeg —, heeft doodgeslagen : *Gij zult niet —.*

Dood'slag (eig. *slag, die den dood ten gevolge heeft*: *manslag*), m. —slagen: *er komt nog moord en — van*, verg. Manslag.

Dood'slager (*pleger v. e. manslag*), m. —s.

Doods'nood (*het zieltogen, stervensnood*), m. gmv.: zegsw. *hij kijkt als een uil in —*, erg angstig; —**schrik,** m. gmv.; zegsw. *iemand den — op het lijf jagen*, hem in erge mate doen schrikken ; —**slaap** (*de eeuwige rust*), m. gmv.: *de grijsaard juicht en lacht om den — te verdrijven* (De Gén.) ; fig. *de — der steden aan de Zuiderzee* ; —**snik** (*laatste snik of zucht*), m. gmv.; —**strijd** (*worsteling tegen den dood*), m. gmv.; —**stuip** (*stuip, waarmee de dood intreedt*), v. —stuipen.

Dood'steek (*steek, die den dood ten gevolge heeft*; fig. *hartgrievend leed*), m. gmv.; —**steken** (*met mes, dolk enz. doodelijk treffen*), stak —, heeft doodgestoken ; —**straf** (*lijfstraf, die den dood tengevolge heeft*), v. —straffen : *geen — bestaat er o. m. in*: *Nederland (1870)* ; —**stroom** (scheepst. *doodtij*), m. of o.: fig. *'t is hier —*, er is niets te doen.

Doods'uur (*stervensuur*), o. gmv.; —**verachting** (*kleinachting v. d. dood*), v.: *de soldaten streden met ongelooflijke —*; —**verf** (*doodelijke bleekheid, lijkkleur*), v.; —**zweet** (*het laatste zweet in den stervensnood*), o. gmv.

Dood'tij (*lage vloed nl. bij het eerste en laatste kwartier, stilstand in het water tegen den tijd, dat vloed of eb invalt*; de tegenst. is Springtij), o. —tijen ; —**verf** (*grondverf*, inz. *eerste aanleg eener schilderij, platte namaak*), v. —verven : *hier zijn twee —verven van uw portret* ; —**verklaren** (eig. *verklaren, dat iemand dood is* ; fig. *alle betrekking met iemand afsnijden en doen, of hij dood is*), verklaarde —, heeft doodverklaard ; —**verven** (1 *een schilderij aanleggen* inz. fig. *iem. voor een betrekking noemen, aanwijzen* ; 2 *op de gis noemen, als dader*), doodverfde, heeft gedoodverfd ; fig. 1 *iemand met een post of ambt —*, 2 *iemand — als den dader van iets* ; —**vijand** (eig. *vijand, die iems dood zoekt* : *ergste vijand*), m. —vijanden: —**vlag** (*rouwvlag, zwarte vlag, vlag halfstok geheschen*), v. —vlaggen; —**vonnis** (*vonnis, waarbij iemand ter dood wordt veroordeeld*), o. —vonnissen : *het — uitspreken, het — aan iemand voltrekken* ; —**wade** (*doodkleed, lijkkleed, lijkwade*), v. —waden, ook, —**wa**; —**water** (*stilstand van het zeewater, een verschijnsel aan de kusten van Noorwegen* ; scheepst. *zog, kielwater*), o. gmv.

Dood'wonde (*doodelijke wonde*), v. —wonden : zegsw. *nu, het is geen —*, het is zoo erg niet.

Dood'ziek (*doodelijk ziek*), bn.: *e. — kindje.*

Dood'zonde (R.-K. *vrijwillige overtreding van de geboden Gods of der H. Kerk in een groote zaak, waardoor men de heiligmakende genade verliest* ; fig. *een erge zonde*), v. -n.

Dood'zwijgen (*door te zwijgen, de belangstelling in iemand of iets dooden*), zweeg —, heeft doodgezwegen : *het beste is die dwaze critiek dood te —*, er geen notitie van te nemen, er niet op te antwoorden.

Doof (1 *van het gehoor beroofd* ; 2 *hardhoorig*), bn. en bw.; doover, —st : 1 *hij is — en blind geboren*; 2 *hij is wat —*; zegsw. *zoo — als een kwartel*, erg doof ; fig. — *voor de stem van 't medelijden*, geen medelijden kennend ; *Oostindisch —*, zie aldaar ; verg.: Stokdoof, Hardhoorig.

Doof'pot (*ijzeren pot met deksel tot uitdooving van brandstof*), m. —potten : zegsw. *iets in den — stoppen*, de zaak smoren, voorgoed uit de wereld helpen.

Doof'stom (*doof en stom*), bn.; —**stom'me** (*persoon, die doofstom is*), m. en v. —n.

Doofstom'men-instituut (*inrichting, waarin doofstomme kinderen opvoeding en onderwijs ontvangen*), o. —-instituten : *het — te R'dam, het — te St.-Michiels-Gestel.*

Dooi (*het dooien*), m. gmv.: *de — valt in.*

Dooi'en (*smelten van sneeuw en ijs door temperatuur boven het vriespunt na vorst*), dooide, heeft gedooid: *het begint te —.*

Dooi'er (*het geel v. e. ei*), m. —s; z. Door.

Dooi'weder, -weer (*dooiend weer*), o. gmv.

Dook (*kram tot verbinding van stukken natuursteen*), v. doken.

Dool'hof (1 *labyrint* ; *kunstig aangelegde tuin met kronkelpaden* ; 2 fig. *iets, waarin men zich niet terecht kan bevinden*), m. en

o. —hoven : 1 *het — op Creta met den Minotaurus* ; 2 *een — van straten*, b.v. in een stad als Parijs ; *een — van gangen*, b.v. in den St.-Pietersberg ; fig. *het Rom., het Ned. recht is een waar —.*

Dool'weg (eig. *verkeerde weg* ; fig. *weg der zonde*), m. —wegen ; ook: **—pad**, o. —en.

Doom (*nevel, mist, damp*), m. gmv. : *blauwige avond—.*

Doo'mig (*vochtig, klam*), bn.; —er, —st: *Vernooy zei... met een — voorhoofd.* (C.O.).

Doop (*het doopen*), m.: *de — van een kind, iemand den H. — toedienen* ; fig. *de — v. e. klok*, inzegening ; *de — v. e. schip*, feestelijke naamgeving ; verg. D o o p s e l.

Doop'akte (*doopbewijs*), v. —akten ; **—boek** (*register, waarin de namen der doopelingen worden ingeschreven*), o. —boeken ; **—brief** (*doopakte*), m. —brieven ; **—ceel, —cedel** (*uittreksel uit het doopboek, geboorte-extract, doopakte*), v. —en, —s : zegsw. *iemands — lichten*, d. i. iemands verleden en vooral het kwaad van hem of van zijn familie naspeuren en bekend maken ; **—de'ken** (*sprei, waaronder de jonggeborene ten doop wordt gedragen*), v. —s ; **—eling** (*hij of zij, die gedoopt wordt*), m. en v. —en.

Doo'pen (1 *den H. doop toedienen* : R.-K. *het water uitstorten over het hoofd van den doopeling, of, zoo dit onmogelijk is, over een ander deel van het lichaam, en terwijl het water vloeit zeggen* : *„Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes"* ; Prot. *het hoofd besprenkelen met water* ; 2 *een naam geven bij het doopen* ; 3 *indompelen* ; 4 schertsend van vloeistoffen : *aanlengen*), doopte, heeft gedoopt, zie K e r s t e n e n ; 1 *het — is een zinnebeeld van de afwassching der erfzonde* ; 2 *ik heb het kind Leo laten —* ; 3 *brood in melk, in wijn —* ; 4 *die boer weet zijn melk te —.*

Doo'per (*hij, die doopt*), m. —s: Bijb. *Joannes de —*, de voorlooper van Christus, Matth. 3 : 1.

Doop'feest (*feest ter gelegenheid van den doop van een kind*), o. —en ; **—formule** (*woorden, die bij het doopen worden uitgesproken*), v. —n ; **—geloften** (R.-K. *geloften door peter en meter bij den doop v. h. kind afgelegd*), v. mv.: *vernieuwing der —* ; **—getuigen** (*peter en meter*), m. en v. mv.; **—goed** (*—kleertjes*), o. gmv.; **—heffer** (*iemand, die het kind ten doop heft, peetoom*), m. —s; **—hefster** (*peettante*, v. —s; **—hek** (*in Herv. kerken het hek om den preekstoel*), o. —hekken ; **—hemd** (*wit linnen kleed, waarin de volwassen heidenen het doopsel ontvingen*), o. —en ; **—jurk** (*wit japonnetje, door de(n) doopeling gedragen*), v. —jurken ; **—kapel** (R.-K. *kapel, waarin de doopvont staat*), v. —len, zie B a p t i s t e r i u m ; **—maal** (*—feestmaal*, zie D o o p f e e s t), o. —malen ; **—naam** (*voornaam*), m. —namen ; **—register** (*doopboek*), o. —s.

Doop'sel (tegenw. inz. door R.-K. gebruikt woord : *doop, een der sacramenten in de christelijke kerk*), o. gmv.

Doops'gezind, bn., zie M e n i s t.

Doops'gezinde (*iemand die alleen d. doop aan volwassenen voor geoorloofd houdt*), m. en v. —n ; z. M e n i s t.

Doop'vont (R.-K. *doopbekken*), v. -vonten.

I. Door, 1 bw., vormt samenst. met w.w. nu eens scheidbaar (met de klem op *door*) b.v. *door'snijden*, dan weer onscheidbaar met de klem op het w.w. b.v. *doorsnij'den* ; bij dergelijke samenst. zijn de bet. zeer uiteenloopend, verg. *door'snijden*, en *doorsnij'den, door'loopen* en *doorloo'pen, door'zien* en *doorzien'* ; **2** vz. : *hij liep door de kamer.*

II. Door (*dooier*), m. en o. —en.

Doora'derd (*met aders doorloopen*), bn.: *— marmer* ; **—bak'ken** (*goed gaar gebakken*), bn.: *goed — brood.*

Doorbla'deren (*de bladen v. e. boek aldoor omslaan en hier en daar wat lezen*), doorbladerde, heeft —bla'derd: *e. tijdschrift —.*

Doorbo'ren (*dwars door iets heen boren*), doorboor'de, heeft —boord': *de wanden werden met kogels —boord'*, fig.: *iets met zijn blikken —, iemand met de oogen —* ; **—ing**, v.: *de — v. e. berg tot aanleg v. e. tunnel.*

Door'braak (*het doorbreken ; de plaats van het doorbreken*), v. —braken : *de — van een dijk ; wij stonden vlak bij de —.*

Door'brengen (1 *verkwisten* ; 2 *besteden; slijten* ; 3 *beleven*), bracht —, heeft doorgebracht : 1 *zijn fortuin er —* ; 2 *den Zaterdagmiddag — met wandelen* ; 3 *veel droeve dagen heb ik —gebracht.*

Door'brenger (*verkwister, bon-vivant*), m. —s.

Door'buigen (1 *al buigende doen breken* ; 2 *krommen onder een last*), boog —, heeft doorgebogen : 1 *een stok —* ; 2 *de balken van dien graanzolder zijn —gebogen, de zolder is —gebogen.*

Door'cognossement (*vrachtbrief van aansluitend vervoer over aansluitende stoomvaart- en spoorlijnen, met uitschakeling van expediteurs en andere tusschenpersonen*), o. —en.

Doordacht' (*degelijk overlegd*), bn.: *e. goed —e zaak* ; *een goed — plan*, met zorg overwogen.

Doordat' (*doordien*), vgw.: *de weg is slijkerig, — het al drie dagen heeft geregend.*

Doordien' (*ter oorzake dat, doordat*), vgw.

Door'draaien (*zwieren, nachtbraken, den losbol spelen*), onbep. wijs: *zij gaan —.*

Door'draaier (*lichtmis, zwierbol*), m. —s.

Door'draven (*voortdurend draven ; verder draven ; onbesuisd voorthollen*), draafde —, heeft en is doorgedraafd ; fig. in het wild redeneeren : *als hij op zijn stokpaardje zit, dan draaft hij maar door.*

Door'drijven (*voortdurend drijven ; verder drijven* ; fig. *doorzetten*), dreef —, heeft doorgedreven : *zijn plan —* ; **—drijver** (*iem., die zijn wil met koppigheid doorzet*), m. —s ; **—drijfster**, v. —s ; **—drijverij'** (*het doordrijven*), v. —en.

Doordring'baar (*poreus*), bn.: *—bare stoffen.*

Doordring'baarheid (nat. *eigenschap der lichamen*), v. gmv.: *de — is een gevolg der poreusheid.*

Door'dringen 1 (*voortdurend dringen, met moeite, inspanning, strijd door iets of in iets komen*), drong —, heeft of is doorgedrongen : *je moet maar blijven —* ; *hij wist*

er door te dringen, b.v. door de menigte om in de kerk te komen ; *de veldheer is tot in de hoofdstad des vijands doorgedrongen* ; fig. *in de geheimen der diplomatie* —, ze doorgronden, ontsluieren ; **2 doordrin'gen** (*geheel in bezit nemen, vervullen*), doordrong', heeft doordron'gen : *droefheid —drong zijn hart, hij is —drongen van de waarheid zijner leer.*

Doordrin'gend (*scherp, door alles heen gaand, snerpend*), bn. en bw. ; —er, —st : *een —e koude, een — geluid, een —e stem*, schel ; *de noordenwind woei — koud* ; fig. *een — verstand*, scherpzinnig, tot op den grond de dingen doorziende.

Dooreen' (*door elkaar*, maar meer met de gedachte aan een ontstaan geheel), bw.: *alles lag —; hij verdient per jaar — ƒ 1500.* Dit bw. hecht zich scheidbaar aan w.w., b.v. *dooreen'haspelen, dooreen'mengen*; volt. deelw. *dooreen'gehaspeld, —gemengd enz.*

Door'eerlijk (*in alle opzichten eerlijk*), bn.: *de man is —*, doodeerlijk; *het is e. —e zaak.*

Door'gaand (*aanhoudend, voortdurend*), bn.: *een —e loftuiting ; een —e koorts; een —e regel*, algemeen; *een —e trein*, een sneltrein; **—gaans** (*gewoonlijk, i.d. regel, meestal*), bw.; **—gang** (*het doorgaan*), m. —gangen : *het feest heeft geen —*, zal niet doorgaan ; *de — is hier eng*, plaats van doorgaan; mil. *de —en afzetten*, afsluiten, ook, bezetten; *de — van Mercurius en Venus*, d. i. de schijnbare loop over de zonneschijf ; **—gangshuis**, o. —huizen, zie Passantenhuis; ook huis, waarin tijdelijk onderkomen wordt verleend aan zwervelingen, vluchtelingen enz.

Door'geleerd (*in hooge mate geleerd*), bn.

Door'gestoken, bn.: een — kaart, eig. *een kaart met een gaatje er in als herkenningsteeken*, fig. *een afgesproken, vooraf bekonkelde zaak, een geheim overleg, bedekte afspraak.*

Door'goed (*zeer goed*), bn.: *de man is —.*

Doorgron'den (*door en door begrijpen ; doorzien*), doorgrondde, heeft doorgrond : *iemands geheime plannen —, God —grondt het menschenhart.*

Door'hakken (*in tweeën, in twee stukken hakken*), hakte —, heeft doorgehakt: *een kabel —*, zie Kappen: *een talhout —*, met e. slagbijl doorkappen; fig. *den knoop —*, e. moeilijkheid met geweld uit d. weg ruimen: z. Gordiaansche knoop.

Door'halen (*door iets heen trekken*), haalde —, heeft doorgehaald: *de wasch —, het linnen —*, door stijfsel- en blauwselwater halen; fig. *iemand duchtig, terdege —*, streng berispen ; *een woord —*, doorschrappen; *e. post op een rekening —*, door'strepen.

Doorheen' (in verbinding met *er*; *door een voorwerp heen*), bw.: *de kogel vloog er doorheen*, b.v. door een plank.

Door'heet (*zeer heet*), bn.: *—heete soep.*

Door'jager (*iemand, die zeer veel eet en toch opvallend mager blijft*), m. —s.

Doorkneed' (meestal fig. : *volkomen op de hoogte, zeer bedreven*), bn.: zegsw. — *in iets zijn*, er goed in thuis zijn, b.v. : *deze leeraar is — in de kennis van het Fransch.*

Door'komen (1 *door iets komen ; doorbreken* ; 2 *overwinnen van zwarigheden, moeilijkheden* ; 3 *slagen*), kwam —, is doorgekomen: 1 *de stoet zal hier —; de zon komt —*; 2 *hoe zal ik die treurigheden —komen*; 3 *hij zal wel —.*

Door'koud (*door en door koud, inkoud*), bn.

Doorkrui'sen (*in alle richtingen reizen, wandelen, trekken door*), doorkruiste, heeft doorkruist: *e. bosch —; e. wereldstad-.*

Door'laat (*sluisje in den dijk, om het opstuwend water door te laten*), m. —laten: verg.: Overlaat, Duiker, Sluis; **—laatbrug** (*brug in spoor- of kanaaldijk, om het water b.v. bij werking der overlaten of bij doorbraken door te laten*), v. —gen.

Door'lappen (fig. *verkwisten*), lapte —, heeft doorgelapt : *veel geld er —.* gmz.

Door'loop (*gangetje, steegje*), m. —en: *onze huiskamer is maar een —*, men moet er altijd door om in de keuken te komen.

Door'loopen 1 (*voortgaan met loopen, verder gaan met loopen* ; 2 *door loopen stuk maken* inz. *van voeten*), liep —, is, heeft doorgeloopen: 1 *loop nog e. eindje —*; fig. *de pagineering loopt —*, zet zich voort ; 2 *zijn voeten —*; **2 doorloo'pen** (1 *geheel afleggen* ; 2 *doorkruisen* ; 3 *vluchtig beschouwen, nagaan; herhalen*), —liep', heeft doorloo'pen : 1 *de — afstand* ; fig. *een klas doorloopen*, afmaken, van het begin tot het einde volgen ; 2 *wij doorliepen de velden* ; 3 *wij hebben die twee tijdvakken der geschiedenis nog eens —.*

Doorloo'pend (*onafgebroken, voortdurend*), bn.: *een — verhaal, een — gesukkel ; hij heeft in dien winkel — krediet, een —e rekening* ; als bw.: *hij is — op reis.*

Doorluch'tig (*aanzienlijk, voornaam, achtbaar*), bn.; —er, —st; **—heid** (*eeretitel van prinsen en bisschoppen*), v. —heden ; vroeger ook : doorlucht': *de doorluchte school* (atheneum) *te A'dam.*

Door'mager (*erg mager*), bn.: *e. — paard.*

Door'marcheeren (*verder of voortdurend marcheeren*), marcheerde —, heeft en is doorgemarcheerd; **—marsch** (*doortocht*), m. —en: *de soldaten, op hun —, vernachten in ons dorp.*

Doormid'den (*in tweeën*), bw.: *een stok — breken*, middendoor; *een koek, een taart — snijden*, in twee helften.

Doorn, do'ren (plantk. *scherppuntig houtig deel eener plant*), m. doornen en dorens: *de rozen hebben —*; zegsw. fig. *dat is hem een — in het oog*, iets zeer hinderlijks, het veroorzaakt hem bij voortduring ergernis; *dat is hem een — in 't vleesch*, Bijb. is hem lastig en smartelijk ; fig. *de doorn is het zinnebeeld der smart.*

Doorn'appel (*giftplant met witte bloemen*), m. —appels; ook, Dol'appel.

Door'nat (*druipnat*), bn.: *de jongen was —.*

Door'nen (1 *met dorens*; 2 *van doornhout*; 3 *van doornstruiken*), bn.: 1 *een —tak*; 2 *een —stok* ; 3 *een —haag.*

Door'nenkroon (*vlechtsel van doorntakken*), v. —kronen: *Jezus met de —.*

Doorn'haag (*een heg van doornstruiken*), v. —hagen ; **—heg**, v. —gen.

Doorn'haai (*speerhaai, kleine haai*), m.-en.

Door'nig (*met doornen bezet*), bn; —er, —st: *een —e rozetak*; fig. *een — levenspad*, met veel verdriet, tegenspoeden.

Doorn'kruiper, m. —s, zie Bastaard-

n a c h t e g a a l; —**struik** (*vlinderbloemige plant, gaspeldoorn*), m. —en: *de — groeit in ons land op hooge zandgronden*; —**tak** (*tak met dorens*), m. —takken.

Doorre'gen (*doorgroeid, doorwassen*), bn.: *— spek*, nl. met vleesch doorgroeid.

Door'reis, —reize (*doortocht*), v. —reizen.

Door'rijp (*ter dege rijp*), bn.: *een —e peer.*

Door'rooker (*meerschuimen pijp*), m. —s.

Door'schemeren (*ergens doorheen schemeren of schijnen*), schemerde —, heeft doorgeschemerd: fig. *achterdocht laten —*, blijken, merken.

Door'schieten 1 (eig. *voortgaan met schieten, aanhoudend schieten*), schoot —, heeft doorgeschoten; **2 doorschie'ten** (van boeken: *tusschen elke twee bladz. een blad wit papier aanbrengen*), —schoot', heeft doorscho'ten: *dit studieboek is met wit papier —schoten*, zie I n t e r f o l i e e r e n.

Doorschij'nend (*het licht doorlatend*), bn.: *matglas is — maar niet doorzichtig; gordijnen zijn meestal —, sommige zeepen zijn —.*

Door'slaan (eig. *voortdurend slaan*), sloeg —, heeft doorgeslagen: *mijn kanarie wil maar niet —*, zijn wijsje geheel afzingen; *deze muur slaat —*, laat vocht of nat door; *het paard sloeg —*, ging uit den draf over in den galop; fig. onberedeneerd praten: *maar man, nu ben je aan het —*, niet uw verstand, maar drift, hartstocht doet u zoo spreken; *zich —*, mil. zich door den vijand heenslaan.

Door'slaand (*afdoend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bewijs*, overtuigend.

Door'slag (1 *overwicht, dat in den detailhandel gegeven wordt bij het afwegen van kleine hoeveelheden*; 2 *beslissing*; 3 *vergiettest*; 4 *drevel*), m. —slagen: 1 *een — geven*; 2 *dat gaf eindelijk den —*, deed de deur toe; 3 *schep het moes op dien steenen —*; 4 *gaten in een koperen plaat maken met den —.*

Door'slecht (*zeer slecht*), bn.: *e. —e jongen.*

Door'sleepen (*iets al sleepende ergens doorheen voeren*), sleepte —, heeft doorgesleept.

Doorsle'pen (fig. *doortrapt, sluw*), bn.; —er, —st: *een — schurk*; —**heid** (*sluwheid, loosheid*), v. gmv.

Door'snede (*middellijn*), v. —sneden.

Door'sneeprijs (*gemiddelde prijs*), m. -zen.

Door'snijden 1 (*voortgaan met snijden*; *in tweeën snijden*), sneed —, heeft door'gesneden: *een boterham —*; **2 doorsnij'den** (*door iets heen gaan* inz. *van een beek, rivier, spoorweg*), doorsneed', heeft doorsne'den: *de rivieren — ons land*; fig. *dat doorsnijdt' mij het hart*, wondt of grieft mijn hart.

Doorsnuf'felen (*nauwkeurig doorzoeken*), —snuffelde, heeft doorsnuffeld: *allerlei boeken, allerlei bibliotheken —.*

Doorspek'ken (eig. *lardeeren*; fig. *doormengen*), doorspekte, heeft doorspekt: fig. *een redevoering — met Lat. woorden, met allerlei aanhalingen.*

Door'spelen (*voortgaan met spelen*; muz. *een muziekstuk vluchtig afspelen*), speelde —, heeft doorgespeeld.

Door'staan 1 (1 *voortdurend blijven staan*; 2 *verdragen, lijden, ondergaan, verduren*), stond —, heeft doorgestaan: 1 *ik moest maar —*; 2 *je moet zien de pijn door te —, doorgestaan leed*; **2 doorstaan'** (*lijden, verduren, ondergaan*), doorstond', heeft doorstaan': *een operatie —, een examen —, de proef —, een beleg —.*

Door'steker (*strootje, baleintje, waarmee e. verstopte pijp wordt doorgestoken*), m. -s.

Doortas'tend (*snel handelend: flink, krachtig*), bn. en bw.: *een — man*; *—e maatregelen*; *— optreden.*

Doortim'merd (*naar behooren, met zorg gebouwd*), bn.: *een goed — huis.*

Door'tocht (*het doortrekken*; *de plaats waar men doortrekt*; *doormarsch, doorgang*), m. —en: *d. — versperren, zich e. — banen.*

Doortrapt' (*listig, loos, sluw*), bn.; —er, —st: *een — bedrieger*, goed in 't bedriegen thuis; verg. D o o r k n e e d', dat meest in goeden zin gebezigd wordt; —**heid**, v. gmv.

Door'trekken 1 (1 *voortgaan met trekken*, 2 *marcheeren door een land, een streek*; 3 *dringen door*; 4 *door trekken doen breken*; 5 *al trekkende wonden*; 6 *verlengen*), trok door, heeft en is doorgetrokken: 1 *hij trok al maar door, tot het touw brak*; 2 *de Duitsche troepen zijn België doorgetrokken naar N.-Frankrijk*; 3 *olie trekt spoedig —*, b.v. door papier; 4 *een touw, een kettinkje —*; 5 *zijn handen of vingers aan het dunne koord —*; 6 meetk. *een lijn —*, bouwk. *een straat, een pad, een weg —*; **2 doortrek'ken** (*verzadigd worden met, doordrongen worden van*), doortrok', heeft en is doortrok'ken: *we zullen dat doek met olie laten —, de lentelucht was met geuren doortrok'ken*; *men kan een kabel — met teer*; zie ook D o o r t r o k k e n, bn.

Doortrok'ken, bn.: *een papier met olie —*; fig. *een aanspraak, van de lucht der academie —* (Koetsveld).

Door'vaart (*doorgang te water, vooral ter zee*), v. —vaarten: *de N.-W. — ten N. van Amerika.*

Doorvoed' (*welgevoed*), bn.; meer —, meest —: *goed — zijn.*

Doorvoeld' (*innig gevoeld, opgeweld uit het hart*), bn.: *die poëzie is —.*

Door'voer (*vervoer door een land*), m.—en: *rechten van —*, zie T r a n s i t o; —**voerbrief** (*geleibrief v. goederen*), m. —brieven.

Door'voeren (*handelsartikelen door een land voeren*), voerde —, heeft doorgevoerd; men vindt ook: *een karakter —*, tot het einde naar waarheid schetsen; *een methode streng —*, volgen, hoewel beide minder goed zijn; —**voerhandel** (*transito-handel*), m. gmv.; —**voerrecht** (*belasting op den doorvoer*), o. —rechten.

Door'warm (*inwarm, zeer warm*), bn.: *nu ben ik — van het schaatsenrijden.*

Door'was (*schermbl. plant*), v. —wassen.

Doorwas'sen (—*groeid*), bn.; zie D o o r r e g e n.

Doorwrocht' (*goed doorwerkt; naar alle eischen bewerkt, degelijk*), bn.; —er, —st: *e. —e handleiding, e. —e methode.*

Door'zetten (1 *doorgaan met zetten* (van letters); 2 *snel door'loopen, door'rijden enz.*; 3 *iets ondanks bezwaren doen voortgaan*), zette —, heeft doorgezet: 1 *zet maar door, tot de pagina vol is*; 2 *laten we*

we wat —, anders komen we te laat; 3 *een zaak —, een plan —.*

Door'zettingsvermogen (*—kracht, volhardingsvermogen; taaie wilskracht*), o. gmv.

Door'zicht (*gezicht door iets heen*; fig. *vlug begrip, schranderheid*), o. gmv.: *iem. het — belemmeren*; *e. man v. —*, scherpzinnigheid.

Doorzich'tig (*de lichtstralen doorlatend, zoodat men de voorwerpen er doorheen kan zien*), bn.; —er, —st: *helder water is —, de lucht is zeer —, glas is —*; fig. *die booze plannen zijn al te —*, men kan ze goed doorzien.

Door'zichtkunde (*leer der perspectief*), v.

Door'zien 1 (*terloops nazien, vluchtig inzien*), zag —, heeft doorgezien: *ik zal die rekening eens —*; **2 doorzien'** (fig. *begrijpen, doorgronden*), —zag', heeft doorzien': *wij hebben die snoode plannen —*, doorgrond.

Doorzon'nen (*van de zon doorschenen, door de zon verlicht en verwarmd worden*), —zonde, is doorzond: *het —zonde luchtgewelf.*

Doorzult' (*doormengd, doorspekt*), bn.: fig. *een toespraak, met grappen of moppen —.*

I. Doos (O.-I. *dos-à-dos*), v.; z. Dogcar.

II. Doos (*een soort van kistje met deksel, vervaardigd uit een lichte stof, om iets te bewaren, te verzenden, zij is lichter dan een kistje en lager dan een bus*), v. doozen: *een blikken —, een spanen —*; zegsw. *hij zit in de —*, gevangenis; *hij komt als uit een —je*, ziet er zeer net uit; *dat is iets uit de oude —*, van vroeger tijd, b.v. een liedje.

Doos'vrucht (*veelzadige vrucht in den vorm v. e. doos*), v. —vruchten: *e. — springt vanzelf open; de papaver heeft e. —.*

Doo've (*iem., die niet hooren kan*), m. en v. —n: zegsw. *dat is aan geen — gezegd*, ik zal er mijn voordeel mee doen; *voor —n preeken*, d.i. voor menschen, die toch niet willen hooren.

Doo'vekool (*gedoofde kool vuur*), v. -kolen.

Doo'veman (*e. doove*), m.: zegsw. *aan een —s deur kloppen*, geen gehoor krijgen, geen inwilliging van een verzoek.

Doo'ven (*uitdooven, smoren*), doofde, heeft gedoofd: *de kaarsen —, den glans —, den luister —.*

Doo'venetel (plantk. *lipbloemige plant, groeit in 't wild, bloeit van April tot Juli*), v. —netels: de blaren der — lijken op die van de brandnetel, doch branden niet.

Doo'verik (*iem., die doof is*; scherts. *iem., die niet wil hooren*), m. en v. dooveriken.

Doo'vigheid (*het min of meer doof zijn, hardhoorigheid*), v. gmv.: *aan — lijden.*

Dop (1 *deksel, schaal; los omhulsel* inz. *stijf bovenomhulsel van iets ronds*; 2 *pijpedop*; 3 *heerenhoed* gmz.; 4 in h. mv. Bargoensch: *oogen*), m. doppen: 1 *de — van een ei, een leege —*, zie Half en Ei; zegsw. *hij komt pas uit den —*, hij komt pas kijken; *hier wordt het nieuws uit den — gebroken*, (Koetsveld), aan het licht gebracht; 2 *pijpen met zilveren —pen*; 3 *wat een mooien — heb jij op*; 4 *goed uit zijn —pen kijken.*

Dop'erwt (*erwt, die in e. peul zit*), v. —en.

Dop'heide (plantk. *erica, heideplant met paarse bloembolletjes aan den top van den stengel*), v. gmv., verg.: Ruighei, Struikhei.

Dop'pen (1 *van den dop of de peul ontdoen*; 2 *den dop of hoed afnemen om te groeten*, gmz.), dopte, heeft gedopt: 1 *boonen —, erwten —*; 2 *diep —.*

Dop'per (*doperwt*), m. doppers.

Dop'(p)ing, v.: — is het onderhuidsch toedienen van sterk opwekkende middelen of alkaloïden, met het doel, renpaarden groote snelheid te doen verkrijgen; — wordt gestraft met levenslange disqualificatie.

Dop'pio (It. muz. *dubbel*), bw.

Dop'vrucht (*niet-openspringende, éénzadige vrucht*), v. —vruchten.

Dor (*droog, schraal, bij gebrek aan sappen of water*), bn. en bw.; —der, —st: *een — blad, een —re tak; de weiden stonden —; een —re vlakte*; fig. *een — verhaal*, saai; *een — onderwerp*, niet opwekkend.

Dora'de (dierk. *goudvisch*), v. —s.

Dora'do (*goudland*; fig. *het land van belofte*), o. gmv.; zie Eldorado: *'t is hier een —.*

Dor'drecht, o., aardr. *het eiland van — of Dordt*, het eiland, waarop de stad van dien naam is gelegen, het ontstond 18 Nov. 1421, zie Elizabeth's vloed.

Dordt'sche dicht'kring (letterk. *Cats, 1577—1660, en zijn volgelingen*), m.: men noemt dit ook de — school; hiertoe behooren o.m. Anna Roemer Visscher, pater Poirters enz.

Doré' (Fr. *verguld*), bn.: *jeunesse dorée*, in Frankrijk jonge edellieden tijdens het Directoire (Oct. 1795—Nov. 1799); bij uitbr. rijke jongelui.

Do'ren, m. dorens; ook Doorn.

Do'ris (dierk. *naaktkieuwige slak*), v. -sen.

Do'risch (*van, uit, in; als van, uit, in; betrekking hebbende op, eigen aan Dorië of aan de Doriërs*), bn.: *een —e zuil*, oudste Grieksche zuil, zonder voetstuk, en met een eenvoudig kapiteel; *de —e toonschaal*, de meest gebruikte oud-Gr. toonschaal, later een z.g. kerktoonschaal.

Dor'kas, Dor'cas (Bijb. *liefdadige vrouw; liefdadige-vrouwenvereeniging*), v., z. Hand. 9 : 36; zie Tabi'tha (Arameesch).

Dormeu'se (Fr. *slaapstoel, sofa*), v. —s.

Dormitief' (Fr. *slaapmiddel*), o. —ven.

Dorm'ter (eig. dormitorium: *slaapzaal in een klooster*), m. —s. vero.

Dorp (*landgemeente*), o. dorpen: *hij woont op een —*; **—achtig,** bn. en bw.: *—achtige manieren*; *zij is — gekleed*, dorpsch.

Dor'pel (*drempel*), m. dorpels.

Dor'peling (*bewoner v. e. dorp*), m. —en.

Dor'per (gesch. *lijfeigene, lijflaat*; fig. *lomperd, onbeschaafde*), m. —s. vero.

Dor'perheid (*lompheid, ongemanierdheid, laagheid*), v. gmv.: *wat — is dit, onedele gemeente* (Vondel). vero.

Dor'perlijk (*onedel, laag, gemeen*), bn. vero.

Dorps'bestuur (*gemeenteraad v. e. dorp met burgemeester*), o. —besturen; **—burgemeester** (*hoofd der burgerlijke dorpsgemeente*), m. —s; **—herberg** (*—logement, —café*), v. —en; **—huis** (*raadhuis, gemeentehuis*), o. —huizen; **—kerk,** v. —en; **—leeraar** (*—predikant*), m. —s, —raren; **—plein,** o. —pleinen; **—school,** v. —scholen; **—straat,** v. —straten; **—toren** (*toren eener dorpskerk*), m. —torens.

Dorpsch (*dorpachtig*), bn. en bw.: *een — jongmensch, —e manieren, zeden*; *zich — kleeden.*
Dor'ren (*verdorren, verdrogen*), dorde, is gedord: *d. boom gaat —, h. loof begint te —.*
Dorsa'lia (*rugtapijten der koorstoelen*), v. mv.
Dorsch (*e. soort v. kabeljauw*), m. —en.
Dor'schen (*de graankorrels met een vlegel óf machinaal uit de aren slaan*), dorschte, heeft gedorscht: *graan —*; zegsw. *hooi —*, nutteloos arbeiden; **—er,** m. —s.
Dorsch'machine (*door stoom gedreven machine, om het koren te dorschen*), v. —s.
Dorsch'vlegel (*dorschwerktuig*), m. —vlegels: een — bestaat uit een stok of steel, waaraan boven een losse kneppel of klopper is verbonden; spreekt. V l e g e l.
Dor'so (in), *op den rug* (v. d. wissel), *op de keerzijde,* (s = z); z. E n d o s s e e r e n.
I. Dorst (1 *gevoel van behoefte aan drinken, begeerte naar drank*; 2 *hevig verlangen naar iets*), m. gmv.: 1 *een hevige —; een brandenden — lijden; van — versmachten in de woestijn; den — lesschen,* stillen; *limonade verslaat den —*; 2 *— naar eer, — naar roem,* verg.: G o u d d o r s t en ook B l o e d d o r s t; zegsw. *een appeltje voor den —,* zie A p p e l.
II. Dorst, —en, onvolt. verl, tijd van het oude *dorren: hij — niet komen,* durfde; *zij —en niet,* durfden.
Dor'sten (1 *dorst gevoelen*; 2 fig. *sterk naar iets verlangen*; *smachten*), dorstte, heeft gedorst; 1 in deze bet. ouderwetsche boekentaal en onpers.: *mij dorst*; 2 *— naar bloed, — naar wraak.*
Dor'stig (*veel dorst hebbende*), bn.: —er, —st: *de wandelaars waren —, een — hert, h. —e aardrijk,* verlangend n. regen.
Dortoir' (Fr. *gezamenlijke slaapzaal* inz. *in klooster of instituut; dormter*), m. —s.
Doru're (*vergulдsel, vergulding*), v. gmv.
Dos (*fraaie kleeding, opschik*), m.gmv.; ook in de natuur: *de — van veld en hof; lente—, zomer—*; z.: F e e s t d o s, U i t d o s s e n.
Dos-à-dos' 1 (Fr. *rug tegen rug*), bw.; **2** als zn. (*stoel of sofa met leuning i. h. midden*; O.-I. *tweewielig rijtuigje*), v.; zie: D o g c a r, D o o s en S a d o. (o = oo).
Do'sis (*gift; kleine hoeveelheid v. iets* inz. *v. een geneesmiddel*), v. dosissen: *e. kleine — gezond verstand,* hoeveelheid; lees: *dozis.*
Dos'sen (steeds met een bepaling: *in een dos steken; kleeden, opschikken, versjeren*), doste, heeft gedost: *in feestgewaad gedost.*
Dossier' (Fr. *alle documenten op een zaak betrekking hebbende; bundel stukken op één rechtszaak betrekking hebbend*), o. —s.
I. Dot (1 *bundeltje, hoopje, knot*; *wrong*; 2 *lapje doek met een of ander papje erin, en daarna dichtgebonden, dat men zuigelingen in den mond steekt,* heelemaal vero.; 3 door meisjes en vrouwen inz. van kinderen gebruikt: *schat, snoes*), m. —ten: 1 *een — katoen, werk, garen, vlas; een — haar; het haar in een — doen,* zie K n o t; 2 *het kind was zeer klein en had een zeer grooten — in den mond* (C. O.); 3 *een — van een kind*; **—je** (*een kleine dot* inz. in bet. 3: *lief kindje, schat*), o. —s.
II. Dot (Fr. *huwelijksgift*), v. —s; l.: d o t.
Dota'tie (*schenking v. goederen of jaargelden, b.v. aan een kerk; begiftiging* inz. *met een bruidsschat*), v. —tiën, —s.
Doteeren (*begiftigen, beschenken, b.v. met een bruidsschat, met een legaat*).
Do'than (Bijb. *stad of dorp in Kanaän*), o.; — was de plaats, waar Jozef door zijn broeders verkocht werd; zie Vondels treurspel: Jozef in —.
Dot'terbloem (*soort v. groote boterbloem, bloeit v. Mei tot Juli langs slooten*), v. —en.
Douairiè're (*adellijke weduwe,* oorspr. *die een douarie of weduwgoed bezit*), v. —s; lees: *doe-ar-jère.*
Doua'ne (*tolkantoor; tolwacht; tolbeambte*); **douanier'** (*tolbeambte*), m. —s, lees: *—ier.*
Dou'ar, m. —s; zie D o e a r.
Douarie' (*weduwgeld, weduwgoed*), v. —ën.
Doublé' (Fr. *geel koper met een laagje zilver of goud overtrokken*), o. gmv.: *een servetring van —.*
Doubleeren (*verdubbelen*; biljartspel: *den bal door overhalen* d.i. *eerst tegen den band spelen, maken*; scheepst. *omzeilen*; school: *een klas of cursus nog eens doorloopen*; van kleeren: *voeren*). (ou = oe).
Doublet' (1 *een dubbel exemplaar van iets*; 2 *worp met twee dobbelsteenen, waarbij twee azen, twee tweeën enz. worden gegooid*; 3 spraakk. *tweelingwoord,* d.i. *twee of meer vormen van eenzelfde woord*), o. —ten: 1 *in het verkwanselen van zijn —ten geeft hij blijken van vroegtijdigen Hollandschen handelsgeest* (C.O.); 2 *een — werpen*; 3 *maagd-meid, kiesch-kwisch, frisch-versch, prooi-prij enz. zijn —ten.* (ou = oe).
Doublon' (*dubbele pistool*), m. —s: de — of *Dubloen',* zie ald., was tot 1868 als goudmunt gangbaar met een waarde van pl.m. f 12.50, thans nog in Z.-Amerika met verschil van waarde. (ou = oe).
Doubluʼre (Fr. *voering*; toon. *plaatsvervangend tooneelspeler voor dezelfde soort van rollen*), v. —s.
Douceur' (Fr. *zoetigheid, zachtheid; drinkgeld*), v. —s: *den koetsier een —tje geven,* fooi; *iemand —tjes zeggen,* lieve woordjes, ir. scheldwoorden.
Dou'che (Fr. *druip- of stortbad*), v. —s: *e. — nemen: koude —s*; lees: *doesj.*
Do ut des, Lat. Ik geef, opdat gij geven zoudt.
Dou'ro, d u'r o (Sp. *munt van 5 franken*), m. —'s. (ou = oe).
Douw (*stoot, duw*), m. —en; **—en** (*stooten, duwen*), verg. *nu* en *nou.* gew.
Down (Eng. *terneergeslagen; platzak*), bn.
Doxaal' (ook *doksaal*), o. doxalen; zie O k s a a l.
Doxologie' (R.-K. *lofprijzing v. God*), v. —ën: *de groote —,* de gloria d. Mis. (g = g).
Dozijn' (*twaalftal*), o. dozijnen; z.: D e r t i e n en B o e r e n d o z ijn.
Dra (*spoedig*), bw.: *ik zal — komen,* weldra.
Draad 1 (*ineengedrilde vezels*), m. draden: *e. wollen, katoenen, linnen, zijden —*; *dit linnen is fijn van —,* is fijn van weefsel, daar schering en inslag uit fijne draden bestaan; *een tot op den — versleten kleedingstuk,* de draden van schering en inslag zijn totaal versleten; *die jongen had geen drogen — aan het lijf,* was klets- of doornat; spreekw. *Alle dagen een draadje is een hemdsmouw in het jaar,* stage vlijt geeft

profijt; zegsw. *zijn leven hing aan een zijden* —, hij verkeerde in groot gevaar; bij uitbr. *een — van metaal, koper—, ijzer—, goud—*, d. i. een lang, dun uitgerekt of getrokken stuk van genoemd metaal; *een gelei— van koper; de telegraaf—, de telefoon—*; fig. beeld van samenhang, van verband, van ordelijken voortgang: *de — van e. verhaal; den — eener rede kwijt zijn, verliezen, nader opvatten*; bij uitbreiding: —vormige verdikking: *de — van een schroef*, zie Schroefdraad; *er zit — aan dat mes*, het is bot; *het vleesch tegen den — snijden*, tegen den loop der vezels; *hout volgens of tegen den — bewerken*, met of tegen den keer in; **2** als stofnaam, o. gmv.: *het koper—*, enz.

Draad'baan, v. —banen, zie Kabelspoorweg; —**bericht** (*telegram*), o. —en; —**loos** (*zonder draad*), bn. en bw.: *de —looze telegrafie en telefonie*; — *telegrafeeren*; zie Radiotelegram, of Marconi; —**nagel** (*getrokken spijker*), m. —s; —**schaar** (*gereedschap om metaaldraad door te knippen*), v. —scharen; —**worm** (dierk. *een rond- of spoelworm, niet-geringde zeer dunne worm*), m. —en: de meeste —en zijn ingewandswormen en leven als parasieten; —**zwam** (plantk. *draad- of wiervormige zwamplant*), v. —zwammen.

I. Draag'baar 1 (*geschikt om in eigenlijken zin gedragen te worden*), bn.: *een —bare last*; verg. Draaglijk.

II. Draag'baar (*berrie*), v. —baren, verg. Baar, Lijkbaar, Raderbaar.

Draag'band (*band, waarin iets gedragen wordt, b.v. een gekwetste hand*), m. —en, zie ook Bretel; —**hemel** (*statiehemel met vier standaards, waarmee hij wordt voortgedragen*), m. —s: de — komt nog voor in R.-K. processies, verg. Troonhemel; —**korf** (*mars, rugmand*), m. —korven; —**kracht** (*vermogen om te dragen*), v. gmv.: *de — van een spoorbrug*; fig. *belasting heffen naar —*.

Draag'lijk (*kunnende verdragen worden, te verdragen, te verduren, te lijden*), bn.; —er, —st: *een —e pijn, een —e koude*.

Draag'stoel (*overdekte en rondom gesloten vervoermiddel, waarin personen gedragen werden*; nog in Indië en Oost-Azië), m. —en: een — werd aan twee draagboomen of —stokken, ter zijde door beugels gestoken, voortgedragen, verg. Tandoe; —**vermogen** (*grens, waartoe een last of druk door een brug enz. kan gedragen worden; draagkracht*), o. gmv.; —**wijdte** (*afstand, dien een projectiel uit een werpgeschut, geweer enz. kan afleggen*), v. gmv.: fig. *de — van zijn woorden*, de eigenlijke beteekenis, de portée; —**zeel** (*hulpzeel, kruiszeel*), o. —zeelen.

Draai (1 *keer, wending*; 2 *de plaats van een bocht in een weg enz.*) m. —en: 1 *de weg, het pad maakt hier een —, de koetsier nam den — te kort en het rijtuig kantelde*; 2 *bij den — van den weg*; fig. *hij weet aan alles een — te geven*, de zaken in een bepaald licht te stellen inz. in eigen voordeel voor te stellen; fig. *hij had op die kermis zijn —*, zijn schik, plezier; *in de staatkunde een — nemen*, van richting veranderen, tot een andere partij overgaan.

Draai'bank (*werkbank, om hout of metaal te draaien*), v. —en; —**bas** (scheepst. *licht scheepsgeschut, dat op een spil kan draaien*), v. —bassen; —**beitel** (*beitel, welke door den draaier wordt gebruikt*), m. —s; —**boom** (*draaibare afsluitboom; kruisrad*), m. —en, zie: Draaikruis, Tourniquet; —**bord** (*bord voor het dobbelspel*, b.v. *op kermissen*), o. —en; —**brug** (*brug, die horizontaal om een vaststaande verticale spil kan bewogen worden*), v. —gen; zie Brug.

Draai'en (1 *om e. middelpunt of spil doen bewegen*; 2 *om een middelpunt of as zich bewegen*; 3 *wenden, keeren*; 4 *draaiend doen ontstaan; aan de draaibank werken*; 5 *onoprecht zijn*; *uitvluchten zoeken*), draaide, heeft en is gedraaid; 1 *de aarde —, een rad —*; 2 *de aarde draait in 24 uren om haar as*; *de aarde draait in ruim 365 dagen om de zon*; 3 *de wind draait*; 4 *pillen —, ballen —*; 5 *dat eeuwige — van dien man maakt mij achterdochtig*; zegsw. *met alle winden —*, de huik naar den wind hangen, zie: Wind en Huik; *iemand een rad voor de oogen —*, zie Rad; *het draait mij voor de oogen*, het duizelt mij; *iemand een loer —*, zie Loer; fig. *stukjes —*, zie Stukjes.

Draai'er (*werkman, die op een draaibank voorwerpen vervaardigt*; fig. *iem., die met bedrog omgaat, niet eerlijk is*), m. —s.

Draai'erig (*duizelig, misselijk*), bn.; —er, —st.

Draaierij' (*slinksche streek*), v. —en: *met —en omgaan*, niet betrouwbaar zijn.

Draai'gewricht (ontl. *gewricht, waarbij 't eene been om het andere wentelt*), o. —en: *de verbinding tusschen spaakbeen en ellepijp is een —*.

Draai'ing (*het draaien*), v. —en: *de — der aarde; de — van het water in den maalstroom; de —en van den wind in Maart.*

Draai'kap (*draaibare kap van een windmolen*), v. —kappen; —**kolk** (*wieling, maalstroom*), v. —kolken; —**kooi** (*kooi, draaiend om een spil*), v. —kooien; vroeger een straftuig of tuchtmiddel voor kijvende vrouwen; —**kruis** (*draaiboom, kruisrad, tourniquet*), o. —en: een — is een paal met beweegbaar gelijkarmig kruis er bovenop bevestigd, dienend om een voetpad voor alles behalve voor den voetganger, af te sluiten; —**kruk** (*krukarm van een wiel*), v. —krukken; —**molen** (*mallemolen*), m. —molens, zie Caroussel; —**orgel** (*mechanisch muziekinstrument* inz. *der kermis*), o. —orgels; —**schijf** (*cirkelvormige van rails voorziene schijf, draaiend om een verticale as*), v. —schijven: de — dient tot het van richting doen veranderen van locomotieven; —**stroom** (*maalstroom*), m. —en; zie Scylla en Charibdis; —**trap** (*wenteltrap*), v. —pen; —**ziekte** (*dolheid bij schapen*), v. gmv., zie Bolworm.

Draak (1 *vliegende hagedis*; 2 *fabelachtig monster, zeer verschillend beschreven, gewoonlijk voorgesteld in den vorm van een slang, met horens, vleugels en vurige oogen*; 3 wapenk. *een soortgelijk wezen met aan*

den rug twee vlerken ; ook ***versieringsmotief op Chineesch porselein en kunstvoorwerpen*** ; *de Chineesche vlag* ; 4 *een vlieger, jongensspeeltuig*, gew. ; 5 toon. ***stuk zonder eenig kunstgehalte, met vreeselijke tooneelen*** ; 6 ***onmogelijk mensch, kleedingstuk enz.***; 7 sterrenk. ***sterrenbeeld***), m. draken: 1 *op Java zijn de draken onschuldige diertjes* ; 2 *de — was gewoonlijk de bewaker van schatten* ; *St.-Joris met den —*; 3 *de — in het wapen der familie Bosch van Drakenstein* ; 4 *kleurige draken stonden in de lucht* ; 5 *welk een — is de Aran en Titus van Jan Vos* (1620—'67) ; 6 *een — van een juf* ; *een — van een hoed* ; 7 *de — is een noordelijk sterrenbeeld*; zegsw. *den — steken met iemand of iets*, met iemand of iets gekken, den spot drijven.

Drab, drab'be (*grondsop van eenig kooksel, moer, droesem*), v. gmv.

Drab'beikoek (*zeker bros botergebak*), m. —en; (als stofn.), v. gmv.

Drab'big (*vol drabbe: troebel, modderig*), bn; —er, —st: — *water*, —*e inkt, e.* —*e sloot.*

Dra'chenfels (eig. *Drakenrots*: aardr. *een der hoogste en fraaiste toppen van het Zevengebergte*), m. (ch = scherpe g).

Drach'me 1 (*munt in Griekenland*), v. —n; een — is pl.m. een frank of *f* 0.48 en heeft 100 lepta; ook: een zilveren munt in het oude Griekenland, het 6000ste deel van een talent, pl.m. *f* 0.40, zie Didrachme ; **2** (*apothekersgewicht, gelijk aan 60 grein*, d.i. pl.m. *3,906 gram*), v. en o. —n; ook, *Drach'ma*; zie Medicinaal gewicht.

Dracht (1 *een hoeveelheid* eig. *zooveel als ineens gedragen kan worden* ; 2 *eigenaardige kleeding*), v. —en: 1 *een — hout, een — water* ; 2 *een leelijke —.*

Drach'tig (*dragend*), bn.: *de koe is —.*

Draco'nisch (*buitengewoon streng*), bn.: —*e wetten*, eigenlijk van Draco, archont in oud-Athene, pl.m. 620 v. C., zóó streng, dat men zei, dat ze met bloed geschreven waren.

Dra'derig, dra'dig (*met draden: vezelig, stokkerig*), bn.: — *vleesch*, —*e radijzen.*

I. Draf (*'t draven*), m. gmv.: *het op een — zetten*, zie ook Sukkeldraf.

II. Draf (*grondsop, droesem* ; *vloeibaar varkensvoeder, spoeling*), m. gmv.: zegsw. *hij zit in den —*, verlegenheid, gmz.

Dragant' (plantk. *duindoorn, boksdoorn*), v.

Dragee' (Fr. *suikergoed* : *bruidssuiker*), v. gmv. (g = zj).

Dra'gen (*meevoeren*), droeg, heeft gedragen: *een last —, de wapens —*, soldaat zijn; fig. *de schuld — van*; ook: *eenig kleedingstuk —*; *die boom zal goed —*, vrucht geven ; *dat geweer draagt ver*, reikt; *die wonde draagt*, ettert ; fig. *zorg —*, hebben.

Dra'ger (*iem., die een last draagt*), m. —s.

Dragoman' (Arab. *tolk bij oostersche volken*), m. —s; zie Drogman.

I. Dragon' (plantk. *samengesteldbloemige plant: keizersalade, slangenkruid*), v. gmv.

II. Dragon' (*degenkwast bij officieren*), v. —s.

Dragon'der 1 (*soldaat-ruiter, lichte ruiter*), m. —s: zoo genoemd, omdat een *dragon* of draak op het vaandel van het regiment stond; **2** (*groote forsche vrouw*), v. -s.

Dragoniet' (*bergkristal*), o. gmv.

Dragonna'de (gesch. *dwangbekeering, dwang onder Lodewijk* XIV *uitgeoefend op de Hugenoten, na 1685, en wel door het inkwartieren van dragonders* ; bij uitbr. *militair dwangmiddel, aangewend bij burgers*), v. —s.

Draineeren (*droogleggen van te vochtige of natte weiden en landerijen enz.*). (ai = è).

Dra'kenbloed (1 *donkerroode kleurstof, gemaakt uit hars van den drakenbloedboom* ; 2 *een soort van rooden Rijnwijn, dien men op den Drachenfels drinkt*), o.; —**bloedboom** (O.-I. *gedoornde rottingpalm, die het hars oplevert voor drakenbloed*), m. —boomen ; —**kop** (*kop van een draak*), m. —koppen ; —**muil** (*bek of muil van een draak*), m. —muilen; —**slang** (*Afrik. hoornslang*), v. —en; —**steen** (*slangensteen, drakoniet*), o. gmv.; als voorw., m. —steenen.

Drakoniet' (*versteening met stervorm-figuren van poliepen*), o. —en; zie Drakensteen.

Dra'len (*aarzelen, niet durven te beginnen met eenig werk*), draalde, heeft gedraald : *met iets —*, b.v. met het nemen van een besluit ; *zonder —*, dadelijk, onmiddellijk, terstond ; verg. Talmen.

Dra'ma (dichtk. Grieksch: *handeling; een door dialoog, gebaren en mimiek weergegeven handeling; tooneelstuk, zoowel treurspel als blijspel* ; fig. *treffende droevige gebeurtenis*), o. —'s: *een — opvoeren b.v. Multatuli's Vorstenschool* ; zie: Geestelijk —, ook Abele spelen en Sotternie ; fig. *een veldslag is een bloedig —.*

Dramatiek' (*leer der dramatische kunst* ; *tooneelkunst*), v. gmv.

Drama'tisch (*tooneelachtig als het of als een drama* ; *aangrijpend, indrukwekkend*), bn. en bw.: *de —e poëzie, een — verhaal* ; *een stof — behandelen*, op de wijze van een drama ; *een —e gebeurtenis.*

Dramatiseeren (*voor het tooneel bewerken*); —**turg'** (*tooneelspeldichter, -schrijver, -kenner, -beoordeelaar*), m. —en; —**turgie'** (*theorie der dramatische kunst, zoowel wat de opvoering als het drama zelf aangaat*), v. gmv.; —**tur'gisch** (*wat de dramaturgie aangaat, er mee samenhangt*), bn. en bw. (g = g).

Drang (*het dringen, zacht geweld*), m.; *de — der omstandigheden, de — v. h. medelijden.*

Drang'reden (*dringende reden, sterke beweegreden*), v. —redenen.

Drang'water (*door de muren v. e. gebouw van hooger af dringend water*), o. gmv.

Drank (1 *alles, wat men drinkt*; 2 *alcoholische drank* meestal met *sterk* ; 3 *vloeibare medicijn* inz. in den verkleiningsvorm), m. —en : 1 *water is een kostelijke —*; 2 *hij is aan den —*, is e. drinkebroer ; tot de *sterke dranken* behooren: jenever, brandewijn, cognac, bitter, punch, curaçao, whisky, absint, arak, persico, kirschwasser, maraskijn enz. ; 3 *een bitter —je voorschrijven.*

Drank'bestrijder (*iem., die met woord en daad het gebruik of misbruik van sterken drank bestrijdt*), m. —s; —**bestrijding**

(*het verweer, vooral door vereenigingen, tegen den noodlottigen drank*), v. gmv., zie: Geheelonthouder en Afschaffingsgenootschap; —**duivel** (*beeld voor het kwaad, door drankmisbruik gesticht*), m.: *zou het zijn, dat de — in ons land heerscht?* —**gelegenheid** (*tapperij, herberg, bierhuis, plaats waar sterke dranken, bier* enz. *geschonken worden*), v. —heden; zie Vergunning en Verlof; —**misbruik** (*overmatig gebruik van alcoholische dranken*), o. gmv.; —**wet** (*wet van 1881, volgens welke de verkoop van sterken drank in 't klein is geregeld*), v. —wetten; —**winkel** (*waarin men* nl. *alcoholische dranken verkoopt*), m. —winkels; —**zucht** (*onbedwingbare trek naar alcoholische dranken*), v. gmv.; —**zuch'tige** (*iem., die a. drankzucht lijdt*), m. en v. —n.

Drapeau' (Fr. *vaandel, vlag*), m. —'s.

Drapeeren (*in wijde plooien omhangen; met laken of doek behangen; in wijde plooien schikken*).

Draperie' (*versiering met laken of doek, kunstig in wijde plooien geschikt*; schilder- en beeldhouwkunst: *kleeding der voorgestelde figuren*), v. —ën.

Dras 1 (*natte, weeke aarde*), v. gmv.; ook, bezinksel: *koffie-*, zie Koffiedik; **2** (*week*, van gronden), bn.; drasser, drast; *de —se bodem van een broekland.*

Dras'land (*moerassige grond*), o. —en.

Drassi'den (*zakspinnen*), v. mv.: het web der — heeft geen rad- maar een trechtervorm.

Dras'sig (*moerassig, slijkerig*), bn.; -er, -st.

Dras'tisch (*krachtig werkend; sterk en snel ingrijpend*), bn. en bw.: —*e purgeermiddelen*, (geneesk.) snelwerkende; *zich — uitdrukken*, treffend.

Dra'ven (1 *in draf zich voortbewegen*; 2 *snel loopen*), draafde, heeft en is gedraafd: 1 *e. paard kan* —; 2 *een bode moet kunnen* —; —**er** (*paard, dat snel loopt*), m. —s, ook, Harddraver.

Dra'vida (*lid v. e. negerachtige menschengroep, oerbevolking v. het hoogland v. Dekan in Voor-Indië en op Ceylon*), m. en v. —'s.

Dra'vik (*zeker zwenkgras, als veevoeder*), v. gmv.; ook *Dra'verik.*

Dreadnought (Eng. eig. *vrees niets*: *reusachtig slagschip van het voorlaatste type, uitsluitend met zwaar geschut bewapend*; laatste nog zwaarder type is *super-dreadnought*), v. —s.

Drecht (*overvaart of -gang v. e. rivier*), v. b.v. nòg als uitgang in plaatsnamen, als Dordrecht, Mijdrecht, ook: *trecht, tricht*: *Utrecht, Maastricht.*

Drech'terland (aardr. *deel van N.-H., dat als een schiereiland O.-waarts in de Zuiderzee uitsteekt*), o.: — bevat de steden Enkhuizen en Hoorn.

Dreef (1 *smalle laan*; bij uitbr. *plantsoen, boschrijke streek*; dicht. *mooie streek met boompartijen*, inz. in het mv.; 2 *gang, slag*), v. dreven: 1 *gij geliefde dreven van mijn geboortedorp*; 2 *iem. op — helpen, niet op zijn — kunnen komen*, op slag, aan 't werk, het werk wil niet van de hand; fig. *niet op — zijn*, uit zijn humeur zijn, stil zijn; *op — zijn*, b.v. als verteller, als geestig grappenmaker in een gezelschap.

Dreg, dreg'ge (*licht anker, werpanker*), v. dreggen: een — heeft drie of vier ankerhaken en dient om iets op te visschen b.v. een drenkeling; ook legt men kleine schepen en netten vast met een —.

Dreg'gen (*met een dregge visschen naar iets*), dregde, heeft gedregd: — *naar een drenkeling*: ook. zeew. *een touw vastleggen met een anker*; —**haak** (*schippershaak*), m. —haken; —**net** (*sleepnet, kor'net*), o. —netten; —**touw** (*het aan de dreg bevestigde touw*), o. —en.

Dreig'brief (*brief, waarin men iem. dreigt met moord, brandstichting enz., wanneer hij niet voldoet aan bepaalde voorwaarden*), m. —brieven.

Dreigement' (*bedreiging*), o. —en.

Drei'gen (*vrees aanjagen voor een toekomstig onheil*; *het uiten van bedreigingen*), dreigde, heeft gedreigd: *met iets* —, nl. dat men straf of kwaad over iemand wil brengen; fig. *de orkaan dreigt dood en verderf*; *de toren dreigt te vallen*, staat op het punt van in te storten; *een dreigend gevaar, een dreigende blik*; de wetgeving onderscheidt verschillende strafbare gevallen van —; zie: Bedreigen, Chantage.

Drei'nen (*plagen, treiteren*), dreinde, heeft gedreind: *iemand* —; *het kind dreint om iets*, gew. Drammen.

Drek (*vuilnis, slijk, modder*), m. gmv.; —**bak** (*vuilnisbak*), m. —bakken; —**kever** (*mestkever*), m. —kevers; —**kig** (*vuil, vol vuilnis of modder*), bn.; —er, —st.

Drem'pel (1 *onder-dwarsstuk van een deurkozijn*; 2 aardr. *onderzeesche rug, ondiepte*), m. —s, ook Dorpel, d. i. deurpaal: *een — is van hout, steen of metaal*; zegsw. *ergens den — platloopen* of *verslijten*, er zeer dikwijls komen; 2 *voor den ingang der fjorden ligt meestal een —.*

Dren'keling (*te water geraakte persoon, in gevaar van te verdrinken of reeds verdronken*), m. en v. —en; vr. ook —**e**, —n.

Dren'ken (causatief v. *drinken*: *te drinken geven, bevochtigen*), drenkte, heeft gedrenkt: *het vee* —; *de regen drenkt de planten.*

Drenk'plaats (*waar men nl. het vee laat drinken*), v. —plaatsen; —**trog** (—*bak*), m. —troggen; —**wed** (—*plaats*), o. —wedden.

Drent (*iem. uit Drente*), m. en v. —en, zie: Drentenaar, Drentsche.

Dren'te (*een onzer 11 provinciën*), o.

Dren'telen (*zonder doel heen en weer loopen*), drentelde, heeft gedrenteld: *Geertje bleef in de kamer* — (Potg.); verg. het dicht. Trantelen.

Dren'tenaar, m. —s, —naren, zie Drent.

Drentsch 1 (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Drente*), bn.: *een — landschap, de —e heidevelden, een —e vrouw*; ook *de —e hunebedden*, in Drente; **2** als zn. *het* —, het dialect v. O.-Drente; **3** —**e** (*vrouw uit Drente*), v. —n.

Dren'zen (*op huilenden toon aanhouden met iets te vragen, als kleine kinderen doen*), drensde, heeft gedrensd: *om iets* —; verg. Dreinen.

Dren'zerig (*lastig, dwingerig*), bn.: *een — kind.*

Dresseeren (*africhten, vaardig maken*): *e. hond — voor de jacht*; zie Dressuur.

Dressoir' (Fr. *aanrechttafel, dischbuffet*), m. en o. —s; vroeger *Dressoor'*.
Dressuur' (*africhting*), v. gmv.: *er is — voor honden en paarden*; fig. — *voor examens*, d. i. klaarmakerij, africhterij, klaarstoomerij.
Dreum (*bij wevers en kleermakers, zekere draadeinden*), m. gmv.; ook, *Dreu'mel.*
Dreu'mes (*kereltje, ventje*), m. dreumesen: *jou kleine —*, mannetje van 3—4 jaar.
Dreun (*schudding, schok*), m. —en; fig. deun, eentonige versmaat, manier van voordragen: *Catsiaansche —.*
Dreu'nen (*trillen met dof geluid*), dreunde, heeft gedreund: *door donderslag, kanonschoten enz. — de ramen.*
Dreu'tel (fig. *klein ventje, dreumes*), m. -s.
Dreu'telen (*talmen, luieren*), dreutelde, heeft gedreuteld; —**aar,** m. —s.
Dre'vel (*puntig ijzer, waarmee men spijkers indrijft; drijfijzer, waarmee men gaten in plaatijzer slaat*), m. —s.
Dre'velen (*met een drevel aandrijven of een gat slaan in*), drevelde, heeft gedreveld.
Drib'bel (*iem., die dribbelt*), m. en v. —s.
Drib'belen (*draaiend loopen met kleine pasjes*), dribbelde, heeft gedribbeld : *achter haar dribbelt een vierjarig kind*; —**aar,** m. —s ; —**gat** (*dribbel*), o. gmz.
Drie 1 telw.: *onze vlag heeft — kleuren*; **2** als zn. v.: *een leelijke — schrijven*, cijfer; *twee drieën*, cijfers, als in 33 ; ook bij kaarten, dobbelsteenen; *hij kan geen — tellen*, is erg dom ; *de Schotsche —*, zekere dans, zie E c o s s a i s e ; *met ons —ën*; zegsw. *alle goeie dingen bestaan in —ën*, men mag iets goeds ten derden male beproeven; *het iemand in —ën zetten* of *te doen geven*, hem drie kansen geven, om iets goed te doen ; — *H's*, teeken op aanbevelingsbrieven voor het O.-I. der oude Compagnie d. i. H. H. H. = *Houd hem hier*, of *Help hem haastig; ik zou Jan Salie niet mee willen nemen, zegt Jan Compagnie, al schreeft ge hem — op den rug* (Potgieter) ; —**armig,** bn.: *een —e handwijzer*; —**blad** (*benaming van verschillende klaverplanten* o.a. *van waterklaver*), o. gmv.; —**daagsch** (1 *durende drie dagen* ; 2 *om de drie dagen*, gew.), bn.: 1 *de —e zeeslag 1653* ; 2 *de —e koorts*, meestal de anderdaagsche ; —**deelig** (*uit drie deelen bestaande*), bn.; —**dekker** (*oorlogsschip met drie geschutdekken*), m. —s ; scherts. groote, zware, ongemakkelijke vrouw ; —**dik** (*uit drie lagen bestaande*), bn.; —**distel** (*de gewone distelplant*), v. —s ; —**draad** (*zeker weefsel, trielje*), o. gmv.; —**draadsch** (*uit drie draden bestaande, van drievoudige draden geweven*), bn.: — *garen, — katoen* (*katoen van driedraadsch garen*), — *touw*; —**dubbel** (spreekt. voor *drievoudig*), bn. en bw.: *een —e taak*; *iets — vergoeden.*
Drieëen'heid, v. gmv.: *de H.* —, de H. Drievuldigheid, nl. God, in zoover hij is één in wezen en natuur, doch tevens drievuldig in personen; **drieëe'nig,** bn. : — *God.*
Drie'ërhande, -lei (*in drie soorten*), onverbuigbaar bn. : — *kleuren.*
Drieg'draad (*rijgdraad*), m. —draden. gew.
Drie'gen (*rijgen, vasthechten met wijde steken*), driegde, heeft gedriegd. gew.
Drie'hoek (meetk. *vlak, ingesloten door drie lijnen*), m. —hoeken: *er zijn vlakke en bolvormige —en; er zijn bij de vlakke —en rechthoekige, stomphoekige en scherphoekige —en* ; —**hoekig** (*met drie hoeken ; in den vorm van een driehoek*), bn.: *een — stuk land* ; —**hoeksmeting** (*deel der meetkunde, dat zich bezighoudt met het berekenen van onbekende eigenschappen van driehoeken uit bekende: trigonometrie; terreinopmeting volgens de trigonometrie voor kaartteekening, triangulatie*), v. —en; —**honderd,** telw. (aaneen te schrijven); —**honderdste,** bn.; —**hoofdig** (*met drie koppen*), bn.: *de —e helhond of Cer'berus*; —**kant(ig)** (*drie kanten hebbende*), bn.: *een —e vijl.*
Drie'klank (1 muz. *akkoord, bestaande uit drie tonen* ; 2 spraakk. *triphthong*, vero.), m. —en: 1 *een harmonische* —, bestaande uit grondtoon, terts en quint ; 2 ***het algemeen beschaafd Nederlandsch bevat wel tweeklanken, maar bijna geen —en: iaauw*** in *miaauw wordt nog wel als — beschouwd.*
Drie'kleur (*vlag met drie kleuren*, inz. *de Nederl. vlag*), v. gmv.
Drie'kleurendruk (*een bewerking, waarbij men allerlei kleurschakeeringen krijgt door de drie kleuren: geel, rood en blauw, op elkaar te drukken ; plaat op deze wijze gedrukt*), m. —ken ; zie V i e r —.
Drieko'ningen (*feestdag op 6 Januari*), m.: het is vandaag — of —dag, naar drie Wijzen of Magiërs uit het Oosten, die volgens Matth. 2 : 1—3, bij Herodes gingen vragen, waar de geboren Koning der Joden was ; in de overlevering worden zij genoemd Caspar, Melchior en Balthasar ; —**ko'ningenavond** (*de dag en de avond vóór Driekoningen*), m. —en ; —**ko'ningendag** (*6 Januari*), m. —dagen; —**ko'ningenfeest** (*huiselijk feest op Driekoningendag*), o. —feesten ; —**ko'ningenkaars** (*kaars, die in drie punten uitloopt*, nl. *in den vorm van een driepuntige vork*), v. —kaarsen ; —**ko'ningenkoek** (*koek voor het Driekoningenfeest*), m. —en ; —**ko'ningenster** (*de 8-stralige ster, die aan de drie koningen den weg wees naar Bethlehem*), v. gmv.
Drie'kwartviool (muz. *viool v. klein formaat, kinderviool*), v. —violen.
Drie'ledig (*met of hebbende drie leden*), bn.: *een — doel; e. — onderwerp in e. enkelvoudigen volzin*, b.v. *Jan, Piet en Klaas gaan wandelen; een — gezegde*; —**ling** (*drie even oude broers, zusters ; een dezer kinderen ; soort van spijker; gebakken steen; kleine aardappel*), m. en v. —en, voor het vr. ook —**e** ; —**maal** (*3-keer*), bn. en bw. ; spreekw.: — *is scheepsrecht*; —**maandelijks,** bw.: *die uitbetaling geschiedt* — ; —**maandelijksch** (*om de drie maanden*), bn.: *een — e uitbetaling der traktementen* ; —**maandsch** (*drie maanden durende of oud*), bn.: *een —e reis, een — kind* ; —**malig** (*driemaal plaats hebbende, driewerf*), bn.: *een — gejubel, een — hoezee.*
Drie'man (*triumvir*), m. —mannen ; bij de Romeinen Commissiën van drie leden, tresviri of driemannen, meestal van

tijdelijken aard, wier werkzaamheid samenhing met de omstandigheden, waaronder zij benoemd werden b.v. *tresviri* of *triumviri nocturni*, hoofden der nacht- en brandpolitie; de historisch meest bekende zijn: *de triumviri rei publicae constituendae* (om den staat te regelen), nl. *Octavianus, Antonius, Le'pidus* in 43 v. Chr. en de *triumviri r. p. c. Caesar, Pompejus en Crassus* in 60 v. Chr. gewoonlijk genoemd 2de en 1ste triumviraat. Het triumviraat van *Caesar, Pompejus en Crassus* was er eigenlijk geen, omdat het niet door een wet bekrachtigd was; —**manschap** (*triumviraat*), o. —schappen, zie D r i e m a n; —**mast**, —**master** (*zeeschip met drie masten*), m. —masten; —**ponder** (*kogel van drie pond*; *kanon dat dergelijke kogels schiet*; *brood van drie pond*), m. —ponders: —**poot** (*werkstoeltje met drie pooten* inz. *v. d. schoenmaker*), m. —pooten.

Dries(ch) (*braakliggende akker*; *dorpspleintje met hooge boomen, brink*), m. —en. gew.

Drie'schijfsblok (scheepst. *blok met drie schijven*), o. —blokken, —bloks;

Drie'slagstelsel (landb. *driejarige wisseling van bezaaiing bij graanbouw*; *landbouwstelsel, waarbij het bouwland in drie slagen was verdeeld, waarvan de eene braak lag, de tweede met winter- en de derde met zomergraan was bebouwd*; *in dezelfde orde wisselden de cultures elkaar elk jaar af*), o. gmv.: *invoering van het* —.

Drie'span (*span van drie trekdieren*), o. —spannen; ook de wagen en die bespanning; verg. T w e e s p a n, V i e r s p a n.

Drie'sprong (*punt, waar drie wegen uiteen loopen*), m. —en: fig. *op den gevaarlijken — des levens* (Koetsveld), nl. voor de jeugd, die haar weg niet weet te kiezen.

Driest (*onbeschaamd, stout*), bn. en bw.; —er, meest —: *met — geweld*, brutaal; — *spreken*, — *optreden*.

Drie'stal (*driepoot*), m. —stallen; —**star** (*kort redactioneel krantenartikel, geteekend met drie sterretjes*), v. —starren; —**stemmig** (*voor of met drie stemmen*; *voor drie instrumenten gezet*), bn. en bw.: *een — lied*; — *zingen*; —**tand** (myth. *staf met drie tanden, attribuut van Neptunus*), m. —tanden; fig. symbool der suprematie ter zee: *wie zal Engeland den — ontrukken?* —**versnel'lingsnaaf** (*naaf aan het achterwiel van een rijwiel of motorrijwiel*), v. —naven: *door de — is het mogelijk drie verschillende versnellingen te gebruiken*; —**vingerig**, bn.: *een — blad*; —**vlakkig** (met *drie vlakken*), bn.: *een —e hoek*, ruimte, door drie vlakken begrensd, meer: D r i e v l a k s h o e k; —**vlakshoek** (hoek, *ontstaande, waar drie vlakken elkaar snijden*), m. —hoeken; —**voet** (*driestal, driepoot*; *treeft*; *schraag enz. op drie pooten*), m. gmv.: myth. *de — van Delphi*, zitplaats der Pythia of priesteres in het orakel; —**voud**, o. —en: *twaalf is een — van vier*; —**vou'dig**, bn.: *het — verbond*, zie T r i p l e.

Drievul'digheid (*de H. Drieëenheid*), v. gmv.; —**vuldigheidsdag** (R.-K. *de eerste Zondag na Pinksteren*), m. gmv., zie T r i n i t e i t.

Drie'werf (*driemaal*, in meer verheven stijl), bn. en bw.: *een — hoezee*; *hij is — gelukkig te noemen*; —**zijdig** (*hebbende drie zijden*), bn.: *een —e piramide, een —e zuil*.

Drift (1 *menigte, troep* inz. *van dieren*; 2 *gang, beweging*; 3 eenigsz. verheven: *opgewektheid, voortvarendheid*; 4 *hartstocht, passie*; 5 *toornige opwelling*; *de neiging daartoe*), v. —en: 1 *een — ossen, een — ganzen, zwanen*; 2 *er is — in de wolken, er is — in het water, er is — in het kruiend ijs*; 3 *met — te werk gaan*; *met vuur en — spreken*, verg. G e e s t d r i f t; 4 *zijn driften in toom houden*; *booze driften*; 5 *hij zei het in —*; *in — geraken*; *de nerveuze — van zijn natuur*; nog: *een — van wolken*, een drijvende wolkenmenigte.

Drif'tig (1 van schepen en goederen: *onbeheerd, v. 't anker losgeraakt ronddrijvend*; 2 *licht boos, gauw in toorn, oploopend*), bn. en bw.; —er, —st: 1 — *worden*; 2 — *sprak hij*; *een — temperament*; nog: — *stampte hij op den grond*, met ongeduld; — *kwam hij op ons af*, met plotselinge haast.

Drift'kop (*oploopend mensch*), m. en v. —pen.

Drift'stroom (*strooming aan de oppervlakte, door den wind veroorzaakt*), m. —stroomen.

Drijf'beitel (*werktuig der metaalbewerkers*), m. —beitels; —**hamer**, m. —s; —**hout** (*uit zee aan het strand drijvend of gedreven hout*), o. gmv.; —**ijs** (*drijvend ijs in rivier of stroom*; *drijvende ijsvelden* inz. *in de poolzeeën*), o. gmv.: *tusschen het — beklemd raken*; —**jacht** (*klopjacht*; *jacht, waarbij het wild door drijvers in een bepaalde richting opgejaagd wordt*), v. —jachten; —**kracht** (*een drijvende kracht*); *die iets* inz. *werktuigen in beweging brengt*), v.: *water als —*; —**riem** (*lederen riem zonder end, loopend over schijven of raderen, en een beweging door wrijving van de schijf of het eene rad naar een ander(e) overbrengend*), m. —riemen; —**steen** 1 (*geperste steen bestaande uit puimsteengruis en kalkmelk*), m.; 2 als stofn. o.; —**til**, v. —tillen, zie R i e t z o d d e; —**tol** (*kinderspeeltuig*), m. —tollen; —**ton** (*ton ter aanwijzing van het vaarwater op rivieren*), v. —tonnen; —**veer** (*metalen springveer, die de beweging bij een werktuig veroorzaakt*, inz. fig. gebruikt: *beweegreden*), v. —veeren; —**werk** (*gedreven goud- of zilverwerk*; *het werk van een werktuig, dat de beweging veroorzaakt*), o. —werken; —**wiel** (*vliegwiel*), o. —en; —**zand** (1 *welzand*; 2 *min of meer vloeibaar zand aan sommige kusten, o.a. van Bretagne*), o. gmv.: 1 *het — bij grondwerk*; 2 *hij vond den dood in het —*.

Drij'nen, drijnde, heeft gedrijnd; zie D r e i n e n.

Drij'ven (1 *nopen voor zich uit te gaan, of in een bepaalde richting*; 2 van werktuigen: *een bepaalde beweging geven*; 3 *nopen met kracht te dringen in of door*; 4 *als bedrijf uitoefenen*; *beheeren*; 5 *ciseleeren*; *figuren op metaal uitkloppen*; 6 *aan de oppervlakte*

van een vloeistof zich bewegen ; niet zinken; in het algem.: *zich voortbewegen* ; 7 *overvloeien van ; zeer nat zijn*), dreef, heeft gedreven : 1 *de ossen naar de markt* — ; zegsw. *den vijand op de vlucht* —, jagen ; *iemand in de engte* —, het hem benauwd maken ; 2 *gedreven door een electrische dynamo* ; 3 *een spijker in den muur* — ; 4 *handel* —, *den landbouw op groote schaal* — ; 5 *een koe in gedreven zilver ; fijne figuren waren in het goud van den kelk gedreven ;* 6 *hout en olie — op water, omdat zij specifiek lichter zijn ; de ijsschotsen — met den stroom af*; evenzoo *de wolken — door de lucht, de ooievaars — op hun wieken ; het bloed dreef door de kamer* ; fig. *op eigen wieken* —, zie W i e k ; *een drijvend dok*, verplaatsbaar ; 7 *de kamer dreef* ; **nog**: *den spot — met iemand*, iemand in 't ootje nemen ; *den spot te ver* —, doen gaan ; in bet. 6 ook met *zijn*.

Drij'ver (1 *iemand, die personen of dieren voortdrijft* ; 2 *opjager van het wild bij een drijfjacht* ; 3 *iemand die rusteloos voor iets ijvert en aan anderen zijn wil opdringt*; *dweper* ; *fanaticus* ; 4 *een drijvend toestel*), m. —s : 1 *de —s joegen de kameelen voort* ; 2 *twee —s waren aangeschoten* ; 3 *de —s der beide partijen*, verg. G e e s t d r ij v e n ; 4 in verschillende toepassingen : *de — in een reservoir*, om de vloeistofhoogte aan te geven ; *—tje*, drager van een nachtpitje.

I. Dril (*drilboor* ; *draai om de ooren, klap*), m. drillen : *op den — zijn*, rondloopen, zegsw. *op den — gaan*; verg. T r i l.

II. Dril, o., **—ling** (*driedraadsch weefsel*), v. gmv.

III. Dril (*gestold vleeschnat*), v. gmv.

Dril'boor (*dril, of boor om kleine gaten in hout, steen, metaal te maken*), v. —boren.

Dril'len (1 *zwaaien* ; 2 *africhten, dresseren* ; 3 *aan strenge tucht gewennen*), drilde, heeft gedrild : 1 *de lans* — ; 2 *soldaten* — ; 3 *de jongens* — ; nog : *iemand voor een examen* —, klaarstoomen.

Dril'meester (mil. *instructeur*), m. —s.

Drin'gen (1 *al dringende plaats zien te krijgen*; 2 *opeen— of samenduwen*; 3 *drukkende wegduwen*; 4 *nijpen*), drong, heeft en is (bet. 1) gedrongen : 1 *hij drong door de menigte heen* ; 2 *de politie wist de brooddronken jongelieden in een hoek te* —; 3 *iemand van zijn plaats* — ; fig. *iem. uit een ambt* —, *zich in iems gunst* — ; 4 *de nood, de tijd kan* —.

Drin'gend (1 *geen uitstel lijdend*; *waaraan voldaan moet worden*; 2 *met aandrang gedaan*), bn. en bw. : 1 *—e bezigheden*; *—e behoefte*; 2 *—e bede*; *dat is — noodzakelijk*, uiterst.

Drink'baar (*kunnende gedronken worden*), bn.: — *water* ; **—bak** (*bak, waar het vee uit drinkt*), m. —bakken ; **—beker,** m. —bekers; **—ebroer** (minder verachtelijk voor *dronkaard* : *groote liefhebber van alcohol*), m. —s.

Drin'ken (1 *vloeistof door den mond tot zich nemen*; bij uitbr.: *in zich opnemen*; 2 *een dronk wijden aan* ; 3 *door drinken in een bepaalden toestand brengen* : 4 *door drinken tot stand brengen of verwerven* ; 5 *alcoholische dranken gebruiken* ; 6 *misbruik van alcoholische dranken maken*), dronk, heeft gedronken ; 1 *water, een flesch* —; zonder voorw.: *eten en* —; *de bloemen — den dauw*; 2 *iemands gezondheid* —; zegsw. *op iems gezondheid* —, een toost of dronk instellen; — *als een Tempelier*, zie aldaar ; 3 *onder de tafel* —; 4 *den vrede* —; *zich een roes* —; 5 *spelen en* —; 6 *hij drinkt* ; **—er** (*drinkebroer*), m. —s.

Drink'gelag (*herberg-vertering, dronkenmanspartij*), o. —gelagen ; **—geld** (*fooi*), o. —en; **—glas,** o. —glazen; **—kuur** (*geneeswijze, bestaande in het op bepaalde uren drinken van een glas geneeskrachtig mineraalwater*), v. gmv.; **—lied** (*liedje, geschikt om te worden gezongen bij een feest, een gezellige bijeenkomst, waar de beker rondgaat*), o. —liederen ; **—nap** (*houten drinkbakje*), m. —nappen; **—schaal** (*bokaal, wijd drinkglas*), v. —schalen ; **—vat** (*vat voor drinkwater*), o. —vaten ; **—water** (*water om te drinken*), o. gmv., zie L e i d i n g w a t e r.

Droef (*neerslachtig, treurig*), bn. en bw. ; droever, —st: *ik ben — te moede* : *wat stemt u zoo —?* ; **—heid** (*treurigheid*), v. gmv.

Droe'fenis (verheven stijl : *droefheid*), v. gmv.: *tot* —.

Droefgees'tig (*zwaarmoedig, droef van aard ; droef gestemd, neerslachtig*), bn.; —er, —st ; zie M e l a n c h o l i e k.

I. Droes (*paardenziekte*: *ontsteking van het neusslijmvlies*), m. gmv.: *de kwade* —.

II. Droes (*de duivel*), m. gmv.: *de — hale je!*

III. Droes (*bezinksel*), m.; ook D r o e s e m.

Droe'sem (*grondsop, bezinksel*), m. —s.

Droe'semig (*vol droesem*), bn.: *—e azijn.*

Droe'vig (1 *treurig, bedroefd, neerslachtig ; droefheid uitdrukkende* ; 2 *droefheid, medelijden opwekkend ; beklagenswaardig*), bn. en bw. ; —er, —st : 1 *zij is zeer* —; *een — gelaat* ; 2 *een — einde.*

Drog'beeld (*bedrieglijk beeld*), o. —en.

Dro'ge (*droge plek ; zandbank, oever, kant, wal*), o. gmv.: *het schip zit op het* —, b.v. op een bank ; *en God noemde het — aarde*, Gen. 1 : 10.

Dro'gen (1 *droogmaken, laten of doen worden* ; 2 *droog worden*), droogde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gedroogd: 1 *tabak* —, *linnen* —, *appels en peren* —, *boontjes* —; *bij den haard iets* —; 2 *het linnen droogde langzaam*; zegsw. *iemands tranen* —, hem troosten.

Drogerij' (*het drogen ; gedroogde kruiden, chemicaliën, verfstoffen enz. ; plaats, waar gedroogd wordt, droogkamer*, b.v. *in een sigarenfabriek*; *inrichting, waar men droogt*), v. —en.

Drogist' (*verkooper van drogerijen*), m. -en.

Drogman' (*tolk bij oostersche volken*, inz. *Turksche tolk*), m. —s ; zie D r a g o m a n.

Drog'reden (*bedrieglijke redeneering*), v. —redenen, zie S o p h i s m e ; **—redenaar,** m. —naren, —s, zie S o p h i s t.

Drok (*druk*), bn. en bw. ; —ker, —st.

I. Drom, drum (wev. *het niet meer te verwerken uiteinde van het kettinggaren ; eind der draden van een weefsel*), m.; hetzelfde woord als D r e u m.

II. Drom (*samengedrongen menigte*), m. —men.

Dromeda'ris (*éénbultige kameel*), m. -sen.

Dromeda'ris (*massale zeetoren te Enkhuizen*), m., ook Drommedaris: hij dateert van 1540.

I. Drom'mel (*menigte, massa*), m.: *daar is de heele* —, boel. gmz.

II. Drom'mel (1 *duivel*; 2 met *arme*: *sukkel, stakkerd*), m. —s: 1 *loop naar den* —; 2 *een arme* —; zegsw. *te* —, tw.

Drom'mels, 1 bw.: *het is* — *koud*, erg; *e.* — *aardig liedje*; **2** tw.: —, *tante, dat is in de hanebalken* (C.O.), verbazend, verduiveld.

Drom'melsch, bn.: *die* —*e jongen*, lastig.

Dronk (*teug, slok*), m. —en: *iem. een* — *water weigeren*; zegsw. *een kwaden* — *over z. hebben*, gevaarlijk zijn in dronkenschap.

Dronk'aard (*persoon, die aan den drank verslaafd is*), m. —s, —en; verg. D r i n k e b r o e r.

Dron'kelap (sterk verachtend: *dronkaard*), m. —lappen.

Dron'ken (1 *verbijsterd door den drank*; *beschonken*; 2 fig. *als het ware van zijn zinnen beroofd, opgetogen* inz. *van vreugde, blijdschap*), bn.: 1 — *rondwaggelen*; 2 — *van vreugde.*

Dron'ke(n)man (*man, die dronken of beschonken is*), m. —mannen.

Dron'ke(n)mansgebed (*het natellen v. z. geld door d. dronke(n)man*), o. gmv.

Dron'kenschap (*beschonkenheid*), v. gmv.

Droog 1 (*niet nat*; *zonder vocht*; *dor*), bn. en bw.; droger, droogst: *een droge doek*; *een droge zomer*; *droge landerijen*; *het is* — *buiten*, het regent niet; *met droge oogen*, ongeroerd, zonder tranen; *droger en komieker dan ooit* (C.O.), grappig, maar quasi onbewust er van; zegsw. *een droge Klaas*, zonder leven, saai, vervelend; *een* — *onderwerp*, saai, taai, dor; *droge waren*, term in gebruik bij 't metrieke stelsel: *de Liter of kop en zijn veelvouden zijn voor droge waren*; *droge waren zijn* b.v. *granen, erwten, boonen, aardappelen* enz., verg. N a t t e w a r e n; zegsw. *hij is nog niet* — *achter de ooren*, hij is nog piepjong, als een pasgeborene: hij mag dus niet meedoen, meepraten enz. *N.-Amerika is thans* —, zie D r o o g l e g g e n 2; **2** als zn., o.: *op 't droge zitten*, verlegen zijn, vastzitten; *op een* —*je zitten*, zie D r o o g j e; *zijn schaapjes op 't droge hebben*, een welgesteld man zijn, van zijn rente kunnen leven.

Droog'doek (*doek, om kopjes, schotels enz. af te drogen*), m. —doeken; —**dok** (*dok, dat kan worden leeggepompt, om schepen te kunnen nazien of herstellen*), o. —dokken: *men onderscheidt vaste en drijvende* —*dokken.*

Droog'je, o.: *op een* — *zitten*, bij e. bezoek, in een café enz. geen verversching (drank) krijgen, zijn glas leeg hebben; —**jes** (1 *koel, onvriendelijk*; 2 *op kalme, nuchtere wijze, zonderdat er eenig gevoel of aandoening blijkt*), bw.: 1 *iemand* — *ontvangen*; 2 *iets* — *opmerken.*

Droog'kamer (*vertrek bij of in een fabriek, waarin b.v. sigaren, weefsels enz. gedroogd worden*), v. —s.

Droog'komiek 1 (*iemand, die quasi ernstig, grappig-leuke dingen zegt of doet*), m. —en: *Dorbeen was een* — (C.O.); **2** (1 van personen: *de eigenschap van e. droog komiek hebbend*; 2 van opmerkingen enz.: *quasi-ernstig, maar grappig-leuk*), bn.: 1 *de* —*e heer Dorbeen*; 2 *dat was erg* —.

Droog'lat (*lat, om waschgoed op te drogen*), v. —latten; —**leggen** (1 *droogmalen*, ook: *draineeren*; 2 *den verkoop van alcoholische dranken verbieden in eenig gewest of land*), legde of lei —, heeft drooggelegd, —geleid: 1 *broekgronden* — *om in cultuur te worden gebracht*; *een deel der Zuiderzee zal worden* —*gelegd*; 2 *bij wettelijk besluit werden meerdere staten in N.-Amerika drooggelegd*; —**legging,** v. —en; —**lijn** (*lijn of touw, om waschgoed op te drogen*), v. —en; —**loopen** (*bij het afloopen van 't water, droog worden, boven water komen*), liep —, is drooggeloopen: *het strand gaat* —; —**maken** (1 *afdrogen*; 2 *het water wegmalen, zoodat de bodem droog komt te liggen*), maakte —, heeft drooggemaakt: 1 *zijn handen* —; 2 *een plas, een meer* —; —**makerij'** (*het leegmalen of droogleggen van plassen, meren, poelen*; *het drooggemaakte land*), v. —en: *de* —*en ten Noorden van het IJ*: *Beemster, Schermer, en ten Z. van het IJ*: *de Haarlemmermeer, de Zuidplaspolder* (meest bouwland); —**malen** (*door te malen droogmaken*), maalde —, heeft —gemalen, zie S t o o m g e m a a l; —**maling,** v. —en: *de* — *v. e. meer*; —**oven** (*oven, waarin iets gedroogd kan worden*), m. —ovens; —**plaats,** v. —en; —**poetsen** (*schoon of blinkend maken*), poetste —, heeft doorgepoetst; —**pruimer** (*iemand, die veel eet, zonder er bij te drinken*; fig. *een droge, saaie vent*), m. —pruimers; —**rek** (*rek, om er linnen, gevold laken enz. op te drogen*), o. —rekken; —**scheerder** (*werkman der lakenfabriek, die het droogscheren verstaat*; in het algemeen: *lakenbereider*), m. —s; —**scheren** (*laken in drogen toestand scheren*), o. gmv.; —**schuren** (*zonder nat of vocht schuren*), schuurde —, heeft drooggeschuurd: *koper moet men* —; —**schuur** (*schuur tot droging van tabak, turf enz.*), v. —schuren.

Droog'stoppel (*saai mensch*; *type van den plat-nuchteren prozamensch zonder gevoel voor het ideale of de genoegens van het leven*; *ontleend aan den naam van een hoofdpersoon uit Multatuli's Max Havelaar*), m. —stoppels: *een* — *van een vent.*

Droog'te (1 *erg droog weer*; 2 *zandplaat*), v. —n (in bet. 2): 1 — *in den zomer*; 2 *op e.* — *verzeilen.*

Droog'voets, droogs'voets (*met droge voeten*), bw.: *een beek 's zomers* — *door'trekken.*

Droog'water (*gekristalliseerde soda*), o.

Droog'zolder (*zolder tot droging*), m. —s.

Droom (1 *gedachten, beelden, die in d. slaap voor den geest komen*; 2 *mijmerij*; 3 *phantastische toekomstbeelden*), m. droomen: 1 *de* —*en van Pharao*; 2 *iemand uit zijn zoeten* — *opschrikken*; 3 —*en van vrijheid en gelijkheid*; zegsw. *iemand uit den* — *helpen*, iemand uit zijn dwaling helpen, hem ontnuchteren.

Droom'beeld (*beeld, voorstelling in den droom*; *hersenschim, begoocheling, phantasiebeeld*), o. —beelden.

Droo'men (*een droom* in bet. 1 *hebben*;

mijmeren ; zich fantastische toekomstbeelden voorstellen, verstrooid zijn, ijdel mijmeren), droomde, heeft gedroomd ; —**er** (*hij, die droomt*; fig. *suffer*), m. —s: *Jozef de —; jongen, wat ben je een —*; ook, *dweper* ; —**erij'** (*het droomen ; het verzonken zijn in phantasieën*), v.; ook, *droombeeld*, en dan meerv. —en.

Droo'merig (*geneigd te droomen ; van den aard van een droom ; slaperig, suf, afgetrokken*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e knaap; — het onderwijs volgen; —e oogen; een —e volksaard ; een — gestaar.*

Droom'gezicht (*een verschijning, een gezicht in den droom ; droom* in bet. 1), o. —en: *een afgrijselijk —.*

Droom'uitlegger (*iemand, die droomen uitlegt, d.i. de bet. er van verklaart*), m. —s: *Jozef in Egypte was een beroemd —.*

I. Drop, drup (1 *druppel* vero.; 2 als verkleinwoord: *borreltje*; 3 *plaats, waar het druipt ; het druipen van het vocht ; het druipend vocht*), m. —pen : 1 *geen — water kan er door ;* 2 *geef me een —je ;* 3 *in den — staan ;* zegsw. *van den regen in den — komen*, van kwaad tot erger vervallen, van den wal in de sloot raken.

II. Drop (*gestold aftreksel van zoethout*), v. gmv.: *een pijp —.*

Drop'je, o. —s ; zie: D r o p, **I** 2.

Drop'pel (*vochtbolletje*), m. —s; ook, D r u p p e l.

Drop'pelen (1 *in druppels neervallen* ; 2 *druppels laten vallen*), droppelde, heeft gedroppeld : 1 *het begint te —*; 2 *de —de takken* ; minder gewoon dan D r u p p e l e n.

Drop'pen(*druppen*), dropte, heeft gedropt.

Drops (Eng. *suikerballetjes met vruchtensmaak*), v. mv.

Drosch'ki (in Rusland: *een licht open rijtuig* ; in Duitschland: *Droschke, huurrijtuig, vigilante*), v. —ki's, —kes.

Dro'sera (plantk. *dauwbloempje, moerasplant*), v. —'s; droseraatje, o. —s: *de — is een insectenvangster, zij groeit in onze rietvelden en venen.*

Drosome'ter (*dauwmeter*), m. —s. (s = z).

Dros'saard (uit *drossate : hofbeambte, met de zorg der tafel belast, hofmeester*; later: *ambtenaar met verschillende functies belast o.a. de rechtspraak : officier van justitie, baljuw in de dagen der republiek* ; naast *drossaard* reeds vroeg *drost*), m. —en: *de — van Muiden*, P. C. Hooft (1581—1647); —**in'** (*vrouw van den drost*), v. —nen.

Dros'sen (*op den loop gaan, er van door gaan*), droste, is gedrost : *hij ging —; de soldaat ging —*, deserteeren ; *een gedroste dwangarbeider*, weggeloopen.

Drost', zie D r o s s a a r d.

Drost'ambt (*waardigheid ; gebied van een drost*), o.: *het — Vollenhove omvatte de kerspelen IJselham en Paasloo.*

Drostenij' (*h. ambtsgebied v.e. drost*), v. -en.

Dru'den (Germ. myth. *eerst goede, later booze vrouwelijke nachtgeesten*), v. mv.

Druï'de (*priester der oude Kelten in Gallië, Brittannië enz.*), m. —n ; lees : *dru-ie'-de.*

Druif (1 *vrucht van den wijnstok* ; 2 bij vergelijking : *druifvormige voorwerpen of deelen van werktuigen ; knop*), v. druiven : 1 *er zijn witte en blauwe druiven; een tros tafeldruiven; druiven lezen,* inzamelen ; 2 *de — van een boor, van een kanon* enz.; zegsw. *de druiven zijn zuur*, van iemand, die veinst te versmaden, wat hij niet krijgen kan (gezegde v. d. Vos in de fabel, wien de druiven te hoog hingen).

Druif'luis (*bladluissoort* inz. *schadelijk voor den wijnstok*), v. —luizen ; zie P h y l l o x e r a.

I. Druil (*driehoekig bootszeil*), m. druilen ; misschien hetzelfde woord als D r u i l II.

II. Druil 1 (*druiloor, talmer ; vervelende besluitelooze zeurkous*), m. en v. —en ; **2** (*sluimering*), m.: *in den — zijn.*

Drui'len (1 *talmen, suffen* ; 2 van het weer: *dreigen te regenen*), druilde, heeft gedruild : 1 *Hoe zit je daar zoo te —, Lorre?* (C. O.) ; 2 *het weer druilt.*

Drui'lerig, drui'lig (*slaperig; regenachtig*), bn.: *een —e jongen, — weer.*

Druil'oor (*slaper, suffer, talmer*), m. —en; —**ooren** (*druilen, pruilen*), druiloorde, heeft gedruiloord ; —**oo'rig,** bn. en bw.

Druip'bad (*dropbad, stortbad*), o. —baden; zie D o u c h e.

Drui'pen (1 *in druppels neervallen* ; 2 *druppels laten neervallen* ; 3 van een examinandus: *er niet doorkomen, stralen, zakken*), droop, heeft (bet. 1, 2) en is (bet. 3) gedropen : 1 *de regen druipt door het dak* ; 2 *mijn paraplu druipt ; pas op, die goot druipt;* 3 *hij is gedropen* ; zegsw. *door de mand —*, zijn schuld, zijn ongelijk bekennen.

Druip'nat (*kletsnat*), bn.: *de hond was —*; —**neus 1** (*druipende neus*), m. —zen ; **2** (*persoon, waarvan de neus gestadig druipt*), m. en v. —zen ; —**staarten** (van honden enz.: *van angst den staart tusschen de achterpooten trekken*; fig. van menschen), druipstaartte, heeft gedruipstaart : fig. —*d wegloopen*, d. i. beschaamd of bang wegsluipen ; —**steen 1** (*een kalksteenvorming, door afdruiping ontstaan* inz. *in kalkgebergten*), o. gmv.: *de prachtige —vormingen in de grotten van Han* (*België, a. d. Lesse*) ; **2** (*voorwerpsnaam*), m. —en, zie: S t a l a c t i e t en S t a l a g m i e t.

Drui'schen (*met gesuis ergens tegenaan komen* inz. in samenstellingen), druischte, heeft gedruischt : *de branding druischt* ; verg. A a n d r u i s c h e n.

Drui'veblad (*blad van den wijnstok*), o. —eren, —blaren ; —**boom** (*wijnstok*), m. —en.

Drui'venbloed (*druivensap*, fig. *wijn*), o. gmv.; —**kuur** (*een kuur, gedurende welke de patiënt zich hoofdzakelijk met druiven voedt*), v. gmv. ; —**lezen** (*het inzamelen van druiven*), o. gmv.; —**lezer,** m. —s ; —**rank** (*wingerdtak*), v. —ranken ; —**sap** (*sap van druiven,* inz. *wijn*), o. gmv.; —**suiker** (*vruchtensuiker*), v. gmv.; ook, D e x t r o s e ; —**teelt** (*het telen of kweeken van druiven*), v. gmv.; —**tros** (*een tros van druiven*), m. —trossen ; —**ziekte** (*ziekte van den wijnstok,* inz. *door een schadelijke schimmelplant veroorzaakt*), v. gmv.: *droog zwavelpoeder is een middel tegen de —*, zie O ï d i u m.

Drui'vepit, v. —pitten; —**schil,** v. —schillen ; —**steel,** m. —stelen.

Druk 1 (1 *de drukking ; de handeling van*

persen ; 2 fig. *het drukkende, belemmerende*; 3 *verdriet, leed, ellende, kommer*; 4 van geschriften, afbeeldingen: *de handeling van drukken* ; 5 *de wijze, waarop iets gedrukt wordt of is*; 6 *iets, dat gedrukt is*: *drukwerk*; *het geheel der gedrukte exemplaren* ; 7 *keer, dat iets gedrukt wordt* : *oplaag*), m. drukken : 1 *de lucht*—; *een — op een knop* ; *een bemoedigende* — (*handdruk*) ; 2 *de — van het eindexamen* ; 3 *hij zit in rouw en* —; *iemand uit den — helpen* ; 4 *papier, voor den — bestemd* ; *door den — gemeen maken* ; 5 *een kleine* —, *een fraaie* —; 6 *een vel* —s ; *deze fout komt in den — van 1700 niet voor* ; 7 *de eerste — van een boek* ; *een herziene* —; **2** (*veel bezigheden hebbende*), bn. en bw.; drukker, —st : *ik heb het* —, *veel te* —; ook: *drukke werkzaamheden* ; *een — gesprek*, geanimeerd : *een drukke winkel*, welbeklant ; *een — kind*, woelig, levendig; *het is mij hier te* —, rumoerig ; *een drukke straat*, levendig, vol beweging ; *een drukke kermis* ; ook wel Drok.

Druk'feil, druk'fout (*fout in het zet- of drukwerk*), v. —en : *een lijst van —en* ; zie Erratum en Corrigendum.

Druk'inkt (boekdr. *inkt, waarmede de drukrollen bestreken worden*), m., (soorten), m. —en; — bestaat meestal uit vernis van lijnolie en uit zwartsel, met toevoeging van indigo.

Druk'ken (1 *met zekere kracht dringen* ; *knellen, persen* ; 2 *krachtig aanraken* ; 3 *door drukken doen ontstaan*; 4 *door drukken op een plaats enz. brengen* ; 5 van hitte enz. : *loom maken* inz. als tegenw. dw. ; 6 *moeilijk maken* ; *iemand zwaar vallen* ; 7 *terneerslaan, bedroeven* ; 8 *de afbeelding van een zegel of stempel maken* ; 9 *door middel van een pers letters, afbeeldingen op papier, weefsels enz. overbrengen*), drukte, heeft gedrukt : 1 *iemand in een hoek* —; *het harnas drukte zwaar op de schouders* ; *op een knop* — ; 2 *geen menschenvoet had ooit dien grond gedrukt* ; *iem. de hand* —; 3 *een kus — op* ; 4 *de lippen op elkaar* —; *iemand tegen het hart* — ; *het hoofd in de kussens* —; 5 zie Drukkend ; 6 *de oorlog drukte zwaar ook op de neutralen* ; *de belastingen drukten het volk* ; 7 *een —de stemming in huis* ; *een verlies kan iemand* —; 8 *een lakzegel op een brief* — ; *zijn zegel — op*, inz. fig. bevestigen ; 9 *een boek* —, *figuren op leer* —, *op katoen* — ; *men drukt op papier, katoen, leer* ; zegsw. *iemand iets op het hart* —, het hem met aandrang aanbevelen, in overweging geven ; *iemands voetspoor* —, zijn voorbeeld volkomen volgen ; *den prijs van iets* —, verhinderen, dat die prijs kan stijgen en trachten hem te verlagen ; *hij liegt of het gedrukt is*, met groote brutaliteit, alsof hij zijn eigen leugens gelooft.

Druk'kend (onvolt. dw. van *drukken* inz. in bet. 5, 6, 7 : 1 *loom makend* ; 2 *knellend, benauwend, terneerslaand*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *een —e hitte, de lucht is 's zomers soms* —; *het was — heet* ; 2 *—e zorgen, schulden, belastingen*.

Druk'ker (*iemand, die drukt*, inz. *boekdrukker*), m. —s : *hij is — en uitgever*.

Drukkerij' (*inrichting, werkplaats waar boeken of platen gedrukt worden*: *boek- of plaatdrukkerij*), v. —en : *een stoom—, een electrische —*.

Druk'king (1 *omstandigheid, dat een zaak op of tegen iets drukt* ; 2 *werking der zwaartekracht van 't ééne lichaam op het andere*), v. —en : 1 *een gevoel van — op de ooren* ; 2 *de — der lucht, de — op vloeistoffen*.

Druk'knoopje (*knoopje, waarvan de deelen, een half-bolvormig veerend knopje en een komvormige holte, vereenigd de sluiting vormen*), o. —s : *het — kan haak en oog vervangen* ; **—knopje** (*knopje, waarop gedrukt moet worden om contact te krijgen* inz. *van een electrische bel*), o. —s.

Druk'kunst (*de kunst, om boeken, platen enz. te drukken*), v.; zie Boekdrukkunst ; **—letter** (*letter, waarmee men drukt* ; *gedrukte letter* ; *letter van den vorm eener drukletter*, tegenstelling van schrijfletter), v. —letters : *-letters schrijven*, b.v. bij het eerste leesonderwijs op 't bord; **—papier** (*ongelijmd papier voor gewone drukwerken*), o. gmv.; **—pers** (*werktuig om boeken, kranten enz. te drukken*), v. —persen ; **—proef** (*afdruk van een zetsel of plaats, dienende om gelegenheid te geven tot het verbeteren van fouten*), v. —proeven; **—raam** (photogr. *raamtoestelletje, om afdrukken te maken van het negatief*), o. —ramen; zie Chassis; **—rol** (boekdr. *inktrol*), v. —rollen.

Druk'te (1 *veelsoortige bezigheid* ; *bezigheid*; 2 *verkeer, vertier* ; 3 *rumoerige beweeglijkheid, opwinding*; 4 inz. *onnoodige beweeglijkheid* ; *omhaal, omslag*), v. —n : 1 *dat veroorzaakt hem veel* — ; 2 *wat een — in de stad* ; *wat was dat daar voor een — in de straat !* oploop, beweging, herrie; 3 *mevrouw was wat overspannen door al die* —; 4 *veel — van iets maken*, ophef, overdrijving; *een koude* —, scherts: onnoodige; *ge moet om ons geen — maken*, omslag.

Druk'temaker (*geurmaker* ; *iem., die de aandacht op zich wil vestigen*), m. —s.

Druk'werk (*bedrukt papier* ; *boekdrukkerswerk*), o. —werken : *fraai* —; *iets als — verzenden*, als een gedrukt stuk.

Drup (*drop*), m. druppen.

Drup'pel (*kleine drup*; *glaasje jenever*), m. —s ; ook, Druppel.

Drup'pelen, zie Druppelen.

Drup'pelflesch (*flesch met glazen stop, waarin een gleufje, waarlangs de vloeistof druppelsgewijze kan uitvloeien*), v. —flesschen.

Drup'pelings, ook Druppelings, bw.; zie Druppelsgewijze.

Drup'pelsgewijze (*al druppende, in druppels*), bw.: *een wonde — betten*; fig. *iets — mededeelen*, telkens met kleine beetjes ; ook : —gewijs; druppelsgewijze, —gewijs.

Drup'pen (*druppelen*), ook, Droppen: *het begint te* —.

Dry 1 (Eng. *droog* ; van wijn inz. v. champagne : *niet zoet, maar scherp van smaak*), bn.: *madera*—; **2** als zn. m.: *zuivere* —, gestookt uit droge druiven, zie Sec.

Drya'de (myth. *bosch- of boomnimf*), v.-n.

Dsja'mi(s) (*Turksch bedehuis*), v., zie Djami.

Dsjinn, m. —s; ook: D j i n n, zie aldaar.
D'-trein (eig. *doorloopende trein* d. i. *trein met doorloopende zijgang, zoodat de wagons gemeenschap hebben ; harmonicatrein*), m. —-treinen.
Dua'lis (spraakk. *tweevoud*), o. gmv.
Dualis'me (eig. *tweeleer : leer van twee tegenover of onafhankelijk naast elkaar staande beginselen*), o. gmv. ; — is b.v. de leer van 2 wereldoorzaken, d. i. van een persoonlijken God en de eeuwige stof; de leer dat God en de wereld in wezen verschillen ; de leer van 2 in wezen verschillende beginselen in den mensch : ziel en lichaam; ook: splitsing van een volk, een partij in twee elkaar bestrijdende deelen ; verg. M o n i s m e.
Dub'bel 1 (ook, D u b b e l d: *tweevoudig, tweemaal*), bn. en bw.: *schoenen met —e zolen ; de Pruisische —e adelaar ; een —e deur,* zie P o r t e-b r i s é e ; *een geweer met —en loop ; een weg met — spoor ; zijn tong slaat —,* hij kan niet vlot spreken, omdat hij te veel gedronken heeft ; **2** als zn. o.: *het —e van de waarde vragen ; het —e van een boekwerk, het —e van een postzegel,* zie D o u b l e t.
Dub'bel-boekhouden (*het boekhouden naar Italiaansche wijze*), o. gmv.
Dub'beldagen (Z.-Ned. *de twee Paasch-, Pinkster- en Kerstdagen*), m. mv.
Dub'bele standaard, m.; zie B i m e t a l l i s m e.
Dub'belganger (*iemand, die op een ander,* inz. *naar het uiterlijk, lijkt als een spiegelbeeld*), m. —s.
Dub'belgebeide (*tweemaal gebeide jenever*), v.; zie G e b e i d.
Dubbelhar'tig (*huichelachtig, geveinsd, valsch*), bn.; —er, —st: *een — mensch.*
Dub'belkruis (*kruisvorm met twee dwarsbalken, waarvan de onderste tweemaal zoo lang is als de bovenste*; muz., *teeken, waardoor een toon twee halve tonen verhoogd wordt*), o. —en, zie K r u i s; —**mol** (muz. *teeken, waardoor een toon twee halve tonen verlaagd wordt*), v. —len ; zie M o l.
Dubbelpunt' (*leesteeken*), v. —punten : b.v. *De generaal riep: Valt aan*; ook D u b b e l e p u n t.
Dub'belrijm, o.; zie R ij m.
Dub'belspoor (van spoorwegen, tramwegen enz. : *een dubbel stel rails*), o. ; verg. E n k e l s p o o r.
Dub'belster (sterrenk. *een tweetal sterren, die schijnbaar een paar vormen en in gekromde banen om elkaar heen wentelen*), v. —sterren : men schat thans het aantal —sterren op 15 duizend.
Dub'beltje (eig. *dubbele stuiver, zilveren pasmuntje van 10 cents*), o. —s: zegsw. *het is om de —s,* geld ; *het is een — op zijn kant,* de wending, de beslissing is nog geheel onzeker ; *het is vreemd, hoe een — rollen kan,* gezegd van een geheel onverwacht resultaat.
Dub'belzien (*het tweevoudig zien van eenig voorwerp*), o. gmv.; ook, D i p l o p i e.
Dubbelzin'nig (1 *vatbaar voor twee uitleggingen* ; 2 *schuin, vol onzedelijke toespelingen*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *een —e uitdrukking ; de orakels waren meestal —*; 2 *—e taal,* oneerbaar, onkiesch.
Dub'ben (1 *twijfelen, weifelen, aarzelen* ; 2 *soezen*), dubde, heeft gedubd : 1 *de jongens staan te —, of ze de waarheid zullen zeggen of niet* ; 2 *hij lag in zijn stoel te —.*
Dubieus' (*twijfelachtig, onzeker*), bn.; —zer, —st : *een —ze post in een boek,* die denkelijk niet zal worden voldaan; *het is nog —, of de Koningin zal komen.*
Du'bio ; *in — zijn, staan,* twijfel.
Dubloen' (eig. *dubbelstuk*: *oud-Spaansche goudmunt van* pl.m. *12.50 gld.*), m. —en.
Ducdalf', m., —dalven, zie D u k d a l f.
Duch'ten (*vreezen, bang zijn voor iets of over de komst van iets*), duchtte, heeft geducht : *het gevaar —, een lawine —.*
Duch'tig (*degelijk, flink, erg, geducht*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vermaning, een — pak slaag; hij werd — afgeranseld.*
Ductiel' (*rekbaar, taai, buigzaam*), bn.
Ductiliteit' (*rekbaar-, smeedbaarheid*), v.
Due'gna, v. —'s, zie D u e n n a.
Duel' (*tweegevecht*), o. duellen.
Duelleeren (*een tweegevecht houden*).
Duellist' (*iemand, die duelleert ; beroepsvechter*), m. —en.
Duen'na, due'gna (Sp. *bejaarde dame, soort van gouvernante die toezicht houdt op jonge meisjes. als geleidster haar vergezelt enz.*), v. —'s; lees: *doe-en'ja.*
Duet' (muz. *dubbel- of tweestemmig gezang ; spel van twee instrumenten ; muziekstuk voor twee instrumenten of twee stemmen*), o. duetten : *een — zingen* ; zie D u o.
Duf (van een reuk, een smaak : *vuns, muf, schimmelachtig* ; fig. *saai, bekrompen, onfrisch*), bn. en bw.; —fer, —st : *een —fe kelder ; die theepot riekt —*; fig. *—fe burgerlijkheid ; het leven leek doelloos en — ; —fe boekenwijsheid.*
Duf'fel 1 (*lakenachtige wollen stof,* misschien naar h. dorp *Duffel,* bij Antwerpen), o. gmv. ; **2** (*winterjas van duffel*), m. —s.
Duf'felsch (*van duffel*), bn.: *een —e jas.*
Duf'steen 1 (*e. grauwe zandsteen*), m. —steenen ; z. T u f s t e e n ; **2** (*stofnaam*), o. gmv.
Dui'delijk (*gemakkelijk, klaar, helder; goed te onderscheiden, te lezen, te verstaan*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — bewijs, schrift, dat is voor ieder klaar en —; iets — uitleggen, — spreken*; —**heid** (*het duidelijk-zijn*), v. gmv.: *de — van een vertoog*; —**shalve** (*ter wille van de duidelijkheid, om duidelijk te zijn*), bw.: *— zal ik alles nog eens met andere woorden zeggen.*
Dui'den (1 *wijzen* [*met den vinger*]* met *op,* w. i. g.; 2 *doelen op, zinspelen op,* met *op* ; 3 *verklaren, uitleggen*), duidde, heeft geduid : 1 *„zie", en hij duidde op de vliegmachine hoog in de lucht* ; 2 *dat duidt op hem* ; 3 *de wetten — in zijn geest* ; zegsw. *iemand iets ten kwade —,* kwalijk nemen ; zie: B e d u i d e n en A a n d u i d e n.
Duif (dierk. *hoenderachtige vogelsoort* ; kegelspel: *middenzijkegel*), v. duiven: *er zijn tamme en wilde duiven : de — is het beeld van onschuld, van trouw* ; zegsw. *een gebraden —,* een onverwacht geluk ; *iemand onder zijn duiven schieten,* iemand oneerlijke concurrentie aandoen ; *een —je zonder gal,* vrouw zonder arglist of boosheid ; zie : H u i s d u i f, K r o p p e r d, P a u w s t a a r t, P o s t d u i f, K a p p e r t j e,

Tuimelaar (tamme); Hout- of Woudduif, Ringelduif, Boschduif, Tortel, Trekduif (wilde).

Duig (*gebogen zijplank van den wand van een kuip, vat of ton*), v. —en: *eikenhouten —en*; zegsw. *in duigen vallen*, mislukken.

Duik'-almanak (Z.-Ned. *scheurkalender*), m. —almanakken.

Duik'boot (*onderzeeboot, onderzeeër*), v.-en.

Duik'bootbasis (*steunpunt voor duikbooten; uitgangspunt voor operaties*), v. —sen; zie ook Vlootbasis.

Duik'bootoorlog (*door een oorlogvoerende mogendheid systematisch doorgezette vernieling van schepen ter zee door middel van onderzeeërs*), m. —en; —**bootval** (*val voor duikbooten: duikbootnetten, gecamoufleerde oorlogsschepen, verankerde schepen in een mijnenveld enz.*), v. —vallen; —**bootnet** (*onderzeesch ijzeren net, bestemd om er duikbooten in te doen verwarren en machteloos te maken*), o. —netten.

Duik'eend, v. —en; zie Duikereend.

Dui'kelaar (*iemand, die duikelt*, vero.; *zeker kinderspeelgoed: klein poppetje van lichte stof aan de hoofdzijde bezwaard, zoodat het altijd op zijn hoofd staat*; volksnaam voor *lischdodde, een waterplant met langen steel, aan 't boveneind waarvan een kastanjebruine pluiskolf*; zie Dullen), m. —s.

Dui'kelen (freq. van *duiken*: 1 *buitelen* inz. *over het hoofd*; 2 *tuimelend vallen*), duikelde, heeft, is geduikeld: 1 *ze klimmen over het hek van het kerkhof en — over de baar*; 2 *daar duikelde ik naar beneden*; —**ing** (*buiteling*), v. —en: *de clown maakte potsierlijke —en*; *de —en van een vliegmachine.*

Dui'ken (1 *benedenwaarts of naar omlaag gaande zich in of onder iets bergen*; van kleeren: *zich hullen in* inz. *met saamgebogen houding*, meestal als volt. dw.; 2 *zich onder water begeven*; met voorzetsel *naar*: *duikende zoeken*), dook, heeft, is gedoken: 1 *we schuilden onder het loover, gedoken aan den plas*; *onder de wol —*; *hij zat achter de krant gedoken*; *in zijn kraag gedoken*; 2 *hij duikt als een eend*; *naar paarlen —.*

I. Dui'ker (*iemand, die onder water duikt, die er zijn beroep van maakt, te duiken*; dierk. *familie van zwemvogels, die kunnen duiken*, zie Duikvogels; bouwk. *gemetselde watergang, koker onder wegen, dijken enz. tot het afvoeren of inlaten van water*), m. —s.

II. Dui'ker, te, tw., uitroep: euphemistisch voor *duivel.*

Dui'kerhelm (*metalen helm, hoofddeksel van den duiker*), m. —en; —**klok** (*stolpvormig toestel, waarin men onder water kan verblijven en werken*), v. —klokken; —**pak,** o. —pakken; —**sluis** (bouwk. *sluis, die een duiker afsluit*), v. —sluizen.

Dui'kertje (*kinderspeelgoed: duikelaar*), o. —s; zie Cartesiaansch —.

Duik'vogels (dierk. *familie der zwemvogels*), m. mv.; er behooren toe: *de groote of zwarte duikereend, de ijs-, de bril-, de tafel-, de eidereend.*

Duim (1 *de korte en dikke vinger der hand, met stechts twee geledingen*; 2 *deel van een handschoen voor den — bestemd*; 3 bij vergelijking: *naam van verschillende voorwerpen*; 4 *lengtemaat*, in verschillende landen anders), m. —en: 1 *de nagel van den —*; 2 *een want zonder vingers, alleen met een —*; 3 *aan een — (rechthoekig gebogen haakje) een schilderij ophangen*; *de —en (pinnen) van scharnieren*; 4 *vijf — hoog*; *een Engelsche —*, inch, 2,14 cM.; zegsw. *onder den — hebben, houden*, bedwingen, in zijn macht hebben of houden; *op zijn — fluiten*, noodeloos zich inspannen of moeite doen, niets krijgen; *iets op zijn —pje kennen of weten*, goed, terdege, in den grond; *iets uit zijn — zuigen*, iets verzinnen; als verkl. *—pje: klein —*, sprookje van Moeder de Gans, fig. dwerg; Bargoensch: daalder f 1,50; —**breed** (*de breedte v. een duim of cM.*), o.: *het is een — te dik*; zegsw. *geen — wijken*, verg. Handbreed.

Dui'meling (*duim van een handschoen; afzonderlijk duimbekleedsel*), m. —en.

Duim'kruid (scherts. *geld, omdat men met den duim het geld telt*), o. gmv.

Duimp'je, o. —s, zie Duim.

Duim'schroef (eig. *ijzeren beugel met schroefspil tot plaatschroeving der duimtoppen, om iemand door die pijn te dwingen tot bekentenis*), v. —schroeven, vero.; zegsw. *iemand de —schroeven aanzetten*, hem deerlijk in 't nauw brengen inz. met lastige en dringende vragen; —**stok** (*timmermansmaatstok, verdeeld in duimen of cM.*), m. —stokken.

Duimzuigerij' (*het uitkramen van verzinsels*), v. gmv.; zie Duim.

Duin 1 (*zandheuvel* inz. *aan de kust*, meestal in het mv.), v. —en, soms o.: *de —en bij Zandvoort*; *het volgende oogenblik verscheen er een man op den top van dat —* (C.O.); **2** (*verzamelnaam*), o.: *wandelen in het —*; zie ook Rivierduinen; —**aardappel** (*aardappel van de duinpannen en de afgezande duinvlakten*), m. —s, —en; —**beplanting** (*beplanting van duinen met helm, doornstruiken enz. om verstuiving tegen te gaan*), v. —en; —**doorn** (*doorngewas op de duinen van Holland en Zeeland*), m. —en: *de gemeene — of kattendoorn.*

Dui'nenreeks, —rij (aardr. *rij van duinen*), v. —en: *de — alleen onderbroken door de Hondsbossche zeewering in N.-H. tusschen Petten en Camp, ter lengte van een uur, en d. Westkappelschen dijk op Walcheren.*

Duin'grond, m. —gronden; —**kam,** m. —men, zie Kam; —**kant** (eig. *kant of rand der duinen*; *streek langs de duinen*), m. gmv.; —**konijn,** o. —en; —**pan** (*komvormige laagte in het duin*), v. —nen; —**roos** (*dwergroosje, zeer veel in het duin voorkomende*), v. —rozen; —**vallei** (*dal tusschen twee duinrijen*), v. —en; —**voet** (*voet van het duin tusschen duinbeloop en strand*), m. —en; —**water** (*welwater in het duin*), o. gmv.; —**waterleiding** (*waterleiding, die haar water uit de duinen ontvangt*), v. —en; —**zand** (*zand der duinen*; *fijne gestampte strooisuiker met anijs*), o. gmv.

Duist 1 (plantk. *een lastig onkruid op de graanvelden*), v. gmv.; **2** (*stuifmeel; kafbolsters*), o. gmv.

Duis'ter 1 (1 *niet licht, donker*; 2 fig. *onduidelijk, verward, niet goed te begrijpen*),

bn. en bw. ; —der, —st : 1 *een — vertrek, een —e nacht* ; 2 *—e woorden* ; *het blijft — voor me,* ik begrijp het niet; nog: *de —e toekomst,* onbekend ; *de —e Middeleeuwen,* vol dom bijgeloof ; **2** (*duisternis*), o. : *in het — zitten* ; —**heid** (1 *het duister zijn* ; 2 *het verward of onbegrijpelijk-zijn* ; 3 *hetgeen niet gemakkelijk te begrijpen is*), v. gmv. : 1 *de — van den winternacht* ; 2 fig. *de — van een betoog* ; 3 *die profetieën zijn vol —heden.*

Duis'terling (*domper ; tegenstander van verlichting*), m. en v. —en; vr. o. —**e,** —n.

Duis'ternis (1 *afwezigheid van licht* ; 2 *plaats, waar geen licht is* ; 3 *het niet gemakkelijk te begrijpen zijn ; plaats, die niet gemakkelijk te begrijpen is*), v. —sen : 1 *de — van den nacht* ; *Egyptische —,* tastbare donkerheid : één der tien plagen, Exodus X : 21—23 ; 2 *een licht straalde in de —* ; 3 *een verhaal vol leemten en —;* zegsw. *de macht der —,* der hel ; *de werken der —,* kwaad.

Duit (*koperen Ned. munt van 1700—1847* ; *de waarde van zulk een muntstuk*; 2 in het mv. *geld,* zie D u b b e l t j e s), m. —en: 1 *een — was het achtste deel van één stuiver; dit kost vier —en* (= 2,5 *ct.*) ; *dat kost mij geen rooien —* ; *dat is geen — waard,* niets; 2 *'t is om de —en;* zegsw. *een — in 't zakje doen,* een woordje mee laten hooren ; *die broeders lijken elkaar op een —,* zij lijken sprekend op elkaar.

Duit'blad (plantk. *waterkaarde, kikkerkruid*), o. gmv.: *het — is een in ons land veel voorkomende waterplant.*

Dui'tendief (*iemand, die er steeds op uit is geld te verdienen ; gierigaard*), m. —dieven.

Dui'tenplaterij (*geldmakerij*), v. (Mult.).

Duitsch 1 (*van, in, uit; als van, in, uit; eigen aan, betrekking hebbende op Duitschland*), bn.: *de —e taal, het —e geld, de —e adel, het —e Rijk, de —e orde, —e ridders,* geestelijke ridderorde uit de Middeleeuwen in 1190 gesticht ; **2** (*de Duitsche taal*), o.: *het — is een mooie taal* ; zie : H o o g d u i t s c h en N e d e r d u i t s c h ; **3** —**e** (*Duitsche vrouw*), v. —n.

Duit'scher (*man uit, inwoner van en afkomstig uit Duitschland*), m. —s.

Dui'vekater (1 *naam van een gebak* gew.; 2 basterdvloek : *duivel*), m. —s : 1 *een groote — als geschenk* ; 2 *te (de) — !* wat duivel ! ook : D e u v e k a t e r ; —**katersch** (*drommelsch*), bn.: *die —e jongen.*

Dui'vel (eig. *lasteraar* : 1 *booze of onreine geest, gevallen engel*; 2 *het beginsel van het booze, Satan, vorst der duisternis* ; 3 in toepassing op personen in verschillende beteekenissen), m. —s of —en: 1 *de —en in de hel* ; *twee —s pijnigden de ziel* ; *de engelen werden in hun val tot afzichtelijke —en*; 2 *de — gaat rond als een brieschende leeuw, zoekende wien te verslinden* ; 3 *een arme —,* drommel ; *een gierige —,* gierigaard ; zegsw. *des —s prentenboek,* kaartspel ; *als men van den — spreekt, trapt men hem op zijn staart,* van een persoon, die juist komt, als men van hem spreekt ; *van den — bezeten* (zie ald.) *zijn* ; *de — van den hoogmoed, van den nijd* ; *hij heeft den — in,* heeft het land ; *hij is te dom (om) voor den — te dansen,* zeer dom ; spreekt. d u v e l ; —**achtig** (*satanisch boosaardig*), bn., zie D u i v e l s c h.

Dui'velbanner (—*bezweerder*), m. —banners ; zie B a n n e n.

Duivelin' (*boosaardig wijf*), v. —nen.

Dui'veljager (*duivelbanner* ; timm. *een soort van lijstschaaf*), m. —s.

Dui'velkamer (*in de katoenspinnerij het lokaal, waarin de katoen de eerste bewerking ondergaat, de eerste zuivering*), v. -kamers.

Dui'vels (*erg*), bw.: *die kerel kan — vloeken* ; ook tw.: *wel — !*

Dui'velsadvocaat (R.-K. *de prelaat, die bij een heiligverklaring of canonisatie is aangewezen om 't zondige of onvolmaakte aan 't licht te brengen*), m. —advocaten : de — bestrijdt de heiligverklaring tegenover den verdediger of Godsadvocaat; bij overdr. : iem., die bij een beraadslaging bij voorkeur den slechten kant der zaak in 't licht stelt ; —**beet** (plantk. *schurftkruid*), m. gmv. ; —**brood** (*een soort van paddenstoel*), o. gmv. ; —**brug** (*brug over de Reusz in de Alpen*), v. gmv.

Dui'velsch (1 *als van een duivel : boosaardig, arglistig* ; 2 *vervloekt, ellendig* ; 3 *woedend, zeer boos, ongeduldig*), bn. : 1 *dat is een — plan* ; 2 *die —e vent* ; 3 *'t is om — te worden,* woedend.

Dui'velshuis (thans, *stadhuis te Arnhem,* eigenl. *woonhuis, gebouwd door M. v. Rossem in 1555, die op den voorgevel allerlei faunen en saters liet aanbrengen*), o. gmv.; —**kaas** (*vergiftige paddenstoel*), v. gmv.; —**kers** (*heggerank, hondskers*), v. gmv. ; —**kind** (eig. volgens bijgeloof *kind v. e. duivel* ; fig. *iemand, waartegen men met min of meer spijtige bewondering opziet*), o. —eren, —ers : *jou — !* —**klauw** (*gemeene valeriaan*), v. gmv. ; —**kunsten** (*toovenarij, hekserij*), v. mv.; —**kunstenaar** (*toovenaar ; zeer handig mensch*), m. —s; —**melk** (plantk. *wolfsmelk, kroontjeskruid*), v. gmv. ; —**naaigaren** (plantk. *naam van verschillende gewestelijke planten o.a.: woekerslingerplanten, waterkruid, de ruige wikke*), o. gmv. ; —**oog** (plantk. *adonisbloem of vuurroosje*), o. gmv.

Duivelstoe'jager (*bijlooper, iemand, die voor allerlei ongeregelde werkzaamheden gebruikt wordt,* inz. *minderwaardige*), m. —s : *hij is op die kostschool —,* tegelijkertijd schoenpoetser, messenslijper, houtkloover, kolenaandrager enz.

Dui'velvisschen (dierk. *een soort van wanstaltige visschen met grooten, platten kop*), m. mv.: *de zeeduivel* (z. ald.) *onzer kusten behoort tot de —.*

Dui'venboon (*kleine soort van boon voor duiven*), v. —boonen; —**drek** (—*mest*), m. gmv. ; —**ei** (*ei van een duif*), o. —eieren ; —**hok,** o. —hokken.

Dui'venkervel (plantk. *gemeene kervel, aardrook*), v. gmv.

Dui'venkot (*duivenhok*), o. —kotten ; —**melker** (*fokker, handelaar in duiven*), m. —melkers, zie M e l k e n ; —**post** (*posterij door middel van postduiven*), v. gmv. ; —**slag** (eig. *toestel aan een duivenhok, waardoor de duiven wel in maar niet uit het hok kunnen ; duivenhok*), o. —slagen ; —**til** (*duivenhok soms buiten op een*

staak), v. —tillen ; —**vlucht** (*een aantal samenvliegende duiven*), v. —vluchten ; —**valk** (dierk. *havik*; O.-I. *valk ter grootte van een duif*), m. —valken.

Dui'zelen (1 *draaierig worden* ; 2 v. zaken enz.: *snel verwarrend dooreendraaien*), duizelde, heeft geduizeld ; ook : het duizelt mij, mij duizelt: 1 *hij duizelde van den slag* ; 2 *een —de warreling van duizenden gedachten* : nog : *een duizelende hoogte*, duizelingwekkende.

Dui'zelig (*draaierig in 't hoofd*), bn.; —**er**, —st: *hij buitelt driemaal over zijn hoofd zonder — te worden* (C.O.) ; —**heid**, v. —heden : *klagen over —*.

Dui'zeling (*draaierigheid in het hoofd*), v. —en : *hij is onderhevig aan —en*.

Duizelingwek'kend (*duizelingen veroorzakende*), bn.: *in —e vaart, met —e snelheid, een —e afgrond*.

Dui'zend 1 (1 *getal, 10 × 100*; 2 *een zeer groot getal*), telw. : 1 — *man* ; 2 *één uit —*, uit velen; **2** zn. o. —en: *—en menschen*; —**been** (dierk. *duizendpoot* ; *zeespin, een soort van krab*), o. —en ; —**blad** (plantk. naam van verschillende plantengeslachten : *hazengerwe, hazengras* ; *waterviolier* ; *vederkruid*), o. gmv.

Duizend-en-één-nacht' (*verzameling van sproken en wonderverhalen uit het Oosten: Indië, Perzië, Arabië*), v. gmv.: de sultane Sheherazade vertelt 1001-nachten aan den sultan haar wonderverhalen om haar leven te rekken en van den dood vrij te komen.

Dui'zenderhande, —lei (*in duizend soorten*), onverbuigbaar bn. : — *insecten*.

Dui'zendgul'denkruid (*zeker geneeskrachtig kruid*), o. gmv., een soort van G e n t i a a n ; —**jarig** (*duizend jaren durende*), bn.: *het — rijk*, een verondersteld te komen 1000-jarig rijk van Christus op aarde ; zie : C h i l i a s m e, M i l l e n n i u m ; —**knoop** (*plantengeslacht van de familie der veelknoopigen*), v. gmv. : *er bestaan de alpen—, beemd—, vogel—, water—, winde—* ; —**kunstenaar** (*iem., die zeer handig of bedreven is in allerlei zaken* ; minder sterk dan *duivelskunstenaar*), m. —s ; —**maal** (1 *duizend keeren*; 2 *zeer veel keeren* ; 3 *een soort bevestiging*), bn. : 1 *tienduizend is — 10* ; 2 *wees — bedankt* ; 3 *al had je — gelijk* ; —**poot** (dierk. *klasse der gelede dieren* inz. *ongevleugeld, blinkend, donkerbruin geleed dier met meer dan 24 paar pootjes*), m. —pooten ; —**schoon** (plantk. *anjelierbloemige*), v. —en ; —**ste** (*rang- en breukgetal*), bn.: *een — deel, een mM. is een — Meter* ; —**tal** (*een tal of aantal van 1000* ; *zeer groot getal*), o. —tallen : *in een getal heeft men eenheden, tientallen, honderdtallen, duizendtallen enz.* ; *we zien 's avonds —tallen van sterren* ; —**voud**, o. —en : *millioen is een — van 1000* ; —**vou'dig**, bn. en bw.: *een —voudige oogst* ; *iets — beloonen*, fig. rijk.

Dukaat' (*oud-Holl. goudmunt ter waarde van pl.m. ƒ 5.25*), m. dukaten; *de gerande — was ƒ* 5.80, *is nu negotiepenning : ƒ* 5.70-*ƒ* 5.90; *de zilveren — was ƒ* 2.50 : *de dubbele Ned. dukaat was ƒ* 9.50.

Duka'tengoud (*het beste goud, dat verwerkt kan worden, van het fijnste gehalte: 0.983*), o. gmv.

Dukaton' (*voormalig zilveren geldstuk = ƒ 3.15* ; *zilveren rijder*), m. —nen, —s.

Dukdalf' (*zwaar aaneengeklonken paalwerk in havens, binnenwateren* enz., *uitstekend boven water, dienend tot bescherming van sluizen, bruggen enz., ook om er schepen aan te meren*), m. —dalven.

Dul'ce et deco'rum est pro pa'tria mo'ri (Lat. *Het is zoet en eervol voor het vaderland te sterven*.

Dulcine'a (*liefje van Don Quichot*; fig. ir. *beminde*), v. —'s. (e = ee).

Duld'baar (*te dulden, verdragen kunnende worden*), bn. w.g.

Dul'deloos (*ondraaglijk*; *niet te verdragen*), bn.; —loozer, —t : —*looze pijnen*.

Dul'den (1 *de aanwezigheid toelaten* ; *het bijzijn verdragen van* ; 2 *met gelatenheid verdragen, verduren* ; 3 *onvereenigbaar zijn met* ; in de 3de bet. dikwijls met een ontkenning), duldde, heeft geduld : 1 *ik wilde hem niet langer in huis — ; hij werd geduld, meer niet* ; 2 *die pijnen zijn niet te —* ; *zulke plagerijen zijn niet langer te —* ; 3 *dat duldt geen tegenspraak*.

Duli'a (R.-K. *vereering der Heiligen*), v.: de — staat tegenover de aanbidding v. God.

Dul'len (*volksnaam van de lischdodde*), v. mv.: de — groeien in veenachtigen bodem, zie ook D u i k e l a a r.

Dum-dum'-kogel (*kogel met holle spits, die bij het treffen zich vervormt en zware wonden maakt*), m. —kogels.

Dun 1 (1 *eigenschap van voorwerpen, waarvan de kleinste afmeting, omvang of doorsnede, vergeleken met gelijksoortige zelfstandigheden niet groot is* ; 2 van vloeistoffen: *weinig vaste bestanddeelen bevattend, vloeibaar* ; 3 *niet zeer doorzichtig* ; 4 *met niet dicht aaneensluitende deelen* ; *schraal* ; 5 *kleingeestig, kleinzielig* ; 6 *van weinig beteekenis*), bn. en bw. ; —ner, —st : 1 — *glas, —ne twijgen, — laken, — papier* ; van lichaamsdeelen : *een —ne hals, arm*, niet dik, vleezig, vet ; van strepen enz. : *een —ne streep*, niet dik ; 2 *een —ne soep* ; 3 *een —ne mist* ; 4 *een —ne baard* ; bevolking : — *bevolkt* ; 5 *dat vonden ze allen —* ; 6 *die lezing was —* ; nog : *een —ne laag sneeuw, verf* ; *een boterham — smeren*, met weinig boter, met of in een laag van geringe dikte ; — *gekleed zijn* ; *de wiskunde zit er — op*, hij weet er niet veel van ; **2** (als zelfst. nw.), o. gmv : *het — van een ei* ; zegsw. *door dik en — gaan*, ruw te werk gaan, niets ontzien.

Dun'doek (*vlag*), o. gmv.: *het — wappert*.

Dunk (*meening* inz. *met betrekking tot de waardeering van iets*), m. gmv. : *een goeden —, een slechten — van iets hebben* ; *ik heb daar geen hoogen, grooten — van*.

Dun'ken (*een meening hebben over iets*), mij dunkt, mij docht (dacht), mij heeft gedocht, *het komt mij voor, schijnt mij toe* : *wat dunkt u er van ?*

Dun'nen (1 *dunner maken* ; 2 *dunner worden*), dunde, heeft (bet. 1) is (bet. 2) gedund : 1 *het haar —*, uitknippen ; *de salade en andere planten —*, het overtollige uitwieden ; 2 *de menigte dunde*.

Dun'netjes (*gering, onbeduidend*), bw.: *zijn kennis is maar —, zijn examen was maar —.*
Dun'sel (*jong uitgetrokken kropsalade*), o.
Dun'te (*dunheid*), v.: *de — van bladgoud.*
Du'o (*muziekstuk voor twee personen*), o. —'s; zie D u e t.
Duodecimaal' (*twaalfdeelig*), bn.: *de Rijnlandsche maat is —.* (de = dee).
Duode'cimo (*boekformaat, waarbij het vel in twaalven is gevouwen en er dus 24 bladzijden zijn*, 12°), o. —'s: *een —cimootje, boek in — formaat*; **—vorstje** (*regeerend vorstje van een der kleine staatjes in het vroegere Duitsche rijk*), o. —vorstjes.
Du'pe (*bedrogene, gefopte*), m. en v. —s: *de — worden van een sluwen bedrieger*, slachtoffer; zegsw. *de — van de historie zijn*, d.i. het kind van de rekening.
Dupeeren (*beetnemen, misleiden, foppen*).
Du'plex (*tweevoudig, dubbel*), bn.: *e.—brander in een gaslantaarn.*
Duplicaat' (*iets dubbels*: *het dubbele van een geschrift enz.*), o. —caten.
Dupliceeren (*een tweede antwoord geven op*; *een repliek beantwoorden*).
Dupliek' (*beantwoording van een repliek*; *tweede verweerschrift*), v. —en.
Du'plo, in — (*in dubbel, in tweevoudig afschrift*): *iets in — afschrijven*, d. i. twee eensluidende afschriften er van maken.
Dura'bel (*duurzaam, blijvend*), bn.; —er, —st: fig. scherts.: *een —e zaak*, duur.
Du'ra lex sed lex (Lat. *De wet is hard, maar is nu eenmaal wet*).
Du'randal (letterk. *zwaard van Roeland, paladijn van Karel den Gr.*), m.: in den slag bij Ronceval in 778, waarin de held sneuvelde, deed hij wonderen van dapperheid met dat zwaard; zie R o e l a n t s l i e d, ook: D u ' r e n d a l.
Duratief' (spraakk. *intensief w.w.*), o.-ven.
Dur'bar (Eng.-Indië: *morgenaudiëntie bij Ind. vorsten*; *gala-receptie, staatsraad*), m. —s: *de groote — bij 't bezoek van Engelands koning en koningin (1911)*; ook D a r b a r.
Du'ren (1 *een langen tijd aanhouden*; 2 *het verloopen van zekeren tijd*; 3 *duurzaam zijn, van duur zijn*), duurde, heeft geduurd: 1 *het gesprek onzer meid duurde en bleef —*; 2 *het duurt nog 8 weken, en dan is het vacantie*; 3 *eikenhout kan lang —*; *geluk kan zelden lang —*; spreekw. *Duren is een schoone stad*, eig. Duitsche stad tusschen Aken en Keulen, fig. volharden is een schoone zaak, het goede duurt niet lang.
Durf (*moed*), m.: *er zit — in dien jongen*; *een tocht met een onderzeeër is een staaltje van grooten —*; zie L e f.
Durf'al (*waaghals*), m. en v. —allen.
Durf'niet (*lafaard*), m. en v. —nieten.
Durk (scheepst. *de plaats waar het vuil v. e. schip samenloopt*; *kielwater*), m. durken.
Du'ro (Sp. *rijksdaalder*), m. —'s.
Dur'ven (*zich verstouten, den moed hebben*), durfde, dorst, heeft gedurfd: *wie zou het —?*
Dus (*aldus, derhalve*), bw. v. wijze en voegw. bijw.: *— moet je het aanleggen*; *ik ben ongesteld, en dus ga ik niet op reis.*
Dus'danig, bijv. bepaald aank. vnw.: *—e pennen deugen niet*, dergelijke, v. die soort.
Dus'verre, dus'ver (*zoover*), bw.: *tot — ging alles goed*, tot op dit oogenblik.
I. Dut (*licht slaapje*, fig. *dwaling*), m.: *allen waren in den —, een — doen*, een licht middagslaapje; fig. *iemand uit den — helpen, iemand i. d. — laten*, droom; **—je,** o. —s.
II. Dut (*teeken, 'twelk ergens ingeslagen is*), m. —ten: *ergens een — in slaan.*
Dut'selen (*het automatisch handelen van stokoude lieden*), dutselde, heeft gedutseld; ook, D u t s e n (*sufferig doen*).
Dut'ten (*een licht slaapje doen*), dutte, heeft gedut: *zit je alweer te —.*
Duüm'vir (*tweeman*), m. —viri.
Duümviraat' (*tweemanschap*), o. gmv.
I. Duur (*tijdruimte*), m. gmv.: *op den —*, in lengte van tijd: *het leven is kort van —, dat is niet van langen —*: zegsw. *rust noch — hebben*, geen rust kennen, omdat bv. het geweten knaagt, men in spanning is enz.
II. Duur (*hoog in prijs, kostbaar*), bn. en bw.; —der, —st: *die schoenen zijn te —, het zijn dure tijden, het leven wordt steeds duurder*; fig. *goede raad was —*; *zijn leven — verkoopen*, zich tot het uiterste verdedigen; *iets — moeten betalen*, fig. zwaar moeten boeten voor.
Duur'te (*het hoog in prijs zijn*), v. gmv.: *— van levensmiddelen*; zegsw. *ik zal er de — niet in brengen*, ik maak er geen of weinig gebruik van.
Duur'koop (*hoog in prijs, dierkoop*), bn.
Duur'tetoeslag (eig. *toeslag op het traktement wegens duurte*), m. —en; de — wordt tijdelijk toegewezen, wegens het duur-zijn der eerste levensbehoeften, vooral in oorlogstijd; — wordt ineens of periodiek geschonken.
Duur'zaam (*deugdelijk, echt*), bn.; —zamer, —st: *eikenhout is —*, hard; *een —zame vrede, een — geluk*, bestendig.
Duw (*stoot*), m. —en: *iemand e. — geven.*
Du'wen (*stooten, drukken*), duwde, heeft geduwd, spreekt. D o u w e n: *iem. in e. sloot —, iem. tegen den muur —, een doosje in elkaar —, de schuit v. d. wal —.*
Dwaal (*witlinnen altaarkleed*), v. dwalen.
Dwaal'begrip (*valsch, verkeerd begrip*), o. —begrippen; **—geest** (*iem. die dwaalbegrippen heeft of koestert*), m. —geesten; **—leer** (*valsche, onrechtzinnige leer*), v. —leeren, verg. H e t e r o d o x i e; **—licht** (*blauwachtig vlammetje boven poel, moeras of kerkhof*), o. —lichten, zie E l m u s v u u r; fig. *verkeerde leidsman*; **—pad,** o. —paden, zie D w a a l w e g; **—spoor** (*verkeerd spoor*), o. —sporen; fig. *iem. op e. — brengen*, hem misleiden; **—ster, —star** (*planeet*), v. —sterren; **—weg** (*verkeerde weg*), m. —wegen: *op een — geraken*, verdwalen; fig. *iem. op een — brengen*, hem misleiden; *op een — zijn*, zich bedriegen.
Dwaas 1 (*zot, gek*), bn. en bw.; dwazer, —t: *een dwaze mode, een dwaze liefde, een — voorstel*; *— handelen, de eene deed al dwazer dan de andere, hij deed allerdwaast*; **2** (*zot, gek, dwaze mensch*; *iem., die dwaze dingen doet*), m. en v. dwazen.
Dwaas'heid (*dwaze daad*), v. —heden: *allerlei —heden uithalen.*
Dwa'len (*ronddolen, op den verkeerden weg zijn*), dwaalde, heeft gedwaald, zie ook V e r d w a l e n; **—ing** (*misverstand, ver-*

keerd begrip of inzicht, vergissing), v. —en.
Dwang (*machtsuitoefening, overmacht*), m. *bukken voor —, op iem. — uitoefenen.*
Dwang'arbeid (*gedwongen arbeid*), m. gmv.: *iem. tot — veroordeelen*; —**arbeider** (*iem., die uit dwang arbeid moet verrichten*), m. —s; —**bevel** (*rechterlijk vonnis tot betaling van achterstallige belasting*), o. —bevelen; —**buis** (*ijzeren buis, om gekken*, ook *misdadigers in bedwang te houden*), o. —buizen; —**maatregel** (*maatregel, om iem. tot iets te dwingen*), m. —maatregelen; —**middel** (*middel, om iem. te dwingen*), o. —middelen: —*en gebruiken*; —**molen** (leenstelsel. *molen der heerlijkheid, waar de onderhoorigen verplicht waren het koren te laten malen*, ook *banmolen*), m. —molens; —**voorstelling** (*kwellend idee-fixe*), v. —voorstellingen.
Dwar'rel (*warreling*), m. gmv.
Dwar'relen (*kringswijs, verward zweven*), dwarrelde, heeft gedwarreld: *sneeuwvlokken — bij fellen wind door de lucht*; —**stroom** (*maalstroom, draaikolk*), m. —stroomen; —**wind** (*wervelvind*), m.—en.
Dwars (*schuin, scheef*), bn. en bw.; —er, —t: *in —e richting, een —e streep, e. diagonaal is een —e lijn*; *de straat — oversteken*; fig. *die jongen is altijd even —*, tegenstrevend; —**arm** (*dwars uitstekend deel van sommige voorwerpen*), m. —armen: *de —en v. e. weg- of handwijzer*; —**boomen** (*tegen den keer in werken*), dwarsboomde, heeft gedwarsboomd: *iems plannen —*, tegenwerken; *iem. — in iets*; —**draadsch** (*dwars op d. draad*), bn.: — of tegendraadsch hout is doorgesneden of doorgezaagd volgens e. vlak, dat m. het vlak der overlangsche vezels een rechten hoek maakt; als bw.: *Dwars'draads*: — doorzagen; —**drijven** (*dwarboomen, tegenwerken*), meest in de onbep. wijs: *is hij weer aan 't —?*, ook als zn.: *zulk —, dat hatelijke —*; —**drijver** (*iem. die dwarsdrijft*; *die het tegenovergestelde van de meerderheid wil*; *die tegenwerkt*), m. —drijvers; —**drijverij'** (*de daad v. dwarsdrijven*), v. —en: —**fluit** (muz. *fluit die dwars tegen den mond bespeeld wordt*), v. —fluiten.
Dwars'hoofd (*dwarsdrijver*), m. en v.— en; —**hout** (*bintbalk van eenig paalwerk*), o. —houten; —**kijker** (*persoon, die iemand op de vingers kijkt*; *bijzitter-examinator*), m. —kijkers; —**kijkerij'**, v. gmv.; —**klamp** (*schuin over iets heen geslagen lat, dwarslat*), m. —klampen; —**kop** (*dwarsdrijver*), m. en v.—koppen; —**ligger** (*dwarsliggende onderbalk op e. spoorbaan, biel*), m. —s; —**scheepsch** (*dwars of rechthoekig staand op de lengte-as v. e. schip*), bn. en bw.: —*e balken*, in dwarse richting loopende; *de stoomboot lag — van ons*; —**schip** (ook, —*pand*, —*beuk*: *dat deel eener kruiskerk, 'twelk den dwarsbalk voorstelt*), o. —schepen; —**straat** (*straat, die dwars o.e. hoofdstraat uitloopt*), v. —straten: —**strip** (*dwarse verbindingsplaat, over ijzeren platen heengeklonken*), v. —s; —**strooms** (scheepst. *met de lange zijde v. h. schip in of tegen den stroom*), bw.: — *ankeren.*
Dwars'te, v. gmv.: *iets in de — doorsnijden*, overdwars, in de breedte.
Dwa'selijk (*op dwaze wijze*), bw. w. g.
Dweep'ster (*vrouw, die dweept*), v. —s; —**ziek** (*sterk geneigd tot dwepen, fanatiek*), bn.; —er, —st: *een — vervolger, —e denkbeelden*, overdreven; —**zucht** (*overdreven ingenomenheid met iets*, inz. *op godsdienstig gebied, fanatisme, geestdrijverij*), v. gmv.; —**zuch'tig** (*dweepziek*), bn.; —er, —st: *een — volgeling.*
Dweil 1 (*wollen of groflinnen schrobdoek*), v. dweilen; **2** *dronke(n)man*, m. —en.
Dwei'len (1 *reinigen met een dweil*; 2 stud. *langs de straat slenteren*; *boemelen*), dweilde, heeft gedweild: *de stoep —, de gang —*; 3 *Rudolf van Brammen hield van —.*
Dwe'pen (*overdreven begrippen koesteren op 't gebied v. godsdienst, staatkunde, kunst*; *overdreven met iets of iem. ingenomen zijn*), dweepte, heeft gedweept; —**er**, m. —s; —**erij'** (*overprikkelde vereering, geestdrijverij*), v. —en.
Dwerg (1 *fabelachtig klein wezen in de gedaante van een mensch*; 2 *onnatuurlijk klein mensch*), m. —en; 1 zie: Pygmee, Lilliputter, Aardmannetje, Kobold; 2 *het is in 't geheel geen man, zei Keesje, 't is een dwerg, meheer, een —!* (C.O.)
Dwerg'achtig (*als een dwerg*; *zeer klein in zijn soort*), bn.; —er, —st: *hoog op de berghelling groeiden slechts eenige —e dennenboomen*; *een —e olifant.*
Dwerg'berk (*kleine berksoort*), m. —en; —**eik**, m. —en; —**herf**, o. —en; —**paard** (*hit*), o. —en: —**palm**, m. —palmen, enz.
Dwin'geland (d.i. *land-dwinger, -onderdrukker*), m. —en; zie Despoot.
Dwingelandij' (*tirannie*), v.: *de — van het communisme*; *de — der mode.*
Dwin'gen (1 sterker dan: *tot iets noodzaken*; 2 *met kracht aandringen*), dwong, heeft gedwongen: 1 met *te*: *iem. — een besluit te nemen*: met tot: *tot gehoorzaamheid —*; 2 zonder voorwerp: *dat kind doet niets dan —.*
Dwin'gerig (*lastig om zijn zin te krijgen*), bn.; —er, —st: *een — kind.*
Dwingerij' (*het herhaald dwingen*), v.—en.
Dwor'nik (Russ. *portier*), m. —s.
Dyna'mica (*krachtenleer, leer der bewegingsverschijnselen*), v. gmv.
Dynamiek', dyna'misch (*de krachtenleer betreffend*), bn.: *het — accent*, krachtaccent in tegenstelling v. *muzikaal accent*; muz. *dynamische teekens*, teekens als *p, f, pp, ff* enz., die de mate v. kracht aanduiden.
Dynamiet' (*snel ontploffende stof, hoofdbestanddeel is nitroglycerine: in 1867 te Hamburg door Alfred Nobel, e. Zweedsch scheikundige, uitgevonden*), o. gmv.; —**aanslag** (*poging om iem. te dooden door dynamietontploffing*), m. —aanslagen; —**bom** (*bomgevuld met dynamiet*), v. —bommen; —**patroon** (*patroon, geladen met dynamiet*), v. —patronen; verg. Lyddiet.
Dyna'misch, bn., zie Dynamiek.
Dynamitist' (*anarchist v. d. daad*; *misdadiger, die met dynamiet-ontploffingen schrik wil verspreiden*), m. —en.
Dyna'mo (*werktuig voor de levering v. electrische drijfkracht of v. licht*), v. —'s.
Dynamome'ter (*toestel, om de grootte eener*

kracht te meten door spanning of drukking, die zij voortbrengt), m. —s: *de gewone brievenweger, de familiebascule is een* —.
Dynamometrie' (*krachtmeting*), v. gmv.
Dy'namus (*kracht, noodig om 1000 KG. één M. op te heffen*), m. gmv.
Dynast' (*machthebber, heerscher*), m. —en.
Dynastie' (*vorstenhuis, regeerend stamhuis*) v. —tieën: *de — der Habsburgers.*
Dynastiek', bn.: —*e belangen,* de dynastie betreffende; ook, D y n a s't i s c h.
Dysenterie' (*bloeddiarrhee*), v. gmv.
Dysente'risch (*lijdend a. dysenterie*), bn.
Dyspepsie' (*slechte spijsvertering*), v. gmv.

E.

E. — 1 *Electriciteit*: (+ **E** = positieve; — **E** = negatieve); 2 *Eminentie*; 3 *Excellentie.*
e. a. — *en andere*(*n*).
e. d. — *en dergelijke*(*n*).
ed. — 1 *edidit,* (hij, zij) heeft uitgegeven; 2 *editio,* uitgave.
Eerw. — *Eerwaarde.*
e. i. — *electro-technisch ingenieur.*
e. g. — *eerstgenoemde.*
eig. — *eigenlijk.*
E. K. — *Eerste Kwartier* (maan).
e.k. — *eerstkomend.*
Em. — 1 *Eminen'tie*; 2 *eme'ritus.*
e. m. a. — *en meer andere*(*n*).
Emer. — zie **Em.** 2.
enz. — *en zoo voort.*
e. o. — zie **Ex off.**
Esq. of **esq.** — zie *Esquire* (Engelsch).
etc. — *et ce'tera,* en zoo voort.
e. t. q. — *e tutti quanti,* en allen samen, zie **t. q.**
I. E. V. — *Evenredige vertegenwoordiging.*
II. e.v. — *eerstvolgende.*
Exc. — *Excellen'tie.*
Exod. — *Ex'odus,* zie ald.
Ex off. — *Ex offi'cio,* ambtshalve.
Extr. — *Extrac'tum,* uittreksel of aftreksel.

E (1 *tweede der klinkers*; 2 *vijfde teeken van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *een heldere* —; 2 *de kop der* —; 3 *zoek de woorden, die met* **ae** *beginnen ook onder de* —; nog. muz.: 1 benaming van den derden toon, *mi*; 2 dunste snaar op een viool.
Eagle (Eng. eig. *arend, adelaar*; *goudmunt van 10 dollar in N.-Amerika*), m. —s.
Eau (Fr. *water*), v.; — *de carmes,* karmelietenwater; — *de cologne,* Keulsch water, reukwater; — *de Javelle,* bleekwater; — *de lavan'de,* lavendelwater; — *de la reine,* koninginnewater, zie L o d e r e i n d o o s j e; — *de vie,* brandewijn.
Eb, eb'be (*laag of afnemend getij*), v. gmv.
Ebaucheeren (Fr. *e. schilderij, teekening ontwerpen, schetsen*; beeldh. *proefmodel maken in was of klei*).
Eb'beboom (*boom, in de tropen, die ebbenhout oplevert*), m. —boomen; zie E b b e n h o u t.
I. Eb'ben (*het afloopen van het water na den vloed*), ebde, heeft geëbd: *het tij is aan 't* —, vallen.
II. Eb'ben (1 *v. ebbenhout*; 2 *als van ebbenhout*; *zwart*), bn.: 1 *een — stok*; 2 *de — huid der negerslaven.*
Eb'benhout (O.-I. *fraai, zwart, hard hout,* inz. *voor meubels gebruikt*), o.: *het beste Ind. — komt van Boero* (*Molukken*).
Eb'benhouten (*v. ebbenhout*), bn.: — *meubelen,* — *stoelen.*
Eben-Haë'zer, Hebr. *steen der hulpe*: steen, die aan de verleende hulp herinnert; *dit is mijn* —, uitreddingsteeken, I Sam. 7 : 12, tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen.
Ebenist' (*werker in ebbenhout*; *fijne schrijn- of meubelwerker*), m. —en.
Eboniet' (*met zwavel vermengde gevulcaniseerde caoutchouc, een zwart-glimmende harde stof* o. a. *gebruikt in electrische werktuigen, ter vervaardiging van kammen enz.*), o. gmv.
Eburi'ne (*namaak-ivoor*), o. gmv.
Ecaillé' (Fr. wapenk. *geschubd*), bn.
Ecarté' (Fr. *zeker kaartspel met 32 kaarten voor twee personen*), o.: — *spelen.*
Ecarteeren (*verwijderen, ter zijde stellen*; *verstrooien*; *kaarten in het spelen ter zijde leggen en door andere vervangen*; *écarté spelen*).
Ecartelé' (Fr. wap. *gekwartierd*), bn.
Ec'ce. Lat. zie: — **homo 1** *Zie den mensch!* **2** (*beeld of schildering v. d. met doornen gekroonden door Pilatus te schouw gestelden Jezus*), o. —'s; lees: *ek'se*; Joh. 19 : 5.
Eccle'sia (*de Kerk*), v.: — *militans,* de strijdende Kerk; — *triumphans,* de zegevierende Kerk; **ecclesias'tisch** (*kerkelijk*), bn. (si = zi).
Echan'ge (Fr. *ruil*; *wissel*), v. —s.
Echappement' (*deel v. e. slingeruurwerk of horloge: veerregelaar*; *schakelrad*; *onrust met spiraalveer*), o. —en.
Echauffeeren, zich (Fr. *zich verwarmen, zich verhitten*; fig. *toornig worden*).
Echéan'ce (Fr. *vervaldag v. e. wissel, betalingstermijn*), v.—s.
Echec' (*schaak van den koning of de koningin in het schaakspel*; fig. *tegenslag*), o. —s: *in* (of: *en*) — *houden,* in bedwang; — *lijden,* geen succes hebben, een tegenslag hebben; lees: *ee-sjek'.*
Echel'le (Fr. *ladder*; *toonladder*; hand. *haven in de Levant*), v. —s.
E'cho (*terugklank*; *terugkaatsing van geluiden*; *weergalm*; *plaats waar een — te hooren is*), v. —'s; lees *e* kort.
E'choën (*een echo laten hooren*; *als echo nazeggen*), echode, heeft geëchood: *dat zei m'heer X, en m'heer Z echode het*; lees *e* kort.
E'cho-gedicht, -lied (dichtk. *gedicht, waarin de laatste lettergreep van elk vers voorgesteld wordt als gedeeltelijk herhaald*

door de echo en aldus een antwoord vormende op den versregel), o. —gedichten, —liederen: Vondel's „Gesprek tusschen eenen wandelaar en den galm in de Hofkerke" is een —.

I. Echt (*huwelijk*, eenigszins verheven), m. gmv.: *in den — treden.*

II. Echt (*wettig, deugdelijk, zuiver, onvervalscht, geloofwaardig, getrouw*), bn. en bw.; —er, —st.

Echt'breker (*iem., die schuldig is aan echtbreuk*), m. —s; —**breuk** (*het schenden van de huwelijkstrouw*), v. gmv., verg. Overspel.

Ech'telieden (*echtgenooten*), m. mv.

Ech'telijk (*betrekking hebbende op den echt*), bn.: *—e plichten, — geluk.*

Ech'telingen (*man en vrouw*), m. mv.

Ech'ten (met een kind als voorwerp: *wettig laten verklaren*), echtte, heeft geëcht: *een kind —.*

Ech'ter (*evenwel, intusschen, nochtans, toch, niettemin*), voegwoordelijk bw.

Echt'genoot (*gehuwde man*), m. —nooten; —**genoote** (*gehuwde vrouw*), v. —n.

Echt'heid (1 *het niet nagemaakt of vervalscht zijn; het inderdaad v. e. schrijver zijn, aan wien iets wordt toegeschreven*; 2 *het op waar gevoel berusten*; 3 *waarheid, juistheid* inz. *van tijdingen*), v.: 1 *de — v. e. edelsteen, v. e. oorkonde; aan de — van de zangen van Ossian werd niet getwijfeld*; 2 *de — zijner verzen*; 3 *voor de — dezer berichten sta ik in.*

Echt'scheiding (*ontbinding van een huwelijk uitsluitend krachtens de uitspraak eener bevoegde wereldlijke of kerkelijke macht*), v. —en: *de — uitspreken*; verg. Scheiding van tafel en bed; —**verbintenis** (*huwelijk*), v. —sen: *een — aangaan*; —**vereeniging** (*huwelijksvoltrekking; huwelijksgemeenschap*), v. —en.

Eclaireeren (*duidelijk maken, ophelderen; verkennen*).

Eclat' (Fr. *glans, luister; opzien*; ongunstig: *schandaal*), o.: *— maken*, opzien baren.

Eclatant' (*schitterend, opzienbarend, verbazend*), bn. en bw.; —er, —st; lees: *—tant'.*

Eclec'ticus (*uitlezer, wijsgeer, die uit verschillende stelsels het beste neemt*), m. —tici.

Eclec'tisch (*het beste uitkiezend*), bn. en bw.: *—e wijsgeeren; — te werk gaan* (C.O.).

Eclips' (*verduistering* inz. *van zon of maan*), v. —en; zie: Maan-, Zoneclips.

Eclipseeren (v. e. hemellichaam: *verduisterd worden*; fig. *zich uit de voeten maken, de plaat poetsen*).

Eclip'tica (cosm. *zonneweg; aardbaan*), v.

Economie' (*huishoudkunde; landhuishoudkunde; staathuishoudkunde; spaarzaamheid*), v. gmv.; zie Staathuishoudkunde; ook, Oeconomie.

Econo'misch (1 *staathuishoudkundig*; 2 *op de staathuishoudkundige zijden van het maatschappelijk leven, de bedrijven betrekking hebbend; bedrijfs..*; 3 *zuinig*), bn. en bw.: 1 *—e beginselen*; 2 *het — leven is door den oorlog ontwricht; — gesproken*; 3 *op de meest —e wijze het gasverbruik regelen; — werkende wisselstroommotoren*; nog: *—e goederen*, natuur- en arbeidsgoederen.

Economiseeren (*uitsparen, bezuinigen*).

Economist' (*huishoudkundige; staathuishoudkundige; naam van een aan de economie gewijd tijdschrift*), m. —en; ook, Oeconomist.

Econoom' (*staathuishoudkundige; landhuishoudkundige*), m. —nomen; ook, Oeconoom.

Ecossai'se (Fr. *Schotsche rondedans in 4 of 5 maat; Schotsche vrouw*), v. —s.

Ecrin' (Fr. *juweelenkistje*), m. —s.

Ecu' (*kroon, daalder v. 3 franken*), m. —'s.

Ecze'ma, ekzeem' (geneesk. *zekere huidziekte; dauwworm*), o. gmv.

Ed'da (*naam van twee verschillende werken van oud-IJslandsche literatuur*), v. —'s: *de oudere — is poëzie (in 1643 ontdekt); de jongere — is proza (in 1682 ontdekt); de —'s zijn de bronnen voor de kennis der Noordsche dicht-, fabel- en oudheidkunde.*

E'del (1 van karaktereigenschappen, daden: *voortreffelijk, uitmuntend, wars van laagheid*; 2 van dieren, metalen, steen: *voortreffelijk in hun soort*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — mensch, een —e daad, —e gevoelens, een — karakter*; ook adellijk: *uit een — geslacht geboren of van —e geboorte; — denken, handelen*; 2 *het paard is een — dier, goud is een — metaal; —e metalen*, niet roestend inz. goud, zilver, platina, *—e steenen*, edelgesteente.

Edelaar'dig (*van edelen aard, op edele wijze*), bn. en bw.; —er, —st: *een— karakter, op —e wijze; — denken, handelen.*

Edelacht'baar, bn., zie voor dezen titel Bijlage I.

E'dele meta'len, o. mv., zie Edel 2.

E'delen (gesch. *mannen v. adel*), m. mv.

E'delgesteente (*delfstof, welke zich onderscheidt door hardheid, glans, doorzichtigheid, fraaie kleur en zeldzaamheid*), o., (soorten), o. —n: men verdeelt de —n in *edele* of *echte* (juweelen) en *half-edele* of *onechte*, zie voor de eerste o.a. beril, chrysoberil, chrysoliet, chrysopraas, diamant (briljant), granaat, robijn (karbonkel), saffier, smaragd, toermalijn, turkoois, zirkoon; zie voor de tweede o.a.: agaat, amethist, bergkristal, cacholong, chalcedon, hyacint, jaspis, lazuursteen, malachiet, onyx, opaal, sardonyx, topaas.

E'delgrootachtbaar, bn.: *—hoogachtbaar*, bn.; zie voor deze titels Bijlage I.

E'delheid (1 *voortreffelijkheid*, zie Edel in bet. 1; 2 *titel*, eenigszins deftig), v. gmv.: 1 *de — van zijn karakter*; 2 *Uwe, Hare, Zijne Edelheid.*

E'delhert (dierk. *het gewone hert*), o. —en.

E'deling (*edelman*), m. edelingen, vero.; bij Vondel nog: *Rei van —en* (Gijsbrecht).

E'delknaap (geschied. *aanstaande ridder, zoon van een edelman: page; hofjonker*), m. —knapen.

E'delman (*man van adel*), m. —lieden.

E'delmarter (dierk. *boommarter*), m. —s.

Edelmoe'dig (1 *edel van gemoed*; 2 *van edele gezindheid getuigend*), bn. en bw.: —er, —st: 1 *een — mensch*, v. edele gezindheid; 2 *een —e daad; iem. — vergeven*, op onzelfzuchtige wijze; —**heid,** v. gmv.

Edelmo'gend (*titel v. d. leden der 2e Kamer, of van andere hooge colleges vóór 1848*), bn.: —*e heeren*, zie Bijlage I; aanspreektitel: *Uwe Edelmogendheid.*

E'delsmid (*bewerker van kostbare of edele metalen*), m. —smeden, germ.; —**steen** (*kostbare, meestal bewerkte steen*), m. —en, zie Edelgesteente; —**valk** (*groote soort van valk*), m. —en, zie Valk; —**vrouw** (*adellijke dame; vrouw, die tot den adelstand behoort in den feudalen tijd*), v. —en; —**wacht,** v.; zie Pauselijke garde; —**weis** (*alpenplantje met witte bloemen, die in gedroogden toestand niet veranderen*), o. gmv.

E'den (*paradijs, liefelijk verblijf, lusthof*), o. gmv.: *een hof van* —, lustoord; Gen. 2 : 8.

Edict' (*vorstelijke verordening; landsverordening; plakkaat*), o. — en: *het eeuwig* — (*1577*); *het* — *v. Nantes* (*1598—1685*), door Lodewijk XIV opgeheven.

E'dik (*azijn*), m. gmv.

Edi'tie (*uitgave; druk b.v. van een boek, een plaatwerk, een krant*), v. —tiën, —ties: *een complete* — *van Walter Scott; morgen*—, *avond*—.

Edoch', vgw., deftiger dan **Doch** (*maar*).

E'dom (Bijbel. *bijnaam van Ezau, zoon v. Izaäk, en Jacobs oudere broeder*), m.: de nakomelingen van — heeten Edomieten, later *Idumeërs,* wonende in Idumea, ten Z. van het Joodsche land.

Educa'tie (Fr. *opvoeding*), v. —ties: *een goede* — *genoten hebben.*

Ee (aardr. *water*), v.: — *is de naam van kleinere stroomen in de provincies Friesl. en Gr.*; ook elders in plaatsnamen: *E-dam.*

Eed (1 *het aanroepen van God als getuige, dat men de volle waarheid zal zeggen, trouw zal blijven aan zijn gegeven woord, het absolute zwijgen zal bewaren* inz. *volgens een bepaalde formule in tegenwoordigheid eener bevoegde overheid; de verklaring, belofte zelf*; 2 met verzwakte bet.: *nadrukkelijke verklaring*), m. eeden: 1 *een* — *afleggen, zijn* — *breken; onder* — *e verklaren*; verg. Meineed; 2 *hij zwoer zich zelf een duren* —, *dat hij zich niet meer zoo zou blootstellen*; —**aflegging** (*het doen van een eed* inz. *op plechtige wijze, in handen der bevoegde overheid*), v. —en; —**breuk** (*het niet-houden van een eed*), v. gmv.: *zich aan* — *schuldig maken of* —*breukig zijn,* vero.; —**formulier** (*vorm van den eed* b.v. *in rechtszaken*), o. —en: *zoo waarlijk helpe mij God almachtig is het* —. —**genoot** (*bondgenoot bij eede; samenzweerder*), m. —en; —**genootschap** (*bondgenootschap, aaneensluiting,* inz. in toepassing op de Zwitsersche kantons), o. —pen; —**gespan** (*samenzwering; de samenzweerders*), o. gmv., vero.

Ee'ga, ee'gade (*echtgenoot,* inz. eenigszins comisch-deftig), m. en v. eegaas.

Eek (*eikenschors*), v. gew.

Eek'hoorn, —horen (dierk. *rank knaagdiertje met pluimstaart in onze bosschen, roodbruin van boven en wit van onder*), m. —s: *de gewone* —, *de kleine* —.

I. Eel (*bier*), o.; (soorten), o. —en; zie Aal.

II. Eel, bn.: samentrekking van *edel.*

Eelt (*plaatselijke hoornachtige verharding der huid* inz. *als gevolg van aanhoudenden arbeid*), o. gmv.; —(**er**)**ig** (*met eelt*), bn.: —*e handen*; zie Zwil.

Eem'land (aardr. *streek in de prov. Utrecht, door welke de rivier de Eem loopt*), o.: *de stad Amersfoort ligt in* —.

Een, 1 telw.: *de helft van één is een half, het cijfer, het getal één*; **2** zelfst. nw.: *hij wierp twee éénen*; **3** onbep. voornw.: — *mijner vrienden*; **4** onbep. lidw.: *een man, eene vrouw*; **5** bn.: — *zijn,* nauw verbonden zijn; zie ook Eentje.

Een'akter (*tooneelst. in één bedrijf*), m. —s.

Een'armig (*één arm hebbend*), bn.: *een* — *man, een* —*e hefboom, een* — *anker.*

Eend (1 dierk. *bekende zwemvogel*; 2 **fig.** *dom persoon*), v. eenden; 1 zie: Berg—, Kuif—, Smeent, Pijlstaart; als stofn.: *een stukje* —; 2 *wat een* —; zegsw. *een vreemde* — *in de bijt,* iem., die zich ergens niet thuis voelt in een gezelschap of in een bepaalden kring van menschen; —**achtig** (**fig.** *dom, onnoozel, simpel*), bn. en bw.: —er, —st.

Een'dagsvlieg (*netvleugelig insect*), v. —vliegen; ook: Haft en Oeveraas; zie Ephemeriden.

Een'debout (*bout v. e. eend*), m. —bouten.

Een'dekker (*vliegmachine met één stel draagvlakken; monoplaan*), m. —s.

Een'denei (*ei van een eend*), o. —eieren; —**jacht** (*jacht of het jagen op wilde eenden*), v. gmv.: *de* — *wordt op bepaalden tijd in het najaar geopend en gesloten*; —**kom** (*stilstaand water, waarin tamme eenden gehouden worden*), v. —kommen; —**kooi** (*een geheel van bochtige, nauw toeloopende waterwegen door kreupelhout ingesloten, ingericht om wilde eenden te vangen*), v. —kooien; —**kroos** (plantk. *eenjarige plantjes, groeiend aan de oppervlakte van stilstaande wateren*), o. gmv.; —**nest,** o. —en; —**roer** (*geweer met langen loop, om wilde eenden te schieten*), o. —roeren, —roers.

Een'der (*de-, hetzelfde; gelijk*), bn. en bw.: *die vaasjes zijn* —; *hij zei het net* —; *zij zijn* — *gekleed; het is mij totaal* —, gelijk, onverschillig, gmz.

Een'dracht (*eenstemmigheid, eensgezindheid*), v.: — *maakt macht,* oud-vaderlandsche spreuk.

Eendrach'telijk, bw.: — *streven,* meer: —**drach'tig** (*eensgezind; zonder geschillen samenwerkend of samenlevend; blijken gevende van, strevende naar eendracht*), bn. en bw.: —*e samenwerking;* —*handelen.*

Eend'vogel (*eend,* inz. als spijs), m. —vogels.

Ee'nenmale, ten —, bw.: *geheel en al.*

Eën en ondeel'baar (*geschiedkundige term*), bn.: *de Bataafsche republiek werd* — *verklaard bij de staatsregeling van 23 April 1798.*

Ee'nerhande (*dezelfde, hetzelfde, van dezelfde soort; onverschillig*), bn.: *het is mij* —; ook —**lei,** bn.

Eengezins'woning (*woning, waarin maar één gezin kan en mag wonen*), v. —en: *de bouwvereeniging bouwde 30* —*en.*

Een'heid (1 *de eigenschap van één, d. i. niet verdeeld, te zijn*; 2 *een hecht samenhan-*

gend geheel; 3 rekenk. *getal, dat niet door samenvoeging van meer dan één gelijksoortige grootheid ontstaan is*; 4 *aangenomen grootte of hoeveelheid, waarmee men andere grootheden of hoeveelheden afmeet*; *aangenomen maat*), v. —heden: 1 *de — van maten en gewichten*, gelijkheid; *er is veel — in de regeeringsbeginselen*,gemis aan tegenstrijdigheid, harmonie; 2 *— van tijd, —van geloof*, gelijkheid; *als — moeten de volken een rol in de wereldgeschiedenis spelen*; 3 *de —heden en tientallen*; 4 *de ampère is de — van de stroomsterkte*; nog: drama, nl. *— van plaats*, de handeling geschiedt altijd op dezelfde plaats; *— van tijd*, de handeling is binnen 24 uren afgeloopen; *— van handeling*, er is slechts een hoofdhandeling in het stuk, ook *— van idee*; de drie eenheden waren voornamelijk een eisch van het klassieke drama.

Een'heidsprijs (*door de regeering vastgestelde prijs van een of ander artikel*), m. —prijzen.

Eenhoe'vig, bn.; **—hoe'vigen** (*orde van zoogdieren met enkelvoudigen hoef*), m. mv.: *het paard, de ezel en de zebra zijn —*.

Eenhoof'dig (*met één persoon als gezaghebber*; *monarchaal*), bn.: *een — gezag*.

Een'hoorn,—horen(*fabelachtig dier, meestal voorgesteld als een paard met een grooten hoorn vóór op den kop*; *zinnebeeld van Christus*; bijbel. *neushoorn*; sterrenk.: *sterrenbeeld*), m. —s

Een'hoornvisch (*narwal*), m. —visschen.

Eenhui'zig (plantk. *hebbende gescheiden mann. en vr. bloemen op denzelfden stam*), bn.: *—e planten*.

Ee'nig (*een of ander, een onbepaalde hoeveelheid, meestal klein*): *haal mij — boek* (onbep. voornw.); *eenige vrienden* (onbep. telw.), bn. en bw.; *een — kind*, kind alleen; *men woont hier —*, zeer mooi; *dat is —*, dat is buitengewoon goed.

Eenigerhan'de (*op een of andere wijze*), bn., ook, **—lei'**; **—ma'te** (*eenigszins, min of meer*), bw.; **—wij'ze,** ook, **—wijs'** (*op de een of andere manier*), bw.

Ee'nigheid (1 *overeenstemming van gevoelens*; 2 *eenzaamheid*), v.: 1 *in de beste — leven*, harmonie; 2 *ik wandel hier in mijn —*.

Ee'nigljk (*eenig en alleen*; *slechts, enkel*), bw.: *hij leeft — voor de studie*.

Ee'nigszins (*een weinig, eenigermate*), bw.

Een'jarig (1 *één jaar oud*; 2 *één jaar durende*), bn.: 1 *een — kalf, —e zwijnen*; 2 *—e planten*.

Eenken'nig (*slechts één persoon willende kennen en er zich aan hechtend* inz. van kleine kinderen: *schuw, bang voor vreemden*; *verlegen*), bn.

Eenlettergre'pig (*bestaande uit slechts één lettergreep*), bn.: *dat is een — woord*.

Een'ling (*enkeling, individu*), m. en v. —en.

Een'lobbig 1 (*ontkiemend met één zaadlob*), bn.: *een lelie is —*; **2** als zn., —lobbigen, v. mv.

Een'loopend (*ongehuwd* inz. *van mannen*), bn.: *een — heer*.

Een'maal (1 *één keer*; 2 van iets toekomstigs: *eens, te eeniger tijd*), bw.: 1 *ik heb hem slechts — gesproken*; 2 *het zal u — berouwen*; zegsw. *dat is nu — zoo*, daar is niets aan te veranderen.

Een'manspaadje (*voetpad*), o. —s.

Een'oog (*persoon met één oog*), m. en v. —en: zegsw. *in het land der blinden is — koning*; zie Blinde.

Een'oogig (*één oog hebbende*), bn.; zie Cycloop.

Eenpa'rig (1 *eenstemmig, eendrachtig*; 2 *gelijkmatig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *met —e stemmen*, algemeene; *zij besloten het —*; 2 *een —e warmte, een —e beweging, een — versnelde beweging*; **—heid,** v. gmv.: *benoemd worden met — van stemmen*.

Een'persoons (*voor één persoon*, in samenst.): *een —ledikant*.

Een'ponder (*brood, kogel van 1 pond*; *geschut voor kogels v. één pond*), m. —s.

Een're (oude dativus van vrouw. *een*), in: ter —, bijw. uitdr.: *de huurder ter —*, aan de ééne zijde; *contractant ter —*.

Een'ruiter (*broeibak met ééne groote ruit*), m. —s; evenzoo *Tweeruiter*.

Eens (*éénmaal* in beide bet.), bw.: 1 *een mensch leeft maar —*; *daar was — een koning*, in zekeren tijd; 2 *het zal je — berouwen*; nog: *het — zijn*, gelijkgezind; *op—, in—*, onverwachts, plotseling; *hij kan niet — lezen*, zelfs niet; *— voor al*, éénmaal voor alle gevallen, voor altijd.

Eens'deels (*van den éénen kant*, verbonden met *anderdeels*), voegwoordel. bw.: *— heb je gelijk en anderdeels ongelijk*.

Eens'denkend (*één van denkwijze*), bn.

Eens'gezind (*één van zin*; *van dezelfde gezindheid*; *eendrachtig*), bn.; **—heid** (*eendracht*), v. gmv.

Eens'klaps (*onverwachts, plotseling*), bw.: *het electrisch licht ging — uit*; **—klapsch,** bn.: *een —e verandering van decoratie* (C. O.).

Een'slaapsledikant (*ledikant voor één persoon*), o. —ledikanten; zie Eenpersoons.

Eens'luidend (*eender luidend, gelijkluidend*; fig. *gelijk van inhoud*), bn.: *—e woorden, een — afschrift*.

Een'span (*voertuig m. één paard*), o. —nen.

Een'steens (bouwk. *ter dikte van de lengte v. e. metselsteen*), bn.: *een — muur*; ook: *anderhalf- en tweesteens*.

Eenstem'mig (1 eig. *in denzelfden toon klinkende*; *overeenstemmende in klanken*; 2 fig. *eenparig, eendrachtig*), bn. en bw.: 1 *een — lied*; 2 *een — besluit*; *— besloot men tot afwijzing van het verzoek*, met eenparigheid, met algemeene stemmen.

Een'tje (1 *één enkel*; 2 verbonden meestal met *er*: *een persoon of zaak van die soort*; 3 in verbinding met *in* of *op mijn*, d. i. *terwijl ik alleen ben*), o. —s: 1 *een — en nog een — zijn twee —s*, eenheden; 2 *hij is er ook —*, een grappenmaker, deugniet, losbol; *er — pakken*, borreltje; *er iem. — geven*, klap; 3 *ik wandel in, op mijn —*.

Eento'nig (eig. *in denzelfden toon klinkende*: *zonder afwisseling*; ongunst. *vervelend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. een — getik*; *een — landschap, een — leven, hij leest een — verhaal*.

Eenvor'mig (*denzelfden vorm hebbende*; fig. *eentonig, vervelend*), bn. en bw.; —er, —st: *—e figuren*; *een — leven, een —*

landschap, de dagen gaan hier — voorbij.

Een'voud (1 *ongekunsteldheid, natuurlijkheid*; 2 *zonder praal, vertoon*), m. gmv.: 1 zegsw. — *is het kenmerk van het ware*, d. i. al, wat waar is, is niet ingewikkeld; zie Simplex sigillum veri; 2 *hij werd in allen — begraven.*

Eenvou'dig (1 *ongekunsteld, natuurlijk*; 2 *niet ingewikkeld, moeilijk*; 3 *gewoon; zonder meer*; 4 *niet van voornamen stand, klein-burgerlijk*; 5 *bescheiden*; *oprecht*; 6 *niet overdadig, weelderig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *de —e schoonheid*; 2 *een — vraagstuk*; 3 *een —e werkman*; *ga — weg*; 4 *een —e familie*; 5 *een — man*; 6 *een — maal*; —**vou'digheid,** v. gmv.: — *des verstands*, kinderlijkheid; — *van zeden*; *aesthetische* —, zonder overlading in de kunst.

Een'werf (*één maal*), bw. w. i. g.; —**winter,** m. en v. —s, zie Enter.

Een'zaam (1 *zonder gezelschap, alleen*; *afgezonderd v. anderen*; 2 *zonder gezelschap doorleefd*; 3 *onbezocht, stil*), bn. en bw.; — zamer, —st: 1 *de —zame wandelaar*; 2 *een — leven*; 3 *een —zame straat of weg*; nog: —*zame opsluiting*, cellulaire; —**zaamheid** (*de toestand zonder gezelschap te zijn of zich verlaten te gevoelen*: *afzondering, stilte*), v. gmv.

Eenzel'vig (*in zich zelf gekeerd*; *gaarne alleen*; *niet gaarne het gezelschap v. anderen zoekend*), bn.; —er, —st: *een —e man.*

Eenzij'dig (eig. *aan één zijde*; fig. *een zaak niet van alle zijden beziende*; *niet objectief*; *partijdig*; *naar één zijde ontwikkeld*; *bekrompen*), bn. en bw.; —er, —st: *het lichaam — belasten*, b.v. van schoolkinderen door een boekenvracht; *een — man*; *een — oordeel*; *— te werk gaan.*

I. Eer 1 (*vroeger*), bw.: *hij was er — dan ik*; **2** (*voordat*), voegw.: *het duurt lang, — de trein er is.*

II. Eer, ee're (1 *achting, hulde*; *bewijs er van*; *roem*; 2 *reputatie*; 3 *vrouwelijke onschuld*), v. gmv.: 1 *iem. — bewijzen*; *dit bezorgt hem —*; *— verwerven*; 2 *ik ben in mijn — gekwetst*; 3 *in alle — en deugd*; zegsw. *de — van iets hebben*, als de bewerker van iets loffelijks beschouwd worden; *ik heb de —*, beleefdheidsformule; *de — komt hem toe*, hij is de bewerker van het loffelijke; *zijn naam — aandoen*, beantwoorden aan de verwachtingen, die men op grond daarvan koestert; *een maaltijd — aandoen*, flink eten; —*e, wien —e toekomt*, spreekwijze, waarbij men te kennen geeft, dat men in iem. verdiensten erkent, die men niet verwacht had; *op het veld van —*, slagveld; *iem. de laatste — bewijzen*, de begrafenis bijwonen; *iem. met militaire — begraven*; *de — ophouden*, zoodanig voor den dag komen, als men aan zijn reputatie verplicht is; *iemands woord van —*, verklaring, waarvoor iems goede naam tot waarborg strekt; eerewoord.

Eer'baar (*kuisch, rein, zedig*), bn.; —der, —st; —**heid** (*kuischheid, reinheid v. zeden*), v. gmv.

Eer'betoon (*blijk van vereering*), o. gmv.: *iemand met — ontvangen*, ook: —**betooning** (*hulde*), v. —en; —**bewijs** (*bewijs van eer*), o. — bewijzen: *iemand met —bewijzen overladen*; *hij droeg een medaille, die zeker van eenig schitterend — getuigde*; —**bied** (*hoogachting*; *ontzag*; *hulde*), m.

Eerbie'dig (*vol eerbied*), bn. en bw.; —er, — st: *een — zwijgen*; *iemand — naderen, — spreken*; —**lijk** (*op eerbiedige wijze*), bw. w.i.g.

Eerbie'digen (*eerbied hebben voor*; *eerbied bewijzen aan*; *berusten in*), eerbiedigde, heeft geëerbiedigd: *iemands meening, iems besluit —, iems zienswijze —*; *een tractaat —.*

Eerbiedwaar'dig (*eerbied verdienende*), bn.; — er, —st: *een — grijsaard, een —e ouderdom*; —**wek'kend** (*eerbied inboezemend*), bn.: *een —e stilte*; *de dood is —*; —*e ceremoniën.*

Eer'daags, bw., zie Eerstdaags.

Eer'der (comparat. van *eer*: *vroeger*), bw.: *ik was er —* (ook *eer*) *dan gij*; *hoe —, hoe liever*; *hoe —, hoe beter.*

Ee'reambt (*ambt van eer* inz. *dat meer eer dan inkomsten geeft*), o. —ambten: *het burgemeesterschap is een —*, ook, Eerambt; —**blijk** (*eereteeken*), o. — blijken, zie Eerbewijs; —**boete** (R.-K. *daad van eerherstel door schuldbelijdenis en smeeking om vergiffenis*), v. gmv.: *een akte van —*; —**boog** (*zegeboog*), m. —bogen; —**degen** (*kostbare degen, die iem. vereerd wordt wegens betoonde dapperheid*; *staatsiedegen*), m. —degens; —**dicht** (*lofdicht*), o. —dichten; — **dienst** (*kerkdienst, uitwendige godsdienstvorm*), m. —diensten, ook Eerdienst; —**doctoraat** (*het door den Senaat eener universiteit of technische hoogeschool verleende doctoraat, eershalve of honoris causa*), o. gmv., zie **H. C.**; —**krans** (*krans der of ter eere, iem. aangeboden*), m. —en; —**kruis** (*kruis van eer, ridderkruis*), o. —kruisen; —**legioen,** o., zie Legioen; —**lid** (*lid van verdienste*), o. —leden: *hij is — van dat gezelschap*; —**lidmaatschap** (*het zijn van eerelid*), o.: *men bood hem het — der vereeniging aan*; —**lint** (*ridderlintje*), o. —linten; —**metaal,** zie Ermetaal.

Ee'ren (*iem. achting, hulde, eerbied, eer bewijzen*; *vereeren, hoogschatten*), eerde, heeft geëerd: *zijn ouders —, den koning —*; *de dooden —*, in eere houden; zegsw.. *waar men mee verkeert, wordt men mee geëerd*, men beoordeelt den man naar zijn gezelschap.

Ee'repalm (*zegepalm, palm, iem. aangeboden om hem te eeren als overwinnaar* inz. fig.), m. —palmen; —**plaats** (*voornaamste plaats, b.v. aan tafel of bij een diné*), v. —en; —**poort** (*eereboog*), v. —en; —**post** (*eereambt*), m. —posten; —**prijs** (*veronica, leeuwenbekachtig plantje met blauwe bloempjes, tusschen het gras groeiend*; *prijs, waarmede iem. geëerd wordt* inz. *onderscheiding bij een wedstrijd, tentoonstelling, enz.*), m. —prijzen; —**sabel,** v. —sabels, z. Eeredegen; —**schot** (*schot, dat ter eere van iem. wordt gelost*), o. —schoten, vero. meestal Saluutschot; —**schuld** (*schuld, die men als man van eer zonder aanmaning voldoet* inz. *speelschuld*), v. —schulden: —**teeken** (*teeken of blijk van eer*; *vereerend onderscheidingsteeken*), o. —teekenen, —teekens; —**titel** (*vereerende titel of benaming*), m. —s, b.v.

de Vader, de Redder des vaderlands; —**wacht** (*afdeeling soldaten, die de wacht, houden vóór het verblijf van een vorst enz., b.v. bij 't bezoek aan een stad of hem vergezellen op straat ter opluistering; een aantal personen, gewoonlijk te paard, die een of andere autoriteit of een jubilaris afhalen en in optocht vergezellen*), v. —wachten; —**wijn** (*wijn, op plechtige wijze genoodigden bij hun komst op openbare feestelijkheden aangeboden*), m. gmv.; —**woord** (*verzekering of belofte, waarbij men zijn eer in pand geeft*), o. gmv.: *op mijn* —.

Eer'gevoel (*besef van eigen eer en zedelijke waarde*), o. gmv.: *veel* — *hebben.*

Eergie'rig (*hechtend aan, prijs stellend op, begeerig naar eer*) bn.; —er, —st: *die werkman was te* — *om gebedeld brood te eten.*

Eer'gisteren (*den dag vóór gisteren*), bw.

Eer'lang (*spoedig, binnenkort*), bw.: *ik hoop u* — *te zien,* weldra.

Eer'lijk (*rechtschapen, ieder het zijne gevende*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *man; iets* — *verdienen;* zegsw. — *duurt het langst; een* —*e begrafenis, e.* — *graf,* net, fatsoenlijk; —**heid** (*rechtschapenheid*), v. gmv.: — *in handel en wandel.*

Eer'loos (1 *zonder eer; geen achting meer genietend;* 2 fig. *getuigend van een lagen aard; laag*), bn. en bw.; —loozer, —t: 1 *hij werd* — *verklaard;* 2 *een* — *ze daad;* — *handelen;* —**heid** (*laagheid*), v. gmv.

Eer'metaal (dicht. *eerepenning, decoratie, ridderkruis*), o. gmv., ook: Eeremetaal; —**naam** (*eeretitel*), m. —namen: *de Zwijger draagt den* — *van Vader des vaderlands;* —**roof** (*het rooven v. iems eer*), m. gmv.: — *is een daad, waardoor de naaste in zijn eer of goeden naam geschaad wordt,* b.v. *door kwaadspreken, laster;* —**roover,** m. —roovers.

Eers'halve (*om de eer*; ook: *als bewijs van eer*), bw.: *iemand* — *uitgeleide doen;* zie ook: Honoris Causa of **H. C.**

Eerst, telw.: *de* —*e kievitseieren, op de* —*e bank, de* —*e Kamer;* bw.: *ik kwam het* —; *die* — *komt,* — *maalt,* zie: Komen en Malen; *ten* —*e,* zie Primo; zn. m. en v. —en.: *vele* —*en zullen de laatsten zijn,* zie Laatste.

Eerst'aanwezend (*de eerste in rang onder gelijken*), bn.: — *ingenieur,* — *officier,* voornaamste; —**beginnende** (*die pas begint op 't gebied van leeren, wetenschap of kunst*), m. en v. —n; —**daags** (*eerdaags, binnenkort*), bw.: *ik kom* —, spoedig.

Eer'ste Kamer (*onze Senaat: afdeeling onzer Staten-Generaal, bestaande uit 50 leden, door de Provinciale Staten gekozen*), v. gmv.

Eer'steling (*eerste vrucht:* Bijb. *eerste lam, eerste schoof v. d. oogst, die men Jehova offerde; eerstgeborene; eerste pennevrucht, schilderstuk enz.*), m. en v. —en; voor het v. ook —**e.**

Eerst'geboorte, v.: *recht van* —, d. i. oudtijds het recht v. h. vaderlijk goed te erven; —**geboorterecht** (*erfrecht ten gunste van den oudsten zoon*), o. gmv.: Ezau verkocht zijn — aan zijn broeder Jacob en wel voor een schotel linzen, Gen. 25 : 34; —**geborene** (*de oudste van de kinderen*), m. en v. —n.

Eerst'komend (1 *het eerst komend;* 2 *aanstaand*) bn.: *de* —*e bezoeker;* 2 *de* —*e week; op Woensdag* **e. k.,** op den eerstvolgenden Woensdag.

Eer'tijds (*voorheen, vroeger, voormaals*) bw.: *ons land was* — *bedekt met wouden.*

Eer'vergeten (*eerloos, schaamteloos*), bn.; —er —st: *een* — *schurk;* —**vol** (*met eer*: 1 *waarinnen zich eer kan verwerven;* 2 *waarbij de eer niet te kort wordt gedaan;* 3 *met onderscheiding*) bn. en bw.; —voller, —st of meest —: 1 *een* —*le betrekking;* 2 *hij vroeg* — *ontslag; een* —*volle vrede;* 3 *een* —*le vermelding; die onderofficier in Indië werd* — *vermeld;* —**waard'** (*titel van een geestelijke van lageren rang*), bn., zie Bijlage I; —**waar'dig,** bn.; —**zaam** (*braaf, deugdzaam, fatsoenlijk, zedig*), bn.: *een* — *burger, een* —*zame keukenmeid;* —**zucht** (*dorst naar eer of roem*), v. gmv.; —**zuch'tig** (*vol eerzucht*), bn.; —er —st: *een* — *vorst;* —**zuil** (*zuil als gedenkteeken gedenkzuil*), v. —en; verg.: Monument en Schandzuil; fig. *daarmee heeft Van Speijk* (1802—'30) *zich in die dagen een* — *opgericht in aller harten.*

Eest (*droogoven of drooghaard voor mout, tabak, vlas, thee, kruiden enz.*), m. —en.

Ees'ten (*drogen in of op een eest*), eestte, heeft geëest; zie Eest.

Eet'aardappel (tegenstelling van *fabrieksaardappel; aardappel die gegeten wordt*), m. —s, en—: *een goede* —.

Eet'huis, o. —huizen; —**kamer,** v. —s.; —**lust** (*lust, trek, smaak in eten*), m. gmv.: *een wandeling zal den* — *opwekken,* zie Appetijt; —**servies** (*servies voor een diné*), o. —zen; —**stokje** (*stokje, waarmee de Javaan, Chinees enz. rijst eet*), o. —s; —**waar** (*mondbehoefte*), v. —waren; —**zaal** (*groote eetkamer*), v. —zalen.

Eeuw (1 *tijdvak van honderd jaar;* 2 *tijdvak, tijdperk;* 3 *geruime tijd*), v. —en: 1 *de* —*en vóór en na Chr.; de drukkunst met losse typen dateert van de 15e* — *na C.;* 2 *de* —*en wentelen* (Da Costa); *de* — *van keizer Augustus, van Frederik Hendrik, van Lodewijk XIV,* tijdperk, waarin zij leefden; *de gouden* —, zie Gouden; *de ijzeren* —, zie IJzeren; 3 *ik heb je in geen* — *gezien;* zegsw. — *en dag,* zeer lange tijd; verg. Jaar en Dag.

Eeu'wenheugend (*de herinnering van eeuwen bewarend; eeuwen bestaande; zeer oud*), bn.: —*e eiken;* —**oud** (*overoud*), bn.: *een* —*e gewoonte, een* — *gebruik.*

Eeuw'feest (*feestelijke herdenking van het honderdjarig bestaan van een inrichting, van den honderdsten verjaardag van een gebeurtenis enz.*), o. —feesten; —**getijde** (*eeuwfeest*), o. —getijden.

Eeu'wig (1 *begin noch einde hebbend; niet gebonden aan het begrip van tijd;* 2 *altijddurend;* 3 bij uitbr. *voortdurend terugkeerend*), bn. en bw.: 1 *God is* —, zonder begin of einde; 2 *het* —*e leven; de* —*e straffen; de* —*e gelukzaligheid;* 3 *dat* —*e uitgaan; hij rookt* — *en altijd cigaretten,* voortdurend, onverpoosd; nog: *dat is* — *jammer,* erg; —*e sneeuw,* in geen jaargetijden smeltend; *de* —*e stad,* Rome; —**heid** (1 *duur zonder aanvang of einde;* 2 *het hiernamaals;* 3 *zeer lange duur*), v. —heden: 1

God is van alle —, heeft geen begin en zal geen einde hebben; 2 *de* — *ingaan*, sterven; 3 *dat duurt een* —; nog: *in der* — *niet*, nooit; *van* — *tot amen*, altijd door, verg. Uitentreuren.

Eeu'wige stad, (*de stad der zeven heuvelen, gesticht in 754 v.C.*), v.; zie Eeuwig.

Efen'di (Turkije. heer: *eertitel v. e. staatsdienaar, rechtsgeleerde; mijnheer*), m. —'s: — wordt geplaatst achter den naam van het ambt van burgerlijke ambtenaren; verg. Aga; ook Effendi.

Effect' (1 *gevolg; uitwerking, uitwerksel*; 2 *openbare schuldbrief, pandbrief, staatspapier*); 3 ballenspel, inz. biljartspel: *afwijking van een bal bij aanraking met een ander lichaam als gevolg van een draaiing om zijn as*), o. effecten: 1 *het licht— op een schilderij*; *werken op het* —, b.v. op het tooneel: door kleeding, schermen (coulissen), gebaren, taal enz.; *dat maakte* (*had*) —, indruk; ongunstig: *op* — *berekend*, indruk op schijn berustend; — *bejag*; 2 *de deelen v. e.* — *zijn*: Mantel, Couponblad en Talon, zie ald.; 3 *speel met een weinig* —; *de bal had geen* —.

Effec'tenbank (*bankinstelling, welke zich in hoofdzaak belast met den handel in effecten*), v. — banken; —**beurs** (*beurs of dat gedeelte eener beurs, uitsluitend bestemd v. d. effectenhandel*), v. —beurzen; —**hoek** (*hoek v. e. beurs, waar effecten verhandeld worden*), m. gmv.; —**handel** (*handel aan de beurs in effecten en ander geldswaardig papier enz.*), m. gmv.; —**koers** (*de prijs per 100 der effecten*), m. —en; —**makelaar** (*makelaar in effecten*), m. —s; —**sociëteit** (*particuliere effectenbeurs*), v. —en; —**zegel** (*rijkszegel op effecten als belasting*), v., —zegels.

Effectief' 1 (*werkelijk, wezenlijk*), bn. en bw.: *de -tieve overwaarde*; *het is — waar*; **2** (mil. *het aantal werkelijk aanwezige manschappen*; handel: *de wezenlijke, werkelijke of reële waarde als tegenstelling van de nominale waarde*), o. effectieven.

Ef'fectueeren (*bewerkstelligen, volbrengen, uitvoeren*, van een opdracht, *tot stand brengen, verwezenlijken*).

Ef'fen (*gelijk, glad, vlak*), bn. en bw.; —er, —st.: *een* — *kleur*, zonder bijwerk, egaal; *een* — *vlak*, niet hobbelig, gelijk; fig. *een* — *gezicht zetten*, strak, uitgestreken; *een*— *rekening*, afbetaald, afgedaan.

Effen'di, m. —'s; zie Efendi.

Ef'fenen (*effen maken*), effende heeft geëffend: *een terrein* —, *een spoorbaan* —, fig. *iem. het pad* —, hem vooruithelpen.

Effi'gie (eig. zesde naamv. van het Lat. *effigies*, v. [= *beeltenis*], na het voorzetsel *in*): *in* — *verbranden*, in beeltenis, b.v. *Guy Fawkes, den man van het buskruitverraad in Londen (1605)*; lees: *effie'gie* of *effie'gijee.*

Eg (*landbouwwerktuig*), v. eggen; z. Egge.

Egaal' (*gelijk, effen*), bn. en bw.; egaler, —st: *een egale kleur, een* — *weefsel*; *de lucht was* — *donker*; zegsw. *'t is mij* —, onverschillig, eender.

Egalisatie' (*gelijkmaking, vereffening*), v. —s, —tiën.

Egaliseeren (*gelijkmaken vereffenen*). (s = z).

Egalité' (*gelijkheid*, inz. *voor de wet*: *bekende leus in de groote Fransche revolutie*), v. gmv.: *liberté*, —, *fraternité*, vrijheid, gelijkheid, broederschap.

Egard' (Fr. *achting, ontzag*; *beleefdheidsbetuiging, voorkomendheid*), m. en o., meestal mv. egards; lees: *égaar'*, mv. *égaars'*.

E'gel (dierk. *insectenetend zoogdiertje, met spitsen snuit, den rug overdekt met stekels*), m. —s: *de* — *of het stekelvarken is een verdelger van muizen, kakkerlakken enz.*

Egelantier' 1 (*wilde rozelaar, bottelroos*), m. —s, —en; **2** (*de naam der 17e eeuwsche A'damsche rederijkerskamer* „In liefde bloeyend"), v.: *het blazoen van de* — *was een gekruisigde Christus in een wilden rozelaar.*

E'gelvisch (dierk. *beenige visch in de zeeën der tropen*), m —visschen.

Eg'ge (*landbouwwerktuig*: *houten of ijzeren raam met pinnen om grove kluiten fijn te maken, het zaad met aarde te bedekken*), v. eggen; zie ook: Stormegge.

Eg'gen (landb. *met de eg bewerken*), egde, heeft geëgd: zegsw. *er is met hem te* — *noch te ploegen*, niets aan te vangen.

Eg'gerig, eg'gig (van den smaak van vruchten: *scherp, zuur*; van de tanden: *stomp*), bn. en bw.; —er, —st.

E'go (Lat. *ik*), pers. vnw.: *alter* —, tweede ik; — *sum Al'pha et O'mega*, Lat. Ik ben de Alpha en de Omega, d.i. het begin en het eind, de eerste en de laatste (de Alpha is d. eerste, de Omega de laatste letter v. h. Gr. alphabet), dus, de Eeuwige; zie Openb. v. Johannes 1 : 8; 21 : 6 en 22 : 13. (g = g).

Egoïs'me (*zelfzucht, baatzucht*), o. gmv.; zie de tegenst. Altruïsme. (g = g).

Egoïst' (*zelfzuchtig mensch*), m. en v. —en.

Egoïs'tisch (*baat-, zelfzuchtig*), bn. en bw.

Egotis'me (*zelfvergoding*; *zucht om altijd over zich zelf te praten*), o. gmv.

Egyp'te (*land van den Nijl*), o.,: Bijbel. Ex. 16 : 3, *de vleeschpotten van* —, een vroegere tijd van stoffelijke welvaart; —**naar** (*man uit Egypte*; vero. is de beteek. van *zigeuner*), m. —s, —naren.

Egypt'isch 1 (*van, uit, in; als van, uit, in; eigen aan, betrekking hebbende op Egypte*), bn.: *een* —*e duisternis*, totale, dikke; Exod. 10 : 22; **2** (*de taal van Egypte*), o. gmv.

Egyptoloog' (*kenner, bestudeerder van Oud-Egypte*, nl. *van het land, de taal, de monumenten, zeden enz.*) m. —logen.

I. Ei, tw.; uitroep van verrassing, vreugde enz.

II. Ei (1 *cel, waaruit het embryo ontstaat*; 2 inz. *vogelei, kippenei*, al of niet toebereid), o. eieren; **eitje,** o. eitjes en eiertjes: 1 *de* —*eren der slangen*; 2 *het* — *v. e. eend, struisvogel, nachtegaal*; *de kip legt een* —; *een zacht gekookt*—; *de schaal of dop, de pel, het wit en de dooier van een* —; zegsw. *het* — *wil wijzer zijn dan de hen*, het kind wil wijzer zijn dan vader of moeder; *eieren voor zijn geld kiezen*, zich met veel minder tevreden stellen, om maar iets te krijgen of te hebben; *het is tusschen hen koek en ei*, ze zijn het bijzonder goed eens; *het* — *van Columbus*, fig. schijnbaar moeielijk vraagstuk, waarvan de oplossing eenvoudig is; *een* —*tje met iem. te pellen hebben*, zie Appeltje; spreekw. *Beter een half* — *dan*

een leege dop, beter iets, al is het niet veel, dan niets.

Ei'ber (dicht. *ooievaar*), m. —s.

Ei'debaar (dicht. *ooievaar*), m. —baren.

Ei'derdons (*zachte borstveeren van de eidereend of eidergans*), o. gmv.; —**eend,** v. —en; —**gans** (*poolgans, duikeend uit het hooge Noorden*), v. —ganzen.

Ei'erbriket (*briket in eiervorm*) v. —ten; —**dans** (*middeleeuwsche en na-middeleeuwsche dans, waarbij men tusschen eenige op den grond liggende eieren moest dansen zonder ze te breken*), m. —dansen; —**dop** (*eierschaal*), m. —doppen; —**dopje** (*kleine eierschaal; dopvormig kopje voor e. gekookt ei*), o. —s; —**koek** (*omelet*), m. —en; —**korf** (*korf, om er eieren in ter markt te brengen*), m. —korven; zegsw. *bang zijn voor zijn* —, lichaam, gew.; —**netje** (*netje, waarin men eieren kookt*), o. —s; —**prium** (*een groote blauw-roode pruim, zoo genoemd naar den vorm*), v. —en; —**rek** (*toestel, bestaande uit eenige rijen planken met gaten, waarin eieren geplaatst worden*), o. —rekken; —**saus,** v. —en; —**schaal** (*kalkachtige schil van een ei*), v. —schalen; —**spel** (*zeer oud spel, waarbij een ei, aan een boomtak gehangen, door een geblinddoekten speler moest worden stukgeslagen*), o. —spelen: *hij slaat er naar, als een blinde naar 't ei,* hij raadt of gist geheel mis; —**struif** (*omelet*), v. —struiven, zie S t r u i f; —**vrouw** (*koopvrouw in eieren*), v. —vrouwen.

Eif'feltoren (*toren in Parijs, door den ingenieur Eiffel geheel van ijzer opgebouwd voor de wereldtentoonstelling van 1889*), m.: *de— is ruim 300 M. hoog.*

Ei'gen (1 *aan den persoon zelf toebehoorend*; 2 *van nature hebbende; aangeboren*; 3 *gewend*; 4 *gemeenzaam, vertrouwelijk*; 5 *op de hoogte van*; *met iets vertrouwd,* inz. met *maken*), bn.: 1 *een — huis; met — hand geschreven,* zie A u t o g r a p h i s c h: 2 *dat zijn z'n — woorden, iets met — oogen gezien hebben, op — risico, op — houtje iets doen,* zie H o u t j e; 2 *dat is hem —*; 3 *ik ben hier al geheel —*; 4 *— met iem. worden*; 5 *zich een taal — maken*; spreekw. *— haard is goud waard,* niets gaat boven een eigen dak, een eigen gezin.

Ei'genaar (*hij, die het recht van eigendom heeft*), m. —naars of —naren.

Eigenaar'dig (1 *van of met een eigen aard, bijzonder, opmerkelijk*; 2 *passend, geschikt*), bn.; —er, —st: 1 *dat is een — geval, een — gezicht, hij heeft een —e manier van spreken, van stellen*; 2 *dat is nu eerst een — geschenk*; —**aardigheid,** v. —heden.

Eigenares' (*vrouw. eigenaar*), v. —sen,

Ei'genbaat (*baatzucht, zelfzucht; eigenbelang,* maar sterker), v. gmv.; —**belang** (*zelfzucht, egoïsme,* minder ongunstig dan *eigenbaat*), o. gmv.

Ei'genen (*toeëigenen, in zijn bezit nemen*), eigende, heeft geëigend, w. i. g.; refl. *zich —,* in den zin van *passen, voegen* b.v. *dat eigent zich niet tot zoo iets,* is een germ.

Ei'gendom (1 *have, goed, bezitting*; 2 *eigendomsrecht,* zie ald.), in bet. 1. o. —dommen, in bet. 2 m. gmv.: 1 *men moet belasting betalen van gebouwde en ongebouwde —dommen*; 2 *den — over een zaak verliezen.*

Ei'gendomsrecht (*het meest volstrekte recht, dat een persoon op een zaak kan hebben: alleen en uitsluitend beperkt door het openbaar gezag en de rechten van anderen*), o. gmv.: *zijn — bewijzen*; verg. B e z i t.

Ei'gendunk (*eigenwaan,* iets minder sterk), m. gmv.; —**dun'kelijk** (*op eigen gezag, eigenmachtig*), bn.; —er, —st: *een —e handeling.*

Ei'gengebakken (*door iem. zelf, niet door den bakker gebakken*), bn.: — *brood*; verg. H u i s b a k k e n; evenzoo: —**gebrouwen:** —*gebrouwen bier.*

Ei'gengeërfde (*iem., die op eigen goed woont, grondeigenaar in een polder*), m. en v. —n; ook, *Eigenerfde.*

Ei'gengemaakt, bn.: *een —e japon,* door de draagster zelf gemaakt.

Ei'gengerech'tig (*naar eigen maatstaf beoordeelend; eigendunkelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *ons zoo vaak aanmatigend en — volk*; —**gerech'tigheid** (*drijfveer tot eigenmachtige daden*), v. gmv.

Ei'gengereid (eig. *in 't gezin van den gebruiker zelf gefabriceerd*), b.v.: —*e rokken,* gemaakt van eigen gesponnen en geweven wol; fig. evenals huisbakken enz.: *kleingeestig, bekrompen,* b.v. *hij is een goed man, maar wat eigengereid*; —**gesponnen,** bn.: — *garens*; —**handel** (tegenst. van C o m m i s s i e h a n d e l), m.: —*wordt door den koopman voor eigen rekening en risico gedreven*; —**han'dig** (*met eigen hand,* inz. *geschreven*), bn. en bw.: *een — testament,* zie H o l o g r a p h i s c h; *een — geschreven brief;* ook: *aan iemand zelf over te geven*; —**hoo'rige** (gesch. *lijfeigene*), m. en v. —n; —**liefde** (*liefde tot zich zelf*; *ingenomenheid met eigen persoon*), v. gmv.: *dat zal zijn — streelen.*

Ei'genlijk (*werkelijk, wezenlijk*), bn. en bw.: *de —e beteekenis van een woord, de —e dader*; —*hebt gij den prijs niet verdiend,* naar waarheid; *ik ben — niet erg tevreden,* juist.

Ei'genlof (*lof van zich zelf*), m. gmv.: zegsw. — *stinkt*; —**mach'tig** (*op eigen gezag*), bn. en bw.; — er, —st: (*een*) *eigenmachtig optreden*; —**naam** (*bijzondere naam v. e. zelfstandigheid, waardoor men deze van andere zelfstandigheden van dezelfde soort onderscheidt*), m. —namen, b.v. *Jan, Maastricht, Karpathen*; —**schap** (*waarneembaar verschijnsel van het wezen v. e. persoon of zaak: hoedanigheid, kenmerk*), v. —schappen: *goede, kwade —schappen*; *een — van lood is* . . . .

Ei'genste (*dezelfde,*) bn.: *het was de — vrouw, op het — oogenblik*; zie E i g e n.

Ei'genwaan (*hinderlijk hooge dunk van zich zelf; verwaandheid*), m. gmv.: *de — is een slechte raadgever.*

Ei'genwaarde (1 verbonden met *gevoel: gevoel van hetgeen men waard is, aan zich zelf verplicht is*; 2 *gevoel van eigenwaarde; een zich voelen*), v.: 1 *een overdreven gevoel van — bij een persoon*; 2 *hij heeft —!*

Ei'genwijs' (1 *overmatig vertrouwende op eigen wijsheid en niet toegankelijk voor raadgeving: waanwijs als een betweter*; 2 *eigenaardig-grappig*), bn. en bw.; —zer, —t: 1 *de jongen was verwaand en —*; — *redeneeren*; 2 *de egel met zijn — snuitje*; —**heid** (*waanwijsheid*) v. gmv.

Eigenwil'lig (als bn. vero.; als bw. w. i. g.:

met eigen wil, eigenzinnig): *een — gekozen lot*; **—zin'nig** (*zijn eigen zin geneigd te volgen*; *volgens eigen zin*; minder sterk dan *koppig*), bn. en bw.; —er, —st; **—zin'nigheid,** v. gmv.: — *v. kinderen.*

Ei'gir, Germ.myth.god der zee; z. A e g i r.

Eik (*inlandsche krachtige loofboom*, zinnebeeld van kracht en trots), m. eiken: *de roode —, de witte —*; **—eblad** (*blad van een eik*; *vlindersoort*), o. —en, —bladeren; **—bladroller,** m. —s, zie B l a d r o l l e r.

Ei'ke(n)bast (*bast van één of meer eiken*), m. —en; **ei'keboom** (*eik*), m. —en; **ei'ke(n)galwesp,** v. — en; zie G a l w e s p; **ei'ke(n)krans** (*krans van eikeblaren*), m. —en; **ei'ke(n)kroon** (*Luxemburgsche orde, ingesteld door koning Willem II in December 1841*), v.: *officier v. d.* —.

Ei'kel (*vrucht van den eik*), m. eikels; **—cacao** (*poeder van geroosterde en gemalen eikels met cacao*; *de hieruit bereide drank*), v.; **—koffie** (*geroosterde en gemalen eikels*; *de hieruit bereide drank*), v.

Ei'keloof (*gebladerte van een eik*), o. gmv.

Ei'ken (*van eikenhout*), bn.: *een — stok, een — plank, een — kast, een — vloer.*

Ei'kenappel (*galappel,* gew.), m. —s; **—boktor** (*boktor,* inz. *op eiken levende*), v. —ren; **—bosch,** o. —bosschen; **—dreef** (*laan van eiken*), v. —dreven; **—hout** (*hout van den eik*), o. gmv.: *een trap van —, een lambrizeering van —, een parketvloer van —*; **—houten** (*van eikenhout*), bn.: *een — lambrizeering,* zie E i k e n; **—laan** v. —lanen; **—loof** (*loof van meer dan één eik*), o. gmv.; **—mos** (*mos op den stam van eiken*), o.; **—schors,** v. gmv.; **—varen** (*boomvaren, steenvaren*), v. —s; **—woud** (*woud van eiken*), o. —wouden: *het — was het heilig woud der Germanen.*

Ei'ker (*vrachtschip, binnenschip*), m. —s.

Ei'kestam, m. —stammen; **—stobbe,** v. —stobben, zie S t o b b e; **—tak,** m. —takken; **—wortel,** m. —wortels.

Eik'schillen (*het eikenhout ontdoen van den bast, voor de runbereiding*), o. gmv.; **—schiller,** m. —s.

Eilaas' (*uitroep van smart of leed,* verheven of comisch-verheven), tw.

Eila'ci (*eilaas,* comisch-verheven), tw.

Ei'land (*door water aan alle zijden omringd land*), o. —en: *een kust—*; *een oceaan—*, b.v. St.-Helena; *een koraal—*, zie A t o l; *een schier—*; *de grootste —en der wereld zijn: Groenland, Nieuw-Guinea, Borneo, Madagascar*; *—en boven den wind,* die van uit de Caraïbische Zee gezien, boven den N.-O. passaat liggen; *—en onder den wind,* eilanden, evenwijdig aan de N.-kust van Z.-Amerika, die blootliggen voor den N.-O. passaat; van de eerste behooren aan Ned.: *St.-Eustatius, Saba* en het Z. van *St.-Martin,* van de tweede: *Aruba, Bonaire* en *Curaçao*; **—engroep** (*eenige bij elkaar gelegen eilanden*), v. —groepen; **—enrijk** (*toenaam van Engeland, Japan*), o. —en; **—enzee** (*zee om en tusschen een eilandengroep; archipel*), v. —ën.

Ei'lander (*bewoner v. e. eiland*), m. —s. w. i. g.

Ei'landstation (spoorw. *station, tusschen sporen ingelegen*), o. —s; verg. K o p s t a t i o n.

Ei'lieve (*och ! kom !*), tw.: —, *zeg het mij.*

Ei'loof (*klimop*), o. gmv. gew.; zie: V e i l, I f t e, K l i m m e r.

Eind, ook **ein'de, end;** in het algemeen in abstracte bet. *eind(e)*, in concrete *end* (1 *plaats, waar iets ophoudt*; 2 *het uiterste of meest verwijderde gedeelte v. e. zaak*; 3 *een van de, het verst van het midden gelegen, zijden of deelen*; *kant, zijde*; 4 *overgebleven stuk*; 5 *stuk(je) van beperkte lengte*; 6 *afloop, besluit*; *slot*; 7 *doel, oogmerk,* alleen in enkele verbindingen), o. (e)n: 1 *aan het — van de straat*; 2 *aan het — der tafel*; 3 *de —n van het touw aan elkaar knoopen*; 4 *een — touw*; *een —(je) sigaar, een —je,* het laatste gedeelte v. e. sigaar; 5 *een lang —*; *wat een —, eer men er is*; 6 *dat was het — van het lied*; *ten —e (op zijn† —) loopen*; 7 bijna altijd met voorzetsel: *ik zeg het u, ten einde* (met het doel, om) *gij op uw hoede zoudt zijn*; *te dien einde* (met dat doel) *werk ik hard*; zegsw. *aan het langste, kortste eind(je) trekken,* zie T r e k k e n; *eind goed, alles goed,* als alles goed afloopt, vergeet men de doorstane moeilijkheden; *het einde zal den last dragen,* de moeilijkheden komen eerst op het laatst; *het einde kroont het werk,* zie K r o n e n; *papier zonder —,* papier in groote (smalle) rollen; *het bij het rechte — hebben,* gelijk hebben, het goed inzien; *de —en (van het jaar) aan elkaar knoopen,* rondkomen; *zonder —,* van een onafzienbare reeks; *het begin van het —e,* met betrekking tot iems dood.

Eind'beslissing, v. —en; **—besluit** (*besluit,* inz. *na lang wikken en wegen*), o. —besluiten; **—cijfer** (*resultaatcijfer van een berekening of van een onderzoek*), o. —cijfers: *mondeling 7, schriftelijk 5,* — *6*; *dit had veel invloed op het —*; **—diploma** (*getuigschrift van voldoend eindexamen H. B. S., gymnasium enz.*; *diploma aan het einde van een leergang afgegeven*), o. —'s; **—doel** (*eindoogmerk*), o. gmv.

Ein'de, o. —n; zie E i n d.

Ein'delijk 1 (*ten laatste, ten slotte*; *op of aan het einde*), bw.: *daar kwam hij eindelijk aan*; *de beschuldigde bekende —*; **2** (*het einde vormend*; *een einde makend aan*; *zich tegen het einde, zich zeer laat voordoende*), bn. *de —e afloop eener zaak*; *de —e beslissing.*

Ein'deloos (van afstand of tijd: 1 *zonder einde*; 2 *zeer lang*; *oneindig*), bn. en bw.: 1 *de —looze ruimte, een —looze twist*; 2 *een —looze stoet*; *zij zijn — gelukkig,* in de hoogste mate.

Ein'den (*eindigen*), het eindde, heeft en is geëind; meestal E i n d i g e n, zie ald.

Eind'examen (eig. *het laatste examen aan het einde v. e. leergang: H. B. S., gymnasium, handelsschool enz.*), o. —examens; zie E i n d d i p l o m a.

Ein'dig (*een einde hebbende of nemende*; *begrensd van afmetingen, beperkt van duur*; *vergankelijk*), bn.: *al het aardsche is —*; verg. O n e i n d i g.

Ein'digen (1 *ten einde brengen*; *voltooien*; *besluiten*; 2 *een einde nemen*; *afloopen*; 3 *het uiterste gedeelte hebben van hetgeen een bepaling uitdrukt*; *uitloopen*; 4 spraakk. *uitgaan*), eindigde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2, 3, 4) geëindigd: 1 *zijn brief — met*;

2 *mijn lessen zullen spoedig* —; 3 *de stang eindigt in een bol*; 4 spraakk. *woorden, die op -el* —, b.v. *kruimel, hevel.*

Eind'je (1 *stukje, restantje*; 2 inz. *het laatste gedeelte van een sigaar,* zie E i n d 4), o. —s: 1 *een — touw, een — kaars*; 2 *een — weggooien.*

Eind'oogmerk (*het eind* in bet. 6 *van zijn streven of wenschen*)), o. —en.

Eind'oordeel (*laatst of beslissend oordeel*), o. —oordeelen: *ons — was, dat de man ons had misleid*; **—oorzaak** (*de laatste of voornaamste oorzaak in een reeks van oorzaken en gevolgen*), v. —oorzaken; **—paal** (*paal, die het einde v. e. baan aangeeft,* inz. fig. *grens*), m. —palen: *de — des levens*; **—punt,** o —en; **—rijm** (*rijm aan het eind van een versregel*; tegenstelling van *alliteratie*: *rijm, door eindklanken der regels gevormd*), o. —rijmen, zie R ij m; **—snelheid** (nat. *snelheid van een lichaam na het doorloopen van een bepaalde baan*), v. —snelheden; **—station** (*station, waar de loop van een spoorweg eindigt*; *terminus*), o. —stations; **—verslag** (*definitief verslag, als tegenstelling van voorloopig verslag,* inz. *v. de commissie van rapporteurs over een wetsontwerp*), o. —verslagen; **—vonnis** (*vonnis, waarbij de rechter beslist over de dagvaarding*), o. —sen.

Ei'rond (*van den vorm van een overlangsche doorsnede v.e. ei*: *langrond, ovaal*), bn. en bw.: *een —e pruim*; *— uitgesneden.*

Eisch (1 *verlangen, vraag, vordering krachtens recht, macht*; 2 *wat een persoon of zaak noodig heeft om tot zijn of haar recht te komen enz.*; 3 rechtst. *vordering van hem, die een rechtsvordering heeft ingesteld*; 4 *uitspraak door het openbaar ministerie van het gerecht verlangd*), m. —en: 1 *een — doen*; *billijke —en stellen*; 2 *de dagelijksche —en van het leven*; 3 *de in den — omschreven vorderingen van den appellant*; 4 *de — was een jaar hechtenis*; zegsw. *hooge —en stellen aan,* veel vergen van, goede hoedanigheden vereischen in; *naar (den) —,* **naar** behooren.

Ei'schen (1 *vragen, vorderen, aanspraak maken op, krachtens recht, macht*; 2 rechtspr. *van den rechter als uitspraak verlangen*), eischte, heeft geëischt: 1 *wat eischt ge van mij? rekening en verantwoording —*; *hij eischt nog wel, dat ....*; 2 *de officier van justitie eischte 4 maanden.*

Ei'scher (*iem., die eischt,* inz. *die voor het gerecht een rechtsvordering heeft ingesteld*), m. —s; **—es'** (*vrouw. eischer*), v. —sen.

Ei'vol (*tjokvol, propvol*), bn.: *een —le zaal.*

Ei'wit (*het witachtig den dooier omgevende deel van den inhoud v. e. vogelei*; *stoffen op soortgelijke wijze samengesteld*), o.; als voorwerpsnaam —witten: *—witten zijn voor onze voeding onontbeerlijk*; **—witstof** (*stof als het wit van een ei*), v. — stoffen: *— komt voor in kaas, melk, vleesch, boonen enz.*; z. A l b u m i n e en P r o t e ï n e s t o f f e n.

Ek'ster (dierk. *inlandsche vogel met zwarte en witte veeren*), v. eksters.

Ek'steroog (*likdoorn*), o. —ogen.

Ekze'ma, o.; zie E c z e m a.

El (1 *oude lengteëenheid*; 2 *de maat der eenheid*), v. ellen: 1 *de Amsterdamsche — is 0.688 M.*; *de Engelsche — of yard = 0.914 M.*; 2 *geef mij even de —,* maatstok.

Elabora'tie (*afwerking, zorgvuldige bearbeiding en voltooiing van een werk*), v. gmv.

Elan' (*aanloop, zet*; *geestdriftige aanvalsgeest*; *vuur, opwelling*), o. : *met het noodige —*; *iets met — doen*; *het — der troepen.*

E'land (dierk. *herkauwend dier v. h. geslacht der hertachtigen, de mannetjes met een getakt gewei*), m. elanden.

Elasticiteit' (*veerkracht, spankracht*), v. gmv.: *de — der lucht.*

Elastiek' 1 (1 *gummi, caoutchouc*; 2 voorwerpsnaam: *bandje, reepje van deze stof*), bet. 1 o. gmv.; bet. 2 o. —en: 1 *een bal —, overschoenen van —*; 2 *het hoedje met een — vastzetten*; **2** (1 *van elastiek* in bet. 1; 2 ongewoon voor *elastisch,* zie ald.), bn.: 1 *een — popje, — overschoenen*; 2 zie E l a s t i s c h; ook G u m m i.

Elas'tisch (*veerkrachtig, rekbaar*), bn.; —er, meest elastisch: *onze spieren zijn —,* soms ook E l a s t i e k.

El'ders (*op een andere plaats, niet hier*), bw.

Eldora'do (eig. *el dorado*), o.; z. D o r a d o.

Elec'tie (*keus*; *verkiezing*), v. —tiën, —s.

Elec'to, elet'to (*de gekozene,* inz. *gekozen aanvoerder*), m. —'s: *de Spaansche soldaten kozen, als ze aan 't muiten sloegen, een —.*

Elec'tor, electeur' (*kiezer*; *keurvorst*), m. —to'ren, —teurs'. w. i. g.

Electoraal' (*in verband staande met*: 1 *de keurvorsten,* 2 *de verkiezingen*), bn.: 1 *een —ale quaestie,* 2 *—rale moeilijkheden.*

Electoraat' (*het zijn, de hoedanigheden van kiezer*; *de waardigheid van keurvorst*; *keurvorstendom*), o. —raten.

Electricien' (Fr. *vakkundig werkman in het electrisch bedrijf*; *iem., die studie heeft gemaakt van de practische toepassing der electriciteit*: *electrisch ingenieur*), m. —s.

Electriciteit' (nat. *natuurkracht, die o.a. door wrijving of langs chemischen weg kan opgewekt worden*), v.: *de — is het eerst op gewreven barnsteen of electron waargenomen door Thales van Milete, 600 v. C. en heette vroeger barnsteenkracht.*

Electriek' (1 *door electriciteit veroorzaakt, van den aard van electriciteit*; 2 *als door electriciteit veroorzaakt*), bn.: 1 *een —e vonk*; 2 *een —e schok voer door het gezelschap*; — wordt verdrongen door E l e c t r i s c h.

Electrifica'tie (*het electrificeeren, de electrificeering*), v. gmv.: *de — van Zuid-Holland, van Limburg; de — van spoorwegen.*

Electrificeeren (*voorzien van electrische drijfkracht, lichtinstallaties enz.; het geschikt maken tot het aanwenden van electriciteit voor bedrijf of licht*).

Elec'trisch (1 *electriciteit bezittende, door electriciteit bewogen of veroorzaakt*; *betrekking hebbende op electriciteit*; *met of door electriciteit*: 2 *electriciteit voortbrengende*), bn.: 1 *—e werktuigen, —e klokken, schellen, uurwerken, —e spoortreinen, —e trams*; *— licht, een —e vonk*; 2 *een —e batterij,* een samenvoeging van Leidsche flesschen ;— *verlicht*; nog:—*e centrale,* zie C e n t r a l e; *—e eenheid,* eenheid bij het meten van electrische stroomsterkte (A m p è r e),

van electrisch spanningsverschil (V o l t); —*e geleiding*, het geleiden der electriciteit b.v. langs metaaldraad; ook, eig. de draden zelve.

Electriseeren (nat. *de electriciteit opwekken in iets, mededeelen aan iets*; fig. *onverwachts schokken: bezielen, ontvlammen, in geestdrift brengen*); —**ing** (*de daad van electriseeren*), v. gmv. (s = z).

Electriseer'machine (nat. *toestel, om electriciteit op te wekken of mee te deelen*), v. —machines.

Electrocu'tie (*doodstraf door electriciteit*), v. —s, —tiën.

Electro'de (nat. *een der metalen plaatjes of draadjes in electrolyten ter geleiding van den electrischen stroom*), v. —s: *de positieve — heet anode, de negatieve — heet kathode.*

Electroly'se (*ontleding van chemische verbindingen door een electrischen stroom*), v. —s.

Electrolyt' (*lichaam, vloeistof, dat, die door den electrischen stroom ontleed wordt*), m. —en.

Electro-magneet' (*week-ijzeren, met een geïsoleerden metaaldraad omwonden staaf, die magnetisch wordt als door den draad een electrische stroom gaat*), m. —-magneten; —**-magne'tisch** (*op de werking van electromagneten berustend; in verband er mee staande*), bn.: —*e telegraaf*, —**-magnetis'me** (nat. *samenhang van electrische en magnetische verschijnselen; de leer van het verband, dat bestaat tusschen electriciteit en magnetisme*), o. gmv.; —**-metallurgie'** (scheik. *de toepassing der electriciteit bij het afscheiden van metalen uit hun ertsen*), v.; —**mobiel'** (*motorwagen door electriciteit gedreven*), v. —en; —**mo'tor** (*machine die electrische energie omzet in mechanische kracht*), m. —moto'ren, —mo'tors; —**moto'risch**, bn: —*e kracht.*

Elec'tron (*Grieksche naam voor barnsteen, grondwoord van het woord electrisch enz.; een der electrische atomen, in lichamen aanwezig verondersteld*, in deze bet. inz. in het mv.; *naam eener stof soortelijk lichter dan aluminium*), o. —tronen.

Electrophoor' (*electriciteitsdrager, -bewaarder*, b.v. *een harskoek met blikken bak en geïsoleerd deksel*), m. —phoren.

Elec'tro-plastiek', v.; zie G a l v a n o —.

Electroscoop' (*toestelletje, waarmee men onderzoekt, of een lichaam geëlectriseerd is en welke de aard is dier electriciteit*), m. —scopen.

Elec'tro-tech'nicus (*electricien*), m. —technici; —**-techniek'** (*practische toepassing der electriciteit op allerlei gebied: verlichting enz.*), v.; —**-tech'nisch** (*de electrotechniek kennende; met de electrotechniek in verband staande*), bn.: *een —-ingenieur; — gebied; de —e school*; —**-therapie'** (*toepassing der electriciteit in de geneeskunde; geneeskundige behandeling met electriciteit*), v. gmv.

E'lefant (*olifant*, dichterlijk), m.—en. vero.

Elefantia'sis (eig. *olifantsziekte*: *knobbelmelaatschheid*), v. gmv.

Elegant' (*sierlijk, bevallig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gemeubeld vertrek; een — avondtoilet; zich — kleeden; een —e dame*; zie C h i c.

Elegan'tie (*bevalligheid en sierlijkheid*), v.

Elegie' (dichtk. *treur- of klaaglied*; muz. *compositie, die een zelfde stemming als die het klaaglied doet ontstaan, verklankt*), v. —gieën: Göthe, *Römische Elegien*; De Lamartine, *Le Lac*; Vondel, *Kinderlijk*; Poot, *Op den dood van mijn dochtertje*; Da Costa, *Bij de rivieren van Babel.*

Ele'gisch (*als in een elegie: treurig, klagend, weemoedig*), bn.: *een — gedicht*; lees: *ee-lee'gies.*

Element' (1 *enkelvoudige stof*; *een der hoofdstoffen, waaruit men zich de wereld opgebouwd dacht*, inz. *water, vuur, aarde, lucht*; 2 scheik. *stof, die door chemische werking niet splitsbaar is*; 3 nat. *toestel, waarin men electriciteit kan ontwikkelen door een scheikundige werking*; 4 [*vormend*] *bestanddeel*, inz. *persoon v. d. door een bepaling aangeduide soort*; 5 *plaats, omgeving, waar zich iem. thuis voelt, werkkring*), o. —en: 1 *de Ouden kenden 4 elementen*: lucht, aarde, water, vuur; 2 *er zijn ± 80 elementen*; *de strijd der elementen*, v. e. storm gezegd; 3 *een droog, nat* —; *een galvanisch* —, zie ald.; 4 *wind en regen zijn de samenstellende* —*en van het klimaat van eenig gewest* (Veth); *in elk leger zijn goede en kwade* —*en*; *dat is een slecht* — *in de klas*, een leerling, die een slechten invloed uitoefent; *het vreemde* —, de vreemdelingen; 5 *het water is ons* —, daar voelen wij ons thuis; *in zijn* — *zijn*, in zijn schik zijn; op dreef zijn; de gelegenheid hebben zich op zijn voordeeligst te doen kennen; nog: *de* —*en eener wetenschap*, de grondbeginselen.

Elementair' (*de eerste beginselen of grondslagen omvattende of betreffende*), bn.: —*e scholen*, lagere scholen; — *onderwijs.*

Elet'to, m. —'s; zie E l e c t o.

Eleva'tie (*opheffing, verhooging*; *hoogte, verhevenheid*; R.-K. *deel der Mis*: *opheffing van de Hostie en den Kelk*), v. —s, —tiën.

Eleva'tor (*heffer, los-, hijsch-, zuigtoestel: graanzuiger, zandzuiger*), m. —s.

Elè've (Fr. *kweekeling, leerling*), m. en v. —s.

I. Elf (*tien en één*), hoofdtelw.: — *paarden*; rangtelw. *les* —, nl. de elfde les; zegsw. — *is het gekkennummer*, vermoedelijk zinspeling op E l f **II**; *'t is* — *ogen*, 't loopt mis; *op zijn* —*-en-dertigst*, op zijn dooie gemak, langzaam en omslachtig; zelfst. nw. v. *schrijf een* —.

II. Elf, m.; **El'fe**, v. inz. in het mv. —n: Germ.-Noordsche myth., natuurgeesten (goede en booze); dikwijls als lichte en bekoorlijke vrouwelijke geesten gedacht, zie ook: A l f.

Elf'de (rangtelw. *op de elfde plaats na 10 anderen*), bn.: *Karel de Elfde van Zweden* (1660—1697), de — koning van dien naam; *ter* —*r ure*, op het laatste oogenblik, zeer laat. zie Matth. 20 : 6; —**half** (*tien en een half*), bn.

Elf-en-der'tigst, zie E l f **I.**

Elf'proef (rekenk. *proef op een der hoofdbewerkingen*), v.; verg. N e g e n p r o e f.

Elf'rank, v. —en; zie A l f r a n k.

Elft 1 (dierk. *zeevisch van het geslacht der haringen*), m. elften *de — zwemt in 't voorjaar onze rivieren op om kuit te schieten*;

2 (stofnaam), v. gmv.: —*eten*, volksn. M e i v i s c h.
Elf'tal (*een verzameling van elf personen, voorwerpen enz.*; sport: *een groep van elf samenspelende personen*), o. —tallen.
Elfuur'tje (*koffie of andere drank, met versnapering, die men geregeld op dat uur gebruikt*), o. —uurtjes. vero.
El'ger (*aalgeer; vischtuig: vork met groote platte tanden om aal te steken*), m. elgers.
Elideeren (*uitlaten, weglaten*): *een letter* —, b.v. *aard-bezie* uit *aarde-bezie*.
El'lim (*rustoord, verpleeginrichting*), o.
Elimina'tie (*het elimineeren; verwijdering; wegwerking*), v. —ties, —tiën.
Elimineeren (*verwijderen, uitwerpen; uitschakelen*; alg.: *een in de leden eener vergelijking voorkomende grootheid daaruit doen verdwijnen of wegwerken*).
E'lis (*landschap aan de W.-kust v. d. Peloponnesis of Z.-Griekenland*), o.; zie A u g i a s.
Eli'sie (*weglating*, inz. spraakk. *weglating v. e. klinker*), v. als: *binnen* (be-innen), *tevens* (te-evens).
Eli'te (Fr. *keur, bloem; kleine groep van uitgelezenen*), v. gmv.: *de — der burgerij, de — der intellectueele wereld.*
Elix'ir (*aftreksel* inz. *geneeskrachtig aftreksel van kruiden; bitter; fijne alcoholische likeurachtige drank*), o. —s.: *Cats* —; — *de Spa*, ook, **Elixer.**
Eli'zabeth, v.: *de Elizabeths-vereeniging*, liefdadigheidsvereeniging van R.-K. gehuwde en ongehuwde vrouwen; *de St.-vloed*, groote overstrooming op 18 November 1421, waardoor de Biesbosch ontstond.
Elizee'sche velden, o. mv.; z. E l y z e e s c h e.
Elk 1 (*een ieder, een iegelijk*), bn.: —*e dag, — jaar*; **2** zelfst. onbep. voornw.: — *moet zijn plicht doen*; — *het zijne geven.*
Elkan'der, elkaar' (d.i. *elk-ander*, de een den ander; *wederkeerig*): 1 wederk. vnw. zonder voorzetsel: *zij helpen* —; *je ziet — niet meer*; 2 met voorzetsel inz. om een onderlinge aansluiting of snelle opvolging af te drukken: *bij* —, bijeen; *in* —, ineen; *met* —, tezamen; *achter* —, achtereen; nog: *dicht in elkaar schrijven*, ineengedrongen; *elkander* af te breken *elk-ander*; *elkaar* af te breken *elk-aar*; spreekt. *mekaar.*
Elkeen' (*iedereen*), onbep. vnw.: — *helpt.*
El'leboog (1 *armgewricht tusschen onder- en bovenarm*; *ellepijpeinde*; 2 fig. *kromming, bocht*; 3 bij vergelijking van allerlei voorwerpen: *rechthoekig gebogen kachelpijp enz.*; 4 *deel v. e. mouw*), v. —bogen: 1 *de mouw reikte tot den* —; 2 *de rivier vormde er een* —; 3 *een klinkijzer voor den* —; 4 *een nieuwen — in de mouw zetten*; zegsw. *het achter den — hebben*, achter de mouw hebben.
Ellen'de (1 *rampzalige toestand*; 2 *rampzalige ervaring*), v. gmv. (bet. 1), —n (bet. 2): 1 *de — v. d. oorlog*, jammer, wee; *een gezin in — gedompeld*, nood, nijpende ontbering; 2 *de bron van al onze —n*, rampen.
Ellen'deling (*verachtelijk mensch; beroerling*), m. en v. —en; voor het vr. ook —**e.**
Ellen'dig 1 (1 *rampzalig*; 2 *met ellende gepaard; beroerd*; 3 *verwenscht*; 4 *erbarmelijk, veel te kort schietend*), bn. en bw.: 1 *zij voelde zich allerellendigst*; 2 *wat een — gevoel*; *dat was een —e tijd*; 3 *die —e jongens*; *die —e weg*; 4 *dat werk was* —; *een —e duizend gulden*; *hij heeft — gewerkt*, erbarmelijk, zeer slecht; *de man kwam — aan zijn eind*, rampzalig; — *stom* onuitstaanbaar; **2 -e** (*ongelukkige, rampzalige*), m. en v. —n: *wat al —n uit die verwoeste dorpen!*
El'lens (afkorting van *twaalfellens of tienellens*: *ruw Noorsch hout van bepaalde afmeting*), mv.
El'lepijp (ontl. *dikste onderarmbeen aan de zijde van den pink*) v. —pijpen; verg. S p a a k b e e n.
El'lewaar (*waar, die per el verkocht wordt*: *linnen, katoen enz.*), v. —waren.
El'lewinkel (*manufactuurwinkel*), m. —winkels. vero.
Ellips' (1 meetk. *langwerpige gesloten kromme lijn, waarvan alle punten de eigenschap hebben, dat de som hunner afstanden tot twee vaste punten, de brandpunten, constant is*; *ze behoort tot de z.g. kegelsneden*; 2 spraakk. *uitlating v. een of meer woorden in een zin*; *de zin zelf*), v. —en: 1 *deze figuur is een* —; 2 *een — vindt men in*: *Daar dient hard gewerkt! 's Lands wijs, 's lands eer is een* —; zie E l l i p t i s c h.
Ellipsograaf' (*werktuig, waarmee men een ellips-lijn kan beschrijven*), v. —grafen.
Ellipsoï'de (meetk. *lichaam, dat ontstaat door het wentelen v. e. ellips om haar as*), v. —n.
Ellip'tisch (1 *ellipsvormig*; *langwerpig rond*; 2 *een ellips* in bet. 2 *bevattende*), bn.: 1 *de planeten beschrijven —e banen*; 2 *een —e zin is*: *Vrijheid* (*is*) *blijheid* of *Rust* (*geeft*) *roest.*
Elms'- of **Elmusvuur** (*electrisch verschijnsel* nl. *zwak lichtende vlammetjes aan de spitsen van voorwerpen* b.v. *uit masttoppen*), o.; ook *St.-Elmusvuur* geheeten; vroeger op schepen als een heilspellend teeken beschouwd.
Elocu'tie (Fr. *uitspraak, wijze van spreken*; gunstig: *welbespraaktheid*), v. gmv.
Elo'ge (Fr. *lofspraak, —schrift, lof*), m. —s.
Eloquent' (*welsprekend, welbespraakt*), bn.; —**ie** (*welsprekendheid*), v. gmv. (qu = kw).
Elp (*ivoor, elpenbeen*), o. gmv.. vero.
El'pen (1 *v. elpenbeen of ivoor*; 2 *als van ivoor*), bn.: 1 *een — kokertje*: 2 — *schouders* (Staring).
El'penbeen (*ivoor*), o. gmv.: *een koker v.* —; dicht. of vero.
I. Els (*berkachtige loofboom*, inz. *groeiend aan den waterkant*), m. elzen.
II. Els (*priem v. d. schoenmaker, zadelmaker en letterzetter*), v. elzen: *zoo scherp als een*—.
El'sevier of **El'zevier: 1** boekdrukkersfamilie uit Leuven; later te Antwerpen, in 1637 te Amsterdam; **2** als voorwerpsnaam (*uitgave van Elzevier*; *drukletter van bepaalden vorm*), m. in de eerste bet.; v. in de tweede beteekenis, mv. —s.
Elseviersch' of **Elzeviersch'** (*van Elsevier*), bn.: *de —e uitgaven.*
Elucida'tie (*toelichting, opheldering, verklaring*, b.v. *van een tekst*), v. —s, —tiën.
Elysee' (Fr. *elysium*, inz. *paleis v. d. president v. d. Fransche republiek*), o. gmv.

Ely'sisch, bn. zie E l y z e e s c h e; lees: *eelie'zies.*

Ely'sium, o., hetzelfde als E l y z e e s c h e v e l d e n: *het — van tante Sta-stok,* d. i. scherts. haar kleinsteedsch tuintje; lees: *ee-lie'zi-um.*

Elyzee'sche of **Ely'sische velden,** de hemel der Gr. mythologie: bekoorlijke valleien, waarin eeuwige lente heerscht, waar de zaligen een eeuwige jeugd genieten; **fig.** een bekoorlijk en gelukkig oord.

El'zebast (*bast v. e. els*), m. —en.

El'zeblad (*blad v. e. els*), o. —en, —eren; **—boom,** m. —en; **—stam,** m. —stammen; **—struik,** m. —en; **— tak,** m. —ken.

El'zenbosch (*bosch van elzen*), o. —boschen; **—heg,** v. —heggen; **—hout,** o. gmv.; **—houten** *of elzen,* bn.; *een — rekstok*; **—laan,** v. —lanen.

Email' (*naam van verschillende stoffen met een door smelting en verharding glasachtig voorkomen: smeltglas*; *brandverf* inz. *op metaal*; *glazuur* inz. *tandglazuur of glasachtige laag over tanden en kiezen*), o. gmv.: *in — doopen*; *het — van den ketel sprong los*; *een medaillon van —*; *het — der tanden heeft een wit-blauwachtige kleur.*

Emailleeren (*brandschilderen, met email overdekken of sieren*): *geëmailleerde buizen, ketels.* (ll = lj).

Emana'tie (*uitvloeiing, uitstrooming, uitdamping;* fig. *openbaring*), v. —tiën, —s.

Emancipa'tie (vroeger: *vrijmaking uit slavernij of lijfeigenschap*; thans: *het toestaan van gelijke rechten voor de wet,* b.v. *aan de vrouw, bevrijding van voogdij, meerderjarigverklaring*; *ontheffing van bestaande beperkingen*), v. —s, —tiën.

Emancipeeren (*vrijmaken*; *mondig verklaren*; *ontheffen van voogdij, van beperkingen op staatkundig enz. gebied*; *zelfstandig maken of verklaren*; *gelijkstellen voor de wet*).

Ema'nuel, m.; zie E m m a n u e l.

Emballa'ge (Fr. *verpakking,* inz. *bij vervoer of verzending*; *pak- of bindloon*), v.

Emballeeren (*in- of verpakken*). (em = am).

Embarcadè're (Fr. *landingsplaats, steiger, aanlegplaats voor een boot*; *station*), v. —s.

Embar'go (in oorlogstijd: *tijdelijk beslag op schepen*), o. gmv. (g = g).

Embarqueeren (*inschepen, in schepen laden*): *troepen —*; *zich —,* scheep gaan.

Embarras' (*verwarring*; *verlegenheid*; *belemmering, zwarigheid*), m. gmv.: *in den — zitten,* lees: *ambarras'*; Fr. *avoir l' — du choix, l'— du choix,* moeielijkheid om te kiezen wegens overvloed van keus.

Embêtant' (*dolvervelend, lamlendig*), bn.

Embleem' (Gr. *zinnebeeld*; *onderscheidingsteeken*), o. emblemen: *de lelie is het — der reinheid,* ook: emblema, o. —'s, emblemata; letterk. —blemen of —blemata zijn zinnebeeldige plaatjes met bijschriften, b.v. Roemer Visschers Sinnepoppen. (em = em).

Emblematiek', emblema'tisch (*zinnebeeldig*), bn. en bw. (em = am).

Embonpoint' (Fr. *welgedaanheid, gezetheid, lijvigheid*), o. gmv. (em = am).

Embouchu're (Fr. *mond v. e. rivier, v. e. kanon enz.*; *mondstuk v. e. blaasinstrument*), v. —s.

Embras'se (*gordijnband of -ophouder, gordijnkoord*), v. —n.

Embry'o (*wordingskiem van mensch, dier, plant in het eerste stadium*), o. —'s; **—logie'** (*leer, wetenschap v. d. ontwikkeling van de kiem voor de geboorte*); **embryonaal'** (*als een embryo*: *in kiem aanwezig*; *in wording*), bn. (em = em).

E'melt (dierk. *larf der langpootmug*), v. —en; *de — doet groote schade aan de graslanden.*

Emenda'tie (*verbetering* inz. *van een bedorven plaats in een geschrift*), v. —s.

Emendeeren (Fr. *verbeteren,* inz. *bedorven plaatsen in geschriften*).

Emer'go, zie L u c t o r e t —.

Emeritaat' (*ambtsrust met pensioen* inz. van een predikant, pastoor, hoogleeraar), o.

Eme'ritus (*zijn ambt na behoorlijke vervulling neergelegd hebbend*; *rustend* inz. van predikant, pastoor, hoogleeraar), bn.: *een — predikant.*

E'mier, e'mir (*Arabisch hoofd, bevelhebber*; *titel van Turksche landvoogden*), m. —s.

Emigrant' (*landverhuizer*), m. en v. —en: *duizenden Iersche —en.*

Emigra'tie (*landverhuizing*; *uitwijking uit het vaderland*), v. —s, —tiën: *een sterke — van Italianen naar Zuid-Amerika*; *de — van den Fr. adel na 1789.*

Emigré' (*uitgewekene*; geschiedk. inz. *iem., die uit Frankrijk vluchtte na de opheffing v.h. edict v. Nantes 1685 of door de Fransche revolutie 1789*), m. —'s.

Emigreeren (*uit het vaderland uitwijken*; *vluchten*).

Eminent' (*uitmuntend*; *voortreffelijk*; *uitstekend*), bn.; —er, —st.

Eminen'tie (eig. *Verhevenheid*: *titel door paus Urbanus VIII (1630) aan de kardinalen geschonken*), v. —tiën: *Zijne —*; zie B i j l a g e I. (t = ts).

E'mir, m. —s; zie E m i e r.

Emissa'rio (Sp. *geheime bode, kondschapper*), m. —'s: *Herman de Ruiter deed dienst als — van den prins van Oranje*; Fr. é m i s s a i r e.

Emis'sie (*uitgifte* inz. *van papieren van waarde*: *aandeelen eener leening, obligatiën enz.*), v. —sies: *het totaal der nieuwe —s bedroeg 500*; **—bank** (*bankinstelling, welke zich* inz. *bezighoudt met de plaatsing van aandeelen, obligatiën enz.*), v. —en; **—koers** (*koers der uitgifte*), m. —en.

Emitteeren (*uitgeven van aandeelen, obligatiën enz.*).

Emittent' (*bankier, die aandeelen, obligatiën, een leening enz. aan de markt brengt*), m. —en.

Emma'nuel (*God met ons*) m.; zie I m m a n u e l.

Em'mer (*open, soms met een deksel gesloten, meer hoog dan wijd, van een hengsel voorzien vat van allerlei stof gemaakt en voor allerlei doeleinden gebruikt*), m. —s: *een — water, een — melk*; *een leeren, houten, blikken, ijzeren, porseleinen —*; *een brand—, vuilnis—, water—, melk—, toilet—.*

Em'merbaggermolen (*baggerwerktuig,*

met een ketting zonder eind om den anderen schalm een baggeremmer dragend, waardoor de bodem onder water wordt opgegraven, omhooggeheven en op het hoogste punt in een trechter gestort), m. —s.

Emolument' (*bijinkomst; ongeregelde bijkomstige baten aan een ambt verbonden*), o. —en.

Emo'tie (*aandoening, ontroering*; soms: *volksgisting*), v. —tiën, —ties.

Empaleeren (*spietsen, aan een paal rijgen*): *het — is een wreede, Turksche strafoefening.*

Empha'se (*klem, nadruk, ophef*), v. gmv., *met — spreken*; lees: *emfaze.*

Empha'tisch (*nadrukkelijk, krachtig; met klem, met ophef*), bn. en bw.

Empi're (Fr. eig. *keizerrijk*; inz. als bn. *volgens den modestijl van het keizerrijk van Napoleon I*): *—-meubelen, —toilet*; ook: *een klok in —; meubelen in —.*

Empi'ricus (*iemand, die zijn kennis alleen door ervaring heeft gekregen en op de ondervinding afgaat; ervaringsman*), m. empirici. (em = em).

Empirie' (*ondervinding; empirisme, ervaringsleer*), v. gmv. (em = em).

Empi'risch (*volgens de ervaring; vooral steunende op de ondervinding of de waarneming*), bn.: *—e wetenschappen*, b.v. natuurkunde, scheikunde enz. (em = em).

Empiris'me (*leer, dat ervaring de eenige bron van kennis is*), o. gmv. (em = em).

Empirist', m. —en; zie Empiricus.

Emplacement' (Fr. *plaats, voor e. inrichting of een bouwwerk bestemd*, inz. *terrein voor den spoorwegdienst bestemd bij een station*), o. —en: *het — v. h. station Maastricht; het spoorweg—.* (em = am).

Emplooi' (1 *gebruik*; 2 *bediening, betrekking, ambt*; 3 *rol, waarvoor een tooneelspeler is geëngageerd*), o. —en: 1 *de schepen vonden ten volle —; Duitsche oorlogsschepen, waarvoor de geallieerden geen — hebben*; 2 *een geschikt —, zonder vast —*; 3 *die rollen vielen buiten zijn —.* (em = am).

Employé' (*beambte,* [*kantoor*]*bediende*, inz. *in den handel*), m. —'s. (em = am).

Employeeren (*te werk stellen; gebruik maken van*): *deze ambtenaren zal men — tot de invordering der belastingen.* (em = am).

Empocheeren (Fr. *in z'n zak steken, zakken, opstrijken*).

Empyre'um (*hoogste hemel; verblijf der gelukzaligen*), o. gmv. (em = em).

Em'serzout (geneesk. *werkend bestanddeel van het Emser bronwater*), o. gmv. (s = z).

Emula'tie (Fr. *naijver, wedijver*), v. gmv.

Emul'sie (*melkachtige verbinding van hars- of olieachtige stoffen met water; melkachtig vocht uit planten en zaden*), v., (soorten), v. —s: *gal verdeelt het vet in fijne druppeltjes, het vormt een —.* (s = s).

I. En (vroeger: *ende*, Hgd. *und*, Eng. *and*; vergelijk: *op en top*, dienende o. a.: 1 als verbinding van twee of meer begrippen; 2 als verbinding van twee hoofdtelwoorden met distributieve kracht; 3 als verbinding van twee zinnen; 4 bij wijze van aanloop als het eerste van iems woorden; 5 vóór aan vraagzinnen meestal met nadruk; 6 als inleiding van zinnen, die een tegenwerping inhouden: 1 *Jan — Piet; zij draaien op en af en af en op*; 2 inz. in Z.-N., in N.N. meestal *aan: twee — twee*; 3 *hij schreef den brief — was toen gerust*; 4 *— de boeren hebben overwonnen*; Bijbel: *— het geschiedde in die dagen, dat....*; 5 *— wat zou dat? — hoe gaat het er mee?* 6 *— ik had het je nog laten opschrijven.*

II. En (*niet*), bw.: *in Morgenland — zijn we niet* (Ledeg.), vero.; vergelijk: *tenzij, tenware.*

III. En, Fr. vz.: zie: *en bloc, en depôt enz.*

E'nakskind (Bijb. *mensch van reusachtige gestalte; reus*), o. —eren, Deut. 9 : 2; Numeri 13 : 28; ook *Enakieten.*

En avant' (Fr. *voorwaarts*), (en = an).

En bloc' (Fr. *bij den hoop; voetstoots; in zijn geheel; als massa*): *een koop —.*

Encadreeren (Fr. 1 *in een lijst zetten*; 2 *omvatten, insluiten*; 3 mil. *in de kaders verdeelen*): 1 *spiegels, platen —*; 2 *geëncadreerd door....*; 3 *recruten —.*

Encanailleeren, zich (Fr. *zich verlagen door zich af te geven met minderwaardige menschen of menschen ver beneden zijn stand*): *de Holl. jongen —leert zich lichtelijk* (C. O.).

Encein'te 1 (Fr. *ringmuuromwalling, omheining; omwalde ruimte*), v. —s; **2** (*zwanger*), bn.

Encla've (Fr. *stuk land, dat geheel ingesloten is door vreemd grondgebied*), v. —s.

Encli'sis (spraakk. *innige aansluiting v. e. woord aan het onmiddellijk voorafgaande woord met verzwakking van eigen accent*), v., b.v. *daar gaat-ie*; **—cli'tisch,** bn. en bw. (en = en).

En corps' (Fr. *gezamenlijk*), bw.

Encourageeren (Fr. *aanmoedigen, aanwakkeren*).

Ency'clica (*encycliek*), v. —'s. (cy = sie).

Encycliek' (*rondgaande brief*, inz. *pauselijke zendbrief van algemeene strekking*), v. —en: *de —en van paus Leo XIII; de —en worden naar haar aanvangswoorden genoemd* b.v. *de — Rerum Novarum.*

Encyclopedie' (*woordenboek over den geheelen kring van wetenschappen, kunsten enz.; algemeen zaakwoordenboek*), v. —dieën; (en = an); zie Lexicon.

Encyclope'disch (*algemeen wetenschappelijk*), bn. en bw.: *—e kennis*, veelzijdige, als in een encyclopedie.

Encyclopedist' (*bewerker van of medewerker aan een encyclopedie*), m. —en: geschied. *de encyclopedisten*, de Fransche schrijvers, die van 1751—1772 de eerste groote Encyclopedie in 28 folianten deden verschijnen. Onder de — behooren Voltaire, Diderot, d'Alembert, Montesquiou, Rousseau, e. a.

End, en'de, enden; zie Einde.

En'deldarm (ontl. eig. *einde van het darmkanaal aan den aars gelegen; aarsdarm, afvoerdarm*), m. —en.

Endemie' (*volks- of landziekte; plaatselijk heerschende ziekte*), v. —mies, —mieën.

Ende'misch (*inheemsch*, inz. v. e. ziekte: *plaatselijk heerschend*), bn. (en = en).

En depôt' (Fr. *in bewaring, in voorraad; toevertrouwd ten verkoop*).

En détail' (Fr. *in het klein; in bijzonderheden*): *— verkoopen; — vertellen.*

Endogamie' (O.-I. *inteelt*: *de zede van sommige volken of stammen, uitsluitend een vrouw te kiezen uit eigen stam*), v.: *de — heerscht onder de Dajaks op Borneo*; (en = en); verg. E x o g a m i e.

En'dor, Bijb. plaats ten Z. v. Nazareth; de waarzeggende vrouw of heks van —, laat voor koning Saul den geest van Samuel opkomen, 1 Sam. 28 : 7—19; zie N e c r o m a n t i'e.

En dor'so, zie I nd o r's o. (en = an).

Endosmo'se (nat. *doorzweeling, opzuiging door scheidswanden, vliezen enz. heen van een minder dichte vloeistof naar of door een dichtere*), v. gmv.; lees: *endosmo'ze.*

Endossant', indossant' (*iem., die een wissel of een ander stuk endosseert*; *overdrager v. e. wissel op een ander*), m. —en.

Endosseeren, indosseeren (*een wissel of een ander stuk, door een handteekening met opschrift aan de rugzijde, aan een ander overdragen*; fig. *iets aan een ander overdragen*); —**ing,** v. —en. (en = an).

Endossement', indossement', indos'so (1 *de handeling van endosseeren*; 2 *het opschrift met de handteekening aan de rugzijde*), o. —en, indosso's: 1 *door middel van — vervalt de eigendom van wissels*; 2 *het — wordt op den wisselbrief gesteld en moet o. a. behelzen den naam van den persoon aan wien of aan wiens order de betaling moet geschieden.*

Endy'mion, m., Grieksch-mythologische herders- of jagersfiguur, volgens sommigen levende op den berg Latmus en bemind door de maangodin Sele'ne of Ar'temis, die elken nacht van haar wagen afsteeg om hem in zijn slaap te beschouwen en te kussen. (en = en).

Energie' (Fr. 1 nat. *arbeidsvermogen*; 2 *volhardendheid, geestkracht, veerkracht*), v. gmv.: 1 *koolstof ontwikkelt bij een verbinding met de zuurstof veel —*; 2 *gebrek aan —.*

Energiek' (*getuigende van, vol geestkracht*; *flink*), bn. en bw.; —er, —st. (g = zj).

Enerveeren (*ontzenuwen*; *zenuwachtig, prikkelbaar maken*).

En face' (Fr. 1 *van voren*, tegenstelling van *en profil*; 2 *vlak tegenover*): 1 *een portret, een photographie —*; 2 *hij zat — van mij.*

En famil'le (Fr. *i. d. huiselijken kring*).

Enfant chĕri(e)' (Fr. *lieveling*), m. en v.

Enfant terri'ble (Fr. *flap-uit*; *kind, dat door alles over te vertellen verlegenheid veroorzaakt*; fig. *iem., die onnadenkend uit de school klapt en verlegenheid veroorzaakt, belangen in gevaar brengt*), o. enfants terribles.

Enfin' (Fr. *kortom, in één woord*: *het zij zoo*), tw.: —, *hij wilde het niet doen*; *maar —, we zullen zwijgen.*

Eng (1 *niet ruim, niet wijd, nauw*; 2 van een denkbeeld enz.: *beperkt*; 3 *bekrompen*; 4 *benauwend, onaangenaam, naar*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — vertrek*; *— geworden kleeren*; 2 *de —e beteekenis van een woord*; *in —eren zin iets opvatten*; 3 *kleinsteedsch, — van blik*; 4 *wat een — beest*; *dat kind doet zoo —*; nog: Bijbel, *het —e pad, de —e poort,* het pad der deugd, Matth. 7 : 13; muz. *—e ligging,* gezegd van akkoorden, wier samenstellende noten zoo dicht mogelijk bij elkaar zijn geplaatst.

Engageeren (Fr. *aanwerven om tegen een bepaald salaris op te treden* b.v. *een operazanger enz.*; *uitnoodigen inz. tot een dans*; *aansporen tot*); **zich** —, zich verloven.

Engagement' (1 *verbintenis*, inz. als artist; 2 *verloving*), o. —en: 1 *een voordeelig — werd hem aangeboden*; 2 *het — van zijn dochter vieren.*

En ga'la (Fr. *in staatsiekleeding, in plecht- of feestgewaad*).

Engbor'stig (*aamborstig, asthmatisch*), bn.; —er, —st. vero.

En'gel (*hemelgeest* inz. *in den Joodschen, Christelijken, Mohammedaanschen godsdienst*; fig. *persoon met hoedanigheden als een engel*; *liefkoozingswoord*), m. —en: bekende namen van —en: G a'b r i ë l, R a'f a ë l, M i'c h a ë l, U'r i ë l; *de — der duisternis,* de duivel; *de —en op het slagveld,* liefdezusters.

Engelbewaar'der (R.-K. *persoonlijke bescherm- of bewaarengel*), m. —bewaarders.

En'gelenbak (*bovenste plaats in den schouwburg*), m. —bakken; **—dom** (*al de Engelen samen*), o. gmv.; **—geduld** (fig. *onuitputtelijk geduld*), o. gmv.; **—koor,** o. —koren; **—kopje,** o. —s; **—rei,** m. —reien; **—schaar,** v. —scharen; **—zang,** m.: Bijbel, Luc. 2 : 14.

En'gels (*gewichtseenheid bij het wegen van goud en zilver*: $^1/_{20}$ *oud-Hollandsch ons*), o.

I. En'gelsch 1 (*uit, van, in*; *als uit, van, in*; *betrekking hebbende op, eigen aan Engeland*), bn.: *—e ziekte,* volksetymologie voor *enkelziekte*: rachitis; **2** als zn. (*de Engelsche taal*), o. gmv.; **3** —**e** (*vrouw uit Engeland*), v. —n.

II. En'gelsch (1 *van engelen*; 2 *van den aard van een engel*; *engelachtig*), bn.: 1 w. i. g. *de —e groet of groetenis,* het Weesgegroet; 2 *de —e leeraar,* epitheton van Thomas van Aquino (1224—'74).

En'gelschman, m. Engelschen.

En'gelsch-zout (*bitterzout, zwavelzure magnesia, in 1695 in Engeland gevonden*), o. gmv.

En'gelzoet (plantk. *zekere plant uit de fam. der varens, eikenvaren*), o. gmv.

En'gerd (volkst. *rare snijboon*; *akelige vent*), m.: *o, hij is zoo'n —*; z. E n g 3.

En'gerling (dierk. *larve van den meikever*), m. engerlingen.

Eng'hartig (*niet ruim voelend*; *van een niet ruim gevoel getuigend*; *benepen*; *bekrompen*), bn.; —er, —st.

En-gros' (Fr. *in het groot*; *ruw geschat*); **—-handel** (*grossierderij*), m. gmv.

Eng'te (1 *het eng of nauw zijn, de eigenschap, omstandigheid, dat iets eng is,* ook fig.; 2 *nauwe doorgang*), v. engten: 1 *de — der wegen*; *de — van zijn geest*; 2 *een berg—, een zee—, een land—,* zie telkens ald.; zegsw. *iem. in de — brengen, drijven,* in het nauw, in verlegenheid.

En hai'e (Fr. mil. *als een heg*): *de soldaten waren — opgesteld,* d. i. in twee rijen met de gezichten naar elkaar gewend.

Enharmo'nisch (muz. *van tonen, verschillend geschreven, doch gelijk van toonhoogte* b.v. *cis* en *des*), bn. (en = an).

Enig'ma (*raadsel*), o. —'s, —ta; lees: *ee-nig'ma.*

Enigma'tisch (*raadselachtig*), bn. en bw.

Enjambement' (dichtk. *overstappen; het dóórloopen van een zin in een versregel naar een volgenden*), o. —en: b.v. *Zoo hoorde het een visch* ‖*en een zeevogel; dien dag was het lis*‖*bosch vol geplas*; lees: *en = en.*

Enk (*groot bouwveld dikwijls afgesloten, hooger gelegen dan het omringende land*; oorspr. *gemeenschappelijk bouwland*), m. —en; verg. E s c h; **—dorp** (*dorp met zulke enken*), o. —en: *de —dorpen op het zanddiluvium.*

I. En'kel (ontl. *gewricht, dat den voet met het been verbindt*; *knokkel ter weerszijden van het onderbeen boven den voet; deel der kous om den enkel*), m. enkels.

II. Enkel' 1 (1*niet dubbel, niet samengesteld*; 2 *niet meer dan één*; 3 *nauwelijks meer dan één*; 4 *weinig in getal*), telw.: 1 *—e bloemen*, met ééne rij bloemkroon- of bloemdekbladeren; *—e standaard*, muntstelsel, waarbij òf alleen gouden òf alleen zilveren standpenningen voorkomen; zie M o n o m e t a l l i s m e; 2 *een kamer, verlicht door een —e kaars; een —e handschoen*; 3 *nog een — woord*; 4 *—e uren, dagen*, eenige; **2** als bw.: alleen, slechts, louter: *'t is — onwil*; **3 —e** (*kaartje voor een enkele reis of rit*), v.-n.: *met een — is hij op lijn 11 gestapt en naar den Doelen gereden*; ook, *Enkeltje*, o. —s.; gew. ook: **Enkeld.**

En'keling (*éénling, individu*), m. —en.

En'kelspel (tennis: *single; partij van één heer of ééne dame tegen één anderen heer, of ééne andere dame*), o. —spellen: *in het — vertoonde de Engelschman een buitengewoon goeden vorm.*

En'kelspoor (*op spoor- of tramweg één stel rails*), o.: het — dient zoowel voor de heen- als voor de terugreis; verg. D u b b e l s p o o r.

En'kelvoud (*grammatische vorm, die uitdrukt, dat het getal één is*), o. —en: *het — bij de voornw. en bij de zn, de w.w.*

Enkelvou'dig (*niet dubbel of samengesteld*), bn.: *een — woord, een —e zin*, ook: *een —e grootheid.*

Enkhui'zer 1 (*van Enkhuizen*), bn.: *dat is een anekdote uit den — almanak van 't jaar één*, een zeer oude, afgesleten anekdote; **2** (*bewoner van Enkhuizen, uit Enkhuizen afkomstig persoon*), m. —s.

Enleveeren (Fr. *wegnemen, opheffen*).

Enlumineeren (Fr. *kleuren*; *met kleuren afzetten, dekken*).

En mas'se (Fr. in *menigte*).

En miniatu're (Fr. *in het klein*).

Enorm' (Fr. *ontzaglijk, verbazend, ontzettend, kolossaal*), bn. en bw.: *die zanger had een — succes*, buitengewoon groot; *—e inkoopen*; *die rotsblokken zijn — groot.*

Enormiteit' (*overmatige grootte*; *ongehoord iets*; *ontzettende misdaad*; *groote stommiteit*), v. —en.

En passant' (Fr. *in 't voorbijgaan, terloops, vluchtig*).

En petit comité' (Fr. *in klein intiem gezelschap, in een onderonsje, in vertrouwelijk bijeenzijn*).

En profil' (Fr. *van ter zijde gezien*).

Enquê'te (*onderzoek*; *onderzoek* inz. *in een aangelegenheid van openbaar belang, waarvan de uitkomsten meestal bekend worden gemaakt*), v. —s: *het recht van —*; *een parlementaire —*, op last van en tot voorlichting van de volksvertegenwoordiging inz. door een Commissie uit die volksvertegenwoordiging; *een —instellen*; lees: *ankè'te*; **—-commissie** (*commissie, die tot het houden van een enquête benoemd is*), v. —siën, —s; **—-verslag** (*rapport v. e. —-commissie*), o. —en.

Enroleeren (Fr. nhl. *aanwerven, in dienst nemen*); **—ing,** v.— en.

Ensceneeren (*in scène zetten*; *voor het tooneel gereedmaken of inrichten*: *decors, requisieten, costumes*); **—ing,** v. gmv.: *de — van een spektakel-stuk.* (en = an).

Ensem'ble 1 (Fr. *te zamen*), bw.; **2** (*het geheel, allen bijeen*; *samenspel*; *samenklank*; *een muziekstuk voor verschillende instrumenten*), o.

Ent (*loot, die op een verwante boom- of plantensoort bevestigd, daaruit de noodige voedingssappen kan trekken*), v. —en.

Entameeren (Fr. 1 *aanvangen, beginnen*; 2 van een gesprek: *aanknoopen*): 1 *hij schaamde zich een correctioneel proces over een haan te —* (Koetsveld); 2 *een gesprek —.* (en = an).

En'ten (1 *een loot in een spleet a. d. top van den ingekorten stam of tak v. e. verwante boomsoort bevestigen, zoodat zij hiermede zich verbindt*, inz. *om wilde vruchtboomen aldus te veredelen*; 2 fig. *een voedingsbodem voor een genoemde zaak zoeken in iets anders*; *een zaak als voortzetting aan een andere verbinden*), entte, heeft geënt: 1 *een loot — op*; *boomen —*; 2 *de kennis der algebra — op die der rekenkunde*, gronden; zie ook: I n e n t e n en G r i f f e l e n.

Enten'te (Fr. *de rijken Frankrijk, Rusland, Engeland, welke in den wereldoorlog v. 1914 tegenover de Centralen stonden*), v.; *— cordiale*, de nauwe verstandhouding tusschen twee volken, inz. van Engeland en Frankrijk vóór 1914.

En'ter (*éénjarig dier*, inz. *eenjarig kalf of veulen*, nl. één winter oud), m. —s; verg. T w e n t e r.

En'terbijl (*bijl met scherpe punt aan de rugzij, om dienst te kunnen doen bij het beklimmen v. e. vijandelijk schip*), v. —bijlen.

En'terdreg (*dreg met drie of vier punthaken, om ze in 't vijandelijk want te slingeren en het schip aan het eigen schip vast te leggen*), v. —dreggen.

En'teren (*een vijandelijk schip aan boord klampen en beklimmen*), enterde, heeft geënterd.

En'terhaak (*haak aan ijzeren roede of boom om een schip aan te klampen*), m. —haken.

Enthousias'me, enthusias'me, —mus (*geestdrift, geestverrukking*), o. gmv. (ou en u = oe).

Enthousiasmeeren, enthusiasmeeren (*in verrukking, in geestdrift brengen*; *geestdriftig stemmen*); lees: *—toe-zie—.*

Enthousiast', enthusiast' 1. (*dweper*; *iem. vol geestdrift voor het een of ander*), m. —en, v. —**e**'; **2.** (*geestdriftig*; *met geestdrift*), bn., bw.: *hij was —, vol vuur voor dit plan*; *— stemde hij in met het voorstel*; lees: *antoeziast'.*

Enthousias'tisch, enthusias'tisch' (*vol geestdrift, vervoering*), bn. en bw. (u = oe).

Entomograaf' (*beschrijver van insecten*), m. —grafen. (en = en).
Entomographie' (*beschrijving v. insecten*), v. —ën; lees: *entomografie'*.
Entomoliet' (*versteend insect*), m. —en.
Entomologie' (*insectenkunde*), v. gmv.
Entomolo'gisch (*tot de insectenleer behoorende*), bn. (en=en).
Entomoloog' (*insectenkenner, -kundige*), m. —logen. (en = en).
Entoura'ge (Fr. *omgeving*), v. gmv.
En-tout-cas' (Fr. *parasol, die ook als paraplu gebruikt kan worden*), m., mv. = enkelv.
Entr'ac'te (Fr. toon. *tusschenbedrijf*; *pauze tusschen twee bedrijven*; *muziek daartusschen*; *klein sigaartje*), v. —s.
Entre-deux' (Fr. *middelstuk*; *tusschenwand*; *tusschenzetsel, van kant of broderie bij rokken enz.*), o., mv. = enkelv.
Entrée' (Fr. *ingang, toegang*; *toegangsprijs*; *voorafspijs, voorgerecht*; muz. *stuk ter opening of inleiding*), v. —s: *zijn — maken*, zijn intrede doen; —**-biljet'** (*toegangskaartje*), o. —-biljetten; ook: —**-kaart**, v. —-kaarten.
Entrefilet' (Fr. *ingeschoven krantenbericht of artikeltje*, eigenl. *tusschen twee strepen of filets*; inz. *klein artikel der redactie*), o. —s.
En'tre nous' (Fr. *onder ons, in vertrouwen*) *dat blijft —.*
Entrepot' (Fr. *pakhuis*; *opslagplaats, stapelplaats v. goederen*), o. —s: *men onderscheidt: publieke, particuliere, fictieve en algemeene [handels]entrepots).*
Entresol' (Fr. *tusschenverdieping*; *insteekkamertje*), m. —s.
Entreteneeren (*onderhouden, verzorgen, onderhoud verschaffen*).
Entrevu'e (Fr. *samenkomst*; *gesprek*), v.—s.
Ent'rijs (*twijgje, dat op een stam geënt moet worden*), o. —rijzen; —**spleet** (*spleetje voor den insteek van het entrijs*), v. —spleten; —**was** (*was ter bedekking van de entingswonde*), o. gmv.
Enuncia'tie (*verklaring, bekendmaking*), v. —s, —ën; —**ciatief'** (*verklarend*), bn.: *een —tieve opsomming*, waarbij men slechts enkele voorbeelden geeft.
Envelop'pe (Fr. *briefomslag*; *omhulsel*), v. —n.
Environs' (Fr. *omstreken*), m. mv.: *de — van Arnhem.*
Eo ip'so (Lat. *vanzelf, juist daardoor*).
Eoli'den (*slakvormige kruipende weekdieren met 2 of 3 voelhorens*), v. mv.: *de — komen op wier voor in alle wateren.*
Eoli'then (*tot wapens of gereedschappen ruw bewerkte steenen uit een vóór-historisch tijdperk*), m. mv.
E'olus, m.; zie A e o l u s.
E'olusharp (*windharp*), v.—en; ook A e'o l u s h a r p.
E'os, v., myth., zie A u r o r a.
Eosi'ne (*fraaie roode verfstof*), v. gmv.: — *wordt* inz. *gebruikt tot het verven van zijde.*
Epac'ta (eig. *bijgevoegd*, nl. *het aantal dagen, dat op 1 Jan. verloopen is sedert de laatste nieuwe maan*), v. epacten.
Epaminon'das, gesch. grootste krijgs- en staatsman van Thebe, — sneuvelde in 362 v. C. in den slag bij Mantine'a.
Epaulet' (Fr. *schouderbelegsel met afhangende troetels of goudbundels*; *vroeger in ons land het onderscheidingsteeken van een officier, thans nog bij de marine*), v. —ten.
Epen'thesis (spraakk. *inlassching*), v., b.v. in: *eitje, beenderen, eikenhout, scheidsman enz.*; —*thé'tisch* (*ingelascht*), bn.: *een —e d.*
Ephemeer', epheme'risch (*slechts één dag durend, kortstondig*), bn. (phe = fee).
Ephemeri'den (*ééndagsvliegen*; fig. *nieuwstijdingen, dingen v. één dag*, b.v. *dagbladen*), m. mv. (phe = fee).
Ephe'ten (gesch. *rechterlijk college*, inz. *voor strafzaken in oud-Athene*), m. mv. (phe = fee).
Epho'ren (gesch. eig. *opzichters*: *naam van 5 Spartaansche overheidspersonen, wier taak in later tijden* inz. *was: toezicht op het naleven der wetten, zeden enz.*; *zij werden later gekozen door het volk en vormden een tegenwicht tegen de macht der koningen en den raad der ouden*), m. mv.
Epicu'risch (*genotzuchtig, aan zingenot verslaafd, kieskeurig*), bn. en bw.: *met —e graagte;* zie E p i c u r i s't i s c h.
Epicuris'me (*leer van of in den geest van Epicurus*; *genotzucht*), o. gmv.
Epicurist' (*aanhanger van de leer van Epicurus*; *genotzuchtig mensch*; *gastronoom, lekkerbek*), m. —en.
Epicuris'tisch (*epicurisch*), bn en bw.: *de wijn werd — geheel voor de drijvende zaligheid bewaard* (C.O.); zie: E p i c u r u s en E p i c u r i s c h.
Epicu'rus, m. Atheensch wijsgeer, ± 342—270 v. C.; eenige stellingen zijner wijsbegeerte zijn: de eenige bron van kennis is waarneming; het hoogste goed is genot; geestelijk genot staat hooger dan lichamelijk.
E'picus (*episch dichter, heldendichter*), m. epici.
Epidemie' (*volksziekte, heerschende besmettelijke ziekte*), v. —ën: *locale —ën*; *een typhus-—, een pokken-—.*
Epide'misch (*besmettelijk heerschend*; *als eene epidemie*), bn. en bw.: *een —e ziekte*; *het revolutiemaken is,* — algemeen; *de ziekte heerseht —.*
Epiek' (*leer van het heldendicht, der epische dichtkunst*; *de epische gedichten*), v. gmv.
Epigo'nen (gesch. *nakomelingen*; *nageslacht*; inz. *op het gebied van kunst enz.*; *zij, die navolgend voortbouwen op hetgeen hun voorgangers tot stand brachten*; *nabloeiers*).
Epigraaf' (*opschrift, zinspreuk* inz. *op monumenten*), v. —grafen.
Epigram' (*bij- of opschrift*; *puntdicht, kort hekeldicht*), o. —men: men heeft —men van onze beste dichters, van *Huygens* (Sneldichten), *Staring* (Puntdichten), *Cats* (Spreuken), *Roemer Visscher* (Quicken), *Bilderdijk* (Bijschriften), *Da Costa* (Bijschriften), *De Génestet* (Leekedichten).
Epigramma'tisch (*als in een epigram, kort en zinrijk, scherp en stekelig*), bn.
Epilepsie' (*vallende ziekte*), v. gmv. (s = s).
Epilep'ticus (*iem., die lijdt aan vallende ziekte*), m. —ci; zie St.-V i t u s d a n s.
Epiloog' (*slotwoord*; *slotrede*; *narede van een dichtstuk*), m. epilogen; verg. P r o l o o g.
Epineus' (Fr. eig. *doornig;* fig. *netelig, lastig*), bn. ;—zer, —t: *een epineuze quaestie.*

Epiphy'ten (*planten op boomen levende, maar niet parasiteerende*; *gastplanten*).
Epiroot' (*bewoner van Epirus*), m. —roten.
Epi'rus (aardr. *landschap in 't W. van N.-Griekenland*), o.
E'pisch (dichtk. *tot het heldendicht, de verhalende poëzie behorend*; *van den vorm van een epos, verhalend*), bn.: *een — gedicht*; *—e poëzie*; *Da Costa was vooral — dichter*, dichtte vooral —e poëzie: — *proza*, b.v. de mythe, sage, legende, het sprookje.
Episcopaal' (*bisschoppelijk*), bn.: *de—pale kerk* (1534) *in Engel.*, zie Anglicaansche kerk.
Episcopaat' (*bisschoppelijke waardigheid*; *bisdom*; *de bisschoppen samen*), o. gmv.: het Ned. R.-K. — bestaat uit een aartsbisschop (te Utrecht) en vier suffragaanbisschoppen (te Haarlem, Breda, Den Bosch en Roermond).
Episo'de (1 *min of meer zelfstandig deel van een verhaal*; 2 *ondergeschikt feit, dat een deel uitmaakt van een reeks van gebeurtenissen, die één geheel vormen*), v. —n: 1 *één — uit dien roman is bijzonder roerend*; *de —n mogen de eenheid van het verhaal niet verbreken*; 2 *gevechtsepisode uit den slag aan de Marne* (1914).
Episo'disch (*ingelascht, ingevlochten*), bn.
Epis'tel (1 eig. *brief*, meestal spottend; 2 *zendbrief* [*der Apostelen*]; 3 R.-K. *gedeelte der Mis vóór het Evangelie*), m. —s: 1 *wat een zonderling —*; *hij schreef me daar een dikken —*; 2 *de —en van Paulus*, meestal *Brieven*; 3 *— uit de Mis der overledenen.*
Epita'phium (*grafschrift*; *grafteeken*), o. —phia; ook: *Epita'phe*, o. —n.
Epithala'mium (Gr. *bruiloftsdicht, —lied*), o. —mia; ook: *Epitalaam'*.
Epitheet', o. —theten; zie Epitheton.
Epi'theton (*toevoegsel, toenaam, bijnaam*; *woord, dat dient om een eigenschap goed te doen uitkomen*), o. epi'theta: — *or'nans*, versierend toevoegsel, b.v. de *snelvoetige* Achilles, de *blauwoogige* Athene, Napoleon *de Groote*; mv. —theta ornan'tia; lees: *eepie'teta ornan'tsia.*
Epizoötie' (*veepest*; *besmettelijke veeziekte, sterfte onder het vee*), v. gmv.
E plu'ribus u'num (Lat. *uit vele(n) één*).
Epopĕe' (*heldendicht*), v. —ën; zie **Epos.**
Epo'que (Fr. *tijdstip*; *gedenkwaardige dag*; *tijdvak*), v. —s: fig. — *maken*, opgang maken, een nieuw tijdperk openen.
E'pos (dichtk. *heldendicht*), o. epen; zie: Homerus, Vergilius.
Ep'pe (*schermbloemige plant, een soort van selderij*), v. gmv.; ook Juffrouwmerk.
E'pur si muo've, Ital.: eig. En toch draait zij; fig. *en toch heb ik gelijk!* Aan Galilei toegeschreven woorden, toen men hem zou gedwongen hebben tegen zijn overtuiging de beweging der aarde om de zon te ontkennen.
Equa'tie, v. —tiën, —ties,; z. Aequatie. (qu = kw).
Equa'tor, m.; zie Aequator. (qu=kw).
Equatoriaal', bn.; zie Aequatoriaal.
Equer're (Fr. *eenvoudig hoekmeetinstrument*), v. —s. (qu = k).
Equili'ber (*evenwicht*), o., (qu = k); z. Aequilibrium.
Equilibrist' (*koorddanser*; *jongleur*; *kunstenmaker, die evenwichtstoeren doet met allerlei voorwerpen*), m. —en. (qu = k).
Equinox' (*gelijkheid van dag en nacht, nachtevening*), m. —en; (qu = k); z. Aequinoctium.
Equipa'ge (Fr. 1 *sierlijk eigen rijtuig met al wat daarbij behoort*; 2 *scheepsbemanning*; 3 *oorlogsuitrusting van een officier*), v. —s: 1 *— houden*; 2 *van de — stierven er dagelijks eenigen*; 3 *zijn — was keurig in orde*; **—meester** (*ambtenaar, belast met het beheer over de uitrusting v, schepen*), m.—s.
Equipeeren (*uitrusten, toerusten, van het noodige voorzien, bemannen*).
Equipement' (*uitrusting van een krijgsman, v. e. schip, kleeding en wapenen*), o. —en; —*stukken*, o. mv. (qu=k).
Equivalent' 1 (*gelijkwaardig*), bn: *deze breuken zijn —*; **2** (*een gelijkwaardig iets*), o. —en: *zoek een — voor dat woord*; *deze belasting is een — voor de afgeschafte.* (qu = k); zie Aequivalent.
Equivo'que 1 (Fr. *dubbelzinnig*; *verdacht*; *twijfelachtig*), bn. en bw.; **2** (*dubbelzinnig gezegde, onzedelijke woordspeling*), o. (qui = kie).
I. Er (eig. genitief van het persoonlijk vnw. v. d. 3den prs. mv.: *van hen*): *mooie appelen, ik heb — 10 van gekocht.*
II. Er (wisselvorm van: 1 *haar*, persoonlijk vnw. v. d. 3den prs. v. enkelv.; 2 *haar*, bezittelijk vnw. v. d. 3den prs. v.): 1 *ik heb — gezien*; 2 *Truus (d)er hoed.*
III. Er (toonlooze vorm van *daar*), **1** bw.: *men vond — niemand*; *het gezang werd — niet meer gehoord*; *— zijn*, zijn doel bereikt hebben; **2** om uit te drukken, dat de zin een algemeene strekking heeft: *— sterft zoo menigeen*; *— werd geklopt*; **3** met een bijw. verbonden vervangt het een voornw. met een voorzetsel: *— ontbreekt alles aan*; *ik heb — dat voor gekregen.*
E'ra, v. —'s, ook **Ae'ra**: de Joodsche — begint 3762 v. C.; de Mohamm. 622 n. C.
Erach'ten (nog in: *mijns, zijns, onzes —s*, d. i. volgens mijn zijn enz. inzien.
Erasmiaansch', bn.: *de —e stad*, nl. Rotterdam als de geboorteplaats van Desiderius Erasmus (1467—1536).
E'rato, v., myth. muze van het minnedicht en de mimiek, vaak afgebeeld met een lier in de hand in gezelschap van Eros.
Erbar'melijk (1 *medelijden opwekkende, deerniswaardig, jammerlijk*; 2 *armzalig, minderwaardig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e toestand*; *hij schreeuwde —*; 2 *op —e manier Fransch spreken*; *— slecht*, zeer.
Erbar'men, zich (*zich ontfermen*), erbarmde zich, heeft zich erbarmd: *— u onzer* (*over ons*), *o Heer!*
Erbar'ming (*ontferming, mededoogen*), v.
Erec'tie (*oprichting*; *opbouw*), v. —s, —tiën.
Ereis' (*eenmaal, eens*), bw.: *daar was — een koning*; spreekt. *eris.*
Eremiet', m. —en; zie Heremiet.
Eremita'ge, v. —s; zie: Heremitage en Ermitage.
E'rentfest, eh'rentfest (oudtijds, *eeretitel*: *grootachtbaar*), bn. vero.

Erf, v., volksnaam van de Murik, Muur.

Erf (eig. *erfdeel*, in deze bet. vero.: 1 *streek of land, dat een volk gedurende een aantal geslachten bezeten heeft en bewoond*, in verheven stijl; 2 *grond [omheind] behoorende bij en gelegen om een huis* inz. *een boerenwoning*), o. erven: 1 *het — der vaderen*, vaderland; 2 *huis en —; de kippen loopen op het —, de hekdeur van het — stond open*; ook in toepassing op den grond behoorende bij een huis in O.-I.: *Perzische rozen, bloeiende op hun — te Temanggoeng*; oude vorm Erve, v.

Erf'cijns (*erfelijke rente*), m. —cijnzen: *een goed op — geven*; zie Erfpacht.

Erf'deel (*het deel, dat iem. hetzij krachtens de wet, hetzij krachtens erfstelling toekomt uit een nalatenschap*), o. —deelen; zie Erfstelling.

Erf'dienstbaarheid, v.; zie Servituut.

Er'felijk (1 *kunnende geërfd worden, door vererving overgaande*; 2 van eigenschappen, neigingen enz.: *van het eene geslacht op het andere overgaand of overgegaan*), bn. en bw.: 1 *een — bezit; een —e adel*; 2 *een —e ziekte*, b.v. *tuberculose.; deze gebreken planten zich — voort*, van het eene geslacht op het andere; zegsw. *eeuwig en —: hij is eeuwig en — aan 't schelden.*

Er'felijkheid (*het erfelijk-zijn of worden*, in beide bet.), v.: gesch. *de — der groote leenen, ± 1000 n. C.; de — der kroon in de mannelijke en vrouwelijke lijn; de fokkerij en het probleem der —*, zie Atavisme.

Er'fenis (1 *wat iem. v. e. overledene erft; de gezamenlijke bezittingen van den erflater*; 2 *hetgeen een vorig geslacht of persoon tot stand heeft gebracht*), v. —sen: 1 *zijn deel krijgen van een —, een — aanvaarden*; 2 *de — der liberale partij.*

Erf'genaam (eig. *erfnemer*, d. i. *de persoon of de corporatie, die recht heeft op een erfdeel*), m. en v. —genamen: *de natuurlijke —genamen*, b.v. de kinderen, die het n.l. zijn zonder testament; *zijdelingsche —genamen*, uit eenige zijlinie.

Erf'goed (*goed, dat men geërfd heeft*), o. —goederen: *op het ouderlijke — teren.*

Erf'gooier (*een Gooilander, die als afstammeling van de oorspronkelijke bewoners erfelijke rechten op de gemeene gronden bezit*, o.a. *in de meent vee te weiden en op de hei plaggen te steken*), m. —s.

Erf'huis (1 *het huis van een afgestorvene, waar de inboedel wordt verkocht; boelhuis*; 2 *de verkoop zelf*), o. —huizen: 1 *met den notaris verlieten wij het —*; 2 *— houden.*

Erf'laatster (*vrouw, die een bezit als erfenis nalaat*), v. —laatsters; zie Testatrice.

Erf'land (1 *land, dat een volk als erfenis*, d. i. *door God in het vooruitzicht gesteld of als genade geschonken, toekomt*; 2 *land, waarover een vorst erfelijk regeert*), o. —landen: 1 *Israël.... trok veertig jaar naar 't — op en neer* (Da Costa); 2 *de —en van 't Oostenrijksche Huis* (1482—1581).

Erf'later (*man, die eenig bezit als erfenis nalaat*), m. —laters, z. Testateur; —**lating** (*erfstelling, het vermaken van eenig bezit aan een bepaald erfgenaam; bezit, dat men als erfenis aan iem. nalaat; legaat*), v. —en: ook: *Erfmaking*, v. —en; —**oom** (*oom, van wien men een erfenis verwacht*), m. —ooms, verg. Suikeroom; —**opvolging** (*opvolging krachtens erfrecht*), v. —en: *wettelijke —*; —**pacht** (1 eig. *erfpachtsrecht: pacht, waarvan de duur niet aan het leven van den pachter gebonden is, en die op diens erfgenamen overgaat; het recht, om van een andermans grond*, inz. *v. d. gemeente of den staat, tegen een zekere pacht of canon het vol genot te hebben om er huizen op te bouwen, vruchten op te planten enz.*; 2 *geld, voortbrengselen of vruchten uit hoofde van zulke pacht verschuldigd*), v. —pachten: 1 *die gemeente geeft aan de bouwvereeniging de terreinen voor 75 jaar in —*; 2 *de — betalen*; —**portie** (*erfdeel*), v. —ties, —tiën: *een zeer geringe —*; —**prins** (*prins, die erfgenaam van de vorstelijke waardigheid is*, inz. *de oudste zoon van den kroonprins*), m. —prinsen; —**prinses,** v. —prinsessen; —**recht** (*het samenstel van wettelijke regelen, waaraan de erfopvolging onderworpen is; recht, dat de vererving regelt*), o. —en; —**rente** (*verschuldigde rente, die niet vervalt bij den dood v. d. trekker*), v. —n,

Erf'stadhouder (gesch. *door de wet aangewezen opvolger van den stadhouder; stadhouder, wiens kinderen de waardigheid van hem erven*), m. —s: *Willem IV werd — in 1747.*

Erf'stelling (*testamentaire beschikking van den erflater over het geheel of een evenredig gedeelte zijner nalatenschap*), v. —en; zie Erfdeel en Legaat.

Erf'stuk (*familiestuk: voorwerp van eenige waarde, dat reeds meer dan één geslacht familiebezit is*; spottend: *aflegger*), o. —stukken; —**tante** (*tante, van wie men vermoedelijk erven zal*), v. —s: —*Annet* (in de Verjongings-cuur van Staring); —**vijand** (*erfelijke vijand; aarts-, doodvijand, gezworen vijand*), m. —en: *de strijd der Boeren tegen den —, de Engelschen*; —**vorst** (*erfelijk vorst: iem., die volgens de wet de vorstelijke waardigheid erft*), m. —vorsten.

Erf'zonde (*zondeschuld door Adams val op alle menschen overgegaan*; fig. *ondeugd, die van het eene op het andere geslacht overgaat*), v. gmv.

Erg 1 (1 *van een ongunstigen, bedenkelijken, betreurenswaardigen aard*; 2 van zieken: *slecht, ernstig*; 3 *in hooge mate de eigenschap vertoonend die het zn. of bn. of ww. uitdrukt*), bn. en bw.; erger, ergst: 1 *het weer werd al —er; zoo — is het niet*; 2 *'t is — met hem, zei de dokter*; 3 *in —en nood, een —e spotter; hij is — ziek, hij hoest —, gij zijt — nieuwsgierig*, bovenmate, zeer; nog: *het —ste vreezen: van kwaad tot —er*; **2** (*kwaad, boos opzet, boosheid*, alleen in enkele verbindingen), o. gmv.: *ik zei dat zonder —*, booze bedoeling; *het ontviel mij zonder —*, d.i. onwillekeurig; *ergens geen — in hebben*, geen kwaad er in zien.

Ergden'kend (*geneigd kwade bedoelingen bij anderen te veronderstellen; achterdochtig, wantrouwend*), bn.; —er, —st; —**heid** (*argwaan, wantrouwen*), v. gmv.

Er'gens (*op eene of andere, op zekere, op eenige plaats*), bw.: *ik zag hem —.*

Er'geren (1 *aanstoot geven, tot ontste mming*

en min of meer tot verontwaardiging prikkelen; 2 reflexief: *aanstoot nemen*), ergerde, heeft geërgerd: 1 *die woorden — mij*; *hij was geërgerd over zulk een taal*; 2 *zich over iets —*; *mensch, erger je niet.*

Er'gerlijk (*aanleiding gevend tot ergernis*; *aanstootelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *dat is —e taal, een — gedrag*; *— vloeken.*

Er'gernis (1 *iets, dat aanleiding geeft om zich te ergeren*; 2 *de toestand van geërgerd te zijn, de omstandigheid, dat iem. zich ergert*), v, —sen: 1 *—geven, de —sen mijden* (Vondel); *het is een schande en een —, je gedrag!* 2 *haar medelijden was grooter dan haar —.*

Erg'je, o. gmv.: *dat doet hij op een —*, d. i. met zeker oogmerk. vero.

Er'go (Lat. *bijgevolg, dus, derhalve*), bw.

E'rica (*heideplantje*), v.; zie D o p h e i d e.

Ericace'ën (*heidegewassen*), v. mv.

E'rin, o.: h e t g r o e n e —, andere naam van Ierland; lees: *Ee'rin.*

Eri 'nyen (myth. *wraakgodinnen*), v. mv., ook: Eumeni'den, Fu'riën.

E'ris, v., myth. godin der tweedracht.

Erken'nen (1 *tot inzicht komen van*; *het bestaan, de waarheid, juistheid enz. toegeven*; 2 *toegeven of inzien dat een persoon of zaak een hoedanigheid bezit*; ook met betrekking van een niet genoemde hoedanigheid), erkende, heeft erkend: 1 *de juistheid van iets —, zijn ongelijk —*; 2 *iemand als zijn weldoener —*, openlijk willen kennen; *als rechtspersoon erkende vereeniging*; *de Russische radenrepubliek werd door de Entente niet erkend*; nog: *een natuurlijk kind — als het zijne*; **—ning** (*het erkennen* in 2 bet.), v. gmv.: 1 *tot de — komen, dat men ongelijk had*; 2 *de — van Don Carlos als koning*; *de — der radenrepubliek*; **—'tenis** (1 *besef, inzicht van het bestaan, de waarheid, juistheid van iets*; 2 *dankbare waardeering, erkentelijkheid,* vero. in deze bet.), v. gmv.: 1 *hij kwam tot — der waarheid*; 2 *iets met — zich herinneren.*

Erken'telijk (*tot dank geneigd*; minder sterk dan *dankbaar* inz. voor bewezen diensten), bn. en bw.; —er; —st: *zich — toonen*; *— de diensten aannemen,* in dank; **—heid** (*dankbaarheid* inz. *voor bewezen diensten*), v. gmv.: *ontvang dit schilderij als bewijs mijner —.*

Er'ker (Duitsch. *uitbouw*, inz. *halftorenvormig, aan huizen of kasteelen, gesloten hoekbalkon*), m. erkers: *een —, op een zware kolom rustende*; verg. L o g g i a.

Erlan'gen (*verkrijgen, verwerven, bekomen*), erlangde, heeft erlangd: *kennis —, opheldering —.*

Erl'König, m., Duitsch. Elfenkoning, de fabelachtige geestenvorst, die dikwijls kinderen rooft; bekende ballade van Göthe.

Ermita'ge (*kluizenaarswoning*; *naam van een bekend museum in Petrograd*), v. —s; z. E r e m i t a g e.

Ernst (1 *stemming, geneigdheid tot plichtsbetrachting, overpeinzing*; *tegenstelling van spot, scherts, lichtvaardigheid*; 2 *iets, dat men niet voorwendt*; 3 *iets, dat men niet licht moet tellen*), m.: 1 *de — moet het leven zijn onzer ziel*; *het is mij —*, ik meen het werkelijk; 2 *ik denk er in — aan, te vertrekken*; 3 *het is —*; zegsw. *de — des levens,* de tot nadenken en plichtsbetrachting stemmende levenservaringen.

Ern'stig (*vol ernst, door ernst gekenmerkt*), bn. en bw.; —er, —st: *een — voornemen, een —e waarschuwing, een —e toestand*; *een zaak—opnemen*; *een —e ziekte,* gevaarlijke.

E'ros, m., myth. de Grieksche naam van Amor of Cupido.

Ero'sie (*uitholling van gesteenten* inz. *door stroomend water*), v. gmv. (s = z).

Ero'tisch (*op de* [inz. *zinnelijke*] *liefde betrekking hebbende*), bn.: *—e poëzie,* minnedicht; lees: *—ties*; verg. E r o s.

Erra're huma'num est (Lat. *Dwalen is menschelijk*), uit S e n e c a.

Erra'tisch (*zwervend*), bn.: *—e rotsblokken,* zwerfblokken, verspreid liggende stukken rots of steen, door verschillende oorzaken o.a. door gletschers aangevoerd.

Erra'tum (*fout, zetfout*), o. errata.

Er'ror (Lat. *dwaling*), m. erro'res: *— calculi,* rekenfout; ook: E r r o r i n c a l c u l o; zie **S. E. C.**; *—juris,* rechtsdwaling, inz. dwaling van den beklaagde in zake de wetsbepalingen. (j = j).

Erts (*delfstof: onzuiver in den bodem voorkomend metaal, verbonden met andere stoffen*), o. —en: *er is ijzer—, koper—*; **—ader,** v. —s, —en; **—bedding** (*ertslaag*), v. —en; **—formatie,** v. —s, —tiën; **—groeve** (*-mijn*), v. —n; **—laag,** v. —lagen; **—molen** (*stampmolen, waarin men erts vergruist*), m. —s; **—rijk,** bn.; —er, —st.

Erudi'tie (*geleerdheid*), v. gmv.

Erup'tie (*uitwerping*; *uitbarsting,* inz. *van een vulkaan*), v. —tiën, —ties. (t = s).

Eruptief' (*met of door eruptie gevormd, neergeworpen*), bn.: *—tieve gesteenten,* graniet, basalt, tuf.

Erva'ren 1 (*door ondervinding leeren, ondervinden*), ervoer, heeft ervaren: *hij —voer dat tot zijn verdriet*; *dat heb ik —*; **2**(*rijk aan ondervinding*; *bedreven, bekwaam door ondervinding*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is — in het boekhouden*; *Napoleon was — in den krijg*; *een — arts, een — onderwijzer*; **—heid** (*bedrevenheid door ondervinding*), v. gmv., w. i. g.

Erva'ring (1 *het ervaren*; *het door ondervinding of waarneming leeren*; 2 *hetgeen men ervaren heeft*; 3 *geheel van kennis door ervaring of waarneming verkregen*), v. —en: 1 *iets, dat ik bij — ken*; 2 *mijn persoonlijke — van gisteren was ....*; 3 *als leeraar aan een H. B. S. had hij reeds eenige — opgedaan*; *levens— opdoen.*

Er'ven 1 (mv. van het verouderde *erve* of *erf*: *erfgenamen, erfgerechtigden*), m. mv.: *de rechtmatige —*; *de — Bohn*; **2** (1 *door erfenis verkrijgen*; 2 van eigenschappen: *aan zijn ouders of voorouders ontleenen*; bij uitbr. *van een ander overnemen*), erfde, heeft geërfd (spreekt. nog: georven): 1 *het geld en goed zijner ouders —*; 2 *hij erfde van zijn vader een roemrijken naam*; *die energie had hij van zijn vader geërfd*; *die dwaze mode erfden wij van de 19de eeuw.*

Erwt (1 *vlinderbloemige plant*; 2 *de vrucht van die plant*; 3 in het mv. ook *de toebereide vruchten*), v. —en: 1 *de —en schieten goed op*; 2 *de grond lag vol —en*; 3 *biefstuk met —en.*

Erw'tenbed (*tuinbed met erwtenplanten*), o. —bedden; —**blazer** (*roer of pijp, waardoor men erwten kan blazen; geweer*), m. —blazers; —**soep,** v. gmv., zie: Snert en Cement; —**teller** (*zeur; gierigaard*), m. —s, z. Gortenteller.

Es (*een halven klanktrap verlaagde, derde toon der toonladder*), v.

Esbattement' (letterk. *kluchtspel der rederijkers*), o. —en.

Escadril'le (Fr. *klein eskader*), v. —s: *een — van luchtschepen.*

Escala'de (Fr. *beklimming met stormladders*), v. —s.

Escaladeeren (*m. stormladders beklimmen*).

Escamota'ge (*goochelwerk; het wegmoffelen; ontfutseling*), v. —s.

Escamoteeren (Fr. *wegmoffelen; goochelkunstjes doen; ontfutselen*).

Escamoteur' (*goochelaar*), m. —s.

Escapa'de (Fr. *valsche zijsprong, missprong v. e. paard*; fig. *een plotseling zich zedelijk te buiten gaan; slippertje; moedwillige, malle jongensstreek*), v. —s.

I. Esch (plantk. *zekere loofboom*), m. eschen: *de — levert taai timmerhout.*

II. Esch (aardr. *openliggend bouwland eener marke of gemeente in de Saksische streken; hooggelegen vruchtbaar akkerland in Twente*), m. eschen: *de — dient vooral voor graanbouw,* verg. Enk.

Eschatologie' (*de leer der uitersten, der laatste dingen,* nl. *dood, oordeel enz.*), v.; —**tolo'gisch,** bn. (g = g).

Esch'doorn, —doren (*naam v. e. boomgeslacht,* ook *ahorn, violenhout genoemd*), m. —s.

Esch'look (*een soort van knoflook: sjalot, zilveruitje*), o. gmv.

Escomp'te (*disconto*), o. —s.

Escor'te (mil. *gewapend geleide; militaire bedekking ter bescherming, ook wel eershalve*), o. —s.

Escorteeren (*gewapend begeleiden, met een bedekking geleiden ter bescherming, ook wel eershalve*).

Escosijnsch', bn.: —e steen, blauwe hardsteen uit de groeven van Escaussines (Henegouwen).

Escoua'de (Fr. mil. *afdeeling soldaten onder commando van een korporaal*), v. —s.

Escu'do (*munteenheid in Spanje, Portugal, Mexico en verschillende Zuidamerikaansche Staten; daalder*), m. —'s: *— de oro,* gouddaalder, *— de plata,* zilverdaalder. (u = oe).

Esculaap', m., myth. god der geneeskunde; in het bijzonder zijn aan hem gewijd: hond, haan, geit en slang; geneesheer; zie Aesculapius.

Escuriaal' (Sp. *beroemd klooster met koninklijk lustslot en mausoleum, ± 11 uur N.W. van Madrid*), o. gmv.: het — is gebouwd door Filips II van 1563—'86 ter eere van St.-Laurentius en wel in den vorm v. e. vierkanten rooster, het dankt zijn oorsprong aan een gelofte v. dien koning, gedaan vóór den slag bij St.-Quentin in 1557; zie Sint-Laurens.

Eska'der (Fr. *smaldeel*), o. —s.

Eskadron' (*afdeeling ruiterij van ± 150 man onder een ritmeester*), o. —s.

Es'kimo (*inboorling van het Amerikaansche Noordpoolland, van Groenland, Labrador, Alaska enz.*), m. —'s.

Esmeraud' (*smaragd*), o. (au = ou).

Esmerau'den (eig. *van smaragd: smaragdgroen*), bn.: *heur schittrend — oog* (Bild.), nl. van Selima, de kat van Klimeen.

E'sopet (*bundel Esopische fabels der 12e eeuw, 67 in getal*), o. gmv.

Eso'pus, m., beroemde Grieksche fabeldichter; — leefde ± 600 v. C.; (s = z): *de esopische fabelen of de fabelen van —.*

Esote'risch (*geheim, enkel voor ingewijden bestemd*), bn.: *een — standpunt.* (s = z).

Esp (*ratelpopulier*), m. espen.

Espa'da (eig. *degen*: *de eerste onder de stierenbevechters,* nl. *hij, die den strijd moet beslissen door alleen en te voet met den degen den stier te dooden*), m. —'s; zie Matador.

Espagno'le (*Spaansche dans; Sp. vrouw of Sp. meisje*), v. —s. (gn = nj).

Espagnolet', v. —letten; zie Spanjolet.

Espalier', spalier' (*latwerk, staketsel; leiboom*), m. —s, —en.

Espar'to-gras (*grassoort, veel voorkomend in Spanje; in Algiers, Tunis en Tripoli halfa-gras genoemd*), o. gmv.: *— wordt voor vlechtwerk gebruikt en papierbereiding.*

Es'peblad. (*blad van den esp*), o. —en, —bladeren, —blaren: zegsw. *hij beeft als een —,* erg, als een riet; — **boom,** m. —en.

Es'pen (*van espenhout*), bn.; *een — rekstok, een — drooglat;* — **hout,** o. gmv., —**houten** (*van espenhout*), bn.; —**loof** (*loof van espen*), o. gmv.

Esperantist' (*voorstander en beoefenaar v. h. esperanto*), m. —en.

Esperan'to (*kunstwereldtaal, ± 1886 samengesteld door Dr. L. Zamenhoff; gest. te Warschau in 1917*), o.

Esplana'de (*voorplein; exercitie-plein; wandelplein*), v. —n, —s.

Espressio'ne, con (It. muz. *met uitdrukking*).

Esprit' (Fr. *geest, vernuft, scherpzinnigheid*), o. gmv.; *bel-—,* zie ald.; *— de clocher,* kleinsteedsche bekrompenheid; *— de corps,* korpsgeest; *— de l'escalier,* geestige zet, snedigheid te laat bedacht, tegenovergestelde van gevatheid; *— fort,* vrijdenker.

Esquire (Eng. eig. *schildknaap*; titel: *weledelgeboren heer*; Esq. staat achter den familienaam), m.; meestal afkort. **Esq.**

Essaai' (*toets*; inz. *onderzoek van rijkswege naar het gehalte van gouden of zilveren voorwerpen*), o.; —**kantoor,** o. —toren.

Essai' (Fr. *opstel*), m. —'s; zie Essay.

Essaieeren (*keuren, toetsen v. goud en zilver; onderzoeken op het gehalte*).

Essaieur' (*keurmeester, toetser,* inz. *ambtenaar, van rijkswege belast met het essaai van gouden en zilveren werken*), m. —s.

Essay (Eng. eig. *proef, toets*; inz. [*korte*] *verhandeling over een of ander wetenschappelijk of letterkundig onderwerp*), o. —s.

Essayist' (*schrijver van essays*), m. —en: bekende Engelsche —en over onderwerpen van algemeen belang waren o. a.: Addison (1672—1719) en Steele (1671—1729).

Es'schebast (*bast v. e. esch*), m. —en; —**blad,** o. —en, —eren, —blaren; —**boom,** m. —en.

Es'schen of Esschenhouten (*van esschenhout*), bn.: *een — polsstok, —laddersporten.*

Es'schenbosch (*bosch van esschenboomen*), o. —bosschen; —**hout,** o. gmv.

Es'schestobbe, v. —n; zie Stobbe; —**tak,** m. —takken; —**wortel,** m. —s.

Essen'ce (Fr. *het wezenlijke, de kracht, de geest,* inz. *krachtig uittreksel van aromatische stoffen, vruchten enz.; vluchtige welriekende olie*), v. —s: *frambozen—*; ook Essentie.

Essentieel' **1** (*wezenlijk; het wezen eener zaak uitmakende; van overwegend belang*), bn. en bw.: *een — verschil; — verschillen*; **2** als zn. o.: *het —e,* het wezenlijke, de kern, de hoofdzaak. (en = en).

Estafet'te (*koerier, renbode*), m. —n.

Estafet'tenloop (sport. *wedloop van estafetten om den prijs*), m. gmv.

Estaminet' (Zuid-Ned. *kroegje, bierhuis, café van minderen rang*), o. —s; lees: —*minee*; ook Staminee'.

Estate (Eng. *bezitting, landgoed, plantage o. a. in Deli*), v. —s.

Est mo'dus in re'bus (Lat. *Er is in alles een maat; er zijn ook zekere grenzen*): uit Horatius.

Estra'de (*verhoogde plaats in een vertrek; optred vóór een praalbed of troon*), v. —n; verg. Podium.

Es'trik (*gebakken[verglaasde] vloertegel*), m. estriken: *roode en blauwe —en in keukens.*

Etablisseeren (*vestigen; oprichten, stichten*); *zich* —, z. vestigen.

Etablissement' (*inrichting, vestiging* b.v. *van een handelshuis*; inz. *gebouw of gebouwencomplex v. e. bedrijf enz.*), o. —en: *het maritieme — te K.*

Eta'ge (Fr. *verdieping van een gebouw*), v. —s: *de bel—*, de eerste verdieping.

Etagè're (Fr. *open pronkkastje; meubelstuk bestaande uit boven elkander als in verdiepingen of etages geplaatste bladen, op welke men snuisterijen kan uitstallen*), v. —s.

Etala'ge (Fr. *toon- of uitstalkast; uitstalling*), v. —s.

Etaleeren (Fr. *uitstallen* inz. van winkelwaren; fig. *geuren met*).

Etalon' (Fr. *standaard-maat bij den ijk, proefgewicht; hengst*), m. —s.

Etang' (Fr. *vijver*; inz. *strandmeer aan de W.-en Z.-kust van Zuid-Frankrijk*), m. —s.

Eta'pe (mil. *stapelplaats; proviand-magazijn; nachtkwartier, dagmarsch*), v. —n; in 't Duitsch: Etappe; —**-commandant** (*bevelvoerder op een etapeplaats*), m. —en; —**dienst** (*het aan- of wegvoeren van legerbehoeften, gewonden enz. naar of van het front*), m. —en; —**gebied** (*gebied, streek van den etapendienst*), o. —en; —**plaats** (*eind- of rustpunt v. e. dagmarsch; plaats, waar inrichtingen van of voor den etapedienst zijn gevestigd*), v. —en.

Etat-major' (Fr. *generale staf; al de officieren v. e. oorlogsbodem*), m. —s.

Et ce'tera (Lat. *en zoo vòort*), zie **Etc.**

E'ten **1** (*1 spijs, voedsel tot zich nemen*; inz. *het middagmaal gebruiken*; 2 *zich voeden met*; 3 *door het gebruik van spijs verkrijgen; zich op den hals halen*; 4 gezelschapsspelen: *koopen*), at, heeft gegeten: 1 *wij — en drinken; hoe laat — wij ?* 2 *zijn boterham —*; 3 *zijn bekomst —*; reflex, *zich een indigestie —*; 4 *bij het domino-spelen moest ik in het begin telkens —*; zegsw. —*als een wolf,* zeer veel; *het genadebrood —*, uit medelijden den kost krijgen; **2** (*spijs, voedsel*; inz. met voorzetsels: *middagmaal*), o. gmv.: *iem. ten — vragen,* op het middagmaal; ook : *na, vóór den eten.*

E'tenskast (*kast, om eetgerei* inz. *eten in te bewaren*), v. —en; —**tijd,** m. gmv.; —**uur,** o. —urèn.

Et'gras (*tweede gewas, dat na het maaien van het eerste opschiet; nagras*), o. gmv.; —**groen** (*etgras*), o. gmv.

E'ther, m.; zie Aether.

Ethe'risch, bn., zie Aetherisch.

E'thica (*moraal-philosophie, practische wijsbegeerte, zedekunde*), v. gmv.: *de — verklaart de zedelijke orde en wetten, den mensch gesteld*; ook, **Ethiek'.**

Ethio'pië (*land in Afrika ten Z. v. Egypte*) o.; —**o'piër,** m. —s; —**o'pisch,** bn.

E'thisch (1 *tot de ethica behoorende; zedenkundig; het zedelijk gevoel betreffend, op den voorgrond stellend*; 2 *naam eener bepaalde godsdienstige richting*), bn.: 1 *een vraagstuk van hooge —e beteekenis; de —e zijde van het alcoholvraagstuk*; 2 *de — richting onder de hervormden.*

Ethnograaf' (*volkenbeschrijver*), m. —grafen; lees: *etnoograaf'*; —**graphie'** (*volkenbeschrijving*), v. gmv.; —**gra'phisch** (*betrekking hebbende op, tot de ethnographie behoorende*), bn.; —**logie'** (*volkenkunde*), v. gmv.; —**lo'gisch** (*behoorende tot, op de ethnologie betrekking hebbende*), bn.: *het —-museum in Artis te Amsterdam.*

Ethologie' (*kennis van zeden en gewoonten; zedenkundige verhandeling*), v. gmv.

Etiket (*aanhechtbriefje met adres of vermelding van hetgeen een voorwerp kost, bevat; opplakbriefje*), o. —ten; ook, Etiquette, v. —n.

Etiquet'te (1 *ceremonieel aan het hof*; 2 *gebruiken in voorname gezelschappen; maatschappelijke omgangsregels, beleefdheidsvormen*), v. gmv.: 1 *de stijve — aan het Spaansche hof*; 2 *dat was niet naar de regels der — die visite om 10 uur 's ochtends.*

Et'maal (*tijdsverloop van 2 × 12 of 24 uren*), o. etmalen.

Ets (*geëtste plaat; afdruk er van*), v. —en: *de —en van Rembrandt zijn beroemd.*

Et'sen (*op metalen, koperen, stalen of kalksteenen plaat graveeren door deze eerst met een harsachtige- of waslaag te overdekken, met de naald daarin de gewenschte voorstelling aan te brengen en dan de niet langer bedekte deelen te laten inbijten door een scherp zuur als sterkwater*), etste, heeft geëtst; —**er,** m. —s; zie ook Graveeren.

Ets'grond (*de laag was enz., waarmee de etsplaat is bedekt*), m. gmv.; —**ijzer** (*etsnaald*), o. —ijzers; —**kunst,** v. gmv.; —**naald** (*stalen naald, waarmee de voorstelling in den etsgrond wordt aangebracht*), v. —naalden; —**plaat** (*plaat, waarop geëtst wordt*), v. —platen.

Et'stoel (gesch. *hoogste gerechtshof in Drente, opgeheven in Sept. 1791*), m.
Et'telijke (*enkele, eenige*), telw.: *nog — dagen.*
Et'ter (*vocht, dat zich bij ontstekingen uit wonden afscheidt*), m. gmv.; **—achtig,** bn.: *een — vocht*; **—dracht** (*onder de huid doorgeregen band, om etter af te leiden*), v. —drachten.
Et'teren (*etter vormen, afgeven, dragen*), etterde, heeft geëtterd: *een wonde kan —.*
Et tu Bru'te (Lat. *Ook gij Brutus!*)
Etu'de (Fr. *studie; muziek-—*[*viool, piano*], *teeken- of schilderoefening*), v. —s.
Etui' (Fr. *koker, foedraal, scheede, zakdoosje*), o. —s, lees: *ee-tu-ie.*
Etymolo'gicon (*woordenboek der woordafleiding*), o. —s, —ca; (g = g); **—logie'** (*woordafleiding; wetenschap der woordafleiding; woordafleidkunde*), v. —ën; **—lo'gisch** (*op de woordafleiding betrekking hebbende; woordafleidkundig*) bn., bw.: *een — woordenboek; — beschouwd*; **—loog'** (*woordafleidkundige; woordvorscher*), m. —logen; **—logist'** (*etymoloog*), m. —en.
Eubiotiek' (*de kunst, om gezond en gelukkig te leven en ziekten te voorkomen*), v. gmv. (eu = ui).
Eucalyp'tus (*plantengeslacht,* inz. *in Australië voorkomende, met leerachtige bladeren en witte bloemen*), m. —lypten. (eu = ui).
Eucharistie' (R.-K. eig. *goede gave: de benaming v. h. H. Sacrament des Altaars*), v. gmv. (eu = ui).
Eucharis'tisch (*de eucharistie betreffende*), bn.: *het — congres te Keulen* (1909), *te Montreal* (Canada) (1910), *te Weenen* (1912), *op Malta* (1913). (eu = ui).
Eucli'des, Alexandrijnsch wiskunstenaar van grooten naam, ± 300 v. C.; zijn hoofdwerk heeft nog altijd waarde.
Eudiome'ter (*werktuig, om het zuurstofgehalte der lucht te bepalen; luchtzuiverheidsmeter*), m. —s. (eu = ui).
Eumeni'den (myth. *wraakgodinnen,* nl. *Tisi'phone, Alec'to* en *Mega'ra* of *Megeer*), v. mv.; (eu = ui); zie Erinyen of Furiën.
Eun'jer (*spook; watergeest*), m. —s. vero.
Eunuch' (*vrouwenbewaker in een harem of in het serail*), m. eunuchen; ook Eunu(u)k, m. —uken. (eu = eu).
Euphemis'me (*verzachtende, verschoonende uitdrukking*), o. —n: *een — is „naar betere gewesten verhuizen", voor „sterven"*; ook, **—mus.** (eu = ui).
Euphemis'tisch (*verzachtend, verschoonend, verbloemend*), bn. en bw.: *een —e uitdrukking,* b.v. *kinderziekte* voor *pokken.* (eu = ui).
Euphonie' (*welluidendheid*), v. gmv. (eu = ui).
Eupho'nisch (*welluidend; voor de welluidendheid ingevoegd*), bn., bw.: *e. —n.*
Euphorie' (*het gevoel van zich welbevinden, van welbehagen,* b.v. *door opium*), v. gmv.
Eura'ziër (uit: *Europa-Azië, afstammeling* inz. *in Britsch-Indië van een Europeeschen vader en een Indische moeder, halfbloed*), m.—s. (eu = eu).
Eure'ka (*ik heb gevonden*), uitroep van Archimedes (gest. 212 v. Chr.) bij 't ontdekken of vinden van de nat. wet, naar hem genoemd; zie Heureka; lees: *uiree'ka.*
Euro'pa (aardr. *het eerste en belangrijkste werelddeel der oude wereld*), o.; — is op één na het kleinste, doch het is het dichtstbevolkte werelddeel.
Europeaan', m. —peanen. (e = ee).
Europeaansch' (minder gebruikelijk dan *Europeesch*), bn.
Europeesch' (*uit, in, van; als in, uit, van; eigen aan, betrekking hebbend op Europa*), bn.: *in Indië zit men ver van de —e wereld.*
Eury'dice, v., myth. gemalin van Orpheus, lees: *ui-rie'-die-cee.*
Eustachiaan'sche buis, Eusta'chiusbuis (ontl. *verbindingsbuis tusschen trommelholte en keel*), v. —buizen: *de — is naar den ontdekker Eustachio, Ital. arts † 1574, aldus genoemd.*
Euter'pe, v., myth. muze der lierpoëzie, meestal afgebeeld met dubbele fluit. (eu = ui).
Eu'vel 1 (*kwaal, gebrek* inz. *op zedelijk of geestelijk gebied*), o. —en: in toepassing op iets lichamelijks ongewoon, tenzij in samenstellingen: *voet—*; *de langzaamheid is een echt Hollandsch —*; *aan een — mank gaan,* er mede behept zijn; zie: Voeteuvel en Mank; **2** (in eenige vaste uitdrukkingen) 1 als bn.: *in —en moede,* toornig, boos; 2 als bw.: *duid het mij niet —,* ten kwade; *iets — opnemen.*
Eu'veldaad (verheven: *misdaad, snoode daad*), v. —daden; **—moed** (verheven: *kwaadwilligheid* met de bijgedachte aan overmoedigheid; *vermetelheid, baldadigheid*), m. gmv.
E'va (1 Bijbel. *vrouw van Adam*; 2 *vrouwenschort, boezelaar; morsschortje*), v., gmv. in bet. 1; in bet. 2 —'s; 1 *Adam en — in het paradijs*; 2 *met een — voor*; verkl. evaatje, o. —s; zegsw. *de dochteren —'s,* d. i. de vrouwen inz. beschouwd als behept met nieuwsgierigheid.
Evacua'tie (*ontruiming, lediging; wegzending van zieken tot herstel*), v. —ties, —tiën.
Evacueeren (*ontruimen, naar elders zenden, zieken naar elders zenden tot herstel*).
Evalua'tie (*schatting, waarde- of prijsbepaling*), v. —s.
Evange'lie (eig. *blijde boodschap*: 1 *leer van Chr. en de geschiedenis van Zijn leven, beschreven door de vier Evangelisten: het Nieuwe Testament*; 2 *elk der bijbelboeken, het leven en de leer van Christus bevattende*; 3 R.-K. *deel der Mis, waarin een gedeelte der Evangeliën wordt gelezen*; 4 *ontwijfelbare waarheid*), o. —liën: 1 *het licht van het —*; 2 *— van den H.-Lucas*; 3 *na het — wordt in de Hoogmis het Credo gezongen*; 4 *wat die professor leeraart, is nog geen —.*
Evange'liedienaar (*verkondiger v.h. Evangelie, predikant*), m. —s of—naren; **—prediker,** m. —s: de eerste —predikers in ons land waren *Servatius, Willibrord* of *Willebrordus* en *Bonifacius,* zie telkens ald.
Evangelisa'tie (1 *bekeering tot het Evangelie*; 2 Prot. *werkzaamheid tot verbreiding van het Evangelie, buiten de plaatselijke predikanten* inz. *door een meer orthodoxe richting*), v. gvm.: 1 inz. door Protest. gebruikt: *de — onzer koloniën*; 2 *door een — trachtte*

de orthodoxie den arbeid der moderne predikanten te bestrijden. (s = z).

Evange'lisch (*in overeenstemming met het Evangelie: Christelijk, Protestantsch* inz. *Luthersch*), bn.: *de —e richting.*

Evangelist' (*schrijver van één der vier Evangeliën; verkondiger van het Evangelie*; Prot. *iem., die niet in dienst van een kerkgenootschap* inz. *tegenover de plaatselijke predikanten het Evangelie tracht te verbreiden*; zie E v a n g e l i s a t i e), m. —en: de vier —en zijn: Matthe'us, Mar'cus, Lu'cas en Joan'nes; verg. O e f e n a a r.

Evapora'tie (*uit-, verdamping*), v. —s.

Evaporeeren (*verdampen, uitdampen*).

Eva'sie (Fr. *ontwijking, ontsnapping; voorwendsel*), v. —s.

I. E'vel (oudere vorm van *euvel*), o. —en. vero.

II. E'vel (*evenwel*), bw. gew.; zie A l e v e l.

E'ven, 1 bn.: *een — getal*, d. i. *door twee deelbaar*, b.v. 12; nog: *het is mij om het —*, hetzelfde; **2** bw.: *wacht —*, d.i. een poosje; *kijk eens —*; *hij was zoo — hier*, pas; *hij is — groot als gij*, in gelijke mate; *— in de twintig jaar*, slechts weinig over de twintig; *— vóór achten*, kort vóór; *het kwam er — boven uit*, ternauwernood; *— geraakt*, aan de oppervlakte.

E'venaar (*balans; tongetje of naald der balans*; aardr. *evennachtslijn, linie, equator*), m. —s, —naren.

E'venals (*gelijk, op dezelfde wijze als*), vgw.

Evena'ren (*gelijk te stellen met, opwegen tegen; overeenkomen met*), evenaarde, heeft geëvenaard: *iem. in aanleg —; diamant in hardheid —.*

E'venbeeld (*gelijke naar het uiterlijk of naar aard*), o. —beelden: *dit meisje is het — harer moeder*, gelijkt haar moeder sprekend.

E'veneens (*op dezelfde wijze, evenzoo*), bw.

Evenement' (*voorval*, inz. *gewichtig feit, merkwaardige gebeurtenis*), o. —en; lees: *—ment'.*

E'venen (*effenen, gelijkmaken*), evende, heeft geëvend, vero.; —**ing**, v. —en, zie: A e q u i n o c t i u m, E q u i n o x.

E'vengoed (*net zoo goed, evenzeer*), bw.: *zóó kan het —, je bent — schuldig als hij.*

E'venhoog (krijgsw. *vervoerbare toren*; ook: *aarden hoogte, van welke men over de muren eener stad kon schieten*), v. —en, vero.; zie K a t.

Evening-dress (Eng. *avondtoilet, dames- en heerenavondkleeding*), v. gmv.

E'venknie (*gelijke van een of meer anderen ten aanzien van verdiensten, hoedanigheden, kennis, kunnen*), m. —knieën.

Evenma'tig (*evenredig*), bn.: *'k gaf elk van ernst en boert een — deel* (De Génestet); w. i. g. is: *een — deel eener grootheid*, een deel, dat een zeker aantal malen genomen gelijk is aan het geheel.

E'venmensch (*gelijke op grond van het mensch-zijn: medemensch*), m. —en.

E'venmin (*ook niet*), bw.: *hij is — geslaagd als ik.*

E'vennaaste (*naaste en als zoodanig gelijke; medemensch*), m. en v. —n.

E'vennachtslijn (aardr. *evenaar, linie*), v.

Evenre'dig 1 (*in verhouding tot elkaar gelijk; in de onderdeelen met elkaar, met iets anders overeenstemmend*), bn. en bw.; —er, —st.: *de —e lijnen van het gebouw; een —e schoonheid; een effect weinig — aan de middelen; een resultaat — aan* (of: *met*) *de inspanning; —evertegenwoordiging*, der partijen in verhouding tot haar sterkte; wisk. van vier of meer grootheden, waarvan de verhouding twee aan twee gelijk is: *vier —e grootheden*; in gelijk blijvende verhouding staande tot een andere grootheid: *de uitzetting van het lichaam kan — gesteld worden met de temperatuur*; **2** —**e** (*getal, lijn, tot andere in zekere verhouding staande*), v. —n: *de vierde — tot 2, 6, en 12 is 36; een vierde — tot drie gegeven lijnen teekenen*; zie ook M i d d e l e v e n r e d i g e.

Evenre'digheid (1 *gelijke verhouding tot elkaar, goede proportie*); 2 wisk. *gelijkstelling van twee redens*), v. (bet. 1) gmv., (bet. 2) —heden: 1 *de handen van dat portret zijn niet in — met de overige lichaamsdeelen*; 2 *een meetkundige —*, b.v. 2 : 7 = 6 : 21; *een rekenkundige —*, b.v. 8 — 2 = 12 — 6; *de termen eener —*, getallen.

E'ventjes (*ter nauwernood; amper; een oogenblik*), bw.: *wacht —.*

Eventualiteit' (*gebeurlijkheid, mogelijk geval*), v. —en. (en = en).

Eventua'liter (*mogelijkerwijze, in mogelijk geval*), bw. (en = en).

Eventueel' (*mogelijk, in voorkomend geval*), bn. en bw.: *—tueele schade, —tueele ongelukken.* (en = en).

E'venveel (*net zoo veel*), bw.: *dit kost — als dat; ieder krijgt —*, een gelijke hoeveelheid.

Evenveel'tje (*koekje, gebakje*), o. —s: *de —s zijn verschillend van vorm, maar evenredig van inhoud* (C.O.), d. i. ze bestaan uit evenveel meel als melk en suiker, eieren enz.

Evenwel' (*echter, nochtans*), bw.

E'venwicht (*gelijkheid van gewicht*), o. gmv.: nat. *er is standvastig* of s t a b i e l —, *onstandvastig* of l a b i e l —, en *onverschillig* of i n d i f f e r e n t —; *de leer van het — der vloeistoffen heet hydrostatica; iets in — houden*; fig. *het Europeesche —; in de staatkunde is volstrekt — onbestaanbaar* (Mult.)

Evenwij'dig (*even wijd van elkaar, parallel*), bn. en bw.: *—e lijnen; vlakken, die — loopen*, zie Parallel; —**heid**, v. gmv.

E'venzeer (*in gelijke mate*), bw.: *ik ben — verschrokken als gij.*

E'venzoo (*net zoo; eveneens*), bw.: *doe dit nu —.*

E'ver (dierk. *wild zwijn, everzwijn*), m. evers.

Everlast, everlasting 1 (Eng. *lichte, sterke wollen stof, voor ± 50 jaar o. a. in gebruik voor laarsjes*), o.; **2** (*van everlast*), bn. *de kindermeid op — schoenen* (C. O.).

E'verzwijn (*wild zwijn, ever*), o. —zwijnen.

Evident' (*klaar, klaarblijkelijk, in het oog springend, vanzelf sprekend*), bn. en bw.; —er, —st. (ent = ent).

Eviden'tie (*klaarblijkelijkheid*), v. gmv.

Eviteeren (*vermijden, ontwijken, ontgaan*).

E'voë! (*jubelkreet bij de Bacchusfeesten*), o.

Evolueeren (*trapsgewijze, geleidelijk zich ontwikkelen*; mil. *zwenken, wenden*;

zeew. *wenden van schepen*, v. *een vloot*).
Evolu'tie (*geleidelijke groei, trapsgewijze ontwikkeling*; milit. *wending, zwenking*; zeew. *oefeningsbeweging eener vloot*; *zeemanoeuvre*; muz. *buiging van de stem*), v. —tiën, —ties.
Evolu'tieleer (nat. *ontwikkelingsleer*; *leer der geleidelijke ontwikkeling van de eene soort uit de andere*), v. gmv.; zie: Darwinisme en Mutatie-leer.
Evvi'va! (It.) *leve* [*hij, zij*].
Ex (Lat. *uit*; in samenstellingen meestal: *oud, voormalig, gewezen*): *ex-minister, ex-burgemeester*; lees: *eks.*
Ex abrup'to (Lat. *plotseling, onverwachts*).
Ex absur'do (Lat. *uit het ongerijmde*): *iets — bewijzen*; zie Ongerijmde.
Exact' (Fr. *nauwkeurig, nauwgezet, juist, stipt*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e wetenschappen*, wis- en natuurkundige wetenschappen; lees: *ekz-akt'*.
Exactitu'de (Fr. *stiptheid, nauwkeurigheid*), v. gmv.; verg. Accuratesse.
Exagereeren (Fr. *overdrijven*).
Exalta'tie (*zielsverrukking, geestvervoering*; *opgewondenheid, overspanning*; *opheming*), v, —s, —tiën; lees: *eks-*.
Exalteeren (*tot geestvervoering opwekken*): *zich* —, zie opwinden; zie Geëxalteerd.
Exa'men (*onderzoek*; *ondervraging*, inz. *naar iems kennen en kunnen*), o. —s of exa'mina; **—commissie** (*commissie, benoemd om eenig examen af te nemen*), v. —s, commissiën; **—geld** (*geld, te betalen om tot eenig examen toegelaten te worden*), o. —gelden; **—vrees** (*vrees voor of bij een examen*), v. gmv.
Examinan'dus (*hij, die examen aflegt*), m. —nandi; vr. —**da**, —dae.
Examina'tor (*hij, die examen afneemt*; *onderzoeker, ondervrager*), m. en v. —to'ren, —tors; *een vrouwelijke* —.
Examineeren (*examen afnemen*; *ondervragen, onderzoeken*).
Ex a'nimo (Lat. *van harte, met lust*).
Exarch' (in de Oostersche kerk: *metropoliet*; in de Russisch en Bulgaarsch-Griekse kerk: *kerkelijk intendant v. d. patriarch*; geschied. *stadhouder in Italië en N.-Afrika v. d. O.-Romeinschen keizer*), m. —en.
Exarchaat' (gesch. *gebied, waardigheid van een exarch*), o. gmv.
Ex ca'thedra (Lat. 1 *v. d. spreek- of leerstoel af* inz. *v. e. uitspraak van den paus, als Stedehouder van Christus, in geloofszaken*; 2 fig. *op beslissenden toon*), bw.: 1 *slechts dan is de paus onfeilbaar, wanneer hij — uitspraak doet*; 2 *halfgeleerden drukken zich liefst — uit.*
Excava'tor, excavateur' (*graafmachine*; volkst. *de ijzeren man*), m. —s.
Exceedent' (*overschot, batig slot*), o. —en.
Excelleeren (*uitmunten, zich onderscheiden*): — *bij een examen.*
Excellent' (*uitstekend, uitnemend, voortreffelijk*), bn. en bw.; lees: *eksellent'*.
Excellen'tie (*voortreffelijkheid*; *titel*), v. —tiën, —ties; zie Bijlage I.
Excel'sior ([*steeds*] *hooger!*); als zn.o.
Excentriciteit' (*uitmiddelpuntigheid*; fig. *afwijking van de gewone manier van doen, zonderlingheid, buitenissigheid*), v., in de fig. bet. mv. —en: *de —en v. dien man grenzen aan krankzinnigheid.*
Excentriek' 1 (*uitmiddelpuntig*; fig. *ongewoon, zonderling, buitenissig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kunstenaar, een —e oude milliardair*; *zich — gedragen*; **2** (*schijf in machines, die zich om een as beweegt, buiten haar middelpunt gelegen en waardoor e. ronddraaiende beweging omgezet wordt in e. heen en weer gaande*), o. —en.
Excen'trisch (*uitmiddelpuntig*), bn. en bw.: *een —e schijf*; — wordt niet gebruikt voor Excentriek, zonderling.
Excep'tie (*uitzondering*; rechtst. *tegenwerping, afwering, verweermiddel bestaande in het aanvoeren van een grond van onontvankelijkheid*), v. —tiën, —ties. (t=s).
Exceptioneel' (*een uitzondering vormend, buitengewoon, bij wijze van uitzondering*), bn. en bw.: *een — geval, —e toestand*; — *iets toestaan.*
Excerpeeren (*uittreksels* [*uit geschriften, boeken*] *maken*).
Excerpt' (*uittreksel uit een boek of geschrift*), o. —en; lees: *ekserpt'*.
Excès' (*uitspatting, buitensporigheid*), o. —sen.
Excessief' (*buitensporig, overmatig, overdreven*), bn. en bw.; —siever, —st.
Exchange (Eng. *wisselkoers*; *koopbeurs*).
Ex'citans (*opwekk. middel*), o. —tan'tia.
Excita'tie (*aansporing, opwekking*; *prikkeling, ophitsing*), v. —tiën, —ties.
Exciteeren (*aanzetten, aansporen, opwekken*; *prikkelen*; *ophitsen*).
Exclama'tie (*uitroep, uitroeping, geschreeuw, schreeuw*), v. —tiën, —ties.
Exclameeren (*uitroepen, schreeuwen*).
Excla've (*deel van een land, afgescheiden gelegen binnen een geheel vreemd grondgebied*), v. —s; verg. Enclave.
Exclu'sie (*uitsluiting, wering*), v. —siën, —sies. (s = z.)
Exclusief' (*uit'sluitend*; *eenzijdig*; *niet inbegrepen*), bn. en bw. —siever, —st. (s = z).
Exclusivis'me ([*geest van*] *stelselmatige uitsluiting*), o. gmv. (si = zi).
Excommunica'tie (*bannen uit de gemeenschap der R.-K. kerk*; *kerkban*), v. —tiën of —ties; verg. Interdict.
Excommuniceeren (*in den kerkban doen*).
Excrement' (*dierlijk uitwerpsel*), o. —en.
Excur'sie (*pleizierreisje, uitstapje*; *uitweiding*), v. —siën, —sies; lees: *ekskur'zie.*
Excursionist' (*hij, die een excursie maakt*), v. —en; vr. —**e.**
Excuseeren (*verontschuldigen, verschoonen*): dikwijls: *zich* — (s = z).
Excuus' (*verschooning, verontschuldiging*; *uitvlucht*), o. —cuses; lees: *ekskuus'*.
Ex'-dividend (van effecten: eig. *zonder dividend-bewijs d. i. het nog niet betaalbaar doch vastgestelde en aangekondigde dividend*), bw.: *een effect — verhandelen*, het stuk verhandelen met de nog niet vastgestelde en betaalbaar gestelde dividendbewijzen.
Executant' (*uitvoerder*; inz. iem., *die bij een muziekuitvoering als speler of zanger medewerkt*), m. —en: *een orkest v. honderd —en.*

Executeeren (*ten uitvoer leggen of voltrekken* inz. *door rechtsdwang noodzaken een boedel te verkoopen; terechtstellen*). (e = ee).
Executeur' (*uitvoerder van een vonnis*), m. —s, —en; **—-testamentair'** (Fr. *uitvoerder van een testament, boedelberedderaar*), m. executeurs-testamentairs.
Execu'tie (*uitvoering, voltrekking*, inz. *van een vonnis; terechtstelling*), v. —tiën, —ties: zegsw. *uitstel van —*, maatregel, die een onaangename, nadeelige gebeurtenis verschuift.
Executoir' (Fr. *volgens rechterlijk vonnis kunnende ten uitvoer gelegd worden; invorderbaar*), bn.
Executoriaal', bn.: *een —ale verkoop*, verkoop ter tenuitvoerlegging van een vonnis.
Exegeet' (*Schriftverklaarder*), m. —geten.
Exege'se (*verklaring der H. Schrift, van den Bijbel*), v. —n. (g = g).
Exege'tisch (*uitleggend, verklarend*), bn.
Exem'pel (1 *voorbeeld*, inz. *schrijfmodel*; 2 *Middelnederl. stichtelijk verhaal*), o. exempels, exempelen: 1 *naar een — leeren schrijven*; 2 *Maria-—en*.
Exemplaar' (1 *afdruk, afschrift*; 2 *elk van een aantal gelijksoortige personen of voorwerpen; stuk*), o. —plaren: 1 *van die uitgave heb ik slechts één, twee —en*; 2 *bloeiende —plaren van aristolochia clematitis*; nog spottend of geringschattend inz. van personen: *dat is ook een —*.
Exem'pla do'cent (Lat. *Voorbeelden leeren*).
Exemplair' (*voorbeeldig; tot voorbeeld, waarschuwing, afschrik strekkend*), bn. en bw.: *een —e straf; iem. — straffen*.
Exequa'tur (Lat. eig. *hij voltrekke*: *bekrachtiging door een regeering van een pauselijk stuk, placet; bekrachtiging van de benoeming van een consul door de regeering van het land, waarin hij werkzaam is*), o.
Exe'quiën (*uitvaartplechtigheden*, inz. *kerkelijke*), v. mv.; lees: *eksee'kwieën*.
Exerceeren (*oefenen* inz. *in den wapenhandel*).
Exerci'tie (mil. *oefening* inz. *wapenoefening*), v. —tiën, —ties; **—plein** (*oefeningsplein* inz. *wapenoefeningsplein; loopplaats*), o. —en; **—veld**, o. —en.
Ex'eunt (toon. *zij treden af*); zie Exit.
Exhala'tie (*uitdamping, uitwaseming*), v. —tiën, —ties.
Exhaus'tor (*opzuiger, stofopzuiger*), m.—s.
Exhibeeren (Fr. *tentoonstellen, uitstallen*).
Exhibition (Eng. *tentoonstelling*), v. —s.
Exigeant' (Fr. *veeleischend*), bn.
Exigent' (*veeleischend*), bn. (g = g).
Exigen'tie (*dringend geval; eisch*), v.—tiën, —ties: *naar — van zaken*. (gen = gen).
Exil', exi'lium (*ballingschap, verbanning; verbanningsoord*), o. gmv.; lees: *ek-ziel'*.
Exileeren (*verbannen, ver wegzenden*).
Existeeren (*zijn, bestaan, leven*).
Existen'tie (*het bestaan of zijn*), v. gmv.
Ex'it (toon. *hij of zij treedt af, gaat heen*).
Ex ju're (Lat. *rechtens, van rechtswege*), (j = j).
Ex-li'bris (eig. *uit de boeken van*, volgt de naam des eigenaars; *teekeningetje als eigendomsmerk in boeken*), o. —sen.
Ex'odus (*uitgang, uittocht; 2e boek van Mozes*), m. gmv.; lees: *eks'*—; zie: **Exod.** en Pentateuch.
Ex offi'cio (Lat. *ambtshalve*). (ci = tsi).
Exogamie' (*de gewoonte, een vrouw te kiezen uit een vreemden stam, o.a. in Australië, Polynesië, den O.-I. Archipel*), v.; z. Endogamie.
Exorbitant' (eig. *uit het spoor*: *buitensporig, overdreven, onredelijk*), bn. en bw.
Exorciseeren (*uitbannen v. booze geesten*).
Exorcis'me, exorcis'mus (*duivelbezwering, geestenuitbanning*), o. gmv.
Exorcist' (*geestenbezweerder, duivelbanner*), m. —en.
Exor'dium (*inleiding, aanhef eener rede*),o.
Exosmo'se (nat. *uittreding van een dichtere vloeistof door poreuze wanden heen naar een minder dichte*), v. gmv; verg. Endosmose.
Exote'risch (*bestemd voor oningewijden, voor het groote publiek*), bn., tegenstelling van Esoterisch.
Exo'tisch (*door een ander klimaat voortgebracht; uitheemsch, buitenlandsch*), bn.: *—e planten, —e vogels*.
Expan'sie (*uitdijing, uitzetting, verwijding*), v.: *— van gassen door warmte*.
Expansief' (1 *zich gaarne uitzettend; vol uitzettingsvermogen*, b.v. *van stoom, gassen*; 2 *mededeelzaam, zich gaarne uitend*), bn.: 1 meestal verbonden met kracht: *—ve kracht*; 2 *een —ve natuur of een — karakter*, het tegenovergestelde van *gesloten*.
Expatrieeren (*het vaderland verlaten; uit het vaderland verdrijven*); verg. Repatrieeren.
Expectant' (*verbeidende, verwachtende; naar den afloop van een zaak uitziende; aanspraak makende, rechthebbende op een opengevallen plaats*), m. —en.
Expedieeren (*verzenden, afzenden; de laan uitsturen; van kant maken*): *iets —, iem. —*. (pe = pee).
Expediënt' (*redmiddel, uitweg*), o. —en.
Expediteur' (*vrachtondernemer, goederenverzender*; inz. *iemand, die zich met de Expeditie van goederen te land en te water als bedrijf bezighoudt*), m. —en, —s. (pe = pee).
Expedi'tie (1 *verzending* inz. *van goederen*; 2 *vracht-, transport-onderneming*; 3 *v. e.* vonnis of akte: *eensluidend afschrift*; 4 *wetenschappelijke onderzoekingstocht* inz. *in een weinig bekend land*; 5 *krijgsonderneming, krijgstocht*), v. —tiën, —ties: 1 *de — der gevraagde goederen*; 2 *de — v. Gend en Loos*; 3 *de griffiers reiken zoodra mogelijk — van het vonnis uit*; 4 *de — naar Nieuw-Guinea*; 5 *de — tegen den sultan van Boni*; **—kantoor** (*kantoor eener vrachtonderneming*), o. —toren; **—kruis** (*eerekruis ten bewijze, dat men aan eenige expeditie* in bet. 5 *heeft deelgenomen*), o. (pe = pee).
Experien'tia do'cet (Lat. *De ondervinding leert*). (ti = tsie).
Experiën'tie (*ondervinding, ervaring*), v. —s, —tiën.
Experiment' (*proefneming, proef*), o. —en.
Experimentaal', **—teel'** (*proefondervindelijk*), bn. en bw. (men = men).
Experimenteeren (*proefnemingen doen* inz. *op 't gebied van natuur- of scheikunde; beproeven, onderzoeken*). (men = men).

Expert' (*deskundige* inz. *als schatter, scheidsman, getuige enz.*), m. —s; lees: *pèr.*
Experti'se (*onderzoek door deskundigen of experts*; ook: *hun verslag*), v. —s of —n.
Expira'tie (eig. *uitademing*: *einde*; *dood*; *einde v. e. termijn*; *vervaldag*), v. —s, —tiën.
Expireeren (*sterven, afloopen, eindigen*; *vervallen*): *de termijn expireert.*
Explica'tie (*verklaring, uitlegging*), v. —ties, —tiën: *iemand — geven.*
Expliceeren (*verklaren, uitleggen, uiteenzetten, ontvouwen*), ook, Expliqueeren.
Expli'ciet, expli'cite (*uitdrukkelijk, duidelijk*). (te = tee).
Explodeeren (*uiteenbarsten, ontploffen*): *explodeerende stoffen*, ontplofbare stoffen.
Exploitant' (*iem., die iets exploiteert*), m. —en: *de — v. e. cinema, de —en van Haagsche bioscopen.*
Exploita'tie (1 *het winstgevend-maken, het in werking-brengen of -houden, het ontginnen*; 2 fig. ongunstig: *het partijtrekken van, uitbuiten, misbruik maken*), v. —tiën, —ties: 1 — *van mijnen, van landerijen, mergelgroeven enz.*; 2 *de — van iems economische zwakheid, onkunde.*
Exploita'tie-Maatschappij, v. —en: *de — der Bruinkoolgroeven*; zie Exploitatie 1.
Exploiteeren (1 *winstgevend maken*; *in gang brengen of houden*; *ontginnen*; 2 ongunstig: *misbruik maken van, partij-trekken van, tot zijn voordeel aanwenden, uitbuiten*): 1 *mijnen, spoorwegen enz.* —; 2 *iem.* —; *iems onkunde* —.
Exploot' (*aanzegging door een deurwaarder*, b.v. *v. e. vonnis, een dagvaarding*; *heldendaad, -stuk*, in deze bet. vero.), o. —ploten.
Explora'tie (*onderzoeking, doorzoeking*, inz. *van een land*; *navorsching*), v. —s: *de — der meervlakte op Nieuw-Guinea 1913—1915*; *een —-maatschappij*, b.v. tot het vinden van steenkolen.
Exploreeren (*navorschen, onderzoeken*).
Explo'sie (*ontploffing, uit-, losbarsting, knal, schok*), v. —sies, —siën. (s = z).
Exponeeren (*blootstellen*; *blootleggen, uitleggen, uiteenzetten, ophelderen, verklaren*).
Exponent' (alg. *machtsaanwijzer*; *het cijfer, dat aanwijst door hoeveel factoren de macht van een zeker getal of een zekere grootheid gevormd wordt*), m. —en.
Export' (*uitvoer, uitvoerhandel*), m. —en: — *van vleesch, van bier*; **—brouwerij** (*brouwerij, waarvan het bier ook naar het buitenland en de koloniën verzonden wordt*), v. —brouwerijen; **—centrale** (*Ned. uitvoermaatschappij, kantoor houdende te 's-Gravenhage*), v. gmv.; **—certificaat** (*bewijs, dat men recht heeft een of ander artikel in bepaalde hoeveelheid uit te voeren*), o. —caten; zie Consent.
Exporteeren (*uitvoeren, verzenden*).
Exporteur' (*handelaar, die zijn bedrijf maakt van uitvoerhandel naar het buitenland of de koloniën*), m. —s.
Export'handel (*uitvoerhandel*), m. gmv.; **—huis** (*handelshuis, dat inlandsche producten naar het buitenland of de koloniën uitvoert*), o. —huizen.
Exposant' (Fr. *tentoonsteller*; *inzender op een tentoonstelling*), m. —en.
Exposé' (Fr. *uiteenzetting van zaken*; *overzicht, verslag*), o. —'s: *een — geven.*
Exposeeren (Fr. *uitleggen, ontvouwen*; *op een tentoonstelling inzenden, tentoonstellen*); refl. *zich* —, zich blootgeven, zich aan gevaar blootstellen.
Exposi'tie (Fr. *ontvouwing, uiteenzetting, verklaring*; *tentoonstelling*; *de plaats der tentoonstelling*: *het gebouw enz.*), v. —ties, —tiën; *de — v. e. drama*, dat gedeelte, waarin de toehoorder op de hoogte wordt gebracht van den toestand; verg.: Peripetie en Catastrophe.
Expres' 1 (*uitdrukkelijk*; *met opzet, voorbedachtelijk*), bw.: *hij deed het* —; **2** (*doorgaande trein, die groote steden verbindt*), m. —sen: *de Orient*—; ook **—trein**: *de — van Parijs naar Madrid.*
Expres'se (*bijzondere ijlbode*), m. —n: *per* —: *bestelling door een* —.
Expres'selijk (*expres, uitdrukkelijk, opzettelijk*), bw.
Expres'sie (*uitdrukking*; *gevoel*), v. —siën, —sies: *een mooie* —; *zingen met* —.
Expressief' (*veelzeggend*; *vol uitdrukking*), bn.; —siever, —st.
Ex profes'so (Lat. *beroepshalve, van ambtswege*; *uitdrukkelijk, opzettelijk*).
Expropria'tie (*onteigening*), v. —s, —tiën.
Expul'sie (*uitdrijving* b.v. *uit een land, uitzetting*), v. —s, —siën.
Exquis' (*uitgelezen, uitgezocht, keurig, voortreffelijk*), bn. en bw.; lees: *ekskies'.*
Exta'se (*zielsverrukking, geestvervoering*; *opgetogenheid*), v. gmv.: *in — zijn.*
Exta'tisch (*in of als in extase*), bn. en bw.: *de —e dansen der derwischen*; *— met de armen zwaaien.*
Extem'pore 1 (Lat. *voor de vuist*); **2** (*een voor de vuist uitgesproken rede of gedicht*), o. —'s, (re = ree), extem'poreetje, een voor de vuist gemaakt gedichtje.
Exten'sie (*uitgestrektheid, omvang*; *uitbreiding*), v. gmv. (s = s).
Extensief' (*volgens de uitgestrektheid*; *uitstrekkend*; van land: *met een groote oppervlakte, maar weinig moeite voor bebouwing vereischend*), bn. (s = s).
Exten'so, in (Lat. *in zijn geheel*; *volledig*; *breedvoerig*): *iets in — behandelen.* (s = z).
Exterieur' 1 (*uiterlijk, uitwendig*), bn.; **2** (*uiterlijk voorkomen*; *de buitenzijde*), o.
Extern' (*buitenshuis wonend, uitwonend*), bn.; verg. Intern.
Externaat' (*dagschool zonder kostleerlingen*; dikwijls: *afdeeling eener kostschool*; *het zijn van externe, het buiten de school of de inrichting wonen*), o. —naten; verg. Internaat.
Exter'ne (*scholier eener kostschool buiten kost en huisvesting*), m. en v. —n; verg. Interne.
Exterritoriaal' (*niet tot het grondgebied van een staat behoorend en waar de wetten van dien staat dus niet gelden*), bn.: *—ale wateren*; verg. Territoriaal.
Extincteur' (*toestel, om een begin van brand te blusschen*; *brandbluschtoestel*), m. —s.
Extirpateur' (*ploegvormig landbouwwerktuig om het land van onkruid, plantenoverblijfselen enz. te reinigen*), m. —s.
Extirpa'tie (*uitdelging, uitroeiing*; *heel-*

kundige bewerking tot wegneming v. een uitwas), v. —s, —tiën.
Ex'tra (Lat. *buiten*: *buitengewoon, bijzonder, uitermate*): *hij zoekt een —-gulden te verdienen*; *een —-trein*; *—-duur*, zeer duur; *—-blad*, bijblad; *—-post*, buitengewone post of eigen brievenpost; *—-dividend*, bedrag, dat wordt uitgekeerd boven het gewone dividend.
Ex'traatje (*buitengewone gift, onthaal, inkomst, uitgave enz.*; *buitenkansje, iets bijzonders, meevallertje*), o. —s.
Extract' (*uittreksel uit eenig geschrift* b.v. *uit een koopmansboek*; *afkooksel, aftreksel*, b.v. *van kruiden*), o. —en; lees: *ekstrakt'*.
Extractief' (*de herkomst betreffende*), bn.: *—tieve nijverheid*, al die werkzaamheden, welke de vruchtbaarheid van grond of water verhoogen of zijn gaven in bezit doen nemen, als: landbouw, veenderij, veeteelt, visscherij.
Extraheeren (*uittreksels maken, verkort weergeven*; *een aftreksel maken*).
Extra'neüs (*buitenlander, vreemdeling*; *iem., die het eindexamen aan een gymnasium of H. B. S. aflegt, zonder de inrichting bezocht te hebben als gewoon leerling*), m.; vr. *extra'nea*, mv: extraneï, extraneae.
Extraordinair' (*buitengewoon*), bn. en bw.
Extravagant' (Fr. *buitensporig, overdreven, ongerijmd*), bn.: *een —e prijs*. (g = g).
Extre'mis in, d. i. *op zijn uiterste liggende*: *een huwelijk in —*, op het sterfbed.
Extremist' (*iemand, die uitersten najaagt, vooral in de politiek*), m. —en; v. —e, —n.
Extremiteit' (*het uiterste*; *de laatste hulp, uiterste verlegenheid*), v. —en: *de extremiteiten*, de uiterste ledematen (handen, voeten).
Extrinsiek' (*uitwendig, hetgeen niet tot het wezen der zaak behoort, uiterlijk*; hand. *nominaal*), bn. en bw.; verg. Intrinsiek.
Exuberant' (Fr. *overvloedig, overdreven, gezwollen*; *te rijkelijk*), bn.; lees: *—rant*.
Exuberan'tie (Fr. *overvloedigheid*; *overtolligheid*, b.v. *van woorden*; *te groote rijkdom, weelderigheid*), v. gmv. (t = s).
Ex un'gue leo'nem (Lat. *Aan den klauw kent men den leeuw*). (—gue = —gwe).
Ex (of: **ab**) **uno dis'ce om'nes** (*Leer uit één allen kennen*; *één voorbeeld is genoeg*).
Ex u'su (Lat. *volgens gebruik*), lees: *eks u'zu*.
Ex vo'to 1 (*volgens gelofte*); **2** (*geloftegeschenk, een beloftegift* b.v. *een marmeren plaat met een woord van dank of vereering, om aan den wand van een kerk of kapel te doen bevestigen, een afbeelding of nabootsing van een lichaamsdeel, voor welks behoud of herstel men wil danken*), v. —'s.
E'zau, m., zie Edom.
E'zel (1 dierk. *eenhoevig zoogdier*; 2 fig. *domoor, lomperd*; 3 *draag- of steuntoestel*; schild. *standaard voor het doek*; school: *schraag voor het bord*; 4 Bargoensch inz. in verkleiningsvorm: *lessenaar*; *winkellade*; *foulard, das*), m. —s: 1 *de tamme —, de wilde —, de Kaapsche — of zebra*; *de muil-*; 2 *dat kan een — begrijpen*; *de — brak twee Sèvre-vazen*; 3 *hij zat voor zijn — te schilderen*; *een schoolbord op —*; 4 *e. loopend —tje* (beweegbare lessenaar), *een staand —tje* (vaste lessenaar); *hij heeft een —tje gepiept* (winkellade gelicht); *een zijden —tje*; zegsw. *v. d. os op den — springen*, van het eene onderwerp op het andere, zie Os; spreekw. *Een — stoot zich geen tweemaal aan denzelfden steen*, iem., die eens iets nadeeligs heeft ondervonden of een fout heeft begaan, wacht zich een tweede maal er voor, tenzij hij dommer is dan een ezel.
E'zelachtig (*als een ezel*; fig. *erg dom*), bn. en bw.; —er, —st; **—heid** (*domme streek*), v. gmv.
E'zelen (*hard arbeiden*), ezelde, heeft geezeld: *den heelen dag moet hij —*. gmz.
Ezelin' (*wijfjesezel*), v. —nen: een *balsturig paar —nen* (Potg.); **—netje**, o. —s.
E'zelsbord (*in de oude school e. plankje met een ezel er op geschilderd, dat een domoor op de borst gehangen werd*), o. —borden, vero; **—brug** (fig. *eenvoudig hulpmiddeltje om een vraagstuk op te lossen of iets te onthouden*; *hulp, waardoor het leerend werk te gemakkelijk wordt gemaakt*), v. —bruggen, Lat.: pons asinorum; **—dom** (*in hooge mate dom*), bn.; **—hoofd** (scheepst. *zware ijzeren beugel op een mast, waarin een steng wordt vastgezet*), o. —en; **—kop** (*kop v. een ezel*; scheldn. *domoor*), m. —koppen; **—kruis** (*twee donkere strepen, die kruiselings over den rug en de schoften van den mannetjesezel loopen*), o. —kruisen; **—oor** (*oor van of als van een ezel*; *domoor*; *omgevouwen of omgekrulde hoek v. e. blad in cahier of boek*; *naam van verschillende planten*), o. —ooren; **—rug** (*rug van of als een ezel*; metselw. *schuine afdekking van vrijstaande muren enz.*), m. —ruggen.

F. [1]

I. f. — 1 *florins*, gulden (vóór cijfers); 2 *fe'cit*, zie ald.; 3 *femini'num*, vrouwelijk; 4 *Fahrenheit*, zie ald.; 5 *fast* (Eng.), sneller (op uurwerken, wekkers); 6 *fellow* (Eng.) lid b.v. van een vereeniging.
II. F. — 1 *forto*, sterk (muziek); 2 *fi'at*, het geschiede, toegestaan; 3 viermaal geplaatst, een kenteeken der Duitsche turners, bet.: *Frisch, Frei, Froh, Fromm*.
fa. — *firma*, z. aldaar.
Fahr. of **F.** — *Fahrenheit*, zie aldaar.
F. C. O. — z. Fi'nis coro'nat o'pus.
Fec. — zie Fecit.
ff. of **fff.** — *fortis'simo*, zeer sterk (muziek).

1) Woorden, die niet bij de *F* voorkomen, zoeke men onder *Ph*, b.v. *Philanthropie, Philosophie* enz.

fig. — *figuur, figuurlijk.*
fl. — *florins,* gulden (vóór cijfers).
fol. — zie F o l i o.
f°. r°. — *fo'lio rec'to,* zie F o l i o.
f°. v°. — *fo'lio ver'so,* zie F o l i o.
I. fr. —1 *franco,* zie ald.; 2 *frank* (geldstuk = *f* 0.48); 3 *frater,* zie F r.
II. Fr. — *frater,* broeder, inz. ordebroeder.

F (1 *vierde der medeklinkers*; 2 *zesde teeken van het A B C*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — behoort tot de lipletters*; 2 *onduidelijke —'s*; 3 *woorden, die niet bij de — voorkomen, zoeke men onder* **Ph.**; nog: muz. de benaming van den vierden hoofdtoon, *fa* genoemd.
Fa (*de vierde noot der diatonische toonladder*), v. —'s.
Faam, v. **1** myth. de godin van het gerucht, van den roem, inz. godin, die losse en onzekere geruchten verspreidt, verpersoonlijking van het loopend gerucht, voorgesteld met vleugels, duizend oogen en duizend monden of met een bazuin aan den mond; fig. *gerucht, mare*; ook F a'm a; **2** (*naam, goede naam, reputatie*; *roep, roem, vermaardheid*), v. gmv.: *te goeder naam en — bekend staan.*
Faas (wapenk. *dwarsbalk*), v. fazen: *een zilveren —*; zie B a l k.
Fa'bel (1 dichtk. *kort moraliseerend verhaal uit het natuurleven* inz. *met zaken of dieren als handelende personen*; 2 *verdichtsel, mythologisch verhaal,* eenigszins vero. 3 *korte inhoud, handeling*), v. —en, —s: 1 *de —, meest in dichtvorm, heeft een episch-didactisch karakter, zij wil leeren; aan het eind der — wordt de leering of moraal veelal ten beste gegeven, soms komt zij voorop*; 2 *dwaze —en omtrent heksen*; *de — van het Gulden Vlies,* zie F a b e l l e e r; 3 *de — van een episch of dramatisch gedicht*; **—achtig** (1 *van den aard van een fabel: ongeloofwaardig*; 2 *waaromtrent ongeloofwaardige of ongelooflijke verhalen in omloop zijn*; 3 *ongeloofelijk groot*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — verhaal*; *dat klinkt —*; 2 *—e dieren zooals Chimaera, Eenhoorn, Hydra*; *verre tochten naar het — goudland*; 3 *voor een doek van Rembrandt besteedt men thans —e prijzen*; **—dichter** (*dichter van fabels* b.v. *Lafontaine,* 1621—'95), m. —s.
Fa'belen (*verzinsels opdisschen*; *kletsen*), fabelde, heeft gefabeld.
Fa'belleer (*godenleer, mythologie*), v. gmv.: *de — der Grieken, der Romeinen*; *de Germaansche —.*
Fabliau' (Fr. *Middeleeuwsch-Fransch verhaaltje of verhalend gedicht v. comischen en gewaagden inhoud*; *sproke, boerde*), o. —'s.
Fabrica'ge (*het fabriceeren: aanmaak, vervaardiging*), v. gmv.
Fabrica'tie (*fabricage*), v. gmv.
Fabriceeren (*producten op uitgebreide schaal uit grondstoffen vervaardigen*; *aanmaken*; *vervaardigen*; spottend: *knutselen*).
Fabriek' (1 *inrichting in 't groot, om op uitgebreide schaal producten uit grondstoffen te vervaardigen*; 2 *het gebouw*; *de arbeiders, het personeel eener fabriek*; 3 *kerkfabriek*), v. —en: 1 *op de — werken*; *een katoen—, een laken—, een glas—*; 2 *de geheele — was in rep en roer*; *de — werkt vandaag niet*; *een nieuwe — bouwen*; 3 zie K e r k f a b r i e k.
Fabrie'ken (*knutselend in elkaar zetten, fabriceeren*), fabriekte, heeft gefabriekt. gmz.
Fabrie'ker (*iem., die in een fabriek werkt,* inz. *in katoen- of wolfabriek*), m. —s. gew.
Fabrieks'arbeider (*fabrieker*), m. —s; **—baas** (*ploegbaas in een fabriek*) m. —bazen; **—gebouw,** o. —en; **—goed** (*waren, die uit een fabriek afkomstig zijn,* meestal geringschattend: *minder deugdelijke waar*), o. —eren; **—merk** (*merk of teeken, door fabrikanten ter onderscheiding op hun fabriekswaren aangebracht*), o. —merken; **—nijverheid,** v. gmv.; **—prijs** (*prijs, welken de fabrikant voor zijn waren berekent* of *vraagt*), m. —prijzen: *opruiming v. winkelwaren tegen —*; **—plaats** (*stad of dorp met een aantal fabrieken, waar de arbeider* inz. *van fabrieksnijverheid leeft*), v. —en: *Maastricht, Tilburg, Nijverdal, Borne enz. zijn —plaatsen*; **—reglement** (*geheel van bepalingen, op de fabriek voor het arbeidend personeel geldende*), o. —en: *een — houdt bepalingen in ten opzichte van orde, zedelijkheid, veiligheid en gezondheid*; **—raad** (*arbeidsraad*), m. —raden; **—school** (*lagere school, behoorende bij een fabriek*), v. —scholen; **—schoorsteen** (*schoorsteen, meestal zeer hooge, eener fabriek*), m. —en; **—stad** (*fabrieksplaats,* zie ald.), v. —steden; **—volk** (*fabrieksarbeiders en -arbeidsters*), o. gmv.; **—waar ,**v. —waren; **—werk** (*het werken in een fabriek*; *fabrieksgoed,* ook in ongunstige bet.), o. gmv.; **—wet** (*wet van 2 Juni 1875, regelend o.a. het toezicht bij het oprichten van fabrieken, die gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken*), v. gmv., zie ook: H i n d e r w e t.
Fabrikaat' (1 *product eener fabriek*; 2 *voortbrenging door een fabriek* inz. met *van*), o. —katen: 1 *een nieuw —*; 2 *handschoenen van slecht —,* maaksel; *lakwerk van Japansch —.*
Fabrikant' (*fabriekseigenaar, -ondernemer*), m. —en.
Fabuleus' (*fabelachtig* in bet. 1 en 3: *onwaarschijnlijk*; *zeer groot*), bn.; —zer, —t.
Faça'de (Fr. *voorgevel*; bij uitbr. *voorzijde, voorkant*), v. —n.
Fa'ce (Fr. *gezicht*; *voorzijde*), v.: *en —,* recht tegenover; vlak van voren, van portretten; verg. P r o f i e l.
Face-à-main' (Fr. [*dames-*] *lorgnet met lang en fraai handvat*), v. faces-à-main.
Facet', —**te** (*geslepen vlak op een edelsteen, glas enz.*), v. facetten; zie B r i l j a n t.
Facet(ten)oog (*veelvlakkig oog, zooals vliegen en andere insecten hebben*), o. —ogen.
Fa'cie (gemeenzaam en spottend: *gezicht*; *tronie*), o. —s: *iem. op zijn — komen, geven, slaan*; *op zijn — krijgen.*
Faciel' (*gemakkelijk*; *inschikkelijk*), bn.
Faciliteit' (*gemakkelijkheid, gemak*; *inschikkelijkheid, gedienstigheid*), v. —en.
Fa'cit (Lat. eig. *het maakt: som, uitkomst*), o. gmv.
Façon' (Fr. *manier*; *vorm, fatsoen*), o. —s:

sans —, zonder omslag, plichtplegingen, complimenten, familiair.

Facsi'mile (Lat. eig. *maak gelijk*: *volkomen gelijke afdruk of nabootsing van een geschrift, handteekening, kunstwerk*), o. —'s: *een — van een bladzijde uit den Rijmbijbel*; *—gravuren*; lees: *faksie'milee.*

Fac'ta (Lat. mv. van *factum*: *feiten, gebeurtenissen*; *daden*), o. mv.

Fac'ta non ver'ba (Lat. *Daden, geen woorden*).

Facteur' (*brievenbesteller*), m. —s.

Fac'tie (*politieke partij*), v. —tiën, —s: *de Loevesteinsche —*, de staatsgezinde partij in onze oude Republiek.

Fac'tisch (*feitelijk, werkelijk*), bn. en bw.

Factitie'ven (spraakk. *causatieven*), o.mv.: *— zijn werkwoorden, die een* doen of laten *uitdrukken*, b.v. *drenken, zetten, leggen*; ook: *factiti'va.*

Facto', de, zie De facto.

Factoor' (*handelsagent, zaakgelastigde, makelaar, filiaalhouder, bewaarnemer*, hetzelfde woord als het vlg.), m. —toren; zie Graanfactoor.

Fac'tor (Lat. eig. *maker*: 1 rek. *elk der getallen, door welker vermenigvuldiging een product ontstaat*; *vermenigvuldiger*; 2 *omstandigheid, welke invloed op den uitslag van iets uitoefent, medewerkt om een bepaalden toestand in het leven te roepen enz.*; *medeoorzaak*; *inwerkende kracht*; 3 letterk. *dichter-leider eener rederijkerskamer*), m. —toren, in bet. 3 —tors: 1 *een getal* b.v. *64 in —en ontbinden*; 2 *een — van beteekenis*; 3 *Matthijs de Casteleyn* (1488—1550) *was — van de kamer Pax Vobis te Oudenaerden.*

Factorij' (*stapelplaats, handelskantoor in vreemde landen, werelddeelen* inz. *O.-Indië*), v. —en; **—handel,** m. gmv.

Facto'tum (Lat. eig. *doe alles*: *een doeal*; minder gemeenzaam dan: *duivelstoejager, een manusje van-alles*), o. en m. —s.

Fac'tum (*feit*; *het gebeurde*; *daad, handeling*), o. facta.

Factureeren (*een factuur opmaken*).

Factuur' (1 handel. *lijst van geleverde goederen met prijsopgave, datum, wijze van verzending enz.*; *rekening*; 2 *makelij*, w.i. g.), v. —turen: 1 *de — was zoek geraakt*; 2 *een portret van geacheveerde —.*

Facultatief' (*wat niet voorgeschreven is*; *niet verplicht*; *aan eigen verkiezing overgelaten*; *naar goeddunken, naar believen*), bn. en bw.: *Hebreeuwsch is op het gymnasium een — vak*; *iets — stellen.*

Faculteit' (1 *kracht, vermogen, geschiktheid om iets te doen*; 2 *een der vijf hoofdafdeelingen der gezamenlijke wetenschappen, die aan een universiteit worden onderwezen*; 3 *de gezamenlijke hoogleeraren van één zoo'n hoofdafdeeling*; *de gezamenlijke studenten van zulk een hoofdgroep*), v. —en: 1 *iem. met vele faculteiten*; 2 *er zijn vijf —en: de godgeleerdheid, rechtsgeleerdheid, geneeskunde, letteren, wijsbegeerte*; 3 *de voorzitter der rechtsgeleerde — feliciteerde den geslaagde*; *de literarische — was sterk vertegenwoordigd in de redactie van den studentenalmanak.*

Faculteits'kleur (stud. *onderscheidingskleur eener faculteit*), v. —kleuren.

Faeca'liën, fae'ces, v. mv.; zie Feces; **—-emmer,** m. —s.

Faf'nir en **Re'gin,** m. Noord-Germaansche myth. reuzen-broederpaar, waarvan de eerste een tijdlang bezitter is van den Nevelingenschat, dien hij als draak bewaakt, maar bij de verdediging waarvan hij door Siegfried gedood wordt.

Fagot' (*houten blaasinstrument, baspijp, in 1539 uitgevonden*), v. —ten.

Fagottist' (*fagotblazer*), m. —en.

Fah'renheit, Duitsch natuurkundige (1686—1736), ontwerper v. d. 180-deeligen thermometer: met 32° bij het vriespunt en 212° bij het kookpunt.

Faien'ce (Fr. *een soort v. aardewerk*; *onecht of half-porselein*), v. gmv.: *de — heet naar Faënza in Middel-Italië, waarvan de fabrikaten in de Middeleeuwen zeer beroemd waren*; ook, Fayence; zie Gleiswerk.

Failleeren (Fr. hand. *failliet gaan, fout gaan, op de flesch gaan*).

Failliet' 1 (*faillissement*), o.; **2** (*persoon, die failleert*), m. —en; **3** (*in staat van faillissement, gesprongen; fout*), bn.: *een —e firma*; *de zaak is —*; **—verklaring** (*vonnis, waarbij geconstateerd wordt, dat iemand in den toestand verkeert, dat hij heeft opgehouden te betalen*; *na dit vonnis verkeert hij in staat van faillissement, is hij failliet*), v. —en.

Faillissement' (*gerechtelijk beslag op het geheele vermogen van een schuldenaar ten behoeve van zijn gezamenlijke schuldeischers*), o. —en: *in staat van — verkeeren*; *Mr. N. heeft het — van de firma A.*

Fair (Eng. *fraai, mooi, eerlijk, oprecht*), bn. en bw.: *— play*, eerlijk spel; *dat is niet — gehandeld*, verg. Correct.

Fait accompli' (Fr. *voldongen feit*), o.: *iem. voor een — zetten*, voor een zaak, een feit, een besluit, die of dat niet meer te veranderen valt.

Fa'kier, fa'kir (Arab. eig. *arm* nl. *aan de hulp van God*: *Perzisch derwisch*; meestal gebruikt in de bet. van *zich zelf kastijdend, van aalmoezen levend, Hindoesch kluizenaar, als slangenbezweerder, goochelaar enz. optredend*), m. —s.

Fak'kel (*verlichtingsmiddel* inz. *bij avondoptochten, bestaande uit een in licht-ontbrandbare stof gedrenkt stuk hout*; *was-, teer-, pekstok*; *flambouw, toorts*; zinnebeeld van twist, oorlog enz., van wetenschap enz.; Bargoensch: *brief*; *bedel-, brandbrief*), v. —s: *er zijn was- en pekfakkels*; fig. *de — van den dag*, de zon; *de — van den nacht*, de maan; *de — der tweedracht*: *de — der wetenschap*; **—dans** (*dans waarbij met fakkels gezwaaid wordt, reeds in de 4e eeuw als keizerlijk ceremonieel in zwang*), m. —en; **—distel** (plantk. *cactus*), v. —s.; vero; **—drager** (*persoon, die bij een optocht een fakkel draagt*), m. —s.

Fak'kelen (Barg. *een brief schrijven*), fakkelde, heeft gefakkeld.

Fak'kellicht, o.: *serenade bij —*; **—tocht** (*tocht, begeleid door fakkeldragers*), m. —-tochten: *een — in de gangen v. d. St.-Pietersberg.*

Fal'bala (*ruim geplooid boordsel*), v. —'s.

Falconet' (geschied. eig. *valkje*: *klein soort van veldstuk in de 16e eeuw*), o. —ten.
Fa'len (1 *ontbreken*; 2 *te kort schieten*; 3 *mislukken*; 4 *het mis hebben, zich vergissen*; 5 *missen, niet raken*), faalde, heeft gefaald: 1 *het faalt hem aan moed*, 2 *het geheugen kan* —; 3 *alle pogingen* —; 4 *de wijsheid der menschen kan* —; 5 *de nimmer falende pijl v. d. Indiaan.*
Faler'ner, — w ij n, m.: Ital. witte wijn, genoemd naar een landstreek in het N. v. Campanië.
Fa'lie (*vrouwenhoofd- en schouderdoek*; *vrouwen-*[*kap-*]*mantel zonder mouwen*), v. faliën, falies; verder nog in zegsw. *op zijn — krijgen, iem. op zijn — geven*, een pak slaag krijgen of geven.
Fa'liekant (*verkeerd, mis*, inz. met *uitkomen*): *dat zal — uitkomen.*
Falkonet', o. —ten; zie F a l c o n e t.
Fallacieus' (*bedrieglijk, misleidend*), bn. en bw.
Falsa'ris (*vervalscher,* inz. *hij, die zich aan valschheid in geschriften schuldig maakt*), m. falsarissen.
Falset', falset'to, fausset' (**1** muz. *geforceerde kopstem*; *nabootsing v. d. vrouwenstem, gelegen buiten de normale toonhoogte* inz. *van tenoren*), o. gmv.; **2** als bw. — *zingen.*
Falsifica'tie (*vervalsching*), v. —tiën, —s.
Fa'ma, v., zie F a a m in bet. 1.
Fameus' 1 (*geruchtmakend, veel besproken,* dikwijls spottend), bn.: fameuzer, —st: *die fameuze taalgeleerde*; *dat fameuze blijspel*; **2** (*bijzonder, uitermate*), bw.: — *veel pleizier, het is — warm.*
Famiel'je, v. —s; zie F a m i l i e.
Familiaar' (1 *op vertrouwelijken voet, gemeenzaam, eigen*; 2 ongunstig: *wat vrij*), bn. en bw.; —der, —st: 1 *ge zult wel — worden, riep Kegge* (C. O.); 2 *hij maakt zich direct —.*
Familiariseeren, zich (*zich gemeenzaam maken*; *zich te groote vrijheden veroorloven*).
Familiariteit' (*gemeenzame omgang, vertrouwelijkheid*; ongunstig, *te groote vertrouwelijkheid*; *vrijpostigheid*), v. —en.
Fami'lie (1 nat. hist. *onderdeel eener orde*; 2 *bloedverwanten, maagschap*; 3 *gezin, huisgezin*; 4 *het geheel der met iem. verwante personen*; *geslacht*), v. —liën, —s, spreekt. famielje: 1 *de leeuw is van de — der katten*; 2 *hij is van mijn —*; 3 *bij verschillende —liën aan huis komen*; *in den kring der —*, huisgenooten; 4 *van goede — zijn*, afkomst; *de koninklijke —*, huis; zegsw. — *zijn van Adamswege*, niet verwant zijn; *van je — moet je 't* (*maar*) *hebben*, gezegd, wanneer iem. schade lijdt door een familielid.
Fami'liebescheiden (*akten, documenten van belang voor de geschiedenis enz. eener familie*), o. mv., zie B e s c h e i d; —**betrekking** (*verhouding, gegrond op bloed- of aanverwantschap*), v. —en; —**feest,** o. —en; —**gebrek** (*erfelijk gebrek, gebrek, dat veel voorkomt in een familie*), o. —gebreken; —**goed** (*goed,* inz. *onroerend erfelijk goed, eener familie*), o. —eren; —**graf** (*graf, waarin de gestorven leden v. e. familie bijgezet worden*), o. —graven; —**kring** (*kring, gevormd door de leden v. e. familie* inz. *v. een gezin*; *huisgezin*), m. —en; —**kwaal,** v. —kwalen; —**lid,** o. —leden; —**naam** (*naam eener familie*), m. —namen, zie V a n; —**raad** (*vergadering of samenkomst van familieleden* inz. *tot regeling van de belangen der familie*; *de personen, die zulk een raad vormen*), m. —raden: *een — beleggen*, b. v. tot het benoemen van een toezienden voogd; —**regeering** (*het in handen van de leden ééner familie zijn der voornaamste bestuursfuncties*), v. —en; —**relatie** (—*betrekking*), v. —s, —tiën; —**stuk** (1 *geschilderd portret eener familie*; 2 *voorwerp, dat reeds eenige jaren in het bezit eener familie is* inz. *van zekere waarde*; 3 scherts. *meid of knecht, die lang in een familie heeft gediend*), o. —stukken: 1 *een — v. e. oud-Hollandsch gezin*; 2 *een —, waaraan veel herinneringen zijn verbonden*; 3 *Betje, het oude —*; —**veete** (*veete tusschen twee familiën, of tusschen de leden eener familie*), v.-n.; —**wapen** (*wapen* inz. *eener adellijke fam.*), o. —wapens; —**zwak** (*zwak, te groote genegenheid voor familieleden*), o. gmv.
Fa'mulus (Lat. *dienaar*; *helper*), m. famuli.
Fan(a)al (*scheepslicht*; *vuur- of rooksein*; *vuurbaken*), m. fanalen.
Fana'ticus (*dweper, geestdrijver*), m. —tici.
Fanatiek' (*dweepziek, geestdrijvend*), bn.
Fanatis'me, fanatis'mus (*dweepzucht,* inz. *op godsdienstig gebied*), o. gmv.: *een blind —; het fanatisme bij de Mohammedanen.*
Fancy (Eng. *verbeelding, phantasie*; *luim*), v. gmv.; —**artikelen** (*weelde-artikelen*), o. mv.; —**-fair** (*liefdadigheids-bazar*), v. —s; —**prijs** (*willekeurig hooge prijs*), m. —zen.
Fandan'go (*Spaansche volksdans in* $^3/_8$*maat met begeleiding van gitaar of tamboerijn en castagnetten*), m. —'s.
Fanfa're (1 *kort, opwekkend muziekstuk voor koperen blaasinstrumenten* inz. *als huldebetuiging*; *trompetgeschal*; 2 *fanfarekorps*), v. —s: 1 *een schetterende —*; 2 *de — van St.-Pieter nam aan het festival deel.*
Fanfa're-korps (*muziekkorps uitsluitend met slag- en koperen blaas-instrumenten*), o. —korpsen.
Fanfaron' (Fr. *grootspreker, snoever, windbuil*), m. —s.
Fanfaronna'de (*snoeverij, opsnijderij*), v. —s.
Fanion' (Fr. *richtvlag v. e. bataljon*), v. —s.
Fantaseeren, zie P h a n t a s e e r e n.
Fanta'sia (*Arabisch ruiterfeest, -spiegelgevecht*), v. —'s. (s = z).
Fantasie', v.; zie P h a n t a s i e.
Fantasie'-artikelen (*galanterieën*), o. mv.; —**hoed** (*lage, ronde heerenhoed*), m. —hoeden; —**kostuum** (*pak v. fantasiestof*), o. —tumen; —**stof** (*allerlei gekleurde modestoffen voor heeren- en dameskleeding*), v. —stoffen.
Fantasmagorie', v. —ën; zie P h a n t a s m a g o r i e. (g = g).
Fantast' (*persoon met een phantasie sterker dan zijn onderscheidingsvermogen*), m. en v. —en.
Fantas'tisch, bn.; zie P h a n t a s t i s c h.
Fanto'me, fantoom' (*spook, schim*; *angst-*

wekkend droombeeld), o. fantomen; ook, P h a n t o o m.

Faradaïs'me, faradis'mus (*inductie-electriciteit, genoemd naar den Engelschman Faraday*, 1791—1867), o. gmv.

Fa'rao, m. —'s; zie P h a r a o.

Far'ce (Fr. *vleeschvulsel voor pasteitjes enz.; grap, koddig voorval, snakerij; kluchtspel*), v. —n.

Farceeren (*met een farce vullen*): *een snoek —.*

Farceur' (Fr. *grappenmaker, snaak*), m. —s: *ellendig —!* (C.O.)

Faribo'len (Fr. *praatjes voor den vaak of zonder zin*), v. mv.

Farize'ër, m. Farizeërs, Farizeën: de —s vormden ten tijde van Jezus een Joodsche sekte, die zich vooral op stipte onderhouding der wet beroemde, maar daarbij in allerlei uiterlijkheden verviel; latere bet.: schijnheilige, huichelaar.

Farizeesch' (*als een Farizeër: schijnheilig; vol zedelijke zelfverheffing*), bn. en bw.: *een —e lach; — ten tempel gaan.*

Farm (Eng. *pachthoeve, boerderij*), m. —s.

Farmer (Eng. *pachter* [*v. e. farm*]; in Amerika, Australië: *landbouwer*), m. —s.

Far nien'te (It. *het niets-doen*), o.: *dolce —*, het zoete niets-doen; lees: *ni-en'-te.*

Fa'ro (*zwaar Brusselsch bier; naam v. e. kaartspel*), o. gmv.

Farthing (Eng $^1/_4$ *penny*), m. —s.

Far-west (Eng. *het verre westen* inz. *in N.-Amerika de staten in het uiterste westen*), v. en o.

Fa'sching (Duitsch: *vastenavond, carnaval*), m. s.

Fas'ces et secu'res (Rom. gesch. *bijlbundel; roedenbundel met uitstekende bijl, als symbool van heerschappij over leven en dood, lijfstraffelijke rechtspleging*), m. mv.; zie: B ij l b u n d e l en L i c t o r.

Fasci'ne (*bundel rijshout, takkenbos*), v. —s, —n.

Fascineeren (*betooveren; boeien*).

Fas' et ne'fas, *per —*: Lat. door middel van recht en onrecht, langs allerlei wegen. (ne = nee).

Fashion (Eng. *mode; goede toon; de beaumonde, de uitgaande wereld*), v. gmv.

Fashionable (Eng. *naar de mode; net, deftig, fatsoenlijk*), bn. en bw.

Fas'ti (Lat. eig. *dies fasti: de dagen, waarop recht* [fas] *mocht worden gesproken in tegenstelling van dies nefasti; feestdagen, gelukkige dagen*; bij uitbreiding: *kalender*; later: *tijdboeken, jaarboeken*; ook: *naam van een gedicht van Ovidius*), m. mv.

Fat (*modejonker, dandy*), m. fatten; **—je,** o. —s.: *een echt —.*

Fa'ta (Lat. mv. van *fatum: lotgevallen*), o. mv.

Fataal' (*noodlottig, verderfelijk*; inz. in vrijere toepassing: *verwenscht, ellendig, beroerd*), bn.; fataler, —st.: *een fatale historie; de fatale termijn.*

Fatalis'me (*noodlotsleer, leer van of geloof aan een noodlot*), o. gmv.

Fatalist' (*aanhanger v. h. fatalisme*), m. —en.

Fatalis'tisch (1 *geloovende aan het noodlot*; 2 *voortkomende uit fatalisme*), bn.: 1 *een —e Mohammedaansche priester*; 2 *—e onverschilligheid of apathie.*

Fataliteit' (*noodlot; rampspoed, onheil*), v. —en.

Fa'ta-morga'na (*luchtspiegeling; verschijnsel, dat zich onder bepaalde atmosferische omstandigheden voordoet*, inz. *in de woestijn waarbij men een landschap, een stad, een oase enz. ziet, waar die niet zijn*), v. gmv.

Fatigant' (Fr. *vermoeiend, afmattend*), bn.; —er, —st: *een —e reis.*

Fatigeeren (Fr. *vermoeien; lastig vallen*; van sla: *aanmaken*). (g = g).

Fati'gue (Fr. *vermoeienis*), v. —s.

Fats (*klein zeil, bijzeil*), geslacht onzeker; vermoedelijk **v.** —en.

Fatsoen' (1 *snit, vorm, model* inz. *van kleedingstukken of sieraden*; 2 *goede manieren in den maatschappelijken omgang,* soms eenigszins ongunstig; 3 [*goede*] *stand, eer, aanzien* eenigszins vero., tenzij in bepaalde uitdrukkingen), o. —en: 1 *een jasje v. e. oud of vergeten —*; *het — van die boorden is fraai*; *uw hoed is door dien val geheel uit zijn —.* vorm; 2 *dit boerenmeisje weet nog weinig van — en beschaafdheid*; *de conventioneele begrippen van —*; 3 *een meisje van —*; *zijn — ophouden (houden, bewaren), als men een onderwijzer met 10 kinderen is, gaat moeielijk*; nog: *zijn — houden,* zich niet aan een ongemanierdheid schuldig maken; *met (goed) —,* zonder aanstoot te geven.

Fatsoeneeren (*een goeden vorm geven*).

Fatsoen'lijk (1 *overeenkomende met het fatsoen* in bet 2; *welgemanierd; net; welvoeglijk*; 2 *eerbaar*), bn. en bw.: 1 *— eten; —e menschen*; 2 *een — meisje.*

Fatsoens'halve (*om het fatsoen*), bw.

Fat'terig, fat'tig (*als een fat*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gekleed jongmensch.*

Fatuïteit' (Fr. *verwaandheid, ingebeeldheid, dwaze ingenomenheid met zich zelf*), v. gmv.

Fa'tum (*het noodlot, lot*), o. fata.

Faubourg' (Fr. *voorstad, buitenwijk*), m. —s.

Faun, m. —en; zie: F a u n u s en S a t e r. (au = ou).

Fau'na (*de gezamenlijke dierenwereld v. e. streek, land of werelddeel*), v. gmv.: *de — v. Nederland, de — v. Europa, v. Java.* (au = ou).

Faun'aap (*Braziliaansche aap*), m. —apen.

Fau'nus, m., myth. Rom, godheid der velden en bosschen, kleinzoon v, Saturnus, een oud-Italische veld -en boschgod. Hij wordt vaak vereenzelvigd met Pan. Zijn kinderen heeten Fauni (faunen) en staan ongeveer gelijk met de Grieksche satyrs.

Fausset', o.; zie F a l s e t.

Fauteuil' (Fr. *leuningstoel, armstoel*), m. —s.

Fave'te lin'guis (Lat. *Weest stil, zwijgt*).

Faveur' (Fr. *gunst, begunstiging, welwillendheid*), v. —s: *een —tje,* buitenkansje; *ten —e van,* ten gunste van.

Favora'bel (Fr. *gunstig, voordeelig*), bn.

Favoriet' 1 (*geliefd, lievelings....*), bn.; **2** (*gunsteling, lieveling*; bij wedstrijden enz.: *paard, persoon, waarvan men verwacht, dat het of hij den wedstrijd zal winnen*), m. —en; **3 —e** (*gunstelinge, geliefde*), v.— s.

Favoris' (*bakkebaarden*). m. mv.; ook Favorieten.
Favoriseeren (Fr. *begunstigen*).
Fa'vus (*hoofdzeer, huidziekte*), m. gmv.
Fax' et tu'ba (Lat. *Fakkel en trompet*) d.i. de raddraaier, de belhamel.
Fayen'ce, v.; zie Faïence.
Fazant' (dierk. *hoenderachtige vogel genoemd naar Phasis, rivier in Colchis*), m. —en: *de zilver—, de goud—*; ook wel: *de goudlakensche, de zilverlakensche —.*
Fazan'tenei, o. —eieren; **—haan** (*mannetjesfazant*), m. —hanen; **—hen** (*wijfjesfazant*), v. —hennen; **—hok,** o. —hokken; **—houder** (*—fokker*), m. —houders; **—jacht,** v. —jachten; **—nest,** o. —en.
Fazan'teveer (*veer v. e. fazant*), v. —en
Februa'ri (*2e maand, Sprokkelmaand*), m.
Fe'ces, fae'ces (*dierlijke uitwerpselen*), v. mv.; ook: Faecaliën en Excrementen.
Fe'cit (Lat. *hij, zij heeft het gemaakt*); zie **Fec.**
Fecunditeit' (*vruchtbaarheid*), v. gmv.
Federaal' (*het verbond betreffende*; *bondgenootschappelijk*), bn.
Federa'le U'nie (*statenbond b.v. van republieken*), v.: *de — der Australische koloniën.*
Federalis'me, —mus (*stelsel van een statenbond*; *streven naar federalisme*), o.
Federalist' (*iem., die het federalisme voorstaat, aanhanger er van*; *lid van een statenbond*), m. —en.
Federalis'tisch (*federatief*), bn.
Federa'tie (*bond, bond van vereeniginyen*; *statenbond*; *bondgenootschap*), v. —s, —tiën; ook, Confederatie.
Federatief' (*bondgenootschappelijk*), bn.: *—ve samenwerking*; ook, *—ralis'tisch.*
Fee (*mythologisch wezen, van Keltisch-Romaanschen oorsprong, later ook bij de Germanen: noodlotsgodin*; later: *vrouwelijke, meest goede geest, in wouden, grotten, rivieren*; *toovergodin, schenkster van goed of kwaad*), v. feeën: *een goede —, een booze — of heks*; — hangt etymologisch samen met het Lat. fatum.
Feeks (*boos wijf, helleveeg*), v. —en, fig. *een kleine —*, ondeugend meisje.
Feek'sig (*snibbig als een feeks*), bn. en bw.
Feërie' (Fr. *feeëenwereld, tooversprookje*; inz. tooncel: *tooverballet, -tooneel*), v. —ën; **—riek** (*tooverachtig mooi*), bn. en bw.: *een —e verlichting.*
Feest (*plechtige viering van een of andere gebeurtenis, het vieren van een heuglijk feit*), o. —en; [vroeger ook, vr.: *van de — zijn*, thans nog soms: *ter — gaan*]; *het —van Kerstmis*; *het — van moeders verjaring*; *een vroolijk —*; *het — der lantaarns*, Chineesch lentefeest; **—avond,** m. —en; **—banket** (*feestdisch*), o. —banketten; **—commissie** (*college van personen tot regeling van een feest*), v. —s, —siën; **—dag** (*dag van plechtige viering*), m. —dagen: *Paschen is een christelijke —*; **——disch** (*feestelijke tafel*), m. gmv.; **—dos** (*feestgewaad*) m. gmv.; **—dronk** (*feestelijke heildronk*), m. —dronken.
Fees'telijk (*als bij of voor een feest*; *plechtig opgewekt*; *vroolijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gewaad*; *iem. — ontvangen*; *een —e stemming*; zegsw. *ergens — voor bedanken*, [ronduit, gladweg; **—heid** (*feestvreugde*), v. —heden: *dat zal de — verhoogen.*
Fees'teling (*iemand, die [mede] feest viert*), m. en v. —en; voor het vr. ook **—e,** —n.
Fees'ten (*feestvieren*), feestte, heeft gefeest: *den heelen nacht door —.*
Feest'gedruisch (*—drukte*), o. gmv.; **—genoot,** m. en v. (vr. ook *—genoote*), —nooten; **—geschenk,** o. —en; **—gewaad,** o. —gewaden; **—gezang,** o. —en; **—lied,** o. —liederen: *laat het — schallen*; **—maal,** o. —malen; **—marsch** (*marsch, gecomponeerd voor een feest*), m. —en; **—nummer** (*nummer v. e. krant, v. e. tijdschrift enz. ter gelegenheid v. e. feest uitgegeven*; schertsend: *iem., die de hoofdpersoon van een feest is*; *iem., die graag feestviert*), o. —s; **—programma,** o. —'s; **—redenaar** (*persoon, die de feestrede houdt*), m. —s; **—terrein,** o. —en.
Feest'vieren (*een heuglijke gebeurtenis plechtig of vroolijk herdenken*; *aan een feest deelnemen*; *zich vermaken*), vierde —, heeft —gevierd; **—viering,** v. —en; **—vreugde,** v. gmv.: *de — verstoren.*
Feil (1 *misslag, vergissing*; 2 *gebrek, fout, zedelijke onvolmaaktheid*), v. —en: 1 *een ingeslopen—*; 2 *niemand is zonder —en.*
Feil'baar (*kunnende feilen*), bn.: *het — menschelijk verstand*; **—heid,** v. gmv.
Fei'len (*mistasten, zich vergissen*), feilde, heeft gefeild: *— in zijn berekening.*
Feit (1 *wat werkelijk heeft plaats gehad*; *werkelijkheid*; 2 *daad, gebeurtenis*), o. feiten: 1 *het is een —, dat ....*, het staat vast, dat; 2 *voor dat — werd hij vrijgesproken*; *een historisch —*; *noem eenige —en*; nog: *het woord vragen wegens een persoonlijk —*, wegens iets, dat den spreker zelf aangaat inz. wegens een beleedigend gezegde; *voor het — staan*, geen keus hebben, zich moeten schikken.
Fei'tel (*slabbetje, morsdoekje*), v. —s.
Fei'telijk (*werkelijk*; *inderdaad*), bn. en bw.: *een —e aanranding, de —e toestand*; *iem. — beleedigen*; **—heid,** v. —heden (*vijandige daden*).
Fel (1 *een eigenschap door het bepaalde woord uitgedrukt in hooge mate bezittend: hevig, sterk*; 2 minder sterk dan: *dol op, tuk op*), bn. en bw.; —ler, —st: 1 *een —le koorts, een —le koude, —le pijn, een —le strijd, een —le honger*; *het wintert —*; 2 *de hond is — op zulk eten.*
Feli'citas (Lat. *gelukzaligheid*; *geluksgodin*: *een matrone met een vredesstaf en hoorn des overvloeds, op Rom. munten*), v.
Felicita'tie (*gelukwensch, heilwensch*), v. —tiën, —ties; **—brief,** m. —brieven.
Feliciteeren (*gelukwenschen*): *iemand —.*
Fe'lix me'ritis (Lat. *Gelukkig door verdiensten*).
Fel'lah (Arabisch. *landbouwer*), m. —'s: de —'s *in Egypte* zijn afstammelingen van de oude Hamitische Egyptenaren en vormen $^3/_4$ der bevolking van het dal van den beneden-Nijl; meestal Mohammedanen; taal, Arabisch sedert de 18de eeuw; **——dorp,** o. ——dorpen.
Fellow (Eng. *makker, gezel*; *lid eener vereeniging*, inz. *v. e. wetenschappelijk genootschap, of van een college*; *gepromoveerde,*

op de Hoogeschool inwonend en in het genot van een beurs of toelage), m. —s.
Feloek' (zeew. *snelvarend zeilschip in de Middellandsche Zee*), v. —en.
Felonie' (gesch. *leenbreuk, trouwbreuk of ontrouw van den leenman*; Eng. *halsmisdaad*), v. —ën.
Fe'melaar (*kwezelaar, schijnvrome*), m. —s; —**achtig,** bn.: —*e manieren*, als van een femelaar; —**arij',** v. —en; —**en** (*den vrome uithangen, kwezelen, temen, huichelen*), femelde, heeft gefemeld; —**kous** (*femelend persoon*; *zeur*), m. en v. —en; verg.: T e u t k o u s, Z e u r k o u s.
Feminis'me (*vrouwenbeweging*; *leer, dat de vrouw op dezelfde rechten aanspraak kan maken als de man en zijn gelijke is*; *het streven, die rechten vast te leggen in de wet enz.*). o. gmv.
Feminist' (*voorstander van het feminisme, van de emancipatie der vrouw*), m. en v. —en; vr. —**e,** —n.
Feminis'tisch (*het feminisme betreffende, voorstaande, bevorderende*; *van het feminisme*; *vrouwen....*), bn.: *om —e redenen, —e geschriften.*
Fe'nian (*lid van een Iersch omwentelingsgenootschap*), m. —s: de —s vormden oorspr. een geheim genootschap, in Amerika ontstaan en van daaruit werkende; het streefde met alle middelen, ook misdadige: moord, dynamietaanslagen enz., naar de stichting eener vrije Iersche republiek. De beweging verliep door de Iersche reformwetten, het uitleveringsverdrag met Amerika en de ten opzichte van Ierland gewijzigde Engelsche politiek; zie H o m e r u l e.
Fe'niks, phoe'nix (myth. *Egyptische wonderschoone vogel met purper- en goudkleurige veeren*), m.: de —laat zich volgens de Gr. sage, na 500 jaar geleefd te hebben, verbranden op een brandstapel van geurig hout, door de zon aangestoken, doch vliegt uit de asch geheel verjongd te voorschijn; fig. iem., eenig in zijn vak, wiens gaven zeldzaam zijn: *Vondel, de — onzer dichters*; in de kerkelijke kunst zinnebeeld van Christus; ook naam van brandwaarborgmaatschappijen enz.
Fe'nikspennen (fig. *dichtervleugelen*), v. mv.: *stijgen op —.*
Fen'ris of —w o l f, m., Germ. myth., de strijdwolf, vijand der Asen, en door hen geboeid; — is een zoon van Loki en zal bij den wereldondergang of de godenschemering Odin of Wodan dooden.
Feodaal, bn. zie F e u d a a l.
Fep, v. gmv. nog in: *aan de — zijn*, aan den drank zijn.
Fep'pen (*aan den drank zijn*; *zuipen*), fepte, heeft gefept; —**per** (*drinkebroer*), m. —s; —**perij',** v. —en. gmz.
Ferlet' (boekdr. *haak of kruk in T-vorm om papier op te hangen of af te nemen*), o. ferletten.
Ferm (*kloek, flink, degelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *'t is een —e kerel*; *houd u —*, goed, kranig.
Fer'man (eig. *het hooge bevel*: *schriftelijk bevel van den sultan, verlofbrief, pas*; *handelspas op O.-Indië*), m. —s. (Minder goed is **Firman**).
Ferment' (*gistmiddel, -stof*), o. —en.
Fermenta'tie (*gisting*; fig. *beroering*), v.
Fermenteeren (*gisten*; *in gisting geraken*; fig. *in beroering zijn of komen*).
Fermeteit' (*degelijkheid, flinkheid, kloekheid*), v. gmv.; meer: F e r m i t e i t.
Fermoor' (*groote scheepstimmerbeitel, steekbeitel*), o. —moren.
Fernambuk'hout, o., gmv.; zie P e r n a m b u k—.
Ferronniè're (Fr. *gouden voorhoofdsieraad, genoemd naar Madame Ferron, tijdgenoote van Frans I* [1515—'47]), v. —s.
Fertiel' (*vruchtbaar*), bn.; **fertiliteit',** v.
Fe'rula (*stok, staf*; inz. *pauselijke kruisstaf*), v. —'s.
Fes (muz. *de een halven toon verlaagde f*), v. gmv.
Festijn' (*weidsch feestmaal*), o. —en: *een luisterrijk —.*
Festi'na len'te, Lat. *Haast u langzaam*; ook met dit verlengstuk: *recte, sed festina*, goed, maar haast u.
Festival' (*muziekfeest* inz. *van fanfares*), o. —s: *de —s in Z.-Limburg.*
Festiviteit' (*feestplechtigheid, feestvreugde*; *feestelijkheid*), v. —en.
Festoen' (*guirlande*; *slinger van loof, bloemen of vruchten*), v. en o. —en.
Festonneeren (*uitschulpen, met loof- of bloemwerk bordurend versieren*).
Fêteeren (*feestelijk onthalen, met eerbetoon overladen*; *vieren*): *iemand —.*
Fe'tisch, fe'tisj ([*klein*] *stoffelijk voorwerp, ook soms dieren, als slangen, afgodisch vereerd* inz. *bij Negerstammen aan de Goudkust, Suriname enz.*), m. —en.
Fetischis'me, fetisjis'me (*fetisch-dienst*), o. gmv.:
Feudaal' (gesch. *leenroerig*; *het leenstelsel betreffende*; *leen....*), bn.: *het —dale stelsel, e. — goed.*
Feudaal'-systeem of Feudalis'me (*leenstelsel*), o. gmv. (eu = ui).
Feu'dum (*leengoed*), o. —s, feuda. (eu = ui).
Feuilleton' (Fr. *deel van een krant, veelal aan den voet der bladzijde, van novellistischen aard, ook gewijd aan letterkundige critiek enz.*), o. —s.
Feuilletonist' (Fr. *persoon, belast met 't leveren van feuilletons*; *schrijver van het feuilleton*), m. —en.
Fez (*donkerroode, wollen muts met afhangend kwastje der Turken en andere Oosterlingen*), v. fezzen; de —, genoemd naar de stad Fez in Marokko, heeft sedert 1826 den tulband als militaire dracht vervangen in het Turksche leger.
Fe'ziken (*fluisterend praten, smoezelen, prevelen*), fezikte, heeft gefezikt.
Fia'cre (Fr. *huurkoets*; *aapje*), v. —s.
Fia'le, fiaal', v. —alen; zie P i n a k e l.
Fias'co (It. eig. *flesch*: *mislukking, échec*), o. —'s: — *maken*, niet slagen, geen succes hebben, b.v. van een tooneelspeler; van een tooneelstuk: vallen; handel. op de flesch gaan.
Fi'at, 1 (Lat. *het geschiede! toegestaan!*): — *lux*, het worde, zij licht; — *volun'tas (tu'a)* Uw wil geschiede; **2** als zelfst nw., o. gmv.: *ergens — op geven of op krijgen.*
Fibri'ne (*plantenvezelstof*; *bloedvezelstof*), v. gmv.

Fi'che (*beenen schijfje als voorloopig betaalmiddel: speelpenning, speelmerk*; ook: *blad karton of papier voor aanteekeningen; kaart*), o. —s; lees: *fies'je*; —**sdoos,** v. —doozen.

Fichu' (Fr. *driekantig vrouwenhalsdoekje; omslagdoekje, schouderdoekje*), v. —'s.

Fic'tie (*verdichting, vinding; verdichtsel, verzinsel, voorwendsel*), v. —tiën, —ties; lees: *fik'sie.*

Fictief' (*verdicht, verzonnen; alleen in de verbeelding bestaande*), bn.; —tiever, —st: *een —ve winst,* een ingebeelde winst.

Fi'cus (*vijgeboom*), v. —sen.

Fidal'go (*lid van den lagen adel in Portugal*), m. —'s.; verg. H i d a l g o.

Fideel' (eig. *getrouw,* in deze bet. niet in gebruik; *vertrouwelijk; trouwhartig-gezellig; niet krenterig; vroolijk, lustig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e kerel, een — gesprek; — bij elkaar zitten, — praten.*

Fi'deï-commis' (*erfstelling, legaat of schenking onder voorwaarde van lateren afstand*), o. —-commissen.

Fi'del (*viool, vedel*), v. —s, gmz.; ook, F i e d e l.

Fi'delen, zie F i e d e l e n.

Fideliteit' (*trouwhartigheid, trouw; trouwhartige gezelligheid*), v. gmv. (e = ee).

Fi'des (Lat. *trouw; geloof*; ook, *lier*), v.: *bo'na fide,* te goeder trouw; *ma'la fide,* te kwader trouw; zinspreuk van Joost van den Vondel: *justus fide vivit,* de rechtvaardige leeft in het geloof, maar ook: Joost leeft van de lier; myth. Rom. godin der trouw.

Fi'dibus (*strook papier, om de pijp aan te steken*), m. —sen. vero.

Fiduciair' (*op gevestigd krediet berustend*), bn. en bw.

Fidu'cie (*vertrouwen*), v.: *ik heb daar geen — in: geen — in iemand hebben.*

Fie'del (*viool,* gmz.), v. —s: zegsw. *voor de — staan,* dansen.

Fie'delen (*op de viool spelen*), fiedelde, heeft gefiedeld. gmz.

Fielt (*schelm, boef, schurk, ploert*), m. —en; —**achtig,** bn. : *een — gezicht.*

Fiel'tenstreek (*gemeene daad, fielterij*), m. —streken.

Fiel'terig (*fieltachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gezicht, — te werk gaan.*

Fielterij' (*schurkenstreek, schurkerij*), v. —en.

Fier (gunstig: *met rechtmatigen trots; hooghartig*), bn. en bw.; —der, —st: *een —e houding; een jong paard is een — dier,* moedig-levenslustig; —**heid** (*rechtmatige trots, hooghartigheid*), v. gmv.: — *op hooge geboorte, — op talent.*

Fie'teldans, m. volkst.; zie S t.-V i t u s.

Fiets (*naam voor het rijwiel, misschien naar den Engelschen fabrikant Fitz*), v. —en; —**band** (*wielband van rubber eener fiets*), m. —en, zie B a n d; —**bel,** v. —bellen.

Fiet'sen (1 *op de fiets rijden*; 2 van wegen, terreinen inz. met een bep.: *geschikt zijn om er op te fietsen*), fietste, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 1) gefietst; 1 *ik heb een uur gefietst; ik ben naar huis gefietst*; 2 *die weg fietst lekker*; —**er** (*wielrijder*), m. —s; —**ster** (*wielrijdster*), v. —s.

Fiets'broek (*kniebroek*), v. —en; —**kostuum,** o. —tumen; —**kousen,** v. mv.; —**lantaarn,** v. —s; —**pak,** o. —pakken; —**pet,** v. —petten; —**pomp,** v. —pompen; —**rijden** (*wielrijden, fietsen*), reed fiets, heeft —gereden; —**rijder** (*fietser*), m. —s; —**rijdster,** v. —s; —**zadel,** o. —s.

Fifth Avenue (Eng. *de straat der millionnairs en milliardairs in New-York*), v.

Fi'garo 1 (*barbier; sluwe kamerdienaar; geslepen tusschenpersoon; naam eener groote Fransche courant*), m. —'s: — is de naam van den barbier uit de twee bekende tooneelstukken van Beaumarchais; **2** (*dames-overjakje zonder mouwen*), v. —'s; figarootje, o. —s.

Figurant' (*tooneelspeler* [*-speelster*], *die een stomme rol vervult*; bij uitbr. *bijpersoon, onbeduidend iemand*; muz. in het mv. *sierpijpen, in het front van het orgel, die geen toon geven*), m. —en; —**e,** v. —n.

Figura'tie (muz. *versiering van het telkens terugkeerende hoofdthema b.v. in een choraal van Bach, een sonate enz.*), v. gmv.: *de — van een muziekstuk.*

Figuratief' (1 *ter versiering dienend*; 2 *zinnebeeldig, figuurlijk, door middel van beelden, beeld....*), bn.: 1 *de figuranten aan een orgel zijn —*; 2 *de —tieve schilderkunst.*

Figureeren (*als figurant dienen; zich laten zien; op een lijst, voordracht enz. voorkomen*).

Figurist' (*beginnend student aan een R.-K. seminarie; pleisterbeeldjesmaker*), m. —en.

Figuur' (1 *gestalte, gedaante, voorkomen*; ook: *houding, optreden*; 2 *model, patroonteekening*; 3 schilderk. beeldh. enz. *voorstelling van een persoon enz.*; 4 wisk. *lijn, vlak, lichaam*; 5 dansk. *onderdeel van een dans; danstoer*), v., en o. (inz. in bet. 1) -figuren: 1 *een mooie — hebben; een flink —; een goed, slecht, mal — maken* (*slaan*), goed enz. voor den dag komen, een goeden enz. indruk maken; 2 *de figuren op het borduurwerk*; 3 *de figuren op den achtergrond dier schilderij zijn onnatuurlijk; stijf*; 4 *een meetkundige —; een vlakke —,* in een plat vlak; 5 *de figuren van de quadrille*; nog: *een groote — uit dat tijdperk,* persoonlijkheid; *een bekende — op de beurs,* verschijning; *een ridder van de droevige —,* Don Quichot; *grammatische figuren,* d. i. zekere vormfiguren (taalvormen); *redekunstige figuren* (gedachtenfiguren, d. i. tropen, b.v. *de metaphoor* enz.

Figuur'lijk (*zinnebeeldig, oneigenlijk*), bn. en bw.: *de —e beteekenis van een woord of uitdrukking; zich — uitdrukken.*

Figuur'raadsel, o. —s, zie R e b u s; —**rijden** (*kunstig rijden en gezamenlijk figuren vormen, als: de slang, het kruis enz.*; ook: *de kunst om op schaatsen figuren in het ijs te snijden*), o. gmv. —**snijder** (*houtgraveur*), m. —snijders; zie: P l a a t s n i j d e r en X y l o g r a a f; —**zaag** (*fineerzaag*), v. —zagen.

Fij (*foei*), tw.: zegsw. *van de hei in de — gaan,* van het eene uiterste tot het andere.

Fij'melen (*femelen, kwezelen*), fijmelde, heeft gefijmeld; —**aar,** m. —s; —**aarster,** v. —s; —**achtig,** bn.; —**arij',** v. —en; zie F e m e l e n.

Fijn 1 (*niet grof*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e naald, — zand, — poeder*; nog: *— goud, — zilver*, onvermengd, zuiver; *—e wijn*, voortreffelijk; *— porselein*, best; *—e manieren*, zeer beschaafd; *een — gehoor, een —e smaak*, kiesch, *een — opmerker* juist en scherp opmerkend; iron. *dat is een — heer*, een fijne, zie **ald.**; *dat is —e wijn*, kostelijk; *hij is zeer —*, vroom, uiterlijk godsdienstig: *hij hoort bij of tot de —e gemeente*; *—e beschuiten*, vrome kwezelaars; *iets — overleggen, dat heeft hij —tjes bedacht*, sluw, listig; *het is — koud*, erg; **2 —e** (1 iron. *iem., op wiens gedrag veel is aan te merken*; 2 spottend, dikwijls in het mv.: *orthodoxen, vromen, zeer godsdienstigen*), m. en v. fijnen: 1 *dat was een —*; 2 *tot de — behooren*.

Fij'nen (kaartspel: *de bij het quadrilleeren bovengekeerde kleur*), v. mv.: *in de — spelen*.

Fijn'gevoelig (*teer van gevoel of van hart, fijngevoelend*), bn.; —er, —st.

Fijn'hakken (*doorhakken, fijnmaken*), hakte —, heeft —gehakt: *stroo —, vleesch —*.

Fijn'heid (*het fijn-zijn; datgene, wat fijn is*), v.: *de — der lucht, de — onzer reukzenuwen, de — v. h. gehoor bij dieren*; meerv. —heden: *de —heden onzer taal*, finesses.

Fij'nigheid (*datgene, wat fijn of slim bedacht is; kneep, list*), v. —heden.

Fijn'kauwen (*door kauwen fijnmaken*), kauwde —, heeft —gekauwd; **—maken** (*zóó maken, dat het fijn is*), maakte —, heeft —gemaakt; verg.: Fijnstampen, —stooten.

Fijn'kolen (mijn. *kolen van ± 5 mM.*), v.

Fijn'proever (*iem., met een uiterst fijne tong, fijnen smaak enz.; epicurist*; ongunstig: *lekkerbek*), m. —s; **—schilder** (*kunstschilder*), m. —schilders; **—stampen** (*door stampen vergruizen of tot poeder maken*), stampte —, heeft —gestampt: *wortels, kruiden enz. in een mortier —*; **—stooten** (*door stooten fijnmaken*), stiet of stootte —, heeft —gestooten: *schelpen —, kruidnagelen —*.

Fijn'te (*fijnheid*), v. gmv.: *de — v. een weefsel van festoenwerk*.

Fijn'tjes (1 *op fijne, slimme wijze*; 2 inz. *scherp, erg, doordringend*), bw.: 1 *iemand — beethebben*; 2 *'t is — koud*, zie Fijn.

Fijn'wrijven (*door wrijven fijnmaken, tot poeder maken*), wreef —, heeft —gewreven: *verfstof — op een marmersteen en wel door middel v. e. puimsteen*; zie Temperm es.

Fijt (eig. *zweer in den vorm eener vijg: vijgpuist; bindweefselontsteking van een der vingertoppen*), v. gmv.

Fik'fakken (*talmen, beuzelen*), fikfakte, heeft gefikfakt; **—fakkerij'**, v. —en. gew.

Fik'ken (gmz. voor *vingers*), v. mv.: *blijf er met je — af*.

Fiks (*op fiksche wijze*), bw.; —er, —t: *— werken, — eten, — loopen*.

Fiksch (1 *flink, krachtig, vlug, kwiek*; 2 *gezond*), bn.; —er, —t; 1 *een —e jongen, —e knapen*; *een —e klap*; 2 *ik ben niet erg —*, lekker, wèl.

Fiks'hond (*keeshond*), m. —honden.

Filagram' (*koperen draadletters of figuren, op den papiervorm; afdruk in het papier van het —; watermerk*), o. —men.

Fi'le (Fr. *lange rij, slier van menschen, rijtuigen enz. die wachten om toe- of doorgelaten te worden*), v. —s: *een — van rijtuigen*.

Filet' (Fr. *netvormig weefsel; lendestuk, nierstuk*), v. en o. —s; *— de boeuf*, ossenhaas; zie Fricandeau.

Filiaal' 1 (eig. *kinderlijk*), bn.: *filiale plichten*; fig. *een — kerk*, bijkerk; **2** (*bijwinkel, bijkantoor*), o. —alen: *deze firma heeft een — te Rotterdam*.

Filigraan' (*fijn goud- en zilverdraadwerk*), o. gmv.; **—werker,** m. —werkers.

Filippi'ne, v. —s; zie Philippine.

Filis'ter (Duitsch. *Filistijn*; stud. *proleet, ploert*; *niet-student*), m. —s.

Filistijn' (*heidensche Kanaäniet*), m. —en.

Film (Eng. eig. *vlies*: 1 *een vliesachtig praeparaat in lintvorm, ter vervanging van glasplaten voor fotografische opnamen*, inz. *bioscoopopnamen*; 2 *de opname zelf*; *lichtbeeldenstrook*), v. en o. —s: 1 *een — bestaat voornamelijk uit gelatine en celluloïde*; 2 *een mooie —*, rolprent; *een — afdraaien*, laten afloopen, vertoonen.

Filomeel' (eig. *de zangminnende*; dicht. *de nachtegaal*), v. filomeelen.

Filosofie', v.; zie Philosophie.

Filozel' (*grove zijde, floretzijde*), v. gmv.; **—len** (*van filozel*), bn.: *— kousen*.

Fil'ter (*zijgtoestel; zijgdoek enz.*, inz. *toestel tot zuivering van vloeistoffen, van drinkwater*; foto. *toestel om het licht op bepaalde wijze op de plaat te laten inwerken: lichtfilter*), o. en m. —s: *de — van Pasteur, een — met kool*; **—doek** (*doorzijgdoek*), m. en o. —en; ook, Filtreerdoek.

Filtreer' (*toestel tot reiniging van vloeistoffen*, inz. *van drinkwater*), v. —s.

Filtreeren (*laten doorzijgen, kleinzen*): *water —*, door doorzijging zuiveren; **—machine,** v. —s; **—papier,** o. gmv.; **—toestel** (ook Filtreer), m. en o. —len.

Finaal' (1 *het einde betreffende, wat als slot moet dienen*; *slot....*; 2 *volkomen, algeheel*), bn. en bw.: 1 *een — besluit*; 2 *—nale uitverkoop*; *hij was — radeloos*, totaal.

Fina'le (*einde, slotgedeelte* inz. *v. e. opera, symphonie enz.*; sport. *beslissende laatste ronde bij een wedstrijd*), v. —s.

Finan'ce (1 *geldmiddelen*, inz. in het mv. in deze bet.; 2 *de geldmannen of kapitalisten*, inz. in het enkv. in deze bet.), v. —s: 1 *de —s van de vereeniging*; 2 *de haute —*, de groote, invloedrijke bankiers, de geldaristocratie.

Financieel' (*de geldzaken betreffende; geldelijk*), bn.: *een —eele crisis, —eele zorgen*.

Finan'ciën, ook **Finan'cies** (1 *geldmiddelen*; 2 inz. *openbare geldmiddelen, staatsinkomsten; het desbetreffende departement*; ook: *het gebouw van het departement*), v. mv.: 1 *zijn — zijn in een desolaten toestand*; 2 *de minister van — heeft afwijzend op dit verzoek beschikt; ik moet even naar —*; in bet. 2. altijd *financiën*.

Financier' (*iemand, die gelden beheert* inz., *die ervaren is in het beheer er van; geldman*), m. —s of—en.

Financie'ren (*gelden beheeren; in geld handelen; gelden voor iets verschaffen*), finan-

cierde, heeft gefinancierd: *een onderneming* —.

Finan'ciewezen (*alles, wat met de financiën in verband staat; geldwezen*), o. gmv.

Fi'ne (alleen met *ter* of *ten*: *ten einde, met het doel om*): *ter (ten)* — *van rapport*, d. i. ten einde daarop verslag uit te brengen; *ter (ten)* — *van onderzoek*; *ter (ten)* — *v. consideratie en advies.*

Fineer'bladen (meubelmaker: *oplegbladen van fijn hout als bekleedsel*), o. mv.

Fineeren (meubelmaker: *meubels met fineerbladen beleggen of fineerbladen zagen; louteren, zuiveren van goud en zilver*).

Fineer'zaag (*fijne zaag voor kunstzagerij, figuurzaag*), v. —zagen.

Fines'se (*fijnheid; sluwheid; fijne bijzonderheid der kunstgrepen, het fijne*, in deze bet. inz. in het mv.), v. —s: *de —s van een zaak kennen.*

Fin'galsgrot (aardr. *beroemde grot met wanden van basaltzuilen op het eiland Staffa, een der Hebriden*), v. gmv.: *de —grot is genoemd naar een legendarischen Ierschen koning der 3e eeuw n. C.*

Fingeeren (*verdichten, verzinnen; voorwenden*): *een naam* —, nl. een valschen.

Fi'nis coro'nat o'pus (Lat. *Het einde kroont het werk; Eind goed, al goed*), zie **F. C. O.**

Finish (Eng. sport. *eindpunt, eindpaal; slot v. e. wedstrijd*), v.

Fint (*streek, voorwendsel, list; schermlist: schijnslag, schijnstoot*), v. —en.

Fiool' (*flesch met langen hals en kleinen, ronden buik; medicijnfleschje*), v. fiolen: zegsw. *de fiolen van zijn toorn over iem. uitstorten*, hevig tegen iem. uitvaren; *fiolen (violen) laten zorgen*, de zorgen van zich afzetten, alles zoo licht mogelijk opnemen.

Fioritu'ren (muz. *versieringen bij of in den zang, als: trillers, roulades enz.*), v. mv.

Fir'ma (1 *vennootschap van koophandel, waarbij de vennooten hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk zijn*; 2 (*handelsnaam eener zaak*), v. —'s: 1 *door de — X. is mij Uwe geachte — gerecommandeerd*; 2. *wij hebben de eer, U bij dezen te berichten, dat wij onder de — Z. een handelszaak hebben opgericht*; verg.: Vennootschap en Maatschappij.

Firmament' (*sterrenhemel, hemelgewelf, uitspansel*), o. gmv. (ment = ment).

Fir'man, m. —s; zie Ferman.

Firmant' (*lid eener firma, vennoot*), m. —en.

Firn (*grofkorrelige sneeuw boven de sneeuwgrens*), v. gmv.; —**veld** (*plaats, waar de firn zich verzamelt in een groot bekken, oorsprong der gletschers*), o. —en.

Fiscaal' (1 *wat den fiscus betreft; schatkist* . . . .; *belasting* . . . .; 2 (*inhalig*), bn.: 1 —*cale rechten,* —*cale wetten*; 2 *dat is* —; ook Fiskaal.

Fis'cus (*de staatskas, de schatkist; het korps der belastingambtenaren*), m. gmv.

Fiskaal' 1 (*openbaar eischer* inz. *in fiscale aangelegenheden; openbaar aanklager*), m. —kalen; ook *advocaat-*—: *van dit vonnis van den krijgsraad was de — in appèl gekomen*; **2** (*fiscaal*, zie ald.), bn. en bw.

Fis'tel (geneesk. *pijpzweer, diepe etterwonde*; ook: *etterafleider, kunstmatige etterwonde*), v. —s.

Fi'tis (*zomervogeltje, boschzanger*), m. —sen.

Fit'ter (*werkman, die de pijpen van een gasleiding, ook van een waterleiding legt, herstelt enz.*), m. —s: *een gas*—; *een water*—.

Fittings (Eng. *monteeringsartikelen; afgewerkte kleine onderdeelen van machines*), m. mv.; *fittingtang*, v. —en.

Fitz (*voorvoegsel bij Engelsche voornamen, met de bet. v.* [*onechten*] *zoon*): *Fitz-Gerald.*

Fi'velingoo (aardr. *landstreek in de prov. Groningen, i. h. N.-O. begrensd door de Eems*), o.

Five o'clock tea (Eng. *middagthee* [*om 5 uur*] *vóór het diner; middag-theevisite*), v.

Fi'xe (Fr. *bepaald, vast, onveranderlijk*), bn.: *prix* —, vaste prijs.

Fixeer'bad (*chemisch mengsel, dienende om foto's en teekeningen te fixeeren*), o. —en.

Fixeeren (*vasthechten; vaststellen, bepalen; strak aankijken*, dikwijls met de bijbet. *onbescheiden*; van teekeningen, fotografische opnamen: *onuitwischbaar, niet meer vlakkend maken*).

Fjeld (aardr. *hooge woeste bergvlakte* inz. *in Scandinavië*), o. —s.

Fjord (aardr. *diepe insnijding der zee, grillig verloopend, in hooge rotsachtige kusten* inz. *in Noorwegen*), v. —en: *kasteelen, gelegen aan de* —; —**(en)kust** (*kust, met vele fjorden*), v. —en.

Flab (plantk. *waterplant; waterpest*), o.

Flab'beren (*zacht suizen van den wind in de zeilen*), flabberde, heeft geflabberd.

Flacon' (*flesch*[*je*] *met glazen of metalen stop* inz. *voor likeuren en reukwater, reukfleschje*), m. —s: zegsw. *op den — gaan*, euphemistisch voor: op de flesch gaan.

Flad'deren (*niet zweven, met korte vleugelslagen onregelmatig vliegen*), fladderde, heeft gefladderd: *vleermuizen, uilen, vlinders* —; fig. *de zeilen* —, killen.

Flagellant' (Lat. *geeselaar, geeselbroeder; naam van de leden van broederschappen in de Middeleeuwen, die ten getale soms van duizend rondtrokken, biddend en zingend en zich openlijk geeselend*), m. —en: *de flagellanten-beweging ontstond ± 1260 in Italië.*

Flageolet' (Fr. *fijne ivoren of houten bekfluit met hoogen toon; octaaffluit*), v. —ten; —**toon,** m. —tonen.

Flageolettist' (*flageolet-bespeler*), m. —en.

Flagrant' (Fr. eig. *brandend: zonneklaar, klaarblijkelijk, tastbaar*), bn.: *een —e schending van het volkenrecht*, blijkbaar; *een —e leugen; in flagrante* (Lat.), *en flagrant délit* (Fr.), op heeter daad.

Flair (Fr. *scherpe reukzin*; fig. *fijne neus, bijzondere aanleg om iets te vinden, op te sporen*), m.: *den — van iets hebben.*

Flak'keren (dicht. *opvlammend, opflikkerend branden*), flakkerde, heeft geflakkerd.

Flambard' (Fr. *slappe vilthoed met breeden rand*), m. —s.

Flambé' (*gerüineerd, verloren, op de flesch, naar de maan*), bn.

Flambouw' (*fakkel, toorts*), v. —en.

Flamingant' (*voorstander der Vlaamsche* [*taal*]*-beweging in België*; soms met ongunstige bijbeteekenis), m. —en; verg. Franskiljon.

Flamin'go (dierk. *groote waadvogel*), m. —'s: *de gewone —; de roze —'s in Artis.*
Flaneeren (*rondslenteren zonder bepaald doel, slenteren, fig. luieren*); z. Flaneur.
Flanel' (1 *lichte, wollen stof voor ondergoed*; 2 voorwerpsnaam: *ondergoed, van flanel gemaakt*), o., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —len: 1 *een borstrok van —*; 2 *uw —len zijn gekrompen.*
Flanel'len (*van flanel*), bn.: *een — lijfje.*
Flaneur' (*iem., die flaneert; slenteraar, lanterfanter*), m. —s.
Flank (*zijde*: inz. van dieren, paarden: *deel van den buik*; mil. *linie ter zijde*), v. —en: *met hijgende —en*; mil. *rechts in* (of *uit*) *de* —, rechtsom; *links in* (of *uit*) *de* —, linksom; *in de — aanvallen*, zijde.
Flankeeren (*van ter zijde dekken, bezetten of bestrijken; als vleugelman dienst doen; zich ter zijde van iets bevinden*).
Flank'vuur (mil. *vuur van ter zijde*), o.
Flankeur' (*vleugelman*), m. —s. w.g.
Flan'sen (1 *iets slordig in elkaar gooien of maken; zonder zorg in elkaar zetten*, met een bepaling als *in* of *bij elkaar*; 2 *gooien, smijten*), flanste, heeft geflanst: 1 *een opstel, een versje bij of in elkaar —*; 2 *iets in het water —.*
Flap 1 (*harde slag, stoot, klap*), m. flappen; **2** tw.: *—, daar lag hij op het ijs.*
Flap'hoed (*hoed met breeden, slappen rand*), m. —hoeden.
Flap'kan (*kan met scharnierdeksel*), v. —kannen.
Flap'pen (1 *met een klappend geluid stooten, slaan enz.*; 2 met *er uit*: *iets zonder nadenken zeggen; enfant terrible zijn*), flapte, heeft geflapt: 1 *de zeilen—tegen de masten; de banieren — in den wind; iets tegen den grond —*; 2 *hij flapt er alles maar uit.*
Flap'per (*flapkan*), m. —s: *het poffe bier eischte tinnen —s* (Potg.).
Flapuit' (*iem., wien het hart op de tong ligt; enfant terrible*), m. en v. —uiten: *dit bakvischje is een echte —.*
Flar'den (*afgescheurde loshangende lappen, lompen; flenters*), m. mv.: *iets aan — scheuren.*
Fla'ter (*domme fout, misslag; bok; blunder*), m. —s: *een — begaan*, zie Bevue.
Flatteeren (Fr. 1 *vleien*; 2 [*kunstmatig*] *mooier maken of voorstellen dan iets is*; 3 van kleeding enz.: *goedstaan*), flatteerde, heeft geflatteerd: 1 *hij voelde zich zeer geflatteerd*; 2 *een portret —; een geflatteerde balans*; 3 *deze kleur flatteert haar.*
Flauw (1 *te weinig gezouten of gekruid*; 2 *zwak, niet krachtig*: 3 van aardigheden: *laf, geesteloos*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *de soep is wat —*; 2 *een —e tegenstand; geen —e voorstelling van iets hebben; —e thee*, slap; *zich—iets herinneren*; 3 *een—e grap; zich — aanstellen*, kinderachtig.
Flau'werd, flau'werik (*kinderachtig, flauw mensch*), m. —s, —ken.
Flauwhar'tig (*bloode, zwak van karakter, weinig moed hebbende*), bn.; —er, —st.
Flauw'heid (*zoutelooshеid, lafheid*), zie Flauw in bet. 3.
Flau'wigheid (*kinderachtigheid; flauwheid; flauwiteit*), v. —heden.
Flauwiteit' (*laffe aardigheid; flauwe praat, laffe grap enz.*), v. —en.
Flauw'te (*bezwijming*), v. —n: *in — liggen.*
Flauw'tjes (*zwak, mat, zonder energie*), bw.: *— ademhalen, een zaak — behandelen.*
Fle'bile (muz. eig. *schreiend: klagend*), bw.
Flecteeren (spraakk. *verbuigen, vervoegen*); zie Flexie. (c = k).
Flè'che (Fr. *pijl; spitse toren*; mil. *vooruitspringende veldversterking*), v. —s: *en — rijden*, met langspan.
Flee'men (*vleiend iets vragen of zeggen, mooipraten*), fleemde, heeft gefleemd; **—er,** m. —s; **—erij'** (*vleierij*), v. —en; **—ster** (*vleister*), v. —s.
Fleem'kous (*vleier, mooiprater*), m. en v. —kousen; **—tong** (*fleemkous*), m. en v. —en.
I. Fleer (*klap, slag*), m. fleeren: *iem. een — om de ooren geven.*
II. Fleer (*lui vrouwspersoon, straatmeid*), v. fleeren.
Fleers (*slag*), m. fleerzen; z. Fleer **I.**
Fleg'ma (Gr. eig. *slijmig vocht*, volgens Hippo'crates oorzaak der traagheid; inz. *onaandoenlijkheid; traag-kalme rustigheid; aangeboren onverschilligheid, kalmbloedigheid*), o. gmv.
Flegma'ticus (*iem., die flegmatisch is*), m. —ci.
Flegmatiek', flegma'tisch (*als een flegmaticus: onaandoenlijk; traag-kalm; onverschillig, koel van bloed*), bn. en bw.: —er, —tiekst: *het —e temperament.*
Flens (1 *opstaande rand aan 't einde van buizen; rand van profielijzer*; 2 *uitstekende rand der spoorraden; radkrans*), v. flenzen: 1 *de — heeft gaten voor de verbindingsschroeven*; 2 *de flenzen der spoorraden dienen om deze op de rails te houden.*
Flens'je (*dun pannekoekje*), o. —s.
Flen'ter (*stuk, brok; flard*), m. flenters: *iets aan —s scheuren.*
Flen'zen (*een plaat met een rand of kraag maken*), flensde, heeft geflensd.
I. Flep (*ondermutsje*), v. fleppen.
II. Flep, in: *aan de — zijn*, drank; *aan de — raken*, een drinkebroer worden, zie Fep.
Flep'pen (*met kleine teugjes drinken*), flepte, heeft geflept.
Flerecijn' (*jicht*), o. gmv.; verg. Podagra.
Fle'ren (*slieren*), fleerde, heeft gefleerd: *langs de straat —*, gmz. w. i. g.
Flesch (1 *van glas vervaardigd hol voorwerp met cilindervormigen buik en nauw toeloopenden hals*; 2 *de inhoud eener —*, inz. *een flesch wijn*; 3 als maat: *iets minder dan een Liter*), v. flesschen: 1 *de hals, de buik, de ziel van een —*; 2 *een — drinken; een — laten aanrukken*; 3 *een anker wijn bevat 45 flesschen*; zegsw. *op de — gaan, zijn*, failliet gaan, zijn; nog: *die zaak is op d. —*, verloopen, te niet; nat. *de Leidsche —*, electriciteitscondensator in fleschvorm, uitgevonden door den Leidschen hoogleeraar P. van Musschenbroek, 1750, zie: Druppel—, Stopflesch.
Flesch'jes-wa'terpas (*werktuig, om te waterpassen*), o. —-waterpassen: *het — bestaat uit een metalen buis gevuld met een gekleurde vloeistof, aan de einden voorzien van loodrecht op die buis geplaatste glazen buisjes.*
Fles'schebakje (*glazen, houten of metalen*

bakje, om onder een flesch inz. *een wijnflesch te zetten*), o. —s.
Fles'schentrekker (*zwendelaar, oplichter*), m. —s; **—trekkerij'**, v.—en.
Flets (1 *bleek, niet gezond*; 2 van kleuren: *flauw-grijswit*; *den oorspronkelijken gloed en glans verloren hebbend*; 3 van bloemen: *verlept, verflenst*), bn. en bw.; —er, —t: 1 *er — uitzien*; 2 *—se kleuren*, wangen; *—e oogen*, bleek blauw, grijsblauw; 3 *—e bloemen*; **—heid,** v. gmv.
I. Fleur (Fr. *bloei, bloeitijd*), m. gmv.: *de — der gezondheid, de — der jaren, in den — zijn*; *de — is er af*, glans, schoonheid.
II. Fleur (visscherij: *zetlijn*), v. —en.
Fleu'ren (*visschen m. e. fleur*; *schoonrijden, beentje-over-rijden*; stud. *iem. lijmen als lid van een vereeniging*), fleurde, heeft gefleurd.
Fleuret', v. —ten; zie Floret.
Fleu'rig (*bloeiend*; *blozend van gezondheid, gezond*; *opgewekt, vroolijk*), bn. en bw.: —er, —st: *een — bouquet*; *er — uitzien.*
Fleurist' (*bloemkweeker*; *kunstbloemenmaker*; *blocmenschilder*; *bloemenliefhebber*), m. —en; vr. **—e,** —n.
Fleuron' (*bloemvormig ornament, b.v. op den band of ring eener kroon, als topsiering van een pinakel of een monument*), o. —s.
Fle'vo, het meer — (aardr. *voormalig binnenmeer, waardoor de rivier Flevus of Flie in de Noordzee stroomde, door overstrooming de latere Zuiderzee*), o.
Flexi'bel (Fr. *buigzaam, lenig*; fig. *gedwee*), bn.; —er, —st.
Flex'ie (spraakk. *buiging*), v. gmv.: *de — is declinatie of conjugatie*; lees: *flek'sie.*
Flibustier' (*zeeroover, zeeschuimer, vrijbuiter* inz. in de *17de eeuw in de W.-I. wateren*; *boekanier*), m. —s, —en; lees: *—tier'.*
Flik'flooien (*laf en kruipend vleien*), flikflooide, heeft geflikflooid: *iemand —*, aanhalen; **—er,** m. —s; **—erij',** v. —en.
Flik'je (*chocolade-koekje in bolschijfvorm, naar Caspar Flick te A'dam genoemd*), o. —s: *een doos met —s.*
Flik'ken (*maken, verstellen* inz. van schoenen: *lappen*), flikte, heeft geflikt: *schoenen —*; *dat zal ik hem eens netjes —*, knaphandig in orde brengen. gmz.
Flik'ker (*een vlugge luchtsprong*), m. —s: *een — slaan*, zóó springen, dat de kuiten tegen elkaar slaan; bij uitbreid. *een vreugdesprong doen*; ook, *een dansje doen.*
Flik'keren (1 *schitteren, fonkelen* inz. *van sterren*; 2 van licht: *op en neer gaan, niet rustig branden of licht geven*), flikkerde, heeft geflikkerd: 1 *de sterren —*; 2 *het — van de lamp is hinderlijk*; *het voor de oogen zoo slechte — van de films.*
Flik'kerglans (*flikkerende glans*), m. —en: *de —en van den Grooten Beer* (v. Lenn.); **—licht** (*flikkerend licht*; van vuurtorens: *intermitteerend helder licht*), o. —en.
Flink (1 *fiksch, vlug, ferm, kloek*; 2 *aanzienlijk, vrij groot, ruim*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e vent*, kranig; *een — karakter, een —e houding*, fiksch; *— optreden*; *hij is nog — voor zijn jaren*, kras; 2 *een —e som gelds*; *— betalen*; *een —e wandeling*, ferme; **—heid,** v. gmv.
Flint'glas (*zeer helder kiezelglas voor lenzen*), o. gmv.
Flirt 1 (Eng. *verliefd doende behaagzucht*; *niet ernstig bedoelde verliefdheid*; *hofmakerij van voorbijgaanden aard*), v. gmv.: *een — met iem. hebben*; **2** (*persoon, die flirt*), m. en v. —en: *die jonge officier was haar nieuwe —.*
Flir'ten (eig. *heen en weer fladderen*: *coquetteerend zich het hof laten maken of het hof maken zonder ernstige bedoelingen*), flirtte, heeft geflirt.
Flirtation (Eng. *flirt* **1**), v. —s.
Flits (*pijl, schicht*), m. —en, verg. Bliksemflits, fig. *de —en van den spot*; **—boog** (*handboog*), m. —bogen, gew.
Flobert', m. —s, eig. —geweer (*zeer licht geweer geheeten naar den uitvinder, ± 1894 te Parijs*), o. —geweren. (bert = bèr).
Flod'der (*klei, slijk, modder*; *achtelooze, slordige vrouw*), v. —s.
Flod'derbroek 1 (*wijde, gepofte kniebroek*), v. —broeken; **2** (*slordige persoon*), m. —broeken.
Flod'deren (*ploeteren, door de modder waden*; van kleederen: *te wijd zijn*), flodderde, heeft, is geflodderd; z. Flodder.
Flod'derkleed (*al te ruim of te wijd kleed*), o. —kleederen, —kleeren; **—kous** (*afzakkende kous*; fig. *slordige vrouw*), v. —kousen; **—mijn** (*bepaald soort van mijn*), v. —en; **—madame** of **—madam** (*slordige vrouw*), v. —s, —madammen; **—muts** (*groote ruime vrouwenmuts, met van achter afhangende kanten strooken*), v. —mutsen.
Floers (*fijn geweven wollen of zijden stof* inz. *rouwkrip, rouwstof, zwart gaas*; *de haartjes op den grond van het fluweel*), o. floersen: *een rouwband van —*; fig. *het — van den nacht*, duisternis; *het wolken—.*
Floer'sen (*van floers*), bn.: *een — sluier.*
Flon'kerbag (*gezette edelsteen, glanzende parel*), v. —baggen.
Flon'keren (*rustig schitteren*), flonkerde, heeft geflonkerd; **—licht,** o. —en: *het — der sterren.*
Flon'kerster, —star (eig. *flonkerende ster*; fig. *kunstenaar, geleerde of dichter van groote verdienste*), v. —sterren, —starren.
Flo'ra (1 *de planten en kruiden van een land enz.*; 2 *de opsomming en beschrijving er van*; ook: *het boek, dat de opsomming en beschrijving bevat*), v.: 1 *de duin—, de woud—*; *de — van Nederland, de Javaansche —*; 2 *een uitvoerige —*; *de leerling had zijn — vergeten*; nog: myth. Romeinsche godin der bloemen en der lente.
Flora'lia (*bloemenfeesten in oud-Rome in het laatst v. April ter eere v. d. godin Flora*), v. mv.
Floréal' (*8e maand of Bloeimaand, van 20 of 21 April tot 19 of 20 Mei in den Republikeinschen kalender*), m. gmv.
Floreen' (hetzelfde woord als *florijn*: *gulden*: *de Friesche goudgulden, ƒ 1.40, belastingpenning sedert de 16e eeuw voor grondbelasting*, later *voor de dijkbelasting*), m. florenen, florijnen; **—stelsel** (*het stelsel van heffing van florenen als dijkbelasting*), o. gmv.
Floreen'plichtig 1 (*verplicht bij te dragen in de dijklasten*), bn.; **2** als zn. **—e,** —n.

Floreeren (*bloeien, gedijen, in welstand zijn*): *zijn zaken —, de kermissen — er-van* (C. O.).
Florentijn' (*man uit Florence*), m. —en.
Florentijnsch' (*uit, in, van; als uit, in, van; betrekking hebbende op, eigen aan Florence*), bn.: — *glaswerk*: *de —e flesch*, scheik. flesch met wijden hals en mond en inwendige s-vormige buis tot het distilleeren van vluchtige oliën; —*e lak*, karmijnlak, roode schilderverf; *de —e school*, Italiaansche schilderschool in de Middeleeuwen: — **marmer** (*kunstmarmer, uit een pap van gemalen marmersoorten*), o.: *van — maakt men vazen, schotels* enz. *in Italiaanschen stijl.*
Florenti'ne (*Florentijnsche zijde*), v. gmv.
I. Floret' (*buitenste spinsel der zijderups, halfzijde, grove zijde, floszijde*), o.; zie Filozel.
II. Floret' (*fleuret, schermdegen, degen met een knop aan de punt*), v. —ten.
Floret'ten (*van vloszijde, filozellen*), bn.: *een paar — handschoenen.*
Floret'zijde (*vlok- of vloszijde, filozel*), v.: *handschoenen van —, kousen van —.*
Floride'ën (plantk. *purperwieren*), v. mv.: *het Iersche mos behoort tot de —.*
Florijn' (Fr. *florin*: *gulden*), m. —en: behalve in Oostenrijk is de — geen gangbare munt; in Nederland alleen als afkorting *fl.* = gulden bekend en in den wisselvorm Floreen (zie ald.); de eerste — -en werden ± 1250 te Florence geslagen en wel van goud, met een lelie of bloem er op, vandaar de naam; de Oostenr. — was ± *f* 1.00 of 2 kronen.
Florissant' (*bloeiend; in bloeiende gezondheid verkeerend*), bn.: *een —e stad; hij zag er niet — uit.*
Flos'zijde (*ongetweernde zijde*), v. gmv.; ook Vloszijde.
Flottil'le, flottiel'je (Fr. *kleine vloot, smaldeel, eskader van lichte oorlogsvaartuigen*), v. —s.
Flous (*uitvlucht, onwaarheid*), v. flouzen: *wat ge vertelt, zijn maar —jes.*
Flouw (*zeker snippennet*), v. —en.
Fluctua'tie (*dobbering, schommeling; weifeling*; inz. *het rijzen en dalen v. d. koers van waarden en effecten*), v. —s: *petroleum was aan eenige — onderhevig; prijs—s.*
Fluctueeren (*dobberen, op- en neergaan; weifelen*, inz. *schommelen van beursprijzen*): *de petroleumprijzen fluctueerden tusschen 20 en 25 gulden den HL.*
Fluï'de (Fr. *fluïdum*), m. gmv.
Fluïditeit' (*vloeibaarheid*; van woorden: *vloeiendheid, radheid*; spiritisme: *magnetische uitstraling*), v. gmv.
Fluï'dum (*vloeistof*; spiritisme: *magnetische uitstraling*), o. fluïda.
Fluim 1 (*slijmerig speeksel*: *uitgespuwde slijm, rochel*), v. —en; **2** (*verachtelijk persoon*), m. —en: *het is een — (van een vent).*
Flui'men (*fluimen opgeven*), fluimde, heeft gefluimd.
Fluis'teren (*nauw hoorbaar spreken; spreken zonder trilling der stembanden*), fluisterde, heeft gefluisterd: *e. —d gesprek.*
Fluit (1 *zeker blaasinstrument*; 2 *hoog en smal wijnglas*), v. fluiten: 1 — *spelen*; 2 *de rijnwijn tintelde i.e. langeen fijne* — (Potg.)
Fluit'eend, v. —en; zie: Smient of Smink.
Flui'tekruid (*schermbloemige plant met witte bloemen*), o. gmv.: *het — schiet onder het kreupelhout weleens op*; zie Toeterloof.
Flui'ten (*den luchtstroom uitblazend door de vooruitgestulpte geronde lippen, bepaalde klanken uitbrengen*; bij uitbr. *van soortgelijke geluiden op soortgelijke wijze voortgebracht*), floot, heeft gefloten: *een deuntje —, hij floot zijn hond; de vogels —*, zingen; *de kogels floten hem om de ooren*, gierden, suisden; *de wind fluit door het want*; als teeken van afkeuring: *er werd in den schouwburg gefloten*; zegsw. *dat is —*, is weg; *— gaan*, er van door gaan; *daar kun je naar —*, dat krijg je niet; *iem. laten —*, eig. *de hond liet zijn meester —*, hij kwam niet op diens gefluit, fig. vergeefs laten roepen, hem laten staan; *op zijn duim —*, vergeefs moeite doen, niets krijgen of winnen.
Fluit'glas, o. —glazen; zie Fluit in bet. 2
Fluitist' (*fluitspeler van beroep*), m. —en.
Fluit'schip (*zeker lang vrachtschip*), o. —schepen.
Fluit'speler (*iem., die de fluit bespeelt*), m. —s: *Pan als —.*
Fluks (*snel, met spoed, gezwind, dadelijk*), bw.; —er, —t: *zich — wenden; — komen.*
Fluksch (*spoedig; vaardig, bijdehand*), bn.; —er, fluksch: *een —e wending.*
Fluoresceeren (*de eigenschap van fluorescentie hebben*; in het algemeen: *lichten, licht uitstralen*): *het — der zee op warme zomeravonden.*
Fluorescen'tie (nat. *de eigenschap van bepaalde stoffen, om, wanneer zij door licht getroffen worden, zelf licht van een andere kleur en samenstelling uit te stralen*, b.v. *petroleum, waterhelder van kleur, fluoresceert violet-blauw*; in het algemeen: *lichtuitstraling*), v. gmv.
Flus'jes (*pas, kort geleden, zooeven, straks*), bw.: *nu, tot —*, d. i. tot zoo aanstonds.
Fluviome'ter (*werktuig tot het meten van de stroomsnelheid van rivieren*), m. —s.
Fluweel' (*fijngeschoren, zachtharige katoenen, wollen of zijden stof, bestaande uit een grond en uit floers* [zie ald.]; vroeger: *fulp*), o.: *er is effen —, ook gekeperd —*; (soorten), o. —en; **—achtig** (*als* inz. *zacht, als fluweel*), bn.: *de huid der kat is —, —e bloemblaadjes*; **—bloem** (*hanekam, amarant*), v. —bloemen; **—boom** (*tuinboom met fluweelachtige bladeren en bloemen*), m. —boomen; **—en** (*van, of als fluweel*), bn.: *een — lint*; fig. *een — tong*, mooiprater; — *woordjes*, zachte; **—gras** (plantk. *hazestaart*), o. gmv.; **—ig** (*als fluweel, fluweelachtig*), bn.: *—e bloembladen*; fig. *—e oogen*; **—weverij,** v. —en; **—zwart** (*donker als fluweel*), bn.: *—e pensées.*
Fluwijn' (*huis- of steenmarter*), o. —en.
Flux de bou'che (Fr. *radheid van tong, welbespraaktheid*; in deze bet. in het Fransch niet-gebruikelijke uitdrukking), o. gmv.
Fnie'zen (*niezen*), fniesde, heeft gefniesd.

Fnui'ken (*een vogel de slagpennen uittrekken*; *kortwieken*; tegenw. inz. fig. van macht, trots enz.: *ten onder brengen, verminderen*), fnuikte, heeft gefnuikt: *iemands macht* —; *iems trots* —.

Fob, eig. **f. o. b.** (handel. Eng. f r e e o n b o a r d, d. i. *vrij aan boord*).

Fo'cus (*brandpunt*), m. —sen, foci: *Leipzig is de — van den Duitschen boekhandel.*

Foedraal' (*los overtreksel, koker, scheede*), o. —dralen.

Foef (*voorwendsel*; *streek*; *truc*), v.; ook, **—je,** o.: *hij weet daar wel een — op, een handig* —.

Foei 1 (*uitroep van verachting, afkeer, afschuw*), tw.; **2** zn. o.: *een krachtig* —.

Foe'kepot (*rommelpot*), m. —potten. gew.

Foei'leelijk (*erg leelijk*), bn. en bw.: *een — schilderij; — gekleed zijn.*

Foe'lie (1 *vuurrood vleezig omhulsel der muskaatnoot*; 2 *dun uitgeslagen metaal, bladgoud, bladzilver, bladtin,* inz. *het bladtin om een spiegel te foeliën*; 3 bij uitbr. *een laagje papier of metaal onder edelsteenen of doorschijnende stoffen*), v. gmv.: 1 — *wordt op een zacht vuur geroosterd; er is bruine, blanke en korte* —; 2 *het spiegelglas opnieuw met — overtrekken*; 3 *door de — verhoogen de juweliers den gloed der steenen.*

Foe'liën (*laagsgewijze met bladtin bedekken*), foeliede, heeft gefoelied: *een spiegelglas* —.

Foe'teren (*mopperen, pruttelen, morren, zijn ongenoegen te kennen geven*; sterker: *uitvaren*), foeterde, heeft gefoeterd.

Foe'zel (Duitsch. *slechte jenever*), v. gmv.

Fo'hi, fabelachtige halfgod der Chineezen: *Het bezoek van* —, een gedicht van Staring.

Föhn (*Zwitsersche naam voor den warmen, drogen zuider valwind, die in het voorjaar van de kammen der gebergten in de dalen waait*), m. (ö = eu).

I. Fok (scheepst. *een driehoekig onderzeil aan den voormast*; scherts. *bril*), v. fokken.

II. Fok (*het fokken*), v. gmv.: *de — van schapen.*

Fok'kemast (*voorste mast*), m. —masten.

Fok'ken (*kweeken, aankweeken van vee*), fokte, heeft gefokt; **—ker** (*aankweeker van vee*; *veeboer*), m. —s; **—kerij'** (*het fokken*), v. —en.

Fok'kera (*ra aan den fokkemast*), v. —raas; **—want** (*het want v. d. fokkemast*), o.

Fok'sia (*fuchsia,* zie ald.), v. —'s.

Fo'len (*sollen, plagen*; *stoeien*), foolde, heeft gefoold. vero.

Foliant' (*boek in folio-formaat*), m. —en: *een rij deftige —en.*

Folieeren (*de bladen van een boek, een handschrift enz. in opvolging nummeren*), zie: P a g i n e e r e n en F o l i o.

Fo'lio (1 *boekformaat, waarbij een vel drukpapier in tweeën gevouwen is en dus vier blz. heeft*; 2 van koopmansboeken: *op of in blad ...*; *linker- en rechterbladzijde, die één nummer hebben*), o. —'s: 1 *een boek in* —; *een —-bijbel,* nl. in het grootste boekformaat; 2 *zie* — 12; — *recto,* rechterzijde, — *verso,* linkerzijde, keerzijde v. h. blad; zegsw. *hij is een gek, een zot in* —, een zeer groote gek of dwaas.

Fol'kething (*Deensche 2de Kamer*), o.

Folk'lore (*kennis van oude zeden, overleveringen, sprookjes, volkssagen, oude volksliedjes, zegswijzen enz.*), v. gmv.; zie ook V o l k s k u n d e.

Folklorist' (*beoefenaar, kenner van folklore*), m. —en; vr. ook: —i s t e.

Folkloris'tisch (*met folklore samenhangend*), bn. en bw.: —*e verhalen; de oude kleederdrachten en levenswijzen — in kleuren en beelden te zien geven.*

Fol'teraar (*iem., die foltert*), m. —s.

Fol'terbank (*pijnbank*), v. —en.

Fol'teren (*met groote wreedheid martelen, pijnigen*), folterde, heeft gefolterd; **—ing** (*pijniging*), v. —en; **—paal** (*destijds foltertuig bij de Indianen van N.-Amerika*), m. —palen: *aan den — gebonden, werd de gevangen vijand ten doode toe gemarteld.*

Fomenteeren (Fr. *stoven*; *pappen* b.v. *een gezwel*; fig. *aanwakkeren, aanstoken, opwekken*).

Fom'melen (*frommelen*), fommelde, heeft gefommeld: *een zakdoekje* —.

Foncé' (Fr. *donker van kleur*), bn.

Fond (Fr. *grond, bodem*), o.: *afsteken tegen een donker* —; *zijn — is goed,* van natuur heeft hij een goed karakter; *à* —, grondig; *au* —, in den grond der zaak.

Fondament', o. —en; zie F o n d e m e n t.

Fondant' (Fr. *zacht suikergoed* inz. *op gebak, chocolade enz.*), m. —s of —en; dikwijls in het mv. gebruikt.

Fonda'tie, v. —s, —tiën, zie F u n d a t i e.

Fondee'ring (*fundeering*), v. —en.

Fondement', fondament' (*fundament, grondslag*), o. —en.

Fonds (1 *kapitaal, grondvermogen*; 2 *voor een bepaald doel samengebracht kapitaal*; 3 *vereeniging, met het doel om door een samengebracht of een samen te brengen kapitaal een bepaald doel te bereiken*; 4 *effect*; 5 *al de door een uitgever uitgegeven boekwerken*), o. —en; 1 *met het — drijft de koopman zijn zaak*; 2 *het Multatuli*—; 3 *begrafenis*—, *zieken*—; *het bestuur v. e.* —; 4 inz. in het mv. —*enmarkt*; *publieke* —*en,* staatspapieren; enz. 5 *hij gaat zijn — verkoopen*; zie F o n d s l i j s t.

Fonds'artikel (boekh. *eenig boekwerk uit het fonds van een uitgever*), o. —en; **—catalogus** (*fondslijst in alphab. volgorde*), m. —logussen, —logen, —logi.

Fond'senbeurs (*effectenbeurs*), v. —beurzen; **—houder** (*iem., die effecten bezit*), m. —s; **—markt** (*effectenbeurs*), v. —en.

Fonds'lijst (1 *lijst v. al de uitgaven van één uitgever*; 2 *dagelijksche prijslijst der effecten*; *beurslijst*), v. —en: 1 *de — der firma J. B. Wolters*; 2 — *te bekomen bij ...*; **—veiling** (*verkooping van effecten* inz. *v. staatspapieren*; boekh. *veiling van fondsartikelen of v. e. geheel fonds met het recht van uitgave*), v. —en.

Fon'kelen 1 (*schitteren, blinken* in overdrachtelijken zin), fonkelde, heeft gefonkeld: *sterren, diamanten, kunnen* —; *hare oogen begonnen gevaarlijk te* — (C.O.); **2** zn. o.: *bij het — van den wijn.*

Fon'kelnieuw (*gloed-nieuw*), bn.: *een — kleed,* nl. zóó, dat de gloed er nog op ligt.

Fonograaf', v. —grafen; zie P h o n o g r a a f.

Fontein' (*kunstmatige springbron*; Z.-Afr.

bron bv. in plaatsnamen: *Bloemfontein*), v. —en; —**tje** (*kleine fontein*; *waschbakje met kraantje* [inz. *v. de waterleiding*]; *drinkglas a. e. vogelkooi*), o. —s; —**water** (*water uit een fontein*; *bronwater*), o. gmv.

I. Fooi (*drinkgeld*; *vrijwillige gift aan een dienstbare*: *kellner*, *dienstbode* inz. *voor bewezen diensten*), v. —en: *daar staat een — op.*

II. Fooi, v.: *op de bonne* —, zie B o n n e f o o i.

Foor (Zuid-Ned. *jaarmarkt*, *kermis*), v. —en.

Fop (*het foppen*), m. gmv.; —**pa'ge** (*fopperij*), v. —s.

Fop'pen (*schertsenderwijze misleiden*; *verschalken*, *bij den neus nemen*), fopte, heeft gefopt; —**perij'**, v. —en; —**speen** (*zuigspeentje aan een beenen ring om zuigelingen zoet te houden*; ook: *foppert*), v. —spenen.

For'ce (Fr. *kracht*, *geweld*), v.: *par* —, met geweld; — *majeure*, overmacht, noodwang.

Forceeren (Fr. 1 *dwingen*, *noodzaken*; 2 *doordrijven*; 3 *openbreken*): 1 *iem.* — *tot iets*; 2 *een verloving* —; 3 *een slot*, *een deur* —; mil. *in geforceerde marschen*, zie G e f o r c e e r d.

Foreest' (dicht. *woud*), o. —en.

Forel' (dierk. *buikvinnige riviervisch*), v. —len; men onderscheidt: *de zalm*—, *de meer*—, *de beek*—, *de goud*—, *de zilver*—.

Forel'schimmel (*een wit paard met lichtroode plekjes geteekend als een forel*), m. —s.

Forens' (*uitwonende*: *de buiten een gemeente wonende koopman enz.*, *die in die gemeente zijn zaak uitoefent*, *zijn bestaan vindt*), m. —en.

For'ma (*vorm*), v.: *in* — d. i. in goeden vorm; *in optima* — in den besten vorm, naar den eisch; *pro* — voor den vorm.

Formaat' (*grootte*, *vorm*: *afmeting van papier*, *boeken*, *foto's enz.*), o. —maten: *groot* —, *zak*—, *kabinet*—, *visite*—, zie aldaar; —**zegel** (*gezegeld papier van voorgeschreven afmeting*), o. —zegels.

Formali'ne (*een desinfectiemiddel*), v. gmv.

Formaliseeren (*de vormen en regels ten zeerste in acht nemen*; *iem. beleedigen*, *krenken*): *zich* —, iets kwalijk nemen, beleedigd zijn over, zich iets aantrekken; zie G e f o r m a l i s e e r d. (s = z).

Formalis'me (*vormelijkheid*; ook: *vormendienst*, *d. i. het hechten meer aan den vorm dan aan den inhoud*, *den zin*, *de bet.*), o.

Formalist' (*iem.*, *die zich geheel aan de uiterlijke vormen of voorgeschreven regels houdt*), m. —en.

Formaliteit' (1 *voorgeschreven regel en gebruik*; 2 *uiterlijke vorm*), v. —en: 1 *de* —*en in acht nemen bij 't passeeren der grenzen*; 2 *een onderzoek als een* — *beschouwen.*

Forma'liter (*voor den vorm*, *vormelijk*), bw.

Formateur' (*vormer*, *samensteller* inz. *hij*, *die een ministerie samenstelt*), m. —s: *kabinets*—.

Forma'tie (*vorming*, *schepping*; mil. *indeeling van een leger*; *getalsterkte*, *van een legerafdeeling*), v. —s, —tiën.

Formeel' 1 (bouwk. *houten onderstutting bij het maken van muurbogen of gewelven van denzelfden vorm*, *die na het aanbrengen van den sluitsteen wordt weggenomen*), o. —en; **2** (1 *volgens den vorm*, *vormelijk*; 2 *bepaald*, *uitdrukkelijk*), bn. en bw.: 1 *een — aanzoek*; 2 *iets — weigeren.*

Formeer'der (*maker*, *vormer*, *schepper*), m. —s. vero.

Formeeren (*vormen*, *voortbrengen*, *scheppen*): *een zestal* —; *God heeft de wereld geformeerd,*

Formida'bel (Fr. *geducht*, *ontzagwekkend*, *geweldig*, *vreeselijk*), bn.; —er, —st.

Formu'le (*meetk.*, *natuurk.*, *chemische of algebraïsche uitdrukking*, *in letters of teekens voorstellende een algemeene uitkomst en dienende als grondslag voor berekeningen*; *vaste regel*; *geijkte of voorgeschreven uitdrukking*, *zegswijze*; *formaliteit*), v. —s.

Formuleeren (*onder woorden brengen*; *duidelijk en kort uitdrukken*).

Formulier' (1 *geheel van bewoordingen*, *dat voor een plechtige verklaring is voorgeschreven*; 2 *gedrukte of geschreven vorm*, *die ten behoeve van een aanvraag*, *van een verklaring enz. ter invulling wordt gegeven*; *invulmodel*; ook: *papier van een vast model*, *dat wordt verstrekt om met een bepaald doel te beschrijven*), o. —en: 1 *eeds*—, *een doop*—, *een gebeds*— (van een predikant), *hij wilde de* —*en niet gebruiken*, *omdat die volgens zijn zeggen*, *menschenwerk waren*; 2 *deze* —*en*, *behoorlijk ingevuld*, *bij de aanvrage in te zenden*; *uitgifte en gebruik der briefkaarten*, *der gezegelde omslagen en der verder gezegelde* —*en.*

Fornuis' (*kookkachel*, *keukenoven*), o. fornuizen.

Forsch (*krachtig*, *kloekgebouwd*; *geweldig*, *hevig*), bn. en bw.; —er, —t: *een* —*e kerel*, robuust; *een* —*e slag*; —**heid** (*kracht*, *geweld*, *stevigheid*), v. gmv.

Forsch'gebouwd, bn.; zie R o b u u s t.

Forse'te, m., Germ. myth. god v. d. vrede en het recht, zoon van Balder en Nanna; hij spreekt recht in zijn schitterend paleis Glitnir; ook, F o r s a t é.

Fort (*sterke schans*, *gesloten verdedigingswerk*; *sterkte* inz. als onderdeel eener vesting), o. —en: *de buitenste* —*en van Verdun.*

For'tengordel (*kring van forten b.v. om een vesting*), m. —s; —**linie** (*lijn of rij van forten*), v. —s.

For'te-pia'no 1 (It. muz. *sterk-zacht*), bw.; **2** (*piano*, naar de beide pedalen aldus genoemd), v. —'s.

For'tes fortu'na (ad'juvat), (Lat. *Wie waagt, die wint*).

Fortifica'tie (*versterking*, *vestingwerk*), v. —tiën, —s: *opzichter der* (*van*) —*tiën*, onderofficiersrang bij de artillerie.

Fortio'ri, zie A F o r t i o r i.

Fortis'simo (It. muz. *zeer sterk*, *zeer krachtig*).

For'titer in re, sua'viter in mo'do (Lat. *krachtig* [*optreden*] *in de zaak* [*zelf*], *maar zacht in de wijze waarop*): Straf is mijn hand, maar lieflijk mijn gemoed.

For'to (It. muz. *sterk*, *met kracht*), bw.

Fortuin' 1 (1 *geldelijk vermogen*; 2 [*onvoorzien*] *geluk*), o. —en: 1 *het* —, *dat hij naliet was niet groot*; — *zoeken*; 2 *op* — *varen*, op goed geluk, zonder zeker te zijn van winst; *een soldaat van* —, die het door geluk in den krijgsdienst ver gebracht heeft; *op*

goed —; **2** (1 myth. *Fortuna*; 2 *lot*), v. gmv.: 1 zie Fortuna; 2 *de wisselvalligheden der* —; *de — lacht hem toe*; **—lijk** (*geluk hebbend, door de fortuin begunstigd*), bn.: *hij is Hans* —, alles loopt hem mee, ook: *fortuinig*; **—tje** (*een klein fortuin* inz. *gelukje, buitenkansje*), o. —s; **—zoeker** (*gelukzoeker*), m. —zoekers; zie Chevalier d'industrie.

Fortu'na, v., myth. de godin van het lot, geluksgodin bij de Romeinen: zij wordt geblinddoekt voorgesteld met een rad, dat wentelt, als teeken van onbestendigheid.

Fortuna'tus-beurs, v. de beurs v. Fortunatus, welke, volgens een oud volksverhaal, hoeveel de eigenaar ook uitgaf, nooit uitgeput raakte.

Fo'rum (Lat. *markt, plein in oud-Rome, verzamelplaats*; rechtst. *plaats van dagvaarding, rechtstede, de bevoegde rechter, het bevoegde gerecht*), o. —s en fora: *in burgerlijke zaken wordt men gedaagd voor het — zijner woonplaats.*

Forward (Eng. sport: *vooraangeplaatst speler, voorwaartspeler, voorwaarts* inz. *bij het voetballen*), m. —s.

Fossiel' 1 (eig. *uit den grond gedolven*; *versteend* inz. *v. voorwereldlijke overblijfselen*), bn.: *—e schelpdieren, —e planten, —e beenderen*; **2** (*versteening*; *versteend overblijfsel van menschen, dieren, planten uit de voorwereld*), o. —en of fossiliën.

Fo'to (*fotografie*), v. —'s; **—graaf'**; **—gra'fisch, —grafeeren, —grafie', —gram'**; zie Photograaf enz.

Fouilleeren (Fr. *iems kleeren en zakken doorzoeken, aan den lijve onderzoeken*): *de inbrekers werden op het politiebureau gefouilleerd.* (ll = lj).

Foulard' (1 *lichtgekleurde zijdeachtige stof*; 2 *hals- of zakdoek van die zijde*), m. —s: 1 *een japon van grijsgroen* —; 2 *een — vast om den hals tegen de koude.*

Fou'le (Fr. *menigte, volkshoop*; *gedrang*), v.

Foura'ge (Fr. *voedsel voor het leger* inz. *voor paarden*), v. gmv.; mil. *op — uitgaan.*

Fourageeren (Fr. *levensmiddelen of fourage opsporen en halen*). (g = zj).

Fouragè'res (Fr. *schouderkwasten op uniformen*), v. mv. (g = zj).

Fourgon' (mil. *bagagewagen*), m. —s.

Fourier' (*onderofficier of korporaal, die medewerkt aan, zorgt voor fourage, inkwartiering enz.*), m. —s. (ier = ier).

Fourneeren (*verschaffen, voorzien, leveren*; handel: *storten van gelden op aandeelen*): *volgefourneerde aandeelen,* volgestorte; *een lot* (in de staatsloterij) —, door bijbetaling geldig maken voor een vlg. klasse.

Fournissement' (*inleg van een deelhebber*; *storting, bijbetaling*), o. —en.

Fournisseur' (Fr. *verschaffer, leverancier*), m. —s: — *de la cour,* hofleverancier.

Fournituur' (*kleermakers- of naaistersbenoodigdheden bij het afwerken: lint, zijde, voering*), o. —turen; ook: *—ture,* v. —s.

Fout 1 (1 *feil,* minder sterk dan *blunder*; *misslag*; 2 *gebrek* inz. *zedelijk*), v. —en: 1 *een opstel met drie —en*; *een — tegen de welvendheid, een — begaan, een — herstellen*; 2 *iem. op zijn —en wijzen*; *ieder mensch heeft —en*; zegsw. *ik kom zonder* —, bepaald, *ik zal het zonder — doen,* zeker; **2** (*met een feil*; *niet goed*), bn.: *die oplossing is* —; bijna altijd praedicatief.

Foutief' (*met fouten*; *fout*), bn. en bw.: *een foutieve oplossing, iets — berekenen.*

Fox-terrier (Eng. *gladharig wit of zwartwit hondje*), m. —s; ook **Fox,** m. foxen.

Foyer' (Fr. *haard*; *brandpunt*; in schouwburgen: *gemeenschappelijke zaal voor het publiek in de pauzen, koffiekamer*), m. —s.

Fra (afl. van Ital. *frate*: *broeder,* inz. *ordebroeder,* geplaatst voor den eigennaam); — *Ange'lico*: Dominicaner monnik (1387 —1455), beroemde fresco-schilder in Italië; — *Diavolo,* broeder duivel, beruchte Ital. roover, ± 1790.

Fraai (*schoon, sierlijk, mooi*), bn. en bw.; —er, —st: — *schrift*; — *versieren*; ir. *dat is wat —s*; *een —e geschiedenis*; **—heid** (*schoonheid, sierlijkheid*), v. gmv.

Fraai'igheid (*fraaiheid*; meestal ir. of ongunstig: *mooie praatjes enz.*), v. —heden; zegsw. *een gedwongen* —, een onaangenaam werkje.

Fraai'tjes (*zeer lief*; *flink*), bw.: *iets — doen,* net; *ik heb het hem eens — gezegd.*

Frac'tie (*breking*; rekenk. *breuk, deel van een geheel*; *afdeeling van een partij*), v. —tiën, —ties. (t = s).

Fractuur' (geneesk. *breuk*; *beenbreuk*; typ. *soort van Duitsch drukletter*), v. —turen.

Fragiel' (Fr. *breekbaar, broos*; *zwak*), bn.

Fragiliteit' (*breekbaarheid, broosheid, brosheid*; fig. *vergankelijkheid*), v. gmv.

Fragment' (*afgebroken stuk, brok*; *overblijfsel, gedeelte, uittreksel*), o. —en: *een — v. e. gedicht*; *een — v. e. vlakversiering.*

Fragmenta'risch (*bij fragmenten, stuks-, broksgewijze*), bn. en bw.: *de geschiedenis — behandelen.*

Frais'machine (*fraise*) v. —s, z. Frees.

Frak (*langpandige heerenrok*), v. frakken.

Framboos' (*fijne, gecultiveerde vrucht*; *struik of vruchtje*), v. —bozen.

Frambo'zeboom (plantk. *struik, die frambozen draagt*), m. —boomen.

Frambo'zenazijn (*azijn, van frambozen gemaakt*), m. ;—**gelei,** v. gmv.; **—koekje,** o. —s; **—limonade,** v. —s; **—sap,** o. gmv.; **—stroop,** v. —stropen (soorten); **—taart,** v. —taarten.

Frame (Eng. *raam, raamwerk*; inz. *fietsraam*), o. —s.

Frame'a (Lat. gesch. *korte werpspies der oude Germanen*), v. —'s, ook, *framee'.*

Franc, m. —s; zie Frank (*munt*).

Français'e (*Fransche vrouw of meisje*; *naam v. e. dans*), v. —s: *à la* —, op zijn Fransch.

Franchement' (Fr. *ronduit, ruiterlijk*), bw.

Franchi'se (Fr. *openhartigheid*; handel. *vrijdom, vrijstelling van vracht, invoerrechten*; bij een assurantie: *niet verplichting tot vergoeding beneden een zeker percent schade*), v., in bet. 2 —s.

Francijn' (*een fijn soort v. perkament*), o. gmv.: dit perkament is misschien geheeten naar Francia (Frankrijk), van waar de Vlamingen het betrokken.

Franciscaan' (*kloosterling van de orde van den H. Franciscus, in bruine pij*), m. —canen; **—canenklooster,** o. —s; **—canenorde** (nl. *de instelling*), v. gmv.; zie Minderbroeder.

Francisca'ner, bn.: *een — monnik.*

Franciscanes' (*kloosterlinge van de orde van den H. Franciscus*), v. —sen: de —sen wijden zich vooral aan het onderwijs.
Franc-maçon' (Fr. *vrijmetselaar*), m. francs-maçons; —**-maçonnerie'** (*vrijmetselarij*), v. gmv.
Fran'co (*port-, post-, vrachtvrij*), bn. en bw.: *wij leveren u deze artikelen — wal alhier*; — *laadplaats*, — *thuis*, — *aan boord*.
Franc'-tireur' (mil. *vrijschutter*; *vrijwilliger, niet onder militair commando staande of bij het leger ingedeeld, in ongeregelde benden of zelfstandig tegen den vijand optredend*, zie G u e r i l l a), m. francs-tireurs.
Fran'je (*afhangend geweven of geknoopt boordsel*), v. —s: *een gordijn zonder —s*; fig. beuzelpraat, verzinsel: *dat zijn allemaal —s*.
I. Frank (*vrij*; *ongedwongen, onbeschroomd*; *rondborstig*), bn.: — *en vrij*, ook, *vrank en vrij*, vrijmoedig: zie V r a n k.
II. Frank, m., zie F r a n k e n.
III. Frank (sedert 1360 aldus geheeten: *munteenheid en zilvermunt in Frankrijk, België, Zwitserland en Luxemburg* = 100 *centimes*), m. —en; ook, F r a n c, m. —s; de *lira* in Italië, de *drachma* in Griekenland, de *peseta* in Spanje, de *lei* in Roemenië, de *lev* of *leva* in Bulgarije, de *dinar* in Servië, de *bolivar* in Venezuela, hebben ± de waarde v. e. — z. ald.
Frankeeren (*vracht- of portvrij maken* inz. *door postzegels*): *een brief met een 7½ cents-postzegel* —; —**ing,** v. —en: *verplichte* —.
Frankeer'kosten, m. mv.: *gelieve de goederen vrachtvrij te verzenden onder opgaaf der* —; —**zegel** (*postzegel*), o. —zegels.
Fran'ken (*gemeenschappelijke naam van een aantal Germaansche stammen, die tot een groot volk vereenigd werden door Clovis, 481—511, uit het geslacht der Merovingers*, zie ald.; ook: *naam door de Turken aan de Westerlingen gegeven*), m. mv.
Fran'kisch, bn.: *het —e rijk onder Charlemagne* (768—814); *de —e koningen*.
Frans (*jongensnaam*), m.: *een vroolijke* —, een lustige broeder, zie F r a n s j e.
Fransch 1 (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Frankrijk*), bn.: *de —e republiek, de —e revolutie*; —*e titel*, eig. voordehandsche titel: de verkorte voor het titelblad geplaatste titel; zegsw. *zich met een —en slag v. iets afmaken*, het vluchtig afwerken; **2** (de *Fransche taal*), o.: *iets in het — vertalen*; zegsw. *daar is geen woord — bij*, dat is duidelijke taal, gezegd, wanneer men in krasse bewoordingen zich uitdrukt, geen blad voor den mond neemt; **3** —**e** (*Fransche vrouw of meisje*), v. —n: *zij is een* —; *dat zijn drie —n of —e dames*.
Fransch'je (*Fransch broodje*), o. —s.
Fransch'man, m. Franschen.
Fransijn', o. gmv.; zie F r a n c ij n.
Frans'je, o.: *een vroolijk* —, een pretmaker, een onbezorgde jongen, de held van een roman uit de 17e eeuw (1643): *een leven van vroolijk* —, een onbezorgd leventje.
Franskiljon (*verfranschte Belg*, inz. *dito Vlaming*, meestal ongunstig), m. —s.
Frappant' (*treffend, roerend*; *sprekend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — geval*; *een portret met een —e gelijkenis, dat is — mooi*. (t = t).
Frappé' (Fr. *in ijs afgekoeld*), bn.: *champagne* —, in ijs.
Frappeeren (*treffen, indruk maken, bevreemden*; *in ijs zetten, afkoelen*).
Frasca'ti, o.: — is een bekoorlijk gelegen stadje niet ver van de bouwvallen van Tusculum; bij vergelijking: zomerverblijf.
Fra'ter (Lat. eig. *broeder*: inz. *kloosterbroeder, ordebroeder*), m. —s; —**huis** (*gesticht, klooster voor fraters*, inz. *klooster van de „broederschap des gemeenen levens", in 1380 gesticht door Geert Groote*), o. —zen.
Fraterniseeren (*zich verbroederen*); —**niteit'** (*verbroedering, broederschap*), v., Fr. *fraternité*: *Liberté, égalité et* —, leus der groote Fransche revolutie (1789).
Fra'terschool (*school onder leiding van geestelijke broeders of fraters*), v. —scholen.
Frat'sen (*grillen, kuren, kunsten, grappen*; *praatjes, ijdel gezwets*), v. mv.: *jongen, hou toch op met je* —; —**maker** (*grappenmaker*; *praatjesmaker*), m. —s.
Frau'de (Fr. 1 *bedrog*; 2 *smokkelarij, ontduiking*; 3 school: *spieken*), v. —s: 1 — *plegen*; 2 *hij werd wegens — veroordeeld*; 3 *de leerling kreeg nul op zijn rapport wegens — bij het proefwerk*.
Fraudeeren (*bedriegen*; *bedrieglijk ontduiken, smokkelen*; *spieren*). (au = oo).
Frauduleus' (Fr. *bedrieglijk, met ontduiking der wet*), bn. en bw.; —leuzer, —t: *een —ze handeling, een — bankroet, —ze invoer v. suiker*; — *goederen willen invoeren*.
Fre'deriksoord (*1e kolonie van 52 woningen van de Mij. van Weldadigheid, naar Prins Frederik aldus genoemd*), o.: — is deels in Drente, deels in Friesland gelegen.
Frees (*geplooide dames-halskraag*; *stormpaal*; *een soort v. uitboorzaag der metaalbewerkers, fraise*), v. freezen.
Freekick (Eng. *vrije schop bij het voetballen*), m. —s.
Free-trade (Eng. *vrijhandel*), m. gmv.; —**trader** (Eng. *voorstander v. free-trade*, d. i. *van vrijhandel*), m. —s.
Freewheel (Eng. zie *vrijwiel*), o. —s.
Free'zen (*gaten boren in metaal met een frees*), freesde, heeft gefreesd.
Fregat' (vroeger: *snelzeilend oorlogsschip, met drie masten, 20—60 stukken*), o. —ten: de masten heetten: fokkemast (voorste), groote mast (middelste), en kruismast (achterste).
Fregat'vogel (dierk. *groote zwemvogel op de Alant. eilanden, met 4 M. vlucht*), m. —s.
Frê'le (Fr. *broos*; *zwak, teer*), bn. en bw.: *er — uitzien*.
Frenesie' (Fr. *dolle waanzin, razernij*), v.
Frenetiek' (*dol, waanzinnig*), bn. en bw.
Frequent' (*menigvuldig*; *dikwijls voorkomend, herhaaldelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bezoek*; *dat gebeurt* —. (quent = kwent).
Frequen'tatief (spraakk. *werkw., dat een herhaald doen uitdrukt*; *herhalingswerkw., iteratief*), o. —tieven: *stotteren, klapperen, schuifelen zijn —tieven, afgeleid van stooten, klappen, schuiven*; ook F r e q u e n t a t i 'v u m, o. —tiva. (qu = kw).
Frequenteeren (*druk bezoeken, veel omgaan*

met, dikwijls bijwonen; *verkeeren met* [*een meisje*]). (qu = kw.)

Fres'co (*muurschildering op natte versche kalk*), o. —'s: *de —'s van Fra Angelico en Giotto*; zie A l f r e s c o; —**schilderen** (*het schilderen al fresco, op een met kalk bepleisterden en nog natten muur*).

Fret (dierk. *klein bunzingachtig roofdier, gebruikt om op konijnen te jagen*: ook: *een kleine schroefboor*), o. —ten.

Fret'ten (*met het fret jacht maken* b.v. *op konijnen*), frette, heeft gefret.

Freu'le (uit *Fräulein*, verkleinw. van *Frau*: *adellijke, ongehuwde dame, jonkvrouw*), v. —s. (de *eu* heeft een klank tusschen *eu* en *ui*).

Frey'a, Fre'ja, v. Germ. myth. dochter v. Njord; godin der reine liefde, van den echt en den huiselijken haard; haar vereering was algemeen in Germanië.

Freyr, m. Germ. myth. broeder van Freya, god der zon, der vruchtbaarheid en der jaargetijden, van regen en vrede, de ever was hem gewijd, en te zijner eer vierde men het Joelfeest, zie ald.; zijn liefde tot Gerda is een der meest bekende Noorsche mythen. Wallis bewerkte ze in „Gerda".

Fri'a, v., zie F r i g g a.

Fricandeau' (Fr. *gelardeerd stuk vleesch*, inz. *kalfsvleesch*), m. —'s.

Fricassee' (Fr. *fijn gesneden of gehakt vleesch, met een pikante saus opgestoofd*), v. —ën: — *van kalfsvleesch*.

Fric'tie (*wrijving*), v. —s, —tiën.

Frie'melen (*met de vingers ergens aanzitten, peuteren, prutsen*), friemelde, heeft gefriemeld: *jongen, wat zit je te — met dat touwtje!*

I. Fries (*bewoner van Friesland*), m. Friezen.

II. Fries 1 (*bovenstuk eener tooneeldecoratie*; *sierende bovenlijst eener zuil*), v. friezen; **2** (*weefsel, een soort duffel*), o. gmv.

Friesch 1 (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Friesland*), bn.: *een leerrede in de —e taal*; *de —e zeden*; —*e klok*, staande klok of hangklok, zooals die in Friesland worden vervaardigd; *een —e ruiter*, met ijzeren of houten pinnen voorziene afsluitingsbalk, verg. S p a a n s c h e r u i t e r; —*e steen*, baksteen uit Fr., meestal geel van kleur; —*bont*, gekleurd linnen of katoen met een kleine ruit; **2** (*de Friesche taal*), o.: *er is land— of boeren—, stad—, strand—*.

Fries'land (aardr. *een onzer provinciën*), o.

Friezin' (*Friesche vrouw*), v. —nen.

Frig'ga, Fria, v. Germ. myth. gemalin v. Odin, stammoeder der Asen; oorspr. misschien gelijk aan en dikwijls vereenzelvigd met Freya; — is de geefster van vrede en huwelijksgeluk.

Frij'nen (steenh. *steen* inz. *natuursteen met evenwijdige streepjes behakken, van regelmatige belijningen voorzien*), frijnde, heeft gefrijnd.

Frikkadel' (*gebraden bal gelardeerd vleesch gehakt*, inz. *van kalfsvleesch*), v. —len.

Frimai're (*derde maand van den Republik. kalender*: *Rijp- of Vorstmaand, van 21-23 November tot 20-22 December*), m. (ai = è).

Frisch (*versch, koel, versterkend*), bn. en bw.; frisscher, frischt: — *water*, — *weer*, *frissche lucht*; nog: *frissche kleuren*, **d. i.** heldere, niet verbleekte; *een frissche jongen*, levenslustig, opgewekt; *met frisschen moed weer beginnen*, met nieuwen moed, opgewekt; zegsw. *ik ben gezond en —*; *zoo — als een hoentje*, door en door lekker; *zich niet erg — gevoelen*, flink, lustig.

Friseeren (*het haar in de krul zetten met een heet tangetje, kappen*); —**ijzer,** o. —s, of —**tang,** v. —en. (s = z).

Friseur' (*haarkruller, kapper*), m. —s.

Frisuur' (*kapsel, haartooi*), v. —suren.

Frith'jof, m., Noorsche held, wiens krijgsdaden en liefde voor Ingeborg, het onderwerp werden der vermaarde —sage.

Frit'vlieg (*schadelijke korenvlieg*), v. —en.

Frivool' (*nietig, lichtzinnig-onbeduidend*, dikwijls met de bijgedachte aan *iets gewaagds*; *wuft*), bn. en bw.; frivoler, frivoolst: —*vole nieuwsgierigheid*; **frivoliteit'** (*moedwillige lichtzinnigheid*; *beuzelarij*), v. —en.

Frö'belen (*kinderen beneden 6 jaar met spelen, die hun verstand ontwikkelen, bezighouden, volgens de beginselen van Friederich Fröbel, 1782—1852*), fröbelde, heeft gefröbeld: *de kinderen — in die bewaarschool*; —**arbeid,** m. gmv.; —**doos,** v. —doozen, zie S p e e l g a v e; —**juffrouw,** v. —en; —**school,** v. —scholen; —**speelgoed,** o.; zie S p e e l g a v e.

From'mel (*kreuk*), m. —s: *dit schoolboek zit vol —s*; verg. E z e l s o o r.

From'melen (*kreuken, ineendrukken*), frommelde, heeft gefrommeld.

Fron'de (Fr. eig. *slinger, katapult*; gesch. *staatkundige partij in Frankrijk tegen Mazarin* (1602—'61); bij uitbr. *ontevredene, oppositievoerende partij*), v. gmv.

Frondeeren (*plagende oppositie voeren*).

Frons (*kreuk, rimpel, plooi*), v. fronzen.

Fron'sel (*kleine kreuk, rimpel*), v. —s.

Fron'selen (*fronsen*; *met fronsels maken*), fronselde, heeft gefronseld.

Fron'sen (eig. *fronsen maken*; inz. *het voorhoofd in rimpels trekken*), fronste, heeft gefronst.

Front (eig. *voorhoofd*: 1 *voorzijde van een gebouw enz.*; *voorvlak*; 2 *eerste gelid, eerste gevechtslinie van een strijdend leger*; 3 *los linnen voorhemdje, heerenhalfhemdje*), o. fronten: 1 *opgesteld voor het — van het paleis*; 2 *al deze troepen gaan naar 't —*; 3 *een wit —*, dikwijls in den verkleiningsvorm: —*je*; zegsw. —*maken*, eig. zich tegenover den vijand in 't gelid scharen, pal gaan staan, tot verweer gereed; — *slaan*, vertoon maken; *voor 't — komen*, vóór de troepen, fig. te voorschijn.

Frontaal' (*op het front*, in bet. 1. *betrekking hebbende, aan het front zich bevindende*), bn.: —*toren(s)*, de toren(s) aan den voorgevel van een kerk bij den hoofdingang.

Front'aanval (*aanval op het vijandelijk front*), m. —aanvallen.

Frontie're (Z.-N. *grenzen v. e. land*), v. mv.

Frontispi'ce (*voorgevel*; *driehoekige gevelbekroning, bovenstuk v. e. voorgevel*; *titelblad van een boekwerk*), o. —n; ook: F r o n t i s p i e s', o. —en.

Front'lijn (mil. *denkbeeldige lijn als grens van het front van twee vijandelijke legers*), v. —en; ook, —l i n i e.

Fronton' (*driehoekige of boogvormige versiering boven gevels, deuren, ramen en kasten*), o. —s.
Frotteeren, f r o t t e n (*wrijven, gladmaken*; *inwrijven*; *polijsten, boenen*).
Fructidor' (Fr. *12e maand van d. Republik. kalender*: *Vruchtmaand, Ooftmaand, van 18 Augustus tot 16 September*), m. gmv.
Fructua'rius (rechtst. *vruchtgebruiker*), m. —sen, —arii.
Frugaal' (Fr. *matig, sober*), bn. en bw.
Frugaliteit' (*matigheid, soberheid*), v. gmv.
Fruit (*boomvruchten, ooft*), v. en o. gmv. (soorten), —en: *fijn* —, *onrijp* —.
Frui'ten (*in de pan bakken, braden*), fruitte, heeft gefruit: *het vleesch* —; —**pan** (*braadpan*), v. —nen.
Fruit'stuk (*schilderstuk, fruit voorstellend*), o. —stukken; —**vrouw** (*vrouw, die ooft verkoopt*), v. —en; —**winkel,** m. —s.
Fuch'sia (*sierplant met afhangende donkerroode klokbloemen*), v. —'s: de — heet naar Leonard von Fuchs, een kruidkundige te Tübingen, † 1556; thans: *Fok'sia.*
Fuchsi'ne (*roode kleurstof, anilinerood*), v. gmv. (ch = k).
Fue'ros (Spaansch: *privilegiën*, inz. *de privilegiën der Basken*), m. mv.; enkelv. *fuero.*
Fu'ga (Lat. eig. *vlucht*; muz. *een meerstemmig muziekstuk, waarin het thema door één stem ingezet, achtereenvolgens in de andere stemmen optreedt, en dat opgebouwd is naar de strenge regels van den polyphonen stijl*), v. —'s: *een — van Bach*; verg. C a n o n.
Fuif (stud. *gezellige partij*), v. fuiven: *een — geven.*
Fuik (*korfvormig, over hoepels gespannen vischnet*), v. —en: zegsw. *in de — (geloopen) zijn,* in de val: scherts. getrouwd, verloofd zijn.
Fui'ven (stud. *feestvieren, plezier maken*), fuifde, heeft gefuifd; soms: foof, gefoven.
Ful'la, v. Germ. myth. de vertrouwde dienares van de godin Frigga. (u = oe).
Full-speed (Eng. *met volle kracht*).
Fulminant' (*heftig uitvarend, tierend*), bn.
Fulmina'tie (uit het Fr.: *ontploffing, knal*; fig. *afkondiging v. d. kerkelijken ban*; *geraas, getier*), v. —s, —tiën.
Fulmineeren (*heftig uitvaren, tieren, foeteren, vloeken tegen, schelden*).
Fulp (*pluisfluweel*), o. gmv.: *zijden —, halfzijden —, wollen —*; —**en,** bn. w. g.
Fumaro'le (*dampbron, soms vermengd met gassen, vulkanisch verschijnsel bij uitgedoofde of niet-werkende vuurbergen*), v. —n.
Func'tie (1 *ambtsverrichting, -bediening*; *post, ambt*; 2 *werkzaamheid, werking*), v. —tiën, —ties: 1 *in — zijn,* in dienst; *de — van secretaris waarnemen*; 2 *de — van de maag*; ook, wisk.: begrip ter aanduiding v. e. algem. afhankelijkheidsbetrekking; lees: *funk'sie.*
Functiona'ris (*ambtenaar, iem., die een post bekleedt*), m. —sen. (ct = ks).
Functionneeren (1 *dienstdoen*; *in functie zijn*; 2 *zijn werk verrichten*): 1 *hij functionneert als secretaris*; 2 *het hart functionneert niet*; *de propeller functionneerde niet*; lees: *funksie—*
Fundament', fundement' (*grondslag*), o. —en; zie F o n d a m e n t.
Fundamenteel', fundamentaal' (*ten grondslag liggend, voornaamst, grond—*), bn.
Funda'tie, fonda'tie (*fundeering, grondlegging*; *stichting* inz. *uit vermaakte fondsen*), v. —tiën, —ties.
Fundeeren (*stichten*), ook: *Fondeeren.*
Fundee'ring (*grondslag, fundament*), v. —en.
Funera'liën (*begrafenisplechtigheden*), v. mv.
Funest' (*noodlottig, treurig, verderfelijk*), bn.: *een —e afloop, —e dwalingen.*
Fungeeren (*dienstdoen*; *het ambt bekleeden van*): — *als voorzitter,* — *als ceremoniemeester,* optreden. (g = g).
Fun'gus (Lat. *zwam, paddenstoel, mycetes*), v. fungi: **fun'gioloog** (*beoefenaar der mycologie*), m. —logen: —**giophaag,** m. —phagen; zie M y c o p h a a g.
Funiculai're (*kabelspoorweg,* zie ald.), m. —s.
Fun'kentelegraph (Duitsch: *draadlooze telegrafie*), m.
Fureur' (*woede, razernij, verwoedheid*), v. gmv.: — *maken,* grooten opgang maken.
Fu'rie (*razernij, woede*; geschied. *soldatenmuiterij*; *feeks, helleveeg*), v. —s, —riën: *de Spaansche —, 1576*; zie E l e c t o.
Fu'riën (myth. *de drie wraakgodinnen*), v. gmv.; zie E u m e n i d e n.
Furieus' (*razend, dol, uitzinnig, woedend*), bn. en bw.; —euzer, —t.
Furio'so (muz. *woest, woedend, heftig*), bw.
Furo're, v.: — *maken,* fureur, d. i. grooten opgang maken, luiden bijval inoogsten.
Fuselier' (*infanterist,* inz. *in O.-I.*), m. —s. (ier = ier).
Fu'sie (*ineensmelting*; *smelting, gieting,* inz. *metaalgieting*; fig. *ineensmelting van instellingen, partijen enz.*), v. —siën, —sies.
Fusilla'de (*geweervuur*; *het doodschieten met geweervuur*), v. —s. (ll = l).
Fusilleeren (*doodschieten met geweervuur*): *iemand* —, als krijgsstraf. (ll = l).
Fust (*groot vat*), o. —en: *wijn op* —.
Fusta'ge (*vaatwerk*; *verpakking* inz. *kistverpakking*), v. gmv. (g = zj).
Fustein' (*weefsel van linnen: schering met katoenen inslag*), o. gmv.
Fus'ti (Ital. eig. *stelen, stengels*: *afval*; *aftrek of rabat voor het beschadigde, onbruikbare van waren* b.v. *bij koffie, krenten*), o. mv. vero., zie R e f a c t i e.
Fut (*kracht, sterkte, pit*), v.: *iemand zonder —, er zit geen — in hem,* energie; *alle — is er uit,* levenskracht.
Futiel' (*nietig, nietswaardig, armzalig*), bn.
Futiliteit' (*nietigheid, beuzeling*), v. —en.
Fut'selen (*met de vingers ergens aan friemelen*; ook: *treuzelen, beuzelen*), futselde, heeft gefutseld; —**aar,** m. —s; —**werk** (*beuzelwerk, beuzelarij*), o. gmv.
Futuris'me (*ultra-moderne richting in de toonkunst, dichtkunst,* inz. *in de schilderkunst*: *van Italiaanschen oorsprong*), o.; verg. I m p r e s s i o n i s m e.
Futurist' (*aanhanger, voorstander van het futurisme*), m. —en.
Futu'rum (Lat. *het toekomende*; spraakk. *de toekomende tijd*), o.
Fuut (dierk. *zwemvogel, duikereend*), m. futen; ook, *keizer, satijnduiker* geheeten.

G.

G. — *Gram*, eenheid d. gewichten, zie **KG.**
G.a.w.v. — *Gunstig antwoord wordt verwacht.*
geb. — *geboren.*
Gebr. — *Gebroeders.*
Ged. St. — *Gedeputeerde Staten.*
Gen. — 1 *Ge'nesis*, zie ald.; 2 *Ge'nitief*, 2e naamval.
geol. — *geologisch.*
get. — *geteekend.*
Gez. — 1 *Gezang*; 2 *Gezusters.*
G.G. — *Gouverneur-Generaal.*
G. M. of **Gl. M.** of **Glor. Mem.** — *Glorio'sae Memo'riae*, roemrijker gedachtenis. (ae = ee).
gr. 8°. — *groot octavo* (papierformaat).
gr. m. — *gros'so mo'do*, zie ald.
gym. — **1** o. *gymnasium*; lees: *gim*; — **2** v. *gymnastiek*; lees: *gim.*

G (1 *vijfde der medeklinkers*; 2 *zevende teeken van het A B C*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek* enz. *die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — behoort tot de keelletters*; 2 *schrijf eerst een groote — en dan een kleine —*; 3 *de — is nog niet klaar*; nog: muz. benaming van den vijfden toon in de muziek, *sol*; bij uitbr. benaming der toonsoort, waarvan — den grondtoon uitmaakt b.v. *een symphonie in —*; ook: laagste snaar eener viool.
Ga (samentr. van *gade*), m. en v. gaden.
I. Gaaf, v. gaven; zie G a v e.
II. Gaaf (*ongeschonden, onbeschadigd*), bn. en bw.: — *porselein, een rij gave tanden, — hout*; fig. *iets — toestemmen, iets — aannemen*, zonder bezwaar, geheel en al; **—heid** (*ongeschondenheid*), v. gmv.
Gaai 1 (*kraaiachtige vogel, spotvogel*: *meerkol*), v. gaaien; **2** (*mikvogel*; *houten vogel, waarop men schiet of werpt*), m. gaaien: *naar den — schieten*, ook: *—schieten.*
Gaai'ke, gaai'ken (dicht. *wijfje of mannetje van vogels*), o. —s, —ns; ook, **gaai'tje,** o. —s.
I. Gaal (*kale streep in weefsels, dunne streep in laken, zijde of breiwerk*), v. galen.
II. Gaal (meestal verbonden met *heet*: *heete —*: *stalkruid of kattendoorn*), v.
Gaan (*zich te voet voortbewegen*), ging, heeft en is gegaan: *in den pas —, uit den pas —*; zegsw. *met looden schoenen —*, d. i. langzaam, met vrees of tegenzin gaan; *op rozen —*, in voorspoed leven; *hand aan hand —*, gepaard gaan; bij uitbreid. *met de diligence —, met den trein —*; fig. *door de wereld —*, zijn weg maken; *recht door zee —*, recht op zijn doel af, zonder slinksche wegen; *den weg van alle vleesch —*, sterven; *op de flesch —*, failliet gaan, zie F l e s c h; *onder dienst —*, dienst nemen; *om zeep —*, sterven, zie Z e e p; *het gaat hem voor den wind* of *voor stroom en wind*, hij heeft voorspoed; *een uur —s* (2de nv. v. *gaan*), ± 5,5 KM. d. i. ± $^3/_4$ geographische mijl.
Gaan'de (*in gang zijnde, gebeurende* inz. met de w.w. *houden, maken, zijn, worden, hebben*), bn.: *een zaak — houden*; *wat is er —? toorn, drift — maken*, prikkelen, opwekken; *zijn nieuwsgierigheid werd — gemaakt*; *daar heb je het* (*leven*) —.
Gaan'de-en-ko'mende man (in herberg of winkel: *de niet-vaste klandizie*), m. gmv.
Gaanderij' (*galerij*), v. —en.
Gaan'deweg (*van lieverlede, allengskens*), bw.: — *is hij beter geworden.*
Gaans, zie G a a n.
Gaan'stok (Z.-N. *wandelstok*), m. —ken.
Gaap (*geeuw*), m. gapen; *wat een —!*
Gaar (van spijzen: *voldoende gekookt, gebraden, gebakken, gestoofd*), bn. en bw.; —der, —st: zegsw. *hij is niet goed —*, wijs; *een halve gare*, hij is halfwijs; *iem. in zijn eigen vet* (*sop*) — *laten koken*, zich niet meer met hem bemoeien.
Gaar'bak (*vergaderbak*), m. —bakken.
I. Gaard (zelfstandig gebruikt gew. of dichterlijke uitdrukking voor: *lusthof, tuin*; in samenstellingen meer gewoon), m. —en: *de velden in, naar bosch en —! een blijde lente—*; ook, **Gaarde,** v. —n: *in 's hemels gaarde*; zie: B o o m—, R o z e n—, W ij n g a a r d.
II. Gaard, v. —en; zie G a r d.
Gaardenier' (gew. of dicht. *hovenier*), m. —s, —en.
Gaar'der, m. —s, inz. in samenstellingen: *brieven—, tol—*, zie aldaar.
Gaar'heid (*de toestand v. iets, dat gaar is*), v.
Gaar'keuken (*spijshuis, ordinaris*), v. —s.
Gaar'ne (*met genoegen, met lust*), bw.: *ik, doe dat —, heel —*; nog: *iets — hebben*, op iets gesteld zijn, het aangenaam vinden; *ik geloof het —* bereidwillig; ook, *gaarn*; Z.-N. *geerne.*
Gaas (Fr. *gaze*: 1 *dun en doorschijnend weefsel of vlechtwerk van garen, van zijde, gouddraad, zilverdraad, ijzerdraad of koperdraad enz.*; 2 *een luchtige doorschijnende sluier*), o.; (soorten): gazen; 1 *de stof — heet naar de stad Gaza in Syrië*; 2 *een luchtig — voor het licht der waarheid.*
Gaas'terland (*streek in Friesland ten Z.-W. van Sloten, met Balk als hoofdplaats*), o.
Gaat'els (schoenm. *els, om gaten in het leer te prikken*), v. —elzen; **—ring** (smed. *ring, waar de smid het ijzer op legt, om er gaten in te slaan*), m. —ringen; **—schijf** (*ijzeren plaat vol gaten, dienende om gaten in ijzer, blik enz. te slaan*), v. —schijven; **—stempel** (*werktuig, om gaten in dik leer te slaan*), m. —stempels.
Ga'ba(h) (O.-I. *ongepelde rijst of ander graangewas*), v. gmv.
Gabaar' of **Gaba're** (Fr. *lichter*; *klein plat roeischip voor in- en uitladen, praam*; ook: *slagnet*), v. gabaren.
Gab'ber (Barg. *kameraad, vriend*), m. —s.
Gab'beren (*snateren*; ook, *schimpend lachen*), gabberde, heeft gegabberd. vero. of gew.
Gabel' (Fr. geschied. *belasting op het zout*; *pakhuis van den zoutpakhuismeester*; ook wel: *tolhuis, tolhek* in deze bet. w. i. g.), v.:

de — werd ingevoerd in 1340 en afgeschaft in 1790.

Ga'de, ga (1 *gelijke*, inz. met *hebben* of *kennen*; 2 *echtgenoot*), m. en v. gaden: 1 *dat kent zijn — niet; zonder —*; 2 *— en kroost*, vrouw en kinderen.

Ga'deloos (*zonder gade*, in bet. 1: *weergaloos, ongeëvenaard, eenig in zijn soort*), bn.: *Gods —looze goedheid.*

Ga'der: te — (*gezamenlijk, te zamen vereenigd*), bw.; ook: *te gaar, te gader.*

Ga'deren (eenigszins verheven: *vergaderen, verzamelen, bij elkaar voegen*), gaderde, heeft gegaderd: *eikels —, beukenootjes —*; meestal: Garen.

Ga'deslaan (*oplettend beschouwen, goed waarnemen:* 1 met de bedoeling *te leeren kennen, zich ergens in te verlustigen*, 2 met de bedoeling *voor iets te zorgen of over iets te waken*), sloeg gade, heeft gadegeslagen: *iem. of iets —*, ook: Ga'slaan.

Ga'ding (*lust, genoegen, zin*), v.: *dit is van mijn —*, zie het Z.-N. Goesting; *ieder vindt hier zijn —*, wat hem past, lust.

Ga'dood (*plotselinge dood*), m. gmv.

Ga'doop (*het doopen in geval van stervensnood door een niet-geestelijke*), m. —en.

Gae'a, v., myth. godin der aarde, moeder der Titanen Giganten en Cyclopen, vrouw v. Uranus. (ae = ee).

Gaf'fel (*tweetandige vork*, inz. in gebruik bij het opsteken van hooi, schooven: *hooivork, mestvork*; bij uitbr. van gaffelvormige voorwerpen: *gaffelvormige stam, tak van een boom*; geschied. *musketvork*; weverij: *gaffelvormig stuk hout aan de spil*; scheepst. *rondhout, dat met een gevorkt achtereind of een klauw tegen den mast steunt en waaraan een zeil hangt*), v. —s; **—anker** (scheepst. *tuianker*), o. —s; **—dissel** *gaffelvormige disselboom, inspan voor één paard*), m. —s.

Gaf'feler (jagerst. *driejarig hert*), m. —s.

Gaf'felschoener (scheepst. *schoener met twee masten*), m. —s; **—val** (scheepst. *touw, waarmee de gaffel wordt opgehouden*), o. —vallen, zie Val; **—zeil** (scheepst. *het zeil, dat aan de gaffel bevestigd wordt*; op schoeners, kotters en binnenvaartuigen: *het groote zeil*), o. —zeilen.

Ga'ga (O.-I. *hoog gelegen rijstveld, niet bevloeid*), v. —'s; ook *Gagah.*

Ga'ge (Fr. *loon, bezoldiging* inz. *van scheepsvolk, tooneelspelers en operazangers*), v. —s.

I. Ga'gel (plantk. *welriekende, katjesdragende heester; Brabantsche mirt*), m. —s; als stofn. v. gmv.

II. Ga'gel (*tandvleesch; verhemelte*), o. —s.

Ga'gelen, zie Gaggelen.

Gagement' (*loon, bezoldiging; soldij van soldaten*), o. —en.

Gag'gelen (*snateren* inz. *van ganzen*), gaggelde, heeft gegaggeld; **—taal,** v. gmv.

Ga'honger, m., zie Geeuwhonger.

Ga'joeng (O.-I. *schepemmertje*), m. —s.

I. Gal (*blaasachtig gezwel boven het kootgewricht bij paarden en runderen*), v. gallen.

II. Gal (*bitter vocht, door de lever afgescheiden*), v. gmv.: *de — is, naar men wil, de oorzaak van toorn, drift, wrok enz., zoodat hij die een zwarte — heeft en dus zwartgallig of melancholisch is, lijdt aan zwaarmoedigheid*; zegsw. *de — bruist hem, de — loopt hem over*, hij ontsteekt in toorn; *zijn — uitspuwen, uitbraken*, zijn boosheid, drift, toorn, gramschap uiten; *overloop van —*, gramschap; zegsw. *een duifje zonder —*, een onschuldig meisje zonder arglist.

Ga'la (1 *groot feest; hoffeest*; 2 *staatsiekleeding, feestgewaad*), o.: 1 *groot —; het groot — bijwonen*; 2 *in — zijn*, in feestdos zijn; **—bal** (*hofbal; luisterrijke danspartij*), o. —bals.

Galactiet' (*melksteen, melkjaspis*), m. —en; (als stofnaam), o. gmv.

Galactome'ter (*melkmeter; zuivelgehaltemeter*), m. —s.

Galacto'se, v.; zie Melksuiker.

Ga'ladegen (*staatsiedegen*), m. —s; —. **koets** (*rijtuig voor feestelijke en hooge gelegenheden*), v. —en; **—kostuum** (*staatsiekleeding*), o. —tumen.

Ga'langan (O.-I. *smal dijkje tusschen twee natte rijstvelden*), v. —s.

Galant' 1 (*ridderlijk-hoffelijk, voorkomend jegens dames*), bn. en bw.; —er, —st: *—e jongelieden; zich — gedragen*; **2** (*vrijer, beminde, aanstaande*), m. galanten, galants: *Hélène, 't is een — voor je, zei haar zuster* (Potg.).

Galanterie' (1 *ridderlijke hoffelijkheid, vooral ten opzichte van dames*; 2 *hoffelijk gezegde, galante uitdrukking*; 3 in het mv. *artikelen van weelde, snuisterijen*), v. galanterieën: 1 *zijn echt ridderlijke —*; 2 *iem. een — zeggen*; 3 *een winkel van —rieën*; —tje, o. —s.

Galanterie'kraam (*kraam, waar men galanterieën verkoopt*), v. —kramen; **—waren** (*allerlei artikelen van weelde en opschik*), v. mv.; **—winkel,** m. —winkels.

Galanti'ne (*fijn gehakt vleesch met reepjes spek en truffels; koud vleesch met dril*), v.

Gal'appel, m. —appels; zie Galnoot.

Galate'a, v., myth. nereïde, door den cycloop Polyphemus bemind; fig. beeldschoon meisje.

Ga'lavoorstelling (*luisterrijke voorstelling in theaters, circussen enz.*), v. —en.

Gal'beker (fig. *lijdensbeker*), m. —bekers.

Gal'blaas (ontl. *blaas, waarin de door de lever afgescheiden gal verzameld wordt*), v. —blazen: fig. *de — stort zich uit, ontlast zich*, d.i. de gramschap geeft zich lucht; **—bult** (*jeukbultje, huidbultje, naar men wil door werking der gal ontstaan*), m. —en.

Galeas', galjas' (*Venetiaansch oorlogsschip of galei der 15e eeuw; groot zeil- en roeischip*; ook: *klein, kofachtig koopvaardijschip in Noord- en Oostzee*), v. —sen.

Galei' (1 *lang oorlogsvaartuig met laag boord* inz. *roeischip, maar ook zeilschip met twee masten*; 2 boekdr. *langwerpig eikenhouten plankje, waarop het zetwerk uit den zethaak wordt overgebracht*), v. —en: 1 de roeiers eener — waren destijds veroordeelde misdadigers; in de dagen van den 80-jarigen oorlog, krijgsgevangenen, met ketenen aan de roeibanken gehecht: *iem. tot de —en veroordeelen, naar de —en zenden*, hem veroordeelen tot dwangarbeid, nl. tot roeier op de galeien; 2 *een gezette bladzijde van de — afschuiven*; **—boef** (*misdadiger, tot de galeistraf veroordeeld*), m. —boeven; **—keten** (*keten,*

waarmee de galeiboef was vastgekluisterd), v. —s; —**slaaf** (*roeier op een galei*), m. —slaven; —**straf** (*straf, om als roeier op de galeien dwangarbeid te verrichten, vroeger in sommige landen bij vonnis opgelegd*), v. gmv., zie B a g n o.

Ga'lengan, v. —s; zie G a l a n g a n.

Galerij' (1 *zuilenloopgang; lange, overdekte, door zuilen ondersteunde gang rondom een gebouw;* O.-I. *verandah, open hal;* 2 *mijngang;* 3 *schilderij- of kunstzaal;* 4 *in den schouwburg de bovenste en goedkoope plaatsen*), v. —en: 1 *om de markt was een lage —; een — om de vestibule;* 2 *in een mijnenstelsel worden de voornaamste onderaardsche gangen —en genoemd;* 3 *de Nationale — te Londen;* 4 *op de — zitten; de — was luidruchtig,* het publiek aldaar.

Galg (1 *strafwerktuig tot het ophangen van misdadigers;* 2 bij vergelijking: *houten staak of wip boven een put met een beweegbaren arm of hefboom; bretel,* in deze bet. vero.), v. galgen: 1 *Wouter groeide op voor de —* (Mult.), zou het aas der galg worden, groeide op in ondeugd en boosheid; meestal: *voor — en rad opgroeien,* zie G a l g e n a a s; *iemand tot de — veroordeelen, verwijzen, doemen;* 2 zie P u t g a l g; *lenige weefsels voor broekdraagbanden of —en;* nog Bargoensch: knip v.e. deur; zegsw. *de — ziet hem uit de oogen,* de schurkerij; *hij is van de — gedropen (gevallen),* d. i. hij ziet er uit als een booswicht van de ergste soort; *het is boter aan de —,* ook: *boter aan de — gesmeerd,* 't is vergeefsche moeite; zie: R a d en W i p g a l g.

Galgant' (O.-I. *plant, wier wortel geneeskrachtig is*), m. —en; zie G a l i g a a n.

Gal'gebrok (*brok aan de galg, tot aas der vogels verstrekkende* altijd fig.: *galgenaas, persoon, die waard is te hangen*), m. —brokken; —**maal** (*het laatste maal, dat de tot de galg veroordeelde nuttigde en dat uit de spijzen zijner keus bestond;* scherts. *afscheidsmaal*), o. —malen.

Gal'gen (*aan de galg brengen*), alleen in de uitdrukking: *het galgt beter dan het burgemeestert,* er is meer gevaar dan voordeel in.

Gal'genaas (*het lijk van den gehangene, dat tot aas der vogels strekt;* fig. *persoon, waard aan de galg den vogels tot aas te strekken*), o. —azen, zie H a n g e b a s t; —**humor** (*bittere scherts van een tot de galg veroordeelde;* fig. *spot met, scherts om of ondanks de moeilijkheden, waarin men zich bevindt*), m. gmv.

Gal'gestrop (*galgenaas*), m. —stroppen; —**tronie** (*tronie van een schurk*), v. —s; —**veld** (*veld, waarop de galg stond*), o. —velden.

Galigaan' (*op Sumatra in 't wild groeiend cypergras;* ook, *de naam van inlandsche cypergrassen*), v. —ganen; —**gras,** o. —sen.

Galile'a (Bijb. *het N. deel van Palestina ten W. v. h. meer Genesareth*), o.; —**leesch** (*uit Galilea*), bn.: *wat staat gij daar, —e mannen!* Hand. 1 : 11.

Galima'tias (*brabbeltaal, wartaal*), o. gmv.

Gal'jas, v. —sen; zie G a l e a s.

Galjoen' (*groot,* inz. *Spaansch, koopvaardij- of oorlogsschip uit de 17e eeuw, met drie of vier masten en hoog boord*), o. —s en —en.

Galjoot' (*kleine galei: platboomd schip met twee of drie masten*), v. —joten, —s. vero.

Gal'koorts (geneesk. *maagkoorts, waarbij de lijder galstoffen braakt*), v. —en.

Galle'go (*Galliciër;* fig. *botterik, boer; linkerzijrivier v. d. Ebro; zoele wind in Spanje*), m. —'s.

Gal'len (*ontdoen van de gal,* b.v. *een visch*), galde, heeft gegald; zegsw. *hij weet de bot te —,* d. i. fig. de zaak te beredderen.

Gallicaansch', bn.: *de — e kerk, de Fransch-nationale Katholieke kerk* volgens de voorstanders van het Gallicanisme, zie ald.

Gallicanis'mus, gallicanis'me (*het streven in Frankrijk te komen tot een soort nationale, van Rome min of meer onafhankelijke kerk, waarbij men zich meende te kunnen beroepen op eenige privilegiën, in de 15de eeuw door Rome toegestaan*), o. gmv.

Gallicis'me (1 *eigenaardig Fransche uitdrukking;* 2 inz. *woord, uitdrukking enz. naar het Fransche taaleigen gevormd of overgenomen*), o. —n: 1 *de leeraar in het Fr. liet zijn leerlingen rijen —n van buiten leeren;* 2 een — is: *oom zond de krant halen.*

Gal'lië (*Frankrijk; Romeinsche naam v. h. land der Galliërs, door Julius Caesar geheel veroverd,* 58—50 v. C.), o. gmv.

Gal'liër (gesch. *bewoner van Gallië*), m.—s.

Gal'lig (*lijdende aan overmaat van gal*), bn; —er, —st: *hij is wat —; de schapen worden soms — en sterven;* fig. maar in deze bet. vero.: *driftig, gemelijk.*

Gal'lisch (*van, uit, in; als van, uit, in; eigen aan, betrekking hebbende op Gallië*), bn.: *de —e taal; —e stammen, —e overmoed, een —e mantel; de —e haan,* heraldiek symbool van Frankrijk: de —e haan stond op de assignaten der eerste Fr. republiek (1792—1804), evenzoo was hij het symbool onder Louis-Philippe en onder Karel X, tot 1848, nòg zinnebeeld van de republiek van 1870; zie: A d e l a a r en L e l i ë n.

Gallomaan' (*iemand, dwepend, blind ingenomen met al, wat Fransch is*), m. —manen; **gallomanie'** (*overdreven ingenomenheid met al, wat Fransch is*), v. gmv.

Gallon (*eenheid v. Eng. inhoudsmaat, ruim 4.54 L.*), m. —s.

Gallophiel' (minder sterk dan Gallomaan: *vriend van al wat Fransch is*), m. —en.

Galm (eig. *zwaar, op grooten afstand zich voortplantend geluid:* 1 bij uitbreid. *volle toon; klank;* 2 *klankweerkaatsing, resonance*), m. —en: 1 *de machtige —en der klokken;* fig. *wat dunkt u van den gang, den —, den stijl dezer verzen?* (Beets); 2 *wat een — heeft dit vertrek.*

Galm'bord (*houten bord in de galmgaten v. e. toren; klankbord boven een spreekgestoelte* inz. *boven een preekstoel*), o. —en.

Galmei' (*zinkerts*), o. gmv.: *zink—,* kiezelzuur zinkoxyde; *edel—,* koolzuur zinkoxyde.

Gal'men (1 *een galm voortbrengen; weergalmen;* 2 *met een galm doen hooren; uitgalmen*), galmde, heeft gegalmd: 1 *de 12 slagen galmden door de lucht; de snaren doen —,* weerklinken; fig. *Napoleons naam galmde door Europa;* 2 *Amen, Amen, galmde de*

gemeente; verg.: Weergalmen en Uitgalmen.

Galm'gat (*klankgat in een toren*), o. —gaten; zie Galmbord.

Gal'noot (*nootvormige uitwas aan de eikeblaren, ontstaan door den steek der galwesp*), v. —noten; ook, Galappel.

Gal'notenzuur (*het zuur der galnoot*), o.

Galon' (*lint- of koordvormig weefsel*, inz. *van goud of zilverdraad, ter versiering o. a. van uniformen*; ook: *passement, v. wol, zijde enz.*; *boordsel, belegsel*), o. —nen, —s: *een grijze zomerbroek met zwart* —; —**wever** (*galonmaker*), m. —s.

Galonneeren (*met goud- of zilverboordsels bestikken of met galon beleggen*): *een gegalonneerde*, een militair met galons, een hoogere, meerdere.

Galop' (1 *springloop, snelrit v. e. paard*; 2 fig. van personen: *snelloop, renloop*; 3 *dans van Hongaarschen oorsprong*, ook, *de muziek*), m. galops: 1 *in vliegenden* —; 2 *hij kwam in* — *terug*, haastig; *op, in een* —, snel; 3 *met een wilden* — *werd de quadrille besloten*; *men speelde een* —.

Galoppa'de (*oude naam v. d. galop*; *galoppeer*), v. —s.

Galoppeeren (*in galop rijden*; *den galop dansen*; *met snelheid loopen of rijden*); verg. zich vergaloppeeren.

Gal'pen (van dieren: *huilen, janken*), galpte, heeft gegalpt: *de vossen* —, *de honden kunnen* —. gew.

Gal'spat (*zuchtig gezwel aan het pootgewricht van paarden*; *bolspat*), v. —spatten.

Gal'steen (ontl. *steenachtige zelfstandigheid in de galblaas of grootere galgangen, uit de gal gevormd*), m. —steenen.

Galvanisa'tie (*het galvaniseeren*), v. gmv.

Galva'nisch (nat. *betrekking hebbende op, voortgebracht of in werking gebracht door galvanisme*), bn.: *een* —*e batterij, een* —*e stroom, een* —*e ontleding, een* —*e keten*; —*e vergulding*, —*e verzilvering*, zie Galvanodure; —*e electriciteit*, scheikundige electriciteit; — *element*, element waarmee —e electriciteit wordt opgewekt; ook, Voltasch element, zie Volt.

Galvaniseeren (1 nat. *een galvanischen stroom door een lichaam laten gaan, dien stroom aanwenden tot een bepaald doel*, b.v. *als genezend middel, als middel om een laagje metaal b.v. goud op iets af te zetten*; 2 fig. *plotseling en kortstondig tot leven of bezieling opwekken*): 1 *ijzerdraad* —, d. i. verzinken; 2 fig. *een gegalvaniseerde menigte*. (s = z).

Galvanis'me, galvanis'mus (*electriciteit, welke ontstaat door inwerking op elkaar van twee ongelijksoortige stoffen*, inz. *v. metalen en zuren*), o. gmv.: het — is genoemd naar Galvani, geneesheer te Bologna, die in 1789 het eerst galvanische verschijnselen waarnam, welke echter in hun oorsprong eerst juist verklaard werden door Volta, professor te Pavia in 1794, waarom het verschijnsel ook *Voltaïsme* werd genoemd.

Galva'no (*langs electrischen weg verkregen cliché*), m. —'s.

Galvanochromie' (*het keuren van metalen door galvanische stroomingen*), v. gmv.; —**caustiek'** (*aanwending van de galvanische electriciteitshitte* inz. *in de geneeskunde tot wegbranden*), v.; —**du're** (*het vergulden langs galvanischen weg*), v. gmv.; —**glyphie'** (*de kunst, om reliëfbeelden langs galvanischen weg op metalen platen te doen ontstaan*, tegenwoordig door nieuwere procédé's verdrongen), v. gmv.; —**me'ter** (*werktuig tot meting van de sterkte v. e. galvanischen stroom*), m. —meters, zie ook Galvanoscoop; —**plastiek'** (*kunst om metaalafdrukken of vormen* inz. *in koper, langs galvanischen weg te verkrijgen*, b.v. *van munten, medailles, houtsneden enz.*), v. gmv.; —**plas'tisch** (*de galvanoplastiek betreffende, door toepassing der galvanoplastiek ontstaan*), bn. en bw.: *langs* —*en weg*; — *vervaardigen*; —*e kopieën van houtsneden*; —**scoop'** (*werktuig, om de aanwezigheid en de sterkte van zwakke galvanische stroomen te onderzoeken*), m. —scopen; —**stegie'** (*het langs galvanischen weg bedekken met een laagje metaal*; *galvanisch vergulden, verzilveren, vertinnen enz.*; —**therapie'** (*geneeswijze door middel van galvanisme*, z. Therapie), v. gmv.; —**typie'** (*kunst, om door toepasssing der galvano-plastiek afdrukken, gravures enz. te verkrijgen*; *galvanische druk*), v. gmv.

Gal'vlieg (dierk. *tweevleugelig insect, welks larven op plantenblaren een soort van galappels doen ontstaan*), v. —vliegen; —**wesp** (*vliesvleugelig insect, waarvan de steek den galappel doet ontstaan*), v. —en.

Gaman'der (*lipbloemig plantengeslacht*: *wilde salie*), v. gmv.; —**lijn** (*leeuwenbekachtige plant, een soort van eereprijs*), o.

Gamba'de (*luchtsprong*), v. —s.

Gam'be, gam'ba (muz. eig. *vio'la da gam'ba* [Ital.]: *knieviool, basviool, een soort van cello*), v. —n, —'s. vero.

Gambiet', gambit' (*een misleidende zet in het schaakspel met een pion*), v. —en.

Gam'bir (*een der hoofdbestanddeelen van de betelpruim in den vorm van koekjes, plaatjes, dobbelsteentjes, bevattende het gecondenseerde sap uit de bladeren en de jonge takjes van den gambir-struik*), o.; z. Sirih.

Gambri'nus, m., legendarisch koning, uitvinder van het bier.

Game (Eng. *spel*; *partij*), o. —s.

Ga'melang (*Javaansch orkest*), v. —s: de verschillende instrumenten zijn: *rebab, tjelempoeng, soeling, kendang, bonang enz.*, zie aldaar.

Gamel' (mil. *eetketel*[*tje*]), v. —len.

Gamin' (Fr. *straatjongen, kwajongen*), m. —s.

Gam'ma (*toonladder, toonschaal, genoemd naar de derde letter van het Grieksche alphabet*: *de gamma*), v. —'s: *de* —*'s spelen, zingen*, toonladderoefeningen; ook: *gamme*, v. —n. —s

Gam'mel (Barg. *vervallen*; *wrak*; *ziek*), bn.

Gan'der (*mannetjesgans*), m. —s; zie Gent.

Gandoe'ra (*hemdachtig kleed der Arabieren*), v. —'s.

Ganf, gan'nef (Bargoensch. ongunstig: *dief, bedrieger, schurk*; gunstig: *slimme vos*; *guit, snaak*), m. —en.

Gang 1 (1 *de wijze van gaan*, als een voortdurende handeling opgevat; 2 *het gaan*, als een afzonderlijke afgesloten handeling opgevat: *loop, tocht*; 3 *snelle voortgaande*

beweging, vlugge vaart; 4 in het mv. *handelingen, gedragingen*), m. —en: 1 van personen: *met tragen — stapte hij voort*; *zijn — versnellen*; van zaken: *de juiste — van het horloge*; 2 *dat spaart mij een —*; 3 *daar komen ze aan, daar zit — in*; *— hebben, krijgen, bekomen*; 4 *iems —en nagaan*; nog: *aan den — brengen*, in beweging brengen; *zijn — gaan*, met een handeling voortgaan op dezelfde wijze, als men of iets begonnen is; ook: beginnen met de handeling, die men voornemens was te doen inz. in de gebiedende wijs: *ga je —!* verlof (handel naar goeddunken) of opwekking (begin!) om met een handeling te beginnen; *aan den — gaan*, beginnen; *aan den—zijn*, bezig zijn; ook: bezig zijn te geschieden n.l. reeds begonnen zijn of voortduren; *daar heb je het (leven) aan den —*, daar zijn de poppen aan 't dansen; *de — van zaken*, de ontwikkeling, het beloop; *de — van verzen*, de klank en het rhythme; zie ook G a n g m a k e r; **2** (1 *geheel of gedeeltelijk gesloten, meestal overdekte weg van de eene plaats naar de andere* in verschillende toepassingen; 2 fig. *nauwe weg, waardoor een vloeistof gaat*; *kanaal, buis*), v. —en: 1 *de —en van den St.-Pietersberg*; *een onderaardsche —*, doorloop; *mijn—en*, onder den grond uitgegraven wegen; van een huis: *smalle ruimte, uitgebreidheid, die de voordeur met de vertrekken verbindt*: *laat dien mijnheer niet in de — staan*; 2 inz. in samenstellingen: *rook—*; *gal—*, *gehoor—*, *keel—*.

Gang'baar (1 van munten: *geschikt voor den omloop*; 2 van waren: *gewild, gevraagd*; 3 van toegangskaarten, zegswijzen: *geldig, geijkt, deugdelijk*; 4 van gevoelens, meeningen: *in zwang*), bn.: 1 *—bare munt*, koers hebbend, of geldig; 2 *een — artikel*; 3 *een —bare uitdrukking*, gebruikelijke; 4 *een — denkbeeld*, heerschend.

Gang'boord (scheepst. *waring, smal pad in de volle lengte langs het boord*), o. —en.

Gang'deur (*deur, die in de gang uitkomt*), v. —deuren; **—klok** (*klok, meestal een staande Friesche klok, in de gang van een huis*), v. —klokken; **—looper** (*smal tapijt in de gang*), m. —loopers.

Gang'lion (meestal in het mv. *zenuwknoop, peesknoop*), v. en o. —liën.

Gang'maker (sport. *voorrijder van een renner bij een wielerwedstrijd,om den luchtdruk voor dezen te verminderen en hem dus het rijden gemakkelijker te maken*), m. —s.

Gang'mat (*mat in de gang*), v. —matten; **—pad** (*voetpad*; *smalle doorgang door de zitplaatsen n kerk of zaal*), o. —paden; **—spil** (*een kaapstander op schepen, een soort v. loodrecht staande windas*), o. —spillen; **—werk** (*raderwerk, dat de beweegkracht vormt* inz. *dat een uurwerk doet gaan*), o. gmv.; — is de tegenst. van *Slagwerk*, zie ald., dat nl. het slaan bewerkt; **—wiel** (*vliegwiel*, zie ald.), o. —en.

Gan'nef (g a n f), m. —nefen en —neven.

Gan'nefen, gan'neven (Bargoensch. *behendig stelen, gappen, kapen*), gannefde, heeft geganneфd.

I. Gans (1 dierk. *inheemsche zwemvogel*; 2 fig. *dom, onnoozel wezen* inz. van vrouwen of meisjes), v. ganzen: 1 *een vette —, een logge —, de wilde —, de tamme —, de Canadeesche —*; 2 *een domme —*; *wat een —je!* zegsw. *hij loopt als een vette —*, waggelend; *sprookjes van Moeder de —*, zie ald.; *maakt dat de —zen wijs*, aan onnoozelen; *loopen als de —zen*, één voor één achter elkaar; zegsw. *dat valt (loopt, treft enz.) op een —je*, dat is een meevallertje; spreekw. *De gebraden —zen komen iemand niet in den mond vliegen*, d. i. zonder moeite of inspanning krijgt men den kost niet.

II. Gans (eig. verbastering van den genitief *Gods* in verschillende bastaardvloeken): *— wonden, lijden enz.* vero.

Gansch (eig. *ongedeerd, gezond*: 1 *geheel*; 2 *volkomen, in elk opzicht*), bn. en bw.: 1 *— Europa was in beroering*; *van —er harte*, in volle oprechtheid; *de —e stad*; *de —e week*; *de taal is — het volk*; 2 als bw. *zich — aan iets onderwerpen*; *— gelukkig*; *— en al*, geheel en al; dicht. en gew. *— en gaar*, ten eenen male; *— niet aardig*, in het geheel niet aardig; verg. O n g a n s c h.

Gan'schelijk (deftig of schertsend: *geheel en al, in allen deele*), bw.; verg. G o d g a n s c h e l ij k.

Gans'knuppelen, o. gmv.; **—rijden,** o. gmv.; **—sabelen,** o. gmv.; **—slaan,** o. gmv.; **—trekken,** o. gmv.: dit zijn of waren volksvermaken, waarbij de deelnemers den kop eener aan de pooten opgehangen gans, hetzij te paard, hetzij te voet moesten afknuppelen enz.

Gan'tang (O.-I. *inhoudsmaat* ± 8,5 Lit. *en gewicht 10 kati's in West- of Midden-Java of 0,1 pikol, 5 kati's in Oost-Java*), o. —s.

Ganyme'des, Ganymeed', m. Gr. myth. schoone jongeling, door den arend van Jupiter geroofd en naar den Olympus gevoerd, waar hij als schenker dienst doet; fig. een zeer schoon jongeling, ook : de schenker in een gezelschap.

Gan'zebek (*bek van een gans*), m. —bekken; **—bout** (*bout of dijbeen v. e. gans*), m. —en; **—gat** (*dom persoon*; *eerste jaarsstudent, broekje*), o. —gatten; **—lever** (*lever van een gans*), v. —s: *pastei van —s*.

Gan'zenbloem (plantk. *St.-Jansbloem, groote margariet*), v. —en; **—bord** (*gezelschapsspel: houten of papieren bord, waarop een kringvormige in vakjes afgedeelde figuur is voorgesteld en onderscheiden afbeeldingen der gans*; *het spel zelf*), o. —en: *een — koopen*; *—spelen*; **—distel** (plantk. *de ruwe melkdistel*), v. —s; **—ei,** o. —eieren; **—hagel** (*grove hagel, om wilde ganzen te schieten*), m. gmv.; **—hoeder,** m. —s; **—jacht,** v. gmv.; **—kroos** (*eendenkroos*), o. gmv.; **—markt,** v. —en; **—muur** (plantk. *veldeereprijs, blauwe murik*), v. gmv.; **—oog** (*het oog eener gans*; in den verkleinigsvorm en in het mv.: *ronde, in pellen geweven figuurtjes*), o. —en; **—roer** (*jachtgeweer met langen loop*), o.—roeren.

Gan'zepen (*pen of veder v. e. gans*, inz. *als schrijfpen*), v. —pennen; z. B o u t j e.

I. Gan'zerik (*gander, gent*), m. —en. gew.

II. Gan'zerik (*roosachtig zilverkruid*), v. gmv.

Gan'zetong (*tong van een gans*; plantk. *herderstasch, taschjeskruid*), v. —en.

Gan'zevoet (*in 't wild groeiende plant van de familie der melden*), m. —voeten: *de — groeit op de kwelders onzer Wadden.*

Ga'pen (1 *den mond wijd openen* en wel met opzet; 2 *den mond wijd openen* min of meer onwillekeurig; *geeuwen*; 3 *den mond wijd geopend houden* uit honger, uit verbazing of nieuwsgierigheid enz.; 4 *niet goed sluiten*; *wijd openstaan*), gaapte, heeft gegaapt: 1 *laat je tong eens zien, gaap eens*; 2 *ik verveelde mij dood, ik moest —*; *— als een oester*; 3 *naar iets staan te —*; *wat sta je daar weer te —*: nieuwsgierig en stokstijf naar iets kijken; 4 *een —d graf*, (ge)open(d) graf; *een —de afgrond*; *een —de wonde*, wijd open; zegsw. *het is zoo heet, dat de musschen op het dak —*, schertsend bij een drukkende hitte; *niet tegen een oven —*, niet tegen iem. opschreeuwen, die een grooten mond heeft; **—er** (*iem., die gaapt*; inz. *houten kop met uitgestoken tong en open mond als uithangteeken van een drogist*), m. —s.

Ga'perig (*geeuwerig*), bn.; —er, —st.

Ga'ping (1 *opening, bres, gat, scheur, barst enz.*; 2 fig. *leemte, onvolledigheid, lacune*), v. —en: 1 *een — maken in de slagorde*; 2 *tusschen hoofdstuk 1 en 2 is een —*; eig. en fig. *een — aanvullen.*

Gap'koers (handel. *valsche koers*), m. —en.

Gap'pen (*gannefen, pakken, stelen*), gapte, heeft gegapt. gmz.; **—per** (*dief*) m. —s; z. G r i s s e n.

Gaps (*handvol*), v. —en: *een — kersen, een — boonen.* gew.

Gara'ge (Fr. *bewaarplaats van automobielen, motorfietsen, fietsen*), v. —s.

Garanci'ne (*roode verfstof, uit meekrap getrokken*), v. gmv.: *thans bereidt men de — vooral uit koolteer*; **—-fabriek,** v. —en.

Garandeeren (*ergens voor instaan, borg blijven, waarborgen*): *iem. iets —.*

Garant' (*borg, waarborg*), m. —en.

Garan'tie (*waarborg, borgstelling*; *vrijwaring*), v.: *een rijwiel koopen met een jaar —*; **—bewijs,** o. —bewijzen.

Garçon' (Fr. *jongen*; *vrijgezel*; inz. in het Nederlandsch: *koffiehuisknecht, kellner, tafelbediende*), m. —s.

Gard, gar'de (*roede, stok*), v. garden: *hij moet de — nog hebben*, onder tucht staan; *de — van St.-Nicolaas*; zie G a a r d.

Gar'de (Fr. 1 *wacht v. krijgslieden bij e. vorst of aanzienlijk persoon of lichaam*; 2 *keurbende*, inz. *in het leger van Napoleon I*; 3 fig. verbonden met *oude: een aantal personen, die de ideeën en tradities van een vroeger geslacht op allerlei gebied vasthouden*; ook: *groep vast aaneengesloten parlementariërs, die jarenlang zitting hebben in de volksvertegenwoordiging*), v. —s: 1 in deze bet. meest *lijfwacht*: *de vorsten richtten reeds vroeg hun — op*, d. i. hun lijfwacht; 2 *de Pruisische —*; *de — van Napoleon in den slag van Waterloo*; 3 *de oude liberale —*; *de oude — en de jongste school*; nog: *de nationale —*, in Frankrijk een soort schutterij, burgerwacht; in samenstelling en ook in het enkelv.; *—champêtre*, veldwachter, in Z.-N. *champieter*; **— d'honneur,** eerewacht: *de — van Napoleon*, opgericht 1 April 1813, zij bevatte de aanzienlijke jongelui v. ons land.

Gardero'be (Fr. *kleerkast, -kamer*; *al de kleeren van iem. samen, kleerenvoorraad*; *kleederbewaarplaats in schouwburgen enz., vestiaire*), v. —s.

Gardiaan' (eig. *wachter*; *overste in een Franciscanenklooster, hij wordt voor drie jaar gekozen*), m. —anen: *de pater-—.*

Gar'doe-[h u i s j e] (O.-I. *wachthuisje*), o. —s.

Gareel' (*leeren halsgordel van een trekdier*; bij uitbr. *de trekstengen aan den halsgordel*; fig. *boei, band, kluister*, zie zegsw.), o. —en: *een trekdier in 't — slaan*, voor den wagen, den ploeg spannen; fig. *iem. in het — slaan*, iem. in slaafsche afhankelijkheid aan zich onderwerpen; *iem. in het — spannen*, iem. duchtig aan den arbeid zetten; ook van onzelfstandige personen, die zich blindelings laten leiden; *in 't — loopen*, arbeiden zwoegen; *dag aan dag in 't — van zijn plicht geslagen zijn*; *in 'tzelfde — loopen*, nauw aan elkaar verbonden zijn; altijd samen zijn, een zelfde taak of werk hebben in de volkst. G r e e l.

I. Ga'ren 1 (*gesponnen draad*), o. —s: *er is katoenen, wollen, zijden, linnen —*; *— afhaspelen*, afwinden; *— tweernen* of *twijnen*, dubbelen; **2** (*van garen vervaardigd*), bn.: *een paar — handschoenen.*

II. Ga'ren (uit *gaderen*: *te zamen brengen, verzamelen*), gaarde, heeft gegaard: *zie de bindster —* (Staring); ook, G a d e r e n.

Ga'ren-en-band'winkel (*winkel, waarin men garen en lint i. h. klein verkoopt*), m. —winkels.

Ga'renspoelster (*vrouw, die het garen op een spoel windt*), v. —s.

Garf, gar've (*schoof, bos afgemaaide en samengebonden graanhalmen*), v. garven.

Garf'boer (*die* nl. *graan als pacht heeft te betalen*), m. —boeren; **—pacht** (*huur, die met een deel der geoogste garven wordt betaald*), v. —en; **—plichtig** (*verplicht tot het opbrengen van garfpacht*; *van landerijen waarop garfpacht rust*), bn.: *—e boeren*; *— bouwland*); **—zaad** (*zaad of koren dat in plaats van geld aan den verhuurder wordt opgebracht*), o. —zaden. vero.

Gargouil'le (Fr. *drakenkop, duivelskop, monsterkop als waterspuwer, spuier* inz. *als afvoerbuis van dakgoten enz. van Gotische kerken*), v. —s.

Garibal'di 1 generaal, en ijveraar voor de eenheid van Italië, 1807—'82; **2** (*puntige vilthoed, zooals door Garibaldi werd gedragen*), m. —'s; **—baldist'** (*medestander van Garibaldi*), m. —en.

Garm (dierk. *jonge ooi, die nog niet gelammerd heeft*), v. garmen. gew.

Garmr, m., Germ. myth. de Noordsche helhond, die bij den wereldbrand tegen de Asen optrekt, doch omkomt in zijn strijd tegen Tyr.

Garnaal' (*kleine zeekreeft, schaaldiertje*; fig. *het beeld van nietigheid*), v. —nalen: zegsw. *een geheugen of memorie hebben als een —*, een heel klein of zwak geheugen; *een verstand hebben als een —*, heel weinig verstand bezitten.

Garna'lenbroodje (*broodje met gepelde, gekookte garnalen*), o. —s; **—geheugen** (*zeer zwak geheugen*, zie G a r n a a l), o.

—s: —**kroketje** of —**pasteitje,** o. —s; —**verstand** (*zeer klein verstand,* zie Garnaal), o.; —**vrouw** (*vrouw, die garnalen verkoopt*), v. —en.

Garneeren (*voorzien van, bezetten met: opsieren; omzoomen; voeren; van oplegsels voorzien* b.v. *een kleedingstuk, bezetten met kant, fluweel enz.*; van schotels: *met toespijzen opmaken*): *een kleed, japon* —; *een schotel* —; **-ing** (1 *het garneeren*; 2 *garneersel*), v. —en: 1 *ter — van japonnen*; 2 *een kostbare — van kant*; —**sel** (*oplegsel, bezetsel, boordsel*), o. —s.

Garnisair' (*soldaat, die bij wanbetaling v. belasting ingekwartierd wordt*), m. —s.

Garnituur' (1 *garneersel*; 2 *geheel of stel van verschillende bij elkaar behoorende voorwerpen* inz. *van artikelen van mode, smaak enz. b.v. een pendule met kandelabers, een stel diamanten*), o. —turen: 1 *een — van zijde*; 2 *een schoorsteen*—; *een prachtig diamanten* —.

Garnizoen' (1 *een legerafdeeling, die in een stad, fort of vesting haar vaste standplaats heeft*; 2 *militaire standplaats*), o. —en: 1 *het — van Maastricht*; 2 *in — liggen*; zegsw. *groote parade en klein* —, veel ophef en niet veel zaaks.

Garnizoens'commandant, m. —en; —**dienst** (*dienst in de garnizoenen*), m. —en; —**dokter** (*militair-dokter, officier van gezondheid voor het garnizoen*), m. —s; —**hospitaal** (*gasthuis, ziekenhuis voor militairen van het garnizoen*), o. —talen; —**infirmerie** (—*hospitaal*), v. —ën; —**plaats** (*stad, waarin een garnizoen ligt*), v. —en.

Ga'roe (*reukhoutboom, waarvan bekende soorten voorkomen op Borneo, Sumatra, de Molukken, Billiton, een der meest welriekende houtsoorten*; in de geneeskunde: *fijngestampte bast van den garoe-boom of peperboompje, zeker blaartrekkend middel*), v. gmv.; op Java Kajoe-Garoe; —**boom** (*garoe; zekere heester, peperboompje*), m. —boomen; —**zalf** (*zalf van garoebast*), v. gmv.

Garst, gerst (*graangewas*), v.; zie Gort.

Gar'stig (*ransig, bedorven*), bn. en bw.; —er, —st: —*e boter,* — *vet*; *de boter smaakt* —; fig. *een —e waarheid* (Potg.), onaangenaam.

Gar'stigheid (*de hoedanigheid van garstig; ransigheid*), v. gmv.

Gar'terorde (*Eng. ridderorde,* nl. *van den Kouseband*), v.; zie Honi.

Gar'ven (*de halmen tot garven binden*; *de garven binnenhalen*), garfde, heeft gegarfd.

Gas (*kunstwoord, door Van Helmond,* † *1664 gevormd, terwijl hem het Gr. woord chaos voor den geest stond*: 1 eig. *elke stof in luchtvormigen toestand, waarin de beweging der moleculen de bovenhand heeft boven de cohaesie, zoodat de moleculen uit elkander trachten te gaan*; inz. *ijle, ontastbare, veerkrachtige, ontbrandbare stof, uit steenkolen, aangewend tot verwarming of verlichting*; 2 afkorting van *gaslicht, gaslamp*), o. in bet. 1 —sen, in bet. 2. gmv.: 1 *vloeibare —sen, mijn—, koolzuur—, waterstof—*; *steenkolen—*; *een M³ — tegen 20 cent*; 2 *het felle — zal mijn oogen bederven*; *het — opdraaien.*

Gas'aanleg (*aanleg van gasbuizen enz. in straat of huis*), m. gmv.; —**aanval** (mil. *aanval met giftige gassen*), m. —len; —**aarde** (*een zwavelhoudende delfstof, waaruit nl. zwavelzuur verkregen wordt*), v. gmv.; —**automaat** (*muntgasmeter*), m. —maten; —**bek** (*bek of tuitvormig mondstuk van de gasbuis, waar het gas ontstoken wordt*), m. —ken; —**boei** (*boei des avonds en des nachts met gas verlicht*), v. —en.

Gas'co (*met de twee zwarte azen in één hand bij het omber- en quadrillespel*), m.

Gasco'gner (*iem. uit Gascogne in Frankrijk*; fig. *bluffer, zwetser, grootspreker*), m. —s. (gn = nj).

Gas'cokes, v. mv., zie Cokes.

Gasconna'de (*grootspraak, opsnijderij, snoeverij, als van Gascogners*), v. —s.

Gas'fabriek (*fabriek tot bereiding van lichtgas* inz. *uit steenkolen*), v. —en: —*en zijn in ons land het eerst gebouwd in 1836*; —**fitter,** zie Fitter, m. —s; —**gloeilamp** (zie Gasgloeilicht), v. —en; —**gloeilicht** (*licht van een gasgloeilamp,* nl. *met een kousje boven den brander, dat in de gasvlam gloeit*), o. —en, zie Kousje; —**haard** (*haard, die met gas verwarmd wordt*), m. —en; —**houder** (*groote cilindervormige ketel, van onder open en drijvende op water of teer, waarin het gas gehouden of bewaard wordt, voordat het tot verbruik in de buizen geleid wordt, bij gasfabrieken*), m. —s; —**kroon** (*kroonvormige luchter, dienende tot gasverlichting*), v. —kronen; —**lantaarn,** v. —s; —**leiding** (*buizen voor toevoer van gas*), v. —en; —**licht** (1 *licht van brandend gas*; 2 *gasvlam*), o. —en: 1 *het heldere* —; 2 *het was stikdonker*; *beneden schenen evenmin —en als sterren aan de lucht* (v. Lennep); —**masker** (mil. *masker ter bescherming tegen gasaanvallen*), o. —s; —**meter** (*toestel om de uit de hoofdkraan uitgestroomde gashoeveelheid te meten*; *kastje met raderwerk en met wijzers, die de hoeveelheid aangeven*), m. —s; zie Gazometer; —**motor** (*motor, door middel van ontploffende gassen gedreven*), m. —s. —to'ren: *de — werd in 1860 door Lenoir geconstrueerd en in 1880 door Lange en Otto verbeterd*; —**ontploffing,** v. —en; —**ornament** (*versierde gaskroon*), o. —en.

Gas'peldoorn, —doren (*doornig heestergewas, gemeene doornstruik*), m. —en, —s.

Gas'pit (*het spitse buisje aan het uiteinde eener gasbuis, waar het gas ontstoken wordt, gasbek*; ook: *gasvlam*), v. —ten.

Gast (eig. *vreemdeling*: 1 *iem., dien men aan zijn disch en bij uitbr. op feestelijke wijze onthaalt*; *logé*; 2 *iem. die in een hotel zijn intrek heeft genomen, aan een openbare tafel eet*; 3 tooneel: *vreemde, niet tot het vaste gezelschap behoorende tooneelspeler of -speelster*; 4 *jonkman, borst* inz. met *flink, kloek enz.*; 5 inz. in samenstellingen: *gezel, werkknecht*), m. en v. —en: 1 *een welkome* —, *een hooge* —, *een vreemde* —; *zijn —en onthalen*; *te — noo(dig)en*; 2 *geen kamer was meer vrij, alles bezet door de —en*; zie ook spreekw.; 3 *men had mevrouw Ristori als* —; zie Gastrol;

4 *een wakkere, kloeke, flinke* —; *een ongure* —, schrikwekkend manspersoon; *een slimme* —, een leeperd; 5 *spuit*—, *polder*—; zegsw. *te* — *gaan*, grasduinen, zijn hart ophalen; *ongenoode* —*en zet men buiten de deur*; spreekw. *Zooals de waard is, vertrouwt hij zijn* —*en*, d. i. men vertrouwt anderen naar zich zelven, zie W a a r d.

Gasteeren (toon. *een gastrol of gastrollen vervullen*).

Gast(e)reeren (*een gastmaal, een smulpartij houden; deelnemen aan een gastmaal*).

Gast'heer (*de heer des huizes, die een gast ontvangt en onthaalt*), m. —heeren; zie A m p h i t r y o n.

Gast'huis (*ziekenhuis* inz. *ter verpleging van onvermogenden; hospitaal*), o. —huizen: *het O.-L.-Vrouwen*— *te Amsterdam*; *in 't* — *liggen*, er ziek liggen; zegsw. *het is daar een geheel* —, zij liggen er allemaal ziek; zie H o s p i t a a l.

Gast'maal (*maal, waarop men gasten noodigt; feestmaal, banket*), o. —malen: *de plaats, waar het* — *gehouden werd.*

Gas'toestel (*kooktoestel, dat met gas verhit wordt*), o. —toestellen; —**tram** (*tram, door gas voortbewogen*), v. —s.

Gastriloog' (*buikspreker*), m. —logen.

Gas'trisch (*wat de maag, den buik, de ingewanden, de spijsvertering betreft*), bn.: *de* —*e koorts*, die haar oorsprong heeft in ongesteldheid v. maag of ingewanden.

Gast'rol (toon. *rol, waarin een tooneelspeler of -speelster als gast* in bet. 3 *optreedt*), v. —rollen: *een* — *vervullen*, in een gastrol optreden.

Gastronomie' (*fijne kookkunst; lekkerbekkerij*), v. gmv.

Gastrono'misch (*de gastronomie* inz. *de fijne kookkunst betreffende*), bn.: —*e bekwaamheden.*

Gastronoom' (*fijne kok, Vatel*; inz. *lekkerbek*), m. —nomen: *ik ben* — *noch epicurist* (Potg.).

Gast'vriend (*persoon, dien men als vriend beschouwt, omdat men hem als gast onthaald heeft of door hem als gast onthaald is*), m. —vrienden.

Gast'vrij (1 *gul in 't onthalen, herbergzaam*; 2 *getuigende van gulheid*), bn. en bw.: 1 *hij is voor al zijn verwanten even* —; bij overdr. *een* — *huis, een* — *oord, een* — *strand; een* —*e disch*; 2 — *is 't onthaal* (Staring); *iem.* — *onthalen, opnemen*, gul; —**vrij'heid** (*gulheid in het onthalen, herbergzaamheid*), v. gmv.: — *genieten, bewijzen, verleenen*; *de plicht der* —, de plicht, die het verleenen van — voorschrijft; *de* — *der oude Germanen, de* — *was hun een plicht,*

Gast'vrouw (*huisvrouw, door wie iem. als gast onthaald of gehuisvest wordt; de vrouw v. d. gastheer*), v. —vrouwen.

Gat 1 (*open plaats in een voorwerp, in een stof; opening, doorgang* in verschillende toepassingen), o. gaten; verkl. **gaat'je**, o. —s: *een* — *in het dak, een* — *in een kleed, een* — *in een heg; een* — *in een bloempot*; *een zeef met kleine gaatjes*; aardr. *het Brielsche* —, *het Goereesche* —, open plaats of vaarwater tusschen banken of kusten; *zee*—; zegsw. *ergens geen* — *in* (*door*) *zien*, d. i. geen uitweg, fig. geen uitkomst; *een gat in den dag* (*in den morgen*) *slapen*, zeer laat opstaan; *een* — *in de lucht slaan*, scherts. een gebaar van verbazing maken; *praatjes vullen geen gaatjes*, men richt er niets mee uit; *iemand in de gaten hebben*, hem in 't vizier, in 't oog hebben, gmz., zie V i z i e r; *een* —, een zeer kleine stad, een nest; *hij is voor één* — *niet te vangen*, hij is niet of niet gemakkelijk te vangen (*gat* = mond van een pijp of gang, van een dassenhol enz.); *iem. het* — *van de deur wijzen, of het vierkante* — *wijzen*, iem. de deur wijzen, gelasten heen te gaan; *een* — *stoppen*, een schuld dekken, betalen; **2** (*zitvlak, achterste, aars*—), o. gatten, verkl. **gatje**, o. —s: *hij viel op zijn* —(*je*).

Ga'tenplateel (*groot aarden bord met gaatjes er in, om het water van groenten, visch enz. te laten wegdruppelen*; *doorslag*), o. —plateelen: *de visch werd op een schotel met een* — *opgediend*; ook, —**teil**, v. —teilen.

Gaucherie' (Fr. *linkschheid, onhandigheid; onbeholpenheid*), v. gmv.

Gaudea'mus (Lat. *Laten wij ons verheugen*: *beginwoord van een bekend Latijnsch studentenlied*). (au = ou).

Gau'dium (Lat. *vreugde, pret, verlustiging*), o. (au = ou).

Gaufreeren (Fr. *stoffen met figuren bedrukken*; *fijn plooien*).

Gauw (*snel, vlug, rap*), bn. en bw.; —er, —st: *iem. te* — *af zijn*; zegsw. *zoo* — *als water*, zeer vlug; fig. — *zijn met de pen*, vaardig; *iem. te* — *af zijn*, slim; — *wegloopen, terugzijn.*

Gauw'dief (eig. *gauwe, behendige dief*: *schurk, deugniet*; gunstig: *snaak, guit*), m. —dieven; —**dieventaal** (*bargoensch*), v. gmv.; —**dieventronie** (*bakkes van of als van een gauwdief*), v. —s; —**dieverij'** (*daad van een gauwdief*), v. —en.

Gau'werd (ongunstig: *sluwerd*; gunstig: *vluggerd, slimmerd*; iron. *talmer*), m. —s.

Gau'wigheid (*rapheid, behendigheid*), v. —heden: *in de* —, inderhaast; *dat kunstje is maar een* —; zie P r e s t i d i g i t a t e u r.

Gauw'te (*vlugheid, rapheid; behendigheid*), v. gmv.

Ga've (1 *gift, aalmoes*; 2 *talent of aanleg van nature*), v. —n: 1 *milde gaven*; 2 *de* — *der welsprekendheid*; zie G a a f.

Ga'vel (*tweetandige vork* inz. *hooivork*), v. —s, gew.; zie G a f f e l.

Gaviaal' (*snavelkrokodil v. d. Ganges*, ± *5 M.*), m. gavialen.

Gavot'te (muz. *oude Fransche dans*[*muziek*] *in tweekwartsmaat*), v. —s.

Gazel' (dierk. *kleine en mooie antilope*: *zeker hert in N.-Afrika en Z.-W.-Azië*), v. gazellen.

Gazel'lenoog (*oog eener gazel*; meestal fig. *schoon meisjes-, vrouwenoog*), o. —oogen.

Ga'zen (*van gaas, als van gaas*), bn.: *een* — *sluier, doek*; — *vleugels*, — *vlerkjes.*

Gazet' (Z.-N. *krant*), v. —ten.

Gazeus' (*koolzuurhoudend*), bn.: —*zeuze dranken*, —*zeuze wateren.*

Gazome'ter (*gasmeter*, ook: *gashouder*, zie ald.), m. —meters.

Gazon' (*graszode, grasperk*), o. —s.
Gazonneeren (*met graszoden beleggen; tot een grasperk of gazon maken*).
Ge'a, v., zie G a e a.
Geaard' (*den aard hebbende van*), bn.; —**heid** (*natuur, aard, inborst*), v. —heden: *ieder spreekt en handelt naar zijn* —; verg. R e c h t g e a a r d.
Geaccidenteerd' (*niet-horizontaal; met hoogten en laagten*), bn.: *een* — *terrein.* (cc = ks).
Geaccrediteerd' (volt. dw. van *accrediteeren*, zie ald.), bn.: *een* — *handelshuis,* het vertrouwen hebbende, kredietwaardig.
Geacharneerd' (*verbitterd; hardnekkig; sterk gesteld, verzot op*), bn.
Geacheveerd' (*voltooid, voleindigd; volkomen, zorgvuldig afgewerkt; af*),vd.en bn.: *een* —*e opvoeding.*
Geacht' (volt. dw. van *achten* in bet. 3; inz. beleefdheidsformule), bn.: *de* —*e voorzitter, de* —*e spreker*; verg. H o o g g e a c h t.
Gea'derd (1 *hebbende aderen* in bet. 1 inz. in samenstellingen; 2 *hebbende aderen* in bet. 5: *bochtige, kronkelende streep*), bn.: 1 *blauw* —*e slapen*; 2 — *marmer.*
Geadresseer'de (*persoon, aan wien een brief, een pakket enz. gericht is*), m. en v. —n.
Geaffaireerd' (*druk, bedrijvig, veel omhanden hebbende*), bn. (ai = è).
Geaffecteerd' (*gemaakt, gekunsteld, niet-natuurlijk*), bn. en bw.
Geag(g)regeerd' (*toegevoegd, plaatsvervangend*), bn.: *een* — *klerk,* iem., die den patroon of chef kan vervangen en in zijn naam teekent, ook: G e a(g)g r e ë e r d; als zn. —**e,** m. en v. —n.
Geagiteerd' (*onrustig, zenuwachtig*), bn. en bw.: *iem. kan* — *zijn*; *ook de markt kan* — *zijn,* nl. als de prijzen sterk op en neer gaan; —*doen, rondloopen.* (g = zj).
Geallieer'den (*bondgenooten*), m. mv; meer in het bijzonder heeten — de leden der Entente tijdens den oorlog van 1914. In de dagen van Napoleon waren het de tegen Frankrijk verbonden mogendheden.
Geangliseerd' (*op Engelsche wijze gekortstaart*), bn.: *een* — *paard.* (s = z).
Geanimeerd' (*opgewekt; vroolijk; druk*), bn.: *een* — *gesprek, een* —*e partij, een* — *concours.*
Geap'peld (*van appelgrauwe kringen voorzien; appelgrauw*), bn.: *een* — *paard.*
Gearing (Eng. *versnelling*), v. —s.
Gearmd' (*arm in arm,* alleen met w.w. van beweging als: *loopen, gaan, wandelen*), bn.: *zij gingen* —.
Gearticuleerd' (eig. *geleed*; inz. van klanken: *duidelijk en nauwkeurig*), bn. en bw.: — *geluiden*; — *spreken*; rechtst. —*e handelingen,* genoemde, beschreven.
Geaspireerd' (*met aanademing uitgesproken*), bn.: *de* —*e keelklank g.*
Geassocieer'den (*bondgenooten, verbondenen*; inz. *de Entente en de tot de Entente toegetreden staten Amerika en Italië*), m. mv.
Geassorteerd' (*goed voorzien van alles, wat tot een* [*koopmans*]*zaak behoort*), bn.: *die winkel is goed* —.
Geassureer'de (*persoon, ten wiens behoeve een verzekering is aangegaan*), m. en v. —n.
Geavanceerd' (*bevorderd; gevorderd*; millit. *sterk vooruitgeschoven*; politiek: *vooruitstrevend*), bn.
Gebaar' (1 in het algemeen: *de wijze, waarop men zich vertoont, aanstelt, voordoet* inz. met een bepaling; 2 *een beweging van het lichaam of zijn deelen* inz. *aangezicht, schouders, armen en handen als gemoeds- of geestesuiting; geste, mime,* b.v. *bij 't preeken, declameeren*), o. gebaren: 1 *uw druk gejoel en wild* — (De Génestet); — *van vriendschap en van eer*; *houding en* —; 2 *rustige gebaren*; *eenvoud van gebaren*; *te veel gebaren maken*; *met een deftig* — *wees hij hem de deur,* teeken met de hand; *een afwijzend* —.
Gebaard' (*een baard hebbende*), bn.
Gebak' (1 *het voortdurend bakken*; 2 *hetgeen gebakken is* inz. *lekkernijen als taartjes enz.,* in deze bet. inz. in den verkleiningsvorm), o. —bakken: —je, o. —s: 1 *dat was daar een gekook, gestoof en* — *den heelen dag*; 2 *versch* —; —*jes presenteeren*; *één kop chocola, twee* —*jes!*
Ge'bang (O.-I. *waaierpalm ter grootte van een klapperboom met stekelige bladstelen*), m. —s: *het nut, dat de Javanen van den* — *trekken, is zeer groot* (Veth).
Geba'renkunst (*de kunst, om passende gebaren te maken bij 't voordragen, reciteeren, preeken enz.*), v. gmv.; —**spel** (1 tooneel: *het geheel der gebaren als deel van het spel van een tooneelspeler of speelster*; *het stille spel*; 2 bij uitbr. *geheel van gebaren, als begeleiding van woorden of als geestes- en gemoedsuiting*), o.: 1 *het* — *van Bouwmeester in de rol van Shylock*; 2 *zijn woorden waren vergezeld van een levendig* —; —**taal** (*het uiten van gedachten door gebaren*), v. gmv., zie M i m i e k.
Geb'be (*vischnet: schepnet aan een gaffelstok*), v. —n.
Gebed' (1 *de daad van bidden*; in de bet. van *verzoeken, smeeking,* eenigszins vero.; inz. in de bet. v. *het aanroepen der godheid*; 2 *gebedsformulier*), o. gebeden: 1 *uw vader voegde zijn* —*en bij de mijne om u van uw plan af te houden*; *in het* — *verheft zich de ziel tot God, om hem te loven, te danken, te smeeken, te verzoenen*; *Mijn huis is een huis des gebeds,* Luc. 19 : 46; *in den gebede zijn,* bidden; *zijn gebeden uitstorten, opzenden*; 2 *de* —*en der stervenden*; *een* — *in nood, in zware ziekte,* zie S c h i e t g e b e d j e; nog: *het* — *des Heeren,* Matth. 6 : 9, het Onze Vader.
Gebe'denboek (*boek met gebeden* in bet. 2), o. —boeken.
Gebeeld'werkt (*als beeldwerk zoo uitgevoerd, van zoodanig beeldwerk voorzien, als door een bepaling wordt uitgedrukt*), bn.: *een sleutel van fijn* — *goud.*
Gebeen'te (1 *het beenderengestel van mensch of dier*; 2 *het beenderenstel van een lid van een menschelijk of dierlijk lichaam*; 3 *doodsbeenderen, rif, geraamte*; *stoffelijk overschot*; 4 scherts. *lichaam*), o. gebeenten: 1 *het* — *van een hert*; *grof, zwaar van* —; fig. in hoogeren stijl: het binnenste van iem.: *dat verteerde hem het* —; 2 *het* — *van den rechter arm kraakte bij den beet van de sterke tanden*; 3 *iems koud,wit, kil, bleek, dor* —; *iems* — *beschreien,* zijn dood beschreien; 4 *wee je* —*!*

Gebeft' (*van een halsslipje of bef voorzien*), bn.: *dominee was gemanteld en* —.

Gebeid' (*op jeneverbessen of -beien overgehaald*), bn.: *een glaasje* —*e jenever*; zie Dubbelgebeide.

Gebekt' (*hebbende een bek of snavel*, meestal met een bepaling of in samenstellingen), bn.: spreekw. *Elk vogeltje zingt, (naar) zooals het* — *is*; zie Vogel; fig.; *die vischvrouw is goed* —, weet haar mond te roeren.

Geberg'te (1 *een groep van bergen*; *een bergstreek*; 2 aardr. *een menigte bergen in ketenvorm of in een kring gelegen*), o. —n: 1 *een hoog* —, *een steil* —; *vluchten naar het* —; 2 *het Karpathische* —; zie Alpen.

Gebe'ten op (*vergramd, nijdig, vertoornd*), bn.: *hij is zeer op u* —, verbitterd.

Gebe'teren (*beter maken, verhelpen*), alleen gebruikelijk in: *iets niet kunnen* —, het niet kunnen helpen.

Gebeu'ren (1 *voorvallen, geschieden, plaats hebben*; 2 gunstig of ongunstig: *overkomen*; 3 *te beurt vallen*; *ten deel vallen*; in bet. 2 en 3 altijd van onstoffelijke dingen), gebeurde, is gebeurd: 1 *wat er ook gebeure, blijf bedaard*; *er is een ongeluk gebeurd*; 2 *het is mij meermalen gebeurd, dat ik in een bosch verdwaald raakte*; 3 *mocht mij dat geluk ook nog eens* —!

Gebeur'lijk (*mogelijk*), bn.: —*e dingen*, die nl. gebeuren kunnen; —**heid** (*mogelijkheid*), v. —heden; w. g.

Gebeur'tenis (1 *voorval, feit*; 2 *belangrijk feit, evenement*), v. —sen: 1 *een belangrijke* —, *een blijde* —, *de loop der* —*sen*; 2 *dat was een* —!

Gebied' (1 *heerschappij, macht, gezag*; 2 *stad, streek, land, waarover men heerscht, macht uitoefent*: *grondgebied, rijk, staat*), o.: 1 *onder iems* — *staan*; *het* — *voeren*; 2 *het* — *der Romeinen, het* — *eener stad, het* — *der Nederlanden*; bij uitbr. *het* — *eener rivier*, d.i. het oeverland, het stroom—; fig. *het* — *der geschiedenis, der kunst, der taal*, d. i. al, wat betrekking heeft op geschiedenis enz.

Gebie'den (1 *als heer of meester over anderen heerschen, het hoogste gezag uitoefenen*; *bevelen, gelasten*; 2 van onstoffelijke zaken: *voorschrijven, vorderen*), gebood, heeft geboden: 1 *wie heeft hier te* —*?*; *waar liefde woont, gebiedt de Heer Zijn zegen*; *ik gebied u onmiddellijk te gaan*; 2 *doe wat uw plicht u gebiedt*; —**er** (in hoogeren stijl: *heerscher, meester*), m. —s; —**ster** (*heerscheres*; fig. *beminde*), v. —s.

Gebie'dende wijs, v., spraakk. wijs, die een gebod, een verbod, een verzoek uitdrukt; zie Imperatief.

Gebiesd' (*met een bies versierd*), bn.: *een rijwiel, rood* —.

Gebin'te (*balkwerk, samenstel van balken, verbindend de hoofddeelen v. e. gebouw of getimmerte*; inz. *dakstoelen*), o gebinten: *de gebinten van een dak*; ook Bint.

Gebit' (1 *boven- of onderrij tanden en kiezen*; 2 [*ijzeren*] *mondstuk of stang van een paard of ander last- of trekdier*), o. —ten: 1 *een mooi* —, *een valsch* —; 2 *het* — *v. e. toom*: zegsw. *het* — *of bit op de tanden nemen*, op hol gaan.

I. Geblaard' (*met blaren of bleinen bedekt*), bn.: *zijn geheele gelaat was* —; w. i.g.

II. Geblaard' (van runderen: *met een bles, vlek voor den kop*, bn.: *een* —*e koe*; zie Blaar.

Geblaat' (*het* [*telkens en aanhoudend*] *blaten*), o. gmv.: *het* — *der schapen*; zie: Mekken en Blaten.

Gebla'derte (*de gezamenlijke bladeren* inz. *van boomen*; *'t loover*), o. gmv.: *de wind ruischt in het* —; bij dichters: *geladert, geblaarte.*

Geblameerd' (*in kwaden roep, in opspraak gebracht*), vd.

Geblaseerd' (*over-verzadigd en afgestompt voor verder genot*; *ontzenuwd door 't genieten*), bn.; zie Blasé. (s = z).

Gebla'zen, vd.: spreekw. *Beter hard* — *dan den mond verbrand*, fig. het is beter, voorzichtig te zijn, dan schade te lijden; zegsw. *hij is* —, hij is er van door, weg, heeft zich uit de voeten gemaakt, volkstaal.

Geblindeerd', bn.: *een* —*e trein of auto in oorlogstijd*; —*e schietgaten*; zie Blindeeren.

Gebloemd' (van weefsels: *met bloemen of bloemvormige versierselen doorweven, bewerkt, versierd*), bn.: *een* —*e kamerrok*; — *damast, een* — *tapijt.*

Gebloem'te (1 *allerlei bloemen te zamen*; *een menigte bloemen*; 2 fig. *een menigte bloemvormige versierselen*; in beide bet. meestal *bloemen*), o. gmv.: 1 *het* — *der lente*; *de aarde is met gebloemt gesierd* (Kamph.); 2 *gordijnen met* — *doorstikt.*

Geblokt' (van weefsels: *met vierkante blokjes*), bn.: —*e servetten.*

Gebluscht' (van kalk: *met water gelescht, dienende tot bereiding van mortel*), bn.: —*e kalk*, zie Blusschen.

Gebo'cheld (*met een bochel*; *gebult*), bn.: *een* — *manneke*; *van achteren* —.

Gebod' (1 *openbare bekendmaking of afkondiging* inz. *wettelijke of kerkelijke huwelijksaankondiging*, zie Roep en dan in het mv.; 2 *bevel, last, voorschrift* inz. van God en in hoogeren stijl), o. geboden: 1 *het eerste, tweede, derde* —, openbare afkondiging van een voorgenomen huwelijk; *onder de* —*en staan*, in ondertrouw zijn; *de* —*en stuiten*, maken, dat het huwelijk geen voortgang heeft, de voltrekking van het huwelijk stuiten; 2 *een* — *uitvaardigen*; *een keizerlijk* —; *een streng* —, *een* — *nakomen, een* — *ter harte nemen*; *de 10* —*en Gods*, Deut. 5 : 6 —21: *van God noch zijn* — *iets weten*, God noch zijn geboden kennen, een goddeloos leven leiden; scherts. *met zijn 10 geboden eten*, vingers, zonder vork of mes eten.

Geboef'te (*een troep schelmen of slecht volk*; *gespuis*), o. gmv.: *vuig, laag* —; zie Boef.

Gebo'gen (*met een bocht, krom*), bn.; —er, —st: *met een* — *rug, een* — *lijn*; meetk. *een* — *vlak*, zoo, dat een rechte lijn er niet in alle richtingen op past, tegenst. van *plat.*

Geboha', o. gmv.: *al dat geschreeuw en* —, d. i. geraas, getier, w. g.; ook, **Geboeha'.**

Gebon'den (1 *niet vrij*; *bezet, door drukke bezigheden gebonden*; 2 natuurk. *latent,*

zie ald.; 3 van sausen enz.: *met sago, bloem enz. gemengd*), bn.: 1 *hij is door die betrekking erg* —; ook: *een — betrekking*; 2 — *electriciteit*, op den condensator aanwezig; — *warmte*; 3 *een — saus, die soep is niet genoeg* —; nog: — *stijl*, poëzie in tegenstelling met proza; woordkunst met streng rhythme.

Geboogd' (*boogvormig*), bn.: *zuiver —e wenkbrauwen, —e vensters.*

Geboom'te (*boomgewas, boomen*), o. gmv.: *een park met hoog —.*

Geboord' (*van een boord of rand voorzien*), bn.: *een — vest, een —e vlag*; meestal *omboord.*

Geboor'te (1 *het geboren-worden, het ter-wereld-komen*, dikwijls met *bij, in, sedert, na, vóór, van .. af*; 2 fig. *begin, oorsprong*; 3 *afkomst*; *stand*), v. —n: 1 *de — van een kind, van zijn — af*; *vóór of na Christus' of 's Heeren*—; 2 fig. *een opstand, oproer in zijn — smoren.*; 3 *hij is een Engelschman van —*; *menschen van hooge* —; —**akte** (*akte of verklaring van een ambtenaar van den burgerlijken stand, vermeldende plaats en dag van iems geboorte, zijne ouders enz.*), v. —akten; —**bewijs** (*geboorteakte*), o. —bewijzen; —**cijfer** (*percentcijfer der geboorten*), o. —s; —**dag** (1 *dag van iems geboorte*; 2 *dag, waarop men een geboorte herdenkt*; *verjaardag*), m. —dagen: 1 *de — van ..... is onbekend*; 2 *de 17 Februari, de — van den zoon, was elk jaar een groot feest*; —**grond** (*grond, waarop, streek, waarin iem. geboren is*; inz. in hoogeren stijl: *vaderland*), m. gmv.; —**jaar** (*jaar der geboorte*), o. —jaren.

Geboor'teland (*land, waar iem. geboren is*; inz. *vaderland*), o. —landen; —**plaats** (*stad of dorp, waar men geboren is*), v. —plaatsen; —**recht** (*recht, aan iem. toekomende uit kracht van zijn geboorte*), o. —en; z. Eerstgeboorterecht.

Gebo'ren (1 *ter wereld gebracht, gebaard*; 2 fig. *ontstaan*; *voortgekomen*) volt. dw. en bn.: 1 *wanneer werd Karel V — ? ik ben te A'dam* —; zegsw. *ergens — en getogen zijn*, er ter wereld gebracht en opgevoed zijn; 2 *een zachte smart, uit weemoed* —; *de scheikunde is uit de alchimie* —; nog: *een — Nederlander*, in Nederland —; *tot heerschen* —, door zijn aanleg bestemd tot; *hij is een — dichter*, de dichtkunst is hem van nature eigen, is hem een gave of talent.

Geborneerd' (eig. *begrensd*, inz. fig. *kleingeestig, kortzichtig, bekrompen*), bn.: *een — verstand*; *hij is nog al* —.

Gebor'steld (*borstels hebbende*), bn.: *de —e rug des evers.* w. i. g.

Gebosseleerd' (*gedreven*; *met figuren en reliëf* nl. *op goud of zilverwerk*), bn.

Gebouw' (1 *het telkens of voortdurend bouwen*; 2 *hetgeen gebouwd is, een bouwwerk*), o. in bet. 2 —en: 1 *dat — heeft hem al heel wat geld gekost, hij heeft een ware bouwkoorts*; 2 *een groot —, een militair* —; fig. *het — uwer plannen, verwachtingen*; *het — van den godsdienst*; spreekw. *Zooals de grondslagen zijn, is het gansche —.*

Gebouwd' (*van zulk een lichaamsbouw, maaksel of vorm als de bepaling uitdrukt: gevormd, geschapen*; alleen in samenstellingen), bn.: van personen: *een forsch—man, een goed—e knaap, een kloek—e kerel, een slank— meisje, een zwaar—man*; van schepen: *scherp—, rank—, licht—.*

Gebraad' (*gebraden vleesch*, inz. *wildbraad, gebraden vogels*), o. gmv.: *heerlijk —.*

Gebrand' zijn op iets, meestal met ontkenning: *niet op iets — zijn*, niet branden van verlangen om iets te hebben.

Gebrek' (1 *het niet aanwezig zijn*; *het niet genoeg aanwezig zijn*; *gemis* inz. met *aan* verbonden; 2 *gemis of schaarschte van leeftocht*; *nooddruft, ontbering, behoeftigheid*; 3 *kwaal, ongemak*; 4 *verkeerdheid, fout, onvolkomenheid*; 5 *mankement, leemte*), o., in bet. 1, 2 gmv.; in bet. 3, 4, 5 gebreken: 1 *bij — aan* (*van*) *water, tijd, geld, woorden*; 2 — *hebben, lijden*, d. i. armoede; *het nijpendste —, van — omkomen*; 3 *een lastig* —; 4 *een — in het karakter*; *elke gek heeft zijn* —; 5 *een — in een schilderij*, fout; *een — in een betoog*, zwakke plaats; nog: *bij gebreke van*, bij ontstentenis van, bij gemis van; zegsw. *voor iems gebreken blind zijn*, iems verkeerdheden niet zien of niet tellen; *een menschelijk* —, een verkeerdheid of ondeugd, die den mensch eigen is; *de —en zijner deugden hebben*, door overdrijving van goed in kwaad vervallen: zoo kan een spaarzame een gierig mensch worden enz.; spreekw. *Bij — aan brood eet men korstjes van pasteien*; z. Brood.

Gebrek'kelijk (1 *gebrekkig, mismaakt*; 2 *onvolkomen onvolmaakt*) bn. en bw.: 1 *een — persoon, grootje wordt* —; 2 — *schrift*; — *spreken, — schrijven.*

Gebrek'kig (1 *een lichamelijk gebrek hebbend*; 2 *onvolkomen*) bn. en bw.: 1 *een — mensch*; 2 van zaken: *een — toestel, gereedschap*, d. i. fouten hebbend; fig. *een — betoog, een —e teekening, een — beeld*; *taal en stijl waren* —, d. i. onvoldoende, met leemten; *een — teekenaar*, gebrekkelijk in de handeling van teekenen; nog: *een — werkwoord*, b.v. zullen, dat b.v. het vd. mist; — *spreken, — denken, zich — uitdrukken*, d. i. op onvoldoende, gebrekkige wijze.

Gebrild' (*met een bril, een bril dragende*), bn.: —*e dames, een —e vlieger.*

Gebrod', gebrod'del (*geknoei*), o. gmv.; zie Brodden.

Gebroed' (van vogels: *broedsel*; bij uitbr. van andere inz. schadelijke of lastige dieren), o. gmv.: *het — van slangen, adders, wespen enz.*; fig. van menschen: *dat vuige* —, gespuis, geboefte; *vreemd* —, d. i. gehate, snoode vreemdelingen.

Gebroe'ders, —broe'deren (*personen, die broeders zijn of onderling als broeders verbonden zijn in betrekking tot elkaar gedacht*), m. mv.: *de — De Witt*; *ze zijn als* —; als firmanaam: *de zaak behoort aan de — Jansen.*

Gebroed'sel (*gebroed, broedsel*; dikwijls fig. met ongunstige bijbeteekenis), o. —s.

Gebro'ken (eig. volt. dw. van *breken*), bn.: *hij is* —, heeft een breuk; *hij is dubbel* —, heeft twee breuken; rekenk. *een — getal*, e. breuk; — *land*, moerassig, ook: gescheurd;

een — weide, omgeploegd, gescheurd, tot bouwland gemaakt; *met — stem*, haperende, op gebrekkige, stamelende wijze als gevolg van gemoedsaandoening, lichaamszwakte enz.; *Zijtje zag hem met — oogen aan* (C.O.), stervende; *met een — hart*, moedeloos, verlangend naar den dood; *hij sprak — Italiaansch*, gebrekkig; *een — middag*, verstoord, zoodat men zijn plan slechts gedeeltelijk kan uitvoeren; *— rijm*, zie R ij m.

Gebronsd' (*met een bronskleur*; *bronskleurig*), bn.: *een — gelaat.*

Gebrouilleerd' (Fr. *in onmin zijnde*), bn.: *die families zijn —*, leven in onmin, de vriendschap is uit; zie B r o u i l l e e r e n.

Gebrui' (*geplaag, gezanik*), o.; zie B r u i e n.

Gebruik' (1 *het zich bedienen , het bezigen van* inz. met de bijgedachte van herhaling of duur; 2 *een in zwang zijnde wijze van doen*; *gewoonte* inz. wat betreft het maatschappelijk, huiselijk leven en verkeer), o.: 1 *het — v. e. potlood, v. e. woordenboek*; *ten —e geven, afstaan, toevertrouwen*; *inwendig en uitwendig —*; *het — van den tijd*, d. i. het besteden; *het herhaald — van een woord*, bezigen; *het — van vleesch*, nuttigen, genot; *het — van een ongeoorloofd middel*, aanwending; *van iems aanbod — maken*, het aannemen of zich laten welgevallen, partij van trekken; 2 *een oud —, een eerbiedwaardig —*; *een — invoeren, in zwang brengen, afschaffen*; *een plaatselijk, stedelijk —*; *zeden en —en*; nog: *buiten — zijn komen, raken*, niet meer in zwang zijn, komen, raken.

Gebrui'kelijk (*in gebruik, in zwang zijnde*; *gewoon*), bn.; —er, —st.: *de —e plichtplegingen*; *den —en eed afleggen*; *op de —e wijze*; *—zijn*, plegen te geschieden; rekenk. *een —e breuk*, breuk, wier teller kleiner is dan haar noemer, gewone breuk.

Gebrui'ken (*zich van iets bedienen*, in verschillende toepassingen), gebruikte, heeft gebruikt: *een werktuig —*, bezigen tot iets; *zijn armen, zijn been —*; *zijn oogen, zijn handen, zijn tong* (*weten te*) —, nl. er flink mee (weten) om (te) gaan, gebruik van (weten te) maken; *een diné, een ontbijt —*, het nuttigen; *de baden —*, een badkuur ondergaan; *een geneesmiddel —*, aanwenden; *zijn geld goed —*, besteden; *krachten, vermogens —*, aanwenden; *zijn verstand —*, behoorlijk nadenken; *zijn tijd* (*goed*) *—*, goed besteden; *een woord goed —*, bezigen; *zich tot alles laten —*, zich tot lijdzaam werktuig verlagen, leenen tot allerlei minne diensten; *geduld, gestrengheid enz. —*, aan den dag leggen, zich geduldig, gestreng betoonen inz. met een bepaalde bedoeling.

Gebrui'ker (*hij, die iets gebruikt* inz. van werktuigen en boeken; rechtst. *hij, die iets v. e. ander in gebruik heeft*), m. —s.

Gebruiks'aanwijzing (*aanduiding, voorschrift, omtrent het gebruik* b.v. *van medicijnen enz.*; ook: *het papier, dat het voorschrift bevat*), v. —en; —**waarde** (*de waarde, die iets practisch in het gebruik heeft*), v. gmv.

Gebruis' (*het aanhoudend of telkens bruisen*), o. gmv.: *het — der golven, der wateren, der vloeden*; zie B r u i s e n.

Gebult' (*een bult of bochel hebbende*), bn.: *de tijger deed een sprong naar zijn —en vijand*, nl. naar den buffel.

Geburin' (Bijbel. *buurvrouw*), v. —rinnen.

Gebuur' (*buurman of buurvrouw*, meestal *buur*), m. en v. geburen: *iemands — zijn*; spreekw. *Kwade geburen moet men bezuren*, van slechte buren heeft men veel last.

Gebuur'schap (*buurt*), v. gmv.

Gebuur'te (Z.-Ned. *de omliggende huizen of omwonende menschen*), v. —n: *zij riep, dat heel de — het hoorde* (Ernest Staas); *de werklieden uit de —* (V. Lov.).

Gecacheteerd' (*dichtgelakt, verzegeld*), vd. en bn.

Gecanneleerd' (bouwk. *gegroefd*), bn.: *een zuil is —, als ze van canneluren voorzien is.*

Gecharmeerd' (*ingenomen met, bekoord, verrukt door*), bn.: *op iets, op iem. — zijn.*

Geciviliseerd' (*beschaafd, welgemanierd*), bn.

Gec'ko (*hagedis in de tropen, gekko*), m. —'s.

Gecoiffeerd' (Fr. fig. *ergens mede in zijn schik, gevleid, vereerd*), bn.

Gecommiteer'de (*gemachtigde, lasthebber*; bij examens: *gevolmachtigde toeziener*), m. —n; zie C o m m i t t e n t.

Gecompliceerd' (*ingewikkeld*), bn.: *een — vraagstuk*; zie C o m p l i q u e e r e n.

Gecondenseerd' (*verdicht, verdikt*; *samengeperst*), bn.: *—e melk*; zie C o n d e n s e e r e n.

Geconditionneerd' (1 *bedongen*; 2 *in zijn toestand bewaard*), bn.: 1 zie C o n d i t i o n n e e r e n; 2 *de goederen zijn goed — aangekomen*; *een incunabel, goed —*; nog: *goed —*, in stemming, op dreef.

Geconfedereer'den (*verbondenen*), m. mv.

Geconsolideerd' (eig. volt. dw. van C o n s o l i d e e r e n, zie ald.), bn.: *—e schuld*, staatsschuld, voor welker renteopbrengst bepaalde staatsinkomsten zijn aangewezen, zie ook C o n s o l s; veelal een vereeniging van oudere vlottende schulden tot ééne.

Geconsterneerd' (*onthutst, ontsteld, uit het veld geslagen*), bn. en bw.

Gecostumeerd' (*in zekere kleederdracht gedost*), bn.: *een —e optocht*, nl. v. gecostumeerden.

Gedaag'de (*gedagvaarde, voor de rechtbank geroepene*), m. en v. —n; zie D a g e n.

Gedaan' (*verricht, afgedaan*), bn.: zegsw. *gedane zaken hebben geen keer*, er valt niets meer aan te veranderen; *de werkman heeft — gekregen*, is heengezonden; — komt verder voor in de samenstelling: *welgedaan*, zie ald.

Gedaan'te (1 *uiterlijk voorkomen*; *figuur, gestalte, vorm*; 2 *iets, dat het voorkomen heeft van den persoon of de zaak, in de bepaling uitgedrukt*), v. —n: 1 *een zekere — aannemen*, een zoodanig uiterlijk aannemen, als in de bepaling is uitgedrukt; *van — veranderen*; *in de — v. e. weerwolf*; *schoon van —, iets in zijn vorige — herstellen*; *de hutten dier negers hebben de — van bijenkorven*; 2 *een reusachtige —, een zwarte, — een spookachtige —.*

Gedaan'teverandering, —verwisseling (1 *verwisseling van uiterlijk voorkomen of vorm*; 2 dierk. *de natuurlijke overgang van*

den eenen vorm in den anderen), v. —en: 1 *de —en van Ovidius*, metamorphosen, herscheppingen; 2 *de—der kikvorschen: ei*, (zie K i k k e r i t), *kikkervischje of dikkop, jonge kikvorsch*; *de — der insecten: ei, larf, pop, volkomen insect*; *idem der kevers enz.*

Gedaas' (*gezwam, geklap, dwaze praat*), o. gmv.: *hou toch op met je —; je voelde, dat er in zijn speech — bij was.*

Gedach'te (1 *het denken aan*; 2 *blijvend aandenken*; 3 *nadenken, peinzen*; 4 *het in aanmerking nemen*; 5 *het redeneeren, oordeelen*; 6 *overleg, beraad*; 7 *voorstelling van den geest*; *denkbeeld*; 8 *overlegging* alleen in het mv. inz. in Bijbelsche zegsw.; 9 *plan, voornemen*; 10 *meening, gevoelen, oordeel* inz. *waardeering, schatting, dunk*; 11 *vermoeden*), v. —n: 1 *de — aan wat hij gehoord had*; 2 *de —(n) aan iets bewaren*, herinnering; 3 *in —(n) zijn*; *iets in —(n) doen*, werktuiglijk, zonder erg of opzet; 4 *de —, dat zijn moeder tevergeefs op hem wachtte, was onverdraaglijk*; 5 *de vrijheid der —*; 6 *iets in (zijn) —(n) nemen*, in overweging nemen; *ik stond in —(n), wat te doen*; 7 *allerlei —n en gewaarwordingen*; *zich geen — van iets kunnen maken*; *sombere, blijde, streelende —n*; *de —, die aan dat boek ten grondslag ligt*, hoofddenkbeeld; 8 *Jesus ziende hare —n, seyde*; 9 *op de — komen*, zich voornemen; *van — veranderen*, van plan veranderen; 10 *ik zou zijn — daarover (omtrent, aangaande) wel eens willen vernemen*; *gunstige, goede, hooge —(n) omtrent (van, over, aangaande) hem of iets hebben, koesteren, opvatten*; 11 *ik had er geen — op, dat mij zoo iets zou overkomen*; zegsw. *in zijn —n*, in zijn geest, in zijn verbeelding; ook bij zich zelven, in zijn binnenste, zie bet. 7; *op twee —n hinken*, in de keuze tusschen twee tegenovergestelde zaken besluiteloos zijn of aarzelen· ook van twee denkbeelden, beginsels, stelsels: nu eens het een dan weer het andere volgen en zich niet gelijk blijven, zie bet. 9; spreekw. *—n zijn tolvrij*, ieder heeft de vrijheid te denken, wat bij hem opkomt; **—loos** (*niet nadenkende*), bn., bw.; **—loos'heid,** v. gmv.

Gedach'tengang (*gedachtenloop*), m. gmv. **—kring** (*kring van voorstellingen*; *omvang van de voorstellingen van den geest*), m. gmv.; **—lezer** (*iemand, die voorgeeft te kunnen weten, wat een mensch gedacht heeft*), m. —s; **—loop** (*loop of opeenvolging der gedachten of voorstellingen van den geest*), m. gmv.: *den — niet belemmeren, den — vrijlaten*; **—reeks** (*geregelde opeenvolging van gedachten*), v. —reeksen; **—sprong** (nl. *niet geleidelijke overgang*), m. —en; **—streep** (spraakk. *liggend streepje, een rust aanduidend*), v. —strepen; **—stroom** (*snelle opeenvolging van gedachten*), m. gmv.; **—wending,** v. —en; **—wereld** (eig. *wereld, d. i. kring van gedachten*), v. gmv.; **—wisseling** (*wederkeerige mededeeling van gedachten over een onderwerp*), v. —en.

Gedach'tenis (1 *het gedenken van iem. of iets*; *de voortdurende herinnering*; 2 *het blijvend voortleven van iem. of iets in de gedachten van anderen*; *herinnering*; 3 *een voorwerp bestemd om de —* in bet. 1 (*levendig te houden*; *aandenken, souvenir*), v. —sen: 1 *ter — van iem. of iets*; *haar — vervolgt mij overal*; 2 *in eeuwige — blijven*; *ter eeuwiger —*, om eeuwig in aandenken te blijven; *mijn vader zaliger —*; 3 *een lieve — aan* (soms: *van*); **—rede** (*redevoering tot herdenking van iem.*), v. —redenen.

Gedach'tig (*gedenkende, denkende aan* met de bijgedachte, dat dit van invloed is op iems handelingen), bn.: *— aan wat zijn vader had gezegd*; *aan iets — zijn of worden*; (*aan*) *iemand in zijn gebeden — zijn*, voor hem bidden.

Gedag'zeggen, zie G o e d e n d a g z e g g e n.

Gedamasceerd', bn.: *een —e kling*; zie D a m a s c e e r e n.

Gedast' (*een das* in bet. 2 *dragende*, inz. met een bepaling), bn.: *witgedaste heeren volgen de lijkbaar.*

Gedebaucheerd' (Fr. *verliederlijkt*), bn.

Gedecideerd' (*beslist, vastberaden*; *zeker van zijn zaak*), bn.: *een — antwoord*; *een —e houding.*

Gedecolleteerd' (*een laag uitgesneden japon dragende*; *den hals bloot latend of dragend*), bn.: *—e danseressen.*

Gedecoreerd' (*versierd*; *geridderd*), bn. en vd.: *de feestzaal was fraai —*; *e. — heer'*

Gedeeld' (*in deelen gescheiden*), vd. en bn.: wapenk.: *een — schild*, d. i. door een loodlijn of dwarslijn in twee gelijke vakken gedeeld.

Gedeel'te (*deel van een samenhangend geheel*; *stuk*), o. —n: *hij verloor een groot — van zijn vermogen*; *het tiende — van het leger sneuvelde.*

Gedeel'telijk (*voor een gedeelte*; *niet ten volle*), bn. en bw.: *een —e afbetaling*; *een —e bekentenis*; *een schuld — aflossen, een huis — bewonen.*

Gede'gen (*zuiver, niet vermengd*, inz. van metalen), bn.: *— goud, zilver, ijzer, kwik*, d. i. niet scheikundig verbonden met andere stoffen of metalen.

Gedegenereer'de (*iem., die ontaard of erfelijk belast is*), m. en v. —n: *alcoholisten, geboren misdadigers, idioten zijn —n.*

Gedelegeer'de (*afgevaardigde, gemachtigde*; inz. *aangewezen schuldenaar*), m. —n; (g = g); zie D e l e g e e r e n.

Gedempt' (fig. van licht en geluid: *getemperd*; *dof*; *zacht, fluisterend*), bn.: *— licht*; *op —en toon spreken.*

Geden'der (*het aanhoudend donderen*, b.v. *van een rijtuig*), o. gmv.

Gedenk'blad (*blad papier, waarop belangrijke gebeurtenissen ter gedachtenis opgeteekend zijn*; inz. in hoogeren stijl en in het mv.), o. —bladen: *in de —bladen der geschiedenis opgeteekend*, in de geschiedenis; **—boek** (*boek, dat een of ander belangrijk feit in herinnering houdt*, inz. in hoogeren stijl), o. —boeken; **—dag** (*dag, waarop men jaarlijks op plechtige wijze een beroemd persoon of belangrijke gebeurtenis heuglijk herdenkt*; *herinneringsdag, jaardag*), m. —dagen.

Geden'ken (*zich iets of iem. voor den geest brengen, herinneren*), gedacht, heeft gedacht: *gedenk mijner*; *aan iets of iem. — gedenk aan mijn woorden*; *iets of em. —*,

zich weder voor den geest brengen, herinneren: *op den 3en Oct. gedenkt men Leidens ontzet*; *iem. in zijn testament* —, d. i. hem er in bedenken, hem iets vermaken, zie L e g a a t.

Gedenk'jaar (*jaar van gedachtenisviering*), o. —jaren· *het — v. d. inneming van Den Briel*; —**naald** (*monument in den vorm van een obelisk*; *naaldvormige gedenkzuil*), v. —en; —**penning** (*medaille, geslagen ter gedachtenis van een heuglijke gebeurtenis, beroemd persoon enz.*), m. —en; —**rede** (*redevoering, aan de gedachtenis van iem. of iets gewijd*), v. —redenen; —**rol** (*gedenkschrift*), v. —len; —**schrift** (1 *geschrift, dat de gedachtenis aan personen, gebeurtenissen enz. levendig houdt*; 2 in het mv. *mémoires*; *geschrift, waarin de schrijver zelfbeleefde gebeurtenissen voor zich of anderen ter gedachtenis heeft opgeteekend*), o. —en: 1 *het Geschied- en Redekundig — van Nederlands herstel in 1813*, door J. H. v. d. Palm, 1763—1840; 2 *de —en van Don Manuel Godoy*; —**spreuk** (*spreuk, die de gedachtenis aan een waarheid of stelregel er in uitgedrukt, levendig houdt*; *een algemeene waarheid in spreukvorm*; *zinrijk gezegde*), v. —en, b.v. Van Alkmaar begint de victorie; —**steen** (*monumentale steen ter herinnering aan eenig feit* inz. *ter gedachtenis aan een afgestorvene*), m. —en; —**stuk** (*gewrocht van bouw- of beeldhouwkunst, plaatwerk, geschrift enz. ter gedachtenis aan iem. of iets*), o. —ken; —**tafel** (oud-Romeinsch *schilderij, welke iem. bij redding uit een groot gevaar, van deze redding liet maken en die in een tempel werd opgehangen en aan de goden werd gewijd als blijk van dankbaarheid*; ook: *een plechtige op een tabula* [*tafel, bord*] *geschreven dankbetuiging aan de reddende godheid*; *tabula votiva*), v. —s; —**teeken** (*alles, wat ter herinnering of gedachtenis aan iets of iem. dient* inz. *gedenksteen, monument*), o. —s: *een gedenksteen, een zuil, een naald is een —teeken*; —**waar'dig** (*der gedachtenis waardig*), bn.; —er, —st, of meer en meest —, *een feit op dien —en morgen* (C. O.); —'**zuil** (*zuil, tot aandenken opgericht*; *zuilvormig gedenkteeken*; *eerezuil*; bij uitbr. *gedenkteeken*), v. —en: *de — v. Trajanus in Rome* (± 100 n. C.); zie G e d e n k n a a l d.

Gedeporteer'de (*banneling eener strafkolonie*), m. en v. —n; zie D e p o r t e e r e n.

Gedeputeer'de (*afgevaardigde, volksvertegenwoordiger*; *lid van de gedeputeerde staten*), m. —n; —*n te velde*, vad. geschied. afgevaardigden, die als raadslieden mee ten oorlog togen: ter zee en te velde; — *Staten*, gekozenen uit de Provinciale Staten, onder presidium van den Commissaris der Koningin, belast met de uitvoerende macht en 't dagelijksch toezicht op de provinciale zaken en toestanden; zie D e p u t a t i e.

Gedesequilibreerd' (*uit het evenwicht*; fig. *het geestelijk evenwicht verloren hebbend*), bn.: *vele volksmenners blijken —*.

Gedetacheerd' (*tijdelijk ergens ingedeeld*; *afgescheiden van den hoofdtroep*), bn., zie D e t a c h e e r e n.

Gedetineerd' 1 (*in hechtenis, gevangen*), bn.; 2 als zn. —**e** (*gevangene*), m. en v. —n.

Gedicht' (*hetgeen gedicht is*; *een in versmaat of in dichterlijken stijl opgesteld stuk*; *vers, dichtstuk*), o. —en: *de —en van Vondel*; *een — maken, voordragen*; *een — aan iemand opdragen*;—*jes voor kinderen*; *bruilofts—, gelegenheids—, graf—, lijk—, verjaarings—*; zie D i c h t.

Gedicht'sel (Bijb. *overleg, gepeins*), o. —en, —s.

Gedien'de (*geoefend soldaat*; inz. *gewezen militair, oud-soldaat*, meestal met *oud*), m. —n: *een oud—*.

Gedien'stig 1 (*geneigd om anderen van dienst te zijn*; *tot dienstbetoon geneigd*; *dienstvaardig, dienstwillig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e geest*, een goede hulp; *iets met een — ja beantwoorden*; 2 —**e** (*dienstbode*, inz. *dienstmeisje*), m. en v. —en; —**heid** (*dienstvaardigheid*), v. —heden.

Gedier'te (1 *de gezamenlijke dieren*; 2 *één dier* inz. minachtend), o. —n: 1 *het —des wouds, der woestijn*; 2 *wat een vreemd, wonderlijk — kruipt daar!*

Gedij'en (1 *voorspoedig groeien*; 2 *in bloei en voorspoed toenemen*, dikwijls verbonden met *niet*; 3 *een bepaald gevolg hebben*, dat wordt aangeduid door een bepaling), gedijde, heeft en is gedijd: 1 *kinderen, planten kunnen* —; 2 *de handel, de nering kan* —; zegsw. *gestolen goed gedijt niet*, d. i. levert geen vrucht, geen voordeel op; 3 *tot eer, troost, heil, ten kwade* —.

Geding' (*rechtsgeding, rechtszaak, proces*; fig. *twist, geschil*; *pleit*), o. —en; zie D i n g, D i n g e n.

Gedisciplineerd' (mil. *aan orde en tucht gewend*): —*e troepen, een goed — leger*.

Gedispenseerd' (*vrijgesteld*; *ontheven, verschoond*), bn.; zie D i s p e n s e e r e n.

Gedisponeerd' (*goed in stemming*; [*goed of slecht*] *gehumeurd*), vd., en bn.

Gedistilleerd' 1 (*overgehaald*; *van geestrijke vochten*), bn.; 2 als zn. (*sterke drank*), o. gmv.; (ll = l); zie D i s t i l l e e r e n.

Gedistingeerd' (*zich onderscheidend*; *fijn in vormen, beschaafd van toon, kleeding, uiterlijk enz.*), bn.: *een —e kleeding, een — gezelschap, een —e toon van gesprek*, (g = g); zie D i s t i n c t i e.

Gedocumenteerd' (*met bewijzen gestaafd*), bn.: *een — rapport, een — verweer*.

Gedoe' (1 *alles wat men doet;* minachtend en spottend: *drukte, last, gebrui*; 2 *hofstede, hoeve*; *nering, bedrijf*, gew.), o. gmv.: 1 *wat een —!* 2 *die boer zit in een goed —*.

Gedomicilieerd' (*gehuisvest, gevestigd, woonachtig*), bn.: — *zijn te N.*; *een —e wissel*, zie D o m i c i l i e e r e n.

Gedoo'gen (1 *lijden, ondergaan, verduren*; 2 *zich niet tegen iets* inz. *kwaad, misdaden enz. verzetten*; *dulden, lijdelijk aanzien*; 3 *mogelijk maken, toelaten, veroorloven*), gedoogde, heeft gedoogd: 1 *die vernedering moeten wij* —; 2 *ik zal zoo iets niet —*; *ik kan zoo'n taal niet* —; 3 *mijn middelen gedoogen niet, dat ik zulke reizen doe*; *zijn eerzucht gedoogde niet, dat* .....

Gedrag' (*de wijze, hoe iemand zich gedraagt*), o. gmv.: *rekenschap geven van zijn* —, handel en wandel; *van zedelijk — zijn*, le-

venswandel; —**boekje** (*schoolboekje, waarin o. m. ook aanteekening gehouden wordt van het gedrag van den leerling*), o. —s; —**cijfer** (*cijfer, dat het gedrag v. d. leerling bepaalt*), o. —s.

Gedra'gen, zich (*zijn handelingen zoo inrichten, zoo handelen, als door een bepaling is uitgedrukt*), gedroeg zich, heeft zich gedragen: *zich goed, zich wèl* —; *zich voorbeeldig, onberispelijk* —.

Gedra'gingen (*de wijze, waarop iem. zich gedraagt*, alleen in het mv.), v. mv.: *die dame schijnt zonderlinge — te hebben.*

Gedrags'lijn (*vooraf vastgestelde doelbewuste, wijze van handelen of doen*), v. *een — volgen, iem. een — voorschrijven, afwijken van zijn gewone* —.

Gedrang' (1 *het aanhoudend opeen- of samendringen*; 2 *een dringende menschenmenigte*), o. gmv.: 1 *de politie belette elk hinderlijk* —; *een geweldig* —; 2 *in 't — zijn*; fig. *in 't — komen*, in groote verlegenheid, in een benarden toestand komen.

Gedresseerd' (van honden, paarden enz.: *afgericht*), bn.; fig. *van dienstboden, soldaten*, goed geoefend; zie Dressuur.

Gedrie'ën (*drie te zamen*), telw. mv.: *we zijn met* —; *ze zaten* —; *ons, u, hun* —.

Gedrocht' (*monster, afgrijselijk en schrikwekkend dier, wanstaltig mensch*), o. —en; ook fig. *een zedelijk* —, een door en door slecht mensch; zie Wangedrocht.

Gedroch'telijk (*als een monster, op een monster gelijkend; monsterlijk*; bij uitbr. *wanstaltig, misvormd*), bn.; —er, —st: *de —e krokodil; een — kalf*, b.v. met twee koppen en zes pooten; fig. *een —e teekening; —e stelsels*; —**heid** (*monsterlijkheid, wanstaltigheid; iets, persoon, dier enz., dat gedrochtelijk is*), v. —heden.

Gedron'gen (1 *kort en breedgebouwd*; 2 van den stijl: *al te beknopt en ietwat duister*), bn.: 1 *een — gestalte*; 2 *zijn stijl is* —.

Gedruisch' (*dof en verward geluid of geraas; leven, lawaai, rumoer*), o. gmv.: *een dof* —, *een oorverdoovend* —, *een groot* —.

Gedrukt' (1 bouwk. *ineengedrongen, samengedrongen, niet ruim, niet hoog*; 2 handel. *niet opgewekt of willig*; 3 *zwaarmoedig, neerslachtig*), bn.: 1 bouwk. *een — gewelf*; 2 *de markt was* —; bij uitbreid. *de prijzen der koffie waren erg — door den grooten aanvoer*; 3 *ik vond oom nogal* —; *een —e stemming*; —**heid**, v. gmv.

Geducht' (*te duchten; gevreesd, ontzagwekkend*), bn.; —er, —st: *hij was — in den strijd; een —e tegenstander; een —e wraak; op een —e wijze; een — pak slaag*; als bw.: op een geduchte wijze, zeer, erg: *iem. — onder handen nemen; iem. — toetakelen.*

Geduld' (1 *lijdzaamheid, kalme berusting*; 2 *kalme en bedaarde volharding in het verduren*, inz. in het wachten, in het volbrengen van iets), o. gmv.: 1 *draag uw lijden met* —; *een Jobs*—, zie aldaar; 2 *een taai* —; *gij moet wat — hebben*, geduldig zijn; *met iemand — hebben*, hem inschikkelijkheid betoonen; spreekw. — *overwint alles.*

Gedul'dig (1 *lijdzaam, onderworpen; van lijdzaamheid blijk gevende*; 2 *geduld* (in bet. 2) *hebbende; kalm en bedaard volhardende; blijk gevende hiervan*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *in ziekte is de vrouw —er dan de man; hij verdroeg alles* —; —*e onderwerping aan het lijden*; 2 — (*af*)*wachten*; *een —e arbeid*; zegsw. *het papier is* —, al wat men wil, kan men aan 't papier toevertrouwen.

Gedupeerd' (*bedrogen, gefopt, beetgenomen, bij den neus genomen*), bn.

Gedu'rende (*tijdens*), vz.: — *de wandeling.*

Gedurfd' (*gewaagd; vermetel, koen*), bn.

Gedu'rig (1 *aanhoudend, zonder ophouden voortdurende*; 2 *bij herhaling, telkens, met korte tusschenpoozen voortdurend*, dikwijls met de bijgedachte van iets onaangenaams), bn. en bw.: 1 *een — gebed, zijn leven is een — feest; iemand — volgen, aanstaren*; 2 — *op de klok zien; die —e pijn, een — geroep; een —e bron van twist*; rekenk. *een — product*, van meer dan twee factoren; *een —e evenredigheid*, d. i. een aaneengeschakelde, waarvan de middelste termen aan elkaar gelijk zijn.

Gedwars'balkt (wapenk. *voorzien van dwarsbalken, zooveel als de bepaling aangeeft*, met *van*), bn.: *dat schild is — van vier stukken: keel, azuur, zilver, goud.*

Gedwee' (*onderworpen, onderdanig, volgzaam*; van dieren: *zachtzinnig, mak*), bn. en bw.; —ër, —st: *een —e leerling*, gewillig; *zoo — als een lam; zich — onderwerpen; iemand — volgen.*

Gedwon'gen (*gewrongen, onnatuurlijk; stijf, gemaakt, gekunsteld*), bn. en bw.; —er, —st: *een — houding, een — lach, spreken op — toon; zich stijf en — bewegen in deftig gezelschap*; —**heid**, v. gmv.

Geëchauffeerd' (*verhit, warm geworden; boos, driftig*), bn.

Geëerd' 1 (*geacht*), bn.: *een — man*; 2 als zn. m. —*e: uw —e van 8 Nov.*, brief.

Geef (*het geven*), m.: alleen i.d. zegsw.: *hij is van Kleef, hij houdt meer van den heb dan van den* —; in de bijw. uitdrukking: *te* —, om niet, b.v. *dat is te* —, spotgoedkoop; *iets te — hebben*, gratis.

I. Geel 1 (*met de heldere lichte kleur, die in het spectrum ligt, tusschen oranje en groen*), bn.; geler, —st: *een gele kanarie; het gele stroo; gele klinkers*, Friesche steenen van beste kwaliteit; *het werd mij groen en — voor de oogen*, alles draait mij voor de oogen, als gevolg van aanhoudend staren, overmatige krachtsinspanning, bedwelming enz.; *het gele ras*, het Mongoolsche; *de gele koorts*, tropische galkoorts, zie Koorts; **2** (1 *de gele kleur*; 2 *een gele kleur- of verfstof*), o. gmv.: 1 — *en blauw geven samen groen; wie is die dame in het —?; het adellijk* — (Bilderd.); *het — der boterbloemen*; 2 *wat een — op die schilderij; Indisch* —; nog: *het — van een ei*, de dooier; zie ook Geeltje.

II. Geel (*werpnet voor beken en binnenwateren*), v. geelen; gew.

Geel'achtig (*min of meer geel van oorsprong of naar zijn aard*), bn. en bw.: *een — vogeltje; — blond haar, de —e blaren van sommige rozen*; verg. Gelig.

Geel'bek (dierk. *jonge vogel met nog gelen snavel*), m. —bekken; —**bes** (*weegdoornbes* inz. *Avignonbes, eene gele kleurstof bevattende bes uit Z.-Frankrijk*), v. —bessen; —**bloem** (*winterkoolzaad*; ook: *reukgras*), v.—bloemen; —**blond** (*geelachtig blond*), bn.: *een jongen of meisje met — haar*; —**borst-**

je, —buikje (*volksnaam van den spotvogel met zijn citroengeel borstje*), o. —s.
Geel'gieten (*het gieten van geel koper of messing*), o.; **—gieter** (*ambachtsman, werkman of fabrikant, die gietwaren uit messing vervaardigt*), m. —s; **—gieterij'** (*het geelgieten*; inz. *het bedrijf, de werkplaats; kopersmelterij*), v. —en.
Geel'gors (*gewone gors*), v. —gorzen, zie G o r s; **—hart** (*West-Indische en Braziliaansche houtsoort naar de kleur van het hart of het binnenste gedeelte; meubelhout*),o. gmv.; **—hout** (W.-I. *hout van een moerbeiboom op de Antillen en in Brazilië; hout van een in Dalmatië en Hongarije groeiende plant*), o. gmv.; ook: C u b a h o u t en C i t r o e n h o u t; **—ijzersteen** (*een soort van ijzererts, waaruit geeloker afgezonderd wordt*), o. gmv.; **—keeltje** (dierk. *vogeltje m. gele keelveertjes, vijgeneter*), o. —keeltjes; **—kop** (*naam van den gewonen zeearend met gelen snavel*), m. —koppen; **—koper** (in het alg. *allooi van koper en zink, messing, tombak*; inz. *messing*), o. gmv.; **—koperen** (*van geelkoper*), bn.: *een — ketel, een — traproede*; **—kruid** (plantk. *een soort van reseda, waaruit men gele kleurstof bereidt*), o. gmv.
Geel'oker (*gele oker; minder juiste naam voor geelijzersteen*), v. gmv.
Geel'peld (van kippen: *geelgevlekt, met gele pellen of vlekken*), bn.: *—e kippen*; **—rood** (*geelachtig rood*), bn.: *—roode worteltjes, —roode leliën*; **—sel** (*gele kleurstof, verfstof om te gelen*), o. gmv.; zie O k e r; **—slang** (*brilslang*) v. —en, zie C o b r a; **—ster** (*bolgewas, lelieplant*), v. —sterren.
Geel'tje (1 *een vogel met gele veeren*; 2 *een goudstuk*, in het mv. *geld*; 3 *een van ouderdom geel geworden geschrift*), o. —s: 1 *wat zingt dat — aardig!* 2 *met de —s rammelen*; 3 in de zegsw. *een — van de plank nemen*, een oude preek houden; Bargoensch: bankbiljet van 25 gulden.
Geel'vink (dierk. *vink met gele en groene hoofdkleuren*; *geeltje* in bet. 2, *goudstuk*; O.-I. *politie-agent*), m. —vinken; **—wortel** ([*wortelstok eener*] *Aziatische plant, waaruit een gele kleurstof wordt bereid*), v. gmv.; zie K u r k u m a; **—zucht** (*ziekte, welke zich openbaart door een gele tint van de huid, veroorzaakt door galstoffen, galziekte*), v. gmv.: *de —hebben, aan — lijden*; in de volkstaal: *gele verf.*
Geëmancipeerd' (*vrijgelaten, uit slavernij of lijfeigenschap ontslagen*; fig. *in gelijke rechten gesteld, ontvoogd, meerderjarig verklaard*; van meisjes, dames: *zich losgemaakt hebbende van maatschappelijke conventies*), bn.
Geëmployeer'de ([*kantoor*]*bediende*; *lagere beambte*), m. en v. —n: *de —n van een spoorweg.* (em = am).
Geen (1 ontkennend vnw. *niet eenig, niet een*; 2 ontkennend telw. of onbepaald lidw. onbuigbaar, *niet een*; 3 ontkennend bepalend lidw. *niet de* (*het*); 4 als bloote ontkenning; 5 *van hun natuur ontaard, slecht*): 1 *— mensch*, niemand; *hier is — man; er was — land te zien; dit alles is van nul en —er waarde*, eig. dit alles is nul en v. geener waarde; *— snars, — zier, greintje enz.*; *volstrekt —*; *— ander*, niemand anders; *anders — bezwaren*, geen andere; *— enkel, — één*; 2 *op het boerenland noemt men een eend — diertje; is dit — Rembrandt?, — twintig man*; 3 *— recht hebben, zoo te spreken*, niet het recht hebben; *— hand uitsteken*, niet de hand uitsteken; 4 *hij heeft — geld; hij kent — rust; — alcohol kunnen verdragen; ik versta — Grieksch*; 5 *dat is — mensch; dat is — leven; dat zijn — manieren!*
Gee'nerhande (*van geen soort; geen, hoegenaamd; volstrekt geen*), bn.: *op — wijze; hier baat — tegenspraak*, w. g.; **—lei** (*geenerhande*), bn.: *ik sta tot hem in — betrekking; er is — gevaar*, in het minst geen; *op — wijze; hij heeft mij — verwijt gedaan*, in 't geheel geen.
Geëngageerd' (Fr. *verbonden of in bepaalde betrekking aangenomen* b.v. *bij een tooneeltroep; zijn woord gegeven hebbende; verloofd*), vd. en bn.
Geens'zins (*op geen wijze of manier, in geenen deele, volstrekt niet*), bw.: *ik ben — tevreden*; verg.: A l l e s z i n s, A n d e r s z i n s, V e e l s z i n s.
Geep (dierk. *snoekachtige zeevisch met langen bek*), v. geepen: soortnaam, v. gmv.: *de geepen leven in alle zeeën, behalve in de IJszeeën, zij worden veel gebruikt als aas aan de beuglijn; aan — 60 gld. per ton besteden.*
Geepsch (*ziekelijk, bleekgeel, flets; kwipsch*), bn.: *wat ziet die man er — uit.* gew.
Geëquilibreerd' (*in rust, in evenwicht*), bn. en bw. (qu = k).
Geer (1 *spits toeloopende, wigvormige strook doek*; inz. *smal toeloopende baan in een rok; tong*; scheepst. *stuk doek, dat men aan een zeil zet, om dit van onderen te verbreeden*; 2 *de schuinsche of scheeve zijde v. e. gebouw, v. e. kamer of v. e. stuk land*), v. —en: 1 *een rok met —en*; 2 *die kamer heeft een —; deze akker ligt met een — aan de oostzijde.*
Gee'rard (*zevenblad, geerardskruid*), v. gmv.
Gee'ren (*een schuinsche richting hebben, hetzij aan één zijde, hetzij aan meer zijden: gieren*), geerde, heeft gegeerd: *dit huis geert*: zie G e e r en G i e r.
Geërf'de (*bezitter van een erf of stuk grond*, in samenstelling en als historische term), m. en v. —n: *eigengeërfde*, zie ald.; *de —n in een marke.*
Geer'ne, bw., Z.-Ned., zie G a a r n e.
Geer'valk (dierk. *giervalk*; *het wijfje v. deze in Noorwegen inheemsche valkensoort*), m. en v. —valken.
Gee'sel (1 *tuchtroede of -zweep, strafwerktuig tot tuchtiging van misdadigers enz. of tot zelfkastijding*; 2 fig. *personen, rampen, plagen enz., die met een — worden vergeleken*), m. —en of —s: 1 *de — bestond meestal uit smalle riemen of touwen, aan het einde voorzien van knoopen, looden kogeltjes enz. en diende om den rug of de lendenen ten bloede toe te slaan*; 2 *de — van het geweten; den — der satire zwaaien*, hekeltaal, bijtenden spot bezigen; *Attila, bijgenaamd de — Gods; Napoleon, de — van Europa.*
Gee'selaar. gee'selbroeder (*flagellant*), m. —s, —laren; —s.
Gee'selbrok (scheldn. *galgenaas, deugniet*), m. —brokken; verg. G a l g e n b r o k.

Gee'selen (1 *met een geesel slaan, kastijden*; 2 *iem. of iets als met e. geesel slaan: hard slaan, beuken, teisteren*; fig. *duchtig doorhalen, vinnig hekelen*; 3 landb. *pas geoogste schooven v. rogge of tarwe op een blok slaan, om er vlug het graan uit te halen*), geeselde, heeft gegeeseld: 1 *ten bloede (toe), met roeden* —; *iem.* — *en brandmerken*; 2 *de leeuw geeselde de lucht met zijn staart*; *de storm geeselde de zee*; fig. *de critiek zal hem onbarmhartig* —; zegsw. Bijb. *iem. met schorpioenen* —, hem met de gestrengste tuchtmiddelen kastijden, zie Schorpioen; 3 speculeerende boeren, en boeren, die om geld verlegen zijn, — om zoo spoedig mogelijk met den nieuwen oogst van graan aan de markt te komen; **—ing** (*de daad van geeselen, strafoefening met de geeselroede*; fig. *tuchtiging, kastijding*; *vinnige hekeling*), v. —en; **—kolom** (*kolom of zuil, waaraan de te geeselen persoon vastgebonden werd*), v. —kolommen; **—koord** (*koord of touw om mee te geeselen*), o. en v. —en; **—monnik** (*flagellant*), m. —en; **—paal** (*paal, waaraan de te geeselen persoon vastgebonden werd*), m. —palen; **—processie** (*processie, plechtige ommegang van flagellanten*), v. —s, —siën; vero.; **—roede** (*stok of roede, om er mee te geeselen*; fig. *personen, rampen, plagen enz., die met een — worden vergeleken*), v. —roeden: *de oorlog is een — der volken*; **—slag** (*slag, toegebracht met een geesel*), m. —slagen; **—straf** (*straf, welke bestaat in een geeseling*), v. gmv.: volgens de Joodsche wet beperkte zij zich tot 39 of 40 slagen; bij de Romeinen bestond dergelijke bepaling niet en was deze straf veelal uiterst wreed; **—zweep** (*zweep, om mede te geeselen*), v. —en.

Gees'ja, v. —'s; zie Geisha.

I. Geest (*in ons land, hooggelegen zandgrond tusschen de duinen en het polderland*), v. gmv.: *ze zijn nou nog te druk bezig op de* — (C.O.); verg.: Oegst—, Poel—, Uit—; Friesch *gaast*, verg. *Gaasterland*, in Z.-W. Friesland, ten O. v. Stavoren.

II. Geest (1 *onstoffelijk, denkend, voelend en willend deel van den mensch*; 2 *levensbeginsel in den mensch*; 3 *denk- of voorstellingsvermogen, verstand*; *gemoed, gevoel*; 4 *levendig vernuft, esprit*; *voortbrengsel van dit vernuft*; 5 *aandrijvende, voortstuwende kracht*; *neiging, stemming*; 6 Bijb. *het goddelijk beginsel van het christendom*; 7 *geheel van ideeën, gevoelens enz. van bepaalde personen, volken, tijden enz.*; *richting, bijzondere aard*; *strekking*; 8 *persoonlijk onstoffelijk wezen*; 9 *ziel*; *schim*; *spook*; 10 *persoon, beschouwd ten opzichte v. z. hoedanigheden*: *denker*; *vernuft*; 11 *vluchtige stoffen*), m. —en: 1 *de mensch is niet alleen* —, *maar ook lichaam*; *beschaving des* —*es*; 2 *den* — *geven*, sterven; *zijn* — *aan God* (*in de handen van God*) *bevelen*; 3 *voedsel voor den* —; *den* — *vermoeien, ontspannen*; *blij van* —; *voor den* — *komen, staan, blijven, zweven, roepen*; *een kwelling des* —*es*, van het gemoed; 4 *vernuft en* — *tintelde uit zijn oogen*; *een boek vol* — *en oorspronkelijkheid*; 5 *een* — *van oproer*; *een* — *van orde*; *een* — *van wraak*; 6 *De* — *is het, die levendig maakt, het vleesch en is niet nut* (Joh. 6 : 63); 7 *de* — *van een volk*; *de* — *des tijds*; *de* — *van een wet*; *in iems* — *handelen*, volgens zijn bedoeling; 8 *een booze* —, duivel; *God is een* —; 9 *de* — *van een afgestorvene*; 10 *de groote* —*en der 17de eeuw*; *een onderzoekende* —; *een sterke* —, esprit fort; 11 — *van brandewijn*; Spreekw. *de* — *is gewillig, maar het vleesch is zwak*, Matth. 26 : 41, de mensch blijft een zinnelijk wezen, goede opkomende voornemens worden dikwijls niet uitgevoerd ten gevolge van den zinnelijken aard van den mensch (bet. 1); zegsw. *gedienstige* —*en*, dienstboden; *tegenwoordigheid van* — *hebben*, altijd onmiddellijk weten, hoe te handelen (bet. 1); *hoe grooter* —, *hoe grooter beest*, groote begaafdheden gaan dikwijls gepaard met liederlijkheid; *dat is zijn booze* —, slechte vriend en raadgever.

Geest'beschaving (*beschaving, ontwikkeling van den geest*, in bet. 1), v. gmv.; **—doo'dend** (*den geest*, in bet. 3, *verstompend*), bn.: *een* —*e arbeid, een* — *geheugenwerk*; **—drift** (*aandrift van den geest, bezieling, vervoering*), v. gmv.: *met, in, vol* —; *de* — *van het oogenblik*; *iemand in* — *brengen, de* — *doen ontvlammen, doen ontvonken*; **—drif'tig** (*vol geestdrift, van geestdrift getuigend*), bn.; —er, —st: *een* — *bewonderaar, een* —*e toejuiching*, verg. Spontaan; **—drijver** (*dweper*), m. —s; **—drijverij'** (*dweepzucht*, inz. *blinde geloofsijver*), v. gmv.

Gees'telijk 1 (1 *op den geest* (in bet. 1) *betrekking hebbend, aan den geest eigen zijnde*; tegenstelling van *stoffelijk, zinnelijk, lichamelijk*; 2 *in de gedachten bestaande*; 3 *op den geest* (in bet. 6) *betrekking hebbende*; 4 *betrekking hebbende op het onsterfelijke deel van den mensch*; tegenstelling van *wereldsch* of *aardsch*; 5 *op de Kerk en hare belangen betrekking hebbende, door de Kerk ingesteld, aan haar dienst verbonden*), bn. en bw.: 1 —*e spijs*, voedsel voor den geest, — *blind zijn*; 2 *een* — *samenzijn*; 3 Bijb. *van de* —*e gaven, broeders, en wil ik niet, dat gij onwetende zijt*, 1 Cor. 12 : 1; 4 — *lied*, lied dat het hart tot godsvrucht wekt, stichtelijk; *iems* — *welzijn*; — *drama*, zie Drama, Mysteriespel; *het* — *leven*, —*e lectuur*; —*e poëzie*, stichtelijke; 5 *een* —*e ridderorde*, kerkelijk; *een* — *gerechtshof*; *een* — *persoon*, dienaar der Kerk; *de* —*e staat, stand, het* —*e kleed*, priesterlijk; —*doof zijn*; **2** —**e** (*een dienaar der kerk.* inz. *der R.-K. kerk*), m. —n: *een lange stoet van* —*n*; *Luthersche* —*n in Zweden*: *Anglicaansche* —*n*.

Gees'telijkheid (*de gezamenlijke geestelijken*, b.v. *van een land, v. e. diocees*), v. gmv.: *de Belgische* —, *de* — *van het bisdom Roermond*; z. Clergé, Clerus.

Gees'teloos (1 *zonder geest of verstand, dom*; 2 *zonder geest of vernuft*; *geen geest of vernuft bevattende*), bn. en bw.; —loozer, —t: 1 *een* — *man*; —*ze arbeid*, arbeid zoo eenvoudig, dat er geen verstand bij vereischt wordt, minder sterk dan *geestdoodend*; 2 *een* — *schrijver*; *een laffe* —*looze satire*.

Gees'tenbanner (*iem., die booze geesten kan bannen, verdrijven*; *duivelbanner*), m. —s; zie Exorcist; **—bezweer-**

der (*iem., die geesten kan bezweren: doen verschijnen, oproepen*), m. —s, zie Endor.

Gees'tendom (*de engelen, hoogere wezens, afgestorvenen enz.*; ook: *schimmen, spoken*), o. gmv.; —**heir** (*heirleger, menigte van geesten*), o. —heiren, —heren; —**leer** (*leer, aangaande het wezen enz. der geesten of persoonlijke onstoffelijke wezens*; inz. *de leer van het spiritisme*), v. gmv.; —**rijk** (*'t gebied der geesten of persoonlijke onstoffelijke wezens; geestenwereld*), o. gmv.; —**uur** (*spookuur, van 12—1 's nachts*), o. gmv.; —**wereld** (*het geestenrijk*), v. gmv.; —**ziener** (*iem., die volgens het bijgeloof de gave heeft van geesten te kunnen zien of zich met geesten in verbinding te kunnen stellen*), m. —zieners; zie Medium.

Gees'tesarbeid (*hersenarbeid*), m. gmv.; —**beschaving**, v. gmv., meer: Geestbeschaving; —**gave** (*aangeboren gave of talent van den geest*), v. —gaven: *iemand met de zeldzaamste* —; —**richting** (*richting van den geest, manier van denken*), v. —en: *mannen van uiteenloopende* —.

Geest'gesteldheid (*staat van den geest of zijn vermogens; gemoedstoestand, stemming*), v. —heden: *een zwakke* —; *een sombere, een gedrukte* —, *een blijmoedige* —.

Geest'grond (*grond, die bestaat uit hoogen zandgrond of geest*, inz. *aan de binnenzijde onzer duinen*), m. —gronden; zie Geest I.

Gees'tig (1 *geest hebbend, met levendig vernuft*; 2 *geest of vernuft bevattende*; *geest of vernuft uitstralende*; 3 eenigsz. vero. dichterlijk: *smaakvol, sierlijk, bevallig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — schrijver, een — schilder*: 2 *een — oog*; *een — gesprek*; 3 *het — spel der zonnestralen* (Beets); —*e kleuren op sluiers en sjerpen* (v. Lennep); nog: — *gevonden*, op een wijze, die geest of vernuft uitdrukt; —**heid** (1 *de hoedanigheid van geestig* (in bet. 1 en 2); 2 *een woord of gezegde, dat geestig* (in bet. 2) *is, een puntige, oorspronkelijke, fijne gedachte bevat*; *aardigheid*), v. —heden: 1 *de — van Erasmus*; — *van dit gezegde*; 2 *de — werd niet gewaardeerd*; dikwijls ironisch: —*heden debiteeren, uitkramen*, nl. flauwiteiten.

Geest'kracht (*kracht van den geest*), v. gmv.: *een man van* —, vastberadenheid; — *aan den dag leggen*, vastheid van wil.

Geest'land (*geestgrond*), o. —landen.

Geest'rijk (1 *met levendig vernuft*; *geest of vernuft uitdrukkende*; *geest of vernuft bevattende*; 2 *veel alcohol bevattende*), bn.: 1 *een — man*; —*e oogen*; *een — boek*; 2 *een — vocht*, —*e dranken*.

Geest'verheffend (dicht. *den geest omhoog voerend*; *het denkvermogen een hoogere richting gevend*), bn.: *een* —*e gedachte, een* —*e aanblik*; —**verheffing** (dicht. *verheffing van den geest*), v. gmv.; —**vermogen** (*verstandelijk vermogen*, alleen in het mv.), o. —vermogens: *tot ontwikkeling der* —*s, zwakke* —*s, met goede* —*s begaafd zijn*; —**verrukking** (*geestvervoering, extase*), v. —en; —**verschijning** (*spookverschijning*), v. —en: *hij gelooft aan* —*en*; —**vervoering** (*sterke gevoelsverheffing of gemoedsbeweging, hooge geestdrift van voorbijgaanden aard*; meestal *vervoering*), v. —en.

Geest'verwant (*gelijkgezinde*; *partijgenoot, medestander*), m. en v. —verwanten; —**verwantschap**, v. gmv.

Geest'vol (*met geest of vernuft*; *geest of vernuft bevattend*; *geest of vernuft uitdrukkende*), bn.: *een* —*volle vrouw*; —*volle scherts*; —*volle trekken*.

Geeuw (*de daad van geeuwen*; *gaap*), m. —en: *een — onderdrukken* of *bedwingen*.

Geeu'wen (*gapen* in bet. 2, maar iets kiescher), geeuwde, heeft gegeeuwd.

Geeu'werig (*herhaaldelijk neiging gevoelende om te geeuwen, telkens geeuwende, gaperig*), bn.: *op den laten avond — worden*; *ik word* —, *ik heb slaap*.

Geeuw'honger (*zenuwtoeval, waarbij de lijder herhaaldelijk krampachtig den mond opent en sluit als gevolg van langdurig ontberen van voedsel*; volksetymologie van *Ga* (plotseling)-*honger*, verg. Gadood), m. gmv.: zegsw. *den — van iets krijgen*, onweerstaanbaren trek naar iets krijgen.

Geëvenre'digd (1 *evenredig, naar juiste verhouding in de deelen samengesteld*; 2 *met iets overeenkomend, naar venant*), bn.: 1 *een volmaakt — aantal*; 2 *de vermaken waren — aan de ruwheid van zeden*.

Geëxalteerd' (*opgewonden, overspannen*), bn.; zie Exaltatie.

Geëxpireerd' (*afgeloopen, vervallen*), bn.

Gefaast' (wapenk. *voorzien van fazen of horizontale strooken*), bn.: *een — wapenschild*.

Gefailleer'de (*de failliet*; *iem., die failliet is verklaard*), m. en v. —n.

Gefarceerd' (*opgevuld met vleeschvulsel enz.*), vd. en bn., zie Farceeren.

Gefingeerd' (*verzonnen*; *alleen gedacht, niet werkelijk bestaande*; *voorgewend*), vd. en bn., zie Fingeeren.

Geflatteerd', zie Flatteeren.

Geforceerd' (*gedwongen*; *met geweld opengebroken*; *gewild, onnatuurlijk*), vd. en bn.: *een* —*e marsch*, met ongewone inspanning verrichte marsch; z. Forceeren.

Geformaliseerd', bn.: — zijn, d.i. zich beleedigd achten.

Gefortuneerd' (*rijk, vermogend*), bn.: *een — heer*, fortuin bezittend.

Gefundeerd' (*gevestigd, gesticht*), vd., bn.: —*e schuld*, gevestigde schuld, nl. schuld, waarbij voor betaling der rente en aflossing bepaalde inkomsten zijn aangegeven b.v. bij een —e schuld v. e. staat; de tabaksbelasting; verg. Geconsolideerd.

Gega'digde (*belanghebbende, -stellende* inz. *hij, die lust heeft om iets te koopen, te pachten enz.*, meestal in het mv.), m. en v. —n: *de* —*n oproepen*; *ter inzage voor* —*n*.

Gegaf'feld (plantk. *bij de geledingen zich splitsend*; *den vorm van een gaffel hebbende*), bn.: *een* —*e stengel*.

Gegageerd' (mil. *eervol ontslagen met pensioen, gepasporteerd*), bn.: —*e militairen*.

Gegalonneerd' (*met een galon*; *dragende galon*), bn.: *een — portier*, b.v. v. e. hotel; zie Galonneeren.

Geganteerd' (*met handschoenen aan*), bn.

Gegeerd' (wapenk. *met driehoekige vlekken langs den rand*), bn.: *een — wapenschild*; *— van lazuur en goud*; *— van zilver en sabel.*

Gegeneerd' (*belemmerd*; *verlegen*; *met zijn figuur verlegen*; *onvrij*), vd. en bn.: *de man is bij ons wat —.*

Gege'ven 1 (1 wisk. *bekende grootheid of hoeveelheid beschouwd als middel tot oplossing v. e. vraagstuk*; 2 bij uitbr. *bekend feit, geval, waaruit men gevolgtrekkingen kan maken*), o. —s: 1 *een vraagstuk met drie —s en één onbekende*; 2 *de noodige —s ontbreken nog om te beslissen*; **2** (1 wisk. van getallen en grootheden: *bekend ten opzichte van hare grootte*; 2 *bepaald*), bn.: 1 *een — getal tot de tweede macht verheffen*; 2 *een — oogenblik*; zegsw. *in de — omstandigheden*, in dezen staat van zaken.

Geglansd' (*glanzig gemaakt*), bn.: *—e zijde*; *— papier.*

Gegoed' 1 (*bemiddeld, welgesteld*), bn.: *—e lui of lieden*; **2 —en** (*welgestelde lieden*), m. en v. mv.; **—heid** (*welgesteldheid*), v. gmv.

Gegolfd' (*met den vorm van golven of golfjes*), bn.: fig. *— haar, een —e haarspeld, —e bladeren.*

Gego'ten, bn.: *— ijzer*, door gieten verkregen, niet *geslagen* of *gesmeed*: fig. *die mantel zit je aan 't lijf —*, past keurig.

Gegradueer'de (*iemand, die een academischen of militairen graad of rang bezit*), m. en v.—n.

Gegroefd' (*van één of meer gleuven of groeven voorzien*), bn.: *een —e pilaar*; *een kanon met —e ziel*, getrokken; *een —e kolom*; z. Zuil.

Gegrond' (*op goeden grond rustend: gerechtvaardigd, juist, deugdelijk, geldig*), bn.: *—e aanmerkingen*; **—heid** (*juistheid, geldigheid*), v. gmv.: *de — v. e. opmerking.*

Gehaast' (*door haast gedreven*), bn., bw.: *zeer —*; *ik was wat —*, *hij kwam — binnen*, met haast.

Gehaat' (*haat opwekkend of opgewekt hebbende*; het tegengestelde van *bemind*), bn.: *een gehate belasting, een — minister*; *zich — maken.*

Gehakt' (*fijngehakt of -gemalen vleesch, meestal in den vorm v. e. bal toebereid*), o. gmv.: *kalfs—.*

Gehal'te (1 eig. *de hoeveelheid van een bepaald bestanddeel van zeker lichaam of zekere stof*; 2 inz. *deelen fijn van een legeering*; *hoeveelheid zuiver metaal van een allooi*; 3 fig. *innerlijke waarde*), o. —n: 1 *het — van Bourgogne aan alcohol*; 2 *een hoog, laag — (aan goud of zilver)*; 3 *het — van een conversatie*; *het — der arbeiders deugt daar niet.*

Gehand'schoend (*met handschoenen aan*), bn., meestal *geganteerd*: *—e bedienden.*

Gehan'dicapt (*benadeeld, belemmerd*), bn.; zie Handicappen.

Gehard' (*door oefening gesterkt*; fig. *gevoelloos door wilskracht, gewoonte enz. tegen smarten, onaangename gewaarwordingen enz.*), bn.; —er, —st: *—e soldaten*; *een — gestel*, zie Getraind; *— tegen laster en miskenning*; **—heid,** v. gmv.: *— tegen vermoeienissen*; *— tegen het leed.*

Gehar'nast (*dragende een harnas*), bn.: *een — ridder, —e krijgers, —e ruiters.*

Gehar'rewar (*gekibbel, gekrakeel, kleingeestig getwist*), o. gmv.

Gehas'pel (1 *onhandig gesukkel, gemorrel*; 2 *getwist enz., redetwist, gekrakeel, gekibbel*; 3 *moeite, last, drukte*), o. gmv.: 1 *wat een —, eer dat huiswerk af is!* 2 *een langdurig — in de Kamer over dat ontwerp*; 3 *wat zal dat testament een — geven!*

Gehas'sebas (*gekijf*; *last, drukte*), o. gmv.: *dat ellendige — van die twee compagnons*; *— met de meiden.*

Geha'vend (*toegetakeld*), bn.: *die schepen kwamen na den strijd erg — binnen*; *wat zien die boeken, kleeren, gordijnen er — uit*, vol scheuren en gaten.

Gehazardeerd' (*gewaagd, gevaarlijk*), bn.

Gehecht' (*liefhebbende, aan iem. of iets zich door liefde, gewoonte, neiging enz. verbonden voelende*; minder sterk dan *verkleefd, verknocht*), bn.: *de kinderen zijn innig, oprecht, sterk aan hem —*; *de hond is — aan zijn meester*; **—heid,** v. gmv.

Geheel' 1 (1 *gaaf, ongeschonden*; 2 *gansch, heel, waaraan niets ontbreekt*, tegenstelling van *gedeeltelijk* in verschillende opvattingen), bn.: (1 in deze bet. meestal *heel*) *— zijn*; 2 *— Amsterdam*, alle Amsterdammers; *—e landen werden uitgemoord*; *een —e week*, volle; *—e brokken werden losgescheurd*, groote; *de —e vergadering schrok*; *uit — uw hart*; *de —e schuld afdoen*, gansch, volledig; rekenk. *een — getal*, geen breuk; **2** (*geheel en al, volkomen*), bw.: *hij is — dichter*, in elk opzicht; *gij zijt hier — vrij*; *ik ben — oor*, d. i. met de grootste opmerkzaamheid toeluisterend; *ik ben — genezen*, totaal; *— anders*, in elk opzicht; *in 't — geen*, volstrekt geen; *— de uwe*, volkomen de uwe, slot v. e. brief; **3** (*eenheid*; *alles samen*; *datgene, waaraan niets ontbreekt*), o. —en: *een — in deelen splitsen*; *een ondeelbaar —*; *dat alles vormt één —*; *iets in zijn — laten*; *over 't — genomen is het een mooi boek.*

Geheel'onthouder (*iem., die hoegenaamd geen alcoholischen drank gebruikt, ook geen wijn of bier*), m. —onthouders: *de bond der —s of de —svereeniging.*

Gehei'bei (*overmatige drukte, omslag*; *gekrakeel, getwist*), o. gmv.; z. Heibeien.

Gehei'ligd (1 *aan den dienst eener godheid toegewijd*; 2 *als heilig erkend en den hoogsten eerbied verdienende*; *als heilig te eeren*), bn.: 1 *de —e boomen in het Germaansche woud*; 2 *— zij Uw naam!*

Geheim' 1 (1 *verborgen gehouden*; het tegengestelde van *openbaar* in verschillende opvattingen; 2 *duister*; *niet gemakkelijk te doorgronden of te begrijpen*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e zaak, een — verbond*; *een — onderhoud*, in het verborgen plaats hebbend; *een —e wetenschap*, zie Occultisme; *een — beschermer*, in het verborgene werkzaam; *een —e la*; *in — comité*, met gesloten deuren; *—e raad*, staatslichaam, bestaande uit vertrouwde raadslieden inz. door Karel V ingesteld; *iets — behandelen, dat is — in zijn werk gegaan*; 2 *een —e angst, een — voorgevoel, een —e aantrekkingskracht*; **2** (1 *het verborgen zijn*; 2 *zaak, die geheim of ver-*

borgen is, die niet publiek mag worden, in verschillende opvattingen; 3 *zaak, die duister of moeielijk te doorgronden is*), o. gmv. (in bet. 1) —en (in bet. 2 en 3): 1 *in het — tegenwerken; in diep —*; 2 *een groot —, in den brief staan geen —en, een diep —, de —en der justitie; een publiek —*, een zaak, die verborgen moest zijn, maar algemeen bekend is; 3 *de —en der natuur*, hare verborgen krachten; (godsdienst) *het — der menschwording*, mysterie, hooge, alleen door het geloof te kennen, geloofswaarheid; zie ook: Geheimpjes.

Geheí'menis (*verborgenheid, duisterheid*, nl. *voor niet-ingewijden*), v. —sen: *de —sen van kook- en braadkunst* (v. Lenn.); —**vol** (*geheimzinnig; moeielijk te doorgronden*), bn.: *een —volle stilte.*

Geheim'houden (*verborgen houden, stilhouden*), hield —, heeft —gehouden: *zaken —*, d. i. voor anderen verborgen houden; —**houding** (*het niet openbaar maken van zaken, die voor anderen verborgen moeten blijven*), v. gmv.: *iemand de stipste — opleggen; onder het zegel der —*, onder de voorwaarde het geheim ongeschonden te bewaren.

Geheim'middel (*meestal kwakzalversmiddel*), o. —middelen; zie Arcanum.

Geheimp'jes, o. mv.: *— met iem. hebben*, kleine apartjes, onder-onsjes.

Geheim'schrift (*schrift, met geheime letters, teekens, cijfers, van welke de beteekenis door twee of meer personen is vastgesteld en dat alleen te ontcijferen is door ingewijden*), gmv.: *een briefwisseling in —*, zie Cijferschrift; —**schrijver** (eig. *persoon, belast met de geheime of bijzondere briefwisseling van vorsten, staatscollegiën; secretaris* meestal in historischen stijl), m. —s; —**vol** (*geheimnisvol*), bn.: *een — oord*; —**zegel** (oorspr. *zegel op gesloten brieven, van vorsten en openbare machten in tegenstelling met het groot zegel, dat aan open brieven gehangen werd*; later van kleinere zegels: *privaatzegel*), o. —zegels.

Geheimzin'nig (*een geheime bet. hebbende; raadselachtig, onverklaarbaar*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e lach, een — gefluister, een —e stilte, een — donker, een —e moord; een —e bezoeker*, omtrent wiens persoon men in het onzekere verkeert; — *spreken, — kijken*, op geheimzinnige wijze.

I. Gehelmd' (*een helm dragende*), bn.: *een —e krijgsman, een —e brandweerman.*

II. Gehelmd' (dicht. *beplant met helm of duingras*), bn.

Gehe'melte (*gewelfde bovenzijde der mondholte*), o. —n: *het harde, het zachte —; het — streelen*, den smaak aangenaam prikkelen; ook Verhemelte.

Gehen'gen (alleen in hoogeren stijl: *gedoogen*), gehengde, heeft gehengd: *iets moeten —*, d. i. dulden, lijden, toelaten: *God zal het niet —; wat de Hemel moog' —*; —**enis** (alleen in hoogeren b.v. Bijbelschen stijl: *toelating, vergunning, bewilliging*), v. —sen.

Gehen'na (*het Hinnomsdal, ten Z.-O. v. Jeruzalem, destijds begraafplaats van veroordeelden*; fig. *hel; pijnigingsplaats*), v. en o.

Geheu'gen 1 (*in de herinnering leven*), het geheugde, het heeft **geheugd**: *mij geheugt*, of *het geheugt mij; zoover ons geheugt*, w. i. g.; zie Heugen; **2** (1 *herinnering, gedachtenis*; 2 *herinneringsvermogen*), o. gmv.: 1 — *van iets hebben*; 2 *een goed, sterk, trouw —; de veerkracht van het —*; zegsw. *iets in het — prenten*, vast in den geest prenten; *in het — roepen* voor den geest roepen, in de gedachten brengen.

Geheu'genis (dicht. *heugenis*), v. —sen.

Geheu'genkunst of **-leer** (*de kunst om naar bepaalde regels het geheugen te oefenen; mnemoneutiek, mnemotechniek*, zie ald.), v. gmv.; —**werk** (*werk, waarbij het vooral op het geheugen aankomt*), o. gmv.

Gehoef'slaagd, 1 bn.: —*zijn*, verplicht bij te dragen in het onderhoud van een dijk; **2** —**e** (*ingelande met het onderhoud van een lengte dijks belast*), m. en v. —n; zie Hoefslag.

Gehoekt' (*met hoeken, met uitstekende kanten*), bn.: *een —e steen; een — voorhoofd.*

Gehoefd' (*eigen hof bezittend*), bn.: alleen in de zegsw. *gehuisd en — zijn*, huis en hof bezittende.

Gehoor' (1 *het hooren, het vernemen van geluiden*; 2 *het vermogen om te hooren, een der vijf zintuigen*; 3 *het luisteren naar hetgeen men hoort; oplettendheid, aandacht*; 4 *de gelegenheid geven om gehoord te worden*; 5 *de gezamenlijke toehoorders*), o. gmv.: 1 *het zintuig van het —; hoe ik ook riep, ik kreeg geen —; op het — af*; 2 *een fijn —; muzikaal — hebben*, aanleg voor muziek hebben; 3 — *weigeren*, niet willen aanhooren; — *schenken*; 4 *om een — verzoeken*, audiëntie; 5 *een talrijk —*, z. Auditorium.

Gehoor'been (ontl. *drie beentjes, hamer, aanbeeld en stijgbeugel in de trommelholte*), o. —deren; —**buis** (ontl. *buis in het oor van mensch en dier*; inz. *Eustachiusbuis, kanaal tusschen oor en keel*), v. —buizen; —**gang** (*gehoorbuis*), v. —en, zie Eustachiusbuis; —**hoorn** (*hoornvormig voorwerp, waarmee hardhoorenden hun zwak gehoor trachten te versterken*), m. —s, ook —**horen,** m. —s: *de —s van Von Beethoven (1770—1827) in zijn museum te Bonn.*

Gehoo'rig (*zoo gebouwd of gelegen dat het geluid uit de nabijheid daar hoorbaar is*), bn.: *'t is hier zeer —.*

Gehoornd', geho'rend (*van horens of hoornvormige uitsteeksels voorzien*), bn.: *e. —e slak, de —e kikvorsch in O.-I.*

Gehoor'opening (ontl. *opening der uitwendige gehoorgang*), v. —en; —**schelp** (*oorschelp*), v. —en; —**trechter** (*trechtervormig binnenste deel van de gehoorgang*), m. —s; —**vlies** (*trommelvlies*), o. —vliezen; —**weg** (*-gang*), m. —wegen.

Gehoor'zaal (*openbare zaal, bestemd voor het houden v. academische recepties, promoties, redevoeringen enz.*; ook: *audiëntiezaal*), v. —zalen; zie Aula.

Gehoor'zaam (1 *willig, bereidwillig, iems bevelen op te volgen*; 2 bij uitbr. in verheven stijl van natuurkrachten: *onderworpen aan*), bn.; —zamer, —st: 1 *een kind moet — zijn*; 2 *die de winden en het water gebiedt, en zij zijn hem —*, Luc. 8 : 25; nog: *Uw —zame dienaar*, beleefdheidsformule aan het slot van brieven.

Gehoor'zamen (*gehoorzaam zijn*; *den wil, het gebod, het voorschrift enz. van een meerdere volgen*), gehoorzaamde, heeft gehoorzaamd: *iemand of aan iemand* —; *iem. in iets* —; *zich doen* —; *ergens aan* —, b.v. het paard a. d. teugel; *het schip wilde niet meer a. h. roer* —, luisteren naar.

Gehoor'zenuw (*zenuw, welker prikkeling geluidsgewaarwordingen veroorzaakt*), v. —zenuwen.

Gehou' en getrouw', zie Hou en trouw.

Gehou'den (*verplicht*, verbonden met *te, om te, tot*), bn.: *ik ben — u voort te helpen*; *zich tot iets — rekenen*; —**heid** (*verplichting*), v. gmv.: alleen in: *onder —*.

Gehou'denis (*gehoudenheid*), v. gmv.; alleen in: *onder — van*.

Gehucht' (eig. *zeker aantal huizen, hoven, erven*; *vlek, buurschap, dorpswijk*), o. —en: *buurten en —en*.

Gehui'cheld (*niet gemeend, geveinsd, onoprecht*), bn.: *een — berouw*; *—e tranen*.

Gehuifd' (*van een huif*, in de bet. van *vrouwenmuts, kap, linnen wagenzeil, voorzien*), bn.: *de vrouwen waren vroeger —*, d.i. droegen een huif; *een valk met een —e kap*; *een —e boerenwagen*.

Gehuikt' (*een kapmantel of huik dragende*), bn.: *de vrouwen gingen toen nog — ter kerk*.

Gehuisd' (*een huis bewonend*, meestal met een bepaling), bn.: *ze zijn ruim —, net —*, ook: *behuisd*; zie Huizen.

Gehuis'vest (*zijn woon hebbende, woonachtig*), bn.: *ergens goed — zijn*.

Gehumeurd' (*gestemd; in zulke luim, gemoedsstemming verkeerend, als de bepaling uitdrukt*), bn.: *hij is altijd goed, vroolijk, wèl, slecht —*.

Gehuw'den (*getrouwde menschen*). m. en v. mv.: — *zonder kinderen komen in aanmerking*.

Gei (*loopend touw*), v. —en; zie Geitouw; —**blok** (scheepst. *katrol, waardoor de gei loopt*), o. —blokken, —s.

Gei'en (scheepst. *de zeilen inkorten door de geitouwen op te halen*), geide, heeft gegeid.

Geijkt' (eig. van maten en gewichten: *van een ijk voorzien, wettelijk gemerkt*; inz. fig. *algemeen gangbaar, het burgerrecht verkregen hebbende*), bn.: *een —e meter*; fig. *een —e uitdrukking, e. —e term, e. —e phrase*.

Geil (*wulpsch, wellustig*; van den grond: *te, overmatig vet*; van planten: *te weelderig groeiende, te hoog opschietende*), bn. en bw.; —er, —st.: *de grond is al te — en te zwaar bemest*; *deze aardappels staan te —* welig van blad.

Geil'heid (*wulpschheid*; van den grond: *overmatige vettigheid door bemesting*; van planten: *te weelderige groei*), v. gmv.: *door de — van den grond schiet daar alles te welig op*.

Geïllustreerd' (1 *met illustraties, platen enz. opgeluisterd*; *verlucht*; 2 *toegelicht* inz. comisch), bn.: 1 *een — woordenboek, een —e bijbel, een — tijdschrift*; 2 *zijn verhaal — met eenige voorbeelden*.

Geïmporteerd' (*van elders, van andere landen, ingevoerd*), bn.: *—e manilla-sigaren, —e havanna-tabak*.

Gein (volkst. *grappigheid, grap*), v.; verkl. —**tje** (*grapje*), o. —s: *humor in een tooneelspel is minder noodig, als er maar — in is*; *'n — van een vent*, een aardige baas; *wat een — !* wat een aangename verrassing, ir. hoe flauw!, minder goed is Gijn.

Geïncrimineerd' (*wat aanleiding geeft tot rechterlijke vervolging*; *voor misdadig of strafbaar gehouden*; *gewraakt*; *waarop de beschuldiging berust*; *waarop iem. aangevallen wordt*), bn.: *het —e artikel in die krant*; *de —e uitdrukking, de —e zinsnede*.

Geïndigneerd' (Fr. *verontwaardigd*), bn.

Gein'ster (*vonk*), v. —s; ook: *Genster*, vero.

Geïnteresseerd' (1 *er bij betrokken, belanghebbend zijnde*; 2 *zelfzuchtig*), bn.: 1 *bij een zaak — zijn*; 2 *hij is bij het kaartspel altijd zoo —*.

Geïnterneer'de (*iem., die geïnterneerd is*), m. en v. —n; zie Interneeren.

Gei'ser (*periodieke heete springbron in vulkanische streken*; bij overdr. *gasbadkachel, waterverwarmingstoestel bij een badkuip*), m. —s: *—s vindt men o. a. in het Yellowstone park, op IJsland, op het N.-eiland v. N.-Zeeland*.

Geis'ha (Jap. *beroepszangeres of -danseres*; *dansmeisje*), v. —'s; zie Geesja.

Geïsoleerd' (*afgezonderd*; *op zich zelf staande*), bn., bw.; zie Isoleeren.

Geiss'lersche buis, v. — buizen: een — is een glazen buis met verdunde lucht of eenig ander verdund gas, waardoor een electrische stroom gevoerd wordt, die als een lichtbundel gezien wordt.

Geit (*wijfje van den bok*; ook, *v. een hert, gems enz.*), v. geiten: *bokken en —en*; *een wilde —*, zie Reegeit; *een tamme —*; zegsw. *de kool en de — sparen*, beide partijen willen tevreden stellen.

Gei'tebaard (*baard v. e. geit*), m. —baarden; —**bok** (*mannetje v. d. geit*), m. —bokken; —**leer** (*leder van het vel eener geit*), o. gmv.: *handschoenen van —*; ook: Geitenleer, nl. leer van geiten.

Gei'teleeren (*gemaakt van geiteleer*), bn., ook, Geitenleeren: *een paar — handschoenen*.

Gei'tenblad (plantk. *kamperfoelie*), o. gmv.; —**haar** (*een haar van een geit*), o. —haren; als collectief *het haar van geiten*, gmv.: zegsw. *twisten om* of *over een —*, d. i. om een nietige beuzeling; —**hoeder,** m. —s; —**hoedster,** v. —hoedsters; —**klaver** (*andere naam voor kamperfoelie, zevenblad*, ook *voor galigaan*), v. gmv.; —**melk,** v. gmv.: *een kind voeden met —*; —**melker** (*nachtzwaluw*), m. —melkers: *de — maakt den overgang uit van de zwaluwen tot de nachtroofvogels, van Mei tot September vindt men hem in ons land*; —**oog,** o. —en; —**stal** (*stal voor ééne of meer geiten*), m. —stallen; —**vleesch** (*vleesch van twee of meer geiten*), o. gmv.

Gei'tepoot, m. —en; —**vel,** v. —len; —**vellen** (*vervaardigd van geitevel*), bn.: *een — buis, een — pij, een — tasch*; —**vleesch** (*vleesch van ééne geit*), o. gmv.

Gei'touw (scheepst. *loopend touw, waarmee een zeil wordt ingehaald, ingekort of gegord*), o. —touwen; —**touwblok** (*geiblok*), o. —s, —blokken; zie Geien.

Gejaag' (*voortdurend jagen* in verschillende

beteekenissen), o. gmv.: *het — door veld en bosch*, het telkens of aanhoudend op jacht gaan; *dat — met die paarden*, hard rijden; *het — van den adem*, hijgen.

Gejaagd' (*onrustig, haastig, zenuwachtig*), bn., bw.; —**er**, —st; —**heid** (*zenuwachtige onrust*), v. gmv.

Gejak'ker (*het telkens of voortdurend jakkeren; afbeulend gerij*), o. gmv.: *dat — met die arme paarden.*

Gejam'mer (*het telkens en aanhoudend jammeren; bitter geweeklaag*), o. gmv.

Gejoel' (*het telkens of aanhoudend joelen; vroolijk getier; verward geraas*), o. gmv.

Gejok' (*gescherts, dartele boert*), o. gmv.; ook: het aanhoudend onwaarheid spreken, b.v.: *leer het kind dat — toch af; foei, dat — !*

Gejuich' (*het aanhoudend juichen*), o. gmv.: *een oorverdoovend —, een — aanheffen; die met tranen zaaien, zullen met — maaien*, Psalm 125: 5.

I. Gek 1 (1 *van het verstand beroofd; zinneloos*; 2 *dwaas, mal, zot, bespottelijk*; 3 *grappig, koddig,*) bn. en bw.; —er, —st: 1 *hij is — geworden*, meestal: krankzinnig: *het is om — te worden*, om het hoofd er bij te verliezen; 2 *een —ke en lastige vent*; inz. in vraagzinnen: *ben je —?*; *een —ke gedachte; —ke praatjes*, zotteklap; *dat is het —ste, wat ze doen kunnen*; *een — figuur slaan* (*maken*), een belachelijken indruk maken; 3 *dat is zoo'n —ke vent, je lacht je slap met zijn moppen*; nog: *ergens — van opkijken, — doen*; *dat treft —*; slecht; zegsw. *het is te — om los te loopen*), te dwaas; *— met iem. zijn*, buitensporige genegenheid voor iem. betoonen; **2** (*van verstand verstokene, krankzinnige; dwaas*; fig. *verwaand mensch; grappenmaker*), m. —ken; v.: —k i n, zie ald.; zegsw. *iem. voor den — houden*, den spot met hem drijven; *den — met iets houden*, er mee spotten; *den — steken met iem. of iets*, den draak met iem. of iets steken; *met iem. den — scheren*, spotten met; zegsw. *al te goed is buurmans —*, zie B u u r m a n; spreekw. *De gekken krijgen de kaart*, zie K a a r t.

II. Gek (*draaiende kap boven op e. schoorsteen, middel tegen valwinden, om het rooken te voorkomen, tevens windwijzer; sluiting van een deurklink, die belet, dat de deur van buiten geopend wordt; knie of mik v. e. pomp, waarop de hefboom steunt*), m. —ken; G e k **II** is waarsch. etymologisch hetzelfde als G e k **I.**

Gekal' (*gebabbel, gesnap*), o. gmv.: *wat al — over de politiek!*

Gekamd' (*van een kam, een kamvormig uitsteeksel of sieraad voorzien*), bn.: *een —e haan, een —e hagedis, een —e helm.*

Gekant', bn.: — *zijn tegen iets*, d. i. zich verzetten tegen, vijandelijk gezind zijn; zie K a n t e n.

Gekanteeld' (1 *voorzien van tandsgewijze gevormde uitsteeksels of tinnen*; 2 wapenk. *van kanteelen of tandsgewijze uitstekende figuren voorzien*), bn.: 1 *een —e toren*; 2 *een dwarsbalk van sabel, aan beide zijden —.*

Gekar'teld (*ribachtig; rondachtig getand of ingekeept*), bn.: *geldstukken met —e randen; een — blad, het — loof der wortelen.*

Geke'perd (1 *met een schuine keper geweven; niet-effen*; 2 wapenk. *met kepers, kepervormige figuren bedekt*), bn.: 1 *—e stoffen, —e diemiten*; 2 *het wapen van Egmond was — van twaalf stukken, goud en geel.*

Gek'heid (1 *dwaasheid, onverstand*; 2 *iets grappigs, kluchtigs; een aardigheid*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —heden: 1 *van — niet weten, wat men doet; wat is dat voor —?* 2 *schei uit met die —; — maken; ik zei het maar uit —*; zegsw. *alle — op een stokje* of *— ter zijde* (*apart*), scherts ter zijde, in ernst gesproken.

Gekield' (*een kiel dragende*), bn.: *mijn blauw —e, mijn Hollands frisch ontloken jeugd* (De Gén.); *de blauw-—e spes patriae* (C. O.).

Gek'kelijk (*bespottelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e voorliefde; zij is — opgeschikt*; ook: *zij is wat —*, dwaas, kinderachtig, mal.

Gek'ken (*gekheid met iets of iem. maken, spotten, boerten, jokken, schertsen*), gekte, heeft gegekt: *hij gekt maar*; *met iets —, daar is geen — mee*; *niet met zich laten —*, spotten.

Gek'kendag (*de eerste April*), m. —dagen; **—getal** (nl. *het getal elf*), o. gmv.; **—huis** (*krankzinnigengesticht*), o. —huizen; **—nommer** (nl. *het getal elf*), o. gmv.; **—praat,** m. of **—taal** (*onzin, zotteklap*), v. gmv.; **—werk** (*werk v. gekken; dwaasheid*), o. gmv.

Gekkernij' (*zotte scherts, jokkernij*), v. —en.

Gekkin' (*mal vrouwspersoon, zottin*), v. —kinnen; **—netje** (*half liefkoozende benaming van een [nuffig] meisje*), o. —s.

Gek'ko, m. —'s; zie G e c k o.

Geklaag' (*het telkens of aanhoudend klagen*: 1 *geweeklaag*; 2 *het telkens en aanhoudend klachten uiten*), o. gmv.: 1 *het — der gewonden*; 2 *het voortdurend — over slecht eten.*

Geklank' (*het klinken*), o. gmv.: —*v. snaren.*

Geklauwd' (1 *klauwen hebbende*; 2 wapenk. *met klauwen van een andere kleur dan het lichaam afgebeeld*), bn.: 1 *katten en roofvogels zijn —e dieren*; 2 *in lazuur, een gouden sperwer, gebekt en — van keel.*

Gekleed' (1 *kleederen aanhebbende* inz. *bovenkleederen*; 2 *zoo gekleed, als bij bepaalde omstandigheden het fatsoen eischt*), vd. en bn.: 1 *ik sta al een uur te wachten, ben je nog niet — ? netjes in 't zwart —; een —e pop; fraai —, goed —, warm —*; 2 *„ze zullen van avond komen ! — ?" er op — zijn*; nog: *een —e jas*, lange gesloten jas voor min of meer officieele gelegenheden; zegsw. *dat staat, —* naar den eisch gekleed; fig. iron. dat staat deftig, officieel.

Gekleurd' (*niet kleurloos of wit, niet zwart of grijs*), bn.: *een —e prent; —e stoffen, —e handschoenen*; fig. *een sterk — verhaal*, opgesierd.

Geklik'klak (*het telkens en aanhoudend gekletter of geklepper van tegen elkaar stootende voorwerpen*, inz. *metalen*), o.: *het — der wapens; het — der paardenhoeven, der teerlingen*; fig. *het — van het romantisme* (Klikspaan); zie K l i k k l a k k e n.

Geklok' (*het telkens en aanhoudend klokken*), o. gmv.: *het — van een flesch, kruik,*

karaf, d. i. klokkend geluid bij het schenken; *het — van hennen*; *het onhebbelijk — bij het drinken.*

Geklon'ken (*afgedaan, in orde, beredderd*), bn.: *de zaak is —*; *het is tusschen hen —*, de zaak is tusschen hen geregeld; zie B e k l i n k e n.

Geknecht', bn. zie K n e c h t e n.

Gekne'veld (*met een knevel*), bn.: *een —e heer met een stijf been*; z. K n e v e l e n.

Gekoos' (*zoet gepraat*; *geliefkoos, gevlei*), o. gmv.: *het — der moeder met haar kind.*

Gekor'ven (eig. vol van *kerven*, zie K e r f), bn.: *— dieren*, insecten, dieren nl. met drie wel onderscheiden hoofddeelen van het lichaam, die door inkervingen gescheiden zijn.

Gekrab'bel (1 *voortdurend of telkens krabbelen*; 2 *slordig of achteloos geschrijf*; 3 *slordig schrift*), o. gmv.: 1 *het — van den hond aan de deur*; 2 *al mijn — zal niet baten*; 3 *de leeraar scheurde het onleesbaar — in stukken.*

Gekroesd' (*dicht ineengekruld, krullend*), bn.: *het —e haar van een neger, —e wol.*

Gekroe'zeld (*gekruld, krullig*), bn.: *die smid, met zijn zwart — haar.*

Gekroond' (1 *een kroon dragend*; 2 wapenk. *met een kroon afgebeeld*), bn.: 1 *een — hoofd*, een regeerend vorst; 2 *een —e leeuw.*

Gekruist' (*elkaar kruisende*; *kruiselings over elkander geplaatst*), bn.: *twee —e klingen*; *twee —e sleutels* (wapen v. Leiden); nog: *— rijm*, zie R ij m.

Gekruis'te (*de —*: *de Heiland*), m. gmv.

Gekruld' (*met een krul of met krullen*; *krullig*), bn.: *een —e staart*, b.v. van een varken, v. e. hond; *een kind met — haar*; zegsw. *—e haren, —e zinnen*, zie H a a r.

Gek'scheren (1 *den spot drijven met*; 2 *schertsen, boerten, jokken*), gekscheerde, heeft gegekscheerd: 1 *niet met iets —*; *niet met zich laten —*, den draak niet met zich laten steken; 2 *het is maar —*, kortswijl; *het* (of: *dat*) *is geen —*, het is ernst; ook, dat is geen kleinigheid; *zonder eenig —*, in ernst; *geen — verstaan*; z. R a i l l e e r e n.

Geks'kap 1 (*narrenkap, zotskap*), v. —kappen; **2** (*nar, zot, zottin*), m. en v. —kappen; **—kolf** (gesch. *kolf, staf v. d. nar*; *marot*; *narrenschepter, met bellen en een narrenkop voorzien*), v. —kolven.

Gekuifd' (*met een kuif of kuifvormig uitsteeksel of sieraad voorzien*), bn.: *een —e leeuwerik*; *de —e lintvisch*; *sierlijk —e boomen*; *—e golfjes*, met kuifvormigen top.

Gekuip' (fig. *het langs slinksche wegen streven naar eenig doel* b.v. *in de staatkunde*), o. gmv.

Gekuischt' (van taal, woorden, smaak: *gezuiverd, kiesch, fijn, net*), bn.; —er, meest —: *—e taal, een —e stijl*; zie K u i s c h e n.

Gekun'steld (*gedwongen, gemaakt, gezocht, onnatuurlijk*), bn. en bw.: *een —e vroolijkheid, een —e voordracht, een —e stijl, een —gedicht*; *deze acteur spreekt wat —.*

Gekwartierd', gekwartileerd', bn.; wapenkunde: *een — schild*, door twee elkaar rechthoekig snijdende loodlijnen in vieren verdeeld.

Gekwast' (*knoestig, vol kwasten*), bn.: *— hout is moeilijk te bewerken*; w. i. g. zie: K w a s t.

Gekwets'te (*iem., die gekwetst is*; *gewonde*), m. en v. —n.

Gelaarsd' (*met laarzen aan*), bn.: *de —e kat* (vertelling van Moeder de Gans); zegsw. *— en gespoord*, eig. met laarzen en sporen aan, op en top gekleed of reisvaardig.

Gelaat' (*aangezicht*, altijd in verband met de trekken, de kleur, de uitdrukking van gemoedsaandoeningen, het karakter), o.: *een edel —, een schoon —*; *op iemands — iets lezen*; *met ernst op het —, met angst op het —*; *het — is de spiegel der ziel*; fig. *het — der maan*; **—kenner** (*hij die uit iems gelaatstrekken diens karakter, gemoedsaandoeningen kan leeren kennen*), m. —s; **—kunde** (*wetenschap, kunst om uit de gelaatstrekken iems karakter te leeren kennen, physionomie*), v. gmv.; **—kundige,** m. en v. —kundigen.

Gelaats'hoek (*hoek, gevormd door twee rechte lijnen, waarvan de eene getrokken wordt van het midden der bovenste snijtanden naar de gehooropening en de andere naar den neuswortel*), m. —en; **—spier** (ontl. *spier van het aangezicht*), v. —en; **—trekken** (*trekken of lijnen in of van het gelaat, die aan dat gelaat zijn eigenaardige uitdrukking geven*), m. mv.: *broers en zusters kunnen op elkaar lijken door eenige overeenkomst van —trekken.*

Gelach' (*het telkens en voortdurend lachen*), o. gmv.: *een schaterend —.*

Gela'den (*gemunt hebbend op*), bn.; z. L a d e n.

I. Gelag' (1 *gezamenlijk verteer, vertering*; 2 *eetpartij, drinkpartij* inz. op gemeenschappelijke kosten), o. —en: 1 zegsw. *het — betalen*, eig. de vertering betalen, zijn eigene en daarbij ook die van anderen, fig. de straf van anderen dragen; *vrij —*, vrije vertering; 2 *—en zetten*, drinkpartijen aanrichten.

II. Gelag', o. gmv.: alleen in de zegsw. *een hard —*, lot, een harde noodzakelijkheid inz. in toepassing op toestanden of lotswisselingen, waardoor men genoodzaakt wordt tot iets, dat hard valt.

Gelag'kamer (*algemeene tapperij-, kroeg-, herbergkamer*), v. —s.

Gelakt' (*met lak gevernist, met een laklaag bedekt*), bn.: *een — tafeltje, fijn- —e fichesdoosjes*; zie: L a k k e n en V e r l a k k e n.

Gelambrizeerd' (*van een lambrizeering voorzien*; *met hout beschoten*), bn.: *de wanden waren bruin —, met gouden lijsten*; zie L a m b r i z e e r i n g.

Gelamenteer' (*het telkens en voortdurend lamenteeren*; *gejammer, geweeklaag*), o.

Gelan'de (*eigenaar van een stuk land binnen in een bepaalde ruimte*, b.v. *in een polder*), m. en v. —n: *wij zijn naaste —n.*

Gelang', in de uitdr. n a a r —: **1** *naar — van*, voorzetsellijke uitdr., naar eisch van, b.v. *ik zal handelen naar — van omstandigheden*; **2** *naar — (dat)*, vgw., naar mate, naar evenredigheid, b.v. *naar — wij klommen, werd het uitzicht schooner*; **3** *naar —*, bijw. uitdr., in evenredigheid, overeenstemming met het vorige, naar venant,

b.v. *hij droeg een smoking, lage schoenen, zijden kousen, alles naar —.*

Gelardeerd', bn.: *een —e haas*, z. Lardeeren.

Gelas'ten (1 *iem. een last opdragen, bevelen, gebieden*; 2 in den lijdenden vorm met den persoon ook als onderwerp: *belast worden*), gelastte, heeft gelast: 1 *iem. iets* —; 2 *ik werd gelast iets te doen*; zie Afgelasten.

Gelas'tigde (*gevolmachtigde voor een bepaalden last*), m. en v. —n; zie Zaakgelastigde.

I. Gela'ten (*aan Gods wil overgegeven, in Gods beschikking berustende; lijdzaam, kalm, berustend*), bn. en bw.; —er, —st; —**heid** (*lijdzaamheid, berusting*), v. gmv.

II. Gela'ten, zich (*zich voordoen, zich aanstellen; zich houden, doen alsof, een houding aannemen*), geliet zich, heeft zich gelaten: *hij geliet zich, als merkte hij geen onraad*; ook: *het geliet zich, alsof onze boot zou omslaan*, het scheen.

Gelati'ne (*geleiachtige stof, vischlijm; fijne zuivere kleurlooze lijm*, o. a. gebruikt bij de vernisfabricatie, de bacteriologie, bij het bereiden van spijzen en het vervaardigen van photografische platen, dikwijls in den vorm van bladen), v. gmv. (g = zj).

Gelau'werd (*met lauweren gesierd*), bn.: *de —e overwinnaar, een —e dichter*; zie Lauwer.

Geld (1 *algemeen ruilmiddel, zoowel v. metaal als papier, tevens waardemeter*; 2 *geldmiddelen, vermogen*; 3 *geldsom; prijs*), o. gelden: 1 — *slaan*, — *munten*, — *in omloop brengen*; *baar* —; *grof* — *verdienen*, veel geld; *contant, gereed* —; 2 *menschen van* —; *een meisje zonder* —; *van zijn* — *leven*, renten; 3 —*en verduisteren van de gemeente*; *kinderen betalen half* —; zegsw. *goed* — *naar kwaad* — *gooien*, nuttelooze kosten maken voor eenig doel, dat toch niet te bereiken is; — *in iets steken*, met geld deelnemen in een of andere onderneming, het beleggen in effecten enz.; — *uit iets slaan*, er — aan weten te verdienen; *het* — *in het water werpen, smijten*, onnut uitgeven; *het* — *groeit mij niet op den rug*, ik kom niet zoo gemakkelijk aan geld; *geen* —, *geen Zwitsers*, zie Zwitser; *tijd is* —, zie Tijd; *dat is* — *waard*, dat heeft veel waarde, levert veel op; fig. van een aardigheid enz.: die is goed; *eieren voor zijn geld* — *kiezen*, zie: Eieren Krom.

Geld'adel (*aanzien berustende op geld; de millionnairs*), m. gmv.; —**aristocraat** (*iemand, die door zijn geld invloed of macht kan uitoefenen*), m. —craten; —**aristocratie** (*geldadel; de groote invloedrijke bankiers*), v. gmv.; —**belegging** (*plaatsing v. kapitaal; het zetten van geld op rente*), v. —en; —**dorst** (*hevige begeerte naar geld; geldzucht*), m. gmv.; —**drager** (*looper van een kassierskantoor; incasseerder*; Bijb. *kooplieden en bedienden, die geld met zich voeren om handel te drijven*), m. —s; —**duivel** (*geldzucht, voorgesteld als booze geest, die de geldzucht opwekt en aanvuurt; vrek*), m. —s.

Gel'delijk (*geld of geldzaken betreffende; in geld bestaande*), bn.: *vrees voor —e schade*; —*e opofferingen*; *een —e schadeloosstelling, —e onderstand*; zie Financieel.

Gel'deloos (*zonder geld*), bn.; rijmpje: —, *vriendenloos!*

Gel'den (1 *een prijs opbrengen, kosten; waard zijn*; 2 *vermogen, van kracht zijn; in een bepaald geval van toepassing zijn; gewaardeerd worden*), gold, heeft gegolden: 1 *het brood gold maar een stuiver*; *onderstaande artikelen — de vlg. prijzen*; 2 *handenarbeid heeft altijd meer gegolden dan arbeid des hoofds* (Potg.); *artikel .... kan hier niet* —, van kracht zijn; *dat schot geldt niet*, telt niet mee; *zijn aanspraken laten* —, ze laten wegen; *ik wil die redenen laten* —, als gegrond aannemen; *zich doen of laten* —, zijn invloed, gezag feitelijk doen gevoelen; nog: *die opmerking geldt mij*, betreft mij, is tegen mij gericht.

Gel'dend (*kracht hebbend; gezaghebbend; als wettig erkend*), bn.: *algemeen —e redenen, een — excuus.*

Gel'derland (aardr. *een onzer elf provinciën*), o.: — *was vroeger een hertogdom.*

Gel'dersch 1 (*uit, van, in; als van, uit, in; betrekking hebbende op, eigen aan Gelderland*), bn.: *een — stadje*; *de —e vallei*, trechtervormige vallei tusschen den Utrechtschen heuvelrug en de Beneden-Veluwe, afwaterend door de Eem; **2** als zn. (*de taal*), o.; —**man** (*iem. uit Gelderland*), m. Gelderschen.

Geld'gebrek (*gemis aan het noodige geld*), o. gmv.: — *hebben*; —**gierig** (*geldzuchtig*), bn.; —er, —st; —**handel** (*handel in geld: geldswaardig papier, gemunt en ongemunt goud en zilver* inz. *in muntspeciën*), m. gmv.; —**handelaar,** m. —s, zie Kassier.

Gel'dig (*geldende, van kracht zijnde, deugdelijk, aannemelijk, wettig*), bn.; —er, —st: *dit spoorwegkaartje is niet meer* —, *dat zijn —e redenen*; —**heid** (*verbindende kracht; wettigheid; deugdelijkheid*), v. gmv.: *de — van iems aanspraken.*

Geld'kas (1 *kas, waarin men geld* inz. *kantoorgeld bewaart*; 2. *het kasgeld*, bij uitbr. *aanwezige gelden*), v. —sen: 1 *de — is leeg*; 2 *steunende op een ruime* —; zie Kas; —**kast** (*kast tot berging van geld of geldelijk vermogen*), v. —en: *een brandvrije* —; —**kist** (*kist tot berging van geld of geldelijk vermogen*), v. —kisten; —**koers** (*koers van het geld; de rente, die betaald moet worden voor geld, dat op beleening of prolongatie wordt gegeven en die bepaald wordt door de dagelijksche omzettingen ter beurze*; ook: *de koers van vreemde muntspeciën*), m. —koersen; —**lade** (*lade in een toonbank, in een kast enz. tot berging van geld*), v. —laden: *een lessenaar met een geheime* —; *de winkelier liet de — openstaan*; ook: *geldla*, verkl. *geldlaatje*: *aan 't* —, meestal *aan 't laatje zitten*, zie Lade; —**leening** (*leening van geld* inz. *het opnemen van geld tegen interest, meestal van groote kapitalen door het rijk, de provincie, een stad, een particuliere onderneming*), v. —en; meestal verkort tot Leening, zie ald.: *een — van 275 millioen ad 5 %*; —**markt** (1 *handel in geldswaardig papier, in goud- of zilvermunt*; ook: *het beleggen en omzetten van kapitalen aan de beurs*; 2 *de plaats op de beurs, waar deze handel gedreven wordt*, inz. *handelsplaats, waar veel geldhandel ge-*

dreven wordt), v. —markten: 1 *de — was heden willig, de goederenmarkt slap*; 2 *Augsburg is nog altijd een groote —*; —**middelen** (*financiën*), o. mv.: *de — van den staat*; —**nood** (*dringend geldgebrek*), m. gmv.; —**quaestie** (*een quaestie, geld betreffende*), v. gmv.: *de — is bij elke groote onderneming een eerste zaak*;—**schaarschte** (*gebrek aan geld*), v. gmv.: *in oorlogstijden is er i. d. regel —*; —**schieter** (*geldleener*), m. —schieters; —**som** (*hoeveelheid geld*, meestal *niet kleine*), v. —sommen; verkl. *sommetje geld*; —**stuk** (*muntstuk*), o. —stukken.

Gelds'waarde (*de waarde van iets in geld*; *de prijs*), v. gmv.; —**waar'dig** (*geldswaarde hebbende*), bn. alleen in de uitdr.: — *papier*, b.v. b a n k b i l j e t t e n, p o s t b e w ij z e n, p r o m e s s e n.

Geld'trommel (*trommel, metalen doos om geld in te bewaren*), v. —trommels; —**verlegenheid,** v. gmv.: *in — zitten*; —**verlies** (*geldelijke schade*), o. —verliezen; —**winning** (*een zaak* inz. *handelszaak, waarin men veel geld verdient*; *rijke broodwinning*), v. gmv.; —**wisselaar** (*iem., die er zijn beroep van maakt geld te wisselen, de eene geldsoort tegen de andere*), m. —s, —laren; —**wolf** (*schraapzuchtige rijkaard, gierigaard*), m. —wolven; —**zaak** (*zaak van geldelijken aard*; ook: *zaak, die met geld afgedaan kan worden*), v. —zaken; —**zak** (*zak, dienende tot het bewaren van geld*; fig. minacht. *rijkaard*), m. —ken; —**zorg** (*zorg omtrent geldzaken*; *bekommering over 't gebrek aan geld*), v. —en: *die ambtenaar is gekweld door —en*; —**zucht** (*sterke begeerte naar geld*; *streven naar geldbezit*), v. gmv.; —**zuch'tig** (*met geldzucht behept, geldgierig*), bn.; —er, —st.

Gele'de dieren, o. mv., zie G e l e e d.

Gele'den, geleen' (eig. vd. van een verouderd w.w. *liden*: *voorbijgaan*: 1 verbonden met *zijn* en een tijdsbepaling ter aanduiding, dat er zooveel tijd verloopen is; 2 alleen met een tijdsbepaling, ter aanduiding dat er zooveel tijd verloopen is): 1 *het is een maand —, het was gisteren een jaar —, 't is al lang —*; 2 *eenige dagen —, niet lang —, kort —*.

Gele'deren, o., mv. van G e l i d.

Gele'ding (1 *onderlinge verbinding of aaneensluiting* inz. in de dierk. en plantk.; *gewricht*; 2 aardr. *kustinsnijding*; 3 plantk. en dierk. *deel tusschen twee —en* in bet. 1), v. —en: 1 *de pijl drong tusschen de — van het harnas*; *de —en der gewervelde dieren, de —en der gelede dieren*; 2 *de sterke — der Noorsche kust*; 3 *de sprieten zijn uit —en samengesteld*; *de —en van een bamboerotting, van het riet*.

Geleed' (1 plantk. en dierk. *met geledingen*, in vaste verbindingen; 2 aardr. van kusten: *met insnijdingen*), bn., gelede: 1 *gelede dieren*, dieren zonder geraamte, d.i. ongewervelde, symmetrisch van vorm of met een geringd lichaam; de meeste bezitten een kop en ledematen met gewrichten, b.v. *schaaldieren* (als: krabben, kreeften), *spinachtigen, ringwormen, straaldieren enz.*; *een gelede stengel*; 2 *de kust van Griekenland is sterk —*.

Geleend' (*niet eigen, van elders*), bn.: *de —e glans der maan*; *het was —e pracht*.

Geleerd' 1(1*door onderwijs of eigen studie in een of meer wetenschappen bijzonder ervaren*; *met uitgebreide kennis toegerust*; 2 *op het gebied der wetenschap betrekking hebbende*; 3 *blijken dragende van uitgebreide kennis en diepe studie*; 4 *veel kennis vereischende om begrepen te worden*; *moeielijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e schrijver, een zeldzaam —e man*, bij uitbr.: *de —e stand, de —e wereld*; 2 *een — boek, gesprek*, d. i. wetenschappelijk; 3 *een — proefschrift over de vierde dimensie*; 4 *van die —e dingen begrijp ik niets*; zegsw. *dat is mij te —*, dat kan ik niet begrijpen; *hoe — schrijft die man*; **2** — **e** (*een geleerd persoon*; *iem. van uitgebreide studie en kennis in wetenschappelijke zaken*), m. en v. —n: *een degelijk, grondig —, een klassiek —*; *de —n*, de mannen van studie.

Geleerd'heid (*uitgebreide kennis op wetenschappelijk gebied door studie verkregen*), v. gmv.: zegsw. *de — waait iemand maar zoo niet aan*, is niet zonder moeite of inspanning te erlangen.

Gele'gen (*liggende, een plaats innemende*), bn.: *Arnhem is — aan den Rijn*; fig. *er is in die woorden veel troost —*, besloten; *te —er plaats en ure*, gunstig of geschikt; *iem. — komen*, van pas; *wat is er mij aan —?* d. i. wat heeft het voor mij te beteekenen? *er is mij veel aan —*, het is voor mij van groot belang.

Gele'genheid (1 *ligging, plaatselijke gesteldheid*, vero.; 2 *plaats, ruimte, gunstig voor iets gelegen*; 3 *tijdsomstandigheid of gesteldheid van zaken, gunstig voor een bepaalde handeling*: *omstandigheid, aanleiding*; ook: *mogelijkheid van vervoer, reisgelegenheid*), v. —heden: 1 *de — van een land, v. e. slagveld*; 2 *zoo'n hoekhuis is een beste — voor een winkelier*; 3 *een schoone — om roem te behalen*, kans; *bij —*, als er aanleiding toe bestaat; zegsw. *de — maakt den dief*, zie D i e f; *iem. in de — stellen*, in staat stellen; *de — bij de haren grijpen of pakken*, handig van een geschikte gelegenheid gebruik maken.

Gele'genheidsdichter (*iem., die over of bij een bepaalde gelegenheid een gedicht maakt*), m. —s; —**gedicht** (*gedicht, gemaakt over of bij een bepaalde gelegenheid*), o. —en: *er zijn vele soorten van —en*, b.v. *bruiloftsliederen, drink- en dansliederen, krijgs- en zegezangen, morgen- en avondzangen, oogstliederen, gezelschapsliederen, wiegeliedjes, liederen op jaargetijden enz.*; —**gezicht** (scherts. *gezicht, geplooid naar de omstandigheden*, inz. *droevig*, eenigszins ongunstig), o. —en: *met een — trad hij de rouwkamer binnen*; —**liedje,** o. —s; —**preek,** v. —en; —**stuk** (*kunstvoortbrengsel, opstel, muziekstuk of tooneelstuk, vervaardigd voor de een of andere feestviering*), o. —ken; —**vers** (*gedicht*), o. —zen, zie E x t e m p o r e e t j e.

I. Gelei' (*verdikt, gestold of gekookt sap van dierlijke of plantaardige stoffen*; bij uitbr. *dikke, weeke, geleiachtige zelfstandigheid*), v. —en. (g = zj).

II. Gelei', o., zie G e l e i d e; —**biljet** (*biljet, houdende verlof tot vervoer van accijnsgoederen*), o. —biljetten; —**brief** (*be-*

wijs van vrijgeleide; *vrijbrief*; *paspoort*), m. —brieven; zie Consent.

Gelei'de (1 *het vergezellen, het geleiden v. e. persoon eershalve, beleefdheidshalve, om hem te beschermen, den weg te wijzen enz.*; 2 *personen, die geleiden*), o.: 1 *iem. — doen*; *iem. zijn of het — aanbieden*; *zich aan iems — toevertrouwen*; 2 *elk der mannen van het — was goed gewapend*; zie: Konvooi en Geleiding.

Gelei'delijk (*naar of in orde, geregeld voortgaande zonder afwijkingen of sprongen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e overgang, een —e achteruitgang*; *het gesprek kwam — op een ander onderwerp*; **—heid** (*geregelde opvolging*), v. gmv.

Gelei'den (1 *vergezellen, als eerbewijzing, beleefdheidshalve, om den weg te wijzen of ter bescherming*; *leiden*; 2 van een weg enz.: *voeren*; 3 natuurk. van warmte, electriciteit: *laten, doen overgaan*), geleidde, heeft geleid: 1 *een dame—, iem. naar huis—*; *een meisje naar het altaar —*, haar huwen; 2 *een pad, dat naar het kasteel geleidde*; 3 *warmte —, electriciteit —, het geluid —*.

Gelei'der (1 *man, die geleidt* in bet. 1; 2 *naam van verschillende voorwerpen, die iets in een bepaalde richting van de eene plaats naar de andere overbrengen*), m. —s: 1 *haar vriendelijke —*; 2 *warmte—*; *electrische —*, nl. voorwerpen, die de electriciteit voortplanten: *goede —s zijn*: metalen, water, het menschelijk lichaam, de aarde; *slechte —s zijn*: glas, lak, zijde, hars, vette oliën, lucht; *halve —s* staan tusschen beide in, als: droog hout, leder, papier, stroo, alcohol, aether; zie Conductor.

Gelei'ding (1 *de daad van geleiden* in bet. 3; 2 electriciteit: *metalen draad, waarlangs de electriciteit wordt geleid* in bet. 3 ook: *het samenstel van draden*; warmte: *toestel van buizen enz., waardoor de warmte wordt geleid* in bet. 3), v. —en: 1 *niet alle stoffen zijn geschikt ter — van electriciteit*; 2 *de electrische —*; *de geleiding der centrale verwarming*, nl. de buizen; *er is een defect in de — der telefoon*, draadwerk; zie ook: Warmte—, Waterleiding.

Gelei'draad (electr. *vertind ijzer- of staaldraad, tot geleiding v. d. electrischen stroom of van geluid*), m. —draden.

I. Gelei'ster (*vrouw, die geleidt*), v. —s: fig. *de deugd zij een — op uw levenspad.*

II. Gelei'ster, geleidster (dicht. *leidsvrouw*), v. —sterren, —starren; zie Leidster.

Gelei'ergoed, —werk, o. gmv.; zie: Gleiergoed, Gleiswerk.

Gelei'geest (*engelbewaarder, beschermengel*; *goede genius*), m. —geesten.

Gelei'stang (werkt. *staaf of roede, waarlangs de beweging van eenig deel van een werktuig geleid wordt*), v. —en.

Gelei'taart (*taart met gelei er op of er in gebakken*), v. —taarten. (g = zj).

Gele'lied (wapenk. *versierd met heraldieke leliën*), bn.: *een — kruis of lelielkruis.*

Ge'len (1 *geel worden*; 2 *geel maken*), geelde, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) gegeeld: 1 *de halmen gaan reeds —, de bladeren — i. d. herfst*; 2 *gij moet dien muur —*.

Gelet'terd 1 (*in de letteren bedreven, letterkundig*), bn.: *een — man, een —e schare van toehoorders*; fig. *een —e opvoeding*; 2 **—e** (*letterkundige*), m. en v. —n.

Geleu'ter (*het telkens leuteren*), o. gmv.;

Gele'zen (*algemeen gelezen wordende*), bn.: *een — auteur*; ook: *een — Mis*, nl. een stille mis of leesmis.

Gelid' (1 *geleding, gewricht*; 2 *rij soldaten*), o. gelederen: 1 *een arm uit het — vallen*; 2 *een bataljon in twee gelederen opstellen, in het — staan.*

Geliefd' 1 (*bemind, dierbaar*), bn.: *—e ouders*; *een —e vriend, vriendin*; *—e broeders en zusters*, als aanspraak in leerredenen; **2 e—** (*beminde*), m. en v. —n.

Gelief'koosd (*geliefd, bemind, dierbaar*), bn.: dicht. *een — oord, een — plekje*; bij uitbr. *onze —e neigingen, wenschen*; *een —e uitspanning, een — denkbeeld.*

I. Gelie'ven (*minnaar en minnares*; *minnend paar*; *beminden*), m. mv.

II. Gelie'ven (1 *lief zijn aan*; *behagen, aangenaam zijn*; meestal *believen*; 2 *lief vinden*; *aangenaam vinden, goedvinden*), geliefde, heeft geliefd: 1 *wat gelieft u? als het u gelieft*; 2 (*UEd.*) *gelieve te berichten*; *gelieve te betalen.*

Ge'lig (van iets, dat oorspr. een heldere kleur had: *een weinig geel* [*geworden*]; *vergeeld*), bn.: *een zakdoek wordt — door het liggen, dit papier is — geworden*; *een witte japon wordt — in het gebruik*; verg. Geelachtig.

Gelijk' 1 (in het algemeen: *geheel met elkaar overeenstemmende in zekere hoedanigheden* of *overeenstemmende in de onderdeelen*; in bijz. toepassing: 1 *overeenkomende in rang, stand, macht, rechten, plichten*; 2 *overeenkomende in waarde of belang*; 3 *den juisten tijd aanwijzende*; *overeenkomende met den standaardtijd*; 4 *effen, vlak*), bn.: *met —e wapenen*; *van —en rang*; *in —e mate*; *te —er tijd*; 1 *zij wilden Gode — worden*; *voor de wet zijn alle burgers —*; 2 *het is mij —*, hetzelfde; meetk. *driehoeken met —e basis en —e hoogte zijn — van inhoud*, d.i. bevatten evenveel malen de gemeene maat; 3 *is uw horloge —?* juist van tijd; 4 *de weg is overal —*, zonder oneffenheden en kuilen; *— van humeur zijn*, altijd hetzelfde humeur bezittende; zegsw. *met den grond — maken*, slechten, sloopen; *iem. met —e munt betalen*, zie Munt; *zich zelf* (*steeds*) *— blijven* (*zijn*), blijven handelen in overeenstemming met eens aangenomen beginselen of gewoonten; *—e monniken, —e kappen*, zie Kap; **2** (1 *op gelijke wijze*; 2 *op evenmatige wijze, gelijkelijk*; 3 *op hetzelfde punt, even ver, even hoog*; 4 *tegelijkertijd*; *tegelijk*; 5 *in gelijken graad, evenzeer*), bw.: 1 *de kinderen zijn — gekleed*; 2 *— (op) deelen*; 3 *de twee fietsers bleven lang met elkaar —*; 4 *de twee treinen kwamen — aan*; 5 als versterkende bep. bij vgw. vero. Bijb. *Wy brommen alle — als de beren* (Jes. 59: 11); **3** (oorspr. *billijkheid* met gewijzigde beteekenis in eenige uitdrukkingen), o. gmv.: *— hebben aan* (*of in*) *iets*, de billijkheid voor zich hebben; goed, naar behooren handelen; *iem.* (*groot*) *— geven in iets*, erkennen, dat hij behoorlijk handelt; *iem. in het — stellen*, verklaren, dat hij goed gehandeld

heeft of dat zijn bewering juist is; — *hebben* (*in iets*), een meening of bewering uiten, die met de waarheid overeenstemt; *altijd* — *willen hebben*, altijd volhouden, wat men beweerd heeft, nooit zijn vergissing erkennen; van een zelfst. nw. — met een andere grondbeteekenis nog: *te*—, te gelijkertijd; *van's gelijken*, elliptisch voor: ik wensch je hetzelfde; **4** (*evenals, zooals, als*) vgw.: *hij deed,* — *hij sprak*; *hij stamelde* — *een kind*; **5** —**e,** zie beneden.

Gelijkbee'nig (meetk. *hebbende twee gelijke zijden*), bn.: *een* —*e driehoek, een* — *trapezium*, met twee gelijke zijden; —**betee'kenend** (*van gelijke of nagenoeg gelijke beteekenis*), bn.: *twee* —*e woorden*, b.v. *die op -lei en -hande*, als: *drieërlei,* —*hande*; —**draadsch'** (*uit een gelijk getal draden gemaakt*), bn.: —*touw- of kabelwerk*; —*e garens,* —*e wollen of linnen weefsels*; —**drach'tig** (*overal dezelfde draagkracht of sterkte hebbend*), bn.: —*e kabels*; —**dra'dig** (*bestaande uit een gelijk aantal draden*), bn.: — *touw of kabelwerk.*

Gelij'ke (*persoon van denzelfden rang, stand enz.*), m. en v. —n: *ga om met uws* —, d. i. noch met uw meerdere, noch met uw mindere.

Gelij'kelijk (*gelijkmatig*; *op den zelfden tijd*; *op gelijke wijze*), bw.: — *verdeelen.*

Gelij'ken (*gelijk zijn aan*; *evenaren*; *overeenkomen, min of meer gelijk zijn*; meestal *lijken* in de spreektaal), geleek, heeft geleken: *niemand, die haar gelijkt*; *een ring, die bijzonder veel op tin geleek*; *hij gaat zijnen vader* —, slachten; *op een haar op iem.* —, juist dezelfde gelaatstrekken en hetzelfde postuur hebben.

Gelij'kend (*wat goed lijkt*), bn.: *een* — *portret*; *een photographie is in den regel* —.

Gelij'kenis (1 *overeenkomst in uiterlijken vorm*; 2 Bijb. *afbeelding*; 3 *zinnebeeldig verhaal, parabel*), v. —sen: 1 *de sprekende* — *van een portret, de* — *faalt bij dien portretschilder nooit*; bij uitbr. *naar Gods beeld en* — *is de mensch geschapen*; 2 *gij zult u geen gesneden beeld, noch eenige* — *maken*; 3 *Christus sprak in* —*sen*: *de* — *van den zaaier, van den verloren zoon enz.*, zie P a r a b e l.

Gelij'kerwijze, —**wijs 1** (*op dezelfde wijs*), bw.: *handelt nu* —, evenzoo, eveneens; **2** (*evenals, gelijk*, vero.), vgw.: Bijb.:. . . . *dat gij malkanderen liefhebt,* — *ik u liefgehad heb*, Joh. 15 : 12.

Gelijk'gaan (*denzelfden tijd aanwijzen*), ging —, heeft gelijkgegaan: *mijn horloge gaat juist* — *met de spoorklok*; *deze pendule gaat* —, wijst den juisten tijd aan, nl. denzelfden als de klok, die den officieelen tijd juist aangeeft.

Gelijk'gestelde (O.-I. *niet-Europeaan met dezelfde rechten als iem. van het blanke ras*), m. en v. —n.

Gelijk'heid (*volkomen overeenkomst in zekere hoedanigheden, in eenig opzicht*; inz. *gelijk zijn in staatkundige en maatschappelijke rechten*), v. gmv.: — *van opvoeding,* — *v. onderwijs,* — *van rechten, van plichten,* — *van loon,* — *van beginselen*; *vrijheid en* — *onder de menschen*; *op voet van* —; meetk. *de* — *van twee hoeken*, nl. in grootte; *de* — *van twee drie- of veelhoeken*, nl. in oppervlakte.

Gelijkhoe'kig (meetk. *gelijke hoeken hebbende*), bn.: *regelmatige drie- en regelmatige veelhoeken zijn* —; *twee* —*e driehoeken zijn gelijkvormig.*

Gelijk'kloppen(*door kloppen effen maken*), klopte —, heeft —geklopt: *straatkeien* —; —**knippen** (1 van stoffen enz.: *aan den rand doorknippen, de oneffenheden wegnemen, gelijk maken*; 2 *twee of meer stukken doorknippen*; *denzelfden vorm geven*; *even lang maken*), knipte —, heeft —geknipt: 1 *snij de rafels af en knip den onderkant* —; 2 *de haren* —.

Gelijklas'tig (scheepst. *voor en achter even zwaar belast en daardoor met denzelfden diepgang*), bn.: *het schip is nog niet* —, *verdeel de lading beter.*

Gelijk'loopen (1 *voortdurend denzelfden tijd aangeven*; *gelijkgaan*; 2 *even hard loopen*; 3 *in dezelfde richting loopen*), liep —, heeft gelijkgeloopen: 1 *mijn horloge loopt* — *met de spoorklok*; *deze pendule loopt altijd* —; 2 *die twee treinen loopen* —, loopen naast elkaar in even snellen gang; 3 *deze weg loopt met de rivier* —. in dezelfde richting; meetk. *deze twee lijnen zijn* —*d*, d. i. parallel.

Gelijklui'dend (1 *denzelfden klank hebbend;* 2 bij uitbr. van woorden enz.: *van nagenoeg dezelfde beteekenis, denzelfden inhoud*), bn. en bw.: 1 *zelden zijn twee piano's, violen enz.* —; —*e woorden*, homoniem; 2 *het antwoord was* —; *een* — *oordeel*; —*e woorden*, synoniemen; —*e plaatsen*, plaatsen in geschriften, waar eenzelfde woord, eenzelfde uitdrukking voorkomt; nog: *een* — *afschrift*, eensluidend; —*e boeking.*

Gelijk'maken (*effen maken, effenen*), maakte —, heeft gelijkgemaakt: *een weg* —, *een veld* —; *alles met den grond* —.

Gelijkma'tig (*voortdurend of overal gelijk* inz. *in kracht, snelheid*), bn. en bw; —er, —st: *een* —*e drukking, in* —*en draf*; *een* —*e stijl*, d.i. die geregeld in denzelfden toon voortgaat; fig. *een* — *karakter*, dat steeds in dezelfde stemming is, niet onderhevig aan hartstochten, grillen; gelijkmoedig; *een rad* — *doen bewegen*; —**ma'tigheid,** v. gmv.: — *van beweging,* — *van drukking*; —**middelpun'tig** (*hetzelfde middelpunt hebbende*), bn.; *drie* —*e cirkels;* zie C o n c e n t r i s c h; —**moe'dig** (*voortdurend dezelfde kalme gemoedsgesteldheid bezittende*; *kalm gestemd, geduldig, lijdzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *alleen de wijsgeer blijft onder alle tegenspoeden* —; *met een* — *gelaat*; *de rampen* — *verdragen*, op een gelijkmoedige wijze; —**moe'digheid** (*kalmte, bedaardheid*, als blijvende karaktertrek; als voorbijgaande stemming op een bepaald oogenblik), v. gmv.: *Horatiaansche* —; —**na'mig** (*van denzelfden naam*), bn.: *twee* —*e personen*; rekenk. *twee* —*e benoemde getallen*, uit eenheden bestaande van denzelfden naam; *twee* —*e breuken*, met denzelfden noemer; alg. —*e machten*, met denzelfden exponent; —*e wortelgrootheden*, b.v. $\sqrt[n]{a}$ en $\sqrt[n]{b}$; nat. —*e polen*, polen van verschillende magneten, die denzelfden stand aannemen en alle of naar het Noorden, of naar het Zui-

den wijzen; —*e electriciteit*, door middel van hetzelfde lichaam opgewekt.

Gelijk'schaven (*effen-, vlakschaven*), schaafde —, heeft gelijkgeschaafd; —**scheren** (*effenscheren*), schoor —, heeft —geschoren: *het—scheren van katoenen stoffen, van laken, van fluweel.*

Gelijkslach'tig (1 *van dezelfde soort*; 2 *van dezelfde hoedanigheid*; *uit onderling gelijksoortige deelen bestaande*; 3 spraakk. *zelfslachtig*), bn.: 1 —*e redenen* (Conscience); 2 *houtsoorten met een — weefsel*; alg. *een —e veelterm*, d.i. alle termen zijn van denzelfden graad; 3 —*e zelfstandige naamwoorden*, w. i. g.; —**soor'tig** (*gelijkaardig, van dezelfde soort*), bn.: *er zijn veel —e spreuken of spreekwoorden*; —*e stoffen.*

Gelijk'staan (*in rang, in waarde, stand enz. overeenkomen*), gelijk zijn, stond —, heeft —gestaan.

Gelijkstan'dig, bn.: meetk. *de —e zijden van twee gelijkvormige driehoeken*, d. i. de evenredige zijden.

Gelijk'stellen (*op ééne lijn stellen*), stelde —, heeft —gesteld; —**stelling,** v. —en.

Gelijkstraats' (eig. *op gelijke hoogte als de straat: gelijkvloers, beneden*), bw.: *de — gevestigde bureau's.*

Gelijk'strijken (*door strijken gelijk, effen of glad maken, de oneffenheden door te strijken verwijderen*), streek —, heeft —gestreken: *zijn haren —, e. tafellaken —.*

Gelijk'stroom (*electrische stroom, waarvan de intensiteit en richting niet periodiek veranderen*), m.—en; —**stroommotor,** m. —s, —en; —**teeken** (*het teeken* =), o. —teekens: *een getal voor en achter het —*, b.v. $a^2 = a \times a$; $2 \times 4 = 8$.

Gelijktij'dig (1 *tot hetzelfde tijdvak behorende, er in levende, er in gebeurende*; 2 *op hetzelfde tijdstip geschiedende of plaats hebbende*), bn. en bw.: 1 *de —e schrijvers*; *twee —e gebeurtenissen*; *die beroemde mannen leefden —*; 2 *een —e waarschuwing, oorlogsverklaring, vraag*; *die treinen kwamen — aan*; —**vloei'end** (spraakk. van w.w.: verouderde naam voor *zwak*), bn.: *een — werkwoord*; —**vloers'** (*op dezelfde hoogte als de vloer of begane grond beneden*; fig. *zonder eenige verheffing*), bw.: *zij wonen daar —*, verg. —straats; —**vloersch'** (1 *op dezelfde hoogte gelegen als de vloer of begane grond*; 2 fig. *zonder eenige verheffing, laag bij den grond blijvend*), bn.: 1 *een — vertrek*; 2 *—e gesprekken*; —**vor'mig** (1 *gelijk van vorm, overeenkomstig in gedaante*; 2 *er overal gelijk uitziende, uit onderling gelijksoortige deelen bestaande*), bn.: 1 *twee —e tafeltjes*; aardr. *—e ligging van aardlagen*, in strekking en helling overeenkomende; meetk. *twee —e driehoeken, veelhoeken*; *gelijk en —*, d.i. gelijk van inhoud en van vorm, b.v. twee driehoeken met gelijke zijden; 2 *de vacht moet gelijkslachtig of — zijn d.i. de wol moet niet van te ongelijke hoedanigheid zijn in de hoofdafdeelingen*; —**vor'migheid,** v. gmv.: — *der grachten van Amsterdam*; *de — van drie- of veelhoeken*; *de — van het landschap*; —**waar'dig** (*van gelijke waarde*, Germanisme), bn.: *twee —e zinsleden*, b.v. *de oude en trouwe huisknecht*; zie ook Aequivalent, bn.

Gelijk'zetten (1 van uurwerken: *de wijzers op denzelfden tijd stellen als een ander uurwerk* inz. *een, dat den juisten tijd aangeeft*; *op den juisten tijd zetten*; 2 van barometers: *den lossen wijzer op hetzelfde punt zetten als de wijzer, die de drukking aangeeft*), zette —, heeft —gezet: 1 *zijn horloge —, een pendule —*; 2 *den barometer —.*

Gelijkzij'dig (meetk. *met gelijke zijden*), bn.: *twee —e driehoeken, een —e veelhoek*; —**zijdigheid,** v. gmv.: *de — v. e. veelhoek.*

Gelijnd' (1 *van lijnen voorzien*; 2 wapenk. van een kruis: *omgeven met een dun, evenwijdig loopend lijntje*), bn.: 1 —*e cahiers*; 2 *een — kruis.*

Gelikt' (*gladgemaakt*; *glanzig gepolijst*), bn.: *het overleer dier schoenen is fraai —*; fig. —*e verzen*, ongunstig: verzen, waaraan voortdurend geschaafd is; —**heid** (*gladheid, glanzigheid*), v. gmv.

Gel'lig (1 *galachtig*; 2 *gemelijk, kregel, knorrig*; 3 *bleek, geel*), bn.: 1 *een — schaap, een —e koe*; 2 *— en lastig van humeur*; 3 *wat ziet hij er — uit!*

Gel'ling (*manlijke plant van den hennep*), v. gmv.; zie Zaaiing.

Gelobd' (*door diepe insnijdingen aan den rand verdeeld in lobben of slibben*), bn.: *een plant met —e blaadjes.*

Geloei' (van runderen enz.: *het telkens en voortdurend loeien*; van den storm enz.: *bulderen*), o. gmv.; zie Loeien.

Geloft'e (1 *plechtige belofte* inz. *tegenover de Godheid of een heilige*; 2 R.-K. *plechtige belofte aan God afgelegd bij de intrede in een orde of bij de priesterwijding*), v. —n: 1 *hij deed de — naar het H. Land te trekken*; *een — afleggen, een — houden, vervullen, gestand doen*; *een — breken, schenden*; 2 *de monniken deden o. m. de — van armoede, gehoorzaamheid, kuischheid*; —**feest** (gesch. *prachtfeest te Rijssel, 1454, waar Philips van Bourgondië de gelofte aflegde, de Turken te gaan bestrijden*), o. gmv.

Gelo'ken, bn.; zie: Luiken en Ooglui ken d.

Gelokt' (*lokkig*; *met lokken*, zooals de bepaling aanwijst; meestal in samenstellingen), bn.: *blondgelokt*, b.v. die —*e* knapen; *zwartgelokt*, b.v. eenige —*e* meisjes.

Geloof' (1 *het vertrouwen, dat iem. stelt in de waarheid van eens anders beweringen enz.*; 2 R.-K. *vaste en onwrikbare overtuiging van de waarheid der goddelijke openbaring, zooals die door Christus en zijne Kerk wordt medegedeeld:* ook: *een vast en innig vertrouwen op God en Gods woord, zooals dit gepredikt wordt in den godsdienst, dien men belijdt* inz. *het Christendom*; 3 *godsdienst, geloofsleer*, inz. *Christelijke godsdienst*), o. gelooven: 1 — *hechten aan iemands woorden, aan iets — slaan*; — *vinden*, aannemelijk geacht worden (van beweringen); voor geloofwaardig worden gehouden (van personen); — *weigeren aan iem. of iets*; 2 *het — kan bergen verzetten*; *een vurig —*; *het — zonder goede werken is een dood —*, gezindheid in tegenstelling met de daden, die er het uitvloeisel van moeten zijn; *de drie goddelijke deugden: —, hoop en liefde*; 3 *het ware —*; *het alleen zaligmakend —*; *het — verkondigen*; *het oude* (Roomsche) *en het nieuwe* (Protestantsche)

—; *van — veranderen*; *het christelijk* —; *de 12 artikelen des geloofs*, zie Symbolum; *een akte van* —, zie Akte in bet. 4; nog: *op goed* —, op goed vertrouwen.

Geloof'baar (*geloofd kunnende worden*; *geloof verdienende*), bn.; —der, —st: *een — man*; *een — bericht*, aannemelijk.

Geloo'felijk (*geloofd kunnende worden*; *aannemelijk*), bn.; —er, —st: *niemand acht dit* —; vero.

Geloofs'artikel (*een of andere geloofswaarheid*; R.-K. *elke door het kerkelijk gezag als geopenbaard geleerde waarheid*),. o. —en, —s; —**belijdenis** (1 *het belijden van een godsdienstig geloof*; 2 *het geheel der geloofswaarheden*; ook: *beknopte samenvatting der voornaamste geloofswaarheden*, zie Symbolum), v. —sen: 1 *een — afleggen*; 2 *de Hervormde* —; fig. *een staatkundige* —, *een sociale* —, het geheel der staatkundige en sociale beginselen; —**brief** (*bewijsstuk van*: 1 *benoeming* [gezanten]; 2 *op wettige wijze gekozen te zijn* [volksvertegenwoordigers], meestal in het mv.), m. —brieven: 1 *de gezant overhandigde zijn —brieven*; 2 *de —brieven van de leden der Eerste- of Tweede-Kamer*; —**daad**, v., zie Auto-da-fé; —**genoot** (*iemand van hetzelfde geloof*), m. en v. —en; vr. ook —**e**; —**getuige** (*martelaar om des geloofs wille*), m. en v. —n, ook Bloedgetuige; —**haat** (*godsdienshaat*), m. gmv.

Geloofs'halve (*ter wille van of om het geloof*), bw.: *hij werd — vervolgd.*

Geloofs'leer (*leer v. e. godsdienstig geloof*), v. gmv.; —**prediker** (*zendeling, missionaris*), m. —s; —**punt** (*leerstuk v. e. geloof*; ook: *leerstuk, waarover de meeningen uiteenloopen*; *kerkelijk vraagstuk*), o. —en; —**rechter** (*rechter inzake het geloof*; *inquisiteur*), m. —s; —**regel** (*richtsnoer, waardoor geleid, men den inhoud van het geloof kan vaststellen en erkennen*), m. —en: *voor de R.-Katholieken is de H. Schrift en de pauselijke onfeilbaarheid de* —; —**stuk** (*geloofsartikel*), o. —stukken, zie Dogma; —**vertrouwen** (*het vertrouwen, dat iem. ontleent aan zijn godsdienstig geloof*), o. gmv.; —**vervolging** (*vervolging ter zake v. h. geloof*), v. —en; —**verzaker** (*afvallige van zijn godsdienstig geloof*, altijd ongunstig), m. —s, zie: Afvallige, Renegaat of Apostaat; —**verzaking** (*het verzaken of loochenen v. zijn godsdienstig geloof*, altijd ongunstig), v. —en; —**vrijheid** (*vrijheid van godsdienst*; *gewetensvrijheid*), v. gmv.

Geloofwaar'dig (*geloof, vertrouwen verdienende*), bn.; —er, —st: *een — geschiedschrijver, —e getuigen, een —e getuigenis*; *een — gerucht*, aannemelijk; —**heid** (*betrouwbaarheid*), v. gmv.

Geloo'ven (1 *vertrouwen stellen in iem. of iets, een bewering enz.*; 2 *het geloof* in bet. 2 *hebben*; 3 *vast vertrouwen in het bestaan van iem. of iets*, met voorzetsel *aan*; 4 *voor waar houden op het gezag van een ander*; 5 *meenen, aannemen, denken*), geloofde, heeft geloofd: 1 *iemand op zijn woord* —, aan iem. geloof schenken op zijn bloote verzekering; 2 *aan God* —; *aanbidden en* —; — *in Christus*, zijn vertrouwen stellen in Christus en gezind zijn Zijn leer te volgen; 3 — *aan Gods liefde, almacht enz.*; *aan een persoonlijken God* —; *aan spoken* —; 4 *geen woord van iets* —, voor waar houden; 5 *gij zult toch niet* —, *dat ge slaagt*; als tusschenzin: *geloof ik, gelooft hij enz.*; *hij geloofde zich bestemd voor groote daden*; aan het slot van brieven: *geloof mij, steeds uw toegenegen vriend*; zegsw. *zijn ooren, oogen niet kunnen* —, niet durven vertrouwen op de geloofwaardigheid van zijn ooren enz. (zie bet. 1); *er aan moeten* —, zich moeten onderwerpen aan iets onaangenaams; ook van geld enz.: moeten opgeofferd worden (zie bet. 3); — *op gezag*, iets voor waar houden op gezag van anderen; *dat geloof ik*, ja zeker; *ik wil het graag* —, iron. verzekering, dat men een bewering wel wil aannemen, maar waaraan men in het onderhavige geval niet veel gewicht hecht (zie bet. 5).

Geloo'vig 1 (1 *vast, innig geloovende* in bet. 2; 2 *blijkgevende van geloof* in bet. 2), bn. en bw.: —er, —st: 1 *een — christen*; *met een — hart*; 2 *—e godsvrucht, —e liefde, een — gebed, —e vroomheid*; — *vertrouwen op iets, — aanbidden*; **2** —**e** (*belijder van eenig geloof* in bet. 3; inz. *Christen of Mohammedaan*), m. en v. —n: *de dorpsklok riep de —n*; *de schaar der —n, de ware —n*; —**e-zielen** (R.-K. *zielen van afgestorvenen, die zich in het Vagevuur bevinden*), v. mv.

Gelp (van boomen en planten en jonge varkens: *welig, tierig, frisch groeiend*), bn. en bw.: *die tarwe staat* —; *deze groente ziet er — uit*; *die biggen zijn* —; gew., ook Gelpsch.

Gelubd' (*met lubben versierd*), bn.: *een — hemd, een —e halskraag.* vero.

Gelui' (*het herhaaldelijk of voortdurend luiden*), o. gmv.: *het — der klokken*; zie Klokgelui.

Geluid' (1 *trillende beweging der lucht, door het gehoororgaan waargenomen*; 2 inz. *klank of klanken door eenig lichaam voortgebracht*), o. —en: 1 *het — voortplanten*; 2 *een zacht* —, *de —en der dieren*; nat. *het — beweegt zich in alle richtingen rechtlijnig voort met een snelheid van ± 333 M. per seconde*; spreekw. *Ledige vaten maken het meeste* —, oppervlakkige lui hebben bijzonder veel praats, zie ook Vat.

Geluid'gevend (*klanken voortbrengend*), bn.: —*e dieren*, —*e lichamen.*

Geluids'golf (nat. *golving in de lucht bij de voortplanting van eenig geluid*), v. —golven; —**leer** (*wetenschappelijke behandeling van de verschijnselen, welke zich bij het geluid voordoen*), v. gmv.

Geluimd' (*in bepaalde stemming verkeerend*, meestal verbonden met *goed, kwaad, slecht*), bn.: *vader is vandaag goed* —, in goede stemming.

Gelui'paard, bn.: wapenk. *een —e leeuw*, d. i. gaande of stappende leeuw.

Geluk' (1 *lot, de fortuin* vero.; 2 *gunstige loop van omstandigheden; voorspoed, lof*; dikwijls i. d. verkleiningsvorm; 3 *gunstig toeval, aangenaam voorval*; 4 *aangenaam gevoel van iem., die zich verheugt over zijn* — in bet 2.), o. gmv.: 1 *het — keerde hem den rug*; 2 *het — diende hem; van — mogen spreken; het blind* — : de fortuin met een

blinddoek voorgesteld; *het aardsche —; het eeuwig — ; huiselijk — ;* 3 *het was een — voor mij, dat ...., dat was mijn —; wat een — u hier te zien; het — hebben;* 4 *oogen, schitterend van —* ; zegsw. *het is meer — dan wijsheid,* van voorspoed, dien men niet aan eigen overleg heeft te danken, zie bet. 2; *op goed — (af);* in de hoop op een goeden uitslag (zie bet 2).

Geluk'ken (*goed uitvallen, een goeden afloop hebben; op een voorspoedige wijze tot stand komen; wel slagen*), gelukte, is gelukt: *alles gelukt hem; die opstand zal niet —,* slagen; *die podding is goed gelukt.*

Geluk'kig 1 (1 *voorspoedig, door het lot begunstigd;* 2 *aan het geluk* in bet. 2 *te danken, voorspoedig;* 3 *geluk* in bet. 3 *genietende, behaaglijk, tevreden;* 4 *gekenmerkt door, het gevoel van geluk* in bet. 2 *opwekkend*), bn.: 1 *onverschrokken, ondernemend en daarenboven —; de spreker was niet erg — in de keuze van zijn onderwerp; men moet maar — zijn! hij acht u —;* 2 *een — toeval, een — voorteeken, een —e keuze;* 3 *zij voelde zich —;* 4 *een — leven; de —ste dag van mijn leven;* **2** (1 *op een gelukkige wijze;* 2 *blijken gevend, dat men zich gelukkig voelt;* 3 *tengevolge van een gunstigen loop van omstandigheden*), bw.: 1 *iets — ten einde brengen;* 2 *hij glimlachte —;* 3 *— was het nog niet te laat,* gelukkigerwijze; zegsw. *onder een — gesternte geboren zijn,* zie Gesternte.

Geluk'kigerwijs, —wijze (*door een gelukkigen loop van omstandigheden, door een gelukkig toeval, gelukkig*), bw.

Geluks'bode (*iemand, die een gelukstijding brengt*), m. en v. —boden; verg. Jobsbode; **—dag** (*dag, die, naar men meent, geluk aanbrengt*), m. —dagen: *Woensdag is voor hem een —;* **—godin,** myth. de godin van 't geluk, de Fortuin, Fortuna; **—kind** (*iem., die in alles voorspoed heeft, wien alles meeloopt; boffer*), o. —kinderen; **—nummer** (*nummer in* inz. *een loterij, waarmee men geluk meent te hebben of gehad heeft*), o. —nummers; **—staat** (*de toestand van geluk, waarin men leeft;* inz. *de hemelsche zaligheid*), m. gmv.; **—ster, —star** (*de ster of planeet, van wier stand aan den hemel iemands geluk heette af te hangen;* fig. *geluk*), v. —ren: *zijn — rijst, zijn — ging tanen;* **—teeken** (*voorteeken, dat geluk doet verwachten*), o. —teekens; **—vogel** (*gelukskind*), m. —vogels; *vogel* in de bet. van *mensch*: verg. Pechvogel, Spotvogel, slimme vogel; **—zon** (*het geluk, als een zon voorgesteld*), v.: *zijn — begint te verbleeken.*

Geluk'wensch (*betuiging van belangstelling en blijdschap over het geluk, dat iem. te beurt is gevallen; felicitatie*), m. —wenschen; **—wenschen** (eig. *geluk,* d.i. *heil of zegen, wenschen*; meestal in de bet. van: *belangstelling en blijdschap betuigen over het geluk, dat iem. te beurt is gevallen; feliciteeren*), wenschte —, heeft —gewenscht: *mag ik u — met uw bevordering? zich zelven met iets —.*

Gelukza'lig 1 (*uiterst gelukkig, voorspoedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — samenzijn;* **2** *—e (zalige geest in den hemel*; inz. R.-K. *iem. die door de Kerk zalig verklaard is*), m. en v. —n; zie Beatificatie; **—za'ligheid** (*allerhoogste trap van geluk*), v. gmv.: *de aardsche —; de hemelsche —.*

Geluk'zoeker (*iem., die overal zijn geluk zoekt, zijn fortuin beproeft*; eenigszins ongunstig: *avonturier*, minder ongunstig dan *chevalier d'industrie*), m. —zoekers: *de Spaansche —s in Peru vernietigden het rijk der Inca's; de internationale —s in de Europeesche hoofdsteden.*

Gelus'ten (*behagen*), gelustte, heeft gelust: *het gelustte mij niet, daarvan te spreken,* vero.: meestal Lusten.

Ge'luw 1 (Zuid-Ned. gew. en dicht. *geel, geelachtig*), bn.; —er, —st: **2** (*geelzucht; de gele kleur,* vero.), o.

Gemaakt' (1 *kunstmatig vervaardigd;* 2 *geveinsd;* 3 *gekunsteld, gedwongen*), bn. en bw.; —er, —st: *—e bloemen,* kunstbloemen; 2 *—e nederigheid;* 3 *met een —e stem, —e taal; hij is wat — in zijn manieren,* d. i. stijf, den eenvoud missende; nog: *—e kleeren,* confectie; *— spreken, — lachen,* op gekunstelde wijze, eenvoud missend,— *glimlachen,* geaffecteerd; **—heid** (*gekunsteldheid, stijfheid*), v. gmv.: *— in houding of manieren, — van taal.*

I. Gemaal' (*echtgenoot,* in hoogere kringen), m. —s en gemalen: *de Koningin en haar —; de Prins-—.*

II. Gemaal' (afleid. van *malen,* zeuren; *gezanik*), o. gmv.: *dat is een — zonder einde.*

III. Gemaal' (1 *het telkens of aanhoudende malen;* 2 *molen of verschillende molens samen, dienende om den stand van het water in en om een polder of waterschap te regelen;* 3 *het graan, bestemd om tot meel gemalen te worden en dat onderworpen is aan accijns;* 4 *de belasting op het —,* in bet. 3, o. gmv., in bet. 2 o. gemalen: 1 *dat gedraai en — der molens maakt me ziek;* 2 *de slechte inrichting van het —;* 3 *de belasting op het geslacht en —;* 4 *de pachter van het —,* zie Stoomgemaal.

Gemach'tigde (*iem., bevoegd door een ander, in zijn naam te handelen; gevolmachtigde; zaakgelastigde, lasthebber*), m. en v. —n; zie Mandataris.

Gemak' (1 *behaaglijke rust en kalmte* inz. *als gevolg van het vrij zijn van moeite en inspanning;* 2 *het vermogen, zonder inspanning of moeite iets te verrichten; gemakkelijkheid;* 3 *gerieflijkheid;* 4 *bestekamer*), o., bet. 1 en 2 gmv.; bet. 3 en 4 —ken: 1 *iemand op zijn — brengen, zetten,* kalmte inboezemen door vriendelijke bejegening; *op zijn — zijn,* kalm, niet vreesachtig zijn; *op zijn —,* in een rustigen kalmen toestand zijn, of: zonder inspanning, zonder zich te overhaasten, bedaard, in deze laatste bet. dikwijls *op zijn dooie —;* 2 *het —, waarmee hij die som oplost; met (het grootste) — eet hij vijf broodjes op;* 3 *een huis met vele —ken;* 4 *het heimelijke, geheime —* of *het —.*

Gemak'kelijk 1 (1 *zijn gemak zoekende; op zijn gemak gesteld;* 2 *gemak in* bet. 1 *opleverende; gerieflijk;* 3 *geen inspannning kostende; licht te doen, te begaan, te leeren, te behalen enz.;* 4 *handelbaar, zich gewillig schikkende* inz. met een ontkenning), bn.; —er, —st: 1 *de man begint wat — te worden;* 2 *een —e ziekestoel; een — leven(tje),*

vol gemak en rust; *maak het u —; een —e houding*; 3 *het valt mij —; een —e weg, som, les, overwinning*; *het zich — maken*, iets luchtig opnemen, zich gemakshalve weinig moeite geven; 4 *hij is niet zeer — als hij kwaad wordt*; **2** (1 *rustig, kalm, behaaglijk*; *gerieflijk*; 2 *zonder bezwaar of moeite*; 3 *lichtelijk*), bw.: 1 — *liggen*; *dat huis is — ingericht*; 2 *dat is — te doen*; 3 *niet — ergens afkomen*; **—heid**, v.: *hij spreekt met veel —*, zonder moeite, met losheid.

Gemaks'halve (*ter wille van het gemak*), bw.: — *zich niet kleeden, — niet uitgaan.*

Gemak'zucht (*begeerte naar gemak* in bet. 1), v. gmv.

Gema'lied (1 *uit maliën bestaande*: 2 *van maliën voorzien*), bn.: 1 *—e pantsers*; 2 *—e veters.*

Gemalin' (in hoogere kringen: *gade, echtgenoote*), v. gemalinnen.

Gemanierd' (*goede manieren hebbende, welopgevoed*; ook: *gemaniëreerd*), bn.; —er, —st; zie W e l g e m a n i e r d.

Gemaniëreerd' (*gekunsteld, gedwongen, stijf, onnatuurlijk*), bn. en bw.: *een —e stijl*, gemaakt; — *spreken*, gemaakt-deftig.

Geman'teld (*een mantel aan hebbende*), bn.

Gemar' (*getalm, getreuzel*), o. gmv.

Gemarineerd' (*met azijn, kruiden en uien ingemaakt*), bn.: *een —e haring*; zie M a r i n e e r e n.

Gemar'merd (*als marmer* inz. *gekleurd of geaderd, geverfd*), bn.: *—papier*; *hij zat aan een der —e houten tafeltjes v. h. koffiehuis*; *een —e gang.*

Gemaskeerd' (*gemaskerd*; fig. *verscholen, bedekt, verborgen opgesteld*), bn.; zie M a s k e e r e n.

Gemas'kerd 1 (*dragende een masker voor het gezicht*), bn.: *een —e danser, —e dieven*, met een masker voor, vermomd; bij uitbr.: *een — bal*, waarop ieder een masker draagt en tevens een vreemd kostuum, zie D e g u i s e e r e n; **2** **—e** (*iem. met een masker voor*), m. en v. —n; zie M a s k e r.

Gema'tigd (*maathoudend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man, een —e warmte, de —e luchtstreek*; — *spreken*; **—heid** (*kalmte, bezadigdheid*), v. gmv.: *met —.*

Gem'ber (*wortelstok van een tropische plant, veelal gedroogd en geconfijt en als toespijs gebruikt*), v. gmv.; **—bier** (*drank, bereid uit gembersap, suiker, honing, citroensap en water*), o. gmv.; **—stroop** (*stroopachtig gembernat*), v. gmv.; **—thee**, v. gmv.

Gemeen' 1 (1 *toebehoorende of eigen aan meer dan één*; *gemeenschappelijk*; 2 *openbaar, publiek*; 3 *gemeenzaam, vertrouwelijk*; 4 *gewoon, alledaagsch*; 5 *gering*; *slecht, laag*), bn.; —er —st: 1 *dat is hun allen —, vrijheid is een —goed, een —e naam*, d. i. eigen aan alle zelfstandigheden van dezelfde soort; *voor —e rekening*, gezamenlijk; *—e zaak maken met iemand*, zich bij iemand aansluiten, gemeenschappelijk handelen; rek. *een —e deeler*, d. i. de deeler van twee of meer grootheden; *Broeders des —en levens*, congregatie, door Geert Groote in 1380 gesticht; 2 *een —e weide, het —e kerkhof, een — goed*; *iets door den druk — maken*; *de —e zaak*, de zaak des lands; 3 inz. in de zegsw. *zich iets — maken*, zich eigen maken; 4 *het —e volk*; *in 't —e leven*; *een — soldaat*; 5 *—e woorden*; *— weer, een —e streek*; **2** (*op een gemeene* d. i. *leelijke, slechte, lage manier*), bw.: *hij schrijft —*; *dat staat je —*; *hij heeft mij — behandeld*; **3** (1 *het geheel van een zaak*; *de gansche omvang zonder de omstandigheden in aanmerking te nemen*: 2 ongunstig: *de groote hoop, de lagere volksklasse, het janhagel, het schorem*), o. gmv.: 1 alleen in de uitdr. *in het —*: *gelijk er in het — niets nieuws onder de zon is* (Busken Huet); 2 *het ruw —, het dom —, het laag —.*

Gemeenebest' (eig. *het gemeene welzijn*: *republiek*), o. —en: *'t Bataafsch —*, 1795—1806.

Gemeen'goed (1 *goed, dat aan allen, ieder in 't bijzonder, toebehoort*; 2 van denkbeelden enz.: *algemeen verspreid*), o. —goederen; 1 *lucht en zonneschijn zijn —goederen*; 2 *dat idee is — geworden.*

Gemeen'heid (1 *slechtheid, laagheid, ruwheid*; 2 *uiting van slechtheid, laagheid enz.*: *schunnigheid*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —heden: 1 *een uitdrukking van — lag op zijn gelaat*; 2 *wat een —heden moesten we aanhooren*, vuile taal.

Gemeen'nijheid (*slechtheid, laagheid, ruwheid*, inz. *uiting van slechtheid enz.*: *vuile daad, vuile taal*), v. —heden.

Gemeeniteit' (*gemeenigheid*), v. —teiten.

Gemeen'landshuis (*vergaderhuis van een waterschap of v. het bestuur van een polder*), o. —huizen: *het — van Rijnland.*

Gemeen'lijk (*in den regel, doorgaans, gewoonlijk*), bw.: — *staat een dwaas beschaamd, die hooger klimt als hem betaamt* (Cats); *zooals het — gaat.*

Gemeen'plaats (*alledaagsch gezegde, waarvan men de kracht niet meer voelt*; *overbekende waarheid*), v. —plaatsen: *zijn rede was vol afgezaagde —en*; *het roemen op ondervinding is een — geworden.*

Gemeen'schap (1 *het gemeen-hebben van iets, het deelhebben aan iets met één of meer anderen*; 2 *het met elkaar in zekere betrekking staan*; 3 *de mogelijkheid om met anderen in betrekking, verkeer, te staan*; 4 *het geheel der goederen, die twee of meer personen in — hebben*; 5 *de gezamenlijke personen, die met elkaar in — staan*), v. gmv.: 1 *leven in de — van Christus*, deelhebben aan de zegeningen van Christus; *wettelijke — van goederen*, vermogenstoestand tusschen echtgenooten, wanneer er geen huwelijksvoorwaarden zijn; 2 *de — met iemand afbreken*, niets meer met hem te doen willen hebben; 3 *de — der steden onderling*, het verkeer; *de — onderhouden*, b.v. door trams of booten; 4 *alle vruchten en inkomsten komen ten bate der —*; 5 *— der heiligen*, R.-K. geestelijke vereeniging van de geloovigen op aarde (strijdende Kerk), de zielen in het vagevuur (lijdende Kerk) en de zaligen in den hemel (zegevierende Kerk) tot één geestelijk lichaam, waarvan het hoofd Christus is; — *der geloovigen*, de geloovigen samen; **—schap'pelijk** (1 *aan meer dan één in gemeenschap toebehorende, bij hen gezamenlijk in gebruik*; 2 *door twee of meer personen gezamenlijk of wederkeerig verricht*; 3 *tot twee of meer personen*

in dezelfde betrekking staande, als wordt genoemd), bn. en bw.: 1 *de korf is een —e bijenwoning*; *die verdiepingen hebben een —e trap*; 2 *handelen met — overleg*, onderling beraad; 3 *een —e vriend, vijand*; *een paard — bezitten*, met anderen samen, gezamenlijk; *een krant — lezen*, met meer dan één; **—slach'tig** (spraakk. *mann. of vr. naar de bet.*), bn.: *de zelfst. nw. wees, erfgenaam, gevangene, gast zijn —*.

Gemeens'man (vaderl. geschied. *lid van een de burgers vertegenwoordigend college bij het stadsbestuur* inz. *in Gelderland en Overijsel*; Rom. gesch. *volkstribuun*), m. —lieden; zie T r i b u u n.

Gemeen'te (in het alg. *het geheel der personen, die met elkander een gemeenschap vormen* inz. *met betrekking tot de rechten en verplichtingen* in verschillende toepassingen: 1 *de gezamenlijke burgerij* inz. *tegenover de regeering*; *het volk*; 2 *onderdeel van den staat*; 3 *vereeniging of gemeenschap van geloovigen* inz. *van een bepaald kerkgenootschap*; ook: *de personen waaruit deze — bestaat*), v. —n: 1 *de goe(de)* —, het goedwillige volk; ook het groote publiek; *de smalle* —, de geringe burgerij; *de spraakmakende* —, het taalgebruik; 2 *de — Amsterdam*; *de grenzen der* —, gemeentegebied; 3 *de Luthersche* —; *de — hief den eersten Psalm aan*; zegsw. *een broeder der natte* —, drinkebroer; **—begrooting,** v. —en; **—belasting** (*belasting door de gemeente geheven*), v. —belastingen; **—bestuur** (*Raad met Burgemeester en Wethouders*), o. —besturen; **—bouwmeester,** m. —s; **—grond,** m. —en; **—huis** (*stadhuis, raadhuis*), o. —huizen; **—kas** (*geldmiddelen eener gemeente*), v. —sen; **—lijk** (*de gemeente betreffende*), bn.: *stedelijke of —e werken*; **—naar** (*lid eener burgerlijke of kerkelijke gemeente*), m. en v. —naren; **—ontvanger,** m. —s, zie O n t v a n g e r; **—politie** (*politie, in dienst v. e. gemeente*), v.: *het hoofd der — is de burgemeester*.

Gemeen'teraad (*door de burgerij gekozen bestuur eener gemeente*), m. —raden: *de leden van den — worden door de kiezers voor zes jaar gekozen en heeten —sleden*; zie D a g e l ij k s c h b e s t u u r; **—recht** (gesch. *recht, door den landheer geschonken aan een stad, waarbij ze onder eigen bestuur kwam*; ook: *privilege eener gemeente*), o. —rechten; **—school** (*school, door de gemeente opgericht en onderhouden*; *openbare school*), v. —scholen; **—secretaris** (*hoofd der secretarie v. e. gemeente*), m. —sen; **—tram,** v. —trams; **—veldwachter** (*politie-man in dienst eener dorpsgemeente*), m. —s; **—werf** (*werkplaats van de gemeente voor het uitvoeren van timmerwerk enz.*), v. —ven; **—wet** (*gemeentelijke verordening*; *staatswet, regelende de inrichting, de bevoegdheid en den werkkring der gemeentebesturen* inz. *de wet van 29 Juni 1851*), v. gmv.; **—ziekenhuis** (*gasthuis of hospitaal der gemeente*), o. —huizen.

Gemeen'zaam (1 *als gelijke met iem. omgaande*; *op vertrouwelijken voet met iem. verkeerende*; *eigen*; 2 *met iets vertrouwd, er goed mede bekend*, steeds met vz. *met*; 3 *blijk gevende van vertrouwelijkheid jegens iem.*; 4 *aan iem. eigen geworden, goed bekend*), bn. en bw.; —zamer, —st: 1 *met dorpelingen is men gauw* —; 2 *— met het Latijn*; *zich — met iets maken*, zich aan iets gewennen, het goed leeren kennen; 3 *een —gesprek*; *de —zame stijl*, d. i. ongedwongen, los: *een —zame uitdrukking*; 4 *het Maleisch was hem even — als het Nederlandsch*; als bw. — *met iem. omgaan*; *dat klinkt* —; **—heid** (*familiariteit, vertrouwelijkheid in den omgang*; *vertrouwde bekendheid*; *alledaagschheid*; *handeling, waaruit groote vertrouwelijkheid blijkt*, iets minder ongunstig dan *vrijpostigheid*), v.—heden: *met* —.

Gemeld' (*gezegd, bovengenoemd*), bn.: *—e zaak, —e persoon*; zie M e e r g e m e l d.

Gemêleerd' (1 *gemengd*; 2 *dooreengeschud*), bn. en vd.: 1 *een — gezelschap*; 2 *de kaarten zijn al* —.

Ge'melijk (*misnoegd, ontevreden, in kwade luim, knorrig*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e ouderdom* (Vondel); *vrij — antwoordde hij*; **—heid** (*knorrigheid*) v. gmv.

Gemengd' (*uit een mengsel van verschillende stoffen bestaande*; *niet enkelvoudig*; *ongelijksoortig*), bn.: *—e oliën*; *een — gezelschap*, bestaande uit personen van verschillenden rang, stand, leeftijd enz., zie G e m ê l e e r d 1; *— nieuws*, kleinere nieuwstijdingen; *de —e school*, d.i. school voor jongens en meisjes; *een — huwelijk*, tusschen Christenen van verschillende gezindten; *met —(e) gevoelen(s)*, waarbij men verschillende met elkaar strijdende gevoelens ondervindt, inz. aangename en onaangename; *een boek met —en inhoud*, waarin verschillende uiteenloopende onderwerpen worden behandeld.

Gemen'gel (*mengeling, dooreenwemeling*), o. gmv.: *een — van golvende pluimen, een bont — van schepen, een — van stemmen*.

Gemerkt' 1 (*van een merk voorzien*), bn.: *— linnen, een zakdoek met een S* —; **2** (*naardien, aangezien*), vgw., vero.

Gemet' (*oude vlaktemaat van verschillende grootte*, inz. *van 300 vierkante roeden*: *op de Z.-H. eilanden, in Zeeland en Vlaanderen nog in zwang*), o. gemeten; in Voorne is het — 0.4592 HA., in Putten 0.4949 HA., op Schouwen 0.4169 HA.; aardr. het eiland *Tiengemeten*.

Gemeubileerd' (*met meubels*), bn.: *een —e kamer te huur*, zie G e s t o f f e e r d; *een —e boterham*, een boterham met vleesch of iets dergelijks.

Gemid'deld 1 (*die waarde, maat, grootte hebbend, welke in het midden ligt*; *het midden houdende tusschen twee uitersten*: *dooreengenomen*), bn. en bw.: *de —e vischprijzen, de —e waarde*, d. i. in doorsnede; *deze koopman wint — 20 %*; ook: *een heer van —e lengte*, d. i. niet kort en niet lang; **2 —e** (*wat het midden houdt*; *de gemiddelde waarde, grootte enz.*), o. —n.

Gemier' (volkst. *gedoe, gezanik, gezeur, gewriemel*), o. gmv.; zie M i e r e n, plat.

Gemij'terd (*een mijter dragende*), bn.: *een —e bisschop, —e abten*.

Gemina'tie (*verdubbeling*), v. gmv.

Gemis' (1 *het niet hebben van wat men noodig heeft of gaarne heeft*; 2 *het niet meer hebben, wat men gehad heeft*; in beide bet. met de bijgedachte aan *ongerief* of *smartelijk gevoel*), o.: 1 *bij — van*; *het — van ken-*

nissen voelde hij als iets zeer onaangenaams; 2 *haar* — (*van zijn echtgenoote*) *was niet te vergoeden*; zegsw. *iemand het* — *van iets vergoeden*, schadeloosstellen voor iets, dat hij niet heeft of voor een geleden verlies.

Gem'ma, gem'me (*gesneden steen*; *edelsteen met ingesneden of verheven figuur*), v. gemmae, gemmen.

Gemodereerd' (*gematigd*; *gemoedelijk*), bn. een bw.: *een* — *man*; *de redenaar sprak nog al* —.

Gemoed' (1 *het binnenste van den mensch als zetel van zijn geestelijk gevoel*, veelal in tegenstelling met *verstand*; 2 *aandoenlijkheid*; *gevoeligheid van iems binnenste*), o. —eren: 1 *in* —*e overtuigd*, innerlijk; *ik vraag u dat in* —, op uw geweten af; *zijn* — *schoot vol*, hij werd geroerd, aangedaan; *op iems* — *werken*, hart, gevoel; *iem. iets op zijn* — *drukken*, hart; *hij spreekt tegen zijn* —, overtuiging; *de* —*eren waren verdeeld*, de meeningen; *de opgewonden* —*eren tot bedaren brengen*, geesten; *een vroom* —, inborst; 2 *die studiën getuigden van* — (Busken Huet).

Gemoe'delijk 1 (1 *ernstig van gemoed*; *nauwgezet van geweten*; 2 *zich door het gemoed latende leiden meer dan door het verstand*; 3 *teergevoelig*; *goedhartig*; 4 *blijk gevende van een ernstig gemoed*; *blijk gevende, dat men zich laat leiden door de inspraak van het gemoed*; *blijk gevende van goedhartigheid*), bn.: 1 —*e, godvruchtige menschen*; 2 *meer krachtig dan* —; 3 *een* —*e oude*; 4 *een* — *onderzoek v. h. geweten*; *met* —*en ernst*; *met een* —*en glimlach*; **2** (*ernstig, rustig*), bw.; *hij sprak* —; —**heid** (*fijngevoeligheid van gemoed*; *uiting van fijngevoeligheid*; *welwillende ernst*; *rustige kalmte*), v. gmv.

Gemoe'der (*doopmoeder, meter, peettante*), v. —s: *de meter en de moeder van den of de doopeling zijn* —*s*.

Gemoeds'aandoening (*gewaarwording van het gemoed*), v. —en; —**aard** (*inborst, karakter*), m. gmv.; —**beweging** (*aandoening*, meestal *sterke*), v. —en: *hevige, heftige* —; —**bezwaar** (*zwarigheid des gewetens*), o. —bezwaren; —**gesteldheid** (*gesteldheid van het gemoed* in bet. 1; *toestand, stemming, waarin het gemoed verkeert*), v. gmv.; —**leven** (*het hoogere leven, het innerlijke leven van den mensch*), o.; —**rust** (—*kalmte*, inz. *als gevolg van een gerust geweten*), v. gmv.

Gemoeid', bn.; zie M o e i e n.

Gemoet' (*het ontmoeten, het samenkomen, samenkomst*), o.: alleen gebruikelijk in: *te* — b.v. *iem. te* — *komen*, fig. voorkomend bejegenen; bijstaan, helpen, ondersteunen inz. in geldelijke zaken; *te* — *loopen, rijden enz.*; *iets te* — *zien*, b.v. eenig antwoord afwachten, Zuid-Ned. *in 't* —.

Gemor' (*het telkens of voortdurend morren*; *een onderdrukte uiting van ontevredenheid, een knorrig gemompel*), o. gmv.

Gemotiveerd' (*met bewijsgronden gestaafd, met redenen omkleed*), bn.: *een* —*e beschuldiging, een* — *besluit*.

Gems (*klip-, berggeit*), v. gemzen: *de gewone* — *der Alpen, de* — *van westelijk N.-Amerika*, d. i. de antilope; —**bok** (*mannetjesgems*), m. —ken; —**hoorn** (*hoorn v. e. gems*; *fluitwerk in een orgel*), m. —s, ook, —**horen**, m. —s; —**leder**, —**leer**, o. gmv., zie G e m z e (n) l e e r.

Gemuil'band (*van een muilband voorzien*), bn.: *een* —*e hond*; wapenk.: *een zwarte beer*, — *van blauw*, d. i. met een muilband van een blauwe kleur.

Gemunt', bn.; zie M u n t e n (*doelen*).

Gemur'mel (*het voortdurend murmelen*), o. gmv.: *het* — *van een fontein, van een beek*; fig. *het* — *van stemmen*.

Gemüt'lich (Duitsch. *behaaglijk, gezellig, op zijn gemak*; *goedhartig*), bn. en bw.

Gemutst' (eig. *een muts dragende*; altijd fig. *geluimd*), bn.: *hij was goed of slecht* —, in goede of kwade stemming; zie M u t s.

Gem'zebok, m. —bokken; zie G e m s b o k.

Gem'zenhaar (*haar van een gems*), o. —haren; —**jacht** (*jacht op gemzen*), v. —en.

Gem'ze(n)leer, o. gmv.: *handschoenen van* —; —**leeren**, bn.: — *handschoenen*.

Genaak'baar (1 *genaderd kunnende worden*; *toegankelijk, te naderen*; 2 fig. *gemakkelijk toegang tot zich verleenende*, altijd van een meerdere), bn.; —der, —st: 1 *die stad is maar van éene zijde* —, *deze haven is moeilijk* —; 2 *die staatsman is* — *voor ieder*.

Genaamd' (1 *heetende*; 2 *bijgenaamd*), bn.: 1 *een vondelinge*, — *Hanna*; *een der eilanden*, — *Makjan*; 2 *Scipio*, — *Africanus major*.

Genacht'zeggen (*goeden nacht zeggen*), zegde (zeide) —, heeft — gezegd (gezeid).

Gena'de (1 *barmhartigheid*; *onverdiende of onverplichte goedertierenheid* inz. *van God*; 2 R.-K. *innerlijke, bovennatuurlijke hulp of gave, die God ter wille van Christus' verdiensten den mensch verleent om zijn bovennatuurlijke bestemming te bereiken*; 3 *goedertierenheid, vergevensgezindheid van overheden, overwinnaars, rechters tegenover misdadigers, overwonnenen enz.*; 4 *vergiffenis*), v.: 1 *door Gods* —; *een dichter bij* (*van*) *Gods* —, van nature; *van iems* — *moeten leven, afhangen*; zeew. *op Gods* — *drijven*, (van een schip) verstoken van menschelijke hulp; 2 R.-K. *de heiligmakende* —, een bovennatuurlijke gave, waardoor God den mensch van de zonde zuivert, aan zijn ziel e. bovennatuurlijk leven schenkt, hem aanneemt tot zijn kind en hem erfgenaam des Hemels maakt; 3 *zonder* — *zijn*; *zich op* — *of ongenade overgeven*, onvoorwaardelijk; 4 — *bewijzen*; *Genade! schenk(t)* —; *om* — *vragen, bidden*; — *schenken*; nog: *Goeie* —*!* (in bet. 1), uitroep; *Uwe* —, titel van een Duitschen graaf (gravin); —**brood** (*brood of onderhoud uit barmhartigheid*; *levensonderhoud, waarop men geen recht of aanspraak heeft*), o.: *het* — *eten, van* — *leven*, dikwijls met de bijgedachte, dat, die het genadebrood eet, er door vernederd wordt; in toepassing op dieren: *Wellington gaf zijn ros het* —; —**middel** (*middel om de genade van God te verwerven*; R.-K. *het gebed, de goede werken, de H. Sacramenten* inz. *de Sacramenten der stervenden*, meestal in het mv.), o. —en; zie K e r k e r e c h t e n, ook, O l i e s e l; —**oord** (*bedevaartplaats*), o. —en; —**slag**

(1 eig. *bij de vroegere rechtspleging de slag, waarmede de beul een einde maakte aan het leven van een gefolterde*; bij uitbr. *de laatste slag, waarmee iem. wordt afgemaakt*; 2 *de laatste ramp, die iem. die reeds op een zware proef gesteld is, of iets, wat hem betreft, te gronde richt*), m. gmv. 1 *iem. den — geven*; ook van dieren: *het aangeschoten wild den — toebrengen*; 2 *de dood van haar zoon was voor haar de —*; —**stoot**, m. gmv.

Gena'dig (*vol genade, goedertieren*), bn. en bw.; —er, —st: *de Heere is —*; adellijke titel: *—e vrouwe, onze —e graaf, uw —e heer*; spott. *de inspecteur was zeer —*, d. i. minder uit de hoogte dan gewoonlijk; *iemand — behandelen*, niet te streng; *de vorst knikte —*.

Gena'digheid (*neerbuigende goedheid*), v.: *die baron behandelt zijn bedienden met een lachwekkende —*; uitroep: *goeie —!* lieve Hemel!

Gena'geld (1 *van nagels voorzien*; 2 wapenk. *van zulke nagels voorzien als de bepaling uitdrukt*), bn.: 1 *de leeuw is een — dier*; 2 *een uitkomende en —e roode leeuw*.

Gena'ken (1 *naderen, nabijkomen*; 2 *op handen, aanstaande zijn*), genaakte, is genaakt: 1 *hij gaat de poort der stad —*; *iets of tot iets —*, het bereiken; 2 *de lente gaat —*; *de zangtijd genaakt*.

Genan', genant' (eig. *naamgenoot: persoon, die denzelfden van en doopnaam voert; makker*), m. en v. —nannen, —nanten. vero. (g = g).

Gênant' (Fr. *lastig, hinderlijk*), bn. en bw.

Gendar'me (Fr. *politiesoldaat*), m. —s.

Gendarmerie' (Fr. *het korps gendarmen, rijks-, leger-politie; hun kazerne*), v. gmv.

Ge'ne (*gindsche, die daar ginds*), aanw. vnw.: *deze boter is beter dan —*; *de roos en de lelie zijn beide fraai, deze* (de laatstgenoemde) *is het minder dan —*, eerstgenoemde; — komt in de gewone spreektaal alleen meer voor in de uitdrukking: *deze en —*, verschillende menschen, deze hier en die daarginds.

Gê'ne (Fr. *dwang; belemmering; verlegenheid*), v. gmv.: *sans —*, zonder complimenten, ongegeneerd.

Genealogie' (*geslachtrekenkunde; stamboom*), v. —gieën, zie G e s l a c h t k u n d e; —**lo'gisch** (*geslachtrekenkundig, in den vorm v. e. geslachtsboom*), bn. en bw.; —**loog'** (*beoefenaar der genealogie; iem., die stamboomen vervaardigt*), m. —logen. (g = g).

Geneanomie' (*leer der overerving v. eigenschappen naar lichaam of geest*), v.; zie A t a v i s m e. (g = g).

Genebd' (*hebbende een neb of bekvormig uitsteeksel*), bn.: *—e schepen*. w. i. g.

Geneeren (Fr. *hinderen, storen; dwang aandoen; ongemak opleggen*): *hij voelde zich gegeneerd*, niet op zijn gemak; *iemand —*; refl. z.—, verlegen zijn, met zijn figuur; zich niet op zijn gemak voelen; *geneer je niet*, ga je gang, doe of je thuis bent.

Genees'heer (*dokter, arts met of zonder doctors-titel*), m. —heeren.

Genees'kracht (*genezende kracht*), v. gmv.

Geneeskrach'tig (*geneeskracht bezittende*), bn.: *—e planten, —e kruiden, —e wateren*.

Genees'kunde (*wetenschap, die de oorzaak en den aard van ziekten opspoort en nagaat en er de geneesmiddelen voor zoekt en aanwijst*), v. gmv.

Geneeskun'dig 1 (*op de geneeskunde betrekking hebbende; er toe behoorende*), bn. en bw.: *een — congres, een — tijdschrift*; *iem. — onderzoeken*; 2 **—e** (*iem., die de geneeskunde als hoofdvak beoefent, die wettelijk bevoegd is de geneeskunde uit te oefenen*), m. en v. —n.

Genees'kunst (*de practische bekwaamheid noodig om ziekten te kunnen genezen; de practische zijde der geneeskunde; het kunnen genezen*), v. gmv.: *de — is een practische bekwaamheid; de geneeskunde omvat de gezamenlijke theoretische wetenschap*.

Genees'lijk, —ne'selijk (*vatbaar voor genezing*), bn.; —er —st: *haar kwaal is —*.

Genees'middel (*middel om genezing te bewerken: artsenij, medicijn*), o. —middelen: *een — voorschrijven, toedienen, aanwenden*; fig. *een — tegen zielsverdriet*.

Genees'vleesch (*heelvleesch*), o. gmv.

Genees'wijze (*wijs, methode van genezen*), v.; ook, **—wijs**, v. —wijzen; zie T h e r a p i e.

Gene'gen (1 *gunstig gezind*; 2 *lust, neiging hebbende tot*; 3 in verzwakte beteekenis: *tot iets bereid; geen bezwaar tegen iets hebbende*), bn.: 1 *iem. — zijn*; 2 *hij voelt er zich toe —*; 3 *gevraagd een tweede meid, ook — verstelwerk te doen*; —**heid** (1 *geneigdheid, lust, trek, zin*; 2 *goedgunstige gezindheid*; in sterkere bet.: *liefde*), v. —heden: 1 *— voelen, hebben* (*om*) *te dienen*; 2 *broederlijke, vaderlijke —; wederkeerige —; — voor iem. voelen; iem. — toedragen*.

Geneigd' (*overhellende tot, neiging tot iets hebbende; genegen* in bet. 2), bn.; —er, —st: *— tot luiheid; — zich het ergste voor te stellen*; —**heid** (*trek, lust*), v.: *— ten kwade*.

Generaal' 1 (1 *opperofficier; hooge militaire rang in verschillende landen*; 2 *veldheer, krijgsoverste*; 3 R.-K. *algemeen hoofd eener geestelijke orde*), m. —s: 1 *tot uw orders, —!* 2 *Alva was inderdaad een groot —*; 3 *de — der Jezuïeten*; **2** (1 *algemeen*, meestal in vaste uitdrukkingen; 2 *opper-, hoofd*.... inz. in samenstellingen), bn.: 1 *de —ale zin van een uitdrukking; een —ale waarheid; een —ale repetitie; de —ale staf; in het —*, in 't algemeen; 2 *advocaat-, commissaris-, directeur-, gouverneur-, kapitein-, procureur-, secretaris-, Staten—*, zie aldaar; **—-agent** (*hoofdagent*), m. —-agenten; **—-majoor** (*hoofdofficier, één rang hooger dan kolonel*), m. —-majoors; —**schap** (*de waardigheid of de rang van generaal*), o.

Generaals'rang (*de rang van generaal*), m. —en; —**uniform**, v. —en.

Generalisa'tie (*algemeenmaking, veralgemeening*), v. gmv. (s = z).

Generaliseeren (*iets als algemeenen regel doen gelden op grond van één bijzonder geval; veralgemeenen, algemeen maken*).

Generalis'simus (*opperbevelhebber*), m.

Generaliteit' (gesch. *staatsmacht van onze Republiek vertegenwoordigd door de Staten-Generaal*), v. gmv.: *de kas der —*; *ter —*: in de algemeene regeering des lands, b.v. *Holland had ter — veel te zeggen*; —**slanden** (gesch. *de landen, die tot 1796 als win-*

gewesten onder het gezag stonden der Staten-Generaal en geen politieke zelfstandigheid bezaten), o. mv.: *tot de — behoorden o.m.: Staats-Brabant, -Vlaanderen, -Limburg, Opper-Gelder.*

Genera'tie (1 *voortbrenging*; 2[*menschen*]*geslacht*), v. —tiën, —ties: 1 *bij de — der bladluizen doet zich het verschijnsel voor, dat ....*; 2 *de tegenwoordige —.*

Genereeren (*voortbrengen, verwekken*).

Gene'ren, zich (1 *den kost winnen*, dikwijls met de bijbeteekenis van *met moeite*; 2 bij uitbr. *zich behelpen*), geneerde zich, heeft zich geneerd: 1 *zich met vischvangst —*; 2 *zich — met hetgeen men heeft.* (g = g).

Genereus' (*mild, grootmoedig, edelmoedig*), bn.; —reuzer, —t: *een — aanbod.* (g = g).

Generfd' (plantk. 1 *met nerven*, zooals de bepaling aangeeft; 2 zonder bepaling: *duidelijk zichtbare nerven hebbende*), bn.: 1 *krom —, sterk —*; 2 *—e bladen.*

Gene'risch (*tot het geslacht behoorend, het geslacht betreffende*), bn.

Generositeit' (*edelmoedigheid, mildheid*), v.

Gene'sareth (aardr. *bergmeer in het N. van Palestina*; ook: *meer v. Tiberias*), o.

Gene'se (*ontstaan, wording*), v. gmv.

Ge'nesis (1 *wording, ontstaan*; 2 *het eerste boek van Mozes*), v. gmv.: 1 *de — van deze ziekte*; 2 *het boek —, of de Genesis bevat het scheppingsverhaal*; zie P e n t a t e u c h. (g = g).

Genet' (*Spaansch* [*rij*]*paard*; bij uitbr. dichterlijk, *vurig ros*), o. —ten. (g = g).

Gene'tisch (*het ontstaan betreffende, doende zien, verklarende*), bn.: *de —e methode*, die nl. vooral het oog heeft op wording en ontwikkeling: *de —e schrijfmethode*; *— taalonderwijs.* (g = g).

Genet'kat (*een soort van civetkat*), v. —katten. (g = g).

Geneug'te (*genot, genoegen, vermaak, vreugde*), v. —n: *afwisseling van —n.*

Gene'zen (1 *herstellen, beter worden*; 2 fig. *een gebrek, hebbelijkheid, gewoonte enz. kwijt raken*; 3 *doen herstellen, beter maken*; 4 fig. *iem. van een gebrek, hebbelijkheid afhelpen, bevrijden*), genas, heeft (bet. 3, 4) en is (bet. 1, 2) genezen: 1 *van een ziekte —, de wonde geneest; het been geneest*; 2 *van zijn luiheid is hij nog niet —*; 3 *Hij genas er velen*, Marcus 1 : 34; *een wonde —*; 4 *iem. van zijn luiheid —*; **—ing** (1 *het beter worden, herstel*; 2 *het beter doen worden*), v.: 1 *na de — zijner wonden*; *vóór zijn —*; 2 *de wonderbare —en van Jezus.*

Geniaal' (1 *begaafd met genie*; 2 *als van een genie*; 3 *getuigend van genie*), bn. en bw.; —aler, —st: 1 *een — kunstenaar*; 2 *het —ale voorhoofd*; 3 *een — werk.* (g = g).

Genialiteit' (*scheppende kracht, vindingrijkheid, oorspronkelijk vernuft*), v. gmv. (g = g).

Genick'starre (Duitsch. *nekkramp*), v.

Genie' 1 (1 *aangeboren gave van groote geesten*; *oorspronkelijk vernuft, buitengewoon scheppingsvermogen*; 2 *iemand, die deze eigenschappen heeft, iemand van buitengewone gaven*; 3 *lust, zin*, meestal met *hebben*), o. gmv., in bet. 2 genieën: 1 *het — is een zeldzame gave, het — van Rembrandt*; 2 *Shakespeare was een groot —*; 3 *ergens — in hebben*; 2 (mil. *afdeeling of wapen van ons leger*), v. gmv.: *het is de taak der — o. m. stellingen in staat van verdediging te brengen, loopgraven aan te leggen, bruggen, spoorwegen te bouwen of op te blazen, telegraaf- en telefoongeleidingen te maken*; **—officier** (*officier der genie*), m.—en; **—troepen,** v. mv. (g = zj).

Geniep', alleen in de zegsw. *in 't —*, heimelijk, in het verborgen, ter sluik, met bijgedachte aan iets gluiperigs.

Genie'pig (1 *in het geniep verricht wordende, in het geheim gebeurende*, met de bijgedachte aan iets gluiperigs; 2 *in 't geniep kwaad bedrijvende, uit plagerij of boosaardigheid*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *—e streken*; 2 *een — ventje*; als bw.: *— knijpen*, op een geniepige wijze.

Genie'pigerd (*iem., die geniepig is*, inz. *een jongen, die in 't geheim kwaad doet*; *huichelaar, gluiper*), m. —s, gmz.: *uw zoontje is een —* (C.O.); ook, g e n i e p e r d.

Genie'ten (1 *ontvangen, krijgen, nemen*; 2 *in het genot van iets zijn, de voordeelen ervan krijgen [voortdurend]*; 3 *zich in iets verlustigen*; *genot hebben van*; 4 *genot hebben, smaken*), genoot, heeft genoten: 1 *de vrucht, het loon van zijn arbeid —*; 2 *een goede gezondheid —*, bij voortduring in het genot er van zijn; *een goede opvoeding —*; 3 *vrede, rust, een weldadigen slaap —*; 4 *wij genoten op die reis*; **—ing** (1 *het smaken van genot*; 2 *iets, waardoor men geniet*), v. gmv., bet. 2. v. —en: 1 *in een toestand van blijde — w. i. g.*; 2 *aardsche —en*, geneugten.

Genist' (*militair der genie*, inz. *genie-officier*), m. —en. gmz. (g = zj).

Ge'nitief, ge'nitivus (spraakk. *tweede naamval*), m. —tieven, —tivi. (g = g).

Ge'nius (myth. 1 *beschermgeest, geleigeest*; 2 *in beeld gebrachte —* in bet. 1), m. geniën, genii: 1 *de deugd zij u een goede —!*; 2 *geniën met bolle wangen.* (g = g).

Genoeg' 1 (1 *voldoende*; *zooveel als noodig is*; 2 *meer dan voldoende*), onbep. telw.: *ik heb — appelen, dat is —, ik heb er —, hij heeft geld —*; *—!* uitroep van ongeduld; ook: niet meer, dan reeds gezegd, gebeurd of gedaan is; *zich zelf — zijn*, geen behoefte gevoelen aan den omgang, steun van anderen; 2 *ik heb er — van*, ik ben het zat; 2 (1 *in voldoende mate*; 2 *in meer dan voldoende mate; nog al; zeer*), bw.: 1 *tijds —*; *een verandering groot —*; *mans — zijn (om te)*; 2 *het spijt mij —*; *vreemd, gek —.*

Genoeg'doening (*voldoening*; *herstel van eer, schadeloosstelling voor aangedaan onrecht of leed*), v. gmv.: *iemand — geven.* w. i. g.; meer: S a t i s f a c t i e.

Genoe'gen 1 (1 *bevrediging, voldoening, tevredenheid*; 2 *vermaak, plezier*), o., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —s: 1 *— geven; — nemen met iets*; *zijn — eten en drinken*; *een blos, een glans van —*, welgevallen; 2 *iemand een — doen*; *zich een — van iets maken*; *de —s der jeugd;* 2 **—,zich** (*zich tevreden stellen met*), —de zich, heeft zich genoegd: *ik zal mij daarmee —*; ook: *dat genoegt mij*, past, behaagt mij.

Genoeg'lijk (1 *aangenaam*; *genoegen verschaffende*; *pleizierig*; *gezellig*; 2 *blijk ge-*

vende van het genoegen, dat men ondervindt), bn.; —er, —st: 1 *een — leven*; *een —e rust*; 2 *een —e stemming*; *een — gelaat*; als bw.: — *bij elkaar zitten*, gezellig; **—heid** (1 *aangenaamheid, behaaglijkheid*; 2 *een genoeglijke omstandigheid*; *genoegen* in bet. 2 eenigszins schertsend), v. —heden: 1 *de — van rust na den arbeid*; 2 *de kom der —heden* (C.O.).

Genoeg'zaam (1 *voldoende* inz. in maat, hoeveelheid enz.; 2 *krachtig, overtuigend*), bn. en bw.; 1 *bij —zame deelneming*; 2 *een —zame verontschuldiging*; *een — bewijs*; *ik ben nu — uitgerust*, genoeg, in voldoende; mate —**zaamheid** (rechtst. *voldoende bewijskracht*), v. *de — of ongenoegzaamheid der overgelegde stukken*.

Genoemd' (*zoo even genoemd*; *pas gemeld*), bn.: *de —e persoon trad binnen*; *boven—, dus—, eerst—, laatst—, meer—, zoo—*.

Genof'fel (plantk. *anjelier*), v. —s. (g = zj).

Genoo'digde (*iem., die genoodigd is*; *gast*), m. en v. —n; verg. Uitnoodigen.

Genoopt', bn., zie Nopen.

Genoot' (eig. *hij, die met een ander aan iets deel heeft, iets samen bezit enz.*: *gezel, gelijke, wedergade*, uitsluitend in samenstellingen), m. —en: *disch—, ambt—, echt—, land— enz.*; vr. ook —**e**.

Genoot'schap (*vereeniging, maatschappij*, inz. *gewijd aan de bevordering van kunst of wetenschap*; bij uitbr. ook van vereenigingen met een ander doel), o. —schappen: *het Ned. Onderwijzers—*, zie **N. O. G.**; *het historisch — te Utrecht enz.*; **—schap'pelijk** (*tot een genootschap behoorende of in betrekking staande*; *overeenkomende met den aard v. e. genootschap*), bn.: *—e werken*; vooral in de zegsw.: *het — jaar* of *—schapsjaar*.

Genot' (1 *iets tot zijn gebruik hebben, de voordeelen, het nut er van genieten*; 2 *het zich verlustigen in*; 3, *dat, wat iem. doet genieten*), o. genietingen: 1 *in het rustig — van een groot fortuin*; *iem. in het — van iets stellen, laten*; 2 *hij is in 't — van een goede gezondheid*; *de weldadige smaakt het — van rijk te zijn*; *een zinnelijk —*; 3 *het is een* (*waar*) *— zulke muziek te hooren*; **—middel** (*iets, dat doet genieten* inz. *zinnelijk*, meestal in het mv.), o. —en: *tabak, wijn, specerijen enz. zijn —en*; **—rijk** (*hoogst aangenaam*), bn.: *een —rijke reis*; **—vol**, bn.: *een —volle avond*; **—ziek** (*jagende naar zinnelijk genot*), bn.: *een —e wereld*; **—zucht** (*begeerte naar genot*), v.

Gen're (Fr. *geslacht, soort*; *manier, trant, stijl*), o., —s.; **—schilder** (*schilder van het dagelijksch leven*), m. —s: *Jan Steen is een humoristisch —*.

Genst (*zekere heester*: *brem, ginst*), v. gmv.

Gen'ster, v. —s; zie Geinster.

Gent (*mannetjesgans, gander*), m. —en.

Gentiaan' (plantk. *naam van verschillende planten*, inz. *duinplant met blauwe bloemen*), v. —anen. (t = ts).

Gentilhom'me (Fr. *edelman*), m. —s: *le bourgeois—*, tooneelspel van Molière (1670).

Gentleman (Eng. *wel-opgevoed man, iem. van beschaving, man van eer*; *echte heer*), m. gentlemen.

Gentlemanlike (Eng. *een man van opvoeding, eer waardig*; *zooals een gentleman betaamt*) bn. en bw.

Gentry (Eng. *lagere adel*; *deftige stand*), v.: *tot de — behooren de beschaafden en bezittende klassen, bv. landadel, geleerden, geestelijken enz.*

Genuees' (*man uit Genua*), m. —eezen.

Genueesch' 1 (*van, uit in*; *als van, uit, in*; *betrekking hebbende op, eigen aan Genua*), bn.; **2** —**e** (*vrouw in of uit Genua*), v. —n.

Genug'te (dicht. en vero. *genoegte, genot*), v. —n.

Ge'nus (*geslacht, soort*), o. genera: spraakk. *deze substantieven hebben een mannelijk geslacht of — en zijn daarom masculina*; *genera verbi*, werkwoordsvormen o. a. *activum* (bedrijvende vorm), *passivum* (lijdende vorm); *vatum irrita'bile* —, het lichtgeraakte, kitteloorig dichtervolk.

Geoccupeerd' (*het druk hebbend*; *met werk bezet*), bn.

Geocen'trisch (*met de aarde als middelpunt*), bn. (ge = gee).

Geodeet' (*beoefenaar der geodesie*), m. —deten. (ge = gee).

Geodesie' (*wetenschap, die de grootte leert bepalen van het aardoppervlak of van een gedeelte er van*; *landmeetkunde*),v. gmv.

Geode'tisch (*landmeetkundig*), bn.: *het — instituut, —e opnemingen*. (e = ee).

Geoe'fend (*geschoold, getraind*), bn.: *een — schutter, een — zwemmer*, zie Oefenen.

Geogenie' (*leer van de vorming der aarde en van den bouw der vaste aardkorst*; *aardvorming*), v. gmv. (g = g).

Geognosie' (*wetenschap, kennis der samenstelling van de vaste aardkorst*), v. gmv. (g = g).

Geognost' (*beoefenaar der geognosie*; *aardlagenkenner*), m. —en; **—isch** (*tot de geognosie behoorend, er betrekking op hebbende*), bn.: *—e moeilijkheden*. (g = g).

Geograaf' (*aardrijkskundige, beoefenaar der geographie*), m. —grafen. (g = g).

Geographie' (*aardrijkskunde*), v. gmv.

Geogra'phisch (*aardrijkskundig*), bn.: *de —e lengte en breedte*; *een — woordenboek*; *het — genootschap, een —e mijl:* $^1/_{15}$ graad ± 7407 Meter. (g = g).

Geologie' (*aardkunde*: *wetenschap, die tracht na te gaan, hoe de aardkorst is en hoe zij ontstaan is*), v. gmv.: *tot de — behooren de geognosie en de geogenie*. (g = g).

Geolo'gisch (*de aardkunde, aardvorming betreffende*), bn.: *—e tijdperken*; *een — onderzoek*, nl. naar het samenstel der verschillende aardlagen; *de —e bouw van een eiland*. (g = g).

Geoloog' (*aardleerkundige*; *beoefenaar der geologie*), m. —logen. (g = g).

Geometrie' (*meetkunde*; eig. *aardmeting*), v.; lees: *geometrie'*.

Geome'trisch (*op de geometrie betrekking hebbende*), bn.: *e. welgeslaagd — schema*.

Geoogd' (1 *oogen hebbende zooals in de bepaling is uitgedrukt*; 2 wapenk. *met oogen v.e. andere kleur dan het lichaam*), bn.: 1 *blauw —, zwart — zijn*; fig. *de fraai —e pauwstaart*, met vlekken, die op oogen gelijken; 2 wapenk. *de visschen kunnen wezen gevind, gestaart, geschubd, — van een andere kleur*.

Geoord' (1 *voorzien van ooren*; *zulke ooren*

hebbende, als in de bepaling is uitgedrukt; 2 *één of twee ooren* [in fig. bet.] *hebbend*), bn.: 1 *de —e duiker of tuut*, Noordsche watervogel; 2 *een —e pot, een —e bom.*

Geoor'loofd (*niet verboden, toegelaten*), bn.: *een — vermaak, een — middel.*

Geophaag' (*aardeter*), m. —phagen: het eten van aarde of klei is een gebruik bij verschillende wilde en min of meer beschaafde volksstammen in tropische en subtropische streken en heeft o. a. als oorzaken: bijgeloof, gebrek aan levensmiddelen, zouten; ook met geneeskundige doeleinden wordt aarde gegeten; **—phagie'** (*het aard-eten*), v.; lees: *gee'-oo-faag.*

Geophy'sica (*aardphysica*; *aardkundige natuurkunde*; in ruimeren zin: *leer, wetenschap van de physische verschijnselen der aardkorst, der hydrosfeer, der atmosfeer en hun onderlinge wisselwerking op elkaar;* in beperkte beteekenis: *leer, wetenschap van het aardlichaam als dichtheid, zwaarte, warmte enz.*), v. gmv. (g = g).

Geoplastiek' (*leer van de hoogten en laagten der aardoppervlakte*, d. i. *van het reliëf er van*), v. gmv. (g = g).

Georganiseerd' (*goed ingericht of geregeld*), bn.: *een goed —e partij.*

Geor'gica (*leerdicht over den landbouw, het landleven v. Vergilius* z. ald.), v.

Geosta'tica (*leer van het evenwicht der vaste lichamen*), v. gmv. (g = g).

Geother'misch (*betrekking hebbende op de aardwarmte*), bn.: *— onderzoek bewees, dat bij meerdere diepte van 28 M. de aardwarmte telkens ± 1° C. stijgt.* (g = g).

Geothermome'ter (*thermometer ter bepaling der warmte op grootere diepten in de aarde* b.v. *in de mijnen, groeven enz.*), m. —s. (g = g).

Gepaard' (*een paar vormend*), bn.: *ze zijn —*, gehuwd: *twee —e schelpen*, bijeenbehoorende; zie Rij m.

Gepalmd' (van stoffen: *met figuren, oorspronkelijk van palmbladen, doorweven*), bn.: *dienstmeiden met —e omslagdoeken.*

Gepant'serd (1 *gedekt met een pantser, met een harnas*; 2 van dieren, van schepen enz.: *met een stevige bedekking bekleed als een pantser*), bn.: 1 *—e ruiterij*; 2 *een —e hagedis*, krokodil; *—e oorlogsschepen, een — vliegtuig, een —e automobiel*, met pantserplaten bekleed, verg. Tank.

Gepa'reld (1 *met parels of parelvormige versieringen versierd*; 2 *als, lijkende op parels*), bn.: 1 *een spiegel met —e lijst*; 2 *gerst of —e gort* (ook, *parelgerst, —gort*); fig. *—e tonen*, zuiver en duidelijk ieder op zich zelf te hooren.

Geparenteerd' (*vermaagschapt*), bn.

Geparfumeerd' (*welriekend gemaakt*; *van geur doortrokken*), bn.

Gepartuurd' (*hebbende een gelijke naast zich*), bn.: zie Partuur.

Gepasporteerd' (*met een paspoort eervol uit den dienst ontslagen*), bn.: *een — militair.*

Gepassioneerd' (*zeer verzot op, hartstochtelijk ingenomen met*; *vol passie*), bn.

Gepast' (1 *geschikt*; *behoorlijk*; *goed gekozen, berekend naar het doel*; 2 *voegzaam*; *betamelijk*; *in overeenstemming met de goede zeden of maatschappelijke vormen*), bn. en bw.: —er, meest —: 1 *een zeer — woord, een — gebruik, een — middel*; 2 *een —e bescheidenheid, met — ontzag*; *hij sprak, antwoordde zeer —, de jongen gedroeg zich heel —*; nog: *— geld*, afgepast geld.

Gepasteuriseerd', bn.: *—e melk*; zie Pasteuriseeren.

Gepatenteerd' (eig. *van een patent voorzien*), bn.: fig. *een — bedrieger, een — leugenaar*, erge, groote.

Gepavoiseerd', zie Pavoiseeren.

Gepeins' (1 *het voortdurend en ernstig denken over iets*, alleen in het enkelv.; 2 *innerlijke gedachte*; *denkbeeld*), o.; in bt. 2 gepeinzen: 1 *in —*, in gedachten; *in stil, diep, zwaar — verzonken zijn*; 2 *onaangename gepeinzen*; *stof tot —zen*; verg. Peinzen.

Gepen' (*het aanhoudend of telkens pennen of schrijven*, voorgesteld als iets vervelends, vermoeiends enz.; *het geschrijf*), o. gmv.: *dat vervelende —.*

Gepensionneer'de (*iem., die op pensioen is gesteld*), m. of v. —n.

Gepe'perd (1 *met peper doormengd, bestrooid enz.*; 2 fig. *bijtend*; *scherp*; *stekelig*; 3 *zeer hoog* [*berekend*]; 4 *zeer pikant*), bn.: 1 *—e saus, —e soep*; 2 *die stijl is —*; 3 *een —e rekening*, 4 *een — tooneelstuk.*

Geperforeerd' (v. papier: *met e. rij gaatjes voorzien om het gemakkelijk te kunnen afscheuren*), bn.: *—e postzegelbladen.*

Gepersonifieerd' (*verpersoonlijkt*; *als persoon voorgesteld of gedacht*; *in eigen persoon*), bn.: *de —e onschuld*; *deze koopman is de —e soliditeit.*

Gepetrifieerd' (*versteend*), bn.; zie Fossiel.

Gepeu'pel (*het gemeene volk, de groote hoop, 't schorem, het janhagel*), o.

Gepeu'ter (1 *het voortdurend of telkens peuteren*; *gemorrel*; 2 inz. fig. *kleingeestig geknutsel*; *geknoei*), o. gmv.: 1 *dat — in je neus*; *het — in het sleutelgat*; 2 *het kleingeestig — van de leden der 18de-eeuwsche dichtgenootschappen;* zie Peuteren.

Gepie'ker (*het telkens of voortdurend piekeren*), o. gmv.; zie Piekeren.

Gepigmenteerd', bn.; zie Pigment.

Gepikeerd' (*op zijn teenen getrapt, geraakt, ontstemd, gekrenkt*; *gebelgd*), bn en bw.: *die dame is nog al gauw —*; *— antwoorden.*

Gepim'pel (*het telkens of aanhoudend drinken* [*in kleine hoeveelheden*] *van wijn of sterken drank*), o. gmv.: *dat ellendige —.*

Geplekt' (*met plekken en daardoor ongelijkmatig van kleur*), bn.: *dit fluweel is —.*

Geploe'ter (1 *het telkens of aanhoudend ploeteren of plassen*; 2 *onhandig en stelselloos werken*), o. gmv.: 1 *het — in het water*; 2 *dat eeuwig — voor de hoofdakte.*

Gepluimd' (*met pluimen of één pluim*), bn.: *de —e burgerschap*, de vogels; *het —e riet*; *een —e helm.*

Gepoft' (*met poffen*), bn.: *—e mouwen.*

Gepolariseerd', zie Polariseeren.

Gepolitoerd' (van fijne meubelhoutsoorten: *geglansd met politoer, gepolijst*), bn.: *een fijn —e mahoniehouten tafel.*

Gepoor'terd (gesch. *het burgerrecht eener stad hebbende*), bn.: zie Poorter.

Gepo'pel (*het telkens of aanhoudend po-*

pelen; *het angstig en onrustig geklop*), o. gmv.: *het — van al die kinderharten.*

Geporteerd', bn.: zegsw. — *voor iemand zijn*, iems belang zeer ter harte nemen, veel ophebben met iem.

Geposeerd' (*bezadigd, bedaard*), bn. en bw.: —er, —st: *een — man*, op gevorderden leeftijd; — *spreken.*

Gepraat' (1 *het telkens of voortdurend praten, het babbelen*; 2 *de praatjes*), o. gmv.: 1 *luid —, gevloek en gezang*; 2 *luister niet naar het — van dien man.*

Gepremediteerd' (*met voorbedachten rade gepleegd, opzettelijk*), bn.; zie Premediteeren.

Gepreoccupeerd' (*vooringenomen*; *door zorgelijke gedachten in beslag genomen*), bn.

Gepresseerd' (*haast hebbend*), bn.: —*zijn*, d. i. haast hebben.

Geprofest' (*een ordegelofte afgelegd hebbende, gewijd en ingekleed*), bn.: —*e begijntjes*; zie Professen.

Geprolongeerd' (*verlengd*; *de betaling tot een later dag uitgesteld*), bn. (g = g).

Gepromoveerd' 1 (*den hoogsten academischen graad verworven hebbende, tot den doctorsgraad bevorderd*), bn.; 2 —e (*iemand, die gepromoveerd is*), m. en v. —n.

Geprononceerd' (*sterk sprekend of uitkomend*, b.v. *van gelaatstrekken*; *beslist*), bn. en bw.: —*e trekken*; — *leelijk.*

Geproportioneerd' (*geëvenredigd*), bn.: *goed —*, goed geëvenredigd, met juiste proporties. (t = s).

Geprotegeerd', bn.; z. Protegeeren.

Geprotesteerd' (handel. van een wissel: *met protest teruggezonden*), bn. en vd.

Gepruts', geprut'sel (*het voortdurend of telkens prutsen of knoeien*; *geknoei*), o.

Gepunt' (*met een of meer punten*; *puntig*; *spits toeloopend*), bn.: —*e bladeren*; *een —e lans*; *een — potlood*; *fijn —, scherp —.*

Gepur'perd (1 *in purper gedost, gekleed*; 2 *purperkleurig*), bn.: 1 —*e kardinalen en gemijterde abten*; 2 *den grond, — met zijn bloed*; zie Purperen.

Gequalificeerd' (*bevoegd, door de bevoegde macht in- of aangesteld*), bn.: —*e diefstal*, diefstal met verzwarende omstandigheden. (q = kw).

Geraakt' 1 (*beleedigd, geërgerd, boos, verstoord, stekelig*); bn.: *zij was blijkbaar —*; *mijnheer! antwoordde het weeuwtje —* (Potg.); 2 —e (*een door een beroerte getroffene*), m. en v. —n: *hij beefde als een —* (Potg.). vero.

Geraakt'heid (*ergernis, verstoordheid*), v.: *met een uitdrukking van — op het gelaat.*

Geraam'te (1 *samenstel van vaste bestanddeelen van een voorwerp, een dier*, inz. *van een mensch, welke den vorm bepalen en met andere deelen aangevuld worden*; *skelet*; *rif*; 2 *ontwerp, schema*; 3 *zeer mager mensch*), o. —n: 1 *het — van een huis, van een schip*; *het — van een paard, mensch*; 2 *het — van een tooneelstuk*; 3 *deze man is een wandelend, levend —*, een scharminkel, vel over been.

Geraas' (*aanhoudend of telkens razen of tieren*; *rumoer, leven, lawaai*), o. gmv.: *het — der golven, het — in de drukke straten eener wereldstad, — maken.*

Geraas'kal (*het telkens of aanhoudend raaskallen*; *onzinnig gepraat of gezwets*), o.

Gera'den (*dienstig, raadzaam*), bn.: *het is je —, dat te doen*; *ik acht het —, iets — vinden.*

Geraf'fel (*het telkens of aanhoudend raffelen*; *het slordig en haastig spreken of lezen*), o. gmv.: *lees toch langzaam, dat — is niet aan te hooren*; zie Raffelen

Geraffineerd' (1 *gezuiverd*; 2 fig. *doorkneed, sluw*), bn.: 1 —*e suiker*; 2 *een —e kerel, deugniet, schurk*, doortrapt.

Gerak' (*gerief, bijstand*), o. gmv.: *iem. — en gemak doen.* vero.

Gera'ken (1 *ongemerkt of zonder opzet ergens of in zekeren toestand komen*; 2 *met moeite slagen, ergens of in zekeren toestand komen*), geraakte, is geraakt: 1 *in het water —*; *in de meening, het denkbeeld enz. —*, gaan meenen, met de bijbet. dat die meening enz. onjuist is; *buiten zich zelf —* (van woede enz.); *iets kwijt —*; *in moeielijkheden —*; 2 *na veel gepraat geraakten wij binnen*; *eindelijk is hij dan tot eer en aanzien geraakt*; *tot fortuin —*; *in een onderwerp thuis —*, er gemeenzaam mee worden; ook Raken, zie ald.

Geram'mel (*het telkens of aanhoudend rammelen van voorwerpen, die tegen elkander stooten*), o. gmv.: *het — met wapens, sleutels, ketenen*; *het — van wapens, van koetsen*; bij uitbr. *dat — op de piano*, slecht spel, getjingel; *dat — van onze buurvrouw*, eentonig gebabbel.

Gerand' (*voorzien van een rand*), bn.: —*e servetten*; *breed—e hoeden*; van munten: *een — geldstuk, een —e dukaat, —e rijders*, niet gesnoeid.

Gera'nium (plantk. eig. *kraanvogel- of ooievaarsbek naar den vorm der zaadhulzen*; *bekende sierplant in tuinen enz.*, inz. *als potbloem*), v. —s; zie Pelargonium.

Gerank' (*planten, die in ranken opschieten*), o. gmv.: *wild — en stekelruig* (Staring).

Gerant' (Fr. *zaakleider, verantwoordelijk beheerder van een zaak, hotel, dagblad enz.*), m. —s; lees: *zjéran.*

Geraspt' (*met een rasp fijngemaakt*), volt. dw., bn.: —*e groene kaas*; —*e broodjes*, nl. van beschuitdeeg en waarvan de bovenkorst met een rasp is verwijderd.

Ger'da, v., Germ. myth. godin der schoonheid, gemalin van Freyr.

Ger'doe, o. —s, zie Gardoe.

I. Gerecht' 1 (1 *gerechtigheid*, vero.; 2 *rechtsprekend lichaam*; *plaats, waar recht gesproken wordt*; *de rechters, de rechtbank*), o. —en: 1 *het hemelsche — heeft zich ten langen leste, ontfermd over mij en mijn benauwde veste* (Vondel); 2 *iemand voor het — dagen*, verg. Gericht; 2 (1 *rechtvaardig*; 2 *gerechtvaardigd, billijk, wettig*), bn.; —er, —st: 1 —*e Hemel!* 2 *hij onderging zijn —e straf*; —*e toorn*, —*e wraak.*

II. Gerecht' (*schotel, gang*; *spijs, die tegelijk wordt opgediend*), o. —en: *een maal bestaande uit drie —en*; *een lekker —*; *een visch—, een vleesch—.*

Gerech'telijk 1 (1 *op het gerecht betrekking hebbende*; *bij of voor het gerecht dienstdoende*; 2 *in rechten geschiedende*), bn.: 1 *een — raadsman*; 2 *een — akkoord, een —e*

boedelafstand; *de dood van Marie-Antoinette was een —e moord*; nog: *—e geneeskunde*, dat gedeelte der geneeskunde, dat van nut is bij het onderzoek van strafzaken; **2** (*in rechten*), bw.: *iem. — vervolgen*.

Gerech'tig (*rechtvaardig, billijk*), bn. en bw.; —er, —st: — *God*. vero.

Gerech'tigd (*het recht hebbende, bevoegd, gemachtigd*), bn.: *tot iets — zijn*; *zich — achten, rekenen*; nog: *hij is — in die mark*, heeft recht in of op, zie Marke.

Gerech'tigheid (1 *rechtvaardigheid*; 2 Bijb. *uiting van gerechtigheid* in bet. 1: *goede werken*, alleen in het mv.), v., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —heden: 1 *iemand — laten wedervaren*; 2 *alle zijne —heden, die hij gedaan heeft*.

Gerechts'bode (*bode in dienst van het gerecht*; *deurwaarder*), m. —n; —**dag** (*dag, waarop het gerecht zitting houdt*; *dag, waarop een bepaalde zaak voor de rechtbank komt*), m. —en; —**dienaar** (*agent van politie, diender*), m. —s, —naren: —**hof** (*rechtbank van hoogeren rang*; *het gebouw*), o. —hoven; er zijn 5 Hoven, nl. te 's-Hertogenbosch, Arnhem, 's-Gravenhage, Amsterdam en Leeuwarden; —**kosten** (*kosten van een geding, proces* enz.), m. alleen mv.; —**zaak** (*rechtszaak, rechtsgeding*), v. —zaken.

Gereed' **1** (1 van personen: *bereid tot iets, klaar tot iets*; 2 van personen: *klaar met iets*; 3 van zaken: *klaar*), bn.; gereeder, gereedst: 1 *ik ben altijd — om u te helpen*; 2 *Duitschland was in 1914 met zijn legerorganisatie —*; 3 *is het ontbijt — ? met Paschen is hun werk —*; nog: *— geld*, geld, waarover men onmiddellijk kan beschikken; *—en ingang vinden*, gemakkelijk, waarbij geen bezwaar wordt gemaakt; **2** (*gereedelijk, zonder bezwaar*), bw.: *zijn woorden vonden —en ingang*; (*des*) *te —er gelooven, aannemen*.

Gereed'delijk (*licht*; *bereidwillig*; *dadelijk, terstond*), bw.: *dat laat zich — doen, iets — toegeven, — erkennen*.

Gereed'heid (*de toestand van klaar-zijn*), v.: *alles ligt in —*; *iets in — brengen*, klaarmaken.

Gereed'houden (1 *klaar* in bet. 3 *houden*; 2 reflex. *zich klaar tot iets houden*), hield (zich) —, heeft (zich) — gehouden: 1 *de soldaten hielden hun geweren —*, d. i. in gereedheid; 2 *houdt u voor de reis —*; —**komen** (*klaarkomen*), kwam —, is — gekomen: *morgen kom ik — met dat werk*, zal het af zijn; —**leggen** (*klaar leggen*), legde (lei), — heeft —gelegd: *zijn kleeren, boeken, gereedschappen —*; —**liggen** (*klaarliggen*), lag —, heeft —gelegen: *de kopij van dat werk ligt gereed voor de pers*; —**maken** (1 *klaarmaken*: 2 reflex. met *tot*: *toebereidselen of aanstalten tot iets maken*), maakte (zich) —, heeft (zich) — gemaakt: 1 *het middagmaal —*, bereiden; 2 *zich tot den strijd —*.

Gereed'schap (*de gezamenlijke voorwerpen, die men tot het verrichten van een bezigheid, tot het uitoefenen van een bedrijf noodig heeft*, inz. *de gezamenlijke werktuigen van een ambachtsman*), o. —schappen: *schrijf —, teeken—, keuken—*; *goed — maakt een goed werkman*; *de—schappen d. metaalarbeiders*.

Gereed'staan (*klaarstaan*), stond gereed, heeft gereedgestaan: *ik sta gereed om ter kerk te gaan*, sta op het punt; *het rijtuig staat —*; —**zetten** (*klaarzetten*), zette —, heeft —gezet: *zet het ontbijt maar —*.

Gereformeerd' **1** (eig. *Hervormd*), bn.: *de Christelijk —e kerk* (1834), *de Ned. —e kerk* (1886): door fusie van deze beide ontstonden in 1892: *de —e kerken in Nederland*; **2** —**e** (*Hervormde*), m. en v. —n; in de volksk.: *Griffe(r)meerd*.

Gere'geld **1** (1 *naar een vasten regel of vaste regels bestuurd*; *geordend*; *georganiseerd*; 2 *als bestuurd door vaste regels*; *ordelijk*; 3 *telkens terugkeerende*; *regelmatig*), bn.; —er, —st: 1 *—e troepen*; 2 *de paarden in —en draf*; *een — leven*; 3 *een wandeling was zijn —e ontspanning*; *een — bezoeker van een café*, vast; **2** (1 *op ordelijke wijze*; 2 *regelmatig, volgens een vaste gewoonte*), bw.: 1 — *denken, — leven*; *alles liep bij dat feest — af*; 2 *iem. — bezoeken*; —**heid** (*orde, ordelijkheid*), v. gmv.

Gerei' (*gereedschap* inz. in samenstellingen), o. gmv.: *keuken—, schrijf—*.

Gerekt' (1 *lang aangehouden*; 2 *langdradig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *op —en toon*; 2 *er is iets —s in zijn preek*; muz. *een — akkoord, een —e rust*; *die dominee preekt zoo —*; —**heid** (fig. *langdradigheid, te groote uitvoerigheid*), v. gmv.: — *van stijl*.

Gerel' (*druk gepraat, zotteklap*), o. gmv.

Gerenommeerd' (*vermaard*), bn.: *een — schrijver*, befaamd; zie Renommée.

Gereserveerd' (1 *voorbehouden*; 2 *zich op een afstand houdend*; *terughoudend*; *zich niet uitlatend, niet toeschietelijk*), bn: 1 *een —e plaats*, waar men uitsluitend recht op heeft; 2 *een —e houding aannemen*. (s = z).

Geresigneerd' (*gelaten, berustend*), bn. en bw.; lees: — *zienieerd'*.

Geresolveerd' (*resoluut, kordaat*; *vastberaden, doortastend*), vd. en bn.; (s = z); zie Resoluut.

Geretireerd' (*afgezonderd, teruggetrokken, op zich zelf*), bn. en bw.

Gereu'tel (1 *rochelend keelgeluid* inz. v. e. stervende; 2 *geleuter, gebabbel, geklets*), o. gmv.: 1 *het — v. e. stervende*; 2 *wat een — over een nietigheid*; zie Reutelen.

Gere'vel (*geleuter, gezeur*), o. gmv.

Gerf (bijvorm van *garf*), v. gerven.

Gerf'kamer (R.-K. *kleedkamer van den geestelijke*, meeste *sacristie*; Prot. inz. Gelderland en O.: *consistoriekamer*), v. —s.

Gerf'schaaf (*blokschaaf, dienende tot het ruw afschaven van oppervlakten*), v. —schaven.

Ger'gel (*keep in een duig, inkeping, inkerving*). m. —s; ook **Girgel**.

Geribd' (*voorzien van ribbels, van evenwijdig loopende smalle verhoogingen*), bn.: *een — blad, —e zijde*; — *glas*, glas voorzien van evenwijdige, ondiepe groeven.

Gericht' (1 Bijb. *rechtshandel*: 2 *gerecht* in bet. 2; *rechtsprekend lichaam*, vero.), o. gmv.: 1 *met iem. in het — gaan*; *het jongste of laatste —*, het laatste of algemeene oordeel; 2 zie Gerecht I 2.

Gerief' (1 *voordeel*; *genot*; *gemak*; 2 verzamelwoord: *alles, wat iem. van dienst is om moeite of inspanning uit te winnen*;

gerei inz. in samenstellingen), o. gmv.: 1 — *v. iets hebben*; *ten gerieve van*, tot gemak van; 2 zie Keukengerief.

Gerie'felijk (*gemak gevende*), bn. en bw.; —er, —st: *een — huis*; *— ingericht*; **—heid** (1 *de hoedanigheid van geriefelijk te zijn, gemak op te leveren*; 2 *hetgeen gemak oplevert*; *gerief*), v., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —heden: 1 *de — van een modern gebouwd huis*; 2 *een modern gebouwd huis voorzien van alle —heden*; *de —heden des levens.*

Gerie'ven (*dienen, helpen*), geriefde, heeft geriefd: *iemand met iets —*, van dienst zijn; *zich met iets —*, helpen.

Gerij' (1 *het telkens of aanhoudend rijden*; 2 *paard en rijtuig*, gew.), o.: 1 *op dezen weg is zooveel —*; 2 *hij heeft een eigen —*; *een mooi —.*

Gerij'mel (minacht. *het telkens of aanhoudend rijmelen*; inz. *onbeduidend dichtwerk*), o.: *het — der 18e eeuw*; zie Rijmelen.

Gerim'peld (*rimpels, groeven hebbende*), bn.: *—e bladen, e. — voorhoofd, e. —e huid.*

Gering' (1 van personen: *onaanzienlijk* [*wat stand of rang aangaat*]; 2 van zaken: *onbeduidend, niet gewichtig*; 3 *in eene niet groote hoeveelheid*), bn.; —er, —st: 1 *—e lieden*, kleine burgers; 2 *met geen — doel*; *een niet —e zaak*; *een —e dunk*; *van niet —e beteekenis*: *iem. van —e afkomst*, van nederige geboorte; 3 *een —e som*, klein; *de schade was —*, onbeduidend; *in —e mate*; *een — succes*; zegsw. *in het —ste niet*, volstrekt niet.

Gering'achten (*kleinachten* nl. *van weinig waarde*), achtte —, heeft geringgeacht; **—achting** (*minachting*, dat sterker is), v. gmv.

Gering'schatten (*van weinig beteekenis achten*, minder sterk dan *minachten*), schatte —, heeft geringgeschat: *iems werk —*, geringachten; **—schatting**, v. gmv.: *met — over iem. of over zijn werk spreken.*

Gerinkink' (*het telkens of aanhoudend rinkinken*), o. gmv.: *het — v. d. putemmer.*

Gerist' (*met risten voorzien*) bn.: *—e boomen*; zie ook Risten.

Gerit'sel (*het telkens of aanhoudend ritselen*), o. gmv.: *het — van muizen.*

Germaan' (*naam aan volksstammen in Midden-Europa gegeven door de Galliërs en de Romeinen*; *de volken van deze stammen afkomstig*: *Engelschen, Noren enz.* inz. *Duitschers*), m. —manen. (g = g).

Germaansch' 1 (*afkomstig van, betreffende de, als van Germanen*), bn.; 2 als zn. (*de talen der Germanen*), o. gmv.

Germain', Fr.: *een —neef*, een volle neef.

Germa'nië (aardr. *het land der Germanen in den tijd der Romeinen*; *het tegenwoordige Duitschland*), o.

Germanis'me (1 *eigenaardig-Duitsche uitdrukking*; 2 meestal: *Duitsch getint woord of uitdrukking, navolging van het Duitsche taaleigen*), o. —n.: 1 *een leerling leert bij den leeraar in het Duitsch —n van buiten*; 2 *—n zijn*: *daarstellen, vroegjaar, eigendommelijk* enz., zie ook: *Aandacht* en *Betrachten.*

Germanist' (*wetenschappelijk beoefenaar of kenner van de Germaansche talen, oudheden, het Germaansche recht enz.*, in beperktere beteekenis, *van de Duitsche taal, het Duitsche recht enz.*; tegenstelling: *Romanist*; ook: *student in de Germaansche philologie*), m. —en.

Germanomanie' (*overdreven voorliefde voor al, wat Duitsch is*), v.; vergelijk Gallomanie.

Germinal' (Fr. *7e maand van den Republik. kalender*; *Kiemmaand, van 21 of 22 Maart tot 19 of 20 April*), m. gmv.

Germineeren (Fr. *ontkiemen*; *uit- of ontspruiten*).

Gerokt' (*een rok dragende, in een rok gekleed*), bn.: van vrouwen: *gejakt en — als dienstmeisjes*; inz. van mannen: *zwart — en witgedast*; *—e heeren.*

Geron'nen (eig. voltooid dw. van rinnen: *dik geworden, gestold, gestremd*), bn.: *— bloed, — melk*: spreekw. *Zoo gewonnen, zoo — !* zie Rinnen.

Geront' (*lid van den Raad der Ouden, de Geroesia, in Sparta*), m. —en.

Geros' (*het telkens of voortdurend rossen*), o. gmv.: *dat — met die paarden.*

Geroutineerd' (*geoefend, bedreven in het vak, doorkneed, ervaren*), bn.: *een — reiziger, een — beursman, een — boekhouder.* (ou = oe).

Gerst (*graansoort*: 1 *de plant*; 2 *de korrels, het zaad*), v.: 1 *de — heeft halmen als de tarwe*; 2 *1000 Kilo —*; *geparelde —*; *gepelde —*; zegsw. *iem. van haver tot — kennen*, d. i. van ouder tot ouder; zie Aver.

Ger'stebier (*bier, uit gerst gebrouwen*), o. gmv.; **—brij**, v. gmv.; **—brood**, o. —brooden; **—korrel** of **gerst'korrel** (*een korrel van gerst*; bij vergelijking *ooggezwel*; *een soort van weefsel voor handdoeken, genoemd naar het patroon*), v. —s; **—meel**, o. gmv.; **—nat** (*—bier*), o. gmv.; **—water** (*afkooksel van gerst in water*, o. gmv.: zie Gortewater.

Gerucht' (1 *wat er zooal van iem. of iets gezegd of gesproken wordt*; *onzekere tijding, mare, praatje*; 2 *geluid*; *geraas*), o. —en: 1 *er loopen slechte —en over dien kassier of bankier*; *een los — over een overwinning*; *looze —en*, ijdele; *de —en loopen uiteen*; *bij —e iets weten, valsche —en verspreiden*; 2 *een — van stemmen*; *stil, maak geen —*; fig. *— maken*, opschudding veroorzaken, opzien baren; zegsw. *wee den wolf, die in een kwaad — staat*, wee hem, die in opspraak is, men stelt geen vertrouwen meer in hem; *voor geen klein —(je) vervaard zijn*, niet spoedig bevreesd zijn; **—makend** (eig. *geraasmakend*; fig. *opzienbarend, sensationeel*), bn.: *een —e tijding.*

Gerug'steund (eig. *in den rug gesteund*, fig. *gestut, geschraagd, ondersteund*), bn.

Geruim' (van tijd: *vrij lang*), bn.: *een —e tijd, een —e poos.*

Geruisch' (*het telkens of voortdurend ruischen* inz. van het geluid van wind, stroomend water, gebladerte, zijden kleeren enz.), o. gmv.: *een zacht —*; *het — van den regen, het — van een fontein, het — van vliegende vogels.*

Geruit' (1 van stoffen: *met ruiten of blokken*; 2 wapenk. *zoodanige ruiten hebbende, als in de bepaling wordt te kennen gegeven*), bn.: 1 *een dame in een blauwen, geruiten*

mantel; 2 *een schild, — van zilver en rood.*
Gerust' 1 (1 *in een rustige,kalme stemming*; *rustig*; 2 *kalm, omdat men niet behoeft te vreezen*; 3 *vreedzaam*), bn.: 1 *e.* —*e stilte*; *een — gemoed*; *— zitten te studeeren*; *iem. — laten*, met rust, ongemoeid; 2 *ik ben niet — omtrent iem. of iets*; *op iets — zijn*; *iem. — stellen*; *een —e slaap*; *geen — uur meer beleven*; *met een — geweten*; 3 *in het — bezit van zijn rijk*; **2** (1 *rustig, niet gejaagd*; 2 *zonder zich angstig te maken*; 3 *zeker, stellig*), bw.: 1 *— ademhalen*; 2 *iem. — belooven*; *hij kan het — probeeren*, vrij; 3 *hij zal — den weg wel vinden*; *—!*; *reken er — op*; *het is — waar*, zeker waar.
Gerus'telijk (*rustig*; *kalm, onbevreesd*), bw.
Gerust'heid (1 *ongestoorde kalmte*; inz. *kalme stemming, waarin men zich niet bezorgd maakt over eenig kwaad*; *onbezorgdheid*; 2 *een reden van onbezorgdheid*), v. gmv.: 1 *met —*; *iem. — inboezemen*; 2 *dat is eene groote — voor mij.*
Gerust'stellen (*vrees, bezorgdheid, onrust wegnemen*), stelde —, heeft gerustgesteld: *iem. op dit of dat punt, aangaande of omtrent iem. of iets —*; *een —d bericht*; *stel u —*, wees niet bezorgd; **—stelling** (1 *de daad van geruststellen*; 2 *geruststellende verzekering of betuiging*), v. —en: 1 *tot iems —*; 2 *iem. de — schenken, die hij verlangt.*
Ger'we (plantk. *een soort van duizendblad, gebruikt als veevoeder en als geneesmiddel*), v.; ook, *Hazengerwe.*
Ge'ryon, m., fabelachtige koning, volgens de Grieksche sage, met drie lichamen, drie hoofden en zes handen, bezitter van groote kudden, door Heracles geroofd: zegsw. *denkt ge, dat ik — ben, ik heb geen drie paar handen!* (g = g).
Geroyeerd', bn., zie Royeeren.
Gesab'bel (*het telkens en voortdurend sabbelen*: 1 *getwist*; 2 *gezanik*), o.: 1 *het — aan de sigaar*; 3 *wat een —*; ook Gesabber.
Gesatineerd' (*als satijn bewerkt*; *satijnachtig geglansd*), vd. en bn.: *— behangselpapier*; zie Satineeren. (s=s).
I. Geschaard' (*ordelijk in een rij geschikt*), vd. en bn.: *de kinderen stonden op e. rij —.*
II. Geschaard' (*met schaarden of kepen in het scherp*), bn.: *een — mes*; zie Schaard.
Gescha'chel, gescha'cher (*het telkens of aanhoudend schacheren*), o. gmv.: *het — met die loten.*
Geschakeerd' (wapenk. *in vierkante vakken verdeeld*), bn.: *een schild, — van goud en rood in vijf rijen*; *— van roode en zilveren blokjes.*
Geschal' (*geschetter* inz. *van blaasinstrumenten*), o.: *het — der horens.*
Gescha'pen 1 (1 *zóó gesteld, als de bepaling uitdrukt*; 2 *berekend voor*; *bestemd voor*), bn.: 1 *zoo staat het met die zaak —*; 2 *— voor militair*; **2** —**e** (*al wat geschapen is*), o. gmv.; **—heid** (*gesteldheid*), v. gmv., vero.
Gescha'ter (*het telkens of voortdurend schateren*, inz. *luid gelach*), o. gmv.
Gescheept' (*ingeladen aan boord*), bn.: *het goed is —.*
Geschenk' (*gift, gave* inz. als bewijs van dankbaarheid, vriendschap enz.), o. —en; zegsw. *kleine —en onderhouden de vriendschap*; *een boek—, een Sinterklaas—.*
Geschet'ter (*het telkens of voortdurend schetteren*), o. gmv.: *het — der bazuinen*; fig. *dat — van hem*, gesnoef, gepoch.
Geschicht', geschich'te (dicht. *geschiedenis*), v. geschichten: *moord- en doodgeschichten* (Bild.); *in 's lands —en* (V. Lenn.). vero.
Geschied'boek (*boek, bevattend de geschiedenis van land of volk*; *jaarboek, kroniek* inz. in het mv.), o. —boeken.
Geschied'bron (*authentieke gegevens, waaruit de historicus kan putten*: *aloude oorkonde, handvest, keur, archiefstuk enz.*), v. —bronnen.
Geschie'den (1 *gebeuren, voorvallen*; 2 *ten deel vallen, overkomen*; 3 *gedaan worden*), geschiedde, is geschied: 1 *dat alles is geschied*; *het geschiedde in die dagen*; 2 *u zal barmhartigheid —*; 3 *Uw wil geschiede.*
Geschie'denis (1 *voorval, gebeurtenis*; 2 *verhaal van hetgeen gebeurd is*, inz. *geloofwaardig en geregeld verhaal*; 3 *vak van wetenschap*; 4 *les in geschiedenis*; 5 *toedracht eener zaak*), v. —sen: 1 *een vreemde —*, feit; *de tijd, waarin deze — voorviel* (v. Lenn.); 2 *de — van Blauwbaard*; *de vaderlandsche —*; *de algemeene —*, nl. van alle volken; *de letterkundige —*, der letteren; 3 *hoogleeraar in de —*; 4 *de jongens hadden —*; 5 *het is alweer de oude —.*
Geschie'denisboek (*handboek der geschiedenis*), o. —boeken; **—leeraar** (*leeraar in de geschiedenis*), m. —s, —raren; **—les** (*onderwijs in de geschiedenis*; *het uur, dat die les gegeven wordt*), v. —lessen.
Geschied'kunde (*wetenschap, die zich ten doel stelt de kennis der geschiedenis*), v. gmv.; **—kundig** 1 (*historisch*; *betrekking hebbend op de geschiedenis*), bn.: *een — verhaal, een — overzicht*; **2** —**e** (*kenner der historie*), m. en v. —n; **—rol** (dicht. *geschiedboek*), v. —rollen; **—schrijver** (*iem., die over geschiedenis schrijft*; *historieschrijver*), m. —schrijvers: *Hooft is een beroemd —, zijn Ned. historiën zijn klassiek*; **—verhaal** (*het verhaal door een schrijver van een belangrijke gebeurtenis of van een reeks van die gebeurtenissen*), o. —verhalen; **—vervalsching,** v. —en; **—vorscher** (*iem., die geschiedkundige nasporingen doet* inz. *de oorspronkelijke oorkonden*: *charters, handvesten, keuren enz. bestudeert*), m. —s; **—vorsching,** v. —en; **—zang** (*lied, gedicht over eenig geschiedkundig feit*), m. —en.
Geschikt' (1 van personen: *aangenaam in den omgang, aardig*; 2 van personen en zaken: *bruikbaar, dienstig*), bn.; —er, —st: 1 *een — man*; 2 *die knecht is voor alles —*; *een —e tijd.*
Geschil' (*twist, oneenigheid over e. of ander punt*), o. —len: *een — rijst, (op), doet zich op*; *een hangend —*; *met iemand in — raken*; *een — beslechten, vereffenen, bijleggen*; **—punt** (*punt, waarover geschil bestaat*), o. —en.
Geschoft' (*met zulke schoften of schouders als uit de bepaling blijkt*, meestal in samenst.), bn.: *de breedgeschofte buffel.*
Geschokt', bn., zie Schokken.

Geschooi' (*het telkens of aanhoudend schooien of loopen bedelen; gebedel*), o. gmv.: *dat vervelend* —; zie Schooien.

Geschoold' (eig. *een school doorloopen hebbende: goed geoefend*), bn.: *een (goed)* —*e zangeres, een (goed)* — *orkest,* — *personeel.*

Gescho'ren (*geplaagd zijn met iets*), inz. verbonden met *leelijk*), bn.: zegsw. *ergens leelijk mee* — *zitten, zijn,* er mee opgescheept zitten, er leelijk mee' inzitten.

Geschreeuw' (*het telkens of aanhoudend schreeuwen*), o. gmv.: *het* — *v. e. varken; het* — *en geroep der marktventers; onder het* — *van: moord, moord!* spreekw. *Veel* — *en weinig wol,* veel ophef of drukte om niets, zie ook Wol.

Geschrei' (*het telkens of aanhoudend schreien*: 1 *geschreeuw*; inz. in samenstellingen; 2 *meer of minder luid geween,* inz. van vrouwen en kinderen), o. gmv.: 1 *wraak*—; *vreugde*—; 2 *een droef* — *en gesnik.*

Geschrijf' (*het voortdurend of telkens schrijven; datgene, wat men schrijft*), o.: — *en gewrijf,* voortdurend polemiseeren, eindeloos schrijven; *dat* — *in de dagbladen over die zaak begint vervelend te worden.*

Geschrift' (1 *het geschrevene, handschrift*; 2 *gedrukt stuk; werk, opstel*), o. —en: 1 *bij* —*e,* door schriftelijke mededeeling; *in* —*e* niet-mondeling; *valschheid in* —*e; in* —*e brengen, stellen*; 2 *de* —*en van Cicero; losse* —*en.*

Geschubd' (1 *met schubben bedekt*; 2 wapenk. van visschen: *met schubben van een andere kleur dan het lichaam*; van schilden: *met figuren als vischschubben*; 3 *met metalen plaatjes als schubben*), bn.: 1 —*e hagedissen; —e slangen*; 2 — *van rood; een* — *schild*; 3 *een* — *pantser.*

Geschut' (*schiettuig, waarmee men met behulp van buskruit schiet*; inz. *vuurmonden, kanonnen, artillerie*), o. gmv.: *een stuk* —, een vuurmond, een kanon; *het* — *ontbrandt, buldert, dondert, knalt; het* — *speelt,* vuurmonden van groot kaliber; zegsw. *hij begon met grof* —, alleruiterste hulpmiddelen, veelal dreigementen en vloeken; ook groot geld.

Geschut'bedding (*vaste onderlaag v. beton of hout om er het zware geschut op te plaatsen*), v. —en; —**gieterij** (*inrichting tot het vervaardigen van geschut*), v. —en; —**park** (—*werf*), o. —en; —**poort** (*vierkante opening in den wand van het schip voor de tromp van een stuk geschut*), v. —en; —**talie** (*takel, dienende, om het geschut in of uit de geschutpoort te halen of vast te sjorren*), v. —talies; —**tap** (*korte cilindervormige as aan weerszijden van het kanon, door middel waarvan het rust op het affuit*), m. —tappen; —**toren** (*toren op pantserschepen, waarin zich geschut bevindt*), m. —s; —**vuur** (*kanonvuur*), o. gmv.; —**werf** (*artilleriepark*), v. —werven.

Gesignaleerd' (*uitgeduid, kenbaar gemaakt*), bn.: *een* — *misdadiger,* wiens signalement overal is rondgezonden.

Gesjoch'ten (Barg. *geruïneerd, in desolaten toestand, arm*; fig. *gefopt*), bn.

I Geslacht' (1 *gezamenlijke afstammelingen van een gemeenschappelijken stamvader*: edeler dan *familie,* minder aanzienlijk dan *stamhuis*; 2 *alle wezens van nature tot dezelfde soort behoorend*; 3 plantk. en dierk. *groep*; 4 *gezamenlijke personen van een bepaald tijdstip*; 5 *sekse, kunne*; 6 spraakk. *bepaalde soort van naamwoord*), o. —en: 1 *een aanzienlijk* —, *het adellijk* — *der Van Arkels*; 2 *het menschelijk* —; 3 *de leeuw behoort tot het* — *der katten*; 4 *het opkomende* —, generatie; 5 *het schoone, het zwakke, het teedere* —, de vrouwen (eenigszins iron.); *het vrouwelijk, het mannelijk* —; 6 *het mann., vr. of onzijdig* — *van een zelfst. nw.*

II. Geslacht' (1 *slacht, het geslachte vee in zooverre het aan accijns onderworpen is*; 2 *de belasting op het* —, in bet. 1), o. gmv.: 1 *oudtijds was er een belasting op het gemaal en het* —; 2 *de pachter van het* —.

Geslach'telijk (*het geslacht, de kunne betreffende*), bn.; zie Sexueel.

Geslacht'kunde (*genealogie; wetenschap der verwantschapsbetrekkingen tusschen de leden van één of meer geslachten*), v.

Geslachts'boom (*stamboom eener familie, die* nl. *de ontwikkeling van dat geslacht in den vorm van een boom voorstelt*), m. —boomen; ook Geslacht'boom;—**lijst** (spraakk. *alphab. lijst van woorden met opgave van het geslacht der zelfst. nw.*; *lijst der leden van een geslacht, waaruit tevens hun verwantschap blijkt*), v. —lijsten; —**naam** (*familienaam*), m. —namen; ook, Geslacht'naam; —**regel** (*regel voor h. mann., vrouw. of onzijdig taalgeslacht der zn.*), m. —s; —**wapen** (*wapen van een geslacht; familiewapen*), o. —wapens; ook: Geslacht'wapen.

Gesla'gen (1 *onverzoenlijk, gezworen*; 2 *vol*; 3 *plat gehamerd*), bn.: 1 *een* — *vijand van iets zijn,* een heftigen afkeer van iets hebben; 2 *een* — *uur*; 3 — *goud.*

Gesle'pen (*scherpzinnig,* inz. met ongunstige bijbeteekenis: *listig, doortrapt*), bn.; —er, —st: *hij is een* — *bedrieger, een* — *vent; wat is die man* —*!*

Geslo'ten (1 *niet geopend; dicht*; 2 fig. *niet openhartig, niet rond*), bn.; —er, —st: 1 *met* — *vizier strijden, deze winkel blijft* —, *houd die deur* —; 2 fig. *hij is* — *als het graf,* deelt niets mede; *zich* — *houden*; zie ook Sluiten.

Geslui'erd (*een sluier dragende; met een sluier bedekt*), bn. : —*e dames*; fig. *een* — *landschap,* beneveld, vol nevel; *de horizon is* —, bedekt met mist.

Gesmaal' (*het telkens of aanhoudend smalen, smadelijk geschimp*), o. gmv.: *dat gespot en* — *op den godsdienst van anderen.*

Gesmak' (1 *het telkens of aanhoudend smakken*; 2 *het telkens of aanhoudend smakken: gegooi, gesmijt*), o. gmv.: 1 *het* — *van dien drinkebroer*; 2 *het* — *met de goederen op een boot.*

Gesmij'de (*allerlei sieraad,* inz. *uit edel metaal gesmeed*), o. vero.

Gesmij'dig (eig. *smeedbaar*; fig. *lenig, buigzaam*), bn.; —er, —st, eenigszins vero., men bezigt nog wèl Smijdig.

Gesnaard' (1 *v. snaren voorzien*; 2 *gereed*), bn.: 1 *een* — *instrument*; 2 *nu ben ik weer* —, van 't noodige voorzien.

Gesoe'bat (*het telkens of voortdurend soebatten, bidden en smeeken: gevlei, gebedel*), o. gmv.: *dat* — *om een dag verlof.*

Gesorteerd' (1 *in soorten bijeengevoegd*; 2 *in soorten ruim voorzien*), vd. en bn.: 1 *deze goederen zijn netjes* —; 2 *deze winkel is goed* —; zie Sorteeren.

Gesp (*ringbeugel met tongetje om twee riemen of deelen v. e. kleedingstuk aan elkaar vast te maken*; bij uitbr. van andere metalen sloten of knippen), m. —en: *de — van een vest, een pantalon* enz.; *een zilveren, gouden, juweelen* —, met juweelen versierd; —**tong** (*pennetje van een gesp*), v. —tongen.

Gespan' (*paar, koppel, span*), o.: *een — sterke reispaarden, een — ossen.*

Gespan'nen, bn., zie Spannen.

I Gespeel' (dichterlijk verheven: *speelgenoot, speelmakker*), m. en v. gespelen; vr. ook: *Gespele,* —n.

II Gespeel' (*het telkens of voortdurend spelen*), o. gmv.; beide woorden zijn afgeleid van Spelen.

Gespeend', bn., zie Spenen.

Gespekt' (fig. *welvoorzien, goed gevuld*), bn. : *met —e beurs,* zie Spekken.

Ges'pen (*vastmaken met één of meer gespen*), gespte, heeft gegespt: *de schoenen* —; *het harnas* —, d. i. zich het harnas ten strijde aangorden.

Gespierd' (1 *zulke spieren hebbend als in de bepaling wordt uitgedrukt*; 2 *met sterke spieren, krachtig, sterk*; 3 van den stijl: *kernachtig, niet gerekt*), bn.; —er, —st: 1 *een sterk — man*; 2 *een — man, een —e arm*; 3 fig. *een —e stijl.*

Gespik'keld (*vol spikkeltjes*), bn.: —*e kousen, een hond met een — vel.*

Gesple'ten (*een spleet hebbende*), bn.: *dieren met — hoeven,* zie Herkauwer.

Gespoord' (1 *van sporen voorzien*; 2 wapenk. van een haan: *met anders gekleurde sporen dan het lichaam zelf*), bn.; 1 zie Gelaarsd; 2 *rood —.*

Gesprek' (*mondeling onderhoud van twee of meer personen*), o. —ken: *een geregeld, een levendig, een onderhoudend* —; *een — aanknoopen, afbreken, storen, vervolgen, voortzetten*; *een andere wending aan het — geven*; *in* —; *het — werd algemeen.*

Gespuis' (1 *klein grut*; 2 *helsch gebroed, monsters, schimmen, spoken, duivelen*; vero.; 3 *janhagel, geboefte, gepeupel*), o. gmv.: 1 *het rumoer van dat klein* —; 2 *het nachtelijk* —; 3 *het Spaansch* —; *allerlei plunderziek* —.

Gest, v. gmv.; ook **Gist.**

Gestaag', bn. en bw.; zie: Gestadig.

Gestaald', bn., zie Stalen.

Gesta'dig, —staag' (1 *zonder onderbreking, voortdurend*,; 2 *met korte tusschenpoozen voortdurend*; *telkens herhaald*), bn. en bw.; —er, —st: 1 —*e zorg, arbeid*; *een —e stroom van menschen*; — *toenemen, onafgebroken*; 2 —*e koortsen*; — *omzien,* telkens.

Gestal'te (*iems lichaamsgedaante* inz. in betrekking tot zijn lengte; *postuur*; 2 *gedaante*; 3 *uiterlijke vorm van iets,* vero.), v. —n: 1 *een rijzige* —, *groot van* —; zie Stal (*vorm*); 2 *allerlei zonderlinge* —*n*; 3 *de schijn—n van de maan.*

Gestal'tenis (*gestalte*), v. gmv.. vero.

Gestand' (alleen gebruikelijk in: — *doen*): *zijn woord* (*3e nvl.*) — *doen, een gelofte* — *doen*; *zijn eed, zijn belofte* — *doen,* d. i. nakomen, houden.

Gestarnd', bn.: *de —e hemel*; ook Gesternd.

Gestarn'te, o., dicht. voor *Gesternte.*

Gestationneerd' (*een vaste standplaats hebbende*), bn.: *ergens* — *zijn.*

Ges'te (1 Fr. *gebaar*: *schouder-, hoofd-, arm- en handbeweging*; 2 ook: *daad, verhaal er van*; Z.-Ned. meestal *Geeste,* ook *Jeeste*), v., in bet. 1 —s, in bet. 2 —n: *de zanger maakte allerlei —s,* lees: *zjeste,* verg. Gesticulatie; 2 *Alexanders Geesten.*

Gesteeld' (*met een steel*), bn.: —*e bladeren.*

Gesteen' (*het telkens of aanhoudend kermen, zacht gekerm*), o. gmv.: *een klaaglijk — deed zich hooren*; ook **Gesteun'.**

Gesteen'te (1 *edele, kostbare steenen,* inz. met *kostbaar, edel*; 2 *steenachtige delfstof* inz. *een der stoffen, waaruit de aardkorst bestaat*; 3 *hetgeen van steen vervaardigd is* inz. in samenstellingen), o. —n: 1 *het kleed schitterde van* —; 2 *agaat is een hard* —; zie: Eruptief—, Sediment—; 3 *graf—, lijkgesteente.*

Gestel' (1 *samenstel van de deelen van het menschelijk lichaam of van enkele deelen* inz. in samenstellingen; *stelsel*: 2 *geaardheid des lichaams*), o. gestellen: 1 *het verwonderlijk — van 's menschen lichaam*; *zenuw—*; 2 *hij is gezond van* —; *een bloedrijk* —; *een zwak* —; *de koortsen ondermijnen zijn* —, lichaam.

Gesteld' 1 (*in een bepaalden toestand verkeerende, zooals door de bepaling wordt uitgedrukt*), bn.: *het is er treurig mede gesteld*; zegsw. *op iets gesteld zijn,* er erg mede ingenomen zijn; b.v. *op zijn gemak — zijn*; *op iem. — zijn*; ook: iets uitdrukkelijk willen hebben; b.v. *vader was er op —, dat ik zou studeeren*; **2** (*aangenomen, ondersteld,* met of zonder *dat*), vgw.; **3** —**e** (meetk. *dat, wat bewezen moet worden*), o. gmv.; zie Stelling.

Gesteld'heid (*toestand*), v. —heden: *de — des lichaams, der ziel, des harten enz.*; *de — der Nederlanden in de dagen van Alva.*

Gestel'tenis (*gesteldheid*: *toestand, staat*), v. gmv.: *ons oordeel is naar de — der hersenen soms helder, soms betrokken* (Vondel); *de — der zaken.*

Gestemd' (*in een stemming verkeerende zooals door een bepaling wordt uitgedrukt*: *geluimd*), bn.: *goed — zijn*; *gunstig jegens iem. — zijn*; *niet — zijn tot scherts,* (*om*) *te schertsen.*

Gesteriliseerd' (*vrijgemaakt van ziektekiemen, van bacteriën*), bn.: —*e melk.*

Gesternd' (*voorzien van, bezet met, vol van sterren*), bn.: *het —e uitspansel.*

Gestern'te (1 *de gezamenlijke sterren*; 2 *groep van sterren, sterrenbeeld*; 3 *sterrenconstellatie*), o. —n: 1 *'t — spiegelt zich in het meer*; 2 *de —n des hemels, het — v. d. Grooten Beer*; 3 zegsw. *onder een gelukkig — geboren zijn,* bestemd zijn voor geluk en voorspoed; ook Gestarnte.

Gesticht' (*gebouw met een bepaald doel gesticht,* inz. *van kloosters. instellingen van liefdadigheid*: *instelling, stichting*), o. —en: *een liefdadig —, een — voor ooglijders.*

Gesticula'tie (*gebarenspel*; *handbeweging*; *het gesticuleeren*), v. —tiën, —s.

Gesticuleeren (*gebaren maken*, inz. *met armen en handen*).
Ges'tie (*het doen, daad, verrichting; beheer*), v. gestiën, (g=g); zie Geste.
Gestileerd' (1 *bloemen, dieren enz. in vlakken stijl symmetrisch uitgevoerd*; 2 *in woorden uitgedrukt; stijlvol ingekleed, gesteld*), vd. en bn.: 1 *een —e bloem; e. behangsel met —e figuren*; 2 *een goed —e brief*, de stijl er van is goed; *een slecht — verslag.*
Gestipuleerd' (*vastgesteld, bepaald*), vd. en bn.; zie: Stipuleeren.
Gestoel'te (1 *samenstel van stoelen of banken*, inz. *kerkbanken*; 2 *zetel* inz. *van aanzienlijken, als eereplaats enz.*), o. —n: 1 *het — der kanunniken*; 2 *eikenhouten —; het pauselijk —; het — der eere.*
Gestof' (*het telkens of aanhoudend stoffen, bluffen; grootspraak*), o. gmv.; gew.
Gestoffeerd', bn. zie Stoffeeren.
Gestreept' (1 *met strepen*; 2 muz. in de vroeger gebruikelijke tabulatuur van de door letters aangeduide noten: *met één of meer streepjes voorzien, ter aanduiding van de verschillende hoogere octaven*), bn.: 1 *de fraai —e Bengaalsche tijger; —e stoffen*, zie; Streepjesgoed; 2 *één—e octaaf.*
Gestrekt' (1 jagerstaal: *lang, uitgerekt*; 2 van een schip: *met de verschansing van voren tot achteren in een nagenoeg rechte lijn doorloopend*; 3 van paarden: *met zoo groot mogelijke sprongen of stappen*; 4 meetk. van een hoek: *van 180°*), bn.: 1 *honden — van lijf*; 2 *een goed — schip*; 3 *in —en draf, galop*; 4 *een —e hoek.*
Gestreng' 1 (1 *streng; niet meegaand; zich stipt houdend aan wet of voorschrift*; 2 *blijk gevende van strengheid*; 3 van handelingen, toestanden enz.: *door vaste, onwrikbare regels bepaald, beheerscht*; 4 *volstrekt, volledig*; 5 van luchtsgesteldheid: *hard, streng*), bn.; —er, —st: 1 *een —e rechter*; 2 *een — oordeel; op —en toon*; 3 *—e zedelijkheid, —e stijl*; 4 *in —e afzondering*; 5 *een —e vorst*; **2** (*op een strenge wijze; onverbiddelijk*), bw.: *iem. — straffen.*
Gestreng'lijk, bw.: *iets — verbieden*; **—heid** (*de hoedanigheid van streng te zijn; onverbiddelijkheid*), v.: *met — te werk gaan; de wet in al haar — toepassen*, zonder verzachtende omstandigheden in aanmerking te nemen.
Gestrikt' (*met één of meer strikjes of lintjes gesierd*), bn.: *zij is gelint en —.*
Gestrook' (*het telkens of aanhoudend strooken of streelen*), o. gmv.. vero.
Gestropt' (*een stropdas omhebbende*), bn.
Gestudeerd' 1 (*gestudeerd hebbende* inz. *aan een hoogeschool; zeergeleerd*), bn.: *een — man*; **2 —e,** m.: —n, *men vraagt —en hiervoor.*
Gesubordineerd' (*ondergeschikt*), bn.
Getaand' (*taankleurig, met taan bruin gemaakt*), bn.: *— leder, —e zeilen.*
Getab'berd, getab'baard (*dragende een tabbaard*), bn.: *—e rechters, professoren.*
Ge'tah-pert'jah, v.; z. Guttapercha.
Getakt' (*takken hebbende; voorzien van zulke takken, als de bepaling uitdrukt* inz. v.e. hert en zijn gewei), bn.: *eender gebladerd en —; breed —; een — gewei v. e. hert.*
Getal' (1 *hoeveelheid van een bepaalden naam; aantal*; 2 *voorstelling eener hoeveelheid door cijfers, woorden, letters*; 3 spraakk. *vorm van een zelfst. nw., al naarmate er sprake is van één persoon of zaak of van meer*), o. —len: 1 *een groot —*, aantal; *ten getale van 15, in grooten getale*; rekenk. *een benoemd —* b.v. 10 appels; *gelijknamige —len*, uit gelijknamige eenheden samengesteld; *een even —, een geheel —, een gebroken —*, breuk, *een gemengd —*, b.v. $2^1/_2$; 2 *25 is een — van twee cijfers*; 3 *het Nederlandsch heeft twee —len, enkelvoud en meervoud, het Grieksch heeft ook nog den zoogenaamden dualis of tweevoud*; nog: *het getal π* (pi): het *—π* drukt de verhouding uit van de middellijn tot den omtrek des cirkels; Archimedes vond $^{22}/_{7}$, onze landgenoot Metius (1570—1635) stelde het op $^{355}/_{133}$, Ludolf van Keulen (1539—1610) bepaalde het als 3.1416, zie Ludolphiaansch.
Getal'lenleer (*cijferkunst, telling*), v. gmv.; **—reeks** (*geordende rij van getallen*), v. —reeksen; **—waarde** (*waarde der cijfers in een getal*), v.: *de volstrekte en de betrekkelijke —.*
Getal'merk (*cijfer*), o. —merken.
Getal'sterkte (van een leger: *aantal manschappen*), v. gmv.: *de — v. e. regiment.*
Getand' (*tanden hebbende; zulke tanden hebbende, als in de bepaling wordt uitgedrukt*; bij uitbr. *met puntige uitsteeksels*), bn.: *een — rad; een — lint*, met uitsteekseltjes; *—e bladeren*, zoo ingesneden, dat de tanden scherp zijn en de inhammen uitgeschulpt.
Getapt' (*in aanzien, in trek*), bn.; —er, —st: *hij is nog al — onder zijn kennissen; hij had aanleg om de —ste jongen van de school te worden.*
Getee'kend 1 (*een bijzonder teeken aan het lichaam hebbende, zich daardoor onderscheidend*), bn.: *een bultenaar is een — mensch; een mooi —e hond*, gevlekt; **2 —e** (*iem., die geteekend is*, inz. *van kreupelen, bultenaars enz.; mismaakte*), m. en v. —n: *wacht u voor de —n*, (bijgeloof) wees op uw hoede voor mismaakten.
Gethse'mané (Bijbel. *een landgoed of tuin aan de W.-helling van den Olijfberg*), o.
Getem'perd (*gematigd, verzacht*), vd. en bn.: *een —e warmte, —e licht.*
Getij', getij'de (1 *bepaalde tijdruimte*, inz. in samenstelling met *jaar*; 2 *regelmatig wederkeerende tijd van het vallen en wassen van het zeewater*; 3 R.-K. *jaardienst voor een overledene* inz. in samenstelling met *jaar*; 4 R.-K. *liturgische gebeden, die op bepaalde uren van den dag of nacht gelezen worden*, alleen in h. mv.), o. getijen, getijden: 1 *de —en van het jaar of de jaargetijden*; 2 *het is hoog —, laag —*; *de getijen*, eb en vloed; *dood —*, de zwakste vloed; *het — waarnemen, op het — letten*, d. i. gunstige waterstand; spreekw. *Elk visch op zijn —*, elk let op de gelegenheid en neemt deze waar om voordeel te behalen; spreekw. *Als het — verloopt, verzet men de bakens*, zie T ij; 3 *Dinsdag 12 Juli te 8 u. jaar— voor zaliger den heer X*; 4 *men onderscheidt acht —n, o. a. metten, lauden, priemen enz.*; zie Getijden.
Getij'boek, getij'denboek (*gebedenboek*

met de getijden; voor een priester: *brevier*), o. —boeken.

Getij'den, o. mv.; zie G e t ij d e, bet. 4.

Getij'gerd (*gevlekt als een tijger*, inz. *wat de grootte der vlekken betreft*), bn.: *een —e hond; een — paard.*

Getij'haven (*zeehaven, die slechts bij vloed toegankelijk is*), v. —s; **—rivier** (*benedenrivier, welke onder den invloed der getijden staat*, b.v. *de Zeeuwsche en Z.-H. stroomen*), v. —en, ook T ij r i v i e r; **—stroom** (*strooming v. h. zeewater langs de kust, afwisselend van richting met het getij*), m. —en; **—tafel** (*lijst van de uren van hoog en laag water van verschillende kustplaatsen*), v. —s: *de — is ten gerieve van de schippers, die op 't getij moeten varen.*

Getim'merte (*al wat getimmerd is*; *timmerwerk*), o. —n: *een los —.*

Getin'kel (*het telkens of aanhoudend tinkelen*; *getingel, zacht geklank*), o. gmv.: *het harmonisch — van de bellen der kudden.*

Getin'tel (1 *het telkens of aanhoudend tintelen*: *geflonker, gefonkel*; 2 *het telkens of aanhoudend tintelen*: *geprikkel*), o. gmv.: 1 *het — der sterren*; 2 *het — der vingers, wanneer men sneeuwballen maakt.*

Geti'teld (1 *een* [*adellijken*] *titel voerende*; 2 *een titel hebbende of dragende*), bn.: 1 *—e heeren*; 2 *een boek, een film — ....*

Getjan'gel (*het telkens of aanhoudend tjangelen*; *muziek van slecht allooi*),o.gmv.: *het — van dat kind op de piano.*

Geto'gen, vd., alleen in de zegsw.: *ik ben hier geboren en —*, d. i. grootgebracht.

Getok'kel (*het telkens of aanhoudend tokkelen*, inz. van snaarinstrumenten: *het zachtjes rukken aan de snaren*), o. gmv.: *het — eener harp*; zie T o k k e l i n s t r u m e n t.

Getouw' (1 *gareel*; 2 *toestel, waarop men weeft, weefgetouw*), o. getouwen: beide bet. in zegswijzen: 1 *in (ge)touw zijn geweest*; 2 *op touw of op het — zetten.*

Getraind (Eng. *geoefend, geschoold*), bn.: *een — fietsrijder*; zie T r a i n e n.

Getraineerd' (Fr. *getalmd*; *op de lange baan geschoven*), bn.; zie T r a i n e e r e n.

Getra'lied (*van tralièn voorzien*), bn.: *een — venster, een — koorhek.*

Getrapt' (van verkiezingen: *met een trap*, d. i. *niet direct door het volk*) bn.: *een —e verkiezing*, b.v. die van de leden der Eerste-Kamer.

Getravesteerd' (*in 't belachelijke voorgesteld of nagevolgd*), bn.: *een — Rijntje van Borger*; zie T r a v e s t i e.

Getrok'ken (1 van den loop van vuurwapenen: *van binnen niet glad, maar voorzien van groeven of trekken*; 2 van ijzerdraad, buizen enz.: *op bepaalde wijze bewerkt*), bn.: 1 *een geweer met — loop*; *— geschut*; 2 *— ijzerdraad.*

Getroost' (*gesterkt*; *met moed*; *niet angstig*; *gelaten iets doende of ondergaande*), bn.: *een —e weduwe, moeder*; *— den dood te gemoet gaan*, met gelatenheid; *in God —*; *hij is zijn lot —*, d. i. berustend.

Getroos'ten, zich (*moed scheppen om iets te doen of te ondergaan*, inz. *zich met gelatenheid in iets schikken*), getroostte zich, heeft zich getroost: *bij de studie moet men zich inspanning —*, met gelatenheid zijn best doen; *zich opofferingen, offers —*, d. i. gewillig, berustend die offers brengen.

Getroubleerd' (*niet wél bij 't hoofd*), bn.

Getrouw', in bet. nagenoeg gelijk aan *trouw*, dat gemeenzamer is **1** (1 *iemand niet verlatende* inz. *in het ongeluk*; 2 van ondergeschikten: *zijn plichten nauwgezet vervullende*; 3 *zich stipt aan iets houdende, er niet van afwijkende*; 4 van dieren: *met onbezweken trouw gehecht aan zijn meester*; 5 van God: *zijn beloften gestand doende*; 6 van zaken: *betrouwbaar*), bn.: 1 *een —e metgezel*; *—e bondgenooten*; 2 *een —e dienstbode*; *goede en —e dienstknecht*; 3 *aan zijn afspraak — blijven*; *aan het oude gelooj —*; 4 *een —e hond*; 5 *God is —*; 6 *een —e vertaling*, stipt, nauwkeurig; *een — verhaal, verslag, relaas*; **2** (*op een wijze, waardoor getrouwheid blijkt*), bw.: *ik zal— mijn woord houden*; **3 —e,** m. en v. —n.: *een oude —e*, een oude getrouwe dienaar of aanhanger.

Getrouwd' (*gehuwd*), bn.: *—e lieden.*

Getrou'welijk (*stipt, nauwgezet*), bw.

Getrouw'heid (*de hoedanigheid van getrouw*, inz. in bet. 1, 3, 4 en 6, *te wezen*), v. gmv.: 1 (*den eed van*) *— zweren*, onveranderlijke gehechtheid, genegenheid; 3 *de — aan zijn woord*; 4 *de — der doggen van Floris V*; 6 *de — eener vertaling*, betrouwbaarheid, nauwkeurigheid.

Getrou'wigheid (*getrouwheid*, inz. in Bijbeltaal), v. gmv.: Bijb. *de Heere dan vergelde een ieder zijn —.*

Get'to, o. —'s; zie G h e t t o.

Getuigd' (van tuig: 1 *van toom*, 2 *van tuigage voorzien*), bn.: 1 *een — paard*; 2 scheepst. *een hooggetuigd schip.*

Getui'ge 1 (1 *een persoon, die tegenwoordig is of was bij een handeling of gebeurtenis, op verzoek van hem, die deze handeling verricht of op last van het openbaar gezag te wiens overstaan zij verricht wordt, om later te kunnen bevestigen, dat ze heeft plaats gehad*; 2 *iem., die tegenwoordig was bij een gebeurtenis of handeling, zonder er in betrokken te zijn*; *3 iem. of iets, waarop men zich kan beroepen* [*voor den rechter*]; *persoon, die voor den rechter een verklaring aflegt voor of tegen een beklaagde*), m. en v. —n: 1 *iem. als — vragen bij zijn huwelijk*; *de* (*notariëele*) *akten worden verleden voor een notaris in tegenwoordigheid van twee —n*; 2 *ik was er — van, dat hij u dreigde met een stok*; *met iem. zonder —n spreken*, d. i. onder vier oogen; *een oog—*, zie ald.; 3 *er werden vele —n opgeroepen*; *de rechter kan een — wraken*, afwijzen, zie W r a k e n; *één — is geen —*, de verklaring van één getuige zonder ander bewijs heeft in rechten geen kracht; *— à charge*, getuige, die verzwarende verklaringen aflegt voor den beklaagde; *— à décharge*, getuige ter ontlasting, ten gunste van den beklaagde; **2** (1 *getuigenis, getuigschrift* inz. van ondergeschikten, alleen in het mv.; 2 *iets, dat als bewijs kan dienen, waaruit iets blijkt*), o. —n.: 1 *een vertrekkende dienstbode goede —n geven*; *een chauffeur, van goede —n voorzien*; *zonder goede —n behoeft men zich niet aan te melden*; 2 in het begin van een zin: *er is hier hevig gevochten, — al het bloed daar op den grond.*

Getui'ge à char'ge, m. en v., getuigen à charge; zie: Getuige en Charge.
Getui'ge à dĕchar'ge, m. en v., getuigen à décharge; z. Getuige en Décharge.
Getui'gen (1 *als getuige een verklaring afleggen* inz. voor den rechter; 2 *laten blijken, toonen*), getuigde, heeft getuigd: 1 *velen getuigden, dat Hij Lazarus uit den dood had opgewekt*; *velen getuigden tegen hem*; 2 *zijn grijze haren getuigden, dat hij reeds ver in jaren gevorderd was*; *de 13de druk getuigt, hoe zeer men het boek op prijs stelt*; zegsw. *de geest getuigt,* men is bezield, geïnspireerd; *van iem. of van iets —,* getuigenis omtrent iem. of iets afleggen; (met eerbied, ontzag) over iem. of iets uitweiden, er gewag van maken; *van iets weten te —, van iets kunnen —,* er van kunnen meespreken; *dat getuigt tegen hem,* pleit; *van iets —,* van iets blijk geven.
Getui'gengeld (*geld, dat de getuigen in een rechtszaak ontvangen, als schadeloosstelling voor reis- en verblijfkosten, verzuim van arbeid enz.*), o. —gelden.
Getui'genis (1 *verklaring, die men aflegt omtrent een persoon of eene zaak*; 2 Bijbel. *openbaring van God aan de menschen: gebod*; *belofte*; 3 *kenmerk, kenteeken, bewijs*), o. en v. —sen: 1 *— der waarheid geven*; *gij zult geen valsche —sen geven (afleggen)*; *ik eischte van hem de —, dat ik onschuldig was aan de misdaad*; *— in rechten afleggen*; 2 *welgelukzalig zijn zij, die Zijne —sen onderhouden*; 3 *zijn rapport legde een schitterende — af van zijn vlijt gedurende het jaar*; *dat gaf — van een onbetwistbaar talent*; *tot — strekken.*
Getui'genverhoor (*het verhoor van getuigen [voor den rechter]*), o. —verhooren.
Getuig'schrift (*geschrift, stuk, waarin door een gezaghebbend persoon of gezaghebbend lichaam een getuigenis wordt gegeven omtrent iems hoedanigheden of bekwaamheid*; inz. *van leerlingen: schriftelijk bewijs van tevredenheid*; *attest, testimonium*), o. —en: *algemeen —,* voor de vorderingen in alle vakken; *bijzonder — voor Nederlandsch*; *bij het verlaten zijner betrekking ontving hij een hoogst vleiend — van zijn patroon.*
Getul'band (*een tulband op het hoofd dragende*), bn.: *een —e Moor.*
Getwee'ën (*met z'n tweeën*), telw. mv.: *wij — maken het goed*; *wij zijn — slechts!*
Geul 1 (1 *smal en diep water, smal kanaal van stroomend water*; *diepe kronkelende beek*; 2 *diep gedeelte van een vaarwater*; *nauwe doortocht tusschen twee banken*; 3 *smal afvoerkanaal*; 4 *smalle gleuf in vaste lichamen*), v. —en: 1 *een onderaardsche —*; *het water stroomt door —en in de schorren in en uit*; 2 *betonning der (vaar)—*; 3 *het gesmolten gloeiende ijzer door een in het zand uitgespaarde — laten loopen*; 4 *een — voor electrische kabels*; *holle groeven en —en der kiezen*; **2** (in Z.-Limburg: *forelrijk riviertje van dien naam bij Valkenburg*), v.: *Houthem aan de —*; *het —dal wordt druk bezocht.*
Geünieerd' (*vereenigd*), bn.: — wordt o.m. gebezigd van christenen van Oosterschen ritus, die zich met de kerk van Rome vereenigd hebben, b.v. *—e Grieken*; gesch. *de —e gewesten,* de roemrijke zeven, zie: Unie van Utrecht, 1579 en Unieeren.
Geur (*datgene, waardoor het reukorgaan wordt aangedaan*; inz. in gunstigen zin: *aangename reuk, welriekende lucht, parfum*), m. —en: *de — van het gebraad, de — van wierook, van rozen, seringen*; *de — van den wijn*; iron. *wat een —*; zegsw. *iets in —en en kleuren vertellen,* d. i. met vermelding van alle bijzonderheden; nog: *in een — van heiligheid leven, sterven,* als heilige beschouwd worden; verkl. **—tje** (iron. *reukwerk, odeurtje, reukje*), o. —s: *waar koop je die lekkere —s?*; zegsw. *er is een —tje aan,* die zaak is niet zuiver.
Geu'ren (1 *geur verspreiden, welriekend zijn*; 2 fig. *ijdel pronken*), geurde, heeft gegeurd: 1 *rozen —*; 2 fig. *met iets —*; *hij loopt te —.*
Geu'rig (*welriekend*), bn. en bw.; —er, —st: *—e ruikers, — ooft*; *dat riekt —.*
Geur'maker (*windmaker, opschepper, pocher*; *branimaker*), m. —makers.
I. Geus (Fr. *gueux, schooier*: gesch. *scheldnaam der verbonden edelen, 1566*; later: *partijnaam van de vijanden van Filips den Tweeden*; *Protestant*), m. geuzen; zie: Watergeus, Boschgeus.
II. Geus (misschien etymologisch hetzelfde woord als **I**: *geuzenvlag,* nu: *kleine vlag aan den boegspriet*), v. geuzen: *er woei een — van oranje, wit en blauw [oranje, blanje, bleu] van de boegsteng.*
Geusch (*tot de partij der Geuzen behoorende*), bn.: gesch. *hij is — geworden,* d. i. tot de geuzenpartij (die der Hervormden) overgegaan: *Amsterdam is in 1578 — geworden.*
Geut (*goot*), v. —en. gew.
Geu'zenlied (*strijd-, martelaars-, spotlied enz. der Geuzen*), o. —eren: *tot de —eren behoort het Wilhelmuslied*; *de —eren uit Valerius' Gedenckklank*; **—penning** (gesch. *penning, geslagen in 1566, en door de Edelen van het Verbond gedragen*), m. —penningen; **—vlag** (*vlag der Geuzen, waaruit later de Nederlandsche vlag ontstond: oranje, wit en blauw*), v. —gen, z. Geus.
Gevaar' (verwant met *vaar,* vrees: *waarschijnlijkheid van naderend onheil*; *hachelijke, kwade kans*), o. gevaren: *een aanslag vol —s*; *er is geen — bij*; *daar is geen — voor*; *buiten — zijn,* van een zieke: hij wordt niet meer door den dood bedreigd; *in — brengen*; *in — verkeeren*; *op — af u te beleedigen,* risico; *— voor brand*; *— loopen (om),* b.v. van te verdrinken; *het gele —,* het gevaar voor Europa's handel enz. van den kant van het gele ras, inz. van Japan en China.
Gevaar'lijk 1 (*gevaar opleverend*), bn.; —er, —st: *een —e sprong,* zie Salto; *een —e bergbestijging*; *een —e vijand,* voor anderen gevaar opleverend; *—e dieren*; *een —e kerel,* arglistig; *een —e stad voor jonge menschen*; *de zieke is —,* verkeert in levensgevaar; **2** (1 *op zulke wijze, dat de toestand als gevolg van de handeling gevaar oplevert*; 2 *in een omstandigheid, die — oplevert*), bw.: 1 *— ziek zijn*; 2 *dat beeld staat daar —,* heeft kans om te vallen enz.
Gevaar'te (*iets, dat door zijn reusachtige*

afmetingen en vreemden vorm, verbazing, eerbied, ontzetting opwekt; reusachtig voorwerp, b.v. *e. zeer groot schip, een reusachtig gebouw, rotsblok, ijsberg enz.*), o. —n; zie Kolos.

Gevaar'vol (*vol gevaar*), bn.: *een —le tocht, een —volle sprong.*

Gevaccineerd' (*ingeënt* [*met koepokstof*]), bn.; zie Vaccine.

Geva'der (*doopvader, peter, peetoom*), m. —s: *de peter en de vader v. d. doopeling zijn —s.*

Geval' (1 *voorval; geschiedenis, die iem. overkomt; toestand, waarin men verkeert;* 2 *omstandigheid;* 3 *toeval;* 4 *welbehagen, welgevallen,* alleen in zegsw.), o. in bet. 1, 2 —len, in bet. 3, 4 gmv.: 1 *het volgende — is mij bekend; een gek, treurig, vreemd, zonderling, curieus —; het — zijn,* voorkomen, voorvallen; *met (bij) iem. het — zijn,* bij iem. voorkomen; 2 *een dier zeldzame —len; in — van (brand),* wanneer (er brand ontstaat); *in — van nood; voor het — (dat); in geen —,* nooit; *in allen —le, in alle —,* wat er ook moge gebeuren; *de —len van gelijk- en gelijkvormigheid v. driehoeken,* omstandigheden, waaronder dat verschijnsel plaats heeft; *in dit — is door de wet niet voorzien; een — van pest,* het uitbreken van de pest bij een persoon; 3 *bij —,* wellicht; *het — wilde, dat ik hem ontmoette;* 4 *— in iets hebben,* vero.; *ten —le van iem., of iem. ten —le.*

Geval'len (1 *gebeuren;* 2 *behagen,* vero.), het geviel, is gevallen: 1 *het geviel, dat ik mijn vriend ontmoette;* 2 *zich (alles) laten —,* zich (alles) laten welgevallen; (met alles) genoegen nemen.

Geval'lig (*aangenaam, welgevallig*), bn.; —er, —st: *om Gode — te zijn,* w.g., meer Wel—.

Gevang' (Zuid-Ned. *gevangenis*), o. gmv.

Gevan'gen (*vrijheid van beweging missende; in verzekerde bewaring gehouden, in gevangenschap of hechtenis zijnde*), bn.: *een — man;* ook van dieren: *een — vogel; zich — geven,* allen tegenstand opgeven.

Gevan'genbewaarder (*cipier*), m. —s.

Gevan'gene (1 *persoon, die gevangen is genomen, van zijn vrijheid beroofde;* 2 inz. *iem., die in de gevangenis in verzekerde bewaring wordt gehouden*), m. en v. —n: 1 *gij zijt mijn —; het gekerm der —n;* 2 *de cellen der —n.*

Gevan'genhuis (*gevangenis*), o. —huizen.

Gevan'genis (1 *gevangenschap;* 2 *het gebouw, waar de gevangenen opgesloten worden gehouden, gevangenhuis*), v. —sen: 1 *veroordeeld tot een straf van* 3 *jaren —;* 2 *hij zit al twee jaar in de —;* zie: Gribus en Bajes; —**kleeren** (*kleeding der gevangenen*), o. mv.; —**onderwijs** (*onderwijs aan gevangenen*), o. gmv.; —**pak** (*—kleeren*), o. —pakken; —**straf** (*straf, die hierin bestaat, dat men in een gevangenis wordt opgesloten;* inz. *straf, die men ondergaat in een strafgevangenis*), v. gmv.

Gevan'genmaken (van een leger, soldaten: *gevangennemen*), maakte —, heeft —gemaakt: *de heele eerste divisie werd —gemaakt;* —**nemen** (*van de vrijheid beroven*: 1 van soldaten; 2 van misdadigers: *arresteeren, in hechtenis nemen*), nam —, heeft —genomen: 1 *de helft van het leger werd —genomen;* 2 *de moordenaar werd —genomen;* —**neming,** v. —en.

Gevan'genpoort (gesch. *oude gevangenis;* thans: *museum, in Den Haag*), v. gmv.

Gevan'genschap (*het gevangen zijn; toestand, waarin iem. verkeert, die gevangen genomen is*), v. gmv.: *hij zucht in —; de Babylonische —,* de 70-jarige — van de bewoners van het rijk van Juda (zie ald.) in Babylonië of Assyrië.

Gevan'genwagen (*gesloten wagen tot het vervoer van gevangenen; celwagen*), m. —wagens.

Gevan'genzetten (*in de gevangenis zetten*), zette gevangen, heeft gevangengezet.

Gevan'genzitten (*in de gevangenis zitten*), zat gevangen, heeft gevangengezeten.

Gevan'kelijk (*als gevangene of gevangenen*), bw.: *hij werd, zij werden — weggevoerd.*

Gevat' **1** (eig. *voorbereid, gewapend op iets* inz. van het verstand: 1 van personen: *geestig, niet verlegen om een treffend antwoord, snedig, slagvaardig;* 2 van een gezegde, antwoord: *geestig-treffend, snedig, ad rem, raak*), bn.; —ter, —st: 1 *wat is hij altijd erg —;* 2 *een — antwoord;* zegsw. *op iets — zijn,* raad weten in moeielijkheden; **2** (*op geestig-rake wijze; ter snede, ad rem*), bw.: *— antwoorden op ongepaste vragen;* —**heid** (*tegenwoordigheid van geest; snelheid van begrip; het altijd gereedhebben van een passend, raak antwoord*), v. gmv.

Gevecht' (1 *een treffen, een vijandelijke ontmoeting; strijd van kleine legerafdeelingen;* 2 *strijd of worsteling van enkele personen of dieren, of personen met dieren*), o. —en: 1 *een hevig, bloedig —;* 2 *een — met een leeuw;* zie: Tweegevecht, Vuistgevecht, Stierengevecht; zegsw. *buiten — stellen,* dooden of zóó kwetsen, dat iem. niet meer aan het — kan deelnemen, weerloos maken.

Gevechts'klaar (*gereed voor het gevecht, den strijd*), bn.: *— maken;* —**waarde** (*militaire waarde van soldaten: kracht, volharding, geestdrift enz.*), v. gmv.: *goede voeding en rust op tijd verhoogen de — van een regiment.*

Geve'del (*het telkens of aanhoudend vedelen, spelen op een vedel*), o. gmv.

Geve'derd (1 van vogels: *voorzien van veeren;* 2 van hoeden: *met een pluim of pluimen gesierd*), bn.: 1 *de —e zangers,* vogels; 2 *met degen en —en hoed.*

Geve'derte (*al de vederen van een vogel; pluimage, gepluimte*), o. gmv.

Geveins' (*het telkens of aanhoudend veinzen*), o. gmv.

Geveinsd' **1** (1 van personen: *den schijn aannemende van hoedanigheden, die men niet bezit; huichelachtig;* 2 van handelingen en zaken: *voorgewend, gehuicheld, niet oprecht, gemaakt*), bn.: 1 *—e en gevaarlijke schijnvrienden;* 2 *—e nederigheid, bewondering;* **2** —**e** (*huichelaar, veinzend*), m. en v. —n: *geveinsden, die een schijn van vroomheid aannemen.*

Ge'vel (lees: gee'vel; *voormuur;* in het alg.: *buitenmuur van een gebouw*), m. —s: *een huis heeft vier —s,* de voor—, de achter— en de beide zijgevels; zegsw. *een*

goede — versiert het huis, vergoelijkend en scherts. van iem. met een grooten neus; zie T r a p g e v e l; —**grauw** (*een soort van helder klinkenden, harden baksteen voor gevels*),o.; —**lijst** (*lijst boven langs den gevel v.e. gebouw, een huis*), v. —en; —**spits** (*de spitse top van een puntgevel; spitsversiering op een geveltop*), v. —en; —**steen 1** (*een soort van steen voor gevels*), o.: *hardgrauw* —; **2** (*steen van hardsteen of marmer, meest in den voorgevel m. d. naam v. h. huis*), m. —en; —**top** (*top van een puntgevel*), m. —pen; —**trap** (inz. als verkl. —je, o. —s: *deel van een trapgevel*), v. —pen.

Ge'ven (1 *aangeven; aanreiken; in iems. nabijheid plaatsen, zoodat hij er over kan beschikken*; 2 *bezorgen, verstrekken, verschaffen*; 3 *iem. iets toekennen, toeschrijven; aannemen, dat iets bij hem aanwezig is*; 4 *verschaffen, opleveren, voortbrengen; veroorzaken*; 5 *schenken; verleenen als een gunst, als iets, waarop de ontvanger eig. geen aanspraak heeft*; 6 *schenken; verleenen als een weldaad, waarvoor men geen vergelding verlangt*; 7 van iets, dat men bij zich had of verondersteld werd bij zich te hebben: *van zich geven; overgeven*; 8 *van zich doen uitgaan; van zich geven*), gaf, heeft gegeven: 1 *geef mij die krant, dat boek eens; geef mij een kop koffie*; 2 *iem. geld of kapitaal op interest* —; *iem. de eer* —, *die hem toekomt; iem. den kost* —; *iem. den naam van* .... —; 3 *iem. de schuld* —; *iem. een zeker aantal jaren* —; 4 *melk* —*de koeien; het geeft 50* %; *aanleiding* —; 5 *hun werd de macht gegeven; geef ons heden ons dagelijksch brood; gave God, dat* ....; *iem. iets ten geschenke* —; *iem. verlof* —; 6 *verkoop alles wat gij hebt en geef het den armen*, Marc. 10 : 21; *zaliger is het te* — *dan te ontvangen; een aalmoes* —; *wie geeft, dien zal gegeven worden*; 7 *geef hier dat potlood; den geest* —, sterven; *iem. reden, rekenschap* —; 8 *een gilletje* —; *vuur* —, schieten; *een schreeuw* —; *de lamp geeft weinig licht*; nog: *iem. (er van langs) van de taart* —, slaag geven (bet. 1); *van iets den duivel* —, er zich niets van aantrekken (bet. 1); *iets er aan* —, niets meer mede te doen willen hebben (bet. 1); *een zoen* —, kussen (bet. 1); *het (spel) gewonnen* — of *het er aan* —, het opgeven; *een tooneelstuk, opera* —, opvoeren; *wat moet dat* —? wat zal het einde zijn; kaartspel. *gij moet* —, de kaarten verdeelen; *dat geeft geen pas*, komt niet van pas; *gehoor* — *aan*, een raad volgen; *acht* —, letten op; *iem. raad* —, raden; *in het licht* —, doen verschijnen, b.v. een boek; *in bedenking* —, laten overwegen; *wat* — *en nemen* of *weten te* — *en te nemen*, meegaand zijn, zich naar de omstandigheden weten te schikken, weten te schipperen; *dat geeft niets*, levert niets op, helpt niet; zegsw. *geef den keizer wat des keizers is*, zie K e i z e r.

Ge'ver (*iem., die iets geeft*), m. —s: *de* — *van alle goeds*, nl. God.

Gevest' (verwant met vast: *handvat van een degen, sabel of dolk*), o. —en.

Geves'tigd, bn.: fig. *hij heeft een* —*e zaak*, sinds jaren bestaande, degelijke, solide; *een* —*e meening*, vaste, onveranderlijke.

Geveu'gel (*gepeuter*), o.; zie V e u g e l e n.

Gevierd' (*geroemd, geprezen*), bn.: *een* — *redenaar, een* — *dichter*; zie V i e r e n.

Gevie'rendeeld (wapenk. *in vier rechthoekige vakken verdeeld, gekwartileerd*), bn.: *een schild,* — *rood, zilver, goud en zwart.*

Gevind' (1 *voorzien van vinnen*; 2 plantk. *met de blaadjes langs den algemeenen bladsteel*), bn.: 1 *visschen zijn* —*e dieren*; 2 *het* —*e blad van den citroen*; bij uitbr. *acacia's met hun fijn* — *loof.*

Gevlakt', gevlekt' (*met vlekken*), bn.: *de* —*e luipaard, de* —*e hyena.*

Gevlamd' (*met vlamachtige plekken*), bn.: — *hout,* — *palissanderhout*; *een* — *zwart lint*; zie M o i r é.

Gevleesd' (1 *vleesch hebbende zoo, als uit de bepaling blijkt; goed in 't vleesch zittende*; 2 *vleesch geworden; in vleeschelijke gedaante*), bn.: 1 *een* —*e kip, een goed* —*e duif*; 2 *de* —*e duivel.*

Gevlekt' (*met vlekken*), bn.: *een* —*e hond.*

Gevlerkt' (*gevleugeld*), bn.: dicht. *een* —*e toonkunstenaar*, d. i. zangvogel. w. g.

Gevleu'geld (*van vleugels voorzien*), bn.: *een* — *insect,* —*e mieren*; *de* —*e Pegasus*; zegsw. —*e woorden*, uitdrukkingen, zegswijzen, die gereeden ingang vinden en door iedereen worden overgenomen, ontleend aan eenig gedicht, treurspel enz.

Gevlij', o. gmv.: alleen met *in 't* voorkomende: fig. *iem. in 't* — *komen*, te-gemoetkomen, in de hand werken: *twee staatkundige partijen kunnen elkaar in 't* — *komen.*

Gevoeg' (*betamelijkheid*), o. gmv.: *met* —, betamelijk; spreekt. *laat dat kind zijn* — *doen*, natuurlijke behoefte.

Gevoeg'lijk (*naar behooren; gepast; zonder dat de handeling ongepast of vreemd wordt gevonden*), bw.; —er, —st: *het was zoo donker, dat het gas* — *had kunnen branden; men zou zoo iets* — *kunnen vragen*; —**heid** (*gepastheid, betamelijkheid*), v. gmv.

Gevoel' (1 *het vermogen om te gevoelen*; 2 *datgene, wat men gevoelt; gewaarwording*; 3 *besef; bewustheid*; 4 *doorgaande stemming v. h. gemoed; gezindheid*; 5 *gemoedsbewegingen* inz. *de scheppende gemoedsbewegingen van een dichter*), o. gmv.: 1(lichamelijk) *één der vijf zinnen: het gezicht, de reuk, de smaak, het gehoor, het* —; *op 't* — (*af*), op den tast; (innerlijk) *deze muziek overspant het* —; 2 *de lamme heeft in dat been geen* — *meer; het* — *van onlust, lust; een gemengd* —, van twee ongelijksoortige gewaarwordingen; 3 — *van kracht*; — *van eer; muzikaal* —, het vermogen om de schoonheid in de muziek te beseffen; *geen* — *voor den godsdienst hebben*; 4 *ik heb voor haar geen ander* — *dan achting*; 5 *'t* — *is de eedle bron, waaruit uw dichtstroom vliet*; nog: *tranen van* —, aandoening; *de zangeres zong met* —, gevoelig, met uitdrukking.

Gevoe'len 1 (1 *een innerlijk gevoel van iets hebben*; 2 *beseffen; inzien*), gevoelde, heeft gevoeld: 1 *berouw, medelijden* —; *een trek, neiging, lust, belangstelling* — *tot iets*; *veel, weinig voor iem. of iets* —, genegenheid; ook, (geen) lust in iets hebben; reflex. *ik gevoel mij verplicht u mede te deelen*; 2 *de noodzakelijkheid* — *van* ....; *de noodzakelijkheid deed zich* —; *iem. iets doen* —, er van overtuigen; nog, *zich* (*zel-*

ven) —, fier zijn op zijn kracht, met zelfvertrouwen vervuld zijn; ook V o e l e n; **2** (1 *gemoedsbeweging, hartstocht, gewaarwording*; 2 *gezindheid*; 3 *meening*), o. —s: 1 *vreugde en smart, liefde en haat, allerlei —s vervulden hem*; 2 *met —s van hoogachting*; *edele —s*; 3 *wij verschillen van —*; *zijn — uitspreken*; *met iems — instemmen*; *naar mijn persoonlijk —*; *het algemeen —*.

Gevoe'lig 1 (1 van lichamen: *aandoenlijk*; *vatbaar voor aandoeningen*; bij verg. van instrumenten: *kleine verschillen aanwijzende*; 2 van het gemoed: *ontvankelijk voor aandoeningen van schoonheid, liefde enz.*; 3 *duidelijk voelbaar*; *hevig, krachtig enz.*), bn.; —er, —st: 1 *elk dier is — voor pijn*; *deze hoenders zijn zeer — voor koude*; *de huid wordt door de hitte buitengewoon —*, pijnlijk; *een —e balans*, zeer scherp en fijn het gewicht aangevend; phot. *—e platen*; 2 *een —e vader*; *een —e jongeling*; *eenigszins — over de handelwijze*, geraakt; *— voor iets zijn*; *— op het punt van eer*; 3 *een —e klap, —e kou, —e nederlaag*; zegsw. *bij iem. een —e snaar aanraken*, zie S n a a r; **2** (1 *op een wijze, die blijk geeft van veel gevoel*; 2 *pijnlijk, zwaar*), bw.: 1 *— spelen*; 2 *zich — bezeeren*; *uw lijden treft mij —*.

Gevoe'ligheid (1 lichamelijk: *vatbaar voor aandoeningen*; 2 van het gemoed: *aandoenlijkheid, teederheid*, gunstig; *prikkelbaarheid*, ongunstig), v. —heden: 1 *de — der huid*; bij verg. van instrumenten enz.: *de — der balans*; 2 *de overgroote — des harten*, de sentimentaliteit; *iems — ontzien*, hem sparen; *geen rekening houden met zijn persoonlijke —*.

Gevoel'loos 1 (1 *geen gevoel hebbende, geen bewustzijn*; 2 *geen gevoel, geen teederheid hebbende*; *onaandoenlijk*), bn. en bw.; —loozer, —t of meest —: 1 *hij stond daar als een — beeld*; *de kranke lag — neer*; *— maken*; 2 *een koud en — mensch*; **2** (*hardvochtig*), bw.: *het was, als spotten zij — met ons leed*.

Gevoels'leven (*het innerlijke leven*), o.

Gevoels'mensch (*iem., die zich bij zijn doen en laten laat leiden door zijn gevoel en minder door zijn verstand*), m. —menschen; verg. V e r s t a n d s m e n s c h.

Gevoels'zenuw (*zenuw, waardoor de indruk wordt overgebracht naar de hersenen*), v. —zenuwen.

Gevoels'zin (*zintuig v. het gevoel*), m. gmv.

Gevoel'vermogen (*tastzin*), o. gmv.

Gevoel'vol (1 *vol gevoel, teer*; 2 *waaruit gevoel spreekt, aandoenlijk*), bn.: 1 *een — jongeling, een — hart*; 2 *—volle woorden*.

Gevoerd' (*van een voering voorzien*), bn.: *een —e jas, een met watten — vest*; wapenkunde: *een rood-gevoerde helm*.

Gevo'gelte (1 *verzamelnaam voor alle vogels*; 2 *eetbare vogels*; *de vogels die op tafel komen* inz. als tegenstelling van *wild, visch*), o. gmv.: 1 *het — zingt*; 2 *we eten dikwijls —*.

Gevoileerd' (eig. *een voile voorhebbende*: 1 *gesluierd*; 2 fig. *onduidelijk, wazig*), bn.: 1 *—e dames*; 2 *het berglandschap is in den vroegen morgen meestal —*; *een —e foto*.

Gevolg' (1 *de personen, die een hoog geplaatst persoon plegen te begeleiden*; 2 *het volgen van, gehoor geven aan*; 3 *wat uit iets voortvloeit*), o., in bet. 1, 2 gmv., in bet. 3 —en: 1 *een groot, een talrijk —*; *zij was in het — der prinses*; fig. *de ledigheid met allerlei ondeugden in haar —*; 2 *ik zal gaarne — geven aan uw uitnoodiging*; rechtst. *— geven aan een zaak*, ze voor den rechter brengen; *— geven aan een plan, een besluit*, d. i. ze volvoeren; *in —e van*, naar aanleiding van; *bij —*, zóó, dat het genoemde volgt uit het voorafgaande; 3 *onze misslagen zijn —en van ons verkeerd denken*; *iem. voor de —en aansprakelijk stellen*; *aan de —en overlijden*; *met goed —*, d. i. met goeden uitslag; zegsw. *gelijke oorzaken hebben gelijke —en*; *kleine oorzaken hebben soms groote —en*; *ten —e hebben, ten —e van, dientengevolge*.

Gevolg'lijk (*bijgevolg, derhalve*), bw.: *deze lijnen loopen parallel, en — snijden zij elkander niet*.

Gevolg'trekking (1 *het opmaken van een besluit uit het gegevene, bekende*; 2 *het opgemaakte*; *gevolg, besluit*), v. —en: 1 *ondervinding gaat boven —*; 2 *een stoute —*; *tot een — komen*, zie C o n c l u s i e; *een — afleiden*, zie D e d u c t i e.

Gevol'machtigd 1 (*bevoegd als plaatsvervanger op te treden*), bn.: *een — persoon*, een zaakgelastigde, een gemachtigde; *een — Minister*, d. i. van een volmacht voorzien om in naam van een regeerend persoon of lichaam of staat op te treden en den lastgever te vertegenwoordigen; zie P l e n i p o t e n t i a r i s; **2** —e (*iem., die ingevolge van een hem verleende opdracht de bevoegdheid heeft om in naam van een ander te handelen*: *lasthebber, gemachtigde, procuratiehouder*), m. —n.

Gevon'kel (*het telkens of aanhoudend vonkelen*), o. gmv.: *het — van het vuur in de asch*.

Gevor'derd (*een vrij hoogen trap bereikt hebbende*), bn.: *in de wetenschap, in de kunst aardig — zijn*; ook van den toestand, waarin de persoon verkeert, die — is: *op —en leeftijd*, tamelijk hoogen; *wegens het —e uur werd de vergadering verdaagd*, late.

Gevorkt' (*den vorm van een vork hebbende, vorksgewijs gespleten*), bn.: *de —e staart van een zwaluw*; plantk. *—e bladeren*, aan den top in twee tegenovergestelde deelen verdeeld; zie: V o r k en B i f u r c a t i e.

Gevormd' (1 *den vorm hebbende als de bepaling zegt*; 2 [*volledig*] *ontwikkeld*), bn.: 1 *goed —e handen*; 2 *een* (*volkomen*) *— karakter*.

Gevraagd' (handel. *begeerd*, tegenst. *van aangeboden*), bn.: *geld —!*; *een — artikel*.

Gevreesd' (*vrees inboezemende*), bn.: *een — leeraar*; *zich — maken*; *de —e tijding*.

Gewaad' (*deftig kleed*; *de kleedij als geheel*, in niet alledaagschen stijl), o. gewaden: *hij droeg een purperen —, een — van zijde*; *een plechtig —*, ambtskleeding; *kerkelijke gewaden*, zie L i t u r g i s c h.

Gewaagd' (1 *gevaarlijk, onzeker, hachelijk*; 2 van een gezegde, uitdrukking: *niet volkomen juist of gepast, dubbelzinnig*), bn.; —er, —st: 1 *een —e sprong, een —e onderneming*: 2 *een — beeld, een —e stelling*, stout; *een —e aardigheid*, dubbelzinnig;

nog: *aan elkaar — zijn*, niet voor elkaar onderdoen, niet veel elkaar ontloopen.

Gewaand' (*ten onrechte voor datgene gehouden wordend, wat de naam aanwijst; vermeend*), bn.: *Mohammed, — profeet* (Da Costa); *een — edelman*, zie W o u l d-b e.

Gewaar'digen, zich (*goedvinden, gelieven* inz. met een ontkenning), gewaardigde zich, heeft zich gewaardigd: *o, Heer, gewaardig U, ons gebed te verhooren*, heb de goedheid; *zich niet —*, d. i. beneden zich achten, zich niet verwaardigen, zie ald.

Gewaar'worden (*bespeuren, bemerken*), werd gewaar, is gewaargeworden: (met het gezicht) *iets —, iem. —*; (innerlijk) *een aandoening —*; zegsw. *dat zul je —*, daarvan zul je de (kwade) gevolgen ondervinden; **—wording** (1 *het bewust-worden van indrukken van buiten of van inwendige aandoeningen*; 2 *hetgeen men gewaar wordt; aandoening, lichamelijk gevoel*), v.—en: 1 *zinnelijke —en*; 2 *een—van spijt, vrees; een — van koude, warmte.*

Gewag', alleen in zegsw. — *maken van*, d. i. melding maken van, spreken van; *de hond maakte —*, sloeg aan, blafte.

Gewa'gen (*melding maken van*), gewaagde, heeft gewaagd: *de geschiedenis gewaagt er van; ergens met lof van —*, spreken.

Gewa'pend (*van wapens voorzien*), vd. en bn.: *van top tot teen —*; *een — oog*, d. i. ziende door een vergrootglas of bril; fig. *— beton*, Mounier-ijzer of cement-ijzer, d. i. beton met ijzerband als ondergrond: *gebouwen, bruggen, pilaren onder overkappingen op perrons van — beton: de slangen der waterleiding of der brandweer zijn van — caoutchouc*, d. i. omwonden met fijn ijzerdraad; *een —e vrede*, nl. met de legers op voet van oorlog.

Gewa'penderhand (*met de wapens in de hand of door geweld van wapenen*), bw.: *een henting — nemen.*

Gewas' (1 *al wat er groeit, wat tot het plantenrijk behoort*; 2 *een bepaalde soort van plant*; 3 *oogst*), o. —sen: 1 *het eerste —, het groen —*; *het — te velde*, nl. op den akker; 2 *een witheemsch —*; 3 *een goed, een slecht —*, veldoogst; *dat is eigen —*, teelt, verbouw.

Gewast' (*met was of een wasachtige zelfstandigheid bestreken*), bn.: *— linnen, —e taf, — beddetijk.*

Gewa'terd (*in voorkomen lijkend op golvend water: gevlamd, gegolfd*), bn.: *— lint*, met golvende kleurschakeering, zie M o i r é; *een schoon —e diamant*, van zeer helderen glans.

Gewatteerd' (*gevoerd of opgevuld met watten*), bn.: *e. —e deken, e. —e kamerjapon.*

Geweer' (afleid. van *weren*: 1 eig. *alle wapentuig ter verdediging*; 2 thans: *vuurwapen*), o. geweren; 1 z ij d g e w e e r. ook s c h i e t g e w e e r; *in het —*, onder de wapens; 2 *de kolf van het —*; *presenteert het —! over het —! het — afzetten, schouderen;* zie: R e p e t e e r—, M a x i m—.

Geweer'fabriek (*fabriek, waar men geweren maakt*), v. —fabrieken; **—fabrikant** (*eigenaar eener geweerfabriek*), m. —fabrikanten; **—kolf** (*de voet van het geweer; onderste deel der geweerlade*), v. —kolven; **—lade** (*houten schacht, waarin de loop is bevestigd*), v. —n; **—loop** (*holle ijzeren of stalen pijp, bevestigd aan de geweerlade*), m. —en: *getrokken —en*, zie G e t r o k k e n; **—maker** (*iem., die handvuurwapens, geweren, pistolen enz. maakt*), m. **—s**; **—rek** (*houten stelling, waarop de geweren worden gezet*), o. —rekken; **—vet** (mil. *een soort van consistentvet, waarmee men 'n geweer of de onderdeelen er van invet*), o. gmv.

Gewei' (*de getakte horens v. e. hert, v. e. reebok en v. enkele andere dieren*), o. —en.

Gewei'de, —wei' (1 *het ingewand van dieren* inz. *van loopend wild*; 2 jagerstaal, *spoor van wild, bestaande in zijn uitwerpselen*), o. gmv.: 1 *het — aan de honden geven*; 2 *wel bespeurde hij het — van hoenders* (C.O.).

Geweld' (1 *macht, heerschappij*, vero. alleen in zegsw.; 2 *uiting van macht, kracht*; 3 *hevigheid, onstuimigheid*; 4 *lawaai*; 5 *misbruik van macht; gebruik van het recht van den sterkste*; 6 rechtst. *wederrechtelijke handeling tegen personen of goederen; gewelddadigheid*), o. gmv.: 1 *in iems — zijn; een taal in zijn — hebben*, haar machtig zijn; *onder zijn — doen bukken*, macht; 2 *— van wapenen; een leven, drukte van —*, krachtig, sterk; 3 *hij wou met alle — er naar toe; het — der baren, der zee, der stormen*; 4 *wat een —*, lawaai! *— maken*, leven, drukte; 5 *— en onrecht plegen; — gebruiken; met zacht —; zich zelf — (aan)doen*, met kracht van geest zich tot iets dwingen; 7 rechtst. *hij die zich met — of bedreiging verzet tegen een ambtenaar ..... wordt als schuldig aan wederspannigheid gestraft* (Wetb. v. Strafr.).

Geweld'daad (*daad v. geweld* in bet. 5), v. —daden.

Gewelddad'dig 1 (1 *daden van geweld doende*; 2 *met of door geweld geschiedende*), bn.; —er,—st: 1 *een — man*; 2 *een —e schaking, een —e dood*; **2** (*met geweld*), bw.: *— iem. wegvoeren.*

Gewel'denaar (*iem., die geweld pleegt; dwingeland, tiran*), m. —naars en —naren.

Geweldenarij' (*het plegen van geweld, een daad van geweld, dwingelandij*), v. —en: *verdrukking en —.*

Gewel'dig 1 (1 *machtig*, vero.; 2 *krachtig, sterk*, vero.; 3 *hevig, heftig, onstuimig*; 4 *geraasmakend, luidruchtig*; 5 in het alg. *groot, sterk, krachtig in zijn soort*), bn.: 1 Bijb. *daarna zal er een — koning opstaan*, Dan. 11 : 3; *o God,— Heere!* 2 *een — jager voor den Heer*; 3 *—e slagen; —e aandoeningen, hartstochten*; 4 *een —e stormwind, een —e ontploffing*; 5 *—e inspanning*; *een —e golf; zij kreeg een —e kleur; een —e neus; een —e afkeer*; **2** (1 van wijze: *heftig, onstuimig*; 2 van graad: *zeer, uiterst*), bw.: 1 *een — aangrijpende smart*; *een — woedende ziekte*; 2 *— amusant, vervelend; zich — inspannen; — tegen iets opzien*: **3** (*allemachtig*), tw.: *—!* wel verbazend!

Gewel'diger, m. —s: dit woord komt slechts voor in samenstellingen, b.v. *kapitein-geweldiger, provoost-geweldiger*, vero. Het oude Nederlandsche woord is *geweldige*: *geweldiger* is overgenomen uit het Duitsch, (gewaltiger).

Geweld'pleging (*het plegen of aanwenden van geweld*), v. —plegingen.

Gewelf' (1 *metselwerk op bogen gebouwd, hol gebogen zolderwerk*; 2 *overwelfde ruimte*), o. gewelven: 1 *het — van een kelder, van een kerk*; bij vergelijking: *een — van bladeren en takken*; *het — des hemels*; 2 *we traden het — in.*

Gewelfd' (*boogswijze, als een gewelf gebouwd*), bn.: *een —e zolder*ing, *een eenigszins —e duiker*; bij verg. *een — voorhoofd*, niet plat of vlak.

Gewelf'sel (1 *gebogen zolder*ing; 2 *overwelfde ruimte*, in beide bet. in niet alledaagsche taal), o. —s: 1 *een zuil, die het — stut*; 2 *en ik hoorde een klaagstem uit het hol — breken* (Ten Kate).

Gewe'mel (*gekrioel, dooreengewoel enz.*), o. gmv.: *het — der mieren, een — van menschen, van schepen, van vlaggen.*

Gewen' (*vleeschwitwas*), v. —nen; zie Wen.

Gewend' (*gewoon*), bn.: *het zus of zoo — zijn*; *hij is het thuis goed —*; *hij is niet veel —*; *zoo iets zijn we niet van hem —*; *— zijn om....*; *hen je hier al goed —?*

Gewen'nen (1 *gewoon maken*: 2 *gewoon worden*), gewende, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gewend: 1 *de kinderen aan gehoorzaamheid —*; 2 *men gewent aan alles, zich aan iets —*; zegsw. *jong gewend, oud gedaan*, wat men in zijn jeugd tot gewoonte maakt, blijft tot in den ouden dag bij; *zich ergens —*, zich er schikken, thuis gaan voelen.

Gewer'veld (eig. *wervels hebbende*), bn.: *—e dieren*, dieren met een inwendig beenig geraamte, het zijn: *zoogdieren, vogels, kruipende dieren, visschen.*

Gewest' (1 *landstreek, oord*; 2 *provincie*; *landstreek als deel van een land of rijk*), o. —en: 1 *vreemde —en*; 2 *de 17 (Nederlandsche) —en*; zegsw. *in zalige —en, in hoogere —en*, oorden, nl. in den hemel.

Gewes'telijk (1 *van een gewest* in bet. 2; *een gewest* in bet. 2 *betreffende*; *provinciaal*; 2 *dialectisch*), bn. en bw.: 1 *—e belangen*; 2 *—e uitdrukkingen*; *deze uitdrukking wordt alleen — gebruikt.*

Gewest'spraak (*gouwspraak, dialect*), v. —spraken.

Gewe'ten (*het innerlijk besef van goed en kwaad*; *consciëntie*), o. —s: *een goed, zuiver, rein —*; *een kwaad, bezoedeld —*; *een ruim, rekbaar —*; *iem. zonder —*, gewetenloos; *iets op zijn — hebben*, schuldig aan iets zijn; *vrijheid van —*, geloofsovertuiging; *tegen zijn — spreken, handelen*, overtuiging; *naargezet van — zijn*, stipt, eerlijk; zegsw. *het — is een goed raadgever*; *een goed — is een zacht (oor-)kussen*, doet rustig slapen.

Gewe'tenloos (*geen zedelijke verantwoordelijkheid kennende*), bn. en bw.; —loozer, —t: *een —looze schurk*; *— iem. bedriegen*; **—loos'heid**, v. gmv.

Gewe'tensangst (*folterende onrust v. h. geweten*), m. —en: *soms wordt een moordenaar gekweld door —*; **—bezwaar** (*gemoedsbezwaar*; *scrupule*), o. —bezwaren: *—bezwaren omtrent den af te leggen eed*; **—dwang** (*dwang iem. aangedaan met betrekking tot zijn geweten*, inz. *geloofsdwang*), m. gmv.; **—wroeging** (*wroeging van een kwaad geweten*), v. —en; **—zaak** (*zaak, waarover men zijn geweten moet raadplegen*), v. —zaken: *zich van* (of: *uit*) *iets een — maken*, het doen of laten van iets als een plicht beschouwen.

Gewet'tigd (*gerechtvaardigd*), bn.: *door het gebruik —*; *een — vermoeden.*

Gewe'zen (oud vd. van *wezen*: van personen: *vroeger een kwaliteit bezittende*, met de bijgedachte dat de bedoelde persoon nog leeft; *ex.., voormalig, vroeger, oud*), bn.: *een — leerling, een — minister, een — inspecteur, een — officier.*

Gewicht' (1 *grootte der zwaartekracht*; *zwaarte*; 2 *voorwerp van bepaalde zwaarte, waarvan men zich bedient om te wegen*; 3 *voorwerp van bepaalde zwaarte, waarvan men zich bedient om bepaalde lichamen in beweging te brengen*; 4 *zware massa*; *last*; 5 fig. *belangrijkheid*; *invloed*; *waarde*), o. in bet. 1, 4, 5 gmv., in bet. 2, 3 —en: 1 *soortelijk —*; *dat schilderij is zijn — aan goud waard*; *die koekjes zijn licht, deze zijn zwaar op 't —*, er gaan er veel of weinig b.v. in een pond; zie Specifiek —; 2 *de —en zijn van ijzer of koper*; *de Nederlandsche maten en —en zijn die van het metrieke stelsel met het gram als eenheid*: het *Kilogram* of *KG.* (= 1000 gram), het *HG.* (= 100 gr.), het *DG.* (= 10 gr.), het *Gram*, het *dG.* (= 0.1 G.), het *cG.* (= 0.01 G.) en het *mG.* (= 0.001 G.); zie Maten en Gew.; 3 *de —en van een uurwerk, van een deur*; 4 *de dunne plank was niet bestand tegen het — van zijn lichaam*; 5 *een gebeurtenis van —*; *het — eener getuigenis*; *een man van —*, aanzien; *veel — aan iemands woorden hechten*, waarde; *— in de schaal leggen*, van beteekenis zijn.

Gewich'tig 1 (*gewicht hebbend* inz. fig.: *belangrijk, van belang, van beteekenis*), bn.; —er, —st: *een —e bezigheid, een —e dag, —e gebeurtenis*; *een —e stap*; iron. blijk gevende van sterk gevoel van eigenwaarde: *een deftig en — heer*; **2** (*op een wijze, die blijk geeft van het volle besef van eigen gewicht*), bw.: *wat spreekt hij —.*

Gewichts'eenheid, v. —heden: *het gram is de — in het metrieke stelsel.*

Gewichts'verlies (handel. *afneming in gewicht of zwaarte door indroging enz.*), o.

Gewiekst', bn., zie Gewikst, gmz.

Gewiekt' (*voorzien van wieken*), bn.: *een —e zanger*, zangvogel; *een — geluid*, gezang van een vogel, ook: een vogel; *de —e Mercurius of Hermes*, met wieken aan de voeten; *de —e faam*, hebbende vleugels; *—e pijlen*, d. i. gevederd aan den top.

Gewijd' (1 *een godsdienstige wijding ontvangen hebbende, geheiligd*; bij uitbreid. *met kerk of godsdienst in verband staande, maar geen eig. wijding ontvangen hebbende*; *plechtig*; 2 inz. *volgens de gebruiken der R.-K. Kerk gezegend*), bn. en vd.: 1 *d. —e priesterschaar*; *een — redenaar*; *—e poëzie*, nl. over God of godsdienstige onderwerpen; evenzoo: *—e liederen*; *—e muziek*, kerkmuziek; *een —e stond*; 2 *— water*, wijwater; *in —e aarde begraven worden.*

Gewijs'de (oorspr. *vonnis*; inz. *vonnis, waartegen geen verzet, hooger beroep of cassatie meer mogelijk is*), o. —n: *een in kracht van — gegaan vonnis.*

Gewij'zigd (*eenigszins veranderd*), vd., bn.: *een — wetsartikel*; zie Wijzigen.

Gewikst' (*slim, glad, bijdehand*), bn., bw.;

—er, meest —: *een —e vent*; — *iets doen.*
Gewild' (*in trek, gezocht, verlangd, begeerd*), bn.; —er, —st: —*e waar*, — *vleesch*; *Deensche boter is* —, er is veel vraag naar.
Gewil'lig 1 (*willig, van goeden wil, bereid, onderworpen, gedwee, volgzaam*), bn. ;—er, —st: 1 *een —e bevolking*; *een — leerling*; *zich — toonen*; *een — paardje*; zegsw. *de geest is wel — maar het vleesch is zwak*, Matth. 26 : 41, het verstand wil het goede wel; **2** (*zonder verzet of tegenspraak*; *gaarne*), bw.: *iets — geven, doen, lijden.*
Gewin' (*voordeel, opbrengst* inz. *geldelijk*), o. gmv.: spreekw. *Het eerste — is kattengespin*, d. i. wat in 't begin van 't spelen gewonnen wordt, gaat men later weer verliezen: de eerste winst houdt geen stand.
Gewin'nen (*verwerven, erlangen*), gewon, heeft gewonnen; meestal *winnen*, Bijbel: *een kind* —, daar de vermeerdering van het gezin als een aanwinst beschouwd werd: *Abraham gewon Isaäk, Isaäk gewon Jacob*; *hij is daar gewonnen en getogen*, hij is er geboren en getogen.
Gewin'zick (*in hooge mate op winst bedacht*), bn.; —er, —st; —**zucht** (*winzucht*), v. gmv.
Gewis' 1(1 *wis, betrouwbaar*; *vast, zeer stellig, krachtig, zeer zeker*; 2 *van de waarheid van iets zeker zijnde*), bn.; —ser, meest —: 1 *het is zeker en* —, *dat liegen groote zonde is*; 2 *wij zijn des zeker en* —; **2** (*op een gewisse, zekere wijze*; *beslist*, inz. ter verzekering of nadruk), bw.: *hij komt* —; *ja, —! o —! —, er zijn er, die . . .*; —**heid** (*zekerheid*), v. gmv.
Gewis'se (*geweten*), o. vero.; soms nog dichterlijk: *het goed, onbevlekt, rein* —.
Gewoel' (*het woelen, drukte*), o. gmv.: *het — der groote steden, het — der markten.*
Gewo'gen, vd.; Bijb.: —, *maar te licht bevonden*; zie W e g e n.
Gewold' (van dieren of hun vacht: *wol dragende, wollig*), bn.: *het —e vee*, schapen; *het wit —e lam*; *dik* —, *dun* —.
Gewolkt' (1 *bewolkt, met wolken bedekt*, vero.; 2 *met niet scherp-omlijnde op wolken gelijkende plekken*), bn.: 1 *de dik —e lucht*; 2 *—e zijde.*
Gewon'de (*iemand, die gewond is, gebles-seerde*), m. en v. —n; zie Z w a a r—.
Gewon'nen, vd.: zegsw. *iets — geven*, het opgeven; *zich — geven*, zijn ongelijk erkennen, toegeven; — *spel hebben*, gemakkelijk de overwinning kunnen behalen, zijn doel kunnen bereiken; spreekw. *tijd*—, (*is*) *veel* —, als men tijd heeft, kan de kans nog gunstig worden; *Zoo* —, *zoo geronnen*, zie W i n n e n.
Gewoon' 1 (1 *gewend aan, vertrouwd met*, 2 *de gewoonte hebbende iets te doen of te ondergaan*; 3 *overeenkomende met gebruik, gewoonte*; *op gezette tijden terugkeerende*; *gebruikelijk, algemeen aangenomen*; 4 *zoo, als bij vastgestelde orde het geval pleegt te zijn*; 5 *alledaagsch*; ongunstig: *ordinair, vulgair*), bn.: —woner, meest —: 1 *het zus of zoo — zijn*; *aan iets — raken*; *het rooken — zijn*; — (*om*) *te overwinnen*; 2 *niet — zijn te wachten*; *zooals de menschen daar — zijn te doen*; 3 *het — ontbijt, middagslaapje, zijn gewone rondreis*; *het gewone gebruik*; *een gewone manier van spreken*; *de gewone gang van zaken*; *de gewone meening*; *de gewone beteekenis van een woord*; 4 *een — hoogleeraar* (tegenstelling: *een buiten— hoogleeraar*); *de leden worden onderscheiden in gewone en buitengewone leden*; *de gewone zitting van de Tweede-Kamer*; *gewone uitgaven*; 5 *in de kamer stonden twee heel gewone stoelen*; *heel gewone gaven hebben*; *een — verstand*; *een — mensch*; *meer dan* —, buitengewoon; *de conversatie trok ons niet aan, zij was verschrikkelijk* —; **2** (1 *op de gewone gebruikelijke wijze*; *in de gewone gebruikelijke mate*; 2 *ronduit, zonder eenig voorbehoud, gewoonweg*), bw.: 1 *ga — zitten*; *wees — beleefd*; 2 *het is — heerlijk, schitterend*; *het schrijft is — onleesbaar.*
Gewoon'heid (1 *de hoedanigheid van gewoon of gewend zijn aan*; 2 *gewoonte*; 3 *alledaagschheid, platheid*), v. gmv.: 1 *een lange — aan zelfbeheersching en lijden* (Bosboom-Toussaint); 2 *volgens, naar* —; 3 *de — der uitdrukking.*
Gewoon'lijk 1 (1 *overeenkomende met gewoonte of gebruik*; *gewoon*, in bet. 3; 2 *overeenkomende met de vastgestelde orde*; *gewoon* in bet. 4; 3 *alledaagsch*), bn.: 1 *dat was zijn —e groet*; *naar de —e manier*; 2 *de —e rechter*; 3 *de —e gevaren van de groote stad*; als bn. eenigszins verdrongen door *gewoon*; **2** (*overeenkomstig iems gewoonte*; *gemeenlijk, doorgaans*), bw.: — *kom ik om 10 u.*; *als* —; *grooter dan* —.
Gewoon'te (1 *algemeen aangenomen gebruik*; 2 *persoonlijk aangewende handeling*; 3 *aanwensel, hebbelijkheid*), v. —n: 1 *ik ben niet bekend met de —n in deze stad*; *zooals de — is*; *zeden en —n*; *als naar* —; *loffelijker* —; 2 *het is een — van hem vroeg op te staan*; *tegen zijn* —; *ouder* —; 3 *dat is een slechte — van je*; zegsw. *de — wordt of is een tweede natuur*, men kan zóó aan iets gewoon raken, dat men doet, alsof het altijd in onze natuur had gelegen.
Gewoon'terecht (*ongeschreven recht, dat op gewoonte of gebruik berust*; *recht, dat zonder invoering op een bepaald tijdstip, in werkelijkheid als recht wordt uitgeoefend*), o. —en; zie A d a t.
Gewoon'weg (*ronduit, eenvoudig*), bw.: *de knaap zei* —, *dat hij het vertikte.*
Gewor'den (1 *te beurt, ten deel vallen*; 2 *ter hand komen, ontvangen, krijgen*; 3 *klaarkomen*; *overweg kunnen* inz. met ontkenning; 4 *ongehinderd zijn gang met iets gaan*, inz. met *laten*; 5 *worden, terechtkomen*, inz. met *zullen*), gewerd, is —, in bet. 1 en 2; in bet. 3, 4, 5 alleen in den infinitief: 1 *die belooning zal hun* —; 2 *uw brief is mij*—; 3 *ik kan er niet mee* —; *niet met iemand kunnen* —; 4 *laat hem maar* —, begaan; 5 *wat zal er nog van hem —?*
Geworm' (*getob*), o. gmv.: zie G e w u r m.
Geworm'te (*allerlei schadelijk gedierte, wormen en insecten*), o. gmv.
Gewor'teld (1 *met wortels vaststaande in den grond*; 2 fig. van neigingen, gewoonten, meeningen, ziekten, maar dan meestal met *in* verbonden: *ingeworteld*), bn.: 1 *die boom is, staat diep* —; 2 *dat kwaad was diep, vast* —.
Gewricht' (*een beweegbare verbinding van beenderen met elkaar*), o. —en; zie D r a a i-, K o g e l—, S c h a r n i e r g e w r i c h t.

Gewrichts'-r h e u m a t i e k (*jicht*), v.
Gewrijf', o. gmv.; zie G e s c h r ij f.
Gewrocht' **1** (oud vd. van *werken: met moeite, met kunst tot stand gebracht*): — *door Gods hand*, gemaakt, geformeerd. **2** (*kunstwerk; grootsch werk*), o. —en: *de —en der beeldende kunst; een groote spoorbrug is een — van bouwkunst.*
Gewron'gen (1 *met opzet verdraaid*; 2 *niet vrijmoedig, gedwongen*; 3 *gezocht, onnatuurlijk*), vd. en bn.: 1 — *schrijt, e. — hand*; 2 — *gemoedsuitingen;* 3 *een — stijl*; *een — redeneering*, pasklaar gemaakt voor een bepaalde slotsom; verg. V e r w r i n g e n; —**heid** (*onnatuurlijkheid, gezochtheid*), v. gmv.: — *van stijl.*
Gewulf', o. gewulven; zie G e w e l f.
Gezaag' (1 *het telkens of aanhoudend zagen*; 2 inz. fig. van strijkinstrumenten: *gekras*; 3 *gezanik*), o. gmv.: 1 *het geklop en — van den timmerman*; 2 *het vervelend — op een viool*; 3 *schei toch uit met dat — over den duurtetoeslag.*
Gezaagd' (*met kleine, spitse insnijdingen en uitsteeksels*), bn.: *dit zijn —e bladeren.*
Gezag' (1 *macht, bewind over anderen*; 2 *overheid, regeering* inz. in bepaalde uitdrukkingen; 3 *overwicht, autoriteit*; 4 *beslissend gewicht*), o. gmv.: 1 *het wettig —; vaderlijk —; misbruik van —; — oefenen, voeren, uitoefenen*; 2 *het militair, openbaar —; het Nederlandsch —; het geestelijk —*; 3 *op een toon van —; een man van —*, van autoriteit, aan wiens oordeel men waarde moet hechten; *iets op — v. e. ander aannemen*, het gelooven zonder verder onderzoek; 4 — *hechten aan de uitspraak van een lichaam of college.*
Gezag'hebbend (*bekleed met gezag*), bn.: *een — ambtenaar*; fig. *een — schrijver*, beslissend, gewicht in de schaal leggend.
Gezag'hebber (*iemand, bekleed met gezag, bestuursambtenaar*), m. —hebbers, zie A u t o r i t e i t; —**voerder** (*de kapitein eener zeeboot, van een koopvaardijschip*), m. —voerders.
Gezalf'de (*hoogepriester bij de Isr.*), m. —n: *raak den — niet aan*; *de — des Heeren*, eeretitel van een koning der Israëlieten.
Geza'ligde (*zalig afgestorvene*), m. en v. —n.
Geza'menderhand (*met gezamenlijke hand, met ineengeslagen handen*; fig. *gezamenlijk, gemeenschappelijk, in vereeniging*), bw., vero.
Geza'menlijk (*vereenigd, bijeengevoegd, allen of alles samen*), bn. en bw.: *met —e krachten, de —e scheepsmacht, de —e werken van een schrijver*, volledige; *iets — deelen*, samen.
Gezang' (1 eig. *het samen-zingen*; 2 *zangstuk, lied*), o. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —en: 1 *het zuivere — dier schoolkinderen*; 2 *een tweestemmig —, mooie —en*; *de Evangelische —en*, godsdienstige liederen voor Hervormden.
Gezang'boek (*boek met liederen*, inz. *Evangelische gezangen*), o. —en; ook —**bundel**, m. —s; —**bord**, o. —en, ook: K e r k b o r d en P s a l m b o r d.
Geza'nik (*gezeur, geleuter*), o. gmv.
Gezant' (*afgevaardigde, afgezant, vertegenwoordiger van een regeering*), m. —en.
Gezant'schap (*het ambt van gezant*; *het sturen van een of meer personen met een bepaald staatkundig doel*: *de gezant(en) met de hem (hun) toegevoegde personen*), o. in bet. 3 —pen; zie: A m b a s s a d e en L e g a t i e.
Gezant'schapshotel (*residentie of woonhuis van den gezant, met omliggende bureau's*), o. —s; —**raad** (*raad van legatie*), m. —raden; —**secretaris**, m. —sen.
Geza'pig (Zuid-Ned. *zacht en stil, bezadigd, kalm, goedig*), bn. en bw.; —er —st.
Gezegd' **1** (*genaamd*), bn.: *Simon, — Petrus*; **2** —**e** (1 *praedicaat*; 2 *zegswijze, spreuk*), o. —n: 1 *het — van een volzin*; *het — is in ruimen zin al wat in een zin geen deel van het onderwerp uitmaakt, in engeren zin de persoonsvorm, al of niet vergezeld van een anderen werkwoordelijken vorm*; 2 *wat beteekent dit —?*
Geze'geld (*van een zegel voorzien*), vd. en bn.: *een — pakje, een — papier.*
Geze'gend (*zegenrijk, gelukkig, rijk*), bn.: *een — gevolg, wees —! een —e oogst.*
Gezeg'gen, in de onb. wijs: *zich laten —*, d. i. gehoorzamen, als een meerdere, oudere enz. iets zegt of raadt; *dat is voor Hein, die niet meer dwingt en zich — laat* (Staring), *hij is niet te —*, te raden, is ongezeglijk.
Gezeg'lijk (*volgzaam*), bn.; —er, —st: *Eefje was altijd een — kind geweest* (Potg.), gewillig, gehoorzaam.
Gezel' 1 (*makker, kameraad, reisgenoot*; 2 geschied. *iem., die lid van een gilde was, maar nog niet den rang van meester had*; thans: *handwerksman onder een baas*; 3 *manspersoon*; *jonkman*), m. —len: 1*spelende gezellen*; 2 *een handwerks—*; *de meester en zijn —len*, de baas en zijn knechts; 3 *een wakker —*; *een — van een boersch uitzicht*; *een vrij—*, zie ald.; nog: *een levens—*, echtgenoot.
Gezel'lig (*aangenaam, onderhoudend, prettig*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is — van aard, een —e reismakker, een — avondje, een —e woning*, comfortabel; *in den —en omgang*, in het vriendschappelijk verkeer; *— praten, — bij elkaar zijn.*
Gezellin' (*vrouw, die iemand vergezelt*; *echtgenoote*), v. —nen: *een levens—*, zie ald.
Gezel'schap (*het samenzijn met anderen*; ook: *al de samenzijnden*), o. —pen: *iemand — houden*; spreekw. *Men kent den man aan zijn —*, nl. het karakter v. d. man; in samenstellingen als: *lees—*, vereeniging, kring.
Gezel'schapsdame (*juffrouw van gezelschap*), v. —dames: *de gravin met haar —*; —**juffrouw** (*gezelschapsjuffer, b.v. van een oude dame*), v. —en; —**kaart** (ook, —*biljet*: *spoorkaartje van verminderden prijs, als een heel gezelschap samenreist*), v. —en; —**lied** (*lied, om door of in een gezelschap te worden gezongen, een der soorten van het gelegenheidsgedicht*), o. —liederen; —**regel** (handel. *een wijze, om een getal in deelen naar een gegeven verhouding te verdeelen*), m.—s;—**spel** (*spel, dat door een aantal personen gespeeld kan worden*), o. —spelen, (*voorwerpen*), o. —spellen.
Gezet' **1** (1 *zwaarlijvig, dik, welgedaan, corpulent*; 2 *geregeld, bepaald, vastgesteld*),

bn.: 1 *een gezette hotelhouder*; 2 *—te studie, —te arbeid, te —ter tijd*; fig. *een — onderzoek*, ernstig, grondig; **2** (*regelmatig*; *op gezette tijden*), bw.: *— in den Bijbel lezen.*

Geze'ten (*een vaste woonplaats hebbend*; fig. *welgesteld*), bn.: *een — burger, de — burgerij*; ook: *een — werkman*, nl. die vast werk heeft.

Gezet'heid (*zwaarlijvigheid*), v. gmv.; zie: Embonpoint, Corpulentie, Presentie.

Gezicht' (1 *het zien*; 2 *uitzicht*; 3 *het zintuig, waarmede men ziet*; 4 *aangezicht*; 5 *visioen*), o., gmv. in bet. 4 en 5 —en: 1 *hij ontstelde op het — van den agent*; zegsw. *iem. uit het — verliezen*, d. i. hem langzamerhand niet meer kunnen zien, onbekend raken met zijn lot; *uit het — verdwijnen*, oog; 2 *dat boschje beneemt ons het —*; 3 *uw — is slecht*; 4 *een bleek —*; *de waarheid in 't — slaan*, grof liegen; 5 *een — hebben*; nog: *hou je —*, hou je mond; *—en trekken*, grimassen maken; *iem. op zijn — geven*, er van langs; *op zijn — krijgen*, klappen; *zijn vader uit het — gesneden*, een treffende gelijkenis vertoonende met.

Gezicht'einder (eig. plaats, waar het *zien* (gezicht) eindigt: *horizon, gezichtskring, verschiet*), m. gmv.: *de zon verschijnt boven den —*; fig. grens voor het geestesoog: *dat ligt buiten mijn —*, kring van mijn kennen of weten.

Gezicht'kunde (*de wetenschap van de wetten van het zien*), v. gmv.; zie Optica.

Gezicht'kundige (*iem., die bekwaam is in de gezichtkunde*), m. en v. —n; zie Opticien.

Gezichts'as (*denkbeeldige lijn, getrokken van 't middelpunt der ooglens naar het middelpunt van het netvlies*), v. —assen; **—bedrog** (*bedrog bij het zien, optisch bedrog*), o.: *de fata-morgana is slechts —*; **—hoek** (*de hoek, gevormd door de lijnen of lichtstralen, uitgaande van de uiterste punten v. e. voorwerp en vallende in het oog van den waarnemer*), m. —hoeken; **—kring** (*gezichteinder, cirkelvormige ruimte binnen onzen horizon gelegen*; fig. *het gebied van kennis, waarbinnen onze geest zich beweegt*), m. —en; **—lijn** (*denkbeeldige rechte lijn v. het oog naar het punt v. waarneming*), v. —lijnen; **—orgaan** (*het zintuig v. h. zien*), o. —organen; **—punt** (*het standpunt van den aanschouwer, het punt van waaruit hij waarneemt* inz. fig.), o. —punten: *de zaak uit een ander — beschouwen*; *nieuwe —en openen*; **—veld** (*de ruimte, welke men met de oogen of met een kijker overziet*), o. —velden; **—vermogen** (*het vermogen van te zien*), o. gmv.: *zijn. — is aan 't verzwakken*; **—zenuw** (*zenuw, die zich in 't innerlijke van 't oog als netvlies uitbreidt*), v. —en; **—zintuig** (*het eigenlijke oog*), o. —zintuigen, zie Gezichtsorgaan; **—zwakte** (*zwakte van het gezichtsorgaan*), v. gmv.

Gezien' (*geacht, in aanzien*), bn.: *hij is daar zeer —*, eig. men ziet hem gaarne, hij is daar zeer in achting, is daar geëerd, populair; nog: *— en goedgekeurd*, term onder stukken, bescheiden enz., welke op die wijze door een superieur met eigen handteekening worden bekrachtigd.

Gezin' (1 *de leden eener huishouding*; 2 in engeren zin: *ouders en kinderen*; *vrouw en kinderen* met uitsluiting van den huisvader), o. —nen: 1 *de boer zat met zijn geheele — (vrouw, kinderen, meiden, knechts) aan tafel*; *de leden van het —*; 2 *het hoofd van het —*; *hij gaat met zijn — op reis.*

Gezind' (*geneigd, genegen*), bn.: *anders —*; *eens—*, eendrachtig; *goed—*, *kwaad—*, *wel—*; *Engelsch—*, *Fransch—*, *Remonstrantsch—*, *revolutionnair—*, *vaderlandsch—*; *hij is niet — toe te geven*, van plan, van meening; **—heid** (*stemming, denkwijze*), v. —heden: *een vijandige —.*

Gezind'te (*kerkgenootschap*), v. —n.

Gezins'verpleging (*verpleging of verzorging van weezen, krankzinnigen enz., in een gezin, vooral ten platten lande*), v. gmv.

Gezocht' (1 *in trek, gewild*; 2 *opzettelijk uitgedacht, verzonnen*; 3 *gekunsteld*), bn.; —er, —st: 1 *dit artikel, die waar is zeer —*; 2 *een —e boodschap, een —e aanleiding*; 3 *een —e woordspeling*, gemaakt, onnatuurlijk.

Gezocht'heid (*gekunsteldheid*), v. gmv.

Gezo'den 1 (*gekookt*), bn.: *— koek, — en gestoofd*; **2** (*gekookte spijs*), o. gmv.: *proef nu van al het — en al het gebraân*, d. i. van al het lekkere eten.

Gezond' 1 (1 *zonder letsel, ongedeerd* in vaste uitdrukkingen; 2 *kloek, stevig, flink*; 3 *welvarend*; *niet-ziek*; fig. van den geest enz.; 4 *gaaf, deugdelijk*; 5 *geschikt om iems welzijn te bevorderen*; *heilzaam*), bn.: 1 *— en wel*; *blijf —*; 2 *— en frisch er uitzien*; *een dikke, —e zus*; 3 *zoo — als een visch*; *een —e slaap*, zooals iem. geniet, die gezond is, ook: verkwikkend; *een —e maag*; *— van lichaam, — van geest, — van hart*; *— verstand*, niet ziekelijk, onbevooroordeeld, ook: onbedorven, natuurlijk; *—e begrippen*, juiste, heldere; *—e taal*; *de zaak is —*, alle bezwaren zijn opgeheven; 4 *— hout*; *een —e vrucht*; 5 met betrekking tot het lichaam: *koffie is —*; *—e lichaamsbeweging*; met betrekking tot geest en gemoed: *een —e straf*; *goede zeden zijn — voor ziel en lichaam*; **2** (1 *op een zoodanige wijze, als voor iems welstand dienstig is*; 2 *getuigend van een helder oordeel*), bw.: 1 *— wonen*; 2 *— redeneeren, — oordeelen.*

Gezond'heid (1 *het gezond-zijn, de toestand van iem., die gezond is*; 2 *al wat de — bevordert*), v. gmv.: 1 *een goede — genieten*; *de openbare —*; zegsw. *— is de grootste schat*; 2 *de — van een klimaat, de — van een land*; *officier van —.*

Gezond'heidscommissie (*college, belast met de zorg voor de openbare gezondheid*), v. —sies, —siën; **—etablissement'** (*sanatorium*), o. —en; **—halve** (*ter wille of om de gezondheid*), bw.; **—kolonie** (*vestiging op het platteland tot heeling van aan tering enz. lijdenden*, ook, *tot heil van jonge kinderen*), v. —kolonies; **—leer** (*wetenschap, die zich bezighoudt met de middelen tot gezondheid*), v. gmv., zie Hygiëne; **—maatregel** (*al wat door het openbaar gezag wordt verordend ter bevordering der volksgezondheid*), m. —regelen; **—wet** (*wet van 21 Juni 1901, regelende het staatstoezicht op de volksgezondheid*), v.

Gezou'ten (*gepekeld*), bn.: — *vleesch*, — *boter*, — *haring*; fig. kras, grof: — *taal*.
Gezult' (*ingelegd, gepekeld*), bn.; zie Zulten.
Gezus'ters, soms: —**zus'teren** (*twee of meer zusters*; ook, *handelsfirma*), v. mv.
Gezwa'gers (*schoonbroeders*), m. mv.
Gezwa'tel (*geruisch, gegons*), o. gmv.: *het — van den wind in de kale takken*.
Gezwel' (*ziekelijke opzetting*), o. gezwellen: *het opensnijden van een —, een etter—*.
Gezwen'uel (*herhaald bedrog, oplichterij*), o. gmv.: *dat — op de paardenmarkten*.
Gezwind' (*rap, vlug*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e pas, een —e wending, dat gaat —*.
Gezwol'len (1 *opgezwollen*; 2 fig. *hoogdravend, opgeblazen*), bn.; —er, —st: 1 *een — hand, een — gewricht, — beenen*, d. i. dik, waterzuchtig; 2 fig. *een — stijl*, hoogdravend; *hij sprak op — toon*.
Gezwo'ren 1 (*beëedigd*), bn.: *een — landmeter, een — klerk*, vero.; fig. *hij is mijn — vijand*, d. i. geslagen, onverzoenlijke; *wij zijn — kameraden*, zeer trouwe of verknochte vrienden; **2** —**e** (*beëedigde*), m. —n: *een rechtbank van —en*, een jury.
Ghaze'le (dichtk. *gedicht van Perzisch-Arabischen oorsprong met kunstigen bouw*), v. ghazelen: *de — heeft meestal tweeregelige strophen, de eerste met gepaard rijm; de tweede rijmklank komt als een soort van refrein aan 't eind van elken tweeden versregel terug*. (ze = zee).
Gheis'ha, v. —'s; (h = j), zie: Geisja, Geesja.
Ghesel'len van den spe'le (letterk. in de Middeleeuwen: *de spelers of vertooners van een tooneelspel*), m. mv.; ook heeten zij Ghesellen vander conste.
Ghet'to (eig. *een open terrein in Venetië, waar aan de Joden in 1516 een afgezonderd verblijf werd aangewezen*; bij uitbr. *algemeen Europeesche naam voor jodenwijk, later jodenstraat of -buurt*), o. —'s; ook: Getto.
Ghibellij'nen (gesch. *partijnaam, in de middeleeuwen, van de aanhangers der Hohenstaufen*), m. mv.; zie Welfen.
Gial'larhoorn (Germ. myth. *de trompet van Heimdal, waarop hij zóó blaast, dat het door het heelal weerklinkt*, nl. *als den Asen v. den kant der Reuzen eenig gevaar dreigt*), m.
Giaur' (*ongeloovige, niet-Mohammedaan*; scheldnaam bij de Mohammedanen inz. voor de Christenen), m. —s.
Gib'bon (O.-I. *menschaap, staartlooze aap op Sumatra, Java en Malakka, in Siam enz.*), m. —s.
Gibus' (Fr. *klapcilinderhoed*; *klak*), m. —sen. (g = zj).
Gi'chelen (*lachen op hoogen toon, maar ingehouden en onderdrukt*; *gesmoord lachen*), gichelde, heeft gegicheld: *meisjes — gaarne*; ook: Giegelen.
Gi'deon (Bijbel. *dapper strijder, geloofsheld*), m.; zie Richt. 5—8.
Gids (*leidsman, leidsvrouw, wegwijzer, geleider*), m., soms ook v., gidsen: *iem. tot — verstrekken*; fig. *een goed vader strekt zijn zoon tot —*, voorganger, leidsman in het leven; verder titel van tijdschriften: *De —; de Nieuwe —; de Indische —, de Militaire —*.
Gie'bel (*kroeskarper*), m. —s: *de — is een zoetwatervisch, hij is mooi bronskleurig*.
Gie'gagen (*klankn. van 't schreeuwen van een ezel*), giegaagde, heeft gegiegaagd.
Gie'gelen, giegelde, heeft gegiegeld; zie Gichelen.
I. Giek (*lange, smalle, snelvarende roeiboot*), v. gieken: *er zijn b. v. vier-riems-gieken*.
II. Giek, zie Gijk.
Gien'je, v. —s; zie het betere Guinje.
I. Gier (dierk. *roofvogel*), m. gieren: *de gewone of witkoppige — (soms in ons land), de grauwe — of monniks— (Z.-Europa en Afrika)*; fig. zinnebeeld van roofzucht, hebzucht: *de Franschen kwamen als gulzige —en op ons land af*; —**achtig,** bn.: *de buizerd is een —e vogel*.
II. Gier (*gil*), m. —en: *het kind gat een — van schrik*.
III. Gier (*zwaai, draai, zwenking*), m. gieren: *het schip deed een —; de stroom deed het schip een — maken*; verg Gierpont.
IV. Gier (*vocht, dat uit mest sijpelt, aal, mestvocht*), v. (gew. *ier en jier*): *een domme boer is hij, die de — laat wegvloeien*.
Gier'brug (*drijvende rivierbrug: twee schepen onder één dek aan een geankerden ketting, door middel van den stroom eener rivier van oever tot oever gevoerd*), v. —bruggen: *de — te Nijmegen (over de Waal) is al van 1557*.
Gier'buizerd (dierk. *roofvogel in Midden-Amerika*), m. —buizerds; zie Buizerd.
I. Gie'ren (1 *gillen, scherp schreeuwen*; 2 bij vergelijking: van den wind, projectielen enz.: *fluiten, huilen*), gierde, heeft gegierd: 1 *een roofdier kan van honger —; de angstkreten — door de lucht; dat kind giert het heele huis bijeen; dat is om te — !* 2 *de granaten gierden; de storm giert in den schoorsteen*.
II. Gie'ren (1 *schuinloopen; van de richting afwijken*; 2 zeew. *zwaaien, slingeren, heen en weer wenden*), gierde, heeft gegierd; 1 *de kamer giert*; 2 *het schip giert op het anker; wat giert het schip*, het kan door stroom of wind geen rechte streek houden; *een schip doen —*, zwenken, draaien.
III. Gie'ren (*met gier bemesten*), gierde, heeft gegierd: *een weiland kan men —*.
Gie'rig 1 (1 *geldzuchtig*; 2 in samenstellingen: *hevig verlangende*), bn.; —er, —st: 1 *Mie Goebloed was uitermate —*; zegsw. *zoo — als het graf*, dat nl. nooit iets geeft of teruggeeft; ook: *zoo — als de pest*; 2 *eer—, nieuws—*, zie ald.; fig. *met —e oogen*, begeerige; **2** (*op een hebzuchtige of vrekkige wijze*), bw.: — *schrapen en potten*.
Gie'rigaard (*geldwolf, schraper, vrek*), m. —s: *een — kent geen levensgeluk*.
Gie'righeid (*overdreven geldzucht*), v. gmv.: *de — is een verfoeilijk kwaad*; zegsw. *de — bedriegt de wijsheid*, dwingt veelal later tot groote uitgaven; fig. *hij is de — in persoon*, een aartsvrek; verg. Hebzucht.
Gier'kabel (*kabel of ketting, waaraan de gierbrug drijft, dwarskabel*), m. —kabels.
Gier'ketting, m. —en; z. Gierkabel.

Gier'pont (*pont aan een ketting, die door den stroom van een oever naar den overkant giert*), v. —ponten; ook Gierbrug.
Gierst (*graansoort, het voornaamste broodkoren in Afrika en in vele streken van Z.- en O.-Azië*), v. gmv.: *neger—*.
Gier'tij (*springtij*), o. —en.
Gier'valk (dierk. *slanke roofvogel op hooge pooten van de familie der valken*), m. —en; *de — telt vele soorten in Z.-Amerika.*
Gier'zeearend (dierk. *vogel in O.- en W.-Afrika*), m. —en.
Gier'zwaluw (dierk, *zwaluw met grauwzwarte veeren*), v. —en: *de — heet ook torenzwaluw, steenzwaluw, haker en nestelt gaarne in torens, op graanzolders enz.*
I. Gie'teling (*zwarte lijster, meerle of merel*), m. —en; soms: *Gietling.*
II. Gie'teling (*een stuk gegoten ijzer, in den vorm van een lang brood, zooals het uit den hoogoven komt, gietijzer*), m. —en.
Gie'ten (1 *vocht uitstorten, overstorten, schenken, plengen*; 2 van metalen enz.: *een vloeibaar gemaakte stof in een vorm laten stroomen om er de verlangde gestalte aan te geven*; 3 *door gieten doen ontstaan*), goot, heeft gegoten: 1 *wijn, water, olie in een vat —*; (*het regent, dat*) *het giet*, in stroomen; 2 *ijzer, brons, lood, tin laat zich —*; 3 *een standbeeld —*; *een klok, een rooster —*; fig. *een zin in een anderen vorm —*, anders inkleeden; *als aan 't lijf gegoten*, (van kleedingstukken) goed passend.
Gie'ter (1 *bleekers- en tuingereedschap*; 2 *werkman, die metaal giet*), m —s: 1 *een kamer—*; *een salon— van porselein*; 2 *ijzer—, tinne—, geel—* (gieter van messing), *rood—* (gieter van roodkoper).
Gieterij' (*de handeling van gieten*; *werkplaats*), v. in bet. 2 —en: (*een*) *brons—*, (*een*) *geel*—(nl. van messing of geelkoper); (*een*) *rood—* (nl. van roodkoper).
Giet'gat (*opening, waardoor het gesmolten metaal naar den gietvorm loopt*), o. —gaten; —**gleuf** (*gleuf in het vormzand*), v. —gleuven; —**ijzer** (*ruw ijzer, dat nl. gegoten moet worden, niet smeedbaar doch gemakkelijk smeltbaar*; *gieteling*), o. gmv.; —**kanaal** (*geul naar den gietvorm*), o. —kanalen; —**lood** (*gesmolten lood*), o. gmv.; —**vorm** (*vorm, waarin vloeibaar metaal gegoten wordt om het de gewenschte gedaante te geven*), m. —en; —**staal** (*bijzonder soort van staal*), o. gmv.; — *wordt na smelting in blokken gegoten en daarna gewalst.*
I. Gift (*gave, schenking*), v. —en: *een kleine —, een — ontvangen, iem. —en of gaven beloven*; *beloften en —en*; *een huwelijks—*; *een milde — voor de armen*, d. i. aalmoes; *iedere — zal welkom zijn*, kleinigheid.
II. Gift, gif (*vergift, venijn*), o. giften: *het doodelijk — der naja*; fig. *de nijd blaast zijn —*; *gal en — braken*; fig. *het — der tweedracht.*
Gift'beker (*beker met een giftigen drank*), m. —bekers: *Socrates moest den — drinken, ledigen*; —**blaas** (*giftkliertje bij sommige insecten*, b.v. *bij bijen en wespen*), v. —blazen; —**klier** (*blaasje met gif*, b.v. *bij een schorpioen*), v. —en; —**menger** (*giftbereider, hij, die in spijs of drank gift mengt*), m. —s; —**mengster** (*vrouw, die gift toedient*), v. —s: *de Leidsche —*; —**plant**, v. —en, b.v. *akoniet, belladonna enz.*; —**slang** (*slang met vergiftklieren*, b.v. *de cobra of naja*), v. —en; —**tand** (*holle hoektand der giftslang*), m. —en; —**visch** (*zekere vergiftige visch in de Midell. Zee*), m. —visschen; —**vrij** (*zonder vergiftige stoffen*), bn.: —*e inkt, —e verfstoffen, —e bonbons.*
Gift'brief (gesch. *akte van schenking, meest van onroerend goed*), m. —brieven. vero.
Gif'tig (1 *vergiftig*; 2 Bargoensch en gew. *boos, nijdig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e slang, een —e angel, een —e bloem*; *een —e walm*; 2 *de man, de vrouw werd —*; — *wierp hij de deur achter zich toe.*
Gig (*eenspannig open wagentje op twee wielen*; *cabriolet*), v. —gen, ook, *gijk, giek.*
Gigan'ten, m. mv., myth. monsterachtige reuzen, die met de Titanen den Olympus bestormden (g = g).
Gigantesk', gigan'tisch (*reusachtig groot en sterk, kolossaal*), bn. en bw.
Gig'gelen, zie: Giegelen, Gichelen.
Gij'belen (*giegelen, spottend lachen*), gijbelde, heeft gegijbeld. gew.
Gijk, giek (*uit'stekend hout*), v. —en: *de — op kleine vaartuigen*, spriet, waarmede een zeil wordt uitgezet; zie Gig.
Gijl 1 (brouw. *biergist, schuim*), o.: *in 't — staan*, aan 't gijlen of gisten zijn; **2** (*gistend*), bn.: *dit is — bier*, al te versch; *dat bier is niet — genoeg om getond te worden.*
Gij'len (van bier: *koken, schuimen, gisten*), gijlde, heeft gegijld: *het biertje gijlt*; fig. hunkeren, sterk verlangen; —**bier** (*bier in de gistkuipen*), o.; —**kuip** (*gistkuip*), v. —kuipen.
I. Gijn, v., zie het betere Gein.
II. Gijn (scheepst. *zeer zware en sterke takel*), o. —en; —**blok** (*twee- of drieschijfsblok*), o. —s of —blokken; —**looper** (*touw, dat door twee gijnblokken loopt*), m. —loopers.
Gij'pen (1 scheepst. *omslaan van de bezaan*; 2 fig. *omslaan, veranderen,*), gijpte, heeft gegijpt: 1 *bij het omlooper van den wind kan de bezaan —*; 2 *het — der gezindheden* (Hooft); vero.
Gij'zelaar (*iemand, die met zijn lijf borg blijft voor de vervulling van bepaalde voorwaarden*; *een persoon als onderpand voor het nakomen van voorwaarden* inz. *krijgsvoorwaarden*), m. —s, —laren: *de —s worden o. a. door den vijand meegevoerd als waarborg voor de rust, voor de kalme gezindheid v. de bewoners v. stad of dorp.*
Gij'zelen (*iem. als onderpand nemen voor het nakomen van beloften of voorwaarden*; inz. rechtst. *gevangennemen als onderpand voor zijn schulden*), gijzelde, heeft gegijzeld: *gegijzelde schuldenaren*; *iem. —*; —**ing** (*gevangenzetting* of *gevangenschap*, inz. *wegens schulden*), v. —en: *in de — zitten, in de — zetten*; mil. *in — worden genomen of verkeeren.*
Gil (*schelle kreet*), m. —len; —**letje**, o. —s.
Gild (gesch. *vereeniging v. lieden v. 't zelfde vak, beroep*, d. i. *van vakgenooten*), o. —en: een — of **gil'de** was een broederschap van industrieelen aard, ten doel hebbende de bevordering der stoffelijke belangen harer leden: *het bakkers—, het slagers—, het schutters—*; *het — van rhetorica*; de —en

werden in ons land opgeheven in 1798, in Frankrijk reeds in 1791, in Engeland in 1799, d. i. de arbeid werd in die landen vrijverklaard; zie nog Schuttersgild; zegsw. *het groote* —, de gehuwden.

Gil'debeker (gesch. *beker, waaruit op de gildemalen werd omgedronken*), m. —s; **—bode** (*gildeknaap, gildeknecht*), m. —n; **—boek** (gesch. *boek, bevattende de statuten, het reglement, de naamlijst der leden van het gild*), o. —boeken; **—bos** (*ziekenbus van het gild*), v. —bossen, ook: *Gildebus*; **—brief** (*document, bevattende de beschreven rechten van het Gild*, ook: *het bewijs v. broederschap of lidmaatschap*), m. —brieven; **—broeder** (*lidmaat of broeder v. h. gild*), m. —broeders: *—s waren òf leerlingen, òf meesters, de gemeene —broeders* waren die, welke geen lid waren van 't bestuur; **—broederschap** (*al de gildebroeders samen*), v. gmv.; **—deken** (*deken van het gild*), m. —dekens, zie Overman; **—geld** (*contributie of inbrenggeld der leden*), o. —gelden; **—huis** (*gebouw of zaal, waar het gild vergaderde*), o. —huizen; **—keuren** (*de vrijheden, rechten van het gild*), v. mv.; **—knaap** of **—knecht** (*bode van het gild*), m. —knapen, —knechts; **—maal** (*feestmaal van het gild*, b.v. *op den naamdag van den gildepatroon*), o. —malen; **—meester** (*deken, overman van een gild*), m. —meesters; **—patroon** (*beschermheilige van het gild*), m. —patroons: *Adam was de — der tuiniers, Jozef was de — der timmerlui, Lucas die der schilders, Serverius die v. d. wevers enz.*, zie Patroon; **—penning** (*koperen of zilveren penning als bewijs van lidmaatschap van het gild*), m. —penningen; **—proef** (*het vervaardigen of doen v. e. proefstuk om lid v. een gild te worden*; ook: *het proefstuk zelf*), v. —proeven; **—recht** (*het recht, dat iemand had als broeder van het gild*), o. —rechten; **—wezen** (*al, wat betrekking heeft op de gilden en hun bestaan*), o.: *de bloei van het — in de latere Middeleeuwen.*

Gild'os (*vette os, welke versierd rondgeleid en dan geslacht werd voor het gildemaal of het feestmaal v. h. gild*), m. —ossen: *de — wordt geleid, versierd met groene kransen* (Cats); zie Beldero m.

Gild'overman (*deken v.e. gild*), m. —overlieden, gew. —*euverman*; zie Overman.

Gil'len (1 *hard of scherp schreeuwen, een gil geven*; 2 *gillend uitroepen*; 3 *gegild worden*), gilde, heeft gegild: 1 *een varken kan* — (van dieren); *een gillend kind* (van vrouwen en kinderen); 2 *„mijn kind, mijn kind", gilde zij*; 3 *een gillende kreet*; *een gillende lach.*

Gil'ling (scheepst. *schuin afgesneden stuk van een zeil, v. e. balk, v. e. plank*), v. —en.

Gin'der (*op die plaats*), bw.: *mijn huis ligt* —, spreekt. *ginter*; **daar—**: *die man, dat schip* —, in de verte; *wie komt — aan?*

Ginds (*daar, op een aangeduide plaats*), bw.: *zie je — dat witte huis? ik zal — op je wachten*; fig. *hier*, d. i. op aarde, *kent men geen vrede, — zal men de eeuwige rust genieten*, nl. in den hemel.

Gindsch (*aan gene zijde; die*), bn.: *ga wat zitten op —e bank; aan —en kant*, d. i. aan den overkant; *het—e huis*, verweg gelegen.

Gin'gang (Oostersch woord voor: *gekleurde, heelkatoenen stof*), o. gmv.: *het gestreept, zeer dicht geweven —, ook wel Engelsch, Schotsch of Weener lijnwaad geheeten.*

Gin'negabben, gin'negappen (*spottend en onderdrukt lachen*), ginnegabde, -gapte, heeft geginnegabd of geginnegapt: *Poot hoorde de boekverkoopers-jongens achter zijn rug* — (Potg.).

Ginst (plantk. *gaspeldoorn, stekende brem*), v.

Gin'ter, bw., zie Ginder.

Gior'no, a — (It. *daghelder*): *verlichting a* —, illuminatie met guirlandes van lampjes of potjes, ballons enz. (g = dz).

Gips (*zwavelzure kalk, gebrand en daarna fijn gemalen*), o., (*soorten*), o. —en: *het — wordt uit de bergen gegraven* (men vindt het in lagen onder de kalksteen); verder: *mengsel van gips, meel en water*; **—afgietsel** (*afbeeldsel in gips*), o. —s; **—beeld** (*beeld van gips*), o. —beelden.

Gip'sen 1 (*van gips*), bn.: *een — kop, beeld*; **2** (*met gips bepleisteren*), gipste, heeft gegipst: *een plafond —.*

Gips'verband (heelk. *verband van gips om een gebroken lid*), o. —en, zie Verband; scherts. zeer hooge, staande linnen halsboord.

Gipsy (Eng. *zigeuner, heiden*; fig. *hcks, bedriegster; brunette*), m. en v. gipsies.

Giraf'fe (dierk. eig. *langhals*: *hertachtig, herkauwend dier met zeer langen hals en gevlekte huid uit Z.- en M.-Afrika*), v. —n, —s; ook: Kameelpardel, Kameelpaard. (g = zj).

Giraf'fenhals (*lange hals der girajfe*; bij uitbr. *lange hals van eenig mensch*), m. —halzen. (g = zj).

Giran'de (Fr. *springfontein, die een kring van stralen uitwerpt*; *bundel vuurpijlen*), v. —s. (g = zj).

Girando'le (Fr. *staande kroon, luchter, veelarmige kandelaar*; *diamanten sieraad*: *kunstvuurwerk, vuurzon*), v. —s: *op den Engelenburg werd op den avond v. St.-Pieter (29 Juni) e. — afgestoken.*(g = zj).

Gireeren (handel. *overschrijven*, nl. *een wissel of vordering schriftelijk overdragen* of *endosseeren op een ander*). (g = g).

Gir'gel, m. —s; zie Gergel.

Gi'ro, v. gmv., zie Postchèque; **—bank** (*bank, waar geldsommen door aanen afschrijven van den een op den ander worden overgedragen*; *overschrijvingsbank*), v. —en; **—biljet** (*overschrijvingsformulier tusschen rekeninghouders*), o. —ten. (g=g).

Giraf'fel (plantk. *nagelbloem*), v. —s. (g=zj).

Girondij'nen (gesch. *gematigde republikeinsche partij in de dagen der Fr. revolutie*), m. mv.: *de — heetten naar het departement der Gironde, waaruit hun hoofden afkomstig waren; ze werden door de Jacobijnen uit de Nationale Conventie gedreven en stierven meest allen onder de guillotine (31 Oct. 1793).* (g=g).

Gi'roverkeer (*het verrekenen of overschrijven van schulden zonder contanten*), o. gmv. (g = g).

Gir'sen (klankn. *knarsen bij 't snijden van harde voorwerpen*), girste, heeft gegirst.

Gis (*gissing*), v. gmv.: *bij de* —, *op de* — *af*; *uit de* — *vallen*, d. i. tegenvallen.
Gisp (*geeselriem, zweep*), v. —en. vero.
Gis'pen (eig. *met een gisp slaan*: *laken, afkeuren, iem. of iets doorhalen*), gispte, heeft gegispt: *de gebreken in onzen maatschappelijken toestand* — (Potg.), hekelen; —**ing** (*vinnige hekeling*; fig. *geeseling*), v. —en.
Gis'sen (*vermoeden, onderstellen, ramen, raden*), giste, heeft gegist: *we kunnen naar iets* —, *maar* — *doet missen*; *een dame van, zoo ik gis, vijftig jaar*; *dat kunt gij niet* —, d. i. raden; *kunt gij* —, *wat ik u ga vertrouwen?*
Gis'sing (*het gissen*; *hetgeen gegist wordt, onderstelling*), v. —en: *een bloote, een losse, een loutere* —; *zich in* —*en verdiepen*; *een geleerde* —, hypothese; *een* — *maken*; *dat gaat boven mijn* —, raming.
Gist (eig. *schuim*; inz. *schuim, ontstaande in vloeistoffen, wanneer suikerdeelen zoodanig worden omgezet, dat er alcohol wordt gevormd*; meestal: *een mengsel van verschillende gistsoorten in branderijen verkregen*: *geelachtige, zachte massa, bestaande uit levende gistcellen*), v. gmv.: *bakkers*—, *bier*—, *wijngist zijn verschillende gistsoorten*; zegsw. *de* — *v. h. volk*, de heffe, het schuim; *met* — *en kaneelwater loopen*, z. K a n e e l w a t e r.
Gis'ten (1 *schuimen, opbruisen, waarbij een gisting plaats heeft*; 2 fig. *woelen*; *bruisen* van hartstocht), gistte, heeft gegist: 1 *de gist van de oppervlakte onder het* — *wegnemen om daardoor de gisting te matigen*; bij uitbr. *een stinkende en* —*de poel*; 2 *de gemoederen zijn aan het* —.
Gis'ter, bw.; zie G i s t e r e n.
Gistera'vond (*de avond van den vorigen dag*), bw.: evenzoo: —**mid'dag,** —**mor'gen,** —**nacht',** —**och'tend,** bw.
Gis'teren, gis'ter (*één dag vóór heden*), bw.: *het was* — *mooi weer*; zegsw. *niet van* — *zijn*, goed op de hoogte, bij de pinken.
Gis'ting (1 *het gisten*: *werking veroorzaakt door een ferment*; 2 fig. *woeling, beroering*), v. —en: 1 *de* — *van bier*; 2 *er was* —*onder het volk.*
Gis'tingsproces (*chemische werking, die gisting doet ontstaan*), o. —processen.
Git 1 (*zwart agaatsteen*), o. gmv.: *men vindt veel* — *in Duitschland*; fig. *oogen, zoo zwart als* —, glinsterend zwart; *'t blinkend* — *der lokken* (Bild.); **2** (*koraal van git of van namaak*), v. —ten: *een mantel met* —*ten gegarneerd.*
Gitaar' (*zes- tot tiensnarig tokkelinstrument*), v. gitaren: *de* — *dient hoofdzakelijk tot accompagnement.*
Gita'no (*naam voor zigeuner in Z.-Spanje*; *gipsy*), m. —'s; vr. **Gita'na.**—'s.
Git'tegom, v. gmv.; zie G u t t e g o m.
Git'ten (1 *van git*: 2 *zoo zwart als git*), bn.: 1 *een* — *halssnoer*; 2 — *lokken.*
Git'zwart (*erg zwart, zoo zwart als git*), bn.: *Italianen m.* —*e haren en* —*e oogen.*
Glaas'je (*klein glas* inz. in bet. 3 in bepaalde zegsw.), o. —s: zegsw. *onder een* — *zitten*, gezamenlijk drinken; *een* — *op den valreep*, een afscheidsglas drinken, terwijl men de hand aan den valreep houdt, om de trap af te dalen en het schip te verlaten; *te diep in 't* — *gekeken hebben*, dronken zijn.
Glacé' (*geglansd leer*), o.: —*handschoenen*, ook: **Glacé's** en **Glacee'tjes.**
Glaceeren (1 *blinkend maken. met een glanzende laag overdekken*; 2 *met een laag suiker bedekken*): 1 *papier* —; 2 *geglaceerde kastanjes.*
Glacé'papier (*sterk geglansd papier*), o.
Glacis' (Fr. *veldborstwering met zachte helling of glooiing vóór de gracht en den bedekten weg*; *buitenste verdedigingslinie, talud*), o. glacieën; —**weg** (*weg, onder langs het glacis*), m. —wegen. (cis = sie).
Glad 1 (*effen, vlak, niet ruw, glibberig*), bn.; —der, —st: *een* — *voorhoofd,* — *haar*; *de* —*de ijsbaan*; fig. *een* —*de kerel*, bijdehand; zegsw. *zich op* — *ijs wagen*, zie IJ s; **2** (1 *op onbelemmerde wijze*; *vlug, vlot* inz. met *gaan*; 2 *geheel*; *volkomen, totaal*), bw.: 1 *het gaat hem* — *af*; zegsw. dat *zit hem niet* —, dat lukt hem niet; 2 *iets* — *vergeten zijn*, geheel en al; *dat is* — *verkeerd* (of: *mis*), volstrekt, totaal.
Glad'af (*rondweg*), bw.: *iets* — *weigeren.*
Gla'dakker (O.-I. *kampoenghond, die zonder meester rondloopt, gemeene straathond*), m. —s; fig. *schurkachtige vent, fielt*; ook: *Gladekker*, listige, bijdehante kerel.
Glad'bek (*melkmuil, vlasbaard*), m. —bekken. w. i. g.
Glad'boenen (*boenen tot het glad en glimmend is*), boende —, heeft gladgeboend; evenzoo: —b o r s t e l e n, —h a m e r e n, —k a m m e n.
Glad'den (*polijsten, glanzen*), gladde, heeft geglad: *papier* —, pletten; bij uitbr. *effenen, gladstrijken*; —**machine** (*machine om gedrukte katoenen stoffen te glanzen*), v. —s; —**vijl** (*kleine vijl, zoetvijl*), v. —vijlen.
Glad'digheid (*glibberigheid*), v.: gmv. *de* — *der straten bij invallenden dooi*; *val maar niet op de* —, gladde straat.
Glad'harig (*met gladde, glanzige haren*), bn.; tegenst. van r u w h a r i g, zie ald.: *een* —*e fox, gezond,* — *vee.*
Glad'heid (*het glad-zijn*), v.: *de* — *van een geboenden vloer, van een dansvloer*; fig. — *van taal, van versificatie*, vloeiendheid.
Gladia'tor (gesch. *zwaardvechter in een amphitheater*), m. —to'ren: *het bloedig spel der* —*toren werd omstreeks 264 v. C. voor het eerst in Rome als volksvermaak vertoond.*
Gladio'lus (plantk. *zwaardlelie*), v. —sen, gladiolen: *de* — *heeft klokvormige fijngetinte bloemen in allerlei kleur, meestal zachtrood.*
Glad'maken (*effen maken, schuren, polijsten*), maakte —, heeft gladgemaakt: evenzoo: —s c h a v e n, —s c h u r e n, —s l i j p e n, —s t r i j k e n, —v i j l e n enz.; de volt. deelw. als één woord te schrijven, b.v. g l a d g e s c h a a f d enz.
Glad'schaaf, v. —schaven, zie Z o e t s c h a a f.
Glad'uit (*onomwonden, rechtuit*), bw.: *iemand* — *de waarheid zeggen*, gladweg.
Glad'weg (*zonder voorbehoud, geheel, volstrekt*; *ronduit, gul*), bw.: *iets* — *bekennen*; *iets* — *vergeten zijn*, totaal.
Gla'gah (O.-I. *een soort van rietgras*; ook: *rietbosch*), v. —'s. (gah = ga).

Glan'dig (*gloeiend, brandend*; fig. *zeer begeerig*), bn. en bw. *een paar —e oogen*; *—heet.*

Glanduleus' (*klierachtig*), bn. —zer.

Glans (1 *zachte schittering, schijn, schijnsel*; 2 fig. *luister, pracht*; 3 *poetsmiddel*), m. in bet. 1 glanzen: 1 *een zilveren —, een matte —, een schitterende —*; 2 fig. *de — v. d. troon*; *dat is ijdele —*, praal; *een — van genoegen, tevredenheid*; *met — door het examen komen*, met eere; 3 *— voor kachels.*

Glans'machine (*een pletmachine, om papier te glanzen*), v. —s; **—punt** (eig. *punt, waar het licht van uitstraalt*; altijd fig.: *het schitterendste gedeelte*), o. —punten: *het obligaat op den hoorn was het — van den avond*; **—rijk 1** (1 *rijk aan luister; blinkend, flikkerend, vol glans*; 2 in verschillende toepassingen: *prachtig, roemrijk*), bn.; —er, —st: 1 *een — hemellicht*; *de zon ging — onder*; 2 fig. *een —e overwinning*; **2** (*op schitterende, heerlijke wijze*), bw.: *— schiet nu de zon haar stralen*; *— uitblinken*; **—steen** (*steen, die tot gladmaken of polijsten gebezigd wordt*), m. —steenen.

Glan'zen (1 *stralen, flikkeren, flonkeren*; 2 *doen blinken*), glansde, heeft geglansd: 1 *de sterren —*; *een —de zijden hoed*, glimmend; *metalen doen —*, blinken; *zijn oogen — van vreugde*, schitteren; 2 *garens —, het papier —, het strijkgoed —*; **—zer** (*werktuig, waarmee men glanst*), m. —s; **—zerij'** (*kalanderij*), v. —en.

Glan'zig (*glimmend, blinkend, niet dof*), bn. en bw.; —er, —st: *—e lokken, de —e spiegel, — zilver, —e zijde*; *— zwart haar, die veeren zijn — wit.*

Glas (1 *doorzichtige, harde doch zeer broze stof*; 2 *glazen plaat, ruit*; 3 *glazen beker, kelk, drinkglas, roemer*; 4 scheepst. *glazen voorwerp om een tijdruimte te meten*, inz. *zandlooper, die in een half uur uitloopt*; *halfuurglas*; bij uitbr. *halfuur*; 5 in het algemeen *voorwerp van glas* alleen in het verband *glas* genoemd, anders enkel in samenstellingen), o., in bet. 1 gmv., in de andere bet. glazen: 1 *— blazen, — gieten, broos als —*; *Venetiaansch —, gekleurd —*; *geribbeld —*, zie Kathedraalglas, ook, Matglas en Spiegelglas; fig. *een betoog, zoo helder als —*, zeer helder; *een stem, zoo zuiver als —*, hoogst zuiver; *optisch —*, glas voor brillen, kijkers enz.; 2 *het — voor een schilderij*; *de glazen wasschen, lappen, zeemen, afspuiten enz.*, vensterruiten; zegsw. *bij iem. de glazen ingooien*, buurtschandaal maken; *zijn eigen glazen ingooien*, eigen zaak bederven; *de beschilderde glazen in de St.-Jan te Gouda*, kerkramen; 3 *een wijn—, een bier—, een water—*; *een stevig — drinken*, verg. Glaasje; 4 *het — keeren, het — is uitgeloopen*; *ons schip zeilde drie mijlen in acht glazen*, d. i. in 4 uur; *de glazen tellen*, letten op het keeren van den zandlooper en den tijd noteeren; *elk etmaal is aan boord verdeeld in 6 wachten van 4 uur, elke wacht is verdeeld in acht glazen*; *4 glazen in de hondenwacht*, d. i. 2 uur na middernacht; *5 een nieuw — op een horloge laten zetten*; *een — uit dien bril is kapot*; *het — zakte*, weerglas; *met een — in het oog*, monocle; *het — van de lamp is gesprongen*; zie Horloge—, Brille—, Lampe—.

Glas'achtig (*op glas lijkende*), bn.: *een —e diamant, een —e stof*; *—e oogen*, wezenloos.

Glas'blazen (*het blazend vervaardigen van glazen voorwerpen, b.v. v. flesschen*), o.; **—blazer,** m. —s; **—blazerij',** v. —en; **—blazerspijp** (*werktuig v. d. glasblazer*), v. —pijpen.

Glas'diamant (*valsche diamant*), m. —en, als stofnaam, o.; **—draad** (*dun in draden uitgetrokken zeer buigzaam glas*), o. gmv., voorwerpen, m. —draden; **—electriciteit** (*positieve electriciteit, door wrijving op glas verzameld*), v. gmv., zie: Hars-, Wrijvings-electriciteit; **—fabriek,** v. —en; **—harmonica,** v. —'s: *de — is in 1785 te Parijs uitgevonden*, ook: —chord, o. —s.

Glas'helder 1 (eig. *zoo helder als glas*: fig. 1 *zeer duidelijk*; 2 *helderklinkend*), bn. 1 *een — betoog*; 2 *een — geluid*; **2** (*op volkomen duidelijke wijze*), bw.: *de zaak — uiteenzetten*

Glas'hut (*glasblazerij*), v. —hutten; **—oven** (*smeltoven van glas*), m. —s; **—parel** (*onechte parel*), v. —s; **—raam** (*houten of ijzeren raamwerk met ruiten*), o. —ramen: *de beschilderde —ramen b.v. te Gouda*; **—ruit** (*vensterruit*), v. —ruiten; **—schijf** (*glasplaat, vensterruit*), v. —schijven; **—schilder** (*kunstenaar, die kleuren in glas brandt en tafereelen hiermede voorstelt*), m. —s; **—slijper** (*slijper van glas op een draai- of slijpbank*), m. —s; **—werk** (*voorwerpen van glas, romers, kelken enz.*), o. gmv.; **—winkel** (*winkel, waar men glaswerk kan koopen*), m. —winkels.

Gla'tik (O.-I. *rijstvogeltje*), m. —s.

Glau'berzout (*kleurlooze, doorzichtige stof bestaande* inz. *uit zwavelzuur natrium*), o.: — heet ook Engelsch zout.

Glau'cus, m., myth. fabelachtige visscherzeegod met de gave der voorspelling.

Gla'vie (gesch. *speer*), v. —s, — viën. vero.

Gla'zebakje (*schoteltje van glas onder een wijnglas enz.*; *vingerspoelglas*), o. —s.

Glazeeren (*verglazen, glad of glanzig maken*); zie: Glazuur en Glazuren.

Gla'zen (1 *van glas*; 2 bij vergel. *strak, glazig, starend*), bn.: 1 *een — oog*; zegsw. *in een — huis wonen*, aan 't oordeel van een ieder blootstaan; *hij is op 't — druggetje geweest*, heeft in stervensgevaar verkeerd; 2 *met — oogen aanstarend.*

Gla'zendak (*dak van glas*, d. i. *van ruiten, in ijzeren spijlen gevat*), o. —daken; **—deksel** (*deksel van glas*), o. —deksels; **—deur** (*deur, waarvan het paneel van glas is*), v. —deuren; **—kast** (*kast met glazen deuren, pronkkast*, ook, *keukenkast*), v. —kasten.

Gla'zenlooden (*glazen inzetten*); **—looder** (*—maker*), m. —s: *de dichter Jan Vos, 1620—'67, was —looder, hij zette kleine ruiten in het lood.* vero.

Gla'zenmaker (*man, die ruiten inzet*; ook: *netvleugelig insect, waterjuffer*), m. —s.

Gla'zenspuit (*waterspuit, om vensters af te spuiten*), v. —spuiten.

Gla'zenwasscher (*man, die de ramen reinigt*; *een werktuig, waarmede die reiniging plaats heeft*), m. —wasschers.

Gla'zig (1 *op glas gelijkend, glasachtig*; 2 bij vergelijking van aardappels: *doorschijnend en hard, niet kruimig*; van oogen: *strak, wezenloos, zonder uitdrukking*), bn.; —er, —st: 1 — *zand*; 2 —*e aardappels*; —*e oogen*.

Glazu'ren (*met glazuur bestrijken, verglazen*), glazuurde, heeft geglazuurd.

Glazuur', glazuur'sel (*glazige stof, waarmede aardewerk bestreken wordt, om de poriën te dichten, verglaassel; tandémail*), o. gmv.

Glee (*slechte stee in weefsels, gaal*), v. —ën.

Glei'ergoed (*verglaasd aardewerk*), o. gmv.: *hier verkoopt men* —, pottenbakkersgoed; zie: Geleiergoed en Gleiswerk.

Glei'erwerk, hetzelfde als Gleiergoed.

Gleis (*pottenbakkersaarde*), o. gmv.

Gleis'werk (*verglaasd of geglazuurd aardewerk*), o. gmv.: *oude schotels van*—; verg. Fayence.

Glei'zen (*verglazen, doen glimmen of blinken*), gleisde, heeft gegleisd.

Glet'scher, glet'sjer (*ijsveld in het hooggebergte, dat als ijsstroom langzaam van het gebergte afdaalt of afzakt*), m. —s; —**ijs** (*bergijs*), o. gmv.; zie: Firn en IJsberg; —**poort** (*opening als een poort aan den voet van den gletscher, waaruit het gesmolten water wegstroomt*), v. —en; —**rivier** (*rivier ontstaan uit gletschers*), v. —en; *een* — b.v. *de Rijn heeft een regelmatiger waterstand dan een regenrivier*, b.v. *de Maas*; —**rijk** (aardr. *rijk aan gletschers*), bn.: *de* —*e Berneralpen met de bekende toppen: Jungfrau, Eiger, Mönch, Finsteraarhorn*, (alle ± 4000 M.); —**tong** (*het eind van den gletscher, dat zich als een tong in het dal uitstrekt*), v. —en.

Gleuf (*lange, smalle insnijding, groeve, spleet, greppel, kloof, geul* in verschillende toepassingen), v. gleuven: *een* — *in een blok, een* — *in een boomstam, een* — *in het ijs, een* — *in mozaïekwerk enz.*

Glib'beren (*herhaaldelijk uitglijden, glijdend voortschuiven*), glibberde, is geglibberd: — *over de sneeuw, de paling glibberde uit mijn handen.*

Glib'berig (1 *met gladde huid of oppervlakte; glad, vetachtig*; 2 *zoo, dat men er licht op uitglijdt*), bn.; —er, —st: 1 *een* —*e paling, een* —*e slak*; 2 —*e straten*, waarop men licht uitglijdt.

Glij'baan (*ijs- of sullebaan; smalle gladde baan op ijs of sneeuw, waarop kinderen zich vermaken met glijden*), v. —banen.

Glij'boot (*hydroplaan, vliegboot*), v. —en.

Glij'den (1 *langs een oppervlak gemakkelijk, zonder merkbare wrijving voortglijden*; 2 *langs een helling vanzelf naar beneden schuiven; afzakken; afglijden*; 3 *ontglijden; ontsnappen, ontschieten*), gleed, heeft en is gegleden: 1 *de jongens hebben wel een uur gegleden*, gesuld; *de slee gleed over het ijs; eerst reed zij, toen gleed zij, straks peinsde ze een poos* (Potg.); *ik* (*ook mijn voet*) *kwam te* —*en ik viel*, uitglijden; fig. *de hand gleed onder zijn jas*, snel, ter sluik voortschieten; *door het water* —, stil, gemakkelijk voortschieten; *door het leven* —, gemakkelijk, zorgeloos door het leven gaan; *het oog gleed spiedend langs den muur*; 2 *het kleed gleed van den schouder; tranen gleden langs zijn wangen*; *in iems armen* —; *zich van het paard laten* —; zegsw. *iets langs zijn koude kleeren laten* (*af*)—, zich er niets van aantrekken; 3 *de paling gleed mij door de vingers; een klacht, het woord gleed me van de lippen*; Glijdend rijm, zie Rijm.

Glij'vlucht (*het met afgezetten motor glijdend neerdalen eener vliegmachine*), v. —en; ook Volplané.

Glij'der (*schuringsgeluid, spirant*), m. —s: *bij de* —*s wordt de ruimte boven de stembanden vernauwd, zoodat een schurend of sissend geluid ontstaat* b.v. *s*.

Glim'hout (*halfvergaan hout, dat in het donker licht uitstraalt*), o. gmv.; —**kever** (*lichttor, mannetjes-glimworm*), m. —s.

Glim'lach (*lachende trek op het gelaat*), m. gmv.: *een minzame* —, *een gulle* —; —**lachen** (*het gelaat tot een glimlach plooien*), glimlachte, heeft geglimlacht: *zij zag mij* —*d aan*; *spottend, smadelijk, minachtend, schamper* —.

Glim'men (1 *branden zonder vlam, gloeien*; 2 *flauw, stadig blinken*), glom, heeft geglommen: 1 *het vuur ligt in de asch te* —, gloeien; 2 *de laarzen* —, *een hoed kan* —, *de haren van geroskamde paarden* —, glanzen, blinken; *de oogen glommen*; *een rok met* —*de knoopen*.

Glim'mer (*zekere glinsterige delfstof: kiezelzure verbinding met leem en kalksteen*), o. gmv.; zie Mica; —**aarde** (*aarde, waar zich glimmer in bevindt*), v. gmv.

Glim'meren (*fonkelen*), glimmerde, heeft geglimmerd: *het vuur kan*—, *de helmen* —, schitteren. vero.

Glimp (1 *zwakke schijn, flauw schijnsel*; 2 *bedrieglijke schijn*), m. —en: 1 *een* — *van ironie, een* — *van spot*; 2 *onder den* — *van vriendschap*; *ergens een* — *aan geven*; —**en** (*blinken, glimmen*), het glimpte, heeft geglimpt. vero.

Glim'worm (*Johanneskever, schildvleugelig insectje, dat in het donker bij het vliegen een blauwachtig licht geeft*), m. —wormen; het mannetje heet glimkever, zie ald.; verkl. —*wormpje*, o. —s.

Glin'steren (*blinken, glanzen*), glinsterde heeft geglinsterd: *sterren* —, *wapens* —, *de oogen der roofdieren* — *in 't duister*; —*de bajonetten*, —*de goudstukken*.

Glin'stering (*het glinsteren, glans, fonkeling*), v. —en: *de* — *v. h. goud, de* — *der oogen*.

Glint (*houten schutting, heining*), o. —en.

Glin'ting (*hekwerk* b.v. *om een stoep, latwerk, omheining*), v. —en; verkl. *glintinkje*, o. —s.

Glip (1 *snede, spleet, scheur*, 2 aardr. *sloot, geul*), v. ook m. —pen: 1 *een* — *maken in het oor v.e. schaap, een* — *maken in een ganzepen, een* — *in een lap linnen*; 2 *de* — *is een buurt onder de gemeente Heemstede*.

I. Glip'pen (*een glip maken in*), glipte, heeft geglipt: *de ooren v. schapen* —.

II. Glip'pen (1 *uitglijden*; 2 *door gladdigheid ontsnappen; ontschieten, ontkomen*), glipte, is geglipt: 1 *ik glipte op het ijs, mijn fiets glipte*; 2 *de alen* — *uit mijn handen; het geld glipt hem door de vingers*, hij geeft te veel uit; *den teugel laten* —, de leiding uit de handen geven.

Glip'per (gesch. *in de dagen der Ned. beroerten de naam v. een koningsgezinde, die uit de opgestane steden week*), m. glippers; etymologisch hetzelfde woord als het volgende verkleinwoord:
Glip'pertje, o. —s: *een — maken*, heimelijk een niet toegestaan uitstapje doen; ook Slippertje.
Glissan'do (It. muz. *glijdend*), bw.: *een passage — spelen*, d. i. met een vinger over de toetsen glijdend.
Glis'sen (1 *glijden* in bet. 1; 2 *glijden* in bet. 3., *ontglijden*), gliste, heeft en is geglist: 1 *hij heeft op de glijbaan geglist: zij is tegen een koekkraampje geglist*: 2 *het stuk ijs, de paling gliste uit mijn handen.*
Glit (*een loodoxyde*), o. gmv. naar de kleur: *goud- en zilver —.*
Globaal' (*over het geheel genomen, ruw geschat, bij raming, begrootenderwijze*), bn. en bw.: *een globale som, een — overzicht; de verkooping heeft — duizend gulden opgebracht*, plus minus, nagenoeg, over 't geheel, in ronde som.
Glo'be (*bol; kunstmatige hemel- of aardbol, dienende bij het onderwijs*), v. globes; zie Hemelglobe en Aardglobe.
Globe-trotter (Eng. *wereldreiziger, iem. die reislustig is*), m. —trotters.
Gloed (*hitte, uitstralende warmte*; fig. *bezieling, kracht*), m. gmv.: *de — der zon; de — der gezondheid; de — ligt er nog op*, glans; *de — der jeugd*, levenskracht; *iets met — verdedigen*, vuur; *in — raken*, vuur, bezieling; *wat een — van kleuren!* d. i. koloriet.
Gloed'nieuw (*splinternieuw, fonkelnieuw*), bn.: *een —e, witte broek.*
Gloei'draad (*platina- of bamboesvezeldraad in een electrisch lampje*), m. —draden.
Gloei'en (1 *in rooden of witten gloed zijn door verhitting; uitstralen van licht en warmte bij sterk verhitte lichamen; zonder vlam branden*; 2 *fonkelen, schitteren; een roodachtigen glans uitstralen*; fig. *blaken, branden*; 3 *sterk verhitten, zeer heet maken*), gloeide, heeft gegloeid: 1 *de kachel staat te —*; 2 *de oogen van een koortslijder —*, fonkelen; *de handen kunnen —*, b.v. door wrijving; fig. *hij gloeit van verontwaardiging; mijn geheim gloeide mij op de tong*, ik kon het haast niet inhouden; *de rozen —, de Alpen —*, een rooden glans afstralen bij zonsopgang; *wiens hart voor land en koning gloeit*, (Volkslied); 3 *het ijzer —.*
Gloei'end (*zeer heet, brandend heet*, fig. *vurig, erg*), bn.; —er, —st: *een —e hitte, een —e platinadraad*; fig. *een —e liefde*, vurig; zegsw. — *het land hebben*, erg.
Gloei'endheet (*kokendheet*), bn.: —*heete koffie*, fig. *een —heete dag in Augustus.*
Gloei'erig (*zich min of meer onaangenaam warm gevoelend*), bn. en bw.: *mijn hoofd is —*, fig. — *zijn van koorts, — warm.*
Gloei'hitte (*hooge graad van hitte*), v. gmv.
Gloei'ing (*het gloeien, gloed*), v. —en.
Gloei'kousje (*kousje, dat in brandend gas wit gaat gloeien*), o. —s; —**lamp** (*luchtledig glazen ballonnetje met platina-draad, ook met aan platinadraden bevestigde kooldraden, die gaan gloeien, als er een voldoende electrische stroom doorheen gaat*), v. —lampen; —**licht** (*licht van gloeilampen, kousjes-gaslicht*), o. —lichten.
Glooi (*afhelling*), m.: *de — der duinen.*
Glooi'en (*schuin afloopen, zacht afhellen*), glooide, heeft gegelooid: *een bergpad kan —*; —**end** (*zacht hellend*), bn.: *e. —de duinvoet, het —de strand*; —**ing** (*helling, talud*), v. —en: *langs de — van een heuvel*; —**ingshoek** (*hoek v. helling*), m. —en; —**ingsvlak** (*hellend vlak*), o. —ken.
Gloor (*glans*, fig. *roem, eer, luister*), m.gmv.
Glop (*smal straatje*), o. —pen; ook Slop.
Glo'ren (*glanzen, stralen, flikkeren, glimmen*), gloorde, heeft gegloord: *er gloorden nog eenige vonken in den haard; de dageraad begint te —.*
Glo'ria 1 (Lat. *lof, eer; eerste woord van den R.-K. lofzang: Gloria in Excelsis Deo*, d. i. Eere zij God in den hoogen; ook: *deel der Mis*), v. gmv.; **2** (*zeker sterk glanzig weefsel, dat niet verkleurt*), v. gmv.: *een — paraplu*, regenscherm van gloriazijde.
Glo'rie (1 *eer, roem; luister, pracht, praal, heerlijkheid*; 2 *aureool, nimbus*), v. gmv.: 1 *de baan der —; zijn zoon is zijn —*, trots; *in de — zijn*, vol trotsche vreugde; 2 *de — van een Heilig siert het hoofd diens vaders* (Staring), stralenkrans.
Glorië̈eren (*pralen*), vroeger *Glorië̈n.*
Glo'riekroon (*eerekroon*), v. —kronen.
Glo'rierijk 1 (1 *roemrijk*; 2 van den hemel enz.: *heerlijk, verheerlijkt*), bn.: 1 *ons — verleden, een —e naam*; 2 *het — verblijf in het eeuwig licht; het —e koor der Apostelen*; **2** (*vol roem*), bw.; *zij stierven —*; verg. Glorieus.
Glorië̈t'te (*tuinhuisje, priëeltje*), v. —s.
Glorieus' (*roemrijk, schitterend*; fig. *trotsch, grootsprekend*), bn. en bw.; —euzer, —t.
Glorifica'tie (*verheerlijking*), v. gmv.
Glorio'le (*stralenkrans*), v. —s; zie Glorie.
Glorio'sa (*zekere prachtlelie*), v. —'s.
Glos, glos'se (1 *geschreven toelichting, verklarende kantteekening*; 2 *hekelende aanmerking*), v. glossen: 1 *op een oud handschrift glossen maken*, er verklarende of opheldernde aanteekeningen bijvoegen; 2 *hij maakt overal glossen op*, hij heeft op alles zijn aardigheden of spotternijen.
Glossa'rium (*lijst van glossen* in bet. 1; *verklarende woordenlijst of verklaringslijst van woorden en uitdrukkingen, dienende als voorlichting*), o. glossaria.
Glosseeren (*aanteekeningen maken bij, aanmerkingen maken over, van opmerkingen voorzien*).
Glot'tis (*stemspleet*), v. —sen.
Glück-auf' (Duitsch, mijnwerkers-heilwensch: *gelukkige terugkeer naar boven; veel geluk*), o.
Gluco'se (*druivensuiker*), v. gmv.
Glui (*gezuiverd lang tarwe- of roggestroo* van 1—1.20 M. *als dakbedekking*), o. gmv.: *men dekt de boerenhuizen met riet soms ook met —.*
Glui'pen (*loeren; valsch, huichelachtig kijken*), gluipte, heeft gegluipt: *de tijger gluipt van onder de struiken; een —de blik*, spiedende, valsche.
Glui'per, glui'perd (*valschaard; iem. met slinksche streken, huichelaar*), m. —s: *mevrouw, gij maakt van uw zoontje een —*, (C. O.).
Glui'perig (*valsch, huichelachtig*), bn. en bw.; —er, —st: —*e Willem werd boos*, (C. O.); — *handelen, — kijken.*

Gluipsch, bn.: *de kat is* —, heimelijk kwaaddoende, verraderlijk, valsch.
Glun'der 1 (*helder, kraakzindelijk, frisch*; inz. van personen: *met een frisch gezond uiterlijk en opgewekt*), bn.; —der, —st: *d*‹—*e boerin* (C. O.); **2** (*op een wijze, die blijk geeft van vroolijkheid, voldoening, opgewektheid*), bw.; *zij lachte* —, vroolijk, opgewekt; — *kijken*, vergenoegd.
Glun'deren (*glunder*, d. i. *vroolijk kijken*), glunderde, heeft geglunderd: *hij glunderde bij dit voorstel, bij die gedachte.*
Glu'ren (*loeren, nieuwsgierig, onderzoekend kijken, spieden*), gluurde, heeft gegluurd: *om een hoekje* —; fig. *de najaarszon gluurde door de kerkvensters.*
Gluur'der (*afspieder*), m. —s.
Glu'ten (*plantenlijm*: *kleefstof, uit de eiwitdeelen van graankorrels verkregen*), o.
Glu'tenbrood (*zemelachtig brood voor lijders aan suikerziekte of diabetes*), o.
Glu'tenlijm (*lijm, bereid uit gluten*), v. gmv.
Gluti'ne (*beenderenlijm*), v. gmv.
Glutineus' (*lijmerig, kleverig*), bn.
Gluur'oogen (*gluren*), —oogde, heeft gegluuroogd: *de knaap —oogde door de heg.*
Glyceri'ne (*oliezoet, ontdekt in 1790: in de meeste vetten tot 10 % aanwezig*), v. gmv.; lees: *glieserie'ne.*
Glyphiek', glyptiek' (*kunst, om in steen [beeldende lijnen] te snijden*), v. gmv.; lees: *glie-fiek', glip-tiek'.*
Glyphographie' (*de kunst, om koperplaten tot de beteekening en den galvanischen afdruk gereed te maken*), v. gmv.
Glyp'ten (*gesneden steenen*), m. mv.
Glyptotheek' (*verzameling van gesneden steenen*, ook: in 't algemeen *van beeldhouwwerken*; verder: *een museum er voor*), v. —theken: *de — te München.*
Gnap (wisselvorm van *knap*: *keurig, proper*), bn.: *Hil is erg* —, (C. O.). gew.
Gneis (delfstofk. *zeker laagsgewijze gebouwd gesteente, bestaande uit veldspaat, kwarts en glimmer*), o. gmv.
Gnif'felen (*heimelijk of in zijn vuistje lachen*), gniffelde, heeft gegniffeld.
Gnoe (*een soort van antilope, ter grootte v. e. ezel, in Z.-Afrika, wildebeest*), o. —s.
Gno'me (*korte, zinrijke spreuk*), v. —n: *de —n van Jezus Sirach*; *Rückert dichtte —n.*
Gno'misch (*in spreuken vervat*; *spreukvormig*: ook: *in spreuken dichtend*), bn.: *—e dichters.*
Gno'mon (*zonnewijzer*; *astronomische wijzer*; fig. *richtsnoer*), m. —s.
Gnoom (Germ. myth. *aard- of berggeest, oude dwerg, bewaker van de schatten in de bergen, kabouter*), m. gnomen.
Gno'sis (Grieksch. eig. *erkennen: inzicht, kennis*; theologie: *openbaring*; inz. *de gewaande openbaring, geheime wetenschap der gnostici*), v. gmv.
Gnosticis'me (*godsdienstig wijsgeerig systeem, leer der gnostici*), o. gmw.; **gnostie'ken** (*door de R.-K. kerk als dwaalleeraren beschouwde godsdienstig-wijsgeerige dwepers uit de eerste eeuwen van het Christendom, die met verwerping of willekeurige uitlegging der Christelijke openbaring, de verhouding van God tot de wereld, den oorsprong van goed en kwaad enz. trachtten te verklaren, door verschillende godsdienstig-wijsgeerige systemen van het Oosten met de leer van het Christendom te vermengen*), m. mv.: *een der beroemdste — was Mani, de stichter van het Manichaeisme (277, op bevel v. d. Perzischen koning gedood)*; ook: **Gnos'tici,** mv. van Gnosticus.
Gnui'ven (*heimelijk lachen, in zijn vuistje lachen*), gnuifde, heeft gegnuifd.
Goal (Eng. sport: *begin of eindpunt*; *doel of doelpunt*), m. —s; **—keeper** (Eng. *doelverdediger*), m. —s; **—kick** (Eng. *doelschop, uittrap*); **—line** (Eng. *doellijn*), v. —s; **—paal** (*doelpaal*), m. —palen.
Go'bang (O.-I. *een twee en een halve centsstuk*), m. —s.
Gobelin' (Fr. *kostbaar wandtapijt met ingewerkte figuren*: *uitvinder, Jean Gobelin, een wolverver, die in 1450 de eerste weverij te Parijs aan de beek Bièvre stichtte*; *in 1667 koninklijke inrichting*), o. —s.
Go'chem 1 (Hebr. *wijs, verstandig, geleerd, slim*), bn; **2** als subst. *hij heeft z'n — wel*, zijn begrip; ook: Goochem, Gochom.
Go'chemerd (Hebr. *een uitgeslapen jongen*; Barg. *de rechter v. instructie*), m. —s.
God (misschien oorspr. *de Aangeroepene*: 1 *Opperheer, Schepper, Almachtige, de oneindig volmaakte Geest*; 2 *afgod*), m. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 goden: 1 *geef Gode de eer, de — der heirscharen*; *— loven, prijzen, zegenen*; *met —s hulp, in —s naam*; *— noch duivel vreezen*, totaal niemand; *— zij met ons*, randschrift van onze guldens en rijksdaalders: *om Godswil*, zie ald.: *van God noch zijn gebod iets weten*, zie Gebod: *hij vreest — noch zijn gebod*, is een doorslecht mensch: *de mensch wikt, maar — beschikt*, zie Beschikken; *leven als — in Frankrijk*, onbezorgd, lui en lekker; *van — geen kwaad weten*, zonder erg zijn; *op Gods genade*, zie Genade; *bij de gratie Gods*, toevoegsel aan een vorstelijken enz. titel; *Gods water over Gods akker laten loopen*, zie Water; *zoo waarlijk helpe mij — almachtig*, eedsformulier; *hij bezit Gods ter wereld niets*, in 't geheel niets; *— beter het*, God alleen is bij machte dat te herstellen; 2 *Mercurius is de — van den handel, Neptunus is de — der oceanen, Mars, de — des oorlogs*; *de — v. d. wijn*, nl. Bacchus; *bij de goden zweren*, bij de hoogste machten, verg. S'tyx; fig. *de goden*, d. i. de machtigen, *dezer eeuw, aardsche goden.*
Goddank' (*Gode zij dank*), tw.
God'delijk 1 (1 *de natuur van een godheid of van de godheid hebbende*; 2 *aan een godheid eigen*; 3 *van God afkomstig*; 4 *verheven, zeer schoon, heerlijk, voortreffelijk*), bn.: 1 *de —e Meester*; 2 *de —e natuur*; *het — geduld*; *—e eer*; *de —e voorzienigheid*; 3 *de —e openbaring, het — recht der overheid*; R.-K. *de drie —e deugden*, nl. geloof, hoop en liefde; 4 *de —e schoonheid der lente*; **2** (*overheerlijk, verrukkelijk* inz. verbonden met *schoon, mooi, lekker*), bw.: — *schoon*; *zij zingt* —.
Goddeloos' 1 (1 *zonder God, aan geen God geloovende*; in ruimer opvatting: *boos, snood*; 2 *blijk gevende van ongodsdienstigheid*; in ruimer opvatting: *misdadig, gru-*

welijk, snood; zwakker: *zeer erg*), bn.; —loozer, —t: 1 *het —looze volk*; 2 *een — werk*, zondig, zedeloos, slecht; *een — leven leiden*; *een — spektakel maken*, erg, vreeselijk; **2** (1 *op ongodsdienstige wijze*; 2 *in hooge mate, gruwelijk, schandelijk*), bw. 1 — *spreken*; 2 *hij heeft mij — behandeld*; **3** tw.: —, *wat een leven!* —**heid** (*ongodsdienstigheid, zondigheid*; *boosheid, verdorvenheid*; *zondige daad*), v. —heden.

Go'dendom (*al de heidensche goden samen*), o. gmv.: *'t Germaansche —, het Grieksche —*; —**drank** (*drank der Olympische goden, nectar*; ook, *drank der helden in Walhalla*), m. gmv.; —**leer** (*mythologie, fabelleer*), v. gmv.; —**schemering** (Germ. myth. *verduistering der tijden, ondergang der Asen bij den wereldbrand, ragnarokr*), v.; —**spijs** (*ambrozijn, dat de eeuwige jeugd schonk aan de Gr. goden*), v. gmv.

Godes', godes'se, soms **goddes'se** (dicht. *vrouwelijke godheid*), v. godessen: *de — Themis;* fig. *de Eendracht is een beminnelijke —.*

Godgansch' (*versterking van gansch: geheel*), bn.: *den —en dag luieren*, den lieven langen dag; —**elijk** (versterking van *godgansch: algeheel*), bn.: *den —en dag zit hij te hengelen*; *ik zit al drie —e uren te studeeren*, (met de bijgedachte aan verveling).

God'geklaagd (eig. *voor God geklaagd: schandelijk*), bn.: *'t is —, dat ge zoo handelt.*

God'geleerd 1 (*geleerd in zake van God en godsdienst*), bn.: *een — schrijver*, die veel kennis bezit aangaande God, Zijn wil, Zijn geboden; bij uitbr.: —*e bijdragen*, die op de godgeleerdheid (theologie) betrekking hebben; **2** —**e** (*theoloog*; *iem. die zijn studie maakt van al, wat op den godsdienst betrekking heeft*; *beoefenaar der godgeleerdheid*), m. —geleerden.

God'geleerdheid (*de wetenschap, kennis van den Godsdienst: theologie*), v. gmv.: *bij — denkt men veelal aan een kennis, die alleen kan bestaan voor geloovigen, bij godsdienstwetenschap niet.*

God'gevallig (*behaaglijk aan God*), bn.: *het — feestlied* (Tollens); —**gewijd** (*geheiligd aan God*), bn.: *de —e altaren, —e maagden, —e tempels.*

God'heid (1 *goddelijke natuur*; 2 *een goddelijk wezen*; 3 *het opperwezen, God*), v. in bet 1 en 3 gmv. in bet 2 —heden: 1 *de — van Christus*; 2 *de geduchte —heden der Germaansche mythologie*; 3 *de — op haar hemeltroon.*

Godin' (*vrouwelijke godheid*), v. —nen; fabelleer: *de groote — Diana*; *de — van den vrede*; *de negen —nen*, muzen; bij verg. *hij zeide, dat Henriette een — der muziek was* (C. O.).

Godlof' (*Gode zij lof en dank*), tw.

God'loochenaar (*iem., die het bestaan van God loochent of ontkent, atheïst*), m. —s;

God'loochening (*atheïsme, ontkenning van het bestaan van God*), v. gmv.

God'mensch (*Messias, de Christus*), m. gmv.: *het woord — bet. God en mensch.*

Gods'advocaat (*een prelaat, die bij een heiligverklaring vóór pleit, die deze verdedigt*), m. —caten; bij uitbr.: *iemand, die het goede eener zaak bepleit*; verg. Duivelsadvocaat.

Gods'akker (dicht. *kerkhof*), m. —akkers.

God save the king (the queen), Eng. *God behoede den koning (de koningin)*: *aanvangswoorden van het Engelsche volkslied.*

Gods'dienst (1 *godsvereering, aanbidding van God*; 2 *gemeenschappelijke godsdienstoefening*; 3 *het geheel der plechtigheden, leerstellingen eener godsvereering*; *geloof, belijdenis*; 4 *godsvrucht, vroomheid*), m. in bet. 1, 2, 4 gmv., in bet. 3 —en: 1 *uitoefening van den openbaren —*; 2 *hij is vanavond naar den —*; 3 *de christelijke —, de Joodsche —*; 4 *bevordering van den —*; *hun — werd godgeleerdheid.*

Gods'dienstbegrip (*zienswijze in zake het geloof*), o. —begrippen: *het Christelijk —, het Israëlietische —*; —**gebruik** (*ceremonie bij eenigen eeredienst*), o. —en; —**geschil** (*geschil over den godsdienst*), o. —geschillen: *de —geschillen in de 16e en 17e eeuw*; —**haat** (*geloofshaat, felle onverdraagzaamheid*), m. gmv.

Godsdien'stig 1 (1 van personen: *zich aan den godsdienst houdende*; *vroom, godvruchtig*; 2 van personen: *in zaken v. godsdienst*; 3 van zaken, begrippen enz.: *op d. godsdienst betrekking hebbende, den godsdienst aangaande, in den godsdienst gegrond*; 4 van zaken, begrippen enz.: *blijk gevende van godsvrucht, vroomheid*; *vroom, heilig*), bn. en bw.; —**er**, —**st**: 1 *een — mensch*; 2 *een —e tegenstander*; 3 *een —e plechtigheid*; *een —e gezindheid*; —*e meeningen*; — *onderwijs*; 4 —*e lectuur*; —*e overpeinzingen*; *een — boek*; **2** (*op godsdienstige* in bet. 4, *vrome wijze*), bw.: — *leven.*

Gods'dienstijver (*geloofsijver, vurigheid in den geloove*), m. gmv.; —**krijg** (*oorlog om den geloove*), m., ook, —**oorlog,** m. —en, zie aldaar; —**leer** (*geloofsleer*), v. gmv.; —**leeraar** (*leeraar in den godsdienst*: inz. *dominee, predikant*), m. —leeraren, —s; —**loos** (eig. *zonder godsdienst te hebben: zonder bepaald geloof, zonder leerstellig dogma*), bn.; —**oefening** (*stichtelijk samenzijn om God te dienen of te loven*), v. —oefeningen; ook, kerkelijke eeredienst: *een — storen, een openbare —*; —**onderwijs** (*onderricht in de geloofs- en zedenleer eener kerk*), o. gmv.; —**onderwijzer** (*iemand, die bevoegd is tot het geven van onderwijs in den Hervormden godsdienst*), m. —onderwijzers; zie Catechiseermeester; —**oorlog** (*oorlog om den geloove*), m. —oorlogen: *de —oorlogen in Duitschland; de 30-jarige oorlog (1618—'48) was een —*; —**plechtigheid** (*plechtige godsdienstige handeling in het openbaar*; *kerkelijke ceremonie*; *kerkeeredienst*), v. —plechtigheden, z. Ceremoniën; —**plicht** (*plicht, door den godsdienst voorgeschreven*), m. —en: *zijn —en trouw vervullen, zijn —en veronachtzamen*; —**stichter,** m. —stichters: *Mohammed, de — bij de Arabieren*; —**twist** (*twist of geschil over het geloof*), m. —twisten: *de —twisten in Holland, in 't begin der 17e eeuw*; —**vorm** (1 *wijze van godsvereering*; 2 *geloofsvorm*; 3 *uiterlijke godsdienstige verrichting*), m. —en: 1 *ofschoon uiterlijk tot den Islam bekeerd, behouden de Javanen hun vroegeren —*; 2 *het Protestantisme, een der Christelijke —en*;

3 *de indrukwekkende —en der R.-K. kerk*; **—vraag** (*vraagstuk of quaestie ten aanzien van de geloofsleer*), v. —vragen; **—vrede** (*vrede, door partijen gesloten in zake het geloof*), m.: *de — van Augsburg in 1555.*

Gods'dienstvrijheid (*vrijheid in de uitoefening van den eeredienst*; ook: *gewetensvrijheid*, nl. *de vrijheid, om dien godsdienst aan te hangen en openbaar te belijden, welken men de voorkeur geeft*), v. gmv.; **—waanzin** (*krankzinnigheid door dweperij in zake den godsdienst*), m. gmv.; **—wetenschap** (*leer of wetenschap betreffende de verschillende geloofsleeringen*), v. gmv.; **—zaak** (*geloofszaak*), v. —zaken; **—zin** (*genegenheid tot godsvrucht, godsdienstige gezindheid, vroomheid*), m. gmv.

Gods'gericht (*het oordeel Gods* b.v. *ten jongsten dage*; ook: *straffe Gods*), o. gmv.

Gods'gezant (*profeet*), m. —gezanten.

Gods'huis (1 *kerk, tempel*: 2 *instelling van weldadigheid, liefdegesticht*), o. —huizen: 1 *met eerbied een — binnentreden*; 2 *in een — worden behoeftigen, gebrekkigen, bejaarden, kinderen opgenomen en liefderijk verpleegd.*

Gods'jammerlijk (*droevig, ellendig*), bn. en bw.: *een —e toestand, — schreeuwen.*

Gods'lamp (*de met olijfolie gevoede lamp, welke dag en nacht in R.-K. kerken vóór het tabernakel van het hoogaltaar brandt*), v. —lampen.

Gods'lasteraar (*iemand, die God hoont*, b.v. *door vloeken of spotternij*), m. —s of —aren; **—las'tering** (*beschimping of vervloeking van God*; *vloek*), v. —en, zie Blasphemie.

Godslas'terlijk 1 (*wat God lastert*), bn.: *hij sprak —e taal*; 2 (*op godslasterlijke wijze*), bw.: *— vloeken.*

Gods'man (*man, door God gezonden of bezield: apostel, profeet, godsgezant*), m. —mannen.

Gods'naam, in- (uitroep, aanhef: 1 bij den aanvang eener plechtige handeling; 2 bij het ondanks zich zelf overgaan tot iets; een soort van aanmoediging, van berusting: *komaan, welaan*; 3 uitroep van aandrang of nadruk bij een bevel, verzoek enz.: *in 's Hemelsnaam*; 4 uiting v. verbazing): 1 *één, twee, drie —*, bij het overboord zetten van een lijk op zee; 2 *ik heb het — maar gedaan*; 3 *hou je — stil!* 4 *hoe is het — mogelijk*; ook met een toevoegsel: *wat moet ik er in Godsheeren naam mee doen!*

Gods'oordeel (gesch. *een proef, waarbij Gods wonderbare inwerking verwacht werd, om de waarheid te doen kennen*: *het was in de Middeleeuwen een gerechtelijke proef*), o. —oordeelen; zie Ordalium.

Gods'penning, goods'penning (*handgeld, huurpenning*), m. —en: *in Drente ontvingen de dienstboden ƒ 3 als —*; *den — geven, den —terugbrengen*; ook, *Goospenning.*

Gods'regeering (*de onmiddellijke heerschappij van God, priesterbestuur*), v.: *de —, waaronder Israël leefde*; zie Theocratie.

Gods'spraak (1 *antwoord, uitspraak door of vanwege een godheid*; 2 *raadsel-, wonderspreuk*; 3 *datgene, waardoor de godheid antwoord geeft*; *dat, wat antwoord geeft*; *plaats, waar orakels gegeven worden*; 4 *in* christelijken zin: *goddelijke openbaring, profetie*), v. —spraken: 1 *de dubbelzinnige —spraken van Apollo*; 2 *hul de —* (orakeltaal) *van uw zangen in tonen, die het hart verstaat* (Tollens); 3 *in Delphi, waar een overoude orakel of — was*; 4 *de heilige —spraken van het Oude-Testament.*

Gods'vrede (middeleeuwen: *schorsing van veeten of vijandelijkheden*), m. gmv.: *op Zon- en feestdagen heerschte er —*, wapenstilstand; zie: Treuga of Pax Dei.

Gods'vrucht (eig. *vreeze en liefde voor God*; *vroomheid*), v. gmv.; verg. Vruchten.

Gods'wege, van: uit naam van God.

Gods'wil, om —: (eig. *ter wille van God*: *om God aangenaam te zijn*: 1 om iemand te bezweren iets te doen; 2 als uitroep van verwondering: *wel allemachtig*; 3 *om niet*; *gratis*; *pro Deo*): 1 *zwijg, zwijg —!* 2 *hoe is 't — mogelijk*; 3 *iem. — helpen.*

God'vergeten 1 (eig. *aan God niet meer denkend*: van personen: 1 *boos, snood, goddeloos*; van zaken, hoedanigheden enz, *gruwelijk, schandelijk*), bn.: 1 *een— boos wicht*; 2 *— moedwil, — huichelarij*; 2 (*in zeer hooge mate*), bw.: *— slecht.*

Godvree'zend (*vroom, braaf, godvruchtig*), bn.; —er, —st; **—heid** (*godsvrucht*), v.

Godvree'zenden (Bijbel. *heidenen, die onder Joodschen invloed den waren God aanbaden en enkele voorschriften*, b.v. *de sabbatsrust, onderhielden*), m. en v. mv.

Godvruch'tig 1 (*godvreezend*), bn.; —er, —st: *een — mensch, een — werk, een —e denkwijze*; 2 bw.: *hij bad —*, op vrome wijze.

God wil het! *leus der eerste kruisvaarders*; *het devies* — werd aangenomen op het concilie van Clermont (1095).

Godza'lig (*vroom*), bn.; —er, —st: *e. — mensch*: *een — werk, een —e ijver.*

Goe'boek (O.-I. *huisje van bamboe in de padie-velden voor een wachter, die de vogels moet verjagen*), m. —s.

Goed 1 (1 *gepast, bruikbaar, geschikt*; 2 *deugdzaam, braaf, eerlijk*; 3 *heilzaam, voordeelig*), bn.; beter, best; 1 *— gereedschap maakt een — werkman*; 2 *—e lieden*, braaf, eerlijk; 3 *versche lucht is — voor de gezondheid*; nog: *wachten op beter weer, de zieke wordt weer —*, is herstellende; *dit is mijn beste jas, dit opstel is het beste*, meest goede; gesch. *de —e lieden van achten*, zie Acht; *gij zijt al te —*, welwillend, vriendelijk; spreekw. *Al te —, is buurmans gek*, die al te goed is, wordt door iedereen beetgenomen; zie ook: Goede trouw, Goede week, Goede werken; 2 (1 bijwoord van wijze; 2 bijwoord van graad), bw.: 1 *zoo goed en zoo kwaad als het kan*, zóó als vereischt wordt; *— zoo!* flink zoo; *de woorden zijn — gekozen*, op een gepaste wijze; *ge kunt heel — om 12 uur hier zijn*, zonder moeite; *zul je het — onthouden*, nauwkeurig?; *ik gevoel het —*, duidelijk; *hij heeft het — getroffen*, gunstig, gelukkig; *het gaat — met hem*, voorspoedig; *het klinkt —*, bevallig, welluidend; *— over iem. denken*, gunstig; *er — in zitten*, warmpjes, op ruime wijze; *— Katholiek zijn*, zuiver, ijverig; 2 *ik ben nog niet — wakker*, in een behoorlijke of vrij

ruime mate; *zoo — als;* **3** (1 *de hoedanigheid van goed*; 2 *alles wat goed is*, of *iets dat goed is* in de verschillende bet. van goed; 3 *nut, voordeel* in bepaalde uitdrukkingen; 4 *crediet*, meest oneig. in vaste uitdrukking; 5 *bezittingen, vermogen*, in het enkelv. in collectieve opvatting; in het mv. ter aanduiding van verschillende bezittingen; 6 *een uitgestrektheid gronds, die men bezit*, meestal in samenst.; 7 *voorwerpen en stoffen*, inz. *als koopwaar, die verzonden wordt*; 8 *linnen, katoenen, lakensche stoffen en daaruit vervaardigde voorwerpen*; 9 *bagage, reisgoed, pakkage*; 10 *benaming van allerlei gelijksoortige of ongelijksoortige voorwerpen of van een grondstof*; 11 *benuming van een stof, die men niet kan of wil noemen*; 12 *huisraad, gerei*, inz. in samenstellingen; 13 *collectieve naam voor levende wezens*), o.; alleen in bet. 5, 6, 7 —eren: 1 *het onderscheid tusschen — en kwaad kennen*; 2 *iets —s, iets lekkers*; *ik kan geen — bij hem doen*; 3 *voor iems eigen —*; *zich te — doen*; 4 *iem. iets te(n) goed(e) houden*, iem. iets in diens voordeel aanrekenen; ook oneig. iem. iets niet ten kwade duiden; *te — houden* (zonder bepaling), *te — hebben*, het nog van een ander te vorderen hebben; 5 *oneerlijk — gedijt niet*; *— en bloed opofferen voor het vaderland*; *roerend en onroerend —*; *getrouwd zijn in gemeenschap* (zie ald.) *van goederen*; 6 *deze baron heeft zijn goederen in Gelderland liggen*; 7 *de bestelde goederen*; *goederen lossen*; *goederentrein, goederenwagen* (zie ald.); 8 *dat is mooi — voor een japon*; *doe je Zondagsche — uit*; 9 *mijn — is in den bagagewagen*; *witkiel, zorg voor mijn —*; 10 *waarloos —*, zie Waarloos; 11 *dat —je stinkt leelijk*; *met dat — moet ik elken dag smeren*; 12 *we sturen ons — per stoomboot*; *potten—, Keulsch —*; *dat — is helder geschuurd*, keukengerei; *dat is geen porselein, maar steen—*; 13 inz. in verkleiningsvorm, *kinderen is een aardig —je*; *dat —je* (jonge meisjes) *is vrij druk*; bij uitbr. van dieren: *muizen is lastig goedje.*

Goedaar'dig 1 (*welwillend*; *goed, zacht van aard*), bn.; —er, —st: *een — kind, het schaap is een — dier, die mazelen zijn nogal van een — soort*, niet kwaadaardig; **2** (*op welwillende of op goedige, goelijke wijze*), bw.: *zij lachte — om het dwaze gezegde.*

Goed'achten (*voor goed houden*), achtte —, heeft goedgeacht: *spreek er hem over, als gij het —acht*, nuttig oordeelt; zie Goedvinden.

Goe'dang (O.-I. *magazijn, pakhuis*; *provisiekamer*), m. —s.

Goed'bloed (*sukkel, goedzak, hals*), m. gmv.: *die man is een Joris —.*

Goed'deels (*voor een groot deel*), bw.: *Pruisen onttrok zich — aan den krijgstocht.*

Goed'doen (1 *weldoen*; 2 *baten, van nut zijn*; 3 *liefdadig, milddadig zijn*; 4 van zaken enz.: *baat geven*; 5 *deugd doen, lafenis geven*; 6 *verlichten*; 7 *weldadig aandoen*; 8 *bevorderlijk zijn voor iems belang*), deed goed, heeft goedgedaan: 1 *is het geoorloofd op Sabbat — te doen? een wees —*; 2 *hij kon hem noch — noch schaden*; 3 *'t rein genot van —*; 4 *die reis zal hem —*; 5 *die koele drank deed —*; 6 *die tranen deden haar —*; 7 *die gunstige berichten deden den ouden man —*; 8 *de dienst, dien hij den prins bewees, zal hem in zijn verdere loopbaan —.*

Goed'dunken 1 (*behagen; goed, wenschelijk voorkomen*; *believen, aanstaan*), dacht of docht —, heeft —gedacht of —gedocht: *het heeft den koning —gedacht, u te beloonen*; **2** (*welgevallen, welbehagen, toestemming*), o. gmv.: *handel naar —, dat hangt van zijn — af.*

Goeden- of goeien-a'**vond** (*avondgroet*), m.; evenzoo: **—dag'**, **—mid'dag, —mor'gen, —nacht'**: — *zeggen*, z. ald.

Goedendag' (*middeleeuwsch wapen, een lange speer van een ijzeren punt voorzien*), m. —s; ze werden uit scherts zoo genoemd, men wilde beduiden, dat de voetknechten er den vijand terdege mede konden begroeten (Consc.); zie ook Morgenster.

Goedendag'zeggen (*iem. een aangenamen dag toewenschen;* ook: *vaarwelzeggen*), zegde of zei —, heeft goedendaggezegd, —gezeid; evenzoo: goedenmor'gen-, goedenmid'dag-, goedennacht'zeggen.

Goe'deren, zie Goed 3/7; **—boot** (*stoomboot, die uitsluitend koopmansgoederen, waren, materialen* enz. *vervoert*), v. —booten; **—bureau** (*—kantoor*), o. —'s; **—handel** (*koop en verkoop van waren, handel in koopmanswaren*), m. gmv.; **— in de doode hand,** zie Doode hand; **—kantoor** (*kantoor, waar de goederen in ontvangst worden genomen, bestelkantoor voor vrachtgoed bij den spoorweg*), o. —kantoren; **—loods** (*overdekt, meestal houten gebouw, waarin waren worden opgeslagen of geborgen*), v. —en; **—trein** (*spoortrein tot het vervoer van goederen, koopwaren, materialen enz.*), m. —en; **—vervoer,** o. gmv.: *het massaal —*; **—wagen** (*wagen tot het vervoer van goederen,* inz. *bagagewagen*), m. —wagens.

Goe'derhand, van — (*van betrouwbare zijde*), bw.: *van — iets weten*, uit goede bron.

Goe'dertieren (eig. *van goeden aard*: *barmhartig, lankmoedig, zachtmoedig, genadig*), bn.; —er, —st: *God is —.*

Goede trouw' (*schuldeloze, maar valsche meening over de geoorloofdheid eener daad*), v.: *te goeder trouw*, zonder kwade bijbedoelingen, zie: Fides, Bona-fide.

Goe'de week (*de laatste week der groote R.-K. vasten, de week vóór Paschen*), v.

Goede wer'ken (*daden, die geschieden uit liefde tot God of tot den evennaaste*), o. mv.

Goede Vrij'dag (*Vrijdag vóór Paschen*; *gedachtenis van den sterfdag des Heeren*), m. — Vrijdagen: de — is een rouwdag in de R.-K. kerken; zie Stille Vrijdag,

Goed'gebouwd (*welgevormd, krachtig van lichaamsbouw*), bn.: *een — man.*

Goedgeefsch' (*mild, niet karig*), bn.: *tante was altijd —*; **—heid** (*mildheid*), v. gmv.

Goedgeloo'vig (1 *lichtgeloovig*; 2 *zuiver in de leer, rechtzinnig*; *een oprecht geloof aan God hebbende of de goden* w. i. **g.** in deze bet.), bn.; —er, —st: 1 *de —e groote menigte*; 2 *groot was de tegenzin der — Calvinisten tegen deze nieuwigheden.*

Goed'gewicht (*korting, door den groothan-*

del aan den kleinhandel toegestaan, meest in percenten), o. gmv.

Goed'gezind 1 (*het wèl meenend m. iemand of iets*), bn.: *de —e burgerij*, die nl. de bestaande orde van zaken steunt; **2** — **e**, m. —n: *moeten alle —n niet meewerken?*

Goedgun'stig 1 (*gunstig gezind, welgezind, vriendelijk*), bn.; —er, —st: (van personen) *de —e lezer*, toegenegen; (van zaken) *een — onthaal, —e ontvangst*; **2** (*op een wijze, die van welwillende gezindheid blijk geeft*), bw.: *zij hoorde mij — aan.*

Goedhar'tig 1 (1 *welwillend, goedaardig*; 2 *blijk gevende van een goed hart; uit een goed hart voortkomende*), bn.; —er, —st: 1 *mijn —e oom*; 2 *—e zorg, —e scherts*; *hij sprak op —en toon*; *zijn gelaat heeft iets —s*; **2** (*op een wijze, die blijk geeft van goedhartigheid, goedigheid*), bw.: *gedraag u — en inschikkelijk*; —**heid** (*goedaardigheid*), v.

Goed'heid (*braafheid, zachtheid, welwillendheid*), v. —heden: *dat is te veel —, — des harten*; *een bui van —.*

Goedbei'lig (*goed en heilig*), bn.: *Sinterklaas, — man!*

Goed'houden, zich (*niet gaan kwijnen, zich flink houden*), hield zich —, heeft zich goedgehouden: *uw vader houdt zich goed ondanks zijn hooge jaren*; bij uitbr. zich niet laten overmeesteren door zijn zenuwen: *uw broer hield zich goed bij die begrafenis.*

Goe'dig (*goedhartig, welwillend, vriendelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gelaat*; *lief kind, sprak zij —.*

Goed'keuren (*na onderzoek verklaren of erkennen, dat iets goed is*; *billijken*), keurde —, heeft goedgekeurd: *men zal hem voor de militie wel —*; *de opzichter wil die materialen niet —.*

Goed'keurend (*instemmend, toestemmend*), bn.: *een — woord, een — gemompel.*

Goed'keuring (*het goedkeuren*), v. —en: *een woord van —*, tevredenheid; *na — door Gedeputeerde Staten.*

Goedkoop' 1 (1 *niet duur, laag in prijs*; 2 fig. *van weinig waarde*; 3 *van personen, die niet duur zijn*; *van plaatsen, winkels, waar de prijzen niet hoog zijn*), bn.; —er of beterkoop, —st: 1 *in dien winkel is alles —*; *—e dingen zijn in den regel spoedig stuk of versleten*; —, *duurkoop*; *in Den Haag is alles —er of beterkoop dan hier*; *in Parijs is niet alles het —st*; 2 *een —e liefhebberij*; ir. *een —e aardigheid zeggen*, iets van weinig gehalte, iets zonder geest, iets flauws; *op een —e wijze*, gemakkelijk; 3 *die naaister is niet —*; *Den Haag is —*; *de —e Bazaar*; **2** (*voor weinig geld*; *voor geringen prijs*), bw.: — *wijn inslaan*; zegsw. *er — afkomen*, met geringe onkosten eig. en fig.; **3** (zelfstnw.), m. of v. gmv.: *voor de(n) —*, uit zuinigheid; *op een —je*

Goedlachsch' (*spoedig, gaarne lachend*), bn.

Goedleersch' (*niet-hardleersch*), bn.: *die knaap is —*, vlug in het leeren.

Goed'leven, alleen gebruikelijk in: *pater (tje) —*, iem., die nl. een gemakkelijk leventje leidt en er welgedaan uitziet.

Goed'maken (*schadeloosstellen ook: ongedaan maken, doen vergeten, vergoeden, dekken, bestrijden*), maakte —, heeft goedgemaakt; —**ing** (*vergoeding*), v. gmv.: *na — making der kosten.*

Goedmoe'dig (*goedhartig, onergdenkend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man —e scherts*; *hij lachte—*; —**heid** (*goedigheid*), v

Goed'praten (*verontschuldigen, vergoelijken*), praatte —, heeft goedgepraat: *hij doet zijn best om zijn fout goed te —.*

Goedrond' (*rondborstig, openhartig*), bn. en bw.: *de Zeeuwen waren altijd — bij den beker*; *— voor iets uitkomen.*

Goed'schiks (*betamelijk, behoorlijk*), bw.: *iets niet — kunnen doen*, welstaanshalve; *— of kwaadschiks*, met of zonder goeden wil.

Goeds'moeds (*in kalme stemming; welgemoed, opgeruimd*), bw.: *hij gaf het dier — een schop*; *hij is altijd —.*

Goed'spreken (*borg zijn, instaan voor*), sprak goed, heeft goedgesproken: *zijn vader zal — voor die som.*

Goed'vinden 1 (*verkieslijk achten, noodig achten*), vond goed, heeft goedgevonden: *handel zooals gij het goedvindt*, nuttig acht; *de schipper vond het goed, die haven binnen te vallen*; **2** zn. (*goeddunken, welbehagen*), o.: *ik zal met uw — van middag vertrekken*; *handel naar uw —*, verkiezing, believen.

Goedwil'lig (*dienstvaardig, gewillig*), bn. en bw.; —er, —st: *onze meid is een —e sloof*; *— voor iem. zijn*; *hij fluisterde mij dat — in het oor*, op welwillende wijze.

Goed'zak (*goedhartig persoon, goedhals, lobbes*), m. —ken: *wat een — van een kerel! een — van een hond!*

Goëet' (Gr. *toovenaar, bezweerder*), m. —ëten.

Goei'erd (*goedzak*), m. —s.

Go'ël (*volgens de Israëliet. wet: losser, bloedwreker, als naaste bloedverwant van den vermoorde*), m.; fig. *de Verlosser, de Messias.*

Goe'lijk (*vriendelijk, lief*), bn. en bw.; —er, —st: *die —e oude man, een — humeur*; *de hond keek Huib — in de oogen* (Ter Haar).

Goe'man (eig. *achtenswaardig man*, bij uitbr. *scheidsman, scheidsrechter*, b.v. bij een harddraverij; ook: *bemiddelaar*), m. —mannen.

Goe'na (*veldvrucht in Z.-Afrika*), v. gmv.

Goe'nie (*jute*), v. —s: *een zak van — of* **Gon'je.**

Goe'noeng (O.-I. *berg*), m. —s.

Goe'noeng api (O.-I. *vuurberg*), m. —'s.

Goe'noenger (O.-I. *Javaan of pony uit de bergstreken*), m. —s.

Goe'roe (O.-I. *inlandsche godsdienstonderwijzer*), m. —s.

Goes'tie (Java en Sumatra: *prins, hooge adellijke*; ook, *vorstelijke titel*), m. —s.

Goes'ting (Zuid-Ned. *trek, lust, zin*), v. gmv.: *dat is niet naar mijn —*; *ergens — in krijgen*; *ergens geen — in hebben.*

Goë'tie (Gr. *tooverij door oproeping v. booze geesten*), v., zie G o ë e t; —**ë'tisch** (Gr. *tooverkrachtig*; fig. *bedrieglijk*), bn.

Gof'fer, gof'ferd (*dikzak*; *groote, zware persoon*), m. —s: *wat een — van een man!*

Go'ï (Hebr. *zich aan geen wet of voorschrift storende Israëliet, niet-Israëliet*), m.; **Go'ïm** (Bargoensch: *Christen*), m. —s.

Gok'ken (*een hazardspel doen om geld*; *speculeeren*), gokte, heeft gegokt: *hij houdt van —*; **gok'ker** (*speler*), m. —s.

I. Golf (1 *baar*; 2 *gulp, dikke straal van een*

vloeistof; 3 *wijde baai, ruime zeeboezem*), v. golven: 1 *een hooge* —, *een lange, een korte* —; *witgekuifde golven*; bij uitdr. in het meerv., de zee: *een plek gronds aan de golven betwisten*; *in den schoot der golven*, in de diepte der zee; fig. *geluidgolven, lichtgolven*; 2 *een* — *bloed*; 3 *de* — *v. Venetië, de* — *v. Mexico*.

II. Golf (*uit Schotland afkomstig spel*; *balspel in de open lucht op golfbanen gespeeld, waarbij een balletje met een golfstok in kuiltjes moet worden geslagen*), o. —spelen; zie —spel.

Golf'berg (*hoogte v. e. golf in zee*), m. —en; **—breker** (*steenen dam om den golfslag te breken ter bescherming van haven of havenhoofd*), m. —s; **—dal** (*laagte tusschen twee golven*), o. —dalen; **—lijn** (*golvende lijn, kromme lijn*), v. —en; **—slag** (1 *het slaan der golven*; 2 *een rijzing van het water*; *baar, golf*), m., in bet. 1 gmv.; in bet. 2 golven: 1 *een sterke* —, d. i. hooge zee; *een matige* —, d. i. rolling, deining; 2 *bij iederen* — *trilde de boot*.

Golf'spel (*golf-balspel*; *de benoodigdheden voor het spel*, nl. *ballen en stokken*), o. gmv.; **—club** (*vereeniging van golfspelers*), v. —s; **—pak** (*ruimzittend pak, dat men bij 't golfspel draagt*), o. —ken; **—speler** (*speler van het golfspel*), m. —spelers; **—stok.**

Golf'stroom (aardr. *warme zeestroom, vloeiende uit de Golf van Mexico*), m. gmv.

Gol'gotha (Hebr. *schedelberg*; *gerechtsplaats bij Jeruzalem*), m. en o.; zie Calvarieberg. (g = g).

Go'liath (Bijb. *reus bij de Philistijnen*; fig. *reusachtig mensch*, ook: *ruwegast*), m. gmv.: *die vent is een echte* —, ongelikte beer; zie David. (th = t).

Go'lok (O.-I. *hakmes, kapmes*; ook: *een bijna rechte sabel van* ± 0.5 *M. lengte*), m. —s.

Gol'ven (1 *rijzen en dalen, schijnbaar aanrollen*, bij vergelijking in verschillende toepassingen; 2 *stroomen, vloeien*; 3 *in een golflijn voortloopende*), golfde, heeft, is gegolfd: 1 *de rivier golfde aan onzen voet*; bij vergelijking: *een* —*de menigte*; *het* —*de graan*; 2 *het bloed golfde uit de wonde*; 3 *golvend haar*, niet-sluik; —*de heuvelen*, zacht glooiende; *een golvend terrein*.

Gol'ving (*het golven*; *golvende kromming*), v. —en: *de* — *der halmen, de* — *dier lijnen*.

Gom (1 *lijmachtig vocht, dat door insnijding uit zekere boomen en planten vloeit en dan stolt, gomstof*; 2 *een stukje gomelastiek om vlekken uit te vegen*; *vlakgom*), v. gmv., (soorten), v. —men: 1 *Arabische* —; *een fleschje* —; 2 in de bet. van vlakgom alleen met lidw. van bep. of zonder lidw.: *geef me eens even de* —, *ik heb geen* — *meer*; **—achtig**, bn.: *de* —*e sappen* b.v. *van den perzikboom*.

Gomarist' (*volgeling van professor Franciscus Gomarus, 1563—1643*; *Contra-Remonstrant*), m. —en: *de* —*en stonden het leerstuk der predestinatie, of der uitverkiezing voor en hadden* (*1609—'21*) *hooge geschillen met de Arminianen*.

Gom'boom (*boom, die gom of gomelastiek levert*), m. —boomen.

Gomelastiek' (1 *gestold sap van den gomboom*; eig. *veerkrachtige gom*; *caoutchouc*; 2 *geprepareerde caoutchouc, vlakgom*; 3 *een stukje vlakgom*; 4 *een band van of met caoutchouc*; *elastiekje*), o., in bet. 1 en 2 gmv.; in bet. 3 en 4 —en: 1 —, *81 balen verkocht*; *gevulcaniseerde* —; 2 *met* — *iets uitvegen*; 3 *reik me de* — *eens*; 4 *het* —*je van de hoed is gesprongen*; in bet. 2 en 3 meestal *Gom*; in bet. 4 *elastiek*; ook: Gomlastiek, Gummi, Rubber.

Gom'hars (*mengsel van gom en hars*), o. en v.; (soorten), o. en v. —harsen.

Gom'lak (*roodkleurige gom, schellak*), o. gmv.

Gomlastiek' (*gom-elastiek*), o. gmv.: *een bal van* —; **—tie'ken**, bn.: *een* — *bal, een* — *poppetje,* — *overschoenen*; bij overdr. *de* —*en man*, kermisgast met lenige leden.

Gom'men (*met gom bestrijken*), gomde, heeft gegomd: *postzegels zijn aan de achterzijde gegomd*; *gegomde postbladen*.

Gon'del (*plat, overdekt roei- en pleziervaartuig, gebezigd in de grachten van Venetië*), v. —s; **—stad** (*Venetië*), v. gmv.

Gondelier' (*gondelroeier, —schipper*), m. —en, —s.

Gon'dellied (*lied van den gondelier*), o. —liederen; zie ook: Barcarolle.

Gonfalon' (*kerkvaan*; *lansvaantje*), m. —s.

Gong (*metalen bekken, soms van 1 M. middellijn, hangende in een schraag of aan een koord*; *men slaat er op met een met doek of leder enz. omwonden klepelstok*), v. —s: *de* — *was oorspr. bij de Chineezen en in Oost-Indië in gebruik o.a. als muziekinstrument, thans ook in ons land in gebruik om een waarschuwingssignaal te geven*; *een* —*slag*, m. —slagen; verg. Tamtam.

Goniome'ter (*hoekmeter*), m. —meters.

Goniometrie' (meetk. *het meten van hoeken*; *hoekmeetkunde*), v. gmv.

Goniome'trisch (*de goniometrie betreffende*), bn.: —*e lijnen,* —*e verhoudingen*.

Gon'je (*uit plantenvezels geweven stof, jute*), v.; **—tapijt** (*tapijt van gonje*), o. —en; **—zak** (*jutezak*), m. —zakken.

Gons (*suizende slag, gonsende klap*; ook *dof geluid, gebrom*), m. gmv.

Gonst (*de overgebleven kracht v. d. mest in een akker, na den oogst*), v.: *de* — *is er uit*.

Gon'zen (1 *dof of brommend klinken*; 2 *een brommend snorrend, suizend geluid voortbrengen*), gonsde, heeft gegonsd: 1 *zijn woorden gonsden nog in mijn ooren*; *een dof geluid gonsde door de lucht*; 2 *de bijen* —, *de kachel, een rad kan* —; *de bommen* —.

Goo (aardr. *gooi, gouw*), o., b.v. *Oostergoo, Westergoo*; zie Gooi.

Goo'chelaar (*iem., die kan goochelen, die er zijn bedrijf van maakt*), m. —s, —laren.

Goo'chelbeker (*bekervormig voorwerp, dat de goochelaar bij zijn toeren gebruikt*), m. —bekers.

Goo'chelen (*vlugge voor het oog bedrieglijke toeren verrichten* inz. *met de handen*; *tooveren, tooverkunstjes verrichten*), goochelde, heeft gegoocheld: fig. — *met cijfers*, op handige, bedrieglijke wijze met de cijfers omspringen.

Goo'chelkunst (*vaardigheid in 't goochelen*), v. gmv.; **—spel** (*goochelarij*; fig. *droomgezicht, bedrog*), o. gmv.; **—stuk** (*-kunstje*), o. —stukken; **—tasch** (*zak, waarin al de benoodigdheden zijn, en waarin of waaruit men goochelt*), v. —tasschen;

—toer (*goochelkunstje*), m. —toeren.
Goo'chem, goo'chemerd, z.: Gochem, Gochemerd.
Goods'penning, m. —en; zie Godspenning.
I. Gooi (bijvorm van *gouw*: *landstreek*), o. gmv.; **—land,** o.; oudtijds: *Naardingerlant,* streek aan de Zuiderzee ten O. van Naarden, omvat Naarden, Blaricum, Bussum, Hilversum, Huizen, Laren, Muiden en Muiderberg; **—lander,** m. —s, zie Gooier.
II. Gooi (1 *worp,* bij verschillende spelen: *met de teerlingen, bij 't kegelen*; 2 *gang, vaart,* alleen in zegsw.), v. —en: 1 *de eerste — hebben*; zegsw. *ergens een — naar doen,* een kansje wagen; ook: bij benadering trachten te bepalen; 2 *zijn — gaan,* gang.
Gooi'en (1 *werpen, smijten, smakken*; 2 bij verschillende spelen), gooide, heeft gegooid: 1 *sneeuwballen —, iets tegen den grond —*; fig. *zijn geld in 't water —,* werpen, dwaze dingen ondernemen; *iem. iets naar het hoofd —,* d. i. bitter verwijten; 2 (kegelspel) *wie moet het eerst — ?* (dobbelspel) *hier is de beker, jij moet —.*
Gooi'er (*man uit het Gooiland*), m. —s: *ik ben een —s kind, vervallen in Gods toren* (Vondel, Gijsbr.).
Goor (1 *slijkerig, modderig, bedorven*; 2 *morsig, vuil*), bn.; —der, —st: 1 *gore melk, — spek*; 2 *een — varken, gore kleeren; — linnen, gore handen*; fig. *gore taal, gore gesprekken,* vuil, onzedelijk; *een — kostje,* onlekker, onsmakelijk.
Goo'recht (aardr. *landstreek in de prov. Groningen*), o.: — heet ook Drenterwolde, het ligt ten Z. der stad Gr. met Dr. i. h. W.
Goos'penning, m. —en; zie Godspenning.
Goot (*afvoerkanaal voor vloeistoffen* inz. *voor regenwater; afvoerkanaal voor vuil water enz.; open riool*), v. goten: *een dak—, een straat—*; gew. Geut.
Goot'dissel (*dissel om goten te maken*), m. —dissels; **—gat** 1 (*gat, waardoor het vuile water in de goot of in den zinkput loopt; water-loosgat*), o. —gaten; **—pijp** (*looden of zinken afvoerbuis van een dakgoot*), v. —pijpen; **—steen** (*steenen bak onder de keukenkraan; een pomp met afvoerbuis naar de goot of den zinkput*), m. —steenen; **—water** (*water uit de goot, uit den gootsteen, uit de dakgoot*), o. gmv.; van slechte dranken, sausen: *dat lijkt wel —.*
Goo'zer, go'zer (jiddisch. *kerel, vent*), m. —s.
Gor'del (1 *riem, band om het middel om de kleeren bijeen te houden, op te schorten,* ook *als sieraad*; 2 R.-K. *deel v. h. misgewaad*; 3 *kring, krans*; 4 aard- en hemelbeschrijving: *zone, riem* inz. in samenstellingen), m. —s: 1 *een jachtmes hing aan zijn leeren —*; 2 *de — dient om de albe op te schorten,* verg. Singel 3 *een — van torten, vestingwerken*; 4 *de tropische aard—.*
Gor'delband, m. —banden; zie Ceintuur.
Gor'deldier (dierk. *schildvarken*; *tandeloos zoogdier, waarvan het lichaam bedekt is met een schubachtig pantser; leeft van dierlijk voedsel, vooral van mieren*), o. —dieren: *in Guyana en Brazilië leeft het groote —,* of Armadil.
Gor'delhagedis (*geschubde hagedis*), v. —sen.
Gor'delkruid (plantk. *aardmos*), o. gmv.
Gor'delriem, m. —en; zie Koppel.
Gor'delroos (geneesk. *branderige huidontsteking of -uitslag om de middel in den vorm v. e. gordel*), v., ook, Sint-Antoniusvuur.
Gor'den (1 *met een gordel bevestigen*; 2 *met een gordel omgeven; omgorden*), gordde, heeft gegord: 1 *een kleed om 't lijf —,* met een gordel vastmaken; *een zadel —*; *een zwaard aan de zijde —*; 2 *gord uwe lenden en neem mijnen staf in uwe hand,* 2 Kon. 4 : 29; fig. *met kracht —*; reflex. *zich —*: *z. — tot den strijd.*
Gordiaan'sche knoop, m.: zekere kunstig gelegde knoop, aan welks ontwarring door het orakel in den tempel van Zeus (Jupiter) te Gordium (in de Rom. provincie Galatië) de heerschappij der wereld was toegezegd; in 333 v. Chr. werd die knoop door Alexander der Gr. met het zwaard doorgehakt; fig. *een ingewikkelde en netelige zaak*; zegsw. *den (Gordiaanschen) knoop doorhakken.*
Gordijn' (1 *voorhang, voorhangsel ter afsluiting of bedekking*; 2 inz. *voorhang op het tooneel*), o. en ook v. —en: 1 *een bed —, een venster—, een rol—*; zegsw. *achter de —en gaan,* gaan slapen; 2 *het — gaat op, valt.*
Gordijn'franje (*—boordsel*), v. —franjes; **—koord** (*—touw*) o. —en; **—metten** (*beddepreek*), v. mv., zie Metten; **—preek** (*bedsermoen*), v. —en; **—ring,** m. —en; **—roede** (*ijzeren of koperen staaf, waaraan het gordijn door middel van ringetjes is opgehangen en waar het langs heen en weer kan schuiven*), v. —n; **—vuur** (mil. *versperringsvuur*), m. gmv.: — is zwaar artillerievuur, waarmede bij een aanval een bepaald gedeelte v. h. vijandelijk front achter de aanvalstroepen bestreken wordt om het laten aanrukken van reserves te verhinderen en de aanvallers den terugtocht af te snijden.
Gor'ding (huisbouw: *dwarshout tot koppeling van de kapgebinten waarop de spanribben liggen; dwarsbalk of -hout tot koppeling van een rij palen*; scheepst.: *een loopend touw tot opkorting van een zeil*), v. —en, —s.
Gor'gel (*strottenhoofd, strot*; bij uitbr. *hals; keel*), m. —s: *iem. den — toeknijpen.*
Gor'geldrank (*geneesmiddel, om mede te gorgelen, de keel te spoelen*), m. —dranken.
Gor'gelen (*de keel klokkend spoelen*), gorgelde, heeft gegorgeld: *met aluin —*; fig. van vogels: *reeds gorgelt de leeuwerik zoo luid en zoo schel,* rollend kweelen.
Gorgo'nen, v. mv. myth. Schrikgodinnen, wier aanblik iem. in steen veranderde: drie zusters, gevleugelde monsters met slangenhaar en ijzeren klauwen, van welke Medusa het meest bekend is; het enkelv. is *Gorgone* of *Gorgo*; zie Medusahoofd.
Gorgo'nisch (*ijzingwekkend, monsterachtig, versteenend*), bn.
Go'rig (*smerig, vuil*), bn.; —er, —st: *het varken is een — dier*; **—heid** (*onzinde-*

lijkheid, vuilheid), v. —heden; zie G o o r.
Goril'la (dierk. *staartlooze menschaap in Afrika, hoog ± 1.75 M., voedt zich met vruchten, eieren en jonge vogels, is moeilijk te temmen*; ook, *Pongo*), m. —'s; zie B o s c h m e n s c h; fig. *aartsleelijke man.*
I. Gors (*Holl. en N.-Br. benaming van aangewassen grond*, zie K w e l d e r), v. en o. gorzen; ook, S c h o r(r e); **—dijk**, m. —dijken; **—land**, o. —landen, zie ald.
II. Gors (dierk. *vogelsoort tusschen vink en musch*), v. gorzen: *er komen verschillende soorten van gorzen in ons land voor*; zie: R i e t g o r s, G e e l g o r s, S n e e u w g o r s, O r t o l a a n.
Gors'dijk (*kleine, lage dijk op een gors om de aanslibbing te bevorderen*), m. —dijken.
Gors'land (*aanwas, aanslibbing*), o. —landen: *aangewonnen landen.*
Gort (1 *grutten, gebroken graan* inz. *gepelde gerst*; 2 *varkensziekte, waarbij korrels in het vetweefsel voorkomen*; ook fig. *onzuiverheid*), v., in bet. 1 —en; in bet. 2 v. en o.: gmv.: 1 *men maakt gort van gerst, haver en boekweit*; collectief: *graanakkers, waar de — geoogst wordt* (C.O.); *Alkmaarsche —*; spijs: *zij eten — met rozijnen*; fig. *een gortje*, een kleinigheid; zegsw. *iem. kennen van haver tot —*, eig. van *aver* tot *aver*, zie A v e r, d. i. van ouder tot ouder; *iets van haver tot — vertellen*, van stukje tot beetje; *iets van haver tot — weten*, tot in de kleinste bijzonderheden; 2 *het spek niet eten om het —*; verg. G o r t i g.
Gor'tebrij (*brij v. gepelde gerst*), v. gmv.
Gor'tenteller (*gierigaard: iem., die de korrels gort telt, een krenterige vent*; ook, *een Janhen*), m.—tellers; zie E r w t e n t e l e r.
Gor'tepap (*dunne gortebrij*), v. gmv.
Gor'ter (*gortmolenaar, grutter*), m. —s; **—ij'** (*pelmolen; grutterswinkel*), v. —en, w. i. g.; meer: G r u t t e r ij.
Gor'tewater (*aftreksel van gepelde garst*), o.: *— met citroen tegen den hoest*; ook, G e r s t e w a t e r.
Gor'tig (1 van varkens of varkensvleesch: *vinnig*; *het gort hebbende, puistig*: 2 *vuil, smerig*), bn.; —er, —st: 1 *dat varken is —*; *— spek*; 2 *— als een varken*; *hij maakt het —*, of *al te —*, bont, grof; **—heid**, v. gmv.
Gor'zing (*aanslibbing, schorre, gors*; *schutting of heining v. gevlochten rijs*), v. —en.
Go'sen (Bijb. *landschap in beneden-Egypte, ten O. v. d. Nijl*), o. gmv.; Gen. 47 : 4.
Go'teling (1 *gegoten metaal* inz. *gietijzer*; 2 *voorwerp van gegoten ijzer*, b.v. *staaf van gietijzer, een gegoten kanon*), m. —en: 1 *de pot van een stoof is —*; 2 *voor levering van 10 —en*; *op dat schip waren twee —en.*
Got(h)iek' 1 (*bouwtrant van de 12e—16e eeuw: spitsbogenstijl*), v. gmv.; **2** (*den Gothen eigen, hun toebehoorende*), bn.: *een —e kerk*, b.v. de kathedraal van St.-Jan te 's-Hertogenbosch: *een —e muur, een — raam, een — gewelf*; *de —e stijl*, zie O g i v a l e s t ij l.
Go't(h)isch 1 (*gothiek* 2), bn.: *— letterschrift*, oud-Duitsch letterschrift; verg. M*a j u s k e l, M i n u s k e l en D a m a s ij n s c h s c h r i f t; *—e letter*, (typ.) Duitsche letter; het tegenwoordige Duitsche letterschrift is een soort van nieuw — letterschrift; **2** (*de Got(h)ische taal*), o.: *de studie van het —, de klankleer van het —.*
Goud (1 *kostbaar, edel metaal van roodgele kleur*, S. G. ± 19.5, smeltpunt 1250° C.; 2 *hetgeen uit goud gemaakt is*, in verschillende toepassingen; 3 *gouden munt, goudgeld*; 4 bij uitbr. *geld, rijkdom, schatten*; 5 *een op goud gelijkende kleur; schitterend geel*), o. gmv.: 1 *een stuk —, een klomp —, een baar —, een staaf —*; *gedegen —*, zuiver, niet vermengd; *— van 8, 14, 18 karaat of karaten*, d. i. van de 24 deelen zijn er 8, 14, 18 zuiver goud; de waarde van 1 KG. goud 0.983 fijn is wettelijk bepaald op *f* 1720; zegsw. *een raad als —*, kostelijke raad; *een hart als —*, edel; *eerlijk als —*, doodeerlijk; zegsw. *tegen — opwegen*, van buitengewone waarde zijn; *spreken is zilver, zwijgen is —*, zie S p r e k e n: spreekw. *Eigen haard is — waard*, is van hooge waarde, zie H a a r d; *De morgenstond heeft goud in den mond*, vroeg opstaan is profijtelijk; *Er is geen — zonder schuim*, zelfs het edelste is niet geheel rein, niets is volmaakt; *Het is niet alles —, wat er blinkt*, niet al wat glanst, is ook innerlijk degelijk, schijn bedriegt; 2 *rijkdom in — en juweelen*, goudwerk, lijfsieraden enz.; *een kleed met — omzoomd*, met goud doorweven boordsel; *iems naam met — boekstaven*, altijd fig., gulden schrift, gouden letteren; *de plaats waarop men het — wil doen kleven*, verguldsel, bladgoud; 3 *honderd gulden aan —*; *een ton —s*, zie T o n; 4 *om geen — van de wereld*, voor geen geld; 5 *het blinkend — der tulpen*; *het — van het krullend haar*; zie ook G o u d e n; **—achtig** (*naar goud zweemend*), bn.: *een —e glans, — haar, een — licht*; **—ader** (*met goud gevulde adervormige holte in de aardkorst*), v. —aderen, —aders; **—agio** (*de waarde per 100 v. goudmunt boven papier*), m.: *de — is nu* 5.5 %; men krijgt dan voor *f* 100 in goud, *f* 105.50 in papier; **—amal'gama** (*een legeering van goud met kwik*), o. —'s; ook: —a m a l g a a m'.
Goud'arend (*steenarend*),m.—en;—**baars** (*goudvisch*), m. —baarzen; **—bad** (fot. *onderdompeling der cliché's in een oplossing van goud*), o. —baden; **—berg** (*berg, waarin men goud vindt*), m. —en; **—beurs** (*buidel met goudgeld*; ook: *buidel om goudgeld in te bergen*), v. —beurzen; **—blad** (*uitgeslagen blaadje goud, loovertje*), o. —bladen; **—blond** (*goudkleurig*), bn. en bw.: *de Germaansche vrouwen met haar — haar*; **—boekje** (*boekje, bundeltje v. goudblaadjes*), o. —s; **—brasem** (dierk. *goudkleurige brasem*), m. —s; **—brons 1** (*met honig fijngewreven afval van bladgoud; zeker mengsel van tin en zwavel*), o. gmv.; **2** (*bronskleurig; van een naar goudbrons zweemende kleur*), bn.: *een — wambuis*; **—bruin** (*glanzig bruin*), bn.: *—e lokken*; **—delver** (*—graver*), m. —s; **—distel** (*distelachtige plant in Zuid-Europa en Afrika*), v. —s; **—dorst** (*heftig verlangen naar goud*), m. gmv. ;—**draad** (*tot draad getrokken goud*), als voorwerpsn., m. —draden, als soortnaam, o. gmv.; **—druk** (typ. *methode, waardoor goudbrons op de letters wordt aangebracht*), m. gmv.; **—duivel**

(*geldzucht*), m.: *de — is in hem gevaren.*
Gou'den (1 *van goud gemaakt*; 2 *met goud doorweven of van gouddraad vervaardigd*; 3 *verguld*; 4 *uiterlijk op goud gelijkende*; *in kleur en glans met goud overeenkomende*; 5 fig. in allerlei toepassingen en zegsw., waarbij de eig. bet. soms op den voorgrond komt), bn.: 1 *een — horloge* (in de spreektaal ook : *een goud horloge*); *de — bul*, staatsstuk, van een gouden zegel voorzien, zie B u l; — *tientje*, van goud geslagen, Nederl. goudmunt van 10 gld. gehalte 0,900; — *vijfje*, idem v. 5 gld.; — *standaard*, uit goud geslagen standaardmunt als grondslag van een muntstelsel; muntstelsel met gouden standaardmunt; 2 — *koorden, troetels*; 3 *in den — Leeuw*; 4 — *appelen*; *een krans van — stralen*; 5 zegsw. — *bergen beloven*, d. i. iem. onbestaanbare rijkdommen voorspiegelen, zie B e r g, fig. hem het onmogelijke zelfs toezeggen, ook: *koeien met — horens beloven*; *een eerlijk handwerk heeft een — bodem*, is winstgevend; *de — middelmaat*, voortreffelijke; — *spreuken*, onschatbare; *een — feest*, 50-jarig; *de — bruiloft*, 50-jarig huwelijksfeest; *een — kraag*, zie K r a a g; *de — roos*, zie R o o s; *de — koets*, zie K o e t s; *de — zon*, zie Z o n; *de — eeuw*, myth. de regeering van Saturnus, een eeuw, een tijdperk van vrede en bloei op elk gebied; fig. *de — eeuw van Augustus* (31 v. C.—14 n. C.); *onze — eeuw*, 1600—1700; *de — eeuw van onze letteren*, tijdens het stadhouderschap van Frederik Hendrik (1625—'47); — *hoorn*, aardr. Z. arm van den Bosporus, die tevens een veilige haven vormt van de stad Konstantinopel: — *kalf*, eig. *kalf van goud*, beeld van den Mammon, zie Exodus 32 : 4; *het — kalf aanbidden*, den geldduivel huldigen als een godheid, het goud, den rijkdom, de rijke lieden eeren, zijn hart hechten aan het slijk der aarde; *een rondedans om het — kalf*.
Goudenre'gen (plantk. *loofboom met goudgele trosbloemen, in tuinen*), m. —regens.
Gou'denaar (*lange steenen pijp*), m. —s; ook G o u w e n a a r.
Gou'den roos, v.: zie R o o s.
Gou'den standaard, zie G o u d e n.
Gouden tient'je, zie G o u d e n.
Goud'- en zil'verwerken (*voorwerpen van goud of zilver*), o. mv.
Goud'erts (*goudhoudend erts*), o.; —**essaai** (*onderzoek naar 't goudgehalte*), o. —en; —**fazant** (*goudlakensche fazant*), m. —en; —**forel** (*bergmeer- of roodforel*), v. —len.
Goud'geel (*geel, dat op goud lijkt, goudachtig geel*), bn.: *het —gele graan.*
Goud'graver (*gouddelver*), m. —s; zie: † G o u d l a n d, C a l i f o r n i ë, P l a c e r.
Goud'geld (*gouden munt*), o. gmv.
Goud'groef (*goudmijn*), v. —groeven; —**groen** (*goudachtig groen*), bn.: *d. —groene vleugels van een insect, de —groene hals van de mannetjeseend*; —**gulden** (*gouden muntstuk: Nederlandsche 28-stuiverspenning, zilveren florijn of 28 geheeten, was = ƒ 1.40*), m. —s; —**haan** (*insect, bladkever*), m. —hanen; —**haantje** (dierk. *fijne, kleine mees*), o. —s: *hij ziet er uit (blinkt) als een —haantje*, d. i. hij ziet er keurig uit, zie S i n t - M a a r t e n s v o g e l; —**handel** (*koop en verkoop van gouden munt en specie, hier te lande bijna uitsluitend in handen der Ned. Bank*), m. gmv.; —**houdend** (*goudbevattend*), bn.: — *erts*, — *zand*, verg. S t o f g o u d.
Goud'kalk (*goudpurper*), v. gmv.; —**kast** (*goud- en zilverkast*), v. —en; —**kievit** (*moerasvogel*), m. —en; —**kleur** (*goudgele kleur*), v.; —**klomp** (*brokie goud*), m.—en.
Goud'koord (*met goud doorweven koord*), o. —en; —**koorts** (*koortsige gejaagdheid bij goudzoekers en bij beursspeculanten om goud te winnen*), v. gmv.: —**kust** (aardr. *kust a. d. golf v. Guinea, W.-Afrika, voor het grootste gedeelte Eng. kolonie*), v. gmv.
Goud'laken (*laken, met gouddraad doorweven*), o. gmv.: *een mantel van —.*
Goud'lakensch (*van goudlaken*), bn.: *een —e rijksmantel*; zie B r o c a a t; bij uitbr. *een —e fazant*, d.i. met veeren, die aan goudlaken doen denken.
Goud'land (*land, waar goud gegraven wordt* inz. *Californië*; *het fabelachtige Dorado*), o. gmv., zie D o r a d o; —**leder** (*verguld leer of leer met vergulde figuren, als behangsel o. a. gebruikt*), o. gmv.; —**leening** (*leening, waarvan de interest in goud wordt voldaan*), v. —en: —**leeren** (*van goudleder*), bn.: — *schoentjes, het — behangsel in de kamer van tante Stastok* (C.O.); —**maker** (*alchimist*), m. —s; —**makerij** (*alchimisterij*), v. gmv.; —**meerle** (*wielewaal*), v. —meerlen.
Goudmijn (1 *goudgroeve*; 2 fig. *iets, dat groot voordeel oplevert*; 3 *schatkamer*), v. — en: 1 *de —en van Australië*; 2 *de haringvisscherij werd een — voor Holland*; 3 *de bijbel, een — van menschenkennis.*
Goud'papier (*een papier, dat aan éénen kant verguld is*), o. —en, als stofnaam, o. gmv.; verg. Z i l v e r p a p i e r.
Goud'peld (*met goudachtige vlekken*), bn., b.v. *een toom —e kippen*; zie G e e l p e l d.
Goud'pippeling (*goudgele appel*), m. —en; —**pluvier** (*wilster*), v. —en: *de — bewoont liefst eenzame streken b. v. de Aziatische toendra's*, ook, *onze veen- en heidevelden*, z. P l u v i e r; —**poeder** (*poederachtig goud, goudzand*), o. gmv.: —**purper** (*kleurstof, verkregen door tinzout te vermengen met een goudoplossing*), o. gmv.: *glas- en porseleinschilders gebruiken —*: —**ranonkel** (*boterbloem*), v. —s; —**renet** (*zoetzure, geelgrauwe renet of reinet*), v. —renetten.
Goud'rente (*interest van effecten, die in goud wordt uitbetaald*), v., in tegenstelling van zilver-, van papierrente; zie G o u d l e e n i n g.
Goudron' (Fr. *teer*; *gezuiverd en gekookt asphalt in vloeibaren toestand*), o. gmv.
Gouds'bloem (plantk. *goud-, gouw-, goudjesbloem, samengesteldbloemige éénjarige tuinbloem met goudgele bladeren*), v. —en.
Goudsch (*uit, in, van*; *als uit, in, van*; *eigen aan, betrekking hebbende op Gouda*), bn.: —*e kaas*; *de —e pijpen of gouwenaars zijn in 1637 uitgevonden.*
Goud'schaal (*geroelige weegschaal om goud te wegen, goudbalans*), v. —schalen: zegsw. *op een —tje wegen of leggen*, iets hoogst voorzichtig wikken en wegen, b.v. *zijn woorden wegen of leggen op een —*, zeer

voorzichtig zijn bij 't spreken; —**schuim** (*goudglit; slakken bij het smelten van goud ontstaan; afval bij 't bewerken van goud: valsch bladgoud*), o. gmv.; —**smid** (eig. *een ambachtsman, die goud door smeden bewerkt en daarmede den kost verdient*: meestal: *iemand, die gouden voorwerpen maakt en er handel in drijft*; bij uitbr.: *iemand, die edele metalen bewerkt en er handel in drijft*; vaak verbonden met *zilversmid*), m. —smeden; —**stuk** (*gouden geldstuk*), o. —stukken; —**tinctuur** (*zekere goudoplossing*), v. gmv.; —**veld** (*veld, waar goud gevonden wordt*), o.: *de —velden van Klondyke*, zie P l a c e r; —**vernis** (*goudkleurig vernis*), o.; —**vink** (dierk. *fraai gevederde vink met goudgele borst*; ook: *soort van sierduif*; scherts. *rijke vrijer of vrijster*; *officier van de rijdende artillerie, de z.g. gele rijders*), m. —vinken; —**visch** (*goudkleurige, karperachtige visch, uit China en Japan afkomstig, in 1728 naar Engeland overgebracht*), m. —visschen: *de — siert onze vijvers en vischkommen*; —**vischje** (*kleine goudvisch*; fig. *rijke erfdochter*), o. —s; —**vischkom** (*glazen kom, om goudvischjes in te houden*; ook: *komvormige vijver, waarin goudvisschen worden gehouden*), v. —kommen; —**vlieg** (dierk. *glanzende goudgroene bromvlieg*), v. —vliegen; —**vlies** (*vlies, bereid uit de opperhuid v. d. blinden darm v. e. rund, en dat bij de goudbewerking van dienst is om tusschen de reeds vrij dun uitgeslagen goudblaadjes gelegd te worden en deze verder tot bladgoud uit te kloppen*; heelk. *hetzelfde vlies als hechtmiddel of afdekkend vliesje bij kleine wondjes*), o. —zen; —**vogel** (Z.-Ned. *wielewaal*), m. —vogels, zie G o u d m e e r l e; —**vos** (*geelkleurig vospaard*), m. —vossen; —**wasscher** (*werkman, die het goud als stof door wasschen uit het goudhoudende zand of uit het geklopte gouderts afzondert*), m. —wasschers; —**werk** (1 *uit goud vervaardigd voorwerp*; 2 *collectieve benaming van gouden werken*), o., in bet. 1 —en; in bet. 2 gmv.: 1 *het rijksstempelmerk voor de kleine —en*; 2 *oud — van verschillend gehalte samensmelten*; —**werker** (*goudsmid*), m. —werkers; —**wesp** (dierk. *goudkleurige wesp*), v. —en; —**wolf** (dierk. *jakhals*), m. —wolven, fig. vrek, schraper; —**zand** (*[rivier]zand, waarin stofgoud voorkomt of goudkorrels voorkomen*), o. gmv.; —**zoeker** (*goudgraver, gouddelver op de goudvelden*), m. —zoekers; —**zucht** (*gouddorst, geldzucht*), v. gmv.

Goulard'water (Fr. *een verkoelend en opdrogend heelmiddel* b.v. *bij brandwonden, geheeten naar den Fr. geneesheer Goulard*), o. gmv.: — *bestaat uit loodazijn, spiritus en water.*

Gourmand' (Fr. *gulzigaard; lekkerbek*), m. —s.

Gourmet' (Fr. *smuller, fijnproever, lekkerbek*), m. —s.

Goût (Fr. *smaak*; ook: *kunstzin*), m.

Goûteeren (Fr. *smaak in iets hebben; proeven*; ook: *een maal gebruiken tusschen het diner en het souper in*; fig. *mogen lijden*; ook: *goedkeuren*).

Gouvernan'te (Fr. *landvoogdes*; ook: *opvoedster, inwonende huisonderwijzeres in dienst van een familie*), v. —s.

Gouverneeren (Fr. *besturen, beheeren*).

Gouvernement' (1 *regeering, bestuur*, inz. *over onze koloniën, over een provincie*; 2 *bureau's, gebouw waarin deze gevestigd zijn*; 3 *grondgebied, afdeeling van bestuur in onze koloniën*; 4 *landstreek, provincie*), o. —en: 1 *het — over Indië*; *het Nederlandsch —*, staatsbestuur: —*sambtenaar, —scultuur enz.* (zie ald.); 2 *hij kwam juist van het —*; *schrijven op het —*; 3 — *Celebes en onderhoorigheden*; 4 *het Russische — Archangel*; —**slanden** (*overzeesche gewesten, die onder rechtstreeksch bestuur van Nederland staan*), o. mv.

Gouvernementeel' (*in betrekking staande met het gouvernement*; *uitgaande v. h. gouvernement*), bn.: *een — candidaat*; *een — besluit.*

Gouvernements'ambtenaar (*regeeringsambtenaar in Ned. O.-Indië*), m. —naren; —**besluit**, o. —en; —**blad** (*officieele krant in W.-I. enz.*), o. —bladen; —**cultuur**, v. —turen, verg. C u l t u u r s t e l s e l; —**gebied**, o. gmv.; —**gebouw**, o. —en.

Gouverneur' (*landvoogd, bestuurder*; vroeger en in het Zuiden van ons land nog: *de naam van den Commissaris der Koningin*; O.-I. *titel van sommige hoofden van gewestelijk bestuur, van gouvernementen*; *militair opperbevelhebber eener stad* in deze bet. vero.; *verkorting van Gouverneur-Generaal*; ook: *huisonderwijzer, opvoeder van kinderen eener familie*), m. —s, —èn.

Gouverneur'-generaal' (*hoogste ambtenaar, landvoogd, onderkoning in Ned. O.-I.*), m. gouverneuren- of gouverneursgeneraal; zie T o e a n-b e s a a r (*de groote heer*).

Gouverneur'sche (O.-I. *gemalin van den gouverneur-generaal*), v. —n. gmz.

I. Gouw (gesch. *deel eener Frank. provincie*; thans in den vorm *goo* deel *der provincie Friesland* inz. in samenstellingen: *Oostergoo enz.*; in het algemeen *landstreek*), v. —en; zie: G o o i, G o o.

II. Gouw, gou'we (aardr. *een riviertje, een wetering*), v.: *Gouda ligt aan de —.*

Gou'we (plantk. *papaverachtige bloem*), v. —n: *bij ons vindt men b.v. de stinkende — onder kreupelhout en op onbebouwde plaatsen.*

Gou'wenaar, gou'denaar (*lange Goudsche pijp*), m. —s: *de deftige — v. d. m'nheer.*

Gouw'graaf (gesch. *bewindvoerder over een gouw*), m. —graven; —**spraak** (*dialect, streekspraak*), v. —spraken.

Gover'no (handel. *richtsnoer, bericht, aanwijzing, naricht*), o.: *a —*, tot naricht; ook G o u v e r n o: *dit tot uw —.*

Go'vie (*riviervisch, grondel*), v. —s.

Graad (1 meetk. $^1/_{360}$ *deel van den cirkelomtrek*, $^1/_{90}$ *deel van den rechten hoek*; 2 *evenmatig deel van een schaalverdeeling*; 3 *een der elkander opvolgende rangen in een reeks van betrekkingen of waardigheden*; *rang*; 4 *rang, na afgelegd examen enz. aan een studeerende toegekend*; vroeger ook: *onderscheiding naar de mate van bekwaamheid bij een examen toegekend*; 5 geslachtkunde: *trap van bloedverwantschap of zwagerschap*; 6 alg.: *aantal letterfactoren van een algebraïschen éénterm*; *hoogste exponent van*

den onbekende of van een der onbekenden bij een stelkundige vergelijking), m. graden: 1 *een hoek van 45°*, (een graad wordt aangeduid door het teeken °); *een boog v. 60° is het 1/6 deel v. d. cirkelomtrek; 52° N.B.; 178° O.L.*; 2 *de warmte van het water was 20° C. of 16° R.; het is vandaag 2° C. warmer dan gisteren; de zieke heeft 40° koorts*; zie Koortsthermometer; 3 *deze generaal heeft alle graden in het leger doorloopen; die heer heeft den — van kapitein*; 4 *een academische —*, titel van doctor, meester; *er werden vroeger aan de Hoogeschool drie graden bij een afgelegd examen toegekend: simpliciter, non sine laude*, (niet zonder lof) *en: summa cum laude* (met den hoogsten lof); 5 *neven in den vierden —*; 6 *de — van een vergelijking, de — van een stelkundigen vorm*; nog bij vergelijking of figuurlijk gebezigd in verschillende toepassingen van bet. 2—5: *mijn hartstocht steeg tot den hoogsten —*, trap, stadium; *een — hooger, lager, minder*, iets hooger enz.; *hij heeft de tering in hoogen (den hoogsten) —*, mate; *in —, niet in wezen verschillen*, dezelfde eigenschappen, maar in verschillende verhouding bezitten; gradueel, niet essentieel verschillen; spraakk.: 1 *bijwoord van —*, bijwoord, dat de mate van het voorhanden zijn eener hoedanigheid of de kracht, waarmee een handeling geschiedt, bepaalt: *zeer* is een bijwoord van —; 2 *bijzin van den 1sten, 2den enz. —*, het meer of minder rechtstreeksch verband met den hoofdzin, in den zin: *„Ik vertelde hem, dat mijn horloge mij ontrold was, toen ik naar het station ging"*, is *„dat mijn horloge mij ontrold was" bijzin van den 1sten — en „toen ik naar het station ging" bijzin van den 2den —*.

Graad'boek (*boek met kaarten en tabellen voor de bepaling van de plaats*, d. i. *van lengte en breedte op zee*), o. —boeken; **—boog** (*werktuig, waarmede de stuurman de hoogte van zon en sterren meet*, vero.; vormleer; *transporteur, halve cirkel in graden verdeeld*), m. —bogen; **—meter** (*persoon, die een graadmeting doet*; ook, *werktuig om het aantal graden te bepalen*), m. —s; **—meting** (*het bepalen van de lengte van een breedtegraad*), v. —en; **—verdeeling** (*verdeeling in graden op een instrument*), v. —en.

Graaf (gesch. *ambtenaar, rechter*; later: *bestuurder*; thans: *adellijke titel*), m. graven: *een gouw-, grens- of mark—, vrij—, pluim—; de graven van Holland*; zie ook Dijkgraaf.

Graaf'schap 1 (*gebied van een graaf*; *waardigheid van graaf*), o. —pen: *het — Holland, het — Vlaanderen, trotsch zijn op zijn —*; **2** (aardr. *N.-O. deel v. Geld. tusschen den IJsel en den Ouden-IJsel*), v.: *de — Zutphen werd in* 1133 *door aanhuwelijking met Geld. vereenigd.*

Graaf'werk (*grondwerk*), o. —werken.

Graaf'wesp (dierk. *wesp, die haar nest in den grond maakt en er gangen in graaft voor de larven*), v. —en.

Graag 1(1 *hongerig*; 2 *begeerig*), bn.; grager, graagst: 1 *een grage maag, een grage visch, grage lijsters*; 2 *iemand — naar iets maken, hij is koop—, weet—, leer—*; **2** (*bij voorkeur*), bw.; liever, het liefst: *zij studeert —, wandelt liever, reist het liefst*; **—heid** (*eetlust*; *sterke begeerte*), v. gmv.; **—te** (*graagheid*), v. gmv.

Graai'en (*met de handen in iets tasten, grabbelen*), graaide, heeft gegraaid: *met de handen in het zand —; in een mand met kersen of ander fruit —; zij kan wel voor honderd gulden — in één slag*; zie Grissen.

Graal (*kostbare, diepe schaal of schotel, waarvan Jezus zich bij het laatste Avondmaal zou bediend hebben en waarin het bloed van den aan het kruis stervenden Jezus zou opgevangen zijn*; *deze — was later verloren gegaan en een aantal ridders verbonden zich om hem op te sporen*), m., vroeger ook o.; **—ridder** (*ridder der Ronde Tafel, die den graal zocht*), m. —s; **—roman** (*berijmd verhaal van de avonturen van e. graalridder*), m. —romans; zie Arthur en Arthurromans.

Graan (1 *zaadkorrel van een korensoort*; inz. in verkleiningsvorm; 2 *koren; planten tot de familie der grassen behoorende*), o. granen: 1 *een klokhen, —tjes pikkend in den tuin*; zegsw. *een —tje pikken*, borreltje' drinken; 2 *rogge, tarwe is —; het gouden —*, kostbaar en goudgeel; *een zak met —; het — op het veld heeft veel geleden*, te velde staand gewas; *handel in granen*, in graansoorten.

Graan'akker (*stuk bouwland, waarop graan groeit*), m. —akkers; **—beurs** (*korenbeurs*), v. —beurzen; **—bouw** (*het telen van graan*), m. gmv.; **—factor** (*bewaarnemer van graan, iem., die graan voor een ander opslaat*), m. —factoren; **—gewas** (*halmgewas*), o. —sen; **—harp** (*staande zeef voor het reinigen van gedorscht graan*), v. —en; **—kooper** (*graanhandelaar*), m. —s; **—oogst** (*korenoogst*), m. —en; **—pakhuis** (*pakhuis met verschillende zolders, waarop het graan wordt uitgestort*), o. —huizen; **—prijs**, m. —prijzen; **—productie** (*teelt van graan*), v. gmv.; **—schuur** (*bergplaats v. graan*), v. —schuren; **—soort** (*soort v. graan, als rogge, tarwe*), v. —en; **—zolder** (*zolder tot berging v. graan*), m. —s; **—zuiger** (*silo*), m. —s.

Graas'de (*van gras*) bn.: *— boter*, grasboter verg. Hooiboter.

Graat (*kantig gebeente* inz. *van visch*), v. graten: *een snoek zit vol graten; mager zijn als een —*, broodmager; zegsw. *rood of niet zuiver op de — zijn*, als een visch, die niet frisch meer is, fig. niet eerlijk, niet vertrouwbaar; *van de — vallen*, sterk vermageren; ook, in zwijm vallen; *geen graten in iets vinden*, d. i. ergens geen zwarigheid in zien; *met een — in de keel commandeeren*, d. i. met schorre stem; **—achtig** (*veel graten hebbende*), bn.: *de snoek is een —e visch.*

Grab'bel, v. gmv., in bepaalde zegsw. inz. met *te*; *pepernoten in de — gooien; zijn geld te — gooien*, eig. weggooien, wegsmijten, als om het te laten opgrabbelen, fig. zeer verkwistend leven.

Grab'belen (1 *in 't wild grijpen naar uitgestrooide voorwerpen, om er één of meer te bemachtigen*; 2 *rondtastend woelen in iets*), grabbelde, heeft gegrabbeld: 1 *— naar pepernoten, naar suikererwten enz.*; 2 *met*

de hand in een trommeltje —; —**aar,** m.—s: *de kleine* —*s,* grabbelende kinderen.

Gra'celijk (*bevallig, gracieus*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e beweging met de hand; de vorstin groette* —.

Gracht (1 *gegraven kanaal voor verschillende doeleinden: verbinding, verdediging;* 2 *de straat, de huizen langs een gracht;* ook, *de bewoners van een gracht*), v. —en: 1 *een* — *graven;* 2 *ik woonde op de Heeren*—; *een* —*je omloopen; de Keizers*— *was goed vertegenwoordigd;* —**water** (*water uit een gracht*), o. gmv.

Gra'cie, v.; zie het betere G r a t i e.

Gracieus' (*minzaam; liefelijk, bevallig*), bn. en bw.; —zer, —t.

Grada'tie (*het trapsgewijze opklimmen*), v.: — *in den stijl, in een rede;* zie C l i m a x.

Gradeeren (*tot een hoogeren graad van sterkte, deugdelijkheid brengen,* b.v. *zouthoudend water door verdamping doen stijgen in zoutgehalte; verbeteren van het gehalte van een metaal; veredelen van goud in kleur, gewicht, duurzaamheid*); —**werk** (*al de toestellen bij de zoutbereiding dienende*), o. —werken.

Gradi'nen (*oploopende rijen van zitplaatsen, b.v. in een paardenspel, een amphitheater, een schouwburg*), v. mv.

Gradua'le 1 (R.-K. *boek, bevattende de gezangen, welke onder de Mis door het koor worden gezongen*), v. —n; **2** (R.-K. *deel der Mis tusschen Gloria en Credo of na het Epistel*), o. —s.

Gradua'tie (*verdeeling in graden; het brengen in de trapvormen; het verleenen v. e. academischen graad*), v. gmv.

Gradueel' (*den graad betreffende, in graad; trapsgewijze*), bn. en bw.: *het verschil is* —, *niet essentieel;* — *voortschrijden.*

Gradueeren (*in graden afdeelen; een acad. graad verleenen*); zie G e g r a d u e e r d e.

Graecis'me (*Grieksch taaleigen, Grieksche zegswijze; Grieksch getinte uitdr.*), o. —n.

Graecomaan' (*dweepend vereerder van de Grieksche beschaving*), m. —manen; —**manie',** v. gmv.; verg. G a l l o m a n i e.

Grae'cus (*Griek; kenner, beoefenaar van 't Grieksch*), m. —sen of Graeci. (ae = ee).

Graf (1 *groeve, grafkuil, grafstede;* 2 fig. *de dood*), o. graven; 1 *een* — *graven; in het* — *neerlaten; het stille* —; 2 *het* — *alleen kan echtgenooten scheiden;* zegsw. *ten grave dalen,* sterven; *met den éénen voet in 't* — *staan,* stokoud zijn; *aan den rand van 't* —, bijna dood; *de orde van het Heilige* —.

Graf'bloem (*bloem op of bij een graf*), v. —bloemen; zie A f f o d i l.

Gra'felijk, graaf'lijk (1 *van een graaf afkomstig;* 2 *aan een graaf toebehoorende;* 3 *door een graaf uitgevaardigd*), bn.: 1 *oud en* — *bloed;* 2 *het* —*gezag* d. i. aan een graaf toekomend; *de* —*e macht, Aernouts* —*e burcht, de* —*e kroon, de* —*e zetel;* 3 *een* —*privilege;* nog: *het* —*tijdperk onzer historie,* nl. dat der graven (922—1581); —**heid** (*grafelijke macht; graafschap; een graaf*), v.

Graf'gesteente (—*zerk,* —*teeken*), o. —n.

Graf'heuvel (*hoogte van aarde of zand op een graf*), m. —heuvels; —**kelder** (*kelder als begraafplaats* nl. *tot bijzetting van lijken*), m. —kelders; —**kuil** (*groeve*), m. —kuilen.

Graf'maker, m. —s; zie A a s t o r.

Graf'monument (*gedenkteeken op een graf*), o. —en; —**rede** (*rede, bij 't begraven uitgesproken*), v. —redenen; —**schenner** (*iem., die graven vernielt*), m. —s; —**schrift** (*opschrift op een grafsteen*), o. —en; —**steen** (*zerk als dek op een graf; —gesteente*), m. —steenen; —**stem** (*dof-, holle stem*), v. gmv.

Graft (*gracht*), v. vero., nog gew.

Graf'teeken (*gedenksteen, tombe*), o. —s; —**terp** (*kleine aardheuvel*), v. —en; —**tombe** (*steenen grafmonument*), v. —s of —n; —**urne,** —**urn** (*aarden potje in vaasvorm, met lijkasch*), v. —urnen; —**vaas** (—*urne*), v. —vazen; —**zang** (*lijkzang*), m. —en; —**zerk** (*liggende steen op een graf*), v. —en; —**zuil** (*grafteeken in den vorm v. e. zuil*), v. —zuilen.

Gra'hambrood (*brood v. grofgemalen tarwe of rogge zonder zuurdeeg,* o.a. *gebakken volgens recept van den Amerik. arts Graham voor paard of hond*), o.

I. Gram (*boos, toornig, verbolgen*), bn.; —mer, —st: *de koning werd* —, *een* —*me leeuw, hij was* — *te moede,* met wrevelen zin; *in* —*men moede,* in toorn; *met* —*me blikken,* —*me woorden;* —**heid** (*verbittering, boosheid*), v. gmv.

II. Gram (*een duizendste v. e. KG., wichtje*), o. —men; gewichtseenheid in ons metriek stelsel: mG., cG., dG.; DG., HG., KG.

Gramcalorie' (*een duizendste calorie warmte, noodig* nl. *om één gram water 1° Celsius in warmte te doen stijgen*), v. —ën.

Gramine'ën (*grasachtige planten*), v. mv.

Grammai're (Fr. *spraakkunst*), v. —s.

Gramma'tica (*spraakkunst*), v. —'s.

Grammaticaal' (*spraakkunstig*), bn. en bw.: —*cale onderscheidingen; een zin* — *ontleden.*

Gramma'ticus (*spraakkunstkenner*), m. —ci.

Gramma'tisch (*de spraakleer betreffende; spraakkunstig*), bn. en bw.: *een* — *onderwerp, een* — *gezegde,* d. i. naar den vorm; *een* —*e verbinding,* b.v. met de vgw. *dat, of; hij schrijft* — *juist.*

Grammoe'dig (*toornig, vertoornd, boos*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e blik; zij sloeg hem het geldstukje* — *uit de hand* (V. Lov.).

Gramophoon' (*instrument tot het opnemen en weergeven van het menschelijk stemgeluid en andere geluiden; spreekmachine*), v. —phonen: *de* — *is in 1887 door E. Berliner uitgevonden;* —**trompet** (nl. *dienend om het geluid te versterken*), v. —ten.

Gram'schap (*toorn, wrevel*), v. gmv.

Gramsto'rig (*driftig, boos, korzelig*), bn. en bw.; —er —st.: *iem.* — *maken,* — *worden; — te werk gaan,* — *kijken.*

Granaat' 1 (*sier- of kasplant met scharlaken-roode, foksia-vormige bloemen; vrucht van den granaat; met kruit gevulde kanonskogel; handgranaat*), v. granaten; **2** (*'n roode edelsteen*), m. — granaten; **3** (stofnaam: *rood edelgesteente*), o. gmv.; —**appel** (*vrucht van den granaat*), m. —s; —**boom** (zie G r a n a a t **1**), m. —en: *de* — *of granaatappelboom tiert in 't Z. van Europa, hij heeft appelvormige vruchten vol roode pitten;* —**trechter** (mil. *trechtervor-*

mig gat in den bodem, door ontploffing van één of meer granaten gevormd), m. —s: *een met water volgeloopen* —; —**vuur** (*het schieten of werpen met granaten*), o. gmv.: *een vreeselijk* —.

I. Gran'de (Sp. *rijksgroote, afstammeling v. d. voormaligen leenadel; titel van den hoogsten adel*), m. —s: *evenals de Pairs in Fr. genoten de* —*s in Spanje al de voorrechten van den hoogsten adel.*

II. Gran'de, uit g a r a n'd e, v., zie G r a n j e.

Grandez'za (*de waardigheid of deftigheid van een Spaanschen grande*; fig. *hoogheid, adeltrots*), v.; l.: *grandeiz'-sa.*

Grandioos' (Fr. *grootsch, prachtig, heerlijk, schitterend, majestueus*), bn. en bw.: *het schouwspel was* —; *een* — *meesterstuk.*

Grand-seigneur' (Fr. *hoogadellijk heer*), m.: zegsw. *hij leeft als een* —, *den* — *uithangen.*

Gra'nen (*vrucht zetten, korrels krijgen*), graande, heeft gegraand: *de tarwe begint te* —; *fig. uitbotten, ontkiemen, ontspruiten.*

Graniet' (1 *korrelig, bontgekleurd kerngesteente, in hoofdzaak bestaande uit veldspaat, kwarts en glimmer*; 2 fig. *iets dat zeer hard is*), o.: 1 *een rots van* —, zie E r u p t i e f; 2 *een hart van* —; —**blok,** o. —blokken; —**en** (*van graniet*), bn.: *een* — *schoorsteenmantel*; —**rots** (*rots van graniet*, nl. *in het hooggebergte*), v. —en; —**steen** (*voorwerp*), m. en v. —en; (*stofnaam*), o.

Grani'to, g r a n i t'o (*kunststeen, vervaardigd uit marmerblokjes en cement*), o.: *een gangvloer van* —; verg. M o z a ï e k.

Gran'je (*wettig toekomend deel, portie*), v. gmv.: *zijn* — *of grande halen, zoeken*; bij uitbr. *de* — *krijgen*; *aan iemand de* — *geven*, al wat zijn hart begeert, zijn volle bekomst.

Granula'tie (geneesk. *het zich vertoonen van korreltjes in jong weefsel van wonden, in zieke oogen enz.*), v. gmv.; **granuleus'** (*korrelig, met korreltjes*), bn.: —*ze oogontsteking.*

Grap (*aardigheid, geestigheid, kwinkslag, gein*), v. grappen: *iets uit of voor de* — *zeggen, een* — *met iem. hebben, uithalen*; *dat is geen* —, het is een ernstige zaak.

Gra'phica, graphiek' (*schrijf-, teeken- en schilderkunst*; ook: *voorstelling door lijnen, teekens, vlakken van een treinenloop, van waterstanden; statistische gegevens*), v. gmv.

Graphiet', grafiet' (*delfstof, die uit vrij zuivere koolstof bestaat*), o.: *de* —*lagen in een steenkolengebied zijn ontstaan door druk en hitte van dunnere steenkolenlagen, men vindt* — *in Cumberland, N.-W. Engeland*; *van* — *vervaardigt men potloodstiften en zwart teekenkrijt.*

Gra'phisch (*op de graphica betrekking hebbende*; *schriftelijk*; *door schrijfteekens, figuren voorgesteld*), bn.: —*e vakken*, die met de graphica in verband staan: *de* —*e methode*, de manier, om de gegevens of getallen in lijnen voor te stellen op een geruit en genummerd grondvlak; *een* —*e voorstelling*; —*e kunsten*, kopergraveerkunst, lithographie enz.

Grapholoog' (*iem., die de graphologie beoefent, schriftkundige*), m. en v. —logen; —**logie'** (*de kunst, om uit iemands schrift zijn karakter te bepalen*), v. gmv.

Graphome'ter (*hoogte-, hoekmeter*), m.—s.

Grap'jas (*grappenmaker*), m. —jassen, gmz.

Grap'penmaker (*snaak, guit, schalk*), m. —s: *een clown is meest een* —.

Grap'pig 1 (*kluchtig, lachwekkend, vroolijk*), bn.; —er, —st: *een* —*e geschiedenis*; *een* —*e brief, een* — *vers*; *hij is nog al* —, vol grappen; *een* — *gezicht*, koddig, den lachlust opwekkend; **2** (*op grappige wijze*), bw.: *hij weet altijd zoo* — *te vertellen.*

Gras (plantk. *gehalmd gewas onzer weiden*), o., (soorten): grassen; er zijn vele soorten van gras, als: *pluim—, zijde—, struis—, riet—, haver—, voeder—, Spaansch* —; zegsw. *in het* — *bijten*, sneuvelen; *er schuilt een adder in 't* —, er is gevaar onder schoonen schijn, zie A d d e r; ook, *er schuilt een angel onder 't gras*, zie: V o e t a n g e l en K l e m; *iemand het* — *voor de voeten wegmaaien*, juist zeggen, wat een ander ook wilde zeggen; *er geen* — *over laten groeien*, de behandeling eener zaak niet uitstellen; *te hooi en te* —, zoo nu en dan, ongeregeld, zie H o o i; —**anjelier** (*gepluimde anjelier, de kleinste soort van anjelier*), v. —en; —**band** (*rand van zoden*), m. —banden; —**boter** (*graasde boter, lente- of weideboter, geen stalboter*), v. gmv.; —**buik** (*haas der weidevelden, geen duin- of heihaas*), m. —en.

Gras'duinen 1 (*grasrijke duinen, duinen met gras begroeid: gezochte weideplaatsen*), v. mv.: fig. *in* — *gaan*, zich gaan vermeien, het hart in genietingen ophalen, volop genieten; **2** (eig. *in grasduinen gaan weiden*; fig. *zich vermeien*), grasduinde, heeft gegrasduind: fig. *in de werken der ouden, daar hebben onze dichters al rijkelijk in gegrasduind*, naar hartelust toegetast.

Gras'etting (*recht van beweiding van 't gras langs openbare wegen, dijken enz.*), v.: *verpachting der* —.

Gras'groen (*groen als gras*), bn.: *een* —*e japon*; fig. *een* —*e luitenant*, nieuwbakken.

Gras'grond (*grond, met gras begroeid*), m. —gronden; —**halm** (*stengel d. grasplant*), m. —halmen; —**haring 1** (*een haring, die dicht bij de kust vóór den tijd is gevangen*), m. —en; **2** (*stofnaam*), v. gmv.; —**hupper** (*kleine sprinkhaan onzer weiden*), m. —huppers; —**kaas** (*kaas bereid uit melk, afkomstig van vee, dat in de wei is*), v. —kazen; —**kalf** (*kalf, dat oud genoeg is om in de wei te loopen*), o. —kalven, —kalvers; —**land** (*weide- of hooiland*), o. —en: $^1/_2$ *deel van onze cultuurgronden is* —; —**linnen 1** (*weefsel uit de vezels van het zoogenaamde Chineesche gras*), o. gmv.; **2** (*van graslinnen*), bn.: — *hemden,* — *lakens*; —**look** (*bieslook, snijlook*), o. gmv.

Gras'maaien 1 (*het gras met de zeis afsnijden*), o. gmv.: *het* — *is een zwaar werk*; **2,** onbep. wijs: *wij gaan uit* —; —**maaier** (*persoon, die het gras maait*, inz. *Bovenlander of Westfaling, die in den hooitijd in Holland kwam maaien*), m. —s. zie: M o f, H a n n e k e m a a i e r.

Gras'maand (*maand, waarin het gras ontspruit, April*), v. gmv.; —**musch** (*koewachter, zwartkop, tuinfluiter*), v. —mus-

schen; —**perk** (*met gras begroeid perk*), o. —en; —**pieper** (*veldleeuwerik*), m. —pipers; —**plein** (*groot grasveld*), o. —pleinen; —**preek** (gesch. *hagepreek* [± 1566]; *prediking in het open veld*), v. —preeken; —**rol** (*rol, om het gras effen en glad te maken*), v. —rollen; —**scheut** (*jonge grasspriet*), m. —en.

Grasseeren (v. ziekten: *woeden, heerschen*).

Gras'spriet (*grasstengel*), m. —en; —**tapeet** (dicht. *graskleed der velden*), o. —tapeten; —**veld** (—*land*, —*grond*), o. —en.

Gras'vellig, bn.: *dit is* —, dit moet voor schulden verkocht worden, gew.

Gras'verkooping (*publieke veiling van te velde staand gras*), v. —en; —**vilt** (*groen grasdek, de graskorst op dijken*), o. gmv.; —**vlakte** (*uitgestrekt vlak land met gras begroeid*), v. —vlakten; —**weduwe** (*onbestorven weduwe; gehuwde vrouw, wier man voor een langen tijd afwezig is*), v. —n.

Gras'zaad (*hooizaad*), o. gmv.; —**zode** (*e. lap afgestoken grasgrond*), v. —n.

Gra'tias (Lat. *dankzegging*, inz. *gebed na het eten*: vroeger op sommige scholen: *dankbetuiging van leerlingen wegens een ontvangen prijs*), v. —sen: *gratias (tibi ago)*, (ik zeg u) dank. (t = ts)

Gra'tie (1 *bevalligheid*; 2 *goedgezindheid, gunst*; 3 *genade, ontheffing van straf*), v. gmv.: 1 *zij draagt haar kleed met* —; 2 *in of uit de — komen* of *zijn*, in of uit de gunst komen of zijn; *bij de — Gods*: 3 *de Koningin heeft het recht van* —, kwijtschelding, mindering, of verandering van straf; nog: *het jaar van* —, eerste jaar na het overlijden van een predikant.

Gra'tiën, v., myth. de drie Bevalligheden, gezellinnen van Venus: Euphro'syne, Tha'lia en Agla'ia. (t = ts).

Gratieus', gracieus' (*innemend, bevallig*), bn. en bw.; —zer, —t: *een —ze houding*; — *buigen*.

Gratifica'tie (*gunstgeschenk*; *gift*; *vergoeding*; *vereering of toelage in geld, boven het vastgestelde loon of boven de wedde*), v. —tiën, —ties.

Gra'tig (*vol graten*), bn.; —er, —st: *elft is een —e visch, evenzoo snoek*.

Gra'tis (eig. Lat. *gratiis*, om des danks wille; nu: *om niet, kosteloos*). bw.: — *binnenkomen*: een eenigszins bijvoeglijk karakter heeft — in: *een —advertentieblad, een —voorstelling, —onderwijs*.

I. Grauw (*snauw, hard woord*), m. —en: *iem. een — geven, ik kreeg een — voor antwoord*; zie Afgrauwen.

II. Grauw 1 (1 *de grijze kleur*; 2 *het gepeupel*, en wel, omdat het lagere volk, armen en lagere geestelijken inz. grauw droegen), o. gmv.: 1 *in het — gekleed*; 2 *het — kwam op de been*; **2** (*grijs, aschkleurig*), bn.; —er, —st: —*e haren*, z. Grauwtje; *in — gewaad, een —e wolk, het —e zwerk*; *de —e staar*, z. ald.; fig. *in het — verleden*.

Grauw'achtig (*naar grauw zweemende, grijsachtig*), bn.; —er, —st: —*e veeren*.

Grau'wak (aardk. *schilferachtige, grauwe, zeer vaste zandsteen*), v. gmv.

Grauw'bruin (*vaalbruin*), bn.: *een — paard, een —e mantel*.

Grau'wen (*grommen, snauwen*), grauwde, heeft gegrauwd: *zij doen niets dan schimpen en* —.

Grauw'geel (*grijsgeel*), bn.: —*gele steenen*; —**gors** (*zekere grijze gors*). v. —zen; —**schildering** (*schildering in verschillende tinten van dezelfde bruin-grijze kleur*), v. —en.

Grauw'tje (*ezel*), o. —s: de ezel draagt dien naam om de kleur van zijn haar; verg. Bruintje, Schimmel, Vos.

Grauw'vuur (*mijngas-ontploffing*), o.

Grava'men (Lat. rechtst. *bezwaar, zwarigheid*), o. gravamina.

Gravamineeren (*bezwaren maken*).

Graveel' (geneesk. *niersteen*), o. gmv.; —**zand** (geneesk. *nier- of blaasgruis*), o.

Graveeren (*met de graveernaald letters, figuren in hout, steen of metaal griffen*): *een muntstempel* —, *op hout* —, *in koper* —, insnijden met een graveernaald; —**der** (*graveur*), m. —s, —**sel** (*gegraveerde figuur*), o. —s of —en.

Graveer'ijzer (—*naald, insnijmes*), o. —s; — **kunst** (*de kunst van het graveeren*), v. gmv.; —**mes** (*mes van den houtgraveur*), o. —messen; —**naald** (*lijn graveerstaal, graveerstift*), v. —en: —**staal** (*graveerijzer*), o. gmv.; —**stift** (*graveernaald, —ijzer*), v. —stiften.

Gra'ven (*delven, spitten, den grond omzetten, uitgraven*), groef, heeft gegraven: *een graf* —, *naar goud* — of *goud* —.

's-Gravenha'ge (eig. *hage*, tuin des graven: *hoofdplaats van Z.-H. en residentie*), o.: *het vorstelijk* —: ook: **Den Haag**.

Gra'venhoed (*zinnebeeld der grafelijke waardigheid*), m.: —**huis** (*stamhuis, geslacht der graven*, o. —huizen: —**kroon** (*hoofdtooisel*, ook, *adellijk insigne van een graaf*), v. —kronen.

Graverij' (*het graven* inz. *het afgraven van veen: de plaats, waar het geschiedt*), v. —en.

Graveur' (*plaatsnijder; stempel* of *zegelsnijder*), m. —s.

Gravime'ter (*zwaartemeter* b.v. *van vloeistoffen*), m. —s; verg. Areometer.

Gravin' (*regeerende vorstin met den rang v. graaf*), v. —nen: *de jonge — Ada van Holland* (1217): — *Jacoba van Beieren* (± 1436) ook, echtgenoote of weduwe v. e. graaf; thans bloot een titel: *door haar huwelijk met een graaf is zij* —.

Gravin'nentooi (*feestgewaad v. e. gravin*), m. gmv.

Gravita'tie (nat. *zwaartekracht, algemeene aantrekkingskracht*), v. gmv.

Graviteeren (*door zijn zwaarte naar een ander lichaam neigen; zich door zijn zwaarte voortbewegen*). w. g.

Graviteit' (*zwaarte*; fig. *aangenomen ernst; stijve plechtstatigheid; deftigheid*), v.

Gravu're (*afdruk v. e. gegraveerde koperen, stalen of houten plaat*), v. —s.

Gra'zen (*gras afeten, weiden*), graasde, heeft gegraasd: *het vee laten* —; Bargoensch: *iem. te — nemen*, beetnemen.

Gra'zig (*grasrijk*), bn.; —er, —st: *het — vlak, beperkt van 't IJselbed* (Staring), *een — land, een —e weide*; bij uitbr. —*e boter*, ook: *Graasde boter* of *Grasboter*, lente- of weideboter.

Grazio'so (muz. *bevallig, innemend, zacht, liefelijk, met gracie*), bw. (z = ts).

Great attraction (Eng. *hetgeen de menigte sterk aantrekt*), v. —s.
Greb, greb'be (*greppel, diepe vore tusschen twee akkers*), v. grebben; aardr. *riviertje op de grens van Utrecht en Gelderland nabij Rhenen.*
Greb'belinie (mil. *fortenlinie tusschen Spakenburg en de Grebbe*), v. gmv.
Greel (*gareel of trekgordel*), o. greelen.
Green (*naaldboom*; ook: *zilverspar of witte den, mastspar, grove den*), m. grenen.
Green'hout, o.; zie Grenenhout.
Greep 1 (*het grijpen, een grijpende beweging naar iets, manier van grijpen*), m. grepen: *een — doen in een mandvol*; *een — uit de geschiedenis*; *de handgrepen van 't geweer*; **2** (1 *de hoeveelheid, die men met een greep* in bet. **1** *kan grijpen*; *handvol*; 2 *datgene, waarbij men een voorwerp aanvat*; *handvatsel, gevest*; 3 *de naam van allerlei voorwerpen, waarmede men grijpt of steekt*), v. grepen: 1 *ergens een goede — uit nemen*; *een — kersen, noten*; 2 *de — v. e. schaaf, een zwaard met fraaie —*; *de — v. e. pistool*; 3 zie Mestvork.
Gregoriaansch' 1 (*afkomstig van, door Gregorius*), bn.: *—e gezangen in de R.-K. kerk*, door paus Gregorius I of den Grooten, 590—604, opnieuw geregeld ritueel gezang; *de —e kalender, de —e tijdrekening*, in 1582 door Gregorius XIII ingevoerd; *het —e jaar*: 365 dagen, 5 uur, 48 min., 45 sec.: daar het jaar in 1582 al 10 dagen ten achter was, bepaalde hij, dat de 5e Oct. 1582 als de 15e zou geteld worden; deze tijdrekening, *Nieuwe Stijl*, is bij alle christenvolken in gebruik; zie: Juliaansch en Stijl; **2** als zn. (*het Gregoriaansch gezang*), o.: *het — klinkt statig en heeft niets wereldsch.*
Grego'riusorde (*pauselijke ridderorde, ingesteld door Gregorius XVI in 1831*), v.: de — bevat twee categorieën, de civiele en de militaire, ieder in vier rangen.
Grego'riusvereeniging (*vereeniging tot bevordering v. R.-K. kerkelijke muziek*), v.
Greid (*grasland*), v. —en: *een — ompoegen*; **—boer** (*veeboer*), m. —boeren; **—grond** (*grasland*), m. —gronden; **—land** (*weiland, in Friesland*), o. —en. gew.
Grein (1 *zaadkorrel*; 2 *medicinaal gewicht,* $^1/_{20}$ *scrupel of 0.065 gram*; 3 *weefsel van kemels- of geitenhaar en wol*), o. in bet. 3 gmv.; in bet. 1 en 2 —en: verkl. —tje, o. —s: 1 *greintje bij —tje maakt allengs een grooten hoop*, vero.; 2 *geef me twee — kinine*; bij verg.: *hij heeft geen —tje verstand*, ziertje: 3 *e. rok v. —.*
Greineeren, grei'nen (*een oppervlakte oneffen maken*), greineerde, greinde, heeft gegreineerd, gegreind: *een lithographischen steen —*, nerven, kartelen.
Grei'nen (*van grein* in bet. 3), bn.: *een— vrouwenmantel*, van kamelot.
Grei'nig (*korrelig, ruw*), bn.; —er, —st: *— teekenpapier.*
Gre'ling (scheepst. *een touw, wat dunner dan een kabel*), m. —en.
Gre'mel (*vlekje der huid, spatje*), m. —s.
Grenadier' (gesch. *werper van handgranaat of bom*; later: *soldaat bij het regiment grenadiers*), m. —s: *de —s en jagers.*
I. Grenadi'ne (*gaasachtig, halfzijden weefsel*), o. gmv.
II. Grenadi'ne (*limonade, oorspr. bereid uit de pitten van den granaatappel*), v. gmv.
Gren'del (*ijzeren schuifbout tot afsluiting v. deuren en poorten*), m. —s of —en: *den — op de deur doen*; zegsw. *hij zit achter slot en —*, in de gevangenis.
Gren'delen (*met een grendel sluiten*), grendelde, heeft gegrendeld: *de deur —.*
Gre'neboom (*den, grove den*), m. —en.
Gre'nen (*van grenenhout*), bn.: *een — kist.*
Gre'nenhout (*hout van den gewonen of groven den*), o. gmv.: *een ruwe kist van —.*
Grens (*scheidingslijn, afpaling, akkerscheiding*; *einde, eindpaal*), v. grenzen: *een bergketen, een rivier, e. zee is een natuurlijke —*; *een staatkundige —*; *de Belgische, de Pruisische —*; zegsw. *hij werd over de —zen gezet*, uit het land verwijderd; fig. *de —zen overschrijden*, te ver gaan; *geen —zen kennen*, d.i. alle maat te buiten gaan; *de —zen zijner macht overschrijden*, zijn bevoegdheid te buiten gaan.
Grens'bewaker (*grenswachter, kommies*), m. —bewakers; **—bewoner** (*persoon, die aan of bij de grens v. e. land woont*), m. —bewoners; **—dorp** (*dorp aan de grenzen*), o. —dorpen; **—gemeente** (*gemeente* d. i. *stad of dorp aan de grens*), v. —n; **—kantoor** (*douanenkantoor aan de grens*), o. —kantoren; **—lijn** (*denkbeeldige lijn, loopende langs de grenspalen*), v. —en; **—linie** (*grenslijn*), v. —niën.
Grens'loos (*zonder grens, onbegrensd, onbepaald*), bn. en bw.: *de —looze oceaan*; *God mint ons — teeder*; meer: Grenzenloos.
Grens'paal (*paal, dienend om de grensscheiding aan te wijzen*), m. —palen.
Grens'regeling (*het bepalen v. d. grenslijn*), v. —en; **—scheiding** (*de lijn, die een gebied van een ander scheidt*; *dat, wat de — vormt*: *rivier, gebergte, sloot enz.*), v. —en; **—steen** (*scheidingsteecken tusschen twee akkers enz.*), m. —steenen; **—vesting** (*vesting aan de grens*), v. —en: *Maastricht was tot 1795 een sterke —*; **—wacht** (mil. *soldaten in oorlogstijd en bij mobilisatie als wachters op de grens*; ook *douane*), v.: *door de — aangehouden worden*; **—wachter** (*bewaker van de grens*; *douanebeambte*), m. —s.
Gren'zen (1 *palen aan, sluiten aan*; 2 fig. *nabijkomen*), grensde, heeft gegrensd: 1 *ons land grenst ten O. aan Duitschland, ten Z. aan België*; 2 *dat grenst aan krankzinnigheid.*
Gren'zenloos (*groot, onmetelijk*), bn. en bw.: *de —looze hei, woestijn*; fig. *Gods —looze goedheid, een — vertrouwen, —looze willekeur, —looze verwarring*; *— brutaal zijn, God is — barmhartig.*
Grep (*greppel, grup*), v. greppen: *tusschen de akkers loopt een — tot loozing van het regenwater*, ook *scheigrep geheeten*; z. Greb.
Grep'pel (verkleinw. van *grep*: *smalle*, ook *droge sloot, vore*), v. —s.
Grèsbuis' (*ijzeraarden buis*), v. —zen; **—kei** (*een harde Luiksche kei*), v. —en.
Gre'tig (*begeerig, belust, graag*), bn. en bw.; —er, —st: *— zijn naar buit*; *— toetasten*; **—heid** (*graagte*), v. gmv.; **—lijk,**

bw.: *de gieren kwamen — op het aas af.*
Grè've (Fr. *werkstaking*), v. gmv.; **grè-vist'** (*staker*), m. en v. —en, w. g.; zie Stri k e; deze woorden raken in onbruik.
Gri'bus (1 *ellendige woning; vuile achterbuurt*; 2 Bargoensch: *cachot, gevangenis, bajes*), v. —sen: 1 *hij woont in een —*; *de — te Breda*; 2 *hij zit in de —*; ook *Gribes.*
Grief', grie've (1 *kommer, leed*; 2 *krenking, beleediging*; 3 *bezwaar*; 4 *vore*), v. grieven: 1 *dat is hem een dagelijksche —*; 2 *een —, zijn geslacht aangedaan*; 3 *wezenlijke en vermeende —*; 4 *de grieven der smart.*
Griek (*bewoner van, persoon uit Griekenland*), m. —en: fig. *een oude, —* d. i. een afgeleefd man, een oude suffer; ook, *zonderling.*
Grieksch 1 (*van, eigen aan de Grieken*), bn.: *de —e taal, de —e bouwstijl, de —e treurspelen*; *de —e kerk*, Grieksch-Katholieke kerk, zooals de Russische enz., die o.a. de Grieksche taal in de liturgie gebruikt; *— kruis*, waarvan de 4 armen even lang zijn; *— vuur*, een geheimzinnig ontploffingsmiddel, ± 668 na Chr. in het Byzantijnsche rijk uitgevonden, dat op en onder water brandde; de samenstelling is niet meer bekend; **2** zn. (*Grieksche taal*), o.
Grieksche kerk, v., zie Grieksch **1.**
Grieksch kruis, o., zie Grieksch **1.**
Grieksch vuur, o., zie Grieksch **1.**
Griel (dierk. *trekvogel, steltlooper*), v. —en: *de — komt minder in onze streken voor.*
Grie'len (*grabbelen*), grielde, heeft gegrield: *iets —*, opgrabbelen; *om iets —.*
Griend (*waard; plaats, waar rijshout gekweekt wordt*), v. —en: *om de vier jaar wordt het griendhout op de — gekapt*; *men vindt veel —en tusschen Dordt en Gorkum*; **—baas** (*eigenaar of huurder van een griendland*), m. —bazen; **—hout** (*rijshout, hoephout*), o. gmv.: *— wordt gebruikt voor kribwerken, hoepels en manden*; **—kade** (*zomerdijk rondom een griend*), v. —kaden; **—land** (*moerassig land met wilgenrijs*), o. —en; **—waard** (*rijswaard*), v. —en.
Grie'nen; zie **Grij'nen.**
Griep (*verkoudheid met keelontsteking; Russische catarrhe*), v. gmv.; *de Spaansche —*, besmettelijke volksziekte.
Gries (*kiezelzand, gruis; gebroken graan, inzonderheid van spelt en maïs*), o. gmv.
Gries'meel (*gebrijzeld graan, gruismeel*), o. gmv.: *een pudding van —*, d. i. uit grof meel van tarwe, maïs of spelt.
I. Griet (1 *verkorting van Margriet*; 2 *appelsoort*, vergelijk: Aagtappel, Dirkjespeer), v. —en: 1 *zij is een booze —*, kwade vrouw; 2 *de Zeeuwsche —.*
II. Griet (*steltlooper, grutto*), m. —en: *de koekoek en de —, die leggen vóór half Juni niet.*
III. Griet (*bijna ruitvormige platvisch, op een tarbot lijkende, bruin en geel van kleur*), v. —en: *de — heeft haar verblijf in den Atlantischen Oceaan, de Noordzee enz.*
IV. Griet (*uitroep; verbastering van God*), tw.: *groote —!*
Grietenij' (gesch. *vereeniging van dorpen in Friesland*), v. —en: *tot 1795 was Friesland verdeeld in elf steden en dertig —en*; **—bestuur,** o. —besturen; **—huis** (*raadhuis, rechthuis der grietenij*), o. —huizen.
Griet'je (*bovenkruiszeil*), o. —s.
Griet'raad (*besturend lichaam in een grietenij*), m. —raden.
Griet'man (*bestuurder, tot 1795, eener grietenij in Friesland*), m. —mannen.
Grie've, v. —n; zie Grief.
Grie'ven (*verdriet aandoen, beleedigen, diep of pijnlijk treffen, krenken*), griefde, heeft gegriefd: *iemand diep —, het grieft mij in de ziel*, doet mij innig leed; zie Grief.
Grie'vend (*kwetsend, krenkend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e teleurstelling, een — leed, —e taal, iemand — beleedigen.*
I. Grie'zel (*rilling van afkeer*), m. gmv.: *er ging mij op het zien van die monsterachtige spin een — door de leden.*
II. Grie'zel (*weinigje, ziertje*), v. —s: *geen —*, ziertje; ook als verkleinw. in dezelfde bet. **—tje** o. —s.
Grie'zelen (bijvorm van *grijzelen*: *huiveren, rillen*), griezelde, heeft gegriezeld: *van iets —.*
Grie'zelig (*huiveringwekkend, ijzig*), bn. en bw.; —er, —st: *de acrobaat deed —e toeren*, akelige; *een —e wonde*, afkeerwekkende; *een —e vondst*; *'t is — koud*, zóó dat men huivert.
Grif (*vaardig, vlug, vlot, spoedig gereed*), bn. en bw.; —fer, —st: *hij is — met de pen, zij is — in alle dingen*, handig; *hij antwoordde —*, vlot; *alles ging — van de hand*, willig; *iets — toegeven*, vlot, volmondig.
Grif'fel (1 *leien schrijfstift*; 2 *entlot, entrijs*), v. —s: 1 *zijn — aanslijpen, aanspitsen*; *een met goudpapier beplakte —*; 2 *een — van een appelboom*; **—koker** (*nl. tot het bergen van griffels*); m. —s.
Grif'felen (1 *met een stift inkrassen, ingraveeren*; 2 *enten*), griffelde, heeft gegriffeld: 1 *in marmer —, in metaal —*; fig. *in het geheugen —*, prenten; 2 *de lente is de tijd om te —*; *een wild appelboompje —.*
Grif'fen (*teekens, letters met een stift ergens in krassen*), grifte, heeft gegrift: *in koper enz. —* zie Griffelen; ook, Enten.
Grif'fie (*secretarie eener rechtbank, van Provinciale Staten, der beide Kamers*), v. —fiën, —fies: zegsw. *ter — deponeeren*, eig. ter inzage leggen, fig. op de lange baan schuiven, uitstellen, aldoor verschuiven.
Griffier' (*secretaris van de Kamer, van een rechtbank, van een kantongerecht*), m. —s; **—schap** (*het ambt van griffier*), o. gmv.
Griffioen', griffoen' (*fabelachtig dier: grijpvogel, de vogel grijp*; wapenkunde: *de leeuw-arend, een leeuw met arendsvleugelen*), m. —en; fig. iem., die zeer hebzuchtig is.
I. Grift (*griffel*), v. —en; ook: *grifje, griftje* (*kleine griffel*), o. —s.
II. Grift (*beekje*; ook: *gegraven wetering*), v. —en: aardr. *de — tusschen Apeldoorn en Hattem, de Reensche —, de Zeister —.*
Grif'weg (*prompt, met gemak, vlot*), bw.
Grijn (*knorrepot, pruttelaar*), m. —en.
Grij'nen (*krijten, klagend schreien van kinderen*), grijnde of green, heeft gegrijnd of gegrenen; ook Grienen.
Grij'nig (*knorrig, verdrietig*), bn.; —er, —st: *een — mensch, een — gezicht zetten.*
Grijns (1 *onaangename vertrekking van*

't gelaat; 2 *leelijke tronie*; 3 *mom, tooneelmasker*, vero.), —zen: 1 *er kwam een — op zijn gelaat bij dat woord*; *bang zijn voor de — van den dood*; 2 *de — van een aap*; 3 *hij behoeft geen —*, is leelijk genoeg; *een — voor zijn gezicht hebben.*

Grijns'lach (*smadelijke of hatelijke lach*), m. gmv.: *er kwam geen grimlach, maar een — op zijn gelaat*; **—lachen** (*lachen met vertrokken mond, spottend of hatelijk lachen*), —lachte, heeft gegrijnslacht.

Grijn'zaard (*iem., die grijnst, knorrepot, grommer, mopperaar*), m. —s.

Grijn'zen (*met een vertrokken mond lachen, de gelaatsspieren boosaardig vertrekken*), grijnsde, heeft gegrijnsd: *een — de lach*; *de aap kan niet lachen, maar grijnst*; *de hond grijnst, als men hem zijn kluif wil afnemen.*

Grijp (*grijpvogel, fabelachtig dier*), m. —en, zie Griffioen; *de vogel* —; in 't algemeen gier, roofvogel; fig. vrek.

Grij'pen (*een beweging maken*, inz. *met de hand, om iets te pakken, te vatten, te vangen*), greep, heeft gegrepen: *naar iets* —; fig. *iets uit de lucht* —, verzinnen, b.v. van krantennieuws; zegsw. *naar de wapens* —, *naar het zwaard* —, zich gaan verweren of verdedigen; *naar de pen* —, zich tot schriftelijk verweer zetten; *het vuur grijpt om zich heen*, breidt zich uit.

Grijp'staart (*rolstaart, apenstaart*), m. —staarten: *de apen der Nieuwe Wereld hebben —en*, om er een tak mee te omvatten als steun,

Grijp'vogel (*fabelachtig dier, griffioen*; ook: *vogel grijp*; *tammeryier*), m. —vogels.

Grijs 1 (1 *lichtgrauw, donkerwit*; 2 fig. *aloud*), bn.; grijzer, grijst: 1 *wat zijt ge — geworden! een —ze jas, de —ze nevel*; 2 *de —ze Rijn* (Bild.), d. i. aloud; *het —ze verleden, in den —zen ouderdom*, d. i. hoogen; **2** (*grijze kleur*), o. gmv.: *hij kleedt zich in het —*; **—heid** (*het grijs-zijn*; fig. *hooge jaren, ouderdom*), v. gmv.

Grijs'aard (*oude man*), m. —s: *de — en de jongeling*; *een jeugdig —*, iem., die grijs is vóór zijn tijd.

Grijs'achtig (*zweemende naar het grijs, een weinig grijs*), bn.: *e. man met —e haren.*

Grijs'baard (*iem. met een grijzen baard*; ook: *oud-krijger, veteraan*), m. —en.

Grijs'blauw (*van een naar het grijs trekkende blauwe kleur, vaalblauw*), bn.: *de —e meren, onze —e hemel*; **—geel** (*dofgeel*), bn.

Grijs'bok (*Z.-Afrik. antilope*), m. —ken.

Grijs'bruin(*grijsachtig bruin of vaalbruin*), bn.: *een —e japon, een —e steen*; **—grauw** (*vaalgrauw*), bn.: *—e onweerswolken*; **—groen** (*dofgroen*), bn.: *een — blad, een — oog*; **—ha'rig** (*grijze haren hebbende*), bn.: *een paar —e mannen*; **—kop** (*scheldnaam voor een grijsaard*), m. —koppen; **—wit** (*vaalwit*), bn.: *—witte gordijnen.*

Grijs'zekom (*aardrook, duivenkervel*), v.

Grijs'zelen (*een huivering gevoelen, rillen van kou of vrees*), grijzelde, heeft gegrijzeld; z. Griezelen.

Grijs'zen (*grijs worden*), grijsde, is gegrijsd: *reeds grijs ik hier en daar.*

Grijs'zig (*grijsachtig*), bn.: *een —e lucht, —e oogen*; **—heid** (*grijze tint*), v. gmv.

Gri'ka's (*negermengvolk, menschen, die een blanken vader en een Hottentotsche moeder hebben*), m. en v. mv.; ook wel **Gri'qua's** of **Gri'kwa's.**

I. Gril (*inval; kuur, nuk*; *sterk wisselende stemming, wonderlijk idee*), v. grillen: *stel u die —len uit het hoofd*; *naar iemands —len moeten handelen*, luimen, zie Pijpen; zegsw. *malle lui hebben malle —len.*

II. Gril (*rilling, huivering*), m. gmv.: *bij die gedachte gaat mij een — over het lijf.*

Gril'le (Fr. *tralie, hek*), v. —s (il = ielj).

Grilla'ge (Fr. *tralie-, hekwerk*), v. —s.

Gril'len (*rillen, huiveren*), grilde, heeft gegrild: *de kou doet mij —*; *van iets —*, rillen door afkeer, schrik; *voor iets —.*

Gril'lig 1 (*wispelturig, veranderlijk, vol kuren, speelsch, zonderling*), bn.; —er, —st: *April is een —e maand, de —e fortuin*; bij uitbr. *een —e inval*; **2** (*op grillige wijze*), bw.: *het beekje, dat zich — slingert*; **—heid** *nukkigheid*), v. —heden.

Gril'ling (*rilling, huivering, siddering*), v. —en: *een — van koude, van koorts, van schrik*; *het hoofd met een — afwenden.*

Grim 1 (*toorn, woede*), v. gmv.: *de vriendschap was in — verkeerd* (Staring), gramschap; **2** (*verbolgen, onvriendelijk*), bn.: *de —me Noordzeebaren, —me vlagen.*

Grimas' (Fr. *grijns, leelijk gezicht*, inz. in het mv.), v. —sen: *—sen maken*, zonderlinge gebaren; *wat voor —sen zijn dat nu!* kuren, kunsten, fratsen; **—senmaker** (*fratsenmaker; grappenmaker*), m. —makers.

Grim'bek (*grompot*), m. —bekken.

Grim'bekken (*schamper grijnzen v. verbeten woede*), grimbekte, heeft gegrimbekt.

Gri'me (toon. *de gelaatsschildering en verdere middelen als valsch haarwerk enz., gebruikt bij het grimeeren*), v. —s of —n.

Grimeeren (*het [zich] een kop maken voor een tooneelrol*), *het gelaat beschilderen en die bewerking doen ondergaan, welke noodig is om iem. in overeenstemming te doen zijn met zijn rol*); ook: zich —.

Grim'lach (*bittere of boosaardige lach*), m. gmv.: *met een spottenden —.*

Grim'lachen (*valsch of kwaadaardig lachen*), grimlachte, heeft gegrimlacht: *in de vuist —*; *bitter —.*

Grim'melen (*krielen,wemelen*), grimmelde, het heeft gegrimmeld: *de mieren—*, ook: **Grie'melen.**

Grim'men (*grimmig zijn, boos kijken, toornig zijn*), grimde, heeft gegrimd: *in 't Noorden grimt de beer*; fig. *de honger grimt hun tegen*, dreigt grimmig of boos.

Grim'mig (*boos, tot toorn geneigd, wreevelig, vreeswekkend*), bn. en bw.; —er, —st: *de man is — van spijt, hij is — van karakter, Pieter wierp een —en blik ter zijde* (C. O.); *een —e lach*; bij uitbr.: *de —e winter*; *iem. — aanzien*; *— vechten*; **—heid,** v. gmv.: *de oude — van zijn karakter kwam weer boven*, wreveligheid.

Grind, ook **Grint** (1 *kiezel, steengruis, geklopte keisteen*; 2 *tweede meel, waaruit de bloem gezift is*), o. en v. gmv.: 1 *een weg, een pad met — bedekken*, zie Begrinden; 2 *het — van tarwemeel verbakken tot brood*; **—bank** (*grintophooping in een rivier, in een heuvel*), v. —en; **—depot** (*bergplaats van grind*), o. —s; **—gron-**

den (*gronden, waarin veel grint aanwezig is*), m. mv.; —**horde** (*zeef, om grind te ziften*), v. —n; —**weg** (*met grint hardgemaakte weg*), m. —wegen.

Grin'niken (*van genoegen met zeker keelgeluid lachen; spottend lachen*), grinnikte, heeft gegrinnikt; —**erd** (*iem., die grinnikt*), m. —s.

Grisail'le (Fr. *grijs schilderwerk, imitatie van basreliëf; grijze teekening met zwart en wit*), v. en o. gmv.

Grisou' (Fr. *mijngas*), o., zie Grauwvuur.

Gris'sen (*kapen, gappen, behendig iets weggrijpen*), griste, heeft gegrist; —**ser,** m. —s.

Grit'selen (*rillen van kou, sidderen van schrik, v. vrees*), gritselde, heeft gegritseld.

Gro'bak (O.-I. *lastkar*), m. —s.

Gro'ber Un'fug (Duitsch: *verstoring der openbare orde*), m.

Groef, groe've (1 *greppel, slootje*; 2 *grafkuil, graf*; 3 *kuil*; 4 *inkerving*), v. groeven: 1 *een — om het water af te leiden*; 2 *de predikant sprak bij de nog open groeve*; 3 *steengroeven; mergel—*; 4 *zuilen met fijne groeven,* verg. Cannelure n.

Groef'rail (*rail m. gleuf*), v. —s: de —s dienen als tramsporen in bestrate of op begrinte wegen.

Groei' (*het groeien of wassen; groeikracht*), m. gmv.: *in den — zijn,* nog groeien; *dat jasje is op den — gemaakt,* zit den knaap wat ruim; *er zit — in dien boom; zijn vollen — bereikt hebben,* wasdom.

Groei'en (*wassen, grooter worden, opschieten*), groeide, is gegroeid: *er zal een dichter uit hem —,* worden, ontstaan; zegsw. *in iets —,* zich verheugen over iets en dus naar 't lichaam groeien, b.v. door een anders leed, z. Leedvermaak; *iem. over het hoofd —; tegen het verdriet, de verdrukking in —,* ondanks geestelijk of lichamelijk leed toch lijviger of gezetter worden; *moge het Gezelschap — en bloeien!*

Groei'kracht (*ingeschapen kracht om tot wasdom te komen*), v. gmv.: *de — is een natuurkracht in jonge menschen, dieren en planten.*

Groei'stuip (*kleinkinderstuipje*), v. —en.

Groei'zaam (1 *groeikracht hebbende, vruchtbaar*; 2 *den groei bevorderend*), bn.; —zamer, —st.: 1 —*zame weiden, — zaad, een —zame grond*; 2 *een —zame regen.*

Groen 1 (1 *een kleur hebbende tusschen geel en blauw*; 2 *zonder ondervinding, dom, onnoozel, onervaren*), bn.: 1 *de —e hagedis, de —e boomkikvorsch; —e kaas,* kaasje in den vorm v. e. afgeknotten kegel, grijsgroen van kleur; (*als stofn.*) *hij kocht twee groene kaasjes; dit kind houdt niet van —; de — wordt geraspt gegeten: de kleur der — ontstaat door poeder van blaadjes der blauwe honingklaver, ze heet ook Zwitsersche kaas; de appels zijn nog —,* onrijp; *die salade is nog —; de —e meren van Zwitserland;* zegsw. *het werd hem — en geel voor de oogen,* een plotselinge duizeling, bedwelming overviel hem; — *en geel worden van nijd,* kwijnen; 2 *een —e goozer,* kerel, vrijer; *in iets nog geheel — zijn,* d. i. zonder ervaring; nog: *zijn korentje — eten,* van de hand in den tand leven; *het —e kruis,* Ned. vereeniging voor ziekenverpleging en volksgezondheid; in Oostenrijk: vereeniging tot hulp van hen, die bij bergtochten een ongeluk krijgen; *aan iems —e zijde zitten,* aan zijn linkerzijde, bij het hart; *de —e bruiloft,* d. i. die bij het huwelijk; —*e Donderdag,* ook Witte Donderdag; *een —e Paschen,* zie Paschen; verg.: Blauwgroen, Donkergroen, Grasgroen, Lichtgroen, Olijfgroen, Grijsgroen, Mosgroen, Smaragdgroen, Zeegroen; **2** (*de groene kleur*), o. gmv.: *in het — gekleed zijn*; in de wapenk. *het sinopel; juffertje in 't —,* ranonkelachtige sierplant; *het vee huppelt in het —,* gras, weide; *het — komt aan de boomen,* blad; *in 't — zitten,* onder het gebladerte der boomen; *Spaansch —,* koperoxyde, ook groenspaan geheeten; **3** (*iem., die nog niet van toestanden enz. op de hoogte is,* inz. *nieuweling onder de studenten, novitius*), m. —en; *als —loopen, hij is nog altijd een —.*

Groen'achtig (*zweemende naar de groene kleur, min of meer groen*), bn.: *een — behangsel, de boomkikvorsch is — van kleur.*

Groen'boer (*boer, die groenten kweekt en langs de deuren verkoopt*; bij uitbr. *iem. die groenten verkoopt*), m. —boeren; ook: *Groen'teboer*; zie Warmoezenier.

Groe'ne kaas, v., zie Groen. **1.**

Groene kruis, o., zie Groen. **1.**

Groe'nen (*groen worden*), groende, heeft en is gegroend: *de weiden — in de lente.*

Groen'grond (*slibbezinksel langs beken en kleine rivieren*), m. —gronden.

Groen'haring (*versche haring, panharing*): als voorwerpsnaam, m. —en; als stofnaam, v. gmv.

Groen'hout (*levend hout*), o. gmv.

Groenia'nen (*volgelingen van den staatsman Groen van Prinsterer,* 1801—1876, *destijds naam van de anti-revolutionnairen*), m. mv.

Groe'nig (*groenachtig*), bn.; —**heid,** v.

I. Groen'land (*grasland, weiland*), o. —landen.

II. Groen'land (aardr. *verbazend groot eiland, dat zich naar de N.-pool uitstrekt*), o.: — *heeft fjordkusten, het binnenland is een ijswoestijn, die gletsjers naar de kust zendt, welke in zee afbreken en zoo ijsbergen doen ontstaan.*

Groen'landsvaarder (*schip voor de walvischvangst in de N. IJszee*), m. —s.

Groen'ling (*vink,* ook: *de groene boomkikvorsch*), m. —en.

Groen'loopen (*als „groen" loopen, gezegd van het noviciaat bij een studentencorps*), liep —, heeft groengeloopen.

Groen'maken (*met groene takken en loovers sieren*), maakte —, heeft —gemaakt.

Groen'markt (*groentemarkt*), v. —en.

I. Groen'sel (*moeskruid; groene verf, verfaarde*), o. gmv.; zie Groente.

II. Groen'sel (*groenvink*), m. —s; zie Grunsel.

Groen'specht (dierk. *klimvogel onzer bosschen met groene veeren*), m. —en.

Groen'te (collectief: *plantaardig voedsel uit den moestuin*), v. —n, —s; —**bed** (*tuinbed*

met groente), o. —den; —**boer**, m. —en, zie Groenboer; —**soep** (*soep met groente er in*), v. —soepen; —**veiling** (*openbare verkoop op groote schaal van allerlei groente*), v. —en; —**vrouw** (*groenteverkoopster, groenvrouw*), v. —vrouwen.

Groen'tijd (*tijd van het noviciaat van een jong-student*), m.; zie Groenloopen.

Groen'tje (*jonge groen, novitius, jeugdig nieuweling bij leger of vloot enz.*, inz. *aan de* [*militaire*] *Acad.*), o. —s.

Groen'vink (dierk. *groenling*), m. —vinken: *een eenzame — zingt nog zijn lied*; z. Groensel.

Groen'vlieg (dierk. *Spaansche vlieg*), v. —en: *de — is een insect, goudgroen of blauwgroen van kleur: als zalf bereid is zij blaartrekkend.*

Groen'vrouw, v. —en: zegsw. *hij is er gezien als een rotte kool bij de —*, hij is er geheel in verachting, ook Groentevrouw.

Groen'werker (*mandenmaker, die manden van ongeschilde teenen vervaardigt*), m. —werkers.

Groen'zand (*zand, waarin de kwartskorrels met een groenkleurig mineraal vermengd zijn*), o. gmv.

Groep (*een zeker aantal menschen of zaken bijeen*), v. —en: *een fotografische familie—, een — eilanden; de — der Romaansche talen.*

Groepeeren (*bijeenschikken, tot een groep verzamelen*): *schoolkinderen — voor een fotografie; de schilder van een stilleven dient zijn voorwerpen smaakvol te —*; statistiek: *de cijfers weten te —*, zóó te schikken, dat ze een gewenschten indruk maken.

Groe'pen (*in groepen plaatsen, bijeenschikken, groepeeren*), groepte, heeft gegroept.

Groep'je (*kleine groep*), o. —s: *een — maken*, fotogram van een familiegroepje.

Groeps'gewijze (*bij of in een groep*), bw.

Groet (*begroeting, beleefdheidsbetuiging, eerbewijs*), m. —en; deftiger is: *Groete*, v.

Groe'ten (*met een groet de burgerlijke beleefdheid bewijzen*), groette, heeft gegroet; ook: *Goedendagzeggen.*

Groe'tenis (*groete*), v. —sen: *doe de — aan je vader !* gew.

Groe've, v. —n; zie Groef.

Groe'ven (*een groef maken met een ploegschaaf b.v. in hout; ingrijfen*), groefde, heeft gegroefd.

Groe'ze (*jeugdig groen; jong loof*), v. gmv.

Groe'zelig (*onfrisch, goor, smoezelig*), bn. en bw.; —er, —st: *wat —e handen ! de —e muren eener hut, een — loopmeisje; dat linnen ziet er — uit*; ook: *Groe'zel*: *—e geldstukken, —e zilverbons.*

Groe'zig (*vuilgrauw, morsig, vaal, dof*), bn.; —er, —st: *een — duister, een —e kleur.*

Grof 1 (*niet fijn, groot, zwaar, ruw, dik, hard*), bn.; grover, grofst: *een grove kam*, met dikke tanden; *grove handen*, niet fijn; *grove taalfouten*, d. i. groote; zegsw. *er met de grove bijl inhakken*, veel geld opmaken, zie Bijl; — *geschut*, zwaar; fig. *iem. met — geschut aanvallen*, met hevige dreigementen, vloeken enz.; — *worden*, lomp, onbeschoft; *een — woord*, ruw; *een grove stem*, zwaar, dof-diep; *grove kost*, gewoon eten; — *wild*, zie Grofwild; *grove winsten*, zeer groote; *grove onkunde*, schromelijk; *een grove onbillijkheid*, erge; *het grove werk*, ruw; *grove nalatigheid, grove beleedigingen*, erge, groote; **2** bw.: — *spelen, — verteren*; *het gaat er —, te — toe*, te kras, te Spaansch.

Grof'gespierd (*met dikke spiervezels, met grove spieren*), bn.: *de —e buffel*; —**grein** (*een soort van grofzijden weefsel*), o. gmv., (soorten), o. —greinen.

Grof'heid (1 *het grof-zijn*, in de verschillende bet. van *grof*; 2 *uiting van grofheid*: *grof gezegde, ruwe bejegening*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —heden: 1 *de — dezer draden, de — eener bewerking, de — van iemands taal*; zie ook: Grovigheid; 2 *dat is een —, iem. —heden zeggen.*

Grof'korrelig (*uit groote korrels bestaande*), bn.: — *kruit, — zout*; — **meel** (*meel, dat grof is, dat ongebuild is, boerenmeel*), o. gmv.; —**smid** (*smid, die groot, zwaar ijzerwerk vervaardigt*), m. —smeden; —**te** (*dikte, zwaarte, grovigheid*), v. gmv.: *de — van garens*; —**tiend** (*tiend van veldvruchten*), o. —tienden; —**werk** (*grof touwpluis, grof uitgerafelde touwvezels*), o. gmv.; —**werker** (*raffinadeur in grovere suikersoorten*), m. —werkers; —**wild** (*groot wild, als: evers, bokken, herten, reeën*), o. gmv.; —**zand** (*zand, grof van korrel*), o. gmv.; —**zee** (*hooge, zware deining*), v. —zeeën; —**zinnelijk** (*laag zinnelijk*), bn.: *de —e drinkebroer, —e taal*, platte, onkiesche; —**zouten** (*met grof zout ingezouten*), bn. : — *rundvleesch.*

Grog (*mengsel van rum, arak, cognac of jenever met warm water, soms met suiker en een citroenschijfje*), m. —s: — *maken*; *een —*, een glas grog; —**je** (*een glas grog*), o. —s; —**stem** (*schorre of klankloose stem*), v. —men; lees: *grok.*

Grol 1 (*iem. die grolt, knort, bromt; knorrepot, brompot*), m. —len: *een — van een vent*; **2** (1 *onbeduidend praatje, verzinsel*; 2 *grap, aardigheid*; 3 *kuur, gril*; 4 *beuzeling, prul, vod*), v. —len: 1 *grollen verkoopen*; 2 *om de —len van een clown lachen*; 3 *het zijn maar wat —len van haar*; 4 *hecht toch geen waarde aan die grollen*; meestal in 't mv.

Grol'len (1 *lollen, grommen, een knorrend geluid maken*; 2 fig. *morren, pruttelen, knorren*), grolde, heeft gegrold: 1 *de wilde dieren —, varkens kunnen —*; 2 *de man deed niets dan —*; *op iem. —, over iets —*, mopperen.

Grol'lenmaker (*grappenmaker*), m. —s.

Grol'lig (*grappig, snaaksch*), bn. en bw.; —er, —st: *een — boek*; — *schrijven.*

I. Grom (*ingewand van slacht- en offerdieren, van visch enz.*; *vuiligheid*), o. gmv.

II. Grom (*een grommend geluid* inz. als afkeuring), m. —men.

Grom'baard (eig. *iem., die in zijn baard gromt*; inz. *oudgediende, veteraan*), m. —en.

Grom'melen (1 *rommelen*; 2 fig. *brommen, mopperen*), grommelde, heeft gegrommeld: 1 *den donder hoort men —*; *de zee —t in de verte*; 2 *hij begon eenigszins —d* (Geel).

Grom'melig (*vuil, morsig, goor*), bn.; —er, —st: *het waschgoed ziet er nog — uit.*

I. Grom'men (*van ingewand ontdoen, het grom er uit doen*), gromde, heeft gegromd.
II. Grom'men (1 *een dof geluid maken, brommen*; 2 fig. van menschen: *pruttelend, knorrend iets zeggen*; *pruttelen, knorren*), gromde, heeft gegromd: 1 ***donders*** — *in de verte, een beer kan* —, *de hond begon te* —; 2 *de juffrouw gromde, dat het geen manier van doen was*; *na veel* — *en brommen gaf hij eindelijk zijn toestemming*; —**mer** (*pruttelaar, grompot*), m. —s.
Grom'mig (*knorrig*), bn. en bw.: —er, —st: *een* — *gezicht zetten*, zuur kijken.
Grom'partij (*grombui, kijverij*), v. —en.
Grom'pot (*grommer, knorrepot*), m. —ten.
Grond (1 *oppervlakte der aarde*; 2 *aardlaag v. e. bepaalde soort*; 3 *een veld, akker, weide, land*; 4 *de stof der aardschors, aarde*; 5 *bodem onder het water*; *bedding v. e. rivier, de zee enz.*; 6 *grondslag*; *steun, beginsel, aanleiding*; 7 *diepste deel van iets*; fig. *kern*; 8 *schets*), m. gmv., in bet. 1 en 2. —en: 1 *op den* — *vallen*; *de begane* —; *iets met den* — *gelijkmaken*, verwoesten; *laag bij den* — *blijven of zich houden*, niet hoogvliegen; ook: benepen van opvatting; 2 *zand-, klei-gronden*; 3 *veel* — *bezitten*; —**bezitter**; — *koopen*; 4 — *kruien*; —**werker**; *in den* — *graven*; zegsw. *een philosoof van den kouden* —, van weinig beteekenis; 5 *het rivierschip zat aan den* —, *een in 't water geworpen steen zinkt naar den* —; zegsw. *aan den* — *zitten, stooten, zeilen* (schip); — *raken, peilen, krijgen, hebben* (met dieplood of anker); *te* —*e gaan*, zinken, fig. doodarm worden; *in den* — *boren*, nl. een (zee)schip, fig. den ondergang brengen; spreekw. *Stille waters hebben diepe* —*en*, zie Water; 6 *rusten op goede* —*en*; *iets op goede* —*en beweren*, met degelijke argumenten; *van allen* — *ontbloot zijn*, geen de minste reden hebben; *er bestaat* — *om te veronderstellen*; *op welken* — *hebt gij dat beweerd*; 7 *de* —*en eener wetenschap*, beginselen; *uit den* — *van mijn hart*; *in den* — *heeft hij gelijk*; 8 *een platte*—.
Grond'achtig (*smakende naar den grond*), bn. en bw.: *die paling smaakt* —.
Grond'akkoord (muz. *akkoord op den grondtoon van de schaal, waarin men speelt*), o. —akkoorden; —**artikel** (*hoofdartikel, hoofdpunt*), o. —artikelen; —**bedrijf** (*het koopen en verkoopen van bouwgrond*), o. —ven; —**beeld** (*oorspronkelijk beeld, oerbeeld, model*), o. —en, verg. Prototype; —**begin** (*kiem, eerste begin*), o. gmv.; —**beginsel** (*richtsnoer, hoofdbestanddeel, stelregel*), o. —en: *de* —*en onzer spelling*; —**begrip** (*primitieve voorstelling, fundamenteel of eerste begrip*), o. —begrippen.
Grond'belasting (*directe belasting op gebouwde en ongeb. eigendommen*), v. —en.
Grond'bestanddeel (*voornaamste bestanddeel, hoofdbestanddeel*), o. —en.
Grond'beteekenis (*primitieve, eerste, oudste beteekenis*), v. —beteekenissen.
Grond'bezit (*het in eigendom hebben van land*), o. gmv.: *er bestaat privaat of bijzonder* —, *communaal of gemeentelijk* —, ook, *gemeenschappelijk* —; —**bezitter** (*eigenaar van gronden*), m. —bezitters.
Grond'boring (*onderzoek door boring naar de samenstelling van grondlagen*), v. —en; —**duiker** (*duiker onder een rivier, kanaal, landweg enz.*), m. —s.
Grond'eigenaar (*grondbezitter*), m. —naars, —naren; —**eigendom 1** (*recht van bezit van grond*), m. gmv.; **2** (*een stuk grond, dat men bezit*) o. —men.
Grond'eigenschap (*eigenschap, waarop andere berusten*), v. —pen: *de* — *der meetkundige evenredigheden*.
Gron'del (*een karperachtig rivierschje*), m. —s: *de kleine* —; *de* — *leeft ook in onze rivieren en wateren*; ook, Grondeling.
Gron'deling, m. —en; zie Grondel.
Gron'deloos (*zonder bodem.* fig. *zeer diep*), bn.; —loozer, —t: *een* —*ze poel*, zeer diep; *de* —*ze zee*, onpeilbaar; *het* —*looze blauw des hemels, het* —*looze licht* (Vondel); fig. *de* —*e barmhartigheid Gods*, onmetelijk.
Gron'den (1 *grondvesten, stichten*; 2 *doen steunen*), grondde, heeft gegrond: 1 *een rijk* —; 2 *zij* — *hun bewering op* ...., baseeren.
Gron'derig, bn.; —er, —st; zie: Grondachtig en Grondig.
Grond'gebied (*rijk, staat, rechtsgebied*), o. gmv.: *het* — *der Romeinsche keizers*; bij vergelijking: terrein, ruimte, waar iemand heer en meester is, b.v. *Hildebrand bevond zich op het* — *van den Charmante* (C. O.).
Grond'gedachte (*gedachte, die als grondslag dient, hoofdgedachte*), v. —gedachten; ook: *Grond'denkbeeld*.
Grond'gesteldheid (*toestand v. d. bodem v. e. land*), v. gmv.: *de* — *van Nederland*.
Gron'dig 1 (1 *op vasten grond steunende, stevig, degelijk, zakelijk, weldoordacht*; 2 van water: *met gronddeeltjes*; van visch: *naar aarde smakend*), bn.; —er, —st: 1 — *onderwijs*, —*e kennis, een* — *onderzoek, een* — *bewijs, een* —*e verbetering*, diepgaande, degelijke: 2 — *water*; *die aal is* —, *heeft een* —*en smaak*; **2** (*degelijk, niet oppervlakkig*), bw.: *iets* — *leeren, iets* — *overwegen*; —**heid** (*degelijkheid*), v. gmv.: *de* — *van een betoog*, de tegenst. is oppervlakkigheid.
Grond'ijs (*ijs, dat op den bodem der rivier gevormd wordt*), o. gmv.
Gron'ding (*grondlegging, stichting*), v.
Grond'kleur (*de eerste laag verf, grondverf*; ook: *een der drie primaire kleuren nl. blauw, geel, rood*), v. —kleuren.
Grond'krediet (*het krediet, door grondeigenaars genoten: leening of krediet tegen onderpand van landerijen*), o. gmv.
Grond'laag (*onderste laag*), v. —lagen: *de* — *van een stapel kogels*; *de* — *van verfwerk*, onderste verflaag.
Grond'lasten (*grondbelasting*), m. mv.
Grond'legger (*stichter*), m. —s: fig. *de* — *onzer vrijheid, de* — *der Duitsche eenheid*.
Grond'legging (*het tot-stand-brengen of gebracht worden*), v. —en: *de* — *onzer Indische heerschappij*.
Grond'lijn (meetk. *basis*), v. —lijnen: *de* — *van een driehoek*; ook: *hoofdlijn* (ornament).
Grond'oorzaak (*eerste aanleiding, voornaamste of eerste oorzaak*), v. —oorzaken.
Grond'pacht (*erfpacht van gronden*), v.

Grond'papier (*eerste laag grof behangselpapier, grijs van kleur*), o. gmv.: *die kamers blijven in het — staan.*
Grond'rechten (*grondbelasting*), o. mv.
Grond'regel (*grondstelling, fundamenteele regel*), m. —regels: *de —s van den christelijken godsdienst; de regel der beschaafde uitspraak is de — onzer spelling.*
Grond'rente (staathuishoudk. *de zuivere winst, die de grondeigenaar gerekend wordt boven rente en loon te behalen, als vrucht van de voortbrengende kracht van den grond*; ook: *de last op den eigendom v. een onroerend goed drukkend, tengevolge waarvan de eigenaar verplicht is, aan een derde een uitkeering te doen*), v. gmv.
Grond'roerder (*werktuig dat den grond dieper omwerkt dan een ploeg*), m. —s.
Grond'sap, —sop (*droesem, bezinksel*), o.
Grond'scheiding (*verdeeling van den grond onder erfgenamen*), v. —scheidingen.
Grond'slag (*fundeering, fundament*), m. —slagen: *de — van een gebouw, een breede —*; bij uitbr. *op christelijken —*, beginsel; *oprechtheid is de — van alle deugden* (Beets); *de Meter is de — van het metrieke stelsel*; *den — (de —slagen) leggen tot (van, voor)*, de eerste noodzakelijke werkzaamheden; *dat ligt ten — aan.*
Grond'soort (*soort van grond of aarde*), v. en o. —en, b.v.: kleigrond, zandgrond, geestgrond, zie ald.
Grond'sop (*droesem, bezinksel, moer*), o. gmv.: zegsw. *het — is voor de goddeloozen*, scherts. gebezigd, als het laatste restje wijn van de flesch aan een der gasten wordt ingeschonken; ook, G r o n d s a p.
Grond'steen (*hoeksteen, fundamenteele steen, eerste steen*), m. —steenen: fig. *zuinigheid is de — van het huiselijk geluk.*
Grond'stelling (*hoofdstelling, hoofdwaarheid, axioma*), v. —stellingen.
Grond'stof (1 *onbewerkt, ruw materiaal*; 2 fig. *hoofdbestanddeel*), v. —stoffen: 1 *vlas is de — voor linnen; ijzer en steenkool zijn de —stoffen der nijverheid*; 2 *melk, boter en eieren zijn de —stoffen van bijna alle gebakken.*
Grond'taal (*taal, waaruit andere talen zich ontwikkeld hebben*), v. —talen: *het Latijn is de — der Romaansche talen.*
Grond'tal (rekenk. *getal, dat den grondslag van een talstelsel vormt*), o. —tallen: *het getal tien is het — van ons talstelsel.*
Grond'tekst (*oorspronkelijke tekst*), m.: *de — van het Oude, van het Nieuwe Testament*: de — v. h. oude is in het Hebreeuwsch, die v. h. nieuwe in het Grieksch.
Grond'toon (muz. *laagste toon van een akkoord*: *eerste, voornaamste toon*), m. —tonen: fig. *de — van een redevoering*, hoofdmotief, leidende gedachte.
Grond'trek (*hoofdtrek, hoofdlijn*; fig. *kenmerkende eigenschap*), m. —trekken, *eigenliefde is de — van menig karakter.*
Grond'verf (*eerste verflaag*), v. —verven.
Grond'verschuiving (*schuivende verzakking van den grond*), v. —verschuivingen.
Grond'verven (*in de grondverf zetten, gronden*), grondverfde, heeft gegrondverfd: *nieuw houtwerk —.*
Grond'vest (*grondslag, fundament*), v. —en, meest in het mv.; *het huis schudde bij die ontploffing op zijn —en*; fig. *de —en der koloniale macht aan 't wankelen brengen.*
Grond'vesten (*de grondslagen v. iets leggen, stichten, oprichten*), grondvestte, heeft gegrondvest; **—vester** (*stichter*), m. —s; **—vesting** (*stichting*), v. —en.
Grond'vlak (*ondervlak, bodemvlak*; meetk. *basis, steunvlak b. v. v. e. prisma*), o. —vlakken.
Grond'vorm (*oudste vorm, type*; *typische vorm*), m. —vormen.
Grond'waarheid (*fundamenteele waarheid*), v. —waarheden: *de —heden van den godsdienst, van de zedenleer enz.*, die nl. ten grondslag liggen aan andere hoofdwaarheden.
Grond'water (*zak-, wel- of kwelwater*), o. gmv.: *bij het bouwen van die brug had men veel last van het —.*
Grond'werk (*graaf- of delfwerk*), o. —en.
Grond'werker (*arbeider, die van grondwerk zijn beroep maakt*), m. —s.
Grond'wet (*hoofdwet, algemeene staatswet, fundamenteele wet*), v. —wetten: *de — van 1917*; *de — van den staat*, d. i. de wet, waarop alle andere rusten, zie C o n s t i t u t i e; fig. *arbeiden is de — van ons bestaan.*
Grond'wetgever (*ontwerper van de constitutie of grondwet*), m. —wetgevers; **—wetsartikel** (*een der artikelen uit de grondwet*), o. —artikelen; **—wetsherziening** (*wijziging der grondwet*), v. —en.
Grondwet'telijk (1 *tot de grondwet behoorende*; *in de grondwet omschreven*; *bij de grondwet vastgesteld, verzekerd enz.*; 2 van een staat: *met een grondwet*; *op een grondwet gevestigd*; *constitutioneel*), bn.: 1 *een —e bepaling, een —e waarborg*; 2 *een —e regeering*; *een —e souvereiniteit.*
Grondwet'tig 1 (1 *in overeenstemming met de grondwet*; *niet strijdig met de grondwet*; 2 van een staat: *met een grondwet*; *op een grondwet gevestigd*), bn.: 1 *deze bepaling is niet —*; 2 *een —e regeering*; **2** (*volgens de grondwet*; *zonder de grondwet te schenden*), bw.: *dat behoort — niet tot de bevoegdheden van een minister*; *Grondwettelijk* en *grondwettig* verschillen in bet. 1; in bet. 2, waar beiden de vertaling zijn van *constitutioneel*, zijn ze gelijk; **—heid**, v. gmv.
Grond'woord (spraakk. *stamwoord of kern van eenig afgeleid woord*), o. —woorden.
Grond'zee (*golf, die op een ondiepte breekt en opstuift*), v. —zeeën.
Grond'zuil (fig. *steunpilaar*), v. —zuilen: *de vrede is de — van het volksgeluk*; *recht is de — v. d. staat*; *die revolutie deed Kerk en Staat op hun —zuilen schudden.*
Gro'ningen (aardr. *een onzer elf provinciën*), o., ook de hoofdplaats; **—er** (*man uit Gr.*), m. —s.
Gro'ningsch 1 (*van, uit, in*; *als van, uit in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Groningen*), bn.: *—e koek*; **2** (*de Gr. taal*), o. gmv.: **3 —e** (*vrouw uit Groningen*), v. —n.
Groninger-o m'm e l a n d e n, o. mv.; zie O m m e l a n d.
Groom (Eng. *rijknechtje, jeugdige bediende*), m. —s.
I. Groot 1 (*meer dan middelmatig, niet klein, niet kort*; *ruim, lang, uitgebreid, uit-*

gestrekt), bn. en bw.; —er, —st: *een — huis, een —e jongen; hij is — voor zijn jaren*, d. i. lang; *kinderen worden —, Koos!* (C. O.), volwassen; *een — profeet*, voortreffelijk; *de —e God*, almachtige; *de —e Heer*, de Sultan; *een —e hans; —e lui, de —e wereld*, de aanzienlijken; zegsw. *—e oogen opzetten*, nl. van verbazing: *op —en voet leven*, op ruime wijze; *de —e Oost*, d. i. de residentie Amboina; *de —e plas*, de zee; *de —e vijver, haringvijver*, de Atlantische Oceaan; *de —e Oceaan, de —e postweg*, zie ald.; — *Mokum*, d. i. Amsterdam; *wat schrijft ge —; er — van leven*, rijk, ruim; *het niet — op iemand hebben*, erg; **2** als zelfstnw. *handel drijven in het —; klein en —*.

II. Groot (*oud muntstuk ter waarde van een halven stuiver*), m. grooten. vero.

Groot'ambtenaarsexamen (*het examen voor hoofdambtenaar in Ned.-Oostindië*), o. —examens.

Groot'bedrijf (*bedrijf in het groot*, inz. *door middel van fabrieken*), o. gmv.

Groot'bek (*iem., die een grooten mond opzet, die brutaal is*), m. en v. —bekken.

Groot'boek (*hoofdboek van den koopman, waarin iedere klant zijn debet en credit heeft*), o. —boeken: *het — der nationale schuld*, landsschuldregister, waarin al de nationale schulden staan opgeschreven.

Groot'brengen (*opkweeken, opvoeden*), bracht groot, heeft —gebracht: *een kind —*.

Groot-Brittan'nië (aardr. *Engeland en Schotland*), o., ook, —*Brittanje*.

Groot'broek (*pocher, bluffer*), m. —broeken; **—broekerij'** (*zwetserij*), v. —en.

Grootda'dig (*grootsch, heerlijk*), bn. en bw.; —er, —st: *Napoleons — leven*, vermaard door groote daden.

Groot'doen (*op grooten voet leven, zich groote uitgaven veroorloven*), deed —, heeft grootgedaan; **—doener**, m. —s.

Groo'te (1 *persoon, die groot of volwassen is*; 2 *de rijke, machtige*), m. en v. —n: 1 *de —n mogen vanavond opblijven*, de oudere kinderen; 2 *met de —n is het kwaad kersen eten: de —n der aarde*, machtigen.

Groo'telijks (*in erge mate*), bw.: *hij dwaalt —, zich — bezondigen*, zeer.

Grootelui' (*de aanzienlijken*), m. mv.

Grooteluis'kind (*kind van aanzienlijken*, inz. *v. rijke menschen*), o. —kinderen.

Groo'tendeels (*in grooten getale, voornamelijk, hoofdzakelijk*), bw.: *die vruchten zijn — onrijp; gij hebt die ramp — aan u zelf te wijten; Drente bestaat — uit hei en veen*.

Groo'te Oceaan (aardr. *de grootste der vijf wereldzeeën*), m.

Groo'te-postweg, m., zie Postweg.

Groo'te vijver, m.; zie: Haringvijver en Groot.

Groot'-Griekenland (gesch. *het Zuiden van Italië, rijk aan Gr. koloniën*), o.

Groot'handel (*koop en verkoop in 't groot*), m. gmv.: *die man drijft — in manufacturen*; zie: En-gros-handel en Kleinhandel.

Groot'handelaar (*grossier*), m. —laars.

Groot'hans (schimpn. *man van aanzien*; bij uitbr. *pronker, bluffer, grootspreker, grootbroek*), m. —hanzen.

Groothar'tig (*edelmoedig, nobel, grootmoedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e daad, een —e liefde; zijn vijand — genade schenken*; **—heid** (*zielegrootheid*), v. gmv.

Groot'heid (1 *de eigenschap van iets, dat groot is*; 2 fig. *voortreffelijkheid, aanzienlijkheid, hoogheid*; 3 meetk., rekenk. of nat.: *uitgebreidheid*), v., in bet. 1 en 2 gmv.; in bet. 3 —heden: 1 *de — v. Napoleons ontwerpen, de — van ons geluk*; 2 *— van geest, zedelijke —, de — Gods*; 3 *alles wat afmeting, zwaarte, kracht enz. heeft, is een —*; nog: *een onbekende —*, scherts. een obscuur persoon.

Groot'heidswaan (*ingebeelde grootheid, ziekelijke zelfoverschatting*), m. gmv.: *— is meestal een soort van krankzinnigheid*; **—waanzin** (*zielsziekte, die zich toont door grootheidswaan*), m. gmv.

Groot'hertog (*meer dan hertog: een vorstelijke titel*), m. —hertogen: *de — van Luxemburg; de — is een koninklijke hoogheid*.

Groot'hertogdom (*gebied, waardigheid van een groothertog*), o. —dommen: *het — Luxemburg*.

Grootherto'gelijk (*den groothertog betreffende, behoorende enz.*), bn.: *de —e kroon*.

Groot'hertogin (*gemalin van den groothertog*; ook: *vorstin-gebiedster*), v. —nen.

Groot'houden, zich (*zich kloek, flink houden, zich houden, alsof men zich eenig verlies, een tegenslag niet aantrekt*), hield zich groot, heeft zich grootgehouden: *de knaap bezeerde zich, maar hield zich —; hij verloor aan de speeltafel veel geld, maar hield zich —*.

Groot'industrie (*het fabriekswezen op groote schaal*), v. gmv.; zie Grootbedrijf.

Groot'inquisiteur (*titel van den voorzitter der Spaansche inquisitie*), m. —s. (qu = kw).

Groot'je (*grootmoeder, oudje*), v. en o. —s: *— kan haar bril niet vinden: ons — heeft 't (ei) al verleden jaar gekookt* (Staring); zegsw. *iemand naar zijn — sturen*, van kant maken; *loop naar je —*, scherts. loop heen, loop naar de maan.

Groot'kanselier (*opperzegelbewaarder bij sommige ridderorden*), m. —s of —en: *hij is — van het Legioen van Eer*.

Groot'kruis (*ridderteeken*), o. —kruisen: *het — is het eerekruis, verbonden aan de hoogste klas van vele nieuwere ridderorden, onder den Grootmeester*; ook: persoon, die het grootkruis bezit.

Grootmach'tig (*bijzonder machtig*), bn.; —er, —st: *wie is als God —? — opperwezen! een — vorst*; bij uitbr. *het — hof des keizers*.

Groot'majoor (*hoofdofficier*), m. —majoors: titel bij minderen in gebruik als tegenstelling van sergeant-majoor.

Groot'maken (1 *machtig maken*; *tot aanzien brengen*; 2 *verheffen, prijzen, verheerlijken*), maakte groot, heeft grootgemaakt: 1 *de handel heeft dit volk —gemaakt*; 2 *ik zal Gods naam —*; **—er** (*snoever, pocher, woordenheld*), m. —s, w. g.

Groot'mama (*grootmoeder*), v. —mama's; in kindertaal: O'ma.

Groot'-mediaan (typ. *papierformaat 46 bij 59 cM.*), o. gmv.

Groot'meester (1 *de opperbestuurder van*

een ridderorde enz.: *in den regel de vorst van 't land*; 2 *hoogste waardigheidsbekleeder van een moederloge bij de vrijmetselaren*; 3 *eerste en voornaamste persoon v. e. kring van menschen*, inz. *toongever*; *hoofd en voorbeeld voor kunstenaars*), m. —s: 1 *de — der Duitsche Orde*; *de — der Johanniter-orde*; 2 *provinciaal — van de loge Persévérance*; 3 *de — v. d. goeden toon*; *Rembrandt is in ons land de — der schilderkunst.*

Groot'moeder (*vaders of moeders moeder*), v. —s: *naar zijn — of grootje gaan*, gmz. sterven.

Groot'moederlijk (*eigen aan een gr.*), bn.: *met —en trots beschouwde zij haar eerste kleinkind.*

Groot'moederschap (*waardigheid of staat van grootmoeder*), o. gmv.

Grootmoe'dig (*edelmoedig, edelaardig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e ziel, een — besluit, een — blijk van zelfverloochening*; — *handelen*, onzelfzuchtig: *iemand — iets vergeven.*

Groot'mogend (*in hoogen graad machtig, titel*), bn.: *de Edele —e Heeren Staten van Holland ende West-Friesland*; verg. H o o g m o g e n d. vero.

Groot'mogol (*keizer van het vroegere Mongoolsche rijk in Britsch-Indië*), m. —mogols.

Groot'mond (*brutaal persoon, grootbek*), m. en v. —monden.

Groot'-mufti (*plaatsvervanger van den Padisjah als geestelijk opperhoofd*), m. —'s, de — heet ook: *Scheik-Oel Islam* d. i. Oudste des Geloofs; zie M u f t i. (u = oe).

Groot'-Nederland (*het gebied der Nederlandsch sprekenden en schrijvenden, waar ter wereld die lieden ook wonen*), o. gmv.

Groot'-octavo (*groot papier formaat*), o.

Groot'officier (*waardigheidsbekleeder aan het hof*), m. —en: *de Opper-Kamerheer is een —*; bij uitbr. *een — van de orde der Vrijmetselaren*; — *van het Legioen van Eer*, één rang lager dan Grootkruis.

Groot'oor (*e. soort v. vleermuis*), v. —en.

Groot'ouders (*iemands grootvaders en grootmoeders*), m. mv.

Groot'papa (*grootvader*), m. —papa's; in kindertaal: O'pa.

Groot-Privile'ge (gesch. *belangrijke privileges door Maria de Rijke in 1477 geschonken aan Holland en Zeeland*), o.

Grootsch (1 *prachtig, heerlijk*; 2 *fier, trotsch, hooghartig*), bn. en bw.; —er, meest —: 1 *een — schouwspel, een —e betooging, een — paleis*, indrukwekkend; *een —e aandoening*, verheven; —*e gedachten*, edel; *een —e titel*, statig klinkend; *ons — verleden*, luisterrijk; *op —en trant*, plechtig; *een — gebouwde tempel, hij is — op zijn rang, hij is te — om geld te leenen, hij heeft een — hart, de jongen was te — om excuus te vragen, deze edelman is — op zijn wapen.*

Groot'scheeps (*op prachtige wijze, met praal, met zwier*), bw.: *zich of zijn huis — inrichten, het gaat daar alles — toe*, royaal; *iets — aanpakken*, op groote schaal; — *reizen*; —**scheepsch**, bn.: —*e plechtigheden*; *een —e titel*, b.v. *bierhal* voor kneipe, *hotel* voor logementje.

Grootsch'heid (*het grootsch-zijn*: *fierheid, verwaandheid*; fig. *indrukwekkendheid*), v. gmv.: *de — van het Alpenlandschap.*

Groot'schrift (*het tegengestelde van kleinschrift*), o.: *een — leveren*, een proeve van schrift met groote letters, b.v. bij een examen.

Groot'spraak (*snoeverij, pocherij, opsnijderij, blufferij*), v. gmv.: *dat is belachelijke —*; *zonder —*, overdrijving.

Grootspra'kig (*snoevend, zwetsend*), bn.; —er, —st: —*e toosten, —e beloften.*

Groot'spreken (*pochen, snoeven, overdrijven*), o.: *hij houdt van —*; *wat was hij daar weer aan 't —*; —**spreker** (*opsnijder, pocher*), m.—sprekers; —**sprekerij'** (*opsnijderij, blufferij*), v. gmv.

Groot'steedsch (*als in een groote stad*), bn. en bw.: —*e manieren*; *de winkels zijn hier op zijn —*; *de menschen leven hier —*; zie de tegenstelling K l e i n s t e e d s c h.

Groot'te (1 *de hoedanigheid van groot te zijn, van meer dan gewone afmetingen te zijn*; *meer dan gewone omvang, uitgestrektheid enz.*; 2 *omvang, breedte, lengte enz., uitgestrektheid, afmeting*), v. —n, (spreekt. ook —s): 1 *die winkel onderscheidt zich door zijn —*; 2 *de — van de aarde, v. e. land, van een provincie, van een stad*; *een ster van de eerste, van de tweede —*, helderheid; fig. *een ster van de eerste —*, b.v. een groot kunstenaar, zanger, speler enz.; *een afbeelding van een vogel, natuurlijke —*, zoo groot als hij in werkelijkheid is.

Groot'vader (*vaders of moeders vader*), m. —vaders: zegsw. *uit —s tijd*, uit den ouden tijd, uit de dagen van olim.

Groot'vaderlijk, bn.: —*lijke manieren.*

Groot'vaderschap (*het zijn van grootvader*), o.: *trotsch zijn op zijn —.*

Groot'vee (*groot slachtvee zooals runderen*), o. gmv.; verg. K l e i n v e e.

Groot'visscherij (*haringvisscherij*; ook: *zeevisscherij*), v. gmv.

Groot'vizier (*eerste minister of minister-president en zegelbewaarder in Turkije en andere Mohammedaansche staten*; *vertegenwoordiger van den Padisjah als wereldlijk vorst*), m. —viziers, —vizieren.

Groot'vorst (*oppervorst*; *destijds titel v. d. prinsen der keizerlijke familie in Rusland*), m. —en: *Cyrus was — van Azië*; *de — -troonopvolger v. Rusland*; fig. *de Rijn, de — van Europa's stroomen* (Borger); —**vorstin** (*gemalin v. e. grootvorst*, ook, *opperste gebiedster*), v. —vorstinnen.

Groot'vorstendom (*gebied, waardigheid van e. vroegeren grootvorst*), o. —men: *het — Litauen.*

Grootwaar'dig (*met hooge waardigheid*; ook: *deftig*; soms: *laatdunkend*), bn. vero.

Grootwaar'digheidsbekleeder (*bekleeder van een hooge waardigheid in staat of kerk*; *dignitaris*), m. —s: *kardinalen, aartsbisschoppen enz. zijn —s.*

Groot'waterschap (*vereeniging v. polders, of waterschappen*), o. —pen: *het—Woerden.*

Groot'zegel (*voornaamste zegel* inz. *v. e. Rijk*; *staatszegel*), o. —s: *het — van eenig rijk, het — eener universiteit.*

Groot'-zegelbewaarder (*een der hoogste dignitarissen i. e. staat*), m. —s: *de keurvorst van Mainz was — v. h. H. Roomsche*

Rijk: Jacob Cats was — der Edele Groot-Mogende Heeren Staten van Holland ende West-Friesland.

Grop, grup (*greppel*), v. —pen; zie G r e p.

I. Gros (*twaalf dozijn*), o. —sen: *een — pennen, twee — gouwenaars*; etymologisch verwant met G r o s **II.**

II. Gros (*de meerderheid, de groote hoop, het meerendeel, het — van het leger, het — der werklieden, het — der studenten.*

Gros'chen (Duitsch. *10 pfennigstuk*).

Gros-de-Na'ples, —-de-Tours' (Fr. *zijden stof, naar die steden genoemd*), o.

Gros'lijst (*voorloopige lijst van candidaten voor een betrekking*; ook: *van hen, uit wie een kiesvereeniging haar candidaat kiest*), v. —lijsten.

Gros'se (*officieel afschrift van vonnis of notarieele akte*), v. —n: de grosse eener notarieele akte geeft den rechtmatigen houder de bevoegdheid zonder tusschenkomst des rechters tot executie over te gaan; praktische beteekenis heeft alleen de grosse eener akte, welke de verplichting tot betaling van een geldschuld bevat, inz. eener hypothecaire geldleening.

Grosseeren (*een grosse maken: een officieel stuk met duidelijke letters afschrijven of in den vereischten vorm opstellen*): *een vonnis —*, in den juisten vorm met kloeke letter in 't net schrijven.

Grossier' (*groothandelaar*), m. —s; ook: G r o s s i s t.

Grossierderij' (*groothandel, en-gros-handel*), v. —en: *een — in wijnen.*

Grossiers'kantoor (*kantoor van een grossier of groothandelaar*), o. —kantoren.

Gros'so-mo'do (*op grove manier, ruw geschat, ongeveer*), bw.: *iets — berekenen, dit werk is — gemaakt*, zeer ruw.

Grot (*onderaardsche ruimte, hol door de natuur gevormd*), v. grotten: *de — van Han in België is rijk aan druipsteenen; de blauwe —*, zie ald.; ook de nabootsing van een grot, b.v. in een tuin, zie G r o t w e r k.

Grotesk' 1 (*grillig, vreemd, wonderlijk, phantastisch*; *koddig, lachwekkend*), bn. en bw.; —er, —st: *allerlei —e gedaanten in de rotsen, een —e figuur; hij schildert —*; **2** *—e (grillige figuur; vreemdsoortig beeldwerk van gedrochtelijke, onwaarschijnlijke menschen- en dierengestalten aan gewelf of zoldering*), v. —n: *menige paleismuur bevatte grotesken, koddige figuren van menschen- en dierenkoppen, maskers enz.*

Grot'werk (*nagebootste grot, namaak van rotswerk*), o. —werken: *een mooie lusthof met beeld- en —*; zie R o c a i l l e.

Groupa'gedienst (*samenladingsdienst ter uitsparing van expeditie-vracht*), m. (g = zj).

Gro'velijk (*op grove wijze*), bw.: *zich — bezondigen*, erg, zwaar, grof.

Gro'vigheid (*lompheid, ruwheid*), v. gmv.

Gruis 1 (*brokjes, stukjes van iets, dat gebrijzeld is*, inz. *van steenkolen*), o. gmv.: *— van steenkolen; aan — vallen, in — vallen, tot — smijten; — van kruidnagelen; diamant—, foelie—, kandij—, kolen—, nagel—, steen—*; **2** (*werktuig der glazenmakers, waarmee ze nl. de kanten van het glas afbrijzelen of afgruizen*), v. —zen; ook: G r u i s i j z e r.

Gruis'bak (*bak bij de kachel voor het gruis*), m. —bakken.

Gruis'ijzer, o. —s; zie G r u i s **2.**

Gruit (*plantaardige stof voor het brouwsel, later vervangen door hop*), v. gmv. vero.

Grui'zel (*brijzeltje, griezeltje*), v. —s of —en: *aan —s vallen, stooten enz*

Gruizelemen'ten (*gruizels*), o. mv.: *Van der Hoogen stiet de ledige eierdoppen op zijn bord aan duizend —* (C.O.), zeer fijne brokjes, stukjes.

Grui'zelen (1 *tot gruizels slaan, stooten enz.*; 2 *tot gruizels vallen*; *in puin vallen*); gruizelde, heeft gegruizeld (bet. 1), is (bet. 2): 1 *de mokers — de heiligdommen* (Ten Kate); 2 *de muren wijken en —.*

Gruizemen'ten, o. mv., zie G r u i z e l e m e n t e n: *aan — slaan, gooien.*

Grui'zen (1 *tot gruis maken, verbrokkelen*; 2 *tot gruis worden* w. i. g.), gruisde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gegruisd: 1 *iets tot stof —*, vermorzelen, vermalen; *den onregelmatigen rand van een vensterruit recht —*, nl. met het gruisijzer afbrijzelen, verg. V e r g r u i z e n; 2 *al — koningskronen* (Tollens).

Grun'sel (bijvorm van *groensel: groenvink, in N.-Brabant aldus gehecten*), m. —s.

Grup (*greppel*), v. gruppen; ook G r o p.

I. Grut 1 (*gebroken graan*), v. —ten: *van boekweit* (boekweitegort); **2** *al wat klein is*; *klein goedje* inz. *kleine kinderen,* meest. verbonden met *klein*), o. gmv.: *— van appels, peren*; *dan vraag ik zoo wat klein — op vergulden* (C.O.).

II. Grut (*bastaardvloek voor God*), tw.: *och—!*

Grut'molen (*gortmolen, gruttersmolen, molen van den grutter*), m. —molens.

Grut'ten (*grutten maken: boekweit, gerst of haver breken*), grutte, heeft gegrut: *die molenaar is aan 't —.*

Gruttenbrij' (*melkspijs v. grutten*, d. i. *v. gebroken garst, haver of boekweit*), v. gmv.

Grut'tenmeel (*meel van boekweit*), o. gmv.

Grut'ter (*grutmolenaar, maker van grut uit boekweit, haver, gerst*; bij uitbreiding: *winkelier in grutterswaren, meel, boonen, erwten enz.*), m. —s.

Grutterij' (*het bedrijf van den grutter*; *de gruttersmolen met huis en winkel*), v. —en.

Grut'tersbaas (*de grutmolenaar*), m. —bazen; **—kar** (*kar tot vervoer van grut*), v. —karren; **—knecht,** m. —s, —en; **—molen** (*grutmolen*), m. —molens; **—paard,** o. —paarden; **—vak** (*het bedrijf v. d. grutter*), o. gmv.; **—waren** (*de waren, welke men in een grutterswinkel verkoopt, grutten, alsook meel, boonen, erwten enz.*), v. mv.

Grutterij' (*het bedrijf van den grutter*; *de gruttersmolen met huis en winkel*), v. —en.

Grut'tersbaas (*de grutmolenaar*), m. —bazen; **—kar** (*kar tot vervoer van grut*), v. —karren; **—knecht,** m. —s, —en; **—molen** (*grutmolen*), m. —molens; **—paard,** o. —paarden; **—vak** (*het bedrijf*), o. gmv.; **—waren** (*de waren, welke men in een grutterswinkel verkoopt, grutten, alsook erwten, boonen, vogeltjeszaad enz.*), v. mv.; **—winkel** (*winkel v. d. grutter*), m. —s.

Grut'to (dierk. *steltlooper: grieto, griet* **II**), m. —'s: *de —'s lijken wel wat op snippen, zij bewonen onze lage weiden en stranden.*

Gruw (*jonge visch als aas, ook als pootvisch om vijvers te bevolken*), o. gmv. w. i. g.; wèl in Zuid-Nederl.

Gru'wel (1 *afschuw, afgrijzen*; 2 *dat, waarvan men gruwt, ontzettende feiten, verschrikkingen*), m. —en: 1 *een — van iets hebben*, 2 *de —en van den godsdienstkrijg*; fig. *de — des lasters*; *o —!* uitroep van ontzetting; *een — van onrecht, een — bedrijven*, schanddaad.

Gru'weldaad (*afgrijselijke misdaad, wandaad, schanddaad*), v. —daden.

Gru'weldader (*misdadiger, pleger van een gruweldaad*), m. —daders.

Gru'welen (*huiveren, rillen, gruwen*), gruwelde, heeft gegruweld: *men gruwelt van afkeer, walging, bij het zien van een slagveld*; *die zaak doet hem —*, walgen, wekt zijn afkeer; ook: mij gruwelt enz.

Gru'welijk (*afgrijselijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e misdaad, een —e oorlog, een —e afgoderij, een —e laster*; *hij kreeg een — standje*, verbazend groot; *hij werd — mishandeld*, geweldig; *hij heeft het — mis*; *zich — vervelen*, stierlijk, in erge mate.

Gru'welkamer (*afdeeling van een panopticum, waarin beelden van groote misdadigers en verder ijselijke dingen van moord enz. te zien zijn*), v. —kamers.

Gru'welstuk (*afschuwelijke misdaad, gruweldaad*), o. —stukken.

Gru'wen (*afgrijzen, afschuw hebben van, ijzen van*), gruwde, heeft gegruwd, zie G r u w e l e n: *het doet mij —*; *gij gruwt v. h. kannibalenmaal!* (Potg.).

Gruw'zaam (*afschuwwekkend, verschrikkelijk*), bn. en bw.; —zamer, —st: *een — dier, een — geluid, een —e zonde, een — woord*; *iemand — hoonen*, in ergerlijke mate; *zich — vervelen*, erg; *een dier — pijnigen*, ijselijk.

Gruyè're (*Gruyèrekaas*), v. —s.

Gruyè'rekaas (*zeer gezochte Zwitsersche kaas met gaten, zoo geheeten naar het dorp Gruyère aan de Saône, in het kanton Freiburg*), v. —kazen.

Gruzelemen'ten, gruzemen'ten, o. mv., spreekt.; zie G r u i z e l e m e n t e n.

Gua'no (*verdroogde zeevogelmest, in den loop der tijden in lagen opgehoopt op eilanden en kuststreken, zooals op de Zuidzee-eilanden, de Peruviaansche kust*), v. gmv.: *op N.-Borneo vindt men ook —lagen.*

Guel'fen, m. mv.; zie W e l f e n.

Gueridon' (Fr. *siertafeltje op één poot*), m. —s: in Zeeland: een theestoof.

Gueril'la (eig. *kleine oorlog, met ongeregelde troepen, b.v. met lichtgewapende herders of landbouwers enz. in Spanje, later ook van andere landen gezegd*; *ongeregelde bendenoorlog*), v. —'s; lees: *geriel'ja*: *tal van —benden*; verg. F r a n c-t i r e u r.

Guerille'ro (*guerilla-soldaat*), m. —'s. (ll = lj).

Guich (*hoonende beweging, vooral met de tong*; *grimas, kuur, bespotting*), v. gmv.; —je, o. —s; ook: G u i g. w. g.

Gui'chel (*gekheid, goochelarij, tooverwerk, oogbedrog*), m. en v. gmv.: *—tjes maken*, grimassen maken, iemand bespotten.

Gui'chelen (*den spot drijven, mallen*), guichelde, heeft geguicheld: *met iemand —*, hem uitlachen, iemand beetnemen, met iemand mallen; **—ing** (*spot*), v. —en; **—spel** (*spot, spotternij*), o. gmv.; **—streek** (*bedrieglijke streek*), m. —streken.

Guichet' (Fr. *klein deurtje of venstertje in een groote deur of in een raam*, b.v. *op postkantoren*; *loket, deurraampje*), o. —s.

Gui'de (Fr. *wegwijzer, geleider, gids*), m. —s; ook, *vleugelman*, d. i. richtman op den vleugel van een peloton of eener mil. divisie: *de rechter—, de linker—*; mil. commando: *— rechts*, de guide is aan de rechterhand, *— links*, de guide is ter linkerhand; in België en in andere staten: een soort van ruiterij.

Guig, v. gmv., zie G u i c h.

Guil (*paard,* inz. *oud paard, knol, rossinant*), m. —en; soms fig. voor onbeschaafd man.

Guildhall (Eng. eig. *gildehuis*), o.: *the —*, het stadhuis van Londen.

Guillocheeren (Fr. *een metalen plaat* b.v. *de buiten-achterplaat van een horloge versieren, naar de uitvinding van Guillot, met allerlei fijne kringen, cirkels enz.*).

Guilloti'ne (*valbijl*; *onthoofdingswerktuig in de dagen van het Schrikbewind, op voorstel van den geneesheer J. I. Guillotin ingevoerd*), v. —s: *de — werkte in Parijs het eerst 27 Mei 1792.*

Guillotineeren (*onthoofden met de valbijl*).

Guinees'vaarder (*schip, dat op de kust van Guinea, W.-kust van Afrika voer*), m. —vaarders; lees: *gu-ie-nees'*.

Guin'je (Eng. *oude Engelsche goudmunt, in 1663 het eerst geslagen en wel uit goud van de kust van Guinea*; *de waarde was 21 shilling of ƒ 12.60*; thans: *denkbeeldige goudmunt v. 21 shilling*; *rekenmunt*), v. —s.

Guipu're (Fr. *reliëf-kantwerk*, d. i. *met opgelegde versiersels*), v. —s; lees: *gipuur'*.

Guirlan'de (*bloemslinger, festoen*), v. —s; scherts. horlogeketting: *de andere had een koperen — op zijn buik* (C.O.); lees: *gier—*.

Guit (*landlooper, schavuit*; thans vooral scherts.: *oolijke klant, grappenmaker*; *schalk van een jongen*), m. —en.

Guit'achtig (*oolijk, schalksch*), bn. en bw.

Gui'tenstreek (*onschuldige kindergrap*), m.—streken; **—stuk** (*jongensstreek, -grap*), o. —ken: *een — uitvoeren, uithalen.*

Guiterij' (*guitigheid*), v. —en.

Gui'tig (*onschuldig-grappig*; *schalksch, schelmsch*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gezicht*, schalksch; **—heid** (*de hoedanigheid, de eigenschap hebbende van guitig te zijn*; *grap*), v. —heden.

I. Gul (*kleine kabeljauw*), v. gullen.

II. Gul (1 *zacht, mul*; 2 *zachtaardig, goedig*; *vrijgevig*; *hartelijk*), bn. en bw.; —ler, —st: 1 *in het —le zand*; 2 *een — gemoed, — van aard zijn*; *een — onthaal, dat is — gezegd.*

Gul'deling (*zekere appel van goudachtige kleur*; *gouden pippeling*), m. —en.

Gul'den 1 (oudere vorm van *gouden*: eig. *gouden munt*, later *een zilveren van gelijke waarde*; thans: *Ned. zilveren standpenning = 100 cents*), m. —s: *de — heeft een gehalte van 0.945*; *de Rijnsche — was ƒ. 1.20* of *ƒ. 1.30*; *de Philippus— ƒ. 1.25*; *de Keizers— was ƒ. 1.00*; zie F l o r i j n; **2** (*gouden*; fig. *voortreffelijk, kostbaar enz.*), bn.: *een — les*; *dat — boeksken, de Minnedichten*

van P. C. Hooft (Potg.); *zulk een spreuk is een — woord*, kostelijk; *het — Vlies*, ridderorde door Philips van Bourgondië in 1430 te Brugge ingesteld; *de — eeuw*, de eeuw van geluk in de oude dagen van Saturnus, zie Gouden eeuw: *de — legende*, middeleeuwsche legendenverzameling van Jacobus a Voragine; oorspr. in het Lat., later in allerlei talen vertaald; uit de — legende putte de beeldende kunst haar voorstellingen; — *sporen*, distinctief van den ridder; *de slag der —sporen of de Gulden-Sporenslag* (11 Juli 1302) bij Kortrijk, waar het Fr. leger door de Vlamingen werd vernietigd en deze o. m. 700 gulden sporen buitmaakten.

Gul'denboek (geschied. *een boek in den tijd der Venetiaansche republiek, dat de namen der patricische geslachten bevatte*; thans, in musea enz.: *het boek, waarin voorname bezoekers hun naam schrijven*), o. —en.

Gul'dengetal (*het getal, dat aanwijst het jaar v. d. loopenden maancirkel, die 19 jaar omvat*), o. —getallen.

Gul'denjaar (*jubeljaar, eeuwjaar*), o. —jaren.

Gulden legen'de, v.; zie Gulden.

Gul'denmaand (Zuid-Ned. *oude naam van de maand Maart*), v. —en.

Gul'denmond (*een redenaar van naam*), m.: — *of Chrysostomus is de toenaam van Joannes* (*347—407 n. C.*), *patriarch van Konstantinopel, beroemd redenaar.*

Gul'denroede (*wormkruid met gele bloemtrossen, heiplant*), v. gmv.; ook *Goudroede.*

Gul'densbazaar (*bazaar, waar alles één gulden kost*), m. —bazaars.

Gul'denseuitie (*serie boeken, elk van één gulden*), v. —edities.

Gul'den sporen, v. mv.; zie Gulden 2.

Gul'denwater (*fijne brandewijn, waarin stukjes goudblad gedaan worden*), o. gmv.

Gul'denweit (*reuzentarwe van St.-Helena en uit Australië*), v. gmv.

Gul'gauw (*haastig en rondborstig*), bn. en bw.: *een —e lach*, onbedwongen en spoedig opgewekt; *hij erkende — zijn misslag*, gulweg, op rondborstige wijze.

Gulhar'tig (*oprecht, openhartig, hartelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e bekentenis, een —e tante, een —e disch, —e vroolijkheid; iemand iets — mededeelen, toestaan.*

Gul'heid (*mildheid, vrijgevigheid*), v. gmv.

Gul'len (jagerst. *zich in 't gulle, mulle zand baden*), gulde, heeft geguld: *de hoenders*, d. i. *patrijzen lagen te — in de zon.*

I. Gulp (1 *golf, breede straal vloeistof, die ergens uitbarst of uitspat*; 2 aardr. *naam v. e. rivier in Z.-Limburg*), v. in bet. 1 gulpen, in bet 2 gmv.: 1 *de wijn spatte met —en uit het vat*; 2 *de — is een bijrivier v. d. Geul.*

II. Gulp (*opening, split*), v. gulpen: *de — van een verticalen broekzak*; *de — in officiersoverjassen*, zakopening vóór; —**broek** (*pantalon met een gulp*), v. —broeken.

Gul'pen (1 *gutsen, golven*; 2 *gulzig drinken* in deze bet. vero.), gulpte, heeft (bet. 1, 2), is (bet. 1) gegulpt: 1 *het bloed gulpte uit de wonde*; *het water gulpt de woning binnen*; 2 *kostbaren wijn in de maag* —; —**er** (*slampamper, zwelger*), m. gulpers.

Gul'uit (*ronduit, onbewimpeld*), bw.: *iets — bekennen*, rondborstig; *zeg mij dat eens —.*

Gul'weg (*openhartig, zonder omwegen, ronduit*), bw.: *hij antwoordde — ja.*

Gul'zand (*mulzand, fijn zand*), o. gmv.: *onze voeten zonken weg in het —, of gulle zand.*

Gul'zig (*gretig naar spijs, schrokkig, vraatzuchtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e hond*; *— eten*, op onmatige wijze; fig. *met —e blikken*, zeer begeerig; —**heid** (*onmatigheid, vraatzucht*), v. gmv.; —**aard** (*schrokker, vraat*), m. —s.

Gum'mi (*gom, caoutchouc, rubber*), v. en o.; —**band** (*wielband voor fietsen, auto's, rijtuigen, buggy's*), m. —en; —**handschoenen** (*handschoenen in gebruik bij electriciens, omdat gummi den stroom niet doorlaat of leidt*), m. mv.; —**overschoenen,** m. mv.; —**pop** (*elastieken speelpopje* inz. *voor kleine meisjes*), v. —poppen; —**regenjas,** v. —sen, zie Impermeabel; —**ring** (*luchtdichte afsluitingsring van flesschen*; ook: *luchtring als ligvlak voor bedlegerige zieken*), m. —en; —**slang** (*slangvormige buis bij waterleidingen, bureaulampen, gaskomforen enz.*), v. —en; —**stok** (*gummiwapenstok der agenten van politie*), m. —stokken.

Gung'nir, m. Germ. myth. de speer van Odin, waarmede hij den Fenris-wolf bestrijdt.

Gun'nen (1 *gaarne hebben, dat iem. iets krijgt of heeft*; 2 *toestaan, verleenen, toewijzen*), gunde, heeft gegund: 1 *ik gun hem dit voordeel van harte*; *iem. de klandizie —*; 2 *de uren, die ons nog gegund zijn*; *God gunne u nog een lang leven*; *iem. de eer —, het genoegen —*; *zich geen rust —*, veroorloven; *iem. geen tijd —*, laten; *de aanbesteding is hem gegund*; zegsw. *ik gun je de pret*, (ir.) ik benijd u dit genoegen niet; —**ning** (*het gunnen, toewijzing*), v. —en: *gunning van een werk a. d. laagsten inschrijver.*

Gunst (1 *gunstige gezindheid*; *onverplichte goedheid, bescherming, voorkeur*; 2 *blijk van gunst, genegenheid*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: *in blakende — staan*; *uit —*, genegenheid; *iem. — betoonen*; 2 *ik heb u een — te verzoeken*, blijk van genegenheid; *iem. met —en overladen.*

Gunst'bejag (*het jagen naar de gunst van iem., meestal met oneerlijke middelen*), o. gmv.; —**betoon** (*betooning van welwillendheid, gunstbewijs*), o. gmv.; —**betooning** (*blijk van gunst*), v. —en; —**bewijs** (*blijk van gunst, van welwillendheid*), o. —bewijzen; —**brief** (gesch. *brief van octrooi*), m. —brieven. vero.

Gun'steling (*persoon, die in hooge mate de gunst geniet*, dikwijls met ongunstige bijbeteekenis), m. en v. —en: *een — der Fortuin*; *een — der Muzen*, lieveling; *een regeering van —en*; ook, —**linge,** v. —n; zie: Protégé(e), Favoriet(e).

Gun'stig (1 *genadig*; 2 *goed gezind, tot een goeden uitslag brengend, voordeelig, voorspoedig, gewenscht*; *welwillend*; *geschikt*; 3 *aangenaam, innemend*; *vertrouwen wekkend*), bn. en bw.; —er, —st: *1 God zij u —! o God, zie — op ons neer*; 2 *het geluk was hem —, een —e wending, een — resul-*

taat, een —e gelegenheid, een —e uitslag, een —e wind; een — oog op iem. werpen; — op iets beschikken; dit huis is — gelegen voor den handel; 3 *een — uiterlijk hebben.*
Gurk'je (*augurkje*), o. —s.
Gust (1 van vee: *niet drachtig; geen melk meer gevend;* 2 *schraal*) bn.: *—e koeien zijn voor de vetweide bestemd; —e kost.*
Gustaaf-A'dolf-stichting (*vereeniging tot ondersteuning en propaganda van het Protestantisme*), v.: *de — werd in Duitschland opgericht in 1832, in ons land in 1853.*
Gut (*bastaardvloek voor God*), tw.
Guts (*steekbeitel met hollen bek*), v. gutsen.
I. Gut'sen (*tappelings neerstroomen*), gutste, heeft, is gegutst: *het bloed gutst uit de wonde; het zweet gutst hem langs het hoofd; de regen gutst.*
II. Gut'sen (*uithollen met een guts of steekbeitel*), gutste, heeft gegutst.
Guttaper'cha (O.-I. eig. *getah-pertja*), v. (ook: o.), gmv.: de — is het verharde sap van verschillende tropische boomsoorten, gebruikt voor wielbanden, buizen, slangen, kussens enz.; ook, I n d i a-r u b b e r; zie G u m m i met zijn samenstellingen; de Eng. bezigen altijd R u b b e r.
Gut'tegom (*een soort van roodachtig gele hars, hard en blinkend, ook als verfstof gebruikt*), v. gmv.; ook, G i t t e g o m.
Gutturaal' 1 (*tot de keel behoorende*), bn.: *—rale letters,* keelletters, nl. die in de keel gevormd worden, b.v. *g, ch, k;* 2 (*gutturale letter*), v. —ralen: *—ralen zijn de g, ch, k.*
Guur (*winderig, koud, schraal*), bn. en bw.; —der, —st: *het weer is —,* erg koud; *er huilden gure vlagen,* bar; *het blijft maar —; het gure Noorden,* onherbergzaam; *het gure strand,* bar; *het waait —,* snijdend.
Gy'gesring (*tooverkrachtige ring van den fabelachtigen koning Gyges van Lydië*), m. gmv.: *de — had de kracht zijn bezitter onzichtbaar te maken, terwijl deze zelf alles zag, en ook de kracht, om verborgen schatten aan te wijzen;* zegsw. *den — bezitten,* kunnen krijgen, wat men maar wenscht.
Gym., zie V e r k o r t i n g e n.
Gymkhana-r a c e s (Eng. *wedrennen, waarbij den deelnemers allerlei grappige verplichtingen worden opgelegd*), v. mv.
Gymna'siaal' (*tot het gymnasium behorende*), bn.: — *onderwijs.*
Gymnasiast' (*leerling van een gymnasium*), m. —en.
Gymna'sium (*zesklassige voorbereidingsschool voor de universiteit*), o. —s, —siën, —sia.
Gymnast' (*beoefenaar der gymnastiek*), m. —en; zie T u r n e r.
Gymnastiek' (*stelselmatige lichaamsoefeningen*; ook: *de leer er van*), v. gmv.: *onderwijs, in de —*; de leermiddelen der — zijn: *gereedschappen* en *spelbenoodigdheden,* zie ald.; *militaire —, geneeskundige —; — doen.*
Gymnastiek'juffrouw (*onderwijzeres in de gymnastiek*), —juffrouwen; **—les** (*onderwijs in de gymnastiek*), v. —lessen; **—lokaal** (*vertrek, zaal, tot het doen van gymnastiek*), o. —lokalen; **—meester** (*onderwijzer in de gymnastiek*), m. —s; **—onderwijs,** o. gmv.; **—onderwijzer,** m. —s; **—school** (*gebouw voor 't doen van gymnastiek*), v. —scholen; **—toestel** (*voorwerp, om aan te werken bij de gymnastiek*), o. —toestellen; **—werktuig** (*—toestel*), o. —werktuigen; zie: H e i l- en K a m e r g y m n a s t i e k.
Gymnas'tisch (*volgens, van of betreffende de gymnastiek*), bn.: *—e oefeningen.*
Gymnastiseeren, ook, T u r n e n.
Gynaecologie' (geneesk. *wetenschap, die zich vooral bezighoudt met vrouwenziekten*), v. gmv.; **—coloog** (*iem., die de gynaecologie beoefent*), m. —cologen. (ae = ee).

H.

H. — 1 *Heilige; Heilig,* zie **Z. H.**; 2 *hora,* uur (op recepten).
h. a. — 1 *hoc an'no,* in dit jaar; 2 *huius anni,* van dit jaar.
Hand. — *Handelingen.*
H.A. — *Hectare,* 100 A., 10,000 M², bunder.
H. B. S. — *Hoogere Burgerschool.*
H. C. — *Hono'ris cau'sa,* zie ald.
H.D. — 1 van een vorstelijke(n) persoon *Hoogstdezelve, Hoogstdeszelfs, Hoogstderzelver;* 2 *Hare Doorluchtigheid,* titel van een prinses of hertogin.
h. e. — *hoc est,* dat is, dat beduidt.
Hebr. — *Hebreër, Hebreeuwsch.*
H.Ed. — *Haar Edele;* **H.E.Geb.** — *Hoogedelgeboren;* **H.E.Gestr.** — *Hoogedelgestreng;* **H.Geb.** — *Hooggeboren;* **H. H.** 1 *Hare Hoogheid;* 2 *Heeren.*
HH. EE. GG. AA. — *Hunne Edelgrootachtbaren;* **HH. EE. MM.** — *Hunne Edelmogenden;* **HH. KK. HH.** — *Hunne of Hare Keizerlijke of Koninklijke Hoogheden;* **HH. KK. MM.** — *Hunne of Hare Keizerlijke of Koninklijke Majesteiten;* **HH. MM.** — *Hunne of Hare Majesteiten.*
H.G. — *Hectogram, 100 gram.*
h. i. — *haars, huns inziens.*
H. IJ. S. M. — *Hollandsche IJzeren-Spoorweg-Maatschappij.*
H. K. K. M. — *Hare Keizerlijke en Koninklijke Majesteit;* **H. K. H.** — *Hare Koninklijke Hoogheid;* **H. K. M.** — *Hare Koninklijke Majesteit.*
HL. — *Hectoliter,* mud of vat, 100 L.
h. l. — *hoc lo'co,* op deze plaats.
H. L. Q. C. — *Ho'ra loco'que consue'to,* te gewoner tijd en plaats.
H. L. S. E. — *Hoc lo'co sepul'tus est,* op deze plaats ligt begraven.
H. M. — 1 *Hare Majesteit;* 2 *Hectometer,* 100 M.
H. O. — *Hooger onderwijs.*
Hooggel. — *Hooggeleerde.*
Hoogl. — *Hoogleeraar.*
Hr. — *heer.*

H. S. — 1 *Heilige Schrift*; 2 *Handschrift*, in deze bet. ook: **hs.**
h. s. — *hoc sen'su*, in dezen zin.
h. t. — *hoc tem'pore*, tegenwoordig.
h. t. l. — *hier te lande.*
H. W. — *hoog water* (op getijtafels).
H.W.Geb. — *Hoogwelgeboren.*

H (1 *als klank: medeklinker*; 2 *als teeken: het achtste van het A B C*; 3 *al de woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — is een strottenhoofdmedeklinker en wordt gevormd, als de adem langs de randen van de stembanden schuurt*; 2 *de — in thans wordt niet uitgesproken*; 3 *de — is juist af*; zegsw. *de drie —'s aan iem. medegeven*, het voor den ontvanger verstaanbare verzoek: *Houd hem hier.*
Ha 1 (1 *uitroep ter uiting van verschillende gemoedsaandoeningen: van blijdschap, van voldoening, schamperen spot, van verrukking, van teleurstelling, schrik*; 2 *schriftelijke voorstelling van een lach*), tw.: 1 —, *daar heb ik beet!* 2 *'t is om te lachen, ha, ha, ha!* **2** (*de klank van ha*), o. —'s: *een — van blijde verrassing.*
Haaf (*zakvormig vischnet*), v. haven.
I. Haag', Den (*'s-Gravenhage*, zie ald.), o.
II. Haag (*heg, boschje, doornstruik*), v. hagen: zegsw. *achter de — loopen*, heimelijk de school verzuimen, gew.; *zijn kap over de — of den tuin hangen, smijten*, zie Kap; **—appel** (*vrucht van den haagdoorn*), m. —s; **—beuk** (*beuk, die voor heggen gebruikt wordt*), m. —en: *de — bloeit in April of Mei*; **—bosch** (eig. *doornstruik, die tot haag dient: struikgewas*), o. —bosschen; **—doorn, —doren** (*meidoorn*), m. —doornen, —dorens; ook, **hagedoorn**; **—eik** (*lage, knoestige eik*), m. —eiken: *de — heet ook Spaansche aker of steeneik*; **—koffie** (*koffie, door den inlander gekweekt binnen de omheining van den kampoeng*), v. gmv.; **—looper** (*spijbelaar; jongen, die heimelijk de school verzuimt*), m. —s; **—roos**, v. —rozen, zie Hageroos.
Haagsch 1 (*van, uit, in; als van, uit, in; eigen aan, betrekking hebbende op 's-Gravenhage*), bn.: *dit zijn —e beschuiten, het —e bosch*; **2** (*het Haagsche dialect*), o.: *dat is echt —, wat zij spreken*; *het —, een Hollandsch-Frankisch dialect.*
Haag'schaar (*groote schaar, om de heg te scheren of te snoeien*), v. —scharen.
Haag'spel (letterk. der 15e en 16 eeuw: *feestelijke wedstrijd van rederijkerskamers, waarop al de kamers van het land en ook buitenlandsche werden uitgenoodigd*), o. —spelen; verg. Landjuweel.
Haag'te (*onderaardsche gang*), v. —n, gew.: *de —n waren de verblijven der kabouters of aardmannetjes* (euvermannetjes) *in Limb.*
Haag'winde (plantk. *groote winde, klokwinde*), v. —winden.
Haai (1 dierk. *groote, kraakbeenige, dwarsbekkige zeeroofvisch*; 2 fig. *inhalig, schraapzuchtig mensch*; ook: *schrokker*), m. —en: 1 *de — is de hyena der zee*; *de —en komen in tal van soorten voor*, zie: Doorn—, Honds—, Roof—, Reuzen—; 2 *echte —en zijn het die opkoopers!*; zegsw, *het, hij is voor de —en*, onherroepelijk verloren; *dat gaat naar de —en*, te gronde. onherroepelijk verloren; *er zijn —en op de kust*, er dreigt groot gevaar; **—achtig** (*tot de familie der haaien behoorende*), bn.: *er zijn tal van —e visschen.*
Haai'en (*rumoer maken, ruzie maken*), haaide, heeft gehaaid.
Haai'envleesch (*vleesch van haaien*), o. gmv.: *het — is wordt gedroogd of gerookt door Chineezen gegeten.*
Haai'evel (*bereid vel van een haai*), o. —vellen: *van — maakt men segrijnleer, ook dient het dan tot polijsten*; **—vin** (*vin van een haai*), v. —vinnen: *in de zon gedroogde —vinnen zijn voor Chineezen een lekkernij, vooral in de soep.*
Haai'meete (*langs de duinen gelegen geest- of grasgrond*), v. —n, ook Hameete. gew.
Haai'rog (dierk. *een soort van rog, ook spitsmuil geheeten*), m. —gen.
I. Haak (1 *metalen voorwerp met omgebogen puntig uiteinde*, voor verschillende doeleinden eenigszins gevarieerd; 2 *windhaak*; *haak* in bet. 1 *met een oog aan een muur enz. te bevestigen en waarvan de punt in een ander oog kan geplaatst worden*; 3 *winkelhaak*; *timmermanswerktuig van ijzer of hout in den vorm van een rechten hoek*; 4 *zethaak, letterhaak*; *gereedschap van den letterzetter*; 5 *stok met een haak*; 6 *haakvormig schrapje*, meest in den verkleinvorm), m. haken: 1 *een touw met een —*; zie verder: Put—, Enter—; zegsw. *iets aan den — krijgen*, vangen, ophalen; *met den — visschen*, d.i. hengelen; *een slagershaak in den vorm van een s*; zegsw. *dat geeft maar haken en oogen*, getwist, gekrakeel; 2 *zet de deur op den —*; 3 *hout vierkant maken of in den — schaven*; zegsw. *dat is niet in den —*, niet zooals het behoort; 4 *de letters in den — zetten*; *de — heeft den vorm van een langwerpig, smal doosje, waaraan een wand in de lengte en het deksel ontbreken*; 5 *met den —* (bootshaak) *het schip aanhalen*; 6 *zet dat woord tusschen —jes*; fig. *tusschen —jes opgemerkt*, terloops, even, zie Haakjes.
II. Haak (aardr. *zandplaat in zee*), m. —s.
Haak'bus (krijgsw. *ouderwetsch zwaar handvuurwapen, genoemd naar den haak onder aan de schacht*), v. —bussen. vero.
Haak'garen (*garen, om mee te haken*), o.
Haak'jes (spraakk. *insluitingsteeken, zinteeken, om woorden of zinnen te omsluiten en af te zonderen*), o. mv.: er zijn gewone —, op de zetterij Parenthesen geheeten, b.v. (appel), en teksthaken, b.v. [in den nacht]; zie Haak **I**, 6.
Haak'naald (*haakpen*), v. —naalden; **—patroon** (*haakmodel*), o. —patronen; **—pen** (*stift met een haakje, haaknaald*), v. —pennen.
Haak'ploeg (*ploeg zonder wielen*), m. —en.
Haaks (*rechthoekig*), bw.: *een ijzer — ombuigen, een marmerplaat — bewerken.*
Haaksch (*rechthoekig*), bn.: *dit kozijn is niet —; maak die schilderijlijst goed —.*
Haak'schop (*stok van den scheper*), v. —schoppen.
Haak'tand (*spitse tand in het gebit van paarden*), m. —en: *een paard heeft vier —en.*
Haak'werk (*zeker vrouwelijk handwerk; werk, dat gehaakt is of wordt*), o. —en.

I. Haal (1 *de daad, de handeling van halen*; 2 *trek met een pen*; 3 *loop*, alleen in zegsw.), m., in bet. 1 en 3 gmv.; in bet. 2 *halen*: 1 *mannen van den —*, visschers die de beug moeten inhalen; 2 *met dikke —en schrijven*; 3 zegsw. *aan den — gaan*, er van door gaan, het op een loopen zetten.

II. Haal (*getakt ijzer met ketting, waaraan de ketel in den schoorsteen boven het vuur hangt*), v. en o.: *met een hefboompje kan men de — hooger of lager stellen*; zegsw. *zoo zwart als een —*; **—boom** (*dwarsbalk in den schoorsteen, waaraan de haalketting hangt*), m. —boomen; **—ketting**, m. —en.

Haal'mes (*trekmes van kuiper of wagenmaker met twee handvatten*), o. —messen.

Haal'over (*kijfachtige vrouw*; ook: *kwaadspreekster*), v. gmv.: *zij is een echte —*.

I. Haam 1 (*zakvormig net, dat gebruikt wordt voor de visch- en vogelvangst*), m. hamen; **2** (*houten raamvormig halsjuk van paard of os*), o. hamen.

II. Haam (*knieboog van een paard*), v. hamen; — is hetzelfde woord als *ham*, schink v. e. varken.

Haan (1 dierk. *mannetje bij de hoenderachtige vogels*; 2 bij vergel. *naam van het onderdeel van het slot van sommige draagbare vuurwapenen*), m. hanen: 1 *een — is het mannetje der kippen*; evenzoo: *bij fazanten, kalkoenen, korhoenders, kwartels en patrijzen*; zegsw. *zijn — koning laten kraaien*, zijn zin of wil doorzetten, den baas spelen; *daar kraait geen — naar*, die zaak zal nooit uitkomen; *den rooden — laten kraaien* of *op het dak zetten*, een huis in brand steken; *den gebraden — uithangen*, zich voordoen als een groot heer, grof verteren; *—tje de voorste zijn*, de belhamel, de leider zijn, zie H a a n t j e; *de — in de wapenkunde*, beeld van waakzaamheid, zie G a l l i s c h e h a a n; *de — op of van den kerktoren*; 2 *de — v. e. geweer, revolver, karabijn*; *den — overhalen, den — spannen*.

Haan'der (*mand om vruchten in te plukken*), m. —s.

Haan'derik (plantk. *pinksterbloem, koekoeksbloem*), v. —en; ook, *Haanderikkebloem*.

Haan'tje (*kleine haan*), o. —s: *die jongen is een —*, een kregel ventje; *'t is zoo'n —*, bijdehandje; *Jan is altijd — de voorste*, zie H a a n.

I. Haar (*fijne, buigzame holle vezel, groeiend op hoofd en huid van menschen en dieren*), o. haren: *een mensch heeft zwart, bruin, rood enz. —*; *het — van pelsdieren*; zegsw. *een — in de boter zoeken*, redenen zoeken om te vitten, te twisten; *alles op haren en snaren zetten*, zie S n a a r; *de gelegenheid bij het — grijpen*, het rechte oogenblik waarnemen; *met de handen in 't — zitten* of *zich het — uitrukken*, radeloos, wanhopig zijn; *hij is geen — beter*, niets; *geen — op mijn hoofd, dat er aan denkt*, ik denk er niet aan; *geen grijs — er van krijgen*, zich er weinig of niets van aantrekken; *het scheelde geen — (of) ....*, bijna niets: *iem. geen — krenken*, geheel ongemoeid laten; *zijn wilde haren verliezen*, zijn jeugdige dartelheden, onbezonnenheden en overmoedigheden; *elkaar in het — vliegen*, twist krijgen; *elkaar in het — zitten*, twisten: *het — rijst hem, mij, u, hun te berge*, aanduiding van ontzetting, schrik of afgrijzen; zegsw. *gekrulde haren, gekrulde zinnen*, iem., die gekruld haar heeft, zou wispelturig zijn; *— op de tanden hebben*, zie T a n d; *iemand op een — kennen*, zeer fijn; *zij lijken elkaar op een —*, tot in de kleinste bijzonderheden.

II. Haar, 1 pers. vnw. vr. e. en mv. derde en vierde nv.: *ik geef — een boek, ik zie —*; **2** bezittelijk vnw. vr. e. en mv.: *hier is — moeder, — ouders komen*; *wat mooie rozen, — kleuren zijn fijn!*

III. Haar (etymologisch hetzelfde woord als *her* in *herwaarts*; voermanswoord als tegenstelling van *hot*: *links*), bw.: *het paard moest —* (d. i. links) *gaan en het ging hot*; zegsw. *het ging er hot en —*, zonder orde, ongeregeld; *hij weet van hot noch —*, hij is zeer dom.

IV. Haar (*hooggelegen bouwland*; *hoogte in een veen*; *hooge begroeide heide*), v. gew.; verg. H a a r r o o k.

Haar'band (*lint, om in de haren te vlechten*; *wrong, bandvormig versiersel*), m. —banden; **—boom** (*balk der lederbereiders*), m. —en; **—borstel** (*—schuier*), m. —s; **—bos** (*een haarbundel* of *al het hoofdhaar*), m. —bossen; **—breed** (*wat zoo breed is als een haar*, inz. met een ontkenning), o.: *die twee lengten verschillen geen —*, niets; *het scheelde een —*, bagatel.

Haar'buisje (*buisje van de wijdte van een haar*), o. —buisjes; **—buisjeskracht** (nat. *capillaire kracht*; *capillariteit*), v. gmv.

Haard (1 *stookplaats*; 2 *een soort kachel, die dag en nacht kan branden*; *een soort kachel, van voren open*; 3 *broeiplaatsen van bacteriën*; fig. *brandpunt*), m. —en: 1 *in het hoekje van den —, aan den huiselijken —*; zegsw. *eigen — is goud waard*, men is nergens beter dan in zijn eigen huis, eigen woning is schatten waard, zie H a a r d s t e d e; 2 *een gas—*, die met gas gestookt wordt; *een — van de firma Jaarsma*; 3 *een pest—*; fig. *een — van oproer*.

Haard'plaat (*tegen den achterwand staande vuurplaat v. d. boerenhaard*), v. —platen: *een — met fraai lofwerk*; **—scherm** (*vuurscherm, schut*), o. —en; **—stede** (1*stookplaats, schoorsteen*; 2 fig. *eigen woning*), v. —steden: 1 *ik heb drie —n*; 2 *de troepen kunnen naar hun —steden terugkeeren*, de oorlog is geëindigd; **—stel** (*standaard met kachelgereedschap*), o. —stellen; **—stoffer**, m. —s; **—vuur** (*vuur, dat in den haard gestookt wordt*), o.

Haar'fijn (eig. *zoo fijn als een* [*menschen*] *haar*; *uiterst fijn*), bn. en bw.: *een — onderscheid*; *iets — ontleden, iets — uitleggen*.

Haar'hamer (*kleine hamer tot het scherpkloppen van zeisen o. h. haarspit*), m.—s.

I. Haar'ijzer (*haarspit*), o. —s.

II. Haar'ijzer (*oorijzer der Friesche vrouwen*), o. —ijzers; **—kam** (*kam, om in het haar te dragen*), m. —kammen.

Haar'klein, bn.; zie H a a r f i j n.

Haar'kleursel (*preparaat om het haar een gewenschte kleur te geven*), o. —s.

Haar'klooven (eig. *een haar klooven*; alleen fig.: *kleingeestig uitpluizen, vitterig te werk gaan, overdreven fijne onderschei-*

dingen maken), haarkloofde, heeft gehaarkloofd; —**kloover** (eig. *iem., die een haar nog wil splijten of klooven*; fig. *muggenzifter, vitter, kleingeestig bediller*), m. —s; —**klooverij'** (*onzinnige vitterij*), v.—en.

Haar'lemmer 1 (*iem. geboortig uit Haarlem of daar wonend*), m. —s; ook: *hij leest de* —, nl. de krant van dien naam; **2** als bijv. nw. bv..: — *halletjes*, zie H a l l e t j e s; *de* — *hout*, nl. van of te Haarlem; —**dijk'** (*naam eener straat te Amsterdam*), m.: —*dijkjes maken*, grapjes, koude drukte, ruzie; —**dijksch' 1** bn.: *met* —*dijksche welsprekendheid*, ruw, plomp of plat Amsterdamsch; **2** als zn. o.: *hij spreekt hoog* —, ir. gemaakt; —**-meer'** (aardr. *drooggemalen plas bij Haarlem, Juni 1852 droog*; *er waren 16882 HA. bouwgrond verkregen*), v. gmv.: —**-o'lie** (*olie als geneesmiddel voor allerlei kwalen*), v. gmv.

Haar'lijn (typ. *fijne lijn tot het afscheiden van tabellen enz.*), v. —lijnen.

Haar'lok (*een lok haar*), v. —ken; —**naald** (*naaldvormig versiersel in het haar van vrouwen*), v. —en; —**mos** (plantk. *vedermos*), o. —sen; —**olie** (*olie voor het haar*; *olieachtige vloeistof voor haarsmeersel*), v. gmv.; —**oorlog** (*een strijd omstreeks 1640 onder de predikanten over het al of niet geoorloofd zijn van het dragen van lange afgolvende haren*), m. gmv.; —**pijn** (scherts. *hoofdpijn, hoofdwee*, inz. *katterigheid*), v. gmv.

Haar'rook (*rook v. brandenden veengrond*), m. gmv.: *de noordoostenwind brengt ons* —; gew.; zie V e e n d a m p.

Haar'schuier (*haarborstel*), m. —schuiers; —**snoer** (*band, om het haar op te binden*), o. —en; —**speld** (*tweebeenige speld voor het haar van vrouwen en meisjes*), v. —en; —**spit** (*een soort van aanbeeldje, dat met een pin in den grond wordt vastgezet, om er de zeis of de zicht met den haarhamer op te bewerken en te scherpen*), o. —spitten; —**streng** (*haarvlecht*), v. —strengen; —**tooi** (*haar als hoofdsieraad*), m. gmv.; —**tuit** (*haarvlecht*), v. —tuiten, vero.; —**vat** (*fijn bloedvaatje, dat een slagader met een ader verbindt*), o. —vaten: *de slagaderen vertakken zich ten slotte tot* —*vaten*; —**vlecht** (*bundel gevlochten haar*), v. —en; —**vlok** (*busseltje haar*), v. —vlokken; —**water** (*reinigend waschmiddel voor het haar*), o. gmv. (soorten), o. —waters; —**worm** (*haarvormige ingewandsworm*; *zekere haarziekte*), m. —en.

Haar'zak (*twistgierig, kijfachtig persoon*), m. —ken, gew.; —**zakken** (*ruzie zoeken, onheusch doen*), onbep. wijs, b.v. *je ligt altijd te haarzakken*; —**zakker** (*ruziezoeker, twistzoeker, spelbreker*), m. —s. gew.

I. Haas f (dierk. *bekend knaagdier*), m. hazen: *een mannetjeshaas heet rammelaar, het wijfje heet moer of voedster*; *de* — *behoort tot het klein wild*; *een* — *schieten, vangen, strikken*; zegsw. *met onwillige honden is het slecht hazen vangen*, zie O n w i l l i g; *loopen als een* —, zeer snel; *hij is zoo bang als een* —, zie ook W e z e l; spreekw. *Veel honden zijn der hazen dood*, de menigte maakt de overmacht; *Men kan niet weten, hoe een koe een* — *vangt*, men moet het hoogst onwaarschijnlijke niet volstrekt onmogelijk achten; zie: H e i h a a s, K l e i h a a s, K o o l h a a s, S n e e u w h a a s; **2** in jagerstaal, o.: *Teun, mag ik het* — *dragen?* (C.O.); verder heet de kop de *bol*, de ooren de *lepels*, de pooten de *loopers*, de oogen de *spiegels*, de staart de *pluim*, het bloed het *zweet*, de haren de *wol*.

II. Haas (*uitgesneden lap vleesch, lap uit het nierbed van een geslacht rund, lendestuk van rund of varken*), m. gmv.: *het* —*je is fijn braadvleesch*; zie: F i l e t en H a r s t.

Haasjeo'ver (eig. *Haasje spring over*; *springspel der jeugd*), o. gmv.

Haast (*spoed, snelheid, gezwindheid, vaart, drift*), v. gmv.: *hij kende geen* —, — *maken*, — *hebben, in aller* —, *er is* — *bij*, het kan geen uitstel lijden; zegsw. *hoe meer* —, *hoe minder spoed*.

Haast (1 *spoedig, weldra*; 2 *gauw, binnen korten tijd*; 3 *bijna*), bw.: 1 — *zult ge wreed gekortwiekt zijn* (C.O.); 2 *zien we je* — *weer*; 3 *dat is* — *niet te gelooven*.

Haas'ten (*tot haast aansporen of aanzetten*), haastte, heeft gehaast: *haast mij toch zoo niet*; z i c h — (*zich spoeden*), ik haastte mij, heb mij gehaast: *gij moet u* —; zegsw. *haast u langzaam*, zie F e s t i n a l e n t e.

Haas'tig (1 *ongeduldig, gejaagd, gehaast*; 2 *driftig, opvliegend*; 3 *vlug, snel*; 4 *overijld*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *op* —*en toon spreken*; 2 *een* — *woord*; 3 *met* —*en tred*; 4 *ga niet* — *te werk*; zegsw. —*e spoed is zelden goed*; *hij is wat* — *gebakerd*, wat driftig van aard.

Haas'vreten (*bevreesd worden, bang worden*), vrat —, heeft haasgevreten: *de quasi-held van gisteren vrat* — *en liep weg*, trok zich terug: het volksgeloof meent, dat men door het eten van het vleesch van dieren eigenschappen van die dieren in zich opneemt, b.v. *heb je paardenvleesch gegeten?* tot een knaap, die erg dartel is; —**vreter** (*bloodaard*), m. —s.

Haat (*sterke afgekeerdheid, vijandschap, diepe afkeer*), m. gmv.: *iemand* — *toedragen*; *een bittere, doodelijke* —; *blinde* —, haat, die voor niets terugdeinst; —**dragend** (*haat voedend, onverzoenlijk*), bn.: *een* — *karakter*.

Ha'beas-cor'pus-acte (gesch. *Engelsche wet van 1679, die de burgers vrijwaart tegen onwettige gevangenhouding*), v.: de — bepaalt, dat een gearresteerde binnen 24 uur ge- of verhoord moet worden'

Haberdoe'das (Bargoensch: misschien *Habe du das: stomp, klap, slag*), m. gmv.: *iemand een* — *geven, een* — *krijgen*, oorveeg, watjekou, opstopper enz.; ook, L a b b e r d o e d a s.

Habijt' (Fr. *habit*: *kleed, gewaad, opperkleed*), o. —en: inz. lang opperkleed van kloosterlingen; zegsw. *het* — *aannemen*, in een klooster gaan; zie P ij.

Habitué' (*vast bezoeker* inz. *van een café of eenig uitspanningsoord*), m. —'s.

Hach (*gevaar, waagstuk*), v. gmv.: *een spiegelgevecht op den Amstel, zonder gevaar voor* —*jes*, ongelukken. vero.

Hachée' (Fr. *fijngehakt vleesch met uien en kruiderijen*), o. gmv.; ook, H a c h i s.

Ha'chelijk (*gevaarlijk, netelig*), bn.; —**er**, —st: *een* —*e onderneming*; *de toestand op*

het schip werd —, een —e tijd, kritiek.
Hachis', o. en v.; zie Hachée.
I. Hach'je (verkleinw. van *Hacht = snede, stukje*), o. —s: *zijn — wagen,* zijn leven; *bang zijn voor zijn —, er zijn — bij inschieten.*
II. Hachje (*flinke jongen, waaghals; onbeschaamde vent*), o. —s.: *hij is een recht Hollandsch —.*
Hacht (*snede: stuk vleesch of spek*), m. —en; verkleinw. *hachtje,* meest *hachje: een — spek; de beste —s zullen voor u zijn.*
Haciën'da (Sp. *hoeve en herberg*), v. —'s.
Ha'des, m., de Rom. Pluto, ook zijn rijk: de afgrond, de hel: *in den — geslingerd worden;* ook, Orcus, Tartarus.
Hadj, hadsj (Arab. *pelgrimstocht of bedevaart v. e. Muzelman naar Mekka, de heilige stad, bezoek aan de Kaäba bij de moskee*), m. lees: *hadzj*; ook gespeld: **Hadsch,** en gebruikt voor *karavaanweg*: de Syrische —, van Konstantinopel over Damascus naar Medina.
Had'ji, had'zji (Arab. *Mekka-ganger, titel van den pelgrim, die den hadsch volbrengt of volbracht heeft en als een soort van heilige geëerd wordt*), m. —'s.
Haematologie' (*leer van het bloed*), v. gmv.
Haematozo'ën (*parasieten, die in 't bloed van gewervelde dieren leven*), v. mv.
Haemophilie' (*eigenaardige, erfelijke bloedziekte*), v.: de — komt nog al voor in vorstelijke familiën. (ae = ee).
Haemorrhoï'den (geneesk. *aambeien*), v. mv.
Haeresie' (*dwaalleer, ketterij*), v. —s, —ën; ook, Heresie; lees: *hee-ree-zie'.*
Haf (*strandmeer, inham achter een landtong gelegen*), o. haffen: *het Friesche —, het Koerische —, het Stettiner —* (Oostzeekust).
Haft (dierk. *netvleugelig insect, eendagsvlieg, oeveraas, schooraas*), o. haften.
Hagedis' (dierk. *langstaartig reptiel met vier pootjes, den kop gedekt met schilden, rug en staart met kleine schubben*), v. —sen: *in ons land leven de kleine — en de muur—, ook de duin- of zand—.*
Ha'gedoorn, m.; zie Haagdoorn.
Ha'gel (1 *ijsbolletje in de hoogere luchtlagen door sterke afkoeling ontstaan*; 2 *gegoten looden balletje om mee op wild te schieten*), m. gmv.: 1 *er gaat — vallen, de — klettert tegen de ruiten, zoo dicht als —, het koren is door den — vernield,* bij overdr. *een — van kogels,* menigte; 2 *een geweer met — geladen; met — schieten; zilveren —,* geld, waarvoor een zondagsjager, die niets geschoten heeft, wild koopt om niet platzak thuis te komen; **—blank** (*wit als hagel*), bn.: *sternijes met —e vleugels; een —e vederbos,* zie Hagelwit; **—bui** (*uitstorting van hagel, hagelvlaag*), v. —buien: fig. *een — van pijlen,* een overstelpende menigte; *een — van stokslagen,* zeer vele.
Ha'gelen (*het vallen van hagel*), het hagelde, heeft gehageld: *het hagelt,* er valt hagel; *het hagelt, dat het klettert;* fig. *het hagelde om zijn hoofd van kogels; de kogels hagelden op de straten; het hagelde pijlen, steenen enz.*
Ha'gelgieterij (*fabriek van schiethagel*), v. —en; **—jacht** (*jagende hagelvlaag*), v. gmv.; **—korrel** (*kleine hagelsteen*; ook: *korrel schiethagel*), v. —s; **—nieuw** (*splinternieuw*), bn. w. i. g.; **—schade** (*schade door hagelslag aan veldvruchten of gebouwen*), v. gmv.; **—slag** (*het slaan der hagelkorrels*), m. gmv.: *er was — in 't koren; die boekweit had door — geleden;* **—steen** (*stuk of korrel hagel*), m. —steenen; **—verzekering** (*assurantie tegen hagelschade*), v. —en; **—vlaag** (*hagelslag met fellen wind*), v. —vlagen; **—wit** (*blank als hagel*), bn.: *een — servet;* **—wolk** (*wolk, waaruit hagelsteenen vallen*), v. —en.
Ha'gen (*iets in of aan een haag stellen of zetten*), haagde, heeft gehaagd; steenbakkerij: *steenen —*; vlasbouw: *het vlas op den akker —,* d. i. in de rij stellen, met de toppen tegen elkaar.
Ha'genaar (*bewoner v. Den Haag*), m. —s.
Ha'geprediker (gesch. *een woord in de eerste jaren der Hervorming in gebruik gekomen naast* Haag'predikant, d. i. *een prediker in de hagen, in 't veld, in de open lucht*) d. i. *benaming van de eerste openlijke verkondigers van de leer der Hervormden in de Nederlanden),* m. —predikers, —predikanten.
Ha'gepreek (*graspreek*), v. —en.
Ha'gerd (*wild gevangen jachtvogel*), m. —s.
Ha'geroos (*wilde roos*), v. —rozen; bij uitbr. de wilde rozestruik zelf; zie Hondsroos.
Ha'gia Sophi'a, v.; zie Aya Sophia.
Hagiograaf' (*levensbeschrijver van één of meer heiligen*), m. —grafen; **—graphie'** (*levensbeschrijving van heiligen*), v. gmv.; **—gra'phisch,** bn.: *de —e boeken,* levensbeschrijvingen van heiligen bevattend.
Hai'duk, m. —ken; zie Heiduk.
Ha'ïk (*witte, lange, wollen of katoenen sluier der Arabische vrouwen*), m. —s: *de — laat alleen oogen en voorhoofd ongedekt.*
I. Hak (1 *het hakken, houw of slag*; 2 *afgehakt stuk*; 3 *kerf, gaping, wond*; 4 Zuid-Ned. *bitse uitval, scherp gezegde*), m. hakken: 1 *zijt ge aan den — ? een — met een slagersbijl*; 2 *een — uit het tafelblad*; 3 *een leelijke — in de wang; er is een — uit den rand van de tafel*; 4 *met een — en een snauw,* met een grauw en een snauw; *iem. een — zetten,* hem een onaangename bejegening doen ondergaan, hem een hatelijkheid te slikken geven; **2** (landbouw: *gereedschap tot bewerking van den grond om er den akker mede om of af te hakken,* inz. *een soort spade met omgekromd blad*), v. hakken: *met de — het onkruid wegdoen, met de — den grond losser maken.*
II. Hak (woord als rijm bij *tak* gevormd, misschien onder invloed van *haak*), m. hakken: zegsw. *van den — op den tak springen,* eig. van een vogel, fig. in 't gesprek geen voet bij stuk houden, van den os op den ezel springen, allerlei zaken door elkaar haspelen.
III. Hak (1 *hiel, achter-benedendeel van den menschenvoet*; 2 *hielstuk*; *verhooging onder de zool ter plaatse van den hiel*), v. hakken: 1 *den winter in de —ken hebben; de —ken stuk gelopen hebben*; zegsw. *iem. op de —ken zitten,* hem nazitten, achtervolgen, geen rust laten; *iem. de —ken*

laten zien, er van door gaan, op de vlucht **gaan**, hem in den steek laten; 2 *de — v. een schoen, laars, bottine, pantoffel, kous, sok; bottines met hooge hakjes, sokken met dubbele hakken; de —ken van zijn schoenen scheef loopen; pantoffels met lage, platte —ken.*

Hak'bank (*langwerpig hakblok*), v. —banken; —**beitel** (timm. *zware kapbeitel*), m. —s; —**bijl** (*kleine bijl*), v. —bijlen; —**blok** (*blok hout, om er iets op te klooven of fijn te kappen*), o. —blokken: *het — v. d. slager*; —**bord** (*plankje, om er iets op fijn te hakken*), o. —borden.

I. Ha'ken (1 *door middel v. e. haak of haken vasthechten, vastmaken*; 2 *door middel v. e. haak of haken ophangen*; 3 *door middel v. e. haak of haken in iets hechten, hangen of steken blijven; aan een haak of haakvormig voorwerp blijven hangen, zitten*; bij uitbr.; *blijven hangen, steken, zitten aan het een of andere uitsteeksel*; 4 *door middel v. e. geweerhaakt pennetje of naaldje weefsel vervaardigen*; 5 *heftig verlangen naar, reikhalzen*), haakte, heeft gehaakt: 1 *een katrol in een ijzeren kram —*; *het eene voorwerp aan het andere —*; 2 *de lamp is met een kram aan den zolder gehaakt*; 3 *in elkaars schaatsen —*; *eenigszins aan een spijker blijven —*; 4 *— behoort tot de nuttige handwerken*; *een beddesprei* (ook: *aan een beddesprei*) —; zie H a a k g a r e n, —n a a l d, —p a t r o o n, —p e n; 5 *de jongens — naar de vacantie; — naar het uur der bevrijding; — naar roem, naar eer.*

Ha'ker (*gierzwaluw*), m. of v. hakers. gew.

Hak'geld (*kosten van het omhakken*), o. —gelden; —**guts** (timm. *hakbeitel*), v. —en; —**hamer** (*bankhamer met ronden bol*), m. —s; —**hout** (*slaghout, houtgewas*), o. gmv.: *eiken — noemt men akkermaalshout.*

Hak'kebord (*ouderwetsch muziekinstrument*), o. —en: de 5 of 6 snaren v. h. — werden met hamertjes bespeeld; thans, iron.: slechte piano.

Hak'kelaar (*stamelaar, stotteraar*), m. —s.

Hak'kelen (freg. van *hakken: in zijn woorden blijven steken, een weinig stotteren, stamelen*), hakkelde, heeft gehakkeld: *hij hakkelt, als men hem aankijkt*; —**ig** (*stamelend*), bn. en bw.; —**kees** (*schertsnaam voor een hakkelaar*), m. —keezen.

I Hak'ken (*met de hak bewerken, loswerken*), hakte, heeft gehakt: *een veenland, een heideveld —*; etymologisch verwant met H a k k e n **II.**

II Hak'ken (*kappen*), hakte, heeft gehakt: zegsw. *den vijand in de pan —*; zie P a n, S p a a n d e r.

Hakkenei' (Fr. *een minder groot paard, telganger, damespaardje*), v. —en. w. g.

Hakketeeren (van *hakken*, nl. *steeds op iem. hakken; kibbelen, krakeelen*).

Hak'mes (*kapmes, gereedschap bij allerlei bedrijven*), o. —messen; —**moes** (*allegaartje, poespas, mengelmoes*), o. gmv.; —**sel** (*fijngehakte zelfstandigheid*, inz. van stroo enz. als veevoeder), o. gmv: *de dieren kregen — met haver*; —**selbank** (*houten toestel, om er haksel op te snijden*), v. —en; —**kist** (*houten kist tot berging van haksel*), v. —en; —**snijder** (*werktuig*), m. —s.

I. Hal (1 *overdekte marktplaats*; 2 *hooge zaal in een paleis*; 3 *hooge en ruime vestibule*), v. hallen: 1 *een boter—, een vleesch—, een groente—*; 2 *in de groote — v. d. burcht*; 3 *de — van een modern heerenhuis, de — van ons nieuwe station, de —len van groote hotels.*

II. Hal (*hardheid van den grond tengevolge van vorst*; 2 bij overdracht: *hardbevroren aardkorst*), o. gmv.: 1 *het — zat wel drie voet in den grond*; 2 *het is moeilijk het — te bewerken.*

Hala'li 1 (jagerst. *geroep op de hertenjacht*), tw.; **2** (*een jachthoed; een kwieke, hooge, slappe hoed*), m. —'s; —**fan'fare** (*hoorngeschal, sein, dat het hert gedood is*), v. —'s; meestal H a l l a 'l i.

Hal'cyon, —cyoon' (dierk. *zeezwaluw, alcyon*), m. —s, halcyonen.

Ha'len (1 *bij zich doen komen*; 2 *afhalen, ergens vandaan halen*; 3 *naar zich toe trekken, naar boven trekken; bereiken, in zijn bezit krijgen*; 4 *inhalen*), haalde, gehaald: 1 *een dokter —, de politie —, iem. thuis —*; 2 *ik kom u van den trein —, een kind uit school —, ga dat boek uit die kast —*; 3 *een plant uit den grond —, de vlag in top —; hij zal de 80 wel —; dat varken haalt wel 100 KG.*, is zwaar; *de zieke zal den morgen niet —*, beleven; *een academischen graad —*, verwerven; *den trein nog wel —*; zegsw. *oude koeien uit de sloot —*, zie K o e; *voor iem. de kastanjes uit het vuur —*, zie K a s t a n j e; *hij haalt niet bij zijn broeder in kennis*, is ver uit de mindere; 4 *halen, —, achteruit!* de tegenst. is v i e r e n, gezegd van kabels, lijnen enz.

Half 1 (*de helft van een geheel vormende*), bn. en bw.: *een halve appel, een — brood, een — dozijn*; fig. *een halve maatregel*, weinig afdoende; *een — bewijs*, gedeeltelijk, onvoldoend; *een halve wees*, die een zijner ouders verloren heeft; — *April*, midden; *met halve kracht stoomen*, snelheid; spreekw. *Beter een — ei dan een leege dop* zie E i; *Japik is — boer, — heer*, ten deele; *iets maar — weten, een glas — volschenken*, gedeeltelijk; **2** als zelfst. nw., o. mv. halven: *twee halven maken een heel; ten halve*, b.v. *iets — doen*, niet goed; *beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald*; zie H a l f j e.

Half'aap (dierk. *een dier het midden houdende tusschen de apen en de insecteneters*), m. —apen: *de —apen* (zie M a k i, L o r i), zijn boombewoners van kleine of middelmatige grootte, die meestal een nachtelijke levenswijze voeren, ze missen een grijpstaart en leven van vruchten, insecten en eieren.

Halfacht', telw.: *het is —*, nl. 7.30 uur; evenzoo bij alle telwoorden van één tot twaalf; b.v. H a l f e e n, H a l f t w e e, H a l f d r i e enz.

Hal'fa-gras, o.; zie E s p a r t o-g r a s.

Half'bakken (eig. *halfgebakken, halfgaar*), bn.: *een — brood*; fig. *een — advocaat, een — geleerde*, gebrekkig in zijn kennis; —**blanksgezel** (fig. *prulknecht*), m. —gezellen: knecht, die maar een halven blank of 3 duiten verdient; —**blanksheer** (*would-be-meneer*), m. —heeren: *een logement voor —heeren*; —**blanksjuffrouw**,

v. —en; —**bloed** 1 (*afstammeling van een Europeaan en een inlandsche vrouw*), m. en v. —en; 2 bn.: *een — paard*, ontstaan door kruising met het Engelsche raspaard; —**boer**, zie K e u t e r; —**broer** (*broer die denzelfden vader heeft, doch niet dezelfde moeder, of omgekeerd*), m. —s; —**caste** (Eng. O.-I. *halfbloed*), m. en v. —s.

Half'donker (*schemerdonker*), o. gmv.; —**dood** (*nog niet geheel dood*), bn.: *een —e vogel*; zegsw. *ik ben — van inspaning, van afmatting*, erg moe, uitgeput; —**door** (*in twee helften*), bw.: — *snijden*; —**dronken** (*eenigszins aangeschoten*), bn.: *een — matroos*; zie B e s t o v e n; —**duister** 1 (*schemerachtig*), bn.; 2 zn. o.: *in het — zitten te praten*, in de schemering.

Halfelf'je (*koffie met brood 's morgens om halfelf*; ook: *borreltje*), o. —s, zie T w a a l f u u r t j e; **half'-en-half'**, o. gmv., zie H a l f-o m-h a l f; —**ezel** (*paardachtig dier*), m. —ezels; zie M u i l p a a r d; —**gaar** 1 (eig. *ten halve gaar*; fig. *halfwijs, onpractisch, dom*), bn.: —*gare aardappels*; *een —gare communist*; 2 —**gare** (*persoon, die halfgaar is*), m. en v. —n: *de maatschappij heeft thans veel last van —n*, halve dwazen; —**god** (myth. *mensch van goddelijke afkomst, die na zijn dood onder de goden werd opgenomen*; *heros*), m. —goden: *Heracles was een —*, zie H e r o s.

Half'heid (*onbeslistheid, weifeling*), v. gmv.: *met die — komt ge niet verder*.

Half'hemdje (*overhemd, chemisetje*), o. —s; —**jaar** (*tijdperk van zes maanden*), o. —jaren: *de huur per — betalen*, of —**jaarlijks**, bw.; —**jaarlijksch**, bn.: —*e termijnen*; —**je** (*half glaasje*; *halve cent*), o. —s: *Jan nog een — !* d. i. half glaasje bitter of jenever; —**klinker** (spraakk. *medeklinker, die in bepaalde gevallen als klinker gehoord wordt*), m. —klinkers: *de j en w zijn —s: de* uw *van* leeuw *klinkt als korte* oe, *in* leeuwen *hoort men geen* oe *maar spreekt men uit* leewen; —**kristal** (*glassoort, samenstelling v. kristalglas en gewoon glas*), o. gmv.; —**laken** (*laken, voor de helft uit wollen draden geweven*), o. gmv.; —**linnen** (*weefsel, bestaande half uit linnen, half uit katoen*), o. gmv.

Half'luid (*eenigszins luid*), bn. en bw.: *een —e uitroep*: *hij zei dat —*; —**maandelijks**, bw.: *men vergadert —*, w. g.; —**maandelijksch**, bn.: —*e vergaderingen*, om de halve maand; *een — tijdschrift*; —**naakt** (*ten halve naakt, half ontkleed*), bn. en bw.: —*e wilden, —e kinderen, een — beeld*; — *rondloopen*.

Half'-om-half' (*gemengde drank*, b.v. *likeur, half rum en half brandewijn enz.*; *een glaasje half-om-half*), o. gmv.: *aannemen! twee — !*

Half'rond 1 (*halve aardbol, in afbeelding*), o. —ronden: *het oostelijk —, het westelijk —*; *een kaart met de beide —ronden*, zie H e m i s f e e r; 2 (*den vorm van een halven cirkel hebbende*), bn.: *een —e kring, een —e toren*; —**schaduw** (*lichte schaduw om of achter de kernschaduw*; schilderk. *overgangstint van licht tot donker*), v. v. —schaduwen; —**slachtig** (*slechts voor de helft behoorende tot een ras of soort*), bn.: *een —e neger, een —e windhond, een —e Fries*; fig. *een — mensch*, die niet weet, wat hij wil; —**heid** (fig. *onzekerheid, weifeling*), v. gmv.; —**slag** 1 (*slag van het halve uur*), het geslacht blijkt niet, vermoedelijk, m. gmv.: *sloeg het daar op den toren — of heel ?* d. i. het heele of het halve uur; 2 (*een wezen, mensch of dier, van gemengd ras, dat maar half behoort tot het of de in het verband genoemde of bedoelde geslacht, soort*; bij uitbr. *niet volkomen zijnde, wat het moest zijn*), o. gmv.: *een — van een paard, een — trekhond*, geen volgroeid, geen volwassen dier, verg. H a l f w a s en H a l f w a s s e n; —**sleet** (*halfversleten, halfafgedragen*), bn.: *die lakensche jas is —*; —**sleetsch**, bn.: *een —e pantalon*; —**sleten** (*gedeeltelijk versleten*), bn.: *een hoop — zeildoek*; —**steens** (*ter dikte van de breedte van een metselsteen*), bw.; —**stok** (*halverwegen den vlaggestok*), bw.: *de vlag — hijschen*, ten teeken van rouw.

Half'tij (*het midden tusschen eb en vloed of omgekeerd, gemiddelde hoogte van het hoog- en laagwater*), o. gmv.: *de vloed heeft pas half zijn tijd geloopen, — of halfvloed*.

Halftime (Eng. sport: *rust*).

Half'uur (*dertig minuten*), o. halve uren: *een — wandelen*: *elk — slaat de torenklok*.

Half'vasten (*de dag op de helft der 40-daagsche R.-K. vasten*, d. i. *op den 4en Zondag in die vasten*), v. gmv.; — werd vroeger gevierd met optochten, vooral in Vlaanderen; *de graaf van —*, figuur uit den carnavalsoptocht van dien dag, te Antwerpen.

Half'verheven (*bas-reliëf*), bn.: *ziedaar mooi — beeldwerk*, d. i. waarvan de figuren voor de helft naar voren treden.

Half'was (*aankomend of onvolwassen werkman*), m.; —**wasje**, o. —s.

Half'wassen (*slechts ten halve volwassen*), bn.: *een — haan, een — juffertje*.

Half'wattlamp (*electrische gloeilamp, zuinig brandend*), v. —lampen.

Half'weg, bw.: *Valkenburg ligt — tusschen Maastricht en Aken*; fig. *we zijn met dat werk nog niet —*, half gereed.

Half'wijs (*niet goed of maar half wijs*), bn., verg. H a l f g a a r.

Half'wind (scheepst. *wind, half invallende of voor de helft blazende in het zeil, dwarswind*), m. gmv.: *met — zeilen*; —**wollen** (van weefsels: *deels wol en deels katoen*), bn.: — *doeken*; —**zacht** (*tusschen hard en zacht*), bn.: —*e eieren*.

Half'zijde (*weefsel, voor de helft uit zijde bestaande*), v. gmv.; —**zijden**, bn.: *dit zijn — stoffen, dat is — damast*.

Half'zoolganger (dierk. *dier, dat bij het loopen de zool maar ten deele op den grond zet en deels op de teenen loopt*), m. —s: *de marterachtigen zijn —s*.

Half'zuil (*zuil, die slechts voor een deel harer dikte naar buiten treedt, daar zij met het muurwerk verbonden is*), v. —zuilen.

Half'zuster, v. —s, zie H a l f b r o e r.

Halla'li, tw., zie H a l a l l.

Hal'lel (Hebr. *lofzang*), o. —s: *het groote —*, Psalm 136; *het Egyptisch* — of kortweg —, Psalmen 114—118; ook H a l e l.

Hallelu'ja (Hebr. *Gode lof, loof den Heer!*),

o. —'s: ook *Halelu'jah*, met welken juichtoon de Psalmen 111—113 beginnen; zie Hallel, Halel; bij de R.-K. Alleluja: *het — zingen*, van Paschen tot Pinksteren.

Hallelu'jahoed (*hoofddeksel, zooals de vrouwelijke leden van het heilsleger dragen*), m. —en; ook, Halle'luja.

Hal'lenkerk (bouwk. *gotische kerk met een middelschip en 2—4 zijschepen, alle met even hooge gewelven, veelal van gelijke breedten*), v. —kerken: *de St.-Michielskerk te Zwolle, de Walburgiskerk te Zutfen zijn —kerken.*

Hal'letje: Haarlemmer — (*Haarlemsch kaneelkoekje, rond en plat*), o. —s.

Hal'letoren, m. —s: *de — te Brugge*, zie Belfort, Belfroot.

Hallo' 1 (*uitroep, om iems opmerkzaamheid te wekken; oproep bij het telefoneeren*), tw.; **2** zelfst. nw. o.: *een krachtig —.*

Hallucina'tie (*zinsbegoocheling; het waarnemen van in werkelijkheid niet voorkomende verschijnselen*), v. —s, —tiën.

Halm (*stevige gelede stengel van grassen en granen*), m. —en: *de — schiet op, uit; het graan op den — verkoopen*, te velde; **—knoop** (*verdikking tusschen de ledingen v. e. halm*), m. —knoopen; **—stroo** (*uitgedorschte halmen*), o. gmv.

Hal'maspel (*zeker bordspel met pions, die alle in het perk der tegenpartij moeten gebracht worden*), o. —spellen.

Ha'lo (*kring om zon of maan*), v. —'s: *de roode avondzon straalde in een — van fel oranje.*

Halome'ter (*meter v. h. zoutgehalte*), m. —s; **—scoop'** (*werktuig, om het zoutgehalte van zeewater te bepalen*), m. —scopen; **—techniek'** (*kunst v. zoutbereiding*), v. gmv.

Hal'riet (*een goed soort van dekriet*), o. gmv.

Hals (*lichaamsdeel, dat het hoofd verbindt met den romp*), m. halzen: *de giraffe met haar langen —; den — rekken, tot aan den — in het water zitten*; bij overdr.: *de — van een hemd, de — van een flesch, de — van een viool, de — van een anker*; zegsw. *om — brengen*, dooden; *zich iets op den — halen*, zich zelven een last berokkenen; *iem. den — breken*, dooden, zie Halsbrekend; *iem. aan den — krijgen*, last van hem krijgen; *zijn — wagen*, leven; *een zaak den — breken*, doen mislukken; *— over-kop* in het water vallen, voorover; *iem. iets op den — schuiven*, hem er mee bezwaren; *iem. een schrik op den — jagen*, hem doen schrikken; *iem. op den — krijgen*, door hem lastig gevallen worden; fig. *een onnoozele —*, bloed; scheepst. *touw, om het zeil onder vast te zetten*: zegsw. *tusschen twee halzen varen*, vlak vóór den wind.

Hals'band (*halsketting*), m. —banden; **—bel** (*van rund of schaap*), v. —bellen; **—berg** (*halskraag van ijzer*), m. —en, vero., zie Wapenrusting; **—boord** (*kraag v. hemd of overhemd*), m. —en, zie ook Jukkraagje; **—brekend** (*m. levensgevaar gepaard gaande*), bn.: *allerlei —e toeren van artiesten in een paardenspel*; **—das** (*halsdoek*), v. —sen; **—doek** (*halsbedeksel*), m. —doeken; **—gareel** (*gordel of juk voor trekdieren*), o. —en.

Hals'recht (gesch. *het recht over leven en dood van hoorigen*), o. gmv. vero.

Hals'riem (*riem, loopend om den hals van het paard*), m. —en.

Hals'snoer (*halssieraad van dames, collier*), o. —snoeren.

Halsstar'rig (eig. *met starren of stijven hals: hardnekkig, hoofdig, koppig*), bn. en bw.; —er, —st: *—e onwil, een — verzet; iets — volhouden, iets — weigeren, — naar iets streven*; **—heid** (*koppigheid, weerspannigheid*), v. gmv.

Hal'ster (*halsriem van paarden*), m. —s: fig. *den — strijken*, eig. den halsriem afstrijken, fig. er van door gaan; in Twente: heimelijk schoolverzuim plegen.

Hals'wervel (ontl. *een der wervels van den hals*), m. —en of —s: *er zijn zeven —s.*

I. Halt 1 (*militair commando*), tw.: *peloton, — !* d. i. blijf staan, sta stil; **2** zn. o.: *het — klonk langs de gelederen*; **3** zn. vr. gmv. *— houden, — maken*: etymologisch hetzelfde woord als:

II. Halt, halte (*stationnetje, wachtpost op spoor- of tramweg*), v. halten.

Hal'ter (gymnastiek: *springkolf, korte handstaaf, aan weerszijden met een kogel bezwaard*), m. —s: *oefeningen met de —s, met lichte en zware —s*, armoefeningen.

Halt'paaltje (*wit paaltje, dat een halte der [stads]tram aanwijst*), o. —paaltjes; **—sein** (*[optisch] sein om te stoppen*), o. —en.

—halve (*uit kracht, uit hoofde van; wat betreft; wegens, ter wille van*), alleen in samenst. als: *ambts—, eers—, uwent—, zijnent—, duidelijkheids—, gemaks—.*

Halvecent' (*het kleinste Ned. bronzen pasmuntje, 0,5 cent*), m. —en; ook, Halfje.

Halveeren (*in twee gelijke stukken deelen, middendoor-snijden*): *een appel —, een perzik —, een lijn —; den buit —, de winst —*, d. i. in helften deelen.

Halvegul'den, m. —s; zie Tienstuiverstuk.

Hal'vemaan (*de maan in het eerste of laatste kwartier*), v. —manen; bij uitbr. de *Turksche macht*: een wassende halvemaan; zie: Maan.

Hal'verhoogte (*op de helft van de hoogte*), bw.: zegsw. *ter halver hoogte.*

Hal'verwegen (*op de helft van den weg, op het midden*), bw.: *hij kwam —*; soms: *—wege, —weg, —wegs*: *Pandolf keerde —wegs* (Staring); *zij waren —wege den dijk* (C. O.).

Hal'vewind, bw.: *het schip ligt —*, de wind valt dwars in; zegsw. fig. *— zeilen*, niet te fel op iets afgaan; ook Halfwind.

Halvezo'len (*schoenen van nieuwe halvezolen voorzien*), halvezoolde, heeft gehalvezoold: *zijn schoenen laten —.*

Halvezool' (*schoenzool aan den voorkant*), v. —zolen: *—zolen en achterlappen.*

Hal'zen (*doorslikken*), halsde, heeft gehalsd: *hij at zooveel, als hij kon —*; fig. *hij kon al dat werk niet —*, afkrijgen.

Hal'zerig (*stumperig*), bw.: *hij ziet er —uit.*

Ham (*bout of schink van een varken*), v. hammen: *een vette —, buitenlandsche —men, Westfaalsche —men*; als stofnaam:

een broodje met —; zegsw. *dat smaakt als* —, zeer lekker.

Ha'mansfeest (*Israëliet. feestdag; feest ter herinnering aan den val van Haman, den gunsteling van den Perzischen koning Assue'rus*), o. —feesten; zie P u r i m.

Hamei' (uit het oud-Fr. *hamée: slagboom, afsluitboom, ijzeren sluithek*), v. hameien.

Ha'mel (*gesneden ram*), m. —s; —**bout** (*schapebout*), m. —bouten; —**vleesch** (*vleesch van een hamel*), o. gmv.

Ha'mer (1 *zeker werktuig bestaande uit een zwaren ijzeren of steenen kop aan een steel, dat gebruikt wordt om te kloppen enz.; in verband met den donderhamer van Thor, bij onze heidensche voorvaderen een heilig voorwerp, later ook teeken van eerbied, gezag, ontzag; gereedschap van den timmerman, kuiper, smid enz.*; 2 bij uitbr.: *hamervormig werktuig*, m. —s: 1 *een donder— behoedde tegen het onweer; den doode werd een — mee in 't graf gegeven; het wijden van gebouwen en grenssteenen geschiedde met den* —; nog: *de — van een voorzitter, de — bij een verkoop in handen van den notaris*; zegsw. *onder den — brengen*, publiek verkoopen; *duizenden balen koffie passeerden den* —; ook bastaardvloek: *Wat —!* zegsw. *tusschen — en aanbeeld zijn*, in groote ongelegenheid; 2 *de — van een slaguurwerk*, hamervormig staafje, dat op het belletje of klokje slaat; zie ook: K l o k e n H a m e r s p e l; —**en** (*slaan, kloppen met den hamer*), hamerde, heeft gehamerd: *metaal* —, *iets glad* —.

Ha'merslag 1 (*slag met een hamer*), m. —en; **2** (*afspringende deeltjes van gesmeed wordend gloeiend ijzer*), o. gmv.

Ham'mebeen (*schenkel*), o. —beenen; —**vet** (*vet der ham*), o. gmv.

Ham'ster (dierk. *groote veldrat met wangzakken en korten staart*), v. —s: de — bergt in zijn uitgestrekt hol allerlei wintervoorraad: graan, erwten, boonen enz., en is zeer schadelijk.

Ham'steren (*in stilte voorraad opleggen, in strijd met de distributie-bep.*; germ.).

Han (*Turksche herberg voor karavanen; goederenmagazijn*), m. —s.

Hand 1 (1 *lichaamsdeel, zich uitstrekkend van den pols tot het uiteinde der vingers*; 2 bij vergel. *werktuigen, deelen van werktuigen die met e. hand overeenkomst toonen*), v. handen: 1 *de palm van de* —, vlakke binnenzijde; *de rug v. d.* —, bovenkant; *iem. de — geven, hem de — drukken*, teeken van vriendschap; *de rechterhand, de linkerhand*; fig. *een fraaie — schrijven*, mooie letters maken, keurig schrijven;

zegsw. *in 's vijands —en vallen*, macht; *iem. de — boven 't hoofd houden*, hem beschermen, eig. door de hand over hem uit te strekken, als om alle onheil van hem af te weren; *hand in — gaan*, samengaan; *de —en in den schoot leggen of doen liggen*, werkeloos, zonder verweer gaan worden; *met de —en in 't haar zitten*, in groote verlegenheid zitten, radeloos zijn; *met — en tand iets vasthouden, zich weren*, met alle mogelijke middelen van verweer te werk gaan, hardnekkig vasthouden; *van de — in den tand leven*, zie T a n d; *zijn —en in onschuld wasschen*, alle verantwoordelijkheid van zich afwerpen; *de laatste — aan iets leggen*, iets voltooien; *de — met iets lichten*, iets zonder zorg afmaken, er zich met den Franschen slag van afmaken; *de — van iem. aftrekken*, hem niet meer steunen, hem aan zijn lot overlaten;

iem. of iets onder —en nemen, hem geducht de les lezen, iets ter dege opknappen; *aan de hooge of hoogere — zitten*, de eereplaats hebben; *de —en opleggen*, zegenen, wijden; *iem. op de —en dragen*, eig. hem dragen als een kind, fig. iem. buitengewone liefde of genegenheid toonen; *goederen in de doode* —, zie D o o d e h a n d; *het zijn twee —en op één buik*, zij trekken ééne lijn, spelen in elkaars kaart, helpen elkaar (meestal ongunstig); *de —en staan hem verkeerd, staan hem niet naar dat werk*, hij kan niet eens dit of dat werk verrichten, is het niet gewoon; *de — houden aan*, voortdurend er zorg voor dragen, ook: handhaven b.v. wetten, reglementen, verordeningen; *een —je van iets hebben*, de hebbelijkheid hebben; *wat is er aan de* —, gaande, te doen; *iem. naar zijn — zetten*, naar zijn wil doen handelen;

iets op zijn eigen —je doen, eigenmachtig, op eigen gezag, naar eigen welbehagen; — *over* —, geleidelijk, gelijkmatig, b.v. — *over — zich oppalmen*; *de — aan den ploeg slaan, de — aan 't werk slaan*, het werk aanvangen, opvatten; *in de — werken*, aan iets meewerken, helpen, meedoen; *de — tegen iem. opheffen*, hem dreigen, zich tegen hem verzetten; *op iems — zijn*, hem niet ongenegen zijn, bereid zijn hem te steunen; *aan de beter— zijn*, herstellende zijn; *met vaste, krachtige — regeeren*, op krachtige wijze; *geen — voor iets uitsteken*, niet de minste hulp bieden; spreekw. *Als de ééne — de andere wascht, dan worden ze beide schoon*, wanneer men elkaar helpt, hebben beide partijen er nut of voordeel van; *Vele —en maken licht werk*, als velen meewerken, wordt de taak gemakkelijk; *Men kan geen ijzer met —en breken*, zie I J z e r; *Beter één vogel in de —, dan tien in de lucht*, zie V o g e l; z. ook: A c h t e r h a n d, B o v e n h a n d, O v e r h a n d, V o o r h a n d, W a r m e h a n d; 2 *het driehoekige, spitse uiteinde van den arm v. e. anker noemt men de — v. h. anker.*

Hand'appel (*appel, om uit de hand te eten*), m. —s, zie T a f e l—; —**atlas** (*atlas van handig formaat*), m. —atlassen; —**bad** (*koud bad der handen en polsen tot zenuwstilling*), o. —baden; —**bagage** (*lichte bagage, die men in de hand meeneemt*), v. gmv., z. C i t y-b a g.

Hand'boei (*kluister voor één hand of de beide handen*), v. —boeien: *iem. de —en aandoen*, aanleggen, zie P a t e r n o s t e r; —**boek** (*boek van gemiddeld formaat*), o. —en: —*boek der wellevendheid*; —**boog**, m. —bogen: *schieten met den edelen handboog*; —**boogschutter**, m. —s; —**boom** (*ronde ijzeren staaf aan een eind breed uitgesmeed, als hefboom gebezigd*), m. —en; —**boor** (*kleine boor*), v. —boren; —**brandspuit** (*kleine soort van brandspuit*), v. —spuiten.

Hand'breed (*de breedte van een hand*), o. gmv.: *uw mantel is een — te lang*; verg. Haarbreed; —**breedte** (*breedte v. e. hand*), v. —n: *er komen aan den behangselrand twee —breedten te kort.*

Hand'camera (*klein photographie-toestel*), v. —camera's; zie Kodak.

Handda'dig (*medeplichtig; met de hand slaande*), bn. en bw.: *aan iets — zijn; zich — verzetten.* w.g.

Hand'dag (scheepst. *eind touw, waarmee een schuldige getuchtigd werd*), v. —dagen: deze straf (Britsen) werd opgelegd door den krijgsraad, Laarzen (zie ald.) door den commandant.

Hand'doek (*waschdoek, een toiletdoek*), m. —doeken: *een linnen —.*

Hand'druk (*het drukken van de rechterhand als teeken van genegenheid*), m. —drukken: *hij wisselde met ieder der gasten een —.*

—**hande** (*soort*): alleen in samenstell.: *eener—, tweeër—, vierder—, vijfder—, achter—, tiender—*, zie: Allerhande en Velerhande; verg. —lei.

I. Han'del (1 *handeling, manier van doen*; 2 *ruil van de eene koopwaar tegen de andere of van goederen tegen geld, in 't algemeen van de eene waarde tegen de andere*), m. gmv.: 1 *eerlijk in — en wandel*; 2 *binnenlandsche —, uitvoer—, de graan—, de — op Engeland, — in tabak*; —*drijven*, zie Drijven; zegsw. *in den — zijn of gaan*; verder: *ruil—, effecten—, geld—, wind—*, zie ald.

II. Han'del (Eng. *handle: handvat aan machines, kruk, zwengel, hefboom*), m. —s.

Han'delbaar (*inschikkelijk*), bn.; —der, —st; zie het meer gebruikte Onhandelbaar.

Han'delen (1 *goederen koopen en verkoopen*; 2 *te werk gaan, zich gedragen*; 3 *doen, daden verrichten*; 4 *onderhandelen*; 5 *tot onderwerp hebben*), handelde, heeft gehandeld: 1 *in koffie, in tabak —, in 't groot, in 't klein —*, handel drijven; — *op Amerika*, verg. Exporthandel; 2 *dwaas, verstandig, eerlijk, oprecht —, naar Gods geboden —*; 3 *gij moet niet praten, maar —*; *de handelende personen in een tooneelstuk*, verg. Figurant; 4 *over den vrede —*; 5 *die brief, dat boek handelt over allerlei zaken*; —**aar** (*iem., die handel drijft*), m. —s, —aren; —**aarster** (*koopvrouw*), v. —s.

Han'deling (*verrichting, daad; geschrift*), v. —en: *de —en der Apostelen*, laatste historisch boek der H. Schrift, volgend op de vier Evangeliën; *de —en v. e. congres, v. e. vereeniging, van de 2e Kamer enz.*, verslagen van de verrichtingen, van het verhandelde.

Handel'maatschappij (*vennootschap van koophandel*), v. —maatschappijen: *de Nederlandsche —*: opgericht bij Koninklijk besluit van 29 Maart 1824; zij brengt de producten, die de regeering in Indië worden geleverd, ten deele naar Nederland en verkoopt ze op de veilingen te Amsterdam, Rotterdam, ook te Middelburg, Dordrecht of Schiedam, tegen vergoeding door onze regeering.

Han'delsaangelegenheid (*zaak, den koophandel betreffende*), v. —heden; —**aardrijkskunde** (*aardrijksk., beschouwd uit het oogpunt van handelsbelangen en —behoeften*), v. gmv.; —**agent** (*persoon, die op last en in naam van een ander persoon, v. eene firma handel drijft*), m. —agenten: *de rechtspositie van den —*; —**artikel** (*koopwaar, artikel van handel*), o. —artikelen; —**bank** (*bank, wier werkkring bestaat in het of voor eigen rekening, of met anderen voor gezamenlijke rekening, drijven van handelszaken*), v. —banken; —**bediende** (*benaming voor elken persoon, in dienst van een koopman*), m. —n: —n zijn b.v. winkelbedienden, handelsreizigers, agenten of vertegenwoordigers, colporteurs enz.; —**bedrijf** (*het bedrijf v. e. koopman*), o. —bedrijven; —**blad** (*dag- of weekblad voor den handel*), o. —bladen: *het — v. A'dam*; —**crisis** (*plotselinge en heftige storing in den handel, het handelsverkeer enz. b.v. door plotselinge prijsverlaging, daling der valuta, verhindering van uitvoer enz.*), v. —crisissen; —**drukte** (*levendigheid door den handel*), v. —drukten; —**factorij** (*nederzetting in overzeesche gewesten van wege een handelshuis*), v. —en: *tot een — behooren de kantoren, huizen, pakhuizen, die zulk een nederzetting vormen*; —**firma** (*handelshuis*), v. —'s; —**geest** (*aanleg, lust tot den handel*), m.: *vroegtijdige Hollandsche — bij knapen* (C. O.); —**geschiedenis** (*werk over de geschiedenis van den handel*), v. —geschiedenissen; —**hoogeschool** (*universiteit tot hoogere opleiding voor den handel*), v. —scholen: *de — te Rotterdam* (1915); —**huis** (*koopmansnering, firma*), o. —huizen; —**kantoor** (*koopmansbureau*), o. —toren; —**man** (*handelaar*), m. —lui; —**merk** (*merk, waaronder een koopman zijn handelswaren aan de markt brengt ter onderscheiding van gelijksoortige andere*), o. —en; —**monopolie** (*het recht om bij uitsluiting de een of andere waar in den handel te brengen; recht van alleenverkoop*), o. —s, —liën; —**onderneming** (*handelsaffaire*), v. —en; —**oorlog** (*staat van vijandschap tusschen twee volken, zich uitend o.a. in het opdrijven der tariefrechten*), o. —en; zie Tarievenoorlog; —**papier** (*geldswaardig kredietpapier: wissels, accepten, chèques enz., dat dienst doet als betaling*), o. —en; —**plaats** (*koopstad*), v. —plaatsen: *Rotterdam is een aanzienlijke —*; —**politiek** (*staatkundige richting ten opzichte van den handel*), v. gmv.: *de Fransche —; de Hollandsche — ziet haar heil in het vrijhandelstelsel, niet in het beschermend stelsel*; —**recht** (*het recht van den handel*), o. —rechten: *het publiek —, het wissel—*; —**reiziger** (*handelsbediende, die voor zijn patroon reist en buitenaf verkoopt*), m. —reizigers, z. Commis-voyageur.

Han'delsrekenen (*rekenen, in den handel gebruikelijk en dat ten doel heeft de vraagstukken, die in het handelsverkeer voorkomen, langs den kortsten en zekersten weg op te lossen*), o. gmv.; —**school** (*vakschool voor den handel, inrichting voor middelbaar onderwijs*), v. —scholen, ook: Handelschool; —**stad** (*stad, waar veel handel wordt gedreven, koopstad*),

v. —steden; —**stand** (*koopmansstand, de gezamenlijke handelaars*), m. gmv.; —**statistiek** (*statistiek, die alles wat betrekking heeft op den in-, uit- en doorvoer in cijfers vaststelt*), v. —en; —**stelsel** (—*systeem*), o. —s; —**tak** (*eenig onderdeel v. handel*), m. —takken; —**term** (*uitdrukking met bepaalde beteekenis in den handel*), m. —en; —**tractaat** (*overeenkomst tusschen twee staten in zake handel*), o. —tractaten; —**vennootschap** (*vennootschap, aangegaan of opgericht tot het drijven van handelszaken*), v. —schappen; —**verdrag** (*handelstractaat*), o. —verdragen; —**verkeer** (*handelsdrukte, veroorzaakt door het verkeer tusschen landen, volken, wereldeelen*), o. gmv.; —**vertier** (*levendigheid, door den handel veroorzaakt, hetzij op de markten, 'tzij in de havens*), o. gmv.; —**vlag** (*koopvaardijvlag*), v. —gen; —**vloot** (*vloot, bestaande uit koopvaardijschepen*), v. —vloten; —**volk** (*handeldrijvende natie*), o. —en; —**vriend** (*iem., die den koophandel genegen is*; ook: *zakenvriend van eenig koopman*), m. —en; —**vrijheid** (*handel zonder belemmerende bepalingen*), v. gmv.; —**waar** (*koopwaar, handelsartikel*), v. —waren; —**waarde** (*de waarde of prijs der dingen voor den koopman, niet voor het publiek*), v. gmv.; —**weg** (*weg van het handelsverkeer*), m. —wegen; —**wereld** (*de gezamenlijke handelaars*), v. gmv.; —**wetenschap** (*geheel van kennis, vereischt voor een handelsman*), v. —pen; —**wetgeving** (*regeling van de aangelegenheden van den handel of van het handelsbedrijf bij de wet*), v.: *de is — vervat in het Wetboek van Koophandel*; —**zaak** (*handelshuis, —firma; zaak, den koophandel betreffende*), v. —zaken.

Han'delwijs, —wijze (*manier van handelen, van doen, handeling*), v. —wijzen: *dat is een verkeerde —, die — bevalt mij niet.*

Han'den (*in de hand passen*), handde, heeft gehand: *die pen handt mij niet*, sluit niet in mijn hand.

Han'denarbeid (1 *werk der handen, tegenst. van geestesarbeid*; 2 *slöjd*), m. gmv.: 1 *leven van —*; 2 *een cursus volgen in —.*

Hand'- en lijn'teekenen, zie telkens aldaar.

Han'denloos (eig. *zonder handen*; fig. *erg onhandig*), bn.: *alsof men geheel — in de wereld was gekomen* (C. O.).

Hand- en span'diensten (*heerendiensten, die verricht werden*: a. *door handenarbeid*, b. *door middel van paard en wagen*), m. mv.

Han'denwerk (*werk, dat met de handen verricht wordt, handenarbeid*), o. gmv.

Hand'gauw (*rap met de hand om te grijpen, te stelen enz.*), bn.; verg. H a n d j e g a u w; —**gebaar** (*gebaar met de hand*), o. —baren; —**geld** (mil. premie *in geld*, b.v. *aan kolonialen uit te betalen*), o. —gelden; ook het eerste geld, dat een straatventer beurt; zie —g i f t.

Handgemeen 1 (*vechtende*), bn.: *— zijn, zij werden —*; **2** zn. o.: *het handgemeen der infanterie.*

Handgereedschap (*in de gymnastiek*), o. —pen: de —pen zijn: oefenstokken, halters enz.; —**gift** (*de eerste ontvangst in geld door den marktventer*), v. gmv.; —**granaat** (*granaat, die met de hand geworpen wordt*), v. —granaten: er zijn twee soorten van —granaten; *tijd—*, plat van vorm, en *schok—*, lang, met steel of staart; —**greep** (*greep met de hand*), m. —grepen: *de —grepen van 't geweer, van den degen kennen*; —**habiliteit** (*vlugheid van hand of van handbeweging*), v. —en; zie P r e s t i d i g i t a t e u r.

Hand'haven (*in stand houden, de hand houden aan*, bij uitbr. *steunen, beschermen; zorgdragen dat iets blijft, zooals het is*), handhaafde, heeft gehandhaafd: *zijn gezag —, zijn roem, een besluit —, den vrede —; ik zal —*, devies van het Ned. wapen, zie J e M a i n t i e n d r a i; reflex. zich —: *zich — op het tooneel der academische samenleving* (Koetsveld); —**haver** (*iem., die handhaaft, verdediger, beschermer*), m. —s: *— van het recht*; —**having** (*het handhaven, instandhouding*), v. gmv.: *tot — der privilegiën; — van orde en gezag.*

Handicap (Eng. sport: *een wedstrijd met voorgift* [*in tijd, afstand, gewicht*] *aan zwakkeren*), o. —s: *een —race*, een wedren met voorgift, zoodat de kansen gelijk zijn.

Handicappen (*benadeelen, in de wielen rijden, belemmeren*), handicapte, heeft gehandicapt; —**capper** (Eng. sport: *voorgiftregelaar*), m. —s.

Han'dig (*vlug, bedreven*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e dienstbode*: ook, *een — boek*, gemakkelijk te hanteeren; *een — diplomaat*; *— met iets omgaan*, behendig.

Hand'je (*verkleinw. van hand*), o. —s: *iem. een — helpen*, iem. eenige hulp verleenen, zie ook H a n d; —**bakken** (*elkaar in de hand slaan, zooals marktkooplieden doen*), alleen gebruikelijk in de onbepaalde wijs, zie H a n d s l a g; —**gauw** (*iem., die gauw de hand uitsteekt*, b.v. *om te slaan, om aan te pakken*), m. en v. —s; —**klap** (*zeker kinderspel*), o. gmv., ook: —**plak,** o. gmv.; —**vol,** o., zie H a n d v o l.

Hand'kar (*stootkarretje, karretje op twee wielen met twee boomen voor de handen, om het voort te duwen*; *handwagen*), v. —karren; —**koffer** (*licht en handig koffer*), m. —s; —**klavier** (*toetsenrij van het orgel*), o. —klavieren, zie: M a n u a a l en P e d a a l; —**kus** (*zoen op de hand, als teeken van eerbied*), m. —kussen: *tot den — worden toegelaten bij een Koningin*; verg. V o e t k u s; —**langer** (ontstaan uit: *de hand langen* d. i. *reiken*: *medeplichtige*; ook: *ondergeschikt helper*), m. —langers: *een — der politie*; —**leiding** (*boek, dat als leidraad bij de studie of bij het onderwijs wordt gebruikt*), v. —en; —**lichting** (rechtst. *toekenning der bevoegdheden van meerderjarigen aan een minderjarige door ontheffing der ouderlijke macht of voogdij*), v. gmv.: *er is algeheele of beperkte —;* — kan beperkt worden tot bepaalde handelingen, b.v. tot het drijven eener zaak: *iem. — verleenen*; —**mof** (*damesmof*), v. —moffen; —**mofje,** o. —s: *een nieuwmodisch —*; —**molen** (*molen, die met de hand in beweging wordt gebracht*), m. —s: *een koffiemolen is een —.*

Hand'omdraai, m.: *in een —*, oogenblikje; —**oplegging** (*wijding of zegening: zinnebeeld van het verleenen van eenig gezag*

of eenige macht), v. —en; —**palm** (*de binnenvlakte der hand*), v. —en, zie Palm; —**penning** (*godspenning*), m. —en; —**pers** (boekdr. *zeer eenvoudige pers, die door draaiing van een zwengel werkt*), v. —en; —**plak** (*luide handslag*), v. —plakken, zie: Handjebakken en Handslag; —**reiken** (*bijstaan, helpen*), handreikte, heeft gehandreikt; —**reiker** (*helper*), m. —s; —**reiking** (*hulp*), v. —en; —**scherm** (*een licht, met één hand te verplaatsen vuurschermpje*), o. —en.

Hand'schoen **1** (*bekleeding van de hand*), m. —en: *garen —en, zijden —en, glacé-—en*; *—en met bont*; zegsw. *iemand den — toewerpen*, (riddertijden) iem. uitdagen; *den — opnemen*, den strijd aanvaarden, ook fig. *den — opnemen voor iemand*, de verdediging zijner zaak op zich nemen; *met den — trouwen*, het sluiten v. e. huwelijk, waarbij de bruidegom afwezig is, doch vertegenwoordigd wordt; *zij is geen katje, om zonder —en aan te pakken*, men moet met haar voorzichtig zijn, zie Kat; **2** (*een vrouw, die met den handschoen getrouwd is*), v. inz. in den verkleiningsvorm: *het is een —tje*; —**schoenendoos** (*langwerpige doos tot het bewaren van handschoenen*), v. —doozen.

Hand'schrift (1 *wijze van de letters te schrijven*; 2 *geschreven stuk, manuscript*; 3 *kopij*; 4 *onderteekening*), o. —en; 1 *iems — kennen, een verdraaid —, dat is mijn — niet*; 2 *de —en onzer oude dichters*; 3 *een roman in —, het — van mijn boek is ter drukkerij*; 4 *is dit uw — niet?* naamteekening; —**slag** (*slag in de hand van den kooper tot bekrachtiging van den aangegaanen koop*), m. —slagen, ook: *Palmslag* of *Koopslag*; —**spaak** (*vierkante, stevige stok, naar binnen rond afgewerkt, waarmee de spil van kaapstander of windas wordt rondgedraaid*), v. —spaken, zie Hieuwen; —**spuit** (*spuit, om vensters te wasschen*), v. —en.

Hands up (Eng. *handen op! geef je over of gevangen!*).

Handtas'telijk (*voelbaar, met de hand te tasten*), bn.; —er, —st: *een —e leugen, een — bewijs, een — onderzoek*; —**heden** (*vechtpartij*), v. mv.: *het kwam tot —*, het werd een kloppartij, een vechten.

Hand'tasting (*belofte bij handslag*), v. vero.

Hand'teekenen (*het teekenen uit de vrije hand en wel met houtskool, krijt of potlood*), o.: *examen doen in het —*, zie Lijnteekenen; —**teekening** (*eigenhandige onderteekening*), v. —en; —**vaardigheid** (*vlugheid v. handbeweging, —habiliteit*), v. —heden; —**toestel** (*in de gymnastiek*), o. —len: de —toestellen zijn springtouw en polsstok; —**vat** (*handvatsel*), o. —vatten of —**vatsel** (*greep, oor, steel*), o. —s; —**veger** (*veger met korten steel, handstofjer*), m. —s; —**vest** (eig. wat door handteekening bevestigd of *vast* is geworden: *onderteekende oorkonde, keur, privilege*), v. en o. —vesten; —**vleugeligen** (dierk. *orde der vleermuizen, vampiers enz.*), m. mv.; —**vlijt** (*het op scholen gegeven onderwijs in handenarbeid*), v. gmv.; —**vol** (*een hand vol*), v. handen vol: *een — kersen, een — koren*; fig. *een — menschen*, eenige menschen; *het geld met handen vol weggooien*, uitermate verkwistend zijn; verkl. —**jevol** (*een kleine handvol*, fig. *een klein aantal, weinig*), o. gmv.: *geef de kippen een — gerst*, fig. *in de zaal was maar een — menschen*; —**wagen**, m. —wagens; zie Handkar.

Hand'water (*zuiver water, om de handen te wasschen*), o. gmv.: zegsw. *dat heeft er geen — bij*, dat kan er niet bij vergeleken worden, is veel minder, haalt er niet bij: *hij heeft geen — bij zijn broeder*, blijft ver bij dezen achter; ook, hand water: *de oude dominee, ... hij zou me; maar dat was ook een man, hoor, daar heeft onze nieuwe geen hand water bij* (Potg.); *dat is mij geen hand water waard.*

Hand'werk (*ambacht, bedrijf*), o. —werken: *ieder — had destijds in de groote steden zijn eigen gild*, zie Gild; *het — heeft een gouden bodem*, zie Gouden; ook, als tegenst. v. machinaal, —*werk b.v. van sigaren* zie Blokwerk.

Hand'werken **1** (*handwerk maken*), zij handwerkte, heeft gehandwerkt: *rustig zat zij te —, ze keek eens op en handwerkte verder*; **2** (*vrouwelijke bezigheden, als breien, stoppen enz.*), o. mv.: *men onderscheidt de — in nuttige en fraaie* (*borduren, haken, enz.*): *zij deed examen in de nuttige —* (*naaien, stoppen, mazen enz.*); —**werksgezel** (*ambachtsknecht*), m. —gezellen; —**werksman** (*ambachtsman*), m. —lieden, —lui; —**wijzer** (*paal met armen als wegwijzer*), m. —s; —**woordenboek** (*beknopt woordenboek in handig formaat*), o. —en; —**wortel** (ontl. *een der beentjes van de middelhand*), m. —s; —**zaag** (*zaag, die met één hand wordt bewogen*), v. —zagen, verg.: Span—, Hout—, Trek—; —**zaam** (*gedwee, handelbaar*), bn.; —zamer, —st: *een — man*; ook: *een —zame wind*, gunstig; — *weer*. w. g.

Ha'nebalk (eig. *balk, waarop de haan zit*: *hoogste horizontale balk in een schuur*), m. —balken; bij uitbr. *hij woont in de —en*, onder de dakpannen; —**boek** (*eerste leesboek voor de jeugd, met een haan op het omslag, in de 17e eeuw algemeen in gebruik*), o. —boeken, vero.; —**kam** (*kam v. e. haan*; *mooie, roode O.-I. bloem, als sierplant aangekweekt*; ook: *zekere veenplant*), m. —kammen.

Ha'nenei (*klein kippenei zonder dooier*), o. —eieren; —**gekraai**, o. gmv.; —**gevecht** (*kamp van twee hanen, geliefd vermaak der inlanders in O. I.*), o. —gevechten; —**mat** (*kampplaats voor hanen*), v. —matten.

Ha'nepoot (1 eig. *poot van een haan*; scherts. *slecht geschreven letter*; bij uitbr. *onleesbaar schrift*; 2 *volksnaam voor verschillende planten*), m. —en: 1 *wat e. —en schrijft die jongen!* 2 *de — heet wel gemeene of roode waterbezie*, ook: *kraalkruid, zeesla*; —**schree** (—*stap*, —*pas*), v. gmv.: *hij woont een — van hier*, een eindje weegs; —**spoor** (*doorn of spits achter aan elken poot van een haan*), v. —sporen; —**tred** (*stap of tred van een haan*), m. —treden, ook, *Ha'netree*, v.

—ën; —**veer 1** (*veer uit den staart van een haan*), v. —veeren, ook, *Haneveder*; **2** (*iemand met een haneveer op den hoed, 't zij soldaat of vrijbuiter*; bij uitbr. *een baas in 't vechten*), m. —veeren; —**voet** (*een in 't wild groeiende plant*), m. —en: *bosch-*, anemoon, windbloem, melkwortel.

I Hang (*voorwerp, waaraan iets hangt, hengsel, kram; gebouw, waar iets kan opgehangen worden*, b. v. *haring*: *bokkingrookerij, vischrookerij*), m. —en.

II. Hang (*trek, neiging*), m.gmv.: *die jongen heeft — tot het verbodene; die dichter heeft — naar het lyrische;* Hang **II** is etymologisch hetzelfde woord als Hang **I**.

Hangar' (Fr. *afdak, loods*; inz. *overdekte bergplaats voor een vliegmachine*), m. —s.

Hang'brug (*vaste brug, waarvan het vlak steunt op kabels of kettingen, die met de uiteinden aan vaste punten zijn bevestigd*), v. —bruggen.

Han'gebast 1 (eig. *de strop*; bij uitbreid. *galgebrok, opgehangene*), m. —basten; vero; **2** (*hangop; gezuurde, doorgezegen melk*), v. gmv.

Han'gen (1 *aan iets hoogers bevestigen, ophangen*; 2 *aan iets hoogers bevestigd zijn*; 3 *overhangen, overhellen*; 4 *zeer gehecht zijn aan*; 5 *beladen zijn met*; 6 *afhangen*), hing, heeft gehangen: 1 *in den wind te drogen hangen*; zegsw. *zijn hart aan iets —*, zich sterk aan iets hechten; *de huik naar den wind —*, z. Huik; *de lier aan de wilgen hangen*, z. Lier, ook Harp; *de kap op den tuin —*, zie Kap; 2 *de ketel hangt over het vuur*; zegsw. *aan iems lippen —*, met hart en ziel naar hem luisteren; *aan 't uiterlijke —*, hechten aan schijn; *dat hangt mij boven 't hoofd*, dreigt mij, verg. Damocles; *die reis hangt er in*, kost veel geld, loopt in de papieren; *'t hangt aan elkaar als droog zand*, er is geen samenhang; *dat hangt van leugens aan elkaar*, bestaat enkel uit leugens; *hij hangt van grappen aan elkaar*, hij is een eeuwige grappenmaker; *bij een verkoop aan iets blijven —*, tegen zijn bedoeling of zin iets koopen bij opbod of afslag; *iem. niet alles aan den neus —*, niet het fijne of intieme van iets doen kennen; *zijn leven hangt aan een zijden draad*, z. Draad; 3 *een hangende roos*; *die jongen staat altijd te —*, te leunen op iets; — *naar iets*, er sterk naar verlangen; — *en verlangen*; 4 *aan het aardsche —*; *haar hart hangt aan haar kinderen*; 5 *die boom hangt vol appels, peren, noten*, is beladen met; *alle kapstokken — vol kleeren*; 6 *een hond met hangende ooren*; *zijn baard hangt tot op zijn borst*; *het hoofd laten —*, den moed verloren geven.

Han'gende 1 (*afhangende, afhellende*), bn.: *een klaptafel met — bladen, een hond met langen, —n staart*; *de — tuinen van Semiramis in Babylon*, afhellende platformen, geschraagd door kolommen, zie Wereldwonder; zegsw. *de zaak is nog —*, is nog niet afgedaan; *de onderhandelingen zijn nog —*, gaande; *met — pootjes aankomen, naderen*, zie Pootje; **2** (*gedurende, tijdens*), vz. — *het proces, — de onderhandelingen*, terwijl deze nog hangende of onafgedaan zijn.

Han'ger (*voorwerp, dat hangt of waarin iets hangt*), m. —s: *een brieven—, een boeken—, een kranten—*.

Han'gerig (*lusteloos, mat, onwel*), bn.; —er —st: *het kind is wat —*; verg. Down.

Hang'ijzer (*ijzer, uit den schoorsteen afhangend boven het haardvuur*), o. —s: zegsw *een heet —*, eig. om aan te pakken, fig. een netelige zaak; verg. Haal.

Hang'kamer (*e. soort v. opkamer met bovenlicht in een kamer*), v. —s; —**kap** (*rouwkap van dames*), v. —pen; —**kast** (*kast, waarin men kleedingstukken hangt*), v. —en; —**ketting** (*ketting van een ophaalbrug*), m. —en; —**klok** (*aan den wand hangende klok*), v. —ken; —**kompas** (scheepst. *kompas, dat van den zolder afhangt*), o. —sen; —**korf** (*ezelsdraagmand*), m. —ven; —**kousje** (*hangend gloeikousje*), o. —s; —**lamp** (*hangende lamp*), v. —lampen; —**lip** (eig. *iem. met een hangende onderlip*; ook: *pruiler*), m. en v. —lippen; —**man** (*beul*), m. —mannen, vero.

Hang'mat (door volksetymologie uit het Spaansch via 't Fransch bekend geworden *hamaca*: *als een schommel hangende slaapplaats*, b.v. *in het ruim v. e. schip*), v. —ten.

Hang'oor (fig. *sukkel, lummel*), m. —en.

Hang'oortafel (*tafel met twee afhangende bladen*), v. —s: *in het vertrek stond een vrij groote —* (C. O.), klaptafel.

Hangop' (*karnemelk, die men in een zak of doek heeft opgehangen en zoo heeft laten uitdruipen*; *hangebast* **2**), v. gmv.

Hang'plant (*sierplant met afhangende ranken*), v. —en; —**slot** (*beugelslot*), o. —sloten; verkl. —slotje, —slootje, o. —s; —**wang** (*dikke, neerhangende wang*), v. —en; —**wieg** (*schommelwieg*), v.—wiegen.

Ha'nig (*fel, vinnig*), bn.; —er, —st: *wees niet zoo —, jongen!*

Han'nekemaaier (eig. *Hanneke of Hansje de maaier*: *Westfaalsche grasmaaier*), m. —maaiers; fig. lomperd, botterik; vero.

Han'nes (*mansnaam uit Johannes*), m. —en: zegsw. *met den tijd komt — in 't wammes*, kleine kinderen worden groot; fig. langzaam gaat zeker.

Han'nesen (*treuzelen, kletsen, zeuren, zaniken*), hanneste, heeft gehannest. gmz.

Han'nibal, gesch. beroemde Carthaagsche veldheer, 257—183 v. C., in 202 v. C. te Zama op de N.-kust van Afrika door Scipio Africanus ma'jor verslagen.

Hannoveraan' (*man uit de stad of het land Hannover*), m. —ranen.

Hans (*verkorting van Johannes*), m. —zen: *een groote —*, een rijke man; *hij is — fortuinig*, een gelukskind; spreekw. — *komt door zijn domheid voort*, het geluk begunstigt de dommen; zie ook: Poch—, Schraalhans.

Han'sa (*oudere naam voor hanze*, zie ald.), v. gmv.

Hans mof', m.; zie Mof.

Hansom [**cab**] (*Engelsch tweewielig rijtuig, met den koetsier achterop*: *de leidsels gaan over de kap heen*), v. —s; verg. Cab.

Hans'opper (*iem., die zich vrijwillig overgeeft*), m. —s; zie Hands up.

Hanssop' (eig. *hans-sop of -soep*, verg.

Hanswurst: Hans potsenmaker, ook: *zijn pak*; verder [het hierop gelijkend]: *nachtpakje voor kinderen*), m. —soppen.

Hansworst' (*de welgedane of lijvige tooneelzot, tegenstelling van den Pekelharing*), m. —worsten: verg.: Jean Potage, Jack Pudding.

Hanteeren (Fr. *hanter*: *omgaan met, bezoeken*; *gebruiken, behandelen*): *een zwaard —, de naald —*; **—ing** (*bedrijf, kostwinning*), v. —en.

Han'ze (1 geschied. *koopmansgild of —vereeniging, bond van handelssteden van de 13e —17e eeuw*; 2 *bond van R.-K. vereenigingen tot steun van den middenstand*), v. gmv.: 1 *de — was internationaal, ook vele steden van ons land behoorden tot de —*, zie Hanzestad en ook Hansa; 2 *de — werd opgericht in 1902*; **—aten** (*leden der Hanze* in bet. 1), m. mv.

Han'zebeker (*groote beker, te ledigen door een nieuw lid der Hansa*), m. —bekers; **—stad**, v. —steden: Hamburg, Lubeck en Bremen waren de oudste —steden, daarbij sloten zich sedert 1241 vele andere aan, ook in ons land sedert 1286, b.v. Leeuwarden, Groningen, Stavoren, Kampen, Zwolle, Deventer, Zutfen.

Hap (*mondvol*), m. happen: *een — brood*; **—je** (*beetje, mondjevol*), o. —s: *een lekker —*; zegsw. *dat is geen —*, kleinigheid; *je bent een lekker —*, een fijn lid; *dat is me een —*, een onaangenaam werkje; *nog een — !* zie ook Spatje.

Ha'peren (1 *niet verder kunnen, herhaaldelijk blijven steken*; 2 *mankeeren, ontbreken*), haperde, heeft geha peerd: 1 *het rad van die machine hapert telkens*; *de knaap zei het vers op zonder één keer te —*; 2 *het hapert hem aan geduld*; *wat hapert er aan ?* wat scheelt je ? *waar hapert het aan ?*

Hap'pen (*den mond openen, om iets tusschen de tanden te krijgen*), hapte, heeft gehapt: *naar iets —, in iets —*; fig. *naar lucht —*, snakken.

Hap'pig (*gretig, verlangend*), bn.; —er, —st: *ik ben er niet — op*, doe of wil het niet gaarne; **—heid** (*sterk verlangen, belustheid*), v. gmv.

Hap'schaar (*diender, dievenleider*; thans: *schraper, inhalige vent*), m. —scharen.

Hap'tisch (*den tastzin betreffende*), bn.

Hap'vogel (O.-I. *fraai gekleurde vogel op Sumatra en Borneo*), m. —s.

Har, har're (*duim of scharnier van een hengsel*), v. harren; ook: *Her. Herre.*

Haraki'ri (Jap. *zelfmoord door zich den buik open te snijden*); Harikiri.

Harangeeren (Fr. *een redevoering houden*; *een toespraak houden*). (g = g).

Harasseeren (*afmatten, kwellen*).

Harceeren (teek. *schaduwen leggen*); **—ing** (*schaduwtint*), v. —en: *bergen op landkaarten teekent men meestal door —*; ook, Arceeren.

Harceleeren (mil. *afmatten, door herhaalde aanvallen bestoken, verontrusten*).

Hard (1 *niet week of zacht*; 2 *streng, guur, hevig*; 3 *hardvochtig, ongevoelig, ruw*; 4 *moeilijk, treurig, smartelijk*; *kommervol*, 5 *met kracht, met heftigheid, erg*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — ei, een — brood, een — bed, op den —en grond liggen, een —e noot, die hagelsteenen kwamen — neer*; 2 *een —e winter, een —e regen, een —e storm, een —e koorts*; 3 *hij is — voor zijn werkvolk, —e woorden, een —e behandeling, iem. — aanspreken*; 4 *hij had een —en strijd, zich in de —e noodzakelijkheid bevinden, 't is — zoo iets te moeten hooren*; *de armen hebben het dikwijls — in den winter*; *een — gelag*, lot; *het waren —e jaren*; 5 *— slaan, roeien, loopen, stappen, schreeuwen, lachen*; zegsw. *het gaat — tegen —*, de een geeft den ander niets toe in beleedigende uitdrukkingen; *— om iets verlegen zijn*, erg; *— naar iets verlangen*, sterk.

Hard'draven (*te paard rennen* inz. *om een prijs*), harddraafde, heeft geharddraafd; **—draver** (*paard*), m. —s; **—draverij'** (*harddraafwedstrijd*), v. —en.

Har'debol (*stijfkop*), m. —bollen. gew.

Har'debollen (*het hoofd tegen dat van een ander stooten*; fig. *zich ergens tegen kanten*), hardebolde, heeft gehardebold: *ik dank je er voor om te —*; zegsw. *— tegen zijn lot*, het wrokkend verduren.

Har'den (1 *hard maken*; 2 *bestand doen zijn*; 3 *uithouden, volhouden*), hardde, heeft gehard: 1 *ijzer —, staal —*; 2 *een kindje — tegen het klimaat*; reflex. *zich —*, 3 *het niet kunnen — van de kou, van de pijn*; bij uitbr. *die knecht zal het daar niet —, het is in dezen dienst niet te —*; verg. Volharden.

Har'der (*karperachtige visch*), m. —s.

Hard'geel (*scherpgeel*), bn.: *—gele doekjes*; **—'glas** (*glas, dat door een bijzondere bewerking zeer hard is geworden*), o. gmv. **—han'dig** (eig. *harde handen hebbende, hard van hand*; *ruw*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e arbeider, stoeiende jongens zijn vaak —*; *— met dieren omgaan*; *onze meid is —*, ze breekt veel.

Hard'heid (1 *het hard zijn*, in alle bet.; 2 *een harde behandeling, woord enz.*), v.: 1 *de — van ijs, van ijzer*; *de — van een behandeling*; *de — van iems lot*; 2 *allerlei —heden moeten verduren.*

Hardhoof'dig (*stijfhoofdig, koppig*), bn.; —er, —st: *al te veel straffen maakt een kind —*; **—hoo'rig** (*een weinig doof*), bn.; —er, —st: *de ouderdom maakt menigeen wat —*; **—hui'dig** (*dik van huid*; fig. *minder gevoelig*), bn.; —er, —st: *een neushoorn is —*, fig. *de slaven werden door de lijfstraffen veelal —*, onverschillig voor straf.

Hardies'se (Fr. *koenheid, stoutheid*; *driestheid, vrijpostigheid*; *durf*), v. gmv.

Har'digheid (*hardheid, hardnekkigheid*; *iets hards*), v. in de 1e bet. gmv., in de 2e bet. —heden.

Hardleersch' (*moeilijk leerend, bot, dom*), bn.; **—heid** (*domheid*), v. gmv.

Hardlij'vig (*lijdend aan verstopping*), bn.; —er, —st; **—heid** (*verstopping*), v. gmv.; zie: Constipatie en Obstructie.

Hard'loopen (sport. *het om het hardst of snelst loopen*), o. gmv.

Hard'looper (*kermisgast*; ook: *sportman, vlug en onvermoeid in 't loopen*; fig. *vluggerd*), m. —s: *een — van luien Kees*, een aartsluierik; **—looperij'** (*wedstrijd in 't hardloopen*), v. —en.

Hardnek'kig (*koppig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e jongen*; fig. *een — verzet, een —stilzwijgen*; *een —e koorts* (Koetsveld), die niet wijken wil; — *volhouden*; zie Halsstarrig, verg. Verstokt.
Hard'op (*overluid*), bw.: *iets — zeggen.*
Hard'rijder (*snelrijder op schaatsen*), m. —s; spott. *hij is een — van luien Kees*, een slecht rijder; —**rijderij'** (*wedstrijd van hardrijders*), v. —en.
Hard'soldeer, o., verg. Weeksoldeer; —**steen** (*Escosijnsche steen, arduin*), o., als voorw. m. —steenen; als stofn. o. gmv.; —**steenen** (*van hardsteen*), bn.: *een — dorpel, een — pompbak, een — tombe*; —**vallen** (*moeilijk of zwaar vallen*), de arbeid viel hem —, is hem —gevallen; zegsw. *iem. over iets —*, hem iets verwijten.
Hardvoch'tig (*ongevoelig, zonder medelijden, wreed*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man*; *de trekdieren — behandelen.*
Hard'zeiler (*snelzeilend schip*), m. —s: *een — dingt bij een hardzeilpartij mee naar den prijs.*
Hardzeilerij' (*wedstrijd v. hardzeilers*), v. —en.
Ha'rem (Arab. [internationaal geworden] woord voor een verblijf, waarvan de toegang heilig is, inz. *vrouwenverblijf in de aanzienlijke Turksche huizen*; *de vrouwen v. d. harem samen*), m. —s; verg. Serail.
I. Ha'ren (*de zeis met den haarhamer scherpen op het haarspit*), haarde, heeft gehaard.
II. Ha'ren (*van haar gemaakt*), bn.: *een — kleed*, een boetekleed; zie Kemelsharen.
Ha'rent, te —, in haar huis, dorp of stad; —**halve** (*om harentwil*), bw.; —**wege** (*van haar kant, in haar naam*), bw., gebruikelijk in: *van —*; —**wil,** bw., gebruikelijk in: *om —*, ter wille van haar.
Ha'rig (*ruig*), bn.; —er, —st: *een —e huid.*
Hariki'ri, v.; zie Harakiri.
Ha'ring 1 (*een algemeen bekende zeevisch*), m. —en; verkl. Harinkje, o. —s: *een versche —, gezouten —*; **2** als stofnaam, v. b.v. *hou je van —?* zegsw. *ergens — of kuit van willen hebben*, het rechte of juiste van de zaak willen weten; zie: Maatjes—, Steur—, Volle —.
Ha'ringbuis (*schuit voor de haringvangst*), v. —buizen; —**haai** (dierk. *een groote soort van haai, soms 6 M. lang en even gevaarlijk als de menschenhaai*), m. —en; —**kaken** (*haring reinigen*, d. i. *ontdoen van de kaken of kieuwen en de ingewanden en dan inzouten*), o. gmv.: *het — is een uitvinding van Willem Beukelszoon van Biervliet*, 1386; —**koning** (*mooie, zilverachtige haring, die bij een school haringen voorkomt*), m. —en; —**kooper,** m. —koopers; —**net** (*vleet*), o. —netten; —**pakker** (*man, die de haringen in tonnetjes verpakt*), m. —s; —**pakkerij'** (*werkplaats voor het —pakken*), v. —en; —**sla** (*fijngesneden haring, gemengd met olie, azijn en blokjes appelen, kroten of uien*), v. gmv., —**slaatje** (*schoteltje van aardappelen en salade met fijngesneden haring en uien*), o.; —**speetje** (*dun rijgstokje, waaraan men haringen speet, om ze te rooken*), o. —s; —**speetster,** v. —s; —**speten** (*haring door de kieuwen heen aan een speetje rijgen*), o.; —**ton** (*haringvat*, zie Ton); —**vangst** (*het vangen van haring, vooral op de Noordzee, ook op de Zuiderzee*), v.; de — bereikte voor ons land haar bloeitijd omstreeks het jaar 1600, niet minder dan 2000 haringbuizen voeren toen ter vangst uit; zie Grootvisscherij; —**vijver** (*schertsende naam voor de Noordzee*), m. gmv.; —**vloot** (*de gezamenlijke schepen, welke ter haringvangst gaan*), v. —vloten.
Hark (*tuin- en landbouwgereedschap*), v. —en, verg. Rijf; zegsw. *hij of zij is een rechte —*, stijf persoon; *een — van een vent*, een houterig man, een stijve Klaas.
Har'ken (*met een hark bewerken*), harkte, heeft geharkt: *een tuinpad —.*
Har'kerig (*stijf als een hark, houterig*), bn.; —er, —st; zie Hark.
Har'lekijn (Ital. *koddig personage in de Italiaansche kluchtspelen: grappenmaker, hansworst in een veelkleurig pakje*), m. —s: *de bonte —.*
Har'lekijnspak (*bont pak van gekleurde lappen*), o. —pakken.
Harlekina'de (*een soort van klucht, pots, waarin harlekijn de hoofdrol speelt*), v. —s.
Harmat'tan (*heete droge landwind, welke van December tot Maart uit de Sahara komende, op de Atlantische kusten van Afrika waait*), m.
Harmo'nica (*muziekinstrument, waarbij eene hand de toetsen bespeelt en de andere den blaasbalg in beweging brengt*), v. —'s; **-trein** (*trein, waarvan de wagons onderling gemeenschap hebben door een harmonicaverbinding; D-trein*), m. —en: die verbinding lijkt in vorm op den blaasbalg van een harmonica; **-speler** (*kermis- of straattype, spelend op een hand-harmonica*), m. —lers.
Harmonie' (1 *overeenstemming, samenstemming, samenklank*; 2 *muziekgezelschap*), v., in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —*s*, —ën: 1 — *van tonen, van kleuren*; zegsw. *te zamen in — leven*, eensgezindheid, vrede, goede verstandhouding; 2 *een — heeft koperen en houten blaasinstrumenten, alsmede trommen, bekkens en triangel*; verg. Fanfare.
Harmonieeren (eig. *goed samenklinken van tonen*; fig. *overeenstemmen, het eens zijn, het met elkaar kunnen vinden*).
Harmonie'leer (*leer der harmonische toonreeksen*), v. gmv.; —**muziek** (*composities voor harmonieën voor houten en koperen blaasinstrumenten*), v. gmv.; —**wedstrijd** (*concours van harmonieën*), m. —en.
Harmonieus' (*welluidend*), bn.; —zer, —*t*.
Harmo'nisch (*welluidend, overeenstemmend*), bn. en bw.: —*e tonen, de —e eenheid v. e. orkest*; *de school bedoelt de —e ontwikkeling van hoofd, hart en hand*, evenredig.
Harmo'nium (*klein kamerorgel met tongwerk*; ook: *Amerikaansch orgel*), o. —s.
Harnachement' (Fr. *het gezamenlijke tuig van een rijpaard*), o. —en.
Har'nas (ridderwezen: *ijzeren wapenrusting*, zie ald.), o. —sen: zegsw. *het — aangespen*, zich gereed maken tot strijde; *iem. in het — jagen*, hem boos maken;

voor iem. het — aangespen, hem verdedigen, voor hem ten strijde trekken; fig. volkst. *ik zal er mij geen — over aantrekken*, ik blijf er kalm onder.

Har'nassen (eig. *een harnas aandoen*), harnaste, heeft geharnast; refl. *zich —*; ook: een paard het tuig aandoen. w. g.

Harnassuur' (Zuid-Ned. *al het tuig v. e. paard*), v. —suren.

Harp (*staand snaarinstrument*; scheepst. *groote schalm van een ketting, die geopend en gesloten kan worden*; *groote staande zeef, waardoor men graan, buskruit, kiezel kan uitstoffen*), v. —en: *de — tokkelen, op de — spelen*, zie Harpspeler; *de Davids—, de Italiaansche —* of *spits—*; zegsw. *de — aan de wilgen hangen*, Psalm 137 : 2, niet meer zingen of dichten, verg. Lier.

Har'pagon (eigennaam van den vrek uit Molière's blijspel *l'Avare* (1668): *de gierigaard*; fig. *een aartsvrek*), m. —s.

Har'pen (*ziftend zuiveren op een harp*), harpte, heeft geharpt: *graan —, buskruit —*.

Har'penaar (*harpspeler*), m. —naren, —s: *de koninklijke —*, David.

Harpenist' (*harpspeler van beroep*), m. —en.

Harp'huis (*loods bij een buskruitfabriek, waarin het kruit gezift of geharpt wordt*), o. —huizen.

Harpij' (myth. eig. *stormgodin, later afgebeeld als een afzichtelijk monster: gier met vrouwengelaat en menschenarmen, waaraan groote kromme klauwen*; fig. *booze vrouw*), v. —en: *een snoode —* (Vondel).

Harpist' (*harpspeler van beroep*), m. —en; vr. **—e**, —n; zie Harpenist.

Harpluis' (*pluis of werk van oude touwen, om te breeuwen*), o. gmv.

Harpoen' (uit het Fr. *harpon: werpspies met weerhaken voor de walvischvangst*), m. —en; — is ook de naam van een der groote hekeldichten van Vondel, het is een satire op de heerschzucht der Prot. geestelijken v. zijn tijd (1630); verg. Roskam.

Harpoe'nen (*treffen, dooden met een harpoen*), harpoende, heeft geharpoend: *een walvisch, een walrus —*; **—poe'ner, —poenier'** (*de matroos die den harpoen werpt of schiet*), m.—s; zie Walvischvangst.

Harpoen'reiger (dierk. *een soort van reiger met zeer spitse nebben, waarmee hij uit de lucht vallende, op de visschen neerschiet*), m. **—s**; **—schieter** (*harpoenier*), m. —s; **—stok** (*schacht v. d. harpoen*), m. —ken.

Harp'speelster (*vrouwel. harpist*), v. —s.

Harp'spel (*het bespelen der harp*), o. gmv.; **—speler** (*—bespeler*), m. **—s**: *de koninklijke — David*, † 995 v. C.; **—toon** (*toon der harpsnaren*), m. —tonen.

Harpuis' (*dooreengekookt mengsel van zwavel, lijnolie en hars tot wering v. d. houtworm in schepen*), o. gmv.

Harpui'zen (*met harpuis instrijken*), harpuiside, heeft geharpuisd: *een sluisdeur —*.

Har'rel (*vezel van vlas of hennep*), m. —s.

Har'rewarren (*krakeelen, kleingeestig kibbelen*), harrewarde, heeft geharreward; **—der** (*ruziemaker*), m. —s; **—rerij'** (*kibbelarij*), v. —en.

Hars (*kleverig plantensap, dat in de lucht hard wordt, vooral uit naaldhout*), v. en o. (soorten) —en: *er is harde en weeke —, er is gom- of lijm—*, die vermengd is met gom of eiwit; *er is fossiele —*, waartoe het barnsteen behoort; *er is gewone of gele —*, uit ons dennenhout; *er is viool—*, door verhitting uitgedampte en verharde hars voor strijkstokken.

Hars'electriciteit (*negatieve electriciteit, die zich ontwikkelt door wrijving aan de oppervlakte van hars*), v. gmv.; zie: Glas- of Wrijvings-electriciteit.

Harst (*rugstuk, lendestuk v. e. rund of varken*; *stuk gebraden vleesch*), m. —en.

Hart (ontl. *voornaamste orgaan van den bloedsomloop*), o. —en: *het — van mensch of dier*; *het — klopt, slaat, kan ook bonzen*; *de rechter- en linkerkamer v. h. hart*; zegsw. *een — van steen, van diamant* (Hooft) *hebben*, hardvochtig zijn; *het — op de rechte plaats hebben*, rechtschapen zijn; *gij moet van uw — geen steen maken*, niet ongevoelig zijn voor het leed van een ander; *zijn — vasthouden*, angstig zijn voor den afloop van iets; *iets op het — hebben*, iets, dat leed veroorzaakt, gaarne willen openbaren; *dat is een steen van mijn —*, dat is een groote verlichting van zorg of kommer; *het — op de tong* of *op de lippen hebben*, ronduit zeggen, wat men meent of voelt; *het — hoog dragen*, trotsch zijn;

God kent de harten (het hart als zetel van overtuiging, zienswijze, gemoedsstemming), d. i. de gemoederen; *hij heeft — voor de zaak*, liefde, toewijding; *iem. een — onder den riem steken* (hart als zetel v. d. moed), moed inspreken of geven, zie ook Riem; *iem. een — in 't lijf spreken*, moed instorten; *daar hebt gij het — niet toe*, moed, durf; *het — zonk hem in de schoenen*, hij verloor al den moed; *verheft uw —en*, onhecht u aan het aardsche, zie Sursum corda; *het — aan iets ophalen* of *zijn — ophalen*, zich verlustigen, volop genieten; *iem. een goed, een kwaad — toedragen*, gezindheid; *waar het — vol van is loopt de mond van over*, iem. kan niet zwijgen over zaken, die hem ter harte gaan; *uit den grond van mijn —*, uit het diepste van mijn gemoed; *met — en ziel*, met al de krachten, met heel de liefde; Harte, oude verbogen vorm van — in zegsw.: *iets ter — nemen*, er belang in stellen; *dat gaat mij ter —*, treft mij, ontroert mij; *van ganscher —*, met geheel mijn hart; *het is u van — gegund*, met alle liefde; *hij moest excuus vragen, doch het ging niet van —*, met zijn vollen zin.

fig. het midden, het binnenste van iets: *het — van Afrika, het hartje van ons land, in het hartje van den zomer*; *het — van een pomp*; *het — v. e. boom*, d.i. binnenste kern van een boomstam; *het — v. e. vrucht*; *het — eener quaestie*, de kern, het essentieele; bij overdracht: *een — van suiker, van chocolade, van marsepein*, gelijkheid naar den vorm; *een medaillon in den vorm v. e. —*, hartvormig.

Hart'ader (*slagader van het hart*), v. gmv.: fig. *de — van een land*, punt, waar de eigenlijke kracht of weerkracht zit; *hij is de — van de heele beweging*, hoofdpersoon; *iets in zijn — treffen*, d. i. doodelijk.

Hart'beklemming (*druk, samenpersing*

v. h. hart; fig. *ontsteltenis*), v. —en; —**boezem** (ontl. *een der twee bovenste holten v. h. hart*), m. —s: *de linker—, de rechter—*.

Hart'brekend (*deerniswekkend, dieptreffend, roerend*), bn.: *een — schouwspel*.

Har'te, verbogen vorm v. Hart; zie ald.

Har'tebloed (*bloed uit het hart,* fig. *het edelste, beste*), o. gmv.; fig. *dat kost* —,dat grieft diep, verg. Sassenbloed; —**diefje** (*lief kindje*), o. —s; —**leed** (*innig verdriet*), o. gmv.; —**liefje** (*lief meisje*), o. —s; —**lijk** (eig. *uit het hart, innig*), bn. en bijw.; —er, —st; —**lijkheid** (*welgemeendheid*), v. gmv.: *iem. met — ontvangen*; —**loos** (*gevoelloos, koel*), bn. gmv.: *een —looze bejegening*; —**loos'heid** (*koudheid, onverschilligheid*), v. gmv.: *met — den arme afwijzen,* onmeedoogendheid; —**lust** (*hoogst genoegen, innerlijk genot*), m. gmv.: *de wilde kan met — zijn vijand folteren; eten, spelen, wandelen naar* —, zooveel men maar begeert of wil.

Har'ten (eig. mv. van *hart*: *figuren of kleuren in het kaartspel in den vorm v. e. hart*), o.: — is *troef*; —**aas,** o. —azen; —**boer,** m. —boeren; —**heer,** m. —heeren; —**vrouw,** v. —vrouwen.

Har'tewensch (*innige wensch*), m. —en.

Hartgron'dig (*uit den grond des harten voortkomende, oprecht*), bn.: *een — gebed, een —e wensch, een —e afkeer*.

Har'tig (1 *hartelijk*; 2 *flink, ferm, uit het hart voortkomende*; 3 *goed gezouten, pittig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e wensch*; 2 *een — woord; het rond en — lied voor Vorst en Vaderland* (Volkslied); *een — gebed*; 3 *een —e soep; een —e dronk*.

Hart'jesdag (*feestdag voor de kleine burgerij in Amsterdam en Haarlem, den 3den Maandag in Augustus*), m. —dagen.

Hart'kamer (ontl. *een der beide onderste holten van het hart*), v. —s; —**klep** (ontl. *klep, die het bloed toegang geeft van de hartkamer naar den hartboezem*; werkt. *klep, die de zuigbuis eener pomp, bij het neergaan van den zuiger, afsluit*), v. —kleppen; —**klop** (*de geregelde klop van het hart*), m.: *iederen — waarnemen*; —**klopping** (*ziekelijke aandoening van het hart*), v. —en: *hij lijdt aan —en*; —**kramp** (*samenkrimping v. h. hart*), v. —en; —**kwaal** (*ziekte v. h. hart*), v. —kwalen.

Hart'lap, hartelap (*lieveling*), m. en v. —lappen: *zij is moeders* —, liefste kind.

Hartroe'rend (*aandoenlijk, treffend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — afscheid, e. —tooneel, een —e toon*; — *smeeken*.

Harts'geheim (*een geheim, dat de liefde betreft*; *een diep geheim*), o. —en.

Harts'hoorn (*hoorn v.e. hert*), m. —s, —en; (*als stofnaam*), o. gmv.; z. Hertshoorn.

Hart'slag (ontl. *slag of klop van het hart*), m. —slagen: *per min. telt men ± 70 —slagen*.

Hart'steken, —stikken (eig. *door een hartsteek dood*; fig. *geheel en al, totaal*), bw.: *de soldaat was — dood,* morsdood; bij overdr. *zij is —doof* (C. O.), in hooge mate.

Hart'sterking (eig. *versterkende medicijn voor het hart*; ook: *een goed maal, een glas wijn,* fig. *een bemoedigend woord*), v. —en.

Hart'stikkendood, bn.; zie Hartsteken.

Harts'tocht (letterl. *harts-trek*: *vurige begeerte, sterk verlangen, ontembare drift, heftige gemoedsbeweging*), m. —en: *de slaaf zijn van zijn —en, zijn —en den vrijen teugel vieren, zich door zijn —en laten meesleepen*; *een — hebben voor iets, voor iem.*; *zijn —en beheerschen, bedwingen, beteugelen*; zie Passie.

Hartstoch'telijk (*vurig, hevig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e ontboezeming, —e taal*; *Van Lennep had Amsterdam — lief*; —**heid** (*het — zijn; daad, handeling uit hartstocht*), v.—heden.

Harts'vanger (eig. *dooder van het hart of hert: lang jachtmes met greep, gedragen op zijde in een scheede*), m. —vangers.

Harts'vriend (*boezemvriend*), m. —vrienden; —**vriendin,** v.—nen; zie Intimus.

Hart'verheffend (*edel, schoon*), bn.; —er, —st: *een —e gedachte*.

Hart'verlamming (geneesk. *paralysis v. h. hart*), v. —en: *sterven aan* —.

Hart'verscheurend (*ontzettend, aangrijpend*), bn.: —*e tooneelen, —e verhalen*.

Hart'vormig (*den vorm v. e. hart hebbende*), bn.: *een — blad*; *een — speldenkussentje*; *een — gebak van marsepein*.

Hart'water (geneesk. *overmatige afscheiding van het maagsap, dat als ziltig nat uit de maag oprispt*), o. gmv.

Hart'zeer (*harteleed, zielesmart, grievend leed*), o. gmv.: *hij is van — gestorven*.

Hart'ziekte (geneesk. *hartkwaal*), v. —n.

Has'chisch (*een bedwelmend middel, met eenzelfde uitwerking als opium*), v. gmv.: de — is de verwerkte hars van zekere vrouwelijke Indische hennepplant en heet ook *Has'jisch, Has'jiesj,* — *wordt i. Z.-Azië en N.-Afr. veel gebruikt*.

Has'pel (*werktuig tot het op- of afwinden v. e. streng garen, garenwinder*), m. —s, —en: zegsw. *dat is een — in een flesch,* een vreemd iets; *dat sluit als een — in een zak,* dat raakt kant noch wal; *een — van een mensch,* een sukkel, verg. Stoethaspel; verkl. —tje, o. —s.

Haspelarij' (*harrewarrerij, gekrakeel, kibbelarij*), v. —en.; zie Gehaspel.

Has'pelen (1 *garen winden*; 2 fig. *onhandig te werk gaan, verwarren*; 3 *twisten*), haspelde, heeft gehaspeld: 1 *garen tot strengen* —; 2 *wat zit dat kind te — met zijn breiwerk! die knaap haspelt alles dooreen,* verwart het geleerde; 3 *wat zit jullie weer te —!* kibbelen; —**aar** (*afwinder;* fig. *tobber, knoeier*), m.; —**raam** (*een soort van garenwinder*), o. —ramen; —**werk** (*knoeiwerk, gebroddel*), o. gmv.

Has'sebassen (*harrewarren, kibbelen, vinnig kijven*), hassebaste, heeft gehassebast.

Ha'telijk (*te haten, leelijk, boosaardig*), bn. en bw.; —er, —st: *dit is een — gezegde*; *in mijn oog waren er geen —er boeken dan rekenboeken* (C. O.); —**heid** (*krenkend of hoonend woord*), v. —heden.

Ha'ten (1 *een gevoel van wrok of vijandschap tegen iem. hebben*; 2 *een hevigen afkeer hebben van iets*), haatte, heeft gehaat: 1 *iem.* —, haat toedragen; *iem.* — *om,* ter oorzake van; *iem.* — *met een volkomen haat*; 2 *de leugen, de vleierij* —.

Haus'se (Fr. *rijzing v. den koers der effecten, den prijs der muntspeciën*), v.; zie: A la hausse; verg. Baisse.

Haussier' (Fr. *iem., die speculeert op rijzing der beursnoteeringen*), m. —s.
Hautain' (Fr. *hooghartig, uit de hoogte*), bn. en bw.: *een — gebaar*; *— optreden.*
Hautbois' (Fr. *hobo, hoogfluit*), v., het mv. = het enkelvoud.
Hau'te-finan'ce (Fr. *de groote financiers, de eerste bankiershuizen; de geldmannen, de kapitalisten*), v. gmv.
Hau'te-nouveauté' (Fr. *de allerlaatste smaak of mode; modesnufje*), v. gmv.
Hau'te-saison' (Fr. *het drukste van den badtijd, of van het hotelbezoek*), o. gmv.
Hau'te-volée' (Fr. *de voorname kringen, de groote wereld*), v. gmv.
Haut'-reliëf' (Fr. *hooggebeiteld beeldhouwwerk*), o. —s; zie Reliëf.
Hauw (plantk. *peul met vliezig tusschenschot, waaraan ter weerszijden de zaden zijn vastgegroeid*), v. —en; verkl. —tje, o. —s: *de kruisbloemigen*, b.v. *kool, mosterd dragen —en of —tjes.*
Havan'na, hava'na 1 (*bruine kleur als van —sigaren*), o., **2** bn.: *een —japon;* **3** (*een — Havana-sigaar*), v.: *steek een — op.*
Havan'na-siga'ren (*fijne, geurige sigaren, uit Havanna, de hoofdstad van Cuba: W.-Indië geïmporteerd*), v. mv.
Ha'vas (*telegraphisch nieuwsbureau in Parijs*), v.; verg.: Reuter en Wolff.
Ha've (*wat iem. heeft of bezit: bezitting, eigendom*), v. gmv.: *zij nemen al de tilbare — mede*, roerend goed; *levende —*, vee; *— en goed*, d. i. al wat iem. bezit, roerende en vaste goederen; **—loos** (eig. *zonder have: slordig; schamel*), bn. en bw.; —loozer, —t: *een —looze bedelaar; jongen, wat zie je er — uit; een — kleed.*
Ha'ven (*veilige ligplaats voor schepen*; ook: *tijdelijke schuilplaats bij stormweer enz.*), v. —s: *een natuurlijke —, een gegraven —; een —binnenloopen of binnenvallen*; zegsw. *in behouden — zijn*, veilig zijn, buiten alle gevaar; *met hem is geen — te bezeilen*, geen huis te houden.
Ha'venarbeider (*transportarbeider, bootwerker*), m. —s.
Ha'venen (*beschadigen, toetakelen*), havende, heeft gehavend: *een boek —, een kleed* —; zie Gehavend.
Ha'vengeld (*prijs of tol, die per dag betaald wordt als liggeld in sommige havens*), o. —en; **—hoofd** (*in zee uitloopende dam of pier van een haven*), o. —hoofden; **—meester** (*ambtenaar, die het beheer heeft over een haven*), m. —s; **—politie** (*toezicht op de orde in een haven*), v. gmv.; **—ton** (*baak in een haven*), v. —tonnen; **—werken** (*alles, wat in verband staat met den aanleg van havens en met het havenbedrijf*), o. mv.
Ha'ver (*plantengeslacht van de familie der grassen en de afdeeling der havergrassen*), v. gmv.: *een zak* —; zegsw. *de paarden, die de haver verdienen, krijgen ze niet*, ware verdienste blijft veelal onbeloond; *een paard lange — geven*, ransel met de zweep; *iets van — tot gort vertellen*; *iem. kennen van — tot gort*; zie: Gort en Aver.
Haverdegort' (*gemalen haver*), v. gmv.
Haverij' (*averij*), v. —en: het woord — is door invloed van havenen uit averij ontstaan.
Ha'vergras (plantk. *zeker pluimgras*), o.
Ha'verkist (*kist als bergplaats v. d. haver*), v. —kisten; zegsw. *hij sprong er op toe, als een bok op de —*, lachwekkend begeerig of happig.
Ha'verklap (*kleinigheid, beuzeling*), m. gmv.: *om een —*, nietigheid; *overschrijven heet het om een —* (Potg.); *deze modiste gaat om een — naar Parijs.*
Ha'vermeel (*meel van haver*), o. gmv.; **—mout** (*tot mout gemaakte en geplette haverkorrels, aanbevolen als bestanddeel van melkspijs*), o. en v. gmv.; **—stroo** (*uitgedorschte haverhalmen*), o. gmv.; zegsw. *om een —*, nietigheid, beuzeling, kleinigheid; **—bonbons** (*hoesttabletten*), o. mv.; **—pastilles** (*kleinere horstbonbons*), v. mv.; **—zak** (*zak voor haver*), m. —ken.
Ha'vezaat, —zate (eig. *woonplaats met hof: hofstede, landgoed*), v. —zaten; ook wel Ridderzate; *de havezaten in Gelderland, Overijsel, Drente*; thans: boerenhoeve met schuren en stallingen.
Ha'vik (dierk. *een onzer grootste en krachtigste inheemsche roofvogels*), m. haviken: de — is kleiner dan de valk, maar heeft een zeer scherpen gekromden snavel.
Ha'viksbek (*snavel v. e. havik*), m. —ken.
Ha'viksneus (*sterk gebogen neus*), m. —neuzen; verg. Arendsneus.
Hazard' (Fr. *toeval, noodlot; blind geluk, buitenkans*), o.: *par hasard*, toevallig.
Hazardeeren (*wagen, op 't spel zetten*).
Hazard'spel (*dobbelspel, kansspel*), o. -spelen: *de oneindige schakeeringen van het verderfelijk —*; lees: *hazaar'.*
Ha'zelaar (*hazelnotestruik, —boom*), m. —s, —laren: *de — groeit gaarne te midden van kreupelhout.*
Ha'zelaarsbosch (*boschje van hazelaars*), m. —bosschen; **—hout,** o. gmv.
Ha'zelhoen (dierk. *het kleinste der Europeesche veldhoenders*), o. —ders: *het — bewoont de bergwouden v. Noord- en Midden-Europa, zijn vleesch is zeer gezocht.*
Ha'zelmuis (*zekere bergmuis*), v. —zen.
Ha'zelnoot 1 (*kleine noot met harden bruinachtigen bast, bekende wilde boomvrucht*), v.; **2** (*boom*), m. —noten; **—noteboom** (*berkachtige struik, waaraan hazelnoten groeien*), m. —en.
Ha'zelworm (*hagedisachtig, slangvormig dier met oogleden en schubben, echter zonder pooten, leeft in onze bosschen; in Gelderland* Blindslang *geheeten*), m. —wormen.
Ha'zendistel (plantk. *melkdistel*), v. —s: *de — is in trek bij hazen en konijnen.*
Ha'zenjacht (*jacht op hazen*), v. gmv.
Ha'zenlip (*gespleten bovenlip*), v. —lippen.
Ha'zenpad (fig. *pad der vlucht*), o.: zegsw. *het — kiezen*, eig. den weg van den haas opgaan, fig. op de vlucht slaan.
Ha'zenpastei (*pastei v. hazenvleesch*), v. —en.
Ha'zenslaap (*zeer lichte slaap*; ook: *geveinsde slaap*), m. gmv.
Hazenwind' (eig. *wind* of *hond voor de hazenjacht: zeer slanke jachthond*), m. —en.
Ha'zepeper (*gekruid gerecht van het gezuurde vleesch van een haas*), v. gmv.
Ha'zepluim (*staartje van den haas*), v. —en, zie Haas, o. (jagerstermen); **—prent** (*indruksel van een hazepoot*), v.

—en, ook, Hazespoor; —**sprong** (*de sprong v. e. haas; beentje uit den achterpoot* inz. *tot sigarenpijpje verwerkt*), m. —sprongen; —**staart,** m. —en; —**vel** (*vel v. e. haas*), o. —vellen; —**vleesch,** o.

He, klankn. tw.: *hé, ben jij daar?* uiting van verwondering; *hè,* uiting van pijn, afkeer, teleurstelling enz.

Heb (*bezit, het hebben*), m. gmv.: *hij houdt van den —, hij is voor den —,* hebzuchtig.

Heb'beding (*nietig doch aardig voorwerp*), o. —en: *wat een mooi — !*

Heb'belijk (*hebzuchtig*), bn.; —er, —st: *hij is zeer —;* —**heid** (*gewoonte, aanwensel*), v. —heden: *die jongen heeft nare —heden.*

Heb'ben 1 zelfstandig w.w. (*bezitten, bevatten, inhouden, houden*), had, heeft gehad: *hij heeft veel geld, die stad heeft veel inwoners, 1 HL. heeft 10 DL.; de jongen had een stok in de hand;* bij overdr.: *kiespijn —, den dood voor oogen —, honger en dorst —, medelijden — met iem., iets bij de hand —,* onder zijn bereik; *niets om handen —,* geen beroep of zaak hebben; *geld van iem. moeten —,* te goed hebben; *iets noodig —,* moeten gebruiken; *zoo wil ik het —,* verlang, wensch ik het; *dat wil ik niet —,* veroorloof ik niet, sta ik niet toe; *een oogje op iem. —,* van iem. houden; *wat zou hij tegen mij — ?* waarom zou hij op mij verstoord zijn; *hoe laat hebt gij het?* is het op uw horloge; zegsw. *— is —, maar krijgen is de kunst,* als men iets maar heeft, moet niemand vragen, hoe men er aan komt; *hoe meer men heeft, hoe meer men wil,* men heeft nooit genoeg, verlangt altijd meer; *ik zal hem —,* een poets spelen; *het in het hoofd —,* niet wel bij zijn verstand zijn; *het in den buik —,* pijn in 't lijf; *iem. te pakken —,* iem. een poets spelen, bedotten, misleiden, foppen; **2** hulpw.w. 1 van tijd: *ik heb dit geschreven;* 2 van wijze: *ik heb nog drie brieven te schrijven,* moet; *hij had nog veel te doen,* moest; **3** zn. o.: *ƒ 25 was haar geheele hebben en houden,* al haar bezit, al wat zij had.

Heb'berig (*hebzuchtig, inhalig*), bn.

Hebdomadair' (Fr. v. e. nieuwsblad of tijdschrift: *wekelijks verschijnend*), bn.

He'be, v., myth. godin der eeuwige jeugd, dochter van Zeus en Hera, ook, schenkster der goden; fig. bevallige schenkster; lees: *Hee'be.*

Hebra'icus (*kenner of beoefenaar v. d. Hebr. taal*), m. hebra'ici.

Hebraïs'me (*eigenaardig Hebreeuwsche uitdrukking; in een andere taal overgenomen Hebreeuwsche uitdrukking*), o. —n, b.v. *de Heer der Heeren,* God; *het boek der boeken,* het beste boek, nl. de Bijbel.

Hebre'ër (Bijb. *naam, dien de Kanaänieten aan Abraham en de zijnen gaven*), m. —s, Hebreërs, Hebreën; het woord bet. man van den overkant, nl. v. d. Euphraat.

Hebreeuwsch' 1 (*van, betreffende, eigen aan de Hebreërs*), bn.: *de —e taal, —e zegswijzen, de —e literatuur, de —e grammatica,* woorden in het Ned. *van —en oorsprong* als *halelujah, sjofel* enz., id. uitdrukkingen: *oog om oog;* **2** zn. o.: *het —,* de taal der Hebreën, waarin nl. de meeste schriften van het Oude Testament zijn geschreven.

Heb'zucht (*inhaligheid, gierigheid, schraapzucht*), v. gmv.: — *is een ondeugd.*

Hebzuch'tig (*inhalig*), bn.; —er, —st.

He'cate, v., myth. bij de Grieken de schrikwekkende godin van tooverij en geestenbezwering; bij de Romeinen vereenzelvigd met Diana en Proser'pina; bij de Grieken strekte zich de macht van — uit over hemel, aarde en onderwereld, en daarom werd ze afgebeeld met drie hoofden; zij voerde heerschappij over vruchtbaarheid, levenswandel en levenslot; zij verleende wijsheid in de volksvergaderingen en op den rechterstoel, voorspoed en zegepraal in den oorlog. (te = tee).

Hecatom'be (*offer van honderd stieren;* later: *een groot en plechtig offer;* fig. *slachting, bloedbad*), v. —tomben, —tombes.

I. Hecht (*handvat*), o. —en: *het — van een mes;* zegsw. *het — in handen hebben, houden,* het gezag, de macht hebben; als zelfst. nw. ook Heft, etymologisch verwant met Hecht **II.**

II. Hecht (*degelijk, vast, stevig, duurzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *dat rust op —e grondslagen, een — vaartuig; iets — ineenslaan;* fig. *—e vriendschap,* duurzame.

Hecht'draad (*draad, waarmee men iets hecht;* ook: *zilverdraad, waarmee de geneesheer een wonde hecht*), m. —draden.

Hech'ten (1 *vastmaken, vastbinden;* 2 *aan elkaar verbinden;* 3 *vastkleven;* 4 *waarde toekennen,* 5 in den lijdenden vorm: *verkleefd zijn, er op gesteld zijn*), hechtte, heeft gehecht; in bet. 5 is gehecht: 1 *de prijsnummers aan de goederen —;* 2 *een oranjewimpel aan den vlaggestok —;* 2 *een wonde —,* de randen er van aan elkaar naaien; 3 *een etiket op iets —, die pleister hecht niet;* 4 *ik hecht niet aan voorteekenen;* 5 *hij is zeer aan zijn vader gehecht, ik ben aan die gewoonte —;* reflexief: *zich aan iets —,* er van houden: *zich aan iem. —,* zich bij hem aansluiten.

Hech'tenis (*een lichtere soort vrijheidsstraf voor volwassenen, hoofdzakelijk wegens overtredingen*), v. gmv.: *in — zijn, iemand in — nemen; drie maanden —.*

Hecht'heid (*vastheid, stevigheid*), v. gmv.: *de — van een bouw,* b.v. *van de piramiden.*

Hecht'middel (*middel of pleister, om de opening eener wonde te hechten*), o. —middelen; —**pleister** (*kleefpleister*), v. —pleisters: *dit is beste Engelsche —,* wondpleister; —**wortels** (plantk. *vezelvormige, kleine wortletjes, waarmede klimplanten,* b.v. *de klimop, zich aan boom of muur vasthechten*), m. mv.

Hecta're (landmaat. *een vierkant van 100 M. zijde: bunder,* 100 Are of 10 duizend M^2), v. —s, —n.

Hec'tisch (*teringachtig*), bn.: —*e koortsen.*

Hectograaf' (*een toestel om geschreven stukken tal van keeren af te drukken*), v. —grafen; —**grafeeren** (*met de hectograaf afdrukken*).

Hectogram' (*Ned. ons of 100 G.*), o. —grammen; —**liter** (*100 Nederl. kan*), m. —liters.

Hectome'ter (*100 M.*), m. —s; —**me'terpaal** (nl. *voor wegmeting*), m. —palen; z. Kilometerpaal.

Hec'tor, m., oudste zoon van Pri'amus en

He'cuba, de dapperste held der Trojanen, door Achilles verslagen; thans ook: hondennaam.

He'cuba, v., gemalin van Priamus, moeder van Hector, Paris, Cassandra en Creüse.

He'den 1 (*op dezen dag, nu, vandaag*), bw.: *tot — toe, van — af; voor — hebben wij genoeg gedaan*; zegsw. — *rijk, morgen arm! — groot, morgen dood*; **2** zn. o.: *het —*, als tegenstelling van het verleden; *het bloeiend — dier havenstad*, zie Verleden.

Hedena'vond (*dezen avond*), bw.: *er is — geen concert*; **—daags'** (*op den dag van heden, tegenwoordig*), bw.: *zoo is — de opvatting der jongelui*; **—daagsch'** (*tegenwoordig*), bn.: *de —e mode*, zie Modern; *de —e tijdschriften*; **—mid'dag** (*dezen middag*), bw.: *— zal er afslag van visch zijn*; **—mor'gen** (*dezen morgen*), bw.; **—nacht'** (*dezen nacht*), bw.; **—och'tend** (*dezen ochtend*), bw.

He'derik, he'rik (plantk. *zeker onkruid*), v.

Hedonis'me (*leer, dat genot het hoogste goed is*), o. gmv.

Hed'sjra (*vlucht van Mohammed, 15 Juli 622; begin der Mohammedaansche tijdrekening*), v.; ook: *Hidsjra* en *Hegira*; zie Era.

Hee'de (*afval van 't vlas bij 't hekelen en zwingelen*), v. gmv.; ook, Hee.

Heel (*geheel, gansch; gaaf, in goeden toestand*), bn. en bw.: *een heele dag; die schoenen zijn nog —, een — vaasje*, **gaaf**; fig. *'t is een heele geschiedenis*, lang van beloop; *dat was — dom*, **erg**; *een — groot huis*, zeer; *— veel*, erg; als bw. soms verbogen, b.v. *een heele mooie geschiedenis, Piet is een heele beste jongen.*

Heelal' (*de heele schepping*), o. gmv.

Heel'baar (*kunnende genezen worden*), bn.

Hee'legaar (*heelemaal*), bw. volkst.

Hee'lemaal (uit: *heel te male*: *geheel en al*), bw.: *dat is — verkeerd.*

Hee'len (1 *genezen, heel maken; 2 heel worden*), heelde, in bet. 1 heeft, in bet. 2 is geheeld: 1 *de dokter heelt de wonde, de tijd zal die wonde wel —*; 2 *de wonde heelt goed*; **—ing** (*genezing*), v. gmv.: *tot — van een wonde; daar is geen — voor.*

Hee'lendal (uit: *heel ende al*), bw. gew.: *je bent — mis*, heelemaal: *zij wns — van streek.*

Heel'huids, heels'huids (*zonder letsel, ongedeerd*), bw.: *— uit den slag terugkeeren*; fig. *ergens — afkomen*, zonder schade.

Heel'kracht (*kracht van genezing*), v. gmv.; **—kruid** (*geneeskrachtig kruid*), o. gmv.: *die wond, waarop zij — heeft gelegd* (Staring); **—kunde** (*wondheelkunde*), v. gmv.; **—kundig 1** (*betrekking hebbende op de heelkunde*), bn.: *—e instrumenten, onder —e behandeling zijn*; 2 **—e** (*chirurg, chirurgijn*), m. en v. —n; **—kunst** (*chirurgie*), v. gmv.

Heel'meester (*wondheeler, chirurgijn*), m. —meesters; spreekw. *Zachte —s maken stinkende wonden*, halve maatregelen vergeren de kwaal, fig. het kwaad.

Heel'ster (*zij, die gestolen goederen bergt*), v. —s; verg. Heler.

Heel'vleesch (*gemakkelijk heelend vleesch bij wonden*), o. gmv.: *goed — hebben.*

Heem, heim (*huis, hoeve, erf*), o. —en.

Heem'hond (*waakhond van of op het heem*), m. —honden.

Heem'raad (*lid van het dagelijksch bestuur van een heemraadschap*), m. —raden; **—raadschap** (*waardigheid, ambt van heemraad*; ook, *het gebied zelf*), o. —pen.

Heem'schut (*vereeniging tot behoud v. stedenschoon, in 1905 opgericht*), o. gmv.

Heems'kerk, Jacob van: gesch. *ontdekkingsreiziger in de poolstreken*, 1567—1607: — en Willem Barends overwinterden op Nova-Zembla van 1596 op '97.

Heems'kinderen, de vier —: de vier zonen van Heimijn of Aymon van Ardennen, nl. *Ritsaart, Writsaart, Adelaart en Reinout*, in hun strijd tegen Karel den Grooten, geholpen door hun reuzenpaard Beyaart. De Karelroman der vier —, ook Reinout van Montalbaan geheeten, was in ons land eens zeer populair.

Heem'stede (*boeren-hofstede*), v. —n.

Heen, he'nen (*ergens naar toe*), bw.: vormt ook met w.w. scheidbare samenst. als: —brengen, —gaan enz.

Heen'komen (*redding, ontkoming*), o. gmv.: zegsw. *een goed — zoeken*, zien te ontsnappen, de plaat poetsen.

Heen'reis (*de reis naar een plaats*), v. —reizen; de tegenst. is Terugreis.

Heep (*sikkelvormig snoeimes, breed mes met langen steel*), v. hepen.

I. Heer 1 (1 *de Godheid*; 2 *Christus, de Heiland*; 3 *titel*; 4 *aanzienlijk persoon*; 5 *landheer, vorst, gebieder, meester*), m., in bet. 1, 2 gmv.; in bet. 3, 4, 5 —en: 1 *God de —, Onze-Lieve-Heer, de — der Heeren*; ook, **Heere:** *de — God, het huis des Heeren*, de kerk, de tempel; *de — zij met u*, God zij uw hulp en steun; 2 *de komst des Heeren* (geboorte); *het gebed des Heeren*, het Onze-Vader, Lucas 11 : 2—4; *de kruisiging des Heeren, de hemelvaart des Heeren, het jaar des Heeren 1920*; 3 *Heer Arend van Aemstel* (Gijsbr.), *weledele —, geachte —*; 4 zegsw. *met groote —en is het kwaad kersen eten*, met groote lui gaat men niet gemakkelijk om, *zij gooien met de pitten*, zegt het volk; *den grooten — uithangen*, doen, of men een aanzienlijk man is, den grooten Hans spelen; *het is een deftig —, een — en een dame*; 5 *de Groote — te Buitenzorg*, zie Toean-besaar; *Karel V, — der Nederlanden* (1543); *nieuwe —en, nieuwe wetten*, bij wisseling van overheidspersonen komen er dikwijls allerlei veranderingen; *strenge —en regeeren niet lang*, wie als heer te streng is, verliest al spoedig zijn gezag; fig. een zeer strenge vorst duurt niet lang, houdt niet aan; *langs 's heeren straten loopen*, rondslenteren, ledigloopen; *de — in het kaartspel*, de koning; zegsw. *zoo —, zoo knecht*, aan den bediende kent men den meester; *niemand kan twee —en dienen*, men kan God en den mammon of duivel niet tegelijk dienen, Matth. 6 : 24; **2** (met kleinachting gebruikt), o. gmv.: *zie me dat — !*, verkl. **—tje:** *'t is me een —tje!*

II Heer (*leger, krijgsmacht*), o. heren; ook, **Heir.**

Heer'achtig (*zoowat als een heer*), bn. en bw.; —er, —st: *iem. met een — voorkomen, er — uitzien, hij sprak wel wat —.*

Heer'baan, heir'baan (*legerweg, koninklijke weg, groote weg*), v. —banen.
Heer'ban, heir'ban (*de gezamenlijke krijgers of hun oproep*), m.: *den — oproepen*, de vazallen en hun dienstmannen, vero., zie Ban **I.**
Heer'boer, hee'reboer (*heer en landbouwer tegelijk*), m. —boeren.
Heer'broer (*broer, die R.-K. geestelijke is*), m. —broers.
Heeremijntijd', tw., uitroep van verbazing: *— ! wat had mijn tante 't nog druk* (C. O.).
's-Heerenberg' (*stadje in de Lijmers*), o.
Hee'renboon (*prinsessenboon, slaboon*), v. —boonen.
Hee'rendiensten (O.-I. *een soort van belasting in arbeid, op Java en Madoera; behalve tot afwending van algemeen gevaar sedert 1916 afgeschaft*), m. mv.: — bestonden in dagarbeid, zonder geldelijk loon, aan wegen, bruggen, waterleidingen enz.; verg. Vroondienst.
Hee'renfiets (*rijwiel voor heeren*), v. —en; **—huis** (eig. *ridderhofstede, deftig woonhuis*), o. —huizen; vroeger: de Eerste Kamer in Pruisen en Oostenrijk; **—huizing** (*heerenwoning*), v. —en; **—knecht** (*lijfknecht, lakei*), m. —s; **—landen,** de vijf — (aardr. *landstreek in Z.-H., omvattende vijf heerlijkheden*), o. mv., ze zijn: Arkel, Vianen, Hagestein, Everdingen en het graafschap Leerdam; **—molen,** m. —s, zie Dwangmolen; **—woning** (*—huizing, —huis*), v. —en.
Heer'gewaden (gesch. *uitrusting, door den leenheer aan den leenman geschonken*; later: *geschenk van den vazal aan den heer*), o. mv.; verg. Verheergewaden.
Heer'gewed (gesch. *'t geschenk bij 't erven van een leen aan den leenheer*), o. —den.
Heer-Hu'gowaard (aardr. *meerpolder, van 1621 tot 1631 door droogmaling ontstaan, ten N.-O. van Alkmaar*), v. gmv.
Hee'rig (*heerachtig, als heer*), bn. en bw.; —er, —st: *spreken op —en toon; — doen.* w. g.
Heer'kracht, heir'kracht (*aanzienlijke legermacht*), v. —krachten.
Heer'leger, heir'leger (*groot leger, groote menigte*), o. —legers: *een — van engelen, een — van sprinkhanen, e. — v. duivelen.*
Heer'lijk (1 *van den heer*; 2 *prachtig, voortreffelijk, schoon*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *—e rechten, een — jachtrecht*; 2 *een — feest, een —e wijn*, kostelijk; *— weder*; *dat smaakt —*; **—heid,** v. —heden: *een —*, adellijk goed, adellijke bezitting.
Heer'neef (*neef, die R.-K. geestelijke is*), m. —neven; **—oom** (*oom, die R.-K. geestelijke is*), m. —s, (ook *gmz. voor den pastoor der parochie*); **—zoon** (*zoon, die R.-K. geestelijke is*), m. —zonen; verg. Heerbroer.
Heer'schaar, heir'schaar (samenst. uit *heer* d. i. leger en *schaar*, menigte: *legerbende, legerschaar*), v. —scharen: *de Heer der Heerscharen*, Jehovah; *de —scharen van Napoleon I kwamen om in de sneeuwvelden van Rusland* (1812).
Heer'schap (*de waardigheid van heer, meester*), o. —pen; ook, minachtend of spottend: *wat een — !*
Heerschappij' (*macht, gezag*), v. gmv.: *onder — staan van, — over iets hebben.*
Heer'schen (1 *heerschappij voeren*; 2 *zijn macht doen gelden;* 3 *aanwezig zijn*), heerschte, heeft geheerscht: 1 *Karel V heerschte over tal van landen*; fig. *over zijn hartstochten —*, verg. Beheerschen; 2 *het roodvonk heerschte in het dorp*; *het geloof aan booze geesten heerscht nog onder de inlanders*; 3 *stilte heerscht alom, er heerschte een diepe duisternis.*
Heer'schend (*de overhand hebbende, algemeen*), bn.: *een —e ziekte, de —e mode.*
Heersch'zucht (*zucht naar macht*), v. gmv.
Heerschzuch'tig (*strevend naar heerschappij*), bn.; —er, —st: *Napoleon I was —.*
Heer'vaart, heir'vaart (*krijgstocht, heirban*), v. —vaarten.
Heer'weg, heir'weg (eig. *weg voor het heer* of *heir*, d. i. leger: *groote legerweg*), m. —wegen; zie Heerbaan.
Heesch (*schor, niet helder van stem*), bn.; heescher, meest heesch: *een —e stem, hij is —, hij schreeuwt zich —*; **—heid** (*schorheid, ontstaan door een minder normalen toestand der stemorganen*), v. gmv.: *— kan tijdelijk en blijvend zijn*; *deze zangeres lijdt aan —, het is haar verboden te zingen.*
Hees'ter (plantk. *gewas, waarvan de houtige stam reeds dicht boven den grond vertakt is, boomachtige struik*), m. —s.
Heet (*zeer warm*), bn.; heeter, heetst: *— water, een —e dag*; *de —e luchtstreek, een —e zomer, het is drukkend —*; volkst. *—e bliksem*, geschilde appels en aardappels dooreengekookt; zegsw. *op —e kolen staan*, hoogst ongeduldig zijn; *een — gevecht*, scherp, hevig gevecht; *—e tranen*, bittere tranen; zegsw. *op —er daad betrappen of verrassen*, juist op het oogenblik, dat de daad bedreven wordt; spreekwoord: *Men moet het ijzer smeden, terwijl het — is*, zie IJzer.
I. Hee'ten (*heet maken, heet stoken*), heette, heeft geheet: *het water —, den oven —.*
II. Hee'ten (1 *noemen*; 2 *genoemd worden*; 3 *gebieden, bevelen*), heette, heeft geheeten: 1 *ik heet hem mijn vriend*; 2 *hij heet op het dorp de baron*; 3 *ik heet u te komen*; *en Egmond kan mij hier niet — of verbieden* (Vondel, Gijsbr.)
Heet'gebakerd (*driftig, onbezonnen voortvarend*), bn.: *de neger is meestal —.*
Heet'hoofd (*driftkop*), m. en v. —hoofden.
Heethoof'dig (*driftig, heetgebakerd, overdreven haastig, al te vurig*), bn.; —er, —st.
Heetwa'terproef (*een der ordaliën*), v. —proeven: bij de — moest de beschuldigde o. a. een ring of een steen, dien men in een ketel kokend water had laten vallen, er met ontblooten arm uithalen, zonder dat die arm eenig letsel ondervond.
Hef, hef'fe (*grondsop, droesem, bezinksel*), v. gmv.; fig. uitvaagsel: *de — des volks.*
Hef'boom (1 werkt. *onbuigbare staaf, die om een bepaald punt, het steunpunt, kan draaien*; 2 fig. *werkende kracht*), m. —en: 1 bij een — onderscheidt men het steun-, last- en machtpunt; er zijn gelijkarmige (de balans) en ongelijkarmige (de unster) hefboomen; zie Statisch moment; 2 *boeken en tijd, die machtige —boomen der geleerdheid* (Koetsveld).

Hef'boomsarm (*deel v. d. hefboom, gelegen tusschen steunpunt en aangrijpingspunt*), m. —armen.
Hef'fen (1 *beuren, opbeuren, optillen, in de hoogte lichten*; 2 *innen, doen betalen, opleggen*), hief, heeft geheven: 1 *de armen ten hemel —, een last —*; fig. *de oogen ten hemel —*, slaan naar; 2 *belastingen —*; **—fer** (*tolgaarder*), m. —s; **—fing** (*inning*), v. —en: *een gedwongen heffing, schoolgeldheffing.*
Hef'offer (Bijbel. *offer der eerstelingen bij de Hebreërs, dat nl. God met opgeheven handen werd aangeboden*), o. —offers.
Heft (*handvat, hecht* **I**), o. —on: *het — v. e. mes.*
Hef'tig (*driftig, onstuimig, hartstochtelijk, opvliegend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e beweging met den arm, een —e aanval, een — man*; *— tegen iem. uitvaren.*
Heg, heg'ge (*haag, tuinhaag*), v. heggen: *een dichte —, een — van akkermaalshout*; *een — snoeien*; zegsw. *over — en steg springen*; zeer vlug zijn; *— noch steg weten*, in 't geheel den weg niet weten; ook: *weg noch steg weten*; zie Steg.
Hegemonie' (*staatkundig overwicht in 't oude Griekenland van een staat over andere staten*; thans: *overwicht*), v. gmv.: *de — van Athene, de — van Sparta, de — van Thebe; de — van Pruisen in Duitschland, van Frankrijk onder Napoleon in Europa.*
Hegi'ra, v.; zie Hedsjra.
I. Hei (*heiblok, om palen in te heien*), v. heien: *haal op de —!*
II. Hei (klankn.), tw. om de aandacht te trekken: *— daar, wacht even! van de — in de fei*, in verwarring, van 't eene uiterste in 't andere; *ik geef er de — en de fei van*, de weerga.
III. Hei (*heiveld*), v. heiden; ook **Heide.**
Hei'baas (*voorman, aan wien bij het heien de leiding is opgedragen*), m. —bazen: *de — geeft door zijn zang de maat aan.*
Hei'bei (*drukke*, ook, *snibbige, kijfzieke vrouw*), v. —beien.
Hei'beien (*drukte maken, den baas spelen, krakeelen, harrewarren*), heibeide, heeft geheibeid: *ze houden daar van —.*
Hei'beiig (*kijfziek, snibbig*), bn. en bw.
Hei'bel (volkst. *drukte, lawaai*), v. —s.
Hei'bezem (*bezem van heikruid*), m. —s.
Hei'blok (*blok van het heitoestel*), o. —ken.
Hei'boender (*boendertje, van heiplanten gemaakt*), m. —s; **—boer** (*boer in een heidestreek*), m. —en; **—brand** (*heidebrand*); **—damp** (*rook van in brand gestoken heide, heirook*), m. —en.
Hei'de (*uitgestrektheid zandgrond, met heidegewas begroeid*), v., ook **Hei,** v. mv. *heiden, heidevelden*; ook de naam v. h. heidekruid; zie Erica of Dopheide, Ruighei of Struikhei; **—achtig** (*lijkende op hei*), bn.; **—bes** (*jeneverbes*), v. —bessen; **—bloem** (*bloem, groeiende op de heide*), v. —en; **—brand** (*het afbranden der hei met het doel versch heidekruid te doen groeien*), m. —en; **—grond** (*dorre, schrale zandgrond*), m. —en.
Hei'dehupper (dierk. *volksnaam v. d. tapuit*), m. —s.
Hei'dehysop (*sierplant: zonnekruid*), v.—s.
Hei'dekruid (*heideplantje, erica*), o. gmv.
Hei'demaatschappij: de Nederlandsche —, (*naam van een vereen. tot ontginning onzer heidevelden*), v. gmv.
Hei'den (1 *afgodendienaar*; 2 *landlooper*; *zigeuner*), m., in bet. 1 —en; in bet. 2 —s: 1 zegsw. *aan de —en overgeleverd zijn*, Bijbel. Matth. 20 : 19, in handen zijn gevallen van onbarmhartige menschen; 2 *een kind, door rondzwervende —s geroofd.*
Hei'denapostel (inz. *de H. Paulus*), m.; zie Handelingen der Apostelen.
Hei'dendom (*al de heidenen*; *de afgodendienst der heidenen*), o. gmv.
Hei'densch (*als van of bij de heidenen*), bn.: *een — feest, een — lawaai*, geweldig.
Hei'deontginning (*het tot bouwland of weidegrond maken van heidegrond*), v. —en: *Maatschappij tot —.*
Hei'develd (eig. *een veld van heidegrond, de heide*), o. —en: de uitgestrekte —en van Drente (schapen) en van N.-Br. (bijen).
Heidin' (*heidensche vrouw, waarzegster*), v. heidinnen; zie Gipsy.
Heiduk' (*lichtgewapend infanterist in Hongarije in de 17e en 18e eeuw*; *knecht in Hongaarsche kleederdracht*), m. —ken.
I. Hei'en (*palen inslaan met het heiblok*), heide, heeft geheid; verg. Stoomhei.
II. Hei'en (*weerlichten na een warmen drogen zomerdag*), het heide, heeft geheid.
Hei'haas (*haas, op de hei levende*), m. —hazen; verg.: Kleihaas, Koolhaas, Sneeuwhaas.
Hei'ig (*mistig, dampig*), bn.: *— weer*; zeew. *naar de kust toe was het —*; verg. Dijzig.
Hei'keuter (*heiboertje*), m. —s.
Hei'krekel (dierk. *krekel, op de heide levend*), m. —krekels: *een sjirpende —.*
Heil (*geluk, zegen, zaligheid*), o. gmv.
Hei'la, tw. om de aandacht te trekken.
Hei'land (letterl. *de heilende of heelende*: d.i. *Heilaanbrenger, Zaligmaker, Behouder*), m. gmv.; zie Messias.
Heil'bede (*bede om heil*), v. —beden.
Heil'bot (dierk. *groote platvisch in de Noordzee, soms meer dan een M. lang*, ook, *bij Noorwegen, IJsland enz.*), v. —botten.
Heil'gymnastiek (*kunstmatige lichaamsoefeningen ter heeling van breuken en verkrommingen, of ter genezing van kwalen*), v. gmv.; zie Zander-instituut.
Hei'lig (1 *zonder zonde, rein, volmaakt*; 2 *eerbiedwaardig, verheven*; 3 *heilig verklaard*; 4 *onkreukbaar, overbreekbaar*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *God is —, de —e Geest*, zie Pinksterfeest; *de —e Drievuldigheid*, zie Drieëenheid; 2 *de —e schrift*, de Bijbelboeken, *het —e land*, Palestina, Kanaän; *de —e stad*, Jeruzalem, *een — Sacrament*, b.v. het Doopsel; *de —e Familie*, het gezin te Nazareth: Maria, Jozef en het kind Jezus, ook de voorstelling er van op doek of in beeld, verder, de Aartsbroederschap van dien naam; *het — college*, R.-K. het college der gezamenlijke kardinalen; *de —e olie*, de door een bisschop gewijde olie om stervenden te zalven, zie Oliesel; *de —e stoel*, de Roomsche curie, ook de paus zelf; *de —e vader*, de paus van Rome; *—e vaten*, R.-K. gewijd vaatwerk als kelken, cibories enz.; fig. *een —e stilte*,

eerbiedwekkend; *een —e eerbied*, diepe; ir. *een — huisje*, een herberg langs den weg; 3 *de —e Petrus en Paulus, de —e Martelaren*; 4 *een — recht*; *de —e band des huwelijks*; *mijn woord is mij —*; *het is — waar*; zie Heilige.

Hei'ligavond (*avond vóór een R.-K. feestdag*), m.; zegsw. — *houden of krijgen*, vacantie.

Hei'ligbeen (ontl. *onderste gedeelte der wervelkolom van een mensch*), o. gmv.

Hei'lig Colle'ge, o. gmv.; zie Heilig.

Hei'ligdom (*tempel, heilige plaats*; ook: *heilig voorwerp, reliek, reliquie*), o. —men.

Hei'ligdomskamer (R.-K. *vertrek, waarin de reliekenschat eener kerk bewaard wordt*), v. —s; —**vaart** (*bedevaart naar de reliquieën van Heiligen, plechtige tooning er van, processiesgewijze ronddraging*), v. —vaarten: *in Maastricht en Aken is het om de zeven jaar —*; *in Mei 1916 was het er —*.

Hei'lige 1 (*iem., die door de R.-K. kerk is heiligverklaard* d. i. die na zijn (haar) dood openlijk b.v. in kerken vereerd (niet aanbeden) mag worden. Voor heiligverklaring is eerst noodig de zaligverklaring of beatificatie; daarna volgt pas de heiligverklaring of canonisatie), m. en v. —n; zie Sint; 2 Bijbel. *het — der heiligen*, het achterste gedeelte v. d. tempel van Jeruzalem, waar de arke stond: het — was door een voorhang afgescheiden en mocht alleen door den Hoogepriester betreden worden en wel ééns per jaar, nl. op den Grooten Verzoendag.

Hei'lige der Hei'ligen, z. Heilige 2.

Hei'lige Fami'lie, v., zie Heilig 2.

Hei'lige Geest', zie Heilig 1.

Hei'lige Land', o., zie Heilig 2; —**landstichting** (*nabootsing der H. plaatsen in en om Jeruzalem*), v. gmv.

Hel'ligen (*heilig doen zijn*), heiligde, heeft geheiligd: *het doel heiligt de middelen*; *Uw naam worde geheiligd*, als heilig erkend; *den Sabbat —, den Zondag —*, in eere houden; *zijn dienst den staat —*, toewijden.

Hei'ligenbeeld (*afbeelding of beeld van een heilige*), o. —beelden.

Hei'ligengraven (*grafplaatsen in O.-I. van Mohammedaansche heiligen en wier hulp wordt ingeroepen door de inlandsche bevolking*), o. mv.

Hei'lige o'lie, v., — **Schrift,** v. gmv., ook: de Schrift, v. —en: *de —en onderzoeken*; — **stoel,** m. gmv.; — **vader,** m.; — **vaten,** o. mv.: zie telkens Heilig 2.

Hei'ligheid (*het heilig-zijn*), v. gmv.: *Zijne —*, titel van den paus, z. Bijlage 1; *de — van een eed, van een gegeven woord, v. e. belofte*, hooge waardij.

Hei'ligmaker, m. —s; zie Hijlikmaker.

Heiligschen'dend (*het heilige schendende*), bn.: *een —e daad*, onteerend; —**schen'der** (*tempel- of kerkschender*), m. —s; —**schen'nend,** bn.: *met —e handen*, eig. Heiligschendend; —**schen'nis** (*onteering, schending van godgewijde personen, plaatsen of zaken*), v. —sen.

Hei'ligverklaring (*plechtige pauselijke mededeeling, dat een der zaligen wordt opgenomen in den Canon* (*lijst*) *der Heiligen*), v. —en; zie Heilige I.

Heil'loos (*verderfelijk, rampzalig*), bn. en bw.; —loozer, —t of meest —: *een —looze raad, die —looze oorlog*; ook: *een — leven leiden*, zeer slecht; *een —looze daad.*

Heil'rijk (*zegenrijk, vol heil*), bn. en bw.; —rijker, —st: —*e gevolgen, —e waarheden.*

Heils'leger (*militante vereeniging tot het aanbrengen v. redding en geestelijk heil*), o.; ook, *Leger des Heils*; het — is een godsdienstig-maatschappelijke stichting van den Methodistischen predikant W. Booth, en als een militaire corporatie georganiseerd (1877).

Heil'soldaat (*laagste rang in de gelederen van het heilsleger*), m. —soldaten.

Heil'wensch (*gelukwensch*), m. —en.

Heil'zaam (*heil of genezing, geluk aanbrengend*), bn.; —zamer, —st: *een — geneesmiddel, wandelen is — voor de gezondheid;* fig. *een —zame raad, —zame lessen.*

Hei'machine (*heitoestel*), v. —s; zie Stoomhei.

Heim'dal, m., Germ. myth. zoon van Odin en Frigga: nooit slapende wachter of waker bij de hemelbrug (regenboog) die naar Asgard leidt, met tooverhoorn; zie Giallarhoorn.

Hei'melijk (*stil, ongemerkt, in 't geheim*), bn. en bw.; —er, —st: *een — genoegen, een — verdriet, een —e wensch*; *hij sloop — de kamer uit, hij lachte —*; —**heid** (*verborgenheid*), v. —heden.

Heim'pje (dierk. *huiskrekel*), o. —s.

Heim'wee (*een soort v. melancholie, ziekelijk verlangen n. h. heem*, d. i. *naar huis*), o.

Hein (*vóórnaam*), m. —en: *vriend —* of *magere —*, de dood; —*tje Pik*, de zwarte, de duivel.

Hein'de (*dichtbij, in de nabijheid*), bw.: — *en ver*, eig. dichtbij en veraf, naar alle zijden: *Napoleons roem klonk — en ver.*

Hei'ning (afl. van een vero. *heinen, afsluiten*, nog over in Omheinen: *haag, heg, omtuining, schutting*), v. —en.

Hei'paal (*paal, bestemd om ingeheid te worden, fundeeringspaal*), m. —palen.

Heir, heer (*leger*), o. heiren of heren; —**baan** (eig. *legerweg, groote weg*), v. —banen; —**han** (*oproeping ten oorlog, verplichting van alle dienstplichtigen om in den krijg te volgen*, ook: *de dienstplichtigen zelf*), m. gmv.; zie I Ban, 1; —**kracht** (*legermacht, strijdkrachten*), v. —en; —**leger** (eig. een pleon. *een groot leger*), o. —s; —**schaar** (*legerbende*), v. —scharen, fig. *de God der —scharen*, der Engelen; —**vaart** (*krijgstocht*), v. —en; —**weg** (*legerweg*), m. —en; zie ook Heer en samenst.

Hei'rook, m.; zie Heidamp.

Hei'sa (*flink, lustig*), tw., uiting van ijver, vreugde, blijdschap. (s = s).

Hei'stelling (*het toestel, waarin het heiblok hangt*), v. —stellingen.

Heis'teren (*overhoop halen, schoonmaken*), heisterde, heeft geheisterd, gew.; verg. Ontheisteren.

Hei'toestel (*werktuig, om palen in den grond te heien, trekhei*), o. —len: het — is in 1690 door J. v. d. Werken uitgevonden.

Hek (*getralied afschutsel*), o. hekken: *een ijzeren —, een stevig —*; zegsw. *het — is*

van den dam, er is niets dat tegenhoudt, er is geen op- of toezicht; *de hekken zijn verhangen*, de omstandigheden zijn veranderd, de zaken staan anders, verg. Bord; zie Tolhek.

I. He'kel (*werktuig, om het vlas en den hennep van de scheven te reinigen; blok met opstaande draadspitsen, vlaskam*), m. —s; fig. *iem. over den — halen*, scherp beoordeelen, gispen, ook: kwaadspreken van iemand.

II. He'kel (1 misschien eig. *ekel: tegenzin, afkeer*), m. gmv.: *een — aan iemand hebben, een — aan de studie hebben*, er het land aan hebben.

He'keldicht (dichtk. *gedicht, waarin de gebreken, verkeerdheden, ondeugden der menschen d. i. van standen of personen gegispt worden, niet uit zucht tot wraak of uit haat, maar om te verbeteren of te waarschuwen*), o. —dichten: *de —en van Vondel, waaronder Roskam en Harpoen*; van Huygens: *Costelick Mal.*; ook, Satire; —**dichter** (*schrijver van hekeldichten*), m. —dichters: *Vondel is ook —*, zie: Satirendichter en Satiricus.

I. He'kelen (1 laatste vlasbewerking: *de gezwingelde vlasbundels in reepen over den hekel halen*, d. i. *tusschen een rij opstaande pinnen doortrekken*; 2 fig. *berispen, bestraffen, over den hekel halen*), hekelde, heeft gehekeld: 1 *men hekelt het vlas om de draden of vezels van elkaar los te maken*; 2 fig. *iems gedrag —; toestanden —*; —**ig** (*scherp, bits, vitterig*), bn.; —er, —st; —**ing** (*de daad v. hekelen*, fig. *gisping*), v. —en.

He'kelschrift (*spotschrift, smaadschrift*), o. —schriften; —**taal** (*scherpe, afkeurende taal*), v. gmv.; —**vers** (*—dichtje*), o. —verzen; —**zucht** (*vitzucht*), v. gmv.

Hek'kenspringer (*wilde, woeste knaap*), m. —s; zie Spring-in-'t-veld.

Heks (*tooverkol: vrouwelijk wezen, dat in de gedaante van kat, uil enz. de menschen kwelde*; scheldn. *leelijk, oud wijf*), v. —en; fig. sluw, schalksch meisje: *die kleine —*.

Hek'sen (*tooveren, inzonderheid door een vr. wezen of heks*), hekste, heeft gehekst; zegsw. *ik kan niet —*, een moeilijk werk snel en goed uitvoeren; —**bezem** (*kraaiennestachtige takkenbundel in berken en ook in andere boomen, vroeger aan booze geesten toegeschreven*), m. —bezems; —**dans** (*dans van heksen*), m. —dansen, zie Bloksberg; —**ketel** (*ketel, waarin de heksen op den Bloksberg* (z. ald.) *allerlei kruiden koken en de duivel dan m. d. pekstok roert*), m. —s; fig. *de — der politieke gebeurtenissen in Europa*; —**kring** (*een groote kring, waarin sommige paddenstoelen groeien* b.v. *in weiden*), m. —en: de — werd toegeschreven aan het dansen aldaar van heksen; —**meester** (*duivelbezweerder, toovenaar*; fig. *bolleboos*), m. —meesters: *in de scheikunde is hij geen —*; —**proces** (*rechtsgeding in de 13e—18e eeuw, tegen een vrouw, van tooverij aangeklaagd*), o. —processen; —**sabbat** (*heksenfeest onder leiding van den duivel*), m. —ten, zie Bloksberg; —**toer** (*e. moeielijk werk*), m. —toeren; —**weegschaal** (b.v. *te Oudewater: er werden van tooverij verdachten op gewogen, hadden zij hun natuurlijk gewicht, dan kregen ze van 't stadsbestuur een vrijbrief*), v.; —**werk** (*tooverij*), o. gmv.: zegsw. *dat is geen —*, moeilijk te verrichten werk.

Hekserij' (*het heksen, tooverij*), v. —en.

Hek'sluiter (*laatste van een begrafenisstoet;* bij uitbr. *van een stoet*; fig. *het jongste en het laatste kind in een talrijk gezin*), m. —s.

I. Hel (*onderwereld, doodenrijk*; later: *plaats der eeuwige straf*), v. gmv., fig. *nu is zij* (*de aarde*) *vaak een —* (Kamph.), plaats van ellende, van leed, tegenst. van Paradijs of Lusthof; *die vrouw heeft bij haar man een — op aarde*, een bitter treurig lot; *loop naar de —*, verwensching d. i. naar de verdoemenis; *het is hier zoo donker als de —*; *hij vloekt alle duivels uit de —*, hemeltergend, zóó dat de duivelen er naar komen luisteren.

II. Hel (*schel, jonkelend*), bn. en bw.; —ler, —st: *een —le glans, een — licht, een —le gloed*: Barg. en Zuid-Ned. *wijs, slim*, ook Helle: *een — ventje*, levendig, wakker.

I. He'la, v., Germ. myth. godin der Onderwereld, dochter van den snooden Loke of Loki; een zuster van Fenris en van Jormungandur.

II. He'la, tw., om iem. te roepen of tot kalmte aan te sporen.

Helaas' (zie Eilaas), tw., uitroep van smart, droefheid.

Held (1 *dapper strijder*; 2 fig. *iem., die in zijn kring bijzonder uitmunt of de aandacht trekt*), m. —en: 1 *strijden als een —, 't romp was een —*; 2 *zij is geen — op het water, hij was de — van den dag; de — van een roman, tooneelstuk enz.*, hoofdpersoon.

Hel'denboek (*verzameling van oude heldenzangen*), o. —boeken; —**daad** (*roemvolle daad in oorlog of krijg*), v. —daden; —**deugd** (*dapperheid, manmoedigheid in den strijd*), v. —deugden; —**dicht**, o. —dichten, zie Epos; —**dichter** (*schrijver v. e. heldendicht, epicus*), m. —dichters: *Bilderdijk was ook —*, al is zijn Ondergang der Eerste Wareld (1810) onvoltooid gebleven; —**dood** (*de dood van of als een held*), m. gmv.: *hij is den — gestorven*, nl. als held op het slagveld; —**moed** (*moed van of als een held*), m. gmv.

Hel'denode (dicht. *ode ter eere van een held, een beroemd persoon, een edele figuur of een grootsche gebeurtenis*), v. —den, zie: Pindarische ode en Ode; —**sage** (*oude helden-overlevering in dichterlijken vorm*), v. —sagen, zie Nibelungenlied: de —heeft een kern van geschiedenis, ze hangt innig samen met de oerhistorie v. e. volk; —**tenor** (*tenor, die de heldenrol in een opera vervult*), m. —s; —**tijd** (van een volk: *de tijd van roemrijke daden te velde en ter zee*), m. gmv.; —**zang** (*zang van of over helden*), m. —zangen; —**zanger** (*dichter van een heldenzang of van een heldendicht*), m. —zangers.

Hel'der (1 *klankvol*; 2 *klaar, licht*; 3 *scherpzinnig*; 4 *zuiver, zindelijk, rein, proper*), bn. en bw.; helderder, helderst: 1 *—e tonen*, sonoor; *— klinken*, niet dof; 2 *een —e dag, een —e lucht*, niet betrokken; *die lamp brandt —*; *—blauw, —geel, zijn oogen staan —*, niet dof; *— water*, niet troebel; fig. *iets in een — licht plaatsen*,

volkomen duidelijk maken, zoodat ieder het begrijpen kan; bij verg. *een —e spiegel, een —e diamant*; 3 *een — betoog; een — oordeel, een — hoofd, een zaak — inzien*; 4 *dit linnen is niet — maar goor, een —e keukenmeid*, zie Brandhelder; bij overdr. flink: *kom, zing eens — op!* —**blauw** (*lichtblauw*), bn., evenzoo: *—bruin, —geel, —rood*; —**denkend** (*logisch*), bn.: *een — man*; —**heid** (*klaarheid*), v. gmv.: *de — van een kleur, v. e. zomermorgen, v. linnen- of strijkgoed*, fig. *de — van een zangstem, de — v. e. betoog*; —**ziend** (*duidelijk ziende met het oog des verstands, scherpziend*), bn.: *een — man*; zie ook: Clairvoyante.

Heldhaf'tig (*de eigenschappen van een held hebbende, manmoedig, dapper, onversaagd*), bn. en bw.; —er, —st: *een — strijder*; *een —e verdediging*; *— verdedigen*; *een — besluit*, kloek; —**heid** (*heldenmoed*), v. gmv.

Heldin' (*vrouwelijke held*), v. —nen.

He'len (*bergen, opbergen, aan het oog onttrekken*), heelde, heeft geheeld: *gestolen goed —*; *iets voor iem. —*.

He'lena, v., myth. de schoone vrouw van den Spartaanschen koning Menclaüs, dochter van Zeus, door Paris geschaakt; deze roof gaf aanleiding tot den Trojaanschen oorlog, die eindigde met den ondergang der stad Troje in het tiende jaar van het beleg, ± 1200 v. C.; zie: Ilias en Houten paard.

He'ler (*iemand, die gestolen goed koopt of beleent*), m. helers: *de — is zoo goed* (*strafbaar*) *als de steler; zonder —s geen stelers.*

Helft (*één der twee gelijke deelen, waarin iets verdeeld is*), v. —en: *de — v. e. appel, de — v. e. erfenis*; zegsw. *de andere — is ook zoo*, hou maar stil, 't is genoeg gebazeld; zie ook Wederhelft.

Hel'hond, m. gmv.; zie Cerberus.

He'licon, de (myth. *berg in Griekenland bij de golf van Corinthe, met de bron Hippocrene, aan Apollo en de Muzen gewijd, in de nabijheid van den Parnassus*), m.

Heliograaf' (*toestel bij de veldtelegrafie: het werkt met zonnelichtstralen en spiegels*), v. —grafen; —**gram'** (*heliographisch bericht*), o. —grammen; —**grafeeren** (*met de heliograaf berichten seinen*); —**gravu're** (*reproductie van een schilderij door lichtdruk*, zie Photo—), v. —s.

He'lios, m., myth. Zonnegod, later met Apollo vereenzelvigd; zie: Apollo en Titan.

Helioscoop' (*soort van beweegbaren reflector, om de zonnestralen op te vangen, zonnekijker*), m. —scopen; —**therapie'** (*geneeswijze door zonnewarmte*), v. gmv., zie Zonnebad; —**troop' 1** (*werktuig tot het geven van lichtseinen*), m. en v. —tropen; **2** (*zekere paarsachtige tuinbloem*), v. —tropen; —**typie'**, v., zie Photozincographie.

He'lium (*een der permanente gassen*), o.

Hel'las (aardr. *Midden-Griekenland*), o.; meer in 't bijzonder het gedeelte, dat ligt boven de Corinthische golf, dit laatste bevatte 8 landschappen.

Hel'lebaard (eig. *bijl met langen steel: lans of piek met dwarsbijl*), v. —en.

Hellebaardier' (*krijger, man gewapend met een hellebaard*), m. —en, —s. vero.

Hel'lebrok (eig. *iem. voor de hel: booswicht*), m. —ken; —**kind**, o. —eren.

Helleensch' (*oud-Grieksch*), bn.: *de —e beschaving*, die der Hellenen.

Hel'len (1 *overhangen, afhellen, glooien*; 2 fig. *neigen, trekken naar*), helde, heeft geheld: 1 *die rotsen — naar dezen kant, dat bergpad is erg hellend, een hellend terrein*; 2 fig. *naar iems zijde —, die kleur helt naar het blauw.*

Hel'lend (*schuin naar beneden loopend, glooiend*), bn.: *een —e rots*, fig. *zich op een — vlak bevinden*, in gevaar steeds tot lager te vervallen of neer te storten.

Helle'nen (*algemeene naam der oude Grieken*), m. mv.

Hellenis'me (*de na Alexander den Grooten heerschende cultuur*), o.: *het — heeft zich over Europa, W.-Azië en N.-Afrika verbreid*; —**nist** (*kenner der oud-Grieksche taal, letteren en cultuur*), m. —en; —**nistisch** (*van, onder de Hellenen*), bn.: *—e schrijvers.*

Hel'lespont (aardr. *straat v. d. Aegeïsche Zee naar de Zee van Marmora*), m.; zie Dardanellen.

Hel'lestraf (*straf der hel, hellepijn*), v. —fen; de —straffen worden vooral door de kunst tot het volgende achttal gebracht: wroeging, duisternis, geeseling, koude, hitte, afzichtelijkheid, schaamte, smart; —**vaart** (*gang ter helle* d. i. *ter onderwereld*), v. gmv., vero.: *Ton'dalus'* —; —**veeg** (*boosaardige vrouw, kwaadaardig wijf*), v. —vegen, zie Veeg; —**wicht** (eig. *kind der hel of van den duivel, hellekind*, fig. *booswicht*), o. —wichten.

Hel'lig (*boos*), bn.; —er, —st: — *worden, iem. — maken*, toornig, wild, woest. gmz.

Hel'ling (*het hellen, afhelling, glooiing*), v. —en: *de — v. e. terrein, de — v. e. heuvel.*

I. Helm (1 *metalen hoofddeksel, stormhoed*; 2 *vlies over het aangezicht van een pas geboren kind*), m. —en: 1 *wapperende veeren op de —en*; *pin*—, pickelhaube, Duitsche helm; 2 zegsw. *met den — geboren zijn*, d. i. met de gave der voorspelling, vooral waar het 't overlijden van bloedverwanten en stadgenooten betreft, (volksbijgeloof); —**pje** (*kleine helm, helmet*), o. —s.

II. Helm (plantk. *duingras, daar aangekweekt om de zandverstuiving tegen te gaan*), v. gmv.; —**beplanting** (*het beplanten van duinen met helm*), v. —en.

Helm'draad (plantk. *inwendig deel eener bloem*), m. —draden; zie Meeldraad.

Helm'duiker (*duiker, die in een duikerpak met duikerhelm zijn werk verricht*), m. —s.

Helmet' (verkl. van *helm*), o. helmetten.

Helm'hoed (*hoed in den vorm van een helm, als b.v. van onze kolonialen*), m. —en.

Helm'plant (plantk. *grasplant in de duinen*), v. —planten, zie Helm; —**kruid** (plantk. *een soort van speenkruid*), o. gmv.; —**stijligen** (plantk. *planten, waarbij de meeldraden o. d. stamper vastzitten*), v. mv.

Helm'stok (scheepst. *roerpen of roerstok, vooral op binnenschepen*), m. —stokken.

Helm'teeken (wapenk. *dekstuk boven een wapen*), o. —teekens.

Heloot' (*Spartaansche hoorige of lijfeigene*), m. heloten: zegsw. *een volk van heloten*, een volk in slavernij, van slaven.

Hel'pen (1 *hulp verleenen, bijstaan*; 2 *baten*), hielp, heeft geholpen: 1 *iem. bij zijn werk* —; 2 *dat geneesmiddel zal wel* —; zegsw. *van den wal in de sloot* —, nog ongelukkiger, nog armer maken; *naar de andere wereld* —, van kant maken, vermoorden; *daar is geen* — *aan*, daar is niets aan te doen; eedformule: *zoo waarlijk helpe mij God almachtig*; reflex: *zich* —: *help u zelf, zoo helpt u God*; *zich van kant* —, zelfmoord plegen; —**er** (*iemand, die helpt*), m. —s; —**ster**, v. —s: *de* — *op een bewaarschool*, kweekelinge.

Help'zeel, hulp'zeel (*draagzeel, kruiszeel*; *twee kruislings over elkaar genaaide stukken zeelband, riemen, touwen, door den kruier als hulpmiddel over de schouders gedragen*), o. —zeelen.

Helsch (*uit of van de hel, er thuis behoorend*; fig. *afschuwelijk*), bn. en bw.: *de* —*e vijand, de* —*e geesten*, duivelsch; fig. — *lawaai, een* — *plan*; *'t is om* — *te worden*, erg nijdig, woest; —*e steen*, lapis infernalis, z. ald.; *hij keek mij* — *aan*, boosaardig; *hij kan* — *liegen*, vreeselijk.

Helve'tië (*Rom. naam van Zwitserland*), o.; —**tiër** (*Zwitser*), m. —s; —**tisch** (*Zwitsersch*), bn.

Hem (klankn.), tw., ook: **H'm, Hum, 'Hum!** geluid, om iems aandacht te trekken.

Hemd (*onderkleedingstuk van linnen, katoen*), o. hemden: *een linnen, katoenen, flanellen* —; zegsw. *iem. het* — *van 't lichaam vragen*, het allerlaatste van hem willen weten; *het* — *is nader dan de rok*, ieder is zich zelf het naast, bloedverwanten gaan vóór vreemden; *geen* — *aan 't lijf hebben*, doodarm zijn; *iem. tot op het* — *uitkleeden*, ook, *uitschudden*, hem van alles berooven.

Hem'denkatoen, o.; —**linnen** (*stof voor hemden*), o. gmv.; —**naaister**, v. —s.

Hemd'rok (*mannenborstrok*), m. —rokken.

Hemds'boord (*hals- of handboord v. e. hemd*), m. —en; —**knoop**, m. —en; —**kraag**, m.—kragen; —**slip**, v. —pen; —**mouw**, v. —en, zie ook D r a a d.

He'mel 1 (1 *het uitspansel, dat zich als een azuren gewelf boven de aardvlakte uitbreidt*; 2 *wat op het uitspansel gelijkt*; 3 *de geschilderde hemel op schilderijen*; 4 *het hemelrijk, plaats van volmaakt geluk door het bezitten van God*; 5 bij overdr. *heerlijk oord, schoone landstreek*), m.; in bet. 1 in het meerv. —en: *d.* —*en verkondigen Gods eer*; in bet. 2 en 3 —s: *de* —*s van ledikanten, de* —*s van schilderijen*; in bet. 4 en 5 gmv.: 1 *de* — *betrekt*; bij uitbr. de ruimte tusschen het hemelgewelf en de aarde: *de vogelen des* —*s*; fig. *iemand tot den* — *toe prijzen*; *onder den blooten* —, in de open lucht, zonder dak of onderdak; ook, luchtstreek: *onder den zuidelijken* — *geboren zijn*; 2 *de* — *van een ledikant, v. e. draagstoel, van een troon, de* — *van een grot*; 3 *de* — *van dit schilderij is te blauw*; 4 *in den* — *komen*; *God in den* —; *ten* — *varen*; zegsw. — *en aarde bewegen*, alles in rep en roer brengen om zijn doel te bereiken; *in den zevenden* — *zijn*, in de wolken zijn van vreugde, in de hoogste vreugde zijn; *dat schreit ten* —, dat eischt wraak van God, nl. een misdaad of zeer onrechtvaardige handeling; bij overdr. God zelf: *de* — *zegene u*; 5 *de menisten*—, de Vechtstreek, waar de rijke Doopsgezinden destijds hun buitens hadden; **2** (*uitroep van medelijden*), tw.: —, *help! goede* —*!*

He'melas (*denkbeeldige spil, waarom de bemel met al zijn sterren wentelt*), v. gmv.

He'melbestormer (myth. *Uranus met zijn zonen*, nl. *met de Titanen en de Giganten, zij willen Jupiter ontronen, maar worden door dezen in den Tartarus geslingerd*), m. —s; —**bol** (*hemellichaam, ster*), m. —bollen, ook H e m e l g l o b e; —**boog** (*hemelgewelf*), m. —bogen.

I. He'melen (*sterven*), hemelde, is gehemeld: *het kindje is gehemeld.*

II. He'melen (*schoonmaken, opknappen, in orde brengen*), hemelde, heeft gehemeld: *het huis* —. gew.

He'melgewelf (*hemelkoepel, luchtgewelf, uitspansel*), o. gmv.; —**globe** (*houten, metalen of papieren bol, die het uitspansel met al de sterren en sterrenbeelden voorstelt*), v. —globes, verg. A a r d g l o b e; —**heer** (*de Godheid*), m. gmv.; —**hoog** (*buitengewoon hoog*), bn. en bw.: —*e bergen*; zegsw. *iem.* — *verheffen*; —**lichaam** (*hemelbol, ster, planeet*), o. —lichamen, zie S f e e r; —**licht** (*ster, lichtende hemelbol*), o. —en; —**ing** (*engel of gelukzalige*), m. en v. —en, vr. ook —**inge**; —**pool**-(*uiteinde van de hemelas*), v. —polen; —**poort** (myth. *poort des hemels, door Aurora elken morgen geopend, om Apollo of Helios doortocht te geven*), v.; —**rijk** (*het rijk des hemels*), o.: *het* — *beërven.*

He'melsblauw (*blauw als de hemel, lazuren*), bn.: *een* — *lint, een* —*e mantel.*

He'melsbreed (fig. *zeer breed of groot*), bn.: *een* — *onderscheid, verschil*; —**breedte** (*afstand volgens de rechte lijn of langs een meridiaan, kortste weg*), v. gmv.

He'melsch (*zich in den hemel bevindende*; fig. *verheven, zeer schoon*), bn.: *onze* —*e Vader*; *de* —*e geesten*, de Engelen; fig. *e.* —*e muziek*; ook: *het* —*e rijk*, China.

He'melschgezind (*vroom, godvruchtig*), bn.; zie de tegenst. A a r d s c h g e z i n d.

He'melstreek (*hemelgordel*; verder, *luchtstreek, klimaat*; ook, *windstreek*), v. —streken.

Hemelt, v. —en; zie E m e l t.

He'meltergend (eig. *God tergend: godslasterlijk, schandelijk*), bn. en bw.: —*e taal, een* —*e daad*; — *vloeken*

He'meltrans (*trans des hemels, de hooge hemel*), m. —en: *de sterren flikkeren aan den* —.

He'meltroon (*de troon Gods in den hemel*), m.: *de Godheid op haar* — (Tollens); —**vaart** (*vaart of gang ten Hemel*), v.; —**vaartsdag** (*Christelijke feestdag, 40 dagen na Paschen, ter herdenking van het feit, dat Christus, van den Olijfberg af, de aarde verliet en ten hemel opsteeg*), m., Hand. 1 : 9—12; —**vader** (*een der benamingen van God*), m. gmv.: *de goede* —; —**val** (eig. wat uit den hemel valt: *datgene wat*

verheven en grootsch is, waarachtige poëzie), m. gmv.: *een dichter behoort — en de taal der Goden te spreken* (Vondel, Aenleidinghe); **—vuur** (*bliksem*), o. gmv.; **—waarts** (*ten hemel*), bw.: *zij sloeg de oogen —*; **—waartsch,** bn.: *een —e beweging.*

Hemerotheek' (*bibliotheek, bestaande uit uitgaven van den dag: vlugschriften, tijdschriften, dagbladen enz.*), v. —theken: *de nieuwe Parijsche —.*

Hemicy'clus (*halve cirkel, halfcirkelvormig gewelf*), o. —cyclussen.

Hemisfeer' (*halfrond; de helft van een hemel- of aardbol*), v. —sferen.

Hemisti'che (dichtk. *halve alexandrijn*), v. —n of —s; ook **Hemisti'chium,** o. —s.

Hem'men (*een kuchend geluid maken,* nl. „*hem*"), hemde, heeft gehemd: *velen — vóór te spreken of te zingen*; zie H e m, H'm, enz.

Hen (verwant met *haan: kip*), v. hennen.

Hen'diadys (*stijlfiguur: één door twee,* d.i. *één begrip door twee begrippen uitgedrukt*), v.: b.v. *kruid en kleur,* kleurig kruid; *menschenvonden en verfoeisels* (Da Costa), verfoeilijke menschenvonden; *rots en zoom,* rotsige zoom. (dys = dis).

Hen'drik (*mansnaam*), m. —ken: *een brave —,* een zoete, gehoorzame jongen, een vat vol deugden: hoofdpersoon in een destijds algemeen gebruikt leesboekje, geschreven door Nicolaas Anslijn (1777—1838).

He'nen, bw.: deftiger dan H e e n.

Heng (*deurhengsel*), v. —en.

Hen'gel (*hengelroede, vischroede met lijn en haak*), m. hengels.

Hen'gelaar (*iem. die met een hengel vischt*), m. —s; **—laarster,** v. —s.

Hen'gelen (1 *met den hengel vischen*; 2 *voortdurend moeite doen om iets te krijgen of te weten te komen*; 3 toon. *niet rolvast zijn, op den souffleur spelen*), hengelde, heeft gehengeld: 1 *hij zit te —*; *naar snoek, naar forellen —, een liefhebber van — zijn*; 2 *naar een baantje —, naar iets —*; 3 *die acteur hengelde weer erg.*

Hen'gelmand (*mand met deksel en met een hengsel om ze daarmee aan den arm te kunnen dragen*), v. —manden; ook, H e n g s e l m a n d.

Hen'gelroede, —roe (*hengelstok*), v. —roeden: (*hij*) *trekt spartelvisschen uit den vijver met zijn gebogen —* (Vondel); **—snoer** (*—koord*), o. —snoeren; **—stok** (*—roe*), m. —stokken.

Heng'sel (*gebogen handvat*), o. —s: *het — v. e. emmer*; **—mand** (*hengselmand*), v. —manden.

Hengst 1 (*mannetjespaard*), m. —en; **2** (*sterk binnenvaartuig, op de Waal, de Vzer, de Schelde*), v. —en, ook H i n g s t.

Heng'stebron (myth. *bron van Apollo aan den voet van den Helicon*), v.: *uit de — gedronken hebben,* dichter zijn; zie H i p p o c r e e n.

Heng'sten (stud. *trouw college-loopen, hard blokken*), hengstte, heeft gehengst; z. V o s s e n.

Hengst'veulen (*mannetjesveulen*), o. —s.

Hen'ker (*beul*), m. —s; vero.

Hen'na (*oranjerood kleurmiddel voor nagels enz.*), v.: *— wordt bereid uit de bladeren van een tropische plant.*

Hen'nep (*plant, van wier vezels men touw en grof linnen voor zeilwerk maakt*), m.: *de — is een eenjarige plant, de mann. planten heeten* G e l l i n g, *de vr. heeten* Z a a i l i n g; **—afval,** o. gmv., zie H e e d e; **—braak** (*werktuig, om de hennepstengels te breken of te braken*), v. —braken; **—en** (*van hennep*), bn.: zegsw. *door het hennepen venster kijken,* opgehangen zijn; **—garen** (*garen van hennepvezels*), o. —s; **—olie** (*olie uit hennepzaad*), v.: *de — is groen, zij wordt bij 't zieden van groene zeep gebruikt*; **—teelt** (*het aankweeken van hennep*), v. gmv.; **—zaad,** o. —zaden; **—zeel** (*hulpzeel, helpzeel, kruiszeel, schouderzeel van een kruier*), o. —zeelen.

Henri-qua'tre (Fr. *puntbaardje, sik*), m.

Hens (Eng. scheepst. *handen*), v. mv.: *er werd geroepen: alle — aan dek! alle — rijzen!* alle matrozen op 't dek, uit de kooi, om te helpen; fig. er is gevaar, nood.

Hens'beker, henze'beker (*gildebeker*), m. —bekers, vero.; zie H a n z e b e k e r.

Heortologie' (*leer der feestdagen, leerboek der R.-K. feesten als onderdeel der liturgie*), v. gmv.; **—lo'gium** (*kalender der kerkelijke feesten*), o. —s. (g = g).

Hephaes'tus, zie V u l c a n u s; lees: *Heefes'tus.*

Hepta'meter (Gr. *zevenvoetig vers*), m. —s; lees: *me* in *meter* toonloos.

Heptarchie' (*regeering van zeven;* inz. gesch. *het Zevenrijk, in 828 door Egbert, koning van Wessex, gesticht*), v.: *de — kreeg toen den naam van Engeland.*

I. Her (*hier*), bw.: *smalle paden, die — en der het land doorkruisen; de wrakgoederen lagen — en der* (daar) *op het strand verspreid*; ook: *van eeuwen —, van ouds—,* van lang verloopen tijden af tot nu toe.

II. Her, her're, v. herren; zie H a r.

He'ra, v., myth. de koningin der goden, gemalin van Zeus, ook J u n o.

He'racles, m.; zie: H e r c u l e s, A l c i d e s.

Heracli'tus, m. oud wijsgeer v. E'phese, v. grooten naam, somber en zwaartillend v. aard, ± 500 v. C.; men noemt — wel den weenenden wijsgeer tegenover D e m o'c r i t u s, zie ald., den lachenden; vandaar: *waar Heracliet' om schreit en Democriet' om lacht.*

Hera'demen (*weder adem scheppen*; fig. *bijkomen, op adem komen*), herademde, heeft herademd.

Heral'dica, heraldiek' (*wapenkunde, kennis van familiewapens, geslachtswapenleer*), v. gmv.

Heral'dicus (*wapenkundige*), m. heraldici.

Heraldiek' 1 (*wapenkunde, geslachtswapenleer*), v. gmv.: de — is de kennis van alles, wat met de wapenschilden in verband staat; **2** (*de wapenkunde betreffende*), bn.: *—e kleuren: lazuur* (blauw), *keel* (rood), *goud* (geel), *zilver* (wit), *sabel* (zwart), *sinopel* (groen) en *purper* (violet); *—e figuren.*

Heraut' (eig. *uitroeper, krijgsgezant, wapenkoning*), m. —en: de — was eig. de man, die bij een tornooi de adellijke wapens moest onderzoeken; later de persoon die de geboorte, het huwelijk, de begrafe-

nis van vorsten den volke langs straten en wegen bekend maakte; fig. *aanzegger, aankondiger.*

Herbarist', m. —en; zie Herborist.

Herba'rium (*kruidkundig handboek, kruidenboek*; *verzameling van gedroogde planten*), o. —s, herbaria.

Her'benoemen (*opnieuw benoemen*), —benoemde, heeft herbenoemd: *iem. — als burgemeester, als schoolopziener.*

Her'berg (eig. *logement*, thans: *tapperij*), v. —en: *daar had hij zijn — genomen*; *nog laat in de — zitten, de —en moesten om elf uur sluiten*; zegsw. *de waarheid vindt maar zelden —*, een onderkomen, een goede ontvangst of een goed onthaal.

Her'bergen (*huisvesting, nachtverblijf geven*), —bergde, heeft geherbergd: *verdolden —, afgematte reizigers —.*

Herbergier' (*iem., die een herberg houdt, waard*), m. —s; **—gier'ster** (*waardin, tapster*), v. —s.

Her'bergklant (*iem., die trouw een herberg bezoekt*), m. —klanten.

Herberg'zaam (*gastvrij*; *bewoonbaar*), bn. en bw.; —zamer, —st: *een — dak*; *een — oord*; **—heid** (*gastvrijheid*), v. gmv.

Her'besteden (*opnieuw aanbesteden*), herbesteedde, heeft herbesteed; **—ing**, v. —en: *— houden of doen v. e. bouwwerk.*

Herbivoor' (*plantenetend dier*), m. en v. —voren: *de olifant, het paard, de koe is een —*; scherts. voor Vegetariër.

Herbo'ren (eig. *wedergeboren*, fig. *van een anderen geest of zin vervuld*), bn.: *wij voelden ons als —*; *— in Christus.*

Herboriseeren (*kruiden zoeken, kruiden drogen en verzamelen*), verg. Botaniseeren. (s=z).

Herborist' (*kruidenzoeker, plantenverzamelaar*), m. —en; ook Herbarist.

Herbou'wen (*opnieuw bouwen*), herbouwde, heeft herbouwd: *de verwoeste kerken, scholen, huizen —*; **—bouw** (*wederopbouw*), *de — van een afgebrand huis.*

Her'cules, Gr. **He'racles,** m., myth. de nationale held der Grieken, inz. der Doriërs, beroemd door zijn 12 reuzen- of wonderwerken, waarvan één was het reinigen van den stal van Augí'as; **—arbeid** (*reuzenwerk*), m. gmv.; **—kever** (nat. *de grootste kever in Z.-Amerika, 13 cM. lang*), m. —s; **—knots** (*groote, loodzware knots, als attribuut van Hercules*), v. —en.

Hercu'lisch (*forsch gespierd, van buitengewone lichaamskracht*), bn.: *een —e gestalte*; ook: *een — werk*, veel kracht eischende.

Hercy'nisch, het — woud, bn.: *het — woud is in de Romeinsche tijden het boschrijk gebergte van Midden-Duitschland*, nl. van den Rijn tot de Karpathen. (cy=sie).

Herden'ken 1 (*zich nader in de gedachte brengen*; *de herinnering vieren*), herdacht, heeft herdacht: *hij herdacht zijn verleden*; *hij herdenkt heden zijn 25-jarige ambtsbediening*; **2** (*herdenking*), o.: *het zalig —*; **—ing** (*gedachtenisviering*), v. —en.

Her'der (*scheper*, d.i. *hoeder van schapen of van ander vee*), m. —s: *de — wordt geholpen door zijn hond*; fig. pastoor eener parochie, predikant eener gemeente; Bijbel, *de goede —*, d.i. Christus, Joh. 10 : 11; *gesticht van den goeden —*, gesticht tot opneming van R.-K. afgedwaalde vrouwen en gevallen meisjes.

Herderin' (*veehoedster*), v. —nen; verkl. herderinnetje, o. —s; **—nenhoed** (*strooihoed met breeden rand*), m. —en.

Her'derlijk (*als van of behoorende tot een herder*), bn.: *een — leven leiden*, eenvoudig, landelijk; fig. *een —e raad, een —e vermaning, een — schrijven, de —e zegen*, nl. van de geestelijke overheid; *—e plichten*, geestelijke; *—e werkzaamheden.*

Her'ders en herderinnen, personen uit een herdersdicht, een herdersspel, zie Pastorale.

Her'dersambt (*het ambt van een geestelijke*), o. gmv.; **—dicht** (*gedicht over het landleven*), o. —en: *een lyrisch —, een dramatisch —*; **—fluit,** v. —en; **—hond** (*schaapshond*), m. —en; **—knaap** (*jonge herder*), m. —knapen; **—kout** (*herdersdicht in dialoogvorm*), m. gmv.; **—leven** (*het leven v. e. herder, vooral idyllisch geteekend*), o.; **—lied** (*lied voor herders, —dicht*), o. —liederen; **—pijp** (*fluit, schalmei*), v. —en; **—spel** (dichtk. *tooneelstuk, waarin gebeurtenissen uit het landleven worden behandeld, thans zelden meer opgevoerd, of het moest zijn*: *De Bruiloft van Kloris en Roosje*), o. —spelen: *Hoofts Granida is een —*, evenzoo: *Vondels Leeuwendalers*; **—staf** (*stok met schopje van een herder*; fig. *bisschopsstaf*), m. —staven; **—tasch** (*broodtasch v. d. herder, een soort van weitasch*), v. —taschen; **—taschje** (plantk. *in het wild groeiende, kruisbloemige plant, onkruid*), o. —s; **—volk** (*volk, dat uit herders bestaat, nomadenvolk*), o. —volken: *de oude Hebreërs waren een —*; **—zang** (*herderslied, —dicht*), m. —en.

Her'doop (*wederdoop*), m. gmv.

Herdoo'pen (*wederdoopen, opnieuw doopen*), —doopte, heeft herdoopt: R.-K. *men —doopt, als er twijfel is aan de geldigheid van den eersten doop.*

Her'druk (*nieuwe druk van een boek, nieuwe oplaag*), m. —ken.

Herdruk'ken (*opnieuw ter perse leggen*), herdrukte, heeft herdrukt: *een boek —.*

Hereditair' (*erfelijk*), bn.: *een —e kwaal.*

Herediteit' (*erfelijkheid*), v. gmv.

Heree'nen (*weder vereenigen*; fig. *verzoenen, vrede stichten*), hereende, heeft —eend: *de verspreide bladen van een handschrift —*; *de tegenstanders —.*

Heree'nigen (*hereenen*), hereenigde, heeft —eenigd; **—ing** (mil. *herzameling van troepen*), v. —en.

Heremiet' (*kluizenaar*), m. —en; zie Eremiet; spreekt. *Hermiet'.*

Heremita'ge (Fr. *kluis, kluizenaarswoning*), v. —s; zie ook: Eremitage, Ermitage.

Heresie' (*ketterij, dwaalleer*), v. —ën.

Her'examen (*een tweede examen*), o. —s.

Herfst (*najaar*), m. gmv.: *de — is het derde jaargetijde*, van 22 Sept.—21 Dec.; fig. *de — des levens*, de gevorderde leeftijd.

Herfst'achtig (*lijkende op, als in den herfst*), bn.; —er, —st: *een —e dag, een — landschap*; *het begint al — te worden.*

Herfst'bloem (*biggenkruid*), v. —bloemen; **—dag** (*dag in den herfst*), m. —en; **—draad** (*zwevend of hangend spinrag*), m.

—draden; —**evening** (*22 of 21 Sept.*), v. —en; —**kleur,** v. —en, zie —tint; —**landschap** (*najaarslandschap vol tint en kleur*), o. —pen, ook, schilderij er van; —**leeuwentand** (*helgele bloem der uiterwaarden*), m. —en; —**lucht** (*gure, natte lucht*), v. gmv.; —**maand** (*September, omdat op den 22en de herfst aanvangt*), v. —en; —**manoeuvres** (*legeroefeningen op groote schaal in het najaar*), v. mv.; —**sering** (*tuinbloem*), v. —en; —**teekens** (*teekens van den dierenriem in den herfst* nl. *Weegschaal, Schorpioen en Schutter*), o. mv., zie Zodiak; —**tijd,** m. gmv.; —**tijloos** (*lelieachtige, paarse weideplant, bloeiend in het najaar*), v. —loozen; —**tint** (*kleurschakeering in den herfst op bloemen en bladen*), v. —en; —**weder** of —**weer** (*mistig, guur, winderig weder in den herfst*), o. gmv.; —**zanger** (*vogel, die in den herfst nog zingt, b.v. een vink*), m. —zangers; —**zon** (*door nevels schijnende zon*), v. gmv.; verkl. —zonnetje, o. —s.

Herf'stig (*herfstachtig*), bn.; —er, —st: — *weer,* —*e misten.*

Herhaald' (*wat meer dan eens geschiedt*), bn.: —*e bezoeken aan het museum, ik heb u dat* —*e malen gezegd*; —**clijk** (*bij herhaling telkens weer*), bw.: *ik heb u* — *gewaarschuwd, iemand* — *ontmoeten.*

Herha'len (*nog eens of andermaal zeggen, doen, behandelen*), —haalde, heeft herhaald: *iems woorden* —, *iets tot vervelens toe* —, *een oproeping van sollicitanten* —; *het vroeger geleerde* —, zie Repeteeren; —**ing** (1 *het herhalen*; 2 *dat wat herhaald wordt*), v. —en: 1 *in geval van* —; — *van een misdaad,* zie Recidive; *telkens in* —*en vervallen*; *noodelooze* —, *overtollige* — *van het geleerde,* zie Repetitie; 2 *werk de* — *tweemaal over.*

Herha'lingsgetal (spraakk. *woorden op* —*maal,* —*werf,* —*keer*), o. —getallen: *driemaal is een* —; —**cursus** (*cursus, waarin het vroeger geleerde gerepeteerd wordt*), m. —cursussen; —**onderwijs** (*dat nl. wordt gegeven op een herhalingsschool*), o. gmv.; —**school** (*school voor niet meer leerplichtige kinderen, om het geleerde te onderhouden en uit te breiden*), v. —scholen.

Herha'lingsteeken (muz. *teeken, 'twelk aanduidt, dat een deel van een muziekstuk moet herhaald worden,* nl. ||), o. —s.

Her'ijk (*vernieuwde ijk*), m. gmv.: *de* — *v. maten e. gewichten*; —**en** (*opnieuw ijken*), men herijkte, heeft herijkt.

He'rik (*eenjarig onkruid met goudgele bloemen op onze bouwlanden*), v. gmv.; zie Krodde.

Herin'neren (vroeger: *erinneren*; *weder te binnen brengen, in 't geheugen terugroepen*), herinnerde, heeft herinnerd: *iem. iets* —; *iem. aan iets* —; refl. *zich* —, b.v. *ik herinner mij niet, hem ooit gezien te hebben*; oudt. *herinner u mijner,* vergeet mij niet.

Herin'nering (*het herinneren*; ook: *dat, wat men zich herinnert*), v.: *dat leeft voort in mijne* —; *Keesje had een flauwe* — *van zijn vader* (C. O.).

Herin'neringsvermogen (*het vermogen om ontvangen indrukken weer levendig te doen worden*), o. gmv.; ook: veerkracht van het geheugen, d.i. Reproductievermogen.

Herita'ge (Fr. *erfgoed, erfenis*), v. —s.

Herkau'wen (1 *andermaal kauwen*; 2 fig. *tot vervelens toe herhalen*), —kauwde, heeft herkauwd: 1 *runderen, geiten, schapen, herten* —, *zijn* —*de dieren*; 2 *hoeveel malen hebt gij dat nu al niet* —*kauwd?*; —**kau'wer** (*dier, dat herkauwt*), m. —s: de maag der —s bestaat uit vier afd.: *pens, netmaag* of *muts, boekpens, lebmaag*; de —s brengt men tot 4 groepen, *a.* zonder horens: kameel, dromedaris, lama; *b.* met holle horens: rund, schaap, antilope; *c.* met massieve horens: geit, hert, rendier; *d.* met hoornwortels: giraffe.

Herken'nen (*weer- of terugkennen*), herkende, heeft herkend *em.* —; *die vastenavondgek is niet te* —, niemand kan weten, wie hij is; *aan zijn taal heb ik hem herkend.*

Herken'ning (*het herkennen*), v. —en.

Herken'ningsteeken (*afgesproken teeken, waaraan men iem. zal herkennen*), o. —s: *een kokarde, een kleur kan als* — *dienen*; —**woord** (*wachtwoord, parool, leus*), o. —en.

Herkeu'ren (*opnieuw keuren*) *ik laat me* —.

Herkeu'ring (*tweede keuring*), v. —en: *voor de militie* — *aanvragen.*

Herkies'baar (*opnieuw kiesbaar*), bn.: *de aftredende leden zijn* — *voor den Raad.*

Herkie'zen (*andermaal kiezen*), —koos, heeft herkozen; —**ing** (*tweede kiezing*), v. —en.

Her'komen (*het afkomstig-zijn*), o. gmv.; —**komst** (*afkomst, oorsprong*), v. gmv.: *de* — *van een uitheemsch woord*; —**kom'stig** (*afkomstig*), bn.

Her'koop (*wederinkoop*), m. gmv.: *verkoop met recht van* —.

Herkrij'gen (*weder in bezit krijgen*), herkreeg, heeft herkregen: *ik heb na mijn ziekte mijn krachten nog niet* —*kregen*; —**ing,** v. gmv.: — *van gezondheid,* — *van rechten.*

Herlei'den (rek. *in anderen vorm uitdrukken*), —leidde, heeft herleid: *breuken* —; *maten, munten, gewichten* —; *een algebravorm* —.

Herle'ven (1 *opnieuw, andermaal leven*; 2 fig. *opleven, weer tot bloei komen*), —leefde, is herleefd: 1 *in de lente begint de natuur te* —; 2 *na den oorlog gaan handel en nijverheid* —; *men kan den moed, de hoop, het vertrouwen doen* —, gaan opwekken.

Herle'ving (*het herleven, het weder opleven, opbloeien*), v.: *de* — *in onze letterkunde,* zie Renaissance, en verder Reveil.

Herle'zen (*opnieuw lezen*), —las, heeft herlezen; —**le'zing,** v. —en.

Her'mandad (*broederschap,* inz. *broederschap der gemeenten in Spanje tegen rooverij*), v. gmv.: *de heilige* —, inquisitiegerecht, thans: de politie (schertsend).

Hermaphrodiet' (*tweeslachtig wezen,* b. v. *een bloem, die zoowel meeldraden als stampers bezit*), m. en v. —en. (ph = f).

Hermelijn' 1 (dierk. *een soort van wezel met witte vacht*), m. —en: *de* — *leeft in het N. van Europa, vooral in Rusland*; —tje, o. —s; **2.** (*zuiver wit bont, met zwarte punten, van den staart*), o. gmv.: *een mantel van* —, koningsmantel; zegsw. — *dragen,* koning(in) zijn; zie Rijksinsignes;

—**en** (*van hermelijn*), bn.: *een — mantel*, d. i. een koningsmantel; —**vlinder** (dierk. *fraai geteekende, grijswitte vlinder met zwarte vleugelranden*), m. —s.

Her'men (Lat. Hermae), v. mv.: vierhoekige zuilen met een kop of buste van Hermes; te Athene stonden zij op verschillende plaatsen in de stad, vóór de huizen of op pleinen; ook binnenshuis kwamen ze als versiering voor; in Italië werden ze als grenspalen gebruikt. Dragen de zuilen een kop van Athene, Heracles e. a., dan spreekt men van Hermathe'na, Herme'racles enz.

Her'men-, her'meszuil (*zuil, gekroond met een Hermesbuste*), v. —en; verg. I r m i n z u i l.

Her'mes, m., myth. god v.d. handel; zie M e r c u r i u s.

Her'messtaf (myth. *staf van Hermes, met twee vleugels bovenaan en omslingerd door twee ineengestrengelde slangen*), m. gmv.

Herme'tisch (*luchtdicht*), bn. en bw.: *een —e sluiting; — sluiten; — gesloten bussen.*

Hermita'ge (Fr. 1 *de cel of kluis van een kluizenaar*; 2 *zeer fijne Fransche wijnsoort* inz. *van de Rhône*), v., in bet. 1 —s; in bet. 2 gmv.: 1 *de stille —*; 2 *men heeft roode en witte —*; ook **Heremita'ge.** (g = zj).

Herne'men (1 *heroveren, weer tot zich nemen*; 2 *weer beginnen te spreken, antwoorden*), —nam, heeft hernomen: 1 *een fort, een vesting —*; 2 *mijn vriend hernam aldus*; —**ne'ming,** v. gmv.: *de — van een stad, de — van een kruiser.*

Hern'hutter (*lid der Moravische broedergemeente*), m. —s.

Hernieu'wen (*weer nieuw maken, opnieuw doen of beginnen*), —nieuwde, heeft hernieuwd: *een huis —*; *een belofte —*, opnieuw afleggen; *den strijd —.*

Hero'des, d e G r o o t e, m., koning v. Judea, op zijn bevel werden te Bethlehem en in geheel den omtrek van die stad alle manlijke kinderen van twee jaar en daaronder vermoord, Matth. 2 : 16; fig. kindermoorder.

Herodia'nen (Bijbel. *aanhangers v. h. huis v. Herodes*), m. mv.: de — vormden in de dagen v. h. Rom. beleg een staatkundige partij onder de Joden.

Hero'dotus, m., Grieksche geschiedschrijver, 484—± 429 v. C.

Hero'ën, m. mv.; zie H e r o s.

Heroï'de (dichtk. *gedicht van episch-lyrischen aard, waarin een of andere held sprekend optreedt*), v. —s: *Staring's Ada van Holland, 't Wilhelmuslied zijn —s.*

Heroïek' (*heldhaftig, dapper, helden....*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man, een —e daad, een —en dood sterven; zich — gedragen.*

Heroïs'me (*heldhaftigheid, heldenmoed*), o. gmv.

He'ronsfontein (nat. *fontein, werkende door de drukking van samengeperste lucht*), v. —en: Heron leefde in de 2e eeuw te Alexandrië.

He'ros (*vergode held der oudheid*), m. hero'en: Hercules en Theseus zijn heroën of halfgoden, z. ald.

Hero'veren (1 *opnieuw veroveren*; 2 fig. *opnieuw verkrijgen*), heroverde, heeft heroverd: 1 *een stad —, een land —*; 2 *zijn rechten —.*

Her'rie (*luidruchtige drukte, hurric*), v.gmv.

Herroe'pen (*opnieuw roepen*; ook, *intrekken*), riep, heeft herroepen; —**ing** (*intrekking*), v. —en: *de — v. h. Edict v. Nantes* (1685).

Herscha'pen (vd. van *herscheppen*), bn.: *en 't schip staat in een hut — op het strand.*

Herschat'ten (*opnieuw schatten*), —schatte, heeft herschat: *belastbare goederen laten —*; —**ting** (*daad v. herschatten*), v. —en: *— aanvragen v. h. meubilair.*

Herschep'pen (*van gedaante doen veranderen*), —schiep, heeft herschapen: *deze hei is in bouwland herschapen*, veranderd; *de —de kracht der lentezon.*

Her'senarbeid (*inspanning van het brein*), m. gmv.; —**atrophie** (*hersentering*), v.

Her'senen, her'sens (*zenuwmassa, de hersenpan vullende*), v. gmv.; —**gymnastiek** (*oefening der hersenen door logisch denken*), v. gmv.; —**loos** (eig. *zonder hersenen*, fig. *zonder oordeel of verstand*), bn.; —loozer, —t; —**ontsteking** (geneesk. *zekere hersenziekte*), v. —en; —**pan** (*beenig bekken, dat de hersenen omvat*), v. —pannen, ook bovendeel van de schedeldoos, zie: B e k k e n e e l en D o o d s h o o f d; —**schim** (*droombeeld, luchtkasteel*), v. —schimmen; —**schim'mig** (*ingebeeld: ongerijmd, onzinnig*), bn.: *een — gevaar*, niet wezenlijk; —**schudding** (geneesk. *hersenaandoening, door een slag of schok ontstaan*), v. —en; —**verweeking** (geneesk. *hersenziekte, die tot wezenloosheid leidt*), v. —en; —**vlies** (*een der drie vliezen, waardoor de hersenen zijn omgeven*), o. —vliezen; —**winding** (*een der kronkels v. de hersenstof*), v. —en; —**ziekte** (*ongesteldheid der hersenen*), v. —ziekten.

Herstel' (1 *genezing, beterschap, verbetering*; 2 *rehabilitatie*), o. gmv.: 1 *hij zoekt overal — van zijn kwaal, ik wensch u geluk met uw —*; 2 *— van grieven, — van eer; het — v. Neerlands onafhankelijkheid in 1813.*

Herstel'len (1 *in den vorigen of vroegeren toestand brengen, vernieuwen*; 2 *verbeteren*; 3 *beter worden*), herstelde, heeft (in bet. 1 en 2), is (in bet. 3) hersteld: 1 *een kleedingstuk —*, repareeren, zie V e r s t e l l e n; *een dak —*; *iem. in zijn eer —*; 2 *een foutieve plaats in den Reinaert —*; 3 *ik hoop, dat ge spoedig zult —*, weer beter zult zijn; verg. R e s t a u r e e r e n.

Herstel'ling (1 *de daad van herstellen, het herstellen, herstel*, 2 *restauratie*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en; 1 *de — van een bedorven tekst, de — van rust en orde; de — van een ziekte, na zijn — gaat hij naar Italië*; 2 *de —en aan een oude kerk.*

Herstel'lingsoord (*plaats ter genezing voor zieken*), o. —oorden; zie S a n a t o r i u m.

Herstel'lingsteeken (muz. *teeken*, nl. 𝄽 *'twelk aanduidt, dat de kracht van een mol of kruis opgeheven is*), o. —teekens.

Herstem'ming (*tweede stemming*), v. —en.

Hert (dierk. *tweehoevig of herkauwend zoogdier*), o. herten: *de familie der —en bevat den eland, het rendier, het damhert, het edelhert enz.; de —en dragen een massief gewei, de kleur der —en is ros of kastanjebruin;*

het vliegend —, de grootste Europeesche kever: het mannetje is wel 8 cM.

Her'tebeest (Z.-Afrik. *soort van groote antilope*), o. —en; ook, *Hartebeest*; —**bout** (*bout of stuk vleesch van de dij van een hert*), m. —en; —**kop** (*kop van een hert*), m. —pen: *een — met gewei wordt als versiering gebruikt.*

Her'tengewei (*de getakte horens van een hert*), o. —geweien; —**jacht** (*jacht op herten*), v. —jachten; —**kamp** (*kamp d. i. omheind of afgesloten grasland, waarin herten gehouden worden*), m. —kampen.

Her'tepaard, o. —en; zie G n o e.

Her'tevleesch, her'tenvleesch, o. gmv.

Her'tha, Germ. myth. onze moeder-aarde.

Her'tog (eig. *legeraanvoerder*; later: *titel van een regeerend vorst; hoogadellijke titel*), m. hertogen: *de hertogen van Gelre, van Brabant*; zie G r o o t h e r t o g.

Her'togdom (*land of gebied van een hertog*), o. —men: *het vroegere — Limburg.*

Herto'gelijk (*van een hertog, dezen betreffende*), bn.: *de —e titel, het — gezag, de —e waardigheid.*

's-Hertogenbosch' (*hoofdplaats v.N.-Br.*). o.; ook, D e n B o s c h, en nooit 's-B o s c h.

Hertogin' (*gemalin van een hertog*; ook: *adellijke dame met dezen titel*), v. —nen.

Her'togskroon (*kroon v. e. hertog als teeken van waardigheid*), v. —kronen.

Hertrou'wen (*opnieuw in het huwelijk treden, andermaal huwen*), —trouwde, is hertrouwd: *deze weduwnaar gaat* —.

Herts'hooi (*St.-Janskruid,—bloem*), o. gmv.

Herts'hoorn, herts'horen 1 (*alsvoorwerp*), m. —en of —s: *een fraaie* —; **2** (*als stofnaam*), o.: *gelei van geraspt* —; *geest van* —, een zout; *een messenhecht van* —.

Herts'leder, —leer (*leer, uit hertevel bereid*), o.; —**lederen, —leeren** (*van hertsleer gemaakt*), bn.: *een — broek v. een jager.*

Hert'zwijn (O.-I. *zoogdier op N.-Celebes, in het Mal. babiroesa geheeten*), o. —zwijnen; de mannetjes hebben omgebogen, op horens gelijkende hoektanden.

Hervat'ten (*opnieuw beginnen of doen*), hervatte, heeft hervat; *een gesprek* —, *een werk* —, *gestaakte onderhandelingen* —, *een bezoek* —; reflex. *zich* —, iets opnieuw en beter zeggen: *de redenaar bezigde het woord splijtzwam verkeerd, doch hervatte zich dadelijk*; —**ting** (*het weder-opvatten*), v. gmv.: — *van den arbeid.*

Hervormd' 1 (*van vorm vernieuwd*), bn.: *ons — onderwijs*; vooral van den eeredienst: *de —e leer, de —e kerk*, de Protestantsche kerk; **2** —**e** (*iem., die lidmaat is van de gereformeerde kerk*), m. en v. —n.

Hervor'men (*anders vormen, in vorm wijzigen*, met het bijdenkbeeld van *verbeteren*), hervormde, heeft hervormd: *den staat, de maatschappij* —, *het Christendom heeft de zeden —vormd*; *den godsdienst* —, *de Christelijke kerk* —; —**er** (*iem., die hervormt*, inz. *op godsdienstig gebied*), m. —s.

Hervor'ming (1 *het hervormen, het verbeteren*; 2 gesch. *reformatie*), v., bet. 1. —en, bet. 2 gmv.: 1. *allerlei —en invoeren in een vereeniging; ook in het bestuur van een land,* b.v. in den Fr. tijd; 2 zie R e f o r m a t i e.

Hervor'mingsdag (*herinneringsdag der Hervorming*), m.: de — valt op 31 Oct.; hij is de gedenkdag van het aanplakken door Luther (1517) van de 95 stellingen aan de deur der slotkapel te Wittenberg.

Her'waarts (*naar hier, naar deze zijde*), bw.: *hij komt* —; verg. D e r w a a r t s.

Herzeg'gen (*nog eens zeggen, herhalen*), —zeide, heeft herzegd of herzeid.

Herzien' (*nauwkeurig nazien om te verbeteren, te wijzigen*), —zag, heeft herzien: *een wet* —, *een nieuwe, herziene druk v. e. boek*; —**ing** (*het herzien*), v. —en: — *der drankwet,* — *der zegelwet.*

Hes 1 (volksnaam: *bewoner van Hessen*), m. —sen; **2** (*blauwe boerenkiel*, naar den volksnaam *Hes*), v. hessen.

Hesp (*hieltje van een ham*), v. hespen; in Zuid-Ned. de ham zelf.

Hespe'ria (*het Avondland: bij de Grieken Italië, bij de Romeinen Spanje*), o.

Hesperi'den, v. myth. een zevental nimfen in Hesperia: in haar tuinen groeien gouden appelen, door een draak bewaakt, deze werden door Hercules geroofd. (pe = pee).

Hes'perus (*de avondster, de planeet Venus*), m.

Hes'tia, v.; ook **Vesta.**

Hesychas'ten (*Grieksche monniken der 14e eeuw: de rustenden*), m. mv.; ook: *Hesychisten.* (sy = zie).

Hetae're (in 't oude Griekenland: *beschaafde vrouw, los v. zeden*), v. —n. (ae = ee).

Heterarchie' (*overheersching door vreemdelingen*), v. gmv.

Heterodox' (*onrechtzinnig, van de oude kerkelijke leer afwijkende*), bn.: *een —doxe leer,* kettersch; zie O r t h o d o x.

Heterodoxie' (*onrechtzinnigheid*), v. gmv.

Heterogeen' (*ongelijkslachtig, ongelijksoortig*), bn.: *heterogene bestanddeelen,* niet bij elkaar passende, verschillende, uiteenloopende; zie de tegenstelling H o m o g e e n.

Heterogeniteit' (*ongelijksoortigheid*), v. gmv. (g = g).

Heteromorph' (*van verschillende gedaante*), bn.: —*e kristallen.* (ph = f).

Heteronomie' (eig. *vreemde wetgeving*), v. gmv.: de — is de wetgeving door vreemde en van buiten werkende machten; de tegenst. is A u t o n o m i e.

Hetgeen', 'tgeen, hetge'ne (*datgene, wat*), vnw.: — *waar is, is eenvoudig; gij hebt mij bedrogen,* — *u eens zal berouwen.*

Het'man (*hoofdman eener bende Kozakken*), m. —mannen, —s.

Het'te, v.; zie het meer gebruikte H i t t e.

Hetwelk', 'twelk (*dat, wat*), betr. vnw.

Hetzelf'de, bep. aank. vnw.: *het was — kind; het is mij* —; —**zel've,** aanw. vnw.: *gij moet* —, b.v. *dit of dat boek, niet lezen.*

Hetzij', vgw. van toegeving: — *gij eet,* — *gij drinkt, doe alles met mate.*

Heug (*lust, zin*), v., alleen gebruikelijk in: *tegen — en meug,* d. i. met tegenzin, tegen den zin; zie M e u g.

Heu'gel (*een van tanden voorziene ijzeren staaf*, b.v. *in een dommekracht*; ook: *ketting boven een vuurhaard,* verg. H a a l), m. —s.

Heu'gen (*zich herinneren, in de herinnering voortleven*), heugde, heeft geheugd: *mij*

heugt, het heugt mij; *het zal ons nog lang* —; zegsw. *het zal u* —, het zal u berouwen.

Heu'genis (*herinnering*), v. gmv.: *lang* — *van iets hebben, dat is bij menschen*— *nog niet voorgevallen*, ook: gedachtenis, aandenken.

Heug'lijk (*verheugend, verblijdend*), bn.; —er, —st: *een* — *feest, een* —*e tijding, een* —*e gebeurtenis.*

I. Heul (*slaapbol, papaver*), m. gmv.

II. Heul (*hulp, bijstand, toevlucht, troost*), o. gmv.: *hij vond nergens* —.

III. Heul (*duiker onder een weg*; *sloot tot afvoer van water*; *houten bruggetje over zulk een sloot*), v. —en.

Heul'bol (*maankop, slaapbol*), m. —bollen.

Heu'len (*met iem. tegen anderen samenspannen*), heulde, heeft geheuld: *met den vijand* —, *zij* — *met elkaar.*

Heul'sap (*opium, slaapmiddel*), o. gmv.

Heup (ontl. *uitstekend deel v. h. heupgewricht*), v. —en: *de rechter*—, *de linker*—, *een* —*ontwrichting*; zegsw. *het op de heupen hebben* of *krijgen*, in slecht humeur zijn, of ongewoon ijverig te werk gaan of werken.

Heup'been (ontl. *deel v. h. bekken*), o. —deren.

Heup'gewricht, o. —en; zie K o g e l g e w r i c h t.

Heur, vnw.: dichterlijke wisselvorm van h a a r, pers. en bezitt. vnw.

Heure'ka, ik heb gevonden: de uitroep van Archimedes, toen hij onder het baden de naar hem genoemde wet ontdekte, nl. dat een lichaam, in een vloeistof gedompeld, zooveel aan gewicht verliest, als het gewicht van de verplaatste vloeistof bedraagt; thans nog vreugdekreet, als men iets vindt, waarnaar men lang gezocht heeft; ook E u r e k a; lees: h u i-r e e'-k a.

Heuristiek' (*leer of wetenschap, om langs logischen weg iets nieuws te vinden*), v.gmv.

Heuris'tisch, bn.: *de* —*e methode,* de zelfvindende, d. i. waarbij de leerling er toe gebracht wordt, zelf de regels te vinden.

Heusch (1 *beleefd, vriendelijk*; 2 *echt, wezenlijk*), bn. en bw.; heuscher, heuscht: 1 *een* —*e terechtwijzing,* —*e oplettendheid,* welgemeend; *iem.* — *behandelen*; 2 *zijn dat* —*e leeuwen en tijgers? mijnheer doet het* — (C.O.); *het is* — *waar*; *zult gij het* — *doen?* stellig, zeker; —**elijk,** bw.: *hij zal je* — *ontvangen,* vriendelijk, beleefd; —**heid** (*beleefdheid, vriendelijkheid, welwillendheid*), v. gmv.

Heu'vel (*kleine hoogte boven de oppervlakte der aarde*; *bergje*), m. —s of —en: *de stad der zeven* —*en,* Rome: de Palatijnsche — is 52 M. en vormde het middelpunt van oud-Rome; zie ook: C a p i t o o l, Q u i r i n a a l, V a t i c a a n; —**achtig** (*vol heuvels*), bn.: *een* — *landschap, Z.-Limburg is zeer* —; —er, —st; —**ig** (*heuvelachtig*), bn.; —er, st; —**kling** (*heuvel,* —*rij*), v. —klingen; —**land** (eig. *land, bezet met heuvels*), o. —en: *Z.-Limburg is een mooi* —, *ook Z.-O. België* (Ardennen).

He'vel (nat. *omgebogen glazen of metalen buis om vochten over te brengen van het eene vat in het andere*), m. —s; —**barometer** (*barometer, welke bestaat uit een omgebogen glazen buis met twee ongelijke armen*), m. —s.

He'velen (1 *opvoeren*; 2 *naar boven komen, oprijzen*), hevelde, heeft geheveld: 1 *vloeistoffen* —, door middel van een hevel opvoeren, overtappen; 2 bij uitbr. *ginds, waar Hunnebedden* — (B. ter Haar).

He'vig (*geweldig, fel, zich in erge mate doende voelen*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e storm,* —*e pijnen, een* — *gevecht, een* —*e koude*; — *vertoornd zijn,* erg; *de strijd werd al* —*er*; *in 't hevigst van de koorts*; *de strijd was toen op het hevigst*; —**heid** (*felheid*), v. gmv: *de wind stak met* — *op.*

Hexaë'der (meetk. *regelmatig zesvlak, kubus*), o. —s.

Hexa'meter (dichtk. *zesvoetig dactylisch vers, soms wordt een der voeten door een spondeus vervangen*), m. —s; b.v. Vurig be | min ik de | plek, waar de | zonne mij | vriendelijk | toeloeg; lees: *mij* toonloos.

Hiaat' (1 *stooting van klinkers op elkaar* bijv. *eendeei, aardeappel,* lees: *eendenei, aardappel,* ook *in e. vers*; 2 *gaping, leemte*), o. en m. hiaten; ook **Hia'tus**: 1 *de hiaten bij het dichten vermijden*; 2 *een* — *in zijn kennis*; *het mutsje, dat hij uit aanmerking van het* — *in zijn lokken droeg* (C. O.).

Hiber'nia (*Ierland*), o., zie E r i n.

Hic et nunc, Lat. hier en op dit oogenblik; —**et ubi'que,** Lat. hier en overal; — **jacet,** Lat. hier ligt (begraven); — **ja'cet le'pus,** Lat. hier zit de (eig. haas) moeilijkheid.

Hidal'go (*Spaansch edelman van lageren rang, ridder*; *aanzienlijke*), m. —'s.

Hidro'tica (geneesk. *zweetmiddelen*), o. mv.

Hiel (ontl. *achtereinde van den voet, bij overdracht v. e. kous, laars enz.*), m. —en: *Achilles kon alleen aan den* — *gewond worden*; *kousen met dubbele* —*en*; zegsw. *iem. de* —*en laten zien,* zich van hem afwenden; *iem. op de* —*en zitten,* dicht achtervolgen, nazitten; *de* —*en lichten,* heengaan, vertrekken, ook, vluchten; verg. H a k; —**band** (*achterriem v. e. schaats*), m. —en; —**been** (ontl. *een der voetwortels*), o. gmv.; —**tje,** o. —s: *hieltjes in de kousen maken,* de kousen omtrekken.

Hiep, h i e p, h i e p! tw., uitroep van vreugde meest verbonden met *hoera.*

Hier (*op deze plek, alhier*), bw.: — *ligt begraven enz.,* — *te lande.*

Hier'aan (*aan dit*), bw.: — *moet gij niet twijfelen*; —**achter** (*achter dit*), bw.: — *zult gij niet komen*; —**af** (*van dit af*), bw.: — *is hij gesprongen*; — *weet hij niets.*

Hiërarch' (*aartspriester in de Grieksche kerk*), m. —en.

Hiërarchie' (*rangvolging in het priesterambt*; ook: *het geheel der priesterschap*; *evenzoo bij ambtenaren en militairen*), v. —ën.

Hiërarchiek', —ar'chisch (*volgens rangorde*), bn.

Hiëra'tisch (*priesterlijk*), bn.: *het* — *schrift,* een soort van hiëroglyphisch letterschrift der oude Egyptische priesters.

Hierbene'den, bw.: *hij woont* —; bij uitbr. — *is geen waar geluk,* op aarde; —**bene'vens** (*benevens dit, hierbij*), bw.: — *zend ik u een haas.*

Hier'bij (*bij dit*), bw.: *het boek is* — *ingesloten*; evenzoo: —**binnen,** —**boven,** —**buiten,** —**door,** —**heen** (*hier naar toe*), —**in,** —**langs,** —**mede,** —**na** (*na dit* of

na dezen), alle bw.: *hierna beter*, d. i. moge het in het vervolg beter gaan; —**naar** (*naar dit*), bw.: — *moet hij zich regelen*; —**naartoe** (*hierheen*), bw.: *kom gauw* —; —**naast** (*naast dit huis*), bw.: — *te bellen, de fabriek is* —; —**namaals** (*na dit leven*), bw.: — *zien we elkander weder*; —**nevens** (*hierbij ingesloten*): *de verklaring vindt ge* —.

Hiërogly'phe, hiëroglief' (*beeldschrift bij de oude Egyptenaren*, o. a. *op obelisken en tempelwanden*; fig. *onontcijferbaar schrift*), v. —glyphen, —gliefen.

Hiërogly'phisch (*zinnebeeldig*; *geheimzinnig, raadselachtig, onontcijferbaar*), bn. en bw.: het — schrift was in oud-Egypte eig. het heilige schrift of het schrift der goddelijke woorden, het was vooral bestemd voor gedenkteekens; naast het — schrift stonden: *a.* het *hiëratisch* schrift of priesterschrift (zie ald.) en *b.* het *demotisch* schrift of volksschrift; deze beide zijn ontstaan uit het eerste.

Hier'om (*om deze reden*), bw.: — *kan ik niet komen*; —**omheen** (*om dit huis, dit plein heen*), bw.; —**omtrent** (*ten opzichte van dit, van deze zaak*), bw.: — *kan ik u geruststellen*; —**onder** (*onder dit*), bw.; —**op** (*op dit*; ook: *hierna, vervolgens*), bw.; —**over** (*over dit*), bw.; —**tegen** (*tegen dit*), bw.: — *moest een klimop groeien*; — *heb ik niets in te brengen*; —**tegenover** (*tegenover dit of deze plaats*), bw.; —**toe** (*tot dit of tot dit doel*), bw.; —**tus'schen** (*tusschen dit*), bw.; —**uit** (*uit dit*), bw.; —**van** (*van dit*), bw.; —**voor** (*voor dit, tot dit einde*), bw.

Hiërophant' (*leeraar voor de godsdienstgebruiken bij de Grieken, de Egyptenaren enz.*; *de opperpriester bij de mysteriën van Eleusis ter eere van Demeter*), m. —en.

Hieu'wen (*met een windas opwinden*), hieuwde, heeft gehieuwd: *het anker* —; kabels en kettingen worden *gehieuwd* door middel van een windas of kaapstander, die met een spilstok of handspaak wordt rondgedraaid.

High-church (Eng. *de Engelsche staatskerk, de Anglicaansche of Episcopaalsche kerk*), v.; —**-life** (Eng. *de groote wereld, de beau-monde*) v., verg. H a u t e-v o l é e.

Hij'gen (*zwaar ademhalen, hoorbaar ademen, buiten adem zijn*), hijgde, heeft gehijgd: — *van vermoeienis, naar adem* —.

Hij'lik (*huwelijk*), o. —en. gew.

Hij'liken (*trouwen, huwen*), hijlikte, is en heeft gehijlikt. vero.

Hij'likmaker (*soort van koek in lange platte reepen, die op bruiloften werd rondgediend*), m. —s; in de volkstaal: *heiligmaker*.

Hijsch, m. gmv.: *'t is een heele* —, fig. werk.

Hij'schen (*ophalen b.v. door middel van een takel of schijf*), heesch, heeft geheschen: *kisten en balen naar boven* —, *de zeilen* —, *de vlag in top* —, optrekken; —**blok** (*hijschtakel*), o. —ken; —**touw** (*touw van een takel*), o. —touwen.

Hik (*kramp v. h. middelrif*), m.: *den* — *hebben*; *een onafgebroken* —.

Hik'ken (*een hikkend geluid maken, den hik hebben*), hikte, heeft gehikt: *met een hikkende stem*, stamelende, hakkelende.

Hil (*vluchtberg, vluchtheuvel*), m. hillen: deze zijn door de eerste bewoners van Zeeland opgeworpen, om als vluchtoord bij overstrooming door hooge vloeden te dienen; verg. T e r p.

Hilariteit' (*vroolijkheid, gelach*), v. gmv.

Hil'debrandslied (letterk. *fragment eener oude Germaansche heldensage*), o. gmv.: het — is vermoedelijk uit de 8e of 9e eeuw; de verzen hebben stafrijmen.

Hillegon'da (*groote visch in de Noordzee*), m. —'s: *groote* —*'s zwommen om ons schip*.

Hil'te (*laag zoldertje in Drente*), v. —n.gew.

Hin'de (*wijfje van het edelhert*), v. —n.

Hin'der (*letsel, overlast, schade*), m. gmv.

Hin'deren (1 *belemmeren, overlast aandoen*; 2 *ergernis, verdriet veroorzaken*), hinderde, heeft gehinderd: 1 *hinder mij niet bij mijn werk*; 2 *zijn slecht gedrag hindert mij*; *dat was een zaak, die hem erg hinderde*.

Hin'derlaag (*verborgen plaats, waar iem. of een dier ligt, gereed om zijn vijand enz. aan te vallen*), v. —lagen: *de roover schoot van uit een* —; *de tijger bespiedt zijn prooi uit een* —; zegsw. *zich in* — *leggen*; mil. verdekte opstelling; —**lijk** (*hinder veroorzakend, lastig*), bn. en bw.: *enge schoenen zijn* — *bij 't marcheeren*, belemmerend; *dat hoesten onder de les is* —, onaangenaam; *het trillen der zeeboot werkt* — *op de zenuwen*; —**nis** (*iets dat storend werkt, belemmering*), v. —sen: *een wedren te paard met* —*sen*, zie S t e e p l e-c h a s e; —**paal** (eig. *paal, die in den weg staat*; meestal fig. *hindernis*), m. —palen: *wat al* —*palen op den weg der eer, der studie, v. d. roem enz.*, moeilijkheden; —*palen voor iem. uit den weg ruimen*; *een onoverkomelijke* —; —**wet** (*wet van 2 Juni 1875, regelende het toezicht bij het oprichten van al, wat gevaar, schade of hinder kan veroorzaken*), v. gmv.

Hin'doe (*inboorling van Hindostan*), m.—s.

Hindoeïs'me, o., zie B r a h m a ï s m e.

Hin'dostan (aardr. *Voor-Indië*), o. gmv.

Hin'kelen (*hinken*), hinkelde, heeft gehinkeld: *die jongens spelen* —.

Hin'ken (1 *kreupel of mank gaan*; 2 *op één been voortspringen*), hinkte, gehinkt: 1 *hij hinkt over éénen kant, over beide zijden*; fig. *dat hinkt*, hapert; zegsw. *op twee gedachten* —, niet weten wat men ten aanzien van een zaak wil, Bijbel 1 Kon. 18 : 21; *het hinkende paard komt achteraan*, zie P a a r d; 2 *die jongens vermaken zich met te* —.

Hin'kepink (scherts. *iemand, die mank gaat*), m. en v. —pinken; ook, —**poot** (*mankpoot*), m. en v. —en. gmz.

Hin'niken (klankn. *bekend geluid dat paarden maken*), hinnikte, heeft gehinnikt.

Hin'nomsdal (Bijb. *het Moorddal*, zie G e h e n n a), o.

Hi'pocras (*kruidenwijn, bereid naar de wijze van Hippocrates, vroeger bruiloftsdrank*), m. gmv.; ook: H i p'p o c r a s, H y'p o c r a s.

Hip'pelen (bijvorm van *huppen*: *huppelen*), hippelde, heeft gehippeld: — *als een merel*.

Hip'pen (bijvorm van *huppen*: *huppelen*), hipte, heeft gehipt: *musschen* —.

Hip'pisch (*met de rijkunst in betrekking staande*), bn.: —*e spelen*, —*e sport*.

Hippocamp' (dierk. *zeepaardje*), m. —en.

Hippo'crates, ± 460—377 v. C.: de vader der geneeskunde, de beroemdste geneeskundige van zijn tijd, die te Kos en Thessalië leefde en leerde.

heer der oudheid, geboren op het eiland Cos (Sporaden).

Hippocreen', **hippocre'ne** (myth. *paardebron, de aan de Muzen gewijde bron aan de benedenhelling van den Helicon in Boeotië*), v. gmv.; zie Hengstebron; —**droom'** (*circus, renbaan voor paarden; paardenspel; rijtent op de kermis*), o. —dromen; ook: *Hippodrome*, o. —n; —**logie'** (*kennis van het paard*), v. gmv.; —**po'tamus** (*rivierpaard*; ook, *nijlpaard, leeft vooral in Centraal-Afrika*), m. —sen.

Hispa'nië (*Lat. naam v. Spanje en Portugal*), o.: *den koning van — heb ik altijd geëerd* (Wilhelmus).

Histoi're batail'le (Fr. *geschiedverhaal van oorlogen, veldslagen, verbonden enz.*), v.; verg. Cultuurgeschiedenis.

Histologie' (*leer der weefsels in het menschelijk en dierlijk lichaam, weefselleer*), v. gmv.

Histo'ricus (*geschiedkenner*), m. —rici.

Histo'rie (*geschiedenis*), v. —s of —riën: *de Ned. historiën* (1555—1587) van Hooft; —**blad** (eig. *bladzijde uit de geschiedenis*, fig. *de historie of eenig historisch feit*), o. —bladen; —**penning** (*gedenkpenning voor eenig geschiedkundig feit*), m. —en; —**prent** (—*plaat*), v. —en; —**schilder** (*schilder, die de stof voor zijn tafereelen ontleent aan de geschiedenis*), m. —s; —**schrijver** (*geschiedschrijver*), m. —s; —**stuk** (*schilderstuk, waarvan de stof ontleend is aan de historie*), o. —stukken.

Historieel' (*zijn grond hebbend in de geschiedenis*), bn.: —*e portretten* (Potg.), de stof is ontleend aan de gesch.

Historiograaf' (*geschiedschrijver*), m. —grafen.

Histo'risch (*betrekking hebbend op de geschiedenis; geschiedkundig*), bn.: *een —e atlas, een — woordenboek, een — genootschap, —e beschouwingen, een — feit; een — volk*, volk, dat een geschiedenis heeft; *een —e roman*, roman, die bij veel verdichting een geschiedkundigen ondergrond heeft: J. van Lennep, H. J. Schimmel en Mevr. Bosboom-Toussaint schreven —e romans; ook in Z.-Ned. Conscience: *de Leeuw v. Vlaanderen; — proza*, zie: Kroniek, Jaarboek, Annalen; *een — treurspel*, tragedie, waarvan de stof aan de geschiedenis is ontleend: *Gijsbrecht van Aemstel is een — treurspel* (Vondel); evenzoo *Gerard van Velzen* (Hooft); *Willem v. Holland* (Bild.); *Napoleon Bonaparte* (Schimmel) enz.

Hit (verkorting van *Hitlander* d. i. klein soort van paard, afkomstig van *Hitland*, een der Shetlandsche eilanden), m. hitten, ook spott. voor dagmeisje, *daghit*.

Hit'sen (*aanvuren, opzweepen*), hitste, heeft gehitst; zie: Aan —, Ophitsen.

Hit'sig (*zeer vurig, driftig*), bn.; —er, —st: *een — paard; — bloed, — van aard zijn*.

Hit'te, het'te (*groote warmte*), v. gmv.

Hit'tegolf (*toestrooming v. hitte*), v. —golven: *een — uit de Sahara*.

Hit'tenwagen (*licht pony-wagentje*), m. —wagens; —**wagentje**, o. —s.

Ho (klankn.), tw.: —, *wat een leven!* uitroep om stilstand of rust.

Hob'bel (*bobbel, oneffenheid*), m. hobbels.

Hob'belaar (*iem. die hobbelt* inz. *jongen, die een vischschuit op en neer schommelt*), m. —s: dit hobbelen geschiedt om zoo de visch in leven te houden; ook, Hobbeljongen.

Hob'belbek (*stamelaar*), m. en v. —bekken. plat.

Hob'belen (*wiegelen*), hobbelde, heeft gehobbeld: *op de knie —, in een bootje —, op de golven —; de knaap hobbelt op zijn paardje*, zie Hobbelpaard.

Hob'belig (*vol hobbels, oneffen*), bn.; —er, —st: *een—e weg, een — pad, —e straten*.

Hob'belpaard (*schommelpaard als kinderspeelgoed*), o. —paarden.

Hob'belstoel (*schommelstoel, vooral voor kinderen*), m. —stoelen.

Hob'bezak (*iemand, die kleeren aan heeft, welke hem niet passen, maar hem lachwekkend ruim om het lijf hangen*; ook: *zulk e. kleedingstuk zelf*; iron. *e. meisje, dame in reformkleed*), m. —ken, in de laatste bet. v.

Ho'bo (Fr. *hautbois*: *houten blaasinstrument met hoogen toon*), v. —'s.

Hoboïst' (*hoboblazer, -speler*), m. —en.

Hoc, in uitdr. als: *ad —*, daartoe, tot de zaak; post —, daarna, na dat; propter —, wegens dat, wegens de zaak.

Hoc an'no, zie **h. a.**; — **lo'co**, zie **h. l.**; — **loco sepul'tus**, zie H.L.S.E.; —**sen'su**, zie **h. s.**; — **tem'pore**, zie **h. t.**

Hoc'keyspel (sport. *balspel, een soort van vereenvoudigd kolfspel met een bal en aan het uiteinde kromgebogen slaghout*), o. —spelen: het — wordt in de openlucht, meest op een grasveld, gespeeld; —**bal** *een harde rubberbal van ± 170 gram*), m. —len; —**stok** (*een aan 't ondereind licht omgebogen stok om tegen den hockeybal te slaan*), m. —ken.

Ho'cus-pocus (*goochelarij, tooverformule*), v.

Ho'die mi'hi, cras ti'bi, Lat. *Heden is de beurt aan mij, morgen aan u*, opschrift v. een kerkhof, grafzerk enz. (die = dië).

Hodome'ter (*wegmaat, wegmeter*), m. —meters; zie Pedometer.

Ho'dur, m., Germ. myth. de blinde en geweldige zoon van Odin en Frigga; hij schoot Baldur dood op raad van Loki.

Hoe, 1 bw.: — *gaat het? — warm het was!* **2** als zn. o.: *het wat en het —*.

Hoed 1 (1 *hoofddeksel*, 2 *zinnebeeldig teeken*; 3 bij overdr. *iets, dat op een hoed gelijkt*), m. —en: 1 *een hooge —, een strooien, vilten —, een ronde —; den — afnemen*, groeten; *een hoed opmaken*, zie Opmaken; zegsw. *daar neem ik mijn — voor af*, daar heb ik eerbied, ontzag voor; *zijn — staat op drie haartjes*, hij ziet er parmantig uit; *hij is onder een —je te vangen*, erg tam of mak; spreekw. *met den — in de hand komt men door het gansche land*, een beleefd mensch wordt overal terechtgeholpen; 2 *de vrijheids—*, zie ald.; *een kardinaals—*, alles rood met 15 afhangende kwasten; *een aartsbisschops—*, alles groen met 10 kwasten, *een bisschopshoed*, alles groen met 6 kwasten; 3 *de — van een paddenstoel*, zie ook Vingerhoed; **2** (*oude inhoudsmaat voor droge waren*, inz. *voor steenkolen*), o. gmv.: *in Zeel. is een — 16 H.L., nog de gewone term; in A'dam was een — steenkolen ruim 11.5 H.L.; een — kalk was*

er 9.712 HL.; *een — graan was te R'dam ruim 10.5 HL.*

Hoe'danig (*wat voor, wat voor een, wat voor soort*; *welk een*), vnw.: —*e dieren zijn dat?*

Hoeda'nigheid (*eigenschap*), v. —heden.

Hoe'de (*bescherming*), v.: *onder de —v. God.*

Hoe'dedoos (*kartonnen of leeren doos voor een hoed*), v. —doozen; —**gesp** (*gesp aan het lint van een hoed*), m. —gespen; —**pen** (*lange steekpriem, die den dameshoed op het kapsel of hoofdhaar hecht*), v. —pennen.

Hoe'den (*het toezicht houden over, bewaken*), hoedde, heeft gehoed: *de koeien —, de ganzen —*; —**er** (*veehoeder*, ook, *bewaker*), m. —s; —**ster** (*oppaster*, b.v. *ganzenhoedster, veehoedster*), v. —s.

Hoe'denfabriek (*fabriek voor hoeden*), v. —en; —**fabrikant** (*leverancier van hoeden*), m. —en; —**garneer'sel** (*lint, bloemen, waarmee dameshoeden worden opgemaakt*), o. —s; —**industrie'**, v. gmv.: — of het vlechten van stroohoeden vindt men o.a. in het Luikerland, ook in O.-I.,-residentie Batavia; zij is er een belangrijke bron van inkomsten voor de inlandsche bevolking; —**maakster** (*modiste*), v. —s; —**winkel** (*winkel, waar hoeden worden verkocht*), m. —winkels.

I. Hoef (inz. *paardenhoef*), m. hoeven.

II. Hoef, hoe've (*hofstede*), v. hoeven.

Hoef'beslag (*de hoefijzers*), o. gmv.

Hoef'blad (plantk. *zekere plant met bladen op een paardenhoef lijkend*), o. —bladen: *het kleine —, het groote —*, ook Dokkeblaren.

Hoef'dier, o. —en; zie Eenhoevigen, Tweehoevigen, Veelhoevigen.

Hoef'ijzer (*voetijzer bij paard of ezel*), o. —s: *een magneet in den vorm van een —*; *een gevonden — brengt geluk aan*, volksgeloof.

Hoef'ijzerneus (dierk. *soort van vleermuis*), m. —neuzen; ook, Blad- of Kamneus.

Hoef'magneet (nat. *kunstmagneet in den vorm van een hoefijzer*; *omgebogen staafmagneet*), m. —magneten.

I Hoef'slag (eig. *het omslaan der kosten van het dijkonderhoud over de verschillende in den polder of aan den dijk gelegen hoeven*, ook, *ieders vak, dat hij heeft te onderhouden, door steenen of ijzeren paaltjes aangewezen*), m. —slagen; vroeger ook: post, wachtpost: *zoo stonden zij .... een ieder op zijn hoefslag* (Lucifer, 5e bedrijf, vers 91).

II. Hoef'slag (*slag met den hoef*), m. —slagen; ook, spoor van een paardenhoef.

Hoef'smederij (*werkplaats v. d. hoefsmid*), v. —smederijen; —**smid** (*smid, die paarden en ezels beslaat*), m. —smeden; —**stal** (smederij: *inrichting tot het beslaan van niet makke paarden*), m. —stallen.

Hoe'genaamd (*in welk opzicht het ook zij*), bw.: met ontkenning: *daar is — geen orde.*

Hoegroot'heid (*maat, omvang*), v. gmv.

Hoek (meetk. 1 *deel van het platte vlak, ten deele begrensd door twee niet evenwijdige lijnen*; 2 *de ruimte gevormd door twee of meer vlakken*; 3 in 't algemeen: *scherpe kant, uitstekende punt*; 4 *stille, rustige plaats*; 5 *streek, oord, windstreek*; 6 *haak, vischhaak*; 7 *deel van een stad of dorp*), m. —en: 1 *er zijn rechte, scherpe en stompe —, een rechte — is 90°, een gestrekte — is gelijk aan twee rechte of aan 180°*; 2 zie: Twee-, Drievlakshoek; bij verg. *een donkere —*; *de knaap moest in den — staan*; *zet de kast daar in dien —*, verg. Schuilhoek, Pruilhoek; 3 *op den — der straat, de — van een tuinmuur*; aardr. *de — van Holland*, zie ald.; scheepst. *den — van een eiland omzeilen*; zegsw. *den — omgaan*, sterven; *het —je, den — om zijn*, overleden zijn; 4 *in een hoekske met een boekske*, lijfspreuk van Thomas a Kempis, zie Navolging; *het —je van den haard*, een warm, best plaatsje; bij uitbr. als beursterm: *de effecten—, de olie—, de tabaks—*; 5 zie Achterhoek; *hij woont in een vergeten — van Duitschland*; *uit welken — waait de wind?* zegsw. *waait de wind uit dien —?* denkt men er zóó over, wil men dien kant uit?; *de wind waait uit den verkeerden —*, de stemming is ons niet gunstig; 6 *een worm aan den — slaan of doen*; *gulzige kabeljauwen, die den — in- of doorslikken*, zie ook Vischhaak; *met den gouden — visschen*, bij mislukte vangst visch gaan koopen, verg. Zilveren hagel; 7 *alle —en der stad laten doorzoeken*; *in welken — van het dorp woont hij?*

Hoe'ker (*transportschip, lastschip*), m. —s.

Hoek'graad (meetk. $^1/_{90}$ *deel v. e. rechten hoek*), m. —graden.

Hoek'huis (*huis op den hoek v. e. straat*), o. —huizen: *een — is een best winkelhuis.*

Hoe'kig (*met hoeken*), bn.; —er, —st: *een —e figuur*; fig. *een — paard*, mager; zegsw. *hij is erg —*, min of meer lomp, onbeschaafd, vierkant, achtkant.

Hoek'meetinstrument (*werktuig tot het meten van op het terrein uitgezette hoeken*), o. —en; zie Astrolabium; —**punt** (meetk. *punt van ontmoeting van twee lijnen of van vlakken*), o. —punten: *een 8-hoek heeft acht —punten, een kubus heeft acht —en, een vijfzijdige piramide heeft zes —en*; *een regelmatig twaalfvlak heeft 20 —en*; —**puntslijn** (*diagonaal in een veelhoek*), v. —lijnen.

Hoeksch 1 (*tot de partij der Hoekschen behoorende*), bn.: *de —e en Kabeljauwsche twisten*, burgertwisten in de 14e en 15e eeuw in het graafschap Holland; **2 —en** (gesch. *partij der Edelen*), m. mv.: — *en Kabeljauwschen*, 1349—1492.

Hoek'steen (*stuk natuursteen op de hoeken van muren, pijlers enz.*), m. —en: fig. *een — des geloofs*, grondwaarheid; *het gezin is de — der maatschappij*; fig. steunpilaar.

Hoek'tand, m. —tanden; zie Oogtand.

Hoek'-van-Hol'land (aardr. *landpunt, waarin het vasteland van Z.-H. eindigt, met een plaatsje van dien naam*), m.; z. Nieuwe Waterweg.

Hoe'lang, tot —, bw., d. i. tot welken tijd? — *zal het nog duren?*

Hoe'ma (O.-I. *droog rijstveld*), v. —'s.

(H)oem'pa (*straatmuzikant*), m. —'s.

Hoen (dierk. *hoenderachtige vogel*), o. —deren,—ders; verkl. —**tje**, o. —tjes of —dertjes: *de patrijs heet veld—*; *de gewone—ders zijn in tal van soorten over de geheele aarde verspreid*; zegsw. *zoo frisch als een — zijn*, zeer gezond en levenslustig, z. Lekker.

Hoen'derachtig (*tot het ras der hoenders behoorende*), bn.: —*e vogels*, als: *duiven, kippen, patrijzen, korhoenders, fazanten.*
Hoen'derdief (*iem., die hoenders steelt*), m. —dieven; —**drek** (—*mest*), m. gmv.; —**ei** (*ei van een kip*), o. —eieren; —**hof** (*besloten ruimte voor de kippen, hanen, eenden, ganzen*, nl. *op de boerderij*), m. gmv.: *de vos zoekt den — stil binnen te snappen*; —**hok** (*kippenhok*), o. —hokken; —**korf** (*platte mand tot het vervoeren v. hoenders*), m. —korven; —**maag** (*kippenmaag*, fig. *altijd gretige maag*), v. —magen; —**markt**, v. —en; —**melker** (*man, wiens bedrijf het is kippen en hanen te fokken*), m. —s; —**mest** (*kippenmest*), m. gmv.; —**park** (*hoenderkweekerij*), o. —en; —**pastei** (*pastei van kippenvleesch*), v. —en; —**stok** (*slaapstok voor hoenders*), m. —ken, zie R o e s t; —**teelt** (*het kweeken van hoenders*), v. gmv.; —**vleesch** (*kippenvleesch*), o. gmv.
Hoep (*hoepel, houten ring*), m. hoepen.
Hoe'pel (1 *houten of ijzeren band om vaatwerk*; 2 *kinderspeeltuig*), m. —s; verkl. —tje, o. —s: 1 *een nieuwen — om een vat leggen, de —s aanzetten, twee der —s zijn gesprongen*; 2 *met den — spelen.*
Hoe'pelen (*met den hoepel spelen, den hoepel met een stok voortdrijven*), hoepelde, heeft gehoepeld: *die jongens gaan weer —, ze hebben al een uur gehoepeld*; —**rok** (*verouderde dames- en meisjesdracht* nl. *een zeer wijde, op hoepels uitstaande, onderrok*), m. —rokken; ook, C r i n o l i n e; —**stok** (*stok, om een hoepel vooruit te drijven*), m. —stokken.
Hoep'hout (*wilgenhout, rijshout voor hoepels*), o. gmv.: *veel — of griendhout groeit in den Biesbosch*; —**land** (*griendland*), o. —en.
Hoera' 1 (*hoezee*), tw.: — is waarschijnlijk overgenomen van de Kozakken uit de jaren 1815 e. v.; **2** als zn. o.: *een donderend —.*
Hoe'ri (*eeuwig jonge maagd uit Mohammeds paradijs*), v. —'s; zie H o u r i.
Hoes (*overtrek van stoel of canapé*), v. —zen.
Hoest (*bekend keelgeluid, krachtig of minder krachtig uitgestooten*), m. gmv.: *een droge —, een aanval van — hebben, een kuchende —*; zie: K i n k h o e s t; K r a m p—, M a a g—, S l i j m h o e s t.
Hoes'ten (*een hoest uitstooten, den hoest hebben*), hoestte, heeft gehoest: *dat zieke kind ligt maar te —*; —**bui**, v. —buien.
Hoe'telen (*knoeien, broddelen*), hoetelde, heeft gehoeteld; —**werk** (*broddelwerk*), o.
Hoe've (*boerderij, hofstede, boerenwoning*), v. hoeven; ook: *Hoef.*
Hoe'veel (*welk aantal?*), vragend telw.
Hoeveel'heid (*massa, menigte*), v.—heden.
Hoeveel'ste, telw.: *de — is het vandaag? de — maal vraag je me dit al?*
Hoe'ven (*behoeven*), hoefde, heeft gehoefd: *gij hoeft niet te komen, dat hoeft niet.*
Hoe'venaar (*pachter, bouwman*; oudt. *vrije, edeling*), m. —s, —naren.
Hoe'ver, h o e'v e r r e, bw.: — *is die stad v. hier? tot — reist gij met ons?* tot welke plaats; *in — zal dat in uw voordeel zijn?* in welke mate, in welk opzicht.
Hoewel' (*ofschoon, hoezeer*), vgw.
Hoezee' 1 (*Ned. uitroep v. vreugde, toejuiching, aanmoediging*), tw.: **2** als subst. o.: *een luid —.*
Hoezeer' (*hoewel, ofschoon*), vgw.
Hof 1 (*omtuinde of omheinde ruimte*), m. hoven; *bloemen in veld en —, een bloem—, de notaris zal daar huis en — verkoopen*; **2** (1 *afgesloten of begrensde ruimte*; 2 *woning van een vorst, vorstelijk verblijf*; *paleis*, bij overdr. *hofhouding*; 3 *rechtbank van hoogeren rang*; *de gezamenlijke raadsheeren in zoo'n rechtbank*, zie G e r e c h t s h o f; 4 *eerbiedige opwachting, ceremonieel*), o. hoven, bet. 4 gmv.: 1 *een kerk—, een begijn—*; 2 *aan het — verblijven, de dames en heeren van het —*; *het — was op de jacht;* zegsw. *hij is opgevoed aan het — van Jan Vlegel*, hij is een lompe, brute man, hij heeft minne manieren; 3 *er zijn in ons land vijf hoven*; *het — van appèl, het — van cassatie*, zie ald.; *het — was compleet*; 4 *de gezanten gingen den koning het — maken*, fig. *aan een dame het — maken*, hoofsche manieren ten opzichte van haar toonen, haar oplettendheden bewijzen; zie ook H o f j e.
Hof'adel (*de adellijken, die een functie bekleeden aan het hof*), m. gmv.; —**dame** (*adellijke dame, tot de hofhouding behoorende*), v. —dames, verg. H o v e l i n g; —**dichten** (letterk. *gedichten, die ontstonden in navolging van Huygens' Hofwijck*), o. mv.; —**dignitaris** (*edelman, die een waardigheid aan 't hof bekleedt*), m. —sen.
Hof'felijk (*beleefd, hoofsch*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man*; verg. H e u s c h.
Hoff'mansdruppels (*zenuwstillend middel*), m. mv.: genoemd naar den Duitschen dokter F. Hoffmann, 1660—1742.
Hof'hond (*heemhond*), m. —honden.
Hofhoo'rig (gesch. *behoorende tot de hoeve v.d. hoevenaar*), bn.; —**hoorigheid** (*lijfeigenschap*), v. gmv.; —**hoo'rige** (gesch. *lijfeigene, behoorende tot het allodium*), m. en v. —n. vero.
Hof'houding (*het gezin van den koning met al de hovelingen en hofdames*), v. —en: fig. *'t is daar een heele —*, groot vertoon.
Hof'je (*tuintje, binnenplaats, door huisjes omringd, een rij gratis-woningen voor oude en behoeftige vrouwtjes*), o. —s. o. hofjes, zie H o f, **2**.
Hof'jesjuffrouw (*bewoonster van een huisje in of op het hofje*), v. —juffrouwen.
Hof'kapel (*de kapel, bij of in het paleis, voor het hof*), v. —kapellen; —**kapelaan** (*geestelijke, verbonden aan een hofkapel*), m. —s, —lanen; —**kring** (*kring van hovelingen en hofdames*), m. —kringen; —**leverancier** (eig. *winkelier, die aan het hof levert*: *meestal bloot een eeretitel*), m. —s; —**maarschalk** (*bestuurder der vorstelijke hofhouding*), m. —en.
Hof'meester (scheepst. *persoon, die op boot of schip belast is met de tafelbediening en de bottelarij, bediende v. d. kapitein*), m. —meesters.
Hof'meier (gesch. *opzichter over een hofhouding* inz. *aanzienlijk ambtenaar aan het hof der oude Frankische koningen*), m.—meiers: *de Pepijnen waren —s*; —**nar** (*persoon, die aan vorstenhoven voor nar speelde en diende tot vermaak, maar door zijn scherpe zetten*

ook de schrik was der hovelingen), m. —narren; —**prediker** (*predikant aan het hof*), m. —s; —**rijtuig** (*hofkoets*), o. —en; —**rouw** (*rouw, door het hof voor korteren of langeren tijd aangenomen*), m. gmv.; —**stad** (*residentie*), v. —steden.

Hof'stede, —stee (*boerenhuis*), v. —stedeh.

Hof'stoet (*al, wie of wat tot de hofhouding behoort*), m. gmv.: *e. schitterende* —.

Hof van arbitra'ge, o.; zie A r b i t r a g e h o f.

Hof van Jan Vle'gel, o.; zie H o f **2.**

Hog (zeew. *scheepsschrobber*), m. hoggen.

Hog'gen (scheepst. *de buitenhuid van een schip afschrobben*), hogde, heeft gehogd.

I. Hok (*bergplaats*; ook: *verblijf van huisdieren*), o. hokken; zie: T u r f—, K o l e n—, D u i v e n—, K i p p e n—, K o n ij n e n—, S c h a p e n h o k; etymologisch waarschijnlijk verwant met:

II. Hok (*een samenbindsel of bundel van 4 tot 12 garven of schooven*), o. hokken.

Hok'keling (*éénjarig kalf*), m. en v. —en.

Hok'ken (1 *verblijven*; 2 *haperen, vastloopen*), hokte, heeft gehokt: 1 *dat hokt maar bij de kachel! drie gezinnen — er op éene kamer,* wonen samen; 2 *de machine hokt ergens.*

Hok'kerig (*met hokken*), bn.; —er, —st: *een — huis,* met kleine kamers.

Hok'vast (*huiselijk*), bn.: *die oude man is erg —,* gaat zelden uit, is nooit van huis.

I. Hol 1 (*inwendig ledig of niet gevuld*), bn. en bw.; holler, —st: *een holle kogel, een —le gouden ring,* verg. M a s s i e f; *een — vat; een holle maag,* ledig; *holle oogen,* diep ingezonken; *de zee stond —,* onstuimig, vol golven; *een holle weg,* tusschen hoogten, zie R a v ij n; *een holle stem,* dof, klankloos; **2** (*grot, spelonk, uitgeholde ruimte*), o. holen, verkl. holletje, o. —s.: *een diep, donker —, de nauwe ingang van een — de holen van dieren, van konijnen, vossen,* zie ook R o o v e r s h o l; scheepst. *zij slapen in het — en staan om beurt te waken* (Overwint.), romp, ruim v. e. schip.

II. Hol (*het hollen*), m.: *op-raken, slaan, b.v. van paarden,* d. i. onstuimig loopen; *iem. het hoofd op — brengen,* van streek maken; *zijn hoofd is op —,* hij is van zijn zinnen.

III. Hol (volkst. *oploopend gedeelte van een weg*), v. —len: *ik kan met mijn zwaren wagen die — niet opkomen,* oprij. gew.

Ho'la 1 (*houd op!*) tw.; **2** als zelfstnw. o,, zie H o l l a.

Holbein'werk (*fijn borduurwerk, behoorende tot de fraaie handwerken*), o. gmv.

Hol'da, v. volkst. *vrouw Holle, Holle,* Germ. myth.: e. oud-Germ. godin, lief en vriendelijk voor de menschen: zij beloont ijver en vlijt aan den huiselijken haard, zij is de godin van geboorte en dood en doorklieft met de zielen der afgestorvenen in de Odinsjacht onder 't geloei der najaarsstormen de lucht; nog is zij de godin der sneeuw: *vrouw Holle schudt haar bed,* het sneeuwt.

Hol'derdebolder (*het onderstboven, hals-over-kop, in allerijl*), bw.

Ho'lenbeer (dierk. *voorwereldlijke beer*), m. —beren; —**mensch** (*mensch uit de voorwereld, levend in een hol*), m. —menschen.

Hol'heid (*het hol-zijn, ledigheid;* fig. *onbeduidendheid, ijlheid*), v. gmv.: *de — van een boom, van een kies, van een vat, van een gedemonteerde mijn; de — van een omwentelingsleus, van een theorie.*

Holhoor'nigen (dierk. *familie der herkauwers*), m. mv.: tot deze fam. behooren het rundvee, de schapen en de antilopen.

Hol'la, tw., ook H o l a, zie ald.

Hol'land (aardr. misschien *holt- of houtland, naar het griendland rondom Dordt,* óf *Hol- of laagland,* dus *Nederland*), o.: de naam — bestond al vóór 1200; naam van het Ned. gewest met A'dam als hoofdstad, het tegenw. N.- en Z.-Holland samen; bij uitbr. de heele Republiek; in het buitenland nóg ons heele land; zegsw. — *was in last,* er was groote nood, ook satirisch voor: groote drukte om een beuzeling; — *bolland, ik hou het met den heikant,* rijmpje, om uit te drukken, dat het rijke Holland een waterland is.

Hol'lander 1 (*iem. uit Holland, uit Nederland; maal- of roerbak waarin de lompen worden fijngemaakt bij de papierbereiding;* ook, *roerkuip of wrijfbak*), m. —s; *de kalme —; de vliegende —,* kapitein v. e. spookschip op de W.-kust van Afrika, bij uitbr. dat schip zelf; ook, een opera van Wagner, ontleend aan deze sage; nóg heet vliegenden — een jongenskarretje, dat met een hefboom door hem voortbewegen wordt; **2** (O.-I. *Hollandsche sigaar*), v.—s.

Hol'land-op-zijn-smalst' (aardr. *landengte tusschen het IJ en de Noordzee*), o.: door — is het Noordzee-kanaal, met IJmuiden aan de monding, heengegraven en in 1876 geopend.

Hol'lands (*van Holland*), zn. in den 2en nvl., b.v. — *grond, — rijkdom, het — welvaren;* —**landsch, 1** bn.: *een —e stad, een —e vrouw, —e kaas,* uit of van Holland; —**e** h a r i n g (*haring, die nog levend, gekaakt werd en spoedig daarna ingezouten*), v.: de — haring is blanker dan de Schotsche; **2** —**landsch** (*de Ned. taal*), o. gmv.: zegsw. *iem. in goed — iets zeggen,* in ronde taal.

Hol'le, v. zie H o l d a.

Hol'len (*wild voortrennen van paarden*; bij overdr. *zeer snel loopen, haast maken*), holde, heeft gehold: *de paarden holden als dol langs den weg, een hollend paard,* zie H o l **II**; *op die tijding holde hij naar huis; naar het station —;* zegsw. *het is met hem — of stilstaan,* hij vervalt van het eene uiterste in het andere, hij kent geen maat.

Hol'ligheid (*kleine holte, gat, opening*), v. —heden: *een spons vol —heden.*

Hologra'phisch ([*door den testateur*] *eigenhandig geschreven*), bn.: *een — testament.*

Hol'oogig (*met holle,* d. i. *diepliggende, oogen*), bn.: *een —e bedelaar, de —e dood.*

Holothu'riën (*een soort van stekelhuidigen, zeekomkommers*), v. mv.: *de eetbare — heeten tripangs.*

Hol'rond (*rond ingebogen*), bn.; — *is de tegenst. v. bolrond;* zie C o n c a a f.

Hols'blok (eig. *houtschoen: klomp,* fig. *plomp mensch*), o. —ken.

Hol'ster (*koker aan 't zadel tot berging van 't pistool, joedraal*), m. —s.

Hol'te (*holligheid, indeuk*), v. —n: *de borst—, een — in den grond,* diepte, zie H o l **I**.

Hom (*inwendig deel van een visch*), v. hommen: zegsw. *inslikken met — en kuit*, d.i. met huid en haar; —**baars** (*mannetjesbaars*), m. —baarzen; —**bokking** (*mannetjesbokking*),m. —en.

Home (Eng. *het tehuis, het huis, verblijf*; [*geboorte*]*land*), o.

Home'risch (*zooals bij Homerus*), bn.: zegsw. *een — gelach*, onbedaarlijk, schaterend; *de —e versmaat*; fig. *een —e strijd*, een reuzenstrijd, b.v. veldslagen die weken duren, als in den oorlog van 1914.

Homerule (Eng. *eigen inrichting van bestuur*), o.: *Ierland vraagt reeds lang vergeefs* —, zelfregeering; —**ruler** (Eng. *voorstander van eigen parlement van zelfregeering inz. in Ierland*), m. —s.

Home'rus, m. ± 950 v. C., de vader der Heldendichten: *Ilias en Odyssee*; zeven steden, o. a. Athene, Smyrna, Rhodus, betwistten elkaar de eer zijner geboorte.

Homespun (Eng. *thuis gesponnen, grofdradige stof*), v.

Homileet' (*kanselredenaar*), m. —leten.

Homile'tica, homiletiek' (*leer der kanselwelsprekendheid of der predikkunst*),v. gmv.

Homile'tisch (*de homiletiek betreffende*), bn.: —*e oefeningen*, —*e voorschriften of regelen*, *een* —*e les*.

Homilie' (*kanselrede, kerkelijke tekstverklaring, leerrede, predikatie*), v. homilieën.

Hom'mel (dierk. 1 *vliesvleugelig insect, wilde bij, die in den grond haar nest heeft*; 2 *mannetjesbij, dar*), v. —s: de —s worden alzoo genoemd naar het brommend geluid, dat zij onder het vliegen maken: 1 zie Aard—, Steen—; 2 *de —s worden in het najaar uit den korf gedreven of wel gedood*.

Hom'melen (*gonzen, brommen als de bijen*, fig. *mompelen*), hommelde, heeft gehommeld.

Hom'meles: *'t is er* —, er is twist, ruzie.

Hom'mer (*mannetjesvisch*), m. —s.

Homoeopaath' (*beoefenaar der homoeopathie*), m. —pathen, zie Allopaath; vr. —**pathe.** (oe = eu).

Homoeopathie' (*geneeswijze, door Dr. Samuel Hahnemann, 1795—1843, ontdekt*), v.: *bij de — wordt een ziekte bestreden met datgene, waardoor bij een gezonde de ziekte zou veroorzaakt worden, maar het middel wordt in geringe mate toegediend, om zoodoende de natuurlijke geneeskracht te ondersteunen*; verg. Allopathie; men zegt meestal: *Homœ'o-patie'*.

Homoeopa'thisch (*van, voor, over, betreffende de homoeopathie*), bn. en bw.: —*e geneeswijze*.

Homogeen' (*van hetzelfde geslacht, van dezelfde soort, verwant, gelijksoortig*), bn. —gene: *een —ministerie*, d.i. uit één partij voortgesproten en dus één van programma en denkwijze; verg. Heterogeen.

Homogeniteit' (*gelijksoortigheid*), v. gmv.

Ho'mo ho'mini lu'pus (Lat. *De eene mensch is een wolf voor den anderen*).

Homologa'tie (*gerechtelijke bekrachtiging van een faillissementsakkoord; door deze bekrachtiging eindigt het faillissement*), v. —ties, —tiën.

Homologeeren (*verleenen van homologatie*; *rechtskracht verleenen*). (g = g).

Homoloog' (*overeenstemmend, overeenkomstig, gelijkluidend*), bn.

Homoniem' 1 (*gelijkluidend, gelijknamig, gelijkklinkend, doch verschillend in beteekenis*), bn.: *bal* (m.) en *bal* (o.), *els* (m.) en *els* (v.), *blik* (m.) en *blik* (v.), of wel als: *wand* en *want*, *dog* en *doch*, verder: *beren* en *beeren*, *sloten* en *slooten* enz.: deze woorden zijn —; **2** (*woorden, die homoniem of gelijkluidend zijn, doch in spelling kunnen verschillen*), o. —en: *de —en* wand en want.

Ho'mo no'vus (Lat. eig. *een nieuwe mensch, een onbekende*), m. homines novi; fig. iem., die pas geadeld of pas tot een staatsambt bevorderd is.

Homophoon' van muziek: *bestaande uit slechts één zelfstandige partij*), bn.; verg. Polyphoon. (ph = f).

Homp (*brok, ongeschikt dik stuk*), v. hompen: *een — brood, een — vleesch*.

Hom'pelen (*strompelen, hinken, kreupel loopen*), hompelde, heeft, is gehompeld: *die man hompelt langs den weg, hij is aan twee zijden kreupel of mank*; *zie den armen ezel met zijn zeeren poot daar —!* —**aar** (*kreupele*), m. —s; —**ig** (*hinkend, kreupel*), bn. en bw.; —**voet** (*persoon met een kreupelvoet*), m. en v. —en.

Homun'culus (eig. *klein mensch, menschje*), m.: *in de alchimie is — een langs scheikundigen weg ontstaan mensch*, b.v. in Goethe's Faust; zie: Dwerg, Kleinduimpje, Lilliputter.

Hom'visch (*mannetjesvisch*), m. —vischen; zie: Hommer, Hombaars en Hombokking.

Hond 1 (1 dierk. *vleeschetend zoogdier, algemeen bekend huisdier*), m. —en: tot de fam. der —en behooren o. a. de vos, de wolf, de jakhals; er zijn tal van hondenrassen: bulhonden, dashonden, doggen, jachthonden, keeshonden, herdershonden, poedelhonden, windhonden, sloegi's, dingo's enz.; *een staande* —, patrijshond; *een lange* —, windhond; zegsw. *zoo ziek als een* —, erg ziek; *zoo moe als een* —, doodmoe; *zij leven samen als kat en* —, zij twisten of kibbelen altijd; *men moet geen slapende —en wakker maken*, geen argwaan wekken; *blaffende —en bijten niet*, van dreigers of schreeuwers heeft men niets te duchten; *wie een — wil slaan, vindt licht een stok*, wie iem. wil treffen, benadeelen, kwaaddoen, vindt licht een gelegenheid; *veel —en zijn der hazen dood*, zie Haas; *twee —en vechten om een been, een derde loopt er ras mee heen*, bij twist gaat een derde met den buit strijken; *groote —en bijten elkaar niet*, groote heeren sparen elkaar; *den — in den pot vinden*, bij te late thuiskomst het middageten op vinden, terwijl de huishond den pot schoonlikt; fig. teleurgesteld zijn of worden; bij overdracht: *de vliegende* —, een soort van groote vleermuis in de tropen; spreekw.: *Komt men over den* — (misschien *Hont* of Westerschelde), *dan komt men ook over den staart*, als de grootste moeilijkheid maar overwonnen is, dan volgt de rest vanzelf, men moet in 't financieele niet al te krenterig zijn; fig. veelal in ongunstigen zin in een aantal zegswijzen:

een — van een kapitein, een beroerde kerel; *hij is een vuile —*, een gemeene vent, verg. Christenhond; *hij is bekend als de bonte —*, zie Bont; *behandeld worden als een —*, zeer minachtend, erg slecht; verg. ook Hondenbaantje, —leven, —wacht, —weer, —werk; **2** (*zekere huidziekte, veel lijkende op roodvonk* meestal m. *roode* verbonden), m. en v. gmv.; verkl. **—je** (*kleine, lieve hond*), o. —s; fig. iets liefs, iets aardigs: *een — van een kind, een — van een hoedje*; *mijn —*, mijn lieveling; zegsw. *van 't — gebeten zijn*, trotsch, erg ingebeeld zijn.

Hon'de(n)kar (*karretje door één of door meer honden te trekken of getrokken*), v. —: karren.

Hon'denasyl (*verblijf voor verloopen, ook voor zieke honden*), o. —asylen, lees: *a-ziel*; **—baantje** (*gemeen, slecht postje*), o. —baantjes: *onze tweede stuurman had een —*; **—belasting** (*belasting op het houden van honden*), v. gmv.; **—bloem,** v. —en, zie Hondsbloem; **—brood** (*brood, speciaal voor honden gemaakt*), o., als voorw. meerv. —en: *— wordt bereid uit maïsmeel en slachtafval*; **—haar** (*haar v. e. hond*), o. —haren; **—hok** (*hok voor een hond*), o. —ken; ook: lokaal in het beursgebouw te Amsterdam, voor executoriale verkoopen; **—kenner,** m. —s, zie Kynoloog; **—leven** (*ellendig leven*), o. gmv.; **—slager** (eig. *de man, die de honden uit de kerk moet slaan*; *kerkeknecht, ordehouder*), m. —slagers, zie Suisse; **—tentoonstelling** (*expositie van honden*), v. —en; **—wacht** (scheepst. *scheepswacht van middernacht tot 4 uur 's morgens*), v. —wachten: *het was zes glazen in de —*, 's nachts om drie uur; **—weer** (*gemeen, slecht weer*), o. gmv.; **—werk** (*onaangenaam werk*), o. gmv., zie Hondenbaantje; **—penning** (*belastingpenning*), m. —en: de — wordt door den hond aan den halsband gedragen.

Hon'derd 1 (*10 keer 10*), telw.: *een eeuw heeft — jaren*; **2** zn. o. —en: *deze noten kosten een gulden het —*; *bij —en*; zegsw. *dat loopt in 't —*, in 't wild: *hij praat maar wat in het —*, klapt onzin; *hij praat — uit*, zijn mond staat niet stil; *geld uitzetten tegen 5 ten —*, d. i. tegen 5 %.

Hon'derd dagen (gesch. *van Napoleons vlucht van Elba, 26 Febr. 1815, tot den slag bij Waterloo, 18 Juni 1815*), m. mv.

Hon'derddeelig, bn.: *de —e thermometer*, nl. die van Celsius; *een —e breuk*, b.v. 0.05; **—duizend** (*honderd keer duizend*), bn.: *— gulden*; *de — trekken in de Ned. staatsloterij*, den hoofdprijs, zie Ton; **—erlei,** bn.: *— dingen*, zeer vele; **—jarig** (*100 jaar tellende of durende*), bn.: *een — man, de —e oorlog*; **—maal** (*100-keer*), bw.; **—man** (Bijb. *Romeinsche hoofdman over 100 minderen*), m. —nen, zie Centurio; **—ste, 1** bn.: *het — deel, de — dag*; **2** als zelfst. nw. o.: *een — van een mud, van een M.*; **—tal** (*een hoeveelheid van honderd*), o. —tallen: *een — appelen, een — gedichten*; **—voud,** o. —en: *een gulden is het — van een cent*; **—vou'dig,** bn. en bw.: *een —e oogst*; *iets — vergelden*; **—werf** (*honderdmaal*), bw.: *iets — herhalen*, w. i. g.

Honds'aap (O.-I. *baviaan op Celebes*), m. —apen: *de zwarte —*; **—bloem** (*paardenbloem, gele weibloem*), v. —bloemen.

Hondsbos'sche zeewering (aardr. *zware dijk tusschen Petten en Kamperduin, ter vervanging van het weggeslagen duin*), v. gmv.

Hondsch (*onvriendelijk, ruw, onbeschoft*), bn. en bw.; —er, meest —: *—e wijsgeeren*, zie Cynisch; — *weer*; *iem. — behandelen.*

Honds'dagen (eig. *de dagen, dat de Hondsster tegelijk met de zon opgaat, 19 Juli—18 Aug.*: *zeer warme dagen*), m. mv.

Hondsdol'heid (*watervrees*), v. gmv.: *de — komt voor bij honden, ook bij wolven, vossen en katten*; zie Hydrophobie.

Honds'draf (plantk. *kruip-door-den-tuin, groeit onder 't geboomte in bosschen, in tuinen en langs wegen*), v. gmv.: *de — is een lipbloemige plant*, zie Aardveil; **—grot** (*grot met giftige dampen, bij Napels*), v. gmv.; **—haai** (*fraai gevlekte of gestreepte haai in den O.-I. archipel*), m. —en; **—kers** (*vlierachtige plant, zwarte vogelkers*), v. gmv.; **—netel** (*een soort van doovenetel*), v. —netels: *in ons land groeit de gele —*; **—peterselie** (*vergiftige schermbloem*), v. gmv., zie Dollekervel; **—ribbe** (plantk. *volksnaam voor de smalle weegbree*), v. gmv.; **—roos** (*wilde roos*), v. —rozen; **—rozelaar** (*wilderozestruik*), m. —s, —laren; **—rug** (aardr. *heuvelrug van Emmen in Drente tot Groningen*), m. gmv.; **—ster, honds'star** (*Sirius*), v. gmv.; **—vleermuis** (*groote vleermuis in Centraal-Amerika*), v. —vleermuizen; **—vot** (eig. *achterste van een hond*; fig. *nietswaardig persoon, mispunt*), m. —votten.

Hongaar' (*iem. uit Hongarije*), m. —garen, zie Magyaar; **—gaarsch' 1** (*behoorende tot, betrekking hebbende op, afkomstig van Hongarije of van de Hongaren*), bn.: *het —e leger, de —e omwenteling, —e paarden, de —e kleederdracht*; *de —e taal*, **2** zn. (*de Hongaarsche taal*) o.: *het —.*

Hon'ger (*natuurlijke behoefte aan voedsel*), m.: *— hebben als een paard, een beer*, ergen honger; *van — sterven*, van uitputting; spreekw. *— is een scherp zwaard*, d.i. hevige kwelling; *— maakt rauwe boonen zoet*, d.i. doet den eenvoudigsten of onsmakelijksten kost lekker vinden; *— is de beste saus*, geeft smaak aan de spijzen; **—dood** (*de dood door gemis van voedsel oudtijds als straf*), m. gmv.: *den — sterven.*

Hon'geren (*honger lijden*, fig. *sterk verlangen naar*), hongerde, heeft gehongerd: *en als de veerschuit (geen brood brengt), — de reuzen* (op Marken, C.O.); fig. *— en dorsten naar de gerechtigheid*, d.i. sterk begeeren, reikhalzen naar, Bijbel, Matth. 5 : 6.

Hon'gerig (*honger hebbende, begeerig naar spijs*), bn.; —er, —st: *een —e maag, —e oogen*; *—e wolven.*

Hon'gerkunstenaar (*iem., die langdurige onthouding van voedsel als een kunst beoefent*), m. —s, of: **—virtuoos,** m. —ozen; **—kuur** (*geneeswijze, door tijdelijke onthouding van voedsel*), v. —kuren; **—lijder** (*iem., die honger lijdt*, fig. *arme stakker*), m. —lijders; **—lijdster,** v. —lijdsters; **—loon** (*zeer laag loon, nauwelijks vol-*

doende om den honger te stillen), o. —en: *werken voor een —.*

Hon'gersnood (*nijpend gebrek aan voedsel*), m. gmv.: *er heerschte destijds — in het land van Egypte.*

Hon'gerstaking (*vrijwillige weigering van voedsel in gevangenissen*), v. —en: *de — kwam herhaalde malen in de gevangenissen in Siberië voor.*

Hong'kong (O.-I. *rijtuig voor één persoon, door een koelie getrokken*), m. —s: *het vehikel heeft den naam van de stad, waar deze rijtuigen worden gemaakt.*

Ho'nig (*zoete zelfstandigheid, door de bijen uit de bloemen gegaard*, o.m. *uit de bloemen van koolzaad, boekweit, heidekruid, witte klaver enz.*), m.: — *uit de bloemen zuigen of puren*, zie P u r e n; *ongepijnde —*, lekhonig, maagdenhonig, niet uitgeperste —; *wilde —*, nl. der wilde bijen; zegsw. *iem. — om den mond smeren*, d. i. hem vleien, hem lieve woordjes zeggen; zie: H y b l a, H y m e t t u s; in de spreekt. ook, H o n i n g.

Ho'nigbakje (*honigafscheidend deel of honigbuisje in de bloemen*), o. —bakjes; —**beer** (*kleine woudbeer, een gele soort van landbeer*), m. —beren; —**bij** (*vliesvleugelig insect*), v. —bijen; —**das** (*honigvreter, das, die de bijennesten plundert*), m. —dassen: *de — leeft in M.-Afrika, ten Z. van de Sahara*; —**dauw** (*zeker kleverig en zoet sap in den zomer op bladen en takken, zeer in trek bij de bladluizen*), m.; —**drank** (*mee*), m. gmv.; —**gras** (*grasachtige, welriekende plant*), o. gmv.: *in ons land groeit het geurig —*; —**heide** (*dopheide of fijne heide*), v.; —**klaver** (*vlinderbloemige plant*), v. gmv.: *de geneeskrachtige —, de witte —, de gemeene —, de welriekende —*; —**koekoek** (*kleine koekoek in Afrika en O.-I.*), m. —en; —**raat** (*honigschijf of bijenkoek, bestaande uit honigcellen*), v. —raten; —**sap** (plantk. *zoet sap, in sommige bloemen ruim voorhanden en door de bijen uitgezogen*), o., (soorten), o. —sappen; —**vogel** (*suikervogeltje in Z.-Afrika*), m. —vogels; —**wesp** (*een soort van honiggarende wesp*), v. —wespen; —**zeem** (*ongepijnde honig, lekhonig, maagdenhonig*), o., zie Z e e m; —**zoet** (*zoo zoet als honig;* fig. *vleiend, lief*), bn.: *dat waren —e woordjes, —e taal*; spreekt. ook: H o n i n g—.

Ho'ning, m.; zie H o n i g.

Honk (*hoek, schuilplaats, vrijplaats bij 't krijgertje spelen; lijn als grens van een spel, van een wedstrijd, v. e. renbaan; te huis*), o.: zegsw. *van — gaan, bij — blijven*, d. i. van huis gaan, bij huis blijven.

Honnet' (*beleefd, fatsoenlijk*), bn. en bw.: *e. — mensch; hij heeft u — behandeld.* (t = t).

Honneurs' (Fr. *eerbewijzen, plichten bij de ontvangst*), v. mv.: *de militaire —; de — waarnemen*, als gastvrouw of gastheer optreden, de behoorlijke eer bewijzen.

Honni' soit qui mal y pen'se, Fr. het devies van het Eng. wapen en van de orde van den kouseband, d.i. schande over hem, die er wat kwaads van denkt of: wie erg denkt, vaart erg in het hart.

Hon'nig (*allerliefst, aardig*), bn.; —er, —st.

Honora'bel (Fr. *eervol*), bn. en bw.: —er, —st: *een — gedrag, een — e betrekking*, deftig.

Honorair', bn.: — *lid*, eerelid; *een — ambt*, een eereambt, zonder bezoldiging.

Honora'rium (*eereloon, geldelijke vereering, vergoeding in geld aan een schrijver, geneesheer, advocaat*), o. —ria, —s.

Honoreeren (1 *eeren* inz. *door te betalen*; 2 *een honorarium geven*): 1 *een wissel* —, d. i. als geldig erkennen, en op den vervaldag betalen, verg. A c c e p t e e r e n; 2 *de romans van dien schrijver worden goed gehonoreerd*, het honorarium er voor is ruim.

Hono'ris cau'sa (Lat. *eershalve, als eereblijk*), bw.: *iem. — tot doctor promoveeren; doctor —*; zie **H. C.**

Honteus' (*schandelijk, beschamend; onbetamelijk*), bn. en bw.; —zer, —t.

Hon'ved (Hongarije. *infanterist: landweersoldaat*), m. —s.

Hoofd (*het bovenste en edelste deel van 's menschen lichaam, ook van enkele dieren*), o. —en: *een rond —, een dik —, een kaal —*; zie: W a t e r h o o f d, Z w i j n s h o o f d; verg. K o p: *de kop van een paard heet ook —*;

zegsw. *het — laten hangen*, moedeloos, neerslachtig zijn; *het — opbeuren*, moed vatten; *iem. iets naar het — werpen*, bitter verwijten; *iem. boven het — groeien*, eig. grooter worden, fig. rijker, machtiger; *een zwaar — in iets hebben*, een zaak donker inzien; *zijn — of —je toonen*, koppig zijn: *niet wel bij 't — zijn*, min of meer krankzinnig; *het — loopt mij om*, de vele zorg vermeestert mij; *het — in den schoot leggen*, in iets berusten, zie S c h o o t; *zijn — met iets breken*, ernstig peinzen om de oplossing van iets te vinden; *het — staat hem verkeerd*, hij is slecht geluimd, gemutst; *er hangt ons iets boven het —*, er dreigt gevaar; *zijn — stooten*, niet slagen in zijn pogen; *het — bieden*, zich met alle kracht tegen iets verzetten; *het — boven water houden*, kooph. niet financieel ten onder gaan; *hij heeft een goed, een helder —*, verstand, oordeel; *zijn eigen — volgen*, eigenzinnig zijn; *vurige kolen of kolen vuurs op iems — hoopen*, Rom. 12 : 20: in een vijand een broeder winnen door hem met liefde te behandelen, zóó dat hij er van zal blozen;

fig. *het — van den staat*, de vorst, president v. e. republiek; *het — van het leger, van een school*, de leider, bestuurder, zie: L e g e r—, P a r t i j—, S c h o o l h o o f d; *zooveel —en, zooveel zinnen*, zooveel menschen, zooveel opinies of zienswijzen; *de —en tellen*, het aantal aanwezigen; bij overdracht: *het — van een brief, van een rekening*, het bovenste deel; verder: *Hoofdagent, —akte* enz., zie ald.; *het — eener brug*, zie B r u g g e n h o o f d; in een haven: *het hoofd*, de steiger, aanleg- en losplaats van booten.

Hoofd'agent (*agent, die het opzicht heeft over andere agenten*), m. —en: — *v. politie, v. e. levensverzekering*; —**akte** (*hoogste diploma bij het lager onderwijs*), v. —n; —**altaar** (*het voornaamste altaar in een R.-K. kerk*), o. —altaren: *het — i. h. priesterkoor of het presbyterium*; —**ambtenaar** (*ambtenaar, die aan 't hoofd eener afdeeling staat*), m. —s, —naren; —**artikel** (*artikel aan het hoofd in een krant*), o. —en; —**be-**

standdeel (*voornaamste zelfstandigheid, waaruit iets, b.v. een mengsel bestaat*), o. —en; —**bestuur** (*centraal—*), o. —sturen: *het — van het N. O. G.*; —**beuk** (*middenschip v. e. kerk*), m. —en; —**breken** (*nadenken*), o.: *een brief schrijven kost een boer heel wat —*; —**brekend** (*hersenkwellend, zorgbarend, afmattend*), bn.; —**bureau** (*voornaamste der bureau's*), o. —bureau's; —**deken** (*eerste of voornaamste deken van het gild*), m. —s: *Breydel was — der beenhouwers van Brugge* (1302); —**deksel** (*hoed, pet enz.*), o. —s; —**doek** (O.-I. *soort van tulband*), m. —doeken: *een bediende met donkerrooden —* (J. t. B.).

Hoofd'doel (*eerste, voornaamste doel*), o.

Hoof'delijk (*bij of per hoofd*), bn. en bw.: *— onderwijs*, zie Klassikaal; *de —e omslag*, zie Omslag; *— stemmen*, verg. Referendum.

Hoof'deneinde, o. gmv.: *het — v. e. ledikant*, zijde waar het hoofd ligt.

Hoof'denschool (O.-I. *school voor het onderwijs aan inlandsche hoofden*), v. —scholen.

Hoofd'gebouw (*voornaamste gebouw*), o. —gebouwen; verg. Bijgebouw.

Hoofd'geld (gesch. *door de Israëlieten te betalen*: a. *voor den tempel één zilverling*, b. *aan den Rom. keizer, een Rom. tienling = + 50 cents*), o. gmv.

Hoofd'haar (*haar v. h. hoofd*), o. —haren: fig. *— van Berenice*, een groep kleine sterren.

Hoof'dig (*zijn hoofd toonende*), bn. en bw.; —er —st: *de —e boer* (Staring), eigenzinnig, stijfhoofdig; *— volhouden*, meestal Koppig.

Hoofd'ingeland (*een der voornaamste ingelanden, lid van het bestuur van een groot waterschap enz.*), m. —en; —**ingenieur** (*ingenieur der 1e klasse van den Rijkswaterstaat; hoofd van den provincialen waterstaatsdienst*), m. —s.

Hoofd'inhoud (*het voornaamste van den inhoud*, b.v. *van een boek, van een prospectus, brief, circulaire enz.*), m. gmv.

Hoofd'inspecteur (*eerste, voornaamste inspecteur, staande boven andere inspecteurs*), m. —s.

Hoofd'kaas (*fijngehakt vleesch van den kop van een varken, geperst in een vorm*), v. gmv.; ook Zult.

Hoofd'kanaal (*groot, breed kanaal, waarin zijkanalen uitmonden*), o. —kanalen: *de Smildervaart in Drente van Assen tot Meppel (van 1768—'80 gegraven) is een — of hoofdvaart.*

Hoofd'kantoor (*eerste of voornaamste kantoor*), o. —kantoren: *het — van de posterijen te A'dam, het — der Nederlandsche Bank enz.*, zie: Hulp- of Bij—, en Agentschap; —**kleur** (*een der zeven kleuren van den regenboog*; ook, *overheerschende kleur*), v. —en; —**kraan** (*de groote kraan bij gas- en waterleiding*), v. —kranen: *de — sluit den toevoer van gas of water van buiten voorgoed af*; —**kwartier** (*in oorlog of bij manoeuvres: het kwartier of het verblijf van den legeraanvoerder*), o. —kwartieren; —**letter** (*kapitale beginletter*), v. —letters: *alle eigennamen schrijft men met een —*; —**man** (*een der hoofden of aanvoerders*), m. —mannen; —**officier** (mil. *officier met den rang van majoor tot en met dien van kolonel*), m. —officieren; —**onderwijzer** (*onder de wet van 1857 hoofd der school, thans eerste onderwijzer van bijstand met verplichte hoofdakte*), m. —onderwijzers; —**opzichter** (*eerste onder de opzichters, titel*), m. —s.

Hoofd'pijn (*pijn in het hoofd*), v. —en: *zware —; schele —*, verg. Migraine.

Hoofd'plaats (*hoofdstad*), v. —en; —**planeet** (*planeet, die zich onmiddellijk om de zon beweegt*), v. —planeten, zie Bijplaneet; —**redacteur** (*voornaamste der redacteuren*), m. —s; —**rivier** (*belangrijkste rivier v. e. rivierstelsel, die het water der bijrivieren opneemt en afvoert*), v. —en: *de Rijn is een —*; zie Bijrivier.

Hoofd'rol (toon. *de eerste of voornaamste rol in een tooneelspel*), v. —rollen: zegsw. *de — spelen*, de voornaamste der handelende personen zijn, fig. op den voorgrond treden.

Hoofd'schotel (*voornaamste gerecht*), m. —s; fig. het belangrijkste van een voordracht, voorstelling enz.; —**som** (*kapitaal*), v. —men: *— en rente*; op het belastingbiljet: de eigenlijke belastingsom zonder de opcenten; ook, totaal: *de — opmaken van een bundel rekeningen*; —**stad** (*hoofdplaats van land of provincie*), v. —steden; —**stuk** (*afdeeling van een boekwerk*), o. —stukken: gesch. *de drie —ken*, twistvragen in de 6e eeuw tusschen de O. en W. kerk; —**toon** (*krachtige klemtoon of nadruk*), m. —tonen, muz. grondtoon; —**vak** (*voornaamste vak van bedrijf, studie of examen*), o. —vakken: *veeteelt, handel is daar het — van bestaan; de natuurkunde is zijn —; taal en rekenen zijn bij het onderwijzers-examen de —vakken*; —**wacht** (*voornaamste wacht*; ook: *het gebouw*), v. —en; —**wapen**, o.: *van ons veldleger is de infanterie het —*; —**werk** (*voornaamste werk, beste werk*), o.: *dat is 's dichters —; daar maakt hij zijn — van*, dit doet of behandelt hij vóór alles; ook, voornaamste vestingwerk b.v. e. bolwerk; —**zaak** (*voornaamste zaak of punt*), v. —zaken: *dit is de —, al het andere is bijzaak*; —**zee** (*oceaan, wereldzee*), v. —zeeën: *er zijn vijf oceanen of —zeeën*; —**zetel** (*voornaamste punt of plaats*), m. —s: *Tilburg is de — onzer wolindustrie*; —**zin** (spraakk. *zin, die geen deel is van een anderen*), m. —zinnen; —**zonde** (*zware zonde, oorzaak van vele andere zonden*), v. —zonden: *men onderscheidt zeven —zonden.*

Hoofsch (*als aan het hof, wellevend*), bn. en bw.: *—e manieren, —e welwillendheid; iem. — groeten*; zie: Hoffelijk en Heusch.

Hooftiaansch' (*in den trant van Hooft*, 1581—1647: *bondig, pittig, zaakrijk*), bn.: *—e stijl*, gedrongen, pittig: „om de taal te kneden tot mannenvoeder".

Hoog 1 (*zich in de richting naar boven uitstrekkend*, de tegenst. is *laag*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e boom, een —e mast, een —e toren; een —e eer*, grootc; *een — bod*, aanzienlijk; *van —e geboorte; een —e koers van effecten; een —e betrekking; —e eischen; —e prijzen; —e feestdagen,*

b.v. Paschen, Pinksteren; *een —e koorts*, erg; *in de —e oudheid*, ver; *een —e rente, een —e stand, een —e winst*; *een —e zee*, fel bewogen; *de —e Raad*, zie ald.; zegsw. *—e woorden met iemand hebben*, ergen twist; *het is — tijd*, meer dan tijd; *eere zij God in den hoogen*, d. i. in den hoogen hemel; *sluat uw oogen naar den hoogen, alles kwam van daar* (Staring); *niet — vliegen*, niet erg intelligent zijn; *niet — timmeren*, d. i. niet veel verstand hebben; *iets — opnemen*, iets zeer ernstig opvatten; *— met iemand loopen*, d. i. zeer ingenomen met hem zijn; **2** zn. (*het hooge*), o. gmv.: *bij — en laag zweren*, zweren bij God en den duivel, of bij hoogere en lagere machten.

Hoog'aanzienlijk (*van zeer hoogen rang*), bn.: *een —e vergadering*, b.v. de 1e Kamer.

Hoog'aars (*klein visschersvaartuig met hoogen boeg*), v. —aarzen.

Hoog'achtbaar (*titel v. d. leden van den Hoogen Raad*), bn.

Hoog'achten (*zeer achten*), achtte —, heeft —geacht: *iem.* —; *—geachte Heer*, titel; **—achting** (eig. *hooge of groote achting*), v.: *— hebben, koesteren voor iem.*

Hoog'altaar (*het voornaamste altaar eener kerk*), o. —altaren, zie Hoofdaltaar.

Hoog'bejaard (*zeer oud of zeer bedaagd*), bn.: *een — heer, een —e keukenmeid*; **—blauw** (*helblauw*), bn.: *een —e japon enz.*; **—blond** (*roodachtig van kleur*), bn. *zuster Hill', van kuif wat* — (Staring); **—bruin** (*helderbruin*), bn.: *een —e vlecht haar*, zie Kastanjekleurig.

Hoog'dag (*één der vier hooge R.-K. feestdagen*), m. —dagen: *Paschen, Pinksteren, Allerheiligen en Kerstmis zijn —dagen*; **—dienst** (*hoogmis*), m. —diensten.

Hoogdra'vend (*gezwollen, opgeschroefd*), bn.; —er, —st.: *spreken op —en toon, schrijven in —en stijl, een —e rede.*

Hoog'duitsch, 1 bn.: *een —e spraakkunst*; **2** zn. (*Hoogduitsche taal*), o.: *het —*, eig. de taal der hooge landen of bergstreken, d.i. de bergtaal; verg. Nederduitsch.

Hoog'edelachtbaar, bn.; **—edelgestreng,** bn.; **—eerwaard,** bn., zie voor deze titels Bijlage I.

Hoo'gelied (*zeer verheven lied*), o. gmv.: *het — van Salomo*, het lied der liederen, ook, Hoog'lied.

Hoo'gelijk (*zeer, in hooge mate*), bw.: *— met iets ingenomen zijn*; ook Hooglijk.

Hoo'gen (1 *hooger maken, ophoogen*; 2 *bij een verkooping van vaste goederen of bij verpachtingen hooger bieden*; 3 schilderkunst: *het licht sterker doen uitkomen*), hoogde, heeft gehoogd: 1 *een dijk* 0.5 M. —; 2 *een bod* —; 3 *de schaduwen van een schilderij aanzetten om het licht te* —.

Hoogepries'ter (*opperpriester*), m. —s: *de — der Joden*, het hoofd der Joodsche priesterschap en voorzitter van den Hoogen Raad: *Aäron de eerste* —, zie ook: Sanhedrin.

Hoogepries'terlijk gebed (*gebed, dat Jezus uitsprak bij het laatste Avondmaal*), o. gmv.; zie Joh. 17.

Hooge Raad' (Bijbel. zie Sanhedrin; *ons hoogste rechtscollege, door de grondwet het opperste gerechtshof voor het geheele rijk genoemd*), m. gmv.; nog: *de — — van adel*, college ingesteld bij Koninklijk besluit van 24 Juni 1814; het stelde vast de lijsten der adellijke geslachten in ons land,. en sedert 1852 heeft het een adviseerende stem in zaken, die den adel betreffen.

Hoogereind', —ein'de (*eereplaats*), o. gmv.: *de graaf zat aan het — der tafel.*

Hoo'geremachtsvergelijking (algebra. *vergelijking v. d. derden enz. graad*), v. —en.

Hoo'gerhand (*eereplaats, rechterzij*), v.: *hij liep aan de —; het is van — bevolen*, door de regeering, van overheidswege.

Hoo'gerhuis (*huis der Edelen of Lords in Engeland*), o.; verg. Lagerhuis.

Hoo'gerop (*hooger*; fig. *dichter bij het hoofd der tafel, der partij enz.*), bw.: *je moet nog wat — zijn*, nl. op den berg; fig. *ga —, mijnheer!*

Hoo'gerwal (*de wal, waar de wind vandaan komt*), m.: — vormt de tegenstelling van Lagerwal, d.i. wal, waar de wind de golven heenstuwt, zie ald., en ook Lij.

Hoogeschool' (*inrichting voor academisch of universitair onderwijs*), v. —scholen; zie Universiteit; *studeeren aan de — te Utrecht*; nog: *de technische — te Delft* (1905), *de landbouw— te Wageningen* (1916), *de — voor veeartsenijkunde te Utrecht* (1919) *enz.*

Hoog'gaand (*hoogloopend, verregaand, heftig, hevig*), bn.: *een —e twist*, erg; verg. *hooge woorden met iem. hebben*, zie Hoog.

Hoog'geacht (*in hooge mate geacht*), bn.

Hoog'gebergte (aardr. *gebergte met toppen, hooger dan 2000 M.*), o. —gebergten.

Hoog'geboren, bn.; zie Bijlage I.

Hoog'geel (*helgeel*), bn.: *—gele citroenen*; **—groen** (*helgroen*), bn.: *het —e herfstloover*; als zn. o. gmv.

Hoog'geleerd (*praedicaat v. e. hoogleeraar*), bn.; zie Bijlage I; **—geplaatst** (*een aanzienlijk ambt bekleedende, een hooge positie innemend*), bn.; **—geschat** (*in hooge mate gewaardeerd*), bn.: *—te raadgevingen.*

Hoog'haarlemmerdijksch (*zeer ruw, zeer plat A'damsch*), o.; zie Haarlemmerdijksch.

Hooghar'tig (*het hart hoogdragende, een hoog gevoel van eigenwaarde hebbende, fier, trotsch*), bn. en bw.; —er, —st: *Alva was —; een voorstel — van de hand wijzen.*

Hoog'heemraad (*lid van een hoogheemraadschap*), m. —heemraden; **—heemraadschap** (*complex van polders onder bestuur van hoogheemraden*), o. —schappen: *het —schap van Rijnland.*

Hoog'heid (1 *titel van vorsten, prinsen*; 2 *voornaamheid, deftigheid, waardigheid*), v. in bet. 1 —heden, in bet. 2 gmv.: 1 zie Bijlage I; 2 *koningen en allen, die in — gezeten zijn* (Bijbel.); *de — des Heeren* (Jes. 26 : 10); *de — van het recht.*

Hoo'ging (1 *ophooging*; 2 *opbod*; 3 schilderk. *het aanbrengen van meer licht op een schilderstuk*), v. —en: 1 *de — van een dijk, van een bouwterrein, grond aanvoeren tot — van een slootkant*: 2 *verkoopingen, die bij — geschieden*; *door herhaalde — klom de koopprijs aanzienlijk*; 3 *— moet met smaak en talent worden aangebracht.*

Hoog'klinkend (*voornaam*), bn.: *de Spanjaard houdt van allerlei —e titels.*
Hoog'koor (*priesterkoor in een R.-K. kerk, ruimte, waarbinnen het hoogaltaar staat*), o. —koren; ook Presbyterium.
Hoog'land (aardr. *land, hoog boven den zeespiegel gelegen*), o. —en: *Spanje is een —; de Schotsche hooglanden*; **—lander** (*bergbewoner, bewoner van een hoogland,* inz. *Bergschot*), m. —landers.
Hooglee'raar (*leeraar aan een hoogeschool van wetenschap, kunst enz.*), m. —s, —raren; **—leerares'** (vr. *hoogleeraar*), v. —sen: *er zijn nu in ons land twee —sen.*
Hoog'lied (*het lied der liederen*), o.; zie Hoogelied.
Hoog'lijk, bw.; zie Hoogelijk.
Hoog'loopend (*hevig, hooggaand*), bn.: *een —e twist,* erg; *—e woorden,* heftig.
Hoog'mis (*plechtige Mis aan het hoogaltaar, met zang en orgelmuziek*), v. —missen.
Hoog'moed (*trotschheid, opgeblazenheid, trots, laatdunkendheid*), m. gmv.: spreekw. *— komt voor den val,* na het trotsch-worden komt de val, hoovaardij gaat aan verderf of ondergang onmiddellijk vooraf.
Hoogmoe'dig 1 (*trotsch, verwaand, opgeblazen*), bn. en bw.; —er, —st: *een ijdel mensch wordt in voorspoed licht —, een — parvenu; hij sprak — over zijn voorvaderen*; **2** zn. **—e,** m. en v. —n: *de —e zal vernederd worden.*
Hoogmo'gend, bn.: *—e heeren; Hunne —en,* titel van de leden der Generale Staten na 1653.
Hoog'noodig (*dringend noodig of noodzakelijk*), bn. en bw.: *alleen de —e reparaties doen aan een huis.*
Hoog'oven (*hooge, loodrecht opgetrokken smeltoven voor ijzererts*), m. —ovens.
Hoog'rood (*donkerrood*), bn.: *een —e blos kwam op haar gelaat, —e vlammen.*
Hoog'schatten (*op hoogen prijs stellen, hoogachten*), schatte —, heeft —geschat.
Hoogst'biedende (*meestbiedende*), m. en v. —n: *de koop wordt den — toegewezen.*
Hoogst 1 (*in hooge mate*), bw.: *dat is — ongepast,* zeer, uitermate; **2 als** zelfst. nw. in bijwoordelijke uitdr.: *ten —e, op zijn —: ik ben u ten —e dankbaar; dat kost op zijn — tien gulden.*
Hoogstam'mig (*met een hoogen stam*), bn.: *—e pijnen, —e klapperboomen.*
Hoog'springen (sport. *het springen met een polsstok om het hoogst*), o. gmv.
Hoogst'dezelve (*in plaats van hij, zij, haar: dient om vorstelijke personen aan te duiden*), vnw.: *de Koningin ging uit rijden, en na een uur keerde — terug; de Koningin en —derzelver Moeder; de Koning en —deszelfs huis.*
Hoogst'eigen, bn.: *de baron in — persoon,* de baron zelf.
Hoog'te (1 *afstand van den voet tot den top*; 2 *heuvel*), v. —n: 1 *de — v. e. toren, v. e. huis; een — van 1200 M.*; *de — van een driehoek,* afstand van den top tot de basis; zegsw. *hij is nog niet op de —,* is niet voldoende ingelicht; *uit de — tot iem. spreken,* d. i. met trotschheid of overmoed; *de — hebben of krijgen,* dronken zijn of worden; cosm. *de — der zon nemen, pools— nemen,* zie Poolshoogte; aardr. *de — v. e. berg is betrekkelijk of volstrekt, de eerste is ten opzichte v. d. zeespiegel, de andere ten opz. v. den voet van d. berg*; 2 *boschrijke —n.*
Hoog'tecirkel (zeew. *breedtecirkel*), m. —s; **—lijn** (meetk. *in een driehoek, de loodlijn uit het toppunt op de basis*), v. —lijnen; **—lijnen,** v. mv. zie Isohypsen; **—meter** (*werktuig tot het bepalen der geogr. breedte*), m. —meters; **—punt** (*zeer hoog punt, toppunt*), o.: *de ziekte heeft haar — bereikt.*
Hoog'terecord (vliegsport: *record van het hoogst te hebben gevlogen*), o. gmv.
Hoog'teverschil (*verschil in ons land ten opzichte van A. P.*), o. —len: *de grootste —len zijn ruim 320 M. + A. P. ten Z. van Vaals en ± 5 M. — A.P. in sommige droogmakerijen.*
Hoog'tijd (*hooge feestdag*), m. —tijden: *de — van Paschen, van Pinksteren enz.*; R.-K. *ten — gaan, zijn — houden,* te communie gaan: ook als wensch: *een zalig — !*
Hoog'veen (aardk. *turfland, ontstaan uit heide, wollegras, veenbies en veenmos op een drogen ondergrond of dalgrond*), o. —venen: het — wordt afgegraven, niet uitgebaggerd; verg. Laagveen.
Hoog'verraad (*verraad, gepleegd tegen vorst, staat of vaderland; landverraad*), o. gmv.: *wegens — gefusilleerd worden.*
Hoog'vlakte (*plateau, tafelland*), v. —n: *de Zwitsersche —, de — van Oud- en Nieuw-Kastilië;* de tegenst. is Laagvlakte.
Hoog'vlieger (*een soort van duif*), m. —s: fig. *hij is geen —,* zijn verstand reikt niet ver, hij timmert niet hoog.
Hoogwaar'dig (*zeer verheven*), bn.: *het — laatste Avondmaal, het — Sacrament.*
Hoogwaar'digheid, v. —heden; **hoogwelgebo'ren,** bn.; zie voor deze titels Bijlage I.
Hoog'water (*eindstaat van den vloed, hoogste stand v. h. water, volzee*), o. gmv.
Hoogzaal' (*zanggalerij b.v. in een kerk*), o. —zalen; zie: Oksaal, Doxaal.
Hoog'zuinig (*ten zeerste zuinig*), bn. en bw.
Hooi (*gemaaid en op het veld gedroogd gras*), o.: *een voer —*; zegsw. *te veel — op zijn vork nemen,* een te veelzijdige taak op zich nemen, te veel af willen doen; *een naald of speld in een voer — zoeken,* het onmogelijke willen; *te — en te gras,* nu en dan, zelden, op ongeregelde tijden; **—akker** (*hooiland*), m. —s; **—berg** (*berg of hoop hooi, door een dak van riet op vier palen beschut; stapel hooi*), m. —bergen; **—boter** (*boter van koeien op stal, die hooi krijgen, winterboter*), v. gmv.: *de — is erg wit van kleur*; **—bouw** (*de hooioogst, inzameling van het hooi*), m.: *in den — zijn*; **—broei** (*het broeien van hooi*), m.: *brand ten gevolge van —*; **—dokter** (*in N.-Holland naam voor den van gemeentewege aangestelden hooipeiler: zijn werk bedoelt, brand te voorkomen door hooibroei*), m. —dokters.
Hooi'en (*het hooi bewerken en inhalen*), hooide, heeft gehooid: *de boeren zijn aan 't —*; spreekw. *Men moet —, als de zon schijnt,* van de gunstige gelegenheid gebruik maken; **—er** (*arbeider, die hooit*),

m. —s: *de —s vervellen door de felle zon*; **—gaffel** (*houten hooivork*), v. —gaffels, zie Riek; **—hark** (*houten hark met doorgeslagen houten pennen*), v. —harken; **—kaas** (*winterkaas*, nl. *v. d. melk van 't met hooi gevoerde vee*), v. —kazen; **—kist** (*kist, met hooi bekleed, om de spijzen gaar te maken of warm te houden*), v. —en, ook Kookkist; **—klamp** (*hoop of bundel hooi*), m. —klampen; **—kolder** (*paardenziekte*), m. gmv.; **—koorts** (*ziekte, die menschen van middelbaren leeftijd weleens aantast in den hooitijd of bij het hooien: niezen, ontsteking der neus- en keelslijmvliezen enz.*), v. gmv.; **—land** (*wei, waarop hooi gewonnen wordt*), o. — en.

Hooi'maand (*de maand Juli: de hooibouw is dan in vollen gang*), v. gmv.

Hooi'mijt (*stapel hooi, hooiberg*), v. —en; **—opper** (*rook, hoop bijeengeharkt hooi*), m. —oppers: *een piramidale —*, hooistapel; **—rijf** (*hooivork*), v. —rijven; **—rook** (*hooiopper*), v. —rooken; **—schelf** (*een hoop hooi*), v. —schelven; **—schuur** (*schuur tot berging van hooi*), v. —schuren; **—stapel** (*hooiberg*), m. —stapels; **—tas** (*stapel hooi, hooiberg*), m. —tassen; **—vlinder** (*vlinder, die in den hooitijd rondvliegt*), m. —vlinders; **—vork** (*vork met twee tanden*), v. —en; **—wagen** (*wagen tot vervoer van hooi*; dierk. *spinachtig dier op hooge, spichtige pooten, bastaardspin*), m. —wagens; **—zaad** (*graszaad*), o., (soorten), o. —zaden; **—zolder** (*zolder tot berging van hooi*), m. —s.

Hoon (*smaad, grievende beleediging, krenking*), m. gmv.

Hoo'nen (*smaden, smaad aandoen, laag beschimpen*), hoonde, heeft gehoond: *iem. —, den levenden God* — (Bijbel).

Hoo'nend (*krenkend, erg beleedigend*), bn. en bw.: *—e woorden*; *— lachen*, smadelijk.

Hoon'gelach (*smadelijk, spottend gelach*), o. gmv.: *er ging een — op uit het publiek bij die woorden van den redenaar.*

I. Hoop (*ongeordende stapel, groote menigte*), m. hoopen: *een — hout, een — zand, het hooi aan —en leggen*; zegsw. *te — loopen*, samenloopen; *bij —en*, bij stapels, in troepen.

II. Hoop, ho'pe (*verwachting*, ook: *vast vertrouwen*), v. gmv.: *op — leven, alle — opgeven, zich met ijdele — vleien*; zegsw. *op — van zegen*, verwachting v. e. blijde uitkomst; *— doet leven*, geeft levensmoed; *hij dobbert tusschen — en vrees*, hoopt en twijfelt afwisselend; *stel uw — op God*, vertrouwen; nog: R.-K. *een der Goddelijke deugden*, zie Geloof en Liefde.

Hoo'pen (*ophoopen*), hoopte, heeft gehoopt. w.i.g.

Hoop'vol (*vol verwachting*), bn.: *een —volle blik*; *een —volle toekomst*, veelbelovend.

Hoor'baar (*te hooren*), bn. en bw.: *een —bare klank, lees toch —*; *dat is niet —*, d. i. kan niet gehoord of verstaan worden.

Hoor'buis (*hulpmiddel voor half-dooven of hardhoorigen, gehoorbuis*), v. —buizen.

Hoor'der (*hij, die toeluistert*), m. —s: *mijn —s, waarde —s*; **—deres'**, v. —sen; **—ster**, v. —s.

Hoo'ren 1 (1 *niet doof zijn, met het oor waarnemen*; 2 *luisteren*; 3 *vernemen*; 4 *aanhooren*; 5 *verhooren:* 6 *toebehooren:* 7 *betamen, passen, voegen*), hoorde, heeft gehoord: 1 *een vogel hoort en ziet scherp, ik hoor iets in den kelder*; 2 *hij hoort niet naar goeden raad*; 3 *ik hoorde dat ge ziek waart*; 4 *de rechter moet beide partijen —*; 5 Bijbel. *Vader, ik dank U, dat Ge mij gehoord hebt*, Joh. 11 : 41; 6 *dit boek hoort aan mijn broeder; al het land, dat ge hier ziet, hoort* (*behoort*) *aan den graaf:* 7 *dat hoort zoo niet; dit kastje hoort hier niet*, zie Behooren; zegsw. — *en zien vergaan mij in die fabriek*, er is een geweldig leven; *wie niet — wil, moet voelen*, na vermaningen luisteren; *zóó mag ik het —*, is het naar mijn hart gesproken; *dat laat zich —*, is aannemelijk; *zich op een concert laten —*, als solist optreden; nog is eigenaardig het gebruik der onbep. wijs voor het vd.: *ik heb de klok — luiden, ze hadden de kat niet — binnenkomen*; **2** zn. o.: *na het — der getuigen hief de president v.d. rechtbank de zitting op.*

Hoo'rig (*afhankelijk, onvrij*), bn.; als zn. **—e**, m. en v.: *een —e*, een onvrije, een Hofhoorige.

Hoorn, horen **1** (1 *spits uitsteeksel*; 2 muz. *koperen blaasinstrument*), m. —en, —s: 1 *de — van een neushoorndier; de holle —en der runderen, geiten en antilopen; de massieve —en der herten*, gewei; zegsw. *de —s* of *de horens opsteken*, zich verzetten, oproerig worden; *hij neemt te veel op zijn horens*, neemt te veel arbeid, zorg op zich; 2 *op den — blazen, den — doen schallen*; nog: *spreekhoorn v. e. telefoon; signaalhoorn;* zegsw. *de — van overvloed*, gedraaide hoorn, waaruit bloemen, vruchten enz. te voorschijn rollen, zie Amalthea; **2** (*stofnaam*), o.: *een kam van —, het — van den paardenhoef*; fig. *de horens der maan* d. i. de uitstekende punten der halve maan; zie verder Horn.

Hoor'naar (dierk. *grootste wespsoort in ons land, horzel*), m. —s; ook, *Hoorntje.*

Hoorn'achtig (*op hoorn lijkende*), bn.; —er, —st: *het —vlies v. h. oog.*

Hoorn'beest (*een rund*, inz. *een koe*), o. —beesten.

Hoorn'blazer (*militair, die op den hoorn signalen geeft, of den marsch blaast*), m. -s: *—blazers en trommelslagers.*

Hoor'nen (*van hoorn of horen*), bn.: *een — snuifdoos, een — pijlspits.*

Hoorn'geschal (*de klank v. e. hoorn, het schallen van horens*), o. gmv.

Hoornist' (muz. *hoornblazer*), m. —en: *de — blies zijn wangen op, zijn oogen uit en zijn horen vol* (C. O.).

Hoorn'klaver (plantk. *vlinderbloemige plant in Z.-Europa en in Afrika, rolklaver*), v. gmv.

Hoorn'signaal (*sein met een hoorn*), o. —signalen; lees: *—sienjaal.*

Hoorn'slang (*giftige slang in Algiers*), v. —en: *de — heeft als uitwas een horentje boven de oogen.*

Hoorn'snavel (dierk. *neushoornvogel*), m. —snavels.

Hoorn'uil (*groote katuil met twee opstaande vederbossen op den kop, boschuil*), m. —uilen.

Hoorn'vee, ho'renvee (*rundvee*), o. gmv.
Hoorn'vlies, ho'renvlies (*doorschijnend vlies aan de voorzijde v. h. oog*), o. —vliezen.
Hoorn'weefsel (*weefsel, dat uit een hoornachtige stof bestaat*), o. gmv.: *de nagels der menschen zijn een —, evenzoo de hoeven en hoorns der runderen, de schubben der slangen enz.*
I. Hoos (*spiraalvormige draaiende beweging der lucht, wervelwind*), v. hoozen; z. Windhoos; etymologisch hetzelfde woord als Hoos **II**, zoo genoemd wegens den trechtervorm.
II. Hoos (eig. *lange kous, broek*, thans: *hooge visscherslaars*), v. hozen.
Hoos'gat (scheepst. *diepsel in een sloep of boot, waarin het water samenloopt en vanwaar men het door te hoozen verwijdert*), o. —gaten; **—vat** (schippersterm. *langwerpige, smalle schepper met steel, om het water uit boot of sloep te hoozen*), o. —vaten.
Hoovaar'dig (*hoogmoedig, trotsch, verwaand, ijdel, overmoedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — pocher.*
Hoovaardij' (*hoogmoed, trots*), v. gmv.
Hoo'zen (*met een hoosvat water uit een boot werpen*), hoosde, heeft gehoosd.
I. Hop (plantk. *netelachtige plant*), v. gmv.: *de bellen v. d. — dienen bij de bereiding van bier.*
II. Hop (dierk. *fraaie zangvogel met kuif, ter grootte van een lijster*), m. hoppen: *de — is van April tot September in ons land.*
III. Hop (aardr. *inham; zeeboezem*), o. vero.: *het Hoornsche —.*
Hop'achtig (*naar hop smakende*), bn.: *dat bier smaakt wat —*; **—akker** (*veld, met hop aan staken beplant*), m. —s; **—bel** (*hopbloem, bloesem der hop*), v. —bellen: *de — dient vooral bij de bierbereiding*; **—bitter** (*bitterachtige stof uit de hopbel getrokken*), o. gmv.; **—bouw** (*—teelt*), m. gmv.; **—korrel** (*zaadkorrel der hop*), v. —s; **—rank** (*slingerrank der hopplant*), v. —en; ook, **Hoppe—.**
Ho'pe (dicht. voor Hoop, *verwachting*), v.
Ho'peloos (*zonder hoop, wanhopig*), bn. en bw.: *de toestand v. d. gekwetste was —, een —looze verdediging; zij was — ziek.*
Ho'pen (*hoop hebben, vertrouwen hebben op de toekomst*), hoopte, heeft gehoopt: *op iets —; op betere dagen of tijden —; op God —; — op beterschap.*
Hop'je (*een Haagsch —: een in een papiertje gewikkelde koffie-ulevel*), o. —s: de —s zijn genoemd naar Jacob Hop, van 1773—'94 gezant v. d. Oostenrijksche Nederlanden aan ons hof.
Hop'man (Duitsch. *Hauptman; hoofdman, kapitein*), m. —mans, —lieden. vero.
Hop'pen (*hopbellen in 't brouwsel doen en laten koken*), hopte, heeft gehopt: *dit bier is te zwaar gehopt.*
Hop'per (*baggervaartuig met bodemkleppen*), m. —s.
Hop'sa, hop'sasa, tw., uitroep v. vroolijkheid.
Hor (*raamscherm*), v. horren; **—retje,** o. —s; ook: ijzeren vlechtwerk in een raam voor het zuiveren of sorteeren van grint.
Ho'ra (Lat. *uur*), v.: *— est*, het is de tijd, of de tijd is om; *— ru'it*, het uur snelt voorbij, de tijd snelt heen; meerv. horae, zie ald.
Ho'rae (*bid- of zangstonden, uurgebeden*, b.v. *in een klooster*), v. mv.; ook, Horen. (ae = ee).
Horatiaansch' (*in den trant van Horatius*), bn.: *—e gedichten.* (t = ts).
Hora'tius: Quintus — Flaccus, beroemd Romeinsch lierdichter, 65—8 v. C.: Oden, Brieven en Satiren. (t = ts).
Hor'de (*bende, troep of schare ongeordende krijgers*), v. —n: *de —n van Attila.*
I. Ho'ren (*voorgeschreven biduren, horae;* myth. *de godinnen der tijdwisseling, van weer en jaargetijden*), v. mv.
II. Ho'ren (*hoorn*), m. —s.
Ho'rizon, ho'rizont (*gezichteinder*), m. —zonten: cosm. *de zichtbare of schijnbare —.* cirkelomtrek, gevormd door de snijding v. d. aardoppervlakte en het hemelgewelf en waarvan de toeschouwer telkens het middelpunt is; *de denkbeeldige of ware —*, groote cirkel die door het middelpunt der aarde gaat; zegsw. *dat gaat boven mijn —*, begrip, dat is mij te geleerd.
Horizontaal' (*waterpas*), bn.: *een —tale lijn, een — vlak*; verg. Verticaal.
Hor'lepijp (*blaaspijp, doedelzak; oude Schotsche volksdans*), v. —pijpen.
Horlo'ge (Fr. *horloge*, uurwerk: *zakuurwerk*), o. —s; **—bandje** (*-koordje*), o. —s; **—glas** (*dekglas van een horloge*), o. —glazen; **—ketting** (*zilveren of gouden keten, waaraan een horloge vastzit*), m. —en; **—plaat** (*wijzerplaat v. een horloge*), v. —platen; **—maker** (*iem., die horloges repareert*), m. —s; **—sleutel** (*sleuteltje, om een cilinderhorloge op te winden*), m. —s; **—stander** (*standaardje, om een horloge op te hangen*), m. —s; **—trommel** (*trommeltje, waarin de horlogeveer zit*), v. —s; **—veer** (*spiraalveer in een horloge*), v. —veeren.
Hor'mat (O.-I. *eerbetoon, passende eerbied van den mindere, betoond aan zijn meerdere* b.v. *door te hurken*), v.
Horn (*spitse hoek, in het water vooruitspringende hoek lands*, vero. tenzij in aardrijkskundige namen), m. —s: *Avenhorn, Zuid-Horn; Horn* is een wisselvorm van *Hoorn*, b.v. *Uithoorn, Hoorn.*
Horoscoop' (*uuraanwijzer of tafel van de dag- of nachtlengten; planeetlezer, lotvoorspeller; voorspelling van iems toekomstig lot en wel uit den stand der sterren tijdens zijn geboorteuur*), m. —scopen: *den — trekken*, zijn lot willen lezen op een horoscoop of planeetbriefje, dat men trekt; **—trekker** (*persoon, die beweert, uit den stand der sterren iemands toekomst te kunnen voorspellen, sterrenwichelaar*), m. —trekkers.
Hor'relvoet 1 (*misvormde voet*), m. —voeten, ook Paardevoet; **2** (*persoon met een horrelvoet*), m. en v. —voeten.
Horreur' (Fr. *afschuw, afschrik*), v. —s.
Horri'bel (Fr. *verschrikkelijk, gruwelijk, afgrijselijk*), bn. en bw.; **—biliteit',** v. gmv.
Horri'bile dic'tu (Lat. *Het is verschrikkelijk, om het te zeggen*).
Hor'ror va'cui (Lat. nat. eig. *afkeer van het ledige*), m.: *eertijds schreef men een — toe aan de natuur, om aldus* b.v. *het opstijgen van water in de pompbuizen te verklaren*; verg. Vacuüm.

Hors d'oeu'vre (Fr. *iets overtolligs, wat niet tot de zaak behoort; bijwerk; toegift, voorgerecht bij een maaltijd*), o. —s.
Horst (aardk. *opheffing van den bodem, veroorzaakt door plooiing i. d. aardkorst*), m. —en.
Hort (*korte stoot, duw*), m. —en: *met —en en stooten*, op onregelmatige manier, op ongeregelde tijden, bij poozen; zegsw. *op den — zijn*, er van door gegaan, gmz.
Hor'ten (*botsen, stooten;* fig. *haperen, aarzelen*), hortte, heeft gehort: *een vrachtwagen hort over de keien; het gesprek hortte.*
Horten'sia (plantk. *Japansche roos, sierheester met schoone groene bladeren en witte, roze of blauwe bloemtrossen*), v. —'s. (s = z).
Horticultuur' (*tuinbouw, tuinierskunst, 't aanleggen van tuinen*), v. gmv.
Hortologie' (*tuinbouwkunde*), v. (g = g).
Hortoloog' (*tuinbouwkundige*), m. —logen.
Hortula'nus (*iem., die toezicht houdt op den hortus of tuin*), m. —sen of —lani.
Hor'tus (*tuin*), m. —sen: — *botanicus*, academische plantentuin.
Hor'zel (dierk. *grootste soort van wesp*), v. —s, —en; zie Hoornaar.
Hosan'na, eig. **Hosian'na** (eerst, een bede tot God nl. *Geef toch heil of zegen*; later: in den volksmond als blijde uitroep of zegekreet gebruikt: *hij leve! heil, voorspoed!*), tw.: zegsw. *vandaag —, morgen kruist hem*, het volk van Jeruzalem was wuft, de volksmenigte is wispelturig; zie ook Matth. 21 : 9.
Hos'pes (*waard, gastheer, huisbaas*), m. hospesen.
Hospies', o. gmv.; zie Hospitium.
Hos'pita (*gastvrouw, huisbazin*), v. —'s.
Hos'pitaal (*gasthuis, ziekenhuis*), o. —talen.
Hos'pitaalridders (gesch. *geestelijke vereeniging, gesticht in Jeruzalem tot hulp van zieken, herberging vam pelgrims enz., ontstaan in de dagen der kruistochten*), m. mv.; zie Johanniter-orde; **—schip** (*drijvend hospitaal bij de marine; vaartuig tot geneeskundige hulp en godsdienstoefening voor onze visschersvloot op de Noordzee*), o. —schepen; **—soldaat** (*soldaatoppasser in een hospitaal*), m. —soldaten; ook: soldaat der verpleging (Intendance), die te velde de eerste eenvoudige geneesk. hulp kan verleenen.
Hospitaliteit' (*gastvrijheid*), v. gmv.
Hospitant' (*leerling-toehoorder, die enkele lessen v. e. klas eener H. B. S. of v. e. gymnasium mag bijwonen*), m. —en; **—tan'te**, v. —n; **—pita'rius** (*in een klooster de monnik, die de vreemdelingen gastvrij ontvangt of ze te woord staat*), m. —sen; **—piteeren** (*gast zijn*, fig. *enkele schoollessen als toehoorder bijwonen*); **—pi'tium** (*klooster op de hoogste Alpenpassen tot herberging; een gesticht, waarin ouden van dagen of zieke kinderen verpleegd worden; thuis voor studenten a. d. Vrije Universiteit te A'dam*), o. —s, hospitia; (t = ts); *het oudste — of hospice is dat van den Grooten St.-Bernard.*
Hospodar' (gesch. *heer, vorst: weleer vorst van Moldavië, Wallachije, Montenegro*), m. —s.
Hos'sebossen (uit: *hotsen en botsen*, een reduplicatie: *schokkende rijden*), hossebosse, heeft gehossebost: *wij zaten te — op een boerenwagen.*
Hos'sen (*tegen elkander loopen of springen*), hoste, heeft gehost: *tijdens de kermis wil men te Rotterdam —; hossende knapen.*
Hos'tie (R.-K. *het voor de Mis bestemde offerbrood*), v. —tiën, —ties: *een gewijde —.*
Hostiel' (*vijandig, gekant tegen, op oorlogzuchtige wijze*), bn. en bw.; —er, —st.
Hostiliteit' (*vijandelijkheid, vijandelijk gedrag, tegenkanting*), v. —en.
I. Hot (*rechts*, in tegenstelling van *haar; naar de rechterzijde: bij paarden*), bw.: *de voerman wilde — en de paarden gingen haar*; zegsw. *van — noch haar weten*, niets weten, een erge domoor zijn; *het is daar aldoor — en haar*, er is steeds ruzie.
II. Hot (*dik van zure melk*), v. gmv.
Hotel' (*groot, voornaam huis; deftige naam voor een groot, modern logement*), o. —s.
Hotel'houder (*eigenaar of exploitant van een hotel*), m. —houders, ook, Fr. Hôtelier.
Hotel'rat (*nachtelijke hoteldief*), v. —ten.
Hot'sen (*botsen, schokken, schudden*), hotste, heeft gehotst: *een bolderwagen hotst over de dorpsstraat, de huifkar hotste over de keien.*
Hot'ten (*schiften van melk door te veel schudden*), hotte, is gehot.
Hot'tentot (*inboorling van Z.-Afrika*), m. —ten; **—totsch, 1** bn.; **2** als zn. (*taal*), o.
I. Hou (*toegenegen*), bn.: — *en trouw zijn*, getrouw zijn onder alle omstandigheden.
II. Hou (*sta stil! hou op!*), tw.
Hou'den (1 *behouden*; 2 *vasthouden*; 3 *inhouden, bevatten*; 4 *gestand doen*; 5 *volgen*; 6 *doen blijven in een toestand*; 7 *ophebben met*; 8 *hebben*; 9 *aanzien voor*; 10 *den schijn aannemen van*; 11 *zijn bestaan zoeken in*; 12 *bestand zijn tegen*; 13 *vertrouwen op, gelooven in*; 14 *sterk zijn, draagkracht hebben*; 15 *hechten*), hield, heeft gehouden: 1 *ge moogt het boek —*; 2 *den hoed in de hand —*; 3 *dit vat houdt 180* L.; 4 *zijn belofte, zijn woord —*; 5 *gij moet dit pad maar —, gij moet al maar door dezen koers —*; 6 *iem. gevangen —*, ook reflex. *zich aan een gewoonte —*; 7 *van iem. —*; 8 *iets te goed —*; 9 *iem. voor een schurk —*; 10 reflex. *zich doof —, zich dom —*; 11 *een herberg, een winkel —*; 12 *het tegen iem. kunnen —, de zieke zal het niet lang meer —*; 13 *zij houden het met elkaar, zich aan iem. —, zich — aan Gods woord*; 14 *het ijs heeft nog geen balken, het zal niet —*; 15 *die mergelkalk houdt niet, dat kleine haakje zal in den muur niet —*; bij uitbr. *in ontzag —*, vrees inboezemen; zegsw. *iem. in het oog —*, zijn doen en laten bespieden; *hij houdt zich maar zoo*, neemt dien schijn aan; *zich goed —*, z. dapper, ook royaal, gedragen; *het zal er om —*, het zal nauw toereikend zijn.
Hou'der (1 *persoon, die iets houdt*, d. i. *eenige zaak drijft*; 2 rechtst. *hij, die een zaak in zijn macht heeft, zonder daarvan eigenaar te zijn*; 3 handel. *persoon, aan wien een wisselbedrag moet worden uitbetaald*), m. —s; 1 in samenstell. als: *hotel—, kas—, boek— enz.*; 2 *de bewaarnemer, de lastheb-*

ber, de pandhouder zijn —s; —s van aandeelen; 3 *de — van een wissel*, bezitter; **houderes'**, v. —sen: *bewaarschool*—, hoofd van een bewaarschool.

Hou'ding (*gestalte, voorkomen, stand*), v. —en: *een nette —, een stemmige —*, voorkomen; ook, manier van optreden in eenige zaak: *de — van den Eng. minister tegenover Frankrijk*; ook, zede, wijze: *zoo iets geeft geen —*, dat is tegen alle usantie.

Hou'kind (*zuigeling*; bij uitbr. *een kind, dat men altijd tot zijn last zal hebben*), o. —kinderen: *een idioot kind blijft een —*.

Hou'paardje (*veulentje, een oude dienstbode, die men niet meer kan ontslaan*, ook: *iets, dat kostbaar blijkt in onderhoud*), o. —s: fig. b.v. *een duur —*.

Hou'ri, v. —'s; zie Hoeri.

Hout 1 (1 *het hardere deel van boomen, heesters enz.*; 2 *bosch*; 3 muz. *de gezamenlijke uit hout vervaardigde blaasinstrumenten in een orkest, benevens de fluit*), o. gmv.: verkl. —*je*, o. —s, zie ald.; (1 *droog —, fijn —, dood —, kwastig —*; *turf en — opdoen*, brandhout; spreekw. *Alle — is geen timmerhout*, men kan voor dat werk niet iedereen gebruiken; *van dik — zaagt men planken*, wanneer men de noodige grondstoffen heeft, marcheert het werk best, ook gezegd, wanneer men iem. een flink pak slaag geeft: fig. *die opmerking, die redeneering snijdt geen —*, doet weinig af, helpt niet, is geen argument; 2 *het hert heeft zich in het — verscholen*; *'t is frisch in 't —*; 3 *het — was slecht bezet*; **2** (*bosch bij Haarlem en Alkmaar*), m.: *in den —*.

Hout'aankap (O.-I. *het vellen van boschhout*), m. gmv.; zie Aankap; **—achtig** (*als hout, lijkende op hout*), bn.; —er, —st: *de —e stengel van vlas, hennep*; *de —e takjes van den besseboom*; **—asbest** (*een soort van asbest, ook berghout genoemd, in Tyrol*), o. gmv.; **—asch** (*asch van verbrand hout*), v. gmv.; **—azijn** (*azijn, gestoolt uit teerwater, welk water bij droge distillatie uit hout ontstaat*), m. gmv.; **—bederver** (*volksnaam v. zekeren houtkever, die het hout vernielt*), m. —bedervers; **—bestrating** (*plaveiing b.v. van bruggen met bezaagde blokjes hout*), v. —en; **—bok** (dierk. *naam v. d. boktor, die in het hout der populieren leeft*), m. —bokken; **—cel** (*een der samenstellende, primitieve bestanddeelen van hout*), v. —cellen; **—cellulose** (*scheikundig toebereide vezelige houtstof voor papierbereiding*), v. gmv.; **—deeg** (*deeg, uit hout bereid als onderlaag voor spiegelornamenten*), o. gmv.; **—draaier** (*ambachtsman, die gewoon gedraaid houtwerk maakt*), m. —draaiers: *een — maakt o. m. sporten en spijlen van keukenstoelen*; **—druk** (*druk met houten lettervormen*), m. —drukken, zie Xylographie; **—duif** (*volksnaam voor de bosch- of woudduif*), v. —duiven; **—ekster** (*volksnaam voor de Vlaamsche gaai*), v. —eksters.

Hou'tem (eig. *houd'm*): spreekt. *hij is van —*, gierig, heb-of baatzuchtig: ook een roep.

Hou'ten (*van hout*), bn.: *een — schoolbord, een — kruis, een — blaasinstrument*; *een — vloer, een — kamer*; fig. *een — Klaas*, zie Klaas; *de — mantel*, de katheder; *Borger met den — mantel* (C. O.); *het — paard van Troje*, zie: Laocoön, Paard.

Hou'terig (*houtachtig*), bn.; —er, —st: *een —e knol of raap*; fig. *een — mensch*, onhandig; *een —e stijl*, onbeholpen.

Hout'gravure (*houtsnee, houtsneeplaat*), v. —s.

Hout'hak (*het hakken van hout*), m. gmv.; **—hakker** (*man, wiens arbeid het is, hout te hakken in het woud*), m. —s, verg. Kolenbrander; **—handel** (*groothandel in hout*), m. gmv.; **—handelaar** (*handelaar in timmerhout*), m. —s.

Hou'tig (*houtachtig*), bn.; —er, —st: *een —e stengel*; fig. *een — vers, een —e toespraak*, dor, zonder geest, vervelend.

Hout'industrie (*vervaardiging van houtwaren en houten snijwerk*, b.v. *in het Zwartewoud*), v. gmv.; zie: Houtwaren en Huisvlijt.

Hou'ting (*zekere zalmachtige visch*), m. -en.

Hout'je (*stokje, latje, stukje hout*), o. —s: *—s kappen voor brandstof*; zegsw. *op een — bijten*, niets of weinig te eten hebben; *iets op zijn eigen — doen*, op eigen gezag, op eigen handje, b.v. *op eigen — een onderzoek instellen*.

Hout'kever (dierk. *kleine kever, die op het hout leeft*), m. —s; zie ook: Houtworm en Doodkloppertje.

Hout'kleuren (*de kleur van een of andere houtsoort geven*): *je moet die deur laten —*; **—klooven** (*houtblokjes splijten*), o. gmv.; **—kooper** (*houthandelaar*), m. —s; **—kooperij'** (*houthandel*), v. —en; **—luis** (*insect, levend onder den lossen bast der boomen*), v. —luizen; **—maat** (*raam, om hout te meten*), v. —maten; **—made** (*houtwormpje*), v. —n; **—markt** (*markt, waar hout wordt verhandeld*), v. —en; **—mijt** (*houtstapel, brandstapel*), v. —en; **—rijk** (*boschrijk*), bn.: *een —e streek*; **—ringen** (*jaarringen in boomen*), m. mv.; **—schilderen**, o. gmv., zie Houtkleuren; **—schip** (*schip tot vervoer van timmerhout*), o. —schepen; **—schroef** (*schroef, om in hout te draaien*), v. —ven.

Houts'kool (*verkoold hout*), v. —kolen: *de kachel met — aanmaken*; *briketten van gestampte —*; *met — teekenen*; **—koolbriket** (*briket van houtskool*), v. —briketten.

Hout'slijp, —pulp (*houtstof*), v. gmv.: — is een brij v. houtspecie tot bereiding v. papier; **—snede, —snee** (*gravure in hout*), v. —sneden, —sneeën: *dit boek is versierd met houtsneden*: —sneetje, o. —s; **—snijder** (*vervaardiger v. afbeeldingen of beelden in hout*), m. —snijders; **—snijkunst** (*xyloglyptiek*: *de kunst, die het vervaardigen van beeld- en ornamentwerk in hout ten doel heeft*), v. gmv.; **—snijwerk**, o. gmv., zie Houtindustrie.

Hout'snip (dierk. *steltlooper, die in 't najaar over ons land trekt naar het zuiden en bij ons soms overwintert*), v. —snippen.

Hout'soort, v. —soorten: *er zijn inlandsche en uitlandsche —en*, zie: Djatiboom, Mahoniehout, Pitchpinehout, Palmhout, IJzerhout enz.; **—spaander**, m. —s; **—stapel** (*stapel van hout*), m. —stapels; **—teelt** (*houtbouw*), v. gmv.; **—teer** (*bruine teer, uit pijnhout verkregen*), v.:

—tor, v. —torren, zie Boorkever; **—tuin** (*werf of erf, waar timmerhout opgestapeld en gesorteerd is*), m. —tuinen; **—veiling** (*verkoop van hout van boomen*), v. —en: *de groote — is een publieke feestelijkheid* (C. O.); **—vester** (eig. —vorster, verwant met het Duitsche *Förster*, van *Forst*, woud, bosch), m. —s: *een — is een opzichter van bosschen*; ook in O.-I.: *de —s op Java en Madoera*; **—vesterij'** (*het bosch-opzicht*; de *woning v. d. houtvester*), v. —en; **—vijl** (*fijne houtrasp om meubelhout te polijsten*), v. —en; **—vim** (*houtmaat*), v. —men; **—vink** (*vliegenvangertje*), m. —en; **—vlieg** (*kever*), v. —en; **—vlot** (*verbonden rij palen en balken, waarmede men de rivieren afzakt*), o. —ten; **—vlotten** (*het vervoeren v. hout in vlotten*), o. gmv.; **—vlotter** (*iem., die op een houtvlot als werkman dient*), m. —s; **—wagen** (*wagen tot het vervoer v. hout*), m. —s; **—waren** (*voorwerpen v. hout, houten keukengerief enz.*), v. mv.; **—werker** (*witwerker*), m. —s; **—wesp** (*wesp, die in het hout van dennen, sparren, beuken leeft*), v. —en; **—wol** (*fijn houtschaaisel, als pakmiddel in gebruik*), v. gmv.; **—worm** (*houtmade, larve v. d. houtkever*), m. —en; **—zaag** (*groote, lange tweemanszaag om boomen tot planken te zagen*), v. —zagen; **—zaagmolen,** m. —s: *de eerste — werd in 1592 te Uitgeest gebouwd*; **—zager** (*werkman, die hout zaagt*), m. —s; **—zolder** (*bergzolder voor hout*), m. —zolders.

Houvast' (*klamp, kram*), o. —vasten: fig. *een — aan iets hebben*, een steun.

Houw (*slag met een scherp voorwerp, degen of sabel*; ook, *de wonde zelf*; *werktuig, kalkkloet*), m. houwen.

Houw'bijl (*zware bijl, slagbijl*), v. —bijlen; **—blok** (*slagers-hakblok*), o. —blokken; **—degen** (*groote degen, slagdegen*; fig. *vechtersbaas, ijzervreter*), m. —degens.

Houweel' (*puntig ijzer met steel, om den harden grond los te maken*), o. houweelen.

Hou'wen (*slaan, kappen*), hieuw, heeft gehouwen: *met een sabel, zwaard, degen —*, slaan; *vleesch—, beeld—*, d. i. kappen.

Hou'wer, m. —s, meestal in samenst. als: *beeld—, vleesch—, steen—*; *een — in een kolenmijn*, de mijnwerker, die de kolen loshouwt of -hakt.

Houwit'ser (*kort kanon, om granaten en kartetsen te werpen*), m. —s. vero.

Ho'veling (*heer van de hofhouding*; fig. *vleier*), m. —en, zie ook Hofdame.

Ho'ven (*zijn hof en huis voor iem. openstellen*), hoofde, heeft gehoofd: zegsw. *iem. huizen en —*, kost en inwoning geven. vero.

Hovenier' (*tuinman, gaardenier*), m. —s.

Hovenie'ren (*in den tuin werken, den tuin verzorgen*), hovenierde, heeft gehovenierd.

Hoveniers'almanak (*tuinalmanak*), m. —ken; **—gereedschap** (*tuinmanswerktuigen als hark, schoffel enz.*), o. —schappen; **—kunst** (*tuinmanskunst*), v. gmv.

Ho'zebek, —mond (dierk. *zekere visch*, ook *zeeduivel geheeten*), m. —bekken.

Hu, tw., uitroep van afschuw.

Huber'tusdag (*feestdag v. Sint-Hubertus, d. patroon der jagers, op 3 Nov.*.), m. —en.

Huer'ta (Sp. eigenlijk *tuin*: *bevloeide vlakte*), v. —'s: *de —'s zijn de kweekplaatsen van zuidvruchten*; *de — van Murcia.*

Hugenoot' (*sedert 1560 de benaming der Hervormden in Frankrijk*), m. —noten.

Hui (*waterachtige stof van melk*), v. gmv.

Hui'chelaar (*iem., die huichelt, veinzaard, schijnvrome, schijnheilige*), m. —s, —laren; **—achtig** (*geveinsd, schijnheilig*), bn. en bw.; —er, —st: *—e woorden, —e gebaren*; **—arij'** (*gehuichel, schijnvroomheid*), v. —en.

Hui'chelen (*zich anders voordoen dan men is, schijnheilig doen, veinzen*), huichelde, heeft gehuicheld: *vroomheid —*; *liefde —, vriendschap —*, voorwenden.

Huid (ontl. *natuurlijk bekleedsel van het menschelijk of dierlijk lichaam*), v. —en: *de — bestaat uit de lederhuid en de opperhuid*; *de slangen veranderen van —, ezels hebben een dikke — huid*; zie: Huidkleur, Huidziekte, verg. Heelhuids; zegsw. *iem. de — vol schelden*, zie ook Balg; *hij steekt in een slechte —*, is ziekelijk; *de — afstroopen*, villen, fig. iem. afzetten; *met — en haar opeten*, een dier opslokken, zooals het is; *iets met de — betalen*, met het leven; *er zijn — aan wagen*, d. i. zijn leven; zie ook Beer.

Huid'arts (*dokter voor huidziekten*), m. —artsen.

Hui'dig (*hedendaagsch*), bn.: *de —e mode, tot op den —en dag, ten —en dage.*

Huid'kleur (*kleur der huid*), v. gmv.; zie: Menschenras, Kleurling, Neger, Maleier, Indiaan; **—vetten** (*leerlooien, bereiden van huiden*), —vette, heeft gehuidvet; **—vetter** (*looier*), m. —s; **—vetterij'** (*leerlooierij*), v. —en, w. g.; **—worm** (*draadworm onder de menschenhuid, vooral in de keerkringslanden*), m. —en; **—zenuw** (*zenuw in de huid*), v. —en; **—ziekte** (zie: *mazelen, roodvonk, pokken, lepra, elefantiasis enz.*), v. —ziekten.

Huif (*overtrek, hoofddeksel, kap*), v. huiven.

Huif'kar (*N.-Brab. kar met een linnen huif en breede vellingen*), v. —karren: *de — werd vroeger gebruikt als vrachtwagen.*

Huif'wagen (*bolderwagen op vier wielen, dragende hoepels, waarover een huif of linnen overtrek*; ook: *vrachtwagen*), m. —s.

Huig (ontl. *deel v. h. week gehemelte, lelletje aan den ingang van de keel*), v. huigen: zegsw. *iem. de — lichten*, iem. de huig doen inkrimpen, fig. hem op bedrieglijke wijze zijn geld afhandig maken.

I. Huik (*hurk, doorzakking in de knieën* inz. in het mv.), v. huiken: *op de —en zitten.*

II. Huik (*lange kapmantel, falie*), v. huiken: zegsw. *de — naar den wind hangen*, van partij veranderen, al naar de omstandigheden dit eischen, raadzaam of voordeelig maken.

Hui'ken (*op de hurken gaan zitten*), huikte, heeft gehuikt; zie: Hurken en Hukken.

Hui'lebalk (*vilten rouwhoed met ronden bol en zeer breeden, slappen rand*), m. —en, vero.; bij overdr., gehuurde schreier bij een begrafenis, vero; thans, *kind, dat aanhoudend schreit.*

Hui'lebalken (*aanhoudend huilen of*

schreien, vooral van jonge kinderen), huilebalkte, heeft gehuilebalkt.

Hui'len (1 *janken* [*van honden*], *schreeuwen* [*van wolven*]; 2 *luide en klagend schreien* [*van menschen*], huilde, heeft gehuild: 1 *de arme kettinghond dag den heelen nacht te — van de kou; de reizigers in de steppen hooren des avonds de wolven —*; 2 *de arme jongen huilde van pijn*; bij overdr. *de wind huilt in den schoorsteen*; spreekw. *Hij huilt met de wolven, waarmee hij in 't bosch is*, hij doet mee met de partij, waarin hij zich bevindt, hij richt zich naar de personen, in wier gezelschap hij verkeert.

Hui'lerig (*schreierig, naar huilen staande*), bn. en bw.: *een — gezicht zetten; — iets zeggen.*

Huis (1 in 't algemeen *een menschenwoning*; 2 *een kasteel; aanzienlijke woning*; 3 *wat op een huis lijkt*; 4 *huisgezin, familie, gezin*; 5 *het regeerend vorstengeslacht*; 6 *handelshuis, firma*), o. huizen; verkl. huisje, o. —s, zie ald.: 1 *een mooi, ruim, nieuw —, een geriefelijk —; naar — gaan, te — zijn, dat — staat te huur*; bij overdr. *ons aardsche —*, ons lichaam; zegsw. *huizen zijn kruisen*, nl. huurhuizen, zie Kruis; *als men hem om geld vraagt, is hij niet tehuis*, niet te spreken; *van alle markten thuis zijn*, zie Thuis; *met de deur in — vallen*, zie Deur; *hij is overal tehuis*, op zijn gemak; *iem. zijn — ontzeggen, verbieden*, hem niet meer willen ontvangen; *ergens vreeselijk huishouden*, alles vernielen; *kom te mijnent*, d. i. te mijnen huize; 2 *het hooge — te Muiden*; *Staring is overleden op den huize Wildenborch* (18 Aug. 1840); *het — des Heeren*, kerk, zie ook Bedehuis; *een renteniers—, een heeren—*; bij overdracht: *een koets—, een pak—, een tuinhuisje, een tuig—, een winkel—, het recht—, het Hopger- en Lager — in Engeland*, de Kamer der lords en der gemeenten; 3 *een schilder—, een wacht— van de tram, het brandspuithuisje, het klok— van een appel*, zie ald.; *het klokken—*, zie ald.; *een peperhuisje*, zie ald.; *een brillen—*, zie ald.; 4 *het heele — was op de been*; *de vrouw, de zoon des huizes*; *een brief van — ontvangen, hij is van goeden huize*; 5 *het Hollandsche —, het Oostenrijksche —, het — van Oranje*; verder *het — der Koningin*, de omgeving, het gevolg; 6 *hij reist voor het — Breepols*; *dat — doet groote zaken*; spreekw.: *Oost, West, thuis best*, niets gaat boven zijn eigen woning; verg.: Hut, Stulp, Plaggenhut, Keet, Gevangen—, Spin—, Rasp—, Burger—, Paleis, Slot, Burcht, Stins enz.; zie ook Huisje.

Huis'akte (*akte van bekwaamheid tot het geven van huisonderwijs*), v. —n; —**anker** (*hechtanker tot bevestiging van balken*), o. —s; —**apotheek** (*medicijnkistje voor huiselijk gebruik*), v. —apotheken; —**armen** (*huiszittende armen*), m. en v. mv., z. Huiszittend; —**arrest** (*arrest*, z. ald., *in eigen woning*), o. gmv.: zegsw. — *hebben*, niet kunnen of mogen uitgaan: *de zieke had —*; —**baas** (*eigenaar van het gehuurde huis in betrekking tot den huurder*), m. —bazen, zie Huisheer; —**bak** (*een thuis gebakken, wit tarwebrood*), o.: *is dit wel — ?* —**bakken** (1 *in huis gebakken*; 2 fig. *kleinzielig, onbeduidend*), bn.: 1 *een — brood*; 2 — *meeningen, — wijsheid*; —**bediende** (O.-I. *jongen*), m. —n; —**bewaarder** (*iem., die bij afwezigheid der bewoners het huis bewaakt*), m. —bewaarders; —**bewaarster**, v. -s; —**bezoek** (*jaarlijksch bezoek van dominee of geestelijke aan een gezin*), o. —bezoeken; —**bijbel** (*bijbel, welke door de leden van een gezin wordt gebruikt*), m. —bijbels; —**braak** (*inbraak, het inbreken in een huis om er te stelen*), v. gmv., z. Braak; —**brand** (*brandstoffen voor den huiselijken haard*), m. gmv., zie: Brandstof en Industriebrand; —**dier** (*tam dier, dat door den mensch gehouden en verzorgd wordt*), o. —dieren; —**dokter** (*arts, die den zieke thuis bezoekt, iemands gewone dokter*), m. —dokters; —**dominee** (*catechiseermeester en krankenbezoeker*), m. —s; —**doop** (*doop, welke in huis wordt toegediend*), m. gmv.; —**duif** (*tamme duif*), v. —duiven, fig. huisvrouw, die al haar genoegen in huis vindt; —**duivel** (*iem., die in huis bij elke gelegenheid raast en opspeelt*), m. —duivels; —**eend** (*tamme eend*), v. —en; —**eigenaar** (*bezitter van een huis*), m. —eigenaars, —naren.

Hui'selijk, huis'lijk (*op het huis of het huishouden betrekking hebbende*), bn. en bw.; —er, —st: —*e genoegens, —e zorgen, — verkeer*, zie Verkeer; *een — man*, die zijn genoegen in zijn gezin zoekt; *het — leven*, zooals dat thuis is; *wij zaten recht — bijeen*, gezellig, knusjes.

Huis'genoot(e) (*lid v. h. gezin*; ook: *persoon, die met ons eenzelfde huis bewoont*), m. en v. —genooten: fig. *de —en des geloofs*, d. i. geloofsgenooten, personen, die met ons van denzelfden godsdienst zijn, Galaten 6 : 10; —**gezin** (*familie: ouders en kinderen*), o. —gezinnen: *een noodlijdend —*; —**goden** (oud-Rome: [*de beeltenissen van*] *de huisbeschermende goden*), m. mv., zie: Laren en Penaten; —**heer** (*heer des huizes*, ook, *huiseigenaar*), m. —en; —**hen** (*gewone hen of kip*), v. —hennen; fig. man of vrouw, die zelden uitgaat: *hij of zij is een echte —*, verg. Huisduif; —**hond** (*kamerhond*, ook, *waakhond*), m. —honden, zie Heemhond; —**houdboek** (*notitieboek van huiselijke uitgaven*), o. —boeken.

Huishou'delijk (*het huishouden betreffende*), bn. en bw.: *de —e zaken, een —e vergadering*; fig. *spaarzaam, ordelijk*; —**heid** (*spaarzaamheid, zuinigheid*), gmv.

Huis'houden 1 (*het huis besturen*), hield —, heeft huisgehouden: *zij weet netjes huis te houden*; zegsw. *er is geen huis met hem te houden*, hij is erg lastig van humeur; *de vijand heeft daar vreeselijk —gehouden*, is daar ruw te werk gegaan, b.v. heeft gemoord, geplunderd, brand gesticht, enz.; 2 (*gezin*), o. —s: *hij heeft een groot —*; *dat huis wordt bewoond door drie* —s; ook, huisraad: *heel zijn — is voor schuld verkocht*; *een — van Jan Steen*, een slordig, haveloos huishouden, zie Jan Steen: *een — van kéa*, als v. e. Chinees, of orang-kee; —**houding** (*huisbestier*), v. —houdingen: fig. *de — der natuur, de* —

van den staat, ook: *huisgezin*: *moeder heeft een talrijke* —; —**houdinkje** (*klein gezin*), o. —s; —**houdschool** (*school, om te leeren huishouden*), v. —scholen, verg. K o o k s c h o o l; —**houdster** (*bestuurster van een huishouden, vooral na den dood der huisvrouw*), v. —houdsters: *zij is een goede* —; —**huur** (*de prijs, waarvoor men een woonhuis gehuurd heeft*), v. —huren: —-**industrie** (*het uitoefenen van eenig vak van nijverheid op zeer kleine schaal in eigen woning*), v.: het spinnen, het weven als —, het mandenvlechten als —, zie H u i s v l i j t; —**japon** (*min kostbare japon voor huiselijk gebruik*), v. —japonnen; —**jas** (*heerenjas voor huiselijk gebruik*), v. —jassen, zie S j a m b e r l o e k.

Huis'je (*klein gebouwtje*), o. —s: *een — voor den schildwacht*, zie S c h i l d e r h u i s j e; *het* —, (vero. of gew.) de bestekamer, de W.C.; *een heilig* —, een bidplaats met heiligenbeeldje aan den landweg, b.v. in Z.-Limburg; ir. een herberg of café: *hij kan geen heilig — voorbijgaan*, hij is een drinkebroer; spreekw. *Elk — heeft zijn kruisje*, ieder gezin kent zijn leed; bij overdr.: *het — eener slak*, spiraalvormige schelp op den rug der huisjesslak; *het — van een kompas*, de deels glazen omsluiting er van; *het — van een weegschaal*, ruimte, waarin de tong zich beweegt; *het — v. e. bril*, doosje met klepje bovenaan of met dekseltje; *het — van sommige zaden* of *zaadhuisje*, d. i. zaadhulsel.

Huis'jesmelker (*iem., die geringe woningen bouwt of koopt en per week verhuurt*), m. —s: *een hebzuchtige* —; ook: de ophaler der weekhuur; zie M e l k e n.

Huis'jesslak (dierk. *slak met een huisje op den rug*), v. —slakken; zie: S l a k, K a r a k o l en H u i s s l a k.

Huis'jongen (O.-I. *huisbediende*), m. —s; —**kamer** (*huishoudkamer, waarin nl. het gezin gewoonlijk verblijft*), v. —kamers; —**kapel** (*bidkapel in huis*), v. —kapellen; —**kapelaan** (*R.-K. geestelijke bij een adellijke familie op een kasteel*; ook, *biechtvader v. e. vorst*), m. —kapelanen of —kapelaans; —**kat** (dierk. *de gewone kat onzer woningen*), v. —katten; —**klok** (*staande klok, hangklok*), v. —klokken; —**knecht** (*knecht voor huiselijke bezigheden*), m. —s; —**kondiging** (gesch. *oproeping der floreenplichtigen tot het kiezen van een predikant*), v. vero.; —**krekel** (*rechtvleugelig insect der bakkerijen en van boerenwoningen*), m. —krekels, ook, H e i m p j e; —**kruis** (*kruis* d. i. *aanhoudend verdriet in huis, vervelend kind*), o. —kruisen: *de oude Jan verlangt zich van zijn — te ontslaan*, nl. van Jan Salie (Potg.), verg. K w e l g e e s t; —**look** (*vetplant, op daken en muren groeiende*), o. gmv.; —**man** (*landman, boer*), m. —lieden, vero.: het woord — leeft nog in het Zuid-Ned.: *Nu, de — groet zijn magen* (Ledeganck).

Huis'mansdochter (*boerendochter*), v. —s: *een huwelijk, zij het met een overjarige* — (Potg.); —**wijf** (*boerin*), o. —wijven; —**woning** (*boerenhuizinge*), v. —en.

Huis'marter (dierk. *steenmarter*), m. —s, ook F l u w i j n; —**meid** (O.-I. *binnenmeid*), v. —en; —**middel** (*huiselijk geneesmiddel*), o. —middelen; —**moeder** (*vrouw des huizes*), v. —s; —**muis** (*de gewone muis onzer woningen*), v. —muizen, verg. ' V e l d m u i s; —**musch** (*de gewone musch*), v. —musschen, fig. zie H u i s d u i f; —**onderwijs** (*lager onderwijs, dat gegeven wordt in de woning van ouders of voogden aan de kinderen van ten hoogste drie gezinnen gezamenlijk*), o. gmv.; —**onderwijzer** (*onderwijzer, die huisonderwijs geeft*), m. —s, zie G o u v e r n e u r; —**onderwijzeres**' (*juffrouw, die huisonderwijs geeft*), v. —sen; zie G o u v e r n a n t e.

Huis'orde van Oran'je (*Ned. ridderorde, in 1905 gesticht, in 5 klassen*), v.; de — wordt verleend aan hen, die uitblinken in kunst en wetenschap, of zich verdienstelijk voor het land hebben gemaakt.

Huis'plaag (*kijfachtige, treiterige huisvrouw*), v. —plagen, ook schertsend: *daar is nu mijn* —; —**ploert** (stud. *huisbaas*), m. —en; —**postille** (*boek met stichtelijke Zondagslectuur voor het huisgezin*), v. —s, (ille = ielje); —**prelaat** (*geestelijke van hoogen rang, verbonden aan het pauselijk hof*), m. —prelaten; ook, een door den paus te verleenen eeretitel v. R.-K. geestelijken; —**raad** (*meubels, inboedel*), o. gmv.; —**schilder** (*verver van huizen*), m. —s; —**slak** (*naakte, kleine slak*), v. —slakken; —**sleutel** (*sleutel v. de huisdeur*), m. —s; —**sloof** (*in huis zich afslovende vrouw; zij, die al het werk in huis en keuken zelf doet en zelden of nooit voor haar genoegen eens uitgaat*), v. —sloven; —**spin** (*kamer- of zolderspin*), v. —spinnen; —**tiran** (*lastige huisvader*), m. —tirannen; —**toe** (Z.-Afr. *huiswaarts, naar huis*), bw.: —, *kinders!*; —-**toilet** (*eenvoudige kleedij in huis*), o. —ten; —**vader** (*hoofd van een gezin*), m. —s.

Huis'vesten (*herbergen, doen wonen*), huisvestte, heeft gehuisvest: *vluchtelingen* —, een onderdak bezorgen; —**vesting**, v. gmv.: *iem.* — *geven, ergens* — *vinden*, woning.

Huis'vlieg (dierk. *gewone, niet-stekende vlieg*), v. —vliegen; verg. S t e e k v l i e g.

Huis'vlijt (*industrie in huis: snijden, zagen, spinnen, weven, vlechten*), v. gmv.: *de handweverij was langen tijd in Twente* —.

Huis'vlijttentoonstelling (*het exposeeren van allerlei voorwerpen enz., door huisvlijt ontstaan*), v. —en: *een nationale* —.

Huis'vogel (*kamervogel, kooivogel*), m. —s: *de kanarie is een* —; zie ook: B e o en P a p e g a a i.

Huis'vrede (*rust in eigen woning*), m. gmv.: *den — storen, den — breken*, wederrechtelijk iemands huis binnendringen, om er de rust te storen; —**vredebreuk** (*het verstoren van den huisvrede*), v. gmv.: *drie dagen hechtenis wegens* —.

Huis'vriend (*vriend der familie, een trouw bezoeker*), m. —en: *ik ben — bij die familie*; —**vrouw** (*de vrouw des huizes, echtgenoote*), v. —vrouwen: *een bezige* —; —**waard** (*de heer des huizes*, ook, *huisbaas*), m. —en; —**waardin'**, v. —nen, vero.; —**waarts** (*naar huis*), bw: — *gaan, keeren*; —**werk** (*werk, dat in het huis*, d.i. *niet in de keuken, moet gedaan worden*;

ook: *huis-schoolwerk van leerlingen*), o. gmv.; —**wet** (*huiselijke regel of orde, voor bedienden in groote huizen*), v. —wetten; —**zittend** (*zelden of nooit uitgaande*), bn.: *een — leven*; —*e armen*, tegenstelling van straatbedelaars, z. Huisarmen; —**zittenhuis** (*huis voor armenverpleging en -bedeeling te Amsterdam*), o. —huizen; —**zoeking** (*gerechtelijke visitatie van een huis*), v. —en; —**zorg** (fig. *huishoudster*), v. —en; —**zwaluw** (dierk. *de gewone zwaluw: staalblauw met witte borst en witten buik*), v. —en; —**zwam** (plantk. *paddenstoel, tierend in vochtige huizen*, b.v. *onder vloeren*), v. —zwammen.

Hui've, v. huiven; zie **Huif.**

Hui'ven (*den kop dekken met een huif*), huifde, heeft gehuifd: *een valk —.*

Hui'veren (*beven, rillen*), huiverde, heeft gehuiverd: *— van kou; — van angst*, sidderen; —**ing** (*rilling*), v. —en: *een — greep mij aan.*

Huiveringwek'kend (*grooten angst veroorzakend*), bn.: —*e verhalen voor kinderen*, b.v. Blauwbaard.

Hui'verig (*eenigszins bevende*), bn.; —er, —st: *ik ben wat —*, rillerig; fig. aarzelend, vol schroom: *ik ben — om hem dat mee te deelen, om dat te vragen, te doen.*

Hui'zen (*wonen*), huisde, heeft gehuisd: *met of bij elkaar —*; zie: Gehuisd en Verhuizen.

Hui'zenblok (*een aantal, meest in een vierkant, aaneengebouwde huizen*), o. —blokken; —**hoog** (*zoo hoog als huizen; zeer hoog*), bn. en bw.: —*e golven; de redevoering van den leider stak — boven die zijner partijgenooten uit*, verg. Torenhoog; —**kant** (*de tegenstelling van wal- of waterkant*), m. —en: *den — houden.*

Hui'zing (*woning, heerenhuis*), v. —en.

Huk'ken (bijvorm van *huiken*: *doorzakken in de knieën, hurken*), hukte, heeft gehukt.

Hul (*vrouwenmuts, hoofddoek*), v. hullen.

Hul'de (*eerebetoon*), v. gmv.: *— doen, wegens een leengoed*, openbare eer aan den leenheer; fig. *— doen aan de waarheid*, haar openlijk erkennen, haar recht laten wedervaren.

Hul'debetooging (*betuiging van hulde op groote schaal*), v. —en; —**betoon** (*betuiging van hulde, van eer*), o. gmv., ook —**betooning**, v. —en; —**blijk** (*bewijs van hulde, van eerbied*), o. —en.

Hul'den (*huldigen*), huldde, heeft gehuld: *zoo huldt ge (Parijs) dan van nieuws tot overheer (Nap.) den afgod* (Staring).

Hul'digen (*eer aandoen, hulde bewijzen*), huldigde, heeft gehuldigd: *de waarheid —, de kunst —, de Godheid —, de Koningin —*; —**ing** (*het huldigen; inhuldiging, blijde inkomst*), v. —en.

Hul'digingseed (*eed van gehoorzaamheid en trouw aan den landsheer bij zijn inhuldiging*), m. —eeden.

Hulk (*lastschip, log koopvaardijschip der 15e—17e eeuw*), v. —en: fig. *de — van staat*; dicht —**je**, o.: *Levenshulkje, steek in zee!* (Tollens).

Hul'len (*bedekken, omwikkelen met een hul*), hulde, heeft gehuld: *de vrouwen waren in zwarte mantels gehuld* (V. Lov.), gewikkeld, gekleed, verg. Omhullen; fig. *alles was in rook gehuld.*

Hul'lie (*hun-lieden*), pers. vnw. gmz.

Hulp (verwant met *helpen*: 1 *bijstand, steun, ondersteuning*; 2 *redding*; 3 *helper, helpster*; 4 *hulptroepen*), v. gmv.: 1 *iem. — verleenen, iems — inroepen, iem. te — komen, veel — van iem. hebben, met Gods —*; 2 *dat was een — in den nood; om — roepen*; spreekw. *Als de nood het hoogst is, is de — nabij*; 3 zie Noodhulp en het vero. Hulponderwijzer; *ik zal hem eene —e maken* (Gen. 2 : 18); 4 *Engeland zond — aan Maria Theresia, 1717—'80, de Staten zonden geld.*

Hulp'bank (*instelling, waar men onder persoonlijke borgstelling kleine sommen als voorschot kan bekomen*), v. —banken; —**behoevend** (*hulp noodig hebbende*), bn.: *een — kind, een —e grijsaard*; —**betoon** (*bijstand in nood*), o. gmv.: *menschlievend —*; —**brug** (*tijdelijke brug*), v. —gen; —**eloos** (*zich zelf niet kunnende helpen*), bn.; —loozer, —t: *een arm — kind*, verlaten; *de arme weduwe was geheel —*, zonder steun, verlaten; *de verlamde was totaal —*; —**kantoor** (*bijkantoor*), o. —toren: *een — der posterijen*; —**lijn** (meetk., teekenk. *lijn, duidelijkheidshalve getrokken*; muz. *lijn, gebruikt bij het schrijven van noten, welke niet op of tusschen de lijnen v. e. notenbalk liggen*), v. —lijnen; —**loon** (zeew. *het loon voor hulp en bijstand aan schip of lading*), o. —en: *—* wordt verdiend door lossing of lichting, zoodat het schip weer op een veilige plaats in zee of in een behouden haven kan komen; —**middel**, o. —en: *allerlei —en bij het onderwijs; een globe is maar een gebrekkig — bij het onderwijs in de cosmographie*; —**officier** (rechtst. *ambtenaar, die den officier van justitie in bepaalde gevallen vervangt, doch niet op de terechtzittingen*), m. —en: als — worden benoemd burgemeesters, commissarissen van politie enz.; —**onderwijzer** (*onder de wet van 1857: een door eenig gezag benoemde onderwijzer eener school, ondergeschikt aan den hoofdonderwijzer*), m. —s, vero.; —**onderwijzeres'**, v. —sen, vero.; —**prediker** (O.-I. *bijpredikant*), m. —s.

Hulpvaar'dig (*bereid om te helpen*), bn.; —er, —st: *—e buren, een — vriend.*

Hulp'werkwoord (spraakk. *werkwoord, dat bij de vervoeging van een ander helpt*), o. —en: *hebben, zijn, zullen* zijn —en van tijd; *mogen, moeten, kunnen, zullen, willen, laten* zijn —en van wijze; *worden* en *zijn* zijn —en van den lijdenden vorm; —**wetenschap** (*wetenschap, waarvan de uitkomsten in hoofdzaak ten dienste van een andere gebruikt worden*), v. —pen: *de algebra is een —*; —**zeel** (*kruiszeel*), o. —en, zie Helpzeel.

Huls, hul'ze (1 *omhulsel van stroo om flesschen, hoes van papier voor kruit*; 2 plantk. *tweekleppige vrucht zonder middelschot*), v. hulzen: 1 *strooien hulzen voor flesschen*; 2 *hulzen van erwten, boonen*, peulschillen, verg. Hauw.

Hul'sel (*kap, hoofddoek*), o. —s, ook: *bloem—, zaad—*, bedekking; dicht. *iems stoffelijk —*, ook, *sterfelijk —*, d.i. lichaam.

Hulst (plantk. *heester of boom met glimmend harde, stekelige bladeren en roode bessen*), m. —en.
Hul'ze (*omhulsel*), v. —n; zie Huls.
I. Hum (scherts. voor *humeur*), o.: zegsw. *in z'n — zijn*, goed geluimd zijn, in zijn schik zijn.
II. Hum, tw.; zie Hem.
Humaan' (*echt menschelijk, menschlievend, welwillend*), bn. en bw.; —maner, —st.
Humanio'ra (*de klassieke talen* nl. *Latijn en Grieksch en haar literatuur*; ook: *de letterkundige wetenschappen*, nl. *spraakkunst, redekunst en verder de dichtkunst*), o. mv.
Humaniseeren (*moreel en intellectueel tot mensch vormen*; *beschaven, veredelen*); **—nis'me** (*stelsel van opvoeding en onderwijs, waarbij de oude talen tot grondslag van hoogere vorming dienen*; *herleving van de Grieksche en Latijnsche letterkunde, wijsbegeerte en kunst in de 15de—16de eeuw*), o. gmv.; **—nist'** (*persoon, die de humaniora beoefent of onderwijst*; *aanhanger van het humanisme*), m. —en: *de —en der 15de eeuw*; **—nitair'** (Fr. *menschlievend*), bn.: *een — doel, —e begrippen, —e beginselen*; **—niteit'** (*het humaan-zijn, menschlievendheid*), v. gmv.: — houdt rekening met de menschelijkheid, zij maakt welwillend en goed en kweekt verbroedering: *de krijgsgevangenen werden in Frankrijk met — behandeld.*
Humbug (Eng. *pocherij, opsnijderij, boerenbedrog, schijnvertoon*), m. gmv.
Humecteeren (*bevochtigen*).
Humeraal', v. —ralen; zie Amict.
Humeur' (*gemoedsstemming, stemming, luim*), o. —en; **—ig** (*ongelijk van humeur, grillig, veranderlijk, kwade luimen hebbende*), bn.; —er, —st: *zij is erg —.*
Humiditeit' (*vochtigheid*), v. gmv.
Humiliant' (*vernederend*), bn.; —er, —st.
Humilia'tie (*vernedering*), v. —ties, —tiën.
Humilieeren (*vernederen, verlagen*).
Hum'mel (*dreumes, klein kind*), m. —s, gew.; **—tje**, o. —s.
Hum'men (*kuchend roepen*), humde, heeft gehumd; ook **Hem'men**, zie: Hum.
Hum'mer (dierk. *groote zeekreeft*), m. —s.
Hu'mor (*scherts, vroolijke luim, ernst met luim, vroolijkheid met weemoed vermengd*), m. gmv.: — *is de edelste vorm van het comische*; *er is tegenwoordig een ontzettende consumptie van* — (C. O.); *wij drijven in —*(C. O.).
Humores'ke (*letterkundig opstel in humoristischen stijl*; *luimig geschreven vertelling; luimig muziekstuk*), v. —n.
Humorist' (*luimig schertsend schrijver*), m. —en: *er zijn honderd soorten van —en, het heele land is er van vergiftigd* (C. O.).
Humoris'tisch 1 (*geestig, luimig*), bn. en bw.: *Hildebrand is een — schrijver*; *een —e roman*; **2** als zn.—**e**, o. gmv.: *ziedaar het —e, 't is niet anders dan het verhevene met de voeten in de lucht* (C. O.).
Hu'mus (*teelaarde*), m. gmv.; **—laag**, v. —lagen; **—vorming** (*aardvorming uit rottende plantendeelen*), v. gmv.
Hu'nebed, hun'nebed (gesch. *reuzengraf of -heuvel uit geweldige steenklompen samengesteld*; *voorhistorische offer- en begraafplaats in Drente, in Utrecht in Jutland en elders*), o. —bedden.
Hu'neborg (aardr. *oude Romeinsche verschansing onder de buurtschap Volthe* (Weerseloo) in Overijsel), v.
Hu'neschans (aardr. *verschansing uit den Rom. tijd*), v.: de — ligt in de gemeente Apeldoorn, aan het Uddelermeer; ook eene op Duno a. d. Rijn, in de gemeente Doorwerth.
Hun'keren (*rusteloos en sterk verlangen*), hunkerde, heeft gehunkerd: — *naar vrijheid*; *de kinderen — naar de bij.*
Hun'nebed, o. —bedden; zie Hunebed.
Hun'nen (gesch. *M dden-Aziatische nomadenvolken*), m. mv.: de — trokken in 375 n. C. over den Don, vernietigden de Gotische rijken en veroorzaakten de groote volksverhuizing; zie: Attila en Catalaunische velden.
Hun'nenschans, v.; zie Hunenschans.
Hun'nent, te — (*in hun huis, dorp, land*), bw.; **—halve** (*uit hun naam, ter wille van hen*), bw.; **—wege** (*van hun kant of zijde, in hun naam*), bw.; **—wil** (*ter wille v. hen*), bw.: *om —.*
Hun'singoo (aardr. *het N.-W. deel der prov. Gr. a. d. Lauwerzee en de Wadden*), o.
Hup'pelen (freq. van *huppen*: 1 *zich springende voortbewegen*; 2 *vroolijk rondspringen*), huppelde, heeft gehuppeld: 1 *de merels —, de musschen —*; 2 *de kinderen — in het groen, de lammeren — in de weide*; bij overdr. *het bootje —de over de golven.*
Hup'pen (*hippen, opspringen*), hupte, heeft gehupt: *Hup, mijn Jannetje!*
Hupsch (*beleefd, voorkomend, wellevend, aardig*), bn. en bw.; —er, meest —: *een —e jongen, een — meisje, een —e Franschman*; *zij doet alles even —.*
Hurdle-race (Eng. *wedren over horden, schanskorven, heggen en verdere hindernissen*), v. —-races.
Hu'ren (*in huur nemen*), huurde, heeft gehuurd: *een huis —, een dienstbode —.*
Hurk, v. —en; zie Hurken, Huik 1.
Hur'ken (*op de hurken zitten*), hurkte, heeft gehurkt; zie: Huiken, Hukken.
Hur'rie (*herrie, lawaai, drukte*), v. gmv.
Hussiet' (gesch. *aanhanger v. Joannes Huss*, 1369—1415, *kerkhervormer in Bohemen*), m. —en.
Hussie'tenoorlog (gesch. *oorlog der Hussieten in Bohemen tegen den Duitschen keizer Sigismund*, 1419—1436), m.
Hut (1 *kleine, armoedige woning*, meestal op de heide; 2 *klein verblijf* in 't algemeen, *tent*; 3 scheepst. *verblijf, kamertje, loge van passagiers der eerste klas* b.v. *op een zeeboot;* ook *kleine kajuit voor elk der scheepsofficieren of voor den kapitein*), v. hutten: 1 *een leemen —*; *de hutten der armen;* 2 *treed mijn nederige — binnen*, zie ook: Loofhut, Glashut; 3 *in de hutten zijn allerlei geriefelijkheden in kort bestek.*
Hut'je, o.: *met — en mutje*, met heel den rommel, met heel het hebben en houden.
Hut'selbeker (*dobbeltrechter*), m. —bekers.
Hut'selen, hut'sen (*dooreenschudden*),

hutselde, hutste; heeft gehutseld, gehutst.
Huts'pot (*gemengde spijs, bestaande uit aardappelen, uien, vleesch en wortelen*), v.
Hut'tentut (*onkruid in 't vlas, ook geteeld in het oosten van ons land om de olie, die uit de zaden is te persen; vlasdotter*), v.
Huur (*bedrag, waarvoor men iets of iem. huurt of waarvoor iem. zich verhuurd heeft*), v. huren: *de — van dit huis bedraagt f 500*, huursom; *aan dienstboden op tijd de — betalen; de — loopt ten einde*, huurtijd; **—bibliotheek,** v. —theken, zie Volksbibliotheek; **—brief,** m. —brieven: *een — op een huis hangen*, het te huur hangen; *den — er af nemen*, nl. als het verhuurd is; **—ceel** (*huurcontract*), v. —ceelen; **—commissiewet** (*wet van 1917 tot beperking v. h. onredelijk opdrijven van huurprijzen*), v.; **—contract** (*akte, de overeenkomst bevattende, aangegaan tusschen verhuurder en huurder*), o. —en; **—der,** m. —s; **—huis** (*gehuurd huis*), o. —huizen; **—koetsier** (*die* nl. *rijtuigen verhuurt*), m. —s; **—leger** (*leger bestaande uit huurlingen*), o. —legers; **—ling** (*gehuurde persoon*; ook: *krijgsman*), m. —en: *een leger van —en*; **—penning** (*handgeld, onderpand, godspenning*), m. —en; **—penningen** (*gelden voor de huur*), m. mv.; **—prijs** (*de som, door den huurder aan den verhuurder te betalen*), m. —prijzen; **—rijtuig** (*vigilante*), o. —en; **—ster,** v. —s; **—waarde** (*aanslag van den huurprijs in de belasting*), v. —waarden.
Huw'baar (*volwassen*), bn. en bw.: *een — meisje*, den leeftijd hebbende, waarop ze kan huwen; *tot —bare jaren gekomen zijn.*
Hu'welijk 1 (*echtvereeniging*), o. —en: *een wettig — aangaan, zich in 't — begeven; een morganatisch —*, zie ook Puthaak; zegsw. *de —en worden in den hemel gesloten*, zijn Gods werk; **2** bn.: *de —e staat*, het huwelijk.
Hu'welijksaanzoek (*aanzoek ten huwelijk*), o. —en; **—advertentie,** v. —s of —tiën; **—afkondiging,** v. —en, zie Gebod; **—band** (*zinnebeeldige vereeniging van man en vrouw*), m. —en: *door den — verbonden*; **—beletsel** (*—verhindering*), o. —en; **—beloften** (*trouwbeloften*), v. mv.; **—bootje** (*beeld v. d. huwelijken staat*), o. —s: *het — instappen*; **—dispensatie** (*ontheffing v. e. beletsel*), v. —ties, —tiën; **—heil** (*—geluk*), o. gmv.; **—leven** (*het leven als echtgenooten*), o. gmv.; **—liefde** (*de liefde der echtgenooten tot elkaar*), v. gmv.; **—makelaar** (*iem., die voor geld huwelijken tot stand brengt*), m. —s; **—min** (*—liefde*), v. gmv.; **—panden** (*de kinderen*), o. mv.; **—plicht** (*echtelijke plicht*), m. —en: *te zorgen voor de opvoeding der kinderen is —*; **—reis** (*speelreisje na de groene bruiloft*), v. —zen; **—trouw** (*echtelijke trouw*), v. gmv.; **—voltrekking** (*sluiting van het huwelijk*), v. —en; **—voorwaarden** (*de voorwaarden, die bij het huwelijk gemaakt worden ten aanzien van de wederzijdsche bezittingen*), v. mv.: *trouwen met of zonder —*; **—zegen** (*zegen op het huwelijk*), m. gmv.: *elk jaar bracht hun nieuwen —*, nl. een kind.
Hu'welijksch (*het huwelijk betreffende*), bn.: komt nog voor in: *—e zaken, de —e staat*; *—e voorwaarden*, z. Huwelijksvoorwaarden.
Hu'wen (1 *in het huwelijk of in den echt treden met*; 2 *door 't huwelijk verkrijgen*; 3 *uithuwen*; 4 *vereenigen*), huwde, heeft (bet. 2, 3, 4) en is (bet. 1) gehuwd: 1 *hij huwde met zijn nicht; een rijke erfdochter —*, zie Goudvischje; 2 *hij heeft een prachtige hoeve met haar gehuwd*; 3 *hij heeft zijn dochter aan een aanzienlijk man gehuwd*; 4 *hij huwt ijver aan kennis, beleid aan dapperheid*, paart; verg. Trouwen.
Huzaar' (*lichtgewapend ruiter*), m. huzaren.
Huza'renmantel (*losse mantel v. huzaren tot dekking van het bovenlijf*), m. —s.
Huza'renofficier (*officier der cavalerie*), m. —s, —en; **—sla** (*sla, toebereid met koud vleesch, mosterd, slaolie, peper en zout*), v.; verkl. —slaatje, o.; **—uniform,** v. —en, verg. Dolman.
Hyacint' 1 (*halfedelgesteente, doorschijnend en hard, doorgaans donkerrood, doch ook neigende naar het gele of bruine*), als voorwerpsnaam, m. —en; als stofnaam, o. gmv.; **2** (*lelieachtige bolbloem uit het oosten*), v. —en.
Hya'den, v., myth. beek- of vijvernimfen.
Hyaliet' (*glassteen, lavaglas*), o.: *het — is een wit, doorschijnend mineraal*; **—glas,** o.
Hy'bla, aardr. stad a. d. Z. helling van den Etna, beroemd door den geurigen honig.
Hybri'de (*hybridisch wezen*), m. en v. —n.
Hybri'disch (*van twee soorten komende, bastaardachtig*), bn.: *een — woord b.v. bestaat uit bestanddeelen van twee verschillende talen*, als: *onlogisch, kleineeren, dreigement, flauwiteit*; *een muilezel, een muildier is een — wezen.*
Hy'dra, v.: *de — van Lerna*, myth. groote giftspuwende waterslang, monster met 9—100 koppen, waarvan één onsterfelijk was; de — werd door Hercules met medehulp van zijn vriend Iola'us gedood; zij hieuwen alle koppen af en begroeven den onsterfelijken kop onder een rotsblok; nat. hist. (*zoetwaterpoliep*), v. —'s; fig. een schrikgedrocht, b.v. *de — der revolutie.*
Hydraat' (scheik. *verbinding van een zuur met water*), o. hydraten.
Hydrau'lica (*de wetenschap van het evenwicht en de beweging der vloeistoffen, leer van de waterkracht*), v. gmv.: de — omvat de hydrostatica en de hydrodynamica.
Hydrau'lisch (*tot de wetenschap, het vak der hydraulica behoorend*), bn.: *een —e pers*, soort van waterpers, waarmee men een ontzaglijken druk kan uitoefenen; *een —e brug*, beweegbare brug door waterdruk in beweging gebracht.
Hydriatiek' (*watergeneeskunde*), v. gmv.
Hydrodyna'mica (*leer van de beweging v. vloeistoffen*), v. gmv.; **—geen', hydroge'nium** (*waterstofgas*), o. gmv.; **—graphie'** (aardr. *beschrijving, leer der wateren op aarde*, nl. *van zeeën, rivieren, meren enz.*), v.; **—gra'phisch** (*wat met de hydrographie in verband staat*), bn.: *—e onderzoekingen, een —e commissie, een — bureau*; *—e kaarten*, rivier- en zeekaarten; **—me'ter** (*waterweger, areometer; hydrostatische balans, waarmede men de zwaarte van vloeistoffen bepaalt*), m. —s: een — kan zijn

een bier-, een wijn-, een brandewijn-, zwaartemeter enz.; —**metrie'** (*wetenschap, die den waterafvoer* b.v. *van rivieren leert berekenen*), v. gmv.; —**phaan** (*een soort van opaal, welke water opzuigt en dan doorzichtig en rijker aan kleuren wordt*), m. —anen; —**phobie'** (geneesk. *watervrees, hondsdolheid bij menschen, die door een dol dier gebeten zijn*), v. gmv.

Hydrophoon' (*scheepsmelder, onder den waterspiegel aangebrachte telefoon*), v. —phonen. (ph = f).

Hydropisie', liever: **hydropsie'** (geneesk. *waterzucht*), v. gmv.

Hydroplaan' (*watervliegtuig*), v. —planen: *een — is een vliegtuig, dat uit het water kan opstijgen en er in neerdalen.*

Hydrosta'tica (nat. *leer v. h. evenwicht en de zwaarte der vloeistoffen*), v. gmv.; —**sta'tisch** (*op de hydrostatica berustend*), bn.: *een —e balans, de —e wet,* zie Heureka; —**techniek'** (*waterbouwkunde*), v. gmv.: —**therapie'** (*watergeneeskunde*), gmv.

Hydroxy'de (*verbinding v. e. oxyde met water*), o. —n.

Hye'na (dierk. *verscheurend roofdier*), v. —'s: *de gestreepte —, de gevlekte —*; fig. *de —'s der slagvelden,* zij, die de lijken der gesneuvelden schenden en berooven.

Hye'nahond (dierk. *wilde gevlekte hond in een groot deel van Afrika, steppenhond*), m. —honden.

Hyetome'ter (*regenmeter*), m. —s. (e = ee).

Hyetoscoop' (*hyetometer*), m. —scopen.

Hygië'a, Hyge'a, v., Gr. myth. godin der gezondheid, dochter of vrouw van Aesculapius. (ë = ee).

Hygië'ne (*gezondheidsleer*), v. gmv.: *tijdschrift voor —*; lees: *hie-gie-ee'ne.*

Hygië'nisch (*de gezondheid betreffende*), bn.: *een — tijdschrift, een — congres.*

Hygiënist' (*beoefenaar der hygiëne*), m. —en; vr. —e, —n.

Hygrome'ter (nat. *werktuig ter bepaling van de vochtigheid der lucht*), m. —meters; —**metrie'** (*bepaling van den waterdamp in de lucht*), v.; —**me'trisch** (*de hygrometrie betreffende*), bn.: *—e onderzoekingen*; —**scoop'** (*hygrometer*), m. —scopen; —**sco'pisch** (*de vochtigheid uit de lucht opnemend*), bn.: *zout is een —e stof.*

Hy'men, Hymenae'us, m., Gr. myth. de god des huwelijks, zoon van Apollo, voorgesteld als een bevallige knaap met sluier en fakkel; verg. Amor of Eros; ook: *het huwelijk, de echtstaat.*

Hymenee'ën (*bruiloftszangen*), v. mv.

Hymet'tus (aardr. *berg in Attica, ten Z.-O. v. Athene, om zijn honing beroemd*), m.

Hym'ne (*plechtige en vurige lofzang*), v. —n: de — ademt bewondering, geestdrift; bij de Gr.: loflied ter eere van de goden of heroën, dat bij feestelijke offeranden werd aangeheven; thans, elk lied, waarin God of eenig verheven onderwerp wordt bezongen: Da Costa's —: *Aan de Voorzienigheid;* Nieuwland: *Orion*; Vondel: *Rei van Engelen* (Lucifer); verder, kerkelijke hymnen: het *Te-Deum* (zie ald.).

Hy'per, bw.: — bet. in alle samenstellingen: *overdreven, overmatig, over.*

Hyperbo'lisch (*buitensporig vergrootend, overdreven*), bn. en bw.; —**boliseeren** (*overdrijven*); —**bool'** (1 stijl. *troop der overdrijving*; 2 meetk. *een der kegelsneden*), v. —bolen, 1 b.v. *van de daken verkondigen, een vloed van tranen, zich in weelde baden* enz.; 2 zie: Ellips en Parabool; —**critiek'** (*te ver gaande critiek*), v. gmv.; —**cultuur'** (*overbeschaving*), v. gmv.

Hyperi'on, m. myth. titan en vader van Helios; bij Homerus Zonnegod. (pe = pee).

Hypermetropie' (*verziendheid*), v. gmv.; —**metro'pisch** (*verziend*), bn.; —**modern'** (*overdreven modern*), bn.; —**trophie'** (*overvoeding van eenig orgaan*), v.

Hyp'nos, m., myth. god van den slaap.

Hypno'se (*magnetische, kunstmatige, door den wil van een ander, opgewekte slaap; zenuwslaap*), v. gmv.; —**no'tica** (geneesk. *slaapwekkende middelen*), o. mv.; —**no'tisch** (*een magnetischen slaap verwekkend*), bn.; —**notiseeren** (*iem. in een toestand v. hypnose brengen*); —**notiseur'** (*iemand, die hypnose weet op te wekken*), m. —s: een — weet iem. tijdelijk het bewustzijn te ontnemen en den wil van den gehypnotiseerde geheel aan den zijnen te onderwerpen; —**notis'me** (*leer of kennis van de hypnose, het hypnotiseeren enz.; de waakslaap of toestand van een gehypnotiseerde*), o. gmv.

Hypocaus'tum (Oud-Rom. *inrichting voor centrale verwarming*), o.; er is een zeer mooi — gevonden te Tanger (Afrika).

Hypochon'der (*aan hypochondrie lijdend, zwaarmoedig, neerslachtig*), bn.; ook Hypochondrisch; —**chondrie'** (*miltzucht, onderbuikssiekte*; fig. *zwaarmoedigheid, zwartgalligheid, ziekelijke droefgeestigheid*), v.; —**chon'drisch** (*zwaarmoedig*), bn.: —**chondrist'** (*iem., die aan hypochondrie lijdt*), m. en v. —en.

Hy'pocras, m. gmv.; zie **Hi'pocras.**

Hypocriet' (*huichelaar, schijnheilige*), m. en v. —en; —**crisie'** (*huichelarij*), v. gmv.; —**cri'tisch** (*geveinsd*), bn. en bw.

Hypotenu'sa (meetk. *schuine zijde v. e. rechthoekigen driehoek*), v. —'s; verg. Katheten.

Hypothecair' (1 *gewaarborgd door hypotheek*; 2 *geboekt in de registers van het hypotheekkantoor*), bn.: 1 *een —e schuld*; 2 *een —e inschrijving.*

Hypotheek' (rechtst. *onderzetting, zakelijk recht op onroerend goed als onderpand*; spreekt. ook: *de geldsom op zoodanig onderpand verstrekt*), v. —theken: *hij heeft een — van tienduizend gulden op zijn huis*; z. Kusting; —**akte** (*notarieele akte, noodig voor totstandkoming en bewijs eener hypotheek*), v. —n, —s; —**bank** (*bank, die gelden op hypotheek verstrekt en pandbrieven uitgeeft, door hypotheken gedekt*), v. —en; —**bewaarder** (*rijksambtenaar, hoofd van een hypotheekkantoor*), m. —s; —**houder** (*hij, die geld voorschiet op hypotheek*), m. —s; —**kantoor** (*kantoor, waar —akten en akten van overdracht* d. i. *verkoop, ruiling, schenking enz. geboekt moeten worden*), o. —toren; —**recht** (*het recht van den hypotheekhouder*), o. —rechten

Hypothekeeren (*als onderpand doen in.*

schrijven): *hij heeft zijn weiland gehypothekeerd*, er kapitaal op opgenomen.
Hypothe'se (*onderstelling*; *een stelling, die men als waarheid aanneemt*), v. —n.
Hypothe'tisch (*onderstellend*; *veronderstellenderwijze*), bn. en bw.; lees: —*tee'ties*.
Hypsome'ter (nat. *werktuig, hoogtemeter*), m. —meters; —**metrie'** (*hoogtemeting*), v.; —**me'trisch**, bn.: *de —e thermometer*, gebruikt om de hoogte van bergen te bepalen; —*e tabellen*, tafels voor hoogtemeting.
Hy'sop (plantk. *gewas met stevigen, houtachtigen stengel, in Palestina veel voorkomend*), v.: een bundel hysopstengels diende in den Tempel als kwast tot besprenging; allengs werd aan de — zelf een reinigende kracht toegeschreven.
Hysterie' (*zenuwziekte, ziekelijke zenuwachtigheid, vooral bij vrouwen*), v. gmv.
Hyste'risch (1 *overspannen, zenuwziek; aan hysterie lijdende; 2 met de eigenaardigheden v. iem. die aan hysterie lijdt*), bn.: 1 *een — gestel; 2 het gillende geluid van een —e dwarsfluit* (C. O.).

I.

ib. of **ibid.** — *Ibi'dem*, op dezelfde plaats.
i. b. d. — *in buitengewonen dienst*, b.v. Kamerheer der Koningin i. b. d.
i.c. — *in ca'su*, in dit geval.
Ictus — *jurisconsultus*, rechtsgeleerde.
id. — *i'dem*, dezelfde, hetzelfde.
i. e. — *id est*, dat is.
i. e. w. — *in één woord.*
i. f. — *ip'se fe'cit*, hij heeft het zelf gemaakt.
i. g. z. — *in geheime zitting.*
I. H. S. — 1 *In hoc signo (vinces)*, in dit teeken (des kruises nl.) zult gij overwinnen; 2 *Jesus ho'minum salva'tor*, Jezus, de Heiland, de Redder der menschen; 3 *In hoc sa'lus*, hierin ligt het heil, de zaligheid; 3 *Jesus horta'tor sancto'rum*, de vermaner der Heiligen; eigenlijk zijn het de drie eerste letters van het met Gr. hoofdletters geschreven woord Jezus: *IHΣOYΣ*.
i. l. — *in lo'co*, ter plaatse.
I. M. — *In Memo'riam*, ter gedachtenis.
Imp. — *Impera'tor*, zie ald.
Impr. — *Imprima'tur*, zie ald.
incl. — *inclusief'*, zie ald.
I. N. D. — *In no'mine De'i* of *Do'mini*, zie ald.
Inf. — 1 *in'finitief*; 2 *in'fanterie.*
infr. — *infra'*, zie ald.
I. N. R. I. — *Jesus Nazarae'us* (of: *Nazare'nus*) *Rex Judaeo'rum*, Jezus van Nazareth of de Nazarener, koning der Joden; het op last van Pilatus boven aan het Kruis gehechte opschrift; zie K r u i s t i t e l.
intr. — *interest.*
Inv. — *Inve'nit*, zie ald.
inz. — *inzon'derheid.*
I. P. I. — *In par'tibus infide'lium*, zie ald.
i. pl. v. — *in plaats van.*
Ir. — *Ingenieur* (met diploma T. H. S.).
Isr. — *Israëlietisch.*
It. — *I'tem*, zie ald.
I. V. — O.-I. *inlandsche vijand*, tegenstelling van **B. V.** d. i. *buitenlandsche vijand.*
i. v. — *in vo'ce*, op dat woord.

I (1 *als klank een klinker*; 2 *als letterteeken de negende letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. de woorden in alphabetische orde, die met de letter — beginnen*), v. —'s: 1 *de — wordt voor in den mond gevormd bij een naar het gehemelte gebogen tongrug*; 2 *zet een puntje op de —*; 3 *onder de — vind je veel samenstellingen met in*; nog: als Romeinsch cijfer *één*; zegsw. *de puntjes* (of: *punten*) *op de i('s) zetten*, iets zeer stipt afwerken of nagaan; heel nauwkeurig te werk gaan, alles zoo nauwkeurig uitdrukken, dat geen misverstand mogelijk is.
Ibe'rië (*het Sp. schiereiland*), o. gmv.
Ibe'risch s c h i e r e i l a n d (aardr. *Spanje en Portugal*), o; zie H i s p a n i ë.
I'bidem (Lat. *terzelfder plaatse*), bw.
I'bis (dierk. *reigerachtige vogel, in oud-Egypte vereerd*), m. —sen: *de groene —, aan de kusten der Zwarte Zee; de heilige —*, nl. de nijlreiger, in Oud-Egypte afgodisch vereerd.
I'carus, m. myth., — vliegt tegen den raad van Dae'dalus te dicht bij de zon, en zijn met was aangehechte vleugels laten los, zoodat hij niet ver van het eiland Samos in de, naar hem genoemde, Icarische Zee valt en verdrinkt: — is het beeld van jeugdige onbezonnenheid; —**vleugels** (fig. *onbetrouwbaar middel*), m. mv.
Ichneu'mon (dierk. *Egyptische wezel*), m. —s: *de Egyptische —*, ook P h a r a o r a t, zie K r o k o d i l l e n-e i. (eu=ui).
Ichthyographie' (*beschrijving der vischen*), v. gmv., lees: *ich-tie—*; —**ol'** (*olieachtige stof, bereid uit overblijfselen van fossiele vischen* inz. *gevonden bij Seefeld in Tyrol en als geneesmiddel gebruikt*); —**oliet'** (*versteende visch*), m. —en; —**ologie'** (*kennis der vischen*), v. gmv.; —**olo'gisch,** bn.: *een —logische atlas*; —**oloog'** (*vischkundige*), m. —logen; —**opha'gen** (eig. *vischeters*), m. mv.: — zijn rassen, stammen, die zich in hoofdzaak met visch voeden, b.v. de Samojeden; —**osau'rus** (*groote vischhagedis, krokodilachtig dier der voorwereld, tot 8 M. lang*), m. —sen, —riërs.
I'con (Gr. *beeld*; inz. *beeld in de Grieksche kerk, vooral dat van Christus en van Zijne moeder*), v. ico'nen.
Iconoclas'ten (gesch. *beeldenbrekers of beeldstormers in de Grieksche kerk*), m. en v. mv.
Iconodu'len (gesch. *anti-inconoclasten, beeldenvereerders*), m. en v. mv.
Icosaë'der, o. —s; zie T w i n t i g v l a k.
I'da (aardr. *gebergte bij Troje*; ook, *op Creta*), m.
Ideaal' (1 *gedachtenvoorstelling van iets, dat de volkomenheid nabijkomt; modelbeeld,*

droombeeld) o. idealen: *de leeuw, dat — van kracht*; **2** (*wat aan het ideaal beantwoord*), bn.: *een ideale voorstelling,*

Idealiseeren (*verheven, schoon voorstellen, vooral in de kunst; in gedachten boven de werkelijkheid verheffen tot iets volmaakts, zóó dat het beantwoordt aan het ideaal*).

Idealis'me (*het streven naar het ideale*; ook: *leer van het onzinnelijke; stelsel, dat de gedachte als het beginsel onzer kennis of van het zijn beschouwt*), o. gmv.: *het oudste — is dat van Plato*, deze leerde, dat de zinnelijke dingen slechts in schijn bestaan; ook inz. *het streven naar het idecële in de kunst*; z. de tegenst.: Naturalisme en Realisme.

Idealist' (*iem., die het leven van een idealen kant ziet, die idealen nastreeft; aanhanger van het idealisme*), m. —listen.

Idealis'tisch (*als van een idealist*), bn. en bw.: *een —e levensbeschouwing; iets — opvatten, een — aangelegde ziel, een — opgevatte taak.*

Idee' (*denkbeeld, gedachte, voorstelling, innerlijke aanschouwing, begrip, plan*), o. —ën: *hij heeft geen —, geen flauw — van de beeldende kunsten*, geen begrip, niet de minste notie; *dat is juist mijn —*, meening; *ik zal u eens een — van dat werk geven*, voorstelling, verklaring; *een hoog — van iets, van zich zelf hebben*, gedachte; in hoogeren stijl, v.

Ideëel' (*wat alleen in gedachte bestaat, denkbeeldig*), bn.: *de —ële goederen dezer wereld*, b.v. deugd, vrijheid; *een —e toestand*; *dat is slechts een — nadeel*, denkbeeldig.

Idee-fi'xe (Fr. *bijblijvend dwaalbegrip van zwakke of zieke hersenen; idee, waarvan men zich niet kan ontdoen; waanvoorstelling, die iemand blijft kwellen*), o. idéesfixes; verg. Obsessie.

I'dem (*dezelfde, hetzelfde*); zie **Id.**

Identiek' (*volkomen hetzelfde, één van wezen, eenerlei, gelijkwaardig, gelijkgeldend, gelijk*), bn.; ook, Iden'tisch.

Identifica'tie (*vaststelling v. d. identiteit van een persoon*, inz. *van een misdadiger*), v. —s: *middelen tot — zijn foto's, dactyloscopie en bertillonage.*

Identificeeren (*twee zaken als gelijken beschouwen, twee dingen vereenzelvigen; de identiteit vaststellen*); refl. *zich —*, zijn identiteit bewijzen.

Iden'tisch, bn.; zie Identiek.

Identiteit' (*gelijkheid, eenzelvigheid, eenheid van wezen*), v. gmv.: *een ambtenaar heeft een identiteitsbewijs noodig*, een bewijsstuk; aanstelling, penning enz., waaruit blijkt, dat hij die persoon is, voor wien hij zich uitgeeft: *zijn — bewijzen*; *het valt moeielijk bij misdadigers de — vast te stellen*, zie Identificatie.

Ideographie' (*schrift van begripteekens, zooals aanvankelijk ook de hiërogliefen waren, niet van klankteekens*), v. gmv.

Ideologie' (*begripsleer: wetenschap van de gronden van de kennis, van de vorming en den aard der voorstellingen*), v.gmv. (g=g).

Idio'ma, o. —'s; zie Idioom.

Idioma'tisch (*het taaleigen betreffende, aan een taal of tongval eigen*), bn.: *—e uitdrukkkingen; iedere taal is —*, d. i. heeft haar eigenaardigheden.

Idioom' (*taal-eigenaardigheid, taaleigen, eigenaardige uitdrukking*, ook: *gouwspraak, tongval, streekiaal, dialect*), o. idiomen.

Idioot' 1 (*half wijs, stompzinnig, dwaas*), bn.: *wat een idiote vent! dat is — van je; kan het nu nog idioter?*; **2** (*iemand zonder bevattingsvermogen, stompzinnige*, fig. *onnoozele*), m. en v. idioten: *de idioten-school te Rotterdam.*

Idiopathie' (*plaatselijke ziekte van een lichaamsdeel*), v. gmv.

Idiosyncrasie' (*eigenaardige bloedmenging tengevolge hebbende afkeer*, b.v. *van sommige spijzen of dranken, weerzin tegen sommige geuren, geluiden enz.*), v.

Idio'ten-school (*school voor stompzinnige of zwakzinnige kinderen*), v. —-scholen.

Idio'terig (*als een idioot*), bn. en bw.: *—e manieren; dat kind doet —.*

Idio'ticon (taalk. *woordenboek van een idioma; dialectisch woordenboek*), o. —s.

Idiotis'me (1 geneesk. *stompzinnigheid, engheid der verstandelijke vermogens, onvatbaarheid voor verstandsontwikkeling;* 2 taalk. *gewestelijke uitdrukking, eenig provinciewoord, eigenaardige zegswijze in eenig dialect*), o., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —tismen; 1 *het — van dien ongelukkige;* 2 *Westvlaamsche —n;* ook: **—tis'mus.**

Idolaat' (*afgodisch*), bn. en bw.: *iemand of iets — vereeren of beminnen.*

Idolatrie' (*afgoderij, afgodendienst*), v.gmv.

Idool' (*afgod, afgodsbeeld*), o. idolen.

Idume'a (Bijb. *het land der Edomieten*), o., zie Edom.

Idu'na, v., Germ. myth. godin der eeuwige jeugd, de Noordsche Hebe, gemalin van Braga of Bragi.

I'dus (bij de Rom. *de 15e dag in Maart, Mei, Juli en October, in de overige maanden de 13de dag*), m. iden.

Idyl'le (dichtk. *land-, veld- of herdersdicht; bekoorlijk tafereeltje uit het huiselijk leven, uit het land- of herdersleven*), v. —n: *De Visschers* van Bild., *de Vorstin in het Dorp* en *De Verjaardag* van Staring *zijn —*; fig. *het kinderleven is een —.*

Idyl'lisch (*landelijk, herderlijk; bekoorlijk door eenvoud en onschuld*), bn.: *de —e poëzie, een — landschap, een —e stemming.*

Ie (*hij*), m. pers. vnw.; spreekt.

Ie'der (*elk, elkeen*), onbep.vnw.: *—mensch, — zij op zijn hoede*; **—een** (*e. ieder*), vnw.: *— kent hem.*

Ie'gelijk, een — (*ieder, wie ook*), onbep. vnw.

Ie'mand (*de een of andere persoon*), onbep. vnw.: *daar is — voor u; iemands goeden naam bekladden.*

Ie'me, v. —n; gew.; zie Imme.

Iem'ker, m. —s, gew.; zie Imker.

Iep, ie'peboom (*e. loofboom, olm*), m.—en.

Ie'pen (*van iepenhout*), bn.: *een — plank.*

Ie'penhout (*olmenhout*), o. gmv.

Ie'penlaan (*laan van iepeboomen*), v. —lanen; zie IJp.

Ier (*inboorling van Ierland*), m. —en: zegsw. *een wilde —*, een woestaard, inz., *een wilde — van een meid*, een wild meisje; vr. Ierssche.

Iersch 1 (*van, uit, in; als van, uit, in; eigen aan, betreffende Ierland*), bn.; **2** als zn. (*de Iersche taal*), o. gmv.; **3** *—e* (*Iersche*

vrouw), v. meerv.: — vrouwen. — **mos** (*wier, zeegewas van de kusten van Ierland*), o. gmv.: *het dient als voedsel en als geneesmiddel.*

Iet (*iets*), onbep. vnw.: alleen in de zegsw. *als niet komt tot —, kent — zich zelven niet*, een parvenu is onaangenaam door opgeblazenheid en aanmatiging.

Iets (*wat onbepaalds, ongenoemds*), onbep. vnw.: *ik heb u — te zeggen, daar heb je —*; verkl. *ietsje*, o. gmv.: *het eten is een — te zout.*

Iet'wat (*eenigermate*), bw.: *een vertrek, welks voorkomen — feestelijk is* (Potg.); een weinig; soms in de bet. van *iets*: *is er —?*

Ie'zegrim (*knorrepot, grompot, een knorrig of nurksch mensch*), m. —men: in het dieren-epos Vanden vos Reinaerde: *de Wolf.*

Iezegrim'mig (*als een iezegrim*), bn. en bw.

If'tar (*maaltijd van den Moslim des avonds, op een vastendag*), m. —s.

If'te (*klimop, eiloof*), v. gmv. gew.

Igno'bel (Fr. *onedel, laag, slecht, laaghartig*), bn. en bw.; —er, —st.

Ignorant' 1 (Fr. *onwetend*), bn.; —er, —st; **2** als zn. (*een onwetende, onkundige*; in het mv. *broeders voor onwetenden*, nl. *die dezen onderwijs gaven*, ook: *Ignorantij'nen*: congregatie in 1724 gesticht), m. —en.

Ignoran'tie (*domheid, onwetendheid*), v.

Ignoreeren (Fr. *iets niet willen weten of zien*; *iemand opzettelijk niet willen kennen*), *iets —, iemand —.*

IJ (aardr. *inham der Zuiderzee bij Amsterdam*), o.: *men wil het IJ gaan overbruggen.*

IJ'bokking (*bokking der Zuiderzee*), m. —bokkingen; —**bot**, v. —botten.

IJ'del, ijl (1 *niet-gevuld, ledig, dun*; 2 *wuft, praalziek*; 3 *lichtzinnig*; 4 *onbeduidend*; 5 *zonder eenigen grond, vruchteloos*; 6 *louter, niets dan*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *de ijle ruimte*; Zuid-Ned. *berg die ijle vaten in den kelder*; *de nevels verdwenen in de —e lucht*; 2 *zij is — en trotsch*, verg. IJ d e l t u i t, *een — meisje*; 3 *rekenschap geven van elk — woord*, Matth. 12 : 36; *Gods naam — gebruiken*, zie IJ d e l l ij k; 4 *—e vermaken, een —e omhaal van woorden*; 5 *een —e vrees, een —e hoop, —e pogingen*; 6 *dat is — vertoon*; ij l inz. in bet. 1.

IJ'delheid (1 *vergankelijkheid*; 2 *gevoeligheid voor vleierij*; 3 *trotschheid op nietigheden*; 4 *beuzelarij, nietswaardige zaak*), v., in bet. 1, 2 en 3 gmv., in bet. 4 —heden: 1 *de — van roem en eer*; *schoonheid is —*, Spreuk. 31 : 30; 2 *haar — werd hierdoor gestreeld*; 3 *zijn — kende geen grenzen*; 4 *hechten aan de —heden dezer wereld*; *Constantijntje die de —heden hier beneden uitlacht* (Vondel); — *der —heden, het alles is —*, Predik. 1 : 2.

IJ'delijk (*buiten noodzakelijkheid*; *op wufte, lichtzinnige wijze*), bw.: *den naam des Heeren — gebruiken.*

IJ'deltuit (eig. *een ijdele vrouw*, ook *van een man gezegd*), v. en m. —en; —**tuiterij'** (*handelingen, waaruit blijkt, dat iem. een ijdeltuit is*), v. —en.

IJf (*taxis, naaldboom*), m. ijven.

IJ'fel (*boog van ijf- of taxishout*), m. —s.

IJk (*merkteeken op maten en gewichten*), m. gmv.; zie ij k e n.

IJk'brief (zie M e e t b r i e f), m. —brieven; —**commissaris** (*ambtenaar, belast met het meten en ijken van schepen*), m. —sen.

IJ'ken (1 *van overheidswege maten en gewichten waarmerken*, d. i. *van een ijk of merk voorzien, na onderzocht te hebben, of ze aan de door de wet gestelde eischen voldoen*; 2 fig. *als gangbaar erkennen*), ijkte, heeft geijkt: 1 *maten en gewichten —*; 2 *woorden, uitdrukkingen, zegswijzen, door het taalgebruik geijkt.*

IJk'kantoor (*rijkskantoor voor het ijken*), o. —kantoren; —**letter** (*merkletter als blijk van jaarlijksche keuring*), v. —letters; —**loon** (*door het rijk vastgestelde vergoeding voor het ijken van maten, gewichten en schepen*), o. —loonen, ook IJ k g e l d; —**meester** (*ambtenaar-ijker*), m. —meesters; —**wezen** (*al wat in verband staat met het ijken*) o.: *hij is inspecteur van het —*; —**wet**, v. —ten.

I. IJl (*haast, spoed*), v. gmv.: *in aller —, in der —.*

II. IJl (*ledig*), bn.; —er, —st: — *haar*, dun; *in —e lucht*, verdund; *de —e ruimte*; zie IJ d e l.

IJl'bode (*renbode*), m. —boden; zie E s t a f e t t e.

IJl'bot (*volksnaam v. d. heilbot*), v. —ten.

I. IJ'len (*spoeden, snellen*), ijlde, heeft en is geijld: *hij heeft den geheelen weg geijld*; *hij is naar huis geijld.*

II. IJ'len (*in de koorts verward, onsamenhangend spreken*), ijlde, heeft geijld: *de typhuslijder lag al maar door te —.*

IJl'goed (*goed, per sneltrein te vervoeren*), o. —goederen.

IJl'haring (*aan de Eng. kust in het najaar gevangen haring*), voorwerpsn. m. —haringen, als stofnaam, v. gmv.: *de — wordt meestal gemarineerd.*

IJl'hoofd (*onbesuisd persoon, dolleman*), m. en v. —en.

IJlhoof'dig (*ijl of licht van hoofd, verward denkend*, b.v. *in koorts*), bn.; —er, —st.

IJ'lings (*met veel spoed, in aller ijl, met haast*), bw.: *ga toch —!*

IJl'koorts (geneesk. *koorts, waarin men ijlt*), v. —koortsen: *hij lag daar met de —.*

IJm, im'me (*honingbij*), v. —en, immen.

IJm'ker, m. —s; zie I m k e r.

IJp (plantk. *olm*), m. —en; **ij'peboom**, m. —boomen; zie I e p.

IJ'pelaar, ie'pelaar (dicht. *iepeboom*), m. —s.

IJ'peloof, ij'penloof (*loof v. e. ijp, van meer ijpen*), o. gmv.

IJ'penbosch (*bosch v. ijpen of iepen*), o. —bosschen; ook I e p e n b o s c h.

IJs (*bevroren water*), o. gmv.; — ontstaat door afkoeling van water beneden 0° C. of 32° F.; *die haven is vrij van —*; *het — draagt, houdt al*, is dik genoeg om er op te loopen, zie B a l k; *een bijt, een gat, een wak in het —*; zegsw. *het — breken*, de hinderpalen wegruimen, de toenadering bewerken; *zich op glad — wagen*, zich wagen op gevaarlijk terrein, een onderwerp behandelen, waarvan men niet op de hoogte is; *beslagen ten — komen*, goed voorbe-

reid, degelijk toegerust; *men moet niet gaan over — van één nacht*, niet te veel wagen, al te veel durven in zijn haast; *op oud — vriest het licht*, een oud gebrek, een oude zonde openbaart zich bij de minste verleiding; *alle — kost menschenvleis*, oud rijmpje, om uit te drukken, dat het ijsvermaak elk jaar menschenlevens kost; nog: *lekkernij uit den banketwinkel: een portie —, een schoteltje —*, als nagerecht.

IJs'baan (*geveegde rijweg op het ijs*), v. —banen; **—bank** (*opeenhooping van schotsen, die een dam in de rivier vormen*), v. —banken; **—beer 1** (dierk. *witte poolbeer, bewoner der noordelijke poolstreken als: Groenland, Spitsbergen, Siberië, der poolzeeën enz.*), m. —beren: *de sneeuwwitte —beren met hun breede, zachte pooten, in Artis* (v. Deyssel); ook, nurksche vent; **2** (*ijsbok*), m. —beeren; **—beren** (*met zwaren pas nijdig en brommerig in een vertrek op en neer loopen*), hij —beerde, heeft geijsbeerd; **—berg** (aardr. *drijvend ijsgevaarte, afgebroken stuk van een poolgletscher*), m. —en: *de —en worden door de koude zeestroomen naar het Z. gevoerd*; **—blink** (*weerschijn der ijsvelden*), m. gmv.; **—bloemen** (*bloemvormige ijskristallen op bevroren vensterruiten*), v. mv.; **—boei** (*ijzeren boei ter vervanging van tonnen bij ijsgang*), v. —en; **—bok** (*stevig paalwerk, om pijlers van bruggen tegen ijsgang te beschutten*), m. —bokken, zie: IJsbreker en IJsbeer 2; **—breker** (*ijsbok, breektoestel der ijsschotsen; vaartuig met scherpen boeg, dienende om in het ijs een vaargeul te maken, in kanalen, rivieren, havens enz.*), m. —brekers: *de —s dienen om brugpijlers voor het drijfijs te beschutten*; **—club** (*club of vereeniging tot bevordering van ijssport*), v. —clubs, ook, IJsvereeniging; **—dam** (*breede ijsbank in een groote rivier*), m. —dammen, zie IJsbank; **—depot** (*bergplaats van kunstijs*), o. —s.

IJ'sel (aardr. *twee voorname rivieren in ons land*), m.: *de Hollandsche —, de Geldersche —*.

IJ'selijk (*verschrikkelijk, afgrijselijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e wraak; het is er — koud*; spreekt.: *ik vond het — mooi*, erg; **—heid** (*iets ijselijks*), v. —heden: *de —heden van den oorlog*.

IJ'selsteen (*steen van IJselklei gebakken*), m. —en; (als stofnaam), v. gmv., ook, **—mop**, v. —pen.

IJs'fabriek (*inrichting tot het maken van kunstijs*), v. —en; **—gang** (*drift van ijsschollen*), m. gmv.; **—glas** (*dik vloerglas*, ook, *sierglas voor vazen enz.*), o. gmv.; **—heiligen**, de 4 strenge Heeren, wier feestdagen (R.-K.) vallen van 11—14 Mei, wanneer het vooral 's nachts zeer koud kan zijn (nachtvorst); **—kast** (*kast met kunstijs tot het koelhouden van vleesch, visch enz.*), v. —en: *het vleesch is in de —*, mededeeling in de warme zomerdagen, in winkels opgehangen; **—kegel** (*ijspegel, afhangende ijspin*), m. —s; **—kelder** (*diepe en koele kelder tot bewaring van ijs*), m. —kelders; **—koud** (*zoo koud als ijs*), bn.: *— water;* fig. *een —e blik, op een —en toon spreken*, zonder eenig medelijden, gevoelloos; **—kristallen** (*kristallen van ijs*), o. mv.; **—landsch 1** (*van, in, uit; als van in uit; eigen aan, betreffende IJsland*), bn.: *de —e hond*, zekere wolfshond; *— mos*, een soort van korstmos van het eiland IJsland, tot gelei gekookt is het een verzachtend geneesmiddel voor keel en luchtpijpen; **2** zn.: *het —*, de taal, op IJsland gesproken: *het — is een twijg der Germaansche taal*.

IJs'machine (*werktuig tot het fabriceeren v. kunstijs*), v. —s; **—meeuw** (dierk. *ijsstormvogel, ook, mallemuk* geheeten), v. —en; **—pegel** (*ijspin, ijskegel*), m. —s; **—periode** (*toestand der aarde, toen het ijs het land in de gematigde streken voor een groot gedeelte bedekte*), v. —s; **—ploeg** (*ijsbreker, door stoom bewogen*), m. —en; **—ranonkel** (*ranonkel der ijsvelden, b.v. in Zwitserland en Lapland*), v. —s; **—regen** (*ijzel*), m. —s; **—schots** of **—schol** (*stuk ijs, in het water drijvend*), v. —schotsen, —schollen; **—schuit** (*schuit, waarmee men over het ijs vaart*), v. —en; **—slede** (*groote slede*, inz. *slee, waarmee goederen over het ijs worden vervoerd*), v. —n; **—spoor** (*ijzeren beugel, welken men met een riempje onder den voet bevestigd, om op het ijs niet uit te glijden*), v. —sporen; **—sport** (*sport op de ijsbaan*), v. gmv.; **—tap** (*ijskegel*), m. —pen; **—tijd** (*ijsperiode*), m. gmv.; **—veld** (*groote vlakte van ijs;* ook: *in en tegen elkaar geschoven ijsschotsen* b.v. *in de poolzeeën*, zie Toros), o. —en; **—vereeniging**, v. —en, zie IJsclub; **—vlakte** (*ijsveld*), v. —n; **—vloer** (*ijsvlakte*), m. —en; **—vogel** (*kleine vogel met grooten kop, die zich met insecten en visschen voedt*), m. —s: *de mooie — is thans zeldzaam in ons land*; **—vos** (dierk. *witte vos der poollanden*), m. —vossen, zie Poolvos; **—water** (*water van gesmolten ijs*; ook, *drinkwater met ijs*), o. gmv.; **—zaag** (*werktuig, om een blok ijs in stukken te zagen*), v. —zagen; **—zee** (aardr. *oceaan, poolzee*), v. —ën: *de beide —zeeën, de N. en de Z. —*.

IJ'ver (*volhardend streven, naarstigheid, stage vlijt*), m. gmv.: *met — doorzetten, met — werken, bezig zijn; blinde —*, nl. zonder verstand of overleg.

IJ'veraar (*iem., die met ijver, met geestdrift werkzaam is voor een zaak, vurig bevorderaar*), m. —s, zie Zeloot; **—aarster**, v. —s.

IJ'veren (*krachtig naar iets streven*), ijverde, heeft geijverd: *voor een zaak —*, zijn best doen, met alle kracht werken.

IJ'verig (*vol ijver, vol toewijding, vlijtig, naarstig, in de weer*), bn. en bw.; —er, —st; *een —e leerling, — met iets bezig zijn, zich — op iets toeleggen*.

IJ'verzucht (*jaloezie*), v. gmv.; verg. Naijver.

IJverzuch'tig (*jaloersch*), bn. en bw.; —er, —st.

IJ'zegrim, m. —men; zie Iezegrim.

IJ'zel (*bevroren waterdamp, ijs geworden neerslag*), m. gmv.: *wij hadden sneeuw, hagel en — op het dek te verduren*; **—en** (*bevriezen op den grond van fijnen regen*), onpers. w.w., het ijzelde, heeft geijzeld.

IJ'zen (*beven of rillen van, vervuld wor-*

den door vrees, afschuw, afgrijzen), ijsde, heeft geijsd: *voor of van iets* —; *die gedachte doet mij* —; —**ing** (*het ijzen, koude rilling*), v. gmv.

IJ'zer 1 (1 *het meest bekende en nuttigste der metalen*; 2 *ijzeren voorwerp*), o. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —s: 1 het S.G. van — is ± 7.85, zijn smeltpunt 1500° C., in gedegen toestand vindt men het hoogst zelden; *een tafeltje van* —, *er is gegoten* —, *smeedijzer, staaf*—; zegsw. *het is lood om oud* —, het een is niet beter dan het andere, en beide deugen niet; *men kan geen* — *met handen breken*, het onmogelijke kan men niet doen; *hij is van* — *en staal*, tegen alle vermoeienissen bestand; spreekw. *Harde steenen wetten* —, *harde slagen maken wijzer*, tegenspoed maakt den mensch verstandig; *men moet het* — *smeden, als het heet is*, men moet zich het gunstige oogenblik ten nutte maken, de gunstige gelegenheid waarnemen; 2 *dat paard heeft nieuwe* —*s*, hoefijzers; zegsw. *het is een heet* — *om aan te pakken*, een hoogst lastige taak, zie H a n g i j z e r; *iem. in de* —*s sluiten*, boeien; zie ook: B r a n d—, P l o e g—, S t r i j k—, W a f e l i j z e r, alsmede O o r i j z e r.

IJ'zeraarde (delfstk. *aarde met ijzerdeelen vermengd*, b.v. *ijzeroer*), v. gmv.: *roode* —.

IJ'zerboor (*machine, om gaten in ijzeren platen te boren*), v. —boren; —**draad** (*getrokken draad van allerlei dikte*), o. gmv.

IJ'zeren (1 *van ijzer*; 2 fig. *zeer sterk*), bn.: 1 *een* — *liniaal*; 2 *een* — *gestel*, krachtig, *een* — *maag, een* — *wil, de* — *Kanselier*, zie K a n s e l i e r; *de* — *eeuw*, zie aldaar; *het* — *Kruis*, zie K r u i s; *de* — *kroon*, zie K r o o n; *de* — *weg*, zie W e g; *de* — *eeuw*, myth. toen Saturnus door zijn zoon Jupiter onttroond was, hield de gouden eeuw op en begon onder den ijzeren Zeus, de eeuw van brute kracht, bloed en oorlog; gesch. de tijd, waarin de strijd der volken door bloed en ijzer wordt beslecht b.v. de eeuw na Karel den Gr. en ook de onze; *de* — *man*, (volksnaam) excavator.

IJ'zererts (*ijzer, verbonden met verschillende stoffen, zooals het in de natuur voorkomt*), o. —en: *er is rood en ook bruin* —, zie ook IJ z e r o e r; — *wordt gesmolten in den hoogoven*, zie ald.; — *wordt veel gevonden in de Baskische provinciën van Spanje*; —**gaas** (*gaas van samengevlochten ijzerdraad*), o. gmv., zie: G a a s en K i p p e n g a a s; —**gieterij** (*fabriek, waar ijzer gegoten wordt*), v. —gieterijen; —**glans** (*een best soort van ijzererts*), o. gmv.; —**hard** (*erg hard*), bn.; —**hout** (*het zeer harde hout van zekere boomen in O.-Indië en Afrika*), o. gmv.; —**kruid** (*plant*), o. gmv.; —**maal** (*roestplek in linnengoed*), o. —malen, zie M a a l, vlek; —**oer** (*een soort van ijzererts, o.a. voorkomende in den achterhoek van O. en G., ook moeras-ijzererts genoemd, omdat het in de groengronden wordt gevonden*), o. gmv.; —**oxyde** (*ijzerroest: verbinding van ijzer met zuurstof*), o. gmv., lees: *oksie'de*; —**proef**, v., zie V u u r p r o e f; —**roest** (*roest op ijzer, ijzeroxyde*), o. gmv.; —**slakken** (*glasachtige zelfstandigheden, die op uitvloeiend gesmolten ijzer drijven*), v. mv.: — *worden gebruikt tot verharding van wegen*; zie ook S l a k k e n m e e l; —**smelterij'** (*hoogoven tot het smelten van ijzererts*), v. —smelterijen; —**smet**, v. —smetten, zie —m a a l; —**sterk** (*sterk als ijzer*), bn.: *een* — *gestel, een* — *geheugen*; —**vijlsel** (*vijlsel*, z. aldaar, *van ijzer*), o. gmv.; —**vitriool** (*koperrood*), o. en v.

IJ'zervreter (*een onverschrokken krijger, een houwdegen*), m. —vreters.

IJ'zerwaren (*allerlei artikelen, van ijzer vervaardigd*), v. mv.; —**winkel** (*winkel, waarin men ijzerwaren verkoopt*), m. —s.

IJ'zig (*verstijvend, snerpend*; fig. *ijselijk, schrikwekkend*), bn. en bw.; —er, —st.: *een* —*e wind, het* — *Noord*; fig. —*e geluiden,* —*e dreigementen*; *de O. wind kan in Palestina* — *koud zijn.*

IJzingwek'kend (*wat doet ijzen*), bn. en bw.; —er, —st.: *een* — *verhaal*, ijzing veroorzakende, —*e geluiden*, ijselijke.

Ik, 1 pers. vnw. v. d. 1sten ps., b.v. — *studeer*; **2** zn., o.: *het* — *staat bij hem bovenaan*; *zijn tweede* —, echtgenoote; *hij is mijn beter* —, d. i. leidsman.

Ik'heid (*bewustzijn van eigen bestaan, eigen persoonlijkheid, zelfzucht*), v. gmv.

Ik'ker (*nikker, zwarte, duivel*), m. —s.

Ik'zucht (*zelfzucht, egoïsme*), v. gmv.

I'lias, Ilia'de (*heldendicht van Homerus*), v.: de — bevat de beschrijving v. d. belegering, in het tiende jaar, van Troje of Ilium door de Grieken; fig. *een* — *van rampen*, d. i. een reeks.

I'lico, bw.; zie I l l i c o.

I'lische tafel (*basreliëf van gips, bij Rome gevonden*), v. gmv.: *de* — — *bevat de hoofdtafereelen van de Ilias.*

I'lium (*andere naam voor het Troje der oudheid*), o. gmv.: *het hooge* —, *het trotsche* —.

Illegaal' (*onwettig, onrechtmatig, wederrechtelijk*), bn.; —galer, —st.

Illegaliteit' (*onrechtmatigheid, onwettigheid*), v. —en.

Illegitiem' (Fr. *onwettig, onecht*), bn.

Illegitimiteit' (*onwettigheid*), v. gmv.

Illiberaal' (*niet-vrijzinnig*), bn. en bw.

Illiberaliteit' (*het illiberaal-zijn*), v. gmv.

Illici'te (*ongeoorloofd, verboden*), bn.

Il'(l)ico (Lat. *dadelijk, terstond*), bw.; (il = il).

Illiqui'de (*onzuiver*, fig. *nog niet vereffend*, b.v. *een rekening*), bn.; (qu = k); z. L i q u i d e en L i q u i d e e r e n.

Illumina'tie (*feestelijke verlichting van gebouwen en straten, sierverlichting in de open lucht*), v. —tiën, —ties.

Illumineeren (*een gebouw, een straat, een plein enz. feestelijk verlichten*; *een boek versieren, vooral met beginletters of initialen*, zie V e r l u c h t e n); —**potje** of —**glaasje** (*glazen potje met vet en pit, om bij illuminatie te ontsteken*), o. —s.

Illu'sie (*droombeeld, hersenschim, begoocheling*), v. —siën, —sies: *zich* —*s maken*, zich iets voorspiegelen; iets, dat niet verwezenlijkt kan worden, verwachten; *aan een* — *den bodem inslaan*, ze totaal vernietigen; *iem. de* — *benemen*, hem ontgoochelen; lees: *iel-lu'-zie.*

Illusoir' (Fr. *denkbeeldig, bedrieglijk, hersenschimmig*), bn.; ook, I l l u s o' r i s c h.

Illustra'tie (1 *versiering met plaatwerk*; *de*

gravure zelf; 2 *naam van verschillende geïllustreerde tijdschriften;* 3 *toelichting, verduidelijking*), v. —tiën, —ties; 1 *de — van dat tijdschrift geschiedt met groote zorg*; 2 *de Katholieke —, de Fransche —*; 3 *ter — van zijn woorden.*

Illus'tre (*beroemd, doorluchtig, heerlijk; schitterend*), bn. (u = uu).

Illustreeren (*met plaatwerk of teekeningen sieren, verluchten; verduidelijken, toelichten*). (u = uu).

Imaginair' (Fr. *denkbeeldig, hersenschimmig*), bn.: *—e winst*, ondersteld, vermoedelijk; *—e getallen*, onbestaanbaar, b.v. $\sqrt{}$—2.

Imagina'tie (Fr. *verbeelding; verbeeldingskracht*), v. gmv.

Imagineeren, zich (Fr. *zich inbeelden, voorstellen; uitdenken, verzinnen*).

I'mam of **I'man** (*Mohammedaansch opperpriester, voorganger en wetgeleerde, hoofd eener moskee en leider der gebeden*),m. —s; ook de Sultan voert den titel van —.

Imbeciel' **1** (*dom, stompzinnig, onnoozel*), bn.; —er, —st; **2** zn.: *een —*, stompzinnige, wezenlooze, een stommeling.

Imbeciliteit' (*verstandszwakte; onnoozelheid, domheid*), v. gmv.

Imbrog'lio (It. *verwikkeling, verwarring*), m. —'s: een al te ingewikkeld tooneelstuk heet ook wel een —; lees: *iembrool'jo.*

Imita'tie (*navolging, nabootsing, kopie*; muz. *de herhaling v. e. motief in een andere stem*), v. —tiën, —ties.

Imita'tio, v., zie N a v o l g i n g; lees: *—taat'sio.*

Imiteeren (*navolgen, nabootsen, naäpen*).

Im'ker (*bijenhouder*), m. —s; soms: **Iem'ker,** zie: B ij k e r, I m m e en I e m e.

Immanent' (*bijblijvend, aanklevend*), bn.: *er bestaan —e oorzaken*, blijvend, bestendig; *het — gebruik der rede*, innerlijk. (nent = nent).

Imma'nuel (*God met ons! naam voor Christus*), m.; ook, *Emmanuel.*

Immaterieel' (*onstoffelijk, geestelijk*), bn.

Immatriculeeren (*opnemen als lidmaat, inschrijven als student, inlijven*): *zich laten —.*

Immaturiteit' (Fr. *onrijpheid*), v. gmv.

Im'me (*honigbij*), v. —n, gew.; zie I m k e r.

Immediaat' (*onmiddellijk, onverwijld*), bn. en bw.

Immens' (*onmetelijk, ontzaglijk, zeer erg*), bn. en bw.; lees: *im-mens'.*

Immensiteit' (*onmetelijkheid, oneindigheid*), v. gmv. (s = s).

Immensura'bel (*onmeetbaar*), bn. (s = s).

Immensurabiliteit' (*onmeetbaarheid*), v.

Im'mer (*altoos, steeds*), bw.: *iem. voor — verlaten; dat zal — zoo blijven.*

Im'mergroen (volksn. *maagdenpalm*), o.

Im'mers (*trouwens, voorzeker*; ook, *toch*), voegwoordelijk bw.: *je bent — wijs genoeg.*

Immer'sie (*onderdompeling, indompeling*), v.: *in de eerste tijden v. h. christendom werd de doop toegediend door —.*

Immigrant' (*inkomend landverhuizer ten opzichte van het land, waar hij zich vestigt*), m. en v. —en; vr. ook —**e**; verg. E m i g r a n t.

Immigra'tie (*het zich metterwoon vestigen in een vreemd land*), v. —s, —tiën.

Immigreeren (*zich in een land metterwoon vestigen*).

Imminent' (*dreigend, nakend*), bn.: *een — gevaar*, boven 't hoofd hangend; lees: *—nent.*

Immobiel' (*onbeweeglijk, vast*; ook: *niet tot den oorlog toegerust*), bn.; **—mobi'liën** (*onroerende goederen*), v. mv.; ook, *Immobi'lia* en *Immobilair'*; **—mobiliteit'** (*onbeweeglijkheid*), v.; **—moderaat'** (*onmatig, overdreven*), bn.; —rater, —st; **—modest'** (*onzedig, oneerbaar, onwelvoeglijk*), bn. en bw.; —er, meest —.

Immola'tie (Fr. *offering, slachting, opoffering*), v. —s, —tiën; **—moleeren** (*opofferen*).

Immoraal' (*onzedelijk*), bn.; —raler, —st; liever: *Immoreel'*; **—moraliteit'** (*zedeloosheid*), v.; **—moreel'** (*onzedelijk, tegen de zedenwet*), bn.; **—mortaliteit'** (*onsterfelijkheid*), v. gmv.; **—mortel'le** (*strooibloem*, eig. *onsterfelijke, omdat de bloembladen niet verwelken*), v. —n.

Immuniteit' (*ontheffing, vrijdom van belasting, van dienstplichten, van inkwartiering enz.; onschendbaarheid v. d. leden van den Raad, de Kamers enz.; onvatbaarheid voor de besmettingskiemen eener ziekte, voor vergif*, zie I m m u u n), v. gmv.

Immuun' (*vrij van belasting*; *onschendbaar*; geneesk. *niet vatbaar om door een of andere infectie-ziekte of vergif te worden aangetast, niet voor die besmetting vatbaar*), bn.

Impartiaal' (*onpartijdig, onzijdig, niet eenzijdig*), bn. en bw. (t = s).

Impartialiteit' (*onpartijdigheid*), v. gmv.

Impas'se (Fr. *straat of steeg zonder uitgang of die doodloopt, slop of zak*, fig. *moeilijke positie, netelige toestand*), v. —s; fig.: *dat zal die commissie uit een — helpen.*

Impassi'bel (*onbewogen, ongevoelig*), bn.

Impassibiliteit' (*ongevoeligheid voor lijden, onbewogenheid*), v. gmv.

Impedieeren (*verhinderen, belemmeren*).

Impediment' (*hinderpaal, belemmering, beletsel*), o. —en: *—en, tot het voltrekken van een huwelijk.*

Impeg'no (It. *borgstelling, verantwoordelijkheid*), m. gmv.; lees: *iempen'joo.*

Impenetra'bel (*ondoordringbaar voor; waterdicht;* fig. van personen: *potdicht, gesloten, ondoorgrondelijk*), bn.; —er, —st.

Impenetrabiliteit' (*het impenetrabel-zijn*), v. gmv.

Imperatief' **1** (*bevelend, gebiedend*), bn.: *een — gebaar*; *— mandaat*, gebiedende opdracht aan een afgevaardigde, om zus of zoo te stemmen; **2** (spraakk. *gebiedende wijs*), m. —tieven; in deze bet. ook *imperati'vus, imperati'vi.* (pe = pee).

Impera'tor (gesch. *titel van overwinnende veldheeren bij de Romeinen, opperbevelhebber;* later: *keizer*), m. —to'ren of —s; zie **Imp.**

Imperato'risch (*gebiedend; keizerlijk*), bn.

Impercepti'bel (*onmerkbaar, niet-waarneembaar*), bn.; —er, —st.

Imperfect' **1** (*onvolkomen, gebrekkig*), bn. en bw.; **2** zn. (*onvoltooid verleden tijd, imperfectum*), o. —en.

Imperfec'tie (*onvolmaaktheid, gebrekkigheid*), v. gmv.; lees: *—fek'sie.*

Imperfec'tum (spraakk. *onvoltooid verle-*

den tijd), o. —tums, —ta; ook, I m'perfect.

Imperiaal' **1** (*het met zitbanken voorziene bovendeel van een tram, omnibus enz; de bergplaats voor koffers bovenop een rijtuig*), v. —alen; **2** (*Russische gouden munt van 15 roebel*), m. —alen: *alle Russische gouden munten werden in den handel kortweg imperialen genoemd*; **3** (typ. *groot papierformaat*, 55 bij 74 cM.), o. gmv.; ook —*papier*.

Imperialis'me (*politiek van heerschzucht en streven naar wereldmacht of een wereldrijk*), o. gmv.: *het Engelsche* —.

Imperialist' (*voorstander van het imperialisme*), m. en v. —en.

Imperialis'tisch, bn.: *de* —*e staatkunde der Romeinen, der Engelschen*.

Imperieus' (*gebiedend, trotsch, bevelend, heerschzuchtig*), bn.; —zer, —t.

Impe'rium (*opperheerschappij, oppermacht*), o. gmv., b.v. *het Britsch* —; — *Romanum*, de Rom. heerschappij, het Rom. rijk.

Impermea'bel **1** (*ondoordringbaar, waterdicht*), bn.: **2** als zn. (*regenjas of -mantel van waterdichte gummistof of van waterproef*), m. —s.

Impertinent' (*onbeschoft, onbeschaamd, onhebbelijk, brutaal*), bn. en bw.: *iemand met* —*e blikken aanzien*; *iem.* — *bejegenen*.

Impertinen'tie (*onbeschaamdheid, lompheid, brutaliteit*), v. —tiën, —ties.

Imperturba'bel (*onverstoorbaar, altijd gelijkmoedig*), bn. en bw.

Impetueus' (*hevig, onstuimig*), bn. en bw.

Impetuositeit' (*onstuimigheid*), v. gmv.

Impetuo'so (muz. *onstuimig*), bw. (s = z).

Impiëteit' (*goddeloosheid, snoodheid*), v. gmv.

Impitoya'bel (*onbarmhartig*), bn.

Implaca'bel (*onverzoenlijk*), bn.

Implica'tie (Fr. *verwikkeling v. iem. in een zaak*, ook: *tegenstrijdigheid of verwarring in het wezen der zaak*), v. —s, —tiën.

Impliceeren (*verwikkelen, betrekken in een zaak*; ook: *omvatten, insluiten*).

Impliciet', i m p l i c i't e (*mede er in begrepen of betrokken*; *stilzwijgend er onder begrepen*), bn. en bw.: *dat is* — *door hem erkend*.

Implorant' (*smeeker, vrager om hulp*; *klager*), m. —en.

Imploreeren (*afsmeeken, smeeken om hulp*).

Imponeeren (*indruk maken*; *eerbied, ontzag inboezemen, afdwingen*): —*neerende deftigheid, de volksmassa* —.

Impopulair' (*niet in trek bij het volk, niet gezien, niet bemind*), bn.: *Vondel en Bilderdijk waren in hun tijd* —.

Impopulariteit' (*volksgunst, derving v. de volksgunst*), v. gmv.; verg. P o p u l a r i t e i t.

Import' (*invoer van koopwaren uit het buitenland*), m. —en, d. i. invoergoederen; —**artikelen,** o. mv.: *Japansch en Chineesch lakwerk, Brusselsche kant* b.v. *zijn* —; —**huis** (*firma, die buitenlandsche artikelen invoert*), o. —huizen; verg.: E x p o r t en E x p o r t h u i s.

Important' (*gewichtig, belangrijk*), bn.: *een* —*e geschiedenis, een* —*e mededeeling*.

Importan'tie (*gewicht, belang*), v. gmv.

Importa'tie, v. —s, —tiën; zie I m p o r t.

Importeeren (*vreemde waren invoeren*, b.v *sigaren*; ook wel: *iets beteekenen, van belang zijn*).

Importeur' (*invoerder van producten of goederen uit het buitenland*), m. —s: *deze firma is* — *van echte Havanna-sigaren*; fig. *de Indiërs beschouwt men als de* —*s van het bijgeloof in Mekka*.

Importuneeren (*lastig vallen, overlast aandoen, ongelegen komen*).

Importuniteit' (*lastigheid, opdringerigheid, overlast, ongelegenheid*), v. gmv.

Importuun' (*ongelegen, niet op het geschikte oogenblik*), bn.

Imposant' (*ontzag- of indrukwekkend*), bn. en bw.; —er, meest —: *een* —*e rede*.

Im'post (*verbruiksbelasting, accijns*), m. —en.

Impotent' (*onvermogend, onmachtig*; *ziek, zwakkelijk*), bn.; —er, —st.

Impoten'tie (*zwakte, onvermogen*), v. gmv.

Impreca'tie (*vloek, verwensching*), v. —tiën, —ties.

Impregna'tie (*bevochtiging, door'trekking met vocht*; *verzadiging* b.v. *van water met zout*), v. —s, —tiën. (g = g).

Impregneeren (*doen doortrekken, doordringen;* scheik. *verzadigen*). (g = g).

Impresa'rio (It. *ondernemer op eigen risico van theatrale en muzikale uitvoeringen, van kunstreizen met bekende kunstenaars, beroemde zangeressen enz.*), m. —'s.

Impres'sie (Fr. *indruk, invloed*), v. —siën, —sies.

Impressief' (*indrukwekkend, krachtig*), bn.

Impressiona'bel (*vatbaar voor indrukken, ontvankelijk*), bn.: *een* — *kind*.

Impressionnis'me (*richting in de schilderkunst, die er naar streeft, den eersten onmiddellijken indruk op doek weer te geven*; ook bij uitbr. van de woordkunst: *het sterk persoonlijk weergeven van den eersten onmiddellijken indruk*), o. gmv.

Impressionnist' (*schilder, auteur, die het impressionnisme volgt of aanhangt*), m. —en; vr. —**e**.

Imprima'tur **1** (Lat. *het worde afgedrukt*); **2** als zn. o.: *het* —, kerkelijk verlof tot een druk; zie N i h i l o b s t a t.

Imprimé' (Fr. *gedrukt stuk*), o. —'s.

Improba'bel (*onwaarschijnlijk*), bn.

Improba'tie (*afkeuring*), v. —s, —tiën.

Improbiteit' (*oneerlijkheid, slechtheid*), v.

Improductief' (*geen winst opleverend, schraal, onvruchtbaar*), bn.; —ver, —st.

Improductiviteit' (*onvruchtbaarheid*), v.

Impromptu' (*snedige inval*; *een vers of muziekstuk voor de vuist gemaakt, gezegd, gezongen, gespeeld*, verg. E x t e m p o r e e t j e; *een in haast bereid maal of feestmaal*), o. —'s.

Improvisa'tie (*voor de vuist uitgesproken gedicht, redevoering, toespraak*; *voordracht v. e. muziekstuk op het oogenblik der compositie zelf*), v. —ties, —tiën. (s = z).

Improvisa'tor (*voor de vuist sprekend dichter of redenaar, componist enz.*), m. —s, —to'ren; —**tri'ce,** v. —s. (s = z).

Improviseeren (*verzen voor de vuist of onvoorbereid zeggen, dichten*; *onvoorbereid een redevoering houden, componeerend musiceeren; iets plotseling tot stand brengen*

met behulp van dingen, die er niet voor bestemd zijn): *een improviseerend dichter, redenaar*; *een tafel — van eenige planken en stoelen.* (s = z).

Improvis'te, à l'— (Fr. *onvoorbereid, voor de vuist*; *onverwachts*), bw.

Imprudent' (*onvoorzichtig*), bn. en bw.

Impruden'tie (*onvoorzichtigheid*), v. gmv.

Impuden'tie (*onbeschaamdheid, schaamteloosheid*), v. —s, —tiën. (en = en).

Impul'sie (*aandrift*; *prikkel, eerste stoot*), v. —siën, —sies; ook: **Impuls'**, m. —en.

Impulsief' (*aan een impulsie gehoor gevend, aan de opwellingen van het oogenblik uiting gevende, prikkelbaar, opgewekt, levendig, vol aandrift*), bn.

Impulsiviteit' (*het impulsief-zijn*), v. gmv.

Impuniteit' (*straffeloosheid*), v. gmv.

Imputa'tie (*aantijging*), v. —s, —tiën.

Imputeeren (*toerekenen, toeschrijven, aantijgen, ten laste leggen*).

Impuur' (*onzuiver, onrein*), bn. en bw.

In, 1 bijw. van graad (*in hooge mate*, vooral in samenstellingen met bn. en bw.), zie: i n b e d r o e f d, i n b i t t e r, i n d r o o g, i n m o o i, i n n e t e. a.; — vormt verder scheidbare samenstellingen met w. w., b.v. *inbinden, inboezemen, inbreken* enz., zie de titelwoorden; **2** vz.: *hij is — de kamer, — huis, — de stad*, binnen de grenzen van; — *den zomer, — de lente*, gedurende.

In abstrac'to (Lat. *in 't afgetrokkene, op zich zelf beschouwd*).

Inaccessi'bel (Fr. *ongenaakbaar, ontoegankelijk*), bn. (cc = ks).

Inaccuraat' (*onoplettend, slordig, niet nauwkeurig*), bn. en bw. (cc = kk).

Inacht'neming (*nakoming, zorg voor*), v.: *met — van*, lettende op, zorgende voor.

Inactief' (Fr. *werkeloos*; *buiten dienst*), bn.

Inactiviteit' (*werkeloosheid, het in rust zijn*; *het buiten werkelijken dienst zijn*), v. gmv.

In'ademen (*met den adem i. d. longen halen*), ademde —, heeft ingeademd: *stof —, een verpeste lucht —*; spreekt. *in'asemen.*

In aeter'num (Lat. *eeuwig, voor altijd*).

Inaltera'bel (*onveranderlijk, onverstoorbaar, niet aan bederf onderhevig*), bn.

Inauguraal', bn., zie I n a u g u r e e l.

Inaugura'tie (*inwijding, plechtige bevestiging in eenige waardigheid*), v. —ties, —tiën; zie ook I n s t a l l a t i e. (g = g).

Inaugureel' (*behoorende bij een inauguratie*), bn.: *de —e rede*, redevoering bij de aanvaarding van zijn ambt, door een hoogleeraar uitgesproken. (au = ou).

Inaugureeren (*iem. plechtig bevestigen, inwijden*), hij inaugureerde, heeft geïnaugureerd.

In'baar (*invorderbaar*), bn.; zie I n n e n.

In'bakeren (*warm instoppen*), bakerde —, heeft ingebakerd: *een kind —, zich er lekker —.*

In'bedroefd (*diep bedroefd*), bn.: *een —e moeder, een —e weduwe.*

In'beelden, zich (*zich iets onwaars voorstellen; te veel van zich zelf denken*), beeldde zich —, heeft zich ingebeeld; **—ing** (*hersenschim*; ook, *trotschheid*), v. —en: *dat is bloote —; hij is vol zotte —*, waan.

In'begrepen (*er onder vervat*), bn.; zie I n c l u s i e f: *de vracht-prijs —.*

In'begrip, o., alleen in: *met — van*, dàt er onder begrepen, ingesloten.

Inbeslag'neming (*beslaglegging*), v. —en: *— van smokkelwaar*; *— van meubels enz. bij rechterlijk vonnis*; zie B e s l a g.

Inbewa'ringgeving (*het in-bewaringgeven*), v. gmv.; zie D e p o s i t o.

Inbezit'neming (*het in-bezit-nemen*), v. —en; **—stelling** (*daad van in-bezit-stellen*), v. gmv.; **—treding** (*daad van in-bezit-treden*), v. gmv.

In'bikken (*al bikkende ergens groeven inhakken*), bikte-, heeft ingebikt: *een molensteen —.*

In'binden (1 *door een band vereenigen*; 2 *door binden tijdelijk kleiner maken*; 3 *een lageren toon aanslaan, een minder hoog woord voeren*), bond —, heeft ingebonden: 1 *ik laat deze afleveringen —*; 2 *de zeilen bij stormweer —, met ingebonden zeilen varen*; 3 *hij bond toen wat in.*

In'bitter (*erg bitter*), bn.: *kina is —.*

In blan'co (*wit, onbeschreven, ongevuld*) — *onderteekenen of teekenen.*

In'blauw (*donker- of diepblauw*), bn.: *—e oogen*; *de —e Italiaansche hemel.*

In'blazen (*influisteren, in het oor blazen, ingeven*), blies —, heeft ingeblazen; **—zer** (*voorzegger, opstoker*), m. —s; **—zing** (*influistering, ingeving*), v. —en; zie S u g g e s t i e.

In'blij, —blijde (*innig blij of verheugd*), bn.

In'boedel, in'boel (*gezamenlijke meubels, huisraad v. e. gezin*), m. —s, inboelen.

In'boeken (hand. *in het [groot]boek inschrijven*), boekte —, heeft ingeboekt: *allerlei posten —.*

In'boeten (*iets in plaats van iets anders zetten*; fig. *verliezen*), boette —, heeft ingeboet: *koolplantjes —*, verdorde plantjes door andere vervangen; *een stuk — in een net*; fig. *de stakers hebben er veel geld bij ingeboet*; *zijn gezondheid bij iets —.*

In'boezemen (*ingeven, vervullen met, inprenten*), boezemde —, heeft ingeboezemd: *eerbied —, vertrouwen —, iem. edele gevoelens —.*

In bo'nis (Lat. *er warmpjes inzittend, welgesteld*): *een man —.*

In'boorling (*iem., die geboren is in het land, de stad of op het dorp, waar hij woont*; inz. *inlander*), m. en v.—en; het vr. ook **—e.**

In'boos (*erg boos, door en door boos*), bn.

In'borst (*karakter, aard*), v. gmv.: *een zachte —, een lage —, een edele —.*

In'braak (*het inbreken*), v. gmv.: *diefstal met —*; zie: B r a a k en I n b r e k e n.

In'braakvrij, bn.: *een —e kluis*, bestand tegen inbraak; zie S a f e-d e p o s i t.

In'branden (1 *met een gloeiend ijzer een merk of letters indrukken*; 2 *ongelijkmatig branden van een sigaar of pijp*), brandde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) ingebrand: 1 *een ingebrand fabrieksmerk*; 2 *een —gebrande sigaar.*

In'breken (*inbraak doen*), brak —, heeft of is ingebroken: *de dieven hebben of zijn daar ingebroken*; **—breker** (*dief, die inbraak pleegt*), m. —s; **—breking,** v. —en.

In'breng (*inleg*; *wat in een spaarkas ter bewaring, in een Mpij. om er mee te handelen, wordt gebracht*; *wat in een bank van leening verpand wordt*; *wat man of*

vrouw in het huwelijk meebrengen), m.
In'brengen (1 *inleggen*; 2 *mede ten huwelijk brengen*; 3 *indienen, aanvoeren*; 4 *geld storten als aandeel in een zaak*; 5 *verdienen, thuis brengen*), bracht—, heeft ingebracht: 1 *geld* —, b.v. in de spaarbank; 2 *zijn vrouw heeft een aardig kapitaaltje* —*gebracht*; 3 *klachten* —, *iets ter verdediging* —, *daar heb ik niets tegen in te brengen*; 4 *ieder der firmanten zal een ton gouds* —; 5 *zijn drie kinderen brengen elke week f 15* —; —**brenger** (*hij, die inbrengt*), m. —s; —**brengst** (*dat, wat ingebracht wordt*), v. —en.
In'breuk (*schending van een recht*; *overtreding eener wet*), v. gmv.: — *maken op iems rechten*; — *maken op een wet, een voorschrift*, ze schenden.
In'brokkelen (fig. *gaandeweg verliezen, er bij gedeelten bij inschieten*), brokkelde —, heeft ingebrokkeld: *een deel van zijn vermogen bij een onderneming* —; verg. Afbrokkelen.
In'bruin (*donker- of diep-bruin*), bn.: —*e haren, een* —*e Maleier*.
In'buigen (*naar binnen buigen*), boog —, heeft en is ingebogen; —**ing**, v. —en: *de* — *v. e. kust, v. d. ruggegraat*.
In'burgeren (eig. *onder de burgers, de burgerij opnemen;* gewoonlijk fig. in den lijdenden vorm: *in zwang brengen, inheemsch maken*), burgerde —, heeft ingeburgerd: *hij heeft het Grieksche drama ingeburgerd in onze letterkunde; hij is daar geheel* —*geburgerd*, als burger opgenomen; *het woord clown is bij ons* —*geburgerd*; reflex. *zich* —, zich assimileeren aan zijn omgeving, zoodat men er voor zijn eigen gevoel en dat v. anderen geen vreemdeling meer is.
In'ca, m. —'s; zie Inka.
In cal'culo (Lat. *in de berekening*).
Incapa'bel (*onbekwaam, ongeschikt*), bn.
Incapaciteit' (*ongeschiktheid, onbekwaamheid*), v. gmv.
Incarnaat', —na'ten, zie: Inkarnaat, —naten.
Incarna'tie (*vleeschwording*), v. gmv.: *de* — *van Christus*, menschwording; fig. *de* — *v. eenige ondeugd*; z. Incarneeren.
Incarneeren (*belichamen, met vleesch omkleeden*), —de, heeft geïncarneerd: fig. *de geïncarneerde gierigheid, hebzucht*, d. i. deze ondeugden in persoon; zie Zinnespel.
In'cassatie (Fr. *het innen of incasseeren van gelden*), v. —tiën, —ties.
In'casseeren (*geld innen of ontvangen*), incasseerde, heeft geïncasseerd; —**seering**, v. —en: — *van wissels*.
Incas'so-bank (*instelling, die zich speciaal belast met het innen van wissels of kwitanties*), v. —-banken.
In ca'su (Lat. *in* [*dit*] *geval*); zie **i. c.**
Inch (Eng. *Engelsche duim* = $^1/_{12}$ *Engelsche voet*, $^1/_{36}$ *yard*, ± *2.54 cM.*), o. —es.
Inchoatief' (spraakk. *werkw., dat een aanvangende handeling uitdrukt*; *beginaanduidend w.w.*), o. —tieven, bv. *bevriezen, ontvlammen enz.*
Incident' (*onvoorziene gebeurtenis*; *bijkomende zaak*; *klein storend voorval, stoornis*), o. —en. (ent = ent).
Incidenteel' (rechtst. *op een incident betrekking hebbende*; *toevallig*; *onopzettelijk*; *bijkomstig, terloops*), bn. en bw. (en = en).
Incipiënt' (*beginner, aanvanger*), m. —en.
Inci'sie (*insnijding, snede*), v. —s, —siën.
Inclina'tie (*helling*; *genegenheid, neiging, liefde*; nat. *helling van de magneetnaald op een horizontaal vlak en wel met haar noordpool naar de aarde*), v. —tiën, —ties; verg. Declinatie.
Inclina'tiekaart (*kaart, waarop de gelijke inclinatie der magneetnaald v. verschillende plaatsen wordt aangegeven*), v. —kaarten.
Inclinato'rium (*toestel tot meting van de inclinatie der magneetnaald voor verschillende plaatsen*), o. —toriums, —toria; ook, **Inclina'tie-kompas.**
Inclineeren (*een neiging tot iets hebben*; *overhellen*), inclineerde, heeft geïnclineerd.
Incluis' (*met insluiting van, met inbegrip van, ingesloten*), bw.
Includeeren (*insluiten, in zich sluiten*).
Inclu'sen (geschied. *kluizenaars, mannen of vrouwen, die zich in een kluis of cel voor hun leven deden insluiten en door een kleine opening voedsel ontvingen*), m. en v. mv.
Inclu'sie (*insluiting*; *het saamgevatte*), v. — s.
Inclusief' (*incluis, daaronder begrepen, met inbegrip van*), bn. en bw.; zie **incl.**
Incog'nito 1 (It. *onbekend*; *onder vreemden, aangenomen naam*), bw.: *die vorst reist* —; **2** zn. (*het verbergen van naam of stand o.a. door het aannemen van een vreemden naam*), o.: *zijn* — *bewaren op reis, aan de open tafel enz.*; lees: *inkog'nito*.
Incohaerent' of **incoherent'** (*onsamenhangend*), bn. (ent = ent).
Incohaeren'tie of **incoheren'tie** (*gebrek aan samenhang*), v. gmv.
Incommodeeren (*lastig vallen, hinderen, ongelegen komen*), heeft geïncommodeerd.
Incompati'bel (*onvereenigbaar, onbestaanbaar met, niet overeen te brengen met*), bn.
Incompatibiliteit' (*onvereenigbaarheid*), v.: — *van humeur*, te groote uiteenloopendheid v. karakters.
Incompetent' (*onbevoegd*: *onbekwaam*; *ongeldig*); bn.: *zich* — *verklaren*; —**ie** (*onbevoegdheid*: *ongeldigheid*), v. gmv.
Incompleet' (*onvolledig, onvoltallig*), bn.; incompleter, incompleetst: *een* — *servies*.
In concer'to (*in overeenstemming*). bw.
In concre'to (*in werkelijkheid*; *in een bepaald geval*).
In confes'so (rechtst. *erkend, toegegeven*; *in bekentenis*).
Incongruent' (*niet overeenstemmend, ongelijk*), bn.; verg. Congruent.
Inconsequent' (*aan zijn beginselen ontrouw*), bn. en bw.; —er, —st. (quent = kwent).
Inconsequen'tie (*afwijking van eigen beginselen*; *het zich niet gelijk blijven*), v. —tiën, —ties.
Inconstitutioneel' (*ongrondwettig, in strijd met de grondwet*), bn. en bw.
Incontesta'bel (*onbetwistbaar*), bn.
Inconveniënt' (*ongelegenheid*; *ongerief, ongemak*; *zwarigheid*), o. —en.
Incorpora'tie (*inlijving* [*bij*], *opneming* [*in*], *vereeniging* [*met*]), v. —s, —tiën.
In cor'pore (*en corps*; *gezamenlijk*); (de e toonloos).

Incorporeeren (*inlijven*; *opnemen in iets*); zie I m m a t r i c u l e e r e n.
Incorrect' (*onnauwkeurig, gebrekkig, niet netjes*), bn.; —er, —st; **—heid,** v. —heden.
Incourant' (*niet gewild, niet gangbaar*), bn.: *—e fondsen,* die niet in de officieele beursnoteering voorkomen; *—e artikelen,* koopwaren zonder aftrek.
Increduliteit' (*ongeloovigheid*), v. gmv.
Incrimineeren (*ten laste leggen*; *als strafbaar beschouwen en vervolgen*; *vallen over* bv. over een woord, een artikel), incrimineerde, heeft geïncrimineerd.
Incroya'bel (*ongeloofelijk*), bn.: hetzelfde woord maar meer vernederlandscht als:
Incroya'ble (Fr. *modegek onder 't Directoire in Frankrijk,* 1795—1799), m. —s.
Incrusta'tie (*omkorsting*; ook: *het in goud enz. vatten van edelsteenen*), v. —s: *er heeft — plaats in kalkhoudende wateren.*
Incuba'tietijd (geneesk. *ontwikkelingsperiode eener ziekte*; *b.v. bij besmetting*; *tijd, welke verloopt tusschen de besmetting en het uitbreken van de ziekte*; *tijd, dat men een ziekte onder de leden heeft*), m. gmv.
Inculpa'tie (*beschuldiging*), v. —s, —tiën.
Inculpeeren (*beschuldigen, betichten*).
Incuna'bel (*wiegedruk, eerste voortbrengsel der boekdrukkunst vóór 1500*), m. —en.
Incura'bel (*ongeneeslijk, onheelbaar*), bn.
In cu'ria (Lat. *op het raadhuis*; *voor het gerecht*).
Indach'tig (*aan iets denkende*), bn.: *wees mijner —*; *hij werd mijne(r) woorden —.*
In'dagen (*dagvaarden, op een bepaalden dag voor het gerecht roepen*), daagde —, heeft ingedaagd.
In'dammen (*omringen met een dam of dijk, door een dam insluiten*), damde —, heeft ingedamd; verg. A f d a m m e n.
Indecent' (*onwelvoeglijk, zedenkwetsend, onkiesch, aanstootelijk*), bn.; —er, —st.
Indecen'tie (*onbetamelijkheid, aanstootelijkheid*), v. —s, —tiën.
Indeci'sie (*onbeslistheid, besluiteloosheid*), v.
Indeclina'bel (spraakk. *onverbuigbaar*), bn.
In'deelen (*in deelen splitsen*), deelde —, heeft ingedeeld: *in graden —, in wijken —,* afdeelen, *de lotelingen —,* inlijven.
In'de i'rae (Lat. *vandaar die toorn*). bw.
Indelicaat' (*onkiesch, niet fijngevoelig*), bn.; —cater, —st: *een —cate vraag.*
Indemnisa'tie (*schadeloosstelling, vergoeding*), v. —tiën, —ties.
Indemniteit' (*schadeloosstelling, vergoeding*), v. —en. (em = em).
In'denken (1 *zich met de gedachten in een toestand verplaatsen*; 2 *diep en ernstig denken, nadenken over iets*), meest reflex. *zich —,* dacht z. —, heeft z. ingedacht: 1 *gij moet u in het leven dier arme vluchtelingen eens —*; 2 *gij moet u in die zaak, in die theorie —.*
Independent' (*onafhankelijk, zelfstandig, vrij*), bn.; —er, —st; lees: *—dent.*
Independen'tie (Fr. *onafhankelijkheid*), v.
Independis'ten, Independen'ten (*kerkelijke partij der 17de eeuw in Engeland, die volstrekt onafhankelijk wilde zijn van de bisschoppelijke Anglicaansche kerk*), m. en v. mv. (en = en).
In depo'sito (*in bewaring*): *gelden bij een bankier — geven,* nl. tegen rente.
Inderdaad' (*werkelijk*), bw.: *hij heeft het — gezegd,* wezenlijk, waarlijk.
Inderhaast' (*in aller ijl, met haast*), bw.
Indertijd' (*in dien tijd, in die dagen*), bw.
Indeterminis'me (*leer van de onbeperkte wilsvrijheid v. d. mensch*), o. (de = dee).
In'deuken (*een deuk maken in, indrukken*), deukte —, heeft ingedeukt: *een elastieken bal —, een vilthoed —, een ornament —.*
In'dex (Lat. eig. *wijsvinger*: 1 *bladwijzer, register, inhoudsopgave*; 2 R.-K. *lijst van boeken, waarvan het lezen, bewaren, koopen of verspreiden den R.-K. niet geoorloofd is*), m. —en, indices; 1 *zie even den —*; 2 *de werken van dien schrijver zijn op den — geplaatst*; *de volledige titel van den — is index librorum pro-hibito'rum,* lijst van verboden boeken.
Indiaan' (*oorspronk. bewoner van N.-Amerika, Roodhuid*), m. —anen: *de —anen in Ned. Guyana of Suriname*; **—sch,** bn.: *een — dorp, een —e vrouw.*
In'dia-rubber, v. en o.; zie: C a o u t c h o u c, G u m m i, R u b b e r, G u t t a p e r c h a.
Indica'tie (*aanwijzing*; *verdenkingsgrond*), v. —tiën, —ties.
In'dicatief, indicati'vus (spraakk. *aantoonende wijs, werkelijkheidswijs*), m. —tieven, —tivi.
Indi'cium (rechtst. *aanwijzing, bewijsmiddel, grond van vermoeden, kenteeken, vingerwijzing*), o. indicia, indiciën.
Indic'tie (1 *kerkelijke oproeping,* b.v. *tot een concilie*; 2 tijdrekenk. *tijdkring van 15 jaren*), v. —s, —tiën, lees: *indik'sie*: 1 *de — tot het Vaticaansch concilie* (1869 —'70); 2 *de Romeinsche —,* deze begon het eerst 313 n. C.
In'dië, o.: *onze beide Indiën,* nl. Oost- en West-Indië; *Engelsch-—, Voor-—, Achter-—.*
Indien' (*in geval, zoo*), vgw.: *— al,* verondersteld, dat; aangenomen, dat.
In'dienen (*aanbieden, inleveren*), diende —, heeft ingediend: *een adres —, een verzoekschrift —*; *zijn ontslag —, een motie —, een minister kan een wetsontwerp bij de 2e Kamer —.*
In'diër (*inboorling van Hindostan of Voor-Indië*), m. —s; soms verwisseld met *Indiaan,* b.v. *de Ooster-Indiaan* (Tollens); vr. *Indische.*
Indifferent' (*onverschillig, ongevoelig, lauwgeloovig*; *onschadelijk, werkeloos*), bn.; zie E v e n w i c h t.
Indifferen'tie (*onverschilligheid, lauwheid, koelzinnigheid*), v. gmv.
Indifferentis'me (*onverschilligheid, lauwheid* inz. *op godsdienstig gebied*), o.: *het — op het gebied van godsdienst.*
Indigenaat' (*burgerrecht*; *recht of voorrecht der inboorlingen*), o. gmv.
Indiges'tie (*storing van de spijsverteering, als gevolg van overlading der maag*), v.: *zich een — aan iets eten*; lees: *—gestie.*
Indigna'tie (Fr. *verontwaardiging*), v.
In'digo 1 (als stofn. en naam van een handelswaar: *fraaie, blauwe plantaardige verf- of kleurstof*), v. gmv.; **2** (als kleurnaam: *donkerblauw*), o. gmv.; **—blauw,** o. gmv.; — **boer** (*—planter*), m. —en;

—**cultuur** (*—kweeking*), v.; *er is — in eenige residenties van Java op de sawahs.*
In'digoplant (O.-I. *vlinderbloemige heester van 1 M. hoogte in Oost- en West-Indië, uit welks bladen indigo bereid wordt*), v. —planten; —**rood**, o. gmv.
In'dijken (*binnen dijken leggen en dan droogmalen*), dijkte —, heeft ingedijkt: *een plas* —; verg. Bedijken.
In'direct (*middellijk, zijdelingsch, niet-rechtstreeksch; langs een omweg*), bn. en bw.: *iets — bewijzen, iem. — benadeelen*; —*e belasting*, belasting op allerlei verbruiksartikelen accijns.
In'disch (*uit, van, in; als uit, van, in; eigen aan, behoorende tot, overeenkomende met, betreffende Indië*), bn.: *de —e kunst*, b.v. *van tempelbouw, de —e zeden, een — ambtenaar, de —e begrooting, Engelsch-—, Oost-—, West-—*; *de —e Oceaan*, een der 5 wereldzeeën; *de —e Oceaan* of *—e Zee ligt voor 2/5 in de tropen.*
In'dischman (*oudgast*), m. —mannen.
Indiscreet' (*onbescheiden; loslippig, uit de school klappend*), bn. en bw.; —creter, —st: —*crete vragen doe je niet.*
Indiscre'tie (*onbescheidenheid, loslippigheid*), v. —s.
Indispensa'bel (*onontbeerlijk, onmisbaar*).
Indisponi'bel (*niet-beschikbaar*), bn. [bn.
Indissolu'bel (*onoplosbaar*), bn.
Individu' (*ieder mensch of persoon op zich zelf; elke begrensde eenheid; eenling, enkeling*; ook: *minne vent, kerel*), o. —en, —'s.
Individualis'me (*het stellen v. d. rechten v. h. individu boven die der gemeenschap, stelsel, dat de zelfstandigheid v. h. individu voorstaat*), o.
Individualiteit' (*persoonlijkheid, karakter, aard; persoonlijke eigen aard*), v. gmv.
Individueel' (*afzonderlijk, op zich zelf; persoonlijk*), bn. en bw.
In'do (*verkorting van Indo-Europeaan*), m. —'s: Indo's noemt men personen van gemengd Europeesch-inlandsch bloed; zie Indo-meisje en Indo-Europeaan.
Indociel' (*niet-leerzaam, onhandelbaar, ongedwee*), bn. en bw.; —er, —st.
In'do-Chineesch', bn.: *de —e talen*, nl. die van Achter-Indië.
In'doen (*insteken, in een besloten ruimte doen*), deed —, heeft ingedaan; *boter* —, nl. in een pot; *steenkolen* —, nl. in een kelder.
In'do-Europeaan' of **In'do-Germaan'** (*oorspronkelijke bewoner v. d. landen tusschen Voor-Indië en den Atlantischen Oceaan*), m. —anen; soms gebruikt in de beteekenis van *Indo*, zie ald.; zie ook Euraziër.
In'do-Europeesch', of **-Germaansch'**, bn.: *de —e talen*, d. i. de taalgroepen, die reiken van Voor-Indië tot den Atl. Oceaan, alle behoorend tot één zelfde familie; er zijn 9 hoofdgroepen, het Ned. behoort tot de Germaansche groep en wel tot het West-Germaansch.
In'do-Germa'nen (*volksstammen, die het Indo-Germaansch spraken, gemeenschappelijke naam van een aantal Europeesche en W.-Aziatische volkeren*; ook: *de volkeren, wier taal een der Indo-Germaansche is zooals die van de Engelsch-Amerikanen*), m. mv.; zie Indo-Europeesch.
Indolent' (*lusteloos, traag, vadsig, onverschillig*), bn.; —er, —st.
Indolen'tie (*lusteloosheid, onverschilligheid; geestelijke traagheid*), v. gmv.
Indologie' (*studie van Indië*), v. —gieën.
Indolo'gisch (*de indologie betreffende*), bn.: *een —e cursus of leergang.*
Indoloog' (*iem. die Indië tot een voorwerp van studie maakt*; ook: *student in Indische vakken*, inz. *studeerend voor Oost-Indisch ambtenaar*), m. —logen.
In'dom (*erg of in hooge mate dom*), bn.
In'do-meisje, o. —s; zie Indo.
In'dommelen (*insluimeren*), dommelde —, is ingedommeld: *poes was aan 't* —.
In'dompelen (*in het water dompelen*), dompelde —, heeft ingedompeld: *het waschgoed* —; refl. *zich* —.
Indone'sië (*de eilanden v. d. O.-I. archipel*), o.; —**ne'siër**, m. —s. (s = z).
In dor'so (Lat. *op de keerzijde, op den rug* b.v. *van een wissel*).
Indossant', —**seeren**, —**sement'**; zie Endossant, Endosseeren enz.
In'dra, m. de hoogste godheid der Indiërs; dikwijls voorgesteld op een wagen, getrokken door 1000 of meer paarden, of op een witten olifant.
In'drijven (1 *met kracht inslaan*; 2 *injagen*; 3 *op het water drijvend inkomen*), dreef —, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 3) ingedreven: 1 *een haak —, een paal* —; 2 *het vee de weide* —; 3 *het schip kwam de haven* —.
In'dringen (1 *door kracht of geweld drijven, drukken*; 2 *dringende komen in*), drong in, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) ingedrongen: 1 *veel toeschouwers werden het water —gedrongen*; 2 *de kogel was diep —gedrongen; de vijand drong de stad* —; *de reizigers zijn dat eiland diep ingedrongen;* ook reflex. *zich bij een familie* —, *zich in een gezelschap willen* —, *zich in iems gunst trachten in te dringen.*
In'dringend (*zich op vrijpostige wijze toegang verschaffende*), bn.; —er, —st: *een — man, op —e manier*; ook Indrin'gerig.
In'dringer (*iem., die zijn gezelschap aan anderen opdringt*), m. —s; zie: Indringen, Intrigant, Streber; vr. *In'dringster.*
In'droevig (*erg of in hooge mate droevig*), bn.: *de strijd tusschen de standen is* —, *de beroeringen in Europa zijn* —.
In'drogen (*opdrogen, door drogen in omvang of gewicht afnemen*), droogde —, is ingedroogd: *die kaas gaat erg* —, *dat leer zal hier* —, inkrimpen.
In'droog (*tot in het binnenste droog*), bn.: *die turf is* —; —*droge sigaren*, kurkdroog.
In'druppelen (*een vloeistof druppelsgewijze laten loopen in*), druppelde —, heeft ingedruppeld: *met dit vocht moet ge driemaal per dag uw oogen* —.
In'druischen (*in verzet komen, in strijd zijn met*), druischte —, heeft en is ingedruischt: *tegen de waarheid* —, *dat druischt tegen mijn rechtsgevoel* —; *zóó iets druischt — tegen de christelijke naastenliefde.*
In'druk (*merk, teeken*), m. —drukken: *een levendigen, een diepen — maken*, inwerking op het hart, den geest enz.
In'drukken (*indrukken*), drukte —, heeft

ingedrukt: *een ruit* —; zegsw. *'t verzet den kop* —, doen ophouden te bestaan; **—sel** (*deuk*), o. —s.

Indrukwek'kend (*treffend, roerend*), bn.: *een —e stilte, een — schouwspel, —e taal; een —e toespraak*; zie Impo sant.

In du'bio (Lat. *in twijfel, in een twijfelachtig geval*): — *staan*; *in dubiis abstine*, neem geen beslissing in een twijfelachtig geval.

Induceeren (*overreden, bepraten; afleiden, gevolgtrekkingen maken*).

Induc'tie (*aanleiding: gevolgtrekking; besluit van het bijzondere tot het algemeene*; nat. *het magnetisch worden van een geleider of van week ijzer door invloed van een electrischen stroom*), v. —ties, —tiën: *iets door — bewijzen*, d. i. uit voorbeelden of feiten, zie Deductie;

Inductief', inducto'risch (*uit bijzondere gevallen tot het algemeene besluitend*), bn.: *een —tieve methode volgen*, b.v. in de natuurkunde, uit de feiten of het bijzondere opklimmen tot de algemeene wet.

Induc'tieklos (*draadklos, waarin men door inductie een electr. stroom kan doen ontstaan*), m. —klossen.

Induc'tierol, v. —rollen; zie **—klos.**

Induc'tiestroom (*electrische stroom, die in een geleider ontstaat door invloed van naburige geleiders, van klossen of magneten, in 1831 door Faraday ontdekt*), m.

Induc'tiewerktuig (*toestel, om electr. stroomen teweeg te brengen*), o.

Induc'tor (electr. *toestel van Rhumkorf, 1851, tot het opwekken en meten van inductiestroomen met zeer groote electro-motorische kracht, waardoor het mogelijk is, zeer lange vonken te verkrijgen en batterijen te laden*), m. inductors.

Inducto'risch (*berustende op inductie*), bn.

Indulgent' (Lat. *toegevend, verschoonend*), bn.; —er —st. (gent = gent).

Indulgen'tie (*toegeeflijkheid, verschooning*; R.-K. *kerkelijke aflaat*), v. —tiën, —s.

Indult' (handel. *uitstel van betaling*; R.-K. *kerkelijke vergunning of dispensatie*), o. —en.

In duode'cimo; zie Duodecimo.

In du'plo (*in twee eensluidenden, dubbel*): *een afschrift* —; verg. In triplo.

In'dus (aardr. *een der hoofdrivieren v. Voor-Indië*), m.

Industrie' (*nijverheid, fabriekswezen, bedrijf*), v. —ën; — is de naam van die werkzaamheden, waardoor arbeidsgoederen voortgebracht worden; zij produceert in fabriek, door ambacht of handwerk: *takken van* —, *een bloeiende* —; zie Textiele kunst; zie ook: Chevalier d'industrie.

Industrie'brand (*brandstoffen, dienende voor het stoken van ovens in fabrieken, glasblazerijen enz.*), m. gmv.; verg. Huisbrand.

Industrieel' 1 (*de nijverheid betreffende*), bn.: *—e centra, —e ondernemingen, —e kennis*; **2** (*fabrikant, nijverheidsman, uitoefenaar van een tak van nijverheid*), m. —en.

Industrie'planten (*die, welke de grondstoffen leveren voor een of andere nijverheid*), v. mv.: *de katoenplant is een der* —; **—school** (*nijverheidsschool*, b.v. *een weefschool als te Tilburg*), v. —scholen; **—stad** (*stad met veel of velerlei fabrieken, werkplaatsen, werklokalen*), v. —steden: *Maastricht is een belangrijke* —, evenzoo: *Tilburg, Enschedé, Manchester, Zurich* enz.

Industrieus' (*nijver, vindingrijk, ervaren in kunst, handwerk of bedrijf*), bn. en bw.

In'dutten (*indommelen, in slaap geraken, meestal voor een korten tijd*), dutte —, is ingedut: *na den eten even* —.

In'duwen (*door duwen stukmaken*), duwde —, heeft ingeduwd: *een ruit* —, *een deur* —; spreekt. *Indouwen.*

Ineen' (*in elkaar, samen*), bw., vormt scheidbaar samengestelde w.w., als: ineendraaien, —frommelen, —kronkelen, —vloeien enz.

Ineens', bw.; zie Opeens.

In effi'gie (Lat. *in beeltenis*): *iem. in — verbranden, — terechtstellen*; z. Effigie.

Inegaal' (*ongelijk, oneffen*), bn.; —galer, —st: *een — weefsel, een —gale kleur.*

Inegaliteit' (*ongelijkheid, oneffenheid*), v.

In'enten (*immuun maken door op kunstmatige wijze een ziekte op te wekken en wel door smetstof in het bloed te brengen*, inz. *van pokken gezegd: vaccineeren*), entte —, heeft ingeënt: b.v. *op een arm twee of meer pokken* —; *iem. — tegen hondsdolheid*; zie Serum; **—ing** (*vaccinatie*), v. —en: *herhaalde* —.

Inept' (*ongerijmd, dwaas*), bn. en bw.

Ineptie' (*ongerijmdheid, zotheid*).

Inertie' (*traagheid; willoosheid*; natuurk. *volhardingsvermogen van een lichaam, dat in beweging is; volharding in den toestand van rust, als het daarin is*), v. gmv.

Inexora'bel (*onverbiddelijk*), bn. en bw.

In exten'so (Lat. *in zijn geheel, volledig, uitvoerig*). (tenso = tenzo).

In extre'mis (momen'tis) (Lat. *in de laatste oogenblikken, op sterven; in den hoogsten nood*); ook, In extréms.

Infaam' (*snood, schandelijk*), bn. en bw.; —famer, —st: *een —infame leugen, de —ste bedrieger; iem. — behandelen; toch ziet hij* (*Pieter*) *er — ouderwetsch uit* (C. O.).

In fac'to (Lat. *inderdaad, werkelijk*).

Infamie' (*eerloosheid, laagheid*), v. gmv.

Infant' (*erfprins in Spanje en vroeger ook in Portugal*), m. —en; **—e** (*erfprinses*, zie Infant), v. —n.

In'fanterie (mil. *voetvolk*), v. gmv.: *de — is het hoofdwapen v. h. veldleger; de eenheid v. de — is de compagnie* (onder een kapitein).

In'fanterist (mil. *soldaat te voet*), m. —en.

In favo'rem (Lat. *ten gunste, ten voordeele van*).

Infect' (*besmet, aangestoken*), bn.

Infecteeren (*besmetten met een ziekte, aansteken, verpesten*).

Infec'tie (*besmetting*), v. gmv.; **—ziekten** (*besmettelijke ziekten*), v. mv.

Inferieur' 1 (*ondergeschikt, minderwaardig, van mindere qualiteit, minder of lager in rang*), bn.: **2** (*ondergeschikte*), m. en v. —en; vr. ook **—e**, verg. Superieur.

Inferioriteit' (*ondergeschiktheid, minderheid in rang of ontwikkeling*), v. gmv.

Infernaal' (*helsch, duivelsch; boosaardig*), bn.: *een —nale lach.*

Infideel' (*ontrouw, trouweloos*), bn. en bw.:

—fideler, —st: *een infidele handelwijze.*
Infide'les (*ongeloovigen, heidenen*), m. mv.
Infideliteit' (*ontrouw, trouweloosheid*), v.
In fi'dem (Lat. *ter bevestiging, ten waarborg, ter waarmerking*).
Infiltra'tie (*doorsijpeling, langzame doordringing, inzuiging*), v. —s, —tiën.
Infiniteit' (*oneindigheid*), v. gmv.
In'finitief, infiniti'vus (spraakk. *onbep. wijs der werkwoorden*), m. —tieven, —tivi.
Infirm' (*gebrekkig, krachteloos, zwak*), bn.
Infirma'rius (*geestelijk ziekenoppasser, ziekenvader* inz. *in kloosters*), m. —marii, —sen.
Infirmerie' (*hospitaal,* inz. *voor militairen; ziekenafdeeling in kloosters; ziekenzaal*), v. —ën. —s.
In flagran'ti(delic'to) (Lat. *op heeterdaad*), (g = g).
Inflamma'tie (*ontsteking, ontstokenheid van een wonde*), v. —tiën, —ties; zie Koudvuur.
Infla'tie (econ. *depreciatie v. h. geld, veroorzaakt door een overmatige, niet door metaal gedekte, papieruitgave*), v. gmv.
Inflexi'bel (*onbuigzaam, stijfhoofdig*), bn.
Inflex'ie (*buiging, afwijking;* inz. *afwijking der lichtstralen; overgang van stem of toon*), v. —s.
Inflorescen'tie (*bloeiwijze, schikking der bloemen bij het bloeien; bloem- of bloesemstand*), v. —tiën, —ties.
Influenceeren (*invloed uitoefenen op, onder invloed brengen*). (en = en).
Influen'tie (*invloed, inwerking*), v. gmv.
Influen'za (It. *epidemische aandoening der ademhalingswerktuigen, vergezeld van koorts, hoofdpijn enz.; griep*), v. (en = en).
In'fluisteren (*inblazen, zachtjes in het oor zeggen*), fluisterde —, heeft ingefluisterd: *iem. iets —, wie heeft je dat —gefluisterd?*
In fo'lio (*in 't boekformaat van 2 bladen of 4 bladzijden per vel; in groot formaat; zoo groot mogelijk, zeer groot enz.*); zie Folio; zegsw. *hij is een gek —,* een groote zot, een aartszot.
Inform' (*wanstaltig, mismaakt*), bn.
In for'ma (Lat. *in den [behoorlijken] vorm*).
Informa'tie (*inlichting, onderzoek; bericht, mededeeling*), v. —tiën, —ties: *—s ontvangen, —s inwinnen;* **—bureau** (*kantoor, waar men allerlei inlichtingen kan krijgen, o.a. omtrent de soliditeit van instellingen, firma's, personen enz.*), o. —'s.
Informeeren (*berichten, kennis geven, melden; inlichtingen inwinnen, vragen naar*).
Informiteit' (*wanstaltigheid, mismaaktheid; wanordelijkheid*), v. —en.
In fo'ro (Lat. *in of voor het gerecht*): *in foro conscien'tiae,* voor de rechtbank van het geweten.
In'fra (Lat. *beneden, verder in het boek*), bw.: *ut —,* zooals later.
In'fraai (*bijzonder fraai*), bn. en bw.
Infrac'tie (Fr. *overtreding, inbreuk;* geneesk. *onvolkomen beenbreuk*), v. —s.
Infructueus' (*nutteloos, zonder vrucht*), bn.
Infu'sie-diertjes of **Infuso'riën** (dierk. *microscopische diertjes, levend in vloeistoffen*), o. mv.; ook, Afgietseldiertjes. (s = z).
In futu'rum (Lat. *voortaan, in h. vervolg*).
In'gaan (1 *intreden, binnengaan;* 2 *beginnen*), ging —, is ingegaan: 1 *de matrozen gingen het eiland —;* 2 *de huur zal 1 Mei —;* zegsw. *de eeuwige rust —; op een voorstel niet —,* er zich niet mee inlaten; *op een vraag niet —,* er niet op antwoorden.
In'gaande rechten (*rijksbelasting op den invoer uit het buitenland*), o. mv.
In'gang (1 *het binnenkomen;* 2 *de opening, plaats, waardoor men binnenkomt;* 3 *begin*), m. —en, in de laatste bet. gmv.: 1 zegsw. *zijn taal vond —,* vond weerklank, maakte indruk; *ik belette hem den —* (meestal *toegang*); 2 *aan den — van het huis;* 3 *met — van October.*
In'gebeeld (1 *denkbeeldig, niet wezenlijk, hersenschimmig;* 2 *verwaand*), bn.: 1 *een — geluk, een —e zieke, —e zorgen,* zie Imaginair; 2 *een —e gek.*
In'geboren (*aangeboren, ingeschapen*), bn.: *— lieftalligheid,* natuurlijke.
In'geel (*helgeel*), bn.: *deze eierdooier is —.*
In'gekankerd (*diep ingeworteld*), bn.: *een —e haat; een —en hekel aan iets hebben.*
In'geland (*grondbezitter in een polder of waterschap*), m. —en; zie Hoofdingeland.
In'gelascht (*ingevoegd*), bn.: *de —e letter in kippenei; een —e dag,* zie Schrikkeldag.
In'gelegd (*in iets gelegd*), bn.: *een —e vloer,* parketvloer; *een —e haring, —e augurken,* in zuur ingemaakt; *—e morellen, perziken, abrikozen,* in 't zoet ingemaakt, geconfijt.
In'gemeen (*erg gemeen of laag*), bn. en bw.
Ingenieur' (*bezitter van den hoogsten academischen graad v. e. technische hoogeschool, als zoodanig in dienst bij rijk, provincie of particuliere onderneming*), m. —s: *— van den waterstaat,* rijksambtenaar met het toezicht belast op wateren, dijken, bruggen enz.; verder: *militair —,* officier der genie; *civiel of burgerlijk —.*
Ingenieus' (*scherpzinnig, vindingrijk, vernuftig, schrander*), bn.: *een —ze methode.*
Inge'nium (*natuurlijke aanleg*), o. gmv.
In'genomen (*bijzonder gesteld op*), bn.: *hij is met dien persoon, met die zaak zeer —,* heeft er sympathie voor; ook: *tegen iets of iem. — zijn,* een afkeer, antipathie hebben.
Ingeno'menheid (*het ingenomen-zijn*), v. gmv.: *zijn — met uw voorstel bleek duidelijk,* sympathie; *de — van onzen president tegen uw voorstel,* antipathie.
Ingénu' (Fr. *naïef, ongekunsteld, onbevangen; niet wereldwijs*), bn.
Ingénu'e (*argeloos of naïef meisje; de rol er van op het tooneel*), v. —s.
Ingenuïteit' (*ongekunsteldheid, naïeve eenvoud, onbevangenheid*), v gmv. (g = g).
In'geschapen (*aangeboren*), bn.: *de dichtkunst was Vondel —;* zie Ingeboren.
In'gesloten (*ergens in- of bijgevoegd*), bn.: *een — brief; alle onkosten —,* inclusief.
In'getogen (*zedig, stemmig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — leven leiden; zij leeft zeer —.*
Ingeto'genheid (*het ingetogen-zijn*), v. gmv.: *— van gedrag, — in handel en wandel;* verg. Modestie.
Ingeval' (*indien, zoo, gesteld dat*), vgw.
In geval' van, voorzetsellijke uitdrukking:

— *brand*, nl. als er brand mocht zijn.
In'geven (1 *in den mond geven*; 2 fig. *inblazen, inspireeren*), gaf —, heeft ingegeven: 1 *iem. een poeder* —, verg. Innemen; zegsw. *dat is hem met den paplepel —gegeven*, van de jeugd af ingeprent; 2 *wie heeft je dat antwoord ingegeven? doe wat uw hart u ingeeft.*
In'geving (*het ingeven, inspiratie*), v. —en: *ik kreeg als een* —, een gedachte werd in mij eensklaps levendig.
Ingevol'ge (*naar aanleiding van, tengevolge van, overeenkomstig*), vz.
In'gewand (*inwendig orgaan bij mensch of gewerveld dier, vooral in den buik*; inz. *darmen*), o. —en.
In'gewandskwaal (geneesk. *kwaal in de ingewanden*), v. —kwalen; —**pijn**, v. —en; —**wormen** (*wormen, levend in de darmen van menschen of dieren*), m. mv.; —**ziekte** (*ziekte in de buikorganen*), v. —n.
In'geweide (*ingewand van een dier*), o.w.g.
In'gewijde (*persoon, het geheim of het fijne eener zaak kennend*), m. en v. —wijden.
In'gewikkeld (*moeilijk te begrijpen, niet duidelijk, oogenschijnlijk verward*), bn.; —er, —st: *een —vraagstuk, een —e rechtszaak, een — proces.*
In'geworteld (*diepe wortels hebbende*), bn.: *een —e kwaal*, een diep zittende kwaal; fig. *een diep —e gewoonte, een — misbruik.*
In'gezetene (*inwoner van dorp, stad of land*), m. en v. —n.; verg. Opgezetene.
In'gezonden (volt. deelw. van *inzenden*: *toegezonden*), bn.: — *stukken in een krant.*
In'gezonken (*diep liggend*), bn.: — *oogen*, hol; *een — batterij*, ingegraven.
In'gierig (*door en door gierig*), bn.
In glo'bo (Lat. *in massa, te zamen*): *ik heb al die boeken — gekocht.*
In'goed (*in hooge mate goed*), bn.: *een — mensch.*
In'graven (1 *begraven*; 2 reflex. *zich door ingraving verbergen, verschuilen*), groef (zich) —, heeft (zich) ingegraven: 1 *een schat diep* —; scheepst. *vaten in den ballast* —, ze geheel of gedeeltelijk in den ballast zetten; 2 *het konijn graaft zich* —; *de soldaten groeven zich in.*
Ingrediënt' (*bestanddeel*; *de grondstoffen, die noodig zijn bij 't samenstellen van geneesmiddelen, dranken enz.*), o. —en. (ent = ent).
In'griffelen, —griffen (*met een stift insnijden*), griffelde —, heeft ingegriffeld: *een grafschrift in een steen* —, *een letter ergens* —.
In'grijpen (*een greep in iets doen*; inz. fig. in zegsw.: *in iets met kracht tusschenbeide komen*; *zich met zijn gezag in iets doen gelden, mengen, moeien*), greep —, heeft ingegrepen: *in een twist, in een conflict* —; *theorieën, die in het zedelijk leven v. e. volk ingrijpen*; —*de veranderingen*; *met kracht greep de overheid in.*
In'groen (*zeer of intens groen*), bn. en bw.
Ingrossa'tie (Fr. *inschrijving ten hypotheekkantore*), v. —s, —tiën.
Inhabita'bel (Fr. *onbewoonbaar*), bn.
Inhaerent' (*innig samengaand, eigen aan, onafscheidelijk verbonden met, behoorend bij*), bn.; —**haeren'tie** (*'t innig-verbonden zijn, het aankleven, aanhangen*), v. gmv. (ae = ae).
In'hakken (1 *inkappen*; 2 *stukslaan*; 3 *er op inslaan*), hakte —, heeft ingehakt: 1. *ergens een teeken* —; 2 *een poort* —; 3 *op den vijand* —.
Inhala'tie (*inademing, inzuiging*, b.v. *van geneesmiddelen in den vorm van dampen, gassen, enz.*), v. —tiën, —s; —**apparaat** (*toestel, om borst- en keellijders genezende gassen en dampen te doen inademen*), o. —-apparaten; —**toestel** (*apparaat voor borst- en keellijders*), o. —toestellen, ook: *Inhala'tor*, m. —s.
Inhalato'rium (geneesk. *inrichting voor inhalatie, waar men met inhalatie-apparaten behandeld wordt*), o. —s, —ria.
Inhaleeren (*inademen*, nl. *door een inhalator*), —haleerde, heeft geïnhaleerd.
In'halen (1 *naar binnen halen*; 2 *feestelijk ontvangen, plechtig de stad inleiden*; 3 *intrekken*; 4 *nabijkomen*; 5 fig. *inwinnen*), haalde —, heeft ingehaald: 1 *de vlag* —, *de loopplank* —; 2 *het paard van Troje* —, zie Paard; *een vorst* —, *een nieuwen burgemeester* —; 3 *den buik, de schouders* —; fig. *zijn woorden* —; 4 *een auto, een rijtuig, een schip* —, verg. Voorbijgaan, —zeilen; *iem. bij het leeren* —, op zijde streven; 5 *den verloren tijd* —, *de schade* —.
Inha'lig (*schraapzuchtig*), bn.; —er, —st.
In'ham (*kleine baai*), m. —hammen: *de Zuiderzee is slechts een* —, inbuiging der Noordzeekust; *een — van een rivier.*
In'hebben (*moeite, zorg kosten*), had —, heeft ingehad: *zulk een werk zal wat* —.
Inhech'tenisneming (*gevangenneming, berooving van vrijheid, arrestatie*), v. —en.
Inheemsch' (*inlandsch*), bn.: *een —e plant, —e dieren, de —e kleederdracht*, in het land behoorende.
In'heet (*door en door heet*), bn.: —*heete soep.*
In'heien (*in den grond heien*; fig. *diep in 't geheugen prenten*), heide-, heeft ingeheid: *palen* —; *de leerstof door voortdurende herhaling er* —.
Inherent', inheren'tie, zie: Inhaerent, Inhaerentie. (en = en).
Inhibeeren (*verhinderen, stuiten, tegenhouden*; *verbieden*).
In hoc ca'su (Lat. *in dit geval*), meer: In casu, zie ald.
In hono'rem (Lat. *ter eere*).
In'houd (*alles, wat in iets begrepen is of kan begrepen worden*; *grootte, ruimte*; *inhoudsopgave*), m. —houden: *men sloeg het vat den bodem in, en de — gutste er uit*; *de — van een regenput, de — v. e. brief, v. e. tijdschrift*; *bladwijzer en* —.
In'houden (1 *in zich houden, bevatten*; fig. *behelzen*; 2 *tegenhouden, doen stilstaan*; 3 *in het lichaam houden*; 4 *niet uitbetalen, korten*), hield —, heeft ingehouden: 1 *die bak kan zes mud aardappelen* —; fig. *wat houdt die brief —?* 2 *hij hield het paard met den toom* —; fig. *zijn drift, zijn gramschap* —, beteugelen; 3 *de zieke kan dat drankje niet* —; *zijn tong niet kunnen* —, bedwingen; 4 *elke week iets van het loon* —; ook reflex.: *zich* —: *hij kon zich op de steilte niet — en viel*; *hij kon zich niet langer — en begon hevig te razen*, bedwingen.

In'houdsmaat (*maat ter bepaling van den inhoud*), v. —maten; er zijn —maten voor natte en droge waren: voor n a t t e waren is de Liter de eenheid, vandaar de Hectoliter d.i. HL. of vat, de DL., de L. of kan, de dL. of maatje, de cL. of vingerhoed; voor d r o g e waren: de HL. of mud, de DL. of het schepel, de L. of kop.
In'houdstafel (*inhoudsopgave*), v. —s.
In'houwen (1 *inkappen*; 2 *in stukken hakken;* 3 *er op inslaan*), hieuw —, heeft ingehouwen: 1 *een letter* —; 2 *een deur* —; 3 *op den vijand* —; z. I n h a k k e n.
In'huldigen (*een vorst, bisschop enz. bij de aanvaarding van regeering of ambt hulde bewijzen*), huldigde —, heeft ingehuldigd; —**huldiging** (*intronisatie*), v. gmv.; —**huldigingsfeest** (*feest ter gelegenheid van een inhuldiging*), o. —en.
Inhumaan' (*onmenschlievend, gevoelloos, wreed, hard, onmenschelijk*), bn. en bw.
Inhumaniteit' (*al, wat in strijd is met de humaniteit; onmenschelijkheid*), v. gmv.
Inhuma'tie (*begraving*), v. —tiën, —s.
In'huren (*opnieuw huren*), huurde —, heeft ingehuurd: *een huis* —, *een knecht* —.
In hypothe'si (Lat. *in of bij onderstelling, onderstellenderwijs*). (the = tee).
In ipso ter'mino (Lat. *op den vastgestelden dag*).
Initiaal', v. —alen; zie I n i t i a l e.
Ini'tia (mv. van initium: *eerste beginselen*), o. mv. (t = ts).
Initia'le (1 *groote, versierde aanvangsletter in drukwerk en oude handschriften*; 2 *de aanvangsletter v.e. naam*), v. —n: 1 *de fraaie initialen van de Middeleeuwsche handschriften*; 2 b.v. J. v. d. V.: Joost v. den Vondel.
Initia'tie (*inwijding*), v. —s, —tiën.
Initiatief' (*het recht om iets te doen, voor te stellen, op touw te zetten; de eerste stap of stoot*), o. —tieven: *het recht van* —, het recht (v. e. lid der 2e Kamer) om wetsvoorstellen te doen; *op — van*, op voorstel van; *het — nemen*, het eerst eenig voorstel doen; *een man van* —, van voortvarendheid, ondernemingszin; *particulier* —, de oprichting en leiding eener zaak, van den kant van particulieren of van vereenigingen.
Injec'tie (*inspuiting*), v. —s, —tiën: *er wordt geneeskundig veel werk gemaakt van onderhuidsche* —s; —**spuitje** (*spuitje voor injecties*), o. —s. (j = zj).
Injec'tor (*toestel om in te spuiten; werktuig tot automatische voeding van den stoomketel*), m. —s; ook *Injecteur'*.
Injunc'tie (*uitdrukkelijk bevel; rechterlijk bevel, b.v. tot verkoop, voorschrift*), v. —s; lees: *—junk'sie.*
Inju'rie (*krenking van eer, beleediging; eerroof; mishandeling; schade; scheldwoord*), v. —juriën, —s: *beschuldigd v. wederzijdsche* —. (j = zj).
Injurieeren (*beleedigen, hoonen, uitschelden*).
Ink (*opening of mond eener fuik*), m. —en.
In'ka (*vóór 1524, koningstitel in Peru*), m. —'s: *het —rijk*, het oude rijk van Peru vóór de verovering door de Spanjaarden; ook, **In'ca.**
In'kalven (*wegzakken van zand bij graafwerk*), het kalfde —, is ingekalfd.
In'kankeren (*door den kanker vernield of ingevreten worden; voortwoekeren*), kankerde —, is ingekankerd: *het vuur in grenenhout kankert gaandeweg dieper* —, zie I n g e k a n k e r d.
Inkarnaat' (*vleeschkleur, hoog-rozerood*), o.: fig. *het — van het zomer-morgenrood.*
Inkarna'ten (*vleeschkleurig*), bn.: *een — tricot.*
In'keep (*inkerving, insnijding*), v. —kepen.
In'keer (1 *intrek*; 2 *berouw, bezinning, bekeering*), m. gmv.: 1 *hij nam zijn — bij zijn ouden vriend*; 2 *tot — komen.*
In'keeren (1 *ergens zijn intrek nemen*, zie I n k e e r; 2 *gaan nadenken over 't geen men misdaan heeft, berouw gevoelen en zich willen beteren*, meest verbonden met *tot*), keerde —, is ingekeerd: 1 *bij mij* —; 2 *tot zich zelven* —.
In'kelderen (*in een kelder bergen*), kelderde —, heeft ingekelderd: *aardappels* —, *dit is —gekelderd bier.*
Inken'nig (*eenkennig*), bn., gew.
In'kepen (*een keep maken in hout of metaal*), keepte —, heeft ingekeept; —**keping** (*inkerving, groef*), v. —en.
In'kerven (*een kerf, kerven in iets snijden, inkepen, intanden*), korf —, heeft ingekorven, —gekerfd: *figuren ergens* —.
In'kijk (*het inkijken; gelegenheid om in te kijken*), m. gmv.: *horretjes tegen den* —.
In'kijken (1 *naar binnen zien*; 2 *zich vluchtig op de hoogte stellen van den inhoud van iets*), keek —, heeft ingekeken: 1 *bij iem.* —; *mag ik bij jou —?* nl. in jouw boek; 2 *een rekening, een krant, een circulaire, een brief even* —.
In'klaren (*aangifte doen van inkomende goederen, om de inkomende rechten er van te betalen, zoodat het recht van lossing verkregen wordt*), klaarde —, heeft ingeklaard: *een schip* —; —**klaring,** v. —en: *een bewijs van* —, dat men de rechten betaald heeft.
In'kleeden (1 R.-K. *plechtig bekleeden van een postulant met het kleed der kloosterorde*; 2 *een bepaalden vorm geven*), kleedde —, heeft ingekleed: 1 *hij of zij is heden —gekleed*; 2 *een voorstel aardig* —, *laat mij dat eens* —, op mijn wijze voorstellen.
In'klimming (*het inklimmen: verzwarende omstandigheid bij diefstal*), v. —en.
In'klinking (bij aardwerken, *de inkrimping of verlaging der verwerkte aarde*), v. gmv.
In'komeling (*vreemdeling, die van buiten inkomt*), m. en v. —en, voor het vr. ook —**e**; zie I m m i g r a n t.
In'komen 1 (*binnenkomen*), kwam —, is ingekomen: *een stad* —, *een huis* —; fig. *de belastingen komen goed* —; *er is veel geld —gekomen*, gebeurd, betaald; *veel klachten kwamen* —; *ingekomen stukken*, brieven, bescheiden enz., die zijn gestuurd aan een bestuur, lichaam enz. en op de vergadering ter tafel komen of behandeld worden; **2** (*jaarlijksche verdienste; som, die iem. jaarl. kan verteren*), o.; soms meerv. —s.
In'komend, bn.: *—e rechten*, belastin op den invoer van goederen; zie I n g a a n d e r e c h t e n.
In'komst, zie d e b l i j d e —, v. —en; ook, J o y e u s e e n t r é e.
In'komsten (*verdiensten*), v. mv.; —**be-**

lasting (*belasting op de inkomsten*), v.gmv.
In'koop (*het inkoopen; het ingekochte, de aankoop*), m. —koopen: *—en doen.*
In'koopboek (*hulpboek der boekhouding*), o. —en: het — dient den koopman tot inschrijving van nota's, rekeningen en facturen,die hij van den verkooper ontvangt.
In'koopen (*inslaan, opdoen*), kocht —, heeft ingekocht: *goederen, levensmiddelen* —; reflex. *zich* —: *z. in een godshuis* —, een som geld betalen voor levenslange verzorging.
In'koopsprijs (*de prijs der goederen bij inkoop*), m. —prijzen.
In'korten (1 *korter maken*; 2 *een schuld kleiner doen worden*; 3 *kortwieken*; 4 *korter worden, minderen*), kortte —, heeft (bet. 1, 2, 3) en is (bet. 4) ingekort: 1 *een riem* —, *de stijgbeugels* —; 2 *iem.* —, hem zijn schuld bij gedeelten afbetalen; 3 *iems gezag* —, *iems rechten* —; 4 *zijn tijd begint al in te korten, de voorraad kort* —, slinkt.
In'koud (*erg koud, door en door koud*), bn.
Inkt (*vloeistof, waarmee men schrijft, teekent, drukt*), m.: *er is schrijf—, druk— en teeken— van allerlei kleur*), (soorten), m. —en; —**koker** (*—potje*), m. —s; —**lap** (*lapje, om de pen aan af te drogen*), m. —pen; —**pot** (*glazen of aarden potje voor den inkt*), m. —potten; —**potlood** (*potlood, waarmee inktschrift wordt geschreven*), o. —en; —**rol** (typ. *deel der drukpers* nl. *cilindervormige losse rol, dienend om den te drukken lettervorm van inkt te voorzien*), v. —rollen; —**stel** (*inktpot met toebehooren*), o. —stellen.
Inkt'visch (dierk. *koppootig weekdier met 10 pooten of vangarmen, welke eindigen in zuignapjes*), m. —visschen: de —scheidt in geval van nood een vocht af, bruinzwart van kleur, nl. de S e p i a, waardoor het water troebel en verpest wordt; ook, Z e e k a t; zie S e p i a.
In'kuilen (*in een kuil doen en met aarde, stroo enz. bedekken*), kuilde —, heeft ingekuild: *veldvruchten* —, *veevoeder* —.
In'kwartieren (*militairen bij burgers inlegeren*), kwartierde —, heeft ingekwartierd; —**kwartiering** (*huisvesting van militairen bij burgers*), v. —en.
In'laag (*ingelegde geldsom, inleg*), v. —lagen: *de winsten worden verdeeld in verhouding met de inlagen.*
In'laatduiker (wat. *duiker, om water in droge tijden in te laten tot voeding van kanalen, grachten enz.*), m. —s; ook: —**sluis.**
In'laden (*in een schip laden*), laadde —, heeft ingeladen; *levensmiddelen, turf, hout* —; zie de tegenst. U i t l a d e n.
In'lander (*inboorling van overzeesche landen*, inz. *van Nederlandsch Oost-Indië*), m. —s: *de —s van Java, van Sumatra.*
In'landsch (1 *in een land zijnde, gevonden wordende, thuis behoorende enz.*; 2 *behoorende tot, bestaande uit, betrekking hebbende op de inheemsche bewoners van Ned. O.-I.*), bn.: 1 — *fabrikaat, de —e nijverheid,* in ons land bestaande; *—e tabak,* in ons land geteeld; *—e paarden,* in ons land gefokt; 2 *een —e vrouw,* d. i. een Indische; *onze —e onderdanen; een —e luitenant, —e soldaten,* behoorende tot het bruine ras; *de —e nijverheid,* b.v. Soerabajasche artikelen uit schildpad, hoorn of parelmoer.
In'lasschen (*tusschenvoegen*), lasschte —, heeft ingelascht: *een stuk hout ergens* —; *een episode ergens* —; *in het woord eendenei is eene n ingelascht*; —**lassching,** v. —en, spraakk. *de — van een letter,* zie E p e n t h e s i s.
In'laten (1 *binnenlaten*; 2 *in iets laten, iets niet er uit nemen*), liet —, heeft ingelaten: 1 *laat den hond niet in*; 2 *zult ge de vruchten er —? ik zou de gelden er maar* —; reflex. *z. met iem.* —, met hem in gesprek treden, betrekkingen aanknoopen; *z. met iets* —, bemoeien; verg. A f g e v e n.
In'laveeren (*laveerend een haven binnenloopen*), het schip laveerde —, is ingelaveerd; bij overdr.: *de dronkeman laveerde die straat* —, zwaaiend gaan.
In'leelijk (*zeer leelijk*), bn.: *een — beeld.*
In'leg (*geld, dat ingelegd wordt; het naar binnen omgeslagen reepje stof van een naad: opnaaisel, zoom, plooi, ingelegd gedeelte*), m. gmv.
In'legblad (*tafelblad, om tusschen andere in te leggen*), o. —bladen: *de —bladen v. e. coulisse-tafel*; z. ook I n s e r a a t.
In'legeren (*een garnizoen in een stad leggen; inkwartieren*), legerde —, heeft ingelegerd; —**legering,** v. —en: *de burgerij met aanhoudende — bezwaren,* inkwartiering.
In'leggeld (*kapitaal als inleg in eenigen handel; potgeld bij eenig spel*), o. —gelden.
In'leggen (1 *inmaken*; 2 *insluiten*; 3 *geld inzetten*), legde, leide of lei —, heeft ingelegd of ingeleid: 1 *augurkjes* —; 2 *een circulaire — in een krant*; 3 *tien gulden* —; nog: *ergens eer bij* —, behalen; *iets tegen iets anders* —, overstellen; spoorw. *een personentrein* —, een dergelijken trein meer laten loopen.
In'legwerk (*houtmozaïek*), o. —werken.
In'leiden (1 *naar binnen leiden*; 2 fig. *schetsmatig voorloopig behandelen*), leidde —, heeft ingeleid: 1 *iem. in een gezelschap, in een kring* —, zie I n t r o d u c e e r e n; 2 *een onderwerp* —, in een vergadering: in hoofdtrekken een onderwerp behandelen om de besprekingen er over voor te bereiden; —**leider** (*spreker, die een onderwerp inleidt*), m. —s; —**leiding** (*voorbericht, introductie*), v. —en.
In'leveren (*inzenden, indienen; bezorgen, soms verplicht, bij den daartoe aangewezen persoon of op de daartoe bestemde plaats*); leverde —, heeft ingeleverd: *de geweren* —, afgeven; *zijn papieren* —, bij de bevoegde macht inzenden; *een verslag* —, *een verzoekschrift* —, *een bezwaarschrift* —.
In'lichten (*ophelderen, duidelijk maken*), lichtte —, heeft ingelicht; —**lichting** (*mededeeling, waardoor iem. op de hoogte van iets komt*), v. —en: *—en geven.*
In'lief (*zeer lief*), bn.: *een — hoedje.*
In'lijsten (*in een lijst zetten*), lijstte —, heeft ingelijst: *een portret, een landschap* —, *een Engelsche plaat* —.
In'lijven (1 *in een grooter geheel opnemen*, 2 *een land vereenigen met een machtiger*), lijfde —, heeft ingelijfd: 1 *soldaten bij een bataljon* —, opnemen; 2 *Holland werd* —*gelijfd bij Frankrijk* (1810).

In lo'co (Lat. *op de plaats zelve*), *een onderzoek* — —, ter plaatse; zie **i. l.**
In'loodsen (*in de haven brengen*), loodste —, heeft ingeloodst: *een schip i.d. haven* —.
In'loopen (*binnenloopen; even bezoeken*), liep —, is en heeft ingeloopen: *e. winkel* —; *bij iemand* —; zegsw. *ik ben er ingeloopen*, ik ben het slachtoffer van een of andere grap geworden; sport. *een voorgift* —, d. i. bijhalen; *iem.* —, inhalen.
In'lossen (*voor losgeld vrijmaken, terugkrijgen*), loste —, heeft ingelost: *een pand* —, het geld teruggeven, dat door den houder van het pand daarop is geleend; fig. *zijn woord* —.
In'luiden, in'luien (*door klokgelui aankondigen*), luidde, luide —, heeft ingeluid: *de kermis* —; verg. Uitluiden.
In'maak, v. en m. gmv.: *de* — *v. augurken.*
In'maken (*inleggen, zouten, pekelen*), maakte —, heeft ingemaakt: *snijboonen* —.
In manda'tis (Lat. *op last*).
In mar'gine (*op den rand*, [*v. e. brief, van een blad*]; *als kantteekening*). (g = g).
In me'dio (Lat. *in het midden*). (e = ee).
In memo'riam (Lat. *ter gedachtenis*).
In'meten (*door te ruim te meten, bij den verkoop in 't klein, uit een voorraad minder uitmeten dan er eigenlijk is*), mat —, heeft ingemeten: *op de 100 HL. rogge 5 L.* —.
In'metselen (1 *door metselen bevestigen*; 2 *met metselwerk omringend, afsluiten*), metselde —, heeft ingemetseld: 1 *een gedenksteen* —; 2 *dieren of menschen* —; verg. Incluseen.
Inmid'dels (*middelerwijl, in dien tusschentijd, in afwachting van*), bw.
In'mooi (*bijzonder mooi*), bn.: *e.* — *portret.*
In mo'ra (Lat. *achterstallig, in gebreke*).
In'naaien (*de vellen van een cahier of boek met een draad of draden stevig verbinden*), naaide —, heeft ingenaaid: *e. brochure* —.
In'name (*inneming*), v. gmv.: *de* — *der vesting, de* — *van Warschau* (1915): veelgebruikte term voor Inneming.
In natu'ra (Lat. *in natuurlijken toestand; in voortbrengselen der natuur, niet in geld*).
In'nemen (1 *naar binnen nemen, gebruiken*; 2 *inladen, opnemen*; 3 *beslaan*; 4 *veroveren, bemachtigen*), nam —, heeft ingenomen: 1 *een drankje* —; 2 *het schip moet kolen* —; 3 *veel plaats* —; 4 *een stad* —; zegsw. *iem. voor zich* —, winnen, gunstig stemmen; *iem. tegen zich* —, ongunstig stemmen; verg. Ingenomen.
Inne'mend (*genegenheid opwekkend, voorkomend, bevallig, lief*), bn.: —*e vriendelijkheid,* —*e manieren.*
In'nen (*invorderen en ontvangen van gelden*), inde, heeft geïnd: *belastingen* —.
In'nerlijk (1 *zich v. binnen bevindende*; 2 *wat in het wezen der zaak ligt; waar, wezenlijk, echt*), bn. en bw.: 1 *de* —*e deelen der aarde, de* —*e deelen van het hart*; 2 *de* —*e waarde*, wezenlijke, echte; *ik ben er* — *van overtuigd; dat is* — *goed;* — *verheugd zijn.*
In'net (*keurig net*), bn.: *een* — *dienstmeisje.*
In'nig (1 *vurig, oprecht*, 2 *wezenlijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een* — *gebed,* —*e vriendschap*, 2 *het is mijn* —*e overtuiging; ik ben* — *blij, hij was* — *geroerd.*
Innocent' (*onschuldig*), bn. (ent = ent).
In no'mine De'i of **Do'mini** (Lat. *in den naam van God of des Heeren*); zie **I. N. D.**
Innova'tie (Fr. *nieuwigheid; invoering van nieuwigheden*), v. —tiën, —ties. (t = s).
Innoveeren (*nieuwigheden invoeren*).
In obscu'ro (Lat. *in het duister, in het verborgene, onbemerkt*). (sc = sk).
Inocula'tie (*inenting*), v. —s, —tiën.
Inoculeeren (*inenten met menschelijke pokstof*); verg. Vaccineeren.
In'oogsten (*de veldvruchten inzamelen*; fig. *verwerven*), oogstte —, heeft ingeoogst: *de vruchten* —; fig. *lof, roem, eer* —.
In op'tima for'ma (Lat. *in den besten vorm; in de puntjes*).
In origina'li (Lat. *in het oorspronkelijke; in handschrift*). (g = g).
In pa'ce (Lat. *in vrede; in goede rust*).
In'pakken (*tot een pak maken door inwikkelen; in papier, kist of koffer pakken*), pakte —, heeft ingepakt: *zijn boeken* —.
In'palmen (1 *een touw of lijn allengs naar zich toehalen*; 2 fig. *zich gaandeweg iets toeëigenen*), palmde —, heeft ingepalmd: 1 *een touw* — *en opschieten*, zie Palmen; 2 fig. *de Engelschen palmen in Z.-Afrika alles in*; zegsw. *iem.* —, voor zich innemen; *zich door iem. laten* —.
Inpand'geving (*het geven als onderpand, als waarborg*), v. —en.
In parenthe'si (Lat. *tusschen twee haakjes*, nl. (); fig. *het zij terloops gezegd*). (en = en).
In par'tibus infide'lium (Lat. van een R.-K. bisdom: *in het land der ongeloovigen, d. i. niet-Kath.*), afgekort: **I. P. I.**
In pa'tria (Lat. *in het vaderland*).
In'peperen (eig. *met peper bestrooien of inwrijven*; fig. *iem. iets op hoogst onaangename wijze doen gevoelen*; fig. *betaald zetten*), peperde —, heeft ingepeperd: *iem. iets* —.
In perpe'tuum (Lat. *voor altijd, altijddurend*): lees: *perpee'tu-um.*
In pet'to (*in het hart; in gereedheid, in voorraad; achterwege*), zie Petto.
In'pikken (*regelen, klaarspelen*), pikte —, heeft ingepikt: *hoe moet ik dat* —*?* gmz.
In pla'no (Lat. *in heele ongevouwen vellen*).
In'planten (1 *in den grond planten*; 2 fig. *inprenten; inscherpen*), plantte —, heeft ingeplant: 1 *stekjes* —, *de zucht naar vrijheid is den mensch ingeplant*; 2 *het kind liefde tot de waarheid* —.
In ple'no (Lat. *in volle vergadering; voltallig; terwijl al de leden aanwezig zijn*).
In'polderen (*indijken, tot polder maken*), polderde —, h. ingepolderd: *e. kwelder* —.
In'poldering (aardr. *aanwinst van land door indijking; het ingepolderde*), v. —en.
In'pompen (*door pompen ergens inbrengen*; fig. *met moeite en door voortdurende herhaling iets leeren of iem. iets leeren*), pompte —, heeft ingepompt; *water* —; *een pianostukje* —; *iem. eenige schoolkennis* —.
In pra'xi (Lat. *in de practijk*).
In'prenten (*door herhaalde leering diep in het gemoed indrukken*), prentte —, heeft ingeprent: *een kind goede beginselen* —, in de ziel griffen; verg. Inplanten.
Inquisiteur' (*geloofsrechter der inquisitie*), m. —s; lees: *inkwiezieteur'.*
Inquisi'tie (*geloofsgericht, kerkelijke rechtbank der R.-K. kerk in de latere middeleeuwen en daarna; rechterlijk onderzoek naar de zuiverheid van iems geloof*) v.gmv.;

de —werd in 1233 door paus Gregorius IX (1227—'41) opgedragen aan de orde der Dominicanen. (t = ts).

Inquisitoriaal' (*in verband staande met de inquisitie, van de inquisitie, in den trant der inquisitie; tot het ambt of de rechtsmacht van een inquisiteur behoorende*), bn.

Inra'kelen (*onder de asch rakelen*, b.v. *een gloeiende turfkool met asch bedekken*; *inrekenen*), rakelde —, heeft ingerakeld; zie R a k e l.

Inre'kenen (1 *inrakelen*; 2 *in hechtenis nemen*), rekende —, heeft ingerekend: 1 *het vuur* —; 2 *een dronken man* —.

In'richten (*in orde brengen, regelen*), richtte —, heeft ingericht: *een kamer tot studeervertrek* —, *een woning netjes* —.

In'richting (1 *schikking, regeling*; 2 *instelling, gebouw, gesticht*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —en: 1 *de — van een huis, kantoor, kostschool enz.*; *de — v. een huishouding*; *de rechterlijke* —, organisatie; *de — van het staatsbestuur*; 2 *een nuttige* —; —*en voor onderwijs, een — voor weezen, blinden enz.*

In'rit (*het inrijden*; ook, *de plaats, waar men inrijdt*), m. gmv.: — *en stalling.*

In'roepen (1 *tot zich roepen, in zijn huis roepen*; 2 fig. *verzoeken, vragen*), riep —, heeft ingeroepen: 1 *ik zal mijn vriend* —, *als hij voorbijkomt*; 2 fig. *iems hulp* —.

In'ruilen (*door ruiling verkrijgen*), ruilde —, heeft ingeruild: *een broche tegen een ring* —, inwisselen.

In'ruimen (*plaats maken*), ruimde —, heeft ingeruimd: *iem. zijn plaats* —, afstaan; *een plaatsje* —, inschikken.

In'rukken (*heengaan*), rukte —, is en heeft ingerukt: *Ingerukt, marsch!* mil. commando; scheepst. *de wacht kan* —; ook: *de stad* —, binnenrukken; *ruk* —, pak je weg, gmz.

In sal'do blijven (Lat. *nog schuldig blijven*).

In'schaarden (*hoeksgewijs verbinden*), schaardde —, heeft ingeschaard: *twee balken of stukken hout* —, verg. L i p p e n; —**schakelen** (*voegen tusschen*), schakelde —, heeft ingeschakeld: *een tusschenzin* —, *een nieuw wetsartikel* —, verg. U i t s c h a k e l e n; —**schenken** (*ingieten*), schonk —, heeft ingeschonken: *koffie* —, *thee* —; —**schepen** (*aan boord laden*), scheepte —, heeft ingescheept: *zich* —, aan boord gaan om de reis mede te maken; —**scheren** (scheepst. *een reep in de blokken v. e. takel scheren of brengen*), schoor —, heeft ingeschoren: *een takel* —; *een touw* —, door een katrol halen; —**scherpen** (*in het gemoed prenten, nadrukkelijk voorhouden*), scherpte —, heeft ingescherpt: *iem. zijn plicht* —, inprenten.

In'schieten (1 *naar binnen schieten*; *snel naar binnen gaan*; 2 *verliezen*; *verloren gaan*; 3 *plotseling in de gedachte komen*; 4 mil. *een vuurwapen practisch gereed maken*), schoot —, heeft (bet. 1, 4), is (bet. 1 naar binnen gaan; bet. 2 verloren gaan) ingeschoten: 1 *de vijand schoot gloeiende kogels de stad in*; *eensklaps schoot hij een café in*; 2 *hij heeft er het leven bij —geschoten*; *ergens veel geld bij* —; *het uitstapje zal er bij* —, wordt er door gemist; 3 *daar schiet mij juist iets* —, *zijn naam wil mij niet* —; 4 *een geweer* —, den juisten stand van vizier en korrel ten opzichte v. h. richtvlak bepalen.

Inschik'kelijk (*toegevend, welwillend*), bn. en bw.; —er, —st: — *jegens of voor iemand zijn*; —**heid** (*meegaandheid*), v. gmv.

In'schikken (eig. *ruimte of plaats maken, opschuiven*, fig. *toegeven*), schikte in, heeft en is ingeschikt: *kunt ge niet wat* —?

Inschik'kend (*toegevend, meegaand*), bn.

In'schoon (*in alle opzichten schoon*), bn.

In'schrift (*woorden*, meestal *spreuk, aphorisme, in iets geschreven*, b.v. *in een boek, in een album*, ook *in een steen gegrift*), o. —en: *het* —: *God zij met ons als randschrift onzer guldens en rijksdaalders*; zie I n g r i f f e n.

In'schrijven (1 *in een register schrijven, aanteekenen*; 2 *inteekenen*; 3 *opgeven voor welken prijs men iets aanneemt, pacht of huurt*), schreef —, heeft ingeschreven: 1 *iem. op de kiezerslijst* —, *schuld op het grootboek* —; 2 *op een uit te geven boek* —; *hij heeft voor f 25 ingeschreven*; 3 *op een werk, een leverantie* —; —**schrijver,** m. —s; —**schrijving** (*het inschrijven*, inz. *inteekening*), v. —en: — *in het Grootboek der nationale schuld*; *een publiek werk bij — aanbesteden.*

In'schrijvingsbiljet (*formulier van inschrijving op een leening, op een boekwerk, op een bouwwerk enz.*), o. —biljetten.

In'schuiven (*naar binnen schuiven*; *naar elkaar toeschuiven*), schoof —, heeft, is ingeschoven: *een laatje* —; *de kamer stilletjes* —; *wil jullie een weinig* —?

In'schuld (*invorderbare geldschuld, te innen vordering, het actief*), v. —schulden.

Inscrip'tie (*inschrift, opschrift*), v. —tiën, —ties; lees: *inskrip'sie.*

Insect' (dierk. *gekorven diertje, kerfdiertje*), o. —en: de —en hebben drie paar pooten, ze hebben een gedaanteverwisseling; er zijn meer dan 15 duizend soorten van —en bekend; zij vormen de talrijkste klasse der gelede dieren.

Insecta'rium (*bewaarplaats van insecten*; *insectenhuis*) o. —s, —ria: *het — in Artis.*

Insec'teneters (*allerlei kleine dieren en vogels, die op insecten azen*), m. mv.: *de vleermuizen, mollen, egels, zwaluwen zijn* —.

Insec'tenkenner (*wetenschappelijk kenner van insecten*), m. —s, zie E n t o m o l o o g; —**kunde** (*entomologie*), v. gmv.

Insec'tenpoeder (*poeder tot verdelging van lastige insecten enz.*), o. gmv.

Insectivoor' (Lat. *insectenetend dier*), o. —voren, —vora: *de mierenegel is een* —.

Insectologie' (*entomologie*), v. (g = g).

Insectoloog' (*insectenkenner*), m. en v. —logen; liever: E n t o m o l o o g.

In sede'cimo (Lat. *in het boekformaat van 16 bladen of 32 bladzijden per vel*). (e = ee).

Insensi'bel (Fr. *ongevoelig, gevoelloos*), bn.

Insepara'bel (*onafscheidelijk*), bn. en bw.; hetzelfde woord als:

Insepara'biles (dierk. *Braziliaansche dwergpapegaaien*), m. mv.: *de — onderscheiden zich door hun zucht tot samenleven.*

Inseraat' (*inlegsel, invoeging*; *kleine mededeeling in een krant*; *bijlage*), o. —raten.

Insereeren (*inlasschen*; *een blaadje inleggen in een nieuwsblad*; *opnemen of zetten in een krant*).

Inser'tie (*invoeging, inlassching*), v. —s: —**kosten** (*kosten v. plaatsing* b.v. *v. e. advertentie*), m. mv.
Ins'gelijks (*op gelijke wijze*), bw.: *handel nu* —, evenzoo.
Insider (Eng. *ingewijde; iemand, die op de hoogte is*), m. —s; verg. Outsider.
Insidieus' (Fr. *arglistig, verraderlijk*), bn.
Insi'gne (Fr. *officieel eere- of rangteeken; kenteeken, onderscheidingsteeken*), o. —s; zie Rijksinsignes; lees: *insien'je*; hetzelfde woord als:
Insi'gniën (Fr. *vast aangenomen waardigheidsteekens, welke den rang van een dignitaris of prelaat uitdrukken*), o. mv.; verg. Distinctief, bij mil.
In'sijpelen (*inwateren en wel druppelsgewijze*), sijpelde —, is ingesijpeld; zie Sijpelen.
Insimula'tie (*aanklacht, beschuldiging, welke min of meer ongegrond is*), v. —s, —tiën.
Insinuant' (Fr. *indringerig, vleiend indringend*), bn. en bw.; —er, —st.
Insinua'tie (Fr. *indringing; waarschuwing of beteekening in rechten; bedekte aantijging; beleedigende toespeling; verdachtmaking*), v. —tiën, —s.
Insinueeren (Fr. *bedekte zinspelingen maken, bedektelijk beschuldigigen, verdachtmaken*; hand. *gerechtelijk beteekenen, aanmanen bij deurwaardersexploot*); reflex. *zich* —, zich bij iemand indringen.
Insipi'de (Fr. *laf, smakeloos, geesteloos*), bn.
Insisteeren (*op iets blijven staan, aandringen, aanhouden*): — *op iets.*
In si'tu (Lat. *ter plaatse; in den oorspronkelijken toestand*).
In'slaan (1 *door slaan indrijven*; 2 *opdoen, inkoopen*; 3 *opwandelen, opgaan*; 4 *met kracht neervallen*), sloeg —, heeft (bet. 1, 2, 3), is (bet. 3, 4) ingeslagen: 1 *ergens een spijker* —, *een vat den bodem* —, zie Bodem; *ergens de glazen* —, *iemand de hersenen* —, d.i. door inslaan, breken, vernietigen; 2 *bier, voorraad* —, opdoen; 3 *een weg* —, nemen, opgaan; 4 *de bliksem is daar* —*geslagen*, is daar gevallen; *de granaat sloeg daar in*; zegsw. *zijn eigen glazen* —, zijn eigen zaak totaal bederven; *die taal sloeg* —, maakte indruk.
In'slag (1 *het inslaggaren van een weefsel*; 2 *het ingeslagene, de gekochte voorraad*), m., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 *schering en* —; fig. *studeeren is daar schering en* —, de hoofdzaak het voornaamste; 2 *een groote — van meel, van wijnen.*
In'slapen (*in slaap vallen*, fig. *sterven*), sliep —, is ingeslapen: *het kind, de zieke is eindelijk* —*geslapen*; fig. zie Ontslapen.
In'slecht (*door en door slecht*), bn. en bw.: — *fruit, deze candidaat heeft — gewerkt.*
In'sleepen (*binnensleepen*), sleepte —, heeft ingesleept: *goederen* —; zegsw. *er iem. bij* —, hem in een onaangename zaak betrekken.
In'slikken (*naar binnen slikken*), slikte —, heeft ingeslikt: *het kind had een knoopje* —*geslikt*; fig. *die man slikt de helft der woorden* —, spreekt onverstaanbaar; *hij heeft zijn woorden moeten* —, intrekken.
In'sluimeren (*in een lichten slaap vallen*), sluimerde —, is ingesluimerd: *het kindje zal wel* —; fig. *de gewetens doen* —; ook: *zacht sterven.*
In'sluipen (*stil ergens binnenkomen*), sloop in, is ingeslopen: *een wezel kwam het kippenhok* —; —**sluiping** (*het insluipen*), v. —en: *een dief weet zich soms door — toegang tot een woning te verschaffen.*
In'sluithaard (*open haard, juist passend binnen den schoorsteenmantel*), m. —en.
In'sluiting (mil. *daad van insluiten, het insluiten van een vesting of fort, berenning*), v. —en.
In'sneeuwen (*naar binnen sneeuwen; door sneeuw omringd worden*), sneeuwde —, is ingesneeuwd: *doe het raam dicht, het sneeuwt in; de hut op Nova-Zembla was totaal* —*gesneeuwd; een spoortrein kan* —, in de sneeuw blijven steken.
Insocia'bel (*ongezellig*), bn.; —er, —st.
Insola'tie (*bestraling door de zon; zonnesteek*), v. gmv.
Insolent' (*lomp, onbeschoft, onbeschaamd*), bn.; —er, —st: *een — antwoord.*
Insolen'tie (*aanmatiging, onbeschaamdheid*), v. —s, —tiën.
Insoli'de (*niet vast, niet stevig; weinig krediet verdienend, onbetrouwbaar; niet duurzaam*), bn. en bw.; —r, meest —, —liedst.
In so'lidum, Lat.; zie Solidair.
Insolvent' (*onvermogend om aan zijn geldelijke verplichtingen te voldoen*), bn.
Insolven'tie (*het insolvent-zijn*), v. gmv.: *zoodra vaststaat, dat in een faillissement geen accoord tot stand komt, verkeert de boedel van rechtswege in staat van* —, *en gaat de Curator over tot liquidatie.*
In'spannen (1 *vóór den wagen enz. spannen*; 2 *zijn krachten aanwenden*), spande —, heeft ingespannen: 1 *een paard, een os* —; bij overdr. *het rijtuig* —; *de knecht moet* —, de tegenst. is Uitspannen; 2 *al zijn krachten* —, gebruiken; reflex. *zich* —: *hij spant zich in om een goed examen af te leggen*; —**spanning**, v. —en: *ongewone* —, vermoeienis.
In spe' (Lat. *in het verschiet, in hope*).
In spe'cie (*in klinkende munt*).
Inspecteeren (*als inspecteur optreden; toezicht houden op; nauwkeurig in oogenschouw nemen, keuren*; milit. *schouwen, monsteren*).
Inspecteur' (*opziener, toezichthouder*), m. —s, —en: *een — van het onderwijs, van de belastingen, van den geneeskundigen dienst.*
Inspec'tie (1 *in-oogenschouw-neming, contrôle, toezicht; wapenschouwing, monstering*; 2 *ambt[sgebied] v. e. inspecteur*), v. —tiën, —s: 1 *de — der troepen*; 2 *de inspecteur der eerste* —; —**reis** (*ambtsreis v. e. inspecteur*), v. —reizen; lees: *inspek'sie.*
Inspectoraat' (*het ambt v. inspecteur*), o. —raten.
Inspectri'ce (*vrouwel. inspecteur*), v. —s.
In'spelden (*met bakerspelden in het pak steken, van een jonggeborene*), spelldde —, heeft ingespeld: *ik heb er wat* —*gespeld in mijn leven* (zei vrouw Stotter), (Mult).
Inspiciënt' (toon. *onderregisseur, die de tooneelzaken verzorgt en de artiesten waarschuwt, als ze moeten optreden*), m. —en.
Inspira'tie (*ingeving, inblazing, bezieling*),

v. —ties, —tiën: *een — krijgen, een — hebben; hij zei dat op —van zijn chef.*

Inspireeren (*bezielen, aanvuren, inblazen*): *iem. —.*

In'spit (scheepst. *roerpen, helmstok*), o. gmv.

In'spraak (*ingeving*), v.: *de — van het geweten, de — van het bloed, de — van zijn hart volgen,* inwendige stem.

In'spreken (*door spreken opwekken tot*), sprak —, heeft ingesproken: *iem. moed —.*

In'springen (*springen in iets*; fig. *achteruitwijken*), sprong —, heeft en is ingesprongen: *de kinderen kwamen den tuin —*; fig. *dit huis springt nog al veel in,* staat achter de rooilijn; zegsw. *voor iem. —,* zijn beurt vervullen, hem vervangen.

In'springend (*dat wat ergens inspringt*), bn.: meetk. *een —e hoek,* grooter dan 180°; *een — stuk land, een — gebied,* verg. E n c l a v e; *een —e regel,* bij een couplet.

In'staan (*borg zijn, waarborg geven*), stond —, heeft ingestaan: *voor iem. —; ergens voor —,* z. aansprakelijk voor iets stellen.

Instabiel' (*niet-stabiel, onstandvastig*), bn.

Installateur' (Fr. *aanlegger v. e. electr. installatie of geleiding, inrichting enz.*), m. —s.

Installa'tie (1 *plechtige bevestiging in een ambt*; 2 *het zich inrichten in een huis, het zich vestigen*; 3 *het oprichten van de vereischte toestellen enz. voor een of ander bedrijf,* inz. *van electrische inrichting*), v. —s, —tiën: 1 *de — van een rechter; de — van een nieuwen regent op Java*; stud. *de — van nieuwe corpsleden,* plechtige opneming; 2 *een nette, een luxueuze —*; 3 *een electrische —, een nieuwe bedrijfs—*; ook: de toestellen, de meubels enz. zelf.

Installeeren (*openlijk en plechtig in een ambt bevestigen; in een corps opnemen*): *een burgemeester —; de groenen —*; reflex. zich —, *z. vestigen, z. inrichten in een huis, in een kantoor, z. netjes —, z. — in een nieuwe woning, z. luxueus —.*

Instal'lig (*in een kwaden naam*), bn.: *een huis — maken,* er zoo ongunstig over spreken, dat niemand het meer wil bewonen; *iemand — maken,* d. i. van hem veel kwaads zeggen, hem ongunstig bekend doen worden.

In'stampen (1 *met kracht iets instampen*; 2 *stuk stampen*; 3 fig. *met moeite iem. iets in 't geheugen prenten*), stampte —, heeft ingestampt: 1 *de straatsteenen met een juffer —*; 2 *een deur —*; 3 *eerst stamp je het de botteriken — en dan leg je het uit.*

Instand'houding (*het in-stand-houden, doen blijven bestaan*), v. gmv.: *de — van oude gewoonten of feesten,* handhaving.

Instantané' 1 (*een oogenblik durend*), bn.; **2** (fot. *momentopname,* z. ald.), o. —'s; verkl. —tje, —neetje, o. —s.

Instan'telijk (*dringend, met aandrang*), bw.: *iemand — iets verzoeken; iem. — iets gelasten, verbieden,* nadrukkelijk.

Instan'tie (1 rechtst. *aanleg*; 2 *dringend verzoek*), v. —s, —tiën: 1 *ter eerste —,* voor de laagste rechtbank; *in hoogere —,* in hooger beroep; *in laatste of hoogste —,* bij den hoogsten rechter, d. i. bij of door den Hoogen Raad; fig. *de degen, de oorlog beslist in laatste —*; 2 *met — iets verzoeken.*

Instar', à l'— de (Fr. *naar de wijze van*).

In sta'tu quo (Lat. *in denzelfden staat of toestand als de zaak tot dusverre was*), lees: *kwoo*; zie S t a t u s q u o.

In sta'tu quo an'te (Lat. *in den toestand van vroeger,* b.v. *van vóór den oorlog*).

Instaura'tie (Fr. *hernieuwing, herstelling*), v. —s, —tiën.

In'steken (*iets ergens in steken of doen*), stak —, heeft ingestoken: *boter —,* nl. in een pot; *een draad —,* door het oog v. e. naald steken; *een boek —,* innaaien; *het kettinggaren —,* nl. door de kammen halen; zegsw. *zijn neus overal —,* zich met alles bemoeien.

In'stellen (*tot stand brengen*), stelde —, heeft ingesteld: *een ridderorde —,* in 't leven roepen; *een onderzoek —,* doen plaats hebben, verg. E n q u ê t e; *een toost —,* op iems gezondheid drinken; *een vervolging — tegen iem.,* doen aanvangen; *een camera —,* zoo stellen dat ze gereed is voor het gebruik; **—stelling** (1 *het instellen*; 2 *inrichting, stichting*), v. —en: 1 *de — van de orde v. h. Gulden Vlies* (1430); 2 *A'dam bevat vele —en van kunst en wetenschap*; *een — van liefdadigheid,* zie G o d s h u i s.

In'stemmen (eig. *met iem., die een zang, een lied aanheft, meezingen*; fig. *te kennen geven dat men het met iem. eens is*), stemde —, heeft ingestemd: *hij stemm' met ons het godgevallig feestlied in* (Volkslied); *al de aanwezigen stemden met hem —, toen hij die woorden sprak.*

In'stemming (*eenstemmigheid van gedachten of gevoelens, goedkeuring*), v. meestal enkelv.: *met — begroeten, — betoonen.*

Instiga'tie (Fr. *aansporing, aandrijving*; ook: *ophitsing, opstoking*), v. —s, —tiën.: *handelen, schrijven enz. op — van iem.*

Instigeeren (*aandrijven, aanhitsen*). (g = g).

Instinct' (Lat. *natuurdrift, ingeschapen neiging bij dieren*), o. gmv.: *het — is elke diersoort aangeboren,* b.v. *de begeerte om te zwemmen aan de watervogels.*

Instinctief' (*instinctmatig*), bn. en bw.: *e. —ve beweging; iets — beseffen, iets — doen.*

Instinctma'tig (*volgens de natuurdrift*; fig. *onwillekeurig*), bn. en bw.: *de dieren handelen —; een —e handeling,* b.v. de armen vooruitsteken bij 't vallen; fig. *een —e ingeving,* als door de natuur, instinctief.

Institueeren (*onderwijzen, leeren*; *instellen, oprichten, stichten*; *doen plaats hebben*): *iem. —; de heer Kegge —de een langdurige poking* (C. O.).

Institu'ten (*deel v. h. Corpus juris, op last van den Oost-Romeinschen keizer Justinianus* van 527—533 *verzameld*), o. mv.; zie C o r p u s j u r i s.

Instituteur' (*directeur van een kostschool, kostschoolhouder*), m. —s.

Institu'tie (*openbare instelling*), v. —s, —tiën.

Institutri'ce (*directrice van een kostschool, kostschoolhouderes*), v. —s; lees: *—tries'.*

Instituut' (*instelling, stichting, inrichting; kostschool, opvoedingsgesticht*), o. —tuten.

In'stoomen (*stoomend binnenkomen*), stoomde —, is ingestoomd: *de haven —.*

In'storten (1 *neerstorten*; 2 *opnieuw ziek worden*; 3 *inplaatsen*; 4 *geven*), stortte —, is (in bet. 1, 2), heeft (bet 3, 4) inge-

stort: 1 *die toren gaat* —, invallen; 2 *de zieke is weer ingestort*, opnieuw ziek geworden; 3 *een gave, een talent ons ingestort*, door de natuur geschonken; 4 *iem. moed* —, geven.

In'stortingsaardbeving (aardr. *aardbeving, veroorzaakt door instorting van holten in kalk-, gips- en grintlagen*), v. —en.

In'stouwen (*de lading vastwerken*), stouwde —, heeft ingestouwd; —**stouwing** (*het instuwen*), v. —en; zie S t u w a g e.

Instructeur' (*iem., die onderricht geeft, exercitiemeester*), m. —s.

Instruc'tie (*onderricht aan soldaten en zeelieden*; verder: *verordening, dienstorder; geheel v. voorschriften aan ambtenaren, tot regeling hunner werkzaamheden of handelingen*), v. —tiën, —ties; nog: *rechter van* —, de rechter, die belast is met een voorloopig onderzoek in een strafzaak.

Instruc'tie-bataljon (*militaire school te Kampen, tot opleiding van sergeants bij de infanterie*), o. —-bataljons.

Instructief' (*leerrijk, leerzaam*), bn.

Instrueeren (*onderwijzen; een voorschrift of een gedragslijn geven*; rechtsw. *de bewijzen van schuld bijeenzamelen, de processtukken in orde of in gereedheid brengen*).

Instrument' (*werktuig, muziekspeeltuig; toestel, gereedschap*), o. —en.

Instrumentaal' (*door middel van muziekinstrumenten voortgebracht*), bn.: —*tale muziek*; tegenst. van V o c a a l.

Instrumenta'tie (muz. *het arrangeeren, het zetten van een muziekstuk voor de instrumenten v. e. orkest*), v. gmv.

Instrumenteeren (muz. *arrangeeren voor de muziekinstrumenten v. e. orkest*).

In'studeeren (*bestudeeren*), hij studeerde —, heeft ingestudeerd: *een rol* —, *een tooneelstuk* —, leeren.

In'stuiven (1 van stof: *stuivend naar binnen komen*; 2 *met veel haast en drukte naar binnen komen*), stoof —, is ingestoven: 1 *de sneeuw komt de ramen* —; 2 *al de kinderen kwamen juichend de kamer* —.

In'stuwen, zie I n s t o u w e n.

Insubordina'tie (*weerspannigheid; verzet* inz. *tegen de krijgstucht of zijn meerdere*), v. gmv.: *zich schuldig maken aan* —.

In'sula (Lat. *eiland*), o. —lae; **insulair'** (Fr. *een eiland of de eilanden betreffende; eiland....*), bn.

In'sula-De'i (*godshuis*, b.v. *te Arnhem*), o.

Insulin'de (aardr. *dichterlijke naam van Ned. O.-I.*), o. gmv.

Insult' (*beleediging*), o. —en; of **Insulta'tie,** v. —s, —tiën.

Insulteeren (*beleedigen, hoonen*).

In sum'ma (Lat. *in het geheel, alles saamgenomen*).

Insupporta'bel (Fr. *onuitstaanbaar*), bn.

Insurgent' (*oproerling, opstandeling, meestal met de bijgedachte, dat de opstand rechtvaardig is*), m. —en; lees: —*gent.*

Insurrec'tie (*opstand*), v. —ties, —tiën.

In suspen'so (Lat. *in twijfel, onbeslist*).

Intact' (*onaangeroerd, ongerept, onbevlekt, rein, ongeschonden*), bn. en bw.

Intag'lio (It. *verdiept snij- of beeldhouwwerk, inwaarts gesneden steen*), m. —'s of intagliën; lees: *iental'joo.*

In tan'tum (Lat. *zoover het reikt*).

In'teekenaar (*hij, die inteekent*), m. —s; —**teekenbiljet** (*bewijs van inteekening, biljet om in te teekenen*), o. —ten.

In'teekenen (*inschrijven, zich verbinden door het teekenen van zijn naam*), teekende —, heeft ingeteekend; —**teekening** (*het inteekenen, het inschrijven*), v. —en: *deze encyclopedie kost bij — ƒ 60, buiten — ƒ 75*; —**teekenlijst** (*lijst v. inteekening, v. inschrijving*), v. —en.

Inte'gendeel (*omgekeerd*), voegwoordelijk bw.: *hij luiert niet,* —, *hij werkt hard,* daarentegen, veeleer.

Inte'ger (*rechtschapen, onomkoopbaar*), bn.

Integraal' 1 (*op zich zelf bestaande, volkomen, een geheel uitmakend*), bn.; **2** (*Nederl. staatsschuldbrief*), v. integralen; *de* —-*gralen geven 2,5 % en worden genoemd 2,5 % N. W. S.*; —**rekening** (*deel der hoogere algebra*), v. —en.

Integree'rend (*onafscheidelijk; wezenlijk tot het geheel behoorend*), bn.: *Finland zou een — deel van Rusland worden.*

Integriteit' (*ongeschonden toestand; onomkoopbaarheid; rechtschapenheid; onschendbaarheid; onkreukbaarheid*), v. gmv.: *de — der neutrale staten, de — van een staat handhaven, de — v. iems karakter.*

Intellect' (*verstandelijk vermogen; verstand*; ook: *de intellectueelen*), o. gmv.: *de professoren aan onze hoogescholen vertegenwoordigen het hoogste — in Nederland.*

Intellectua'liter (*geestelijkerwijze, volgens of naar den geest, naar het intellect*), bw.

Intellectueel' 1 (*wat op het denkvermogen betrekking heeft; verstandelijk, geestelijk*; ook: *schrander, verstandig, geestig*), bn. *de —e vorming, —e overlading, —e ontwikkeling; in een —e atmosfeer leven*; **2** (*wetenschappelijk ontwikkelde*), m. en v. —en.

Intelligent' (*verstandig, vol doorzicht; schrander*), bn.; —er, —st; lees: —*gent.*

Intelligen'tie (*kennis, doorzicht, verstand*), v.

Intelligi'bel (Fr. *verstaanbaar, begrijpelijk, klaar, duidelijk, bevattelijk*), bn.

Intempestief' (*te onpas, op ongelegen tijd, ontijdig*), bn.; —tiever, —st.

Intendan'ce (*opzienerschap; rentmeesterschap; beheer*; ook, *de ambtenaren hiermede belast*), v. gmv.: *de militaire — heeft te zorgen voor voeding en verpleging van den soldaat te velde.*

Intendant' (*opziener, rentmeester, administratief ambtenaar*; mil. *officier of militair ambtenaar der intendance, die* nl. *de zorg heeft voor kleeding en voeding*), m. —en.

Intens' (*krachtig, sterk, hevig, erg*), bn. en bw.: *een — verlangen, een — genoegen*; — *mooi,* innerlijk, *iets — gevoelen,* innig, levendig, sterk; *e. — mooie gedachte,* in hoogen graad; *het diner was — vervelend.*

Inten'sie (*sterkte, inwendige kracht*), v. gmv.

Intensief' 1 (*met innerlijke kracht; sterk; levendig, opgewekt*), bn.: *een — vergift; op —ven toon spreken; intensieve cultuur van den bodem,* door bemesting enz. de opbrengst zoo hoog mogelijk trachten op te voeren; **2** (spraakk. *werkw. met versterkte of meer innerlijke beteekenis*), o. —sieven: *nikken* (nijgen), *spillen* (spelen), *bibberen* (beven) zijn —sieven.

Intensiteit' (*innerlijke kracht; groote hevig-*

heid, sterkte), v. gmv.: *het licht der zon heeft grootere — dan dat der maan.*

Inten'tie (*bedoeling, oogmerk, voornemen*), v. —ties, —tiën: *bidden tot zekere —.*

Intentioneel' (*opzettelijk,expres*), bn. en bw.

In'ter (Lat. *onder, tusschen*), vz.

In'ter ami'cos (Lat. *onder vrienden*).

Intercala'tie (Fr. *inlassching*), v. —s, —tiën.

Intercaleeren (*tusschenvoegen, inlasschen*).

In'ter ca'nem et lu'pum (Lat. eig. *tusschen hond en wolf*: *tusschen licht en donker*).

Intercedeeren (Fr. *tusschenbeide komen; iems voorspraak zijn, 'n goed woord doen*).

Intercep'tie (*onderschepping*), v. —s,-tiën.

Interces'sie (*bemiddeling, tusschenkomst, voorspraak*) v. gmv.

Intercommunaal' (*tusschen gemeenten onderling*), bn.: *een —ale telefoondienst.*

Interconfessioneel' (*met verschil van geloofsbelijdenis*), bn.: *een —e vereeniging van werklieden.*

Intercontinentaal' (*tusschen de vastelanden of continenten*), bn.: *een —tale spoorweg.*

Interdict' (*kerkelijke straf, over een R.-K. gemeente of landstreek uitgesproken*),o.—en: het — verbiedt het verrichten van kerkelijke bedieningen of officies, ontzegt de nadering tot de Sacramenten en de kerkelijke begrafenis; verg.: B a n, E x c o m m u n i c a t i e.

Interdic'tie (*verbod, ontzegging*; ook: *pauselijke ban*), v. —s, —tiën.

In'teren (1 *door te groot verbruik doen achteruitgaan*; 2 *achteruitgaan, in verval geraken*), teerde —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) ingeteerd: 1 *zijn vermogen —*; 2 *hij teert ieder jaar in.*

Interessant' (*belangwekkend, belangrijk, boeiend, aantrekkelijk*) ,bn. en bw.: *een — gesprek*, onderhoudend; *een — geval, een —e beschrijving*, belangwekkend; *— kijken, — doen; z. — willen maken.*

In'teresse (*belang, voordeel*), v. gmv.: *dit is voor mij van bijzondere —.*

Interesseeren (*belangstelling inboezemen, belang wekken*): refl. *zich — voor*, belangstelling aan den dag leggen voor.

In'terest, in'trest (*vrucht of gewin vooral van kapitalen, welke tegen een bepaalde rente uitgeleend zijn; jaarrente van zulk een kapitaal*), m. —en: *geld op — zetten; het kapitaal met de wettelijke —en*, d. i. volgens de wet van 22 Dec. 1857 voor burgerlijke zaken 5 %, en in handelszaken 6 %; *— op —*, d. i. de rente komt telkens bij het kapitaal.

Interferen'tie (*inmenging, tusschenkomst; wederzijdsche werking van lichtstralen op elkaar, buiging der lichtstralen*), v. -s, -tiën.

Interfolieeren (*een boek met wit papier doorschieten*).

Interieur' 1 (*innerlijk, inwendig*), bn.; **2** (*het inwendige van een huis; het binnenste van een gebouw enz.; huiselijke haard*; schilderk. *een afbeelding van een gebouw enz., een binnenhuisje*), o. —s:

In'terim (Lat. *tusschentijd*), o.; **ad —**, *tot nader order, voor een tijd*, b.v. *secretaris ad —*, plaatsvervangend; *minister ad —* tijdelijk.

In'terim-aandeel (*voorloopig aandeel, recepis*), o. —en; **—-dividend** (*voorloopig dividend*), o. —en.

Interimair' (Fr. *voorloopig, waarnemend*), bn.: *het — beheer van het departement van marine*; *een —e toestand*, tijdelijk.

Interjec'tie (spraakk. *tusschenwerpsel*), v. —ties, —tiën: *de —s zijn gevoelsklanken of klañknabootsingen.* (j = zj).

Interlineair' (Fr. *tusschen de regels geschreven of gedrukt*), bn.: *een —e vertaling.*

Interli'nie (typ. *ruimte tusschen twee regels*; ook typ. *langwerpig metalen plaatje,dat tusschen de regels gezet wordt om ze van elkander te scheiden*), v. —s.

Interlocaal' (*twee of meer gemeenten*, d. i. *steden of dorpen betreffende, niet-plaatselijk; tusschen twee of meer gemeenten*), bn. en bw.

Interlocutoir' (rechtst. *een nader onderzoek gelastend*), bn.: *een —vonnis.* (oi = oo).

Interlu'dium (muz. *tusschenspel*), o. —s.

Intermediair' (*tusschenkomst, bemiddeling*), o. gmv.: *door het — van.*

Intermez'zo (It. *tusschenspel; tusschenbedrijf*), o. —mezzo's: *in een paardenspel geeft men meest komieke —'s*; lees: *-met'so.*

In ter'minis (Lat. *in duidelijke uitdrukkingen; binnen de perken; in laatste instantie*).

In ter'mino (Lat. *op den bepaalden dag*).

Intermis'sie (*het nalaten; tusschentijd*), v. —s, —siën.

Intermittee'rend (*met tusschenpoozen zich vertoonend of uitblijvend*), bn.: *— licht; een —e koorts; een —e bron*, die slechts bij tusschenpoozen vloeit.

Intern' (*inwendig, innerlijk, van binnen; inwonend*), bn. en bw.; verg. E x t e r n.

Internaat' (*school met kost en inwoning*), o. —naten; verg. E x t e r n a a t.

Internationaal' 1 (*tusschen natiën of volken bestaande of gebruikelijk; van verschillende natiën*), bn. en bw.: *het —nale verkeer, een —nale dievenbende; een —nale tentoonstelling, een —nale quaestie; de handel heeft een — karakter; het Roode-kruis moet — werken*; **2 internationa'le** (*algemeene arbeiderspartij: bond van werklieden van alle landen om lotsverbetering te krijgen*; 2 *strijdlied van den bond*; 3 bij uitbr. v a n a n d e r e i n t e r n a t i o n a l e v e r b o n d e n), v. gmv.: 1 *de Duitscher Karl Marx is de stichter der —, in 1866*; 2 *de — werd gezongen*; 3 *de Katholieke —.*

Inter'ne (*kostleerling, inwonend leerling*), m. en v. internen; verg. E x t e r n e.

Interneeren (*opnemen in een kamp, een gedwongen woonplaats aanwijzen*, b.v. *vluchtelingen,vreemde krijgslieden*);—**nee'ring**, v. gmv.; —**nee'ringskamp**, o. —en: *het — te Groningen.*

Internist' (1 *iem., die aan een inwendige ziekte lijdt*; 2 *een geneesheer, die in een ziekenhuis zijn verblijf heeft*),'m. —en.

In'ter nos (Lat. *onder ons*).

Internun'tius (*gevolmachtigde van den Paus bij het Hof van een kleinen staat*), m. —tii, —sen; ook, N u n t i u s. (ti = tsie).

Interocea'nisch (*betreffende of tusschen twee wereldzeeën*), bn.: *het kanaal van Suez is —, het — kanaal van Panama*, verbindend twee oceanen.

Interpellant' (*hij,die interpelleert*),m. —en.

Interpella'tie (*onderbreking eener rede; vraag in een lichaam door een der leden aan het bestuur om inlichtingen*, b. v. *aan een minister door een Kamerlid*), v. —tiën, —ties; *het recht van* —, d. i. om de regeering inlichtingen te vragen over eenig punt van algemeen belang.
Interpelleeren (*een interpellatie doen: opheldering, inlichting vragen*).
In'ter po'cula (Lat. *onder een glaasje*).
Interpola'tie (*inlassching van woorden, zinnen, cijfers; tusschenvoeging*), v. —s: *de — van drie termen tusschen twee termen eener reeks*; —**-formule**, v. —s, (alg.).
Interpoleeren (*inschuiven, tusschenvoegen, inlasschen*): *termen in een reeks* —.
Interpreta'tie (*vertolking, verklaring, uitlegging*), v. —ties —tiën: — *van een artikel der wet.*
Interpreteeren (Fr. *uitleggen, verklaren*).
Interpunc'tie (*plaatsing der schei- en zinteekens*; ook: *de leer er van*; *de leesteekens zelf*), v. gmv. (ct = ks).
Interpungeeren (*leesteekens plaatsen, zetten*); ook: Interpuncteeren.
Interreg'num (Lat. *tusschenbestuur, tusschenregeering*), o. gmv. (g = g).
Interroga'tie (*ondervraging*), v. -s, —tiën.
Interrogatief' **1** (*vragend, vragenderwijze*), bn. en bw.; **2** (*vragend vnw.*), o. -ven.
Interrogeeren (*ondervragen, in 't verhoor nemen*). (g = g).
In terro'rem (Lat. *tot afschrik*).
Interrumpeeren (*in de rede vallen, onderbreken*): *een spreker telkens* —; ook: *Interrompeeren.*
Interrup'tie (*stoornis; afbreking, onderbreking; het in de rede vallen*), v. —s; lees: —*rup'sie.*
Interrup'tor (*onderbreker*; nat. *instrumentje, dat zorgt voor automatische verbreking en sluiting van den electrischen stroom*), m. —s.
Intersec'tie (*doorsnijding, snijding, kruising; snijpunt, doorsnede*), v. —tiën, —s. (ct = ks).
In'terval (*tusschenruimte; tusschenpoos; tusschenvoorval*; muz. *toonafstand*), o. —vallen.
Intervenieeren (*tusschenbeide-komen; bemiddelend optreden*).
Interven'tie (*tusschenkomst*), v. —ties, (en = en): *de — der groote mogendheden.*
Interview (Eng. *vraaggesprek; bezoek om iem. uit te hooren*), o. —s: *een* —, gesprek van een dagbladcorrespondent met iemand, om dezen uit te vragen, b.v. wanneer hij als gezant, minister, resident uit den vreemde terugkeert; zie Persmuskiet.
Interviewen (Eng. *vragen, hooren over, uithooren*), —viewde, heeft geïnterviewd.
Interviewer (*iem., die interviewt*), m. —s: *deze sportman ontvangt gaarne —s.*
Intestaat' (*zonder testament gestorvene*), m. —taten; *ab intestato*, zonder testament.
Intiem' **1** (*vertrouwelijk, innig; huiselijk*), bn.; —er, —st: —*e vrienden, in—en kring*; **2** —**e** (*innige vriend of vriendin*), m. en v. —n; zie Intimus.
Intijds' (*tijdig, bijtijds*), bw.: *ik zal — waarschuwen*; — *ergens komen.*
Intimida'tie (Fr. *schrikaanjaging*), v. —s.
Intimideeren (Fr. *bevreesd, beschroomd of bang maken; vrees aanjagen*).
Intimiteit' (Fr. *vertrouwelijkheid, innige vriendschap; intieme mededeeling*), v. —en.
In'timus (*boezemvriend, halsvriend*), m. —mi.
In'tocht (*het binnentrekken, plechtige inkomst*), m. —en: *zijn — houden, de — der Koningin te A'dam.*
Intolera'bel (Fr. *onverdraaglijk, onuitstaanbaar, onduldbaar*), bn.; —er, —st.
Intolerant' (*onverdraagzaam ten opzichte van andersdenkenden*), bn. en bw.
Intoleran'tie (Fr. *onverdraagzaamheid*), v.
Intona'tie (muz. *aanheffing v. e. lied, het inzetten van een toon met de stem of een instrument, toonaangeving; stembuiging*), v. -ties.
Intoneeren (*aangeven van den toon; beginnen te zingen of te spelen*).
Intoo'men (*den toom inkorten*, fig. *bedwingen*), toomde —, heeft ingetoomd: *een rijdier* —, fig. *zijn begeerten* —; refl. *zich* —, z. matigen.
In to'tum (Lat. *in het geheel*).
Intoxica'tie (*vergiftiging, bedwelming*, fig. *betoovering*), v. gmv. (x = ks).
In'tra (Lat. *binnen*), vz.: — *mu'ros*, binnen de muren, in eigen omgeving; — *muros peccatur et extra* (Horat.), er wordt gezondigd binnen en buiten de muren, aan beide kanten is er schuld; — *annum*, binnen het jaar.
Intransigent' (*onverzoenlijk partijganger*), m. —en; lees: —*gent.*
Intransitief' **1** (spraakk. *onovergankelijk, onzijdig*), bn.: *de —tieve werkwoorden*, nl. zulke, die geen lijdend voorwerp bij zich kunnen hebben; **2** (spraakk. *onovergankelijk werkwoord*), o. —tieven: *rusten, slapen, liggen, zitten, groeien zijn —tieven*; verg. Transitief.
In'trede, in'tree (*plechtige inkomst, entrée*), v. gmv.: *de nieuwe dominee deed zijn* —; *de winter had zijn — gedaan.*
In'treden (*ingaan, binnengaan*), trad in, is ingetreden: *een huis, een kerk* —; fig. *zij zal haar dertigste jaar* —, *een nieuw jaar* —.
In'trek (*verblijf*), m. gmv.: *ik nam mijn — in een klein hotel*, tijdelijk verblijf.
In'trekken (1 *naar binnen halen, naar zich toe trekken*; 2 *inhalen*; 3 fig. *terugnemen*), trok —, heeft ingetrokken: 1 *de kat kan de nagels* —; 2 *gij moet die blouse achter wat* —; 3 fig. *zijn woorden* —; *een motie* —, *een wissel* —; —**trekking** (*terugname, opheffing*), v. gmv.
Intrepiditeit' (*onverschrokkenheid*), v. gmv.
In'trest, m. —en; zie het betere Interest.
Intricaat' (*ingewikkeld, netelig, moeilijk, verward*), bn.; —cater, —st.
Intrigant' **1** (*arglistig; kruipend, gaarne konkelend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man*; **2** (*persoon vol listen en streken; arglistige kuiper*), m. —en; v. —**e**, —n.
Intri'ge, intri'gue (*kuiperij, kunstgreep, slinksche streek, gekonkel; verwikkeling in een roman, tooneelstuk enz.*), v. —s; —**stuk** (*tooneelstuk met intriges*), o. —stukken.
Intrigeeren (*kuipen, konkelen*): *hij intrigeert altijd*, gaat op slinksche wijze te werk; *dat intrigeert mij*, dat prikkelt mijn nieuwsgierigheid. (g = g).

Intrinsiek' (*innerlijk, inwendig*), bn. en bw.: *de —e waarde*, b.v. *van munten*, wezenlijk, naar het gehalte.
In tri'plo (Lat. *drievoudig, in drievoudig afschrift*), lees: *trie-ploo*; verg. In duplo.
Introducé' (*iem., die ergens geïntroduceerd is of wordt*), m. —'s; vr. —*ducée*, —s.
Introduceeren (*invoeren of binnenleiden; tijdelijk toegang verschaffen in eenige sociëteit of in eenig gezelschap*).
Introduc'tie (*inleiding*; ook, *het verschaffen van tijdelijken toegang*), v. —tiën. —s. (ct = ks).
Intro'ïtus (R.-K. *inleiding der Mis*), m. gmv.
Intronisa'tie (*inhuldiging*), v. —s: *de — van een nieuwen vorst, bisschop enz.*
Introspec'tie (*het onderzoek v. binnen*), v. —s; —**spiceeren** (*van binnen onderzoeken*).
Intuï'tie (*begrip v. e. zaak uit eigen vinding; innerlijke aanschouwing; het zien als bij ingeving*), v. —tiën, —ties: *iets bij — weten of kunnen maken*, uit zich zelf, uit eigen vinding; lees: *intu-iet'sie.*
Intuïtief' (*als door ingeving, bij intuïtie ziend*), bn. en bw.: *een — inzicht.*
Intus'schen (*middelerwijl*), bw.: *ik moet dezen brief afschrijven, lees gij — de krant*, in dien tijd, onderwijl, zoolang.
Inunda'tie (*het inundeeren; onderwaterzetting; overstrooming*), v. —tiën, —ties: *er zijn daar tal van —sluizen; een onafzienbare —.*
Inundeeren (*onder-water-zetten, doen overstroomen*): *de weiden zijn geïnundeerd.*
In u'su (Lat. *gewoonlijk, in gebruik*).
In u'sum (Lat. *ten gebruike, ten nutte*); — — *Delphini*, gecastigeerd, met gezuiverden tekst.
In'vaart (*het invaren; monding, ingang*), v. gmv.: *de — van een baai, de — van die haven is nauw.*
In'val (*het invallen, plotseling binnendringen*), m. —vallen: *dat huis is de zoete —*, ieder is er welkom, ieder wordt er altijd gastvrij ontvangen; *de zoete —*, uithangbord van kermis-koekkramen, men ziet iem. in een vat met honing vallen; *de — der Franschen in ons land* (1794); *de —len der Noormannen* (800—1000), vijandelijke aanvallen op het land der Franken; fig. *dat is een goede —*, opkomende gedachte.
Invalida'tie (*ongeldig-verklaring*), v. —s.
Invali'de 1 (*krachteloos, zwak; onvermogend; ongeschikt*), bn.: *die soldaat is —; die werkman werd door dat ongeluk —*, onbekwaam tot den arbeid; *die man is te —, om zelf in zijn onderhoud te voorzien*, hulpeloos, gebrekkig; **2** (*verminkt of gebrekkig soldaat; soldaat, die ten deele of geheel voor den dienst onbruikbaar is*), m. invaliden.
Invalideeren (*ongeldig of nietig verklaren*).
Invali'denhuis (*huis of gesticht, waarin de invaliden samenwonen* b.v. *te Bronbeek voor die van het O.-I. leger*), o. —huizen.
Invaliditeit' (*gebrekkigheid; ongeschiktheid voor den dienst of voor den arbeid*), v. gmv.: — is de toestand van ongeschiktheid voor den militairen dienst of voor den arbeid in fabrieken enz.; —**swet** (*wet van 1913 tot verzekering van arbeiders tegen de gevolgen van invaliditeit en ouderdom*), v. gmv.
In'vallen (1 *instorten*; 2 scheepst. *een haven binnenkomen*; 3 *beginnen*; 4 *in de gedachte komen*), viel —, is ingevallen: 1 *een oud huis kan —*; 2 *het schip zal die haven —*, binnenloopen; 3 *de vorst is —gevallen*, begonnen; *een vroeg —vallende winter*, een vroegtijdige; 4 *dit woord wil mij maar niet —*; nog: *haar wangen zijn —gevallen*, vermagerd, geslonken.
Invaria'bel (*onveranderlijk*), bn.; —er, —st.
Inva'sie ([*vijandelijke*] *inval, strooptocht*), v. —sies, —siën; zie het Eng. Raid.
Invectief' (*scheldwoord, schimpwoord, smaadwoord*), o. —tieven.
Inve'nit (Lat. *hij, zij heeft het* [*uit*]*gevonden*).
Inventa'ris (*lijst van voorwerpen, waren enz.*; inz. *notarieel opgemaakte lijst van in een sterfhuis aanwezige goederen en waarden, boedelbeschrijving*), m. —sen.
Inventarisa'tie (*boedelbeschrijving, het opmaken van een inventaris*), v. gmv.: *een — is vrijwillig of verplicht.*
Inventariseeren (*een inventaris opmaken, boedelbeschrijven*). (s = z).
Inven'tie (*uitvinding; verdichtsel, verzinsel, bedenksel*), v. —ties, —tiën; bij het stellen: *vinding, opzameling van stof.*
Inventief' (*vindingrijk*), bn.; —tiever, —st.
Inver'sie (spraakk. *omkeering, woord- of zinsverzetting*), v. —s, —siën, b.v. *een held ben je!* in plaats van: *je bent een held.*
Investiga'tie (*ondervraging, navorsching, nasporing*), v. —tiën, —ties. (g = g).
Investituur' (*het recht een kerkelijk ambt of kerkelijke waardigheid te vergeven; eertijds plechtige installatie van een bisschop door den vorst of door den paus, bestaande in het overreiken van ring en kromstaf*), v. —turen.
In vi'a ju'ris (Lat. *langs den weg v. h. recht*).
In vi'no ve'ritas (Lat. *in den wijn* [*is*] *de waarheid*), d. i. onder den invloed van wijn toont men zijn werkelijken aard.
Inviola'bel (*onschendbaar, onverbrekelijk*), bn.; —er, —st.
Invisi'bel (Fr. *onzichtbaar, ongenaakbaar*), bn.: *de baronnes was dien dag —.*
Invita'tie (*uitnoodiging*), v. —tiën, —ties.
Invité' (*uitgenoodigde*), m. en v. —'s.
Inviteeren (*uitnoodigen, te gast vragen*).
In'vlechten (*door vlechten inbrengen*; fig. *tusschenvoegen*), vlocht —, heeft ingevlochten: *gekleurde twijgjes bij mandewerk —*; *allerlei anekdoten — in een geschiedverhaal.*
In'vloed (*gezag, vermogen*), m. —vloeden: *— hebben, oefenen, uitoefenen*, verg. Prestige; *zijn — doen gelden, zijn — aanwenden*, overwicht.
In'vloedrijk (*veel invloed hebbende*), bn.: *een —e familie, een — staatsman.*
In'vloedssfeer (*kring, waarbinnen iem., of een staat invloed heeft*), v. —sferen.
Invoca'tie (*aanroeping*, inz. *der Muze of van eenigen hoogeren bijstand aan 't begin van een gedicht*), v. —s, —tiën.
In vo'ce (Lat. *op of bij dat woord*).
In'vochten (*sprenkelend vochtig maken*), vochtte —, heeft ingevocht: *strijkgoed —, tabaksbladen —.*
In'voege dat (*op een wijze dat*), vgw.
In'voegen (*inlasschen, tusschenvoegen*),

voegde —, heeft ingevoegd: *een steen* —; *een letter* —, b.v. *een n in kippenei*, verg. Inlasschen.

In'voeging (*het invoegen*; *het invoegsel*), v., in de 1e bet. gmv.; in de 2e bet. —en.

In'voer (*van het buitenland goederen invoeren*; *de goederen zelf*), m. —en; verg. Import en Export; —**artikelen** (*handelswaren van elders*), o. mv.

In'voeren (1 *per schip, trein of wagen buitenlandsche goederen binnen de grenzen brengen*; 2 *in zwang brengen, in gebruik doen komen, instellen*), voerde —, heeft ingevoerd: 1 *Havanna-sigaren* —, zie Importeeren; 2 *een mode* —, *een gebruik* —, *een nieuw woord* —; *belastingen* —, *een wet* —; —**voering**, v. —en.

In'voerhandel (*handel in goederen, welke uit het buitenland worden ingevoerd*), m.; de tegenst. is Exporthandel; —**recht** (*belasting op ingevoerde goederen*), o. —rechten.

In'vorderen (*betaling eischen, innen*), vorderde —, heeft ingevorderd; —**vordering** (*inning*), v. —en.

In'vreten (*inbijten*), vrat —, heeft ingevreten: *roest vreet het ijzer* —; *sterkwater vreet* —; fig. *de kanker is invretend, een invretende kwaal, invretende droefheid*, langzaam dieper gaande, erger wordend.

Invrij'heidstelling, v. gmv.: *de — van slaven, van een gevangene*, het vrij doen zijn, het teruggeven der vrijheid.

In'vullen (*een open ruimte vullen*), vulde —, heeft ingevuld: *een belastingbiljet* —, *een datum* —; —**vulling** (*het invullen*), v. —en; —**vulsel** (*het ingevulde*), o. —s.

In'waarts (*binnenwaarts, naar binnen*), bw.

In'waartsch (*binnenwaartsch*), bn.

In'wachten (*wachten op, afwachten*), wachtte —, heeft ingewacht: *iems antwoord* —, *bestellingen worden —gewacht.*

In'wateren (*met water doortrokken worden*), waterde —, heeft ingewaterd: *de muur is hier erg ingewaterd, doordien de goot lek is.*

In'wegen (*door overwicht in den kleinhandel in quantum verliezen of doen verliezen*), woog —, heeft ingewogen: *deze kruidenier rekent 6 % voor* —; verg. Inmeten.

In'wendig (*van binnen*), bn. en bw.: —*e kneuzingen*; *den —en mensch versterken*, eig. de maag, door voedsel te nemen; *de —e pracht van menigen Boeddha-tempel*; *zich — bezeeren*; bij uitbr. *de —e zending*, binnen de grenzen van ons land; *een kerk — restaureeren.*

In'werken (*werking of invloed uitoefenen op*), werkte —, heeft ingewerkt: *twee krachten, die op elkaar* —; *op iem. of iets* —; reflex. *zich in eenig vak van studie of onderwijs* —, er goed van op de hoogte komen.

In'vriezen (scheepst. *door bevriezing v. h. vaarwater in of op een plaats of haven moeten blijven liggen*), vroor —, is ingevroren.

In'wijden (*plechtig inzegenen, plechtig openen*), wijdde —, heeft ingewijd: *een kerk, een kapel* —; —**wijding** (*het inwijden*), v. —en; —**wijdingsfeest**, o. —en; —**wijdingsrede** (*redevoering bij e. inwijding*), v. —redenen.

In'wijk (*inham, kreek, kleine baai*), v. —en.

In'wikkelen (*in een omslag doen*), wikkelde —, heeft ingewikkeld: *iets — in een doek, een krant enz.*

In'willigen (*toestaan*), willigde —, heeft ingewilligd; —**williging**, v. —en: — *van eischen*; spraakk. *betrekking van — of concessie*, b.v. *ofschoon ik hard gewerkt heb, ben ik niet klaargekomen*; verg. Concessief.

In'winnen (1 *herwinnen, inhalen*; 2 *bekomen*; 3 *zien te verkrijgen*), won —, heeft ingewonnen: 1 *verzuimden tijd* —; typ. *ruimte* —; 2 *berichten* —; 3 *den raad van iem.* —, vragen; *inlichtingen* —.

In'wisselen (*ruilen, inruilen*), wisselde —, heeft ingewisseld: *Duitsch geld tegen Nederlandsche munt* —.

In'wonen (*bij iem. in huis wonen*), woonde —, heeft —gewoond: *ergens* —; —**woner** (*bewoner v. e. huis, v. e. stad, dorp enz.*), m. —s; —**woning** (*verblijf*), v. gmv.: *kost en* —; —**woonster**, v. —s.

In'wortelen (*diep wortel schieten*), wortelde —, is ingeworteld: fig. *het kwaad is —geworteld*, heeft diep wortel geschoten: *een misbruik laten* —.

In'wrijven (*door wrijven in of op iets brengen*), wreef —, heeft ingewreven: *de huid met olie, met zalf* —; *vleesch of visch met zout* —; fig. *ik zal je dat wel* —, inpeperen.

In'zage (*daad van inzien*), v.: *ter* —, ter visie, op beziens; — *verleenen, geven*, laten zien, b.v. van processtukken; *bij* —.

In'zamelen (*al verzamelende bijeenbrengen*), zamelde —, heeft ingezameld: *gelden — voor een liefdadig doel, de vruchten van den oogst* —.

In'zeepen (*met zeep of met zeepschuim insmeren*), zeepte —, heeft ingezeept: *het waschgoed* —, *de barbier zeepte hem in.*

In'zegenen (*door zegenen inwijden*), zegende —, heeft ingezegend: *een huwelijk* —.

In'zenden (*toezenden, doen toekomen*), zond —, heeft ingezonden: *berichten — aan een krant*; *een bezwaarschrift, een petitie* —, *de sollicitatiestukken* —.

In'zet (*eerste bod bij een veiling*), m. —zetten: *de — van een huis*, voorloopig bod; *de heele —* (*bij een spel*), de heele ingezette som, de pot.

In'zetsel (*ingezette lap*), o. —zetsels.

In'zetten (1 *plaatsen in*; 2 *bij een verkoop het eerste bod doen*; 3 *op het spel zetten*; 4 *gesteenten in metaal vatten*; 5 *aanheffen, beginnen te spelen of te zingen*), zette —, heeft ingezet: *een ruit* —, *een tand* —; 2 *een huis* —; 3 *geld* —; 4 *diamanten* —; 5 *een gezang, psalm* —; —**zetter** (*hij, die inzet, die* nl. *het eerste bod doet bij een verkoop*), m. —s.

In'zicht (1 *begrip, meening*; 2 *kijk op de zaak*; 3 *bedoeling, oogmerk*), o. —en: 1 *naar of volgens mijn* —; 2 *geen — hebben*; 3 *de man heeft goede —en.*

In'zien 1 (1 *vluchtig doorzien*; 2 *begrijpen, snappen*), zag —, heeft ingezien: 1 *een rekening* —, doorzien: 2 *iets niet* —; **2** (*meening, oordeel*), o.: *mijns inziens*, naar mijn meening, verg. mijns erachtens; *bij nader* —, overdenken.

In'zinken (1 *in iets naar beneden zinken*; 2 fig. *verslappen, minder worden*), zonk —, is ingezonken: 1 *de oever gaat hier* —; 2 *het*

handelsverkeer is aan het —; handel. in koers dalen.

In'zinking (*het inzinken; diepsel, laagte, inzakking*), v. —en: *een — van den bodem*, verzakking; fig. instorting van een zieke, verlies van krachten; *de — van ons oeconomisch leven door den oorlog*, inzakking, invalling, instorting.

In'zitten (*in iets gezeten zijn*), zat —, heeft ingezeten: *er warm* —, dik gekleed zijn, fig. welgesteld zijn; zegsw. *ergens mee* —, verlegen zijn, geen raad weten.

In'zoet (*in hooge mate zoet*), bn.: *honig is* —.

Inzon'derheid (*vooral, in 't bijzonder, voornamelijk*), bw.: *let — op uw taal.*

In'zout (*bijzonder zout*), bn.: *die soep is* —.

In'zouten (*tegen bederf met zout inwrijven, bestrooien, met zout inmaken*), zoutte —, heeft ingezouten: *vleesch* —, *haring* —; bij overdr. *ik zal deze kopij nu maar* —, voorgoed opbergen.

In'zuigen (*zuigende in zich opnemen*), zoog —, heeft ingezogen: *de spons zuigt water* —; fig. *hij heeft die vooroordeelen met de moedermelk* —*gezogen.*

In'zulten (*in zout of zuur inleggen*), zultte —, heeft ingezult; verg. I n z o u t e n.

In'zwart (*door en door zwart*), bn. en bw.

In'zwelgen (*inslokken, gulzig opeten, verslinden*), zwolg —, heeft ingezwolgen: *de snoek tracht allerlei kleine visch in te* —.

I. I'o, v., myth. dochter van I'nachus, eersten koning van Argos, door Jupiter bemind, doch door Juno in een vaars veranderd, en daarna onder bewaking gesteld van Argus, zie aldaar.

II. I'o, 1 (*uitroep van vreugde*), tw.; **2** als zn. o.

Ion' (*een electrisch geladen gedeelte v. e. door electrolyse gesplitste molecule*), o. io'nen.

Io'nisch (*afkomstig van, betreffende de Ioniërs*), bn.: *het — dialect, de —e bouworde.*

Io' vivat': 1 (*de eerste woorden van het bekende studentenlied: Io' vivat nostro'rum sa'nitas*, d. i. Hoezee, leve de gezondheid der onzen; **2** (*de naam van het heele lied*), o. —s.

Ipecacuan'ha (*Braziliaansche braak- of purgeerwortel, zekere violierwortel*), v. gmv; **—koekjes,** o. mv.; **—wijn** (*braakwijn*), m.

Iphigeni'a, v. myth. dochter van Agamemnon; op raad van Kalchas, door haar vader als slachtoffer bestemd, om den toorn van Dia'na of Ar'temis te verzoenen, die door tegenwind het uitzeilen der Gr. vloot naar Troje, uit de haven van Aulis, belette.

Ip'se di'xit (Lat. *hij zelf, de meester*, nl. *Pythagoras, heeft* [*het*] *gezegd*), zie: J u r a r e i n v e r b a m a g i s t r i.

Ip'se fe'cit (Lat. *hij heeft* [*het*] *zelf gemaakt*).

Ip'so fac'to (Lat. *door het feit zelf, feitelijk*).

Ip'so ju're (Lat. *rechtens, van rechtswege, door het recht zelf*). (j = j).

Ira'de (*Turksch keizerlijk decreet*), v. —s.

I'ran (aardr. *groot tafelland van Azië*), o.: — bevat o. m. Afghanistan en Perzië.

Ira'nisch (*van, uit, in; als van, uit, in; eigen aan, betrekking hebbende op Iran: Oud-Perzisch*), bn.: *—e talen.*

Irasci'bel (*prikkelbaar*), bn.; **—cibiliteit'** (*oploopendheid, opvliegendheid*), v. gmv.

Ire'ne, v., myth. Gr. godin des vredes.

Ire'nisch (*vredestichtend, bemiddelend*), bn.: *—e christenen*, die verzoening willen in den strijd op godsdienstig gebied.

Iride'ën (plantk. *lischachtigen*), v. mv.: *in ons land behooren de krokus en de iris tot de* —.

I'ris, 1 v., myth. de bodes der goden: de regenboog is haar brug; ook, *de regenboog zelf*, door Vondel *Iris' bruiloftskleed* genoemd; **2** (geneesk. *regenboogvlies van het oog*; plantk. *lischbloem*), v. —sen.

I'risdruk (*druk met in elkaar loopende kleuren* b.v. *op stoffen en op papier*), m. gmv.

Ir'min, m., Germ. myth. god v. hemel en aarde en der veldslagen, een der Saksische hoofdgoden.

Ir'minzuil, v. —zuilen: ter eere van Irmin opgericht b.v. te Eresburg, deze werd in 772 door Karel den Grooten omvergeworpen; een — was vierkant en droeg een buste van Irmin, zie ook H e r m e n z u i l.

Ironie' (*bedekte spot, die het tegenovergestelde bedoelt van hetgeen gezegd wordt*), v., b.v. tot een luiaard: *wat ben je vlug!*

Ironiek', bn.; zie I r o 'n i s c h.

Iro'nisch (*bedekt spottend door ironie; fijn schertsend*), bn. en bw.: *een —e opmerking*; — *lachen*; ook, **Ironiek'.**

Irraisonna'bel (*onredelijk, onbillijk*), bn. en bw.

Irrationeel' (*strijdig met de rede*), bn.

Irreden'ta: *Italia* —, d.i. het *onbevrijde* Italië, nl. het gedeelte v. het vroegere Oostenrijk en van Frankrijk nl. Triëst, Trente, Tessino, Nizza, Corsica, dat volgens de It. chauvinisten tot Italië moest behooren; **irredentis'ten** (*politieke partij in Italië, welke dergelijke landen aan Italië wil brengen*), m. mv.; lees: *ie-ree-den'-ta.*

Irregulariteit' (*onregelmatigheid*), v. —en.

Irregulier' (*onregelmatig, ongeregeld*), bn.

Irrelevant' (rechtst. *niet op den voorgrond tredend; gering, onbeduidend*), bn.

Irriga'tie (*kunstmatige bevloeiing, besproeiing, bewatering*), v. —tiën, —ties; **—werken** (*werken, welke dienen om wei- of bouwland te bevloeien*), o. mv.; **—sluis** (*inlaatsluis, waarmede een bevloeiing geregeld wordt*), v. —sluizen.

Irriga'tor (*sproeitoestel*), m. —s.

Irrigeeren (*besproeien, bevloeien* b.v. *een weiland door kleine slooten of stroompjes*).

Irrita'tie (*opwekking tot toorn, prikkeling*; geneesk. *branderigheid*), v. gmv.

Irriteeren (*boos maken, verbitteren*).

I'saäk, *I'zaäk,* m.: Bijbel. — is de 2e der patriarchen, zoon v. Abraham en Sara, huwde met Rebecca, had twee zonen, nl. Ezau of Edom en Jacob.

Isabel', isabel'kleurig (*geelachtig wit, vuilgeel*), bn.; meestal I z a b e l; zie ald.

I'schias (geneesk. *heupjicht*), v. gmv.

I'sis, v., Egypt. godin der natuurkracht, vrouw van Osiris, later ook Maangodin; lees: *Ie'zis.*

Is'lam (*de leer en de godsdienst van Mohammed*), m. gmv.: *het woord — bet. volkomen overgave aan God of berusting in den wil Gods*; verg. F a t u m; eig. I s l a m'.

Islamiet' (*belijder van den Islam*), m. —en.

Islamie'tisch (*Mohammedaansch*), bn.: *de —e volken willen het Eng. juk afschudden.*
Islamis'me, Islamis'mus (*de Mohammedaansche godsdienst; de Islam*), o. gmv.
Is'maël (Bijb. *zoon van Arbaham en Hagar*), m. gmv.; **Ismaëlie'ten** (*nakomelingen van Ismaël*, b.v. *de Arabieren*), m. mv.
Isoba'ren (nat. *denkbeeldige lijnen, welke de plaatsen van gelijken barometerstand of luchtdruk verbinden; lijnen van gelijken luchtdruk*), v. mv.
Isobron'ten (nat. *denkbeeldige lijnen, die op de kaart de plaatsen vereenigen, waar gelijktijdig onweer wordt waargenomen*), v. mv.
Isochime'nen (nat. *denkbeeldige lijnen van gelijke gemiddelde jaarlijksche winterkoude*), v. mv.
Isocli'nen (nat. *denkbeeldige kromme lijnen als verbinding op de wereldkaart van die plaatsen, waar de helling of inclinatie der magneetnaald, in het zwaartepunt opgehangen, even groot is*), v. mv.
Isocli'nisch, bn.: *—e lijnen,* zie Isoclinen.
Isodyna'mische lijnen (nat. *denkbeeldige lijnen, loopende over plaatsen van gelijk aardmagnetisme*), v. mv.
Isogeother'men (nat. *denkbeeldige kromme lijnen op de wereldkaart aangebracht, ter verbinding van die plaatsen, welke gelijke gemiddelde temperatuur hebben*), v. mv.
Isogo'nen (nat. *denkbeeldige lijnen, op de wereldkaart ter verbinding v. plaatsen, welke dezelfde afwijking [miswijzing] der magneetnaald hebben*), v. mv.
Isogo'nisch, bn.: *—e lijnen;* zie Isogonen.
Isogoon' (meetk. *veelhoek met gelijke hoeken*), m. —gonen; **—go'nisch** (*gelijkhoekig*), bn.: *—e lijnen,* zie Isogonen.
Isographie' (*reproductie langs photographischen weg*), v. —ën: *— van teekeningen, etsen, houtsneden enz.*
Isohali'nen (nat. *denkbeeldige lijnen van gelijk zoutgehalte in zeeën*), v. mv.
Isohye'ten (nat. *denkbeeldige lijnen, die op de kaart plaatsen verbinden, waar het gelijktijdig begon te regenen*), v. mv.
Isohyp'sen (aardr. *denkbeeldige lijnen, ter verbinding van de punten op dezelfde hoogte boven de zee gelegen*), v. mv. (y = i).
Isola'tie (*afzondering; afsluiting,* inz. *van een electriciteitsgeleider met een niet-geleidende stof*), v. gmv.
Isola'tor (*voorwerp, dat isoleert; lichaam, dat de electriciteit niet of slecht geleidt* bv. *klok of kop van glas of porselein, waarop de geleidraad rust*), m. —s, —to'ren: de —en aan telegraafpalen enz. beletten de wegvloeiing van electriciteit langs den paal naar de aarde.
Isoleeren (1 *afzonderen, alleen stellen, afsluiten*; 2 nat. *verhinderen, dat een lichaam de electrische lading verliest*): 1 *het dorpje ligt geheel geïsoleerd; een storm isoleerde het eiland Rottum; lijders aan besmettelijke ziekte —; zich al te veel —,* van de samenleving afsluiten; 2 *glas en caoutchouc zijn isoleerende stoffen;* verg. Isolator; **—bankje** (*bankje op glazen pootjes om er op te staan bij het nemen van electrische proeven*), o. —s.
Isolee'ring (*het isoleeren* in bet. 1 en 2; taalk. *het gewijzigd worden of zijn van de bet. van een woord in een samenstelling*), v. —en, b.v. *stokdoof* (naast *stokstijf*), *doodgoed* (naast *doodstil*), *potdoof* (naast *potdicht*).
Isolement' (*afzondering*), o.: *in ons — ligt onze kracht,* het zijn zonder bondgenooten.
Isometrie' (*meting naar gelijke deelen*), v.
Isothe'ren (aardr. *denkbeeldige lijnen, getrokken over plaatsen, welke eenzelfde gemiddelde zomertemperatuur hebben*), v. mv.
Isother'men (aardr. *denkbeeldige lijnen over die plaatsen, welke eenzelfden gemiddelden maandelijkschen enz. warmtegraad hebben*), v. mv.
Is'raël (*bijnaam v. d. aartsvader Jacob, den stamvader der Israëlieten*), m.: *de kinderen Israëls,* de Joden; lees: *is'-ra-el.*
Israël, o., het rijk van — of der *Tien stammen* met Samaria als hoofdstad, had 19 koningen van Jeroboam 975 v. C. tot Hose'a of O'see in 721 v. C., toen deze met het meerendeel van 't volk door Salmanas'sar naar Assyrië werd gevoerd.
Israëliet' (*afstammeling van Israël of Jacob*), m. —en; zie Jood.
Israëlie'tisch (*behoorende tot, betrekking hebbende op de Israëlieten*), bn.: *de —e geschiedenis, een —e vrouw, het —e volk.*
Israëlitis'me (*de zedenleer, de godsdienstleer en gebruiken der Israëlieten*), o. gmv.
Is'sa (*de naam van Jezus in den Koran*), m.: *— ben Mirjam,* Jezus, de zoon van Maria.
Isth'misch, bn.: *de —e spelen,* om de 2 jaar gevierd op de landengte of den isthmus van Corinthe, zij hadden veel overeenkomst met de Olympische; lees: *ist'-mies.*
Isth'mus (Lat. *landengte,* inz. die van Corinthe in Griekenland), m. —sen; lees: *ist'-mus.*
I'ta est (Lat. *zoo is het, zoo staat er*).
I'tala (*oudste Lat. bijbelvertaling*), v.
Italiaan' (*man, uit Italië geboortig*), m. —anen.
Italiaansch' 1 (*van, uit, in; als van, uit in; eigen aan; betrekking hebbende op Italië*), bn.: *de —e schilderschool, — boekhouden,* dubbelboekhouden, het dubbelboekhouden heet wel —, omdat de oudste aanduidingen er van uit Italië tot ons zijn gekomen; **2** zn. (*de taal*), o. gmv.; **3 —sche** (*It. vrouw*), v. —n.
Ita'lië (aardr. *Apennijnsch schiereiland*), o.
Italie'ken (typ. *cursieve letters*), v. mv.
I'tem 1 (*desgelijks, insgelijks, evenzoo*), bw.: **2** als zn. o. —s; —pje (*kleinigheid*), o. —s.
Itera'tie (stijl. *figuur der herhaling*), v. gmv., b.v. Scipio verwoestte Carthago, Scipio vernielde Numantia, Scipio bevocht den vrede, Scipio redde den staat.
Iteratief' 1 (*herhalend, hervattend*), bn.; **2** (spraakk. *werkwoord van herhaling*), o. —tieven, zie Frequentatief.
I'thaca (aardr. *een der Ionische eilanden*), o.: — was het rijk van *Ulys'ses en Pene'lope,* het geboorteland van *Tele'machus.*
Itinera'rium (*beschrijving, reisboek, reisverhaal; reiswijzer, spoorboekje*), o. —ria.
Ivoor' (*olifantstand, elpenbeen*), o. gmv.: *— van Sumatra, — van Afrika; er is ook plantaardig —, een soort van kunst—,* in de

fabrieken tot knoopen verwerkt; —**achtig** (*op ivoor gelijkende*), bn.: *celluloid is* —.
Ivoor'kust (aardr. *deel der kust van Opper-Guinea in N.-W.-Afrika*), v. gmv.: *de* — ligt tusschen kaap Palmas en de Goudkust.
Ivoor'zwart (*beenzwart*), bn.; als zn. o.
Ivo'ren (*van ivoor*), bn.: *een* — *waaier*, — *biljartballen, een* — *kokertje, een* — *schrijn.*
I'wan (Russisch. *Johannes*), m. —s: — *de Verschrikkelijke*, Tsaar (1533—'84).
Ix'ia (*Z.-Afrik. sierplant, de Engelsche zwaardlelie, een iridee*), v. —'s; lees: *ik'-sia.*
Ixi'on, m., myth. booswicht, door Jupiter in den Tartarus geworpen en met slangen aan een rad gebonden, dat altijd ronddraait: *het rad van* —, beeld van eeuwigdurende marteling; lees: i k s i'o n.
I'zaäk, m., zie I s a ä k.
Izabel'kleur (*geelwit*), v. gmv.; —**kleurig,** bn.: *een* —*kleurig paard*, een oude overlevering leert, dat de kleur naar Isabella, de dochter van Philips II genoemd zou zijn; deze zou nl. de gelofte hebben gedaan, vóór Ostende veroverd was (belegerd van 7 Juli 1601 tot 20 Sept. 1604), geen schoon hemd aan te trekken.
Izar' (O.-I. *witte sluier*), m. —s.
I'zegrim, m. —men; zie I e z e g r i m.

J.

J. C. — *Jezus Christus.*
J.C.tus — *Jurisconsultus*, zie **Ictus.**
Jer. — *Jeremi'a.*
Jes. — *Jesa'ja.*
Jhr. — *jonk'heer.*
J. H. S. en **J. N. R. J.,** zie onder **I.**
Jkvw. — *jonk'vrouw.*
jl. — *jongst'leden.*
Joh. of **Joannes** — *Johannes,* inz. de Evangelist.
Jr. — *Ju'nior,* de jongere.
J. U. D. — *Ju'ris utrius'que doc'tor,* doctor of meester in beide rechten.
Jz. — *Janszoon, Jacobszoon* enz.

J (1 *als klank: een medeklinker of halfvocaal*; 2 *als letterteeken: de tiende letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. de woorden in alphabetische orde, die met deze letters beginnen*), v. —'s.: 1 *de medeklinker of halfvocaal* **j** *wordt gehoord in het begin van woorden als jaar, jou, journaal*; 2 *een kleine* —; 3 *in de oude woordenboeken moet men de* — *onder de I zoeken.*
Ja 1 (*dit woord drukt bevestiging, inwilliging, toestemming uit*), bw.: *ik geloof* —; *ik meen van* —; *hij dreigde,* —, *hij sloeg hem,* wat meer is; zegsw. — *en amen op iets zeggen,* zonder tegenspraak toestemmen; **2** zn. o.: *uw* — *zij* —, d. i. wees trouw aan uw woord.
Jaag'hout (scheepst. *spriet tot verlenging van den boegspriet*), o. gmv.; —**lijn** (*een tamelijk dik, 6 tot 10 M. lang touw, waaraan de trekschuit werd en nog wordt voortgetrokken*), v. —lijnen; ook *Lijn* of *Lijntje* genoemd: *Ho! Jagertje! de lijn kan wel stuk, met die horten!* (C. O.), zie L ij n; —**pad** (*trekpad langs een kanaal*), o. —en.
I. Jaap (*gapende snijwonde*), m. japen. gmz.
II. Jaap (*verkorting v. Jacob*), m. Japen.
Jaar (1 *tijdperk van ongeveer 12 maanden*; 2 *seizoen*; 3 *leeftijd*), o. jaren: 1 *het zonnejaar* of *astronomisch* —, tijd van den omloop der aarde om de zon, nl. 365 dagen, 5 uren, 48 minuten en 45 seconden; *het siderische* — of *sterrejaar,* tijdruimte, gelegen tusschen twee gelijke standen der aarde ten opzichte der zon; *het maan*—, tijdperk van 354 dagen, 8 uren, 48 minuten en 36 seconden; *het schrikkel*—, 366 dagen, zie aldaar; *het burgerlijk* —, 365 dagen; *het* — *in den handel,* tijdperk van 12 maal 30 dagen; *het kerkelijk* —, tijdperk of ring der R.-K. feestdagen: het vangt aan den 1en Zondag van den Advent; *het kalender*—, tijdperk van 1 Januari tot en met 31 December; *dienst*—, zie aldaar: *ik heb nu al 20 dienstjaren*; *in O.-I. tellen de dienstjaren dubbel*; *het Juliaansche* —, zie ald.; *het Gregoriaansche* —, zie ald.; *een jubel*—, zie ald.; *het* — *onzes Heeren,* nl. sedert de geboorte van Christus; *het* — *der wereld,* het jaar sedert de schepping der wereld; *het nieuwe* —, volgend kalenderjaar; *een heel* —, *een vol* —, *een rond* —, tijdperk van 12 maanden; zegsw. — *in,* — *uit,* verscheiden jaren achter elkander, onafgebroken, aanhoudend; 2 *een droog* —, *een nat* —, *een warm* —; *een goed druiven*—, met betrekking tot de temperatuur; *een vruchtbaar* —; *magere en vette jaren,* met betrekking tot den oogst, verg. ook Gen. 41: 29 en 30; 3 *een jongen v. 16* —; *mijn vriend is v. mijn jaren*; *de man komt al op jaren,* wordt oud; *hij draagt zijn jaren met eere*; *grootvader voelt den last der jaren*; *op zijn hooge jaren*; zegsw. *het verstand komt met de jaren*; *dat kind is tot de jaren van verstand gekomen,* is ± 7 jaar; ook, *tot de jaren des onderscheids,* nl. van goed en kwaad; *de eerste jaren der jeugd,* kindsche jaren; *ik was toen in mijn jonge jaren,* jeugd; *mijn vriendin overleed in den bloei harer jaren,* 18—25 jaar oud; nog: — *en dag,* gesch. *de verjaringstermijn in de middeleeuwen,* nl. één jaar, zes weken en drie dagen: *na* — *en dag zijn recht doen gelden, iets opeischen*; de bw. uitdrukking kreeg in lengte van tijd de bet. van: gedurende vele jaren, bijzonder lang: *de heer van Naslaan studeerde* — *en dag in Wagenaar* (C. O.); *na* — *en dag,* na langen tijd; ook wel, *na* — *en eeuw,* of *na eeuw en dag.*
Jaar'beurs (*tentoonstelling van producten der Ned. nijverheid, om de kennis daarvan te verbreiden en het aanknoopen van handelsrelatiën te vergemakkelijken*), v. —zen: de eerste Nederlandsche — werd in 1917 te Utrecht gehouden; —**boek** (*geschiedboek, kroniek*), o. —en, zie ook: A n n a-

len; —**boekje** (*jaarlijks verschijnend boekje met almanak*), o. —s: een — wordt door een vereeniging uitgegeven; het — van het N. O. G. had op Jan. 1919 den 15en **jaargang**; —**dag** (*verjaardag*), m. —dagen; —**dicht** (*jaartalvers*), o. —en, zie Chronicum; —**dienst** (*Mis, telken jare, omtrent den sterfdag van den overledene, gelezen of gezongen*), m. —en.

Jaar'feest (*jaarlijksch feest*), o. —en: *het — der koorzangers is op den feestdag v. d. H. Cecilia,* 22 November; —**gang** (*al de afleveringen van een tijdschrift voor één jaar*), m. —en; —**geld** (*traktement, wedde*), o. —en; —**getij, —getijde** (*lente, zomer, herfst of winter*), o. —getijen, —getijden: *het jaar wordt in vier sterrenkundige getijden verdeeld,* regelmatig terugkeerende perioden; —**kring** (*twaalf maanden*), m. —en; —**lijks** (*ieder jaar*), bw.: *hij gaat — op reis; — wordt er een schoolfeest gehouden*; —**lijksch** (*van ieder jaar*), bn.: *de —e afrekening, de —e schoonmaak, — bezoek*; —**ling** (*koe of paard van een jaar oud*), m. en v. —en; —**markt** (*markt, die eens per jaar gehouden wordt, kermis*), v. —en, zie Foor; —**ring** (*kring van nieuw hout, in een boomstam om het merg of hart*), m. —en; —**tal** (*jaargetal der geschiedenis*), o. —len; —**telling** (*het tellen der jaren, waarbij men uitgaat van een bepaald tijdpunt*), v. —en: *de Joodsche —*, begin: schepping der wereld; *de Christelijke —*, begin: de geboorte van Chr.; *de Mohammedaansche —*, begin: zie Hedsjra of Hegira; ook, Era; —**verslag** (*mededeeling omtrent den toestand van zaken, instellingen enz. over het afgeloopen jaar*), o. —en; —**wedde** (*salaris, jaarloon*), v. —wedden.

Jaar en dag, zie Jaar.

Ja'biroe (*strandlooper, reigerachtige moerasvogel in Brazilië*), m. —s. (j = zj).

Jabot' (Fr. *krop bij vogels; geplooide borststrook aan een mans-overhemd; bef*), m. —s; lees: *zjaboo'*.

Ja'broer (*iemand, die met alles instemt, een ja-knikker*), m. —s.

Ja'caboom (plantk. O.-I. *een soort van broodboom*), m. —boomen; ook, *Jac'caboom.*

Jaca'na (dierk. *W.-Indisch waterhoen, Braziliaansche moerasvogel*), m. —'s.

Jaca'pa (dierk. *de zilversnavel in Z.-Am.; de roodborst-meerle in onze W.-I.*), m. —'s.

I. Jacht (1 *het jagen op wild, het jachtbedrijf*; 2 *het voortjagen,* fig. *haast, overijling*; 3 *streven naar iets*), v. gmv., in bet. 1 —en: 1 — *op klein wild*; *op — zijn,* aan 't jagen, zie: Eendenjacht, Hazen-, Herten-, Patrijzen-, Snippen-, Wolven-, Zwijnenjacht; 2 *een wilde —*; 3 — *op ambten, — op eeretitels*; etymologisch verwant met:

II. Jacht (*overdekt, snelzeilend klein vaartuig met één mast*), o. —en.

Jacht'akte (*wettelijk jachtbewijs, dat men de verschuldigde belasting als jager heeft betaald*), v. —n; —**artikelen** (*benoodigdheden voor de jacht*), o. mv.; —**bedrijf** (*het jagen met al, wat er bij behoort*), o. gmv.; —**delict** (—*overtreding*), o. —en: *de jagermeester was erg streng op —en.*

Jach'ten (*erg aanzetten tot spoed; zich haasten*), jachtte, heeft gejacht: *wil mij niet —; je hoeft niet zoo te jachten.*

Jacht'geweer (*jagersgeweer, met langen loop*), o. —geweren, zie Spuit; —**godin, —godes,** v., zie Diana; —**hond** (*jagershond; hond, gedresseerd voor de jacht*; in het mv. *sterrenbeeld aan den N. hemel*); —**hoorn** (*jagershoorn, waldhoorn*), m. —s: *de — klinkt door 't woud* (Bild.); —**huis** (*een ten dienste der jacht gebouwd huis,* b.v. *in een bosch*), o. —huizen.

Jach'tig (*haastig, driftig, gejaagd*), bn. en bw.; —er, —st: *wees toch minder —.*

Jacht'opziener (*persoon, belast voor zekeren kring met het toezicht op naleving der jachtwet*), m. —s; —**recht** (*het recht, om op eenig terrein te jagen*), o. gmv.; —**revier** (*jachtgebied*), o. —en, zie Privatief; —**roer** (*jachtgweer*), o. —en; —**slot** (*vorstelijk jachthuis*), o. —sloten.

Jacht'sneeuw (*fijne sneeuw, door den wind voortgejaagd*), v. gmv.: *een fijne —.*

Jacht'spin, v. —spinnen; zie Springspin.

Jacht'spriet (*een soort van korte lans* o.a. *gebruikt bij de jacht op wilde zwijnen*), m. —en; —**stoet** (*jachtgezelschap v. e. vorst enz., jachtpartij*), m. gmv.; —**tijger** (*luipaard, die op de jacht is afgericht*), m. —tijgers; —**veld** (*het veld, waar de jager op jacht is*), o. —velden; —**vermaak** (*vermaak of genoegen, dat de jacht den jager geeft*), o. —vermaken; —**wet** (*wet van 1857 tot regeling der jacht*), v. —wetten.

Jack Pudding (Eng. *hansworst; Jan Klaassen*), m. —s.

Ja'cob, m. Bijbel: — is de 3e der patriarchen, kleinzoon van Abraham, zoon van Isaäk en Rebecca; ook, Israël: zijn zonen zijn de stamvaders der 12 geslachten van Israël; als eigennaam ook gespeld Jakob, Jaco'bus; bij verkorting Jaap of Koos, zie ald.; zie Sint-Jacobus.

Jaco'ba (*meisjes-* en *vrouwennaam*), v., bij verkorting Koos, Koosje; —**kannetje** (*kastanjebruin, verglaasd aarden kannetje, zóó genoemd naar gravin Jacoba van Beieren,* † 1433), o. —s.

Jacobiet' (*aanhanger v. d. in 1688 verdreven koning Jacob II v. Engeland*), m. —en.

Jacobijn' (*destijds allerheftigste voorstander van de Fr. omwenteling,*), m. —en: de —en, zoo geheeten naar hun vergaderplaats, een zaal in het oude Jacobijnenklooster te Parijs, vormden een club (1789) van alles vermogenden invloed, eerst onder Mirabeau, later onder Robespierre; hun club werd 11 Nov. 1794 voorgoed gesloten; —**enklooster** (*dat der Dominicanen in Parijs, waar de Jacobijnen vergaderden*), o. —s; —**enmuts** (*roode vrijheidsmuts, zooals de Jacobijnen droegen*), v. —mutsen.

Jacobijnsch' (*van of als van de Jacobijnen; omwentelingsgezind in de dagen der Gr. Revolutie in Frankrijk*), bn.

Ja'cobsmantel (*schelp,* o. a. *aan de kust van Spanje, Middell. Zee: geribd en in waaiervorm*), m. —s; ook, *St.-Jacobsschelp.*

Ja'cobszalm (1 *een zalm van kleiner soort*), m. —en; de — wordt omstreeks Sint-Ja-

cob (25 Juli) gevangen; **2** (stofnaam), v. gmv.

Jaco'bus, 1 eigennaam, m., zie: Jacob en Sint-Jacobus; **2** (*oud Eng. goudstuk, ± f 12*), m. —sen.

Jaconnet' (Fr. *fijne katoenen stof, een soort van mousseline*), o. gmv.: lees: *zja-ko-nê.*

Jacquard'-machi'ne (Fr. *kunstige weefstoel, geheeten naar den uitvinder Jozef Marie Jacquard van Lyon,* 1752—1834), v. —s.

Jacquerie' (gesch. *boerenoproer in 't midden der 14e eeuw in Frankrijk, genoemd naar Jacques Bonhomme*), v. (j = zj).

Jacques Bonhom'me (Fr. zooveel als: *Joris Goedbloed; scheldnaam voor den Franschen boer in de middeleeuwen*), m.

Jacquet' (*damesmanteltje; pandjesjas*), o. —s, —ten; lees: *zjaket.*

I. Ja'gen (1 *voortdrijven*; 2 *drijven, aanzetten*; 3 fig. *met kracht drijven*; 4 *hevig kloppen of slaan*; fig. *hijgen*; 5 *streven naar*; 6 *op jacht gaan en wild vangen*), jaagde of joeg, heeft gejaagd: 1 *de kippen uit den tuin* —; 2 *den vijand op de vlucht* —; *gij moet mij niet zoo* —; 3 *iem. een kogel door het hoofd* —; 4 *uw pols begint te* —; *wat jaagt die hond!* 5 *naar eer, naar aanzien* —; verg. Baantjesjager; 6 *hazen, konijnen, herten* —, meestal: — *op hazen, eenden enz.*

Ja'ger (*persoon, die jaagt*; ook, *soldaat der lichte infanterie*; *persoon, die het jaagpaard vóór de trekschuit ment*; ook, *het jaagpaard*), m. —s; —**es'**, v. —sen.

Ja'germeester (*persoon, met het toezicht op de jacht belast*; ook, *hoftitel*), m. —s.

Ja'gersbuis (*jachtbuis*), o. —buizen; —**kreet** (*jachtgeschreeuw*), m. —kreten; —**latijn** (*grootspraak, snoeverij van jagers, ongelooflijke verhalen van jachtavonturen*; bij uitbr. *snoeverij*), o. gmv.; —**taal,** v., zie —latijn; —**tasch** (*weitasch*), v. —tasschen; —**term** (*eigenaardige jagerszegswijze*), m. —en, zie b.v. onder Haas, o.

Ja'guar (dierk. *Z.-Amerikaansche tijger*), m. —s: de — is rossig of geel gevlekt en leeft in de oerwouden, wordt $1^1/_2$ el lang. (gu = goe).

Jah'veh, Ja've (*Hebreeuwsche naam van God*), m.: *Joram, koning van Israël,* 896—884 v. C., *herstelde den dienst van* —, *of het Jahvisme*; zie Jehov'ah; lees: *Ja'vee.*

Jak (*kort vrouwenkleed; soldatenrok*), o. jakken: zegsw. *iemand wat op het* — *geven,* hem afranselen; *iem. op zijn* — *komen.*

Jak'hals (dierk. *wolfachtig nachtroofdier met vuile grofgele haren*; fig. *een haveloos of armzalig mensch*), m. —halzen: *een kale*—.

Jak'ken (*gestadig voortjagen*), jakte, heeft gejakt; verg. Jakkeren; w.i.g.

Jak'keren (*afjagen*), jakkerde, heeft gejakkerd: *die huurkoetsiers — al maar door met hun paarden*; zie Afjakkeren.

Jak'kes, tw., uitroep van tegenzin; zie Ajasses.

Ja'kobsladder (Bijbel. *ladder, door Jacob of Israël in zijn droom gezien*; Gen. 28:12; werkt. *hellende rij-ladder,* als b.v. *aan een baggermachine, een elevator, een excavator enz.*), v., in de 2e bet. —s.

Jalap'(pe), v., of —**wortel** (*een, op een ramenas gelijkende, wortel uit Mexico, vol purgeerend sap*) m.; —**hars** (geneesk. *plantaardig purgeermiddel*), v. en o. (j = zj).

Jaloersch' (Fr. *ijverzuchtig, afgunstig*), bn. en bw.; —er, meest —; —**heid** (*ijverzucht*), v.

Jaloezie' (1 *jaloerschheid, afgunst, ijverzucht, minnenijd*; 2 *binnen- of buitenzonneblind*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —zieën: 1 *een dwaze* —; — *doet haar zóó spreken, handelen*; 2 *laat de* —*ën eens neer, hij laat de* —*ën wit verven, een* — *bestaat uit evenwijdige, dunne latten van hout, die in lintwerk of op kettinkjes rusten, en de heele breedte van een raam beslaan*; verg. Persienne.

Jalon' (Fr. *bakenstok* [*met ijzeren punt*], *richtvaantje, dikwijls wit en rood geschilderd*), m. —s: *een — wordt gebruikt bij het doen van opmetingen, het uitzetten van richtingen.*

Jam (Eng. *vruchtengelei*), v. gmv.; soorten —s: *kersen—, abrikozen—*; *er zijn tal v.*—*s.*

Ja'ma, m., Ind. myth. god, en rechter over de dooden.

Jam'be of **Jam'bus** (dichtk. *tweedeelige versvoet, bestaande uit een onbetoonde lettergreep, gevolgd door e. betoonde,* b.v. *ge-voel*), v. —n, jambi: *de jamben van Staring*; zie Alexandrijn.

Jam'bisch (*in jamben geschreven*), bn.: —*e verzen,* b.v. die van Vondels Gijsbrecht.

James, Eng., d. i. Jacob: *het hof van St.* —, het Engelsche hof, aldus genoemd naar het paleis van dien naam in *Londen.*

Jam'mer (*ellende, nood*), o. —en; —**dal,** o. gmv., verg. Tranendal; —**en** (*weeklagen*), jammerde, heeft gejammerd: *we hoorden de gekwetsten — en gillen*; —**klacht** (*weeklacht, smartklacht*), v. —klachten: *er klinkt — op* —; —**lijk** (*droevig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e toestand, een — uiteinde,* deerlijk, bedroevend; — *weeklagen.*

Jan (1 eig. *Joannes, eigennaam van een man of jongen*; 2 *bediende in hotel of koffiehuis; garçon, kellner*), m. Jannen: 1 — *en alle man,* d.i. iedereen, alle menschen; 2 —, *één koffie!* zie onder Jan Compagnie.

Jan'boel (*een slordig huishouden als van Jan Steen, een verwarde rommel*), m. gmv.

Jan Compagnie' (*personificatie van de O.-I. Compagnie en van verdere compagniëën door Potgieter*), m.; — **Crediet'** (*personificatie van het krediet in den Hollandschen handel in de dagen der oude Republiek*), m.; evenzoo: Jan Contant (een solied koopman), Janmaat (matroos), Jan Cordaat (krijgsman), Jan de Poëet, Jan de Rijmer; Jan Kalebas (zie ald.), Jan Hagel of Jan Rap (het uitvaagsel), en *Jan Salie,* de jongste en lamlendigste van alle zonen uit het huwelijk van Jan en Jannetje (Potg.).

Jan de Was'scher (*type v. e. huissukkel*), m.; zie Wasscher.

Jando'rie, -dop'pie (*een bastaardvloek*), tw.

Jangat' (*sukkel, keukenpiet*), m. —gats.

Jan Grijp' (*roover, plunderaar, dief*), m. —s: de *bolsjewiki zijn echte* —*s.*

Janha'gel 1 (*koektablet, overstrooid met bolletjes suiker, die op hagelkorrels lijken*), v. gmv.; **2** (ongunstig: *het gemeene volk, het schorem*), o. gmv.: *het — kwam op de been,* het gepeupel, de heffe des volks.

Janhen' (*keukenpiet, jangat*), m. —hennen.
Janitsa'ren (*bevoorrechte klasse van Turksche soldaten, ingesteld in 1329, de kern v.h. Turksche voetvolk*), m. mv.: *den 17 Juni 1826 werd het korps der — door sultan Mahmoed opgeheven en vernietigd.*
Jan Kalebas', m.: de naam van een pocher, opsnijder, blagueur enz.; ook: *een rekening v.* —, lange, uitgedijde; *een redeneering van* —, onlogische, onzinnige; zie Kalebas.
Jan'ken (*jammerend huilen*, inz. v. dieren), jankte, heeft gejankt: *de honden begonnen te* —; bij uitbr. *wat — die kinderen!*
Jan Klaas'sen (*grappenmaker, hanswors*t), m.; — is eig. de held uit de poppenkast.
Janklaas'senkast (*poppenkast met Jan Klaassen als hoofdfiguur*), v. —kasten.
Jan-maak-al' (*iem., die vaardig is in het maken van allerlei dingen*), m. —-allen; verg.: Manusje-van-alles, Omnis homo en Factotum.
Jan'maat (*algemeene naam v. d. matroos*), m. —s.
Jan'neman (eig. *Jantje, schertsend voor Jan*), m. —mans.
Jan'oom (*lombardhouder*), m.: *iets naar — brengen*; *mijn horloge is bij* —; ook: **Oom(e) Jan.**
Janplezier' (*tentwagen voor een groot gezelschap*), m. —en; ook, Char-à-bancs.
Jan Pota'ge (Fr. *Jan Soep, de Fransche hanswors*t), m.
Jan Pret (*een vroolijk, eenigszins uitgelaten mensch*), m. en v. gmv.: *Christine was in haar hart een* — (C. O.).
Janrap' (*straatvlegel*; ook, *oppervlakkige vrijzinnige*), m. —s; ook: *Jan Rap en zijn maat*, de straatvlegels; *Jan Rap*, een bekend gedicht van De Génestet, waarin hij de zoogenaamde verlichte vrijzinnigen bespot.
Jansa'lie (*een droge, vervelende vent, een slaapmuts v. e. vent*; *iem. zonder energie*), m. —salies: — *is het type v. e. flauwerik.*
Jansa'lieachtig (*zonder energie, vadsig, lamzalig, lamlendig, sufferig*), bn. en bw.
Jansenist' (*volgeling v. d. leer van bisschop Jansenius*, † 1638), m. en v. —en; zie Cleresie.
Jans'lot (*nieuwe scheut aan planten, zich na St.-Jan of na 24 Juni ontwikkelend*), o. —loten; ook: —*schot.*
Jan Steen', m., populaire schilder der Hollandsche school, 1626—'79; zegsw. *een huishouden van* —, een ordeloos, treurig verward huishouden, zooals de overlevering toedicht aan Jan Steen.
Jan-sul (*onnoozele bloed*), m.: *een echte* —.
Jan'tje (1 *kleine Jan*; 2 *marinier, matroos*), o. —s: 1 *wat — niet leert, zal Jan niet kennen*; *hij is e.* — *sekuur*, een uiterst nauwgezet man; 2 *de Hollandsche* —*s.*
Jan'tje-kaas' (*scheldnaam voor onze soldaten in 1830 enz. bij de Belgen*), o.
Jan'tje-van-Lei'den (*mooi praatje, smoesje*), o. gmv.: zegsw. *zich met een — van iets afmaken*, evenals Jan van Leiden als profeet of als hoofd der Wederdoopers deed in Munster, 1533—'35.
Janua'ri (*1e maand, Louwmaand*), m.; zie Janus.
Janua'rius, m., de beschermheilige van Napels en van de beide Siciliën, meestal: Sint-—.
Ja'nus, m., myth. bij de Romeinen de god van 't menschelijk lot en van de zaken van oorlog; hij opende den dag, de jaargetijden en het jaar: Nieuwjaarsdag was hem gewijd; de eerste maand draagt nog zijn naam; Janus werd voorgesteld met een aangezicht vóór en achter, d. i. hij zag in 't verleden en in de toekomst; fig. een onoprecht man; —**kop** (*hoofd met dubbele tronie*), m. —koppen; —**tempel** (*in 't oude Rome*), m. —s: *de — was geopend in dagen van oorlog*; *tijdens keizer Augustus was de — gesloten*; —**tronie** (—*gelaat*), v. gmv.
Jan-van-Gent' (*rotspelikaan*), m. —s: *de — komt bij stormweer op onze kusten.*
Japannees' (*inboorling van Japan*), m. —neezen.
Japanneesch', Japansch', bn.: *de —e kleederdracht*; als zn. (*de taal*), o. gmv.
Ja'pen (*een jaap, vooral in het gezicht geven, diep snijden*), jaapte, heeft gejaapt.
Ja'pik, Sint —, volksnaam v. St -Jacobus, zie aldaar.
Japon' (*lang vrouwenkleed*), v. japonnen; zie: Huis-, Nachtjapon of Pon.
Japon'stof (handel. *allerlei weefsels van wol, zijde, katoen voor japonnen*), v. —stoffen: deze stoffen behooren tot de manufacturen.
Jaquet'te, v. —n; ook, Jaquet', zie Jacquet.
Jardiniè're (Fr. *fraaie bloemenbak*), v. —s.
Jargon' (Fr. *Joodsch-Duitsch, jiddisch, koeterwaalsch*), o. gmv.
Ja'rig (*een jaar oud zijnde*), bn.: —*e rogge, twee—e lammeren*; verg. Overjarig.
Ja'rig (*z'n verjaardag vierend*), bn.: *e.* — *kind, hij is morgen* —.
Ja'rige (*iem., die verjaart*), m. en v. —n.
I. Jas (*bovenkleedingstuk voor mannen*; *dames-morgenjapon*), v. jassen.
II. Jas (uit Jasper, eigennaam; kaartspel: *troefboer*), m. gmv.
Jas'kaarten (*een spel van 32 kaarten voor het smousjassen*), v. mv.
Jasmijn' (plantk. *in O.-I. thuishoorende heester met sterk riekende witte bloemen, siergewas onzer parken*), v. —en; —**geur,** m. —en.
Ja'son, m., myth. aanvoerder der Argonauten.
Jas'pis 1 (*half edelgesteente*), m. —sen; **2** stofnaam (*een ondoorzichtig soort van kwarts, gevlekt of gestreept, meest bruin*), o. gmv.
I. Jas'sen (*het jasspel spelen*), jaste, heeft gejast; zie Smousjassen **I.**
II. Jas'sen (*aardappelen schillen*), jaste, heeft gejast.
Jas'spel (*kaartspel met den jas of boer als hoofdtroef*), o.; zie Jassen **I.**
Ja'tagan (*kromme Turksche dolksabel*), m. —s: ook, Yatagan.
Ja'tihout, o.; zie Djatiboom.
Jat (Barg. en mil. *vinger*), v. —ten.
Jat'ten (Bargoensch. *gappen, ganneven, dieven, wegnemen*); verder: *een jatter,* een dief, *een jattertje,* een diefje, een langvinger.
Ja'va (aardr. *het belangrijkste der groote Soenda-eilanden*), o.; — is viermaal zoo groot als ons land, met millioenen bewo-

ners, waaronder 50 duizend Europeanen, $^1/_4$ millioen Chineezen en 16 duizend Arabieren en anderen; — levert koffie, rijst, suiker, indigo, thee, kaneel, tabak, kina, peper.

Javaan' (*inboorling op Java, in engeren zin die van O.-Java*), m. Javanen.

Javaansch' (*van, uit, in; als v., uit, in; eigen aan, betrekking hebbende op Java of op de Javanen*), bn.: *de —e taal, de —e kleederdracht*; *—e muziek*, zie Gamelan; **2** als zn. (*de taal*), o. gmv.; ook Javaasch: *de Javasche bank, de Javasche visschen.*

Ja'va-koffie (*koffie van Java*), v. gmv.: *de residentie Pasoeroean levert de helft der —*; *de opbrengst der — vermindert zeer*; zie Santos-koffie.

Javanis'me (*uitdrukking, aan den Javaan eigen of ontleend*), o. —n.

Javelijn' (*werpschicht*), v. —en. (j = j).

Jawel' (*ja toch*), bw.: —, *het was te laat*; —, *hij was het*, inderdaad, wezenlijk.

Ja'woord (*toestemming van het meisje tot verloving of huwelijk*), o. gmv.: *het — geven.*

Jeanne d'Arc', v.; zie Maagd van Orleans.

Jean pota'ge, m. —s; zie Jan Potage.

Jee (*verbasterd uit Jezus*), tw.: *o —, o —tje*, uitroep van teleurstelling, ook klacht.

Jef (*afkorting van Jozef*), m.; lees: sjef.

Je'gens (*ten aanzien van*), vz.: *onze plichten — ons zelf*; *lief, aardig zijn — iemand.*

Jeho'va (eig. *Ik ben die ben, de Onveranderlijke, de Eeuwige*), m.: bij de Israëlieten de hoogste en schoonste naam van God; z.: Adonaï en Jahve.

Jek'ker (*korte, grofwollen overjas van bootslieden en matrozen*; *ruime wollen damesmantel*), m. —s; verg. Schansslooper.

Jelui' (*je-lieden*), vnw., zie Jullie.

Je maintiendrai', Fr. Ik zal handhaven, devies v. d. Oranje-Nassau's en van ons wapen.

Je'menie (uit Lat. *Jesu Domine, bastaardvloek*), ook: *Jemie, Jeminie*, meest voorafgegaan van *o*; — *joosje*, tw.: uitroep van verwondering; zie: Jee en Joosje.

Jene'ver (*sterke drank*; *moutwijn, op jeneverbessen overgehaald*), v. gmv.

Jene'verbes (*blauwzwarte, bewaasde bes van den jeneverstruik*), v. —bessen; —**neus** (1 *roode neus*, 2 *persoon met zoo'n neus*), in bet. 1 m., in bet. 2 m. en v. —neuzen; —**stoker** (*maker van jenever*), m. —s, zie Brander; —**struik** (*heester der heide, een conifeer*), m. —en: de — levert de jeneverbessen, die op moutwijn worden afgetrokken en zoo de jenever doen ontstaan; zie Gebeid.

Jen'gelen (*drenzen, schreiend om iets dwingen*, b.v. *van een jong kind*), jengelde, heeft gejengeld; ook, Jangelen.

Jenner, m., Eng. geneeskundige, invoerder der vaccinatie, 1749—1823.

Jenof'fel (plantk. *anjelier, anjer*), v. —s; meestal, Genoffel. (j = zj).

Jent (*vlug, aardig, net*), bn. bw. vero.: *en de nachtegaal — zong zoo vroolijk en frisch.*

Jen'tig (*keurig, net, aardig*), bn. bw. vero. gew.: *wat ben je — vandaag!*

Jeremia'de (*klaaglied, jammerklacht*; fig. *herhaalde, droevige, vervelende klacht*), v. —n en —s: men denke aan de *Klaagliederen van den profeet Jeremia* (627—570 v. C.), ook tijdens de Babyl. gevangenschap.

Je'richo-roos (*roos, genoemd naar de vroeger bloeiende stad v. dien naam in Palestina*), v. —-rozen: *een gedroogde — ontplooit zich in water.*

Jersey (Eng. *nauwsluitend tricotbuis, voor roeiers, voetbalspelers enz.* ook: *damesdracht*), v. —s.

Jeru'zalem (eig. woning des vredes: *hoofdstad van het Joodsche land vóór de splitsing van het rijk onder Roboam in 795 v. C., later hoofdstad van Juda*), o.: — is een der oudste en beroemdste steden der wereld, het is *de* heilige stad en sinds honderden van jaren een bedevaartplaats van Joden, Christenen en Mohammedanen; — werd in ± 586 v. C. door Nebucadnezar verwoest, later opgebouwd en in 70 n. C. nogmaals verwoest door de Romeinen onder Titus; thans een stad met 70 duizend bewoners; zegsw. *het is hier net de verwoesting van —*, een vreeselijke warboel; *hij is een vreemdeling in —*, hij voelt zich in dat gezelschap niet thuis, hij weet nergens van, z. Luc. 24:18; bij overdracht: *het nieuwe —, het hemelsch —*, de hemel.

Jeru'zalemmer (*een soort v. appel*), m. —s.

Jettato're (It. *persoon, die ongeluk brengt*; *mensch met een boozen blik, die daarmee onheil veroorzaakt*), m. en v. —s. (j = dsj).

I. Jeu (Fr. *jus*, vleeschsap: *saus*), v.; fig. *met veel —*, opschik, drukte; lees: *zjeu.*

II. Jeu (Fr. *spel*), o.: — *de hazard*, hazardspel, zie ald.; — *de mots*, woordspeling; — *de grace*, luchthoepelspel.

Jeugd (1 *de eerste leeftijd van den mensch*; 2 *kinderen*), v. gmv.: 1 *in de prille —*; 2 *onderwijzer der —.*

Jeug'dig (*jong, de jeugd eigen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e leeftijd, met — vuur, er — uitzien*; *deze oude dame gaat — gekleed*; —**heid** (*jeugdige leeftijd*), v. gmv.

Jeuk (*het jeuken, jeukte*), m. gmv.

Jeu'ken (*krieuwelen*), jeukte, heeft gejeukt: *'t jeukt me op den rug*, of *mijn rug jeukt*; *mijn vingers —*, fig. om te schrijven, om te slaan; ook, Joken.

Jeu'kerig (*gejeuk veroorzakende, jeuk gevoelende*), bn.; —er, —st: *een — puistje, een —e muggebeet*; *—e vingers*; ook, Jokerig.

Jeuk'te (*jeuking, gejeuk*), v. gmv.

Jeunes'se dorée' (Fr. eig. *vergulde jeugd*; d.i. *de voorname rijke jongelui*), v. gmv.

Jeux floraux' (Fr. *bloemenspelen, -wedstrijden*), o. mv.: de — werden sedert 1323 te Toulouse gehouden; de winnaar-dichter kreeg e. gouden of zilveren bloempje.

Jeu'zelen (*zeuren, zaniken*), jeuzelde, heeft gejeuzeld: *vrind, wat jeuzel je toch!*

Jezuïet' (*lid der sociëteit van Jezus, pater van die orde*), m. —en; lees: *Jee-zu-iet'.*

Jezuïe'tenkerk, v. —kerken; —**klooster,** o. —s; —**kruis** (wapenk. *kruis van keel met breedvuiteenloopende armen*), o. —en; —**orde,** v. gmv.: de — is in 1534 gesticht door den H. Ignatius de Loyola en in 1540 goedgekeurd door den Paus; —**stijl** (*zekere bouworde van klooster, kerk of school, een soort van Italiaanschen bouwtrant*), m. gmv. (zuï = zu-ie).

Jezuïe'tisch (*van, volgens de Jezuïeten*), bn.: *de —e beginselen.*
Jezuïetis'me (*de leer, de beginselen, de geest der Jezuïeten-orde*), o. gmv.
Je'zus, m.: de goddelijke Stichter van het Christendom: zie: Christus, Zaligmaker, Messias en **I.H.S.**
Jicht (geneesk. *pijn in de gewrichten*), v.
Jich'tig (*met jicht gekweld*), bn.; —er, —st.
Jich'tigheid (*het jichtig-zijn*), v. gmv.
Jicht'knobbel (*jichtige zwelling aan de gewrichten*), m. —s; —**koorts** (*koorts, die met jicht gepaard gaat*), v. —en.
Jid (Bargoensch. *Jood*), m. —den.
Jid'disch, jid'disj (*Joodsch-Duitsch*), o. gmv.
Jij'en (*iem. met jij toespreken*), jijde, heeft gejijd; zie: Jouen en Tutoyeeren.
Jin'go (*dweepziek Eng. patriot; Engelsche chauvinist*), m. —'s; —**ïs'me,** o. gmv.
Jin'goblad (*krant of dagblad, jingoïstisch gekleurd*), o. —bladen: *de Times is een —.*
Ji'oe-jit'soe, o.; zie Djiu-djitsu.
Joan'nes, m., zie Johannes.
Job, m., Bijb. de vrome en zwaarbeproefde man Gods: zegsw. *zoo arm als —,* straatarm; *zoo geduldig als —,* in de hoogste mate.
Jobber (Eng. *daglooner; knoeier; beursspeculantje*; Noord-Amerika: *groothandelaar*).
Jobs'bode (*ongeluksbode,* zie Job), m. en v. —boden; —**geduld** (*onuitputtelijk geduld*), o. gmv.; —**klacht** (*bittere klacht als gevolg van zwaar lijden*), v. —en; —**tijding** (*ongelukstijding, zooals Job er vele ter beproeving ontving*), v. —en: *de ijselijkheid van een —.*
Joche'bed, v., Bijb. de moeder van Mozes.
Jo'chie (*jongetje*), o. —s, zie Jog.
Jockey (Eng. *rijknecht, pikeur; renpaardberijder*), m. —s: *de — berijdt bij de wedrennen het renpaard;* —**-club** (*sociëteit van paardenliefhebbers en voorstanders van rensport; voorname club te Parijs; naam v. e. duur parfum*), v. —s; —**-pet** (*rondbollige pet van den jockey met breede, stevige klep*), v. —petten.
Jocris'se (*type van een uiligen knecht; onnoozele hals, sul, uilskuiken*), m. —n.
Jo'delen (*eigenaardige wijze van falset-zingen, zooals de alpenbewoners dat doen*), jodelde, heeft gejodeld; ook Joedelen.
Jo'den (eig. Judaeërs), m. mv., zie Jood; de geschiedenis der — is die van het O. T.; zie: Juda en Israël.
Jo'denbuurt (*buurt, welke uitsluitend door Joden wordt bewoond*), v. —en, verg. Ghetto; —**dom** (*de gezamenlijke Joden*), o.: men schat het getal Joden op 12 millioen; —**kriek** (*bonte Spaansche kers*), v. —en; —**lijm,** v., —**pek,** o. gmv., zie: Aardpek en Aardhars; —**taal** (*Joodsche woorden, termen, uitdrukkingen in gebruik gekomen in de tooneelwereld, ook in het Bargoensch*), v. gmv.
Jodin' (*Joodsche vrouw, Joodsch meisje*), v. —nen; ook, verkl. jodinnetje, o. —s.
Jo'dium (*metalloïde, bruinvette of violette stof*), o. gmv.; —**-tinctuur,** v. gmv.
Jodoform' (geneesk. *reinigend en zuiverhoudend* d. i. *antiseptisch middel, bij wonden en operaties*), o. en v. gmv.; —**gaas** (*gaas, gedrenkt in jodoform*), o. gmv.; —**watten,** v. mv.
Joech'jachen (redupl. verwant met *juichen; verward schreeuwen, dooreenroepen*), joechjachte, heeft gejoechjacht: *de kinderen — van pret op St.-Nicolaas.*
Joe'delen (*zingen met falsetstem*), joedelde, heeft gejoedeld; zie Jodelen.
Joe'len (bijvorm van *jolen: vroolijk tieren, leven maken*), joelde, heeft gejoeld.
Joel'feest (*groot Germaansch-heidensch winterfeest, 22—25 Dec.*), o. —feesten: in Zweden heet het Kerstfeest nog altijd —; —**klap** (*het werpen van een Kerstgeschenk in de woonkamer, in Zweden*), o.
Joe'pen (*springen*), joepte, heeft gejoept: *de hond joepte den matroos na in de boot.*
Jog (*jongetje*), o.; ook, Joggie, Jochie: *een aardig —.*
Johan'nes, Joan'nes, schrijver van het vierde Evangelie, een der apostelen; zie: Pathmos en Sint-Jan.
Johan'nesbloed (*Duitsche cochenille, een soort van purperroode schildluis*), o. gmv.
Johan'nesbloem (*groote madelief*), v. —en.
Johan'nes de De'o: *broeders van —,* ziekenoppassers en -verplegers.
Johan'neskever (*rozenkevertje*), m. —s.
Johan'nesridder, Johanni'ter-ridder (*lid der orde van St.-Jan, Hospitaalridder, Maltezerridder*), m. —ridders; zie: Johanniter-orde.
Johan'nes-wormpje (*glimwormpje, lichtend kevertje*), o. —-wormpjes.
Johanni'ter-orde (gesch. *orde van St.-Jan of der Johannesridders*), v. gmv.: deze orde werd gesticht in Jeruzalem in 1013, met het doel zieken te verplegen, haar patroon was Johannes de Dooper; de ridders heetten ook Hospitaalridders (zie ald.); later kreeg de orde een militair karakter om haar strijd tegen de ongeloovigen; van 1309—1530 is haar zetel op Rhodus en daarna op Malta geweest, vandaar Maltezer ridders, zie Malta; zij ging in 1798 te niet; thans bestaat die orde weer, althans gewijzigd: *de Ridders van Malta* of *Maltezer Ridders.*
John Bull (Eng. eig. *Jan Stier; de verpersoonlijking van Engeland*), m.
Jok (*boert, scherts, grap*), m. gmv.
Jo'ken, jo'kerig, jo'king; z. Jeuken enz.
Jok'kebrok (*kinderwoord voor leugenaar*; soms: *iem., die schertst, voor de grap iets zegt*), m. en v. —ken.
Jok'ken 1 (1 *boerten, schertsen*; 2 *liegen, onwaarheid spreken*), jokte, heeft gejokt: 1 *met — en boerten werd de avond gesleten*; 2 *Jan heeft gejokt; of dat roode papiertje moet —* (C. O.); **2** (*leugen*), m. —s, verkl. —tje, o. —s: *een heel klein —tje.*
Jokkernij' (*boert, scherts*), v. —en.
Jol (*scherpgebouwde lichte sloep, ook voor zeiltuig ingericht*), v. jollen; —**letje,** o. —s.
Jo'len (*pret maken, joelen*), ik heb gejoold.
Jo'lig (*prettig, pleizierig, uitgela'ten*), bn. en bw.; —er, —st; —**heid** (*pret, lol, leut*), v. gmv.
Jolijt' (*vreugde, vroolijkheid, pret*), v. (j = zj).
Jolivetés' (Fr. *allerlei speelgoed*; fig. *naïeve invallen, kinderlijke zetten; aardige kleinigheden, snuisterijen*), v. mv. (j = zj).

Jol'leman (*schipper, die met een roeiboot ergens overzet*), m. —mannen.
Jol'len (*zacht kreunen*), jolde, heeft gejold.
Jo'nas, m. Bijbel. profeet ten tijde van Jeroboam II, 825—782 v. C.; zegsw. *het lot valt op* —, hij is altijd de ongelukkige: *hij zit te kijken als — in den walvisch,* bedrukt, verslagen.
Jo'nassen (jongensspel: *iemand in een laken of tapijt opwerpen, onder het zingen van*: Toen Jonas in den walvisch zat van 1, van 2, van 3), jonaste, heeft gejonast: *iemand* —.
Jo'nathan, m. **1** Bijbel. de oudste zoon van koning Saul, ± 1020 v. C., de boezemvriend van David; de uitdrukking *David en* — bet. twee onafscheidelijke vrienden; zie 2 Samuel 1 : 26; **2** *broeder* —, de verpersoonlijking der Vereenigde Staten; verg.: Marianne en John Bull.
Jong 1 (*weinig jaren tellende, onervaren*), bn. en bw.; —er, —st: *het —ste kind, een —ere broeder, zij is — gestorven; een — onderwijzer, een — dokter; —e honden, een — paard; —e boomen, —e worteltjes; —e wijn, — bier; in den —sten tijd, de —ste berichten; de —ste dag,* zie Dag; spreekw. — *gewend, oud gedaan,* zie Gewennen; **2** (*pas geboren dier, jong dier*), o. —en: *het — v. e. leeuw.*
Jongedoch'ter (*ongehuwde vrouw*), v. —s.
Jongeheer', jongenheer', m. jongeheeren.
Jongejuf'frouw (*meisje uit den netten stand*), v. —juffrouwen.
Jon'geling (*jongmensch, jong manspersoon, jonkman*), m. —en; **—schap** (1 *de leeftijd, waarin men jongeling is*; 2 *de gezamenlijke jongelingen*), v. gmv.: 1 *de gelukkige dagen der* —; 2 *Napoleon riep de Ned. — te wapen; de academische* —.
Jon'gelingsdroom (*ideale, phantastische blik op 't leven*), m. —en; **—jaren** (*de jaren, waarin men jongeling is*), o. mv.; **—vereeniging** (—*gezelschap*), v. —en: *een christelijke* —.
Jongelui' (*jongelieden,* ook, *een verloofd paartje*), m. mv.
Jon'gen 1 (1 *jongetje, knaap*; **2** *leerjongen, knechtje*; 3 O.-I. *huisbediende op Java*), m. —s: 1 *een ondeugende* —, *een kwade — of kwajongen,* zie ald.; fig. *wat zeg jij er van, oude —?* vertrouwelijk voor vriend; *dat zijn —s van Jan de Witt,* stoere mannen, als de matrozen uit de dagen van dien Raadpensionaris, 1653—'72; 2 *scheeps—, kajuits—, koks—, loop—, krullen—*; 3 *huis—, stal—*; zie ook Jongetje; **2** (*uitroep van verwondering, verrassing*), tw.: —, —, *wat ben ik blij! —, —, hoe heb je het durven vragen!*; **3** (*jongen werpen*), onze kat jongde, heeft gejongd.
Jon'gensmuisjes (*gekartelde muisjes, die aangeboden worden bij de geboorte van een jongen*), o. mv.; verg. Meisjesmuisjes.
Jon'ger (*leerling*), m. —s, —en: *leid mij tot uw klein gezin als een trouwen — in* (Staring); *de —en,* Bijbel. de 12 voornaamste leerlingen van Jezus.
Jon'getje (*kleine jongen*), o. —s; zie Jog.
Jong'geborene (*pasgeboren kind*), m. en v. —geborenen: *de hulpeloosheid v. e.* —.
Jong'gehuwde, -getrouwde (*iem., die onlangs in 't huwelijk getreden is*), m. en v. —n.
Jonggezel' (*ongehuwde man*), m. —gezellen.
Jongleeren (*als jongleur optreden*). (j = zj).
Jongleur' (Fr. in de 14e eeuw: *gezel van den speler,* nl. *vedelaar, pijper*; later: *evenwichtskunstenaar, werp- en vangkunstenaar, prestidigitateur*), m. —s. (j = zj).
Jong'maatje (*leerling bij eenig ambacht, vooral bij het boekdrukken*), o. —maatjes.
Jongmensch' (*jongeling*), o. jongelieden, jongelui.
Jongs, van — af, bw.: *hij was v. — af ziekelijk en zwak,* v. d. prille jeugd af.
Jongs'ke, jongs'ken (*kleine jongen*), o. —kes, —kens, spreekt.; zie Jochie.
Jongstle'den (*laatstleden*), bn.; zie **jl.**
Jonk (*Chineesch koopvaardijschip*), v. jonken.
Jon'ker (*eeretitel van de zonen van edellieden*), m. —s: *een kale* —, arme edelman.
Jon'kerpartij (Pruisen: *reactionnaire partij van den adel*), v. gmv.
Jon'kervisch (dierk. *een soort v. lipvisch*), m. —visschen; ook, Regenboogvisch.
Jonk'heer (*edelman van den laagsten adel*), m. —heeren; **—heid** (verzamelwoord: (*jeugd*), v. gmv.: *de — van een dorp*; **—man** (*jongeling, jonggezel, ongehuwd persoon*), m. jonkmans, jongelieden, jongelui; **—vrouw,** v. —vrouwen, zie Freule.
Jonquil'le (Fr. *zekere narcisachtige plant, tijloos*), v. —s; **—kleur** (*groenachtig geel*), v. gmv.
Jood (*Israëliet*), m. Joden: het woord ontstond uit *Judeër* (u = oe); de naam Judeër is na de Bab. ballingschap in gebruik gekomen, vóór dien tijd, na Mozes, *Israëliet,* en vóór dezen *Hebreër.*
Joodsch (*van, eigen aan, betrekking hebbende op een Jood*), bn.: *het —e land,* Palestina; *de —e taal, de —e eeredienst, een —e familie, het —e volk*; **—-Duitsch** (*de taal der Joden sedert hun aloude vestiging op Duitschen bodem*), o. gmv.
I. Jool (*bloed, hals, sukkel*; *halve gek, zotskap,* vero. en alleen in Zuid-Nederl. nog in gebruik), m.: *A? was Kleïn-Duimpje; B? de Sparrewouwer Reus; C? was een* — (Staring); *Jochem-Jool ofte Jaloerschen Pekelharingh* (Klucht van J. Zoet); ook vr. in gebruik: *een Jole voor een Wijf* (Cats).
II. Jool (*luidruchtig feest, vooral onder studenten, jolligheid*), m. jolen: *een studenten-rij—, een kroeg—*; zie: Jolen en Donderjool.
Joon (*boei- of bakenton op de beug*), v. jonen: een joon met rood vlaggetje wijst het einde aan van den reep der uitgezette vleet, ook is een — boven elke dreg, waarmee de beuglijn wordt vastgelegd: zoo toonen de jonen, hoe de reep over den bodem van de zee ligt.
I. Joop (*benaming zoowel voor den haagdoorn of meidoorn als voor zijn vruchten*; *rozebottel*; *benaming van een appelsoort, vermoedelijk naar de roode kleur*), v. jopen.
II. Joop, Jopie (*jongensnaam voor Jozef*), m.
I. Joost (*mansnaam*; Lat. *Justus* = de

rechtvaardige), m.: — *van den Vondel.*
II. Joos'je, o., of **Joost** (*Chineesche duivel*), m.: zegsw. *dat mag — weten,* dat mag de drommel of de duivel weten, dat weet geen mensch, dat weet alleen de droes.
Jo'penbier (*zwaar Duitsch moutbier, zoo geheeten naar een straat in Dantzig of omgekeerd*), o., (soorten), o. —bieren.
Jordaan' 1 (aardr. *hoofdrivier van Palestina*), m. en v.: de — ontspringt op de W.-helling van den Hermon, loopt door het meer van Genesareth of van Tiberias naar de Doode Zee; door den Bijbel algemeen bekend; **2** (*typische volksbuurt in het W. van A'dam*), v. gmv.; **—da'ner** (*bewoner van de Jordaan in Amsterdam*), m. —s.
Jor'den (*onnoozele, domme jongen*), m. —s.
Jo'ris, St.- —; zie Sint-Georgius; — **Goed'bloed** (*type v. d. sukkel*), m.
Jormungan'dur, m. Germ. myth. de Midgardslang, z. ald., broeder van Fenris en zoon van Loki, komt om bij den wereldbrand: — is het beeld van den alles omgevenden Oceaan.
Josephi'ne (*meisjesnaam*), v. —s; ook Jozefi'ne.
Josephis'me (*bemoeizucht v. e. staat met kerkelijke aangelegenheden*), o.: — heet aldus naar Jozef II, zoon van Maria Theresia, van 1765—'90 keizer.
Jo'ta (*de Gr. letter i*), v. —'s: de — is de kleinste letter v. h. Gr. alphabet; zegsw. *hij begrijpt of weet er geen — van,* d. i. niet het minste; z. Matth. 5 : 18 en Tittel.
Jo'tenheim, o., Germ. myth. het land der Reuzen, waar de Joten wonen, de vijanden der Asen.
Jou, pers. vnw. v. d. 2en persoon, niet in den onderwerpsvorm, gmz.: *is dit van —?*
Jou'en (*met jij en jou toespreken*), joude, heeft gejoud: *iemand jijen en —,* zeer familiaar met iem. spreken en omgaan.
Jouïssan'ce (Fr. *genot; vruchtgebruik*), v. —s.
Jouïsseeren (*genieten*). (jou = zjoe).
Jour (Fr. *dag, ontvangdag*), m. —s.
Journaal' (Fr. *dagboek tot noteering der handelszaken naar de volgorde der dagen, dagblad, krant*) o. —nalen; **—nalist'** (*dagbladschrijver, dagbladredacteur*), m. —en; **—nalistiek'** (*dagbladschrijverij, dagbladpers, het dagbladwezen; de wereld der periodieke pers*), v. gmv.; ook, Journalisme.
I. Jouw (*uitjouwing, bespotting*), m. gmv.
II. Jouw (*uw*), bez. vnw.: *is dit — boek?*
Jou'wen (klankn. *naschreeuwen, hoonend en smadelijk bespotten*), jouwde, heeft gejouwd; zie Uitjouwen.
Joviaal' (*gulhartig, opgeruimd, blijmoedig*), bn. en bw.; —aler, —st: *er heerscht in dat gezelschap een —ale geest; hij schudde mij — de hand.*
Jovialiteit' (*vroolijkheid, blijgeestigheid, gulheid, opgeruimdheid*), v. gmv. (j = jz).
Joyeu'se entrée' (Fr. gesch. *blijde incomste; aanvaarding der regeering en bezwering der privilegiën; de naam van een charter, door hertog Wenceslaus (1355) gegeven, en dat de nieuwe hertogen van Brabant eerst moesten bezweren, vóór zij Brussel binnentogen*), v.
Jo'zef, m. Bijbel, **1** de geliefde zoon van den aartsvader Jacob en van zijn beminde vrouw Rachel, werd door zijn afgunstige broeders aan Midianietische kooplieden verkocht, (Dothan), kwam aan het hof van den Pharao en werd later onderkoning van Egypte, ± 1500 v. C.; zegsw. *hij is lang geen kuische —,* geen man rein van zeden; *hij is of staat er als — de droomer,* als een suffe knaap; **2** de man van Maria, de pleegvader van Jezus: zegsw. *de rechte, de ware —,* de man, die voor het meisje bestemd is; *als de rechte — maar komt, dan zal Maria wel volgen,* als de man harer keuze maar komt, zal het meisje het jawoord wel geven; zie ook, Sint- —.
Jubee' (*zanggalerij of oksaal vóór het hoogkoor*), o. —s; zie Dokzaal. (j = j).
Ju'bel (*vreugdekreet, jubelkreet, groote vreugde*), m. —s: *er ging een — op.*
Ju'belen (*vreugdekreten aanheffen*), jubelde, heeft gejubeld: *het volk jubelde den overwinnaar tegen; een jubelende toon.*
Ju'belfeest (*herinneringsfeest op het 25e, 50e of 75e jaar van het bestaan van een school, instelling enz.*), o. —feesten; **—jaar** (Bijb. *het 50e jaar als feestelijk jaar in Kanaän, het heilige jaar, om de 100 jaar gevierd*; ook: *het eerste jaar eener eeuw*), o. —jaren.
Jubila'ris (*iemand, die een jubilé viert*), m. —sen, vr. *jubilares'se,* —n.
Jubilae'um, jubile'um, jubilé' (*R.-K. kerkelijk feest tot heil van alle geloovigen; ambtelijk feest, herinneringsfeest, feestdag*), o., jubilaeums, jubilea, jubilé's.
Jubileeren (*jubelen, juichen; een jubelfeest of jubilé vieren*).
Jucht', jucht'leder, jucht'leer (*een soort van week, zeer lenig, waterdicht leder, van jonge-runderhuiden; in Rusland en Polen gelooid, door middel van wilgenschors*), o. gmv.; **—en** (*van juchtleder*), bn.: *een — portemonnaie, een — city-bag.*
Ju'da, o., het rijk van — of der *Twee stammen* (Juda en Benjamin) met Jeruzalem als hoofdstad, zie ald., had 20 koningen van Ro'boam of Reha'beam, Salomons zoon, 975 v. C. tot Zedeki'a, die in 586 v. C., na de inname der hoofdstad door Nebucadnezar, met de meeste bewoners des lands naar Babylon in gevangenschap werd weggevoerd.
Ju'das, m., Bijbel. valsche leerling v. Jezus, verrader, naar zijn geboorteplaats bijgenaamd Iscarioth; — verried zijn Meester voor 30 zilverlingen, ± ƒ 48; fig. en schertsend (*penningmeester; valsche vriend, plager, kweller*), m. —sen; **—baard** (*roode baard*), m. —en; **—groet** (*valsche groet*), m. —en; **—haar** (*rood haar*), o. —haren; **—kus** (*verraderlijke kus*), m. —sen, zie Lukas 22 : 47—48; **—lach** (*valsche lach*), m. —en.
Ju'daspenning (*kruisbloemige plant*), m. —en: de parelmoerachtige zaadmiddelschotten, van de korrels ontdaan, dienen voor een winterbouquet.
Ju'dassen (*plagen in het geniep, treiteren*), judaste, heeft gejudast; **—serij'** (*heimelijke plagerij*), v. —en.
Jude'a (Bijb. *het Z. deel van Palestina*),

o.: — *had Jeruzalem tot hoofdstad.*
Judiceeren (*oordeelen, beoordeelen, vonnissen*), ook: *Judicieeren.* (j = j).
Judicieel' (*gerechtelijk, rechterlijk*), bn.
Judicieus' (*oordeelkundig, verstandig*), bn.
Juf (*juffrouw,* inz. *juffrouw in betrekking*), v. —s.: —, *geef me een glas bier,* buffetjuffrouw. gmz.
Juf'fer (*jonge juffrouw; lange dennen steigerpaal; heipaal; straatstamper; kleine soort van waternimf*), v. —s, —en; z.: Libel en Juffertje; —**achtig** (*als een juffer: nuffig, bedeesd*), bn. en bw.; —er, —st.
Juf'feren (*goed of netjes staan*), jufferde, heeft gejufferd: *lang en smal, dat juffert goed*; ook, vergoelijkend: *een beetje scheef, dat juffert goed.*
Juf'ferschap (*de gezamenlijke juffers*), v.
Juf'fershondje (*schoothondje*), o. —s: zegsw. *beven als een —.*
Juf'fertje (bouwk. *spits torentje, dat op het kruispunt van schip en transept eener kruiskerk staat*), o. —s; ook, Angelusklokje.
Juf'fertje-in-'t-groen' (plantk. *ranonkel m. witte of blauwe bloempjes*), o. juffertjes-in-'t-groen: *het — is eenjarig, bloeit van Juni tot September in tuinen.*
Juf'frouw (1 *meisje, burgervrouw, onderwijzeres*; 2 *als aangesproken persoon*), v. —en: 1 *twee eerzame —en*; 2 *ja —, ik ben er geweest*; nog: — *van gezelschap,* meisje tot gezelschap en hulp v.e. bejaarde dame.
Jui'chen (*luid en jubelend zijn vreugd te kennen geven*), juichte, heeft gejuicht; —**toon** (*jubelkreet*), m. —tonen.
Jui'len (klankn. *joelen, opgewonden tieren, schreeuwen*), juilde, heeft gejuild.
Juin (*ajuin*), m. —en, (*stofn.*), v.: zegsw. *hij is zoo gek als een —,* doet allerlei gekheden. gew.
Juip'je, o. —s; zie Meelappeltje.
Juist (*nauwkeurig*), bn. en bw.; —er, meest —; —**heid** (*preciesheid, nauwkeurigheid*), v. gmv.: *de — van een uitdrukking, v. e. redeneering, v. e. betoog.*
Juju'be (*roode borstbezie van den jujubeboom*; nu meestal: *tabletje van suiker en gom tegen hoest of keelpijn*), v. —s. (j = zj).
Juk (*trektuig van ossen*; ook, *draagwerktuig*), o. jukken: *een os in het — spannen*; *manden of emmers aan een — dragen*; *het — eener brug*; fig. dienstbaarheid: *het Spaansche —, onder het — brengen, het — afwerpen*; ook: *een — ossen,* d. i. een koppel ossen; Rom. gesch. *onder het Caudijnsche — doorgaan,* fig. zijn leven koopen met schande, als de Rom. deden, 321 v. C., die, na den verloren slag bij Caudium, onder den spot der Samnieten, halfnaakt en buigend, onder het schandjuk doorgingen, dat van drie speren gemaakt was; *Caudium,* waarvan *Caudijnsch,* was een stad der Samnieten op den weg v. Capua naar Beneventum.
Juk'been (ontl. *been onder ons oog*), o. —beenderen.
Juk'kraagje (*jongensdracht in de dagen van Hildebrand, overgeslagen boordje boven op den schotschbonten kiel*), o. —s: *het menschdom heeft een kieltje gedragen met een —* (Mult.).
Ju'li (*de 7e maand, genoemd naar Julius Caesar, die in deze maand geboren werd*; *Hooimaand*), m.; —**dag,** m. —dagen.
Juliaan'sche kalen'der (*de tijdrekening, door Julius Caesar, in 46 v. C. vastgesteld*), m.: het jaar bevat 365 dagen en 6 uren; Caesar bepaalde, dat het gewone jaar driemaal achter elkaar van 365 dagen zou zijn en het vierde van 366 dagen, dit heet in de almanakken *de Oude Stijl*; daar het jaar 11 min. en 15 sec. te lang was, maakte dat na eeuwen, b.v. in 1582, reeds 10 dagen achterstand, nù reeds 13; men drukt dit thans aldus uit: $^{10}/_{23}$ Dec., $^{11}/_{24}$ Juli; verg. Gregoriaansche kalender.
Julien'ne (Fr. *gedroogde soepgroente*; ook: *groentesoep*), v. gmv.
Ju'lius Cae'sar, zie Caesar. (ae = ee).
Jul'lie **1** (*jelui, gijlieden*), pers. vnw.: *wat doen —?* **2** (*van jullie*), bezitt. vnw. *hier zijn — boeken.*
Jumel'les (Fr. *dubbel oogglas, tooneelkijker*), v. mv.; (j = zj); zie Binocle.
Junc'tie (*vereeniging*; *verbindingspunt*), v. —tiën, —s; —**tuur'** (*verbinding, gewricht*; ook, *tijdsgewricht, toestand*), v. —turen.
Ju'ni (*de 6e maand, vermoedelijk geheeten naar de godin Juno*; *Zomermaand*), m. gmv.; —**dag** (*dag in Juni*), m. —en; —**kever** (*hooikever*), m. —s.
Ju'nior (Lat. *de jongere*), m. juniores; zie **Jr.**
Ju'no, v., **1** myth. gemalin van Jupiter, de pauw is haar gewijd; — heet bij de Grieken Hera; **2** fig. forsche, majestueuze schoonheid; **3** de naam eener planeet.
Jun'ta (*vergadering in Spanje, Portugal of Z.-Amerika*; *volksvertegenwoordiging, volks- of soldatencomité*), v. —'s.
Jupijn' (*Jupiter*), m.
Ju'piter, m. **1** myth. de opperste God, de algoede en almachtige, hij beschikt over donder, bliksem en andere natuurverschijnselen; de arend is hem gewijd, deze draagt den bliksem in zijn klauw; — heet bij de Grieken Zeus, (eu = ui); — *plu'vius,* de regengod; — *to'nans,* de dondergod; **2** naam eener planeet.
Ju'ra (Lat. *de rechtswetenschappen*; *de rechten*), o. mv. zie Jus. (j = j).
Jura're in ver'ba magis'tri (Lat. *zweren bij de woorden dès meesters*).
Ju're, de —, Lat. rechtens, van rechtswege; — divi'no, naar goddelijk recht; — huma'no, naar menschelijk recht; — ecclesias'tico, naar kerkelijk recht.
Juridiek', juri'disch (*overeenkomstig de rechtsleer, rechtsgeldig, rechtskundig, betreffende de leer van het recht*), bn.: *de —e faculteit,* rechtsgeleerde; *een wetsontwerp van een — standpunt behandelen*; *een onoverkomelijk — bezwaar*; —*e spitsvondigheden*; —*e beginselen.*
Jurisconsul'tus (*rechtsgeleerde*), m. —consulti.
Jurisdic'tie (*rechtshandeling*; *rechtspraak*; *rechtsgebied*; *rechtsmacht*; inz. R.-K. *rechtsmacht tot het uitoefenen der priesterlijke bedieningen*), v. —s, —tiën.
Jurispruden'tie (*rechtsgeleerdheid*; *rechtsbeginsel*; *rechtsopvatting, gehuldigd door*

hooge rechtslichamen), v. gmv. (j = j).
Jurist' (*rechtskenner, rechtsgeleerde; student in de rechten*), m. —en.
Juristerij' (*juridische spitsvondigheid*), v.
Ju'ris utrius'que doc'tor (*doctor in de beide rechten*, nl. *wereldlijk en kerkelijk*), m. — docto'res, z. **J. U. D.**
Jurk (*japonnetje*), v. —en.
Ju'ry (*rechtbank v. gezworenen; commissie v. beoordeeling bij wedstrijden of prijsvragen, keurraad van beoordeeling*), v. —'s. (j = zj).
I. Jus (*het recht, de gerechtigheid*), o. jura: — *civi'le*, burgerlijk recht; — *crimina'le*, strafrecht; — *docen'di*, recht om onderwijs te geven; — *privatum*, burgerlijk recht; — *promoven'di*, recht om een akte van bevoegdheid uit te reiken of om zulk een akte te behalen; — *publicum*, publiek recht, staatsrecht; — *talio'nis*, zie T a l i o. (j = j).
II. Jus (Fr. *krachtig vleeschsap, jeu*), v.; lees: *zju*.
Jusqu'ici'tje (Fr. *bladzijleggertje*), o. —s.
Justeeren (*juist maken; zuiver stellen; munten verevenen, munten het juiste gewicht geven*). (j = j).
Justement' (Fr. *juist, precies*), bw. (j = zj).
Juste-milieu' (Fr. eig. het juiste midden: *de gulden middelweg*), o. gmv.; fig. een gematigde staatkunde.
Justifica'tie (*rechtvaardiging; verantwoording*), v. —tiën, —ties; —**ficeeren** (*rechtvaardigen; verdedigen; verantwoorden*); —**ficatoir'** (rechtst. *bewijzend*), bn.: —*e stukken*, bewijsstukken. (j = j).
Justinia'nus, m., gesch. keizer van het O.-Romeinsche rijk, 527—565; hij liet de Rom. wetten verzamelen, zie: C o r p u s j u r i s en A y a S o p h i a. (j = j).
Justi'tia, v., myth. Rom. godin der gerechtigheid, zie T h e m i s; lees: *justiet'sia*.
Justitia'belen (*personen, over wie recht gesproken wordt*), m. en v. mv. (j = j).
Justi'tie (*gerechtigheid; het recht; de rechterlijke macht, de rechtbank, rechtsbedeeling*), v. gmv.: *het paleis van* —. (j = j).
Justitieel' (*wat op justitie betrekking heeft*), bn.: *een* —*e quaestie*; ook, *een* — *onderzoek*, vanwege de justitie. (j = j).
Jut 1 (*sappige zomerpeer*), v. jutten, meestal J u t t e p e e r; **2** (*boom*), m. jutten.
Ju'te (*vezel van een plant uit de tropen, vooral uit de Gangesvlakte*), v. gmv.: de — heet ook Bengaalsche hennep en wordt ongeveer behandeld als bij ons het vlas; —**garen**, o. gmv., (soorten), o. —**s**; —**gordijnen** (*overgordijnen van jutegaren*), v. en o. mv.; —**spinnerij**, v. —en; —**weverij**, v. —en; —**zak**, m. —ken. (j = j).
Jut'mis, Jut'temis, m.; zie S i n t-J u t m i s.
Jut'ten (*dieven, rooven, gappen*), jutte, heeft gejut; verg. S t r a n d j u t.
Jut'tepeer 1 (*saprijke, zoete zomerpeersoort*), v. —peren; **2** (*boom*), m. —peren; z. J u t.
Juvenaat' (*inrichting van gymnasiaal onderwijs voor adspiranten van een of andere kloosterorde*), o. —**naten**. (j = j).
Juweel' (*echte, geslepen edelsteen van de hoogste waarde*, inz. *diamant*), o. —en; fig. iets voortreffelijks: *een* —*tje van een schilderij*.
Juwee'len (*met juweelen bezet*), bn.: *een* — *broche*, met diamanten.
Juwee'lendoosje (*doosje tot bewaring van juweelen*), o. —s; —**kistje**, o. —s, z. E c r i n.
Juweel'tor (*prachtige snuitkever van Brazilië, groot ± 3 cM., zwart met goudgroene, schitterende strepen*), v. —torren.
Juwelier' (*juweelwerker; handelaar in edelgesteenten*), m. —s; —**lier'ster**, v. —s.

K.*)

K. v. K. en F. — *Kamer van Koophandel en Fabrieken.*
Kant. — *Kantoor.*
Kapt. — *Kapitein.*
Kar. — *Karaat'*, zie aldaar.
K. B. — *Koninklijk Besluit.*
KG. — *Kilogram.*
KGM. — *Kilogrammeter*, zie aldaar.
Kil. — *Kilo, Kilogram.*
Kilom. — *Kilometer.*
Kl. — *Klas.*
I. KM. — *Kilometer*, mijl van 1000 M.
II. K.M. — *Keizerlijke* of *Koninklijke Majesteit.*
Kon. — *Koninklijk.*
kr. — *kroon*, ook *kreutzer*, zie ald.
Kub. — *Kubieke.*
K.W. — *Kilowat.*

K (1 *als klank: medeklinker*; 2 *als letterteeken: de elfde letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek al de woorden in alphabetische orde, die met deze letter aanvangen*), v. —'s: 1 *de* — *is een keelklank of gutturaal en wordt gehoord in het begin, het midden en aan het einde van Nederlandsche woorden*; 2 *op den koffer stond een groote roodgeschilderde* —; *de hoofdletter K*; 3 *zoek bij de* — *als ge het woord bij de C niet kunt vinden.*
I. Ka, v. kaden; zie K a d e en K a a i.
II. Ka, v. —'s; volksnaam v. d. K a u w.
III. Ka (*vrouwennaam*), v., *Kaat'je*, o., verkorting van C a t h a r i n a.
Ka'äba (eig. *dobbelsteen: deel van de moskee van Mekka*), v.: de — bevat den meteoriet, door den aartsengel Gabriël aan Abraham gebracht; aanvankelijk wit, doch zwart geworden door de zonden der menschen; de — is 3 maal per jaar open.
I. Kaag (*platboomd binnenvaartuig m. één mast*), v. kagen; —**schipper** (*schipper op een kaag*), m. —schippers.

*) Woorden, die niet onder **K** staan, vindt men onder **C**.

II. Kaag (aardr. *smalle dijk langs het water; kade*; bij uitbr. *ingedijkt land, polder*), v. kagen.

I. Kaai (*aanlegplaats, los- en laadplaats van schepen, kade*), v. —en; —**geld** (*geld, dat de schippers moeten betalen voor 't liggen aan de kaai*), o. —en; —**helling** (*hellende aanlegplaats, sleephelling*), v. —en; —**meester** (*zooveel als havenmeester*), m. —s.

II. Kaai. v. —en: zie K a a n.

Kaai'draaien (*met een bootje aan- en afvaren langs de schepen om waren te verkoopen*), kaaidraaide, heeft gekaaidraaid; zie K a d r a a i e n.

Kaai'en (scheepst. *aan de kaai aanleggen; zich gereedmaken om aan de kaai aan te leggen*), kaaide, heeft gekaaid: *de zeilen* —, reven, toppen; bij overdr.: snel doen bewegen, werpen: *iets in 't water* —, *iem. de deur uit* —; in de platte taal: *iets* —, gappen, met vlugge hand stelen; —**er** (*harde schok of bons door het breken van een golf op het schip; schuiver*), m. —s: *het schip maakte een* —.

Kaai'looper (*los werkman, aan de kaai*), m. —s.

Kaai'man (dierk. *krokodil van Midden- en Z.-Amerika met buikpantser*), m. —s, —-mannen; zie: A l l i g a t o r en G a v i a a l.

Kaai'werker (*sjouwerman a. d. kaai*), m. —werkers.

I. Kaak (1 ontl. *beenderen van het gelaat, waarin de tanden zijn geplaatst*; 2 in het mv. *wangen*; 3 *kieuw v.e. visch*), v. kaken: 1 *de boven*—, *de onder*—; zegsw. *uit de kaken van den dood redden*, van den wissen ondergang; *een flesch wijn achter de kaken gooien*, nl. drinken. plat: 2 *blozende kaken, ingevallen kaken*; zegsw. *met beschaamde kaken staan*, eig. met een blos der schaamte op de wangen, uit het veld geslagen, gelogenstraft; 3 *bij het koopen van visch kijken of de kaken rood zijn.*

II. Kaak (*voorheen een schandpaal*), v. kaken: *iem. aan of op de — stellen*, eig. hem te pronk doen staan, openlijk aan bespotting blootstellen, fig. iem. aan verachting prijsgeven, door zijn euveldaden bekend te maken.

III. Kaak (ontleend aan het Engelsche *cake*: *gebakje*, inz. *scheepsbeschuit*), v. kaken, zie K a a k t o n; —**je** (*droog koekje*), o. —s: *een blik —s.*

Kaak'mes (*klein, vinnig mes, om visch te kaken*), o. —messen; zie K a k e n.

Kaak'slag (*slag op de kaak of wang*; fig. *erge beleediging, hoon*), m. —slagen.

Kaak'ton (scheepst. *ton tot het bewaren van scheepsbeschuit*), v. —tonnen.

Kaal (*niet begroeid met haar, veeren of wol; zonder bladeren*), bn. e. bw.; kaler, —st: *een — hoofd hebben, vijf kale jonge vogeltjes, een kale plek* bij paarden, schapen; ook: *een kale rots, een kale boom; de velden stonden* —, zonder plantengroei; *dit laken is spoedig* —, afgesleten; *een kale jonker*, poover, zonder middelen; spreekw. *Hoe kaler jonker, hoe grooter pronker; hoe kaler, hoe royaler*, hoe minder iem. heeft, hoe meer hij soms uitgeeft; — *geknipt, geschoren*, kort, glad; zegsw. *ergens — afkomen*, er geen voordeel of eer bij behalen; *het er — afbrengen*, zóó, dat men zich zelf en anderen teleurstelt.

Kaalhoof'dig (*haarloos*), bn.; —er, —st.

Kaal'kop (scheldn. *iem. met kalen schedel*), m. en v. —koppen.

Kaam (*gerimpeld vlies op bier, azijn enz.*), v.

Kaam'sel (*kaam*), o. —s.

I. Kaan (*platboomd vaartuig, bootje*), v. kanen.

II. Kaan (*uitgesmolten stukje vet of spek*), v. kanen; zie K a a i.

Kaan'koek (*koek van kanen in den vorm van een pannekoek*), m. —koeken; (als stofnaam), v. gmv.

I. Kaap (aardr. *in zee uitloopend gebergte, voorgebergte*; *Kaapkolonie*), v. kapen: *de — omzeilen*, inz. Kaap de Goede Hoop; *naar de — gaan*, d. i. Kaapstad; zegsw. *de — te boven zijn*, haar omgezeild hebben, fig. het gevaar (der stormen) ontkomen zijn.

II. Kaap (*zeeroof*), v. gmv.: zegsw. *ter — varen.*

Kaap'kolonie (aardr. *Engelsche bezitting aan de Z.-punt van Afrika met de hoofdplaats Kaapstad*), v.

Kaapsch (*van de Kaap*), bn.: *de —e ezel*, de zebra; —*e wijn*, zie K a a p w ij n.

Kaap'stander (*windas met verticalen stand v. h. draaispil*), m. —standers: de — wordt b.v. gebruikt om het anker te winden; zie G a n g s p i l.

I. Kaapvaar'der (*schip, dat naar de Kaap de Goede Hoop vaart*), m. —s.

II. Kaap'vaarder (*schip, dat ter kaapvaart is*), m. —s.

I. Kaap'vaart (*vaart op de Kaap*), v. gmv.

II. Kaap'vaart (*het varen ter kaperij*), v. gmv.

Kaap'wijn (*Kaapsche wijn*, inz. *Constantiawijn*, zie aldaar), m. —wijnen.

Kaar (*beun, bak met gaatjes om de visch levend te bewaren*), v. karen.

Kaar'de (1 plantk. *een soort van distel, kaardebol*; 2 bij verg. als voorwerpsnaam, gereedschapsnaam inz. *een soort van borstel, waarvan de haren door dunne stijltjes zijn vervangen: ijzeren wolkam*), v. —n: 1 *de — groeit in vochtigen grond, wordt ook gekweekt*, zie K a a r d e n d i s t e l; 2 *tusschen twee —n wordt de wol en ook het katoen gezuiverd, ontward en tot draden bewerkt, die zich gemakkelijk laten spinnen.*

Kaar'den (*met een kaarde de vezels van een stof voor het spinnen gereedmaken*), kaardde, heeft gekaard: *wol* —.

Kaar'dendistel (plantk. *distel, wier gedroogde bloemhoofdjes men gebruikt tot het gladkrassen van wol, van laken*), v. —s.

Kaars (*pit van katoendraad met was, vet enz. omgeven*), v. —en: *een smeer*—, *een was*—, *een stearine* —, zie ald.; zegsw. *zoo recht als een* —, zeer recht; *in de — vliegen*, zich eindelijk aan rechtsvervolging blootstellen, in het ongeluk loopen; *om de — vliegen*, zich onvoorzichtig aan gevaar blootstellen.

Kaar'sedief (*stukje verkoolde pit, die een vetkaars doet afloopen*), m. —dieven.

Kaar'senbak (*bak tot het bewaren van kaarsen*), m. —bakken; —**domper** (*hoedvormig dekseltje tot het blusschen van kaarsen, ook aan een langen steel*), m. —s; —**katoen** (*katoen voor kaarsepitten*), o. gmv.

Kaar'sepit (*pit of katoenen draad eener kaars*), v. —pitten; —**snuiter** (*een soort van schaar met bakje of huisje aan een der bladen*), m. —s; —**lantaarn** (*lantaarn met kaarsverlichting in tegenst. met acetyleenlantaarn*), v. —s.

Kaars'licht (1 *licht van één of meer kaarsen*; 2 schilderk. *een schilderstuk met het lichteffect van een brandende kaars*, o. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 *hij zat bij — te werken*; 2 *een — van Van Schendel* (1806—'70); *een — van Gerard Dou* (1613—75).

Kaars'recht (*recht als een kaars*), bn. en bw.: *een —e houding*; *— loopen*.

Kaars'vet (*grondstof voor kaarsen*; *vet, afgedropen v. e. kaars*), o. gmv.: *er zit — op je jas*.

Kaart (1 *speelkaart*; 2 *rechthoekig stuk karton met het een of ander bedrukt of beschreven*, inz. *toegangskaart*; *ook, naam- of visitekaart, en dan kaartje*; 3 *teekening van den hemel, de aarde of een deel er van*), v. —en: 1 *een spel —en, de —en geven, afnemen, wasschen* (= dooreenmengen); *een —je leggen*, eenigen tijd kaartspelen; zegsw. *iem. in de — kijken of zien*, iems geheime bedoelingen of plannen achterhalen, doorzien; zegsw. *met open — spelen*, niets verbergen; *in iems — spelen*, hem helpen, naar zijn wensch of in zijn belang handelen; *alles op één — zetten*, al zijn geld aan één kans, alles ineens wagen; *een doorgestoken —*, een vooraf bekonkelde zaak; *iem. de — leggen*, hem de toekomst voorspellen; spreekw. *De gekken krijgen de —*, het geluk helpt de dwazen; 2 *wij zullen vroegtijdig —en nemen voor die opera*; *iem. een —je zenden, bij iem. een —je afgeven*; 3 *een — der beide wereldhalfronden*, zie M a p p e m o n d e; *een — van Europa, een sterren—, een maan—, een topographische —, e. blinde —*, zonder namen; zegsw. *de — van het land kennen*, op de hoogte zijn.

Kaar'ten (*kaartspelen*), kaartte, heeft gekaart: *willen wij eens een boompje —?*

Kaar'tenblad (*karton*, ook: *papier, om er een kaart op te teekenen*), o. —bladen.

Kaar'tenfabriek (*fabriek v. speelkaarten*), v. —en; —**huis** (*uit speelkaarten nagebootst gebouwtje*), o. —huizen, fig. iets, dat zeer licht ineenvalt: *het — van iems geluk, van iems hoop*; —**stelsel** (*boeking-systeeem op alphabetisch gerangschikte kaarten*, inz. *in den handel*), o. gmv.

Kaart'legster (*waarzegster, werkend met een spel kaarten*; *oude best*), v. —s.

Kaart'lezen (mil. *het kennen of leeren kennen der teekens van de stafkaart*), o. gmv.: *oefeningen in het —*; —**loopen** (mil. *op of volgens de stafkaart loopen*), o. gmv.: *het kader wordt geoefend in het —*.

Kaart'spel (1 *spel, dat met de kaarten gespeeld wordt*; 2 *de kaarten zelf*), o. —spelen; —spellen (de kaarten): 1 *verslaafd zijn aan 't —, er zijn tal van —spelen*; 2 *koop me twee —spellen*.

Kaart'telegram (*telegram, dat open*, d. i. als een kaart, *bezorgd wordt*), o. —grammen.

Kaas (*voedingsmiddel, uit melk bereid, àl of niet gekruid*): **1** (*voorwerpsnaam*), v. kazen, **2** (*als stofnaam*), v.: *volvette —*, wanneer de melk niet afgeroomd is; *vette —*, wanneer een gedeelte der melk afgeroomd is; *magere —*, wanneer al de melk afgeroomd is voor boterbereiding; er is *Edammer —*, kaas in kogelvorm; *Leidsche —*, kaas in grooten schijfvorm; *zoetemelksche —, gruyère—, groene — enz.*; zegsw. *hij heeft er geen — van gegeten*, hij heeft er geen ondervinding of verstand van; *zich de — niet van 't brood laten eten*, zich goed weten te verweren, zich niet laten ontnemen, waar men recht op heeft.

Kaas- en Brood'volk (gesch. *oproerige Kennemerlandsche boeren in 1491—'92*), o.

Kaas'jeskruid (plantk. *maluwe, malve*), o.

Kaas'kamer (*vertrek, waarin de uit den vorm genomen kazen op planken worden gedroogd en met zout gedurig ingewreven*), v. —s; —**kleursel** (*geelachtige vloeistof tot het kleuren der kaasstof, vooral van hooikaas*), o. gmv.; —**kooper** (*handelaar in kaas*), m. —s: zegsw. *'t is een heele —, 't is een —*, een man, die 't breed heeft en dit laat blijken; —**kop** (*persvorm voor kaas*; fig. *scheldnaam in België, vooral in de dagen van 1830—'40 en nòg voor N.-Nederlander*), m. —pen; —**kopdraaier** (—*maker*), m. —s; —**markt** (*markt, waar kaas verhandeld wordt, ook in 't groot*), v. —markten: *de — te Alkmaar*; —**mes** (*groot mes, waarmee kaas gesneden wordt*; milit. iron.: *sabel*), o. —messen; —**mijt** (dierk. *mijt, die zich vooral in oude kaas nestelt*), v. —mijten; —**pakhuis** (*pakhuis voor kaas*), o. —pakhuizen; —**stof** (*caseïne, eiwitstof in melk*), v.; —**stolp** (*stolpvormig glazen deksel om kaas te bedekken*), v. —en; —**waag** (*stedelijke waag tot het wegen van hoeveelheden kaas*), v. —wagen.

Kaats (*plaats van den kaatsbal*), v. gmv.

Kaats'baan (*de baan, de open ruimte, waar men kaatst*), v. —banen, verg.: K o l f b a a n, K e g e l b a a n; —**bal** (*kleine elastieken bal, gebruikt bij het kaatsen*), m. —ballen.

Kaat'sen (*het kaatsspel spelen*), kaatste, heeft gekaatst: spreekw. *Wie kaatst, moet den bal verwachten*, d. i. wie schertst, moet scherts kunnen verdragen; wie aanvalt, moet rekenen op tegenweer.

Kabaai' (O.-I. *gekleurd, lang baadje der inlanders*; *wit damesjakje met borduursel*; *wit huisjasje voor heeren*, ook K a b a j a), v. —en: *de dame was gekleed in sarong en —*.

Kabaal' (*rumoer, opschudding, lawaai, drukte*), o.: *— maken, — schoppen*.

Kaba'ja (O.-I. *kabaai*), v. —'s.

Kabal'la (*mystieke Joodsche geheimleer, geheime wijsheid*), v. gmv., ook, K a b b a'la.

Kaballist' (*beoefenaar der kaballa*), m. —en; —**lis'tisch** (*in verband staande met de kaballa*), bn.: *—e teekens*, geheime teekens, symbolen, alleen verstaanbaar voor ingewijden.

Kabas' (Fr. *hengelmandje, van stroo of riet gevlochten*), v. kabassen; verg. K a r b i e s.

Kabas'sen (*knaphandig stelen, wegmoffelen*), kabaste, heeft gekabast; gew.

Kab'belen (*met zachten golfslag, ruischend stroomen*), kabbelde, heeft gekabbeld: *het beekje kabbelde langs den oever, een kabbelend watertje*.

Ka'bel (1 *dik touw, meestal bestaande uit*

drie ineengedraaide strengen, zie ald.; *scheepsankertouw*; bij uitbr. *in elkaar gedraaide metalen draden*; 2 *electrische geleiding onder water of onder den grond voor telegraaf, telefoon, krachtoverbrenging enz.*), m. —s: 1 *den — vieren*, zie Vieren; zegsw. *er is een kink in den —*, zie Kink; 2 *de transatlantische —*, tusschen Europa en Amerika; *de kabelkanalisatie voor intercommunaal telefoonverkeer is doorgetrokken tot A.*

Kabela'ring (*dun ankertouw, waarmee men 't anker ophaalt*), v. —en; ook *Kabellar'ga* (uit het Sp.), v. —'s: *de — dient ook ter bescherming van het schip tegen stooten* (vooral bij reddingsbooten) *en is dan van zwaar manilla-touw rondom het vaartuig buiten onder het dek aangebracht.*

Ka'belbaan, v. —banen; zie Kabelspoorweg.

Ka'belballon (*ballon, die aan kabel of staaldraad vastzit*), m. —s; zie Ballon.

Ka'belbericht (*telegraphisch bericht per kabel*, d. i. *van over zee*), o. —berichten.

Ka'belen (*met kabels vastmaken*; soms ook: *per kabel telegrapheeren*), kabelde, heeft gekabeld.

Ka'belfout (*defect, mankement in den kabel*, inz. *in den electrischen onderzeeschen kabel*), v. —en.

Ka'belgat (scheepst. *bergplaats van waarloos touwwerk*), o. —gaten.

Ka'belgram (*kabeltelegram*), o. —men.

Kabeljauw' **1** (dierk. *groote weekvinnige zeevisch*), m. —jauwen; **2** (*als stofnaam*), v. gmv.; zie: Spiering en verder Leng en Klipvisch.

Kabeljauwsch' **1** (gesch. *der Kabeljauwschen*), bn.: *de Hoeksche en —e twisten* (1349—1492); **2** **—jauw'schen** (gesch. *aanhangers van graaf Willem V*, 1349, *later partijnaam*), m. mv., zie Hoekschen.

Kabeljauws'hom (*ingewandsdeel van een kabeljauw*), v. —hommen: *met opgewondenheid van een gestoofde — spreken* (C.O.); **—staart** (*staart v. e. kabeljauw*), m. —en.

Ka'bellasch (*lasch of inzetsel in een kabel*), v. —lasschen; **—legging** (*het leggen van een electrischen kabel* inz. *in zee of in den oceaan*), v. —en.

Ka'bellengte (scheepst. *bij de marine* 0,1 *deel van een zeemijl, dus ± 185 M.*; *ook: lengte van 120 vadems of 225 M.*), v. -n; *de nevel belette verder dan een — te zien.*

Ka'belnet (*samenstel van electrische geleidingen*), o. —netten: *uitbreiding v. h. —.*

Ka'belspoorweg (*spoortrein, die door een staaldraad naar boven getrokken en van de hoogte weer afgelaten wordt; draadbaan, systeem van vervoer door electriciteit, nl. van wagentjes, die langs twee staaldraden loopen, over rails of in de lucht hangende*), m. —wegen: *de — te Bad-Ems*, ook Funiculaire.

Ka'belstoring (*kleine kabelfout*), v. —en: *— blijkt uit het niet gaaf overkomen van een kabeltelegram.*

Ka'beltelegram (*overzeesch telegram* nl. *langs een telegraafkabel*), o. —grammen.

Ka'beltouw (*kabel, ankertouw*), o. —en.

Kabinet' (1 *ouderwetsch fraai meubelstuk met gebogen ladenkast en twee bovendeuren*; 2 *zaal of galerij*; *verzameling*; 3 *bestekamer, W. C.*; 4 *werkvertrek van een vorst*; 5 *de hooge regeering: de gezamenlijke ministers*), o. —ten: 1 *een eikenhouten —*; 2 *een — van schilderijen, munten, penningen*; 3 (opschrift) —; *verschillende verbloemende benamingen van geheim gemak zijn* o.m.: *privaat, plee, bestekamer*; 4 *hij werd geleid in het particuliere — van den vorst*; 5 *een demissionair —*, z. ald; *een nationaal —*, een ministerie, waarin al de groote partijen des lands vertegenwoordigd zijn; *een rechtsch —*, een ministerie der Christelijke partijen; *een gemengd —*, een ministerie, waarin de rechtsche en linksche groepen vertegenwoordigd zijn.

Kabinet'formaat (*formaat van een fotogram* nl. *16 op 11 cM*), o. gmv.

Kabinets'crisis, v. —crisissen, zie Crisis; **—order,** v. —s, zie Kabinetsschrijven; **—quaestie** of **—kwestie,** v. —quaestiën, —kwesties: *de minister stelde de —*, deelde aan de Tweede-Kamer mede, dat bij afstemming van zijn regeeringsvoorstel het Kabinet of de regeering zou aftreden; **—raad** (*vergadering van al de ministers, meestal ter regeling of beslissing van een zeer urgente zaak*), m.: *er werd — gehouden over de beslaglegging op onze schepen in N.-Amerik. havens*; **—schrijven** (*brief of aanschrijving vanwege den koning, ook, vanwege het ministerie of van burgem. en wethouders in groote steden*, in O.-I. *vanwege den Gouv.-Generaal*), o. gmv.

Kaboepa'ten (O.-I. *regentshuis op Java*), v.

Kabou'ter, m. —s, zie Kobold: de *—mannetjes* zijn aan het huis gebonden en toeven meestal in de daksparren; hulpvaardig staan zij den boer op den akker, den molenaar op den molen, den smid in de smederij in al hun bezigheden ter zijde, vooral werken zij des nachts, vandaar hun bijnaam: nachtwerkertjes.

Kabriet' (W.-I. *geit*), v. —en.

Kabriool', v. —olen; zie Kapriool.

Kabuis', v. kabuizen; zie Kombuis.

Kabuis'kool (*witte inmaakkool, ook sluit-, kop-, boeskool genoemd*), v. —kolen.

Kaby'len (*Arab. volksstam in N.-Afrika* d. i. *in Marokko*), m. mv.; ook, *Kabie'len.*

Ka'chel (*ijzeren of porseleinen toestel ter verwarming van vertrekken*), v. kachels; **—deur** (*deur der kachel*), v. —deuren; **—kolen** (*steenkolen, geschikt voor de kachel*), v. mv., verg. Smeekolen; **—mantel** (*ijzeren beschutsel om de kachel*), m. —s; **—pijp** (*ijzeren buis als rookleider*), v. —en, fig. hooge zijden- of cylinderhoed: *heb je je — op?*; **—plaat** (*metalen plaat onder of vóór de kachel*), v. —platen; **—smid** (*smid, die kachels maakt*), m. —smeden; **—warmte,** v. gmv.

Kadas'ter (eig. *hoofdregister, grondregister*), o. gmv.: het — is een Rijksinstelling tot zekerheid van onroerende goederen door boeking in leggers of registers en door kaarten; dient ook tot berekening der grondbelasting; *landmeter v. h. —, boekhouder bij het —, de bewaarder v. h. —.*

Kadastraal' (*tot het kadaster behoorende*), bn. en bw.: *een —trale omschrijving, —trale opmetingen; —trale leggers; dat huis staat — bekend als Sectie D, N°. 256.*

Kadastreeren (*in de kadastrale leggers opschrijven*), —treerde, heeft gekadastreerd.
Kada'ver, o. —s; zie C a d a v e r.
Ka'de, kaai (*dijk of straat langs een haven, een meer enz.*), v. kaden; ook, bebouwde oever in een stad: *de Rijn— te Arnhem, de IJsel— te Zutfen.*
Ka'der (Fr. *cadre, lijst*; fig. *omlijsting, omvatting, omranding*; milit. *officieren, onderofficieren en korporaals van een legerafdeeling*), o. —s: fig. *denkbeelden, die niet passen in het — van den tegenwoordigen tijd,* nl. in de lijst.
Kadet' (*klein broodje*), v. —ten; meestal: *kadetje,* o. —s.
Kadet'ten (*verkorting, voor de Constitutioneele Democraten-partij, in de vroegere Russische Doema*), m. mv.: *de —partij.*
Ka'di (Arab. *Mohammedaansch rechter, die steeds theoloog is en volgens de godsdienstige voorschriften oordeelt*), m. —'s.
Ka'draai (*vaartuigje, waarmede men bij de schepen, die op stroom liggen, waren gaat venten*), v. —draaien; ook K a a i d r a a i; —**en** (*kaaidraaien,* zie ald.); —**er** (*parlevinker*), m. —s.
Kaduk', bn., zie K a d u u k.
Kadul', bw.: *zijn tong gaat* —, dubbel, de drank doet hem stamelen. gmz.
Kaduuk', ook: K a d u k, bn., zie C a d u c ook, K a d u k i g, K a d u k k i g: *grootvader is* —, versleten, ziekelijk, zwak.
Kaf (*afval,* inz. *van stroo,* maar ook: *bolkaf, lijnzaadkaf, karweizaadkaf*), o. gmv.: zegsw. *het — van het koren scheiden,* d. i. het kwade van het goede scheiden; *er is geen koren zonder* —, er is geen deugd zonder gebrek; Bijbel. *het zal als — verstuiven,* als kenschetsing van het vluchtige en onzekere der aardsche dingen.
Kaf'fa (*bontkatoen uit Britsch-Indië*), o. gmv.
Kaf'fer (*inboorling van het Kafferland in Z.-Afrika; lomperd, vlegel,* in deze bet. misschien oorspr. *ka'fir,* zie ald.), m. —s; —**hoofd** (*hoofd van een Kafferstam*), o. —hoofden; —**kraal** (*Kafferdorp*), v. —kralen.
Ka'fir (scheldnaam: *niet-Mohammedaan, ongeloovige*), m. kafirs; verg. G i a u r.
Kaf'jes (plantk. *kafblaadjes*), o. mv.
Kaft (*omslag van een boek*), o. —en.
Kaf'tan (*lang opperkleed van Oostersche volken, nog door orthodoxe Joden in Rusland en Galicië gedragen*), m. kaftans.
Kaf'ten (*een boek van kaft of omslag voorzien*), kaftte, heeft gekaft: *schoolboeken* —.
Ka'ïk (*licht Turksch roeivaartuig*; ook: *klein vaartuig in de Zwarte Zee*), m. —s.
I. Ka'ïn (O.-I. *algemeene term voor doek- of kleedingstof*), v.: —*pandjang* of —*lepas,* een lange heupdoek, om het middel gedragen.
II. Ka'ïn, m. Bijbel. eerstgeboren zoon van Adam en Eva, hij doodde uit jaloezie zijn broeder Abel.
Ka'ïnsteeken (*teeken van* [*broeder*]*moord,* bij uitbr. *van laagheid*), o.: *het — aan het hoofd dragen,* in zijn uiterlijk, in zijn wezen iets hebben, waaruit de gemeenheid van karakter, de boosheid van het hart blijkt; ook: —**merk**(-*teeken*) o., zie Gen. 4 : 15.
Ka'jak (*lang, smal en zeer licht Groenlandsch eenpersoonsvaartuig voor de vischvangst*), v. —s, —ken.
Kajapoet'olie (O.-I. *etherische, pijnstillende olie uit de bladeren en takjes van den kajapoetboom, den Indischen mirteboom*), v. gmv.
Kajuit' (*scheepskamer, vooral van den kapitein,* ook *van passagiers*), v. —en.
Kajuits'jongen (*scheepsjongen als bediende v. d. scheepskapitein*), m. —s.
Kakado'ris (*kwakzalver*), m. —sen: *Meester* —.
Kakatoe', v. —s; meer: **Kaketoe'.**
Ka'kebeen (ontl. *been der kaak, kinnebak*), o. —beenen.
Ka'kelaar (*iem., die veel praat*), m. —s; —**laarster** (*klappei*), v. —s.
Ka'kelbont (*mengeling van schreeuwende kleuren*), bn.: *een —e haan*; *een —e versiering,* smakeloos.
Ka'kelen (1 *het schreeuwen van kippen, die gelegd hebben*; 2 fig. *luid babbelen, snateren*), kakelde, heeft gekakeld: 1 *ik hoor twee kippen — en de haan kakelt mee*; 2 *meisje, zit je weer te — in plaats van te leeren.*
Kakement' (*de kaken, de mond*), o. —en: *hou je — toch,* zwijg! plat.
Kakemo'no (*Jap. wandversiering, hangwandplaat*), v. —'s.
Ka'ken (*het met een vlijmscherp mesje verwijderen van kieuwen en ingewanden van haring en ansjovis*), kaakte, heeft gekaakt.
Ka'ker (*visscher, die kaakt*), m. —s: *op een logger zijn meerdere —s; een — is ook sorteerder van haring.*
Kaketoe' (*geelgekuifde papegaaisoort uit Australië en Oost-Indië*), v. —s.
Kak'kerlak (dierk. *rechtvleugelig insect, bakkerstor;* O.-I. *albino*), m. —lakken: —*lakken zijn* (in beide bet.) *lichtschuw.*
Kalamijn'steen of **Kalamijn'** (*erts van zink, galmei*), m. gmv.
Kalamink', kalmink' (*geglansde en gestreepte of gebloemde wollen stof*), o.: *een rok van* —; —**en** (*v. kalmink*) bn.: *een —jak.*
I. Kalan'der (dierk. *snuittor, korentor*), m. —s, ook, *Klander: de — is een ware plaag in het opgeslagen graan.*
II. Kalan'der (Fr. *mangel tot glanzing van gebleekt katoen of linnen; katoen— of linnenglanzer, glansmachine;* ook, *de glans zelf*), v. —s.
Kalan'deren (*met de kalander glanzig maken*), kalanderde, heeft gekalanderd; —**derij'** (*glanzerijwerkplaats*), v. —en; —**molen,** m. —s.
Kala'papalm (O.-I. *kokospalm*), m. —palmen; ook, K e l a'p a, m. —'s: —*tuin*; —*olie,* v. —oliën; zie K l a p p e r b o o m.
Kal'chas, m., zie C a l c h a s.
Kalebas', kalbas' (*zeer groote pompoen*; ook: *pronkappel of pronkpeer*), v. —bassen; fig. een mooi uiterlijk zonder eenige waarde, vroeger ook een snoever, zie J a n K a l e b a s.
Kalefa'ten, uit het Fr.; zie K a l f a t e n.
Kaleidoscoop' (*kleurenkijker*), m. —scopen; ook, C a l e i d o s c o o p.
I. Kalen'der (Lat. *almanak, dagwijzer*), m. —s; zie ook: R e p u b l i k e i n s c h e — en G r e g o r i a a n s c h e —.
II. Kalen'der (*Mohammedaansche bedelmonnik, derwisch*), m. —s.
Kalen'derjaar, o. —jaren; zie J a a r.

Kales', v. kalessen; zie Calèche.
Kalf (1 *jong van sommige viervoetige dieren*, inz. *van een koe, ook van een hert;* 2 fig. *al te goede man, onnoozele bloed*), o. kalveren, kalven, zie: Koe—, Stier—: 1 *een nuchter* —, pas geboren, zie Nuchter; zegsw. *het gouden — aanbidden*, zie Gouden kalf; *het gemeste — slachten*, uit blijdschap een feestelijk maal aanrichten, zie Lucas 15 : 23; *met eens anders — ploegen*, zich bedienen van de middelen, werktuigen, krachten van een ander, zie Richt. 14 : 18; *het* — (ook: *varken*) *is op een oor na gevild*, zie Oor; spreekw. *Als 't — verdronken is, dempt men den put*, menigeen herstelt iets gebrekkigs of een fout, als het te laat is, als het ongeluk gebeurd is; zie ook Sint-Juttemis; 2 fig. *een — van een jongen*, type van domheid en flauwiteit; *een goed —; een — Mozes*, een zachtmoedig man, Num. 12 : 3.
Kalfaat'hamer (*breeuwhamer*), m. —s, zie Klavaatshamer; **—ijzer** (*inslagijzer bij het breeuwen*), o. —s, zie Klamaaijzer; **—naad** (*reet tusschen twee planken*), m. —naden; **—tang,** v. —en; **—werk,** o. gmv.
Kalfa'ten (1 *het herstellen van een vaartuig, het dichtmaken der naden met uitgeplozen touw of met werk en pik;* 2 fig. *in orde brengen*), kalfaatte, heeft gekalfaat; 1 *het schip werd op de werf gekalfaat;* 2 *laat mij dit* —; ook, Kalefaten, zie Breeuwen.
Kalfa'teren (*kalfaten*), kalfaterde, heeft gekalfaterd; **—fa'tering,** v. —en; ook: *Kalefateren.*
Kalf'koe (*drachtige koe*), v. —koeien; zie Neurende koe.
Kalfs'biefstuk (*biefstuk v. kalfsvleesch*), m. —stukken; **—borst** (*vleesch v. h. borststuk v. e. kalf*), v. gmv.; **—gehakt** (*gehakt van kalfsvleesch*), o. gmv.; **—gelei** (*kalfsgelei*), v. gmv.; **—karbonade,** v. —n, zie Karbonade; **—kop** (*vleeschsprijs v. d. kop v. h. kalf bereid*), m. gmv.; **—kotelet'** (*—ribbetje*), v. —ten; **—lapjes** (*platte stukjes kalfsvleesch*), o. mv.; **—leder, —leer,** o. gmv.; **—lederen, —leeren** (*van kalfsleer*), bn.: *—schoenen, — boekbanden;* **—lever,** v. —levers: *honden zijn dol op — en beenen* (Schoolmeester); **—nier,** v. —en; **—oester** (*rond stukje kalfsvleesch met eiwit en paneermeel gebakken*), v. —oesters; **—oog** (fig. *groot uitpuilend oog*), o. —en: *Mietje met de —en* (C. O.); **—poelet** (*stukjes kalfsvleesch voor soep*), o.; **—rib** (*ribstuk van een kalf*), v. —ribben; **—schijf** (*plat, dik stuk kalfsvleesch*), v. —schijven; **—soep** (*soep van kalfsvleesch*), v. gmv.; **—tong,** v. —tongen; **—vel,** o. —vellen, fig. trommel, b.v. *het — volgen*, soldaat worden; **—vet,** o. gmv.; **—vleesch,** o. gmv.; **—voet** (*kalfspoot voor de keuken*), m. —voeten; **—zwezerik,** m. —zwezerikken; zie zwezerik.
Ka'li (*Javaansch woord voor rivier*), v. —'s: kali bezigt men in Middel- en Oost-Java, b.v. Kali-Bengawan, Kali-Brantas, verg. Tji.
Kali'ber (1 *middellijn van de cilindrische ruimte in een kanon, of van kogels;* 2 fig. *bepaalde soort, aard, gehalte*), o. gmv.: 1 *een kanon van groot* —, b.v. met mondopening van 42 cM.; 2 *menschen van 't zelfde* —.
Ka'lie (scheik. *plantenloogzout, zoutkruid, hoofdbestanddeel van potasch*), v. gmv.: *den akker met — bemesten*; zie Alcali.
Ka'lief (eig. *plaatsvervanger, opvolger van den profeet*), m. —en: *de — is tegelijk geestelijk en staatkundig hoofd van de Mohammedanen*; de titel wordt tegenwoordig gevoerd door den Sultan van Turkije.
Kalifaat' (*rijk of waardigheid der Kaliefen*), o. gmv.: *het Westersch — of het — van Cordova (766—1492); het Oostersch* — (Bagdad) tot 1258 (Mongolen).
Ka'lis (*schooier, bedelaar*), m kalissen: *hij komt van —dijk*, zie Geestigheid.
Ka'lium (*potassium, een zilverwit glinsterend metaal*), o. gmv.; **—-oxyde** (*alcali*), o. gmv.; **—zout** (*verbinding van zuren met kalium, als meststof*), o. —en.
Kalk (*alcalische aarde*), v. gmv.: — *beslaan*, met water mengen; **—aarde,** v. gmv.; **—achtig** (*als kalk*), bn.; **—bak** (*groote, vierkante bak, waarin kalk wordt bereid*, ook, *aandraagbak voor kalk*), m. —bakken.
Kalk'branderij (*kalkoven; gebouw, waarin kalk door hitte uit kalksteen, uit schelpen, of uit mergel wordt bereid; het branden zelf*), v. —en (in de 1ste bet); gmv. (in de 2de bet.) **—brij** (*bezinksel van kalkmelk*), v. gmv.
Kal'ken (1 *met kalk besmeren;* 2 *schrijven met kalk of krijt*, in 't algemeen *schrijven* en wel *vlug en slordig*), kalkte, heeft gekalkt: 1 *een muur* —; 2 *iets zoo maar neer* —.
Kalk'gebergte (aardr. *gebergte, in hoofdzaak bestaande uit kalkstof*), o. —n; zie Dolomiet.
Kalk'groef (*groef of kuil, waar kalk uit gegraven wordt*), v. —groeven; **—grond** (*kalkhoudende grond*), m. —gronden; **—hydraat** (*gebluschte kalk*), o. gmv.; **—kloet** (*stok, om kalk te roeren*), m. —kloeten, zie Kloet; **—kuil** (*kuil met of voor gebluschte kalk*), m. —kuilen; **—laag** (*laag uit kalk bestaande*), v. —lagen; **—licht** (*helder, wit licht*), o. gmv.: *het — ontstaat door gloeiing van kalk of krijt in een vlam van knalgas;* **—melk** (*witsel, mengsel van een weinig kalkhydraat met veel water*), v. gmv.; **—mergel** (*mergel met een zeer groot kalkgehalte*), v. gmv.; **—mortel** (*mortel, bestaande uit gebluschte kalk, met zand dooreengewerkt*), v. gmv.
I. Kalkoen' (dierk. *hoenderachtige vogel, misschien genoemd naar Calikoet of Calcutta in Voor-Indië: familie der fazanten*), m. —en: *de — komt in Midden-Amerika in het wild voor*; zie ook Kalkoentje.
II. Kalkoen' (*punt van een hoefijzer*), m.—en.
Kalkoe'nenei (*ei v. e. kalkoen*), o. —eieren; **—nest,** o. —en; **—vet** (*vet v. e. kalkoen*), o. gmv.; **—vleesch,** o.; ook: *Kalkoenevet, —vleesch.*
Kalkoensch', bn.: *een —e haan, een —e hen;* zegsw. *rood worden als een —e haan*, zoo rood als kam en lellen van een kalkoenschen haan, wanneer deze kwaad wordt.
Kalkoen'tje (*fleschje wijn van 1/4 Liter*), o. —s.
Kalk'oven (*oven, om kalk te branden*), m.

—s; —**put** (*kuil voor gebluschte kalk*), m. —putten; —**spaat** (*delfstof*), o. gmv.; —**steen** (*een sedimentgesteente, veelal van dierlijken oorsprong*), v. gmv.: *door ophooping van milliarden kalkhuisjes op den zeebodem ontstaat* —; —**water** (*water m. gebluschte kalk, kalkmelk*), o. gmv.; —**zouten** (*calciumzouten*), o. mv.

Kal'len (*babbelen, snappen*), kalde, heeft gekald: — *als Brugman*, d.i. goed weten te praten.

Kalm (*rustig, stil, tevreden*), bn. en bw.; —er, —st: *een — antwoord, wees* —; *de vergadering had een — verloop; hij sprak zeer* —, bedaard, niet gejaagd.

Kal'mar (*een soort van inktvisch*), m. —s.

Kalmeeren (*stillen, doen bedaren*), kalmeerde, heeft gekalmeerd: *iemand* —.

Kalmink', o. gmv.; zie K a l a m i n k.

Kalm'pjes (*bedaard*), bw.: *zich — amuseeren*, stil; *iets — opnemen*, rustig.

Kalm'te (*bedaardheid, gerustheid*), v. gmv.

Kalmuk'ken (*West-Mongoolsche stammen* o. a. *aan de Wolga*), m. mv.

Kal'mus, m. gmv., zie Z w a n e n b r o o d; —**olie** (*aetherachtige olie*), v.; ook, *Kal'moes*.

Kalomel', o. gmv.; zie C a l o m e l.

Ka'long (*groote vleermuis op Java*), m. —s.

Kalot', **kalot'je** (*mutsje, kapje*), v. —ten, —tjes; zie: C a l o t t e en S o l i d e e.

Kalot'ten (*afvalsdeelen bij 't vlaszwingelen*), v. mv.: *van de — maakt men grof weefsel.*

Kal'ven (*een kalf werpen*; gmz. voor *braken*), kalfde, heeft gekalfd; ook, K a l ' v e r e n.

Kal'verachtig (*als een kalf: dartel*; fig. *speelsch, kinderachtig*), bn.; —er, —st.

Kal'veren, zie K a l v e n.

Kal'verig, bw.: — *kijken*, onnoozel, sulachtig.

Kalverliefde (*kinderachtige knapen- of meisjesliefde*), v. gmv.

Kalvijn' 1 (*appel*), v. kalvijnen: *roode en witte* —*en*: naar het Norm. dorp C a l v i l l e; **2** (*boom*), m. —en.

Kam (1 *werktuig van een of andere harde stof, met meer of min fijne tanden, dienend tot reiniging of tot het ordenen en bijeenhouden van 't haar*; 2 *vleezig getande uitwas op den kop van vogels, ook wel van slangen en hagedissen*; 3 *de lijn, waarin de hoogste toppen van een bergketen liggen*; 4 *het met tanden bedekte boven- of zijvlak v. e. rad*; 5 *weverskam, raam met glad afgewerkte stiften of tanden, waardoor de scheringdraden gespannen worden*; 6 *boven den helm uitstekende strook, rand of rug, waarin de pluim bevestigd wordt*; 7 muz. *stukje hout in den vorm van een bruggetje, waarop de snaren van een strijk- of tokkelinstrument rusten*; 8 *de min of meer scherpe rand of kant van een voorwerp*), m. kammen; verkl. kammetje, o. —s: 1 *een fijne, een beenen* —; *een schildpadden kammetje tot hechting van de haarlokken*; 2 *de — van een haan, een haan met dubbelen* —; zegsw. *den — opsteken of opzetten*, zich gaan verweren of verzetten; *een rooden — krijgen*, zich erg boos maken; *iem. in den — pikken*, hem afbijten of afsnauwen; 3 *de — van een gebergte kan scherp zijn*; *de — van het duin*, zie: B e r g —, D u i n —; 4 zie K a m r a d; 5 zegsw. *allen over één* —, *of over denzelfden — scheren*, op dezelfde wijze behandelen, geen onderscheid maken, als gelijken behandelen: *een criticus dient dichters en schrijvers van vroegere en latere eeuwen niet over één — te scheren*; 6 *een schildknaap mocht geen vederbos op den — van zijn helm dragen*, zie P l u i m; 7 *de trillingen van den — gaan over op den klankbodem v. h. instrument*; 8 *de scherpe kammen van een rots.*

Kam'duiker (dierk. *volksnaam voor de kuifeend*), m. —duikers.

Kameel' 1 (dierk. *herkauwend zoogdier, rijen lastdier in het Oosten*), m. —en: *de eenbultige — of dromedaris, de tweebultige* —, beide soorten vindt men in Azië en Afrika als huisdieren, waarvan men de melk drinkt en het vleesch eet, wier haar tot grof doek wordt verwerkt, wier huid tot leder wordt gelooid en wier mest zelfs tot brandstof kan dienen; *de — heet met recht het schip der woestijn*; dicht. *Kemel: kemel en ros zijn de helper en de vriend van den Arabier*; **2** (*toestel om zwaargeladen schepen over ondiepten te brengen*, inz. *over het Pampus voor Amsterdam*; *scheepslichter*), o. —en: *het — is in 1691 uitgevonden door den Nederlander Meeuwes Meindertsz. Bakker.*

Kameel'pardel (*giraffe*), m. —s; ook: K a m e e l p a a r d.

Kameel'schaap, o. —schapen: zie L a m a.

Kameels'haar (*haar van een kameel*), o. gmv.; —**haren** (*van kameelshaar*), bn.; zie: K e m e l s h a a r, K e m e l s h a r e n.

Kameleon' 1 (dierk. *kleurveranderend hagedisje*), o. —s: *het — met het licht-amandelkleurig houterig lijfje* (v. Deyssel); *het — leeft vooral in Noord-Afrika*; **2** (*persoon, die telkens van partij wisselt; politieke weerhaan*), m. —s.

Kameleon'tisch (*veranderlijk v. kleur*; fig. *met alle winden waaiend*), bn: *een —e politiek.* die niet te werk gaat volgens een vast beginsel; verg. O p p o r t u n i s m e.

Kamelot' (*geweven stof van kemelshaar, doorwerkt met zijde*), o. gmv.

Kamelot'ten (*uit kemels- of geitenhaar geweven*), bn.: *een — doekje*, van kamelot.

Ka'men (*kamig worden, beschimmelen of schiften van bier*), kaamde, heeft gekaamd.

Kamenier' (uit *camerière: kamerjuffer, helpster eener dame bij haar toilet*), v. —s.

Kamenie'ren (*een dame helpen kappen en kleeden; als kamenier dienen*), kamenierde, heeft gekamenierd.

Ka'mer (1 *vertrek v. e. huis, besloten ruimte met deuren*; fig. *ruimte in een vuurwapen enz.*; 2 collectief: *college, vergadering*), v. —s: 1 *een achter—, eet—, boven— enz.*; fig. *de — van een kanon*, ruimte, waarin het kruit of de springlading ontbrandt; *een — van het hart*, zie H a r t k a m e r; *de — van een mijn*, ruimte voor de springlading; zegsw. *zijn — houden*, ongesteld zijn; *op —s wonen, gestoffeerde —s*; 2 *de — van koophandel en fabrieken*; *de Eerste- en Tweede-Kamer der Staten-Generaal*; zie ook: — v a n a r b e i d, — v a n k o o p h a n d e l, — v a n r h e t o r i c a, — v a n v a c a n t i e.

Kameraad' (eig. *kamergezel*: *makker,*

vriend, vriendin), m. en v. —s, —raden.
Kameraadschap'pelijk (*als goede kameraden*), bn. en bw.: *met iemand — omgaan.*
Ka'merarrest (mil. *zekere lichte straf, bij welke men zijn kamer of huis niet mag verlaten*), o. —arresten: *die officier heeft 8 dagen —*; fig. *ik ben verkouden en heb —*; **—bewaarder** (*deurwachter, kamerdienaar van een minister*), m. —s; **—buks** (*kleine buks, om in een vertrek op een doel te schieten*), v. —buksen; **—dienaar** (*lijfknecht v. e. aanzienlijk heer, v. e. vorst*), m. —s.
Ka'merdoek (*fijn linnen uit Kamerijk, waar dit weefsel het eerst vervaardigd werd*), o.: *katoenen —*, d.i. zeer fijn hemdenkatoen.
Ka'mergeleerde (*theorie-man*), m. —geleerden: *hij is maar een droog —.*
Ka'mergerecht (*Duitsch gerechtshof*), o.: *het — (1495) maakte een einde aan het vuistrecht*: eerste rechterlijke instelling in Europa.
Ka'mergymnastiek (*lichte lichaamsoefeningen, die in een kamer kunnen uitgevoerd worden*), v. gmv.
Ka'merheer (*edelman in hofdienst*), m. —heeren: *deze baron is — des konings*; *die heer is — i. b. d.*, in buitengewonen dienst; *de gouden sleutel is het distinctief van den —*; *deze bisschop is — van den paus*, titel v. e. dienstdoend prelaat aan 't pauselijk hof.
Ka'merjager (*rattenvanger, persoon, die muizen en ratten tot zich weet te lokken en te vangen*), m. —jagers.
Ka'merlid (*lid van een der beide Kamers der Staten-Generaal*), o. —leden.
Ka'mermeisje (*dienstbode, die de kamers in orde houdt*), o. —meisjes.
Ka'mermuziek (muz. *muziek*, inz. *instrumentale, voor klein ensemble, b.v. duo, trio enz. en uit te voeren voor weinig publiek in een kleine zaal of kamer*), v. gmv.; **—stem** (*lichte zangstem*), v. —men.
Ka'merontbinding (*het ontbinden der Eerste- of der Tweede-Kamer*), v. —en: de — maakt een algemeene verkiezing noodzakelijk.
Ka'meroverzicht (*beknopt of kort verslag van het dien dag behandelde in de Eerste- of Tweede-Kamer*), o. —en.
Ka'merplant (*plant, welke als sieraad in een kamer wordt gehouden*), v. —en.
Ka'merscherm of **—schut** (*tochtscherm in een kamer*), o. —schermen, —schutten.
Ka'mer van ar'beid (*sedert 1898 een wettelijke instelling, die ten doel heeft de belangen van patroons en werklieden door onderlinge samenwerking te bevorderen*), v. —s van arbeid.
Kamer van koop'handel en fabrie'ken (*college van door de burgerij gekozen deskundigen op gebied van handel en industrie*), v. —s van k. en f.: deze geven gevraagde en ongevraagde adviezen aan het bestuur van het land, van de provincie of van de gemeente.
Kamer van rheto'rica, v. kamers van —; zie Rederijkerskamer.
Kamer van vacan'tie, v.; zie Vacantie.
Ka'merverslag (*verslag van het dien dag in een der Kamers verhandelde*), o. —verslagen: een analytisch — wordt vanwege de regeering verkrijgbaar gesteld voor een kleine vergoeding; zie Kameroverzicht.
Ka'merzitting (*vergadering van de leden van de 1e of 2e Kamer der Staten-Generaal te 's-Gravenhage*), v. —zittingen.
Kam'fer (*brandbaar en vluchtig hars, verkregen uit den wortel en den bast van den kamferboom*), v. gmv.; **—achtig,** bn. en bw.: *een —e lucht*; *— rieken*; **—boom** (*een der hoogste woudboomen op Formosa*; *in Britsch-Indië, in China en in Japan, een soort van laurier*), m. —boomen; **—olie** (*een oplossing van kamfer in olijfolie*), v.: *de — wordt onder de huid ingespoten*; **—poeder** (*poeder van kamfer*), o. gmv.; **—spiritus** (*spiritus, waarin kamfer is opgelost, een wrijfmiddel der huid*), m. gmv.
Kam'garen 1 (*garen, gesponnen uit lange, gekamde wol*; *weefsel van kamgaren*), o., (soorten), o. —garens; **2** (*van kamgaren*), bn.: *— stoffen.*
Kam'hagedis (*geschubde hadedis van Z.-Amerika*), v. —sen; ook, Leguaan.
Kam'hout (*Afrik. roodhout*), o. gmv.
Ka'mig (*schimmelig*), bn.; —er, —st: *-bier.*
Kamil'le (*geneeskrachtige plant*), v. —n: *in ons land groeit de gewone —*; *de bloem der — is zweetdrijvend*: *—thee drinken.* (ll = ll).
Kamitoe'a (Mal. *plaatsvervanger v. d. loerah*), m. —'s.
Kamizool' (Fr. *lang vest met mouwen*; *borstrok*), o. —zolen; **—zak,** m. —zakken: *hij droeg een horloge in den —.* vero.
Kam'kever (dierk. *schallebijter*), m. —s.
Kam'kieuwigen (dierk. *een afdeeling der slakken*), v. mv.
Kam'men (*met een kam haar of wol ordenen, ontwarren, zuiveren*), kamde, heeft gekamd; refl. *zich —.*
Kam'mossel (dierk. *koploos weekdier met fraai gekleurde schelp*), v. —mossels.
Kam'neus (*een soort van vledermuis*), m. —neuzen; ook Hoefijzerneus.
Kamoe'ning (*fijn, geel gevlamd O.-I. hout van den boom van dien naam*), o. gmv.: *het fijne — komt van den wortel van het boompje.*
Kamoes'leer (*gemzenleer*), o. gmv.: **—en,** bn.: *— handschoenen*; ook, Kamuis.
I. Kamp (*leger, legerplaats in 't open veld*; o. —en: *het — betrekken, de oefeningen v. het — bijwonen, het — v. Zeist*; *het Chineesche —*, Ind. wijk, b.v. in Soerabaja, waar de Chineezen wonen; *het vluchtelingen—, interneerings—*, d.i. aangewezen verblijfplaats; fig. *het liberale —*, partij.
II. Kamp 1 (1 *afgepaald stuk grond*; 2 *strijd, gevecht, worsteling*), in bet. 1 —en, in bet. 2 gmv.: 1 *een — weiland*; *die grond wordt bij —en geveild*; 2 *een zware —, den — doorstaan*; **2.** (*gelijk, effen*), bn. en bw.: *wij staan —*, gelijk; *ik speel — op*, zonder winst of verlies; zegsw. *geen — geven*, niet gewonnen geven; *het bleef —*, het bleef (onbesliste) strijd, het bleef onbeslist.
Kam'pak (Javaansch: *roover, rooverbende*, zie Ketjoe), m. —s; **—partij** (*geweldadige roof met inbraak, door gewapende inlanders gepleegd*), v. —en.
I. Kampan'je, v. —s; zie Campagne.
II. Kampan'je (scheepst. 1 *de verhooging op of de verhoogingen van het achterste ge-*

deelte v. e. schip; *het hooge achterste gedeelte v. e. schip*; 2 *het opperste der scheepsdekken op sommige thans verouderde typen van zeeschepen*), v. —s: 1 *de achtersteven of — liep hoog op*; 2 *de — dient voornamelijk tot plaats van overzicht, kommando.*

Kampeeren (*een kamp betrekken, gelegerd zijn*): *de troepen lagen op de heide gekampeerd.*

Kampement' (*e. complex v. tenten, die samen een kamp vormen*; O.-I. *de gezamenlijke officierswoningen en kazernegebouwen*), o. —en: *een —, omringd met wal en schans.*

Kam'pen (*strijden, vechten*), kampte, heeft gekampt: *met, tegen iem.* —; fig. — *met gebrek, — met wederwaardigheden*; *de onderwijzer heeft gedurig te — met onwil* (Mult.), worstelen.

Kamperfoe'lie (*boks- of geitenblad: slingerplant, heester met windenden stengel, tuin- en boschplant met fraaie witgele of roode bloemen*), v. —s; —**priëel** (*priëel, overgroeid met geitenblad*), o. —priëelen.

Kampernoe'lie (eig. *veldzwam, eetbare paddenstoel*), v. —s: *de — groeit in tuin en weiden, wordt ook gekweekt.*

Kam'persteur (*harde eieren m. mosterd*), m.

Kam'perui (*dwaze handeling, lachwekkende daad*), m. —en: —en worden door overlevering toegedicht aan de vroegere bewoners van Kampen, verg. A b d e r i e t.

Kampioen' (*kampvechter, voorvechter*; *voorman*), m. —en: sport. *de — der Ned. wielrijders*, de eerste, de allerbeste, de overwinnaar, zie C h a m p i o n; —**schap** (*het overwinnaar zijn in een wedstrijd*), o. gmv.: *het — van Europa of van Nederland in 't wielrijden.*

Kampioensprijs (*prijs, als kampioen te behalen*), m. —prijzen.

Kam'po(e)ng (O.-I. *omheind erf*; *complex van inlandsche woningen*; *inlandsch dorp, deel van een hoofdplaats*; *wijk, niet zelfstandige desa*), m. —s; —**bewoner**, m. —s; —**hond** (O.-I. *gladakker*), m. —en; verg. D e s s a, D e s a.

Kamp'rechter (*iem., die bij wedstrijden in het kampen* b.v. *bij het worstelen de beslissing heeft*), m. —s.

Kamp'vechter (*strijder, kampioen*; fig. *verdediger*), m. —s: *een — voor de vrijheid.*

Kam'rad (*rad met tanden aan het bovenvlak*), o. —raden, —raderen; —**radwiel**, o. -en.

Kam'schelp (*schelp v. d. kammossel*), v. —en: *een — is kegelvormig en aan de randen gekarteld, zij heeft de kleur van bleekrood marmer.*

Kamuis'leer, o.; zie K a m o e s l e e r.

Kam'wol (*gekamde wol*), v. gmv.

Kan (*vaatwerk voor vloeistoffen, van hout, aardewerk, steen, metaal*; *oude benaming voor liter*), v. kannen: de — of de Liter met zijn veelvouden en onderdeelen is e. inhoudsmaat voor natte waren, zie N a t t e w a r e n; zegsw. *de — aanspreken, diep in de — kijken*; *liefhebber v. de — zijn*, nl. v. sterkedrank, bier, wijn enz.; spreekw. *Wie het onderste uit de — wil hebben, krijgt het lid op den neus*, d. i. wie al te begeerig is, krijgt niets; *Als de wijn is in den man, is de wijsheid in de —*, een beschonkene weet niet, wat hij zeggen of zwijgen moet; zie B i e r-, K o f f i e-, M e l k-, O l i e k a n.

Kanaal' (1 *gegraven waterweg*; 2 *pijp, buis*; 3 *wat aan een kanaal doet denken*; 4 *zeeëngte van groote breedte*; 5 fig. *bron*), o. kanalen: 1 aardr. *het Merwede—*, nieuwe waterweg van Amsterdam naar den Rijn; verg. V a a r t in Willemsvaart; 2 *rook—*, v. e. schoorsteen; 3 ontl. *het darm—*, buisvormig orgaan, waardoor de vloeistoffen en vaste stoffen haar weg vinden; 4 aardr. *het Kanaal*, de zeeëngte tusschen Engeland en Frankrijk; *het verkeerde —*, het — van Bristol; 5 *uit welk — hebt gij dat? de geheime kanalen der diplomatie.*

Kanaal'tol (*tol bij doortocht v. e. kanaal* bijv. *van Suez, van Panama*), m. —tollen.

Ka'naän (eig. *het lage land, nederland, het Land van Belofte, het Joodsche land*), o.: — lag ten W. aan de oude Wereldzee en had in het O. den Jordaan met het meer Tiberias en de Doode Zee; het werd na de Babylonische gevangenschap ± 500 v. C. verdeeld in drie landschappen: Judea in het Z., Samaria in het midden en Galilea in het N.; na de verwoesting van Jeruzalem door Titus in 70 n. C. een Rom. provincie, Palaestina of Palestina, met het Over-Jordaansche onder vier vorsten (zie V i e r v o r s t) verdeeld, met een algemeenen landvoogd, zie b.v. P i l a t u s; zie ook H e i l i g e L a n d, en T a l e K a n a ä n s, onder T a l e.

Kanaänie'ten (*bewoners v. Kanaän, tijdens den intocht der Hebreën*), m. mv.

Kanaänie'tisch (*uit Kanaän, of dit land betreffende*), bn.: *een —e vrouw, de —e volken*; *de Filistijnen waren een — volk.*

Kanalisa'tie (*het bevaarbaar-maken van een beek, rivier enz.*; *het aanleggen v. kanalen*), v. gmv.: *de — der Maas in België, de Overijselsche —-Maatschappij.* (s = z).

Kanaliseeren (*het bevaarbaar-maken van beken, rivieren*): *het — der Mark in N.-Br.*

Kanal'je, o. en v., zie C a n a i l l e.

Kana'rie (*gele, zijsachtige kamervogel*; O.-I. *geelvink, politieagent*), m. —s: *de — leeft in 't wild op de Canarische eilanden en is ± 1450 te Cadix in Spanje aangebracht.*

Kana'rieboom (O.-I. *boom op de Molukken, met vruchten als blauwe pruimen, uit wier steenen een soort van olie gewonnen wordt*), m. —boomen.

Kana'riegeel (*geel als de kanarie*), bn.: *hij droeg —gele handschoenen, een — lint*; —**olie** (*olie, geperst uit de pitten der kanariepruim*), v. gmv.; —**vogel** (*kanarie*), m. —s; —**zaad** (*geel en zwart zaad voor een kanarie*), o. gmv., ook V o g e l z a a d.

Kanas'ter 1 (*rieten korf voor de fijne tabak in bladen*; ook: O.-I. *rieten mand voor verpakking*), m. —s; **2** (*varinas-tabak in rieten matten*), v.; zie: K n a s t e r en K r a n d j a n g.

Kan'dang (Java. *omheining van ruw paalwerk*; *kraal voor koeien, karbouwen*), v. —s.

Kandeel' (*warme kruidenwijn*, ook: *slemp, bestaande uit melk, suiker, eierdooiers en kaneel*), v.: *Jannetje heeft — gebrouwen.*

Kan'delaar (*kaarsdrager*), m. —s, —laren: *een veelarmige —*; *de zevenarmige gouden— in den tempel van Jeruzalem*, Ex. 25 : 31.

Kandela'ber (*kroonluchter*), v. —s; meestal C a n d e l a b e r, zie ald.

Kan'delaren (*een boom kaalhakken, zóó, dat hij niets dan stompen van takken heeft*), kandelaarde, heeft gekandelaard: *een ouden of zieken boom* —.

Kandij' (*gekristalliseerde suiker, klontjes*), v. gmv.; —**klontje,** o. —s; —**suiker,** v.

Kaneel' (O.-I. *specerij*), o. en v. gmv.: *het* — *is de gedroogde binnenbast van den kaneelboom*; *de* — *komt veel van Ceylon en Java.*

Kaneel'appel (*Amerik. vrucht met kaneelsmaak*), m. —appels; —**bast,** m. gmv.; —**geur,** m. gmv.; —**boom** (plantk. *een boom, afkomstig van Ceylon, ook op Java gekweekt*), m. —en; —**hout,** o. gmv.; —**kleurig** (*de kleur van kaneel hebbende*), bn.: *Hildebrand, je hadt een* — *jasje aan* (C. O.).

Kaneel'olie (apoth. *welriekende olie uit kaneelbast of uit -bloemen*), v. gmv.

Kaneel'water (*water, op kaneel getrokken*), o. gmv.: zegsw. *met gest en* — *loopen,* beuzelwerk doen, als een bakkershalfwasje.

Ka'nefas (Fr. *weefsel van hennep voor voering en tapisseriewerk*),o.; zie C a n e v a s.

Kanephoor' (*korfdraagster*: *meisjesbeeld, houdende een bloemenmandje op 't hoofd*), v. —phoren; zie C a n e p h o o r. (ph = f).

Kan'goeroe, v. —s, zie B u i d e l d i e r, ook, *Kangeroe.*

Kaninefaat' (*lid van een volksstam, die oudtijds aan de kuststreek van N.-Holl. woonde*), m. —faten: *Brinio, de* —.

Ka'nis (*vischkorf met deksel*), v. —sen.

Kan'jer (*iets, dat groot is in zijn soort*), m. —s: *een* — *van een visch, een* — *van een wijf,* groot, brutaal vrouwspersoon; bij uitbr. *hij is een* —, een nare vent.

Kan'ker (*kwaadaardig woekergezwel, zich voedend met de weefsels, waarin het ontstaat*; fig. *wegvretend iets*), m. gmv.: *zij lijdt aan* —; fig. *jenever is een* —; *het pauperisme is de* — *onzer hedendaagsche maatschappij*; ook: *hij of zij is de* — *van onze familie,* verderf.

Kan'kerachtig (*zweemende naar, lijkende op kanker*). bn.: *een* — *gezwel.*

Kan'kerbloem (*klaproos*), v. —bloemen.

Kan'keren (*door kanker wegteren*; volkst. *voortdurend mopperen, ontevredenheid toonen*), kankerde, is (in de 1e bet.), heeft (in de 2de bet.) gekankerd; zie ook: I n k a n k e r e n.

Kan'nebladen (*gele plompen*), o. mv.

Kan'nekenskruid (*zekere Indische plant*), o.: het — bergt als in een kannetje vocht of water i. d. holte der breede bladstengels.

Kan'nekijker (*drinkebroer*), m. —s, vero.: *Rederijkers,* —*s!* oud rijmpje.

Kan'nengieter (*politieke wijsneus*), m. —s; meestal T i n n e g i e t e r.

Kan'newasscher (*ruig borsteltje tot reiniging van flesschen en kannen*; plantk. *volksnaam van den paardestaart of het veegkruid, ook van de wilde kaardebol en de lischdodde*), m. —s.

Kannibaal' (*naam, door de Spanjaarden gegeven aan de bewoners derCaraïbische eilanden, die menscheneters waren*; bij uitbr. *menscheneter*; *woesteling*), m. —balen, zie A n t h r o p o p h a a g.

Kannibaalsch' (*als van een kannibaal*; fig. *onmenschelijk wreed*), bn. en bw.

Kannibalis'me (*het eten van menschenvleesch door menschen*), o. gmv.: — vindt men o.a. nog onder enkele Dajakstammen op Borneo, bij de Papoea's op Nieuw-Guinea, maar de Ind. regeering en de zendelingen beperken het meer en meer. Men at de handpalmen, kniestukken en hersenen van een verslagen vijand b.v. om dapper te worden, hetzelfde gebruik bestond bij tal van Indonesische volken.

Ka'no (*Indiaansch schuitje van boomschors, of uit een boomstam, dat voortgepagaaid wordt*), v. —'s; ook C a n o.

Kanoet'vogel (dierk. *Noordsche strandlooper, van Aug. tot Mei a. onze kusten*), m. —s.

Kanon' (*stuk geschut*), o. kanonnen; —**gebulder** (*het zware gedreun van kanonschoten*), o. gmv.

Kanonna'de (*hevig en voortgezet geschutvuur*), v. —s: *een algemeene* —.

Kanonneer'boot (*klein, plat oorlogsschip ter rivier- en kustverdediging*), v. —booten; —**galjoot** (*oorlogsvaartuig*), v. —galjoten.

Kanon'nenkoorts (*koorts, die 't gevolg is van vrees voor 't kanonvuur*), v. gmv.

Kanonnier' (*soldaat der artillerie*), m. —s.

Kanon'schot (*schot met e. kanon*), o. —schoten: *een bulderend* —.

Kanons'kogel (*kogel uit of v. e. kanon*), m. —s: *zware* —*s.*

Kanon'vuur (*het vuur uit een kanon, het vuren met kanonnen*), o. gmv.

Kans (Fr. *mogelijkheid,* inz. *waarschijnlijkheid, goede hoop op een gelukje*), v. kansen: *een goede* —, *een* — *wagen*; *er is geen* — *op,* uitzicht; *er zijn ook kwade* —*en*; *de* — *is verkeken,* d. i. verloren; *de* — *staat schoon,* er is véél kans; *ik zie er wel* — *toe,* mogelijkheid.

Kan'sel (*predikstoel*), m. kansels: *van den* — *aflezen,* in de kerk bekend maken.

Kanselarij' (*griffie van een gezantschap, bureau van een kanselier*), v. —en.

Kanselarij'stijl (*stijl, welke zich kenmerkt door stijve vormen en geijkte termen, vooral door bastaardwoorden*), m. gmv., verg. S t a d h u i s s t i j l; —**taal** (*officieele taal*), v. gmv.

Kanselier' (*hoofd eener kanselarij*; *grootzegelbewaarder des rijks, uitvaardiger der rijksbesluiten*; *eerste staatsdienaar in Duitschland*), m. —s, —en: *de ijzeren* —, gesch. wijlen prins Otto von Bismarck, 1815—'98.

Kan'selredenaar (*prediker, predikant*), m. —s: *beroemde* —*s.*

Kans'rekening (*waarschijnlijkheids-rekening of -leer*), v. gmv.

Kans'spel (*hazardspel*), o. —spelen.

I. Kant (*zijde, rand*), m. kanten: *aan dezen* — *der straat, aan den* — *van een sloot, van een weg enz.*; *de zelf*—, zie ald.; fig. *gij moet van uwen* — *wat toegeven*; zegsw. *zijn zaken aan* — *doen,* er mee ophouden; *de scherpe* —*en wegnemen,* afronden, fig. den stijl minder stooterig, hard of bits doen zijn; *dat raakt* — *noch wal,* is ongerijmd, heeft hoegenaamd geen grond, lijkt op niets; *over zijn* — *laten gaan,* zich iets, b.v. een beleediging niet aantrekken; *op het* —*je af,* op het randje, het nippertje af; *iem. of zich van* — *maken of helpen,* hem of zich dooden; — is etymologisch hetzelfde

woord als Kant **II** en Kant **III**.

II. Kant (*spelden- of klossenwerk*), v., (soorten), v. —en: *de Brusselsche — is fijn en zeer gezocht*, er is ook namaak, z.g.n. *geslagen —*.

III. Kant (1 *met scherpe zijden of kanten*; 2 *slim, scherpzinnig, schrander*), bn. en bw.: 1 *hout — zagen, — houwen*; zeew. *de zeilen — zetten*, geheel afgewerkt; ook: *het boek is nu — en klaar*, geheel afgewerkt; 2 *de jongen is —*.

Kanteel' (Fr. *schietgat, getand muurwerk, getande opening aan den bovenrand van kasteelmuren*), m. kanteelen.

Kan'telen (1 *wentelen, omkeeren, op een anderen kant zetten*; 2 *op een andere zij vallen, springend voortrollen*), kantelde, (heeft in bet. 1), (is in bet. 2) gekanteld: 1 *een kist, een balk, een steenblok —*; 2 *de flesch kantelde en viel om*; *ons bootje zal nog —*; *de ring kantelde van den toren* (Bild.).

Kanteloep' (*wratmeloen met roodachtig vruchtvleesch*), v. —loepen, ook wel: *Kantaloep*, soms Cantaloep.

I. Kan'ten (*een kant aan iets maken*), kantte, heeft gekant: *een steen —*; fig. *zich tegen iets —*, verzetten; zie Aankanten.

II. Kan'ten (*van kant*), bn.: *een — kraagje*.

Kan'terstok (*helmstok van het roer, roerpen*), m. —stokken.

Kant'houwen (*scherp afkappen*), kanthouwde, heeft gekanthouwd: *een stuk marmer —*; **—houwer** (*steenhouwer*), m. —s.

Kan'tig (*hoekig, scherp*), bn.; —er, —st.

Kanti'ne, v. —s; zie Cantine.

Kant'je (*haringvaatje van duims-eikenhout*), o. —s: een — bevat ruim 600 haringen; in een logger kan men 600, in een bom 400 kantjes bergen; verg. Last.

Kant'ji(e)l (Java. *dwerghert*), o. —s: *het — is niet grooter dan een middelmatige hond* (Max. Hav.).

Kant'kloppen (*kantmaken*), o. gmv.; **—klopper**, m. —s; **—klopster** (*—werkster*), v. —s.

Kant'kloster (Z.-Ned. *kantwerkster*), v. —s: *de —s van Brugge*.

Kant'lijn (1 *lijntje, getrokken links op den kant v. e. brief of v. e. cahier*; 2 meetk. *ribbe*), v. —lijnen: 1 *maak de —en niet dik*; 2 *een kubus heeft 12 —en*; *een n-zijdige piramide heeft 2n —en*; *een regelm. 12-vlak heeft 30 —en*.

Kanton' (1 *provincie, district, landsdeel*; 2 rechtst. *afdeeling van een onzer arrondissementen*), o. —s: 1 *Zwitserland bestaat uit 22 kantons, elk met eigen regeering of bestuur*; 2 *het arrondissement Breda bevat 5 kantons*, nl. *Breda, Oosterhout, Zevenbergen, Bergen-op-Zoom en Tilburg*; **—gerecht** (*lagere rechtbank in elk der kantons v. e. arrondissement*), o. —en; **—naal** (*tot een kanton behoorend*), bn.: *de —nale Raad*, in Zwitserland; **—neeren** (mil. *de troepen inlegeren in verschillende bij elkaar liggende dorpen*); **—nement'** (mil. *plaats van inkwartiering van militairen*), o. —en; **—rechter** (*rechter van het kanton*; vroeger: *vrederechter, nog in Z.-Ned.*), m. —s.

Kantonnier' (*arbeider, belast met het reinigen van groote wegen*), m. —s.

Kantoor' (*bureau, bureel*), o. —toren: *het — der belastingen, een notaris—, een handels—, de klerken van een —*; zegsw. *je bent aan het verkeerde —*, adres, hebt het mis; **—agen'da**, v. —'s; **—almanak**, m. —ken; **—bediende** (*klerk*), m. en v. —n; **—behoeften** (*papier, inkt enz.*), v. mv.; **—boek** (*legger voor de boekhouding*), o. —en; **—jas**, v. —sen; **—klerk**, m. en v. —en; **—lessenaar**, m. —s; **—looper** (*iem., die voor een kantoor boodschappen doet en gelden int*), m. —s; **—schrijver** (*klerk*), m. —s; **—uur**, o. —uren; **—werk** (*arbeid op een kantoor*), o. gmv.

Kant'rechten (*planken rechthoekig of haaks afzagen, rechte kanten maken aan hout*), kantrechtte, heeft gekantrecht.

Kant'teekening (*aanteekening op den witten kant of de marge van een blad*; fig. *kleine, zakelijke opmerking*), v. —en; verg. Glos.

Kant'visscherij (*het visschen met schrobnetten op platvisch langs de kust en wel des zomers*), v. gmv.; ook, Schrobvisscherij.

Kant'werk (*werk van kant of de kant zelf*; *speldenwerk*), o.; (soorten), o. —en; **—werkschool** (*inrichting, waar onderwijs wordt gegeven in 't maken van kant*), v. —scholen; **—werkster** (*vrouw, die kant maakt*), v. —s; **—winkel** (*winkel, waarin als hoofdartikel kant wordt verkocht*), m. —s.

Kant'zuil (meetk. *driehoekige zuil*, ook, *drie- of meerzijdig prisma*), v. —zuilen.

Kanun'nik (vroeger: *koorheer, domheer of stiftsheer*; thans: *wereldlijke geestelijke, die lid is van een kathedraal-kapittel*), m. —en.

Kanun'nikenbanken (*het vaste, fraaie gestoelte in het hoogkoor of priesterkoor*), v. mv.; *de — te Bolsward, te 's-Hertogenbosch enz.*; ook: Koorgestoelte.

Kaolin' (*porseleinaarde, grondstof van porselein*), o. gmv.: *— is vrij zuiver en bijna wit*.

Kap (1 *hoofdbedekking, mantelkap*; 2 *hoofdversiersel*; 3 *dek, bedeksel, dak en verder alles, wat aan een kap doet denken*), v. kappen: 1 *het regent, zet de — van uw cape op*; *de — aannemen*, de kloostergeloften doen; *de — op den tuin* (haag) *hangen*, het kloosterkleed afleggen, bij uitbr. zijn ambt neerleggen; *promoveeren met de —*, oudt. met grooten lof; zegsw. *gelijke monniken, gelijke kappen*, er behoort geen onderscheid te zijn tusschen menschen van gelijke positie; *— en kovel afwerken*, zie Kovel; *iem. de — vullen*, hem wat wijs maken, hem vleiend misleiden; *iem. op zijn — zitten*, hem berispen, doorhalen, het hem onaangenaam maken: *op zijn — krijgen*, slaag oploopen; *alles komt op zijn — neer*, hij krijgt de schuld van alles; 2 *de Friesche, de N.-Hollandsche—*; *de vrouwen met de nationale — en zwarte tanden* (C.O.); *de Zeeuwsche —*; 3 *de — van een wagen, van een hooiberg, van een gebouw*; *de lederen — voor valken*, om hun den kop te dekken; zie ook: Molenkap, Rijtuigkap, Wiegekap, alsmede Kaplaars, Kapmantel.

Ka'pala (Mal. *hoofd*), m. —'s: *—kampong*, inlandsch dorpshoofd.

Ka'pas (O.-I. *katoenplant*), v. —sen.

Kap'beitel (*koubeitel*), m. —beitels.

Kap'blok (*slagersblok, waarop vleesch in stukken of stukjes gehakt wordt*), o. —ken.
Kap'doos (*toiletdoos*), v. —doozen.
I. Kapel' (1 *bidplaats; bedehuisje, ook aan den openbaren weg, kerk van een klooster, deel eener kathedraal met eigen altaar*; 2 eig. *korps muzikanten voor den dienst in de kapel van den vorst*, zie Hofkapel; thans: *muziekkorps* inz. *op een badplaats enz.*), v. —len: 1 *in Z.-Limburg vindt men vele —len langs de wegen*, meestal *—pelletje*, o. —s: zegsw. ir. *alle —letjes aandoen*, alle herbergen die langs den weg staan bezoeken; evenzoo: *geen —letje overslaan*; *de — van dit klooster is ruim en sierlijk*; *de —len van de Westminster abdij in Londen*; zie ook Trans- of Straalkapellen; 2 zie Kapelmeester.
II. Kapel' (*dagvlinder*), v. kapellen; zie Vlinder.
Kapelaan' (eig. *priester eener kapel, geestelijke, onder den pastoor eener parochie werkzaam*), m. —lanen; zie Onderpastoor.
Kapelanij' (*woning voor een kapelaan*, b.v. *in Limburg*), v. —en.
Kapel'meester (*dirigent, hoofd v. e. muziekkorps* inz. *militaire muzikanten*), m. —s; fig. scherts. directeur v. e. inrichting: *waar is de — ?*
Ka'pen (*grijpen, rooven, vrijbuiten, zeeroof plegen*), kaapte, heeft gekaapt; zie Rampassen.
Ka'penaar (*inwoner v. Kaapstad*), m. —s.
I. Ka'per (1 *iem., die kaapt, zeeroover, vrijbuiter*: 2 *kaperschip*), m. —s: 1 zegsw. *er zijn —s op de kust*, er schuilt gevaar van mededinging, wij worden bespied door iemand of door lieden, die een zelfde doel beoogen als wij; 2 *de kaper kwam met volle zeilen op ons toe.*
II. Ka'per (*vrouwen- of kinderhoofddeksel*), v. —s: *een wollen —*; **—tje** (*kinderkapje*), o. —s.
Ka'perbrief (*van gouvernementswege verleende machtiging om door kapen den vijand afbreuk te doen*), m. —brieven; **—gast** (*kapermatroos*), m. —gasten; **—kapitein** (*kapitein van een kaperschip*), m. —kapiteins; **—schip** (*roofschip, schip dat ter kaap vaart*), o. —schepen.
Kap'gans (*gans v. Nieuw-Holland*), v. —zen.
Kap'gebint (*balkwerk v. h. dak*), o. —en.
Kap'gewelf (*gewelfde kap van een gebouw*), o. —gewelven: fig. *het — der aarde* (Staring).
Kap'hamer, m. —hamers; zie Bilhamer.
Kapitaal' 1 (Fr. *hoofdsom, som gelds, inlegsom*; *vermogen*), o. —talen: *— en interest*; *het maatschappelijk — eener vereeniging, assurantie, levensverzekering enz.*, geldelijk fonds; *vast —*, b.v. gebouwen; *levend —*, winstopleverend; *dood —*, dat niet winstgevend is gemaakt; *een man van —*; ook: *omloopend —, bedrijfs—*; in de industrie is — de voorraad goederen, die zelf voortgebracht zijn of tot nieuwe voortbrenging dienen, als b.v. de fabriksgebouwen, de trekdieren, de vervoermiddelen, de grondstoffen enz.; **2** (*groot, voornaam, aanzienlijk*), bn. en bw.: *een —tale fout*, een groote misslag; *een — gebouw, een —tale hofstede*; *een —tale letter*, hoofdletter; *hij houdt z. —*, uitstekend; *— liegen*, onbeschaamd.
Kapitaalkrach'tig (*die of wat beschikt over veel kapitaal*), bn.: *een —e firma.*
Kapitalisa'tie (*kapitaalvorming*), v. gmv.
Kapitaliseeren (*bij een kapitaal voegen*; *een kapitaal laten aangroeien*; *kapitaal maken*); **—ing,** v.
Kapitalis'me (*maatschappelijk stelsel, waarbij de productiemiddelen enz. eigendom zijn van particulieren of vennootschappen, die betaalde arbeiders of ambtenaren in dienst hebben, en niet gesocialiseerd zijn*; ongunstig: *de overmacht van het geld in het economische leven*). o. gmv.: *de strijd tegen het — of tegen het kapitaal.*
Kapitalist' (*man van geld*), m. —en.
Kapiteel' (*bovenste deel of hoofd van een zuil*), o. kapiteelen; zie Zuil.
Kapitein' (*hoofdman, bevelhebber over een compagnie*; *scheepsgezagvoerder*), m. —s.
Kapitein-adjudant' (mil. *kapitein, toegevoegd aan een opper- of hoofdofficier*), m. kapiteins-adjudanten.
Kapitein-chinees' (Java. *verantwoordelijk hoofd der in de residentie of afdeeling wonende Chineezen*; *de betrekking is niet van militairen aard*), m. —-chineezen; zie Luitenant- en Majoorchinees.
Kapitein-generaal', m. kapiteins-generaal: *Maurits was —*, opperbevelhebber. vero.
Kapitein-ingenieur' (mil. *kapitein en ingenieur der genie*), m. kapiteins-ingenieurs.
Kapitein-kwartier'meester (mil. *kapitein, hoofd v. e. bureau van militaire administratie*), m. kapiteins-kwartiermeesters of kapitein-kwartiermeesters.
Kapitein'-lui'tenant (marine. *zeeofficier, een rang lager dan kapitein-ter-zee*), m. kapitein-luitenants.
Kapitein'schap (*ambt van kapitein*), o.
Kapitein'sche (O.-I. *kapiteinsvrouw*), v.
Kapiteins'plaats, v. —plaatsen; **—rang,** m. gmv.; **—sterren** (*drie sterretjes van zilver aan weerszijden vóór op den halskraag als distinctief van rang*), v. mv.
Kapitolijnsch', bn.; zie Capitolijnsch.
Kapitool', o., zie Capitool, ook, Tarpejische rots.
Kapit'tel (1 *hoofdstuk, vooral uit de H. Schrift of den Bijbel*; 2 *de gezamenlijke kanunniken of koorheeren*; 3 *vergadering van kloosterlingen*), o. —s, —en: 1 *het veertiende — van Lucas*; 2 *het — zal dezen middag vergaderen, het kathedraal-— van Sint-Jan te 's-Hertogenbosch*; 3 *in de kapittelzaal worden door het — kloosterzaken besproken en de regelen der orde voorgelezen*; zegsw. *stem in het — hebben*, in de vergadering van het kapittel mede mogen spreken, stemmen enz.; bij uitbr. zich mogen doen gelden; **—bank** (*kanunnikenbank, koorstoel in een kathedraal*), v. —en; **—dag** (*vastgestelde dag, waarop het kapittel vergadert*), m. —dagen.
Kapit'telen (*streng berispen*; *streng de les lezen*; *penitentie opleggen*), kapittelde, heeft gekapitteld: *iem.* —, ernstig onderhouden, hem de les lezen.
Kapit'telheer (*kanunnik*), m. —heeren.
Kapit'telkamer (*vertrek, waarin de geza-*

menlijke kloosterlingen vergaderen ter bespreking van kloosterzaken), v. —s.
Kapit'telsgewijze (*in kapittels of in hoofdstukken*), bw.: *een werk — indeelen.*
Kapit'telstokje (*stokje, waarin de linten zijn bevestigd, die de hoofdstukken* (capita) *van het missaal aanwijzen*; bij overdr.: *geribbeld suikerstokje*; ook, *staafje aan een halsketting*), o. —s.
Kap'jaar (*het jaar, dat het hout gekapt moet worden*), o. gmv.: *hakhout, dat het — heeft bereikt* (C. O.); verg. Slaghout en Akkermaalshout.
Kap'laars (*hooge laars met kap of kniestuk*), v. —laarzen: *e. ruiter met —laarzen.*
Kap'laken (zeew. *extra-premie voor een schipper ter koopvaardij boven de bedongen vracht*), o. gmv.: het — was eig. een fooi tot het koopen van een lakenschen kapmantel. vero.
Kap'mantel (*vrouwenmantel, huik*), m.—s.
Kap'mes (*hakmes*), o. —messen.
Kap'naald (*sieraad, door de N.-Holl. boerin aan het voorhoofd gedragen*), v. —naalden.
Kapoen' (*vetgemeste jonge haan*), m. —en.
Kapoe'res, kapo'res (Hebr. *kapot, stuk; weg; dood*), bn.: *het slot is* —; *het beest is* —; — *gaan*, te gronde gaan.
Kapoets' (*kapoetsmuts, schippersmuts met bont*), v. —en; ook: *Karpoets, Kapuits.*
Kapok' (O.-I. *wollige vezels rondom de noten van den wolboom; de voor bedvulling enz. bereide vezels*), v. gmv.; **—bed** (*beddezak met kapok gevuld*), o. —bedden; **—boom** (O.-I. *boom, wiens noten de kapok* [*bedvulling*] *geven*), m. —en; **—kussen** (*kussen van kapok*), o. —s; **—matras,** v. —sen; **—olie** (O.-I. *olie uit de pitten v. de kapokvrucht*), v. gmv.; **—pitten,** v. mv.; **—zaden,** o. mv.
Kapot' (1 *stuk, gebroken*; 2 fig. *onthutst, van streek*), bn.: 1 *het slot is* —, *iets — slaan*; 2 *ik ben er — van*; ziek.
Kapot'gaan (*stukgaan, breken*; volkst. *sterven, doodgaan* van dieren), ging —, is kapotgegaan: *een goedkoop slot gaat al gauw* —; *die koe zal wel* —.
Kapot'jas (*lange soldatenoverjas*), v. —jassen, ook: *Kapot'*, v. kapotten.
Kapot'maken (*stukmaken of -breken*; volkst. *slachten, dooden*), maakte —, heeft kapotgemaakt: *het speelgoed* —; *een varken* —; evenzoo: —*slaan*, —*trekken*, —*vallen enz.*
Kap'pelingen (*afhaksels, spaanders bij 't boomrooien, klompenmaken enz.*), m. mv.
I. Kap'pen (1 *vellen, omhouwen*; 2 *doorhakken*; 3 *fijnhakken, kleinmaken*; *afhouwen*); kapte, heeft gekapt: 1 *boomen* —; *den mast* — (bij storm); 2 *den kabel* —, met de bijl doorkappen, omdat er geen tijd meer is, het anker te winden, ook: *het anker* —; 3 *groente* —, *kool* —; *brandhout* —.
II. Kap'pen (*het haar opmaken, optooien*), kapte, heeft gekapt: *zich laten* —, *zich zelf* —; *wie heeft u zoo mooi gekapt?* verg. Friseeren.
I. Kap'per (*haartooier*), m. —s: zie Coiffeur.
II. Kap'per (*een klimmend bloemgewas*; ook: *O.-I. kers*, eig. uit Peru), v. —s.
Kap'persbediende (*bediende v. e. kapper*), m. —n; **—winkel** (*winkel*, ook, *salon v. e. kapper*), m. —s.
Kap'pertje (*duif met een kuifje*), o. —s.
Kap'pertjeskool (*sluitkool*), v. —koolen.
Kapriool' v. —olen; zie Cabriool.
Kaproen' (*hoofddeksel, kap, muts*; *huif voor paarden*), v. —en. vero.
Kap'seizen (scheepst. *omslaan, kantelen*), het schip kapseisde, is gekapseisd: *de boot —seisde voor de derde maal*; ook *Kopseizen.*
Kap'sel (*haartooisel eener dame*), o. —s: *een nieuwmodisch* —; zie Coiffure.
Kap'sie(s) maken (*aanmerkingen maken*), hij maakte —, heeft allerlei — gemaakt; zie Captie.
Kap'speld ([*gouden*] *speld, door de N.-H. boerin als sieraad aan de kap tegen de slapen van 't hoofd gedragen*), v. —spelden; **—spiegel** (*kleine toiletspiegel*), m. —s.
Kap'stok (*lat of plank met knoppen of pinnen*, eig. *om er de kap of den mantel aan te hangen*; bij overdr. *een zeer mager, knokerig paard; een broodmager persoon*), m.—stokken: fig. *in een vriendenkring dient alle gemaakte deftigheid aan den — gehangen te worden*, afwezig te zijn.
Kap'tafel (*toilettafel*), v. —tafels.
Kapucijn' m. —en, (zie Capucijner).
Kapucij'ner (1 *kapucijn*; 2 *e. soort van grauwe erwt*), m. —s: 1 *de —s heeten naar hun mantel met kap, Capuce*; 2 *ze eten —s met spek.*
Kapuits'muts (*bontmuts, kapoets*), v.—en.
Kap'verbod (*verbod van regeeringswege om ergens boomen te vellen*), o. gmv.: *het — ergens op leggen*, b.v. *op een laan.*
Kar (*tweewielige wagen*; *voertuig*; *rijwiel*), v. karren, verkl. —retje, o. —s: *een aschkar, een honde(n)*—, *een kip*—, *een mest*—, *een vuilnis*—, zie ald.; zegsw. *zijn —retje rijdt op een zandweg*, het gaat hem naar den vleeze.
Karaak', kraak (*Spaansch of Portugeesch koopvaardij- of oorlogsschip uit oude dagen*), v. karaken, kraken; verg. Kraakporselein.
Karaat' (*thans verouderde maat tot het bepalen van het gehalte van het goud of zilver*; *gewichtseenheid voor paarlen, diamanten en andere edelgesteenten*), o. karaten of karaats: zuiver goud is 24 —, dit komt niet voor; wèl had men goud van 18 en 14 —, hierbij is $^{6}/_{24}$ en $^{10}/_{24}$ alliage; thans drukt men de deelen fijn in duizendsten uit, b.v. 0.965 = 965 deelen fijn van de 1000 en 35 deelen alliage; de gewichtseenheid voor paarlen enz. is 4 grein of ongeveer $^{1}/_{5}$ gram.
Karabijn' (*kort ruitergeweer, buks*), v. —en.
Karabinier' (*soldaat, bewapend met een karabijn*), m. —s. vero.
Karaf', kraf (*tafelflesch voor likeur, wijn, water enz.*), v. —fen.
Karaï'ben, m. mv.; zie Kariben.
Ka'rakal, m. —s; zie Caracal.
Karakol' (*wijngaardslak*), v. —len: *de — wordt in Z.-Limburg veel gevonden en door velen gegeten*; zie Caracole.
Karak'ter (1 *fijnuur, letter*; 2 *aard, inborst*; 3 *zielskracht, vastheid van wil*), o. —s: 1 *Gotische —s, algebraïsche —s*; 2 *een openhartig* —; 3 *een man van* —; zegsw. *een — goed uitbeelden*, het type van iemand goed

weergeven, inz. op het tooneel; *dit landschap heeft een eigen* —, type.

Karak'terdans (*dans, die een of ander type, een of anderen hartstocht uitdrukt*), m.—en.

Karakteriseeren (*kenmerken, kenschetsen*).

Karakteristiek' **1** (*eigenaardig, typisch*), bn.: *oud-A'dam is bijzonder mooi en* —; *een — gebarenspel; een — tafereel*; **2** als zn. v. gmv.: *de — v. e. land, van een volk*, het typische, het eigenaardige.

Karak'terkunde (*kennis v. d. karakters der menschen*), v. gmv.; —**loos** (*laag, zonder eergevoel*), bn.; —**stuk** (*tooneelstuk, waarin men bepaalde karakters wil uitbeelden*, b.v. *een gierigaard, een eerzuchtige enz.*), o. —stukken; —**trek** (*kenmerk v. e. karakter*), m. —trekken: *hoogmoed is een Spaansche* —; —**vol** (*typisch, in gunstigen zin*), bn.: *de taal der Evangeliën is — en indrukwekkend.*

Karavaan' (*aantal reizigers, kooplieden enz., met kameelen, goederen enz., in een langen stoet of trein door de woestijn trekkend*), v. —vanen: schertsend: *kijk, wat* —, d. w. z. wat een troep kinderen, *heeft die vrouw bij zich!*

Karavaan'thee (*fijne Chineesche thee, over Rusland naar Europa door karavanen overgebracht*), v. gmv., —**weg** (*weg door de karavanen, b.v. in Centr.-Azië, gevolgd*), m. —wegen.

Karavanier' (*kameeldrijver bij een karavaan*), m. —s.

Karavansera', **--serai'** (*Oostersch openbaar gebouw of groote herberg ter huisvesting van karavanen*), v. —'s; zie Caravansera.

Karbeel' (*kraagsteen*), m. —s, —en; zie Korbeel.

Karbies' (*handtasch, meestal van stroo gevlochten*), v. —zen, verg. Kabas: *een — wordt wel gebruikt om er boodschappen in te halen.*

Karbol', o. en m. gmv.; zie Carbol.

Karbona'de (eig. vleesch op *carbons* of kolen geroosterd: *e. gebraden of geroosterde runder- of varkensrib*), v. —n of —s; —**naadje** (*kleine karbonade*), o. —s.

Karbon'kel **1** (*hoogroode robijn*; ook: *negenoog, puist*), m. —en, —s; **2** (*stofnaam*), o. gmv.; —**neus** (*neus vol roode puisten*, b.v. *van den alcoholist*), m. —neuzen.

Karbouw' (*de tamme buffel van den O.-I. archipel*), m. —en: *de — is de trouwe gezel van den landbouwenden Javaan*; deze noemt hem *karbo* of *kerbo*.

Kardeel' (scheepst. *hijschtouw*), o. —s.

Kardemom' (*doosvrucht in O.-I., gemberachtig gewas*; ook: *de zaadkorrels er van, waaruit likeur van dien naam gestookt wordt*), v. gmv.

Kardinaal **1** (*lid v. d. pauselijken senaat, door den paus benoemd; de kleur van zijn gewaad is scharlakenrood*), m. —nalen: de kardinalen vormen den Raad des pausen, of het H. College, dat o.m. met de pauskeuze is belast; hun aantal is door Sixtus V (1585—'90) bepaald op 70, ter herinnering aan de 70 ouderlingen van Mozes en en aan de 70 leerlingen van Christus, het is echter zelden volledig; aan hun hoofd staat de oudste der kardinaal-bisschoppen; **2** bn.; zie Cardinaal.

Kardinaal'-bisschop (*eerste klas van kardinalen*), m. —-bisschoppen: er zijn 6 —-bisschoppen; —**-diaken** (*derde klas van kardinalen*), m. —-diakens: er zijn 14 —-diakens; —**-priester** (*tweede klas van kardinalen*), m. —-priesters: er zijn 50 —-priesters.

Kardinaals'bloem (*purperbloem, prachtig langlevend gewas*), v. —bloemen.

Kardinaals'hoed (*scharlaken-roode hoed als teeken der waardigheid*), m. —en; zie Hoed.

Kardinaal'vogel (*N.-Amerikaansche vink met roode kuif en rooden snavel*; ook: *kleine papegaai met roode veeren*), m. —vogels

Kardinalaat' (*het ambt v. kardinaal*), o.

Kardoen' (plantk. *artisjokachtige tuinvrucht, Spaansch gewas*), m. gmv.

I. Kardoes' (*krulhond*), m. —doezen: *een goedige* —, poedelhond.

II. Kardoes' (*met kruit gevulde rol; schietpatroon van een kanon*), v. —zen.

Kardoes'papier (*pak- of omslagpapier*), o.

Kareel' (*gebakken steen, tichelsteen*), m. —en; ook, —**steen** (*baksteen*), m. —en; verder: —**bakker,** m. —s; —**bakkerij,** v. —en.

Karekiet', m. —en; zie Karkiet.

Ka'rel (*eigen naam*), m.: *orde van — III*, Spaansche ridderorde; *orde van — XII*, Zweedsche ridderorde; *orde van — Frederik*, Badensche ridderorde.

Ka'relromans (letterk. *al de romans uit de Middeleeuwen, die sagen en overleveringen bevatten, betreffende Karel den Grooten of een zijner vazallen, paladijnen, ridders enz.*), m. mv.: *de — zijn epische berijmde Fr. gedichten, die van de 11e tot de 14e eeuw op de burchten der edelen werden voorgelezen; de meeste Middelnederlandsche — zijn vertalingen en kwamen slechts als fragmenten tot ons, met uitzondering van Karel ende Elegast, dat volledig is en waarvan het origineel nog niet is gevonden*; zie Rolandslied.

Karet' (*Ind. naam v. rubber*), o. gmv.

Karet'schildpad (*de schoonste zeeschildpad der keerkringszeeën*), v. —padden, (*stofnaam*), o. gmv.; ook: Caret—.

Karet'boom (O.-I. *caoutchouc-* of *gomboom*), m. —boomen; zie Karet.

Kariboe' (*N.-Amerik. rendier*), m. —s.

Ka'rig (*te zuinig*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is — met zijn lof; een — loon,* gering; *— voedsel,* weinig; *onze onderwijzers worden — bezoldigd* (Mult.), schraal.

Karikaturist', m. —en; zie Caricaturist.

Karikatureeren (*bespottelijk in teekening of door beschrijving voorstellen*); zie Caricatureeren.

Karikatuur', v. —turen; zie Caricatuur.

Karkant' (Fr. *halssnoer van edelgesteenten, breed afhangend; juweelen hals- en borstsieraad*), m. —en.

Karkas' (*geraamte, rij, de ontvleesde maar nog een geheel vormende beenderen van een mensch of dier*; in de volkst. *lichaam*; *omwoeld, zeer dun ijzer- of koperdraad voor vrouwenmutsen of —hoeden*), o. karkassen.

Karkiet' (dierk. *rietvogel, rietzanger*), m. —en: *de groote of de dubbele* —, rietlijster; *de kleine* —, rietvink; de — bouwt zijn

nest tusschen een 3- of 4-tal riethalmen.
Karlijn'tje (*vrouwenkapje*), o. —s.
Kar'mel (aardr. Palestina: *scherp geteekend voorgebergte a. d. Middell. Zee, 170 M. boven de zee*), m.: de — is beroemd in de Bijb. geschiedenis als verblijf v. d. profeet Elia.
Karmeliet' (*kloosterling v. d. Karmelietenorde*), m. —en; zie Carmelieten.
Karmelie'tenklooster (*het eerste werd gesticht op den berg Karmel, aan de Middell. Zee (Palestina) in 1156*), o. —kloosters.
Karmena'de (*karbonade*), v. —n. volkst.
Karmijn' (*wijnroode verf- of kleurstof, verkregen uit de cochenille*), o. gmv.; **—en** (*als karmijn*), bn.: *een dik bobbertje met —en koonen* (Klikspaan); **—rood,** o. gmv.; **—inkt,** m. gmv.
Karmozijn' (*een soort van purperverf, hoogrood van kleur*), o. gmv.
Karn (*karnvat, boterton*), v. —en.
Kar'nemelk (*botermelk; melk, ontdaan van de boterdeelen*), v. gmv.; **—melkbrij,** v. gmv.; **—melkspap,** v. gmv.; **—melkston,** v. —tonnen.
Kar'nen (*boter afscheiden uit de melk*), karnde, heeft gekarnd; **—hond** (*hond, die den karnmolen doet draaien*), m. —en.
Karnof'felen (*drukken, folen*), karnoffelde, heeft gekarnoffeld: *een zieken vinger —.*
Ka'roe (W.-I. *maïs*), v.; zie Djagoeng.
Karolijn'tje, o. —s; zie Karlijntje.
Karolin'gers (gesch. *Fr. en Duitsche vorsten uit het geslacht van Karel den Grooten*), m. mv.: in Fr. uitgestorven in 987, in Duitschland in 911.
Karon'je (*helleveeg*), v. —s, spreekt. *Keronje.*
I. Karos' (*statickoets*), v. karossen.
II. Karos' (*mantel v. dieren- inz. v. schapenvellen, dien inboorlingen en kleurlingen in Zuid-Afrika dragen*), v. —sen.
Karot' (*rol gesponnen tabak voor snuif*), v. —ten.
Karot'tenfabriek, v. —en; **—touw** (*bindtouw voor karotten*), o. —touwen; **—trekker** (*karottenfabrikant*), m. —trekkers.
Karpa'then (aardr. ook: Karpa'tisch gebergte: *gebergte in Middel-Europa in de richting van den Donau*), m. mv.
Kar'per (dierk. *weekvinnige zoetwatervisch*), m. —s: *de gewone — wordt ook in vijvers gekweekt*; **—gehakt** (*karperfrikkadel*), o. gmv.; **—schotel** (*gerecht van karpers*), m. —s.
Karpet' (*langwerpig vierkant, losliggend vloerkleed of tapijt*), o. karpetten.
Karpoets' (*kapoetsmuts*), v. —en.
Karreel', m. —en; zie Springaal.
Kar'reman (*vuilnisman*), m. —mannen.
Kar'ren (*met een kar vervoeren; fietsen*), karde, heeft en is gekard. w. g.
Kar'repaard (*groot, sterkgebouwd paard, vrachtpaard, zwaar trekpaard*), o. —en; **—vracht** (*zware vracht, vracht om per kar te vervoeren*), v. —en: *een — groenten.*
Karro', karo' (*hondennaam*), m. —'s.
Karroo' (*steppentafelland ten N. v. de Zwartebergen in Zuid-Afrika*; [*Kaapland*]; eig. *droge streek*), v.
Karsaai' (*grof gekeperd Engelsch laken voor militaire mantels*), o., (soorten), —en; **—en** (*van karsaai*), bn.: *een — mantel.*
Kar'spel, o. —spelen, —s; zie Kerspel.
Kartabel', v. —len; zie Calendarium.
I. Kartel', o. —s; zie Cartel.
II. Kar'tel (*kerf, insnijding, keep*), m. kartels.
Kar'teldarm (ontl. *gekartelde darm, middelste deel van den dikken darm*), m. —en.
Kar'telen (1 *inkepen, rondachtig inkerven*; 2 *schiften*; 3 *haperen*), kartelde, heeft (bet. 1, 3) en is (bet. 2) gekarteld: 1 *een geldstuk met gekartelden rand*; 2 *de melk is gekarteld* (*gekarreld*), geschift: 3 zegsw. *dat zal —*, misloopen, haperen; zie Greineeren.
Kar'telig (*gekarteld; geschift, zuur*), bn.; —er, —st: *—e melk.*
Kar'teling (*gekartelde cirkellijn rondom de rondstempeling onzer munten*), v. —en.
Kartets' (*blikken bus met schroot en kogeltjes, die uit kanonnen en houwitsers wordt geschoten*), v. —en; **—kogel,** m. —s; **—vuur,** o. gmv. vero.; verg. Shrapnel.
Karthui'zer, m. —s; zie Kartuizer.
Kartof'fel (*aardappel*), v. —s. gew.
Kartograaf', m. —grafen: zie Cartograaf.
Karton' (Fr. *licht bordpapier*), o. gmv.
Kartonna'gefabriek (*werkplaats voor het machinaal vervaardigen van allerlei voorwerpen van karton*), v. —fabrieken. (g = zj).
Kartonneeren (*een boek in karton inbinden*); **—ing** (*het kartonneeren*), v. —en.
Karton'nen (*van karton*), bn.: *een — doos.*
Kartouw' (*oude naam voor kanon*), v. —en: *geschut nocht donders van —en versteuren hem,* nl. Frederik Hendr. vóór Breda in 1637 (Vondel); *vloeken als een —*, bulderend; *dronken als een —*, stomdronken.
Kartui'zer (*kloosterling van de orde van den H.-Bruno*), m. —s: deze orde werd in 1082 gesticht; zij heet naar de plaats der stichting, nl. Chartreuse (Cartusia), bij Grenoble.
Karveel' (*klein, snelzeilend Spaansch schip; Turksch oorlogsscheepje*), v. en o. —s, —en.
Karveels'werk (timm. *houtverbinding, waarbij de planken met randen over de vorige heenschieten*), o. gmv.: scheepst. *een boot of sloep met — opboeien.*
Karviel' (scheepst. *hijschblok*), o. —s, —en.
Karwats' (*lederen zweep van riemen*), v. —en.
Karwei' (Fr. *corvée*: *werk, zware arbeid*; ook: *een huis enz., waaraan men werkt*), v. —en; **—tje** (*een klein werk*), o. —s: *e. aardig —!*
Karwij' (plantk. *een 2-jarig schermbloemig gewas*), v. gmv.: de — heet ook hofkomijn of wilde komijn; **—zaad,** o. —zaden: *uit het — slaat men olie*; zie ook Kümmel.
Kas (1 *geldkas*; *het geld, dat in de kas is*; 2 *gevangenis*; 3 *bewaarplaats van letters ter drukkerij*; 4 *doos, opening, waarin iets gevat is*; 5 *broeibak*), v. kassen: 1 *geld uit de — nemen*; *met de — op den loop gaan*; *de — opmaken*, narekenen en zien, of de geldzaken in orde zijn; *aan de — staan*, voor de geldzaken zorgen; *niet bij — zijn*, geen contanten hebben; zegsw. *bij tem. in de — zijn, staan*, in de gunst; 2 *in de - zitten*; *de — ingaan*, ook Kast; 3 *de letter—*; 4 *de —*

van een horloge, de — van een kies, verg. O o g k a s; 5 *druiven uit de —*; **—boek** (*kantoorboek, waarin alle ontvangsten en uitgaven worden opgeteekend, zoodat men den stand der kas er uit kan leeren kennen*), o. —en; **—druif** (*druif, gekweekt in een broeikas*), v. —druiven; **—geld** (*het geld, dat in kas is, een kleinere som contanten*), o. —en; **—houder** (*kassier; iem., die een winkel houdt met uitstalkas van goud- en zilverwerken*), m. —s.

Ka'sian, tw., zie K a s s i a n.

Kas'je (*kleine kas*; inz. *getralied kastje aan het stadhuis*), o. —s: zegsw. *zij staan in het —*, ze zijn in ondertrouw of aangeteekend, ze gaan trouwen.

Kasj'mir (*fijne wol* inz. *van geiten uit Kasjmir in Eng.-Indië; hiervan geweven lakenstof*), o. gmv.; ook K a z e m i r, K a z i m i r, K a s j e m i r, C a c h e m i e r.

Kaskena'de (*blufferige drukte*), v. gmv.: *het woord — is misschien ontstaan uit* G a s c o n n a d e: *veel — maken.*

Kaskien', —kijn' (*laag uitgesneden, fraai N.-H. boerinnenjakje*), m. —en: de — heeft mouwen tot den elleboog en reikt tot de knie; het was vooral een 17e eeuwsche dracht.

Kas'papier (*wit papier tot belegging van kastplanken*), o. —en; ook, K a s t'p a p i e r.

Kas'rand (*uitgeslagen rand van wit of gekleurd papier*), m. —en: de —randen worden afhangend aan de voorzijde der kastplanken gehecht; ook, K a s t'r a n d.

Kas'register (*telmachine, die de ingekomen gelden in een winkel registreert*), o. —s.

Kassa've (*brood v. d. wortel v. d. maniok*), v., ook, C a s s a v e; zie C a s s a v e(m e e l).

Kassei', kassei'e (Z.-Ned. *harde granietsteen; straatsteen*), v. kasseien; **—steen,** m. —en; **—weg,** m. —wegen; **—enslijper** (*straatlooper*), m. —s, zie D i a m a n t s l ij p e r.

Kassei'en (Z.-Ned. *bestraten, plaveien*), kasseide, heeft gekasseid: *een weg —.*

Kas'sen (*inzetten of invatten van edelsteenen*), kaste, heeft gekast: *een diamantje in zilver —.*

Kas'sian (Mal. *uitroep van medelijden*), tw.

Kas'sie (*purgeer-geneesmiddel, -kruid*), v. gmv.

Kassier' (*kashouder, persoon of firma, wie[n] men geld toevertrouwt om daarvan betalingen te doen*), m. —s; in 't bijzonder is — hij, die gelden aan een bank ontvangt, uitbetaalt, beheert.

Kassiers'boek (*kantoorboek van een kassier*), o. —en; **—briefje** (*handelspapier aan toonder, betaalbaar bij den kassier, die het uitgaf, check*), o. —s; **—kantoor,** o. —toren; **—knecht** (*looper v. e. kassierskantoor*), m. —s; **—provisie,** v. gmv.; zie P r o v i s i e.

Kast (1 *meubel, getimmerde bewaarplaats*; 2 *gevangenis*; 3 *oud vervallen gebouw; rammelkast*; 4 *studentenkamer*), v. —en: 1 *een boeken—, de porselein—; heeft dit huis veel —en?*; 2 *hij heeft in de — gezeten,* zie K a s; 3 *wat een — van een gebouw; een rammelkast van een reiswagen*; 4 *een fuif geven op zijn —*; **—je** (*kleine kast*), o. —s: zegsw. *iem. van het kastje naar den muur sturen,* d.i. van bakboord naar stuurboord, zie B a k b o o r d.

Kastan'je 1 (*boom,* geheeten naar de stad *Kastana* in Pontus), m. —s; **2** (*vrucht*), v. —s: *de tamme of zoete — is afkomstig uit Klein-Azië*; zegsw. *de —s voor een ander uit het vuur halen,* voor een ander een gevaarlijk werkje doen, terwijl deze zich buiten schot houdt, doch er al het voordeel v. geniet (fabel); **—achtigen** (*plantenfamilie*), v. mv.; **—boom,** m. —en; **—bosch,** o. —bosschen; **—bruin** (*bruin als een kastanje*), bn.: *—e haren, — mahoniehout*; als zn. o.; **—kleurig,** bn.: *een —e vaas*; **—laan** (*laan v. kastanjeboomen*), v. —lanen; **—vaas** (*roodbruine vaas*), v. —vazen.

Kas'te (*erfelijke stand, gesloten kring, waarin geen vreemde wordt opgenomen,* inz. *volksafdeeling in Indië en Egypte*), v. —n: de —n der Hindoes zijn vier in getal: priesters, krijgslieden, landbouwers, ondergeschikten, elke — is onderverdeeld in klassen; zie echter P a r i a.

Kasteel' (*burcht, sterkte, omringd van wallen en grachten, voorzien van torens*; later: *mooi buitenslot*), o. —en: zegsw. *—en in de lucht bouwen,* hersenschimmen najagen, vervuld zijn van ijdele verwachtingen, vol zijn van grootsche maar ijdele plannen.

Kas'tegeest (*denkwijze, heerschende in een kaste, geest van uitsluiting*), m.; fig. thans ook: S t a n d e n g e e s t, zie ook: C l u b g e e s t.

Kas'tekort (*deficit*), o. —en.

Kastelein' (oudt. *slotvoogd*; nu: *herbergier*), m. —s; **—es',** v. —sen, spreektaal: **—sche,** v. —n.

Kastelenij' (*de waardigheid,* ook, *de woning van den slotvoogd*), v. —en, vero.

Kas'tenmaker (*meubelmaker*), m. —s.

Kas'terolie (*wonderolie, ricinusolie: purgeermiddel*), v. gmv.

Kastie' (*balspel, met haren bal en slaghout te spelen, en wel door twee partijen, elk van twaalf personen*), o.; **—spel,** o. gmv.

Kastij'den (*tuchtigen, pijnlijk straffen*), kastijdde, heeft gekastijd; **—ing** (*afranseling, slaag*), v. —en: *iem. 'n — toedienen* (Mult.).

Kastiliaan' (*bewoner van Kastilië, gewest van Spanje*), m. —anen; ook, Spanjaard; **—liaansch'** (*Spaansch*), bn.: *—e trots.*

Kastoor' 1 (*bewerkt beverhaar*), o. gmv.; **2** (*hoed*), m. —toren; **—to'ren** (*van kastoor of beverhaar*), bn.: *een — hoed.*

Kast'papier, o. gmv.; zie K a s p a p i e r.

Kastrol' (Fr. *casserole: braadpan, stoofpan met opstaanden rand*), v. kastrollen.

Kasua'ris (dierk. *een geslacht van loopvogels*), m. —sen: de — leeft vooral in Australië en behoort tot de familie der struisvogels. (s = z).

Kat (1 dierk. *bekend viervoetig huisdier*; bij vergelijking: 2 geschied. *Middeleeuwsch krijgswerktuig*; 3 scheepst. *takel om het anker tot voor het kluisgat te hijschen*; 4 *zweep*; 5 *aarachtige bloeiwijze,* meestal K a t j e), v. in bet. 4 gmv. in de andere bet. katten: 1 *de wilde —,* (leeft in O.-I. op boomen); *de tamme —,* huiskat; *de*

Cypersche —, grijs met zwarte dwarsstrepen, van het eiland Cyprus; *de Spaansche* —, donkergeel; *de Kartuizer* —, blauwachtig grijs; *de Angora*—, met lang zijdeachtig haar;

zegsw. *een — in den zak koopen*, iets koopen zonder het te zien, bedot worden; *de — uit den boom kijken*, een afwachtende houding aannemen; *de — de bel aanbinden*, den eersten stap doen tot een gevaarlijke onderneming, het gevaarlijkste werkje ten bate van anderen doen; *leven als — en hond*, zeer oneenig; *zij is een —*, kribbige of snibbige vrouw; *zij zingt zoo valsch als een —*, in hooge mate valsch; *de — in het donker knijpen*, in stilte of heimelijk kwaad uitvoeren; *als de katten muizen, dan mauwen ze niet*, als woelige kinderen eten, zijn ze stil en hoort men ze niet; *het muist, wat van katten komt*, kinderen hebben den aard der ouders; zie verder Katje en ook, Smeer; 2 zie Evenhoog; 3 *—anker*, werpanker met één tand; 4 *een — met negen staarten*, zweep met negen touwen aan één steel; 5 zie Katje.

Kat'aal (*kleine soort van aal*): **1** (als voorwerpsnaam), m. —alen; **2** (als stofnaam), v. gmv.

Kat'aas (*deugniet, kwajongen*). o. gmv.

Kat'achtig (*lijkende op een kat*), bn.: *—e dieren*, b.v. leeuwen, tijgers, panters, luipaarden enz.; zie Kattengeslacht.

Katafalk' (1 *een met een zwart kleed bedekte opstand in den vorm van een doodkist op schragen*; 2 *verhevenheid, waarop een overledene van hooge geboorte of van hoogen rang wordt tentoongesteld*), v. —en: 1 *bij de — worden R.-K. kerkelijke plechtigheden verricht*, z. Absoute; 2 *het lijk van een bisschop op de — tentoonstellen.*

Katakom'be, v. —n; zie Catacombe.

Katapult', v. —en; zie Catapult.

Katarakt', v. —en; zie Cataract.

Katechis'mus, m. —sen, zie Catechismus.

I. Ka'ter (*mannetjeskat*), m. —s.

II. Ka'ter (*haarpijn*, uit de Duitsche studententaal overgenomen, volksetymologische wijziging van *Catarrh*), m.: zegsw. *een — hebben.*

Katern' (1 *boekje van zes blaadjes schrijf- of postpapier*; 2 *term in de palaeografie*), v. en o. —en: 1 *ik zal een — of katerntje fijn postpapier koopen*; 2 *dit handschrift bestaat uit vijf —en.*

Kat'halzen (*zwoegen, sloven, zich aftobben*), kathalsde, heeft gekathalsd.

Kathe'der (*leerstoel, spreekgestoelte*; *bisschopszetel in een kathedraal*), m. —s; verg. Ca'thedra en Catheder.

Kathe'dersocialisme (oorspr. *spotnaam voor bepaalde economische theorieën, volgens welke o. a. de staat zich het lot der economisch zwakken moet aantrekken*; nu: *streven naar maatschappelijke verbetering door niet-socialisten op gronden, aan het socialisme ontleend*), o.; ook, —socialismus.

Kathedraal' **1** (*bisschoppelijke kerk*), v. —dralen: de — wordt aldus genoemd naar den ca'thedra of bisschopstroon; z. Plebaan; **2** (*van een bisschop; hoofd....*), bn.: *een —drale kerk*; **—glas** (*gekleurd, zwaar vensterglas*), o. gmv.

Kathe'ten (meetk. *de twee rechthoekszijden van een rechthoekigen driehoek*), v. mv.

Katho'de (*negatieve pool bij electriciteit*), v. —s: het woord — bet. eigenlijk afgang, d. i. plaats, waar de electriciteit een oplossing of ruimte verlaat; verg. Electrode.

Katholicis'me, o.; zie Catholicisme.

Katholiek' **1** (eig. *algemeen*; *de R.-K. kerk toegedaan, in overeenstemming met het R.-K. geloof enz.*) bn.: *het —e geloof*, leer der R.-K. kerk; *een —e bevolking*; **2** (*iem., die tot de R.-K. kerk behoort*), m. en v. —en; ook Catholiek.

Katholie'kendag (*jaarvergadering van de Katholieken van een diocees, provincie, enz.*; [inz. *in Duitschland*], *ter bespreking en behartiging hunner godsdienstige belangen*), m. —dagen: *de Utrechtsche, de Limburgsche —.*

Ka'ti (O.-I. *Chineesch pond, gewicht* = 0.01 *pikol* of 0.6167 KG.), v. —'s: *een — is 16 thail*, zie ald.; ook, Kattie.

Ka'tik (O.-I. *groene duif op Java*), v. —s.

Kat'jang (O.-I. *algemeene naam voor peulendragende planten en boonen*; *ook bijnaam in ons land voor Indo*), v.: *de — tanah* is de geroosterde, ook in Nederland bekende aardnoot of het apennootje.

Kat'je (1 plantk. *bloeiwijze in den vorm eener aar, verzameling van eenslachtige bloempjes, geschikt om een gemeenschappelijke as*; 2 *kleine poes*), o. —s: 1 *de wilg, de kastanje, de berk, de ijp hebben tot —s vereenigde bloemen*; 2 *een lief, een aardig —, een speelsch —*; zegsw. *zij is een —*, kribbig, nestig meisje; *het — van de baan zijn*, de eerste, haantje-de-voorste; *zij is geen —, om zonder handschoenen aan te pakken*, weet zich te weren, is een bij-de-handje, weet van zich af te bijten.

Kat'jesdragende (plantk. *boom, die met katjes bloeit*), m. —n: *de berk, de els zijn —n.*

Kat'jesspel (*ruzie*), o.: *het zal — worden, het loopt op — uit*, op kijven en twisten.

Kat'knuppelen (*vroeger een volksspel*), o. gmv.: bij het — sloeg men met knuppels op een gesloten ton, waarin een kat zich bevond, tot de ton stukging; dan moest men trachten de wegloopende kat te treffen.

Ka'todon (*een soort van walvisch, met tanden in de benedenkaak*), m. —donten.

Katoen' **1** (stofnaam: *wollig omkleedsel van de zaden v. d. katoenstruik of —boom*; *boomwol*), o. gmv.: *bij die spinnerij liggen groote balen —*; **2** (1 *een van boomwol geweven stof*; 2 *katoenen garen, katoendraad*; 3 *pit van katoen in een olielamp*), v. in bet. 1 katoentjes, in bet 2 en 3 gmv.: 1 *gebleekte —, gedrukte —*, zie Sits; *fijne hemden—, voering—, boekbinders—*; 2 *brei—, teeken—, borduur—*; *een kluwen —, een streng —*; 3 *de — van die lamp is te kort*; zegsw. *'m — geven*, zich duchtig inspannen, flink zijn best doen, ook bij het maal; **—achtig** (*gelijkende op, overeenkomende met katoen*), bn. en bw.: *een —*

weefsel, deze pantalonstof ziet er nogal —uit.
Katoen'baal (*groote baal vol ruwe katoen*), v. —balen; —**batist** (*op batist gelijkend katoenen weefsel*), o. gmv.; —**bleekerij**, v. —en; —**boom** (*een struikachtige boom in O.- en W.-I. en Z.-Amerika*), m. —en; —**bouw** (*teelt*), m. gmv.; —**drukker** (*iem., die kleuren of patronen op het katoenen weefsel aanbrengt*), m. —drukkers; —**drukkerij** (*het katoendrukken; werkplaats of fabriek v. d. katoendrukker*), v. in de eerste bet. gmv., in de tweede —en.
Katoe'nen (*van katoen*), bn.: *een — zakdoek; —hemden, —kousen.*
Katoen'fabriek (*spinnerij en weverij*), v. —en; —**fabrikant** (*eigenaar v. een katoenfabriek*), m. —en; —**flanel**, o. gmv.; —**fluweel** (*goedkoop soort van fluweel*), o. gmv.: *een jurk van —*; —**industrie** (*het spinnen en weven van katoen*), v. gmv., ook: *— nijverheid*, v. gmv.; —**plant** (*gewas, dat de katoenstof oplevert*), v. —en; —**plantage** (*plantage, waarop katoen geteeld wordt*), v. —s; —**pluis** (*fijne vezeltjes katoen*), o. gmv.; —**spinnerij** (*fabriek, waarin katoenen draden uit boomwol gesponnen worden*), v. —en, zie Spinmachine; —**struik** (*—plant*), m. —en; —**tje** (*soorten v. katoenen weefsel*), o. —s.: *in dezen winkel heeft men mooie —*, zie Katoen **2** 1; —**ververij**, v. —en.
Kat'oog (*groenachtig halfedelgesteente*; ook: vero. *een kijker*), m. —en.
Katrol' (*cirkelvormig blok met rolschijf*), v. katrollen; —**blok** (*hijschblok*), o. —ken.
Katrol'schijf (*de schijf der katrol, beweegbaar om een door haar middelpunt gestoken as*), v. —schijven.
Kat'tebak (fig. *zitplaats achter aan een rijtuig voor den knecht*), m. —bakken.
Kat'tebelletje (*klein, onbeduidend briefje, vouwbriefje*), o. —s.
I. Kat'tegat (*rond gat in de deur v. e. graanschuur*), o. —gaten: het — dient om de kat toegang te geven.
II. Kat'tegat (aardr. *zeeëngte tusschen Zweden en Denemarken*), o. gmv.
Kat'tekwaad (*allerlei jongensbaldadigheid, kwaiongensstreek*), o. gmv.: *— uitvoeren.*
Kat'ten (*gekochte goederen bij de aflevering afkeuren en weigeren*), katte, heeft gekat.
Kat'tendoorn, kat'tendoren (plantk. *heester onzer heiden en venen*), m. —s.
Kat'tengeslacht (dierk. *vingerloopende roofdieren*), o.: het — kenmerkt zich door een ronden kop, scherpe tong, in te trekken scherpe nagels en zeer scherpe tanden: de leeuw, de tijger, de jaguar, de panter, de lynx enz. en ook de huiskat, behooren tot het —.
Kat'tengespin (*het spinnen eener kat*), o. gmv.: rijmpje: *het eerste gewin is —*, is valsch geluk, gaat toch weer verloren.
Kat'tengoud (delfst. *glimmer*), o. gmv.
Kat'tenkruid (plantk. *lipbloemige, wilde plant op muren en aan dijken*), o. gmv.
Kat'tenmepper (*persoon, die 's nachts op het meppen van katten uitgaat*), m. —s.
Kat'tenmuziek (fig. *krijschend geschreeuw, ketelmuziek*), v. gmv.: *iemand — brengen.*
Kattepult', v. —en, volkstaal; zie Catapult'.
Kat'terig (*haarpijn hebbende, misselijk, 'n kater hebbende*), bn.; —er, —st: *wat zag die man er — uit; — zijn.*
Kat'tesprong (*sprong van een kat; pijpbeen in den achterpoot eener kat*), m. —en; verg. Hazesprong.
Kat'testaart (*staart v. e. kat; in het wild groeiende pluimbloem, met paarse bloemen*), m. —en; zie Amarant.
Kat'tetong (*tong v. e. kat; koekje, zeer dun en lang*; ook: *dergelijk chocoladereepje*), v. —en.
Kat'tevel (*huid eener kat*), o. —vellen.
Kat'tig (*snibbig*), bn.; —er, —st: *dit meisje is nogal —.*
Kat'uil (dierk. *nachtroofvogel*), m. —uilen: *de — bewoont gaarne de bosschen*; z. Velduil.
Kat'visch 1 (*allerlei kleine, oneetbare visch*), m. —vissehen; **2** (stofnaam), v. gmv.
Kat'wilg (plantk. *wilg onzer rivierovers*), m. —wilgen: *de gele —, de bruine —.*
Kat'zwijm (*geveinsde flauwte*; scheepst. *windstilte hebbend*), v.: *in — vallen; in — liggen.*
Kauka'sisch, bn.: *het —e ras*, het blanke, het eerste der vijf menschenrassen.
Kau'ri (*schelpje, bij verschillende negerstammen als pasmunt gebruikt*), m. —'s: 100 duizend —'s was ± 125 franken.
Kau'scher (Hebr. *geschikt, zuiver*), bn.: *is dit vleesch —?* d. i. bereid volgens de Joodsche, ritueele voorschriften en geoorloofd voor de consumptie; ook: Koscher, Kousjer.
Kauterisa'tie (heelk. *het dood- of uitbranden*), v.: zie Lapis infernalis; meestal *Cauterisatie.*
Kauw (dierk. *kleinste, inlandsche kraai*), v. —en; ook: *kerkkauw, dole, bonte kraai, ka*: de — nestelt op torens, in schoorsteenen enz.
Kau'wen (*fijnmalen met de tanden*), kauwde, heeft gekauwd: *het voedsel goed —; op een strootje —*, knabbelen.
Kauwoer'de (*een fleschvormige pompoen of kalebas*), v. —n; verg. Kolokwint.
Ka'va, v.: zie Kawa.
Kaval'je (*een afgeleefd paard, een bouwvallig huis, een wrak schip*), v. en o. —s.
Ka'vel (*lot, deel, aandeel*), m. —s of —en.
Ka'velen (1 eig. *bij loting of door het lot verdeelen of toewijzen, in deelen splitsen, verdeelen, indeelen*; 2 *nauwkeurig berekenen*), kavelde, heeft gekaveld: 1 *het landgoed werd gekaveld en geveild*, in perceelen afgedeeld; 2 zeew. *tij —*, eb en vloed berekenen; zegsw. *tijd en tij —*, met tijd en gelegenheid rekening houden
Ka'veling (*het kavelen; koop, partij, gedeelte; perceel van landerijen*), v. —en: *de koffie zal bij —en geveild worden.*
Kaviaar' (Russ. *gezouten steurkuit in groenachtige korrels*), v. gmv.: *— geldt als een lekkernij.*
Ka'wa (*soort van peperstruik in Australië en Polynesië*), v. —'s: *uit den wortel der — wordt een bedwelmende drank v. dien naam bereid.*
Kawaan' (dierk. *soort van schildpad van middelmatige grootte*), v. —wanen.
Kazak' (*overrok, reismantel*), v. —zakken.
Kazemat' (It. *bomvrij gewelf onder den wal eener vesting*), v. —matten.

Ka'zemir, ka'zimir, o.; zie Kasjmir.
Ka'zemiren, ka'zimiren (*van kasjmir of fijn laken*), bn.: *een — vest.*
Ka'zen (*dik of zuur worden van de melk; kaas maken*), kaasde, is (in de eerste), heeft (in de tweede bet.) gekaasd.
Kazer'ne (1 *gebouw, bestemd voor soldatenverblijf*; 2 *groot haveloos gebouw, bewoond door allerlei armelijke gezinnen*), v. —en: 1 *een afgekeurde —; 2 wat e. — v. e. huis! een echte huur—!*
Kazerneeren (*in één of meer kazernes legeren*): *de troepen —.*
Kazer'nekind (O.-I. *kind in de kazerne geboren en grootgebracht*), o. —kinderen; **—ment** (*complex van kazerne-gebouwen*), o. —en; **—taal** (*ruwe, min kiesche taal*), v. gmv.
Ka'zimir, o.; zie Kasjmir.
Kazua'ris (*een soort van struis op Nieuw-Guinea en de Molukken*), m. —sen: *de — is vleugelloos en bedekt met harige veeren.*
Kazui'fel (R.-K. *deel van het Misgewaad*), v. —s of —en: de — is een zijden of halfzijden oppergewaad zonder mouwen; de kleur is wit, rood, zwart, paars of groen.
Ke'bon (O.-I. *tuin;* inz. *'s lands plantentuin* [Buitenzorg]; ook: *tuinier, tuinjongen, -man*), m. kebons.
Ked, ked'de, v. kedden, zie Kid.
I. Keel (1 *nauwe doorgang boven het strottenhoofd*; 2 *stemgeluid*; 3 *hals aan den voorkant*), v. kelen: 1 *pijn in de — hebben*; 2 *een — opzetten*, hard schreeuwen; 3 *iemand bij de — grijpen*; *iem. het mes op de — zetten*, dwingen, geen keus laten.
II. Keel (wapenk. *rood*), o.: *een leeuw van —.*
Keel'tjes (*groente: jonge raapstelen*), o. mv.
Keel'amandel (*keelklier*), v. —s of —en; **—band** (*band aan muts, pet, sjako*), m. —en; **—gat,** o. —gaten: *alles door het — jagen*, verbrassen; **—klank,** m. —en: *de klank der ch is een —*; **—letter** (*gutturaal*), v. —s: *de k, g enz. zijn —s*; **—ontsteking,** v. —en: *de kroep, de diphtheritis is een —*; **—spiegel** (*instrument tot inwendige waarneming der keel*), m. —s; **—stem** (*doffe stem*), v. gmv.; **—tering** (*tuberculeuze ontsteking en verettering van het strottenhoofd en van verdere deelen der keel*), v. gmv.; **—ziekte** (*ontsteking der keelholte*), v. —ziekten.
Keen (*kloof, barst, reet, spleet,* ook, *kiem, scheutje*), v. kenen: *de —tjes van het graan*; fig. *kenen van beschaving.*
I. Keep (*insnijding, sleuf, kerf*), v. kepen.
II. Keep (dierk. *boschvink, eikelvink, in October en November in ons land*), m. kepen.
Keeper (Eng. *doelverdediger bij het voetbalspel en cricketspel*), m. —s.
Keer (1 *wending, verandering*; 2 *reis, ereis, maal*), m. —en: 1 *de ziekte nam een —, gedane zaken hebben geen —*; zegsw. *iets te — gaan*, zich er tegen verzetten; ook: *iem. te — gaan*, zich tegen hem keeren, verder: *hij ging vreeselijk te —*, d. i. hij was aan 't opspelen, razen, vloeken, tieren; 2 *ik ben twee — bij je geweest*; *— op —*, aanhoudend; *dezen keer zal ik het je vergeven*, ditmaal.
Keer'dam (*stuwdam*), m. —dammen.
Keer'dicht (dichtk. *lyrisch gedicht met telkens terugkeerenden slotregel*), o. —dichten; zie Refrein.
Kee'ren (1 *wenden, draaien, omkeeren*; 2 *richten*; 3 *afwenden*; 4 *op zijn weg tegenhouden*; 5 *in een andere richting gaan, veranderen*), keerde, heeft (bet 1, 2, 3, 4) en is (bet. 5) gekeerd: 1 *iets onderstboven —*; *het hooi —*; *een jas —*; *iem. den rug —*; fig. *de fortuin heeft hem den rug gekeerd*, zich van hem afgewend; 2 *de voeten buitenwaarts —*; *God zal alles ten beste —*; *zijn hart tot God —*; 3 *de Hemel moge dat kwaad —*; 4 *een hollend paard —*; *dat zal ik zien te —*; *het water —*; 5 *de wind is gekeerd*, waait uit een anderen hoek; zegsw. *beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald; naar huis —, de kans kan —, alles zal ten goede —*; reflex. *zich —: men kan zich hier wenden noch —, hij keerde zich naar de andere zijde, de wind keerde zich naar het westen.*
Keer'koppel (*toestel, waardoor men een locomotief enz. vooruit en achteruit kan doen gaan*), m. —s; ook, Keerkoppeling, v. —en: *een — voor motorbooten.*
Keer'kring (aardr. *parallel op 23½° ten N. of ten Z. van den aequator gelegen*), m. —en: *de Steenboks—*, 23½° ten Z. en *de Kreefts—*, 23½° ten N. van den evenaar; de —en vormen de grenzen der heete of verzengde luchtstreek; tusschen de —en ligt de tropische gordel.
Keer'kringslanden (aardr. *de landen tusschen de keerkringen gelegen; tropen*), o. mv. zie Tropen; **—lijn** (aardr. *parallel op 23½° breedte ten N. of ten Z. van den evenaar*), v. —lijnen; **—plant** (*tropische plant*), v. —en; **—vogel** (*een soort van pelikaan*), m. —s; **—warmte** (*tropische hitte*), v. gmv.; **—zon** (*heete, verzengende zon der tropen*), v. gmv.
Keer'punt (*punt van ommekeer*), o. —punten: fig. *het — eener ziekte*; verg. Crisis.
Keer'sluis (*stuw, enkele sluis*), v. —sluizen.
Keer'vers, o. —verzen, zie: Refrein en Antiphoon.
Keer'weer (*blinde straat, slop*), m. —weeren.
Keer'weg (*doodloopende weg*), m. —wegen.
Keer'zijde (*ommezijde*), v. —zijden: *de — van een penning, de — der medaille*, fig. minder mooie zijde: *helaas, dat ik u de — van den penning moet laten zien* (Potg.).
Kees (dierk. *keeshond*; ook gesch.: *spotnaam voor gewezen patriot, in de dagen van koning Willem I*), m. keezen.
Kees'hond (dierk. *spitshond*), m. —en: *een — heeft een spitsen snuit, rechtopstaande ooren en lange haren.*
Keest (*kern, pit, merg*; fig. *het fijnste*), m.
Keet (1 *zoutbak*; 2 *zoutziederij of zoutkeet*; 3 *loods, planken huis*; 4 jongenstaal: *lol; herrie*), v. keten: 1 *een gemetselde —*; 2 *een groote —*; 3 *de — der polderwerkers*; *een oude —, een bouwvallige —*; 4 *— hebben; — trappen.*
Kee'zer (*kaasmaakster*), v. —s, gew.: *Gees is een beste —*; *de bestemming der N.-H. boerin is keezen, keezen, altijd keezen* (C.O.).

Kef'fen (*blaffen van kleine honden*; fig. *snappen, kijven*), kefte, heeft gekeft; **—fer** (*schreeuwer, ruziemaker*), m. —s; **—fertje** (*klein hondje*), o. —s; **—ster** (*keffende vrouw*), v. —s.

Ke'fir (*zuurachtige melkwijn der Tartaren*), m. gmv.

Keg, keg'ge (*wig*), v. keggen.

Ke'gel (1 meetk. *lichaam met plat cirkelvormig grondvlak en uitloopend in een punt*; 2 *voorwerp, dat op een kegel lijkt*), m. —s: *de top van een —, de hoogte van een —*, d.i. afstand van den top tot grondvlak of basis; *een rechte —, een scheeve —; een afgeknotte —*, d.i. zonder top; *de mantel v. e. —*, Kegelmantel; 2 *een der negen houten figuren van het kegelspel*; verg.: IJskegel, Dennekegel (dennen-appel) en Coniferen.

Ke'gelaar (*iem., die kegelt*), m. —s; **—baan** (*meestal overdekte ruimte, waarbinnen de planken baan is, waarop het kegelen plaats heeft*), v. —banen; **—bal** (*groote bal waarmee de kegelaar naar de kegels werpt*), m. —ballen; **—concours** (*wedstrijd in het kegelen*), o. —en.

Ke'geldragenden (plantk. *naaldboomen*), m. mv.: *de — heeten coniferen; de pijnen, de sparren, masten, cypressen, ceders zijn —.*

Ke'gelen (*het kegelspel spelen*), kegelde, heeft gekegeld: *laat ons een partij —*; **—jongen** (*bediende op de kegelbaan*), m. —s: *de — roept het getal der omgeworpen kegels, doet den bal terugrollen en zet de kegels weer op.*

Ke'gelmantel (meetk. *gebogen zijoppervlak van den meetk. kegel*), m. —s.

Ke'gelplank (*plank, midden op de kegelbaan*), v. —en: over de — werpt de kegelaar den bal om de 9 kegels om te werpen; als hij de plank mist, rolt zijn bal ter zijde, zie Plank.

Ke'gelsnede (meetk. *lijn, die ontstaat, als de mantel van den kegel door een plat vlak gesneden wordt*), v. —sneden; **—top** (*punt of spits van een kegel*), m. —toppen: *in den rechten kegel valt de loodlijn uit den — in het middelpunt van het cirkelvormige grondvlak*; **—vlak** (*omwentelingsvlak, beschreven door een rechth. driehoek om een der rechthoekszijden wentelend*), o. —ken.

Ke'gelvormig (*den vorm van een kegel hebbend*), bn.: *een —e berg, —e suikerbrooden, een —e snavel*, b.v. van de vinkachtigen.

Keh (lees: *kee, afkorting van singké, Chinees in onze O.-I.*), m.: de naam — is zoowat een scheldnaam: *Dag, leelijke —!* ook **Ké.**

I. Kei (1 *keisteen*; 2 jongenstaal: *bol, kraan*), m. —en: 1 *heidevelden vol —en*; 2 *Jan is een —, hoor!*

II. Kei (*dwaasheid*), m. gmv.: *een — in 't hoofd hebben*, een dwaas zijn; *de — leutert hem*, hij is niet te best wijs; *iem. van den — snijden*, hem van zijn dwaasheid genezen. vero.

Kei'hard (*zeer hard*), bn.: *een — schot op het doel*, voetbalterm.

Keil (*keg, wig*), m. keilen.

Kei'len (*een plat steentje over het water scheren; met geweld en kracht gooien*), keilde, heeft gekeild, zie Kiskassen; volkst. *Keilderen.*

Kei'steen (*ronde, harde steen*; ook, *vierkante behouwen steen, straatsteen*), m. —steenen.

Kei'zel (*rolronde, gladde keisteen*), m. —s; **—gruis** (*scherven van keizels*), o.: *in 't scherpe keizelgruis een bloedig merk met naakte voetzool drukkend* (Staring).

Kei'zer (*hoogste vorstentitel, de hoogste vorstelijke waardigheid*), m. —s: *de — v. Britsch-Indië*; zegsw. Bijbel. *geeft den —, wat des —s is*, geeft elk het zijne; ook dat, wat men iem. verschuldigd is aan eer, hulde enz., Matth. 22: 21; *waar niets is, verliest de — zijn recht*, hem, die niets bezit, kan zelfs de hoogste macht niet dwingen tot betaling; *spelen om den — zijn baard*, om niets d. i. zonder inzet, eig. er om strijden of vechten, of die baard zwart of rossig is, terwijl hij blijkt wit te wezen (fabel); **keizerin'** (*vrouw, die als keizer regeert*; ook, *gemalin v. e. keizer*), v. —rinnen; **—lijk** (*van, als van een keizer*), bn.: *de —lijke troepen, —e waardigheid.*

Kei'zerrijk (*gebied, land eens keizers*), o. —rijken: *Frankrijk werd een — in 1804.*

Kei'zershof (*het paleis*; ook: *de omgeving des keizers*), o. —hoven; **—huis** (*stamhuis, geslacht, familie eens keizers*), o. —zen: *het Habsburgsche — in Oostenrijk*; **—kroon** (*kroon, waardigheid en macht van een keizer*; plantk. *lelieachtige sierplant met rood-gele bloemen*), v. —kronen.

Kei'zersmantel (*groote hermelijnen praalmantel*), m. —s; zie: Hermelijnen en Rijksinsigniën; **—titel**, m. —s.

Kei'zerthee (*zeer fijne theesoort*), v. gmv.

Ke'jaï (Mal. *eerwaardig, oud man*), m. —'s.

Ke'kelen (volkst. *luid praten, twistend spreken*), kekelde, heeft gekekeld; misschien verwant met *kakelen.*

Ke'ker (*soort van grauwe peulerwt*), v. —s.

Ke'keren (*hakkelen, stotteren, stamelen*), kekerde, heeft gekekerd, gew.; verg. Kikken.

Kela'pa, m. —'s, zie Kalapapalm.

Kel'der (*ondergrondsche bergruimte in een huis*), m.: zegsw. *naar den — gaan*, te gronde gaan: *het schip ging naar den —*; **—achtig** (*als in een kelder*), bn. en bw.: *een — vertrek; in de kerken is het soms —achtig koud* (C.O.).

Kel'deren (1 [*koopwaren*] *in den kelder bergen of opslaan*; 2 *vergaan*; 3 *doen vergaan*; 4 handel. *sterk dalen van effectenkoersen*), kelderde, heeft (bet. 1 en 3), is (bet. 2 en 4) gekelderd: 1 *een vat wijn —, den voorraad aardappels —*; 2 *het schip kelderde* d. i. ging naar den zeebodem, naar de diepte; 3 *een torpedojager —, een transportschip —*, in den grond boren; 4 *de Russische effecten gingen —.*

Kel'dergat (*lucht- en lichtopening van een kelder*), o. —gaten.

Kel'dergraf (*een steenen of gemetselde groeve*, b.v. *in een grafkelder*), o. —graven.

Kel'derkamer (*kamer boven een kelder*), v. —s; **—keuken** (*keuken in een souterrain*), v. —s; **—luik** (*blind, waarmee een kelder wordt afgesloten*), o. —en; **—meester** (*opzichter van den wijnkelder bij aanzienlijken, in een klooster*), m. —s; **—raam**

(*lichtraam*), o. —ramen; —**rat** of —**rot** (*in den kelder levende rat*), v. —ten; —**spin** (*groote zwarte spin onzer kelders*), v. —spinnen; —**tje** (*kistje met likeurflesschen*), o. —s; —**trap** (*trap naar een kelder*), v. —trappen; —**winde** (*dommekracht*), v. —winden; —**woning** (*kelder als woning dienende*), v. —woningen.

I. Ke'len (wapenk. *van keel* d.i. *rood*), bn.: *een — leeuw, op een veld van goud.*

II. Ke'len (*de keel afsteken, dooden*), de slager keelde, heeft het varken gekeeld.

Kelk (*drinkbeker op hoogen voet*, inz. *de beker, die bij het Avondmaal en in de Mis gebruikt wordt*; ook: *wijnglas*; plantk. *het groene bloembekleedsel; beschutting van meeldraden en stampers*), m. —en: *een gouden —*; fig. *de — des lijdens*, Bijbel: —**blad** (*een der bladen v. d. bloemkelk*), o. —en: verkl. —**blaadje**, o.—s.

Kelk'standigen (*planten met bloembladen en meeldraden, op d. kelk ingeplant*), v. mv.

Kell'ner (*bediende in hotel of café; Jan; garçon*), m. —s.

Kellnerin' (*vrouw. café-bediende*), v. —nen.

Kelp (*ruwe soda*), v. gmv.; —**planten** (*zeewieren, bij verbranding kelp opleverend*), v.

Kel'ten (*oudtijds Indogermaansche stam in W.-Europa*), m. mv.; ook Celten: *tot de — worden o.a. de Ieren gerekend.*

Kel'tisch 1 (*van, eigen aan, zooals bij, betrekking hebbende op de Kelten*), bn.: *de —e taal: de —e volksaard was moedig doch opvliegend*; **2** (*de taal der Kelten*), o.: *het — wordt nog gesproken in een deel van Ierland en op eenige eilanden bij Engeland*; ook Celtisch.

Kem'ben (O.-I. *vrouwenkleedij: lange breede strook tot dekking van het bovenlijf, in de Vorstenlanden nog in zwang*), v. —s.

Kem'bings (O.-I. *zeker weefsel*), v. gmv.

Ke'mel (*andere spelling v. het woord kameel*), m. kemels: *— en ros zijn de vrienden van den Arabier*; —**drijver** (*kameeldrijver*), m. —s.

Ke'melsgaren (*draden, van kemelshaar gesponnen*), o. gmv.; —**haar** (*haar v. d. kemel, van de kemelgeit of Angorageit; de wol er van bereid*), o. gmv.; —**haren**, bn.: *een — doekje.*

Kemena'de (*vrouwenvertrek der middeleeuwen*), v. —s.

Ke'miriboom (O.-I. *boom der kampongs op Java, wiens vruchtpitten de kemiri-olie opleveren*), m.-boomen.

Kemp, ken'nep (volkst. *hennep*), m. gmv.

Kem'pen, v. mv.; —**land**, o. gmv.: aardr. een der vier voormalige kwartieren van de Meierij, om Eindhoven en zuidwaarts over de Belgische grens tot voorbij Turnhout; de grond is hei- of zandgrond.

Kemp'haan (1 *eig. kamphaan: steltlooper, snipachtige vogel ter grootte van een tortel*; 2 *vechtersbaas, voorvechter*), m. —hanen: 1 *de — is in den paartijd zeer strijdlustig*; 2 *de twee —hanen v. h. dorp.*

Ken'baar (*te kennen*), bn.; —der, —st: *— zijn; hij is — aan zijn taal; een — teeken*, waaraan men nl. iets kan kennen of herkennen.

Ken'dang (O.-I. *voornaamste slag-instrument der gamelan-muziek: een vaasvormige kist, boven en onder met een soort v. trommelvel bespannen*), v. —s.

Ken'dang, kan'deng (O.-I. *bergketen*), m. —s.

Ken'di (O.-I. *aarden waterkruik, waarin het water koel blijft*), v. —'s; ook, Gendi.

Ke'nen (*openspringen. bersten*), keende, is gekeend: *het zaad begint te —*, ontkiemen.

Ken'goeroe, v. —s; zie Kangoeroe.

Ken'lijk, ken'nelijk (*blijkbaar, zeer duidelijk, dadelijk te begrijpen of te zien*), bn. en bw.: *in —en staat (van dronkenschap); een — onderscheid; staat van — onvermogen; hij heeft het — met opzet gedaan.*

Ken'merk (*kenteeken*), o. —merken.

Ken'merken (1 *van een merkteeken voorzien*; 2 *karakteriseeren*), kenmerkte, heeft gekenmerkt: 1 *een boek, een geschrift*—; 2 *deze uiting kenmerkt den man; onlusten kenmerken die periode der historie*; refl. *hij kenmerkt zich door opvliegendheid.*

Ken'merkend (*karakteristiek, onderscheidend*), bn.: *een —e eigenschap*, typisch.

Kennel (Eng. *hondenverblijf, -hok; een troep of stel jachthonden*), m. —s.

Ken'nelijk, bn. zie Kenlijk.

Ken'nemerland (aardr. *landstreek in het W. van N.-H., van Haarlem tot voorbij Alkmaar langs de Noordzee*), o.: in Vondels Gijsbr.: *Kermerland(er)*, vers 23, 1e bedrijf.

Ken'nen (1 *weten, verstaan, bevatten*; 2 *onderscheiden*; 3 *iems rechten erkennen*), kende, heeft gekend: 1 *zijn les —; zijn vak —; wie kent de grootheid van God?*; 2 zegsw. *men kent den vogel aan zijn veeren*; 3 *iem. in iets —; ik ben er niet in gekend*, het is buiten mij om beslist.

Ken'nep, m. gmv.; zie Kemp.

Ken'ner (*iem., die iets kent, verstand heeft van*), m. —s: *een — der Oostersche talen, een — van muziek; zijt gij —?* b.v. van schilderkunst.

Ken'nersblik (*de blik van een kenner*), m. —blikken: *een schilderij met een — beschouwen.*

Ken'nis (1 *bekendheid*; 2 *bekende*; 3 *bewustzijn*; 4 *weten*; 5 *begrip, verstand*; 6 *wetenschap, kunde, geleerdheid*), in bet. 1, 3, 4, 5, 6 v. gmv., in bet. 2 m. en v. -sen: 1 *met iem. — aanknoopen, de oude — hernieuwen*: 2 *hier is een oude — van je; hij heeft hier wel veel kennissen maar geen vrienden; dit is een —je van ons nichtje*, een soort van vriendinnetje; 3 *buiten — liggen of zijn, weer bij — komen*; 4 *dat is buiten mijn — gebeurd*, verg. Voorkennis; *dat is te mijner kennis gekomen*; 5 *met — van zaken spreken*; 6 *een man van veel —, een veelzijdige —; iem. van algemeene, van grondige —; de — is voor zweet te koop* (Staring); zegsw. *— is macht*, is een groote kracht.

Ken'nisgeving (*mededeeling, bericht*), v. —en: *er is een — vanwege den Burgemeester aangeplakt*, bekendmaking; *in de raadsvergadering werd de brief voor — aangenomen*, hij werd als gelezen terzijde gelegd.

Ken'nismaking (eig. *het leeren kennen, begin van den omgang met iem.*), v. gmv.; —**neming** (*onderzoek, inzage*), v. gmv.

Ken'schets (*zaakrijke omschrijving, waardoor men iem. of iets leert kennen*) v. —en.

Ken'schetsen (*kenmerken, aanduiden*). kenschetste, heeft gekenschetst: *zulk een edelmoedigheid kenschetst zijn karakter: dit kenschetst de ontrouw der inboorlingen*, is een staaltje van, doet kennen.
Ken'spreuk (*zinspreuk, leus*), v. —spreuken: *elke rederijkerskamer had een —: de Palmboon in Leiden* (1616) *had als —*: In liefde werkende.
Ken'teeken (*kenmerk*), o. —teekens: *een witte band om den arm zou als — dienen.*
Ken'teekenen (*kenmerken, doen kennen*), kenteekende, heeft gekenteekend: *zulk een schrale gift —t dien man*, hij is nl. een gierigaard.
Ken'teren (afleid. van *kant*: 1 *doen kantelen omrollen*; 2 *kantelen, omrollen*), kenterde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gekenterd: 1 *een kist —, een balk —; een schip —*, het opzij stellen teneinde het te herstellen; 2 *een schuit kan —*, nl. als zij te veel deklast heeft; *het tij —*, verandert, keert; **—ing**, v. —en: *de — van het tij*, wisseling van eb en vloed; O.I.: overgang van de regelmatige winden, zie Moesson: de — of die overgang valt in de maanden April en October en kenmerkt zich door veranderlijke winden, door stormen en onweders.
Ken'vermogen (*een der zielskrachten: begripsvermogen*), o. gmv.: *de onderwijzer werkt vooral op het — der leerlingen*, onderscheidings-vermogen.
Ke'pala kam'po(e)ng (O.-I. *dorpshoofd*), m.
Ke'pang (O.-I. *vlechtwerk v. bamboe*), v.—s.
Ke'pen (*insnijdingen maken*), keepte, heeft gekeept: *een lat, een stok —.*
Ke'per (1 *opgewerkte draad bij een weefsel*; 2 *balk*), v. kepers: 1 *de — van die zijde is fijn*; zegsw. *iets op de — beschouwen*, nauwkeurig, van nabij onderzoeken; 2 *een hoek*—, d. i. verbindingsbalk; **—band** (*ijzeren sluitband om schoorsteen, balk enz.*), m. —banden.
Ke'peren (*met een keper weven*), keperde, heeft gekeperd: *gekeperd laken, gekeperde zijde.*
Ke'pi (*uniformpet*), m. —'s.
Kep'ler, Joh., Duitsch sterrenkundige, de grondlegger der nieuwe astronomie, 1571—1630. — stelde drie wetten vast betreffende de loopbaan der planeten.
Keramiek' (*de kunst v. h. maken v. fayence, majolica en porselein*), v.; meer Ceramiek.
Kerati'ne 1 *hoornstof*; 2 muz. *kromhoorn, bazuin*), v. in de 1ste bet. gmv., in de 2de bet. —s.: 1 *de — is een zwavelrijke, eiwitachtige zelfstandigheid.* 2 *de — is verouderd.*
Ke'rel (*manspersoon, stoere vent*), m. —s: *wat een lange — ! ben jij nou een — ! een —, die me dat nadoet!* dikwijls heeft — de bijbeteekenis van individu: arm of zonder beschaving; **—tje** (*knaap*; ir. *jongetje*), o.: *vacht eens —, ik zal je beenen maken.*
Ke'ren (*den vloer vegen met een bezem*), keerde, heeft gekeerd: *de meid gaat de straat —: de deel, den dorschvloer —; iets met bezemen —.*
Kerf (*keep, insnijding*), v. kerven.
Kerf'bank (*bank, waarop de tabak gekorven wordt*), v. —banken.
Kerf'diertje (Zuid-Ned. *insect*), o. —s.
Kerf'stok (*lang, plat stokje, in den vorm van een liniaal, waarop door kerfjes of insnijdingen aangeduid werd, hoeveel brooden, liters melk enz. de houder van den — op krediet had*), m. —stokken: *brood op den — halen*, d. i. op krediet; men versta, dat leverancier en klant ieder een stok hadden, die tegelijk ingekerfd werden en waarvan de insnijdingen nauwkeurig met elkaar moesten overeenkomen: een primitieve boekhouderij; *veel op zijn — hebben*, diep in de schulden zitten, veel schuld hebben, fig. veel misdreven hebben; *de — is vol*, de maat is vol; *ik wil dat niet op mijn —*, voor mijn verantwoording; zie Houtje.
Kerk (1 *bedehuis, tempel, huis des Heeren*; 2 *gezindte, geloof*; 3 *godsdienstoefening*), v. —en: 1 *een — bouwen, de St.-Jan in Den Bosch is een gotische —, de St.-Servaas van Maastricht is een der oudste —en*; zegsw. *de kogel is door de —*, zie Kogel; 2 *de Roomsche —, de Anglicaansche —; de geschiedenis der Christelijke —*; 3 *de — duurde lang*; zie: Avond-, Middag-, Morgenkerk; zegsw. O.-I. *volgens de Chineesche —*, volgens het gerucht; zie verder: Basiliek, Dom, Dsjamie, Hallenkerk, Kathedraal, Kruiskerk; Missigit, Mesigit of Medschid, Moskee; Synagoge, Tempel.
Kerk'baljuw (Z.-Ned. *ordehouder in livrei met hellebaard of staf*; *suisse*), m. —baljuwen: den — vindt men alleen in groote kerken in domkerken en in kathedralen; zie Hondenslager.
Kerk'ban (*uitsluiting uit de gemeenschap der R.-K. gelovigen*), m. gmv.: *de groote —*, deze heft alle gemeenschap met de kerk op; *de kleine —*, deze ontzegt het gebruik der sacramenten; zie: Excommunicatie en Interdict.
Kerk'bank (*bank in een kerk*), v. —en; **—bestuur** (R.-K. *college van heeren, die met de stoffelijke belangen eener kerk zijn belast*), o. —besturen; **—bijbel** (Prot. *bijbel, welken men in de kerk gebruikt*, tegenst. *huisbijbel*), m. —s; **—boek** (R.-K. *gebedenboek*), o. —en; **—bord** (Prot. *bord in de kerk ter aanduiding van het nummer der psalmen of gezangen, psalmbord, gezangbord*), o. —en; **—briefje** (Prot. *gedrukt blaadje, dat de predikbeurten in de kerken van een stad aangeeft, het vermeldt ook de namen van de predikanten, die bij de godsdienstoefeningen zullen voorgaan*), o. —s.
Kerk'dorp (*kerkelijke gemeente in Drente*), o. —dorpen; zie Kerspel.
Ker'kekas (*inkomsten eener kerk*), v. gmv.: *een legaat storten in de —*; verg. Armenkas.
Ker'kelijk (*van of tot de kerk*), bn. en bw.: *dit zijn —e goederen; het —e gezag, een —e overheidspersoon, de —e inkomsten; een — spel*, zie: Mysterie- en Mirakelspel; R.-K. *het — jaar*: begint den eersten Zondag v. d. Advent, zie Jaar; *een huwelijk — inzegenen; een — huwelijk*, in de kerk voltrokken of door pastoor of dominee ingezegend.
Ker'ken (*ter kerk gaan*), kerkte, heeft gekerkt, gmz.: *waar kerk jij gewoonlijk?*

Ker'kenorde, v.; zie Kerkenordening.
Ker'kenordening (*samenstel van regelen en verordeningen, den eeredienst betreffende*; ook: *ordening, uitgaande van de kerkelijke overheid*), v. —ordeningen.
Ker'ker (*gevangenis, meestal in deftigen stijl*), m. —s; zie Kerkerkot.
Ker'keraad (Prot. *college als vertegenwoordiger der gemeente*), m. —raden: *lid van den —*; *de — is vergaderd*, de leden van 't kerkbestuur; zie Consistorie.
Ker'kerechten (R.-K. *de laatste sacramenten*), o. mv.: *liggen onder volle —*, ten volle bediend zijn, het oliesel ontvangen hebben.
Ker'keren (*in een kerker opsluiten*), kerkerde, heeft gekerkerd: *een dief —*.
Ker'kerkot (*—hol*), o. —kotten: *wegkwijnen in het —*; **—lucht** (*vunze lucht van een kerker*), v. gmv.
Ker'kezakje, o. —s; zie Kerkzakje.
Kerk'fabriek (*oude benaming voor het kerkgebouw en het kerkvermogen*, d. i. *bezit en inkomsten*; ook: *het kerkbestuur*) v. —en.
Kerk'gang (*gang ter kerk, bezoek der kerk; eerste bezoek, dat een R.-K. vrouw na de geboorte van haar kind aan de kerk brengt en waarbij de priester over beiden den zegen uitspreekt*), m.—en: *haar — doen*.
Kerk'gebouw (*het gebouw der kerk*), o. —en: *een fraai —, een nieuw —*; **—genootschap** (*vereeniging van geloofsgenooten*), o. —pen; **—geraad** (*—gereedschap*), o. —geraden: de voorwerpen, welke bij den R.-K. openbaren eeredienst in gebruik zijn, vormen het —; **—geschiedenis** (*geschiedenis der christelijke kerk het werk zelf*), v. in de eerste bet. gmv., in de tweede —sen; **—gezang** (*het zingen in de kerk; kerklied*), o. in de eerste bet. gmv.; in de tweede —en; **—hervorming** (gesch. *hervorming in de Kerk*, inz. *door Luther en Calvijn enz.*), v. gmv., ook: Reformatie; **—hof** (*begraafplaats*), o.—hoven: zegsw. *de dader is of ligt op het —*, zie Dader; **—kauw,** v. —kauwen, zie Dole; **—klok,** v. —ken; **—kroon** (*lichtkroon; veelarmige hanglamp tot verlichting van het kerkgebouw*), v. —kronen; **—leer** (*godsdienstleer*), v. —en: *de Calvinistische—, de Luthersche—, de Roomsche —*.
Kerk'leeraar (*kerkelijke schrijver, die door buitengewone geleerdheid zich onderscheidde*), m. —leeraren: *Hieronymus (420), Augustinus (430) zijn —leeraren*.
Kerk'meester (*lid v. een R.-K. kerkbestuur*), m. —s; **—muziek** (*muziek van of voor kerkliederen*), v. gmv., zie Gregoriaansch; **—orde,** v. gmv., zie Kerkenorde; **—orgel** (*orgel in een kerk*), o. —s; **—pad** (*voetpad naar de kerk*), o. —paden; **—patroon** (R.-K. *de beschermheilige eener kerk, naar wien ze genoemd is*), m. —patroons; **—patrones'**, v. —sen; **—portaal** (*portaal eener kerk*), o. —talen, zie ook Portiek; **—provincie** (R.-K. *kerkgebied, door een concordaat met Rome verbonden*), v. —s, —cliën: *Nederland met een aartsbisdom en vier suffragaanbisdommen vormt een —*; **—raam** (*raam in een kerk, ook van geschilderd, dof gebrand kerkglas*), o. —ramen; **—raampje** (*geslepen gedeelte van een wijnglas enz.*), o. —s: *een glas vullen tot de —s*; **—rat** (*rat, in een kerk levende*), v. —ratten, ook **—rot,** v. —ten: *zoo arm als een —*, doodarm; **—recht** (*het recht, dat geldt voor de kerk*; ook, *kerkenordening*), o. —en; **—roof** (*het rooven van kerksieraden*), m. gmv.
Kerksch (*gaarne ter kerk gaande*), bn.; —er, meest —: *deze dame is —*, is vroom; *hoe — men was, de vierpot bleef nu in de kas* (Staring).
Kerksch'gezind (*kerksch, godsdienstig*), bn.
Kerk'schip (*een door particulieren uitgerust schip op de Noordzee, in den tijd van de haringvangst: des Zondags dienend tot godsdienstoefening, onder leiding van een predikant*), o. —schepen; **—sieraad** (*al wat dient tot opsiering eener kerk*), o. —sieraden; **—stoel** (*bidstoel voor kerkgebruik*), m. —en; **—stoof,** v. —stoven; **—tijd** (*begintijd van den kerkdienst*), m. —en; **—toon** (muz. *een der bijzondere toonschalen, waarop de Gregoriaansche kerkzangen gebouwd zijn*), m. —tonen; zie ook Doorisch; **—toren** (*toren bij of op de kerk*), m. —s; **—uil** (*torenuil, oranje-uil*), m. —en, scherts. trouw bezoeker der kerk.
Kerk'vader (*leeraar-schrijver der oude Christelijke kerk*), m. —vaders: den titel van — geeft men o.m. aan de apostolische vaderen nl. aan de schrijvers, die tot de onmiddellijke leerlingen der Apostelen gerekend worden.
Kerk'vergadering (*concilie, synode*), v. —en: *de—van Trente* (1545—1566); **—visitatie** (*kerkbezoek door den deken van het decanaat*), v. —s of —tiën; **—voogd** (R.-K. *bisschop*), (Prot. *lid van den kerkeraad, belast met het kerkelijk beheer*), m. —en; **—wet** (*canonieke wet*), v. —ten: *daar — en pastoor verbiedt met ongedoopte klokken beng'len!* (Staring); **—wijding** (*de inzegening of inwijding, het consacreeren van een nieuwe R.-K. kerk*), v. —en: *alle jaar vierde men oudtijds het feest van —*, zie Kermis.
Kerk'zakje (*fluweelen zak aan een langen stok, om er in de kerk mee te collecteeren*), o. —zakjes; ook, Kerkezakje.
Ker'men (*kreunen, weeklagen, jammeren*), kermde, heeft gekermd: *— van pijn*.
Kermes' (*schildluis in Z.-Europa*), v. —sen: *de — levert de grondstof van het karmozijn*.
Kermes'se d'été (Fr. eig. *zomerkermis*: *feest* inz. *liefdadigheidsfeest in de open lucht*), v.
Ker'mis (eig. *kerkmis*, d. i. *kerkelijk feest op den herinneringsdag van kerkwijding in stad of dorp*; later: *jaarmarkt, volksfeest met kramen en tenten*), v. kermissen: *de — inluiden*, nl. met de torenklokken; *de voorjaars—, de najaars—*; *de— eens overwandelen*; *— gaan houden*; zegsw. *het is niet alle dagen —*, feest; scherts. *het is — in de hel*, zonneschijn met regen, hagel of sneeuw; zie ook Koud.
Ker'misbed (*op den vloer gespreid noodbed*), o. —bedden; **—deun,** m. —en; **—drukte,** v. gmv.; **—fooi** (*een fooi aan meid of knecht*, b.v. *f 2.50 of f 3 op kermis*), v. —en; **—geld** (nl. *om op de kermis te vertéren*), o. gmv.; **—koek** (*koek, op de kermis gekocht*), m. —en; **—kraam,** v. —kra-

men; —**pop** (fig. *smakeloos opgesmukt meisje*), v. —poppen; —**tent** (*tent voor kermisvertooningen*), v. —en; —**volk** (*kunstenmakers enz., die de kermissen afreizen*), o. gmv.; —**wagen** (*woonwagen van rondtrekkend kermisvolk*), m. —s; —**week** (*week, waarin het kermis is*), v. —weken.

I. Kern (*karnton*), v. —en, gew.; zie Karn.

II. Kern (*klein, meestal rond, lichaampje in een levende dierlijke of plantaardige cel; pit, korrel, zaad*), v. —en: *de — is omgeven door een vliesje, een schil of bolster*; fig. *een — van waarheid*, beginsel; ook het beste, de keur, het zakelijke deel: *de — van het leger, de — der burgerij*; *de — van een theorie, van een betoog, van een pleidooi*; *de intellectueele — onzer natie*, de groep intellectueelen; zegsw. *tot de — doordringen*, iets grondig onderzoeken, naspeuren.

Kern'achtig (*pittig, vol gehalte*), bn.; —er, —st: *een — woord, een — pleidooi, een —e toespraak, een —e verklaring*; —**bijter** (dierk. *vinkachtige vogel*), m. —s; —**gezond** (*ingezond, door en door gezond*), bn.; —**hout** (*de binnenste ring hout van een boom*), o. gmv., zie Spint; —**ooft** (*vrucht met pitten*), o. gmv.: *peren, appels behooren tot het —*; —**schaduw** (sterrenk. *diepdonkere schaduw, slagschaduw, volle schaduw*), v. —en, zie Halfschaduw; —**spreuk** (*krachtig en kort gezegde*), v. —en: *de meeste deviezen zijn —en*; —**vrucht** (*een pitvrucht*), v. —en: *de appel is een —*.

Ker'rie (O.-I. *groengele specerij, bereid uit de bladen van aromatische planten*), v. gmv.

I. Kers 1 (*kerseboom*), m. kersen; **2** (*vrucht*), v. —en: *de zuurachtige — of morel, de Spaansche —, de Mei—, de knap—*; zie Heer.

II. Kers (plantk. 1 *tuin- of bitterkers*; 2 *O.-I. kers*). v. gmv.: 1 *de — of sterkers is smakelijk bij het ontbijt*; 2 *een bed met O.-I. kers*, een sierplant met schildvormige bladen en oranjegele bloemen met vuurroode strepen.

Kers'appel (*soort van appelboom met vruchten zoo groot als kersen*), m. —appels; (*vrucht*), m. —s, —en.

Ker'sebloei (*het bloeien van den kers*), m. gmv.; —**bloesem** (*witte bloei van den kers*), m. —s; —**boom**, m. —en; —**boomenhout** (*hout van den kerseboom*), o. gmv.; —**boomgaard** (*weide, beplant met kerseboomen*), m. —gaarden: *in de Betuwe en in Z.-Limburg vindt men groote —en*.

Ker'selaar (Z.-Ned. *kerseboom*), m. —s, —aren; verg. Rozelaar, Hazelaar, Appelaar, Perelaar, Pruimelaar, Mispelaar.

Ker'senbrandewijn (*brandewijn op kersen*), m. gmv.; verg. Morellenbier.

Ker'sengaard (*kersentuin*), m. —gaarden; —**gelei** (*gelei, uit kersen bereid*), v. gmv.; —**hout** (*hout v. d. kerseboom*), o. gmv.; —**jam** (*jam, van kersensap gemaakt*), v. gmv., zie Jam; —**mand** (*mand voor kersen*), v. —en; —**pluk** (*het plukken der kersen*; ook, *de pluktijd*), m. gmv.; —**sap**, o. gmv.; —**taart**, v. —en; —**tijd** (*tijd v. d. pluk der kersen*), m. gmv.; —**tuin** (—*gaard*), m. —en; —**vla** (*vla, overdekt met v. d. pitten ontdane kersen*), v. vlaas.

Ker'sepit (*pit eener kers*; fig. *hoofd van een mensch*), v. —ten; verg. Knikker; —**steel** (*steeltje v. e. kers*), m. —stelen; —**tak** (*tak van een kerseboom*), m. —ken.

Kersouw' (Z.-Ned. *madeliefje*), v. —en.

Ker'spel (*kerkdorp, parochie, kerkelijke gemeente*), o. —en, —s, ook Karspel; verg.: *Bovenkarspel, Oud-Karspel enz.*.

Kers'rood (*de kleur hebbende van een roode kers*), bn.: —*e wangen*; *een mofje, met —e zijden voering* (C. O.).

Kerst'avond (*de avond vóór of van Kerstdag*), m. —avonden; —**boom** (*een dennenboompje, dat op Kerstavond wordt behangen met kaarsjes en geschenken*), m. —boomen.

Kerst'dag (*feestdag van Kerstmis*, nl. *op 25 Dec.*), m. —dagen: *de eerste —, de tweede —*; zie Hoogdag.

Ker'sten (*Christen*), m. —en. vero.

Ker'stenbrief (Z.-Ned. *doopbrief*), m. —brieven.

Ker'stenen (*doopen, opnemen in de christenkerk*), kerstende, heeft gekerstend: *iemand —*, tot het Christendom brengen; —**doop**, m.: bij Bilderdijk, in Elius: *gij* (Willibrord) *zelf hadt met den — vorst Diedrijk 't hoofd gewasschen*; —**ing** (*het tot Christen-maken*), v.; —**man** (*Christen man*), m. —mannen, w.g. of vero.

Kerst'feest (*het feest van de geboorte van Christus, op 25 Dec.*), o. —en; —**geschenk** (*geschenk op Kerstmis*), o. —en; —**gezang** (*het zingen op Kerstmis*; *kerstlied*), o. —en; —**koek** (*koek, welke is gebakken ter gelegenheid van het Kerstfeest*), m. —en; —**krans** (*ringvormig, fijn gebak ter gelegenheid van Kerstmis gebakken*), m. —en; —**lied** (lyrische poëzie: *geestelijk lied, om op Kerstdag te zingen*), o. —liederen: *onze letterkunde bevat —liederen reeds in het Middelnederlandsch*; —**mis** (*christelijke feestdag op den geboortedag van Christus*), v. —missen, zie Kerstdag; —**nacht** (*de nacht vóór Kerstmisdag, van 24 op 25 Dec.*), m. —en; —**tijd** (*tijd van Kerstmis, week waarin de Kerstdagen vallen*), m. gmv.; —**vacantie** (*schoolvacantie omstreeks Kerstmis*), v. —s, —tiën; —**week** (*week tusschen Kerstmis en Nieuwjaar*), v. —weken; —**zang** (*kerstlied*), m. —zangen.

Kers'versch (*geheel versch*), bn. en bw.: *deze boter is —*; fig. *een —e huisvader, —e beeldspraak*; *wij komen — van de reis*, pas.

Kers'water, o. gmv., zie Kirschwasser.

Ker'vel (plantk. *schermbloemige plant*), v. gmv.: *de gewone — is een soepgroente*; *de dolle — is e. giftplant* (gevlekte scheerling).

Ker'ven (1 *inkepen, ergens een kerf insnijden, in reepjes snijden*; 2 *vezelig worden, breken op den draad van geweven stoffen*), korf of kerfde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gekorven: 1 *tabak —, visch —*; 2 *die zijde kerft*; zie: Gekorven en Schiften.

Kesp (scheepst. *oplegstuk, dwarsstuk dat de koppen van twee of meer palen verbindt*), v. —en.

Ke'tapang (O.-I. *hoogopgaande boom, timmerhout-boom*), m. —s. (e = ee).

Ke'tel (*metalen vaatwerk met hengsel, met of zonder tuit*), m. —s: een kook—, soep—, thee—, water— enz. zie ald.; spreekw. *De pot verwijt den —, dat hij*

zwart is, de ééne verwijt den ander iets, waaraan hij zelf mank gaat; zie S t o o m k e t e l.

Ke'telachtig (*kitteloorig, prikkelbaar, lichtgeraakt*), bn., w. i. g.; zie K i t t e l a c h t i g.

Ke'telbikker (*man, die uit den stoomketel de ketelsteen moet bikken*), m. —bikkers.

Ke'telboeter (*ketellapper*), m. —boeters; zie B o e t e n, herstellen.

Ke'telen, (*kittelen*), ketelde, heeft geketeld: *dit ketelt zijn hart* (Bild.). vero.

Ke'tellapper (*iemand, die ketels herstelt*), m. —lappers; —**lapperswerk** (*knoeiwerk*), o., verg. K e t e l b o e t e r; —**mondstuk** (muz. *een mondstuk zooals b.v. een hoorn heeft*), o. —stukken; —**muziek** (*helsch lawaai met pannen en ketels, ter bespotting*), v. gmv.: *iem. — brengen*; —**steen** (*steenachtige korst aan den binnenwand van een stoomketel, keukenketel enz.*), v.: *de — verhindert het doordringen der warmte*; —**trom** (*halve bol, bespannen met ezelsleer, pauk*), v. —trommen, zie P a u k; —**vang** (*godsoordeel: de van hekserij verdachte moest den arm tot aan den elleboog in een ketel met kokend water steken*), v. —vangen.

I. Ke'ten (*recks van in elkaar geschakelde ringen, ketting*, in eig. en fig. bet.), v. —s of —en: *een ijzeren —, een gouden —; de — van een gevangene*, de boei; fig. *een — van bergen, van heuvelen*, rij, aaneenschakeling.

II. Ke'ten (*zoutraffineeren*), keette, heeft gekeet.

Ke'tenen (1 *in ketenen slaan, boeien*; 2 fig. *in bedwang houden*), ketende, heeft geketend: 1 *Prometheus was aan een rots geketend*; *een razenden krankzinnige —*; 2 fig. *zijn hartstochten —*.

Ke'timon (O.-I. *augurken, komkommers*), v.

Ket'joe (*op Java, vooral in de Vorstenlanden nu en dan voorkomende rooverbende, die onder groot misbaar de woningen van gegoeden binnendringt, soms een geheel dorp overvalt*), v.; in de residentie Batavia heeten deze benden R a m p o k, en op N.- en O.-Java heeten ze K a m p a k.

Ket'sen (1 *niet afgaan van een vuurwapen, weigeren*; 2 fig. *van de hand wijzen*), ketste, heeft geketst: 1 *het pistool ketste*; 2 *het verzoek om salarisverhooging is geketst*.

Ket'ter (gesch. eig. *zuiveraar: hij, die afwijkt van de heerschende, als rechtzinnig erkende leer*, inz. *afvallige van het R.-K. geloof, b.v. in de dagen der reformatie*), m. —s.

Ket'teren (*razen, tieren, vloeken*), ketterde, heeft geketterd; verg. V e r k e t t e r e n.

Ket'tergericht (*geloofsrechtbank, inquisitie*), o. —en.

Ketterij' (*het afwijken van de als rechtzinnig erkende leer* inz. *van de Roomsche leer*), v. —en: fig. — *op 't gebied van kunst of wetenschap*, grove dwaling.

Ket'tersch, bn.: —*e leeringen*, nl. van een ketter; fig. onrechtzinnig.

Ket'ting (*een reeks of rij van verbonden schakels of schalmen*, steeds in eig. bet.), m. —en: *een waakhond a. d. —*; zegsw. *hij is van den —*, hij is uitgelaten in zijn vrijheid evenals een losgelaten hond; verg. K e t e n.

Ket'tingbreuk (rek. *gedurige breuk*), v.-en.

Ket'tingbrug (*aan kettingen hangende brug*), v. —gen; —**draad** (wev. *schering*, d. i. *door twee tanden of stiften van den weverskam heen opgespannen draad*), m. —draden; —**ganger** (O.-I. *kettingjongen: dwangarbeider, iemand, die veroordeeld is tot gedwongen arbeid, vroeger met een ketting aan het been*), m. —s; —**garen** (wev. *strak op de boomen door den kam heen gespannen draden*), o. gmv.; zie S c h e r i n g; —**handel** (*handel, waarbij opgeslagen goederen met speculatieve bedoelingen telkens van de eene hand in de andere overgaan*), m. gmv.; —**hond** (*hond aan den ketting, waakhond*), m. —en; —**kast** (*bescherming, veelal van wasdoek, van den fietsketting*), v. —en; —**kogel** (*twee kogels, door een ketting verbonden*), m. —s; —**loos** (*zonder ketting*, inz. *van een fiets*), bn.: *een — rijwiel*, zie A c a t è n e; —**molen** (*toestel, bestaande uit een gesloten ketting, voorzien van emmers, tot verwijdering van water uit kanaalpanden*), m. —s, vero.; —**regel** (rekenk. *reeks van aaneengeschakelde evenredigheden, zoo verbonden, dat de linkerzijde van elke vergelijking gelijknamig is met de rechterzijde der voorgaande*), m. —s; —**steek** (*een bijzondere steek bij 't borduren naaien, siersteek*), m. —steken; —**zijde** (*getweernde zijde*), v. gmv.: *twee- en driedraadsche —*.

I. Keu (*biljartstok*), v. —s of —en.

II. Keu (*een wijfjesvarken, een varken in 't algemeen*), v. —s, —en; —**tje**, o. —s.

Keu'kelen (*buitelend vallen*), keukelde, is gekeukeld: *het kind —de van de steile trap*; *over zijn hoofd —*, draaiend keeren, gmz.; verg.: B u i t e l e n en T u i m e l e n.

Keu'ken (1 *plaats, waar het eten bereid wordt*; 2 *wijze van spijsbereiding*; 3 *de spijze zelf*), v., in bet. 1 —s, in bet. 2 gmv.: 1 *een koele —, een kleine —, een ruime —*; 2 *de Fransche —, de Engelsche —*; 3 *hij houdt v. e. goede —, het is daar een schrale —*; zegsw. *een vette —, een mager testament*, wie altijd smult, kan niet garen of sparen.

Keu'kenbeschuit (*grove, harde beschuit*), v. —en; —**boek** (*kookboek*), o. —en; —**fornuis** (*braad- of kookkachel*), o. —fornuizen; —**fransch** (*slecht Fransch*), o. gmv.; —**gerei** (*keukengerief*), o. gmv.; —**gerief** (*allerlei keukengereedschap: potten, pannen en verder vaatwerk*), o. gmv.; —**lamp** (*lamp voor de keuken*, inz. *ouderwetsche koperen lamp met los oliebakje en met tuit*; ook: *tuitlamp*), v. —en; —**latijn** (*slecht Latijn*), o. gmv.; —**meid** (*dienstbode, belast met het koken*), v. —en; —**piet** (*een man, die zich met de kleine aangelegenheden van de keuken, van het eten bemoeit*), m. —en; —**prinses'** (scherts. *keukenmeid*), v. —sen: *hofjes-juffrouwen zijn veelal gewezen —prinsessen*.

Keu'kenwagen (mil. *wagen, die te velde als keuken dient*), m. —s: *elke compagnie heeft haar —*; —**werk** (*werk, in de keuken te verrichten*), o. gmv.: fig. *dat is —*, minderwaardig werk, dat toch gedaan moet worden.

Keu'kenzout (*het gewone zout*), o. gmv.

Keu'le (*boonenkruid*), v. gmv.; gew.: *Keune*.

Keu'len (aardr. *op den linker-Rijnoever ge-*

legen belangrijke stad van Rijn-Pruisen, het oude Colonia Agrippina, d. i. *de kolonie v. Agrippina*, zie ald.), o.: spreekw. — *en Aken zijn niet op één dag gebouwd*, een groot werk eischt tijd en geduld; zie ook R o m e; *hij stond te kijken, of hij het te — hoorde donderen*, als stom van verbazing, b.v. bij een onverwachte tijding; zie ook: A g r i p p ĳ n s c h.

Keu'lenaar (1 *man geboortig uit Keulen*; 2 *lange platte aak, bestemd voor de Rijnvaart*), m. —s: 1 *onze groote Vondel was een* — (1587); 2 *de — zonk door een aanvaring*; verg. S a m o r e u s.

Keulsch (*van, in of uit*; *als van, in, uit*; *eigen aan Keulen*), bn.: *dit is —aardewerk*; *een —e pottentrien*, ventster v. Keulsche potten; *een —e aak*, lang vrachtschip.

Keul'sche vaart (aardr. *oude waterweg v. A'dam naar den Rijn en verder naar Keulen*), v.; zie M e r w e d e-k a n a a l.

Keu'oogen (*kleine, zwarte meisjesoogen*), o. mv., term in gebruik op Z.-Beveland.

I. Keur (verwant met *kiezen*: 1 *de keuze, het kiezen uit twee of meer gelijksoortige dingen*; 2 *menigte, verscheidenheid om uit te kiezen*; 3 *het beste deel, het puik*; *iets, dat uitstekend is*; 4 *merk, stempel, essaai op gouden en zilveren werken*; 5 gesch. *handvest, privilege, verordening van een gilde, reglement van een waterschap enz.*), v. in bet. 1, 2 en 3 gmv., in bet. 4 en 5 —en: 1 *schoenen op —*; *boeken, mij op — toegezonden*; 2 *in dien winkel vindt ge cadeautjes te kust en te —*, zie K u s t **I**; *in dit restaurant hebt ge — van spijzen*; *op den Sint-Pietersberg heeft men — van veldbloemen*; 3 *de — van het leger*; *een — van geestige dichtjes* (De Génestet); *een — uit de werken van Guido Gezelle, Staring, Vondel*; 4 *er zijn verschillende —en bij den waarborg van goud en zilver*; 5 *de — van Middelburg is in ons land de oudste*, 1217; *Graaf Willem II, gaf ook Haarlem, Delft, Leiden en Alkmaar stedelijke —en*; *de —en der gilden werden vervallen verklaard*, zie G i l d

Keur'bende (*uitgelezen bende soldaten*), v. —benden: *de garde was Napoleons —*.

Keur'der (eig. *iem., die keurt, beoordeelaar*; ook, *taxateur*), m. —s.

Keu'ren (*beoordeelen, onderzoeken, toetsen*; *proeven*), keurde, heeft gekeurd: *goud —*; *wijn —*.

Keur'genoot (rechtst. *bijzitter v. d. schout*), m. —genooten: zie K e u r n o o t. vero.

Keu'rig (*fijn, kostelijk, schoon*), bn. en bw.; —er, —st: *—e wijn*, uitgelezen; *een — kleedje*; *een — gekleede dame, — fijn linnen, — netjes*.

Keu'ring (*het keuren*), v. —en: *— van lotelingen, de 1e, de 2e —*; *— van paarden, van stieren*, het deskundig onderzoek.

Keur'korps (*keurbende*), o. —korpsen.

Keur'lijk (*uitgelezen, fijn*), bn.; —er, —st.

Keur'ling (*uitgekozen, uitgelezen soldaat*), m. —en, w. i. g.; zie K e u r s o l d a a t.

Keur'mede (gesch. *het beste stuk van den hoorige, dat bij diens dood door den heer werd genaast*, b.v. *een koe*; het tweede lid *mede* is *miede*: geschenk), v. —meden. vero.

Keur'meester (*beambte, met het keuren van metalen, vee, voedingsstoffen belast*), m. —s: *deze beambte is — van het vleesch*.

Keur'noot, —genoot (eig. *ambtgenoot*, later *makker*), m. —genooten, vero.; zie K o r n u i t.

Keur'prins (*zoon van een keurvorst*), m. —prinsen; **—prinses'**, v. —prinsessen.

Keurs (*rijglijf*, ook gew.: *lange vrouwenrok*), v. —zen; **—lijf** (*rijglijf*), o. —lijven.

Keur'soldaat (*keurling*), m. —soldaten. w. g.

Keur'teeken (*stempel, teeken der keur, waarborgteeken*), o. —teekens.

Keur'teekenen (*het keurteeken zetten op iets*), keurteekende, heeft gekeurteekend.

Keur'verwantschap (*scheikundige verwantschap*), v. gmv.: zie A f f i n i t e i t.

Keur'vorst (gesch. *rijksvorst, gerechtigd om mede den Duitschen keizer te kiezen*), m. —en: *er waren 5 Roomsch-Kath. en 3 Evangelische —vorsten*: de Gouden Bul (1356) noemt hen de vertrouwde raadslieden des keizers; **—vorstelijk** (*van, betreffende, eigen aan een keurvorst*), bn. en bw.; **—vorstendom** (*gebied, waardigheid van een keurvorst*), o. —men: *het — Mainz*.

Keus, keuze (*keuze, de daad van het kiezen*; ook: *het gekozene*), v. keuzen: *een goede — doen*: *een goede — hebben*, smaak; *alles naar — kost in dien bazaar 30 cents*; *dat is nu mijn —*, wat ik kies.

Keu'tel (*hard stuk drek van mensch of dier*, fig. *dreumes*), v. —s.

Keu'telaar (*talmer, beuzelaar, kruimelaar, kleinzielig man*), m. —s; **—ster**, v. —s.

Keu'telachtig (*kleingeestig, beuzelachtig*), bn.; —er, —st: *—e opmerkingen*.

Keutelarij' (*beuzelachtige zaak*), v. —en.

Keu'telen (*beuzelen, talmen*), keutelde, heeft gekeuteld: *wat keutel je toch!* gmz.

Keu'telig (*kleingeestig, keutelachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *— te werk gaan*.

Keu'telwerk (*beuzelwerk, kruimelwerk*), o.

Keu'ter (*kleine boer b.v. in Drente, Groningen en Twente, die geen paard houdt*), m. —s; **—boer**, m. —boeren.

Keu'teren, keuterde, heeft gekeuterd; z. K o t e r e n.

Keuterij'tje (*klein boerderijtje*), o. —s.

Keu'vel (*hoofddeksel van kloosterlingen*; ook, *vrouwenkapje*), v. —s.

Keu'velen (*gezellig praten, kouten*), keuvelde, heeft gekeuveld: *gezellig —*; **—arij'** (*gekeuvel*), v. —en.

Keu'ze, v. keuzen; zie K e u s.

Keu'zelen (freq. van *koozen*, praten: *kouten, keuvelen*), keuzelde, heeft gekeuzeld.

Ke'vel (*tandvleesch zonder tanden*), m. kevels; verg. B r i b b e l.

Ke'ver (dierk. *tor, schildvleugelig insect*), m. kevers: *alle —s hebben een volkomen gedaanteverwisseling*; *e. goud—, e. snuit—*.

Ke'vie (*vogelkooi*), v. kevies. gew.

K. G. (Eng. *Knight of the Garter, ridder van den Kouseband*), m., zie G a r t e r-o r d e.

Kha'bit (*houder van leerredenen in een moskee*), m. khabits.

Kha'ki (*bruingele* of *grauwgele stof* inz. *voor uniformen in gebruik*), o. gmv.

Khan 1 (*titel v. e. Tartaarschen of Mongoolschen vorst*, ook wel, *van een goeverneur, een bevelhebber*), m. —s; **2** (*oosterssche herberg of karavansera*; *markt*), v. —s. (kh = k).

Khanaat' (*gebied, waardigheid van een Khan*), o. —naten.

Khedi've (*titel v. d. onderkoning v. Egypte, sedert 1867 gegeven*), m. —n. (khe = kee).
Ki'ang (*wilde ezel in Thibet*), m. —s.
Kib, kib'be (*het achterste van een aalfuik*), v. kibben; zie K u b.
Kib'belen (*twisten over kleinigheden, krakeelen onder kinderen*), kibbelde, heeft gekibbeld; —**aar,** m. —s; —**arij'** (*gekrakeel*), v. —en; —**partij** (*ruzie*), v. —en.
Kib'belig (*twistziek*), bn.; —er, —st.
Kib'beling (*ingezouten kopdeelen van den kabeljauw, afval van labberdaan*), v. gmv.
Kibit'ka, kibit'ke (*licht Russ. voertuig op vier lage wielen, zonder veeren*), v. —'s, —s.
Kid, kid'de (*hitje*), v. kidden; ook: *Ked, Kedde.*
Ki'dang (dierk. *Javaansche naam van een klein soort v. hert*), m. —s: *de mannetjes— heeft sterk ontwikkelde boven-hoektanden.*
Kiek, v. —en; zie K i e k j e.
Kie'keboe (*uitroep tot vermaak van jonge kinderen*: uit *kieken* of *kijken* en het tw. *boe*), tw.: — *spelen*; zie ook: B o e m a n.
I Kie'ken, kui'ken (*jong hoen*), o. —s.
II Kie'ken (*een kiekje maken van; een fotographische opname doen*), kiekte, heeft gekiekt; zie M o m e n t o p n a m e.
Kie'kendief (dierk. *wouw, zekere roofvogel*), m. —dieven; ook, K u i k e n d i e f.
Kiek'je (*photographische opname, genoemd naar den studenten-photograaf Kiek te Leiden*), o. kiekjes: *een — nemen,* instantané.
I. Kiel (*bodembalk, grondvlak van een schip*), v. kielen: *de — van een schip leggen*; bij dichters: *het schip zelf*: *Daar komt de —, met goud beladen!* Spandaw.
II. Kiel (*overkleed voor werklieden en boeren*; ook *jongenskieltje*), m. kielen.
I. Kie'len (*het op zijde leggen van een schip, om het te herstellen*), kielde, heeft gekield.
II. Kie'len, *wielen, rand om 't land!* een dronk in Zeeland, bij groote feesten ingesteld, waarbij men heil wenscht aan de *zeevaart,* den *landbouw* (ploeg op wielen) en de *dijken.*
Kiel'halen (*zware straf in vroeger dagen op oorlogsschepen, waarbij de overtreder onder de kiel v. h. schip werd doorgehaald*), kielhaalde, heeft gekielhaald: zegsw. *ik laat me —, als 't niet waar is,* ik roep de strengste straf over mij af.
Kiel'water (*zog, spoor, dat een schip in het water achterlaat*), o. gmv.: fig. *iem. in zijn — zeilen,* hem op de hielen volgen; zegsw. *blijf uit zijn —,* volg hem in zijn handelwijze niet na; *blijf uit mijn —!* pas op, dat gij uit mijn onmiddellijke nabijheid blijft.
Kiem (*jonge aanleg van plant of dier*), v. —en: fig. *de — van het kwaad,* oorsprong, oorzaak; *de — van het goede,* het begin; —**pje** (*kleine kiem*), o. kiempjes.
Kie'men (*uitkomen, uitspruiten, ontspruiten*), kiemde, heeft gekiemd; —**kracht** (*kracht om te ontkiemen, in zaden*), v. gmv.; —**wit** (*plant-voedende stof in zaden*), o. gmv.
Kien, bn. in de uitdr.: *hij is —,* hij heeft gewonnen; — *roepen.*
Kie'nen (*het kienspel of lottospel spelen*), kiende, heeft gekiend; —**dopje** (*houten schijfje met een nummer er op, dat afgeroepen wordt*), o. —dopjes; —**kaart** (*kartonnen kaart met nummers en nieten in rijen*), v. —en.
Kien'hout (*fossiele boomstam, uit het veen opgedolven*), o. gmv.: *het — bevat hars en brandt met heldere vlam; het licht v. —.*
Kien'spel (*lottospel*), o. —spellen.
Kiep (eig. *korf; strooien vrouwenhoed*), v. —en: *ze had haar Zondagsche — op.* gmz.
Kiep'je (*glad mutsje van een bestje*), o. —s.
Kier (*reet, nauwe opening, spleet*), m. —en: *de deur stond op een —tje,* stond aan.
Kie'reboe (*bankwagen*), v. —s. gew. vero.
I. Kies (*maalland, baktand*), v. kiezen: *een holle —,* zie P l o m b e e r e n; *dat stop ik in mijn holle —,* dat is erg onbeduidend.
II. Kies (*zwavelkies, verbinding van zwavel met een metaal, vooral met ijzer*), o. gmv.
Kies'baar (*kunnende gekozen worden, de vereischten er toe bezittend*), bn.
Kies'bevoegd (*recht hebbende om te kiezen*), bn.; zie K i e s g e r e c h t i g d.
Kiesch (*net, keurig, smaakvol, welvoeglijk, blijk gevend van een fijn gevoel*), bn. en bw.; —er, meest —; —**heid** (*keurigheid, fijne welvoeglijkheid*), v. gmv.
Kieschkeu'rig, bn.; ook K i e s k e u r i g.
Kies'college (*college van kiesbevoegden*), o. —colleges: *in groote gemeenten heeft het — de keus van den predikant.*
Kies'deeler (*het quotiënt van de bij een verkiezing uitgebrachte stemmen en het cijfer der vacante zetels*), m. —s.
Kies'district (*een der districten, waarin ons land is verdeeld ten behoeve van de verkiezing voor de Tweede-Kamer*), o. —en.
Kies'gerechtigd (*het recht tot kiezen bezittend, kiesbevoegdheid*), bn.
Kies'kauw (*iem., die met lange tanden eet*), m. en v. —en; ook: —k a u w e r, m. —s.
Kies'kauwen (*zonder graagte of met tegenzin eten*), kieskauwde, heeft gekieskauwd; —**kauwer** (*iem., die kieskauwt,* fig. *iem., die zeurt of zanikt*), m. —s.
Kieskeu'rig (*moeilijk te bevredigen op het gebied van den smaak*), bn.; —er, —st: *hij is erg — op zijn middagmaal; deze dame is — op haar toilet,* nauwlettend, fijn.
Kies'pijn (*pijn in één of meer kiezen*), v. gmv.; verg. T a n d p ij n.
Kies'plicht (*zedelijke gehoudenheid of wettelijke verplichting om te gaan stemmen*), m.; ook, S t e m p l i c h t; —**recht** (*het recht, om te kiezen*), o. gmv.; —**rechtvraagstuk** (*de quaestie, de regeling betreffende van het kiesrecht*), o. gmv.; —**stelsel** (*wijze, waarop het kiezen geregeld is*), o. —s; —**vereeniging** (*vereeniging of bond, waarvan de leden bij verkiezingen, onder leiding van een bestuur, geschikte candidaten voordragen en steunen*), v. —en; —**vergadering** (*vergadering van een kiesvereeniging*), v. —en; —**wet** (*wet, regelende de verkiezingen*), v. —wetten.
Kiet (Fr. *quitte*), bn. en bw.: — *zijn,* niets meer schuldig zijn; *ik speel juist —,* zonder te winnen of te verliezen.
Kie'telen (*zachtjes kittelen, om den lach op te wekken*), kietelde, heeft gekieteld: *zij moet dat kind niet zoo onder de kin —.*
Kieuw (dierk. *ademhalingswerktuig van waterdieren* inz. *van visschen*), v. kieuwen; —**deksel** (*plaat als beschutsel der kieuwen*), o. —s; —**dragend** (dierk. *met kieuwen*), bn.; —**pootigen** (dierk. *een familie van schaaldieren*), m. mv.: de acht paren

platte pooten dezer dieren bevatten tevens kieuwen.

Kie'vit (dierk. *loopvogel ter grootte van een tortel, moerasvogel*), m. —en: *de — toeft hier van Februari tot October*; zegsw. *zoo vlug als een —*, zeer vlug ter been; gew. Kiefte.

Kie'vitsbloem (plantk. *kruisbloempje: gemeene veldkers*), v. —bloemen.

Kie'vitsei (*ei van een kievit*), o. —eieren; —**nest** (*nest van een kievit*), o. —nesten.

Kie'zel (1 *scheikundig element, een metalloïde*; 2 *kleine rondachtige steenen, grint*), o. gmv.: 1 *bij de proef werd den jongens de aanwezigheid van — aangetoond*; 2 *den weg met — verharden*; samenst.: —**steen**, m. —en: —*en vindt men op heidevelden en in groote rivieren*; —**weg** (*kunstweg, gehard met kiezelsteenen*), m. —wegen; —**zand** (*scherp zand, uit kleine kiezeldeeltjes bestaande*), o. gmv.

Kie'zen (*een keus doen*), koos, heeft gekozen: *iem. tot lid van den raad —*; *partij —*; *hij kiest de eer boven het leven*, zie Verkiezen; zegsw. *het hazenpad —*, op de vlucht slaan; *het ruime sop of zee —*; *moeten — of deelen*, een keus moeten doen, meestal uit twee minder aangename dingen.

Kie'zer (*man of vrouw, die kiest; iem., die gerechtigd is tot kiezen*, b.v. *25 jaar oud is en aan gestelde eischen voldoet*), m. en v. —s: —*s voor den gemeenteraad, de provinciale staten, de Tweede-Kamer.*

Kie'zerslijst (*lijst van kiesgerechtigden*), v. —lijsten; —**vereeniging** (*bond van kiezers*), v. —en, ook, Kiesvereeniging; —**vergadering** (*bijeenkomst van kiezers*), v. —en, ook, Kiesvergadering.

Kif (*gebruikte run*), o.: *van — maakt men runturf*; *met — bestrooit men de legerplaats van paarden.*

Kijf (*twist, geschil, oneenigheid*), v. gmv.; alleen gebruikelijk in de zegsw.: *buiten —*, zonder er over te twisten, te redetwisten, d. i. zonder eenigen twijfel.

Kijf'aas (*kleinigheid*), o.: *twisten om een —.*

Kijf'achtig (*twistziek, —gierig*), bn.; —er, —st: —*e buurvrouwen.*

Kijk (*het bezien*), m. gmv.; meestal in bepaalde zegsw.: *het schilderij staat te —*; *een goeden — op iets hebben*, blik, inzicht; *met iets te — loopen*; *daar is geen — op*, kans.

Kijkdag (*dag ter bezichtiging v. e. inboedel enz.*), m. —dagen; —**duin 1** (*hoogste top van een duinenrij*), v. —en, *van uit een — in zee zien*; **2** (aardr. *sterk fort met vuurtoren bij Den Helder*), o. gmv.: *zeeslag bij — 23 Aug. 1673.*

Kij'ken (*zijn oogen gebruiken, zijn blikken richten op of naar, met aandacht zien*), keek, heeft gekeken: *uit het venster —*, *prentjes—*, beschouwen; *naar iets —*; *naar het eten, naar de kachel —*, er op letten, passen; zegsw. *op zijn neus —*, erg verlegen, teleurgesteld staan; *niet zoo nauw —*, gemakkelijk te voldoen zijn; *ik sta er van te —*, ben er door verrast; *iem. de woorden uit den mond —*, hem verwonderd aanhooren; *kijk hem daar eens!* uitroep van verbazing of beschimping; *de ondeugd keek hun de oogen uit* (C. O.), men zag aan de oogen der knapen, dat ze guitig waren; spreekw. *De kat uit den boom —*, zie Kat.

Kij'ker (1 *persoon, die kijkt*; 2 *dat, waardoor men kijkt, instrument om verwijderde voorwerpen duidelijk waar te nemen*; 3 *oog*), m. —s: 1 *er waren veel —s, maar geen koopers*; 2 *met een — gewapend zijn*, zie: Verrekijker, Tooneel—, Zakkijker; zegsw. *in den — loopen*, de aandacht wekken in ongunstigen zin; *iem. in den — hebben*, in de gaten, iems heimelijke bedoelingen doorzien; 3 *heldere, blauwe, goedige —s.*

Kijk'gat (*opening, waardoor men kan zien, loergat*), o. —en; verkl. —gaatje, o. —s; —**glas** (*glas, waardoor men kijkt, tooneelkijker; tuurglas in een rarekiek*), o. —glazen; —**-in-de-pot** (*persoon, die in de keuken alles afneust*), m. en v. —-potten: *Hans —*; —**je**, o. —s: *ergens een — nemen*, een kort bezoek brengen, ter vlucht iets zien; —**kast** (*kinderspeelgoed, rarekiek*), v. —en, ook, tuinhuisje met veel ramen en deuren; —**toren** (mil. *wachttoren*), m.; —**venster** (*venstertje in poort of deur, of achter in de kap v. e. rijtuig*), o. —s.

Kijva'ge (*kijverij, gekibbel*), v. gmv. (g = zj).

Kij'ven (*krakeelen, twisten; tieren, razen*), keef, heeft gekeven; —**erij'** (*gekrakeel*), v. —en: **kijf'ster** (*vrouw, die kijft*), v. —s.

Kik (*flauw geluid*), m. kikken: *hij gaf geen —, hij liet geen —*; zegsw. *hij gaf — noch mik*, gaf niet het minste geluid.

Kik'halzen (*een kikkend geluid maken, alsof men braken moet*), kikhalsde, heeft gekikhalsd: *die jongen eet, tot hij —halst*, bijna stikt, niets meer kan doorslikken.

Kik'ken (*even spreken van iets*), kikte, heeft gekikt: *gij moogt er zelfs niet van —*, geen enkel woord er van reppen.

Kik'ker (dierk. *kikvorsch*), m. —s: *een sloot vol dikkoppen en —s*; ir. *scheldnaam* [*wegens de groene uniform*] *v. e. soldaat v. h. regiment jagers in Den Haag.*

Kik'kerbil (*billetje van een kikvorsch, als lekkernij gegeten*), v. —billen.

Kik'kereieren, o. mv.; zie Kikkerrit.

Kik'keren (*springen*, eig. *als een kikvorsch*), kikkerde, heeft gekikkerd: *de straatjongens kikkerden om het mannetje heen*; verg. Opkikkeren en Verkikkerd.

Kik'kerkruid (—*beet*), o. gmv.; z. Duitblad.

Kik'kerland (*land met veel kikkers*, scherts. *ons land*), o.; —**poel** (*poel als verblijf van vorschen*), m. —en; —**rit** (*kikkerschot of —kuit*), o. gmv.; —**spog** (*wit schuim op sommige planten*, ook: *lenteschuim, koekoeksspeeksel*), o. gmv.; —**vischje** (*kikker in wording*, ook, *dikkop*), o. —s.

Kik'vorsch (*eig. vorsch, die kikt*; *amphibie, die zich nl. op het land en in water ophoudt*), m. —vorschen: *de bruine land—, de groene water—*; zie Boom—.

Kik'vorschengekwaak, o. gmv.; —**land**, o.: *in dit —!* schimpn. voor moerassig, laag land; —**net** (*netje tot het vangen van kikkers*), o. —netten; —**schot** (*kikkerrit*), o. gmv.

I. Kil (*geul, stroombedding, waterdiepte tusschen hooge oevers*), v. killen: *ze* (*Eliza*) *springt af in 't diep der —* (Ter Haar); *de Dordsche —*, in het laatst der 16e eeuw ge-

graven, welke kil allengs den vorm v. e. breeden arm der Maas heeft aangenomen.

II. Kil (*nattig, koud*), bn.; —ler, —st: *een —le herfstavond*; *het —le water*; bij uitbr.: *de —le hand des doods.*

Kil'koud (*ijskoud*, ook, fig.), bn.: *—e handen, —e voeten*; fig. *—e blikken.*

Kil'len (1 *tintelend koud zijn, prikkelen v. d. koude*; 2 scheepst. *geen wind vatten, slap hangen en tegen den mast klapperen*), kilde, heeft gekild: 1 *de vingers, de voeten — mij*; 2 *het zeil kilt.*

Kil'lig (*vochtig, koud, huiverig, nattig*), bn.

Ki'lo (eig. *duizend*), o.: *—ampère*, 1000 ampères; **—gram** (*duizend gram, Ned. pond*), o. —men.

Kilogram'meter (*eenheid van arbeidsvermogen*), m. —meters: een — is een arbeidskracht, noodig om één KG. één M. op te heffen in 1 seconde, zie **KGM.**

Kiloli'ter (eig. 1000 Liter: *10 Ned. vaten, 10 Ned. mudden*), m. —liters, ook: **KL.**

Kilome'ter (*lengtemaat, Ned. mijl = 1000 Ned. ellen*), m. —s, ook: **KM.**; zie M ij l.

Kilome'terkaart (spoorw. *kaart, die recht geeft om een bepaald getal KM. af te leggen, minstens 200*), v. —kaarten.

Kilome'terpaal, m. —palen, zie M ij l-p a a l.

Kilome'terraai (waterstaat: *langs rivieren of kanalen op elken KM. afstands de aanduiding v. d. diepte v. d. stroom of van het waterpeil en wel langs een denkbeeldige gleuf, rechthoekig op den stroom of het kanaal*), v. —en; zie R a a i.

Ki'lostère (*1000 kubieke M.*), v. —s, —n.

Ki'lowatt (eig. *duizend watt, als electrische eenheid*), o. —s; **—wattuur',** o. —turen.

I. Kim (aardr. *schijnbare rand aan den gezichteinder, wolkenbank aan den horizon*), v. kimmen, ook: **—me,** v. —n: *de zon duikt onder de —; de zon rijst ter kimme uit, de ooster—, de wester—; de — sluit zich,* ('s avonds).

II. Kim (*witte stukjes schimmel op bedorven azijn, bier enz.*), v. gmv.; verg. K a a m.

Kim'bren, m. mv.; zie C i m b r e n.

Kim'duiking (cosm. *verschil of correctie tusschen den zichtbaren en den wezenlijken gezichteinder*), v. gmv.

Kim'kielen (*bij groote platte schepen schuinstaande planken, onder water, dienende tegen het slingeren van het schip*), v. mv.

Kimo'no (Jap. *ochtendgewaad voor dames, ook voor mannen, met wijde mouwen en met gordel*), m. —'s.

Kin (*onderste deel v. h. aangezicht*), v.—nen.

Ki'na-bast (plantk. *geneeskrachtige bast van wel 30 a 40 soorten van altijd groene heesters in de vochtige, koele wouden van het Andesgebergte in Z.-Amerika*), v. gmv.: *West-Java is thans de hoofdzetel der kinacultuur*; *er is bruine, gele en roode —; — en de daaruit verkregen alkaloïden, bepaaldelijk kinine, zijn koortswerend*; **—boom** (plantk. *de cinchona, een heesterachtige boom, wiens uiterlijk aan den seringeboom herinnert of aan den appelaar en wiens bast kinine bevat*), m. —en: de —en groeien op de O. helling van het Andes-gebergte; ook op Java gekweekt, nl. ten N. en ten Z. van Bandoeng; **—cultuur** (*aankweeking v. d. kinaboom*), v. gmv.; **—drankje,** o. —s; **—druppels,** m. mv.; **—onderneming,** v. —en; **—planter** (O.-I. *kweeker op groote schaal van kinaboomen*), m. —s; **—vergiftiging** (nl. *door 't innemen v. e. te groote dosis kina*), v. —en; **—wijn** (*geneesmiddel: kina, op wijn getrokken*), m. gmv.

Kind (*zuigeling*; ook: *jongetje, meisje*), o. —eren, —ers: *een — in de wieg, een bedorven —, een aangenomen —*; zegsw. *een goed —, dat naar zijn vader aardt*; *hij heeft — noch kraai*, bezit hoegenaamd geen familie; bij overdr. *de —eren Israëls*, de Joden; *wij zijn —eren van Adam en Eva*; *wij zijn —eren Gods*; *de —eren dezer wereld*; *een — des doods zijn*, moeten sterven; *het — bij z'n naam noemen*, rechtuit of onverbloemd zeggen, waar het op staat; *het — van de rekening zijn of worden*, het gelag moeten betalen, alleen de nadeelen van iets ondervinden, verg. D u p e; **—je,** o. —s, kindertjes.

Kin'deken, kin'deke (*klein kind*), o. —s.

Kin'derachtig (*de ongunstige eigenschappen toonend v. e. kind: onnadenkend, lichtzinnig, zonder ernst, flauw, laf*), bn. en bijw.; —er, —st: *een —e jongen*; *gedraag je niet zoo —, een —e verontschuldiging*; **—achtigheid** (*kinderachtige daad v. e. groot of volwassen mensch, flauwiteit*), v. —heden.

Kin'derarbeid (*arbeid, door kinderen in fabrieken of werkplaatsen verricht*), m.: *wet op den —*, d.i. de wet-van-Houten (1874), deze wet bevat heilzame bepalingen tegen overmatigen vrouwen- en kinderarbeid.

Kin'derarts (*speciaal-arts voor kinderziekten*), m. —en; **—bal** (*danspartij voor kinderen*), o. —s; **—balk** (*kleine zolderbalk, rustend haaks in twee moerbalken*), m. —en; **—bewaarplaats** (*crèche*), v. —en; **—bijbel** (*Bijbelsche geschiedenis voor kinderen*), m. —s; **—cantate** (*cantate voor kinderstemmen*), v. —s, —n; **—courant** (*krant voor kinderen*), v. —en; **—dijk** (aardr. *deel v. d. Hoogendijk om de Alblasserwaard*), m.: *op den — zijn veel scheepstimmerwerven*; **—dokter** (*speciaal-arts voor kinderziekten*), m. —s; **—gek** (*iem., die dolveel van kinderen houdt*), m. —ken; **—geluk** (*blijdschap v. h. kinderhart*), o. gmv.; **—hand,** v. —en: zegsw. *een — is gauw gevuld*, een kind is met een kleinigheid gelukkig; **—hart** (fig. *onschuldig hart*), o. —en; **—jaren** (*kindsheid*), o. mv.: *het geluk der —*; **—juffer** of **—juffrouw** (*juffrouw, die in een familie, toezicht op de kinderen houdt*), v. —juffers, —en; **—kamer** (*speel- of leerkamer*), v. —s; **—kerk** (Prot. *godsdienstoefening voor kinderen*), v. gmv.; **—kolonie,** v. —niën, zie V a c a n t i e k o l o n i e, ook wel eens: *Kindervacantiekolonie*; **—leed** (*-verdriet*), o. gmv.; **—leer** (R.-K. *catechismusonderwijs*), v. gmv.; **—liefde** (*liefde van de ouders tot hun kinderen en omgekeerd*), v. gmv.; **—lievend** (zie P h i l o p a e d i s c h), bn.: *een — gemoed.*

Kin'derlijk (*van een kind, overeenkomstig den aard, het wezen van het kind, naïef, oprecht, eenvoudig*), bn. en bw.: *—e plichten, de —e leeftijd, —e gehoorzaamheid, —e liefde* nl. tot de ouders; *een — gebed, —e*

eenvoud; *zij was — blij*; verg.: Kinderachtig, Kindsch.

Kin'derlijkheid (*naïveteit, eenvoud, oprechtheid*), v. gmv.

Kin'derloos (*zonder kinderen*), bn.: *een — echtpaar, hun echt bleef —.*

Kin'derluur (*doek, luier*), v. —luren: *een toegeknoopte — met mondkost* (C. O.).

Kin'dermeid (*dienstbode, om op de kinderen te passen*), v. —meiden; zie Baboe; —**meisje** (*jonge kindermeid*), o. —s.

Kin'dermoord (*moord, gepleegd op een kind of op kinderen*), m. —en: *de — v. Bethlehem*, zie: Herodes en Onnoozele kinderen.

Kin'derpartij (*feestje voor kinderen*), v. —partijen; —**plaag** (*persoon: kinderschrik*), m. en v. —plagen; —**plicht**, m. —plichten; —**pokken** (*oude naam v. d. pokziekte, de kinderziekte*), v. mv.; —**praat** (*onnoozel gebabbel*), m. gmv.

Kin'derrijm (*rijmpje of versje voor jonge kinderen*), o. —rijmen; verg. Baker-rij m.

Kin'derschoen (*schoen van of voor een kind*), m. —en: *een — bracht Huib geluk* (Staring, *St.-Nicolaas*); zegsw. *nog in de —en steken*, in 't begin van ontwikkeling of wording zijn: *de vliegkunst stak vóór den wereldoorlog nog in de —en*; *de —en uittrekken*, ophouden kinderachtig te zijn; *den —en ontwassen zijn*, geen kind meer zijn, de kinderlijke gewoonten hebben afgelegd; —**school** (*lagere school*), o. en v. —scholen: *'t — is leeggeloopen* (Immerzeel); —**schooltje** (*bewaarschool*), o. —s; —**speelgoed**, o. gmv.: *het Parijsche —, het Neurenberger —*; —**spel** (*eenvoudig spel van knapen of meisjes*), o. —en: fig. *verzen te lijmen is —*, is een kleinigheid; *het leven is geen —*, het is een ernstig iets; —**stoel** (*stoel op hooge pooten met armleuningen en tafel*), m. —en; —**taal**, v. gmv.; —**toeslag** (*toelage per minderjarig kind*, b.v. *aan onderwijzers*), m. gmv.; —**toon** (*manier, waarop men tot kinderen moet spreken*), m. gmv.: *deze onderwijzeres weet den — goed te treffen*; *in den — schrijven*; —**tuin** (*speeltuin bij een fröbelschool*), m. —en; —**voeding** (*kostelooze voeding van behoeftige school- of van fabriekskinderen*), v. gmv.; —**vriend** (*minnaar van kinderen*), m. —en: *Jezus, de —*; —**wagen** (*wagen, waarin men één of meer kinderen rijdt*), m. —s; —**wereld** (*het leven en bedrijf der kinderen*), v. gmv.; —**werk** (*beuzelachtig, onbeduidend werk*), o. gmv.

Kin'derziekte (*ziekte, waaraan kinderen blootstaan*, inz. *de pokziekte*), v. —n: *mazelen en kinkhoest zijn —n*; *stadhouder Willem II overleed aan de — in 1650.*

Kin'derzin (*kinderlijke gemoedsstemming*), m. gmv.: *de jonge vrouw, vol —* (De Gén.).

Kind'lief, o. voor: *lief kind!* aanspreking.

Kinds'been, bw.: *van — af*, d.i. sedert de prille jeugd, van de vroegste kindsheid af.

Kindsch (*van een kind, als kind*), bn.: *in mijn —e jaren*, nl. die der prille jeugd; in het bijz. *onnoozel: grootvader wordt —*, als een kind door verzwakking der geestvermogens; zie Verkindschen.

Kindsch'heid (*sufheid van den ouderdom*), v. gmv.: *de — van grootmoeder.*

Kinds'deel (*evenmatig deel der ouderlijke erfenis*), o. —deelen; ook, Kindsgedeelte.

Kinds'heid (*eerste jeugd, kinderjaren*), v. gmv.: *de geschiedenis van Jezus' —*; fig. *de — der volken*; *de wetenschap, de kunst was toen nog in haar —*; R.-K. *Genootschap der H. —*, een soort van broederschap onder kinderen tot verzorging en kerstening van verwaarloosde kinderen in China enz.

Kinds'kind (*kleinkind*), o. —kinderen.

Kinematograaf', v. —grafen; ook, **Ci'nema.**

Kinetofoon' (*uitvinding van Edison*), v. —fonen: door de — wordt te gelijkertijd het effect van de kinematograaf en van de phonograaf verkregen.

Kini'ne (*alkaloïde, getrokken uit kinabast middel tegen koortsen*), v. gmv.

I. Kink (*draai, konkel, bocht, wrong*), v. —en: zegsw. *er is een — in den kabel*, d. i. er is een beletsel, zwarigheid, belemmering.

II. Kink (*harde slag, stoot*), m. kinken.

Kin'kel (*boer, lomperd*), m. —s: *wat 'n —!*

Kin'ken (*hard op iets slaan* b.v. *met een metalen voorwerp, zóó dat dit terugspringt*), kinkte, heeft gekinkt: *met een hamer op een aanbeeld —.*

Kin'ketting (*kettinkje onder de onderlip v. e. paard, a. d. toom vastgehaakt*), m. —en.

Kink'hoest (*stikhoest, kinderziekte*), m.

Kink'hoorn, kink'horen (*gekronkelde eenkleppige schaal v. eenig weekdier*), m. —s: *een pronktafeltje met . . . kinkhorens* (C.O.).

Kin'nebak (*wang, kaak* inz. *benedenkaak*), v. —bakken; ook, —**bakken**, o. —s.

Kin'netje (*vaatje bier, van nagenoeg 39 L.*), o. —s.

I. Ki'no (*rood gedroogd plantensap, looistof uit de Amerikaansche zeedruif*), v. gmv.

II. Ki'no (Duitsch: *bioscoop*), m., o. —s.

Kinoloog' (*wetenschappelijk kenner van al, wat met den aard, de soorten en de uitwerking v. kina in verband staat*), m. —logen.

Kiosk' (Turksch. eig. *tuinhuis*: *open muziektent*; ook: *luchtig houten huisje op de boulevards en trottoirs der groote steden, waar dagbladen, ook bloemen en sigaren, limonade enz. worden verkocht*), v. —en.

I. Kip (1 *band*; 2 *kist met latten*), v. kippen: 1 *een — stokvisch*, d.i. een hoeveelheid, met een hoepeltje omsloten; *een — tin* = 18½ K.G.; 2 *een — dient tot het vervoer van sinaasappels en citroenen.*

II. Kip (dierk. *hoen, hen*), v. kippen: zegsw. *hij is er als de —pen bij*, zeer vlug; *met de —pen op stok gaan*, zeer tijdig naar bed gaan; *ik ben zoo lekker als —*, voel mij zeer lekker; *redeneeren als een — zonder kop*, erg dom.

Kip'kar (*ijzeren karretje op rails, zóó gemaakt, dat men den bak kan laten kippen*), v. —karren; ook, *kipwagentje*; zie Kippen.

Kip'peborst (*enge borst*), v. —en.

Kip'pekuur, v., zie Kippenkuur.

Kip'pen (*doen omslaan, doen omkantelen*), kipte, heeft gekipt; zie Kipkar.

Kip'penboer (*koopman in kippen*), m. —en; —**dief** (*iem., die kippen steelt*), m. —dieven; —**draf** (*sukkeldraf*), m. gmv.; —**ei** (*hoenderei*), o. —eieren, verkl. —eitje,

o. —s; —**gaas** (*ijzergaas met regelmatige kleine openingen i. h. vlechtwerk*), o. gmv.; —**gerst,** v. gmv.; —**hok,** o. —ken; —**koopman,** m. —kooplui; —**kuur** (*gril*), v. —kuren; —**ladder** (*lat met sporten bij het kippenhok*), v. —s; —**loop** (*kippenren*), m. —en; —**pastei** (*pastei van kippenvleesch*), v. —en; —**ren** (*afgesloten loopplaats voor kippen bij een hok*), v. —rennen; —**soep** (*soep van een of meer kippen*), v. gmv.; —**vel** (*huidbobbeling door erge koude, door angst, schrik*), o. gmv.: fig. *het — krijgen of hebben*; —**voer** (*voer voor de hoenders*), o. gmv.

Kip'petjesgort (*gort als hoendervoer*), v. gmv.; —**grutten** (*kippenvoer*), v. mv.

Kip'petjeskost (*voeder voor kippen*; fig. *licht verteerbaar voedsel voor zieke of zwakke menschen*), m. gmv.

Kip'pig (*bijziend, kort van gezicht*), bn.; —er, —st; zie: Myoop en Presbyoop.

Kip'sel (*broedsel, jonge kiekens*), o. —s.

Kipwagen(tje), o. —s; zie Kipkar.

Kir'ren (*het trillend roepen van duiven*), kirde, heeft gekird; ook, Koeren.

Kirsch'wasser (Duitsch: eig. *kerswater*: *sterke likeur uit kersepitten gestookt*), o. gmv.: *een glaasje* —; ook, Kirsch.

Kis'kassen (*doen huppelen van een plat steentje over het water*), kiskaste, heeft gekiskast; zie Keilen.

Kis'sen (*aanhitsen, aanwakkeren*, b.v. *een hond met: kis, kis, kis!*), kiste, heeft gekist.

Kist (*houten of metalen koffer, bewaarplaats van allerlei voorwerpen*), v. —en: *een eiken-houten —, het deksel, het slot, de hengsels v. e. —*; zie Boeken—, Dood—, Geld—, Schatkist, enz.

Kist'dam (*dam als waterkeering dienende*), m. —dammen: een — is een door palen en damplanken gevormde ruimte, gelijkend op een kist en gevuld met zand, leem, klei, mest enz.

Kis'ten (*een lijk in de doodkist leggen*; ook: *een kisting maken*), kistte, heeft gekist.

Kis'ting (*het maken v. e. kistdam*; *de kistdam*), v. —en.

Kist'je (*kleine kist*; fig. *lompe soldatenschoen*), o. —s.

I. Kit (*oliekannetje, waterkan*; inz. *ronde metalen kan met oor en bek*; ook: *kot, keet*), v. —ten: *in kitten en kroegen loopen*, verg. Opiumkit.

II. Kit (*kleef- of lijmmiddel*), o. gmv.

Kit'sen (*speeksel uitschieten door de tanden, spuwen*), kitste, heeft gekitst. volkst.

Kit'tebroer (*drinkbroer, zwierbol*), m. —s.

Kit'telachtig (*gevoelig, lichtgeraakt*), bn.

Kit'telen (*prikkelen*; ook: *ketelen, kietelen*, fig. *streelen*), kittelde, heeft gekitteld: *dat kittelt op de tong*; fig. *iemands hoogmoed* —.

Kit'telig (*kittelachtig, kitteloorig*), bn.

Kitteloo'rig (*lichtgeraakt*), bn.: *'t — paard, daar 't volk zijn lust aan ziet* (Staring), d. i. kregel, vurig; *een — ventje*, gauw boos.

Kittelton'gig (*tot tegenspraak geneigd*), bn.

Kit'ten (*de stukken met kit aaneenlijmen*), kitte, heeft gekit: *een gebroken vaas* —.

Kit'tig (*net, puntig, aardig* inz. *v. e. meisje*), bn.; —er, —st: *wat ziet zij er — uit*, d. i. lief, bevallig; — *op iets zijn*, vurig naar iets.

Ki'wi (dierk. *snipstruis, woudstruis, een vogel zeldzaam nog voorkomend op Nieuw-Holland en op N.-Zeeland*), m. —'s.

Klaag'brief (*brief van rouwbeklag*), m. —ven; —**huis** (Bijbel. *huis van rouw, sterfhuis*), o. —huizen; —**lied** (*treurzang, jeremiade*), o. —eren: *de 5 —eren van Jeremia*; —**lijk** (*klagend, lamenteerend*), bn. en bw.; —er, —st: *op een —en toon zingen*; — *spreken*; —**muur** (*in het tegenwoordige Jeruzalem een der opgaande kanten van het Sionsplateau, ruim 18 M. hoog, waar de Joden zich vooral Vrijdags om 4 uur verzamelen, rouw plegend over het verloren Sion*), m.; —**psalm** (*boetpsalm*), m. —psalmen; —**rede** (*redevoering, waarin men klaagt*), v. —redenen; —**schrift** (*schriftelijke klacht*), o. —en; —**stem** (*klagende stem*), v. —stemmen; —**toon** (*klagende toon*), m. —tonen; —**vrouwen** (*oudtijds, vrouwen, gehuurd om misbaar te maken en te klagen bij een lijk, nog in het Oosten een gebruik* b.v. *bij de Javanen*), v. mv.; —**zang** (*treurige zang, boetezang*), m. —zangen: *de —, niet altijd eentonig, van den drijver* (Da Costa).

Klaar (*helder, duidelijk*; *gereed*), bn. en bw.; —der, —st: *klare wijn, een klare hemel*; *dat is zoo — als de dag, zich — uitdrukken*; *ik sta — voor de reis, het eten is —, alles is kant en —*; zeew. *het anker is —*, het komt bij 't opwinden, recht naar boven; zegsw. — *is Kees*, ik ben gereed.

Klaarblij'kelijk (*duidelijk, glashelder, onwederlegbaar*), bn. en bw.; —er, —st.

Klaar'hebben (*in gereedheid hebben*), had —, heeft klaargehad: *ik zal dit verslag vóór den avond —*.

Klaar'heid (*helderheid*), v. gmv.: *de — van een Indischen nacht, de — van kristal*; fig. *de — van een betoog*.

Klaar'komen (*gereedkomen*), kwam —, is klaargekomen: *met zijn werk niet kunnen —*; —**krijgen** (*gereedkrijgen*), kreeg —, heeft klaargekregen: *een werk op tijd —*; —**leggen** (*gereed leggen*), legde, leide of lei —, heeft klaargelegd, —geleid: *het linnengoed —*.

Klaar'licht (*helderlicht*), bn.: *'t is —e dag*.

Klaar'liggen (*gereedliggen*), lag —, heeft klaargelegen: *het geld zal morgen voor u —*; —**maken** (*in gereedheid brengen*; *voor een examen opleiden*), maakte —, heeft — gemaakt; refl. *zich —*; —**spelen** (*met goeden uitslag verrichten*), speelde —, heeft klaargespeeld: *hij zal het wel —*, tot een goed einde brengen; —**staan** (*gereedstaan*), stond —, heeft klaargestaan: *de winkelier moet bij iederen klant maar — voor een praatje*; —**zetten** (*gereed doen staan*), zette —, heeft klaargezet: *het koffieservies —*; *natuurkundige instrumenten —*.

Klaar'ziend (*helderziend*; fig. *scherpzichtig, scherpzinnig*), bn.: *—e oogen, een — man*.

Klaas (*jongensnaam*, verkort uit *Niklaas*), m. Klazen: fig. *een houten —*, een onbeholpen mensch: *een stijve —*, een hark van een vent.

Klaas Vaak' (kinderwereld: *de zoetjes binnensluipende man, die den kinderen slaapzand in de oogen strooit*), m.: Moeder zegt:

daar is — Vaak, als de jeugd begint te knikkebollen.

Klabak' (stud. *politieagent*), m. —bakken; —**ka'rium** (stud. *politiebureau*), o. —s of —ria.

Klacht (*het klagen*; *aanklacht*), v. klachten.

Klach'tenboek (*boek tot het inschrijven van klachten b.v. op stations enz.*), o. —en.

Klach'tig, bn.; —er, —st: *iem. — vallen over iets*, bij hem klagen over.

Klad 1 (*vlek, smet*), v. kladden: *er viel een — op den brief*; fig. *een — of smet op iems naam of reputatie werpen*; *iem. een — aanwrijven*, hem belasteren; zegsw. *die koopman brengt er de — in*, verkoopt beneden de markt, brengt dus de waren in discrediet; spreekt. *iem. bij de kladden krijgen, hebben, grijpen*, eig. bij de vuile kleeren, bij zijn kraag; **2** (*ruw opstel of schets*), o.: *een — maken*; *het werk eerst in het — maken*, het voorloopig maken om het daarna in het net te schrijven (schoolterm).

Klad'boek (*notitieboek, dag- of aanteekenboek op een kantoor*), o. —boeken; zie Memoriaal.

Klad'debos, m. —bossen; ook, —**wortel,** —wortels; volksnamen voor Klis, Kliskruid.

Klad'deboter (*vervalschte boter:* fig. *onzindelijke of morsige vrouw*), v. gmv.

Klad'den (*knoeien, morsen, slecht schrijven*), kladde, heeft geklad: *jongen, wat zit je te —!*

Klad'der (*kladschilder;* fig. *iem., die onder den marktprijs verkoopt*), m. kladders.

Klad'derig (*slordig*), bn.; —er, —st: *een — schrift*, vol inktvlekken; — *weer*, vuil.

Klad'dig (*vol kladden, morsig, kladderig*), bn.; —er, —st.

Klad'papier (*papier om het kladwerk op te maken*; *ongelijmd papier, dat de inktkladden inzuigt*), o. —papieren; —**schilder** (*prulschilder*), m. —schilders; —**schilderen** (*slecht schilderen, knoeien*), kladschilderde, heeft gekladschilderd; —**schrijver** (*iem., die knoeierig schrijft*; *onbeduidend, armzalig auteur, kruk*), m. —schrijvers; —**schrift** (*schrijfboek v. h. kladwerk*; *knoeierig schrift*), o, —en; —**schuld** (*kleine schuld*), v. —en.

Kla'gen (*jammeren*; fig. *een klacht uiten*), klaagde, heeft geklaagd: *iem. zijn nood —*, klagend mededeelen; *steen en been —*, zie Steen; *'t is God geklaagd*, het schreit ten hemel; *klagende vrouwen, een klagend misbaar.*

Kla'ger (*de klagende*), m. —s: spreekw. —*s hebben geen nood en pochers hebben geen brood.*

I. Klak (*vlak, spat*), v. —ken: *een — inkt, een — modder, een — verf*, klonter.

II. Klak (Zuid-Ned. *pet, muts met klep*), v. klakken.

Klak'kebus (*jongensklapbus*), v. —bussen.

Klak'keloos (*onverwachts, onvoorziens*), bw.: *hij krijgt zoo — de koorts op 't lijf* (C. O.); *hij zei dat —*, ondoordacht; *iem. — beschuldigen*, zonder behoorlijken grond of reden.

I. Klak'ken (*een klak of slag doen hooren*), klakte, heeft geklakt: *met de zweep —, de hakken tegen elkaar laten —, met de tong —.*

II. Klak'ken (*bemorsen, inktvlekken maken*), klakte, heeft geklakt.

Klam (*eenigszins vochtig en koud*), bn.; —mer, —st: *linnen is in den regel —*; bij uitbr. *het —me zweet brak hem uit.*

Klamaai'en (scheepst. *de naden v. e. schip met werk toestoppen*), klamaaide, heeft geklamaaid; zie Breeuwen.

Klamaai'ijzer (scheepst. *zware, geribde ijzeren wig, waarmede men het werk in de naden drijft*), o. —ijzers; zie Kalfaathamer.

Klam'boe (O.-I. *gordijn tot wering van muskieten uit de legerstede of van een rustbank, algemeen in Indië in gebruik*), klamboes: bij Europeanen zijn de —s meestal van neteldoek, bij inlanders en oostersche vreemdelingen van ongekleurd of gebloemd katoen: *rusten op een baleh-baleh met een — van roode zijde* (Mult.); —**haak** (*haak tot sluiting v. e. klamboe*), m. —haken.

Klamp (*bindlat, bindijzer*), m. —en.

Klam'pen (*met klampen aan elkaar hechten*), klampte, heeft geklampt; zegsw. *iem. aan boord —*, eig. zijn schip enteren, fig. hem staande houden, hem om iets vragen; zie Aanklampen.

Klamp'vogel (dierk. *wouw, kiekendief: roofvogel, die zich vooral met duiven voedt*), m. —vogels.

Klandi'zie (Fr. *winkelnering*; *de gunst der klanten*; *de gezamenlijke klanten*), v. gmv.

Klank (*geluid, toon*), m. klanken: *een heldere —, een volle —, een zachte —, een diepe —*; *de — van goud- of zilvergeld, de —en eener taal, onverstaanbare —en*; *ijdele —*, vage woorden; *zijn naam heeft een goeden —*, hij is gunstig bekend; —**beker** (muz. *het wijder wordende, eenigszins opengebogen, achtergedeelte van blaasinstrumenten*), m. —s; —**bodem** (muz. *houten vlak ter versterking van den toon*), m. —bodems; —**bord** (*preekstoelbord, verhemelte boven een predikstoel*), o. —borden; —**figuren,** v. mv.: *de — van Chladni* (1756—1827), geluidsfiguren, ontstaan door trilling van fijn zand op een glazen plaat; —**geslacht** (muz. *de major- of minor toonaard*), o. —en; —**ladder** (muz. *toonladder, toonschaal*), v. —ladders; —**leer** (spraakk. *gehoorleer: de leer van het wezen, het ontstaan en de wijziging van klinkers en medeklinkers*), v. gmv., zie Phonetiek; —**loos** (*zonder klank, heesch*), bn. —looze.

Klank'maat, v. gmv., z. Prosodie; —**meter** (muz. *werktuigje ter bepaling van de lengte der snaren*), m. —s; —**methode** (*een leer-leesmethode*), v. —n, —s: volgens de — worden door de kinderen de medeklinkers genoemd, zooals ze bij de uitspraak in een woord gehoord worden, verg. Spelmethode; —**nabootsend** (*den klank, het geluid weergevend*), bn., b.v. *krikkrak!... daar brak de tak*; —*e werkwoorden*, b.v. namen van dierengeluiden; —**nabootsing** (*klanknabootsend geluid*), v. —en; zie Onomatopee; —**rijk** (*vol klank*), bn.; —er, —st: *de —e Italiaansche taal.*

Klank'verandering (—*wijziging*), v. —en.

Klank'verdoover (muz. *demper van hout of ivoor op een viool*), m, —s; z. Sourdine.

Klank'verschuiving (taalk. *regelmatige overgang van min of meer verwante medeklinkers, p in f enz.*), v. —en: men onderscheidt inz. twee klankverschuivingen: *de eerste klankverschuiving*, waarbij in het Indo-Germaansch onder bepaalde omstandigheden bepaalde medeklinkers in andere overgingen; *de tweede klankverschuiving*, waarbij in het Germaansch een zelfde proces plaats had. Door de eerste klankverschuiving scheidde zich het Germaansch v. het Indo-Germaansch, door de tweede het Hoogduitsch v. het Germaansch; —**wet** (*wet der klankverandering en der klankverschuiving*), v. —wetten; —**wijziging** (*wijziging van klanken*), v. —en; zie Umlaut.

Klant (*vaste kooper in een winkel, vaste begunstiger van een koopman of winkelier*, ook, *gezel, jongmensch, man*), m. —en: *een rare* —, zonderlinge vent.

Klap 1 (1 *klinkende slag*; 2 *verlies, slag*; *gepraat, gesnap*), m., in bet. 1 en 2 klappen, in bet. 3 gmv.: 1 *een — met de zweep, een — om de ooren.* z. Vlieg; 2 *een — krijgen*, financieel verlies lijden, b.v. *die man kreeg — op* —, leed geldelijk verlies op verlies; 3 *ijdele* —; **2** (*klep v. d. melaatsche*, ook, *van den voormaligen klepperman*), v. klappen: zegsw. *met de — loopen*, als de melaatsche van vroeger, om te waarschuwen of te bedelen; *op de — loopen*, er op loopen, om ergens aan tafel te komen.

Klap'bes (*kruisbes, kruisdoorn, stekelbes, doornbes*; *men kan met de hul een klappend geluid maken*), v. —bessen; ook: —**bezie** (*kruisbes*), v. —beziën; —**besseboom**, m. —boomen; —**bessestruik**, m. —struiken.

Klap'brug (*ophaalbrug*), v. —bruggen.

Klap'bus (*proppenschieter*), v. —bussen.

Klap'ekster (dierk. *blauwe tuinvalk, blauwe klauwier*; fig. *babbelkous, klappei*), v. —eksters.

Klap'hek (*hek, dat vanzelf achter den wandelaar dichtvalt*), o. —hekken.

Klap'hout (*hout voor duigen*), o. gmv.

Klap'houtjes (*kleppers, kleppertjes*), o.mv.

Klap'loopen (*tafelschuimen*; bij uitbr. *op de beurs van anderen teren en smeren*), o. gmv.; verg. Klap **2.**

Klap'looper (eig. *melaatsche, die met een klap of klepper loopt*; fig. *tafelschuimer*), m. —loopers: *hij is een* —, hij is overal, waar wat te halen valt; ook, *bedelaar*, z. Klep.

Klap'muts (*gladde ondermuts*, ook, *kindermuts*), v. —mutsen; fig. Klappei; z. Kiepje.

Klappei' (*snapachtige vrouw*), v. —en.

Klappei'en (*babbelen, klappen; kwaadspreken*), klappeide, heeft geklappeid: *de buurvrouwen staan weer te* —.

Klap'pen (1 *een klappend geluid maken*; 2 *praten, babbelen*; 3 *oververtellen, klikken*), klapte, heeft geklapt: 1 *in de handen* —, *met de zweep* —; 2 *de buurmeiden stonden een kwartier lang te* —; *een papegaai, een ekster kan leeren* —; 3 zegsw. *uit de school* —, vertellen, wat men niet moest vertellen, zie School en Verklappen.

I. Klap'per (*alphabetisch koopmansregister der te vorderen posten*; *register op een boek, alphabetische lijst van namen er uit*; *register op een tijdschrift, alphabetische lijst der artikelen, die een zeker aantal jaargangen bevat*; *klikker, klikspaan*; *voetzoeker, een soort vuurwerk*), m. —s.

II. Klap'per, klap'perboom (plantk. *naam van den kalapapalm, in Indië algemeen door de Europeanen gebruikt*; *kokospalm*), m. klappers, —boomen: *de — bereikt een hoogte van 20 tot 25 M., op Java en Madoera vindt men meer dan 30 millioen —boomen*; *het hout, de wortels, de bladeren worden voor allerlei doeleinden aangewend*; uit de jonge bloemstengels tapt men palmsap, dat tot *palmwijn, arak* en *azijn* bereid wordt; de vrucht of *kokosnoot* bevat kokoswater of melksap, en levert de vezels voor kokosmatten, touwwerk, borstels enz.; de *kokosdop* wordt verwerkt tot lepels, drinkbekers, inhoudsmaten, het *kokosvleesch* levert —olie, en copra.

Klap'perdop (O.-I. *schaal der kokosnoot*), m. —doppen.

Klap'pereend (*kwakereend*), v. —eenden.

Klap'peren (*herhaald kleppen*), klapperde, heeft geklapperd: *die deur staat te* —; *de zeilen beginnen tegen den mast te* —.

Klap'perkruid, o. gmv.: zie Dragon.

Klap'perman (*klepper, klepperman, nachtwacht*), m. —lieden, —lui; z. Klabak.

Klap'permelk (O.-I. *melkachtig vocht in de rijpe kokosnoot*), v. gmv.; z. Klapperwater.

Klap'permolen (*klepperend molentje als vogelschrik in veld of hof*), m. —s: zegsw. *haar mond lijkt wel een* —, zij ratelt met haar mond, ze spreekt zeer snel.

Klap'pernoot (*kokosnoot*), v. —noten.

Klap'perolie (*kokosolie*), v. gmv.

Klap'perrat (*eekhoorntje op Java*), v. —ratten; zie Badjing.

Klap'pertanden (*de tanden trillend op elkaar klappen*), klappertandde, heeft geklappertand: — *van de koude, van de koorts.*

Klap'pertor (O.-I. *boorkever, levend op den klapperboom*), v. —torren: *de — kan den boom doen sterven*; —**tuin** (O.-I. *gaard of park van kokospalmen*), m. —en.

Klap'roos (plantk. *eenjarig, papaverachtig onkruid met roode bloemen*), v. —rozen: *de — tiert tusschen het koren en bloeit in Juni en Juli*; zie ook: Kankerbloem, Korenroos, Kollebloem.

Klap'spaan 1 (*molenklepper*), v. —spanen; **2** (*klikspaan*), m. en v. —spanen.

Klap'stoel (*stoel met beweegbare zitting, een klapzitting, zooals in schouwburgen, concertzalen*; *vouwstoel*), m. —stoelen, ook: Klepstoel: zegsw. *op zijn — zitten*, druk praten.

Klap'stuk (*een stuk rundvleesch van de buikzijde der rib, het wordt gewoonlijk gekookt in de hutspot*), o. —stukken.

Klap'tafel (*hangoortafel*), v. —tafels.

Klap'vlies (*vliezige zelfstandigheid in het dierlijk lichaam*), o. —vliezen.

Klap'wieken (*met de vleugels of wieken klappen*), klapwiekte, heeft geklapwiekt: *de duiven vlogen —d op.*

Kla're (*klare-jenever*), v. gmv.: *een glaasje — met suiker.*

Klare-jene'ver (*jenever, niet vermengd met bitter*), v. gmv.: *een glas — met suiker*

Kla'ren (*zuiveren, helder maken*), klaarde,

heeft geklaard: *wijn* —, *olie* —, *suiker* —; zegsw. *ik zal het wel* —, in orde brengen, opknappen.

Kla'righeid (*gereedheid*), v. gmv.

Klarinet' (*houten blaasinstrument, in 1690 uitgevonden*), v. —ten; soms Clarinet.

Klarinettist' (*klarinetspeler*), m. —en.

Kla'ring (*het klaren, het regelen*), v. gmv.; verg.: Inklaring en Uitklaring.

Kla'ringsvaartuig (*vaartuig, dat gebruikt wordt door de ambtenaren, welke zijn belast met het in- of uitklaren van schepen*), o. —en.

Klaroen' (*trompet met schel doordringend geluid*), v. —en, ook, Scheltrompet; —**geschal** (*het schallen der klaroen* [*en*]), o. gmv.

Klas, klas'se (1 *afdeeling eener school*; 2 *afdeeling in het dierenrijk*; 3 *afdeeling van station, wagen of boot*; 4 *stand in de maatschappij*), v. klassen: 1 *een school met zes, met acht klassen, de hoogste, de laagste — eener lagere school*; 2 *de — der zoogdieren, der vogels, der amphibiën, der visschen of de — der gewervelde dieren*; *de — der gelede dieren*, nl. *der insecten, der duizendpootachtigen, der spinnen, der schaaldieren*; 3 *wachtkamer der derde —*; *een coupé der tweede —*; *reizigers der eerste — op een zeeboot*; bij uitbr. *een rijwiel eerste —*, prima-kwaliteit; 4 *de hoogere en lagere klassen der Maatschappij*, zie: Volksklasse, Burgerklasse, Patriciër, Aristocraat, Adel.

Klas'seboek (*boek in elke klasse v. e. H. B. S., van een gymnasium enz., waarin de leeraren aanteekening doen houden van opgegeven werk, overtredingen enz.*), o. —en.

Klasseeren (*rangschikken in een afdeeling of klasse, classificeeren*).

Klas'senhaat (*haat en nijd als oorzaak van den klassenstrijd*), m. gmv.

Klas'senjustitie (schimpn. *justitie, die de nooden en eischen van de lagere standen niet kent, ook minder streng is voor de bezittende klassen*), v. gmv. (j = j).

Klas'senstrijd (*strijd* inz. *der lagere tegen de hoogere klassen of standen der maatschappij d. i. tegen het kapitaal*), m. gmv.

Klas'seonderwijzer (*onderwijzer, belast met het onderwijs eener klas*), m. —s; —**onderwijzeres'**, v. —sen.

Klassiaan' (*soldaat v. e. klasse v. discipline* b.v. *te Hoorn*; of *in O.-Indië*), m. —anen.

Klassiek', bn.: —*e talen*; zie Classiek.

Klassie'ken, m. mv., zie Classieken.

Klassikaal' (*een schoolklas betreffende of in eenzelfde klasse gegeven*), bn.: *het onderwijs in onze scholen is thans* —, d. i. niethoofdelijk.

Kla'ter (*ratel, rinkel, rammelaar*), v. —s.

Kla'terabeel (*witte populier, esp*), m. —en.

Kla'teren (*rollend, weergalmend klinken*), klaterde, heeft geklaterd: *de waterval klatert*; *de donder klatert in de bergen.*

Kla'tergoud (*zeer dun valsch bladgoud, dat bij het hanteeren een weinig ratelt*; fig. *valsche schijn, klinkklank*), o. gmv.; zie: Messing en Loovertjes.

Klats, tw. klanknabootsing; zie Kletst.

Klau'teraar (*iem., die klautert*), m. —s.

Klau'teren (*met moeite klimmen* d. i. *met handen en voeten*), klauterde, heeft geklauterd: *op een ruïne* —, *in een boom* —, *tegen een duin op* —; zie Klaveren.

Klau'termast (*klimmast*), m. —masten; —**paal**, m. —palen; zie Mastklimmen.

Klau'tervisch (dierk. *stekelvinnige visch in de tropen, die een tijdlang buiten het water kan leven*), m. —visschen, zie Klimvisch.

Klauw (*haakvormig uiteinde van de pooten van roofdieren en roofvogels*), m. klauwen; ook: de hoef van een rund, b.v. van een koe.

Klau'waard (gesch. *man van de volkspartij ± 1300 in Vlaanderen*), m. —s: de —s vormden de anti-Fr. partij en waren den graaf toegedaan, ze noemden zich naar de klauwen van den Vlaamschen leeuw; beroemde aanvoerders waren Jan Breidel en Pieter de Coninck, dekens te Brugge; zie Leliaard.

Klau'wen (*krabben, openrijten*; ook: *harken*; *met korte streken schaatsenrijden*), klauwde, heeft geklauwd.

I. Klauwier' (*schroefvormig stengelaanhangsel bij klimplanten*), m. —en: *de —en v. e. erwteplant.*

II. Klauwier' (*muschachtige zangvogel, zich met insecten voedend*), m. —en: *de blauwe* —, klapekster; *de grauwe* —, tuinekstertje.

Klauw'zeer (*besmettelijke runderziekte, ontsteking v. h. huidweefsel nabij de klauwen of hoeven*), o. gmv.; zie Mond- en Klauwzeer.

Klavaats'hamer (*breeuwhamer*), m. —hamers; het woord — is vervormd uit kalfaathamer.

Klavecimbaal', klavecim'bel (*klavier, ouderwetsche piano*), v. —balen, —bels. vero.

Klavecor'dium (muz. *soort van snarenspeeltuig met klavier*), o. —cordiums. vero.

Kla'ver (plantk. *vlinderbloemige plant*), v. gmv.: de — wordt verbouwd voor veevoeder en groeit ook in 't wild; in ons land vindt men 13 soorten van —; —**bloem** (*roode of witte bloem aan de klaverplant*), v. —en; —**bouw** (*teelt*), m. gmv.

Kla'veraas, o. —azen; zie Klaveren.

Kla'verblad (*blaadje v. d. klaver*), o. —en: *een — van vieren*, d. i. met vier blaadjes.

I. Kla'veren (*figuur op kaarten*), v. mv.; —**aas**, o. —azen; —**boer**, m. —en; —**heer**, m. —en; —**vrouw**, v. —vrouwen; ook: *Kla'veraas, —boer —heer, —vrouw.*

II. Kla'veren (*klauteren*), klaverde, geklaverd: *de alpenjager klavert op bergen en rotsen.* w.g., vero.

Kla'vergewas, o. gmv.; —**honig** (*honig uit klaverbloemen*), v. gmv.; —**hooi** (*gedroogde klaver*), o. gmv.; —**rijk**, (*rijk aan klaver*), bn.: *een —e wei.*

Klavervier' (*klaverstengel met vier blaadjes*), v. —s: *een — te vinden spelt geluk.*

Kla'verzuring (*inlandsch gewas onzer bosschen*), v. gmv.: *de — heet ook koekoeksbrood.*

Klavier' (*ouderwetsche piano*; ook: *de rij van toetsen of het toetsenbord van piano of orgel*), o. —en; —**concert** (*piano-concert*), o. —en; —**spel**, o. gmv.; —**speler**, m. —spelers.

Kleed (*kleedingstuk; overtreksel, bedeksel*), o. kleederen, kleeren, kleertjes: *een dames—*, japon; *een zijden —; een vloer—; een altaar—; een tafel—; iem. in de kleeren steken*, hem van de noodige kleeren voorzien; zegsw. *dat raakt zijn koude kleeren niet*, raakt zelfs zijn buitenste kleeren niet, blijft vèr van zijn hart, is hem totaal onverschillig; *de kleeren maken den man*, naar zijn kleeding wordt men door het publiek beoordeeld, geacht; zie Kleedje.

Klee'den (1 *kleeren aantrekken of geven*; 2 *goed staan*; 3 *kleeren voor iem. maken en aan hem verkoopen*), kleedde, heeft gekleed: 1 *een arm kind —; zich —: ik kleed mij voor het bal*; 2 *die jas, die japon kleedt u goed, die kleur kleedt prachtig*; 3 *hij of zij kleedt mij al jaren.*

Klee'derdracht (*wat als kleeding gedragen wordt, de wijze van kleeden*), v. —drachten: *een kaart van de —en in ons land*; *de Friesche —, de Zeeuwsche —*; zie Mode.

Klee'dermaker, kleer'maker, klee'renmaker (*persoon, die kleeren maakt*), m. —makers; zie Tailleur.

Klee'derpracht (*rijkdom of luxe van kleedij, prachtgewaad, kleederdos*), v. gmv.

Kleedij' (*al, wat noodig is om zich te kleeden*), v. gmv.: *hij bezit een rijke —.*

Klee'ding (*hetgeen gekleed doet zijn, kleedij, kleedingstukken*), v. gmv.: *geld voor —*; **—magazijn** (*depot van militaire kleeding*), o. —en; **—stuk** (*een der voorwerpen van kleeding*), o. —stukken: *de jas is een —.*

Kleed'je (*klein kleedje* inz. *dekkleedje, vloerkleedje enz.*), o. —s.

Kleed'kamer (*bijzonder vertrek, waar men zich kleedt*), v. —kamers.

Kleef, m.: zegsw. *hij is van —*, d.i. geboortig uit de stad *Cleve* of *Cleef*, fig. gierig, met een zinspeling op *kleven.*

Kleef'garen (*jaagnet voor vogels*, inz. *snippen*), o. —s; **—gras** (plantk. *stekelgras*), o. gmv.; **—kruid** (*een soort van walstroo*), o. gmv.; **—middel** (*hechtmiddel*), o. —middelen; **—pleister** (*hechtpleister*), v. —s; **—stof** (*plantenlijm, gluten*), v. gmv.

Kleemsch (*kleverig*), bn.: *dat brood is —*, niet goed gaar of niet doorbakken; zie Tets.

Kleen (dicht. *klein*), bn.; zelfst. nw. **—e**, m. en v. —n: *lieve —*, jongen, meisje, kind; z. Kleine.

Kleer in samenstellingen, als: **—bak** (*bak of mand voor linnen, tot het overbrengen van kleeren*), m. —bakken; **—borstel** (*schuier*), m. —s; **—kast** (*kast tot berging van bovenkleeren*), v. —en; **—klopper** (*werktuig, om stof uit kleeren te kloppen*), m. —s; **—koop** (*opkooper van oude of gedragen kleeren*), m. —koopen, ook: **—kooper**, m. —s; **—maken** (*het maken van kleeren*), o.: *die jongen gaat op het —*; **—maker** (*persoon, die kleeren maakt*), m. —s, ook: *Kleerenmaker, Kleedermaker*; **—makerslinnen** (*een soort van tusschenlinnen*), o. gmv.; **—makerswinkel**, m. —s; **—mand** (*groote, platte mand voor kleeren*), v. —en; **—scheuren**, v. mv.: zegsw. *ergens zonder — afkomen*, zonder schade of nadeel; **—winkel** (*winkel van gemaakte manskleeren*), m. —s; ook: *Kleerenwinkel, —magazijn*, z. Confectie.

Klef (*glad, glibberig, kleverig, week*), bn.: *de sneeuw werd een —je massa door den dooi*; ook, *nattig*, van brood en gebak.

Klei (*door den stroom fijngemalen slib, een vette kalkachtige aardsoort*), v. gmv.: *beek—, rivier—, zee—; Limburgsche —.*

Klei'aardappel (*aardappel, die in kleigrond is geteeld*), m. —s, —en, verg. Zandaardappel; **—achtig** (*gelijkende op klei*), bn.; —er, —st; **—groef** (*groeve, waaruit klei wordt opgedolven*), v. —groeven; **—grond** (*bodem, grond, welke voornamelijk uit klei bestaat*), m. —en; **—haas** (*haas, in de kleilanden levende*), m. —hazen; **—kist** (*kisting, waarbij de ruimte aangevuld is met klei*), v. —en: *de boezemkade wordt verbeterd door een —*, verg. Kistdam; **—laag** (*aardlaag, uit klei bestaande*), v. —lagen.

Klein 1 (*gering van omvang, niet-groot*), bn. en bw.; —er, —st: *een — huis, een —e jongen, met —e pasjes loopen*; hand. *—e kas*, kas, om daaruit kleine uitgaven te doen, die niet telkens afzonderlijk verantwoord behoeven te worden; *— van iem. denken*; *wat schrijft ge —! — maar rein*, niet groot maar fijn, keurig; *— maar dapper; een bankbiljet —maken*, wisselen tegen kleingeld; zegsw. *alles kort en — slaan*, vernielen, tot gruizelementen slaan; *iem. — krijgen*, hem de baas worden; **2** als zn. o. gmv.: *in het — verkoopen*, stuks- of pondsgewijze d. i. en detail; spreekw. *Die het —e niet eert, is het groote niet weerd*, die het kleine versmaadt, zal zelden aan het groote toekomen; dicht. *Kleen.*

Klein'achten (*weinig achting hebben voor, geringschatten*), achtte —, heeft kleingeacht; **—achting** (*geringschatting*), v.

Klein'ambtenaarsexamen (O.-I. *klein of lichter examen voor burgerlijk ambtenaar v. den laatsten rang*), o. —examens.

Klein-A'zië (aardr. *schiereiland van W.-Azië, bespoeld door de Middell. en de Zwarte Zee*), o.

Klein'bedrijf (*industrie, nering of handel op kleine schaal*), o. gmv.

Klein'dochter (*kindsdochter*), v. —s.

Kleinduim'pje (*uiterst klein ventje uit een sprookje van Moeder de Gans*), o. gmv.

Klei'ne (*jongetje, meisje*), m. en v. kleinen.

Kleineeren (*iemands aanzien of werk verkleinen, d. i. kleiner voorstellen dan ze in werkelijkheid zijn*): *iem. —; iems werk —.*

Klei'ne terts, v. —en, muz.; zie Terts.

Kleingees'tig (*hechtend aan nietigheden, bekrompen van geest, lichtgeraakt door kleinigheden*), bn.; —er, —st: *een — man.*

Klein'geld (*pasmunt*, zie ald.), o. gmv.

Kleingeloo'vig 1 (*wankelend of zwak in het geloof*), bn.; —er, —st; 2 **—geloo'vige** (*iem., met weinig geloof*), m. en v. —n.

Kleingoed' (1 *kleine koekjes of taartjes*; 2 *kindertjes*), o. gmv.; 1 *een ons — koopen*; 2 *is het — nog op den vloer?*

Klein'handel (*handel in 't klein, winkelnering*), m. gmv.; **—handelaar**, m. —s.

Kleinhar'tig (*laf, angstig, bevreesd*), bn.; —er, —st; **—har'tigheid**, v. gmv.

Klein'heid (*het klein-zijn*; meestal fig. *onbeduidendheid, nietigheid*), v. gmv.; *de —*

van zijn plannen, de — van zijn wenschen.
Klei'nigheid (*beuzeling, nietigheid*; ook, *aalmoes*), v. —heden
Klein'industrie (*industrie op kleine schaal*), v. —ën: — is b.v. het spinnen en weven in huis, zie Huisvlijt, ook, *Houtsnijden* of het maken van houtsnijwerk als in het Zwarte Woud; verder, het bedrijf in werkwinkels enz.
Klein'kind (*kindskind*), o. —kinderen.
Klein-kin'derschooltje(*matresseschool*),o. —schooltjes, vero.; zie Matres.
Klein'krijgen (1 *er in slagen om iets klein te maken*; 2 fig. *iem. vernederen, er onder brengen*), kreeg —, heeft — gekregen: 1 *ik kan die steenbrokken niet* —; 2 *zij zullen hem daar wel* —; zie Klein.
Klein'maken (1 *tot brokjes maken*; *wisselen, vertelen;* 2 fig. *iem. vernederen, deemoedig maken*), maakte —, heeft kleingemaakt: 1 *klontjes, kruidnagels* —; *een rijksdaalder* —, *veel geld* —; 2 refl. *zich* —, zich erg vernederen of klein voordoen; verg. Klein krijgen.
Klein-mediaan' (typ. *papierformaat 43 bij 52 cM.*), o. gmv.
Kleinmoe'dig (*laf, zonder moed*), bn.; —er, —st: *die barre mijnheer Kegge was — en benepen van ziel om den wille van de gril van een zeventienjarig meisje* (C. O.); —**e** (*lafaard*), m. en v. —n; —**moedigheid** (*kleinhartigheid, vreesachtigheid*), v.
Klein'neef (Z.-A. *achterneef*), m. —neven; —**nicht** (Z.-A. *achternicht*), v. —en.
Klei'nood (*kleine schat, klein, kostbaar voorwerp, b.v. een diamant, parel*), o. kleinooden of kleinoodiën: *het — glinstert met een glans van diamanten steenen* (Bild.); fig. *de tijd blijft het — des levens* (Jonathan); *de taal, dat — van een volk.*
Kleinoo'diënschrijntje (*klein en fijn juweelkistje*), o. —s, vero; zie Ecrin.
Kleins (*zijgdoek, teems*), v. —zen; ook, Klens.
Klein'schrift (*klein letterschrift*), o. gmv.
Klein'smid (*smid, die kleine voorwerpen maakt, b.v. sloten*), m. —smeden; zie de tegenst. Grofsmid, alsook Bankwerker.
Kleinsteedsch' (*als in een kleine stad*), bn. en bw.: —*e manieren,* —*e praatjes,* onbeduidend, achterlijk, bekrompen; — *gekleed zijn*; —**steedsch'heid,** v. gmv.; zie Esprit de clocher.
Klein'te (*kleinheid* b.v. *van gestalte*), v. gmv. *En, ach, zijn — reikt tot gindschen bloemstruik niet* (Staring).
Klein'tje (1 *jong kind, kleuter, dreumes*; 2 *iets dat klein is, dat van weinig waarde is*), o. —s: 1 *zijn de —s naar bed?* 2 *vele —s maken één groote*; zie Baat; *doe bij een — dikwijls wat; hij is met geen — tevreden; hij is voor geen — vervaard,* heeft veel durf of moed; *een — koffie,* een klein kopje koffie; spreekw. *Vele kleintjes maken één groote,* alle baten helpen; *Men moet op de kleintjes passen,* kleine uitgaven mijden.
Klein'vee (*klein slachtvee als: schapen, geiten, lammeren, varkens*), o. gmv.; zie Grootvee.
Kleinzee'rig (*licht pijn gevoelende*), bn.; —er, —st: *het — lammetje*; fig. *kitteloorig.*
Klein'zen (*vocht laten doorzijgen, filtreeren*), kleinsde, heeft gekleinsd; ook Klenzen.
Kleinzie'lig (eig. *benepen van ziel,* d. i. *eng van geest en hart, in hooge mate kleingeestig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man, een —e staatkunde*; — *te werk gaan.*
Klein'zoon (*kindszoon*), m. —s, —zonen.
Klei'weg (*weg over kleigrond*), m. —wegen.
I. Klem (1 *voetbeugel, voetangel, neusprànger*; 2 fig. *verlegenheid*; 3 *nadruk*), bet. 1 v. —men, bet. 2 en 3 v. gmv.: 1 *hier liggen voetangels en —men*; 2 *in de — zitten, raken,* benauwdheid; 3 *met — iets zeggen, met — van redenen*; ook: kramp.
II. Klem, m. —men; zie Klamvogel.
Klem'haak (timm. *gereedschap der werkbank, om er een stuk hout mee vast te zetten*), m. —haken: *een kuipers*—.
Klem'men (1 *knellen, knijpen*; 2 *indruk maken, logisch, overtuigend zijn*), klemde, heeft geklemd: 1 *een kind aan het hart* —; *die deur is vochtig en klemt, deze schoenen — mij, de angst klemt mij het hart*; ook reflex. *hij heeft zich den vinger geklemd*; *zich aan een drijfhout* —; 2 *dat betoog klemt niet, is niet klemmend,* overtuigend, afdoend.
Klem'toon (*nadruk, verheffing van toon, accent*), m. —tonen: *op gesloten uitheemsche achtervoegsels valt in den regel de* —, b.v. *Europeaan', Aziaat', Candioot', Kapitein' enz.*
Klem'toonteeken (*teeken, aanduidend den nadruk op woord of lettergreep*), o. —s, b.v. *nog één dag, canapé, hij is er nòg al.*
Klem'vogel, m. —vogels; zie Klamvogel.
Klens (*filtreerdoek*),v.klenzen; zie Kleins.
Klen'zen, zie Kleinzen.
Klep (1 *voorwerp, dat klept of klapt*; 2 *deksel met scharnier of veer*; 3 *overslag van een voorwerp*; 4 *het vooruitstekend deel van een hoofddeksel*; 5 *een soort van deur, die op en neerslaat*), v. kleppen: 1 *de — van een molen,* onrust, verklikker; 2 *de —pen van blaasinstrumenten, van een hoorn,* metalen plaatjes op de toongaten er van, tot afsluiting der lucht; *de — v. e. kan, de — v. e. val*; *de veiligheids— v. e. stoomketel,* toestel, om stoom uit den ketel te doen ontsnappen bij te groote spanning; 3 *de — op een broekzak, v. e. brieventasch*; 4 *de — eener pet, van een kepi,* vooruitstekend deel; 5 *de — van een lessenaar, v.e. secretaire*; zie ook Hartklep, Luchtklep, Windklep.
Kle'pel (*ijzeren tong eener klok, het meestal peervormig ijzer, dat in een klok tegen den rand slaat en het geluid veroorzaakt*), m.—s: zegsw. *hij heeft de klok hooren luiden en weet niet, waar de — hangt,* hij weet het fijne van de zaak niet.
Klep'hoorn (muz. *hoorn met kleppen*), m. —s; —**kooi** (*kooi met kleppen, om vogels te vangen*), v. —en; —**mand** (*boodschappenmand met twee kleppen*), v. —en. vero.
Klep'pel (*klapspaan in een molen*), m. —s.
Klep'pen (*een kleppend geluid maken door den klepel op denzelfden kant of rand van de klok te doen slaan, b.v. bij brand*), klepte, heeft geklept: *hoor die klokken eens —! haast je, het klept al!* zie Beieren.
Klep'per (1 *moedig rijpaard, draver, waar-*

van men den klipklap kan hooren; 2 *nachtwacht, ratelwacht*; 3 *klaphoutje, jongensspeelgoed*), m. —s: 1 *een moedige, een vurige* —; 2 *een — of klabak bracht den dronken student thuis*; 3 *een paar eikenhouten —s klinken het best.*

Klep'peren (*aanhoudend kleppen*), klepperde, heeft geklepperd: *de molens* —; *dat open luik staat te* —; *de ooievaars — op velerlei manier*; —**man** (*klapperman*), m. —lui, zie K l a b a k.

Klep'raam (*raam, dat aan den onder- of bovenkant op scharnieren draait en dat men open en toe kan klappen*), o. —ramen.

Klep'stoel, m. —stoelen; zie K l a p s t o e l.

Kleptomaan' (*iemand, die steelt uit ziekelijken aandrang*), m. en v. —manen.

Kleptomanie' (*ziekelijke steelzucht*), v. gmv.

Klerk (*kantoorklerk, schrijver op een kantoor*), m. klerken; verg. R i j k s k l e r k.

Kles'sen, zie K l e t s e n. gmz.

Klet (*kleefkruid*), v. gmv.; zie: K l i t, K l i s.

Klets 1 (1 *klinkende slag, klap*; 2 *dwaas, onbeduidend gebabbel*), v., in bet. 1 —en, in bet. 2 gmv.: 1 *een — op de wang*; 2 *'t is maar* —; zie K l e t s p r a a t j e; **2** tw.: —, *daar lag het bordje in stukken.*

Klet'sen (*een klappend geluid maken*, inz. *met de zweep*; fig. *wauwelen, bazelen, kinderpraat uitslaan*), kletste, heeft gekletst.

Klet'ser (*iem., die beuzelpraat ten beste geeft*), m. —s; zie: —m a j o o r, —m e i e r.

Klets'kop 1 (*zeerhoofd; een bruin, dun, zeer hard suikerkoekje, waarop amandelstukjes*), Zuid-Ned. *kaalkop*; m. —koppen; **2** (*iemand, die een kletskop heeft*), m. of v. —koppen.

Klets'kous (*snapster*), v. —kousen.

Klets'majoor (*kletser*), m. —s; —**meier** (*kletser*), m. —s, gmz.: *een —majoor of een —meier babbelt al maar door.*

Klets'nat, kles'nat (*doornat*), bn.: *een —natte handdoek, —natte kousen.*

Klets'praatje (*beuzelpraatje*), o. —s; —**tafel** (*in de sociëteit de tafel, waaraan men gewoonlijk zit te praten*), v. —s. gmz.

Klet'teren (*klinken met korten, helderen, scherpen klank*), kletterde, heeft gekletterd: *de wapenrustingen* —, *de wapens* —, *het staal klettert, de hagelkorrels* —, *de regendroppels* —.

Kleu'men (*krimpen van kou*), kleumde, heeft gekleumd: *de koortslijder zat te — bij de warme kachel*; —**er** (*kouwe Dries*), m. —s; —**sch** (*kouwelijk*), bn.: *de ouderdom is* —.

Kleur (Fr. *verf, tint*), v. —en: *de schoone — van een schilderij*, koloriet; *de —en van den regenboog*: *er zijn zeven hoofdkleuren*, zie R e g e n b o o g; fig. *de — van een dialect*, tint; *de — van een dagblad*, staatkundige richting; zegsw. — *toonen*, — *bekennen*, in het kaartspel een kaart van de kleur bijleggen, fig. zijn meening te kennen geven, vooral op 't gebied van staatkunde of godsdienst; *hij kreeg een* —, blos, werd rood; *hij verschoot van* —, werd bleek; — *verzaken*, niet bekennen (kaartspel); *een — aan iets geven*, schijn, uiterlijk, glimp; *iets in geuren en —en vertellen, mededeelen*, zie G e u r; *iets met levendige —en schilderen*, op levendige wijze voorstellen; *over iets oordeelen als een blinde over* —, zeer dom en zonder kennis van zaken; *ze zijn van eenerlei* —, richting; —**bad** (schild. *verfbad*; fot. *kleurfixeerbad*), o. —en; —**doos** (*verfdoos*), v. —doozen.

Kleu'ren, v. mv.; zie: H e r a l d i e k e —, L i t u r g i s c h e —, S y m b o l i e k e —.

Kleu'ren (1 *met een kleur afzetten, kleur geven aan*; 2 *een kleur krijgen*), kleurde, heeft gekleurd: 1 *een prent* —, *een landkaartje* —, *boter* —, *de zon kleurt de oosten, de westerkim*; fig. *een verhaal te sterk* —, te mooi, te naar maken; *het dialect van Limburg is nogal Duitsch gekleurd*, van kleur, van toon, getint; 2 *het meisje kleurde op dat woord*, bloosde; *de appels, de druiven — reeds*; *hij kleurde tot achter de ooren*, werd schaamrood van verlegenheid; refl. *zich* —: *de velden — zich in de lente met een lichtgroen*, krijgen een lichtgroene kleur.

Kleu'renblind (*niet of slecht kleuren kunnende onderscheiden*), bn.: *een spoorwegbeambte, een spoorwegwachter enz. mag niet — zijn*; —**blindheid,** v. gmv., zie D a l t o n i s m e; —**druk** (*kunst, om bij het drukken op prenten of gravures kleuren aan te brengen*; *chromolithographie*), m. gmv.: de — is in 1750 door Ploos v. Amstel uitgevonden, zie D r i e k l e u r e n d r u k; —**fotografie** (*het fotografeeren in kleuren*), v. gmv.; —**harmonie** (*overeenstemming van kleuren of tinten*), v. gmv., zie V l o e k e n; —**leer** (*theorie over het ontstaan der kleuren*), v. gmv.; —**pracht** (*schoonheid van kleur of tint*), v. gmv.: *de — der Javasche visschen* (Veth); —**schijf** (*cirkelvormig toestel, 't welk draaiend toont, dat de zeven kleuren samen wit opleveren*), v. —schijven; —**spectrum** (*kleurenband, die ontstaat door ontleding der zonnestralen*), o. —s, —tra.

Kleur'houdend (*vast van kleur*), bn.: *deze japonstoffen zijn* —, verschieten niet van kleur; verg. W a s c h e c h t.

Kleu'rig (*een frissche kleur hebbende, vele en sprekende kleuren hebbende*), bn.; —er, —st: —*e uniformen*; —*e bloemenpracht.*

Kleur'ling (*iemand, behoorende tot de niet blanke menschenrassen*; *iemand van gemengd bloed* b.v. *afstammeling van een blanke en een negerin*), m. en v. —en, ook: *blauwe, liplap*, zie: M u l a t, M e s t i e s, in W.-Indië; in O.-Indië een Hollander van gemengden bloede, zie S i n j o; —**loos** (*geen kleur hebbende*), bn.: *zuiver water is*; fig. *een —looze stijl*, zonder eenig karakter, *een — dagblad*, geen der staatspartijen toegedaan, neutraal; —**menging,** v. —en, zie K o l o r i e t; —**schakeering** (*een voor 't oog aangename afwisseling van kleuren*), v. —en; —**sel** (*middel, om te kleuren, kleurstof*), o. —s: *boter*—, *kaas*—, *haar*—; —**stof** (*verfstof*), v. —stoffen: *de chemische —fen dienen in fabrieken tot het verven van wol, zijde, laken enz.*; —**verandering** (*kleurwisseling, —schakeering*), v. —en: *de — van het avondrood*; zie K a m e l e o n.

Kleu'ter (*klein, aardig kind*), m. en v. —s; ook: —**gat,** o. gmv.

Kle'ven (1 *blijven plakken of vastzitten*; 2 *doen kleven, doen hechten*), kleefde, heeft gekleefd: 1 *pek kleeft aan de vingers; de tong kleeft mij aan het verhemelte,* ik versmacht van dorst; *er — fouten aan deze nieuwe regeling*; 2 *een postzegel op een brief —*; *Van der Hoogen zijn lorgnet in het oog —de* (C. O.).

Kle'verig (*plakkerig*), bn.; —er, —st: *—e handen*; *pik is een —e stof.*

Kle'vig (*kleverig*), bn.; —er, —st: *een — sap.*

Kle'wang (O.-I. *steek- en houwwapen*), —s: *ronddolen in vreemde streken met kris en* — (Mult.); zie: Golok, Rentjong.

Klib'ber (*taaie gom*; *taaie kleverige stof*), o.

Klick (1 *aaneengesloten bende, die elkaar helpt beoordeelen*; 2 *restje van middageten*), v. —en: 1 *de gansche —*; *de hof—*; *moordenaars en hun —*, samenraapsel van geboefte; 2 Zie Kliekenmaal, Kliekjesdag.

Klie'kenmaal (*maal van vroeger overgeschoten spijzen of van resten van middageten*), o. —malen.

Kliek'jesdag, m. —en: *op Donderdag hield moeder —*, de kliekjes werden opgediend en gegeten.

Klie'merig (*morsig, modderig*), bn., gew.

Klier (ontl. *orgaan, dat vochten of sappen uit het bloed afscheidt*), v. —en; —**achtig** (*geplaagd met opzetting v. klieren*), bn., zie Scrofuleus; —**gezwel** (geneesk. *opzetting van een klier*), o. —gezwellen; —**ontsteking** (*ziekelijke aandoening van een klier*), v. —en; —**tering** (*tering, die de klieren aantast*), v. gmv.

Klie'ven (*met kracht vaneenscheiden*), kliefde, heeft gekliefd: *het schip klieft de golven, de pijl klieft de lucht*; — wordt gebruikt als de teweeggebrachte scheiding, onmiddellijk weer tenietgaat; verg. Klooven.

Klif (*steilte aan den oever, steilte*), o. kliffen: *nu zij* (*Eliza*) *het overhangend — bestijgt* (Ter Haar); aardr. *het Roode — bij Stavoreb,* steile, aan den zeekant afloopende hoogte.

Klijf (*klimop*), o. gmv.

Klik (*voorslag eener klok*; *onderstuk v. e. geweerkolf*; *achterste stuk v. h. roer*), m.—ken.

Klik'ken (*aanbrengen, verklikken*; *een klik laten hooren*), klikte, heeft geklikt; —**ker** (*klikspaan, verklikker*), m. —s.

Klik'klakken (*weerklinken van voorwerpen,* inz. *van metaal*), klikklakte, heeft geklikklakt: *de hoeven der paarden — op den harden weg, de lepels begonnen te —, het — der geldstukken*; zie Geklikklak.

Klik'spaan 1 (*klapspaan in een molen, een hout, dat* nl. *al klappend doet hooren, dat het koren tusschen de steenen vermalen is*), v. —spanen; vandaar: **2** (*scheldn. voor knaap of meisje,die iets verklapt of die klikt*), m. en v. —spanen.

I. Klim (*het klimmen*), m. gmv.: *een heele —, om op dien berg te komen!*; etymologisch verwant met Klim **II.**

II. Klim (*klimop*), o. gmv.; zie Klijf.

Klimaat' (Fr. *gemiddelde luchts- en weersgesteldheid van een gewest*), o. —maten, bij uitbr.: *het — van Nederland*, is nl. gematigd, veranderlijk, regenachtig, doch gezond.

Klimaat'schieten (O.-I. *niets-doen, op een luierstoel liggen en zwijgend genieten*), o.: *Mijnheer de Resident zat te —* (v. R.).

Klimatologie' (*leer der luchtsgesteldheid*; *klimaatleer*), v. gmv.; —**tolo'gisch** (*op het klimaat betrekking hebbend*), bn.: *—e verschillen, —e verandering, — invloeden.*

Klim'boon (plantk. *langs een boonenstaak zich rankende snijboon*), v. —boonen.

Klim'ijzer (*klauterijzer, dat men aan den schoen vastmaakt*; ook: *ijzer, dat ergens in vastgemaakt is en den klimmer gelegenheid geeft naar boven te klimmen*), o. —s: *aan de hoofden zijn —s aangebracht ten behoeve van het reddingwezen.*

Klim'men 1 (*opklauteren, opstijgen*), klom, heeft en is geklommen: *in een boom —, in den mast —*; fig. *met de stem —*, telkens hooger zingen; *de zon klimt tot 12 uur aan den hemel,* stijgt, rijst; *mijn jaren —*, ik word oud; *een kinderlijk gebed klimt ten hemel,* stijgt op; **2** zn., o. gmv.: *bij het — der jaren,* als het getal levensjaren groot wordt.

Klim'mend, bw. en bn.: *bij de Franken moest rechtgesproken worden bij —er zon,* d.i. bij rijzende zon, nl. vóór des middags 12 uur; *—e planten,* d.i. klimplanten; *een —e leeuw,* wapenk. een leeuw, op de achterpooten zich opheffend; z. Liebaard.

Klim'mer 1 (*mensch of dier, die* (*dat*) *klimt of kan klimmen*), m. —s: 1 *een matroos moet een — zijn*; *de aap is een goed —*; **2** (plantk. *klimop*), v. gmv.: *festoen van — langs den muur* (Staring).

Klimop' 1 (plantk. *in ons land veel voorkomende klimmende plant*; *zij hecht zich door wortelvezels aan boomen en muren, houdt drie jaar hetzelfde blad*), m. gmv.: de — is het zinnebeeld der trouw, ook het symbool der onsterfelijkheid (grafplant); **2** (*het loof van den klimop*), o. gmv.

Klimop'staf (myth. *de met klimopranken omslingerde staf van Bacchus en v. d. bacchanten*), m. —staven: zie Thyrsus.

Klim'plant (*klimmende plant,* bv. *—rozen, —boonen*), v. —en.

Klim'roos (plantk. eig. *klimmende roos*), v. —rozen: *de — maakt lange scheuten, die tegen muren opwaarts groeien.*

Klim'stok (*gymnastiekwerktuig*),m. —stokken: *de — dient tot hang- en klimoefeningen.*

Klim'touw (*gymnastiekwerktuig*), *met hetzelfde doel als de klimstok*), o. —en.

Klim'visch (dierk. *tropische vischsoort*), m. —visschen; ook Klautervisch.

Klim'vogels (dierk. *orde van vogels met twee teenen vóór en twee achter*), m. mv.: *de papegaai, de kaketoe en de specht zijn —.*

I. Kling (*lemmer, blank of staal van een sabel*), v. klingen: zegsw. *de bezetting over de — jagen,* d.i. *met de kling of het lemmer dooden,* geen kwartier geven, afmaken.

II. Kling (*kale duinheuvel*), v. —en: *deze burcht... daar omsingeld van barre —en* (St.).

Klingalees' (*iem. van de Z.-punt van Voor-Indië*), m. —leezen; ook Kling.

Klin'gel (*bel, belletje*), m. klingels. vero.

Klin'gelbuil (*kerkzakje, met een klingel of belletje er onderaan*), m. —builen.

Klin'gelen (*herhaald en zacht klinken van belletjes of schelletjes*), klingelde, heeft geklingeld: *de bellen der rammen of der paarden* —.

Klin'geling, —eling (*klanknabootsing van hard bellen*), tw.

Kliniek' (geneesk. *inrichting bij een hoogeschool, waar de medische studenten de zieken practisch kunnen bestudeeren; ziekenhuis; werkzaal van een specialist, bv. v. e. oog- of oorarts enz.*), v. —en: *de heelkundige* —, *een oogheelkundige* —; ook, Cliniek.

Kli'nisch (eig. *wat op bedlegerige zieken betrekking heeft*), bn.: *een* —*e les*, welke in een hospitaal aan het bed der zieken gegeven wordt; ook, Clinisch.

I. Klink (*klap, oorveeg, die klinkt*), m. klinken.

II. Klink (1 *vallend sluitijzer of ijzeren boutje, het handvat, waarmede het bewogen wordt*; 2 *driehoekig stukje in breiwerk*; 3 *omgeslagen eind v. e. ijzeren bout*), v. —en: 1 *de — van een deur*; *de — oplichten*, de deurklink uit den haak lichten, de deur openen: *de — van het hekje werd opgehaald* (Potg.); 2 *de wijdte van een klink*; 3 *een scherpe* —; —**bout** (—*ijzer*), m. —bouten.

Klink'dicht, o. —en; z. Sonnet en Klinkerd.

I. Klin'ken (*een helderen klank geven*), klonk, heeft geklonken: *zijn stem klinkt helder*, zie Sonoor; *de tonen — valsch*; *de stoomfluit klinkt ver*; —*de munt*, zie ald.; *met de glazen* —; fig. *die woorden, die verzen — goed*, zijn aangenaam om te hooren, *die bewering klinkt vreemd*, heeft iets ongewoons, minder goeds.

II. Klin'ken (*vastspijkeren, vastnagelen, hechten*), klonk, heeft geklonken: *de Heiland werd aan het kruis geklonken, Prometheus werd aan de rots geklonken*; *iem. in boeien* —; fig. *de zaak is geklonken*, heeft haar beslag gekregen, is tot stand gekomen.

Klin'kende munt (*gereed geld, in metaal: goud, zilver, nikkel, brons*), v.: *in — betalen.*

Klin'ker (1 spraakk. *vocaal, klinkletter*; 2 *metselsteen, baksteen*), m. —s: 1 *de aa is een* —, *onze taal bevat zeven* —*s*; 2 *een* —*pad, een* —*weg, een rollaag van* —*s* (C.O.).

Klin'kerd (*sonnet*), m. —s; zie Klinkdicht: beide woorden waren in de 17e eeuw in gebruik.

Klin'kerpad (*smal pad* inz. *in de dorpsstraat, van klinkers of baksteenen gemaakt*), o. —paden; —**weg,** m. —wegen.

Klinket' (*winket, kleine deur in een groote deur aangebracht. b.v. in een poortdeur*), o. —ten.

Klink'hamer (*hamer, in gebruik bij het klinken v. bouten*), m. —s; z. Klinknagel.

Klink'klaar (*zeer klaar, louter*), bn.: —*klare onzin*; — *goud*; *in* —*klare boter gebakken.*

Klink'klank (*klatergoud, valsche edelsteenen*; fig. *woorden of verzen zonder zin*), m. gmv.: *een redevoering vol* —.

Klink'letter (spraakk. *klinker, vocaal*), v. —s.

Klink'nagel (*ijzeren bout met twee koppen tot verbinding van ijzeren platen*), m. —s.

Klip (*steile, harde rots*, inz. *in zee*), v. klippen: *een blinde* —, nl. onder den waterspiegel; fig. hinderpaal, beletsel, oorzaak tot ondergang; zegsw. *tusschen de* —*pen door*, met vermijding van allerlei gevaren; *hij liegt tegen de* —*pen aan*, zeer onbeschaamd; —**achtig,** bn.: *een* —*e kust*, met klippen bezet.

Klip'das (dierk. *dikhuidig zoogdier in Afrika, niet grooter dan een konijn*), m. —dassen: *er zijn vier soorten van* —*sen, niet eene er van leeft in ons land*; —**geit** (*wilde geit, gems*), v. —geiten; —**kop** (dierk. *alpenraaf, steenraaf*), m. —koppen; —**muis** (dierk. *Siberische muis*), v. —muizen.

Klip'klap, tw.; ook, Triptrap.

Klip'per (scheepst. *lang, smal, snelzeilend koopvaardijschip met drie masten*), m. —s: *de eerste* —*s waren N.-Amerik. schepen.*

Klip'pertanden, zie Klappertanden.

Klip'recht (*het recht, dat O.-I. vorsten zich aanmatigden, om de op hun kusten gestrande schepen te berooven*), o. gmv.; —**steen** (O.-I. *koraalachtige steen*), m. —en; —**visch** (1 *zeevisch, familie der stekelvinnigen*; 2 *kabeljauw, die vóór het drogen gezouten is*), m. —visschen, (stofnaam), v. gmv.: 1 *de — leeft in de tropische zeeën*; *vele* —*visschen zijn fraai van kleur*; 2 — *eten*; —**zout** (*steenzout, vermengd met gips, klei, mergel enz.*), o. gmv.; —**zwaluw** (*tropische gierzwaluw*), v. —en; z. Salangaan.

Klis (1 *klissekruid*; 2 *verwarde knoop*; *samengewarde massa*), v. —sen: 1 *de gewone* —, *de kleine* —; ook, —*plant*; ook: de stekelige en kleverige knop van dat kruid: *de jongens gooiden met* —*sen*; zegsw. *die lui hangen aan elkaar als* —*sen*, zijn nauw verkleefd; 2 *een* — *menschenhaar*; ook Klit.

Kliseer'beitel, m. —s; —**schaaf** (*dienende tot het maken van lijstwerk*), v. —schaven.

Klis'klas (*smalle strook kant als tusschenzetsel*), o. gmv.; zie Entre-deux.

Klis'kruid, klis'sekruid (*plant*), o. gmv.

Klis'sen (*in de war zitten, een klis vormen, als een klis aan elkaar zitten*), kliste, is geklist.

Klisteer' (*lavement, darmspoeling*), v. —en.

Klisteeren (*een lavement zetten, inspuiten*); —**spuit** (*spuit, waarmee men een lavement kan toedienen*), v. —spuiten.

Klit (*kladdewortel*), v. klitten; ook, Klis.

Klits, klats, klets, tw. klankn.

Kli'won (O.-I. *titel v. e. ambtenaar in de Vorstenlanden, tusschenpersoon tusschen het Bestuur en de dorpshoofden*), m. —s: de — heeft gewoonlijk het opzicht over gemeentelijke publieke werken, de regeling v. heerendiensten enz. (Max Hav.).

Klod'der (*klomp, massa*), v. —s: *een — vet*; *het vet zit er bij* —*s aan*; *een — stroop.*

I. Kloek (*kip met kuikens*), v. kloeken: *een — met twaalf kuikens*, gew.; zie Klok.

II. Kloek (*fiksch, sterk; flink, dapper, moedig; wijs, schrander*), bn. en bw.; —er, —st: *dat zijn* —*e zeelui, een — besluit, na — beraad*; —*gebouwde knapen.*

Kloekhar'tig (*moedig, onversaagd, onbevreesd*), bn. en bw.; —er, —st: *een — woord*; — *optreden*; —**heid,** v. gmv.

Kloekmoe'dig (*dapper, onversaagd, vast-*

beraden, kloekhartig), bn. en bw.; —er, —st; *een —e aanval, zich — verdedigen*; —**heid**, v. gmv.

Kloekzin'nig (*schrander, vernuftig*), bn. en bw.; —er, —st; —**heid** (*schranderheid*), v.

Kloen, o. —en: *een — garen*, kluwen.

Kloet (*kalkstok, schippersboom*), m. kloeten.

Kloe'ten (scheepst. *boomen, voortduwen*), kloette, heeft gekloet; —**er** (*man, die een vaartuig met een boom voortduwt*), m. —s.

I. Klok (*broedhen*), v. klokken; z. K l o e k; klankna bootsende vorming evenals K l o k **II.**

II. Klok (*teug, slok*), m. —ken: *een — wijn.*

III. Klok (1 *metalen bel i. d. toren*; 2 *uurwerk, slingeruurwerk*; 3 *klokvormig voorwerp*; *glazen stulp*), v. klokken: 1 *het luiden der —*; zegsw. *een stem als een —*, verg. S t e n t o r; *aan de groote — hangen*, alom bekend en ruchtbaar maken; *hij heeft de — hooren luiden en weet niet, waar de klepel hangt*, zie K l e p e l; ook: scheepsbel om waarschuwingsseinen te geven; 2 *een staande —, een Friesche —*; *de oude heer Stastok* (C. O.) *was een man v. d. —*, was altijd en wilde alles op zijn tijd; zie ook: E l e c t r i s c h e k l o k, H u i s—, T o r e n k l o k enz.; *het —je van gehoorzaamheid*, klokslag, die herinnert aan taak of plicht; 3 *het —je v. e. luchtpomp*; zie ook D u i k e r k l o k.

Klok'bloem (*plant met klokvormige bloem*), v. —en; ook: A k o l e i of A k e l e i.

Klok'- en ha'merspel (*een eenigszins verouderd gezelschapsspel voor jongeren*, ook *schimmelspel* geheeten), o. —spellen: *het — heet naar een der vijf plaatjes met een klok en een hamer er op.*

Klo'ker (*pijpenwroeter*), m. klokers.

Klok'gelui (*het luiden eener klok*), o. gmv.: *vroolijk —*, bij e. feest; *somber —*, voor een doode.

Klok'hen (*broedkip*), v. —hennen; zie K l o k.

I. Klok'huis (*zaadhuis van appels, peren en kweeën*), o. —huizen.

II. Klok'huis (*deel van den toren, waar één klok hangt*), v. —huizen; zie K l o k k e n h u i s.

Klok'je (*paarsachtig voorjaarsbloempje*), o. klokjes; in 't wild groeien tal van soorten.

Klokkebei' (*in N.-Brab.: blauwe boschbes*), v. —en; in Holland: B l a u w b e s.

Klok'kegalg (*toestel, waarin de torenklok hangt*), v. —galgen, zie —s t o e l.

Klok'ken (*een klokkend keelgeluid maken*), klokte, heeft geklokt: *de man zette de flesch aan den mond en dronk gulzig, —d.*

Klok'ke(n)gelui (*gelui met één of meer klokken*), o. gmv.; —**luider**, m. —luiders.

Klok'kengieter (*iem., die torenklokken giet*), m. —gieters; —**huis** (*huis voor twee of meer torenklokken*), o. —huizen.

Klokkenist' (*bespeler der klokken van een carillon of beiaard; beiaardier*), m. —en.

Klok'kenmaker (*iem., die klokken repareert*), m. —makers, verg. H o r l o g e m a k e r; —**spel** (*beiaard*), o. —spellen: *Antwerpen heeft een beroemd — op den grooten toren*, zie C a r i l l o n; —**speler** (*bespeler van het carillon, klokkenist*), m. —s; —**spijs** (*metaalmengsel van koper en tin, d.i. brons, waaruit torenklokken gegoten worden*), v. gmv.; ook, K l o k s p ij s.

Klok'kereep (*touw, om de klok te luiden*), m. —en, ook: K l o k 'r e e p; —**stoel** (*stellage, waaraan of waarin de torenklok hangt*), m. —en; —**toren** (*toren met klok*), m. —torens.

Klok'reep, klok'kereep, m. —reepen; ook: K l o k 'z e e l, zie ald.

Klok'slag (*slag v. e. klok*), m. —slagen: *ik was daar met — van twaalf*, d.i. toen de klok twaalf sloeg: *hij kwam — zes*; *ik telde in mijn slapeloosheid trouw al de —slagen.*

Klok'spijs (1 *metaal om klokken te gieten, klokkenmetaal*; 2 *lichte spijs, waar geen kauwen bij noodig is*; bij uitbr. *lekkernij*), v. gmv.: 1 zie K l o k k e n s p ij s; 2 *dat gaat er in als —*, de honger doet het lekker smaken; fig. *dat gedicht van Vondel b.v. Altaargeheimenissen is geen —*, is geen gemakkelijke studie, meest met ontkenning: *hoogere wiskunde is geen —.*

Klok'vormig (*den vorm eener klok of bel hebbende*), bn.: *de bloem der haagwinde, der cactus is —.*

Klok'winde, v. —n; z. H a a g w i n d e.

Klok'zeel (*klokkereep of —touw*), o. —en: fig. *iets aan het — hangen*, alom bekend maken.

Klomp (1 *holsblok, houten schoeisel*; 2 *kluit, klont, brok*), m. —en: 1 *in landelijke streken draagt men algemeen —en*; zegsw. *met de —en op het ijs komen*, niet goed beslagen ten ijs of voor den dag komen; zegsw. *nu breekt mij de* (of: *mijn*) —; ik sta perplex; 2 *een — aarde, een — lood, een — vet*; fig.: *een— menschen, een dichte massa.*

Klom'penbal (spott. *bal voor het plebs*), o. —bals; ook: —**dans** (*ruwe dans, b.v. op klompen*), m. —en; —**maker** (*iem., die klompen maakt*), m. —s; —**makerij** (*werkplaats v. d. klompenmaker*), v. —en; —**parade** (*het wandelen van het janhagel en wel op klompen, het samenloopen van allerlei lui op klompen*), v., verg. P a n t o f f e l p a r a d e; —**spijkertje** (*zeer kleine spijker met tamelijk breeden kop*), o. —s: *het klompenleertje met een — vasttikken*; —**volkje** (*janhagel, de mindere man*), o.

Klomp'laars (*klomp, waaraan een laarzeschacht*), v. —zen: *den rietsnijder bewijzen de —laarzen grooten dienst.*

Klomp'visch (dierk. *maanvisch*), m. —vissen: *de — leeft in den Atlantischen Oceaan*; zie ook K o g e l v i s c h.

Klomp'voet (*misvormde voet*), m. —voeten; zie H o r r e l v o e t.

Klon'gel (*lap, lor, vod*), v. —s; zie K l u n g e l.

Klon'gelen (*beuzelen, knoeien, slecht werken*), —de, heeft geklongeld, zie K l u n g e l e n.

Klont (*aaneenklevende massa, kluit*), v. —en; verkl. *klontje*, o. —s: *een — aarde, een — boter, een — bloed, een — suiker*; —**je** (*kleine klont*, inz. *een brokje kandij*), o. —s: *er zijn witte en bruine —s*; zegsw. *zoo klaar als een —*, zeer helder, zeer duidelijk.

Klon'ter (*een hard klompje in een weeke of vloeibare massa*), m. —s; —**achtig** (*klonterig*), bn.; —er, —st.

Klon'teren (*tot klonters worden, verdikken*) klonterde, is geklonterd: *de melk gaat —* vol klonters worden.

Klon'terig (*met of vol klonters, klonterachtig*), bn.; —er, —st: —*e pap.*
Klon'tig (*klonterig*), bn.; —er, —st.
Klon'tong (O.-I. *Chin. marskramer*), m. —s: *de — verkoopt in den regel manufacturen of galanterieën.*
Kloof' klo've (*gaping, scheur, barst, spleet*), v. kloven: *diepe kloven in een rots; zijn handen zijn vol kloven* (door de vorst) verg. Winterhanden; fig. *er is een groote — tusschen hen ontstaan,* verwijdering; *er ligt een breede — tusschen waar en waarschijnlijk.*
Kloof'bijl (*bijl, om hout te doen splijten*), v. —en; —**hamer** (*moker, om een wig tot splijting van hout in te drijven*), m. —s; —**hout** (*hout, dat kloofbaar is*), o.: *beukenhout is goed —*; —**mes**, o. —sen; —**stok** (*werktuig van den diamantkloover*), m. —stokken; —**wig** (*wig of keg van ijzer, om hout te doen splijten*), v. —wiggen; zie Kloofhamer.
Kloos'ter (eig. *omsloten plaats; verblijf voor kloosterlingen*), o. —s: *deelen v. e. — zijn o. a.*: de —*kerk*, de *kruisgang*, de *slaapvertrekken* of *dormters*, de *cellen*, de —*tuin* of *kruidtuin*, de *eetzaal* of *refter*, de *kapittelkamer* of —*zaal*, de *boekerij*; zegsw. *op de —s reizen*, fig. bij vrienden op reis een onderdak zoeken.
Kloos'tergelofte (*vrijwillige belofte van gehoorzaamheid, armoede en kuischheid, af te leggen na den proeftijd*), v. —n: *de —n verplichten voor altijd* (plechtige geloften), *of voor e. bepaalden tijd* (eenvoudige geloften), zie Gelofte; —**gewaad** (*kleedij v. e. kloosterling*), o. —gewaden; —**kerk** (*kerk v. e. klooster*), v. —en, zie Munster; —**latijn** (*het Latijn der middeleeuwen in tegenstelling v. klassiek Latijn*), o. gmv.; —**leven** (*het leven i. e. klooster, d.i. volgens de regelen der orde*), o. gmv.; —**ling** (*bewoner v. e. klooster*), m. —en, vr. ook —**e**; —**moeder** (*overste in e. vrouwenkloosster, leidster*), v. —s; —**muur** (*ringmuur om een klooster*), m. —muren; —**orde** (*geestelijke orde*), v. —n: *er zijn actieve en contemplatieve —n*, zie ald.; oudere —n zijn o.a.: de *Benedictijnen, Kartuizers, Karmelieten, Augustijnen, Franciscanen, Dominicanen*; —**overste** (*het hoofd van één of meer kloosters*), m. en v. —n; zie: Abt, Gardiaan, Prior; —**regel** (*het geheel van voorschriften, in een klooster van kracht*), m. —en; —**school** (*inrichting van onderwijs, aan een klooster verbonden*), v. —scholen; —**straf** (*de straf als tucht, die in 't klooster kan opgelegd worden*), v. —straffen; —**tucht** (*de strenge leefwijze i. e. klooster*), v.; —**tuin** (*een door de kloostergebouwen omsloten tuin, somtijds met bloemen rondom een fontein of bron*), m. —en; ook, Kruidtuin; —**vader** (*de abt, de gardiaan, de prior van e. klooster*), m. —s; —**wet** (*al de kloosterregelen samen, de statuten*), v. —wetten; —**wezen** (*alles, wat op de kloosters en 't kloosterleven betrekking heeft*), o. gmv.; —**zuster** (*geestelijke zuster of religieuze in e. klooster*), v. —zusters.
Kloot (*bol, kogel*), m. klooten; verg. Wereldkloot; —**sch** (*bolvormig*), bn.; —**vormig**, bn. vero.
Kloot'schieten (*volksspel nog in Twente: het schieten of vooruitdrijven van een met lood gevulden houten bal*), o. gmv.; —**schieter** (*iem., die dat volksspel meespeelt*), m. —s: *te Arnhem op het nationale vredesfeest kwamen 600 —s uit 15 buurschappen.*
Kloo'ven (*doen splijten, met kracht vaneen scheiden*), kloofde, heeft gekloofd: *hout —, diamant —; — beteekent,* dat de teweeggebrachte scheiding blijft bestaan, verg. Klieven; —**er** (*iem., die klooft*), m. —s.
Klop (*klap, doffe slag*), m. kloppen: *een — op de deur geven,* zie Klopper; — *geven, krijgen,* d.i. slaag; zegsw. *de — is er op,* het meisje is 28 jaar: in den goud-gulden of 28, zie ald. was een dutje geklopt.
Klop'geest (spiritisme: *opgeroepen geest, die tikt of klopt b.v. op een tafel en zóó zijn tegenwoordigheid doet blijken*), m. —geesten; —**geesterij'** (*spiritisme*), v. gmv.
Klop'hamer (*houten hamer v. beeldhouwers*; ook, *ijzeren hamer v. boekbinders*), m. —s.
Klop'jacht (*groote drijfjacht*), v. —jachten: *een — houden op vossen, op wolven.*
Klop'je (*begijntje, zustertje*), o. —s: aldus genaamd naar haar taak, nl. de R.-K. geloovigen in oude dagen te kloppen of te wekken tot het bijwonen, in stilte, eener Mis; vero.
Klop'kever (*gestreepte boorkever*), m. —s, z. Kloptor en Doodkloppertje.
Klop'partij (*vechtpartij*), v. —partijen.
Klop'pen (1 *met korte slagen achter elkaar slaan, tikken, ranselen*; 2 *overeenkomen*), klopte, heeft geklopt: 1 *een vloerkleed —*, uitslaan; *wie klopt daar aan de deur?* tikt; *uw pols klopt te snel*, slaat; *ze hebben den vijand erg geklopt*, geslagen, gmz.; *geld uit den zak —*, geld doen geven; 2 *die cijfers —, de eindsommen —, de rekeningen — met het boek*, sluiten; —**ping** (*het kloppen*), v. —en: *de —en van het hart, van den pols.*
Klop'per (*iem., die klopt; werktuig, om mee te kloppen*), m. —s: *een ouderwetsch huis met een — op de deur; geef mij den kleer— eens ; een matten—; de — v. d. eikschiller.*
Klop'tor, v. —torren; z. Doodkloppertje; ook, *Kloppertje* en Kloptor.
Klos (*langwerpig houtrolletje*, inz. *voor garen*; *rolletje*; ook: *beugelbal*; nat. *cilindertje van hout of bordpapier, waaromheen met zijde of wol omwoeld koperdraad is gewonden, inductierol*), m klossen.
Klos'baan (*beugelbaan*), v. —banen.
Klos'klos, klankn. tw.: —, *daar kwam hij aan!* al klossende.
Klos'sen (1 *op een klos winden*; 2 *op zware plompe wijze loopen*; 3 *met klossen vervaardigen*), kloste, heeft (bet. 1, 2, 3), is (bet. 2) geklost: 1 *garen —*; 2 *hij kloste met vuile klompen door onze gang*; 3 *kant —, koord —.*
Klot'sen (1 *botsen, bonzen*; 2 van golven enz.: *slaan*), klotste, heeft geklotst: 1 *die biljartballen gaan —*; 2 *het zeewater klotst tegen den dijk, de wateren — tegen het schip.*
Klo've, v. kloven; zie Kloof.
Klovenier', kolvenier' (*kolfdrager, oud-A'damsch boogschutter*), m. —s. vero.
Kloveniersburg'wal (*gracht in Amsterdam, waarbij de —doelen was*), m. gmv.
Kloveniersdoe'len (*vroeger vereenigings-*

en oefenplaats der boogschutters v. Amsterdam), m., eig. mv.

Klucht (1 dichtk. *blijspel, kort van beloop en van laag-comischen inhoud*; 2 *grap, aardigheid*; 3 *menigte, troep*), v. —en: 1 *een dolle* —; *er zijn nog zes* —*en uit de 14e eeuw*, z. S o t t e r n i e; *de* —*en v. Coster en v. Brederoo uit de 17e eeuw*; ook K l u i t; 2 *zij* (*de Waarheid*) *wilde eens meedoen voor de* — (Bild.); *een charmante* — (C. O.); 3 *een* — *schapen*; *een groote* — *patrijzen* (C. O.); in bet. 3 vero. of gew.

Kluch'tig (*aardig, boertig, grappig*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *lied*; *een* —*e inval*; *hij keek mij* — *aan*, zonderling, vreemd.

Klucht'spel (*grappig tooneelspel, kort van beloop*), o. —spelen; zie K l u c h t 1.

Kluif 1 (*het kluiven*), m. gmv.: fig. *er is een heele* — *aan*, veel arbeids; **2** (1 *klauw*; 2 *beentje waaraan eenig vleesch zit*), v. kluiven: 1 *de arend had het duifje in zijn kluiven*; fig. *als je in zijn kluiven valt!* macht, handen; 2 *dat is een lekkere* —.

Kluif'fok (scheepst. *voorfok, zeil aan den voormast*), v. —fokken; —**hout** (scheepst. *verlengstuk v. d. boegspriet*), o. —houten: *het* — *is rond en in het midden het dikst;* ook K l u i v e r b o o m.

Kluis (*cel, eenzame woning, b.v. v. e. kluizenaar*; *brandvrij keldergewelf*), v. kluizen.

Kluis'deur (*enorm zware deur v. e. brandkluis*), v. —deuren.

Kluis'gat (scheepst. *opening in den boeg om er den ankerketting door te vieren*), o. —gaten; fig. *de* —*gaten*, de oogen (in matrozentaal).

Kluis'ter (*boei*), v. —s: *iemand in de* —*s slaan, iemand de* —*s aanleggen.*

Kluis'teren (*in kluisters slaan*; fig. *de aandacht boeien*), kluisterde, heeft gekluisterd.

I. Kluit (dierk. *snipvogel inlandsche strandvogel, strandruiter, sabelbekvogel*), m. —en.

II. Kluit (1 *klomp, stuk*; 2 *wegge*) v. kluiten: 1 *een* — *veen, een* — *visch, deeg*; zegsw. *hij is uit de* —*en gewassen*, groot geworden, flink gegroeid; *dat kost een* — *geld*, een massa: 2 *Meppeler* —*en.*

Klui'tenbreker (*werktuig, om de kluiten van omgeploegden grond te breken, walsrolblok*), m. —brekers.

Klui'tig (*vol kluiten*), bn ; —er, —st.

Kluit'je (*klein klompje of brokje, stukje*), o. —s: *een* — *boter*: zegsw. *iemand met een* — *in 't riet sturen*, hem met een kleinigheid of halve toezegging tevredenstellen of van zich af schuiven.

Kluit'kalk (*ongebluschte steenkalk*), v. gmv. *Limburgsche gebluschte* —.

Kluit'vogel, m. —vogels; zie K l u i t.

Klui'ven (*afknagen*), kloof, heeft gekloven; ook: kluifde, heeft gekluifd: *aan een beentje* —; fig. *daar is wat aan te* —, er is veel en moeilijk werk aan.

Klui'ver (scheepst. *driehoekig voor- of achterzeil, v. e. driemaster, fok*), m. kluivers.

Klui'verboom (scheepst. *verlengstuk van den boegspriet, kluifhout*), m. —boomen.

Klui'zenaar (eig. *bewoner v. e. kluis*; fig. *iem., die afgezonderd of eenzelvig leeft*), m. —s, —naren, ook, H e r e m i e t: de — *zondert zich van de wereld af en doet werken van godsvrucht.*

Klui'zenaarshut (*kluis*, ook, *kleine eenzame hut*), v. —hutten; —**kreeft** (*kreeftachtig schaaldier, dat in de schelpen van andere dieren leeft*), m. —kreeften; —**leven** (*het leven v. e. kluizenaar*), o. gmv.

Klun'dert (aardr. *gemeente in N.-Brab., ten Z.O. v. Willemstad*), v.; zegsw. *hij kijkt naar de* —, *of de Willemstad in brand staat*, hij ziet erg scheel.

Klun'gel (*nietswaardig voorwerp*; fig. *straatmeid, straatloopster*), v. —s; ook, K l o n g e l.

Klun'gelen (*verspillen, verbeuzelen, broddelen, knoeien*), klungelde, heeft geklungeld; —**werk** (*broddelwerk*), o. gmv.; ook, K l o n g e l e n.

Klup'pel (*knuppel, kneppel, dikke knoestige stok*), m. kluppelen, kluppels.

Klup'pelen (*afranselen, doodslaan*), kluppelde, heeft gekluppeld: *de kat* —, een verouderd boerenspel, z. K a t k n u p p e l e n.

Klup'pelspel (*zeker gezelschapsspel*), o. —spellen: bij het — is het de vraag. om uit een rij licht beweegbare voorwerpen er een weg te nemen zonder de andere te beroeren; ook, K n i b b e l s p e l.

Klup'pelvers (*vers met een refrein; vroeger stokvers*), o. —verzen, z. K n i t t e l v e r s.

Kluts (*zin, begrip*), v.: zegsw. *de* — *kwijt zijn*, in de war zijn.

Klut'sen (*slaan, kloppen*), klutste, heeft geklutst: *eieren* —.

Klu'wen (*opgewonden bal van katoen, bindtouw, garen enz.*), o. —s: *een* — *zijde.*

Klys'ma (*lavement, darminspuiting*), o.—'s.

Knaag'dier (dierk. *een orde van de zoogdieren*), o. —dieren: *de* —*en kenmerken zich door twee paar scherpe snijtanden vóór in elke kaak*; *de muis, de rat, de haas, het konijn, de bever zijn* —*dieren.*

Knaap (1 *jongen, schooljongen*; 2 *kleeren: stander*; 3 O.-I. *driepootig tafeltje*), m. knapen: 1 *een spel voor knapen en meisjes*; 2 *Keesje hing den rok van mijn oom over dien* —(C.O.); 3 *een* — *van mahoniehout.*

Knab'belen (*met de voorste tanden gaandeweg, d.i. met kleine stukjes, afbijten*), knabbelde, heeft geknabbeld: *de kinderen zaten op een harde korst te* —.

Kna'gen (*knabbelen*), knaagde, heeft geknaagd: *muizen, ratten, bevers* —, *de hond knaagt aan een been, de tanden stomp* —; fig. *de zorgen* — *aan zijn geluk*: *het verdriet knaagt aan zijn ziel*; —**ing** (*het knagen*), v. —en: fig. — *van het geweten*, folterend berouw.

Knak 1 (1 *krakend geluid, veroorzaakt door het breken van iets*; 2 *breuk, scheur*), m. —ken: 1 *ik hoorde een* —, *en daar viel het lampeglas in stukken op tafel*; 2 *er was een* — *in dat mooie drinkglas*; fig. *zijn gezondheid heeft op die zeereis een* — *gekregen*, groote schade, groot nadeel; *zijn vermogen, zijn krediet heeft een leelijken* —*gekregen*, is erg verminderd; **2** tw.: — *en de tand was er uit*; **3** (*gekrenkt, verstoord, min of meer beleedigd*), bn.: —*over iets zijn, hij was eenigszins* — *over zulk een bejegening.*

Knak'ken (*een geluid „knak" laten hooren, knikken, breken*), knakte, heeft geknakt: *de vingers laten* —; *die bloemstengel is geknakt*, gebroken; *een stormvlaag knakte den mast*; fig. *zijn gezondheid is geknakt,*

blijvend verzwakt, voor altijd verloren; *hij liet zijn hoofd op de borst vallen als een geknakte bieze* (C. O.).

Knak'worst (*dundarmige worst*), v. —en: *Frankforter* —.

Knal (*kort afgebroken geluid*), m. knallen: *de — van een geweer, van den donder,* felle slag; —**bonbon** (*bonbon gevuld met een weinig knalzilver, dat met een lichten klap ontploft bij lostrekking*), v. en o. —s; —**effect** (fig. *beeld, aan vuurwerk ontleend*), o. —en: uitwerking verkregen door bombast, door holle woorden, welke de onnadenkende menigte voor een oogenblik treffen en in vervoering brengen: *deze volksredenaar eindigt steeds met een* —; —**gas** (*ontplofbaar mengsel van twee deelen waterstof en één deel zuurstof*), o. gmv.; —**goud** (*geelbruin poeder, uit goudstof en ammoniak bestaande, zeker ontplofbaar goudachtig poeder*), o. gmv.

Knal'kwik (*ontploffingsstof, ontstaande uit kwik, salpeterzuur en alkohol*), o. gmv.: — is in 1799 door Howard uitgevonden.

Knal'len (*ontploffen, losbarsten, een knal geven*), knalde, heeft geknald: *de geweren, de karabijnen* —; *de champagnekurken* —.

Knal'pot (*onderdeel van een motor, waarin het geluid der afgewerkte gassen wordt gedempt*), m. —potten.

Knal'sein (*knallend signaal*), o. —en.

I. Knap 1 (*slag, geluid*), m. knappen: *het grogglas gaf een* —, *toen er te heet water in geschonken werd*; **2** tw.: —, *en het touw brak.*

II. Knap (1 *mooi, welgevormd*; 2 *vlug, flink, bekwaam*; 3 *fatsoenlijk*; 4 *netjes, naar behooren*), bn. en bw.; knapper, —st: 1 *een — meisje, zij heeft een — gezicht*; 2 *een knappe kop, hij was je te — af*; *dat hebt ge nu eens* — (of: *knapjes*) *gedaan*; *dat is* —, *weergaasch* —, *zei Kegge* (C. O.); 3 *zijn ouders zijn knappe burgerlui*; *hij gedraagt zich altijd* —; 4 *die werkman zit altijd — in de kleeren.*

Kna'penleeftijd (nl. *van 10—15 jaar*), m.; —**lied** (*jongenslied*), o. —liederen; —**vereeniging** (*jongelingsvereeniging* nl. *van jongens van 12 tot 16 jaar*), v. —en.

Knaphan'dig (*vlug of vaardig met de hand, behendig*), bn. en bw.; —er, —st.

Knap'heid (*het knap-zijn*; *welgemaaktheid, vlugheid, bekwaamheid, fermiteit, flinkheid*), v. gmv.

Knap'jes (*netjes, proper*), bw.: *zich — kleeden*; ook: vlug, flink, zonder dat er iets op aan te merken is: *dat heb je — gedaan.*

Knap'kers (*soort van late kers*), v. —en.

Knap'koek (*zekere brosgebakken koek*), m. —koeken; als stofnaam, v.: *hou je van —?*

Knap'pen (*een knap laten hooren, met een knap bersten*), knapte, heeft geknapt: *dat lampeglas zal* —, *het mutsaardhout ligt te* —; *de hond deed de beenderen* —; zegsw. *een uiltje* —, een dutje doen.

Knap'per (*iets, dat knapt*), m. —s: *een — is een knapkoek, een knapkers, een klapbus*; ook (gew.): een rolletje van 50 cents, van 40 kwartjes, of van 50 dubbeltjes.

Knap'perd (*knap mensch, soms ironisch*), m. —s; —je, o. —s.

Knap'peren (*aanhoudend knappen, doen knappen*), —de, heeft geknapperd: *brandend hout knappert, een —d vuurtje.*

Knap'zak (*tasch voor eten*; *ransel, voedseltasch*; *bedelzak*), m. —zakken.

Knar (*oude boomtronk;* fig. *gierigaard, stokoud maar taai mensch*), m. knarren.

Knar'pen (*knarsend geluid maken*), knarpte, heeft geknarpt: *het rijtuig knarpte op de kiezels.*

Knar'ren (*een krakend geluid maken*), knarde, heeft geknard.

Knars'been, knar'sebeen (*kraakbeen*), o.; —beentje, o. —s.

Knar'sen (*krassend doen klinken*), knarste, heeft geknarst: *op de tanden* —, *een oud slot laten* —; *e. oude deur knarst op haar hengsels*; ook, K n e r s e n.

Knar'setanden (*met de tanden knarsen*), knarsetandde, heeft geknarsetand; ook wel: *Knersetanden*; foutief is: *Tandenknarsen.*

Knas'ter, m. en v., zie K a n a s t e r.

Knauw (*beet, stoot, hap*), m. —en: fig. *een — geven,* benadeelen, schaden; *een — krijgen,* beschadigd worden: *het verguldsel had een leelijken knauw gekregen* (C. O.).

Knau'wen (*met de tanden bewerken*), knauwde, heeft geknauwd: *aan een been* —; fig. afmatten: *het bestijgen en afdalen van twee hooge bruggen had hem vrij wat geknauwd* (C. O.).

Knecht (1 *mannelijke bediende*; *handwerksgezel*; 2 bij overdracht: *voorwerp, dat dienst bewijst*), m. —s of —en: verkl. —*je,* —*ke,* —*ken,* o. —s: 1 zegsw. *zoo heer zoo —!* aan den bediende kent men den meester; *de oude — blijven,* het niet verder brengen; zie: H e e r e n k n e c h t, L i j f—, L o o p—, M e e s t e r—, B a k k e r s—, B o e r e n—, S m i d s— enz.; 2 *een stomme* —, een lat— of hoektafeltje; *een laarzen—,* om er de laarzen op uit te trekken; *een kleeren—,* knaap.

Knech'telijk (*slaafsch, kruipend*), bn. en bw.

Knech'ten (eig. *tot knecht maken*; bij uitbr. *afhankelijk maken, dienstbaar maken*; *onderwerpen*), knechtte, heeft geknecht: *een volk, een volksstam* —, zie G e k n e c h t.

Knecht'schap (*dienstbaarheid*), o. gmv.

Knechts'dienst (*dienst als knecht*), m. —en; —**kamer** (*bediendenkamer*), v. —s; —**livrei,** v. —en; —**loon** (—*huur*), o. —en; —**werk** (*werk voor een knecht*), o. gmv.

Kne'den (1 *al persende dooreenwerken*; 2 *al knijpende een bepaalden vorm geven*), kneedde, heeft gekneed: 1 *het deeg* —, *klei* —; 2 *een poppetje van stopverf* —; —**er** (*persoon, die kneedt*), m. —s; —**ing** (*de daad v. kneden*), v. gmv.: *de — van het deeg.*

Kneed'baar (*voor kneding geschikt*; fig. *buigzaam, handelbaar*), bn.; —der, —st.

Kneed'machine (*werktuig, om het deeg te kneden*), v. —machines.

Kneep (1 *heimelijke neep*; 2 gunstig: *kunstgreep*; ongunstig: *sluwe trek, loosheid, streek*), v. knepen: 1 *zij gaf het kind een — in den arm*; 2 *ik heb de — al beet, ik heb er de — van weg*; *hij kent de knepen*; zegsw. *daar zit 'm de* —, daar wringt het, zit de moeilijkheid.

Kneipp'kuur (*geneeswijze naar de voorschriften van wijlen pastoor Kneipp te Wörishofen, 1821—'97*), v. gmv.

Kne'kel (bijvorm van *kneukel: doodsbeen, bot*), m. knekels; —**huis** (*huis op een kerk-*

hof tot berging van doodsbeenderen), o. —huizen; **—man** (*skelet, de Dood in knekelvorm*), m., zie Zeisman.

Knel (*beklemming*), v. gmv.: *hij zit in de —*, moeilijkheid; ook: *klem, val, vosseknip.*

Knel'len (*nijpen, pijnlijk drukken*), knelde, heeft gekneld: *die nieuwe laarzen — mij*; fig. *het knellend juk der dienstbaarheid*, prangend; *—e belastingen*, drukkende; spreekw. *Ik weet wel, waar de schoen hem knelt*, wat de oorzaak is van zijn leed, zie ook Wringen; **—ling** (*het knellen*, fig. *kwelling, benauwing*), v. —en.

Knep'pel, m. —s; **Kneppelen;** zie Knuppel, Knuppelen.

Kner'pen (*knarpen*), knerpte, heeft geknerpt.

Kner'ren (*knarren*), knerde, heeft geknerd.

Kner'sen (*knarsen*), knerste, heeft geknerst: *met de tanden —.*

Knet'teren (*knappen met een helderen klank*), knetterde, heeft geknetterd: *de vlammen van het brandend gebouw hoorden we —, zout knettert in het vuur, de geweren hoorden we —, de donder ratelde met een knetterenden slag*; **—slag** (*scherp of hel klinkend geluid*), m. —en: *wat een —!*

Kneu (dierk. *een zangvogeltje*), v. —en.

Kneu'kel (verkl. van *knook*: *knokkel, vingergewricht*), m. —s: *iem. op de —s slaan.*

Kneu'kelvast (*sterk in de kneukels, in de handen*), bn.: *die werkman is —.*

Kneu'ter (*kneu, hennepvink*), m. —s.

Kneu'teren (*zacht zingen, neuriën*; *brommen, mompelen, knorren, stamelen*), kneuterde, heeft gekneuterd.

Kneu'terig (*verdrietig;* ook: *aangenaam, prettig*), bn. en bw.; —er, —st; *wij zaten — bij elkaar*, zie Knus; *een — mutsje*, lief.

Kneu'zen (*door drukking kwetsen, klemmen*), kneusde, heeft gekneusd: *z'n hand —, een perzik —, ooft —*; **—ing** (*gekneusde of wonde plek*), v. —en.

Kne'vel (*snorbaard, bovenlipbaard*; *bekhaar of bekborstels van de kat, den leeuw enz.*; *mondprang, handboei*; zeew. *houten nagel om door ronddraaiing touwwerk te spannen*; timm. *spanstok van een spanzaag*), m. —s.

Kne'velbaard (*zware knevel*; fig. *persoon, soldaat met knevelbaard*), m. —baarden; zie Snorbaard; **—band** (*bindsel voor den nacht, om aan den knevel een bepaalden vorm met opstaande tippen of punten te geven*), m. —en.

Kne'velen (*iem. een dwarshout of prop in den mond steken om hem het spreken te beletten; onderdrukken en afpersen; in boeien slaan*), knevelde, heeft gekneveld; **—aar** (*iem. die knevelt*; inz. fig. *woekeraar*), m. —s; **—arij'** (*afpersing, uitzuiging*), v. —en; **—ing** (*knevelarij*), v. —en; zie Knevel 2.

Knib'belen (*krakeelen, twisten om kleinigheden, haarklooven*), knibbelde, heeft geknibbeld; zie Beknibbelen.

Knib'belspel (*zeker gezelschapsspel*), o., —spellen; zie Knuppelspel.

Knic'kerbocker (Eng. *afstammeling der oorspronkelijke Hollandsche bewoners v. New-York, toen Nieuw-Amsterdam geheeten*; *bijnaam v. e. New-Yorker*), m. —s.

Knie (*kniegewricht*; bij uitbr. *voorwerpen, die met een — vergeleken worden*, b.v. scheepst. *zwaar kromhout*), v. knieën: *de — is een scharniergewricht*; *de — buigen, op de —ën vallen*, smeeken; *hij voelde zijn —ën knikken van schrik*; zegsw. *iets onder de — hebben*, iets goed kennen of kunnen; evenzoo: *onder de — krijgen.*

Knie'band (*band, waaraan de gesp van een kniebroek*; *riem of touw, om een koe of stier te kniepooten*), m. —banden.

Knie'banden, (*kniepooten*) kniebandde, heeft gekniebband: *een stier —.*

Knie'boog (*knieholte*), m. —bogen, zie Wade; **—broek** (*korte broek met kniebanden*; ook: *fietsbroek*), v. —en; **—buiging** (*knieling*), v. —en; **—dicht** (*rederijkersvers*, eig. *op de knie zittend*, d.i. *voor de vuist gemaakt*), o. —en; verg. Extempore; **—gebed** (*elk gebed, dat knielend verricht moet worden*), o. —gebeden; **—gewricht** (*verbinding van beneden- en bovenbeen, van dijbeen en scheenbeen*), o. —en; **—gezwel** (*opzetting aan de knie*), o. —gezwellen; **—hals** (scheepst. *hoek of bocht van een kniehout*), m. —halzen; **—jicht** (*jicht in het kniegewricht*), v. gmv.

Kniel'bank (*bidbank*), v. —banken.

Knie'len (*de knieën buigen*), knielde, heeft en is geknield: *de kameelen — om beladen te worden*; *voor God —*; **—end,** bn.: *in —e houding*; *— om vergiffenis vragen*; **—kussen** (*kussen om op te knielen*), o. —s.

Knie'pooten (*bij een wilde koe of een wilden stier kop en voorpoot kort aaneenbinden*), kniepootte, heeft gekniepoot.

Knier (*scharnier eener deur*), v. —en.

Knie'schijf (ontl. *rond en plat los beentje vóóraan op het kniegewricht*), v. —schijven.

Knies'oor (*gemelijk mensch*), m. en v. —en.

Knies'ster (*vrouw. kniesoor*), v. —s.

Knie'stuk (timm. *schoorbalk*; wapenk. *deel v. e. harnas*; schilderk. *portret, dat iem. tot aan de knieën, niet ten voeten uit, voorstelt*), o. —stukken.

Knie'val (*val op de knieën, uit eerbied*), m. —vallen: *een — doen voor den keizer.*

Knie'vers (*kniedicht*), o. —verzen.

Knie'viool, (*violoncel*) v. —violen.

Knie'zen (*verdrietig zijn, mokken, zich met hartzeer kwellen*), kniesde, heeft gekniesd: *zich dood —*; **—zer,** m. —s: *Robertus Nurks was geen —* (C.O.), kniesoor; **—erij'** (*kniezerigheid*), v.; zie Knijzen.

Knie'zerig (*kniezend, alle vroolijkheid missend, gemelijk, klagend*), bn.; —er, —st.

Knie'zig (*kniezerig*), bn.; —er, —st.

Knight (Eng. *ridder*: *laagste adellijke titel*), m. knights: *de —s of labour*, ridders van den arbeid, zekere arbeidersvereeniging Amerika.

Knijf (vroeger: *ponjaard*; *lang, puntig mes*), o. knijven, gew.; ook, Knipmes.

I. Knijp (*engte, knel*), v. gmv.: zegsw. *in de — zitten of zijn*, verlegenheid.

II. Knijp (*bierhuis*), v. knijpen: *in de — zitten*, in 't bierhuis (Duitsch: Kneipe) zitten te drinken.

Knijp'bril (eig. *pince-nez*), m. —brillen, thans algemeen *lorgnet.* w. i. g.

Knij'pen (*nijpen, samennijpen of -persen, knevelen*), kneep, heeft geknepen: *iem. in den arm —*; *de kat in 't donker —*, zie Kat; *hij weet zijn schuldenaars te —*;

zegsw. *het zal er* —, het zal er moeilijk toegaan.

Knij'per (1 *persoon, die knijpt*, fig. *die anderen geld afperst, vrek;* 2 *voorwerp, dat knijpt*), m. —s, 1 *het is een — v. e. vent;* 2 b.v. *een knijpbril of* —, thans, Lorgnet; *de —s of scharen van een kreeft*; *een — dient tot het vastzetten van papiertjes,coupons, waschgoed enz.*, gedeeltelijk gespleten, klemmend houtje; ook: scheepst. ijzeren klemschaar om balen en zakken te klemmen en zóó op te hijschen.

Knij'perig (*gierig, karig*; fig. *kleinzielig*), bn.; —er, —st: *een — huismoedertje*; *hij is zelden royaal, altijd heeft hij iets —s*; *—e opvattingen.*

Knijp'tang (timm. *nijpwerktuig*), v. —tangen, ook, Nijptang.

Knij'zen (*kniezen*), knijsde, heeft geknijsd.

Knik (1 *knak, gedeeltelijke breuk*; 2 *snelle beweging met het hoofd voorover als teeken van toestemming of begroeting*), m. knikken: 1 *de paraplu kreeg daar een —, die vaas heeft een —*; 2 *met een — stemde hij toe*; *zij groette met een vriendelijken —.*

Knik'kebeenen (*met knikkende beenen of knieën loopen*), —beende, heeft geknikkebeend: *de ouderdom doet —*; *wie een veerkrachtigen tred heeft, knikkebeent niet.*

Knik'kebollen (*met den bol of het hoofd knikken*), —bolde, heeft geknikkebold: *grootmoe zat half slapend te —, de ouderdom doet —*, verg. Schuddebollen.

Knik'ken (1 *gedeeltelijk breken*; 2 *buigen*; 3 *een knik* in bet. 2 *maken*; *groeten*), knikte, heeft geknikt: 1 *de wind heeft die dahlia's geknikt*; 2 *de oude man knikt in de knieën*; 3 *die oude vrouw knikte vriendelijk tegen mij.*

Knik'ker (1 *steenen spelballetje*; 2 fig. *hoofd v. e. mensch*), m. —s: 1 zegsw. *het is niet om de —s, maar om 't recht van 't spel*, niet om het voordeel maar om de eer; zie: Marmel, Stuiter; 2 fig. *ik schiet je een kogel door je* —, gmz.; zie ook Kersepit.

Knik'keren (*met knikkers spelen*), knikkerde, heeft geknikkerd: zegsw. *iem. van de baan* —, hem den voet lichten; —**spel** (*bekend jongensspel met knikkers*), o. —spelen; —**tijd** (*tijd van het jaar, dat wordt geknikkerd, najaar*), m. gmv.

Knik'stag(scheepst. *hulp- of bijstag*: *stevig touw aan den boegspriet*), o. —stagen.

Knip 1 (*lichte slag of knipping met wijsvinger en duim*), m. —pen: *dat is geen — voor den neus waard*, hoegenaamd niets; **2** (werktuig: 1 *vogelknip*; 2 *plat grendeltje in deuren, ramen enz.*), v. —pen: 1 *hang deze — daar in den boom, een — maken van baksteenen om musschen te vangen, het vogeltje zat gevangen in de —*; 2 *doe de — op de deur, dan zitten we rustig*, schuif.

Knip'beurs (*beursje met een stalen, koperen of zilveren knipbeugel, knipje*), v. —zen.

Knip'mes (*zakmes, dat ómknipt en in een hecht sluit*), o. —messen; zie Knijf.

Knip'muts (*neepjesmuts*), v. —mutsen.

Knip'oog (*iem., die met de oogen knipt*), m. en v. —ogen; —**je** (*knip met het oog als teeken van verstandhouding*), o. —s: *iem. een — geven*; zie Knipoogen.

Knip'oogen (*met de oogen knippen*, d.i. *ze snel achter elkaar openen en sluiten*), knipoogde, heeft geknipoogd: *Dolle Gerrit knipoogt tegen de heeren* (C. O.), geeft een teeken van verstandhouding door met een oog te knippen.

Knip'pen (1 *met een schaar af- of doorsnijden*; 2 *met de schaar den vereischten vorm geven*; 3 *met een knip raken of doen wegvliegen*; 4 *in een knip vangen*; fig. *vatten, vangen*), knipte, heeft geknipt: 1 *het haar —, de nagels* —; 2 *een hemd* — ;3 *iem. tegen den neus* —; *een pluisje van de mouw* —; 4 *de dief is geknipt.*

Knip'sel (*met de schaar geknipt figuurtje*), o. —s: *mislukte —s* (C. O.)

Knip'tor (dierk. *springkevertje, springtor*), v. —torren.

Knit'telvers (dichtk. *vers of rijmsel van geringe regelmaat*), o. —verzen: *de —verzen van den Schoolmeester.*

Knit'teren: zie Knetteren.

Knob'bel (*bolvormige uitwas*; *verharding op of in de huid*), m. —s: *een — aan het hoofd*; *een elt—*; *—s in de long*, z. Tuberkel.

Knob'belig (*met knobbels*; *knoesten hebbende*), bn.; —er. —st: *de olifant heeft een —e huid, een —e doornstok, een —e plantenwortel, —e horens.*

Knob'beljicht (*jicht, waarbij zich kalkachtige knobbels aan beenderen en gewrichten vormen*), v. gmv.

Knod, knod'de (*knoest, knobbel*), v. —den, —n.

Knod'destok (*stok met een knop, een soort van knots*), m. —stokken.

Knoe'del (*bal v. gehakt en v. tot poeder gewreven brood, in vet gaargekookt*), m. —s.

Knoe'delmajoor (mil. *zeer zwaar, groot hout, waarmee de soldatenkok de brij, de rats enz. roert*), m. —s.

Knoei (fig. *knel, klem, verlegenheid*), m. gmv.: *in den — zitten over iets.*

Knoei'boel (1 *slecht werk, prulwerk*; 2 *laag bedrog*; 3 *lage bedriegers*), m. gmv.; verg. Zwendel.

Knoei'en (1 *erg slordig werken, broddelen*; 2 fig. *bedrieglijk te werk gaan*), knoeide, heeft geknoeid: 1 *jongen, wat knoei je toch! dat meisje knoeit maar door aan haar borduurlap*; 2 *hij knoeit met zijn meel, tabak enz.*; —**er**, m. —s; —**erij'** (*slordig werk*; fig. *kuiperij, omkooperij*), v. —en; —**werk**, (*stumperig, slecht, slordig*), o. gmv.

Knoest (*hardigheid in hout, kwast*), m. -en.

Knoes'terig, knoes'tig (*vol knoesten, met uitwassen*), bn.; —er, —st: — *hout, een —e stok, een —e tak.*

I. Knoet (*Russische zweep met riemen*), m. knoeten, verg. Kat.

II. Knoet (*lomperd, grove kerel*), m. knoeten; misschien etymologisch hetzelfde woord als Knoet **I**; verg. vlegel: werktuig om mee te slaan en lomperd.

Knof'felen (*drukken*). zie Knuffelen.

Knof'look (plantk. *een ui- of bolplant, tot de liliën behoorende, afkomstig uit Z.-Europa*), o. gmv.: — *dient om spijzen te kruiden*; — *heeft een doordringenden reuk.*

Knok (*knook, been, bot*), m. knokken, w. g.

Kno'kig (*met groote en harde knoken*), bn.; —er, —st: —*e handen*; *een —e vent.*

Knok'kel (*kneukel, vingerbeentje*), m. —s:

iem. op zijn —s tikken; —**achtig**, bn.: *een —e hand*; —**jicht** (*jicht in de knokkels der hand*), v.; —**koorts** (*rheumatische koorts, vooral in de tropen*), v.: verg. K n e u k e l.

Knol (plantk. *veldvrucht*; fig. *oud, afgewerkt paard*; ook: *ouderwetsch, versleten horloge*), m. knollen: zegsw. *iem. —len voor citroenen verkoopen*, zie C i t r o e n.

Knol'kwal (dierk. *neteldier met een plat schijfvormig lichaam en met fraai rooden of blauwen weerschijn*), v. —kwallen: *de — leeft in ontelbare scharen in de Middell. Zee en kan in 't donker licht geven.*

Knol'lentuin, zegsw.: fig. *hij is in zijn —*, hij heeft het naar zijn zin, is erg in zijn schik, evenals een haas in een knollenland.

Knol'leschil (*schil v. e. knol*), v. —schillen.

Knol'raap (*groote knol onzer velden*), v. —rapen; —**selderij** (*gekweekte selderij met kortgesteelde bladeren en dikken wortel*), v. gmv., verg. B l a d s e l d e r i j; lees: —*selderie*.

Knol'smeris, m. —sen; z. S m e r i s.

Knol'vormig (*den vorm van een knol hebbende*), bn.: *de radijs is —, vele bolplanten hebben —e wortels.*

Knol'zwam (plantk. *zeer giftige paddenstoel*), v. —men: *de — komt tusschen Juli en October overal in ons land voor en is kenbaar aan haren knolvormigen voet.*

Knook (*been, bot*), m. knoken; zie K n o k.

I. Knoop (verwant met *knop*: *beenen, metalen, glazen, paarlemoeren schijfje, dat men aan een kleedingstuk zet, passende in een knoopsgat*), m. —en; verg. B l a u w e k n o o p; etymologisch verwant met:

II. Knoop (1 *hechte samenvoeging van twee draden, touwen, riemen, lijnen, banden*; 2 *vloek*; 3 sterrenk. *het snijpunt van twee groote cirkels aan het hemelgewelf*; 4 plantk. *verdikking van den stengel, afscheiding van de geledingen bij halmen van granen en grassen*; 5 scheepst. *een knoop in de loglijn op bepaalden afstand aangebracht*; 6 *punt, waar bergketenen zich vereenigen*; 7 in een roman of tooneelspel: *verwikkeling of ingewikkelde handeling, welke lezer of toeschouwer in spanning houdt en aan het slot wordt opgelost*), m. knoopen: 1 *een — leggen, een — losmaken, dat touw zit in den —*, in de war; gesch. *de Gordiaansche —*, zie ald.; *den — doorhakken*, fig. door krachtig en beslissend op te treden de moeielijkheid te niet doen; *daar zit 'm de —*, de moeielijkheid; *een — in den zakdoek leggen, om iets niet te vergeten*; *knoopen draaien*, fig. vleien, bedriegen; fig. *de — des huwelijks*; 2 *ergens een — opleggen*, bevestigen met een vloek; 3 *een — in den zonneweg als snijpunt eener planeet of komeet*; 4 *de —en in een roggehalm, in een rietstengel, in bamboe*, verg. K n o r f; 5 *de —en dienen, hun afstand is $^1/_{18}$ deel van een Engelsche zeemijl (= 1852 M.), om de snelheid van een zeilend schip te bepalen*; 6 *in de Alpen vindt men belangrijke —en*; 7 *de oplossing van den — in dat drama bevredigde niemand.*

Knoo'pen (1 *vast- of dichtknoopen*; 2 *kunstig ineenvlechten, zeker handwerk maken*), knoopte, heeft geknoopt: 1 *zijn mantel dicht—*; 2 *een netje —, een beurs —*; zegsw. *iets in zijn oor —*, het gehoorde voor altijd goed onthouden.

Knoo'pendraaier (*iem., die knoopen draait*; fig. *vleier, bedrieger*), m. —s; —**draaierij'** (in den mond van zeelui: *vleierij*), v. gmv.; —**fabriek**, v. —en; —**haak** (*haakje met handvat, om schoenknoopen vast te maken*), m. —haken; —**schaar** (mil. *plaatje van hout met een gat en een spleet om er de koperen knoopen van wapenrok of mouwvest op te poetsen, zonder het laken te bemorsen*), v. —scharen.

Knoop'gras (*varkensgras*), o. gmv.; —**kruid** (*in 't wild groeiende plant*), o. gmv.

Knoop'punt (*vereenigingspunt*), o. —punten: *Utrecht is een — van spoorwegen.*

Knoops'gat (*spleet in jas, vest enz. tot doorlating van een knoop*), o. —gaten: *met een lintje in het —*, met een decoratie.

Knop (1 *bolvormig lichaam, handvatsel of uitsteeksel*; 2 *beginsel van blad of bloem*), m. knoppen: 1 *de — van een deksel, van een speld, van een degen, van een wandelstok, van een zadel enz.*; 2 *een — van een roos, van een blad*; *in de —pen schieten*, d. i. (van een boom) knoppen krijgen; *de bloem staat nog altijd in den —*, is nog niet open of ontloken.

Knop'pen (*knoppen krijgen, uitbotten*), knopte, heeft geknopt, *de boomen gaan reeds —*; fig. *het constitutioneele knopt, ontluikt, tiert overal* (Potg.).

I. Knor (1 klanknab. *zeker geluid*; 2 *berisping, uitbrander* inz. in het mv.; 3 stud. *niet-corpslid*), m. —ren: 1 *het varken gaf een —*; 2 *—ren krijgen*; 3 *installatie van jonge —ren.*

II. Knor (*kraakbeen, knobbel*), m. knorren.

Knor'been (*kraakbeen*), o.; —beentje, o. -s.

Knorf (*knoop, verharding in den stengel der grassen, rieten, biezen*), m. knorven: zegsw. *knorven in de biezen zoeken*, d. i. haarklooven, vitten, spijkers op laag water zoeken. vero.

Knor'haan (dierk. *zeevisch, m. e. rugvin, die in zeer scherpe stekels eindigt*), m. —hanen: *op onze kust wordt de — veel gevangen*; *de — is als voedsel weinig in trek.*

Knor'ren (1 *e. dof, grommend keelgeluid voortbrengen*; 2 fig. *pruttelen, mopperen*), knorde, heeft geknord: 1 *hoor dat varken eens —*; 2 *op iemand —.*

Knor'repot (*pruttelaar, grompot, knorrig mensch*), m. en v. knorrepotten.

Knor'rig (*brommig, gemelijk, pruttelachtig*), bn.; —er, —st: *een — antwoord*; —**heid** (*verdrietelijkheid*), v. gmv.: *de —, waarmee Pieter was te bed gegaan* (C. O.).

Knor'vleesch (*kraakbeenig vleesch*), o. gmv.

I. Knot (*kluwentje, bosje*), v. knotten: *een — sajet, een — haar, een — vlas*; ook: K n u t.

II. Knot (dierk. *e. kleine strandlooper*), m. —ten: *de — is van Augustus tot Mei in groot aantal op onze kusten.*

Knots (*dikke, topzware stok*), v. —en; —**slag** (*slag met een knots*), m. —slagen.

I. Knot'ten (*den top, de punt er af slaan*, d. i. *afsnijden, inkorten*; fig. *verzwakken, kortwieken*), knotte, heeft geknot: *een wilg —, een paal —*; fig. *iems macht —, de wieken der verbeelding —* (Potg.); zie A f k n o t t e n; misschien etymologisch verwant met K n o t t e n **II.**

II. Knot'ten (*ineendraaien, strengelen tot*

een knot) knotte, heeft geknot: *het gehekelde vlas* —.

Knot'wilg (eig. *geknotte wilg*: *lage waterwilg*), m. —wilgen; zie Schotwilg.

Knul'telen (*schudden, drukken, zacht persen*), knuffelde, heeft geknuffeld: *een zwerenden vinger* —; —**ig**, bn.: *mijn vingers zijn — van de kou*, stram, stijf; zie Knoffelen, Knoffelig.

Knuist (*vuist*), m. knuisten.

Knul (*lomperd*), m. knullen: *een — van een vent*, een onhandige, domme kerel.

Knul'lig (*als een knul*), bn.; —er, —st: *wat ziet hij er — uit!* sulachtig.

Knup'pel (*korte dikke stok, kluppel*), m. —s; ook, Kneppel.

Knup'pelen (*met een knuppel slaan*), knuppelde, heeft geknuppeld; ook, Knep-pelen; zie Katknuppelen.

Knup'pelvers (*slecht vers*), o. —verzen.

Knu'ren (*talmen, luieren*), knuurde, heeft geknuurd. gew.

Knus, knus'sig (*aardig, lief*; *gezellig*), bn. en bw.: *knussige passagiers, een — gezelschap*; *dat huis is — ingericht*; *wij zaten zoo — of knusjes bij elkaar*, prettig.

Knut'selen (*tot tijdverdrijf werken a. kleine, fijne dingen, die niet veel beteekenen*), knutselde, heeft geknutseld; —**aar** (*iem., die handig knutselt*), m. —s; —**arij'** (*knutselwerk*), v. —en; —**werk** (*werkje dat geduld eischt*), o.; —je, o. —s.

Knut'tel (scheepst. verwant met *knot*: *bos van uit de hand gedraaid touw*), v. knuttels.

Knut'terig (*aardig, lief, gezellig*), bn. en bw.; —er, —st; verg. Knus, Kneuterig (prettig).

Kobalt' (*een roodachtig grijs metaal, S. G. 8.5*; *uit het oxyde bereidt men verfstoffen, o.a. Koningsblauw*, zie ald.), o. gmv.

Kobalt'blauw (*verbinding van kobalt-oxyde met aluinaarde*), o.; — *heet ook wel ultramarijn* of *Leidsch-blauw*.

Kobal'terts (*erts, dat kobalt bevat*), o. —ertsen; —**kies** (*een soort van kobalterts*), o. gmv.; —**zout**, o. gmv.; —**zuur**, o. gmv.

Kob'be (dierk. *volksnaam van zekere meeuw*; Zuid-Ned. *spin*), v. kobben: in Gron. is de — de zilvermeeuw, in Fr. is het de kokmeeuw; *de kobben broeien veel op Rottum*; zie Spinnekop.

Ko'bold (*berggeest, aardmannetje*), m. —s.

Kodak' (*kleine handcamera*), m. —s.

Kod'de (*stok, knuppel*), v. kodden.

Kod'debeier (van *kodde*, stok, en *beieren*, zwaaien: *boschwachter, veldwachter*), m. -s.

Kod'dig (*grappig*), bn.; —er, —st: *de voorzitter kreeg een —en inval* (Klikspaan), kluchtig, comisch; —**heid** (*snaakschheid, grap, aardigheid*), v. —heden.

Koe (dierk. *vrouwelijk rund*), v. koeien: *de — is een nuttig huisdier*; zegsw. *de — bij de horens vatten of pakken*, ook, *hebben*: iets moeilijks op de juiste manier flink aanpakken; *oude koeien uit de sloot halen*, half vergeten dingen weer oprakelen, meestal in ongunstigen zin; *veel koeien, veel moeien*, veel bezit geeft veel zorg; *men noemt geen — bont, of er is een vlekje aan*, voor een slecht gerucht omtrent iem. bestaat altijd wel eenige grond; *men kan niet weten, hoe een — een haas vangt*, hoe nl. iets erg onwaarschijnlijks toch gebeurt; —**tje**, o. —s: zegsw. *over —s en kalfjes praten*, over het vee, zooals de boeren doen, fig. over onbeduidende zaken; *zijn —s op 't droge hebben*, van zijn rente leven, meer *Schaapjes*, zie ald.; zie ook Gouden.

Koe'beest (dierk. *koe*), o. —beesten.

Koe'bloem (*madeliefje*), v. —en. gew.

Koe'boom (plantk. *boom in Z.-Amerika, gevende door insnijdingen van den stam een wit vocht of melksap*), m. —en.

Koe'brug (scheepst. *losse ladingbrug voor vee*), v. —bruggen.

Koe'brugsdek (scheepst. *een dek onder het tusschendek b.v. op linieschepen en fregatten*), o. —dekken.

Koe'doe (*antilope aan de Kaap*), m. —s.

Koe'gras (aardr. *polder in de gemeente Den Helder*), o.: *en dan de woestijn v. h.* — (C. O.).

Koei'ekop (*kop van een koe*), m. —koppen; —**staart**, m. —en; —**tong**, v. —en.

Koei'endrijver (*iem., die de koeien vooruitdrijft, b.v. naar de markt*), m. —drijvers.

Koeionneeren (*met opzet plagen, treiteren, het leven zuur maken, pesten*), koeionneerde, heeft gekoeionneerd; spreekt. *Koejeneeren*; verg. Negeren.

Koek (*gebak van meel, eieren, honing enz.*; ook: *huisbak*), m. koeken; als stofnaam, v.: zegsw. *iets voor zoete — opeten*, zich een onaangename bejegening stilzwijgend laten welgevallen; *dat is oude —, dat is maar —*, iets van weinig waarde; *het was — en ei tusschen haar zuster en Kees* (C. O.), bijzonder vriendschappelijk, ze waren het goed eens; zie: Appel—, Boter—, Chocoladekoekje; Drabbel—, Kruid—, Olie—, Panne—, Peper—, Spekkoek enz. alsmede: Lijn—, Raapkoek; zie ook Koekje.

Koe'kalf (*wijfjeskalf, vaarskalf*), o. —kalven, —kalveren; verg. Stierkalf.

Koe'kamp (*weiland voor koeien*), m. —en.

Koek'bakker, koe'kenbakker (*koekenmaker*), m. —bakkers; **koekbakkerij'** (*werkplaats van een koekbakker*), v. —en.

Koek'deeg (*deeg voor koek*), o. gmv.

Koekeloe'ren (d. i. *kijken en loeren*: *uitkijken, gluren*), koekeloerde, heeft gekoekeloerd.

Koe'kenpan (*keuken- of bakpan met langen houten steel*), v. —nen.

Koek'eter (*toenaam of alias voor A'dammer*), m. —eters: *jou leelijke —!* gmz.

Koek'hakken (*een peperkoek doorhakken*: *kermisvermaak*), hakte koek, heeft koekgehakt: *kom, nu gaan we —!*

Koek'je (*dunne, kleine koek, mopje*), o. —s.

I. Koe'koek 1 (dierk. *trek- en klimvogel, door zijn roep bekend, hij verlaat ons vroeg in den herfst en trekt naar Middel-Afrika*), m. —en: *dat haal je de —*, dat wil ik waarachtig wel gelooven; *loop naar den —!*; **2** tw., klanknabootsing: zegsw. *het is daar altijd — één zang*, er is geen afwisseling, het is er eentonig, altijd hetzelfde.

II. Koe'koek (bouwk. *uit'stekend dakvenster*; scheepst. *open luik, om licht in de hutten te doen vallen*), m. koekoeken, eig. hetzelfde woord als Koekoek **I** in associatie getreden met een dialectisch *koeken* = Duitsch *gucken*, Ned. *kijken*, *loeren* bijvorm: *Koek'uit*.

Koe'koekklok (*huisklok met een koekoek er op*), v. —klokken; de — is een klok, die de uren en halve uren met koekoekgeroep aankondigt.
Koe'koeksbloem (plantk. *in meerdere soorten voorkomende plant met lichtroode of witte schermvormig geschikte bloemen*), v. —en; zie Haanderik; —**brood** (*gewone klaverzuring*), o. gmv.; —**look** (*bolgewas*), o. gmv.
Koe'koeksveer (*veer v. e. koekoek*), v.—en; —**zang** (*geroep van den koekoek*), m. —en.
Koekoes'san (O.-I. *rijststoomer*), v. —s.
Koek'vergulden (*het met reepjes goud afzetten van Sinterklaaskoeken*), o. gmv.: *op — gaan* (C. O.). vero.
Koek'winkel (*winkel, waar vooral koek te koop is*), m. koekwinkels.
Koel (*niet warm, lauw*), bn. en bw.; —er, —st: *het is vandaag —, een —e wind, een —e dag, in de —e schaduw zitten, een —e kelder, een —e kamer*; fig. *een — onthaal*; *iemand — ontvangen*; *met —e zinnen*, kalm; zegsw. *in —en bloede*, niet opgewonden, kalm, bedaard.
Koel'apparaat (*toestel, om iets af te koelen*, inz. *melk*), o. —apparaten; zie: Koelkamer, —vat enz.
Koel'bak (smed. *bak vol koud water, om heet ijzer te koelen*; ook: *bak met water, om wijn enz. koel te houden*), m. —bakken.
Koelbloe'dig (*ongevoelig, kalm, rustig, onverschillig, flegmatiek*), bn.; —er, —st; verg. *in koelen bloede*.
Koel'cel (*ingemetselde, kleinere soort van koelkamer*), v. —cellen.
Koel'drank (*koele, verfrisschende drank*), m. —en.
Koe'len (*koel maken*), koelde, heeft gekoeld: *een gloeiend ijzer —*, door het in den koelbak te steken; fig. *zijn drift —*, tot bedaren brengen, kalmeeren; *zijn wraak —*, d. i. bevredigen; verg. Afkoelen en Verkoelen.
Koelhar'tig (*koel van hart, onverschillig, niet-hartelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e ontvangst, iem. — bejegenen*.
Koel'heid (*matige koude, frischheid*; fig. *onverschilligheid, onhartelijkheid*), v. gmv.: *iemand met — ontvangen, een tijding met — vernemen*.
Koel'huis (*afdeeling v. h. abattoir tot conserveering van vleezen*, ook: *bij andere inrichtingen*), o. —zen: *in een — zijn vriesruimten v. min 9° tot 10° C.*; —**boter** (*ingestoken boter, in een koelkamer of koelcel bewaard*), v. gmv.
Koe'lie (O.-I. *inlandsche of Chineesche daglooner, gehuurde sjouwer*), m. koelies: *mijn reisgoed was met —s vooruitgezonden*; —**contract** (*dienstovereenkomst tusschen den werkgever en de koelies*), o. —en; —**diensten** (nl. *van één of meer koelies*), m. mv.; —**ordonnantie** (*wettelijk voorschrift in zake de behandeling van koelies*), v. —s; —**werk** (*zwaar werk, slavenwerk*), o. gmv.
Koel'kamer (*vertrek, ingericht om boter, vleesch, wild enz. door koude langen tijd goed te houden of te bewaren*), v. —kamers.
Koel'kelder (*kelder, waarin boter enz. koel of versch gehouden wordt*), m. —kelders.
Koel'koel (Bali. *hol houtblok, dat dreunend geslagen, het volk oproept*), m. —s.
Koel'kruik (*kruik met wijden buik en nauwen hals van zeer poreuze klei*), v. —en: *vooral in Spanje worden — en gebruikt om het drinkwater koel te houden*; —**oven** (glasfabr. *oven, waarin men het gesmolten glas laat afkoelen*), m. —s; —**pan** (*pan, waarin men gesmolten suiker laat afkoelen*), v. —pannen.
Koel'te (*frischheid*), v. gmv.: *de — van den herfst, de — van een lenteavond*.
Koel'tje (*verfrisschend windje*), o. koeltjes: *er stak een aangenaam — op*.
Koel'tjes (*kalmpjes, ietwat onverschillig*), bw.: *zij antwoordde —; hij ontving mij —*.
Koel'vat (*vat met ijs, om e. vloeistof* b.v. *bier, wijn, er in te laten afkoelen, —bak*), o. —vaten.
Koel'weg (*kalmpjes, koeltjes, zonder ophef*), bw.: *— verklaren, dat men zekere verordening onredelijk vindt*.
Koelzin'nig (*kalm, rustig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e berekening* (Koetsveld); *— te werk gaan*, bedaard, koel van zinnen.
Koe'melk (*melk van een koe*), v. gmv.
Koe'mis (*bedwelmende drank bij de Kalmukken, uit gezuurde en gegiste paardenmelk verkregen*), v. gmv.
Koen (*moedig, onversaagd, onverschrokken*), bn. en bw.; —er, —st: *een — krijger*.
Koen'heid (*dapperheid, onversaagdheid*), v
Koe'pel (*half-bolvormig bouwwerk, koepelgewelf; gewelfde of veelhoekige dakkap; rond tuinhuisje*), m. —s; —**dak** (*dak als een koepel*), o. —en; —**gewelf** (*half-bolvormig gewelf*), o. —gewelven; —**graf** (*Oostersch grafteeken met gemetseld koepeldak*), o. —graven; —**kamer** (*kamer in koepelvorm*), v. —kamers; —**kerk** (*kerk met een koepeldak*), v. —en: de Aya Sophia is een —kerk, evenzoo: de St.-Jan in Den Bosch, de St.-Pieter te Rome, de St.-Paul te Londen enz.
Koe'pok (*pokpuist aan den uier van een koe*), v. —pokken.
Koe'pokinenting (*het inenten van pokken met koepokstof*), v. —en; zie Vaccinatie.
Koe'pokstof (*stof uit koepokken, waarmede ingeënt wordt*), v. gmv.
Koe'reihen (*oude volksmelodieën der koeherders in de Alpen*), v. mv.; ook: *Koereigen*.
Koe'ren (*kirren*), de duif koerde, heeft gekoerd.
Koer'gast (Duitsch: *Kurgast* d. i. *badgast*), m. en v. —gasten.
Koer'huis (op een badplaats: *badhotel, groot gebouw tot genoegen van de badgasten*), o. —huizen; zie: Koerzaal en Kuur.
Koerier' (*ijlbode, rijdende postbode, renbode*), m. —s, zie Estafette.
Koers (1 *loop, vaart, richting van een schip*; 2 *geldprijs of marktprijs van munten, effecten, wissels en geldsoorten; waarde der effecten op de prijscourant der Amsterdamsche beurs*), m. —en: 1 *de afgelegde — bedroeg dien dag 50 mijlen*; *een verkeerden — nemen*, richting; fig. *hij is van den —, hij is den — kwijt*, d. i. van het rechte spoor, fig. in de war; 2 *munten buiten — stellen*; *de — van het zilver*; *den — ver-*

lagen; *de schommelingen van den — der effecten*; *de —en zijn gedaald, gerezen.*

Koer'sen (1 *den koers richten*: *stevenen, koers zetten*; 2 *iets klaren, in orde of ten uitvoer brengen*), koerste, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 1) gekoerst: 1 *dat schip koerst naar Java*; 2 *ik zal dat wel —.*

Koers'lijst (*lijst of opgave van den prijs der op de beurs verhandelde wissels, effecten, geldsoorten en koopwaren*), v. —lijsten; **—noteering** (*opgave van de prijzen ter beurze voor de koerslijst*), v. —noteeringen; **—rekening** (*berekening der waarde van munten of effecten, naar den koers van den dag*), v. gmv.; **—verhooging** (*stijging van den koers*), v. —en; **—verlaging** (*daling van den koers*), v. —en; **—verschil** (*verschil tusschen den hoogsten en laagsten koers*), o. —verschillen.

Koer'zaal (*groote zaal in een koerhuis tot gezellige bijeenkomst der badgasten*; ook *het geheele gebouw*), v. —zalen: *de — dient ook als balzaal*; ook, Kurzaal.

I. Koes, v.; zie Boes.

II. Koes (*stil, doodstil*), bn., tot een hond: —, *Veldin* (C. O.); fig. *zich — houden*, niets zeggen; ook: Koest.

Koes'koes (*gerecht van in olie gebakken* [*schapen*]*-vleesch en meel met eenige andere ingrediënten; lievelingsgerecht der Arabieren*), v. gmv.

Koes'koezen (*door elkaar stampen van middagspijzen*), koeskoesde, heeft gekoeskoesd; zie Hutspot.

Koest (*stil*; *ga liggen*), zie Koes. II.

Koe'stal (*stal voor koeien*), m. —stallen.

Koes'teren (*verwarmen, liefderijk verplegen*), koesterde, heeft gekoesterd: *zich in het zonnetje —*; *een zuigelingetje —*; fig. *een wensch —, de hoop —, geestdrift —*, deze bij zich zelf verlevendigen; *wantrouwen —*, voeden.

Koet (dierk. *meerkoet*), v. —en.

Koe'teraar (*iem., die hakkelt, kromtong*), m. —s; vr.: —aarster, —s.

Koe'teren (*gebrekkig praten, kromspreken*), koeterde, heeft gekoeterd: *hij kan wat Fransch —*; *nu en dan een vreemd woord moet men toch maar —* (Potg.).

Koeterwaal' (*iem., die koeterwaalt*), m. —walen; **—waalsch' 1** (*onverstaanbaar, brabbelig als van een Waal of Franschen Belg, die Nederlandsch wil spreken*), bn.; **2** (*kromtaal, brabbeltaal*), o. gmv.; **—wa'len** (*koeterwaalsch spreken*), —waalde, heeft gekoeterwaald.

Koets (1 *overdekt rijtuig*; 2 *bed*, in deze bet. vero.), v. koetsen: 1 *een post—, een statie-*; zegsw. *uit de — vallen*, ontnuchterd worden; zie: Auto, Brik, Coupé, Dogcar, Dos-à-dos of Sado, Landauer, Omnibus, Taxi, Tilbury, Vigilante enz.; *de gouden —*, het statie-rijtuig voor den uit- en intocht onzer Koningin, als deze b.v. de Staten-Generaal gaat openen; 2 *de kinderen gaan naar de —*; *geen — omvang me 't lijf!* (Bild.).

Koet'sen (*papierstof scheppen op het vilt*), koetste, heeft gekoetst; **—er** (*werkman, die koetst*), m. —s.

Koets'huis (*gebouw tot berging van koets of koetsen*), o. —huizen; zie Remise.

Koetsier' (*voerman van een koets*), m. —s.

Koetsiers'jas (*lange, meestal blauwe jas met blinkende knoopen*), v. —jassen; **—kiel,** m. —en; **—livrei,** v. —en; **—plaats** (*—betrekking*), v. —en; **—zweep,** v. —en.

Koets'paard (*paard, dat de koets moet trekken*), o. —en; zie Paard.

Koets'poort (*breede, [gewelfde] poort, waardoor men met een koets naar binnen of uit kan rijden*), v. —poorten.

Koe'vinkje (dierk. volksnaam v. d. *gelen kwikstaart*), o. —s; gew.

Koe'voet (*ijzeren staaf, uitloopend in twee klauwtjes, ook wel in een spits*), m. —en.

Koe'vogel (dierk. *N.-Amerik. vogeltje*), m. —s: *de — zoekt op den rug der koeien allerlei woekerdieren.*

Kof (*tweemaster, rondgebouwd koopvaardijzeeschip met breeden achtersteven*), v. koffen; vero

Kof'fer (*reiskist*), m. —s: *zijn — pakken.*

Kof'feren (*inpakken*), kofferde, heeft gekofferd: *zijn reisgoed —.*

Kof'fervisch (dierk. *beenige en met beenplaten ompantserde visch der tropische zeeën*), m. —visschen.

Kof'fie (1 *kern of pit der koffiebes, oorspronkelijk uit Abessinië en Soedan, nu voornamelijk uit Brazilië*; 2 *de gebrande boonen, voor het gebruik gereed*; 3 *drank uit — bereid*; 4 *kan, kopje met koffie*), v. gmv.: 1 *een —plantage*; *er zijn verschillende soorten —*, zie Santos —, Java —; 2 *gemalen —*; *een ons —*; 3 *slappe, sterke —*; zie Koffieboon; 4 *breng de — in; Jan, twee —*, twee kop koffie.

Kof'fiebaal (*groflinnen zak, geweven van het zoogenoemde jutegaren tot verzending van koffieboonen*), v. —balen; **—blad** (*schenkblad*), o. —bladen; **—bladziekte** (*eigenaardige ziekte op de koffielanden* (Java) *en in de gouvernements-koffietuinen*), v.; **—boom** (*boom, die de koffie oplevert*), m. —en: *een bloeiende — met zijn witte, sterkriekende bloemen biedt een schoonen aanblik*; **—boon** (*een der twee pitten uit de roode bes van den koffieboom*), v. —en, zie Koffie; **—brander** (*persoon, die de groene koffieboonen roostert*), m. —s; **—branderij** (*werkplaats v. d. koffiebrander*), v. —en; **—cultuur** (*kweekerij en teling van koffie*), v. gmv.: *de — op Java is verloopen door de —bladziekte*; **—dik** (*koffiebezinksel, -dras*), o. gmv.; **—drinken** (*het drinken van koffie*, inz. *twaalfuren*), o. gmv.; **—extract** (*sterk aftreksel van koffie*), o. gmv.; **—goed** (*—servies*), o. gmv.; **—heester** (*—plant*), m. —s; **—huis** (*bierhuis, café*), o. —huizen; **—kamer** *café*; in schouwburgen enz.: *ververschingskamer, foyer*), v. —kamers; **--kan** (*kan van metaal, graniet, porselein enz., waarin koffie gezet wordt*), v. —kannen; **—krans** (*dames-vriendenkring*), m. —en; **—land** (O.-I. *land of grond, waarop koffie gekweekt wordt*), o. —en; **—lepel,** m. —s; **—lezen** (*schiften, uitzoeken van koffie*), o. gmv.; **—leesster** (*vrouwtje, dat koffieboonen leest*), v. —s; **—malen** (*het fijnmalen van —boonen*), o. gmv.; **—molen** (*werktuig tot het fijnmalen van koffieboonen*), m. —s; **—planter** (*bezitter van een*

koffieplantage), m. —s; —**pluk,** m. gmv.; —**praatje** (*gezellig praatje onder een kopje koffie*), o. —s; —**servies** (*koffieblad met toebehooren*), o. —serviezen; —**stroop** (*gebrande stroop als surrogaat voor koffie*), v. gmv.; —**tafel,** v. —s: *ze zaten lang nog aan de —tafel*; —**teut** (*oud wijfje, dat niet van voortmaken weet*), v. —en; —**trommel** (*blikken koffiebus*), v. —s; —**tuin** (*koffieplantage*), m. —en; —**uur** (*vast uur, waarop een familie of iem. koffie drinkt*), o. gmv.; —**veiling** (*openbare verkoop van koffie b.v. te Amsterdam*), v. —en, zie Handelmaatschappij; —**water** (*kokend water, te koop in een water- en vuurnering*), o. gmv.; —**zak** (*filtreerzakje in den koffiepot*; ook, *koffiebaal*), m. —ken.

Kof'schip (scheepst. *kof*), o. —schepen; vero.

Kog, kog'ge (*Middeleeuwsch snelzeilend koopvaardijschip met ronden boeg*), v. koggen.

Ko'ge (*ingedijkt land*), v. kogen; ook: *Koog.*

Ko'gel (*bal* inz. *uit kanonnen, geweren enz. afgeschoten*), m. —s: *met —s schieten*; *den — krijgen, tot den — veroordeelen,* verg. Fusilleeren; *met iem. een — wisselen,* duelleeren op het pistool; *den — sleepen,* op de galeien zijn, zie Bagno; zegsw. *de — is door de kerk,* de zaak heeft haar beslag: na lang wikken en wegen is er een besluit genomen, de teerling is geworpen.

Ko'gelbaan (*denkbeeldige lijn, door een afgeschoten kogel beschreven*), v. —banen; —**diertjes** (dierk. *straaldiertjes, infusiediertjes*), o. mv.; —**distel** (plantk. *samengesteldbloemige plant met kogelvormige bloemkolfjes*), v. —s.

Ko'gelen (*met kogels, steenen enz. schieten*; ook: *gooien, werpen*), kogelde, heeft gekogeld.

Ko'gelflesch(je) (*flesch voor kunstwater, met e. glazen kogeltje gesloten*), v. —flesschen; fleschjes.

Ko'gelgewricht (ontl. *bijzonder soort van gewricht van het menschelijk of dierlijk lichaam*), o. —en: bij een — heeft een der beenuiteinden den vorm v. e. kogel of v. e. deel er van, b.v. het dij-heupgewricht.

Ko'gelgieten, o. gmv.; —**gieterij,** v. —en; —**mal** (*gietvorm voor kogels*), m. —mallen; —**park** (*stapelplaats van kogels*), o. —en; —**regen** (mil. *het vallen van kogels in grooten getale als waren het regendroppels*), m. —s; —**rond** (*bolrond*), bn.; —**stapel** (*regelmatig opgestapelde hoop kogels*), m. —s; —**tang** (geneesk. *tang, om een kogel uit een wonde te halen*), v. —en; —**trekker** (*werktuig, om kogels uit den loop te halen*), m. —s; —**vanger** (*aard- of zandheuvel tot het smoren van kogels bij het schijfschieten*), m. —s.

Ko'gelvisch (dierk. *eivormige met stekels bezette visch*; *klompvisch*), m. —visschen; zie Maanvisch.

Ko'gelvorm (*vorm, waarin kogels gegoten worden*), m. —vormen; —**vormig** (*den vorm hebbend van een kogel*), bn.; —**wagen** (mil. *wagen, waarin kogels vervoerd worden*), m. —s.

Kog'ge, v. koggen; zie Kog.

Kohier' (*lijst van aangeslagenen in een belasting of van onderhoudsplichtigen bij het dijk- of polderwezen, belastingaanslagregister*), o. —en.

Kohort' (*krijgsbende, troepenafdeeling bij de Romeinen,* 0.1 *legioen*), v. —en; zie Cohorte.

Ko'jan(g) (O.-I. *inhoudsmaat*), v. —s: voor scheepslasten is de — 2 ton d. i. 32 pikol of 1976,36 KG.; voor zouthandel is de — 30 pikol of 2011,25 Liter; een — rijst is te Batavia 27, te Semarang 28, te Soerabaja 30 pikol.

Kok (*man, ervaren in het bereiden van spijzen*; *iemand, die aanneemt spijzen te bereiden en aan huis te bezorgen*), m. koks: *de — van een hotel, een scheeps—*; *Pieter kreeg van den — dagelijks vijf borden eten*; spreekw. *Veel —s bederven de brij,* te veel raad gedijt niet; *Het zijn niet allen —s, die lange messen dragen,* allen zijn niet, wat ze schijnen, uiterlijk vertoon bewijst iemands geschiktheid nog niet; *Honger is de beste —* (of: *maakt rauwe boonen zoet*), honger doet alles lekker smaken.

Kokan'je, o.: *het land van —,* luilekkerland; ook: Cocagne.

Kokan'jemast (*bij volksspelen, versierde en aan den top met prijzen behangen gladde klimmast*), m. —masten; ook: Cocagnemast.

Kokar'de, (*hoed-, mutsstrikje, lintje* of *rozetje, met de nationale of partijkleuren*), v. kokardes; zie Cocarde.

Ko'ken (1 *spijs bereiden*; 2 *zieden, op kookhitte zijn*), kookte, heeft gekookt: 1 *soep —, aardappelen —, eieren —*; bij uitbr. *traan —,* bereiden, zie Traankokerij; 2 *het water kookt, de melk gaat —*; fig. in kokende beweging zijn: *de zee kookt, de golven —*; *mijn bloed kookt,* ik ben zeer boos; *hij begon inwendig te —,* werd zeer toornig.

Ko'kendheet (*zeer heet*), bn.: *de soep is —.*

Ko'ker (*rolrond, hol voorwerp of busje*), m. —s: *een — voor pennen, pijlen enz.*; zegsw. *dit komt niet uit zijn —,* d. i. uit zijn brein, daar is hij de uitdenker niet van; *veel pijlen in zijn — hebben,* tal van verweermiddelen bezitten, veel bewijsgronden hebben, zie Pijl.

Ko'keren (*in een koker doen, wegbergen;* fig. *foppen, misleiden*), kokerde, heeft gekokerd. gmz.

Ko'kermuilen (*meesmuilen, grimlachen*), kokermuilde, heeft gekokermuild.

Ko'kervrucht (plantk. *veelzadige doosvrucht*), v. —en: *de monnikskap en de ridderspoor hebben —vruchten.*

Koketteeren, zie Coquetteeren.

Kok'halzen (*walgen, dreigen te braken*), kokhalsde, heeft gekokhalsd.

Kokin'je (eig. *iets uit het land van kokanje: suikerstroopballetje*), v. —s; verg. Caramel.

Kok'kelen (*liefde bewijzen als b. v. de moeder een kind doet*; ook: *minnekoozen*), kokkelde, heeft gekokkeld.

Kok'kerd (*iets, dat groot is in zijn soort*), m. —s: *wat een — van een neus! een — van een dagbroer!* ook: *Kok'ker.*

Kok'kie (O.-I. *keukenmeid; kok*), v. kokkies.

Kok'meeuw (dierk. *een soort van meeuw binnen onze zeegaten*), v. —en: de — of

kobbe is iets kleiner dan de kraai, zij heeft een vleeschkleurigen bek en roode pooten, toeft in ons land van April tot Augustus.

Ko'kosbast (*bolster van de kokosnoot*), m. —en; **—boom** (*kokospalm*), m. —en; **—melk** (*het witte vocht uit de kokosnoot*), v. gmv.; **—noot** (O.-I. *groote klappernoot*), v. —noten; **—olie** (O.-I. *olie, bereid uit de copra*), v. gmv., ook, *—boter*; **—palm** (O.-I. *algemeen in de tropen voorkomende palmboom, 15—20 M. hoog*), m. —en; ook, Klapperboom of Klapper, zie ald.; **—suiker** (*palmsuiker*), v. gmv.; **—vezel** (*een der draden of vezels, die den klapperdop omgeven*), v. —vezelen, —vezels; **—vleesch** (*het witte, hardere bestanddeel van de inwendige kokosnoot*), o. gmv.; **—water** (*het melkachtige sap, besloten in de kokosnoot, kokosmelk*), o. gmv.; **—zeep** (*harde zeep, bereid met kokosolie*), v. gmv.

Koks'jongen (*jongen, die den kok helpt*), m. —jongens; **—maat** (*helper van den kok*), m. —s; **—pomp** (*pomp voor 't reinigen van 't vaatwerk*), v. —en.

I. Kol (*hamerslag tegen den kop van een te slachten rund*), m. kollen; zie Dollen, etymologisch verwant met Kol **II.**

II. Kol (*kleine bles aan het voorhoofd van een donkerharig paard*; ook: *korenroos, klaproos*, gew.), v. kollen.

III. Kol (*heks*), v. kollen: *van de —, de Noordsche — bezeten zijn*, behekst zijn; *—rijden*, als heks op den bezemsteel rijden; *—rijdster*, tooverheks.

Kol'bak (*huzarenberenmuts*), m. —bakken.

I. Kol'der (*zijden of goudlakensch kleed met gordel, dat over het harnas werd gedragen, tot de knieën reikte, zonder mouwen*; *lederen harnas*; *leeren kuras*; ook: *dracht v. d. poorter*), m. —s: op den — waren de wapenteekenen en zinspreuken des ridders voor de borst aangebracht (Consc.); *een wollen —*; zie nog Maliënkolder.

II. Kol'der (*een paardenziekte*), m. gmv.: *dat paard heeft den — in den kop*, dolheid.

Kol'deren (*den kolder krijgen*; fig. *allerlei dwaasheden doen*), kolderde, heeft gekolderd: *het paard kolderde*; fig. *het is of de jongen koldert.*

Kol'derig (*dol, woest*), bn.; —er, —st: *een — paard.*

Ko'len (*steenkolen*), v. mv.: *wat kosten die —? — naar New-Castle brengen*, zie Water.

Ko'lenaak (*schuit voor steenkolen*), v. —aken; **—bak** (*bakje voor steenkolen*), m. —ken; **—bedding** (*—laag*), v. —en; **—bekken** (*—gebied, —revier*), o. —s.

Ko'lenbrander (*maker van houtskool in de Duitsche wouden*), m. —branders.

Ko'lenbunker (*steenkolenruim op stoomschepen*), m. —s; zie Bunkeren.

Ko'lendamp (*damp van brandende steenkolen*), m. gmv.; **—district** (*district of bekken van steenkolenmijnen*), o. —en, zie Revier; **—drager** (*werkman, die steenkolen laadt en lost*), m. —s; **—emmer** (*emmer, waarmee de kolenbak gevuld wordt*), m. —s; **—hok** (*hok tot berging van steenkolen*), o. —hokken; **—kooper** (*handelaar in steenkolen*), m. —s; **—maat** (*maat voor het meten van steenkolen*), v. —maten; **—magazijn** (*—pakhuis*), o. —en.

Ko'lenmeiler (*stapel hout, overdekt met aarde of zand om tot houtskool te versmeulen*), m. —s.

Ko'lenmijn (*mijn of diepte, waaruit steenkool wordt gedolven*), v. —mijnen; **—nood** (*algemeene schaarschte aan steenkool*), m. gmv.; **—pakhuis** (*pakhuis, waarin steenkolen worden opgeslagen*), o. —pakhuizen; **—schip** (*schip tot vervoer van steenkolen*), o. —schepen; **—schop** (*kolenschepper in den kolenbak*; ook: *schop met langen steel voor het verplaatsen of kelderen van steenkolen*), v. —schoppen; **—slik** (*afvalproduct der kolenmijnen*), o. gmv.: *— is een goedkoope brandstof*, ook Schlamm; **—tip** (*—kipkar*; ook: *—losplaats*), v. —tippen; **—trein** (*trein tot vervoer van steenkolen*), m. —treinen.

Ko'lentremmer, m. —s; zie Tremmer.

Ko'lenvuur (*vuur van kolen*), o. —vuren: *zich bij het — warmen*; **—wagen** (*deel van een kolentrein*, ook: *elke wagen tot vervoer van steenkolen*), m. —s; **—zak** (*zak voor steenkool, met steenkool gevulde zak*), m. —zakken.

Kolf (1 *kolfstok*; 2 *ondereinde v. e. geweer*; 3 *soort v. flesch met wijden buik en nauwen hals*, zie Retort), v. kolven: 1 *met de — tegen den bal slaan*; zegsw. *de — naar den bal werpen*, het spel gewonnen geven, het opgeven; 2 *met de — van het geweer sloeg hij hem neer*; 3 *zoutzuur in een —*; **—baan** (*vlakte, ingericht voor het kolfspel*), v. —banen; **—bal,** m. —ballen; **—je** (*kolfslag*), o.: zegsw. *dat is een —je naar zijn hand*, dat is net een werkje voor hem.

Kolf'spel (*het kolven als spel*), o. —spelen.

Kol'hamer (*hamer met langen steel, om een rund te kollen of te dollen*), m. —s.

Kolibrie' (*zeer kleine en sierlijke vogel der Amerik. keerkringen*), m. —s: *er zijn meer dan driehonderd soorten van —s.*

Koliek' (*onderbuikskramp, snijding in de ingewanden, darmkramp*), o. en v. gmv.

Kolk (*waterdiepte*; *afgrond in zee*; *de ruimte binnen de sluisdeuren*; *de heldere waterplas eener eendenkooi*), v. —en.

Kol'lebloem (*klaproos*), v. —en. gew.

Kol'len (*dollen*), kolde, heeft gekold: *een rund —, een os —*, de hersens inslaan met een kolhamer of met den rug v. e. bijl; **—bijl,** v. —en.

Kolokwint' (*kalebasachtige klimplant*; *kwintappel, bittere pompoenvormige vrucht ter grootte v. e. appel*), m. —en.

Kolom' (*zuil, pilaar*), v. —men: *de —men van een kerk*; fig. *de —men van een dagblad*, rijen, spijlen; *de —men openstellen voor*, het dagblad beschikbaar stellen; nat. *de — van Volta*, toestel tot opwekking van electriciteit, bestaande uit de opstapeling van elementen tusschen drie glazen staven in den vorm van een kolom of ronde zuil; die elementen zijn: een koperschijfje, een zinkplaatje, een stukje laken in verdund zwavelzuur gedrenkt verg. ook: Kwikkolom, Wervelkolom.

Kolombijn'tje (*kolibrie*; ook; *een zoet beschuitje, moscovisch gebakje*), o. —bijntjes.

Kolom'kachel (*ouderwetsche kachel in den vorm van een kolom*), v. —kachels.

Kolonel' (mil. *hoofdofficier, hoofd of bevel-*

hebber van een brigade infanterie of v. e. regiment bij andere wapens), m. —s.

Kolonel'-ingenieur' (mil. *hoofdofficier bij de genie*), m. kolonels-ingenieurs.

Koloniaal' **1** (*persoon, die zich verbindt als soldaat in het O.-I. leger; soldaat in de koloniën*), m. —alen: *hij gaat als — naar Indië*; **2** (*eigen aan, betreffende of uit de koloniën*), bn.: *Ned. is een —ale mogendheid*, bezit koloniën; *het —ale stelsel, de —ale troepen; op — gebied, de —ale raad te Curaçao, —ale handel*, de handel van het moederland met de koloniën; *—ale waren*, waren uit de koloniën afkomstig.

Kolo'nie (1 *volkplanting, nederzetting*; 2 *straf- of werkinrichting voor landloopers en bedelaars*; 3 *vacantiebuitenverblijf voor zwakke stadskinderen*; 4 *gezamenlijke landslieden in een groote stad*; 5 *bijzondere naam voor de Kaapkolonie*), v. koloniën, kolonies: 1 *Marseille was een Gr. kolonie*; 2 *de koloniën van de Maatschappij van weldadigheid*, zie: Ommerschans, Veenhuizen; 3 *de (kinder)— te Egmond; 4 de Duitsche — te A'dam, de Hollandsche — te Londen*; 5 *hij is in de — geboren en getogen.*

Kolonisa'tie (*het stichten van een of meer koloniën*), v. —tiën.

Kolonisa'tor (*volkplanter, iem., die een kolonie sticht; koloniseerende mogendheid*), m. —s.

Koloniseeren (*volkplantingen in een overzeesche landstreek vestigen*). (s = z).

Kolonist' (1 *volkplanter*; 2 *bewoner eener kolonie van weldadigheid*), m. —en: 1 *Chineesche —en vindt men ook op Borneo*; 2 *de —en van Willemsoord.*

Kolon'ne (mil. *opstelling van troepen*), v. kolonnes: meestal Colonne.

Koloriet' (*kleurmenging, kleurschakeering op een schilderij*), o. gmv.: *het gloeiend — van Rembrandt* (Potg.), soms, Coloriet.

Kolorist' (*schilder, bekwaam in 't aanbrengen van koloriet*), m. —en; ook, Colorist: *Van Ostade* (1610—'85) *is een krachtig —.*

Kolos' (*reuzenbeeld; ontzaglijk groot beeld*; fig. *man van buitengewone kracht of genie*), m. kolossen: *Napoleon, de — der 19e eeuw*; zie: Colossus en Wereldwonder.

Kolossaal' (*buitengewoon groot*), bn. en bw.: *een — gebouw, een —sale vrucht; de —sale smaak onzer vaderen* (C. O.); *— kunnen eten.*

Kolos'sus (*kolos*), m. kolossen; ook, Colossus.

Kol'rijdster (*heks*), v. —s; z. Kol **III.**

Kol'ven (*het kolfspel spelen, in de kolfbaan spelen*), kolfde, heeft gekolfd, zie Kolfje; *dat is goed gekolfd*, goed gespeeld; fig. *hij heeft gelukkig gekolfd*, heeft in het leven geboft, heeft carrière gemaakt.

Kolvenier' (*oud-Amsterdamsche voetboogschutter*), m. —s; ook, Klovenier.

Kol'ver (*iem., die het kolfspel speelt*), m. —s.

Kom (*bakje, schaal*), v. kommen: *een — vol saus, een — voor soep*, zie Terrine; *een wasch—*; verkl. *kommetje*, o. —s: *een — koffie*; fig. *een eenden—*, bassin, vijver; *de — v. e. dorp*, de binnenkring, met kerk, raadhuis, markt; *de bebouwde — der gemeente.*

Komaan', tw., uitroep van instemming.

Komaf' (*afkomst*), v.: *hij is van hooge —.*

Kom'baars (*scheepsdeken, matrozendeken, wollen velddeken*), v. —baarzen.

Komboï' (*buitenkeuken of hok, waarin men kookt en wascht*), v. —bofs, —boffen.

Kombuis' (*stookplaats, scheepskeuken*; ook: *kachel of fornuis aan boord*), v. —buizen: *de haring stond te bakken op de —.*

Komediant' (*tooneelspeler, acteur*), m. -en.

Kome'die (1 *schouwburg*; 2 *vertooning*; 3 fig. *veinzerij*; 4 *de tooneelspelers*; ook: *de bezoekers*), v. —s: 1 *er wordt een nieuwe — gebouwd*; 2 *de — begint om 8 uur*; 3 *speel toch geen —*; 4 *de heele — staakte*; **—gebouw** (*schouwburg*), o. —en; **—spel** (*de opvoering v. e. tooneelstuk*; fig. *veinzerij, bedrog*), o. gmv.; **—stuk** (*tooneelspel, blijspel*), o. —stukken.

Komeet' (sterrenk. *staartster*), v. kometen: *de kern, de staart v. e. —*; *de — van Halley*, beroemd Eng. sterrenk. (1651—1742), die de baan dezer — het eerst berekende.

Ko'men (*naderen, aankomen*), kwam, is gekomen: *hij zal vandaag —*; *is hij per trein gekomen?* zegsw. *iemand onder de oogen —*, voor iemand verschijnen; *te stade —*, te pas komen; *te boven —*, overwinnen; *aan land, aan wal —*, landen; *om het leven —*, het leven verliezen; spreekw. *Die het eerst komt, eerst maalt*, die het eerst komt, wordt het eerst geholpen, (op den molen).

Ko'mend, **1** dw. bn.: *de —e week*, volgende; handel: *het ons —e saldo*, toekomende; **2** zn.: *de gaanden en —en*, b.v. koopers in een winkel.

Komfoor' (*vuurpot*), o. —foren; **—tje,** o. —s: *Piet, geef me het — eens aan* (C. O.).

Komiek' **1** (*koddig, grappig*), bn. en bw.; komieker, komiekst; zie Comisch; zie ook Droogkomiek; **2** (*persoon, die de grappige rol heeft; clown in een paardenspel; grappenmaker*), m. —en; spottend: *Komie'keling.*

Komijn' (plantk. *schermbl. eenjarige plant, met sterk smakende zaden*), m. gmv.

Komij'nekaas (*kaas, bereid met komijnzaad*), v. als voorwerpsnaam —kazen, als stofnaam gmv.; ook, Komijnkaas.

Komkom'mer (Fr. *éénjarige kalebasachtige vrucht, uit Azië herkomstig*), v. —s; **—schaaf** (*schaafje, om komkommers in schijfjes te schaven*), v. —schaven; **—tijd** (*slappe tijd in den kleinhandel, in de journalistiek enz. en wel in Aug., als de komkommers rijpen*), m. gmv.

Kom'ma (*leesteeken*), v. en o. komma's; verkl. —maatje, o. —s.

Kom'ma-bacil (geneesk. *bacil der groote of Aziatische cholera, aldus genoemd naar den vorm*), m. —bacillen; zie Bacil.

Komma'liebehoefte (*tafelbenoodigdheden aan boord*), v. —behoeften: *servies, glaswerk, couverts enz. is —*; ook, **—want** (benaming uit het Engelsch: *het aardeen glaswerk aan boord*), o. gmv.

Kommandant', m. —en; **—mandeeren** (*het bevel voeren*); **—mandeur'**, m. —s; **—man'do,** o. —'s; ook: Commandant enz.

Kommapunt' (*leesteeken*), v. —punten.

Kommensaal', m. —salen; zie Commensaal.
I. Kom'mer (*verdriet, nood, onrust, angst, kwelling*), m. gmv.: — *en gebrek, in — en ellende leven, met — de toekomst tegemoet zien*, zorg; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als Kommer **II**.
II. Kom'mer (*hazendrek*), v. gmv.
Kom'merlijk (*zorglijk, armoedig, ellendig*), bn.; —er, —st: *een weduwe en kinderen in —e omstandigheden achterlaten, een — leven leiden*; —**loos** (*vrij van kommer, onbezorgd*), bn.: *een —looze dag, een — bestaan*; —**vol** (*zorgvol, treurig*), bn.: *—volle dagen*.
Kommies' (*tolbeambte, lagere ambtenaar bij de belastingen, grenswachter*), m. —zen.
Kommies'brood (*soldatenbrood*), o. —en.
Kommiezerij' (O.-I. *bureaucratie*), v. gmv.
Kompas' (*toestel voor de bepaling van den koers op zee en van de richting te land; windroos met magneetnaald*), o. —sen: *het — in de 14e eeuw door de Italiaansche zeevaarders ingevoerd, was reeds in de 13e eeuw in gebruik*; zie Scheepskompas en Tramontane; —**beugel** (*concentrische ring, waarin het kompas waterpas hangt*), m. —s; —**doos**, v. —doozen; —**huisje** (*afgesloten ruimte, waarin zich het kompas bevindt*), o. —s; —**naald** (*de magneetnaald*), v. —en; —**roos** (*papieren, cirkelvormige schijf, waarop de 32 windstreken zijn aangegeven en waarboven de kompasnaald draait*), v. —rozen; —**streek** (*een der 32 streken van 't kompas*), v. —streken.
Kompenie' (*de O.-I. Compagnie*, 1602—1795), v., thans nòg bij den Inlander de Ind. regeering.
Kompliment', o. —en; zie Compliment'.
Komplot' (*samenspanning; bende samenzweerders; geheim verbond*, steeds ongunstig), o. komplotten.
Komplotteeren (*samenspannen, —rotten, een komplot vormen, een aanslag smeden*), steeds ongunstig.
Kompres' (*natte omslag als genees- of heelmiddel*), v. kompressen; zie Compres.
Komst (*het komen*), v. gmv.: *hij is op —*.
Ko'nak (in de Balkanstaten: *paleis*), m. —s.
Kond (*bekend*), bn.: — *doen*, kennisgeven; — *maken*, bekend maken, verkondigen.
Kondeh' (O.-I. *haarwrong, gedragen op het achterhoofd*), m. —'s; ook, *Kondé'*, m. —'s.
Kon'dor, m. kondors; meestal Condor.
Kond'schap (*bericht, bescheid*), v. —schappen: — *krijgen*, — *winnen*; *op — uitgaan*, d. i. verkenning; *iem. op — uitzenden*.
Kond'schappen (*kond doen, melden, berichten*), kondschapte, heeft gekondschapt; —**schapper** (*boodschapper*; ook, *spion*), m. w.g.
Konfijt' (*in suiker ingelegd ooft, vooral gekookt ooft*), o. gmv.; verg. Confituren.
Konfij'ten (*in suiker inleggen*), konfijtte, heeft gekonfijt: *vruchten —, citroenschillen —*.
Konfil'je (*citroenkruid*), v. gmv. (fil = fiel).
Konfitu'ren, v. mv.; zie Confituren.
Kon'geraal (dierk. *zeepaling*), m. —alen: *de — is gewoonlijk 1,5 tot 2 M. lang*.
Kong'si (O.-I. *Chineesche naam voor maatschappij, firma of vennootschap in den ruimsten zin*; ook: *kliek*), v. —'s.
Konijn' (*haasachtig knaagdier*), o. —en: *een tam —, een wild —*; zegsw. *met de —en door de tralies kunnen eten*, zeer mager zijn.
Konij'nenberg (*heuvel, waarin tamme konijnen kunnen graven*), m. —en; —**fokkerij** (*het fokken van konijnen*, ook: *de inrichting er voor*), v. —en; —**hok** (*hok voor tamme konijnen*), o. —hokken; —**hol** (*hol in den grond, waarin konijnen leven*), o. — holen; —**jacht** (*het jagen op konijnen*), v. gmv.; —**kruid** (plantk. *melkdistel*), o. gmv.; —**pastei** (*pastei van konijnenvleesch*), v. —en; —**pluim** (*wollig konijnestaartje*), v. —en; —**teelt** (*het telen of fokken van konijnen*), v. gmv.; —**vangst** (—*jacht*), v. gmv.; —**veld** (*veld, waarin konijnen hun holen hebben*), o. —en.
Konij'nevel (*huid of vacht van een konijn*), o. —vellen: —*vellen bereiden tot bont*; —**vleesch** (nl. *v. e. konijn*), o. gmv.
Ko'ning (*vorst, die over een koninkrijk regeert*), m. —en: fig. *de — van het schuttersgild*, de voornaamste persoon, de eerste; zegsw. *hij laat zijn haan — kraaien*, zie Haan; *zijn haan moet altijd — kraaien*, hij moet in alles zijn wil hebben; *de — van een schaakspel*, voornaamste stuk; —*en*, Bijb. een tweetal zeer voorname geschiedkundige boeken van het O. T.; zie ook Blinde; verkl. *koninkje*, o. —s.
Koningin' (1 *gemalin des konings*; 2 *vorstin, die als koning regeert*; 3 *moederbij*), v. —nen: 1 — *Sofia, de gemalin van koning Willem III*; 2 *Wilhelmina, — der Nederlanden*; 3 *de — is iets grooter dan de werkbij; ze legt duizenden eitjes in de cellen, waaruit werkbijen, darren en enkele jonge koninginnen te voorschijn komen*; verkl. *koninginnetje*, o. —s.
Koningin'nedag (*feestdag ter eere der koningin*, b.v. *haar verjaardag*, bij ons op 31 Aug.), m. —dagen; —**moeder** (*de moeder der regeerende koningin*, bij ons de koningin-weduwe Emma), v. —s.
Koningin'nenkroon, v. —kronen; verg. Koningskroon; —**mantel**, m. —s, verg. Koningsmantel.
Koningin'nepage (dierk. *een onzer fraaiste dagvlinders*), m. —pages. (g = zj).
Koningin-regentes' (*koningin en regentes van het koninkrijk*; bij ons de koningin-weduwe Emma, tijdens de minderjarigheid v. Wilhelmina, 1890—'98), v. —sen; —**weduwe** (*nagelaten gemalin v. een overleden koning*), v. —n.
Ko'ningsadelaar, —**arend** (*een der grootste arendsoorten*), m. —laars, —laren; —arenden.
Ko'ningsappel (*de ananasappel*), m. —s; —**blauw**, o., zie Smalt; —**dag** (*verjaardag van den koning*), m. —dagen; —**geel** (*een verfstof, bestaande uit zwavel en arsenicum*), o. gmv., zie Operment; —**gezind 1** (*gestemd vóór den koning of zijn huis*), bn.; **2** —**e** (*persoon, die koningsgezind is*), m. of v. —n; —**hagedis** (*onschadelijke hagedis op Java en in Ned. Guyana*), v. —sen; —**hof** (*het paleis des konings*), o. —hoven; —**kaars** (plantk.

zwart wollekruid, een soort van toortsplant), v. —en; —**kaarsje** (*drielandig kaarsje, om op Driekoningendag te branden*), o. —s.

Ko'ningskroon (*hoofdsieraad als teeken der koninklijke waardigheid*), v. —kronen; —**mantel** (*hermelijnen mantel des konings*; dierk. *prachtige dagvlinder, zwart met rooden gloed, met gele, witte en helderblauwe vlekjes*), m. —s; —**schepter** (*staf als uiterlijk kenteeken der koninklijke macht*), m. —s; —**slang** (*reuzenslang*), v. —en, zie Boa; —**tijger** (*groote gestreepte tijger*, ook, *Bengaalsche tijger geheeten*), m. —s; —**varen** (*fraaie pluimvaren*), v. —s; —**visch** (*een soort van prachtige gekleurde lamprei in de diepten der zeeën van N.-Europa*), m. —vischen; —**visscher** (dierk. *een zwart en wit geteekend ijsvogeltje*), m. —s; —**vogel** (dierk. *prachtig gekleurde paradijsvogel*), m. —vogels.

Ko'ningswater (scheik. *mengsel van drie deelen zoutzuur en één deel salpeterzuur, dat den koning der metalen* nl. *goud en ook platina vermag op te lossen*), o. gmv.

Ko'ningszeer (*een soort van klierziekte, naar het volksgeloof te heelen door de voormalige koningen van Frankrijk*), o. gmv.

Ko'ninklijk (*een koning zijnde, van een koning, van een koning uitgaande, als van een koning, onder den koning staande*; fig. *prachtig, heerlijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e gast*; *een —e houding*; *een — bevel*; ook: *het — paleis te A'dam*; *het — Huis*; *een — geschenk*; *de —e marine*, staande rechtstreeks onder den koning; *de —e bibliotheek te Brussel*, eig. van den koning, doch als eeretitel; evenzoo: *een —e zangvereeniging*; fig. *een —e bergstroom* (C. O.), d. i. prachtig; *iem. — onthalen*, rijk; *den —en weg bewandelen*, recht door zee gaan; *—e bewilliging*, goedkeuring door Koning of Koningin, voor de totstandkoming van naamlooze vennootschappen is — op hare statuten een noodzakelijk vereischte.

Ko'ninkrijk (*rijk of staat met een koning* (*-in*) *aan 't hoofd*), o. —en: *het — der Nederlanden*; fig. *het — der hemelen*, de Hemel met God als koning.

Kon'kel (*spinrokken*; fig. *slonzige vrouw*), v. —s, vero.

Kon'kelen (*knoeien, zich met draaierijen ophouden*), konkelde, heeft gekonkeld: fig. *zij heeft vermaak nagejaagd en gekonkeld* (Koetsveld), bedrieglijk gehandeld; —**aar** (*knoeier, bedrieger*), m. —s; —**aarster** (*intrigante*), v. —s; —**arij'** (*het konkelen*), v. —en; —**boel** (*knoeiboel, intrige*), m.

Kon'kelleen (*spilleleen, vrouwenleen*), o. —leenen, zie Konkel.

Konserf' (*vruchtenstroop*), o. konserven.

Konser'ven, o. mv.; zie Conserven.

Konsta'bel (*onderofficier der zeeartillerie*, in Z.-Afrika: *politieagent*), m. —s.

Kontan'ten, o. mv.; zie Contanten.

Konstantino'pel, o.; zie Stamboel.

Konterfei'ten (*namaken, nabootsen* inz. *schilderend afbeelden*), konterfeitte, heeft gekonterfeit; —**feit'sel** (*portret*), o. —s.

Konvent', o. —en; zie Convent.

Konvooi' (*begeleiding, dekking, bescherming van koopvaardijschepen door oorlogsschepen*; *het gewapend geleide zelf*), o. —en; zie Licenten.

Konzeniel'je (*volksterm voor cochenille*), v.

Koog (*ingedijkt land*), v. kogen; zie Koge.

Kooi (1 *vogelkooi*; 2 *slaapstee*, inz. *op schepen*; 3 *hok voor wilde dieren, voor schapen enz.*; 4 *inrichting tot het vangen van wilde eenden*; 5 *werkplaats of loods voor vlasbereiders*), v. —en, verkl. —tje, o. —s: 1 *een kanarie in een —*, zie Volière; 2 *naar of te — gaan, te — kruipen*, bed; fig. *Mouringh was te —'ekropen* (Huygens, Scheepspraet), gestorven; 3 *de leeuwentemmer ging de — van den leeuw binnen*; *'s avonds drijft de scheper de schapen in de —*, zie Schaaps— en Apen—; 4 *de eenden—*, (zie ald.) *ligt eenzaam en stil*; 5 *in de — werken*, zie Zwingelen.

Kooi'en (boekdr. *de pagina's door middel van kooien of wiggen in den vorm vastslaan*), kooide, heeft gekooid.

Kooi'hondje (dierk. *hondje, dat afgericht is om wilde eenden in de pijp van de kooi te lokken*), o. —s.

Kooi'ker (*eendenkooihouder*), m. —s; ook wel *kooihouder* of *kooiman* genoemd.

Kooi'recht (*recht, aan een eendenkooi verbonden*), o. —rechten: *het — verbiedt alle jacht en het schieten in de nabijheid.*

Kooi'vogel (*vogel, meestal in een kooi grootgebracht, er in levend*; de tegenst. is: *vogel in 't wild levend*), m. —s: *de kanarie is een —*; *de papegaai is in ons land een —, evenzoo de parkiet.*

Kook, v.: *aan de — zijn*, d. i. koken; *van de — raken*, niet meer koken; fig. *hij raakte van de —*, hij werd niet wel, raakte van streek; —**boek** (*keukenboek met kookrecepten*), o. —en; —**hitte** (*hitte, waarop iets kookt*), v.: *de — van water is 100° Celsius*; —**kachel** (*fornuis*), v. —s; —**ketel** (*ketel, waarin iets gekookt wordt*), m. —s; —**kunst** (*de kunst van fijn te koken*), v. gmv.; —**machine** (*toestel, b.v. met gasbranders, waarop gekookt wordt*), v. —s; —**pan** (*pan, om in te koken*), v. —pannen; —**plaats** (*waar gekookt kan worden*), v. —en; —**punt** (*warmtegraad, waarbij een vloeistof kookt*), o. —punten; —**school** (*inrichting tot onderwijs in het toebereiden van spijzen*), v. —scholen; —**sel** (kleinacht. *gekookte spijs*), o. —s; —**ster** (*kokkin*), v. —s; —**toestel** (*-machine*), o. —len; —**vrouw** (*kookster*), v. -en.

I. Kool (1 *een doorgebrand stuk hout of turf*; 2 in het mv. *steenkool, bruinkool*), v. kolen: 1 *gloeiende kolen, doove kolen*, zie Dooverkool; *een huis in kolen leggen*, doen afbranden; *een muur met — beschrijven*; zegsw. *met een zwarte — staan aangeteekend*, voor een deugniet doorgaan, zie Bus- of Houtskool; *op heete kolen staan, zitten*, met blijkbaar ongeduld wachten; *vurige kolen op iems hoofd hoopen*, Rom. 12: 20, hem kwaad met goed vergelden, zijn vijand doorgloeien van schaamte door zich edelmoedig en barmhartig jegens hem te toonen, 2 zie Kolen, Steen-, Bruinkool, Vetkolen.

II. Kool (plantk. *bekend veldgewas*), v. koolen: zegsw. *het sop is de — niet waard*, de

zaak is niet waard, dat men er zooveel drukte of omslag voor maakt; *het is altemaal* —, dwaasheid; *iem. een* — *stoven, bakken*, beetnemen, een poets bakken; — *verkoopen*, flauwe praatjes maken; *het is maar voor de* —, voor de grap; *het is maar* — of *apenkool*, gekheid; zie Bloem—, Boeren—, Kabuis—, Kappertjes—, Roode—, Savoye—, Spruitkool.

Kool'druk (*onverbleekbare photographie*), m. —drukken.

Kool'haas (*haas, die bij voorkeur kool eet*), m. —hazen; verg. Heihaas en Kleihaas.

Kool'hydraat (scheik. *organische verbinding van koolstof, zuurstof en waterstof*), o. —draten: *druivensuiker, zetmeel, gom, suiker zijn —draten.*

Kool'mees (dierk. *zangvogeltje met zwarten kop en gele veertjes, met witte zijvlekken aan den kop: een onzer standvogels*), v. —zen.

Kool'oxyde (scheik. *zeer vergiftige kolendamp, verbinding van koolstof en zuurstof bij onvolledige verbranding*), o. gmv.

Kool'raap (*groote knol*), v. —rapen; —**schaaf** (*een soort van platte schaaf, waarop de witte kool tot fijne reepjes wordt gesneden*), v. —schaven; —**sla** (*koude, gesneden witte- of roodekool op warme aardappelen met warme, zure botersaus*), v. gmv.; —**snijmachine**, v. —s.

Kool'spits (*houtkoolspits in een electrische booglamp*), v. —spitsen. vero.

Kool'stof (*scheikundig element*), v. gmv.: *in steenkool vindt men* ± 80 % —, *in turf* ± 60 %, *in bruinkool* ± 70 %.

Kool'teer (*zwarte teer, uit steenkolen gewonnen in de gasfabrieken*), v. gmv.; verg. Houtteer.

Kooltje-vuur' (plantk. *zekere kleine, roode bloem*), o. gmv.; verg. Adonis.

Kool'waterstofgas (scheik. *gasvormige stof uit kool- en waterstof bestaande*), o.

Kool'witje (dierk. *een soort van dagvlinder, die op allerlei kool eitjes legt*), o. —s.

Kool'zaad (*oliezaad*), o. —zaden.

Kool'zuur (scheik. *verbinding van koolstof en zuurstof, een reukloos gas*), o. gmv.: *de dampkringslucht bevat 0.03* % —.

Kool'zuurhoudend (*koolzuur-bevattend*), bn.: — *water*, b.v. Spuitwater.

Kool'zwart (*zeer zwart, gitzwart*), bn.

Koomenij' (*kruidenierswinkeltje*), v. —en.

Koomenijs'winkel (*koomenij*), m. —s.

Koon (*wang, kaak*), v. koonen.

Koop (*het koopen, aankoop*), m. gmv.: *te* — *bieden, een* — *sluiten, een* — *breken; te* — *dragen*, alom bekend doen zijn; *op den* — *toe; den* — *opzeggen*, een contract verbreken; ook: partijtje goederen uit een verkoop en dan ook in het mv.; *ik heb twee koopen, hij had zes koopen*; zie ook Koopje.

Koop'akte (*akte, waarbij een koop wordt geconstateerd met vermelding van den prijs, de voorwaarden en verdere bijzonderheden*), v. —akten; —**brief** (*andere naam voor koopakte*), m. —brieven; —**contract** (*overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt een zaak te leveren en de andere om den daarvoor bedongen prijs te betalen*), o. —en; —**dag** (*dag der veiling*), m. —en.

Koo'pen (*voor geld in zijn bezit krijgen*), kocht, heeft gekocht; —**er** (*man, die koopt*), m. —s: *meer kijkers dan* —*s!*

Koop'god (*god van den handel*), m., zie: Mercurius, Hermes; —**goed** (*koopwaren, waren in voorraad*; soms: *waren van minder goede hoedanigheid*), o. —goederen; —**graag** (*koopziek, gaarne koopende*), bn.; —grager, —graagst; —**handel** (*bedrijf, door middel van koop en verkoop*), m.; verg. Ruilhandel.

Koop'je (*al, wat niet duur is*), o. —s: *daar heb je een* — *aan; zij is altijd op* —*s uit*; zegsw. *we reizen op een* —, zoo goedkoop mogelijk; zegsw. *iem. een* — *leveren, bezorgen*, hem er in laten loopen, hem dupeeren.

Koop'kracht (*het in staat zijn om te koopen*), v. gmv.: *de* — *van deze firma.*

Koopkrach'tig (*geld hebbende om te koopen*), bn.: *een* — *publiek vulde de zaal.*

Koop'lust (*lust of ambitie om te koopen*), m. gmv.; —**lus'tig** (*kooplust hebbende*), bn.; —er, —st; —**man** (*handelsman; iem., die v. d. handel zijn beroep maakt*), m. —lieden, —lui; zie Groothandel, Kleinhandel.

Koop'mansbeurs (*handelsbeurs*), v. —zen; —**boek** (*elk boek v. d. boekhouding eens koopmans*), o. —en; —**brief** (*brief in koopmansstijl geschreven, over handelszaken*), m. —brieven; —**schap** (*handel*), v. gmv.; —**geest** (*aanleg tot den handel, flinkheid van kooplui*), m. gmv.; —**huis** (*handelshuis*), o. —huizen.

Koop'penningen (*geld, op de hand gegeven bij het sluiten van een koop; koopsom*), m. mv.; —**prijs** (*prijs van het gekochte*), m. —prijzen; —**som** (*geldsom, waarvoor iets te koopen of gekocht is*), v. —sommen; —**stad** (*handelsstad*), v. —steden: *Rotterdam, de tweede — des Rijks*; —**ster** (*vrouw, meisje, die dit af dat koopt*), v. —s.

Koop'vaarder (*koopvaardijschip*; ook: *de kapitein van zulk een schip*), m. —vaarders.

Koopvaardij' (*handelsscheepvaart*), v. gmv.

Koopvaardij'kapitein (*kapitein van een koopvaardijschip*), m. —s; —**schip** (*schip, dat bestemd is voor de koopvaart*), o. —schepen, verg.: Driemaster, Bark, Brik enz.; —**vloot** (*vloot van koopvaardijschepen*), v. —vloten.

Koop'vaart (*koopvaardij, handelsvaart*), v.

Koop'vrouw (*vrouw, die van het koopen en verkoopen van waren haar bedrijf maakt; kleinhandelaarster*), v. —en; —**waar** (*handelswaar*), v. —waren; —**ziek** (*zeer koopgraag*), bn.: *haar zuster is zeer* —.

Koor (1 *afgesloten, meestal verhoogde plaats in R.-K. kerken, waar het hoogaltaar staat*; 2 *zangkoor in R.-K. kerken nl. tegenover het hoogaltaar*; 3 *zangers, zangeressen welke een muziekstuk uitvoeren*), o. koren: 1 *een aantal trappen leiden in deze kathedraal naar het* —, zie Hoogkoor, Presbyterium; 2 *het* — *bevat de noodige ruimte voor de zangers en het orgel*, zie Dokzaal; 3 *het* — *zong een vierstemmige mis; de koren eener opera; een mannen—, een vrouwen—, in de koren meezingen, een gemengd* —, nl. van zangers en zangeressen.

Koor'bank (*één zitplaats in het vaste ge-*

stoelte van het hoogkoor, één kanunnikenbank), v. —banken.

Koord (*touw, gevlochten snoer*), v. en o. koorden: *dansen op de slappe* —; zie K o o r d e.

Koord'dansen (*het dansen op de koord*), o.; —**danser** (*acrobaat of kermisgast, die op de koord danst*), m. —s; —**danseres'**, v. —sen.

Koor'de (hetzelfde woord als K o o r d; meetk. *lijn, die twee punten van een cirkelomtrek verbindt*), v. —n.

Koord'net (*net van koord als rokbeschermer aan een fiets*), o. —netten: *fijn Engelsch* —.

Koor'gestoelte (*kanunnikenbanken*), o. —n; —**gezang** (*gezang van een koor; kerkgezang*), o. gmv.; —**heer** (*kanunnik, domheer*), m. —heeren; —**hek** (*hek, dat het priesterkoor van het overige deel der kerk afscheidt*), o. —hekken: *een — met ambo*, verhevenheid, om er iets af te lezen; —**kap** (*mantelvormig priesterkleed*), v. —kappen: de — heet ook pluviale d. i. regenmantel, een Romeinsche dracht; sinds de 10e eeuw in processies, de vespers, het lof enz. door den priester gedragen; —**knaap** (*jongen uit het kerkkoor; misdienaar, jongetje in toog met wit overkleed, dat den priester aan het altaar behulpzaam is door te antwoorden of door kleine diensten te bewijzen*), m. —knapen; —**lu'cida** (*gebrandschilderde koorvensters*), v. mv.; zie K o o r v e n s t e r s.

Koorn (*rogge*), o. gmv.; zie K o r e n.

Koor'nis, v. —nissen; zie A b s i s.

Koorts (*ziekte*), v. —en: *de anderdaagsche* —, *de derdendaagsche* —, *de typhus*—; *de gele* —, tropische, meestal snel en doodelijk afloopende koorts, geheeten naar de gele kleur der lijders; —**achtig** (*aan koorts lijdende, koortsig*), bn. en bw.: *zij is* —, *een* —*e aandoening; iets — zeggen*; —**bitter** (*kinadrank*), o. gmv.; —**drankje** (*kininedrankje*), o. —s; —**gloed** (*hooge temperatuur door de koorts*), m. gmv.; —**ig** (*koortsachtig, gejaagd*), bn.: *een* —*e huivering*; fig. *een* —*e bedrijvigheid;* —**lijder**, m. —s; —**lijderes'**, v. —sen; —**thermometer** (nl. *tot het bepalen der bloedwarmte bij koorts*), m. —s; —**verwekkend** (*koorts doende ontstaan*), bn.; —**vrij** (*zonder koorts*), bn.; —**werend** (*koorts afwerend*), bn.: —*e middelen*, voorbehoedmiddelen tegen koorts.

Koor'vensters (*vensters in de koornis*), o. mv.; zie: L u c i d a en K o o r l u c i d a.

Koor'zang (*zang, melodie, lied, door een koor gezongen*), m. —en: *waar de eerbare rij der gesluierden den plechtigen — aanhief* (C. O.).

Koor'zanger (*zanger op het zangkoor in een Roomsche kerk*; ook, *korist*), m. —s.

Koos (eig. *Jacobus*), m.: zegsw. *o zoo —!* ik denk er over als jij, natuurlijk!; —**je** (*meisjesnaam: Jacoba*), v. —s.

Koot (*hielbeen, bikkeltje*), v. kooten: zegsw. *vast op zijn —en staan*, in zijn schoenen.

Koo'ten (*spelen met kooten of bikkels, bikkelen*), kootte, heeft gekoot.

Koo'zen (*praten* inz. *lief en vertrouwelijk*; *vleien*; *streelen met zoete woordjes*), koosde, heeft gekoosd; zie: L i e f k o o z e n, M i n n e k o o z e n.

Kop (1 *hoofd, het bovenste ronde deel*; 2 *een persoon van talent*; 3 *een mensch in 't algemeen*; 4 *afbeelding v. e. menschenhoofd*; 5 *bakje om uit te drinken*; 6 *deel van een pijp*; 7 *naam van een inhoudsmaat*), m. koppen: 1 *de — van een aap, de — van een speld, de — v. e. spijker*; zegsw. *den spijker op den — slaan, spijkers met —pen maken* of *slaan*, zie S p i j k e r; *daar is — noch staart aan te vinden*, begin noch einde, er is niet wijs uit te worden; *over den — gaan*, failliet gaan; *met den — tegen den muur loopen*, het onmogelijke doen of willen; *iets op den — tikken*, in bezit nemen, koopen, stil wegpakken; *den — indrukken*, dooden, te niet doen, uit de wereld helpen, b.v. *praatjes, geruchten*; 2 *een heldere* —, *een scherpzinnige* —, *hij was een der knapste —pen v. d. academie*; *een student met een* —, grooten aanleg; verg.: D o m —, D r i f t —, K a a l —; 3 *een schip bemand met zeshonderd —pen*; *een aardig —je*, meisje; 4 *een — van Frans Hals, een Gr.* —, *een antieke* —; 5 *een—(je) met schotel*; 6 *de — van een gouwenaar*; 7 *een — erwten*; *een vijf— boonen*, maat voor droge waren, Liter; zie ook K o p j e.

Kopal' (*een recent-fossiel hars*), o. gmv., zie C o p a l: — *dient tot het maken van lak en wordt ook gebezigd bij het maken van linoleums.*

Kopek', m. kopekken, of **Kope'ke**, m. —n: de — is een Russ. koperen muntstukje, 0.01 van een zilveren roebel, ± 1.25 cent, 20 kopekken is ons kwartje.

Ko'per (1 *roodbruin metaal, dat de oude Rom. van Cyprus of Kypros betrokken*; 2 *de gezamenlijke koperen blaasinstrumenten in een orkest*, verg. H o u t), o. gmv.: 1 — is een der vroegst bewerkte metalen (wapens); S. G. = 8,2, smeltpunt = 1090° C., zie: M e s s i n g; 2 *het — was te zwak.*

Ko'perbrons (*purperbrons, goudkleurig bronspoeder*; ook: *kleur, ontstaan door menging van karmijn met vermiljoen en Pruisisch blauw*), o. gmv.

Ko'perdiepdruk (typ. *een diepdruk-methode, waarbij koperen platen of cilinders gebruikt worden*), m. gmv.

Ko'perdraad 1 (*een draad van koper*), m. —draden; *twee of meer —draden ineenvlechten*; **2** stofnaam o. gmv.: — *kan men fijn uitrekken, een vogelkooi met traliën van* —, *een hazenstrik van* —.

Ko'perdruk (*kopergravure*), m. —drukken; —**drukker** (*hij, die kopergravures afdrukt*), m. —s; —**drukpers** (*plaatdrukpers*), v. —en.

Ko'peren 1 (*met koper bekleeden*), koperde, heeft gekoperd: *een schip* —, *het dak van een koepel* —; **2** (1 *van koper*; 2 *als van koper*; 3 *twaalf en een half-jarig*), bn.: 1 *een — blikje, een — slot, een — ketting,* — *vaatwerk*; Bijb. *de — zee*, reusachtig — of bronzen waterreservoir van ± 80 duizend L. inhoud, rustende op 12 rundederen, ten O. van Salomo's tempel; 2 *de — ploert*, O.-I. de Zon; *het — hemelgewelf in de woestijn*; 3 *de — bruiloft*, 12½-jarig huwelijksfeest; volkst. *een — bout of* —, een diender, zie S m e r i s.

Ko'pererts (*erts, waaruit koper gewonnen wordt*), o. gmv.; —**ets** (*een met de ets-*

naald op koper geteekende en daarna door middel van zuren geëtste afbeelding), v. —en; —**gieter** (*hij, die voorwerpen van koper giet*), m. —s, zie Geelgieter; —**gieterij** (*werkplaats v. d. kopergieter*), v. —en; —**goud** (*legeering van 4 deelen koper en 1 deel zink*), o. gmv., ook Mannheimer goud; —**gravure** (*afdruk van een in koper gestoken plaat*), v. —s; —**groen** (*koperoxyde, koperroest*, ook: *zekere groene kleur*), o. gmv.; —**kleurig** (*de kleur hebbende van koper*), bn.: —*e Indianen*; —**lazuur** (*kopererts van een fraaiblauwe kleur, waaruit bergblauw wordt bereid*), o. gmv.; —**mijn** (*mijn, waaruit kopererts wordt gedolven*), v. —en: *de —en in de provincie Huelva in Sp.*; —**pletterij** (*fabriek, waar koper geplet wordt tot platen*), v. —en; —**roest** (*kopergroen*), o. gmv.; —**rood** (*de roode kleur v. koper*; ook, *ijzervitriool*), o. gmv.; —**slager** (*ambachtsman, die in koper werkt*), m. —s; —**slagerij** (*werkplaats v. d. koperslager*), v. —en; —**vitriool** (*blauwe vitriool*), o. en v.: *de wijnstokken der wijnbergen besproeit men met — tegen de druifluis*; —**werk** (*kopergoed, allerlei keukengerief van koper*), o. gmv.

Ko'perwiek (dierk. *een tot de familie der lijsters behoorende vogel*), v. —wieken: de — is een kleinere lijstersoort, ook oranjelijster of noorman genoemd, ze komen in Oct., met heele vluchten ons land doortrekkend.

Kop'glas (heelk. *glaasje, dat bij het koppenzetten dienst doet*; *laatkop*), o. —glazen.

Kopie' (Fr. *afschrift*; *schilderij of teekening naar een andere vervaardigd*), v. —ën: *dit schilderstuk is een — van Rubens* (1577—1640); soms: Copie.

Kopie'boek (*boek, waarin brieven, wissels enz. worden, gekopieerd*) o. —boeken.

Kopieeren (*naschrijven, afschrijven, overschrijven*; *machinaal overdrukken*; *een schilderij enz. naar een andere vervaardigen*), kopieerde, heeft gekopieerd; —**boek** (*boek, waarin men brieven kopieert*), o. —en; —**inkt**, m., (*soorten*), m. —en; —**machine**, v. —s; —**papier**, o. gmv.; —**pers** (—*machine*), v. —en; —**werk**, o. gmv.; ook Copieeren enz.

Kopiïst' (*afschrijver*), m. kopiïsten; soms: Copiïst; ook: Kopist, Copist.

Kopij' (*handschrift voor de pers*), v. —en: *deze — is geschreven, die is getypt.*

Kopij'recht (*recht, om een kopij te drukken en uit te geven*), o. —rechten: *het — v. e. roman koopen, verkoopen.*

Kop'je (Z.-Afrika. *bergtop, alleenstaande hooge heuvel*), o. kopjes; zie ook Kop 4, 5.

Kop'je-onder (*met het hoofd onder water*), bw.: *Pieter was — geweest* (C. O.).

Kop'laag (mets. *bovenrand v. e. metselwerk*, b.v. *van een tuinmuur*), v. —lagen.

Kop'loozen (dierk. *weekdieren, wier kop niet duidelijk te onderscheiden is*), m. mv.

Kop'pel **1** (*leeren band*), m. —s: *een sabel—, een degen—, de sabel hangt aan den —, den — omdoen*, leeren soldatengordel; verg. Koppelriem en Koppelband; **2** (*1 paar*; *2 een tweetal*), o. —s: 1 *een — honden*; *een aardig —*, paar verloofden; 2 *een — eieren*; *een — ossen*, span; bij uitbr. *een — patrijzen, e. — ganzen, een — runderen*, een menigte, welke bij elkaar behoort.

Kop'pelband (*band, waarmee de halsbanden der jachthonden aan elkaar verbonden worden*), m. —banden; ook, —riem.

Kop'pelen (1 *samenbinden, vereenigen, vastmaken aan*; 2 *een huwelijk tot stand brengen*), koppelde, heeft gekoppeld: 1 *honden —, paarden —, de wagons v. e. trein —, woorden aan elkaar —*; 2 *een jong paartje —*; zie: Koppelstang, —teeken, —werkwoord; —**ing** (*verbinding, vereeniging*; ook: *aaneenhechtingsketting*, b.v. *van twee wagons*), v. —en.

Kop'pelpaarden (*twee paarden, die een fraai span vormen*), o. mv.

Kop'pelriem (mil. *breede riem om het middel v. e. soldaat, waaraan allerlei hangt of die den ransel schraagt*), m. —en: *aan den — hangen o. a. de pionierschop, de kogeltasch, de broodzak, de handgranaten, de sabel, de bajonet.*

Kop'pelstang (*verbindingsstang bij spoorwissels en bij wagons*; *koppel*), v. —en.

Kop'pelteeken (spraakk. *streepje, aanduidend, dat twee of meer woorden een eenheid of samenstelling vormen*), o. —s, b.v. in: *Java-koffie, vergeet-mij-niet*; —**werkwoord** (spraakk. *werkw., dat onderwerp en praedicaat verbindt of koppelt*, b.v. *het w.w. zijn*), o. —en.

Kop'pen (*bloed aftrekken door het zetten van laatkoppen*), kopte, heeft gekopt.

Kop'pensnellen (*sneltochten maken, om menschenkoppen te verzamelen*), o. gmv.: *het — is een laaghartige sluipmoord op Borneo*; —**sneller** (*moordenaar, d.i. jager op menschenhoofden*, o.a. *op Borneo onder de Dajaks*), m. —s.

Kop'penzetten, geneesk.: *het zetten van koppen*), o. gmv.; zie Kopglas.

Kop'permaandag (*de eerste Maandag na Driekoningen*; ook: *verloren Maandag, voorheen een feestdag, vooral bij de boekdrukkers*), m. —maandagen.

Kop'pig (*eigenzinnig, stijfhoofdig*), bn.; —er, —st: *een — kind*; fig. *dat bier is —*, zwaar, stijgt naar het hoofd; —*e wijn.*

Kop'pootigen (dierk. *klasse van weekdieren, met acht of tien vangarmen met zuignapjes, rondom den kop*), m. mv.; verg. Inktvisch.

Ko'pra, v., zie Copra.

Kop'station (spoorw. *een station aan den kop of het begin v. e. spoorlijn*), o. —s.

Kop'stem (muz. *het hoogste register van een zangstem*), v. —stemmen; zie Register.

Kop'stuk (eig. *koppig mensch*; scherts. *leider, aanvoerder*), m. —stukken.

Kop'ten (*de Christelijke afstammelingen der Egyptenaren uit den Romeinschen en Byzantijnschen tijd, vormend een afzonderlijke Christelijke sekte*), m. mv.

Kop'tisch (*doode godsdienstaal der Kopten, zooals het Latijn in de R.-K. Kerk*), o. gmv.

Kop'wilg (plantk. *knotwilg*), m. —wilgen.

Kor (*trechtervormig sleepnet*), v. korren; zie verder Korre.

I. Koraal' **1** (*koraalgezang, koraalmuziek, koorzang: eenstemmig en kerkelijk*), o. koralen; zie: Gregoriaansch en Choraal; **2** (*zanger, koorknaap*), m. koralen.

II. Koraal' 1 (*sedimentgesteente, door milliarden kalkafzettende poliepen op den zeebodem gevormd*), o. gmv.: *het — vormt gevaarlijke, blinde klippen in de tropische zeeën*; 2 (*steenachtig of glazen bolletje*), v. koralen: *een snoer koralen, een streng bloedkoralen*; in de spreekt. k r a a l, v. k r a l e n: *de kralen v. e. paternoster; borduurkralen; breikralen, een doosje met witte, met paarse kralen*; —**bank** (*bank in zee, door koraaldiertjes gemaakt*), v. —en; —**dier** (*weelvoetig straaldier, dat de koraalstof afscheidt*), o. —en; —**eiland,** o. —en, zie A t o l; —**mos,** o. gmv., zie K o r a l ij n; —**poliep** (—*diertje*), v. —en; —**rif** (—*bank*),o. —riffen; —**rood,**bn.: — *roode lippen*; —**slang** (*soort van brilslang*), v. —en; —**zee** (aardr. *deel v. d. Stille Zuidzee, ten O. v. Nieuw-Holl.*), v.; zie ook B l o e d k o r a a l.

Kora'len (*van koraal*),bn.: *een — armband.*

Koralijn' (*koraalmos, een steenachtig op koraal lijkend zeeproduct*), o. gmv.

Ko'ran, k o' r a a n, m.: de — of *Alkoran* bevat de door de beide eerste Kaliefen nl. door Aboe Bekr (gest. 634) en Omar (592—644) verzamelde z.g. openbaringen van Mohammed (gest. 632); de — bestaat uit 114 Sura's of Suren, zie ald., en bevat de geloofsleer v. d. Islam.

Korbeel' (bouwk. *een uit den muur vooruitspringende steen, waarop een balk rust*), m. —beelen; z. K a r b e e l en C o n s o l e.

Kordaat' (*dapper, onverschrokken, ferm, wakker, kloek*), bn.;—dater,—daatst: *Jan —*, krijgsman; —**heid,** v. gmv.; soms: C o r d a a t; zie J a n C r e d i e t enz.

Kordelier' (*kloosterling, aldus geheeten naar de koord of corde, die hij om het lijf draagt*), m. —en of —s; lees: —*lier*; z. M i n d e r b r o e d e r.

Kordon' (1 *band, lijn*; 2 fig. *afsluitende troepenlijn*), o. —s: 1 *het jachtgeweer, met het groen, afhangend* — (C.O.); 2 *een —kozakken bewaakte de dwangarbeiders in Siberië*; soms: C o r d o n'.

Koreischie'ten, een aanzienlijke familie in Mekka, uit welke in 571 n. C. Mohammed geboren werd; zie: I s l a m, K o r a n.

Ko'ren, koorn (*graan, meestal rogge*), o. gmv.: zegsw. *dat is nu — op zijn molen,* dat komt hem juist goed van pas; *zijn —* of *korentje groen eten,* d.i. den tijd van den oogst niet afwachten, van de hand in den tand leven.

Ko'renaar (*aar van een korenhalm*), v. —aren; —**akker,** m. —s; —**beurs** (*graanbeurs*), v. —zen; —**blauw** 1 (*blauw als de korenbloem*), bn.; 2 (als zn.), o. gmv.; —**bloem** (*in 't wild groeiende, blauwe bloem der koornakkers*), v. —en; —**brander** (*jeneverstoker*), m. —s, zie B r a n d e r; —**brandewijn** (*brandewijn, gestookt uit koren*), m. gmv.; —**esch** (*hooggelegen akkerstreek voor den roggebouw*), m. —esschen, zie E s c h; —**factoor** (*iem., die koren voor anderen bewaart*), m. —factoren; —**halm** (*graanhalm, roggehalm*), m. —en; —**kalander,** m. —s; zie K a l a n d e r; —**maat** (*schepel, maat om koren te meten*), v. —maten: zegsw. *zijn licht onder de — zetten,* zijn weten voor zich zelf houden, Matth. 5 : 15; —**mijt** (*opeengestapelde massa ongedorschte korenschooven, in het veld staande, meest van boven gedekt*), v. —en; —**molen** (*graanmolen*), m. —s; —**mot,** v. —ten: de larven v. d. — leven in de opgeslagen tarwe en vreten de korrels uit; —**roos** (*klaproos, kankerbloem*), v. —rozen, zie K o l l e b l o e m; —**schoof** (*bos korenhalmen*), v. —schooven; —**schuur** (*magazijn, voorraadschuur*; fig. *voeder, verzorger*), v. —schuren: *Java is door zijn rijstvelden de — van de O.-Indische eilanden*; —**veld** (—*akker,* —*land*), o. —en; —**worm** (*kalander*), m. —en; —**zolder** (*zolder v. e. korenpakhuis*), m. —s; ook: G r a a n z o l d e r.

Korf (*mand, draag-, hengselmand*), m. korven, verg. E i e r k o r f: zegsw. *den — krijgen,* afgewezen worden bij een huwelijksaanzoek, of bij een examen.

Korf'baller (*iem., die korfbal speelt*), m. —s.

Korf'balspel (sport: *zeker balspel, waarbij het zaak is, den bal door een mand zonder bodem te werpen*), o. gmv.

Korf'flesch (*groote flesch in matwerk besloten*), v. —flesschen: *een — vol vitriool.*

Kor'haan (dierk. *boschhaan*), m. —hanen.

Kor'hoen (dierk. *ruigpoot-boschhoen*), o. —ders, —deren: *het — leeft op de heidevelden v. Drente, Overijsel en Limburg.*

Korian'der (*schermbloemige plant met sterkriekend zaad*), m. gmv.: *de geelkleurige zaadjes v. d. — worden gebruikt in muisjes.*

Korist' (*koorzanger in de opera; lid van een zangkoor*), m. —en; vr. —**e,** —n.

Korjaal' (*primitieve boot der Boschnegers en Indianen in Ned.-Guyana,* inz. *v. e. uitgeholden boomstam*), v. —jalen.

Kormoraan', m. —ranen; zie C o r m o r a n.

Kornak' (*olifants-oppasser, -geleider*), m. —s.

Kornalijn' (*geelroode half-edelsteen*), 1 als voorwerpsnaam, m. —en; 2 als stofnaam, o.; z. C o r n a l ij n'.

I. Kornel' (*zemelmeel, kippenvoer; eetbare kornoelje*), v. in de eerste bet. gmv.; in de tweede kornellen.

II. Kornel', (volkst. K o l o n e l) m —s.

I. Kornet' (*vaandrig te paard*), m. kornetten, etymologisch hetzelfde woord als:

II. Kornet' (*lichte gazen vrouwenmuts,* inz. *door dienstboden gedragen; kromme klephoorn*), v. —ten; zie C o r n e t.

Kornis' (*kroonlijst*), v. —sen; zie Z u i l.

Kornoel'je (*vrucht*), v. —s; —**boom** (*boom of heester met kersachtige, roode, eetbare steenvruchten, frischzuur*), m. —en: *de wilde —*, met roode vruchten, *de witte —*, met witte vruchten.

Kornoel'jen (*van kornoeljenhout*), bn.

Kornoel'jenhout (*hout v. d. kornoeljeboom*), o. gmv.: *het — is zeer hard.*

Kornuit' (*makker, kameraad*), m. —en.

Kor'oester (*groote Noordzeeoester, die met een kor is gevangen*), v. —s; z. K o r r e.

Korporaal' (mil. *de eerste rang boven soldaat*), m. —s, —ralen; verg. B r i g a d i e r; gesch. *de kleine —*, Napoleon I.

Korporaals'strepen (mil. *distinctief, bestaande in de gele mouwstrepen*), v. mv.

Korps (*legerkorps*), o. —en: *het — pontoniers, het — torpedisten, het — mariniers*; *het — wielrijders,* zie C o r p s.

Kor're, kor (*rechthoekig ijzeren raam, met scherpen onderkant als mes, voorzien van e. zakvormig net voor de vangst van oesters, mosselen en alikruiken*), v. korren.
Kor'rel (1 *rondachtig, vast lichaampje*; d.G.; 2 *vizierkorrel*), v. —s, — en: 1 *een — zand, een — graan; men telt de korlen zout* (Tollens); *een — goud*; 2 *de aanvallers op den — nemen*, op hen mikken.
Kor'relen (*aan korrels vallen; tot korrels maken*), is (in de eerste), heeft (in de tweede het) gekorreld.
Kor'relig (*uit korrels bestaande, gekorreld*), bn.; —er, —st: — *zand*, — *gesteente*.
I. Kor'ren (*oesters vangen met een korre, met het kornet*), korde, heeft gekord.
II. Kor'ren (*kirren, koeren van duiven*), korde, heeft gekord: *het teeder — der tortelduiven*; zie: K i r r e n en K o e r e n,
Korset' (*rijglijf, keurslijf, keurs*),o. —ten.
Korset'veer (*stalen veertje of reepje in een korset*), v. —veeren; —**veter** (*rijgveter in een korset*), m. —veters.
Korst (*harde, droge oppervlakte van iets, dat week is*), v. korsten: *de — v. e. taart, de — v. e. kaas, de — van brood; de — of roof op een wonde*; verkl. —**je**, o. —s: *korstjes van pasteien*, zie P a s t e i en K o r s t j e s.
Korst'dieren (dierk. *schaaldieren*), o. mv.
Kor'sten (*een korst krijgen*), de taart korstte, de wond is gekorst.
Kor'stig (*met harde kost*), bn.; —er, —st: —*e kaas*; — *brood*, te hard gebakken.
Korst'jes (*in A'dam zekere koekplaatjes*), o. mv.
Korst'mos (plantk. *bladlooze, bedektbloeiende plant*), o.—mossen: *het — leeft gaarne op boomstammen, oude muren enz. en trekt zijn voedsel uit de dampkringslucht*, er zijn tal van soorten; verg. R e n d i e r m o s.
Kort (*niet lang*; fig. *niet uitvoerig, beknopt, beperkt*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e jas, een —e weg; een — verslag, een —e brief*; zegsw. *ergens bij te — komen*, schade lijden; *te.— schieten*, niet opgewassen zijn tegen, zijn plichten niet naar behooren vervullen; *iem. te — doen*, financieel benadeelen; *iemand — houden*, hem geldelijk niet veel vrijheid laten; *iets — en bondig zeggen*, flink en krachtig, pittig; — *van stof zijn*, weinig woorden verspillen, driftig zijn, kort aangebonden; —*e metten maken*, zie M e t t e n; *aan het —ste eind trekken*, in het nadeel zijn; *zich te — doen*, zelfmoord plegen.
Kort'aangebonden (*heetgebakerd, driftig*), bn.: *die kapitein is —*.
Kort'ademig (*spoedig buiten adem*), bn.; —er, —st; z. A a m b o r s t i g en A s t h m a t i s c h.
Kort'af (*niet uitvoerig, kortweg, zonder omslag of omwegen*), bw.: *iets — weigeren*.
Kort'armig (*korte armen hebbende*), bn.; zie de tegenst. L a n g a r m i g.
Kort'avonden (*den avond korten*), alleen in de onbep. wijs, gew.: *ik kom bij je wat —*.
Kor'tegaard (Fr. *corps de garde*, wachtkorps, wachtpost, wachthuis: *hoofdwacht; tijdelijke verblijfplaats voor 's nachts aangehouden personen*), v. —gaarden. w. g.
Kortelas' (Fr. *breed, kort zwaard*), v. —sen.
Kor'telijk (*in 't kort*), bw.: *iets — bespreken*.
Kor'teling (*rondhout, dat een steiger met een muur verbindt*), m. kortelingen.
Kor'telings (*onlangs*), bw.: *ik heb hem — nog gezien*, dezer dagen.
Kor'ten (1 *korter maken*; 2 *korter worden*), kortte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gekort: 1 *de nagels, het haar —*; fig. *den tijd —, den avond — met een spel; — op de rekening*, d.i. aftrekken; fig. *iemand de vleugels, de wieken —*, iems macht besnoeien; *op het weekloon —*; 2 *de tijd begint te —*.
Kort'heidshalve (*ter wille der beknopt- of kortheid; om kort te zijn*), bw.
Kor'tijd (*oestertijd, vangtijd v. oesters*), m.
Kor'ting (*het korten*: 1 hand. *procentsgewijze mindering op rekening of schuld, meestal bij contante betaling*, z. D i s c o n t o; 2 *inhouding voor pensioengelden op het traktement v.e. ambtenaar*), v. —en: *men kan 15 %. — bij contante betaling*; 2 *in den tijd der — zijn*.
Kort'jan (matrozenterm: *groot zakmes*), o.
Kortom' (*om het kort te zeggen*), bw.
Kort'ooren (*een hond of paard de ooren korten*), kortoorde, heeft gekortoord.
Kort'papier, o.; zie P a p i e r.
Kort'schaaf (*kleine handschaaf*), v. —schaven; zie B l o k- of R o f f e l s c h a a f.
Kort'schrift (*stenographie*), o. gmv. w. g.
Kort'sluiting (*mankement i. d. electrische geleiding, sluiting in den electrischen stroom vóór de plaats, waar de stroom moet gebruikt worden, door aanraking van een positieven en negatieven draad*) v. —en: *de brand ontstond door —*.
Kort'staart (*paard of hond met korten, d. i. afgekorten, staart*), m. en v. —en.
Kort'staarten (*den staart korten*), kortstaartte, heeft gekortstaart: *een paard —, een veulen —, een hond —*, zie C o u p e e r e n.
Kort'stondig (*kort van duur*), bn.: *een — bezoek, een —e vrede, een —e vreugde*.
Korts'wijl (*boert*; ook: *scherts, al wat den tijd kort*), v. gmv.: *is het ernst of —?*; —**wijlen** (*schertsen, boerten, grappen maken*), kortswijlde, heeft gekortswijld; —**wijlig** (*grappig*), bn. en bw.: *een — verhaal; iets — vertellen*.
Kort'voer (*gemengd veevoer*), o. gmv.
Kort'weg (*zonder omwegen, zonder omhaal van woorden, eenvoudig weg*), bn.: *hij zei —, dat hij het niet deed*; zie K o r t a f.
Kort'wieken (1 *de wieken korten*; 2 inz. fig. *kleiner maken, beperken*), kortwiekte, heeft gekortwiekt: 1 *een kip —*; 2 *iemands macht gezag —; haast zult gij wreed gekortwiekt zijn* (*Jongens*, C. O.), uw vrijheid zal aan banden gelegd zijn.
Kortzich'tig (*bijziende, myoop*, fig. *dom, zonder doorzicht, niet schrander*), bn.: —er, —st.
Korund' (*een soort van edelgesteente*): 1 als voorwerpsnaam, m. —en; 2 als stofnaam, o. gmv.; *de edele* — (saffier), *de gele* — (topaas), *de groene* —(smaragd) enz.
Kor'ven (*in korven doen*), korfde, heeft gekorfd, w. i. g.: *turf —*, verg. T o n n e n.
Korvet' (scheepst. *snelzeilend, klein oorlogsschip* v. korvetten.
Kor'zel, kor'zelig (*lichtgeraakt, oploopend, opvliegend, gemelijk, knorrig*), bn. en bw.; —er, —st; —**hoofd** (*opvliegend,*

mokkend individu), m. en v. —en; gebruikelijker dan *korzel* is **korzelig.**

Ko'scher (1 Hebr. van voedsel: *geoorloofd, voor gebruik geschikt, ritueel*; 2 fig. inz. met ontkenning: *in den haak, pluis*); bn.: 1 *het vleesch — maken*: 2 *dat is niet —.*

Kos'misch (*wat betrekking heeft op het heelal* inz. *de aarde*), bn.; meestal: *Cos'misch.*

Kosmopoliet' (*wereldburger*), m. —polieten; meestal Cosmopoliet'.

Kosmo'polis (*wereldstad*), v. —sen; ook —pool'; zie Metro'polis.

Kos'mos (*het heelal, de wereld*), m., meestal Cos'mos; z. ook: Macrocosmos en Microcosmos.

Kos'sem (*halskwab van runderen*), m. —s.

Kos'song (O.-I. *huurrijtuig, een soort van victoria* in Soerabaya), v. kossongs, ook *Ko'song.*

Kost (*spijs, voedsel, dagelijksch levensonderhoud*), m. gmv.: *zijn — koopen*; *in den — zijn bij iem.*; *die knecht verdient per maand f 50 en den —.*

Kost'baar (*veel geld kostende, duur, veel waard*), bn. en bw.; —der, —st; *wijn is een —bare drank*; *zijde is een —bare dracht*; —**baarheid** (1 *waarde, waardij*; 2 *kleinood*), v., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —heden: 1 *de — der meeste dingen hangt af van hunne zeldzaamheid* (Koetsveld): 2 *parels, robijnen, briljanten en verdere —heden lagen in het juweelenkistje of ecrin.*

Kost'baas (*persoon, bij wien iem. in den kost is*), m. —bazen; zie Hospes.

Kos'te, in de uitdr. *ten — van*, ten nadeele van, tot schade van, met verlies van: *ten — van zijn goeden naam, van zijn eer, van zijn leven, van zijn gezondheid*; *zich ten — van iem. vroolijk maken*; *zich verrijken ten — van een ander*; *geld aan iets ten — leggen*, geld uitgeven voor iets, zie Spandeeren.

Kos'telijk (*heerlijk, voortreffelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *water is een —e drank*; *zich — vermaken*; —**heid,** v.: *de — dier wijnen.*

Kos'teloos (*niets kostende, gratis, om niet*), bn. en bw.: — *onderwijs*, —*looze vaccinatie*; *iets — verzenden.*

Kos'ten 1 (*geld kosten*; fig. *te staan komen op*), kostte, heeft gekost: *dat kost mij een tientje, dat kost u uw eer, gezondheid enz.*; —*de prijs*, prijs, waarop den fabrikant zijn fabrikaat komt te staan; **2** (*uitgaven, vertering*), m. meerv.: *op — van*, op rekening van, b.v. *studeeren op — van het rijk, van een oom of tante, van een vereeniging*; *iem. op — jagen*, hem geld doen uitgeven; soms nog in het enkelv. *te koste leggen*; *ten koste van*, ten nadeele van, zie Koste.

Kos'tende prijs; zie Kosten **1.**

Kos'ter (*bewaarder v. e. kerk, kerkbewaarder*), m. —s: *de bovenmeester was vroeger — en voorzanger tevens*; —**es',** v. —sen, ook Kos'tersche; —**ij'** (*woning, kamer v. d. koster*), v. —en; —**schap** (*ambt v. koster*), o. gmv.

Kost'ganger (*persoon, die bij iem. in den kost is*), m. —s; —**gangster,** v. —s; —**geld** (*geld, dat men voor kost en inwoning per week, per maand betaalt*), o. —en.

Kost'huis (*huis, waar men in den kost is*), o. —huizen; —**jongen** (*knaap, die in den kost is*), m. —s; —**kind,** o. —eren; —**leerling** (*leerling eener kostschool*), m. en v. —en; —**school** (*school, waar de leerlingen tevens in den kost zijn*), v. —scholen, zie: Internaat, Instituut; —**schoolhouder** (*hoofd eener kostschool*), m. —s, zie Instituteur; —**schoolhouderes',** v. —sen, zie Institutrice.

Kostuum' (*kleedij, kleederdracht voor tooneel, bal enz.*; *ambtskleeding, plechtgewaad*; *stel kleeren voor een heer: broek, jas, vest*; *damesjapon*), o. —tumen, —tumes; —pje, o. —s; —**naaister** (*mode-naaister*), v. —naaisters.

Kost'vrouw (*persoon, bij wie iem. in den kost is*), v. —en, zie Hospita.

Kost'winner (*de broodwinner v. e. gezin*), m. —s; —**winning** (*broodwinning, nering, bedrijf, bestaansmiddel*), v. —en.

Kot (*hut, ellendig vertrek*), o. kotten: *een — v. e. huis*; zegsw. *in het — zitten*, de gevangenis; verg. Varkenskot.

Ko'ta, koe'ta (Mal. en Atj. *vesting, versterkte plaats*; tegenw. inz.: *hoofdplaats, hoofdvestiging, stad, dorp*), v. —'s.: *al de namen van plaatsen met het woord — samengesteld, wijzen er op, dat zij of vestingen waren of nog zijn*; zie het volg. woord.

Kota-Rad'ja (aardr. eig. *koningsstad: hoofdplaats v. h. gouvernement Atjeh*), o.

Kotelet' (*ribbestukje v. e. kalf, lam of varken*; ook: *de gebraden ribbestukjes*), v. —ten; soms Cotelet'.

Ko'teren (1 *peuteren*; 2 fig. *aanporren, aandrijven*), koterde, heeft gekoterd: 1 *de tanden —*; 2 *iemand —*; —**ing,** v.: fig. *iemand een — geven*, w. i. g.; —**haak,** m. —haken; —**ijzer** (*pook*), o. —s.

Kothurn' (*jachtlaars*; *tooneellaars*) v. —en; meestal Cothurne.

Kot'sen (*overgeven, braken*), kotste, heeft gekotst; plat, zie Rendez-vousspelen.

Kot'ter (scheepst. *snelzeilend, licht vaartuig met één mast*), m. kotters.

Kou'beitel (*beitel, om gaten in koud ijzer te slaan*), m. —beitels.

Koud (*geringen warmtegraad bezittende*), bn. en bw.; —er. —st: *een —e winterdag, de —e luchtstreek*; *vruchten v. d. —en grond*, d.i. niet uit den broeibak; zegsw. *dat raakt hem de —e kleeren niet*, het is hem meer dan onverschillig, zie Kleed; *wat een —e drukte!* onnoodig, onbeteekenend, flauw; *van een — e kermis thuiskomen*, eig. van een onbeduidende kermis, fig. teleurgesteld, ontnuchterd, ontgoocheld; *iem. — maken*, dooden; *hadden zij mij niet geholpen, ik was er om — geweest*, dood.

Koud'bloedig (*met koud bloed*), bn.: *een — dier*, b.v. een visch; —**en** (*dieren met koud bloed*), m. mv.: *visschen, amphibiën en insecten zijn —en.*

Koud'bloedpaard (*paard, dat niet van edel ras of bloed is*), o. —en; z. Volbloed.

Kou'de, kou (*het koud-zijn*), v. gmv.

Kou'dekeuken (*koude spijzen*), v. gmv.

Kou'deschaal (*soep van ongekookt bier of wijn met brood en andere bestanddeelen*), v.

Koud'heid (*het koud-zijn*; fig. *ongevoeligheid, onverschilligheid*), v.: *de — van ijs*; fig. *de — van zijn blik.*

Koud'jes, bn. en bw.: *'t is —*, frisch; fig.

iem. — *ontvangen*, koel, onhartelijk.
Koud'slachter (*naam v. d. vilder in Friesland*), m. —slachters.
Koud'vuur (*doodelijk bederf in een wonde, afsterving*), o. gmv.
Koudwa'terinrichting (*inrichting voor de therapie met koude baden*), v. —en; —**waterkuur** (*geneeswijze met koud water*), v. —kuren: koude baden, omslagen, wassching, besproeiing behooren tot de —; verg. K n e i p p k u u r.
Kou'kleum (*kouwelijk kind, kouwelijk mensch*), m. en v. —kleumen, —kleums.
Kou'mis (*bedwelmende drank, dien de Tartaren Kalmukken enz uit merriën-melk bereiden*), v. gmv.; zie K o e m i s.
Kous (*kleedingstuk voor onderbeen en voet*), v. kousen: *zijden —en, wollen —en, sajetten —en*; zegsw. *met de kous op den kop thuis komen*, van een vergeefsche reis thuiskomen, b.v. niet geslaagd bij een examen, een wedstrijd enz., meestal met schade en schande; *hij kreeg de — op den kop*, zijn plan mislukte; O.-I. *een — maken*, geld oversparen; zie ook K o u s j e.
Kou'scher, bn., zie K a u s c h e r; fig. *die zaak is niet —*, niet zuiver, niet te vertrouwen, niet pluis.
Kou'seband (*band of elastiekje, om de kous op te houden*), m. —en; zie ook G a r t e r o r d e.
Kou'senbreien (*het breien van kousen*), o. gmv.; —**kooper** (*handelaar, winkelier in kousen*), m. —s: *Vondel was —*; —**wever** (*maker van geweven kousen*), m. —s; —**winkel** (*winkel van kousen*), m. —s.
Kou'sevoet (*voet of zool v. d. kous*), m. —voeten: zegsw. *de knaap liep op —en*, op zijn kousen.
Kous'je (*lampewiekje*; ook: *een gloei- of gas- —: dun weefsel in bepaalde stoffen gedrenkt, overtrek van een gaspit voor gasgloeilicht*), o. kousjes; —**sbrander** (*gasbrander, ingericht voor gasgloeilicht*), m. —branders.
Kous'jer (Hebr.), bn.; zie K a u s c h e r.
Kout (*gezellige praat*), m. gmv.: den tijd in *aangenamen — doorbrengen*; z. A v o n d —.
Kou'ten (*gezellig praten*), koutte, heeft gekout.
I. Kou'ter (*prater*), m. —s; verg. K a l l e n.
II. Kou'ter (*ploegmes*), o. —s: *'t — (snijdt) door de klont v. z. erfelijken grond* (Poot).
Kouw (*kevie, vogelkooi*), v. kouwen. gew.
Kou'welijk (*kleumsch*), bn.; —er, —st: *een — man*, zeer gevoelig voor kou.
Ko'vel (*kap v. e. mantel*), v. kovels: *kap en —*, alles, b.v. *hij werkt kap en — af*, zeer hard, slafelijk.
Koy'ang, v., zie K o j a n(g).
Kozak' (*lid v. e. volksstam in Zuid-Rusland en bij den Kaukasus; soldaat eener afdeeling v. h. Russische leger: lichte ruiter gewapend met sabel, geweer of lans*), m. —ken.
I. Kozijn' (*deur- of vensterraam*), o. —en.
II. Kozijn' (Z.-N. *neef, zusters kind*), m. —en.
Kraag (eig. *hals, keel*; thans: *bekleedsel er van*), m. kragen: *de — van een jas, van een mantel*; *de — van een buis*, uitstaande rand die een volgende buis omsluit; zegsw. *een stuk* (een groote hoeveelheid wijn, bier enz.) *in zijn — hebben*, erg dronken zijn.
Kraag'eend (dierk. *zekere eend* inz. *op New-Foundland*), v. —eenden.
Kraag'jas (*jas met breeden kraag*), v. —jassen.
Kraag'mantel (*heerenmantel met meestal breeden kraag*), m. —mantels.
Kraag'merel, v. —s; z. B e f l i j s t e r.
Kraag'steen (bouwk. *korbeel*), m. —en.
I. Kraai (*vaartuig in de Oostzee*), v. —en.
II. Kraai (*raafachtige vogel*), v. —en: *de bonte —, ka, kauw*; spreekw. *Eén bonte — maakt nog geen winter*, uit één enkel geval kan men nog geen algemeene gevolgtrekking maken; *een zwarte —* of *een —*, volkst. een aanspreker.
III. Kraai, v.: *hij heeft kind noch —*, is geheel zonder familie.
Kraai'en (*het geluid of gezang v. d. haan*; bij uitbr. *vreugdeluid van kinderen*), kraaide, heeft gekraaid; *de hanen kraaien bij het krieken v. d. dageraad; de kleine guit in den wieg kraait het uit van pret*; zegsw. *daar zal geen haan naar —*, het blijft een diep geheim; *den rooden haan laten —*, brandstichten, zie H a a n; —**er** (*haan*; fig. *klein, kraaiend kind*), m. —s.
Kraai'enbek (*klein handnijptangetje met rolronde punten*), m. —bekken.
Kraai'enmarsch, m. gmv.: zegsw. *den — blazen*, sterven, naar 't graf gebracht worden; zie K r a a i.
Kraai'ennest (*nest van kraaien*; scheepst. *mand of korf i. d. mast voor den uitkijk*), o. —en.
Kraai'enoog (*het oog van een kraai*), o. —ogen.
I. Kraak (*kraking, gekraak, krak*), m. gmv.
II. Kraak (*Spaansch of Portugeesch zeeschip*), v. kraken; zie K a r a a k.
Kraak'amandel (*amandel, welke nog in den bolster zit*), v. —s; —**been** (*blauwachtige, veerkrachtige beenzelfstandigheid, meest tusschen de gewrichten*), o. gmv.; —**bee'nig**, bn.: *bij het kleine kind zijn vele beenderen nog —*; —**bes** (*boschbes, blauwbes*), v. —bessen.
Kraak'net (*zeer net, fijn, keurig*), bn. en bw.
Kraak'porselein (*Chin. of Japansch zeer fijn porselein, destijds door Spaansche kraken aangevoerd*), o. gmv.: *zoo teer als —*.
Kraak'steen (*pit v. een steenvrucht*), m. -en.
Kraak'zindelijk (*kraaknet, uitermate zindelijk*), bn. en bw.: *onze meid is —, het ziet er alles — uit.*
I. Kraal, v. kralen; zie K o r a a l.
II. Kraal (O.-I. en Z.-Afrika: *afgeperkte ruimte voor vee*; *Hottentotsch dorp of gehucht van Kaffers*), v. kralen.
Kraal'lijn (scheepst. *touw, waaraan houten kralen geregen zijn*), v. —en.
Kraam (1 *los opgeslagen winkeltent, kermistent*; 2 eig. *bed, met een tent*: *bevalling*), v., in bet. 1 kramen; in bet. 2 gmv.: 1 *de markt staat vol kramen*; zegsw. *dat komt in mijn — wel* of *niet te pas*, daar kan ik al of niet mijn voordeel mee doen; zie S a n t e n k r a a m; 2 zegsw. *in de — komen*, bevallen, een kind ter wereld brengen.
Kraam'bed (*kinderbed*; ook: *bevalling*), o. —bedden; —**bezoek** (*bezoek aan een kraamvrouw*), o. —en; —**heer** (*vader van een jonggeborene*), m. —en; —**kamer** (*kamer van de kraamvrouw*), v. —s; —**kind** (*jonggeborene*), o. —eren; —**maal** (—*feestmaal*), o. —malen; —**visite** (—*bezoek*), v.

—s; —**vrouw** (*moeder van den of de jonggeborene*), v. —en.

I. Kraan (1 *tap met een sleutel*; 2 *hijschtuig aan havens en spoorwegen voor zware lasten*; 3 vogel, genoemd naar de overeenkomst in vorm met een kraan: *kraanvogel, reigerachtige steltlooper*), m. kranen: 1 *de — van een pomp, van de waterleiding*; *de houten — van een biervat*; 2 *electrische, vaste, zijdelings beweegbare kranen*; 3 *de kranen trekken in vluchten in Oct. over ons land naar het N. van Afrika*; —**tje**, o. —s; —**tje-lek** (*tapperij*), o.

II. Kraan (Fr. *persoon, die z. onderscheidt*), m. en v. kranen: *'t is een — van een vent*, een ferme man, vol werkkracht, moed, volharding; *een — v. e. vrouw*, een knappe, wakkere vrouw; verg. K r a n i g.

Kraan'balk (scheepst. *balk, waarover het anker v. e. schip wordt ingehaald*), m. —en.

Kraan'boom (*de staander van een kraan*), m. —boomen; —**draaier** (*arbeider, die den kraanzwengel draait*), m. —s; —**geld** (*geld voor 't gebruik eener havenkraan*), o. —en; —**kind** (*sjouwer, arbeider aan of bij de kraan*), o. —eren.

Kraan'oog (*braaknoot, geneeskrachtig zaad van een O.-I. boom*), o. —ogen.

Kraan'vogel, m. —s; zie K r a a n.

Kraan'wagen (*voertuig op twee wielen, waarmede vaten vervoerd worden*), m. —s.

I. Krab (*schram of krauw op de huid*), v. krabben: *het gezicht vol —ben, de handen vol —ben.*

II. Krab, krab'be (*tienpootig schaaldier, kortstaartige kreeft, leeft nabij het strand*), v. krabben: *de zee—*; zie fig. L a n d k r a b; etymologisch verwant met K r a b **I.**

Krab'bedieven (*gappen, grissen, gannéven*), krabbediefde, heeft gekrabbediefd; —**dieverij'**, v. —en.

Krab'bekat (*valsche kat*; fig. *bits en snibbig meisje*), v. —katten.

Krab'bel (*kleine schram of krab*), v. —s: *een brief met —s*, onleesbare letters; —**en** (*krabben*; fig. *slecht schrijven*), krabbelde, heeft gekrabbeld: *de hond krabbelde aan de deur*; *hij krabbelde den hond zacht op den kop*; fig. *jongen, ik kan dat — niet aanzien*; —**aar** (*iem., die iets onbeholpen doet*), m. —s; —**ig** (*onleesbaar, slecht geschreven of geteekend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e handteekening, — schrift*; —**schrift** (*kriebelig schrift*), o. gmv.

Krab'belvuisten (*met vuisten vechten*), men krabbelvuistte, heeft gekrabbelvuist.

Krab'ben 1 (*met de pooten of met de nagels krauwen*; 2 *met korte streken schaatsenrijden*, zie, K l a u w e n), krabde, heeft gekrabd: 1 *de poes zal u —*; *foei, wat zit je op je hoofd te —*; zegsw. *zich achter de ooren —*, in verlegenheid zitten. 2 *jonge schaatsenrijders — nog maar wat.*

Krab'beneter (*dier, dat op krabben aast*), m. —eters, b.v. *de krabreiger, de buidelrat.*

Krab'ber (*iem., die krabt*; *werktuig met handvat, steel en driehoekige scherpe spits om te krabben, schrapijzer*), m. krabbers: *met een — een vat van binnen reinigen*; *een tuin—*, voetschrabber.

Krab'sel (*schraapsel: dat, wat ergens afgekrabd is*), o. —s.

Krach (Duitsch, hand. *groote handelscrisis, beurspaniek*, inz. in den fondsenhandel; *het vallen van één of meer groote handelshuizen*), m. —s.

Kracht (*sterkte, vermogen*; fig. *deugdelijkheid*), v. —en: *de —en der natuur, zwaarte—, beweeg—, middelpuntvliedende en -zoekende —*, zie ald.; *versnellende —, vertragende —, evenwijdige —en, eenparige, afstootende —*; *de — van den magneet, van den wind, van een paard, van een mensch*; *sterven aan verval van —en*, uitputting; *de — van een geneesmiddel*; rechtst. — *van gewijsde*, een vonnis gaat in —, wanneer de tijd voor hooger beroep of cassatie ongebruikt is verstreken; zie verder: D e n k—, G e e s t—, G r o e i—, L e v e n s—, Z i e l s k r a c h t.

Krachtda'dig (*krachtig werkende*), bn. en bw.; er, —st: *—e bijstand, een —middel*; *zich — verdedigen, iem. — steunen.*

Krach'teloos (*zonder kracht*), bn.; —zer, —t: *een — grijsaard, een — geneesmiddel, de —looze ouderdom*, zwak.

Krach'tens (*uit kracht van*), vz.: — *de wet.*

Krach'tig (*sterk, deugdelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man, een —e overtuiging, —e spijzen, een — gebed; voor iets — opkomen, iets — verdedigen*, ferm.

Kracht'installatie (*electrische centrale*), v. —s, —tiën, ook, —s t a t i o n, o. —s.

Kracht'lijn, v. —lijnen: *magnetische —*, lijn, langs welke het magnetisme werkt in het magnetische veld.

Kracht'meter (*dynamometer*), m. —s.

Kracht'overbrenging (werkt. *het overbrengen van druk-, hef- of drijfkracht*), v. gmv.: de — geschiedt van de plaats van oorsprong door tal van middelen en langs verschillende wegen.

Krachts'inspanning (*het aanwenden van kracht*), v. gmv.: *met de uiterste —*; —**oefening** (*oefening tot vermeerdering der spierkracht*), v. —en; zie G y m n a s t i e k.

Kracht van gewijs'de, zie K r a c h t.

Kracht'voeder (*krachtig veevoeder als rogge— en boonenbrood*, tegenst. is: *groenvoeder*), o. gmv.; —**voederkoek** (*een soort van koek uit krachtvoeder samengesteld*), m. —en.

Kracht'vol (*krachtig, gespierd, ferm*), bn. en bw.; —voller, —volst.

Kracht'werktuig (*machine, door stoom of door electriciteit gedreven*), o. —en.

Kraf (*karaf*), v. kraffen.

Krag, krag'ge (*de Overijselsche naam v. een rietzodde*), v. kraggen; in Fr. *drijftil*, in Gron. *ladde*, in Holland *rietzodde* geheeten.

Kra'jang (O.-I. *krandjang*), v. —s.

Krak 1 (*het kraken*), m. krakken: *een — geven*; **2** klankn. tw.: —, *daar brak de tak!*

Kra'kal (O.-I. *een soort van dwangarbeid voor inlanders*), v.; —**kallen** (O.-I. *voor straf werken aan wegen enz.*).

Krakeel' (*twist, kibbelarij*), o. krakeelen.

Krakee'len (*twisten, kijven, kibbelen*), krakeelde, heeft gekrakeeld; —**ziek** (*groote neiging hebbende tot krakeelen*), bn.; —er, —st; —**zucht** (*zucht of neiging tot kibbelen*), v. gmv.

Kra'keling (verwant met *kraken*: *baksel, een 8-vormig koekje*), m. —en; —**lingentrommel**, v. —s; —**lingetje**, o. —s.

Kra'ken (1 *gekraak laten hooren*; 2 *met gekraak breken*), kraakte, heeft gekraakt: 1 *een trap, een meubel, een schoen kunnen* —; *harde sneeuw kraakt onder de voet*; zegsw. —*de wagens duren of loopen het langst*, zwakke menschen leven soms het langst; 2 zegsw. —*dat is een harde noot om te* —, een moeilijke zaak, zie N o o t; *kwade noten* —, niet veel goeds zeggen: *ik heb kwade noten van hem hooren* —; *ik zal hem kwade noten doen* —, onaangename dingen zeggen.

Kra'kend, dw., bn. en bw.: — *ijs*: *het is er* — *net*, zeer proper, zie K r a a k n e t.

Kra'ker (*werktuig, om te kraken*), m. —s; verg. N o t e n k r a k e r.

Krak'ken (1 *een krak krijgen, barsten*; 2 *doen barsten*), krakte, is (bet. 1), heeft (bet. 2) gekrakt: 1 *het glas krakte*; 2 *dat heeft zijn gezondheid gekrakt.*

Kra'len 1 (*van kralen vervaardigd*), bn.: *een — armband, een — halsketting, een — beursje*; **2** (*in kraaltjes opstijgen*; *parelen, opstijgen van kleine luchtbellen*), kraalde, heeft gekraald: *bier kan* —, *champagne kraalt in het glas.*

Kra'lingen (vroeger, *zeer oud dorp in Z.-Holland, bij Rotterdam*; nu: *deel van deze stad*), o.: zegsw. *zoo oud als de weg naar* —, oeroud, overoud, eeuwen lang bekend.

Kram (*houvast, hoefijzervormige metalen haak*), v. krammen; —**metje** (*kleine kram*), o. krammetjes.

Kramas'sen (O.-I. van dames: *de haren wasschen, zich het hoofd reinigen*).

Kra'mat (O.-I. *heilig graf* bv. *het graf v. e. vorst op Java, dat vereerd wordt*), m. —s

Kra'mer (*man, die de kermissen bereist met een kraam*; *marskramer*), m. —s.

Kramerij' (*kramerswaren*; *waren, die in 't klein verkocht worden*), v. kramerijen.

Kra'merslatijn, kra'merlatijn (*geheimtaal*), o. gmv., ook: slecht Latijn, keukenlatijn; verg.: K e u k e n f r a n s c h en P o t j e s l a t ij n.

Kram'mat (*een laag glui of riet, in een dijk vastgewerkt door middel van wisschen stroo, dienende als houvast of kram tegen den golfslag*), v. —matten; zie K r a m w e r k.

Kram'men (*met een kramdraad hechten*), kramde, heeft gekramd: *een gebarsten schaal* —; —**mer** (*iem., die aardewerk kramt*), m. —s.

Kramp (*het ziekelijk sterk en pijnlijk samentrekken van spieren*: *spierpijn, darmpijn*), v. —en; z. T e t a n u s, K o l i e k.

Kramp'achtig (*alsof men kramp heeft*; *door kramp veroorzaakt*), bn. en bw.; —er, —st: —*e trekkingen, rillingen*; *de vingers* — *samentrekken,* — *lachen.*

Kramp'hoest (*stuipachtige hoest*), m. gmv.

Krams'vogel (dierk. *winterlijster*), m. —s: *de* — *is een prachtige lijstersoort, die bij ons overwintert en op weilanden zijn aas zoekt.*

Kram'werk (*het maken van krammatten*; *wat dient als krammat*), o. in de 1e bet. gmv., in de 2e —en.

Krand'jang (Mal. *korf van bamboe voor het vervoer van suiker en andere dingen*), v. —s; zie K r a j a n g, K r a n j a n g.

Kra'nen (*den kraan of piet uithangen*), kranen, heeft gekraand: *met iets of iemand kranen*, pronken, trotsch zijn. w. i. g.

Kra'nig (*flink, schrander*; *kloek van uiterlijk en voorkomen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e kerel*; *een —e militaire pas*; *een — spel* (sport); *een — opstel*; *hij heeft zich bij dat examen — gehouden*, ferm; zie K r a a n.

Kran'jang (O.-I. *krandjang*), v. —s.

Krank 1 (*ziek, ongesteld*; *zwak, gering, onbeduidend*), bn.; —er, —st: — *zijn naar lichaam en ziel*; *dat is —e troost* (Potg.); zegsw. —*e beurzen,* —*e zinnen*, geldgebrek dooft den levenslust; **2** —**e** (*zieke*), m. en v. kranken; —**heid** (*ziekte, kwaal*), v. —heden.

Kran'kenbezoek, o. —en, zie Z i e k e n b e z o e k; zie voor andere samenstell. met het in het Z. van ons land gebruikte K r a n k e n, als: K r a n k e n o p p a s s e r, —v e r p l e e g s t e r, —v e r p l e g e r enz. de samenst. met Z i e k e n.

Krank'te (litteraire taal of gew.: *ziekte*), v. gmv.: *dezelfde — doodde op éénen dag zijn gade en zijn zoon* (Staring).

Krankzin'nig 1 (eig. *ziek van zinnen, gek, niet wijs*), bn.; —er, —st; **2** —**e** (*iem., die gek is*), m. en v. —n: *er komen op duizend menschen 2 tot 3* —*n voor.*

Krankzin'nigengesticht (*gesticht, waarin krankzinnigen worden verpleegd*), o. —en; vroeger: D o l h u i s, G e k k e n h u i s.

Krankzin'nigheid (*toestand van een krankzinnige, waanzin*), v. gmv.

Krans (*in elkaar gevlochten ring van bloemen enz.*), m. kransen: *een — van rozen, een — van bloemen*; zie: B l o e m—, B r u i d s—, L a u w e r—, L ij k—, M i r t e—, R o z e n—, S t r a l e n k r a n s; fig. *een vrienden*—, d. i. vriendenkring.

Kran'sen (*versieren met een krans*), kranste, heeft gekranst; verg. B e k r a n s e n, O m k r a n s e n.

Krant (*nieuwsblad*), v. —en; zie C o u r a n t.

Kran'tenartikel (*opstel in een krant*), o. —en; —**bericht** (*mededeeling in een krant*), o. —berichten; —**drukkerij,** v. —drukkerijen; —**hanger** (*voorwerp aan den muur, om er de kranten in te bewaren*), m. —s; —**jongen** (*jongen, die kranten rondbrengt, of aan een station te koop biedt*), m. —s; —**man** (*ombrenger van kranten, looper*), m. —mannen; —**nieuws** (*nieuws uit de krant*), o. gmv.; —**nieuwtje** (*eenig nieuwtje uit de krant*), o. —s; —**ombrenger** (—*looper*), m. —s; —**schrijver** (*journalist*), m. —s; —**stijl** (*journalisten-stijl*), m. gmv.

I. Krap (*gedroogde en fijngemalen meekrapwortel*; *meekrap*), v. gmv.; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als K r a p **II.**

II. Krap (*slot, kram aan een boek*; *varkensrib zonder vet er aan*), v. krappen.

III. Krap (*bekrompen, erg, schraal*), bw.: *mijn jas zit wat* —, nauw; *die koopman meet* —.

Krap'jes, (*niet breed, schraal*), bw.: *zij hebben het maar* —, *zij doen* — *aan*, zuinigjes.

I. Kras (*schrap m. e. scherp voorwerp*), v. —sen.

II. Kras (*sterk, krachtig, flink, kloek*), bn.

en bw.; krasser, meest —: *een —se grijsaard*; *hij is — voor zijn jaren*, sterk, krachtig; *een —se maatregel*, streng; *zich — uitdrukken*, in krasse bewoordingen.

III. Kras (allitereerende toevoeging bij *kris*, zie ald.): *hij zweert het bij kris en —*, d. i. bij al wat heilig is; zie Kris.

Kras'sen (1 *krassen maken, lichte insnijdingen maken*; 2 *een rauw, snijdend keelgeluid maken*; 3 bij uitbr. van andere geluiden), kraste, heeft gekrast: 1 *met een puntig voorwerp ergens op —*; 2 *raven, kraaien en uilen kunnen —*; 3 *de pen krast*, d. i. spat den inkt; *op de viool —*, slecht spelen.

Kras'ser (*iem. die krast*; *werktuig, waarmee vuurwapens van binnen worden schoongemaakt*), m. —s.

Krat (*laddervormig, hellend achterschot van een boerenwagen*; *teenen korf om aardewerk te verpakken*; *kist van latwerk ter verpakking van rijwielen enz.*), o. kratten.

Kra'ter (*trechtervormige opening, uitbarstingsmond van een vuurberg*), m. kraters: *er zijn top- en flankkraters.*

Kra'tes (*misvormde: naar Krates van Thebe, ± 320 v. C., een wijsgeer met een verdraaid lichaam en een bochel*), m. kratessen: *ik houd u voor een mismaakt schepsel, voor een kleinen —, niet hooger dan mijn knie* (C. O.).

Kra'ton (O.-I. *ommuurd en versterkt vorstenverblijf;* ook: *de omgeving v. dat verblijf*), m. —s.

Krauw (*schrap, krab*), v. krauwen: *de kat gaf hem een —.*

Krau'wel (afleid. van *krauwen*: *kromme gaffel*; *klauw met kromme nagels*), m. —s.

Krauwen (*zacht krabben*), krauwde, heeft gekrauwd: *Kopje —, riep de heer Coco* (C.O.).

Kreatuur' (*schepsel, mensch*; *afhangeling, verachtelijk werktuig*; *ellendig misselijk mensch*), o. kreaturen; ook, Creatuur'.

Kreb, v. krebben; zie Krib.

Kredens'tafel, v. —s; zie Credenstafel.

Krediet' (*vertrouwen, gunstig aanzien in den handel enz.*; *uitstel v. betaling*), o. —en: *goederen op —*, goederen, die niet dadelijk betaald worden; *iem. — of geen — geven*, uitstel van betaling; *iem. een — openen*, hem krediet geven meest tot een bepaalde som; **—bank** (*bankinstelling, welke tegen voldoenden waarborg geld of kapitaal verstrekt*), v. —en; **—brief** (*brief van borgtocht, aanbevelingsbrief*), m. —brieven; **—instelling** (—*bank*), v. —en; **—kas** (*voorschotkas*), v. —sen; **—vereeniging** (*vereeniging, welke aan haar leden voorschotten geeft op goederen, wissels, accepten enz. tegen zakelijken borgtocht*), v. —en; **—wet** (*wet, waarbij aan den minister machtiging wordt verleend tot het doen van uitgaven, in afwachting van het vaststellen der begrooting*), v. —wetten; zie: Crediet, Crediet bank enz.

Kreeft (1 dierk. *tienpootig schaaldier met gestaart achterlijf*; 2 *vierde teeken of sterrenbeeld in den Zodiak*), m. kreeften: 1 *er zijn zee- en rivierkreeften*; *de — en gaan en zwemmen achteruit*; 2 *de zon staat in den —*, de zomer vangt aan.

Kreeft'dicht, o. —dichten; zie Retrograde.

Kreef'tengang (*gang van den kreeft*), m. gmv.: zegsw. *den — gaan*, d.i. achteruitgang hebben (in zaken); verg. Slakkengang.

Kreef'tensla (*salade, doormengd met fijn gesneden kreeft*), v. gmv.

Kreefts'keerkring (*noorderkeerkring: parallel, 23,5° ten N. v. de evennachtslijn*), m. gmv.; zie Keerkring.

Kreefts'oog (*oog van een kreeft*; *bolvormig steentje uit de kreeftsmaag, vroeger als geneesmiddel gebruikt*), o. —ogen; **—schaar** (*knijper v. e. kreeft, zijn verdedigingsmiddel*), v. —scharen.

Kreek (*kleine inham, smalle vaargeul, smal beekje*), v. kreken.

Kreel (*smal boordsel*), v. kreelen: *een hoed met zijden —*; ook Kriel.

Kree'len (*met boordsel omzetten, omboorden*), kreelde, heeft gekreeld: *een zijden hoed —.*

Kreet (verwant met *krijten*: *schreeuw, gil*), m. kreten: *een — uitstooten, een — slaken.*

Kreeu'wen (*krijten, kijven, kibbelen*), kreeuwde, heeft gekreeuwd: *de jongens — bij het knikkerspel*; *om e. paar knikkers —.*

Kre'gel (*kortaangebonden, nijdig, gramstorig*; ook: *flink, kras, pittig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — ventje, een — paardje*; *je houdt je —*; **—ig** (*kregel*), bn.

Kreits (Duitsch: *Kreis*: *kring, omtrek, afdeeling, arrondissement, district*), m. —en.

Krek (*precies, juist, net, even*), bw., uit het Fransch: *correct*, nauwkeurig; gmz.: *'t is — elf uur, hij is — zoo groot als ik*; *— zoo!*

Kre'kel (dierk. *rechtvleugelig insect, familie der springers*), m. —s: *de zwarte veld—, de grijze —*; *het gesjirp van den —*, ook Kriek; **—zang** (*het luid gesjirp van den krekel*), m. —en; een der latere bundels gedichten van Bilderdijk (1756—1831) heette —zangen.

Krem (dierk. *dwergvalk, steenvalk*), m. —men.

Kre'mertje, o.: *het — hebben*, zie Spit.

Kremetart', —taat', o.; volksterm voor Cremortart, zie aldaar.

Krem'lin (eig. *sterkte: slot te Moskou, als een citadel met wallen en muren omgeven*), o. gmv.: *het — heeft paleis, arsenaal, kerk en klooster*, ook: Kreml.

Krem'serwit (*loodwitpoeder genoemd naar de Oostenrijksche stad Krems*), o. gmv. (s = z).

Kreng (*rottend dier, aas*; scheldn. van personen: *slecht, gemeen mensch*), o. —en: *een sloot met twee —en*; *maar 't is een kwaad —* (C. O.), nl. klein Klaasje.

Kren'gelaar (*pingelaar, afdinger*), m. —s.

Kren'gelen (*afpingelen, nauw dingen*), krengelde, heeft gekrengeld.

Kreng'gier (dierk. *witte aasgier in Z.-Europa*), m. —en; **—tor** (dierk. *aastor*), v. —torren: *de — legt zijn eieren in rottend aas*, zie Doodgraver.

Kren'ken (*beschadigen*; *benadeelen, pijnlijk beroeren*), krenkte, heeft gekrenkt: *de gezondheid —*; *iems eigenliefde —, de vriendschap —*; *iems eer en goeden naam —*, d. i. inbreuk maken op; *iems hersenen zijn gekrenkt*, hij is krankzinnig; *zijn geheugen is gekrenkt*, hij weet niets of weinig

meer; —**ing** (*beleediging*), v. —en: — *van eer,* — *van recht,* — *v. godsdienstige gevoelens,* — *van overtuiging.*

Kren'selen (*het zuiveren van het zaad met de wan*), krenselde, heeft gekrenseld; zie W a n n e n.

Krent (*kleine rozijn zonder pit, naar de uitvoerplaats in Griekenland,* nl. *Corinthe, krint of krent genoemd*), v. krenten.

Kren'ten (*de jonge druiventrossen dunnen, om grootere druiven te krijgen*), krentte, heeft gekrent.

Kren'tenbaard (*verdroogde zwarte uitslag om kin of mond*), m. —en: *een knaap met een* —.

Kren'tenbol (*broodje met krenten*), m. —bollen.

Krenten'brood (*brood, waarin krenten zijn gebakken*), o. —en; —**koek** (*koekje met krenten*), m. —en.

Kren'terig (*kleingeestig zuinig, verre van royaal; schriel of karig*), bn. en bw.; —er, —st, ook, **Kren'tig**: *een* —*e kerel; doe nu niet zoo* —*!* gmz.

Krepeeren, zie C r e p e e r e n.

Krep'ijzer (*ijzer, om het haar van paarden te doen kroezen*), o. —ijzers.

Krep'pen (*kroezen, krullen, in de krul zetten*), krepte, heeft gekrept: *het haar* —.

Krets (*schurft*), v. gmv. gew.

Kreuk (*valsche vouw; rimpel*), v. —en: *een japon vol* —*en; een hoofd vol* —*en, een geweten zonder rimpels,* (Roskam, vers 24, Vondel).

I. Kreu'kel (*alikruik*), v. —s.

II. Kreu'kel (*kreuk*), v. —s: *een schortje vol* —*s.*

Kreu'kelen (*frommelen, met kreuken maken*), kreukelde, heeft gekreukeld.

Kreu'kelig (*vol kreuken*), bn.; —er, —st: *een* —*e jas, een* —*e onderrok.*

Kreu'ken (1 *kreuken maken*; 2 *kreuken bekomen*; 3 fig. *krenken*), kreukte, heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2) gekreukt: 1 *een japon* —; *een riet* —, knakken; 2 *dit goed kreukt licht*; 3 *iemandseer* —; dicht. K r o k e n.

Kreu'nen (*zacht en klaaglijk kermen*), kreunde, heeft gekreund: *de zieke lag te* —.

Kreu'pel 1 (1 *gebrekkig loopende, mank*: fig. *gebrekkig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *hij is* — *aan den linkerkant, het paard was na zijn val*; — *de man gaat een weinig* —; zegsw. — *wil voordansen* (Cats); 2 —*e rijmen,* —*e zangen,* —*e dichten*; **2** —**e** (*manke, een gebrekkig loopende*), m. en v. —n.

Kreu'pelbosch (*boschje, uit laagstammig hout bestaande*), o. —bosschen; —**hout** (*kruipend struikgewas, laag houtgewas*), o.

Kreus (*rimpel, vouw, krul*), v. kreuzen; ook: *klokhuis van een appel,* gew.

Kreut'zer (*Oostenr. kopermunt van ± een cent*), m. kreutzers: lees: *kruit'ser.*

Kre'vel (*gekriewel, jeukte*), v. gmv.

Kre'velen (*krieuwelen, jeuken*), krevelde, heeft gekreveld; —**kruid** (*jeukkruid*), o.

I. Krib, krib'be (1 *ijzeren of houten legerstede of ledikant*; 2 *voederbak van paarden of ezels*; 3 *gevlochten rijswerk aan rivieroevers, rijsdam*), v. kribben: 1 *het kindje sliep in een* —, *de soldaten slapen in kribben*; 2 *uit de* — *eten*; 3 *de kribben herstellen.*

II. Krib (*kribbige, kijfzieke vrouw*), v. —ben.

Krib'bebijten (paardenziekte: *in de krib bijten, bij het inhalen en uitstooten van den adem*), alleen in de onbep. wijs en weinig gebruikt: *Bles deed weer aan* —; meestal als zn.: —**bijter,** m.; —**bijtster,** v. —s: *dat paard is een* —; fig. korzelig persoon: *zij is een echte* —*bijtster.*

Krib'bekat (*kribbig meisje, snibbig kind, vinnig nest*), v. —katten; zie K r a b b e k a t.

Krib'(be) kastje (mil. *afsluitbaar kastje, dat iedere soldaat boven zijn bed of krib heeft hangen*), o. —s.

Krib'belen (*slordig en klein schrijven*), kribbelde, heeft gekribbeld; —**schrift** (*kriebelschrift*), o. gmv.; ook, K r i e b e l e n.

Krib'ben (*krakeelen*), kribde, heeft gekribd; —**berij'** (*gekrakeel, getwist over kleinigheden*), v. —en; —**big** (*twistziek, kijfziek, lichtgeraakt, zanikerig, korzelig*), bn.; —er, —st: *een* — *kind; nestig en* — *zijn* (C.O.).

Krib'werk (*het maken van kribben; al de kribben of rijsdammen*), o. in de 1e bet. gmv., in de 2e —en.

Krie'bel (*jeuk, jeukte*), v.: *de* — *krijgen,* b.v. in de vingers, om te vechten, te schrijven.

Krie'belen (1 *zacht krabben, kittelen, jeuken*; 2 *slecht of klein en onleesbaar schrijven*), kriebelde, heeft gekriebeld: 1 *wat* — *die meikevers in mijn hand! er kriebelt mij iets in den nek*; 2 *jongen, wat zit je weer te* —; —**ig,** bn. en bw.: — *schrift,* peuterig; — *schrijven,* klein, onleesbaar; —**schrift** (*klein en dicht ineengedrongen schrift*), o. gmv.

I. Kriek (dierk. *krekel*), v. krieken: *het kriekende kriekske* (Cremer).

II. Kriek (plantk. *kleine, wilde, zwarte of roode kers*): **1** (als boom) m., **2** (als vrucht) v. krieken; zegsw. *zich een* — *lachen,* zich een ongeluk lachen; —**eboom,** m. —en; —**elaar** (*kriekeboom*), m. —s; —**esteen** (*pit*), m. —en; —**je,** o. kriekjes.

III. Kriek, bn.: *'t is er* —, het deugt er niet. gmz.

I. Krie'ken (*piepen van een kriek of krekel*), kriekte, heeft gekriekt.

II. Krie'ken (*aanbreken v. h. daglicht,* meestal in de onbep. wijs of als zn.): *de dag begint te* —; *kriekendags stapte hij de deur uit*; *de* —*de morgen*; *als de dag nauwelijks kriekte* (V. Loveling); *bij het* — *van den dageraad, van den morgen*; *in 't* — *van den dag kraait de haan.*

Kriel 1 (*kort en dik mensch*), m. en v. —en; **2** (*uitschot, klein goed*), o. —en: *dat zijn* —*en van aardappels, van appels,* d. i. zeer kleine; zie A a r d a p p e l k r i e l; **3** (*dartel, uitgelaten*), bn. en bw.; —er, —st.

Krie'len (*krioelen*), krielde, heeft gekrield: *het krielt er van mieren*; *oud en jong krielde er door elkaar*; *dat opstel krielt van taalfouten.*

Kriel'haan (*kleine soort van haan, dwerghaan,* fig. *dwerg*), m. —hanen; —**hen,** v. —hennen; —**haantje** (*bijzonder klein soort v. haan of hen,* fig. *kort en dik kindje*), o. krieltjes.

Krie'melaar (*talmkous, draler*), m. —s.

Krie'melen (1 *krielen, krioelen*; 2 *kriebelen, jeuken*; 3 *krabbelen*), kriemelde, heeft

gekriemeld: 1 *kijk, hoe die mieren* —; 2 *wat kriemelt me daar op mijn arm?* 3 *daar krabt en kriemelt iets aan de deur.*

Krie'melig (*jeukerig*; fig. *prikkelbaar, boos*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *gevoel*; *bij al dat gedans werd hij wat* —.

Krieu'wel (*jeukte*), v. gmv.; ook, K r e v e l.

Krieu'welen (*dooreenkrioelen; jeuken*), krieuwelde, heeft gekrieuweld; —**hoest** (*prikkelende, korte hoest*), m. gmv.; —**ig** (*jeukerig*), bn.: fig. — *worden*, boos.

Krieu'wen (*kibbelen, elkaar boos maken; kriewelen*), krieuwde, heeft gekrieuwd: *die kinderen moeten altijd* —, krakeelen, ruziemaken.

Krie'zel (*brokje, beetje*), v. —s: *hij krijgt er geen* — *van*, kleinigheid, gew.; verg. G r i e z e l.

Krijg (*oorlog, strijd*), m. gmv.: *hij kwam om in den* —, *een langdurige* —.

I. Krij'gen (*met of zonder moeite verwerven; ontvangen*), kreeg, heeft gekregen: *een brief* —, *een geschenk* —; *daar is hij niet toe te* —, bewegen; *gedaan* —, ontslagen worden uit zijn werkdienst; zegsw. *den zak, den korf* —, afgewezen worden (door een meisje); *hij kreeg het in het hoofd*, had den inval, ook, werd krankzinnig; *ik krijg de kast niet toe*, kan ze niet dichtmaken.

II. Krij'gen (*oorlogen, oorlogvoeren*), krijgde, heeft gekrijgd: *tegen iemand* —, vero.; —**er** (*strijder, oorlogsman, soldaat*), m. krijgers.

Krij'gertje (*kleine krijger; zeker kinderspel*), o. gmv.: — *spelen*, naloopertje.

Krijgs'artikelen (*algemeene voorschriften voor den soldaat*), o. mv.: *de — werden voorgelezen*, de plichten en straffen werden ernstig voorgedragen; —**banier** (*vaandel*), v. —en: *de —en wapperen!*; —**bedrijf** (*oorlogsdaad*), o. —bedrijven; —**behoefte** (*oorlogsmateriaal*), v. —n; —**beleid** (*beleid in den krijg*), o. gmv.; —**bende** (*een troep soldaten* inz. *in oorlogstijd*), v. —n; —**bewind** (*het bevel over de krijgsmacht ten oorlog*), o. gmv.; —**daad** (*moedige daad in den oorlog*), v. —daden.

Krijgs'dans (*wapendans bij negers en andere wilden, vóór den krijg*), m. —en.

Krijgs'dienst (*het dienen in het leger*), m. gmv.: *in* — *zijn, den* — *verlaten*; spreekt. D i e n s t; —**eer** (*militaire eer*), v. gmv.: *met* — *begraven worden*; —**gebruik** (*manier, waarop men in oorlogstijd handelt*), o. —en: *naar of volgens* —; —**gevangene** (*in den oorlog gevangen genomene*), m. —n; —**gevangenschap** (*het krijgsgevangenezijn*), v. gmv.: *zuchten in* —; —**geweld** (*de kracht der wapenen*), o. gmv.; —**god** (myth. *de god van den oorlog*, inz. *Rom. god: Mars*), m.; —**godin** (myth. *de godin van den oorlog* inz. *d. Romeinsche godin Bellona*), v.; —**haf'tig** (*de eigenschappen voor den krijg hebbende*), bn.; —er, —st; ook, **Krijgs'haft**, b.v.: *de —e Galliërs, de —e Germanen*; —**haf'tigheid** (*dapperheid*), v. gmv.; —**held** (*soldaat, die getoond heeft een held in den krijg te zijn*), m. —en; —**hoofd** (*opperhoofd van een leger, veldheer*), o. —en; —**kans** (*de wisselvalligheid v. den oorlog*), v. —en: *de — is ons gunstig geweest, de — kan keeren*; —**kas** (*oorlogskas*), v. —sen; —**klaroen** (*oorlogstrompet*), v. —en: *de —en schallen.*

Krijgs'knecht (litteraire taal of vero.: *soldaat*), m. —en; —**kunde** (*wetenschap van het oorlogvoeren*), v. gmv.; —**lied** (*lyrisch gedicht in opwekkenden, bemoedigenden toon voor den krijger*; ook: *lied, waarin heldendaden uit den oorlog worden bezongen*), o. —eren, verg. T r i o m f l i e d; —**list** (*list, om den vijand afbreuk te doen*), v. —en; —**macht** (*leger en vloot, waarmee de oorlog kan worden gevoerd*), v. gmv.; —**man** (*oorlogsman*), m. —lieden, zie K r i j g e r; —**muziek** (*militaire muziek*), v. gmv.; —**operatie** (—*verrichting,* —*onderneming*), v. —s, —tiën; —**raad** (1 *militaire rechtbank, waarin ook rechtsgeleerden zitting hebben*; 2 *vergadering door een bevelhebber bijeengeroepen om een plan te maken, een besluit te nemen*), m. —raden: 1 *lid van den* — *zijn*; 2 *de sergeant moest voor den — verschijnen*; —**roem** (*roem, op het oorlogsveld behaald*), m. gmv.: *de — van Napoleon*; —**school** (*school, waarin onderwijs wordt gegeven in de krijgskunde*), v. —scholen: *de Hoogere* —; —**tocht** (*veldtocht, expeditie*), m. —en: *de —en van Napoleon*; —**toerusting** (—*uitrusting*), v. —en; —**trompet**, v. —ten: zegsw. *de* — *steken*, oproepen tot den krijg; *de —ten slaken een toon van rauw bevel* (Staring).

Krijgs'tucht (*tucht, waaraan een militair is onderworpen*), v. gmv.; —**verrichting** (*oorlogsdaad*), v. —en; —**volk** (*legervolk, soldaten*), o. gmv.; —**werktuig** (*werktuig tot aanval of verdediging*), o. —en: *de —en der Romeinen, de moderne —en*; —**wet** (*het beschreven recht der militairen*), v. —ten: *de — afkondigen*, de burgers onder militaire wetten stellen; —**wetenschap** (*wetenschap, die zich bezighoudt met alles, wat met den krijg in betrekking staat*), v. —pen; —**wezen** (*al, wat met leger of oorlog in betrekking staat*), o. gmv.; —**zuch'tig** (*oorlogzuchtig, gaarne oorlog voerend*), bn.; —er, —st: *een — volk.*

Krijsch (*schreeuw, gil*), m. krijschen.

Krij'schen (*gillen*), kreesch of krijschte, heeft gekreschen, gekrijscht: *kleine kinderen en meisjes kunnen* —, een schel en scherpsnijdend geluid doen hooren; *zeemeeuwen, nachtraven, gieren enz.* —.

I. Krijt (1 *kampplaats, strijdperk*; 2 vroeger: *gebied, jurisdictie*), o. gmv.: 1 zegsw. *in het* — *treden*, in het strijdperk treden, den kamp beginnen; *uit het* — *jagen*, als eerloos wegjagen; 2 *in den crite van Brabant*, vero.

II. Krijt (*kalkachtige stof, oudtijds van het eiland Creta*), o.: *er is rood en zwart* —; zegsw. *bij iemand in het* — *staan*, schulden hebben; *met dubbel* — *schrijven*, eig. de rekening tweemaal zoo groot maken: oneerlijk boekhouden (herbergiers, winkeliers enz.); *met een* — *je aan den balk schrijven*, eig. aan den zolderbalk, om het in de herinnering te doen voortleven, als iets bijzonders; —**achtig** (*gelijkende op krijt, krijt bevattende*), bn.: *mergel is een —e stof*, —*e gronden.*

Krijt'berg (*berg of heuvel, waarin krijtlagen voorkomen*), m. —bergen: *de —bergen aan de Z.-kust v. Engeland.*

Krij'ten (*klaaglijk schreien*), kreet, heeft gekreten: *nu, jongen krijt maar niet; zijn oogen rood* —; bij uitbr. schreeuwen, gillen: *het akelig — der gekwetsten.*

Krij'tend (*schreeuwend, huilend*), bn.: fig. *een —e onrechtvaardigheid, de —e tiend,* zie Tiend.

Krij'ter (Zuid-Ned. *schreeuwer, janker*), m. —s: *er zijn hier —s in school* (Ant. Bergm.).

Krijt'formatie (*een der jongere aardformaties*), v. —s, —tiën; **—gebergte,** o. —n: *het — aan de Z.-kust van Engeland;* **—heuvel,** m. —s; **—mergel** (*aardlaag van krijt en vooral van leem*), v. gmv.; **—rots** (—*berg*), v. —en; **—teekening** (*teekening met krijt gemaakt*), v. —en.

Krijt'waarder (in de Middeleeuwen: *bewaker van het krijt tijdens den kamp*), m. —waarders; zie Krijt **I.** 1.

Krijt'wit 1 (*wit als krijt*), bn.: *de —te huisjes in het Jekerdal;* **2** zn. (*krijtpoeder*), o. gmv.

Krij'zelen, krij'zeltanden (*met de tanden knarsen, knarsetanden*), krijzelde, heeft gekrijzeld; krijzeltandde, heeft gekrijzeltand.

Krik, tw., klanknabootsing, scherper dan *krak!*

Krik'kemik 1 (1 *hijschwerktuig*; 2 *beuzelarij, kleinigheid*), v. —mikken; 1 *een — is eig. een soort v. driepootigen bok*; 2 *ik kan om elke — geen brief schrijven*; ook, Krik'mik.

Krik'krak (*klankn. woord*), tw.: —, *zei de tak!*

Krik'krakken (klankn. *knappen, een krakend geluid geven*), krikkrakte, heeft gekrikkrakt: *de mast krikkrakte in den storm.*

Krim (*schiereiland in Z.-Rusland*), v.

Krimp 1 (*krimping; gebrek*), v. gmv.: *flanellen ondergoed wordt op de — gemaakt,* iets te groot; *daar is geen —, die lui kennen geen —,* behoefte; *er is daar geen —,* nood; zegsw. *zij geven nog geen —,* zij geven niet toe; *— geven,* het opgeven, zich terugtrekken, in zijn schulp kruipen; **2** (*levend, versch,* inz. *van visch*), bn.: *die kabeljauw is —; die schelvisch is — gesneden:* mooie schelvisch wordt op zee gekaakt, d. i. schoongemaakt, gekorven, en aan land in ijs gepakt en verzonden.

Krim'pen (1 *smaller, dunner worden*; 2 fig. *krampachtig samentrekken; beven, trillen*; 3 van den wind: *minder gunstig worden, door het N. naar het W. gaan*; 4 *smaller, dunner doen worden*), is (bet. 1, 2 en 3), heeft (bet. 4), gekrompen: 1 *de maan gaat —,* afnemen; 2 *hij of zij krimpt van kou;* 3 *de wind ging —*; 4 *laken, baai —*; **—er,** m. —s of **—erd** (*koukleum*), m. en v. —s.

Krim'penerwaard (aardr. *landstreek in Z.-H., bij R'dam*), v.: *de — ligt tusschen de Lek, de Maas en den Hollandschen IJsel.*

Krim'pig (*kouwelijk, kleumsch*), bn.; —er, —st: *de ouderdom maakt —.*

Krimp'kabeljauw (stofn. *kabeljauw, die krimp, d. i. versch is*), v. gmv.: *— wordt in mooten gesneden verkocht*; **—schelvisch, 1** als voorwerpsnaam, m. —visschen; **2** als stofnaam, v. gmv.; **—schol,** v. —schollen; **—visch** (stofn. *versche visch*), v. gmv.

Krimp'vrij (*niet krimpende*), bn.: — *laken.*

Krimp'zalm (stofn. *versche zalm*), v. gmv.

Kring (1 *cirkelvormige omtrek, cirkel*; 2 *omtrek min of meer in cirkelvorm, rondte*; 3 *gebogen figuur*; 4 *krans of rij van vrienden, ambtgenooten enz.*), m. —en: 1 *een — om zon of maan; in stilstaand water ontstaan —en als men er een steen in werpt*; zie fig. Jaarkring; 2 *een — om iem. sluiten,* zie Ootje; *de kleine zangers stonden in een —; de kinderen dansten in een —; zich toeleggen op het maken van —en tabaksrook* (C. O.); fig. *met zijn redeneeringen in een — ronddraaien,* telkens op 't zelfde neerkomen; *de — van iems werkzaamheden,* zie Werkkring; 3 *bij het doorzagen van een boom ziet men allerlei —en in het hout,* zie Jaarring; *knapen met blauwe —en onder de oogen*; fig. *den — zijner kennis door studie uitbreiden*; 4 *hij zat in den — der zijnen,* zie Familiekring; *in den kring zijner vrienden,* zie Vriendenkring; *hij verkeert in de hoogere —en.*

Krin'gelen (*krinkelen*), kringelde, heeft gekringeld: *de paling —de zich om zijn arm,* zich winden, draaien, kronkelen.

Krin'getje (O.-I. *glaasje cognac*), o. —s.

Kring'loop (*cirkelgang*), m. gmv.: *de — der jaargetijden, de — der beschaving.*

Kring'storm (*draaiende stormwind, wervelwind*), m. —en; zie Cycloon, Typhoon.

Krings'wijze, —wijs (*in een kring*), bw.: *zich — bewegen, — gezeten zijn*; (juffrouw Pieterse) *ging — rond met haar blik* (Mult.).

Kring'vormig (*den vorm van een kring hebbende*), bn.: *een — perk, een —e vijver.*

Krin'kel (*kronkelende bocht*), m. —s: *een — in den kabel, een — in den darm,* kronkel.

Krin'kelen (*krullen, kronkelen*), krinkelde, heeft en is gekrinkeld: — *de rookwolkjes*; zie Kringelen; **—ing** (*bocht*), v. —en.

Krin'kelvloed (*kronkelende stroom*), m. —en; verg. Maalstroom.

Krin'sen (*zuiveren, reinigen, schoonmaken*), krinste, heeft gekrinst; z. Krenselen.

Krint (*krent*), v. krinten.

Krioe'len (*wemelen, krielen*), krioelde, heeft gekrioeld: *op die markten krioelt het van volk*; *de mieren — in dat nest.*

Krip (*zeker zwart floers*), o. gmv.

Krip'peltje (*kruimeltje*), o. krippeltjes.

Krip'pen (*van krip*), bn.: *een — sluier.*

I. Kris (O.-I. *soort van dolk, soms met golvend lemmer, aan beide zijden scherp*), v. krissen: *een — is een familie-erfstuk, een kostbare schat*; ook, *teeken van waardigheid.*

II. Kris (vervorming uit *Christus*), tw.: *bij — en kras iets volhouden, bij — en kras zweren,* bij al wat heilig is; zie Kras.

Krish'na, Krisch'na, Krisi'na, een der drie hoofdgoden van de Voor-Indiërs of Hindoes: — is een andere naam van Vischnoe; zie Brahma.

Kris'kras (*gekruist of kruisend dooreen, schots en scheef*), bw.: *hij schrijft alles —op.*

Kris'krassen (*krissen en krassen*), kriskraste, heeft gekriskrast: *op de lei —.*

Kris'sen (*met een kris doorsteken of dooden*), kriste, heeft gekrist: *iem. —; zich —.*

Kristal' (1 nat. *een door platte vlakken begrensd lichaam van een regelmatigen vorm*;

2 *een fijn soort geslepen glas;* 3 *ijs*), o. —len: 1 *de vorm der —len staat in wettelijk verband tot de physische eigenschappen, waaruit ze zijn opgebouwd;* 2 *een romer van —*; 3 *op het spiegelgladde — zich wagen*; zie ook: Bergkristal; —**fabriek** (*fabriek voor fijn glaswerk*), o. —en; —**glas** (*fijn soort van glas*), o. gmv.; —**helder** (*helder als kristal*), bn.: — *water eener bergbeek*; fig. *een — betoog*, verg. Glasheldér; —**len** (*van kristal*), bn.: *een — schenkkan*; —**lens** (ontl. *lensvormig lichaam in het oog*), v. —lenzen.

Kristallijn' (dicht. *kristal;* fig. *wat op kristal gelijkt*), o.: *het — der vlieten*, glashelder water; —**lij'nen** (*van kristal*; fig. *helder als kristal*), bn.: *visschen zwemmen in dien — vliet*; —**lisa'tie** (*het schieten of de vorming van kristallen*), v. —s, —tiën: — heeft bij sommige stoffen plaats, als ze van den vloeibaren in den vasten toestand overgaan; —**liseeren** (*tot kristal schieten of worden*): *zout doen —, suiker —*; —**lographie'** (*leer der kristalvormen*), v. gmv.

Kritiek' (*hachelijk, bedenkelijk, gevaarlijk, zorgelijk*), bn.; —er, —st: *een —e toestand*; *een — oogenblik*, d.i. netelig, zorgelijk; ook gebruikt voor: Critiek.

I. Krits (*kring*), m. kritsen; zie Kreits.

II. Krits (*top;* fig. *glanspunt, luister*), m. gmv.: *de weelde in haar —*, is hoogst gestegen; etymologisch waarsch. verwant met **Krits I.**

Krocht (*onderaardsche ruimte, grot, hol, krypt*; in Limburg: *onderkerk, ondergrondsche gewelfde kapel* nl. *onder het hoog- of priesterkoor*), v. —en; zie: Crypta, Crypte.

Krod'de (plantk. *een soort v. onkruid op kleibouwland*), v. gmv.; zie: Hederik.

Kroeg (1 *gemeenzame naam voor kleine herberg*; 2 stud. *sociëteit, koffiehuis*), v. —en: 1 *veel in de — zitten*; 2 *onze studentensociëteit is een aardige —*; verg. Kroegjool; —**houder** (*baas van een kroeg*), m. —s; —**houdster** (*bazin van een kroeg*), v. —s.

Kroeg'jool (*luidruchtige, feestelijke bijeenkomst v. studenten in hun sociëteit*), m. —jolen.

Kroeg'loopen (*het loopen in of naar de kroeg*), o. gmv.; —**looper** (*druk bezoeker van een kroeg*), m. —loopers.

Kroep (uit het Fr. *croup: keelvliesziekte bij kinderen*), v. gmv.

Kroe'poek (O.-I. *in olie gebraden stukjes van de onderhuid v. e. buffel*), v. gmv.

I. Kroes (eig. *aarden kruikje, beker zonder voet*; ook: *aarden smeltvat*), m. kroezen; verg. Smeltkroes.

II. Kroes (*gekruld*), bn. en bw.; —zer: *een neger heeft kroeze haren*, dicht of fijn gekruld; —**ha'rig** (*hebbende kroeze haren*), bn.: *een —e Mulattin*; —**kop** (1 *hoofd met kroezig haar*; 2 *persoon met een kroeskop*), m. —pen: 1 *wat heeft die jongen een mooien —*; 2 *mijn neven zijn beide —koppen.*

Kroe'zelig, kroe'zig (*een weinig kroes*), bn.: *een kindje met — haar.*

Kroes'ziekte (plantk. *krulziekte*), v. gmv.

Kroe'zen (1 *kroes worden*; 2 *kroes maken*), kroesde, is (bet. 1), heeft (bet. 2) gekroesd: 1 *zijn haar begint te —*; 2 *het haar met een tangetje —.*

Kroe'zig (*krullend, een weinig kroes*), bn.; zie Kroezelig.

Kroft (*krocht*), v. kroften.

Krok (plantk. *onkruid, wilde wikke*), v. krokken.

Kro'ken (*kreuken*), krookte, heeft gekrookt: *het keerend tij doet 's zomers den spiegel der zee —* (Staring).

Kroket'je (*croquetje*), o. —jes.

Krokodil' (dierk. *tweeslachtig dier, gepantserde hagedis in den Nijl, bij Java, in de meren en rivieren van Madagascar enz.*), m. —len: *er zijn drie geslachten: de gewone —, de alliga'tor en de gaviaal' of gavia'lis*, zie ald.; lees: *krokedil'*.

Krokodil'lenei, o. —eren: *de ichneumon spoort —eren op en verslindt ze*; —**tranen** (*gehuichelde, geveinsde tranen*), m. mv.: het woord — is te verklaren uit het oude geloof, dat een krokodil een schreiend kind nadoet om menschen naar zich toe te lokken.

Krokodil'level, o. —vellen; —**leder,** o. gmv.: *een portemonnaie van —.*

Kro'kus (plantk. *lischbloemig bolplantje*; *lentebloem*), m. —sen; soms Crocus.

Krol'len (*luid schreeuwen, lollen v. katten in den paartijd*), de kat krolde, heeft gekrold.

Krolsch (*hitsig*), bn.; —er, meest —: *een —e kat.*

Krom (*gebogen,* tegenst. *van recht*), bn. en bw.; —mer, —st: *een —me spijker, stok, lijn*; *het pad loopt erg —*, bochtig; *hou de vingers niet — bij 't schrijven*; *een —men rug hebben*; *zich — werken*; *—me beenen hebben,* zie X-beenen: fig. in velerlei bet.: — *van spraak zijn*; *Lambert, die spreekt nog —* (B. ter Haar), gebrekkig; *—me vingers hebben,* diefachtig; zegsw. *— voor iets moeten liggen,* zich moeten bekrimpen, omdat men zich zekere weelde veroorloofd heeft; *—me sprongen maken,* buitensporig doen, losbandig leven, al te veel geld verteren; spreekw. *Het geld dat stom is, maakt recht wat — is,* met geld kan men het recht buigen, het geld regeert de wereld; zie ook Kromme.

Krom'been (*persoon met kromme beenen*), m. en v. —beenen; —**beenig** (*met kromme beenen of pooten*), bn.: *een —e orgeldraaier*; *een koppel —e honden.*

Krom'bek (*een soort v. doperwt*), m. —ken.

Krom'groeien (*scheef, bochtig worden in zijn groei*), groeide —, is kromgegroeid: *een mensch kan —, een boompje kan —.*

Krombals 1 (*persoon m. stijven of krommen nek* m. —halzen: *wat een —!* man of jongen met scheeven nek; **2** (1 plantk. *een soort van onkruid op bouwlanden*; 2 *kromgebogen glazen kolf, retort*), v. in bet. 1 gmv. in bet. 2 —*halzen*: 1 *de lastige —*; 2 *bij scheikundige proeven gebruikt men—halzen.*

Krom'hout (eig. *een stuk krom hout;* scheepst. en timm. *stuk hout, dat met zaag, bijl enz. krom gemaakt is, knie*), o. —en.

Krom'liggen (*gebrek hebben, zich moeten bekrimpen*), lag —, heeft kromgelegen: *op 't einde van de maand moeten —*, geldgebrek hebben; —**lijnig,** bn.: *de cirkel, de ellips, de kegelsnede is een —e figuur.*

Kromloopen (*niet rechtop of in rechte rich-*

ting loopen), liep —, heeft —geloopen: *e. oud moedertje loopt —; e. lijn, e. weg, e. rivier kan —*, gebogen of bochtig zijn.

Krom'me 1 (*kromme persoon*), m. en v. —n; **2** (meetk. *gebogen lijn*), v. krommen, ook, Kurve: *een cirkelboog is een —*.

Krom'men (*krom maken, buigen*), kromde, heeft gekromd: *een duig — door het vuur; als poes boos wordt, kromt zij den rug;* zegsw. *het recht —*, onrechtvaardig zijn; reflex. *zich —*: *haar ruggegraat begint zich te —*, begint krom te worden.

Krom'mes (*gebogen mes van schoen- of zadelmaker*), o. —messen.

Krom'ming (*kromte, bocht*), v. —en: *de — v. e. kust, v. e. weg, v. e. dijk, een — in de wervelkolom.*

Krom'neus (*persoon met krommen neus*), m. en v. —neuzen.

Kro'mo (O.-I. *de inlander in 't algemeen*; ook: *de inlandsche soldaat*), m. kromo's.

Krom'praten (*gebrekkig spreken als jonge kinderen of als iem., die een taal niet goed kent*), praatte —, heeft kromgepraat; zie: Kromspreken en Kromtaal.

Krom'sluiten (*een gevangene aan handen en voeten zóó boeien, dat hij in een kromme houding moet blijven*), sloot —, heeft —gesloten: *een weerbarstige gevangene —*.

Krom'spreken (*gebrekkig spreken*), sprak —, heeft kromgesproken: *neem Lambert dan, die spreekt nog —* (Ter Haar); zie: Koeterwaalsch, Kromtaal en Kromtong.

Krom'staart (*vogel met gespleten staart*; ook: *munt der 14e—15e eeuw: 5 cents*), m. —en.

Krom'staf (*staf v. e. bisschop of abt*; fig. *symbool der geestelijke macht*; *het bisschoppelijk gebied*), m. —staven: gesch.: *onder den — leven*, onder een bisschop als wereldlijk heer; zie Krootse.

Krom'steven (*zeker breed, plomp vaartuig met gekromden voorsteven*), v. —stevens.

Krom'taal (*gebrekkig gesproken, geradbraakte taal*), v.: *hij spreekt —*; z. Kromtong.

Krom'te (*buiging, kromming*), v. —n.

Krom'tong (*iem., die kromtaal spreekt, die zijn taal radbraakt*), m. en v. —en; —**tongig** (*z'n taal radbrakende*), bn. en bw.

Krom'tongen (*een taal slecht spreken, kromspreken*), kromtongde, heeft gekromtongd.

Krom'trekken (*krom worden of zich buigen door tocht of hitte*), trok —, is kromgetrokken: *e. tafelblad kan —, e. deur kan —*.

Krom'voet (*persoon met kromme voeten*), m. en v. —voeten.

Krom'zwaard (*gebogen zwaard*; fig. *de Turksche macht*), o. — zwaarden: *het Turksche — bracht schrik aan Weenen en Europa, 1683* (Da Costa).

Kro'nen (1 *tooien, sieren met een kroon*; 2 *bekronen, bekransen*), kroonde, heeft gekroond: 1 *een koning —, tot keizer —*; *de gekroonde hoofden*, de vorsten; 2 *den overwinnaar —, een dichter, een zanger, een kunstenaar —*; zegsw. *het einde zal het werk —*, de voltooiing is de grootste lof.

Kroniek' (1 *verhaal, dat op zich zelf staande feiten vermeldt in chronologische orde*; *uitgebreid jaarboek, een stad, een gewest betreffende*; 2 *serie van artikelen in krant of tijdschrift over een bepaalde zaak in elke aflevering of nummer*), v. kronieken: 1 *de — levert de bouwstof aan den geschiedschrijver*; *de — op rijm, tot 1305, van Melis Stoke, clerk van Floris V*; 2 *de letterkundige — is goed verzorgd*; —**achtig** (*als een kroniek*), bn.: *een — verhaal.*

Kroniek'schrijver (*schrijver v. e. kroniek*), m. —schrijvers.

Kro'ning (*het kronen*), v. kroningen.

Kro'ningsfeest (—*festiviteit*), o. —feesten; —**insignes**, o. mv., zie Rijksinsignes; —**plechtigheid** (*ceremoniën, die bij de kroning plaats hebben*), v. —heden.

Kron'kel (*kromming, bocht*), m. —s: *een — in een touw, in een darm enz.*, draai, kink; —**bocht** (*bocht, welke kronkelig is*), v. —en: *een bleeke dame, die gedurig de —en van haar boa had zitten te verschrikken* (C. O.); verg. Krinkel.

Kron'kelen (1 *zich tot kronkels vormen*; 2 *kronkels vormen*), kronkelde, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) gekronkeld: 1 *een touw, een slang, een pier kan —*; 2 *zijn staart —*; *zich —*, in kronkels zich voortbewegen, zich in bochten wringen, b.v. *een beekje kronkelt zich, de paling kronkelt zich van pijn*; zie Krinkelen.

Kron'kelig (*bochtig*), bn.; —er, —st: *e. — pad*, d. i. vol kronkels en bochten.

Kron'kelpad (*slingerend pad, bochtig pad*), o. —paden: *de —en door een veen*; zie Meijel; fig. *de —en der staatkunde, de —en van het Romeinsche recht*; —**weg**, m. —wegen: *de —wegen van een park*, zie Slingerpad; fig. *langs —wegen gaan*, niet recht door zee gaan.

Kro'nos, m., myth. dezelfde als Saturnus.

Kront'jong (O.-I. *primitieve gitaar*), v. —s.

Kroon (1 *vorstelijk hoofddeksel, teeken der vorstelijke waardigheid*; 2 *de vorstelijke waardigheid*; 3 *ridderorde*; 4 *allerlei munten*; 5 *lichtkroon en wat verder aan een kroon doet denken*; 6 *teeken van roem, eer, hulde*), v. kronen: 1 *de — van een koning, keizer enz.*; *de ijzeren —*, de kroon der vroegere koningen van Lombardije; *de driekroon*, zie Tiara; 2 *de — van Nederland, Engeland, Spanje*; *de goederen der —*, zie Kroondomein; *de raadslieden der —*; *de rechten, de privileges der —*; 3 *de orde van de Eikenkroon*, zie ald.; 4 *de Zweedsche, Noorsche, Deensche —* is ± *f* 0.66, *de Oostenrijksche — is* 0.5 *florijn*, vroeger ± *f* 0.50, *de Engelsche — is 5 shilling* of *f* 3.00, *de Fransche — was* ± *f* 3.90; 5 *in die zaal hangt een mooie —*, veelarmige kandelaar of kroonluchter, zie ook Kerkkroon; sterrenk. *de Noorder en Zuider—*, zie ald.; *de — van een eik*, kruin; *de — van een kies*, het bovendeel; *de — van een bloem*, zie Bloemkroon; bouwk. zie Kroonlijst; *de — van een fraaie spiegellijst*, bovenstuk; *de — op een uithangbord*, uithangteeken; *een — van doornen*, zie Doornenkroon; *een — van eikeblaren enz.*; 6 *een — van lauwerbladen*, zie Lauwerkroon; *een — van mirteblaren*, zie Mirtekrans; *de — der eer, der deugd*, voortreffelijkheid; verder fig. toepassing in allerlei zegswij-

zen: *iem. de — van het hoofd nemen,* hem zijn eer ontnemen; *de — is hem van het hoofd gevallen,* al zijn luister of eer is heen; *iem. naar de — steken,* met hem wedijveren in roem, hem de kroon der eer trachten afhandig te maken: *Java steekt in natuurschoon Zwitserland naar de —*; *iem. de — op het hoofd zetten,* hem kronen als vorst, fig. zijn roem luide bekendmaken of verkondigen; *de — neerleggen,* afstand doen van den troon; *de — spannen,* eig. vastmaken, dus de kroondrager, de eerste, de voornaamste zijn: *de — der schoonheid spannen* (Staring); *zij is de — van haar geslacht,* de eer, de beste, de edelste; *een kloeke huisvrouw is de — haars heeren,* Spreuk. 12: 4, sieraad, roem; *de grijsheid is een sierlijke —,* Spreuk. 16: 31.

Kroon'daalder (*in Z.-Duitschland oud zilverstuk van ± f 2.50*), m. —s; zie Pataakon.

Kroon'domein (*onroerend goed, behoorend aan den staat, waarvan de kroon de inkomsten geniet*), o. —domeinen.

Kroon'duif (*groote duif op N.-Guinea en enkele omliggende eilanden*), v. —duiven; —**erwt** (*bijzondere soort van erwt*), v. —en; —**glas** (*kalkglas*), o. gmv.; —**juweel** (*juweel v. d. staat, ten dienste v. d. vorst*), o. —en; —**kruid** (*vlinderbloemige plant*), o.; —**lijst** (*vooruitspringende bovenlijst aan den voorgevel*), v. —en; —**luchter** (*van het gewelf afhangende lichtkroon*), m. —s; —**prins** (*vermoedelijke troonopvolger*), m. —prinsen; —**prinses,** v. —sen; —**raad** (*de gezamenlijke raadgevers der kroon*), m. —raden; —**rad** (*kamrad met horizontaal gelegen tanden*), o. —raden, —raderen; —**vogel** (dierk. *een soort v. reiger, een kraanvogel*), m. —s: *de — leeft op de kust v. Guinea*; —**werk** (mil. *voorwerk van een bastion*), o. —werken.

I. Kroos (plantk. *water- of moeraslinze, eendenkroos*), o. gmv.; ook, *Kroost.*

II. Kroos (Zuid-Ned. *interest van een kapitaal*), m. gmv.

III. Kroos (kuipersterm: *inkeping in de duigen*), v. krozen; verg. Gergel.

Kroos'je (*kleine pruim*), o. —s: zegsw. *om —s gaan,* om zeep gaan.

Kroost (*afstammelingen, kinderen*), o. gmv.: *het — van Adam,* wij menschen; *voor vrouw en — zorgen* (C. O.); *een talrijk — hebben,* tal van nakomelingen; zie Nakroost.

Kroot (*beetwortel, biet*), v. kroten.

Kroot'se (*bisschoppelijke kromstaf*), v. —n.

Kroo'zig (*vol eendenkroos*). bn.: *een —e plas*; *een —e vijver.*

I. Krop 1 (*kropslaplant*), v. kroppen: *tien kroppen voor een dubbeltje!* —**je,** o. —jes; **2** (*zakvormige verwijding van den slokdarm of de voormaag v. vogels*), m. kroppen: *hoenders, duiven, papegaaien, dagroofvogels hebben een —*; zegsw. *een — in de keel kebben,* zenuwachtig aangedaan zijn, niet kunnen spreken van aandoening; *dat steekt mij in den —,* daar ben ik erg kwaad over, dat hindert mij.

II. Krop (*ongebuild tarwemeel*; ook: *het daarvan gebakken brood*), o. gmv.; zie Kropbrood.

Krop'aar (*grassoort, zwenkgras*), v. gmv.

Krop'ader (ontl. *halsader*), v. —aderen.

Krop'brood (*brood van ongebuild tarwemeel of van krop*; in 1914: *oorlogsbrood*), o. gmv.;

Krop'gans (dierk. *een soort van pelikaan, grootste zwemvogel in Klein-Azië*), v. —ganzen.

Krop'gezwel (*zwelling v. d. schildklier vóór het strottenhoofd*), o. —len: *bij bergbewoners vindt men veel —gezwellen*; ook, Krop.

Krop'pen (1 *den krop vullen, mesten*; 2 *in den krop blijven steken*), kropte, heeft gekropt: 1 *ganzen —*; 2 *droog brood kropt*; fig. *iets niet kunnen —*, klaarspelen; *hij zal 't wel —*, ten einde brengen; *het niet langer kunnen —*, uitstaan, uithouden; verg.: Opkroppen, Verkroppen.

Krop'perd (dierk. *kropduif*), m. —s.

Krop'pig, bn.; —er, —st: *een —e peer* d. i. wrang; fig. *haatdragend: — om iets zijn.*

Krop'salade, meestal: **krop'sla** (*slaplant, welke een krop vormt*), v. gmv.

Krot (*armoedig huisje, morsige hut; ellendige woning*), o. —ten: *dat — is onbewoonbaar verklaard; wat een — van een huis!*

Kro'tenstroop (*stroop uit beetwortelen*), v.; —**suiker** (*suiker uit beetwortelen*), v.

Kro'zen (*een duig van een kroos of gergel voorzien*), kroosde, heeft gekroosd.

Kru'chen (*kreunen, klagen, sukkelen*), kruchte, heeft gekrucht; —**erd** (*sukkelaar*), m. —s.

Kruid (plantk. *klein gewas, dat een sappigen niet houtachtigen stengel heeft*), o. —en: Adder—, Borst—, Boonen—, Citroen—, Duizendgulden—, Nies—, Pijp—, Pijlkruid enz., zie ald.; *er zijn aromatische —en,* b.v. munt, marjolein, lavendel, venkel, salie; ook, *geneeskrachtige —en,* b.v. kamille, wormkruid, alsem; zie ook Borst—, Worm—; zegsw. *er is geen — voor hem gewassen,* hij is ongeneeslijk ziek; *de arme kunst zocht weer naar 't —, dat nergens wast op aard* (De Gén.), een middel tegen de tering; —**achtig** (*lijkende op een kruid*), bn.: *een —e plant*; —**boek** (*herbarium*), o. —boeken.

Krui'den (*met specerij vermengen*), kruidde, heeft gekruid: *de spijzen —, den wijn —*; fig. *een verhaal —*, aardig maken met allerlei geestigheden, anekdoten, moppen enz.

Kruidenier' (*winkelier, kleinhandelaar in koffie, thee, rijst, meel, zout, zeep, gedroogde vruchten, stokvisch, specerijen enz.*; fig. *kleingeestig, bekrompen mensch*), m. —s.

Kruideniers'waren (*waren, die in den kruidenierswinkel verkocht worden*), v. mv; —**winkel** (*winkel v. d. kruidenier*), m. —s.

Krui'denwijn (*wijn met aromatische kruiden bereid*), m.: *om — te leppen* (Bild.); — wordt in den regel warm gedronken, de kruiden zijn kaneel, notemuskaat, kruidnagelen.

Kruiderij' (*specerij*), v. kruiderijen.

Krui'dig (1 *specerijachtig gekruid*; 2 fig. van personen: *keurig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e saus*; 2 fig. *een — meisje*; een net meisje; *ze is — gekleed*; —**heid** (fig. *keurigheid, netheid*), v. gmv.

Kruidje-roer'-mij-niet (1 plantk. *een plantje der broeikast, herkomstig van de Antillen*; 2 fig. *iem., die lichtgeraakt is*), o. kruidjes-roer-mij-niet of kruidje-roer-mij-nieten; 1 *het — laat bij een lichte aanraking zijn takjes zinken*; 2 *een podagralijder is veelal een —*; *een verwend meisje wordt licht een —*.

Kruid'kaas (*gekruide kaas*, b.v. *komijnekaas*), **1** (als voorwerp), v. —kazen; **2** (als stofnaam), v. gmv.; —**koek** (*peperkoek, snipperkoek*), **1** (als voorw.) m. —koeken; **2** (als stofn.), v. gmv.; —**kunde** (*botanie*), v. gmv.: — *is de wetenschap der planten*; —**kundige** (*botanicus*), m. —n: *een — is iem., die in de kruidkunde ervaren is*; —**nagel** (O.-I. *gedroogde bloesemknop van den kruidnagelboom, specerij*), m. —s; —**nagelboom** (O.-I. *boom op de Molukken*), m. —en: *elke —boom levert 1—5 kilo kruidnagelen*; —**noot** (*muskaatnoot*), v. —noten; —**tuin** (*plantentuin*), m. —en; zie: Hortus.

I. Krui'en (*met een kruiwagen vervoeren*), krooi of kruide, heeft gekrooien, gekruid; etymologisch hetzelfde woord als Kruien **II.**

II. Krui'en (*door den stroom voortgestuwd worden en op elkaar schuiven van ijsschollen*), kruide, heeft gekruid: *de Waal had al den heelen dag gekruid*; zie IJsdam.

Kruier (*iem., die met goederen te kruien den kost verdient*), m. —s: *de A'damsche kruier*.

Kruif'haar (*krulhaar, gekroesd haar*), o. —haren.

Krui'ig, zie fig. Kruidig: *ze was — gekleed*; —er, —st. spreekt.

Kruik (*aarden vaatwerk, urn*), v. —en: *een water—, een bier—, een wijn—, een olie—, een inkt—*; spreekw. *De — gaat zoolang te water, tot zij breekt*, men kan zoo lang met een aarden kruik water gaan scheppen, tot zij breekt, fig. men kan langen tijd iets gevaarlijks of verkeerds doen, maar eindelijk loopt het mis.

Krui'kar (*kruiwagen*), v. —karren.

Krui'keblad (plantk. *gele plomp*), o. —bladen, —bladeren, —blaren.

Kruil, v.: *iets zeggen om de —*, voor de grap.

Krui'len (*kirren of koeren van duiven*), kruilde, heeft gekruild.

Krui'ling (*kleine, fijne appel*), m. —s, — en.

Krui'loon (*loon voor het kruien*), o. —lonen.

Kruim (*het zachte binnenste van brood, van aardappelen*), v. kruimen: zegsw. *daar zit — in*, pit, kern, geest.

Krui'mel (*kleine kruim*), v. —s, —en.

Krui'melen (*kruimels maken; tot kruimels worden*), kruimelde, heeft (in de 1ste bet.) en is (in de 2de bet.) gekruimeld; —**aar** (fig. *kleingeestig man; gierigaard*), m. —s; —**ig** (*in kruimels vallende*), bn.; —er, —st: — *brood*; —**ingen** (*brokjes b.v. van scheepsbeschuit*), m. mv.

Krui'men (*in kruim vallen*), kruimde, heeft gekruimd: *die aardappels — erg*.

Krui'mig (*kruimelig, veel kruim gevende*), bn.; —er, —st: — *brood*, —*e aardappelen*.

Kruin (1 eig. *kroon van haren*; 2 fig. *top*), v. kruinen: 1 *de — van het hoofd*; *de — krijgen*, kruinschering of tonsuur, zie Kruinschering; 2 *de — v. e. berg, de — van een dijk, de polderkaden hebben een —breedte van 2,5 M*.

Kruin'punt (*schedelpunt, zenith*), o. —en.

Kruin'schering (*het scheren der kruin van R.-K. priesters, als zinnebeeld der doornenkroon*), v. —scheringen; zie Tonsuur.

Kruip'-door-den-tuin (*aardveil*), o. gmv.; zie Hondsdraf.

Krui'pelings (*al kruipende*), bw.: — *naderen*.

Krui'pen (*zich al schuifelend voortbewegen*), kroop, heeft en is gekropen: zegsw. *in zijn schulp* —, bang worden, zich terugtrekken.

Krui'pend (fig. *verachtelijk, al te vleiend*), bn. en bw.; —er, —st: —*e taal, een —e houding, —e manieren, een — karakter*; *hij is — beleefd, zij is — nederig*; —*e dieren*, tot de — behooren: hagedissen, slangen, krokodillen, schildpadden, kikvorschen, padden, salamanders enz.; zie Reptielen en Amphibiën.

Krui'per (*iem., die kruipt*, b.v. *een kind*; fig. *lage vleier*), m. kruipers.

Krui'perig (*overdreven deemoedig, zich overdreven vernederend*), bn.; —er, —st.

Kruiperij' (*baatzuchtige vleierij*), v. —en.

Kruip'erwt (*zekere kleine erwt*), v. —en.

Kruip'haantje (*krielhaan*), o. —s: —**hennetje**, o. —s, ook: Krieltje; —**hol** (*sluiphol; eng, onderaardsch hol*), o. —holen: —**wilg** (*zekere kleine wilg*), m. —en.

Kruis (1 *bekend voorwerp tot voltrekking der meest onteerende doodstraf bij de Romeinen, bestaande uit twee kruiselings verbonden balken*; 2 *voorwerp, dat een kruisvorm heeft*; 3 *in nering of bedrijf eenig voorwerp, dat op een kruis gelijkt*; 4 *symbolisch of godsdienstig teeken, uiterlijk teeken; naam eener menschlievende of liefdadige vereeniging*; 5 *ordeteeken, teeken in een adellijk wapen*; 6 *muntteeken*; 7 *leed, ramp, wederwaardigheid*; 8 bij overdracht: *wat aan een kruis doet denken*), o. —en, verkl. kruisje, o. —s: 1 *aan het — slaan*, zie Kruisigen; 2 *een Oostersch* —, of +, in de rekenk. het teeken *plus*; *een St.-Andreas*— of ×, in de rekenk. het teeken *maal*; *een Latijnsch* — of †, hetwelk bet. *overleden* of *gestorven*; zegsw. *de vijf —jes al achter den rug hebben*, al meer dan vijftig jaar zijn; 3 *het — v. e. garenrol* (touwslager); *het — v. e. anker* (scheepst. nl. bovendeel); 4 *het — op een graf, op een toren*; *een — maken*, zie Kruisteeken; zegsw. *het — aannemen*, gesch. ter kruisvaart gaan; *het Roode* —, internationale Ver. tot hulp van op het slagveld gekwetsten; zie ook Blauwe en Groene —; 5 *het ijzeren* —; *het — van verdienste*; *een ridder*—, ridderorde; *een — van zilver op een blauw veld*; *de drie —en in het A'damsche wapen*; 6 — *of munt spelen*, een opwerpspelletje met centen; — *noch munt hebben*, arm, berooid zijn; 7 *elk huisje heeft zijn —je*, God geeft kracht naar —; *het huwelijk is voor hem een — geworden*; *huizen zijn —en*, van een huurhuis heeft de eigenaar veel leed; *het* (*de teringziekte*) *was een* —, *een bitter — voor lieve levenslust* (De Génestet); *het is een — met dien ondeugd van een jongen*, zie: Huis-

kruis en Huisplaag; 8 *het prachtige Zuidelijke — of Zuiderkruis*, zie ald.; *dit paard is zwak in het —, pijn in het — hebben*, lendenstreek van paard, ezel, wolf enz., ook van den mensch; het kruisteeken in de muziek nl. ♯: *het — duidt aan, dat de noot een halven toon hooger moet genomen worden; het — van een broek, een nieuw — in een jongensbroek zetten* (C. O.), deel, dat zich tusschen de beide pijpen bevindt.

Kruis'afneming (*schilderij, waarop Jezus' afneming van het kruis wordt voorgesteld, b.v. de — van Rubens in de kathedraal van Antwerpen*), v. —en; —**arm** (*dwarsbalk van een kruis*), m. —en; —**band** (*kruiselings over elkaar gelegde strooken papier, om brief of drukwerk*), m. —en: *iets onder — verzenden*; —**beeld** (*kruis, met een Christusbeeld er aan gehecht*), o. —en, zie Crucifix; —**bek** (dierk. *vinkachtige vogel met gekruisten snavel*), m. —bekken: *de — is rood van kleur, de — leeft in ons land in hooge pijnboomen*; —**berg** (*de heuvel Golgotha bij Jeruzalem*; zie Calvarieberg; ook: *de naam van een rijksopvoedingsgesticht bij Doetinchem voor verwaarloosde en zwakzinnige knapen*), m. gmv.

Kruis'bes (eig. *kroesbes of kroezelige bes, heester met groote, behaarde, groengele bessen*; ook, de *vrucht zelf*), v. —bessen; zie Klapbes.

Kruis'besseboom, —struik (*heester, waaraan de kruisbes groeit*), m. —en.

Kruis'bessenmeeldauw (*een uit N.-Amerika afkomstige zwamachtige meelstof, als bederf op de bladeren v. d. kruisbesseboom*), m. gmv.

Kruis'bessenvla (*Limburgsch gebak, met gekookte kruisbessen overdekt*), v. —vlaas.

Kruis'bestuiving (plantk. *bevruchting der stampers met stuifmeel van een andere gelijksoortige plant*), v. gmv.

Kruis'bezie (*kruisbes*), v. —beziën; —**bezieboom, —struik,** m. —en.

Kruis'bloem (bouwk. *bladervormige steenbloem op den top van torens en gevels*), v. —bloemen: *de —en op de torens van den Keulschen dom zijn 6.25 M. hoog*; zie Fleuron; —**bloemigen** (plantk. *familie van 200 geslachten en 1600 soorten*), v. mv.: aan de kruiselings geplaatste bloembladen ontleent deze familie haar naam: *rapen, radijs, kool zijn —*; —**boog** (*groote schietboog in d. vorm v. e. kruis, met stalen veer*), m. —bogen; —**daalder** (*naam van verschillende munten met een kruis er op; Albertus-daalder, met een kruis er op gestempeld, ± f 2.40*), m. —s: *de — of Albertijn is geslagen onder Albertus van Oostenrijk als souverein in de Z.-Nederlanden* (1598—1621); —**distel** (*schermbloemige plant*), v. —s: *de — is een overblijvende plant*; —**dood** (*de dood aan het kruis*, vooral, *die van Jezus*), m. gmv.; —**doorn** (*volksnaam voor den kruisbessestruik*, ook *v. de kruisbes*), m. —s; —**doornmoes** (*kooksel v. kruisbessen m. suiker*), o. gmv.

Krui'selings (*bij wijze v. e. kruis, dwars*), bw.: *de beenen — over elkaar geslagen*; —**lingsch,** bn.: *de —e straatjes van het dorpje*, d. i. de elkaar kruisende straten, ook, dwarsstraatjes; ook: *Kruislings, —lingsch.*

Krui'sen (1 *in den vorm v. e. kruis leggen*; 2 *een kruis vormen*; 3 *aan het kruis hechten*; 4 *heen en weer zeilen*), kruiste, heeft gekruist: 1 *de armen over de borst —, de degens —*, met den degen strijden, duelleeren; *elkander —*, elkaar voorbijgaan: *onze brieven, treinen hebben (elkaar) gekruist*; 2 *die wegen — elkaar*, loopen dwars over elkaar heen; *onze wegen — elkaar*, loopen uiteen; meetk. *twee lijnen kunnen elkaar —*, als ze niet in hetzelfde vlak liggen; 3 *Jezus werd gekruist tusschen twee moordenaren*, ook Kruisigen; fig. *het vleesch* — (Bijbel) of *zich —*, zijn lichaam kastijden; refl. *zich —*, R.-K. een kruis maken of slaan; 4 *De Ruyter moest in de Middellandsche Zee —, Tromp kruiste op de Vlaamsche kusten.*

Krui'ser (*snelzeilend, licht oorlogsschip*; ook: *kruisend schip*), m. kruisers.

Kruis'gang (*open gaanderij, overdekt met kruisgewelven; zuilengang om den binnenhof van oude kerken en kloosters*), v. —en: *de — dient als wandelgang der kloosterlingen*; —**gebed** (R.-K. *gebed, dat verricht wordt met uitgebreide armen*), o. —gebeden; —**gewelf** (bouwk. *een gewelf, ontstaan door het dwars rechthoekig in elkaar schuiven van twee tongewelven*), o. —gewelven: —*gewelven kan men zien in Gotische kerken en gebouwen; ze steunen meestal op vier pilaren*; —**haring** (*haring, gevangen na den dag van kruisvinding, d. i. na 3 Mei*) **1** (voorwerpsnaam) m. —en, **2** (stofnaam), v. gmv.; —**heer** (*lid eener geestelijke orde, genaamd: orde van het H.-Kruis*), m. —heeren: de orde der —en werd in 1211 te Hoey in België gesticht door Theodorus de Celles; —**hout** (*het kruis, waaraan Jezus stierf*), o. gmv.

Krui'sigen (*aan het kruis slaan of nagelen*), kruisigde, heeft gekruisigd; *Alexander de Gr. liet bij de inname van Tyrus 2000 burgers —*; —**ing** (*onteerende doodstraf bij de Romeinen, vooral toegepast op slaven*), v. —en: *de — van Christus.*

Krui'sing (1 *paring van dieren van verschillend ras*; 2 *snijding*), v. —en: 1 *de — van paardenrassen; de — van twee raspaarden*; 2 *de — van twee wegen, van twee lijnen, schepen enz.*

Kruis'jassen (*het kruisjas-kaartspel spelen*, d. i. *een spel van twee paar gematen, waarin de jas of boer de hoogste troef is*), kruisjaste, heeft gekruisjast; zie: Jassen en Smousjassen.

Kruis'jesdag (R.-K. *Aschwoensdag of eerste dag in de vasten*), m. gmv.: op — gaat men een kruisje halen, dat nl. door den priester op het voorhoofd wordt aangebracht; deze bezigt daartoe palmasch met water en spreekt in 't Latijn de woorden: Gedenk, o mensch, dat gij stof en asch zijt en tot stof zult vergaan.

Kruis'kerk (*kerk in den vorm v. e. kruis*), v. —en: *de St.-Jan in Den Bosch is een grootsche —*; —**kozijn** (*ouderwetsch raamkozijn met kruisbalken*), o. —en: *de bovenste verdieping had —en in 't lood* (C. O.); —**kruid** (*samengesteldbloemige plant*), o. gmv.: *het — groeit op moerasland*; —

lings, —lingsch, zie Kruiselings.
Kruis'mes (*korte dolk, aan twee zijden scherp*), o. —sen: e. — had bij het gevest een dwarse steng, wat het op een kruis deed lijken (Consc.); de lieden der goede steden, d.i. de vrije burgers, mochten alleen dit wapen dragen (Consc.); —**net** (*vierkant vischnet*), o. —netten; —**pand** (*dat deel eener kruiskerk, waar de kruisbalken elkaar snijden*), o. —en: *op het — van de St.-Jan in Den Bosch staat een fraaie koepel*; —**proef** (*een der ordaliën*), v. —ven: bij de — moesten aanklager en beschuldigde een kruis met opgeheven handen omhoog houden, wie 't eerst de handen liet zakken, had het pleit verloren.
Kruis'punt (*snijpunt van lijnen, van wegen enz.*), o. —en: *Utrecht is een — van spoorwegen*; *een — van straten*, zie Vluchtheuvel enz.), o. —en; —**ra** (*ra van den bezaansmast*), v. —raas; —**rad** (*draaiboom, tourniquet*), o. —raden, —raders; —**ridder** (*ridder-kruisvaarder*), m. —s; —**spin** (*groote spin met een wit kruis midden op den rug*), v. —spinnen: *de — maakt een radvormig web of net*; —**staf** (*een lange staf met een kruis op den top*), m. —staven; —**steek** (*kruiselings gelegde naaisteek*), m. —steken.
Kruis'straat (*dwarsstraat, die* nl. *een andere straat kruist of snijdt*), v. —straten; —**teeken** (*symbolische handeling, bestaande in het maken of slaan van een kruis met de rechterhand*), o. —s; —**titel** (*schandbord, vermeldend de reden der kruisiging, aan het boveneinde van 't kruis*), m. —s, zie **I.N.R.I.**; —**tocht** (*krijgstocht in de Middeleeuwen tot bevrijding van het H. Land*; ook: *oefeningstocht van schepen*), m. —tochten: de geschiedenis vermeldt 7 groote —en, de eerste — had plaats onder Godfried van Bouillon (1096—'99), de zevende onder Lodewijk den Heiligen (1270); —**vaan** (*lange wimpelvlag, hangende aan een kruisstaf*), v. —vanen; —**vaarder** (*toenmalige deelnemer aan een der kruistochten*), m. —s; —**vaart** (*kruistocht*), v. —en: *ter — gaan*, aan een kruistocht deelnemen; —**verband** (bouwk. *overdwarse verbinding bij metselwerk of een getimmerte*), o. —en; —**verbond** (*R.-K. vereeniging tot drankbestrijding*), o. gmv.; —**vormig** (*in den vorm van een kruis*), bn.: *een draaiboom of tourniquet is —*; —**vuur** ([*geweer*]*vuur, dat van twee kanten tegelijk komt, zoodat de kogellijnen elkaar kruisen*), o. gmv.: fig. *een — van vragen*, die nl. van verschillende kanten komen, b.v. voor de rechtbank; —**weg** (*rij van 14 voorstellingen, welke betrekking hebben op den lijdensweg van Jezus*; zie Statie; *kruisende weg, plaats waar twee wegen elkaar kruisen*), m. —en, —**wijze,** —**wijs** (*op de wijze van een kruis*), bw.; —**woord** (*woord, aan het kruis gesproken*), o. —en: *de zeven —en van Jezus*; —**zeel** (*helpzeel, hennepzeel*), o. —zeelen; —**zeil** (*middelzeil v. d. bezaansmast*), o. —en.
Kruit (*springstof, in 't begin der 14e eeuw uitgevonden door Berthold Schwarz*), o. gmv.: — *is een mengsel van 75 deelen salpeter, 15 deelen zwavel en 10 deelen fijne houtskool*; ook, Buskruit, zie ald.: *de Chineezen en Arabieren kenden het — reeds in de 10e eeuw*; *met los — schieten*, zonder kogels; zegsw. *zijn — drooghouden*, zich gereedhouden tot den strijd; *geen schot — waard zijn*, hoegenaamd niets; *al zijn — verschoten hebben*, fig. niets meer kunnen doen, al zijn weermiddelen verbruikt hebben; *rookzwak —*, zie Rookzwak.
Kruit'damp (*rook van ontbrand kruit*), m. —en: *het slagveld hing vol —*; —**doop** (*vuurdoop*), m. gmv.; —**fabriek** (*inrichting tot het maken van buskruit*), v. —en: de — eerste werd gebouwd te Straatsburg in 1340. in 1344 volgde die te Spandau.
Kruit'hoorn, —horen (*jagershoorn voor buskruit*), m. —s; —**kamer** (*bewaarplaats van buskruit, mijnkamer*), v. —s; —**koek** (*stuk aaneengeplakt kruit*), m. —en; —**magazijn** (*kruithuis, bergplaats van kruit*), o. —en; —**molen** (*kruitfabriek*), m. —s; —**schip** (*schip, dat kruit vervoert*), o. —schepen; —**slijm** (mil. *zwarte aanslag, die na het schieten overblijft in den loop van geweer, revolver enz.*), o. gmv.: *het — moet verwijderd worden* (zie Pompolie), *zal op den duur het schot zijn zuiverheid niet verliezen*; —**toren** (*torenvormig kruitmagazijn*), m. —s; —**wagen,** m. —s.
Krui'ven (Z.-Ned. *krullen*), het kruifde, heeft gekruifd: *de golven —, heestergewassen — tegen de heuvelen op.*
Krui'wagen (*kruikar, voertuig met één wiel en met twee handboomen*; fig. *voorspraak, voorthelper*), m. —s: *een — hebben*, iem., die ons voorthelpt, steunt, vooral bij het dingen naar een betrekking, b.v. *die vriend van je moet goede —s hebben*; —**wagenstraf** (mil. *dwangarbeid met den kruiwagen*), v. gmv.
Krui'zeel (*leeren helpzeel*), o. —zeelen; ook *Hennepzeel of Kruiszeel*; zie Zeel.
Krui'zemunt (plantk. *zeker lipbloemig kruid, waarvan de bladen welriekend zijn*), v. gmv.: *aftreksel van — is maagversterkend*; zie Munt.
Kruk 1 (1 *dwarsstuk aan het bovendeel van een werktuig*; 2 *krukstok*; 3 *naam van verschillende werktuigen die aan — in bet.* 1 *en* 2 *doen denken*), v. krukken, verkl. —je, o. —s.: 1 *de — van een zwikboor, de — van een spadesteel*; 2 *Oldenbarneveld liep op een —je op het schavot, dat —je noemt Vondel een stokske*; *de arme invalide liep op twee krukken*; 3 *een sijs op de — dresseeren*; *de — van een deur*; *de — van een schel, de meisjes zaten in de breischool op —jes*, zie Tabouret; **2** (*knoeier, broddelaar*), m. en v. —krukken: *hij is een — in zijn vak, hij is nog maar een — en hangt al den meester uit.*
Kruk'ken (*op een krukje loopen*; fig. *sukkelen*), krukte, heeft gekrukt: *zij krukte, toen zij uit de drukte was* (Potg.).
Kruk'kig (*sukkelend*), bn., ook: *Krukkerig: Grootmoeder wordt —.*
Krul (*krulvormig iets*), v. krullen: *een schaaf—, een haar—, een — aan een letter, in den staart.*
Krul'batterij (*groote krulpruik*), v. —batterijen: *de 17e eeuwsche patriciër met zijn —.*
Krul'haar (*krullend haar*), o. gmv.
Krul'hond (*poedel*), m. —honden.

Krul'ijzer (*friseerijzer*), o. —s.
Krul'kop, krul'lekop 1 (*een hoofd met krulhaar*), m. —koppen: *wat heb jij een mooien —!* 2 (*persoon met krulhaar*), m. en v. —koppen.
Krul'lebol 1 (*hoofd met krulhaar*), m. —bollen; 2 (*iem., die krullend haar heeft*), m. en v. —bollen.
Krul'len (1 *in de krul leggen*; 2 *in de krul zijn*), krulde, heeft gekruld: 1 *het haar doen* —, zie Krulijzer, Krultang; 2 *zijn haar gaat* —; zegsw. *gekrulde haren, gekrulde zinnen* (C.O.), de eerste zijn een teeken van wispelturigheid; zie Haar.
Krul'lenjongen (timm. *leerjongen, voor wien de verkoop der krullen is*), m. —s.
Krul'lenmand (*mand voor krullen*), v. —manden.
Krul'letter (*sierlijke schrijf- of wel drukletter*), v. —s; verg.: Trek- en Drukletter.
Krul'lig (*uit zich zelf krullend*), bn.; —er, —st: — *haar*; zie Krulhaar en Kroes.
Krul'salade (*salade met krullende bladen*), v. gmv.; —**staart** (scherts. *varken*), m. —en; —**tabak** (*fijngekorven tabak, die ineenkrult*), v. gmv.
Krul'tang (*krulijzer v. d. kapper*), v. —en.
Krul'ziekte (*plantenziekte, waarbij de bladeren in elkaar krullen*), v. gmv.: *een perzik heeft vaak de* —.
Krupp'-kanon (*kanon uit de werkplaatsen v. d. firma A. Krupp te Essen*), o. —nen. (u = oe).
Kryoliet' (*een mineraal, op ijs lijkende, voorkomende in Z.-Groenland; ijssteen geheeten*), gmv.: *het — wordt gebruikt tot bereiding van aluin, soda en ijsglas.*
Kryophoor' (*toestelletje of koudekelder van Wollaston, 1803*), v. kryophoren: *de — dient tot het maken van ijs in het luchtledige.*
Kryptoga'men, v. mv.; zie Cryptogamen.
Kub, —be (*het achterste losse deel van een aalfuik*), v. kubben; zie: Kib, Kibbe.
Kubatuur' (*berekening van den kubieken inhoud van lichamen*), v.; ook, Kuba'tie.
Kub'boot (*een kleine soort van open botter met ronden bodem, zonder dek of vaste roef*), v. —en.
Kubeeren (*een getal tot de derde macht verheffen*; ook: *den ruimteïnhoud berekenen*).
Ku'biek 1 (*in den vorm van een teerling*), bn.: *een —e Meter*, ook teerling M.; *een —e dM. enz.*; 2 (*teerling*), o. —en; —**getal,** o. —len: *27 is een kubiekgetal*, nl. 3^3; —**wortel** (*derdemachtswortel*), m. —s: *de — uit 1728 is 12.*
Kubis'me (*moderne richting in de schilderkunst, om alles door hoekige en blokvormen weer te geven*), o. gmv.
Ku'bus (*regelmatig zesvlak*; *teerling, dobbelsteen*), m. kuben; zie: Hexaëder en Zesvlak; ook, Kube.
I. Kuch (*droge, lichte hoest*), v. kuchen.
II. Kuch (*kommiesbrood*), o. gmv.
Ku'chen (*kort en droog hoesten*), kuchte, heeft gekucht: *de oude grijsaard zat te* —.
Kud'de (*menigte, troep*), v. kudden: *een — schapen*; fig. *de — van Christus*, de Christenkerk; verkl. —*ken*, —*ke*: —*kens*, —*kes.*
Kuf (*onaanzienlijke kroeg*), v. kuffen. w. i.g.
Kui'er (*wandeling*), m. gmv.: *op den —zijn.*
Kui'eren (1 *wandelen, een kleine wandeling op zijn gemak doen*; 2 in Twente ook: *kouten, gezellig praten*), kuierde, is (in bet. 1) heeft (bet. 1 en 2) gekuierd: 1 *we zijn naar M. gekuierd*; 2 *ik kom van avond wat bij je* —; —**draad** (*telefoondraad*), m. —draden, gew.
Kuif (*haarbos, vederbos*), v. kuiven: *een opgezette* —, *een fazant met een* —.
Kuif'aap (dierk. *meerkat*), m. —apen.
Kuif'bal (*bal met een veertje, volant*), m. —ballen; *zij had den — geslagen* (C. O.).
Kuif'eend (*toppereend*), v. —en; —**fazant** (*fazant met kuif*), m. —en; —**kievit,** m. —en; —**koekoek** (*zekere Amerik. koekoek*), m. —en; —**leeuwerik** (*wintervogel*), m. —en; —**mees** (*zwerfvogel*), v. —meezen; —**reiger** (*reiger met achterhoofdsveeren*), m. —s.
Kui'ken, o. kuikens; zie Kieken.
Kui'kendief (dierk. *sperwerachtige roofvogel*), m. —dieven: *de blauwe* —, *de grauwe* —, *de bruine* —; *de — leeft van vogels, eieren enz.*, ook: Kiekendief, Wouw.
I. Kuil (*gat in den grond*), m. kuilen: spreekw. *Wie een — graaft voor een ander, valt er zelf in*, wie een ander ongelukkig wil maken, wordt het zelf.
II. Kuil (*zakvormig vischnet*; *zakvormig onderdeel van sommige vischnetten*), m. —len: *de —en zijn van zeer fijne mazen.*
Kuil'dek (scheepst. *dek, dat in 't midden der lengte een laagte heeft*), o. —dekken.
Kui'len (*in een kuil doen*), kuilde, heeft gekuild: landb. *aardappels* —, in den winterkuil leggen of bergen.
Kuil'korvet (scheepst. *korvet met e. kuildek, gewoonlijk voerende 28 stukken*), v. —ten. vero.
Kuil'visscher (*visscher op haring in de Zuiderzee, die met den kuil, een zakvormig vischtuig met fijne mazen, werkt*), m. —s.
Kuip (*houten of metalen vat*), v. kuipen: *een bad—, brouw—, looi—, mout—, verf—, vleesch—, wasch—, wijn—*: zegsw. *hij weet niet, welk vleesch hij in de — heeft,* met welke menschen hij te doen heeft.
I. Kui'pen (*een kuip, vat of ton maken*), kuipte, heeft gekuipt; etymologisch misschien verwant met Kuipen **II.**
II. Kui'pen (*intrigeeren, arglistige middelen aanwenden, in 't geheim samenspannen, met listige kunstgrepen invloed of voordeel trachten te winnen*), kuipte, heeft gekuipt.
I. Kui'per (*vaten- of tonnenmaker*), m. —s.
II. Kuiper (*intrigant, omkooper*), m. —s.
I. Kuiperij' (*het kuipen*; ook: *de werkplaats*), v. —en.
II. Kuiperij (*intrige, listig bedrog*), v. —en.
Kui'persambacht (*het vak van kuiper*), o. gmv.; —**bedrijf** (—*ambacht*), o. gmv.; —**boor** (*avegaar*), v. —boren; —**dissel,** m. —s; —**gereedschap,** o. —pen; —**haak** (*klemhaak*), m. —haken; —**hout** (*duighout*), o. gmv.
Kuis (*zeer jonge koe*), v. kuizen.
Kuisch (*rein, zuiver, eerbaar, maagdelijk*), bn. en bw.; —er, meest —: —*e zeden,* —*e taal*; myth. *de —e Diana*; Bijb. *de —e Suzanna, een —e Jozef*, Gen. 39 : 7; —*leven.*

Kui'schen (*reinigen*), kuischte, heeft gekuischt: *de hoenders — pluim en kuif, hennep* —; w. g., wèl in Z.-Ned.: *de tafel* —, *het rijtuig* —; zie echter Gekuischt.
Kuisch'heid (*deugd der eerbaarheid*), v. gmv.: *de — kwetsen, de gelofte van — afleggen.*
I. Kuit (ontl. *het vleezige achterdeel van het onderbeen*),v. —en; verg. Spillebeen; misschien etymologisch hetzelfde als Kuit **II.**
II. Kuit (*vischzaad, vischeiertjes*), v., gew. ook o. —en: *—schieten, haring zonder* —, verg. Maatjesharing; zegsw. *daar moet ik haring of — van hebben*, zie Haring.
Kuit'been (ontl. *been, achter het scheenbeen gelegen*), o. gmv.
Kuit'broek (*korte broek, fiets- of kniebroek*), v. —en; zie Culotte.
Kui'tendekker (*zeer lange, afhangende jas*), m. —s; —**flikker** (*kruissprong in sommige dansen*), m. —s: zegsw. *een — slaan*, een luchtsprong maken.
Kui'ter (*wijfjesvisch, kuitvisch*), v. kuiters.
Kuit'gesp (*gesp aan den ondersluitband der kniebroek*), m. —en: *Keesjes vader had kuit- en schoengespen gedragen* (C. O.).
Küm'mel (Duitsch: *likeur, uit karwijzaad gestookt*), v. gmv.: *een glaasje* —.
Kun'de (*welgeordende kennis in eenig vak van wetenschap*), v. gmv.; het zn. — vindt men vooral in samenst., b.v. *natuur—, meet—, heel—, sterren—, werktuigkunde.*
Kun'dig (*bedreven, ervaren, geleerd, wetende*), bn.; —er, —st: *een — man, een — onderwijzer, hij is der zake* —; verg. Deskundig; —**heid** (*kennis*), v. —heden: *gepaste en nuttige —heden*, Art. 35 onzer Schoolwet.
Kun'ne (*geslacht, sekse*), v. gmv.: *personen van beiderlei* —; *ouderdom noch — werd gespaard*, grijsaards noch vrouwen.
Kun'nen (1 *in staat zijn, bij machte zijn, vermogen*; 2 *hulpwerkw. van wijze*), kon of konde, heeft gekund: 1 *hij kon niet meer spreken*; *tegen iets* —, iets kunnen verdragen, uitstaan; *ergens niet uit* —, het niet begrijpen; 2 *hij kan wel verongelijkt zijn*; *hij kon wel eens verdwaald zijn*, het is mogelijk, dat ...., het zou kunnen zijn, dat ....; in plaats v. h. vd. gevolgd door een onbepaalde wijs, gebruikt men twee onbepaalde wijzen: *ik heb het niet — verhinderen.*
Kunst (1 eig. *het kunnen, de practijk*, ook in aesthetischen zin; 2 *wat door menschen is gemaakt* in tegenst. met *hetgeen door de natuur is gemaakt*; 3 *vaardigheid, handigheid, dressuur, vingervlugheid, bedrevenheid*; *list, kunstmiddel, kunstgreep, frats*), v. kunsten: 1 *de reken—, de meet—, de schrijf—, de kook—, de bouw—, de genees—, de schilder—, de teeken—, de graveer—*; *de schoone —en*, nl. bouw—, schilder—, muziek en poëzie; *de vrije—en*, zie aldaar; *de beeldende —en*, de schilder—, beeldhouw—, teeken—; 2 *een tentoonstelling van oude en nieuwe* —, d. i. van kunstwerken van oude en van hedendaagsche meesters; 3 zegsw. *hebben is hebben, maar krijgen is de* —; *o, hij (klein Klaasje) kent allerlei —en* (C. O.); *dat zijn maar —en van je*; *hou maar op met die —en!*; *die hond kan allerlei —en leeren*; *allerlei —jes met de kaarten*; zie Prestidigitateur, Jongleur enz.; nog: *de zwarte* —, zie Necromantie.
Kunst'aas (*nagemaakt aas*), o. gmv.: *men vischt op forellen met allerlei* —, *vooral met nagemaakte paardenvliegen*; —**academie** (*hoogeschool voor beeldende kunsten*), v. —s, —miën; —**arm** (*kunstmatige arm*), m. —en; —**been** (*kunstmatig been*), o. —en; —**bloem** (*nagemaakte bloem*), v. —en; —**boter** (tegenst. *met natuurboter*: *margarine*), v. gmv.; —**draaier** (*werkman, die b.v. ivoor draait*), m. —s; —**drift** (*natuurlijke aandrift voor kunst*; *intuïtie*), v.
Kun'steloos (eig. *zonder kunst*; fig. *natuurlijk, ongedwongen*), bn.; —loozer, —t: *het —looze lied der vogels*, eenvoudig, de tegenst. is: *gemaakt, gekunsteld.*
Kun'stenaar (*man der kunst, iem., die de schoone kunsten beoefent*), m. —naars, —naren: *Rembrandt* (zie ald.) *was e. groot — met het penseel*; —**ares'**, v. —sen; zie: Artist, Handwerksman.
Kun'stenmaker (*kermisgast*), m. —s.
Kunst'gebit (*een stel valsche tanden*), o. —gebitten.
Kunst'genoot (*kunstbroeder*), m. —genooten; vr. —**e**, —n; —**genootschap** (*vereeniging van kunstenaars*), o. —pen; —**geschiedenis** (*geschiedenis der schoone kunsten*), v. —sen; —**gevoel** (*zin voor 't schoone in de kunst*), o. gmv.; —**gewrocht** (*groot kunstwerk*), o. —en: *het opera-gebouw te Parijs is een* —; *de cultuur v. e. volk spiegelt zich af in zijn —en*; —**greep** (*handgreep*; fig. *listige streek*), m. —grepen; —**handel** (*handel in kunstplaten, in schilderijen enz.*; ook: *de winkel*), m. gmv. in de laatste bet. mv. —s.
Kun'stig (*vol kunst, met kunst, handig, bedreven*), bn. en bw.; —er, —st.: *een bankbiljet — namaken, de vinken bouwen een — nest, een —e dans, de zang der vogelen — nabootsen*; —**lijk** (*op kunstige wijze*), bw.
Kunst'ijs (*ijs, dat is gemaakt door of in een ijsmachine*), o. gmv.: *een blok* —, zie IJskast; *een schaaltje met* —; —**ivoor** (*nagemaakt ivoor, 't hoofdbestanddeel is gips*), o. gmv.: *een beeldje van* —; —**juweeltje** (*iets voortreffelijks op 't gebied van kunst*), o. —s: *deze miniatuurportretten zijn —s*, zie Juweel; —**kabinet** (*kamer, waarin voorwerpen van kunst, b.v. beeldhouwwerken of schilderijen, tentoongesteld zijn*), o. —ten; —**kenner** (*iem., die verstand heeft van voorwerpen van kunst en de waarde er van weet te schatten*), m. —s; —**kennis** (*kennis, welke een kunstkenner noodig heeft*), v. gmv.; —**keurig** (*uiterst keurig in zake kunst*), bn. en bw.: *hij* (de Winter) *zweeft — op de baan de schaatsenrijders voor* (Staring); —**kooper** (*kunsthandelaar, vooral kooper en verkooper van kunstvoorwerpen* inz. *schilderijen van meesters*), m. —s; —**licht** (*alle licht behalve dat van zon, maan of sterren*), o. gmv.: *het — omvat gaslicht, electrisch licht, acetyleenlicht enz.*; —**liefde** (*liefde voor of tot de kunst*), v. gmv.; —**lievend** (*de kunst beminnend*), bn.; —er, —st: *een — publiek, —e leden eener zangvereeniging.*

Kunst'magneet (*kunstmatig vervaardigde magneet*, nl. *door strijking, steeds in dezelfde richting, van week ijzer, met een natuurmagneet of met een anderen kunstmagneet*), m. —magneten; zie: Hoefmagneet, Magneetnaald.

Kunst'marmer (*kunstmatig gefabriceerd marmer*), o. gmv.

Kunstma'tig (*volgens de regelen der kunst*; ook: *onnatuurlijk, gedwongen*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e opschik onzer begraafplaatsen* (C. O.); —*e vischteelt*; geneesk. —*e voeding*; — *gezuiverde olie, jonge leeuwen worden — met de zuigflesch grootgebracht*; — *lezen*; —**mest** (*chemisch bereide mest, die den gewonen stalmest kan vervangen*), m.; —**meststoffen** (*soorten van kunstmest*), v. mv., zie: Chilisalpeter, Kalium, Slakkenmeel; —**middel** (*middel, om iets door kunst te bewerken*; ook: *trucje, handigheid, slimmigheid, kunstje*), o. —en; —**naaldwerk** (*een soort van kleinkunst*), o. —werken: — is een borduurwerk met zijde, ook met golddraad; de grondstof is linnen, zijde enz., waarop allerlei figuren, met de naald worden aangebracht; —**nijverheid** (*nijverheid, met kunst gepaard*), v. gmv.; —**oog** (*glazen oog, dat een ontbrekend oog vervangt*), o. —en; —**product** (*kunstvoortbrengsel*), o. —en; —**rechter** (*bevoegde kunstbeoordeelaar*), m. —s: *als — optreden*, zie Jury; —**reis** (*rondreis v. e. beroemd zanger, tooneelspeler, artist*), v. —reizen; —**rijden** (*bij het rijden*, inz. *schaatsenrijden, mooie, kunstige figuren maken*); —**schilder** (*kunstenaar-schilder, fijnschilder*), m. —s, zie: Genre-, Landschap-, Portret—; —**steen** (*door menschenhanden vervaardigde steen*), **1** (als stofnaam), v. gmv., **2** (als voorwerpsnaam), m. —steenen; —**stuk** (*werk v. e. kunstenaar*, b.v. *een fraai schilderij of beeld*), o. —stukken; —**tand** (*tand van een kunstgebit*), m. —en.

Kunst'term (*technische term*), m. —en; —**theorie** (*bespiegelende wetenschappelijke beginselen over kunst*), v. —ën; —**vaar'dig** (*bekwaam, vaardig uit aanleg, of bedreven in het technisch gedeelte eener kunst*), bn.; —er, —st; —**veiling** (*verkoop van voorwerpen van kunstwaarde*, b.v. *schilderijen, beeldhouwwerken enz.*), v. —en; —**verzameling** (*verzameling van kunstvoorwerpen*), v. —en; —**vorm** (*uiterlijke vorm van een kunstvoortbrengsel*), m. —en: de — bestaat in klanken (dichtkunst, muziek), of in kleur en lijn (schilderkunst, beeldhouwkunst); —**werk** (*voorwerp of zaak van kunst*), o. —en; —**wijn** (*namaak van wijn*), m. —en; —**woord** (*technische term, een in de kunst algemeen aangenomen term*), o. —en, ook, Kunstterm; —**woordenboek** (nl. *met verklaring van kunsttermen*), o. —en; —**zaal** (*museum*), v. —zalen; —**zin** (*smaak en gevoel voor het schoone i. d. kunst*), m. gmv.

Kuras' (eig. *borstharnas van leer*, [Fr. *cuir*], *later ook van staal of koper*), o. kurassen.

Kurassier' (*cavalerist met helm en borstharnas*), m. —siers; —**slaars** (*laars met hooge schacht*), v. —laarzen.

Kur'ban (Islam. *kleine Bairam, zeventig dagen na dit feest gevierd*), v. gmv.

Ku'ren, zich (*z. een air geven, zich aanstellen*), kuurde zich, heeft zich gekuurd.

Kur'huis, o. —huizen; —**zaal,** v. —zalen; zie Koerhuis, Koerzaal. (u = oe).

Kurk 1 (stofnaam: *zachte, poreuze bast*), o. gmv.: *zolen van —*; **2** (voorwerpsnaam: *stop op flesch of kruik*), v. —en: *hier zijn zes —en.*

Kur'kengeld (*het geld, dat men een hotelhouder voor elke kurk van eigen flesch moet betalen, zoo men in een hotel bij een feest eigen wijn drinkt*), o. —gelden.

Kurk'eik (plantk. *eik, wiens schors een kurklaag heeft*), m. —en: *de — groeit in Z.-Europa, o.a. in Z.-Spanje, Z.-Portugal en in N.-Afrika*; verg. Verfeik.

Kur'ken 1 (*een kurk op een flesch of kruik doen*), kurkte, heeft gekurkt: *bierflesschen machinaal —*; **2** (*van kurk*), bn.: *een — matje, — zoolijes, — hoeden.*

Kur'ketrekker (*werktuig om een flesch of kruik te ontkurken*), m. —s.

Kurk'gordel (*reddingboei*), m. —gordels.

Kurk'tang (1 *metalen tang, waarvan de bek met kurk is bekleed*; 2 *tang om een kurk of kurken samen te knijpen, zoodat ze beter in den hals der flesch passen*; in deze bet. ook Kurkentang), v. —en: 1 *de — dient tot het vasthouden van reageerbuizen*: 2 *zet de kurk even tusschen de —.*

Kur'kuma (*de wortelstok v. e. Ind. plant, ook geelwortel, Ind. saffraan geheeten*), v.: *van — bereidt men een gele verfstof.*

Kurk'zeil, o. gmv.; zie Linoleum.

Kur'saal (Duitsch. *koerzaal*), m. —säle.

Kur've (meetk. *kromme of gebogen lijn, kromme*), v. —n; zie Gerade.

Kus (*zoen*), m. kussen; —**handje** (*groet, waarbij men de eigen groetende hand kust*), o. —handjes: *kind, geef oom een —.*

I. Kus'sen (*een kus geven, een kus drukken op*), kuste, heeft gekust *zijn kind —, iems hand —.*

II. Kus'sen (*beddekussen, hoofdkussen, zitkussen, stoelkussen*), o. —s: zegsw. *op het — zitten*, lid van den raad zijn.

I. Kust (*verkiezing*), v. gmv.: alleen gebruikelijk in: *te — en (te) keur*, naar volle keus.

II. Kust (*oever, zeestrand*), v. —en: *een steile —, een lage —*; zegsw. *er zijn kapers op de —*, het is er niet veilig; —**batterij'** (*geschutschans, rij kanonnen tot verdediging der kust*), v. —en; —**bewoner** (*bewoner der zeekust*), m. —s.

Kus'ting (*hypotheek of onderpand*), v. —en; —**brief** (*hypotheekakte, pandbrief*), m. —brieven.

Kust'licht (*licht, dat ten behoeve der scheepvaart aan de kust brandt*), o. —en; zie: Vuur, Vuurtoren; —**lijn** (*lijn, welke de kust v. e. land maakt*; *lijn, waarin schijnbaar land en zee samenkomen*), v. —en; —**meer,** o. —meren, zie: Lagune, Haf; —**rif** (*rif in de onmiddellijke nabijheid eener kust*), o. —fen; —**staat** (*rijk aan de kust der zee*), m. —staten: *Nederland is een —*; —**streek** (*landstreek aan de kust*), v. —streken; —**vaarder** (scheepst. *koopvaardijschip, varend tusschen twee of meer steden der kust*), m. —s; —**verlichting** (*electrische lichten; vuur-*

toren a. d. kust), v. gmv.; —**versterking** (mil. *forten, batterijen aan de kust*), v.—en; —**wacht** (*de gezamenlijke bewakers eener kust*), v. gmv.; —**wachter** (*beambte aan de kust, strandvonder*), m. —s.

Kuun (*boonenkruid*), v. gmv.; z. K e u l e.

I. Kuur (*geneeswijze*), v. kuren: *een bad—, een melk—, een druiven—; de Verjongings—* (gedicht van Staring); *een vermagerings—, een lig—*; waarsch. hetzelfde woord als K u u r **II.**

II. Kuur (*grap, gril, luim, nuk*), v. kuren.

Kwaad 1 (1 *het niet-goede*; 2 *kwade zaak*), o., in bet. 1 gmv., in bet. 2 kwaden: 1 *geen — van goed kunnen onderscheiden; hij weet van den prins geen —*, is zonder erg; *— van iem. spreken*, het kwade van hem vertellen; *iem. iets ten kwade duiden*, het hem kwalijk nemen, boos op hem zijn; *— met — vergelden; ik wensch hem geen —*, geen onheil, ramp; *dat zal u — doen*, nadeel berokkenen; 2 zegsw. *men moet van twee kwaden het minst erge of het beste kiezen*, bij gedwongen keus tusschen twee kwade zaken, moet men de minst kwade kiezen; **2** (1 *slecht, verkeerd*; 2 *boos, toornig*), bn. en bw.; in bet. 1 erger, (het) ergst, in bet. 2 kwader, (het) kwaadst: 1 *het is — weer; iemand een kwaden raad geven; een — gezelschap*, niet-deugend; *te kwader ure; te kwader trouw; de boeren hadden een — jaar; de ziekte wordt al erger en erger; de ergste domoor is hij, die zich knap waant; hij liegt nog erger dan een Griek; uw broeder heeft mij het ergst beleedigd*; 2 *ik ben — op u; hij wordt licht —; uw vader was kwader dan de mijne; uw oom maakte zich het kwaadst van allen; hij keek erg —*; —**heid** (*boosheid, toorn*), v. gmv.

Kwaadaar'dig (1 *boos van aard, driftig*; 2 *gevaarlijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e hond; hij werd zeer —*; 2 *een — abces.*

Kwaad'gezinde (*kwaadwillige*), m. —n.

Kwaadsap'pig (*hebbende onzuivere, ziekelijke sappen*), bn.; —er, —st: *een — gestel.*

Kwaad'schiks (*met onwil, ongaarne*), bw.: *goedschiks of —*, tegen wil en dank.

Kwaad'spreken (*opzettelijk het slechte of kwade van iem. vertellen of rondstrooien*), sprak —, heeft kwaadgesproken; —**spreker**, m. —s; —**spreekster**, v. —s; zie A c h t e r k l a p.

Kwaadspre'kend (*gaarne het kwaad van iem. vertellend*), bn.; —er, —st: *—e lieden.*

Kwaadton'gig (*kwaadsprekend*), bn.: *—e Leentje, wat heeft Wouter u liefgehad!* (Mult.).

Kwaadwil'lig (*het kwaad willende, onwillig tot het goede, wederstrevend*), bn.; —er, —st: *—e werkstakers, —e opmerkingen.*

Kwaal (1 *slepende ziekte*; 2 fig. *bederf*), v. kwalen: 1 *een — hebben, een ongeneeslijke —, Jezus genas er velen van ziekten en kwalen*, Luc. 7 : 21; fig. 2 *genotzucht is de — van onzen tijd.*

Kwab, kwab'be (*een aanhangend stuk vet of vleesch*; ook, *puitaal*), v. kwabben: *de hals— van runderen*; —**big** (*met kwabben, vettig en week*), bn.; —er, —st.

Kwab'aal (*zoetwatervisch, puitaal*), m. —alen.

Kwab'wangen (*dikke, hangende wangen*), v. mv.: *een dikke heer met —.*

Kwadraat' (1 *quadraat, vierkant*; 2 *het product v. e. met zich zelf vermenigvuldigd getal*), o. —draten: 1 *teeken een —*; 2 *het — van twee is vier.*

Kwadrant', o. —en; z. Q u a d r a n t.

Kwajon'gen (*deugniet*), m. —jongens.

Kwajon'gensachtig (*gelijk of als een kwajongen*), bn. en bw.; —er, —st: *op —e manier; zich — aanstellen*; —**streek** (*moedwillige, ondeugende daad v. e. kwajongen*), m. —streken.

I. Kwak (dierk. *blauwe nachtreiger*), m. —ken.

II. Kwak (*vischschuit op de Zuiderzee*), v. —ken.

Kwa'ken (*het geluid laten hooren van de kikvorschen, eenden enz.*; fig. *luidruchtig babbelen*), kwaakte, heeft gekwaakt.

Kwa'ker (*lid v. e. godsdienstige sekte, in Engeland ontstaan*), m. —s: *men vindt de —s in Engeland en N.-Amerika; deze sekte werd gesticht door George Fox in 1650.*

Kwak'kel (dierk. *wachtel, kwartel*), m. —s, —en; —tje, o. —s.

Kwak'kelaar (*babbelaar, prater*), m. —s.

Kwak'kelen (*sukkelen*), kwakkelde, heeft gekwakkeld: *zij — veel met hun kinderen*; —**winter** (*winter zonder vorst die doorzet; slappe winter*), m. —s; —**ziekte** (*slepende ziekte*), v. —n.

Kwak'ken (klankn. 1 *ploffend werpen*; 2 *ploffend vallen*), kwakte, heeft (bet. 1) is (bet. 2) gekwakt: 1 *iets tegen den grond —*; 2 *hij viel zoo hard, dat hij kwakte.*

Kwak'vorsch (*kikvorsch*), m. —en. gew.

Kwak'zalven (afl. van *kwakzalf*, prulzalf: *onbevoegd geneesmiddelen voorschrijven of ter hand stellen*; ook: *bedriegen, foppen*), kwakzalfde, heeft gekwakzalfd; —**zalver** (*boerenbedrieger*), m. —s; —**zalverij** (fig. *boerenbedrog, kwakzalversmiddel*), v. —en.

Kwal (dierk. *neteldier*), v. kwallen, ook, *Kwalle*; verwant met *Kwalster*; zie Z e e k w a l.

Kwa'lie (*vervelende klappei*), v. —liën, —s.

Kwa'lijk (*niet goed, niet wèl*), bn. en bw.: zegsw. *neem me niet —*, beleefdheidsformule, zie P a r d o n; *iets — nemen*, iets ten kwade duiden, euvel opnemen; *— worden*, onpasselijk worden; verder: *hij kan — rondkomen met zijn salaris*, bezwaarlijk; *— van iem. spreken*, ongunstig; —**gezind 1** (*vijandig gezind*), bn.; **2** zn.: —**gezinde**, m. en v. —n.

Kwaliteit' (*hoedanigheid*), v. kwaliteiten; ook: Q u a l i t e i t.

Kwalm (*dikke damp, vettige walm*), m.

Kwal'men (*walmen*), kwalmde, heeft gekwalmd; zie W a l m e n.

Kwal'ster (*fluim, speeksel, rochel*), m. —s.

Kwal'steren (*uitspuwen van slijm, speeksel enz.*), kwalsterde, heeft gekwalsterd: *die knapen — bij het rooken!* plat.

Kwan'selen (*ronselen, knoeiend ruilen*), kwanselde, heeft gekwanseld; —**aar**(*iem., die kwanselt, schacheraar*), m. —s; —**achtig** (*geneigd tot kwanselen*), bn.; —**arij'** (*daad van kwanselen*), v. —en, verg. V e r k w a n s e l e n.

Kwansuis', soms **Kwanswijs'** (*voorgewend, in schijn, voor de leus*), bw.

Kwant (*snaak, vroolijke Frans*), m. —en.
Kwantiteit' (*hoeveelheid*), v. kwantiteiten; ook, Quantiteit.
Kwapsch (*ongesteld*), bn.; z. Kwipsch.
Kwar'rel (*misgroeide vrucht, zooi, rommel*), m. kwarrels.
Kwar'relig (van vruchten: *misgroeid*), bn.
Kwart 1 (*vierde deel, vierendeel*), o. kwarten; **2** (muz. $^1/_4$ *heele noot*), v. kwarten.
Kwartaal' (1 *vierendeeljaars*; 2 *hetgeen in een — moet betaald enz. worden*), o. kwartalen: 1 *per — betalen*; 2 *het eerste — is betaald.*
Kwart'anker ($^1/_4$ *anker wijn of* $^1/_4$ *van 45 flesschen*), o. —ankers.
Kwar'tel (dierk. *trekvogel, een soort van patrijs*), m. kwartels: *zoo vet als een —; zoo doof als een —*, zie Doof; ook, Kwakkel; —**koning**, m. —en, zie Wachtelkoning.
Kwartet' (*vierstemmig muziek- of zangstuk*; ook: *de vier spelers of zangers*), o. —ten: *een muziek— bestaat uit een 1e en 2e viool, een altviool en een violoncel; een zang— uit een 1en en 2en tenor, een bariton en een bas; een dubbel —*, een ensemble van 2 × 4 dier personen; —**vereeniging** (*ver. tot het uitvoeren of doen uitvoeren van —ten*), v. —en.
Kwart'gulden ($^1/_4$ *gulden, f 0.25*), m. —s.
Kwartier' (1 *vierendeel*, b.v. *van een uur*; 2 *achterhuis, bovenwoning*; 3 *stadswijk*; 4 *onderdeel v. e. wapen*; 5 *phase der maan*; 6 *streek, landstreek, oord*; 7 *lijfsgenade*; 8 *tijdelijke huisvesting v. e. soldaat*), o. —en; in bet. 7 gmv.: 1 *het is een — gaans, het is — vóór of na zes*; 2 *dat is een mooi, een ruim—*; 3 *in welk—van de stad woont hij?*; 4 *in e. wapenschild kunnen tal van —en zijn, soms meer dan 32*; 5 *het eerste, het laatste —*, zie Maangestalten; 6 *het — van Nijmegen; in welk — der wereld verbergt hij zich?* w. i. g.; 7 zegsw. *geen — geven*, mil. geen lijfsbehoud schenken; *om — vragen*; fig. *iets hardnekkig en zonder — bestrijden*, genade; 8 *in — liggen*; zie Inkwartieren.
Kwartier'maker (mil. *vooruitgezonden militair, die voor de nachtverblijven der troepen heeft te zorgen*), m. —makers.
Kwartier'meester (mil. *officier van administratie*; marine: *een schepeling met d. rang van korporaal*), m. —meesters.
Kwartijn' (*boek i. kwarto-formaat*), m. —en.
Kwart'je (*kwartgulden*), o. —s.
Kwart'jesvinder (*oplichter, flesschentrekker, bedrieger*), m. —vinders.
Kwar'to-formaat (*boekformaat, waarbij e. vel in vieren gevouwen is en dus acht blz. heeft*), o.: *het — wordt aangeduid door 4°.*
Kwarts (*een steensoort, bestaande uit e. verbinding v. kiezel en zuurstof*), o. gmv., (soorten), —en; —**achtig** (*als kwarts*), bn.
Kwas'sichout (*bitterhout uit Guyana in Z.-Amerika, naar Kwassi, den naam van den neger, die de heelende en koortswerende kracht er van bekend maakte*), o. gmv.
I. Kwast (*knoest in 't hout, harde plaats in het marmer*), m. —en: *die plank zit vol —en*; vermoedelijk etymologisch hetzelfde woord als Kwast **II.**
II. Kwast (1 *borstel*; 2 *franje tot een bundel verdikt*), m. kwasten: 1 *een verf—, een wit—, een teer—, een schilders—*; 2 *de —en v.e. gordijn*; *een troonhemel met fraaie —en.*
III. Kwast (*zot, gek, modepop, kwastelorum, malle vent, kwibus*), m. —en: *een — v. e. vent*, een fat, petit-maître.
IV. Kwast (*drank, bestaande uit citroensap met water en suiker*), v. —en.
Kwastelo'rum (*kwast* **III**, *kwibus*), m. —s.
Kwas'terig (*ingebeeld, verwaand, zonderling* b.v. *in kleeding*), bn. en bw.; —er, —st: *een — jongmensch; zich — aanstellen.*
Kwas'tig (*knoestig*), bn.; —er, —st: — *hout*, vol knoesten; *grenenhout is erg —.*
Kweb'belen (*veel en rad praten*), kwebbelde, heeft gekwebbeld: *de buurvrouwen zitten weer druk te —.*
Kwee (*kweeappel of —peer*), v. kweeën; —tje, o. —s.
Kwee'appel (*appelvormige vrucht van den kweeboom*), m. —s, —en; verg. —peer.
Kwee'keling (*jongmensch, dat voor eenig ambt, vooral voor het onderwijs, opgeleid wordt*), m. en v. —en; voor het v. ook —**e.**
Kwee'ken (1 *planten zaaien of poten en verzorgen*; 2 *doen ontstaan, bevorderen*), kweekte, heeft gekweekt: 1 *boomen, bloemen, kruiden —*; 2 *zoo iets kweekt wantrouwen; deugd en goede zeden —*; zie Aankweeken; *rente —*; —**er** (*iem., die iets kweekt*), m. —s, meest in samenst. b.v. Boomkweeker; —**erij'** (1 *het kweeken van planten*; 2 *het bedrijf*; 3 *de plaats v. h. kweeken*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 en 3 —en: 1 *de — van tomaten eischt zorg*; 2 *hij leeft van de — van bolbloemen*; 3 *in dat dorp zijn meerdere —en van fijne groenten.*
Kweck'gras (*een veel voorkomend lastig onkruid in bouwland en in tuinen*), o. gmv.
Kweek'school (*vakschool, opleidingsschool*), v. —scholen: *een — voor onderwijzers, een — voor de zeevaart te Leiden*, zie Zeevaart; O.-I. *een — voor Inlandsche onderwijzers*, als te Bandoeng, Probolingo, Fort de Kock enz.
Kweekwee' (Mal. [*allerlei*] *inlandsche gebakjes*), v.
Kwee'len (*lieflijk zingen, bijzonder door vogels*), kweelde, heeft gekweeld.
Kween (*onvruchtbare koe*), v. kwenen.
Kwee'peer (*peervormige vrucht van den kweeboom*), v. —peren.
Kweern (*handmolen*), v. kweernen.
Kweer'nen (*met een handmolen malen*; fig. *kauwen, herkauwen*), kweernde, heeft gekweernd.
Kweesterij' (*vrijerij*), v. —en, gew. (Tessel).
Kwe'ken, kwek'ken; zie Kwaken.
Kwel, v. gmv.; zie Kwelwater.
Kwel'dam (*dam, op eenigen afstand langs de binnenzijde v. d. dijk aangelegd en daarbij aansluitend*), m. —dammen: *een — dient tot keering van het kwelwater.*
Kwel'der (*Gron. benaming v. aangewassen of aangeslibden grond*), v. —s: *een — loopt alleen bij hoogen vloed onder*; verg. Gors.
Kwel'duivel (*plaaggeest*), m. —s.
Kwel'geest (*plaaggeest*), m. —en: *die —*, nl. *Jan Salie, moet mijn huis uit* (Potg.).
Kwel'len (*plagen, lastig vallen, pijn doen*), kwelde, heeft gekweld: *door spijt, verdriet, wroeging gekweld worden; dieren noodeloos —*; reflex. *zich —*, zich het hoofd breken.
Kwel'water (*water, dat door en onder dij-*

ken en kaden heendringt, vooral bij hooge rivierstanden), o. gmv.
Kwel'ziek (*plaagziek*), bn.; —er, —st.
Kwel'zucht (*plaagzucht*), v. gmv.
Kwen'del (*wilde tijm, heidebloem*), v. gmv.
Kwes'tie (*vraag; geschil, ruzie, oneenigheid*), v. kwesties.
Kwestieus', bn.; zie Quaesticus.
Kwets (*langwerpige blauwe pruim*), v. —en.
Kwets'baar (1 *kunnende gekwetst worden*; 2 fig. *erg gevoelig*), bn.; —der, —st: 1 *Achilles was enkel — aan den hiel*; 2 *op het punt van eer is hij nog al —*.
Kwet'sen (1 *verwonden*; 2 *kneuzen, blutsen*; 3 fig. *krenken, beleedigen, ergeren*), kwetste, heeft gekwetst: 1 *in het gevecht gekwetst worden*; *lichtgekwetst, zwaar gekwetst zijn*; 2 *deze peren zijn gekwetst*; *zijn vinger —, zich —*; 3 *iemand in zijn eer —*; *iemands eigenliefde —, iems goeden naam —*; *kwetsende woorden*; *kuische ooren —*.
Kwetsuur' (*wonde*), v, kwetsuren.
Kwet'teren (1 *snappen, kakelen*; 2 *een zangerigen toon voortbrengen*), kwetterde, heeft gekwetterd: 1 *die vervelende snapper blijft maar aan het —*; 2 *hoor die zwaluwen —, de roodborstjes —*.
Kwe'zel (*overdreven vroom zusje*), v. —s.
Kwe'zelaar (*femelaar, beuzelaar*), m. —s; —**achtig** (*kinderachtig vroom*), bn.; —er, —st; —**arij'** (*flauwhartige vroomheid*), v. —en.
Kwe'zelen (*beuzelen, vroom temen, femelen*), kwezelde, heeft gekwezeld.
Kwe'zeltje (*klein doekje, lapje om een heeten thee- of koffiepot bij het oor te vatten*), o. —s.
Kwi'bus (*zot, fat, kwast*), m. kwibussen: *een — van een vent*, dwaas.
Kwi'dam (*zonderling, kwibus*), m. —s.
Kwiek (spreekt. *tierig, levendig, kwik*), bn. en bw.; —er, —st: *een — ventje*.
Kwijl (*speeksel, zeever*), v. gmv.: *hij huilde snot en —*, plat.
Kwij'len (*zeeveren, kwijl uit den mond laten loopen*), kwijlde, heeft gekwijld: *het tandenkrijgend kind doet niets dan —*.
Kwij'nen (*langzaam achteruitgaan*; fig. *verflauwen, verwelken, slap worden*), kwijnde, heeft gekwijnd: *een gesprek kan —*; *droogte doet de bloemen —*; *de oorlog doet den handel —*; verg. Verkwijnen.
Kwij'nend (*ziek*), bn.: *een — meisje*; ook: *een —e gezondheid, een — leven, het — licht*, zwak, mat; *een —e handel*, verslappende.
Kwijt (Fr. *verloren, weg*), bn.: *zijn bril — zijn*; *je raakt hier veel geld —*, moet betalen, omdat de uitgaven vele zijn; *de boomen zijn hun bladeren al —*, beroofd van.
Kwijt'brief (*quitantie*), m. —brieven.
Kwij'ten (*voldoen*), kweet, heeft gekweten: *een schuld —*; meestal refl. *zich —*: *zich van een plicht —*, nl. dien vervullen; *zich van een belofte —*, ze nakomen.
Kwij'ting (1 *voldoening*; 2 *verklaring, bewijs, dat een schuld gekweten is*; *kwitantie*), v. —en: 1 *— van een belofte, v. e. opdracht*; *— van schulden*; 2 *de verkooper is verplicht bij de betaling den kooper — te verleenen*.
Kwijt'raken (*op de eene of andere wijze verliezen*), raakte —, is kwijtgeraakt: *deze vluchtelingen zijn hun jongste kind —geraakt*; *in 't gedrang raakte ik mijn horloge —*.
Kwijt'schelden (*ontheffen*, b.v. *van straf, schuld, belofte*; *vergeven*), schold —, heeft kwijtgescholden: *ik scheld u alles —*; —**schelding** (*vergiffenis, begenadiging*), v. gmv.: *— v. boete, v. straf*; z. Gratie en Amnestie.
Kwik 1 (*beweeglijk, vlug, levendig*), bn. en bw.; —ker, —st, zie Kwiek; —**je** (*kwiek meisje*), o. —s; **2** (*beuzeling, snuisterij, opsiering*), v. —ken: *dat is maar —*; *allerlei —ken en strikken*; **3** (*kwikzilver, mercurius*), o. en v. gmv.
Kwik'bak (*bakje met kwik als deel van een barometer*), m.—bakken.
Kwik'barometer (*barometer m. kwikbuis*), m. —meters; —**kolom** (nat. *kolom van kwik in thermometers en barometers*), v. —kolommen; —**oxyde** (*verbinding van kwik met zuurstof*), o. gmv.; —**preparaat** (*zeker geneesmiddel*), o. —preparaten: *kwikzalf is een —*.
Kwik'staart (dierk. *zangvogel, die van Maart tot October in ons land verblijft*), m. —en: de — draagt zijn naam naar 't herhaaldelijk op en neer bewegen van den staart; het meest komt voor de witte —, zie: Akkermannetje, minder veelvuldig is de gele —.
Kwik'staarten (*den staart op-en-neer-wippen*), het akkermannetje kwikstaartte, heeft gekwikstaart. w. g.
Kwik'thermometer (*thermometer, die door middel van kwikzilver werkt*), m. —s: de alcohol-thermometer dient voor temperaturen, waarbij kwik verstijft; zie: Maximum-, Minimum- en Differentiaal-thermometer.
Kwik'zalf (*zekere grijsblauwe zalf*), v. gmv.: de — is een kwikpreparaat en dient b.v. tot het dooden van woekerdieren; zie Ruiterszalf.
Kwik'zilver (eig. *levendig zilver*: *een in ons klimaat vloeibaar metaal*), o. gmv., bij verkorting Kwik, ook Mercurius; S.G. = 13,54, het wordt eerst vast bij — 40° C.: *er is gedegen —*, ook: *— erts*, een amalgama van kwik, zwavel en eenig zilver; *—mijnen*, v. mv. deze vindt men o.a. in Spanje en in Californië.
Kwinkeleeren (*zingen, levendig zingen, met trillend geluid zingen*): *de zangvogeltjes —*.
Kwink'slag (*geestig gezegde, aardige zet*), m. —slagen: *zich met een — van iets afmaken*.
Kwint (muz. *quint, vijfde toon*), v. kwinten.
Kwint'appel, m. —s; zie Kolokwint.
Kwintet', o. —ten; zie Quintet.
Kwipsch (*kwapsch*; *zwak, pipsch, min of meer ongesteld*), bn.; —er, meest —: *er — uitzien*.
Kwispedoor' (*spuwpotje, spuwbakje*), o. —doren; spreekt. *Kwispeldoor*.
Kwis'pel (*harig uiteinde van den staart*; *kwast, wijwaterkwast*; *geesel, dunne roede*; fig. *losbol*), m. —s.
Kwis'pelen (*heen-en-weer bewegen*), kwispelde, heeft gekwispeld: *wat kwispel je toch met die zweep! jongen, sta stil, kwispel zoo niet*.
Kwis'pelstaarten (*met den staart kwispelen*), kwispelstaartte, heeft gekwispelstaart; ook, Wispelstaarten.

Kwis'tig (*zeer mild*), bn. en bw.: —er,—st: *met —e hand*, zeer ruim, zeer mild; *ergens — mee omgaan*, verre van zuinig.
Kwitan'tie (*kwijtbrief, kwijtschrift*), v. —s, kwitantiën; ook, Quitantie.
Kwitan'tiezegel, o. —zegels; zie Quitantiezegel.
Kwiteeren (*voor voldaan teekenen*): *een rekening —*; ook, Quiteeren.
Kynolo'gisch (*den hond betreffende*), bn.: *—e onderwerpen, een —e verhandeling.*
Kynoloog' (*hondenliefhebber, hondenkenner*), m. kynologen.
Ky'rië Ele'ison, 1 Gr. *Heer, ontferm u!*, driemaal herhaalde aanroep van den priester in het begin der Mis; koorgezang in het begin der Mis; **2** zelfst. nw., o.

L

L. of £. — 1 *Livre*, pond sterling = *f* 12.00; 2 ook L *pond Vlaamsch* = *f* 6.00; 3 *Liter*, inhoudsmaat voor natte waren.
Lat. — *Latijn, Latijnsch.*
L.B. — 1 *Loco-Burgemeester*, zie ald.; 2 *Lec'tor bene'vole*, welwillende lezer, **l. c.** — *lo'co cita'to*, op de aangehaalde plaats.
L. D. — *Laus De'o*, Gode zij lof.
L. D. S. P. — *Laus De'o sa'lus po'pulo*, Gode zij lof, en aan het volk heil.
l.g. — *laatstgenoemde.*
L. K. — *laatste kwartier* (maan).
Lim. — zie Limited.
ll. — *laatstleden.*
L. N. H. — *Landbouw, Nijverheid, Handel.*
L. O. — *Lager Onderwijs.*
log. — *logarith'mus, —me.*
L.P. — *Lo'co-President*, waarnemend of tijdelijk President.
L. S. — 1 (boven aan een brief): *Lecto'ri salutem*, Heil den lezer; 2 *lo'cus sigil'li*, plaats v.h. zegel; 3 *Lo'co-Secretaris*, waarnemend Secretaris.
L.St. — *Livre sterling*, pond sterling (*f* 12).
Lt. of **Luit.** — *Luitenant.*
Luc. — *Lucas*, Evangelist.
Luth. — *Luthersch.*

L (1 *als klank een medeklinker en soms een klinker*; 2 *als letterteeken de 12de letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek al de woorden die met — beginnen*), v. —'s: 1 *de — komt als medeklinker voor in: lang, spelen, gillen enz.*; *als klinker, zoogenaamde sonante — in: wandel, wandelt, waarvoor in onze taal el wordt geschreven*; 2 *een cursieve —*; 3 *de — is half af*; nog: als Romeinsch getalmerk = 50.
I. La (muz. *benaming van den zesden toon van de klankladder, de a*), v. la's.
II. La (verkorting van lade, zie ald.), v. laden; verkl. **laatje** (*kleine la*), o. —s: zegsw. *hij zit aan 't laatje*, hij beschikt over de financiën, met de bijgedachte, hij kan zich bevoordeelen.
Laad'boom (*scheepskraan*), m. —boomen; **—ruim** (scheepst. *de ruimte v. e. schip, waarin goederen kunnen geladen worden*), o. —en; **—stok** (*kogelaandrijver in een ouderwetsch geweer*), m. —stokken; **—vermogen** (*draagkracht van een schip, wagon, wagen enz.*), o. gmv.
Laaf'drank (*lavende drank*), m. —dranken.
I. Laag (het tegengestelde van *hoog: van geringe hoogte*), bn. en bw.; lager, —st: *e. — huis, dit lage struikgewas, een lage toon; lager onderwijs*, beginnend onderwijs; fig. *een lage prijs*, geringe, kleine; *een lage daad*, gemeen, vuig; *iets — taxeeren*; zegsw. *op iem. laag neerzien*, hem met kleinachting beschouwen.
II. Laag (1 *rij van horizontaal naast elkaar liggende, bijeenhoorende dingen*; 2 *hinderlaag, valstrik*; 3 *rij kanonnen op een oorlogsschip*), v. in bet. 1 en 2 lagen, in bet. 3 gmv.: 1 *een — steenkolen, een — kalk*; zie Aardlaag; 2 zegsw. *iemand lagen leggen*, hem op een bedekte wijze nadeel trachten te doen, zie Lage; 3 zegsw. *iem. de volle — geven*, fig. hem met verwijten overstelpen, heftig gispen.
Laaghar'tig (*slecht, gemeen*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bedrieger; iem. — verraden*, schandelijk; **—heid** (*gemeenheid van handelen, van doen*), v. gmv.
Laag'heid (1 eig. *het laag-zijn*; 2 *lage, gemeene, verachtelijke daad*), v. bet. 1 gmv., bet. 2 —heden: 1 *de — van een terrein*; 2 *dat is een —, allerlei —heden doen.*
Laag'land (aardr. *land, even boven of onder den zeespiegel*), o. —en: *Nederland bet. —.*
Laag'te (1 *het laag-zijn*; 2 *diepte, vallei*), v. —n: 1 *de — van den bodem in Z.-Holl.*; *de — der koersen*; *naar de — gaan*, naar beneden; 2 *in de — zagen wij tal van dorpen*, het dal; *er zijn hoogten en —en*; fig. *hij zinkt hoe langer hoe meer naar de —*, komt gaandeweg in verval, inz. zedelijk.
Laag'veen (aardr. *turfland, ontstaan op den bodem van waterplassen, vennen en meren uit plompen, scheeren, dullen en rieten*), o. lage venen; zie: Baggelaar, Baggerturf.
Laag'vlakte (*laagland, vlakte beneden of slechts weinig boven of gelijk met den zeespiegel*), v. —n: Nederland behoort tot de Benedenrijnsche —: het W. deel is het laagst gelegen en heeft zee- en rivierkleigronden en laagveen.
Laai', laai'e 1 (*flakkerende vlam*, vero.), v.: zegsw. *het huis stond in lichter —e*, in fellen brand; **2** (*vlammend*), bn.: *een —e gloed.*
Laai'en (*vlammen*), laaide, heeft gelaaid, vero.: fig. *hij laaide van toorn*, verg. Oplaaien.
Laak'baar (*afkeuring, blaam verdienende, berispelijk*), bn. en bw.; —der, —st: *een — gedrag; zich — gedragen.*
Laan (*wandeldreef*), v. lanen: zegsw. *hij moest de — uit*, vertrekken uit zijn dienst
Laars (*hooge schoen; leeren schoeisel me. schacht*), v. laarzen: een Kap—, een

Treurspel—, een Vet—, een Water—, een Zee—, zie ald.; zegsw. *iets aan zijn — lappen*, het als minderwaardig onder de voet treden. plat.

Laar'zen (*benaming van een voorheen op schepen gebruikelijke straf, waarbij een schepeling ingevolge rechterlijk vonnis met een eind touw op de broek werd gekastijd; later ook met eenig ander voorwerp*, zie Britsen), laarsde, heeft gelaarsd.

Laar'zenknecht (*stevig plankje, om laarzen op uit te trekken*),m. —knechts; —**maker** (*maker van laarzen*), m. —makers: *deze man is schoen- en laarzenmaker*; —**trekker** (—*knecht*), m. —trekkers.

Laar'zeschacht (*deel der laars, dat het onderbeen dekt*), v. —en; spreekt.: —**schaft**, v. —en; —**trekker** (*lis aan de binnenzij der laars*), m. —s; ook, *Laar'zestrop*.

Laas (dicht. *helaas*), tw.,uitroep van smart.

I. Laat (gesch. *dienstbaar man, boer, die van zijn heer afhankelijk was*), m. laten: er waren *vrijlaten, leenlaten* en *lijflaten*.

II. Laat (*niet vroeg*), bn. en bw.; later, laatst: *wat is het al —! het was — in het jaar; een late Paschen*; zegsw. *beter — dan nooit; ik weet al, hoe — het is*, hoe het met de zaak gesteld is (meest. ongunstig); *ik zal u later alles ophelderen; iem. de laatste eer bewijzen*, zijn begrafenis bijwonen; *den laatsten adem uitblazen*, sterven; *het laatste Avondmaal*, zie ald.; *het laatste Oordeel*, zie ald.; *zij kwam het laatst van allen; ten laatste*, ten slotte; *op zijn laatst*, op zijn uiterst.

Laat'band (*zwachtel bij 't aderlaten*), m. —en; —**bekken** (*kom, om het bloed op te vangen*), o. —s; —**ijzer** (*lancet*), o. —s, of —**mes** (*vlijm, om ader te laten*), o. —sen; —**vlijm** (*laatmes*), v. —en; —**windsel** (-band), o. —windsels, alle vero., evenals Aderlaten en Laten.

Laat'bloeiend (*in den nazomer bloeiend*), bn.: —*e rozen, dahlia's, asters*.

Laatdun'kend (*verwaand, pedant, aanmatigend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — heertje, op —en toon*; — *handelen, — optreden*; —**heid** (*verwaandheid, aanmatiging, trots*), v. gmv.

Laat'ste, m. en v. laatsten: zegsw. *vele —n zullen de eersten zijn*, die zich nl. achterafhouden, blinken soms uit in deugd,Matth. 19 : 30.

Laat'ste A'vondmaal (Bijbel. *Paaschmaal, 'twelk Jezus des avonds vóór zijn sterfdag met Zijn Apostelen hield*, ook: *de voorstelling er van op doek*), o.; *het — van Leonardo da Vinci* (1452—1519) te Florence.

Laat'stelijk (*ten laatste, de laatste maal*),bw.

Laat'ste Oor'deel (*het algemeene oordeel ten jongsten dage*; ook: *de voorstelling er van in de beeldende kunst*), o. gmv.: *het — van Rubens*.

Laatst'geborene (*jongste der kinderen*), m. en v.—n; —**gemelde,** —**genoemde** (*persoon het laatst genoemd*), m. en v. —n; —**leden** (*jongste, pas geleden*), bn.: — *Woensdag, — zomer*; zie **II.**; —**maal** (*onlangs, kort geleden*), bw.

Labaar' (*groote halsdoek*; in O.-I. gmz.: *lange gekleede jas*), v. —baren.

La'ban (Bijbel. *oom van den aartsvader Jacob*), m.: zegsw. *een kind —s*, blank van huid; *vee van —*, inhalig, listig volkje.

Laba'rum (gesch. *krijgsstandaard van de Rom. legers [in het christelijk tijdperk]; R.K. processievaantje*), o. —s: op het doekveld was een arend afgebeeld, Constantijn de Groote (306—337) verving dezen in 312 door het kruis met het randschrift: *In hoc signo* (*vinces*), In dit teeken zult gij overwinnen; zie **I. H. S.**

Labbei' (afl. van *labben*, babbelen: *klappei, klapster*), v. labbeien, vero.

Labbei'en (*snappen, babbelen*), labbeide, heeft gelabbeid, vero.; thans Klappeien.

Lab'bekak (*iemand zonder moed, lafaard, bangerik*), m. en v. —kakken. gmz.

Lab'ben (*klappen, dom praten, zotteklap uitslaan*), labde, heeft gelabd; vero.

Lab'ber (*flauw*), bn.: *een —e koelte*; zie Labberen; —**daan',** v. gmv.; zie Abberdaan; —**doe'das,** m.; zie Haberdoedas; —**en** (*zacht waaien; flodderen of niet gespannen zijn van de zeilen*), —de, heeft gelabberd; —**koelte** (scheepst. *flauwe wind, waarbij de zeilen labberen of flodderen*), v. gmv., verkl. —koeltje, o. —s; —**lot 1** (*nachtbraker*), m. —lotten; **2** (*sloep v. e. oorlogsschip*), v. —ten.

Label' (*adreskaartje met oog om aan reisgoed enz. te hangen*), v. labellen, labels.

Labeu'ren (Zuid-Nederl. *het boerenbedrijf uitoefenen*), labeurde, heeft gelabeurd.

Labiaal' 1 (*mondstuk of lipstuk aan de pijpen van orgels*), o. labialen; **2** (taalk. *lipletter*), v. labialen: —alen zijn b.v. de *b, p, f, v.*; **3** (*lip....*), bn.: *labiale letters*.

Labia'ten (plantk. *lipbloemigen*), v. mv.

Labiel' (nat. *onstandvastig, wankelbaar*), bn.: — *evenwicht*; verg. Stabiel.

Laborant' (*iem., die in een laboratorium werkt; scheikundige, chemist*), m. —en.

Laborato'rium (*werkplaats*, inz. *van natuur- en scheikundigen*, ook, *van apothekers*), o. —s, —ria.

Laboreeren (*moeilijk werken; sukkelen*): — *aan een ziekte, aan een kwaal*, lijden.

Laborieus' (*werkzaam, vlijtig*), bn.; —zer.

Labyrint' (*doolhof*; fig. *verwarde ingewikkelde zaak*), o. —en: *bekend zijn in de hooge oudheid het — van Egypte bij het meer Moeris, door Hero'dotus beschreven en verder het — van Creta*; zie: Minotaurus, Daedalus, Icarus, Ariadne en Theseus; *een — van gangen in den St.-Pietersberg*; zegsw. *in het — zijn*, in moeilijkheden verkeeren.

Lacedae'mon, o.; z. Sparta. (ae = ee).

Lacet' (*rijgsnoer, rijgveter*), o. lacetten.

Lach (*het lachen*), m. gmv.: een Grim—, een Grim—, een Schater—, zie ald.

Lach'bui (*lang aanhoudend gelach*), v. —en: *een — krijgen*.

Lach'duif (*e. soort v. tortelduif*), v. —duiven.

La'chebek (*persoon, vooral vrouw of meisje, die veel en gaarne lacht*), m. en v.—bekken.

La'chen, lachte (dicht. nog: loeg), heeft gelachen: zegsw. *met iets —*, er niet om geven; *in zijn vuistje —*, heimelijk lachen; *het is om te —*, belachelijk; zegsw. *hij lacht als een boer, die kiespijn heeft*, gedwongen;

wie het laatst lacht, lacht het best, wie nàlachen kan, belacht de andere lachers; *zich een bult, een ongeluk* —, onbedaarlijk —.

Lach'lust (*lust in, neiging tot lachen*), m. gmv.: *den — opwekken*; **—spier** (*spier, die bij 't lachen werkt*), v. —spieren: *het op de —spieren krijgen*, erg gaan lachen; **—stuip** (*onbedaarlijke lachbui*), v. —stuipen; **—(ver)wekkend** (*het lachen opwekkend*), bn.; —er, —st: *een — tooneel.*

Lack, o., zie Lak **IV.**

Laco'nië, o. aardr. het zuidelijkste en grootste landschap in den Peloponnesus, met de hoofdstad Sparta of Lacedaemon.

Laconiek' (*kort en pittig, kernspreukig, naar de wijze der oude Spartanen of Lacedemoniërs*), bn. en bw.; —er. —st: *een — woord; er werd — geantwoord.*

Laconis'me (*zinrijke kortheid; zinrijk pittig gezegde; onverschillige kalmte*), o. —n.

La'crymae-Chris'ti (eig. *Christustranen: fijne donkerroode likeurwijn van druiven, groeiend op de helling v. d. Vesuvius*) v.

Lactome'ter (*melkmeter ter bepaling nl. v. h. gehalte van melk*), m. —s.

Lactoscoop' (*werktuig, om het roomgehalte enz. van melk te onderzoeken*), m. —scopen.

Lacu'ne (*open vak, gaping*; fig. *schriftuitlating, weglating*), v. —s. *een — aanvullen*, een leemte vullen.

La'dang (O.-I. *droog rijstveld; hooggelegen, niet bevloeid bouwveld*), v. ladangs.

Lad'de (*drijftil*), v. ladden; zie Rietzodde.

Lad'der (*leer, klimtoestel; gymnastiekwerktuig voor klim- en hoogoefeningen*), v. —s: *de rangen en sporten van een — ; een dubbele —*, twee ladders, welke van boven met scharnieren aan elkaar bevestigd zijn, in gebruik bij ververs; ook, twee ladders vast naast elkaar, in gebruik (destijds) bij diligences en bij de galg, zie nog: Stormladder, Touwladder, en verder fig. Toonladder; **—sport** (*trede v. e. ladder*), v. —en; **—wagen** (*boerenwagen met losse laddervormige zijstukken*), m. —s.

La'de, la (*schuifbak in een tafel, kast, kist of kachel*), v. laden; verkl. **laatje,** o. —s: *een geld—, een toonbank—; een — uittrekken, inschuiven; de — lichten*, een winkelier bestelen door geld uit de toonbanklade te gappen; verg. *Lade(n)lichter*; zegsw. *aan het laat'je zitten*, zie La, laatje.

La'den (1 *bevrachten, belasten, een last in of op iets brengen*; 2 *een lading vervoeren*; 3 *een kanon, geweer, revolver met kruit en kogels vullen*; 4 electr. *een of ander toestel electrisch maken*; 5 fig. *een last opnemen*), laadde, heeft geladen: 1 *een kar, een kameel —; een schip met steenkool geladen*; 2 *die schipper zal deze turf —*; 3 *een vuurwapen met scherp —*; 4 *een batterij —*; 5 *een groote verantwoordelijkheid op zich —*; bij overdracht: *men heeft het op hem geladen*, gemunt.

La'de(n)lichter (*winkeldief, sluipdief, die geld uit winkelladen steelt*), m. —lichters.

La'ding (1 *vracht*; 2 *vulling v. e. vuurwapen*; 3 electr. *de voorhanden electriciteit in een electrisch toestel*), v. —en: 1 *de — v.e. schip*; 2 *de — v. e. kanon: een dubbele —*; 3 *de — van een Leidsche flesch.*

La'dingmeester (*eerste beambte bij het laden van goederentreinen*), m. —meesters.

Ladro'ne (It. *dief, straatroover*; aardr. de *Dieveneilanden* in het mv.), m. —n.

Lady (Eng. *titel, geplaatst vóór den eigennaam v. voorname vrouwel. personen*, algemeene naam voor *dame*; tegenhanger van gentleman: *echte dame*)), v. lady's, ladies; verhollandschte aanspreking: *Mylady* of *Milady.*

Ladykiller (Eng. *Adonis, Don Juan, veroveraar*), m.—s.

Laër'tes, m., myth. vader v. Ulysses.

Laf (*zouteloos*; fig. *lafhartig*), bn. en bw.; —fer, —st: *—je spijzen*, smakeloos; *— weder*, zwoel; *—je praat*, kinderachtig; *een —je jongen*, zonder moed; *dat bier smaakt —*, flauw.

Laf'aard (*lafhartig mensch*), m. lafaards.

Laf'bek (*kinderachtige jonkman*), m. —ken.

La'fenis (*verkwikking, verfrissching, leniging*), v. lafenissen; verg. Laven.

Lafhar'tig (*flauwhartig, bang, bloode*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vent, z. — gedragen*; **—hartig'heid** (*lafheid, laffe daad*), v. gmv.

La'ge, v.: *moord met geleider lage*, met opzet, met voorbedachten rade; zie ook Leggen.

La'ger (Z.-Afr. *legerkamp*), o. —s.

La'gerbier (*zomerbier, licht bier*), o. gmv.

Lagereind (*tegenst. v. hoogereind*), o.: *aan het — eener feesttafel zitten*; **—hand** (*linkerhand*), v.: *hij zit aan de —*, d. i. links v. d. gastheer; **—huis** (*huis der gemeenten, 2e Kamer in Engeland*), o. gmv., tegenst. Hoogerhuis; **—wal** (*oever, waar de wind op staat*, nl. *die aan de lage zij of de lij van het schip*), m.: zegsw. *aan — geraken*, met zijn zaken schipbreuk lijden; *aan — zijn*, insolvent zijn, in 't onderspit zijn.

La'go (It. *meer*), o. lago's: *— maggiore*, het groote meer; lees: *— madzjo're.*

Lagrimo'so (muz. *klagend*).

Lagu'ne (aardr. eig. *klein strandmeer, ondiepe waterplas* inz. *langs de kust der Adriatische Zee; strandmeertje*, verg. Haf), v. lagunen: *de —n van Venetië; een — is ook een meer in de duinen der Pampa*; verg. Lago; **lagunenkust** (*kust met lagunen*), v. —en: *de — bij Venetië.*

La'har (*modder- of slijkstroom bij de uitbarsting van een vulkaan in O.-I.*), v. —s.

I. Lak (*zegellak, vernis, dat bereid is uit harsen en in verschillende kleuren voorkomt*), o. gmv., (soorten), o. lakken: *een pijp —; rouw—, roode —, groene'—.*

II. Lak (*lastering, valsche beschuldiging, smet*), m. gmv.: *op iem. een — werpen*, blaam, smet, vlek.

III. Lak (1 *nonsens, foppery*; 2 *maling*), geslacht blijkt niet: 1 *'t is maar —*, het heeft niets te beteekenen; 2 *ik heb — aan je boosheid*, geef er niets om; Lak **II** is vermoedelijk hetzelfde woord.

IV. Lak(h) (Britsch-I. *denkbeeldige geldswaarde van 100-duizend ropijen van ± f 1.15*), o. gmv.; ook Lack.

Lakei' (*livreiknecht, lijfknecht*), m. —en.

I. La'ken (1 *effen wollen weefsel*; 2 *groote [vierkante] lap linnen of katoen*), o., (soorten), lakens: 1 *Leidsch —, Engelsch —, — bereiden, — weven*; 2 een bedde—,

een lijk—, een tafel—, zie ald.; *schoone —s op een bed leggen*, het bed verschoonen, verfrisschen; zegsw. *hij kreeg van 'tzelfde — een pak*, d. i. er net van langs als een ander; *ergens de —s uitdeelen of uitgeven*, er de baas zijn, er alles te zeggen hebben, het gezag uitoefenen.

II. La'ken (*misprijzen, sterk afkeuren*), laakte, heeft gelaakt: *dat is te —, hij is in dat opzicht te —, zijn gedrag is te —*, gispen.

La'kenachtig (*eenigszins op laken lijkende*), bn.: *een —e damesstof*; —**bereider** (*wolkrasser*), m. —s; —**fabriek** (*werkplaats, waar laken gefabriceerd wordt*), v. —en; —**fabrikant**, m. —en; —**hal** (*hal, waar laken wordt verhandeld*), v. —hallen: *de — te Brugge*; —**handel**, m. gmv.; —**kooper** (*handelaar in laken*), m. —s; —**pers** (*werktuig, om het laken te pletten*), v. —persen.

La'kensch (*van laken gemaakt, uit laken bestaande*), bn.: *een —e jas, een — vest*; zie ook Lakenvelder.

La'kenscheerder (*werkman, die de wollen haartjes van geweven laken op gelijke lengte afscheert of afsnijdt*), m. —s.

La'kenstempel (*plombeermerk, een stukje lood als merk aan een rol laken*), m. —s.

La'kenvelder (*rund, dat in het midden wit en overigens zwart of bruin is*), m. en v. —s: *de —s zijn prachtige runderen*, ook Lakensche; —**veldsch**, bn.: *de fraaie —e koeien*, ook Lakenvelsch.

La'kenverver (*werkman, die de lakenstof in de verfkuip behandelt*), m. —s; —**verfster**, v. —s; —**ververij** (*werkplaats*), v. —en; —**voller** (*werkman der lakenfabriek, die het laken walkt of volt*), m. —vollers; —**wever** (*werkman, die de wollen draden op den weefstoel ineenslaat*), m. —s; —**weverij**, (—*fabriek*) v. —en: *Tilburg heeft veel —en*; —**winkel** (*winkel, waarin laken het hoofdartikel is*), m. —winkels.

Lak'ken (1 *met lak sluiten*; 2 *met lak vernissen*), lakte, heeft gelakt: 1 *een brief met zorg —, een pakket —*; 2 *een kachel —, ijzerwerk —, ledergoed —*; —**ker** (*werkman, die verlakt*), m. lakkers.

Lak'moes (*roodachtig blauwe verfstof, die men uit verschillende korstmossen verkrijgt*), o. gmv.; zie Verfplant.

Lakooi' (plantk. *violier, witte viool*), v. —en.

Laks (*lauw, onverschillig, traag, zorgeloos*), bn. en bw.; —er, —t: *hij is in alles even —*; —**heid** (*lauwheid, sloffigheid*), v. gmv.

Lak'schoen (*schoen van verlakt leer*), m. —schoenen: *een paar fijne —schoenen*.

Lala', Fr. zoo, zoo: *'t examenwerk van dien knaap is maar —!* middelmatig, dunnetjes.

I. Lam (*jong schaap*), o. lammeren; verkl. —metje, o., —metjes of —mertjes; zie Ooilam; in de beeldende kunst enz. is het — het zinnebeeld van Christus: *het — Gods* of *Agnus Dei*.

II. Lam (*verlamd, krachteloos* inz. *in een der ledematen*), bn. en bw.; —mer, —st: *een —me hand, een — been, een —me arm*; ook van dieren: *dit paard is — in het kruis*; bij overdr.: *deze schroef is —*, verloopen, stuk; *een —me veer*, zonder veerkracht; fig. *een —me vent*, beroerd; *een —me geschiedenis*, een naar voorval.

I. La'ma (dierk. *schaapkameel in Argentinië en Peru*), v. —'s: *de snelvoetige — is een kameel zonder vetbult*, oorspr. *in het N. van Z.-Amerika*.

II. La'ma (*Boeddhistisch priester in Tibet*), m. lama's, zie Dalaï-Lama; —**isme** (*godsdienst der Tibetanen, een vorm van het Boeddhisme*), o.; —**tempel**, m. —s.

Lambel' (wapenk. *barensteel, verkorte dwarsstreep met 3 of 5 langwerpig vierkante of zwaluwstaartvormige stukken aan de onderzijde*), o. —s: *het — duidt een jongeren tak eener adellijke familie aan*.

Lam'bertsnoot (*hazelnoot, die omstreeks St.-Lambertusdag, 17 Sept. rijp is*), v. —noten.

Lambiek', lambic' (*zwaar Brusselsch bier*), m. gmv.

Lambrekijn' (*draperie tot afdekking boven aan een troonzetel; versiering boven-voor aan staatsiegordijnen*), m. —s.

Lambrizee'ring (*houten beneden-muurbekleeding; fraaie, houten wandbekleeding aan den benedenkant v. e. kamermuur*), v. —en: *een —, op snee verguld* (C. O.).

Lamenta'bel (*naar, erbarmelijk, ellendig, beklagenswaardig*), bn. en bw.; —er, —st.

Lamenta'tie (*weeklacht, jammerklacht*; in het mv. Bijbel: *klaagliederen van den profeet Jeremias over de verwoesting v. Jeruzalem*), v. —s, —tiën; zie Jeremiade.

Lamenteeren (*weeklagen, jammeren*). gmz.

Lamento'so (muz. *op een klagenden toon*).

Lamet'te (Fr. *dun plaatje v. hout of ijzer*), v. —s.

Lam'fer (*rouwsluier, afhangende van den hoed*), m. en o. lamfers.

Lam'heid (1 *het lam-zijn*; *verlamdheid*; 2 *gebrekkigheid*), v. gmv.: 1 *de — van een zijner ledematen*; 2 *— van versmaat, van stijl*; zegsw. *met — geslagen zijn*, mat, krachteloos, zonder wilskracht of energie zijn.

Lamineeren (*metaal tot platen uitslaan*).

Lamlen'dig (eig. *lamme lendenen, lammigheid hebbende*), bn.; —er, —st: *een —e vent*, vadsig, traag; —**heid** (*vadsigheid, laksheid*), v. gmv.

Lam'meling (*beroerde kerel*), m. —en.

Lam'melot (*lui, akelig mensch*), m. en v. —ten; —**lot'tig**, bn.; —er, —st.

Lammena'dig (*onwel, ongesteld, naar, akelig, lamlendig*), bn.; —er, —st: *ik ben of voel mij —*, onlekker; *het is — weer*. gmz.

Lam'meren (*lammeren werpen*), de ooi lammerde, heeft gelammerd.

Lam'mergier (*grootste Europeesche dagroofvogel der Alpen*), m. —gieren: *de — valt lammeren, geiten, ganzen, men zegt zelfs kleine kinderen, aan*; ook, Baardgier.

Lam'mertiend (gesch. *tiend v. blatende lammeren*), o. —tienden; ook: *krijtende tiend*, zie Tiend.

Lam'mertjesbaai (*fijne baai v. lamswol*), v. gmv.; —**pap** (*zachte bloempap*), v. gmv.

Lam'migheid (*lamheid, laksheid, Jan-Salie-achtigheid, lamlendigheid*), v. —heden.

Lamoen' (*inspan van koets of wagen, disselraam met twee armen voor één paard*), o. lamoenen; ook, Lemoen.

Lamp (*voorwerp ter verlichting van zaal of*

huiskamer), v. lampen: *een bak—, een gas—, een electrische —, een mijnwerkers— of veiligheids—*, zie Daviaan; *een nacht—, een hang—, een bureau—, een tuit— enz.*; de — is het symbool van werkzaamheid, haar licht is dat van vereering, zie Godslamp; zegsw. *naar de — rieken*, b.v. van een geschrift, een redevoering: er zijn aan dat werk heel wat avonduren of nachturen besteed, en toch munt het niet uit; *tegen de — loopen*, er tegen aan loopen, als een inbreker, die tegen een plotseling opdagenden agent aanloopt (*lamp* in het Barg. bet. politieagent).

Lam'pas (*O.-Indische of Chineesche gebloemde zijden stof*), o. gmv.

Lam'pedrager (*toestel, waaraan of waarin een lamp hangt*), m. —s; **—glas** (*glas voor een lamp*), o. —glazen; **—kap** (*kap over de lamp*), v. —pen; **—kleedje** (*kleedje onder den voet der lamp*), o. —s; **—kousje** (*gloei-kousje*), o. —s; **—wisscher** (*—poetser*), m. —s.

Lam'penfabriek (*fabriek van lampen*), v. —en.

Lampenist' (*verzorger der lampen van station, trein, schouwburg enz.*), m. —en.

Lam'penjongen (O.-I. *bediende, die de zorg heeft voor de lampen*), m. —s; **—katoen** (*katoen, waarvan men lampepitten maakt*), o. gmv.; **—koorts** (*angst v. d. pas optredenden acteur, als hij voor 't voetlicht komt*), v. gmv., verg. Plankenkoorts; **—maker** (*fabrikant v. lampen*), m. —s.

Lam'pepit (*pit of wiek in een lamp*), v. —ten.

Lampet' (eig. *lampje*, d.i. *kan, in den vorm v. e. oud-Rom. lampje: kom of kan voor waschwater*), o. —ten; ook: **—kan** (*waterkan v. e. waschtafel*), v. —nen; **—kom** (*waschkom, waarin de lampetkan staat*), v. —kommen.

Lampion' (*papieren ballonnetje, meestal gekleurd, waarin men een kaars kan branden; illumineerlampje of -glaasje*), v. —s.

Lampisterij' (mijn: *de plaats ter bewaring, uitgifte, reiniging en vulling der mijnlampen of davianen*), v. —en.

Lam'poot (scheldn. *luiaard*), m. en v.—en.

Lampreel' (Zuid-Ned. *jong konijn*), o. —en.

I. Lamprei' (dierk. *de prik of negenoog der Noordzee en der rivieren*), v. —en.

II. Lamprei' (*jong konijntje, lampreel*), o. —en.

Lamp'zwart (*kooldeeltjes van lamprook*), o.

Lams'bout (*bout v. e. lam*), m. —en; **—kop**, m. —koppen; **—kotelet** (*—ribbetje*), v. —ten.

Lam'slaan (eig. *zóó slaan, dat er verlamming der ledematen intreedt*; fig. *machteloos maken*), sloeg lam, heeft lamgeslagen: *een hond —; de Russen werden —geslagen.*

Lams'oor (*Zeeuwsche voorjaarsgroente der schorren*), v. gmv.: *de — behoort tot de melden.*

Lams'poot (*poot v. e. lam*), m. —pooten; **—vacht**, v. —vachten; **—vleesch**, o. gmv.

Lam'straal (volkst. *lammeling*), m. —stralen; ook: **—zak**, m. —zakken. plat.

Lamza'lig (*ellendig akelig, naar*), bn.; —er, —st: *een — dorp, het was — weer.*

Lancas'ter (*gepapt dicht weefsel* inz. *als gordijnstof*), o. gmv.

Lancas'tersch (*volgens Jos. Lancaster*), bn.: *de —e methode, ook de Bell-methode* (naar Adr. Bell), volgens welke oudere leerlingen eener school de jongere onderwijzen. vero.

Lanceeren (*werpen, slingeren, toewerpen*): *een torpedo —*, afschieten; *een geestigheid —, een woordspeling —* te pas brengen; ook: *een mode —*, in zwang brengen.

Lancet' (*laatijzer, laatvlijm*), o. lancetten.

Land (1 *het niet met water overdekte gedeelte der aarde*; 2 *grond, bouwland, akker*; 3 *het platteland*; 4 *rijk, staat*; 5 *vaderland*; 6 *de bewoners v. e. staat of land*), o. —en; in bet. 1 en 3 gmv.: 1 *de oppervlakte der aarde bestaat uit — en water*, ruim 28 % is land, zie Vasteland; *over — reizen*, zie: Overland, Overlandmail, Overlandvlucht; zeet. — *vooruit, — in het gezicht, —aan stuurboord; hij wil eens zien, hoe na hij aan — is*, hoe het met de zaak staat; zegsw. *er is met hem geen — te bezeilen*, men kan met hem niet overweg; *iem. het — opjagen*, erg boos maken; *het — aan iets hebben*, er een hekel aan hebben; *het — aan iem. hebben*, hem niet kunnen luchten of zien; *ergens te — komen*, daar waar men liever niet wil zijn; 2 *dit—behoort aan de gemeente; een aardappel—, rogge—, moes—, wei—, bouw—*; *het — omploegen; op het — werken; ik heb — in dien polder liggen*; 3 *op het— wonen; de bewoners van stad en —*; 4 *Neder—, Zwitser—, Duitsch—*; *de —en van Europa*; *het beloofde —* of *het — van belofte*, Palestina; *het — der rijzende zon*, Japan, dat nl. een opgaande zon als keizerlijk teeken op vlaggen en in wapens voert; fig. *in het — der levenden zijn*, nog leven; zegsw. *in het — der blinden is eenoog koning*, zie Blinde; *'s lands wijs, 's lands eer*, elk land heeft zijn eigen zeden en gewoonten; zie ook Luilekkerland of Kokanje; 5 *het — verdedigen, het — verlaten, in een ander — gaan wonen*, zie ook Binnen- en Buitenland; 6 *het geheele — was in rouw gedompeld, het geheele — was in oproer.*

Land'aanwinning (*het drooglegen v. land aan den zeekant of in de binnenplassen*), v.

Land'aard (*volkskarakter; datgene, waardoor de bewoners van een land of landstreek zich onderscheiden*), m. gmv.

Land'adel (*de adellijken, die verblijf houden op hun landgoederen*), m. gmv.

Lan'dauer (*vierwielige koets met neerslaande voor- en achterkap, zoo geheeten naar de stad Landau in Beieren*), m. —dauers.

Landaulet' (*kleinere soort v. landauer; gesloten auto met neerslaande kap*), v. —s.

Land'beer (*zoolganger, levende op het land*), m. —beren: *de bruine —beren met hun kleine oogen; verder de zwarte beren, de waschberen (Amerika); de grijze beren in Canada enz.*

Land'bouw (*veldarbeid, akkerbouw*), m. gmv.: 1/4 van den Ned. bodem dient voor —; **—bouwakte** (*akte of bewijs van bevoegdheid tot het geven van onderwijs in den landbouw*), v. —n; **—bouwbank** (*instelling, die voorschotten aan landeigenaars*

geeft, om zoo den landbouw te bevorderen), v. —en, ook: *Agrarische bank*; —**bouwcongres** (*congres, waarop over de belangen van den landbouw en van de landbouwers wordt gehandeld*), o. —sen; —**bouwdorp** (*dorp, waar landbouw het hoofdbedrijf is*), o. —en: *op W.-Beveland vindt men vele —en*; —**bouwer** (*land-bewerker, landman*), m. —s, vroeger ook: Akkerman, Huisman.

Land'bouw-huis'houdschool, v. —scholen: de — geeft landbouw- en huishoudonderwijs in een 2-jarigen cursus en wel aan dochters van gezeten boeren; het doel is den boerenstand door meerdere kennis te verheffen.

Land'bouwkrediet (*voorschot, door een —bouwbank gegeven*), o. gmv.; —**bouwleeraar** (*rijks—: een ambtenaar, aangesteld ter behartiging v. d. landbouwbelangen in zijn district*), m. —leeraren, —s; —**bouwproduct** (*eenige veldvrucht*, b.v. *de suikerbiet*), o. —en; —**bouwproefstation,** o. —s, z. Proefstation; —**bouwprovincie,** v. —s, —ciën: *Zeeland, Groningen en Limburg zijn voorname —s*; —**bouwschool** (*inrichting voor landbouw-onderwijs*), v. —scholen: *de — te Wageningen, te Deventer*; —**bouwtentoonstelling** (*uitstalling van werktuigen, producten, vee*), v. —en, ook, het terrein zelf; —**bouwwerktuig** (*gereedschap van den landbouwer*), o. —en; —**bouwwerkzaamheden** (*allerlei veldarbeid*), v. mv.; —**bouwwintercursus** (*inrichting, waar in de wintermaanden les in den landbouw wordt gegeven en wel aan zonen van landbouwers*), m. —sen.

Land'dag (1 *landsvergadering*; 2 *algemeene vergadering van Vereenigingen, Genootschappen, Maatschappijen*), m. —dagen: 1 *de Franken hielden hun — in Maart* (*Maartveld*), *later in Mei* (paleis te Nijmegen, te Aken); *de — in Finland*; zegsw. *een Poolsche —*, fig. verwarde vergadering; 2 *de — van den Vlaamschen Studentenbond*; —**drost** (gesch. *rechterlijke ambtenaar in Drente en Overijsel*), m. —drosten: vroeger titel van den vertegenwoordiger van het landsheerlijk gezag; zie: Drost en Baljuw; —**edelman** (*edelman van den landadel*), m. —lieden; —**eigenaar** (*grondbezitter*), m. —s.

Lan'delijk (*dorpsch, eenvoudig*), bn. en bw.: *het — leven*; *een — feest*; *— stil leven.*

Lan'den (1 *aan land komen*; 2 *aan land zetten*), landde is (in bet. 1), heeft (in bet. 2) geland: 1 *de vijand trachtte op de kust te —*; *de vlieger landde vlug*; 2 *men heeft de schipbreukelingen te IJmuiden geland.*

Land'engte (aardr. *strook lands, dienende als verbinding*), v. —n: *de — van Corinthe.*

Land'- en vol'kenkunde, v. gmv.: zie: Geographie en Ethnologie.

Lan'derig (*verdrietig, ontstemd, slecht geluimd, gemelijk*), bn.; —er, —st.

Landerij'en (*akkers, weiden enz.*), v. mv.

Lan'des (aardr. *lage moerassige kuststreek in Fr. ten Z. van de Gironde*), v. mv.

Land'genoot (*bewoner van eenzelfde land*), m. —genooten; vr. —**e**: verg. Landsman; —**goed** (*buitengoed*), o. —goederen; —**graaf** (*adellijke titel*), m. —graven; —**heer** (*eigenaar v. d. pachthoeve of van den verhuurden grond*; *heer, die op een landgoed woont*), m. —heeren; —**honger** (*zucht naar annexatie*), m. gmv.; —**hoofd** (*vast deel eener brug aan een der oevers*), o. —hoofden, zie Bruggenhoofd; —**huis** (*buitenplaats, villa*), o. —huizen: *de fraaie —huizen aan den Velperweg bij Arnhem.*

Land'huishoudkunde (*wetenschappelijke kennis van het landbouwbedrijf*), v. gmv., zie Oeconomie.

Land'huishoudkundig 1 (*de landhuishoudkunde betreffende*), bn.: *een — congres*, zie Oeconomisch; **2** —**e** (*wetenschappelijk landbouwkundige, oeconoom*), m. en v. —n.

Land'huur (*huur of pacht, welke wordt betaald van gehuurd land of voor een pachthoeve*), v. landhuren.

Lan'ding (*het landen, vijandelijke inval aan de kust*), v. —en: *de — der Engelschen op de kust van N.-Holland, 1799.*

Lan'dingsboot (*boot, waarmee de troepen landen*), v. —booten; —**plaats** (*plaats aan den oever, waar een schip kan landen*), v. —plaatsen; —**schade** (*averij a. e. luchtvaartuig bij het landen na volbrachten tocht*), v. gmv.: —**troepen** (*soldaten, die een landing doen*), m. mv.

Land'juweel (letterk. in de 15de en 16de eeuw: *groot feest der Rederijkers, luisterrijke wedstrijd van Kamers v. Rhetorica, waarbij alleen de Kamers, die lid waren v. e. bepaalden bond konden mededingen*; ook: *de uitgeloofde prijs*), o. —juweelen: *als merkwaardige —en worden genoemd: dat van 1496 te Antwerpen, dat van Reimerswaal (thans verzwolgen stad op Z.-Beveland) in 1507, dat van Gent in 1539 en vooral dat v. Antwerpen van 1561*; verg. Haagspel.

Land'kaart (*kaart v. e. land, provincie enz.*), v. —en, verg. Zeekaart; —**klimaat** (*klimaat van het vasteland*), o. gmv.: *een — heeft heete zomers en strenge winters*; *Perzië heeft e. —*; —**krab** (scheepst. *schimpnaam v. e. niet-zeeman*), m. —krabben; —**leven** (*buitenleven, het leven op het land*), o. gmv.: —**loopen** (*zwerven*), o.; —**looper** (*iem., die zonder middelen v. bestaan rondzwerft*), m. —s; —**looperij',** v.: *die man wordt naar Veenhuizen gezonden wegens —*; —**mail** (*postdienst over Marseille, over Brindisi en over Suez naar Indië*), v. —mails, lees: —*meel*; —**man** (*boer, landbouwer*), m. —lieden; —**massa** (*uitgebreidheid samenhangend land*), v. —'s; —**meter** (*ambtenaar v. h. kadaster, belast met de opmeting der gebouwde en ongebouwde eigendommen*), m. —s, ook, *particulier —*; —**mijl,** v. —mijlen: *de Engelsche — is 1609 M., de Ned. — is 1 KM.*: —**ontginning** (*het vruchtbaar-maken van onbebouwde terreinen en heidevelden*), v. —en; —**oppervlakte** (*uitgebreidheid v. h. land*), v. gmv.: *de — der aarde is 147 millioen KM.*²

Landouw' (*streek lands*; [*vruchtbaar*] *veld of weiland*), v. —ouwen: *een welige —, een schoone —*; afbreken: *land-ouw*; —**paal** (*grens, limietpaal*), m. —palen: —**raad** (O.-I. *rechtbank op Java, waarvoor inlanders terechtstaan*), m. —raden: de — bestaat uit een Ned. voorzitter en twee inlandsche hoofden; —**roof** (*annexatie van*

eenig gebied, v. e. landstreek of v. e. deel van eenig gewest), m. gmv.:—*plegen*: verg. Landhonger; —**renten-stelsel** (op Java, *van 1811—'16 onder het toenmalig Engelsch bewind*), o. gmv.: bij het — bracht iedere desa een deel van de producten als belasting op, voor welker levering de dorpshoofden aansprakelijk waren; —**rot, —rat** (scheepst. *iedere nietmatroos*), m. —rotten, —ratten; verg. Landkrab.

Landsadvocaat' (gesch. *oudere naam voor Raad-pensionnaris van Holland*; O.-I. *advocaat der regeering*), m. —caten: *Oldenbarneveldt* (1547—1619) *was* —.

Land'schap (1 *streek, oord, gewest*; 2 *schilderstuk, dat een landschap geheel of ten deele voorstelt*: 3 gesch. *Drente, dat in de dagen der Republiek wel eigen souvereiniteit had, maar geen afgevaardigde ter Staten-Gen. zond*), o., in bet. 1 en 2 —pen; in bet. 3 gmv.: 1 *een bekoorlijk* —; 2 *er hing een mooi — van Mauve in die zaal*; 3 *het — Drente*; —**schapschilder** (*schilder v. landschappen*), m. —s: *Ruysdael* (1625—'81) *is een beroemde* —.

Landsdrukkerij' (*drukkerij van het rijk, waarop alles gedrukt wordt, wat van de landsregeering uitgaat*), v. gmv.; —**gebouw** (*gebouw van den staat*), o. —en; —**heer** (*gebieder, vorst*), m. —en: —**heer'lijk** (*aan den landsheer toekomende, vorstelijk*), bn.: *men droeg in 1581 Anjou de —e waardigheid op*: *het — gezag*; —**kind** (eig. *kind v. h. land*; *iem., wiens voorouders reeds in het land woonden*), o. —eren; —**knecht** (gesch. *huurling, huursoldaat gewapend met piek of later musket*; *wapenknecht*), m. —en; —**lied** (*nationaal lied, volkshymne*), o. —eren; —**man** (*landgenoot*), m. —lieden, —lui: *hij is een — van mij*.

Land'stad (*een binnen in het land gelegen stad*), v. —steden: *in Zeeland zijn Sluis, Aardenburg en IJzendijke —stadjes*; de tegenst. is Zeestad.

Lands'thing (*Eerste Kamer in Denemarken*), o. gmv.

Land'storm (*afdeeling van ons leger*), m. gmv.: de landweermannen gaan na hun 7-jarigen dienst over bij den —; de — wordt onder de wapens geroepen in geval van mobilisatie of in oorlogstijd; —**stormsoldaat** (*soldaat, behoorende tot den landstorm*), m. —daten: —**stormjaarklasse** (*groep landstormplichtigen, die in hetzelfde jaar voor de militie lootten*), v. —n; —**stormplichtige** (*zij, die verplicht zijn bij den landstorm te dienen*), m. —n; —**stormwet** (*wet van 1913 tot regeling v. den landstorm*), v. —ten.

Land'streek (*een deel van een provincie, v. een land*), v. —streken: *de Betuwe is een vruchtbare —, de Veluwe is een boschrijke —*.

Lands'verdediger (*soldaat, krijgsman*), m. —s: —**verdediging** (*verdediging van het land tegen elken vijandelijken inval*), v. gmv.; —**vrouw** (*vorstin van het land*), v. —en.

Land'taal (*taal des lands*), v. gmv.

Land'tong (aardr. *smalle strook lands, die in zee uitloopt*), v. —tongen.

Land'verhuizer (*iem., die zich tot verbetering van zijn positie metterwoon in een vreemd land b.v. N.-Amerika gaat vestigen*), m. —s; zie: Emigrant, Refugié; —**verraad** (*daad, die de veiligheid van het land benadeelt tegenover een anderen staat*), o. gmv.: — *plegen*; —**verrader** (*persoon, die zijn land verraadt*), m. —s; —**volk** (*boerenvolk*), o. gmv.; —**voogd** (*stadhouder, plaatsbekleeder des konings*; in O.-Indië: *de Gouverneur-Generaal*), m. —en: *Alva was hier* —; —**voogdes'**, v.—dessen: *de — Margareta v. Parma*; —**voogdij'** (*waardigheid van landvoogd*), v. gmv.; —**vrouw** (*vrouw v. d. landheer*; ook: *vrouwelijke landheer*), v. —en; —**waarts** (*in de richting v. h. land*), bw.: *de wind woei* —; *de boomen vielen* —.

Land'weer (*de gezamenlijke dienstplichtigen van zeven achtereenvolgende militiejaren*), v. gmv.; —**weerdistrict** (*een der 58 districten*), o. —en; —**weerman** (*soldaat der landweer*), m. —mannen; —**weerplichtige** (*milicien, die nog zeven jaar bij de landweer behoort*), m. —n; —**weersoldaat** (*soldaat, behoorende tot de landweer*), m. —daten; —**weerwet** (*wet v. 1901 tot regeling v. d. landweer en tot opheffing der schutterijen*), v. —wetten.

Land'weg (*weg door het land of door de velden*; *groote weg*; O.-I. *het tegengestelde van zeeweg, naar Indië*), m. gmv.; —**wijn** (*zeer jonge wijn, volksdrank: in de wijnstreken voor geringen prijs in den nazomer te bekomen*), m. gmv.; —**wind** (*wind, van het land naar zee waaiend*), m. —en: *in de Java-zee waait de — uit het zuiden* (Veth); —**winning** (*het aanwinnen v. land, het ontwoekeren van land aan zee of stroomen*), v. —en; —**zaat** (eig. *land-zitter, landbewoner, inboorling*), m. —zaten: *het bloed van — en van vreemden* (Tollens); —**zie'kig** (*vervelend, onaangenaam van stemming*; eig. *als van een matroos, die het land heeft*), bn.; —er, —st; —**ziekte** (*volksziekte, epidemie*), v. —n.

Lang (*groot v. lengte, zich in de lengte uitstrekkende*, ook *van ruimten, afstanden en tijd, de tegenst. van kort*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e weg, een pantalon —er maken, de —ste nacht* (22 Dec.); — *slapen, het duurde —er dan ik dacht, ik heb het —st gewacht*: zegsw. *iets op de —e baan schuiven*, uitstellen; *'t is een gedicht van —en adem*, een groot gedicht; *het is zoo — als het breed is*, 't maakt geen verschil, 't is lood om oud ijzer, zie IJzer; — *van stof zijn*, langdradig zijn; *zij heeft een —e tong*, zij is een kwaadspreekster; *een werk van —en adem*, waarvoor veel tijd noodig is.

Langar'mig (*met lange armen*), bn.: —*e apen*, b.v. de Slingeraap.

Lang'been (1 *iem. met lange beenen*; 2 *gewestelijke naam van een bepaald soort insecten*: *steekmug*; ook: *hooiwagen, basterdspin*; 3 *ooievaar*), in bet. 1 m. en v.: in bet. 2 en 3 m. —beenen: 1 *de dwerg schold zijn tegenstander voor* —: 2 *de dansende* —; 3 *ernstig stond — in het water naar kikvorschen te spieden*; nòg: *Jan* —, de Dood.

Langbee'nig (*met lange beenen*), bn.; —er, —st; —*e spinnen*, zie Hooiwagen.

Langdra'dig (eig. *lang van draad, uitgerekt*; fig. *langwijlig, vervelend*), bn. en

bw.; —er, —st: *een —e redevoering, — zijn in zijn betoog; — schrijven.*

Langdu'rig (*lang van duur*), bn.; —er, —st: *een — onderhoud, een —e ziekte.*

Lan'gen (*overreiken*), langde, heeft gelangd: *lang mij het zout eens!* zie Aanlangen.

Langet' (*mutsenkant v. zeer geringe soort*), v. gmv.; (soorten), v. langetten: *een — muts, een muts met een strook van —.*

Lang'gar (Java. *klein Mohammedaansch bedehuis, ook gebruikt als koranschool*), v. —s: *in de — worden de kinderen der Maleische grooten in den Koran onderwezen en verrichten de vrouwen haar gebed.*

Lang'gerekt (*lang volgehouden, van langen duur*), bn.: *een — gesprek, een — gelag.*

Lang'hals (*persoon met langen hals*; ook: *flesch met langen hals*), in de eerste bet. m. en v., in de tweede v. —halzen; —**halzig** (*met langen hals*), bn.; —er, —st: *een — persoon, een —e flesch*; —**harig** (*met lange haren*), bn.: *een —e hond, de —e Frankische koningen*; —**jarig** (*veeljarig*), bn.: *een —e ondervinding*; —**lijvig** (*met een lang lijf*), bn.: *een — jasje*; —**neus** (*persoon met bijzonder langen neus*), m. en v. —neuzen; —**oor** (*iem. met lange ooren*; inz. *ezel, haas*), m. —ooren.

Lang'poot, m. —en; verg. Hooiwagen; —**pootmug** (*buitengewoon groote mug met zeer lange beenen*), v. —muggen, zie Emelt.

Langs 1 (*in de lengte van, in de richting van, voorbij*), vz.: *— een rivier wandelen*, ter zijde van; *de weg loopt — het bosch, ik ga — uw huis*; **2** (*voorbij, ter zijde*), bw.: *de straat — gaan*; *onder—, boven—*; evenzoo in samengest. w.w.: *—gaan, —loopen, —rijden, —trekken, —varen.*

Lang'scheeps (*loopende evenwijdig aan de as van het schip*), bw.: *de mast viel —*; —**scheepsch**, bn.: *—e zeilen.*

Langs'gaan (*gaan langs iets*), ging —, is langsgegaan; —**loopen** (*loopen langs iets*), liep —, heeft en is —geloopen; —**rijden** (*rijden langs iets*), reed —, heeft en is langsgereden.

Lang'slaper (*iem., die gewoonlijk een gat in den dag slaapt*), m. —s.

Lang'staart (*dier met langen staart*), m. en v. —en; verg. Kortstaart.

Langst'levende (*iem., die het langst leeft*), m. en v. —n: *het testament maken op den —.*

Lang'straat (aardr. *streek in N.-Br. van Den Bosch naar Geertruidenberg*), v.: de — telt 8 dorpen (Waalwijk) met landbouw en vooral lederbedrijf, leerlooierijen en schoenmakerijen.

Langs'trekken (*trekken of reizen langs*), trok —, heeft, is langsgetrokken: *toen wij de meren langstrokken, bleek al het water bevroren*; —**varen** (*varen langs*), voer —, heeft en is langsgevaren: *de kusten van een eiland —.*

Lang'tand (*kieskauwer, lekkerbek*), m. en v. —en; —**tong** (*babbelaar*; *kwaadspreker*), m. en v. —en; —**tongig**, bn.: *een —e vrouw.*

Lang'uit (*in volle lengte*), bw.: *hij viel — op den grond*, zoo lang als hij was.

Langwer'pig (*uitgerekt van vorm*), bn. en bw.; —er, —st: *Java heeft een —en vorm; een ellips is een — rond*; ook: *Lankwer'pig.*

Langwij'lig (*lang durende en daardoor vervelend, wijdloopig, langdradig*), bn. en bw.

Lang'zaam (*niet vlug, traag*), bn. en bw.; —zamer, —st: *een os is — in zijn loopen; een langzamen dood sterven*, b.v. door tering; *die winkelbediende is mij te —*, hij is niet kwiek of vief; *mijn horloge gaat te —*, loopt achter; spreekw. *Haast u —*, d.i. Festina lente: overleg bij uw werk.

Lang'zamerhand (*zachtjes aan, van lieverlede, allengs*), bw.: *dat komt — terecht.*

Lang'zichtwissel, m. —s; zie Langpapier.

La'ning (scheepst. *planken brug tot overloop*), v. laningen.

Lankmoe'dig (*toegevend, veel kunnende verdragen vóór boos te worden, geduldig, goedertieren*), bn. en bw.; —er, —st.

Lankwer'pig, bn.: zie Langwerpig.

Lanoli'ne (*wolvet*), v. gmv.

Lans 1 (*lansknecht*; fig. *medestrijder, kameraad, vriend*), m. lansen, vero.; **2** (*wapen, spies, speer*), v. —en: zegsw. *een — breken voor iets*, iets ridderlijk verdedigen, strijden voor iets; zie Breken.

Lansier' (*ruiter met een lans gewapend*), m. lansiers; verg. Ulaan.

Lans'knecht (gesch. *soldaat te voet, gewapend met een lans*), m. —knechten.

Lantaarn', lanta'ren (Fr. *lanterne*: 1 *toestel tot verlichting*; 2 bouwk. *lichtkoepeltje of glazen kap op een dak of het dek van een schip*: ook: *torenvormige bouw op een koepeldak aan de zijden open, welke uit kolommen bestaan*), v. —en, —s: 1 *een gang—, een gas—, een straat—*; *een blikken, een koperen, een hoornen, een papieren —*; *Keizers kat is zijne nicht, groote — en weinig licht*, gezegd van een opgeblazen man, iem. met weinig verstand; met weglating van het eerste deel van: iem., die in het licht staat; *iets met een — moeten zoeken*, dat, wat nl. hoogst zeldzaam is, zie Diogenes—; 2 *nu zit men op de —en dan aan de balustrade en dan in den stuurstoel* (C.O.); *de bewonderenswaardige — van de St.-Jan in Den Bosch.*

Lantaarn'dag (*in China op 6 Febr. de dag van het lentefeest*), m. —dagen; ook: *Lantaren—*; —**feest** (*feest op den lantaarndag*), o. —en: *de brandende lantaarns stellen zinnebeeldig de overwinning van het licht op de duisternis voor.*

Lantaarn'opsteker (*—aansteker*), m. —opstekers; —**paal** (*ijzeren of houten paal met een lantaarn er op*), m. —palen.

Lantaarn'plaatje (*plaatje voor een projectielantaarn of sciopticon*), o. —s.

Lan'teren (*leegloopen, straatslijpen*), lanterde, heeft gelanterd: *jongen, ben je weer aan 't —?* verg. Lanterfanten.

Lan'terfant (*iem., die lantert, leeglooper*), m. —en; —**fanten** (*straatslijpen, leegloopen*), lanterfantte, heeft gelanterfant; —**er** (*straatslijper*), m. —s; —**erij'** (*leeglooperij*), v. —en.

Lantier'boom (*latierboom*), m. —en.

Lao'coön, m., myth. Trojaansche priester, zijn landgenooten tegen de listen der Gr. waarschuwende, toen deze 't houten paard hadden achtergelaten voor Troje,

doch met zijn twee zoontjes door slangen gedood; *de —groep*, beeldhouwwerk in wit marmer, voorstellende den dood van Laocoön en zijne zonen, in 1506 opgedolven, ze wordt in het Vaticaan bewaard; lees: *la-oo'-koo-on*.

Laodice'ër (Bijb. *bewoner v. d. stad Laodicea in Klein-Azië*; fig. *lauw, onverschillig mensch*, zie Openb. 3 : 14—16), m. —s.

Lao'medon, m., myth. vader van P r i a m u s.

I. Lap (1 *een stuk leer, linnen, katoen enz*; 2 scheepst. *zeil*; 3 *kleeding*; 4 *klap, oorveeg*; 5 *liederlijk mensch*; 6 *restant van een rol linnen, katoen, tapijtgoed enz.*), m. lappen: 1 *een — op een schoen zetten*; zegsw. *beter een — dan een gat*, d.i. beter een versteld dan een gescheurd kleedingstuk; *het is een nieuwe — op een oud kleed*, een nieuwerwetsch toevoegsel bij iets ouds, bv. een moderne niet er bij passende wijziging van een oude wet, bepaling of verordening; bij uitbr. *een — land(s)*, stuk; *een —je*, een bankbiljet: *een lapje van f 60 of van 60 pop*, gmz.; zegsw. *een gezicht van oude lappen*, een huilerig, een zuur gezicht; 2 *alle —pen uithangen*; *de wind waait in 't —je*, 't is voordewind, zie ald.; *het gaat hem vlak voor 't —je*, hij heeft voorspoed, 't gaat hem voordeelig; 3 zegsw. *op zijn —pen krijgen*, eig. op zijn kleeren, dus slaag; *iem. bij de —pen krijgen*, hem beet krijgen, nl. bij zijn kleeren vasthouden, zie: K l a d en L u r f; zegsw. *hij is weer op de lappen*, eig. op de schoenlappen, op de been; 4 *iem. een — om de ooren geven*; 5 *dat ie (Klaasje) een — is* (C. O.), drinkebroer; *hij is een dronken—, een smeer—, een zuip—*, plat; zegsw. *iem. voor het lapje houden*, voor den gek, als ware hij dronken; 6 *lappendag houden*, uitverkoop van lappen of restanten.

II. Lap (*Laplander*), m. Lappen: de Lappen bewonen het N. van Scandinavië en van Finland.

Lapel' (*omgeslagen voor-bovenrand van jas of vest, mantel enz.*), v. lapellen.

Lapidair' (Fr. *in steen gehouwen of gebeiteld*), bn.: fig. *—e stijl*, korte, kernachtige; **—schrift** (*in steen gehouwen, kantig letterschrift, b.v. op grafzerken, obelisken, zuilen enz.*), o. gmv.

La'pis inferna'lis (Lat. geneesk. *helsche steen*), m. gmv.: *— dient tot het wegbranden van wild vleesch in een wonde*.

La'pis lazu'li, m.; zie L a z u u r s t e e n.

Lap'je, o. gmv.: *we zeilden drie weken vóór 't —*, met een voordewind, zie L a p **I,** 2.

Lap'lander (*bewoner van Lapland*; fig. scheldn.: *ruwe vent*), m. —s; zie: L a p **II.**

Lap'pen (1 *verstellen, oplappen*; 2 *met een zeemen lap schoonmaken*), lapte, heeft gelapt: 1 *een paar schoenen laten —, een ketel doen —*; zegsw. *iets —*, iets herstellen, opknappen, in orde brengen; meestal fig.: iets behendig verrichten, slim uitvoeren: *wie zou 'm dat zoo mooi gelapt hebben? ik zal 'm dat wel —*, klaarspelen; *alles er door —*, verbrassen; 2 *de glazen of ruiten —*.

Lap'pendag (*lapjesverkoopdag in een manufactuurwinkel*), m. —dagen, zie L a p **I** 6 : *— houden*; **—deken** (*deken uit allerlei lapjes vervaardigd, bedelaarsdeken*), v. —s: fig. *die wet wordt door al deze wijzigingen een —*, een bont d.i. onsamenhangend geheel; **—mand** (*mand, waarin men verstelwerk bijeenlegt*), v. —en: zegsw. *hij is in de —*, hij ligt een weinig ongesteld te bed; **—markt** (*deel der markt, waar lappen verkocht worden, voddenmarkt*), v. —en.

Lap'per (*iem., die lapt*; ook: *knoeier*), m. -s: *Jan de —*, zie S c h o e n l a p p e r, K e t e l l a p p e r.

Lap'sus (Lat. *fout, vergissing*), m. lapsus: *— ca'lami*, een toevallige schrijffout; *— lin'guae*, fout in 't spreken, (gu = gw); *— memoriae*, geheugenfout.

Lap'werk (*kleeren, schoenen enz. om te lappen*; fig. *knoeiwerk*), o. gmv.; **—woord** (*stopwoord*), o. —en, b.v. e r *bleek uitzien*; **—zalf** (eig. *zalf, die slechts oplapt: kwakzalversmiddel*), v. gmv.; **—zalven** (scheept. *het tuig insmeren met teer, olie, vet*; ook *kwakzalven*), lapzalfde, heeft gelapzalfd; **—zalver,** m. —s; **—zalverij',** v. —en.

Lardeeren (*met reepjes spek doorsteken of opvullen*; fig. *vullen, doormengen*): *een goed gelardeerde beurs*, in de spreekt. gespekte; **—priem,** m. —priemen; **—spek,** o. gmv.

La'ren, m. mv.: Rom. myth. schutsgoden van het huis, huisgoden: de — waren zielen van afgestorvenen, die over hun vroegere woningen bleven waken, hun beeltenissen stonden nabij den haard; ook, L a r e s.

Lari, v. larven, zie L a r v e.

Larghet'to (muz. *eenigszins langzaam, zacht, vloeiend*), bw.; als zn. o. —'s. (gh = g).

Lar'go (muz. It. *zeer langzaam, breed, statig, ernstig*), bw.; als zn. o.: largo's.

La'rie (1 *beuzeling, zotteklap*; 2 *snapster*, thans ook: *vrouw of meisje van verdachte zeden*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 laries of lariën: 1 *'t is maar —, allemaal —!* spreekt. slappe koffie of thee; 2 *een echte —! wat een — van een meisje!*

La'riefa'rie, larieflang' (*zottepraat, klets*), o.: *dat is —*.

La'riemoer (*vrouwtje, dat te veel babbelt*), v. —s.

La'riën (*babbelen, snappen*), lariede, heeft gelaried.

La'riks (plantk. *naaldboom, lorkeboom, een soort van pijnboom, terpentijnboom*), m. —en; **—boom,** m. —boomen.

Larmoyant' (Fr. *jammerend, weenend*), bn.

La'ron(g) (O.-I. *gevleugelde termiet*), m. -s.

Lar've (*rups, made*), v. larven; ook, L a r f: *een rups heeft pooten, een — niet*.

Laryngi'tis (geneesk. *ontsteking v.h. strottenhoofd*), v. gmv.; **—goscoop'** (*strottenhoofdspiegel, keelspiegel*), m. —scopen.

La'rynx (ontl. *strottenhoofd*), m. —en.

Lasch (*tusschenzetsel, verbindingsstuk, geervormige strook, spitse lap*), v. lasschen.

Lasch'mes (*keepmes, kuipersmes*), o. —sen.

Lascief' (Fr. *dartel, weelderig*; ongunstig: *wulpsch*), bn.; —ver, —st; lees: *lassief'*.

Lasciviteit' (*weelderigheid, dartelheid*; ongunstig: *wulpschheid*), v. gmv. (sc = ss).

Laskar' (Eng.-Ind. *kleurling-matroos op een Europeesch schip*), m. —s; ook, *laskaar'*.

Las'schen (*aan elkaar maken, met een lasch*

weer vereenigen, aaneenvoegen), laschte, heeft gelascht: k a b e l s —.

Lassitu'de (*vermoeidheid, matheid*), v.

Las'so (*lang en taai touw met strik, werpkoord met strop, werpstrik*), m. en v. lasso's: *met de — vangt de cowboy in de prairie paarden, buffels enz.*

Last 1 (1 *al wat zwaar is*; 2 *vracht*; 3 *voorschrift, opdracht*; 4 *belasting*), m. —en: 1 *een — dragen, onder een — bezwijken, de — der jaren, der zorgen*, de druk; *iem. tot — zijn*, overlast; *iem. iets ten —e leggen*, van iets beschuldigen; *het einde zal den — dragen*, zal schade, verdriet aanbrengen; *— lijden*, moeite ondervinden, nadeel hebben; *de lusten en —en van een betrekking*, voor- en nadeelen; 2 scheepst. *— innemen, — lossen, dit schip heeft een zwaren — in*, lading; *den — breken*, een deel der lading lossen; 3 *— geven, een mondelinge —, een schriftelijke —, een — uitvoeren, zich van een — kwijten; en dat is Egmonds —* (Vondel); 4 *op zware —en zitten*, veel belasting moeten betalen; *drukkende —en, er zijn dorpslasten, polderlasten enz.*; **2** (*maat, gewicht, inhoudsmaat*), o —en: *een — graan*, 30 HL.; *een scheeps—*, in schipperstaal = 2000 KG.; *een — haring*, d. i. 17 kantjes; *een — tarwe* = 2400 KG., *een — rogge* = 2100 K.G., *een — garst* 1950 KG.; *de botter had menig — haring in*; **—brief** (*bevelschrift*), m. —brieven; **—dier** (*dier, dat lasten kan dragen*), o. —en: *de ezel is een —, de kameel is een —*; **—drager** (*iem. of iets, die of dat een last draagt*), m. —s: *de koelies dienen veel als —s; de steun- of schoorzuilen zijn —s.*

Las'ten (*bevel geven, opdragen, bevelen*), lastte, heeft gelast: zegsw. *wij — en bevelen.*

Las'ter (*het tegen beter weten in aantasten van iems eer en goeden naam, door smaad of smaadschrift*), m. gmv.

Las'teraar (*man, die lastert*), m. —s, —raren; **—raarster**, v. —s.

Las'teren (*leugenachtig iets kwaads van iem. zeggen, liegend kwaadspreken*), lasterde, heeft gelasterd, verg. G o d s l a s t e r i n g; **—lijk** (*laster bevattende*), bn. en bw.: *—e taal; — van iem. spreken*, op lasterlijke wijze; **—taal** (*eerroovende taal, lasterende woorden*), v. gmv.: *vuige —*; **—tong** (*iem., die lastert*), v. —en.

Last'geld (*tonnengeld, recht, dat van schepen in verschillende havens geheven wordt naar den scheepsinhoud; gelden, geheven v. Sontvaarders voor Sonttol*), o. —gelden.

Last'gever (*persoon, die een ander een last opdraagt, committent*), m. —s; **—geving** (*lastbrief*), v. —en, verg. V o l m a c h t; **—hebber** (*iem., wien een last is opgedragen*), m. —s, zie M a n d a t a r i s.

Las'tig (*last of zorg veroorzakend, onaangenaam, moeielijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kind, een —e arbeid, een — examen; een —e vraag; iem. — vallen, het iem. — maken.*

Last not least (Eng. *het laatste, maar niet het minst gewichtige*).

Last'post (*een baantje, dat veel werk en weinig loon geeft; jongen, die lastig*, tenminste *ondeugend is en op den zak van zijn ouders teert, huiskruis*), m. —en.

Lat (*lang, smal en dun stuk hout*), v. latten.

Lataan'boom (plantk. *waaierpalm, palmboom, oorspr. op Madagascar*), m. —en.

La'tafel (*ouderwetsche kast, gewoonlijk met vier laden*), v. —tafels.

Latei'hout (bouwk. *draagbalk als steun boven een raam*), o. —en; —**steen**, m. -en.

La'ten (1 *niet doen, nalaten, iets niet veranderen, toelaten*; 2 *aderlaten*; 3 *veroorzaken, doen, oorzaak zijn, maken dat iets geschiedt*; inz. als *hulpw. v. wijze*) liet, heeft gelaten: 1 *zult gij het —? ik kan het rooken niet —; we zullen alles maar zoo —*; zegsw. *ergens het leven bij —*, inschieten; *iemand met rust, met vrede —*, doen blijven; *ik zal je binnen—*; *waar laat die jongen zijn eten!* bergt; 2 *iem. —*: deze bet. v. *laten* raakt in onbruik; 3 *ik heb hem — komen* (onbep. wijs voor het vd.); *hij liet het paard galoppeeren; hij laat het geld rollen; hij liet zich een pelsjas maken; God laat de zon schijnen*; zegsw. *ik zal het er niet bij —*, ergens niet in berusten; *laat hij nu toch gaan.*

Latent' (*verborgen, ingesloten, onzichtbaar*), bn.: nat. *—e warmte*, gebonden.

Lateraal' (*wat ter zijde of van ter zijde is*), bn.: *een — kanaal*, evenwijdig met een rivier, b.v. met de Maas; *een —rale allee*, terzijde van de hoofdlaan; fig. *—rale verwanten, —rale erfgenamen*, in de zijlinie.

Lateraan'kerk, v.: de basiliek van St.-Jan te Rome, de pauselijke kathedraal, ook Gulden Basiliek, de hoofdkerk aller Kath. kerken der wereld, toegewijd aan Joannes den Dooper; —**paleis**, o.: paus. paleis te Rome op den berg Celio, een exterritoriaal bezit van den H. Stoel; in het — zijn sedert den tijd van Gregorius den Grooten (590—604) veel conciliën gehouden.

Lateraansch', bn.: *de —e conciliën.*

Lathe'rus (plantk. *vlinderbloemige plant, een soort van andoren*), v. —sen: *de naakte — of aardaker; de veld—*, langs dijken en wegen; *de moeras—*; van de — of lathyrus worden elf soorten in ons land gevonden.

Latier'boom (*paal in den stal, hangende tusschen twee paarden*), m. —boomen.

Latijn' (*de Latijnsche taal*, eig. *de taal van Latium*, landstreek, waarin Rome gelegen was; later: *de taal der Romeinen*; thans: *doode taal*), o.: *— leeren, — verstaan; het — is de taal der R.-K. kerk*; fig. *dat is — voor mij*, ik versta er niets van.

Latij'nen (*bewoners van Latium*; later: *alle bewoners v. h. W. of alle W esterlingen, i. d. taal der Byzantijnen*), m. mv.

Latijnsch' (*van of als van de Latijnen of Romeinen; van of als van de Latijnsche volken* nl. *Italianen, Spanjaarden, Franschen*), bn.: *de —e schrijvers, het —e letterschrift*, nl. het onze; verder: *—e kerkgezangen, een — woordenboek; de —e kerk*, de R.-K. kerk, die in haar liturgie de Latijnsche taal bezigt, verg. *Grieksche kerk; de —e Unie*, muntconventie, gesloten tusschen Frankrijk, België, Zwitserland, Italië en Griekenland ten doel hebbende het gebruik van dezelfde munt (onder verschillende namen) als wettig betaalmiddel; *een — kruis*, ook *Roomsch kruis*, een kruis waarvan de dwarsbalk korter is dan de stambalk, zie: K r u i s.

Latinis'me (*Latijnsche spreekwijze*; *Latijnsch getinte uitdrukking*; *Latijnsch taaleigen*), o. —n.
Latinist' (*kenner van het Latijn*), m. —en.
Latiniteit' (*de Lat. taal en taalkunde*),v.
Latitu'de (*geographische breedte, poolshoogte*; fig. *vrijheid van handelen, speelruimte*), v. gmv.
La'tium, o., gesch. landschap van Midden-Italië: *het oude* —. (t = ts).
Latoen' (*geelkoper, messing*), o. gmv.: — bestaat uit 65 % koper en 35 % tin.
Lato'na, v., myth. geliefde van Jupiter; — was de moeder van Apollo en van Diana.
Latri'ne (*publiek privaat*), v. —n.
Lats (*broekklep*), v. l a t s e n; ook, L a t s e.
La'tuw (plantk. *de saladeplant*), v. gmv.
Lat'werk (*hekwerk, spalier*), o. gmv.
Lauda'bel (*loffelijk, prijzenswaardig*), bn.
Lau'danum (*pijnstillend geneesmiddel, opiumpreparaat*), o. gmv.
Lauda'tor (*lofredenaar*), m. —to'ren — *tem'poris ac'ti*, nl. v. d. ouden tijd.
Laureaat' (*gelauwerd of bekroond schrijver, dichter, schilder*), m. —aten.
Laurier' (*altijd groene, 2—8 M. hooge boom in Z.-Europa, Klein-Azië en N.-Afrika*), m. laurieren: de bladeren van den — worden als specerij gebezigd; fig. krans, gevlochten van laurierbladen als eereteeken voor overwinnaars in de Olympische spelen, nl. de laurierkrans, zie L a u w e r, dat meer fig. gebezigd wordt; *de — is het beeld van vrede en van overwinning*; **—bes** (*vrucht v. d. —boom*), v. —sen.
Laurie'ren (*met lauweren kronen, lauweren*, fig. *verheerlijken*), —de, heeft gelaurierd: *ik wil 's Winters hoofd* — (Bild.); w.g.; **—kers** (*plant, wier bladen met die van den laurier overeenkomen en waaruit men een geneesmiddel bereidt*), m.; (vrucht), v. —kersen.
Laus De'o (Lat. *Gode lof!*).
Lauw (*tusschen warm en koud, halfwarm*), bn. en bw.; —er, —st: *in den zomer is het rivierwater* —; fig. koel, onverschillig: *hij is — in den godsdienst.*
Lau'wer (*zegeteeken, zegekrans*), m. —s, —en: zegsw. *—en behalen*; *op zijn —en rusten*, na de zege, na behaald succes voorgoed rusten; *ik smaad den — niet, dien 't koor des vredes biedt* (Staring).
Lau'weren (*met lauweren kronen, tooien*), lauwerde, heeft gelauwerd: *een gelauwerd overwinnaar, een gelauwerd dichter*; zie L a u r i e r e n.
Lau'werbes (*laurierbes*), v. —bessen.
Lau'werkrans (*lauwer*), m. —kransen; **—kroon** (*—krans*), v. —kronen.
Lau'werszee (aardr. *inham der Noordzee tusschen Fr. en Gr.*), v.; de — is omstreeks de 9e eeuw ontstaan; in de spreekt.: L a u w e r z e e.
Lauwhar'tig (*koel, zonder belangstelling, onverschillig*), bn. en bw.; —er, —st.
Lauw'heid (eig.*het lauw-zijn*; fig. *koelheid, gemis aan geestdrift*), v. gmv.
Lauw'te (*lauwheid*), v. gmv.
La'va (*uitbraaksel v. e. vulkaan*), v. gmv.
Lavabo' (*waschtafel*), o. en v. lavabo's.
La'vaglas, o., zie H y a l i e t.
La'vas (*geneeskrachtige plant, bij ons aangekweekt*), v. gmv.
La'vastroom (*stroom van gloeiende en vloeiende lava, bij de uitbarsting van een vuurberg*), m. —en.
Lavatory (Eng. *W. C. met toilet*: *op treinen en booten, pleinen enz.*), o. —ries.
Laveeren (vroeger. *loeveeren*, zie L o e f e n L o e v e n: *zigzagsgewijs tegen den wind opzeilen of opwerken*; fig. *met onvasten stap voortzwaaien, als* b.v. *een dronkeman*), laveerde, heeft gelaveerd: 1 *de zeilboot laveerde tegen den wind op*; 2 *de matroos laveerde zijn huis voorbij.*
Lavei' (*verlof, vrijaf, vrijheid*), v.: *iemand — geven*, d. i. vrijaf geven. w. g.
Lavei'en (*ledigloopen, lanterfanten, straatslijpen*), laveide, heeft gelaveid.
Lavement' (*endeldarminspuiting,darmbad*), o. —en, zie: K l i s t e e r e n, K l y s m a.
Lavement'spuit (*klisteerspuit*), v. —en.
Laven'del (*lipbloemige, specerijachtige heester, wier bloemen men in versch gewasschen linnen legt om den geur*), v. gmv.; **—blad,** o. —en, —eren; **—bloem** (*bloem van de lavendel*), v. —en; **—geur,** m. —en; **—olie** (*olie, uit de bloemen der lavendel getrokken*), v. gmv.
Lavoor' (Fr. *waschkom, lampetkom*), o. —voren.
Lawaai' (*geraas, geweld, rumoer*), o. gmv.: *wat een —!*; **—maker** (*druktemaker*), m. —makers: in de volkst. ook: *lewaai, laweit.*
Lawaai'saus (*saus, die erg dun is*), v. —en.
Laweit' (*lawaai*), o. gmv.; volkst. *wat e. —!*
Lawi'ne (*sneeuwstorting, sneeuwval in het hooggebergte*), v. lawinen, —s: *een sneeuw-*, ook: *een steen —, een gletscher—.*
Lawn-tennis (Eng. *bal- of raketspel op een lawn of grasveld*), o. gmv.: (*tennis*, Fr. *tenez*,vang op); **—club** (*vereeniging van —-spelers*), v. —s; zie T e n n i s s e n.
Lax (*wijd, los, slap, ongebonden*), bn.
Lax'ans, laxatief' (*purgeermiddel, buikzuiverend middel*), o. laxan'tia, laxatie'ven.
Laxeeren (*de ontlasting bevorderen*).
Laxeer'middel (*purgeermiddel*), o. —en.
Lazaret' (*pest- of lepr ozenhuis*, inz.*quarantaine-huis, ziekenhuis*), o. —ten.
Lazarij' (*melaatschheid of lazaruszeer*), v. gmv.; zie: L e p r a. L e p r o o s h e i d.
Lazaris'ten (*leden van de congregatie, door den H.-Vincentius a Paulo gesticht*), m. mv: de vereeniging is aldus genoemd naar het moederhuis St.-Lazare te Parijs; de — zijn ziekenverplegers en missionarissen.
Lazaro'ni, m. mv.: zie L a z z a r o n e. (z = ts).
La'zarus, m. Bijb. d. i. *Godhelp*, een melaatsche vriend van Jezus, door deze uit den dood opgewekt, Joh. 11: 39—44; hij is de patroon der kranken en melaatschen; zegsw. *arm als —*, doodarm, arm als Job, straatarm Lucas 16 : 20.
Lazu'ren (*van lazuur, als lazuur*), bn.: *het — gewelf des hemels*; ook, A z u r e n.
Lazuur' 1 (1 *prachtig hoogblauwe, fijn gepolijste steen*), m. —zuren; 2 (stofnaam: *lazuurkleur*), o. gmv.: *een mantel van —, een hemel van —*, donkerblauw, verg. U l t r a m a r i j n; **—blauw** (*hemelsblauw*), o., ook enkel: L a z u u r; **—kleuren** (*kleuren, welke de onderliggende kleuren laten doorschemeren*), v. mv.; **—steen** (*ondoorzichtige steen van hoogblauwe kleur*),

1 (voorwerpsnaam), m. —en, **2** (als stofnaam), o. gmv.

Lazzaro'ne (It. *bedelaar in Napels en op Sicilië*), m. lazzaroni. (zz = ts).

Leader (Eng. *leider v. e. staatkundige partij in het Eng. parlement*; *hoofdartikel in een dagblad*), m. —s; —**-speech** (*redevoering v. d. leider eener staatspartij*), v. —en.

Leb, leb'be (*lebmaag*, zie ald. ook: *stremsel voor de kaasproductie, uit de lebmaag bereid*), v. lebben: in de laatste bet.v.gmv.

Leb'aal (dierk. *zekere aal met spitsen kop*), m. —alen.

Leb'beren (klankn. *zacht-slobberend drinken*), het lam lebberde, heeft gelebberd.

Leb'big (*smakende naar leb*; fig. *spijtig, boosaardig*), bn. en bw.: —*e kaas*; *deze kaas smaakt*—; fig. *een — wijf, zij spraken — over de buurvrouwen*. w. i. g.

Leb'maag, leb (dierk. *vierde en laatste afdeeling van de maag der herkauwers*, ook, *kaasmaag*), v. —magen, lebben.

Lec'tor (*voorlezer*; *lezer*, zie **L.S.**; *bij-leeraar aan een inrichting van hooger onderwijs*), m. —s, —to'ren.

Lectoraat' (*het ambt van lector* inz. *aan eene hoogeschool*), o. —raten.

Lec'tor bene'vole, Lat., zie **L. B.**

Lectri'ce (*voorlezeres*), v. —s: *de — van H. M.*

Lectuur' (*het lezen, de lezing*; ook: *stof ter lezing*), v. gmv.: *een uitgebreide —.*

Le'debraak, lee'braak (fig. *buitengewoon zware arbeid*), v. gmv.; —**braken, lee'braken** (1 *iem. de ledematen breken*; 2 *zijn leden breken*), —braakte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gelede (lee) braakt: 1 *iemand —*, 2 *hij valt, hij stort, hij ledebraakt* (Tollens); verg. Radbraken; —**breuk** (*breuk van eenig lid*), v. —en.

Ledekant', ledikant' (Fr. *lit de camp*: *verplaatsbare bedstede*), o. —kanten.

Le'dematen (*armen en beenen*), o. mv., zie Lidmaat.

Le'denlijst (*lijst van mede-leden*), v. —en.

Le'depop (*kunstmatige draadpop voor schilders*: *ledeman, leeman*), v. —poppen.

Le'der (*bereide dierenhuid*), o. gmv.: *Deensch —, Russisch —, Turksch —, Marokko-— of Marokijn*; *geiten—, gemzen—, paarde—, jucht—, goud—, kalfs—, ossen—, zeem—*; —**achtig, leer'achtig** (*op leder lijkend*), bn.: *een —e stof, —e bladeren, een —e broekstof*; —**en, lee'ren** (*van leder*), bn.: *een — portemonnaie, een — reistasch*; —**waren** (*voorwerpen, v. leer gemaakt*), v. mv., zie Maroquinerie; —**werk** (*ledergoed*), o. gmv.

Le'dewater, lee'water (*kleverig vocht, dat de gewrichten lenig maakt*), o. gmv.

Le'dig, leeg (1 *niet gevuld, het tegengestelde van vol*; 2 *onbezet*), in bet. 1 bn.; in bet. 2 bn. en bw: —er, —st; 1 *een —vat, een—e beurs, het glas is —, die flesch is half —*; *een —e maag hebben*, hongerig zijn; ook eerste lid van samengest. w.w., b.v. *ledigdragen* (ledig- of leeggedragen), —*gieten* (ledig- of leeggegoten), —*loopen* (ledig- of leeggeloopen), —*maken* (—gemaakt), —*pompen*, —*putten*, —*schepnen*, —*staan*, —*zitten*; 2 —*e tijd*, vrije tijd; *een — huis*, niet bewoond; *een — uurtje*, uurtje van ontspanning; *met —e handen vertrekken*, fig. gaan, zooals men gekomen is, zonder zijn doel bereikt te hebben; —**dragen, leeg'dragen** (*lossen van een schip*), droeg — of leeg, heeft ledig- of leeggedragen; —**en, lee'gen** (*ledigmaken*), ledigde, leegde, heeft geledigd, geleegd: *de glazen —, de flesschen —*; **le'diggang** (*het ledig-gaan, het niets-doen, het luieren*), m. gmv.: — *verslapt*; **le'digganger** (*nietsdoener*), m. —gangers: **le'dig-, leeg'gieten** (*uitgietend ledigen*), goot —, heeft ledig- of leeggegoten: *een vat —*; —**heid** (1 *het leeg- of niet-gevuld zijn*; *werkeloosheid, niet-bezigheid*), v.gmv.: 1 *de — van een kerk, van een school enz.*; *de — van een geldbuil, van de kas*; 2 *zijn tijd in — doorbrengen*; spreekw. — *is des duivels oorkussen*; zie Oorkussen; —**loopen** (fig. *niet werken, niets uitroeren*), liep ledig, heeft ledig (leeg—) geloopen, ook, Leegloopen; en verder: **le'digmaken** (*ontruimen*): *een kast —*; —**pompen**: *een put —*; —**scheppen**: *een bak —*; —**staan** (*niet bezig zijn*; *onbewoond zijn*); —**zitten** (*zitten zonder iets te doen*), ook: Leeg'maken, —pompen enz.

Ledikant', o. —en; zie Ledekant.

Lee (*heuvel*), v. vero.: *Heiliger-lee*, aardr. d. i. op den heiligen heuvel.

Lee'braak, lee'braken: zie Le'debraak.

Leed 1 (*verdriet, spijt*), o.: *in lief en —*, in voor- en tegenspoed; *iemand zijn — klagen*, zijn hart ontlasten; *uw ongeluk doet mij —*; *ik wil u geen — doen*, kwaad: **2** (*onaangenaam, spijtig*), bn.: *uw ongeval is mij —*; *iets met leede oogen aanzien*; —**vermaak** (*boosaardige vreugde om of over het leed van een ander*), o. gmv.; —**wezen** (*spijt*), o. gmv.: *tot mijn — kan ik niet ter vergadering komen.*

Leef'regel (*wijze van leven*; *regel, welken men ten behoeve van zijn gezondheid op voorschrift van den dokter volgt of in acht neemt, dieet*), m. —s; —**tijd** (*levensjaar, ouderdom*), m. —tijden; —**tocht** (*levensmiddelen*), m. gmv.; —**wijze, —wijs** (*manier van leven, levenswijs*), v. —wijzen.

Leeg bn.; —er, —st: *een leege mand*; (Ledig); —**en** (*leeg maken*), zie Ledigen; —**looper** (*nietsdoener*), m. —loopers; —**te** (*ledige ruimte*), v. gmv.

Leek (*oningewijde, ongeleerde, buitenstaander*; inz. *een katholiek, die niet tot den geestelijken stand behoort*), m. —en.

Lee'kebroeder (*een kloosterling, die niet tot priester gewijd is*), m. —s: de — is belast met huiselijke bezigheden in het klooster, of met ziekenverpleging enz.

Lee'kedichtje (*een der vele door De Génestet* (*1829—'61*) *gedichte versjes op den strijd tusschen de richtingen in de Hervormde kerk*), o. —s: de —dichtjes zijn bijna altijd puntig, schalksch, humoristisch.

Lee'kenspiegel (*benaming van verschillende handboekjes voor het geestelijk leven*; in onze letterk. *belangrijk didactisch werk uit de school v. van Maerlant tusschen de jaren 1325 en '30 geschreven door Jan van Boendale* (1280—± 1365). m. —s: een — bevat vooral mystieke bespiegelingen voor den leek.

Lee'lijk (1 het tegengest. van *mooi*: *niet schoon, niet aantrekkelijk, afzichtelijk, mismaakt*; 2 *kwetsend, stuitend, slecht, erg, schandelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e hond, een — huis, een — beeld, een — krom kereltje*; 2 *—e woorden, —e daden, het ziet er voor u — uit, hij is er — aan toe, dat zijn —e fouten, hij heeft ons — bedrogen.*

Lee'lijkerd (*iemand, die leelijk is of doet*), m. —s, gmz.; ook, scheldwoord: *gemeene vent*, verder scherts. *jou —!*

Leem (*een taaie aardsoort vooral bestaande uit zand met wat kalk en klei*), o. gmv.: *een hut van —*, de wanden zijn met leem bestreken; —**achtig** (*als leem*), bn.; —er, —st: *een —e bodem of grond.*

Lee'man (*ledepop*), m. —mans, —mannen.

Lee'men 1 (*met leem bestrijken*), leemde, heeft geleemd: *de wanden van een hut —*; **2** (*van leem, met leem overdekt*), bn.: *de — wanden eener hut, een — dorschvloer.*

Leem'groeve (*groeve, waar men leem uit graaft*), v. —groeven; —**kuil** (*kuil, waar men leem uit delft*), m. —kuilen; ook: —**put** (*leemkuil*), m. —putten.

Leem'te (*gebrek, gemis, uitlating*), v. leemten: *er is een — in die methode, in dat betoog*, er komt niet in voor, wat er in voorkomen moest; zie Lacune; Omissie.

Leen (*een heerlijk goed, dat een edelman in bezit hield; later: erfelijk grondbezit van den leenman*), o. —en: een zwaard—, een spille— of konkel—, een achter—, zie ald., alsmede Feudum; verder in de bijw. uitdrukkingen: *te — geven, vragen, ontvangen*; ook, *ter —*.

Leen'bank (*[stedelijke] instelling, die kleine voorschotten geeft tegen onderpand van huishoudelijke en andere zaken*), v. —banken; meestal: Bank v. Leening of Lommerd, Boerenleenbank.

Leen'breuk, v. —breuken, zie Felonie; —**brief** (gesch. *schriftelijke toekenning van een leengoed*), m. —brieven; —**eed** (*eed v. trouw aan zijn leenheer*), m. —eeden.

Lee'nen (1 *tijdelijk in leen of ter leen geven*; 2 *te leen ontvangen*), leende, heeft geleend: *iem. een boek —*; zegsw. *de hand tot iets —*, behulpzaam zijn, helpen; zegsw. *iemand het oor —*, naar hem met aandacht luisteren; *zijn naam tot iets —*, met zijn naam d. i. gezag, kredict iets steunen; 2 *een boek, geld, een paraplu van iemand —*.

Leen'heer (gesch. *keizer, koning, eigenaar van een leen*), m. —heeren; —**heerschap** (*het leenheer-zijn*), o. gmv.

Lee'ning 1 *de daad van leenen* 2 *de geldsom, die men leent, d. i. in leen geeft of ontvangt*), v. —en: 1 *het land moest — op — sluiten*, geldleening; *een gedwongen — was het dreigement*; *de bank van —*, zie ald. en Lommerd; 2 *een — van tien millioen terugbetalen.*

Leen'laten, m. mv.: gesch. de — hadden een hoeve van den heer in leen, hadden hand- en spandiensten en moesten schot en lot betalen; zie: Hofhoorige of Liten; —**man** (*edelman, die een heerlijk goed in bezit had, vazal*), m. —mannen; —**manschap** (*het leenman-zijn*), o. gmv.; —**plicht** (*wederkeerige verplichting van leenheer en leenman*), m. —en; —**recht** (*samenstel van leenwetten*), o. gmv.; —**roe'rig** (*afhankelijk als leen*), bn.: *een goed — maken*; —**roe'righeid,** v. gmv., zie Feudaal; —**spreuk** (*overdrachtelijke uitdrukking*), v. —spreuken; —**spreu'kig** (*figuurlijk*), bn.; —**stelsel** (gesch. *het stelsel van in-leen-geven, het feudale stelsel*), o. gmv.; —**verheffing** (gesch. *het overdragen van zijn goederen door een vrije aan een heer*), v. —en.

I. Leep (*slim, doortrapt*), bn. en bw.; leeper, leepst: *een leepe vent*, sluw, loos; misschien etymologisch hetzelfde als Leep **II.**

II. Leep (*druipoogig*), bn.: *met leepe oogen.*

III. Leep (grondbeteekenis en oorsprong onbekend, alleen in zegsw.): *van de — krijgen* (Vondel), slaag krijgen; vero.

Lee'perd (*looze schalk, slimmerd*), m. —s.

Leep'heid, lee'pigheid (*sluwheid*), v. gmv.

Leepoog (*traanoog, druipoog; persoon met druipoogen*), o. —ogen; in de laatste bet. m. en v. —ogen; —**oo'gig** (*leepoogen hebbende*), bn.: *de —e Lea*, Gen. 29 : 17.

I. Leer (*leering*), v. gmv.: *dit zij u tot een —; ergens in de — zijn; de — van Mozes, de Christelijke —, de leer van Mohammed*; zie: Geloofs—, Kerk—, Zedenleer.

II. Leer (*ladder*), v. leeren. spreekt.

III. Leer (*leder*), o. gmv.: zegsw. *zoo taai als —*, zeer taai; *van — trekken*, den degen uit de scheede trekken, gaan-vechten, fig. iem. met woorden aanvallen; — *om —*, of *lap om —*, met gelijke munt; *'t is goed riemen snijden uit een andermans —*; zie Riem.

Lee'raar (*onderwijzer bij het M. O. of aan een gymnasium*; vroeger: *dominee, predikant*), m. —s of —raren, zie Docent.

Lee'raarsambt (—*betrekking*), o. —ambten; —**betrekking** (*positie als leeraar*), v. —en.

Lee'raarschap (*het zijn, het ambt van leeraar*), o. gmv.

Lee'raarsvergadering (*school-*; ook: *vakvergadering van leeraren*), v. —en.

Leer'achtig, bn.; zie Lederachtig.

Lee'raren (*leeren, onderrichten, onderwijzen; prediken*), leeraarde, heeft geleeraard.

Leerares' (*dame als leeraar*), v. —sen.

Leer'begrip (*grond of systeem eener leer of van het leeren*), o. —begrippen: *kort — van een wetenschap.*

Leer'bereiden (*leermaken, —looien*), o. gmv.; —**bereider** (—*looier*), m. —s.

Leer'boek (*handboek, studieboek*), o. —boeken: *e. — der wiskunde, d. geschiedenis enz.*

Leer'dicht (dichtk. *gedicht, dat in dichterlijke taal een reeks van gedachten over eenig onderwerp uiteenzet*), o. —en: het onderwerp van een — is wetenschappelijk, of ontleend aan kunst, godsdienst of het maatschappelijk leven, b.v. Bilderdijks *Ziekte der Geleerden*; zie Didactische poëzie.

I. Lee'ren 1 (1 *onderwijzen, onderwijs geven in, doen kennen, vaardigheid in iets doen verkrijgen*; 2 *in 't geheugen opnemen; zich kennis of vaardigheid trachten eigen te maken*; 3 *africhten tot; dresseeren*), leerde, heeft geleerd: 1 *de onderwijzer leert de jeugd; vader leert Jan lezen; iem. zingen, dansen, dammen, schaken —; iem. een ambacht, een kunstje —; leerend proza*, proza, dat zich vooral tot het verstand richt b.v.

de *Verhandeling*, de *Redevoering*; zegsw. *ze zullen hem wel mores* —, hem tot zijn plicht brengen, zie M o r e s, ook: *ik zal het hem wel* —; spreekw. *Nood leert bidden*, zie N o o d; 2 *een les* —, *Fransche termen* —, *een vreemde taal* —, *iets van buiten* —, *hij doet zijn best om viool te* — *spelen*; 3 *een hondje door een hoepel* — *springen*, *een zijs op de kruk*; —, *een paard den telgang* —; wordt — door een onbep. wijs gevolgd, dan kan in de volt. tijden de onbep. wijs of wel het volt. deelw. van — gebezigd worden: *hij heeft bij dien baas* — *werken of geleerd te werken*; **2** (*het onderwijzen, onderwijs, onderwezen worden*), o. gmv.: *mijn* — *is spelen, het* — *valt hem moeilijk*; *dat* — *kost veel geld*, zie ook G e l e e r d, bn. en G e l e e r d e.

II. Lee'ren (*van leder*), bn.: *hier zijn* — *schoenen, een* — *tasch, een* — *portemonnaie.*

Leer'gang (*cursus, methode*), m. —en; —**geld** (*schoolgeld; geld, dat voor onderwijs in eenig vak moet betaald worden*), o. —gelden: zegsw. *hij moest* — *betalen*, door schade werd hij wijs.

Leergie'rig (*begeerig om te leeren, gaarne leerende, weetgierig*), bn.; —**er**, —st: —*e knapen.*

Leer'graag (*gretig naar kennis, gaarne leerende*), bn.; —grager, —graagst: —*grage jongelingen*; als zn. m. en v.: *de kleine* —.

Lee'ring (1 *onderricht, onderrichting*; 2 Prot. *onderwijs in den godsdienst; catechesatie*), v. —en, in de bet. 2 gmv.: 1 *naar* — *luisteren*; 2 *naar de* — *gaan.*

Leer'jaar (1 *jaar, waarin iem. leerende is*; 2 *schoolklas, studiejaar*), o. —jaren: 1 *die knaap is nog in zijn* —*jaren*, schooljaren, onder de 12; 2 *het eerste, het tweede* —; —**jongen** (*jongmaatje, knaap, die bij een baas in de leer is*), m. —jongens; —**kracht** (*onderwijzer, leeraar*), v. —en: *aan die school zijn goede* —*en*; —**kring** (*concentrisch deel van een leergang*), m. —en.

Leer'ling (*scholier, kweekeling; iem., die onderwijs ontvangt*; ook: *aanhanger, volgeling*), m. en v. —en, vr. ook —**e**: *de 72* —*en des Heeren*, jongeren; *een* — *v. Rembrandt*; *hij is* —*-apotheker, die heer is* —*-consul.*

Leer'lingschap (*het leerling-zijn*), o. gmv.

Leer'looien (*het bereiden van leder*), o. gmv.; —**looier** (*leermaker*), m. —s; —**looierij** (*werkplaats v. d. leerlooier*), v. —en.

Leer'meester (*onderwijzer*), m. —s; —**es'**, v. —sen: *een bekwaam* —, *een degelijk* —; *de ondervinding is een harde* —*esse* (K o e t s v e l d); —**meisje** (*meisje, dat in-de-leer is*), o. —s; —**middel** (*hulpmiddel bij het onderwijs*), o. —en: *kaarten, atlassen, globes zijn* —*en*; —**plan** (*plan, volgens hetwelk de leerstof over den geheelen leertijd methodisch wordt verdeeld*), o. —plannen; —**plicht** (*wettelijke verplichting tot het ontvangen van onderwijs*), m. gmv.; —**plich'tig** (*vallende onder de leerplichtwet*), bn.: —*e kinderen*; —**plichtwet** (*wet van 7 Juli 1900, regelende het schoolbezoek voor kinderen tot hun 12de levensjaar*), v. gmv.; —**reue** (*preek*), v. —redenen; —**rijk** (*rijk aan leering*), bn.: —*e lessen*; —**school** (*elke school*, inz. *de oefenschool, verbonden a. e. kweekschool*), v. —scholen: fig. *een* — *is het menschelijke leven.*

Leerstel'lig (*de geloofsleer, de dogmen betreffende*), bn.: — *onderwijs*; zie D o g m a t i s c h.

Leer'stelling (*grondbeginsel eener leer, dogma*), v. —en; —**stelsel** (*stelsel v. dogma's*), o. —s; —**stelsel** (*wijze v. leeren, methode*), o. —s; —**stoel** (*katheder, kansel; ambt van hoogleeraar*), m. —en; —**stof** (*de te onderwijzen kundigheden*), v. gmv.: *verdeeling der* —; —**stuk** (*geloofswaarheid, dogma*), o. —ken; —**tijd** (*leerjaren, schooljaren*), m. gmv.; —**toon** (*wijze of toon, voortvloeiende uit de persoonlijkheid des onderwijzers*), m. gmv.

Leer'touwen (*het bereiden van leer*), o.; —**touwer** (*leerlooier*), m. —s; —**touwerij'** (*leerlooierij*), v. —en.

Leer'traag (*onwillig of lui in het leeren, dom*), bn.: *onderwijs moeten geven aan de* —*trage jeugd* (Mult.).

Leer'trant (*leerwijze,* —*toon*), m. gmv.

Leer'vak (*vak van onderwijs*), o. —vakken: *de lagere school reeds heeft tal van* —*vakken*; —**vorm** (*trant van onderwijs, manier*), m. —en: *de* — *is ook de vorm van inkleeding bij het onderwijs, de spreektrant, die zich richt naar den trap van ontwikkeling, waarop de scholier staat*; —**wijs,** —**wijze** (*de methode, die men volgt bij het onderwijzen*), v. —wijzen; —**zaam** (*leergierig*), bn.; —zamer, —st: *een* — *kind*; ook: *een* — *boek*, nuttig, onderwijzend; *een* —*zame les*, leerrijk; —**zucht** (*ijver om te leeren, leergierigheid*), v. gmv.

Lees'baar (*kunnende gelezen worden*), bn. en bw.; —der, —st: *een* — *handschrift*; — *schrijven, hij schrijft een* —*bare hand*, duidelijk; fig. *een* —*bare stijl*, aangenaam of prettig om te lezen.

Lees'beurt (*beurt van al lezend iets voor te dragen in eenig gezelschap, in eenigen kring*), v. —en: *een* — *vervullen, een* — *op zich nemen*, zie S p r e e k b e u r t; —**bibliotheek** (*boekerij, bestaande uit werken, die hetzij gratis, hetzij tegen een kleine vergoeding aan het publiek ter lezing worden verstrekt*), v. —theken; —**boek** (*boek, waaruit leerlingen leeren lezen*), o. —en; —**gezelschap** (*vereeniging van personen, die op gezamenlijke kosten tijdschriften en boeken koopen en in vaste volgorde laten circuleeren*), o. —pen; —**honger** (*innerlijke behoefte aan lectuur*), m. gmv.: *de* — *bij de volksklasse*, zie V o l k s b i b l i o t h e e k; —**inrichting** (*inrichting, waar men tegen een bepaalde bijdrage of gratis boeken of tijdschriften ter lezing kan bekomen*), v. —en; —**kabinet** (—*kamer,* —*zaaltje*), o. —ten; —**kamer** (*vertrek v. e. sociëteit, hotel enz. waar kranten en tijdschriften ter lezing liggen*), v. —s, zie L e e s t a f e l; —**leerwijze** (*methode, volgens welke men een kind leert lezen*), v. —n: *de* — *van Bouman*; —**les** (*les uit een leesboek, die moet gelezen worden; onderwijs in 't lezen*), v. —lessen; —**lust** (*lust in het lezen*), m. gmv.: *den* — *opwekken, den* — *aanwakkeren*; —**mis** (R.-K. *stille Mis*), v. —sen; zie M i s; —**museum** (*gebouw met één of meer zalen, waarin de leden de nieuwste boeken, tijdschriften enz. ter lezing vinden*), o. —s, —musea; —**oefening** (*oefening in 't leeren lezen*), v. —en: *een* — *houden met zijn scholieren*; —**onderwijs**

(*onderricht in het technisch en verstandelijk lezen*), o. gmv.

Lees'ster (*vrouw, die* b.v. *koffie, erwten leest of schift*), v. —s; zie Lezen 4.

Leest (1 *vorm v. h. lichaam, gestalte, taille*; 2 *vorm van een schoen, meest van hout*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —en: 1 *jongens recht van —, een tengere —, een fijne, een slanke —*; 2 *een houten, een metalen —, schoenen nog eens op de — zetten, slaan*; fig. *op dezelfde — schoeien*, naar hetzelfde model maken of inrichten, b.v. twee scholen, twee sanatoria; *het zijn lieden van één —*, slag, stand, richting; *op een andere — schoeien*, anders inrichten, regelen; zegsw. *schoenmaker blijf (hou je) bij je —*, zie Schoenmaker.

Lees'tafel (*tafel in café of sociëteit, waarop kranten enz. ter lezing liggen*), v. —tafels.

Lees'teeken (spraakk. *schei -of zinteeken, woordteeken*), o. —s: *een — dient om den lezer het opvatten gemakkelijker te maken.*

Lees'tenhout (*hout voor schoenmakerslees-ten*), o. gmv.; —**maker**, m. —makers.

Lees'toon (*toon, waarop gelezen wordt*), m. —tonen: *de — moet vooral natuurlijk zijn*; —**trant** (*manier, waarop gelezen wordt*), m. gmv.; —**trommel** (O.-I. *blikken trommel ter verzending v. d. wekelijksche lectuur v. h. leesgezelschap*), v. —s; —**wijze, —wijs** (*leestrant*), v. —wijzen; —**zaal** (*groot leesvertrek; inrichting, waar ieder gratis boeken, tijdschriften enz. kan lezen*), v. —zalen: *een openbare —*, voor ieder of voor ieder lid toegankelijk; *een subsidie aan de openbare —zalen.*

Leeuw (1 *een groot en sterk katachtig roofdier, zinnebeeld van macht en koninklijke waardigheid*; 2 *teeken in de wapenkunde*; 3 *teeken op uithangborden*; 4 *naam van ridderorden*; 5 *naam van sterrenbeelden*), m. —en: 1 *de — is de koning der dieren; de gele, wollige —* (v. Deyssel); fig. *zij vochten als —en*, verwoed; 2 *de roode —*, wapenteeken van Holland, *de zwarte —*, dat van Vlaanderen; *een klimmende, een getongde —*, liebaard; 3 *in den gouden —*; 4 *hij heeft den Nederlandschen — gekregen*, zie Ridderorde; 5 *de groote en de kleine —*; de — is ook het vijfde teeken in den Zodiak of Dierenriem.

Leeu'wenaandeel, o.; zie Leeuwendeel; —**bek** (*tuinbloem of sierplant*), m. —bekken, volkst.: Leeuwenmuil; —**daalder** (*oude Hollandsche zilvermunt van f 2.50, waarop een groote leeuw zonder schild: na 1575 in verschillende gewesten geslagen*), m. —s, —**deel** (*het voornaamste of grootste deel*), o. gmv.: *het — nemen of krijgen*, de uitdr. is ontleend aan een der fabelen van Aesopus; —**haar** (*haar van een leeuw*), o. —haren; —**hart** (fig. *buitengewoon moedig man*), o.: *Richard —*, koning van Engeland (1189—'99); —**hok** (*in een diergaarde het hok v. e. leeuw*), o. —hokken; —**hol** (*verblijf van een leeuw*), o. —holen; —**huid**, v. —en, fig. *een — aantrekken*, den schijn van moed aannemen; —**jong** (—*welp*), o. —en; —**klauw** (1 *klauw v.e. leeuw*; 2 *roosbloemige plant*), m. —en: 1 *de gewelddige —*; 2 *de gelobde —, de kleine —*; —**kuil** (*gemaakt hol voor leeuwen*), m. —en: *Daniël in den — (Bijbel)*; —**manen** (*lange nekharen van den leeuw*), v. mv.; —**moed** (fig. *buitengewone moed*), m. gmv.; —**muil** (*muil v. e. leeuw; lipbloemige sierplant met bloemen, eenigszins lijkend op den bek v. d. leeuw*), m. —en, ook: Leeuwenbek; —**oog** (*oog van een leeuw*), o. —en; —**oor**, o. —ooren; —**staart**, m. —staarten; —**tand** (eig. *tand van een leeuw*; ook: *wilde herfst -of hondsbloem*), m. —en; —**welp** (—*jong*), o. —en.

Leeu'werik (dierk. *kegelsnavelige zangvogel, die al stijgende zingt*), m. —en: *de veld—, de kuif—, de boom—; de — is een der weinige onzer vogels, die onder het vliegen zingen.*

Leeu'weriksjacht (*jacht op leeuweriken*), v. gmv.; —**kooi**, v. —en; —**nest**, o. —en; —**net** (*vangnet voor leeuweriken*), o. —netten; —**zang**, m. gmv.

Leeuwin' (*wijfjesleeuw*), v. leeuwinnen.

Lee'water, o. gmv.; zie Ledewater.

Lef (Hebr. *moed, durf*), o.: *kom op, als je — hebt; je moest het — eens hebben!*

Leg (*het leggen der vogels, der hoenders*), m. gmv.: *de kippen zijn al aan of van den —.*

Le'ga (*verbond, verbintenis; legeering, metaalvermenging, het allooi van munten*), v. in de 1ste bet. —'s, in de 2e gmv.

Legaal' (*wettig, regelmatig, overeenkomstig de bestaande wetten*), bn. en bw.; —galer, —st.

Legaat' 1 (*testamentaire beschikking van den erflater over een bepaald goed, over een bepaalde soort goederen of over een vruchtgebruik*; ook: *datgene, wat krachtens zoodanige beschikking verkregen wordt*), o. legaten; zie Erfstelling; **2** (*pauselijk gevolmachtigde, tijdelijke of wel vaste gezant*), m. legaten.

Legalisa'tie (*verklaring door de bevoegde autoriteit, dat iets echt is; wettiging; gerechtelijke bekrachtiging*), v. gmv. (s = z).

Legaliseeren (*wettig maken, geldig in rechten maken, voor echt verklaren*): *de burgemeester kan een handteekening —.*

Legaliteit' (*wettigheid*), v. gmv.

Legata'ris (*iem., aan wien een legaat 1 vermaakt is*), m. en v. —sen; zie Legaat 1.

Legateeren (*bij legaat vermaken*).

Lega'tie (*het gezantschap*; ook: *het gebouw*), v. —s, legatiën: *de Engelsche —.*

Lega'tur (Lat. *men leze*).

Lega'tor (*erflater, die een legaat gemaakt heeft*), m. —s; zie Testateur.

Leg'boor (*uitsteeksel aan het achterlijf van kevers*, b.v. *van meikevers, tot het boren van gaatjes, om er de eieren in te leggen*), v. —boren.

I. Legeeren, —**ing**, v.; ook, Legateeren.

II. Legeeren (*twee metalen samensmelten*); —**ing** (*metaalmengsel*), v. —en: *brons is een — van koper en tin*; ook, Compositie.

Le'ge feren'da (Lat. [*Daar moet in voorzien worden*] *door een uit te vaardigen wet*).

Legenda'rius (*schrijver v. legenden*), m. —darii.

Legenda'risch (*tot de legende behoorende; volgens een legende; fabelachtig; bejaamd*), bn.: *het vrouwtje van Stavoren in haar — bestaan; —e overleveringen.*

Legen'de (1 eig. *wat gelezen moest worden, vooral levens van Heiligen*; 2 later: *een niet op historische gronden berustend verhaal*, d. i. *een verhaal, dat op de volksoverlevering berust*; 3 *omschrift, randschrift van een munt of gedenkpenning*; 4 *verklaring van teekens op een landkaart, op een plan*), v. —n: 1 *de Legenda Aurea v. d. aartsbisschop Jacobus a Voragine uit de tweede helft van de 13 eeeuw*, zie ook Acta Sanctorum; *de — van St.-Servaas, van Beatrijs, van Sinte-Patricius' Vagevuur enz.*; 2 *de Ned. legenden van Jacob van Lennep*, dichterlijke geschiedverhalen; 3 *God zij met ons is de — onzer guldens en rijksdaalders*; 4 *de — op landkaarten dient ter verklaring van gebruikte teekens voor steden, tram- en spoorwegen, rivieren enz.*

Le'ger (1 *ligplaats*; 2 *heir, krijgsmacht*), o. legers: 1 *het — van een haas enz.*; *de zieke lag op zijn —*, d. i. bed; 2 *ons — heeft een mobiel gedeelte* (veldleger) *en een bezettingsgedeelte* (vestingtroepen); **—aanvoerder** (*bevelhebber*), m. —s; **—afdeeling** (*divisie, regiment, compagnie enz.*), v. —en; **—bende** (*krijgsschaar*), v. —benden; **—commandant** (*veldheer*), m. —en; **— des Heils**, o., zie Heilsleger.

Le'geren (*ergens kampeeren*), legerde, heeft gelegerd: *de troepen legerden op de heide*; refl. *zich —*: *de troepen legerden zich om de stad*, sloegen hun legerplaats op.

Le'gerhoofd (*bevelhebber van een leger*), o. —en; **—korps** (*legerafdeeling als één eenheid*), o. —en; **—macht** (*krijgsmacht*), v. —en; **—plaats** (*kamp*), v. —en; **—schaar** (*heirschaar, troepenmacht*), v. —scharen; **—sterkte** (*numerieke sterkte v. e. leger*), v. gmv.; **—tent** (*veldtent*), v. —en; **—trein** (*legertros*), m. —en; **—tros** (*voertuigen, pakkage, munitie enz. van een leger*), m. —sen.

Le'gerstede (*bed, ligplaats*), v. —n.

Le'ges (Lat. mv. van *lex* = wet; *legesgelden, bepaalde bijverdiensten der ambtenaren voor zekere werkzaamheden, schrijfkosten*), v. mv.; zie Emolumenten.

Leg'gen (factitief van *liggen*: *doen liggen*), legde (lei of leide), heeft gelegd (geleid): *een kind te bed —, een hond aan den ketting —, goed op de bleek —*; *een pleister op de wonde —*; *de kiel van een schip —*; *hoepels om een vat —*; *bezetting in een stad —*; fig. *iem. lagen —*, hem strikken spannen; *iem. de kaart —*, hem waarzeggen uit de kaarten; *de zweep over de paarden —*, ze aanzweepen; bij uitbr. *de vogels — eieren*; zegsw. *een stad in de asch —*, verbranden; *bekwaamheid aan den dag —*, toonen; *iem. iets ten laste —*, hem van iets beschuldigen; *het hoofd in den schoot —*, zich onderwerpen; *de hand aan iets —*, er mee beginnen; *de laatste hand aan iets —*, zie Hand; *iem. iets in den weg —*, hem tegenwerken; ook: *zich —*: *zich te slapen —, zich te bed —*; zie: Afleggen, Beleggen, Inleggen, Opleggen, Toeleggen, Uitleggen, Verleggen, Weerleggen.

Leg'ger (*steekbalk, vloerbalk*; *zwaar register o.a. v.h. kadaster*), m. —**s**.

Le'gio 1 (Lat. *legioen*: *zeer groot aantal*), o.: *— dansende muggen*; **2** (*ontelbaar*), bn.: *zijn schulden zijn —*. (g = g).

Legioen' (1 *Romeinsche legerafdeeling van 3—6 duizend man*; ook: *legerafdeeling der eerste Fr. republiek*; 2 *zeer groot aantal*; 3 *de naam eener Fr. ridderorde*), o. in bet. 1 en 2 —en, in bet. 3 gmv.: 1 *Varus, geef mij mijn —en weer*, woorden van keizer Augustus, op het bericht dat Varus in het Teutoburgerwoud door Arminius in 9 n. Chr. verslagen was, thans spreekw. bij het lijden van een groot verlies; *de —en van den Rijn kozen in 69 n. C. Vespasianus tot keizer*; 2 *—en van Engelen*; 3 *het — van eer*, Fr. ridderorde door den consul Napoleon ingesteld voor burgerlijke en militaire verdiensten, op 19 Mei 1802. (g = g).

Legislatief' (*wetgevend*), bn.: *de —tieve macht*: Ministers, Kamers, Koningin.

Legislatuur' (*wetgevende macht*), v. gmv.

Legitiem' (*echt, wettelijk, rechtmatig*), bn.: *het —e koningschap*; *legitieme portie*, wettelijk erfdeel, d.i. een gedeelte der nalatenschap, toekomende aan natuurlijke erfgenamen in de rechte lijn, waarover de erflater niet bij schenking, of testament heeft mogen beschikken. (g = g).

Legitima'ris (*rechthebbende op een wettelijk erfdeel*), m. en v. —sen. (g = g).

Legitima'tie (*verklaring, dat iets wettig, echt is*; *het echten van kinderen, vóór het huwelijk geboren*), v. gmv.: *een —bewijs*, bewijskaart, dat men de wettelijke persoon is, b.v. zijn *—kaart* toonen als inspecteur v. d. arbeid. (g = g).

Legitimeeren (*wettigen, voor echt verklaren*): *zich —*, zijn volmacht toonen; bewijzen, dat men de persoon is, voor wien men zich uitgeeft, b.v. als ambtenaar. (g = g).

Legitimist' (*aanhanger of voorstander der legitimiteit*, inz. *der Bourbonsdynastie in Frankrijk*), m. legitimisten. (g = g).

Legitimiteit' (*echtheid*; *wettigheid v. regeering of geboorte*), v. gmv. (g = g).

Leg'kaart (*speelgoed voor de jeugd*), v. -en: een — is een op hout geplakte prent, welke in bochtige stukjes, die in elkaar sluiten, is gezaagd; het is de taak der jeugd, als die stukjes uit elkaar zijn gedaan, ze weer in elkaar te passen; ook, Legprent; **—penning** (*rekenpenning, penning, waarmede gelegd wordt bij 't rekenen: in gebruik in de 14e—17e eeuw*), m. —penningen; **—prent** (*legkaart*), v. —prenten: *e. Neurenberger* — (C. O.).

Leg'tijd (*tijd, waarin de kippen leggen*), m.

Leguaan' (dierk. *kamhagedis*), m. leguanen.

Legumi'ne (*eiwitstof uit planten*), v. gmv.

I. Lei (*delfstof, donkergrijs en dunbladig gesteente*), o. gmv.; als voorwerpsnaam, v. —en: *de schoolkinderen schrijven op —en*, zie Schalie; *een beschoten kerkdak met —en gedekt*, zie Leidekker; zegsw. *een schoone — hebben*, de schuld afgedaan hebben, zie Tabula rasa; *met een schoone — beginnen*, aanvangen zonder precedenten of zonder schuld.

II. Lei (*munteenheid in Roemenië*, ± *f 9.48*), v. —'s.

III. Lei (Z.-Ned.: *laan, avenue*), v. —en: *de schoone Keyzer—, de Kunst— te Antwerpen.*

IV. Lei (*manier, soort*), alleen in samen-

stell. evenals *-hande*: *eenerlei enz.*, verg. ook: Allerlei, Eenigerlei.

Lei'band (*band, die het kind om het middel gedaan wordt en waaraan men het leert loopen*), m. —banden: zegsw. *aan den — loopen*, zich door anderen laten leiden, de noodige zelfstandigheid missen, b.v. *aan den — loopen van een politieke partij, aan den - loopen v.e. vriend, een ambtgenoot enz.*

Lei'boom (*oplei- of latboom*), m. —boomen.

Lei'dekker (*ambachtsman, die daken*, inz. *torens, met leien bedekt*), m. —dekkers.

I. Lei'den (*stad in Z.-Holland aan den ouden Rijn*), o.: gesch. *het beleg van* — (25 Mei—30 Oct. '74), *Leidens ontzet*; *de stichting der Hoogeschool te* —, 8 Febr. 1575, zie Dies natalis; *dat loopt met een Jantje-van— af*, daar komt niets van; *zich met een Jantje-van-— ergens afmaken*, zie Jantje-van-Leiden; zegsw. *nu was — in last*, in nood; *nu was — ontzet*, uit den nood; **—aar** (*inwoner v. d. stad Leiden*), m. —s, —aren.

II. Lei'den (*doen gaan, voeren, ergens brengen, een richting geven aan iets*), leidde, heeft geleid: *een blinde —, een paard bij den toom —, een misdadiger naar de gevangenis —, kinderen naar school —; een onderneming —, een vergadering —; het water in buizen door de stad —*; bij uitbr. *een boompje —*; zegsw. *iem. om den tuin —*, zie Tuin; *een deugdzaam leven —, een losbandig leven —*; ook: *— naar: deze weg leidt naar het bosch, naar het dorp*; zie: Geleiden, Herleiden, Inleiden, Opleiden, Verleiden; **—er** (*iem., die leidt, bestuurt, aanvoert*), m. —s: *de — van de regeering, van een handelszaak, van een wetenschappelijken cursus, van een godsdienstoefening, van een opstand.*

Lei'ding (1 *het leiden, bestuur*; 2 *datgene, waardoorheen of waarlangs iets wordt geleid*), v. —en, in bet. 1 gmv. : 1 *de blinde vertrouwt op de — van zijn hond*; *de — eener vergadering*; *wetenschappelijke — genieten* b.v. aan een universiteit; sport. *de — nemen*, de voorste zijn; *de — Gods*, bestuur; verg. Aanleiding, Handleiding; 2 zie Gas—, Waterleiding, ook: Electrische leiding.

Lei'dingwater (*water uit de waterleiding*), o. gmv.; verg. Bron—, Put—, Welwater enz.

Lei'draad (*al, wat leidt*; *beknopte handleiding*), m. —draden: *een — der geschiedenis*, tijdtafel, beknopte handleiding; verg. Richtsnoer en Ariadne.

Leidsch (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Leiden*), bn.: *— laken*; *een — hoogleeraar, een — student*; *—e kaas*; *het — herinneringsfeest in Oct., de —e kroniek*; nat. *de —e flesch*, condensator van electriciteit, uitgevonden door den —en hoogleeraar P. van Musschenbroek in 1750.

Leid'sche flesch', v., zie Leidsch.

Leid'sel (eig. *leid-zeel* d. i. *touw, toom, lederen teugel, riem*), o. —s; ook, Leisel.

Leids'man (*leider*; fig. *leermeester*), m. —lieden.

I. Leid'ster (*begeleidster, leidsvrouw*), v. —s.

II. Leid'ster, —star (*poolster, baak*), v. —sterren, —starren,

Leids'vrouw (*leidende vrouw*; fig. *gids*), v. —vrouwen: *de deugd is de beste —.*

Lei'en (*van lei gemaakt*), bn.: *een — bekleeding van een vochtigen muur.*

Lei'endak (*beschoten dak met leien gedekt*), o. —daken: zegsw. *dat gaat, loopt, rolt van een —je*, gemakkelijk, snel, vlot.

Lei'groeve (*groeve, waaruit leisteen gewonnen wordt*), v. leigroeven.

Lei'jonker (*bruidsleider*), m. —jonkers.

Lei'kleur (*blauwachtige, vale kleur*), v. gmv.

Lei'kleurig (*een leikleur hebbende*), bn.: *—e regenwolken, een —e regenjas of -mantel.*

Lei'reep (*leidsel, deel v. d. toom*), m. —en.

I. Leis (Fr. *laisse*, slappe band: *koppelriem voor jagershonden*), v. leisen; ook: Leist.

II. Leis v., zie Leisen.

Lei'sel, o. leisels; zie Leidsel.

Lei'sen (*Middeleeuwsche godsdienstige gezangen, meestal beurtzangen*), v. mv.: *Kerst—, Paasch—.*

Leist (*leizeel, koppelriem*), v. —en; zie Leis.

Lei'zeel (*leiriem, teugelreep*), o. —zeelen.

Lek 1 (*water doorlatende*), bn.: *een — vat, lekke schoenen, het schip raakte —*; bij overdr. *een lekke fluit*, gebarsten; **2** (*lekgat*), o. —ken: *het wijnvat viel en kreeg een —*; **3** (*het lekken*) m. gmv.: *de — op den zolder hield niet op.*

Lek'bier (*uitgelekt bier dat opgevangen is, minderwaardig bier*), o. gmv.

Le'ken (dicht. *droppelen*), leekte, heeft geleekt: *het bloed leekte uit de wonde.*

Lek'honig, —honing (*honigzeem*), m. gmv.

Lekka'ge (*het lekken*, ook: *lek, lekgat*), v. lekkages: *een — aan het dak.* (g = zj).

I. Lek'ken (*vocht droppelsgewijze doorlaten, een lek hebben*), lekte, heeft gelekt: *dit biervat lekt, deze kraan lekt, de dakgoot lekt*; ook: *de dijk lekt hier*, laat water doorsijpelen; *het lekt op den zolder*, er is een lek.

II. Lek'ken (*likken*, in hoogeren stijl, inz. van vlammen; nog gewoonlijk lekte, heeft gelekt: *de vlammen lekten aan de kozijnen van het brandende gebouw.*

Lek'ker 1 (*aangenaam van smaak, smakelijk*; *kieskeurig*), bn. en bw.; —der, —st: *een —e taart, dat is — eten en drinken, hij is nog al — uitgevallen*; *dat ziet er — uit*; *dat riekt —*, verg. Welriekend; *de zieke zat — in 't zonnetje*, behaaglijk; bij uitbr. *niet — zijn*, onwèl zijn, een weinig ongesteld; *zich niet — gevoelen*; zegsw. *iem. — maken*, hem aangenaam stemmen door verwachtingen bij hem op te wekken; *dat is — mis*, dat is mis en ik ben er blij om; O.-I. *zich — maken*, het officiëele of visitegewaad afleggen voor huistoilet met muilen; **2** zn., o. gmv.: *— is een vinger lang*, alle genot is maar kort van duur.

Lek'kerbeetje (*lekker hapje*), o. —s; **—bek** (*smuller, fijnproever*), m. en v. —bekken; **—bekken** (*smullen*), lekkerbekte, heeft gelekkerbekt; **—bekkerij'**, v. —en; **— maken** (*doen verlangen*): *iem. —*; **—maker** (*iem., die bij een ander begeerten opwekt*), m. —s; **—mond** (*lekkerbek*), m. en v. —en; **—nij'** (*snoepgoed*), v. —en: *van — houden*; ook: *tarbot is voor mij een —*, iets lekkers; verg. Delicatesse.

Lek'kers (2e nvl. van *lekker*, nl. *iets lekkers*,

allerlei gebak, snoepgoed, bonbons), o. gmv.
Lek'kertand (*lekkerbek*), m. en v. —tanden: —, *wat zou het zijn als aangebrand!* (Staring).
Lek'kertjes (*aardig*), bw.: *wij hebben hem — gefopt*; *ze aten alles — op*, fijntjes, smakelijk.
Lek'steen (*poreuze zandsteen, waardoor water heenzijgt, filtreersteen*), m. —steenen.
Lel (*afhangend velletje of lapje*), v. lellen: *de — van ons oor, de lellen van een haan*, afhangende beklellen; zie ook H u i g.
Le'liaard (*destijds, Vlaming der Fr.-gezinde partij in het graafschap Vl.*), m. —s: — was in de dagen van Breydel en de Coninck een schimpnaam, de term bevat een zinspeling op de leliën van 't Fr. wapen van dien tijd; zie: K l a u w a a r d en G u l d e n s p o r e n.
Le'lie (1 plantk. *eenzaadlobbige bloem*; 2 *heraldisch teeken in het wapen der Fransche koningen uit het huis Bourbon*), v. leliën, lelies: 1 *de witte —, de gele —*, ook *dag—, affodil* (zie ald.) genoemd; *het —tje der dalen*, een meibloempje, dat veel voorkomt in de schaduw der bosschen, zie ook D a l k r u i d; *de witte* — is het zinnebeeld van onschuld, reinheid, kuischheid; 2zegsw. *de leliën spinnen niet*, de Fr. kroon is niet erfelijk in de vr. linie; —**achtigen** (plantk. *eenzaadlobbige plantenfamilie met knollen, bollen of wortelstokken*), v. mv.: *de — zijn in tal van soorten meest in de gematigde luchtstreek te vinden*, zie L e l i e; —**blank** (*blank, wit als een lelie*), bn.: *haar — gelaat* (Bild.).
Le'lietje-der-da'len, o. —s-der-dalen, zie L e l i e.
Le'liewit (*blank als e. lelie*), bn.: —*witte handen.*
Lel'len (*vervelend snappen*), lelde, heeft gelel: *hij lag mij aan 't oor te —*, d. i. telkens weer hetzelfde te zeggen, te zaniken.
Lem'ma (*leen- of hulpstelling, voorloopige stelling; lijfspreuk, devies*), o. lemmata, lemma's.
Lem'men (*vleiend praten, fleemen*), lemde, heeft gelemd: *zij wist al —d haar zin te krijgen.* vero.
I. Lem'mer of **Lem'met** (*dun blad metaal, scherp deel van een mes of zwaard*; bij uitbr. *kling, sabel*), o. —en, —s: *het — van een degen, van een sabel, van een mes*; *ruk het — uit de scheede.*
II. Lem'met (*kaarsepit, lampekous*), o. -en.
Lem'ming (dierk. *knaagdier, marmot in Lapland en Siberië*), m. -en: *de —en maken in groote troepen tochten, als de honger hen kwelt.*
Lemoen' (*disselboom*), o. —en; ook, L a m o e n.
Len'de (*benedendeel v. d. rug*), v. —n, -nen: zegsw. *iem. een stok in de —n leggen, hem de —n smeren, hem op zijn —n geven*, d. i. slaan, afrossen; *zich de —nen omgorden*, zich gereedmaken tot den arbeid of den strijd; *laat de —nen omgord en brandende de lampen*, wees wakker en werkzaam, Luc. 12 : 35.
Len'dekussen (*kussen, dat in de lende gelegd wordt*), o. —s; verkl. —tje, o. —s.
Len'denlam (*lam of oververmoeid in de lenden*), bn.: *de soldaat was — geworden.*
Len'denpijn (*pijn i. d. lenden*), v.-pijnen.
Len'destuk (*stuk rundvleesch uit de lenden gesneden*), o. —stukken; zie: F i l e t en H a a s.
Le'nen; zie L e u n e n.
I. Leng (dierk. *soort van kabeljauw*), v. -en: *de beste — wordt tot stokvisch gemaakt.*
II. Leng (scheepst. *stevig touw, strop*), o. lengen.
Len'gen (*langer worden*), lengde, is gelengd: *na Kerstmis — de dagen*; —**ing** (*het lengen*), v. gmv.: — *van nachten*; —**sel** (*verlengstuk* b.v. *aan een jurk*), o. —sels.
Leng'te (1 *grootte, één der drie afmetingen*: 2 aardr. *afstand ten O. of ten W. van den nulmeridiaan*), v. —n: 1 *de — van een mensch, de — van een weg*; *een lijn heeft slechts —*; zegsw. *'t moet uit de — of uit de breedte*, het moet op de een of andere wijze gevonden worden; bij uitbr., van den tijd: *de — der dagen*; *in — van tijd*, op den duur; *de — der winternachten*; 2 *er is ooster- of O. L., en wester—, of W.L.*; —**as** (*denkbeeldige lijn, die de middens der breedten van een eiland, een meer enz. verbindt*), v. —assen: *de — van een ellips, de vulkanen van Java liggen bijna alle in de — van het eiland*; —**cirkel** (cosm. *meridiaan*), m. —s; —**dal** (*dal tusschen twee bergketens*), o. —dalen; —**graad** (cosm. $^1/_{360}$ *deel van den equator of van een parallel*), m. —graden; —**maat** (*Meter, zijn deelen of veelvouden*), v. —maten: de veelvouden zijn de KM., de HM. en de DM., de onderdeelen zijn de dM., de cM. en de mM.; zie verder M ij l.
Le'nig (*zacht, buigzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *leerwerk — maken met olie*; fig. *hij is — van lijf en leden*; fig. — *van aard zijn.*
Le'nigen (den. van *lenig: verzachten, verlichten*), lenigde, heeft gelenigd: *de ellende —, den nood —*; —**ing** (*verzachting*), v. -en.
Lenitief' 1 (*verzachtend*), bn.; **2** *verzachtingsmiddel*), o. —tieven.
I. Lens (1 *doorzichtig lichaam met bol of hol vlak*; 2 *geslepen glasplaat voor telescopen, kijkers enz.*), v. lenzen: 1 *de — of kristallens van het oog*; 2 *Spinoza hield zich bezig met het slijpen van lenzen.*
II. Lens (*spiets, harpoen*), v. —en: *de —en van den walvischvaarder.*
III. Lens (*spie of pen tegen een wagenrad*), v. lenzen, ook L u n s: *een gebroken —.*
IV. Lens (*leeg*), bn.: *de pomp is —*, zonder water; *de flesch is —*, zonder bier, wijn enz., is leeg geschonken; *een schip — pompen*, al het bodemwater er uit weg pompen; *mijn beurs is —* of *ik heb een lenze beurs*, ik ben zonder geld; volkst. *iem. — slaan*, bewusteloos.
Len'sen (*met een lens of harpoen doorsteken, treffen*), lenste, heeft gelenst: *een zeerob, een walrus —*, spietsen.
Lens'pomp (scheepst. [*stoom*]*pomp, waarmee indringend water geloosd wordt*), v. —pompen.
Len'te (*eerste der vier jaargetijden, 21 Maart tot 21 Juni: voorjaar*), v. lentes: fig. *een meisje van 12—s*, jaren; *in de — des levens*, de jeugd; —**avond** (*avond van een lentedag*), m. —avonden; —**bloem**, v. —en; —**bode** (*de zwaluw*), v. —n; —**dag**, m. —en; —**evening** (*21—22 Maart*), v.

Len'tefeest (*feest in de lente of der lente*), o. —en; —**lied** (*lied over of ter eere van de lente*), o. —liederen; —**lucht** (*zoele voorjaarslucht*), v. gmv.; —**maand** (*Maart*), v. —en: *de lente begint 21 Maart.*

Len'teroos (*roos der lente*), v. —rozen; —**teekens** (*teekens van den Dierenriem in de lente*, nl. *Ram, Stier en Tweelingen*), o. mv., zie Z o d i a k; —**tijd** (*tijd, dat het lente is, het voorjaar*), m. gmv.; —**weder, —weer** (*mooi, zacht weer*), o. gmv.; —**zon** (*zonnelicht en —warmte als in de lente*), v.

Len'to (It. muz. *langzaam*), bw.

I Len'zen (*ledigmaken*), lensde, heeft gelensd: *den regenbak —, de kan —*, ledigen, w.g.; etymologisch misschien verwant met L e n z e n **II**.

II. Lenzen (*bij storm met weinig zeil voor den wind varen*), lensde, heeft gelensd: *het ontredderde schip lenzende houden.*

Leo'nidas, m., gesch. koning van Sparta, 491—480 v. C.; — stierf, door het verraad van Ephialtes, die de Perzen een geheim pad aanwees, den heldendood met 300 der zijnen bij Thermo'pylae.

Le'opoldsorde (*Oostenrijksche* [1808], ook, *Belgische ridderorde* [1832]), v.

Lep (*schop, trap*), m. —pen: *een hond een — geven.*

Le'pel (*keuken- of tafelgereedschap*), m. —s: *een eet—, een thee—, een soep—, een pol—*; *een — gieten*; fig. *de —s van een haas*, de ooren; zie H a a s, o.

Le'pelaar (dierk. *moerasvogel met platten, lepelvormigen snavel, met kuif, keelvlek en halsband*), m. —s of —laren: *den — vindt men in Z.-Holland en Zeeland, de — is een zomervogel.*

Le'pelblad (*kruisbloemige plant aan het zeestrand, bloeit in Mei en Juni; blad v. e. lepel; dat deel van een boor, waarin het boorijzer zit*), o. in de eerste bet. gmv.; in de twee andere —bladen; —**doosje** (*bewaarplaats van koffie- of theelepeltjes*), o. —doosjes; —**en** (*eten met een lepel*), lepelde, heeft gelepeld; —**giet** (*gieter van lepels op de kermis*), m. —en; —**kistje** (*doosje voor [thee]lepeltjes*), o. —s; —**kost** (*vloeibare kost, papkost*), m. gmv.; —**vaasje** (*vaasje voor de lepeltjes*), o. —s.

Le'pelslang (dierk. *slang op Java*), v. —en.

Le'pelziekte (*ziekte of verzwakking door ondervoeding*), v. gmv. gmz.

Le'pidus, zie T r i u m v i r a a t.

Lep'lam (*potlammetje*), o. —lammeren.

Lepori'de (dierk. *haas-konijn of konijnhaas*), m. en v. leporiden.

Lep'pen (*met de tippen der lippen opslorpen, met kleine teugjes drinken*), lepte, heeft gelept: *kruidenwijn* — (Bild.).

Lep'peren (*leppen*), lepperde, heeft gelepperd: *wijn —*. w. g.

Le'pra (*melaatschheid, schilferziekte, besmettelijke huidziekte*), v. gmv.; —**dokter,** m. —s; —**lijder** (*melaatsche*), m. —lijders.

Leproos' 1 (*melaatsch*), bn.; **2** zn. (*melaatsche*), m. leprozen; —**heid** (*melaatschheid*), v. gmv. vero.

Lepro'zenhuis (*hospitaal, afgelegen verblijf tot berging van melaatschen*), o. —huizen; —**kolonie** (*kolonie van of voor lijders aan melaatschheid*), v. —s, —niën: *een — is te vinden op een afgezonderd eiland in den Ind. archipel; de — Bethesda in Suriname.*

Les (1 *leering, vermaning, raadgeving; gedeelte uit de Handelingen of uit de Brieven der Apostelen*; 2 *onderricht, onderwijs*; 3 *dat, wat door den onderwijzer enz. wordt opgegeven om te leeren*), v. lessen: 1 *de — van den Apostel betrachten*; zegsw. *iem. de — lezen*, hem een vermaning, berisping toedienen; *dat is een wijze —*; 2 *een dans—, een taal—, een teeken—, een zang— enz.*; *— geven of ontvangen in 't Fransch, Engelsch enz.*; 3 *leer uw —, kent gij uw — al?*

Lesch'bak (smed. *koelbak*), m. —bakken; —**drank** (*afkoelende drank*), m. —en; —**trog** (*leschbak*), m. —troggen; —**water** (*bluschwater, water in den koelbak*), o. gmv.

Lè'se majesté' (Fr. *majesteitsschennis*), v.

Les'geven (*onderwijs geven*, inz. *huisonderwijs*), gaf —, heeft lesgegeven: *ik geef elken dag een uur — aan zijn zoon*; —**geefster** (*dame, die les geeft*), v. —s; —**gever** (*heer, die les geeft*), m. —s.

Les'schen (*blusschen*), leschte, heeft gelescht: *kalk —, den dorst —*, stillen; —**sching,** v. gmv.: *azijnwater tot — v. d. dorst*, stilling.

Les'senaar (*schrijf- en leestoestel met schuin blad*), m. —s: *een muziek—*, toestel, waarop het muziekblad ligt, verg. L e z e n a a r.

Lest (*laatst*), bw.: *ten langen —e, ten —e*; rijmpje: *lest best*, het laatste is het beste.

Let (*oorspr. bewoner van Lijfland*), m. Letten.

Letaal' (*doodelijk*), bn.

Letaliteit' (*doodelijkheid; sterfte*), v. gmv.

Lethargie' (*diepe slaap, slaapzucht als ziekte*; fig. *ongevoeligheid, doffe onverschilligheid*), v., verg. L e t h e; lees: *lee-tar-gie'*.

Lethar'gisch (*slaapzuchtig; ongevoelig*), bn.

Le'the, v., myth. rivier der Onderwereld, stroom der vergetelheid, waaruit de schimmen vóór het binnentreden dronken, om al het aardsche te vergeten; lees: *Lee'te.*

Let'sel (*verwonding, kwetsuur*), o. gmv.

Let'ten (1 *achtgeven, opletten*; 2 *beletten, hinderen, deren*), lette, heeft gelet: 1 *die koopman lette niet op zijn zaken; let op mijn woorden*; 2 *wat let mij, eens op reis te gaan? wat let u?*

Let'ter (1 *letterklank of -teeken*; 2 boekdr. *lettertype aan den kop van een letterstaafje, lang 0,025 M.*; 3 *banketletter, boterletter*; 4 *fraaie letteren*; 5 *brief*), v. letters in bet. 1, 2, 3; letteren (steeds in het mv.) in bet. 4, 5; 1 *een begin—, een eind— of slot—*; *een keel—, een tong—, een neus—, een lip—, een tand—*; zegsw. *hij heeft veel —s gegeten*, is geleerd; *iets naar de — opvatten*, d. i. letterlijk; *naar de — der wet*, stipt, eng; *hij houdt zich aan de —*, hij dringt niet door tot den geest der dingen; *iets tot een doode — maken*, b.v. een voorschrift, d.i. het nooit van kracht laten zijn; 2 *een zet of druk—*: men heeft staande — of *romein*, en schuine — of *cursief*; *een hoofd—*, zie M a j u s k e l; *een getrokken —*, schrijfletter; 3 *de kinderen smulden aan de —*; 4 *hij studeert in de klassieke —*; 5 *in antwoord op uw — enz.*

Let'terarbeid (*letterkundig werk*), m. gmv.; —**banket** (*boterletter, fijn gebak in den vorm van eenige letter*), o. gmv.; —**dief**

(*plagiaris*), m. —dieven; —**dieverij'** (*plagiaat*), v. —en; —**doek** (*merklap*), m. —en; —**doosje** (*handwerkdoosje*), o. —s; —**druk** (*het drukken met losse letters of typen*), m. gmv., zie: Typographie, Boekdrukkunst en Blokdruk.

Let'teren (*merken* b.v. *met een voorletter*),letterde, heeft geletterd: *een zakdoekje —, het linnengoed —.*

Let'tergieten (*het gieten v. letters*), o. gmv.; —**gieter** (*werkman, die de drukletters of typen maakt*), m. —s; —**gieterij'** (*werkplaats, fabriek ,waar lettertypen worden gemaakt*), v. —en: *de eerste — ontstond in 1473 te Haarlem*; —**greep** (spraakk. *deel van een woord, dat met één mondopening wordt gezegd*), v. —grepen: *een open —*, b.v. *va-der*; *een gesloten —*, b.v. *var-ken*; ook, Syllabe; —**kast** (typ. *in hokjes verdeelde kast*), v. —en: de — is meestal 0.85 M. lang, 0.35 M. breed en 0.03 M. diep, met de meest vóórkomende letters het dichtst bij de rechterhand; ook: *de oude —*, nl. die v. meester Prinsen, bij het aanvankelijk leesonderwijs.

Let'terkeer (*anagram*), m. —en, b.v. *Maria Stuarta*: Matu'ra Arista, d. i. rijpe korenaar (Vondel).

Let'terklank (*klank, door een letterteeken voorgesteld*), m. —en; —**knecht** (*slaaf van de eigenl. beteekenis van een woord, van een zin: iem., die bekrompen is in zijn opvattingen*), m. —en; —**knechterij'** (*het slaafsch volgen van de letter der wet enz., zonder in den geest er van door te dringen*), v. gmv.

Let'terkunde (*fraaie letteren in proza en poëzie, verzameling van kunstvoortbrengselen, waarin het schoone wordt uitgedrukt door middel der taal; literatuur*), v. gmv.

Let'terkundig **1** (*op de letterkunde betrekking hebbende*), bn.: *—e schoonheden, een — leesboek, een — genootschap, de —e waarde*; — *eigendom*, volgens de auteurswet van 1912 het uitsluitend eigendomsrecht v. e. schrijver of maker op door hem in 't licht gegeven letterkundige voortbrengselen,platen enz.; **2** —**e** (*kenner v. letteren: dichter of prozaïst, geletterde*), m. en v. —n.

Let'terlievend (eig. *de fraaie letteren beminnend*; fig. *ze trachtende te bevorderen*), bn.: *een — genootschap der 18e eeuw.*

Let'terlijk (*naar de letter*), bn. en bw.: *een —e opvatting*; *iets — vertalen*; *er is — niets met hem aan te vangen*, feitelijk, inderdaad.

Let'teroefening (eig. *het beoefenen der fraaie letteren in proza en poëzie*), v. —en.

Let'terplaat (*drukplaat der stereotypie*), v. —platen; —**plank** (*plank met schuif, waar houten schijfjes met letters er op ingezet worden, om een kind te leeren lezen*), v. —en; —**raadsel** (*raadsel in letters vervat*), o. —s, zie Logogrief; —**roof**, m. gmv., zie Plagiaat; —**schrift** (*schrift door middel van letterteekens*), o. gmv.: *men houdt de Phenicièrs voor de uitvinders van het —*, verg. Beeldschrift; —**slot** (*kunstslot eener brandkast*), o. —sloten; —**snijder** (*iem., die letters in koper of staal snijdt, graveur*), m. —s; —**soort** (*type van drukletters*), v. —en: *eenige der voornaamste —en zijn*: parel, nonparel, kolonel, galjard, garmond, dessendiaan, augustijn enz.; —**specie** (*metaal, waaruit drukletters gegoten worden*), v. gmv.; —**spijs** (*—specie, alliage van lood* [± *70 %*] *met antimonium en een weinig tin of koper*), v. gmv.; —**staafje** (*staafje, waarop een drukletter in spiegelbeeld staat*), o. —s; —**steker** (*lettersnijder*), m. —s; —**teeken** (*teeken, dienende tot aanduiding van een letterklank*), o. —s; —**telegraaf** (*wijzertelegraaf*), v. —grafen; —**tje** (*kleine letter, briefje*), o. —s: *zend mij een —*; —**vers** (*gedicht, bestaande uit coupletten, welker beginletters een woord of een naam vormen*), o. —verzen, zie het Wilhelmuslied, ook, Acrostichon; —**verspringing** (*zekere grammatische figuur*),v. —en: de—komt vooral voor bij de letter *r*, bijv. *drie, dertig*, zie Metathesis; —**vorm** (*vorm van een druk- of schrijfletter*), m. —en; —**wijs** (*bedreven in de letteren, bij uitbreiding in de wetenschap*), bn., ook: *iem. — maken*, hem de letters leeren, hem leeren lezen; —**zetten** (*het zetten v. drukletters*), o.; —**zetter**, m. —zetters, zie Zetter; —**ziften** (*bedilziek critiseeren, kleingeestig een boek beoordeelen, vitten*), in de onbep. wijs of als zn.: *hij was weer aan 't —*; —**zifter** (*kortzichtig en kleingeestig boekbeoordeelaar*), m. —s, z. Zoïlus; —**zifterij** (*vitterige critiek, haarklooverij*), v. —en.

Let'tisch **1** (*eigen aan, afkomstig van, evenals bij de Letten*), bn.; **2** (*taal der Letten*), o. gmv.

Let'tre de cachet' (Fr. gesch. *geheim bevel tot inhechtenisneming, in de dagen der Bastille in Frankrijk*), v. lettres de cachet.

Leucopathie' (*bleekzucht, ziekte i. h. bloed*), v.: *bij — bevat het bloed te veel witte bloeddeeltjes.*

Leu'gen, lo'gen (*onware mededeeling met het doel om te misleiden*), v. —s: zegsw. *iem. e. — op de mouw spelden*, hem iets wijs maken; *een — om bestwil*, zie Bestwil; spreekw. *Al is de — nog zoo snel, de waarheid achterhaalt haar wel*, eens zal de waarheid blijken.

Leu'genaar (*hij, die liegt*), m. leugenaars, —naren; ook, Logenaar: *iem. tot een — maken*, zie Logenstraffen; *iem. voor een — uitmaken*, zeggen dat hij liegt; —**aarster** (*zij, die liegt*), v. —s.

Leu'genachtig (1 *dikwijls liegende*; 2 *onbetrouwbaar, onwaar*), bn.; —er, —st: 1 *een — mensch*; 2 *een — verhaal.*

Leu'gentaal (*onbetrouwbare taal, uitgesproken leugen*), v. gmv.

Leu'genzak (*iem., die liegt, die onbetrouwbaar is*), m. en v. —zakken, verg. Wind—, Dik—, Papzak; rijmpje: *Almanak —*, zie Almanak.

Leuk (eig. *lauw*: 1 *schalksch-eenvoudig, de zaken kalm opnemend*; 2 *aardig, droog-grappig*; *prettig, typisch*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *zich — houden*, alsof men van niets weet; *een — gezicht zetten, — kijken*, onnoozel; *de betrapte dief klom — of leukweg het raam uit*, doodbedaard; 2 *een — gezegde*, schalksch; *een — tooneeltje*, typisch; *ik vind dat —*, grappig; *hij kan zoo — iets zeggen*, aardig; *wat doet hij dat —!* knusjes; *het was daar een —e boel*, gezellig, prettig; —**erd** (*iem., die leuk is of doet*).

m. —s; —**weg** (*op leuke d.i. kalme, onverschillige manier*), bw. *iets — zeggen, opmerken, doen.*

Leu'nen (*rusten op, steunen tegen*), leunde, heeft geleund: *op een stok —, tegen een muur —.*

Leu'ning (*dat, waarop men kan leunen of zich steunen*), v. —en: *de — van een brug, van een trap enz.*; verkl. leuninkje, o. —s.

I. Leur (*slechte wijn uit voor de tweede maal geperste druiven*), v. gmv., zie Leurwijn.

II. Leur (*ding zonder waarde; vod, prul, lor* in verschillende toepassingen), v. —en: *lappen en —en; om (voor) een —*, voor een prikje.

III. Leur (abstractum bij het w.w. *verliezen* alleen in vaste uitdrukkingen, waarvan de meeste vero. zijn): *te—stellen.*

Leu'ren (*langs de huizen rondgaan om de een of andere waar te verkoopen; venten*), leurde, heeft geleurd: *met groenten —.*

Leur'werk (*knoeiwerk*), o. gmv.; —**wijn** (*knoeiwijn*), m. —wijnen, zie Leur.

Leus, leu'ze (*wachtwoord, parool*), v. leuzen: *een partij—, een strijd—*, zie ald.; zegsw. *iets voor de — doen*, welstaanshalve, voor den schijn; zie ook Motto.

Leut, leu'te (Zuid-Ned. *pret, aardigheid*), v. gmv.: *'t is maar voor de —; veel — hebben*; zie Lol.

Leu'teraar (*kletser*; ook, *talmer*), m. —s.

Leu'teren (1 *loszitten, heen en weer gaan, wiggelen*; 2 *kletsen*), leuterde, heeft geleuterd: 1 *dat slotje leutert; die schroef gaat —*; fig. *het leutert hem in den bol; de kei leutert hem*, hij is halfgek, vero., zie Kei; 2 *in de vergadering werd gekletst en geleuterd van belang.*

Leu'terig (*niet vaststaande, beweeglijk, wankelend*), bn.: *het — riet* (Hooft), *een — tafeltje.*

Leu'terkous (*babbelkous wauwelaar*), m. en v. —en; —**praatje** (*kletspraatje, wauwelpraatje*), o. —s; —**vaar** (*kletsmajoor*), m. —s; —**werk** (*werk of voorwerp, dat niet solide is*), o. gmv.

Leu'tig (*preitig, jolig, aardig*), bn.; —er, —st: *het is hier —, een —e boel*, plezierig.

Leu'ver (scheepst. *ijzeren ring of oog in het lijk van een zeil*), m. leuvers.

Leu'ze, v. leuzen; zie Leus.

Lev, le'va (*zilveren munteenheid in Bulgarije = 1 Frank*), v. —'s, ook: Lew, lewa

Levant' (aardr. *het Oosten, de streek, waar de zon opkomt, het Morgenland*; inz. *de kusten v. Klein-Azië, v. Syrië en Egypte, alsmede die van Turkije en Griekenland*), m. gmv.: *de handel op den —.*

Levantijn' (*stormwind op de kust van Klein-Azië; oosterling; bewoner van de kust van Klein-Azië enz.; schip, dat op den Levant vaart*), m. —s, —tijnen.

Levantijnsch' (*Levantsch*), bn.

Levanti'ne (*effen oostersche zijde*), v. gmv.

Levant'lijn (*stoomvaartmaatschappij, wier schepen op den Levant varen*), v. —en.

Levantsch' (*oostersch, Morgenlandsch; uit, op, in, van; als uit, op, in, van; eigen aan den Levant*), bn.: *de —e handel.*

Le'ven 1 (1 *bestaan, in leven zijn, niet dood zijn*; 2 *zich ophouden in*; 3 *het leven doorbrengen*; 4 *het leven onderhouden, zich voeden met*; 5 *voortbestaan*; 6 *in beweging zijn*; 7 *omgaan met; behandelen*; 8 *schijnen te leven*; 9 *wemelen*), leefde, heeft geleefd: 1 *leeft uw vader nog?* 2 *de visschen — in het water*; 3 *mijn vriend leeft op het land, hij leeft er gelukkig*; 4 *de mensch leeft niet enkel van brood*; 5 *Piet Hein leeft in de herinnering des volks; het Latijn leeft nog als taal der geleerden en der R.-K. kerk*; 6 *hak een paling aan stukken, zie, hoe deze nog geruimen tijd —*; 7 *die man en die vrouw — slecht met elkaar; met iem. niet kunnen —; jongen, wat leef je ruw met je boeken!; dat portret lijkt goed, het is of het leeft; het leeft in die wouden van wild*, er is overvloed; zegsw. *— van de hand in den tand*, zie Tand; *— als vroolijk Fransje*, zie Fransje; *— als kat en hond*, zie Kat; *— als God in Frankrijk*, zie God; *men moet — en laten —*, men moet een ander ook wat gunnen; *van den wind —*, zie Wind; **2** (1 *het in leven zijn, het bestaan*; 2 *het levend vleesch*; 3 *drukte, lawaai, rumoer*; 4 *manier van leven*; 5 *levensbeschrijving*; 6 *levenstijd*; 7 *natuur, werkelijkheid*), o. (bet. 1, 2, 3, 4, 6, 7) gmv.; (bet. 5) —s: 1 *het — van menschen, dieren en planten; geen teeken van — meer geven*, dood zijn; zegsw. *om het — komen*, door een ongeluk het — verliezen; *zijn — hangt aan een zijden draad*, is in groot gevaar; 2 *in het — snijden*, b.v. bij 't knippen van nagels; *een paard in 't — raken*, bij 't beslaan; 3 *wat maken die jongens een —! een verschrikkelijk —*; zegsw. *er is — in de brouwerij*, levendigheid, drukte; *een — als een oordeel*, een verschrikkelijk lawaai, ook: *een — van de andere wereld*; 4 *het — in de stad, op het land; het — in Amerika is anders dan in Europa*; 5 *de —s der groote mannen, de —s der Heiligen*; 6 *het — gaat snel voorbij, het menschelijk — is kort*; 7 *iets naar het — teekenen, schilderen; iets naar het — nemen*, d. i. als photogram.

Le'vend 1 (eig. *in leven zijnde*, tegenst. van *dood*), bn.: *Jeanne d'Arc werd — verbrand*, 30 Mei 1431; *—e have*, vee; *de —e natuur*, al de menschen, dieren en planten; al, wat leven heeft of toont; *—e talen*, die nog door volken gesproken worden; *—e strijdkrachten*, de soldaten; *—e beelden*, zie Tableau-vivant; *— water*, wellend water, bronwater; zegsw. *geen —e ziel was meer op de straat*, mensch noch dier; *in —en lijve stond hij voor mij*, springlevend; **2** als zn. —**e** (*iemand, die leeft*), m. en v. —n: *God is de heer van —n en dooden.*

Le'vendig (*vroolijk, opgewekt*), bn. en bw.; —er, —st: *het gesprek werd gedurig —er* (C.O.); *een —e handel*, druk; *een — verkeer*, vol leven; *een — oog*, wakker, helder; *een —e verbeelding*, krachtig; *een man — van geest*, vlug, opgewekt; *zich — in iets verdiepen*; —**heid** (*opgewektheid*), v. gmv.: *— van stijl, — v. d. handel, — van het verkeer.*

Le'venloos (*niet levende, zonder leven*), bn.: *de —looze dingen: de drenkeling werd — opgehaald*; fig. *levenlooze oogen*, mat, dof.

Le'venmaken (*drukte of geraasmaken*), o.; —**maker** (*iem., die veel geraas maakt*; fig.

bluffer, grootspreker, geurmaker), m. —s.
Le'vensbaan (*de weg door 't leven*), v. gmv.; —**balsem** (*zekere zalf*; fig. *troostwoorden*), m. gmv.; —**behoeften** (*levensbenoodigdheden*), v. mv.; —**behoud** (*redding v. h. leven*), o. gmv.; —**bericht** (*korte levensbeschrijving*), o. —berichten; —**beschouwing** (*levensopvatting*), v. —en; —**beschrijving** (*naar tijdsorde gerangschikt en objectief verhaal van iems leven*), v. —en; zie: Biographie en Necrologie.
Le'vensboom (*boom des levens i. h. Eden*), m.; —**dagen** (*al de dagen van iemands leven*), m. mv.; —**doel** (*doel, waarnaar men tijdens zijn leven streeft*), o. gmv.; —**draad** (*het leven als een draad voorgesteld*), m. gmv.: *den — afspinnen; den — afsnijden*, iems leven doen eindigen, hem doen sterven, zie Parcen; —**duur** (*de duur v. h. leven*), m. gmv.: *de — van den mensch is ± 70 jaar.*
Le'venselixer (*verjongende drank, destijds door de alchimisten gebrouwen*), o. —s; —**geesten** (*kracht van het leven in ons lichaam*), m. mv.: *de — bij een drenkeling opwekken*; —**geluk** (*het geluk, dat het leven iem. geeft*), o. gmv.: *iemands — vergallen*; —**genot** (*het genot, dat het leven iem. geeft*), o. gmv.; —**gevaar** (*gevaar van het leven te verliezen*), o. gmv.: *met — iemand bij brand redden*; —**gezel** (*echtgenoot*), m. —gezellen; —**gezellin** (*echtgenoote*), v. —nen.
Le'vensgroot (*overeenkomstig de ware grootte*), bn. en bw.: *een — portret*; *— afgebeeld zijn*; —**kracht** (*kracht, waardoor zich het leven openbaart*), v. —en; —**lang** (*voor 't geheele leven*), bn. en bw.: *een —e gevangenschap*; *iem. — dankbaar zijn*; —**leer** (*de leer of kennis van het organisch leven van mensch en dier*), v. gmv., zie Biologie; —**licht** (*het eigenlijke leven*), o. gmv.: *het — aanschouwen*, geboren worden; —**loop** (*de loop der levensomstandigheden*), m. gmv.; —**lust** (*lust in het leven*), m. gmv.; —**lus'tig** (*vol blijheid*), bn.; —er, —st: *want — was heur aard* (De Gén.); —**middelen** (*eetwaren*), o. mv.; —**moede** (*het leven moe zijnde, genoeg van het leven hebbende*), bn., ook Levensmoe; —**pad** (*pad of weg des levens*), o. gmv.; —**schets** (*korte levensbeschrijving*), v. —en; —**standaard** (*maatstaf voor de financieele eischen, die 't leven stelt aan ieder in zijn stand*), m. gmv.: *de — wordt gaandeweg hooger, het stijgen v. den —.*
Le'vensverzekering (1 *overeenkomst, waarbij de eene partij*, de verzekerde, *tegen betaling van periodieke premiën zich zelf of anderen het recht verschaft, na verloop van een zeker aantal jaren of bij zijn overlijden, van de andere partij*, den verzekeraar, *een bepaalde geldsom te ontvangen*; 2 *levensverzekeringmaatschappij*), v. —en: 1 *een — aangaan, sluiten*; 2 *een solide —.*
Le'vensverzekering-maatschappij (*maatschappij, die zich ten doel stelt als verzekeraarster levensverzekeringen en veelal ook lijfrente-contracten te sluiten en daardoor winst te behalen*), v. —en; ook, kortweg met het eerste lid benoemd.
Le'venswandel (*zedelijk doen en laten*), m. gmv.; —**weg** (*het leven als een af te leggen weg voorgesteld*), m. gmv.; —**wijze**, —**wijs** (*de manier van leven*), v. —wijzen.
Le'venwekkend (*tot verhoogde werkzaamheid wekkend, bezielend*), bn.: *een — beginsel*; *het — woord des onderwijzers, van den geloofsprediker.*
Le'ver (*inwendig lichaamsdeel, ingewand ter afscheiding van de gal*), v. levers: zegsw. *de — schudden of doen schudden*, hartelijk lachen of doen lachen, zich slap lachen of doen lachen; *een droge — hebben*, een nathals zijn, niet van een leeg glas houden: men beschouwde de lever als den zetel van den dorst.
Leverancier' (*iem., die goederen of waren levert of bezorgt, die een ander daarvan voorziet, proviand-leveraar*), m. —s.
Leveran'tie (*levering van hoeveelheden goederen*, b.v. *voor leger of vloot*), v. —s, —tiën.
Le'veren (*bezorgen, doen toekomen, verschaffen*), leverde, heeft geleverd: *waren —*; *stof — tot een gesprek*, verschaffen; *iem. in de handen zijner vijanden —*, doen vallen, overleveren.
Le'veringscontract (*koopovereenkomst, waarbij de waren worden geleverd in gedeelten*, b.v. *meel, aardappelen, vleesch*), o. —en; —**termijn** (*de tijd, op of binnen welken iets geleverd of opgeleverd moet worden*), m. —en.
Le'verkleurig (*geelbruin als lever*), bn.: *de jongeling met de —e pantalon* (C.O.); —**kruid** (plantk. ook *boelkens-* of *koninginnenkruid*), o. gmv.; —**kwaal** (*leverziekte*), v. —kwalen; —**mossen** (plantk. *een groep bedektbloeiende, met de mossen vermaagschapte kruiden*), v. mv.; —**traan** (*zeer vette, olieachtige stof, uit de levers van kabeljauwen*), v. gmv.; —**worst** (*worst, van lever gemaakt*), v. —en.
Levi'athan (*draakachtig ondier, monsteracht ig watergedrocht, misschien de krokodil*; dikwijls zinnebeeld van het kwaad), m. leviathans, Job. 40 : 20; zie ook Vondels *Lucifer*, 1e bedrijf, vers 96.
Leviet' (Bijbel. *afstammeling van Levi, derden zoon v. Jacob*; *Israëlietisch tempeldienaar v. lageren rang*; fig. *jeugdige clericus, die* nl. *alle wijdingen nog niet heeft ontvangen*; ook: *priester*), m. —en: zegsw. *iem. de —en lezen*, hem de les lezen, fig hem streng berispen: de uitdrukking is vermoedelijk ontstaan uit eene herinnering aan het boek *Leviticus*, dat de wetten en voorschriften door God aan Mozes gegeven, bevatte.
Leviraats'huwelijk, o. —en; zie Zwagerhuwelijk.
Levi'ticus (*boek, waarin de verordeningen der Levieten vervat zijn*), m.: *— is het derde boek van Mozes*; zie Pentateuch.
Lex (Lat. wet), v. leges; zie Leges; —*talio'nis*, (in de oudheid) wet der wedervergelding; oog om oog, tand om tand.
Lexicograaf' (*schrijver van een lexicon, van een woordenboek*), m. —grafen, lees: *leksiko—*; —**graphie'** (*het schrijven van woordenboeken*), v. gmv.; —**gra'phisch** (*op een woordenboek betrekking hebbende*), bn.; —**logie** (*kennis van de beteekenis en afleiding der woorden*), v.; —**loog'** (*woord- of tekstverklaarder*), m. —logen.
Lex'icon ([*wetenschappelijk*] *woordenboek*),

lexica; lees: *leks'-si-kon*; zie Encyclopedie.

Le'zen (1 *al zoekende verzamelen*; 2 *de letterteekens op het oog tot woorden samenvoegen*; 3 *bidden, de Mis doen*; 4 *met oordeel verzamelen, uitzoeken, schiften*), las, lazen, gelezen: 1 *aren, kruiden, bloemen* —, verg. Bloemlezing; *met kielen ingesleept den oogst, die 't Oosten las* (Potgieter); 2 *kan dit kind al lezen? een brief, een boek* —; zegsw. *iem. de les, de metten, de Levieten*—, zie ald., alsook Kapittelen; *in andermans boeken is het duister* —, het is moeilijk iems geheimen te achterhalen, te weten te komen; bij uitbr. een leesbeurt vervullen: *wie leest er vanavond in onze vereeniging?* 3 *de morgen-, de avondgebeden* —, *de psalmen Davids* —; *de priester zal om 8 uur* —, een stille Mis doen; 4 *erwten* —, uitzoeken; *koffie* —; verg. Uitgelezen.

Le'zer (*hij, die een boek enz. leest; uitzoeker, schifter*), m. —s; —**es'** (*zij, die een boek enz. leest*), v. —sen; *leesster*, v. —s, zie ald.

Le'zing (1 *het lezen*; 2 *voorlezing, voordracht*; *de wijze waarop iets wordt voorgesteld*), v. —en: 1 *na* — *van een hoofdstuk uit den Bijbel*; *de eerste, de tweede* — *van een concept-wet*; 2 *een* — *houden over vaderlandsliefde*; 3 *er zijn over de oorzaak van dien brand verschillende* —*en*.

Li (*Chineesche afstandsmaat*, ± 575 *M.*; *Chineesche kopermunt*, 0,001 *taël*), o. —'s.

Liaison' (Fr. *verbintenis*; *vluchtige* [inz. *ongeoorloofde*] *liefdesbetrekking*), v. liaisons.

Lia'nen (plantk. *slingerplanten in tropische wouden*), v. mv.: *de* — *omslingeren de stammen en takken der woudreuzen*.

I. Lias' (*band of pakket brieven enz.*; *snoer of veter, om papieren aan te rijgen*), v. liassen.

II. Lias' (*leiachtig kalkgesteente der Jura*), o. gmv.

Lias'haak (*haak, om papieren, recepten in de apotheek enz. aan te prikken*), m. —haken.

Li'banon (aardr. *wit-gebergte, om de sneeuw op de hoogste toppen, v. 3000 M. en meer*), m.: de — is een bergketen in Syrië, loopt langs de Middell. Zee zuidwaarts tot Sidon, zie Ceder.

Liba'tie (*offerplenging, plengoffer der oude Romeinen*; bij uitbr. *drinkgelag*), v. libaties, —tiën.

I. Libel' (*schot- of smaadschrift*), o. libellen.

II. Libel' (*netvleugelig insect: waterjuffer, blauw glazenmakertje*), v. libellen.

Libellist' (*libel- of schotschrijver*), m. —en.

Li'ber (*vrij*), bn. en bw.: *los en* — *zijn*.

Liberaal' 1 (*vrij, vrijgevig; onbevooroordeeld, onbevangen; vooruitstrevend, ruimdenkend; mild, milddadig; niet streng van opvatting in zake zijn godsdienstplichten*), bn.; liberaler, —st; 2 (*voorstander v. h. liberalisme, iem., die tot de liberale partij behoort*), m. en v. liberalen.

Liberalis'me (*stelsel der liberalen of vrijzinnigen; vrijzinnigheid op godsdienstig of staatkundig gebied*), o. gmv.

Liberalist' (*liberaal* 2), m. —listen.

Liberalis'tisch (*vrijzinnig, in den geest van het liberalisme*), bn. en bw.

Liberaliteit' (*vrijzinnigheid, onbevooroordeeldheid*, ook, *mildheid*), v. gmv.

Libereeren (*bevrijden, vrij- of loslaten*).

Liber'tas, v., Rom. godin der Vrijheid; zij wordt afgebeeld met een vrijheidshoed of met een lauwerkrans.

Liberteit' (Fr. *vrijheid*), v. gmv.

Libertijn' (*vrijdenker, vrijgeest*), m. —tijnen: *Coornhert* (*1522—'90*) *was een* —.

Liberty (Eng. *vrijheid*; modenaam; *fabrieksnaam van een bijzonder soort van kleedingstukken, meubelen enz.*), o. gmv.

Libra'rius (*boekenbewaarder* inz. *in een klooster*; *bibliothecaris*), m. librarii.

Libra'tie (*schijnbaar onzekere beweging, schijnbare schommeling v. e. hemellichaam b.v. v. d. maan, om de as*), v. —ties, —tiën.

Librettist' (*schrijver v. e. libretto*), m. —en.

Libret'to (It. *tekstboekje v. e. opera*), o. —'s, —ti.

Librij'e (*oude kerk- of kloosterbibliotheek*), v. librijen.

Li'bye (aardr. *N.-O. deel van Noord-Afrika, gelegen tusschen Egypte en de Syrten*), o.

Li'bysch, bn.: *de* —*e woestijn*, de woestijn van Libye, O. deel der Sahara.

Licen'ten (gesch. *verlofgelden in den 80-jarigen oorlog voor den handel met Spaansche landen*; ook: *vrijbrieven, vergunningen*, o. mv.: *convooien en* —, gelei- en verlofgelden.

Licen'tia poë'tica (*dichterlijke vrijheid*), v.

Licen'tie (*patent, verlof, vergunning* [*sbewijs*], *volmacht*), v. —ties, —tiën.

Li'chaam (1 *het lijf van menschen en dieren*; 2 *romp*; 3 *begrensd deel der ruimte, al wat drie afmetingen heeft*; 4 *vereeniging van personen: genootschap, college, organisme*), o. lichamen: 1 *een gezond, sterk, welgemaakt* —, *de mensch bestaat uit ziel en* —; 2 *het hoofd v. h.* — *scheiden*, zie Onthoofden; 3 *er zijn vaste, vloeibare en gasvormige lichamen*; *de regelmatige lichamen der meetkunde, b.v. de piramide, de cilinder, de kegel*; *de enkelvoudige en samengestelde lichamen der scheikunde*; zie ook Hemellichaam; 4 *een wetgevend* —, *een zedelijk* —, *het* — *van staat*.

Li'chaamsarbeid (*lichamelijke arbeid*), m. gmv.; —**beweging**, v. —en: *een matige* — *is noodig en gezond*; —**bouw** (—*gestalte*), m. gmv.; —**deel**, o. —en; —**gebrek**, o. —gebreken: *een soldaat moet zonder* —*en zijn*; —**gestel**, o. —gestellen: *een man met een sterk* —, zie Physiek; —**kracht**, v. —en; —**oefening** (*gymnastiek*), v. —en; —**straf** (*lijfstraf, straf aan den lijve*), v. —straffen.

Licha'melijk (*het lichaam betreffende*), bn. en bw.: *een* — *gebrek*; *hij is* — *zwak*.

I. Licht 1 (1 nat. *golfswijze voortgaande beweging van den ether*; *dat, wat de dingen zichtbaar maakt*; 2 *brandende lantaarn enz.*; 3 scheepst. *seinlicht*), o. —en: 1 *het* — *der zon, der maan, der sterren*; *er is electrisch* —, *gas*—, *olie*—, *kaars*—, *lamp*—, *zon*—, *maan*—, *sterren*—; zie ook: Bovenlicht, Nachtlicht en Zoeklicht; zegsw. *iem. een* — *doen opgaan*, volop inzicht geven; *het* — *zien*, geboren worden; *iem. het* — *uitblazen*, hem doodschieten; *iem. het* — *in de oogen niet gunnen*, hem hoegenaamd niets gunnen; *het*

— *schuwen*, de openbaarheid; *iem. het — betimmeren*, iets bouwen voor zijn vensters, waardoor hem het uitzicht belet wordt; *het — der rede*, inzicht; *daar ging mij een — op*, wat mij duister was, werd me helder; *een boek in het — geven*, doen verschijnen, uitgeven; *iets in een valsch — stellen, plaatsen*, verkeerd voorstellen; Bijbel. *zijn — niet onder de korenmaat zetten*, zijn kennis laten schijnen voor de menschen, zie Korenmaat; — is een oud symbool van vreugde, zege, vrijheid, verlossing; 2 *we zagen de —en van de stad Bingen aan de overzijde v. d. Rijn*; 3 *het rood en groen — der schepen*; **2** (*helder, niet donker*), bn.; —er, —st: *een — behang, het is hier niet — genoeg,—e kleuren, het is —e maan*; *in —er laaie*, zie Lichterlaaie; — *haar,—e oogen*; zie ook Bruin.

II. Licht (*niet zwaar; gemakkelijk*), bn. en bw.: *zij is — als een veer; dat is — te begrijpen*; fig. — *in het hoofd zijn*, een weinig duizelig; *in O.-I. is men — gekleed*, in dunne stoffen; — *is hij verdwaald*, waarschijnlijk; *dit huis zit — en dicht in elkaar, een — en dicht gebouw*, niet solide, niet hecht, luchtig, zie Revolutiebouw.

Licht'bad (*bestraling van de huid met electrische gloeilampjes*). o. —baden; —**bak** (*hulpmiddel voor stroopers*), m. —bakken: een — bestaat uit een blikken doos, aan de voorzijde open, waarin een brandend lampje is geplaatst, en waarvan het licht door de blinkend geschuurde wanden wordt weerkaatst, 'tgeen het wild verblindt; —**beeld** (*photographisch beeld, door een sciopticon op een wit doek geworpen*), o. —en: *een lezing illustreeren met —beelden*.

Licht'blauw 1 (*helder-, flauw-blauw*), bn.: *het —e vergeet-mij-nietje, —e oogen*; **2** zn. o. gmv.: *het—bestaat in verschillende tinten*.

Licht'boei (zeew. *ankerton met licht, dat afwisselend brandt en duistert*), v. —boeien; —**brekend** (*de richting der lichtstralen wijzigend*), bn.: *water is een —e stof*; —**bron** (*lichtstralend voorwerp als oorsprong van licht*), v. —bronnen: *elke vaste ster is een —, de zon is onze groote —*.

Licht'brons (*geel-bronskleurig*), bn.: *een gelaat, — van tint*; —**bruin** (*helder- of zachtbruin*), bn.: *de meikever heeft —e schilden*; *een kastanje is —*.

Licht'brulboei (*brulboei, die tevens lichtboei is*), v. boeien.

Licht'bundel (*bundel of bussel van evenwijdig loopende lichtstralen*), m. —s; —**druk** (*afdruk door middel van zonlicht of electrisch licht v. e. in een chassis gevat fotografisch negatief*), m. —drukken; —**effect** (*effect, veroorzaakt of verkregen door schittering van eenig licht*), o. —en.

Licht'telijk (*gemakkelijk zonder moeite*), bw.: *in een woud kan men — verdwalen*.

I. Lich'ten 1 (*licht worden*), lichtte, heeft gelicht: *in het oosten begint het te —*, breekt het licht door; ook, licht geven, verspreiden: *de sterren —*; weerlichten: *het begint te —*, het licht telkens in de verte; **2** zn. o. *het — der zee*, een phosphorisch verschijnsel, langs onze kust op warme zomeravonden, doch vooral tusschen de keerkringen.

II. Lich'ten (*lichter maken, den last verminderen of geheel wegnemen*), lichtte, heeft gelicht: *een deel der lading,de heele lading —*, zie Lichter; *de brievenbus —*, de brieven uit de bus nemen; *een winkellade —*, het geld er uit stelen, zie Ladenlichter; *het anker —*, ophalen; *een schip —*, een gezonken schip boven water brengen; *iem.uit den zadel —*, zie Zadel; *de hielen —*, zie Hiel; *iem. den voet —*, zie Voet; *iem. de huig —*, zie Huig; *ergens de hand mee —*, zie Hand; *een akte —*, zich door den hypotheekbewaarder laten geven, en wel in afschrift.

Licht en bruin, o.; zie Bruin. **3**, 2.

I. Lich'ter (*praam, schuit, om goederen van groote schepen in over te laden*), m. lichters.

II. Lich'ter (*luchter*), m. —s: *reik me den —*. gew.

Lichte(r)laai'e (*met heldere vlam*), bn. en bw.: *het huis brandde —*, met uitslaande vlam.

Lich'terschip (*lichter*), o. —schepen.

Licht'gas (*brandbaar gas*), o. gmv.

Licht'geel (*heldergeel, zachtgeel*), bn. en bw.

Licht'gekwetste (*man, soldaat, die een niet-ernstige wonde kreeg*), m. —gekwetsten; ook: *Licht'gewonde*.

Lichtgeloo'vig (*spoedig*, d. i. *zonder eenig nadenken, geloovende*; fig. *onnoozel*), bn.; —er, —st: *een — mensch wordt spoedig bedrogen*.

Licht'geraakt (*spoedig boos, prikkelbaar, kitteloorig*), bn.: *een — mensch*, licht beleedigd; verg. Kruidje-roer-me-niet.

Licht'gevend (*licht uitstralend*), bn.

Licht'gewapend (*van lichte wapens voorzien*), bn.: *de —e ruiterij*.

Licht'grauw (*bleekgrauw, vaal*), bn.: *een —e mist, deze ezel is —*; —**grijs** (*bleekgrijs, witachtig grijs*), bn.: —*grijze haren, een —grijze knevel*; —**groen** (*zachtgroen*), bn.: *de —e voorjaarsblaadjes, een —e Tyroler hoed*.

Licht'hart (*zorgeloos mensch*), m. en v. -en.

Licht'hoofd (*zorgelooze*), m. en v. -hoofden.

Lich'ting (1 *jaarlijksch contingent lotelingen*; 2 *lediging v. e. brievenbus*), v. —en: 1 *de — van 1920*; 2 *er zijn hier vier —en*.

Licht'kegel (*bundel lichtstralen in den vorm van een kegel* nl. *van een punt zich uitbreidende*), m. —kegels; verg. Zoeklicht; —**kever** (dierk. *glimworm*), m. —s; —**kogel** (*lichtgevende kogel, kogel met gas gevuld*), m. —kogels; —**krans** (*krans van lichtstralen*), m. —kransen, zie: Aureool, Glorie, Nimbus; —**kroon** (*kroonkandelaar*), v. —kronen; —**kuur**, v. —kuren, zie Zonnebad.

Licht'matroos (*aankomend matroos, jonge zeeman*), m. —matrozen; zie Janmaat.

Licht'mis 1 (*Vrouwendag*, zie ald., *2 Februari*), v. gmv.: dag, dat de dienstboden hun dienst verlieten, of van dienst veranderden; **2** (*losbol, iem., die aan lichtmisserij doet*), m. —missen; —**misserij'** (*allerlei losbandigheid, uitspatting enz. van een losbol*), v. —en.

Licht'punt (*lichtuitstralend punt*; fig. *iets gunstigs, gunstige omstandigheid*), o. —punten.

Licht'rood (*zacht rood*), bn.: —*roode bessen*.

Licht'schip (*schip met een lichtstellage en met mistsignalen, in zee*), o. —schepen;

—**schuw** (*bang voor licht*; fig. *openbaarheid vreezende*), bn.: *vleermuizen zijn* —; *allerlei — gespuis*; —**stad** (fig. *stad des lichts, der beschaving*), v.: *de — der Mormonen*; *Parijs, de moderne* —; —**sterkte** (*lichtintensiteit, kracht van licht*), v. gmv.: *een — van 100 kaarsen*; —**stip** (*klein plekje of stipje licht*), v. —**stippen**: *allerlei —pen op het gebladerte*; —**straal** (*weg van het licht door den dampkring, rechte lijn van licht*), m. —stralen: *ik zag de witte —stralen v. d. vuurtoren*; —**therapie** (geneesk. *geneeswijze door bestraling met licht*), v. gmv., zie Lichtbad; —**toren** (*vuurtoren*), m. —torens.

Lichtvaar'dig (*vluchtig, oppervlakkig, onberaden, ondoordacht, lichtzinnig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — oordeel, een —e taal*; *iem. — beschuldigen*; *het oorlogszwaard — trekken*, onberaden.

Licht'wachter (*wachter of waker bij de vuurlantaarn op e. vuurtoren*), m. —s.

Licht'zijde (eig. *de zijde, waarop het licht schijnt of valt*; fig. *de gunstige zijde of kant, het voordeelige, aangename gedeelte van iets*), v. —n: *bij volle maan zien we de — van het hemellichaam*; *van iets de — doen zien, iets van de — beschouwen*; verg. Schaduwzijde.

Lichtzin'nig (*onbesuisd, onberaden, roekeloos*), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch, een —e daad*; *— met zijn geld omgaan, zich — gedragen*, niet denken aan de gevolgen.

Li'citum (*geoorloofde zaak*; *opbod*), o. gmv.

Lic'tor (*bijlbundeldrager bij de Romeinen*; *beul*), m. licto'ren.

I. Lid (*deksel*), o. leden: 1 *het — van het oog*; *een kan met een zilveren* —; spreekw. *Wie 't onderste uit de kan wil, krijgt het — op den neus*, de schraper komt slecht weg.

II. Lid (1 *deel, gedeelte*; *gewricht*; *lidmaat*; *persoon, die deel uitmaakt v. e. huisgezin, een familie*; 2 *samenstellend deel* b.v. *v. e. volzin enz.*), o. leden: 1 *de leden van het menschelijk en dierlijk lichaam*; *die arm is uit het —, een been in het — zetten*; zegsw. *een ziekte onder de leden hebben*, de kiem der ziekte met zich omdragen, de ziekte in het lichaam hebben; *het lag mij op de leden*, ik had ergens een voorgevoel van, het drukte mij als een last op het lichaam; fig. *e. — der Staten, een — eener sociëteit, eener vereeniging, v. e. kerkgenootschap*; *een — van het gezin, de leden van een familie*; 2 *de leden van een samengest. volzin, van een periode*; *de leden v. e. vergelijking* (algebra); *de leden v. e. wetsartikel*, b.v. Art. V. lid 4, onderdeel.

Lid'gras (*kruipende tarwe, kweek*), o. gmv.

Lid'maat 1 (*medelid, b.v. eener kerk*), m. en v. —maten: *de aanneming van nieuwe* —*maten*; **2** (*een arm, een been*), o. ledematen.

Lid'maatschap (*het lid-zijn*), o: *het — eener sociëteit*; *bedanken voor een of ander* —.

Lid'matencatechisatie (Prot. *catechisatie of onderwijs in de kerkleer enz. voor hen, die lidmaat zijn*), v. —ties, —tiën.

Lid'woord (spraakk. *bepalend rededeel*), o. —woorden: *de, een, het zijn —woorden*.

Lie'baard (Lat. *leopardus*: *leeuw-panter* d. i. *luipaard*; dicht. voor *leeuw*, nl. *leeuw in de wapenkunde*), m. —en.

Lied (dichtk. *lyrisch gedicht van minder hooge stemming, van beperkten omvang en eenvoudig van beloop*; in den verkleiningsvorm: *dichtje, dat gezongen wordt*), o. liederen: het — is meestal evenmatig in strophen verdeeld, waardoor het geschikt is voor den zang; soorten: *het volkslied*, beter *nationaal-lied*; verder, *het gelegenheids—, het drink- en dans—, gezelschaps—, bruilofts—, krijgslied, geestelijk* —, *een wereldlijk* —; *een vroolijk —je*; zegsw. *zijn hoogste —je zingen*, vroolijk gestemd zijn; *dat was het einde van het —je*, zaak; *iem. een ander —je doen zingen*, hem noodzaken zijn gedrag te veranderen; *'t is weer 't oude —je*, hetzelfde als te voren; *'t —je van verlangen zingen*, d. i. van verlengen; *het —je is uit*, nu is 't gedaan (met het leven); *een kort —je is spoedig gezongen*, iets onaangenaams is spoedig voorbij.

Lie'den (*personen, menschen*), m. mv.; in de spreekt. meestal Lui.

Lie'derboek, lied'boek, lie'deboek (*boek met liederen*), o. —boeken; zie Mopske.

Lie'derlijk (*vuil, smerig*; fig. *zedeloos, ontuchtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e plunje, er — uitzien*; fig. *—e taal, een — leven leiden*; —**heid** (*vuile daad*), v. -heden.

Lie'dertafel (*mannenzangvereeniging, klein mannenkoor*), v. —tafels.

Lied'jeszanger (*straatzanger, kermisgast*), m. —zangers; —**zangster**, v. —s.

Lied'vorm (muz. *de eenvoudigste compositievorm*), m. gmv.

Lieeren (*verbinden, vereenigen*): *hij is gelieerd aan die familie*, verwant; *met iem. gelieerd zijn*, goede vrienden.

Lief 1 (1 *aanvallig, aardig, behaaglijk*; 2 *dierbaar*; 3 *vriendelijk*), bn. en bw.; liever, liefst, zie ald.: 1 *een — kind, een — priëeltje, dat meisje zingt* —; 2 *lieve ouders, het lieve vaderland*; 3 *de lieve zon, de lieve lente*; nog: *onze lieve Heer, de lieve God*, R.-K. *onze-lieve-Vrouw*, de Maagd Maria: hier drukt — eerbied en dankbaarheid uit; zegsw. *iets voor — nemen*, zich met iets tevreden stellen; — komt ook voor als tweede lid van een samenst.: *kind—, moeder—, vader—, vriendlief*; **2** (1 *al, wat lief is*; 2 *geliefde*), o., in bet. 1 gmv., in bet. 2 lieven: 1 *het — en leed des levens, in — en leed*, in voor- en tegenspoed; 2 *de ridder en zijn* —; verkl. —je, o. —s.

Liefda'dig (*weldoende*), bn.; —er, —st: —*e menschen, een — doel, —e instellingen*, zie Godshuis; —**heid** (*weldadigheid*), v. —heden: *het genootschap, — naar vermogen*.

Lief'de (1 *een der goddelijke deugden*; 2 *genegenheid des harten*), v. gmv.: 1 *de drie goddelijke deugden zijn geloof, hoop en* —; 2 *de — tot God, tot zijn evennaaste, tot zijn land*; *— voor de kunst, voor de wetenschap, voor de waarheid*; *reine, trouwe* —; *Platonische* —, zie ald.; — *gevoelen, koesteren voor iem.*, zie ook: Ouder—, Kinderliefde; zegsw. *oude — roest niet*, verdwijnt nooit geheel; *met den mantel der — bedekken*, zie Mantel; — *ziet geen leed*, heeft geen oog voor de gebreken van de(n) geliefde; *de — is blind*, redeneert, overlegt niet; —**beurt** (Prot. *preekbeurt, die iem. vervult voor een anderen predikant*), v. —en; —**blijk** (*bewijs van liefde*), o. —en;

—**dienst** (*weldaad, hulp uit Christelijke liefde*), m. —en; —**gave** (*aalmoes uit Christelijke liefde*), v. —n; —**gesticht** (*godshuis*), o. —en: in een — worden zieken, gebrekkigen, ouden van dagen enz. ter liefde Gods verpleegd; —**gift** (*liefdegave*), v. —en; —**huis** (*godshuis*), o. —zen; —**loos** (eig. *zonder liefde*; fig. *koud, onverschillig*), bn. en bw.; —loozer, meest —: *een —woord; — oordeelen*; —**maaltijd**, m. —en. zie A g a p e n, beter: —**maal**, o. —malen; —**rijk** (*vol liefde*), bn. en bw.: *een —e verpleging, verzorging*; *iem. — opnemen*; —**werk** (*weldaad, aan armen bewezen*), o. —en.

Lief'desverklaring (—*betuiging*), v. —en.

Lief'dezuster (R.-K. *kloosterlinge, die zich wijdt aan het verplegen van zieken*, ook *aan het onderwijs*), v. —zusters.

Lie'felijk (*aangenaam*), bn. en bw.; —er, —st: *het — gezang v. d. nachtegaal, een — oord, een —e stem*, bekoorlijk; *een —e zomermorgen*, heerlijk; —**heid**, v. gmv.: *de — van een helderen zomernacht.*

Lief'hebben (*beminnen*), had lief, heeft liefgehad: *zijn vrouw —, zijn kinderen —; zijn werkkring —; God — bovenal*; zegsw. *— als den appel van zijn oogen*, verg. Z i e l s l i e f h e b b e n.

Lief'hebber (*persoon, die van iets houdt, die zich met iets bezighoudt, zonder vakman te zijn*; *dilettant, amateur*), m. —s: *een — van boeken, van schilderijen, van vogels, van wandelen, van de jacht, van het schaakspel.*

Lief'hebberen (*liefhebber van iets zijn, uit liefhebberij doen aan*), liefhebberde, heeft geliefhebberd: *in bloemen —, op 't gebied der natuurkunde —, op etymologisch gebied —.*

Liefhebberij' (*neiging van een liefhebber, een of andere geliefde bezigheid, aardigheid, vermaak*), v. —hebberijen: *hij heeft — in 't schilderen*, lust, smaak; *hij heeft allerlei kostbare —en; 't is —, om zoo iets aan te zien*; —**tooneel** (*tooneel voor of van liefhebbers, van dilettanten*), o. —en.

Lief'je (*lief meisje*; *beminde*), o. liefjes.

Lief'jes (*aardig, mooi, fijn*), bw.: *dat patroon is — bewerkt*; *dat heeft zij — gedaan.*

Lief'koozen (eig. lief praten: *fleemen, vleien*; ook, *streelen*), —koosde, heeft geliefkoosd; —**koozerij'** (*het liefkoozen*), v. —en; —**koozing** (*streeling*), v. —en; z. K o o z e n.

Liefst 1 (superlatief van *lief*, ook van *gaarne, graag*), bn. en bw.: *dat is mijn —e uurtje, dat is zijn —e kost*; *ik wil nu — studeeren, ik ga — in het voorjaar op reis*; *ik werk des morgens het —*, bij voorkeur; **2** —**e** (*beminde*), m. en v. liefsten.

Liefta'lig (*lief van taal*), bn.; —er, —st.

Lieftal'lig (*bevallig, innemend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e verschijning, zij doet zich — voor*; —**heid** (*innemendheid, bekoorlijkheid*), v. —heden.

Lie'gen (*met opzet onwaarheid spreken*), loog, heeft gelogen: zegsw. *hij liegt, dat hij zwart ziet*, hij is iem., die brutaal liegt.

I. Lier (1 *Grieksch snaarinstrument of speeltuig*; 2 *draaiorgel*; 3 scheepst. naar den vorm [verg. H a r p]: *horizontaal geplaatste kaapstander, dienende om goederen in en uit het ruim te hijschen*), v. —en: 1 *op de — spelen*; *met begeleiding van de —*; zegsw. *de — aan de wilgen hangen*, de poëzie laten varen, zich niet langer met dichten bezighouden; 2 *een liereman*; 3 *een stoom—.*

II. Lier (*lierboom, lariks of lorkenboom*), m. —en, w.g.: zegsw. *branden als een —*, zeer fel; *een lange —*, een lange, schrale jongen.

III. Lier (*wang*), v. —en. vero.

Lier'dicht (*lyrisch gedicht, dichtstuk, waarin de dichter uitdrukt, wat er omgaat in zijn gemoed*; *subjectieve poëzie*), o. —dichten: een —werd oudtijds met begeleiding van een lier voorgedragen; —**dichter** (*lyrisch dichter*), m. —s: *Staring is vooral —.*

Lie'reman (*orgeldraaier*), m. —mannen.

Lie'ren (*op de lier spelen; het orgel draaien en erbij zingen*), lierde, heeft gelierd.

Lier'lauw (*een weinig warm*), bn.: *een — strijkijzer*; *deze koffie is —.*

Lier'nurstelsel (*afvoer van faecaliën langs buizen en wel door luchtdruk*), o. gmv.: het stelsel is genoemd naar zijn uitvinder *Liernur*, geb. te Haarlem 1828, gest. te Berlijn in 1893.

Lier'staart, —vogel (dierk. *vogel op Nieuw-Holland ter grootte v. e. fazant*), m. —en: *de staart v. d. — lijkt op een Grieksche lier.*

Lier'zang (*lyrisch gedicht, lierdicht*), m. —zangen.

I. Lies (*lichaamsdeel*), v. liezen.

II. Lies (*waterplant*, ook, *vlotgras*), o. gmv.

Lieu'e (*Fr. mijl*), v. —s: *de oude — was* 4444 M. of 48 minuten gaans; lees: *li'eu.*

Lie'veling (*gunsteling, beminde, oogappel, oogelijn*), m. en v. —en: *keizer Titus (79 —81 n. C.) was de — v. h. Rom. volk*: voor het v. ook: —**e**, —n.: *zij is de —e der familie.*

Lie'velingsbezigheid (*bezigheid, waarin men zijn meeste genoegen vindt*), v. —heden; —**dichter** (*dichter, aan wiens verzen men de voorkeur geeft*), m. —s; —**kleur** (*kleur, die men de voorkeur geeft of die men prefereert*), v. —en; —**plekje** (*plekje, dat men boven alle andere verkiest*), o. —s: *och, dat is haar —* (C. O.); —**schrijver** (*schrijver, wiens werken men bij voorkeur leest*), m. —s; —**uitdrukking** (*uitdrukking, op welke men verslingerd is*), v. —en.

Lievemoe'deren (*om zijn moeder roepen, hulp bij moeder zoeken*), o.: *daar helpt geen — aan* (C. O.), niets kan helpen.

Lie'ven (*liefhebben, beminnen*), liefde, heeft geliefd: *'t is een werkzaam leven, dat wij —*, minnen; verg. G e l i e f d.

Lievenheers'beestje (dierk. *schildvleugelig insect*), o. —s: *het zevenstippelig —*; —**haantje** (*zevenvlekkig zwart kevertje*), o. —s.

Lie'ver (comparatief, van *lief*, ook van *gaarne*), bn. en bw.: *— sterven dan gewonnen geven*; *ik drink — water dan bier*; *ik zou niet weten, wat ik — deed*; zie L i e f, L i e f s t.

Lie'verd (*lieve persoon, lief kind, lieve man*), m. —s: —**je**, o. —s, ir. ondeugd, deugniet.

Lie'verkoekjes (*koekjes, die men liever heeft*), o. mv.: zegsw. *— bakken we niet*, je moet tevreden zijn met wat we geven.

Lieverle'de (*langzamerhand*), bw.: alleen gebruikelijk in: *van —*: *verbeteringen komen eerst van — tot stand.*

Lieve-Vrouw' (R.-K. *Onze-Lieve-Vrouw*, d. i. *Maria, de moeder des Heeren*), v.; ook,:

een Lieve-vrouwenkerk, verg. Notre-Dame.

Lie've-vrouwenbed'stroo (*welriekend sterblad, zeker boschkruid*), o., ook, Ruwkruid.

Lieve-vrou'wenkerk (*kerk, toegewijd aan Maria, de moeder des Heeren*), v. —en.

Lie'vigheid (*liefheid, lieve woordjes*: met ongunstige bijbeteekenis), v. —heden.

Lif'laf 1 (*smakeloos, laf*), bn.: —*je kost*; 2 zn. —je, o. —s: *men houdt van —jes of niet*, kleine lekkernijen, b.v. bij het dessert.

Lif'laffen (*laffe taal spreken*), liflafte, heeft geliflaft; —**ierij'** (*laffe vleitaal*), v. —en.

Lift (Eng. *stijg- en daaltoestel in hotels, warenhuizen enz.*; *hijschkamertje*), v. —en; —**jongen** (*jongen of bediende bij de lift*), m. —s; —**koker** (*ruimte, waarin de lift zich beweegt*), m. —s.

Ligament' (*band, verband, zwachtel, windel*; typ. *koppelletter*, als *ff, fi, fl enz.*), o. —en.

Liga'to (It. muz. *gebonden, vereenigd*), bw.

Lig'dag (*elke dag, dien een schip in de haven doorbrengt*), m. —dagen; —**geld** (*havengeld*), o. —en.

Lig'gen (*uitgestrekt zijn*), lag, heeft gelegen: *te bed —, in het gras —, in zwijm —*; *op sterven —*, stervende zijn; *hij moet gaan —*, nl. te bed; zegsw. *ergens in garnizoen —, op kostschool —*, zijn; *in proces — met iem.*, procedeeren; *met elkaar overhoop —*, twist, ruzie hebben; *hij ligt te plagen*, is bezig met; verder, van zaken: *er ligt een tapijt op den vloer, het schip ligt in de haven*, is gelegen; *die kelder ligt vol steenkolen*; *Maastricht ligt aan de Maas*; *de wind ging —*, bedaarde, luwde; *daar is mij niets aan gelegen*, daar geef ik niets om.

Lig'gend (*gelegen zijnde*), bn.: *een —e leeuw*, niet staande of klimmend, b.v. op een wapen.: —*geld*, zie Kasgeld.

Lig'ging (1 gmv. *het liggen of gelegen zijn*; 2 *bed, nachtleger*), v.: 1 *een schilderachtige — van een villa, de — van een stad aan een rivier*; *in dat logement heeft men goede —*.

Lig'hal (geneesk. *hal of ruimte tot het doen v. e. ligkuur*), v. —hallen; —**kuur** (geneesk. *het pal-[te-bed-]liggen als geneeswijze*), v.: *een — van maanden voor teringlijders*.

Ligoris'ten, m. mv.; zie Redemptorist.

Li'gue (Fr. *verbond, eedgenootschap*), v. —s.

Ligus'ter (plantk. *heester met zwarte bessen, haagheester*), m. —s; —**vlinder** (*groote schubvleugelige avondvlinder*), m. -s.

Lij (scheepst. *lage zijde van een zeilend schip, zijde beneden-'s-winds, tegenzijde van loefzijde*), v. gmv.: *de matroos in het kraaiennest riep: Een schip aan —!* te lijwaart, aan den kant v. d. lij; zegsw. *in de — liggen*, achterlijk zijn in zijn zaken, verg. Lagerwal.

Lijd'baar (*kunnende geleden worden*), bn.: *de pijn was dien dag —*.

Lij'delijk (*geduldig*), bn. en bw.; —er, —st: —*e gehoorzaamheid*, waarbij men gedwee den wil van een ander doet; *iets — moeten aanzien*, niet kunnen beletten of verhinderen; *een — verzet*, dat zich niet in daden uit; *zich — verzetten*.

Lij'delijkheid (*berusting, onderwerping*), v.

Lij'den (1 *gaan, voorbijgaan*; 2 *verduren, doorstaan*; 3 *dulden*), leed, heeft (bet. 2, 3) en is (bet. 1) geleden: 1 *het is een halfjaar geleden*, een half jaar is voorbij; *het leed niet lang of*, het duurde niet lang; *het lijdt niet lang*, duurt; zie ook: Geleden, Verleden, Overleden; 2 *pijn —, honger en dorst —*; *schipbreuk —*, ondergaan; 3 *ik lijd zoo iets niet langer*, gedoog; *het lijdt geen twijfel*; *het kan niet —*, de uitgaaf kan er niet af; *iemand mogen —*, houden van; *ik mag het wel —*, ik heb er niet tegen; *lijdend*, in den toestand, waarin geleden wordt: *de —e vluchtelingen*; *hij zag er — uit*: zegsw. *de —e partij*, de onderliggende, verliezende; spraakk. *de —e vorm der transitieve w.w.* b.v. geslagen worden, benoemd zijn, zie ook Geleden.

Lij'densbeker (*symbool van Jezus' lijden*), m.; —**dood** (*het sterven van Christus aan het kruis*), m. gmv.; —**geschiedenis** (zie Passie, ook fig. van menschen), v.: *ik zal u mijn — verhalen*; —**kelk** (—*beker*), m. gmv.; —**preek** (—*meditatie*), v. —preeken; —**tekst**, m. —en; —**week** (*laatste week vóór Paschen*), v. —weken: —**weg** (eig. *de weg v. h. rechthuis van Pilatus naar Golgotha*), m. gmv.: fig. *de weg der kunst is voor velen een —*.

Lij'der (*mann. zieke*; *iem. die pijn heeft*), m. —s; —**es'** (*vrouw. lijder*), v. —sen.

Lijd'zaam (*met geduld 't lijden verdragend*), bn. en bw.; —zamer, —st: *een —zame berusting*, gelaten; —**heid** (*berusting, geduld*), v.: zegsw. *zijn ziel in — bezitten*, gelaten iets dulden, Bijb. Luc. 21 : 19.

Lijf (1 *lichaamsdeel, het geheele lichaam*; ook: 2 *taille, gestalte*; 3 *deel v. e. japon, van een jak enz.*), o. lijven: 1 *pijn in het — hebben*, buik; *iem. straffen aan den lijve*, lichaam; *iem. een schrik op het — jagen*, iem. erg doen schrikken; zegsw. *geen hart in het — hebben*, geen moed hebben; fig. *deze zaak heeft niets om het —*, heeft niets te beduiden; 2 *recht van —, gezond van leden*; 3 *het — van die japon is te lang*.

Lijf'arts (*geneesheer van een vorst of hooggeplaatsten persoon, meestal dezen alleen dienend*), m. —en; —**deun** (*wijsje, dat men gaarne of steeds zingt of speelt, lievelingsdeun*), m. —en; —**eigene** (gesch. *persoon, wiens lijf of lichaam het eigendom was van den heer*), m. en v. —n, zie Lijflaat; —**eigenschap** (*toestand van den lijfeigene*), v. gmv.: *de — is in Rusland opgeheven op 3 Maart 1861*; —**elijk** (*lichamelijk*), bn.: *zijn —e zoon, zijn —e broeder*, naar den vleeze verwant; —**goed** (*linnengoed, lijflinnen*), o. —eren; —**jonker** (*edelknaap*), m. —s; —**knecht** (*lakei, kamerdienaar*), m. —en.

Lijf'laat (*lijfeigene*), m. —laten: de —laten vormden den laagsten stand, zij hoorden met lijf en goed aan den heer en werden met landerijen verhandeld en verkocht.

Lijf'linnen (*linnen kleedingstukken als hemden en verder ondergoed*), o. gmv.

Lijf'rente (*levenslange rente*), v. —n: *zijn geld op — zetten*, kapitaal storten om daardoor op vastgestelde tijdstippen, zoolang men leeft, bepaalde uitkeeringen te ontvangen, doch waarbij men afstand doet van het recht om het gestorte kapitaal terug te vorderen.

Lijfs'behoud (*behoud van 't leven*), o. gmv.: *om — smeeken*; —**berging** (*behoud of redding van het leven*), v. gmv.; —**dwang** (*het dwingen door gijzeling*), m.: *belasting, invorderbaar zelfs bij —*; —**genade** (*genade aan een ter dood veroordeelde van de doodstraf*), v. gmv.: *om uwe dapperheid geworde u —*; —**gevaar** (*levensgevaar*), o. gmv.; —**sieraad** (*sieraad, dat aan of op het lichaam wordt gedragen*), o. —sieraden.

Lijf'spreuk (*lievelingsspreuk*), v. —en.

Lijf'staffier (*gewapend stafdrager*),m. —en.

Lijf'straf (eig. *straf aan den lijve, pijniging v. h. lichaam*), v. —straffen.

Lijfstraf'felijk, bn.: —*e rechtspleging*, die straf aan het lijf of op het lichaam toepast.

Lijf'stuk (*stuk, door een acteur of musicus bij voorkeur en meesterlijk gespeeld*), o. —stukken; —**tocht** (*levensonderhoud*), m. gmv., meer, L e e f t o c h t: fig. *de — eener weduwe*, 't weduwgeld, ook, lijfrente; *de — eens prinsen*, jaargeld.

Lijf'wacht 1 (*de gezamenlijke wachters*), v. —en; 2 (*ieder der wachters*), m. —en.

I. Lijk (*zoomtouw, touwen boordsel i. d. rand v. een zeil*), o. lijken: *het zeil is uit de —en geslagen of gewaaid*, uit het boordsel gescheurd; zegsw. *uit de —en geslagen zijn*, verbijsterd, verbouwereerd zijn.

II. Lijk (eig. *lichaam, gestalte, vorm*; thans: *dood lichaam* inz. *van een mensch*), o. lijken: *een — ter aarde bestellen*; *achter een — gaan*; *het — v. e. hond*; zegsw. *hij was* (*als een*) —, erg dronken, smoordronken; —**baar** (*draagbaar voor lijken en doodkisten*), v. —baren; —**bezorger** (*aanspreker, lijkbidder*), m. —s; —**bus** (*urn, waarin de asch van een verbrand lijk bewaard wordt*), v. —bussen, verg. U r n e; —**dienaar** (*lijkbezorger*), m. —s; —**dienst** (*requiëmmis, lijkmis, doodenmis*), m. —en.

I. Lijken (1 *gelijken*; 2 *behagen, passen, aanstaan*; 3 koppelw.: *in schijn zijn*), leek, heeft geleken: 1 *sprekend op iem.* —; 2 *dat leek me wel*; 3 *hij lijkt wel een Croesus*; *ze lijkt wel gek*.

II. Lij'ken (scheepst. *de zeilen op den wind brassen*; ook: *een zeil van lijken voorzien*), lijkte, heeft gelijkt, zie L i j k **I.**

III. Lij'ken (Z.-Ned. *een lijk afleggen, een pasgestorvene ontdoen van zijn kleeren en hem het doodsgewaad aantrekken*), lijkte, heeft gelijkt; zie A f l e g g e n.

Lij'kengif, —gift (*gif of gift, dat zich in lijken ontwikkelt*), o. gmv.; —**huisje** (*huisje op het kerkhof of bij een hospitaal als tijdelijke bergplaats van lijken*), o. —s.

Lijk'feest (folklore: *feest bij de begrafenis van iem., in O.-I. van een der Grooten*), o. —feesten.

Lijk'garen (scheepst. *garen, waarmee het lijk rondom in den rand van het zeil genaaid wordt*), o. gmv. verg. L i j k **I.**

Lijk'gesteente (dicht.; *grafzerk, grafsteen*), o. —gesteenten; —**kist** (*doodkist*), v. —kisten; —**kleed** (*kleed over doodkist en baar*), o. —kleeden; —**kleur** (*de kleur van een lijk*), v. gmv.; —**koets** (*rouwkoets, lijkwagen*), v. —en; —**krans** (*krans van bloemen, op een graf of op een doodkist*), m. —en; —**laken** (*wit laken, dat over den dooden na het afleggen wordt heengespreid*), o. —s; —**lucht** (*doodlucht*), v. gmv.; —**maal** (*maal na een begrafenisplechtigheid*), o. —malen; —**mis** (*lijkdienst*), v. —sen; —**offer** (*bij de ouden, offer ter eere van een doode*), o. —s; —**oven** (*inrichting tot lijkverbranding*), m. —s, zie C r e m a t o r i u m; —**plechtigheid** (*begrafenisplechtigheid*), v. —heden; —**rede** (*toespraak bij de lijkbaar of aan het graf, den doode betreffende*), v. —redenen; —**schouwing** (*gerechtelijk geneeskundig onderzoek op of van een lijk*), v. —en; —**staatsie** (*plechtige begrafenisstoet*), v. —s; —**steen** (*zerksteen, grafsteen*), m. —en; —**stoet** (*de gezamenlijke personen, die een doode grafwaarts brengen*), m. gmv.; —**verbranding** (*het verbranden van een lijk*), v. —en: *de Hindoe-wet beveelt —*, zie: C r e m a t i e en C r e m a t o r i u m; ook L i j k e n—; —**wade, —wa** (*wit laken, over een doode uitgespreid, lijklaken*), v. —waden: *men legt den pasgestorvene af en dekt hem met een —*; —**wagen** (*wagen, waarmee men lijken grafwaarts voert*), m. —s, ook, L i j k k o e t s.

Lijm (*bindmiddel, kleefstof*), v. gmv., zie: M o n d—, S c h a k e l—, V i s c h—.

Lij'men (1 *door lijm verbinden*; 2 *met lijmwater doortrekken*), lijmde, heeft gelijmd: 1 *de scherven van een gebroken vaas aan elkaar —*; fig. *verzen —*, maken, en wel slechte, door woorden aan elkaar te rijgen; zegsw. *iem. zien te —*, over te halen; 2 *de papierpap —*.

Lij'merig, lij'mig (*kleverig*; fig. *temend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e stof*; *hij spreekt —*.

Lij'mers, de — (aardr. *Z.-O. gedeelte van Geld. tusschen Rijn, IJsel en Ouden IJsel*), v.: in de heuvelachtige — liggen de steden Zevenaar en 's-Heerenberg.

Lijm'kamer (*kamer in een papierfabriek, waarin gelijmd wordt*), v. —s; —**ketel** (*ketel in een papierfabriek, waarin de lijm gekookt wordt*), m. —s; —**kokerij'** (*het zieden van lijm; de plaats waar dit geschiedt*), v. —en; —**kwast** (*kwast, waarmee de lijm opgesmeerd wordt*), m. —en; —**pot** (*pot, waarin lijm vloeibaar gemaakt wordt*), m. —potten; —**stokje** (*twijgje, met lijm bestreken, tot het vangen van vogels*), o. —stokjes; —**verf** (*verf, opgelost in lijmwater, met krijtwit*), v. —verven: *een gang, een plafond in de — zetten*.

Lijn (1 *lang touw, koord*; 2 meetk. *grens van een vlak*; 3 *regel*; ook: *streep*; 4 *oude lengtemaat*; 5 *spoorweg, tramweg, stoomvaartdienst*), v. —en, verkl. —*tje*, o. —s: 1 een — wordt tot verschillende doeleinden gebezigd, zie D r o o g—, J a a g—, V a n g—, R i c h t—, S l a g—, M e e t l i j n; zegsw. *zij trekken één —*, zijn het samen eens, beoogen één doel; *iem. aan het —tje houden*, met hem geen afgedane zaak maken, hem aan de praat houden; *iem. met een zoet —tje ergens toe brengen*, door zachtheid en vriendelijke woorden hem brengen, waar men hem hebben wil; *een visch aan de — hebben*, aan het hengelsnoer; fig. *iem. aan de — hebben*, hem te pakken hebben, hem beet hebben, hem tot zijn belangen hebben overgehaald; *boompjes langs een — planten*, in rechte richting, zie R i c h t s n o e r; *er stonden veel paarden aan de —*, ten verkoop op de

markt; spreekw. *Zachtjes aan, dan breekt het —tje niet*, d. i. de jaaglijn: handel niet te voortvarend, anders bederft ge uw zaak; 2 *er zijn rechte, kromme, en gebroken —en, evenwijdige —en, loodlijnen, waterpaslijnen, cirkelvormige lijnen enz.*; zie Cirkellijn, Evennachtslijn, Middellijn, Loodlijn, Kustlijn, Kurve; 3 *papier met blauwe —en*, z. Liniëeren; *op of tusschen de —en schrijven*; fig. *ze staan, ik stel ze op één —*, ze zijn, ik schat ze gelijk; fig. *in de rechte — van iem. afstammen, de opklimmende, de neerdalende —*, zie Linie; 4 *eene — is* $^1/_{12}$ *van een Rijnlandschen duim*, verg. Streep; 5 *de — Maastricht-Aken, — 46 v. e. tramnet, de — Ostende-Dover.*

Lijn'baan (*touwslagerij*), v. —banen; —**draaier** (*touwslager*), m. —s.

Lij'nen (*lijnen trekken op, linieeren*), lijnde, heeft gelijnd: *een vel papier —*, meestal *linieeren*; *gelijnd papier*, met (blauwe) lijnen.

Lijn'koek (*veevoeder, bestaande uit uitgeperst lijnzaad*), m. —koeken; —**meel** (*lijnzaadmeel, meel van vlaszaad*), o. gmv.; —**olie** (*olie, geperst of geslagen uit vlaszaad*), v. gmv.: *de — is een vette, drogende olie, bij verfstoffen gebezigd*, zie Olieslager.

Lijn'opzichter (*ambtenaar, belast met het toezicht op een spoorweg, een telegraaflijn enz.*), m. —s; ook: —inspecteur.

Lijn'recht (*recht als een lijn*), bn. en bw.: *een —e straat*; *de hagel viel —*; *hun opvattingen, meeningen, beginselen staan — tegen elkaar over*; zie Diametraal.

Lijn'schieter (*suffer*), m. —s. gew.

Lijn'slager (*touwslager*), m. —slagers; —**slagerij'** (*lijnbaan*), v. —slagerijen.

Lijn'teekenen (*het teekenen met behulp van passer en liniaal*), o.: *het bouwkundig teekenen is —, het machineteekenen is —.*

Lijn'trekken (*luieren, niets uitvoeren, dagdieven*): *ben je weer aan 't —!*; —**trekker** (*iem., die zeer langzaam of traag werkt*), m. —s: *onze arbeiders mogen geen —s zijn.*

Lijn'waad (*linnen, linnen weefsel*), o. gmv., (*soorten*), o. —waden; —**zaad** (*vlaszaad*), o. gmv.

Lijs 1 (*treuzelaar, sukkel*), m. en v. lijzen: *wat een — van een vent!* **2** (1 *lange, buigzame pop*; 2 *lange vrouwenfiguur*, o.a. *als versiering op porselein*), v. lijzen: 1 *zus, waar is je —je?* 2 zie Lijzen.

Lijs'pond (*15 oude ponden, d.i. Lijflandsch of Lijfsch pond*), o. —ponden.

Lijst (1 *omlijsting, raam, rand*; 2 *naamlijst, rol*), v. **lijsten**: 1 *de — van een dakgoot, de — van een spiegel, schilderij, portret*; zie Portretlijst; *de — v. e. deur*; *in een — zetten*, inlijsten; fig. *een schrijver beschouwen in de — van zijn tijd*; 2 *een — van boeken*, d. i. *boeken—*; *een— van namen, van wijnen*; *een lange — van schulden*, groote rij; —**en** (*in een lijst zetten*), lijstte, heeft gelijst: *een portret —*, zie Encadreeren; —**maker** (*maker van lijsten voor spiegels, schilderijen enz.*), m. —s.

Lijs'ter (dierk. *bekende zangvogel*), v. —s: *zingen als een —*, helder en vroolijk uit de borst; zie: Appel—, Bef—, Zang—; —**bes** (*zekere loofboom, die trossen van roode bessen draagt*), m.; (*vrucht*), v. —sen: —**boog** (*lijsterstrik*), m. —bogen; —**strik** (*strik, waarin men lijsters vangt*), m. —strikken.

Lijst'werk (*lijsten van alle soort*), o. gmv.

Lij'vig (*dik, zwaar*) bn.; —er —st: *een — boek, een — rapport*, van grooten omvang, vooral dik; ook van vloeistoffen, de tegenst. is waterdun, b.v. *stroop is een —e stof*; —**heid** (*dikte, corpulentie*), v. gmv.

Lij'waarts (zeew. *van den wind af*), bw.

Lij'zen (*porseleinen kopjes, genoemd naar de ranke vrouwenfiguurtjes of lijsjes*), v. mv.: *een theeblad, waarop een degelijk ouderwetsch porseleinen theeservies prijkt*: *lange — met zes merken* (C. O.).

Lij'zebet (*Lijsbet*), verkorting van *Elizabeth*, fig. *'t is toch zoo'n —!* trage, temerige vrouw.

Lij'zeil (*hulpzeil*), o. —zeilen.

Lij'zig (*temerig, saai, slepend*), bn. en bw.; —er,—st: —*e taal, een —gebed; — spreken.*

Lij'zijde (*zijde v. e. schip onder den wind*), v. gmv.; zie Lij.

Lik (1 *een aanraking met de tong*; 2 *slag*), m. likken: 1 *één cent de —, twee cent de prik!* 2 *een — om de ooren*, nl. een oorveeg of oorvijg.

Lik'doorn, lik'doren (eig. *doorn in het vleesch*: *eeltdorentje, eksteroog*), m. —s; —**doornmes** (*mes, om likdoorns af te snijden*), o. —messen; —**doornsnijder** (*iem., die er zijn beroep van maakt, eksteroogen uit of weg te snijden*), m. —s; —**doornzalf** (*zalf, om likdoorns te verzachten*), v. gmv.

Likeur' (*fijne, geestrijke drank, b.v. anisette, curaçao enz.*), v. likeuren; —**glas** (*glas om likeur uit te drinken*), o. —glazen; —**stoker** (*likeurmaker*), m. —s; —**stokerij'** (*likeurfabriek*), v. —en.

Lik'hout (*glanshout van den schoenmaker*), o. —houten; z. Likken **II** en Likstok.

Lik'kebaard (*smuller*), m. —baarden; —**baarden** (*zijn lippen smullend aflikken*), likkebaardde, heeft gelikkebaard; —**broer** (*proever, pimpelaar, drinkebroer*), m. —broers.

I. Lik'ken (*met de tong over iets heen en weer gaan*), likte, heeft gelikt: *de hond likte mij*; ook: Lekken.

II. Lik'ken (schoenm. *het overleer gladmaken of glanzen met het likhout of den liksteen*), likte, heeft gelikt: fig. *die schilder, die poëet likt zijn werk*, besteedt overdreven zorg aan kleinigheden: *een gelikte schilderij*; *poppige verzen —*, peuterend er aan verbeteren.

Lik'kepot (*potje met een strooperig geneesmiddel*), m. —potten.

Lik'steen (*glanssteen, steen om leer te gladden*), m. —en; —**stok** (*likhout*), m. —ken.

Lil (*gestolde kalfssaus, dril*), o. gmv.

I. Li'la 1 (*lichtpaars, violetkleur*), o. gmv.; **2** als bn.: *een — japon.*

II. Li'(l)la (O.-I. *smal draaikanon*), v. —'s; —**schot** (*schot met een —*) o. —schoten; —**vuur**, o. gmv.

Lil'lebeenen (*met de beenen trillen, onvast loopen, waggelen*), —beende, heeft gelillebeend.

Lil'len (*trillen* inz. *van pas geslacht vleesch*), lilde, heeft gelild: —*d ingewand*; fig. *hij*

lilt van kou: —**ling** (*rilling, beving*), v. -en.
Lil'lig (*lilachtig, als lil*), bn.; —er, —st.
Lil'liput (*het fabelland der klein-duimpjes*), o.: *de reis naar* —, de eerste van Gulliver's reizen; —**achtig,** bn.: —*e letters schrijven*, zie Lilliputsch; —**potje** (*uiterst klein vaasje. als in het dwergjesland van dien naam*), o. —s; —**sch** (*buiten alle verhouding klein*), bn.: *de* —*e republiek Andorra* (Fr. en Sp. grens); —**ter** (*bewoner, ± 7 cM. groot, van het denkbeeldige land Lilliput, bekend uit Gulliver's reizen*; fig. *dwergje*), m. Lilliputters.
Li'man (*laguneachtige, zakvormige monding, loodrecht op de kust* inz. *der Russische rivieren*), m. limans.
Lim'burg (aardr. *een onzer elf provinciën*), o.; —**er** (*man uit Limburg*), m. —s; —**sch 1** (*in, uit, van enz. Limburg*), bn.: —*e kaas*: —*e klei*, een diluviale kleisoort; **2** (*het Limburgsch dialect*), o.; **3** —**e** (*vrouw uit Limburg*), v. —n.
Lim'bus, m., zie Voorgeborchte.
Limiet' (*grens*; handel. *hoogste of laagste prijs, waarvoor iets gekocht of verkocht mag worden*), v. —en; —**paal** (*grenspaal*), m. —palen.
Li'mina (mv. van Lat. limen: *drempel*), zie Ad limina.
Limita'tie (*begrenzing, beperking*), v. —s; —**tatief'** (*van beperkten aard, beperkend*), bn.: *een* —*tieve voorwaarde.*
Limited (Eng. *beperkt, gaande tot zekere grens*, nl. *tot het bedrag van het aandeelenkapitaal*), bn., verkort tot **Lim.**: duidt aan, dat de aandeelhouders van een maatschappij slechts een beperkte risico hebben.
Limiteeren (*beperken, begrenzen, nauwkeurig vaststellen, een limiet stellen aan*).
Lim'metje (O.-I. *kleine citroen*), o. —s; zie Djeroek nipis.
Limoen' (*kleine soort van citroen*), m. —en; —**boom** (plantk. *een in het zuiden van Europa wassende boom v. d. familie der oranjeachtigen*), m. —en.
Limona'de (*verkoelende drank van water, suiker en limoen-vruchtensap*), v. gmv., (soorten), v. —s: — *gazeuse,* Fr. schuimende limonade.
Limousi'ne (Fr. *gesloten automobiel*), v. -s.
Linament' (*smeersel*), o. —en; ook, Liniment.
Lin'de (plantk. *loofboom met zacht hout*), v. —n: de — was bij de oude Germanen de heilige boom, waaronder plechtigheden, rechtshandelingen (zie Vierschaar), afkondigingen, waarschijnlijk ook echtverbintenissen plaats hadden (Verdam); —**blad,** o. bladen, —bladeren, —blaren; —**bloesem** (*de geurige bloem van den lindeboom*), m. —s: van gedroogde —s zet men lindethee, een zweetdrijvend middel; —**boom** (*linde*), m. —en; —**loof** (*het loover eener linde*), o.
Lin'den (*van lindenhout*), bn.: — *planken*; —**hout** (*hout van de linde*), o.; —**houten** (*linden*), bn.: *een* — *kast*: —**laan** (*laan van lindeboomen*), v. —lanen; —**loof** (*het loover van twee of meer lindeboomen*), o. gmv.
Li'nea (*linie, lijn, trek*), v. —'s: *de eerste* —, *de tweede* —, drukregel of regel schrifts; — *rec'ta* (Lat.) in rechte lijn, regelrecht.
Lineair' (*lijnvormig*), bn.: *de* —*e afstand.*
Lineamen'ten (*trekken of lijnen van het gelaat of van de hand*), o. mv.
Lingerie' (Fr. *linnengoed; winkel van linnen goederen, linnenzaak*), v. lingeries.
Lingua'les (*tongletters*), v. mv. (gu = gw).
Linguist' (*taalgeleerde*). m. —en.(gu = gw).
Linguistiek' (*taalwetenschap, taalkunde*), v. (gu = gw).
Linguis'tisch (*de studie der talen betreffende; taalkundig*), bn.: —*e gissingen,* taalkundige.
Liniaal' (*lange smalle lat van hout enz., om er lijnen langs te trekken*), v. en o. —alen.
Li'nie (in het alg. *streep, lijn*: 1 *evennachtslijn*; 2 *slagorde van schepen of troepen, een rechte lijn vormende*; 3 *opeenvolgende reeksen van geslachten*; 4 *richting van den bouw eener kerk*), v. —s, —ën, in de bet. 1 en 4 gmv.: 1 *de* — *passeeren,* van 't noordelijk naar 't zuidelijk halfrond of omgekeerd overgaan, over den equator gaan; zegsw. *hij is de* — *gepasseerd,* hij is over de 50 jaar; 2 *in* — *geschaard zijn, een* — *formeeren, zich in* — *stellen*; ook. rij van forten of vestingwerken: *de Hollandsche water*—, *een* — *van defensie*; 3 *in opklimmende* —, *in afdalende* —; *in zij*— *afstammen van*; *de mannelijke* —, *de vrouwelijke* —; 4 *de Heilige* —, denkbeeldige lijn, door het midden van schip en priesterkoor eener R.-K. kerk getrokken, van het westen naar het oosten.
Linieeren (*van lijnen voorzien, belijnen*); —**fabriek** (*fabriek, waar papier gelinieerd wordt*), v. —en; —**machine** (*machine, om te linieeren*), v. —s; —**pen,** v. —nen.
Li'nieschip (scheepst. *slagschip, groot oorlogsschip*), o. —schepen: *een* — *is aldus geheeten, omdat deze schepen in een zeeslag op ééne lijn geschaard worden.*
Li'nietroepen (*staande, geregelde troepen*), m. mv.: de — vormen de verdedigers van de linie van defensie in het front.
Liniment' (*vloeibare zalf, smeersel*), o. -en.
Link (*litteeken, striem, indruksel, blauwe plek van een kelen, riem enz.*), v. linken.
Lin'kerarm (*arm aan de linkerzijde*), m. —en; —**been,** o. —en; —**elleboog,** m. —bogen; —**hand,** v. —en: Bijb. *laat de* — *niet weten, wat uw rechter doet,* als gij aalmoezen geeft, geschiede het zoo onopgemerkt mogelijk, Matth. 6 : 3; *hij staat met twee* —*en voor de klas,* zeer onbeholpen; —**hiel** (*hiel van den linkervoet*), m. —en; —**kant** (*kant of zijde aan de linkerhand*), m. gmv.; —**knie** (*knie van het linkerbeen*), v. —ën; —**oever** (*oever aan de linkerhand, als men stroomafwaarts ziet*), m. —s; —**oog,** o. —ogen; —**oor,** o. —ooren; —**slaap** (*slaap ter linkerzijde van het hoofd*), m. —slapen; —**vleugel** (*vleugel aan den linkerkant van den vogel*; fig. *de linkerafdeeling v. e. leger*), m. —s; zie Vleugel; —**voet** (*voet aan het linkerbeen*), m. —en; —**zijde** (1 *linkerkant*; 2 *de liberale partij* inz. *in de Kamer*), v. gmv.: 1 *aan de* — *van iem. gezeten zijn, loopen*; *ik woon ter* — *van mijn buurman*; 2 *de* — *stemde tegen.*
Links (*naar de linkerzijde*), bw.: — *werken*; *de deur* —; fig. *iets* — *aanpakken,* verkeerd, onhandig; zegsw. *iem.* — *laten liggen,* geen notitie van hem nemen, hem negeeren.

Links'af, bw.: *hij ging* —, ter linkerzijde.
Linksch, bn.; —er, meest —: *dit kind is* —, doet bij voorkeur alles met de linkerhand; fig. onhandig; zegsw. *niet — zijn,* niet dom, maar slim en gevat; —**heid,** v. gmv.
Links'om (*ter linkerzijde om*), bw.: mil. —, *keert!*
Lin'nen 1 (1 *weefsel van vlasdraad*; 2 *linnengoed*), o. gmv.: 1 *Vlaamsch* —, *Hollandsch* —, *gewast* —, *dat is fijn* —; 2 zie Lijflinnen; *die huisvrouw zit goed in haar* —; *een kast met* —; **2** (*van linnen vervaardigd*), bn.: *een — zakdoek, een — hemd, — lakens*; zie ook Graslinnen.
Lin'nenbleek (*grasveld, waarop pas geweven linnen gebleekt wordt*), v. —bleeken; —**goed** (*lijflinnen*), o. gmv.; —**juffrouw** (*juffrouw, die het op- en toezicht op de linnenkamer heeft*), v. —en; —**kamer** (*kamer als bewaarplaats van het huislinnen*), v. -s; —**kast** (*kast tot berging van het linnengoed*), v. —en; —**meid** (*dienstbode, die de zorg heeft voor het linnengoed*), v. —en; —**naaister** (*naaister, die linnengoed maakt en verstelt*), v. —s; —**pers** (*pers, om het linnen glad te maken*), v. —en; —**wever** (*persoon, die linnen weeft*), m. —s; —**winkel** (*winkel v. linnengoed*), m. —s.
Lino'leum (*kurktapijt, vloerbekleedsel van zeildoek, overdekt met kurkstof, verbonden door lijnolie*), o. gmv.; lees: —*lee-um.*
Linoty'pe (boekdr.[*regel*]*zetmachine*),v.—s.
Lint (*geweven band*), o. —en: *het — van een ridderorde,* kenteeken: *er is effen, gekeperd en gewaterd* —; *er is zijden, wollen, linnen enz.* —: —**gras** (*Engelsch gras in tuinen*), o. gmv.: —**je** (1 *smal lint*; 2 *ridderorde, decoratie*), o. —s: 1 *fluweelen* —s; 2 *de man loert op een* —; —**jesjager** (*iem., die aast op lintjes of decoraties*), m. —jagers; —**visch** (*lintvormige visch der Middell. Zee*), m. —visschen: *de roode* —; —**worm** (dierk. eig. *bandworm, zeer lange ingewandsworm, parasiet*), m. —wormen; —**zaag** (*smalle zaag zonder eind, door raderen bewogen*), v. —zagen.
Lin'ze (*vlinderbl. plant, peulvrucht*), v. —n.
Lin'zeboom (*goudenregen-boom*), m. —en.
Lin'zenakker (*akker, met linzen bezaaid*), m. —akkers; —**kooksel** (*linzenbrij*), o.: Bijb. *zijn eerstgeboorterecht verkoopen voor een* —, iets van groote waarde afstaan voor een nietigheid, zie Gen. 25 : 34: *de dictator wil de staatsmacht niet voor een — uit handen geven,* bagatel; —**maal** (*kooksel v. linzenmeel*), o. —malen; —**meel** (*meel van gemalen linzenzaad*), o. gmv.; —**soep,** v.; zie Linzenkooksel.
Lion' (Fr. leeuw: fig. *salonheld, saletjonker, iem., die zeer gevierd is en den toon aangeeft in de groote wereld, gevierd modeheertje*), m. —s.
Lip (*deel van den mond*), v. lippen: *de onder—, de boven—, een neger heeft dikke —pen*; zegsw. *ik had het woord op mijn —pen,* stond op het punt het te zeggen; *de — laten hangen,* pruilen, op 't punt staan van te schreien (van kinderen); zegsw. *zich op de — bijten,* zijn gramschap, zijn lachlust inhouden; —*pen en kelen,* vischhandel: eetbare stukjes v. d. kop en de tong v. d. kabeljauw; —**bloemigen** (*planten, wier bloemen tweelippig zijn, labiaten*), v. mv., b.v. Salie, Lavendel, Munt, Tijm. Rosmarijn; —**lap** (O.-I. *kleurling*), m. en v. —lappen, op Java: Sinjo en Nonna: *Chineesche —pen,* kinderen van Chineezen en inlanders: —**lapsch,** bn.: —*e dames,* zie Liplap; —**letter** (spraakk. *labiaal; letter, die vooral met de lippen wordt uitgesproken*), v. —letters: *de b is een* —, ook, de *p, f, v, w.*
I. Lip'pen (handel: *het drijven van handel voor eigen rekening door een makelaar en wel in die artikelen, waarin hij als makelaar is aangesteld*), lipte, heeft gelipt.
II. Lip'pen (timm. *lasschen of verbinden van hout door middel van uitsteeksels of lippen*), lipte, heeft gelipt.
Lip'penpommade (*smeersel voor ruwe lippen*), v. —s; —**zalf** (*zalf, om in den winter de lippen zacht te houden*), v. —zalven.
Lip'per, —**tje** (Java. *liplap*), m. en v. —s.
Lip'visch (dierk. *e. visch m. scherpe tanden en vleezige lippen*), m. —visschen: de —visschen bewonen meest de warme zeeën.
Li'quida (*vloeiende letter*), v. liquidae; lees *lie'kwieda.* (ae = ee).
Liquida'tie (*vereffening; regeling van zaken, vooral als die ophouden; te-geldemaking van aanwezige goederen*), v. —ties, —tiën: *tot — overgaan.*
Liquidateur' (*iem., die een liquidatie regelt en uitvoert, vereffenaar*), m. —s.
Liqui'de (*vloeibaar, helder, zuiver: glashelder, bewezen, uitgemaakt*), bn.; lees: *lie-kied'.*
Liquideeren (*vereffenen*; van aanwezige goederen: *te gelde maken; een handelszaak afwikkelen en opheffen*). (qu = kw).
Li'ra, li're (*It. zilvermunt als eenheid = f. 0.48 = 100 centesimi*), v. —'s, lires.
Lis, lus (*snoer, strikje*), v. —sen: *de — v. e. jas, van een jakje, van een laars.*
Lisch (plantk. *familie der leliën*), o. lisschen: *het gele* —, groeit aan den waterkant; —**bloem,** v. —bloemen; —**dodde** (*waterplant*), v. —dodden: *de breedbladige* —, *de smalbladige* —; de — groeit langs slooten, poelen en moerassen; zie den volksnaam Duikelaar of Dullen; —**gras** (*rietgras*), o. gmv.
Lis'pelen (1 *de s en z met zeker gesis laten hooren*; 2 *fluisterend spreken*; *lispelend iets zeggen*), lispelde, heeft gelispeld: 1 *deze redenaar lispelt een weinig*; 2 *die meisjes — met elkaar; zij lispelde ja*; fig. *de wind lispelt in het riet,* ruischt.
Lis'pen (*fluisterend spreken*), lispte, heeft gelispt, zie Lispelen 2.
List (*sluwheid, streek; sluw middel*), v. -en: — *gebruiken; armoede, liefde zoekt* —; zie ook Krijgslist.
Lis'tig (*sluw, geslepen, loos*), bn. en bw.; —er, —st: *met — overleg, op —e wijze te werk gaan; iets — aanleggen*; verg. Arglistig.
Litanie' (1 *overoud R.-K. wisselgebed, bestaande uit een reeks van aanroepingen met antwoorden*; 2 *een lange rij of reeks*), v. litanieën: 1 *voor elken dag der week bestaat een* —, smeekgebed; 2 *een — van klachten, grieven.*
Lit d'an'ge (Fr. *ledikantje zonder stijlen en met opgeslagen gordijnen*), o. mv.: lits d'an'ge.

Li'ten (gesch. *hofhoorigen* d. i. *lijfeigenen met eenige persoonlijke vrijheid*), m. mv.: *de — betaalden schot en lot*, d.i. zeker hoofdgeld.
Li'ter (*Ned. kan of kop*), m. —s: *de — is de eenheid voor inhoudsmaten.*
Litera'risch (*letterkundig, litterair*), bn.: *— bespiegelingen, beschouwingen, phantasieën.*
Litera'tor (*letterkundige*), m. —to'ren, —s.
Literatuur' (*letterkunde, letterkundige wetenschap; geschiedenis der letterkunde; gezamenlijke letterkundige voortbrengselen v. e. volk; hetgeen over een bepaald onderwerp geschreven is*), v. —turen; **—-geschiedenis** (*geschiedenis der letterkunde*), v.
Li'terflesch (*flesch van een L. inhoud*), v. —flesschen; **—glas** (*glas v. e. L.*), o. —glazen.
Li'tho (*steengravure*), v. —'s.
Lithochromie' (*steendrukkunst met kleuren*), v. gmv.; **—graaf'** (*teekenaar op steen, steendrukker*), m. —grafen; **—graphee'ren** (*op steen teekenen, steendrukken*); **—graphie'** (*steendrukplaat; steenschrijf- of drukkunst*), v. —ën, z. S t e e n d r u k; **—gra'phisch** (*van ,voor, betreffende of op de wijze v. d. steendrukkunst; door steendrukkunst voortgebracht; steendruk....*), bn.
Litigieus' (*betwistbaar; voor een rechtsgeding geschikt; ook, gaarne pleitend, pleitziek*), bn.
Litoraal' (*tot de kust, het strand behoorende*), bn.; ook: *Littoraal'.*
Li'totes (stijl: *de figuur der verkleining, waarbij men schijnbaar iets verkleint om het beter te doen uitkomen*, inz. *door het ontkennen van het tegenovergestelde begrip*), v.: b.v.: *hij is niet dom*, d. i. nog al slim; *een niet te verachten geschenk*, nl. nogal aanzienlijk enz.; ook, bij verkleining: *leen mij een sommetje; nog een uurtje opblijven!* enz.; de — is de tegenstelling van de H y p e r b o o l.
Lit'sen (volkst. *glippen, glijden, ontschieten*), het litste, het heeft gelitst: zegsw. *iem. laten —; iets laten —.*
Lits-jumeau''x (Fr. *twee éénpersoons-ledikanten naast elkaar*), m. mv.
Lit'teeken (eig. *lijk- of licteeken*, d. i. teeken in het vleesch: *wondteeken*), o. —s, —en.
Litterair' (Fr. *letterkundig*), bn.: *—e kringen; Max Havelaar is een — kunstwerk.*
Liturgie' (*het geheel van gebeden, ceremoniën, symbolen, kerkgebruiken en voorgeschreven plechtige handelingen en gewaden van eenigen eeredienst*), v. liturgieën; **—giek'** (*de wetenschappelijke behandeling en verklaring der liturgie*), v. gmv.; **litur'gisch** (*volgens de liturgie; volgens kerkvoorschrift of gebruik*), bn.: *—e kleeren* (*gewaden*), bij godsdienstige plechtigheden; *—e kleuren*, R.-K. de vijfkleuren der —e gewaden, zijn: wit, rood, groen, paars en zwart; *—e taal*, in de R.-K. kerk, het Latijn; *—e zang*, de melodie der teksten enz.; z. G r e g o r i a a n s c h. (g = g).
Li'vius, T i t u s, Rom. geschiedschrijver (59 v. C.—17 n. C.); — schreef een uitvoerige Rom. geschiedenis in 142 boeken, nl. van de stichting van Rome tot den dood van Drusus (9 v. C.); er zijn er nog maar 35 over.
Li'vre (*oude Fr. munt, zooveel als een frank; de Engelsche — [livre sterling, L st.] is in waarde gelijk aan ± f 12.00*), o. —s.
Livrei' (Fr. *kleedij van een heerenknecht*), v. —en: *— dragen*; **—bediende** (*bediende in livrei*), m. —n; **—knecht** (*lakei*), m. -s; **—rok** (*rok van een lakei*), m. —rokken.
Livrei'rups (dierk. *ringelrups*), v. —en: de — heet aldus naar de vele kleuren v. d. vlinder.
Livret' (Fr. *boekje: aanteekenboekje, spaarbankboekje, zakboekje*), o. livretten.
Lla'nero (*veeboer i. d. llano*) m. —'s.
Lla'no (aardr. *groote [gras]steppe met slechts weinig geboomte*), v. —'s: de —'s v. d. Orinocovlakte in het N. van Z.-Amerika. (ll = lj).
Lloyd (Eng. *zeevaart-maatschappij; maatschappij voor zeeverzekering en zeevaart*), m., lloyds: de maatschappij is genoemd naar den herbergier Edward Lloyd, die ± 1700 te Londen nabij de beurs woonde en in wiens koffiehuis koop- en zeelieden, reeders, makelaars, assuradeurs samenkwamen, dezen vormden in 1727 een vereeniging, die zij L l o y d noemden; evenzoo: *de Rotterdamsche —.*
Lloyds'lijst (*nieuwsblad voor handel en scheepvaart, te Londen en te Triëst uitgegeven*), v. —lijsten.
Lob (*plooisel v. kraag of manchet*, ook, *de manchet zelf*; ontl. *vleeschkwab*), v. lobben: z. L u b.
Lo'bak (O.-I. *een soort v. ramenas*), m.-ken.
Lob'beren (*in 't water ploeteren of plassen*), de eend lobberde, heeft gelobberd.
Lob'berig (*dik en trillend*, b.v. *van spijs; los uithangend van kleeren*), bn. en bw.; —er, —st; zie L o b b i g.
Lob'bes (*sukkel, sul, goedbloed*), m. lobbesen, ook: *een — van een hond*, een groote, goedaardige hond; **—achtig,** bn. en bw.; —er, —st: *die jonkman ziet er nog wat — uit.*
Lob'big (*ruim en loshangend*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e plooien van een vrouwenmuts.*
Lob'oor (*hond met lange neerhangende ooren*; fig. *lobbes, lomperd, sul*), m. —ooren; **—oo'rig** (*lobbesachtig*, fig. *onhandig, dom, onnoozel*), bn.; —er, —st.
Locaal' (*plaatselijk*), bn.: *de locale belangen; elke provincie heeft een — bestuur; locale politiek, locale kennis*, nl. van plaatselijke toestanden; *een — dagblad*; **—spoorweg,** m. —wegen; **—trein** (eig. *buurtspoorweg met smal spoor, trein tusschen nabijgelegen kleinere plaatsen*), m. —treinen.
Localisa'tie (*het plaatselijk-maken van iets, het binnen een bepaalde ruimte beperken*), v. gmv.; **localiseeren** (*tot een bepaalde plaats of binnen bepaalde grenzen beperken*): *een ontsteking —, een opstand —*, de uitbreiding er van beperken; *eene besmettelijke ziekte —*, tot zekeren kring beperken.
Localiteit' (*vertrek, kamer, zaal*), v. —en.
Locatief' (spraakk. *in sommige talen de naamval van de plaats*), m. —tieven: *de — antwoordt op de vraag: waar?*; ook: L o c a t i v u s, m. —vi.

Loch (scheepst. *gat, opening*), o. lochen.
Lo'chemer 1 (*iem. uit de stad Lochem*), m. —s: *hij is een* —; **2** (*van, uit, in; als van, uit, in Lochem*), bn.: *de* — *diamanten*, min of meer doorschijnende kwartskristallen, ook: *Lochemsche diamanten.*
Lock-out (Eng. *het gezamenlijke wegzenden van arbeiders door den patroon, tegenstelling van werkstaking; uitsluiting*), o. —-outs.
Lo'co (*op de plaats; waarnemend, vervangend*), bw.: — *cita'to* of **l. c.**, ter aangehaalder plaats; zie ook: **In** —.
Lo'co-burgemeester (*plaatsvervangend burgemeester*), m. —meesters: de oudste wethouder treedt bij afwezigheid of bij ontstentenis van den burgemeester op als —; zie **L. B.**
Locomobiel' (*verplaatsbaar stoomwerktuig*, nl. *op raderen*), v. —en; —**motief** (*stoomwagen, sleeper, treintrekker*), v. —tieven.
Locu'tie (*uitdrukking, spreekmanier, spreekwijze, zegswijze*), v. —ties, —tiën.
Lod'deren (*lang in bed blijven liggen; luieren*), lodderde, heeft gelodderd. w.g.
Lod'derig (*kwijnend, slaperig*), bn.; —er, —st: *wat ziet ge er* — *uit*; vroeger: *vriendelijk.*
Lod'deroog (*vriendelijk oog*), o. —en; vero.
Lod'deroogen (*vriendelijke blikken werpen*), hij —oogde, heeft gelodderoogd; vero.
Loderein'doosje (*doosje met loderein*), o. —s: het —, meest van zilver, bevatte een sponsje, gedrenkt met eau de la reine of koninginnewater, een reukwerk, thans door de eau de cologne verdrongen. vero.
Lo'dewijkslied (dichtk. *oud-Frankisch zegelied van ± 992, het eerste met eindrijm*), o.: het — is van den monnik Hucbald, op de overwinning, door Lodewijk II op de Noormannen behaald bij Saucourt in Picardije, 3 Aug. 881.
Loe'der (*laag of gemeen persoon*), m. en v. —s; verg. S l o e b e r.
Loef (scheepst. *windzijde, het tegengestelde van lij*), v.: de — is de hooge zijde v. e. zeilend schip; de kant, vanwaar de wind inkomt; *de* — *hebben*, den bovenwind hebben; — *houden*, goed bij den wind zeilen; *een schip de* — *afsteken, afwinnen, afknijpen*, het 't voordeel van den wind benemen; zegsw. *iemand de* — *afsteken*, hem vooruitkomen, hem overtreffen: *Amerika tracht Europa op het gebied v. h. luchtpostverkeer de* — *af te steken*; —**waarts**, bw., zie t e L o e v e r t; —**zijde** (*de hooge kant van een zeilend schip*), v. gmv.
Loei'en (1 *bulken van runderen*; 2 fig. *huilen* inz. *van den wind*), loeide, heeft geloeid: 1 *die koeien* — *van dorst*; 2 *de storm loeit; loeiende vlammen, loeiend vuur* (Bild.).
Lo(e)m'bo(e)ng (O.-I. *bergplaats van rijst, rijstschuur*), m. —s.
Loensch (*een weinig scheel*), bn. en bw.: *een weinig* — *zijn*; — *kijken.*
Loen'schen (*scheelzien*), loenschte, heeft geloenscht: *hij loenscht een weinig.* gew.
Loep, v. loepen; zie L o u p e.
I. Loer (samentrekking van *loeder* en woordspeling met L o e r **III**, verg. *een lap v. e. vent: botterik*), m. —en: *een echte* —, lomperd.
II. Loer (*het loeren*), v.: *op de* — *staan, liggen.*
III. Loer (eig. *lap, vod, luur*; fig. *poets*), v. zegsw. *iemand een* — *draaien*, hem bedotten, beethebben, een kool stoven.
Loe'ra(h) (Java. *hoofd, chef, in 't algemeen iem., die over anderen gesteld is; desahoofd, dorpshoofd*), m. —'s: de — wordt door de desabewoners uit hun midden gekozen.
Loe'ren (*bespieden*), loerde, heeft geloerd: *op iets* —, het trachten te krijgen; *poes loert op een vogelte*; fig. *op een ambt* —.
Loe'res (*lomperd*), m. —en; ook, Loeris.
Loer'oogen (*gluren, scherp toezien*), loeroogde, heeft geloeroogd; zie L o e r e n.
Loet (*lange ijzeren ovenkrabber*), v. loeten.
Loe'toeng (O.-I. *langstaartige, gitzwarte slankaap op Java*), m. —s.
Loe'ven (scheepst. *tegen den wind opzeilen, niet-afhouden*), men loefde, heeft en is geloefd.
Loe'ver, loe'vert, alleen gebruikelijk in: *te* —, d. i. loefwaarts, aan de windzijde: *een schip te* — *bespeuren*; *de walvisschen gingen ons te* — *voorbij*, aan de loefzijde.
Loe'wak (O.-I. *een soort van marter*), m. —s: *de* — *leeft van pluimvee, dat hij listig rooft.*
I. Lof 1 (*eer, lofspraak*), m. gmv.: *met* — *v. iem. spreken*; *God* —*!* *iem.* — *toezwaaien*; spreekw. *Eigen* — *stinkt*, lof, dien men zich zelf toezwaait, heeft een kwaden reuk, wordt niet geteld; **2** (*namiddag- of avondgodsdienstoefening in een R.-K. kerk*), o. loven: *naar het* — *gaan.*
II. Lof (*loof of groente*), o. gmv.: *Brusselsch* — *of witlof*, een soort van bleekgehouden groente.
Lof'bazuin (*waarmee men* nl. fig. *iems lof uitbazuint*), v. —bazuinen, zie L o f t r o m p e t: —**dicht** (*lovend gedicht*), o. —en; —**felijk** (*lofwaardig, te prijzen, prijzenswaardig*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e vermelding*; —**galm**, m. —galmen: *den* — *doen klinken over iem.*, zijn lof galmend verkondigen; —**lied** (*lofzang*), o. —liederen; —**psalm** (*geestelijk lied, om God te loven*), m. —psalmen, zie B o e t p s a l m; —**rede** (*redevoering tot lof van iemand*), v. —redenen; —**redenaar** (*redenaar, die een lofrede houdt*), m. —s: *een* — *kan ook prozaschrijver zijn*; in beide gevallen geeft hij den indruk weer, welken het leven, de daden, het karakter van eenig persoon op hem zelf gemaakt hebben; —**spraak** (*woorden van lof*), v. —spraken; —**trompet**, v. —trompetten: zegsw. *de* — *over iemand of iemands werk steken*, hem of het uitbundig prijzen, verg. L o f b a z u i n; —**tuiting** (eig. het *tuiten* of *toeten* van lof: *betuiging van lof*), v. —en; —**waar'dig** (*lof verdienende, prijzenswaardig*), bn.; —er, —st.
Lof'werk (*loofwerk, versierselen*), o. gmv.
Lof'zang (*hymne, ode*), m. —zangen: — *ter eere van God,* — *op den vrede.*
I. Log (*zwaar, plomp, slepend, lui, loom*), bn. en bw.; —ger, —st: *e.* — *mensch, de olifant is een* — *dier*; — *van gang zijn, met* —*gen tred*; *wat een* — *schip*; — *neerzinken.*
II. Log (zeew. *driehoekig plankje, met lood bezwaard, aan een lijn*), v. loggen; zie: L o g l ij n.
Logarith'me (algebra: *exponent van een standvastig getal*, b.v. *van 100*; *verhou-*

dingsgetal ter verkorting van vermenigvuldigingen, worteltrekkingen enz.), v. —n: *de —van 100 is 2*, d.i. 10 moet tot de 2e macht verheven worden om 100 op te leveren, zie afkort. **L o g.**

Logarith'mentafel (*lijst van logarithmen*), v. —tafels.

Log'boek (scheepst. *boek met aanteekeningen omtrent zeevaartkundige waarnemingen: koers, vaart, wind, weer, ongevallen aan boord enz.; scheepsjournaal*), o. —boeken.

Lo'ge (Fr. *afgescheiden zitgelegenheid voor eenige personen* b.v. *in een theater; vergaderzaal van vrijmetselaars; de leden eener vrijmetselaarsafdeeling*; in 't algemeen: *de vrijmetselarij*), v. loges.

Logé' (Fr. *heer, die ergens logeert*), m. —'s.

Logea'bel (Fr. *bewoonbaar, geriefelijk*), bn.

Logée' (*dame, die ergens logeert*), v. —'s.

Logeeren (*als gast verblijf houden, ergens gast zijn; iem.* [*als gast*] *voor korten tijd huisvesten*) (g = zj).

Logeer'gast (*iem., die logeert*), m. en v. —en; —**kamer** (*kamer voor één of meer logeergasten*), v. —kamers. (g = zj.)

Logement' (*klein hotel; nachtverblijf voor reizigers*), o. —en: het woord —, eens als tegenstelling van *Slaapstee* in eere, is thans overschaduwd door *hotel*; —**houder** (*houder van een logement*), m. —s.

Lo'gen (*leugen, onwaarheid*), v. logens.

Lo'genstraffen (*als leugenaar aan de kaak stellen*), logenstrafte, heeft gelogenstraft: *iemand* —, hem openlijk bewijzen, dat hij liegt.

Log'gen (*met de log de vaart of snelheid van het schip bepalen*), logde, heeft gelogd.

Log'ger (scheepst. *zeilvaartuig voor kustvaart, meest voor vischerij*), m. loggers.

Log'gia (*gesloten glazen veranda a. d. voorgevel; overdekte galerij langs een bovenverdieping* inz. *van Ital. paleizen*), v. loggia's.

Log'glas (scheepst. *zandlooper, om den tijd te meten, waarin de loglijn uitloopt*), o. —glazen.

Lo'gica (*leer der denkwetten, denkleer; redeneerkunst*), v. gmv.; lees: l o' g i k a.

Logies' (*nachtverblijf*; scheepst. *matrozenverblijf, volkslogies*), o. gmv. (g = zj).

Lo'gisch (*volgens de logica, oordeelkundig, overeenkomstig de wetten van het denken; steekhoudend*), bn. en bw.: *een —e gevolgtrekking, een —e gedachtengang; een —e verbinding van zinnen*, b.v. *door de vgw. opdat, omdat enz.*; — *denken, redeneeren, schrijven*; lees: l o o' g i e s.

Log'lijn (zeew. *lijn, die door knoopen in evenmatige deelen is verdeeld en bij het loggen dienst doet*), v. —lijnen; zie K n o o p.

Logogrief' (*woordraadsel; letterraadsel*), v. —griefen.

Logomachie' (*woordentwist*), v. —ën.

Logomanie' (*praatzucht, praatziekte*), v.

Lo'gos (Gr. *woord*; verder: *rede, verstand, denkvermogen*), m. gmv.

Lok (*haarlok, haar tot een krul gegroeid of gedraaid*), v. lokken: *mooie blonde —ken, een hoofd vol —ken.*

Lokaal' (*vertrek, zaal, gebouw*), o. lokalen: *een ruim —, dit — is te somber, het school—.*

Lok'aas (*spijs, om vogels of wild te lokken* fig. *datgene, wat iem. verlokt iets te doen*), o. gmv., — strooien; *hennepzaad is — voor vogels, vischdeeg is — voor visschen; dat was een — voor zijn eerzucht*; —**duif** (*tamme duif, die wilde meelokt*), v. —ven.

Lo'ke, Lo'ki, m., Germ. myth. oorspr. de god des vuurs, later der vernietiging, d. i. de vertegenwoordiger van het booze, vijand der Asen.

Lok'eend (*kooieend, tamme eend, die wilde eenden meelokt naar de kooi*), v. —eenden.

Loket' (*vak in een kastje, opening in een deur of raam, om er geld of brieven door aan te geven*), o. —ten, verg. G u i c h e t; —**kast** (*een in vakjes of loketten afgedeelde kast*), v. —kasten.

Lok'fluitje (*fluitje, om vogels te lokken*), o. —fluitjes.

Lok'kig (*met lokken of gelokt*), bn.: — *haar.*

Lok'ken (*aanlokken, trachten bij zich te krijgen*), lokte, heeft gelokt: *vogeltjes —.*

Lok'kertje (lokmiddel), o. — 5.

Lok'middel (*middel, om menschen of dieren te lokken*), o. —en; —**spijs** (*lokaas*), v. —spijzen; —**stem** (*lokkende, verleidelijke stem*), v. —men; —**vink** (*gevangen vink, die andere aanfluit*; fig. *misleider, verlokker*), m. —en; —**vogel** (*vogel, zingende in een kooi om andere vogels te lokken*; fig. *lokkertje, verlokker*), m. —s.

Lol (*grap, pret, aardigheid*), v. gmv.: *voor de —, wij hebben — gehad*; verkl. —**letje** (*pretje*) o. —s: *hij houdt van een —.*

Lollar'den (*Middeleeuwsche broederschap vermoedelijk te Antwerpen ontstaan*), m. mv.: — *waren, ± 1300—1700, broeders-ziekenverplegers.*

Lol'len (1 *slecht zingen*; 2 *krollen*), lolde, heeft gelold, *de lotelingen zitten daar te —; de katten — vooral in den nacht.*

Lol'lepot (*vuurpot, waarbij men lolt* d. i. *babbelt*), m. —potten gmz.

Lol'lig (*prettig, vroolijk, erg pleizierig*), bn. en bw.; —er, —st: —*e kameraden; het ging er in die kroeg — toe.*

Lom (dierk. *zwemvogel aan onze N.-kust, duikereend*), m. lommen.

Lom'bard, lom'berd, m. —s; zie L o m m e r d.

Lom'bong, zie L o e m b o e n g.

Lom'mer (*de schaduw van het gebladerte*), o. gmv.: *in het — der linden, in het koele —*; —**achtig** (*lommerig*), bn.: *een — laantje,* schaduwachtig-duister.

Lom'merd (d.i. *lombard, lomberd*: eig. iem. uit Lombardije, uit N.-Italië, die in ons land een geldkantoor hield; later: *Bank van leening, pandjeshuis*), m. —s; —**briefje** (*bewijs van inbreng of beleening*), o. —briefjes.

Lom'merig (*schaduwrijk*), bn.; —er, —st: *een — plekje, een — prieël, een — pad.*

I. Lomp (*versleten lap, vod*) v. —en: *in —en gekleed zijn; — sorteeren.*

II. Lomp (*het tegengestelde van sierlijk, elegant*, d. i. *plomp, onbehouwen, onbeholpen*), bn. en bw.; —er, —st: *een paar —e schoenen*; fig. *een —e aanmatiging.*

III. Lomp (*puitaal, slijmvisch*), m. —en.

Lom'pen enkel in den infin.: *ik laat mij niet —!* ik laat me daaraan niet kennen. gmz.

Lom'penbak (*bak tot het bewaren van lompen*), m. —bakken; —**gaarder** (*vodden-*

raper), m. —s; —**koopman** (*man, die in vodden handelt*), m. —lieden, —lui; —**kramer** (*man, die een voddenwinkeltje houdt*), m. —s; —**mand** (*mand voor vodden*), v. —en; —**pakhuis** (*bergplaats voor lompen*), o. —huizen; —**schuur** (*voddenpakhuis*), v. —schuren; —**zak** (*zak voor lompen*), m. —zakken; —**zolder** (*bergzolder voor lompen*), m. —s.

Lom'perd (*lomp, onbeschaafd mensch; domoor*), m. —s; ook, *Lom'perik.*

Lomp'heid (*het lomp-zijn, domheid; ruwheid, onbeschoftheid*), v. —heden.

Lom'pigheid (*lompheid*), v. —heden.

Long (ontl. *orgaan der ademhaling bij menschen en vele dieren*), v. —en: *goede —en hebben, zieke —en*, zie Longtering; —**aandoening** (*lichte ziekte of ontsteking der long*), v. —en; —**ontsteking** (*ziekte der long*), v. —en; —**pijp** (*een der vele wegen in de longen, langs welke de lucht in de longblaasjes dringt*), v. —pijpen; —**tering** (*wegtering der long*), v., zie Tuberculose; —**ziekte**, v. —n.

Longitu'de ([*geographische*] *lengte*), v. (g = g).

Longitudinaal' (*de lengte betreffende; in de richting der lengte, overlangsch*), bn. en bw.: *de —nale trillingen van den ether.* (g = g).

Lonk (*oogwenk, knipoogje*), m. —en.

Lon'ken (*eenigermate scheelzien*; ook: *toelonken*), lonkte, heeft gelonkt; —**er** (*man, die lonkt*), m. —s; —**ster** (*vrouw, die lonkt*), v. —s.

Lont (*los, zeer brandbaar koord*), v. —en: *de — van een ouderwetsch geweer*; zegsw. — *ruiken*, eig. de brandende lont der vijanden, fig. onraad bespeuren.

Lon'tarpalm (*zeer hoog en slank opgroeiende palmboom met waaiervormige bladeren en groote vruchten*), m. —en: *uit de bloembollen v. d. — wordt palmwijn getapt.*

Loo 1 (*bosch, hout, bosschage*, ook verklaard als: *nederzetting*): — komt voor in samenstell.: *Hengeloo, Almeloo, Borculoo, Venloo enz.*; **2** het —, aardr. koninklijk lustoord bij Apeldoorn (Gelderland); de —**laan**, v., bekende opritlaan of wandeldreef op het Loo.

Loo'chenen (*ontkennen*), loochende, heeft geloochend: *de waarheid* —, d. i. niet erkennen; *een geschiedkundig feit* —; *alle schuld* —, heeten liegen; —**ing** (*het loochenen*), v. —en: — *der waarheid*, verg. Verloochenen.

Lood (1 *e. gemakkelijk smelt- en pletbaar metaal*; 2 *een DG.*; 3 *een voorwerp, gereedschap v. lood*), o., in bet. 1 gmv., in bet. 2 en 3 looden: 1 — heeft een S. G. van 11.37 en smelt bij 322° C., het komt zelden in gedegen toestand voor, zie Looderts; *een blok* —; zegsw. *zoo zwaar als* —, zeer zwaar; *met — in de schoenen aankomen*, schoorvoetend, dralend; *'t is — om oud ijzer*, zie IJzer; 2 *een — kaneel*, d.i. 0.01 KG.; zegsw. *vrienden in den nood, honderd in een* —, zie Nood; 3 *er was gebrek aan kruid en* —, kogels; *die muur staat niet in het* —, niet zuiver rechtstandig, zie Schietlood; *het — uitwerpen*, zie Diep- of Peillood; —**je** (*looden merkje als bewijs van betaling*), o. —s: zegsw. *het — leggen*, betalen, het verlies lijden; fig. *een — in het zakje doen*, óók al meepraten, al bet. wat men zegt bitter weinig; *de laatste —s wegen het zwaarst*, aan het eind wordt een werk, een taak, het zwaarst, het moeilijkst.

Lood'aarde (*een soort van looderts*), v. gmv.

Lood'achtig (*als lood*), bn.: *een —e stof.*

Lood'azijn (*zeker scheik. product*), m. gmv.

Loo'den 1 (*van lood*), bn.: *een — buis*; zegsw. *met — schoenen gaan, aankomen*, d. i. met onwil, met tegenzin, met angst; **2** (*met het dieplood peilen, het dieplood uitwerpen*), loodde, heeft gelood: *de diepte van het vaarwater* —.

Lood'erts (*een amalgama van lood en allerlei zelfstandigheden*, b.v. *zwavel, soms zilver*), o. gmv.; verg. Loodmijn.

Lood'foelie (*loodlaag op spiegelglas*), v. gmv.; —**gieter** (*werkman, die lood smelt en verwerkt*), m. —s; —**gieterij'** (*werkplaats v. d. loodgieter*), v. —en; —**glans** (*zwavellood, looderts*), o. gmv.; —**glit** (*geel loodoxyde*), o. gmv.; —**kleur** (*de kleur v. lood*), v. gmv.; —**kleu'rig** (*blauwachtig grijs*), bn. en bw.; —**koliek** (*koliek door loodvergiftiging*), o. en v. gmv.; —**lijn** (*rechtstandige lijn*; ook: *lijn om te looden*), v. —lijnen; —**lij'nig** (*loodrecht*), bn.; —**mijn** (*mijn of groeve, waaruit looderts gedolven wordt*), v. —en: —en vindt men in Sp. (Sierra Nevada) en in Amerika (in Colorado, Utah en Missouri), v. —en; —**oxyde** (*lood-roest*), o., zie Oxyde; —**recht** (*te-lood, rechtstandig*), bn. en bw.: *een —e granietwand*; *in —en stand*; meetk. *een lijn kan — op een andere staan* rechthoekig; zie Apothema.

I. Loods (*gids ter zee, om schepen in en uit een haven te brengen*), m. loodsen.

II. Loods (*tent, houten bergplaats*), v. loodsen; verkl. —**je**, o. loodsjes.

Lood'sen (*een schip uit of in zee brengen*), loodste, heeft geloodst: *een schip i. d. haven* —; —**geld** (*loon v. d. loods*), o. —en; —**kotter** (—*boot*), m. —s; —**man** (*loods*), m. —mannen.

Loods'mannetje (*makreelachtig zeevischje, van 20—30 cM., gezel van den haai, dat, als deze, om het afval de schepen volgt*), o. —mannetjes.

Loods'(mans)boot (*boot, waarmede de loods zich naar het zeeschip begeeft*), v. —. booten.

Lood'suiker (*azijnzuur lood, verbinding van azijnzuur met loodoxyde*), v. gmv.

Loods'vlag (*vlag, als signaal om een loods aan boord te vragen*), v. —vlaggen; —**wezen** (*de loodsdienst in zijn geheel*), o. gmv.

Lood'vergiftiging (*vergiftiging door loodstof*), v. —en, verg. Loodkoliek; —**wit** (*een wit poeder uit lood verkregen*), o. gmv.: — dient als element in verfstoffen; verg. Zinkwit; —**zwaar** (eig. *zoo zwaar als lood*; *erg zwaar*), bn.: *een —zware last, —zware drukking*; fig. *dat ligt mij — op het hart*, beklemt mij ten zeerste.

Loof (*gebladerte*), o. gmv.: — *van aardappels, van boonen enz.*, ook, Lof.

Loof'boom (*bladboom*), m. —en, zie Boom: *eiken, wilgen, berken enz. zijn —en: een — draagt blaren, heeft bloemen en vruchten*; —**dak** (*dak van blaren, looverdak*), o. —en; —**hout** (*hout van een loofboom*), o. gmv.; —**hut** (*Israëlietische feest-*

hut), v. —hutten, ook, Looverhut; —**huttenfeest** (*Israël. feest, in 't begin van October*), o. —en: het — is een herinnering aan den zwerftocht door de woestijn en het wonen onder tenten, zie Deut. 16: 13—15; —**rijk** (*hebbende veel loof*), bn.; —er, —st: *een beuk is een —e boom*; —**stil** (*bladstil*), bn. w.g.; —**werk** (*loofwerk, versierselen in den vorm van bladeren*), o. gmv.

Loog (*oplossing van scherpzoute en bijtende alkaliën in water*), v. mv.: loogsoorten: *potasch—, soda—*; *het — der zeepzieders, het — van boekdrukkers, het — van wijnsteen*, waarin men zilver reinigt; —**asch** (*plantasch, waar loog van gemaakt wordt*), v. gmv.; —**bak** (*bak voor loogwater in drogerijen*), m. —bakken.

Loo'gen (*in loogwater zetten, met loog behandelen*), loogde, heeft gelooogd: *katoen, linnen, vlas, hennep —*.

Loog'kuip (*kuip of balie voor het loogen*), v. —en; —**water** (*water met loog*), o. gmv.; —**zout** (*potasch, soda, ammonia*), o. —zouten.

Looi (*run*, d.i. *gemalen eikenschors*), v. gmv.

Looi'en (*leder bereiden met looi*), looide, heeft gelooid: *het leer —, goed gelooid leer*; —**er** (*leerlooier*), m. —s; —**erij'** (*het looien; werkplaats v. d. looier*), v. —en; —**kuip** (*looiersbalie; kuip, waarin de huiden worden ingezouten*), v. —en; —**stof**, v. of —**zuur** (*bestanddeel van run, tannine*), o. gmv.

Look (plantk. *de uiplant in 't algemeen*), o.; zie: Ajuin, Prei, Knoflook, Sjalot; —**saus** (*uiensaus*), v. —sausen.

Loom (*moe, traag, langzaam*), bn. en bw.; —er, —st: — *zijn in de beenen, met loome schreden*; —**ig** (*een weinig loom*), bn.; —er, —st: *de ouderdom maakt —*.

I. Loon (*belooning v. bewezen diensten; salaris, bezoldiging*), o. loonen: *het — kan in geld en in natura worden uitbetaald*; zegsw. — *naar werk*, vergelding naar verdienste; *'t is zijn verdiende —*, hij krijgt, wat hem toekomt (ongunstig); spreekw. *Ondank is 's werelds —*; zie: Dagloon, Weekloon, Hongerloon, Loontje.

II. Loon (dierk. *een soort van duikereend der Hudsonbaai in Noord-Amerika*), m. lonen.

Loon'actie (*actie of beweging ten einde een hooger loon te verkrijgen*), v. gmv.; —**arbeid** (*arbeid voor loon*), m. gmv.; —**arbeider** (*werkman, die voor een overeengekomen loon arbeid verricht*), m. —s.

Loo'nen (1 *loon geven, betalen*; 2 *vergoeden, vergelden*), loonde, heeft geloond: 1 *den arbeid — naar verdienste*; —*de arbeid*; 2 *dat loont de moeite niet*; *iets met ondank —*; —**er** (*belooner*), m. —s: *God is de — van het goede*.

Loon'lijst (*officieele lijst met de namen der werknemers en de hun uitbetaalde loonen over een halfjaar*), v. —en; —**schipper** (*schipper, die tegen een vast loon voor rekening van den eigenaar met een schip vaart*), m. —s, zie Zetschipper; —**slachter, —slager** (*iem., die tegen een vast loon bij particulieren groot- en kleinvee slacht*), m. —s; —**standaard** (*maatstaf voor een billijke hoogte van 't loon voor elken arbeid*), m. gmv.; —**stelsel** (*dienstverhouding, waarbij de arbeider tegen loon zijn krachten of diensten ten beste geeft aan een ander*), o. gmv.; —**tje**, o.: zegsw. — *komt om zijn boontje*, hetzelfde als: *Boontje komt om zijn —*, zie Boontje; —**trekkend** (*een loon beurend*), bn.: *de lijfeigenen werden door de kruistochten —e dienaren*.

Loop (1 *het loopen*; 2 *buis of roer v.e. vuurwapen*), m. in bet. 1 gmv. in bet. 2 loopen: *ik heb een flinken — gedaan*, wandeling; 1 *de — v. e. rivier*, richting; *den vrijen — aan zijn gedachten laten*, ze vrij laten gaan; *de — der hemellichamen, de — der bevolking, de — der natuur; op den — zijn, de paarden zijn op den —*, d. i. op hol; scherts. *zijn verstand is op den —*, hij is de kluts kwijt; *in den — der week*, op een dag dier week; *een —je met iem. nemen*, zie Loopje; 2 *de — van een geweer, van een buks, van een revolver*; *een getrokken —*, loop, die geen groeven heeft, maar effen of glad is.

Loop'baan (*loopkring der hemellichamen*; fig. *levensweg*), v. —banen, zie Carrière.

Loop'brug (*brug, enkel voor voetgangers*), v. —bruggen; zie Passerelle.

Loo'pen 1 (*gaan, te voet zich begeven, ook van dieren, in 't algemeen zich bewegen*), liep, heeft en is geloopen: *dat kindje leert —*; *dat paard loopt goed*; *op stelten —*; *in de lijn —*, een schuit vooruittrekken; *veel in de herberg —*, ze bezoeken; *hij is van Groningen naar Assen geloopen*; zegsw. *zij loopt met molentjes*, zie Molen; *hoog met iets —*, er zeer mede ingenomen zijn, zie Hoog; *den drempel ergens plat —*, al te dikwijls ergens komen; *met het hoofd tegen den muur —*, onzinnige pogingen doen; *het vuur uit de zolen of sloffen —*, erg hard loopen, ijverig in de weer zijn; *aan den leiband —*, zie Leiband; van levenlooze dingen: *de aarde loopt om de zon, de maan loopt om de aarde*; *het schip loopt van stapel*, zie Stapel; *onze boot liep zooveel mijlen per uur*, legde af; *de Maas loopt naar Rotterdam*, stroomt; *de wind liep naar het O.*, draaide; *het vat liep leeg*; *dat horloge loopt goed*; ook: *de tijd loopt snel, de dag loopt ten einde*; *er loopt een gerucht*; *dat loopt in het oog*, trekt de aandacht; nog: *dit gebergte loopt naar den Rijn*, gaat, strekt zich uit; verwensching: *loop naar de pomp, naar de maan*; 2 zn.o.: *het op e. — zetten*, hard wegloopen; zie Loopje.

Loo'pend (*in beweging, in gang*), bn.: *het —e jaar, de —e week of maand, de —e rente*, — *want*, scheepst. los touw- of kabelwerk, alle kabels, kettingen, trossen, waardoor de raas en de zeilen worden bewogen; — *water*, niet stilstaand; — *schrift*, vlug schrift (*niet-staand*), *een —e hand schrijven*, losse, vlugge letters maken; *de —e zaken afdoen*, nog voorhanden; *een — vuur*, dit werd gemaakt door kruit langs een lijn of streep te strooien en aan 't boveneinde aan te steken; zegsw. *dat nieuws zal zich verbreiden als een — vuurtje*, zeer snel in stad of dorp; *het is in het oog —*, opvallend, ongewoon.

Loo'pende-prijs (handel. *de prijs van den*

dag voor een of andere koopwaar), m. gmv.; —**-rekening** (*rekening-courant*), v. —en; —**-rente** (*rente, welke sedert den vervaldag van de laatste coupon is verstreken*), v. —n.

Loo'per (1 *boodschaplooper*; 2 *sleutel die op alle sloten past*; 3 *smal tapijt*; 4 *poot*), m. loopers: 1 *hij is — op dat kantoor*; zie ook Kantoor-, Post-, 2 *de — s der smeden*; 3 *de — der trap*; 4 *de — s van een haas*; zie Haas, o.

Loop'graaf (gesch. *een zigzagswijze in den grond gegraven loop of gang, om de belegerde vesting er door te naderen*; mil. in den modernen oorlog: *in den grond gegraven gang, met banket, steile wanden en prikkeldraadversperring, waarin de soldaten zich bergen en beschutten*), v. —graven.

Loop'gravenoorlog (*positie- of stellingoorlog*), m. —oorlogen.

Loop'-in-'t-lijntje (eig. *voorttrekker v. e. schuit*; later: *leeglooper*; ook wel: *jonge scheepsjongen, jonge matroos*), m. —s.

Loop'je (1 *kunstje, kunstgreep, foefje*; 2 *grapje*), o. —s: 1 *bij 't rekenen de —s kennen*; *weet jij er een — op?* 2 *hij wil een — met ons nemen*, ons bedotten, voor den mal houden.

Loop'jongen (*boodschapsjongen in een winkel*), m. —s; —**kat** (in een fabriek: *electrische katrol langs de zoldering, met mand er aan tot vervoer van waren*), v. —katten; —**kever** (dierk. *een soort van landkever of tor*), m. —s; —**knecht** (*looper voor e. winkel*), m. —s; —**lantaarn, —lantaren** (*handlantaarn*), v. —s; —**mand** (*teenen mand, waarin kinderen leeren loopen*), v. —en, ook, Loopwagen.

Loop'maar (*losse tijding, die zich snel alom verspreidt*), v. —maren, ook, *Loopmare*; —**meisje** (*dagmeisje in een zaak of winkel voor de boodschappen*), o. —s; —**molen** (*in de katoenspinnerij de loopende spinmolen*), m. —s; —**pas** (mil. *snelle pas, draf*), m. gmv.; —**plaats** (mil. *exercitie-plaats*), v. —en, vero.; —**plank** (scheepst. *plank van boord naar den vasten wal*), v. —en; —**stag** (*touw a.d. boegspriet*), o. —stagen; —**tijd** (handel. *tijd, die er verloopen moet tusschen den dag van trekking of acceptatie en den vervaldag van een wissel*), m. gmv.

Loop'vogel (dierk. *een orde van vogels*), m. —s: de — heeft kleine tot vliegen ongeschikte vleugels, maar lange en krachtige tot loopen ingerichte pooten: *de struisen, de snippen, de kieviten zijn —vogels.*

Loor, alleen in de zegsw. *te — gaan*, verloren gaan, op niets uitloopen.

Loos (1 *ledig*; 2 scheepst. *waardeloos*; 3 *listig, sluw*), bn.: 1 *een looze noot, looze beukenoten*; bij uitbr. *een looze deur, een looze zoldering*, niet-werkelijk; fig. *een looze boodschap*, d.i. een gefingeerde boodschap; *een — alarm*, valsch; *een looze aanval*, een aanval in schijn, ter misleiding; spraakk. *een — onderwerp*, b.v. *het rookt hier*; *een — lijdend voorwerp*, b.v. *hij gilt het uit*; *hoe maakt gij het?*; 2 *een looze steng, looze zeilen*, ook: wat dient tot sparing van het bestaande: *looze poorten*, borden, waarmede men de geschutpoorten afsluit; 3 *de looze vos, een looze bedrieger*; —**heid** (*sluwheid, leepheid, slimheid*), v. —heden.

Loos'pijp (scheepst. *afvoerbuis*), v. —pijpen.

Loot (*boomscheut, twijg*; fig. *telg.*), loten; ook, lot, zie: Lot en St.-Janslot.

Loo'ver (eig. meerv. van *loof*: *bladerkroon, het groene loof der boomen*), o. —s, —en, zie Loovertje; —**dak** (*dak van blaren*), o. —daken; —**hut** (*Israël. loofhut*), v. —hutten: *Starings gedicht*: *De Israëlietische —*; —**tje** (*blaadje of schilfertje bladgoud*), o. —s: *een rood rokje met gouden —s, schoentjes met —s.*

Loo'zen (*loslaten*), loosde, heeft geloosd: *een zucht —*; *het water v. e. polder —*, laten wegloopen; *iem. —*, wegsturen, zien kwijt te raken; *rivieren, die in zee —*, uitmonden.

Lor (*oude lap*; fig. *onbeduidend persoon*), v. lorren: zegsw. *'t kan mij geen — schelen*, hoegenaamd niets; *een — van een vent.*

Lord (Eng. *titel, geplaatst vóór den eigennaam van personen, behoorende tot den hoogen Eng. adel, zitting en stem hebbende in het Hoogerhuis en van enkele hooge ambtenaren*), m. —s; in de aanspreking *My Lord*, verhollandscht tot *Mylord* of *Milord.*

Lor'ding (scheepst. *driedraadsch zwaar geteerd garen tot bekleeding der kabels, gemaakt van oud touw*), v. —s; zie Schiemansgaren.

Lord-lui'tenant (*titel van den onderkoning van Ierland*), m. —-luitenants.

Lord-mayor (Eng. *titel v. d. burgemeester van Londen en eenige andere groote steden*), m. —s; de overige hebben den titel van Mayor.

Lord'schap 1 (*waardigheid van Lord*), o. gmv.; **2** (*aanspreektitel*), v. b.v. *Uwe —.*

Lo'relei (aardr. *132 M. hooge rots a. d. rechter-Rijnoever, tusschen Oberwesel en St.-Goar*), v.: op de — woonde een nixe v. dien naam, die de voorbijvarende schippers betooverde door haar gezang (populaire sage, H. Heine, 1823).

Lorgneeren (Fr. *begluren, bespieden door een lorgnet, tooneelkijker*); **lorgnet'** (*neusknijper, knijpbril*), o. —ten; zie: Monocle, Face-à-main en Pince-nez.

Lorgnon' (Fr. *monocle, oogglas voor één oog*; ook: *face-à-main*), o. —s.

Lo'ri (dierk. *„kleine of luie aap" op Ceylon, een soort van maki*), m. lori's.

Lor'keboom (plantk. *een soort van pijnboom*), m. —en; ook: Lork, Lariks.

Lor'kenlaan (*laan van lariksen*), v. —lanen.

Lor're (*naam, waarmede men een papegaai aan- of toespreekt*), v. gmv.; verkl. *lorretje*, o. —s,: zegsw. *hij is van — gepikt*, hij is een onno zele bloed, hij is niet erg snik.

Lor'regoed (*prullegoed*), o. gmv.; **-kraam** (*kraam met allerlei rommel*), v. —kramen.

Lor'ren (*bedriegen, bedotten*), lorde, heeft gelord. w.g.

Lor'rendraaien (*smokkelen op vreemde kusten*; fig. *bedriegen*), lorrendraaide, heeft gelorrendraaid; —**draaier** (*smokkelaar*), m. —s; —**draaierij'** (*bedriegerij, misleiding, bedrog*), v. —en.

Lorrepijperij', v. —en; zie Snorrepijperij.

Lor'rewerk (*knoeiwerk*), o. gmv.

I. Lor'rie (*papegaai*), v. —s: *purperblauwe —s, geel-groene —s.*

II. Lor'rie (*laag dienstwagentje op de rails van spoorwegen*), v. lorries: een — wordt al trappende of met een hefboomstang over de rails gedreven.

Lor'rig (*nietswaardig, onbeduidend, prullig*), bn.; —er, —st: — *werk*, — *maaksel.*

Lo'rum, v.: zegsw. *in de — zijn,* in de war, verbijsterd, suf, in de boonen zijn.

I. Los (dierk. *lynx, katachtig roofdier, ook in Europa*), m. lossen.

II. Los (*beweeglijk, zonder steun, niet vast*), bn.: *een —se tand, een —se schroef*; fig. *e.— gerucht*; zegsw. *op —se schroeven zetten,* zie Schroef; *hij nam mee wat — en vast was,* al wat onder zijn hand kwam; — *geld,* kleingeld, pasmunt; *hij is — van zeden,* ongeregeld; —*se goederen,* roerend; in samenstelling met een werkwoord aaneen te schrijven, ook, de leden der voltooide deelw., b.v. Losbarsten, losgebarsten, evenzoo: —branden, —breken, —gooien enz.; al deze samenst. zijn scheidbaar.

Los'baar (*wat gelost kan worden*), bn.: —*bare panden in een lommerd*; —*bare obligaties en pandbrieven,* die b.v. op tijd zijn uitgeloot.

Losban'dig (*ongeregeld, ongebonden*), bn.; —er, —st: *een — leven leiden,* —*e jongelingen*; —**heid** (*loszinnigheid*), v. —heden.

Los'barsten 1 (*door barsten breken, losgaan*; 2 *plotseling ontstaan*; 3 fig. *zijn woede, droefheid enz. uiten*), barstte —, is losgebarsten, ook, Losbersten, zie Bersten: 1 *de hoepels v. e. vat kunnen —*; *een bom kan —,* fig. de ruzie begint; 2 *een onweder kan —*; 3 *in scheldwoorden, in tranen —*; —**ing,** v. —en: *de — der zware kanonnen deed den omtrek dreunen.*

Los'binden (*losmaken*), bond —, heeft losgebonden: *een strik —, een kouseband —.*

Losbla'dig (1 boekhoud. *met losse bladen*; 2 plantk. *onderling niet samenhangende bladeren*), bn.: 1 *een kantoorboek, waaruit de pagina's welke vol beschreven zijn, verwijderd kunnen worden is —*; 2 plantk. *een —e kelk, een —e bloemkroon.*

Los'bol (*doordraaier, zwierbol*), m. —bollen.

Los'branden (scheepst. *afschieten, afvuren*), brandde —, heeft losgebrand: *een kanon —, een mortier —, zij branden er op —!*

Los'breken (1 *doorbreken, losmaken*; 2 *losworden*), brak—, heeft (bet. 1), is (bet. 2) losgebroken: 1 *planken, steenen —*; 2 *de hond is —gebroken.*

Los'ceel (scheepst. *geschreven vergunning, om een schip te ontladen*), v. —ceelen; —**dag** (scheepst. *dag, waarop een schip gelost gaat worden*), m. —dagen.

Los'geld (*vrijkoopgeld, losprijs*), o. —en.

Los'gooien (scheepst. *snel losmaken*), gooide —, heeft losgegooid: *de kabels —.*

Los'hoofd (*iem., die lichtzinnig is*), m. en v. —hoofden; —**hoof'dig** (*loszinnig*), bn.

Los'jes (*vluchtig*), bw.: *een tribune — in elkaar timmeren,* licht; zegsw. *ergens — over heen loopen,* d. i. iets zonder veel ernst doen of behandelen.

Los'koopen (*door koopen bevrijden*), kocht —, heeft losgekocht: *slaven —.*

Los'kop (Z.-Afrik. *kopje d. i. alleenstaande heuvel*), m. —koppen.

Los'laten (*vrijlaten, niet vasthouden*), liet —, heeft losgelaten: *den hond —, de duiven —, een gevangene —*; *die gom of lijm laat —*: *wilt ge mijn hand —!*

Loslij'vig (*aan buikloop of diarrhee lijdende*), bn.; —er, —st.

Loslip'pig (*gaarne sprekende, niet kunnende zwijgen*), bn.; —er, — st: *een —e Franscheminister,* kleine geheimen verklappend.

Los'maken (*maken, dat e. dier of eenig ding vrij of los wordt*), maakte —, heeft losgemaakt: *een hond, een rund —*; *een touw —, een knoop —*; fig. *de wijn zal de tongen —,* de lui spraakzaam doen worden.

Los'plaats (scheepst. *werf of kaai, waar goederen gelost worden*), v. —plaatsen.

Los'prijs (*losgeld*), m. —prijzen.

Los'raken (*loskomen, de vrijheid krijgen*), raakte —, is losgeraakt; —**rukken** (*met een ruk losmaken*), rukte —, heeft losgerukt, refl.: *zich —*; —**scheuren** (*door te scheuren losmaken, losrijten*), scheurde —, heeft losgescheurd: *een oud behangsel —, een enveloppe —*; refl. *z.* —, zich met moeite en kracht losmaken.

Löss (aardr. *uit fijne stof- en kleideeltjes bestaande grondsoort*), v. gmv.: — *vindt men in Limburg, het is een vruchtbare aardsoort*; *de — in Galicië.*

Los'sen (1 *afschieten*; 2 *ontladen*; 3 *een pand weer in zijn bezit krijgen*; 4 *afbetalen*), loste, heeft gelost: 1 *een kanon —*; 2 *een schip —*; 3 *panden in den lommerd —*; 4 *een schuld —.*

Los'ser (Bijb. zie *Goël*), m. —s.

Los'spil (scheepst. *windas, draagbaar gangspil*), o. —spillen.

Los'weg (*vluchtig, oppervlakkig*), bw.: *iets — zeggen, schrijven.*

Loszin'nig (*los v. zinnen zijnde, lichtzinnig*), bn. en bw.; —er, —st.

I. Lot (1 *loterijbriefje, bewijs van aandeel in een loterij*; 2 *beslissing, die van het toeval afhangt*; 3 *levenstoestand, bestemming, noodlot*; 4 gesch. *deel in de belasting in den feudalen tijd*), o. in bet. 1 loten; in bet. 2, 3 en 4 gmv.: 1 *een heel —, een half —, een twintigste —,* zie Twintigje; *ik heb een — op die pendule genomen*; *het hoogste —,* de eerste prijs, ook fig. verkl. lotje, lootje, o. —s; 2 *het lot moet vaak beslissen,* zie Teerling of Dobbelsteen; *het — werpen over*; 3 *een hard —, het lot der armen, de mensch kan zijn — niet ontgaan, dat is nu eenmaal mijn —*; *iem. aan zijn — overlaten,* zie ook *Fatum*; 4 *schot en — betalen,* belasting.

II. Lot (*boomscheut*), o. loten, meer Loot, zie ald.

Lo'teling (*jongeling, die gaat loten, of geloot heeft*), m. —en; zie Recruut.

Lo'ten (*een lot of nummer trekken*), lootte, heeft geloot: *mijn zoon moet heden — voor de militie*; *een koek —,* door loten verkrijgen: *de gelote koek.*

Lo'tenleening (*leening met geen of geringe rentebetaling, doch met kans op prijzen, die v. d. bespaarde rente gekocht zijn*), v. —en.

Loterij' (*kansspel, hazardspel*), v. loterijen: *in de — spelen,* staatsloterij; fig. *meermalen is een examen een —.*

Loterij'briefje (*bewijs van aandeel in een loterij met een nummer, lot*), o. —briefjes; —**kantoor** (*kantoor van den loterijambtenaar*), o. —kantoren; —**lijst** (*lijst van prijzen of nieten*), v. —en; —**wet** (*wet van 1905, houdende bepalingen betreffende loterijen*), v. —ten; —**zaal** (*zaal voor de trekking der staatsloterij*), v. gmv.

Lot'genoot (*persoon, die ons lot deelt*), m. en v. —en, vr. ook: —**e**; —**geval** (*avontuur*), o. —gevallen: *de —len van Klaasje Zevenster*, roman van Jacob v. Lennep (1802—'68).

Lo'ting (*het loten*), v. —en: mil. *in de — zijn gevallen*, dienstplichtig zijn.

Lot'je, ook **Lor'retje**, o.: zegsw. *hij is van — getikt*, of ook *van lorretje gepikt*; zie Lorretje.

Lots'bedeeling (*wisseling van geluk en ongeluk in het leven*), v. —en; —**bestel** (*besturing van het lot*), o. gmv.; —**verbetering** (*verbetering van positie*), v. gmv.; —**verwisseling** (*verandering van levensomstandigheden*), v. —en.

Lot'to (*lottospel, kienspel, nommer- of getallenloterij*), o. —'s; —**spel**, o. —spellen.

Lo'tus (plantk. *waterlelie*), m. —sen: de — was in oud-Egypte het zinnebeeld der heiligheid; de — is ook in O.-I. verspreid: *drijvende bloemenperken door de —planten gevormd op Java* (Veth); —**bloem**, v. —bloemen: *de — is de heilige bloem der Boeddhisten.*

Louis (Fr. *Lodewijk*; ook: *een Fransche goudmunt*, nl. — *d'or*, 20 franken), m.

Lou'pe (Fr. *hand-vergrootglaasje*), v. loupen, ook, Loep: *iets onder de — nemen*, met nauwkeurigheid bekijken of bestudeeren.

Lou'ter (*onvervalscht, zuiver, rein*), bn. en bw.; —der, —st: — *goud, de —e waarheid*; *het zijn — praatjes*, niets anders dan.

Lou'teren (*zuiveren, reinigen*), louterde, heeft gelouterd: *goud — in den smeltkroes*, zie Affineeren; fig. *zijn smaak —*, b.v. door 't bezoeken van musea, pinacotheken enz.; *gelouterd worden in den smeltkroes der tegenspoeden*, veredeld.

Lou'tre 1 (Fr. dierk. *otter, vischotter, zeeotter*), v. —s: *de huid van de — levert een kostbaar pelswerk*; **2** als stofnaam (*loutre-bont*). o.

Lou'vre (Fr. *het oude koninklijke paleis van Frans I te Parijs, ± 1541 begonnen, thans rijksmuseum*), o.

Louw (dierk. *zeelt*), v. louwen. gew.

Louw'maand (*1e maand, Januari*), v. —en.

Lo'ven (den. van *lof: prijzen*), loofde, heeft geloofd: *dat werk zal zijn meester —*, hem prijs of lof doen inoogsten; *de Godheid —*, d. i. verheerlijken, danken, prijzen; *— en bieden*, loven d. i. zijn waar op prijs stellen, dit doet de verkooper; *bieden*, een bod doen, dingen, dit doet de kooper; in flinke winkels houdt men niet van —, daar zijn vaste prijzen, zie Prix fixe.

Loyaal' (Fr. *getrouw, oprecht, verknocht aan zijn vorst en zijn land, rechtschapen; rond en eerlijk*), bn. en bw.; —aler, —st.

Loyaliteit' (*getrouwheid of verknochtheid aan vorst, wet en plicht; rechtschapenheid*), v. gmv. (y = j).

Lub, lub'be (*plooisel, manchet*), v. lubben.

Lu'cas, Lu'kas, m., schrijver van het derde Evangelie en van de Handelingen der Apostelen.

Lucht 1 (1 *dampkringslucht*; 2 *geur, reuk*; *stank*; 3 *uitspansel*; 4 *wolkgevaarte, bui*; 5 schilderk. *afbeelding der lucht*), v. —en: 1 — (zie Dampkrings—) bestaat uit 78 % stikstof, 20 % zuurstof, 0.03 % koolzuur, 1 % argon en voor 't overige uit waterdamp; *versche, zuivere, droge, vochtige, gezonde, bedorven —*; *de — in een kamer ververschen*, zie Ventileeren; zegsw. *de — klieven*, snel vliegen; *in de — laten springen, vliegen*, opblazen; *kasteelen in de — bouwen*, dwaze plannen vormen, zie Kasteel; *iets uit de — grijpen*, zie Grijpen; *een gat in de — slaan*, hoogst verwonderd doen; *een andere — opzoeken*, d. i. klimaat; zegsw. *in de — schermen*, in 't wild schermen, dwaselijk zich te weer stellen, veel en ijdel praten; *een —je scheppen*, wat frissche lucht inademen, een kleine wandeling doen; *— geven aan*, uiten, ruimte geven, ontlasten, b.v. aan woede, smart, vreugde enz.; *dat hangt in de —*, is niet degelijk; *dat zit in de —*, b.v. een ziekte, ook fig.: dat is zoo de geest van den tijd; 2 *een — van zwavel, van gas, van tabak, van gebraden vleesch, een slaap—, een school— enz.*; *de hond kreeg de — van 't wild*, rook het; *de — van iets krijgen*, iets bespeuren, lont ruiken; 3 *de sterren staan al aan de —, een heldere —, een betrokken —*; *uit de — vallen*, plotseling en onverwacht komen: *mijn vriend kwam als uit de — gevallen*; 4 *kijk, wat hangt daar een zwarte —*; 5 *de — van dat landschap is mooi*; zie Luchtje; **2** (*luchtig*), bn.: *een — huis, een —e kamer*, licht, vroolijk; *iets — opnemen*, licht, gemakkelijk; *met —en zwier*, los.

Lucht'aanval (mil. *het werpen van bommen uit vliegtuigen op steden, forten enz.*), m. —len; —**bad** (*het aan de lucht blootstellen v. h. naakte lichaam*), o. —baden; verg. Zonnebad; —**bal** (*bal in appel- of peervorm, die met lichtgas opstijgt*), m. —ballen, ook: —**ballon**, m. —s of —**bol**, m. —len, vroeger Montgolfière; —**band** (*holle wielband van caoutchouc, gummi of rubber*), m. —en: de — is uitgevonden in 1888 door John Dunlop, de — wordt opgepompt met lucht; —**bel** (*borrelend blaasje op vloeistoffen*), v. —bellen; —**bol**, m. —bollen: is de algemeene naam voor —bal of —ballon; —**brigade** (*afdeeling eener luchtvloot*), v. —s; —**cel** (*longblaasje*), v. —len; —**dienst** (*vaste regeling der luchtvaart tusschen twee aangegeven punten*), m. —en: *de — met het buitenland*, b.v. *tusschen A'dam en Parijs*; —**dicht** (*geen lucht doorlatende*), bn.: *een —e sluiting*, zie Hermetisch; **-druk** (*zwaarte of persing der lucht*), m., zie Atmosfeer.

Luch'ten (1 *aan de frissche lucht blootstellen, in de lucht brengen om op te frisschen*; 2 *zwavelen*; 3 fig. *lucht geven aan*; *voor den dag halen, uiten*; 4 *de lucht van iets hebben, ruiken*), luchtte, heeft gelucht: 1 *het beddegoed —, kleedingstukken in 't voorjaar —, een school —*; 2 *een wijnvat —*; 3 *zijn hart —*, datgene, wat het hart beklemt aan een vriend openbaren; *pas opgedane kennis te*

— *hangen*, uitstallen, er mee pronken; 4 zegsw. *iemand niet mogen — of zien*, zijn nabijheid niet kunnen verdragen, hem niet kunnen dulden, eig. hem kunnen ruiken noch zien.

Luch'ter (*kandelaar, lichtdrager, lantaarn*), m. —s. gew.

Lucht'gat (*gemaakte opening, om de lucht te doen doordringen*), o. —gaten.

Lucht'geest (fab. *geest der lucht*), m. —-geesten; zie Sylphide.

Lucht'gevecht (eig. *gevecht in de lucht*, inz. *met vliegtuigen*), o. —en.

Lucht'hart (*vroolijke Frans*), m. en v. -en.

Luchthar'tig (*opgeruimd, zorgeloos, vroolijk*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e Franschman, een — gemoed, een — jongeling; — over bezwaren heenstappen.*

Luch'tig (1 *niet bedompt, frisch*; 2 *licht, dun*; 3 *losjes*; 4 *vlug*; fig. *onachtzaam, lichtzinnig*; 5 *niet zwaar te verteren*; 6 *vroolijk, opgewekt, luchthartig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — huis, een —e breede straat*; 2 *dat kindje is veel te — gekleed*; 3 *een —e strik*; 4 *een — danser, een —e pas*; *— over een zaak heenloopen, een zaak — opvatten*; *een — leven leiden*; 5 *—e spijzen bezwaren de maag niet*; 6 *een —en toon aanslaan.*

Lucht'je (*minder aangename reuk*), o. —s: *in een achterbuurt wordt men allerlei —s gewaar*; zegsw. *er is een — aan*, fig. de zaak is niet pluis, niet zuiver.

Lucht'kasteel (*hersenschim, droombeeld*), o. —kasteelen: zegsw. *—kasteelen bouwen*, zie Kasteel; —**klep** (*klep boven in een luchtbol, waardoor men gas kan laten wegstroomen; ventilator*), v. —pen; —**kolom** (nat. *hoogte van lucht boven eenig vlak*), v. —men; —**kuur** (*geneeswijze, die hierin bestaat, dat de zieke voortdurend in de frissche lucht moet zijn*), v. gmv.: vooral plaatsen in de Ardennen worden aangewezen voor een —; —**laag** (eig. *laag der lucht*), v. —lagen: *de bovenste —lagen worden steeds ijler.*

Lucht'ledig (*zoo ledig, dat er zelfs geen lucht is*), bn. en bw.: *een —e bol*; *— sluiten*, hermetisch; als zn. (*de luchtledige ruimte*), o.

Lucht'perspomp (nat. *toestel*), v. —en: de — dient om de lucht in een ruimte te verdichten, b.v. de fietspomp.

Lucht'pijp (ontl. *pijp of buis, waardoor de longen gemeenschap hebben met de buitenlucht*), v. —en; —**pomp** (nat. *toestel om de lucht, in een glazen klok besloten, zooveel mogelijk te verdunnen*), v. —en: de —werd in 1650 in Maagdenburg door Otto von Guericke uitgevonden; —**pompklok** (*glazen stolp eener luchtpomp*), v. —klokken; —**post** (*het vervoer der post per luchtschip*), v. gmv.; —**postverbinding** (*de verbinding per luchtschip van steden en landen tot het transporteeren van brieven, pakketten*), v. —en; ook: —postverkeer; —**raid** (Eng. *raid met vliegtoestellen, luchtaanval*), m. —s; —**reis** (*reis met een luchtschip of een vliegtoestel*), v. —zen, zie: Luchtschip, Monoplaan, Biplaan; —**reiziger** (*persoon, die een luchtreis per luchtschip doet*), m. —s; zie: Aëronaut en Aviateur, ook, Vlieger of Vliegenier; —**ruim** (*dampkring*), o. gmv.; —**scheepvaart** (*het varen of zweven door de lucht in een luchtschip*, b.v. *in een monoplaan of biplaan*), v. gmv.; —**schip** (*bestuurbaar luchtvaartuig, middel voor het luchtverkeer*), o. —schepen: *de Duitsche militaire —schepen: in den wereldoorlog hebben de —schepen heel wat gepresteerd, vooral de gewapende*; —**schipper** (*bestuurder van een luchtschip, aviateur*), m. —schippers.

Lucht'schommel (*kermisschommel*), m. -s:

Luchts'gesteldheid (*klimaat*), v. gmv.

Lucht'spiegeling (*gezichtsbedrog ten gevolge van een bijzondere wijze van lichtstraalbreking, waardoor men aan den horizon allerlei afbeeldingen bespeurt*), v. —en, zie Fata-morgana; —**streek** (*elk der vijf aardgordels, begrensd door de poolcirkels en de keerkringen*), v. —streken: *de beide koude —streken, de beide gematigde —streken, de heete of verzengde —*, zie Zone; —**stroom** (*stroom van dampkringslucht*), m. —en; —**vaart** (*vaart of tocht van een luchtschip of een vliegtoestel*), v. —en: *de Ned. Vereeniging voor de —, de moderne —*; —**verdunning** (*het verdunnen der lucht*), v.: *de — in de klok van een luchtpomp, de — boven in den dampkring, op hooge bergen enz.*; —**verheveling** (*luchtverschijnsel; al wat in den dampkring zoo al ontstaat*), v. —en: *regen, sneeuw, onweer enz. zijn —verhevelingen*; —**verkeer** (*het verkeer per luchtschip, b.v. tusschen twee of meer steden, landen of werelddeelen*), o. gmv.: *er bestaat een geregeld — tusschen Parijs en Nizza, evenzoo tusschen Rome en Turijn, tusschen Rome en Sicilië*; —**verschijnsel** (*verschijnsel in den dampkring, atmosferisch verschijnsel*), o. —en; —**verversching** (*het vernieuwen der lucht in school, bureau, huiskamer enz.*), v. gmv.: *voor — zorgen*, ook, Ventilatie; —**vloot** (*een menigte luchtschepen*), v. —vloten: *de Duitsche —*: wie in den modernen oorlog over een goede — kan beschikken, heeft veel voor, het is het 5e wapen en bewijst bijzonderen dienst tot verkenning; zie Luchtbrigade; —**vochtmeter**, m. —s, zie Hygrometer; —**vormig** (*gasvormig*), bn.: *—e vloeistoffen*, gassen; —**weerstand** (mil. *weerstand der lucht inwerkend op een afgeschoten projectiel*), m. gmv.: *de — is van belangrijken invloed op de schootsverheid*; —**weegkunde**, v., zie Aërostatica; —**wortels** (plantk. *steltwortels*), m. mv.

Luchtzin'nig (*vroolijk, luchthartig*), bn. en bw.; —er, —st: *—e taal*; *— spreken.* w.i.g.

Lu'cida (*koornisvensters of basis-vensters*), v. mv.; zie Koorlucida.

Luci'de (Fr. *helder, klaar*), bn.: *een krankzinnige heeft soms — oogenblikken.*

Luciditeit' (*helderheid, klaarheid*), v. gmv.

Lu'cifer (eig. *lichtdrager*: 1 *de naam van den stedehouder Gods*, later, *v. d. vorst der duivelen*; 2 *de morgenster*; 3 dichtk. *naam van het dramatisch meesterstuk van Vondel, waarin de val van Lucifer wordt voorgesteld*; 4 *strijkzwavelhoutje of -stokje*), m., in bet. 1, 2 en 3 gmv.; in bet. 4 —s: 1 *— droeg de morgenster aan het voorhoofd*; 2 *Venus heet als morgenster —*; 3 *den — lezen, den — behandelen, den — opvoeren*; de — verscheen in 1654, later meenden som-

migen er een politieke allegorie in te zien, het stuk werd „na twee reizen spelens" van het tooneel in A'dam geweerd; 4 reeds in 1815 vervaardigde men de phosphorlucifers nl. die met roode, vergiftige koppen; *de Zweedsche —s* (zonder phosphor) dateeren uit het laatste vierde deel der 19e eeuw.

Lu'cifersdoosje (*doosje voor lucifers*), o. —s; **—fabriek** (*fabriek, waar lucifers gemaakt worden*), v. —en: *een groote — is de Vulkan te Tindaholm in Zweden*; **—jongen** (*arme jongen, die —doosjes vent*), m. —s; **—standaard** (*toestelletje, om een lucifersdoosje op te bevestigen*), m. —s.

Lucratief' (*winstgevend, voordeelig*), bn.; —tiever, —st: *een —tieve betrekking.*

Lucre'tia, v., gesch. schoone en kuische Rom. vrouw, die zich met een dolksteek om het leven bracht, omdat haar eer geschonden was door den zoon van Tarquinius Superbus, zie ald.; zegsw. *zij is een kuische —*, verg. S u z a n n a.

Luc'tor et emer'go (Lat. *Ik worstel en kom boven*: *devies van het wapen der prov. Zeeland*).

Lucul'lus-maal (Rom. *luisterrijk gastmaal*), o.: Lucullus (106—56 v. C.), consul van Rome, zijn naam werd om zijn schitterende feestmalen de naam van een lekkerbek, van een fijnproever; *lucul'lisch* bet. weelderig, overdadig bv. van een feestmaal of banket.

Ludolphiaansch', bn.: *het — getal*, het getal π, *pi* = 3,1415926 .... door Ludolf van Keulen in 35 decimalen berekend, 1586. (ph = f).

Lugu'ber (Fr. *treurig, akelig, naar, droevig, doodsch, jammerlijk*), bn. en bw.; —der, —st.

Lugubriteit' (*treurigheid, naarheid, somberheid*), v. gmv.

I. Lui (verkort uit *luiden, lieden*), m. mv.: *boeren—, burger—*; **—tjes,** o. mv.

II. Lui (*traag, loom, vadsig*), bn. en bw.; —er, —st; **—heid,** v. gmv.: spreekw. — *is des duivels oorkussen*, zie L e d i g h e i d.

Lui'aard (1 *zeer lui mensch*; 2 dierk. *aai* of *tui*), m. —aards: 1 *de jongen is een —, een aarts—*; 2 *de — is een tandeloos zoogdier op Ceylon en in Brazilië*; *de — heeft vier pooten met drie of met twee vingers, om te klimmen*; *de — heet ook traaglooper.*

Lui'bak (*luiaard*), m. en v. —bakken, gmz. zie L u i l a k; **—bakken** (*luieren*), luibakte, heeft geluibakt, gmz.: *zit je weer te —?*

Lui'buis (*luiaard*), m. —buizen, gmz.; **—buizen** (*luieren*), luibuisde, heeft geluibuisd; gmz.

Luid, 1 zn. o.: *naar — van*, d. i. naar den klank of inhoud van, volgens; **2** (*duidelijk of zeer hoorbaar*), bn. en bw.; —er, —st: *een — getier*; *— roepen.*

Lui'de (*luid* **2**: *zeer hoorbaar*), bw.: *hij sprak —.*

I. Lui'den (1 *klinken* inz. *klinken van een klok of bel*; 2 *doen klinken*; *de kerkklok trekken, zóó, dat de klepel afwisselend tegen de beide randen of kanten klinkt*), luidde, heeft geluid: 1 *hoe luidt dat verhaal*, is; *de bel der boot luidt al*; *het luidt al*; 2 *de koster moet om 5 uur —*; zie K l e p e l; **—er** (*kloklui-der*), m. —s; ook: **Lui'en.**

II. Lui'den, lui (*menschen*), m. mv.; *wat zijn dat voor lui?*, ook in samenst.: *burger—, koop—, zeelui* enz.; zie L i e d e n.

Lui'dend (*klinkend*), bn.: *een —e bel.*

Lui'dens (*volgens, overeenkomstig*), vz.: — *artikel 160 van het Burgerlijk Wetboek is de man het hoofd der echtvereeniging*, krachtens.

Luid'keels (*met luide, krachtige keel of stem*), bw.: — *roepen*, zoo luid men kan.

Luidruch'tig (*luid roepend, rumoerig, met luid getier*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e troep schoolknapen*; *— binnenkomen.*

Lui'en (*luiden*), het luit, het luide, het heeft al geluid; **—er** (*klokkenluider*), m.-s.

Lui'er (*kinderdoek*), v. luiers; zie L u u r.

Lui'eren (*lui zijn*), luierde, heeft geluierd.

Lui'ermand, l u u r'm a n d (*mand met komfoor, waarbij de zuigeling vroeger gewasschen werd*; *thans een mandje om de luiers in te bewaren*), v. —manden; verg. V u u r m a n d.

Lui'erstoel (*lange rieten stoel, chaise-longue*), m. —stoelen.

Lui'fel (bouwk. *uitstek, overstek, uitbouw aan den voorgevel*), v. —s; **—dak** (*Zwitsersch dak, met overstekken*), o. —daken.

Luik (*valdeur, valdeksel, blind*), o. luiken: *een zolder—, een kelder—, een venster—*; *de —en van een schip*, dekplanken.

Lui'ken (*sluiten, dichtdoen*), look, heeft geloken: *geen slaap look haar oogen*; *de moede dag look het oog*; *met geloken oogen*; zie ook: O o g l u i k e n d.

Luikerwaal' (*iemand uit de provincie Luik*), m. —walen; **—waalsch'** (*de taal van een Luikerwaal*), o., zie K o e t e r w a a l s c h.

Lui'lak (*luiaard, —bak*), m. en v. —lakken.

Lui'lakken (*blijven luieren* b.v. *'s morgens in zijn bed*), —lakte, heeft geluilakt.

Luilek'kerland (*denkbeeldig land v. weelde*, d. i. *waar men lui en lekker kan leven zonder te werken*), o. gmv.; zie K o k a n j e.

Luim (1 *veranderlijke gemoedsgesteldheid*; *gril, kuur*; 2 *humor, geestigheid, aardige inval, grap*), v. luimen: 1 *in goede —, in kwade — zijn*; *zij vierde de —en der oude best* (Potg.); 2 *ernst en —*, verg. K o r t s w ij l.

Lui'mig (1 *aan kwade luimen onderhevig, grillig*; 2 *grappig, geestig*), bn. en bw.; —er —st: 1 *een — oud man*: 2 *een — verhaal*; *iets — vertellen.*

Luip (*luim, loer*), m. gmv.: *op zijn —en* (*ook luimen*) *liggen*, op de loer liggen.

Lui'paard (dierk. *leeuwpanter, panterachtig groot roofdier*), m. —en; zie L i e b a a r d.

Lui'pen (*loeren, gluipen*), luipte, heeft geluipt. w. i. g.

Lui'perd (*bespieder, gluiperd*), m. luiperds: *hij is een —*, huichelaar.

Luis (dierk. *woekerdiertje, snavel-parasiet*), v. —zen: *de hoofd—, de kleeren—.*

Luis'kop (scheldn. *vuil mensch*), m. en v. —koppen; **—nek** (scheldn.), m. en v. —nekken; **—poot** (scheldn.), m. en v. —pooten; zeer plat.

I. Luis'ter (*schittering, glans*), m. gmv.: *de — der zon, de — der diamanten, de — der sterren*; fig. *de — van het Romeinsche rijk.*

II. Luis'ter (*het luisteren*), m. gmv.: zegsw.

op den — staan, heimelijk iets afluisteren.
Luis'teren (1 *oplettend naar iets hooren*; 2 *ter sluiks trachten te hooren, afluisteren*; 3 *gehoorzamen*; 4 *zeer gevoelig zijn voor allerlei invloeden*), luisterde, heeft geluisterd: 1 *aandachtig naar een spreker —, scherp —; spreek, ik zal goed —*; 2 *aan de deur v. e. kamer —*; spreekw. *die luistert aan den wand, hoort vaak zijn eigen schand*; 3 *een paard luistert naar den toom, het schip luistert naar het roer*; 4 *dat luistert nauw; de taal is een nauw luist'rend instrument* (Potg.); **—aar** (*iem., die op den luister staat, die iets afluistert*), m. —s; **—aarster** (*afluisterende vrouw*) v. —s.
Luis'terrijk(*vol luister of glans, schitterend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — feest, een —e overwinning*, roemvol, glansrijk; *een feest — vieren; een park — verlichten.*
Luis'terscherp (*scherp v. gehoor*), bn.: *iem. met fijnen blik en — oor*; **—stil** (*doodstil om goed te luisteren*), bn. en bw.
Luis'tervink (*iem., die iets afluistert of beluistert*), m. en v. —en: *—en deugen niet!* (Potg.), luisteraars; **—vinken** (*op den luister staan*), hij —vinkte, heeft geluistervinkt; w. i. g.
Luit, lui'te (*tokkelinstrument met peervormig achtervlak*), v. luiten.
Lui'tenant (eig. *plaatsvervanger*), m. —s: *hij is — bij de infanterie, bij de marine*, officier van lageren rang, vervangend den kapitein; **—-adjudant'** (*luitenant en adjudant v. d. kapitein*), m. luitenants-adjudanten; **—-admiraal'** (*plaatsvervangend admiraal*), m. —s; **—-Chinees'** (O.-I. *Chinees, één rang lager dan kapitein-Chinees*), m. —-Chineezen; **—-generaal'** (*veldheer, plaatsvervangend generaal*), m. —s; **—-ingenieur'** (mil. *luitenant en ingenieur*), m. luitenants-ingenieurs; **—-kolonel'** (*plaatsvervangend kolonel, overste*), m. luitenants-kolonels; **—-kwartier'-meester** (*luitenant v. administratie en inkwartiering*), m. luitenants-kwartiermeesters; **—-ter-zee'** (*marine-luitenant*), m. luitenants-ter-zee.
Lui'wagen (*stijve schuier aan langen steel om den vloer te schrobben, vloerschrobber*), m. —wagens.
Lui'wammes (*luibuis, luiaard*), m. —en.
Luiwij'vengoed (*azijnheffe, om koper te schuren*), o. gmv.
Lui'zenmarkt (*voddenmarkt*), v. —en.
Luk (verkorting van: *geluk*), o.: *— of raak* b.v. *antwoorden*, d. i. in het wild; *een —je*, o. lukjes; zie Lukraak.
Lu'kas, m., zie Lucas.
Luk'ken (*goed afloopen, goed uitvallen*), het lukte, is gelukt: *het zal wel —*, slagen.
Luk'raak (eig. *zeer onzeker*), bn.: *het is —*, eig. als het gelukt, dan is het raak: het gaat in 't wilde, op goed geluk af; *een — gemaakte heining tusschen twee erven; een — samengeraapte regeering.*
Lullifica'tie (*beuzel-gepraat*), v. —s. gmz.
Lu'men mun'di (Lat. *licht der wereld* inz. *Christus*; fig. *een groote geest, een genie*), o.
Lumie'ren (*aanbreken, krieken*), o. gmv.: *het — van den dag*, aanlichten.
Lumineus' (*lichtend, lichtafstralend*), bn.; —euzer, —t: zegsw. *een — idee*, een prachtige inval.
Lum'me (*nierstuk van een rund, achterstuk*), v. —n.
Lum'mel (*lomperd, onbeholpen jongen*), m. lummels; **—achtig** (*lomp, als een lummel*), bn. en bw.; —er, —st: *wat heeft die jongen een — voorkomen! hij gedraagt zich —.*
Lum'melen (*lanterfanten, luieren*), lummelde, heeft gelummeld: *de man lummelt den heelen dag langs de straat; jongen, ben je weer aan 't —?*
Lum'melig (*lummelachtig*), bn.; —er, —st.
Lu'na, v. Rom. godin der maan, z. Diana.
Lunair' (Fr. *de maan betreffende*), bn.; ook, Lunarisch.
Lunambulis'me (*maanziekte, het slaapwandelen*), o. gmv.
Lunambulist' (*slaapwandelaar*), m. —en.
Lu'napark (*park voor vermaak*, d. i. *met carroussels, toboggans en andere kermisvermakelijkheden*), o. —parken.
Luna'risch (*de maan betreffende*), bn.
Luna'rium (*toestel om de beweging der maan om de aarde te veranschouwelijken*), o. —s; zie: Mundomotorium en Tellurium.
Luna'ticus (*iem., die maanziek is*), m. —ci.
Luna'tie (*de omloopstijd der maan*), v. —s.
Lunatiek' (*maanziek; grillig*), bn.
Lunch (Eng. *twaalfuurtje, noenmaal; het tweede* [*en meestal warme*] *ontbijt*), v. —en; **—en** (*de lunch of het tweede ontbijt gebruiken*), lunchte, heeft gelunch t; **—room** (Eng. *restaurant of zaal, waar men kan lunchen; noenzaal*), v. —s.
Lun'deren (bijvorm v. *lenteren*, d. i. *talmen, dralen*), lunderde, heeft gelunderd.
Lunet', lunet'te (*oog- of kijkglas; bril*; mil. *brilschans d. i. schans, die v. achteren open is*), v. lunetten.
Luns (*spie of staafje tegen het rad in een wagenas*), v. lunzen; zie Lens.
Lun'teren (*talmen*), lunterde, heeft gelunterd; zie Lunderen.
Lun'zen (*een luns in den asarm vóór het wiel steken*), lunsde, heeft gelunsd.
Lupi'ne (plantk. *vlinderbloemige plant*), v. gmv.: *de gele — op zandgronden is schapenvoedsel; de witte — als zaaiplant is meststof* inz. *bij de heideontginning.*
Lu'pus (Lat. *wolf; huidziekte, ook wolf genoemd*), m.
Lurf (*slip*), v. lurven: zegsw. *iemand bij zijn lurven krijgen, pakken*, d. i. ruw aantasten, hem aangrijpen bij de slippen van zijn jas.
Lurk (fig. *slungel*), m.: *wat een — van een vent!* volkst.
Lur'ken (*met kleine teugjes zuigen of drinken*), het kindje lurkte, heeft gelurkt; verg. Slurpen.
Lus, v. lussen; zie Lis.
Lusita'nië, o., Rom. naam van Portugal.
Lust (1 *genot, groot genoegen*; 2 *trek, begeerte, verlangen*; 3 ongunstig: *zinnelijke begeerte*), m., in bet. 1 en 2 gmv., in bet. 3 —en: 1 *iets met — doen; sport was zijn — en zijn leven; het is een — nu in het bosch te wandelen*; 2 *geen — in eten hebben, hebt ge — een wandeling te doen? — hebben naar of tot iets*; 3 *zijn lusten aan iets boeten; zijn —- en bevredigen; de slaaf zijn van zijn —en.*
Lus'teloos (*terneergeslagen, verdrietig, loom, down*), bn. en bw.; —loozer, —t of meest

—: *de zieke werd met den dag —loozer*; *zijn werk — doen*; handel. *de markt was —*, slap, er was weinig vertier.

Lus'ten (1 *believen, behagen*; 2 *houden van, trek hebben in*), lustte, heeft gelust: 1 *hij doet, wat hem lust*, gelieft; *het lust mij niet*; zegsw. *hij zal er van —*, er voor gestraft worden; *zij heeft er van gelust*; 2 *de hond lust gaarne vleesch, ik lust wel wat eten.*

Lus'ter 1 (Fr. *lichtdrager, kroonkandelaar*), m. lusters; **2** (*glanzige lichte zomerstof* inz. *v. heerenjassen*), o.; ook, L u s 't r e, L u u s 't e r.

Lust'hof (*pleziertuin*; *Eden*), m. —hoven.

Lus'tig (*vroolijk, levendig, dartel, druk*), bn. en bw.; —er, —st: *het was* (*bij Jan Steen*) *— en ruim van krediet*; *een — leven leiden*; *er — op los zingen*; —**jes** (*op lustige wijze*), bw.: *ze spelen, dansen er —.*

Lust'oord (*lustplaats*; *heerlijke, aangename streek, prachtige tuin enz.*), o. —en; —**priëel** (*schoon, aangenaam, heerlijk priëel*), o. —en.

Lus'tre 1 (Fr. *luster* **1**), m.; **2** (*luster* **2**), o. *een zomerjasje van —*, ook, L u u 's t e r.

Lus'trum (*tijdperk van vijf jaren*; *lustrumfeest*), o. lustrums, lustra; —**feest** (*academiefeest, dat om de vijf jaar gevierd wordt* inz. *feest ter herinnering aan de stichting eener hoogeschool*), o. —en.

Lust'warande, —warand (*lustoord, lusttuin of lusthof, Eden*), v. —waranden.

Lut (*domme vrouw*), v. lutten: *een trage —.*

Lute'tia, o., oude naam van Parijs.

Lutheraan' (*iemand, die tot de Luthersche kerk behoort*), m. —ranen.

Lutheranis'me (*geloofs- en zedenleer*, inz. *eeredienst der Luthersche gezindte*), o. gmv.

Lu'thersch (*volgens Luther*), bn.: *de —e godsdienst, de —e kerk*; *hij of zij is Luthersch*, —gezind.

Lut'je (*een weinigje ,ziertje*), o. lutjes. gew.

Lutrijn' (*koorlezenaar*), m. —en, —s.

Lut'tel 1 (*klein, weinig, gering*), bn. en bw.: *met —e moeite, —e inkomsten*; *het hielp —*; **2** zn. o.: *een —*: *zij vroeg een — broods.*

Luur (*kinderdoek*), v. luren: *het is nog een kind in de luren*; zegsw. *iemand in de luren leggen*, d. i. hem, als was hij een kind, bedotten, foppen, bedriegen; zie L u i e r.

Luw 1 (*windvrij, stil, beschut*), bn.; —er, —st: *een —e plek*, tegen den wind gedekt; ook: zacht, zoel: *een —e voorjaarsdag*; **2** zn. o. gmv.: *de puikbloem* (Annette) *werd verzet in 't — der stedelijke muren* (Staring).

Lu'wen (*stiller of stil worden, v. d. wind*), luwde, heeft geluwd: fig. *zijn ijver is aan 't —*, afnemen; *de vriendschap kan — gaan.*

Luw'te (*windvrije plaats*), v. luwten: *in de — van dat dennenbosch willen we wat uitrusten, we zitten hier in de — der duinen.*

Lux (Lat. *licht*), v. gmv., lees: *luks*; — *per-pe'tua*, het eeuwige licht, ook: de altijd brandende Godslamp.

Lu'xe (*pracht, praal, weelde, overdaad*), v. gmv.; —**-artikel** (*voorwerp van weelde*), o. —en; —**-bakkerij** (*bakkerij, waar men allerlei fijn brood bakt*), v. —en; —**-doos** (*zeer fijne doos*), v. —doozen; —**-hond** (*hond, die geen jacht-, waak- of trekhond is*), m. —en; —**-paard** (*prachtpaard*), o. —en; —**-postpapier** (*uiterst fijn papier voor brieven*), o. gmv.; —**sport** (*sport als luxe, om* nl. *te pralen*), v. gmv.: *door de hooge passagiersprijzen zal het luchtverkeer nog lang een — blijven*; —**-trein** (*sportrein van luxueuze inrichting*), m. —en.

Luxueus' (Fr. *prachtig, weelderig*), bn. en bw.; —zer, —t: *de —euze inrichting der paleizen van den Beierschen koning.*

Luxurieus' (Fr. *overdadig*; *wellustig, ontuchtig*), bn.; —zer, —t.

Luzer'ne (*Fransche klaver*), v. gmv.

Lyce'um (*school, waar leerlingen gymnasiaal en H. B. School onderwijs kunnen ontvangen*), o. lycea, lyceums.

Lycur'gus, gesch. wetgever der Spartanen, de grondlegger van Sparta's grootheid, ± 800 v. C.

Lyddiet' (*felle ontploffingsstof genoemd naar Lydd, plaats in het graafschap Kent*), o. gmv.

Lymnographie' (*meerbeschrijving*), v. gmv.

Lym'pha, —phe (ontl. *weefselvocht, een heldere vloeistof, uit het bloedvocht ontstaan*), v. gmv.; verg. S e r u m.

Lympha'tisch, bn.: *een — gestel*, zwakbleek; lees: *lim-fa'-ties.*

Lynchen (Amer. *eigenmachtig de doodstraf toepassen op schuldigen of verdachten, zonder gerechtelijk onderzoek*), lynchte, heeft gelyncht: *— is een jong internationaal woord*; *ik dacht dat de neger gelyncht zou worden*; —'**wet** (*volkswraak, eigenmachtig optreden van het volk om zonder rechterlijk onderzoek schuldigen of verdachten te straffen* inz. *in N.-Amer.*), v. gmv.

Lynx (dierk. *los, roofdier*), m. —en; lees: *links*; —**oogen** (*scherpziende oogen*), o. mv.

Lyons'goud (*een soort v. klatergoud*), o. gmv.

Ly'ra (Gr. *lier*), v. —'s.

Lyriek' 1 (*lierdichtkunst* d. i. *dichtkunst* inz. *uit krachtig dichterlijk gevoelen geboren*; *dichtkunst der spontane gevoelsuitstorting*; *voortbrengselen der lyriek*), v. gmv.; **2** (*lierdichtmatig, lyrisch*), bn.

Ly'risch (*voortgebracht door de lyriek* **1**; *zangerig, gevoelvol*), bn.: *—e poëzie*, eig. subjectieve dichtkunst, als: ode, hymne, cantate, dithyrambe, lied enz.; *een — dichter*, lierdichter; *een — gedicht*, lierdicht.

Lyris'me (*lyrische poëzie, hooggestemde gloedvolle poëzie*), o.

Lysol' (*olieachtige, bruingele vloeistof*), o. gmv.: *een weinig — met water vermengd is een sterk ontsmettingsmiddel.*

M

M. — 1 Mijnheer, Monsieur; 2 mannelijk; 3 zie Mark, **Mrk.**; 4 Meter.
M' — (voor Schotsche namen) = *Mac*, zie aldaar.
M². — vierkante Meter, d. i. een vierkant, 1 M. lang en breed.
M³. — kubieke Meter, teerling-Meter, d. i. een kubus van een M. afmeting.
manl. — mannelijk.
Mand. — *Manda'tum, mandaat'*, z. aldaar.
Marc. — *Mar'cus*, Evangelist.
Matth. — *Matthae'us*, Evangelist.
m. a. w. — *met andere woorden.*
I. Mc — mac. zie ald.
II. m. c. — *mi'o con'to*, mijn rekening.
M. D. of **Med. Dr.** — *Medici'nae doc'tor*, doctor in de medicijnen, geneesheer.
Med. Stud. — *Student in de medicijnen.*
Med. Cand. — *Candidaat in de medicijnen.*
m. h. d. — *met hartelijken dank, deelneming.*
m. h. g. — *met hartelijken groet, gelukwensch.*
Mej. — *Mejuffrouw.*
Mevr., Mw. — *Mevrouw.*
Mgr. — *Monseigneur'* (titel van een prins, v. e. (aarts)bisschop of v. e. kanunnik).
Mij., of **Mpij.** — *Maatschappij.*
m. g. — *met gelukwensch.*
m. i. — *mijns inziens.*
mil. — *militair.*
Min. — *Minister* of *Ministerie.*
Mlle. — *Mademoiselle*, mejuffrouw. — *Mlles.* — *Mesdemoiselles*, mejuffrouwen.
I. M. M. — 1 *Messieurs*, Mijne Heeren; 2 *Memen'to mo'ri*, gedenk te sterven.
II. m. m. — *muta'tis mutan'dis*, z. ald.
Mme, Mad. — *Madame*, mevrouw.
M.M. H.H. — *Mijne Heeren.*
m. n. — *met name.*
M. O. — *Middelbaar onderwijs.*
M.P. — *Mijlpaal*; *maalpeil*, zie ald.
Mr. — 1 *Monsieur*; 2 Eng. *Mister*, zie ald.; 3 *Meester* (academische graad).
I. m. r. — *met rouwbeklag.*
II. M. R. — *Middelbare rivierstand.*
Mrk., M. — *mark*, Duitsche rijksmunt nominaal ± f 0.60.
Mrs. — *Mistress*, zie ald.
M.S. — *Manuscrip'tum*, zie Manuscript; **MSS.** — manuscripten.
M.U.L.O. — *Meer uitgebreid lager onderwijs*; ook samengetrokken tot *Mulo*, zie Muloschool.
muz. — *muziek.*
mv. — *meervoud.*
M. v. A. — *Memorie van Antwoord.*
M. W. O. — *Militaire Willemsorde.*

M (1 *als klank een medeklinker*; 2 *als letterteeken, de dertiende letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. de gezamenlijke woorden in alphabetische volgorde, die met — beginnen*), v. —'s: 1 *de — is een lipletter en tevens een neusklank, zij is een labiale nasaal en komt voor in het begin, in het midden en aan het einde van Nederlandsche woorden*; 2 *de — lijkt in schrift soms op ni*; 3 *de — is kleiner dan de S*; nog: Romeinsch getalmerk = 1000.
Ma (*verkorting van mama*), v. ma's; **maatje.**
I. Maag (*bloedverwant*), m. en v. magen: *hij heeft vrienden noch magen*; *hij trok op met man en* —; zie Maagschap.
II. Maag (ontl. *orgaan der spijsvertering bij menschen en dieren*), v. magen: *een sterke* —, *een zwakke* — *hebben*; *de — v. e. rund*, zie: Leb en Pens; zegsw. *iem. iets in zijn — stoppen*, het hem aansmeren; *ergens mee in zijn — zitten*, het niet kwijt kunnen worden b.v. koopwaar; *dat zit hem dwars in de* —, hij is er schromelijk mee bezwaard.
Maag'bitter (*maagversterkend elixer*), o.
Maag'catarrhe, v. mv.; z. Catarrhe.
Maagd (1 *meisje, jonkvrouw*; 2 sterrenk. *een der teekens in den Dierenriem*), v. in bet. 1 —en, in bet. 2 gmv.; 1 *de — van Orleans*, zie ald.; *de heilige* —, de moeder van Jezus; verkl. maagdeken, dicht. maagdelijn; 2 *van 21 Aug. tot 21 Sept. staat de Zon in de* —; zie Zodiak.
Maag'delijk (*rein, zuiver*), bn.: *de —e staat*, ongehuwde staat; fig. *de man van het — metaal* (C. O.), nl. van het zilver; *de —e wouden van Ceylon*, nimmer door een menschenvoet betreden; *—e sneeuw*, niet betreden, versch gevallen.
Maag'delijn (dicht. *jong meisje*), o. —s.
Maag'denhoning (*honigzeem, honig zooals hij uit de raat lekt, lekhonig, ongepijnde honig*), m. gmv.; zie Honig.
Maag'denhuis (*Roomsch weeshuis voor meisjes te Amsterdam*), o. gmv.; —**palm** (plantk. *altijd groene, kleine kruipplant met lichtblauwe of witte bloempjes, bloeit in April en Mei*), v. —en: *blonde kopjes met — bekranst* (Staring); —**peer** (*een soort van ronde, zoete peer met bruine schil*), v. —peren; —**rei** (*dans- of zangkoor van meisjes*), m. —en; —**roof** (*roof of schaking van meisjes*), m.: *de Sabijnsche* —, door de Romeinen gepleegd, kort na de stichting van Rome; —**was** (*een weeke, harsachtige stof, door werkbijen verzameld, om daarmede de openingen in den korf te dichten*; *witte zuivere was*), o. gmv.
Maagd van Or'leans, gesch. Jeanne d'Arc (geb. ± 1409): de redster van haar vaderland uit de macht der Engelschen. Zij verdrijft dezen voor Orleans op 8 Mei 1429; voert den Fr. koning, Charles VII, naar Reims, 17 Juli 1429, doch valt 23 Mei 1430 in handen harer vijanden; ze eindigt haar leven op den brandstapel te Rouaan, 30 Mei 1431; thans, gecanoniseerd.
Maag'elixer (*maagbitter*), o. gmv.; -**hoest** (*hoest, uit de maag voortkomende*), m. —en; —**kanker** (*kanker in den maagwand*), m. gmv.; —**kramp** (*hevige maagpijn*), v. -en; —**kwaal** (—*ziekte*), v. —kwalen; —**lijder** (*iem., die een maagkwaal heeft*), m. —s;

—**mond** (*ingang der maag*), m. —en; —**pijn** (*pijn in of aan de maag*), v. —en; —**pomp** (*instrument, om de maag leeg te maken*), v. —en; —**sap** (ontl. *spijsverteringssap in de maag*), o. gmv.; z. Chijl.

Maag'schap **1** (*bloed- en aanverwanten*), v. gmv.: *mijn — zit verdrukt* (Vondel, Gijsbr.); **2** (*familieverwantschap*), o. gmv.: *hij is trotsch op zijn — met die patricische familie*, vermaagschapping.

Maai (*made*), v. maaien.

Maai'en (*met de zeis afsnijden*), maaide, heeft gemaaid: *gras —, een weiland —*; fig. *de dood maait alles weg*, zie Zeisman; zegsw. *wat de mensch zaait, zal hij ook —*, Galaten 6: 7, hij zal loon naar werken ontvangen; —**er** (*iem., die maait*), m. —s; —**land** (*land, dat gemaaid moet worden, weiland, hooiland*), o. —en; —**machine** (*machine om koren te maaien*), v. —s; —**veld** (mil. *het vlakke terrein, buiten tegen de wallen eener vesting of fortificatie gelegen*), o. —en.

Maai'voeten (*de voeten naar buiten draaien bij het loopen*), —voette, heeft gemaaivoet.

Maak (*het maken van iets nieuws of het herstellen van iets*), v. gmv.: *de schoenen zijn in de —*, zijn onderhanden, of wel: worden gerepareerd; —**loon** (*geld voor het maken van iets*), o. —loonen.

Maak'sel (1 *wijze, waarop iem. iets maakt: constructie*; 2 *wijze, waarop iets gemaakt is: fatsoen, vorm*; 3 *datgene, wat gemaakt is, voortbrengsel*, vero.), o. —s, in bet. 2 gmv.: 1 *de vla was eigen —*, baksel; *van der Hoogen las een Fransch extemporeetje voor van zijn eigen —* (C.O.); 2 *een auto van een Duitsch —*; *een japon van een vreemd —*; 3 *dit krancke maeksel*, de mensch (Cats).

Maak'ster (*vrouw, die iets maakt of maken kan*), v. —s; vooral in samenstelling: Schoon—, Hoeden—, Mutsenmaakster.

Maak'werk (*tegenstell. v. kunstwerk*), o. gmv.: *dit blijspel is maar —*.

I. Maal **1** (*teeken, vlek*; 2 *grensteeken*), v. malen: 1. in samenst.: *moeder—, ijzer—*, zie ald.; 2 zie: akkermaal en Akkermaalshout; **2** (1 *keer, werf, reis, tijd*; 2 *middageten*), o. malen, in bet. 1 ook vr.: 1 *voor deze —*, ook *ditmaal, hoeveel maal* of *malen? elke — komt hij te laat*; *ik heb hem twee-, drie-, viermaal gewaarschuwd* of *twee, drie, vier malen*; *ten 2en, 3en, 4en male*; verg. nog: Voormaals, Toenmaals, Dikmaals, Nogmaals, Veelmaals, Meermalen, alsmede Nademaal, Etmaal en Hiernamaals; 2 *een eenvoudig —, een sober —*; (de Winter) *tafelt lang en 't — bekomt hem goed*; *een lekker —tje*; zie: Middag-, Avond-, Doop-, Noenmaal, alsmede Luculusmaal; bij overdr. *een —tje aardappelen*, zooveel als er voor één maal noodig is.

II. Maal (*koffer*; *tasch*; *brievenzak*), v. malen: *de conducteur, die met de — naar binnen ging* (C. O.), verg. Mail.

Maal'bak (*roerbak*), m. —ken, zie Hollander.

Maal'feest (O.-I. *feest bij den aanvang van het malen van het suikerriet*), o. —en.

Maal'peil (polder. *hoogste waterstand in een boezem*), o. gmv.: als het — bereikt is, mogen de poldermolens geen water meer uitslaan, niet meer malen.

Maal'schap (*buurtschap*), v. —schappen, in Gelderl. gebezigd; verg. Marke.

Maal'stroom (*trechtervormig draaiende stroom in zee*; *draaikolk, wieling*), m. —en: fig. *een — van vermaken, van menschen, van aandoeningen*, d. i. een overstelpende menigte; zegsw. *van de branding in den — vervallen*, van kwaad tot erger.

Maal'tand (*kies, achtertand*), m. —tanden.

Maal'teeken (rekenk. *het teeken* ×), o. —s.

I. Maal'tijd (eig. *etenstijd*; ook: *middagmaal, feestmaal*), m. —tijden: spreekw. *Dat is mosterd na den —*, dat komt te laat.

II. Maal'tijd (O.-I. *de tijd van het malen of persen van het suikerriet, tijd der suikercampagne*), m. —en; zie Maalfeest.

Maan (*duister hemellichaam, dat zich om een planeet en met deze om de zon beweegt*), v. manen: *onze aarde heeft slechts één —, de planeet Mars heeft er twee, Jupiter vier, Uranus heeft zes manen en Saturnus zeven*; *bij onze — onderscheiden we vier (maan)gestalten*, ook wel *Phasen* genoemd zie ald.: *het is nieuwe —, volle —, wassende —*, zie: Sikkel, Wassenaar; *afnemende —*; zie ook: Bijplaneet, Wachter, Trawant, Satelliet; bij overdr. *een gezicht als een volle —*, een vol, blozend gelaat; zegsw. *al het geld is naar de —*, verloren, zoek; *loop naar de —*, soms met dit verlengstuk: *en pluk sterren*, loop heen en wel vèr van hier; *naar de — reiken*, het onmogelijke willen; *tegen de — blaffen*, vergeefsche pogingen aanwenden, tevergeefs schimpen, schelden, zie ook Blaffen; spreekw. *Als de — vol is, schijnt ze overal*, als iem. rijk is, laat hij het bij elke gelegenheid merken; wapenk.: *de sultan van Turkije voert in een groen veld een zilveren halvemaan*, zie ald.; scherts: *de — breekt bij hem door*, hij krijgt een kale kruin; zie ook Ravelijn.

Maan'bloem (*witte ganzenbloem*), v. —en.

Maan'brief (*brief, inhoudende aanmaning tot betaling eener schuld*), m. —brieven.

Maan'cirkel (*tijdvak van 19 jaar of 235 maansomloopen, na verloop waarvan de nieuwe en volle manen weder op denzelfden datum vallen*), m. —cirkels.

Maand (1/12 *deel van 't jaar, tijdsverloop van ± 30 dagen*), v. maanden.

Maan'dag (*tweede dag der week, naar de Maan geheeten*), m. —dagen: *des —s of 's Maandags*, op Maandag; *een blauwe —*, een zeer korte tijd; — *houden*, op — niet werken; —**houder** (*werkman, die op Maandag niet werkt*), m. —s; —**sch** (*op Maandag*), bn.: *de —e markt*.

Maand'blad (*tijdschrift, dat eens per maand verschijnt*), o. —bladen; verg. Maandschrift.

Maan'delijks (*per maand, om de maand*), bw.: *zij ontvangen — hun wedde*, iedere maand of ieder der maanden; —**lijksch** (*om de maand*), bn.: *de —e rekening, een —e bezoldiging*.

Maan'denlang (*maanden durende*), bn. en bw.: *een —e ziekte*; *dat onderzoek duurde —*.

Maand'geld (*geld, huishoudgeld, loon enz., dat elke maand betaald wordt*), o. —en; —**roos** (*struik- of potroos, die meermalen in het jaar, soms elke maand bloeit*), v. —rozen, verg. Stamroos; —**schrift** (*tijdschrift, dat per maandaflevering verschijnt*), o. —en; —**staat** (*lijst voor of met maandelijksche opgaven*), m. —staten.

Maan'eclips (*geheele of gedeeltelijke verduistering der maan, als de aarde zich tusschen de zon en de maan bevindt*), v. —en; verg. Zoneclips; —**gestalten** (*de verschillende schijnvormen der maan*, nl. *Nieuwemaan, Eerste Kwartier, Vollemaan Laatste Kwartier*), v. mv., ook Phasen; —**godin,** v., myth. Luna, Diana; —**jaar** (*jaar, bevattende 12 omloopen der maan om de aarde*), o. —jaren: *het — telt 354 dagen en ruim 8 uur*; de Turken rekenen bij maanjaren, zie Jaar.

Maan'kop 1 (plantk. *kop of zaadhuisje der papaver*), m. gmv.: *in den — zitten tal van zaadjes, waaruit men opium wint*; **2** (*de papaverplant*), v. —pen: *er zijn zwarte en witte —pen, ook in ons land gekweekt*; **3** (*heulsap, slaapmiddel*), o. gmv.: — *is een verdoovend slaapmiddel.*

Maan'licht (1 *het schijnsel der maan*; 2 *schilderstuk, voorstellende een landschap, beschenen door de maan*), bet. 1 o. gmv., bet. 2 —en: 1 *bij — wandelen*; 2 *een verdienstelijk* —; in bet. 2 ook, —tje, o. —s.

Maan'steen (*een bijna geheel doorschijnende variëteit van veldspaat*): **1** als voorwerpsn. m. —en; **2** als stofn. o. gmv.

Maans'verduistering (*maaneclips, verduistering der vollemaanschijf door de schaduw der aarde*), v. —en.

Maan'visch (dierk. *klompvisch, van terzijde gezien eirond van vorm*), m. —vischen: de — is een kraakbeenige zeevisch, zilverbruin van kleur, leeft in den Atlantischen Oceaan inz. in de Middellandsche Zee.

Maan'ziek 1 (*lijdende aan een soort van zenuwziekte, die schijnt samen te hangen met de verschillende maanphasen: blijkende uit slaapwandelen, vallende ziekte, of uit tijdelijken waanzin*), bn.; **2** —**zieke,** m. en v. —n, zie Lunaticus; —**ziekte** (*de periodieke ziekte van hem, die maanziek is*), v. gmv.

I. Maar (*tijding*), v. maren; zie Mare.

II. Maar, 1 vgw.: *hij wil wel, — hij kan niet,* doch; *slecht onderwezen mag ze zijn, — dom is ze niet*; **2** bw.: *doe het* —, gerust; *ik heb — één gulden,* slechts, enkel, bloot, louter; **3** (*tegenwerping, bedenking*), o. maren: *hou toch op met die maren*; *geen maren, juffrouw Pieterse* (Mult.); *er is slechts één — bij.*

III. Maar, ma're (Zuid-Nederl. en vero. *nachtmerrie*), v.: *van de — bereden zijn,* de nachtmerrie hebben.

Maar'schalk (oorspr. *paardenknecht, iem., die belast is met de zorg over de paarden*; later: *vorstelijk ambtenaar, die op reizen en veldtochten belast is met zorg voor den legertros, opperstalmeester*; verder: *bevelhebber der cavalerie, legeraanvoerder, opperbevelhebber*), m. —en: *Napoleon I stelde 25 —en van Frankrijk aan*; —**schalksstaf** (*teeken der waardigheid van maarschalk*), m. —staven: *den — veroveren*; gezegde van Napoleon: *elke soldaat draagt den — in zijn ransel,* bij uitbr. ieder kan het in zijn ambt door talent, energie enz. ver brengen.

Maart (*de 3e maand, Lentemaand*; *bij de Romeinen,* toegewijd aan *Mars,* god van den oorlog), m. gmv.: zegsw. — *roert zijn staart,* is buiig.

Maart'dagen (gesch. *opstand in Weenen in Maart 1848, ook in Berlijn*), m. mv.

Maar'te (Z.-Ned. *dienstmeid*), v. —n.

Maartsch, bn.: *de —e buien,* van of in Maart; *het — viooltje,* in Maart bloeiende.

I. Maas (*ruitvormige opening van een net*), v. mazen: zegsw. *door de mazen der wet kruipen,* arglistig een wet ontduiken, op listige manier ontkomen aan de bepalingen der wet.

II. Maas (aardr. *een der hoofdrivieren v. o. land*), v.: *Maastricht en Rotterdam aan de —.*

III. Maas (Java. *adellijke titel, lager dan Radhen*), m., zie ook Mas.

Maas'bal (*eivormige houten bal, waarover het breiwerk gespannen wordt om het te kunnen mazen*), m. —ballen; zie Mazen.

Maas en Waal, het land van —, o. aardr. deel van Geld. tusschen Maas en Waal, ten O. van de Bommelerwaard.

Maas'gouw (aardr. *breede landstrook aan beide oevers der Maas, vooral in Nederland*), v. gmv.; —**haven** (*havenbekken te R'dam, 't grootste der wereld 58 HA. groot en 8.5 M. diep*), v. —s; —**mond** (*uitmonding der Maas*), m.: *de verlegging van den —,* om de overstroomingen in N.-B. tegen te gaan; —**stad** (*stad aan de Maas, vooral Rotterdam*), v. —steden.

I. Maas'werk (*gemaasd handwerk*), o. gmv.

II. Maas'werk (bouwk. *samenstel v. geometrische figuren tot aanvulling van leege tusschenruimten, vooral in het boogveld boven gotische vensters, gotische deuren*), o. gmv.

I. Maat (*spijsgenoot*; *makker, gezel*), m. maats: *Jan Rap en zijn —,* het gepeupel.

II. Maat (1 *voorwerp, waarmede men meet*; 2 *de juiste afmeting, grootte, omvang*; 3 metriek: *regelmatige opeenvolging in een versregel van betoonde en onbetoonde lettergrepen*; 4 muz. *indeeling naar tijdruimte,* ook *door strepen afgedeeld vakje van een muziekstuk*), v. maten: 1 er zijn lengte-, vlakte- en inhoudsmaten, zie Maten en Gewichten; zegsw. *met de —, waarmee gij meet, zal u toegemeten worden,* Matth. 7: 2, op de wijze, waarop gij anderen behandelt, zult gij door hen behandeld worden; *er blijft veel aan de — en den strijkstok hangen,* er gaat bij dien handel veel af, fig. die de zaak beredderen, eigenen zich veel toe; *nu is de — vol,* het is nu genoeg, er moet een eind zijn of komen; *met twee maten meten,* partijdig te werk gaan; 2 *blokjes hout op — zagen*; *de kleermaker neemt de —*; *de schoenmaker neemt de — van den voet*; *deze loteling blijft onder de —*; zegsw. *alles met — doen,* zonder te overdrijven; 3 *de — is de hoofdeigenschap van den poëtischen stijl*; zie: Tweevoetsmaat en Trippelmaat, als ook Rhytme en Rhythmiek: 4 *er zijn vierdeelige en driedeelige maten*;

bij het spelen in de — blijven; *ik moet nog zes maten schrijven.*

Maat'gevoel (*gevoel voor maat* inz. *bij muziek en verzen*), o. gmv.: *geen — hebben.*

Maat'glas (*glas, dat een bepaalden inhoud heeft en als maat dient*; ook: *een met streepjes afgedeeld medicijnglas*), o. —glazen.

Maat'houden (muz. *behoorlijk in de maat zingen of spelen*), hield —, heeft maatgehouden: *jongen, je moet beter —.*

Maat'je (*kleine maat, 0.1 Liter*), o. —s.

Maat'jesharing (eig. *maagdekesharing*, d. i. *jonge haring, waarbij de hom of de kuit nog niet aanwezig is*), **1** (*voorwerpnaam*), m. —en; **2** (*stofnaam*), v. gmv.

Maat'jespeer (*bergamotpeer*), v. —peren: de — wordt aldus genoemd, omdat zij omstreeks St.-Maarten (11 Nov.) rijp is.

Maat'klank (*versmaat, zangmaat, harmonie*), m. —klanken; zie Rhythmus.

Maat'loos (*zonder maat*), bn.: *—looze verzen*, z.: Knittelvers en Makame.

Maat'regel (*schikking, ordening*), m. —regelen, —s: *zijn —en nemen*, handelingen, waarmee men een bepaald doel beoogt; *een afdoende —, een dringende —; een halve —*, onvoldoende.

Maat'schap (*gezelschap, vennootschap, maatschappij*), v. —schappen.

Maatschap'pelijk (*eigen aan, behoorende aan, betreffende eenige maatschap of maatschappij*), bn. en bw.: *het — kapitaal*, der vennootschap; *de —e orde*, nl. in de maatschappij; *—e deugden*, welke nl. voor de gemeenschap van belang zijn.

Maatschappij' (1 *de menigte of verzameling van gezinnen, die zich onafhankelijk van elkaar in een staat vormen, samenleving, gemeenschap*; *wereld*; 2 *vereeniging tot bevordering van bepaalde belangen*; 3 *naamlooze vennootschap, vennootschap van koophandel met beperkte aansprakelijkheid der leden*: zie Vennootschap en Firma), v. —en: 1 *de burgerlijke —, in de groote —, de revolutie wil de — ontwrichten*, orde en wet; 2 *de — tot Nut van 't Algemeen*, opgericht in 1784 door J. Nieuwenhuis; *de — van Ned. Letterkunde te Leiden*; *de — tot exploitatie van Staatsspoorwegen*; *— van Weldadigheid* (opgericht door generaal Van den Bosch, (25 Aug. 1818), ter verbetering v. d. toestand der lagere volksklasse; zie: Frederiksoord, Wilhelmina's oord, Willemsoord; *de — van Nijverheid, in 1777 opgericht*, hoofdzetel te Haarlem; 3 *de Handel—, een — oprichten.*

Maat'slag (1 muz. *beweging tot aanduiding der maat*; 2 fig. *regelmatige beweging*), m. — slagen: 1 *de—v.d.orkestdirigent*; 2 *de — der dorschvlegels*; **—staf** (eig. *staf, stok om te meten*; fig. *datgene, waarnaar men iets beoordeelt*; ook, *schaal*), m. —staven: *den — aanleggen*, gaan meten; fig. gaan beoordeelen; *den — te klein of te bekrompen nemen* (C. O.); **—stok** (muz. *stokje, waarmee de kapelmeester, de dirigent de maat slaat*), m. —stokken; **—streep** (muz. *verticale streep, die twee maten op den notenbalk scheidt*), v. —strepen; **—vast** (muz. *goed of vast in de maat blijvend*), bn. en bw.; —er, meest —: *die muzikant is —; — spelen.*

Mac, m.: een Schotsch woord, dat *zoon van*, ook, *hoofd van een geslacht* beteekent, doorgaans: **M'** of **Mc.**

Maca'bre (Fr. *van of als v. dooden*) bn.: *danse—*, doodendans.

Macadam' (*granietkiezel, geklopte steen, steenpuin*), o. gmv.; **—iseeren** (*een weg verharden met macadam naar de uitvinding van een Schotsch ingenieur, Mac-Adam*, 1757—1836); **—weg** (*een gemacadamiseerde weg*), m. —wegen; al deze termen zijn internationale woorden.

Macaro'ni (It. *meelreepen, deegdraden*: *een geliefde volksspijs in Italië*), v. gmv.

Macaro'nisch, bn.: *—e verzen*, verzen, waarin men woorden v. verschillende talen dooreenmengt en dikwijls de woorden v. d. eene verbuigt naar de regels v. d. andere, bv. *habes nullum belullum*, gij hebt er geen benul van.

Macassaar' (*bewoner van Z.-W. Celebes*), m. —saren; **—saarsch'** (*van of uit Macas'sar, Z.-W. deel van Celebes*), bn.: *—e paarden.*

Macas'sarolie (*haarolie van Macas'sar op Z.-W. Celebes*), v.; z. Antimacassar.

Maccabe'ërs, Bijb. de leden van het heldengeslacht, dat Israël bevrijdde van het Syrische juk, nl. de drie zonen v. Judas Maccabi: dezen herstelden in 135 v. C. den Joodschen staat.

Macchiavellis'me (*staatsleer van Macchiavelli*, 1469—1527, *Florentijnsch staatsman en schrijver*), o.: het — is een sluwe, gewetenlooze staatkunde, die geen rekening houdt met de eischen der zedenleer; **—vellis'tisch** (*volgens de leer van Macchiavelli arglistig, gewetenloos*), bn.: *een —e politiek.* (cch = kk).

Macedoi'ne (Fr. *huzarensla*; *mengelmoes, poespas*; ook: *vruchtengelei als toespijs*; fig. *letterkundig allerlei*), v.

Macedo'nië, o., aardr. en gesch., een land ten N. van Griekenland; eerst klein en onbeduidend, werd het een machtige staat onder koning Philippus II (360—336), die de stad Pella tot zijn residentie verhief, en onder diens zoon Alexander den Grooten (359—323); in 146 een Rom. provincie.

Machinaal' (*met behulp v.e. machine, of een kunstwerktuig vervaardigd of in beweging gebracht*, d. i. *werktuiglijk*; fig. *onnadenkend, volgens sleur*), bn. en bw.

Machina'tie (*kuiperij, weefsel van sluw bedachte plannen*), v. —ties, —tiën; (ch = scherpe g); verg. Intrige.

Machi'ne (Fr. *kunstwerktuig*; *samengesteld toestel, om beweging voort te brengen*), v. —s: *een helsche —*, een toestel met ontplofbare stoffen; *een nieuwe —*, fiets, locomotief; bij afkort. gebruikt men — voor *naaimachine.*

Machineeren (*kuipen, een boos. opzet beramen, komplotteeren*). (ch = scherpe g).

Machi'negaren (*garen voor e. naaimachine*), o. —s; **—geweer** (mil. *mitrailleuse*), o. —geweren: een — schiet gewone geweerpatronen, die over een bandelier loopen en doet meer dan 400 schoten per minuut, 't is feitelijk een gewone geweerloop met een verkoeler vol water omgeven; **—kamer** (*ruimte, waar in de fabriek of op de stoomboot het stoomwerktuig geplaatst is*), v. —s; **—olie** (*olie om het ra-*

derwerk eener machine te smeren), v. gmv.
Machinerie' (*toestel; samenstel v. machines*), v. machinerieën.
Machinist' (*behandelaar of bestuurder, kenner of hersteller van een stoomwerktuig*), m. machinisten; —**-leerling,** m. —en.
Machol' (*diklijvige vrouw*), v. —s.
Macht (1 *sterkte, kracht*; 2 *menigte, groot getal*; 3 rekenk. *product van twee of meer gelijke factoren*), v. machten: 1 *uit al zijn — loopen,* zoo hard als men kan; *bij —e zijn,* iets kunnen, in staat zijn; *dit gaat mijn — te boven,* dit valt mij te zwaar; *de — der spaarzaamheid,* uitwerking; *de wetgevende —, de uitvoerende —*; *de land—, de zee—*; *de gewapende —*; *de hemelsche —en,* de goede geesten; *de helsche —en,* de booze geesten; 2 *een — van volk*; 3 *de tweede — van 8 is 64, de derde — is 512 enz.*; omgekeerd: *de tweedemachtswortel van 64 is 8 enz.*
Mach'teloos (*krachteloos, de noodige macht missende*), bn. en bw.; —loozer, —t of meest —: *—looze woede*; *— tegenover iets of iem. staan.*
Macht'hebbende (*gezaghebbende*), m. en v. —n; —**hebber** (*gebieder*), m. —s.
Mach'tig (1 *in zijn macht hebbende*; 2 *veel macht of gezag hebbende*; 3 *talrijk, in groote menigte*; 4 *erg krachtig, zwaar*; 5 *in hooge mate*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *hij is de kunst van voordragen nog niet —, vier talen — zijn, ik kan dat portret niet — worden*; 2 *een — vorst, Gods —e arm,* verg. Almachtig; 3 *een — leger, een —e vloot, een — volk*; 4 *een — middel, die wijn, die soep is mij te —*; 5 *hij is — rijk, dat doet mij — veel plezier,* uitermate.
Mach'tigen (*de noodige volmacht geven*), machtigde, heeft gemachtigd; —**ing** (*verlof, vergunning, volmacht*), v. —en: *iem. — verleenen tot,* opdracht en recht; *een — tot betaling,* bevelschrift, mandaat.
Macht'insignes (*uiterlijke teekenen van macht of waardigheid*), o. mv.; zie Rijksinsignes voor de wereldlijke macht; ook zijn er geestelijke —: *staf, mijter, pallium.*
Macht'middel (*middel, waardoor macht, kracht, invloed wordt uitgeoefend*), o. —en: *een algemeene staking is een — in de hand van ontevreden werklieden, schippers enz.*
Machts'aanwijzer (alg. *exponent*), m. —s.
Machts'betoon (mil. *het toonen v. macht*), o. gmv.; —**oefening** (*uitoefening van macht*), v. —en; —**ontwikkeling** (*machtsbetoon*), v. gmv.
Macht'spreuk (*klinkende uitdrukking; gezegde, waaraan een spreker veel bewijskracht hecht en dat de tegenpartij den mond moet snoeren, dooddoener*), v. —spreuken: *spreekwoorden doen vaak dienst als —en.*
Machts'verheffing (alg. en rek. *bewerking, waardoor een getal, een vorm, tot zekere macht wordt verheven*), v. —en.
Macht'woord (*woord van een machthebber, woord dat beslist, een met kracht uitgesproken bevel*; ook: *machtspreuk*), o. —en.
Ma'cis (*foelie*), v.; —**olie** (*zekere etherische olie uit de muskaatnoot*), v.; lees: *mas'si*
Mackintosh (Eng. *ouderwetsche regenjas van waterdichte stof*; ook: *waterdichte verbandstof*), v. —en, zoo genoemd naar den uitvinder den Schot *Charles* —, 1766—1843; zie Waterproef.
Maçon' (Fr. *metselaar; vrijmetselaar*), m. —s.
Maçonnerie' (Fr. *vrijmetselarij*), v. gmv.
Maçonniek' (Fr. *de vrijmetselarij betreffende*), bn.: *—e teekenen, —e liederen.*
Macrobiotiek' (*kunst, om lang te leven*), v. gmv.; verg. Eubiotiek.
Macrocos'mos (*de wereld in het groot, het heelal*), m. gmv.: *het onderscheid tusschen den — der maatschappij en den microcosmos der Academie* (Kliks paan).
Macron', m. macrons; zie Makron.
Macu'ba, v., zie Makuba.
Maculatuur' (typ. *misdruk; drukwerk als pakpapier gebruikt; niet verkochte en door een nieuwen druk in waarde verminderde boeken*), v. gmv.
Mada'me (*titel van iedere gehuwde vrouw in Frankrijk en België*), v. —s; zie: **Mme, Mad.**
Madapo'lam (*een soort van katoenstof of calicot, voeringstof*), v. gmv.: *de — wordt genoemd naar Madapolam bij Madras.*
Ma'dat (O.-I. *opium, toebereid om te rooken*), v.; —**doosje,** o. —doosjes; —**pijp,** v. —pijpen.
I. Ma'de (dierk. *larve zonder pooten, vooral v. vliegen of muggen*), v. —n; meestal, *Maai*; verg. Kaasmijt en Houtworm.
II. Ma'de (*weide, gras- of hooiland,* verg. Matten), v. maden: nog over in den plaatsnamen, b.v. Hoogmade (Z.-H.).
III. Made (Eng. *vervaardigd*): — *in Germany*: handelsmerk op Duitsche industriewaren.
Madelief' (*meizoentje, weide- of grasbloem*), v. madelieven; ook —**je,** o. madeliefjes.
Mademoisel'le (Fr. *juffrouw*), v. mesdemoiselles; zie **Mlle.**
Made'ra (eig. *wijn v. h. eiland Madeira,* inz. *morgenwijn*), v. gmv.; **made'raatje,** o. —s: *een — drinken*; —**karaf** (*karaf voor maderawijn*), v. —karaffen.
Madoerees' (O.-I. *bewoner van Madoera en van de O.-punt van Java*), m. Madoereezen.
Madon'na (.It *benaming van de H. Maagd*), of *van haar beeld*), v. —'s; —**beeld,** o. —en.
Madras' (*weefsel van zijde en katoen*), o.
Madrepo'ren (*een soort van stervormige koralen of poliepen in den Ind. Oceaan en de Stille Zuidzee*), v. mv.
Madrigaal' (It. *lyrisch gedicht* inz. *minnedicht van 4—16 regels*; muz. *meerstemmige compositie voor zang er bij behoorend*), o. —galen.
Madrileen' (*inwoner v. Madrid*), m. —lenen; —**sch** (*van of uit Madrid, deze stad betreffende*), bn.: *de —e bladen, de —e bevolking, de —e musea.*
Madu'ro (van sigaren: *donker van kleur*), bn.; de tegenst. is: *Amarillo* en *Claro,* zeer licht en licht van kleur.
Maean'der, m. —s; zie Meander. (ae = ee).
Maece'nas, m. ± 8 v. C., gunsteling v. keizer Augustus, vriend van Vergilius en Horatius; fig. *kunstbeschermer, begunstiger v. geleerden en kunstenaars*; mv. maecena'ten of maece'nassen. (ae = ee).
Maer'lant, Jacob van —, m., de vader

der Dietsche dichters (1225—± 1300).
Maesto'so (It. muz. *met majesteit, majestueus, grootsch*), bw.; lees: *ma-es-to'zo.*
Maes'tro (It. eig. *meester*: *beroemd toonzetter, componist, toonkunstenaar*), m. maestro's, maestri; lees: *ma-es'tro, maes'tri.*
I. Maf (*laf, vadsig*), bn.; maffer, —st: *ik ben —, dat is een —fe vent, het is — weer,* misschien etymologisch verwant met M a f **II.**
II. Maf (*slaap*), m. gmv.; zie M a f f e n.
III. Maf, m.; zie M a f j e, **II.**
Maf'fen (*slapen, dutten*), mafte, heeft gemaft: *eens lekker gaan —.* gmz.
Maf'fia (*geheime bond van roovers op Sicilië*), v. gmv.
I. Maf'je (Bargoensch. *kwartje*), o. —s: *leen me 'n —,* ook, *Maffie.*
II Maf'je (*zot, dwaas, gek*), o. — s: *iem. voor het — of den maf houden,* met hem den gek scheren.
Ma'gang (O.-I. *inlandsch volontair schrijver*), m. —s.
Magazijn' (*bergplaats, pakhuis, stapelplaats; groote winkel; ruimte in de kolf van een geweer tot berging van patronen*), o. magazijnen; —**houder** (*koopman, die een magazijn houdt*), m. —houders; —**meester** (*—toeziener, —opzichter*), m. —meesters.
Magdale'na (Bijb. fig. *boetvaardige zondares*), v. —'s, zie Lucas 8 : 2; —**stichting** (*R.-K. stichting, om ongelukkige, gevallen meisjes een tijdelijk onderdak, alsmede verzorging en geestelijke opheffing te verschaffen*), v. —en.
Mager 1 (*schraal, niet-vet*), bn. en bw.; —der, —st: *een lang, — man, een —e koe, een — varken, zoo — als brood,* schraal als ongeboterd brood; *zoo — als een hout, als een lat enz.*; *—e Hein,* de dood in den vorm van een skelet; *—e kolen,* soort van steenkolen vooral voor huisbrand; verg.: V e t k o l e n; *—e soep,* zonder vet of vleesch; fig. *een —e keuken; een — winstje, een —e troost;* **2** zn. o.: *het — van de ham,* mager vleesch; —**dag** (*onthoudingsdag der R.-K.*), m. —dagen; —**man** (*spichtig mensch*; fig. *schraalhans*), m. gmv.: zegsw. *— is in die keuken kok,* het is er geen vetpot; —**tjes** (*sober, kommerlijk, zorgelijk*), bw.: *die lui kunnen maar — leven.*
Magie' (*tooverkunst, tooverij, geheime wetenschap der Magi*), v. gmv. (g = g).
Ma'giër, m. —s; zie M a'g.u s. (g = g).
Ma'gisch (*met of door tooverkracht, als door of met tooverij, betooverend, tooverkrachtig*), bn.: *een — licht, een —e lantaarn,* tooverlantaarn; *—e cirkels, —e kringen; een —e keten,* keten met tooverkracht. (g = g).
Magis'ter (eig. *meester: in een klooster de leermeester der novicen*), m. —s. (g = g).
Magistraal' (*als van een meester, meesterlijk*), bn.: *op —tralen toon, een —trale redevoering.* (g = g).
Magistraat'1 (*de overheid; de regeering eener stad; overheidsambt*), v. —traten; **2** (*overheidspersoon, rechter*), m. —traten.
Magistraats'persoon (*overheidspersoon*), m. —personen. (g = g).
Magistratuur' (*rechterlijke macht; overheid; de overheidspersonen; overheidsambt*), v. gmv. (g = g).
Magnaat' (*rijksgroote in Hongarije en Polen*), m. magnaten: bij uitbr. iemand van invloed, vooral door zijn rijkdom: *een spoorweg—, een mijn—, een staal—, dollar—,* (g = g).
Mag'na Char'ta (gesch. *Groote Oorkonde van Jan zonder Land, in 1215 aan zijn volk gegeven*), v. gmv.; *de — werd de grondwet der Engelsche staatsinrichting.*
Magnaniem' (Fr. *grootmoedig, edelaardig, vol grootheid van ziel*), bn.; —er, —st.
Magnanimiteit' (*grootmoedigheid, zielegrootheid*), v. gmv.
Magneet' (*een zwartachtig ijzererts,* geheeten naar de stad *Magnesia* in Thessalië: *zeilsteen; magnetisch gemaakt ijzer; onderdeel v. e. ontploffingsmotor*), m. magneten; zie K u n s t m a g n e e t. (g = g).
Magneet'ijzer (*ijzer, dat magnetisch is*), o. gmv.; —**ijzersteen** (*zwartachtig ijzererts, dat van nature magnetisch is*): **1** (als voorwerpsn.), m. —steenen, **2** (als stofnaam), o. gmv.; zie N a t u u r m a g n e e t; —**kracht** (*aantrekkende kracht v. e. magneet*), v. gmv.; —**naald** (nat. *kunstmagneet in den vorm van een in twee spitsen uitloopend stalen staafje, in 't midden voorzien van een agaten dopje, op een spitse punt gemakkelijk draaiende*), v. —en: *bij de — laat men de noordpool gewoonlijk de blauwe kleur behouden bij het temperen van het staal,* zie K o m p a s; —**steen** (electr. *een soort van ijzererts, thans vooral in Zweden en Noorwegen gevonden, 't welk ijzer aantrekt*), o.
Magne'sia (*talkaarde, bitteraarde, een soort van zacht purgeermiddel*), v. gmv. (g = g).
Magne'sium (*een element, metaalstof in de magnesia aanwezig*), o. gmv.: *het — is een zilverwit metaal, dat bij verbranding een zeer sterk licht geeft*; —**licht** (*bij foto-opnamen in 't duister*), o. gmv. (ee = ee).
Magne'tisch (1 *de kracht van een magneet hebbende*; 2 *in verband met, door magnetisme veroorzaakt*), bn.: 1 *die stalen priem is —*; 2 *een —e slaap.*
Magne'tische aantrekking en **afstooting** (electr. *verschijnsel, dat ongelijknamige polen elkaar aantrekken en gelijknamige elkaar afstooten*), v.; — **as** (electr. *de richting van de verbindingslijn der polen van een vrij opgehangen kunstmagneet*), v.: de — valt nagenoeg samen met de noordzuidrichting; — **declina'tie** (electr. *hoek of afwijking door den magnetischen meridiaan gemaakt met het vlak van den geographischen meridiaan der plaats*), v.; — **meridiaan** (electr. *het verticale vlak, door de magnetische as gebracht*), m. —meridianen; — **polen** (*de plaatsen eener magneet, waar de aantrekking het sterkst is, zoo ook bij de aarde*), v. mv.; — **veld** (electr. *de ruimte rondom een magneet*), o. gmv.
Magnetiseeren (*aan eenig voorwerp aantrekkende kracht mededeelen*; ook, *het overbrengen eener bepaalde kracht* (dierlijk magnetisme) *van een die kracht bezittend individu* (magnetiseur) *naar een ander, meestal met de bedoeling dezen persoon v. e. ziekte te bevrijden; bezielend werken op*); —**seur'** (*iem., die magnetiseert; die het magnetisme als genezende kracht aanwendt*), m. —s.
Magnetis'me (*de aantrekkende kracht,*

waardoor een magneet zich onderscheidt; de leer van de magnetische kracht en de toepassing ervan), o. gmv.: *dierlijk* —, kracht in dieren, b.v. in den sidderaal, en ook in sommige personen aanwezig, welke zij kunnen doen werken op anderen; ook geestelijke aantrekkingskracht, waaraan geneeskracht wordt toegekend.

Magne'to-electriciteit' (*electrische stroomingen, welke kunnen opgewekt worden met behulp van een magneet*), v. gmv. (g = g).

Magnetome'ter (electr. *magneetstaaf, zóó gesteld als toestel, dat zij dient voor het observeeren van kleine veranderingen in de declinatie of afwijking d. magneetnaald*), m. —s.

Magni'ficat (naar de aanvangswoorden *Magnificat a'nima me'a* genoemd: *lofzang der H.-Maagd bij haar bezoek aan haar nicht Elizabeth; R.-K. kerkgezang*), o.; zie Lucas I: 46—55; fig. *branden en blaken is 't — van den oorlog*, zei M. van Rossem (1518 —'55), d. i. het schoonste, het mooiste. (g = g).

Magnificen'tie (*pracht, hoogheid, heerlijkheid*), v. gmv. (g = g).

Magnifiek' (Fr. *prachtig, luisterrijk, heerlijk*), bn.; —er, —st: *een — schouwspel.*

Magno'lia (*boom met witte tulpvormige bloemen uit N.-Amerika en O.-Azië, sieraad onzer parken*), v. —'s: de — heet naar den kruidkundige François Magnol te Montpellier, ± 1715; (gn = nj); verg. T u l p e b o o m.

Mago'nia (*naaldachtige boom in Brazilië met vergiftige eigenschappen*), m. —'s. (g = g).

Magot' (Fr. *Chineesch poppetje; aap* [*in de bet. van spaarpot*], *spaarvarken; opgespaard geld*), m. —s.

Ma'gus (*bij Meden, Persen, Babyloniërs een priester en geleerde, Oostersche wijze, niet onbekend met zwarte kunst, tooverij, goochelarij; toovenaar*), m. magi. (g = g).

Magyaar' (*Hongaar*), m. —aren, (y = ie); **—aarsch' 1** (*Hongaarsch*), bn.: *de —e taal is een tak van het Finsch*; **2** (*de Hongaarsche taal*), o.; **—a'ren** (*oorspronkelijke naam voor de Hongaren*), m. mv.

Maharad'sja (eig. *groote koning*: *titel van vorsten in Voor-Indië*), m. maharadsja's.

Mah'di (eig. *de door Allah geleide*: *de redder van den Islam, de verlosser, de profeet, die Mohammeds werk zal voltooien, door al de ongeloovigen tot den Islam te bekeeren of ze uit te roeien*), m. mahdi's. (ah = aa).

Mahdist' (*volgeling v. d. Madhi*), m. —en.

Mahomedaan' (*Muzelman*), m. —danen; **—daansch',** bn.; **—danis'me,** o. gmv.; zie M o h a m m e d enz.

Maho'nieboom (*een groote boom in Z.-Amerika, waarvan het mahoniehout komt*), m. —en; **—hout** (*bruinrood meubelhout van den mahonieboom, dat zich fijn laat polijsten*), o. gmv.: *een tafel van* —; **—en,** bn.: *een — kast, —stoelen, een — canapé.*

Maiden-speech (Eng. *eerste redevoering van een nieuw lid in het Parlement of in een vergadering; debuut*), v. —en, —es.

Mail (Eng. ons M a a l **II**: 1 *postdienst tusschen Europa en de beide Indiën, Z.-Afrika enz.*; 2 *de gezamenlijke brieven en verdere poststukken der mail*), v. —s: 1 zie L a n d m a i l; 2 *de — werd te R'dam aan boord gebracht.*

Mail'bericht (*tijding per mail*), o. —en; **—blad** (O.-I. *met de mail aangekomen dagblad*), o. —bladen; **—boot** (*zeeboot met de mail aan boord, paketboot, postboot*), v. —en; **—brief** (*brief, per mail overgezonden*), m. —brieven; **—courant** (*wekelijksche uitgave, mailblad v. e. nieuwsblad, bestemd voor de koloniën*), v. —en; ook: **—krant,** v. —en; **—dag** (*dag, waarop de mail vertrekt*), m. —dagen; **—editie** (*uitgave, in 't bijzonder bestemd voor verzending per mail*, b.v. *van een krant*), v. —s; **—papier** (*zeer dun postpapier*), o. gmv.; **—reis** (*reis per mailboot*), v. —reizen; **—trein** (*sneltrein, die de brieven, per mail aangebracht, verder vervoert*), m. —treinen; zie O v e r l a n d m a i l.

Mainteneeren (Fr. *instand houden, handhaven; beschermen; onderhouden*).

Maintiendrai, 1) Je (Fr. *Ik zal handhaven*: devies van het Ned. wapen).

Mai're (Fr. *burgemeester*), m. —s.

Ma'ïs (*Turksche tarwe, plant oorspr. inheemsch in tropisch-Amerika*), v. gmv.: de —plant werd door Columbus (1436—1506) naar Spanje overgebracht; de —korrels of —zaden leveren maïzena en griesmeel voor pudding en zijn verder best veevoeder (gevogelte); de stengel levert suiker en brandewijn, de onrijpe kolf groente en de volwassen kolfbladen stof voor papier en matwerk; zie: M i l i e en M i l o e; **—meel,** o. gmv.; **—oogst,** m. —en.

Maitres'se (*meesteres*, ook: *minnares, vrouw des huizes; schoolmatres,* vero.) v. —n.

Maïze'na (*fijn maïsmeel voor pudding*), v.

Ma'jas (O.-I. *orang-oetan*), m. majassen.

Ma'jesteit (*hooge macht, souverein; titel van een koning(in) of keizer(in); pracht, luister*), v. —en; zie: **H. M.; HH. MM.; H. K. M.; HH. KK. MM.** (j = j).

Ma'jesteitsschennis (*openbare beleediging van den of de souverein*), v. gmv.; z. L è s e m a j e s t é.

Majestueus' 1 (*indrukwekkend, verheven, heerlijk, koninklijk*), bn.; —zer, —t of meest —: *een — kerkgebouw, een —ze gestalte, een — schouwspel*; **2 —tueuze,** o.; *het —euze zijner gestalte.* (j = j).

Ma'jeur (muz. *groote terts, het mannelijk toongeslacht*), v. (j = j).

Majolein' (uit *marjolein*), v.; z. ald. (j = j).

Majo'lica (*lichtroode, zeer fijne fayence*, oorspr. *uit Majorca*), thans inz. *zeker aldus bewerkt Italiaansch aardewerk*; v. gmv.: *— is een oorspr. Arabische arbeid*, zie F a y e n c e. (j = j).

Majoor' (*hoofdofficier van den laagsten rang, een rang hooger dan kapitein, commandant van een bataljon*), m. —s; in de kazerne bij afkorting voor *sergeant-majoor.*

Majoor-Chinees' (O.-I. *algemeen verantwoordelijk hoofd der Chineezen op een hoofdplaats*), m. —-Chineezen.

Majoor-ingenieur' (*majoor en ingenieur*), m. majoors-ingenieurs.

Majoor'sche (O.-I. *majoorsvrouw*), v. —n.

Ma'jor 1 (Lat. *grootere, oudere; oudste van twee broeders enz.*), bn.; *Cato* —; **2** (*de meerdere term in e. sluitrede*), m. —s; zie P r e m i s s e n.

Majoraat' (*het erfrecht van den oudsten*

zoon in een familie; ook: *het erfgoed, dat op den oudsten zoon moet overgaan*),o. —raten.
Majordo'mus (*huis-* of *hofmeier, titel van den eersten staatsdienaar aan het hof der Merovingers*; R.-K. *prelaat, die in het pauselijk paleis de regeling van zaken heeft*), m. majores-domus; in bet. 2 ook: *majordo'mo*, m. —'s.
Majoriteit' (*meerderheid* b.v. *van stemmen*; *meerderjarigheid*), v. gmv. (j = j).
Majus'kel (*hoofdletter* b.v. *v. h. oude Gotische schrift*), v. —s. (j = j).
Mak (*tam, niet wild, handelbaar, kalm*), bn. en bw.; —ker, —st: *een — paard, — als een lam*; *zij is lang niet —*, ze weet zich te doen gelden; zegsw. *er gaan veel —ke schapen in één hok*, van menschen, die zich weten te schikken, gaan er veel in een klein vertrek.
Maka'me (dichtk. *een soort van berijmd kunstproza van Perzisch-Arabischen oorsprong*), v. —n.
Makart', Hans, 1840—'84, te Weenen, beroemd schilder van bloemen en bloemstukken: *een —-bouquet*, ruiker van gedroogde bloemen en grassen.
Makassaar', makassaarsch', makas'sarolie, zie Macassaar enz.
Ma'kelaar (*tusschenhandelaar, tusschenpersoon in den handel*; *zaakbezorger*),m.—s, —laren: de — mag slechts voor anderen koopen en verkoopen; zie ook Huwelijksmakelaar.
Ma'kelaarsloon (*percentsgewijze betaling van een makelaar*), o. —loonen; **—provisie** (—*loon*), v. gmv., zie Courtage.
Makelarij' (*het beroep v. makelaar*), v.gmv.
Makelij' (eenigszins ongunstig: *maaksel*), v.gmv.: *hij is van geen betere — dan andere menschen*; *ze is van steviger — dan haar zuster*; *een schip van Spaansche —*, bouw.
Ma'ken (1 *vervaardigen, voortbrengen, scheppen*; 2 *doen, verrichten*; 3 *weer in orde maken*; 4 *in zekeren toestand brengen*; 5 *het wezen uitmaken, vormen*), maakte, heeft gemaakt: 1 *een jas, een broek —*; *licht —*; *een kunstwerk —*; 2 *allerlei toebereidselen —*; 3 *een gebroken vaas laten —*; *het bed —*; 4 *iem. ongelukkig —, de gelegenheid maakt den dief*; 5 *kleeren — den man*; *veel kleintjes — één groote*; zegsw. *zich uit de voeten —*, heengaan, op den loop gaan; *hoe maak je het?* d. i. hoe is het met den staat van je gezondheid; *de student maakt het goed, slecht*, d. i. past goed of slecht op; ook: het gaat hem goed, slecht; *hij zal het niet lang meer —*, de ziekte, het leven loopt op een eind; *veel werk van iem.—*, het druk met iem. hebben, veel attentie wijden aan iem.; *iem. kunnen — en breken*, hem ver overtreffen in kracht of in verstand.
Ma'ki (*spookdier, halfaap*: *vosaap op Madagascar*), m. —'s.
Mak'kelijk, bn. en bw.; zie Gemakkelijk.
Mak'ker (*kameraad, gezel, maat*), m. —s.
Makreel' (dierk. *stekelvinnige trekvisch, in Juli en Augustus op onze kusten*), m. —en.
Makron' (*ovaalvormig koekje van kokosdeeg, bitterkoekje*), m. —s; ook: *Macron*.
Maku'ba (*zekere fijne snuifsoort, zoo geheeten naar een district van het eiland Martinique*), v.; ook: —*tabak*.

I. Mal (*model, patroon, vorm*), m. —len; **—letje**, o. —s: zegsw. *malletje naar — maken*, machinaal werken, volkst. *mannetje na mannetje maken*; ook: *lofwerk naar een — maken*; verg. Schabloon.
II. Mal 1 (*kinderachtig, zot, dwaas*), bn. en bw.: maller, malst: *het is een malle vent*; *zoo — ben ik niet*; *— moertje, — kindje*, zie Moertje; *dat is een —le geschiedenis, een — geval*, vreemd, netelig; **2** zn. (*dwaasheid, zotheid*; *zot*), v. en m: *oud — gaat bovenal*; *iem. voor den — mal houden*.
Malachiet' (*ondoorzichtige, smaragdgroene delfstof*: *kopererts in Chili en Siberië, ook in het Uralisch gebergte*), o. gmv.
Ma'la fi'de (Lat. *te kwader trouw*).
Ma'laga (*zoete Spaansche wijnsoort, zoo geheeten naar de stad Malaga in Spanje*), m. gmv.
Malai'se (Fr. *onbehaaglijk gevoel, narigheid*; *slapte in zaken*), v. gmv.
Mal-à-propos' 1 (Fr. *te onpas, ongelegen*), bw.; **2** (*een misvatting, ontstaan doordat men elkaar verkeerd heeft begrepen*), o. gmv.; verg. Malentendu.
Mala'ria (*een door parasieten veroorzaakte infectieziekte, meestal overgebracht door den steek der anopheles*), v. gmv.; **—bacil** (*besmettingskiem der malaria*), m. —len.
Malcontent' 1 (Fr. *ontevreden, misnoegd*), bn.; **2 —en** (gesch. *misnoegden, die na 1579 aan den koning van Spanje vredesvoorstellen deden*), m. en v. mv. (en = en).
Maledic'tie (*vloek, verwensching*), v. —s.
Malei'er (*inboorling van de Groote en Kleine Soenda-eilanden tot en met West-Flores*: *met donkerbruine kleur en glad, zwart haar*), m. —s: *de Atchineezen zijn —s*; *er zijn + 50 millioen —s*.
Maleisch', 1 bn.: *de —e taal*, d. i. die der Maleiers; **2** als zn. (*de taal*), o.: *het —, dat Italiaansch van het Oosten* (Max H.); *de —e Archipel* (Insulinde).
I. Ma'len (1 *fijnmaken* inz. *op of in een molen*; 2 *door een draaiende beweging verwijderen*, b.v. *water uit een polder*), maalde, heeft gemalen: 1 *rogge —, koffie —*; zegsw. *die het eerst komt, het eerst maalt*, zie Komen; 2 zie: Tonmolen, Poldermolen, Stoomgemaal, ook, Maaltijd; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als Malen **II**.
II. Ma'len (*zeuren, zaniken*; *aanhoudend over iets spreken*; *suffen, niet goed bij het hoofd zijn*), maalde , heeft gemaald: *kind, lig niet zoo te malen! iem. aan het hoofd —*; *die vrouw is door het sneuvelen van haar man en haar zoon aan 't — geraakt*; *wat bracht Otto's geest aan 't —?* (Staring).
III. Ma'len (*afbeelden, dichterlijk beschrijven*), maalde, heeft gemaald: *wie kan hier de angsten —?* (Staring); vero. of Germ.
Malen'ger (*simulant*; *luiaard, lijntrekker*), m, —s.
Malen'geren (scheepst. *luieren*; *zich ziek houden*), malengerde, heeft gemalengerd: *— komt op een schip voor een matroos niet te pas.*(g = g).
Malentendu' (Fr. *misverstand, verkeerde opvatting, misvatting*), o. gmv.
Malheur' (Fr. *ongeluk, ongeval*), o. —s, —en.
Mali'ce (Fr. *boosaardigheid*; **gunstig**:

schalksche streek; *guitigheid*), v. gmv.; lees: —*lies*.

Malicieus' (Fr. *boosaardig, kwaadwillig, arglistig*; gunstig: *ondeugend, guitig*), bn. en bw.; —cieuzer, —t.

I. Ma'lie (*een ringetje van staal-, ijzer-, of koperdraad als deeltje v. e. maliënkolder*; ook: *een stiftje van een rijgsnoer*), v. maliën, malies.

II. Malie (*hamer*: *houten kolf*, ook, *maliekolf, kolfhamer*), v. maliën, malies.

Ma'liebaan (*speelplaats voor het kolfspel*; thans: *pleinnaam*), v. —banen: *de — te Utrecht*.

Ma'liën (*in de maliebaan spelen, kolven*), maliede, heeft gemalied; vero.

Ma'liënkolder (*kolder of hemd, uit maliën of ringetjes vervaardigd*), m. —s; ook: —**hemd** (*ringenhemd, —pantser*), o. —en.

Ma'lieveld (*terrein, waarop het kolfspel gespeeld wordt*; thans: *pleinnaam*), o. —velden: *het — te 's-Gravenhage*; zie M a l i e b a a n.

Ma'ling (*het malen*; *mijmering, onrust, maalstroom van gedachten*), v.: zegsw. *in de — zijn*, d. i. in de war; *iem. in de — nemen*, voor den zot houden, in 't ootje nemen; *in de — komen*, in 't gedrang komen; *iemand een — maken*, d. i. grof en luid toespreken; *— hebben aan iem. of iets*, om iem. of iets niet geven, zich er niet aan storen.

Malkaar' (eig. *malk-ander*, d. i. de eene man den ander; afbreken: *malk-aar*), vnw.: *zij bedriegen —*, d. i. elkander, meest *Mekaar*; —**an'der** (afbreken: *malk-ander*), vnw.: *zij bederven —s werk*, elkanders.

Mallejan' (*groot voertuig op 2 hooge wielen tot vervoer v. boomen enz.*), m. mallejans.

Mallemo'len (*draaimolen op de kermis*), m. —s; zie C a r o u s s e l.

Mallemuk' (dierk. *ijsstormvogel*), m. -ken.

Mal'len (*dartel stoeien, gekheid maken, dwaas doen*), malde, heeft gemald.

Mal'lepraat (*zottepraat*), m. gmv.

Malligheid (*dwaasheid, gekheid, malle, dwaze handeling*), v. —heden, in de 1e bet. gmv.

Mal'ligheid (*dwaasheid, gekheid*; *malle, dwaze daad of handeling*), v. in de 1e bet. gmv.; in de 2e bet. —heden.

Malloot' (*jongensachtig, wild meisje*; *mal wicht*; *gekkin*), v. malloten: *een oude —* (ll = ll).

Mallo'te (plantk. *honingklaver*), v. gmv.

Mal'rove (plantk. *witte andoren*), v. gmv.

Malsch, bn. en bw.; malscher, malscht: — *vleesch*, zacht, week, sappig; *een —e regen*, mild, wasdom gevend; fig. *—e verzen*, aangenaam, zoetvloeiend; zegsw. *het iem. lang niet — zeggen*, d. i. op lang niet zachten toon.

Mal'ta (*eiland tusschen het eiland Sicilië en de N.-kust van Afrika*), o.: — behoorde tot 1798 aan de Maltezer-orde en is sedert 1800 Eng.; zie J o h a n n i t e r-o r d e.

Malte'zer 1 (*bewoner van Malta*), m. —s; **2** (*van of op Malta*), bn.: — *vrouwen*; gesch. *de — orde of — ridders*, eig. ridders v. St.-Jan, Johanniter-ridders.

Malten'tig (*zeer nauwgezet, kleingeestig zindelijk, kinderachtig precies*), bn.; —er, —st: —*e vrouwen*, lastig door te groote zindelijkheid.

Malthusianis'me (*leer van Malthus*, 1766—1834, *over de wanverhouding tusschen het cijfer der geboorten en de bestaansmiddelen*), o.; het *neo*— wil beperking van het aantal geboorten in een gezin.

Maltraiteeren (Fr. *mishandelen*).

Ma'luwe (plantk. *kaasjeskruid met lichtpaarse bloemen*), v. —n; ook M a l v a, M a l v e, zie ald.

Mal'va (plantk. *plantengeslacht waartoe kruiden, heesters en kleine boomen behooren, over den geheelen aardbodem verspreid*), v. —'s: *de malrove en de maluwe behooren tot de —'s*.

Mal've 1 (*maluwe*), v. —n; **2** (*lichtpaars*), bn.: *de — heidevelden, de — erica*.

Malversa'tie (Fr. *ambtsmisbruik, verduistering van gelden, ambtsontrouw*), v. —s, —tiën.

Malverseeren (*zich schuldig maken aan oneerlijkheid, aan ambtsmisbruik*). (s = z).

Malvezij' (*Grieksche zoete wijn uit Morea*, nl. *uit Napoli di Malvasia op de O.-kust van Griekenland, als uitvoerhaven*), v. gmv.

Malz'-extract (*zeker gezondheidsbier*), o. gmv.

Mama' (*moeder*), v. mama's, m a m a a t j e, o. mamaatjes; bij verkorting: **Ma**, v. ma's.

Mamie'ring (scheepst. *geleibuis van leer of zeildoek*), v. —s, —en.

Mammeluk' (eig. *slaaf*: inz. *uit Christelijke ouders geboren en in den Mohammedaanschen godsdienst opgevoed: een keursoldaat der Egyptische sultans*), m. —ken: in 1811 werden zij geheel machteloos gemaakt.

Mam'moet (*voorwereldlijke olifant*), m. —en: —*sbeenderen*, deze zijn gevonden in Siberië en in N.-Amerika.

Mam'moetpomp (*een pomp ten dienste v. de wateronttrekking aan diepe bronnen*), v. —en.

Mam'mon (Arameesch: *geld, rijkdom*, voorgesteld als een persoon), m.: *den — dienen*, een slaaf v. h. geld zijn, zie Math. 6 : 24; *den — offeren*, als een God eer bewijzen; verg. G o u d e n K a l f.

Mam'mouth, m. —en, zie M a m m o e t.

Mam're (Bijb. *andere naam van de stad Hebron*), o.: *bij de eiken van — woonde Abraham, de aartsvader*.

Mamzel', mammezel' (*juffer*, uit: *Mademoiselle*), v. —s: *en Mama zei 't met Mamzel* (Staring), kinderjuffer, gouvernante. vero.

Man (1 *persoon*; 2 *getrouwde man*; 3 *soldaat*), m. mannen: 1 *dat kost een daalder den —, de gaande en komende —*; 2 *— en vrouw, de — is het hoofd van het gezin*; 3 *een leger van honderdduizend —, een korporaal en acht —*; zegsw. *aan den — brengen*, iets verkoopen; *dat zal zijn — wel vinden*, d.i. zijn kooper; *hij staat zijn —*, d. i. zijn tegenpartij; *hij is mans genoeg*, sterk genoeg; *als de nood aan den — komt*, als er groote nood is; *ik zal u — en paard noemen*, d. i. alles in bijzonderheden of omstandig zeggen, met naam en toenaam noemen; *een — een —, een woord een woord*, spreekwijs voor: een eerlijk man houdt zijn woord, wij zullen handelen als mannen; *de derde — brengt de spraak aan*,

een derde houdt het gesprek gaande; *dat is een gulden per* —, d. i. per hoofd; *het schip is met — en muis vergaan*, d. i. er is niets en geen man gered, zelfs geen muis is ontkomen; in samenstell. *lieden* of *lui* (beroep): *voer—, veer—, timmer—, krijgs—, staats— enz.*, ook *-mannen* (nieuwere woorden): *brandweer—, vak—, geld—, schoolmannen*; evenzoo (geen beroep): *leen—, wilde—, Noor—, Oranjemannen*; zie ook Blindeman en verder: Engelsch—, Gelдersch—, Franschman.

Manager (Eng. *bestuurder, leider, opzichter, theater-directeur* in O.-I., *administrateur*), m. —s;

Mana'ti (*een soort v. walrus, zeekoe*), m. -'s.

Manches'ter (*katoenfluweel uit de Eng. fabriksstad van dien naam*), o. gmv.

Manchester-partij (Eng. *de partij van den vrijhandel in Engeland*), v. gmv.; **—school,** v.: de — leeraart en huldigt het beginsel v. d. vrijen handel.

Manchet' (Fr. eig. *kleine manche of mouw: losse handboord*; fig. *handboei*), v. —ten; **—knoop,** m. —knoopen.

Man'co (*het te-kort bij koopwaren*), o. gmv.

Mand (*korf*), v. —en: zegsw. *door de — vallen*, wat men eerst geloochend heeft, bekennen; **—je** (*kleine mand, korfje*), o. mandjes: zegsw. *mijn hond slaapt in een —; ik kruip in mijn —*, bed. gmz.

Mandaat' (*volmacht, machtiging; bevelschrift tot betaling; lastbrief*), o. —daten: *een imperatief —*, opdracht van de kiezers aan den gekozene, die hij gehouden is te volgen.

Mandarijn' (*staatsambtenaar in China, voornaam Chinees*), m. —en: *er zijn burgerlijke en militaire —en*, de knoop op hun hoofddeksel wijst den graad aan door zijn kleur; **—tje** (*klein, geurig sinaasappeltje*), o. —s.

Mandata'ris (*gevolmachtigde*), m. —sen.

Manda'tor (*lastgever, volmachtgever*), m. —s.

Man'dau (*Dajaksch koppensnelmes*) v. —'s.

Mandement' (*herderlijke brief, officieel bisschoppelijk schrijven in vermanenden stijl aan de geloovigen over zaken van geloof en zeden*), o. —en: *het — der bisschoppen van Nederland van 1868 in zake het onderwijs*; verg. Zendbrief, Omzendbrief.

Man'denmaken (*het maken van manden*), o. gmv.; **—maker** (*vervaardiger v. manden*), m. —makers; **—winkel,** m. —s.

Man'dewagen (*kleine kinderwagen; open rijtuigje met een bak van mandewerk*), m. —wagens; zie Panier.

Man'dewerk (*voorwerpen van gevlochten teen*), o. gmv.

Man'diën (Mal. *stortbaden nemen*); **man'-dikamer** (*badkamer*), v. —s; **—kuip** (*badkuip*), v. —en.

Mandioc'ca (plantk. *wolfsmelkachtige plant*), v. gmv.: *de — is een voedingsmiddel in Midden-Amerika.* (cc = kk).

Mand'jeskoop (*venter v. manden*), m. —en.

Mandoer' (Java: *hoofd; opzichter; ploegbaas; hoofd der bedienden in een hotel; inlandsche meesterknecht enz.*), m. —s, —en.

Mandoli'ne (*tokkelinstrument in den vorm v. een luit of een gitaar, meestal met vier dubbele snaren*), v. —s; zie Plectrum.

Mandra'gora (plantk. *een plant, die in 't wild groeit om de Middell. Zee*), v. gmv.; zie Alruin; aan de — werd vanouds een groote tooverkracht toegeschreven; verg. Alruinmannetje.

Mandril' (dierk. *de inlandsche naam van d. grooten aap of baviaan van Guinea en Midden-Afrika; woudduivel*), m. —s: *de afschuwelijke —, hansworst der verzameling* (C. O.).

Mand'vol, v.: *een — appels, manden vol visch.*

Mane'ge (Fr. *rijbaan; rijschool*), v. —s; **—paard** (*schoolpaard, gedresseerd paard*), o. —paarden.

I. Ma'nen (*lange nekharen van dieren*), v. mv.: *de — van een leeuw, de — van een paard.*

II. Ma'nen (*met aandrang herinneren aan een schuld*, inz. *aanporren tot betaling*), maande, heeft gemaand; **ma'ner** (*persoon, die maant*), m. maners.

III. Ma'nen, m. mv., bij de Rom., de goede geesten of schimmen der afgestorvenen; verg. Laren.

Ma'neschijn (*schijnsel der maan*), m. gmv.

Man'(g)ga (O.-I. *verkoelende, appelachtige vrucht van den — boom op Java en elders in Azië en Z.-Amerika*), v. —'s; ook: Man'go.

Mangaan' (*een metaal, hard en glanzig als licht gietijzer*), o.; **—erts,** o.; **—ijzer,** o. gmv.

Man'gat, man'negat (*opening als ingang voor een man tot den stoomketel*), o. —gaten.

I. Man'gel (*werktuig om gewasschen of gedroogd linnengoed glad te maken*), m. mangels.

II. Man'gel (verwant met *mank: gebrek*), o.: *bij — van*, bij ontstentenis, bij gebrek.

III. Man'gel (*volksn. voor amandel*), v. —en.

I. Man'gelen (*gladmaken van linnen enz.*), mangelde, heeft gemangeld; **—geld** (*loon voor het mangelen*), o. gmv.; **—goed** (*te mangelen waschgoed*), o. gmv.; **—kamer** (*kamertje in huis, waar de mangel staat*), v. —s; **—rol** (*een der twee rollen van den mangel*), -v. —len.

II. Man'gelen (*ontbreken*), mangelde, heeft gemangeld: *het mangelt hem aan moed, aan geld enz.*

Man'gelwortel (*beetwortel, roode biet*), m. —s: *de — dient vooral als veevoeder.*

Mang'gis (O.-I. *vrucht met zuurzoet vleesch*), v. manggissen: afkorting van *Mang'gistan.*

Man'grove (*wortelboom*), v. mangroven: *tot de —n behooren zeer vele boomsoorten, ze vormen in de tropische landen heele bosschen; de rizophoren behooren tot de —n.*

Manhaft' of **Manhaf'tig** (*de eigenschappen van een man hebbende, toonende: strijdbaar, dapper, koen*), bn. en bw.; —er, —st; *manhafte schutters* (Staring); *een manhaftig strijder; zich — gedragen.*

Man'heid (*kracht, flinkheid*), v. gmv.

Man'heim (Germ. myth. eig. *menschenheim*), o.; zie Midgard.

Mania'bel (*gemakkelijk te hanteeren; lenig, zacht, soepel*; fig. *gedwee*), bn.

Maniak' (*iem., die een manie heeft, of aan een gewoonte verslaafd is, gek is op één punt*), m. en v. —s, —ken; verg. Manie.

Manichae'er (*aanhanger van de leer van*

Manes of *Mani, 276, stichter van zekere godsdienstige Perzisch-christelijke sekte*), m. —s. (ae = ee).

Manicu're (eig. *handverzorger*: *persoon, die handen en nagels verzorgt*; *de bij elkaar behoorende voorwerpen om de handen te verzorgen*), m. en v. —s; verg. P e d i c u r e.

Manie' (*zielsziekte*: *hartstochtelijke ingenomenheid, krankzinnigheid op één punt*; *overdreven zucht tot iets, verslaafdheid*), v. —ën; zie K l e p t o—, M o n o—, P y r o m a n i e.

Manier' (Fr. *manière*: *wijze van doen, van handelen*), v. manieren: *zoo zijn onze —en!* zeden; *dat is geen — van doen*; *het is maar bij — van spreken*, om het eens te zeggen; *die edelman heeft fijne —en*, vormen; *die jongen heeft geen —en geleerd*, nette vormen.

Manifest' (1 *openlijke bekendmaking, of verklaring v, e. vorst, v. e. regeering, van de leiders v. e. staatkundige partij ter verklaring en verdediging van hun beginselen*; 2 scheepst. *tabelsgewijze opgave van al de goederen der lading*, ook, *opgave van den naam v. h. schip, v. d. schipper en de bestemming*), o. —en: 1 *een —uitvaardigen*; 2 *een — in gereedheid brengen.*

Manifestant' (*betooger, persoon, die meedoet aan een manifestatie*), m. en v. —en.

Manifesta'tie (*betooging met het doel om zekeren indruk te weeg te brengen*, nl. *instemming of afkeuring publiek te uiten*), v. —tiën, —s.

Manifesteeren (*openbaren, bekendmaken, konddoen*; *een betooging houden*): *zich —*, zijn tegenwoordigheid doen blijken: *bij de spiritisten — zich de opgeroepen geesten.*

Manil'la (*tabakssoort van de Philippijnen uitgevoerd uit Manilla*; *sigaar van deze tabak gemaakt*), v.; in de 2e bet. mv. —'s; **—hennep** (*taaie vezel v. zekeren pisang*), m. gmv.; **—sigaar** (*sigaar van Manillatabak*), v. —sigaren; lees: *—nilla.*

Manil'le (Sp. *tweede matador of troef in het omber- en quadrillespel*), v. —s. (ille = ielje).

Maniok' (plantk. *broodwortelboom, bekende plant uit Brazilië, van hetzelfde gebruik als de cassave*), m. gmv.; **—meel** (*zetmeel uit de knolvormige wortels van den maniok*), v. gmv.; zie T a p i o c a en verg. C a s s a v e m e e l.

Manipula'tie (*betasting, bestrijking, bewerking met de vingers*; *handgreep, kunstgreep*), v. —s, —tiën.

Manipula'tor (*hij, die manipuleert*; *seingever v. d. telegraaf*), m. —tors, —to'ren.

Manipuleeren (*betasten, bevoelen, bestrijken met de vingers*).

I. Ma'nis, m. manissen; zie S c h u b d i e r.

II. Manis' (O.-I. *zoet, zacht*; *mild*), bn.: *hij is — in zijn oordeel.*

Ma'nisan (O.-I. *zoetigheid, confituren*), v. —s: *velerlei —s*, zoetigheden; —*tjahi*, gember.

Manis'me ([*bij de negers van centraal-Afrika*] *de vereering der manen of afgestorvenen, doodenvereering*), o. gmv.

Man'ja (O.-I. *zekere sierlijke grassoort*), v.

Mank (*gebrekkig, lam, kreupel*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is —. zij loopt aan beide zijden —*; zegsw. *aan een euvel — gaan*, eenig zedelijk gebrek hebben; *deze vergelijking gaat —*, is gebrekkig, deugt niet.

Mankeeren (Fr. 1 *ontbreken, tekortkomen, tekortschieten*; 2 *zijn betalingen staken, failliet gaan*): 1 *dat mankeert er aan*, hapert; *er mankeert een gulden aan de som, het mankeert hem niet aan vlijt, aan geduld*; *wat mankeert je!* scheelt; 2 *de firma zal wel —.*

Mankement' (*letsel, gebrek*), o. —en: *hij heeft een — aan zijn voet.*

Mank'poot (*platte naam voor iem., die mank is, kreupele*), m. en v. —pooten.gmz.

Man'lief (*lieve man of echtgenoot*), m. gmv.

Man'lijk, man'nelijk, bn. en bw.; —er, —st: *een — karakter, het — geslacht, een — leen*; *zich — gedragen, — handelen.*

Man'lijkheid, v.; zie M a n h e i d.

Manmoe'dig (*met mannenmoed, manhaftig, dapper*), bn. en bw.; —er, —st: *een — besluit,* kloekmoedig; *Pieter stak de hand — in den korf* (C. O.).

Man'na (Bijb. *man* bet. *geschenk*), o. gmv.: Bijb. *het — der woestijn,* hemelbrood, het voedsel der Israëlieten in de woestijn, ± 1300 v. C., dat Jehovah op wonderbare wijze dagelijks uit den hemel dauwde, zie Ex. 16 : 15.

Man'nelijk rijm, o.; zie R ij m.

Man'nenhuis (*verpleeghuis voor oude mannen*), o. —huizen; **—klooster** (*klooster voor mann. kloosterlingen*), o. —kloosters; **—koor** (*koor van zangers*), o. —koren; **—kracht,** v. gmv.; **—moed** (*manlijke moed*), m.; **—stem,** v. —stemmen; **—taal** (*krachtige taal*), v. gmv.; **—vertrek** (*—kamer*), o. —vertrekken; **—zaal** (*slaapzaal voor mannen in een diaconiehuis*), v. —zalen; **—zangvereeniging** (*vereeniging van zangers, mannenkoor*), v. —en, verg. L i e d e r t a f e l.

Mannequin' (Fr. *teenen toestel, om er een kostuum op te passen*; *ledepop, waarop kostumen geëtaleerd worden*; ook: *ornament, dat een mand met bloemen of vruchten voorstelt*; *persoon, in dienst van een modemagazijn om een mode te etaleeren en opgang te doen maken*), m. en o. —s: lees:— ken'.

Man'netjes, o. mv.; de diernamen, met mannetjes verbonden, worden als samenstellingen aaneengeschreven; als: *mannetjesgans, mannetjesvink enz.*; **—man** (*sterke kerel, flinke man, knap in zijn vak*), m. gmv.; **—boon** (*kleine, ronde koffieboon van beste qualiteit*), v. —boonen; **—noot** (*groot soort van muskaatnoot*), v. —noten.

Mann'heimer goud, zie K o p e r g o u d.

Mannin' (Bijb. *vrouw, echtgenoote*), v. —ninnen, zie Gen. 2 : 23; *en hierom huwde God den man aan zijn —* (Vondel, Lucifer).

Manoeu'vre (Fr. 1 *beweging, handelwijze*; 2 *leiding van krijgsvolk*; *krijgsoefening op groote schaal*; 3 ongunstig: *slinksche handelwijze, list, intrige*), v. —s: 1 *de schalk maakte allerlei —s*, grimassen; 2 *de —s hadden toen plauts in het Z. van Limburg*; *de —s worden in het najaar gehouden*; 3 *wat zijn dat toch lage —s van onze tegenpartij.*

Manoeuvreeren (*bewegingen maken*; *oefening houden met troepen, schepen, wagons*; *het op een of andere manier aanleggen*; ongunstig: *kuipen*).

Manome'ter (*werktuig tot het meten van de*

spanning der lucht, van de spanning van den stoom in ketels enz.), m. —meters.

Man'pad (*smal pad, voetpad*), o.; gesch.: een pad in de buurt van Hillegom, aan den grooten weg van Haarlem naar Leiden, waar Witte van Haemstede in 1304 een afdeeling Vlamingen versloeg.

Mans, bn.: *hij is — genoeg,* sterk, bijdehand.

Mansar'de (Fr. *zolderkamertje*), v. —n; **—dak** (*gebroken dak, volgens de bouwwijze van François Mansard, 1598—1666, te Parijs*), o. —daken.

Mans'bloed (plantk. *St.-Janskruid*), o. gmv.

Man'schap 1 (1 *bemanning*; 2 *trouw als vazal*), v. 1 *de — van een zeeschip*; 2 *hij deed zijn leenheer hulde en —*; *— zweren*; **2** en dan meerv. —schappen (*soldaten*), m. *een korporaal en drie —pen.*

Mans'hemd (*hemd v. e. man*), o. —en; **—hoed,** m. —en; **—hoogte** (*gewone hoogte v. e. man*), v. —n; **—kerel** (*manspersoon, flinke man*), m. —kerels: *ik heb graag een — over den vloer* (C. O.); **—kleed,** o. —eren, —kleeren; **—kleermaker,** m. —s; **—slaars,** v. —zen.

Man'slag (*doodslag*), m. —slagen: *onwillige —.*

Mans'lengte (*lengte van een man*), v. gmv.; **—moeder** (*schoonmoeder der echtgenoote*), v. —moeders; **—naam,** m. —namen; **—persoon** (*man*), m. en o. —personen.

Mans'oor (plantk. *hazelwortel: vergiftig gewas uit de familie der aristolochia*), v. en o. gmv.: *de — bloeit in Limburg onder hazelaren van April tot Juni.*

Man'tel (1 *lang, ruim overkleed met of zonder mouwen*; 2 *deel van de R.-K. priesterkleeding*; 3 wapenk. *achterkleed v. e. schild*; 4 bouwk. [*sierlijke*] *bekleeding*; 5 *overdekking*; 6 *hoofddeel v. e. effect*), m. —s: 1 *een — omdoen, omhebben, dragen,* zie Regen—, Reis—, Schoudermantel; fig. *iets met den — der liefde bedekken,* Bijbel, zie Bemantelen; *onder den — van godsvrucht,* schijn, voorwendsel; *iem. den — uitvegen,* vinnig berispen, doorhalen; 2 *in N.-Brab. en Limb. dragen de R.-K. geestelijken een —tje,* een lange smalle, geplooide strook zwarte stof bij de soutane; 3 *de — is de afbeelding van een hermelijnskleed, zwierig geplooid als achtergrond v. e. wapenschild*; 4 zie Schoorsteenmantel; 5 *het huisje was omgeven door een — van groen*; 6 *de — van een effect,* bevat naam of titel, nummer, jaartal der uitgifte, zie Couponblad en Talon; **—jas** (*overjas met schoudermantel*), v. —jassen; **—juffrouw** (*winkeljuffrouw in de afdeeling mantels van een confectiemagazijn*), v. —en; **—pak** (*dames-kostuum, waarbij rok en mantel van dezelfde stof zijn*), o. —pakken.

Man'telmeeuw (dierk. *groote zeemeeuw, wat kleiner dan de burgemeester,* zie ald.), v. —en: *de — bezoekt 's winters onze kusten.*

Man-te-roer', m. mannen-te-roer; zie Roerganger.

Mantiek' (*de kunst van waarzeggen*), v. gmv.; ook: *Man'tia, Man'tica.*

Mantil'la, Mantil'le (Sp. *lang afhangende hoofdsluier der Spaansche dames*; *zijden dames-zomermanteltje zonder mouwen*; *de freule droeg een kleine — van zware, witte zijde* (C. O.), v. —'s, —s. (ill = ielj). (tille = tielje).

Manton' (Sp. *groote vierkante zijden sjaal met lange franje*), m. —s; ook: *— de Manilla.*

Man'tri(e) (O. I. *inlandsch bestuursopzichter, ondergeschikt politieambtenaar*), m. —s.

Manuaal' (*dagregister of journaal*; muz. *het handklavier of de toetsenrij in tegenstelling v. het pedaal of voetklavier*; ook: *handgebaar, handbeweging*), o. —alen.

Manufactu'ren (*voortbrengselen v. weverij, weefsel v. handen- of fabrieksarbeid*), v. mv.; **—turier'** (*winkelier of koopman in manufacturen*), m. —s; **—turist'** (*manufacturier*), m. —en; **—tuur'winkel** (*winkel voor of met manufacturen*), m. —winkels.

Manuscript' (*handschrift*), o. —scripten, verg. Autograaf; zie **M. S.**

Ma'nusje (*persoonsnaam*), m. en o.: *— van alles,* iem., die voor allerlei bezigheden te gebruiken is, zie Factotum.

Man'volk (*de mannen*), o.: *waar blijft het —?*

Man'wijf (*sterke, ruwe vrouw*), o. —wijven.

Map, map'pe (*omslag*; *boekentasch, teekenportefeuille of brieventasch*), v. mappen.

Mappemon'de (Fr. *wereldkaart met de twee halfronden*), v. —mondes.

Maquet'te (Fr. *model in 't klein van een monumentaal gebouw, van een beeldhouwwerk, van een monument enz.*), v. —s.

Maraboe' (*ooievaar in Indië en Afrika met prachtige staartveeren*), m. —s.

Maraboet', marabout' (Arab. *Mohammedaansche kluizenaar* inz. in N. W.-Afrika; in het alg. in N.W.-Afrika: *derwisch*), m. —s.

Maraboe'veeren (*zijdeachtige, witte staartveeren van den maraboe*), v. mv.

Maran'ta (plantk. *pijlwortel*), v. —'s.

Maraskijn', maraski'no (*zekere fijne kersenlikeur*), m. gmv.

Maras'me, maras'mus (*kwijning, uitputting v. h. lichaam door ziekte of ouderdom*), o. gmv.

Ma'rathon, o. aardr. vlek aan de O.-kust van Attica, bekend door de overwinning der Gr. onder Miltiades op de Perzen, 490 v. C.; **—loop** (sport. *verre en snelle loop, als van den bode, die het bericht dier overwinning te Athene kwam brengen*), m. —en.

Marau'de, v.; zie Marode enz.

Marchandeeren (Fr. *handelen, dingen, loven en bieden*; *pingelen*).

Marchandi'ses (Fr. *koopgoederen*), v. mv.

Marchand-tailleur' (*kleermaker, die tevens lakenwinkel houdt*), m. marchands-tailleurs.

Marcheeren (Fr. *te voet gaan, een tocht te voet doen, in den pas loopen, oprukken*): fig. *de zaak wil niet —,* wil niet vooruitgaan.

Marche'se (*adellijke titel in Italië, markies*), m. —n, lees: markèze.

Mar'cia (It. *marsch*), v. —'s; lees: mart's ja: *tempo di —,* muz. marschtempo.

Marco'ni (*telegraaf van —*): electrische telegraaf zonder geleidraden, in 1897 door Marconi uitgevonden; **—graaf'** (*draadlooze telegraaf*), v. gmv.: *per —*; de naam is

ontleend aan den uitvinder; —**gram'** (*telegram per marconigraaf*), o. —men; —**grapheeren** (*telegrapheeren per marconigraaf; draadloos telegrapheeren*).
Marconist' (*telegrafist bij de draadlooze telegrafie*), m. —en.
Mar'cus, Mar'kus, m., de schrijver van het tweede Evangelie; zie Sint-Marcus.
I. Ma're, maar (*tijding, bericht, bekendmaking, loopend gerucht*), v. maren: *e. treur*—, *e. blij*—; zie Maar **I.**
II. Ma're (*oud woord voor nachtmerrie, booze plaaggeest*), v. —n; zie Maar **III.**
Marechal' (Fr. *maarschalk*), m. —s.
Maréchaussée' 1 (*militaire politie, oorspronkelijk grensbewakers, opgericht bij K.B. van 2 April 1818*), v. gmv.: het korps der — bestaat uit 4 divisies (Den Bosch, Maastricht, Arnhem, Leeuwarden) verdeeld in tal van brigades, met een inspecteur en 21 officieren van hoogeren en lageren rang; **2** (*een tot het korps — behoorend ambtenaar*), m. —s: *twee bereden —s,*
Marem'men (It. *moerassige en ongezonde kuststreken in 't W. van Italië*, eig. *landen aan de mare of de zee*), v. mv.
I. Ma'ren (*meren, een schip vastleggen*), maarde, heeft gemaard; zie Meren.
II. Maren (*voortdurend maar zeggen, tegenwerpingen maken*), enkel in de onbep. wijs: *hier valt niet te —; hou op met je —.*
Ma'rentak (*misschien: tak, die de maren of booze geesten, volgens het heidensch bijgeloof uit den stal houdt; altijd groene woekerplant*), m. —takken: *de —takken leven op appel- en pereboomen en populieren*, zie: Mare, Vogellijm, Misteltak, Mistletoe.
Mar'ga (O.-I. *naam van elken familiestam op Sumatra*), v. —'s: de — bevat of rekent enkel de afstammelingen in de mannelijke lijn.
Margare'ta (*vrouwennaam*), v.; zie: Griet, en Sinte-Margrietsdag.
Margariet' 1 (*parelglimmer*), o. gmv.: *het — is parelmoerachtig*; **2** (*ganzenbloem; madelief*), v. —en.
Margari'ne (*grondstof der kunstboter*; ook: *de kunstboter zelve, vetboter*), v. gmv.: *— is een internationaal woord;* —**boter** (*kunstboter uit vetstoffen*), v. gmv.; —**fabriek,** v. —en.
Margari'tas an'te por'cos, Lat. paarlen voor de zwijnen.
Mar'ge (Fr. *ledige of witte rand langs brieven, drukwerken enz.; grens; speelruimte*), v. marges: *de minister had de winstmarge te klein genomen*, de minister had den maximumprijs van een artikel te laag gesteld, zoodat de verkoopers geen of weinig winst konden maken.
Marginaal' (*op den rand*), bn.: —*nale aanteekeningen*, nl. op den kant; zie Margine.
Margina'liën (*kantteekeningen*), v. mv. (g = g).
Mar'gine (in): (*op den rand*). (g = g).
Mari'a, de H. —: de moeder des Heeren; —**beeld,** o. —en, zie Madonna; —**dag** (R.-K. *feest- of herinneringsdag ter eere van Maria*), m. —dagen, b.v. —boodschap (25 Maart), —geboorte (8 Sept.), —ten-Hemelopneming (15 Aug.); —**lied** (*liedje ter eere van Maria*), o. —eren; —**vereeniging** (R.-K. *vereeniging van vrouwen en meisjes tot bestrijding van drankmisbruik*), v. —en.
Marian'ne (*eigennaam: eenigszins spottende naam van de Fransche republiek*), v.
Maria-There'sia-daalder (*oude Oostenrijksche munt van 1780, ± f 1,25*), m. —s: de — is nog gangbaar o. a. in Midden-Afrika, dient ook als dames-sieraad.
Mari'ne (*zeemacht, 's lands vloot, het zeewezen en al, wat daartoe behoort*), v. gmv.: *het departement van —; de Engelsche —, de Nederlandsche*—; —**blauw** (*donkerblauw*), bn.; als zn. o.; —**officier** (*zeeofficier*), m. —en; —**vliegtuig** (*watervliegtuig op zee*), o. —en; —**werf** (*scheepswerf, waarop oorlogsschepen gebouwd of hersteld worden*), v. —werven.
Marineeren (*inzouten of inleggen in azijn met kruiden*): *haring —.*
Marinis'me (*overwegende invloed der marine op de samenleving*), o. gmv.: *het Pruisisch militairisme en het Engelsch —.*
Mariolein', marjolein' (*lipbloemige plant uit Afrika*), v. gmv.: *de bloem der — is roos- of purperkleurig, de — dient als toekruid bij vleesch.*
Marionet' (Fr. *draadledepop, waarmede men comedie speelt, tooneelpop*; fig. *iemand, die zich tot alles laat gebruiken*), v. —ten; —**tenspel** (*poppenspel*), o. —len.
Maritiem' (*betreffende het krijgswezen ter zee, de zeevaart, de zeekust enz.*), bn.: *het —e etablissement te Soerabaja; de —e autoriteiten; de —e macht.*
Ma'rius, Gajus: gesch. boerenzoon uit Arpinum, 157—86 v. C., consul te Rome en overwinnaar v. d. Cimbren (101 v. C.) en Teutonen (102 v. C.).
Marjolein', v. gmv.; zie Mariolein.
Mark(e) (eig. *grens, teeken*: 1 *grond binnen zekere grens, grensland; onverdeelde gronden v. e. gemeente; een markgenootschap in Twente*; 2 *gewicht voor edelsteenen*; 3 *munteenheid in het Duitsche rijk*), v. —en: 1 gesch. *de Spaansche —*, deel v. Spanje tusschen Ebro en Pyreneeën; *de Deensche —*, grensgewest in den tijd der Karolingers; *de verdeeling der — Geesteren, Mander, Fleringen; het bestuur eener —; —grond,* onverdeelde grond b.v. hei, bosschen, moeras, beekgrond enz. eener —; 2 *een — is 1200 karaat elk van $^1/_5$ gram*; 3 *de — had een waarde van 60 cents = 100 penningen, de koers der —en is nu zeer laag*; zie ook Markje.
Markant' (*in 't oog vallend; de aandacht trekkend; bijzonder uitkomend*), bn.: *de —e figuur van dien man; een —e plaats in de geschiedenis innemen; een — citaat.*
Markeeren (*merken, stempelen; opteekenen; aanduiden, aangeven*), b.v. mil. *den pas —*, de voetbeweging maken zonder vooruit te gaan; jagerst. *de hond markeert*, duidt met snel staartbewegen de nabijheid van wild aan.
Marketen'ter (*zoetelaar, koopman in ververschingen voor soldaten*), m. —s; vr. —**tent'ster,** —s; vero.
Mark'genoot (*een der gerechtigden in een marke*), m. —genooten; —**genootschap**

(*het zijn van markgenoot*; *de gezamenlijke markgenooten*), o. —pen.

Mark'graaf (*graaf van een grensgewest*, [zie Mark 1] *met bijzondere macht*: nu: *titel*), m. —graven; —**gravin'**, v. —gravinnen; verg. Markies.

Markies' (Fr. *markgraaf*: nu in Frankrijk en Engeland: *adellijke titel*), m. markiezen.

Markiezaat' (*het zijn van markies, gebied van een markies*), o. —zaten: *het — Vere, het — Bergen-op-Zoom.*

Markiezin' (*vrouw van een markgraaf*; ook: *adellijke titel*), v. markiezinnen.

Mark'je (*speelpenning, fiche*), o. markjes.

Markt (1 *plein of publieke plaats tot koop en verkoop of ruil*; 2 *bijeenkomst van kooplieden*; 3 *marktprijs*; 4 *plaats van afzet*), v. —en: 1 *de wol—, de vee—, de leder—, de boter— enz.*; *de kermisspellen staan op de groote* —; 2 *het is morgen* —, *de* — *is haast afgeloopen*; zegsw. *hij is van alle —en thuis*, hij is bijdehand, vlug van begrijpen, doortrapt, geslepen; *van een kale of koude markt thuis komen*, ergens niet in slagen, met de kous op den kop terugkomen; spreekw. *Bij 't scheiden van de — leert men de kooplui kennen*, als 't op een afrekenen aankomt, leert men iems karakter kennen; 3 *onder de — zijn waren verkoopen*, te goedkoop; *de — bederven*, voor veel te lagen prijs verkoopen; *een stijgende* —, *een dalende* —; 4 *Engeland is een — voor ons vee*; *Oost-Indië is een — voor onze calicots en verdere weefsels*, zie Débouché.

Markt'bederver (*koopman, die zonder noodzaak de prijzen der goederen vermindert*), m. —s; —**bericht** (rubriek in een dagblad: *mededeeling van koop- en verkoopprijzen op een markt*), o. —en; —**dag** (*dag, waarop er markt gehouden wordt*), m. —en; —**en** (*de markt bezoeken, vooral om waren te verkoopen*), de boerin marktte, heeft gemarkt; —**ganger** (*man, die de markt bezoekt*), m. —s; —**gangster** (*vrouw, die ter markt gaat*), v. —s; —**geld** (*kleine geldsom, die voor de standplaats op de markt van iederen verkooper wordt geheven*), o. —en; —**meester** (*opzichter der markt, tevens belast met de inning der marktgelden*), m. —s; —**plaats** (*marktplein*; bij uitbr. *stad, waar veel handel is*), v. —en; —**plein** (*onbebouwde ruimte in stad of dorp, waar markt gehouden wordt*), o. —en; —**politie**, v. gmv.; —**prijs** (*de waarde ,waarvoor iets op de markt wordt verkocht en die zich regelt naar vraag en aanbod*), m. —prijzen; —**recht** (*gewoonte-recht tusschen koopers en verkoopers*), o. —en; —**schip** (*beurtschip, dat op de marktdagen vaart*), o. —schepen.

Mar'len (scheepst. *de zeilen met marling aan de lijken vastmaken*), marlde, heeft gemarld.

Mar'lijn ook **Mar'ling** (scheepst. *touw geschikt om iets te binden*; *sterk driedraadsch touw*), v. —en.

Marl'priem (scheepst. *houten of metalen omgebogen priem bij het splijten van touwwerk gebruikt*), m. —en, ook: —*spijker*; —**reep** (*touw, om de zeilen aan de ra vast te maken*), m. —reepen; ook: —*touw.*

Mar'mel (*knikker van wit marmer*), m.—s.

Marmela'de (*fijngekookt fruit*, b.v. *kweeën of appels, met suiker verdikt*), v. —s of —n.

Mar'melen, zie Marmeren.

Mar'mer (*kristallijnen kalkspaat*), o. gmv: *een vloer van* —, *een trap van* —, *een zuil van* —, *een beeld van* —; *Carrarisch* —, zie aldaar.

Mar'meren 1 (*marmerkleurig verven*), marmerde, heeft gemarmerd: *een houten schoorsteenmantel* —; **2** (*van marmer*), bn.: *een — zuil.*

Mar'mergesteente, o. gmv.: het — laat zich goed bewerken en polijsten en is van groot nut in de bouw- en beeldhouwkunst.

Mar'mergroeve (*plaats, waar men marmergesteente uit den grond haalt*), v. —groeven; —**papier** (*gemarmerd papier*), o. gmv.; —**slijp** (—*meel*), o. gmv.; —**slijper** (—*polijster*), m. —s; —**slijperij'** (*het polijsten van marmer*; *werkplaats van den marmerslijper*), v. —en; —**zaag** (*zaag zonder tanden, om marmer te zagen*), v.—zagen; —**zager** (*werkman, die marmersteen zaagt*), m. —s.

Marmi'te (*ijzeren of koperen pot om in te koken, vleeschketel*), v. —n; ook: *Marmiet'.*

Marmot' (*bergrat, knaagdier*), v. —motten: *de — leeft in het hooggebergte van Savoye en Zwitserland*; *slapen als een* —, die nl. een winterslaap doet, d. i. zeer lang; ook, Mormel.

Marmot'tenhok (*hok met of voor marmotten*), o. —hokken; —**slaap** (*winterslaap der marmotten*; fig. *zeer lange slaap*), m. gmv.

Marmot'tevel (*huid v. e. marmot*), o. —en.

Maro'de (*strooperij, plundering*), v.: zegsw. *op — zijn of gaan*, gezegd van soldaten, die op den boer uit stelen gaan, ook: Maraude.

Marodeeren (*op marode, op plunderen of stroopen uitgaan, kapend rondzwerven*).

Marodeur' (*achtergebleven soldaat, zwerver, strooper*), m. —s.

Marokijn' (*roodgekleurd bokke- of geitelederen*, eig. *Marokko-leder*), o. gmv.; verg. Corduaan.

Marokij'nen (*van Marokijn*; *overtrokken met marokijnleer*), bn.: *een — kleinoodiënschrijntje* (C. O.).

Maron', m. —s; zie Marron.

Maronie'ten (*Christensekte, wonende aan den Libanon, thans R.-K.*), m. mv.: *het hoofd der — is de patriarch van Antiochië.*

Maroquinerie' (Fr. *artikelen van marokijnleer*; *handel daarin*), v. gmv.

Marot' (*zotskap, narrenstok*), v. marotten: spreekw. *Elke zot heeft zijn* —, ieder heeft zijn stokpaardje, speelpop; ook, *Marotte.*

Marqueeren, zie: Markeeren, Markant.

Marqui'se (Fr. *markiezin*; *oprolbaar zonnescherm*; *glazen overstekdak*), v. —s.

I. Mar'ren (*talmen, dralen*), marde, heeft gemard: *waartoe gemard?*

II. Mar'ren (*een schip met een touw aan den wal vastleggen*), marde, heeft gemard, vero.; thans Meren, vroeger Maren.

Marron' (W.-I. *destijds in verzet gekomen neger op de Antillen*; thans: *boschneger in Suriname*), m. —s; ook: *Maron', Maron'neger.*

I. Mars (1 myth. *god des oorlogs, de schutsgod van 't Romeinsche rijk*, zie

Mavors, Ares; *zinnebeeld van den oorlog*; 2 sterrenk. *een der buitenplaneten*), m.: 1 *de Romeinen bouwden in Rome menigen tempel voor* —; 2 — *heeft een rooden gloed en doet denken aan bloed, aan oorlog.*

II. Mars (*korf of bak, meestal op den rug gedragen*; *rugkorf*; scheepst. *mastkorf, houten vloering om den grooten mast of den bezaansmast ter plaatse, waar de hoofdtouwen gehecht worden op 2/3 der hoogte*), v. —en: fig. *hij heeft niet veel in zijn* —, hij weet niet veel, heeft niet veel verstand of kennis; verg. Kraaiennest.

Marsch 1 (1 *regelmatige beweging*, inz. *van troepen*; ook: *de tocht zelf*; 2 *kort muziekstuk, meest in 2/4 maat, te spelen bij het marcheeren*), m. —en: 1 *het leger is op* —, *een snelle, een geforceerde* —; *een* — *van 30 K.M.*; 2 *een opwekkende* —, *een feest*—, *een treur*—, *een dooden*—; **2** (*militair commando*; eig. Fr. imperatief van marcher, sedert de 17e eeuw in onze taal), tw.: *voorwaarts,* —*!*

Mar'schen (aardr. *laaggelegen landen aan de Duitsche Noordzeekust*), v. mv.

Marsch'land (*vet broek- of drasland*), o. —en; — is eig. laag, aangespoeld land op het alluvium; verg. Gors, Schor, Kwelder.

Marsch'orde (*marsch-linie, volgorde van marcheerende troepen*), v. gmv.

Marsch'order (*schriftelijke wegwijzer voor de troepen*), v. —orders; —**route** (—*richting*), v. —s; —**tenue** (—*kleeding*), v. —tenuen; —**vaardig** (*gereed om op marsch te gaan*), bn.: *de troepen waren* —.

Marseillai'se (Fr. *gedicht en compositie van den Fr. genie-officier Joseph Rouget de l'Isle, thans volkshymne in Frankrijk*), v.: *de* — *is ontstaan in den nacht van 24 op 25 April 1792*; *ze werd het eerst gezongen in Parijs op 15 Juli '92 door een bataljon vrijwilligers uit Marseille en werd het lied der revolutie.*

Marsepein' (It. *amandelbrood, gebak uit suiker en fijngestampte amandelen*), v. en o.: *e. letter van* —; —**en,** bn.: *e.* —*en hart,* van marsepein.

Marsiliaan' (*Venetiaansch vaartuig in de Middell. Zee*), v. —anen.

Mars'kramer (*venter met een mars*), m. —kramers: *een Chineesche* — (J. t. B.).

Mar'telaar (*iem., die b.v. om zijn geloof zich marteling of dood getroost*; fig. *iem., die lijdt*), m. —laars, —laren, zie Bloedgetuige; —**lares'** (*vr. martelaar*), v. —sen; —**larij'** (*gemartel*), v.

Mar'telaarsboek (*geschiedenis van martelaren of geloofshelden, meest met platen*), o. —boeken, ook, Martyrologium; de Roomsche, ook de Protestantsche kerk heeft haar —boeken.

Mar'teldood (*folterdood, dood door marteling*), m. gmv.: *den* — *ondergaan.*

Mar'telen (*folteren*), martelde, heeft gemarteld: *iem. op de pijnbank* —; —**paal,** m. —palen, verg. Folterpaal; **-tuig** (*allerlei werktuigen, waarmee men martelde*), o. —tuigen.

Mar'ter 1 (dierk. *wezelachtig verscheurend dier*), m. —s: de — behoort tot de zoolgangers, hun bont is zeer gezocht; zie Bunzing; **2** (*bont van martervel*), o. gmv.

Mar'terachtigen (*familie der marters*), m mv.: tot de — behooren de bunzings, de hermelijnen, de otters, de marters, de sabeldieren, de fretten en de wezels: de — zijn de schrik der kleinere zoogdieren en der vogels.

Mar'tha (*eigennaam*), v.: *een bedrijvige* —, een zorgvuldige, drukke huisbestierster, zie Luc. 10 : 40, men schrijft ook: *Mar'ta.*

Martiaal' (Fr. *krijgshaftig, strijdbaar, moedig*), bn. en bw.: *een* — *voorkomen*; *een* — *klinkend lied,* b.v. de Marseillaise. (t = s).

Martia'lis, Rom. puntdichter, 42—102 n. C.: de Hollandsche —, Roemer Visscher, 1547—1620, de vader van Tesselscha. (t = ts).

Martyrolo'gium (*martelaarsboek*), v. -iën.

Marxis'me (*sociaal-democratisch stelsel volgens Marx*), o. gmv.: het — is aldus geheeten naar zijn wetenschappelijken grondlegger Karl Marx, geboren te Trier in 1818, gestorven te Londen in 1883. (x = ks).

Maryland (Eng. *beste tabakssoort, uit Maryland in N.-Amerika*), v. gmv.

Mas (Jav. eig. *goud: hooge titel doch lager dan Radhen*), m.

Mascot'te, mascot't, maskot' (Fr. *persoon, dier, zaak* of *voorwerp, die of dat geluk brengt*), v. —s: *bij sommige bataljons is een terrier de* —.

Mas'ke (*zekere bloeiwijze*), v. masken: *de* — *van den leeuwenbek.*

Maskeeren (Fr. *bedekken, verbergen, verhullen, aan het oog onttrekken*): *zich* —, zich vermommen, een masker opzetten.

Mas'ker (*momaangezicht*; *gemaskerde*; dierk. *toestand v. e. insect, voor dat het pop wordt*), o. —s: fig. *het* — *afdoen, afwerpen,* ophouden met veinzen, zijn ware gezindheid laten blijken; *onder het* — *van vriendschap,* schijn, voorkomen; *de zaal was vol* —*s*; *een dooden*—, gipsen enz. afdruk van het gelaat van een doode. nog: Scherm—; de gesch. gewaagt van *den man met het ijzeren* —, opgesloten in de Bastille, de staatsgevangenis te Parijs.

Maskera'de (*verkleeding op carnaval*; *gemaskerd feest*; *gekostumeerde optocht van studenten* inz. *bij een lustrumfeest*), v. —s; —**feest,** o. —en; —**pak,** o. —pakken.

Mas'keren (*vermommen*), maskerde, heeft gemaskerd.

I. Mas'sa (Fr. *een groot aantal*; *een groote menigte, hoop of stapel, som*; *totaal bedrag*; nat. *hoeveelheid stof van een lichaam*), v. massa's: *een* — *volk, een steen*—.

II. Mas'sa (in negertaal: *meester*), m. massa's.

Massaal' (*in massa, door de massa*), bn.: *het* — *goederenvervoer heeft plaats van uit dat nieuwe goederen-station*; *een* —*sale beweging,* b.v. *in de gymnastiek*; fig. *een* — *effect.*

Massacreeren 1 (*neersabelen, neerhouwen, vermoorden*; 2 fig. *verknoeien, verbroddelen*): 1 *krijgsgevangenen* —; 2 *een mooie symphonie* —.

Massa'ge (Fr. *heelkundige bewerking der spieren*), v. gmv.: *de* — *bestaat in effleurage* (zacht strijken), *pétrissage* (kneding), *tapotage* (klopping), *friction,* (wrijving).

Masseeren (*spierkneden,* d. i. *het knijpen*

wrijven enz., het kneden van zieke, stijve, rheumatische lichaamsdeelen).

Mas'sel (Barg. *winst, geluk, voorspoed*), m., ook Maz'zel.

Massemat'te (Heb. *handel, negotie, zaken*), v. :— *maken*, handel doen; ook: winst, profijt, en bij tegenst. gestolen buit: *een smerige —!*

Masseur' (*iem., die masseert*), m. —s; vr. **masseu'se**, —s.

Mas'sicot (*lichtgele verfstof, uit loodoxyde bereid*), o. gmv.; lees: —*koo*.

Massief' (*vast, niet hol, dicht*), bn.; massiever, —st: *een —sieve gouden ring*, d. i. een ring, die niet hol is, maar uit een dichte massa bestaat; ook: zuiver, onvermengd, v. edel metaal.

Massooi', masooi' (O.-I. *een aromatieke boombast, in O.-Indië veel gebruikt als looistof, als geneesmiddel*), v. gmv.: uit — wordt ook een verfstof voor het kleuren van lijnwaad bereid; **—boom** (O.-I. *boom op Nieuw-Guinea*), m. —en.

I. Mast (*lang, rolrond, opgaand hout, paal, geplaatst op schepen, en waaraan de raas hangen; mastboom, pijnboom*), m. masten: *een schip heeft één, twee of drie —en*: de groote —, fokke—, bezaans—; schip met één —: buis, botter, pink, schokker, tjalk enz.; met twee —en: brik, schoener, brigantijn enz., met drie —en: linieschip, fregat, korvet, ook groote koopvaardijschepen; zegsw. *er dienen geen twee groote —en op één schip*, er moet maar één man zijn, die gebiedt; *gij moet maar zien, hoe gij den — opkrijgt*, hoe gij de zaak klaarspeelt; *den bezem i. d. — voeren*, z. Bezem;

II. Mast (*spijs, voeder*, inz. *voor varkens*), m. gmv.

Mast'boom (*zekere pijnboom*), m. —boomen; **—bosch** (*bosch van mastboomen*), o. —bosschen: *het — te Ginniken bij Breda.*

Masteluin' (*mengsel van tarwe en rogge*), m. of o.; **—brood** (*brood, gebakken uit half tarwe en half rogge*), o. —en; **—lui'nen**, bn.: *een — broodje.*

Mas'ten (*van masten voorzien*), mastte, heeft gemast: *een schip —.*

Mas'tenmaker (*maker van scheepsmasten*), m. —s; **—makerij'** (*werkplaats van den mastenmaker*), v. —en.

Mastiek' (*stopsel bij 't voegen van muren en herstellen van steenwerk; bedekking van daken; gegoten asphalt*), v. en o. gmv.

Mas'tik (*welriekende hars uit den stam van den —struik, 5 M. hoog in Palestina* en ook *op Ceylon*), m. gmv.

Mast'klimmen (*het klimmen in een versierden mast, met prijzen in den top: volksvermaak*), o. gmv.; zie Cocagnemast.

Mast'korf (scheepst. *kraaiennest*), m. -ven.

Mastodon' (*voorwereldlijke olifant met vier slagtanden*), m. —donten: de — was een reus onder de viervoeters, 4 M. hoog.

I. Mat (*oud Spaansch zilverstuk ter waarde van 8 Sp. realen*, d. i. ± *f 2.50*), m. matten: *de zilvervloot had veel Spaansche -ten.*

II. Mat (1 *vloerbedekking van biezen, riet, bast, touwwerk*; 2 *een uit biezen of riet gevlochten zitting v. e. stoel*; 3 *een scherm of schut van biezen of riet*; 4 *mandje of korfje van bast* of *biezen*), v. matten: 1 *een vloer—, een gang—*; *een gladde —bedekt den vloer dier kamer*; 2 *de — van een stoel*, zie Stoelmat en Stoelenmatter; 3 *daar staan hooge rieten —ten tot dekking van perziken en abrikozen tegen nachtvorsten*; *een tafelmatje*, kleine mat om er warme schotels op te plaatsen; zie verder: Hanenmat; 4 *een —je vijgen*; zie Vijgenmat; zegsw. *zijn matten oprollen*, heengaan, vertrekken met pak en zak; *naar zijn —je gaan*, naar bed, naar kooi.

III. Mat (1 *afgemat, krachteloos, uitgeput*; 2 schaakspel: *vastgezet*; *in gevaar*), bn.; —ter, —st: 1 *ik ben moede en —*; *hij was — van leden*; handel: slap, stil, niet levendig; fig. *een —te kogel*, die niet doordringt; 2. *de koning is —*, het spel is verloren; zie Schaakmat; etymologisch hetzelfde woord als Mat **IV.**

IV. Mat (*dof, niet gepolijst, glansloos*), bn.; matter, het meest —: *— goud; zilver — maken; met —te oogen*, zonder glans; **—heid**, v.: *de — van iems blik*, dofheid; verg. Matglas.

Matador' (Sp. eig. *iem., die doodt*: 1 *stierendooder*; 2 bij overdracht: *iem. van hoog aanzien, van rang, van talent enz.*; 3 *een der hoofdtroeven in 't ombre- en quadrillespel*), m. —s, in bet. 1 ook —dores: 1 *de naam — wordt in Spanje niet gebezigd wel* Espada; 2 *hij is in dien dichterkring de —*; 3 *spadille, manille en basta zijn de hoogste —s*, zie ald.

Ma'taglap (Mal. eig. *met verdonkerd oog*: *door moordrazernij bevangen*).

Ma'ta sa(m)pi (O.-I. *spiegelei*), v. —'s.

Match (Eng. sport: *wedstijd*), v. —es.

Ma'te (*maat*), v., b.v. *in hooge —*; *hij heeft een groote — van zelfvertrouwen*, hoeveelheid; *in die —*, zoo zeer; *in welke —*, hoezeer? verg. Maat.

Ma'teloos (*zonder maat*; fig. *zeer groot, onbegrensd*), bn. en bw.: *— geweld, —looze ellende, —looze weelde, een —looze overdrijving; — dankbaar.*

Matelot' (Fr. *rond, strooien matrozenhoedje, dracht van kinderen, dames en heeren*), m. matelots; lees: *mateloo'*.

Ma'ten en Gewich'ten: het stelsel van — (*het algemeen gebruikte tiendeelige stelsel met den M. als grondslag*), o. gmv.: er zijn lengtematen, vlaktematen, ruimtematen, inhoudsmaten en gewichten; van de eerste is de Meter de eenheid, van de tweede de Are, van de derde de Stère, van de vierde de Liter en van de vijfde het Gram; van al deze eenheden zijn veelvouden en onderdeelen.

Ma'ter (Lat. *moeder*: *moeder-overste in een klooster*), v. —s: *— dolorosa*, eig. de bedroefde moeder; ook: afbeelding op doek in hout of steen van Maria onder het kruis als de Moeder der smarten.

Materiaal' (*grondstof, bouwstof*), o. —alen.

Materialis'me (*stofvergoding; leer, dat de stof of de materie de grondoorzaak is van alle verschijnselen en die al wat geestelijk is, uitsluit*; bij uitbreiding: *lage platvloersche gezindheid*), o. gmv.

Materialist' (*iem., die de leer van het materialisme is toegedaan*), m. —en; **—lis'tisch**

(*betrekking hebbende op, eigen zijnde aan het materialisme*), bn.: —*e beschouwingen.*

Mate'rie (*grondstof, stof*; ook: *onderwerp* [*om over te spreken, te schrijven*]; geneesk. *etter eener wonde*), v. —riën, -ries.

Materieel' **1** (*lichamelijk, stoffelijk*, ook: *wezenlijk, zakelijk*), bn.: —celer, —st: *de —e nadeelen van den oorlog; —e schade, de —e bloei eener onderneming; er was —e welvaart*; **2** (*al, wat noodig is tot uitoefening van een bedrijf: bewerkt materiaal*; mil. *legerbehoeften, wapens, munitie enz.*), o.gmv.: *spoorweg—, het — van een fabriek, kantoor enz.*

Mat'geel (*fletsgeel*), bn.: *een Maleier, niet bruin, maar — van tint.*

Mat'glas **1** (*mat- of dofgeslepen glas*; *doorschijnend maar ondoorzichtig glas*), o.gmv.; **2** voorwerpsnaam, o. —glazen.

Mat'glazen (*van matglas*), bn.: *een — ruit.*

Mathema'tica (*wiskunde*), v.; ook, Mathesis.

Mathema'ticus (*wiskunstenaar*), m. —tici.

Mathema'tisch (*wiskundig*; fig. *onomstootelijk waar*), bn.: *een — bewijs*, zeker, stellig.

Mathe'sis (*wiskunde*), v. gmv.; lees: *matee'zis.*

Mathil'de (*meisjes- en vrouwennaam*), v. —s.

Mat'hoen (dierk. *zekere vogel*, ook *pluvier* genaamd), o. —hoenders, —hoenderen.

Ma'tig (1 *een redelijke maat niet te boven gaande*; 2 *sober, eenvoudig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — inkomen, een — vermogen, een —e eisch*; 2 *— zijn in eten en drinken, — leven*; —**heid** (*het matig-zijn*), v. gmv.: *— verlengt het leven.*

—**matig** (achtervoegsel, verwant met *maat* van *meten*): zie: Doel—, Plicht—.

Ma'tigen (*binnen de maat, binnen zekere perken houden, verzachten, verminderen*), matigde, heeft gematigd: *zijn toorn —, zijn eischen —*; zie ook: Gematigd; refl. *zich —*, zich inhouden, bedwingen.

Ma'tigheidsbond (*vereeniging tot drankbestrijding*), m. —bonden; ook: —**genootschap** (*vereeniging van personen, die een onmatig gebruik van sterken drank trachten tegen te gaan*), o. —schappen.

Matinée' (Fr. eig. *morgentijd, voormiddag*; ook: *voor- of namiddagvoorstelling of uitvoering*), v. —s; — *musicale*, concert des middags na 12 uur.

Matineus' (Fr. *vroeg op, tijdig uit het bed*), bn.: *wat ben je vandaag —!*

Mat'jan (*tijger in het Javaansch*). m. —s.

Mat'jesvijgen (*vijgen, i. e. matje verpakt*), v.mv.

Matras' (Fr. *matelas*: *beddezak, onderbed*), v. —sen: *een — van stroo, zeegras, paardenhaar enz.*; *een spring—*, zie ald.; —**senmaker** (*werkman, die matrassen maakt*), m. —makers.

Matres' (Fr. *vrouw v. d. meester*; ook: *hoofd e. kleinkinderschool of bewaarschool, eener avond-, brei- of naaischool*), v. —sen; **-school** (*kleinkinderschool*), v. —scholen. vero.

Matriarchaat' (*tegenstelling van het patriarchaat*: *gezinsverband en erfrecht in de vrouwelijke linie*), o. gmv.: het — erkent de moeder als hoofd v. h. gezin, het heerscht o. a. nog op Boni (Celebes), ook in Midden-Sumatra; bij de Boschnegers wordt het stamhoofd opgevolgd door een zusterskind.

Matrijs' (Fr. *holle gietvorm voor drukletters, stempels en muntstukken*; *moertje v. e. schroef*), v. matrijzen; verg. Patrijs.

Matrimoniaal' (*tot het huwelijk behorende*), bn.: —*ale plichten.*

Matrimo'nium (*echt, het huwelijk*; *huwelijksleven*),o. gmv.

Matro'ne (*deftige bedaagde dame*), v. —s. —n.

Matroos' (uit den Franschen meervoudsvorm *matelots*: *janmaat, zeeman van den laagsten rang*), m. matrozen: *licht—*, beginnend matroos; *vol—*, bevaren matroos.

Matro'zenbroek (*pekbroek, wijde broek*), v. —en; —**dracht** (*kleedij v. e. matroos*), v. gmv.; —**herberg** (*kroeg, waar gewoonlijk matrozen samenkomen*), v. —en; —**hoed** (*stroohoed met afhangende linten*), m. —en; —**kist** (*kleerenkist van matrozen*), v. —en; —**kleeding** (—*kleedij*, —*dracht*), v. gmv.; —**kroeg** (*herberg*), v. —en; **-lied** (*lied, zooals matrozen zingen*), o. —eren; —**pakje** (*jongenspakje in den trant der matrozendracht*), o. —s; —**plunje** (*allerlei matrozenkleeren*), v. gmv.

Mats (*kolf, knots*, ook, *slag*), v. matsen.

Mat'schudding (*vuiligheid uit koren, rijst enz.*; *veegsel, afval*), v. gmv.

Mat'sen (*slaan met een knots*), matste, heeft gematst; —**hamer** (*strijdhamer*), m. —s.

Mattekees'je (*drankfleschje, met matwerk omvlochten*), o. —keesjes.

I. Mat'ten (*Zwitsersche bergweiden*), v. mv.

II. Mat'ten **1** (*van een mat voorzien*), matte, heeft gemat: *stoelen —*; **2** (*van matten of biezen gemaakt*), bn.: *stoelen met — zittingen.*

Mat'tenklopper (*voorwerp om stof uit vloermatten te slaan*), m. —s; —**maker** (*iem., die stoelen mat*), m. —s; —**maakster,** v. —s, ook wel: —vlechtster, —s; —**vlechter** (*mattenmaker*), m. —s.

Matthe'us, m., schrijver van het eerste Evangelie, een der Apostelen.

Matthi'as, m.: Bijb. de 12e Apostel als plaatsvervanger van Judas gekozen, Handel. 1: 26.

Maturiteit' (*rijpheid, volwassenheid*), v. gmv.

Maurita'nië, o. aardr. Romeinsche naam van wat nu Marokko heet en westelijk Algiers.

Mauri'tia-palm (*prachtige, groote en nuttige palm van Z.-Amerika*), m. —en.

Mausole'um (*praalgraf*; eig. *grafpaleis, dat Artemisia deed oprichten voor koning Mausolus, haar gemaal* [377—353 v. C.] *te Halicarnassus* [*Z.W. Klein-Azië*]), o. mausolea; dit meesterstuk van weelderige bouwkunst werd beschouwd als een der zeven wereldwonderen.

Mauvais sujet' (Fr. *losbol, lichtmis, doordraaier, pierewaaier*), o. —s.

Mau'wen (*geluid geven*, van katten), poes mauwde heeft gemauwd; zie ook: Miaauwen, Miauwen.

Ma'vors, m., myth. oorlogsgod; zie Mars.

Max Ha'velaar, m.: — of de koffieveilingen der Nederlandsche Handelmaatschappy is de titel van het beroemdste werk van Multatuli (D. Dekker, 1829-'87); **--fonds,** o.: het — heeft zijn zetel te 's-Gravenhage, doel: bevordering van de stoffelijke en geestelijke verheffing der Inlanders in Ned.-Indië.

Maximaal' (*grootst mogelijk, het maximum bereikend*), bn.: *de —male arbeidsdag; het — bedrag v. onkosten.*

Maxi'me (Fr. *grondstelling, grondregel, algemeene stelregel; leerspreuk*), v. —n.

Max'imgeweer of **Max'im** (*snelvuurgeweer*), o. —geweren; thans, Mitrailleuse, Mitrailleur of Machinegeweer; aldus genoemd naar den uitvinder Hiram Maxim, een Amerik. ingenieur, in 1883.

Maximiliaan' (*mannelijke eigennaam*), m.

Max'imum (*hoogste waarde of stand eener zaak; het grootste, het hoogste, het meeste*), o. maxima: *een salaris tot een — van f 1000 per jaar; het — der punten bij een examen; het — van straf; een — van loon, van snelheid; een —prijs;* verg. Minimum; **—prijs** (*door de overheid vastgestelde prijs, hooger dan welken bepaalde waren niet mogen verkocht worden*), m. —prijzen; **—-thermometer** (*thermometer, die, door het blijven-staan van een „index", de hoogste temperatuur aanwijst, welke in zekere tijdruimte geheerscht heeft*), m. —s: een voorbeeld van een — is de koortsthermometer.

Mayonnai'se (*saus van eieren, olie en azijn*), v. gmv.: *een —saus.* (y = j).

Mayor (Eng. *burgemeester*), m. —s; zie Lordmayor.

Mazagran' (Fr. *glas koffie, met warm water en suiker, geheeten naar de Arab. stad van dien naam op de kust van Marokko*), m. —s.

Ma'zelen 1 (*roode vlekjes op de huid, een uitslagziekte, een kinderziekte*), v. mv.; **2** (*aan de mazelen lijden*), het kind mazelde, heeft gemazeld.

Ma'zen (*breiwerk herstellen door met de naald zoo nauwkeurig mogelijk den breisteek na te bootsen*), maasde, heeft gemaasd: *kousen —.*

Mazuliet', v. —en; zie Maskuliet.

Mazur'ka (*Poolsche dans in $^3/_4$ of $^3/_8$ maat*), v. —'s: er is ook een *Polka*-—, in $^2/_4$ maat.

Maz'zel (Hebr. *geluk, buitenkansje*), m. gmv.; verkl. —tje, o. —s.

Me'a cul'pa (Lat. *door mijne schuld, ik beken schuld*).

Mean'der (*lijn, slingerende als de vermaarde stroom van dezen naam in Klein-Azië; versieringslijn*), m. —s; ook Maean'der.

Mean'drisch (*kronkelend, slangvormig*), bn.: *—e lijnen.*

Mecanicien' (Fr. *mechanicus*), m. —s.

Mece'nas, m. mecena'ten; zie Maecenas.

Mecha'nica (*werktuigkunde, leer van de wetten van evenwicht en beweging*), v. gmv.: *men verdeelt de — in statica en dynamica.*

Mecha'nicus (*werktuigkundige*), m. —nici.

Mechaniek' (*samenstel van deelen en onderdeelen, waardoor iets in werking wordt gebracht; raderwerk enz., dat beweging doet ontstaan*), v. en o.; lees: *mekaniek'.*

Mecha'nisch (*werktuigkundig; kunstmatig; werktuiglijk*), bn. en bw. (ch = scherpe g).

Mechanis'me (*inwendige samenstelling van een werktuig; mechaniek*), o. gmv.

Medail'le (*gedenkpenning, eerepenning*), v. —s, lees: *meedal'je;* **medaillist'** (*kenner of liefhebber van medailles*), m. —en.

Medaillon' (*lijst, meestal ovaal, om er portretten, naamcijfers enz. in te plaatsen;* ook: *het portret enz. in de lijst; sieraad, dat om den hals of aan een horlogeketting kan worden gedragen*), o. —s. (ll = lj).

I. Me'de, mee (*een bedwelmende drank, door gisting bereid uit honig*), v. gmv.: *de Germanen dronken —, toen zij den wijn nog niet kenden.*

II. Mede, mee, bw. (als voorzetsel *met*): *ga je mee,* met ons; *zal je — een handje uitsteken?* ook: *dat is — in uw belang,* ook, evenzeer; het bw. — komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w., b.v. mede- of meedoen: ik deed —, heb —gedaan; mede- of meedingen enz.

Mede'a, v., myth. dochter van den koning van Colchis, die Jason hielp het Gulden Vlies bemachtigen, later zijn vrouw: vreeselijke tooverkol; fig. schoone doch wreede vrouw.

Me'deafgevaardigde (*die met anderen afgevaardigd is*), m. en v. —n; **—arbeider** (*helper*), m. —s; **—brengen** (*met zich brengen of voeren;* fig. *veroorzaken*), bracht —, heeft —gebracht: *een vriend —, een geschenk —; de hooge jaren brengen dat gebrek mede;* **—broeder** (*ambtgenoot, deelgenoot; evenmensch*), m. —s; **—burger,** m. —s; **—burgeres',** v. —sen; **—christen** (*broeder in Christus*), m. —en; **—dader** (*iem., die deelnam in een misdrijf*), m. —s; **—daderschap** (*het meewerken of meedoen in 't plegen van een misdaad*), o. gmv.; **—deelen** (*aan anderen geven; doen weten*), deelde —, heeft —gedeeld, ook, Meedeelen; **—deeling** (*kennisgeving, bericht*), v. —en; **—deel'zaam** (*geneigd tot geven,* ook, *spraakzaam*), bn.; **—dingen** (*wedijveren*), dong —, heeft medegedongen, ook: Mee'dingen; **—dinger** (*concurrent*), m. —s; **—dingster,** v. —s; **—dinging** (*concurrentie*), v. gmv.; **—doen** (*van de partij zijn, deelnemen aan iets*), deed —, heeft —gedaan, meestal Mee'doen.

Me'dedoogen (*medelijden*), o. gmv.; **—doo'genloos,** bn., zie Meedoo'genloos; **—doo'gend,** bn., zie Meedoo'gend; **—ëigenaar** (*eigenaar met anderen*), m.—s; **—ëigenares',** v. —sen; **—erfgenaam** (*deelhebber aan een erfenis*), m. en v. —namen; **—gaand,** bn., meestal Mee'gaand; **—genoot** (*deelgenoot*), m. —en, **—e,** v. —genooten; **—gevoel** (*het deelen in het gevoel van een ander, medelijden*), o., ook, Mee'gevoel, gmv. w. i. g.; **—helper** (*iem., die medehelpt*), m. —s; **—ingezetene** (*medeburger*), m. —n; **—klinker** (spraakk. *letter, dof geruisch vóór of na een klinker*), m. —s, vertaling van Consonant; **—leeraar** (*leeraar-ambtgenoot*), m. —ra

ren; —**lezer** (*iem., die met een ander b.v. een krant leest*), m. —s; —**lid** (*iem., die met anderen, lid eener vereeniging of van een genootschap is*), o. —leden; —**lijden** 1 (*lijden met anderen, deernis hebben*), leed —, heeft medegeleden; 2 (*gevoel van deernis*), o. gmv.: — *met iem. hebben*, zie Compassie; *een vernederend* —; —**lij'dend** (*medelijden toonende*), bn. en bw.: *een* — *hart*; *iem.* — *aanzien*; —**lijdenswaar'dig** (*medelijden verdienende*), bn.; —er, —st, ook, meer en meest —; —**looper** (*persoon, die met anderen meeloopt*; fig. *iem. zonder eigen wil*; ook *buitenkansje*), m. -s, zie Meelooper; —**mensch** (*evenmensch*), m. —en.

Me'den (*bewoners van Medië, een land ten N. van dat der Perzen*), m. mv.: zegsw. *het is geen wet van — en Perzen*, d.i. een eeuwige wet, die nl. nooit mag worden herroepen: Esther 8 : 8 en Daniël 6 : 9.

Me'denemen (*met zich voeren*), nam —, heeft medegenomen: *een plaid* —, *te weinig geld* —, ook: *iem.* —, hem ergens brengen.

Me'depenning, m. —en; zie Meepenning.

Medeplich'tig 1 (*met anderen schuldig*), bn.; 2 —**e** (*mededader, medepleger v. e. misdrijf, misdaad*), m. en v. —n.

Me'deredacteur (*iem., die met een ander of anderen een krant, een tijdschrift enz. redigeert*), m. —s; —**reeder** (*iem., die met anderen reeder is van een schip*), m. —s; —**regent'** (—*bestuurder*), m. —en; —**regentes'** (—*bestuurster*), v. —sen; -**schepsel** (*natuurgenoot*), o. —en: *ik wenschte mijn —en te zien.... in aardige groepen door elkander geschikt* (C. O.), nl. de dieren; —**sleepen** (*met zich sleepen*), sleepte —, heeft medegesleept; ook: Meesleepen; —**slepen** (*achter iem. of iets aan slepen*), sleepte —, is meegesleept: *haar japon sleept* —, *die kettingen slepen* —; —**stander** (*helper, partijgenoot, medeijveraar*), m. —s; —**strijder** (*wapenbroeder*), m. —s.

Me'detroonen (*meelokken of meevoeren door mooie praatjes*), troonde —, heeft medegetroond, zie: Meetroonen en Troonen; —**vallen** (eig. *tegelijk met iets anders vallen*; fig. *beter afloopen dan verwacht werd*), viel —, is medegevallen, ook Meevallen; —**valler** (*onverwacht voordeeltje*), m. —s, zie Mee'valler; —**voeren** (*wegvoeren*), men voerde —, heeft medegevoerd: *de Midianietische kooplieden voerden den armen Jozef* —, ook: Mee'voeren; —**werken** (*werken met een ander, een ander helpen*; fig. *samenwerken*), werkte —, heeft medegewerkt; —**werker** (*medehelper*, inz. *aan een krant, tijdschrift enz., collaborateur*), m. —s; —**werking** (*het medewerken, de hulp*), v. gmv., ook: Mee'werken, Mee'werker, Mee'werking; —**weten** (*voorkennis*), o. gmv.: *dit is met of buiten mijn — geschied.*

Me'dezeggenschap (*het recht van mede te spreken, te regelen, te kiezen*), o.: *de vrouw eischt — in de wetgeving.*

Mediaan' (*middelgroot papierformaat*), o.

Mediaat' (*middellijk, niet-rechtstreeks*), bw.

Mediateur' (*bemiddelaar, scheidsman*), m. —s.

Medicament' (*geneesmiddel, artsenij*), o. —en.

Medicijn' (*geneesmiddel*), v. —en: *zijn zoon studeert in de* —*en*, voor dokter; —**fleschje**, o. —s; —**kistje**, o. —s, zie Huisapotheek; —**man** (*onder de Z.-Afrik. inboorlingen een soort van dokter, tevens toovenaar*), m. —nen; —**meester** (*geneesheer*), m. —s.

Medicinaal' (*geneeskundig, -krachtig*); ook: *tot de artsenij behoorend*), bn.: — *gewicht*, voormalig apothekersgewicht; het medicinaal pond was 375 G., het — pond had 12 ons, elk ons 8 drachmen, elk drachme 3 scrupel, elk scrupel 20 grein; een grein was dus 0.065 gram.

Medicineeren (*geneesmiddelen gebruiken, dokteren*; ook: *als medicus werkzaam zijn*).

Me'dicus (*geneesheer, dokter*), m. medici.

Medi'na (*heilige stad der Moslemin, alwaar de Profeet begraven is*), o.: het was naar —, dat Moh. in 622 n. C. uit Mekka vluchtte; zie Hedsjra.

Me'dio (Lat. *in het midden*): — *Mei*; Lat. *virtus in* —, de deugd in het midden.

Mediocriteit' (*middelmatigheid*), v. —en.

Me'disch (*geneeskundig, tot de geneeskunde behoorend*; *in de medicijnen studeerend*), bn.: *de* —*e wetenschap, een* — *advies, een* — *student,* —*e hulp.*

Medita'tie (*overpeinzing, bespiegeling*), v. —s, —tiën: — geldt inz. op godsdienstig gebied, het is een soort van inwendig gebed door het overwegen van één of meer godsdienstwaarheden; — is ook het overwegen van 's-Heeren lijden en sterven; in de R.-K. vasten: lijdenspreek.

Mediteeren (*overdenken, overwegen*, b.v. *het lijden des Heeren*).

Me'dium (eig. *middel*: *tusschenpersoon bij het spiritisme, op wien de hypnotiseur zijn kracht uitoefent*), o. —s, media.

Médoc' (Fr. *bekende Fransche wijn, roode Bordeaux-wijn*), m. gmv.

Med'schid (*moskee van kleinen omvang*), v. medschids; ook, Medsjid; zie ook Mesigit.

Medsji'dië (*Turksche zilvermunt*, ± *f 2.00*), v. —s; vroeger ook, in goud en dan 100 piaster = ± *f* 11.00, ook, Turksch pond of Juslik genoemd; ook schrijft men: Medji'die.

Medu'sa (1 myth. *een der drie Gorgonen*; 2 *zeekwal, zeenetel*), v. gmv. in bet. 2 —'s.: 1 *het hoofd van — werd door Perseus afgeslagen*; 2 *een groote — lag op het strand*; —**hoofd**, o., of —**kop** (myth. *afgrijslijk, schrikaanjagend hoofd*, zie Perseus en Aegis), m. —koppen.

Mee, v. gmv.; zie Mede.

Mee'doen (*samendoen, medewerken, van de partij zijn*), deed —, heeft medegedaan: *wie doet er met ons* —*?* speelt mee.

Meedoo'gend (*medelijdend*), bn.; —er, -st.

Meedoo'genloos (*zonder medelijden, ongevoelig*), bn.; —loozer, —loost.

Mee'gaand (*inschikkelijk, toegevend*), bn.; —er, —st; —**gaand'heid**, v. gmv.

Mee'krap (*verfplant*), v. gmv.: *uit den wortel der — kan een fraaie, roode verfstof getrokken worden*; *op de Zeeuwsche gronden groeide destijds de — zeer welig, thans verbouwt men er suikerbieten*; —**stoof** (*ge-*

bouw tot het drogen van meekrapwortels), v. —stoven; —**teelt** (*het telen van meekrap*), v. gmv.; —**wortel** (*stofnaam*), v. gmv.; zie: Mede, Mee en Krap.

Meel (verwant met *malen*: *zetmeelpoeder*), o. gmv.: *tarwe—, rogge— enz.*; *er is ook — van boonen, erwten enz.*; *in — vindt men vooral zetmeel en eiwitstof*; —**achtig** (*lijkende op meel*), bn.: *een — poeder*; —**appeltje** (*juipje, het roode vruchtje van den meidoorn*), o. —s; —**dauw** (*op meel gelijkende stof of schimmel op allerlei bladen, zekere zwamplant*), m. gmv.; —**draad** (*orgaan tot vorming van het stuifmeel in bloemen*), m. —draden: *een — bestaat uit een helmdraad en een helmknop*: —**fabriek** (*fabriek, waar meel gemalen wordt*), v. —en; —**handelaar** (*iem., die in meel handelt*), m. —s; —**kost** (*spijze, uit grutterswaren bereid, als*: *pap, brij*), m. gmv.; —**molen** (*molen, 'tzij water-, wind- of stoommolen, die meel maalt*), m. —s.

Mee'looper (*buitenkansje, meevaller*), m.-s.

Meel'spijs, v. —spijzen, zie Meelkost; —**tor** (*pikzwarte kever: schildvleugelig insect*), v. —torren, zie Meelworm; —**worm** (*larve van de meeltor*), m. —en: *de — leeft in meel en zemelen*; —**worst** (*worst, welke voor een groot deel uit meel bestaat*), v. —en; —**zak** (*zak voor meel*), m. —zakken: zegsw. *bloeden als een —*, (spottend) ongekwetst zijn; —**zolder** (*zolder, waarop meel in zakken voor transport wordt opgeslagen*), m. —s.

Mee'nen (*den dunk hebben, vermoeden, het er voor houden*; *bedoelen in ernst*), meende, heeft gemeend: *ik meende dat vader kwam*; *ik meen het ditmaal*; *het wèl met iemand —*, zijn belangen voorstaan, hem genegen zijn; *ik meen het wèl met u*, mijn bedoelingen zijn goed.

Mee'nens: zegsw. het is —, ernst.

Mee'ning (*denkwijze, bedoeling, opinie, voornemen*), v. meeningen: *volgens zijn —*.

Meent (*onverdeelde gemeenteweide, gemeenschappelijke grond*; ook: *de leden der gemeenschap eener meent*), v. meenten: *de Hilversumsche —*; *beesten, die op de — grazen.*

Mee'penning (*godspenning, huurpenning*), m. —en; gew. ook Meedpenning.

Mee'prater (*iem., die een ander naar den mond praat, jabroer*), m. —praters.

Meepsch (*ziekelijk, flauw, zwak*), bn.; —er, meest —: *er — uitzien.*

I. Meer 1 (*natuurlijk waterbekken van alle kanten door land ingesloten, dichtzee*), o. meren: *de Zwitsersche meren*; *een bron—, een rivier—, een steppen—, een zout—, een berg—, een dal—, een krater—, een Alpen—, een zoetwater—, een zoutwater—*; **2** (*drooggemaakt meer*), v.: *de Haarlemmer—, de — is droog* (1852).

II. Meer (comparatief van *veel*), onbep. telw. en bw.: *gij hebt veel boeken, maar hij heeft er meer*; *— geld voor iets vragen*; *— suers dan soets* was de lijfspreuk van de dichteres Anna Bijns (1494—1575); *ik zal er niet — van zeggen, hij eet veel, maar hij drinkt —.*

Meer'aal (dierk. *kongeraal*), m. —alen.

Meer'der 1 (*grooter, verhevener, aanzienlijker*), bn. en bw.: *tot —e eer van God*; *zijn —e ervaring*; *die plannen vragen —e offers*; *de voort, dan min dan — diep, was .... vooral de meisjes tot bezwaar* (Staring); **2** —**e** (*hoogere in rang, superieur*), m. en v. —n; bij uitbr.: *hij is mijn — in kennis, in doorzicht enz.*; ook, o.: *het —*, en in dit geval geen meerv.

Meer'deren, zie het meer gebruikte w.w. Vermeerderen, en de tegenst. Minderen.

Meer'derheid (1 *grooter aantal*; 2 *geestelijk overwicht, gezag, overmacht*), v. gmv.: 1 *gekozen worden bij — van stemmen*; *de volstrekte —*, de helft der stemmen plus één of meer; *met groote, verpletterende —*, zóó dat de minderheid niet in aanmerking komt; 2 *iems — moeten erkennen, zijn — doen gevoelen.*

Meerderja'rig (*mondig, d. i. in rechten zelfstandig kunnende optreden*: *in ons land op 21-jarigen leeftijd of vroeger bij handlichting of huwelijk*), bn.; —**ja'righeid** (*leeftijd, dat men meerderjarig is*), v. gmv.; —**ja'rig-verklaring,** v. —en.

Meer'derman, m.: zegsw. *waar — komt, moet minderman wijken*, de mindere moet wijken voor zijn meerdere.

Mee'rendeel (*het grootste gedeelte*), o. gmv.: *'t — der menschen moet zwoegen voor 't brood*; *het — der ambtenaren*; *voor 't —.*

Mee'rendeels (*voor het grootste deel*), bw.

Meer'gemeld (*meermalen genoemd*), bn.: *— pijpje* (C. O.); —**genoemd** (*meergemeld*), bn.; —**gezegd,** bn.

Meer'gevorderd 1 (*verder gevorderd, hooger*), bn.: *op —en leeftijd is men kalmer*; **2** als zn. —**e,** meerv. —n: *de —n zullen overgaan.*

Meer'kat (dierk. *een vlugge aap met staart, in N.-Afrika en de omstreken v. Gibraltar*), v. —katten; men beschouwde het dier als een over zee gekomen kat.

Meer'ketting (*ketting, om een schip te meren*), m. —kettingen.

Meer'koet (dierk. *eendachtige zomervogel der vennen, veenplassen en rietmeren*), v. —koeten: *de zwarte —*; ook, *Koet*, en in Groningen: *Meerkol.*

Meer'kol (dierk. *raafachtige roofvogel, Vlaamsche gaai, Spaansche ekster*), m. —kollen; ook, *Meerkolf*: de — leeft in naald- en loofhout, rooft jongen en eieren van andere vogels.

Meer'le, me'rel (*glimmend zwarte lijster*), v. meerlen, merels; ook: Gieteling.

Meer'lenei (*ei van de merel*), o. —eieren.

Meer'malen (*meerdere malen, dikwerf*), bw.: *ik heb je — gewaarschuwd.*

Meer'man (Germ. myth. *mannetje der meermin*), m. —mannen.

Meermin' (Germ. myth. *fabelachtige zeevrouw, vrouwelijke watergeest met langen vischstaart*; *sirene*), v. —minnen; zie Zeemeermin.

Meer'paal (*paal, waaraan men een schip met een ketting of touw meert of vastlegt*), m. —palen; zie Meren.

Meer'poet (dierk. *donderaal*), m. —en.

Meer'polder (aardr. *polder, ontstaan door het droogmaken of —malen van een plas, een meer*), m. —s; zie Droogmakerij.

Meer'ring (*kaairing*), m. —ringen; ook, Ring.

Meer'schuim (eig. *zeeschuim* [men zag

die stof aan voor versteend zeeschuim]: *delfstof, waterhoudende, kiezelzure magnesia*), o. gmv.: *een pijpekop van* —; het — wordt gegraven in Spanje, Griekenland en Klein-Azië; —**en** (*van meerschuim*), bn.: *een — pijp.*

Meerslach'tig (spraakk. *hebbende meer dan één geslacht, bij verschil van beteekenis*), bn.: b.v. k e r s is m. als boomnaam, v. als naam eener vrucht; verg. ook: *trap*, m. en *trap*, v.; *fortuin*, o. en *fortuin*, v. enz.

Meer'slak (dierk. *een soort van paarlemoermossel in de W.-I. wateren*), v. —slakken.

Meer'touw (scheepst. *touw, waarmee men een schip vastlegt*), o. —touwen; zie M e r e n.

Meer'val (dierk. *weekvinnige rivierroofvisch*), m. —vallen: de — is na den steur de grootste riviervisch; de — komt voor in O.-Europa (Donau), ook: wentelaar, of vischduivel.

Meer'voud (spraakk. *vorm, om meer dan één uit te drukken*), o. —vouden: *in het — staan, in het — voorkomen*; —**ig**, bn.: *een — woord* b.v. *appels, boeken, weiden*; —**svorm** (*vorm van het meervoud*), m. —en.

Meer'zwijn (*zeevarken, bruinvisch*), o. —en.

Mees (dierk. *kleine, wakkere zangvogel, een onzer standvogels*), v. meezen: de — leeft van insecten, zaden, bessen, spinneneieren enz.; de kool— (geel), de pimpel— (blauwachtig), de kuif— (met kuifje), de staart—, de baard—.

Mee'sleepen (*met zich sleepen, wegsleepen*), sleepte —, heeft meegesleept: *e. knaap aan de hand —, e. onwilligen gevangene* —; zie M e d e s l e e p e n.

Mees'muilen (*spottend of afkeurend lachen, den mond tot een zuren glimlach vertrekken, grimlachen*), —muilde, heeft gemeesmuild: *iets —muilend toegeven.*

Meest (overtreffende trap van *veel*), onbep. telw. en bw.: *des nachts slapen de —e menschen, uwe leerlingen hadden de —e fouten; den —en tijd is uw vader op reis; hij maakte de — mogelijke haast, zij was het — bedroefd van allen, het — bedorven kind.*

Meest'al (*in den regel*), bw.: *hij is — absent*, bijna altijd.

Meest'begunstigd (inz. in handelsverdragen: *de term voor het toestaan van de uiterste grens van rechten en bevoegdheden*), bn.

Meest'biedende (*persoon, die het hoogste bod doet*), m. en v. —n: *verkoopen aan den* —.

Mees'tendeels (*v. h. grootste gedeelte*), bw.

Mees'tentijds of **meest'tijds** (*meestal*), bw.

Mees'ter 1 (1 in den tijd der gilden *iem., die zijn proefstuk geleverd had*; 2 *leermeester*; vroeger en nog op het platteland: *onderwijzer*; 3 *doctor in de rechten, titel v. e. advocaat*; 4 *heelmeester*, vero.; 5 *heer, patroon, toeziener*; 6 *kunstenaar van naam*; 7 fig. *in verschillenden zin*), m. meesters: 1 thans nog: *hij is Mr. bakker, hij is Mr. timmerman*; 2 thans nog in samenst. *muziek—, dans—, schermmeester*; zie ook: D r i l m e e s t e r, B o v e n m e e s t e r en O n d e r m e e s t e r; 3 — *wordt als titel voor den naam gebruikt*, b.v. *Mr. Z.*; 4 *de — kwam den zieke laten*; 5 *een kerk—, een rent—, een markt—*, zie ald.; 6 *Rembrandt en Frans Hals zijn de groote —s der Hollandsche school*; zie ook: M a ë s t r o; 7 *ieder is — in zijn eigen huis*, baas; *hij heeft zijn — gevonden*, nl. iem., die hem overtreft; *het kwaad loont zijn —*, straft of treft den bewerker er van zelf; *het werk looft of prijst den —; aan het werk kent men den —*; spreekw. *Het oog van den — maakt het paard vet*, zie P a a r d; *zachte —s maken stinkende wonden*, zie H e e l m e e s t e r; **2** bn.: *een taal — zijn, de vijand was de stad —; zijn drift niet — kunnen worden*, kunnen beheerschen; *de Franschen waren hier heer en —*, totaal baas; *iets weer — worden*, opnieuw in zijn bezit krijgen; *zich — maken van iets of iemand*, den persoon of de zaak in zijn macht of bezit weten te krijgen.

Mees'terachtig (*als meester*, met ongunstige bijbeteekenis), bn. en bw.; —er, —st: *op —en toon spreken; zich — aanstellen.*

Meesteres' (*gebiedster; vrouw des huizes; vrouw v. d. onderwijzer*), v. —sen.

Mees'terhand (*de hand v. e. meester, groote vaardigheid of bekwaamheid*), v.: *dit opstel verraadt een —*; —**knecht'** (*onderbaas*), m. —s; —**lijk** (*als meester*, met gunstige bijbeteekenis), bn. en bw.: *een —e schilderij*, uitstekend; *de —e terugtocht van de Ruyter*, voortreffelijk, roemrijk; *hij spreekt, schrijft —*; —**schap** (*het zijn van meester in eenige kunst, eenig vak of bedrijf*), o. gmv.

Mees'terstitel (*de academische titel van Mr. of Doctor in de rechten*), m. —titels.

Mees'terstuk (nu: *werkstuk, waardoor iem. zich als meester doet kennen, prachtwerkstuk, kunstwerk*; vroeger: *gildeproef, proefstuk voor den rang van meester in het gild*), o. —ken; —**teeken** (*teeken, dat de maker van een of ander kunststuk, van een munt of penning ergens aanbrengt, om te doen zien, dat hij de maker is*), o. —s; —**werk** (*werk van een meester*), o. —en: *de —en van Vondel*; —**zanger** (eig. *een meester in den zang, in oude dagen de titel van dichters en zangers, die den titel van meester behaald hadden*), m. —s: *Hans Sachs, de — v. Neurenberg.*

Meest'tijds, mees'tentijds (*meestal*), bw.

Meet (*streep op den grond, waarbij men begint met een of ander spel*, b.v. *knikkeren enz.*), v. gmv.: zegsw. *van — aan, van — af aan*, van het begin af, fig. van de eerste beginselen af: *de knaap moet het Fransch van — af aan weer beginnen.*

Meet'baar (*kunnende gemeten of in getal uitgedrukt worden*), bn.: $\sqrt{4}$ *is een —bare grootheid*; verg. O n m e e t b a a r.

Meet'band (*rolband, band met de Ned. lengtemaat in cM. bedrukt*), m. —en; —**brief** (*scheepsbrief, certificaat van den beëedigden scheepsmeter, meldende den tonneninhoud van een schip*), m. —brieven.

Meeting (Eng. *samenkomst; volksvergadering; openbare bijeenkomst*), v. —s.

Meet'ketting (*landmeterske tting*), m. —en: de — is gemaakt van spijlen en schakels, of hij bestaat uit een stalen reep; —**kunde** (*deel der wiskunde*), v. gmv.: *de lagere* —: lijnen, vlakken, lichamen; *de hoogere* — (analytische); —**kundig 1** (*met de meetkunde in verband staande*), bn.: *een — leerboek, —e vraagstukken, —e formules;*

2 —**e** (*kenner of beoefenaar der meetkunde*), m. en v. —n, zie Geometer; —**kunst** (*meetkunde*; ook, *de praktijk*), v. gmv.; zie: Mathesis en Geometrie; —**kun'stig,** bn.: *een —e reeks*; —**lijn** (*richtsnoer, meetband*), v. —en; —**lood** (*schietlood*), o. —en; —**snoer** (*meetlijn*), o. —en; —**stok** (*maatstok*), m. —stokken; —**tuig** (*maattuig*), o. —en.

Mee'troonen; zie Medetroonen.

Meeuw (dierk. *langvleugelige watervogel*), v. —en: er zijn zeemeeuwen, z. Burgemeester, Mantel—, Zilver—, Storm—, ook, zoetwatermeeuwen, zie Kokmeeuw; de —en zijn goede vliegers en zwemmers, ze leven van vischjes, weekdieren en insecten.

Meeu'wenei (*ei van een meeuw*), o. —eieren; —**nest** (*nest v. e. meeuw*), o. —en.

Meeu'weveer (*veer van een meeuw*), v. -en.

Meeu'wis (*mansnaam, verkort uit Bartholomeus*), m.: zegsw. *van Teeuwis noch — weten*, geen duidelijk besef meer hebben door dronkenschap, verbijstering enz.

Mee'valler (*buitenkansje*), m. —s; —tje, o. —s.: *een aardig —tje!*

Mee'vat (*vat voor mede of honingdrank*), o. —vaten.

Meewa'rig (*zacht, meegaande, vriendelijk, medelijdend*), bn. en bw.; —er, —st: *spreken op een —en toon*; *hij keek hem — aan*; —**heid** (*deernis*), v. gmv.

Megafoon' (*geluidversterker*; *roeper met volhelderen klank*), v. —fonen.

Megalomanie' (*grootheidswaan*), v. gmv.

Mege'ra, v. myth. een der drie Furiën; fig. feeks; ook, *Megae'ra, Megeer'*. (ae = ee).

Me'ginjard (myth. *de krachtgordel van Thor*), v. gmv.; ook —*jörde*.

Meha'ri (*drommedaris, rijdier in de Sahara*), v. —'s.

Meharist' (*militair kameelruiter*), m. —en.

Mei (1 *de 5e maand*; fig. *bloei*; 2 *loovertak*), m. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 *het was in —*; *onze Noordsche — is arm aan zonneschijn* (De Gén.); fig. *de — van 't leven*, bloeitijd, vaag; 2 *een huis met —en sieren*.

Mei'boom (*opgesierde, afgezaagde den of beuk, nog op de dorpen geplant, den eersten Zondag in Mei, als middelpunt der feestelijkheden*), m. —boomen: *de — wordt geplant, gesierd met groene kransen* (Consc.); ook: gesierde meitak op een huis, dat onder de kap is gekomen: *de — staat op de kap*.

Mei'boter (*eerste grasboter in Mei*), v.gmv.

Meid (uit *maged*: *dienstmaagd, jongedochter*), v. meiden; verkl. **meisje,** o. meisjes.

Mei'dendracht (*dracht van dienstboden*), v.; —**kamer** (*kamer der dienstmeiden*), v. —kamers; —**loon** (*de huur per maand van de dienstboden*), o. —loonen; —**praatje** (*praatje door of over meiden*; *onbeduidend gebabbel*), o. —s; —**werk** (*werk der dienstmeid*), o. gmv.

Mei'doorn, mei'doren (*doornachtige heester, haagdoorn*), m. —s: *de — heeft welriekende bloemen, hij bloeit omstreeks half Mei*.

Mei'drank (*zomerdrank, bereid uit witten wijn, suiker en bloesems v.h. in Mei bloeiende lieve-vrouwen-bedstroo*), m.; ook Meiwijn.

Mei'er (1 *pachter, wien het recht van beklemming toekomt*; 2 *hofmeier*), m. —s: 1 zie Beklemd; 2 zie Meierij.

Meierij' (aardr. *gebied v. d. meier in de bet. van vertegenwoordiger van den heer, bestuurder, opzichter*), v. gmv.: *de — van Den Bosch*, deel van N.-Br., oud district v. h. hertogdom Br.: Peelland, Kempenland, Oisterwijk en Maasland.

Mei'jel (aardr. *dorp ten N. O. v. Weert*), o.: *van — op Sevenum*, dorp ten N. W. v. Venloo, d.i. kronkelpad door de Peel, vroeger de drukbegane weg, ook gebezigd voor transport; fig. *hij gaat van — op Sevenum*, langs omwegen, niet recht op het doel af.

Mei'kers (*vroegrijpe kerssoort*), v. —kersen; —**kever** (*schildvleugelig insect, bladsprietige kever in Mei*), m. —s, zie Engerling; —**maand** (*Bloeimaand*), v. —en.

Mein'eed (*slechte eed*, d. i. *eed, waarbij men voor God als waarheid verzekert, wat men weet valsch te zijn*), m. —en; **1** —**ee'dig** (*schuldig aan meineed*), bn.; **2** —**e** (*iemand die een meineed doet of gedaan heeft*), m. en v. —n.

Meis'je (*verkleinwoord van meid*: 1 *kind v. h. vrouwelijk geslacht*; *juffer of juffrouw*; 2 *dienstmeisje*; 3 *verloofde, aanstaande*), o. —s: 1 *in dat gezin zijn twee jongens en drie —s*; *het — Jansen zal ook komen*; 2 *ze houden een dag— en een kinder—*; 3 *hoe maakt het uw —?*

Meis'jesachtig (*als van een meisje*), bn.; —er, —st; —**burgerschool,** v. —scholen; —**dracht** (*kleedij van meisjes*), v. gmv.; —**gek** (*jongen, die te veel op meisjes gesteld is*), m. —gekken; —**droomen** (—*mijmeringen*), m. mv.; —**hand,** v.: *dat is een —*, letters, geschreven door een meisje; —**kleeding,** v. gmv.; —**muisjes** (*niet-gekartelde muisjes, die worden aangeboden bij de geboorte v. e. meisje*), o. mv., z. Jongensmuisjes; —**naam,** m. —namen; —**school,** v. —scholen; —**stem,** v. —men; —**hoogere burgerschool** (*H.B.S. v. meisjes*), v. —scholen.

Meis'ke (*meisje*), o. —s, als aanspreking.

Meistreel', m. —en; zie Menestreel.

Mei'tak (*loovertak*; *mei* 2), m. —takken; —**veld** (*groene weide*; *volksvergadering in het Frankische rijk*), o. —en; —**visch** (*elft*), **1** (*voorwerpsn.*), m. —visschen; **2** (*stofnaam*), v. gmv.; —**vuur** (*vreugdevuur in 't open veld in de maand Mei*), o. —vuren; —**wijn,** m. —wijnen, z. Meidrank; —**worm** (*Johanneskever*), m. —en; —**zoentje** of —**zoetje** (*meibloempje, madelief*), o. —s.

Mejonk'vrouw (*aanspreektitel eener jonkvrouw*), v. —en, meestal Freule; **mejuf'fer** (*aanspreektitel eener ongehuwde dame*), v. —s; **mejuf'frouw** (*aanspreektitel: vrouw uit den middelstand*, ook, *ongehuwde*), v. —en.

Mekaar', mekander (*malkander*), vnw.: *bederf —s werk nu niet! geef — de hand*; ook: Malkaar. gmz.

Mek'ka (aardr. *heilige stad, bedevaartsplaats der Moslemin, met een moskee, waarin de Kaäba, geboorteplaats van Mohammed*, 571 n. C.), o., zie Medina.

Mek'kaganger (*Mohamm. pelgrim ter bevaart naar Mekka*), m. —s; zie Hadji.

Mek'ken (*blaten van een geit*), mekte, heeft gemekt; ook: *Mekkeren.*

Melaatsch' **1** (afl. van Fr. *malade*: *lijdend aan melaatschheid, een der verschrikkelijkste huidziekten*), bn.; —er, meest —; **2** **—e** (*persoon, met melaatschheid besmet*), m. en v. —n: vroeger *malaatsche* (uit Fr. *malade*), d. i. zieke; **—heid** (*slepende en besmettelijke huidziekte*), v. —heden: *men onderscheidt oostersche* (witte, schubbige, knobbelige) — *en westersche* —; *de* — *heet ook, als er huidnaden zijn*: Elefantia 's is of Olifantsziekte; zie ook: Lepra, Leproos, Lazaret, Lazarij.

Melancho'licus (*iem., die melancholisch* [*zwartgallig*] of *zwaarmoedig is*), m. —ci.

Melancholie' (*zwaarmoedigheid, droefgeestigheid*), v. gmv.: *een bittere* —, *een chronische* —; **—choliek'** (*zwaarmoedig, droefgeestig*), bn.; —er, —st; ook: **—cho'lisch,** bn.: *het* — *temperament*, de zwaarmoedige gemoedsaard. (ch = k).

Melane'sië (aardr. *de westelijke groep der Australische eilanden*, zie Oceanië), o.: — wordt bewoond door Papoea's. (s = z).

Mélan'ge (*mengsel*; *gemengde waren*), o. —s: — *van koffie*; fig. *een* — *van verstand en onverstand*; zie Mêleeren. (g = zj).

Melaniet' (*fluweelzwart granaat*), o. gmv.

Melas'se (*stroop, die bij suikerbereiding overblijft, suikerstroop*), v. gmv.

Mela'ti, melat'ti (O.-I. *wit bloempje met jasmijngeur*), v. —'s: *welriekende* —*'s*; *de* — *speelt, als bij ons de roos, een groote rol in balladen, sagen en legenden* (Max. Hav.).

Mel'de (*spinazieachtig eenjarig kruid*), v. gmv.; *de* — *is een ganzevoetachtige plant.*

Mel'den (*doen weten, bekend maken, berichten, gewagen, opgeven*), meldde, heeft gemeld: *de ontvangst van een brief* —; refl. z. —, zich aangeven; **—swaard, —swaar'dig,** bn.; —er, —st, ook: meer —, meest —: *dit vergrijp is niet* —.

Mel'ding (*mededeeling*), v. —en: — *maken*, melden; zie Vermelding.

Mêlée' (*krijgsgewoel, 't heetste v. d. strijd*; *vechtpartij*), v. gmv.

Mêleeren (*onder elkander mengen*; kaartspel: *e. stok kaarten dooreenschudden of wasschen*).

Me'lig (*meelachtig*), bn.; —er, —st: *deze peren zijn* —, —*e kastanjes*, —*e aardappels.*

Meliniet' (Fr. *ontploffingsstof van meer intensieve kracht dan dynamiet*), o. gmv.: — *-bommen*, —*-granaten*, nl. geladen met —.

Me'lis (*witte suiker, broodsuiker*), v. gmv.

Melis'se, melis' (*geneeskr. plant uit Zuid-Europa afkomstig*), v. gmv.; de — heet ook citroenkruid, honigkruid, bijenkruid, en de op heet water afgetrokken —bladen leveren een zweetdrijvend middel.

Melizoen' (*roodeloop*), o. vero.; **—kruid** (*heilmiddel tegen het melizoen*), o. gmv.

Melk (1 *koemelk, geitemelk enz.*; 2 *sap van sommige vruchten of planten*), v. gmv.: 1 *de* — *der koeien, geiten enz.*; *gecondenseerde* —, *gesteriliseerde* —; zoete —, zure —, geronnen of dikke —, karne— of boter—, taptemelk, room zie ald., zie ook Wasschen; 2 *kokos*—, *amandel*—, zie Melkdistel; zegsw. *er uitzien als* — *en bloed*, door en door gezond; *niets in de* — *of de pap te brokken hebben*, niets bezitten, niets te zeggen hebben; *een land van* — *en honing*, eig. het Beloofde Land, fig. een land van overvloed; **—achtig,** bn.: *een* — *sap*; **—baard** (*vlasbaard, melkmuil*), m. —en; **—boer** (*melkslijter*), m. —en, ook de landman, die aan eenig gezin eigen melk en boter levert: *wij gaan naar onzen* —; **—boom** (*boom in Z.-Amerika, wiens sap bij room vergeleken wordt*), m. —en; **—brood** (*brood, waarvan het deeg met melk bereid is*), o. —en; **—chocolade** (*chocolade, in melk gekookt*), v. gmv., verg. Waterchocolade; **—dieet,** o. gmv., zie Melkkuur; **—distel** (plantk. *samengesteldbloemige plant, zoo genoemd naar het melkachtig sap, dat zij bevat*), v. —s: *de* — *komt als onkruid voor*: *de akker*—, *de moes*—, *de stekelige* —.

Mel'ken (*een dier van melk ontlasten*), molk, heeft gemolken: *de koeien* —, *de geit* —; verg. Duivenmelker; Huisjes—.

Melk'eppe (plantk. *schermbloemige, slootbloem met mooie, witte bloemen*), v. gmv.

Melkerij' (*het melken van melkvee*; *deel der boerderij*), v., in de 2de bet.—en.

Melk'flesch (*witglazen flesch voor melk*), v. —flesschen; **—gevend** (*melk opleverend*), bn.: —*e dieren*; **—glas** (*melkkleurig glas*; ook: *glas, waaruit men melk drinkt*), o. gmv.; in de laatste bet. —glazen; **—huis** (*huis, waar gemolken wordt*; ook: *waarin men melk kan krijgen*), o. —huizen; **—inrichting** (*melkerij*), v. —en; **—kan** (*kan voor melk*), v. —kannen; **—koetje** (*melkgevende koe*; fig. *een bron van inkomsten, van welvaart*), o. —s; **—kruid** (plantk. *sleutelbloemige plant*), o. gmv.: *het* — *is een goed voedsel voor koeien en schapen*; **—kuur** (geneesk. *geneeswijze, waarbij degene, die de kuur doet, veel melk moet drinken*), v. gmv.: *de* — *doen*; **—muil** (*lafbek, flauwerik*), m. —en; **—pot** (*pot voor melk*), m. —potten; **—salon** (*inrichting, waar men melk of melkdranken kan gebruiken*), o. —s; **—schuit** (*schuit tot het vervoeren van melk*), v. —en; **—sterilisatie,** v. gmv., zie Steriliseeren; **—slijter** (*verkooper van melk bij de maat of in 't klein*), m. —s; **—stand** (*melkzaak*), m. gmv.; **—suiker** (*bestanddeel van de melk in den vorm van harde, kleurlooze kristallen, door verdamping uit de zoete wei verkregen*), v. gmv., ook, Galactose; **—tand** (*een der eerste 20 tanden van den jongen mensch*), m. —en: *de* —*en verdwijnen op het 7e of 8e jaar*; **—teems,** v.—teemsen, zie Teems; **—tijd,** ook **Mel'kerstijd** (*het vaste uur, waarop het vee wordt gemolken*), m. gmv., ook: **—uur,** o. —uren; **—vee** (*melkgevende huisdieren*), o. gmv.; **—wagen** (*wagen tot vervoer van melk*), m. —s; **—weg** (sterrenk. *witachtige sterrengordel*), m. gmv.: *de* — *snijdt den hemelaequator onder een hoek van 63°*; **—weger** (*werktuig tot bepaling van 't watergehalte van melk*), m. —s, ook: *Melkmeter*, zie Lactometer; **—wit** (*blauwachtig wit*), bn.: *e.* —*witte opaal.*

Melodie' (*zangwijs*; *zangerige welluidend-*

heid [*v. taal*]), v. —ën: *een treurige* —, *een opgewekte* —; — *v. klanken*; —**dieus'** (*welluidend, zangerig, zoetklinkend*), bn. en bw.; —zer, meest —; **melo'disch** (*vol melodie, melodieus, zangerig*), bn. en bw.; —er, meest —; **melodra'ma** (*tooneelspel met muziekbegeleiding bij tusschenpoozen*; thans inz.: *draak*), o. —drama's: *een — is vaak een vreeselijk bloed- en moordstuk*; —**drama'tisch** (*als in een melo-drama*), bn. en bw.: —*e muziek, een —e declamatie*; — *optreden*.

Meloen' (uit Fr. melon: *komkommerachtig broeibakgewas*), m. —en: *de — is een fijne dessertvrucht, de — is afkomstig uit Zuid-Azië en O.-Indië*.

Melomaan' (*muziekgek*; *hartstochtelijk liefhebber van muziek*), m. en v. —manen.

Melomanie' (*hartstochtelijke neiging tot of verzotheid op muziek*), v. gmv. (e = ee).

Melpo'mene, v. myth. muze van het treurspel: zij draagt een masker. (ne = nee).

Mel'ter (*moutbereider*), m. —s; —**ij'** (*bereiding v. mout*; ook: *werkplaats daartoe*), v. —en.

Membraan' (*vlies, dun huidje*), o. —branen.

Me'mel (*mijt*), m. memels; —**ig** (*vol mijten*), bn.: *memelige kaas*, d.i. vol maden.

Memen'to mo'ri 1 (Lat. *gedenk te sterven, spreuk, door de Trappisten aangenomen*); **2** zn. o.: *het* —, herinneringsteeken, aan den dood: een lijk, doodshoofd enz.

Mem'me (Duitsch-Joodsch: *moeder*; Duitsch: *lafaard*), v.

Mem'mekenskruid (*tamme of twin-kamperfoelie*), o. gmv.; ook: Memmetjeskruid.

Mem'mele (Duitsch-Joodsch: *tante*), v.

Memoi'res (Fr. *gedenkschriften*), v. mv.: *de — v. Saint-Simon*; *de — v. generaal Ludendorff* (*1919*).

Memora'bel (*gedenkwaardig*), bn.; —er, —st.

Memorabi'lia (*gedenkwaardigheden*), o. mv.

Memoran'dum (*gedenkboekje of herinneringslijst*; *zakboekje*; *diplomatische nota*; *rekening*), o. —s of —da.

Memoreeren (*in het geheugen terugroepen*; *aanstippen, met een enkel woord vermelden*; *opteekenen ter herinnering*): *uit het jaarverslag willen wij het volgende* —.

Memoriaal' (*koopmansboek: kladboek, aanteekenboek, waaruit de posten van het journaal worden opgemaakt*), o. —alen; —**post** (*post, welke in het memoriaal wordt opgeteekend*), m. —posten.

Memo'rie (1 *geheugen*; 2 *heugenis, gedachtenis, herinnering*; ook: *gedenkschrift*; 3 *toelichting, ontvouwing der gronden bij een wetsvoorstel, verzoekschrift*), v. —ries, —riën: 1 *mijn — laat na*; 2 *tot — achterlaten*; *pro* —, om iets niet te vergeten; 3 *eene — ter Griffie van de rechtbank inleveren*; — *van toelichting*, b.v. bij een wetsontwerp: de motiveering, den uitleg, de gronden gevend; — *van antwoord*, antwoord op het voorloopig verslag, dat is uitgebracht over een wetsontwerp; —**boekje** (*opschrijf-*), o. —s; —**werk** (*geheugenwerk*), o. gmv.

Memorisa'tie (*van-buiten-leering*), v. gmv.

Memoriseeren (*van-buiten-leeren*). (s = z).

Mem'phis, o. aardr. de oudste stad van Egypte, hoofdstad van het z.g. oude rijk met een tempel voor den Apis.

Mena'ge (Fr. *huishouding, huishouden*; *huishoudelijkheid*; *voeding*; inz. mil. *soldatenkost, -keuken*), v. gmv.

Menageeren (*sparen, ontzien*): *zich* —, z. in acht nemen, z. sparen met het oog op de gezondheid.

Menagè're (Fr. *huishoudster*; *plat étui voor naalden enz.*), v. —s.

Menagerie' (Fr. [*wilde*]*beestenspel*; *diergaarde, verzameling van levende wilde dieren*), v. —s, —ën.

Mendican'ten-orde, v. —n; zie Bedelorde.

Mene', thekel', uphar'sin, d.i. geteld, gewogen en den Perzen gegeven: woorden door een geheimzinnige hand op den muur der zaal van Bel'sazar geschreven op diens laatste feestmaal (538 v. C.). Bijbel. Daniël 5 : 25.

Meneer' (*mijnheer*; [mar.] *aanspreektitel van minderen tegenover officieren en* [mil.] *van hooggeplaatste officieren tot lager geplaatste en van officieren van denzelfden rang onderling*), m. —en.

Menela'us, jongere broeder van Agamemnon, en koning van Sparta. (me = mee).

Menestreel' (*iemand, die in dienst van een voornaam edelman, b.v. van een vorst, de muziek beoefende*; *rondtrekkende adellijke zanger*; later: *gezel van den troubadour*; nog later: *rondreizend muzikant*), m.—streelen; ook: Minstreel, Meistreel.

Men'gel (*oude vochtmaat, thans als melkmaat 1 L., vroeger als oliemaat 1.21 L., als brandewijnmaat 1.53 L.*), o. mengelen.

Men'geldichten (*dichtstukken van gemengden aard*), o. mv.: *de — van Staring*.

Men'gelen (*mengen, vermengen, dooreenmengen*), mengelde, heeft gemengeld; —**ing** (*het mengelen*; fig. *iets, dat gemengd is*), v. gmv. in de laatste bet. mv. —en: *een — van blijdschap, v hoop en vrees*; *een — van kleuren*; opstellen van allerlei aard: *letterkundige —en, geschiedkundige —en*; —**klomp** (*baaierd, chaos*), m.; —**moes** (*allegaartje, rommelzoo, samenraapsel*), o. gmv.; —**werk** (*letterwerk v. allerlei aard*), o. gmv.; z. Miscellaneën.

Men'geltaal of **Meng'taal** (*taal, samengesteld uit verschillende talen*), v. —talen: *de —talen van West-Indië*; *het Neger-Spaansch, een — van Spaansch, Portugeesch, Nederlandsch en Negerdialecten*.

Men'gen (*dooreendoen, onder elkaar werken*), mengde, heeft gemengd: *oliën* —, *wijnen* —; bij uitbr. *koffie* —, *thee* —; fig. *zich in een gesprek* —, er deel aan nemen; *zich in een twist* —, zich er mede bemoeien.

Men'gingrekening (*zekere rekenwijze*), v.: de — leert bepalen: 1o. hoe groot de gemiddelde prijs moet zijn bij 't dooreenmengen van waren van koffie, wijn enz.; 2o. hoeveel men van elke soort moet nemen om een mengsel van een bepaalden prijs te doen ontstaan.

Meng'sel (*stof, massa, waarin verschillende bestanddeelen vermengd zijn*; handel. *koopwaar, die verkregen is door eenige hoeveelheden van diversen prijs met elkaar te ver-*

mengen), o. mengsels: *een — van Sp. en Italiaansche wijnen, een — van riet- en beetwortelsuiker*: fig. vermenging: *een — van leugens en waarheid.*

Men'hir (Bretagne: *hooge, langwerpige steen, dienende als grafzuil*), v. —s: *men vindt er de —s in een kring, ook in een rij.*

Me'nie (uit het Lat. *minium*: *roode kleurstof, van loodoxyde bereid, een soort van dekverf; loodvermiljoen*), v. gmv.

Me'niën (*met menie verven of bestrijken*), meniede, heeft gemenied: *ijzer —.*

Me'nig (*meer dan één, veel*), onbep. telw. altijd gevolgd door een zn. in het enkelv.: *— mensch, ik heb er — uur doorgebracht*, verscheiden uren.

Me'nigeen (*een aantal personen*), onbep. vnw.: *deze zwemmer heeft — gered.*

Me'nigerhande, me'nigerlei (*van vele soorten*), bn. en soortgetal.

Me'nigmaal (*verscheiden malen*), bw.: *ik heb er u — ontmoet*, dikwijls; *— heb ik u gewaarschuwd*; ook, —werf, zie ald.

Me'nigte (*groote hoeveelheid, groote schaar van menschen, dieren, planten, delfstoffen enz.*), v. —n: *een ontelbare —; de groote —*, het publiek, de massa; *koeien en paarden in —, een — boomen, turven, huizen enz.*

Me'nigvoud (*verscheiden malen*), bw.: *zelfs de deugdzaamste valt —.*

Menigvou'dig, meestal: **Menigvul'dig** (1 *talrijk, veel*; 2 *overvloedig*; gevormd naar het Lat. *multiplex*), bn. en bw.: 1 *onze —e gebreken*; *God vergeeft —*; 2 *een —e oogst*; **—heid** (*talrijkheid, overgroote hoeveelheid*), v. gmv.: *de — uwer bezigheden*; *de — onzer plichten.*

Me'nigwerf (*menigmaal*), bw.: *ik heb den zieke — bezocht*, vaak, dikwijls, dikwerf.

Meningi'tis (Cerebro-Spinalis) (*nekkramp*; [*besmettelijke*] *ontsteking en ettering v. h. ruggemerg en hersenvlies*), v. gmv.

Menist' 1 (*doopsgezinde, aanhanger van de leer ook door Menno Simonsz.* (1496—1561) *voorgestaan, die tot 1536 pastoor was van het Friesche dorp Witmarsum*), m. —en; ook: **Mennoniet'** en **Mennonist'**; zie Baptist; **2** (*doopsgezind*), bn.: *die familie is —.*

Menis'tenblauw (*hemelsblauw*), bn.; als zn. o.; **—boterham** (*sneetje geboterd brood, met een beschuit belegd*), v. —hammen; **—bruiloft** (*eenvoudige, stille bruiloft*; scherts. *ledigen van een beerput*), v. —bruilofter; **—hemel** (scherts. *naam der Vechtboorden in de 18e eeuw*), m.: deze boorden waren destijds met fraaie buitenplaatsen van Menisten bezet en wel tusschen Loenen en Maarssen.

Men'nekes (O.-I. *soldaten, manschappen*), m. mv.: *onze — op Atjeh*; gmz.

Men'nen (*met den toom besturen*), mende, heeft gemend: *een paard —, een vierspan —*; fig. *de volksmenigte —*, leiden, zie Volksmenner.

Mennoniet' (*doopsgezinde*), m. —en, zie Menist.

Mensch (*het hoogst begaafde wezen op aarde*), m. —en: *een oud —, een jong —, de — is sterfelijk*; *de — is begaafd met rede, wil, spraak enz.*; zegsw. *onder de —en komen*, aan het maatschappelijke, sociale leven deelnemen; *kinderen worden —en*, volwassen lieden; spreekw. *De — wikt, en God beschikt*, zie Beschikken; Bijb. *den ouden — afleggen, den nieuwen — aandoen*, zich zedelijk beteren; scherts. *den inwendigen — versterken*, voedsel gebruiken; onzijdig: *het arme —*, vooral van een vrouw in medelijdenden zin; zie ook: Bosch—, Jong—, Oer—.

Mensch'aap (*aap van de meeste ontwikkeling*), m. —apen; zie: Gorilla, Gibbon, Chimpansé, Orang-oetan.

Mensch'dom (*het menschelijk geslacht*; *al de levenden en dooden samen*), o. gmv.

Men'schelijk (*van den mensch, den mensch eigen, den mensch betreffende*; fig. *welwillend, humaan*), bn. en bw.; —er, —st: *het — lichaam, de —e natuur, de —e samenleving, een —e zwakheid, dwalen is —*; *het — oogpunt*, vrees voor het oordeel van een ander mensch; fig. *de overwonnenen — behandelen*; verg. Onmenschelijk.

Men'schelijkerwijze (*als onder menschen gewoonte is*), bw.: *— gesproken*, volgens den gewonen menschelijken gedachtengang.

Men'schelijkheid (eig. *het menschelijk-zijn, in goeden zin*; *humaniteit*), v. gmv.: *— is menschlievendheid, minzaamheid*; *den gevangen vijand met — behandelen*, welwillendheid, zachtheid.

Men'scheneter (*wilde, die zich soms voedt met menschenvleesch*), m. —eters; zie Anthropophaag en Kannibaal.

Men'schengeslacht (*het menschdom, generatie*), o. —geslachten: *het eene — komt op, en het andere gaat te niet.*

Men'schenhaai (*een der grootste soorten van haaien, ± 4,5 M. lang*), v. —en: *de — leeft in alle groote zeeën der gematigde en der heete zône en verslindt menschen.*

Men'schenhaat (*afkeer van menschen*), m. gmv.; **—hart** (*het hart eens menschen*; fig. *menschelijk gevoel*), o. —en; **—hater** (*misanthroop*), m. —s; **—kenner,** m. —s; **—kennis** (*duidelijk begrip van het wezen en het karakter v. d. mensch*), v. gmv.; **—kind** (eig. *kind der menschen*, nl. *de mensch*), o. —kinderen; **—liefde** (*philanthropie*), v. gmv.; **—offer** (*offer, waarbij nl. één of meer personen worden gedood*), o. —s; **—paar,** o. —paren: *het eerste —*, nl. *Adam en Eva.*

Men'schenras (*groep of soort van 't menschelijk geslacht*), o. —rassen: *er zijn vijf hoofd-—sen*: het blanke, het gele, het zwarte, het bruine (Maleiers) en het roode (Indianen): *het Kaukasische of blanke —, het Mongoolsche of gele —, het Negerras of zwarte — enz.*; er zijn nog bijrassen, als: Hottentotten, Bosjesmannen, Australnegers, Papoea's, Dravida's enz.; **—roof** (*misdrijf, bestaande in het rooven van menschen, om ze als slaven te verkoopen, bijv. in Midden-Afrika*), m. gmv.; **—schuw** (*omgang met menschen mijdend*), bn.; —er, —st; **—vrees** (*vrees of afschuw voor menschen*), v. gmv.; **—vriend** (eig. *vriend der menschen*; *iem., die er naar streeft, het geluk zijner medemenschen te bevorderen*; *philanthroop*), m. —en; **—waarde** (*zedelijke waarde van den mensch*), v. gmv.; **—wereld** (*de gezamenlijke mensch-*

heid in rassen verdeeld), v. gmv.; verg. Menschenras; —**werk** (*het werk, de arbeid der menschen*), o. gmv.: *alle — is onvolmaakt.*

Mensch'heid (1 *de hoedanigheid van mensch te zijn, de menschelijke natuur*; 2 *al de thans en ook vroeger levende menschen*; inz. *het levende menschelijke geslacht*), v. gmv.: 1 *de godheid en — v. Christus*; 2 *de geschiedenis der —*; *tot heil der —*; verg. Menschdom.

Mensch'kunde (*kennis van den mensch*; ook: *kennis van het menschelijk hart*), v. gmv., zie Anthropologie; —**kun'dig** (*den mensch naar zijn aard kennende, menschkunde bezittende*), bn.: *een —e opmerking*; —**lie'vend** (*liefderijk, humaan*), bn. en bw.: — *hulpbetoon, een — hart*; —**lie'vendheid** (*philanthropie*), v. gmv.; —**paard,** o. —en, zie Centaur; —**stier,** m. —en, zie Minotaurus; —**waardig,** bn. en bw.: *een — bestaan*; — *wonen*; —**wording** (*het mensch-worden*), v. gmv., zie Incarnatie.

Mens sa'na in cor'pore sa'no (Lat. *Een gezonde ziel in een gezond lichaam*).

Mensuur' (*tijdmaat*; muz. *onderlinge verhouding der tonen*; ook: *de bepaalde wijdte van orgelpijpen in verhouding tot haar lengte*). v. gmv. (s = s).

Ment, v., zie Munt (plant).

Mentaal' (*in* [of: *van*] *den geest*; *in de gedachte*; van een gebed: *in stilte, niet met de lippen*), bn.

Mentaliteit' (*manier van denken en voelen*; *geestesrichting, -gesteldheid*), v. gmv.: *de Turksche — in zake de gewonden, die op het slagveld liggen.*

Menteneeren, zie Mainteneeren; spreekt. *Mentineeren.*

Menthol' (*extract van pepermuntolie*), v.

Men'tie (*melding, gewag*), v. gmv.: — *maken van iets*, gewag maken; ook: aanstalten maken. (tie = sie).

Mention' honora'ble (Fr. *eervolle vermelding b.v. op een tentoonstelling*), v. gmv.

Mentionneeren (*vermelden, gewagen van*).

Men'tor, myth. Athene of Minerva in de gedaante van Mentor, den ouden vriend van Odysseus of Ulysses; — begeleidde Tele'machus op zijn reis naar het hof van Nestor en dat van Menelaüs, om zijn vader Ulysses te zoeken; fig. opvoeder, leermeester, wijze leidsman of gids, ervaren raadgever.

Menu' ([*geschreven of gedrukte*] *spijskaart*; *lijstje der gerechten bij een dîné*), o. menu's; menuutje, o. —s.

Menuet' (*langzame, statige, afgemeten ouderwetsche Fransche dans in* $^3/_4$ *maat*, ook, *de muziek*), v. —ten: *de — was zeer in den smaak in de dagen van Lodewijk XIV.*

Mep (klankn. *klap of slag*), m. meppen: *iemand een — geven*, oorvijg, slag. gmz.

Mephis'to, m.: — is de lichtschuwe, de verleider, de duivel; ook, Mephisto'pheles.

Mephi'tisch (*stiklucht bevattend, stinkend, verstikkend, verpestend*), bn.: *eene — e lucht.*

Mep'pen (*fel en onverwacht slaan, een mep geven*), mepte, heeft gemept: *iem. op zijn rug —*; *honden of katten —*, doodslaan; zie Mep.

Mépri'se (Fr. *dwaling, vergissing*), v. —s.

Mercantiel' (*wat den koophandel betreft*; *van koopmansgeest getuigend*; *koopmans..*), bn.

Merca'tor, m. eig. *Gerard Kremer, 1522—'94*, ontwerper van de kaarten van wassende breedte, d. i. waarop de meridianen en parallellen als rechte lijnen geteekend zijn; —**-projectie** (*wijze van kaartteekenen naar de methode van Mercator, vooral in gebruik voor zeekaarten*), v. gmv. (j = j).

Mercenair' 1 (Fr. *bereid voor loon te dienen*), bn.; **2** (*loondienaar, huurling*), m. en v. —s.

Merci' (Fr. *dank, dank je*), bw.: — *bien*, ik dank u zeer.

Mercu'rius 1 (1 myth. *god v. den koophandel en van de dieven*; — is ook de bode der goden: hij heeft gevleugelde voeten en een staf in de hand; ook Hermes; 2 *naam van een planeet*), m.: 1 *een tempel van —*; 2 *de planeet —*; **2** (scheik. *kwikzilver*), o.

Mercuur' (*Mercurius*), m. (bet. **1**), o. (bet **2**).

Mè're (Fr. *moeder*; *aanspreektitel van een zuster*), v. —s; zie Bijlage **I.**

Me'rel (*zwarte lijster*), v. —s; ook, Meerle.

Me'ren (*een schip vastleggen met een kabel en wel aan een paal, dukdalf of ring*), meerde, heeft gemeerd; zie Meerpaal.

Merg (*weeke, niet vloeibare, maar vettige stof in holle beenderen*), o. gmv.: *een —been* of *e. —pijp*, z. Pijpbeen; zegsw. *dat dringt door — en been*, dat raakt het hart, het binnenste, dat dringt tot in de ziel; *hij is edelman in — en been*, door en door; *hij heeft — in de knoken*, is een pittig man; ook, van planten: —*stengels*; spreekt. *Murg.*

Mer'gel (delfst. *een soort van kalkstof, een mengsel van klei en koolzure kalk*), v. gmv.; ook: —**aarde** (*vettige kalksteenaarde, dienend tot bemesting*), v. gmv.; —**achtig** (*als mergel, overeenkomende met mergel*), bn.; —**blok** (—*steen*), o. —ken: *de —ken dienen tot het maken van fondamenten, en in Limburg ook tot het bouwen van muren*; —**groeve** (*groeve, waar mergel uit gegraven wordt*), v. —n; —**kalk** (*kalk, verkregen door het branden van mergelsteen of mergelspecie*), v. gmv.; —**put** (*put, waarin mergel bewaard wordt*), m. —ten; —**steen** (*zachte natuursteen, die in blokken verwerkt wordt*), o.

Merg'lepel (*lepel met kleinen bek en langen steel, om merg uit een mergpijp te halen*), m. —lepels; —**pijp** (*hol runderbeen, gevuld met merg*), v. —pijpen.

Meridiaan' (aardr. *middagcirkel, middaglijn, denkbeeldige halve cirkel, op de oppervlakte der aarde, loopende van de N.- naar de Z.-pool*), m. —anen: *de nul-—*; *de koperen — a. d. globe.*

Meridionaal' (*zuidelijk*; *loopend van N. naar Z.*), bn.: —*nale bergketens.*

Me'rinos 1 (*Spaansche schapen met zeer fijne wol*), m. mv.: *kudden van — trekken rond op de hoogvlakten van Spanje*; **2** (*soort van glanzige, lichtgekeperde kleedingstof, geweven van de bijzonder fijne wol van Spaansche schapen*), o. gmv.

Me'rinossen (*van merinos gemaakt*), bn.: *een — rok, een — jakje, een — japon.*

Me'rinoswol (*wol van het merinosschaap*), v.

Merk (1 *kenteeken*; 2 *keur op goud en zilver, stempel*; 3 *kaartje, lootje, bewijs van toegang*; 4 *naam van wijnen, van sigaren*), o. —en: 1 scheepst. *de stuurman let op de —en aan den wal bij het naderen der haven*; *een — op linnengoed*, b.v. één of meer letters; *het — eener firma op af te zenden goederen*; 2 *naar het gehalte der edele metalen verschillen de —en*; *lange lijzen met zes —en* (C. O.); *op dezen brief uit het buitenland staan meerdere —en*, zie Postmerk; 3 *het —je voor den schouwburg te bewaren*, vero.; 4 *kent ge eenige goede —en van Bordeauxwijn?*; *in dien sigarenwinkel heeft men eenige goede —en, maar ze zijn niet goedkoop.*

Merkaton' (*groote, gele perzik*), v. —s.

Merk'baar (*te bespeuren*), bn. en bw.; —der, —st: *een —bare verandering*; *de dagen lengen in Februari —*; *de zieke gaat — achteruit.*

Mer'kel (*stuk hout of ijzer tot ondersteuning van een opengezet luik*), m. —s.

Mer'kelijk (*aanmerkelijk, belangrijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — verlies*; *alles was er — veranderd, hij was — ouder geworden*, blijkbaar, kennelijk.

I. Mer'ken (*van een merk voorzien, met een merk teekenen*), merkte, heeft gemerkt: *een kist —, een vat —, het vee —, linnen —*; *boomen —*, d. i. van een rood cijfer voorzien op den deels ontschilden stam; etymologisch hetzelfde woord als Merken **II.**

II. Mer'ken (*bemerken, bespeuren*), merkte, heeft gemerkt; zie Bemerken.

Mer'kenwet (*wet v. 1893 houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken*), v.

Merk'garen (*rood garen om linnen te merken*), o. —s; —**inkt** (*inkt, om te merken*), m. —en; —**katoen** (*roode katoendraad, waarmee men linnengoed merkt*), o. gmv.; —**lap** (*letterlap v. meisjes*), m. —pen; —**letter** (*letter op linnengoed*), v. —s; —**paal** (*scheidspaal*), m. —palen; —**steen** (*grenssteen*), m. —en; —**teeken** (*kenteeken*), o. —s, —en; —**teekenen** (*van een merkteeken voorzien, met een merk teekenen*), merkteekende, heeft gemerkteekend.

Merkwaar'dig (*belangrijk, vol beteekenis*), bn.; —er, —st, ook, meer en meest —: *een —e gebeurtenis*; —**waar'digheid** (*merkwaardige zaak*), v. —heden: *de —heden van een stad.*

Me'ro ju're (Lat. *naar zuiver recht*). (j = j).

Merovin'gers (gesch. *afstammelingen van koning Meroveus*, 451—447 n. C.), m. mv.: de — regeerden tot 752; Pepijn de Korte, 752—768, maakte een einde aan hun regeering.

Mer'rie (*wijfjespaard*), v. —s, —riën; —**veulen** (*vrouwelijk veulen*), o. —s.

Merveilleus' (*wonderbaar*), bn. en bijw.; —leuzer, —t.

Mer'wede-kanaal' (aardr. *nieuwe waterweg van Amsterdam naar den Rijn*), o.: het — loopt O.-waarts van de oude Keulsche vaart, het gaat uit van het Noordzeekanaal en loopt langs Breukelen naar Utrecht, voert langs Vreeswijk naar het Zederikskanaal en naar Gorinchem, verder naar de Merwede.

Mes (*werktuig om te snijden*), o. messen: *het hecht, het scherp, de rug, de punt van een —*; naar den dienst: *brood—, hak—, kap—, keuken—, ploeg—, scheer—, snoei—, voorsnij—*; zie ook: Knijf, Knip—, Temper—, Zak—; zegsw. *is er iets voor het —?* d. i. te eten; *zijn —(je) snijdt van twee kanten*, hij verdient dubbel; *iem. het mes op de keel zetten*, iets afdreigen; *onder het — zitten*, geschoren worden, fig. ook: een examen of onderzoek ondergaan; bij uitbr. scherp stalen schijfje, waarop de balans zich beweegt.

Mésallian'ce (Fr. *huwelijk beneden iemands stand*), v. mésalliances.

Mésallieeren, zich (*beneden zijn stand huwen, een mésalliance doen*).

Mes'igit (O.-I. *Mohammedaansch bedehuis meestal midden in de gemeente*), v. —s; ook Missigit, Mesdjid. (g = g).

Mesmeris'me (*de leer van Dr. Mesmer*, (1734—1815): [*leer van het*] *dierlijk magnetisme*), o. gmv.

Mesopota'mië (Bijb. eig. *het land tusschen de rivieren*, nl. *tusschen den Euphraat en de Tigris*), o.; thans, Tweestroomenland.

Mesquin' (Fr. *bekrompen, kleingeestig, pietluttig*; *krenterig, armzalig*), bn.

Mesquinerie' (Fr. *karigheid, vrekkigheid*; *kleingeestigheid, bekrompenheid*), v.—rieën.

Messagerie' (Fr. *expeditiekantoor, bestel- en vrachtgoederenkantoor*, ook *voor het vervoer van reizigers*), v. —s, —rieën: —*s maritimes*, (Fransche) stoomvaartmaatschappij.

Mes'se(n)koker (*koker of scheede voor één of meer messen*), m. —kokers.

Mes'selegger (*toestelletje om het tafelmes op te doen rusten*), m. —leggers.

Mes'senbak (*bak tot berging der tafelmessen*), m. —bakken; —**handel** (*handel in allerlei soort van messen*), m. gmv.; —**lade** (*lade tot berging v. tafelmessen*), v. —laden; —**maker**, m. —s; —**mandje** (*mandje voor tafelmessen*), o. —s; —**slijper** (*iem., die messen slijpt*; *werktuig tot het slijpen van messen*), m. —s.

Mes'scheede (*koker of foedraal voor één mes*), v. —scheeden.

Messiaansch' (*op den Messias betrekking hebbende*), bn.: *een — gedicht, —e profetieën*; *de —e verwachting*, Israëls hoop op een toekomstig heil.

Messia'de (*heldendicht over den Messias, Messiasdicht*), v. —s: de — v. d. Duitschen dichter F. G. Klopstock werd in 1733 voltooid.

Messianiteit' (*het zijn van Messias*), v.: *de — van Jezus.*

Messi'as (Hebr. *de Gezalfde*; *de Verlosser, de Heiland*), m.; zie Christus.

Messidor' (Fr. revolutie: *10e maand of Oogstmaand, van 19 Juni—18 Juli*), m. gmv.

I. Mes'sing (*geelkoper, een legeering van 70 a 80 % koper en 30 a 20 % zink*), o. gmv.

II. Mes'sing (timm. *uit'stekend bewerkt gedeelte, uitsprong op den kant eener plank, welke sluit in de groef van een andere plank*), v. —en.

Mest (*meststof*), m. ook, **Mist**, m. —en: *er*

is paarden—, koeien—, schapen—, vogel— of *guano, en stal—*, ook Kunstmest.

I. Mes'ten (*bemesten; het land vruchtbaar maken door er mest op te brengen*), mestte, heeft gemest: *een akker, een tuin —.*

II. Mes'ten (*vetmesten van vee*), mestte, heeft gemest: *varkens —*; zie: Vetmesten en Mestvee.

Mest'hoop (*stapel mest, mestvaalt*), m. -en.

Mesties' (*kleurling: kind van een blanke en een Indiaansche* of *van een Indiaan en een blanke vrouw*), m. en v. mestiezen.

Mest'kalf (*kalf, dat vetgemest wordt of is*), o.—kalveren; evenzoo: **—koe,** v.—koeien.

Mest'kar (*kar of wagen tot het vervoer van mest*), v. —karren; **—kever,** m. —s, zie —tor; **—put** (*gemetselde diepe open bak tot opberging van stalmest*), m. —ten; **—stof** (*al, wat als mest kan dienen*), v. —stoffen; **—tor** (dierk. *bladsprietig insect*), v. —torren: *de groote — leeft vooral in paardenmest*; **—vaalt** (*mesthoop*), v. —en, zie Vaalt; **—varken** (*dat* nl. *vetgemest wordt*), o. —s; **—vee** (*vee, dat gemest is of wordt*), o. gmv., zie Slachtvee; **—vork** (*riek met drie tanden, waarmee men in den mest werkt*), v. —en, zie Greep; **—wagen** (*boerenwagen tot vervoer van mest*), m. —s.

I. Met, 1 vz.: *schrijven — een pen,* door middel van; *— iemand gaan,* hem vergezellen; *— geweld,* door; *laat hem — vrede,* in; *— iets bezig zijn,* aan; **2** bw.: *de schuit wordt van den wal gestooten, — komt een knaap geloopen* (Staring), tegelijkertijd, op datzelfde oogenblik.

II. Met (*gehakt varkensvleesch, worstvleesch*), o. gmv.; zie Metworst.

Me'ta (It. *helft*), v.: *—conto,* halve rekening.

Metaal' (Fr. *klasse v. elementen* inz. *als delfstof voorkomende*), o. metalen: *platina, goud, zilver is edel —; koper, tin, ijzer, lood is onedel —.*

Metaal'ader (*aardader, waarin metaal gevonden wordt*), v.—aders, -aderen; **-draad** (*draad van metaal*), **1** (*voorwerpsn.*) m. —draden, **2** (*stofn.*), o. gmv.; **—draadlamp,** v. —en; **—gieter** (*werkman, die metaal smelt en giet*), m. —s; **—gieterij** (*het gieten van vloeibaar metaal*; ook: *de werkplaats of fabriek*), v. —en; **—industrie** (*industrie, waarin metaal als grondstof wordt gebruikt*), v. —ën: *de — bloeit in Engeland en in Duitschland*; **—warenfabriek** (*fabriek, waarin allerlei metalen huisgerei vervaardigd wordt*), v. —fabrieken.

Metachronis'me (*fout in de tijdrekening, doordat men iets op een te laten tijd laat plaats hebben*), o., verg. Anachronisme.

Meta'len (*van metaal*), bn.: *het — Kruis,* eereteeken van 1830—'31, vervaardigd uit het metaal van veroverd veldgeschut.

Metalliek' 1 (*metaalachtig; metaal bevattend*), bn.; **2** ([*Oostenrijksch*] *staatseffect, waarvan de uitbetaling der rente en de aflossing in zilver moet geschieden,* meestal in het mv.), m. —lieken.

Metalloï'de (*op metaal gelijkend element*), o. —loïden: *er zijn 15 —n, als zwavel, phosphor, kiezel enz.*

Metallurgie' (*de wetenschap der ertsen en van hun smelting en bewerking*), v. gmv. (g = g).

Metamorpho'se (*omvorming, herschepping*), v. —n, zie Gedaanteverandering; **—morphoseeren** (*herscheppen, van gedaante doen veranderen, omvormen*).

Metaphoor' (stijl: *troop v. d. overdracht, van de meest directe beeldspraak*), v. -phoren: de — stelt het beeld terstond in de plaats der eigenlijke voorstelling, b.v. *de kameel is het schip der woestijn, het riet is een speeltuig der winden*; ook: Meta'phora.

Metapho'risch (*overdrachtelijk, zinnebeeldig, figuurlijk*), bn. en bw.: *het — gebruik der woorden* b.v. *de gouden zon, de Alpen gloeien.*

Metaphy'sica (*bovennatuurkunde; leer van het bovenzinnelijke*), v. gmv.

Metaphy'sisch (*bovenzinnelijk*), bn.

Meta'thesis (spraakk. *letteromzetting, letterkeer*), v.; bv. in: *gort* (grut), *dertien* (drie-tien), *naald* (nadel). (th = t).

Meteen' (*terstond, tegelijkertijd, dadelijk*), bw.: *ik kom —, ik help u —, tot —.*

Metempsycho'se (*zielsverhuizing*), v. gmv.: de — is een oude leer, volgens welke de menschelijke ziel uit het eene lichaam in het andere (planten, dieren, menschen) zou overgaan; zie Apis. (psy = psie).

Me'ten (*met een maat de lengte, de oppervlakte of den inhoud van iets bepalen*), mat, heeft gemeten: *garen en band —, een akker —, een schip —, graan —, steenkolen —, melk —*; zegsw. *iem. den rug —,* hem ranselen met een stok; *met twee maten —,* partijdig zijn, onderscheid maken; *zich met iem. —,* strijden met iem., wedijveren met iem. in kennis enz.; *dat zeeschip meet 6500 ton,* heeft een inhoud van; **—ing** (*het meten*), v. —en: *na, bij, volgens —.*

Meteoor' (in het alg. *luchtverschijnsel*; inz. *vallende ster, meteoorsteen, aërioliet, stuk van een uiteengesprongen hemellichaam in de aardsfeer terecht gekomen*), m. —oren: *te Weenen is een museum van meteoren.*

Meteoor'steen (*meestal ijzerrijke op de aarde gevallen meteoor*), m. —steenen.

Meteor(ol)iet' (*meteoorsteen*), m. —en.

Meteorologie' (*weerkunde of kunde van de dampkringsverschijnselen*), v. gmv.: *een der afdeelingen der — is de* Klimatologie.

Meteorolo'gisch (*weerkundig; door de, betrekking hebbende op de, ingericht voor de meteorologie*), bn.: *—e waarnemingen; het Koninklijk Nederlandsch — instituut te De Bildt.*

I. Me'ter (Lat. *mater* d. i. moeder: *peet, vrouw, die een kind ten doop houdt, doopmoeder, peettante*), v. meters.

II. Me'ter (*lengtemaat, ± 40-millioenste deel van den omtrek der aarde, gemeten over de beide polen*), m. —s: *de — is de grondslag van het metrieke stelsel van maten en gewichten*; verder: *de vierkante — of M^2, en de teerling of kubieke — = M^3.*

Met'gezel (*iem., die een ander vergezelt; makker, reisgenoot*), m. —gezellen.

Methaan' (*mijngas, moerasgas*), o. gmv.

Metho'de (*vaste, weldoordachte manier van*

handelen; *wijze van werken of onderwijzen volgens een plan*; *leerwijze*; ook: *boek met een leerwijze*), v. methoden, methodes: *een teeken—, schrijf—, lees—*; *de Berlitz—, de Fröbel—, de — Chevé*.

Methodiek' (*leer der methode*), v. —en.

Metho'disch (*volgens een bepaalde methode*; fig. *ordelijk, geregeld*), bn. en bw.

Methodist' (*lid eener godsdienstsekte onder de Christenen in Engeland en N.-Amerika*), m. —en: zie Wesleyaansch.

Methodologie' (*methodenleer*), v. gmv.

Methu'salem of Methu'salach, Bijbelsche persoon, die volgens Gen. 5 : 27 den ouderdom van 969 jaar zou bereikt hebben; zegsw. *al werdt ge zoo oud als —*, stokoud.

Methyl'alcohol (*houtgeest, houtalcohol*), m. gmv.: de — wordt gebezigd tot het bereiden van verven en brandspiritus, en is zwaar vergiftig.

Meticuleus' (Fr. *angstvallig-nauwgezet, scrupuleus*; *peuterig-precies, pietluttig*), bn. en bw.

Metier '(Fr. *handwerk, ambacht, bedrijf, beroep*), o. metiers.

Metony'mia (stijl: *troop der overnoeming*), v. —'s: b.v. wij lezen Vondel; hij werd door het lood, door het staal getroffen; hij dronk den giftbeker; dit huis betaalt hooge belasting; de heele stad was op de been.

Metony'misch (stijl: *bij overnoeming*), bn. en bw.: *het — gebruik van een woord*.

Metriek' 1 (*wat tot den M. of de el behoort, er mede in betrekking staat*), bn.: *het —e stelsel*, het 10-deelig stelsel van maten en gewichten, met den M. als grondslag; zie Maten en Gewichten; **2** (dichtk. *leer van den versbouw, leer der versmaten*; muz. *leer v. d. maatsoorten èn den periodenbouw*), v. gmv.

Me'trisch (*in verzen, in gebonden stijl*), bn. en bw.: *de Ilias van Homerus in —e vertaling door C. Vosmaer*, waarbij de oorspronkelijke versmaat behouden is.

Metrologie' (*leer der maten en gewichten*), v.

Metrome'ter (muz. *maatmeter*), m. —meters: de — is een klein uurwerkje, dat met een slinger zeer juist de maat der muziek aangeeft: de uitvinding is van 't jaar 1816.

Metronoom' (*metrometer*), m. —omen.

Metropoliet', m. —en; ook: Metropolitaan.

Metro'polis, v. —sen: *Alkmaar, de N.-H. — (C. O.)*; zie Metropool.

Metropolitaan' (*aartsbisschop, aan het hoofd van een kerkprovincie staande*), m. —anen: ook, Metropoliet; zie Suffragaan.

Metropolitaansch' (*aartsbisschoppelijk*), bn.

Metropool', —po'le, metro'polis (d. i. *moederstad*; oudtijds: *hoofdstad van een [kerk]provincie, zetel van een metropolitaan*; nu ook: *wereldstad*), v.—polen.

Me'trum (*maat, versmaat*), o. metra.

Met'selaar (*iem., wiens beroep het is te metselen*; *maker v. metselwerk*), m. —laren, —s.

Met'selaarsbaas (*metselaar, die een eigen zaak heeft*), m. —bazen; —**knecht,** m. —s; —**werk** (*het werk v. e. metselaar*), o. gmv.

Met'selen (*uit steen en kalk arbeiden, iets opbouwen*), metselde, heeft gemetseld: *een muur —*; *hij metselt goed, vlug*.

Met'selhamer (*bikhamer*), m. —hamers; —**kalk** (*kalk om te metselen, metselspecie*), v. gmv.; —**specie** (*mortel*), v. gmv.; —**steen** (*een baksteen*), m. —steenen; —**werk** (*te metselen of gemetseld werk*), o. gmv.

Met'ten (R.-K. uit Lat. *horae matutinae*: *morgenuur*, bij uitbr. *gebeden in het morgenuur*), v. mv.: de — maken met de lauden het eerste gedeelte van het dagelijksche breviergebed uit; zegsw. *iemand de — lezen*, hem streng berispen, hem kapittelen, hem zijn plicht voorhouden, verg. Levieten; *korte — maken*, weinig omslag met iets maken, een zaak kort afdoen; in de volkst. *korte wetten maken*.

Metterdaad' (eig. *met der daad, met of door een daad*), bw.: *zich — belachelijk maken*, werkelijk, d. i. door een daad of door daden; —**haast'** (eig. *met der haast, in haast, spoedig*), bn., vero.; —**tijd'** (eig. *met der tijd*; *allengskens*), bw.: *alles komt — terecht*, gaandeweg, na verloop van zekeren tijd; —**woon'** (eig. *met der woon*), bw.: *zich — ergens vestigen*.

Met'tray, o., Nederlandsche kolonie van weldadigheid voor verwaarloosde knapen, gelegen in de gemeente Gorssel bij Zutphen; zie Nederl.-Mettray.

Met'worst (*worst van met*, zie Met **II.**; *varkensworst*), —worsten: zegsw. in Drente: *met een — naar een zij spek willen gooien*, d.i. een spiering uitwerpen om een kabeljauw te vangen.

Meu'bel (*stuk huisraad*), o. —en of —s: *moderne —s van eikenhout*; zegsw. *hij is een onnut —*, iemand, die nergens voor deugt, een onnut mensch; —**en** (*meubileeren*), meubelde, heeft gemeubeld: *een kamer, een huis —*; —**gordijn** (*zwaar overgordijn in een zaal*), o. —en; —**magazijn** (*groote winkel van gemaakte meubelen*), o. —en; —**maker** (*fabrikant of werkman, die huismeubels maakt*), m. —s.

Meubilair' (*huisraad*), o. gmv.: *het — van een kamer*, de verschillende meubels eener kamer; ook, Mobilair.

Meubileeren (*van huisraad of meubels voorzien*): *een huis —, een kamer —*; spreekt. *Meubleeren*.

Meublement', o. —en; zie Ameublement.

Meug (*lust, zin, smaak*: van *meugen* voor *mogen*, smaak of lust hebben in, b.v. *dat mag ik niet*, die spijs, dien drank lust ik niet), v.: *tegen heug en —*, erg tegen zijn zin, met grooten tegenzin; *ieder zijn —*, smaak, lust.

Meui (*moei, tante*), v. —en; gew.

Meuk (*het meuken*), v.: *in de meuk staan*, week of zacht worden; *stokvisch in de — zetten*.

Meu'ken (1 *zacht doen worden*; 2 *zacht worden*), meukte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gemeukt: 1 *halfrijpe appels —*, ze in broeiend hooi stoppen, om ze te doen rijpen; 2 *de gort staat te —*.

Meu'len, m. —s; in de volkst. voor Molen.

Me'um et tu'um (Lat. *het mijn en dijn*).

Meun (dierk. *bronsachtig bruine visch der Noordzee, eenigszins lijkende op een kwabaal*), m. —en: *het vleesch van den — is niet eetbaar.*

I. Meu'zelen (*lekkere beetjes proeven, peuzelen, smullen*), meuzelde, heeft gemeuzeld.

II. Meu'zelen (*vuilmaken*), meuzelde, heeft gemeuzeld.

Mevrouw' (*gehuwde dame*), v. mevrouwen, zie **Mevr.** of **Mw.** en Bijlage I; **mevrou'wen** (*een dame met mevrouw toespreken*): *hou nou eens op tegen me te* —, verg. Mijnheeren; —**schap** (*rang van mevrouw*), o.: *mevr. Dorbeen was trotsch op haar* — (C. O.).

Mez'zo (It. muz. *half*), bn. en bw.; vr. v. het bn. is *Mez'za*; —*-forti*, half sterk, —*-piano*, half zacht; —**-sopraan'**, tweede sopraan; **Mez'za-vo'ce** (It. muz. *met halve stem*), — *spreken*, — *zingen.*

Mias'ma (*in de lucht zwevende ziektekiem, ongezonde uitdamping*), o. miasmen.

Miasma'tisch (*door miasma teweeggebracht; miasmen bevattend*), bn.: —*e ziekten*, b. v. moeraskoortsen.

Miauw', miaauw' (*geluid eener kat*), tw.

Miau'wen, miaau'wen (klankn. *geluid geven van of door katten*), miauwde, miaauwde, heeft gemiauwd, gemiaauwd.

Mi'ca (Lat. *glimmer, een glasachtig mineraal*), o. gmv.: *het — komt vooral uit Canada.*

Mi'chel, verpersoonlijking van Duitschland: verg. John Bull, Jonathan, Marianne.

Michiels'dag (*feestdag van Sint-Michiel op 29 Sept.*), m. gmv.; —**zomer** (*nazomertje omstreeks 29 Sept.*), m. —s.

Mi'crobalans (*uiterst gevoelige balans voor lichte voorwerpen tot 0,001 mG.*), v. —en.

Micro'be (*microscopisch organisme, bestaande enkel uit één cel; bacterie*), v. —n.

Microcephaal' (*mensch met abnormaal kleinen schedel*), m. en v. —phalen.

Microcos'mos (*de wereld in het klein*; fig. *de mensch*), m. gmv.

Microme'ter (*toestel tot het meten van kleine grootheden*), m. —meters.

Mi'cron (*duizendste mM.*), m. —s of micra: *de standaardmeter van Oostenrijk is twee —s te lang; de microbe der slaapziekte is slechts 25 a 80 micra lang.*

Microne'sië (aardr. *een der drie eilandengroepen tot Oceanië behoorende*), o.: de bewoners van — zijn van gemengd ras (Maleiers en Papoea's). (s = z).

Microphoon' (*toestel tot het waarnemen van zwakke geluidgolven*; ook: *hoortoestel der telephoon*), v. —phonen; *met een — hoort men het zwakste geluid.*

Microscoop' (*optisch instrument, dienende tot zeer sterke vergrooting*), m. en o. —scopen: *met een — ziet men het kleine, ook het voor het oog onzichtbare; de — is in 1590 door Zacharias Jansen te Middelburg uitgevonden*

Microsco'pisch (1 *door den microscoop gedaan*; 2 *alleen door den microscoop waar te nemen*), bn. en bw.: 1 —*e waarnemingen*; 2 —*e praeparaten,* —*e diertjes*; — *klein.*

Microtoom' (*instrument, om microscopische doorsneden te maken*), m. —tomen.

Mi'das, myth. koning van Phrygië, die alles, wat hij aanraakte, in goud veranderde; fig. rijkaard; ook: domme kunstrechter, zooals Midas was in den toonkunstwedstrijd tusschen Pan en Apollo; —**ooren** (myth. *ezelsooren*), o. mv.: koning Midas kreeg ezelsooren van Apollo, daar hij Pan den prijs toekende.

Mid'dag (*het midden van den dag*; ook: *de tijd na 12 uur tot 5—6 uur namiddag*), m. middagen: *het is, het wordt —; den ganschen —; des —s, 's middags; alle middagen; een warme —, een zomersche —; iem. goeden — wenschen*; fig. *de — van het leven*, de middelbare leeftijd; zie ook Midwinter, Midzomer; —**beurt** (nl. *om te preeken*), v. —en; —**cirkel** (*meridiaan*), m. —s; —**dienst** (*kerkdienst in den namiddag*), m. —en; —**dutje** (—*slaapje*), o. —s; —**eten,** o. gmv.; —**hitte,** v. gmv.; —**hoogte** (*hoogste stand der zon voor een bepaalde plaats en op een bepaalden dag*), v.: de zon bereikt haar —, als ze door den meridiaan van die plaats gaat; fig. *de — van zijn leven, van zijn macht bereikt hebben*, toppunt; —**kerk** (*godsdienstoefening in den namiddag; bij de R.-K. vesper*), v. gmv.; —**kost** (*eten*), m. gmv.; —**lijn** (*meridiaan*), v. —en: alle plaatsen die op dezelfde — liggen, hebben tegelijk middag; —**maal** (*diner, hoofdmaal*), o. —malen; —**malen** (*dineeren*), —maalde, heeft gemiddagmaald; —**slaapje** (*siësta*), o. —s; —**trein** (*die* nl. *des middags of in den namiddag vertrekt of aankomt*), m. —en; —**uur** (*uur 's middags*), o. —uren; —**zon** (*zuiderzon*), v. gmv.

Mid'del 1 (1 *staande tusschen twee andere personen of zaken in*, als zn. gebruikt bn. in samenst.; 2 *middellijf*), o. en v. in bet. 2 —s: 1 zie Middelste, alsook: —eeuwen, —nederlandsch, —evenredige, —rif; 2 *een dame met een dun(ne)* —; *de oude Turk sloeg een lang gewaad met een gordel om de of het* —; **2** (1 *datgene wat men aanwendt, om tot een doel te geraken*; 2 meestal in 't meerv. *datgene, wat men noodig heeft*), o. —en: 1 *een goed — tot eenig doel; iem. een — aan de hand doen, door — van*, b.v. *de pendule loopt door — van een veer; kinine is een probaat — tegen allerlei koorts*, geneesmiddel; 2 *een — van bestaan, mijn —en veroorloven mij die luxe niet; met —en gezegend zijn*, rijk zijn; zie Geld—, Levensmiddelen; Hulp—, Voedingsmiddel.

Mid'delaar (*vredestichter, bemiddelaar*; inz. *de Zaligmaker*), m. middelaars of —laren; zie Bemiddelen; —**schap** (*de daad van bemiddeling, het middelaar-zijn*), o. gmv.

Mid'delbaar (*het midden houdend*), bn.: —*onderwijs*, d. i. den overgang vormend tusschen lager en hooger onderwijs, geregeld bij de wet van 1863; *een welgemaakt man van —bare jaren* (J. t. Br.); *zij is van —baren leeftijd*, b.v. 35 tot 45 jaar; —*bare tijd*, geregeld n. d. gemiddelden duur der zonnedagen.

Mid'deldeur (*deur in 't midden*), v. —en.

Mid'deleeuwen (gesch. *de eeuwen gelegen tusschen de oudheid en den nieuwen tijd* inz. *de jaren van 476—1492* n. C.), v.

mv.: de — vormen een tijdvak van ± 1000 jaar en zijn als een overgang tusschen oude en nieuwe geschiedenis; —**eeuwsch** (*van, uit; als van, uit de middeleeuwen; tot de middeleeuwen behoorende, er eigen aan*), bn.: fig. —*e toestanden*, achterlijk, ruw.

Middelerwijl' (*in dien tusschentijd, inmiddels, intusschen*), bw.: *ik moet een brief schrijven, lees jij — de krant.*

Mid'del-Europeesch, bn.; zie Midden.

Mid'delevenredig (**1** v. e. getal: *evenveel maal grooter dan het eene als kleiner dan het andere*), bn.: *in de evenredigheid 2 : 4 = 4 : 8 is 4* —; **2** —**e** (*wat het midden houdt tusschen*; rekenk. *getal, dat middelevenredig is tusschen twee andere*), v.

Mid'delgebergte (*gebergte met toppen tot een hoogte van ± 2000 M.*), o. —n; verg. Hooggebergte.

Mid'delhand (*deel der hand tusschen pols en vingers*), v.: fig. bij het kaartspel: *op de — zitten*, niet het eerst en niet het laatst moeten spelen; zie: Achterhand en Voorhand.

Mid'delhoogduitsch (*de Duitsche taal van de 12e eeuw tot de dagen der Hervorming*), o. gmv.; zie: Nieuw- en Oudhoogduitsch.

Mid'delkleur (*tusschenkleur*) v. —en: *er zijn —en tusschen zwart en wit* (Koetsveld).

Mid'dellandsch (*tusschen twee of meer landen gelegen*, vert. van het Lat. woord: *mediterraneus*), bn.: inz. verbonden met zee: *de —e Zee*, de zee tusschen de werelddeelen Europa, Azië en Afrika; zie Wereldzee.

Mid'dellijk (*niet rechtstreeksch*), bn. en bw.: *een —e verbinding van twee steden*, indirect; *de Middellandsche Zee is — verbonden met den Atl. Oceaan*, niet direct, niet rechtstreeks.

Mid'dellijn (*diameter, doorsnede*), v. —en: *de — van een cirkel, van een bol*: de lijn, die door het middelpunt gaande, twee punten van den omtrek verbindt.

Mid'delmaat (*het juiste midden tusschen twee uitersten*), v. gmv.: *de gulden —*; zegsw. — *versiert de straat, de — is de beste maat*; —**ma'tig** (*tamelijk, redelijk*), bn. en bw.: —*e gaven*; — *groot*; —**ma'tigheid**, v.: *de muziek is de eenige kunst, welke — duldt*; —**moot** (*moot uit het midden van een visch*), v. —en; —**nederlandsch**, **1** bn.: *de —e taal*, de Nederlandsche taal van de 12e tot op het einde der 15e eeuw; **2** als zn. o.; —**perk** (*perk in het midden van een grasveld*, ook: *middelste deel van een scheepsdek*), o. —en; —**punt** (*het punt, juist in het midden gelegen*), o. —en: *het — v. e. cirkel*; fig. *de Dam in A'dam is een — van verkeer*; *Londen is het — van den Engelschen handel*; —**puntschu'wend** (—*vliedend*), bn.; —**puntvlie'dend** (*van het middelpunt zich willend verwijderen*), bn., zie Centrifugaal; —**puntzoe'kend** (*naar het middelpunt toe werkend*), bn., zie Centripetaal; —**rif** (ontl. *spierachtig vlies tusschen borst- en buikholte*), o. —riffen; —**schot** (ontl. *schot tusschen twee kamers*), o. —ten; —**slag** (*een soort tusschen groot en klein, lang en kort, dik en dun in*), o. gmv.; —**soort** (eig. *soort, die het midden houdt*), v. en o. —en: *een — letter*, tusschen groot en klein; *een — sigaar*, tusschen goed en slecht; —**stand** (*de burgerstand*), m. gmv., ook: Middenstand; —**standscoöperatie** (*aaneensluiting van kleinhandelaars*), v. gmv.

Mid'delste (*midden tusschen andere dingen in*), bn.: *de — vinger, de — dag der week.*

Mid'delstem (muz. *zangstem tusschen tenor en bas*), v. —stemmen; —**stof** (*stof, die doordringbaar is voor een andere*), v. —stoffen; —**stuk** (*stuk in het midden, b.v. een tafelsieraad*), o. —stukken; —**term** (rek. *een der middelste termen eener evenredigheid*), m. —en; —**vinger** (*de langste, de middelste vinger*), m. —s; —**weg** (*de weg door of in het midden*; fig. *middel tot bevrediging*), m. —wegen: *den — houden, de gulden —*; —**woord** (spraakk. *woord, dat in vorm een afleiding schijnt, maar waarvan het grondwoord niet bekend is*), o. —woorden: *gezond, akker, ezel zijn —en.*

Mid'den **1** (*plaats of punt tusschen twee uitersten, te midden van iets*), o. —s: *hij woont in het — v. d. stad, het was in het — v. d. zomer, v. d. nacht*; *dit blijve in het —*, onopgelost, onafgedaan; *hij zat te — v. d. zijnen*, in den schoot zijner familie; zegsw. *iets in het — laten*, er niet over spreken, onbeslist laten; *iets in het — brengen*, te berde brengen, ter sprake brengen; *te — van*; *te — der gevaren*, er door omringd, omgeven; **2** (*ergens midden in, tusschenin*), bw.: *hij stond — in de kamer*; *het was — op den dag*, d. i. tusschen morgen en avond.

Midden-A'frika, o.: *in — is de Congostaat gelegen*; —**Ame'rika**, o.: *Mexico of Mejico ligt in —*; —**A'zië**, o.: *de Himalaja ligt in —*; ook: Middel—, Centraal—.

Mid'denboords (*bij het midden v. h. schip*), bw.: *het schip werd — getroffen*; —**ding** (*iets, dat het midden houdt, iets halfslachtigs*), o. —en: *de uitdrukking „heer Bruis", was ongetwijfeld een —* (C.O.); —**door** (*in tweeën, door midden*), bw.: *iets — breken*; —**Europa** (*het midden v. Europa*), o.; —**Europeesch'**, bn.: *de —e tijd*, nl. die 15° of 60 min. vroeger is dan de tijd van Greenwich: *Duitschland heeft den —en tijd*; —**in** (*midden tusschen andere in*), bw.: *het schip lag —, hij liep —*, in het midden; —**koers** (*het gemiddelde tusschen den hoogsten en den laagsten koers*), m. —en; —**man** (*man, die tot geen partij behoort, maar tusschen de partijen staat*), m. —mannen; —**prijs** (*prijs tusschen den hoogsten en laagsten marktprijs gelegen*), m. —prijzen; —**rijk** (eig. *rijk, gelegen midden tusschen andere*, inz. *Duitschland of Oostenrijk in den wereldoorlog van 1914*), o. —en; —**rijm**, o. —en, zie Rijm; —**schip** (ook: *het Groote Schip*; *hoofdbeuk eener kerk, loopende van den hoofdingang tot het priesterkoor*), o. gmv., verg. Zijschip; —**stand**, m. gmv.; zie Middelstand: *de Ned.* —, naam van een bond van vereenigingen van handeldrijvenden en industriëelen, opgericht te

Utrecht, 1902, deze bond wil federatieve samenwerking; —**stof**, v. —fen, zie M i d d e l s t o f.

Mid'dernacht (eig. *te midder nacht, waarin midder en nacht beide datief vr. enkelv. zijn, d. i. 12 uur in den nacht*), m. —en; —**nach'telijk**, bn.: *het — uur*, 12 uur 's nachts; —**nachts'uur** (*12 uur in den nacht*), o. —uren; —**nachts'zon** (*de zon, die dag en nacht, ook te middernacht, zichtbaar is*), v. gmv.

Mid'gard (Germ. myth. *de aarde of de menschenwereld*), m., ook, M a n h e i m; —**slang** (germ. myth. *de wereldslang*), v. gmv., zie J o r m u n g a n d u r of W e r e l d s l a n g.

Midianiet' (Bijbel. lid v.e. *volksstam aan de O.-zijde van Palestina*), m. —en: de —en stamden af van Midian, een zoon v. Abraham en Ketura.

Mid'scheeps (*in of naar het midden van het schip*), bw.: *de boot kreeg — een deuk*; —**scheepsch**, bn.: *een —e aanvaring*.

Mid'winter (*het midden van den winter, 22 Dec.*), m. —winters, w. i. g.; —**zomer** (*21 Juni, zonnestilstand*), m. —zomers, w. i. g.

Mie'lie (*maïs*), v.; ook M i l i e.

I. Mier (*hekel*), v. gmv.; zegsw. *de — aan iem. of iets hebben*, een afkeer, een walg, gmz.; misschien verwant met M i e r **II**

II. Mier (dierk. *vliesvleugelig insect, met volledige metamorphose: ei, larf, pop, mier*), v. —en: *er zijn witte, zwarte, roode en bruine —en*.

III. Mier (plantk. *vogelmier, murik*), v.; zie M u u r.

Mie'ren (1 *plagen, treiteren*; 2 *zeuren, zaniken*; 3 *schelen*), mierde, heeft gemierd, echter meest in de onbep. wijs: 1 *ik laat me door jou niet —*; 2 *wat ligt die jongen te — om een fiets*; 3 *wat kan 't mij —*, ik ben er totaal onverschillig onder; gmz.

Mie'renbeer (dierk. *de groote miereneter in Z.-Amerika*), m. —beren.

Mie'renegel (dierk. *zeker vogelbekdier*), m. —egels: de gewone — leeft in Nieuw-Holland en wel in holen en voedt zich met insecten.

Mie'renei (eig. *de verpopte mierelarf*), o. —eieren; —**eter** (*tandeloos zoogdier*), m. —s: *de groote — leeft in Z.-Afrika, de kleine in Amerika*; —**honig** (dierk. *speekselachtige, zeer zoete stof, door de bladluizen afgescheiden, een geliefde kost der mieren*), m., ook : —**zoet**, o. gmv.; —**hoop** (*aardhoop, door de mieren opgewerkt*), m. —en; —**jager** (*spechtachtige vogel, die op mieren aast*), m. —s; —**leeuw** (*larve v. e. netvleugelig insect*), m. —en: *de — voedt zich met mieren, de — komt veel op onze heiden voor*; —**nest** (*nest van mieren*), o. —en; —**proef**, v., verg. W e s p e n p r o e f; —**zuur** (*zeker organisch zuur*), o. gmv.

Mie'rik (*lepelblad*, ook, *peperwortel*), m. gmv.

Mie'rik(s)wortel (*de vleezige, scherpe wortel van den mierik*), **1** (*voorwerpsn.*), m. —wortels; **2** (*stofnaam*), v. gmv.

I. Mies (*vleinaam van een kat*), v. gmv.; ook verkl. van *Mie*, uit *Marie*.

II. Mies, v. —zen; zie M i s e.

Mies'peren (*lispelen*), miesperde, heeft gemiesperd.

Mie'ter (*plat volkswoord voor lichaam*), m. —s: *iem. op zijn — komen, slaan*.

Mie'teren (1 *gooien, smijten*; 2 *met geweld tuimelend vallen*), mieterde, heeft (bet. 1) is (bet. 2) gemieterd: 1 *iem. de deur uit —*; 2 *hij is van de trap gemieterd*; zegsw. *wat kan 't mij —!* schelen. plat.

Miet'je (verkl. van *Mie* uit *Marie*), o. en v. gmv.: zegsw. *laten wij elkaar geen — noemen*, d. i. elkaar geen kool verkoopen.

Mie'zelen, mie'zeren (*stofregenen*), het miezelde, miezerde, heeft gemiezeld, gemiezerd.

Mie'zig, mie'zerig (*dampig, nevelig, vochtig*), bn., gew.: *het is — weer, druilerig*; fig. *er — uitzien*, ongezond, onfrisch.

Mignon' 1 (Fr. *lief, aardig*), bn.; **2** (*lieveling*), m. —s; vr. mignonne, mignonnes.

Migrai'ne (Fr. *zenuwhoofdpijn, schele hoofdpijn*), v. gmv.; —**stift** (*stiftje tegen de migraine*), v. —en.

Migra'tie (*verhuizing van volken*; *dierenverhuizing*; *uittocht*), v. —tiën, —ties.

Mi'hi con'stat (Lat. *het staat bij mij vast*).

Mih'rab (Arab. *bidnis in een moskee, aan de naar Mekka gekeerde zijde*), m. mihrabs.

Mij'den (*uit den weg gaan voor, ontwijken*), meed, heeft gemeden: *het kwade —, slechte gezelschappen —, iems huis —*, verg. V e r m ij d e n; reflex. *zich —: z. voor het kwade —*.

Mijl (*maat voor groote afstanden of lengten*), v. mijlen: 1 Ned. — of K.M. = 1000 M.; 1 geographische of Duitsche — = 7407.5 M.; 1 Fransche — of lieue = 4452 M.; 1 Fr. lieue maritime of zeemijl = 5555 M.; 1 Engelsche — = 1609 M.; 1 Eng. zeemijl is 1855 M., 1 Russische werst is 1067 M.; zegsw. *de — op zeven*, langs een grooten omweg, verg. M e ij e l.

Mij'lenlang, bn.; —**ver**, bn.: *een — lange weg, een —verre tocht*, zeer lange.

Mijl'paal (*wegpaal, afstandspaal op 1000 M.*; ook: *grenspaal*; fig. *belangrijke gebeurtenis in 's menschen leven of in de geschiedenis*; *rustpunt*), m. —palen; —**schaal** (aardr. *afstandsmaat op een kaart*), v. —schalen; —**steen** (*steenen mijlpaal*), m. —en.

Mij'meraar (*peinzer, suffer*), m. —s; —**en** (*peinzen, in gedachten verzonken zijn, min of meer weemoedig denken*), mijmerde, heeft gemijmerd; —**ing**, v. —en: *droefgeestige —en*; —**ij'** (*droefgeestige peinzerij*), v. —en.

I. Mijn (1 *onderaardsche groeve*; 2 *holle ruimte, gang, gegraven om springstof op een bepaalde plek te doen ontploffen*; 3 *toestel met ontploffingsstof gevuld, dat bij aanraking uit elkaar springt*), v. mijnen: 1 *een zout—, een steenkolen—*; *een — ontginnen*; 2 *eene — graven onder een loopgraaf, een —doen springen*; *de mijn sprong verkeerd*, fig. de uitslag was averechtsch nl. in het nadeel van hem, die de mijn lei; 3 *een onderzeesche —*; *—en leggen*, b.v. tot beschutting van een zeehaven of tot versperring v. d. doortocht; *een verankerde —*, vastliggend aan een anker; *een strooi—*, los drijvende mijn; *een — demonteeren*, onbruikbaar maken, stukmaken.

II. Mijn (*de plaats, waar iets bij opbod of afslag wordt verkocht*), v. mijnen: *de boter—, de visch—*; zie Afslag en Hal.
Mijn'bedding (*bedding of laag, waarin de steenkolen, ertsen enz. gelegen zijn*), o. —en: *op Spitsbergen liggen de —en niet diep.*
Mijn'bouw (*het ontginnen van mijnen tot het vinden v. delfstoffen*), m. gmv.; —**bouwkunde** (*kennis van den mijnbouw en van de behandeling der opgedolven stoffen*), v. gmv.
Mij'nen (*bij een openbare verkooping bij afslag door „mijn" te roepen kooper worden*), mijnde, heeft gemijnd: *hij mijnde het huis voor tien duizend gulden*; zie Afslag en Afslager.
Mij'nent, te (*bij mij aan huis*), bw.; —**halve, —wege** (*van mijn kant, van mijn zijde, wat mij aangaat*), bw.; —**wil (om),** (*ter wille, ter liefde van mij*), bw.
Mijn'galerij (*mijngang*), v. —galerijen; —**gang** (*gang in een mijn*), v. —en; —**gas** (*gas, dat zich in [zout-, kolen-, enz.] mijnen in de gangen ophoopt*), o. —gassen: *ontploffing van —*, zie Grisou en Mijnlamp.
Mijnheer', m., Mijne Heeren, Mijnheeren.
Mijnhee'ren (*iem. met mijnheer toespreken*), mijnheerde, heeft gemijnheerd: *lieve Marie, mijnheer mij zoo niet* (Potg.).
Mijn'hout (*hout, waarmede men mijngangen versterkt en schraagt*), o. gmv.
Mijn'ingenieur (eig. *mijnbouwkundig ingenieur*), m. —s; —**lamp** (*veiligheidslamp voor mijnwerkers*), v. —en, zie Davisaan en Mijngas; —**magnaat** (*schatrijke mijnbezitter*), m. —magnaten; —**onderneming** (*maatschappij tot exploitatie van een mijn*), v. —en; —**ontginning** (*het ontginnen van een mijn*), v. —en; —**pomp** (*door stoom of electriciteit gedreven perspomp, om e. mijn droog te houden*), v. —en; —**raad** (*raad van toezicht op een mijn*; ook: *elk lid van dezen raad*), m. —raden; —**revier** (*district, kring, gebied van één of meer mijnen*), o. —en; —**schacht** (*put, waardoor men in de mijn afdaalt*), v. —en; —**veger** (*schip dat de mijnen* in het. 3 *in zee moet opruimen*), m. —s; —**waarde** (*aandeel in een mijnexploitatie*), v. —n; —**werker** (*mijnarbeider*, ook: *schansgraver*), m. —s; —**werkerslamp** (*mijnlamp*), v. —en; —**wet** (*wet op de exploitatie v. mijnen*), v. —wetten: —**wezen** (*al, wat op het ontginnen van mijnen betrekking heeft*), o. gmv.
Mijn'wormziekte (*ingewandsziekte, bij mijnwerkers voorkomende*), v. —n.
I. Mijt (*oud-Hollandsch koperen muntstukje, ± 1/10 van een cent*), v. mijten. vero.
II. Mijt (*met zorg opgestapelde hoop, stapel*), v. mijten: *een hooi—, een hout—.*
III. Mijt (*spinachtig diertje met tot zuigen geschikte monddeelen*), v. mijten; zie Schurftmijt, Kaasmijt.
Mij'ten (*opstapelen, tot een mijt opzetten*), mijtte, heeft gemijt: *hooi —, hout —.*
Mij'ter (*tweetippig hoofddeksel ten teeken eener hooge R.-K. geestelijke waardigheid, bisschopsmuts*), m. —s: *de — moet steeds wit van kleur zijn en wel van zijde of van zilverbrokaat*; —**drager** (*iem., die bij het ambtsgewaad een mijter draagt, b.v. een bisschop, een abt*), m. —dragers.
Mij'terig (*vol wormen*; fig. *armoedig*), bn.; —er, —st: *—e kaas; hij ziet er — uit.*
Mij'terstad (*bisschopsstad*), v. —steden: *Utrecht, Keulen, Luik zijn —steden.*
I. Mik (*gaffelvormige stutpaal*), v. mikken.
II. Mik (*het mikken*), m. gmv.
III. Mik (*bloem van roggemeel*: ook: *brood van fijn roggemeel*), v. in de 1ste bet. gmv.; in de 2de —ken.
Mi'kado, mi'cado (*titel aan den keizer van Japan, door buitenlanders gegeven, in Japan alleen door dichters gebruikt*), m. mikado's: op 11 Febr. 1889 gaf de — zijn volk een constitutie.
Mik'ken (*scherp kijken of naar iets turen om het te raken*; *doelen*; *het geweer aanleggen*), mikte, heeft gemikt: *vóór te schieten moet je eerst goed —*; *hij mikte alweer vergeefs op dien roofvogel.*
Mik'mak (*oneenigheid, zwarigheid, gezeur*), m. —makken: *er is een —*, er hapert iets.
Mik'punt (*doelwit*), o. —en: fig. *hij is het — van hun spotternij*, die spotters hebben het op hem gemunt.
Milanees' (*bewoner v. Milaan*), m. —neezen; —**laneesch' 1** bn.: *het —e gebied*; **2** als zn.: *in het —e*; ook, —**laansch'**: *het milaansche popelrijs* (St.).
Mild (1 *zacht*; in deze bet. wel eens als Germ. gevoeld; *welwillend, inschikkelijk, genadig*; 2 *onbekrompen, vrijgevig, gul, nietkarig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e regen daalde op veld en akker neer* (Staring); *—e bepalingen*; *een wet — toepassen*; *ik wensch u Gods —en zegen*; 2 *een —e gever, de winnende hand is —.*
Mildda'dig (*onbekrompen, gul, vrijgevig*), bn. en bw.; —er, —st: *met —e hand geven.*
Mil'delijk (*op milde wijze, gulhartig*), bw.
Mild'heid (*milddadigheid*; *milde daad*), v. gmv. in de laatste bet. —heden.
Mile (Eng. *Engelsche mijl = 1609 M.*), v. miles; zie Mijl.
Milicien' (Fr. *nieuweling-soldaat*; *gewoon soldaat*), m. —s.
Mi'lie, mie'lie (*maïs in en uit Z.-Afrika*), v.; daar geheeten *Milies*: *gedroogde —.*
Milieu' (Fr. *midden, middenstuk*; ook: *omgeving*), o. —'s: *een ander — zoeken, in zoo'n bekrompen — blijf ik niet*; *het juiste —*, het juiste midden, de gulden middelmaat.
Militair' 1 (Fr. *krijgsman, soldaat*), m. —en; **2** (*al, wat op den krijgsstand, de krijgskunde betrekking heeft*), bn.: *—e deugden, de —e geschiedenis, met —e eer begraven worden*; *de —e academie*, hoogere militaire school, te Breda; *een — aviateur*, vlieger, die in dienst staat van het leger; *—e wielrijders*; *de —e Willemsorde*, hooge ridderorde voor militairen, 30 April 1815 door Koning Willem I ingesteld ter belooning van uitstekende daden van *moed, beleid* en *trouw* in den krijgsdienst te land en ter zee; ze heeft 4 klassen en ridders onder den rang van officier ontvangen een riddersoldij. (i = ie).
Militai're Wil'lemsorde, v. zie Militair.
Militairis'me (*de overwegende invloed van den stand der militairen op de burgerlijke samenleving*; *overheersching eener militaire kaste*; *de geest van hen, die dezen invloed*

wenschelijk vinden), o.: *in Pruisen heerschte het* —.

Militairist' (*aanhanger v. h. militairisme*), m. —en.

Militairis'tisch, bn.: *een* — *ideaal*; *ons volk heeft weinig* —*e neigingen.*

Militant' (*strijdvaardig, aanvallend*), bn. en bw.: *die minister zal nooit* — *optreden.*

Mili'tie (*de jaarlijksche lichting door loting*), v. gmv.; —**commissa'ris** (*hoofdofficier, met de leiding der militie-loting belast*), m. —sen; —**raad** (*raad of college, beslissend over militie- of lotingszaken*), m. —raden; —**wet** (*wet v. 1912 tot regeling der militie*), v.

Mil'le (*duizend*), o.; *per* —: *die sigaren kosten f 75 per* —; lees: *miel.*

Millen'nium (*het duizendjarig Godsrijk bij de tweede komst van Christus op aarde*), o. gmv.; zie Chiliasme.

Mil'li (*duizendste deel, als eerste lid v. e. samenstelling*), bn.; verg.: Deci, Centi.

Millia'de (*tijdvak van duizend jaar*), v. —n.

Milliard' (Fr. *duizend millioen*), o. milliarden: *men schat het getal menschen op aarde op ruim* $1^1/_2$ —; *die oorlog kost* —*en.*

Milliardair' (*iem., die een milliard of meer rijk is*), m. —s: *de Amerikaansche* —*s.*

Milligram' (*duizendste deel van een gram*), o. —grammen.

Millime'ter (*duizendste deel van een meter*; vroeger: *streep*), m. —meters.

Millime'teren (*het haar tot op een mM., zeer kort, afknippen*), —meterde, heeft gemillimeterd: *zich laten* —.

Millioen' (uit het Fr. *million*: *duizend keer duizend*), o. —en.

Millioe'nenspeech (*begrootingsrede van den Minister van Financiën*), v. —en, —s.

Millionnair' (*iemand, die een millioen of meer bezit*; *rijk persoon*), m. —s. (ille = ielj).

Mi'loe (Molukken: *maïs*), v.; zie Djagoeng.

Milord' (O.-I. *een open rijtuig, in Europa als victoria bekend*), m. milords; zie Lord; ook, Mylord.

Mil'reis (*Portugeesche munteenheid*, d. i. *mile of 1000 reis*, ± *f 2.60*), v. mille reis; als Braziliaansche munteenheid in goud, ± *f* 13.50.

Milt (ontl. *klierachtig ingewand links van de maag, bij zoogdieren*), v. milten.

Mil'ter (*mannetjesvisch, hommerd*), m. —s.

Milti'ades, m. gesch. beroemd Athener, overwinnaar der Perzen in den slag bij Marathon, 490 v. C., zie Marathon.

Milton, John, een der grootste Eng. dichters, geb. te Londen in 1608, + 1674.

Milt'vuur (*besmettelijke ziekte bij runderen, schapen enz.*), o. gmv.; —**zucht** (*ziekte, naargeestigheid*), v. gmv.; —**zuch'tig** (*miltziek, zwaarmoedig*), bn., zie Hypochonder.

Mi'mi, inz. in samenst.: **mi'mi-tafeltjes,** kleine tafeltjes, die in elkaar kunnen worden geschoven.

Mimetis'me (dierk. *het zich gedeeltelijk of geheel onwaarneembaar maken*), o. gmv.

Mi'micry (dierk. *het verschijnsel, dat sommige dieren de kleur vertoonen hunner omgeving om aan de aandacht te ontsnappen*; [*beschermende*] *kleuraanpassing*), v. gmv.

Mi'micus (*gebarenspeler*), m. —ci.

Mimiek' (*gebarenkunst, -spel*), v. gmv.

Mi'mir, m. Germ. myth. de wijze reus, bewaker der Mimirsbron d. i. bron der wijsheid, waaruit hij elken morgen drinkt. (i = ie).

Mi'misch (*van, betreffende of behoorende tot de gebarenkunst*), bn. en bw. (i = ie).

Mimo'sa no'li me tan'gere (Lat. *kruid-je-roer-mij-niet*), v.

I. Min (*weinig, klein, gering, laag*), bn. en bw.; minder, minst: *een* — *woord, een* — *opstel*, onbeduidend; *zoo'n handelwijze vind ik* —, dun; *dat is minne taal*, verachtelijk; *ik heb een minne gedachte van dat huishouden*, ongunstig; *de mindere standen*, lagere; *hij kent niet den minsten tegenspoed*; *zoo* — *mogelijk*; *hij is* — *of meer doof*, eenigszins; *dat is minder juist, zij was het minst tevreden.*

II. Min (*liefde, toegenegenheid*; ook: *vrede, vreedzaamheid*), v. gmv.: *Amor of Cupido is de god der* —; zegsw. *iets in der minne schikken*, vriendschappelijk regelen, om een proces te voorkomen.

III. Min, min'ne (waarschijnlijk verkorting van Min **II** + Moeder: *zoogster, voedster*), v. minnen: *een kind op den arm eener* —.

Mi'na, mi'ne (*oude Grieksche munt,* $^1/_{60}$ *van een talent zilver*), v. minen: *de zilveren* — *gold sinds Solons tijd* ± *f 50*; zie: Talent en Mna.

Min'achten (*met trots neerzien op, van minne waarde achten, erg gering achten*), minachtte, heeft geminacht: *iem.* —, *de lagere standen* —; —**achtend,** bn. en bw.: *een* —*e glimlach, een* — *gebaar*; *iem.* — *de deur wijzen*; —**ing** (*het minachten*), v.: *e. blik vol* —.

Minaret' (*slanke, ronde toren met één of twee omgangen bij e. moskee*), v. —ten: van de — worden de geloovigen 5-maal daags tot 't gebed opgeroepen; zie: Aya Sophia en Muezzin.

Minaudeeren (Fr. *nuffig-lief, preutsch-behaagziek doen*): *Mevrouw* —*de tegen de psyche* (Potg.).

Min'bekend (*weinig of minder bekend*), bn.

Min'der, bn. en bw., zie Min **I.**

Min'derbroeder (*kloosterling van de orde der Franciscanen*), m. —s.

Min'dere (*lagere in rang, ondergeschikte, inferieur*), m. en v. —n.

Min'deren (*afnemen, kleiner worden*), minderde, heeft en is geminderd: *de voorraad gaat* —; —**ing** (*het minderen*), v. —en.

Min'derheid (*kleinste getal*; *mindere begaafdheid, aanleg*; *ondergeschiktheid*), v. —heden: *in de* — *zijn*, het in getal of aantal verliezen; —**ja'rig** (*onmondig*), bn.; verg. Meerderjarig; —**ja'rige** (*persoon onder de 21 jaar*), m. en v. —n; —**ja'righeid** (*onmondigheid*), v. gmv.; —**waar'dig 1** (*van mindere waardij, van geringer gehalte*), bn.: —*e kettingen, takels, schepen*; *een* —*e leerling*, met minderen aanleg; **2** zn. —**e** (*persoon van geringe beteekenis*), m. en v. —n: *de kruisstraf was bij de Romeinen voor slaven, roovers, moordenaars en verdere* —*n*; —**waar'digheid,** v. gmv.: *de* — *van het gekleurde ras.*

I. Mi'ne, v. —n; zie Mina.

II. Mi'ne (*vertrekking van 't gelaat, gelaatsuitdrukking; gelaat*), v. —s of —n: —*n maken*, gezichten trekken, ook: den schijn aannemen, aanstalten maken.

Mineraal' 1 (1 ontleend aan het Fr. *minéral*: *delfstof, mijnstof, erts*), o. —ralen: —*houdend*, bevattend minerale bestanddeelen, b.v. gezondheidswateren; 2 (*delfstoffelijk*), bn.: *minerale wateren*, bevattende verschillende zouten,ijzerdeelen, koolzuur enz.

Mineraal'water (*water uit minerale bronnen*), o., (soorten), o. —en: de —en worden onder verschillende merken en namen van herkomst in den handel gebracht, b.v. *Fachingerwater* (van Fachingen, een dorp in Nassau), *Vichywater* (Frankrijk, naar Vichy aan de Allier), *Emserwater* enz.; zie W a r m e b r o n.

Mineralogie' (*delfstofkunde*), v. gmv.; **—lo'gisch** (*betrekking hebbende op de mineralogie*), bn.: *een —e vereeniging*; **-loog'** (*delfstofkundige*), m. —logen. (g = g).

Miner'va, v. myth. godin der wijsheid en kennis, der dapperheid en kracht, voorgesteld met schild en speer, dochter v. Jupiter; de uil was haar gewijd; — was de beschermster v. kunsten en wetenschappen; Gr. A t h e'n e.

Miner'val (*leergeld, schoolgeld eener* [*Latijnsche*] *school, van een gymnasium; collegegeld*), o. —va'lia.

Minet'te (Fr. verkleinwoord van *Mina*; ook: *roepnaam van een kat; ijzererts in Elzas-Lotharingen*), v.

I. Mineur' (*mijngraver, ertsgraver*; ook: *soldaat der genie of schansgraver*), m. —s.

II. Mi'neur (muz. *het vrouwelijke toongeslacht, kleine terts v. d. toonladder*), v.; verg. M a j e u r.

Min'godes (*de godin der liefde, Venus*), v.: *de — is hier* (nl. in ons land) *op 't ijs geboren* (Potg.).

Minia'tor (*monnik, die handschriften opsierde met fraaie roode letters*), m. —s, —to'ren.

Miniatuur' (internationaal woord, ontleend uit It. *miniatura*, een afleiding van Lat. *minium*, menie: *schilderwerk der miniatoren; rood opgesierde beginletters of teekeningen in oude handschriften*; bij uitbr. *zeer klein* [*schilder*]*stuk*), v. -turen: zegsw. *in* —, in 't klein; **—schilder** (*schilder van miniatuurwerk*), m. —s.

Miniem' (*zeer klein, onbeduidend; laag*), bn.: *een — loon; een —e uitdrukking*, zedelijk min.

Minimaal' (*zoo klein mogelijk, zeer klein*), bn.: —*male veranderingen in e. begrooting*, —*male verschillen*, —*male toonen*, lage, kleine.

Mi'nimum (*het kleinste, het minste; het laagste* [*bedrag, prijs, salaris enz.*]), o. minima: *hij ontvangt een — van loon voor een maximum van arbeid; de werkman wil een — pensioen van ± ƒ 5 per week v. d. staat*; **—lijder** (scherts. *iem. met zeer laag traktement* d. i. *met een jaarwedde, die als minimum door de wet is bepaald*), m. —s; **—prijs** (*door de overheid vastgestelde prijs, lager dan welken bepaalde waren niet mogen verkocht worden*), m. —prijzen; **—thermometer** (*thermometer, die door het blijven staan van een „index" de laagste temperatuur aanwijst, welke in een bepaald tijdvak geheerscht heeft*), m. —s.

Minis'ter (uit Fr. *ministre*: *eerste staatsdienaar, lid der hooge regeering, hoofd van een departement*), m. ministers: de — van Binnenl. Zaken, de — van Buitenl. Zaken, van Justitie, van Oorlog, van Marine, van Koloniën, van Waterstaat, van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Minis'ter-generaal (R.-K., *algemeen hoofd eener kloosterorde, b.v. der Franciscaner-orde*), m. —s-generaal; bij verkorting G e n e r a a l, zie ald.

Ministe'rie (uit Fr. *ministère*: *ambt van een minister*; *departement van een minister, het gebouw, de gebouwen, waar een departement gevestigd is*; *de gezamenlijke ambtenaren v. e. departement*; *de gezamenlijke ministers*; *ambtsverrichtingen van een notaris*; *al de predikanten van een groote plaats, hun bijeenkomst*), o. —ries, —riën: *openbaar* —, openbaar aanklager of eischer bij de rechtbank.

Ministerieel' (*van een minister uitgaande, door een minister; het ministerie aanhangende*), bn.: —*eele beschikkingen, een* —*eele verklaring, een* —*eele redevoering*; *de* —*eele partij*.

Minis'terraad (*vergadering van het ministerie, raadcollege van ministers*), m. gmv.

Minis'ter-president' (*voorzitter van den ministerraad*), m. ministers-presidenten.

Minis'ter-resident' (*zaakgelastigde van een regeering of van eenig hof, gezant van minderen rang*), m. ministers-residenten.

Minis'terschap (*het minister-zijn*),o. gmv.

Minis'tersportefeuille (eig. *portefeuille v. e. minister*; fig. *teeken v. h. ministerschap*), v. —s.

Minja'wak (*grootste soort v. hagedis op Java*), v. —s: *het vleesch der —s is wit en smakelijk*.

Min'lijk, min'nelijk (*lief, beleefd, vriendelijk*), bn. en bw.: —*e woorden*; rechtst. —*e schikking*, zie M i n; *iets — schikken*.

Min'naar (*beminnaar, vrijer*), m. —s, —naren: fig. *een — van jagen*, liefhebber; **—nares'** (*liefhebster; geliefde*), v. —sen.

Minnarij' (*liefdehandel*), v. minnarijen.

I. Min'ne (*voedstermoeder*), v. —n; zie M i n **III.**

II. Min'ne (*liefde*), v. gmv.; zie M i n **II.**

Min'nebrief (*liefdebrief*), m. —brieven; **—dicht** (letterk. *lyrische poëzie, waarin de liefde het voornaamste onderwerp vormt*), o. —en; **—dichter** (*dichter van minneliederen*), m. —s: *Hooft was ook —, evenzoo Bilderdijk*; **—god** (*Amor, Cupido, Eros*), m. gmv.; **—godje**, ook, **—goodje**, o. —s; **—koozen** (*liefkoozen, vrijen*), — koosde, heeft geminnekoosd: *ik vraag je maar, of je niet wilt —?* (C. O.); **—koozerij'**, v. —en; **—lied** (*lied, waarin gezongen wordt over de liefde, of waarin een geliefde bezongen wordt*), o. —liederen; **—lijk**, bn., zie M i n l i j k.

Min'nen (*liefhebben, beminnen*), minde, heeft gemind: *de vrijheid —, de studie —*.

Min'nenijd (*jaloezie uit liefde*), m. gmv.

Minnenswaar'dig (*beminnelijk*), bn.; -er, —st, ook: meer en meest —waardig.

Min'neschicht (myth. *pijl van den minnegod*, nl. *geschoten door Amor of Cupido*), m. —en: *de — trof hem*; —**zang** (*liefdelied*), m. —en; —**zanger** (*minstreel*), m. —s: *de grootste der —s in Duitschland is Walther von der Vogelweide*, geb. ± 1160; zie: Menestreel, Minstreel, Troubadour.

Mi'nor 1 (*mindere, jongere*), bn.: als zn. gebruikt: *Cato —*, de jongere; **2** (*minderterm in een sluitrede*), m. —s.

Minoraat' (*erfopvolgingsrecht der jongeren*), o.

Minoriteit' (*minderheid*, inz. *van stemmen*; *minderjarigheid*), v. —teiten.

Mi'nos, m. myth. zoon van Jupiter, koning en wetgever van Creta; na zijn dood de wijze rechter in de Onderwereld.

Minotau'rus, m., myth. stier-mensch: de — was een fabelachtig monster, half mensch, half stier, in het Labyrint of doolhof van Creta opgesloten; de — werd door Theseus gedood; zie Ariadne.

Minst, 1 bn. en bw.; zie Min I.; **2** —**e** (*inschikkelijkste*), m. en v. minsten: *wees maar de —*, d. i. geef maar toe; ook o.: *het —*, geringste; *ten —*.

Min'stens (*op zijn minst*), bw.: *dat kost u — zestig gulden.*

Min'streel, mei'streel, m. —streelen; zie Menestreel.

Min'teeken (rek. en algebra: *aftrekkingsteeken, negatief-teeken*), o. —teekens: het — is een klein liggend streepje.

Mi'nus 1 (*minder, het tegendeel van plus in de rekenk. en algebra*), bw., ook in de nat. b.v. — 8° C., d. i. 8° C. onder nul of beneden het vriespunt; de polder ligt — 5 M. A. P. d. i. 5 M. beneden Amsterd. peil; **2** (*tekort*; *minteeken*), o.: *een —*.

Minuscuul' (*zeer klein*), bn. en bw.: *een —cule letter*; *— kleine vliegjes.*

Minus'kel (*kleine letter* inz. *van het Gotische schrift*), v. —s; zie Majuskel.

Minutieus' (*uiterst zorgvuldig en precies, tot in kleinigheden nauwkeurig, haarfijn*; ongunstig: *kleingeestig*), bn. en bw.; —tieuzer, —t: *een — onderzoek*; *een zaak — behandelen.*

Minuut', minu'te (1 *het eerste klad, het eerst geschrevene*, inz. *het origineel van een notarieele akte, een rechterlijk bevelschrift*; 2 *boogmaat*; *hoekmaat*; *tijdmaat*), v. minuten: 1 *de — van een brief van Jan de Witt*, d. i. de oorspronkelijke, de door hem gestelde en geschreven brief; 2 *een — is* $^1/_{60}$ *graad, een — is* $^1/_{60}$ *uur*; *in de meetk. wordt de — aangeduid door het teeken ', b.v. 12'.*

Minuut'wijzer (*groote wijzer van een uurwerk*), m. —wijzers.

Minvermo'gend (*behoeftig*), bn.; —**vermogende** (*mensch, met zeer gering vermogen*), m. en v. —n: *school voor —n.*

Min'zaam (*vriendelijk, beleefd*), bn. en bw.; —zamer, —st; —**heid** (*innemendheid*), v. gmv.

Mi'o con'to (handel: *mijn rekening*, z.m.c.).

Miöl'ner, m., Germ. myth. donderhamer van Thor of Donar, die altijd treft en altijd naar hem terugkeert, beeld van den bliksem; ook, *Mjölnir*, d. i. Verpletteraar.

Mirabel' (*Fransche ronde pruim*), v. —len.

Mira'bile dic'tu (Lat. *wonderlijk om te zeggen*; *het klinkt ongeloofelijk*).

Miraculeus' (*wonderlijk, wonderdoende*), bn.

Mira'kel, o. —s, —en; zie Wonder.

Mira'kelspel (*een der geestelijke tooneelspelen uit de Middeleeuwen*), o. —spelen: de stof van het — is dikwijls aan het leven van een heilige ontleend; zie Mysteriespel.

Mir'liton (*rietfluitje, aan beide zijden door een vliesje afgesloten*), m. mirlitons.

Mir nichts, dir nichts (Duitsch: *zonder de minste aanleiding, onverwachts*; *ongegeneerd*).

Mir're, myr'rhe (*welriekende gomhars met bitteren smaak, uit het Oosten*), v. gmv.; zie b.v. Matth. 2 : 11 en Johann. 19 : 29.

Mirt (Bijb. *een boom van ± 7 M. hoogte*), m. —en: de — heeft witte of roodachtig witte bloemen; —*ebloesem* is bruidsversiering.

Mir'tebes (*vrucht v. d. mirt*), v. —sen; —**blad** (*blad van den mirteboom*), o. -bladen, —bladeren; —**boom,** m. —en; —**krans** (*krans van mirteblaren, bruidskrans*), m. —en; —**loof** (—*blaren*), o. gmv.; —**struik,** m. —en.

I. Mis (ontleend uit Lat. *missa*: 1 *altaarofferande in de R.-K. kerk*; 2 *jaarmarkt, kermis*; ook: *jaarbeurs*), v. —sen, ook, Misse: 1 *de — doen of lezen*, dit doet de priester; — *hooren*, dit doet de R.-K.; *naar de — gaan*; *een stille —*, zonder zang; *een zingende —*, met zang; ook: bijeenhoorende miszangen, b.v. *e. — v. Mozart*; 2 *de Leipziger —*; *de meeste —sen duren eenige weken.*

II. Mis (*niet raak, het voorwerp of doel niet treffende, verkeerd*; *mislukt, niet goed uitgevallen, kwalijk of slecht*), bn. en bw.: *het schot was —, hij gooide —*; *het is daar een —se boel*; zie verder de samenstell.: Mis'bak, Mis'druk, Mis'drijf, Mis'greep; — vormt verder samenst. met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op *mis*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), bijv. *mis'gooien, mis'verstaan*; *mislei'den, misvor'men*; verg. ook: *mis'doen* en *misdoen'*, *mis'rekenen* en *misre'kenen*; *mis'raden* en *misra'den*; *mis'grijpen* en *zich misgrij'pen.*

Misanthroop' (*menschenhater*; fig. *menschenschuwend persoon*), m. —thropen; —**thropie'** (*menschenhaat*), v. gmv.; —**thro'pisch** (*menschenhatend, -afstootend*), bn. en bw.: —*e bespiegelingen* (C.O.). (thr = tr).

Misbaar' (*getier, spektakel, lawaai*), o. gmv.: *hij maakte veel —.*

Mis'bak (*mislukt baksel*), o. —bakken; —**je** (fig. *iets, dat slecht is uitgevallen, b.v. een opstel*), o. —bakjes.

Misbak'ken (*misvormd*), bn.: *een — man.*

Mis'baksel (*misbak*; fig. *iets, dat slecht of verkeerd is uitgevallen*; ook: *wanstaltig individu*), o. —s: *een wetsontwerp als een — beschouwen*; *dat kind is een —.*

Misbil'lijken (*onbillijk achten, niet billijken*), —billijkte, heeft gemisbillijkt, w.g.: *iets —*; *een wensch —, een eisch —.*

Mis'boek (*altaarboek op lezenaar*), o. —boeken, ook, Missaal.

Mis'bruik (*zeer slecht, verkeerd gebruik*), o. misbruiken: — *van iems goedheid maken*; — *van sterken drank maken*, te veel gebruiken; —*en tegengaan*, afschaffen.
Misbrui'ken (*een slecht gebruik maken van*; *te veel gebruiken*), —bruikte, heeft -bruikt: *Gods naam* —; *iems goedheid* —.
Miscellane'ën, miscella'nia (*opstellen van allerlei aard, mengelingen, mengelwerk*), o. mv. (ne = nee).
Mis'crediet, o.; zie Miskrediet.
Mis'daad (*booze daad, crimineele daad*), v. —daden; —**da'dig** (*strafbaar voor de wet*; fig. *slecht, boos*), bn. en bw.: *met een — doel*; —**dadiger** (*boosdoener*), m. —s; —**dadigster**, v. —s.
Misdeeld' 1 (*slecht bedeeld*, inz. fig.), bn.: — *van aanleg*, — *zijn*, naar lichaam of ziel schraal bedeeld; 2 —**e**, m. en v. —n: *de —n onzer maatschappij*, de armen.
Mis'dienaar (*koorknaap*), m. —dienaars; ook: —*diener*, —*diender*.
Mis'doen 1 (*verkeerd doen*), deed —, heeft — gedaan: *al wat hij doet, doet hij in den regel mis*; *hij heeft het heel en al mis gedaan*; verder: 2 **misdoen'** (*kwaaddoen, slecht handelen*), misdeed, heeft misdaan: *wat heeft hij misdaan?*
Misdra'gen, zich (*zich slecht gedragen*), —droeg zich, heeft zich misdragen.
Mis'drijf (*slechte daad, misdaad*; *een der zwaarder strafbare feiten*), o. —drijven; zie Overtreding.
Misdrij'ven (*zondigen, verkeerd handelen, iets doen dat strafbaar is*), misdreef, heeft misdreven: *zij heeft veel —dreven.*
Mis'druk (*onbruikbaar drukwerk*), o. gmv.
Mis'duiden (*ongunstig uitleggen, ten kwade duiden*), —duidde, heeft misduid: *we zullen hem die handelwijze niet —.*
Mi'se (*inzet bij een spel, inleggeld*), v. misen; lees: *mieze*; volkst. *mies.*
Mi'se-en-scé'ne (Fr. toon. *alles, wat er hoort bij de opvoering van een tooneelstuk: tooneelschikking*), v. gmv.
Misera'bel (*ellendig, armzalig, beklagenswaardig*), bn.; —er, —st: *ik ken nog iem., die niet rookt, maar dat is de —ste kerel van de wereld* (C. O.),]e m, beroerd. (s = z).
Misè're (1 *ellende, nood, jammer*; 2 kaartspel: *spel, waarbij men geen slag tracht te halen*), v. misères: 1 *wat een —!* 2 — *spelen.*
Misere're (*Erbarm u! aanvangswoorden van den 50en psalm*: Ontferm u over mij, o Heer; *kerkzang*; geneesk. *darmkronkel, darmafsluiting, vreeselijke ingewandskwaal*), o. —s; lees: —*ree're.*
Mise'rie (*al wat jammerlijk, ellendig, ongelukkig is*; *ellende, nood*), v. —riën, —s.
Mis'gaan 1 (*verkeerd gaan*), ging mis, is misgegaan: *wij zijn —gegaan*; *die onderneming zal —*; 2 **misgaan'** (*ontgaan, tegenloopen, mislukken*), het —ging, het is mij misgaan.
Misgel'den (*boeten, lijden voor*), misgold, heeft misgolden; verg. Ontgelden.
Mis'gewas (*mislukte groei van veldvruchten, slechte oogst*), o. —gewassen.
Mis'gooien (*verkeerd gooien, niet raken*), gooide mis, heeft misgegooid.
Mis'greep (eig. *verkeerde greep, mistasting*; fig. *fout, dwaling*), m. —grepen.
Mis'grijpen 1 (*verkeerd grijpen*), greep mis, heeft misgegrepen: *hij greep — en viel*; 2 **misgrij'pen**, zich: —greep zich, heeft zich misgrepen: *zich — aan een anders goed*; meer: *zich vergrijpen*, zie ald.
Misgun'nen (*niet gunnen, benijden*), misgunde, heeft misgund: *niemand zal dezen kunstenaar die eer —*; *iem. zijn geluk —.*
Misgun'stig (*jaloersch*), bn.; —**heid**, v. gmv.
Misha'gen 1 (*niet wel aanstaan, niet behagen*), mishaagde, heeft mishaagd; 2 (*afkeer, verdriet*), o. gmv.
Mishan'delen (*ergerlijk kastijden, slecht behandelen, afranselen*), mishandelde, heeft mishandeld: *een slaaf —, een onwilligen hond —, een paard met de zweep —.*
Mishan'deling (*slechte, ergerlijke behandeling, het toebrengen van lichamelijk leed of letsel, verwonding, kwetsing*), v. —en: *de — van een leerjongen, van een schoolknaap, van eenig huisdier*; *een zware —.*
Mis'hebben, had mis, heeft misgehad, alleen in de uitdr.: *het —*, zich vergissen, dwalen.
Misken'nen (*niet erkennen*), miskende, heeft miskend: *iems verdiensten —*, niet waardeeren, loochenen; —**ken'ning**, v. —en.
Miskocht', bn., zie Bekocht.
Mis'krediet (*kwade naam*), o. gmv.: *in — brengen*, het vertrouwen doen verliezen; ook, Discrediet.
Mislei'den (*bedriegen*), misleidde, heeft misleid: *door de duisternis —leid*; *hij zoekt mij te —*; —**lei'der** (*bedrieger*), m. —leiders; —**lei'ding** (*bedrog*), v. —leidingen.
Mis'loopen (1 *verkeerd loopen*; 2 *niet ontmoeten*; 3 *verkeerd uitloopen*; 4 *tegenloopen, mislukken*), liep —, heeft, is —geloopen: 1 *hij is in de duisternis —geloopen, als ge zoo loopt, loopt ge —*; 2 *ik ben hem —geloopen*; 3 *zoo iets moet —*; 4 *alles loopt hem —.*
Misluk'ken (*niet gelukken, slecht uitvallen*), mislukte, is mislukt: *e. poging, e. onderneming kan —*; *een poging doen —*; *die student is mislukt*, heeft de studie moeten neerleggen.
Mismaakt' (*misvormd, leelijk, wanstaltig*), bn.; —**heid** (*wanstaltigheid*), v. —heden.
Misma'ken (*ontsieren, leelijk maken*), mismaakte, heeft mismaakt: *dat tuinhuisje mismaakt den heelen tuin*; *dat raam mismaakt den voorgevel.*
Mis'mas (*mengelmoes*), m. —massen.
Mismoe'dig (*neerslachtig, mistroostig*), bn.; —er, —st: *al die tegenwerking maakt hem —*; *spreken op —en toon.*
Misnoegd' 1 (*ontevreden*), bn.; 2 —**e** (*ontevredene*), m. en v. —n; —**heid**, v. gmv.
Misnoe'gen 1 (*redenen tot ontevredenheid, onvergenoegdheid geven*), misnoegde, heeft misnoegd: *dat zal hem —*; 2 (*ontevredenheid*), o. gmv.: *iems — opwekken, zijn — te kennen geven.*
Misogaam' 1 (*het huwelijk haten*), bn.; 2 (*huwelijkshater*), m. —gamen.
Misogamie' (*afkeer v. h. huwelijk*), v.
Misogyn' 1 (*vrouwenhatend*), bn.: —*e neigingen*; 2 (*vrouwenhater*), m. —en.
Mis'pas (*verkeerde stap, misstap*; fig. *overtreding, zonde*), m. —passen.
Mis'pel 1 (*mispelboom*), m. —s; 2 (*steenvrucht van den mispelboom*), v. —en, —s.

Mis'pelaar (plantk. *mispelboom*), m. —s, —laren.
Misplaatst' (*niet passend, onvoegzaam*), bn.: *zoo'n taal is hier* —, behoort hier niet thuis.
Misplaat'sen (*slecht, verkeerd plaatsen*), misplaatste, heeft misplaatst: *dat kastje is hier —plaatst*, past hier niet; *hij is in dien werkkring —plaatst*, in dat ambt niet op zijn plaats.
Misprij'zen (*afkeuren, laken*), misprees, heeft misprezen: *iems handelingen* —.
Mis'punt (1 *mislukte keustoot*; 2 fig. *een min persoon*; *ongeluk*), o. —punten: 1 *hij maakte een* —, raakte den bal (biljart) niet; 2 *wat een —!*
Mis'raden 1 (*de oplossing van een raadsel niet treffen*), raadde of ried mis, heeft misgeraden; **2 misra'den** (*verkeerden raad geven*), —raadde of —ried, heeft —raden: *laat je nu niet* —.
Mis'rekenen 1 (*verkeerd of onjuist berekenen*), rekende mis, heeft misgerekend: *de som komt niet uit, gij hebt misgerekend*; **2** z i c h **misre'kenen** (*zich bedriegen, teleurgesteld uitkomen*), —rekende zich, heeft zich misrekend: *hij hoopte, dat zijn handelsvriend hem zou helpen, maar hij had zich misrekend*; —**ing** (*teleurstelling*), v. —en.
Miss (Eng. *juffrouw, mejuffrouw*; *de Engelsche kinderjuffrouw*; school: *de leerares in het Engelsch*), v. misses.
Missaal' (*Misboek, altaarboek, waarin de Lat. gebeden der Mis staan*), o. —salen.
Misscha'pen (*wanschapen, misvormd*), bn.; —**scha'penheid** (*mismaaktheid*), v. gmv.
Misschien' (uit *mach het scien*: *wellicht, mogelijk*), bw.
Mis'schot (*schot, dat het doelwit niet treft*; fig. *daad of maatregel, waarmee men zijn doel niet treft*, gmz.), o. —schoten.
Mis'selijk (1 *flauw, onpasselijk*; 2 *ellendig, miserabel*; *naar*; 3 *hachelijk*, eenigszins vero.), bn. en bw.; —er, —st: 1 *de knaap werd — van de zware sigaar*; 2 *dat is daar een —e boel*, ellendig, miserabel; *wat een —e praat!* flauw, walgelijk; *een dronkaard doet* —, leelijk, naar; 3 —*e omstandigheden*.
Mis'sen (*niet treffen of raken*; *mis zijn*; *falen*), miste, heeft gemist: *zoo iets kan niet* —, dat moet gebeuren; *zijn bril* —, het gemis er van gewaar worden; zegsw. *gissen doet* —, men gist in den regel verkeerd; *den trein* —, te laat komen.
Mis'sie (*lastgeving*; *zending*; *gebied in vreemde landen, waar door missionarissen gearbeid wordt aan de bekeering der heidenen*; *de gezamenlijke missionarissen*; *boetprediking van eenige dagen in een R.-K. parochie*; *de Katholieke bevolking in een niet kerkelijk geregelden staat*), v. missiën, —s; —**huis** (*stichting tot opleiding van missionarissen of zusters voor eenige missie*), o. —huizen: *het — te Steil in Limburg*; —**kruis** (*groot kruis met Christusbeeld, ter herinnering aan een missie in een parochiekerk*), o. —kruisen.
Mis'sielanden (*landen, welke als een missie beschouwd worden*), o. mv.
Mis'sigit (*Mohammedaansche moskee in O.-I.*), v. —s.
Missiona'ris (*priester, die in overzeesche gewesten of in Afrika het R.-K. geloof verkondigt*), m. —narissen; verg. Z e n d e l i n g.
Mississip'pi (aardr. *grootste rivier van N.-Amerika*), m.: de Indianen noemen den — den vader der stroomen, hij is met zijn bijrivier, den Missouri, de langste rivier der aarde.
Missi've (*dienstbrief, zendbrief, brief over zaken, officieel schrijven*), v: —s, —n; lees: —*sie've*.
Mis'slaan (*in het slaan missen, datgene, waarnaar men slaat, niet treffen*), sloeg —, heeft —geslagen: *den bal* —.
Mis'slag (*verkeerde slag*; fig. *feil, misgreep, fout*), m. —slagen: *een — van de tong*, zie L a p s u s l i n g u a e; *een — begaan*, vergissing.
Misstaan' (*niet goed staan*), misstond, heeft misstaan': *die kleur misstaat u*.
Mis'stand (*verkeerde stand, iets verkeerds*), m. —standen: *dat hooge gebouw is een — in die straat*; fig. *op —en in het leger wijzen*, verkeerdheden.
Mis'stap (eig. *verkeerde stap*; fig. *overtreding, vergrijp*), m. misstappen: *een — doen*.
Mis'stelling (eig. *verkeerde plaatsing*; fig. *vergissing*), v. —stellingen.
I. Mist (*zware nevel*), m. misten: *in den — loopen*; verg. M i e z i g, M i e z e r i g; *zijn rede is als een vlag in den* —, ze is verre van helder.
II. Mist (bijvorm van *mest*: *meststof*), m. gmv.
Mis'teltak (*vogellijm, marentak*), m. —takken.
Mis'ten (*mistig, nevelachtig zijn*), het mistte, heeft gemist: *het mist*.
Mister (Eng. *mijnheer*), m.: — wordt geschreven vóór den familienaam en dan steeds **Mr.**
Mist'hoorn (scheepst. *instrument, om op zeeschepen bij mist hoorbare signalen te geven als waarschuwingsseinen*), m. —s.
Mis'tig (*nevelig, dampig*), bn.; —er, —st: *de naherfst geeft — weer*, mistachtig.
Mistletoe (Eng. *marentak, vogellijm*), o.: het — met zijn glanzige appeltjes siert in de Kerstdagen menige Eng. huiskamer.
Mistra' (It. *foezel met anijs*), v. gmv.
Mistral' (*koude en droge N.-W. valwind, die soms waait in het Z.-O. van Frankrijk, aan de Adriatische zee Bora geheeten*), m. —s.
Mis'tred (*mispas, misstap*), m. —treden.
Mistress (Eng. *meesteres, huisvrouw*; ook: *hoofd v. e. school, juffrouw voor de huishouding*; als titel vóór den familienaam: *Mevrouw*, verkort tot **Mrs**), v.
Mistroos'tig (*moedeloos, neerslachtig, niet te troosten*), bn. en bw.; —er, —st: — *zijn over iets*, troosteloos; — *kijken*.
Mis'trouwen 1 (*wantrouwen*), o. gmv.; **2** (*wantrouwen*), —trouwde, heeft mistrouwd'; —**trou'wendheid,** v. gmv.
Mistrou'wig (*achterdochtig*), bn. en bw.; —**trou'wigheid** (*wantrouwen*), v. gmv.
Mis'vatting (*vergissing*), v. —vattingen.
Mis'verstand (*een verkeerd begrijpen, verkeerde opvatting*), o. —en: *een — geeft aanleiding tot oneenigheid onder vrienden*.
Misvormd' (*mismaakt*), bn.: zie M i s v o r'm e n.

Misvor'men (*een verkeerden, slechten vorm geven*), —vormde, heeft misvormd: *een beeld* —; het volt. deelw. *misvormd'* komt als bn. voor: *een misvormde gestalte*, wanschapen.
Mis'was (*slecht uitgevallen gewas; wanstaltig mensch, dier of plant*), o. —wassen.
Mis'wijzing (*verkeerde aanduiding*), v. —wijzingen: *de — v. e. magneetnaald*; zie Declinatie.
Mis'zeggen 1 (*verkeerd of onjuist zeggen, zich in 't spreken vergissen*), zegde of zeide —, heeft —gezegd of —gezeid: *de leeraar zei bijw. en bedoelde vgw., hij had het —gezegd*; **2 miszeg'gen** (*door iets te zeggen beleedigen, iem. met woorden kwetsen, beleedigen*), —zegde of —zeide, heeft —zegd of —zeid: *wat heb ik daaraan —zegd? wat heb ik hem —zegd?*
Mitai'ne (*garen of zijden half-handschoen, vuist-handschoen alleen met halfduim, maar zonder duim de andere vingers*), v. mitaines. (ai = è).
Mi'thra(s), Mi'tra, m. de Perzische zonnegod.
Mitiga'tie (*verzachting, verlichting*), v. —s.
Mitigeeren (*verzachten, lenigen, verlichten*).
Mi'tra (*mijter*), v. —'s.
Mitrail'le (*schroot: allerlei kleine stukken gekapt ijzer, spijkers enz., waarmede men vroeger kanonnen laadde*), v. gmv.; lees: *mitral'je.*
Mitrailleur' (mil. *een soldaat als bedienaar v. e. machinegeweer*; ook: *mitrailleuse*), m. —s.
Mitrailleu'se (*modern snel-vuurwapen: machinegeweer*), v. —s; zie: Maximgeweer en Machinegeweer.
Mits 1 (*op of onder voorwaarde dat*), vgw.; **2** als zelfst. nw. o. gmv.: fig. *er is een —*, d. i. een uitdrukkelijke voorwaarde, een beding.
Mitsdien' (*derhalve, daarom, alzoo*), bw.
Mitsga'ders (*alsook, alsmede*), vgw.
Mixed pickles (Eng. *jonge groente en jonge vruchten in mosterdsaus*; fig. *korte, pittige gezegden*), o. mv.
Mix'tum (Lat. *het gemengde*), o. ta.: — *compo'situm*, een samengesteld mengsel.
Mixtuur' (*mengsel, artsenijmengsel*), v. —turen.
Mjöl'ner, m., zie Miölner.
Mna, v. —'s; zie Mina.
Mnemoneutiek' (*herinneringskunst; geheugenleer*), v. gmv.; (eu = ui); ook, *Mnemo'nica.*
Mnemoniek', v.; zie Mnemotechniek.
Mnemo'syne, myth. godin van het geheugen, dochter v. Uranus: moeder der 9 muzen, zie aldaar.
Mnemotechniek' (*herinnerings- of geheugenkunst; geheugenleer*), v. gmv.
Mnemotech'nisch (*op de geheugenleer betrekking hebbende; volgens de geheugenleer*), bn.
Moabiet' (Bijb. *afstammeling van Moab, zoon van Loth, in N.-Arabië*), m. —en.
Mobiel' (1 *beweeglijk*; 2 mil. *marschvaardig, gereed of bestemd om te velde te trekken*), bn.; in bet. 1 —er, —st: 1 *een oude dame herinnerde zich de dagen dat ook zij —er was* (C. O.); 2 *het — maken of — verklaren van ons leger.*
Mobilair' (Fr. *roerend goed, beweegbare have, huisraad*), o. gmv.; ook, Meubilair.
Mobi'lia, mobi'liën (*losse have, roerende goederen*), v. mv.
Mobilisa'tie (mil. *het mobiel-maken van een leger*), v. gmv.; verg. Demobilisatie. (s = z).
Mobilisa'tieplan (mil. *plan, volgens hetwelk de mobilisatie van een leger of een deel er van plaats heeft*), o. —plannen.
Mobiliseeren (mil. *mobiel verklaren of maken, op voet van oorlog brengen*): *een leger* —, uitrusten, marsch- en strijdvaardig maken. (s = z).
Mobiliteit' (*beweeglijkheid, vluchtigheid, onbestendigheid*), v. gmv.
Moccas'sin (*ruw-lederen riemschoen* [*van zacht hertenleer*] *der Noord-Amer. Indianen, ook gedragen door poolreizigers*), m. —s.
Modaal' (spraakk. *volgens eenige wijze of modus*), bn.: modale bepalingen b.v. hij komt *misschien*, zij vertrekt *stellig*; modale hulpw.w. als: *mogen, kunnen* enz.; modale zinnen: hij is, *naar het schijnt*, niet gekomen.
Modaliteit' (spraakk. *voorstellingswijze in betrekking tot de werkelijkheid*), v. gmv.
Mod'de (*morsebel*), v. modden: *'t is zoo'n moddeke.* gew.
Mod'der (*slijk, baggerspecie*), v. gmv.: *een poel vol —, de knaap zakte weg in de —.*
Mod'deraar (eig. *iem., die in de modder werkt*; fig. *knoeier; iem., die alle partijen te vriend wil houden, schipperaar*), m. —s.
Mod'derbad (eig. *bad van geneeskrachtige modder*), o. —baden: *de —baden te Bentheim*; fig. *men vatte koude in 't —* (Staring), modderig water.
Mod'deren (*morsen, in de modder knoeien*; fig. *schipperen, geven en nemen*, in ongunstigen zin), modderde, heeft gemodderd.
Mod'derig (*slijkerig, moerassig*), bn.; —er, —st.
Mod'derkruiper (dierk. *karperachtige visch*), m. —s: *de — leeft in stille wateren*, ook: Donderaal, Weeraal, Stootvisch.
Mod'derman (*baggerman*), m. —lui; **-molen** (*molen, die modder uitbaggert*), m. —s; —**net** (*schepnet van den modderman*), o. —netten; —**plas** (*plas met modderigen bodem*), m. —plassen; —**poel** (*poel met veel modder er in*), m. —en; —**praam** (*baggerschuit*), v. —pramen; —**schuit** (*schuit tot vervoer van modder*), v. —en: zegsw. *dat is of staat als een vlag op een —*, zie Vlag; —**sloot** (*modderige sloot*), v. —slooten; —**vet** (*zeer vet*), bn.: *een —vette kip*; **-vulkaan** (*vulkaan, die modder en slijk spuwt*), m. —kanen.
Mo'de (Fr. *manier van kleederdracht; tijdelijk, voorbijgaand gebruik; smaak*), v. modes: *een oude —, een nieuwe —, de — volgen*; —**artikel** (*artikel, dat i. d. mode is, aan de mode onderhevig is*), o. —en; —**fat** (*pronker, die alle grillen der mode volgt, modegek*), m. —fatten; —**gril** (*nuk, beuzeling der mode*), v. —grillen; —**journaal** (*tijdschrift aan de modes, meestal wat dameskleeren betreft, gewijd*), o. —nalen; —**kleur** (*kleur, die in de mode is*), v. —en.
I. Model' (Fr. *voorbeeld, vorm om iets na te maken, patroon; verkleinde vorm*

van iets grooters b.v. *in de bouwkunde; persoon, waarnaar de schilder,beeldhouwer enz. werkt; voorgeschreven vorm*), o. —len: *een —boerderij, een —hoeve,* zie ald.; *wel mocht Poot voor een — van mannelijke schoonheid gelden* (Potg.); *het — van een japon; het — van een wenteltrap; de schilder kon geen — vinden; deze jas, kepi is niet volgens —.*

Model'boerderij (*modelhoeve*), v. —en.

Modeleeren (Fr. *vormen, in klei boetseeren als model, om het in steen te beeldhouwen*).

Modeleur' (*beeldhouwer-modelmaker, boetseerder*), m. —s: *de — werkt in natte klei.*

Model'hoeve (*een hoeve, die als voorbeeld voor andere kan dienen*), v. —n; **—jas** (*jas, die als model moet dienen*), v. —sen; **—kamer,** v. —s, of **—zaal** (*vertrek, waarin de modellen* b.v. *van jassen, mantels enz. zijn uitgestald*), v. —zalen; **—magazijn** (*vertrek, waarin de modellen bewaard worden*), o. —en; **—school** (*inrichting van onderwijs, die als model kan dienen*), v. —scholen: *een leerschool bij een R. Kw.-S. moet een — zijn.*

Mo'demaakster (*modiste*), v. —s; **—magazijn** (*magazijn van modeartikelen*), o. —magazijnen; **—plaat** (*—prent*), v. —platen; **—pop** (*modefat, modezottin*), m. en v. —poppen; **—prent** (*afbeelding van kleeren naar de mode*), v. —prenten.

Moderaat' (*gematigd, bescheiden*), bn.

Modera'men (Lat. *bestuur; leiding;* Prot. *bestuurscollege, dagelijksch bestuur van een klassis*), o. gmv.

Moderateur'lamp (*ouderwetsche patentolie-lamp*), v. —lampen. vero.

Modera'tie (*gematigdheid, matiging, bezadigdheid*), v. gmv. (t = s).

Modera'to (It. muz. *matig snel, gematigd*), bw.

Modera'tor (Lat. *leider van een debatingclub; voorzitter van een synode; geestelijk adviseur eener R.-K. studentenvereeniging; toestel om de beweging eener machine te matigen*), m. —s, —to'ren; Fr.: ook, M o d e r a t e u r.

Modereeren (*matigen, verzachten*).

Modern' 1 (*hedendaagsch, nieuw, nieuwerwetsch, nieuwmodisch*; godsd. *de critische* [*ongeloovige*] *vrijheid in geloofszaken voorstaande*; bij uitbr. *uiterst vrijzinnig inzake godsdienst*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e poëzie, de —e kunst; de —e talen:* Fransch, Duitsch, Engelsch; *— huisraad; hij is zeer — gekleed; de —e richting op Prot. godsdienstig gebied, of de —e leer,* onrechtzinnige, niet-orthodoxe; **2** —**e** (*onrechtzinnige, niet-orthodoxe in de Hervormde kerk*), m. en v. —n.

Moderniseeren (*naar den modernen smaak of den nieuwen stijl inrichten*). (s = z).

Modernis'me (*de geest van het nieuwe in maatschappij, kunst enz.*; godsd. *richting van critische vrijheid in zaken van godsdienst*; inz. R.-K. *door den Paus veroordeelde richting, die de onderwerping aan het goddelijk leergezag niet erkende*), o.

Moderniteit' (*nieuwerwetschheid*), v. gmv.

Modest' (*zedig, eerbaar; bescheiden*), bn. en bw.; —er, meest —.

Modestie' (*zedigheid, ingetogenheid; bescheidenheid*), v. gmv.

Mo'dewinkel (*winkel van mode-artikelen*), m. —winkels; **—zucht** (*streven, om in alles den dwang der mode te volgen*), v. gmv.

Modieus' (*de mode nauwgezet volgend: naar den laatsten smaak*), bn. en bw.; —euzer, —t: *een —euze dame; zij was — gekleed.*

Modifica'tie (*verandering, wijziging, beperking*), v. —tiën, —ties.

Modificeeren (*veranderen, wijzigen*).

Modis'te (*handelaarster* [*-maakster*] *van dameshoeden*), v. —n.

Modula'tie (*stembuiging, het overgaan van de ééne toonsoort in de andere, toonleiding*), v. modulatiën, —ties.

Moduleeren (muz. *met stembuiging spreken, zingen, de stem laten klimmen en dalen; van de ééne toonsoort in de andere overgaan*).

Mo'dulus, mo'dul (*maatstaf; muntmaat; gietvorm*), m. —sen, —len.

Mo'dus (Lat. 1 *manier, wijze, maat;* 2 spraakk. *wijze van een werkwoord*), m. modi: 1 *— quo,* Lat. de wijze waarop; *— proceden'di,* wijze van optreden, manier van doen; *een — viven'di,* d. i. voorloopige schikking tusschen strijdende partijen; *— in rebus,* Lat. maat in alle dingen; 2 *leer der tempora en modi,* der tijden en wijzen.

I. Moe (*vermoeid*; ook, *afkeerig*), bn.; zie M o e d e.

II. Moe (*moeder*), v.; **—ke,** o. —s; **—tje,** o. —tjes.

Moed (1 *gemoedstoestand*; 2 *drift, verbolgenheid, hartstocht*; 3 *dapperheid, lust, opgewektheid*), m. gmv., in de twee eerste beteekenissen niet in den nominatief, tenzij in samenstellingen als: *deemoed, hoogmoed, euvelmoed;* 1 *droef te —e zijn, in arren —e;* 2 *zijn — koelen;* 3 in deze bet. in alle naamv.: zegsw. *— hebben, iem. — geven, de — zonk hem in de schoenen; met — aanpakken, beginnen; allen — laten zakken.*

Moëdd'zin (*Mohamm. afroeper van de bidduren uit de minarets*), m. —s; ook, M u e z z ï n.

Moe'de, moe, bn.; moeder, meest moe(de): *hij is het leven —,* verlangt naar den dood; *ik ben nu die praatjes —,* d. i. ik heb er genoeg van, zij vervelen mij.

Moe'deloos (*ontmoedigd,neerslachtig*), bn.; —loozer, —t; **—loos'heid,** v. gmv.

Moe'der (1 *vrouw, die één of meer kinderen heeft*; 2 *verzorgster, bestuurster*), v. —s: 1 *een — van vier kinderen; haar — is gestorven;* 2 *de — in of van een weeshuis, de — van een klooster,* bestuurster, zie M o e d e r - o v e r s t e: *— de Gans,* bekend sprookjesboek; zie: K l e i n D u i m p j e en R o o d k a p j e.

Moe'dergek (*op kinderachtige wijze aan moeder hangende, moederziek*), bn.; **—gekje** (*kind, dat moederziek is*), o. —s; **—huis** (*het klooster als eerste stichting van eene orde; voornaamste klooster eener orde, waar het hoofdbestuur is*), o. —huizen; **—kerk** (*de R.-K. Kerk*), v. gmv.; **—klooster** (*klooster, dat de oorsprong is van andere*), o. —s; **—koorn, —koren** (*zwamachtige woekerplant: groote, zwarte korrels in rijpende roggearen*), o. gmv.; **—kruid** (*samengesteldbloemige plant*), o. gmv.: *het — heet ook kamille*; **—land** (*land, dat koloniën*

heeft, zoo ook genoemd in tegenstelling van deze), o. gmv.; —**lief** (vleinaam: *lieve moeder*), v. gmv.; —**liefde** (*liefde der moeder tot de kinderen, d. i. moederlijke liefde*), v. gmv.; —**lijk** (1 *van een, of als een moeder*; 2 *van een moeder afkomstig*), bn. en bw.: 1 —*e zorg*; *iem. — verplegen*; 2 *het — erfdeel*; —**loog** (*oplossing van zout als droesem in de pan eener zoutketel*), v. gmv.; —**loos** (*zonder moeder*), bn.: —*looze kinderen*; —**maal** (*moedervlek*), v. —malen; —**naakt** (*zoo naakt als een pas geboren kind*), bn.

Moe'der-o'verste (*bestuurster of voorgangster in een vrouwenklooster*), v. —-oversten.

Moe'derplant (*plant met afhangende stengels, jodenbaard*), v. —en; —**schap** (*het moeder-zijn*), o. gmv.; —**schoot** (*de schoot van moeder*), m.: *versjes op den — of op moeders schoot geleerd*; —**skind** (*lievelingskind van moeder*), o. —eren; —**taal** (eig. *onze moeders taal, de moederlijke taal, taal uit moeders mond geleerd*; *taal van het land, waar men geboren is*), v. gmv.: *hij verstaat behalve zijn — nog drie vreemde talen*; —**vlek** (*geelbruine, aangeboren vlek op de menschelijke huid*), v. —vlekken; —**weelde** (*zielsverrukking eener moeder om haar kind*), v. gmv.; —**ziek,** bn.: *een — kind*, dat nl. enkel bij moeder wil zijn, Zuid Ned.; zie E e n k e n n i g; —**zielalleen** (*zelfs door zijn moeder verlaten, geheel alleen*), bn. en bw.: *ik ben — thuis, ik ben — in de wereld*; *hij leefde daar —*, totaal op zich zelf of zonder eenig gezelschap; spreekt. ook —z i e l i g a l l e e n; —**zorg** (*zorg eener moeder voor haar kinderen*), v. —en.

Moe'dig (*dapper, onverschrokken*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gedrag*; — *voorgaan*; *zich — gedragen.*

Moed'wil (*boos opzet*), m. gmv.: *uit —, met —*: *een haan met — vermoord* (Koetsv.).

Moedwil'lig (*onzettelijk kwaad doende, met boos opzet handelend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e knaap*; —**heid** (*boos opzet*), v. —heden.

Moef'ti, m. moefti's; zie M u f t i.

Moe'heid (*het vermoeid zijn, vermoeidheid*), v. gmv.: — *na den arbeid.*

Moei (*tante*), v. moeien; gew.: *meuje, meuike.*

Moei'al (*bemoeial*), m. en v. —allen.

Moei'en (*moeite of last aandoen, lastig vallen*), moeide, heeft gemoeid: *niemand zal u —*; *iem. in een zaak —*, betrekken; *zich met iets —*, inlaten; *een heele dag zal er mee gemoeid zijn*, zal er mee heengaan; zegsw. *geen koeien, geen —*, geen bezit, geen zorg; ook: *veel koeien, veel —*, veel rijkdom, veel last of zorg.

Moei'lijk, moei'elijk (*vermoeiend, afmattend*; *niet gemakkelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e weg, een —e gang*; *een — vraagstuk*; — *ademhalen.*

Moei'lijkheid, moei'elijkheid (*moeite, hinder, last, bezwaar*), v. —heden.

Moei'te (*arbeid, inspanning*), v. moeiten: *het zal — kosten*; *veel — met iets hebben*, last; zegsw. *het is de — niet waard*, nl. al den arbeid, dien men er voor doet.

Moei'zaam (*moeielijk, vermoeiend*), bn. en bw.: *een — leven*; *de sobere kost zoo — verdiend*; — *rondkomen, het was een — bevochten overwinning*; *een — werk.*

Moe'jik (*Russische boer*), m. —s; ook, M o e z j i k.

Moe'ke, o. verkl. van M o e (kindertaal).

Moe'kedam (*Mohamm. priester*), m. —s.

Moe'kim (Arab. eigenl. *ingezetene eener plaats*; *Vrijdagskring, d. i. aantal personen, binnen zekeren afstand van elkaar wonenden verplicht den vrijdagsdienst in de moskee te volgen*; *Moh. parochie in Atjeh*; bij uitbr. *district*), v. —s.

Moel'je (Fr. *steenen hoofd of golfbreker aan den ingang van zeehavens*), v. moeljes.

I. Moer (samengetrokken uit M o e d e r: *droesem, grondsop, bezinksel*), v. gmv.

II. Moer (idem uit M o e d e r: *schroefmoer*), v. —en; zie M o e r s c h r o e f.

III. Moer (*moerassig land, drasland*), o. moeren.

Moer'aal (*zeeaal*), m. —alen: *de — was de lievelingsspijs der Romeinen.*

Moeras' (*drassig, week, slikkerig land, drasland, lage veengrond*), o. moerassen: *een — drooglegging*; fig. zegsw. *iem. uit het — helpen*, d. i. uit een lastige, moeilijke positie redden; *in het — zitten*, in benarde omstandigheden zijn, geen raad weten; *dat is de eerste stap om uit het moeras te komen*; —**achtig** (*als een moeras, drassig*), bn.: *veengrond is —.*

Moeras'lucht (*stiklucht, opstijgend uit een moeras*), v. —en, zie M i a s m a; **-koorts** (*koorts, die 't gevolg is van 't inademen van moerasdampen*), v. —en.

Moeras'schildpad (dierk. *schildpad van Z.-Amerika, levende in en bij den Amazonestroom*), v. —den: *uit de eieren der — bereidt men een soort van olie.*

Moeras'sig (*drassig, slijkerig*), bn.; —er, —st: —*e streken*, waar veel moeras is; —*e gronden*; *de Peel is nog op vele plaatsen —.*

Moeras'veen (*een soort van veen op drassigen grond ontstaan, niet geschikt voor turf*), o, —venen; —**palm,** m. —en, zie N i p a h; —**vesting** (gesch. *vesting, omgeven door moeraslanden*), v. —en: *Den Bosch was een —.*

Moeras'vogel (*in of bij 't moeras levende vogel*), m. —s, ook: S o m p v o g e l, P o e l v o g e l: *de lepelaar, de purperreiger, de roerdomp, de dodaars behooren tot de —s.*

Moer'balk (bouwk. *zware zolderbalk, waarin de kinderbalken rusten*), m. —en. vero.

Moer'bei (*moerbes, moerbezie*), v. —beien.

Moer'beiengelei (*gelei van moerbeien*), v. gmv.; —**beiensap,** o. gmv. (g = zj).

Moer'bezie, moer'bei, v. —beziën, —beien; —**bezieblad,** o. —en, —eren: *het — is het voedsel der zijderups*; —**bezieboom** (*leiboom*, ook, *stamboom, uit China*), m. —en.

Moer'bint (bouwk. *zware dakbalk, waarin de lichtere gebinten gelipt worden*), o. —en.

Moer'bout (timm. *bout met een schroefdraad aan den benedenkant om er een moer als klem aan te kunnen schroeven*), m. —bouten.

Moer'drukken, m. mv.; zie I n c u n a b e l e n.

Moe'ren (1 *troebel maken*; 2 stud. *wegkapen*), moerde, heeft gemoerd: 1 *ik heb den wijn gemoerd*; 2 *een belknop —.*

Moer'grond (*drasland*), m. —gronden.

Moe'rig (*troebel, slijkerig*), bn.; —er, —st.
Moer'konijn (*wijfjeskonijn*), o. —en.
Moer'schroef (*doorboord schijfje met spiraaldraad, waarmede een schroefbout wordt vastgedraaid*), v. —schroeven.
Moer'tje (*moedertje*), o. moertjes: zegsw. *mal —, mal kindje*, is de moeder lichtzinnig, het kind is het veelal ook.
Moer'vos (*wijfjesvos*), v. —vossen.
Moes (*fijngekookte spijs uit kool, groente of appels bestaande*), o. gmv.; verg. A p p e l m o e s.
Moeselien', o. en v.; (s = z); zie M o u s e l i n e.
Moeselien'glas (*glas met een doorzichtig patroon; meestal ruitjes op matten grond*),o.
Moes'groente (*bladgroente*), v. —groenten; **—kruid** (*groente, moesplant*), o. —kruiden; **—tuin** (*groentetuin*), m. —en.
I. Moes'je (*moedertje, in kindertaal*),o.gmv.
II. Moes'je (Fr. *mouche*, vlieg: *pronkpleistertje van taf*, ook: *vlekje, stipje in weefsels*), o. moesjes: —*sdoosje*.
Moesson' (eig. *jaargetijde*: *halfjaarlijks wisselende wind op den Ind. oceaan en de O.-I. eilanden; het jaargetijde, waarin deze wind waait*), m. —s: van Nov. tot Mei waait de Westmoesson (N.-W.) en is er een natte periode (wintertijd), de rest van 't jaar de Oostmoesson (Z.-O.) en is er een droge tijd (zomertijd).
I. Moet (*vlek, indruksel*), v. moeten.
II. Moet (*noodzaak, dwang*), o. gmv.: *het is een —*; zegsw. — *is een bitter kruid*.
III. Moet, in: *te —; te — gaan, komen*, tegen.
Moe'ten (1 *genoodzaakt zijn, gedwongen zijn, verplicht zijn*; 2 *hulpwerkwoord van wijze*), onr. w.w., moest, heeft gemoeten: 1 *gij moet komen; ik zal gaan, als ik moet; ik moet naar huis (gaan); de voorraad moet weg*; 2 *deze heer moet wel rijk zijn*, d. i. modaal hulpwerkw., uitdrukkend noodzakelijkheid; opmerkelijk is het gebruik v. d. onbep. wijs in plaats v. h. vd. in samengest. tijden, als: *hij had mij — waarschuwen*.
Moet'hond (*volksnaam v. d. zeelt*), m. —en.
I. Moe'zel (Z.-Ned. *doedelzak, pijpzak*), m. —s.
II. Moe'zel (*moezelwijn*), m: *e. glaasje —*.
Moe'zelwijn (*wijn van druiven, langs de Moezel geteeld*), m.; (soorten), m. —wijnen.
Moezerij', v. —en; zie W a r m o e s.
Moe'zjik, m. —s; zie M o e j i k. (i = ie).
I. Mof (eig. *knorrepot, ongemanierde, niet spraakzame persoon*: *scheldnaam der Duitschers*), m. moffen; bij Potg. staat John Bull naast Hans Mof; de naam — werd vroeger inz. aan de bewoners van Westfalen gegeven, zie: H a n n e k e m a a i e r en P o m p e r n i k k e l; zegsw. *zwijgen als een —*, volstrekt niets zeggen.
II. Mof (*handmof, polsmof*), v. moffen, —je, o. —s: *een — van loutre*, zie H a n d m o f; verder, arm- of bovenhandbekleeding: *een — van wol, van katoen*.
Mofet'te (*koolzuurbron, gasbron; uitstooting van koolzuurgas uit de spleten en den krater v. e. vulkaan*), v. —n; verg. S o l f a t a r e.
Mof'fel (*oven van vuurvaste klei om stoffen in te verhitten, dient ook tot harding van verlakt goed of vernis*), m. —s; ook: **-oven** (*emailleeroven*), m. —ovens.
I. Mof'felen (*in de moffel of de mouw steken: wegmoffelen*), moffelde, heeft gemoffeld: *iets in den zak —*; stilletjes wegstoppen; **—arij'** (*goochelarij*), v. —en.
II. Mof'felen (*lakken, emailleeren*), moffelde, heeft gemoffeld: *een fiets —*; zie M o f f e l.
Mof'fenland (spotnaam: *Westfalen; Duitschland*), o. gmv.; **—pijp** (*groote Duitsche pijp*), v. —pijpen; **—toer** (*zeer moeilijk werk*), m. —toeren. gmz.
Moffin' (*vrouwelijke mof*), v. —nen.
Mof'frika (spotn. *Duitschland*), o. gmv.
Moffrikaansch' 1 (spotn. *Moffrika betreffende*), bn.; **2** als zn. (spotn. *de taal der Duitschers*), o. gmv.
Mo'gelijk (afl. van *mogen* in den zin van *kunnen*: 1 *wat kan gebeuren*; 2 *wat bestaanbaar is*; 3 *wellicht, misschien*), bn. en bw.: 1 *van die twee gevallen is maar één —; zich voorbereiden op alle —e gebeurtenissen*; 2 *hij zal er alle —e zorg aan besteden; hij deed alle —e moeite; hoe is dat nu —! ik zal uw kostuum maken in den kortst —en tijd*; 3 *de man is — verdwaald, ik zal hem — nog zien*; **—heid** (1 *het mogelijk-zijn*; 2 *wat mogelijk is*), v., in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —heden: 1 *wie twijfelt nog aan de — van een opstand?; ik zie geen — om mijn schulden te betalen*; 2 *zoo iets behoort vooralsnog niet tot de —heden*, mogelijke gebeurtenissen.
Mo'gen (1 *kunnen*; 2 *het recht, de vrijheid, het verlof hebben*; 3 *lusten*; 4 *mogen lijden, behagen scheppen in*; 5 *hulpw.w. van wijze*), onr. mocht, heeft gemoogd: 1 *waar mag hij gebleven zijn?; maak wat voort, gij mocht te laat komen*; 2 *een edelman alleen mocht schild en wapens voeren; nu mag men de grenzen weer passeeren; onze knecht mag morgen naar de kermis gaan*; 3 *zulke vette spijzen mag ik niet*, verg. M e u g; 4 *ik mag die kleur wel; ik mag zoo'n maneschijntje wel* (C. O.); *zij mag daar gaarne over spreken en schrijven*; 5 *dat alles moge of mag waar zijn . . . .; dat hij nog lang moge leven!; zij mocht eens verdwaald zijn!*; dit — drukt als modaal hulpw.w. uit, dat een gedachte mogelijk, wenschelijk kan zijn; eigenaardig is het gebruik v. d. onbep. wijs in plaats v. h. volt. deelw. in samengest. tijden: *hij heeft het niet — beleven*, overigens wordt het volt. deelw. *gemoogd* weinig gebezigd.
Mo'gendheid (*staat, rijk, uitgebreid gebied*), v. —heden: *de groote —heden van Europa, de kleine —heden*, b.v. Nederland, België, Zwitserland, Denemarken, Noorwegen, Zweden.
Mo'gol (*titel der vroegere Mongoolsche vorsten in Hindostan, in 1525 door de Engelschen onttroond*), m. gmv.: *de groote — of de grootmogol*.
Mohair' (Fr. *wol weefsel van 't haar der angorageiten, 't welk veel op tibet lijkt*), o. gmv.; **—kant** (*zwarte, wollen kant*), v., (soorten), v. —kanten.
Moham'med, m. eig. de Prijzenswaardige: de groote profeet van den Islam, geb. te Mekka, 571 n. C. en er gestorven in 632; Arabische godsdienststichter en wet-

gever, uit de familie der Koreischieten; zie Medina en Hedsjra.

Mohammedaan' (*volgeling van de leer van Mohammed*), m. —danen; zie: Mahomedaan, Saraceen, Muzelman, Moslem.

Mohammedaansch', bn.: *de —e godsdienst.*

Mohammedanis'me (*leer en eeredienst van Mohammed*), o. gmv.: het — is e. vermenging van Christelijke, Joodsche en heidensche beginselen, de leidspreuk is: Allah is de eenige God en Mohammed is zijn profeet.

Mohar' (*vogelgierst, voedergewas*), v. gmv.

Mohika'nen (*uitgestorven Indiaansche stam*), m. mv.: zegsw *hij was de laatste der —*, d.i. fig. van zijn geslacht, van zijn partij enz.

Moiré', gemoireerd' (*gewaterd, gevlamd*), bn.: *een zwart — lint.*

Moireeren (*vlammen* of *wateren van geweven zwarte stoffen en van metalen*).

Moi'ren, v. mv. Schikgodinnen; zie Parcen. (oi = oo).

Mok (*zekere ziekte aan de beenen der paarden*), v. gmv.: *er is droge en vochtige —.*

Mo'ker (*zware, ijzeren smidshamer*), m. -s.

Mo'keren (*hameren, met den moker slaan*), mokerde, heeft gemokerd.

Mok'ka (1 *Mokka-koffie*; 2 *een kopje Mokka-koffie*), v.: 1 *e. kopje —*; 2 *twee —!*

Mok'kakoffie (*zeer geurige koffie, Arab. koffie genoemd naar Mokka, Z.-haven aan de Roode Zee*), v. gmv.; **—kopje** (*klein en fijn kopje voor mokka-koffie*), o. —kopjes.

Mok'kel (*bijzonder dik kind, buitengewoon dikke vrouw*), m. en v., mokkels. gmz.

Mok'kelen (*een kind liefkoozend omvatten, het knuffelen*), mokkelde, heeft gemokkeld.

Mok'ken (*misnoegd en wrevelig zijn, pruilen, zwijgen*), mokte, heeft gemokt: *een —d stilzwijgen.*

Mo'kum, mo'kem (Bargoensch: *plaats, stad*), o.: *groot-—*, de hoofdstad Amsterdam.

I. Mol (muz. *molteeken*), v. mollen: e. — (*b*) duidt aan, dat de noot een halven toon lager moet gezongen of gespeeld worden; verg. Kruis.

II. Mol (dierk. *in den grond levend zoogdier*), m. —len: zegsw. *zoo blind als een —*, erg blind; verkl. molletje, o. —s; fig. *een — van een kind*, een mollig kind.

Molas'se (*fijnkorrelige, grijsachtige rotssteen, poreuze zandsteen in Zwitserland*), v. gmv.

Mol'boon (*paarden- of duivenboon, in Groningen gepoft te koop*), v. —boonen.

Moleculair' (Fr. *de moleculen betreffende*), bn.: *cohaesie is een —e kracht.*

Molecu'le (nat. *kleinste deeltje, waarin een stof verdeeld kan worden, zonder van aard, scheikundige samenstelling, te veranderen, bestaande uit atomen*), v. en o. —culen.

Mo'len (*inrichting of voorwerp tot het fijnmaken van graan, verf, kruit enz.*), m. molens: *een wind—, een water—, een stoom—, een koren—, een koffie—*; zie ook: polder—; zegsw. *dat is water of koren op zijn —*, dat is in zijn voordeel, in zijn belang; *geen koren v. d. molen sturen*, geen klant wegsturen, fig. geen voordeel of winst doen verloren gaan; *de — is door de vang*, de molen blijft door de vang niet stilstaan, er hapert veel, de zaak is erg in de war, ook fig. het scheelt hem in 't thoofd; *hij heeft een slag van den — weg of beet*, de molen als beeld der zotheid: hij is van lotje getikt, in zijn verstand gekrenkt; *die meid loopt met molentjes* (Potg.), doet dwaas, kinderachtig, is niet goed wijs; zie verder: Zaag—, Papier—, Olie—, Mosterdmolen en Kweern; volkst. Meulen.

Mo'lenaar (*eigenaar van of knecht op den molen; kleine schelvisch of wijting, in de Middellandsche Zee; meikever*), m. —s, —naren, gew. *Mulder*; **—naarster** (*eigenares v. e. molen*), v. —s.

Mo'lenaarskar (*kar van den molenaar*), v. —karren; **—knecht**, m. —knechts; **—meid**, v. —meiden; **—pak** (—*kleeren*), o. gmv.: *Teun in zijn wit —*, bestoven pak; **—vrouw** (*vrouw v. e. molenaar*), v. —vrouwen; ook in de spreektaal: *mo'lenaarster, molenarin', mul'dersche of mul'dersvrouw.*

Mo'lenas (*hoofdspil van een molen*), v. —assen; **—beek** (*stroomend watertje, dat het molenrad in beweging brengt*), v. —beken; **—dwang** (*verplichting, om het koren op een bepaalden molen te laten malen*), m. gmv., zie Dwangmolen; **—kap** (*dak van den molen*), v. —kappen; **—kar** (nl. *tot vervoer van 't meel*), v. —karren; **—ligger** (*onderste molensteen*), m. —s; **—paard** (*trekpaard in den rosmolen, sterk dier*; fig. *groot en zwaar vrouwspersoon*), o. —en; **—praam** (*klem in den molen*), v. —pramen; **—pranger** (*vang in den molen*), m. —s; **—rad** (*houten of ijzeren scheprad, dat door 't stroomend water in beweging wordt gebracht*), o. —raden, —raderen; **—roede** (*een der vier lange balken met latwerk, waarop de zeilen bevestigd zijn*), v. —n, zie Wiek; **—steen** (*ronde, uitgebikte steen*), m. —en; **—tje** of rondloop (*gymnastiekwerktuig*), o. —s, zie Rondloop; **—trechter** (*bakvormige koker, waardoor het koren tusschen de maalsteenen gevoerd wordt*), m. —s; **—tremel** (—*trechter*), m. —s; **—vang** (*klem, om den molen stil te zetten*), v. —en; **—wiek** (—*vleugel*), v. —en; **—zeil** (*zeil aan een molenwiek*), o. —en.

Molest' (*hinder, overlast*; *beschadiging* b.v. *aan een schip*), o. gmv.: *iemand — aandoen*; zie Oorlogsmolest.

Molesta'tie (*hinder, overlast, molest* [*door handtastelijkheden*]), v. —s.

Molesteeren (uit het Fr. *plagen, niet met rust laten; overlast of hinder aandoen* [*door handtastelijkheden*]), *iemand —.*

Mol'ferd (*onbeschoft, brutaal mensch, iem., die een grooten mond opzet*), m. molferds.

Moliè'res (*een soort v. lage schoenen*), v. mv.

Mo'lik (*vogelschrik*), m. —en; verg. Moloch.

Mol'la(h) (*Turksche overheidspersoon, titel van Mohammedaansche geleerden, priesters, rechters in Turkije, Marokko en Perzië*), m. mollah's.

Mol'len (Barg. een afl. van het woord *mol* = dood: *van kant maken, van het leven berooven*), molde, heeft gemold: *iem. —.*

Mol'lengat (*pijpgat van mollen*),o.—gaten.
Mol'lenkruid (plantk. *kruisboom, wonderboom, Christuspalm*), o.: het volksgeloof dacht, dat deze plant de mollen verdreef.
Mol'lepoot (*pootje van een mol*), m. —pooten; —**vel** (*vel van een mol*), o. —vellen.
Mol'letje (*kleine mol; dik, vet kindje enz.*), o.: *mijn lief —!*
Mol'lig (*zacht van vel en dik*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kindje, een — hondje, —e wangen*; fig. *—e wijn*, zacht; *— schilderen*; —**heid** (*zachtheid, poezeligheid*), v. gmv.
Mollusk' (*weekdier*), m. —en: *de oester is een —; de —en der Jav. wateren.*
Molm (verwant met *malen*: *droge stof van turf, van vergaan hout*), m. en o. gmv.
Mol'men (*tot molm vergaan, tot stof worden*), molmde, is gemolmd: *dood hout gaat —; herstelt het —d colise'um tot een worstelperk* (C. O.).
Mo'loch, m. afgod der Phenicièrs, aan wien menschenoffers, inzonderheid offers van kinderen, werden gebracht, eig. koning: *de — was een vuurgod, de alverslinder*; fig. *de — der 19e eeuw* (C. O.), de mode; *aan den — offeren*, iets offeren aan een alverslindenden afgod des tijds.
Mo'los (*een zware doghond*), m. —sen; bij de Ouden waren Molossische doggen beroemd; dicht. Jachthond.
Mol'salade, v. gmv.; zie Molsla.
Mol'sem (*molm*), m. gmv.
Mol'semen (*molmen*), molsemde, is gemolsemd.
Mols'gat (*gat, door een mol gemaakt*), o. —gaten; —**hoop** (*aardhoopje, door een mol opgeworpen*), m. —hoopen.
Mol'sla (*bladen van de paardenbloem*), v. gmv.: *de gele bladeren der — worden in N.-B. en L. als salade te koop aangeboden en gegeten.*
Mol'teeken(muz.),o.—teekens;zie Mol **I.**
Mol'to (muz. *veel, zeer*); — **alle'gro,** zeer vroolijk.
Mol'ton (*zachte, dikke, wollen stof*), o. gmv.; —**nen** (*van molton*), bn.: *een — beddedeken.*
Moluk'ken (aardr. *onze Groote-Oost, in den Indischen archipel*), o. mv., ook: Specerijeilanden of Moluksche-eilanden; de — leveren kruidnagels en vooral muskaatnoten.
Mom (*masker*), v. soms o.: mommen: fig. *onder de — van vriendschap*, schijn, mommerij.
Mom'aangezicht (*masker, mombakkes*), o. —en.
Mom'bakkes (*masker, meestal iets gedrochtelijks, caricatuurachtigs voorstellend*), o. —bakkesen; zie Bakkes.
Mom'boor, —**ber** (*voogd*), m. momboren. vero.
Moment' (Fr. 1 *oogenblik*; 2 *hoofdomstandigheid; belangrijke gebeurtenis*), o. —en: 1 *de ketel kon ieder — springen*; *de man is bij —en zijn geheugen kwijt*; 2 *dat examen was een — in zijn eenzaam leven*, gebeurtenis; in de nat. bet. — product van kracht en afstand; verg. Statisch moment.
Momentaan', momentaneel', momenteel' (*voor of op het oogenblik; oogenblikkelijk; kortstondig*), bn. en bw.: *in —tane geldverlegenheid zijn*; *—taneel geen uitweg zien*; *de —teele zwakte van onze marine*; *ik ben — niet in staat u financieel te helpen.* (en = en).
Moment'opname (*instantané, het nemen van een photographisch beeld in een deel v. e. seconde*), v. —n; verg. Kiekje.
Mo'misch (*spottend, hekelend*), bn.; zie Momus.
Mom'melen, mum'melen (*zonder tanden eten; binnensmonds spreken, mompelen*, ook: *brommen v. bijen*), —de, heeft gemommeld.
Mommerij' (*vermomming*), v. —en.
Mom'mespel (*maskerade*), o. gmv.
Mom'pelen (*binnensmonds of onverstaanbaar spreken*), mompelde, heeft gemompeld: *men mompelt reeds van bedrog*, fluistert.
Mo'mus, m., myth. god van spot en hekeling, die goden noch menschen ontzag.
Mo'naco (aardr. *vorstendom aan de golf van Genua dicht bij de grens van Italië*), o.: de hoofdstad is een badplaats met speelbank, nl. Monte-Carlo (ruim 3000 inw.).
Mona'de (*eenheid, ondeelbaar bestanddeel der stof; infusiediertje*), v. monaden.
Monarch' (*alleenheerscher*, inz. *keizer, koning*), m. —en.
Monarchaal' (1 *als in een monarchie; tot een monarchie behoorend*; 2 *een monarchie toegedaan, — gezind*), bn. en bw.: 1 *een —chale regeering*, nl. die van een alleenheerscher; — *regeeren*; 2 *de meeste ambtenaren bleven —.*
Monarchie' (*alleenheerschappij; regeeringsvorm met als opperste machthebber een erfelijk vorst; staat, met een monarch aan het hoofd*), v. —ën: *absolute —*, monarchie, waarin de vorst onbeperkt heerscht; *constitutioneele —*, monarchie, waarin de vorst door een grondwet gebonden is; —**chist'** (*voorstander of aanhanger van de monarchie*), m. —en; —**chis'tisch** (*van, betreffende, in verband staande met de monarchisten; de monarchie toegedaan*), bn.: *de —e partij in Duitschland, —e woelingen.*
Monaste'rium, o. —s; zie Munster.
Mond (*deel van het menschelijk hoofd, mondholte*), m. —en: *een grooten —, een scheeven —, pijn in den — hebben*; zegsw. *den — houden*, zwijgen, stil zijn; *den mond snoeren*, het zwijgen opleggen; *den — roeren*, druk praten; *met den — vol tanden staan*, geen woord kunnen zeggen, beteuterd staan, geen antwoord weten; *naar den — praten*, spreken zooals iemand het graag hoort; *geen blad voor den — nemen*, precies zeggen zooals men het meent; *zij is niet op haar —je gevallen*, zij kan goed haar woord doen; *in den — loopen*, bij geluk iets krijgen; *een grooten — hebben, opzetten*, brutaal zijn; *iemand het brood uit den — nemen*, hem in zijn nering onderkruipen; *iem. iets in den — geven*, iem. iets voorpraten, hem vóórzeggen, wat hij antwoorden moet, een vraag zòò inkleeden, dat het antwoord er reeds in opgesloten ligt; *bij —e van*, gezegd of voorgelezen door; spreekw.: *Beter hard geblazen dan den — verbrand*, z. Geblazen; bij overdr.: *de — van een kanon, de — van een kelder, de — van een oven, de — van een rivier enz.*, opening, uitloop.

Mondain' (Fr. *wereldsch*; *van* [of: *als van*] *de uitgaande groote wereld*), bn.; —er, —st: *een — vrouwtje*, wereldsch gezind; *eene —e badplaats*, b.v. Scheveningen.
Monda(i)niteit' (*de aard der uitgaande groote wereld; wereldschgezindheid, ijdelheid, smaak voor het mondaine*), v. gmv.
Mond'behoeften (*eetwaren*), v. mv.
Mon'deling (*met of door middel van den mond, bij monde*), bn. en bw.: *een —e boodschap; zich — goed uitdrukken.*
Mon'den (*wèl smaken*; fig. *behagen, bevallen*), mondde, heeft gemond: *die kost, die lectuur zal u wel —*, smaken, goed bevallen.
Mond'~ en klauw'zeer (*zekere besmettelijke ziekte aan bek en pooten, vooral onder het rundvee, tongblaar*; Z.-Ned. *muil- en pootzeer*), o. gmv.; zie K l a u w z e e r.
Mond'gesprek (*mondeling onderhoud*), o. —ken; —**harmonica** (*bekend blaasinstrumentje*), v. —'s.
Mon'dig (*niet meer onder voogdij staande*), bn.; zie M e e r d e r j a r i g.
Mond'jesmaat 1 (*nauwelijks voldoende hoeveelheid*), v. gmv.; **2** (*nauwelijks genoeg, van spijs*), bw.: *tegenwoordig is alles —*; fig. *hij geeft zijn inlichtingen —*, sober.
Mond'jevol (*hapje, beetje*), o.: *een — rook.*
Mond'klem (*krampachtige samenklemming der kaken*), v. gmv.; —**kost** (*levensmiddelen*), m. gmv.; —**lijm** (*fijne lijm, met suiker en gom gemengd, die in plaatjes in den handel gebracht wordt en met den mond vloeibaar wordt gemaakt*), v. gmv.; —**spoeling** (*spoeldrank voor den mond*), v. —en; —**stopper** (*mondprop*; fig. *middel, b.v. geld, om iem. te doen zwijgen*), m. —s, —**stuk** (*monddeel van een blaasinstrument; paardengebit*), o. —stukken; —**vol** (*hetgeen in een mond kan*), m. gmv.; —**voorraad** (*proviand*), m. gmv.
Monetair' (Fr. *de munt, het muntstelsel betreffende*), bn. en bw.
Money (Eng. *geld*: *munt, bank- of muntpapier*), v.: spreekw. *Time is —*, tijd is geld; —*maker*, die geld weet te verdienen.
Mongo'len, mv.: 't gele menschenras tellende 500 millioen individuen, met scheefstaande oogen en platte neuzen, in Europa zijn Finnen, Lappen, Hongaren en Turken — of Gelen; zie M e n s c h e n r a s.
Mongoolsch', bn.: *het —e ras*, gele.
Monier-systeem', o., ook: —*bouw*, —*stelsel*: naam voor cementbouw, (zie B e t o n), met gevlochten ijzerwerk, als kern en begin en tot inwendigen steun. (ier = iee').
Monis'me (eig. *één-leer*: *wijsgeerig stelsel, waarin men verschillende soorten of schakeeringen onderscheidt*: *materialistisch —, spiritualistisch — enz.*), o. gmv.: *het — neemt in tegenstelling met het dualisme slechts één beginsel aan ter verklaring der verschijnselen, één soort van zijn*; **monist'** (*aanhanger van het monisme*), m. —en.
Moniteur' (*staatscourant in België en vroeger in Frankrijk*), m. —s.
Mo'nitor (*gepantserd oorlogsschip* inz. *voor kustverdediging*), v. —s: een — ligt laag op het water, en dient tot verdediging van kusten en riviermonden.
Mon'jet (Mal. *scheldwoord*, d. i. *aap*), m. —s.
Mon'kelen (volkst. *mompelen, fluisteren, meesmuilen*), monkelde, heeft gemonkeld.
Mon'nik (eig. *die alleen leeft, eenzame*: oorspr. *kluizenaar*; later: *kloosterling*), m. —en: spreekw. *Gelijke —en, gelijke kappen*, zie K a p; *de kap maakt den — niet*; *'t zijn niet allen —en, die zwarte kappen dragen*, iem. is niet altijd datgene, waarvoor hij zich uitgeeft; verg. K o k; ook, M u n n i k.
Mon'nikengewaad (*kleedij der monniken*), o. —gewaden; —**klooster**, o. —s; —**latijn** (*kloosterlatijn der middeleeuwen*), o. gmv.; —**orde** (*geestelijke kloosterorde*), v. —orden; —**schrift** (*het schrift met gotische letter*), o. gmv.; —**werk** (*arbeid van moeitevol geduld*, b.v. *het afschrijven van boeken*; later: *noodeloos werk*), o. gmv.
Mon'nikskap(*kap v. e. monnikspij*; plantk. *giftplant*, zie A k o n i e t), v. —pen.
Mon'nikspij (—*kleed*), v. —pijen; zie Pij.
Monochord', —**chor'dium** (*eensnarig instrument met verplaatsbaren kam*), o. —chorden, —chordiums.
Monochromasie' (*volstrekte kleurenblindheid*), v. gmv.; verg. D a l t o n i s m e.
Monochroom' (*éénkleurig*), bn., —ome.
Mono'cle (*oogglas*), v. —s.
Monocraat' (*alleenheerscher*), m. —craten; —**cratie'** (*alleenheerschappij*), v. gmv.
Monodie' (Gr. muz. *eenheidszang, d. i. zang zonder zelfstandige instrumentale begeleiding*; later: *de sedert 1600 opgekomen solozang m. instrumentale begeleiding*), v. gmv.
Monogamie' (*het huwelijk van één man met één vrouw*), v. gmv.: *het Christendom erkent slechts —, geen polygamie.*
Monogamist' (*voorstander der monogamie*), m. —en. (g = g).
Monogram' (*door elkaar heengevlochten beginletters van een naam*), o. —men.
Monographie' (*verhandeling over één onderwerp*), v. —graphieën; b.v. Leven van De Ruyter, idem van Vondel, idem van Hooft, door G. Brandt (1626—'85); Tien jaren uit den 80-jarigen oorlog door R. Fruin (1823—'99).
Monoliet' (*pilaar of kolom uit één stuk steen; rotszuil*), m. —lieten; zie O b e l i s k.
Monoloog' (*alleenspraak*), m. —logen.
Monomaan' (*lijder aan monomanie, aan een idee-fixe*), m. —manen; —**manie'** (*een soort v. waanzin, op één punt, waarbij één waandenkbeeld overheerscht*), v. —ën: *de — bepaalt zich tot één punt* (*idee-fixe*).
Monometallis'me (*het stelsel van den enkelen gouden of zilveren muntstandaard*), o.; zie B i m e t a l l i s m e.
Monopha'gen (dierk. *dieren, die slechts één soort van voedsel gebruiken*, b.v. *de grasetenden*), m. mv.
Monoplaan' (vliegsport: *ééndekker*), v. monoplanen: verg. B i p l a n e of B i p l a a n.
Monopo'lie (*alleenhandel*, d. i. *een handel, waarbij alle concurrentie is uitgesloten*), o. —lies, —liën; de staat verleent dat recht, ook om zekere voorwerpen te mogen ver-

vaardigen en te verkoopen, b.v. *het —stelsel der O.-I. Compagnie* (1602—1799); *het —systeem*: de bevolking van Java mocht tot dien alleen handel drijven met de O.-I. Compagnie of met de regeering van 1799; Frankrijk houdt het — van tabak en lucifers; verg. S t a a t s m o n o p o l i e.

Monosylla'be (*éénlettergrepig woord*), v. —n.

Monotheïs'me (*'t gelooj aan één eenig God*), o. gmv.: *de godsdienst der Christenen, der Joden, der Mohammedanen is het* —, samen ± 800 millioen belijders; verg. P o l y t h e ï s m e.

Monotonie' (*eentonigheid*), v. gmv.

Monotoon' (*eentonig*; fig. *vervelend, langwijlig*), bn. en bw.: *de —tone klank van een gongslag*; *het —tone gebed der Moslims.*

Mon'roe-leer (*leer* [1823] *v.d. president James Monroe* [1759—1831]), v.: Amerika aan de Amerikanen: geen vreemde inz. geen Europeesche inmenging in de binnenlandsche zaken der Vereenigde Staten.

Monseigneur' (Fr. *eeretitel v. e. prins, bisschop of kanunnik*), m. —s; zie B ij l a g e I.

Monsieur' (*mijnheer*), m. messieurs. (ns = ss).

I. Mon'ster (*staaltje, proefje van een koopwaar om te oordeelen over kwaliteit, gewicht, kleur enz.*), o. —s: *een — klaverzaad.*

II. Mon'ster (Fr. *gedrocht*; *fabelachtig dier*, zie ald.; fig. *wreedaard*), o. monsters; **—achtig** (*gedrochtelijk, verschrikkelijk*), bn. en bw.

Mon'steren (*revue houden, inspectie houden*; ook: *vergelijken*), monsterde, heeft gemonsterd; verg. A a n m o n s t e r e n.

Mon'sterkanon (mil. *kanon van zeldzaam groote afmeting*), o. —kanonnen: het kanon, waarmede Parijs in het voorjaar van 1918 op 120 K.M. afstand met granaten werd beschoten, was een —.

Mon'sterrol (*naamlijst van de bemanning van een schip*), v. —rollen.

Monstrans' (*gouden of zilveren vaatwerk met topkruisje ter uitstelling van het H.-Sacrament in de R.-K. Kerk*), m. monstransen; zie O s t e n s o r i u m; ook, R e m o n s t r a n s.

Monstrueus' (*gedrochtelijk, monsterachtig*), bn. en bw.; —euzer, —t.

Mon'strum (*monster*; *misgeboorte*), o. -stra.

Monstruositeit' (*monsterachtigheid*; *gedrocht, monster*), v. —en.

Montagnard' (Fr. *bergbewoner*; gesch. *lid der Bergpartij*, z. ald.), m. —s.

Monta'gne (Fr. *berg*), v.: — *russe*, een soort glijbaan, rutschbaan.

Montant' (Fr. *bedrag, beloop eener rekening, prijs, waarde*), o. gmv.

Mont-Blanc' (Fr. *de hoogste top der Alpen, 4810 M.*), m. gmv.

Mont'ferland (*heuvelgroep i. h. O. v. Gelderland, met den Hettenheuvel*), o. gmv.

Mon'te-Car'lo, o.; zie M o n a c o.

Monteeren (*stijgen*; *opwekken*; *optuigen*; *uitrusten*; *bemannen*; *ineenzetten van een machine*; *zetten, vatten van edelgesteenten enz., in goud enz.*; *'t aankleeden van een tooneelstuk*).

Montee'ring (*het monteeren*; *militaire dienstkleeding of uitrusting, uniform*; *het in-elkaar-zetten of ineenvoegen van deelen eener machine*; *het vatten van edelgesteenten enz.*; *'t in-scène-zetten van een tooneelstuk*), v. —en.

Mon'ter (*vroolijk, opgewekt*), bn. en bw.

Montesso'ri, Marie, v. ontwerpster van de natuurlijke, vrije methode van opvoeding voor kinderen tot volbrachten 6-jarigen leeftijd: *de —-vereeniging in ons land*; *de —scholen o.a. te A'dam en te Rotterdam*; verg. F r ö b e l s c h o o l.

Montesso'ri-systeem (paedag. *een stelsel of methode van onderwijs, dat zich baseert op „in vrijheid, door arbeid zich zelf ontwikkelen"*), o. gmv.: het — is een moderne wijze van opvoeding volgens de inzichten van Mevr. dr. Montessori; *de —-scholen trekken meer en meer de opgroeiende jeugd, vooral in Amerika.*

Monteur' (*iem., die monteert*, inz. *die de deelen eener machine ineenzet*), m. monteurs.

Montgolfiè're (*naam van den eersten luchtballon*), v. —s: de naam is ontleend aan dien der uitvinders, gebr. Montgolfier, die 5 Juni 1782 te Annonay een ballon lieten opgaan door middel van verwarmde lucht.

Montuur' (*rijdier, -paard, -ezel*; *omlijsting van een bril, invatting van edelsteenen enz.*; *de ingevatte edelsteenen zelf*), v. monturen.

Monument' (*gedenkteeken, gedenkzuil*), o. —en; **—mentaal'** (*in den vorm van een monument*; *grootsch van afmetingen*), bn.: *een — gebouw*, als een monument, grootsch en sierlijk; *een bouwval van eenige —tale waarde.* (en = en).

Mooi (*fraai, schoon*), bn. en bw.; —er, —st: zegsw. — *weer spelen*, zeer vriendelijk zijn, ook: op grooten voet leven; — *met iets zijn*, gaan pronken met; *hij heeft zijn been gebroken en zal er lang — mee zijn*, er lang mee sukkelen; *ze begint — oud te worden*, tamelijk; *het kindje komt — aan*, aardig, groeit goed; **—heid** (*fraaiheid, schoonheid*), v. gmv.: *de — van een tapijt.*

Mooi'igheid (*mooiheid*; ook: *een mooi iets, een mooi voorwerp*), v. —heden (*mooie zaken*).

Mooi'praten (*een te mooie voorstelling van iets geven*; *vleien*); **—prater** (*vleier, pluimstrijker*), m. —praters.

Mooi's (*mooie dingen*), o.: *wat al —!* ir. zegsw. *dat is ook wat —!* onaangenaams.

Mookerhei', —hei'de (aardr. *de heide bij het dorp Mook*), v. gmv.: *loop naar de* —, verwensching, omdat men die heide voor een verblijfplaats hield van booze geesten.

Moor (uit het Lat. *Maurus*: *zwarte bewoner van Mauritanië of Marokko*; *moorkop*, zie ald.), m. Mooren.

Moord (*doodslag met voorbedachten rade*), m. moorden: zegsw. — *en brand schreeuwen*, zeer luid, erg te keer gaan; zegsw. *een — aan de vrijheid begaan*, een tyran zijn; *hij weet van den* —, de zaak of het geheim is hem bekend: zie D o o d s l a g, Z e l f m o o r d, D u e l.

Moordda'dig (*bloeddorstig, bloedig, wreed, verderf aanbrengend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch*; *iem. — om het leven brengen*; fig. *een —e hand, —e plannen*; *een — geschreeuw*, ontzettend; **—da'dig-**

heid (*wreedheid, bloeddorst*), v. gmv.
Moor'den (*om het leven brengen*), moordde, heeft gemoord; —**denaar** (*iem., die een moord pleegt*), m. —naars; —**denares'**, v. —sen; —**derij'** (*bloedbad*), v. —en.
Moord'kuil (*volksnaam v. d. wonderkuil*, zie ald.), m. —en: de — wordt aldus genoemd, omdat het nest er mee uitgemoord wordt; zegsw. *van zijn hart geen — maken*, zeggen wat men denkt: zie S m o o r'k u i l.
Moord'lust (*bloeddorst, lust tot bloedige wraak*), m. gmv.; —**poging** (*poging tot moord*), v. —en, Z.-Ned.; —**tooneel** (*plaats van den moord*), o. —en; —**tuig** (*middel, om te moorden*, b.v. *een dolk*), o. —en.
Moo'renland (aard. eig. *Mauritanië*; ook: *Ethiopië ten Z. van Egypte*), o.; zie M o o r.
Moorin' (*Moorsche vrouw*), v. Moorinnen.
Moor'kop, moor (*vospaard met zwarten kop en staart*), m. —koppen: *Ivo liet zijn — tot een uitlandsch tochtje zadlen* (Staring).
Moorsch 1 (*van, eigen aan, als van, als bij de Mooren*), bn.: *de witte villa's in —en stijl in Algiers*; **2** zn. o.: *de —e taal of het —*.
Moos (Hebr. *geld*), o.: *heb je wel —?*
Moot (*schijf visch*), v. —en: *een — kabeljauw*.
I. Mop (1 *brok, stuk*; 2 *een gebakken metselsteen*; 3 *rond koekje*; 4 *geldstuk*; 5 *kwinkslag, verzonnen grap of geestigheid*), m. moppen; in bet. 2 en 3 v.; in bet. 4 altijd mv.: 1 *een — klei*; 2 *zware en harde moppen voor wegbestrating*; 3 *Dalfser moppen*; 4 *die man heeft moppen*; 5 *dat is een mooie —, een aardige —, moppen tappen*, ten beste geven; verg. U i.
II. Mop, mops (*hondje met stompen snuit*), m. —pen, mopsen.
Mop'neus 1 (*stompe neus*), m. —neuzen: **2** (*persoon met stompen neus*), m. en v. —neuzen.
Mop'pentapper (*iem., die gaarne moppen ten beste geeft*), m. —tappers.
Mop'pentrommel (*trommel uit den bakkerswinkel voor moppen*; *geldkistje*; *grappenrubriek in tijdschriften enz.*), v. —trommels.
Mop'peren (*brommende zijn ontevredenheid luchten, pruttelen, knorren*), mopperde, heeft gemopperd: *hij moppert weer!*; —**aar** (*iem., die staag moppert*), m. —s.
Mop'pig (*grappig, uiig*), bn.: *onze —e voorzitter*.
Mops, ook: —**hond,** zie M o p.
Mops'ke (*liederboekje*), o. mopskes; vero.
Moquant' (*spottend, gekscherend*, ook: *bespottend, hoonend*), bn. en bw.; lees: *mokant'*.
Moquet'te (Fr. *fluweelachtig trijp, pluche met bonte patronen*), v. gmv.
Mo'ra (Lat. *verzuim, vertraging*), v. gmv.: *in — zijn*, achterstallig, in gebreke zijn; *in — stellen*, iem. gerechtelijk aanzeggen, dat hij dit of dat binnen een bepaalden tijd moet doen of afdoen; *peri'culum in —*, dreigend gevaar bij talmen of toeven.
Moraal' (*zedenleer, de leer der plichten en deugden*; *zedenles*), v. gmv.; —**philosophie** (*wetenschappelijke zedenleer*), v. gmv.
Morai'ne of **moreé'ne** (*verweeringsproduct van een gletscher*; *gletscherwaldam, bestaande uit puin, steenen enz. aan den rand of aan het einde der gletschers*), v. —s of —n; zie ook M o r e e n e.
Moralisa'tie (*zedenk. beschouwing*), v. —s.
Moraliseeren (Fr. *levensplichten voordragen en inprenten*; *zedekundige beschouwingen houden, ten beste geven*; *zedenpreeken*). (s = z).
Moralist' (*zedenmeester*; *schrijver over moraal*; *boetprediker*), m. —en.
Moraliteit' (1 *zedelijkheid, zedelijk gedrag*; 2 *tooneelspel der middeleeuwen, waarin gepersonifieerde deugden, eigenschappen enz. optreden*), v. bet. 1 gmv., bet. 2 moraliteiten; 1 *de publieke —*; *de — van het leger*; 2 zie ook Z i n n e s p e l.
Mora'liter (eig. *zedelijkerwijze*), bw.: *dat is — zeker*, ik mag het gerust als zeker beschouwen; *dat is — onmogelijk*.
Morato'rium (*maatregel, door de regeering van een land genomen, waarbij b.v. gedurende een oorlog in den handel uitstel van betaling of opschorting van schuldafdoening verleend wordt*; *uitstel van schulden door een rechter verleend aan iem., die buiten zijn schuld aan zijn geldelijke verplichtingen niet onmiddellijk kan voldoen*), o. moratoria.
Mora'vische broe'ders (*Hernhutters*), m. mv.: de — heeten *Hernhutters* naar *Hernhut* in Opper-Lausitz, waar hun bakermat is, waar nl. de graaf von Zinzendorf op zijn goederen de eerste gemeente stichtte, in 1722; zij vestigden zich in 1746 in ons land te Zeist.
Moreel' 1 (*betrekking hebbende op, gegrond op het innerlijk gevoel van zedelijkheid, deugd of waarde*; *zedelijk*), bn. en bw.: *dat is mijn —e overtuiging*; *een — mensch*, zedelijk, deugdzaam; *hij is — bedorven, hij is — diep gezonken, dat is — onmogelijk*; **2** zn. o.: *het — der troepen*, gevoel van innerlijke waarde of kracht.
Moreen' (Eng. *weefsel v. kamgaren*), o. gmv.
Moree'ne, v. —n, zie M o r a i n e: *men onderscheidt zij—n, middel—n en eindmoreenen*.
Morel' (uit het Lat. *noordkers*), v. morellen: *de — is een zuurachtige, donkerroode kers*; —**leboom,** m. —en.
Mo'res (mv. van Lat. *mos*: *zeden, manieren*), v. mv.: *iem. — leeren*, hem terechtzetten.
Morga'na of F a t a, v.; zie F a t a M o r g a n a.
Morgana'tica (*morgengave*, z. ald., *uitzet in geld bij een morganatisch huwelijk*), v. gmv.
Morgana'tisch hu'welijk (*huwelijk met de linkerhand*), o. —e huwelijken: *een — wordt gesloten door een vorst of prins met een dame van minderen rang, waarbij de vrouw en de kinderen niet deelen in al de rechten van den stand van den man en vader*; *morganatisch* is een internationaal woord geworden.
Mor'gen 1 (*ochtendstond*), m. —s: *het is, het wordt —, de — breekt aan*; *des morgens*; *een zomersche —*; *iemand goeden — wenschen*; fig. *de — des levens*, eerste levenstijdperk: *de — der vrijheid*, verg. M o r g e n r o o d; **2** (eig. *wat in een — geploegd kan*

worden, verg. Dagmat; *oude vlaktemaat*), m. en o. *een Rijnlandsche — is 0.8516 H.A.*; *de Geldersche — is 0.318 H.A.*; *de Sallandsche — is 1.2313 H.A.*; *een Pruisische — is 0.2535 H.A. enz.*; **3** (*op den eerstvolgenden dag*), bw.: *ik zal u — schrijven*; —**avond**, bw.; —**beurt** (*preekbeurt*), v.— en; —**blad** (*deel van een dagblad, dat in den morgen uitkomt*), o. —bladen; —**dienst** (*vroegpreek*), m. gmv.; —**editie** (*morgenuitgave eener krant*), v. -s;

Mor'genbezoek (*visite in den voormiddag*), o. —en; —**drank** (*lichte wijn, die vóór den eten gebruikt wordt*), m. —en; —**gave** (*bruidsschat, huwelijksgoed*), v. —gaven, zie Morganatica; —**gebed** (*gebed in den ochtend*), o. —gebeden; —**gewaad** (*négligé*), o. —gewaden; —**glans** (*morgenrood*), m. —glansen; —**japon** (*négligé*), v. —nen; —**kerk** (*ochtenddienst*), v. gmv.; —**klok** (*klok, die 's morgens luidt*), v. —ken; —**krieken** (*het aanbreken van den dageraad*), o. gmv.: *wij zeilden uit bij het eerste —*, zie Krieken.

Mor'genland (dichtk. *het Oosten, de Levant*), o.; —**sch** (*oostersch*), bn.: —*e bouwpracht.*

Mor'genlicht, o.: *het — breekt door*, de dag breekt aan; —**nevel** (*nevel in den ochtend*), m. —s; —**post** (*post, die 's morgens aankomt of vertrekt*), v. gmv.; —**rood** (*de roode kleur des hemels bij de opkomst der zon*; fig. *hoopvol verschijnsel*), o.: *het — der vrijheid* (Inneming v. d. Briel); —**schemering** (*zwak zonnelicht vóór zonsopgang*), v. —en; —**spraak** (*vergadering van gildebesturen, van schepenen vóór den noen*), v.: fig. *hij maakt weinig — of morgenpraatjes*, complimenten; *ik ging zonder veel — het tuinhuis binnen* (Vosmaer); vero.; —**ster** (1 *dagster*, nl. *Venus, opgaande vóór de zon*; 2 fig. *schitterende figuur in een nieuw tijdvak van gesch. of kunst*; 3 *ijzeren knots, met prikkels in den bol aan het boveneind*), v. —ren: 1 *de — komt al op*; 2 *gij waart een —, Napoleon* (Da Costa); 3 verg. Goedendag; —**stond** (*morgenuur*), m. —en: spreekw. *De — heeft goud in den mond*, vroeg opstaan is profijtelijk; —**uur** (*—tijd, uur in den morgen*), o. —uren; —**wandeling** (*ochtend—*), v.—en; —**wijn** (*—drank*), m. —en; —**zitting** (*vergadering, die 's morgens wordt gehouden*), v. —en.

Mor'gue (Fr. *gebouwtje, waarin onbekende drenkelingen*, inz. *te Parijs enkele dagen ter herkenning worden neergelegd*), v. gmv.

Moriaan' (Fr. *Moor, een man uit het Moorenland*), m. Morianen: zegsw. *het is den — gewasschen of geschuurd*, alle arbeid of moeite is vergeefsch.

Moril'le (*vlies- of schijfzwam, eetbare paddenstoel*), v. morilles: *de — dient tot kruiderij in soep, ragout enz.*; lees: *moriel'je.*

Morion', o. gmv.; zie Bergkristal.

Morisk' (gesch. *tot het Christendom bekeerde Moor in Spanje*), m. —en: *in 1670 werden honderdduizend —en uit Spanje gebannen*; ook Morisco geheeten.

Moritu'ri te salu'tant (Lat. *die gaan sterven groeten u*); zie Ave Caesar.

Mor'mel (eig. *mormeldier*: *marmot*; *leelijk schepsel, leelijke hond*), o. mormels: *wat een —!* (C. O.).

Mor'meldier (*marmot*), o. —dieren.

Mormoon' (*Heilige der laatste dagen, lid van een christelijke sekte in N.-Amerika*), m. en v. mormonen: de gemeente der Mormonen werd gesticht door Joe of Jozef Smith in 1827 en heet naar hun profeet Mormon, die 4 eeuwen na Chr. zou geleefd hebben; *de — huldigen de leer der polygamie even als de Moslemin.*

Moro'se (Fr. *somber, droefgeestig, zwaarmoedig*; *gemelijk, knorrig*), bn.

Mor'pheus, myth. god van den slaap en der droomen, de slaap zelf; lees: *Mor'fuis*; zegsw. *in de armen van — liggen*, rustig slapen.

Morphi'ne (*alkaloïde: opiumzuur, bedwelmend middel*), v. gmv.; —**-inspuiting** (*—-injectie*), v. —en; —**phinist'** (*iem., die uit genotzucht misbruik maakt, verslaafd is aan morphine*), m. —en; —**nis'te**, v. —n.

Morphologie' (*vormleer, gedaanteleer*), v. gmv.: *de — der planten*; —**lo'gisch**, bn.: *de —e geschiedenis v. e. land*; —**nomie'** (*leer van de wetten der gedaantewording*), v. gmv.

Mor'relen (*wroeten, peuteren, iets in 't donker verrichten*, d. i. *op den tast iets doen*; fig. *broddelen*), morrelde, heeft gemorreld: *aan een deurslot —.*

Mor'ren (*knorrig mompelen, ontevreden pruttelen, brommen, peuteren*), morde, heeft gemord: *over iets —.*

I. Mors (*vuile vrouw*), v. —en; zie Morsebel.

II. Mors (Lat. *dood*): *kapitein —*, de dood: *er is geen accurater beurtman dan kapitein —* (Jonath.).

Mors'dood (*volkomen of ineens dood*), bn.: *hij viel —*, zonder eenig teeken van leven te geven.

Mor'sebel (*vuile huisvrouw*), v. —bellen: *Aagt — nam kleinen Piet in kost* (Staring).

Mor'sen (*knoeien*), morste, heeft gemorst: *kind, je morst op het tafelkleed*; fig. *je morst met je geld*, verknoeit het, gooit het weg.

Mor'se-sleutel (*seingever bij de telegraaf*), m. —sleutels, zoo geheeten naar Morse, Amerik. verbeteraar van de telegraaf (1836).

Mor'sig (*vuil, smerig, onzindelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vrouw, —e straten.*

Mors'jurk (*overjurk voor meisjes*), v. —jurken; —**kiel** (*overkieltje voor knapen*), m. —kielen; —**mouw** (*overmouw bij 't poetsen*), v. —mouwen; —**pot** (*vuile persoon, knoeiend mensch* inz. *kind*), m. en v. —potten.

Mortaliteit' (*sterfelijkheid, sterfte*; *sterftecijfer, het aantal gestorvenen*), v. gmv.

Mor'tel (*gruis, puin, stof*; *metselspecie, bindmiddel tot het aaneenhechten van steenen*), v. gmv.: *er is kalk—, cement—, tras—*; zegsw. *te — slaan*, verbrijzelen, vergruizen; —**bak** (*metselkalk-bak*), m. —bakken; —**en** (*tot gruis maken, vergruizelen*), mortelde, heeft en is gemorteld, ook, Morzelen; —**molen** (*handmolen voor het maken v. mortel*), m. —s.

Mortier' (Fr. *vijzel*; mil. *een korte vuurmond, een bomketel*), m. mortieren.

Mortifiant' (*vernederend, krenkend*), bn.
Mortifica'tie (*dooding, versterving; diepe krenking; boetedoening, kastijding*), v. —s.
Mortificeeren (*kastijden, tuchtigen; krenken, leed doen*).
Mor'zel (*brok, stuk*), m. —en, —s: *iets te — of mortel slaan*, tot gruis maken, verbrijzelen; *aan — of mortel vallen*; —**en** (*mortelen, tot gruis maken, brijzelen*), morzelde, heeft gemorzeld; zie Vermorzelen.
Mos (plantk. *bedektbloeiende plant*), o., (soorten), o. —sen: *er zijn blad- en levermossen; IJslandsch —, Iersch —*; —**achtig** (*als mos*), bn.: *een — plantje*;—**sig** (*bemost*), bn.: *—e stammen, een —e eik.*
Mosasau'rus (*voorwereldlijke, reusachtige Maas-hagedis*), m. —saurussen, —sauriërs: de — is aldus genoemd, omdat aan het einde der 18e eeuw zijn overblijfselen in het tufkrijt v. d. St.-Pietersberg (Maas) zijn gevonden; later ook in N.-Amerika opgedolven: het skelet van een — in Washington is 82 M. lang.
Mosch, v. mosschen; zie Musch.
Mosco'visch (*Russisch*), bn.; zie Moskovië en Moskovisch.
Mos'groen (*moskleurig*), bn.: *—e wol.*
Mos'hommel (dierk. *zekere hommel, die haar nest onder mos maakt*), v. —s.
Moskee' (*Mohammedaansch bedehuis*), v. —ën: Stamboel telt 680 —ën, groote en kleine; zie: Djami, Medschid, Langgar, Mesigit.
Mosko'vië (aardr. *het vorstendom Moskou, deel van Rusland*; bij uitbreiding: *Rusland*), o.; —**viet'**, —**vie'ter** (*bewoner van de stad of het gewest Moskou; Rus*), m. —vieten, —vieters; **mosko'visch,** bn.: *een —visch gebak, —vische matten.*
Mos'lem, —lim (*de ware geloovige: die zich* nl. *onderwerpt; belijder v. d. Islam*), m. —s, ook: Moslemin.
Moslemie'tisch (*v. d. Moslemin, hun leer betreffende*), bn.: de —e dogmatiek berust op de leer: Allah is groot en Mohammed is zijn profeet.
Mos'roos (*licht-roode roos, wier knop omgroeid is met een mossig hulsel*), v. —rozen.
Mos'sel (dierk. *tweeschalig, koploos weekdier*), v. —s of —en; —**bank** (*plaats, waar men mossels aantreft*), v. —en; —**huis** (*huis tot het verorberen van gekookte en toebereide mosselen*), o. —huizen; —**kraam** (*kraampje, waar men mossels verkoopt*), v. —kramen; —**krabbetje** (*rood, vergiftig krabbetje, huizend in de mosselschelp*), o. —s; —**man 1** (*venter van mossels*), m. —mannen; **2** (*vaartuig, om mossels te vervoeren*), v. —mannen; —**wagen** (*mosselkraampje op wielen*), m. —s; —**wijf** (*ventster van mossels*), o. —wijven; —**zaad** (*jonge mossels, die op de mosselbanken geplant worden*), o. gmv.
Most (*ongegiste wijn; druivensap*), m. gmv.
Mos'taard (*kruiderij van gemalen mosterdzaad en azijnwater*), m. gmv.; meer: Mosterd: *hij weet, waar Abraham den — haalt,* zie Abram; zegsw. *dat is — na den maaltijd,* te laat, zie ook Zout.
Mos'terdlepeltje (*klein lepeltje in den mosterdpot*), o. —s; —**molen** (*molentje om mosterdzaad te malen*), m. —s; —**olie** (*olie uit mosterdzaad*), v. gmv.; —**pleister** (*trekpleister van mosterdpap*), v. —s; —**pot** (*vaatje voor tafelmosterd*), m. —potten; —**saus** (*botersaus met mosterd er in*), v.; —**zaad** (*zaad van de mosterdplant*), o. —zaden.
I. Mot (dierk. *vlinderachtig insectje*), v. motten: *de koren—, de pels—, de kleeren—, de haar—, de witte —, de tapijt—; in dit laken is de —*, de larf der mot heeft er zich in verpopt; zie ook Appelmotje; zegsw. *de — in de maag hebben,* ergen honger hebben; *rooken, dat houdt de — uit het behangsel; jenever, dat houdt de — uit de maag enz.*, volkstaal.
II. Mot (*fijne regen, stofregen, mistregen,* alleen nog in *motregen*), v. gmv.; etymologisch verwant met Mot **III.**
III. Mot (*turfmolm*), o. gmv.
IV. Mot, v.: *iets in de — hebben,* in de gaten hebben, zie Motje.
V. Mot (Bargoensch. *ongenoegen, ruzie*), v. gmv.: *— hebben met iem.*, twist, woorden; waarschijnlijk hetzelfde woord als Mot **I.**
Motet' (muz. *kort, meerstemmig kerkelijk zangstuk*), o. —ten.
Mo'tie (Fr. *kort samengevatte verklaring van een vergadering of een deel er van, bij wijze van voorstel voorgelegd en in stemming gebracht*; ook, *voorstel*), v. —tiën, —ties: *een — v. orde, een — v. afkeuring, een — v. wantrouwen; een — indienen, een — aannemen*; vgl. Votum. (t = ts).
Motief' (Fr. *beweegreden, drijfveer, spoorslag; grondgedachte,* b.v. *eenig thema op 't gebied van toonkunst, teeken- of schilderkunst*), o. —tieven: *een — tot uitvoering.*
Motiveeren (*met redenen omkleeden, gronden aanvoeren*): *zijn stem —*, in een vergadering de gronden opgeven, waarom men vóór of tegen een voorstel zal stemmen.
Mot'je, o.: zegsw. *iem. in 't — hebben,* zijn geheime bedoeling snappen; zie Mot **IV.**
Motodroom', —**dro'me** (*renbaan voor motorrijwielen, automobielen enz.*), o. —dromen.
Mo'tor (eig. *beweegkracht, beweger,* d.i. *door gas, benzine of electriciteit drijfkracht voortbrengende machine*), m. motors of motoren: *een gas—; de electromagnetische —*; **moto'risch:** *het — vermogen,* beweging-gevend.
Mo'torboot (*kleine zee- of rivierboot, door een motor gedreven*), v. —en: *de snelste — vaart tot 70 K.M. per uur*; **-bus** (*autobus*), m. —sen; **motor- en rijwielwet** (*wet van 1905 tot regeling van het verkeer op de wegen in verband met het gebruik van motorrijtuigen en rijwielen*), v.; —**fiets** (*rijwiel m. motor*), v.—en; —**jacht,** o. —en.
Mo'torrijtuig (*auto, rijtuig, door een motor voortbewogen*), o. —en; —**rijwiel** (*fiets met een motor, door een motor voortgedreven*), o. —rijwielen; —**wagen** (*wagen,* inz. *vrachtwagen, door een motor gedreven*), m. —s.
Mot'regen (*mistregen, stofregen*), m. —s; —**regenen** (*stofregenen*), —regende, heeft gemotregend, d. i. er is motregen gevallen.
Mots (*hond of paard met gekorte ooren*), m. motsen.
Mot'se (*wijde schippers-overbroek*), v. —n.

Mot'sen (*knotten*), motste, heeft gemotst.
Mot'te (*wijfjesvarken, zeug*), v. —n.
Mot'ten (*fijn regenen*), motte, heeft gemot; zie M o t r e g e n e n.
I. Mot'tig (*door de mot beschadigd*; fig. *pokdalig*), bn.; —er, —st: —*e kleeren*; fig. —*e Willem.*
II. Mot'tig (*mistig, nevelachtig*), bn.: *'t is — weer.*
Mot'to (It. *zinspreuk of versregel, als opschrift eener verhandeling enz.*), o. motto's.
Mo'tu pro'prio (Lat. *uit eigen beweging*; *een met deze woorden beginnende encycliek*: *„uit eigen beweging" door den Paus opgesteld schrijven*), o.—'s.
Mouchard' (Fr. *politie-spion*), m. —s.
Mou'che (Fr. *moesje*: *schoonheidspleistertje*; *haarbosje aan de onderlip*), v. —s.
Mount-Everest of de *Gaurisankar* in den Z.-Himalaja, de hoogste berg der aarde, 8840 M.
Mousqueton', m. —s, zie M u s k a t o n. (ou = oe).
Mousseeren (uit het Fr. *schuimen, opbruisen*, b.v. *van champagne*).
Mousseli'ne (Fr. *zeer fijn neteldoek*), v. en o.; aldus geheeten naar de stad Moessol aan den rechteroever v. d. Tigris in Klein-Azië; —**li'nen** (*van mousseline*), bn.: *een — japon.*
Mousta'che (Fr. *knevel, snor*), v. —s.
Mout (*kunstmatig ontkiemde en weer gedroogde gerst*), o. gmv.; —**eest** (*droogoven voor mout*), m. —en.
Mou'ten (*mout maken*), moutte, heeft gemout; —**er** (*werkman, die mout bereidt*; ook: *de eigenaar van een mouteest*), m. —s; —**erij'** (*het mouten*; *de werkplaats*), v.—en; —**kuip** (*waarin men nl. de gerst laat kiemen*), v. —kuipen.
Mout'wijn (*alcoholisch distillaat, 50 % alcohol, uit mout van gerst of rogge getrokken*), m. gmv., zie J e n e v e r.
Mouvement' (Fr. *beweging, verandering*; *gangwerk in een uurwerk*), o. —en.
Mouw (*armbekleedsel als deel v. e. kledingstuk*), v. mouwen: zegsw. *iemand iets op de — spelden*, hem iets wijs maken; *het achter de — hebben*, niet oprecht zijn, schijnheilig; *iets uit de — schudden*, d. i. zonder eenige inspanning er mee te voorschijn komen, als bij verrasssing, zooals de goochelaar; *de handen uit de —en steken*, flink aan 't werk gaan, het werk flink aanpakken; *ik weet er geen — aan te passen*, ik weet het niet in orde te krijgen, klaar te spelen; *de aap kwam uit de —*, de heimelijke bedoeling bleek, de ware aard kwam voor den dag.
Mouw'streep (mil. streep op elk der *mouwen v. korporaals en sergeants, chevron*), v. —strepen; —**vest** (*vest met mouwen*), o. —en.
Moveeren (eig. *bewegen, in beweging zetten*; fig. *ter sprake brengen, op het tapijt brengen*).
Mozaïek' (Fr. *inleg-tegelwerk*; *veelkleurige stukjes marmer, kunstig tot figuren vereenigd en door cement verbonden als vloerwerk*; fig. *bonte mengeling, wemeling*), o. gmv.: *een —vloer*; soorten —en: *de — en in de paleizen van Italië*; fig. *een — van stille, zachte kleuren*; *een — van tonen*; *het — van grootere en kleinere staatjes in Duitschland*; —**tegel** (nl. *voor mozaïekvloeren*), m.—s; —**versiering** (*siersel van mozaïek*), v. —en: *de —en aan de wanden van oostersche paleizen en tempels*; —**vloer** (*vloer van inlegwerk of mozaïek*, b.v. *van gangen, vestibules enz.*), m. —en; —**werk** (*inlegwerk*), o. gmv., ook, M u s i e f w e r k.
Moza'isch (*tot de leer van Mozes behoorend*), bn.: *de —e wet leerde wat goed en wat kwaad was*; *de —e eeredienst*, Joodsche.
Mo'zes, leider en wetgever van het volk Gods, groot profeet en godsdienststichter, ± 1300 v. C.; zegsw. *een kalf —*, een goedaardig mensch; *— en de profeten*, geld, nl. al, wat noodig is; ook: — of *Moos hebben*, geld, gmz.
Mozet'ta (It. *bisschopsmanteltje*; *schoudermanteltje v. d. domheeren*), v. —'s; ook, M o z e t'.
Mud of **Mud'de** (*inhoudsmaat, 1 HL.*), v. en o. mudden.
Muds'zak (*zak van 1 HL. inhoud*), m. -ken.
Mud'vol (*stampvol, propvol, eivol*), bn.: *het was er —*; zie T j o k v o l.
Muez'zin, m. —s; (u = oe); zie M o ë d d'-z i n.
Muf (*dof, vunzig, minder aangenaam riekend door vocht enz., onfrisch*), bn. en bw.; muffer, mufst; —**heid** (*het muf-zijn*), v. gmv.
Muf'feldier (dierk. *wild steenschaap in Siberië en N.-Amerika*), o. —dieren.
Muf'fen (*muffig rieken*), het mufte, heeft gemuft.
Muf'fig (*duf, onfrisch*), bn. en bw.; —er, —st: *het vee, des winters in —e stallen*; *—rieken.*
Muf'ti, moef'ti (*Turksch opperpriester en tevens opperrechter*), m. —'s; (u = oe).
Mug (dierk. *tweevleugelig insect, langbeen*), v. muggen: *in Europa zijn nagenoeg duizend soorten van —gen*; zegsw. *van een — een olifant maken*, iets schromelijk overdrijven.
Mug'gebeet (*pik eener mug*), m. —beten.
Mug'gendoek (*een soort van gaas voor open vensters, om de muggen te weren*), o. —doeken; —**gegons,** o. gmv.; —**gordijn** (*vliegengaas om wieg of bed*), o. en v. —gordijnen, zie K l a m b o e; —**scherm,** o. —en; —**zifte**n (*haarklooven, vitten, vitterig zijn op het kleine*), —zifte, heeft gemuggenzift; —**zifter** (*iem., die de mug uitzijgt en den kemel doorzwelgt*, Matth. 23 : 24; *kleingeestige vitter*), m. —s; —**zifterij'** (*vitterij, zoekerij*), v.
Mug'gesteek (*beet eener mug*), m. —steken.
Mui'de (verwant met *mond*), v.; verg. IJselmuiden, IJmuiden, Genemuiden.
Mui'derkring (letterk. *letterkundigen, dichters, zangeressen, musici, die op het slot van Muiden bij den dichter Hooft, 1581—1647, afwisselend te gast kwamen of onder zijn dak vertoefden*), m.: wij noemen: Huygens, Vondel, Maria Tesselschade, vooral als zangeres, Van Baerle, Vossius, Francisca Duarte (zangeres), de gebr. Sweelinck (organisten) enz.; verg. D o r d t s c h e en Z e e u w s c h e d i c h t k r i n g.

I. Muil (*bastaarddier tusschen paard en ezel: een muilezel of een muildier*), m. muilen.
II. Muil (*bek van een groot dier*), m. muilen.
III. Muil (uit het Fr. *pantoffel zonder rand om den achterhiel*), v. —en; **—tje**, o. —s: zegsw. *op zijn —s gaan*, rentenieren.
Muil'band (*touw of riem om den bek van een dier*, inz. *van een hond*), m. —banden; **—banden** (*een muilband aandoen*), —bandde, heeft gemuilband: Bijbel. *den dorschenden os zult gij niet* —, Deut. 25 : 4, den arbeider mag men niet zijn loon onthouden; zegsw. *iem.* —, fig. den mond snoeren.
Muil'dier (dierk. *bastaarddier: muil, waarvan de moeder een merrie is*), o. —en; **—dierdrijver** (*drijver van muilen*), m. —s; **—ezel** (*bastaarddier: muil, waarvan de moeder een ezelin is*), m. —s; **—paard** (*weinig gebruikt woord voor muildier*), o. —en.
Muil'korf (*toestel om den bek van een hond, om hem het bijten te beletten*), m. —korven.
Muil'peer (*slag voor den mond of muil*, bij uitbr. *in het gezicht*), v. —peren; verg. Oorvijg.
Muis (1 dierk. *zeer klein knaagdier*; 2 *het onderste vleezige gedeelte van den duim*; 3 *spiertje rookvleesch in den regel als verkl.*), v. muizen: 1 *er zijn huis-, veld-, spitsmuizen enz.*; zegsw. *zoo stil als een —*, doodstil; *het schip is met man en muis vergaan*, zie Man; *het is een —je met een staart*, de zaak zal wel gevolgen hebben, er is een oorzaak met een reeks gevolgen; 2 *hij sneed zich diep in de — van zijn rechterhand*; 3 *koop mij een —je rookvleesch.*
Muis'jes (verkort uit *muizenkeuteltjes*; *kleine suikerbolletjes*), o. mv.: *op — trakteeren*; *roode en witte* —, zie Jongens- en Meisjesmuisjes.
Muis'kat (*kat, die goed de muizen wegvangt*), v. —katten; **—kleur** (*donkergrijze kleur als van een muis*), v.; **—kleurig**, bn.: *—e zijde, — fluweel*; **—stil** (*doodstil*, eig. *zoo stil als een muis kan zitten*), bn.
Muit (*vogelkooi*), v. —en. vero.
Mui'teling (*oproermaker, rebel*), m. en v. muitelingen; voor het v. ook **—e.**
Mui'ten (*oproerig worden, oproer maken*), muitte, heeft gemuit: *aan 't — slaan*, oproerig worden, vooral van leger en marine; **—er** (*rebel*), m. —s; **—erij'** (*rebellie*), v. —en.
Muit'ziek (*gaarne muitende*), bn.; —er, —st.
Muit'zucht (*oproerigheid*), v. gmv.
Mui'zen (*op de muizenjacht zijn, muizen vangen en opeten*), de kat muisde, heeft gemuisd: zegsw. *het muist al, wat van katten komt*, het kind heeft den aard der ouders, ieder volgt zijn ingeschapen aard; *zit ge daar te —?* d. i. te eten; *de katjes die* —, *mauwen niet*, als de kinderen eten, babbelen ze niet.
Mui'zendrek (*—keuteltjes*), m. gmv.; **—gat** (*gat, door muizen gemaakt*), o. —gaten; **—gerst** (*een soort v. wilde gerst*), v. gmv.; **—gif, —gift** (*middel, om muizen te dooden*), o.
Mui'zenis (*gepeins, getob, meestal over allerlei kleinigheden*), v. muizenissen: *haal je geen —sen in 't hoofd*; ook: Muizennest.
Mui'zenkeutel (*uitwerpsel van muizen*, ook, *suikeren-muisje*), v. —s; **—maal** (*maal of spijs zonder drinken*), o. —malen; **—nest**, o. —nesten: fig. *—en in het hoofd hebben*, beslommeringen; **—tarwe** (*vergiftigde tarwe, om muizen te dooden*), v. gmv.; **—toren** (*vertaald uit: Mäusethurm, volksetymologie voor Mautthurm, tolltoren*), m. gmv.; een ronde toren in den Rijn bij Bingerbrück, waarin volgens de legende, die na de volksetymologie ontstaan is, bisschop Hatton van Mainz (± 970) door de muizen verslonden werd, omdat hij hongerende armen in een schuur had doen verbranden en hun gekerm bij 't piepen van muizen had vergeleken; **—val** (*val, om muizen te vangen*), v. —vallen; **—valk** (dierk. *muizerd, buizerd*), m. —valken.
Mui'zerd (dierk. *muizenvalk*), m. —s.
Mui'zestaart 1 (*staart van een muis*), m. —en: *zoo kaal als een —*; **2** (*ranonkelachtige plant*) v. gmv.: *in ons land komt één soort van — voor*; **—tand** (*tand v. e. muis, een breisel met kleine, spitse uitsteekseltjes*), m. —tanden; **—vel** (*het vel van een muis*), o. —vellen.
Mul 1 (*molm, droge aarde, fijn zand*), v. gmv.; **2** (*los, onsamenhangend, stoffig, zandachtig*), bn.; —ler, —st: *loopen in het —le zand.*
Mulat' (eig. Sp. *jonge muilezel*, ook: *naam v. e. zoon van een blanken vader en een Amerikaansche negerin, of v. een neger en een blanke moeder*), m. mulatten.
Mulattin' (*vrouwelijke mulat*), v. —nen.
Mul'ciber, m. myth. bijnaam van Vulcanus als smeder van het ijzer.
Mul'der (*molenaar*; *meikever*), m. —s. gew.
Mulet' (*zeker Portug. vaartuig*), v. muletten.
Mul'lig (*fijn, los*), bn.; —er. —st: *het gebak is* —, d. i. niet hard maar bros.
Mu'loschool, v. —scholen, zie **M.U.L.O.**, verg. **U. L. O.**; een — geeft behalve de gewone vakken ook beginselen van vreemde talen, van wis- en natuurkunde, verder handteekenen en handwerken.
Multangulair' (*veelhoekig*), bn.
Mul'ta, non mul'tum (Lat. *velerlei, niet veel*).
Mul'ti-millionnair (*iemand, die veel keeren millionnair is*), m. —s; zie Milliardair.
Mul'tiplex (*veelvoudig*), bn.
Multiplica'tie (*vermenigvuldiging, vermeerdering*), v. —s, —tiën. (tie = sie).
Multiplica'tor (*vermenigvuldiger*). m. —s.
Multipliceeren (*vermenigvuldigen*).
Mul'tiplum (*veelvoud van een getal*), o.
Mul'tum, non mul'ta (Lat. *veel, niet velerlei*).
Mum'melen (*mommelen, met het tandvleesch kauwen*), mummelde, heeft gemummeld.
Mum'mie (*gebalsemd en gedroogd lijk der oude Egyptenaren*), v. mummiën, mummies: fig. *hij ziet er uit als een* —, geelachtig dor of droog-mager.
Mummificeeren (*tot mummie maken*; *als een mummie indrogen*).
Mundomoto'rium (*toestel, om de beweging van aarde en sterren aanschouwelijk bij het onderwijs voor te stellen*), o. —riums, —ria.
Mun'dus, (Lat. *wereld*), m.; zegsw.: **— vult**

de'cipi (ergo de'cipiatur) (Lat. *de wereld wil bedrogen zijn* [*derhalve worde zij bedrogen*]).
Municipaal' (*de gemeente- of stadsregeering betreffende, stedelijk*), bn.
Municipaliteit' (*gemeentebestuur, gemeentelijk grondgebied; rechtsgebied eener gemeente*; ook, *raadhuis*), v. gmv.
Munici'pium (*stad, oudtijds in het bezit van het Rom. burgerrecht*), o. municipia.
Muni'tie (Fr. mil. *krijgsvoorraad*, b.v. *kruit en lood, ammunitie*), v. gmv.; **—depot** (*bewaarplaats van munitie*), o. —s; **—fabriek,** v. —en: *de — aan de Hembrug*; **—wagen** (*wagen tot vervoer van munitie*), m. —s.
Mun'ster (*klooster*; later: *kloosterkerk of munsterkerk*), v. munsters: *het straatje, dat het Bisschopshof van de oude —kerk scheidde.*
I. Munt (1 *geldstuk*; 2 *stempel of wapen op een muntstuk*; 3 *gebouw, waarin van regeeringswege munt geslagen wordt*), v. —en: 1 *er zijn in ons stelsel gouden, zilveren, nikkelen en bronzen munten*; *het gehalte eener —*; zegsw. — *uit iets slaan*, geld weten te verdienen aan, fig. tot zijn voordeel weten te gebruiken; *iets voor goede — aannemen*, gelooven, wat iem. zegt; *iem. met gelijke — betalen*, iem. bejegenen, zooals hij ons heeft behandeld; 2 *kruis of — opgooien*, de tegenst. is Beeldenaar; 3 *de — is voor ons land te Utrecht*; zie Rijksmunt.
II. Munt (plantk. *lipbloemige plant*), v.: *de — is een aromatische plant, afkomstig uit Z.-Europa*, ze kwam ook in Palestina voor, zie Matth. 23 : 23; verg. Kruizemunt, Pepermunt.
Munt'college (*commissie van toezicht op de Rijksmunt*), o. gmv.; **—conven'tie,** v., zie Latijnsche Unie; **—eenheid** (*grondslag van het muntstelsel in een land*), v. —eenheden: *bij ons is de gulden de —, in Frankrijk en België de frank, in Duitschland de mark, in Italië de lira of lire enz.*
I. Mun'ten (*geld slaan*), muntte, heeft gemunt: *guldens —*; **—er,** m. —s, zie ald.
II. Mun'ten (*mikken, doelen*), muntte, heeft gemunt: *hij heeft het op mij gemunt, op mijn leven gemunt*, heeft mij of mijn leven als mikpunt gekozen; zie Gemunt.
Mun'tenkabinet (*munt- en penningverzameling; de bewaarkamer er van*), o. —ten.
Munt'- en Pen'ningkunde (*wetenschap, welke een overzicht en beschrijving geeft van alle voormalige en huidige munten en penningen*; *numismatiek*), v. gmv.
Mun'ter (*iem., die munten slaat*), m. *valsche—*, maker van valsche munten.
Munt'gas (*gas van een muntgasmeter*), o.; **—gasmeter** (*automatische gasmeter*), m. —s: de — laat na inwerping v. e. $2^1/_2$-centstuk of een dubbeltje zekere hoeveelheid gas door.
Munt'loon (*vergoeding, die betaald wordt door al, wie aan de Rijksmunt geldstukken laat slaan uit edel metaal*), o. —en; **—materiaal** (*metaal, waaruit munt geslagen wordt*), o. —alen; **—meester** (*hoofd en bestuurder van de Rijksmunt*), m. —s; **—slag** (*muntstempel*), m. gmv.; **—soort,** v. —en; **—specie** (*verschillende soorten van gemunt geld*), v. —speciën, —s; **—stelsel** (*de wettelijke bepalingen van een staat, die betrekking hebben op het gewicht, het gehalte, de benaming en de indeeling der munten*), o. —s, ook, Muntvoet; **—unie,** v., zie Latijnsche Unie; **—vervalsching,** v. —en, zie Valschemunter; op — stond vroeger de doodstraf, thans 5—10 jaar gevangenschap; **—voet,** m., zie Muntstelsel; **—wezen** (*alles, wat betrekking heeft op de munt en het munten*), o. gmv.
Mu'rik (*vogelmier, zeker onkruid*), v.; zie Muur.
Mur'melen (*zacht ruischen*, b.v. *v. stroomend water langs den oever*; *zacht spreken, lispelen*), murmelde, heeft gemurmeld.
Murmureeren (*morren*; *ontevreden, klagerig spreken, mopperen*): — *tegen zijn lot.*
Murw (*week, zacht, malsch*), bn.; —er, —st: *een stokvisch — slaan*, ook: *in water — maken*; *hard gedroogd vleesch — maken in water*; fig. *iem. — slaan*, hem geducht afrossen.
Mu'sae, v. mv.; zie Muzen. (ae = ee).
Muscadijn' (*fat, saletjonker, modegek*), m. —s.
Musch (dierk. *vinkachtige standvogel*), v. musschen: *de huis—, de ringel—, derots—*; zegsw. *zich blij maken met een doode —*, met iets, dat niets beteekent, met een resultaat, dat gelijk nul is; ook, Mosch.
Mus'cus (Lat. *reukwerk met scherpen, doordringenden geur*), v. gmv.; **—dier** (dierk. *kleinst herkauwend dier*, o.a. *in Thibet en in Siberië*), o. —en: *het mannetje van het — levert muskus*; **—geur** (*sterk riekende geur van muscus*), m. gmv.; **—plant** (*klein plantje, den geur van muscus gevend*), v. —en; **—rat** (*knaagdier* o.a. *in Canada aan de meren en rivieren*), v. —ten; **—zwijn** (*klein soort van varken in Z.-Amerika*), o. —en; meestal: *Muskus* geschreven.
Muse'um (eig. *tempel der muzen*; *kunstkabinet*), o. —s, muse'a, muse'en: een — is een instelling aan geschiedenis, natuurwetenschappen, letteren gewijd; kunsthalle, ook gebouw waarin oudheden bewaard en tentoongesteld worden; *het rijks— te A'dam*, zie ald.; *het Romeinsch — te Trier.*
Musiceeren (*muziek maken*).
Music-hall (Eng. *specialiteiten-theater, café-chantant, variété*), v. —s.
Musicien'ne (Fr. *vrouw, die muziek maakt*; *toonkunstenares*), v. —s.
Musicoloog' (*kenner van de geschiedenis der toonkunst*; *wetenschappelijke beoefenaar der muziek*), m. —logen.
Mu'sicus (*man, die muziek maakt, toonkunstenaar*), m. musici.
Musief'goud (*verbinding van tin en zwavel, jodengoud, schildersgoud, valsch goud*), o. gmv.: *bij 't bronzen van hout bezigt men —.*
Musief'werk (*inlegwerk, mozaïek*), o. —en.
Muskaat' (*de pit uit de vrucht v. d. muskaatboom, muskaatnoot*), v. —katen.
Muskaat'(wijn) (*fijne wijn genoemd naar den muscusachtigen geur*), m. (soorten) —en: *een flesch echte —.*
Muskaat'boom (*een soort van laurierboom*), m. —boomen.
Muskaat'noot (*vrucht v. d. muskaatboom*,

v. —noten, ook, Notemuskaat.
Muskadel' (*geurige, vroegrijpe druif, muskadeldruif*), v. —len; —**(len)wijn,** m. -en.
Musket' (Fr. *ouderwetsch vuurroer met pan en lont*), o. —ten.
Musketier' (*soldaat met een musket*), m. -s.
Musketon'haak (*haakje met schroef*), m. —haken; de — dient, om een ketting aan het horloge te bevestigen; ook, Mousquetон.
Muskiet' (Sp.-Port. *steekmug, vooral in tropische streken*), m. —en.
Muskie'tennet (O.-I. *net tot wering van muskieten*), o. —netten; verg. Klamboe.
Mus'kus, v. gmv.; zie Muscus.
Mus'pelheim, o., Germ. myth.: de wereld van het vuur en van het licht.
Mus'schenarend, m. —en; zie Sperwer.
Mus'schenei (*ei van een musch*), o. —eren.
Mus'schenhagel (*de fijnste soort van hagel, dienend om op vogels te schieten*), m. gmv.
Mus'scheveer (*veer v. e. musch*), v. —veeren.
Mus'tang (*verwilderd prairie-paard*),m. -s.
Mut, v.: *het is zoo vol als* —, stampvol, tjokvol.
Muta'bel (*onbestendig, veranderlijk*), bn.
Mutabiliteit' (*veranderlijkheid*), v. gmv.
Muta'tie (Fr. *verandering; overplaatsing; wisseling van personeel, van officieren, van leerlingen enz.*; muz. *overgang der stem bij intredende puberteit*), v. —tiën, —s.
Muta'tie-leer, zie Darwinisme.
Muta'tis mutan'dis (Lat. *onder voorwaarde, dat de noodige veranderingen worden aangebracht*): *iets goedkeuren* —; zie **m. m.**
Mutila'tie (*verminking*), v. —s, —tiën.
Mutileeren (Fr. *verminken*).
Mutineeren (Fr. *aan het muiten slaan, oproerig worden, in opstand komen*).
Mut'je, o.; zie Hutje.
Muts (*hoofddeksel van mannen en vrouwen*; dierk. *netmaag*, z. ald.), v. —en: zegsw. *de — staat hem verkeerd,* hij is uit zijn humeur; *hij heeft het niet in zijn — dit of dat te doen,* hij heeft er geen zin in; *hij is zoo gek niet, als de — hem wel staat,* als hij er wel uitziet; *zie eens, hoe mijn —je staat,* hoe ik geluimd ben; *met de — naar iets gooien,* ergens in 't wilde een slag naar slaan; *dat is of staat of zit zoo vast als een — met zeven keelbanden,* zeer vast; z. Cozy (*theemuts*), Pelsmuts, Slaapmuts.
Mut'saard, mut'serd (*takkenbos*), m. —s: zegsw. *het riekt naar den* —, d.i. naar den brandstapel v. takkenbossen, fig. naar ketterij; *iemand tot den — veroordeelen,* brandstapel.
Mut'senband (*band voor mutsen*), o. gmv.; —**lint,** o. gmv., als voorwerpsn. o. —en; —**maakster,** v. —s; —**stijfster,** v. —s; —**strijkster,** v. —s; —**waschster** (*vrouw, die witte vrouwenmutsen wascht*), v. —s.
Mutualis'me (eig. *wederkeerigheid*; economie inz. in Frankrijk: *het streven onder de armere bevolking om elkaars economische belangen te steunen, door onderlinge verzekering, hulp enz.*; plantk. *samenleving van tweeërlei planten tot wederzijdsch voordeel*), o. gmv.: de korstmossen bestaan uit een wier en een zwam, die in — leven; verg. Symbiose.
Mutualiteit' (*wederkeerigheid*), v. gmv.
Mutueel' (*wederzijdsch, over en weer*), bn.
I. Muur (*steenen wand*), m. muren: *een brand—, een gevel—, een stads—; een blinde* —, d. i. zonder ramen; *hij zit tusschen de vier muren,* in de gevangenis; zegsw. *de muren hebben hier ooren,* men wordt hier beluisterd; *met het hoofd tegen den — loopen,* wanhopig zijn, niet weten, wat aan te vangen; zie Chineesche muur.
II. Muur (*murik, hoenderbeet, vogelmier*), v. gmv.
Muur'anker (*ijzeren anker, om balken in den muur te bevestigen*), o. —s; zie Anker; —**bloem** (*kruisbloemige plant*; fig. *dame, die op een bal niet ten dans gevraagd wordt*), v. —en: *de — groeit in 't wild, op of tegen oude muren;* —**breker** (*mangeneel*), m. —s, vero; —**luchter** (*een luchter, aan den wand bevestigd*), m. —s; —**peper** (*vetplant, huislook*), v. gmv.; —**pijler** (*halfpijler, pilaster*), m. —s; —**plaat** (mets. *plaat boven op een muur als dekking of sluiting*), v. —platen; —**schildering** (*schildering m. lijmverf op een muur,* inz. *in kerken*), v. —en; zie: Alsecco en Alfresco; —**vast** (*zeer vast en stevig*), bw.: *dat staat* —; fig. *dat zit nu — in mijn hoofd,* ik vergeet die kennis nooit.
Mu'ze (myth. *godin van kunst en wetenschap; zanggodin*; in het mv. *kunsten en wetenschappen*), v.; dikwijls in het meervoud Muzen: de Muzen zijn negen in getal, het zijn de dochters van Zeus en de zusters van Apollo, ze bewonen samen den Zangberg of *Helicon*; het zijn de beschermsters van schoone kunsten en wetenschappen, de bezielsters van dichters, kunstenaars, geleerden, schrijvers; haar namen zijn: Cli'o, Euter'pe, Thali'a, Melpo'mene, Terpsi'chore, E'rato, Polyhym'nia (Polym'nia), Calli'ope, Ura'nia, zie ald.; zegsw. *aan de — offeren,* de kunst beoefenen, de kunst dienen; zie Zangberg.
Mu'zelman (Fr. *volgeling van Mohammed, belijder van den Islam*), m. —mannen; zie: Moslem en Saraceen.
Mu'zenalmanak (*jaarboekje, gewijd aan de fraaie letteren*), m. —ken; in Frankrijk verscheen het eerst een — in 1765, in Duitschland in 1769, in ons land in 1819, waarin de beste dichters van die dagen bijdragen leverden; —**tempel** (*gebouw, gewijd aan wetenschap of kunst*), m. —s; —**zoon** (*dichter*; ook, *student*), m. —zonen.
Muziek' (Fr. eig. kunst der muzen: *toonkunst, zangkunst*), v. gmv.: *er is hooge en lage, klassieke en romantieke, geestelijke en wereldsche —; de — is tweeledig: gewijd en ongewijd.*
Muziek'avondje (*partijtje, waarbij muziek gemaakt wordt*), o. —s; —**boek** (*boek met muziekstukken*), o. —en; —**corps,** o. —corpsen, meer: —korps; —**dictaat** (*het op het gehoor neerschrijven van voorgespeelde of gezongen muziek*), o. —taten; —**doos** (*speeldoos*), v. —doozen; —**feest**

(*muzikaal feest*), o. —en; —**gezelschap,** o. —pen; —**instrument,**o.—en; —**korps** (*korps muzikanten*), o. —en; —**leeraar** (*leeraar in de muzikale kunst*), m. —s; —**les** (*les in of over de muziek*), v. —lessen; —**lessenaar** (*standaardje, waaraan men zingt of speelt*), m. —s; —**liefhebber** (*iem., die veel van muziek houdt*), m. —s; —**meester** (*onderwijzer in de muziek*), m. —s; —**noot** (*toonteeken*), v. —noten: in 1473 maakte men voor het eerst gebruik van gedrukte —noten; —**papier** (*papier met gedrukte notenbalken*), o. gmv.; —**school** (*school, waar muziek onderwezen wordt*), v. —scholen; —**sleutel** (*toonsleutel*), m. —s: de — is een teeken, dat de toonhoogte der noten op den notenbalk aanduidt: *de viool- of G-sleutel,* zie Solsleutel; *de bas- of F-sleutel,* op de tweede lijn; *de alt- of C-sleutel,* zonder vaste plaats; —**stuk** (*stuk, om op een piano of ander instrument te spelen*), o. —stukken; —**tent,** v. —en, zie Kiosk; —**uitvoering** (*het spelen van muziekstukken in 't openbaar*), v. —en.

Muzikaal' (*de muziek betreffende*), bn.; —kaler, —st: — *gehoor,* — *gevoel*; *hij is* —, heeft gave of aanleg voor muziek.

Muzikant' (*iem., die* [*als lid van een orkest*] *muziek maakt*), m. —kanten.

Myalgie' (geneesk. *spierpijn, spierrheumatiek*), v. gmv. (g = g).

Myce'lium (plantk. *paddenstoelplant, zwamvlok*), o. gmv.; — is ook het netwerk van draden, straalsgewijze in den grond verspreid, op de plek, waar veel paddenstoelen groeien.

Myce'ne, o., hoofdstad van Argos en residentie van Agamemnon.

Myce'tes (plantk. *algemeene naam voor paddenstoelen en zwammen*), v. mv.

Mycetologie', v.; zie Mycologie.

Mycologie' (*leer, kennis, bestudeering der paddenstoelen en zwammen*), v. gmv.

Mycolo'gisch (*wat in verband staat met de mycologie*), bn. en bw.: *de —e vereeniging*; *—e kennis*; *een — merkwaardig verschijnsel.*

Mycoloog' (*beoefenaar, kenner der mycologie*), m. —logen.

Myeli'tis (geneesk. *ontsteking van het ruggemerg*), v. gmv. (e = ee).

Myiologie' (*leer of kennis van muggen en vliegen*), v. gmv.

Myla'dy, v.; zie Lady.

Mylord' (zie Lord; O.-I. *rijtuig*), m. —s; zie Milord.

Myographie' (geneesk. *beschrijving der spieren*), v. myographieën.

Myologie' (*leer v. d. spieren*), v. gmv.

Myoop', myo'pe (*bijziende*), bn.: *hij is* —.

Myopathie' (*het spierlijden*), v. gmv.

Myopie' (*bijziendheid, kippigheid*), v. gmv.

Myo'sotis (plantk. *vergeet-mij-nietje*), v. —sen.

Myria'de (*tienduizendtal*; fig. *een ontelbare menigte*),v.myriaden: —*n van sprinkhanen.*

Myriagram' (*10.000 wichtjes, 10 Nederl. ponden, 10 KG.*), o. —men; —**meter** (*10.000 Meter of 10 Nederl. mijlen*), m. -s.

My'ron, m., beroemd beeldhouwer in oud-Athene, tijdgenoot van Phidias.

Myr'rhe of **Myr'te,** v. gmv.; zie Mirre.

Myste'rie (*een voor 's menschen verstand onbegrijpbare, bovennatuurlijke waarheid als artikel van geloof*; *verborgenheid, onbegrijpelijk iets*), o. —s, —riën.

Myste'riespel (*Bijbelsche tragedie der Middeleeuwen*), o. —spelen; zie Mirakelspel.

Mysterieus' (*geheimzinnig, raadselachtig*), bn. en bw.: *een —euze geschiedenis*; *hij drukte zich — uit*; als zn. o.: *het —euze.*

Mysticis'me (*het geloof a. d. geheimzinnige gemeenschap tusschen God en den mensch*; *verborgenheidsleer*; *het bovennatuurlijke*),o.

Mys'ticus (*beoefenaar der mystiek*), m.—ci.

Mystiek' 1 (*geheimzinnig, mysterieus*), bn.: bij uitbr. *de —en,* de beoefenaar der mystiek, ook hun werken; **2** (*leer van het hoogere leven der ziel in God*; ook: *van het hoogere gebed, der meer innige vereeniging v. d. ziel met God*), v.

Mystifica'tie (Fr. *misleiding, foppery*), v. —tiën, —s; —**ficeeren** (*misleiden*).

Mys'tisch (*mystiek*), bn. en bw.

My'the (dichtk. eig. *woord, rede, vertelling*; *fabelachtige traditie uit den voorhistorischen tijd, meestal een der heidensche goden betreffende*; *oud volksverhaal, tot de mythologie behoorende*), v. mythen; lees: *mie'te*; verg. Sage.

My'thisch (*verdicht, fabelachtig*), bn.

Mythograaf' (*schrijver, die de mythen als onderwerp van studie neemt*), m. —grafen; —**graphie'** (*wetenschappelijke behandeling van mythen*), v. —ën.

Mythologie' (*het geheel der mythen of oude verdichtselen, in 't bijzonder der Grieksche en Romeinsche godenleer*; *fabelleer*), v. —logieën; —**lo'gisch** (*de mythen of de godenleer betreffende*), bn.: *een — woordenboek*; —**loog'** (*mythologie-kenner, navorscher v. de mythen der Ouden*), m. —logen.

N.

N. — *Noord.*
n. a. g. — *niet afzonderlijk genoemd.*
Nat. Mil. — *Nationale Militie.*
N.B. — *No'ta bene,* let wel.
N.B. of **N.Br.** — *Noorderbreedte.*
n. c. — *Nos'tro con'to,* op onze rekening.
Ned. — *Nederlandsch.*
Ned. Ct. — *Nederlandsch courant,* d. i. *in Nederlandsche munt.*
Ned. Herv. — *Nederlandsch-Hervormd.*
N. H. M. — *Nederlandsche Handelmaatschappij.*
n. l. — *Non li'quet,* zie ald.
nl. — *namelijk.*
I. n.m. — *namiddag.*
II. N.m. — *nieuwe maan.*
n. m. m. — *naar mijn meening.*
N.N. — *No'men nes'cio,* zie Nomen.

N.-N.-O. — *Noord-noord-oost.*
N.-N.-W. — *Noord-noord-west.*
No. of **Nr.** — *numero, nummer.*
N.-O. — *Noordoost.*
N.O.G. — *Nederl. Onderwijzers-Genootschap.*
N.O.I.L. — *Ned. O.-I. leger.*
n. o. m. — *naar onze meening.*
N.S. — (in geschriften) *Naschrift*; (in den almanak) *Nieuwe stijl*, zie S t ij l.
N.T. — *Nieuwe Testament.*
Nto. — *Netto*, juist, zuiver (van gewicht in den handel: zonder de verpakking).
Num. — *Nu'meri*, zie aldaar.
N.V. — *Naamlooze Vennootschap.*
N.-W. — *Noordwest.*
N.W.B. — *Nederlandsche Wielrijdersbond.*
N.W.S. — *Nederlandsche Werkelijke Schuld.*

N (1 *als klank een medeklinker*; 2 *als letterteeken de 14de letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. al de woorden in alphabetische orde, die met een — beginnen*), v. 's: 1 *de — is o.a. een dentale nasaal in: vinden, een palatale in: hondje, oranje*; 2 *de — moet geschreven worden in den 4den nv. man. en enkelv. van bijvoeglijke nw.*; 3 *de — is goed bewerkt.*

I. Na (*achter*), vz.: *hij kwam — mij*; *jaar — jaar*; — *dezen*, in de toekomst.

II. Na (*dichtbij*), bw.; n a d e r, n a a s t, zie ald.: *op een dubbeltje —*; *allen zijn er op twee —, op een weinig —*; zegsw. *iem. te — komen*, beleedigen, krenken, b.v. *iems eer, goeden naam te — komen*; *bij lange — niet*; *voor en —*, telkens weer; *kom eens nader, hij is ons het naast*; vormt tal van samengestelde w.w., die scheidbaar zijn met de klem op *na*, zie: N a ä p e n, —b a b b e l e n, —b l a f f e n, —j a g e n, d. i. achterna; N a b l ij v e n, —b l o e i e n, later enz., zie ald.

Naad (verwant met *naaien*: *voeg, waar twee stukken goed, hout, metaal aan elkaar gezet of gehecht zijn*), m. naden: *een — lostornen, een rok zonder —*; *de naden breeuwen, harpuizen* (v. e. schip); *een gesoldeerde —*; ook: *een overhandsche, een platte, een ronde —*, wijze van samenvoeging bij het naaien; zegsw. *het naadje van de kous willen weten*, het fijne der zaak; *zich uit den — loopen*, zich overloopen.

Naaf (*deel van het rad, waardoor de as gaat en waarin de spaken zitten*), v. naven.

Naai'en (*met naald en draad aaneenhechten*), naaide, heeft genaaid; **—doos** (*—kistje*), v. —doozen; **—garen** (*garen, waar mee genaaid wordt*), o. —s; **—gereedschap** (*benoodigdheden v. naaiwerk*), o. gmv.; **—kamer** (*vertrek voor naaiwerk*), v. —s; **—kistje** (*kistje met naaigereedschap*), o. —s; **—machine** (*werktuig, om naden te maken*), v. —s: *de —s worden in beweging gebracht door een handvat of door een pedaal*; **—mand** (*mand voor naaiwerk*), v. —en; **—meisje** (*meisje op een naaischool*), o. —s: *we zijn geen —s*, we blozen niet bij elk onvertogen woord; *we zijn nu onder ons —s*, het is hier een onderonsje; **—naald** (*naald, om mee te naaien*), v. —en: *de —en kwamen in 1545 in gebruik*; verg. S t o p n a a l d, R ij g n a a l d, B r e i n a a l d; **—school** (*school, waar meisjes leeren naaien*), v. —scholen; **—schroef** (*speldenkussentje met klemschroef*), v. —schroeven; **—ster** (*vrouw of meisje, die uit naaien gaat of in huis naaiwerk maakt*), v. —s; **—tafel** (*tafel, waaraan men naait*), v. —s; **—werk** (*goed, waaraan genaaid wordt*), o. gmv.

Naakt 1 (*bloot, onbedekt*), bn. en bw.; **—er**, —st: *een reiziger — uitschudden*, hem van alles, zelfs van zijn kleeren berooven; fig. *dat is de —e waarheid*, de wezenlijke; bij overdracht: *een —e slak*, zonder huisje; *—e rotsen*, bar, onbegroeid; *de boomen staan —*, bladerloos; zie: S p i e r n a a k t, M o e d e r n a a k t; **2** (*het naakte lichaam*), o.: *naar het — teekenen, schilderen*, naar naakt model.

Naald (1 *werktuig van naaister en kleermaker*; 2 *wijzer van een kompas*; 3 *spits*; 4 *spits toeloopende zuil*; 5 *blad van een pijnboom*), v. naalden: 1 *een naai—, een rijg—, een stop—*, zie ook: B r e i—, H a a r—, P a k—; zegsw. *van de — tot den draad iets vertellen*, van 't begin tot het einde, van stukje tot beetje; *iets met een heete — maken*, erg haastig, zeer slordig; *een — in een hooimijt zoeken*, een dwaas werk doen; *door het oog van een — halen*, zie O o g; 2 *de — wees N.N.O.*; 3 *de — van een toren*; 4 zie: O b e l i s k, G e d e n k n a a l d; 5 *de grond in dat bosch was bedekt met —en*; **—boom** (*kegeldragende boom, zoo geheeten omdat de bladeren den vorm hebben van naalden*), m. —en: *de den, de mast, de lariks, de cypres, de pijn, de taxis zijn —en*; z. C o n i f e r e n.

Naal'denfabriek (*fabriek, waar men naalden maakt*), v. —en; **—koker** (*kokertje v. naalden*), m. —s; **—oog** (*gat van een naald*), o. —ogen; **—werk** (*kantwerk*), o. gmv.

Naald'geweer (mil. *oude achterlader, die door werking eener naald werd afgeschoten*), o. —geweren: *het — der Pruisen, in 1870—'71*; **—hout** (*hout van naaldboomen*), o. gmv.; **—paraplu** (*zeer licht en dun, zeer fijn op te rollen regenscherm*), v. —plu's; **—scherp** (*scherp of fijn van punt als een naald*), bn.; **—telegraaf** (electr. *vinding van Oersted en Ampère in 1820*), v. —telegrafen; de zeer beweeglijke naald wijst de in een kring geplaatste letters achtereenvolgens **aan**; **—visch**, m. —vischen, zie Z e e n a a l d.

Naam, m. namen: *Adam gaf alle dieren namen*, Bijb. benoemde ze; *de Lat. namen van dieren en planten*, termen; *een man van —*, beroemd man; *hij heeft dat op mijn — gekocht*, rekening; *zeg het hem uit mijn —*, mijnentwege; *te goeder — en faam bekend staan*, algemeen geacht zijn; *in — van Oranje, doe open de poort*, namens, op gezag van.

Naam'bord, o. —en; **—bordje** (*plaatje met iems naam er op*), o. —s, ook aan een schip, met den naam van het vaartuig er op; **—christen** (*Christen in naam*, nl. *hij, die niet practiseert*), m. —en; **—cijfer** (*monogram*), o. —s; **—dag** (R.-K. *gedenkdag v.e. heilige, naar wien men genoemd is*), m. —en; **—dicht**, o. —en, zie A c r o s t i c h o n; **—feest** (R.-K. *feest v. e. doop- of schutsheilige*), o. —en; **—genoot** (*drager van een zelfden naam*), m. —genooten,

vr. ook: —**e**; —**lijst** (*reeks van namen*), v. —en; —**loos** (1 *zonder naam*; 2 fig. *niet te noemen, zeer erg*), bn.: 1 *een —looze brief*, zie Anoniem; *—looze vennootschap: een — heeft geen firma en draagt ook niet den naam van een der vennooten, zij ontleent haar naam veelal aan den aard der onderneming*; 2 *een — lijden.*

Naam'val (spraakk. *casus; vorm v.h. naamwoord ter aanduiding van een betrekking*), m. —len: *er zijn in onze taal nog vier —len.*

Naam'vers, o. —verzen; zie Acrostichon.

Naam'woord (spraakk. *zelfst. nw., bijv. nw. of voornaamw.*), o. —en.

Na'äpen (eig. *als een aap iets nadoen; navolgen, nabootsen*), aapte —, heeft nageaapt: *de modes —, de groote lui —*; —**äper**, m. —s; —**äapster**, v. —s; —**äperij'**, v. —en; —**äping**, v. —en.

I. Naar (*akelig, treurig, slecht, vervelend*), bn. en bw.; naarder, —st: *het is — weer, wij beleven nare tijden; hij is er — aan toe.*

II. Naar 1 (*in de richting van, volgens*), vz.: *zij gaan — school, — de kerk, — de markt; handel — mijn woorden*, d.i. overeenkomstig; **2** (*zooals, gelijk*), vgw.: *— men zegt, — men wil; — de berichten melden.*

Naardien' (*omdat, dewijl, vermits*), vgw.

Naargees'tig (*somber, treurig, neerslachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *—e overpeinzingen; — gestemd zijn*; —**heid**, v.; *een sombere —.*

Naargelang' 1 (van), vz.: *zich kleeden — van het weer*, overeenkomstig; *— van de omstandigheden*, in overeenstemming; **2** — (dat), vgw.: *— wij ouder worden, begrijpen we het leven beter*, naarmate.

Naar'heid (*iets, dat naar, akelig, ellendig is*), v. —heden: *de —heden van den winter.*

Naarma'te (*in verhouding van of tot*), vgw.: *— de dagen korten, lengen de nachten*; verg. Naargelang (dat).

Naar'stig (*ijverig, vlijtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e leerling, — zijn plicht doen*; —**heid** (*vlijt*), v. gmv.; —**lijk** (*op naarstige wijze*), bw., w. i. g.: *zich — oefenen.*

Naast 1 (*nevens, ter zijde van*), vz.: *hij woont vlak — mij; hij liep — mij*; **2** (*kortste; eerste*), bn. en bw.: *dit is de —e weg naar het dorp; hij is mijn —e bloedverwant; de —e week; de —e prijs*, minste, laagste; zegsw. *ten —e bij*, ook: *ten —en bij*, nagenoeg, ongeveer: *ik win ten —e(n) bij 25 %*; af te breken: naas-te, verg. *bes-te.*

Naast'bestaande (*naaste bloedverwant*), m. en v. —n, meer: Nabestaande.

Naas'te (*evenmensch*), m. en v. naasten.

Naas'ten (*benaderen, in bezit nemen, zich toeëigenen*), naastte, heeft genaast: *goederen tegen de aangegeven of geschatte waarde* —; verg. Onteigenen.

Naas'tenliefde (*liefde tot den evenmensch, algemeene menschenliefde*), v. gmv.: *de christelijke —*; verg. Altruïsme.

Naast'gelegen (*meest nabij liggend*), bn.: *het — dorp, de — hoeve, de — stad.*

Na'babbelen (1 *napraten; na afloop van iets nog blijven praten*), babbelde —, heeft nagebabbeld: 1 *die kleine babbelt alles na*; 2 *wij bleven nog wat —.*

Na'bal (fig. Bijbel. *een hard en boos man*), m.; zie 1 Sam. 25 : 3 en 25.

Na'bassen (*nablaffen*), de heemhond baste den dief —, heeft nagebast; zie Bassen.

Na'bauwen (*iems stem of woorden nabootsen*), bauwde —, heeft nagebauwd; —**er**, m. —s.

Na'berouw (*spijt, wroeging*), o. gmv.

Na'bestaande (*bloedverwant*), m. en v. —n.

Na'betrachting (*overdenking*), v. —en: *— houden*, Prot. de godsdienstoefening bijwonen des Zondags na 't Nachtmaal.

Na'beurs (*beurs, gehouden na den officieelen beurstijd*), v. gmv.

Nabij' (*niet ver af, dichtbij*), bn. en bw.: *de vacantie is —, dat is het meest —e dorp, onze —e bevrijding; iets van — beschouwen*; —**gelegen**, bn.: *een — buitengoed, een — villa enz.*, in de nabijheid liggend; —**heid** (*het dichtbijzijn*), v. gmv.: *hij woont in de — v. Maastricht*, in den omtrek, op korten afstand van; *uw — hindert mij*, uw tegenwoordigheid; —**komend** (*bijna gelijkend*), bn.: *het meest — behangsel*; —**zijnd** (*ophanden-zijnde*), bn.: *een — feest*, binnenkort te vieren.

Na'blaffen (*achter iem., terwijl hij voortgaat, blaffen; al blaffende achternaloopen of volgen*), de hond blafte den bedelaar —, heeft hem nageblaft; —**blijven** (*schoolblijven als straf*), hij bleef —, is —gebleven: *die jongen moet —*; —**blijver** (*schoolblijver*), m. —s: *elken dag heeft die onderwijzer —s*; —**bloeier** (*laatbloeiende plant*; fig. *epigoon*), m. —s.

Na'bob (eig. *onderkoning, stadhouder* [*in het rijk van den Mogol*]; *een zeer rijk man* [*uit Eng.-Indië*]), m. —s.

Na'bootsen (*namaken, nadoen, naäpen*), bootste —, heeft nagebootst: *iemands gang —, iemands spraak — of stem —; apen bootsen gaarne de menschen —.*

Nabopalas'sar, m.: vader van Nebucadnezar.

Na'both, m.: *een kind van —*, fig. een vasthoudend man, een stijfkop; zie zijn geschiedenis, Bijbel: 1 Kon. 21 : 1 enz.

Na'broodje (stud. *gezellig samenzijn na een vergadering, waarbij dan iets gegeten en gedronken wordt*), o. —broodjes.

Nabu'rig (*nabijgelegen*), bn.; —er, —st: *een — dorp, een —e stad, de —e provinciën.*

Na'buur (*buurman*, bij uitbr. *naburig volk*), m. —buren: *goede naburen hebben; wij Nederlanders leven gaarne met onze naburen in vrede.*

Na'buurschap (*het nabuur-zijn*), v. gmv.

Nacaraat' (*parelmoerkleurig, naar het oranjegeel zweemende*), bn.; als zn. o.

Nacht (*het tegengestelde van dag*), m. —en: *bij — en ontijden*, d. i. bij nacht en ongunstigen tijd, op ongewone uren; *den 21en Maart zijn dag en — even lang*; fig. *in den — der tijden, der eeuwen*, het onbekende; *de eeuwige —*, de dood; zie Kerst—, Bartholomeus—, Middernacht, Overnachten; —**aap** (dierk. *aap der Nieuwe Wereld, die den dag slapende doorbrengt en 's nachts zijn voedsel zoekt*), m. —apen; —**arbeid** (*werk, dat in den nacht gedaan wordt*), m. gmv.: *de — der bakkers*; —**asyl** (*slaapstee voor dakloozen*), o. —asylen; —**bel** (*bel, die enkel*

bij nacht mag dienen), v. —bellen: *de — van een dokter*; —**blaker** (*blaker voor e. nachtkaars*), m. —s; —**bloem** (*bloem, die 's nachts opengaat*), v. —en; —**boog** (cosm. *het beneden den horizon der plaats gelegen deel van den parallelcirkel v. e. hemellichaam*), m. —bogen, zie Dagboog; —**boot** ([*stoom*]*boot, die des nachts vaart*), v. —en: *de — van Engeland op Vlissingen*; —**braken** 1 (*'s nachts bezig zijn*, d.i. *op zijn bij studie of gelag*), nachtbraakte, heeft genachtbraakt; 2 als zn. o.: *Baljon was bleek van het —* (Koetsveld); —**braker** (*iem. die nachtbraakt*, inz. *doordraaier*), m. —s; —**brakerij'** (*zwelgerij*), v. —en; —**dief** (*dief die 's nachts op roof of diefstal uitgaat*), m. —dieven; —**dienst** (*dienst des nachts*, b.v. *bij de post, de telegrafie, het spoorwezen*), m. gmv.: *— hebben*.

Nach'tegaal (dierk. eig. *nachtzanger*: *vogel, die 's avonds en 's nachts zingt*), m. —s, —galen: *de Hollandsche —*, kikvorsch; verg. Boeren—.

Nach'tegaalskooi (*kooi voor een nachtegaal*), v. —en; —**nest**, o. —en; —**slag** (*het nokkend en halend zingen v. e. nachtegaal*), m. —slagen; —**stem** (*geluid v. e. nachtegaal*; fig. *zeer schoone stem*), v. —stemmen; — **toon** (*zang, toon van den nachtegaal*), m. —tonen; —**zang** (*het zingen v. d. nachtegaal*), m. —en.

Nach'telijk (1 *eigen aan den nacht*; 2 *bij nacht, in den nacht*), bn.: 1 *de —e stilte, het — duister*; 2 *een —e aanval met vliegtuigen*.

Nacht'evening (vertaling van Lat. *aequinoctium*: *21 Maart en 22 September*), v. —en: *de voorjaars—, de najaars—*.

Nacht'gewaad (*kleedij voor den nacht*), o. —gewaden; —**glas** (scheepst. *zandlooper van acht glazen of vier uren*), o. —glazen; —**huisje** (scheepst. *kompaskast, waarin een lamp brandt*), o. —s; —**insect** (*een insect, dat des nachts wakker is*), o. —en: *de —en worden door het licht aangetrokken*; —**jak**, o. —ken; —**japon**, v. —nen; —**kaars** (*kaars, die 's nachts in een slaapkamer brandt*), v. —en: zegsw. *uitgaan als een —*, d. i. langzaam en saai eindigen; —**kwartier** (*tijdelijke, nachtelijke verblijfplaats van soldaten*), o. —en; —**lamp** (*lamp, die gedurende den nacht brandt*), v. —en; —**leger** (*bed*), o. —s; —**licht** (*nachtpitje, op een drijvertje brandend*), o. —en, —je, o. —s; —**lijst** (*lijst der logeergasten in een hotel*), v. —en; —**lucht** (*de kille lucht v. d. nacht*), v. gmv.

Nacht'maal (Prot. eig. *maal in den nacht*: *het kerkelijk H.-Avondmaal*), o. —malen.

Nacht'maalsbeker (*beker, die bij het Nachtmaal gebruikt wordt*), m. —s; —**maalsbrood**, o.; —**maalsganger** (*hij, die aan het Nachtmaal deelneemt*), m. —s; —**maalstafel**, v. —s; —**maalswijn**, m. gmv.; —**maalszang**, m. —zangen.

Nacht'merrie, v., Germ. myth. eig. *nachtmare*, d. i. nachtspook, nachtelijke kwelgeest; door de volksetymologie is dit mare in verband gebracht met mare = merrie: een booze geest, die 's nachts op 's menschen lichaam gaat liggen om het te benauwen.

Nacht'pauwoog (dierk. *zeer groote nachtvlinder met grijs geteekende vleugels*), m. —en; —**pon** (—*japon*), v. —ponnen; —**post** (*verzending der post per nachttrein of des nachts per postkar*), v. —en; —**raaf** 1 (*nachtreiger*), v. —raven; 2 (fig. *iem., die in den nacht veel studeert, werkt of dikwijls uitloopt*), m. —raven; —**raven** (*des nachts werken of uitgaan*), —raafde, heeft genachtraafd; —**reiger** (*stelloper, in ons land zeldzaam, bewoont de waterrijke streken v. Midden- en Z.-Europa, v. Azië en Afrika*), m. —s; —**ronde** (mil. *inspectie-ronde, die des nachts gedaan wordt*), v. —n; —**roofvogel** (dierk. *roofvogel, die 's nachts zijn prooi zoekt*), m. —s: *de uilen zijn —s*; —**rust** (*rust, slaap in den nacht*), v. gmv.; —**schade** (plantk. *vergiftige plantenfamilie, waartoe* o. a. *de aardappel en de tomaat behooren*), v. —n; —**schoone** (plantk. *eenjarig gewas met bloemen, die zich des nachts openen*), v. —n: *de Amerikaansche — is een sierplant met fraaie gele, roode of witte bloemen*.

Nacht'schuit (*trekschuit, die laat bij avond aankwam; schuit, die 's nachts voer*), v. -en: *hij ging met de — naar Leiden*; zegsw. *met de — komen*, laat komen, ook: nieuws vertellen, dat iedereen al weet; —**slot** (*deurslot voor den nacht*), o. —sloten: *de deur op het — doen*; —**spiegel** (*waterpot*), m. —s; —**tafeltje** (*beddetafeltje, ook tot berging van den nachtspiegel*), o. —s; —**trein** (*spoortrein, die des nachts rijdt, meestal met slaapwagens*), m. —en; —**uil** (*katuil*; fig. *stommerik*; *nachtbraker*), m. —en, verg. Uilskop en Uilskuiken; —**uiltje** (*wit vlindertje*), o. —s; —**verblijf** (*plaats, waar men den nacht doorbrengt*; ook: *een onderkomen v. d. nacht*), o. —ven; —**viooltje** (*kruisbloemige sierplant*), o. —s; —**vlinder** (*vlinder, die 's nachts vliegt*; *uiltje*), m. —s, ook, Sfinx; zie Vlinder; —**vogel** (*vogel, die 's nachts uitvliegt*), m. —s: *de uilen behooren tot de —s*, zie Uil en verder: Kerk-, Oor-, Rans-, Steen-, Velduil; —**vorst** (*vorst gedurende den nacht*), v. —en: *de —en komen bij ons zelfs voor van April tot aan den langsten dag*; —**waak**, —**wake** (*het doorwaken van den nacht*), v. —waken: de nacht van zonsondergang tot haar opgang werd in het O. b.v. in Palestina in 3 —waken verdeeld, ieder van ± 4 uur; in den Rom. tijd in 4 —waken, zie Matth. 14 : 25; —**wacht** 1 (*persoon, die gedurende den nacht de wacht houdt*), m. —en; zie *Klepperman, Klepper*; 2 (1 *het houden van de wacht in den nacht*; 2 *de gezamenlijke nachtwachten*), v. gmv.: 1 *de herders hielden de — over hunne kudde*, Lucas 2 : 8; 2 *de geheele — kwam op de been*; —**waker** (*iem., die in een fabriek, op een werk 's nachts de wacht houdt*), m. —s; —**wandelaar** (*iem., die in den slaap wandelt*), m. —s; —**wandelaarster**, v. —s, zie Noctambule; —**werk** (*werk, dat 's nachts wordt gedaan*; fig. *minder goed werk*), o. gmv.; —**werken** (*nachtwerk verrichten*), —werkte, heeft genachtwerkt; —**werker** (*rioolwerker enz.*), m. —s; —**werkertjes** (*kabouters*), o. mv.; —**wind** (*een zeewind*), m. gmv.; —**witje** (*nachtvlinder*),

o. —s; —**zak** (*damesgerief tot berging van het nachttoilet*), m. —zakken; —**zwaluw** (*Europ. geitenmelker, gierzwaluw*), v. —en.

Na'cijferen (*cijferend overrekenen*), cijferde —, heeft nagecijferd: *een som* —.

Na'dag (*het einde v. d. dag*), m. —dagen: *de — was stil en helder*; bij uitbr. *het was in de nadagen der Fr. revolutie*, in de laatste periode van; *hij is in zijn —dagen*, in zijn levensavond.

Nadat' (*na den tijd, dat*), vgw.: — *hij gesproken had, ging hij heen.*

Na da'to (Lat. *na heden, na dagteekening*).

Na'deel (*schade, verlies*), o. nadeelen: — *lijden, hebben*; *ten —e van*, tot schade van; *dat is ten —e van zijn gezondheid.*

Nadee'lig (*schadelijk, nadeel veroorzakende*), bn.; —er, —st: *de —e gevolgen v. alcoholmisbruik, nachtvorsten zijn — voor den plantengroei.*

Nademaal' (*naar dien, vermits*), vgw. vero.

Na'denken (*overwegen; zijn gedachten laten gaan over*), dacht —, heeft nagedacht: *ik zal over uw voorstel eens* —.

Naden'kend (*overpeinzend*; fig. *voorzichtig*), bn.; —er, —st: *een — man*, ernstig.

Na'der (*dichterbij zijnde, korter*), bn. en bw.: *dat is een —e weg, dit pad is* —; fig. *ik heb geen —e verwanten*, die mij meer van nabij bestaan; *ik wacht —e berichten*, uitvoeriger, nauwkeuriger; spreekw. *Het hemd is — dan de rok*, zie Hemd; *bij — inzien*, nauwkeuriger; *tot — order*, tot een bevel, dat later komt; *kom* —, dichterbij; *ik kan het niet — bepalen*, juister, preciezer; *wij spreken elkaar* —, later; zie Na en Naast.

Naderbij' (*dichterbij*), bw.: *kom wat* —, *het geluid kwam* —, *iets van — bekijken.*

Na'deren (*dichtbij komen*), naderde, is genaderd: *de grenzen* —, *zijn doel* —; *de dagen v. h. examen* —; *hij nadert de zestig.*

Naderhand' (*daarna, later*), bw.: *hij belooft het en — is hij alles vergeten*; — *werd hem alles duidelijk.*

Nade'zen (*na den huidigen dag*), bw.

Na'dir (*voetpunt, het neder-aspunt des hemels, het tegengest. v. zenith of toppunt*), o.

Na'doen (*dat doen, wat een ander heeft voorgedaan, of wat vroeger al heeft plaatsgehad*), deed —, heeft nagedaan: *doe mij dat eens na!, iem. iets* —.

Na'dorst (*dorst, den dag na een slempartij*), m. gmv.

Na'druk (1 *het nadrukken v. e. boek- of plaatwerk*; 2 *nagedrukt boek*; 3 *klemtoon*), m. in bet. 1 en 3 gmv., in de bet. 2 —ken: 1 *alle — is verboden*; 2 *dat boek is een slechte — in het buitenland verschenen*; 3 *hij sprak met* —, *bij het lezen den — op een lettergreep, op een woord leggen.*

Nadruk'kelijk (*met nadruk, met klem; krachtig, met aandrang*), bn. en bw.; —er, —st: *op —en toon*; *iets — verbieden.*

Na'drukken (*een nadruk maken van*), drukte —, heeft nagedrukt: *een vers* —.

Naf'ta, naftali'ne, v. gmv.; zie: Naphtha, Naphthaline.

Na'ga (*vergiftige slangensoort; slangengod*), v. —'s: de — wordt vereerd door de volken in den W.-Himalaja, de tempels staan aan meren en vijvers, de —'s zijn z.g.n. regengevers.

Na'gaan (1 *achter iem. gaan, hem volgen*; 2 *het oog houden op, gadeslaan*; 3 *behartigen*; 4 *overdenken, overwegen*: 5 *zich voorstellen*; 6 *te langzaam gaan*), ging —, heeft en is —gegaan: 1 *ik ben hem tot zijn huis —gegaan*; 2 *het werkvolk* —, *iems handelingen* —; 3 *zijn zaken goed* —; 4 *ga eens* —, *wat dat kosten zal*; *wat dat ons leed heeft gedaan*; 5 *gij kunt* —, *wat de zieke geleden heeft*; 6 *mijn horloge blijft maar* —; —**galm** (*terugklank*), m. —galmen; —**galmen** (*terugklinken*), het galmde —, heeft —gegalmd: *in de bergen galmt een donderslag, een geweerschot lang* —.

Na'gebuur (*buurman, nabuur*), m. —buren.

Na'gedachte (*overpeinzing*), v. —n: *zonder — zijn*, niet letten op de gevolgen.

Na'gedachtenis (*herinnering aan een afgestorvene*), v. gmv.: *iems — in eere houden.*

Na'gel (1 *hoornachtig bedeksel op het voorste lid van vinger of teen*; 2 *licht gebogen hoornachtige haak aan de pooten van roofdieren*; 3 *draadnagel*), m. —s: 1 *zijn — inscheuren, knippen, tot op het leven afgesneden nagels*; 2 *de kat kan de —s intrekken, de hond niet*, zie Klauw; 3 *een klink*—; zegsw. *dat is een — aan zijn doodkist*, een onoverkomelijk verdriet, iets, dat hem ten grave zal doen dalen; —**aar** (*jongen, die niet eerlijk knikkert*; fig. *geniepigerd, valschaard*), m. nagelaars; —**bed** (ontl. *dat deel v. d. huid, waarop een nagel is vastgegroeid*), o. gmv.;— **bijter** (*jongen, die zijn nagels afbijt*), m. —s; —**bloem** (*sering*), v. —en; —**borstel** (*borsteltje tot reiniging der nagels*), m. —s.

Na'gelen (*spijkeren; vastslaan met een spijker of nagel*), nagelde, heeft genageld: *Jezus werd aan het kruis genageld*; fig. *hij stond als aan den grond genageld*, onbeweeglijk van schrik, van aandoening enz.

Na'gelgruis (*gruis van kruidnagels*), o. gmv.; —**hout** (*rookvleesch*), o. gmv., gew.; —**kaas** (*komijnekaas*), v. —kazen; —**kruid** (*roosachtige plant*), o. gmv.: *de wortelstok van het — riekt naar kruidnagelen*; —**nieuw** (*splinternieuw*), bn.; —**olie** (O.-I. *olie uit de rijpe vrucht en de bladeren van den kruidnagelboom*), v. gmv.; —**proef,** v.: zegsw. *een glas op de — ledigen*, zóó, dat men het omgekeerd op den nagel van den linkerduim zet, ten bewijze, dat er niets meer in is; —**vast** (*vastgehecht, met één of meer spijkers vast*), bn. en bw.: *bij 't verlaten van een huurhuis mag men wat — is, niet meenemen.*

Nagenoeg' (*ongeveer; bijna; omstreeks*), bw.: *het gebouw is — klaar*; *dat kost mij — tien gulden*; *het is — acht uur.*

Na'gerecht (*gebak, vruchten, die aan het einde van een maaltijd worden opgedischt*), o. —gerechten; —**geslacht** (*nakomelingschap*), o. —en; —**geven** (eig. *naderhand of later geven*; fig. *beschuldigen, betichten*), gaf —, heeft —gegeven: *men heeft den Franschen* —, *dat zij oppervlakkig en lichtzinnig zijn*; —**gewas** (*tweede oogst*), o. —gewassen; —**gezang** (Prot. *gezang, waarmede de godsdienstoefening eindigt*), o. —en; —**gras** (*etgroen, herfstgewas*), o. gmv.; —**herfst** (*het late gedeelte v. d. herfst*), m. gmv.; —**hooi** (*hooi van de*

tweede snede), o. gmv.; —**houden** (1 *ter beschikking houden*; *in dienst, in gebruik houden, hebben*; 2 *doen nablijven*; 3 *blijven verwijten, wrok blijven koesteren*), hield —, heeft nagehouden: 1 *er een ezeltje op* —; 2 *schoolknapen* —; 3 *iem. iets* —.

Nahu'sia (*oudere naam der foksia*), v. —'s.

Naïef' (eig. *aangeboren*: *kinderlijk, natuurlijk, ongekunsteld, ongedwongen, eenvoudig, trouwhartig*), bn. en bw.; naïever, naïefst: *een — antwoord, een —ieve gewoonte*; — *denken*, — *doen*.

Na'ijlen (*ijlende volgen, in aller ijl nazetten*), ijlde —, is —geijld: *de dieven* —.

Na'ijver (*wedijver, stage vlijt om anderen in arbeid of dienstijver te evenaren of voorbij te streven*), m. gmv.: *een gepaste — werkt gunstig in een schoolklas*, verg. Afgunst, Wangunst, Nijd.

Naij'verig (*wedijverig*; ongunstig: *jaloersch*), bn.; —er, —st: —*e leerlingen*; verg. IJverzuchtig, dat altijd een ongunstige bet. heeft.

Naïveteit' (1 *ongekunstelde eenvoud, natuurlijke openhartigheid, onschuld*; 2 *uiting v.* —, *kinderlijke zet*), v. gmv., in bet. 2 —en: 1 *de — van haar denken*; 2 *wat al —en uit die kindermondjes!*

Na'ja (dierk. *brilslang, cobra*), v. —'s.

Na'jaar (*nazomer, herfst*), o. —jaren.

Na'jaarsblad ([*bont*] *herfstblad*), o. —en, —eren; —**bloem** (*herfstbloem*), v. —en; —**loover** (*herfstloover* [*in bonte kleuren*]), o. gmv.; —**tinten** (*herfstkleuren*), v. mv.; —**trek** (*de afreis der trekvogelsoorten uit ons land en wel in of tegen den herfst*), m. gmv.; —**veiling** (*openbare verkooping in het najaar, inzonderheid door de Ned. Handelmaatschappij*), v. —en; —**zon** (*matte herfstzon*), v. gmv.

Naja'de, v. —n; myth. waternimf, fee van bronnen, meren en rivieren.

Na'jagen (1 *vervolgen op de jacht*; 2 *achternazetten, achtervolgen*; 3 fig. *streven naar, trachten te bekomen*), jaagde of joeg —, heeft, is nagejaagd: 1 *de honden jagen het wild* —; 2 *den vijand* —, *een dief* —; 3 *een ambt, een baantje* —, *de vermaken der wereld* —, *roem en eer* —.

Na'jool (*napret*), m. —jolen.

Na'jouwen (*al jouwende vervolgen, uitjouwen*), jouwde —, heeft —gejouwd: *de knapen jouwden den dronkenman na.*

Na'ken (*naderbijkomen, naderen*), naakte, is genaakt: *het gevaar gaat* —; *de vijand naakt.*

I. Na'kend (*naderend*), bn.: *het — gevaar.*

II. Na'kend (*naakt*), bn.

Na'kermis (*kermisdag of —dagen, volgende op de eigenlijke kermis*), v. —sen; —**kijken** (*nazien*), keek —, heeft —gekeken; verg. Afkijken; —**klank** (*weer- of terugklank*), m. —en; —**klucht** (*naspel, napret*), v. —en.

Nako'meling (*de later komende*: *afstammeling*), m. en v. —en: *de koning stierf zonder mannelijke —en*; —**schap** (*de nakomelingen*), v. gmv.

Na'komen (1 *achternakomen, volgen*; 2 *houden, volbrengen*; 3 *naleven*; 4 *opvolgen, gehoorzamen aan*), kwam —, is —gekomen; 1 *ga maar vast vooruit, ik zal spoedig* —; 2 *een belofte, verplichtingen* —; 3 *Gods geboden* —; 4 *een bevel* —.

Na'komertje (*niet meer verwachte Benjamin*), o. —s: — bezigt men met de bijgedachte aan zwak, teer.

Na'kroost (litteraire taal: *nageslacht, nakomelingschap*), o. gmv.: *het kloek bedrijf, waar 't — van zal spreken* (Tollens, Overwintering); *wij zijn het — dier gespierde braven.*

Na'laten (1 *achterlaten bij overlijden*; 2 *laten varen, niet meer doen*; 3 *verzuimen*; 4 *zich onthouden van*; 5 *ophouden, nalaten*), liet na, heeft —gelaten: 1 *schatten* —, *onverzorgde kinderen* —; 2 *die dwaze gewoonte moet ge* —; 3 *zijn plichten* —; 4 *ik kan niet — u te feliciteeren*; 5 *hij laat niet* —, *mij dag aan dag lastig te vallen, te treiteren, te judassen.*

Nala'tenschap (*erfgoed*), v. —schappen: *een — aanvaarden, een — weigeren*, erfenis.

Nala'tig (*onachtzaam, achteloos*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is — in het vervullen zijner plichten*; —**heid** (*verzuim*), v. —heden.

Na'leven (*nakomen, opvolgen*), leefde —, heeft nageleefd: *een voorschrift* —; —**lezen** (eig. *nog eens doorzoeken*: *over- of opnieuw lezen*), las —, heeft —gelezen: *een gemaaid korenveld* —, *een opstel* —; —**loop** (*toeloop, omslag, moeite*), m. gmv.; —**loopen** (1 *achternaloopen*; 2 *in gang achterblijven*), liep —, heeft en is —geloopen: 1 *de hond is mij tot hier —geloopen*; fig. *het geluk heeft hem altijd —geloopen*; 2 *mijn horloge loopt* —; —**maag** (*naaste bloedverwant*), m. en v. —magen, zie Maag; —**maagschap** 1 (*al de namagen samen*), v. gmv.; 2 (*vermaagschapping*; o. gmv.; *verwantschap*); —**maak** (*nabootsing*; *dat wat lijkt op het echte, maar het niet is*), v. gmv.: *dit schilderij is maar een* —, navolging; —**maaksel** (*wat niet echt is*), o. —s; —**maals** (eig. *na dit maal, na dezen tijd, hierna*), bw., zie Hiernamaals.

Na'maken (*iets maken naar een of ander model*), maakte —, heeft nagemaakt: *een woordenboek* —; —*gemaakte bloemen.*

Namaz' (*gebed dat de Moslemin elken dag vijfmaal moeten bidden*), o.

Na'melijk (*met name, te weten*), bw.; zie **nl.**

Na'meloos (*niet te noemen*), bn.: *een — lijden*, —*looze ellende*, onbeschrijfelijk.

Na'mens (*uit naam van*), vz.: *ik kom — vader.*

Na'meten (*overmeten, nog eens meten tot contrôle*), mat —, heeft nagemeten: *het gekochte linnen in huis eens* —.

Namid'dag (*na den middag, na 12 uur*), m. —dagen; —**uur** (*een der uren v. d. namiddag*, b.v. *4 uur*), o. —uren.

Na'mis (*herfstjaarmarkt*), v. —missen.

Na'nacht (*'t laatste deel v.d. nacht*), m. -en.

Nan'doe (*pampastruis i. Argentinië enz.*), m. —s.

Na'neef (eig. *na-verwant, volle neef*; fig. *nakomeling*), m. —neven; —**nicht** (*achternicht*), v. —en.

Nang'ka (O.-I. *vrucht van den zuurzakboom*; *zuurzak*, z. ald.), v. —'s.

Nan'king (*soort van zeer sterk, donkergeel katoen uit Chineesche boomwol, oorspronke-*

lijk vervaardigd in de Chineesche stad Nanking), o.: *een paar — slobkousjes* (C. O.).
Nan'na, Germ. myth. de vrouw v. d. god Balder.
Na'noen (Z.-Ned. *namiddag*), m. —en.
Na'oogen (*volgen met de oogen, nablikken*), oogde —, heeft nageoogd.
Na'oogst (*tweede oogst*), m. —oogsten.
Nap (*houten bakje of kom, drinknap*), m. nappen; zie Napje.
Na'pelsch (*van, uit; als van, uit, in; eigen aan, betrekking hebbende op Napels*), bn.: *— geel*; *—e aarde,* goudkleurige verfstof; *de —e school,* de Ital. richting i. d. muziek.
Naph'tha (*zeer brandbare geelachtige aardolie, ook door distillatie uit petroleum en koolteer verkregen*), v. gmv.; lees: *naf'ta*: *er zijn veel —bronnen te Bakoe a. d. Kaspische Zee*; het woord — is internationaal.
Naphthali'ne (*een soort van kleurstof, uit naphta getrokken, de moederstof van tal van kleurstoffen; uit naphtha bereid mottenwerend middel*), v. gmv.; lees: *naf'ta—*.
Nap'je (*klein, ondiep, houten kommetje*), o. napjes; bij overdracht: *het—van een eikel.*
Nap'jesdragende (plantk. *boom of heester, wiens vrucht groeit in een nap of schoteltje*), v. —n: *de eik, de hazelnoot is een —.*
Na'pleiten (*een zaak nog eens verdedigen, nadat die reeds berecht is*; fig. *nog eens op een zaak terugkomen, als deze al van de baan is*), pleitte na, heeft nagepleit; **—pluizen** (*nog eens nauwkeurig onderzoeken*), ploos na, heeft —geplozen: *een oude zaak —.*
Napo'leon (*puntig afgeknipt baardje, met snor*), m.: *hij draagt een —*; — [d'o r], Fr. goudstuk van 20 franken, mv. —s d'or.
Napoleon'tisch (*van, betreffende, als van Napoleon*), bn.: *het —e tijdvak, de —e geschiedenis.*
Napolitaan' (*bewoner van Napels*), m. —-tanen; **—taansch',** bn.: *—e zangen.*
Na'praten (1 *iems woorden of ideeën nazeggen*; 2 *na afloop van iets nog blijven praten*), praatte —, heeft nagepraat: 1 *een papegaai praat enkele woorden —*; *deze heer praat zijn rentmeester —*; 2 *nog wat blijven —*; **praatster,** v. —praatsters; **—prater,** m. —praters.
Nar (*zot, dwaas, grappenmaker*), m. narren.
Narcis' (*geurige bolbloem*), v. —sen.
Narcis'sus, m., myth. schoone jongeling, die op zijn eigen spiegelbeeld verliefde en door de goden uit medelijden in een narcis veranderd werd; fig. beeldschoon jongeling.
Narco'sis, narco'se (*toestand v. kunstmatige verdooving; gevoelloosheid*), v.: *iem. onder — brengen,* b.v. (bij operatie) hem bewusteloos maken.
Narco'ticum (*narcotisch middel*), o. —tica.
Narcoti'ne (*verdoovend vocht, uit opium bereid*), v.: *— is ook een slaapwekkend middel.*
Narco'tisch (*bedwelmend*), bn.: *een — middel,* d. i. slaapwekkend, verdoovend.
Nar'dus (*zeer welriekende olie uit de bladeren van de nardus, eene oostersche plant, getrokken, balsem, zalf*), v. gmv.
Na'rede (*sluitrede*), v. —redenen; zie Epiloog.
Na'rekenen (*nog eens rekenen, ook om iem. te controleeren*), rekende —, heeft nagerekend: *iets op zijn vingers kunnen —*, d. i. zeer gemakkelijk kunnen nagaan, controleeren: er is geen gecijfer bij noodig.
Na'rennen (*rennend of ijlend volgen*), rende —, is nagerend: *de vluchtende vijanden —, een dief —*; zie Rennen.
Nargileh' (*Turksche tabakspijp, waarbij de rook door middel van een lange slang door water geleid wordt alvorens in den mond te komen*; *Turksche waterpijp*), v. —'s.
Na'richt (*bericht*), o. gmv.: *tot —*, tot waarschuwing; *iemand — geven,* bericht.
Na'rijden (*achter iem. aanrijden, hem volgen*; fig. *scherp nagaan, aanhoudend controleeren*), reed —, heeft, is nagereden.
Na'righeid (*treurigheid, naarheid*), v. —heden.
Na'roep (fig. *gerucht, geroep*), m. mv.
Na'roepen (1 *achter iem. aan roepen, hem roepende schelden*; 2 fig. *nabauwen*), riep —, heeft nageroepen: 1 *schoolknapen roepen wel hun onderwijzer —*; 2 *den koekoek —*.
I. Nar'ren (*plagen, treiteren*), narde, heeft genard.
II. Nar'ren (*in een arreslee rijden*), narde, heeft genard; zie Arren.
Nar'renbel (*belletje aan de zotskap v. d. nar*), v. —len; **—kap** (*steek of zotskap v. e. nar*), v. —pen; **—pak** (*het harlekijnspak van den nar*), o. —ken.
Nar'reslede, v. —n, vero; zie Arreslede.
Nar'rig (*gemelijk, knorrig, verdrietig, iezegrimmig*), bn. en bw.; **—er,** —st.
Nar'wal (dierk. *walvischachtig dier der N.-poolzee, 4—5 M. groot*), m. —wals, —wallen: de mannetjes hebben een stoottand van 1 M. aan den snuit, vandaar Eenhoornvisch.
Nasaal' 1 (Fr. *van, door of met den neus*), bn.; **2** (*neusklank, —letter*), v. nasalen; **—klank** (*neusklank,* zie ald.), m. —klanken; **—letter** (*neusletter*), v. —letters.
Nasaleeren (*met den neusklank of door den neus uitspreken*): *de Franschen — de n.*
Na'schetsen (*in schets nateekenen, met enkele lijnen voorstellen*), schetste —, heeft nageschetst; **—schilderen** (*een schilderij namaken*), schilderde —, heeft —geschilderd; **—schouw** (*tweede bezichtiging*), v. gmv.; **—schreeuwen** (1 *schreeuwend naroepen*; 2 *schreeuwend nadoen*), schreeuwde —, heeft nageschreeuwd: 1 *iem. —*; 2 *den vischboer —*; **—schrift** (*los toevoegsel aan het eind van of onder een brief*), o. —en, zie **P. S.**; **—schrijven** (*overschrijven, kopieëeren*), schreef —, heeft nageschreven: *schoolknapen mogen elkaars werk niet —.*
Na'si, nas'si (Mal. *rijst, in water gekookt*), v. gmv.; **—-go'reng,** in olie gebakken rijst met fijn gesneden vleesch, uien enz.
Na'slaan (*in een boek opzoeken*), sloeg —, heeft nageslagen: *een tekst i. d. Bijbel —.*
Na'sleep (*gevolg*; fig. *wat er op volgt*), m. gmv.; **—sleepen** (*sleepende meevoeren, achter zich sleepen*), sleepte —, heeft —gesleept: *een gebroken been —*; *een schip —*, treilen; **—slepen** (*slepend volgen*), sleepte —, heeft nagesleept: *het gebroken been sleepte na*; *ik zie de gescheurde rokstrook haar —*; **—sluipen** (*sluipend*

volgen), sloop na, is nageslopen: *het roofdier wilde hem* —; —**smaak** (*achterblijvende smaak*), m. —smaken: *die medicijn heeft een bitteren nasmaak*; —**snede** (*etgroen*), v. —sneden; —**snuffelen** (*naspeuren, doorzoeken*), snuffelde na, heeft nagesnuffeld: *al de laatjes* —; —**spel** (muz. [*orgel*]*spel na het gezang*; toon. *kort stukje, meest een blijspel of klucht na een tooneelspel*), o. —spelen; —**speuren** (*heimelijk doch nauwkeurig onderzoeken*), speurde —, heeft nagespeurd: *de politie zal die misdaad* —; —**sporen** (*zoekend het spoor volgen*), spoorde —, heeft —gespoord: *in de geschiedenis het verloop van een gebeurtenis* —; *in den Bijbel de oorspronkelijke bet. van een uitdrukking* —, onderzoeken; —**streven** (*m. alle kracht trachten te bereiken*), streefde —, heeft, is nagestreefd; —**stuk** (*tooneelspel, meestal blijspel, dat als slot gegeven wordt*), o. —stukken; z. Naspel; —**sukkelen** (*sukkelend volgen*),sukkelde —, is nagesukkeld:*iemand* —.

I **Nat** 1 (*doorweekt, vochtig*), bn. en bw.; natter, natst: —*te en droge waren*, zie ald.; zegsw. *hij is van de* —*te gemeente*, is een drinkebroer; *iem. met een* —*ten vinger kunnen beloopen*, zie Vinger; *hij is nog* — *achter de ooren*, hij is nog piepjong en onervaren; 2 (*vloeistof, water, vocht*), o. gmv.; zie Vleeschnat: *in het* — *plassen, er valt* —; zegsw. *hij lust zijn* — *en droog*, hij eet en drinkt veel en smakelijk; *het zilte* —, de zee.

II **Nat** (stud. *natuurkundig examen*), o.: *zijn eerste* — *doen*.

Na'tafelen (*na afloop van het maal of diner gezellig aan tafel blijven zitten praten*), tafelde —, heeft nagetafeld; —**teekenen** (*teekenend namaken*), teekende —, heeft nageteekend, zie Calqueeren; —**tellen** (*overtellen, nog eens tellen*), telde —, heeft nageteld: *tel deze rekening eens na*; *zijn winst* —.

Na' te noemen, na' te melden (*na* bet. *hierna, hieronder*), bn.: *de* — *persoon*.

Nat'hals (*drinkebroer*), m. en v. —halzen.

Natha'niël (*een Israëliet zonder bedrog, oprecht van aard en open van karakter*), m. gmv.; zie Joh. 1 : 4.

Na'tie (Fr. *menschen van denzelfden stam, die in den regel taal en zeden gemeen hebben; volk*), v. —tiën, —ties.

Natief' (*geboortig*), bn.: *hij is* — *van Suriname*, afkomstig. w. g.

Na'tijd (eig. *tijd, die nakomt: herfst, najaar*), m.

Nationaal' (*een geheele natie of een volk betreffende; lands*. . . .),bn.: *de* —*nale vlag*; *de* —*nale industrie*; *ons* — *lied*, het Volkslied; *de* —*nale zeden, gewoonten, deugden*; *de* —*nale welvaart, een* — *belang*; *een* — *gedenkteeken*, b.v. het — van Neerlands herstel te 's-Gravenhage; *een* —*ale levensverzekering*, die alleen voor Nederland werkt; —*nale schuld*, zie Grootboek.

Nationalisa'tie (*het nationaliseeren*), v. gmv.

Nationaliseeren (*iemand v. e. vreemde natie bij een wet als burger opnemen*); —**nalis'me** (*voorliefde voor eigen volk; vaderlandsliefde*), o.

Nationaliteit' (*volkskarakter, volkszelfstandigheid*), v. —en; —**sgevoel** (*gevoel of sympathie voor het volk, waartoe men behoort*), o. gmv.

Nativiteit' (*geboorte; geboorteuur; geboortecijfer*), v. gmv.

Na'trium (nat. *een veel voorkomend, doch niet gedegen, zeer licht* (S. G. = 0,97), *kneedbaar, zilverwit metaal, smeltpunt* 95,6°), o. gmv.; — *maakt een bestanddeel uit van keukenzout, soda enz.*

Na'tron (*een mineraal loogzout*), o. gmv.; —**loog,** v. gmv.; —**zout,** o. —en.

Nat'ten (*bevochtigen, netten*), natte, heeft genat: *het papier* —,*de zeilen* —; *een kanon* —, afkoelen.

Nat'te wa'ren v. mv.: term in gebruik bij 't metrieke stelsel: *de Liter of kan met zijn veelvouden en onderdeelen zijn de maten voor* —, deze zijn vloeistoffen, als: *oliën, wijnen, bieren, azijn, melk enz.*

Nat'tig (*natachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *de reptielen hebben een* —*e huid*, slijmerig, kleverig, natachtig; *het is* — *weer*.

Natu'ra ar'tis magis'tra (Lat. *De Natuur is de leermeesteres der kunst*); zie Artis.

Natu'ra, in — (Lat. *handel: niet in geld, maar in waren of producten*).

Natura'liën (*natuurvoortbrengselen*; inz. *natuurzeldzaamheden, natuurvoorwerpen, zeldzaam voorkomend of mooi in hun soort*), v. mv.

Naturalisa'tie (*erkenning van een buitenlander als landsburger*), v. —satiën, —s; —**liseeren,** zie Nationaliseeren.

Naturalis'me (*richting in de kunst, die uitsluitende nabootsing der natuur beoogt; leer volgens welke de natuur het beginsel van alles is en geen kracht of macht buiten haar bestaat; natuurgeloof*), o. gmv.;—**list'** (*voorstander van het naturalisme op 't gebied van kunst, ook op dat van godsdienst*), m. —listen.

Natu'ra non fa'cit sal'tus (Lat. *De natuur maakt geen sprongen*).

Naturel' (*inboorling v. e. kolonie, inlander*), m. en v. —len; —**letje** (*pruikje*),o. —s.

Na'turen (*nazien, nakijken, naspieden*), tuurde na, heeft nagetuurd: *een luchtschip* —.

Natuur' (Fr. 1 *het heelal, de wereld, het geschapene*; 2 *het ingeschapene, de aard, het karakter, de natuurlijke gesteldheid*; 3 *buiten; open, vrije veld*; 4 *de werkelijkheid*), v. gmv. in bet. 2 naturen: 1 *God en de* —; *de drie rijken der* —; *de levende* —, dieren- en plantenwereld; zegsw. — *den tol betalen*, sterven; zie Tol; 2 *de goddelijke, de menschelijke* —; *hij is van nature vriendelijk*; *de mensch is gezellig van* —; *dat is de* — *van een roofdier*; *die man is sterk van* —; 3 *wandelen gaan in de vrije* —; 4 *de* — *overtreft verre de kunst, een tuil bloemen naar de* — *geschilderd*; —**beschouwer,** m. —s; —**beschrijver,** m. —s; —**boter** (*het tegengestelde van kunstboter of margarine*), v. gmv.; —**dienst** (*vereering der natuur als scheppende, goddelijke kracht*), m.: *de* — *der negerrassen*; zie —godsdienst; —**drift** (*instinct*), v. gmv.; —**druiven** (*druiven van den kouden grond*), v. mv.; —**geneeswijze** (*geneeswijze, welke het gebruik van artsenijen ver-*

werpt en slechts uitwendige middelen als baden, boschlucht, het verblijf in sanatoria enz. aanwendt), v. gmv.; —**genoot** (*evenmensch*), m. —genooten; —**genot** (*genot in en vooral door de natuur*), o. gmv.: — *is een zeer rein genot*; —**godsdienst** (*vereering van natuurverschijnselen en natuurkrachten*), m. —en; —**historie**, v., zie Natuurlijk.

Natuurhisto'risch (*de nat. historie betreffende*), bn.: *een opstel van —en aard.*

Natuur'ijs, o. gmv., alleen als tegenst. van Kunstijs; —**kenner** (*iem., die bedreven is in de kennis van de eigenschappen, wetten in de natuur heerschende*), m. —s; —**kennis** (*de wetenschap der natuurkunde en v. d. natuurlijke historie*), v. gmv.; —**kracht** (*in lichamen aanwezige kracht*), v. —en: *de cohaesie en de electriciteit zijn —en*; —**kunde** (*de wetenschap der physica*, d. i. *van de wetten der onbewerktuigde natuur, behoudens scheikunde*), v. gmv.; —**kundig 1** (*wat in verband staat met natuurkunde*), bn.: *een — werk, een — instrument, de —e wetenschap, een — genootschap, het — onderzoek*; **2** —**e** (*natuuronderzoeker, —kenner*), m. en v. —n; —**lijk** (*naar of volgens de natuur*; fig. *eenvoudig, ongekunsteld, naïef*), bn. en bw.: *een —en dood sterven*; *het — verstand*, gezond; *de —e loop der dingen*; *iets — napraten*; ir.: *je hebt — weer gelijk!*; nog: —*e historie*, wetenschap der dier- plant- en delfstofkunde, ook: Natuurhistorie.

Natuur'lijkerwijze (*op een wijze, die uit de natuur of den aard van iets voortvloeit*), bw.; —**lijkheid** (*eenvoudigheid, ongekunsteldheid, ongedwongenheid*), v. gmv.; —**magneet** (*zeilsteen, magneetijzersteen*), m. —neten, zie Kunstmagneet; —**mensch** (*mensch, niet opgegroeid of levende onder den invloed der cultuur*), m. —en: *de negers in Centraal-Afrika zijn meestal —en*, in den natuurstaat; —**onderzoeker** (*natuurvorscher*), m. —s; —**product** (*voortbrengsel der natuur*), o. —en; —**recht** (*recht, welk den mensch van nature toebehoort*), o.: *de individueele vrijheid is een —*; —**rijken** (*het 3-tal: dieren-, planten- en delfstoffenrijk*), o. mv.; —**staat** (*toestand, waarin de menschen oorspronkelijk tegenover elkaar stonden, zonder wet, goede zeden enz.*), m. gmv.: *de dreumels, die half in den — op den weg spelen* (Potg.), d. i. half naakt; —**toon** (*toon, die op een blaasinstrument wordt voortgebracht zonder behulp van kleppen, toongaten e. d.*), m. —tonen; —**verschijnsel** (*verschijnsel, dat zich in de natuur voordoet, luchtverschijnsel*), o. —s; —**volk** (*wild ras of stam, die geheel verstoken is van alle cultuur*), o. —en: —*en zijn* b.v. *de Eskimo's, de Indianen, de bewoners der Fidsjiëilanden enz.*, als tegenstelling, zie Cultuurvolk; —**vorm** (*gedaante, waarin de aardoppervlakte zich aan ons oog voordoet*), m. —en: *gletschers, oerwouden, woestijnen, steppen, berg- en heuvelland, heidevelden, meren, zeeën zijn —en*; —**vorscher** (*navorscher van de wetten der natuur*), m. —s: *Charles Rob. Darwin* (1809—'82) *was een beroemd —*; —**vriend** (*beminnaar der natuur*), m. —en; —**wet** (1 *een in de harten van alle menschen gegrifte* [*zeden*]*wet, die haar oorsprong in God heeft en door de rede gevolgd wordt*; 2 nat. *een der wetten, volgens welke de verschijnselen in de natuur ontstaan en zich openbaren*), v. —ten; —**wetenschap** (*kennis van de natuurwetten en —verschijnselen*), v. —pen; —**wetenschappelijk** (*met de wetenschap der natuur in verband staande*), bn.: —*e vragen, een —e verhandeling*; —**wol** (*ongeverfde wol*), v. gmv.

Nau'plius, m., myth. vader v. Palamedes.

Nautiek' (*het scheepswezen, scheepvaartkunst*), v. gmv.; ook, Nau'tika.

Nau'tilus (dierk. *koppootig weekdier*), m. —sen: *de — heeft een spiraalvormige schelp, hij leeft in de Indische Zee*, zie Argonaut.

Nau'tisch (*tot de scheepvaart, het zeewezen, de watersport enz. behoorend*), bn.: —*e sport*, b.v. roeien, zeilen, —*e feesten*.

Nauw 1 (1 *eng*; 2 *bekrompen*; 3 *dicht*; 4 *scherp, streng*; 5 *nauwelijks*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e straat, te —e laarzen*; 2 *bij behelpt zich erg —*; 3 *zich — aaneensluiten*; 4 *iem. — in 't oog houden*; — *op iets toekijken*; 5 *hij was — aangekomen, of hij moest alweer vertrekken*; *hij durfde — opkijken*; fig. —*van geweten zijn*, nauwgezet; zegsw. *dat luistert zoo — niet*, komt er niet zoo precies op aan; **2** (1 *zeeëngte, zeestraat*; 2 *engte, klem, verlegenheid*), o. gmv. 1 *het — van Calais*; 2 *in het — zitten, iem. in het — brengen, drijven*.

Nau'welijks (*ternauwernood, pas*), bw.: *ik was — thuis, of daar stond mijn vriend al*.

Nauwgezet' (*stipt*), bn. en bw.; —ter, —st: *een —te plichtsbetrachting*; — *van geweten zijn*; — *arbeiden*.

Nauwkeu'rig (*juist, zorgvuldig, stipt*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e teekening, —e inlichtingen*; *iets — willen weten*; *e. — onderzoek*.

Nauwlet'tend (*opmerkzaam, zorgvuldig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — opzichter*; *een —e oppassing*; —*toezien*; —**let'tendheid** (*stiptheid*), v.; —**ne'mend** (*op kleinigheden lettend, stipt naar de letter opvattend*), bn.; —er, —st.

Nauw'te (*engte, zeeëngte, doorvaart*), v. gmv.

Navaal' (Fr. *wat het zeewezen of de scheepvaart betreft*), bn.

Na'vegaar, m. —s, —garen; zie Avegaar.

Na'vel (*lichaamsdeel*), m. —s; —**merk**, o. —en.

Navenant' (eig. *naar avenant: naar verhouding, naar evenredigheid van*), bw., gew.

Na'verwant 1 (*nabestaande, bloedverwant*), m. —verwanten; **2** —**e**, v. —wanten; —**schap** (*bloedverwantschap*), v. gmv.

Naviga'bel (*bevaar-, bezeilbaar*), bn.

Naviga'tie (*scheepvaart*; ook, *stuurmanskunst*), v.: *acte van — (1651)*; *sociëteit v.—*.

Naviga'tor (*zeevaarder, schipper*), m. —s: *Hendrik de —*, prins van Portugal (1394—1460).

Navolg'baar (*na te volgen, waard nagevolgd te worden*), bn.: *een — voorbeeld*.

Na'volgen (1 *iem. volgen*; 2 *nazetten, ver-*

volgen), volgde—, heeft, is —gevolgd: 1 *iem. tot zijn huis* —; fig. *iems voorbeeld* —, nadoen; 2 *den vijand*, —meer: *vervolgen*; —**volgend**, bn.: —*e nummers, de* —*e namen*, d. i. die men gaat noemen, —**volging** (*het navolgen; beroemd ascetisch boekje van Thomas van Kempen of Thomas à Kempis*, 1380—1471), v. gmv., ook, I m i t a t i o.

Na'vorschen (*nasporen*); zie V o r s c h e n.

Na'vraag (*informatie*; handel: *vraag naar een bepaald artikel*), v. gmv.: — *doen; er is veel* — *naar tabak.*

Navrant' 1 (Fr. *diep treurig, hartverscheurend*), bn.; **2** —**e**, o.: *het* —*e van den oorlog.*

Na'wee (*napijn*; fig. *kwade gevolgen*), o. —weeën: *de* —*ën van den oorlog zullen zich smartelijk doen gevoelen*; —**winter** (*laatste deel van den winter*; ook: *koud voorjaar*), m. —s; —**zaat** (*nakomeling*), m. —zaten, verg. L a n d z a a t, V o o r z a a t, B u r g z a a t; —**zang** (*slotzang van een gedicht*), m. —en.

Nazare'ner, de (*de Man uit Nazareth, de Heiland*), m. gmv.; ook, *Nazareër*; in het mv. —s: bijnaam van Christus en van de Zijnen; in de eerste eeuwen de naam van de Christenen in het Oosten.

Na'zareth, aardr. vlek in Noord-Palestina, ± 4 uur ten W. v. h. meer van Galilea, 300 M. boven den zeespiegel, thans met 11 duizend inwoners, met ³/₄ christelijke bevolking; in die dagen woonplaats van J. C.; fig. een onbeduidend, stil plaatsje: *kan uit* — *iets goeds komen?* d. i. kan men wel iets verwachten uit zulk een afgelegen oord?

Na'zeggen (*herhalen, wat een ander gezegd heeft*), zegde of zeide —, heeft —gezegd, —gezeid: *ik heb hard gestudeerd, dat kunt ge me niet* —; —**zetten** (*najagen, vervolgen*), zette —, heeft —gezet: *een dief* —, *den vijand* —.

Na' zicht (*na vertoon*), bw.; zie Z i c h t.

Na'zien (1 *nakijken*; 2 *nagaan, onderzoeken*; 3 *corrigeeren*), zag —, heeft —gezien: 1 *hij heeft mij nog een heel eind* —*gezien*; 2 *een teekening* —; 3 *de onderwijzer moet het huiswerk der leerlingen* —.

Na'zin (spraakk. *tweede lid eener periode of van een samengestelden volzin*), m. —zinnen: *de voor- en* —; —**zoek** (*navorsching*), o. gmv.: — *doen*; —**zomer** (*begin v. d. herfst*), m. —zomers; —**zorg** (*onrust over de gevolgen van iets*), v. gmv.

Nean'derdal (aardr. *dal bij Dusseldorf, met de kalksteengrot, waarin in* 1856 *een fossiel skelet v. e. mensch werd gevonden*), o.

Nea'polis, o., vroeger *Parthe'nope,* nu *Napels.*

Neb, neb'be (*spitse bek v. e. vogel*; fig. *mond*), v. —ben: *haar naaldscherp* —*je* (St.).

Neb'beling (*aal met fijn, spits bekje*), m. —en.

Nebucadne'zar, koning van Babylon, 604—561 v. C., hij verwoestte Jeruzalem, 586 v. C.; zie B a b y l o n i s c h e g e v a n g e n s c h a p.

Nebuleus' (*nevelachtig, mistig*), bn.; —euzer.

Nécessai're (*e. licht, gemakkelijk bij zich te dragen toiletdoosje, handwerkdoosje*), v. —s.

Nécessiteit' (Fr. *noodzakelijkheid*), v.gmv.

Nec' plus ul'tra (Lat. *het hoogste, het uiterste*), o., ook: *Non' plus ul'tra*, d. i. het niet-overtroffene, het allerbeste, zie ald.

Necrologie' (*levensbericht v.e. pas gestorvene*; [*korte*] *levensgeschiedenis van een overledene*), v. —ën. (g = g).

Necroloog' (*schrijver van een necrologie*), m. —logen.

Necromantie' (*ondervraging der dooden om de toekomst te kennen, de zoogenaamde waarzegging door bezwering of oproeping van dooden*, d. i. *de zwarte kunst*), v. gmv.; zie ook: N i g r o m a n t i e, 1 Sam. 28 : 7—19. (t = s).

Necro'polis (*doodenstad, begraafplaats*), m. —sen: *de* — *van Syracuse.*

Nec'tar (myth. *godendrank*; fig. *heerlijke wijn of drank*), m. gmv.

Ne'der, neer (1 *naar beneden*; 2 *naar den grond*), bw.: 1 —*dalen*; 2 —*knielen*; als bn. in de samenst. *Nederland* enz.; — vormt scheidbaar samengest. w.w., b.v. N e'd e r b u i g e n (nedergebogen), —s t o r t e n enz.; men schrijft de leden der onbep. wijs (zonder te) en die der voltooide deelw. aan elkaar.

Ne'der-Be'tuwe (*het W. deel der Betuwe*), v.

Ne'derduitsch 1 (*behoorende tot laag-Duitschland*), bn.: *de* —*e taal, een* — *woordenboek, een* —*e spraakkunst*: tot in de eerste helft der 19de eeuw werd het woord — gebruikt voor Nederlandsch; **2** (*de nederduitsche taal*), o.

Ne'derig (*laag bij den grond*; *bescheiden, deemoedig*), bn.. en bw.; —er, —st: *een* — *dak, een* — *gemoed*; *zachtmoedig en* — *van harte*, Matth. 11 : 29; — *om vergiffenis vragen.*

Ne'derlaag (*het neerliggen: het verlies in een gevecht*), v. —lagen: *de* — *toebrengen*; *de* — *lijden*, (in het veld) verslagen worden.

Ne'derland (*ons vaderland: laagland, aan zee gelegen land*), o. —en; —**lander** (*burger of inboorling van Nederland*), m. —s; —**landerschap**(*het zijn van Nederlander*), o. gmv.; —**lands** (*van Nederland*), 2e nv. van Nederland: — *grenzen*, — *bewoners*, — *grond*, — *geschiedenis.*

Ne'derlandsch 1 (*behoorende tot, betrekking hebbende op, eigen aan Nederland of aan het Ned. volk*), bn.: *de* —*e taal, de* —*e zeden, de* —*e wetten; de* —*e Maagd*, de personificatie van het Ned. volk; *het* —*e klimaat, de* —*e staat*, (zie verder beneden); **2** (*de Nederl. taal, onze moedertaal*), o. gmv.

Ne'derlandsche bank (*circulatiebank, de eenige in ons land*), v.; de — werd opgericht bij Souverein Besluit v. 25 Maart 1814, waarbij haar voor een tijdvak van 25 jaar octrooi werd verleend voor de uitgifte v. bankbiljetten; — **boerenbond** (*vereeniging, in 1896 opgericht, welke de zedelijke en stoffelijke verheffing van den boerenstand ten doel heeft, zetel te Utrecht*), m. gmv., verg. H a n z e; — **geloofsverkondigers,** m. mv.; zie E v a n g e l i e p r e d i k e r s; — **Gereformeer'de kerken** (*samenvoeging op een generale synode te Amsterdam in 1892 van de Christ. geref.*

kerken), v. mv.; — **Han'delmaatschappij** (*maatschappij voor den goederenhandel, zoowel voor eigen rekening als in commissie, verder voor bankierszaken*), v. gmv.: de — is opgericht bij Koninklijk Besluit van 29 Maart 1824, de zetel der — is te Amsterdam; — **Hervorm'de Kerk** (*de hoofdgroep van het Protestantisme in ons land*), v.: de — telt 44 classes met 1355 gemeenten en 1625 predikanten; — **histo'riën** (letterk. *proza-, hoofd- en meesterwerk van P. C. Hooft* (1581—1647), v. mv.: de — omvatten het tijdvak van 1555—'87; — **kerk'provincie** (*de R.-K. Kerk in haar geheel in ons land*), v.: de — telt 1 aartsbisdom (Utrecht), en 4 suffragaanbisdommen; — **leeuw** (*voornaamste Nederl. ridderorde voor burgerlijke verdiensten*), m.: deze orde werd door koning Willem I in 1818 gesticht, zij heeft 3 klassen en wordt verleend aan hen, die zich zeer verdienstelijk hebben gemaakt jegens het vorstelijk huis of het vaderland, of uitblinken in kunst of wetenschap; — **wer'kelijke schuld**, v.: de — staat ingeschreven in de Grootboeken der Nationale Schuld, waarvan de instelling bevolen is bij de wet van 27 Jan. 1809.

Ne'derlandsch-Met'tray (*opvoedingsgesticht, waarvan de eerste steen in Juni 1851 is gelegd*), o., zie Mettray; —**-Oost-In'dië** (aardr. *onze koloniën in O.-I.: Groote en Kleine Soenda-eilanden en de Molukken of de Specerij-eilanden: met kruidnagelen en muskaatnoten*), o.; —**-onderwij'zersgenootschap** (*vakvereeniging v. openbare onderwijzers*), o. gmv.: het — is opgericht 6 Febr. 1842, zie **N. O. G.**; —**-West-Indië** (aardr. *onze koloniën in W.-I.*: 1°. *de Kleine Antillen* nl. *Curaçao, Aruba en Bonaire*; 2°. *St.-Eustatius, Saba, St.-Martin*; 3°. *Ned. Guyana of Suriname op de N.-O. kust van Zuid-Amerika met de hoofdstad Paramaribo*), o. gmv.; Ned.-West-Indië is ± $^1/_{10}$ van onze O.-I. bezittingen.

Ne'derlaten, —leggen, —liggen, zie Neerlaten, Neerleggen, Neerliggen.

Ne'der-Rijn (aardr. *benaming van den Rijn van Bonn tot aan de Noordzee*), m. gmv.

Ne'dersabelen (*met een sabel neerhouwen en dooden*), sabelde —, heeft nedergesabeld; —**schrijven,** z. Neerschrijven; —**slaan,** neerslaan (*omlaagslaan*), sloeg —, heeft neder- of neergeslagen; —**sticht** (gesch. *vroegere benaming van het bisdom U., tusschen Holland en Geld.*), o. gmv., z. Sticht; —**waarts** (*omlaag*), bw.: *zij sloeg de oogen* —, naar omlaag; —**waartsch** (*benedenwaartsch*), bn.: *een —e armbuiging*; —**zetten** (*op den grond zetten*),zette —, heeft nedergezet: *zich* —, gaan zitten of wonen; —**zetting** (*kolonie, woonstede, verblijf*), v. —en: b.v. *een Frankische* —, *een Romeinsche* —, volkplanting.

Nee, bw.: in de spreekt. voor Neen.

Neef, m. neven: *een volle* —, zie Germain, nl. broers- of zusterskind; *een halve* —, zoon van een neef of nicht, ook, *kleinzoon*; zie Naneef; —**je** (*mugje*), o. neefjes; —**schap** (*betrekking van neef tot neef of van neef tot oom*), o. gmv.; zie Nepotisme.

Neen (eig. *niet een ding, niets: het tegengest. van ja*), **1** bw., spreekt. **Nee**; **2** als zn. o.: *mijn — is zoo goed als uw ja.*

Neep (*kneep*), v. nepen: fig. *iemand een — geven*, d. i. schade of verlies berokkenen; *in de — zitten*, klem; —**jeskapje** (*vrouwenhoofddeksel met geplooiden voorrand*), o. —kapjes; —**jesmuts** (*wit vrouwenmutsje met fijne knipplooien*, ook, *dienstbodendracht*; ook: *de dienstbode zelf*), v. —en; —je, o. —s: *een — kwam de deur openen.*

I. Neer (*draaikolk, plaats waar twee tegengestelde stroomingen aan de kust elkaar ontmoeten*), v. neren: zegsw. *hij is in de — geraakt*, hij heeft tegenspoed.

II. Neer (*omlaag*), bw.; zie Neder.

Neerbosch' (*dorp in de gemeente Nijmegen*), o.; in — vindt men de groote inrichting voor weezen, die niet in andere gestichten kunnen opgenomen worden.

Neer'haal (*het dikke van een letter, het tegenovergestelde v. e. ophaal*), m. —halen.

Neer'hof (Zuid. Ned. *boerderij, die bij een landgoed behoort*), m. —hoven.

Neer'hurken (*op de hurken gaan zitten*), hurkte —, is neergehurkt: *voor een open vuur — wegens de kou, bij de kerk zaten biddende vrouwen —gehurkt.*

Neerlan'dicus (*student i. d. Ned. letteren; leeraar in het Nederlandsch*), m. —ci.

Neer'lands (*genitief v. Nederland*), zn.: — *zonen*, — *vlag*, — *grond*; —**landsch,** bn.: *de —e industrie*; zie Nederlands, Nederlandsch.

Neer'laten (*naar beneden laten, laten zakken*), liet —, heeft neergelaten: *een zak koren met een katrol* —; reflex. *zich* —: *z. aan een touw in een put* —.

Neer'leggen (*op den grond, op een ander voorwerp leggen*), legde of lei —, heeft —gelegd, —geleid: *een last* —, *waar zal ik dat boek —?*; fig. *de wapens* —, den strijd opgeven; O.-I. *vijf kwaadwilligen werden —gelegd*, gedood; *de kroon* —, afstand doen van de regeering; *zijn ambt* —, pensioen nemen; *zijn pen* —, ophouden met schrijven; reflex. *zich* —:*z. bij een vonnis, een besluit* —, er in berusten, er vrede mee nemen; —**liggen** (*ter aarde of op den grond, te bed enz. liggen*), lag —, is —gelegen: *dood, ziek* —; —**pennen** (*neerschrijven, opschrijven*), pende —, heeft neergepend; —**schrijven** (*schrijven op iets, op het papier zetten; in geschrifte brengen*), schreef neer, heeft neergeschreven: *jongen, wat heb je daar nu —geschreven!*; —**slach'tig** (*verdrietig, terneergeslagen, moedeloos, treurig*), bn.; —er, —st; —**slach'tigheid** (*moedelooze treurigheid*), v.: *een doffe* —; —**slag 1** (*het neerslaan*, b.v. *bij het maatslaan*), m. gmv.; **2** (*een soort van rustbed*), v. —slagen; **3** (scheik. *bezinksel*), o. —slagen; **4** (nat. *vochtigheid, die uit den dampkring op de aarde neerslaat, in den vorm van regen, sneeuw, hagel, dauw, rijp*), o. en m.; ook genoemd: *atmosferische* —.

I. Neet (*luizenei*), v. neten.

II. Neet, niet (*klinknageltje*), v. —en.
Nee'ten, nie'ten (*een nageltje plat klinken*), neette, heeft geneet.
Neet'oor (*netelig, kitteloorig mensch*), m. en v. —ooren: *e. — is meestal uit zijn humeur.*
Ne'fas (Lat. *onrecht, onbillijkheid,*), o.: *per fas et —*, zie ald.
Nef'fens (*nevens, naast, bovendien*), bw. vero.
Neg, neg'ge (*hit, klein paard*), v. neggen.
Nega'tie (*ontkenning, loochening*; spraakk. *ontkenningswoord*), v. —tiën, —ties; (t = s).
Negatief' 1 (*niet-positief*), bn. en bw.: *een —tieve waarde, —tieve electriciteit, een — beeld* (photogr.); *de genoegens der school zijn ten hoogste —* (C. O.), bestaan in afwezigheid van het onaangename; algebra. *negatieve grootheden*, die, welke het teeken min vóór zich hebben: *zoo is — a^3b^3 een —tieve grootheid*; **2** (*omgekeerd lichtbeeld, bij photographie, op de opnemingsplaat*), o. —tieven.
Negee'ren (*ontkennen, loochenen; geen notitie van iem. of iets nemen, doen of men hem niet kent of ziet*), negeerde, heeft genegeerd: *iets —*; *iem. —*.
Ne'gen (*10 min één*), telw.: *hij heeft — kinderen*; **—daagsch** (*negen dagen durende*, ook: *om de negen dagen*), bn.: *een —e ligkuur*; **—de** (*op de 9e plaats*), rangtelw.: *September is de — maand*; **—dehalf** (*acht en een half*), telw.: *dat boek kost mij —- halven gulden*; **—derhande, —lei** (*negen soorten van*), bn.: *ik heb hier — sigaren*; **—duizendste,** telw. en bn.; **—hoek,** m. —en; verg. Zevenhoek; **—honderd,** telw.: *hij bezit — boeken*, d. i. 9 × 100; **—jarig** (*tellende of durende negen jaar*), bn.: *zijn — zoontje, een —e oorlog*; **—maal** (*herhalingsgetal*), bw.: *ik heb het — geschreven*; **—oog** (*lamprei*, ook: *kwaadaardige bloedzweer*), v. —en; **—ponder** (*brood, kogel van negen pond*; ook: *stuk geschut*), m. —s; **—proef** (rekenk. *proef op de vier hoofdbewerkingen*), gmv.: *de — berust op de deelbaarheid v. e. getal door negen*; **—tallig,** bn.: *het — stelsel van tellen*; **—tien** (*negen en tien*), bep. hoofdtelw.; **—tiende**(*ranggetal*), bn.; **—tiendehande** of **—derlei** (*soortgetal*), bn.; **—tienjarig** (*negentien jaar tellende*), bn.; **—tienmaal** (*herhalingsgetal*), bn. en bw.; **—voud** (*verdubbelgetal*), o. —en; **—weker** (*iem.,die maar half voor zijn werk berekend is*), m. —s.
Ne'gentig (*negen maal tien*), bep. telw.; **—er** (*persoon van 90 jaar*; *wijn van 1890*), m. —s.; **—jarig** (*90 jaar tellende*), bn.: *een — grijsaard*; **—maal,** bw.; **—ste,** bn. ranggetal.
Ne'ger(*zwarte uit Centraal-Afrika*; ook: *afstammeling v. d. negerslaven in Centraal- en Z.-Amerika*), m. —s; zie Menschenras, Boschneger en Albino; **—en** (den. van *neger*: als een neger *kwellen*; fig. *koeionneeren*), negerde, heeft genegerd; **—haler** (*kapitein van een schip, dat negers aanvoerde*, ook: *het schip zelf*), m. —s; **—handel** (*markthandel in negers*), m. gmv.; **negerij'** (O.-I. woord, zie Negorij: *onaanzienlijk en achterlijk dorp, uithoek, gat*), v. —en.
Negerin' (*vrouw. neger*), v. —rinnen; **—ras** (*hoofdras v. Afrika* (*130 millioen*), *donkerbruin tot zwart van huid, met breeden platten neus en langen schedel*), o. —sen; **—staat** (*Liberia in 1822 gesticht, met vrijgelaten negerslaven als bewoners*), m.; deze — ligt aan de Peperkust van Opper-Guinea (Afrika) en telt ± 1,5 millioen bewoners.
Neg'ge (*klein paard, hit*), v. —n; zie Neg.
Négligé' (Fr. *morgengewaad, ochtendkleed, huisgewaad* [*van dames*]), o. — 's.
Negligeeren (Fr. *verwaarloozen, veronachtzamen, links laten liggen*): *zich —*, slordig op zijn lichaam, z'n kleeren of z'n werk zijn.
Ne'go (Lat. *ik ontken*); verg. Concedo.
Negorij' (O.-I. in het algemeen: *dorp, kampoeng*; inz. *kleine afgelegen plaats*; zie Negerij), v. —en.
Negotiant' (*koopman, handelaar*), m. —en.
Negotia'tie (*onderhandeling*; *handel met actiën, wisselbrieven enz.*), v. —tiën, —ties.
Nego'tie (*handel, koopmanschap, handelsbedrijf, bedrijf, nering*), v. —tiën, —ties.
Negotieeren (*handeldrijven, onderhandelen*).
Nego'tiepenning (*munt zonder wettelijk vastgestelde waarde*), m. —en: een — is een oude munt van edel metaal, aan koers onderhevig, b.v. in ons land: de gouden dukaat, de gouden willem enz. (t = s).
Negri'to (eig. *kleine neger*, nl. *neger van Australië, Polynesië, Melanesië enz.*, inz. *inboorling der Philippijnen*), m. —'s.
I. Ne'gus (*keizer van Abessynië*), m. —sen.
II. Ne'gus (*gesuikerde warme wijn*), m. gmv.
Neh'rung (aardr. Duitsch: *zandige, smalle landtong vóór de haffen*), v. —en.
Nei'gen (factitief van *nijgen* en met dit w.w. veelal verwisseld: *naar de laagte* [*doen*] *gaan, benedenwaarts buigen, hellen of overhellen tot dalen*), neigde, heeft geneigd: *die appelboom neigt zijn zwaarbeladen takken ter aarde, de zon neigt ter kimme, de dag neigt ten avond; zijn oor naar iets —*, naar iets luisteren; fig. *neig uw harten tot den Heer*; **—ing** (*het neigen; gezindheid, begeerte, lust*), v. —en: *— tot kwaad doen, tot gierigheid; — tot de studie, voor de zeevaart; de man had groote — tot spreken* (C. O.), verg. Geneigdheid.
Nek (1 ontl. *het achterste gebogen deel v. d. hals*; 2 aardr. *Zuid-Afrik. bergpas, platte buiging in een bergrand, gewoonlijk tusschen twee bergtoppen of kopjes*), m. nekken: 1 *een stijven — hebben, een kip den — omdraaien, den — breken*; zegsw. *iem. den — toekeeren*, zich met minachting van hem afwenden; *iem. met den — aanzien*, niet groeten, hem den rug toekeeren; *iem. in den — zien*, hem bedriegen, bedotten; *een harden — hebben*, onbuigzaam zijn, Exod. 32 : 9 en Deut. 31 : 27; 2 *Slachters—, Lang—*.
Nek'ken (*in den nek slaan, dooden, vermoorden*; fig. *den genadeslag geven*), nekte, heeft genekt: *een konijn —*, in den nek slaand dooden; fig. *dat heeft hem genekt*, zijn kracht verlamd of gebroken.

Nek'kramp (*ruggemerg-hersenvliesontsteking*), v., zie Meningitis; —**slag** (*doodelijke slag*), m. —slagen: fig. *dat geeft hem den* —, dat ruïneert hem, geeft hem den genadeslag, b.v. in zijn handel.

Nel (*in het jasspel, troef-negen*), v. nellen.

Ne'men (*aanvatten, beetpakken, vatten en houden, koopen, in bezit nemen*), nam, heeft genomen: *een paard bij d. teugel* —, *een kind bij de hand* —, *een boek ter hand* —; *neem pen en inkt en schrijf op*; *een snuifje* —, *een glas wijn* —; *spijs tot zich* —; *bedorven waar moet ge niet* —; *een stad* —; *een vrouw* —; fot. *een kiekje* —, foto-opname doen; zegsw. *iets op zich* —, zich met iets belasten; *het commando op zich* —, aanvaarden; *iem. in bescherming* —, hem beschermen; *iem. in den arm* —, hulp zoeken bij hem; *de vrijheid* —, zich iets veroorloven; *in aanmerking* —, letten op; *iem. er tusschen* —, hem judassen, treiteren; *men moet wat geven en* —, plooien, schikken; *iets kwalijk* —, euvel duiden; *iets voor lief* —, tevreden zijn met; *het woord* —, gaan spreken; *een besluit* —, besluiten; *de vlucht* —; *wraak* —, zich wreken; *te baat* —, er zijn voordeel mee doen; *de moeite* —, *een einde* —, *een sprong* —, *de wijk* —; *het er goed van* —, royaal leven; *iets ter harte* —, behartigen; *iets ter hand* —, als beroep uitoefenen; *iets in acht* —, letten op, rekening houden met; *de overhand* —, overheerschend worden; *iets in aanmerking* —, iets laten gelden; *iets in overweging* —, overwegen; *iem. onder handen nemen*, berispen, iem. de metten lezen; *iets onder handen* —, aan iets beginnen; *ergens zijn intrek* —, gaan inwonen; *dienst* —, in mil. dienst gaan.

Ne'mesis, myth. godin der wrekende gerechtigheid: de wreekster van de deugd, vervolgster van elk misdrijf; fig. de straf die op een (mis)daad volgt: *de — der historie.*

Nemoliet', m. —en; zie Dendriet.

Nemoro'sen (*woudplanten*), v. mv.

Ne'o (in samenstell. *nieuw*).

Neologis'me (*nieuw woord, nieuwe zinswending , 't bezigen van een oud woord in een nieuwe beteekenis*), o. —n; —**loog'** (*voorstander, invoerder v. taalnieuwigheden*), m. —logen; —**mist** (*kortgeleden gewijd priester*), m. —en; —**phiet'** (*nieuweling, nieuwbekeerde*), m. en v. —en.

Nepent', nepen'thes (*Indische plant, kannekenskruid*), v. gmv.; als geneesmiddel, o.

Nephralgie' (geneesk. *nier- en lendenpijn, nierkoliek*), v. gmv. (ph = f).

Nephriet' (*kalkachtige, doorschijnende delfstof*, ook *niersteen* geheeten), v. gmv.

Nephri'tis (geneesk. *nierontsteking*), v. gmv.

Ne'pos, Cornelius, m., vriend van Cicero, geschiedschrijver: Levens v. beroemde mannen.

Nepotis'me (*neefschap*; fig. *onrechtmatige begunstiging van familieleden, van vriendjes met posten, waardigheden enz.*), o. gmv.

Nep'pe (*kattenkruid*), v. gmv.; ook, **Nip'pe.**

Neptunis'me, — nis'mus (*stelsel in de geologie, dat alle vervormingen onzer aardkorst aan het water toeschrijft*), o. gmv.; zie Plutonisme.

Neptu'nus, Neptuin' (1 myth. hoofdgod: god der zeeën of oceanen; ook, Poseidon; 2 *naam eener planeet*), m.: 1 *Neptunus was er voorgesteld, omgeven door waterspuwende en op schelpen en kinkhorens blazende tritons*; 2 *de planeet — doorloopt hare baan in 164,79 jaar.*

Nereï'de, v. —n: myth. nimf der Aegeïsche Zee, een der dochters van den god der zee, Nereus: (lees: *Neruis*), ze waren 50 in getal; (e = ee); zie Thetis.

I. Nerf (*oneffenheid aan den buitenkant van een dierenvel of daarvan vervaardigd leder*; *uitstekende vezels van ongeschaafd hout*), v. nerven.

II. Nerf (1 *zenuw* w. i. g.; 2 *zichtbare bladader*), v. nerven: 1 *een schok, die door zijn nerven drong* (Hofdijk); 2 *een blad wordt door een zeker aantal stevige strengen doorloopen, die hoofd- en zijnerven heeten.*

Ner'gens (d. i. *niet-ergens*: *op geen plaats*), bw.: fig. *hij bemoeit zich — mede*, met niets.

Ne'ring (*handel, bedrijf, vertier, vooral kleinhandel*), v. neringen; zie Generen; —**doende** (*winkelier*), m. en v. —doenden.

Ne'ro, m., wreede Rom. keizer, 54—68 n. C.; fig. onzinnige wreedaard, krankzinnige tiran.

Ner'thus, v. Germ. myth. onze moederaarde, godin der vruchtbaarheid; ook, Hertha.

Nerveus' (*zenuwachtig*), bn. en bw.; —zer, —t: *een — gestel, —ze gebaren*; — *doen.*

Ner'vig (*nerven hebbende*), bn.: *een — blad.*

Nervositeit' (*zenuwachtigheid*), v. gmv.

Ner'vus re'rum (Lat. *de zenuw der dingen*: *geld*), m.

Nes (*aanslibbing, landtong*), v. nessen; ook in samenstellingen: *-nesse, -nisse,* b.v. *Renesse, Bornisse, Scherpenisse.*

Nesologie' (aardr. *leer der eilanden*), v. gmv.

Nes'sus, m. myth. centaur, door Hercules gedood.

Nes'sushemd, —kleed: myth. kleed, door den centaur Nessus aan Hercules' gemalin gegeven en waarin de held omkomt, vergiftigd kleed; fig. iets, dat smart of pijn doet en waarvan men zich niet kan ontdoen.

Nest (1 *broedplaats, eigengemaakte vogelwoning*; 2 *zeer jonge vischjes, die met den wonderkuil gevangen zijn*; 3 *ondeugende en lastige bakvisch*). o. —en, in bet. 2 o. gmv.: 1 *elke vogelsoort bouwt eenzelfde* —; *de wielewaal, de staartmees, de ekster, de huiszwaluw bouwen een kunstig* —; *de salanganen maken eetbare —en*; bij uitbr. *een — van bijen, wespen, ratten, muizen, mieren enz.*; fig. minachtend: *kleine, stille en afgelegen stad*, ook voor *bed*, plat; 2 — dient vooral als eendenvoer en wordt door de Volendammers enz. aan de eendenhouders verkocht: 3 *zij was een vervelend* —; —**ei** (*ei, dat men in de legben laat liggen*), o. —eieren: zegsw. *hij kan daar zijn — niet vinden*, er maar niet op zijn gemak komen.

Nes'tel (*veter, rijgsnoer, schouderversiersel van lakeien enz.*), m. nestelen, nestels.

I. Nes'telen (*met een nestel of veter toerijgen*;

fig. *talmen*), nestelde, heeft genesteld: *de schoenen —; wat nestel je toch!*

II. Nes'telen (*een nest bouwen of maken*), nestelde, heeft genesteld: *de vinken zijn aan 't —; de ooievaar is daar genesteld*; fig. *zich —*, zich ergens vestigen, ophouden: *de vijand had zich in die plaats genesteld.*

Nes'telgat (*vetergat in een voorwerp, waardoor een nestel wordt gestoken*), o. —en.

Nes'teling (*jonge, kale nestvogel*), m. —en.

Nes'tellakei (*lakei, die nestels als schouderversiering draagt*, inz. *van een koninklijk huis*), m. —en.

Nesterij' (*onbeduidende zaak*), v. —en. gmz.

Nest'haar (*het eerste haar van jonge dieren*), o. —haren: verg. Nestveeren.

Nes'tig (*bits, kribbig*), bn.; —er, —st: *ge zoudt — zijn tegen Keetje* (C. O.).

Nest'kuiken (*laatst uitgekomen kuiken*; scherts. *jongste kind*), o. —s.

Nes'tor, m.: de oudste der Gr. koningen vóór Troje; fig. een wijs, eerwaardig grijsaard, de oudste: *de — eener vergadering.*

Nest'veeren (*eerste veeren v. vogels*), v. mv.

Nest'vlieder (*jonge vogel, die pas uit het ei, al het nest uitloopt*), m. —vlieders: *de patrijs is een —*, dergelijke nesten zijn bij den grond; **—zitter** (*jonge vogel, die eerst volwassen het nest verlaat*), m. —s.

I. Net (1 *knoop- of strikwerk met mazen*; 2 *iets, dat op een net lijkt*; 3 fig. *samenstel*; 4 ontl. *samenstel of weefsel*; 5 *netwerk*, zie ald.), o. netten: *een visch—, een vogel—*; fig. *zijn —ten spannen, uitzetten*, in de val lokken; zegsw. *hij vischt achter het —*, zie Visschen; 2 *een eier—, een bagger—, een haarnetje*; 3 *een — van spoorwegen, een — van kanalen*, verg. Telefoonnet; 4 *het darm—, het oog—*; 5 zie Netwerk.

II. Net 1 (1 *proper, zindelijk*; 2 *sierlijk, schoon*; 3 *beschaafd, wellevend*), bn. en bw.; netter, netst: 1 *het is daar — in huis, een —te dienstbode*; 2 *een —te letter, een —te kleeding, een —te stijl*; 3 *dat zijn —te menschen*; bw.: *wat was zij — of netjes gekleed!* **2** als zn. o.: *een opstel in het — schrijven*, in netschrift; **3** (*juist, precies*), bw.: *ik kwam — op tijd.*

Ne'tel (plantk. *brandnetel*), v. —s, —en; **—achtig,** bn., zie Netelig; **—achtigen** (plantk. *een plantenfamilie*), v. mv.: tot de — behooren in ons land o. m. de brandnetels; **—dier** (*lagere diersoort, voorzien van netelorganen*), o. —dieren: *de zeekwallen vormen met de poliepen de —dieren*; **—doek** (*weefsel van netelgaren*), o. gmv.; **—doeksch** (*van neteldoek*), bn.; **—garen** (*garen, gesponnen van de fijne vezels van sommige netelplanten*), o. gmv.

Ne'telig (1 van personen: *lichtgeraakt, korzelig, grimmig*; 2 van zaken: *lastig, moeilijk, bedenkelijk, hachelijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — mensch*; 2 *een — geval, een —e toestand*; *het ziet er daar — uit.*

Ne'telkoorts (geneesk. *netelroos*), v. gmv.

Ne'telorganen (*tastdraden der neteldieren*), o. mv.: de — zijn voor kleine zeedieren uiterst gevaarlijk, daar de prikkelende stof, welke zij afscheiden, brandt als een brandnetel; **—plant,** v. —en, z. Brandnetel; **—roos** (*jeukende huiduitslag*), v. gmv.; **—zucht** (*netelroos*), v. gmv.

Ne'tenkam (*fijne haarkam*), m. —men.

Net'maag (dierk. *tweede afdeeling v. d. maag der herkauwers*) v. —magen: ook Muts; verg. Boek—, Lebmaag en Pens.

Net'jes (*aardig, sierlijk, naar behooren*), bw.: *dat is — in elkaar gezet, iets — doen, iem. — ontvangen, zij is altijd even — gekleed.*

Net'schrift (*schrift van net gevormde letters; schrijfboek voor netwerk*), o. in de eerste bet. gmv., in de tweede —schriften.

Net'ten (*natmaken, bevochtigen*), nette, heeft genet: *strijkgoed —, de veeren —.*

Net'tenboeter (*—hersteller*), m. —boeters; **—breier** (*maker van vischnetten*), m. —s: *de —s van Volendam*; **—knooper,** m. —s.

Net'tigheid (*netheid*), v. gmv.

Net'to (It. *het bruto-gewicht, verminderd met de tarra*; *het zuivere gewicht der koopwaren*), bn. en bw.: *het —-gewicht*; fig. *de —-winst*, zie ald.; *de kist weegt — 1200 KG.*; zie **Nto.**; **—-opbrengst** (*zuivere opbrengst*), v. —en; ook, netto-provenu; **—-tarra** (*werkelijk gewicht der emballage*), v.; **—-winst** (*winst, die er overblijft van de bruto-opbrengst, na aftrek van alle kosten en onkosten; zuivere winst*), v. gmv.

Net'vleugeligen (dierk. *insecten met vier vliezige of geaderde vleugeltjes*), m. mv.: *de glazenmaker, de libel of waterjuffer of waternimf zijn —*; **—vlies** (ontl. *zenuwvlies, dat de binnenvlakte van den oogappel bekleedt*), o. —vliezen: de zichtbare voorwerpen spiegelen zich bij licht af op het —; **—werk 1** (*de gezamenlijke netten*; fig. *samenweefsel*), o. gmv.: *het — van een vischer*; fig. *een — van lianen, een — van intriges*; **2** (vormleer: *teekening v. d. vlakken v. e. lichaam in onderlingen samenhang en wel op een plat vlak*), o. —en: *het — van een vijfzijdige piramide, v. e. kubus.*

Neuralgie' (*zenuwlijden, zenuwpijn*), v. gmv.

Neurasthe'nicus (*neurasthenie-lijder*), m. neurasthenici. (the = tee); **—a,** v. —ae, —a's.

Neurasthenie' (*overprikkeling v. zenuwen, zenuwzwakte*), v.; (the = tee).

Neu'renberger, —bergsch (*uit Neurenberg*), bn.: *een — legprent*; *— rood,* roode oker.

Neu'rend (*drachtig, van een koe*), bn.

Neu'riën (*halfluid of binnensmonds zingen*), neuriede, heeft geneuried; ook, *Neuren.*

Neuri'tis (*ontsteking van zenuwen*), v.

Neurologie' (*leer der zenuwen*), v. gmv.; **—loog'** (*kenner van zenuwziekten, zenuwarts*), m. —logen: *een congres van —logen en psychiaters.* (g = g).

Neuro'se (*zenuwziekte, storing in het zenuwstelsel of een deel er van*), v. gmv.

Neus (*reukzintuig*; bij overdr. *uiteinde, punt*), m. neuzen: *een spitse —, een platte —, een lange —, een kromme —*, zie Haviksneus; *een wip—*, zie ald.; *een roode —*, zie Jeneverneus; *den —*

snuiten; *door den — spreken*, neusgeluiden maken; zegsw. *iem. bij den — hebben*, foppen; *hij ziet niet verder dan zijn — lang is*, hij is kortzichtig, mist doorzicht; *een — krijgen*, berispt worden; *iets langs z'n — weg zeggen*, iets zeggen zonder rechts of links te kijken, alsof het niets bijzonders was; *iem. iets onder den — wrijven*, hem iets zeer onaangenaams verwijten en wel op onzachte wijze; *hij stond op zijn — te kijken*, beschaamd, bedeesd, confuus; *voor iem. den — ophalen, optrekken*, iem. minachtend bejegenen; *iem. iets door den — boren*, hem iets afhandig maken, iets niet betalen of stil meepakken; *zijn — overal insteken*, zich met alle zaken bemoeien, die iem. niet aangaan; *het is een wassen —*, iets zonder beteekenis, een voorwendsel, een misleiding; *iem. een — aandraaien*, hem iets wijs maken, hem bedotten; spreekw. *Wie zijn — schendt, schendt zijn aangezicht*, wie van een bloedverwant kwaad vertelt, deelt zelf in de schande; bij overdr.: *de — van een schoen, van een dakpan, van een schip*; zie Neusje.

Neus'aap (*langneuzige aap*), m. —apen: *de — leeft op Borneo*; —**been** (*kraakbeenachtig tusschenschot der twee neusgaten*), o. gmv.; —**bloeding** (*het bloeden door den neus*), v. —en; —**dier** (*zeker dier van het berengeslacht*), o. —en; —**doek** (*zakdoek*), m. —en, w. i. g.; —**gat** (*neusopening*), o. —gaten; —**haar** (*haar in de neusgaten*), o. —haren; —**holte** (*ruimte i. d. neus*), v. —n; —**hoorn, —horen** (*groot veelhoevig dier, rhinoceros*), m. —hoorns, —horens: de — heeft op den neusrug een enkelen of dubbelen hoorn, vandaar zijn naam: in Maart 1745 werd de — voor 't eerst in Europa vertoond en wel op de kermis te St.-Germain; zie Badak; —**hoornkever** (*bladsprietige, kastanjebruine kever, 't mannetje draagt op den kop een achterovergebogen hoorn*), m. —s: *de — leeft in onze tuinen en bij de broeikassen*; —**hoornvogel** (*koekoekachtige vogel in Z.-Azië en Z.-Afrika*), m. —s, zie Neusvogel; —**je** (*kleine neus*), o. —s: zegsw. *het — v. d. zalm*, het fijnste, lekkerste v. d. zalm, bij uitbr. het mooiste, het beste, het intiemste van iets; —**kijker** (scheepst. *jongen of bootsgezel, die vóór op den boeg op den uitkijk staat*), m. —s; —**klank** (*klank, waarbij de lucht door den neus heen trilt*, b.v. *n* of *m*), m. —en: *de Fransche taal heeft —en*; —**letter** (*schriftelijke voorstelling van een neusklank*), v. —s, zie Nasaalletter; —**lijst** (*vooruitstekend deel eener lijst*), v. —en; —**stem** (*stem van iem., die door den neus spreekt*), v. —stemmen; —**visch** (*zeker vischje*, ook *sneep* geheeten), m. —visschen; —**vleugel** (*zijwaarts uitgebogen benedendeel van den neus*), m. —s: *de —s zijn eenigszins beweegbaar*; —**vogel** (*Afrikaansche vogel met verbazend grooten bek en een sponsachtige verhevenheid op de bovensneb*), m. —s, ook, Neushoornvogel; **-warmer** (*kort steenen pijpje, smuigertje*), m. —s; —**warmertje,** o. —s; —**wijs** (*eigenwijs, dom, verwaand*), bn.: *een —wijze knaap*; —**wortel** (*dat gedeelte, waarmede de neus aan het voorhoofd is ingeplant*), m. —s.

Neut (gewestelijke bijvorm van *noot*; bij vergelijking bouwk. *ronde knop in 't midden van een verwulfsel*; verder: *uitsteeksel, waarop een stijl rust*), v. neuten; ook, *Noot*.

Neu'tel (*klein mannetje, dreutel*), m. —s.

Neu'telen (*talmen*), neutelde, heeft geneuteld.

Neu'telig (*talmachtig, zeurig; gemelijk, korzelig, verdrietig*), bn.; —er, —st.

Neutraal' 1 (uit het Fr. *tusschen de partijen instaande, onpartijdig, onzijdig*), bn.: — *onderwijs*, dat niet kerkelijk gekleurd is; *een — land*, niet in eenigen oorlog betrokken; *varen onder —trale vlag*; nat. *de —trale lijn van een magneet*, streek tusschen de beide polen van een magneet, waar in 't geheel geen aantrekking wordt uitgeoefend; **2**—tralen (*die volken, die mogendheden, welke zich in eenigen oorlog neutraal houden*), m. mv.

Neutralisa'tie (*het neutraliseeren*), v. gmv.

Neutraliseeren (*in den staat van onpartijdigheid brengen; afscheiden, de uitwerking opheffen, verhinderen*): *de werking v. vergif —*, opheffen; *iems invloed —*, verlammen; *vijandelijke strijdkrachten —*, werkeloos houden.

Neutraliteit' (*onzijdigheid*), v. gmv.: *de — van de kleinere staten in den oorlog*; *de — van een land handhaven*.

Neutraliteits'verklaring (*verklaring van de regeering van een land, dat het in een oorlog neutraal of onzijdig zal blijven*), v. —en.

Neu'zelen (*besnuffelen*; fig. *onderzoeken*), neuzelde, heeft geneuzeld; —**aar** (*snuffelaar*), m. —s.

Neu'zen (*snuffelen*; fig. *zoeken, speuren, onderzoeken*), neusde, heeft geneusd: *Fidel neust het vertrek af*; *dat meisje neust in elk trommeltje*; *die geleerde zit te — in muffe folianten*.

Ne'vel (*verdichte waterdamp, ontstaan door afkoeling*), m. —s, —en; —**achtig** (*mistig, met nevel*; fig. *niet duidelijk*), bn.; —er, —st: *een —e herfstdag; een —e herinnering*, vaag.

Ne'velen (*misten*), nevelde, heeft geneveld.

Ne'velheim, o.; zie Nifleheim.

Ne'velig (*nevelachtig, mistig*), bn.; —er, —st: *het is — weer*.

Ne'velingenlied, o.; zie Nibelungenlied.

Ne'velvlek (sterrenk. *melkachtige vlek aan den hemel, soms alleen door een kijker te zien*), v. —vlekken.

Ne'ven (*neef zeggen*): *hij is altijd aan 't —*.

Ne'vengeschikt (spraakk. *als gelijken naast elkaar gesteld*), bn.: *twee —e zinnen of zinsleden*; —**man** (mil. *zijman; man, staande naast een ander in 't gelid*), m. —mannen.

Ne'vens (*naast*), vz., vroeger Neffens: *hij stond — mij, ons huis staat — het uwe*; zie Daar—, Hiernevens.

Ne'venschikkend (*bijschikkend*), bn.: *het — zinsverband*, nl. dat der nevenschikking, zie ald.; —**schikking** (*betrekking tusschen gelijksoortige zinnen van gelijken rang*), v. gmv.; —**sgaand** (*hierbij ge-*

voegd), bn.: *teeken s. v. p. op — verzoekschrift!*

Newfoundlander (Eng. *zeer sterke en forsche hond, oorspronkelijk van het eiland Newfoundland bij N.-Amerika afkomstig*), m. —s.

Newgate (Eng. *groote strafgevangenis te Londen*), o. gmv.

Newton, I s a ä c, beroemd Eng. wis- en sterrenkundige (1642—1727): — ontdekte de wetten der zwaartekracht of gravitatie.

Nia'gara (aardr. *beroemde waterval tusschen het Erie- en Ontario-meer in Canada*), v.

Niaiserie' (Fr. *onnoozelheid, domme streek; beuzelarij*), v. —ën.

Ni'belungenlied (*Germaansche heldensage uit den tijd der volksverhuizing*), o.: plaats der handeling is Worms; het — is een aaneenschakeling van 38 sagen, het gaat om den schat der Nibelungen, kinderen der onderwereld; hoofdpersonen: *Siegfried* en zijn gemalin *Chriemhilde, Gunter,* haar broeder, diens gemalin *Brunhilde,* en de valschaard *Hagen.* (u = oe).

Nicht (*broeders- of zusters-dochter*), v. —en.

Nich'ten (*nicht zeggen*): *ben je alweer aan 't —?*; verg. N e v e n.

Nicoti'ne (*vergiftstof, uit tabak getrokken*), v. gmv.: aldus geheeten naar Jean Nicot (1530—1600), die de tabaksplant het eerst in Frankrijk bracht; —*vergiftiging,* v. —en.

Ni'dingpaal, m. —palen: Germ. myth. schandpaal, waaraan de namen dergenen gehecht werden, die zich laf of verraderlijk in den strijd gedragen hadden.

Niëlleeren (*in metaal graveeren en met zwartsel, niëllo vullen, niëllowerk maken*).

Niël'lo (It. *zwartsel, uit zilver, lood, koper, kool, zwavel* inz. *bestaande*; ook: *het door niëlleeren verkregen metaal*), o.

Nie'mand (d. i. *niet-iemand, geen mensch*), vnw.

Nie'mandsland (*terrein, gelegen tusschen de buitenste loopgraven en versterkingen v. twee tegenover elkaar ingegraven oorlogvoerende legers*), o. gmv.

Niemendal' (*niet-met-al, niets*), **1** bw.: *hij doet —*; **2** als znw. o.: *een lekker —letje.*

Nier (ontl. *ingewand, boonvormige klier tot afscheiding der urine*), v. —en; fig. *Bijbel: de zetel van gevoelens en begeerten: Gij, die de harten en nieren beproeft,* Psalm 7:10; —**bed** (ontl. *celvormig, vettig weefsel, dat de nier omgeeft*), o.; —**steen** (geneesk. *steen in de nieren*), m. —en; —**ziekte** (geneesk. *ziekte van de nieren*), v. —n.

Nier'steiner (*zekere lichte Rijnwijn*), m. gmv.

Nies'kruid (plantk. *ranonkelachtige plant, waarvan de tot poeder gestampte wortelstok bij opsnuiving een hevig niezen veroorzaakt*), o. gmv.; —**wortel** (*wortel v. h. nieskruid*), m. —s.

I. Niet (*klinknageltje*), v. —en; zie N e e t **II.**

II. Niet 1 (*geen prijs in de loterij*), v. nieten: *met een — uitkomen, in die loterij zijn geen —en*; **2** (*wat niet bestaat*), o. gmv.: *uit het — te voorschijn roepen; voor —, om —,* gratis; **3** (*het tegengestelde van wèl*), bw.: *ik heb het — gedaan.*

Nie'teling (minacht. *zeer onbeduidend persoon*), m. en v. nietelingen.

Nie'tig (*zonder kracht, zonder waarde, klein, onbeduidend*), bn.; —er, —st: *een —e handeling; e. — kereltje*; —**heid** (*onbeduidende zaak; geringheid, kleinigheid*), v. —heden.

Nie'tigverklaring (rechtst. *administratieve of rechterlijke beslissing, waarbij aan een voorschrift, handeling of overeenkomst op grond van derzelver onwettigheid rechtsgevolgen worden ontzegd*), v. —en.

Niets (d. i. *niet + iets*), onbep. vnw.: *op aarde is — bestendig; hij antwoordde —.*

Niets'beteekenend (*nietsbeduidend*), bn.; —**waardig** (*zonder innerlijke waarde*; fig. *laag, gemeen*), bn.: *een — mensch*; —**zeggend** (*niets beteekenend*), bn.: *een — bewijs.*

Niettegenstaan'de (*in weerwil van, ondanks, trots, in spijt van*), **1** vz. — *zijn ijver*; **2** vg. — *hij ijverig studeerde.*

Niettemin' (eig. *niet daarom minder: ondanks dat, desondanks; evenwel, echter*), bw.

Nieuw (het tegengest. van *oud: nog niet lang bestaande, pas gemaakt, pas verschenen; ongebruikt, versch, tot nog toe onbekend*), bn. en bw.; —er, —st: *het —e jaar, —e schoenen, een —e druk, een — kleed, een —e paraplu, —e haring, —e groenten, een —e mode, een —e uitvinding*; verder: *de —e geschiedenis* (1492); *de nieuwe stijl,* de tijdrekening, die wij nu volgen, ook, **N. S.**; *de nieuwe waterweg,* aardr. zeekanaal door den hoek van Holland gegraven, ook wel: Nieuwe Rotterd. Waterweg; *de nieuwe wereld,* aardr. vooral Amerika (1492) en later ook Nieuw-Holland (1606), omdat ze sedert het begin der Nieuwe geschiedenis zijn ontdekt; *de — aangekomenen,* pas; zegsw. *een — leven beginnen,* een ander en beter; spreekw. —*e bezems vegen schoon,* zie B e z e m.

Nieuwbak'ken (*versch*), bn.: — *brood*; fig. minacht. *pas geworden: een — ridder, een — edelman, een — professor, een — idee.*

Nieuw'bekeerde (*pasbekeerde*), m. en v. —bekeerden; zie N e o p h i e t.

Nieu'weling (*beginner*), m. en v. —en; voor het v. ook: —**linge,** —n.

Nieu'wemaan (*donkere maan, zij staat dan tusschen aarde en zon*), v. gmv.

Nieuwemaans'feest (Bijb. *bij nieuwe maan was het feest bij de Israëlieten,* 1 Sam. 20 : 5), o. —en.

Nieu'wen (*benieuwen*): *'t zal mij eens —,* meestal in de onbep. wijs; zie B e n i e u w e n.

Nieuwerwets' (*naar den laatsten smaak*), bw.: *zich — kleeden*; —**wetsch',** bn.: *een —e japon, de —e mode volgen,* d. i. de hedendaagsche, jongste; verg. M o d e r n.

Nieuw'gebonden (*pas ingebonden*), bn.: *een — boekwerk*; —**geboren,** bn.: *de —geboren dag*; —**gemunt** (*pas gemunt*), bn.: — *geld.*

Nieuw-Guine'a (aardr. *deel van Australië*), o.: — is het grootste eiland der aarde, 24 maal zoo groot als Nederland, wordt bewoond door kroesharige papoea's; verg. B o r'n e o.

Nieuw'heid (*het nieuw-zijn*), v. gmv.: *de gloed der — ligt nog op die japon.*

Nieuw-Hol'land (aardr. *verouderde benaming voor het vasteland van Australië*), o.: — werd in 1606 door Willem Jansen ontdekt; — telt nu zes koloniën onder Eng. protectoraat.
Nieu'wigheid (*iets nieuws op gebied van mode, kunst enz., soms met de bijgedachte aan iets verkeerds*), v. —heden: —*heden invoeren; het volk was van die —heden niet gediend.*
Nieuw'jaar (*eerste dag van het nieuwe jaar, de dag van 1 Januari*), o.: *een knecht zijn — geven,* d. i. een fooi op Nieuwjaar.
Nieuw'jaarsbezoek (*visite ter gelegenheid van het nieuwe jaar*), o. —bezoeken; —**brief** (*schriftelijke gelukwensch op Nieuwjaar*), m. -brieven; —**dag** (*1 Januari*), m. —dagen; —**fooi,** v. —en; —**geschenk,** o. —en; —**groet,** m. —en; —**kaart,** v. —en; —**koek** (*koek, gebakken ter viering van het nieuwe jaar* o. a. *in Drente*), m. —en; —**morgen,** m. —s; —**vers** (*gedicht voor Nieuwjaar*), o. —verzen; —**wensch** (*zegenwensch op den eersten dag van het nieuwe jaar*), m. —wenschen; ook: *de — van Thomasvaar in den A'damschen schouwburg,* bevattende een overzicht van de lands- en stadsaangelegenheden van het afgeloopen jaar, met een massa zegenwenschen aan het slot.
Nieuw'koop (*een dier,* b.v. *een paard, dat pas gekocht is*), m. —en; —**koopje,** o. —s; —**lichter** (*afgescheidene [1834] van de Hervormde Kerk*; bij uitbr. *moderne, niet orthodoxe*), m. —s: de naam — was een scheldnaam in den vervolgingstijd tusschen 1830 en '40, en nog nadien; *de — Jan Luycken*; —**mare** (*nieuwstijding*), v. —maren; —**melkt** (*van een koe, die pas gekalfd heeft*), bn.
Nieuwmo'disch, bn.: *een — kleed,* volgens de nieuwe of nieuwste mode; zie M o d e r n.
Nieuws (*bericht, tijding*; eig. *iets nieuws*), o. gmv.: *dat is goed —, slecht —,* d. i. bericht; *er is geen — onder de zon,* Bijbel: wat wij zien geschieden, is al geschied in vroegeren tijd, zij het in anderen vorm; zie N i l n o v i enz.
Nieuws'agentschap, o. —pen: het Fr. — van Charles *Havas* (1785—1858) geeft politieke en commercieele tijdingen; het Engelsche — van Paul Julius *Reuter* (1821—'89) is eveneens een telegraafbureau, dat alle wereldberichten ontvangt en verspreidt; het Duitsche — van *Wolff* heeft zijn zetel in Berlijn en is pas opgericht, evenzoo dat van *Stefani* te Rome.
Nieuws'blad (*krant*), o. —bladen.
Nieuwsgie'rig (*verlangende te weten*), bn. en bw.; —er, —st: — *Aagje,* zie ald.
Nieuws'papier (*krant, dagblad*), o. —en.
Nieuw'tje, o. —s: *iemand een — vertellen.*
Nieuw-Zee'land (aardr. *een dubbel-eiland in den Gr. Oceaan deel van Australië*), o.; —**-Zeelander** (*man van N.-Zeeland*), m. —s.
Nieuw'zilver (*zeker mengsel van zink, koper en nikkel*), o. gmv.; zie A r g e n t a a n.
Nie'zen (*fniezen*), niesde, heeft geniesd: *bij verkoudheid moet men dikwijls —.*
Nifl'heim, o. Germ. myth. d. i. Nevelheim, de onderwereld, het doodenverblijf, later onder Christelijken invloed misschien voorgesteld als folterplaats.
Nigromantie' (*zwarte kunst*; *geestenbezwering, toovering, oproeping van geesten*), v. gmv.
Ni'hil (Lat. *niets*), onbep. vnw. ook als zn. gebruikt; — *obstat,* er is geen bezwaar, het — is de formule, die het *Imprimatur* voorafgaat; zie ook: C e n s o r l i b r o r u m; zie ook N i l en vgld.
Nihilis'me (eig. het niet-zijn: *staatkundige partij in Rusland*), o.; het — ziet enkel voordeel in de vernietiging van het bestaande.
Nihilist' (*aanhanger van het nihilisme*), m. —en; vr. —**e,** —n.
Nijd (*bittere afgunst*), m.; z. B r o o d n ij d.
Nij'das (*een gemelijke, ontevreden vent*), m. —sen; *een echte —!*; zie N e e t o o r.
Nij'dasserig (*plaagziek, treiterachtig*), bn.
Nij'dig (*boos, afgunstig, vol haat*), bn. en bw.; —er, —st: *hij werd toen erg —*; *zich — maken*; *iets met —e oogen aanzien.*
Nij'digaard (*benijder*), m. nijdigaards.
Nijd'nagel (*stroopnagel,* d. i. *bijwas aan een nagel onzer vingers*), m. —s; ook, N ij n a g e l.
Nijdsch (*nijdig, valsch, boos*), bn.; —er, -t.
Nij'gen (*een buiging maken, met een buiging groeten, vooral door dames*), neeg, heeft genegen: *de gravin neeg zeer vriendelijk*; zie N i k k e n; —**ing** (*groet met of door buiging* b.v. *van het hoofd*), v. —en: *een bevallige —, een diepe — maken.*
Nijl (aardr. *rivier in Egypte*), m.; —**meren** (*bronnen v. d. Nijl*), o. mv.; —**paard** (*groot veelhoevig dier, rivierpaard*), o. —paarden; —**reiger** (*heilige ibis*), m. —s.
Nij'mat (*etgroen, naweide*), v. gmv.; gew.
Nij'nagel, nijd'nagel (*stroopnagel*), m. -s.
Nij'pen (*knijpen, knellen, vast samendrukken*), neep, heeft genepen: *iets —*; *iem. —*, knijpen; fig. *de koude kan —, het gevaar nijpt*; *het nijpt er in de belegerde veste,* de nood is er groot.
Nij'pend (*fel, doordringend, knellend*), bn.; —er, —st: *een —e kou, —e armoe.*
Nij'per (*knijper*; *kreeftsschaar*), m. —s.
Nijp'tang (*werktuig om te nijpen, knijptang*), v. —tangen; —tangetje, o. —s; verg. R a v e b e k, K r a a i e(n)b e k.
Nij'ver (*ijverig, arbeidzaam*), bn. en bw.; —der, —st: *de —e bij, een —e bevolking.*
Nij'veraar (Z.-Ned. *industrieel*), m. —s.
Nij'verheid (*industrie*; *het werken van handwerkslieden en fabrieksarbeiders*; *het fabriekswezen*), v.: *de — van een bevolking,* arbeidzaamheid; *de Nederlandsche —*; *handel en —.*
Nij'verheidsgewassen(*planten, die grondstoffen leveren voor de industrie,* b.v. *vlas, hennep, suikerriet, tabak, beetwortel*), o. mv.; —**scholen** (*vakscholen voor de nijverheid*), v. mv.: *zoo heeft men weefscholen, teekenscholen, ambachtsscholen enz.*
I. Nik (*knik, buiging*), m. nikken: *een — met het hoofd, een — met de knieën.*
II. Nik (*snik*), m. nikken: *een laatste —.*
Nik'kel (*een metaal*), o. gmv.: — *komt niet in gedegen toestand voor, het is zilverwit, glanzig, vrij hard en zeer rekbaar*; *S. G.* = ± *9*; *zijn smeltpunt ligt zeer hoog*; *ons stui-*

verstuk is van —; —**erts,** o. —en; zie Vernikkelen.

Nik'kelen (*van nikkel of met een laagje nikkel overtrokken*), bn.: — *munten, een* — *theepot, een* — *kop van een vulkachel, de* — *stuiver bevat één deel nikkel en drie deelen koper.*

Nik'kelmunt, v. —munten: *België heeft* —*en; ons stuiverstuk is een* —.

Nik'ken (intens. van *nijgen*: *met het hoofd buigen*), nikte, heeft genikt; zie Knikken.

Nik'ker, m. —s; Germ. myth. boosaardige watergeest van minderen rang; *de zwarte* —, de duivel; zie Nixe.

Niks (*niets*), vnw. spreekt.: *hij zei* —; *een man van* —, zeer onbeduidend man; *een boek van* —.

Nil (samengetrokken vorm van *nihil*), onbep. voornw. inz. in: — *novi sub sole* en — *volentibus arduum.*

Nil'la (*O.-I. en Chineesche weefsel, uit boomvezelen en deels uit zijde bestaande*), o. —'s.

Nil no'vi sub so'le (Lat. *Er is niets nieuws onder de zon*); zie Nieuws.

Nil volen'tibus ar'duum (Lat. *Niets* (*is*) *voor hen, die willen, moeielijk*): devies v. e. dichtgenootschap te A'dam, opgericht 1669, dat vooral gladheid van taal beoogde.

Nim'bus (Lat. *stralenkroon, lichtkrans; regenwolk*), m. —bi of —sen: op schilderijen werden Christus, de Apostelen en de Martelaren reeds in de Middeleeuwen met een — of lichtkring om het hoofd voorgesteld; ook Nimbe, v.; zie: Aureool.

Nimf (1 *bekende figuur uit de klassieke mythologie*; ook: [*lichtzinnig*] *meisje*; 2 *pop van een insect*), v. —en: 1 *de* —*en zijn godinnen van lageren rang; ze bevolken de heele natuur*; zie: *Oceaniden, Nereïden, Najaden, Oreaden, Dryaden*; 2 *de* — *of pop neemt dan geen voedsel op.*

Nim'fenstoet (*schaar, stoet van nimfen*), m. gmv.

Nim'mer (d. i. *nie-meer*, of nooit-meer: *te geener tijd*), bw.; —**meer** (*nooit*), bw.

Nim'rod (Bijbel. *een geweldig jager*), m. —s, zie Gen. 10 : 9; *eenige heeren bleken echte* —*s.*

Ni'obe, v. myth. gemalin van Amphion, moeder van 7 zonen en 7 dochters, welke uit naijver door de 2 kinderen van Latona, nl. door Apollo en Artemis, met pijlen gedood werden; fig. van smarte versteende moeder. (be = bee).

Ni'pah (O.-I. *stamlooze moeraspalm, met zeer breede bladeren*: *hoog 5—8 M.*), m. —palmen; zie Atappalm en Pandanus.

Nip'pe (*kattenkruid*), v. gmv.; ook, Nep'pe.

Nip'pel (*e. verbindend moerschroefje*), m. -s.

Nip'pertje (verwant met *nippen, nijpen*), o. gmv.: zegsw. *hij kwam op het* —, op de laatste minuut; *loop toch, het is op het* —.

Nirva'na, nirwa'na (*toestand van zelfvergeten rust*), o. gmv.: bij de Boeddhisten is het — het volkomen ophouden van het persoonlijk bestaan, volstrekte rust door oplossing i. d. oneindigheid van het opperwezen (na den dood).

Nis (*schulpvormige holligheid in muur of wand tot plaatsing van een beeld of ander voorwerp*), v. nissen.

Ni'tro-cellulo'se (*springstof*), v. gmv.: de — wordt verkregen door op cellulose of celstof van allerlei planten rookend salpeterzuur en zwavelzuur te laten inwerken; —**-glycerine** (*glycerine, verbonden met zwavelzuur en salpeterzuur, vermengd met water*), v.: — *is zeer ontplofbaar*; verg. Dynamiet.

Niveau' (Fr. *waterpas; waterspiegel; nivelleerwerktuig*; fig. *peil, hoogte* [*v. iems kennis*]), o. —'s; —**verandering** (*daling of rijzing van sommige deelen der vaste landen ten opzichte v. d. zeespiegel*), v. —en.

Niveau'kanaal (nl. *zonder sluizen*), o. —nalen.

Nivelleeren (*waterpas-maken, effenen*).

Nivo'se (Fr. *4e maand of Sneeuwmaand*), v. gmv.: van 21 December—19 Januari; zie: Republikeinsche kalender.

Nix'e, v. —n: Germ. myth. vrouwelijke nikker, de — is een watergeest, meestal boosaardig verleidelijk; zie Lorelei.

Ni'zam (*vorstentitel in Z. Voor-Indië*), m. —s.

Njo (O.-I. *jongeheer, als aanspreking; sinjo, halfbloed*), m. —'s.

Njon'ja (O.-I. *mevrouw*), v. —'s: — *Pietersе,* ook, *Non'ja.*

Njord, m. Germ. myth. god der wateren en der zeeën, hij voerde heerschappij over den regen en den wind; door zeelieden, schippers en visschers aangeroepen.

No'ach of **No'ë,** m. Genesis 6 : 8—22; zie Arke.

No'bel 1 (uit het Fr. *edel, edelmoedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e daad; zich* — *gedragen*; **2** (*voormalige Eng. munt,* ± *4 gld. of* ½ *pond sterling*), m. —s, —en; zie Rozenobel.

No'belprijs, m. —prijzen: de Zweedsche scheikundige, Alfred Nobel, liet bij zijn dood, 10 Dec. 1896, een groot fortuin na; van die ± 25 millioen gulden moest een fonds gesticht, van welks rente om de vijf jaar vijf prijzen, elk van 50 duizend gulden, moesten toegekend worden voor de beste werken of uitvindingen op 't gebied van: physiologie, geneeskunde, scheikunde, physica, letteren en de verbroedering der volken; de— wordt toegekend door de Zweedsche Academie van wetenschappen.

No'biles, Lat. (It. **No'bili**) m. mv.; de aanzienlijken nl. de senaats- of regeeringsmannen in het oude Rome; later in Venetië, de adellijke geslachten, die deel hadden aan de regeering, (nobili).

Nobiliteeren (*tot den adelstand verheffen*).

Nobiliteit' (*adeldom,—schap; ridderschap*), v. gmv.

Nobility (Eng. *de hooge adel in Eng.*), v.

Nobles'se (Fr. *de adellijken v. e. oord of land of de adeldom, de adelstand, de ridderschap; adel*), v. gmv.; — *obli'ge,* Fr. Adeldom legt verplichtingen op, hooge geboorte verplicht tot waardigheid in handel en wandel.

Noch (*en niet*), ontkennend vgw.: *hij heeft* — *geld* — *goed, Jan* — *Piet zal komen.*

Nochtans' (eig. *nog* + *dan*: *nog bovendien niettemin, echter*), bw.

Noctambu'le (Fr. *nacht- of slaapwandelaar*[*ster*]), m. en v. —s; —**bulis'me,** o. gmv.

Noctur'ne (muz. eig. *nachtzang, muziek, die den indruk verklankt door den nacht op 't menschelijk gemoed gemaakt*), v. —s: *eene — van Chopin.*

Noe'men (*een naam geven; zeggen welken naam iem. of iets heeft*), noemde, heeft genoemd: *men noemt hem op het dorp den baron; iem. een schurk* —, zeggen, dat hij een schurk is; *ik zal u man en paard* —, opnoemen, zie Paard; *zich* —: *ik noem mij uw dienstwilligen dienaar; de opvolgers van Mohammed noemden zich kaliefen,* d. i. *Stedehouders Gods.*

Noemenswaard', —waar'dig (*waard, genoemd te worden, belangrijk*), bn.; —er, —st: *een niet — verschil,* onbeduidend.

Noe'mer (rekenk. *aanduider in een breukgetal*), m. noemers: *in $^5/_8$ is zes de noemer.*

Noen (1 *namiddag*; 2 *in kloosters het 9e uur van den dag, die om 6 uur begon, dus 3 uur in den namiddag*), m. gmv.: 1 *omtrent den* —; *de voor*—; 2 *na den Bourgondischen tijd* (*1482*) *werd het middagmaal om 12 uur gehouden, zoodat noen des middags 12 uur werd.*

Noen'maal (Z.-Ned. *middagmaal*), o. —malen; —**slaapje** (*middagslaapje*), o. —s; —**stond** (*middaguur*), m. —en; —**tijd** (*namiddagtijd*), m. gmv.; —**zaal** (neologisme: *lunchroom*), v. —zalen.

I. Noest (*kwast of hardigheid in het hout*), m. noesten; ook, *knoest.*

II. Noest (*naarstig, ijverig, arbeidzaam*), bn. en bw.; —er, meest —: *een —e bevolking; — arbeiden; —e vlijt.*

Noes'terig (*knoestig, hebbende kwasten of knoesten*), bn.: *—e planken.*

Noes'tig (*vol kwasten,* b.v. *van planken*), bn.

Nog (1 *nu nog, tot den bedoelden tijd; te eeniger tijd; voortdurend, bij voortduring*; 2 *bovendien, daarenboven, zelfs*), bw.: *is uw vader — thuis; leeft uw moeder —?; — hield het schriklijk pleit van dwang en vrijheid aan* (Overwintering); *zullen wij elkaar — weerzien?; hij hoest — altijd; hij wordt — rijker*; 2 *ik geef u een gulden en dan — een boek; hij is — grooter dan zijn lange broer.*

No'ga (*gebak, uit amandelen, noten en gebrande suiker*), v. gmv.; —**koekje,** o. —s; —**kraam** (*kermiskraam, waarin men noga verkoopt*), v. —kramen; —**taart,** v. —en.

Nogal' (*tamelijk, vrij wel*), bw.: *'t is — goed.*

Nog'maals (*nog eens, opnieuw, wederom*), bw.: *wees — gegroet,* nog een keer.

I. Nok (*het nokken: snik*), m. nokken.

II. Nok (*de opperste rand van een dak, opperlijn van een dak*; scheepst. *uiteinde v. e. ra*), v. —ken.

Nok'ken (*snikken, weenen*), nokte, heeft genokt.

Nol (aardr. *met gras begroeid duin*), v. -len; ook, Nol'le.

No'lens vo'lens (Lat. *goed- of kwaadschiks, tegen wil en dank, willens of onwillens*).

No'li me tan'gere (Lat. *raak mij niet aan*); zie Mimosa.

Noma'den (*weiden- of steppenbewoners, rondzwervende herdersstammen*), m. mv.

Noma'disch (*rondtrekkend, zonder vast verblijf, zwervend*), bn.: *een — leven leiden.*

Nom de plu'me (Fr. *schuilnaam*), v. —s de plume.

No'men (Lat. *naam; naamwoord; benaming*), o. no'mina; — *nes'cio,* den naam weet ik niet, een niet te noemen persoon; — *note'tur,* de (uitgelaten) naam moet ingevuld worden; — *sit* (*est*) *o'men,* de naam zij (is) een voorteeken.

Nomenclatuur' (*geheel van vaste regels, waarnaar de namen in een vak van wetenschap,* b.v. *in de plantkunde, gegeven worden; naamregister*), v. bet. 1 gmv., bet. 2 —turen.

Nominaal' (*volgens den naam, den naam betreffende*), bn.: *de —ale waarde van een effect,* de waarde, zooals die op het stuk is uitgedrukt; tegenst. is Reëel

No'mina sunt odio'sa (Lat. *namen zijn hatelijk; men moet geen namen noemen*).

Nomina'tie (*benoeming*[*srecht*]; ook: *de lijst der candidaten, de voordracht*), v. —tiën, —ties: *op de — staan,* voorgedragen zijn. (t = s).

No'minatief (spraakk. eig. *noemer, naamgever: eerste naamval*), m. —tieven; ook, Nominativus, m. —tivi.

Nom'mer, o. —s; zie Nummer.

Nom'meren; zie Nummeren.

I. Non (*kloosterzuster*), v. nonnen; —**netje,** o. —s; —**neke,** o. —s; —**neken,** o. —s; zie: Religieuze en Zuster.

II. Non (O.-I. *als aanspreking, het vrouwelijke van njo*), v.; men zegt: *Dag,* —; een enkele maal ook, meisje: *Wat een aardige —!* etymologisch verwant met Non **I.**

No'na (geneesk. *slaapziekte*), v. gmv.

Nonactief' (van een officier of ambtenaar: *niet in werkelijken dienst of buiten dienst*), bn.: *—tieve officieren.*

Nonactiviteit' (*de positie van een officier of ambtenaar, die tijdelijk buiten werkelijken dienst is en verminderd traktement heeft*), v. gmv.: — *aanvragen; een officier op — stellen,* d. i. nonactief maken; *een O.-I. ambtenaar op* —; —**straktement,** o. -en: *het — bedraagt $^2/_3$ van dat in actieven dienst.*

Non-beta'ling (handel: *niet-betaling*), v. —en.

Nonchalan'ce (Fr. *achteloosheid, slordigheid, nalatigheid*), v. gmv.

Nonchalant' (Fr. *slordig, achteloos, nalatig, onachtzaam*), bn. en bw.; —er, —st.

Non-combattant' (eig. *niet-strijder,* inz. *mil., die niet behoeft te rechten*), m. —en: *officieren van gezondheid, roode-kruispersoneel, koks, administratief personeel enz. zijn —en.*

Non'conformist (Eng. *iem., die geen lid is van de Eng. staatskerk; van deze kerk afgescheidene*), m. —en.

No'ne (muz. *9de toontrap; interval van negen tonen*; R.-K. *gebed der 9de ure,* d. i. *3 uur in den namiddag,* verg. Noen), v. —n.

Non ex'pedit (Lat. *het is niet bevorderlijk, niet dienstig of aan te raden*).

Non-interven'tie (*het niet-tusschenbeiden treden, het onzijdig-blijven*), v. gmv.

No'nius (*werktuig, om graden, lengten en hoeken zeer nauwkeurig te meten*), m. —sen.

Non'kel, nonk (Z.-Ned. *oom*), m. —s, —en.

Non li'quet (Lat. *de zaak is niet duidelijk*), term, waarvan zich de rechter in 't oude Rome bediende, bij vrijspraak door gebrek aan bewijs; zie **N.L.** (qu = kw).

Non'na (O.-I. *vrouwelijke kleurling*), v. —'s, de vader v. e. — is een Europeaan, de moeder een inlandsche; zie ook S i n j o; ook wel (door inlanders gezegd) van *de oudste dochter des huizes*, in het alg. *juffrouw, meisje*; verg. N o n **II.**

Non'nefortje (*schuimpje, luchtig gebakje, poffertje*), o. —fortjes.

Non'nengewaad (*kleedij van een geestelijke zuster*), o. —gewaden; —**kleed,** o. —eren; —**klooster** (*klooster voor religieuzen*), o. —s; —**orde** (*congregatie*), v. —n; —**sluier,** m. —s.

No'no (*ten negende*), bw.

Non plus ul'tra (Lat. *het alles-overtreffende, het hoogste*), o.; zie N e c.

Non pos'sumus (Lat. *wij kunnen niet*), d. i. het is onmogelijk, omdat het strijdt met onze beginselen: uitdrukking van beginselvastheid; schertsend: Ik verdraai het.

Non scho'lae, sed vi'tae dis'cimus (Lat. *men leert niet voor de school, maar voor het leven*).

Non'sens (uit het Eng. *onzin, zotteklap, wartaal*), m. gmv.: *klinkklare* —.

Nonsensicaal' (*vol nonsens*), bn.; —cale.

Non ta'li auxi'lio (Lat. *zulke hulp heb ik niet noodig*; letterl. *niet met zulke hulp* [*verlang ik mijn doel te bereiken*]).

Non'tonnen (O.-I. *ergens buiten staan kijken of luisteren bij feesten, concerten, publieke vermakelijkheden*); —**tonner** (*persoon, die nontont; gratis luisteraar*), m. —s.

Nonvaleur' (Fr. *oninbare schuld wegens het onvermogen van hem, die ze betalen moet; waardeloos iets, waardeloos papier*), v. —s.

Non'vlinder (dierk. *kleine vlinder, wit met zwarte lijnen, die zijn eieren in de bastnaden der dennen legt*), m. —s: de rupsen der —s tasten de naalden der dennen en sparren aan en vernielen dit houtgewas.

Noo (*ongaarne*), bw.: *we zien ze noô van voor en allerliefst van achter*, nl. de krijgslieden (Vondel, Gijsbr.); gew. *nooi*; zie N o o d e **2.**

Nood (eig. *dwang, geweld, ons door een sterkere aangedaan*; fig. *hachelijke toestand, kommer, ellende, gevaar, gebrek, behoefte*), m. nooden; zie: H o n g e r s n o o d, W a t e r s n o o d; *door den — gedwongen*; *in geval van —*, verg. F o r c e m a j e u r e; *de — komt aan den man*, het gevaar dreigt van nabij; *in den uitersten —*, bij het dreigendste gevaar; *het heeft geen —*, er is geen gevaar; *klagers hebben geen —*, honger, ellende, gebrek; zegsw. *van den — een deugd maken*, zie D e u g d; *— leert bidden*, in levensgevaar leert men God aanroepen; *— breekt wet*, de nood dwingt soms, de wet te schenden; spreekw. *Als de — het hoogst is, is de redding nabij*, God geeft uitkomst, als het gevaar ten top is gestegen; *vrienden in den —, honderd op een lood*, in den nood beteekenen vrienden zeer weinig.

Nood'anker (*plechtanker, te gebruiken in geval van nood*), o. —s; —**brug** (*hulpbrug*), v. —gen; —**dam** (*dam, die in geval van nood zal dienen*), m. —men; —**deur** (*in openbare gebouwen een deur, waardoor men bij brand kan ontkomen*), v. —deuren; —**doop** (R.-K. *het doopen door een niet-geestelijke in geval v. sterfgevaar; gadoop*), m.; —**drang** (*nooddwang*), m.: *— werkt als moed* (Staring); —**druft** (eig. *behoefte, voedsel, al wat direct noodig is tot onderhoud des levens, levensmiddelen*), v. gmv.: *de weeskens, die om — kermen* (Vondel); *in iems — voorzien*, levensbehoeften.

Nooddruf'tig (*arm, behoeftig*), bn.; —er, —st: *een — gezin.*

Nood'dwang (*uiterste nood*), m. gmv.

Noo'de, 1 alleen gebruikelijk in de bijwoordelijke uitdr. *van — hebben* (of: *zijn*), d. i. behoeven, noodig hebben (of: *zijn*); **2** (d. i. *door nood gedwongen, slechts in of door dwang en dus ongaarne*), bw.: *ik doe het —*, tegen mijn zin; zie N o o.

Noo'deloos (*zonder noodzaak, onnoodig*), bn. en bw.: *een —looze herhaling; ik heb mij — lang hier opgehouden.*

Noo'den (*uitnoodigen*), noodde, heeft genood; —**er,** m. —s: *de —s ter begrafenis.*

Nood'gedrongen, —g e d w o n g e n (*door nood er toe gebracht*), bn. en bw.: *— nam België de wapens op; — tot iets moeten besluiten*; w. i. g.; —**haven** (*vluchthaven*), v. —s; —**hulp** (*tijdelijke dienstbode*), v. —en.

Noo'dig 1 (*wat niet kan gemist worden*), bn. en bw.; —er, —st: *het —e geld; iets — hebben*, niet kunnen missen; *een meid, een knecht — hebben; een nieuw kostuum — hebben*; bij overdr.: *ik moet je — eens spreken*, noodzakelijk; *ik heb u niet —*, kan uw hulp missen; *daar hebt ge niet mee —*, is buiten u; **2** —**e** (*het onontbeerlijke*), o. gmv.: *het — moet er zijn, het overtollige kan gemist worden.*

Noo'digen (*uitnoodigen, verzoeken, inviteeren*), noodigde, heeft genoodigd: *iem. te gast —, iem. op een bruiloft —*; —**er** (*hij, die noodigt, uitnoodigt*), m. —s: *— ter begrafenis*, aanspreker.

Nood'jaar (*rampspoedig jaar*), o. —jaren; —**kerk** (*hulpkerk*), v. —en; —**kreet** (*kreet in nood, angstkreet, jammerkreet*), m. —kreten, zie A l a r m; —**landing** (*door nood gedwongen landing*), v. —en: *de — door de bemanning van een ontredderd zeeschip; de — door de bestuurders van een vliegtoestel*; —**leugen** (*leugen om bestwil*), v. —s; —**lij'dend 1** (*gebrek lijdend, arm, behoeftig*), bn.: *—e menschen, —e kerken, een —e gemeente; —e fondsen*, nl. effecten, waarvan het couponbedrag op den vervaldag niet of slechts gedeeltelijk wordt uitbetaald; **2** —**e** (*persoon, die gebrek lijdt*), m. en v. —n; —**lot** (*heidensch beginsel van een ongekende en onafwendbare macht, dikwijls met de bijgedachte aan iets kwaads*), o. gmv.: het — beheerschte bij de heidenen zelfs de goden, verg. F a t u m; —**lot'tig** (*ongelukkig, rampspoedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — oogenblik*, rampzalig; *een —e stap*, fig. die veel onheil ten gevolge heeft; —**mast** (scheepst. *mast, om den in onreede geraakten mast te vervangen, om in tijd van nood te dienen*), m. —en; —**munt** (*geld van minder metaal, ook v. papier*), v. —en:

in Leiden (1574) *had men —munten,* met het opschrift: *Haec Libertatis Ergo,* d.w.z. deze ter wille der vrijheid; —**peil** (*peil, dat overeenkomt met de hoogte van den dijk*), o. gmv.; —**rem** (van treinen: *verzegelde rem, in geval van nood te gebruiken*), v. —remmen; —**roer** (*hulproer*), o. —en; —**schot** (*kanonschot, gelost door een in nood verkeerend zeeschip*; ook: *door het dijktoezicht bij dijkbreuk of ijsgang, om de aandacht te wekken*; fig. *laatste, meestal vruchtelooze poging, om zich te redden*), o. —schoten.

Nood'sein (scheepst. *sein of teeken, waardoor een vaartuig te kennen geeft, dat het in nood verkeert*), o. —en; —**slachten** (*uit nood in den stal slachten*), noodslachtte, heeft noodgeslacht: een koe —, wegens een gebroken poot of ander ongeval; —**-slachting,** v. —en; —**stal** (*hoefstal*), m. —len.

I. Nood'weer (*hevig onweder, sneeuwstorm enz.*), o.

II. Nood'weer (eig. *—verweer,* d. i. *tegenweer, door nood gedrongen, noodzakelijke verdediging bij aanranding, overval enz.*), v. gmv.: *doodslag plegen uit —.*

Noodwen'dig (uit: *noodwende,* noodig; *noodzakelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e verandering; dat moet — gebeuren;* —**wen'digheid** (1 *noodzakelijkheid*; 2 *iets, dat noodzakelijk of onmisbaar is*), v. bet. 1 gmv., bet. 2 —heden: 1 *de — van den dood*; 2 *de eerste —wendigheden des levens,* de eerste levensbehoeften; —**wet** (*tijdelijke wet, hulpwet*), v. —wetten; —**zaak** (eig. *dringende zaak: dwang*), v. gmv.: *dat is geen —*; —**za'kelijk** (*volstrekt noodig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e verbetering; in dit dorp moet — een dokter wonen*; als zn. *het —e: het —e gaat vóór*; verg. U r g e n t i e; —**za'kelijkheid,** v. gmv.: *de — is de moeder der uitvindingen; in de — zijn,* gedwongen zijn.

Nood'zaken (*dwingen, nopen tot*), noodzaakte, heeft genoodzaakt: *iemand tot iets —; als gij niet wilt, zal men u —.*

Nooit (*nimmer, te geener tijd, volstrekt niet*), bw.: zegsw. *dat —, zei Van Speyk,* dat zal in geen geval gebeuren, dan liever sterven: in den volksmond herinnering aan de daad van dien luitenant ter zee, (1831).

Noop'ijzer, o. —s; zie N o p ij z e r.

Noor (verkort uit: *Noorman, bewoner van Noorwegen*), m. Noren: *invallen van Denen en Noren* (800—1000 n. C.); zie N o o r m a n n e n.

Noord 1 (*het noorden*), o.; **2** (*de noordelijk gelegen landen*), v.: *om de — houden,* noordelijk opvaren: *Barends en Heemskerk trachtten om de — Indië te bereiken*; zie Om; **3** bw.: *de wind is —*; *— houden,* noordwaarts koers houden.

Noord-Bra'bant (*een onzer 11 provinciën*), o. gmv.; —**bra'bander** (*man uit N.-Br.*), m. —s; —**bra'bantsch 1** (*van, uit, als in N.-B.*), bn.: *het —e meisje* (C. O.), *de —e kleederdracht*; 2 —**e** (*vrouw, meisje uit N.-B.*), v. —n.

Noord'einde (*einde aan den noordkant*), o.: *hij woont aan het — van ons dorp*; —**elijk** (*ten N. gelegen, van of naar het N.*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e landen van Europa, de wind is —*; *— verder trekken, ze gingen —er varen*; —**elijken** (*naar het noorden draaien van den wind*), de wind —lijkte, is genoordelijkt; zie Z u i d e l ij k e n; —**e-ling** (*bewoner van het noorden,* b.v. *van Noorwegen en Zweden*), m. en v.— en; w.g.

Noor'den (1 *noordpunt in den horizon, het punt lijnrecht gelegen tegenover het middag- of zuidpunt; noorderstreek*; 2 *de noordpoollanden*; 3 *streek, noordelijk van een andere gelegen*), o. gmv.: 1 *de zon staat nooit in het —, deze kamer ligt op het noorden, het — van Europa, het — van ons land*; 2 *de dieren van 't hooge —, als witte vossen, ijsberen, walrussen enz.*; 3 *ons schip liep naar het —; Groningen ligt ten — van Zwolle.*

Noor'denwind (*wind uit het N., koude, soms snerpende wind*), m. —winden.

Noor'deraspunt (*noordpool*), o. —punten; —**breedte** (*breedte of afstand van e. punt ten noorden v. d. evenaar*), v. gmv.: *Amsterdam ligt op 52° 22′ 30″ — of N.B.*; —**grens** ½ (*grens aan de noordzijde*), v. —grenzen; —**halfrond** (cosm. *de halve aardbol ten N. van den equator*), o. gmv.; —**keerkring** (*Kreeftskeerkring*), m. gmv.; —**kroon** (*sterrenbeeld aan 't noordelijk hemelhalfrond*), v. gmv.; verg. Z u i d e r k r o o n; —**kwartier** (aardr. *destijds Holland ten N. van het IJ*), o.; —**licht** (*noordpoollicht, electrische glans, magnetisch verschijnsel i. d. noordpoollanden, meermalen ook in ons land waar te nemen*), o. gmv., verg. Z u i d e r l i c h t; —**zon** (eig. *geen zonnelicht: des nachts*), v.; zegsw: *met de — verhuizen of vertrekken,* zich des nachts stil wegmaken, de plaat poetsen, meest om schulden.

Noord'friesch, bn.: *de —e dorpen*; **--Holland** (*provincie*), o. gmv.; —**hollandsch,** bn.

Noordhol'landsch-kanaal (aardr. *groot kanaal van A'dam naar Den Helder, gegraven van 1819—'24*), o.: het — is 79 KM. lang; sedert de opening v. h. Noordzeekanaal is het minder belangrijk.

Noord'kaap (aardr. *noordelijkste kaap van Europa, op het Noorweegsche eiland Magerö*), v.; —**kaper** (dierk. *walvischachtig zoogdier in de N. IJszee, dat zijn naam ontleent aan de Noordkaap*), m. —kapers: *ons schip was omringd door walvisschen en —kapers,* zie B o t s k o p of B u t s k o p; —**kust** (*de kust van het N.*), v. —kusten: *de — van Afrika, aan de Middell. Zee*; —**-noord-oost, 1** bw.: *de wind is —,* juist tusschen N. en N.-O., 22,5° *ten O. v. h. noordpunt*; **2** als zn. o.; —**noord-west 1** bw.: *de wind is —,* juist tusschen N. en N.-W., 22,5° *ten W. v. het noordpunt*; **2** als zn.o.; —**-oost, 1** bw.: *de wind is —,* midden tusschen het N. en O. in, 45° *ten O. van het noordpunt*; **2** als zn.o.; —**oos'telijk,** bn. en bw.: *in —e richting; — varen*; —**-oos'ten,** o. gmv.: *de wind waait uit het —*; —**oos'ter**(*N.-O. wind*), m. —s; —**oos'teren** (*naar het N.-O. loopen van den wind*), de wind noordoosterde, is genoordoosterd.

Noord'pool (aardr. *noordelijk uiteinde van de aardas, noordelijk aspunt, ook van de hemelas*), v. gmv.; —**poolcirkel** (cosmogr. *denkbeeldige cirkel, op 23,5° afstand van de Noordpool getrokken*), m. —s: de — wijst de grens aan tusschen de noordelijke

koude en gematigde luchtstreek; —**poolexpeditie** (aardr. *wetenschappelijke tocht naar het Noorden ter bereiking van de Noordpool*), v. —ties: e. der populairste —s is die v. Heemskerk en Barends, 18 Mei 1596—30 Oct. 1597, met de overwintering op Nova-Zembla; een der beroemdste —s is die v. Frithjof Nanssen in 1896, die ruim 85° N.B. bereikte, in 1909 die van Peary; —**poolgebied** (aardr. *de landen en zeeën binnen den —poolcirkel gelegen*), o. gmv.; —**poolgewest,** o. —en; —**poolland** (*land, binnen den noordpoolcirkel gelegen*), o. —en; —**poolreis** (*—tocht*), v. —zen; —**poolreizigers** (*mannen, die uitzeilen om de noordpool te bereiken*), m. mv.: *— zijn zelfs per luchtschip gegaan,* nl. *Andrée*; —**pooltocht** (*tocht n. d. noordpool*), m. —en; —**poolster** (*ster, het dichtst bij de N. hemelpool*), v. —sterren; zie Noordster; —**poolvaarder** (*reiziger*), m. —s.

Noord'punt (*het ware noorden van eenige plaats op aarde*), o. —punten.

Noordsch (*van, uit, als in, eigen aan het noorden*), bn.: *de —e landen, — hout; de —e mythologie.*

Noord'sche mythologie' (*het geheel van godsdienstige voorstellingen, mythen en sagen der toenmaals heidensche volken van N.-Europa*), v. gmv.; zie: Asen, Asgard, Asinnen, Odin of Wodan, Frigga, Thor, Loki, Balder, Braga, Tyr, Aegir, Reuzen en Ymir; Heimdal, Irmin, Fafnir en Regin, Fenris, Widar, Njord, Freyr, Freya, Hela, Hertha, Iduna, Walkyriën; alsook: Godenschemering, Midgard, Walhalla; verder: Barden, Skalden, Druïden, Elfen, Kabouters.

Noord'sche taal en let'terkunde (*oude taal der Noren, Zweden, IJslanders, Denen; de Edda-liederen*), v.; zie Edda.

Noord'ster (*poolster*), v. gmv.; *de — is een ster van den kleinen Beer*; ook, Noordstar; —**waarts** (*in de richting naar het noorden*), bw.: *de Maas loopt in Limburg —*; —**-west** (*in de richting juist tusschen N. en W.*); **1** bw.; **2** als zn. o.; —**westelijk,** bn. en bw.: *in —e richting*; —**westen** (*hemelstreek juist tusschen N. en W.*), o. gmv.: *een bui uit het —*; —**wester** (*wind uit het N.-W.*), m. —s; —**westeren** (*naar het N.-W. loopen van den wind*), —westerde, is genoordwesterd.

Noord'zee (aardr. *deel v. d. Atl. Oceaan, dat onze W.- en N.-kusten bespoelt*), v.; tal van groote rivieren, als: Rijn, Maas, Schelde, Elbe, Weser, Theems enz. monden uit in de —; belangrijke handelsplaatsen liggen in haar nabijheid: Londen, Hamburg, Bremen, Amsterdam, Antwerpen enz.; zie Haringvijver.

Noordzee'-kanaal (aardr. *scheepvaartkanaal van A'dam door de IJpolders en de duinen bij Velsen naar de Noordzee, gegraven van 1870—'71*), o.: IJmuiden ligt aan de monding als haven; zie Holand-op-zijn-smalst.

Noor'mannen (gesch. *beruchte zeeroovers uit Noorwegen, Zweden en Denemarken, die van 809—1000 op het Frankische rijk aanvielen*), m. mv.: *de — waren stoute zeeschuimers, zij waagden zich op destijds onbekende zeeën*; zie Viking en Zeekoningen.

Noorsch 1 (*van, uit, als in, eigen aan Noorwegen*), bn.: *—e stokvisch; Bergen is een —e stad; — graniet*; **2** als zn. (*de taal*), o.

Noos'lijk, no'zelijk (*schriklijk, afschuwelijk; spijtig; zondig*), bn.: dit woord leeft nog overal in N.-Holland benoorden het IJ.

I. Noot (uit het Fr. *zangnoot, toonteeken*; 2 [*verklarende*] *aanteekening*), v. noten: 1 *de noten op den notenbalk: er zijn heele en halve noten*; 2 *op elke blz. in dit werk staan noten; een — wordt met een kleiner lettertype aan den voet der pagina geplaatst.*

II. Noot 1 (*noteboom*), m. noten: *wat een prachtige — staat daar*; **2** (*vrucht van den noteboom*), v. noten: *een — kraken,* zie Hazel-, Walnoot: *de bolster, de dop, de pit van een —*; *noten knuppelen of afslaan; een looze —*, een — zonder pit; fig. *een harde —*, een moeilijk werk: *ik gaf hem een harde — te kraken,* zie Kraken.

Noot'teeken (typ. *teeken, meestal een *, waarmee wordt aangeduid, dat op dit woord in dezen zin de noot slaat*), o. —s.

I. Nop (*wolvlokje, pluis op wollen stoffen*), v. noppen: zegsw. *hij is goed in de —pen,* kleeren; *hij was in de* (ook: *zijn*) *—jes,* eig. heeft zijn mooie kleeren aan, is prettig gestemd; *kinderen, (een zegen des Heeren), houden de —pen van de kleeren,* scherts, eischen veel geldelijke offers.

II. Nop (*beet*): in de uitdrukk. — *hebben,* term van de hengelaars: *de zaligheid van het — hebben is hem (den Leidenaar) genoeg* (C. O.).

Nopal' (plant. *fakkeldistel in Middel-Amerika*), v.: *op de — leeft de cochenille.*

No'pen (eig. *steken, prikken; prikkelen, aanzetten, aansporen*; fig. *ergens toe noodzaken, dwingen*), noopte, heeft genoopt: *een paard tot spoed —*; fig. *de verveling noopt hem tot nuttigen arbeid; door tegenspoed genoopt worden zijn plannen op te geven; dat zal u tot handelen, tot spreken —.*

No'pens (eig. *nopende: rakende, betreffende*), vz.: *iets mededeelen — eenige zaak,* aangaande, omtrent.

Nop'ijzer (*gereedschap der lakenbereiders*), o. —ijzers.

Nop'jesgoed (*weefsel met nopjes er op*), o.: *een groen — manteltje*; verg. Ratijn.

Nop'pen (*laken of fluweel van oneffenheden en ongelijkheden zuiveren*), nopte, heeft genopt; —**per** (*persoon, die een weefsel nopt*), m. —s.

Nop'pig (*ongelijk, oneffen, vol noppen*), bn.

I. Nor (Bargoensch: *arrestantenhok*), v.: *iem. in de — brengen; hij zit in de —*, gevangenis; verg. Bajes.

II. Nor (*afkorting van normaalschool*), v. gmz.

No'renbaar, m. —baren; zie Orimbaar.

No'ria (*werktuig tot opvoer van water of van fijngemalen stoffen*), v. noria's.

No'rimono (Jap. *staatsiedraagstoel*), v. —'s.

Norm, nor'ma (1 *maatstaf, regel, richt-*

snoer, model; 2 typ. *verkorte titel v. e. boek aan den voet der eerste blz. van ieder vel*), v. normen, normae: 1 *naar een vaste* —, regel grondslag, maatstaf; 2 *de* — *was vergeten.*

Normaal' (*volgens den regel, regelmatig, gewoon*), bn. en bw.: *in* —*malen toestand*, d. i. in den behoorlijken, gewonen toestand; *de temperatuur van den zieke is* —, *de pols is* —; *in de tropen door een koud bad weer* — *worden*, gezond, lekker; *de* —*male prijs der boter*, als gewoonlijk; *het* —*male verloop eener ziekte*, gewoon; *in* —*malen toestand*, behoorlijk, gewoon; *de* —*male arbeidsdag*, waarvan de duur vastgesteld is; *hij is niet* —, niet wel bij het hoofd; *hij denkt niet* —, regelmatig, gezond; —**lessen** (*opleidingslessen voor onderwijzer of onderwijzeres*), v. mv.; —**school** (*vormschool van onderwijzers*), v. —scholen; —**talon** (*platinastaaf in 1792 op last der Fransche regeering gemaakt, welke bij 0 % C. de juiste lengte van een M. heeft*), m. gmv.; —**woord** (*grondwoord der klankmethode bij het aanvankelijk leesonderwijs*), o. —woorden.

Normaliseeren (*regelmatig maken, regelen naar een bepaald model*; waterb. *een regelmatigen loop aan een rivier geven door aanleg van kribben, strekdammen enz.*), normaliseerde, heeft genormaliseerd: *het* — *van de Elbe*; verg. Kanaliseeren.

Normalist' (*leerling eener normaalschool*), m. en v. —en; vr.: ook —**e.**

Normaliteit' (*regelmatige, behoorlijke of gewone gesteldheid of toestand*), v. gmv.

Norma'liter (*volgens den regel*), bw.

Nor'nen, v. mv.: Germ. myth. Schikgodinnen, ze zijn evenals de Gr. Parcen drie in getal en heeten soms: *Oerd* (het verledene), *Verdandi* (het tegenwoordige) en *Skoeld* (het toekomende).

Norsch (*stuursch, barsch*), bn. en bw.; —er, meest —: *een* —*e blik, een* — *uiterlijk*, onvriendelijk; verg. Nurksch.

Nor'tonpomp (*welpomp*), v. —en: de — wordt gemaakt door een, onder van gaatjes voorziene, buis, welke spits uitloopt, diep in den grond te drijven, tot men een waterlaag ontmoet en dan op die buis een pompje te plaatsen.

Nosoco'mium (*hospitaal*), o. nosocomia.

Nosocoom' (*ziekenoppasser*), m. —comen.

Nosogonie' (*leer v. h. ontstaan v. ziekten*), v.

Nosologie', v. gmv.; zie Pathologie.

Nostalgie' (*heimwee*), v. gmv. (g = g).

No'ta (*teeken, merkteeken; schriftelijke aanwijzing, aanteekening; kleine rekening*), v. nota's: — *nemen van*, kennis nemen van, het voor gezegd houden; zie Notam.

Nota'bel 1 (*aanzienlijk, voornaam*), bn.; —er, —st: —*e ingezetenen van stad of dorp*; **2** —**e** (uit het Fr. *voornaam of aanzienlijk burger*), —n: *de* —*n v. stad of dorp*, zie Primaat; in de Fr. gesch. *de bijeenroeping der* —*n onder Lodewijk XVI*, 2-maal, 1e. van 22 Febr. 1787—25 Mei '88, en 2e. van 6 Nov. 1788—12 Dec. '88: zij hadden te beraadslagen over den toestand der berooide financiën; in de Prot. kerk: *de* —*n*: het college van beheer over de eigendommen der kerkelijke gemeente.

No'ta be'ne (Lat. *Let wel!*); zie **N.B.**

No'tam nemen (ad) (Lat. *in gedachten houden, ergens aanteekening van houden*).

Notariaat' (*het ambt van notaris, zijn werkkring of standplaats*, ook: *de praktijk v. e. notaris*), o. notariaten.

Notarieel' (*officieel, wettig, authentiek*), bn.: *een* —*e akte*, akte verleden door of voor een notaris.

Nota'ris (*openbaar ambtenaar, bevoegd tot het verlijden van alle authentieke akten, waarvoor geen ander ambtenaar bij uitsluiting is aangewezen*), m. —sen: *koopakten, schenkingsakten, hypotheekakten worden voor een* — *verleden*; —**ambt** (*betrekking van notaris*), o. gmv.; —**huis** (*verkoophuis*), o. —zen; —**kantoor,** o. —toren; —**klerk,** m. —en.

No'teboom (*vruchtboom*), m. —en; —**dop** (*dop van een noot*; fig. *een heel klein vaartuig, vooral op zee*), m. —pen.

Noteeren (*aanteekenen, opteekenen, boeken*).

Notee'ring (*prijsopgaaf*; *het opschrijven v. d. koers van effecten, wissels of goederen*), v. —en.

No'telaar (Z.-Ned. *noteboom*), m. —laars, —laren: *spelen onder den grooten* — (V. Lov.).

Notemuskaat' (*muskaatnoot*) **1** (*voorwerpsnaam*), v. —katen; **2** (*stofnaam*), o. gmv.; —**muskaat'boom** (O.-I. plantk. *boom, vooral groeiend op de Banda-eilanden*), m. —en: deze boom wordt 10—12 M. hoog, in het 14e jaar begint hij te dragen en blijft dit doen, tot hij 60—80 jaar oud is, elk jaar geeft hij ± 20 duizend vruchten, die in vorm en grootte op een kleine perzik gelijken.

No'ten (*van notenhout*), bn.: *een* — *kast.*

No'tenbalk (muz. *de vier of vijf evenwijdige lijnen met smalle tusschenruimten, waarop en waartusschen de noten geplaatst worden*), m. —en; —**boek** (*muziekboek*), o. —en; —**bord** (*zwart bord met notenbalken*), o. —en.

No'tencultuur (O.-I. *cultuur, kweeking van muskaatnoten*), v. gmv.

No'tendruk (*gedrukte muziek*), m. gmv.

No'tenhout (*hout van den noteboom*), o. gmv.: *geweerkolven worden gemaakt van* —; —**houten,** bn.: *een* — *kastje*; —**kraker** (1 *tang, om noten te kraken*; 2 *zangvogel in Europa en Azië*), m. —s: 1 *een zilveren* —; 2 *de* — *leeft van hazelnoten, eikels, dennenzaad enz.*

No'tennamen, m. mv.; de —: *ut* (later *do*) *re, mi* enz. zijn door Guido van Arezzo (1050) ontleend aan de eerste lettergrepen van een Kath. kerkhymne ter eere v. Joh. den Dooper.

No'tenpapier (*muziekpapier*), o. gmv.

No'tenperk (*muskaatnotentuin*), o. —en.

No'tenschrift (*muziekschrift*), o. gmv.

No'tie (*begrip, denkbeeld, idee*), v. —tiën, —ties: *ik heb daar hoegenaamd geen* — *van.*

Notifica'tie (*kennisgeving, bekendmaking; kennisneming*), v. —tiën, —ties: *voor* — *aannemen*, als officieele kennisgeving ontvangen. (t = s).

Notificeeren (*melden, ter kennis brengen, aankondigen; kennisnemen*), ook, Notificeeren.

Noti'tie (*aanteekening, opgaaf*), v. —tiën,

—ties: —*s maken*; — *van iets nemen*, het de aandacht waardig keuren; *geen — van iem. nemen*, doen of hij er niet is.

Noti'tieboekje (*opschrijfboekje*), o. —s.

Notoir' (Fr. *algemeen bekend, klaarblijkelijk, openbaar*), bn., ook, N o t o ' r i s c h.

Notoriteit' (*openbare of algemeene bekendheid*), v. gmv., ook, N o t o r i ë t e i t.

Notre-Da'me (Fr. *Onze-lieve-Vrouw*; inz. *de groote kathedraal te Parijs*), v.

No'tulen (*kort schriftelijk verslag van hetgeen in een vergadering behandeld is*), v. mv.: *de secretaris, de griffier leest de —*; lees: *no'telen*.

No'tulenboek (*register van den secretaris voor de notulen*), o. —en; lees: *no'telen—*.

Not'weg (*breede overweg*), m. —wegen. gew.

Nouveauté' (Fr. *nieuwigheid*; *iets nieuws op 't gebied der mode*), v. —'s. (ou = oe).

No'va (meerv. van *novum*: *nieuwigheden, noviteiten*), o. mv.

Noveen', v. novenen; zie N o v e n e.

Novel'le (1 letterk. It. *novella*, d. i. *nieuwtje, kort proza-verhaal*, meest *uitspanningslectuur*; 2 rechtw. *wijzigingswet*), v. —n: 1 *een schrijver van —n*; 2 *een strafrecht—*.

Novellet'te (*een vroolijk verhaaltje of vertelsel in eenvoudigen stijl*; muz. *korte kleine muzikale compositie*), v. —n.

Novellist' (*schrijver van novellen*), m. —en; vr. —**e**, —n.

Novem'ber (*11e maand, Slachtmaand*), m. gmv.; eigenlijk 9e maand; zie D e c e m b e r.

Nove'ne (R.-K. *godvruchtige oefening, gebeden enz. gedurende negen dagen*), v. novenen.

Novi'ce (*naam v. d. pas ingetreden kloosterling, gedurende zijn of haar proeftijd*), m. en v. —s; lees: *no-vie'-se*.

Noviciaat' (*proeftijd der pas ingetreden kloosterlingen*), o. gmv.

Noviteit' (*nieuwigheid, iets nieuws*), v. —en: *een — op 't gebied der mode*.

Noviet', novi'tius (*baar of groen*; *student, die in een corps wil opgenomen worden*), m. novieten, novitii; lees: *noviet'sius*; vr. novitia, mv. novitiae.

No'vum (*nieuwigheid*), o. nova.

Nu (*thans, heden*) **1** bw.: *het is — te laat*; — *en dan*; **2** vgw.: *hij komt, — het te laat is*, terwijl; **3** tw.: —, *wat zeg jij?* spreekt. *nou*.

Nuan'ce (*tint, schakeering, aardige kleurspeling*; fig. *fijne onderscheiding*), v. —s, —n.

Nuanceeren (*tinten, schakeeren*), —ceerde, heeft genuanceerd; —**ing** (*kleurafwisseling, schakeering*), v. —en.

Nuch'ter (1 *nog niet gegeten hebbende*; 2 *niet dronken, geen sterken drank gebruikt hebbende*; 3 *nog niet de moedermelk gedronken hebbende*; 4 fig. *bezadigd, verstandig kalm*), bn. en bw.; —der, —st: 1 *ik ben nog —*; *iets innemen op de —e maag*; *de man ging — de deur uit*; 2 *hij is — thuisgekomen*; *hij is maar half —*; 3 *een — kalf*; 4 *de zaken — inzien*; *met het —e verstand iets beoordeelen*; *het —e alledaagsche leven*.

Nuditeit' (*naaktheid*; *naakte figuur*; fig. *behoeftigheid*), v.

Nuf (*ingebeeld of preutsch meisje*), v. nuffen; —**fen** (*talmen, zeuren*), nufte, heeft genuft; —**fig** (*als van een nuffje*), bn. en bw.: —*e manieren*; — *doen*, nufachtig.

Nuk (*luim, kuur, gril*), v. nukken.

Nuk'kig (*vol nukken, vol kuren*), bn. en bw.; —er, —st.

Nul (*het cijfer 0*; *niets*), v. nullen: zegsw. *hij is daar — in 't cijfer*, hij heeft daar niets in te brengen, wordt niet meegerekend; *hij is een echte —*, een onbeduidend mensch; *hij heeft — op het rekest gekregen*, een weigerend antwoord, een afwijzing of wijzing-van-de-hand; *dat is van — en geener waarde*, eig., *dat is — en van geener waarde*, waardeloos, nietig, krachteloos.

Nulliteit' (*nietigheid*; ook: *onnoozele bloed, mensch zonder kennis, zonder karakter*), v. —teiten.

Nul'meridiaan (*de eerste der meridianen*), m. —anen: thans trekt men den — meest over Greenwich, vroeger ook over Parijs en Ferro.

Nul'punt (*het punt op een thermometerschaal, waarbij het teeken nul staat*), o. —punten: *het vroor 10° onder het —*; fig. *de kennis van de natuur staat bij velen uit het volk op het —*; *de belangstelling der leerlingen was tot het — gedaald*.

Nu'ma Pompi'lius, m., tweede koning van Rome: hij regelde den openbaren eeredienst.

Numerair' (Fr. *naar het getal*), bn.: *de —e waarde van munten*, naar de omloopswaarde.

Numereeren (*met nummers of cijfers teekenen of merken*, *nummeren*; *tellen*).

Nu'meri (Bijbel. *naam v. Mozes' vierde boek, inhoudende de volkstelling der Israëlieten*: *boek der getallen*), o.; zie P e n t a t e u c h.

Numeriek' (*wat het aantal betreft, in getal uitgedrukt*), bn. en bw.: *de —e waarde*, getalwaarde; *de —e sterkte eener partij*; *de —e meerderheid hebben*; — *overtreffen*.

Nu'mero (*nommer, nummer*), o. —'s: *hij was bij dat examen — zes*.

Numeroteeren (*van nummers voorzien, numereeren*); **numeroteur'** (*nommertoestel*), m. —s.

Numisma'ticus (*munt- of penningkenner*), m. —tici.

Numismatiek' (*munt- en penningkunde*), v. gmv.: *de — is een der bronnen voor geschiedkunde*.

Numisma'tisch (*de munt- en penningkunde betreffende*), bn. (tisch = ties).

Numismatographie' (*beschrijving van munten en penningen*), v. gmv.

Num'mer (*cijfer, getalmerk, getal*), o. —s: *het — van een huis, het — van een auto*; zegsw. *iem. op zijn — zetten*, nl. in het gelid, fig. duchtig op zijn plaats zetten, daar hij zich te veel aanmatigt; zegsw. *'t is een —*, 't is een fijne, een rare!

Num'merbewijs (*schriftelijk bewijs, dat het op auto of motorrijwiel gevoerde nummer juist is*), o. —zen; —**bord** (*electr. toestel met rijen van beweegbare nummers, die aangeven, waarvandaan het sein komt*), o. —borden.

Num'meren (*een volgnummer geven*; *met nummers teekenen*), nummerde, heeft genummerd: *de bladzijden v. een schrijfboek*

—, *de huizen van een straat* —; mil. commando: —! elke man roepe zijn nummer in het gelid.
Num'merplaat (*aan auto of motorrijwiel*), v. —platen.
Nuntiatuur' (*paleis van den nuntius*; *waardigheid van den nuntius*), v. —turen.
Nun'tius (*pauselijke vertegenwoordiger of gezant bij eenige regeering*),m.—sen, nuntii.
Nuptiaal' (*de bruiloft, het huwelijk betreffende*; *huwelijks....*), bn.
Nurk, nork (*knorrepot, grompot*), m. —en.
Nurksch (*vol grillen en kuren, knorrig, norsch*), bn.; —er, meest —.
Nurse (Eng. *ziekenoppasster*; *kinderjuffrouw*; *min*), v. —s.
Nursery (Eng. *kinderkamer*), v. —ries.
Nus'selen (*talmen, beuzelen, treuzelen*), nusselde, heeft genusseld.
Nut 1 (1 *voordeel, opbrengst*; 2 *Mij. tot Nut van 't algemeen*), o. gmv.: 1 *dat is van veel* —; *het is ten algemeenen* —*te*; 2 *lid zijn van het Nut, wie leest vanavond op het* —, zie Nutslezer; **2** (*nuttig*), bn.; —ter, —st: *een nutte les*; dit bn. is bijna geheel verdrongen door nuttig.
Nutritief' (*voedend, voedzaam*), bn. ; —ver, —st.
Nuts'lezer (*iem., die als verhandelaar met een lezing optreedt in eenige afdeeling van het Nut*), m. —lezers; **—lezing**, v. —en; **—school** (*lagere school, door eenig departement v. h. Nut opgericht*), v. —scholen: *de — heet ook departementale school*; **—spaarbank** (*spaarbank van eenige afdeeling der Maatschappij tot enz.*), v. —en; **—vergadering** (*samenkomst van leden eener Nutsafdeeling*), v. —en;—**verhandeling** (—*lezing*), v. —en.
Nut'teloos (*zonder nut*), bn. en bw.; —loozer, —t: —*looze moeite, — geharrewar*; *zijn geld — uitgeven, veel moeite — aanwenden.*
Nut'ten (*dienstig zijn tot*), nutte, heeft genut: *het nut mij niets*, helpt mij niets.
Nut'tig 1 (*van nut zijnde*), bn. en bw.; —er, —st: *een — boek, —e instellingen*; *zijn tijd — besteden*; **2 —e**, o.: *het —e met het aangename vereenigen*, zie Utile dulci; **—heid** (*eigenschap van iets dat nuttig is*), v. gmv.
Nut'tigen (*spijs of drank gebruiken*; *verorberen, eten, drinken*), nuttigde, heeft genuttigd; **—ing** (*gebruik van spijs of drank*; R.-K. *laatste hoofddeel der Mis*), v. gmv.
Nympha'le (dierk. *zekere dagvlinder met groote, hoekige, getande vleugels*), v. —n.

O.

O. — 1 *Oost, Oosten*; 2 *onzijdig*, zie **Onz.**
o.a. — *onder anderen.*
Ob. — *O'biit*, zie aldaar.
Obl. — *Obliga'tie*, zie aldaar.
Oct. — 1 *October*; 2 *Octaaf*, zie aldaar.
I. o.i. — *onzes inziens.*
II. O.-I. — *Oost-Indië.*
O.-I. L. — *Oostindisch Leger.*
O.L. — *Oosterlengte.*
I. o.m. — *onder meer.*
II. O. M. — *Openbaar Ministerie*, zie ald.
o/o — *percent* (p.Ct.), ten honderd ; **o/oo** — per duizend.
Onz.— *onzijdig.*
Openb. — 1 *openbaar*; 2 *Openbaring* (Joannes).
O. S. — (in den almanak) *Oude Stijl.*
O. T. — *Oude Testament.*
O. V. — *Oude Verbond.*
I. o. w. — *onder wie of onder welke.*
II. O.W. — *Oorlogswinst.*

O 1 (1 *als klank een klinker*; 2 *als letterteeken de vijftiende letter van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke woorden in alphabetische orde van een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — van stok is niet de — van stoken*; 2 *het letterteeken — dient om verschillende klanken weer te geven*; *men schrijft vroolijk met twee o's*; 3 *nu beginnen we met de — van Koenens Handwoordenboek*; **2** tw.: uitroep van verbazing.
Oa'se (een internationaal woord: aardr. *komvormige laagte, vruchtbare streek in de woestijn*; fig. *lieflijke plek in een onaangename omgeving*), v. —n: *de Sahara telt wel dertig —n.*
O'bat (O.-I. *geneesmiddeltje*, inz. *inlandsche artsenij*), v. —s.
Obduc'tie (*gerechtelijke schouwing van lijken*), v. —ties, —tiën. (t = s).
Obedieeren (*gehoorzamen*): *dan dat ik God den Heere.... heb moeten* — (Wilhelmuslied).
O'-beenen (*kromme beenen*), o. mv.: *een oud man met* —, naar buiten uitgebogen.
Obelisk' (*spitszuil, grafzuil*; *pronknaald, 15—20 M. hoog*), m. obelisken: *de —en van Luxor te Parijs en te Londen.*
O'ber (afkorting van *Oberkellner*: *eerste kellner*), m. —s.
Oberam'mergau (*dorp in Zuid-Beieren, waar vroeger om de 10 jaar de beroemde passiespelen werden gegeven*), o.; zie Passiespel.
O'beron, m., Germ. myth. koning der Elfen; zie Titania.
O'biit (Lat. *hij, of zij, is gestorven*); zie de verkorting **Ob.** ; lees: *oo'-bie-it.*
Ob'ject (*voorwerp, zaak of persoon der beschouwing of behandeling*; fig. *het doel of het eindoogmerk*), o. objecten. (j = j).
Objec'tie (*tegenwerping, bezwaar, tegenspraak*), v. —ties, —tiën; lees: *op-jek'-sie.*
Objectief' 1 (*het tegengestelde v. subjectief*; *wat buiten iem. omgaat of bestaat*; *onbevooroordeeld, onbevangen*), bn. en bw.; —tiever, —st: —*tieve poëzie*, die, welke niet het zieleleven van den dichter weergeeft, d. i. verhalende of epische; *een zaak — beschouwen*, d. i. op zich zelf, niet naar eigen inzicht of persoonlijke voor-

keur; **2** (*de naar het voorwerp gerichte lens in verrekijkers, camera's, microscopen enz.*), o. objectieven. (j = j).

Objectiviteit' (*het objectief-zijn*), v. gmv.

Oblaat' (*jongeling, die in een klooster wordt opgevoed, met het doel, dat hij later in de orde zal intreden; lid eener godsdienstige stichting, die geen belofte alleen een oblatie heeft afgelegd*; rechtst. *de aangezochte, degene, tot wien een aanbod is gericht*), m. oblaten.

Oblie' (*dun, opgerold wafeltje*), v. olieën; **—ijzer** (*tang, om olieën in te bakken*), o. —s; **—man** (*—verkooper*), m. —nen.

Obligaat' 1 (*obligatist*), m. en v. —gaten; **2** (*geboden, verplicht*), bn.; **3** (muz. *de hoofdmelodie voordragende of gevende*), bw.; *— spelen, — zingen*, d. i. met begeleiding; **4** (It. *zelfstandige instrumentale partij in een muziekstuk*), o. —gaten: *een — op den hoorn* (C. O.).

Obliga'tie (*verplichting, verbintenis; schuldbrief, schuldbekentenis*, inz. *de niet op naam staande schuldbekentenis, schuldbrief* [*v.e. staat, eener vennootschap*] *welke als effect aan de beurs verhandelbaar is en deel uitmaakt eener openbare geldleening*), v. —s, —tiën; **—houder** (*eigenaar eener obligatie*), m. —s; **—leening** (*openbare geldleening, tot stand komend door uitgifte van obligaties*), v. —en.

Obligatist' (*solist op eenig instrument*), m. —tisten; **—tis'te,** v. —n.

Obligeant' (Fr. *verplichtend, beleefd*), bn.

Obligeeren (Fr. *obliger: dienst bewijzen, [aan zich] verplichten; noodzaken*). (g = g).

O'bligo (It. *verplichting, verbintenis*; inz. *het totaal van iems geldelijke verplichtingen aan een ander door voorschot enz.*), o. —'s.

Oblong' (Fr. *langwerpig, rechthoekig*), bn.; **—-formaat** (*boekformaat meer breed dan hoog* b.v. *in briefkaartvorm*), o. gmv.

O'bolus, obool' (*oud-Grieksche pasmunt*, d. i. $^1/_6$ *drachme of ± 8 cents, penning*), m. obo'len: *een — werd den overledene in den mond gelegd als veergeld voor Charon, bij 't overvaren van den Styx.*

O'bor (O.-I. *fakkel, flambouw*), m. —s; de — is een bundel droge bamboetakken, ter lengte van 5 tot 6 M. en ter dikte van 2 dM.

Obsceen' (*oneerbaar, onzedelijk, schunnig, gemeen*), bn.: *obscene voorstellingen*; lees: *op-seen'*.

Obsceniteit' (*ontuchtigheid; schuine, vuile aardigheid, afbeelding enz.*), v. —teiten.

Obscurant(ist) (*vijand van verlichting der volksmassa, domper, duisterling, volksverdommer*), m. —en. (sc = sk).

Obscuriteit' (*duisternis*; fig. *onbekendheid, vergetelheid*; ook: *onbekend persoon*), v. gmv., in de laatste bet. mv. —en.

Obscuur' (*duister; onbekend; van weinig aanzien*), bn.; —der, —st.

Obsedeeren (*op iems handelingen, doen en laten enz. nauwlettend acht geven; lastigvallen*; van een gedachte: *bijblijven, niet kwijt kunnen raken*).

Observa'tie (*waarneming, bespieding; op-, aanmerking*), v. —tiën, —ties; **—corps** (mil. *afdeeling militairen, die een afwachtende houding aannemend, op alles scherp let om dan in verband met de omstandigheden te handelen*), o. —en; meestal: **—korps,** o. —en; **—kast** (*kastje met glazen wanden tot het waarnemen van bijen en andere insecten*), v. —en. (t = s).

Observa'tor (*opmerker; hij, die waarnemingen doet op een observatorium*, inz. *sterrenkundige*), m. —s, —to'ren.

Observato'rium (*met de noodige instrumenten voorziene waarnemingsplaats voor allerlei natuurverschijnselen, weerkundige, seismographische enz.*, inz. *astronomische; sterrenwacht, -koepel of -toren*), o. —s, —to'ria.

Observeeren (*op- of aanmerken; gadeslaan, nauwkeurig waarnemen, bespieden*; van voorschriften: *naleven*).

Obses'sie (*dwangvoorstelling, kwelling, plaag; dat, wat iem. onophoudelijk in zijn gedachten bezighoudt en niet loslaat*), v. —s, —siën; zie Idée-fixe.

Obsoleet' (*uit het gebruik geraakt, verouderd*), bn.: *—lete volksmiddelen*; ook van woorden en zegswijzen gebezigd.

Obsta'kel (*hinderpaal, belemmering, hindernis, zwarigheid, beletsel*), o. —stakels.

Obstetrie' (*verloskunde*), v. gmv.; **—trist'** (*verloskundig arts*), m. en v. —en.

Obstinaat' (*eigenzinnig, halsstarrig, koppig*), bn.; —nater, —st; **—na'tie** (*koppigheid, halstarrigheid*), v. gmv.

Obstipa'tie (geneesk. *hardlijvigheid, verstopping*), v.: *lijden aan —*.

Obstruc'tie (geneesk. *verstopping, hardlijvigheid*; fig. *hindernis, dwarsdrijverij v. een minderheid in een parlement* [*om den wetgevenden arbeid onmogelijk te maken*], *in een vergadering enz.*), —ties. (ct = ks).

Obstructionist' (*dwarsdrijver; persoon, die in eenige vergadering den goeden gang van zaken belemmert om de totstandkoming van een besluit te verkinderen*), m. —en; **—onis'me** (*de daad v. e. obstructionist; het voeren van obstructie*), o. gmv.

Ocari'na (*blaasinstrument*, inz. *van terracotta met negen toongaten, het heeft een weeken fluitklank*), **v.** —'s.

Occa'sie (*gelegenheid, geschikte tijd, aanleiding*; [*gelegenheids*] *koopje*), v. —siën, —sies: *bij —; geen — hebben.* (cc = kk).

Occasioneel' (*bij gelegenheid; toevallig*), bw.: *de mythologie — in de leesles behandelen.* (cc = kk).

Occident' (*het Westen, het Avondland*), o. gmv.; **—aal'** (*westelijk, naar het W.*), bn.

Occult' (*geheim, verborgen*), bn.: *de —e wetenschappen*, b.v. magie, alchimie, necromantie, spiritisme enz. (cc = kk).

Occultis'me (*leer van het occulte, van wat occult is*), o. gmv. (cc = kk).

Occultist' (*iem., die aan occultisme doet*), m. —en. (cc = kk).

Occupa'tie (*bezigheid*; ook: *inbezitneming*), v. —s, —tiën.

Occupeeren 1 (*bezetten, in bezit nemen*; 2 *bezighouden*; 3 rechtst. *optreden* [*als procureur*]): 1 *België —*; 2 *zich — met*; 3 *als procureur —*, optreden. 'cc = kk).

Oceaan' (een internationaal woord voor *wereldzee*), m. oceanen: er zijn vijf oceanen: *de beide IJszeeën, de Atlantische —, de Groote — en de Indische Zee*; zegsw. *het is als een druppel in den —*, een niet noe-

menswaardige bijdrage; *een — v. licht*, zee.

Oceani'den (*zeenimfen*), v. mv.; zie ook Najaden. (e = ee).

Ocea'nië (aardr. *de kleinere eilanden in den Grooten Oceaan, die tot Australië behooren, ze vormen drie groepen*), o.; zie Melanesië, Micronesië en Polynesië. (e = ee).

Ocea'nisch (*den oceaan betreffende*; ook: *tot de eilandenwereld der Zuidzee behoorend*), bn.: *—e waarnemingen*. (e = ee).

Oceanograaf' (*zeebeschrijver*), m. —grafen. (e = ee).

Oceanographie' (*wetenschappelijke beschrijving der oceanen*), v. gmv.

Oce'anus, m. myth. god der wereldzeeën, de oudste der Titanen, gemaal van Thetis.

Och (*wisselvorm van ach*), **1** tw.; **2** zelfst. nw.: *een —*.

Ocharm', *—ar'me*, tw.: uitroep v. deernis.

Ochlocraat' (*volksmenner, aanvoerder van 't gepeupel*), m. —craten.

Ochlocratie' (*dictatuur van het proletariaat; gepeupel-regeering, schoenlappersregeering*), v. —s, —tie'ën. (t = s).

Och'tend, uch'tend (*morgenstond*), m. —en:

Och'tendbeurt (*kerkdienst van een predikant in den ochtend*), v. —en; **—bezoek** (*morgenvisite*), o. —en; **—blad** (*morgenkrant*), o. —bladen; **—dienst** (*kerkdienst vóór den middag*), m. —en; **—drank,** m. —en; **—gebed,** o. —gebeden; **—gewaad** (*morgenkleedij*), o. —gewaden; **—krieken** (*het aanbreken v. d. dag*), o. gmv.; **—lied** (*morgenlied*), o. —eren; **—lucht** (*morgenlucht*), v. gmv.; **—schemering,** v. —en; zie Morgenschemering; **—stond** (*morgenstond*), m. —en; **—trein** (*vroegtrein*), m. —en; **—uur** (*morgenuur*), o. —uren; **—zon** (*morgenzon*), v. gmv.

Octaaf' (van het Lat. *oc'tavus*, achtste, in verschillende beteekenissen: 1 muz. *de 8e toon van den grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen; omvang van 8 tonen*; 2 *tijdperk van 8 dagen tot viering van eenig R.-K. kerkelijk feest*; 3 *de twee quatrains van een sonnet*), o. —taven; 1 *een — spelen*; 2 *een — ter eere v.d. H. Jozef*; 3 zie Sextet.

Octaë'der, o. —s; zie Achtvlak.

Octant' (*astronomisch werktuig*), v. —en: de — omvat $^1/_8$ deel v. e. cirkel en dient als hoekmeter en als hoogtemeter in de sterrenkunde: *met de — de zonshoogte opnemen*; ook: sterrenbeeld het dichtst bij de Zuidpool.

Octavia'nus, m. (63 v. C.—14 n. C.), gesch. zie Triumviraat; als keizer *Augustus* genoemd.

Octa'vo 1 (*ten achtste*), bw.; **2** (*boekformaat, waarbij het vel in achten gevouwen is of 16 blz. telt, aangeduid door 8°*), o. —'s.

Octet' (muz. *stuk voor 8 stemmen of instrumenten*), o. —ten.

Octo'ber (*10e maand, Wijnmaand*), m. —s; eigenlijk, 8e maand; zie December.

Octogoon' (*achthoek*), m. —gonen: *de — van Akens dom is het oudste deel v. dien bouw.*

Octrooi' (*handelsmachtiging, vergunning; het aan den uitvinder van een voortbrengsel, werkwijze of verbetering daarvan, ingevolge de wet bij uitsluiting te verleenen recht op de resultaten zijner uitvinding*; ook: *stads- of gemeentebelasting op eetwaren, dranken enz.*), o. —en; **—eeren** (*een octrooi verleenen aan iem. of iets*); **—houder** (*hij, aan wien octrooi is verleend*), m. —s; **—raad** (*het officieele lichaam, aangewezen voor de behandeling van octrooi-aanvragen en de verleening van octrooien*), m. gmv.; **—wet** (*wet van 1910, regelende het octrooirecht voor uitvindingen*), v. gmv.

Oculair' 1 (Fr. *het oog betreffend, met de oogen beschouwend*), bn.: *een —e inspectie*; **2** (Fr. *een der lenzen in een kijker, die naar het oog gericht is; het oogglas*), o. —s; ook, —glas.

Ocula'tie (*enting, griffeling*), v. gmv.

Oculeeren (*een wijze van enten of griffelen*): *een roos —*.

Oculi (R.-K. *derde Zondag van de Vasten*).

Oculist' (*oogarts, oogendokter*), m. —en.

O'culus (Lat. oog: *klein, rond venster, meestal roosvenster; plantenknop*), m.—sen of oculi.

Odalisk' (*kamenier of kamermeisje in den harem*), v. —en, ook, Odali'ske.

O'de (dichtk. *hooggestemd lyrisch gedicht*), v. oden: de — is de dichterlijke uiting van krachtige bezieling en hooge geestdrift, teweeggebracht door de verhevenheid van het onderwerp, dat bezongen wordt: *— aan God; Feith's — aan De Ruyter.*

O'dendichter (dichtk. *lyrisch dichter, bezield dichter eener ode*), m. —s: W. v. Haaren: *Het menschelijk leven*; Vondel: *De Rijnstroom.*

Ode'on (*muziektempel; concertgebouw; schouwburg in Parijs*), o.—s; ook, O'deon.

Odeur' (Fr. *reuk, geur, reukwater*), v. —s: *een fijne —*, zie Parfum; **—fleschje** (*reukfleschje*), o. —s.

Odieus' (*hatelijk, ergerlijk, walgelijk, verfoeilijk, afschuwelijk*), bn.; —euzer, —t.

O'din, Germ. myth. de groote God, de opperheer, de stamvader der Asen, ook, Wodan; hij wordt ook Alfadur of Alfater genoemd; van hem en zijn gemalin Frigga was het geslacht der Asen, zie ald., afkomstig; hij woonde in een prachtig paleis in Asgard en bereed het ros Sleipnir, de stormwind.

O'dinsjacht (Germ. myth. *het woedende leger, de wilde jacht met Odin op Sleipnir aan de spits*), v. —en: *de — is het beeld van den loeienden najaarsstorm.*

Odio'sa (Lat. mv. van *odiosum*: *hatelijke dingen*), o. mv.; zie Nomina.

O'di profa'num vul'gus (et ar'ceo) (Lat. *Ik haat het profane, oningewijde gemeen* [*en weer het*]).

O'dium (1 *haat, vijandschap*; 2 *het hatelijke van iets*), o. gmv.: 1 *— me'dicum*, ijverzucht der medici onderling; *— theolo'gicum*, haat, die wordt opgewekt door verschil van geloofsmeeningen; ook: haat onder godgeleerden; 2 *op hem viel al het — van deze zaak; dat zou een — werpen op hun politiek.*

Odoa'cer, m. gesch. vorst der Rugiërs, die een einde maakte (476 n. C.) aan het

W.-Rom. rijk, door den laatsten keizer Romulus Augustulus af te zetten.

Odome'ter, m. —s; zie H o d o—.

Odorant' (*welriekend, geurig*), bn.; —er, —st.

Odysse'a, —see' (*beroemd oud-Grieksch heldendicht van Homerus, bezingend de zwerftochten v. Ulysses* (*Odysseus*) *na den val van Troje*), v.

Odys'seus, m., z. U l y s s e s. (eu = ui).

Oeconomie', v. gmv.; z. E c o n o m i e. (oe = eu).

Oecono'misch; zie E c o n o m i s c h.

Oeconoom', m. —nomen; zie E c o n o o m.

Oecume'nisch (*algemeen, de geheele aarde betreffend*), bn.: *het — concilie van 1870 te Rome,* waartoe alle patriarchen en bisschoppen waren opgeroepen onder voorzitterschap v. d. Paus. (oe = eu).

Oe'dipus, m. oud-Gr. held, koning van Thebe; fig. scherpzinnig en durvend man. (oe = eu).

Oef (*uitroep van benauwdheid*); **1** tw. —, *wat een hitte!*; **2** zelfstnw. *een benauwd* —.

Oe'fenaar (Prot. *persoon, die bij het godsdienstig oefenen en bidden voorgaat*), m. —s, —naren; —**naarster,** v. —s.

Oe'fenen (1 *voortdurend met iets bezig zijn, zich bezighouden*; 2 *godsdienstige bijeenkomsten houden*; 3 *van zich doen uitgaan*), oefende, heeft geoefend: 1 *een gymnast oefent gewrichten en spieren*; *kinderen — in 't lezen, een hond — in 't rapporteeren*; *het geheugen —*, zie G e o e f e n d; 2 *zij hebben een kamer ingericht om elken avond te —*; *Juffr. Laps hield veel van —* (Mult.); 3 *macht oefenen, geduld —*, toonen; reflex. *zich —*: *een pianist moet zich dagelijks —*; *zich in den wapenhandel —*, bekwamen; verg. B e o e f e n e n, U i t o e f e n e n.

Oe'fening (1 *het oefenen*; 2 [*school*]*opgave om zich te oefenen*), v. —en: 1 *machts—, straf—, wraak—*; zie G o d s d i e n s t—; 2 *maak de 10 eerste zinnen van — 8.*

Oe'fenperk (*perk v. worstelaars, worstelperk*), o. —perken.

Oe'fenschool (*school, waar men zich oefent*), v. —scholen; verg. L e e r s c h o o l.

Oe'hoe (*ooruil of ransuil*), m. —s.

Oeka'se (*Russisch keizerlijk bevelschrift*), v. oekasen; ook: O e k a s' en U k a's e.

Oe'le (*gekheid*), tw., uiting van ongeloof.

Oe'lema (*Mohammedaansch priester, schriftgeleerde, met kerkelijke en rechterlijke zaken belast, uitlegger v. d. koran, bestuurder v. d. eeredienst*), m. —'s: het groote gild der —'s staat onder leiding van den Groot-mufti; ook: U l e m a, O e l a m a.

Oer (*ijzerhoudende aardsoort*), o. gmv.; —**achtig** (*ijzerachtig, ijzerhoudend*), bn.; —er, —st: —*achtige gronden*; —**bank** (*laag van oer, bank van oer gevormd*), v. —ken; —**grond** (*grond, die oer bevat*), m. —den; —**laag** (*oerbank*), v. —lagen.

Oer'dieren (dierk. *de laagste soort van alle dierlijke wezens, zonder bepaalden vorm en zonder organen*; *celdieren of protozoën*), o. mv.: tot de —dieren behooren b.v. de infusiediertjes; —**mensch** (*de mensch, zooals hij oorspronkelijk in de natuur was*; fig. *iemand zonder eenige beschaving*), m. —menschen; —**os** (*wilde stier der Europ. wouden, in de 18e eeuw uitgestorven*), m. —ossen; —**oud** (*uit of van de hoogste oudheid, uit zeer oude dagen*), bn.: —*e gesteenten, —e wouden, —e overleveringen*; —**taal** (*primitieve taal, grondtaal*), v. gmv.; —**tekst** (*vroegste, eerste, oorspronkelijke, primitieve tekst*), m. —teksten; —**tijd** (*de grijze voortijd*), m. —tijden; —**vorm** (*primitieve vorm*), m. —vormen; —**woud** (*oorspronkelijk, maagdelijk woud*), o. —wouden: *de —wouden van Midden-Afrika, de —wouden aan den Amezonenstroom.*

Oes'ter (dierk. *bekend schaaldier, plaatkieuwig weekdier*), v. —s, —en: *de Engelsche, Fransche, Zeeuwsche, Tesselsche —*; *hij gaapt als een —*, zeer wijd; *hij leeft als een —*, alleen, eenzaam; —**baard** (*draadvormige zelfstandigheid der oesterkieuwen*), m. —en; —**bank** (*plaats aan zee, waar men oesters vindt of kweekt*), v. —en: de eerste — werd gemaakt in 1285 te La Rochelle en wel door den Ier James Walton; —**cultuur** (*het kweeken van oesters*), v.: *de Zeeuwsche —*; —**handel,** m. gmv.; —**huis** (*huis, waar oesters verkocht worden*), o. —huizen; —**partij** (*gezellig samenzijn onder 't gebruik van oesters en wijn*), v. —en; —**pastei,** v. —en; —**plaat** (*zandplaat, waar zich oesters bevinden*), v. —platen; —**put** (*put met water van minder zoutgehalte, waarin de oesters gespeend worden*), m. —putten; —**schelp** (*tweeschalige schelp der oester*), v. —en; —**teelt** (*het uitplanten van broed op pannen, die op bijzondere wijze aan elkaar gehecht zijn*), v. gmv.; —**vaatje** (*vaatje tot het verzenden van oesters*), o. —s; —**vangst** (*het vangen van oesters met korven of baggernetten*), v. gmv.; —**zaad** (*jonge oesters, die men op de oesterbanken plant*; ook: *broed*), o. gmv.

Oeu'vre (Fr. *het gezamenlijke werk van een kunstenaar*), o. gmv.

Oe'ver (*kant, boord van een stroom, meer, rivier, vaart enz.*), m. —s: *buiten de —s treden*, bij overstrooming; *binnen de —s blijven, binnen de —s terugtreden*; fig. *de — des doods*, het einde des levens; *de — van het graf.*

Oe'veraas (dierk. *ééndagsvlieg, haft*), o. gmv.; —**afstuiving** (*het wegwaaien v. h. oeverzand*), v. —en; —**haam** (*vischnet, om aan den oever te visschen*), m. —hamen; —**kruid** (*waterweegbree*), o. gmv.; —**licht** (*oevervuur, —verlichting*), o. —en; —**looper** (dierk. *snipachtige vogel, moerasvogel, strandlooper*), m. —s.

Oe'verval (aardr. *het wegzinken van een deel van den dijk en van het aangrenzende land,* inz. *in Zeeland*), m. —vallen; ook, V a l.

Oe'verzwaluw, (*een soort van grijze zwaluw, die in zandhellingen een gang graaft voor zijn nest*), v. —en.

Of 1 (nevenschikkend voegw.: 1 tegenstellend; 2 schijnbaar gelijkstellend): 1 *ja — neen*; 2 *een adverbium — bijwoord,* anders gezegd; **2** (onderschikkend voegw.: 1 voorwaardelijk; 2 grammatisch verbindend): 1 — *het gebeurde, dat ik ziek werd*; — *gij onzen ouden dokter gelooven wildet*; *ik neem het aan, — gij het goedvindt — niet*; (meer

toegevend in plaats van *ofschoon*); — *hij al boos is, het kan mij niets schelen*; (meer vergelijkend in plaats van *alsof*): *het is, — gij dood zijt*; 2 *ik vroeg hem, — hij kwam.*

Offendeeren (*beleedigen, krenken, ergeren*).

Offen'sie (*aantasting, beleediging*), v. —sies, —siën.

Offensief' **1** (*aanvallend*), bn. en bw.: *een — verbond*; *een — en defensief verbond*, aanvallend en verdedigend verbond; — *optreden*; **2** als zn. (*het aanvallend optreden*), o. —sieven: *de Franschen begonnen het —*: verg. Defensief.

Of'fer (eig. *wat wordt aangeboden*, inz. *aan de Godheid*; *offerande*), o. —s: een Brand—, Dank—, Hef—, Pleng—, Reuk—, Slacht—, Zoenoffer, zie ald.; *een bloedig —*; *een — brengen*, een gave geven; *ten — brengen*, vrijwillig afstaan; fig. *zij werd het — zijner eerzucht*, slachtoffer; zegsw. *aan Bacchus —s brengen*, een stevig glas drinken; *iets aan Vulcaan ten — brengen*, verbranden; **—aar** (*degene, die offert*), m. —s, —aren; **—ande** (*het aanbieden der offergave, het offeren*; R.-K. *deel der Mis vóór de Elevatie*; ook: *het gebed, het gezang hierbij*), v. —n: *de — is een hoofddeel der Mis*; **—blok** (*houten kistje of kastje voor 't ontvangen en 't bewaren van aalmoezen*), o. —ken; **—bus** (*met een slot voorzien, metalen trommeltje, waarin de aalmoezen door een spleet kunnen gestort worden*), v. —bussen; **—dier** (*dier als slachtoffer* b.v. *in den tempel van oud-Jeruzalem*), o. —dieren; **—en** (*een offer brengen, aanbieden, opdragen*), offerde, heeft geofferd: *het vaderland zijn leven —*; *ieder moet een kleinigheid —*; *Gode zijn liefde —*; *aan de eerzucht —*; *aan de Muzen —*; *aan Bacchus —*, wijn drinken; **—gave** (*gift, die als offer afgestaan wordt*), v. —gaven; **—kelk** (*gewijde beker*), m. —en; **—kist** (*kist tot het bewaren van liefdegaven*), v. —en; **—plechtigheid**, v. —heden; **—schaal**, v. —schalen; **—steen** (*platte steen, welke den heidenen diende als altaar*), m. —en.

Offer'te (Fr. *aanbieding, aanbod*), v. —s, —n.

Offerto'rium (R.-K. *offerande, deel der Mis*; zie offerande), o. —s.

Offervaar'dig (*bereid om een offer te brengen*; *bereidwillig om te geven*), bn.; —er, —st.

Officiant' (*dienstdoend ambtenaar*; *priester in zijn bediening*), m. —en; zie ook Celebrant.

Offi'cie (*ambt, post, werkkring, ambtsbediening*), o. —ciën, —cies: *het Heilig —*, de Inquisitie.

Officieel' (*van regeerings- of ambtswege*; *echt, ambtelijk, wettig*), bn. en bw.: *—e berichten, —e sanctie*; *iets — 'meedeelen*; *—e noteering*, koerslijsten, die door desbevoegden of door beëedigde makelaars zijn opgemaakt.

Officier' (Fr.: 1 *krijgsman, met den rang van luitenant of hooger*; 2 rechtsw. *ambtenaar van het openbaar ministerie*; 3 *hoogere rang bij verschillende ridderorden*), m. —en, —s: 1 *hij is — der infanterie, der artillerie, der cavalerie, der genie*; *hij is — van administratie*; *hij is — van gezondheid*, nl. mil.-dokter, militair-arts; zie: Subalterne officieren, Hoofdofficieren, Opperofficieren, Vlagofficieren bij de land- en zeemacht; **2** *hij is — van justitie*, rechterlijk ambtenaar bij een arrondissementsrechtbank; *substituut-—*, plaatsvervangend —; 3 — *van den Nederlandschen Leeuw.*

Officiers'kleeding (*uniform van een officier*), v.; **—monteering** (*—uitrusting*), v. —en; **—rang** (*rang v. officier*), m. —en, er zijn opper- en hoofdofficieren, ook: subalterne officieren, zie ald.; **—tafel** (*gemeenschappelijke disch voor officieren*), v. —tafels; **—tenue** (*officierskleeding*), v. en o. —n; **—traktement**, o. —en; **—uniform** (*—dienstkleeding*), v. —uniformen; **—weduwe**, v. —weduwen.

Officieus' (1 *dienstwillig, voorkomend, gedienstig*; 2 *niet-officieel, minder geloofwaardig, halfambtelijk*), bn. en bw.: 1 — *optreden, te werk gaan*; 2 *dit zijn maar officieuze berichten*).

Officinaal' (*in de apotheek voorhanden*; *geneeskrachtig*), bn., ook, —neel.

Officina'lia (*apothekerswaren*), v. mv.

Offi'cio (ex) (Lat. *ambtshalve, v. ambtswege*).

Offi'cium (*dienst, ambt, betrekking*; *plicht*), o. —ia.

Offreeren (*aanbieden*): *iemand iets —.*

Ofschoon' (*hoewel, hoezeer, schoon*), onderschikkend voegw.: — *het regent, ga ik wandelen.*

Of'te (*of*), tegenst. vgw. vero., alleen in enkele uitdr.: *nooit — nimmer*; *— wel, — niet.*

Ogief' (bouwk. *spitsboog, gotische kruisboog*; ook: *ojief*), o. —gieven; ook: **—boog** (*gotische spitsboog*), m. —bogen; **—gewijze** en **—gewijs**; (g = g); zie Ojief.

Ogiva'le stijl (*spitsbogenstijl*), m. gmv.; zie Gotiek. (g = g).

Ohm (*eenheid v. maat bij het meten van electr. weerstand*, zoo geheeten naar den Duitschen natuurkundige G. S. Ohm [1787—1854]), o. —s.

Oho' (*uitroep van vroolijkheid*), **1** tw.; **2** zelfstnw.

Oï'dium (plantk. *een soort van schimmel op bladeren*, b.v. *op die van den wijnstok, v. d. rozen enz.*), o. gmv.; lees: *o-ie'-dium.*

Oir (*erfgenaam, nakroost*), o.: *Dirk VII overleed in 1203 te Dordrecht zonder mannelijk —*; lees: *oor.*

Ojief' (bouwk. *vloeilijst, gedeeltelijk hol, gedeeltelijk bol*), o. —ven.

Oka'pie (dierk. *tweehoevig dier in Centraal-Afrika, het midden houdend tusschen een giraffe en een antilope*), m. —s: *de — werd in 1900 ontdekt, hij leeft in de oerwouden van het Congo-gebied, doch is er door felle jacht bijna verdwenen*, ook, Oka'pi.

O'ker (*kleiaarde, met ijzeroxyde vermengd*; *berggeel*), v. gmv.

O'kernoot, v. —noten; zie Okkernoot.

Ok'kernoot (*zeer groote noot*), v. —noten; (*boom*), m. —noten; **—noteboom**, m. —boomen; ook, Walnoot.

Oksaal' (*galerij in R.-K. kerken, dienend als zangerskoor*), o. —salen; zie Doxaal.

Ok'sel (*holte boven onder den arm*), m. —s, —en; fig. *de — van een blad.*
Oks'hoofd (*vochtmaat van 6 ankers of 232 L.*, ook: *het vat zelf*), o. —hoofden.
Old'ambt (aardr. *landstreek in het O. der provincie Gr. aan den Dollard*), o.: — telt tal van gemeenten, b.v. Winschoten.
Ol'derman (older = ouder: *overheidspersoon in Friesche en Saksische streken*), m. —s, —nen of —lieden; vero.
Olean'der (plantk. *laurierroos*), m. —s.
Oleanderpijl'staart (dierk. *bontgekleurde nachtvlinder of sfinx*), m. —pijlstaarten.
Oleas'ter (*wilde olijfboom*), m. —s.
Oleï'ne (*olievetstof, hoofdbestanddeel in alle oliën*), v. gmv.
Oleographie' (*reproductie in olieverf en op linnen van een schilderij: in 1813 uitgevonden*), v. —ën.
O'lie (uit het Lat. *vloeistof, uit plantaardige of dierlijke stoffen verkregen*), v. oliën: *er zijn vette en vluchtige oliën*; vette oliën zijn: *lijn—, olijf—, raap—, patent—*; vluchtige of etherische oliën zijn b.v. *citroen—, kaneel—, pepermunt—, rozen—, terpentijn—*, deze verspreiden een sterken reuk; zegsw. *dat is — in het vuur*, nieuwe opwakkering van driften; — *in de branding, op de golven uitstorten*, om den golfslag, fig. de hartstochten, te doen bedaren; zegsw. *er is geen — meer in de lamp*, de levensgeesten zijn verteerd, ook: de beurs is plat, de flesch is leeg; *een goede naam is beter dan goede —*, gaat boven alles; **—achtig** (*vettig als olie*), bn.
O'liebol (*bolvormige oliekoek*; fig. *dronkenmansgezicht*), m. —bollen; **—bollenkraam** (nl. *op de kermis*), v. —kramen.
O'liedom (*aartsdom*), bn. en bw.
O'lie- en azijn'stel (*tafelgerief, met fleschjes voor olie en azijn*, ook: *met peperbusje en zoutvaatje*), o. —stellen.
O'liefabriek (*fabriek, waar olie gemaakt wordt*), v. —en; **—flesch** (*flesch voor olie*), v. —flesschen; **—gas** (*gas, uit olie verkregen*), o. gmv.; **—handel,** m. gmv.; **—houdend** (*olie bevattend*), bn.; **—jas** (*regenjas van geoliede stof*), v. —jassen; **—jekker** (scheepst. *jekker van geoliede stof*), m. —s; **—kan** (*blikken kan voor lampolie, met oor en tuit*), v. —kannen; **—koek** (1 *ronde koek met krenten enz., in raapolie gebakken*; 2 *raapkoek, lijnkoek*), m. —en: 1 *dat is geen — waard,* geen zier, gmz.; 2 *de ossen krijgen 's winters —koeken*; **—koop** (*kwakzalver, zwervende geneesheer*), m. —en: *de — verkocht allerlei* z.g.n. *geneeskrachtige oliën*, vero.; **—kop** (*pijpekop van met olie doortrokken meerschuim*), m. —koppen: *een mooi doorgerookte —*; **—kruik** (*aarden kruik tot het bewaren v. olie*), v. —en; **—lamp,** v. —en; **—molen** (*pletmolen, waarin lijn- of raapzaad wordt uitgeperst*), m. —s.
O'liën (*met olie bestrijken, insmeren*), oliede, heeft geolied: *men oliet het hout, geolied papier; een glimmend geoliede voorgevel.*
O'liepalm (*palmboom uit tropisch Afrika*), m. —en; **—plant** (*plant, die olie oplevert*), v. —en: *de olijf, het vlas, de aardnoot, de kokospalm, de oliepalm enz., zijn —planten.*
O'liesel (R.-K. *sacrament der stervenden*), o.: *iem. het H. — toedienen*; zie Berechten.
O'lieslager (*fabrikant van olie,* inz. *van raap- en lijnolie, bezitter v. e. oliemolen*), m. —s; **—slagerij'** (*oliefabriek*), v. —en; **—steen** (*zachte, gladde slijpsteen*), m. —en: *een — moet met olie bevochtigd worden*; **—vat** (*vat voor of met olie*), o. —vaten; **—verf** (*verfstof, met olie bereid*), v. —verven: *met — schilderen op doek,* uitvinding v. d. gebroeders van Eyck in 1400; — *op hout of metaal, een portret in —*; **—vlek** (*vlek, door olie veroorzaakt*), v. —vlekken; **—zaad** (*lijnzaad, raapzaad*), o. —zaden (soorten).
O'liezoet, o. gmv.; zie Glycerine.
O'lifant (1 dierk. *slurfdragend, veelhoevig dier, grootste landdier,* zie Elefant; 2 *ivoren krijgshoorn,* inz. *van den paladijn Roeland*), m. —en: 1 *jacht op —en, de Aziatische en de Afrikaansche —, tamme en wilde —en*; 2 *als Roeland bij Ronceval in den uitersten nood is, blaast hij op zijn — om Karel ter hulp te roepen,* zie ook Durendal.
O'lifantenjacht (*jacht op olifanten*), v. —en; **—jager,** m. —s; **—kraal** (*perk voor getemde olifanten, waar men ook wilde olifanten in lokt*), v. —kralen; **—vangst,** v. gmv.
O'lifantshuid (*dikke huid v. e. olifant*), —en: zegsw. *een — hebben,* eig. een ongemeen dik vel, d.i. zeer ongevoelig zijn voor slagen b.v. der critiek, verg. Pachyderm; **—kever** (*zeker snuitkevertje*), m. —s; **—orde** (*ridderorde in Denemarken en in Siam*), v. —n; **—papier** (*zeker groot formaat van zwaar teekenpapier, met het woord olifant als watermerk*), o. gmv.; **—tand** (*een der slagtanden, bestaande* nl. *uit ivoor of elpenbeen*), m. —en; **—tromp** (*snuit of slurf*), v. —en; **—voet** (*klimplant in Z.-Afrika*), m. —en: *de — heet ook Hottentotsbrood*; **—ziekte** (*kwaadaardige soort van melaatschheid,* elefantiasis, *knobbel-melaatschheid*), v. gmv.
Oligarch' (*medelid of voorstander van een oligarchisch bewind*), m. —en; **—archie'** (*regeering van enkele voorna'men,* d. i. *van eenige adellijke of patricische familiën, die zich van het bewind hebben meester gemaakt*), v. —ën; **—ar'chisch** (*door een klein getal aristocraten geregeerd; voor de oligarchie gestemd, haar betreffende*), bn.
Olijf' 1 (*olijfboom*), m. olijven: *de — groeit aan de kustlanden der Middellandsche Zee*; 2 (*de vrucht v. d. olijf*), v. olijven: *uit de olijven perst men olijf- of slaolie*; **—achtig** (*als een olijf van kleur,* nl. *donker-groenachtig*), bn.; —er, —st: *zijn gelaatskleur had iets —achtigs*; **—berg** (Bijb. *berg, met olijven begroeid, aan de N.-O. zijde van Jeruzalem, 818 M. boven de zee*), m.; zie Matth. 21 : 1; ook, *Olijvenberg,* zie Olijvenhof; **—boom** (*boom, oorspr. uit Syrië en Palestina, thans ook in Z.-Frankrijk*), m. —en: de — draagt een rijkdom van bessen ter grootte van een duivenei, eerst groen, later bruinachtig violet, waaruit men olie perst; **—groen** (*de olijfgroene kleur*), o. gmv.; **—hof** (*olijvenboomgaard*), m. —hoven: zegsw. *mijn liefste plek is een — geworden,* mijn hoogste geluk is in den diepsten rampspoed

verkeerd, ook, O l ij v e n h o f; —**kleurig** (*groenachtig bruin*), bn.; —**krans** (*krans van olijfvebladen*), m. —en; —**olie** (*olie, uit olijven geperst*), v. gmv., ook, S l a o l i e; —**tak** (eig. *tak van den olijf, zinnebeeld des vredes*), m. —takken.

Olij'venhof (Bijbel. *tuin op den Olijfberg, waarin Jezus den nacht vóór Zijn lijden in groote benauwdheid doorbracht*; fig. *plaats der smarte*), m., ook: H o f j e v. O l ij v e n; zie O l ij f h o f.

Olij'venhout (*hout van den olijfboom*), o.

Olij'venolie, v., ook, O l ij f o l i e; **-oogst,** m. gmv.; —**pers** (*pers tot het maken van olijfolie*), v. —persen; —**plantsoen** (*aanleg met olijfboomen, —bosch*), o. —plantsoenen.

O'lim (Lat. *voorheen, eertijds, voormaals*), bw.: zegsw. *in de dagen van —*, in oude, lang verloopen dagen.

Ol'la podri'da (Sp. eig. *een bij de Spanjaarden geliefkoosd gerecht van allerlei fijngesneden en gekruid vleesch*; fig. *ratjetoe, poespas, allegaartje*), o. gmv.; b.v. *een — van persmeeningen*; lees: *ol'ja*.

Olm (plantk. *woudboom, ijp of iep*), m. olmen; —pje, o. —s.

Ol'mekruin, ook, O l m'k r u i n (*kruin of kroon van een olmboom*), v. —kruinen.

Ol'menhout (*hout v. d. olm*), o.; ook, O l m—; —**loof** (*groene takken van olmen*), o. gmv.; —**plantsoen** (*wandelpark of aanleg met olmboomen*), o. —en.

Ologra'phisch, bn.; zie H o l o g r a p h i s c h.

Olymp', m.; zie O l y m p u s.

Olym'pia, o., kleine maar bekoorlijke vlakte in het landschap Elis, Z.-Gr.: door die vlakte stroomde de rivier Alpheüs, zij was beroemd als de nationale verzamelplaats van alle Grieksche stammen ter gemeenschappelijke viering van de Olympische spelen ter eere van Zeus.

Olympia'de (*tijdvak van 4 jaar tusschen twee opeenvolgende Olympische spelen*), v. —n: sinds 776 v. C. rekenden de Gr. den tijd naar de —n.

Olym'pisch (*tot Olympia behoorend*), bn.: *de —e spelen*, volksspelen in het oude Griekenland, van 776 v. C., tot ± 400 n. C., om de vier jaar gevierd in de vlakte van Olympia, zie ald.; thans, alle soorten van sportoefeningen in navolging van de Gr.: de —e spelen te Londen (1908), te Stockholm (1912), te Antwerpen (1920).

Olym'pus, Olymp', m., aardr. bergketen tusschen Macedonië en Thessalië, op de hooge kruinen woonden de goden.

Om 1 (*rondom*), vz.: — *den haard zitten, een band — een boek*; — *de Noord varen*, naar de noordelijke streken der aarde: Scandinavië, Groenland enz., z. N o o r d; ook: — *den anderen dag*; *oog — oog*, zie O o g; — *het leven komen*, vgl. O m b r e n g e n, O m k o m e n; **2** (*ergens omheen*; *voorbij*), bw.: *wind er een touw —*; *dat uur is al weer —*; *die weg is een half uur —*, langer dan het voetpad is b.v.; *de wind is —*, gekeerd; — vormt ook samenst. met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op *om*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), verg. *om'brengen, omar'men*; *om'dolen, omgor'den*; *om'roepen, omhei'nen enz.*

O'ma (*grootmama*), v. —'s, in kindertaal.

Omar'men (*in de armen sluiten, omhelzen*), omarmde, heeft omarmd; —**ar'ming** (*omhelzing*), v. —en.

Omar'mend rijm, o.; zie R ij m.

I. Om'ber (*donkerbruine, vette aardsoort*, inz. *uit Umbrië, als verfstof bereid*), v. gmv.

II. Om'ber 1 (*het omberspel, zeker kaartspel, verwant aan het quadrille-spel*; meestal gebruikt men: *omberspel*), o.; **2** (*persoon, tegen wien de twee andere partners spelen*), m. en v. ombers; —**doos** (*fichesdoos*), v. —doozen; —**en** (*het omberkaartspel of omber spelen*), omberde, heeft geomberd; —**partijtje** (*gezelschap van personen, drie in getal, die omber spelen*), o. —s; —**spel 1** (*het kaartspel*), o. —spelen; **2** (*stok v. 40 kaarten*), o. —spellen; —**tafel** (*speeltafeltje voor het omberspel*), v. —s.

Om'bervisch (*zeebaars, der Noordzee en der Middell. Zee*), m. —visschen; —**vogel** (*reiger in Z.-Afrika*), m. —s.

Ombilien'- of **Ombilin'kolen** (*steenkolen uit de Ombilienmijnen, ten O. van Padang, Suma'tra*), v. mv.

Om'bladen (*een blad van een boek omslaan*), blaadde —, heeft omgeblaad.

Om'bladeren 1 (*blaadjes omslaan en hier en daar eens kijken*), bladerde —, heeft omgebladerd; **2 ombla'deren** (*omkransen*), —bladerde, heeft ombladerd, dicht. *iems hoofd met laurier —*.

Om'bocht (*de omgebogen kant*), v. —en.

Omboord' (*met een boordsel omgeven*), bn.

Ombra'ge (Fr. *schaduw*; fig. *verdenking, argwaan, aanstoot*), v. gmv.

Ombrageus' (Fr. *schuw, vreesachtig, wantrouwend, ergdenkend*), bn.

Om'brassen (scheepst. *de zeilen en raas door middel van een bras of touw omhalen, in andere richting stellen*), braste om, heeft omgebrast.

Ombrel'le (Fr. *parasol*), v. —s.

Om'brengen (1 *om het leven brengen, dooden*; 2 *rondbrengen*), bracht —, heeft omgebracht: 1 *duizenden werden in Armenië door de Turken —gebracht*; 2 *kranten, boeken —*.

Ombrome'ter (*regenmeter*), m. —meters: de — is een toestel, om de hoeveelheid regen, die valt of in een jaar gevallen is, te bepalen.

Omdat' (*om reden dat, daar, dewijl*), vgw.: — *ik ziek ben*; — *het vacantie is*.

Omdij'ken (*met een dijk omsluiten*), omdijkte, heeft omdijkt: *een kwelder —*.

Om'doen (*om het lichaam of een lichaamsdeel doen*), deed —, heeft omgedaan: *een mantel, een doek —*, d. i. omhangen, omslaan.

Om'dolen (*ronddwalen, al dolende rondgaan*), doolde —, heeft omgedoold: *in de prairie —*.

Om'draai (*keer, omzwaai, wending*), m. —draaien: *de — van een rad*.

Om'draaien (*ronddraaien, in het rond draaien*), draaide —, heeft omgedraaid: *een sleutel —*; *zich —*, zich keeren, wenden.

Om'dragen (*ronddragen*), droeg —, heeft omgedragen: *de veroverde standaarden werden plechtig —gedragen*, in plechtigen optocht langs een bepaalden weg.

O'mega (Gr. *de laatste letter van het Griekse alphabet*; fig. *het einde*), v. omega's.
Om'eggen (*met de eg omwerken*), egde —, heeft omgeëgd: *gij moet den akker* —.
Omelet' (Fr. *eierpannekoek*), v. omeletten.
O'men (Lat. *voorteeken*), o. omina: *nomen sit* (of: *est*) —, zie N o m e n; *dat is een slecht* —.
Omfloer'sen (*met een floers omgeven*), omfloerste, heeft omfloerst: *een trom* —.
Om'gaan (1 *rondgaan, om iets gaan*; 2 *voorbijgaan*; 3 *verkeeren met, omgang hebben*), ging om, heeft (bet. 3) of is (bet. 1 2 en 3) omgegaan: 1 *een straatje* —; 2 *de dag ging*—; 3 *met iem.* —; *met bedrog*—; zegsw. *hij is het hoekje —gegaan*, gestorven; *in dien winkel gaat veel* —, er wordt veel verkocht, verhandeld; spreekw. *Wie met pek omgaat, wordt ermee besmet*, zie P e k.
Om'gaande, bn.: *per* —, d. i. met de eerstvolgende post: *gelief mij per — te antwoorden.*
Om'gang (1 *rondgang*; *plechtige R.-K. processie*; 2 *het omgaan, gezellig verkeer*; 3 *galerij, trans v. e. toren*), m. —en, in bet. 2 gmv.; in de bet. v. processie, ook: O m m e g a n g: 1 *de statige — der priesteren, driewerf drie om het offer* (Hofdijk); *een stille* —; *de — buiten door de velden op Sacramentsdag*; 2 *hij is aangenaam in den* —; *met iem. — hebben*; 3 *zij stonden op den — van den domtoren.*
Om'gangstaal (*de gewone spreektaal*), v. gmv.: *de — der lagere volksklasse is ruw maar vaak luimig*; *de beschaafde — der hoogere standen*; verg. C o n v e r s a t i e.
Om'gekeerd 1 (*omgedraaid, in tegengestelden stand*), bn. en bw.: *een —e handschoen, een kous — aantrekken*; 2 —**e**), o.: *het —e van een breuk*, b.v. $^6/_2$ is het —e van $^2/_6$; *het —e van een getal*, b.v. het —e van 4 is $^1/_4$; *die schilderij is het —e van mooi*, het tegengestelde.
Om'gelanden (*eigenaars van landen om eenig aangewezen punt*), m. en v. mv.: *de — van het Sneeker meer*, omwonenden.
Om'gelegen (*omliggend, rondom gelegen*), bn.: *de —akkers, wateren enz.*
Om'geven 1 (*op de rij, in het rond geven*), **gaf** —, heeft —gegeven: *de kaarten* —; **2 omge'ven** (*omringen*), omgaf, heeft omgeven: *de vorst door een schitterenden stoet* —; *een kille nevel omgaf ons op den Bloksberg*; *een stad was met wallen en grachten* —.
Omge'ving (1 *kring van personen, waarin iemand zich beweegt of verkeert*; 2 *nabijheid, omtrek*), v. gmv.: 1 *onze dagelijksche* —, *een letterkundige* —, *een vorst wordt door zijn — licht bedorven*; 2 *in de — van Den Haag wonen*; *de — van Jeruzalem is dor en naakt.*
Om'gezetenen (*rondom-wonenden*), m. en v. mv.; verg. O m w o n e r s.
Omglo'ren (*met een gloor of lichtenden krans omgeven*), —gloorde, heeft omgloord: *een stralenkrans —gloort zijn aangezicht*; *het hoofd van den heilige, met licht —gloord.*
Omgor'den (*kleedingstukken of wapenen om de heupen vastbinden*; *omgeven met*), omgordde of gordde —, heeft omgord of —gegord: *de lenden — met een linnen doek*; *zich* —, fig. zich gereedmaken b.v. tot een tocht.
Om'haal (1 *omslag, onnoodige drukte*; 2 *krul van een letter*), m. gmv., in bet. 2 —halen: 1 *een — van woorden, veel — maken*; 2 *met keurige —halen schrijven.*
Om'halen (*afbreken, omver'halen, omver'trekken in de richting naar zich toe*), haalde —, heeft omgehaald: *een muur* —.
Omheen', bw., — komt voor in verbinding met *hier, daar, waar*: *de vijver, waar de jongens — liepen*, rondom heen.
Omhei'nen (*met een schutting of heining omgeven*), omheinde, heeft omheind: *een tuintje* —.
Omhei'ning (*het omheinen*; [*planken*] *schutting*), v. —en.
Omhel'zen (*om den hals vallen*), —helsde, heeft omhelsd: *zijn ouders* —; fig. *een godsdienst* —, aannemen.
Omhoog' (*opwaarts, boven*), bw.: *naar* —, in de hoogte; *van* —, d. i. van den hemel; — vormt met w.w. scheidbare samenst. b.v. —*duwen*, —*houden*, —*werpen*, —*zien enz.*
Omhul'len (*rondom bedekken, in iets wikkelen*), —hulde, heeft omhuld: *met een mantel* —; *hooge bergen —huld door of met dikke nevels*; fig. *met luister —huld*, omgeven; —**hul'sel** (*omkleedsel*), o. —s.
Omineus' (Fr. *onheilspellend, met gevaar dreigend*), bn.; —zer, —t.
Omis'sie (Fr. *uitlating, weglating*; *nalatigheid, verzuim*), v. —siën, —s.
Omitteeren (*uit- of weglaten, overslaan*).
Omka'den (*met een kade omsluiten*), omkaadde, heeft omkaad: *e. polder* —; zie B e k a d e n.
Om'kantelen, om'kentelen (1 *wentelen v. d. éénen kant op den anderen*; 2 *kantelend omvallen*), kantelde —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) omgekanteld: 1 *een balk, een pakkist, een steenblok* —; 2 *dat tafeltje is —gekanteld.*
Omkan'ten (*ergens een kant om maken*), kantte —, heeft omgekant: *een emmer met koperen randen* —.
Om'keer, om'mekeer (*het omkeeren, algeheele verandering*), m. gmv.
Om'keeren (*omwenden, omdraaien, anders om plaatsen*), keerde —, heeft, is omgekeerd: *een zandlooper* —, *het hoofd* —, *een blad* —, *zich* —; zegsw. *het blaadje is —gekeerd*, de zaken zijn totaal veranderd; *een dubbeltje driemaal* —, zeer spaarzaam zijn; *de rollen zijn —gekeerd*, verwisseld, wie b.v. eerst heer was, is nu dienaar; *zich in zijn graf* —, van een doode gezegd, die zich in zijn kist zou moeten omdraaien van ergernis; *het hart keert mij om* (of draait zich om) *in 't lijf*, ik walg er van; *hij is —gekeerd als een blad op een boom*, hij is geheel van partijkleur, van politiek enz. veranderd.
Om'kenteren (van vaartuigen: *omkantelen*, kenterde —, is omgekenterd: *de barkas is —gekenterd.*
Omkleed'sel (*omhulsel, bedeksel*), o. —s.
Omklem'men (*den arm of de hand vast om iets heen slaan, iets of iem. met kracht en klem omvatten*), omklemde, heeft omklemd': *zijn vuist —klemde een speer*; *iems hand* —.
Om'klinken (smed. *uitstekende punten om-*

slaan), klonk —, heeft omgeklonken: *spijkers of bouten* —, een tweeden kop aan spijker of bout maken, om zoo twee ijzeren platen te verbinden; Zuid-Ned.: *mijn voet is —geklonken*, omgezwikt.

Om'komen (1 *om het leven komen*: *het leven verliezen*; 2 *rondkomen, genoeg hebben aan*; 3 *doorbrengen*), kwam —, is —gekomen: 1 *bij een brand, bij een schipbreuk* —; 2 *hij kan met zijn salaris niet* —; *met onze aardappels zullen we den winter wel* —; 3 *hoe moet ik dien tijd — ?*

Om'komst, v. gmv.; zie O m m e k o m s t.

Om'koop (*de daad van omkoopen*), m. gmv.: *de — van beambten.*

Omkoop'baar (*veil voor geld*), bn.; **—heid,** v.: *de — der Turksche ambtenaren.*

Om'koopen (*door geld, geschenken enz. doen afwijken van zienswijze, richting, partij of ambtsplicht*), kocht —, heeft omgekocht: *caïds laten zich wel* —.

Omkoud' zijn (of: **worden**), *het leven kwijt zijn of gaan raken.*

Omkran'sen (*met een krans omgeven, een krans doen om*; fig. *omgeven, omsluiten*), omkranste, heeft omkranst': *het hoofd —kranst met bloemen*; *iem.* —: *de held werd met lauwers —kranst*; *huizen, omkranst door wuivend iepengroen* (Potg.); refl. *zich* —, z. met een krans sieren.

Om'kreits (dicht. *omtrek, kring*), m. gmv.

Om'kreuken, —kroken (*met een kreuk omvouwen*), kreukte —, heeft omgekreukt: *ge moet dat papier niet* —.

Om'krijgen (fig. *ten einde brengen*), kreeg —, heeft omgekregen: *hoe krijg ik dien Zondagmiddag —?*

Omlaag' (*in de laagte*), bw.: *het dal lag — aan de beek, de deur klemt —, naar — zien, naar — storten*, beneden; scheepst. *de bootsman is* —, beneden in het logies; dit bijwoord vormt met w.w. scheidbare samenst., b.v. *—brengen, —buigen, —drukken, —duwen enz.*, wier bet. uit zich zelf duidelijk is: bracht —, heeft —gebracht.

Omlau'weren (dicht. *met lauweren of laurieren bekronen, de slapen omkransen*), omlauwerde, heeft omlauwerd: *een dichter met —lauwerd hoofd.*

Omle'geren (*omsluiten, omsingelen*: fig. *omringen*), omlegerde, heeft omlegerd: *Civilis hield Castra Vetera —legerd*; fig. *hij was —legerd door het gevaar*; **—ing** (*insluiting*), v. —en.

Om'leggen (*om iets heen leggen*), legde of leide (lei) —, heeft omgelegd of omgeleid: *iem. een verband* —, leggen en vastmaken; *een plank* —, op een anderen kant leggen; fig. *elk stuivertje* —, keeren en wenden, vóór men het uitgeeft, hoogst zuinig zijn; *zich* —, zijn lichaam op een andere zijde leggen.

Omleg'sel (*belegsel*), o. —s: *een damesrok met een — van fluweel*; *een smal — van gouddraad*, omboordsel.

Om'leiden (*rondleiden, leiden langs iets*), leidde —, heeft omgeleid: *een vetten os* —, door de straten leiden; *een klimplant het balkon* —; *de stroom werd het eiland —geleid*, d. i. men deed hem loopen om of langs het eiland.

Omlig'gend (*omgelegen*), bn.: *de —e akkers*; *de —e dorpen.*

Omlijs'ten (*met een lijst omgeven*), —lijstte, heeft omlijst': *een portret* —; fig. *bouwland, door akkermaalshout omlijst.*

Om'loop (1 *rondgang, circulatie, omwenteling*; 2 geneesk. *roosachtige verzwering*; 3 *rondloopende galerij, omgang, trans*), m. gmv., in bet. 3 —en: 1 *de — van het bloed*; *geld, papier in — brengen*; *de — der aarde om de zon*; 2 *hij heeft den — aan den vinger*; 3 *de — van een molen*; *een toren met twee —loopen.*

Om'loopen (1 *om iets heen loopen*; 2 *rondloopen*; 3 *voorbijgaan*; 4 *draaien, omdraaien en van richting veranderen*; 5 *tegen iets oploopen en het doen vallen*), liep —, heeft (bet. 1 2 en 5), is (bet. 1, 2, 3 en 4) omgeloopen: 1 *het stadje Hulst kan men in een half uur* —; 2 *het bloed, dat door de aders omloopt*; 3 *de dag liep* —, *de nacht begon te dalen* (Bild.); 4 *de weerhaan is —geloopen*; 5 *een stoeltje, een tafeltje* —.

Om'loopstijd (*tijd, waarin een [hemel]lichaam zijn baan beschrijft*), m. —tijden: *de siderische, de periodische — der maan, de — eener komeet, de bekendheid met den — eener planeet.*

Omloo'veren (dicht. *met een looverkrans versieren, omkransen*), omlooverde, heeft omlooverd: *eens dichters hoofd* —; fig. *iemands naam* —.

Omlu'wen (*tegen den wind beschutten*), omluwde, heeft omluwd: *als dreef hij heen, omluwd van englenwieken* (Hofdijk).

Om'mekant (*keerzijde*), m. —kanten.

Om'mekomst (*afloop van een termijn*), v. gmv.: *telkens na — van drie maanden dient hij een rapport in*; O.-I. — *van verlof*, einde.

Om'meland (*land, gelegen rondom een plaats*), o. —landen; meestal in het mv.: *de —landen v. Groningen*, d. i. de kwartieren Hunsingoo, Fivelingoo en het Westerkwartier; **—lander** (*bewoner van de Ommelanden*), m. —s; ook bn.: *een — boer*; **—landsch,** bn.: *e. —e reis*, een reis met veel bezwaren, zooals in oude dagen in de Groninger Ommelanden.

Om'mering (dicht. *ruimte binnen een omtrek, een vlak, door een kring omsloten*), m. gmv.: *'s werelds wijden* — (Kamphuyzen), ook, O m'r i n g: *de — van een kasteel.* vero.

Ommerschans' (aardr. vroeger: *een kolonie van de Mij. van Weldadigheid*; thans: *strafkolonie in Overijsel, bij Ommen*), v. gmv.; verg. V e e n h u i z e n.

Om'mezien, om'zien, o. gmv.: *in een —tje*, nl. in een oogwenk, in een oogenblik; *een —tje geduld, in een —tje gereed zijn.*

Om'mezijde (*ommekant*), v. —zijden: *de — van een bladzijde schrifts*; *zie* —.

Om'mezwaai, m. —en; zie O m z w a a i.

Ommu'ren (*met een muur omgeven*), —muurde, heeft ommuurd: *een tuin* —; bij uitbr. *de stad was ommuurd met hooge wallen.*

Omne'velen (*met nevel omringen en daardoor verduisteren*), omnevelde, heeft omneveld: *donkere wolken — de toppen der bergen*; fig. *het beeld van een held met wierook* —; *het verstand, den geest* —, voor denken ongeschikt maken.

Om'nia faus'ta [et pros'pera] (Lat. *Alles moge u naar wensch [en voorspoedig] gaan*).
Om'nibus (een internationaal woord, Lat. eig. *voor allen*: *openbaar rijtuig, dat in groote steden de gemeenschap tusschen bepaalde punten der stad onderhoudt*), m. —bussen: *een — voor twintig personen; dit hotel heeft zijn eigen —*; spreekt. Bus.
Omnipotent' (*alvermogend, almachtig*), bn.
Omnipoten'tie (Lat. *almacht, alvermogen*), v. gmv.
Omnivoor' (eig. *alles-eter*), m. —voren: *de mensch is een —*, gebruikt dierlijk en plantaardig voedsel; *de honden, de beren zijn —voren.*
Om'pagaaien (*in een boot al pagaaiende om iets heen roeien*), pagaaide —, heeft en is —gepagaaid: *een eilandje —, een singel —.*
Ompag'geren (O.-I. *omtuinen, omheinen*).
Ompa'len (*met paalwerk omzetten, afsluiten, afbakenen*; fig. *omringen*), ompaalde, heeft ompaald: *een terrein, een jachtveld —; een dal, door hooge bergen —paald*; **—pa'ling** (*het ompalen*), v. —en: *de — v. e. terrein.*
Ompan'seren, —pant'seren (*met een ijzeren of stalen panser omgeven*), ompan(t)serde, heeft ompan(t)serd: *kanonneerboten laten —.*
Ompran'gen (dicht. *prangend omgeven, omknellen*), —prangde, heeft —prangd: *de zweepslagen —prangden zijn leden*; fig. *de smart —prangt zijn hart.*
Om'praten (*overhalen*), praatte —, heeft omgepraat: *men heeft hem zien om te praten*, d.i. met mooie praatjes van inzicht pogen te doen veranderen, tot andere gedachten te brengen.
Omran'den (*met een rand omgeven, beleggen*), omrandde, heeft omrand: *een menu, met gestyleerde bloemen omrand.*
Omran'ken (dicht. *met ranken omgeven*), omrankte, heeft omrankt: *slingerplanten — het balkon.*
Omras'teren (*met rasterwerk omsluiten*), omrasterde, heeft omrasterd: *een hertenkamp —*; zie Afrasteren.
Om'ring, m. gmv.; zie Ommering.
Om'ringdijk (*dijk, die één of meer polders omringt*), m. —dijken.
Omrin'gen (*in of met een ring*, d.i. *aan alle kanten, omgeven*), omringde, heeft omringd: *de dames —ringden de vorstin*, ter betooning van eerbied, belangstelling; omstuwen: *allerlei boomen — dien vijver.*
Om'ringkade, v. —kaden; zie —dijk.
Om'rit (*het rondrijden, het rijden langs een omweg*), m. —ritten: *een troep ruiters maakte een — op de heide.*
Om'roepen (*bekend maken op de straat*, inz. *door den omroeper*), riep —, heeft omgeroepen; **—roeper** (*persoon, door het gemeentebestuur aangesteld, om iets bij bekkenslag bekend te maken*), m. —roepers.
Om'roepersbaantje, o. gmv.; **—bekken** (*metalen bekken, waarop de omroeper slaat om de aandacht te wekken*), o. —bekkens.
Om'ruil (*het omruilen*), m. gmv.
Om'ruilen (*voor iets anders in ruil geven, tegen elkander wisselen*), ruilde —, heeft omgeruild: *fietsen, piano's —*, tegen betere ruilen, meest tegen vergoeding.
Omschaàu'wen (dicht.), z. Omschaduwen.
Omscha'duwen (*rondom beschaduwen, met schaduw omgeven*), omschaduwde, heeft —schaduwd: *hooge linden — dat landhuis.*
Omschal'len (dicht. *met geschal omringen*), omschalde, heeft omschald: *vroolijk hoorngeklank —schalde de legerplaats.*
Omschan'sen (*met een schans omringen*), omschanste, heeft omschanst': *de veldheer liet het kamp —*; fig. *zich — met iets; hij zit —schanst met boeken*, omgeven; **—ing** (*schanswerk*), v. —en, zie ook Reeling.
Omschor'sen (dicht. *met een schors omsluiten*), omschorste, heeft omschorst: *de Alpen zijn met sneeuw en ijs —schorst; het pantser —schorst zijn leden.*
Om'schrift (*randschrift*), o. —schriften: *een penning met een Latijnsche spreuk als —*, d.i. opschrift om den rand heen.
Omschrij'ven (*de grenzen van iets aangeven; nauwkeurig de bijzonderheden aangeven*), omschreef, heeft omschreven: *zijn rechten waren nauwkeurig omschreven; kunt gij den aanrander niet —?; bij verkoopingen gaat de notaris alles breedvoerig —.*
Omschrij'ving (*het omschrijven, nadere beschrijving of verklaring, het scherp aangeven v. d. grenzen der beteekenis*), v. —en: *de — van het begrip recht; een beknopte —; een onjuiste — van een rechtswoord.*
Om'schudden (*schuddend ledigen*), schudde —, heeft omgeschud: *een zak met appelen —.*
Omsin'gelen (*met een singel* d. i. *aan alle kanten omsluiten, meestal met vijandige bedoeling, insluiten, dicht omringen; berennen*), omsingelde, heeft omsin'geld: *een stad, een vesting —; een legerkorps —; zij werden —singeld door den vijand.*
Om'slaan (1 *omvèr-slaan, omgooien*; 2 *achteloos omdoen*; 3 *omvouwen, ombuigen*; 4 *omkeeren, wenden*; 5 *omklinken, omkantelen*; 6 *een omslag van lasten maken*; 7 *zich om iets heen bewegen*; 8 *plotseling omvallen*; 9 *plotseling veranderen van wind of weer*), sloeg —, heeft (1, 2, 3, 6, 7) en is (4, 5, 8, 9) —geslagen: 1 *de lamp, den koffiepot —, de storm heeft een aantal telegraafpalen —geslagen*; 2 *een mantel, een doek —*; 3 *de pijpen der pantalon —, de kappen der laarzen —*; 4 *een blad van een boek —*; zegsw. *het blaadje is —geslagen*, de toestand is ongunstig veranderd; 5 *een klinkbout —, een bootje kan —*; 6 *de polderlasten over de ingelanden —*, ponds pondsgewijze verdeelen; 7 *een hoek —, links of rechts —*; 8 *het rijtuig is —geslagen, een paraplu slaat bij ſellen wind wel —*; *de wind gaat —*, loopt van N. door W. naar Z.; *als het weer —slaat krijgen we veel regen*, verandert.
Omslach'tig (*met veel omhaal en onnoodige drukte*), bn.; —er, —st: *Cats is een —, maar niettemin aangenaam verteller*; **—heid** (*te groote breedvoerigheid*), v. gmv.
Om'slag 1 (1 *omhaal, drukte*; 2 *belasting*), m. gmv. in bet. 2 —en: 1 *gij moet voor mij geen — maken; zij doet alles met weinig —, zonder —*; 2 *de hoofdelijke —*, gemeentelijke belasting voor elk hoofd v. e. gezin naar de mate v. zijn inkomen; **2** (*om-*

kleedsel, compres), m. en o. —slagen: *een linnen —; een — van een boek; natte —slagen om het hoofd.*

Om'slagdoek (*meestal schuingevouwen sjaal, door vrouwen om de schouders geslagen en gedragen*), m. —doeken.

Om'sleepen (*sleepende rondvoeren, met zich voeren*), sleepte —, heeft omgesleept: *een zwak en ziekelijk lichaam met zich —.*

Om'slingeren 1 (*omver, onderstboven slingeren*), slingerde om, heeft om'geslingerd: *de dame heeft met haar sleep het tafeltje om'geslingerd*; verder: **2 omslin'geren** (*slingerend omgeven*), —slingerde, heeft omslin'gerd: *de slangen, die Laocoön —; de lianen — den boom; een door wijnranken —slin'gerde woning; twee spierwitte kolommen, sierlijk met groen —slin'gerd*, omrankt.

Omslui'eren (*met een sluier omgeven*), omsluierde, heeft omsluierd: *het hoofd met rouwfloers —; de bruid was met prachtig zijden gaas —slui'erd; de nevelen — de bergtoppen.*

Omslui'ten (1 *aan alle kanten insluiten, dicht omringen*; 2 *in zich sluiten, bevatten*; 3 *vast omklemmen, omringen, omvatten*), —sloot, heeft omsloten: *de vijand had het kamp —sloten; het dal door hooge bergen —sloten; een breede dijk —sluit dien polder; een boomgaard, door een hoogen muur —sloten*; 2 *een teer lichaam —sloot een schoone ziel*; 3 *met stalen vuist het gevest —*; —**ing** (*omheining, omtuining*), v. —en.

Omspan'nen 1 (*omvatten*), omspande, heeft omspan'nen: *kunt gij dien knuppel —?* met de vingers omsluiten; *een enge pantalon —spande zijn beenen*; **2 om'spannen** (*paarden van plaats doen wisselen voor een wagen, koets enz.*), spande —, heeft om'gespannen.

Om'spitten (*den grond om'graven*), spitte —, heeft omgespit: *een tuin —, een bloembed —, alle vijf jaar laat hij zijn akker —.*

Om'staand, om'mestaand (*omringend*), bn.: *de —e huizen, de —e kinderen.*

Om'stander (*iem., uit de ergens omheenstaande menigte, toeschouwer*), m.; meestal mv. —standers.

Omstan'dig (*breedvoerig en daardoor volledig wat de omstandigheden betreft*), bn. en bw.; —er, —st: *een — schrijven, een — verslag, een — verhaal; iets — mededeelen.*

Omstan'digheid (1 *uitvoerigheid*; 2 *iets dat een handeling, voorval, toestand vergezelt*), v. —heden: 1 *met hoeveel — vertelde hij ons zijn avonturen*; 2 *van de —heden partij trekken, alles hangt hier af van de —heden*; rechtst. *verzachtende —heden*, bijzonderheden; *verzwarende —heden*, nl. alles, wat den aard der misdaad verergert.

Omstra'len (*straalsgewijze omringen*), omstraalde, heeft omstraald: *de glans v. h. goud —straalde hem; de roem —straalt zijn schedel.*

Om'streek (*de omliggende landstreek*), v. —streken: *de omstreken van Maastricht zijn mooi*; fig. *heel de — was op de been*, d.i. al de bewoners dier streek.

Omstreeks' 1 (*ongeveer, omtrent*), bw.: *hij verdient jaarlijks — duizend gulden; hij zal nu — te Delft zijn*; **2** vz.: *het was — Paschen.*

Omstren'gelen (*strengelend omvatten of omwinden*), —strengelde, heeft omstrengeld: *het klimop kan een boom —; de boa —strengelde den tijger*; fig. *door den band der liefde of der vriendschap —stren'geld zijn.*

Om'stulpen, —stelpen (*onderstboven keeren, zoodat de opening naar beneden is gericht*), stulpte —, heeft omgestulpt: *een mand —*, omkeeren.

Om'stuwen 1 (*zware voorwerpen omkeeren*), stuwde —, heeft omstuwd: *help die balen eens —*; **2 omstu'wen** (litteraire taal: 1 *in een drom omgeven*; 2 *doen omgeven*), omstuwde, heeft omstuwd: 1 *een troep edellieden —stuw'de den koning, honderden nimfen —stuw'den de godin*; 2 *hij —stuw'de steeds zijn troon met tal van hovelingen.*

Omto'gen (*omhuld, omkleed*), vd. van 't vero. *omtie'gen*, d. i. omtrekken: *de bergen met nevelen —; de duisternis had berg en woud —; met damp —*; fig. *met ernst —.*

Om'trek (*de buitenlijn, de grenslijn, grens*), m. —trekken: *eerst moet ge den — teekenen, zij had den — harer teekening in een oogenblik klaar*; meetk. *de — van een cirkel, van een driehoek, veelhoek enz.*; *in den — van het dorp, in den — der kermis*; *niemand hier in den — kent hem*, d. i. naaste omgeving.

Omtrent' 1 (eig. *in de rondte, aan alle kanten, rondom*), bw.: *geen sterveling —*, d. i. in de nabijheid; *dat kost mij — een gulden*, ongeveer, ten naastenbij; **2** vz.: *er zijn veel geruchten — hem in omloop*, d. i. betreffende, aangaande.

Omtui'nen (*omsluiten door een tuin*, d.i. *door vlechtwerk of rasterwerk*), omtuinde, heeft omtuind; —**ing** (*omheining*), v. —en; zie T u i n.

Om'vaart (*het omvaren*), v. gmv.: *de — om het voorgebergte*; *na een — van eenige uren*, het varen langs een omweg.

Omva'demen (*met beide armen omsluiten*), omvademde, heeft omva'demd: *ik zet het u dien boom te —*, d. i. met uitgestrekte armen te omvatten; ook, *Omva'men.*

Omva'men (*omvademen, omvatten*), omvaamde, heeft omvaamd'.

Om'vang (*omtrek, grootte*), m. gmv.: *de — van eenig lichaam; iets van veel —*, dikte; fig. *de — der wetenschap, de — van een ramp*, uitgestrektheid.

Omvan'gen (*omvatten*), omving, heeft omvangen: *met de armen —*; fig. *met zijn blik —; de nevel had het reisgezelschap —.*

Omvang'rijk (*van grooten omvang*), bn.; —er, —st: *een — boekwerk, een —e stem.*

Om'varen (1 *omver varen*; 2 *om iets heen varen*; 3 *varende een omweg maken*), voer —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2 en 3) —gevaren: 1 *de schipper heeft dien paal —gevaren*; 2 *we zijn het eilandje —gevaren*; 3 *wegens den mist zijn we een paar uur —gevaren.*

Omvat'ten (*omsluiten; in zich houden*), omvatte, heeft omvat: *een boom —; dat examen omvat heel wat*, er behoort heel wat toe.

Omvat'tend (*uitgestrekt, ruim*), bn.; —er, —st: meestal verbonden met *veel: een veelomvattende werkkring, een veel— plan.*

Omver' (*onderstboven*), bw.: komt als eerste lid van samenstell. voor in scheidb. samengest. werkw., b.v. in: —b l a z e n,

—d r i n g e n, —d r u k k e n, —d u w e n, —g o o i e n.

Om'vraag (*stemming over eenig voorstel in een vergadering en wel op de rij af*), v. —vragen: *een voorstel in — brengen*, er een mondeling referendum over houden.

Omwa'demen (dicht. *rondom met een wadem of wasem omgeven*), omwademde, heeft —wademd: *de wind —wa'demt de wouden met zijn geuren.*

Omwal'len (*met een wal omringen*), omwalde, heeft omwald': *aan den zeekant werd een stad niet —wald*; —**ling** (*de wal*), v. —en: *de —en van Maastricht van 1229 en 1298.*

Om'wandeling (1 *het rondom iets wandelen*; 2 *het verkeer onder de menschen*), v. —en: 1 *na een — der singels gaat hij naar de sociëteit*; 2 *de — van Christus hier op aarde*, het leven, de levensreis.

Om'waren (*warend rondgaan, spokend ronddolen*), het spook waarde —, heeft omgewaard, (ook: omwaard) d. i. omgedoold; *in die steppen waren wolven om*, her- en derwaarts gaan; zie W a r e n.

Om'weg (*weg, die om* d. i. *langer is*), m. —wegen: *een — nemen, maken*; fig. *uw woorden gaan langs een —*; *iets zonder —wegen vragen*, d. i. recht op het doel af.

Om'wenden (*omkeeren, omkantelen, omdraaien*), wendde —, heeft omgewend: *het hoofd —, het roer —*; *zich —*, d.i. het hoofd, het lichaam achterwaarts wenden.

Om'wentelen (*het onderstboven keeren*), wentelde —, heeft omgewenteld: *een steenblok —, een bruisende stroom wentelde het molenrad om*, deed wentelen of draaien; refl. *zich —*, zich om zijn as draaien.

Om'wenteling (1 *het omwentelen*; 2 *draaiing, omkeer*; 3 *keer*; 4 *staatkundige omkeering, revolutie*), v. —en: 1 *een bol ontstaat door de — van een halven cirkel om zijn middellijn*; 2 *de —wentelingen van een groot machinerad*; *de — der aarde om haar as*; 3 *die gebeurtenis bracht een heele — in ons lot*, ommekeer; 4 *de Russische —.*

Om'wentelingsas (*werkelijke of denkbeeldige spil, waarom eenig lichaam draait*), v. —assen: *de — van het vliegwiel eener stoommachine*; *de — der maan, der aarde.*

Om'wentelingsgeest (*geest van oproer of revolutie*), m. gmv.; —**gezind** (*tot revolutie geneigd, revolutionnair*), bn.

Om'wenteligslichaam (meetk. *lichaam, dat ontstaat door draaiing van eenig plat vlak om een rechte lijn*), o. —lichamen: *een bol is een —, evenzoo een cilinder en een kegel.*

Om'wentelingslied (*lied, dat populair is in de dagen van revolutie*, b.v. *de Marseillaise in 1792 in Fr.*), o. —liederen.

Om'wentelingssnelheid (*snelheid van omwenteling*), v. —heden: *de — van een vliegwiel*; *de — van onze aarde*, zij is nl. ± 465 M. per seconde, zie —t ij d; —**tijd** (*tijd, welken een lichaam* [inz. sterrenk. *tijd, welken een hemellichaam*] *noodig heeft, om zijn omwenteling te volbrengen*), m. —tijden: *de — der aarde is een etmaal*; —**vlak** (meetk. *gebogen vlak v. e. omwentelingslichaam dat ontstaat door draaiing van een plat vlak om een lijn als as*), o. —vlakken.

Om'werken (1 *anders bewerken, vervormen*; 2 *dooreenwerken*), werkte —, heeft omgewerkt: 1 *een gedicht —, een opstel —, een boek —*; 2 *een akker —, die grond is niet genoeg —gewerkt.*

Om'werpen (1 *omgooien, omsmijten*; 2 *vernielen, verwoesten*; 3 *naar de andere zijde werpen*; 4 *haastig omdoen*; 5 *door elkaar werken, omwerken*), wierp —, heeft —geworpen: 1 *een stoel, een piedestal —*; 2 *de oorlog zal uwe huizen —*; 3 *het roer —*; 4 *een mantel —*; 5 *den grond, het hooi —*; reflex. *zich —*: *hij wierp z. telkens op zijn legerstede —*, omdraaien.

Om'wibbelen (1 *wibbelend omvallen*; 2 *wibbelend doen omvallen*), wibbelde —, is (bet. 1) en heeft (bet. 2) omgewibbeld: 1 *dat tafeltje zal nog eens —*; 2 *het bloemstandertje hebt gij —gewibbeld.*

Om'wikkelen 1 (*om het lichaam wikkelen*), wikkelde —, heeft omgewikkeld: *ik heb haar een sjaal —gewikkeld*; **2 omwik'kelen** (*inwikkelen, geheel omgeven met*), omwikkelde, heeft omwikkeld: *een kindje met een deken —, een zwerenden vinger met linnen—*; fig. *een duistere samenzwering —wikkelde den vorst*; refl. zich—: *hij —wik'kelde zich met een mantel*; —**wikkeling** (*mantel*; *voorwerp om iets te omwikkelen*, ook: *datgene, waarmee iets omwikkeld is*), v. —en.

Om'willen (*aan het lijf willen hebben*), wilde —, heeft —gewild: *dat boordje wil ik wel —*; *de jongen wil die das niet —.*

Omwin'den (*met iets slingerend omgeven*), omwond, heeft omwonden: *een pak met een eind touw —*; —**win'ding** (*het omwinden*; *omwindsel*), v. —en; —**wind'sel** (*omhulsel*), o. —s.

Omwin'gerden (*omgeven met een wingerd*, bij uitbr. *met andere planten*), —wingerde, heeft —wingerd: *de wilde wijnrank, die het priëel —wingert*; *een hek, —wingerd met kamperfoelie en clematis*; verg. W i n g e r d e n.

Om'wippen (1 *wippende doen omvallen*; 2 *vlug om iets heengaan*; 3 *omkantelen, omvallen*), wipte —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2 en 3) —gewipt: 1 *een kipkar —*; *hij wipte het tafeltje —*; 2 *de jongen wipte vlug het huis —*; 3 *de stoel viel tegen het piedestal, dat —wipte.*

Om'wisselen (1 *verwisselen*; 2 *ruilen met elkaar*), wisselde —, heeft —gewisseld: 1 *ik zal de pantoffels eens —*; *bankbiljetten tegen zilver —*; 2 *als ge liever vooruit rijdt, kunnen we wel —.*

Om'woelen 1 (1 *omwerken, loswroeten*; 2 *door elkaar halen*; 3 *woelende in wanorde brengen*), woelde —, heeft —gewoeld: 1 *den grond, den akker —*; *kippen en varkens woelen den grond —*; 2 *kasten en kisten — om iets te vinden*; 3 *de zieke heeft zijn bed erg —gewoeld*; **2 omwoe'len** (1 *bewoelen, met iets omwikkelen*; 2 *woelende omringen*), —woelde, heeft —woeld: 1 *een koord met gouddraad —*; *een baby met een sjaal —*; 2 *het klimop heeft die zuil geheel —woeld*; *een drom van hovelingen —woelden den troon.*

Omwol'ken (eig. *met wolken omgeven*; fig. *als met wolken* [ook *van verdriet, rouw, leed*] *omgeven*), —wolkte, heeft —wolkt: *zware nevels — de bergtoppen*; *dichte wierook-*

dampen — het altaar; fig. *een nevel —wolkt zijn oog, zijn voorhoofd, zijn gezicht.*

Om'wonend (*omringend, rondom wonend*), bn.: *de —e volken*; verg. Omliggend en Omgelegen.

Om'woners (1 *personen, die om ons heen wonen*; 2 cosm. *tegenvoeters*), m. mv.: 1 *de — van Nederland zijn Duitschers en Belgen*; *de — van het meer v. Constanz*; 2 *onze — verschillen 12 uur met ons in tijd*, nl. menschen, wonende met ons op dezelfde parallel, maar 180° in lengte verschillend.

Om'wrikken (*omver-wrikken*), wrikte —, heeft —gewrikt: *een paal* —, tegen den grond wrikken.

Om'wroeten (1 *om'woelen*; 2 *er in om woelen*), wroette —, heeft —gewroet: 1 *de mol wroet den grond* —; 2 *in het zand* —; fig. *historici, die heel hun leven in de oudheid* —.

Om'zadelen (1 *van zadel doen wisselen*; 2 *opnieuw en anders zadelen*), zadelde —, heeft — gezadeld: 1 *de knecht moet die twee paarden* —; 2 *zadel mij dit paard* —.

Om'zaten (*omgezetenen, omwonenden*), m. en v. mv.; verg. Landzaten, Onder—, Nazaten.

Om'zet (handel. *koop en verkoop op de markt of aan de beurs*), m. gmv.: *er was veel — in tabak, in suiker.*

Omzet'sel ([*omgaand*] *boord of belegsel van verschillende stof of kleur*), o. —zetsels, —zetselen.

Om'zetten 1 (*doen verwisselen van plaats*), zette —, heeft omgezet: *woorden* —, anders schikken; *zinnen* —, in anderen vorm, b.v. in den lijdenden brengen; *geld* —, in andere munt omwisselen; *door gisting wordt suiker in alcohol —gezet*, wordt suiker alcohol; **2 omzet'ten** (*omringen, omsluiten*), omzet'te, heeft omzet': *een stad* —, omsingelen; *zij wisten het kasteel nauw —zet te houden*, ingesloten; *de zakdoek was —zet met een fijn kantje*, omboord; *een horloge met paarlen* —, rondom bezetten.

Omzich'tig (*bedachtzaam, behoedzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bergbestijger*; *ik hoor een — kloppen op de kamerdeur* (Koetsveld); *hij ging zeer — te werk.*

Om'zien 1 (1 *het hoofd omdraaien, omkijken*; 2 *om zich heen zien, hier en daar zien*), zag —, heeft —gezien: 1 *op dat geroep zag hij* —; 2 *naar alle kanten en zijden* —; *we zullen eens — naar een nieuwe woning*; **2** o. gmv.; zie Ommezien.

Om'zoomen 1 (*een zoom maken om*), zoomde —, heeft —gezoomd: *een zakdoek, een servet* —; **2 omzoo'men** (*met een zoom omgeven*), —zoomde, heeft en is —zoomd: *een tijgervel met rood —zoomd*; *de paden waren met roode en witte madeliefjes en zeegras —zoomd* (C. O.).

Om'zwaai (*omdraai, omkeer*), m. —en, ook, Ommezwaai: *bij den — der seizoenen*; *de — der fortuinen in revolutiedagen*; *de — van een weg.* w.g.

Omzwach'telen (*met een zwachtel omwinden*), —zwachtelde, heeft omzwachteld: *een gewond been* —.

Om'zwalken (*op zee her- en derwaarts trekken*; fig. *omdolen, rondzwerven*), zwalkte —, heeft omgezwalkt: *de man had heel zijn leven op zee —gezwalkt*, rondgedoold; fig. *kermisgasten moeten veel — om aan den kost te komen.*

Om'zwalpen 1 (*op zwellende golven heen en weer bewegen*), zwalpte —, heeft —gezwalpt: *de visscher zwalpt langs bank en platen* —; **2 omzwal'pen** (*golvend omringen*), —zwalpte, heeft —zwalpt: *de hooge zee, die 't eiland, het schip, omzwalpt.*

Om'zwerven (*omdolen, hier en ginds rondzwerven*), zwierf —, heeft omgezworven: *na lang te hebben —gezworven, is hij op ons dorp komen wonen*; *de verdoolde reizigers hadden in die bosschen lang —gezworven.*

Om'zweven 1 (*om iets heen zweven*), zweefde —, heeft omgezweefd: *de vogel zweeft zijn nest* —; **2 omzwe'ven** (litteraire taal: *zwevend omgeven*), —zweef'de, heeft omzweefd': *wierookwolken — het altaar*; *myriaden van muggen —zweefden ons in die venen.*

Om'zwiepen (*topzwaar omvallen*), zwiepte —, is omgezwiept: *die lange, schrale populier is door den storm —gezwiept.*

Om'zwikken (*door zwikken omslaan*), zwikte —, is omgezwikt: *mijn voet is —gezwikt.*

Omzwir'relen (*aanhoudend en met snelheid zwieren langs*), omzwirrelde, heeft omzwirreld: *de zwaluwen — mijn tuinhuisje.*

Onaan'genaam (*niet pleizierig, onbehaaglijk, lastig, vervelend*), bn. en bw.; —namer, —st: *een — mensch in den Haarlemmerhout* (C. O.); **—heid** (*verdrietelijkheid, twist*), —heden. [1])

Onaanzien'lijk (*niet in aanzien zijnde*), bn. en bw.; —er, —st: *een — huis, een — uiterlijk, een — geslacht*; *een niet — vermogen*; *hij heeft zijn zaken niet — uitgebreid.*

Onaar'dig (*onbeleefd, onaangenaam*), bn. en bw.; —er, —st: *wat ben je weer — geweest!* veelal met een ontkenning: *zij is niet* —, d. i. nog al aardig of lief in den omgang; *hij woont er niet* —; — *doen*; **—heid** (*onbeuschheid, onvriendelijkheid*), v. —heden.

Onacht'zaam (*zonder zorg of oplettendheid*), bn. en bw.; —zamer, —st: *een —zame kleeding, een —zame houding, een — gedrag jegens iem.*; *hij antwoordde* —; **—heid** (*onoplettendheid, onachtzame handeling*), v. —heden.

On'afgebroken (*aaneengeschakeld, aanhoudend*), bn. en bw.: *de — keten der geschiedenis*; *het was een — worsteling tegen allerlei gevaren*; *men roerde — de trom.*

Onafhan'kelijk (*vrij, zelfstandig*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e rechterlijke macht*; *een — volk, een — bestaan*; *zij hebben het land — gemaakt*; *hij heeft in deze zaak ge-*

[1]) Vele afleidingen met *on-* werden niet opgenomen; men sla dan de beteekenis der grondwoorden op, b.v. voor *Onaandachtig, Onaandoenlijk, Onaangekleed*, en dergelijke *doorzichtige* afleidingen, zie men: Aandachtig, Aandoenlijk, Aangekleed enz.

heel — gehandeld; —**heid** (*vrijheid, zelfstandigheid*), v. gmv.

Onafscheid'baar (*niet te scheiden*), bn. en bw.: *welvaart is een —bare gezellin van den vrede*; *zich — aan iets of iemand hechten.*

Onafschei'delijk (*innig verbonden*), bn. en bw.: —*e vrienden*: — *vereenigd.*

Onafwijs'baar (*niet van de hand te wijzen*), bn.: *een — verzoek, een —bare eisch.*

Onafzet'baar, bn.: *een rechter behoort — te zijn,* niet uit zijn ambt kunnende gezet worden, niet ontslagen kunnende worden.

Ona'ger (Bijbel: *wilde woudezel in Tartarije*), m. —s, —en: *de — heeft zeer lange ooren.*

Onbaatzuch'tig (*belangeloos*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vriendschap*; *dat is — gehandeld*; —**heid,** v. gmv.

Onban'dig (*wild, woest, aan geen breidel gehoorzamende*), bn. en bw.; —er, —st: *een roofdier is —, een os kan — zijn*; *— fier als leeuwen* (Bild.); fig. *de —ste hartstochten, —e begeerten*; —**heid** (*wildheid*), v. gmv.

Onbarmhar'tig (*niet-barmhartig, ongevoelig, wreed*), bn. en bw.; —er, —st: *een — oordeel*; spreekt. *een — pak slaag,* ongenadig; — *te werk gaan*; *hij radbraakt het Fransch —,* verschrikkelijk; —**heid** (*wreedheid*), v. —heden.

Onbedaar'lijk (*niet tot bedaren kunnende komen*), bn. en bw.: *een —e drift*; — *lachen.*

Onbedacht' (*onbezonnen, onnadenkend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — woord, een — oogenblik*; *een — afgelegde eed*; —**elijk** (*onbedachtzaam*), bw.: *iets — doen, zeggen*; —**zaam** (*onvoorzichtig*), bn. en bw.; —zamer, —st: —*zame overijling*; — *te werk gaan*; —**zaamheid** (*onnadenkendheid, onbezonnenheid*; *uiting van —*), v. —heden.

Onbedeesd' (*onbeschroomd*), bn. en bw.: *een —e houding*; — *in 't rond kijken.*

On'bedijkt (*niet door dijken tegen het water beschermd*), bn.; z.: K w e l d e r, S c h o r.

On'bedorven (*gaaf*; fig. *onschuldig*), bn.: — *vleesch,* — *visch,* — *groente,* versch, frisch; *een — kind,* rein; *een — hart,* schuldeloos.

Onbedrieg'lijk (eig. *zonder bedrog*; fig. *oprecht, betrouwbaar*), bn.; —er, —st: *een — voorteeken*; *met —e lippen.*

Onbedui'dend (*nietig, beuzelachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — woord, een — opstel,* van weinig waarde; *niet —,* vrij belangrijk.

On'begonnen (*zonder begin, zonder einde*: *onuitvoerbaar*), bn.: *o — God!* eeuwig; *dat is een — werk.*

On'begrensd (*zonder grenzen, onbeperkt, onmetelijk*), bn.: *een — uitzicht*; *een — vertrouwen, —e hoogachting,* zeer groot.

On'begrepen (*niet in aard of wezen gekend*), bn.: *deze schilder is een — talent.*

Onbegrij'pelijk (*niet te begrijpen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e angst, een — misverstand*; — *veel menschen* (C. O.), zeer.

Onbehaag'lijk (*onaangenaam, ongevallig*), bn. en bw.: —*e manieren, een — uiterlijk, een — geluid*; — *lachen, zich — kleeden.*

On'beheerd (*buiten beheer of toezicht*), bn.: *de kruiwagen stond — op den weg*; *een —e nalatenschap,* d.i. waarvoor niemand zich opdoet of die door alle bekende erfgenamen verworpen is; —*e goederen*; —*e zeevonden,* waarvan de eigenaar onbekend is.

Onbehol'pen (*onhandig, stumperig*), bn. en bw.; —er, —st: *die man is in gezelschap — en linksch*; — *manieren*; *z. — uitdrukken.*

Onbehoor'lijk (*niet passend, niet betamelijk, onwelvoeglijk, verkeerd*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gedrag, een —e tijd, hij kwam op een — uur*; *zich — gedragen.*

Onbehou'wen (eig. *niet-behouwen, ruw*; fig. *lomp, ongemanierd,* verg. O n b e s c h a a f d), bn. en bw.; —er, —st: *wat een — lomperd! een — kerel, — te werk gaan*; zegsw. *een — stuk vleesch,* een lomperd; —**heid** (linkschheid), v. gmv.

Onbekend' (*niet bekend, vreemd*), bn.: *hij is mij —, hij is — aan, bij ons*; alg. *de —e grootheid,* te zoeken; zegsw. — *maakt onbemind,* wien men niet kent, heeft men niet lief.

On'bekommerd (*onbezorgd, opgeruimd*), bn.: *een — leven leiden, hij is — over zijn toekomst, hij toonde een — gelaat, hij sprak op —en toon,* opgeruimd; —**heid** (*kalmte, bedaardheid, rustigheid*), v. gmv.

Onbekookt', bn.; —er, —st: fig. *een — antwoord, een — voorstel,* niet rijpelijk overwogen, ondoordacht; evenzoo: —*e meeningen,* oppervlakkig; —*e plannen,* niet grondig overdacht, onberaden, onbezonnen.

On'bekrompen (*ruim*), bn. en bw.; —er, —st: *een — denkwijze,* niet kleingeestig; *uit een — beurs*; — *geven, weldoen,* met royale hand; — *leven,* zonder geldzorgen.

Onbekwaam' (1 *niet bekwaam, onbedreven, niet geschikt*; 2 *beschonken*), bn.; —kwamer, —st: 1 *een — onderwijzer, hij is — in zijn vak*; *de vorst was — tot regeeren*; *hij is — om over kunst te oordeelen*; 2 *men zag dien werkman nooit —.*

Onbekwaam'heid (*ongeschiktheid, onbedrevenheid, gemis aan ervaring of routine*), v.: — *aan den dag leggen, toonen.*

Onbeleefd' (*in strijd met de beleefdheid*: *lomp, onvriendelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — antwoord*; — *antwoorden*; —**heid,** (*lompe handeling*), v. —heden.

On'belegen (*al te versch*), bn.: *dat brood is te —,* te nieuwbak'ken; *dat bier is —*; —**belemmerd** (*ongehinderd, vrij*), bn.: *een — uitzicht hebben, —e vrijheid*; —**bemerkt** (*niet gezien of bespeurd*), bn. en bw.: *een —e aflocht, een — verdwijnen,* onopgemerkt; *hij heeft u — weten te volgen, — ergens komen binnentreden enz.*; —**bemiddeld** (*niet gegoed, zonder geld of goed*), bn.: *zijn ouders waren —*; *hij is niet —,* hij is vrij vermogend, heeft het noodige; —**benoemd** (rekenk. *niet met een naam aangewezen*), bn.: —*e getallen,* zonder den naam der voorwerpen er bij; *de vermenigvuldiger is altijd —.*

On'benul (*lomperd, dommerik, iem. zonder gezond verstand*), m. en v. —nullen.

Onbenul'lig (*dom*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vent, — doen*; —**heid** (*botheid van oordeel, domheid*), v. —heden.

On'bepaald (*niet begrensd, onbeperkt*), bn.; —er, —st: *de —e ruimte*; *voor —en tijd,* niet vastgesteld; *in iem. het —ste vertrouwen stellen*; spraakk. *de —e wijs,* infinitief; *een — vnw.* b.v. men; *een — lid-*

woord, b.v. een; *hij drukte zich — uit*, onduidelijk; *zijn verlof is — verlengd*, voor een niet afgeperkten tijd; —**beperkt** (*onbegrensd, onbepaald*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e macht, het —st vertrouwen*; —**beproefd** (*niet in 't werk gesteld of toegepast, niet geprobeerd*), bn.: *wij zullen niets — laten, om u te redden*; —**beraden** (*onbezonnen, onbedacht*), bn. en bw.; —er, —st: *als een — knaap; een — huwelijk, in — drift; — handelen*; —**berecht** (R.-K. *niet-bediend*), bn.: *de man stierf —*; —**bereden**, bn.: *dat paard is nog —*, niet tot rijden gebezigd; *hij is een — ruiter*, onbedreven in het rijden; *een — cavalerist*, zonder paard; *bij de infanterie zijn de gewone officieren —*, d. i. zonder dienstpaard; —**beredeneerd** (*onbedacht, onbezonnen*), bn. en bw.: *een —e drift, een —e goedheid, een —e weldadigheid, een — oordeel; hij handelt slechts zelden —*; —**bereisd** (*geen ervaring van reizen hebbende*), bn.: *een — buitenman*; —**bere'kenbaar** (*buitengewoon groot*; fig. *vooraf niet te bepalen, onvast van karakter*), bn. en bw.: *iets van — nut, —e gevolgen; een — groot voordeel, — veel onheil*; fig. *die staatsman is wispelturig en —*; —**berijmd** (*rijmloos*), bn.: *de Verjaardag van Staring is —*, d. i. het zijn blanke verzen; *—e psalmen*, zooals ze in den Bijbel worden gevonden; —**beris'pelijk** (*niet te berispen, niet af te keuren, geen kwaad van te zeggen*), bn. en bw.: *een — gedrag; hij was — gekleed*; —**beschaafd** (*ongepolijst, ruw van vorm en* fig. *van manieren*), bn.; —er, —st: *een — volk, die —e taal, —e zeden, —e manieren*; —**beschaamd** (*geen schaamte hebbende*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bedrieger, een —e blik, —e laster, een —e logen; hij liegt —*.

On'bescheid (*driestheid, overmoed, vermetelheid*), o. vero.: *luidruchtig* — (Staring).

Onbeschei'den (*onwellevend, ongepast, nieuwsgierig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — vraag, — blikken, een — antwoord*, ongepast; *zij keek — door het raam naar binnen*.

Onbeschoft' (eig. *zonder vormen of fatsoen, plomp van manieren, brutaal*, verg. O n b e s c h a a f d), bn. en bw.; —er, —st; —**heid** (*brutaliteit*), v. —heden.

Onbeschrij'felijk (*alle beschrijving te boven gaande*), bn. en bw.: *een —e geestdrift, een —e angst; hij had — veel gelezen* (C. O.).

On'beschroomd (*niet verlegen, onbedeesd*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e knaap, een —e gemeenzaamheid; iets — zeggen, schrijven*.

On'beschut (*niet gedekt, onbeschermd*), bn.: *dat boompje is — voor den noordenwind; de woning lag — op de heide*.

On'beslagen (*zonder beslag, zonder ijzer*), bn.: *bij vele werkpaarden laat men de achterpooten —, een nog — paard*; zegsw. — *ten ijs of op het ijs komen*, eig. van paarden, fig. iets doen zonder behoorlijk toegerust te zijn, zie ook: IJ s.

On'beslecht (*niet beslist, niet vereffend*), bn.: *een — geschil, het geding is nog —, de strijd bleef —, iets — laten*, het niet door een beslissing ten einde brengen.

On'beslist (*niet uitgemaakt*; fig. *twijfelachtig*), bn.: *de strijd bleef —; iets — laten*, er geen uitspraak over doen.

Onbespro'ken (*onberispelijk, te goeder naam en faam*), bn. en bw.: *hij is — van gedrag, een — leven leiden, een — weduwe; zij had zich — gedragen*.

Onbestaan'baar (*niet kunnende bestaan*), bn.: *een —bare wortelvorm*, b.v. $\sqrt{-2}$; *—bare woorden in gedichten* (Beets).

On'bestand (dicht. *onbestendigheid, veranderlijkheid*), o. gmv.: *'s werelds —*.

Onbestemd' (*onzeker, onbepaald, nevelachtig*), bn. en bw.: *een flauw en — gevoel; zijn blikken zwierven — om hem heen*.

Onbesten'dig (*wispelturig, wuft, hakende naar verandering*), bn.; —er, —st: *een — mensch*; ook: wisselvallig, veranderlijk, b.v. — *weer*, ongestadig; fig. *het —e geluk*.

On'bestorven, bn.: *een — weduwe, weduwnaar*, d. i. gescheiden van de(n) echtgenoot, voorgoed of door uitlandigheid; — *vleesch*, d. i. versch, pas geslacht; — *metselwerk*, versch, nieuw, nog niet hard.

On'bestreden (*niet betwist, niet aangevallen*), bn.: *een — leer, een — waarheid, een — meetkundige stelling*.

Onbesuisd' (*doldriftig, onstuimig, ruw, woest*), bn. en bw.; —er, —st: *—e krijgers; — te werk gaan*, onbehouwen; —**heid** (*onbesuisde daad*), v. —heden.

Onbetaal'baar (eig. *niet betaald kunnende worden*), bn.; —der, —st: *een —bare oorlogsschuld*; fig. *een —bare gelegenheid, een —bare dienst*, onschatbaar; *het was voor u een —bare dag*, kostelijk.

On'betaald (*niet-betaald*), bn.: *tal van —e rekeningen*.

Onbeta'melijk (*ongepast, onvoegzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *een — woord, —e spotternij; zich — uitdrukken*, niet naar behooren; —**heid** (*niet passende daad*), o. —heden.

Onbetee'kenend (*onbeduidend*), bn.; —er, —st: *het was een — man, iemand met een — voorkomen, een — gesprek, een — voorval*, weinig belangstelling verdienend.

Onbetuigd', bn.: *zich niet — laten*, Bijbel: niet nalaten getuigenis te geven, d. i. van zijn aanwezen de zichtbare blijken geven, bijv. op een feestmaal door flink toe te tasten, zie Hand. 14 : 17; *hij liet zich bij die collecte niet —*, gaf ruim; *de man liet zich bij de flesch nooit —*, dronk veel.

On'betwist (1 *algemeen erkend*, ook, *erkend als waar en juist*; *onbestreden*; 2 *wettig*), bn. en bw.: 1 *zijn —e verdiensten, een — dogma*; 2 *dat is zijn — eigendom; men huldigde hem — als koning*.

On'bevangen (*zonder vooroordeel, onpartijdig*), bn. en bw.: *een — lezer; een — beoordeelaar; een — oordeel*, onpartijdig; *iem. —te-gemoet-treden*, vrijmoedig; —**bevan'genheid** (*onpartijdigheid, rondheid, openhartigheid*), v.: *een verhaal, dat treft door zijn —; hij vertelde dat alles met groote —; kinderlijke —*.

On'bevaren (1 *niet bevaren wordende*; 2 *niet veel gevaren hebbende*), bn.: 1 *een — rivierarm; de Maas bij Maastricht is een — stroom*; 2 *een — matroos*; spreekw. *Met — volk is het slecht zeilen*, onbedreven.

Onbevat'telijk (1 *traag van begrip, dom*; 2 *onbegrijpelijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — leerling*; 2 *iets — voordragen.*
On'bevlekt (*niet-besmet, zuiver, rein*; fig. *schuldeloos, vlekkeloos*), bn.: *een— geweten*; —**heid** (*smetteloosheid*), v. gmv.
On'bevochten (*onbetwist, onbestreden*), bn.: *een dwaalleer — laten*; *niet —* d. i. niet bekoord door de zonde; *niemand blijft —.*
On'bevoegd (*niet-bevoegd, het recht missende*), bn. en bw.: *hij is — tot het geven van onderwijs*; *het — uitoefenen der geneeskunde*; *zich — verklaren*, zeggen, dat men het recht mist, om uitspraak te doen: *de rechter verklaarde zich in deze zaak —.*
On'bevooroordeeld (*niet behept met vooroordeelen*), bn. en bw.: *kies hem als scheidsman, hij is —*; *— te werk gaan*, onpartijdig.
On'bewaakt (*zonder bewaking of toezicht*), bn.: *de gevangene bleef —, een paar —e kinderen, iets — laten, — blijven*; fig. *in een — oogenblik*, in een oogenblik, dat men onbezonnen of niet denkend te werk gaat.
Onbeweeg'baar (eig. *niet te bewegen*), bn.: *een — rotsblok*; —**lijk** (*zich niet bewegende, roerloos, onverzettelijk*), bn. en bw.: *een —e stand of houding*; *hij stond daar —*; *hij hield de oogen — op dat punt gevestigd.*
On'beweend (*onbetreurd*), bn.: *de arme wees is — naar 't graf gedragen.*
On'bewerkt (*niet bewerkt*), bn.: —*e stoffen*, ruwe artikelen.
On'bewerktuigd (*niet voorzien van organen*), bn.: *de —e stof*, d. i. de doode stof.
On'bewezen (*niet gestaafd door bewijzen*), bn.: — *stellingen*, — *beschuldigingen.*
On'bewimpeld (*onverbloemd, onverholen*; *openhartig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e verklaring*; *iets — mededeelen*, zonder er doekjes om te winden of iets te verbergen; — *voor iets uitkomen.*
On'bewogen (eig. *niet bewogen*), bn. en bw.: *de rots staat — in de branding*, onwrikbaar; *wie kan — blijven bij het zien van al dat lijden!* gevoelloos, onverschillig; *hij houdt het oog — op het lijk gevestigd*, rustig.
On'bewolkt (eig. *niet bewolkt, helder*; fig. *opgeruimd*), bn.: *een —e hemel*; *met — voorhoofd.*
Onbewoon'baar (*niet voor bewoning geschikt*), bn.: *een —bare hut, een huis kan door de bevoegde macht — worden verklaard.*
Onbewoon'baar-verklaring (*het verklaren door desbevoegden namens het gemeentebestuur, dat een huis niet langer bewoond mag worden*), v. —en: *de — heeft na zekeren termijn sluiting van een woning ten gevolge.*
On'bewust (*onbekend met, niet wetende*), bn.: *hij is nog — van het gevaar*; —**heid**, v. gmv.
On'bezield (*levenloos, niet bezield*), bn.: *een — stuk hout of steen*; *er was geen lucht in dat —e oog*; fig. *wat —e taal!* koud.
On'bezien (*niet behoorlijk bekeken*), bn.: *hij kocht die kast —*, onbezichtigd.
On'beziens (*zonder de zaak gezien te hebben*), bw.: *hij heeft dat huis — gehuurd.*
On'bezocht (van landstreken, steden enz.: *door niemand bezocht wordend*), bn.: *Drente bevat nog tal van —e oorden*, eenzaam.
On'bezoedeld (*vlekkeloos, rein*), bn.: *de kleertjes waren nog —*; *een —e glans.*
I. On'bezorgd (*niet-besteld*), bn.: *de brieven bleven — liggen*; —*e pakketten*; van hetzelfde grondwoord als:
II. Onbezorgd' (*zonder zorg, onbekommerd*), bn. en bw.; —er, —st: *gelukkig hij, die — kan leven, en te beklagen is hij, die zorgeloos is.*
On'bezwaard (1 *zonder druk of zorg, onbekommerd*; 2 *van zaken: vrij van lasten of hypotheken*), bn.: 1 *een — geweten*; 2 *al die vaste goederen zijn —.*
On'bezwalkt (*niet met damp beslagen*), bn.: *een —e spiegel*, helder; fig. *de —e deugd*, d. i. reine, zuivere; *een —e hemel*, onbeneveld.
On'bezweken (*volhardend, standvastig*), bn.: *zij streden met — moed*; *stand houden met — trouw*, d. i. onwrikbare trouw.
Onbil'lijk (*onredelijk, te veel eischend*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is streng maar niet —*; *—e eischen, —e klachten*; *iem. — behandelen*; —**heid** (*onbillijke daad*), v. —heden: *dat zijn grove —heden.*
Onboetvaar'dig (*niet gezind tot boete en betering*), bn.: —er, —st: *hij stierf als een — zondaar*, verstokt; —**heid**, v. gmv.
Onbrand'baar (*niet kunnende branden*), bn.: *asbest is —.*
On'breekbaar (*niet te breken*), bn.: — *glas*; fig. *de — bare band des huwelijks.*
On'bruik (*het tegengestelde van gebruik*), o.: *een woord kan in — raken*, d. i. het wordt niet meer gebruikt; —**bruik'baar** (*niet te gebruiken*), bn.; —der, —st: *een — instrument.*
On'ce (*medicinaal gewicht*), v. onces: *een medicinaal pond had 12 —n.* vero.
Onchris'telijk (*afwijkend van den geest der Christelijke leer*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e hoogmoed der groote dames* (C. O.); *haat en wrok zijn —*; *hij spreekt, handelt —.*
On'daad (*wandaad, gruweldaad*), v. —daden; w. i. g.
On'dank (*vergelding van goed met kwaad*), m. gmv.: *iets met — beloonen*; zegsw. — *is 's werelds loon*, het goede wordt veelal met ondankbaarheid vergolden.
Ondank'baar (*niet erkentelijk*), bn. en bw.; —der, —st: *een — kind*; *— handelen*; —**heid** (*blijk van ondank*), v. —heden.
Ondanks' (eig. *tegen d. wil of d. meening van*), vz.: *hij deed het — mijn verbod*, d. i. in weerwil van, in spijt van, trots, spijt.
On'deeg, on'dege, v., in de zegsw. *te — maken*, onbruikbaar maken, bederven; *dat komt te —*, slecht van pas.
Ondeel'baar (*niet in deelen te splitsen*), bn. en bw.: *een — stoffe*; rek. *een — getal*, dat nl. geen deelers heeft, b.v. 19, zie P r i e m g e t a l; *een — oogenblik*, uiterst klein; gesch. *de ééne en —bare Republiek*, de Fransche, zie ook E é n e n o n d e e l b a a r; *— klein*, uiterst klein.
On'der 1 (*beneden, lager dan*), vz.: *zij zitten — den boom*; ook, *oplettend zijn — de les*, gedurende; zegsw. *zich — een banier scharen*; *— vier oogen*, zonder getuigen; *— de regeering van Karel I*, tijdens; *— de*

waarde verkoopen, beneden; — *eede*, — *belofte*, bij of door; **2** (*layer*, *minder*, *beneden*), bw.: dit bw. sluit zich als eerste lid aan bij zelfst. nw., werkw. en bw., als: *on'deradjudant*, *on'derarm*, *onderhan'delen*, *on'deraan enz.*; met w.w. vormt — samenstellingen, nu eens scheidbaar (met de klem op *onder*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.); de bet. verschillen, b.v. *on'dergaan* en *ondergaan'*, *on'derdrukken* en *onderdruk'ken*.

On'deraan (*aan den onderkant*), bw.: *een stok met een punt* —, *hij zat geheel* —; *uw naam staat* —, als laatste.

Onderaardsch' (*onder de oppervlakte der aarde*), bn.: *een* — *gerommel*, *een* —*e gang*, *een* —*e begraafplaats of catacombe*.

On'deradjudant (*benaming voor adjudant-onderofficier*), m. —en; —**admiraal** (*vlagofficier*, *één rang onder d. admiraal*), m. —s, —ralen, gewoonlijk V i c e-A d m i r a a l; —**af** (*van de benedenzij af*), bw.: *tel die rekening eens op en begin* —; ook: *van onderen af*, van het eind af; —**afdeeling** (*kleinere afdeeling*), v. —en: *een* — *van een hoofdstuk*; —**arm** (*benedenarm*, *voorarm*), m. —en; —**baadje** (*boezeroen van baai*, *wol of flanel*, *dat onder het bovenbaadje gedragen wordt*), o. —s.

I. On'derbaas (*ploegbaas*), m. —bazen.

II. On'derbaas (van Fr. *base*, Lat. *basis*: *voetstuk v. e. pilaar*), v. —bazen; —**berm** (*de berm aan de onderzijde van den dijk*), m. —en; —**bevelhebber** (*bevelhebber*, *één rang onder den opperbevelhebber*), m. —s; —**bibliothecaris** (*tweede bestuurder eener boekerij*), m. —sen; —**blijfsel** (*achterlijk wezen*; *mensch*, *dier of plant*, *die in groei zeer achterlijkis*), o. —s; —**bootsman** (scheepst. *tweede bootsman*), m. —lieden, —lui.

On'derbouw (bouwk. *gedeelte van een brug enz.*, *beneden de overspanning*), m. gmv.

Onderbre'ken (*storen*, *tijdelijk doen ophouden*), —brak, heeft —bro'ken: *de vreugde* —, *den arbeid* —, *zijn werk* —, *iemands slaap* —, *iemands rede*, *taal of woorden* —; zie I n t e r r u m p e e r e n; *het verkeer* —; *iemands pogingen* —; *een* —*broken tocht*.

On'derbrengen (1 *onder dak brengen*, *een onderkomen bezorgen*; 2 *ten onder brengen*, *bedwingen*), bracht —, heeft —gebracht: 1 *kinderen van vluchtelingen werden in het weeshuis* —*gebracht*; 2 *de Philistijnen werden eindelijk* —*gebracht*.

On'derbroek (*broek*, *die onder een andere broek gedragen wordt*), v. —broeken.

On'derbuik (*het lagere deel v. d. buik*), m. —en: *pijn hebben in den* —; —**skwaal**, v. —kwalen; —**sziekte**, v. —n.

On'derdaan (eig. *ondergeschikte*, *dienaar*: *een der bewoners van een land*, *met betrekking tot den vorst of den staat*), m. en v. —danen: *ik blijf uw getrouwe* —; scherts. *mijn* —*danen*, de beenen en meer nog de voeten.

Onderdak' (*huis*, *woning*, *verblijf*), o. gmv.: *een* — *zoeken*, *geen* — *kunnen vinden*; *zij vonden daar een behoorlijk* —.

Onderda'nig (*ondergeschikt*, *onderworpen*), bn. en bw.; —er, —st: — *zijn aan zijn ouderen*, *meerderen*, *de wet*; *uw* —*e dienaar* (beleefdheidsformule); *iemand* — *groeten*, op nederige wijze; —**heid**, v.: *gedweeë* —.

On'derdeel (1 *het onderste gedeelte*; 2 *een grooter of kleiner deel van een hoofddeel of van een geheel*), o. —en: 1 *het* — *van iems aangezicht*, w. g.; 2 *de deelen en* —*en van een stoommachine*, *de* —*en van een redevoering*; mil. *een tactisch* —, zelfstandige gevechtseenheid b.v. een bataljon infanterie, een eskadron, een batterij enz.

On'derdekken (*toedekken*, *bedekken*), dekte —, heeft —gedekt: *een slapend kind goed* —; *de jonge planten* — *tegen nachtvorst*.

Onderdeks' (eig. *onder het dek*), bw.: *de kapitein is* —, d. i. in de kajuit.

On'derdeur (*benedendeur*, ook, *benedenhelft eener huisdeur*), v. —en: *poes sprong op de* —.

Onderdies' (*intusschen*, *onderwijl*), bw.

On'derdoen (1 *onder de voeten doen*; 2 *de mindere of de minste zijn*), deed —, heeft ondergedaan: 1 *iem. de schaatsen* —, *zich de schaatsen* —; 2 *voor iem.* —, voor hem zwichten, wijken: *in bekwaamheid*, *in kracht*, *in vlugheid voor iem.* —, bij iem. achterstaan; *de havens van Amsterdam moeten* — *voor die van Rotterdam*, kunnen de vergelijking niet doorstaan.

On'derdompelen (*geheel onder water doen zinken*), dompelde —, heeft ondergedompeld: *doopelingen werden eertijds* —*gedompeld*.

Onderdoor' (*onder iets door*), bw.; dit bijw. vormt met w.w. scheidbare samenstell., bijv. *hij reed de poort* —, *de jongens kropen de heg* —; evenzoo: —g a a n, —r ij d e n, e r g e n s —s l u i p e n, —v a r e n, —z e i l e n, —z w e m m e n.

On'derdrukken 1 (*naar beneden*, *omlaagdrukken*, *onder iets drukken*), drukte —, heeft ondergedrukt: *ik heb bij 't zwemmen zijn hoofd* —*gedrukt*; *vleesch*, *dat in de pekel ligt*, *moet goed* —*gedrukt worden*; **2 onderdruk'ken** (*door overmacht in bedwang*, *in een staat van afhankelijkheid houden*, *bedwingen*, *verdrukken*, maar dit is sterker), —druk'te, heeft onderdrukt': *een volk* —; *hij had de kinderen Israëls met geweld* —*drukt'*, Richt. 4 : 3; fig. *zijn toorn* —, in bedwang houden; *mevrouw Dorbeen kon een klein lachje van zenuwachtige voldoening niet* — (C. O.), tegengaan, stuiten; —**druk'ker** (*dwingeland*, *tiran*), m. —s; —**druk'king** (*het onderdrukken*), v. —en: — *moeten lijden*; *de* — *van een opstand*; *de* — *van onze hartstochten*.

On'derduwen (*onder iets duwen*), duwde —, heeft —geduwd: *zwemmende jongens willen elkaar gaarne* —.

Ondereen' (*door elkaar*, *dooreen*), bw.: *de knaap gooit alle boeken* —, *de kinderen liepen* —; dit bijw. vormt met w.w. scheidbare samenstell., b.v. —g o o i e n, —k l u t s e n, —k n o e i e n, —m a l e n, —m e n g e n, —r o e r e n.

On'dereinde (*benedenzijde*), o. —einden: *het* — *van een paal*, *de kinderen zaten aan het* — *der tafel*; verg. B o v e n e i n d e.

On'deren, bw.: — komt voor in verbinding met de voorzetsels *naar*, *van*, b.v. *naar* — *gaan*, beneden: *van* —, b.v. *uw*

japon is van — wat versleten; zegsw. *Heila, van —*, d. i. waarschuwing voor hen, die beneden staan of gaan.

On'dergaan 1 (*naar beneden gaan, onder de kim, onder water gaan*), ging —, is ondergegaan: *de zon ging —, de dobber ging —*; fig. *de grootheid, de luister van het Rom. rijk is eindelijk —gegaan*, te niet gegaan; **2 ondergaan'** (*lijden, verduren, doorstaan*), —ging, heeft ondergaan': *een vernedering, een mishandeling, een straf, een operatie —.*

On'dergang (*het ondergaan*), m. gmv.: *de — der zon, der maan*; fig. *dat is zijn —*, verderf, val, ongeluk.

Ondergeschikt' 1 (*van iemand afhankelijk*), bn.; —er, —st: *de leenheeren waren den koning —*; *in —e betrekking*, niet zelfstandig, laag in rang; *—e arbeid*, onder de bevelen van een ander verricht; *een —e rol spelen of vervullen*, een mindere of kleine rol; **2 —e** (*hij of zij, die onder het gezag van een ander staat*), m. en v. —n; verg. O n d e r h o o r i g e; —**heid** (*onderdanigheid, niet-zelfstandigheid*), v. gmv.

On'dergeschoven (*heimelijk of bedrieglijk in de plaats gesteld*), bn.: *een — testament*, onecht; *een — leerstuk*, valsch; *een — kind*, dat voor een ander kind heimelijk in de plaats is gesteld, of, bij gebreke van een kind, valschelijk als zoodanig is aangegeven.

On'dergestoken (*heimelijk, bedriegelijk*), bn.: *een — processtuk*, ondergeschoven.

Ondergetee'kende (*onderteekenaar*; scherts.: *ik*), m. en v. —geteekenden.

On'dergod (myth. *god van minderen rang*), m. —goden: *de goden en —goden van den Olympus*; —**godin**, v. —godinnen.

On'dergoed (*lijflinnen, onderkleeren*), o. —goederen: *schoon — aantrekken.*

Ondergra'ven (*ondermijnen*), —groef, heeft ondergraven: *een muur, een wal, een fort —*; fig. *iems gezag —*, verzwakken.

On'dergrond (*benedenlaag*), m. —gronden: *de — van een veenlaag*, d. i. de grond, die zich beneden die laag uitstrekt.

Ondergrondsch' (*onder den grond zijnde*), bn.: *— water*; *de —e spoorweg in Londen.*

Onderhan'delaar (*persoon, die onderhandelt, middelaar*), m. —laren, —laars.

Onderhan'delen (*handelen over, bespreken, trachten het met elkaar eens te worden*), onderhandelde, heeft onderhandeld; —**ing** (*bespreking, om tot overeenkomst te geraken*), v. —en.

Onderhandsch' (*niet in het openbaar*), bn.: *een —e koop of verkoop*; *een —e aanbesteding*, d. i. als één of meer personen of firma's tot inschrijven uitgenoodigd worden; *een —e akte*, niet door of voor een notaris verleden.

On'derhave (*zeker onkruid, aardveil*), v. gmv.; ook, —h a a f.

Onderha'vig (*behandeld, besproken wordende*), bn.: *in het — geval* (Potg.).

On'derhebbend, bn.: *de —e manschappen*, d. i. die, waarover men het bevel heeft.

Onderhe'vig, bn.: *hij is zeer — aan koorts, aan kiespijn*, d. i. er mede behept; *de zeevaart is — aan ontelbare wisselvalligheden*, blootgesteld aan.

Onderhoo'rig 1 (1 *ondergeschikt*; 2 *afhankelijk*), bn.: 1 *de —e geloofsgenooten van een bisschop*; *de kapitein en de hem —e manschappen*; 2 *de aan Nederland —e koloniën*; **2** zn. —**e** (*ondergeschikte*), m. en v. —hoorigen: *het lot zijner —n verbeteren.*

Onderhoo'righeid (aardr. *streek, eiland, behoorende tot eenig gebied*), v. —heden: *het gouvernement Celebes en —heden.*

I. On'derhoud (*verzorging, verpleging, voeding*), o. gmv.: *in zijn — voorzien*, levensonderhoud: *het — van een gezin*; *gelden tot — van een leger*; *het — van een kerk*; etymologisch zijn de samenstellende deelen van O n d e r h o u d **I** en **II** hetzelfde.

II. On'derhoud (*gesprek*), o.: *een belangrijk —*; *een — met iemand hebben*; *hij is zeer gezellig van —*; *aan een — een einde maken.*

On'derhouden 1 (*onder iets houden*), hield —, heeft ondergehouden: *bij het vechten iem. —*, onder zich houden, in bedwang houden; *bij 't zwemmen moet men het hoofd niet —*, onder water houden; *op deze wei kunnen we de schaatsen wel —*, onder de voeten houden; **2 onderhou'den** (1 *met iem. spreken over iets, of iem. iets onder het oog brengen*; 2 *doen voortduren*; 3 *naleven, opvolgen*; 4 *in stand, in staat houden, van het noodige voorzien*), —hield, heeft onderhouden: 1 *iem. ernstig over iets —*; 2 *e. briefwisseling —*; 3 *Gods geboden —*; 4 *e. huis goed —, e. staand leger —*; *e. gezin —, e. ouden vader —*; reflex. *zich —*: *z. met iem. —*, een gesprek met iem. voeren.

Onderhou'der (*verzorger, instandhouder*), m. —s.

Onderhou'dend (*aangenaam, gezellig*), bn. en bw.: *een — prater, een — boek*; *— vertellen.*

Onderhoud'plichtig 1 (*gehouden, iets, een weg, een dijk in goeden staat te houden*), bn.; **2** zn. —**e,** m. en v. —n.

On'derhout (*kreupelhout, ruigte*), o. gmv.

On'derhuid (*huid onder de opperhuid*), v. —en.

On'derhuidsch (*onder de huid geschiedende*), bn.: *—e inspuitingen of injecties.*

On'derhuis (*benedenhuis*), o. —huizen.

On'derhuren (1 *op slinksche wijze, ook door meer geld te geven, een reeds gehuurd pand enz. huren*; 2 *iets huren van den huurder uit de tweede hand*), —huurde, heeft onderhuurd: 1 *hij heeft mij dien knecht, die dienstbode —huurd*; 2 *van dit huis mogen geen deelen —huurd worden.*

On'derhuur (*het onderhuren* inz. in bet. 2: *huur uit de tweede hand*), v. gmv.: *een bovenhuis in — aan een ander afstaan.*

Onderin' (*beneden in iets*), bw.: *het boek ligt in die kist —, een bloempot met een gat —.*

On'derkaak (*de onderste, de beweeglijke kaak*), v. —kaken; verg. B o v e n k a a k.

On'derkant (*benedenzijde*), m. —kanten: *de — van een tafelblad*; verg. B o v e n k a n t.

Onderkel'deren (*van een kelder voorzien*), —kelderde, heeft onderkelderd: *een kamer —*; *dat kasteel is geheel —kelderd*, overal zijn kelders onder.

Onderken'nen (*kennen uit of onder andere*

personen of zaken, onderscheiden, herkennen), —kende, heeft onderkend: *inlanders van vreemdelingen —, het is moeilijk die tweelingbroeders te —; een vogel aan zijn veeren —.*

On'derkerk (*ondergrondsche kerk*), v. —kerken: *de — is meest onder het hoogkoor*; zie: Crypta, Krocht.

On'derkin (*vleezige voortzetting van onderen a. d. kin, bij welgedane menschen*), v. —kinnen: *een dame met een belangrijke —, een dubbele —.*

On'derklavier (*benedenklavier van een orgel*), o. —en.

On'derkok (*tweede kok*), m. —s; **—koksmaat** (*keukenjongen*), m. —s.

I. On'derkomen (*huisvesting, woning, onderdak*), o. gmv.: *nergens een — vinden*; etymologisch zijn de samenstellende deelen van Onderkomen I en II hetzelfde.

II. Onderko'men (*in verval door verwaarloozing*), bn.: *dat huis is erg —.*

On'derkoning (*stedehouder, landvoogd*), m. —koningen: *hij werd — van Napels, de — van Ierland, de — van Britsch-Indië*; **—koningschap** (*het ambt van onderkoning*), o. gmv.

Onderkoo'pen (*op slinksche wijze door koop in 't bezit raken van iets, dat een ander wilde koopen*), —kocht, heeft onderkocht': *hij heeft mij dat huis —kocht.*

On'derkruipen 1 (*onder de dekens kruipen*), kroop —, is ondergekropen: *het was mij te vroeg, en ik ben er nog eens voor een uurtje ondergekropen*; **2 onderkrui'pen** (*iem. uit zijn werk dringen, werken tegen lager loon dan iem., die reeds in dienst is en dezen daardoor trachten te verdringen*), —kroop', heeft onderkro'pen; bij uitbr. iem. op listige wijze benadeelen, hem heimelijk een voordeel afwinnen: *die reiziger zoekt mijn klanten te —*, door b.v. lagere prijzen te vragen dan de markt aangeeft; **—krui'per** (*voetlichter, misleider*; bij werkstakingen: *iem., die blijft werken, werkwillige*), m. —s; **—kruiperij'** (*alles, wat gedaan wordt om iem. te onderkruipen*), v. —en.

On'derkruipsel (*iem., die zeer klein is; jongen of meisje, bijzonder klein voor den leeftijd*), o. —s.

On'derlaag (*grondlaag, steunlaag*), v. —lagen: *de —lagen v. e. bedstede*, de planken waarop het beddegoed rust; *een zandgrond met een — van klei.*

Onderlangs' (*van onderen langs*), bw.: *zullen wij boven over den heuvel of — gaan?*; *de rivier, die er — stroomde*; in Arnhem: *— en bovenover*, mooie wandeling om de stad, die dalend en rijzend zich uitstrekt.

On'derlast (*benedenlast*), m. gmv.: *de — van het schip bestond uit zand.*

On'derleen (*leen uit de tweede hand*), o. —leenen; meer: Achterleen.

On'derleenheer (gesch. *de leenheer v. e. achterleen*), m. —leenheeren; **—leenman** (*de houder van een achterleen*), m. —nen.

Onderlegd', onderleid' (*met bekwaamheid toegerust*), bn.: *goed — zijn in de wiskunde.*

Onderleg'gen (*onder een voorwerp een ander leggen*), —legde of —leide, heeft onderlegd of —leid: *een vat —*, het vast doen liggen door steunhouten; *letters, die te flauw uitdrukken —*, ter drukkerij, een strookje papier er onder leggen; fig. *hij is goed —legd in de oude talen*, bezit veel kennis van.

On'derlegger, m. —s; zie het betere On'derligger; in de spreektaal echter: *gebruik die krant als — bij uw schrijven*; zie ook Transparant; *men bezigt veel ijzeren balken als —s van vloeren.*

Onderleid', bn.; zie Onderlegd.

On'derliggend (*zwakker zijnde*), bn.: *de —e partij*, tegenstelling van: de bovendrijvende.

On'derligger (*balk of blok waar iets op rust*), m. —liggers; zie Onderlegger.

On'derlijf (*onderbuik*), o. —lijven.

On'derlijfje (*vrouwen-onderkleedingstuk, onderkeursje*), o. —s.

On'derlijk (scheepst. *touwen boordsel onder in den rand van een zeil*), o. —lijken.

Onderlij'nen (*onderstrepen, onderhalen*), onderlijnde, heeft onderlijnd: *al de vreemde woorden in een opstel met rooden inkt —.*

On'derling (*onder elkander, wederkeerig, wederzijdsch*), bn. en bw.: *spaarkassen van —en bijstand*; *het — vertrouwen, tot — genoegen, —e hulpvaardigheid*; *de aanwezigen mompelden —*; *— afspreken, — beraadslagen*, met elkaar.

On'derlosser (*praam, bij 't baggeren in gebruik*), m. —s: een — wordt gelost door 't naar beneden slaan v. e. luik in den bodem.

On'derluitenant (*O.-I. militair*), m. —s: de — is geen officier, doch staat één rang hooger dan adjudant-onderofficier.

Ondermaansch' 1 (*hier op aarde, aardsch*), bn.: *een — schepsel, deze —e wereld, de wisselvalligheid der —e zaken, de —e dingen*; **2 —maan'sche** (*de aarde, de aardsche dingen*), o. gmv.: *aan al het — komt een einde.*

On'dermaat (*verlies of vermindering in maat, door inkrimping enz. van vroeger gemeten waren*; bij overdracht: van onroerend goed: *het nadeelig verschil tusschen de opgegeven en de werkelijke maat*), v. gmv.

On'dermeester (*tegenstelling van bovenmeester*, schoolwet van 1806), m. —s.

On'dermelk (*afgeroomde melk in de boterfabrieken*), v. gmv.; ook, Taptemelk.

Ondermij'nen (*ondergraven, verzwakken*), ondermijnde, heeft ondermijnd': *muren, wallen, gebouwen, grondvesten —*; fig. *de gezondheid —*, b.v. door drankmisbruik; *het gevoel van zedelijkheid —, het gezag —, iems positie —.*

Onderne'men (*op zich nemen, uitvoeren*), —nam, heeft ondernomen: *iets durven —*; *een belangrijke zaak —*, wagen; *een verre reis —*, gaan doen; **—ne'mer** (*iem., die een zaak onderneemt, die een beroep of bedrijf voor eigen rekening uitoefent*), m. —s; **—ne'mend** (*durvend, moedig*), bn.: *een — man, een —e firma*; **—ne'ming** (*het ondernemen; een zaak, meestal van gewicht, die men onderneemt; bedrijfszaak, expeditiezaak*; O.- en W.-I. *plantage*), v. —en.

On'derofficier (*militair, een rang bekleedend beneden dien van officier en boven dien van korporaal*), m. —officiers, —en: *een sergeant, een wachtmeester is —.*

On'derofficierskamer (*vertrek in de kazerne, ten gebruike van de sergeants*), v. —s; **—kleeding** (*uniform*), v. gmv.; **—strepen** (*gouden strepen of chevrons op elke mouw v. d. sergeant*), v. mv.; **—tafel** (*tafel, waaraan de sergeants gezamenlijk hun middagmaal gebruiken*), v. —s; **—uniform** (*tenue v. e. onderofficier*), v. —en; **—weduwe,** v. —n.

Onderom' (*om den onderkant*), bw.: *naai die franje —, zet dat veterband —.*

Onderons'je (scherts. *huiselijk kringetje; een huiselijk feestje, een bijeenkomst zonder omslag*), o. —onsjes: *een gezellig —*; fig. *ook de leekedichtjes zijn —s* (Busken Huet), d. i. behooren tot de klas der huis- of kamer-poëzie.

On'deroverste (R.-K. *onderprior; plaatsvervanger van den Broeder-overste of van de Eerw. Moeder in e. klooster*), m. of v. —oversten.

On'derpacht (*onderhuur*), v. gmv.

Onderpach'ten (*onderhuren*), —pachtte, heeft onderpacht: *een andere boer heeft hem dat stuk bouwland —pacht'*. w. i. g.

On'derpand (*waarborg, zekerheidsstelling*), o. —panden: *iem. geld leenen op —*, zie Hypotheek; *een huis als —*; fig. *hier is mijn hand als — van trouw.*

Onder pa'ri (*beneden de nominale waarde*).

On'derpastoor (Zuid.-Ned. *kapelaan eener parochie*), m. —pastoors; **—prior** (*in een klooster, hij, die onder den prior met leiding en toezicht belast is*), m. —priors.

On'derproductie (*minder productie dan onder gewone omstandigheden mogelijk is*), v. gmv.: *— heeft als oorzaken sabotage en langzaam en slecht werken.*

On'derra (zeew. *het benedenste rondhout*), v. —raas: *de — v. d. grooten mast wordt de groote ra, die v. d. fokkemast de fokkera genoemd.*

On'derrand (*aan den onderkant liggende rand*), m. —en: *de — van een behangsel.*

On'derregent (*tweede regent*, b.v. *van een godshuis*), m. —regenten; **—regentschap** (*het ambt van onderregent*), o. gmv.

On'derricht (*onderwijs: de kennis, welke men iem. meedeelt, om hem voor eenig vak of bedrijf bekwaam te maken, ook verbonden met practische oefening*), o. gmv.: *iemand ontvangt — in het timmeren.*

Onderrich'ten (1 *leeren, oefenen, onderwijzen*; 2 *voorlichten*), —richtte, heeft onderricht; 1 *iem. — in het smeden*; *iem. — in het lezen*; 2 *ik zal u op tijd van alles —*, mededeeling doen; **—rich'ting** (*leering, onderwijs, voorlichting*), v. —en.

Onderschat'ten (*te laag waardeeren*), onderschatte, heeft onderschat: *lang heb ik zijn verdiensten —schat; iems physieke krachten —*, te gering waardeeren; *een niet te — tegenstander.*

On'derscheid (*verschil*), o. gmv.: *— maken, — vaststellen; met —*, oordeel; *de jaren van —, geen — gebruiken*, verstand.

Onderschei'den 1 (1 *afscheiden, van elkaar scheiden*; 2 *kenmerken*; 3 *onderkennen*), —scheidde, heeft onderscheiden: 1 *men —scheidt de honden in rassen*; 2 *een meer beschaafde toon —scheidde hem van de overige arbeiders*; 3 *de duisternis maakt, dat we de ons omringende voorwerpen niet meer kunnen* —; reflex. *zich — door nette manieren van andere leerlingen*; **2** (volt. deelw. v. h. w.w. onderscheiden: 1 *verschillend*: 2 *uiteenloopend*; 3 *in groot getal*; 4 *op verschillende wijze*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *de — kantons van Zwitserland*; 2 *de — gevoelens over een wetsartikel*; 3 *— redenen weerhouden hem dat plan uit te voeren*; 4 *de menschen spreken daar nog al — over.*

Onderschep'pen (*stuiten, opvangen*), onderschepte, heeft onderschept: *brieven —*, ze opvangen, zoodat ze hun bestemming niet bereiken.

On'derschikkend (spraakk. *afhankelijk*), bn. en bw.: *het — verband*; *de nazin kan — aan den voorzin verbonden zijn.*

On'derschikking (spraakk. *betrekking van bijzinnen tot hun hoofdzinnen*), v. gmv.

Onderscho'ren (1 *met één of meer schoren ondersteunen*; 2 fig. *staande houden*), —schoorde, heeft onderschoord: 1 *een gewelf, een uitgebroken muur —*, bij uitbr. *met de schouders —*; 2 *een meening, stelling met deugdelijke bewijzen —*; **—scho'ring** (*onderstutting in schuinen stand*), v. —en.

On'derschout (gesch. *tweede schout*; O.-I. *onder-inspecteur van politie*), m. —en.

Onderschra'gen (*ondersteunen in loodrechten stand*; fig. *steunen, helpen*), onderschraagde, heeft onderschraagd: *een gewelf, een zoldering met zuilen, pijlers, stutten —; het bijgeloof wordt door onkunde —schraagd; dapperheid, door beleid —schraagd*, gesteund.

On'derschrift (*wat onder een afbeelding geschreven staat*; *onderteekening*), o. —en.

Onderschrij'ven (*onderteekenen*; fig. *goedkeuren*), —schreef, heeft onderschreven: *wat gij nu beweert, zou ik niet graag —*; *het oordeel v. e. deskundige —.*

Ondershands' (eig. onder de hand; *niet publiek, in stilte*), bw.: *iets — verkoopen.*

On'dersim (*het onderste gedeelte van het hengelsnoer*), v. —simmen.

Onderspan'nen (meetk. *verbinden*), onderspande, heeft onderspannen: *gelijke koorden — in denzelfden cirkel gelijke bogen.*

On'derspit (eig. *beneden-spit*: *spit van de diepere* [dus: *moeilijker*] *laag*), o.: alleen nog in de zegsw. *het — delven*, voor zijn tegenstander moeten onderdoen, overwonnen worden; *in het —raken, zijn.*

On'derst (*laagst gelegen*), bn.: *de —e lagen, de —e lade, de —e plank.*

Onderstaan' (*wagen, durven, ondernemen, beproeven*), —stond, heeft onderstaan: *een waagstuk —, een tocht —*; *wat —staat gij u?*

On'derstaand (*hieronder*), bn.: *—e figuur.*

On'derstand (*ondersteuning*), m.: *Gelder zond — in manschap, Holland zond — in geld*; *iem. — geven*, d. i. geldelijken steun; *domicilie van —*, plaats, waar de behoeftige armlastig, d. i. geboren is.

Onderstebo'ven (*met het onderste boven*), bw.: *alles ligt —*, omver, overhoop.

On'derste (*benedenste gedeelte*), o. gmv.: *hij wil het — uit de kan hebben*, hij is al te hebzuchtig; zie Lid.

On'derstel (*toestel, waarop iets rust*), o. —stellen: *het — van een rijtuig, wagen enz.*

Onderstel'de (*dat, wat men onderstelt, wat men als grondslag aanneemt v. e. bewijs of betoog*), o. gmv.
Onderstel'len (*als waar aannemen*, nl. *als uitgangspunt van een redeneering; iets als mogelijk of waarschijnlijk aannemen*), —stelde, heeft ondersteld': — *we nu eens, dat de zon om de aarde draait.*
Onderstel'ling (*het onderstellen; datgene wat als waar wordt aangenomen; waarschijnlijke gissing*), v. —en: *van de — uitgaan, dat kwik niet kan verdampen of bevriezen.*
Ondersteu'nen (*onderschragen, schoren, onderstutten*; fig. *helpen*), —steunde, heeft ondersteund: *iem. liefderijk* —, helpen met stoffelijke of zedelijke middelen; **—steu'ning** (*hulp, bijstand, geldelijke steun*), v. —en; **—steu'ningsfonds** (—*kas*), o. —fondsen.
Onderstre'pen (1 *ergens strepen onder trekken, onderlijnen*; 2 fig. *den nadruk op iets leggen, iets duidelijk doen uitkomen*), —streepte, heeft onderstreept: 1 *de fouten in een thema* —, *de onderstreepte woorden door andere vervangen*; 2 *zijn meening nog eens duidelijk* —.
On'derstroom (*stroom onder de oppervlakte van zee of rivier*), m. —en: *een koude* —.
On'derstuk (*deel van een kachelbuis; benedendeel van een pakhuis*), o. —stukken.
On'derstut (*steunsel*), m. —stutten.
Onderstut'ten 1 (*onderschoren, met stutten onderschragen*; 2 fig. *ondersteunen, helpen*), onderstutte, heeft onderstut': 1 *met pilaren, met zuilen* —; 2 *door de sympathie der rijksvorsten onderstut.*
Ondertee'kenaar (*hij, die onderteekent*), m. —naren, —naars: *de —s v. e. verzoekschrift, van een adres enz.*; **—tee'kenen** (*aan de onderzijde voorzien van zijn handteekening*), —teekende, heeft onderteekend; **—tee'kening** (*het onderteekenen; handteekening onder een stuk*), v. —en.
On'dertitel (*bijtitel van een boek, tooneelstuk, roman enz.*), m. —s: *Palamedes of Vermoorde onnozelheid* (Vondel).
On'dertrouw (*het zich bij 't gemeentelijk en kerkelijk bestuur aangeven tot het aangaan v. e. huwelijk*), m. gmv.: *een feest bij gelegenheid van den* —, *ten* — *gaan, in* — *opnemen*; zie Bruidstranen.
Ondertrouw'de (*bruid of bruidegom*), m. of v. —trouwden; **—trou'wen** (1 *in ondertrouw opnemen*; 2 *in ondertrouw opgenomen worden*), —trouwde, heeft (bet. 1) is (bet. 2) —trouwd'; 2 *mijn zoon, mijn dochter is —trouwd.*
Ondertus'schen (*inmiddels, onderwijl*), bw.
Ondervan'gen (*onderscheppen*; fig. *steunen, schragen*), —ving, heeft ondervangen: *lichtstralen* —, *een slag* —, *een houw* —, opvangen, afslaan; *iem.* —, b.v. iem. die valt, opvangen; fig. *een bezwaar, een moeilijkheid* —, voorkomen, doen vermijden.
On'derverdeelen (*nader in deelen splitsen*), —verdeelde, heeft —verdeeld: *de vier groote afdeelingen der poëzie kan men* —; **—verdeeling**, v. —en: *allerlei —en maken bij de spraakkunst.*
On'derverhuren (*een deel van 'tgeen men gehuurd heeft aan een ander verhuren*), —verhuurde, heeft onderverhuurd.
Ondervin'den (*leeren kennen, gewaarworden, ervaren*), —vond, heeft ondervonden; **—vin'ding** (*ervaring, ervarenheid*), v. -en.
On'dervoeding (*toestand, waarin het lichaam verkeert bij onvoldoende voeding*), v. gmv.: *er was — van menschen en dieren.*
On'dervoorzitter (*vice-president*), m. —s: *bij afwezigheid van den voorzitter neemt de — diens plaats in*, tweede voorzitter.
Ondervra'gen (*iets vragen ter inlichting; iem. in 't verhoor nemen*), —vraagde of —vroeg, heeft ondervraagd; **—vra'ger**, m. —vragers; **—vraag'ster**, v. —vraagsters; **—vra'ging** (*het ondervragen; verhoor*), v. —vragingen.
Onderweg', bw.: *hij sprak — geen woord.*
On'derwereld (myth. *het rijk der schimmen, der afgestorvenen*), v. gmv.
On'derwerp (vertaling v. h. Lat. *subjec'tum*: 1 *wat ten grondslag ligt aan een redeneering, aan een betoog, een redevoering, een verhandeling; de stof voor een opstel, een gedicht; de zaak, waarover het gesprek loopt*; 2 spraakk. *lid van den volzin: het uitgangspunt of de grondslag van een in woorden uitgedrukte gedachte*, ook, Subject), o. —werpen: 1 *het — zijner lezing was de drankbestrijding; verschillende —en opgeven; een gesprek over een belangrijk* —; 2 *een verzwegen* —, b.v. *Let op!; een loos* —, b.v. *Het regent; een voorloopig* —, b.v.: *Het is goed, dat gij gaat.*
Onderwer'pen (*onder gezag brengen*), —wierp, heeft onderworpen: *een volk* —, *een land* —; refl. *z.* —, zijn minderheid erkennen, het gezag van iem. of iets erkennen; *z. aan de wet* —; *z. aan Gods wil* —, er in berusten; *ik onderwerp mij aan uw uitspraak*, erken uw uitspraak als beslissend.
On'derwerpszin (spraakk. *zin, die den dienst van onderwerp verricht*), m. —zinnen: b.v. *dat gij vertrekt*, is goed; *wie niet hooren wil*, moet voelen.
On'derwicht (*verminderd gewicht door indroging*; ook: *te gering gewicht van een koopwaar, manco*), o. gmv.
Onderwijl' (*inmiddels, in dien tijd*), bw.
On'derwijs (*onderricht, leering in eenig vak van wetenschap of kunst*), o. gmv.: — *in de meetkunde, in het Fransch, in het teekenen; deugdelijk* —, *grondig* —; *hoofdelijk* —; *openbaar en bijzonder* —; *lager* —, *middelbaar* —, *gymnasiaal* —, *hooger* —; *godsdienst*—, *teeken*—, *vak*—; **—man** (*persoon, die het onderwijs, zijn wetten, behoeften enz. kent*), m. —mannen; **—wet** (*wet op het lager, middelbaar, hooger enz. onderwijs*), v. —wetten.
Onderwij'zen (*onderrichten, ontwikkelen, leeren*), —wees, heeft onderwezen; **—wij'zer** (*leermeester, die wettelijk bevoegd is lager onderwijs te geven*), m. —wijzers; **—wijzeres'**, v. —sen; **—wij'zing** (*leering*), v. —en.
Onderwij'zend-personeel' (*al de onderwijzers samen, die aan een onderwijs-inrichting verbonden zijn*), o. gmv.
Onderwij'zersakte (*akte van bevoegdheid tot het geven van l. o.*), v. —akten.
On'derwind (*wind, die langs de oppervlakte*

der aarde waait, de tegenst. van b o v e n-w i n d), m. —en.

Onderwin'den, zich (*iets gevaarlijks of moeilijks ondernemen, iets wagen, zich verstouten*), —wond zich, heeft zich onderwonden: *z. iets —; hij had zich onderwonden, het werk van zijn superieur te critiseeren.*

Onderwor'peling 1 (*onderworpene, dienaar, slaaf*), m. en v. —en; **2 —e**, v. —n. w. i. **g.**

Onderwor'pen (*ondergeschikt aan; gelaten, lijdzaam, gedwee, deemoedig, berustend*), bn.; —er, —st: *de Galliërs werden een door de Romeinen — volk; de nederige en — christen*; ook: *wij allen zijn aan dwaling —*, lijdend, blootgesteld.

On'derzaat (*onderdaan*), m. —zaten, *mijn lieve en willige —zaten* (Vondel); verg. L a n d z a a t.

Onderzee'boot (*duikboot*), v. —booten, ook: O n d e r z e e'ë r, m. —s; zie ook P e r i s c o o p.

Onderzeesch' (*onder de oppervlakte der zee zich bevindende of levende*), bn.: *een —e telegraafkabel.*

On'derzetten 1 (*laten onderloopen*), zette—, heeft —**gezet**: *een weiland —*; **2 onderzet'ten** (*met hypotheek bezwaren*), —zette, heeft onderzet; —**zet'ting** (het Ned. woord voor: *hypotheek*), v. —en.

On'derziel (*baaien borstrok*), v. —zielen, vero.: *lof en laster raken niet aan Jan's —* (Potg.).

On'derzijde (*onderkant*), v. —zijden: *de — van een marmeren plaat.*

On'derzoek (*nasporing*), o. gmv.: *een ernstig —, een — instellen, bij nader —, vrijheid van — op wetenschappelijk gebied; een deskundig —; — is arbeid* (Mult.); zie E x p e r t i s e.

Onderzoe'ken (*nauwkeurig nazien, nagaan*), onr.w.w.—zocht, heeft onderzocht: *kisten en koffers werden door de douaniers —zocht, een wonde —*; spreekw. *—zoek alle dingen en behoud het goede*, 1 Thess. 5 : 21; bij uitbr. *iem. —*, nl. zijn kennis, hem examineeren; —**zoe'ker** (*iem. die iets onderzoekt*), m —s, verg. N a t u u r—; —**ing** (*daad van onderzoeken*), v. —en: *een nieuw veld van —, wijsgeerige —en.*

On'deugd (1 *slechte hoedanigheid*; 2 *zedelijke verdorvenheid*; 3 gunstig: *guitigheid, schalkschheid*; 4 *ondeugende persoon*; 5 gunstig: *aardig jongetje of meisje*), v. —en, in bet. 2 en 3 gmv.: 1 *vele —en ontsieren zijn karakter*; 2 *het pad der —, vlied de —*; 3 *de — zag die knapen uit de oogen*; 4 *de jongen, de man was een der grootste —en uit de buurt*; 5 *pas op, —, ik zal je krijgen.*

Ondeu'gend (*kwaad van aard, niet deugend; licht spottend, plaagziek*; gunstig: *schalksch*), bn. en bw.: *een — paard, een — kind; een —e blik; hij kijkt altijd zoo —.*

I. On'dicht (*proza*), o. gmv.: *dicht en —.*

II. On'dicht (*niet dicht*), bn.: *een —e emmer*, lek.

Ondich'terlijk (*alledaagsch*), bn.; —er, —st: *een —e opvatting*, zonder eenige dichterlijke vlucht, *een — vers*; *Maerlant* 1235—'99 (?), *de groote dichter uit —en tijd* (Bild.), prozaïsch.

On'dienst (*slechte dienst*), m. —diensten: *iem. geen — doen; ik hoop u geen — te bewijzen*, d. i. een goeden dienst te bewijzen.

Ondiens'tig (*niet dienstig, nutteloos*), bn. en bw.; —er, —st: *dat is niet —*, wel bruikbaar; *iets niet — achten*, d. i. nuttig.

On'diep (*niet-diep*), bn.; —er, —st: *een — water, een —e put*; —**te** (*ondiepe plek*), v. —n: *een — vóór de haven* b.v. *het Pampus.*

On'dier (*monster, gedrocht*), o. —dieren: *de tijger, dat —!; het —* (*de slang*) *sperde zijn kaken open*; fig. *de hertog van Alva, dat —*, onmensch, wreedaard, dwingeland.

On'ding (*iets onbestaanbaars*), o. —dingen: *algemeene menschenvrede, een —!; je hebt zeker weer een hoop —en gekocht*, prullen.

Ondoen'lijk (*niet doenlijk, niet uitvoerbaar*), bn.: *het is mij —, elken dag zoo ver te gaan.*

Ondoordacht' (*onberaden, onvoorzichtig*), bn. en bw.: *een — antwoord*; — *handelen.*

Ondoordring'baar (*niet te doordringen*), bn.: *een —bare wildernis, —bare plekken in een oerwoud; de duisternis was er — als die des grafs*, het oog kon ze niet doorboren; —**heid**, v.: nat. *de — der lichamen*, d. i. waar het één is, kan het andere niet zijn.

Ondoorgron'delijk (*niet te doorgronden of te begrijpen*), bn.: *een — geheim, de wil des Heeren is —, Gods besluiten zijn —.*

Ondraag'baar (*te zwaar om te dragen*), bn.: *een —bare last, een — gewicht.*

Ondraag'lijk (*niet te verdragen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e stank, een —e hitte, een —e dwingelandij, een —e toestand, een — nufje; de drukkende atmosfeer werd —; het was — warm*, in hooge mate.

Ondubbelzin'nig (*vatbaar voor slechts één uitleg, klaar, blijkbaar, duidelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *hij ontving —e bewijzen of blijken van gehechtheid, van achting, van waardeering; zich — uitdrukken.*

Ondui'delijk (*niet duidelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *die brief is —, een —e stijl, zijn woorden zijn —; hij spreekt —; hij gaf dat niet — te kennen*, vrij duidelijk; — *schrijven*, moeilijk leesbaar.

Onduleeren (*in slingerlijn loopen, slingeren; doen krullen, golven van haar*).

Onduli'ne (*engbochtige slingerlijn in de ornamentiek; haarkrulmiddel*), v. —s.

On'echt (*niet echt, valsch*), bn.: *dat testament is —*, niet wettig; *een — kind*, buiten huwelijk geboren; rekenk. *een —e breuk*, waarvan nl. de teller grooter dan de noemer b.v. $^{12}/_{5}$.

Onecht'heid, v. gmv.: *de echtheid of — van een geschrift, de — van een getuigschrift.*

On'edel (*niet-edel*, en bij uitbr. *laag*), bn. en bw.: *—e bedoelingen*, laaghartig; *een —e daad*, slecht, min; ook: *—e metalen*, b.v. ijzer, koper, lood, tin enz.; verg. E d e l e m e t a l e n; *zich — gedragen.*

Onee'nig (*niet eensgezind, in twist*), bn. en bw.: *man en vrouw leiden daar een — leven; ze zijn omtrent vele zaken —; — leven*; —**heid** (*tweedracht*), v. —h e d e n (*ruzie*).

Oneens' (*niet van hetzelfde gevoelen*), bn.: *deze broeders zijn het — op dit punt; hij is het met zich zelven —*, hij is besluiteloos.

On'eer (*schande, smaad*), v. gmv.: *iem. — aandoen, dat doet u geen — aan; tot — strekken, zijn familie — aandoen.*

Oneer'baar (*onzedelijk, onzedig*), bn.: *een — liedje, —bare plaatwerken, —bare handelingen; een —bare kleeding.*

Oneer'lijk (*bedrieglijk*), bn. en bw.: *—e middelen; —e concurrentie,* misleidend; *—e bedoelingen,* in strijd met eer en goede trouw.

On'effen (*niet effen. ongelijk*; fig. *ruw, onbetamelijk*), bn.; —er, —st: *een — vlakte*; fig. *hij spreekt geen — woord.*

Onei'genlijk (*niet in eigenlijken zin, figuurlijk, overdrachtelijk*), bn. en bw.: *het — gebruik van woorden en uitdrukkingen*; rekenk. *een —e breuk,* een breuk, waarvan de teller een veelvoud is van den noemer b.v. $^{12}/_{4}$; *een woord — opvatten,* figuurlijk.

Onein'dig 1 (*zonder einde*), bn. en bw.: *een —e verscheidenheid, de —e ruimte*; rekenk. *een —e reeks*; *de —e goedheid Gods,* zeer groot; — *groot,* dat elke denkbare afmeting te boven gaat; *dat alles zou mij — gelukkig maken,* in de hoogste mate; **2 —e** (*wat zonder einde is*), o. gmv.: *het —,* de ruimte van het heelal, die men zich onbegrensd denkt; **3 —e,** m. *de —,* m. nl. God; **—ein'digheid** (*de eeuwigheid, het heelal*), v. gmv.;

O'nera (Lat. mv. van *onus*: *lasten, drukkende bezwaren*), o. mv.

Onereus' (*drukkend, lastig, bezwarend*), bn.; onereuzer, onereust: *een — contract.*

Onerva'ren (*niet ervaren, niet bedreven, zonder ondervinding*), bn. en bw.; —er, —st: *een — reiziger*; *— handelen*; **—heid** (*gebrek aan ondervinding of aan routine*), v.

One'ven (lees: *on-ee'-ven*; rekenk. *niet door 2 deelbaar*), bn.: *13 is een — getal.*

Onfeil'baar (*vrij van dwaling, zich niet kunnende vergissen*), bn. en bw.: *geen dokter is —*; *een — geneesmiddel,* nooit falend; *een — gevolg*; *dat alles is — zeker,* stellig.

Onfeil'baarheid (R.-K. *dogma, volgens hetwelk de Paus niet kan dwalen in zijn uitspraken over geloof en zeden, mits hij optreedt als opperherder*), v. gmv.

On'fraai, bn.: *de kerk van dat dorpje is niet —,* nog al fraai of mooi.

On'frisch (*niet frisch*), bn. en bw.; —frischer, meest —: *— linnen*; *er — uitzien*; *zich — voelen,* onlekker.

Ongaar'ne (*noode, met tegenzin*), bw.: *ik scheidde — van hem*; *de vader zag zoo iets niet —,* nog al gaarne.

Onga'lijk (*niet bij elkaar passend*; ook: *onbruikbaar, ongerieflijk, lastig, verkeerd; onbetamelijk, afzichtelijk, onrein* (van dieren), bn. en bw.; —er, —st: *—e lapjes worden verwerkt tot een bedelaarsdeken.*

On'gansch (*ongezond, ziekelijk, omwel*; ook: *garstig, gortig, gallig,* bij vee), bn.: *ik ben zoo —,* gmz.; *—e schapen*; zie Gansch.

On'geacht 1 (*niet geacht, niet in aanzien*), bn.: *een degelijk man is in een gezelschap niet —*; **2** (*niettegenstaande, ondanks*), vz.: *hij bleef kalm — de beleedigingen, die men hem aandeed*; **—gebaand** (*niet effen, met hindernissen*), bn.: *het —e strand, langs —e wegen, een —e wildernis, een — pad door de struiken*; **—gebeden** (*ongenood*), bn.: *gij zijt mij wellekom, al komt gij —* (Vondel), vero.; **—gebonden** (*niet-ingebonden*), bn.: *werken van Cats, nog —; de — stijl,* niet aan maat of rijm gebonden; *een — levenswijze,* losbandig; *— scherts,* loszinnig; zegsw. *— best,* niet gehuwd; **—heid** (*losbandigheid, uitspatting*), v. —heden: *zich schuldig maken aan —heden*; **—gebouwd** (*niet bezet met huis, schuur of stalling*), bn.: *—e eigendommen,* b.v. bouwlanden, weiden enz.; **—gebuild** (*niet-gebuild*), bn.: *— meel,* nog vermengd met de zemelen; zie Builen; **—gedaan** (*onverricht*), bn.: *wat geschied is, kan men niet — maken,* alsof het niet gebeurd ware; *het —gedane werk*; *een koop — maken,* hem vernietigen; **—gedeerd** (*zonder letsel*), bn.: *de hond bracht het kind — aan den kant*; **—gedeesemd** (*niet met zuurdeeg bereid*), bn.; Bijbel: gedurende het Pascha was bij de Joden het gebruik van — brood voorgeschreven; ook, Ongeheveld, Ongezuurd.

On'gedekt (*zonder hoofddeksel*; *niet met een tafellaken gedekt*; handel: *zonder zekerheid*; mil. *zonder beschutting*), bn. en bw.: *met —en hoofde*; *een —e tafel*; *een — krediet, de troepen stonden —*; zie ook: Dekken en Verdekt.

On'gedierte (*schadelijk gedierte*), o. gmv.: *tijgers en dergelijk —*; inz. van zekere woekerdiertjes: *in dat logement hadden wij last v. —.*

On'gedoopt 1 (*niet gedoopt*; *niet gewijd of gezegend*), bn.: *—e kinderen*; *—e klokken*; **2 —e** (*persoon, die het Doopsel niet heeft ontvangen*), m. en v. —doopten; fig. *hij is een —,* een onnoozele hals, een sul.

On'geduld (*gejaagdheid, spanning*), o. gmv.: *de kinderen waren vol —*; *uit — tipperde de heer Bruins met zijn wandelstok*; *met — iem. wachten*; **—dul'dig,** bn. en bw.; —er, —st: *—e gebaren*; *hij vroeg dat erg —, — wachten.*

Ongedu'rig (*hakende naar afwisseling, onrustig*), bn. en bw.; —er, —st: *verwende kinderen zijn in den regel —*; *de zieke is vandaag erg —,* woelende; *de hond, — met zijn pooten in den grond krabbende.*

On'gedwongen (*ongekunsteld, los, vrij*), bn. en bw.; —er, —st: *een — houding, — manieren, een — wellevendheid, op — toon,* natuurlijk; *hij sprak zeer —*; **-dwon'genheid** (*het tegengest. van stijfheid of gemaaktheid*), v.

On'geëvenaard (*zonder gelijke*), bn. en bw.: *een —e moed, een —e kleurenpracht, een —e luister*; *— lage of hooge prijzen.*

Ongegeneerd' (*ongemanierd, erg, zeer erg*), bn. en bw.: *een —e houding,* kleinachting uitdrukkend voor al, wat net en beschaafd is; *hij kreeg een — standje, een — pak slaag,* erg; *iem. — de waarheid zeggen,* ruw; *— ergens binnenkomen,* zonder complimenten; lees: *—zjeneerd'.*

On'gegrond (*niet steunende op goeden grond*), bn.: *een —e vrees,* niet gerechtvaardigd, *e. — vermoeden, e. —e aanmerking; die beschuldiging is —,* onbillijk; *die klachten zijn —.*

On'geheveld (*niet met heffe of gist toebereid, ongerezen*), bn.: Bijbel *het feest der —e brooden, genaamd Pascha*: Luc. 22 : 1: Matth. 26 : 17; zie Ongedeesemd.

On'gehinderd (1 *niet gehinderd*; 2 *onbelemmerd*), bn. en bw.; **1** *daar kunt ge —*

zitten werken; 2 *hij kon — de grenzen overgaan*; —**gehoord** (*niet gehoord zijnde; zonderling, raar, vreemd*), bn. en bw.; —er, —st: *iem. — veroordeelen*; *een —e zaak*; *zoo iets is —*; *een —e prijs*, buitengewoon; *de —ste plagerijen*, ergste; *dat boek is — langdradig*, in zeer hooge mate; —**gekrenkt** (dicht. *gaaf, onbeschadigd*), bn.; —**gekreukt** (eig. *zonder vouw*), bn.; fig. *een —e trouw*, ongeschonden; *een — geweten*, rein; —**gekunsteld** (*eenvoudig, ongedwongen*), bn. en bw.: *hij zong een — lied, een —e oprechtheid*; *hij sprak —*, natuurlijk; —**gekun'steldheid** (*natuurlijkheid*), v. gmv.

On'gel (*gestold dierlijk vet; smeer, talk, reuzel*), v. gmv.: *— dient tot het maken van kaarsen, zeep enz.*; *vettig als —*; —**achtig** (*hardachtig vettig*), bn.; —**kaars** (*vetkaars*), v. —en.

On'geleerd (*niet onderwezen, niet geoefend*), bn.: *het waren maar —e menschen, een — meisje*; *— in de kunst van spelen, v. zingen.*

On'gelegen, bn. en bw.; —er, —st: *de haven was —*, Hand. 27 : 12, niet gunstig gelegen; *hij kwam op — tijd*, ongeschikt; *gij komt —*, niet van pas.

Ongele'genheid (*ongunstige toestand*), v. —heden: *in — komen, in geldelijke — zijn, iem. in — brengen*, moeilijkheid; —**gelet'terd 1** (*onbedreven in de kennis der letteren*), bn.; **2** —**e** (*ongeletterd persoon, ongeleerde*), m. en v. —n.

On'gelijk 1 (*niet gelijk, verschillend*), bn. en bw.: *een geraas niet — aan dat van een verren donder*; meetk. *tegenover —e zijden staan, in den driehoek, —e hoeken*; rekenk. *breuken met —e noemers*; *de weg was zeer —*, oneffen; *een —e strijd*; *een — huwelijk*; *de pols sloeg zeer —*; **2** (*onbillijkheid; onrecht; niet-gelijk*), o. gmv.: *gij allen hebt —*, zijt niet in uw recht; *iem. in het — stellen*; *procedeeren op kosten van —*, d. i. die het proces verliest, moet de kosten betalen; *iem. — aandoen*, onrecht, Hand. 7 : 26.

Ongelijkbee'nig (meetk. *niet-gelijkbeenig*), bn.: *een —e driehoek*, d. i. geen twee zijden of beenen gelijk hebbende; *een — trapezium*, met ongelijke opstaande zijden; —**ma'tig** (*gelijkmatig*), bn. en bw.: *de —e verdeeling der aardsche goederen*; —**na'mig** (*van naam verschillend*), bn.: *twee —e grootheden*, b.v. appel, peer; *twee —e breuken*, die niet denzelfden noemer hebben, b.v. $^3/_7$ en $^3/_{11}$; *—e electriciteit*, b.v. positieve en negatieve.

Ongelijkslach'tig (*niet-gelijkslachtig*), bn.: *M.*, M^2 en M^3 *zijn —*, evenzoo: *HL. en HG.*; —**soor'tig** (*niet van dezelfde soort*), bn.: *7a en 7b zijn —*; *—e voorwerpen*, b.v. deelen van een servies, die niet bij elkaar behooren; —**vloei'end** (spraakk. *w.w., die* nl. *van stamklinker veranderen*), bn.: *eten, drinken, loopen zijn —*; meestal, Sterk; —**vor'mig** (*niet-gelijkvormig*), bn.; —er, —st; z. Gelijkvormig; —**zij'dig** (meetk. *met zijden van verschillende lengte*), bn.: *een —e driehoek*, d. i. geen drie gelijke zijden hebbende, *een —e vijfhoek*, met zijden die alle ongelijk zijn.

On'gelijmd (*niet-gelijmd*), bn.: *— papier*, niet met lijm bewerkt of doortrokken; —**gelijnd** (*zonder lijnen, niet gelinieerd*), bn.: *—e cahiers, —e vellen papier*; —**gelikt** (eig. *niet schoon gelikt*; fig. *ongemanierd, ruw, ongepolijst*), bn.; —er, —st: *een —e beer*, een pasgeboren beertje, dat nog niet schoon gelikt is; fig. *daar lag hij, (Goliath), de —e beer; een —e kerel*, lomp, zonder goede manieren, onbeschoft, ruw; —**gelinieerd** (*niet-gelinieerd, ongelijnd*), bn.; —**gelogen** (*naar waarheid; stellig*), bn. en bw.: *dat is — de tiende maal.*

On'geloof (*het niet gelooven aan iets* inz. *aan godsdienstige waarheden*), o. gmv.: *zich een air van — geven; uw .... gevoel tot wereldzin en — verhard* (C. O.).

Ongeloof'baar (*niet te gelooven*), bn.: *een — gerucht, een — verhaal.* w. i. g.

Ongeloo'felijk (*onaannemelijk; zeer groot*), bn. en bw.; —er, —st: *met —e moeite, de uitwerking was —, dat alles is —*; *— snel, in — korten tijd, die duikeenden blijven — lang onder water.*

Ongeloo'vig 1 (*niet-geloovende; blijk gevend van ongeloof, wantrouwen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e Thomas*, zie ald.; fig. *hij keek mij aan met een —en glimlach*; *hij schudde — het hoofd*; **2** —**e** (*iem., die niet gelooft* inz. *aan een bepaalde godsdienstige waarheid*), m. en v. —n: *strijd tegen de —n*, (bij de Christenen) de heidenen, (bij de Mohammedanen) de Christenen.

On'gelouterd (*niet gezuiverd*), bn.: *— goud of zilver*; zie Smeltkroes; fig. *een —e smaak*, ongevormd.

On'geluk (*ramp, ongeval*), o. ongelukken: *toen begon mijn —*, rampspoed; *hij wil mijn —*, verderf; zegsw. *een — komt zelden alleen*, het eene ongeluk komt uit het andere voort; *twaalf ambachten en dertien —ken*, zie Ambacht; *zich een — lachen, schreeuwen*, verbazend luid; *een — begaan*, iem. zwaar kwetsen, doodslaan; *een — van een kerel*, d. i. een mispunt; *Jan —*, een ongeluksvogel.

Ongeluk'kig 1 (1 *rampspoedig, ellendig*; 2 *niet voorspoedig*; 3 *ongelukkigerwijze*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — mensch, Servië is een — land*; *iemand — maken*, in het verderf storten; 2 *ik was dien avond zeer — in het spel*, geen veine hebbend; *ik speelde zeer —*, met aanhoudend verlies; 3 *uw voorstel werd — niet aangenomen*; *ik gooide — e. inktvlek op d. brief*; **2** —**e** (*beklagenswaardige, gebrekkige, ellendige*), m. e. v. —n.

Ongeluk'kigerwijze, —**wijs** (*bij, door ongeluk*), bw.: *— kwam er een vetvlek op de mooie plaat.*

On'geluksbode (*brenger van een slecht bericht, Jobsbode*), m. en v. —boden; —**dag** (*dag van tegenspoed*), m. —dagen; —**kind** (*iemand, door het lot bestemd voor het ongeluk*), o. —kinderen; —**nommer** (*het getal 13*), o. gmv., zie Dertien; —**profeet** (*iemand, die ongeluk voorzegt*), m. —profeten; —**ster** (*teeken van ongeluk*), v. —sterren; —**vogel** (eig. *vogel, wiens aanwezigheid ongeluk voorspelt*; fig. *iem., wien alles tegenloopt*), m. —s.

On'gemaakt (*ongekunsteld, eenvoudig*), bn.

On'gemak (*hinder, last; kwaal*), o. —gemakken: *de —ken van een reis in Griekenland*; *hij heeft een — aan den voet.*

Ongemak'kelijk (*last veroorzakende*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e houding, hij heeft een — humeur*, lastig; *ik zal hem een — standje geven*, erg; *hij spreekt —.*

Ongemanierd' (*plomp, lomp*), bn. en bw.; —er, —st: *wat een —e jongen!* zonder goede manieren; *wat spreekt die man —!*

On'gemaskerd (*zonder masker*), bn.: *een —e dame op een gemaskerd bal.*

On'gemeen (*niet-alledaagsch, ongewoon, buitengewoon*), bn. en bw.: *een —e kleederdracht, een —e denkwijze; een —e geest*, zeldzaam; *hij droeg — groote handschoenen.*

On'gemeerd (*niet vastgelegd*), bn.: *dat schip ligt daar nog —*; zie M e e r en M e e r p a a l.

I. On'gemerkt (*zonder bemerkt te worden*), bn. en bw.: *wij kwamen — buiten; het was — laat geworden, wij worden — oud.*

II. Ongemerkt' (*zonder merkteeken*), bn.: *die hemden, kousen enz. zijn nog —*; de samenstellende deelen van O n g e m e r k t **I** en **II** zijn etymologisch hetzelfde.

Ongemoeid' (*ongehinderd, met rust*), bn.: *laat die vreemdelingen —*; **—gemunt'** (*niet-gestempeld, zonder muntstempel*), bn.: *— goud, — zilver.*

Ongenaak'baar (*niet te naderen, trotsch*), bn.; —der, —st: *de baron was haast —; —bare hoogheid*, al te fier, zeer hooghartig; **—heid**, v.: *de — van onze kust.*

On'genade (*ongunst*), v. gmv.: *in — vallen*, de hoveling raakt de gunst des vorsten kwijt; *zich op genade of — overgeven*, d. i. zich onvoorwaardelijk overgeven; *aan de — van wind en golven prijsgegeven zijn*, woede.

Ongena'dig (*ruw, hard*), bn. en bw.; —er —st: *een — lot; hij gaf hem een —en slag; hij ranselde den hond — af; het is — warm.*

Ongenees'lijk, —gene'selijk (*niet te genezen*), bn. en bw.: *een —e kwaal; — ziek zijn.*

On'geneugte (*ongenoegen*), v. —n. vero.

On'genoegen (*misnoegen, ontevredenheid*), o. gmv.: *zich iemands — op den hals halen; met iemand — krijgen*, d. i. oneenigheid.

On'genood (*niet-genoodigd*), bn.: *musschen zijn in onze tuinen —e gasten*; **—genoodigd** (*ongenood, niet-genoodigd*), bn.; **—geoefend** (*niet geoefend, onervaren, linksch*), bn.; —er, —st: *zij is nog — in het tennisspel; die vrijwilligers zijn nog —*, kennen de exercities nog niet; **—geoorloofd** (*verboden*), bn.; —er, —st: *—e vermaken*; **—gepaard**, bn.: *—e handschoenen*, geen paar vormende; *hij blijft — leven*, ongehuwd; **—gepast** (*onbetamelijk*), bn. en bw.; —er, meest —: *een —e vraag, een —e houding; hij heeft zich — gedragen*, onbehoorlijk; **—gepeld** (*niet-gepeld*), bn.: *—e garst*; **—gepermitteerd** (*onbehoorlijk, niet van pas komend*), bn. en bw.: *het is —, hier zoo te rooken, te roepen; het stinkt hier —; de koetsier reed — hard*; **—gepijnd**, bn.: *—e honing*, die niet door uitpersing is verkregen, lekhonig, maagdenhonig; **—geraden** (*niet-raadzaam*), bn.; *ik vind dien tocht —; het is —, aldus te handelen.*

Ongerech'tigheid (*booze, onrechtvaardige daad*), v. —heden: *zij, die —heden doen, zullen hun straf niet ontgaan; zijn vriend verlokte hem tot allerlei —heden.*

On'geredderd (*ongeordend, slordig, verward*), bn.: *in dat huishouden is het een —e boel; met —e haren loopen.*

On'gereede (van het bijv. nw. *ongereed*, niet gereed, niet voor-de-hand), o. gmv.: alleen met *in*: *de brief raakte in het —*, verloren.

Ongere'geld (*onregelmatig, wanordelijk; losbandig*), **bn. en** bw.; —er, —st: *een bende —e troepen; een — leven; hij komt —, hij leeft —; —e goederen*, allerlei goederen door aankoop van restanten uit winkels en magazijnen bijeengebracht: *hij is koopman in —e goederen*; **—heid**, v. —heden: *er zijn in dat regiment eenige —heden voorgevallen*, wanordelijkheden, afwijkingen van de orde d. i. tegen de tucht.

On'gerekend (*behalve de te noemen zaak*), bn. als vz. gebruikt: *hij heeft duizend gulden inkomen, — zijn klein pensioen*, niet medegerekend.

Ongerept' (*onaangeraakt, ongeschonden*), bn.: *de taart is — gelaten*; fig. *een—enaam*, waar geen smet op kleeft; *een eed moet heilig en — bewaard worden; in die —e wouden*, nooit betreden.

On'gerief (*hinder, last*), o. gmv.: *ergens — van hebben*, ongemak.

Ongerie'felijk (*geen gemakken hebbende*), bn.; —er, —st: *een huis zonder kasten is —*; **—heid** (*ongemak, last*), v. —heden.

On'gerijmd 1 (*met het gezond verstand in strijd, dwaas*), bn.; —er, —st: *een — denkbeeld, zulk een handeling moet — heeten*; **2** zn. **—e**, o.: meetk. *een bewijs uit het —*, waardoor men laat zien, dat de ontkenning van het gestelde tot e. ongerijmdheid (dwaasheid) leidt.

Ongerijmd'heid (*hypothese in strijd met het gezond verstand; dwaasheid*), v. —heden: *allerlei —heden debiteeren*, dwaasheden, ongerijmde gezegden.

On'geronnen (*niet gestold*), bn.: *— bloed.*

Ongerust' (*angstig, bekommerd*), bn.; —er, meest —: *wees daar niet — over; hij zag zijn makker met een —en blik aan.*

On'geschikt (*niet geschikt voor*), bn.; —er, —st of meest —: *hij is geheel — voor dien werkkring; het is nu een —e gelegenheid*, niet gepast; **—geschoeid** (*zonder schoeisel*), bn.: *met —e voeten; een —e karmeliet*, op sandalen, waarbij een deel der voeten bloot blijft; **—geschokt**, bn.: *het vertrouwen bleef —; een — gemoed*, d.i. vast, onwankelbaar; **—geschonden** (*ongedeerd*), bn.; —er, —st: *haar eer, haar naam blijve —; het geloof — bewaren*, ongekrenkt, zuiver; *geen kerk bleef —*, d. i. in haar primitieve schoonheid; **—geschoold** (*niet geschoold*, zie ald.): *met — personeel moeten werken*, niet-geroutineerd; **—geschoond** (*niet-gezuiverd*), bn.: *een mud —e rogge*; zie: W a n; W a n m o l e n; **—geschoren** (*niet-geschoren*), bn.: *een — baard, een — heg*; bij overdr. slordig, ruw, niet net: *ongekleed en — kwam hij binnen*; zegsw. *een — bende*, een ruwe troep.

Ongesta'dig (*onbestendig, telkens veranderend*), bn.; —er, —st: *het is — weer, een —e wind; wat een — karakter! een —e blik, de —e zee, het — lot*; **—heid**, v. gmv.: *de —*

v. ons klimaat, de — der marktprijzen, onvastheid.

On'gesteeld (plantk. *zonder steel of geen steel hebbende*), bn.: *—e bladeren.*

Ongesteld' (*in lichten graad ziek*), bn.: *een — student ontbreekt het nimmer aan gezelschap* (C. O.); **—heid** (*ziekte van mindere beteekenis*), v. —heden: *een lichte —.*

On'gestoffeerd, bn.: *een —e kamer,* zonder meubels, gordijnen of tapijten; **—gestoord** (*niet door iets onaangenaams afgebroken*), bn. en bw.: *een —e rust; iemand — spreken, — studeeren,* zonder stoornis; **—gestraft** (*zonder straf*), bn. en bw.: *geen zonde zal — blijven; de olifant laat zich niet — tergen,* straffeloos; **—gestuim** (litteraire taal, vero.: *onstuimig*), bn. en bw.: *de —e zee, de —e baren; het —e ros, —e drift;* w. i. g.; **—gestudeerd** (*zonder academische opleiding*), bn.: *een — man.*

On'geteekend (*niet onderteekend*), bn.: *een —e brief,* zie A n o n i e m; **—getemperd** (*onverflauwd*), bn.: *het licht valt daar —; met —e kracht;* **—getrouw** (*niet-getrouw, ontrouw*), bn.: *een —e knecht, een —e dienaar;* **—getrouwd** (*niet-gehuwd*), bn.: *hij is — gebleven, een — heer,* eenloopend.

On'geval (*onverwacht ongeluk*), o. —len.

On'gevallenwet (*wet tot verzekering van werklieden tegen nadeelige gevolgen van ongevallen,* d. i. *van ongelukken, rampen in en door bepaalde bedrijven*), v.: de — werd in 1901 aangenomen en trad in 1903 in werking, zij verplicht de werkgevers hun arbeiders te verzekeren (—v e r z e k e r i n g) voor loonderving en een goede verpleging bij ongevallen; zie R i j k s v e r z e k e r i n g s b a n k.

Ongeval'lig (*onaangenaam*), bn.; —er, —st: *uw bezoek was hem niet —.*

Ongeveer' (*ten naastenbij*), bw.: *ik woon — bij de poort; het is — elf uur,* nagenoeg.

On'geveinsd (*oprecht*), bn. en bw.; —er, —st; *een —e liefde, een —e bewondering, een —e belangstelling, dat is —e taal, het zijn —e vrienden; — spreken;* **—gevoeg'lijk** (*onbehoorlijk, onbetamelijk*), bn.; —er, —st; **—gevraagd** (*zonder gevraagd te zijn*), bn.: *hij kwam — aan den disch, iem. een — afscheid geven, iem. — zijn ontslag geven;* **—gewasschen** (eig. *niet gewasschen;* fig. *lomp, brutaal*), bn. en bw.: *— handen,* vuil; *iem. — iets zeggen,* zonder omwegen; **—gewaterd** (van stoffen: *ongevlamd*), bn.: *een — zwart lint,* zie G e w a t e r d; **—gewerveld,** bn.: *—e dieren,* dieren zonder inwendig beenig geraamte, b.v. de koploozen enz.; **—gewijd** (*niet door een priester gewijd of gezegend*), bn.: *in —e aarde begraven worden;* ook, *—e geschriften, de —e geschiedenis,* zie P r o f a a n; **—gewild** (*ongewenscht*), bn.: *uw tegenwoordigheid daar zal — zijn.*

On'gewillig (*niet volgzaam, niet bereidwillig*), bn.: *die knaap is zeer —,* onwillig, recalcitrant; **—gewis** (*onrustig, onzeker*), bn. en bw.; —ser, meest —: *de hoed van Pieter dobberde op de —se baren* (C. O.), onbetrouwbaar; *de slagen des ridders begonnen — te vallen;* **—gewis', —se** (*onzekere, twijfelachtige*), o.: *in het — zijn, in het —se rondtasten;* **—gewoon** (*niet gewoon aan iets*), bn. en bw.; —woner, —st: *een —wone drukte; — belangrijk;* **—gewoonte** (*het niet-gewoon-zijn aan iets*), v. gmv.; **—gewraakt** (*niet-afgekeurd, niet-gewraakt*), bn.: *een — getuige; naar de —e zeden des lands,* d. i. niet bedorven, degelijk.

Ongeze'geld (*niet van een zegel voorzien*), bn.: *een — huurcontract.*

Ongezeg'lijk (*ongehoorzaam*), bn.; —er, —st: *die knaap is vandaag weer erg —; een ezel is vaak —,* koppig.

Ongezel'lig (*niet-gezellig, onprettig*), bn.; —er, —st: *wat ben je vanavond weer —.*

On'gezien 1 (*ongeacht, niettegenstaande*), vz.: *het huis is netjes onderhouden — zijn uitgebreidheid,* w. g.; **2 —e** (*God, de Godheid*), m. gmv.

On'gezind (*niet vanzins, ongenegen*), bn.: *hij is — een voet te wijken, — tot iets zijn; hiertoe is mijn vader —,* niet genegen.

On'gezocht (*vanzelf zich voordoende*), bn.; —er, —st: *een —e gelegenheid; in dit kunstwerk is alles —,* natuurlijk; *een —e verklaring, —e scherts, op —e wijze,* ongedwongen.

On'gezouten (eig. *niet-gezouten*), bn. en bw.: *— boter;* fig. *— taal,* ruw; zegsw. *iemand — de waarheid zeggen,* zonder hem te sparen.

On'gezuurd, bn.; zie O n g e d e e s e m d.

On'god (dicht. *afgod*), m. —goden.

Ongodist' (*godloochenaar, atheïst*), m. —en.

Ongodisterij' (*atheïsme*), v. gmv.

On'gunst (*ongenade, wangunst*), v. gmv.: *de — des konings, de — van het publiek, de — der grooten; de — van het lot, der fortuin,* wangunst; *de — der seizoenen,* ruwheid, barheid.

Ongun'stig (*niet-gunstig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — uiterlijk, een — oordeel; het lot was ons niet —; iets of iemand in een — daglicht stellen; zoo iets maakt een —en indruk; hij heeft zich zeer — over u uitgelaten.*

Onguur' (*akelig, afschuwelijk, vreeselijk, schrikwekkend*), bn.: *de ongure kop van Jormungandur* (Staring); *een —gure geschiedenis; dat is —e straattaal,* plat, vuil; *— volkje,* haveloos; *— weder,* ruw, bar.

Onhan'delbaar (eig. *moeilijk te hanteeren of te besturen;* fig. *koppig, onwillig*), bn.; —der, —st: *een — schip, een —e machine; een — karakter.*

Onhan'dig (*lomp, linksch*), bn. en bw.; —er, —st: *wees niet —, een —e dienstbode, — zijn in of met iets, vrij — met iets omgaan;* bij overdr. *een — boek,* niet gemakkelijk te hanteeren; **—heid** (fig. *lompheid*), v. —heden.

Onheb'belijk (*ongemanierd*), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch, —e praat,* onbeschaafd; *— vloeken, iem. —bejegenen,* ruw, lomp; **—heid** (*ruwheid, naarheid*), v. —heden.

On'heil (*ramp, groot ongeluk*), o. —heilen: *een dreigend —, allerlei —en, tot iems —.*

Onhei'lig (*goddeloos, laag*), bn.: *de —e woede des volks; zijn oogen blaakten van een — vuur,* v. e. onreinen hartstocht; *—e verlangens.*

On'heilsbode (*berichter van onheil*), m. —n; **—dag** (*dag van onheil*), m. —dagen; **—kreet,** m. —kreten; **—macht,** v. —en;

—**teeken,** o. —s; —**tolk,** m. —en: —**vogel** (*vogel, die ongeluk spelde,* b.v. *de raaf*), m. —vogels.

Onheilspel'lend (*onheil of ramp als het ware voorspellend*), bn.; —er, —st: *een — teeken, een — antwoord, een — voorgevoel; zijn blik was —.*

Onherberg'zaam (*ongastvrij, geen goed onderkomen of verblijf verschaffende*), bn.; —zamer, —st: *een — eiland, een — strand, een — woud.*

Onherstel'baar (*niet te herstellen of ongedaan te maken*), bn. en bw.: *een —bare schade, een — verlies; dat is — bedorven.*

Onheug'lijk (*zeer lang geleden, zoodat het uit het geheugen der menschen als het ware verdwenen is*), bn. en bw.: *—e tijden, van —e tijden her, sedert —e jaren; het — oude Indië.*

Onheusch' (*onwellevend, niet voorko'mend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — antwoord, een — verzoek; iem. — behandelen, iem. — bejegenen.*

On'historisch (*niet-geschiedkundig, in strijd met de historie, niet waar gebeurd*), bn.

Onhof'felijk (*onbeleefd, onwellevend*), bn. en bw.; —er, —st: *—e taal; hij sprak —.*

On'hollandsch (*niet-Hollandsch, in strijd met den aard en de zeden der Hollanders*), bn.: *—e denkwijzen, —e zeden.*

Onhoud'baar (*niet te verdedigen*), bn.: *een —bare vesting;* fig. *een —bare toestand,* die niet zóó kan blijven; *—bare beweringen.*

Onhui'selijk, —huis'lijk (*niet gaarne thuis; ongezellig*), bn.; —er, —st: *die man is nog al —; wat is het daar —!*

Onjuist' (*niet-juist*), bn.; —**heid** (*iets dat onjuist is, een onwaarheid*), v. —heden.

On'juridisch (*niet-juridisch*), bn. en bw.: *—e praatjes; — te werk gaan.*

On'klaar (*niet-helder;* fig. *niet in orde; in 't ongereede*), bn. en bw.; —der, —st: *het water van onzen put is — geworden; een — anker,* dat in den ketting of het touw verward zit; *de spoorbrug werd — door aanvaring,* defect.

On'kosten (*buitengewone kosten*), m. mv.: *alle onnoodige — trachten te vermijden, iemand op — jagen, — maken voor iets.*

Onkreuk'baar (*niet te kreuken, ongerept*), bn.; —der, —st: *de —bare wetten van eer en goede trouw; —bare eerlijkheid,* onomkoopbaar; *een — geweten,* zuiver, rein.

On'kruid (plantk. *in 't wild groeiende planten, die vanzelf opschieten tusschen de cultuur-gewassen*), o. —en: *allerlei — wordt verwijderd door wieden en schoffelen;* zegsw. — *vergaat niet,* wat slecht is, blijft in wezen, fig. deugnieten leven lang; zie T a r w e.

On'kuisch (*onrein van zeden*), bn.; —er, meest —; —**kuisch'heid** (*daad tegen de reinheid van zeden, ontucht*), v. —heden.

On'kunde (*onwetendheid: onbekendheid*), v. gmv.: *uit —,* ten gevolge van onwetendheid.

Onkun'dig (*onwetend*), bn.; —er, —st: *een — man, een — volk; iemand van iets — laten.*

On'land (*onbruikbaar of woest land, moerassige grond*), o. onlanden.

On'langs (*niet lang geleden, vóór korten tijd*), bw.: *ik heb hem nog — gesproken.*

Onle'dig (*niet ledig, bezig met minder belangrijken arbeid*), bn.: *zich met buitjes plakken — houden.*

Onlees'baar (*niet te lezen wegens slecht schrift*), bn. en bw.; —der, —st: *— gekrabbel, een —bare handteekening; — schrijven;* fig. *een — boek,* ongenietbaar.

Onlek'ker (*zich niet al te wel gevoelende*), bn.: *'t kind voelt zich —;* zie L e k k e r.

Onlesch'baar (*niet te lesschen*), bn.: *een —bare dorst,* niet te verzadigen, te stillen.

Onlijd'baar (*niet kunnende geleden worden, onlijdelijk*), bn.: *—bare pijnen.*

Onlij'delijk (*ondragelijk*), bn.: *de pijn wordt —; —e dwang,* onuitstaanbaar.

Onlo'gisch (*niet-logisch*), bn. en bw.: *een —e redeneering, hij sprak op —e wijze; hij sprak zeer —,* met de logica in strijd.

Onloo'chenbaar (*niet te ontkennen*), bn.: *een —bare gelijkenis,* onwraakbaar; *—bare bewijzen,* niet te loochenen.

On'lust (1 *tegenzin, lusteloosheid, naarheid, ongerief;* 2 steeds in het mv. *twisten, woelingen, beroerten*), m. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —en: 1 *een gevoel van —; nu is de winter, dor en schraal, met al zijn — heen* (Kamphuyzen); 2 gesch. *de — tijdens het 12-jarig bestand* (1609—'21).

On'macht (*flauwte, bezwijming; bewusteloosheid*), v.: *in — vallen.*

Onmach'tig (*zonder macht of kracht, machteloos*), bn.; —er, —st: *hij was — het paard in te houden.*

Onma'tig (*zonder maat;* fig. *buitensporig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e hitte; hij is aan tafel —,* geen maat houdende in 't gebruik van spijs of drank; *hij begon — te lachen,* uitgelaten; *— eten of drinken.*

On'meedoogend (*meedoogenloos*), bn. en bw.: *een — krijgsman,* hardvochtig; *de dood is —,* kent geen medelijden; *— te werk gaan.*

Onmeet'baar, bn.: *het getal √ 2 is —,* kan niet in een aangenomen maat worden uitgedrukt; fig. *de —bare hemelen, —bare wouden, —bare woestijnen,* onmetelijk groot.

On'mensch (*wreedaard*), o. —menschen: *Nero was een —;* vergel. O n d i e r.

Onmen'schelijk (*wreed, barbaarsch*), bn. en bw.; —er, —st: *zoo'n handelwijze is —, —e wreedheid; iemand — behandelen;* —**heid** (*wreedheid*), v. —heden.

Onmerk'baar (*niet-merkbaar*), bn. en bw.; —der, —st: *een —bare vertraging, een — lachje; de zieke nam — af; hij was — ontslapen.*

Onme'telijk (eig. niet te meten: *oneindig groot*), bn. en bw.: *het — ruim der scheppingen; de —e binnenlanden van Afrika; een — rijk man; — groote wouden.*

Onmid'dellijk (*rechtstreeks, dadelijk*), bn. en bw.: *in de —e nabijheid des konings; het bewijs dezer stelling volgt — uit het voorgaande; de spion werd — doodgeschoten.*

On'min (*oneenigheid, twist, vijandschap*), v. gmv.: *met iem. in — geraken; Ploegstaart geraakte in openlijke — met zijn verraders* (Koetsveld).

Onmis'baar (*niet gemist kunnende worden; onontbeerlijk*), bn.; —der, —st: *hij kocht toen de volstrekt —bare meubelen.*

Onmisken'baar (*duidelijk merkbaar; on-*

loochenbaar), bn. en bw.; —der, —st: *een —bare gelijkenis*; *deze actrice speelt met —bare bevalligheid*; *hij gelijkt — op zijn vader.*

Onmo'gelijk 1 (1 *niet mogelijk, niet kunnende plaats hebben of voortduren*; 2 *bespottelijk*; 3 *stellig niet*), bn. en bw.: 1 *het was — hem te overtuigen, ons leven werd zóó —*; 2 *een —e hoed, een — kostuum*; 3 *ik kan — eerder komen*; refl. *zich — maken*: *hij heeft zich voorgoed — gemaakt*, nl. als lid van een gezelschap, als ambtenaar enz.; **2 —e,** o.: *het —e*; *niemand eischt van u het —.*

Onmo'gelijkheid (*het niet-mogelijk zijn*), v.: *de — om aan de maan te reiken*; *in de — verkeeren v. iem. financieel te helpen*; mv.: *dat behoort tot de —heden*, onmogelijke dingen.

On'mondig (*minderjarig*, zie ald.; fig. *niet de noodige kennis of kunde van een vak bezittende*; *als een leek*), bn.

Onnaden'kend (*onbedachtzaam, onbezonnen, lichtzinnig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kind, een —e knaap*; *— te werk gaan.*

Onnaspeur'baar (*niet na te gaan, onbegrijpelijk*), bn.; *de wegen des Heeren zijn —*, ondoorgrondelijk, w. g. meestal: **—speur'lijk,** bn.; —er, —st.

On'natuur (*onnatuurlijkheid, gemaaktheid*), v. gmv.: *zoo iets is — en huichelarij.*

Onnatuur'lijk (*in strijd met den gewonen gang der dingen*), bn. en bw.; —er, —st: *er zijn —e ouders, die hun kinderen mishandelen*; *een —e leestoon*, gemaakt; *het is vandaag — warm*; **—heid** (*iets, dat niet natuurlijk is*; *gemaaktheid*), v. gmv.

Onnauwkeu'rig (*niet juist, niet stipt, niet zorgvuldig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — rapport, een — onderzoek*; *—lezen, vertalen.*

On'nederlandsch (*in strijd met het wezen der Ned. taal of met den aard der Nederlanders*), bn.: *een —e woordschikking, een —e zegswijze*, zie B a r b a r i s m e; *een —e feestviering, —e zeden.*

Onneem'baar (*niet ingenomen kunnende worden*), bn.: *de —bare vesting Gibraltar.*

On'net (*niet-net, niet-beschaafd*), bn.

Onnoem'baar (eig. *niet te noemen*; *zeer groot*), bn. en bw.: *een —bare schat*; *een — getal van sterren*; *een — groot aantal.*

Onnoe'melijk (*niet met een naam te noemen*; *zeer veel*; *erg*), bn. en bw.; —er, —st: *er zijn —e dwaalbegrippen uit die bron gevloeid*; *een — stofje*; *— klein, — veel.*

Onnoo'dig (*niet noodig, overtollig*), bn. en bw.; —er, —st: *allerlei —e dingen koopen*; *zijn geld — uitgeven*, zonder noodzaak.

Onnoo'zel (eig. *onschadelijk*: 1 *onschuldig, zonder boosheid*; 2 *licht te bedriegen, dom*; 3 *onbeduidend*), bn. en bw.: 1 *een — kind, een — schaap*, kindje, *— bloed vergieten*; 2 *een — duifje*, dom meisje; *die —e boeren lieten zich op de markt bedotten*; 3 *een — versje, een — klein stukje taart.*

Onnoo'zele-kin'deren (R.-K. *herinneringsdag aan den kindermoord te Bethlehem, op 28 Dec.*), o. mv.; zie H e r o d e s d e G r o o t e; *op — is het kleinste kind de baas in huis, in de kostschool enz.*; ook: **-kin'derendag,** m.

On'nut 1 (*zonder nut, ondienstig*), bn.: *de —nutte loten of ranken afsnijden*; *een —nutte dienstknecht*, Matth. 25 : 30; fig. *—nutte klap*, ijdel, waardeloos; **2** zn. (*onbeduidend iem.*; Zuid-Ned. *smeerpoes*), m. en v. gmv.

Onomas'ticon (*lijst van [persoons]namen, woordenlijst*; ook: *verjaarvers, naamdicht*), o. —s.

Onomatopee' (taalk. *klanknabootsend woord*), v. —topeeën, b.v. *koekoek*, en honderden w.w.: *sissen, loeien enz.*

Onomstoot'baar (*niet omver te stooten, onwrikbaar*), bn. en bw.: *een —bare waargeid*, w.g., meestal: **Onomstoo'telijk,** bn. en bw.; —er, —st: *een —e waarheid*; *een —stootelijk bewijs*, omweerlegbaar; *die waarheid staat — vast.*

Onomwon'den (eig. niet-omwonden: *duidelijk zichtbaar*; fig. *klaar, helder*), bn. en bw.: *de redenaar bewees dat met — duidelijkheid*; *iem. — de waarheid zeggen.*

Onoog'lijk (*onaangenaam voor het oog*; *onbehaaglijk*), bn. en bw.; —er, —st: *dat boek, die plaat, dat kleed ziet er — uit, een — beeld, e. — tafereel*; *dat is — geschilderd.*

Onontbeer'lijk (*niet gemist kunnende worden*), bn.; —er, —st: *het —e voedsel.*

Onoordeelkun'dig (*niet-oordeelkundig*), bn. en bw.: *een —e critiek*; *— te werk gaan.*

On'opgemerkt (*zonder opgemerkt te worden*), bn. en bw.: *zij gingen — door de menigte*; *iets — laten*; *— verdwijnen.*

On'opgevoed (*onbeschaafd, ruw, lomp*), bn.

Onophou'delijk (*zonder ophouden, aanhoudend, voortdurend, gedurig, steeds*), bn. en bw.: *dat — gebabbel*; *hij plaagt ons —.*

On'oplosbaar (*niet op te lossen*), bn.: *gips is — in water*; *dit vraagstuk is —*, er is b.v. een gegeven te min; *een—bare vergelijking.*

Onor'delijk, bn. en bw.; zie W a n o r d e l ij k.

Onoverko'melijk (*niet te boven te komen*), bn.; —er, —st: *—e moeilijkheden.*

On'overtroffen (*nog niet overtroffen, uitstekend*), bn.: *een — meester in eenige kunst.*

Onoverwin'baar (*niet te overwinnen, zeer machtig of krachtig*), bn., w. g., meestal: **Onoverwin'(ne)lijk,** bn.; —er, —st: *een —e neiging*, b.v. *tot slapen*; *een —lijke afkeer, een —lijke trek in iets*; *de —lijke vloot* (1588).

On'paar, bn.: *dit gedicht eindigt met een — rijm*, er ontbreekt een rijmregel; *wat raadt ge, paar of —?*, oneven.

Onpaedago'gisch (*in strijd met de regelen der opvoedkunde*), bn. en bw.: *een —e daad, straf enz.*; *— te werk gaan.* (ae = ee).

Onpartij'dig (*onbevooroordeeld*), bn. en bw.; —er, —st: *een — toeschouwer, een — rechter*; *een — onderzoek*; *gij zult wel — oordeelen.*

On'pas (te) [*niet van pas, ongelegen*], bijw. uitdrukking.

Onpas'selijk (*onwel, misselijk*), bn.; —er, —st: *het vrouwtje was in de kerk — geworden.*

Onpeil'baar (*niet te peilen*; fig. *ondoorgrondelijk*), bn.; —der, —st: *een —bare diepte*, grondeloos; *de —bare raadsbesluiten des Heeren.*

Onpersoon'lijk (*geen zelfbewust wezen zijnde*; *geen eigen aard hebbende of toonende*), bn.: *de goden der Grieken zijn in ons oog —e wezens*; spraakk. *een — werkwoord*, dat behalve in de onbepaalde

wijs enkel in den derden persoon enkelv. voorkomt: *het regent, het hagelt*: *het w.w.* zijn *is schijnbaar — gebezigd in*: *het is goed, dat gij komt.*

Onprac'tisch (*weinig slag hebbend zich te redden*; *niet overeenstemmende met de eischen van het practische leven*), bn.: *een ten eenenmale — mensch*; bij uitbr. *een —e manier v. reizen, een —e poging.*

On'raad (*iets dat de veiligheid bedreigt, boos plan, snood opzet, gevaar*), o. gmv.: *er dreigt —, — bespeuren*; mil. — *blazen*, alarm.

On'recht (*ongelijk, verongelijking, onrechtvaardige daad*), o. gmv.: *een schreeuwend —*; *ten —e*, onbillijkerwijze, zonder genoegzamen grond en in strijd met de waarheid: *men houdt hem ten — voor den dief*; *— plegen*, onrechtvaardigheid; *iemand — doen, — lijden.*

Onrechtma'tig (*niet gegrond op recht en billijkheid*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e eisch*; *de —e bezitters dier goederen*, oneerlijke; *hij heeft zich dat goed — toegeëigend*, in strijd met het recht.

Onrechtvaar'dig, bn. en bw.; —er, —st: *de —e rentmeester*, oneerlijk; *een —e beoordeeling*; *op —e wijze verkregen*; *iem. — beoordeelen.*

Onrechtzin'nig (*anders dan de geldende kerkleer vereischt of toestaat*; *heterodox*), bn. en bw.; —er, —st: *men hield Dominee voor —, voor min of meer Arminiaansch*, d. i. afwijkend van de leer der contra-Remonstranten.

Onred'baar (*niet te redden*), bn.: *Jeruzalem was 70 n. C. een —bare stad*; *—bare nederlagen*, niet te herstellen.

Onre'delijk (*onbillijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e eisch*; *de —e luimen van dien knorrepot*; *hij eischt — veel*; —**heid** (*onverstand, onbillijkheid*), v.: *de — van zijn voorstel*; *de — van zijn eischen.*

Onregelma'tig (*ongeregeld*), bn. en bw.; —er, —st: *zijn studie was zeer —, een — kerkganger*; spraakk. afwijkend van den regel: *brengen is een — werkwoord*; meetk. *een —e veelhoek*, met ongelijke zijden en hoeken; *het kasteel is aan den achterkant — opgetrokken*, niet volgens een vast plan.

On'rein (1 *onzindelijk, vuil*; 2 *onheilig, onzuiver*; 3 *onkuisch*), bn.; —er, —st: 1 *varkens zijn —e dieren*; 2 *een —e geest*, 3 *— van zeden, —e lusten.*

On'rijm (*proza, rijmloos vers*), o. gmv.: *de psalmen, in — in den Bijbel*; *een enkel groot gedicht van Staring is in —*, nl. *de Verjaardag, het zijn blanke verzen.*

On'roerend (*niet verplaatsbaar, vast*), bn.: *—e goederen*, b.v. huizen, landerijen, molens, boomen, weiden enz.; R.-K. *—e feestdagen*, verg. Roerend.

On'roomsch 1 (*niet-Roomsch*, inz. *Protestantsch*), bn.; 2 als zn.: *Roomsch en —*, de gezamenlijke christenen.

On'rust (1 *gejaagdheid, angst*; 2 *wieltje in een horloge, dat den slinger vervangt en steeds in schommelende beweging is*; ook, *slinger*; 3 *een avondvlinder*; 4 scherts. *een woelig kind*), v. —en, in bet. 1 gmv.: 1 *uit haar oogen sprak —*; spreekw. *Die — zaait, moeite maait*; 2 *de — is bij schrijvers wel een symbool v. h. leven*; 3 *de —vlinder is een schemeringsvlinder, die wondersnel rondfladdert*; 4 *jou kleine —, slaap dan toch!*

Onrustba'rend (*zorgwekkend*), bn. en bw.: *de toestand der zieke was —, een — rumoer, een — verschijnsel*; *de krankzinnige ging — te keer.*

Onrus'tig (*voortdurend in beweging, woelig*), bn. en bw.; —er, —st: *de koeien werden —, de man was van —en aard*, ongedurig; fig. *een —e nacht*; *de jongen draafde — heen en weer*, gejaagd; *de zieke sliep —*, onvast.

On'rustmaker (*iem., die onrust verwekt*), m. —s: —**stoker** (*iem., die verdeeldheid teweegbrengt*), m. —s; —**vol** (*onrustig*), bn.: *een —volle nacht*; —**zaaier** (—*stoker*), m. —s.

Ons (*0.1 KG., hectogram*), o. onsen: *een — boter*, d. i. 100 G. of 0.1 KG., vroeger: $^1/_5$ deel van een oud pond d. i. van 0.5 KG.

Onsa'menhangend (*zonder onderling verband*), bn. en bw.; —er, —st: *—e woorden, —e volzinnen*; *— spreken.*

Onscha'delijk (*geen schade doende of kunnende veroorzaken*), bn.; —er, —st: *een —e liefhebberij*; *iem. — maken*, hem de gelegenheid benemen kwaad te doen, ook, hem dooden.

On'schamper (*niet schamper, goelijk*), bn.: *dat was maar —e jok of scherts.*

Onschap'pelijk (*onredelijk, onbillijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e handelwijze*; *hij heeft mij — behandeld.*

Onschat'baar (*niet te schatten, onwaardeerbaar*), bn.; —der, —st: *gezondheid is een — bezit*; *iem. een —baren dienst bewijzen.*

Onscheid'baar (*niet te scheiden*), bn. en bw.: —*bare vrienden*; *ze zijn — verbonden*; ook in de spraakk. van w.w., wier leden in de vervoeging niet van elkaar gescheiden worden, als: doorsnij'den, misdoen', omrin'gen, voorzeg'gen, wederleg'gen.

Onschend'baar (*niet te schenden, onverbrekelijk*), bn.: *de koning is —, de ministers zijn verantwoordelijk*; *de wetten zijn —*; *een — geheim, een — recht.*

On'schoon (*leelijk, verre van schoon*), bn.: *veel van wat in kleederdracht of mode voor schoon moet gelden is in waarheid —.*

On'schuld (1 *schuldeloosheid*; 2 *onschuldige persoon of personen*), v. gmv.: 1 *zijn — is voor den rechter gebleken*; *zich beroepen op zijn —*; *de kinderlijke —*; 2 *de — verdedigen*, personen, die onschuldig zijn.

Onschul'dig (1 *zonder schuld*; *geen kwaad gedaan hebbende*; *zich van geen kwaad bewust*; 2 *onschadelijk*), bn.; —er, —st: 1 *— bloed vergieten*; *een — kind*, geen onderscheid kennende tusschen goed en kwaad, argeloos; 2 *een — middel*; *een — genoegen, een — vermaak*, waar geen kwaad in steekt; verder: *een —e grap, een —e plagerij*, niet kwaad bedoeld.

Onsma'kelijk (1 *onaangenaam v. smaak*; 2 *ongenietbaar*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — gerecht, een —e drank*; 2 *—e verzen, een —e geschiedenis*; *iets — beschrijven, iets — voorstellen, vertellen.*

On'spoed (*tegenspoed, ongeluk*), m. —en.

Onster'felijk (*niet-sterfelijk*; fig. *onvergankelijk*), bn.: *de ziel is —, de —e go-*

den; —*e eer*, —*e roem*; —**heid**, v. gmv.: *het geloof aan de* —, het eeuwig leven.

On'sterk (*niet sterk of stevig*), bn. en bw.: *dit is — garen, die schoenen zijn maar* —, slijten spoedig; *dat is licht en dicht en — gemaakt.*

Onstich'telijk (*kwetsend voor het godsdienstig of zedelijk gevoel*), bn. en bw.: *een —e houding in de kerk*; *die kluchtspelen werken — op het volk.*

Onstof'felijk (*niet uit stof bestaande*), bn.: *de gedachte is* —; *het* —*e leven*, nl. der ziel.

Onstui'mig (*zich woest bewegende, heftig, hartstochtelijk, geweldig*), bn. en bw.; —er, —st: *de* —*e golven* (bij storm, orkaan); —*e toorn*, —*e liefde*, —*e vreugde, een* —*e wind, de naherfst met zijn — weer*, buiig, stormig; fig. *een* —*e toorn*, heftig; *een — ros*, wild; *aanvallen met* —*e kracht*; *de golven slaan — op het strand, zijn hart jaagt* —; —**heid** (*woestheid*), v. —heden.

Ontaalkun'dig (*strijdig met den aard der taal*), bn en bw.: *een — woord*; — *spreken.*

Ontaard' (*verdorven*), bn.; —er, —st: *de* —*e zonen van Jacob*; *een* —*e vader*; *die* —*e wezens*; —**heid** (*verdorvenheid*), v. gmv.

Ontaar'den (*verbasteren*), —aardde, is ontaard: *spaarzaamheid ontaardt wel eens in gierigheid*; —**ing** (*het ontaarden*), v. —en: *de — der goede zeden.*

Onta'delen (eig. *den adeldom ontnemen*; fig. *verlagen*), ontadelde, heeft ontadeld: een edelman —; fig. *huichelarij en leugen — den mensch.*

Ontbe'ren (*missen, niet bezitten*), —beerde, heeft ontbeerd: *het noodige* —; —**ing** (*gebrek, kommer*), v. —en: *wegkwijnen van* —.

Ontbie'den (*laten komen*), —bood, heeft ontboden: *we zullen den koopman* —.

Ontbijt' (*het eerste maal v. d. dag*), o. —en: *het tweede* — of T w a a l f u u r t j e; zie L u n c h.

Ontbij'ten (*zijn ontbijt gebruiken*), —beet, heeft ontbeten: *zij — altijd met melk.*

Ontbijt'bordje, o. —s; —**goed** (*kopjes en verder gerei*), o. gmv.; —**kamer** (*kamer, waarin ontbeten wordt*), v. —s; —**koek** (*als voorwerp*), m. —en, —**koek** (*stofnaam*), v. gmv.; —**servies**, o. —serviezen; —**tafel** (*tafel, waaraan men ontbijt*), v. —s; —**uur** (*tijd voor 't gebruiken van het ontbijt*), o. —uren.

Ontbin'den (1 *losmaken*; 2 *bevrijden*; 3 *opheffen*; 4 *te niet doen*), —bond, heeft ontbonden: 1 *de handen van iem.* —; fig. *iem. de tong* —; 2 *wie kan mij van mijn schuld* —? (Staring); —*bind den knecht, soo magh hy onverhindert spreken* (Vondel, Gijsbr.); 3 *een commissie* —, *de Kamer* —; 4 *een legerkorps* —; bij verg. nat. *een kracht* —, in plaats van ééne er twee stellen; alg. *een vorm in factoren* —; —**baar** (*ontbonden kunnende worden*), bn.: alg. —*bare factoren*, —*bare wortelgrootheden*; —**bin'ding** (*het ontbinden, het losmaken*), v. —en: alg. *de — van een vorm in factoren*; *een drijvend lijk in verregaanden staat van* —, rotting; fig. *het uur der — zal voor ieder eens slaan*, vrijwording der ziel; *het anarchisme dreigt de maatschappij met* —, ontwrichting; *de — der Tweede-Kamer*, tijdelijke opheffing; —**bin'dingsrecht** (*het recht van den vorst tot ontbinding van de volksvertegenwoordiging*), o.: *van het — gebruik maken*, de Tweede-Kamer ontbinden.

Ontbla'deren (*van de bladeren berooven of ontdoen*), ontbladerde, heeft ontbladerd: *de storm —bladert de boomen*; *de herfst —bladert het woud.*

Ontbloot' (*niet in het bezit van, verstoken*), bn.: *zij is niet — van aanleg, dat landschap is — van schoonheid.*

Ontbloo'ten (*blootmaken*), —blootte, heeft ontbloot: *het zwaard* —, uit de scheede trekken; *het hoofd* —, den hoed afnemen; —**boei'en** (dicht. *van de boeien ontdoen*), —boeide, heeft ontboeid: *gij moet dien man eerst* —; fig. *de —boeide orkanen*, losgelaten; —**boe'zemen** (*zijn hart in woorden uitstorten*), —boezemde, heeft ontboezemd; —**bol'steren** (eig. *van den bolster ontdoen*; fig. *beschaven*), —bolsterde, heeft ontbolsterd: *noten* —; *een boerschen knaap* —, manieren leeren, beschaven; —**bos'schen** (*een streek ontdoen van de bosschen*), ontboschte, heeft ontboscht; —**bran'den** (*in vlam geraken, beginnen te branden*), —brandde, is ontbrand: *droge spaanders — licht*; fig. *iems toorn kan* —, *een oorlog kan* —; —**brei'delen** (*van de breidels ontdoen*; fig. *niet meer in bedwang houden*), —breidelde, heeft ontbreideld: *het grauw* —, *de hartstochten* —; —**bre'ken** (*het noodige missen*; *mankeeren, niet voorhanden zijn*; *te kort schieten*), —brak, heeft ontbroken: *in dat gezin —breekt alles, het —breekt hem aan geld, er —breekt niets aan het werk, er —braken nog eenige boeken*; —**chris'tenen** (*iem. van het christendom afvallig maken, ontkerstenen*; zie K e r s t e n e n), —christende, heeft ontchristend: *slechte lectuur —christent het volk*; —**cij'feren** (*cijferschrift lezen en begrijpen*; *iets dat moeilijk te lezen is, lezen en begrijpen, oplossen, verklaren*), —cijferde, heeft ontcijferd: *een oorkonde* —; —**daan'** (*ontsteld, geheel van streek*), bn.: *Keesje zag er — uit* (C. O.); *wat een — gezicht zet je!*; —**dek'ken** (*vinden, te weten komen, dat iets bestaat*), —dekte, heeft ontdekt: *een eiland* —, *een ster of planeet* —, *een waarheid* —; —**dek'ker** (*iem., die ontdekt*), m. —s: *de — van Amerika* (Columbus), *de — van een natuurwet*; zie H e u r e k a; —**dek'king** (*daad van ontdekken*; *hetgeen ontdekt is*), v. —en: *op — uitgaan*; *de — van de bronnen v. d. Nijl, de — v. e. natuurwet.*

Ontdek'kingsreiziger (*iem., die op 't ontdekken van nieuwe landen uitgaat*), m. —s.

Ontdoen' (*ontlasten*), —deed, heeft ontdaan: refl. *zich van iets* —, d. i. zich bevrijden; *zich van zijne kleederen* —, ze uittrekken; —**dooi'en** (1 *doen wegdooien*; 2 *smelten van sneeuw en ijs, beginnen te dooien*), —dooide, heeft (bet. 1) is (bet. 2) ontdooid: 1 *de zuidenwind heeft den bevroren vijver —dooid*; 2 *de rivieren* —; —**duiken** (*duikende ontwijken, zich ergens aan onttrekken*), —dook, heeft ontdoken: *hij wist den slag te* —; *de zonnehitte* —, ontschuilen; *belastingen trachten te* —; *een lastige vraag* —; —**ee'ren** (*berooven van de eer, schenden, ontheiligen*), —eerde,

heeft onteerd; —**ee'rend** (*schande aandoend*), bn.: *een —e straf, een — vonnis.*
Ontegenspre'kelijk (*onbetwistbaar*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bewijs*; *— waar.*
Ontegenzeg'lijk (*onwederlegbaar, onbetwistbaar*), bw.; —er, —st: *— heeft hij gelijk.*
Ontei'genen (*het recht van eigendom overbrengen op anderen door afzonderlijk wetsbesluit, ten behoeve* b.v. *van werken van algemeen nut*), —eigende, heeft onteigend: *een weide — bij het aanleggen van een spoorweg*; —**ei'gening** (*de daad van onteigenen*), v. —en.
Ontel'baar (*niet te tellen, zeer groot*), bn. en bw.: *een —bare menigte*; *— veel huizen zijn er vernield.*
Ontem'baar (eig. *niet te temmen*; fig. *onbedwingbaar, niet te beheerschen*), bn.: *tweejarige leeuwen zijn in den regel —*; fig. *—bare driften, —bare krachten, een —bare eerzucht.*
Onter'ven (*iem. uitsluiten als erfgenaam, voorzoover de wet dit toelaat*), —erfde, heeft onterfd: *een verren neef —.*
Ontevre'den (*niet tevreden, onvergenoegd, misnoegd*), bn.; —er, —st: *— zijn over het werk zijner leerlingen*; *— zijn met zijn positie, met zijn traktement*; *— zijn over een of andere bejegening*; —**heid** (*onvergenoegdheid, misnoegdheid*), v. gmv.; —**heidsbetuiging** (O.-I. *officieele berisping of reprimande*), v. —en.
Ontfer'men, zich (*medelijden toonen met*), —fermde —, heeft zich ontfermd; —**fer'ming** (*barmhartigheid, medelijden*), v. gmv.; —**fron'sen** (*ontrimpelen*), ontfronste, heeft ontfronst: *het voorhoofd —*, als teeken van het verdwijnen van bezorgdheid; —**fut'selen** (*stilletjes of op listige wijze ontnemen*), —futselde, heeft ontfutseld: *iem. iets —*; —**gaan'**, —ging, is ontgaan: *dat is mij —*, ik heb het niet gezien, gehoord; ook: ik ben het vergeten; *dat voordeeltje —ging hem*, ontsnapte hem, ging verloren voor hem; —**gel'den** (*boeten, bezuren*), —gold, heeft ontgolden: *hij moest het —*; —**ge'ven, zich** (*zich uit het hoofd zetten*), —gaf zich, heeft zich ontgeven: *dat laat ik mij niet —*, ontstrijden; —**gin'nen** (*productief maken*; *voor de cultuur geschikt maken*), —gon, heeft ontgonnen: *een kolenmijn —*, *een steengroeve —*; *heide of zandgrond —*; —**gin'ning** (*het ontginnen*), v. —en.
Ontglip'pen (*glippend ontsnappen*), —glipte, is ontglipt: *die aal zal u —*, ontglijden; *e. zucht —glipt haar, dat woord is mij —glipt*; —**gloei'en** (*ontbranden*), —gloeide, is ontgloeid; fig. *deze taal deed de harten — in liefde voor de zaak*; —**goo'chelen** (1 *op listige wijze afhandig maken*; 2 fig. *een zoeten waan ontnemen*), —goochelde, heeft ontgoocheld: 1 *een bedrieger heeft u de beurs —goocheld*: 2 *daar stond de jongeling, geheel —goocheld*, ontnuchterd, al zijn illusiën waren heen; —**ing** (*ontnuchtering, berooving van eenige illusie*), v. —en.
Ontgren'delen (*losgrendelen, de grendels wegschuiven*), —grendelde, heeft ontgrendeld: *een poort, een deur —*; —**groei'en** (*voor iets te groot worden*), —groeide, is ontgroeid; meestal volt. deelw.: *die vlasbaard is de(n) schoolbanken —groeid*, d. i. ontwassen; fig. *de ouderlijke tucht —, een volk kan een regeeringsvorm —groeid zijn*; —**groe'nen** (*een student in het corps opnemen*; fig. *ontbolsteren*), —groende, heeft ontgroend: *een student —*, hem door en na den groentijd plechtig in het corps opnemen.
Onthaal' (*gastvrije of gulle ontvangst*), o. gmv.: *het — was feestelijk*; fig. *zijn voorstel vond een goed —*, d. i. werd gunstig opgenomen.
Ontha'len (*vriendelijk ontvangen als gast*; *trakteeren*), —haalde, heeft onthaald: *zijn vrienden —*; *iem. op iets —*, b.v. de schoolkinderen op broodjes en chocolade; ir. *de man werd thuis op een boetpredikatie —haald*, vergast; —**hal'zen** (*onthoofden*), —halsde, heeft onthalsd, vero; —**haspelen** (*v. d. haspel afwikkelen*; fig. *ontvouwen, verklaren*), —haspelde, heeft onthaspeld; —**hef'**, o. gmv., zie Onthefffing; —**hef'fen** (*bevrijden, ontlasten*), —hief, heeft ontheven: *iem. van een verplichting —*, *iem. — v. d. voogdij of de ouderlijke macht*; *een generaal van het commando —*, hem ontslaan; —**het'ling** (*vrijstelling, ontslag*), v. —en; —**hei'ligen** (*de heiligheid van iets schenden*), —heiligde, heeft ontheiligd: *den Sabbat —, den Zondag —*; *de R.-K. kerken werden —heiligd*, ontwijd, b.v. door moord, doodslag of plundering; —**ing** (*schennis*), v. —en.
Ontheis'teren (*ontredderen, overhoop halen, uit zijn gewone plooi brengen, uiterlijk anders maken, bederven, vernielen, verwoesten*), —heisterde, heeft ontheisterd: *de oorlog zal de velden —*; *de —heisterde akkers*: —**hol'landschen** (*de eigenaardigheden, den Hollander eigen, doen verliezen, doen verloren gaan*), —hollandschte, heeft —hollandscht: *langdurig verblijf in Amerika zal hem —*, w.g.; —**hoof'den** (*met bijl of zwaard het hoofd afslaan volgens gerechtelijke uitspraak*; ook: *met de guillotine dooden*), —hoofde, heeft onthoofd: *Cromwel liet Karel I —* (1649); *Lodewijk XVI werd onthoofd* (1793).
Onthou'den (1 *terughouden, achterhouden*; 2 *in 't geheugen houden*), —hield, heeft onthouden: 1 *iem. zijn loon —*; 2 *iems woorden —*; *—houd, wat ik u zeg*; refl. *zich —*: *Pompejus —hield zich op zijn buitengoed*, z. ergens ophouden, ergens verblijven; *z. van sterkendrank —*, *— houd u van leugentaal*, z. afhouden van; —**hou'dĕr** (*iem., die ergens geen gebruik van maakt*), m. —s: *een geheel—*, iem., die in 't geheel geen alcohol gebruikt; —**houdings'dag** (R.-K. *dag, waarop het verboden is vleesch of vleeschspijzen te gebruiken*), m. —dagen; —**hul'len** (*ontsluieren, te voorschijn doen komen*), —hulde, heeft onthuld: *een standbeeld —*; *de waarheid —*, aan het licht doen komen; —**hut'sen** (*doen ontstellen, van streek brengen*), —hutste, heeft onthutst: *zijn woorden — mij*; ook: *zich —*; —**hutst'** (*verbijsterd, ontsteld, ontzet*), bn. en bw.: *de vrouw was geheel —*; *iem. — aanstaren.*
On'tijd, m. ontijden: *bij nacht en —*, op onbehoorlijken tijd; *dat voorstel kwam ten*

—*e*, d. i. op een ongeschikt oogenblik.
Ontij'dig (*niet te rechter tijd*), bn. en bw.; —er, —st: *een — aanzoek, een — bezoeker*; fig. *een —e dood*, te vroeg, b.v. in den slag; *een — verschijnende vlinder*.
Ontil'baar (*niet geschikt om te worden getild*), bn.: *—bare have*, onroerende.
Ontja'gen (*met vlugheid ontnemen, ontrukken*), —jaagde of —joeg, heeft ontjaagd: *de ééne hond —jaagde den anderen het haas*; —**ka'pen** (*ontfutselen, afhandig maken*), —kaapte, heeft ontkaapt: *iem. iets* —; —**ken'nen** (*loochenen, niet bekennen*), —kende, heeft ontkend: *een daad* —; —**ken'nend** (*niet toestemmend*), bn.: *een — antwoord*; nooit *is een — bijwoord*, noch *is een — voegwoord*, geen *is e. — lidwoord*; —**ken'ningswoord** (spraakk. *ontkennend bijwoord*), o. —en; niet *is een* —; —**ken'tenis** (*de daad van ontkennen*), v.; —**ker'keren** (*uit den kerker ontslaan*), —kerkerde, heeft ontkerkerd; fig. *de ontkerkerde geest voer naar God*, ontboeide, bevrijde; —**ker'stenen** (eig. *ontchristenen, het geloof in het christendom ontnemen, doen verliezen*); —**ing**, v. gmv.: *de — der natie*, verg. K e r s t e n e n; —**ke'tenen** (*bevrijden van de ketens*; bij uitbr. *losmaken, loslaten*), —ketende, heeft ontketend: *een misdadiger* —; fig. *de stormen, de driften, den oorlog* —; —**kie'men** (*uit de kiem te voorschijn komen, ontstaan*), —kiemde, is ontkiemd: *het zaad gaat* —; fig. *de zaden van deugd beginnen te* —; —*kiemende liefde*.
Ontklee'den (*van de kleeren ontdoen*), —kleedde, heeft ontkleed: zegsw. *men moet zich niet —, vóór men naar bed gaat*, d. i. men moet zijn goederen enz. eerst afstaan na zijn dood; —**kluis'teren** (*ontboeien*), —kluisterde, heeft ontkluisterd: *iem. van zijn boeien* —; fig. *de stormwind werd —kluisterd*; —**knech'ten** (*vrijmaken, de vrijheid hergeven*), —knechtte, heeft ontknecht: *de kruistochten hebben de laten. —knecht*; —**kne'velen** (*afpersen*), —knevelde, heeft ontkneveld: *der armoe het weinige geld — door geweld*; —**knoo'pen** (1 *losknoopen*; ook: *de knoopen ergens uitdoen*; 2 fig. *verklaren, oplossen*), —knoopte, heeft ontknoopt: 1 *een jas* —; *een touw* —; 2 *een raadsel* —, *een drama* —; —**knoo'ping** (*het ontknoopen*; dicht. *deel van een drama, een roman enz. dat de afloop van de verwikkeling bevat*), v. —en; —**ko'men** (*ontsnappen*), —kwam, is ontkomen: *een gevaar* —; —**kop'pelen** (*het gekoppelde losmaken*), —koppelde, heeft ontkoppeld: *een wagon* —, *de jachthonden* —.
Ontkur'ken (*de kurk van iets afdoen*), —kurkte, heeft ontkurkt: *een flesch* —.
Ontlaad'tang (nat. *werktuig tot ontlading der electriciteit*), v. —tangen; zie O n t l a d e r.
Ontla'den (1 *de lading, den last wegnemen*; 2 *afschieten*; 3 *van de electriciteit ontdoen*), —laadde, heeft ontladen: 1 *een kar, een schip* —; 2 *een geweer, een kanon* —; 3 *een batterij* —; fig. *om het hart te* —, ontlasten van iets dat drukt ;—**la'der** (*iem. die ontlaadt*; inz. *werktuig tot ontlading van een electrische batterij*), m. —laders; —**las'ten** (*ontdoen van een last, verlichten, ontheffen*), —lastte, heeft ontlast: *wil ik u eens —?; het hart* —, *het gemoed* —; *iemand van een taak* —; *een wonde van bloed* —; refl. *z.* —: *die rivier —last zich in zee, de wolken — zich in hagel; zich het hart* —; —**las'ting** (*het ontlasten*, inz. *van verschuldigde gelden*; *verlichting*; *afgang, stoelgang*), v. gmv.; —**la'ten** (1 van wat stijf enz. is: *zachter worden*; 2 van staal: *temperen*), —liet, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) ontlaten; 1 *de grond begint te* —; 2 *staal* —, voor de tweede maal verhitten om de vereischte buigzaamheid te verkrijgen; —**lau'weren** (*van den lauwer ontdoen, van den roem berooven*), —lauwerde, heeft ontlauwerd: *Napoleons hoofd werd ontlauwerd*; —**le'den** (*in leden scheiden*), —leedde, heeft ontleed: *een dood dier* —, *een bloem* —, *een volzin* —, *een gedicht* —, *een kunstwerk* —; —**le'digen** (*ontruimen, ontdoen, ontblooten, bevrijden*), —ledigde, heeft ontledigd: *de gewesten van soldaten* —, *de markt is van boeren* —; *ledigd*; *van alle hulp —ledigd zijn*; *zijn hart — van zorgen*.
Ontle'ding (*de daad van ontleden*), v. —en: *de — of anatomie van een dier, v. e. plant*; *scheikundige* —; *— van kleuren*; *de — of analyse van een volzin*; *de — van een tooneelstuk*; *woord—, zins—*; *de — van de personen,v.d.karakters in eenig tooneelstuk*.
Ontleed'kamer (*anatomisch laboratorium*), v. —s; —**kunde** (*wetenschap der anatomie*), v. gmv.; —**kundig** 1 (*betrekking hebbende op de ontleedkunde*), bn.: *de —e les*, beroemd schilderij van Rembrandt in het Rijksmuseum te A'dam; 2 —**e** (*anatoom*), m. en v. —n; —**mes** (*mes van den anatomist*), o. —messen; fig. *het — der critiek in iets zetten*, het analyseeren, eig. het in stukken deelen; —**tafel** (*tafel, waarop doode lichamen ontleed worden*), v. —s.
Ontlee'nen (*ontvangen*; fig. *te danken hebben aan, putten uit*), —leende, heeft ontleend: *de maan —leent haar licht a. d. zon*; *aan welk Evangelie —leende hij zijn tekst*; —**lee'ren** (*afleeren, afwennen*), —leerde, heeft ontleerd: *de muziek —leert den jongeling het denken* (Klikspaan); —**lij'ven** (*van het leven berooven, dooden*), —lijfde, heeft ontlijfd, w. i. g., nog bij Staring: *lang —lijfd door luchtgebrek zijn beide speellui*; —**lok'ken** (*iem. er toe brengen iets los te laten, te zeggen, te verklappen, te uiten*), —lokte, heeft ontlokt: *iem. een geheim* —, *een belofte* —, *een kreet van smart, van woede, deernis enz.* —; bij uitbr. *tonen aan een speeltuig* —; —**loo'pen** (*ontkomen, ontvlieden*), —liep, is ontloopen: *de jonge hond is mij* —, *de dief is zijn vervolgers* —, *iemand trachten te* —; *uw leeftijd zal den mijnen niet veel* —, verschillen van; —**loo'veren** (*van loover berooven*), de storm —looverde, heeft den boom ontlooverd; —**lui'ken** (*het tegengestelde van luiken of sluiten*: 1 *openen, doen opengaan*; 2 *opengaan*), —look, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) ontloken: 1 *die roos heeft haar bladeren* —; 2 *zijn talent is ontloken*; —**luis'teren** (*van luister berooven*), —

luisterde, heeft ontluisterd: *de misdaden, die zijn bestuur* —.

Ontman'telen (eig. *van den mantel ontdoen*, steeds fig.), —mantelde, heeft ontmanteld: *een vesting* —, den mantel harer vestingwerken wegnemen, haar wallen slechten; —**mas'keren** (*het masker afdoen*; *in zijn ware gedaante*, [altijd ongunstig], *laten zien*), —maskerde, heeft ontmaskerd: *iem.* —, het masker aftrekken; fig. *een huichelaar* —, *een listige staatkunde* —, *iem.* — *als een bedrieger*; —**menscht'** (*wreed, ontaard*), bn.: *een* —*e wreedaard*, onbarmhartig, onmeedoogend; —**moe'digen** (*moedeloos maken, den moed benemen, terneerslaan*), —moedigde, heeft ontmoedigd; —**moe'diging** (*neerslachtigheid*), v. gmv.; —**moe'ten** (*tegemoetkomen, aantreffen*), —moette, heeft en is ontmoet; —**moe'ting** (*het ontmoeten*; *gevecht, voorval*), v. —en; —**moe'tingspunt** (*plaats, waar twee of meer spoorwegen, wegen, kanalen bij elkaar komen*), o. —en: *Utrecht is een* — *van spoorwegen, Groningen is een* — *van kanalen*; —**mun'ten** (*tot munt geslagen metaal weder versmelten*), —muntte, heeft ontmunt; *oud zilvergeld* —; verg. Biljoen.

Ontnaas'ten (*benaderen*), w. i. g.; —**ne'derlandschen** (*het Nederl. karakter aan iets ontnemen*), —te, heeft ontnederlandscht, zie Ontholandschen; w.i.g.; —**ne'men** (*afnemen, benemen*), —nam, heeft ontnomen: *een kind een mes* —; *zich het leven* —, zich berooven van; —**nes'telen** (*een vogel uit zijn nest halen*), —nestelde, heeft ontnesteld: *een spreeuw* —; —**nuch'teren** (*nuchter maken*; fig. *ontgoochelen*), —nuchterde, heeft ontnuchterd: *dat onvrijwillige bad ontnuchterde hem*; *die koele ontvangst zal hem wel* —.

Ontoegan'kelijk (*niet te genaken*), bn.; —er, —st: *een* — *hol, een* —*e hoogte, een* — *fort*; *het arendsnest was* —.

Ontoerei'kend (*onvoldoende*), bn.: *de bezetting was* —, *de gelden waren* —.

Ontoere'kenbaar, bn. *een daad is* —, als de persoon, die ze pleegde, het onderscheid tusschen goed en kwaad niet kende; *een krankzinnige is* —, de persoon zelf is eig. *ontoerekeningsvatbaar*, doch meestal zegt men: *hij of zij is* —.

Ontogenie' ([*de leer van*] *de ontwikkeling van de wezens*), v. gmv.

Ontologie' (*leer v. h. zijn*), v. gmv. (g = g).

Ontolo'gisch, bn., vooral in de uitdrukking: *het* — *bewijs van het bestaan van God*, betoog van het Godsbestaan op grond van het denkbeeld, van het begrip van God.

Ontoon'baar (*erg slordig, verfomfaaid*), bn.: *zij ziet er* — *uit, dat boek is* —.

Ontper'sen (*afpersen, ontrukken*), —perste, heeft ontperst: *het jammer zal uw oog een traan* —; —**plof'fen** (*met een plof vaneenbarsten*), —plofte, is ontploft: *de lading, het kruit, het gas ontplofte*; —**plof'fingsgeluid** (*het geluid v. e. ontploffing*; spraakk. *ontploffende medeklinker*), o. —en: *de* p, b, t *zijn* —*geluiden*, zij worden niet aangehouden; —**plooi'en** (*gladstrijken, ontvouwen, ontrollen*), —plooide, heeft ontplooid: *laat nu de vreugd de rimpels van uw voorhoofd* —; *toen* —*de zich dat gelaat*; dicht. *de vogel* —*t zijn vlerken, de bloemen* — *haar kelken*; —**pop'pen, zich** (*als vlinder, als insect uit de pop kruipen*), de vlinder —popte zich, heeft zich ontpopt; fig. *deze schrijver heeft zich als verteller ontpopt, deze schilder als landschapschilder*, er, is dat uit ontstaan, geworden; —**pres'sen** (litteraire taal en vero.: *ontpersen*): *tranen, het broederhart -prest*; —**raad'selen** (*oplossen, verklaren*), —raadselde, heeft ontraadseld: *de geheimen der toekomst willen* —, *de geheimen der natuur willen* —; —**ra'den** (*afraden, uit het hoofd praten*), —ried, heeft ontraden: *de aanneming eener wet* —, *iemand een huwelijk* —; —**red'derd** (*in wanorde, in verwarring gebracht*), bn.: *een* — *schip, het* — *tuig v. e. schip, een* — *huishouden, wat zag hij er* — *uit!*

Ontrei'nigen (*vuil maken, bemorsen, bezoedelen*), —reinigde, heeft ontreinigd: *een tempel* —; fig. *zijn geweten* —; —**ren'nen** (*snel ontloopen, ijlings ontvluchten*), —rende, heeft en is ontrend: *'t zwaard, door geen vlucht te* —; *het ongeluk* —; —**rie'ven** (*gemak, genot ontnemen, ongemak veroorzaken*), —riefde, heeft ontriefd: *iem.* —; —**roerd'** (*aangedaan, bewogen*), bn.: *al de omstanders waren* —, *hij sprak met* —*e stem*; —**roe'ren** (1 *aandoen, treffen*; 2 *aangedaan worden*), —roerde, heeft (bet. 1) is (bet. 2) ontroerd: 1 *ieder der aanwezigen* —; 2 *de vrouw* —*de tot bezwijmens toe*; —**roe'rend** (*treffend*; *aandoeningen opwekkend*), bn.: *een* — *schouwspel*; *de kunst bezit een* — *vermogen*; —**roe'ring** (*aandoening*), v. —en.

Ontrol'len (1 *rollende ontvallen*; 2 *uitrollen, rollende openspreiden*; 3 reflex.: *vertoonen, opdoemen*; 4 *ontstelen, ontfutselen*), —rolde, heeft (bet. 2, 3, 4) en is (bet. 1) —rold: 1 *traan op traan* —*rolt zijn oog*; 2 *een kaart, een vaandel, een banier* —; fig. *het geschiedboek* —, *een tafereel* —; 3 *een prachtig landschap* —*rolde zich op dien heuvel voor ons oog*; 4 *een koopvrouw haar knipbeurs* —, zie Beurzensnijder; —**ron'nen** (*ontloopen, ontgaan*), bn.: *'t gedreun der brug* — (Staring), zie Rinnen; —**roo'ven** (*door roof ontnemen*), —roofde, heeft ontroofd: *iemand geld, goed, buit* —; *iem. zijn eer, goeden naam enz.* —; fig. *die kwaal* —*rooft mij alle lichaamskracht*, beneemt.

On'trouw 1 (*gebrek aan, schennis van trouw*), v. gmv.; — *plegen,* — *aan den dag leggen*; **2** (1 *niet trouw aan woord, belofte of overeenkomst*; 2 *oneerlijk*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een* —*e rentmeester, aan zijn plicht* — *zijn, de hond wordt zijn meester nooit* —; *hij of zij is mij* — *geworden*; fig. *mijn geheugen wordt mij* —; — *handelen*; 2 *een* —*e postbode, kantoorbediende*; verg. Trouweloos.

Ontrui'men (1 *ruimte maken in of op*; 2 *verlaten*), —ruimde, heeft ontruimd: 1 *een zaal, een straat* —; *de tafel* —, al wat er op staat er af nemen: 2 *de politie heeft de zaal doen* —; fig. *jok en lach doen de zorg het hart* —; —**ruk'ken** (*door rukken verwijderen, uit de hand rukken*), —rukte, heeft

ontrukt: *aan den roover zijn buit* —; fig. *iets aan de vergetelheid* —, het door een of andere daad in de herinnering doen voortleven; —**rus'ten** (*onrust bij iemand wekken*), —rustte, heeft ontrust; *allerlei oorlogsgeruchten —rustten de landelijke bevolking*; relf. *z.* —; *—rust u niet, alles zal te recht komen*; —**rus'tend** (*onrustwekkend*), b.v. *een —e tijding*; —**sche'pen** (*uit het schip laten, aan land doen gaan*), —scheepte, heeft ontscheept: *eenig volk daar ter plaatse te* —; *de lading* —, aan wal zetten of aan land brengen; —**sche'ping** (*het ontschepen*), v. —en: — *van vee*, — *van goederen, van troepen.*

Ontscheu'ren (*met geweld afrukken*), —scheurde, heeft ontscheurd: *een bloempje, aan den stam* — (Staring); relf. *z.* —: *de jongeling ontscheurde z. aan die vermaken*, z. losrukken van; —**schie'ten** (*ontglippen, ontglijden, ontvallen, ontgaan*), —schoot, is ontschoten: *de ring —schoot haar vinger* (Bild.); *een woord, een kreet kan iem.* —, snel en onverwachts ontsnappen; *zijn naam is mij —schoten*, uit mijn geheugen gewischt; —**schoei'en** (*de schoenen of het schoeisel uittrekken*), —schoeide, heeft ontschoeid; relf. *z.* —, z. ontdoen v. schoeisel; —**schui'len** (*ontgaan door te schuilen*), —school, heeft ontscholen: *een regenvlaag* —, schuilen voor; *de middaghitte* —, ontwijken; —**schul'digen**, zie Verontschuldigen; —**sie'ren** (*de schoonheid benadeelen, verminderen*), —sierde, heeft ontsierd: *dat raampje —t den gevel, een smadelijke trek — de zijn gelaat, dergelijke fouten — uw stijl*; —**slaan'** (*ontheffen, vrijgeven*), —sloeg, heeft ontslagen: *ik zal mij van die taak zien te* —; verder: iem. den dienst, de betrekking opzeggen: *een knecht, een ambtenaar* —, zie Ontslag; —**slag'** (*handeling, waardoor men iemand ontslaat*), o. gnv.: *het — van dien ambtenaar bevreemdde ieder*; *iem. zijn (eervol)* — *geven*; *zijn — vragen, verzoeken, nemen, krijgen*; *zijn — indienen*; —**slag'neming** (*het nemen van ontslag*), v. —en.

Ontsla'ken (*banden of boeien losmaken*), —slaakte, heeft ontslaakt: *de dood* —*sluakt de kluisters*; *de —slaakte geest*, vrij, vero.; —**sla'pen** (*in slaap vallen*; fig. *sterven*), —sliep, is —: *in Gode, in den Heere* —; —**sla'pene** (*overledene*), m. en v. —n; —**slip'pen** (*ontsnappen, ontglippen, ontkomen*), —slipte, heeft en is ontslipt: *aan het gevaar* —, *dat is mijn aandacht —slipt, dat dreigt mijn herinnering te* —, *laat u geen uur* —; *de nauw —slipte wacht* (Vondel); —**slui'eren** (*ontdoen van den sluier*; fig. *aan het licht brengen*), —sluierde, heeft ontsluierd: *zich het gelaat* —; fig. *een bedrog* —, *den verborgen zin van droomen* —, verklaren; —**slui'meren** (dicht. *ontslapen*; fig. *in sluimering vallen*), —sluimerde, is ontsluimerd: *Zefir lag —sluimerd neer* (Staring); ook, ontwaken: *'t —sluimerd aardrijk juicht* (Bild.); —**slui'pen** (*sluipende ontkomen*), —sloop, is ontslopen: *het gevaar* —, *de politie* —; —**slui'ten** (*opensluiten*; fig. *openbaren, blootleggen*), ontsloot, heeft ontsloten: *een deur* —; *zijn hart voor iem.* —; —**smet'ten** (*reinigen van smetstoffen, desinfecteeren*), —smette, heeft ontsmet: *een ziekenkamer* —, *beddegoed* —; —**smet'tingsdienst** (*gemeentelijke inrichting tot ontsmetting*), m.: *dat alles hoort tot den — onzer stad*; —**smet'tingsmiddel**, o. —en; —**smet'tingsoven** (*desinfectieoven*), m. —s; —**snaard'** (*zonder snaren, ontdaan van snaren*), bn.: *een —e luit, een — speeltuig*; —**snap'pen** (*ontkomen, ontgaan*), —snapte, is ontsnapt: *de dief is —snapt*; *de gelegenheid laten* —, ontglippen; *aan het gevaar* —, *aan het oog* —; —**sna'ren** (*van snaren ontdoen*), -snaarde, heeft ontsnaard: *het speeltuig hing —snaard in de wilgen verward* (Da Costa); *een viool* —; —**snel'len** (*snel ontvlieden*), —snelde, is ontsneld: *het gevaar* —; *als aan den dood —sneld*; —**span'nen** (*wat gespannen is losmaken*), —spande, heeft —: *e. boog* —, *een koord* —, *het gelaat* —, het uit de strakke plooien doen gaan; fig. *den geest — door vermaak*; refl. *zich* —, zich verpoozen; —**span'ning** (*het minder strak worden*; fig. *verpoozing, rust*), v. —en.

Ontspar'telen (*door spartelen ontkomen*), —spartelde, heeft en is ontsparteld: *het baarsje zoekt den hengelaar te* —, *het gevaar* —; —**sperr'en** (*ontgrendelen*), —sperde, heeft ontsperd: *een deur, een poort* —, den slagboom wegnemen, openen; —**spin'nen**, meestal: reflex. (*z. ontwikkelen, ontstaan*), het —spon zich, heeft zich ontsponnen: *een gesprek, een discussie kan zich over eenig onderwerp* —, zich ontwikkelen, kan ontstaan; —**spo'ren** (*uit de spoorrichels geraken, derailleeren*), de trein —spoorde, is ontspoord; —**spo'ring** (*derailleement*), v. —en; —**sprin'gen** (*van of uit iets wegspringen; zijn oorsprong hebben*), —sprong, is ontsprongen: *de Rijn ontspringt op de Alpen*; *een traan ontspringt zijn oog*, ontwelt; *hij is den dans ontsprongen*, nl. den doodendans, zie ald.; d. i. aan het dreigend gevaar ontkomen; —**spui'ten** (*uit iets spruiten*; fig. *ontstaan, afstammen*), —sproot, is ontsproten: *het gras begint te* —; fig. *uit den handel —spruit welvaart*; *hij is uit een adellijke familie —sproten.*

Ontstaan' (1 *een begin nemen, voortkomen uit*; 2 *in den steek laten*), —stond, is ontstaan: 1 *de rivier ontstaat op dat plateau*, neemt haar oorsprong; *uit zuurstof en waterstof —staat water*, komt voort, vormt zich; *een twist kan uit een nietigheid* —, geboren worden; 2 *schoone nimf (Eenvoudigheid) —sta mij niet* (Staring), laat mij niet in den steek, verlaat mij niet, w. i. g.; —**ste'ken** (1 *doen ontbranden*; 2 *ontbranden*; 3 van lichaamsdeelen, wonden enz.: *rood doen oploopen enz.*), —stak, heeft (bet. 1, 3) is (bet. 2) ontstoken: 1 *een vuur* —; fig. *Gods toorn* —; 2 *in woede* —; 3 *die zalf heeft de wonde —stoken*; *de wonde is —stoken*, rood opgezwollen; —**ste'king** (*het ontsteken*; *het ontstoken zijn*), v. —en: *de — van de lading der kanonnen*; *er komt — bij de wonde*, verg. Keel—, Long—; —**steld'** (*van streek, ontroerd, verschrokken, ontzet*), bn.: *de menigte stond — te kijken*; —**ste'len** (*door diefstal ontnemen, diefachtig wegnemen*), —stal, heeft ontstolen: *men heeft mij dat —stolen*; —**stel'len** (1 *schrikken, ontroeren, in verwarring raken*; 2 *doen schrikken, doen ontroeren*),

—stelde, heeft (bet. 2) is (bet. 1) ontsteld: 1 *hij ontstelde plotseling*; 2 *die tijding zal hem erg* —; —**stel'lend** (*ontroerend*), bn.: — *nieuws*; —**stel'tenis** (*verwarring, ontroering, schrik, ontzetting*), v. gmv.; —**stemd'** (*valsch van toon*; fig. *onaangenaam gestemd*), bn.: *een* —*e viool*; *vader was weer* —, uit zijn humeur.

Onfstem'men (1 *den vereischten toon, de stemming doen verliezen*; 2 *in een onaangename stemming brengen*), —stemde, heeft ontstemd; 1 *de vochtigheid zal die instrumenten* —; 2 *dat bericht zal vader* —, uit zijn humeur brengen; —**sten'tenis** (*gemis, gebrek*), v.: *bij* — *van*, bij mangel van; *bij* — *van opvolgers*, d. i. er zijn er geen; *bij* — *van een burgemeester*, de burgemeestersplaats is vacant; *bij* — *van mannelijke nakomelingen of manlijk oir*; *bij* — *van bijzondere reglementen*; —**stich'ten** (*ergeren*), —stichtte, heeft ontsticht: *het losse gedrag des leeraars zal de gemeente* —, aanstoot geven; —**sto'ken**, bn.: *een* — *kaars, lamp*; *een* — *wond, gezwel*, d. i. zwerend opgezet, rood; —**strij'den** (*afstrijden*), —streed, heeft ontstreden: *ik laat mij dat nooit* — (Staring), uit het hoofd praten, afwinnen; —**ta'kelen** (*aftuigen, van tuig ontdoen*), —takelde, heeft onttakeld: *een schip* —; *een schip, door den storm* —*takeld*.

Ontto'gen, vd. van het vero. *onttieën, onttiegen*: *die schat, wordt de aarde niet* —*!* (Staring), d. i. onttrokken, ontnomen; —**too'veren** (*v. d. betoovering bevrijden*; fig. *ontnuchteren*), —tooverde, heeft onttooverd; —**trek'ken** (*onthouden, ontnemen*), —trok, heeft onttrokken: *iemand een deel van zijn loon* —: refl. *z. aan iets* —, z. er niet meer mee bemoeien, z. van iets afmaken; —**trog'gelen** (*door bedrog afhandig maken, listig ontnemen*), —troggelde, heeft onttroggeld; zie Aftroggelen; —**tro'nen** (*van den troon berooven*), —troonde, heeft —troond: *een koning* —; —**troo'nen** (*met mooie praatjes aftroggelen*), —troonde, heeft onttroond; zie Aftroonen.

On'tucht (*onkuischheid*), v. gmv.

Ontuch'tig (*onkuisch*), bn.; —er, —st: *een* — *leven leiden*, zedeloos; —*e handelingen*.

On'tuig (*uitschot, afval*; fig. *schorrimorrie van volk, gespuis*), o. gmv.

Ontval'len (*door vallen uit iemands bereik raken, ontglippen*), —viel, is ontvallen: *het wapen is hem* —; fig. *een traan* —*viel zijn oog*; *de moed* —*viel hem*, ontzonk; *dat woord is mij* —; *wie veel kalt, veel* — (Cats); *zijn vrouw* —*viel hem reeds vroeg*, stierf.

Ontvang' (*ontvangst*), m.: *in* — *nemen*; —**vang'avond** (O.-I. *receptie-avond*), m. —en; —**vang'-** of —**vangst'bewijs** (*bewijs, dat iets ontvangen is*), o. —bewijzen; zie Reçu; —**vang'dag** (*dag, waarop men bij voorkeur bezoeken ontvangt*), m. —dagen; —**van'gen** (*in ontvangst nemen*), —ving, heeft —vangen: *een som gelds* —, *een brief* —; *onderwijs* —, *een goede opvoeding* —; *zijn boek werd goed* —, vond aftrek; *Mevrouw zal vandaag niet* —, bezoek wachten; —**van'genis** (R.-K. *de onbevlekte* — *der H. Maagd*, d. i. *zonder erfzonde*; feestdag 8 Dec.), v.; —**van'ger** (1 *iemand, die iets ontvangt*; 2 *voorwerp, dat opvangt, opneemt*), m. —vangers: 1 *de* — *van den brief*; inz. ambtenaar: *de* — *der directe belastingen, der accijnzen, der registratie, der gemeentebelasting*; 2 *de* — *van een dakgoot, de* — *van een luchtpomp*; —**van'gerskantoor** (*kantoor van een ontvanger*), o. —kantoren; —**vang'kamer** (*kamer, waarin bezoekers ontvangen worden*), v. —s; zie: Salon en Receptiekamer; —**vangst'** (1 *het onthaal, het recipieeren*; 2 *het ontvangen, de inning*), v., in de 1e bet. gmv., in de 2e bet. —en: 1 *de* — *der gasten, een hartelijke* —; 2 *de* — *der pachten*; *de uitgaven regelen naar de* —*en*, de tering naar de nering zetten; —**bewijs**, o. —zen; zie Ontvangbewijs.

Ontvan'kelijk (1 *vatbaar voor indrukken*; 2 rechtst. *vatbaar voor berechting*), bn.; —er, —st: 1 *een voor het schoone* — *gemoed*; 2 *een vordering* — *verklaren*, de rechter is van oordeel, dat de vordering, de eisch gegrond is op het recht.

Ontva'ren (*voorbijgaan, verstrijken*), —voer, is —: *de jaren* — *zoo snel en zoo vlug*; —**vein'zen** (*niet uitkomen voor, verborgen houden*), —veinsde, heeft ontveinsd: *zijn oogmerk* —; *zich iets* —, iets niet aan zich zelf willen bekennen, het voor zich zelf niet willen weten: *ik kan mij niet* —, *dat ik maar half tevreden ben over mijn examenwerk*; —**vel'len** (*van het vel berooven of ontdoen*), —velde, heeft door dien val zijn knie ontveld; —**vet'ten** (*van de vetdeelen ontdoen, zuiveren*), —vette, heeft ontvet: *wol* —, *cacao* —.

Ontvlam'baar (*spoedig vlam vattende, kunnende ontvlammen*), bn.: —*bare stoffen*; fig. *een licht* —*bare verbeelding*; —**vlam'men** (1 *ontbranden, ontsteken*; 2 *doen ontbranden, ontsteken*), —vlamde, heeft (bet. 2), is (bet. 1) ontvlamd: 1 *in toorn* —; 2 *dit zal de verbeelding* —; —**vleesd'** (*zonder vleesch*; fig. *vermagerd*), bn.: *de arm was daar* —; *en een* —*e hand breekt uit den steen* (Staring); fig. *haar wangen waren* —, zeer mager; —**vlie'den** (*ontvluchten, ontwijken*), —vlood, is ontvloden: *het stadsgewoel* —, *de verleiding* —, *het gevaar* —: —**vluch'ten** (*door te vluchten ontkomen*), —vluchtte, is ontvlucht: *een stad* —, *zijn huis* of *het gevaar* —; —**voe'ren** (*wegrooven, schaken*), —voerde, heeft ontvoerd: *een dochter haren ouders* —; fig. *mijn ziel is a. d. aard*—*voerd* (Ledeganck), onttogen; —**voer'der** (*iem., die ontvoert*), m. —s; —**voering** (*schaking*), v. —en; —**vol'ken** (*van bevolking ontblooten*), —volkte, heeft ontvolkt: *de oorlog* —*volkt de landen*, neemt een groot deel der bevolking weg; —**vol'king**, v. gmv.: *de* — *der steden door de pest*; —**von'ken** (1 *ontbranden, ontvlammen*; 2 *doen ontbranden, ontvlammen*), —vonkte, heeft (bet. 2), is (bet. 1) ontvonkt: 1 *in geestdrift* —; 2 *iem. in liefde voor de studie* —, *den moed* —, *een twist* —; —**voog'den** (*ontheffen v. d. voogdijschap*), —voogde, heeft ontvoogd; —**voog'ding** (*vrijmaking*), v. gmv.; —**vou'wen** (1 *los vouwen, ontplooien*; 2 *uitleggen, verklaren*), —vouwde, heeft ontvouwen (bet. 1), ontvouwd (bet. 2): 1 *hij heeft het tafellaken* —*vouwen*; *de*

vleugels —; 2 *hij heeft mij de redenen* — *vouwd.*

Ontvreem'den (*ontstelen, iems eigendom wegnemen*), —vreemdde, heeft ontvreemd: *iem. iets,* vooral *geld* —; **—wa'ken** (*wakker worden*), —waakte, is ontwaakt: *uit den slaap, uit den droom* —; **—wa'penen** (1 *ontdoen van wapens*; 2 fig. *weerloos maken, stillen*), —wapende, heeft ontwapend: 1 *hij zag zich —wapend, iemand* —; *een schip* —, ontdoen van het geschut; 2 *een zacht woord—wapent den toorn*; **—wa'ren** (*zien, bespeuren*), —waarde, heeft ontwaard: *het licht kwam binnen, en ik —de bij zijn schijnsel een jong meisje* (C. O.); *dat hij een kleine ongesteldheid mocht* — (C. O.), gewaarworden, bemerken; **—war'ren** (eig. *uit de war maken*; fig. *ophelderen*), —warde, heeft ontward: *een streng garen* —; *een quaestie* —; **—was'sen,** —wies, is ontwassen: *de knaap is de(n) schoolbanken* —, *is de roede* —, *den kinderschoenen* —, d. i. te groot er voor geworden; *de ouderlijke tucht* — *zijn,* ontgroeid.

Ontwei'en (*ontdoen van het ingewand*), —weide, heeft ontweid: *een visch, een vogel, een stuk wild* —; z. Geweide.

Ontwel'digen (*met geweld ontnemen*), —weldigde, heeft ontweldigd; **—wel'len** (*ontspringen, ontvloeien*), —welde, is ontweld: *een beekje, dat aan den top des heuvels —welt*; *een traan —welt haar oog*; **—wen'nen** (*afwennen*), —wende, heeft en is ontwend: *de studie* —; *deze jongens zijn orde en tucht —wend*; **—werp** (*beraamd en omschreven plan*), o. —en: *het — van een nieuwe kerk*; *— tot droogmaking van de Zuiderzee, een — van buurtspoorwegen, een — van een wet, een — van een roman, een — van een tooneelspel*; **— wer'pen** (*iets in schets teekenen*; fig. *maken*; *voorbereiden*), —wierp, heeft ontworpen: *het model, het bestek van een huis* —; *een plan* —, maken; *een wet* —, gereedmaken om aan de wetgevende macht voor te stellen; **—wer'per,** m. —s: *de — van een plan*; **—wij'den** (eig. *de wijding ontnemen*; *schenden, ontheiligen*), —wijdde, heeft ontwijd: *een kerk* —, *een heiligdom* —.

Ontwij'felbaar (*niet te betwijfelen, stellig*), bn.: *—bare zekerheid, de —bare waarheid.*

Ontwijk' (*wijkplaats*), o. gmv.: *een plaatsje van* — (C. O.), d.i. een afgezonderde zitplaats; **—wij'ken** (*uit den weg gaan*; fig. *ontduiken*), —week, heeft en is ontweken: *hij heeft het gevaar* —; *hij tracht alle verklaringen te* —; *de beantwoording van een vraag* —; **—wij'kend,** bn. en bw.: *een — antwoord*; *ik antwoordde* —, niet rechtstreeks op de vraag; **—wik'keld** (1 *den vollen wasdom bereikt hebbende*; 2 *beschaafd, kundig*), bn.: 1 *dat meisje is vroeg* —; 2 *een — man, een — publiek, gehoor*; *een —e geest,* door studie gevormd; **—wik'kelen** (eig. *uit de wikkels doen*: 1 *tot vollen wasdom brengen*; *doen ontstaan, in het leven roepen*; refl. *tot vollen wasdom komen*; 2 fot. *op een belichte gevoelige plaat door kunstbewerkingen het photogr. beeld te voorschijn brengen*; 3 *uitwerken*; 4 *beschaven, vormen, denkend maken*; 5 *verklaren, ophelderen, uiteenzetten*), ontwikkelde, heeft ontwikkeld: 1 *de lente —wikkelt snel de kiemen in den grond*; *groote kracht* —; *een dier —wikkelt zich in den regel sneller dan een mensch*; 2 *cliché's* —; 3 *een algebraïschen vorm, een muzikaal motief* —; 4 *den geest, het verstand* —; 5 *een systeem, een plan* —; **— wik'keling** (*het ontwikkelen* in verschillende bet.; *wasdom, groei, voortgang*; *vorming*), v. gmv.: *de — van lichaam en geest, de verstandelijke* —, *de — der kunst, de — der wetenschap*; *de — van electriciteit, van gas, van damp*; *de — mijner denkbeelden, mijner plannen,* uiteenzetting; **—woe'keren** (*met moeite en inspanning verkrijgen*), —woekerde, heeft ontwoekerd: *Nederland is aan de zee* —; *woekerd,* d.i. op de zee veroverd; *een stuk land aan de golven* —, door inpoldering, droogleggen enz.; fig. *uren, aan den slaap —woekerd,* uitgewonnen op.

Ontwor'stelen (*worstelend ontrukken of losmaken*), —worstelde, heeft ontworsteld: *iemand een mes* —; *ons land is —worsteld aan de stroomen*; refl. *z. — aan het alcoholmisbruik, z. aan de zonde* —; **—wor'telen** (*met wortel en tak uit den grond rukken*), —wortelde, heeft ontwortteld: *de storm had den beuk —worteld*; **—wrich'ten** (*uit het gewricht rukken of trekken*; fig. *krachteloos maken, verlammen*), —wrichtte, heeft ontwricht: *den arm* —, *de heup* —; *den geest* —; **—wrin'gen** (*loswringen*; fig. *afpersen, met moeite verkrijgen*), —wrong, heeft ontwrongen: *iemand een mes* —; *iemand een geheim, een belofte* —, *den vijand de zege* —, al wringende of strijdende ontnemen; **—za'delen** (1 *v. h. zadel ontdoen*; 2 *uit het zadel lichten*), —zadelde, heeft ontzadeld: 1 *een paard* —; 2 *de ridder zag zich —zadeld*; **—zag'** (*eerbiedige schroom, eerbied, overwicht over anderen*), o. gmv.: *onze vloot vervulde Brittannië met* —; — *voor iemand hebben, gevoelen, toonen*; *iemand — inboezemen*; *met* —, *uit* —.

Ontzag'lijk (*ontzag inboezemend*; *zeer groot, zeer veel, erg*), bn. en bw.; —er, —st: *een —leger, een —e menigte, een —e hoogte, een —e massa*; *een oorlog kost — veel geld*; **—zagwek'kend** (*ontzag inboezemend*), bn.; —er, —st: *een —e krijgsmacht, een —e stilte*; **—ze'gelen** (*ontdoen van het zegel*), —zegelde, heeft ontzegeld: *een brief* —, *een boedel* —; tegenst. Verzegelen; **—zeg'gen** (*weigeren*), —zeide, heeft ontzegd of ontzeid: *iemand een recht* —, niet toekennen, betwisten; **—zeg'ging** (*weigering*), v. gmv.: *de — van een eisch*; **—zei'len** (*door middel van te zeilen ontkomen*), —zeilde, heeft, is ontzeild: *alle hoop, om den vijand te — was voorbij*; *een klip* —, fig. een moeilijkheid ontwijken.

Ontze'nuwen (*van kracht berooven*; *verzwakken, verslappen*), —zenuwde, heeft ontzenuwd: *de sterke drank —zenuwt den dronkaard*; *weelde —zenuwde Hannibals leger*; *een bewijs, een betoog* —, d.i. krachteloos maken, afdoend weerleggen; **—zet'1** (*bevrijding*), o. gmv.: *het — van Leiden, het — van een schip, er daagt — op*; **2** (*ontsteld*), bn.: *— zijn van schrik*; **—zet'ten** (1 *een ambt ontnemen*; 2 *berooven*; 3 *bevrijden, de belegeraars verjagen*; 4 *van schrik verbijsteren*), —zette, heeft ontzet: 1 *de stadhouder werd uit zijn ambt, uit zijn*

waardigheid —zet; 2 *van haard en erf —zetten*; 3 *een stad —*; 4 *ontzet zijn door die gebeurtenis*; **—zet'tend** (*schrik inboezemend, verbazend groot*),bn.en bw.: *een — leger, een —e oorlog*; *hij is — rijk*, buitengemeen; spreekt. *het doet mij een — genoegen*; **—zet'ter** (*bevrijder*),m. —s; **—zet'ting** (1 *de daad van ontzetten* in verschillende bet.; 2 *verbazing, schrik*), v. —en, in bet. 1 gmv.: 1 *de — uit een ambt*; *de — van de ouderlijke macht*; 2 *op 't gezicht der slang op zijn pad was hij sprakeloos van —*, verbijstering.

Ontzie'len (eig. *v. d. ziel berooven*: *dooden*), —zielde, heeft ontzield: *nu ligt hij daar —zield*, d. i. zonder ziel, dood; **—zien'** (1 *vreezen, eerbiedigen*; 2 *sparen, verschoonen*), —zag, heeft ontzien: 1 *den vijand —, iems macht* —; 2 *gij moet hem wat —*; refl. *zich —*: *hij ontziet zich niet, mij te lasteren*, rekent het niet beneden zich; *gij moet u wat —*; **—zij'gen** (*ontglijden, ontglippen*), —zeeg, is ontzegen: *de riemen —zegen zijn hand*, langzaam ontvallen; **—zind'** (*dwaas*), bn.: *een —e schare*; *— van vreugde, van droefheid*, beroofd van verstand,zinneloos,dwaas; **—zin'ken** (*wegzinken, verloren gaan*), —zonk, is ontzonken: *de moed ontzinkt mij*, d.i. begeeft, verlaat mij; *de krachten ontzonken hem*; **—zwach'telen** (*den zwachtel wegnemen, loswikkelen*), —zwachtelde, heeft ontzwachteld: *een ziek been —*; refl. *de bloemkop —zwachtelt zich*, gaat open.

Onuit'baar (*onuitsprekelijk*), bn.: *—bare gedachten, een — gevoel*. w. g.

Onuitblusch'baar (fig. *niet gebluscht kunnende worden*), bn.: *een —bare haat*.

On'uitgegeven (*niet uitgegeven, niet in het licht verschenen*), bn.: *— geld*; *— gedichten*.

Onuitput'baar (*niet uit te putten*), bn.: *een —e bron*; fig. *een —bare schat*, meestal:

Onuitput'telijk (*niet te ledigen*), bn.; —er, —st: *een —e bron*, altijd vloeiende; *een —e voorraad*, b.v. steenkolen in de mijnen; fig. *een —e blijdschap*; *een — onderwerp van gesprek*, men is er nooit over uitgepraat; *een — geduld*.

Onuitspreek'baar (*niet uitgesproken kunnende worden*), bn.: *een — getal, een — woord*.

Onuitspre'kelijk (*niet in woorden uit te drukken*), bn.; —er, —st: *Gods —e grootheid, een —e afkeer, een —e teleurstelling*; bw.: *zij zijn — gelukkig*, in zeer hooge mate.

Onuitstaan'baar (*niet uit te staan of te verdragen*), bn. en bw.: *een — gepoch, een —bare hoogmoed*; *een — leelijk accent*.

Onuitvoer'baar (*niet uit te voeren*), bn.: *dat plan is —*; *een werk — verklaren*.

Onuitwisch'baar (*niet uit te wisschen*), bn. en bw: *een —bare schande, een —bare indruk*; *dat is — in zijn geheugen geprent*.

On'vaderlandsch (*niet eigen aan ons land of volk*), bn.: *een —e verheerlijking van het buitenland*, strijdig met de gevoelens van een goed vaderlander; *leesboekjes met —e prentjes*; *een — gedrag, —e zeden*.

On'vast (1 *niet in vasten toestand verkeerend*; 2 *licht te verstoren*; 3 *wankel*; 4 *wankelmoedig*), bn. en bw.; —er, meest —: 1 *het terrein was moerassig en —*; 2 *hij heeft een —en slaap*; 3 *die theorie steunt op —e gronden*; *hij ging met —e schreden*; *hij staat nog — op zijn schaatsen*; 4 *een — karakter*.

Onvat'baar (*niet ontvankelijk*), bn.: —baarder, —st: *de knaap is — voor een zachte vermaning*; *die booswicht is — v. verbetering*, niet geschikt.

Onvei'lig (*gevaar opleverend*), bn.; —er, —st: *het waren —e tijden, roovers maakten er de wegen —*; spoorw.: *het seinlicht stond op —*; **—heid** (*het onveilig zijn*), v. gmv.

Onveran'derbaar (*niet kunnende veranderd worden*), bn.: *een — besluit*.

On'veranderd (*niet-veranderd*), bn.: *iets — laten*, zooals het tot dusverre is; *mijn besluit is —*; *de toestand blijft —*, dezelfde.

Onveran'derlijk (*niet aan verandering onderhevig, steeds het- of dezelfde*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e wetten der natuur*; *God is —*; *hij zingt — hetzelfde liedje*; **—heid** (*het onveranderlijk zijn*), v. gmv.

Onverantwoor'delijk (*niet verantwoord kunnende worden*; *niet verschoonbaar, niet goed te maken*), bn.; —er, —st: *een —e nalatigheid*, afkeurenswaardig, onvergefelijk; *hij is daarvoor —*, kan niet ter verantwoording worden geroepen.

Onverbas'terd (*niet ontaard*; *echt*), bn.: *de —e nakomelingen der Fransche Hervormden*.

Onverbe'terbaar (*niet te verbeteren*), bn.: *een —bare drukfout*, niet of niet meer kunnende verbeterd worden; **—heid**, v. gmv.

Onverbe'terd (*niet verbeterd*), bn.: *een —e drukproef, het huiswerk — laten*.

Onverbe'terlijk (*voor verbetering onvatbaar*),bn.en bw.; —er, —st: *een —e dronkaard*; *een — kwaad*, onherstelbaar; *hij zingt —*, voortreffelijk; **—heid**, v. gmv.

Onverbid'delijk (*door bidden niet tot andere gedachten te brengen, onvermurwbaar*), bn. en bw.; —er, —st: *een — rechter, de wetten zijn —*; *een — logisch betoog*; *zij had hem — afgewezen*; *— streng te werk gaan*.

Onverbloemd' (*niet verbloemd, niet mooier voorgesteld dan het werkelijk is*; *rondborstig, oprecht*), bn. en bw.: *de —e wezenlijkheid*; *verhaal het mij —*, slechtweg.

Onverbreek'baar (*niet te verbreken*), bn.: *een —bare trouw*, altijd standhoudend; *een —bare eed*, onschendbaar; **—heid**, v.gmv.

Onverbre'kelijk (*niet verbroken kunnende worden*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e verbintenis, een —e band van vriendschap*; *hij belooft zijn woord — te houden*.

On'verdacht (*niet te verdenken, niet verdacht wordende*), bn.: *een —e getuigenis, een — getuige*.

Onverde'digbaar (*niet te verdedigen*), bn.: *een —bare positie, een —bare stelling*.

Onverde'digd (*niet verdedigd*), bn.: *een stad — laten*, er geen troepen in achterlaten.

Onverdeel'baar (*niet te deelen*), bn.: *een — eigendom, een — voorwerp*; z. Ondeelbaar.

On'verdeeld (*niet in deelen gescheiden, nog niet gedeeld*), bn. en bw.: *een — erfgoed, een —e boedel*; fig. *met —e aandacht, —e sympathie*, volle; *zich — aan een ambt wijden*, geheel en al.

On'verdiend (*niet-verdiend*), bn. en bw.: *een —e straf, hij werd — van zijn waardigheid ontzet*; *een schande — dragen*.

Onverdien'stelijk (*van verdienste ontbloot*; *nietswaardig*), bn.: in den regel gebruikt met *niet*: *een niet — dichter, een niet —e redevoering*, nog al te prijzen.
On'verdord (*versch, frisch*), bn.: *— gras*; fig. *zijn krijgsfaam — verspreiden* (Vondel).
On'verdorven (*rein, zuiver*), bn.: *— zeden, een — gemoed, de — spraak der vaderen.*
Onverdraag'baar (*niet te verdragen*; **fig.** *onuitstaanbaar*), bn.: *een —bare last*; *een —bare druk, het —bare Spaansche juk.*
Onverdraag'lijk (1 *lastig, hinderlijk*; 2 *onaangenaam*; 3 *onuitstaanbaar*), bn.; —er, —st: 1 (die pet) *is volstrekt hinderlijk en — in 't oplaten van vliegers* (C. O.); 2 *een — geschreeuw*; 3 *een —e hoogmoed, een —e dwingelandij, een —e hitte*; ook, Ondraag'lijk; **—heid**, v. gmv.
Onverdraag'zaam (*niet verdraagzaam*, inz. *op godsdienstig gebied, niet meegaand*), bn. en bw.; —zamer, —st: *hij is — op het stuk van godsdienst*; *hij ijverde — jegens andersdenkenden*; **—heid**, v. gmv.
Onverdro'ten (*niet-ontmoedigd, ijverig, volhardend*), bn. en bw.: *met — ijver*, onverpoosd; *— volharden, ik studeer —*, gestadig, volijverig.
Onveree'nigbaar (*niet te paren*), bn.: *dit zijn —bare begrippen, die ambten zijn —.*
On'verflauwd (*niet verzwakkende*), bn.: *met —en gloed, een —e vriendschap.*
Onvergang'baar (litteraire taal: *onvergankelijk*), bn.: *Homerus schreef Achilles' roem in —bare verzen*, meestal:
Onvergan'kelijk (*niet licht vergaande*), bn.; —er, —st: *deugd is een — goed*, blijvend; *Carlo's naam bleef — in Bella's hart geschreven* (staring); **—heid**, v. gmv.
Onvergeef'lijk, —verge'lijk (*niet kunnende vergeven worden*; *erg*), bn.; —er, —st: *een —e misslag, een —e nalatigheid.*
Onvergelijk'baar (*niet met elkaar te vergelijken, niet op één lijn gesteld kunnende worden*), bn.: *Vondel en Bilderdijk zijn —.*
Onvergelij'kelijk (*uitmuntend, uitnemend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — talent*; *de bijbel is een — boek*, geen boek kan er mee gelijkgesteld worden; *dit gedicht is — schoon*; *een — grooter aantal.*
Onverge'telijk (*te belangrijk om vergeten te kunnen worden*), bn. en bw.: —er, —st: *een — tijdperk onzer geschiedenis*; *een — schouwspel*, zeer schoon; *in Zwitserlands valleien is de natuur — schoon*, treffend, in zeer hooge mate.
On'verglaasd (*niet met glazuur bestreken*), bn.: *een —e bloempot, — aardewerk*; **—vergolden** (*onbeloond*), bn.: *God laat niets —, een — dienst*; **—verhinderd** (*onbelemmerd*), bn. en bw.: *een —e aftocht*; *nu kunt gij — spreken*; **—verhoeds** (*onverwachts*), bw.: *hij gaf mij — een slag, iem. — aanvallen*; **—verhoedsch** (*onverwacht*; *zóó, dat men er niet op verdacht is*), bn.: *een —e aanval*, d. i. plotseling; *de —e sprong v. h. rooidier*; **—verholen** (*niet verborgen, rondborstig*), bn. en bw.: *een — goedkeuring, — vreugde, — nieuwsgierigheid*; *— zijn blijdschap toonen, hij geeuwde —*, openlijk; **—verhoopt** (*onverwacht*), bn. en bw.: *een —e hoogere bijstand, een —e verrassing*; *bij — afsterven*, d. i. alsnog niet te voorzien; *mocht gij — niet kunnen komen, zend dan uw rentmeester*, tegen alle hoop in.
Onverkies'baar (*niet gekozen kunnende worden*), bn.: *een minderjarige is — als lid van den gemeenteraad.*
Onverkies'lijk, —verkie'selijk (*niet te verkiezen, de voorkeur niet verdienende*), bn.
Onverklaar'baar (*niet op te helderen*), bn; —der, —st: *een — voorgevoel, een —bare angst*, waarvan men zich geen rekenschap kan geven; **—heid**, v. gmv.
Onverkracht'baar (*onschendbaar*), bn.: *de —bare wetten der natuur.*
Onverkwik'kelijk (eig. *niet verkwikkend*; fig. *vervelend, naar*), bn.; —er, —st: *een —e geschiedenis.*
On'verlaat (*door en door slecht mensch, booswicht, snoodaard*), nt. —laten.
On'verlet (*ongedeerd*), bn.: *de soldaten kwamen — de poort binnen*, ongekwetst.
On'vermengd (*zuiver*), bn. en bw.: *dat is — koper*; *dit goud is — zuiver*; fig.— *geluk*, rein.
Onvermijd'baar (*niet te vermijden*), bn. en bw.: *wat al —bare rampen, —bare misrekeningen*; *de mensch kan — dwalen.*
Onvermij'delijk 1 (*niet kunnende vermeden worden, niet te ontgaan*), bn. en bw.; —er, —st: *de oorlog bleek —, een — gevolg*; *hij ware — neergestort*; **2 —e**, o.: *zich schikken in het —.*
On'verminderd 1 (*niet-verminderd*), bn. en bw.: *uw ijver blijve —*, even krachtig; *ik acht u — hoog*, evenhoog als vroeger; **2** vz.: *gij kunt het feest bijwonen — de verplichting 's avonds ter vergadering te komen*, behoudens.
On'verminkt (*niet verminkt, gaaf*), bn.: *hij kwam — uit den krijg*; *dat handschrift is nog —.*
Onvermoei'baar (*zeer sterk of krachtig*), bn.; —baarder, —st: *een —bare ijver, een —bare wilskracht.*
On'vermoeid (*nooit vermoeid*), bn. en bw.: *een — schrijver*; *een —e inspanning*, voortdurende; *een —e strijder*, ijverig volhardende; *—e arbeid komt alles te boven*; *hij streeft — naar hooger*, aldoor.
On'vermogen (*gebrek aan vermogen*: *het niet in staat zijn tot*), o. gmv.: *geldelijk —*, rechtst. *kennelijk*; zie Impotentie.
Onvermo'gend 1 (1 *het vermogen, de kracht missende*; 2 *arm, onbemiddeld*), bn.; —er, —st: 1 *Alva was — den opstand te bedwingen*; 2 **—e vluchtelingen**; **2 —e**, m. en v. —n: *scholen voor min- en —en*, waar geen of weinig schoolgeld wordt geheven.
Onvermurw'baar (*niet te vermurwen*), bn. *Alva was een — despoot*; *een —bare standvastigheid* (Jonathan); *een —bare gestrengheid* (Borger), onverbiddelijk.
On'vernist (*niet bestreken met vernis*; fig. *onopgesmukt*), bn.: *een nog — schilderij*; fig. *de —e werkelijkheid.*
On'verplicht (*niet-verplicht, vrijwillig*), bn.: *dat is —e goedheid.*
On'verpoosd (*niet-afgebroken*), bn. en bw.: *het was —e arbeid, het — geklater van een waterval*; *hij werkt — aan zijn proefschrift.*
On'verricht (*niet-afgedaan*), bn.: *laat geen arbeid —*; *hij keerde —richter zake naar huis.*

Onversaagd' (*onverschrokken, zonder vrees, moedig, stout*), bn. en bw.; —er, —st: *met —en zin, een — strijder; den vijand — onder de oogen zien*, stoutmoedig.

Onverschil'lig (1 *geen verschil opleverend*; 2 *zonder een bepaalde keuze of voorliefde*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *het was —, met welken bal de arme Pieter spelen zou* (C. O.), eender, hetzelfde; *zij sprak eenige —e woorden*, onbeteekenend; 2 *hij of zij is mij —*, ik voel geen genegenheid voor hem of haar; *hij zag dat alles met een — oog*, koel; *— evenwicht*, nat. als er bij iederen stand evenwicht is, zie Evenwicht; *hij antwoordde —*, zonder eenige deelneming of belangstelling; **—heid** (*het onverschillig zijn, gebrek aan belangstelling*), v. gmv.

Onverschrok'ken (*stoutmoedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — krijger, met — moed; hij viel — aan*, kloek, zeer dapper.

Onversierd' (*niet versierd, onopgesmukt*), bn.: *de zaal, de kerk was —; een — verhaal.*

On'versneden (*zuiver, onvermengd*), bn.: *dit is — wijn, — Bordeaux.*

Onverstaan'baar (*niet te verstaan of te begrijpen*), bn. en bw.: *hij zei eenige —bare woorden, die tekst is over 't algemeen —*, onbegrijpelijk; *hij spreekt erg —*, onduidelijk.

On'verstand (*domheid, dwaasheid, onberedeneerdheid*), o. gmv.: *hij rekende op het — van het gepeupel; Pieter had het — gehad, met zijn glacé-handschoenen te willen roeien* (C. O.).

Onverstan'dig (*zonder verstand, dwaas*), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch, een —e daad, een — gezegde*, onberedeneerd; *hij handelt —*, dom.

Onverstoor'baar (*niet te storen*), bn. en bw.: *een — geluk, een —bare rust, met — zelfbehagen; hij rookte — door.*

Onverstoord' (*rustig*), bn. en bw.: *een —e stilte; de knapen speelden —*, ongehinderd.

Onverto'gen (*ondoordacht, onfatsoenlijk, onbetamelijk, ongepast*), bn.: *men hoorde er geen — woord; geen — woord kwam ooit over zijn lippen*, onhebbelijk.

On'vertraagd (*niet minderend in gang*), bn. en bw.: *de kameel stapt met —e vaart* (Da Costa); *hij spoedde zich — voort.*

Onvervaard' (*onbevreesd, dapper*), bn. en bw.; **—heid** (*onverschrokkenheid*), v. gmv.

On'vervalscht (*zuiver, niet vermengd*), bn. en bw.: *dat is —e melk, — meel, —e suiker, —e vaderlandsche kunst; een taal — spreken*, d. i. niet met vreemde woorden doorspekt.

Onvervreemd'baar (*niet aan anderen in eigendom kunnende overgaan*), bn. en bw.: *een — erfgoed, een — recht; de burgerlijke pensioenen zijn —; iets — bezitten.*

On'vervuld (*niet vervuld wordende*), bn.: *haar plaats bleef —*, ledig; fig. *al uw wenschen bleven —, een — gebleven belofte, een —e taak.*

On'verwacht (*niet verwacht of voorzien*), bn. en bw.: *een —e uitkomst, een —e slag, een — schouwspel, e. —e sneeuwval, e. —e logeergast; de storm rees —*, onvoorziens.

On'verwachts (*plotseling, zonder op iets voorbereid te zijn*), bw.: *hij stond — voor mij; het speelwerk begint zoo —* (C. O.).

On'verweerd (*niet verdedigd*), bn.: *zij vielen op den —en buit; het —e landvolk*, weerloos.

Onverwelk'baar (1 *niet kunnende verwelken*; 2 fig. *onvergankelijk*), bn.: 1 *stroobloemen zijn —*; 2 *de —bre kroon des dichters; dat is —bre lof.*

Onverwel'kelijk (*onverwelkbaar*), bn. en bw.: *—e roem, —e lauweren*; fig. *— bloeien.*

On'verwelkt (*frisch*), bn.: *—e bladeren, -e bloemen*; fig. *—e jeugd, —e luister.*

On'verwijld (*zonder uitstel*), bn. en bw.: *een — vertrek, —e hulp; de knecht moet — komen*, oogenblikkelijk, onmiddellijk.

Onverwin'baar (*niet te overwinnen, onoverwinlijk*), bn.: *een —bare schaar, door een —baren argwaan gedreven, door —baren angst gespoord, een —bare veste.*

Onverwin'lijk, —verwin'nelijk (*niet overwonnen kunnende worden*), bn.; —er, —st: *een — held; wees hier en —* (Bild.); *de —e vloot* (1588); *—e zwarigheden*, onoverkomelijk.

On'verwonnen (*niet of nooit overwonnen*), bn.: *een — held*, onverwinbaar.

Onverwoest'baar (*onvergankelijk*), bn.: *de —bare schoonheid onzer taal, der natuur.*

Onverwrik'baar (*door wrikken niet kunnende bewogen of van zijn plaats gebracht worden*; fig. *onveranderlijk*), bn. en bw.; —der, —st: *—bare dijken, een —bare zuil; — stevig*; fig. *een plan, een besluit is —, staat — vast*, onveranderlijk; zie Onwrikbaar.

On'verwrikt (*pal, stevig*), bn. en bw.: *de staven bleven —, de soldaten stonden —; met —en moed*, onwankelbaar: *hij hield zich — aan zijn beginselen*, vast, standvastig; *een — geloof.*

Onverzaad'baar (eig. *niet te verzadigen*), b.v.: *roofdieren zijn —, een —bare dorst.*

Onverza'delijk (fig. *nooit te verzadigen*), bn.; —er, —st: *een —e eerzucht, een —e dorst naar roem.*

On'verzeerd (*ongedeerd*), bn.: *hij kwam — uit den strijd*, onverminkt, ongekwetst. w. i. g.

On'verzeld (*alleen*), bn.: *de dame ging — op reis*, zonder gezelschap.

Onverzet'baar (eig. *niet te verzetten of te verplaatsen*; fig. *vast, onwrikbaar*), bn.: *een —bare wil, met —baren tegenzin*, halsstarrig; *een —bare moed*, blijvend. w. i. g.

Onverzet'telijk (*standvastig, onbuigzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *met —e koppigheid, een — karakter, de jongen bleef —; — volhouden*; **—heid** (*halsstarrigheid*), v. gmv.

On'verzoend (*niet-verzoend*), bn.: *ze zijn — van elkaar gegaan; ze zijn — gestorven.*

Onverzoen'lijk (*niet te verzoenen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vijandschap, met —en tegenzin, een —e wrok; iem. — haten.*

On'verzorgd (1 *zonder verzorger*; 2 *waaraan geen zorg is besteed*), bn.: 1 *vijf kinderen blijven — achter*, niet-verzorgd; 2 *—e stijl*, slordig.

On'verzwakt (*nog onverminderd in kracht*), bn.: *—e jeugd, zijn dichtvermogen — behouden.*

Onvoeg'zaam 1 (*onbetamelijk, niet-oorbaar*), bn.; —zamer, —st: *e. —zame kleeding; het is nu e.— uur*; 2 zn. **—zame**, o.: *het —zame van zijn taal*, onbehoorlijke.

On'voldaan (*onbevredigd*), bn.; —daner, —st: *een begeerte, een neiging kan — blijven*; *ik was — over uw gedrag.*
On'voldoend (*niet toereikend*), bn. en bw.: *met —e middelen, een —e voorbereiding, zijn uitspraak v. het Fransch was —e, hij haalde een — cijfer*; *dat is — beantwoord.*
On'voleind (*onvoltooid*), bn.: *de novelle Gerrit Witse* (C. O.) *bleef —*; *de roman De Zusters* (Potg.) *bleef —*; ook, O n v o l e i n d i g d.
On'volkomen (*niet volledig, gebrekkig*), bn. en bw.; —er, —st: *onze wetenschap is —*; *een — klinker*, zie S c h e r p k o r t: *een — gedaanteverwisseling van sommige insecten*; *een — verbranding*; *ik zag dat —.*
Onvolle'dig (*gebrekkig, onvolkomen*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bericht, een — gedicht, e. —e vergelijking*; *e. —e volzin*, elliptisch; *hij verklaarde dat verschijnsel —.*
Onvolmaakt' (*onvoltooid, onvolkomen, gebrekkig*), bn.: —er, —st: *alle menschenwerk is —, een — werktuig, een —e vorm.*
On'volprezen (*nooit genoeg te prijzen*), bn.: *o, — God! de — Rembrandt.*
Onvoltal'lig (*niet op het juiste tal*), bn.: *de regimenten waren —, een —e compagnie.*
On'voltooid (*niet afgewerkt*), bn.: *een — kunstwerk*; *onvoltooid-tegenw., —verleden, —toekomende tijd*, tijden van het werkw., waarin men zich de handeling als niet afgeloopen voorstelt.
On'voltrokken (*onvoltooid*), bn.: *het huwelijk bleef —*, werd niet gesloten.
On'volvoerd (*niet-uitgevoerd*), bn.: *het plan bleef —, het booze opzet is — gebleven.*
On'volwassen (*niet-volwassen, niet-volgroeid*), bn.: *— vruchten, een — dier.*
On'voorbedacht (*niet vooraf bedacht, zonder opzet*), bn. en bw.: *een —e beleediging*; *hij deed dat alles —*; als bw. ook: *—elijk.*
On'voorbereid (*niet voorbereid*), bn. en bw.: *hij deed geheel — dat examen*; *Van der Palm sprak slechts zelden —.*
Onvoorwaar'delijk (*onbeperkt, zonder beperking*), bn. en bw.: *de generaal eischte —e gehoorzaamheid*; *iets — prijzen, iets — afkeuren, de slaaf moest — gehoorzamen.*
Onvoorzich'tig (*niet voorzichtig, niet behoedzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *een — woord, een —e daad*; *— handelen.*
On'voorzien (*onverwacht*), bn. en bw.: *een post voor —e uitgaven, een —e gebeurtenis*, d. i. niet voorzien; *die benoeming kwam —.*
On'voorziens (*plotseling*), bw.: *hij viel mij — aan*, onverwachts, onverhoeds.
On'vrede, on'vree (*twist, strijd, oneenigheid*), m. gmv.: *de vrede woonde in 't huis, en de — stond er buiten* (Staring). w. i. g.
On'vriend, m. —vrienden: *thans zijn ze —en*, d. i. geen vrienden; *hij stierf van vriend en — beweend*; *zich —en maken*, vijanden.
Onvrien'delijk (*niet-vriendelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch, een — woord*; *iem. — bejegenen*; —**heid** (*stuursch-heid, stroefheid*), v. —heden.
On'vrij (1 *niet vrij*; 2 *gehoorig*), bn.; —er, —st of meest —; 1 gesch. *de —e stand*, die der hoorigen; 2 *deze kamer is erg —*, d. i. men kan ons hier zien, hooren, bespieden; **2 —e** (leenstelsel: *laat, lijfeigene, dorper, hoorige*), m. en v. —n; zie V r i j e; —**vrij'heid** (*het onvrij-zijn*), v. gmv.
Onvrijwil'lig (*niet-vrijwillig, gedwongen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e daad, een —e bekentenis.*
Onvrou'welijk (*niet a. e. vrouw passend, eigen*), bn.; —er, —st: *—e eigenschappen, —e versteendheid van gemoed.*
Onvrucht'baar (*weinig of geen vruchten voortbrengend*), bn.; —der, —st: *een —bare landstreek, —bare gronden*, b.v. heidevelden; fig. *een — dichter.*
On'waar (*leugenachtig*), bn.: *iets — maken, —ware voorstellingen, —ware berichten.*
Onwaarach'tig (*onwaar*), bn. w. i. g.
On'waard (*niet-waard*), bn.: *hij is die eere —*; zie O n w a a r d i g.
On'waarde, v. gmv.: *iets van — verklaren.*
Onwaardeer'baar (*niet te schatten*), bn.: *gezondheid is een — goed*; *tevredenheid is een —bare schat*; *een — geluk.*
Onwaar'dig (*niet waardig zijnde*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is den naam van mensch —*, verdient dien naam niet; *wij zijn die gunsten —, die goedheid —*; *zij werden zooveel vrijheid —*; *hij is een deugniet, harer —*; *z. — gedragen.*
Onwaar'heid (*het niet-waar-zijn*; *leugen*), v. —heden: *de — van die berichten, hij debiteert allerlei —heden.*
Onwaarschijn'lijk (*te betwijfelen, niet licht gebeurende*), bn.; —er, —st: *dat verhaal is zeer —*; *dat komt mij — voor.*
Onwan'kelbaar (*onwrikbaar, vast*), bn. en bw.; —der, —st: *de —bare wetten der natuur*; fig. *een — geloof, —bare liefde en trouw, —bare moed*; *het volk bleef Oranje — trouw.*
On'weder, on'weer (cig. *onstuimig weer, slecht weer*; *storing in den dampkring met donder en bliksem*), o. —weders, —weeren; zegw. *er is — aan de lucht*, er dreigt iets onaangenaams.
Onwe(d)erleg'baar (*niet weerlegd kunnende worden*), bn. en bw.; —der, —st: *een — bewijs, een — betoog, een —bare tegenspraak, een — argument*; *hij toonde dat — aan.*
Onwe(d)erstaan'baar, bn. en bw.; zie O n w e e r s t a a n b a a r.
On'weer (*onweder*), o. —weeren.
Onweer'baar (*zich niet kunnende verweren*), bn.: *vrouwen en —bare grijsaards.*
On'weeren (*donderen en bliksemen*, inz. *donderen*), het —weerde, heeft geonweerd: *kom in huis, het gaat —*, er komt een onweder op; *het onweert*, er is onweer.
Onweerleg'baar, bn.; zie O n w e d e r l e g b a a r.
On'weersbui (*onweersvlaag van niet te langen duur*), v. —buien; —**lucht** (*zwartbewolkte lucht, die onweer voorspelt*), v. —en.
Onweerstaan'baar (*niet of moeilijk te weerstaan*), bn. en bw.; —der, —st: *een — verlangen, de —bare bekoorlijkheid van een lentemorgen, een —bare aanvechting, een —bare aandrang*; *zij is — geestig.*
On'weersvlaag (*zware onweersbui*), v. —vlagen; —**vogel** (dierk. *stormvogeltje*, ook, *stormzwaluw*), m. —vogels; —**wolk** (*wolk met electriciteit geladen*), v. —wolken.
On'wel (*onpasselijk, ziek*), bn.: *zij werd in school —, hij gevoelt zich —*, ongesteld.

Onwelk'baar, bn.; zie Onverwelkbaar.
Onwel'kom (*niet welkom*), bn.: *een —e lof* (Potg.); *uw bezoek is mij niet —*, nog al welkom.
Onwelle'vend (*niet-welopgevoed, onbetamelijk, onhebbelijk*), bn. en bw.; —er, -st: *een — man; een — antwoord; zich — gedragen*; —**heid,** v. gmv.: *een — begaan.*
Onwellui'dend (*niet-aangenaam van toon*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e stem,* hard; *dat klinkt —*, onaangenaam.
Onwelvoeg'lijk (*strijdig met de welvoeglijkheid*), bn. en bw.; —er, —st: *—e taal; zich — gedragen*; —**heid,** v. gmv.
Onwerk'zaam (*werkeloos, geen uitwerking hebbend*), bn.: *kinine is bij de slaapziektekoorts —*; —**heid,** v. gmv.
Onwe'tend (*onkundig, geen kennis bezittend*), bn. en bw.; —er, —st: *wat zijt ge nog—!; hij is — van gevaar; ik heb hem — leed gedaan*; —**heid** (*onkunde*), v. gmv.: *zijn — bleek: telkens; hij heeft dat in zijn — gedaan,* onnoozelheid; *uit —; door —*, tengevolge van onbekendheid met iets.
On'wetens (*zonder het te weten*), bw.: *ik heb hem — gegriefd,* zonder dat ik het wist.
Onwetenschap'pelijk (*niet beantwoordend aan de eischen der wetenschap*), bn. en bw.; —er, —st: *dat is een —e methode; de man ging nog al — te werk,* weinig methodisch.
Onwet'telijk (*zonder wettelijken grond, niet gegrond op eenige bepaling der wet*), bn. en bw.; —er, —st: *een — voorschrift, een —e verordening; die gratificatiën zijn — verleend.*
Onwet'tig (*in strijd met eenige bepaling der wet, strijdig met de wet, onrechtmatig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e rechtbank, —e rechters; een huwelijk — doen verklaren; een — kind,* buiten wettig huwelijk geboren; — *verkregen goed,* oneerlijk.
Onwe'zenlijk (*niet werkelijk bestaande*), bn.: *deugd is een — goed.*
On'wijs (*dwaas, onverstandig, mal*), bn. en bw.; —zer, meest —: *een —ze daad; wat kijkt die jongen — uit zijn oogen!*
On'wil (*gebrek aan goeden wil, verzet, tegenzin*), m. gmv.: *het is niets dan — van dezen knaap, dat hij zijn huiswerk niet maakt.*
Onwillekeu'rig (*niet-opzettelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — verzuim; —e bewegingen,* b.v. die van hart en longen; — *lachen.*
On'willens (*zonder te willen, onopzettelijk*), bw.: *men bad — met haar mee* (Tollens), d. i. als vanzelf; *gij zult willens of — gehoorzamen,* d. i. goed- of kwaadschiks.
Onwil'lig (*ongehoorzaam, weerspanning*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e knaap;* fig. *een —e manslag,* b. v. door onvoorzichtigheid, zonder boozen wil; spreekw. *Met —e honden is het slecht hazen vangen,* d. i. al, wat iemand gedwongen doet, heeft weinig resultaat.
On'wis (*niet geheel zeker*), bn.: *een —se blik,* onvast, onzeker; *met —se schreden,* onbetrouwbaar, onvast; zie Ongewis.
Onwraak'baar (1 *niet te wraken of af te wijzen*; 2 *onafwijsbaar*; 3 *waar niets tegen ingebracht kan worden*), bn.: 1 *een —bare getuige*; 2 *een —bare rechter*; 3 *een — recht.*
Onwrik'baar (1 *niet van zijn plaats te wrikken, niet verwrikt kunnende worden*; 2 fig. *onomstootelijk, zeer vast*), bn. en bw.; —der, —st: 1 *een —bare muur*; 2 *een — beginsel; een — geloof; een — vertrouwen,* rotsvast; *hij is — in zijn overtuiging*; — *getrouw; dit staat — vast; Limburg voelt zich — gebonden aan de Nederlandsche cultuur*; — *in iem. gelooven.*
O'nyx (*een onechte edelsteen, een soort v. agaat of chalcedon met veelkleurige strepen; nagelsteen*), m. onyxen; —**vaas** (*vaas v. onyxsteen*), v. —vazen; lees: *oo'niks.*
On'zacht (*hard, niet zacht*), bn. en bw.; —er, —st: *een — leger of bed; een — woord,* vrij ruw of heftig; *met —en ruk,* vrij hard; *hij werd — gewekt,* ruw.
Onza'lig (*diep ongelukkig*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — lot, e. — oogenblik, de —e klassenstrijd, die —e burgertwisten.*
Onze'delijk (*niet volgens zedelijke beginselen*), bn.; —er, —st: *een — boek, —e vertooningen,* strijdig met de goede zeden, *een —e plaat*; —**heid** (*onzedelijke daad*), v. gmv.: *de — bestrijden.*
Onze'dig (*niet-ingetogen, niet-eerbaar; tegen de goede zeden*), bn. en bw.; —er, —st: *dat is —e taal, —e praat; —e woorden, —e afbeeldingen; zich — kleeden.*
Onzeewaar'dig (*niet meer geschikt om zee te bouwen, niet hecht*), bn.; —er, —st: *een — schip.*
Onze'ker (*onvast, onbetrouwbaar, wisselvallig*), bn.; —der, —st: *met —e hand, een —e gang; alles in dit leven is —.*
Onzelfstan'dig (*geen zelfstandigheid bezittende*), bn.; —er, —st: *een schare van —e volgelingen*; spraakk. *-ier is een — achtervoegsel,* d. i. vormt op zich zelf geen lettergreep, b.v. *tui-nier.*
Onzelfzuch'tig (*geen eigen voordeel beoogend*), bn.; —er, —st: *een —e vriendschap,* niet-egoïstisch; zie Altruïstisch.
Onze-lieve-Heer' (*God, de Godheid: als liefderijk heer en meester*), m. gmv.
Onze-lieve-heers'beestje (*schildvleugelig insect*), o. —beestjes: *het — is een torretje.*
Onze-lieve-heers'haantje (*zevenstippelig zwart torretje*), o. —haantjes.
Onze-lieve-Vrouw', v.; zie Madonna.
Onze-lieve-vrouwenbed'stroo, o. gmv.; zie: Lieve-vrouwenbedstroo; Duitsch: *Waldmeister.*
Onze-lieve-vrou'wendistel (*melkdistel*), v. —distels.
Onze-lieve-vrou'wenkerk, v. —en; zie Lieve-vrouwenkerk en Notre Dame.
On'zent (te) (*te onzen huize*; bij uitbr. *in onze streek, in ons land*), bijw. uitdrukking; —**halve** (*wat ons betreft*), bw.: — *mag hij gaan; groet uw familie —*, van onzentwege; —**wege (van)** (*uit naam van ons, van onzen kant*), bijw. uitdrukking; *hij zal van — geen felicitatie ontvangen*; —**wil (om)** (*ter wille of liefde van ons*), bijw. uitdrukking: *hij heeft het om — gedaan.*
On'zerzijds (*van onzen kant*), bw.: *het zou — kleingeestig zijn, dat verzoek niet in te willigen.*
Onze-Va'der (*het gebed des Heeren,* Lucas 11 : 2—5), o. —s: *hij bad vijf —s*; het —

heet aldus naar de aanvangswoorden; ook, Vaderons'.

Onzicht'baar (*niet gezien kunnende worden*), bn.: *God is een —bare geest, de komeet van 1912 was voor het bloote oog —.*

Onzien'lijk 1 (*onzichtbaar*), bn.; —er, —st: *de —e natuurkracht, de —e Godheid, de —e wereld der geesten*; **2 —e** (*de Godheid*), m. gmv.

Onzij'dig (*buiten de partijen staande*), bn.; —er, —st: *een —e vlag; zich — houden*, d. i. geen partij kiezen; zie Neutraal; *het — taalgeslacht v. e. woord.*

Onzij'digheid (*neutraliteit*), v. gmv.: *de — der kleinere staten in den wereldoorlog van 1914; gewapende —*, zie Mobilisatie; **—sverklaring**, v., zie Neutraliteits—.

On'zin (*wartaal, zotteklap, nonsens*), m. gmv.: *zoo iets heet geleerde —*, dwaze taal, waarin veel geleerde woorden voorkomen.

Onzin'delijk (*vuil, morsig*), bn. en bw.; —er, —st: *het varken is e. — dier, wat —e straten!; dat kind is nog —*, niet proper; *het gaat in die huishouding — toe.*

Onzin'nelijk (*bovenzinnelijk*), bn.: *de wetenschap der —e navorsching of de metaphysica.*

Onzin'nig (*dwaas, zot*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e dweepster, een —e prijs; — snappen, een — hooge prijs.*

On'zuiver (*niet zuiver*), bn. en bw.; —der, —st: *— water, een —e bron, de —e opbrengst van een concert*, d. i. bruto; *in de hooge tonen is haar stem —; een —e uitspraak van het Engelsch; een —e afdruk van een gravure; een —e redeneering*, niet logisch; *hij zingt —, hij redeneert —.*

Ooft (*boomvruchten, fruit*), o. gmv.

Ooft'boom (*vruchtboom*), m. —en; **-bouw** (*de teelt v. vruchtboomen*), m. gmv.; **—handel**, m. gmv.; **—kelder** (*kelder, om ooft als winterprovisie in te bewaren*), m. —s; **—teelt**, v. gmv.; **—tuin** (*boomgaard*), m. —en; **—verkooper** (*fruithandelaar*), m. —s.

I. Oog (*orgaan van het gezicht*), o. ogen: *slechte —en; het bloote —; het gewapende —; het wit van het —, een bruin —, een blauw —; een glazen —*, een kunstoog; zegsw. *door het oog van een naald iets halen*, ook, *gaan* of *kruipen*, zie Matth. 19:24, ternauwernood aan een dreigend gevaar ontkomen, b.v. *de zieke heeft het door het — van een naald gehaald; laken door 't — van een schaar halen*, fig. oneerlijk zijn in zijn beroep; *iem. de —en uitsteken*, eig. hem blind maken, d. i. hem verblinden door fraaier kleedij, meer luxe; *een fraai — aan iets geven*, d. i. schijn, uiterlijk; *iem. zand in de —en strooien*, hem bedriegen, zie Zand; *een — in 't zeil houden*, zie Zeil; *dat zal in het — loopen*, opvallen, te opzichtig zijn; *dat is hem een doorn in het oog*, zie Doorn; *iem. in het — houden*, hem in zijn doen en laten bespieden; *iets in het — krijgen*, d. i. bespeuren: *iem. naar de —en zien*, naar iems oogen zien, om zijn wenschen te raden, letten op zijn wenken en wenschen: *iets onder vier —en afhandelen*, zonder het bijzijn van een derde; *iem. iets onder het — brengen*, aanmerken; *onder de —en brengen*, ergens de aandacht op weten te vestigen; *iets onder de —en zien*, niet bang zijn voor het gevaar, de moeilijkheid van naderbij durven beschouwen; *iets op het — hebben*, d. i. beoogen, bedoelen; *uit het — verliezen*, niet denken aan, buiten rekening laten; *zijn —en den kost geven*, oplettend zien, scherp waarnemen; *God voor —en houden*, d. i. Gods geboden onderhouden; *iem. een rad voor de —en draaien*, hem bedotten, bedriegen; *iets met schele —en aanzien*, met afgunst; *uit het —, uit het hart*, men vergeet de afwezenden lichtelijk; *— om oog en tand om tand*, Bijbelsche zegswijze, uitdrukkend het recht van wedervergelding bij de Israëlieten, Exodus 21 : 24—25; zegsw. *den splinter in eens anders — wel zien, maar niet den balk in zijn eigen*, zie Splinter;

bij overdracht: *de —en van een pauweveer*, de cirkelvormige zwarte glanspunten; *de —en van een dobbelsteen*, de stippen van 1—6 op de zijvlakken; *het oog van een naald*, opening aan den kop; *de —jes op de soep*, ronde vetdeeltjes; in de plantk. onontwikkelde knop; *de —en van aardappels*, putten; *de —en aan een japon, waarin de haken grijpen*; zegsw. *dertien —en gooien*, een onverwacht geluk hebben; *ze hebben samen haken en —en*, zie Haak; *een — in stralenkrans*, zie Alziend oog en oogje.

II. Oog (in aardrijkskundige samenstellingen: *eiland*), o.: *Schiermonnik—, Callants—, Rottumer—*; etymologisch hetzelfde woord als Oog **I.**

Oog'appel (*de met vocht gevulde bol in de oogholte*; in de spreekt. *het gekleurde gedeelte v. den oogbol*), m. —appels; zegsw. *iem. bewaren, bewaken als zijn —*, als het dierbaarste, wat men bezit; *iemand liefhebben, beminnen als zijn —*, grootsten schat.

Oog'arts (*dokter voor oogziekten*), m. —en.

Oog'bad (*napje of bakje tot het nemen van een oogbad*), o. —baden.

Oog'bal, —bol, m. —len; zie Oogappel.

Oo'gelijn (eig. *oogje*; fig. *lieveling; sieraad*), o. —s: *Pompejus was het — van het Romeinsche volk; Griekenland was het — der oudheid.* w. g.

Oo'gen (1 *zien, scherp zien*; 2 *het oog gevestigd houden*; 3 *mikken*), oogde, heeft geoogd: 1 *zij oogden hunkerend naar de brij* (Ter Haar); 2 *op iets —*, b.v. *op roem, op eer*; 3 *het op iets geoogd hebben*, w. i. g.

Oo'genblik (*zeer korte tijdruimte*), o., soms m. —blikken: *luister een —*, korten tijd; *een ondeelbaar —*, de kortst denkbare tijd; *een verloren —*, dat voor ernstige bezigheden niet gebruikt wordt; *uw —ken zijn te kostbaar*, uw tijd; *iems laatste —ken*, zijn stervensuur; *in een onbewaakt — liet hij zich die belofte afvleien*, zie Onbewaakt.

Oogenblik'kelijk (*zeer kort van duur; terstond*), bn. en bw.: *een —e indruk; er is geen — gevaar*, op dit oogenblik; *ga —*, terstond.

Oo'gendienaar (*iemand, die een ander naar de oogen ziet, kruiper, vleier*), m. —s, —naren.

Oo'gendienst (*vleierij, kruiperij*), m.
Oo'gendokter (*oogarts*), m. —dokters.
Oo'genpaar (*de twee oogen van mensch of dier*), o. gmv.
Oogenschijn'lijk (*naar het uiterlijk; schijnbaar*), bn. en bw.; —er, —st: *alles was in —e rust, de krachtsinspanning der — zoo zwakke vrouw.*
Oo'genschouw (*beschouwing*), v. gmv.: *iets in — nemen*, bekijken, bezichtigen.
Oo'gentaal (*taal der oogen: wenk, blik*), v, gmv.
Oo'gentroost (*plantje*), v. gmv.: *de roode —, de gewone —*, vroeger gebezigd als heilmiddel tegen zekere oogontsteking.
Oog'getuige (*iemand, die iets met eigen oogen ziet of gezien heeft*), m. en v. —getuigen: *— zijn van iets, een door —n opgemaakt verslag.*
Oog'haar (*wimper*), o. —haren.
Oog'heelkunde (*de wetenschap van den oogarts*), v. gmv.; **—kun'dig**, bn.: *een tijdschrift*; **—kun'dige** (*oogarts*), m. en v. —n.
Oog'hoek (*hoek, welke gevormd wordt door neus en voorhoofd, oogwinkel*), m. —hoeken.
Oog'holte (ontl. *holte, welke den oogbol met zijn omgevende organen bevat*), v. —holten.
Oog'hoogte (*de hoogte v. h. oog*), v. gmv.
Oog'je (*klein oog* inz. in zegsw. en fig.), o. —s: zegsw. *een goed — op iem. hebben*, iem. wèl mogen; *een — dicht doen*, een kleine overtreding niet willen zien; fig. en dan meerv.: *iem. —jes geven*, hem of haar vriendschappelijk bejegenen.
Oog'jesgoed (*wollen, linnen of katoenen stof, waarin oogjes of ganzenoogjes* [zie ald.] *geweven zijn*), o. gmv.: *Haarlemmer —.*
Oog'kas (*beenige holte v. h. oog*), v. —sen.
Oog'klep (*ooglap v. e. paard, a. h. hoofdstel bevestigd, om het dwars uitzien en schrikken te voorkomen*), v. —kleppen.
Oog'lid (*oogdeksel*), o. —leden: *zijn —leden waren geheel rood; de —leden openen, sluiten; mijn —leden werden zwaar*, ik werd slaperig.
Oog'lijder (*iem. die aan een oogziekte lijdt*), m. —s: *het gasthuis voor —lijders te Utrecht, een gesticht voor —s.*
Oog'lijdersgesticht (*gesticht voor hen, die een oogziekte hebben*), o. —gestichten: *het — te Utrecht, het — te Maastricht.*
Oog'lijk (*net, aangenaam voor het oog*), bn.; —er, —st: *ergens een — voorkomen aan geven; dat ziet er nog al — uit*, goed.
Ooglui'kend (eig. *met geloken of gesloten oogen*), bw.: *iets — toelaten, toestaan*, d. i. het verbodene toelaten, terwijl men doet, of men het niet ziet.
Oog'luiking, v. gmv.: *bij of met — toelaten*, oogluikend.
Oog'merk (eig. *merk of teeken, dat men in het oog houdt: doel, bedoeling*), o. —merken: *het — was een landing in Holland te doen* (Van Lennep); *mijn — is niet, den dichter op te hemelen; met het —*, met de bedoeling; *een misdadig —; met slinksche —en; zijn — bereiken, treffen.*
Oog'ontsteking (*ontsteking of ziekte van het oog*), v. —en.
Oog'opslag (*blik*), m. gmv.: *in één — alles zien*, dadelijk, terstond; *bij den eersten —; de — van den Hollandschen jongen is vrij, bij 't brutale af* (C. O.).
Oog'punt (1 *punt, waaruit men iets beziet*; 2 *middelpunt van een oogglas*; 3 *standpunt van beschouwen*; 4 perspect. *snijpunt*), o. —en: 1 *iets uit een bepaald — zien, beschouwen*; 2 *ge moet het — van uw kijker vlak voor uw oog houden*; 3 *uit een — van kunst, wetenschap, beschaving, historie, archaeologie*; 4 *ge hebt het — te hoog geplaatst*, punt, waarin het tafereel wordt gesneden door de loodlijn, uit het oog daarop vallende.
Oog'rand (*rand van een ooglid*), m. —en; **—scheel** (*ooglid, oogdeksel*), o. —scheelen; zie Scheel; **—spiegel** (heelk. *werktuig, om het inwendige van het oog te onderzoeken, uitgevonden door Helmholtz*, 1821), m. —s.
Oogst (*het inzamelen van de te velde staande gewassen; de opbrengst van den akker*), m. oogsten: *een rijke —, den — inhalen; de regens zullen den — bederven*, rijp gewas; *de oorlog zal den — verwoesten*, veldvruchten; *in den tijd van den —*, in Augustus; bij overdr. *een — van zegeningen, een — van zielen*, groote menigte.
Oogst'bericht (*opgave van den stand van den te wachten oogst in een land*), o. —en.
Oog'sten (1 *den oogst binnenhalen, verzamelen van den oogst*; 2 fig. *verwerven*), oogstte, heeft geoogst: 1 *het koren —, het vlas —; wij — vooral in Augustus, in O.-I. oogst men in Februari, in Z.-Afrika in Nov. en December*; spreekw. *Gelijk men zaait, zal men —*, naar men handelt, wordt men behandeld; *die wind zaait, zal storm —*, die kwaad uitstrooit, bewerkt zijn eigen verderf; 2 *lof, dank, bijval —*; **—er** (*iemand, die aan den oogst arbeidt, man die oogst*), m. —s; **oogst'ster** (*vrouw, meisje die of dat oogst*), v. —s.
Oogst'feest (*feest bij of na 't inhalen van den oogst*), o. —feesten; **—lied**, o. —liederen: *Starings —*: Sikkels klinken, sikkels blinken, ruischend valt het graan enz.; **—maand** (*Augustus*), v. gmv.; **—tijd** (*tijd, van den oogst*), m. gmv.
Oog'tand (*hoektand i. d. bovenkaak*), m. —tanden; zie Tandformule.
Oogverblin'dend (*zeer schitterend*), bn.: *—e pracht, —e luister, —e zonneglansen.*
Oog'vlies (*vlies om den oogbol*), o. —vliezen; **—water** (*geneeskrachtig water voor zieke oogen*), o. —s; **—wenk** (*wenk met de oogen*), m. —en: *ik zag hem met een —; ik ben in een — terug*, uiterst korten tijd; *voor een —*, zeer kort; **—winkel** (*ooghoek*), m. —s, vero.; zie Winkel; **—wit** (*het witgekleurde deel van den oogbol*), o. gmv.; ook: doel, doeleinde: *zijn — bereiken, zijn — treffen*; **—zalf** (*zalf ter genezing v. e. ziek oog*), v. gmv.; **—zenuw** (*gezichtszenuw*), v. —en: *de —zenuwen verzwakken op den duur*; **ziekte** (geneesk. *ziekte aan een of aan beide oogen*), v. —n.
Ooi (*wijfjesschaap, melkschaap*), v. ooien.
Ooi'evaar (eig. *die met geluk komt: steltlooper, bekende trekvogel, die zijn winterverblijf in Afrika heeft*), m. —vaars, —varen:

de — lijkt veel op den reiger; *de witte —*; zegsw. *beenen hebben als een —*, d. i. zeer lange; *hij eet als een —*, is een slokop; zie: Adebaar, Eiber, Stork.

Ooi'evaarsbeen 1 (*been van* [of: *als van*] *een ooievaar*), o. —beenen; 2 (*persoon met lange beenen*), m. en v. —beenen; —**poot**, m. —pooten.

Ooi'evaarsbek (—*neb*; plantk. *kraanhals, onkruid op de bouwlanden, kranebek*), m. —bekken; —**bloem** (plantk. *geel lisch, pinksterbloem*), v. —bloemen; —**ei**, o. —eieren; —**familie** (*nest met ooievaars*), v. —s; —**hals**, m. —halzen; —**nest**, o. —nesten; —**vlucht** (*het vliegend zweven v. d. ooievaar*), v. gmv.

Ooi'lam (*wijfjeslam*; fig. *dierbaar, eenig bezit*), o. —lammeren: *dat kindje is mijn —!*

Ooit (*te eeniger tijd, in de toekomst of in 't verleden*), bw.: *kon ik u het — vergelden!*; *had ik het — kunnen denken?*

Ook (*zelfs, bovendien, daarenboven, bij geval, soms*), bw.

Oöliet' (*kalk-korrelsteen, eiersteen, kuitsteen*), 1 (*als stofnaan*), o. gmv.; 2 (*als voorwerpsnaam*), m. —en: *de — bestaat uit korrels, welke op vischeieren gelijken.*

Oo'lijk 1 (1 *van geringen stand, arm*, vero.; 2 *min, niet veel bijzonders, misselijk, beroerd*; vero.; 3 *dom, dwaas, onnoozel*; 4 *slim*; gunstig: *guitig*; ongunstig: *doortrapt*, in Noord-Nederl. inz. *guitig*; 5 *leelijk, onooglijk*, vero.), bn.: 1 zegsw. — *maar vroolijk*, ofschoon van geringen stand, niet rijk, toch gelukkig; 2 *een —e gek*; —*e nufjes*; 3 *ik zal me — houden*; 4 ongunstig: —*e dieven*; gunstig: *een — meisje*; *jou, —e schalk!*; 5 *een —e prul* (schilderij); 2 (1 *slecht, niet naar den eisch*; 2 *guitig*; 3 bijw. v. graad: *zeer*), bw.: 1 *hoe gaat het met Bertha? —, dokter* (C. O.); 2 *iem. — aankijken*; 3 *iem. — beet gehad hebben.*

Oo'lijkerd (*slimmerd, guit*), m. oolijkerds.

Oo'lijkheid (*slimheid, guitigheid*), v. gmv.

Oom (*broer van vader of moeder*), m. oomen, ooms; oompje, oompjes: —*lief*; *dat valt in —liefs smaak*; *Krelis—, Tijs—* (Staring); — *Hein*, de dood; zegsw. *daar ligt — Kool*, scherts. daar valt of struikelt de sukkel; *de hooge —es*, de machthebbers, autoriteiten; *voor de —s komen*, examen gaan doen; *Jan —* (of: —*e Jan*), de lommerd; —**schap** (*de verhouding van oom tot neef of nicht*), o. gmv.

Oom'zegger (*neef*), m. —s; —**zegster** (*nicht*), v. —s.

Oor (1 *zintuig van het gehoor*; 2 bij overdr. *wat in vorm op een oor gelijkt*), o. ooren: 1 *groote —en hebben*; *het inwendige —, het uitwendige —*, zie: Oorschelp en Oorlel; *de —en van allerlei gewervelde dieren*; zegsw. *het — scherpen of spitsen*, scherp luisteren; *het — hebben, bezitten, van iemand*, d. i. zijn vertrouwen bezitten en daardoor gemakkelijk gehoor bij hem vinden; *zijn — afwenden, zijn —en voor iets stoppen*, niet willen luisteren; *iemand het — leenen*, naar hem luisteren; *ergens wel of geen —en naar hebben*, er wel zin of geen zin in hebben; *de —en laten hangen*, den moed opgeven, moedeloos zijn; *iemand iets in het — bijten*, zie Bijten; *den wolf bij de —en houden*, zie Wolf; *het kalf is op een — na gevild*, op een kleinigheid na is de taak afgewerkt; *tot over de —en in de schulden zitten*, zeer diep in de schuld zitten; *iets in het — knoopen*, zie Knoopen; *zijn —en zullen tuiten*, er wordt in zijn afwezigheid zeer druk over hem gesproken; *iem. de —en wasschen*, hem ter dege de waarheid zeggen; 2 *het — van een kopje, van een mand, van een kruik enz.*, handvat; spreekw. *Kleine potjes hebben ook —en*, de kinderen hooren (en onthouden) meer dan men meent.

Oor'aap (dierk. *halfaap in de kustlanden van Afrika, die zijn naam draagt naar zijn groote, vliezige, kale ooren*), m. —apen.

Oor'arts (*geneesheer voor oorziekten*), m. —en.

Oor'baar 1 (*voegzaam, gepast, betamelijk*), bn.; —der, —st: *een weinig —bare vraag*; *zoo iets wordt op ons dorp niet — geacht*; 2 (*nut, voordeel*), o.: *ten — strekken*, nutte.

Oor'bel (*oorsieraad*), v. —bellen.

Oor'blazen (onbep. wijs: *kwaadspreken*); —**blazer** (*opruier, kwaadspreker*), m. —s.

Oord (*plaats, plek*), o. oorden: *de heilige —en*, in Palestina; *van — tot —*; *een herstellings—, toevluchts—, verbannings—*; Frederiks—, Wilhelmina's—, Willems—, zie telkens ald.

Oor'deel (1 *meening, gevoelen, goed- of afkeurende uitspraak*; 2 *rechtspraak Gods over den afgestorvene*; 3 *vermogen der ziel, verstand*), o. oordeelen: 1 *zijn — te kennen geven, dit is zijn —*; *het — van Paris*, zie Paris en Twistappel; 2 *het bijzonder —, het laatste —*, zie Oordeelsdag; 3 *een vlug, een zuiver —, gebrek aan —*; zegsw. *met iets*, b.v. *een hoed, een jas ten — komen*, scherts. ze steeds dragen, er niet van kunnen scheiden; *een leven als een —*; zie Leven 3.

Oor'deelen (1 *vonnissen, rechtspreken*; *door redeneering tot een gevolgtrekking komen*; 3 *keuren, achten, van meening zijn*), oordeelde, heeft geoordeeld: 1 *de rechters zullen — naar recht en wet*; 2 *ik laat u nu zelf —*; *oordeel niet naar den schijn*; *ik oordeel de gelegenheid niet ongeschikt*; —**aar** (*beoordeelaar*), m. —s, —aren.

Oor'deelkunde (*het vermogen om te oordeelen*), v. gmv.; zie Critiek.

Oordeelkun'dig (*met of volgens het gezond oordeel, scherpzinnig, vol verstand*), bn. en bw.; —er, —st: *op —e wijze, een —e inleiding*; *de oorkonden — bijeenbrengen, iets — regelen.*

Oor'deelsdag (Bijbel: *de dag van het algemeene oordeel*), m.; zie Doemsdag.

Oor'deelvelling (*het vellen v. e. oordeel*; *het oordeel, dat men velt*), v. —en: *een juiste, een partijdige —.*

Oor'gier (dierk. *gier in Z.-Afrika, naar zijn ooren aldus genoemd*), m. —gieren; —**hanger** (*lange oorbel*), m. —s: *een paar nieuwe gouden —s*, vroeger, Oorbag; —**heelkunde** (*heelkunde der ooren*), v. gmv.; —**heelkun'dig**, bn.: *een — congres, —e instrumenten*; verg. Otologie; —**ijzer** (*hoofdijzer, hoofdsieraad* inz. *van goud of zilver*), o. —s: *de Friezin-*

nen dragen —ijzers; —**klep** (*beschermende oorlap*), v. —pen.

Oor'konde (1 *getuigenis, geschreven bewijsstuk*; 2 *charter*; *geschreven akte*), v. —konden: 1 — *geven*, getuigenis afleggen; 2 *men onderscheidt de —n in staats- en privaatrechterlijke —n*; *een notarieele —*.

Oor'kondenboek (*charterboek*), o. —boeken: —*boeken van Holland en Zeeland*.

Oor'kussen (*hoofdkussen*), o. —kussens: spreekw. *Ledigheid is des duivels —*, is begin en bron van alle kwaad.

Oor'lam 1 (Mal. orang lama datang = mensch die lang gekomen is: *oudgast*; in deze bet. vero.; inz. *oorlogsmatroos*), m. —lammen: *De — zat een vroolijk mopje te zingen*; 2 (*rantsoen jenever*; bij uitbr. *een borrel*), o. —lammen: *extra-—*; *het — is bij onze marine afgeschaft*.

Oor'lap (*oorklepje aan muts of pet*), m. —pen; —**lel** (ontl. *afhangend lapje onderaan een menschenoor*), v. —lellen; —**lepeltje** (*lepeltje, om het oor te reinigen*), o. —-lepeltjes.

Oor'lijder (*iem., die aan een oorziekte lijdt*), m. —s; verg. O o g l i j d e r; zie O t o g r a p h i e; -l o g i e; -p h o o n.

Oor'lof (*vergunning, verlof*), o. gmv.: *bij — van schepenen*; *met uw —, zonder —, — hebben*; *zijn — krijgen*, zijn ontslag krijgen; in de 16e eeuw bet. — nog zooveel als *vaarwel*: —, *mijn arme schapen!* (Wilhelmuslied).

Oor'log (*krijg, strijd tusschen twee of meer volken*), m —logen: *den — verklaren, een langdurigen — voeren, ten — gaan*; *een aanvallende —*, zie O f f e n s i e f; *een verdedigende —*, z. D e f e n s i e f; *een binnenlandsche —*; *het departement van —, de Minister van —*.

Oor'logen (*oorlog of krijg voeren*), oorloogde, heeft geoorloogd: *tegen de Spanjaarden —, met Frankrijk —*; w. i. g.

Oor'logsbedrijf (*krijgsverrichting, het soldaat zijn*), o —ven: *het — ter hand nemen*, soldaat worden; —**behoeften** (*krijgsbehoeften*), v. mv ; —**bliksem** (fig. *groot veldheer, held*), m —s; —**bodem** (—*vaartuig*), m —s; —**belasting** (*belasting ter voorziening in oorlogskosten*; ook: *oorlogs-contributie*), v. —en; —**contrabande** (*al, wat dienen kan aan een der oorlogvoerende partijen*, b.v. *kruit, munitie enz.*), v. gmv.; —**contributie** (*geld, door de overwinnende en bezettende partij in een bezet gebied geheven*; ook wel: *oorlogsbelasting*), v. —s; —**correspondent** (*reporter van een dagblad, op het oorlogsterrein aanwezig*), m. —en; —**fakkel** (dicht. *iets, dat den oorlog doet ontbranden*; ook: *de oorlog zelf*), v. —s; —**feit** (*oorlogsdaad*), o. —en; —**gevaar** (*gevaar voor oorlog*; *gevaar, dat de oorlog oplevert*), o. —gevaren: *het — afwenden*; —**geweld,** o. gmv.; —**god** (*god des oorlogs*; nl. *Mars*), m. gmv.: *Napoleon I prijkte aan het hoofd zijner legioenen als het ware beeld van den —*; —**haven** (*haven voor oorlogsschepen*), v. —s: *Cadix was de Spaansche —*; —**kans,** v. —en: *de weifelende, onzekere —*; —**lasten** (*zware belastingen om en door den oorlog*), m. mv.; —**leening** (*leening, uitgeschreven tot bestrijding van oorlogskosten*), v. —en; —**man,** m. —lieden; —**molest** (*schade door den oorlog geleden* inz. *van neutralen*), o.; —**pad,** o.: zegsw. *Indianen zijn het —pad opgegaan*, hebben den strijd aangebonden; —**recht** (*het recht, dat bepaalt, wat i. d. oorlog al dan niet geoorloofd is*), o. gmv.; —**roem** (*krijgsroem*), m. gmv.; —**schatting** (*belasting in geld of in natura door den vijand geheven van een door hem bezette stad enz.*, ook *v. d. overwonnen vijand*), v. —en: *millioenen als — heffen*; *bij den vrede van Versailles werd het cijfer der door Duitschland te betalen — nog niet vastgesteld*; —**schip** (*schip, uitgerust om in den oorlog* inz. *ter zee te gebruiken*), o. —schepen; z.: D r e a d n o u g h t, L i n i e s c h i p, K r u i s e r, K o r v e t; —**tooneel,** o. —en; —**vaan,** v. —vanen; —**verklaring** (*aanzegging van oorlog*, of, fig. *van strijd, van twist*), v. —en; —**vloot** (*vloot van oorlogsschepen*), v. —vloten; —**volk** (*krijgsvolk*), o. gmv.; —**vuur** (*de oorlog als een verwoestend vuur*), o. gmv.; —**wee** (*ellende, door den oorlog ontstaan*), o. — ën; —**winst** (*winst door of tengevolge v. d. oorlog behaald*), v. —en; —**winstbelasting** (*rijksbelasting op de behaalde oorlogswinst*), v. —en; —**winstmaker** (*behaler van oorlogswinst*), m. —s; gebruikelijke afkorting: O.-W e ë r.

Oorlogzuch'tig (*begeerig naar oorlog, strijdlustig, krijgshaftig*), bn.; —er, —st: *de —e Franken*; *een — vorst, een — volk, een —e stemming*.

Oor'pijn (*pijn in het oor*), v. —en; —**ring** (*oorsieraad*), m. —en; —**rob** (*rob met kleine uitwendige ooren*), m. —ben; —**schelp** (*uitwendig deel v. het oor v. e. mensch*), v. —en: zie S c h e l p; —**sieraad** (b.v. *een oorbel*), o. —sieraden; —**smeer** (*gele, vettige oorstof*), o. gmv.; —**spiegel** (geneesk. *spiegel, om het inwendige oor te onderzoeken*), m. —s; zie O t o s c o o p.

Oor'sprong (*aanvang, begin, ontstaan*), m. —en: *de — van een stroom, een rivier*; fig. bron, aanleiding: *de — eener ziekte, de — van een twist*; *hij is van Duitschen —*, afkomst, geboorte; *de — van een woord*, herkomst.

Oorspron'kelijk (1 *op het begin betrekking hebbende, primitief*; 2 *niet vertaald, niet nagevolgd*; 3 *authentiek*; 4 *herkomstig*), bn. en bw.: 1 *de —e beteekenis van een woord*; *het woord slecht bet. — effen, glad, eenvoudig*; *de —e wouden van Z.-Amerika*; *de —e toestanden*; 2 *een —e roman, een — gedicht*; 3 *de —e tekst der vier Evangeliën*; 4 *de dahlia is — uit Mexico*.

Oor'suizing (*suizen, ruischen in het oor* inz. als *ziekelijke gehooraandoening*), v. —en.

Oort (*twee duiten,* $^1/_4$ *stuiver*), o. oorten: zegsw. *staan kijken als een jongen, die zijn laatste —je versnoept heeft*, beteuterd, spijtig; *dat is geen — waard*, niets, geen sikkepitje.

Oort'jesband (nl. *v. e. oortje per el*), o. gmv.; —**doosje** (*klein spaarpotje*), o. —s; —**school** (Z.-Ned. *het schoolgeld was een oortje per dag en werd elken morgen opgehaald*), v. —scholen.

Oor'trompet (*voorwerp, op een koperen muziekinstrument lijkende, dat als gehoorhoorn dienst doet*), v. —trompetten, zie O t o p h o o n; —**uil** (dierk. *nachtvogel*), m. —-uilen: de — heeft bundels vrij lange rechtstaande veeren ter plaatse der ooren; —**veeg** (*slag om de ooren of in het gezicht, oorvijg*), m. —vegen: *een — krijgen*: *iem. een — geven, toedienen, toebrengen*, eig. een veeg om de ooren, ook O o r v ij g; z. M u i l p e e r.

Oorverdoo'vend (*doofmakend*), bn.: *een — gekraak, een — krijgsgeschreeuw, een — kermisgejoel*, d. i. zóó, dat het oor niets anders dan dat kan waarnemen, erg, vreeselijk.

Oorverscheu'rend (eig. *het oorvlies brekend*), bn.: *een — lawaai*, vreeselijk.

Oor'vijg, v. —en; zie O o r v e e g.

Oor'vlies (*trommelvlies*), o. —vliezen: *het — dreigde mij te scheuren van 't lawaai.*

Oor'worm (dierk. *rechtvleugelig insect met bijtende monddeelen*), m. —wormen: *er zijn in ons land drie soorten van —en of oorkruipers*; zegsw. *een gezicht zetten als een —*, d. i. een ontevreden, gemelijk gezicht.

Oor'zaak (*zaak, waaruit een andere noodzakelijk ontstaat, zoo iets anders dit niet belet*), v. —zaken: *de eerste, de naaste —*; *tot de — van iets opklimmen*; *ter — van*; zegsw. *gelijke —zaken, gelijke gevolgen.*

Oorza'kelijk (*in betrekking staande met een oorzaak*), bn.: *het — of causaal verband*, de betrekking van oorzaak en gevolg tusschen twee zaken; —**heid** (*causaliteit*), v. gmv.

Oor'ziekte (geneesk. *ziekte aan of in het oor*), v. —ziekten.

Oost 1 (*het oosten*), o. en v. gmv.: *om de — varen*, in oostelijke richting, zie N o o r d; *de zon rijst in het —*; spreekw. *— west, thuis best*, d. i. Eigen haard is goud waard, zie H a a r d; inz. is de —, Nederlandsch-Oost-Indië (in deze bet. v.): *op de — varen*; *hij heeft zijn fortuin in de — gemaakt*; *hij zocht een schuilplaats in de —*; spreekt. *naar de — gaan*, inz. dienst nemen in het Ned.-Oost-Ind. leger; *in de — geweest zijn*; aardr. *de Groote —*, de Molukken met Banda; **2** (*tegenstelling van west*), bn. en bw.: *zijn weg ging nu west, dan —*, in de richting van; *de wind is recht —*; *de straat strekt zich —*, ligt in oostelijke richting; *de wind loopt —*; *—-Azië, —-Afrika, —-Friesland enz.*

Oost'einde (*oostelijk einde van stad of dorp*), o. gmv.: *het — van Rotterdam.*

Oos'telijk (*ten O.; of in of uit O. richting*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e grens*; *wij gingen —*; *de wind is —er geworden.*

Oos'ten (*kompas- of windstreek tegenover het Westen; streek, waar de zon opkomt; een gedeelte van de aarde, dat ten opzichte v. e. bepaalde streek in het oosten ligt* inz. *ten opzichte van Europa*), o. gmv.: *de Wijzen kwamen uit het —*, d. i. uit oostersche landen: *de koningin van het —*, Batavia; zie ook: L e v a n t en M o r g e n l a n d.

Oos'tenwind (*wind uit het oosten*), m. —winden.

Oos'teren (*oostelijk worden; afwijken van het Noorden naar het Oosten*), **het** —de, is geoosterd: *de wind gaat —*; *de magneetnaald oostert.*

Oos'tergoo (aardr. *N.-W.-Friesland*), o.: — was voormaals een der drie kwartieren van Fr. (zie: Westergoo en Zevenwouden) met de steden Leeuwarden en Dokkum en tal van welvarende dorpen.

Oos'tergrens (*grens aan de oostzijde*), v. —grenzen; —**kim** (*de oostelijke gezichtseinder, plaats of streek, waar de zon opkomt*), v. gmv.; —**lengte** (*de afstand van den nulmeridiaan af, in oostelijke richting*), v. gmv.; —**ling** (1 thans: *Aziaat, O.-Indiër*; 2 vroeger: *inwoner of koopman eener Hanzestad uit het Oostzeegebied* [*Oostland*]), m. en v. —en, voor het v. ook —linge: 1 O.-I. *een vreemde —*, een buiten Indië geboren niet-christelijke Aziaat; 2 *zelfs —lingen bezochten de Dortsche markt* (Fruin).

Oos'tersch (*in het oosten gelegen, daarvan afkomstig; als in het Oosten*), bn.: *de —e Zee*, Oostzee; *het —e rijk*, Oostenrijk; *de —e kooplieden*, uit de Hanzesteden der Oostzeelanden; *—e karavanen*; *—e reukwerken*, uit Azië of O.-Indië; fig. *—e grootspraak, —e verbeelding, —e pracht, —e taal, stijl*, bloemrijk, grootsch; *de —e talen*, het Semietisch, Perzisch, Turksch enz.; *—e Kerk*, de Grieksche kerk b.v. in Rusland; zie W e s t e r s c h e k e r k.

Oos'tertrans (dicht. *oosterhemel*), m. —-transen: *de maan rees aan den —*; —**zon** (*de zon, als die in 't O. staat, opgaande zon*; ook: *de zon van de oostlanden*, inz. *die van den Levant*), v. gmv.

Oost'friesch 1 bn ; **2** als zn. (*de taal*), o.; —-**Friesland** (aardr. *N.-W.-hoek van Duitschland*), o.; —**ganger** (*koloniaal*), m. —s, gmz.; —**hoek**, m. gmv.: *de —*, nl. het O. gedeelte van Java.

Oost-In'dië, o., zie N e d e r l.—-: *naar — varen*; spreekw. *Men ziet op geen aap, als men uit — komt*, wie veel heeft, zal veel geven; ook, O o s t i n j e, gmz.; —**in'diëvaarder** (*schip, dat op O.-Indië vaart*; ook, *de gezagvoerder*), m. —s, ook: *Oostinjevaarder*, m. —s, gmz.; —**in'disch**, bn. en bw.: *de —e Compagnie*, 1692—1799; *de —e kers*, zekere tuinplant; — *doof zijn*, hoorende doof zijn; doen, alsof men een bevel, een roepen niet hoorde, ook: *zich — doof houden.*

Oostin'je, o.; zie O o s t-I n d i ë.

Oost'kant (*de zijde naar het O.*), m. gmv.: *de — der Zuiderzee*; *een dorp van den — naderen*; —**kust** (*oostelijke kust*), v. —en: *de — van Zweden*; —**land** (aardr. *de Oostzeelanden*), o. gmv.: *naar — willen we varen* (oud lied); *op het — werd vooral de handel in zout gedreven* (Fruin); —**moesson** (O.-I. *moesson, die uit het Z.-O. waait*; *droge tijd, zomer*), m. gmv.: op Java, van Mei tot November; —**noordoost** (*N.-O. ten oosten*), **1** bw.; **2** als zn. o.; —**passaat** (*passaat uit het O.*), m.: regelmatige O.-wind in de tropen; —**punt** (*punt in den horizon, waar op 21 Mrt. en 22 Sept. de zon opgaat*), o. gmv.

Oost'vlaamsch 1 (*van of als in Oost-Vlaanderen*), bn.: *de —e taal, de —e steden*; **2** (*de taal in de Belgische provin-*

cie O.-Vlaanderen), o.; —**-Vlaan'deren** (aardr. *provincie van België*), o.

Oost'waarts (*in de richting van het O., naar het O. toe*), bw.: *Duitschland ligt — of ten O. van ons land.*

Oost'zee (aardr. *de Baltische Zee*), v.

Oostzee'handel (*handel, op de Oostzee gedreven*), m. gmv.; —**zee'haven** (*haven aan de Oostzee*), v. —s; —**zee'stad,** v. —steden.

Oost'zijde (*de oostelijke kant*), v. gmv.: *men begon aan de stad de — uit te leggen.*

Oo'tje (*kleine letter o, nul*), o. ootjes: zegsw. *iets, iem. voor een — in 't cijfer houden*, van geener waarde achten, zie N u l; (*in 't*) — *knikkeren*, knikkerspel; *in 't — nemen*, eig. een kring om iem. vormen en hem in de maling nemen.

Oot'moed (*deemoed, nederigheid, onderworpenheid*), m. gmv.: *de — is een deugd; God dienen in of met diepen —.*

Ootmoe'dig (*nederig, onderworpen*), bn. en bw.; —er, —st: *hij is — van harte; ik ben uw —e dienaar*, beleefdheidsformule; *een —e bede; — danken, zich — buigen.*

Op 1 vz.: ter aanduiding van een betrekking van plaats of tijd: *het boek, de pen ligt — de tafel; — een middag, — een morgen*; **2** bw.: *berg — en af, de strijkstokken gaan — en neer*, naar omhoog en omlaag; — komt voor als eerste lid van scheidb. samengestelde w.w., meest in den zin van naar boven, naar omhoog, bijeen, als: O p b a g g e r e n, —b e r g e n, —b i n d e n, —b r e n g e n enz.

O'pa (kindertaal: *grootvader*), m. —'s, opaatje.

Opaak' (Fr. *ondoorschijnend duister, donker*; fig. *droevig*), bn.; verg. D i a p h a a n.

Opaal' (*half edelgesteente*), **1** (*voorwerpsn.*), m. opalen; **2** (*stofn.*), o.: — *is meestal melkachtig wit.*

Opaciteit' (Fr. *ondoorzichtigheid, ondoorschijnendheid; donkerheid*), v. gmv.

Op'bellen (*met de bel het signaal geven, dat men iem. per telefoon spreken wil*), belde —, heeft opgebeld: *iem.* —.

Op'bergen (1 *opredderen, wegsluiten*; 2 *in een magazijn of pakhuis opslaan*), borg —, heeft opgeborgen: 1 *zijn gereedschappen* —; 2 *gestrande goederen* —, in de daarvoor bestemde ruimte bergen; —**beuren** (*naar boven beuren, optillen*; fig. *bemoedigen*), beurde —, heeft opgebeurd: *een kist* —; fig. *een —de tijding; het hoofd* —, weer moed vatten; —**beuring** (*het opbeuren; troost*), v. gmv.; —**biechten** (*bekennen, naar waarheid mededeelen*), biechtte —, heeft opgebiecht: *hij biechtte alles eerlijk op*; —**bieden** (bij een verkooping: *biedende hooger gaan, een hooger bod op iets doen*), bood op, heeft opgeboden; —**blazen** (1 *in de hoogte blazen*; 2 *al blazende doen opzetten*; 3 mil. *in de lucht doen vliegen*), blies —, heeft opgeblazen: 1 *een veertje, tabaksrook* —; 2 *een ballonnetje, zijn wangen* —; 3 *een spoorbrug* —; —**bloeien** (eig. zich openen, van bloemknoppen: *gaan bloeien, tot bloei komen*), bloeide —, is opgebloeid: vooral zn.: *het — der Vlaamsche taal en letterkunde in de 2e helft der 11e eeuw; het — van de Ned. letteren in de dagen van Hooft en Vondel*; —**bloei,** m., b.v.: *Amsterdam kwam na 1579 tot* —; —**bod** (*hooger bod bij een publieke verkooping*), o. gmv.: *bij — verkoopen*, d.i. aan den meestbiedende; —**boeien** (*de boorden van een schip ophoogen met planken*), boeide op, heeft —geboeid; —**bouw** (*het opbouwen*; fig. *bevordering, uitbreiding*), m. gmv.

I. Op'brassen (*al brassend verteren*), braste —, heeft opgebrast: *zijn vaderlijk erfgoed* —.

II. Op'brassen (*de raas door middel van de brassen meer voor den wind halen*), braste —, heeft opgebrast: *met —gebraste zeilen varen.*

Op'breken (1 *openbreken, losbreken*; 2 *afbreken*; 3 *slecht bekomen, onaangename gevolgen hebben*; 4 *naar elders trekken*; 5 *van elkaar scheuren, met geweld openbarsten*), brak —, heeft (1, 2,) en is (3, 4, 5) —gebroken: 1 *den vloer, de straat* —; 2 *de kramen, de tenten* —, *een beleg* —, eindigen; 3 *dat drinken, nachtbraken, zwieren zal hem eens* —; zegsw. *het zal hem — als den hond de worst*; 4 *de vijand brak in stilte* —; 5 *de grond of bodem brak op en verstikkende gassen verspreidden zich*; —**brengen** (1 eig. *omhoog-brengen*: *binnenbrengen*; 2 *opvoeden*; 3 *opleveren, voortbrengen*; 4 *betalen*; 5 *met geweld naar een bepaalde plaats* [inz. *het politiebureau*] *voeren*), bracht —, heeft opgebracht: 1 *het hout, de turf* —, op den zolder; *het diner* —; 2 *kinderen* —; 3 *graan, vruchten* —; 4 *belasting* —; 5 *een dronkeman* —, naar het politiebureau; *een schip* —, het dwingen naar een haven te stoomen; —**brengst** (*het bedrag, dat iets bij verkoop opbrengt, de verkoopsom*), v. —en: *de — van eenigen handel, de — van een onderneming*; ook: *de — eener belasting*, de totaalsom; —**bruisen** (eig. *bruisende in de hoogte gaan*; fig. *opstuiven*), bruiste op, is opgebruist: *een driftig man bruist spoedig* —, wordt licht toornig.

Op'cent (inz. in het mv. *vermeerderde belasting*, nl. *met één procent der hoofdsom*), m. opcenten: *men betaalde 65 —centen op de personeele belasting.*

Op'dagen (*verschijnen, voor den dag komen*), daagde —, is opgedaagd: *de vijand kwam maar niet* —, d. i. voor den dag.

Opdat' (*tot het doel dat, ten einde*), vgw.

Op'delven (*door graven te voorschijn brengen*, inz. *wat eerst niet bedolven was*; fig. *door navorschen weer vinden*), dolf —, heeft opgedolven: *steenkolen, ertsen worden uit den grond —gedolven*; —**dienen** (*spijzen op tafel zetten*; *opdisschen*), diende —, heeft opgediend: *het maal* —, *er is —gediend*; —**diepen** (*uit de diepte ophalen, uitdiepen*), diepte —, heeft opgediept: *geld uit een grooten zak* —; *een sloot* —, slatten; *waar heb je dat boek —gediept?* gevonden, ontdekt, in je bezit gekregen; —**dirken** (*opschikken, optooien*), dirkte —, heeft opgedirkt: *zich* —, zich al te opzichtig kleeden, zich opsmukken; —**dissehen** (*opdienen*; fig. *onthalen*; van verhalen, anecdoten: *verhalen*), dischte op, heeft —gedischt; —**doeken** (*samen-, opvouwen*), doekte —, heeft opgedoekt: eig. *een zeil* —, *een vlag* —, stijf oprollen, omwinden en bergen; zie D o e k;

fig. *dit boek heeft geen aftrek, de uitgever zal het wel* —, er geen herdruk van geven; *jij kunt voor mijn part wel* —, heengaan; *een zaak* —, er mede ophouden. gmz.

Op'doemen (*langzaam* [*uit den doom of nevel*] *te voorschijn komen*), doemde —, is opgedoemd: *een schip zagen we in de verte* —, d. i. [uit de nevelen] te voorschijn komen; —**doeming** (*luchtspiegeling*), v. gmv., zie F a t a m o r g a n a; —**doen** (1 eig. *in de hoogte doen*; 2 *koopen, inslaan, zich verschaffen* of *krijgen, vernemen*; 3 *te voorschijn brengen of komen*; 4 *in orde brengen*), deed —, heeft opgedaan: 1 *de rolblinden* —; 2 *turf* —, *eieren* —; *veel kennis* —, *de bedelaar zal daar niets* —: *veel nieuws* —; 3 *het eten* —; *het landschap doet zich op*; 4 *de wasch* —, in orde brengen, vouwen; *het landschap doet zich* —, vertoont zich, wordt zichtbaar; —**doffen** (mil. *tot glimmens toe opwrijven of oppoetsen*, een echt soldatenwoord), dofte —, heeft opgedoft: *zijn leerwerk mooi* —; *hij of het was piekfijn opgedoft*; —**dokken** (*betalen, geld geven*), dokte —, heeft opgedokt: *hij moest* —, zie A f d o k k e n; —**doomen**, zie O p d o e m e n; —**draaien** (*draaiende omhoog brengen*), draaide —, heeft opgedraaid: *de pianokruk* —, *een lamp* —, *een horloge* —, *een snaar* —, opwinden; zegsw. *iem. voor iets laten* —, het hem laten betalen, hem de verantwoording laten dragen.

Op'dracht (*last, taak*; *toewijding als bewijs van eerbied, vriendschap*), v. —en: *zich van een* — *kwijten, de* — *van een boek*; R.-K. *zijn* — *doen*, b.v. als nieuw lid eener congregatie.

Opdrach'tig (*gezwollen en rood b.v. van 't gelaat*), bn.: *uw gezicht is* — *van de koorts.*

Op'dragen (1 *naar boven dragen*; 2 *zoolang dragen, tot het versleten is*; 3 *gelasten, toevertrouwen*; 4 *toeëigenen*), droeg —, heeft opgedragen: 1 *de soep* —; 2 *een jas, een broek* —; 3 *iem. een boodschap* —; 4 *iem. een boekwerk* —; zie O p d r a c h t.

Op'dreunen (*op een dreun, op eentonige wijze opzeggen, voordragen*), dreunde —, heeft opgedreund: *zijn lesje* —.

Op'drijven (*doen stijgen* b.v. *in prijs*), dreef op, heeft opgedreven: *de prijzen* —; *de eischen der examens* —, opvoeren; *het water* —, b.v. door stuwdammen; *een haas uit zijn leger* —, opjagen.

Op'dril (*oorveeg*), m. —drillen. gmz.

Op'dringen (*opwaarts of voorwaarts dringen*), drong op, heeft of is opgedrongen: fig. *iemand iets* — (met: heeft), bij hem aandringen of aanhouden om het te koopen of het te aanvaarden; —**duiken** (1 *boven het watervlak komen*; 2 *boven het water halen*), dook —, heeft (bet. 2), is (bet. 1) —gedoken: 1 *een onderzeeër kwam* —; overdr. te voorschijn komen: *hij kwam weer eens* —; 2 *het voorwerp werd* —*gedoken*; —**duwen** (*omhoog duwen*), duwde —, heeft opgeduwd: *een handwagen tegen een hoogte* —.

Opeen' (*op elkaar*), bw., als eerste lid van scheidbare samenstell.: O p e e n d r i j v e n, —g o o i e n, —s t a p e l e n enz.

Opeens' (*eensslags, plotseling*), bw.

Opeisch'baar (van gelden: *ingevorderd kunnende worden, als de dag der betaling is aangebroken of de termijn van uitstel verstreken is*), bn.: *het kapitaal is dan* —.

Op'eischen (*opvorderen*; *met nadruk eischen, dat iets gegeven worde*), eischte —, heeft opgeëischt: *uitgeleende gelden* —; mil. *een fort, een vesting* —, de overgave eischen.

O'pen (*niet gesloten, vrij, onbelemmerd*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *mond, een* — *wagen, een* — *haard enz.*, d. i. niet gesloten; *een* — *sluis*, niet-overwelfd dus geen duikersluis; *een* — *brief*, een openbare brief; — *tafel*, publiek; *een* — *stad*, zonder wallen; *het* — *veld*, het vlakke veld; *in de* — *lucht*, de vrije lucht; — *krediet*, blancokrediet, d. i. niet tot een bepaalde som beperkt; — *bewaargeving*, het toevertrouwen van fondsen aan eenige bank met het recht van beheer; zegsw. *met* — *kaart spelen*, rond voor iets uitkomen; — *zee*, buiten de banken; hand. *de* — *deur*, vrij, onbelemmerd, niet door bepalingen of rechten bemoeilijkt, zie D e u r; *een* — *gelaat, een* — *karakter*, oprecht; — *rondblikken*, vrijmoedig; in de bet. van *ontsloten*, eerste lid v. scheidbare samenstellingen: O p e n b r e k e n, —d o e n, —g a a n, —h o u d e n, —m a k e n.

Openbaar' 1 (*voor ieder toegankelijk*, ook, *publiek*), bn. en bw.: *de* —*bare school, een* —*bare verkoop*; *het* — *Ministerie*, rechtst. het college van ambtenaren, dat belast is met het vervolgen van strafbare feiten, dat den strafeisch stelt volgens het wetboek van het strafrecht en de vonnissen doet uitvoeren, zie **O. M.**; *een* —*bare vergadering*; — *aanbesteden*; 2 als zn. o. gmv.: *in 't* —, d. i. voor het oog van iedereen, in 't publiek; —**heid** (*publiciteit*), v. gmv.: — *aan iets geven.*

Openbaar'maken (*algemeen bekend of publiek maken*), maakte —, heeft openbaargemaakt, ook, P u b l i c e e r e n.

Openbaar' Ministe'rie, o.; zie O p e n b a a r.

Openba'ren (*doen kennen, onthullen*), openbaarde, heeft geopenbaard: *iemand de geheimen van iets* —; reflex. *God* —*baart zich in Zijn werken*; *verschil van meening* —*baarde zich staande de vergadering*; —**ba'ring** (het openbaren; *hetgeen openbaard is*), v. —en: *het goddelijk gezag der* —, van al 't geen God ons heeft doen weten in godsdienstigen zin.

O'pendoen (*openmaken, openen*), deed open, heeft opengedaan: *een slot* —, *een poort* —, *een sluis* —; fig. *zijn hand* —, mild geven.

Op-en-duit' (eig. *op ende uit* d.i. *geheel en al*), bw.: *die jongen is* — *zijn vader.*

O'penduwen (*met een duw of stoot doen opengaan*), duwde —, heeft opengeduwd: *een staldeur* —.

O'penen (*opendoen, ontsluiten*; fig. *beginnen met iets*), opende, heeft geopend: *de oogen* —; fig. *e. vergadering, e. school* —.

O'pengaan (*zich vanzelf openen*; *opengedaan worden*), de bloem ging —, is opengegaan; *zijn hart gaat* —, hij springt op van vreugde; *de deur ging* — *en wij traden binnen*, werd opengedaan.

O'pengewerkt (*met kleine openingen*; *à*

jour), bn.: —*e handmofjes*, —*e kousen*.
Openhar'tig (*oprecht, hartelijk, rondborstig, gul*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e bekentenis*; — *zijn*; — *spreken, antwoorden*.
O'penheid (fig. *openhartigheid*), v. gmv.
O'pening (1 *het openen, 't begin*; 2 *scheur, gat, reet, spleet*), v.: 1 *de* — *der Kamer*; 2 *een* — *in een heg*; —**srede** (*redevoering bij de opening, de inwijding enz.*), v. —reden.
O'penlijk (*onverholen, in 't openbaar*), bn. en bw.: *een* —*e bekentenis, een* — *verzet*, — *geweld*; *iets* — *verkondigen*.
Openlucht'museum (*stichting, welke bedoelt de bevordering van de studie der beschaving ten plattelande, zooals die zich uit in woningbouw, kleederdracht, huisraad, landbouwgereedschap enz.*), o. —s: in het Ned. — te Arnhem ziet men in natura boerenwoningen, schuren, stallen, putten, visschershutten, plaggenhutten enz.
Openlucht'spel (*spel in de open lucht*, inz. *tooneelspel*), o. —spelen; —**-theater** (*schouwplaats in de open lucht d. i. niet in eenig gebouw*), o. —s.
O'penmaken (*openen, open doen zijn*), maakte —, heeft opengemaakt: *een blikken bus* —; fig. *iem. den mond* —, hem doen spreken.
O'penrijten (*ruw openscheuren*), reet open, heeft opengereten.
O'pensiaand, bn.: *een* — *raam*, poort- of vleugelraam, verg. S c h u i f r a a m.
O'pensluiting (*het* [inz. *met valschen sleutel*] *openen van deuren enz.*), v. —en.
O'penspalken (*wijd openen* [inz. *v. oogen*]), spalkte —, heeft opengespalkt.
O'penstaand (*niet gesloten*; fig. *onbezet*), bn.
O'penstellen (*openzetten*), stelde —, heeft —gesteld: meestal fig. *de gelegenheid* — *tot iets*, openen.
Op'enteren (scheepst. *in het want opklimmen*), enterde —, is opgeënterd: *langs de weeflijnen* —, *naar de mars* —.
Op'-en-top (eig. *op ende op*, d.i. *door en door, geheel en al*), bw.: *Kapitein Z. was* — *een zeeman*; *hij is* — *een fatsoenlijk mensch*; *de Limburgers voelen zich* — *Nederlanders*.
O'pera 1 (It. dicht. *dramatische poëzie met de muziek verbonden, die het overheerschend aandeel heeft: zangspel, muziekdrama, muzikaal tooneelspel*; *de opvoering v. e.* —; *operagebouw*), v. —'s: *de dichterlijke waarde der* —*teksten is i. d. regel niet groot, daar de muziek hoofdzaak is*; *de* —*'s van Rossini, Bellini, Flotow, Wagner* e. a.; —*-bouffe*, vroolijke, lachwekkende opera; —*-comique*, oorspr. komische —, nu —, waarin de tekst gedeeltelijk gesproken wordt; —*-seria*, ernstige of groote opera, waarbij de tekst geheel gezongen wordt; **2** meerv. van het Lat. O p u s, zie ald.: — *om'nia*, al de werken; — *selec'ta*, de uitgelezen werken.
O'pera-librettist' (*schrijver van een operatekst*), m. en v. —en; zie L i b r e t t o.
Operateur' (*snijkundig heelmeester*; fig. ook: *aanlegger, aanstoker, leider*), m. —s.
Opera'tie (*heelmeesters-kunstbewerking*; *onderneming volgens een vast plan, in den geldhandel of aan de beurs*; *oorlogsbedrijf, krijgsverrichting*), v. —tiën, —ties; —**kamer** (*snijkamer*), v. —s.
Opera'tiebasis (mil. *de streek, van waar uit een operatie tegen den vijand wordt ondernomen*), v. —basissen, —bases.
Operatief' (*snijkundig*), bn. en bw.: —*tieve heelkunde*, zie C h i r u r g i c a a l; — *ingrijpen*, door een operatie ten goede inwerken.
Opera'tielijn (mil. *aanvalslijn, richting van aanval*), v. —lijnen; —**plan** (*plan de campagne*), o. —plannen; —**veld**, o. —velden.
O'perazanger (*artist, die in een opera zingend optreedt*), m. —s; —**zangeres'**, v. —sen.
Opereeren (1 *werken, bewerken*: geneesk. *e. operatie verrichten, doen ondergaan*; 2 mil. *het zich bewegen van krijgstroepen*): 1 *een patiënt* —; 2 *het leger zou in drie afdeelingen* —.
Operet'te (*kleine opera, die het midden houdt tusschen een opera-comique en een vaudeville*), v. —s.
Operment' (*zwavel met rattenkruit, koningsgeel*), o. gmv.; ook, O r p i m e n t.
Op'eten (*door eten opmaken*), at —, heeft opgegeten: *een boterham* —; *een boos dier heeft hem* —*gegeten*, nl. Jozef, Gen. 37 : 20; fig. *de broodnijd eet hem* —, doet hem kwijnen; *iets voor zoete koek moeten* —, b.v. verwijten, hoon geduldig moeten verdragen.
Op'fleuren (1 *tot bloei brengen*; fig. *opmonteren*; 2 *tot bloei komen*; fig. *opgemonterd worden*), fleurde —, heeft (bet. 1) is (bet. 2) opgefleurd: 1 *die regenbui zal de bloemen wel* —; *de hoop kan den terneergeslagen mensch wat* —; 2 *hij is geheel opgefleurd*; —**flikken** (*een beter aanzien geven, oplappen, herstellen*), flikte —, heeft opgeflikt: *een paar schoenen* —; *die dokter zal hem spoedig wat* —; —**flikkeren** (1 *opvlammen*; 2 fig. *opmonteren, opvroolijken*), —de op, heeft (bet. 2) is (bet. 1) opgeflikkerd: 1 *de lamp flikkerde eensklaps weer* —; 2 *we zullen onzen zieken vriend eens wat gaan* —.
Op'frisschen (1 *frisch maken*; 2 *frisch worden*), frischte —, heeft (bet. 1) is (bet. 2) opgefrischt: 1 *een wandeling zal je wel wat* —; 2 *het is heel wat opgefrischt na dit onweer*; —**gaaf, op'gave** (*mededeeling; lijst; taak, werk; examenvraag, rekenk. vraagstuk, som*), v. —gaven; —**gaan** (*opwaarts gaan*), de zon ging —, is opgegaan: zegsw. *die vlieger zal niet* —, de zaak zal niet gelukken, dat voorstel vindt geen bijval; fig. *al zijn verwachtingen zijn in rook* —*gegaan*, niet verwezenlijkt; *nu gaat mij een licht op*, wordt de zaak mij helder; *er gingen allerlei klachten op*, werden op luiden toon geuit; zegsw. — *tot den tempel*, Bijb. de tempel van Jeruzalem op den heuvel Sion; *tot een feest* —, het mee gaan vieren; — *voor een examen*, het gaan of zullen afleggen; *de kolenvoorraad gaat stilletjes op*, raakt op; rek. *die deeling gaat niet op*, laat een rest; *die redeneering gaat niet* —, is niet logisch, sluit niet; *in die studie gaat zij geheel op*, die studie heeft heel haar ziel; —**gaand**, bn.: *een* —*e berg*, d. i. steile; *de* —*e zon*, opkomende; zegsw. *de* —*e zon aanbidden*, zich voegen bij hen, die in aanzien komen; rekenk. *een* —*e deeling*, die geen rest laat; —*e boomen*, hoogstammig; —**gang** (*het opgaan*), m. —en: *de* — *der zon*; —**gave**, v. —n, zie

O p g a a f; —**geblazen** (*opgezet, dik, met lucht opgevuld*), bn.: — *wangen, een — balonnetje*; fig. *hij ziet er — uit*, trotsch: *een — mensch*, verwaand, blaaskakerig, winderig; —**geien**, zie G e i e n.

Op'geld (*agio, surplus*), o. —gelden: *het — op Hollandsch geld*, b.v. $1^1/_2$ % bij omwisseling tegen vreemde munt; zegsw. *dat doet —*, is zeer gezocht, gewild, in trek; bij verkooping: bijbetaling bij het verschuldigd bedrag; —**gemeld** (*bovengemeld*), bn.: *het —e plan*; —**geruimd** (*vroolijk, in goede luim*), bn. en bw.; —**gescheept** (*tot zijn last hebbende*), bn.: *met iem. of iets — zijn, ik bleef den heelen avond met hem —*, tot mijn verdriet bleef hij den heelen avond bij mij; —**geschikt** (*opgesmukt, opgetooid, opgesierd*), bn.; —**geschoten** (*flink opgegroeid*), bn.: *een — knaap*, rijzig, scheutig, lang; —**geschroefd**, zie O p s c h r o e v e n: *een —e stijl*, opgevijzeld, opgesmukt; —**gesmukt** (*getooid, gesierd, opgedirkt*), bn.: *een —e kleedij, wat is zij erg —!*

Op'getogen (volt. deelw. van *optiegen*, optrekken: *verrukt, zeer blij*), bn.: *wij stonden — over het natuurschoon der Ardennen.*

Op'geven (1 *in de hoogte geven, aanreiken*; 2 *spuwen, braken*; 3 *gelasten te doen, een taak opleggen*; 4 *verliezen, in den steek laten*), gaf op, heeft opgegeven: 1 *een zak graan —, hooi met een riek —*; 2 *de teringlijder gaf veel —*, n.l. sputum; 3 *de leerlingen een thema —*; 4 *den moed —*; *het* (*werk*) —; zegsw. *hoog van iets —*, roemend er van spreken, grootspreken, snoeven.

Op'gewassen (*in wasdom of kracht gelijkstaande*), bn.: *die twee jongens zijn tegen elkaar —*; fig. *het Poolsche leger bleek niet — tegen zijn taak*, berekend voor; —**gewekt** (*vroolijk gestemd*), bn.: *een — mensch*, opgeruimd, monter; —**gewonden** (fig. *in vuur, in woede*), bn.: zegsw. *hij is een — standje*, iem., die snel in vuur geraakt, zeer prikkelbaar is: —**gewondenheid** (*vurige drift*), v. gmv.; —**gezet** (*gezwollen*), bn.: *een — been*; —**gezetene** (*plattelandsbewoner*), m. en v. —n, zie I n g e z e t e n e; —**gezwollen** (*door zwelling dik geworden*), bn.: *een — voet*; fig. *een — stijl*, d.i. hoogdravend, bombastisch; —**haal** (*dunne trek eener letter*), m. —halen; —**haalbrug** (*beweegbare brug, die met kettingen aan een balans omhoog gehaald kan worden*, ook, *klap- of klepbrug*), v. —bruggen, zie: D r a a i b r u g en B r u g; —**haalnet** (*vischnet*, ook, *totebel*), o. —netten.

Op'hakken (*hakkend openmaken*; inz. fig. *grootspreken, pochen*), hakte —, heeft opgehakt.

Op'hakker (fig. *grootspreker, pochhans, windbuil*), m. —s; gmz.; —**hakkerij** (*blufferij*), bn.; —**halen** (*omhoog halen*), haalde op, heeft —gehaald: *een brug —, de zeilen —*; zegsw. *zijn neus voor iets —*, het erg minachten; *zijn hart aan iets —*, zich vergasten aan; *een zaak —*, weer tot bloei brengen; *gelden, gaven, giften —*, inzamelen; *een gordijn —*, optrekken; *de schouders —*, te kennen geven, dat men iets niet weet of negeert; *een kleur —*, beter doen uitkomen; *een gebeurtenis, een quaestie —*, herinneren aan; *oude herinneringen —*, doen herleven.

Ophan'den (*in de nabijheid, naderend*), bw.: *de winter is —*, in aantocht; *het examen is —*, zal spoedig gehouden worden; *de — zijnde feesten*; *groote gebeurtenissen zijn —*, op til.

Op'hangen (*iets in de hoogte hangen*), hing —, heeft opgehangen: *het waschgoed —*; *een moordenaar —*, dooden door middel van den strop of de galg; *zich —*, zelfmoord plegen door ophanging: zegsw. *een tafereel van iets —*, het in geuren en kleuren doen kennen, toonen; —**hebben** (*op het hoofd hebben*), had —, heeft —gehad: *een nieuwen hoed —*; zegsw. *veel met iem. —*, zeer met iem. ingenomen zijn; —**hef** (*overdreven lof*), m. gmv.: — *van iets maken*, het bovenmate prijzen; *met — van iem. of iets gewagen*; —**heffen** (1 *optillen*; 2 *afschaffen, het bestaan doen eindigen*), hief —, heeft opgeheven: 1 *een last —*, oplichten; *de armen —*, opsteken; 2 *een wet —*; *een school —*; *een faillissement —*; —**helderen** (1 *helder worden*, inz. *van weer, lucht*; 2 *verklaren*), helderde op, heeft (bet. 2) is (bet. 1) opgehelderd: 1 *de lucht helderde op*; 2 *ik heb het hem opgehelderd*; —**heldering** (*uitleg, verklaring*), v. —en; —**hemelen** (*opvijzelen, uitermate prijzen*), hemelde op, heeft —gehemeld: *Jan is zoo dikwijls —gehemeld* (Potg.).

Op'hieuwen (scheepst. *ophalen*), hieuwde —, heeft opgehieuwd: *wij begonnen het anker op te —*.

Ophiologie' (*leer der slangen*), v. gmv. (g = g).

O'phir (Bijb. *het beroemde goudland: land, van waar Salomo goud, ivoor en fijn hout liet halen voor den tempelbouw te Jeruzalem*, 1 Kon. 9 : 28), o.

Op'hitsen (*opstoken*), hitste —, heeft opgehitst: *een hond —*, aanvuren; *iemand tot wraak —*, aanzetten; —**hitser** (*stokebrand*), m. —s; —**hoepelen** (fig. *maken, dat men weg komt*), hoepelde —, is opgehoepeld: *wil je eens gauw —!*; —**hoogen** (*hooger maken*), hoogde —, heeft opgehoogd: *een terrein —, een dijk —*; —**hooren** (*verbaasd iets hooren*), hoorde —, heeft opgehoord: *men zal er vreemd van —*, d. i. er zich erg over verwonderen.

Op'houden 1 (1 *omhoog houden*; *op dezelfde plaats houden, niet verwijderen*; 2 fig. *hooghouden: op peil houden, niet kleineeren*; 3 *terughouden, tegenhouden*; 4 *eindigen, uitscheiden*; 5 refl. *tijdelijk verblijven, vertoeven*; 6 refl. *zich bezighouden met, omgaan met*, meest in ongunstigen zin), hield op, heeft (bet. 1, 2, 3, 4, 5, 6) en is (bet. 4) opgehouden: 1 *de hand —, den hoed —*; 2 *zijn naam —, stand —*; 3 *houd mij niet langer op*; *ik zal u niet —*; 4 *— met werken*; 5 *hij houdt zich in Den Haag —*; 6 *hij houdt zich met beuzelarijen —*; *zich met allerlei gespuis —*; 2 als zn. o.: *zonder —*, onophoudelijk, zonder toeven.

Op'hout (*het hout v. e. loofboom boven den stam* b.v. *in de kroon*), o. gmv.: *het boertje berekent onder het opkijken het — van den boom* (C. O.).

Opiaat' (*pijnstillend middel, uit opium bereid*; *slaapmiddel*), o. gmv.; verg. O p i u m.

Opinia'ter (*stijfhoofdig, koppig*), bn. en bw.

Opi'nie (*meening, gevoelen*), v. —s, —niën: *bij zijn — blijven*; *naar mijn — zal hij slagen*; *van — veranderen*; *de publieke — trotseeren*, tegen den stroom der meeningen ingaan.

O'pium (*heulsap, gedroogd slaapbollensap*; *een hersenverdoovend middel*), o. gmv.; **—kit** (*in Indië: keet, waar men opium kan schuiven*), v. —kitten; **—pijp** (*pijpje voor het rooken van opium*), v. —pijpen; **—regie'** (*het uitoefenen van het handelsmonopolie in opium, door den staat*), v.; **—schuiver** (*rooker van opium*), m. —s; **—sluiker** (*—smokkelaar*), m. —s.

Op'jagen (eig. *in de hoogte of naar boven jagen, uit zijn leger jagen*), joeg of jaagde —, heeft opgejaagd: *het stof* —; *iem. de trappen* —; *een haas* —; zegsw. *iem. het land* —, hem erg boos maken, sarren; verder: *honden tegen elkaar* —, ophitsen; *den prijs* —, doen stijgen; **—kamer** (*hooger dan andere kamers op dezelfde verdieping gelegen kamer*, b.v. *boven een kelder in boerenwoningen*; *insteekkamertje, hangkamer*), v. —kamers; *een kaaskelder en — daarboven*; dikwijls als verkleinwoord; **—kammen** (*in de hoogte kammen*; fig. *overdreven prijzen, roemen*), kamde —, heeft opgekamd: *de haren* —; **—kamerij'** (*overdreven loftuiting*), v. —kamerijen; **—kikkeren** (volkst. 1 *opvroolijken*; 2 *beter worden, opknappen*), kikkerde —, heeft (bet. 1) is (bet. 2) opgekikkerd: 1 *dat zal hem* —, doen opleven; 2 *de zeezieke passagier kikkerde wat op*; **—kisten** (*tijdelijk verhoogen van een dijk*), kistte —, heeft opgekist: men kist dijken op met plank- of schotwerk, waartegen of waartusschen men mest of zand aanbrengt, als een dijk bij hoog water dreigt over te loopen; **—klaren** (1 *klaar of helder maken*; 2 *klaar of helder worden*), klaarde —, heeft (bet. 1) is (bet. 2) opgeklaard: 1 *de wind zal de lucht wel* —; fig. *een duistere zaak* —; 2 *de lucht klaart op*, wordt helder; *zijn gelaat klaarde op*, kreeg een minder sombere uitdrukking; **—knappen** (1 *reinigen, rederen, opschikken*; 2 *in beteren toestand komen*), knapte —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) opgeknapt; 1 *een kamer* —, *een huis* —, *iem.* —; 2 *de zieke knapt nu aardig*—; **—knoopen** (*ophangen*), knoopte —, heeft opgeknoopt: *iemand* —, met de koorde straffen; **—kooien**, zie K o o i e n.

Op'koken (*zachtjes opnieuw-koken*), kookte —, heeft opgekookt; *groenten* —; **—komeling** (*parvenu*), m. —en; **—komen** (*naar boven, in de hoogte komen*), kwam op, is opgekomen: *de zon zal spoedig* —, opgaan; *er komt een onweer* —, drijft naar ons toe; *daar kwam een schip de rivier* —, voer op; *het graan komt* —, wast op, komt uit den grond te voorschijn; fig. *hij zal van die ziekte niet meer* —, herstellen; *allerlei gedachten komen in mijn hoofd* —, vormen zich; *dat is niet in mij —gekomen*, schoot mij niet te binnen; *achterdocht zal niet bij haar* —, in haar ontstaan; *de leden zijn altijd trouw —gekomen*, ter vergadering gekomen; *daar moet ik tegen* —, in verzet komen; *tegen iem., tegen iets* —, hem of het bestrijden; **—komst** (1 *samenkomst*; 2 *eerste ontwikkeling, bloei, herstel*), v. gmv.: 1 *trouwe—der leden*; 2 *de— der Republiek*; **—koop** (*inkoop, aankoop*), m. gmv.; **—koopen** (*alles, wat men van een artikel krijgen kan, koopen*), kocht —, heeft opgekocht: *vreemde kooplui kwamen al het fruit* —, d. i. in groote hoeveelheden van de markt wegkoopen; **—er** (*iem., die opkoopt*), m. —s; **—ster**, v. —s.

Op'korten (1 *omhooghalen en daardoor korter maken*; 2 *korter worden*), kortte —, heeft (bet. 1) is (bet. 2) opgekort: 1 *de mouwen v. e. kleedingstuk* —, afkorten; 2 *de tijd v. h. examen begint al aardig —te korten*, te krimpen; **—krabbelen** (*al krabbelend overeind komen*; *uit een ziekte opkomen*), krabbelde —, is opgekrabbeld; **—krassen** (fig. *heengaan, ophoepelen*), kraste —, is opgekrast: *wil je wel eens gauw —!*; **—kroppen** (fig. *verbergen*), kropte op, is of heeft —gekropt: *zij moest al het verdriet maar* —, d.i. in haar krop of in haar hart houden, zie V e r k r o p p e n; **—kropping**, v.: *— van leed*; **—kruien** (*op elkaar schuiven van ijsschotsen in rivieren*), kruide op, is —gekruid, zie K r u i e n; **—kunnen** (*kunnen verbruiken*), kon —, heeft opgekund: *zijn eten niet* —, er is te veel; *zijn plezier wel* —, verdriet hebben; *de trap niet meer* —, d.i. kunnen opklimmen; **—kweeken** (*met zorg grootbrengen*), kweekte —, heeft opgekweekt: *een kind* —; **—kweeker** (*opvoeder, opfokker*), m. —s; **—laag, op'lage** (*het aantal te drukken exemplaren van eenig boekwerk enz.*), v. oplagen: *een — van zesduizend exemplaren*; **—laaien** (*opvlammen*), laaide op, is —gelaaid; **—laaiing**, v. —en: *een oogenblik van — in den volksraad*, opleving, geestdrift.

Op'lage, v. oplagen, zie O p l a a g; **—lappen** (*repareeren, verstellen*), lapte —, heeft —gelapt: *een oude jas, een oude japon* —; **—laveeren** (*laveerende e. rivier opzeilen*); **—leggen** (eig. *hooger leggen, leggen bij of op iets*), legde of lei —, heeft opgelegd of opgeleid: fig. *iem. iets* —, opdragen; **—legging**, v. —en: *— der handen*, zinnebeeldige, plechtige handeling; **—legsel** (*strook*), o. —sels; **—leiden** (*opwaarts leiden*; fig. *vormen, kweeken*), leidde —, heeft opgeleid; **—leiding** (*geestelijke of zedelijke vorming, opkweeking tot eenig vak of ambt*), v. gmv.: *een wetenschappelijke — genieten aan een onzer hoogescholen*; *de — onzer onderwijzers aan kweek- en normaalscholen*; **—leidingsschip** (*oorlogsschip, waarop jonge matrozen enz. worden geoefend*), o. —schepen; **—leidingsschool** (*vormschool voor een vak* inz. *voor het onderwijs*), v. —scholen; **—letten** (*goed toezien, acht geven, zijn aandacht goed op iets vestigen*), lette op, heeft opgelet.

Oplet'tend (*aandachtig, opmerkzaam*), bn. en bw.: *een — leerling, een — waarnemer, toehoorder*; *— iets gadeslaan.*

Oplet'tendheid (1 *aandacht, het oplettend-zijn*; 2 *kleine beleefdheidsdienst, attentie*), v., in bet. 1 gmv.. in bet. 2 —heden: 1 *een natuurkundige proef met — volgen*; 2 *iem. allerlei —heden bewijzen.*

Op'leukeren (*opvroolijken, doen opleven*), leukerde —, heeft opgeleukerd: *Teun de Jager . . . . wist de oude besten bij het spin-*

nieuwiel met zijn vroolijke invallen op te — (C.O.); —**leven** (*opfleuren* in bet. 2), leefde —, is opgeleefd: *uit een ziekte* —; *bij die woorden begon hij op te* —; —**leveren** (*voortbrengen, opbrengen*), leverde —, heeft opgeleverd: *Java levert beste rijst* —, *die zaak levert een burgerbestaan* —; —**levering** (*voltooiing volgens bestek van eenig aangenomen werk*), v.: *de* — *van het huis moet geschieden op 1April van dat jaar*; —**lezen** (*met luider stem voorlezen*), las —, heeft opgelezen: *zijn opstel* —, *het stijlwerk* —.

I. Op'lichten (1 *optillen, opbeuren*; 2 *schaken, ontvoeren*; *gevankelijk wegvoeren*; 3 *door bedriegelijke middelen benadeelen*), lichtte op, heeft opgelicht: 1 *een gewicht* —; 2 *een meisje* —: *een staatkundigen tegenstander* —; 3 *hij heeft die bank voor een groot bedrag opgelicht.*

II. Op'lichten (*helderder worden*), lichtte —, is opgelicht: *in het oosten begint het al op te lichten.*

Op'lichter (*iem., die oplicht*, inz. *bedrieger*), m. —s; —**lichterij'** (*bedriegerij, afzetterij*), v. —en, ook, —**lichting,** v. —en: *een brutale* —.

Op'loeven (*het schip tegen den wind laten loopen*), loefde —, heeft opgeloefd; —**loop** (*opschudding*), m. —loopen: *een* — *op het marktplein*, samenscholing, relletje; —**loopen** (1 *naar boven loopen*; 2 *iem. bezoeken*, gmz.; 3 *zwellen, opzetten*; fig. *een groot bedrag of groote schuld vormen, doordat er steeds nieuw geld of nieuwe schuld bijkomt*; 4 *krijgen*, meestongunstig), liep op, heeft (bet. 1, 2 en 4), is (bet. 1, 3, 4) opgeloopen: 1 *een trap* —; *deze bergweg loopt sterk* —; 2 *kom bij gelegenheid eens* —; 3 *de gewonde arm is aan 't* —; *het water zal door den storm erg* —; *schulden, interesten kunnen snel* —; 4 *een pak slaag* —, *een ziekte* —, *een geldboete* —; *de bedelaar had ergens een middagmaal opgeloopen.*

Oploo'pend (*opvliegend, gauw boos, spoedig driftig*), bn. en bw.; —er, —st: *de cholericus is* — *van aard.*

Oplos'baar (*kunnende opgelost worden*), bn.: alg. *een* —*bare vergelijking, dit vraagstuk is niet* —; *suiker, zout is* — *in water.*

Op'lossen (1 *een vaste of vloeibare stof met een vloeistof tot een vloeibaar, homogeen mengsel vereenigen; in fijne deelen scheiden*; 2 *opgelost worden*; 3 *verklaren, ontwarren*; 4 muz. *een dissoneerend akkoord volgens de regelen der harmonieleer doen overgaan in een consoneerend akkoord*), loste op, heeft (bet. 1, 2, 4), is (bet. 3) opgelost: 1 *suiker* —; 2 *zout lost op in water*; 3 *een zwarigheid* —, *een raadsel* —; 4 *een accoord* —; refl. *zich* —: *suiker lost zich snel op in warm water*; —**luchten** (*opfrisschen*; fig. *verlichten*), luchtte —, heeft opgelucht: *wij gingen den tuin in om ons wat* — *te luchten*; *beken uw schuld, dat zal uw gemoed* —; —**luiken** (*er beter uit gaan zien, weer frisch worden*), look —, is opgeloken: *de bloemen luiken* —; *ik look weer als een arend* — (Staring), werd opnieuw gezond en sterk; —**luisteren** (1 *glans verleenen*; 2 *helder worden*), luisterde —, heeft opgeluisterd: 1 *de muziek zal het feest* —; 2 *Keesjes oogen* —*den op; Pieters gelaat* —*de op* (C. O.); —**maken** (1 *opeten, verteren*; 2 *in orde maken, samenstellen*; *versieren*; *optellen, samenvoegen*; typ. *den gezetten tekst in pagina's afdeelen*; 3 *gevolgtrekkingen maken, besluiten*), maakte op, heeft —gemaakt: 1 *allen voorraad* —; *zijn geld en goed* —; 2 *een bed* —; *het haar* —; *een bestek* —; *dameshoeden* —; *een rekening* —, *een inventaris* —; *een vel druks* —; 3 *uit die woorden kon men zijn plan* —; —**malen** (*malende omhoog voeren*), maalde —, heeft —gemalen: *het polderwater wordt* —*gemalen in de boezems*; —**marcheeren** (*op marsch gaan, optrekken*), het leger marcheerde —, is opgemarcheerd: zegsw. *marcheer* —, pak je weg, ruk in! **-marsch** (*het opmarcheeren*), m. —en; —**marschgebied** (mil. *land, waardoorheen een leger oprukt om in het vijandelijk land te vallen*), o.: *Luxemburg, België als* — *v. h. Duitsche leger om in N.-Fr. te vallen* (1914).

Opmer'kelijk (*opmerkenswaard, merkwaardig*; ook: *zonderling, vreemd*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *feit*; *hij was* — *gekleed.*

Op'merken (*letten op, waarnemen, gadeslaan, zien*; *een opmerking maken*), merkte —, heeft opgemerkt; —**er** (*persoon, die* [*scherp*] *ziet* inz. fig.), m. —s.

Op'merking (*het opmerken*; *het opgemerkte*; *het uiten of de uiting van zijn gedachte omtrent iets*), v. —en: *een juiste* —, blijk van verstand; *een scherpzinnige, een geestige* —, blijk van vernuft; verg. Aanmerking.

Opmerkenswaar'dig (*waardig opgemerkt te worden*), bn.; —er, —st, ook, meer en meest: *een* — *verschijnsel.*

Opmerk'zaam (*goed oplettend, nauwkeurig acht gevend*), bn. en bw.; —zamer, —st: *leerlingen zijn niet altijd* —, aandachtig; *iets met een* — *oog volgen*; — *gadeslaan.*

Op'meten (*afmeten, uitmeten*; *zóó meten, dat men het in teekening kan brengen*), mat —, heeft opgemeten: *een stapel turven, steenen, hout* —; *een terrein* —, *een stuk land* —; —**meter** (*landmeter*), m. —s; —**meting** (*het opmeten*), v. —en: *de* — *v. e. heideveld.*

Op'monteren (*opvroolijken*), monterde —, heeft opgemonterd: *uw aardige zetten zullen den ouden man wel wat* —, *die goede tijding zal vader* —.

Op'name (*het opnemen*), v. —n: *een fotografische* — *doen*; zie Momentopname; *de* — *van een terrein*, het bezien; *een vluchtige* —.

Op'nemen (1 *opbeuren, oplichten*; 2 *verzamelen of vaststellen en het resultaat noteeren*; 3 *van iem. leenen tegen rente*; 4 *bekijken*; 5 *bloeien, succes hebben*), nam op, heeft opgenomen: 1 *ge moet hier uw japon* —; 2 *stemmen* —, *den meterstand* —; 3 *contanten* —; 4 *iem. scherp* —; 5 *deze zaak, die fabriek zal hier wel* —; zegsw. *iets goed* —, er niet boos om worden; *iets hoog* —, zeer ten kwade duiden; *het voor iem.* —, zijn partij kiezen; *het tegen iem.* —, als zijn tegenstander optreden.

Opnieuw' (*nog eens*), bw.: *iets* — *schrijven.*

Opodel'doc (*zekere witte balsem tegen rheu-*

matische pijn, tegen verstuikingen enz.; jichtzalf), v. gmv.

Op'offeren (*toewijden, opdragen*), offerde —, heeft opgeofferd: *zich* —, eigen belangen achterstellen; *zich aan God* —, wijden; —**offering**, v. —en: *zich een — getroosten*; —**ontbieden** (*iem. bij zich laten komen, zelfs al is hij ver weg*), ontbood —, heeft —ontboden: *een minister uit het buitenland* —, *zijn leenmannen* —, *de manschappen der verschillende wapens* —; —**ontbod** (*last, om te verschijnen*), o. gmv.; —**onthoud** (*verlet, vertraging*), o. gmv.; —**pas** (*het oppassen, zorg*; O.-I. *oppasser*), m. in de 1e bet. gmv., in de 2e —sen; —**passen** (1 *verzorgen, bedienen*; 2 *zijn plicht doen, zich goed gedragen*), paste —, heeft opgepast: 1 *een oude moeder* —; 2 *jongen, — is nu de boodschap!*

Opos'sum (*buidelrat in Midden- en Z.-Amerika*), o. —s.

Oppas'send (*van goed gedrag, zijn plichten naar behooren vervullend*), bn.; —er, —st: *een — jongmensch, een — werkman.*

Op'passer (*iem., die een heer bedient, lijfknecht*; mil. *soldaat-huisknecht*), m. —s.

Op'passing (*verpleging, verzorging*), v. gmv.: *er sterft misschien menig student aan te veel* — (C.O.).

Op'passter (*vrouw, die anderen oppast of verpleegt, verpleegster*), v. —s.

I. Op'per (*stapel veldhooi, hooihoop*), m. —s: *het hooi stond in —s op de weide.*

II. Op'per (*wal, van waar de wind komt; veilige ligplaats voor schepen; luwe of windstille plaats*), m. oppers; ook, o p p e r d, —s.

Op'perarm (*bovenarm*, nl. *van den schouder tot den elleboog*), m. —armen.

Op'perbest (*allerbest, uitmuntend, uitstekend*), bn. en bw.

Op'perbevel (*het bevel over 't geheel*), o.: *het — voeren*; —**bevelhebber** (mil. *officier, die het hoogste bevel heeft*), m. —s; —**bevelhebberschap** (*waardigheid, ambt van opperbevelhebber*), o.

Op'perbewind (*opperbestuur*), o. gmv.

I. Op'peren (*aandragen van steenen, kalk enz. bij 't metselen*), opperde, heeft geopperd: *hij is nu aan 't* —, werken als opperman.

II. Op'peren (1 *het hooi aan oppers of rooken zetten*; 2 *voor den dag brengen, te berde brengen, spreken over iets, in 't midden brengen*), opperde, heeft geopperd: 1 — *komt in deze bet. vooral in Zuid-Nederl. voor*; 2 *een bezwaar* —, *een zwarigheid* —, *een plan* —, *een bedenking* —.

Op'pergebied (*opperste heerschappij*), o. gmv., zie S o u v e r e i n i t e i t; —**gebieder** (*iem., die het hoogste gezag heeft, souverein*), m. —s; —**gezag** (*oppermacht, hoogste gezag*), o. gmv.; —**heer** (*souverein*; Bijbel. *God*), m. —en; —**heerschappij'** (*het souvereine gezag*), v. gmv.: *de — in handen hebben*; —**hoofd** (*algemeen hoofd, opperste*), o. —en: *het — van een wilden stam*; —**last** (*last op het dek v. e. vaartuig*), m. gmv.

Op'perman (*helper v. e. metselaar*), m. —mannen, —lui.

Op'permacht (*hoogste macht*), v. gmv.; —**machtig** (*zeer machtig, gebiedend*), bn.: *een — gebieder*; —**officier** (bij de landmacht: *de generaal en de luitenant-generaal*; bij de zeemacht: *de vlagofficieren, z.* ald.), m. —en; —**priester** (Bijbel. *hoogepriester*, ook: *priesterlijk lid van den Hoogen Raad*; R.-K. *de Paus*), m. —priesters; —**stalmeester** (*titel ten hove, hooge waardigheid aan ons koninklijk hof*), m. —s; —**ste**, bn.: *God is de — wijsheid*, d.i. de hoogste, eerste, voornaamste; —**stuurman** (*eerste stuurman*), m. —lieden, —lui.

Op'persen (1 kleerm. *door middel van het persijzer weer in zijn fatsoen brengen*; 2 *in de hoogte persen*), perste —, heeft —geperst: 1 *een door den regen ontredderd kostuum laten* —; 2 *het water in den ketel der brandspuit* —.

Op'pervlak (1 *het opperste vlak, het bovenste gedeelte v. iets*; 2 *het vlak, dat iets van buiten begrenst*; *de geheele uitgebreidheid v. e. lichaam*), o. —ken: 1 *het — der aarde*; *40 duim onder het — v. h. terrein*; 2 *het — v. e. bol, van een kubus, een prisma.*

Oppervlak'kig (*zich aan de oppervlakte houdende, bevindende*; fig. *niet-grondig*), bn. en bw.: *een — onderzoek*; *iets — bestudeeren*; —**heid** (*gebrek aan degelijkheid*), v. gmv.: *de — van iems oordeel, de — van hare kennis.*

Op'pervlakte (*grootte*; *oppervlak*), v. —n: *de — der aarde*, ze is 510 millioen K.M.², zie ook G r o o t t e; Nederland is 32.6 maal duizend K.M.² in —; *de — van een meer*, bovenvlakte, spiegel; *de — van een driehoek, van een veelhoek, van een stuk land.*

Op'perwachtmeester (*sergeant-majoor bij de bereden wapens*), m. —s.

Op'perwezen (*de Godheid*), o.

Op'perzaal (*een boven den beganen grond liggende zaal*), v. —zalen: *'t overwelfde venster van Klermonts* — (Bilderd.); *doorluchtige —zalen*, Jerem. 22 : 14.

Op'peuzelen (*al peuzelend opeten*), peuzelde op, heeft —gepeuzeld: *je moet dat gebraden kuikentje maar lekker* —.

Op'pikken (1 *met den snavel opnemen*; 2 *medenemen, medevoeren*), pikte —, heeft opgepikt: 1 *de musschen pikken allerlei voedsel op*; 2 *de kapitein pikte een op zee drijvende roeiboot* —; *de politie pikte een dronken man* —.

Opponeeren (Fr. *tegenwerken, bestrijden*; *tegenwerpingen maken*; *tegenspreken*): *zich* —, zich v e r z e t t e n.

Opponent' (*tegenstander*; *bestrijder*, inz. *van stellingen, in een debat enz.*), m. —en.

Opportunis'me (*politiek, die zonder bepaalde beginselen alleen rekening houdt met de omstandigheden en het gunstig oogenblik afwacht*), o. gmv.

Opportunist' (*aanhanger van het opportunisme*: *een staatsman, die zijn meeningen wijzigt naar de omstandigheden*), m. —en.

Opportuniteit' (*geschikte tijd of gelegenheid*; *geschikt of gunstig oogenblik*), v. gmv.

Opportuun' (*geschikt, van pas, gelegen, te gelegener tijd*), bn. en bw.

Opposant' (*iem., die oppositie voert, tegenstander*; rechtst. *eischer in verzet, of hij, die verzet heeft gedaan*), m. —en.

Opposi'tie (*tegenstand, tegenwerking* inz. *de partij, die tegen de regeerende meerder-*

heid is; rechtst. *verzet*), v.: *in de — zijn*, tot de tegenpartij behooren; — *voeren*, tegenwerken; —**blad** (*krant of orgaan der oppositie*), o. —bladen; —**partij**, v. —en: *de — in de Tweede Kamer.*

Oppres'sie (Fr. *onderdrukking*; *benauwdheid, druk*), v. gmv.

Opprimeeren (*verdrukken, onderdrukken*; *de natuurlijke rechten van iemand krenken*).

Opproba'tie (*beschimping, hoon*; *hoonende berisping, smadelijk verwijt*), v. —s.

Opprobeeren (*smadelijke verwijten doen, voor de voeten werpen, beschimpen*).

Op'raapsel (meestal ongunstig: *verzinsel*), o. —s.

Op'rakelen (*al rakelend uit de asch omhoog brengen*), rakelde —, heeft —gerakeld: *het vuur* —; fig. *een ouden twist* —, *een oude geschiedenis* —, d. i. uit de asch der vergetelheid weer aan den dag brengen; *het verleden v. iem.* —, in herinnering brengen.

Op'raken (*uitgeput raken*), raakte —, is opgeraakt: *de voorraad kan* —; *die man raakte op*, zijn levenskracht was op.

Op'rapen (*van den grond opnemen*), raapte —, heeft opgeraapt: *een appel* —; fig. *allerlei logen, laster* —, verzinnen; *een —geraapt stukje* (C. O.), een verzonnen iets.

Oprecht' (*eerlijk*), bn. en bw.; —er, —st: — *zijn in handel en wandel*; *een — hart*; *vertel nu eens* —, *wat je wilt*; *—e liefde*, zuivere, ongeveinsde; —**heid** (*eerlijkheid, rechtschapenheid, goede trouw*), v. gmv.

Op'redderen (*opruimen, in orde brengen*), redderde —, heeft opgeredderd: *een kamer, den boel* —; —**ing** (*opruiming*), v. gmv.: — *houden in zijn boekenkast, in zijn garderobe.*

Op'rekenen, zie Oprakelen.

Op'rekken (*in de lengte en breedte rekken*), rekte —, heeft opgerekt: *het gewasschen linnengoed* —, *een beddelaken* —.

Op'richten (1 *omhoogheffen of —brengen*; 2 *vestigen, stichten*), richtte —, heeft opgericht: 1 *een gevallen man*; — *de omgewaaide telegraafpalen weer* —; 2 *een gedenkteeken op iems graf* —; *een leesgezelschap* —; —**er** (*hij, die iets opricht*), m. —s; *de — van een bond, v. e. vereeniging.*

Op'rij (*oprijlaan, oprit*), m. —en.

Op'rijlaan (*breede laan als rijweg naar een kasteel, een landgoed*), v. —lanen.

Op'rijten (*openrijten*), reet —, heeft en is —gereten: *de ever had den hond de borst —gereten*, opengescheurd; *tijdens de aardbeving reet de aarde op.*

Op'rijzen (1 *gaan opstaan*; 2 *omhoog rijzen, zwellen*), rees —, is —gerezen: 1 *alle senatoren rezen van hun zetels op*; 2 *het deeg begint op te rijzen.*

Op'ril (*een tegen een dijk oploopende weg*), v. —len.

Op'rispen (*opbreken van spijs*), rispte —, heeft opgerispt; zie Boer II.

Op'rit (*het oprijden, oprij*; *hellend oploopende weg*), m. —ten.

Op'roep (*het oproepen*; *oproeping*), m. gmv.

Op'roepen (1 *wekken*; 2 *bijeenroepen*), riep —, heeft opgeroepen: 1 *ge moet de reizigers om zeven uur* —; 2 *de leden eener vereeniging ter vergadering* —; zie Convoceeren.

Op'roer (*onstuimige, woeste, wilde beweging*; *volksverzet in 't groot, opstand, omwenteling*), o. —en: *een — verwekken, allerwegen braken in Europa —en los*; *een — stillen, dempen*; —**maker** (*rebel*), m. —s; zie Revolutie enz.

Oproe'rig (*tot oproer geneigd*), bn.; —er, —st: —*e onderdanen, de —e gewesten, —e geschriften*; *het plebs der havensteden werd* —; *een —e geest heerschte onder de arbeiders en de mijnwerkers.*

Op'roerling (*oproermaker*), m. en v. —en; voor het v. ook —**e,** —n; verg. Rebel, Revolutieman en Muiter.

Op'rokkenen (*opruien, ophitsen, opstoken*), rokkende —, heeft —gerokkend: *het plebs* of *janhagel* —; vero.

Op'rollen (*tot een rol maken*), rolde —, heeft opgerold: *een gordijn, een stuk linnen, een kaart* —; fig. *zijn matten* —, met pak en zak er van door gaan, zie Biezen pakken; —**ruien** (*ophitsen, opstoken, het openlijk aanzetten tot het plegen v. e. strafbaar feit*), ruide —, heeft opgeruid; —**ruimen** (*wegruimen, wegdoen, uitverkoopen, in orde brengen, ordenen*), ruimde —, heeft opgeruimd; —**rukken** (*voorwaarts gaan*), rukte —, is —gerukt: *tegen den vijand* —, ingaan; —**schepen** (*inschepen, inladen*), scheepte —, heeft opgescheept: *iem. met iets of iem.* —, zaak of persoon van eigen hals op dien van een ander schuiven, zie Opgescheept; —**scheppen** (*met lepel of schop ergens inscheppen*), schepte —, heeft opgeschept: *de soep* —; *zal ik het eten maar —?* uit den pot scheppen op den schotel; zegsw. *den boel* —, alles door elkaar gooien of smijten, allerlei baldadigheden plegen; **-schepper** (*lawaaimaker, branimaker*), m. —s; —**scherpen** (*scherper maken*), scherpte —, heeft opgescherpt: *een bijl* —; fig. *den geest* —; *iems verstand* —, prikkelen.

Op'scherpend (*pikant, prikkelend*), bn.: —*e sausen*; —**schieten** (1 *naar boven schieten, doen gaan*; 2 *groeien*; 3 *vooruitkomen, vorderen*; 4 visscherst. *de beuglijn in cirkelvormige rondingen van* $^1/_2$ *M. middellijn opleggen, d. i. op een hoop leggen, met de aanlijntjes naar de buitenzij*), schoot —, heeft (bet. 1, 4) is 2, 3) opgeschoten: 1 *duiven* —, *een vlieger* —, *vuurpijlen* —; 2 *die rogge schiet aardig op*; 3 *met zijn werk* —; zegsw. *ik kan met hem niet* —, in vrede leven, harmonieeren; 4 *touw* —; —**schik** (*het opschikken, bonte tooi*), m. gmv.; —**schikken** (1 *tooien, sieren*; 2 *plaats maken*), schikte —, heeft opgeschikt: 1 *een kamer* —; 2 *wil je een beetje —?*; —**schoeien** (*met planken en aarde hooger maken, aanhoogen*), schoeide —, heeft opgeschoeid: *e. dijk, e. wal* —; **-schommelen** (*bijeenscharrelen*), schommelde —, heeft opgeschommeld: *de jongen gaat zijn boeken weer* —, uit hoeken en kanten bijeenzoeken; —**schooien** (*met bedelen bijeenkrijgen*), schooide —, heeft opgeschooid: *zoo'n bedelaar schooit nog al wat op*, bij elkaar schooien.

Op'schorsen (*uitstellen, verdagen*), schorste —, heeft opgeschorst; zie Opschorten; —**schorten** (1 *in de hoogte gorden en daardoor korter maken*; 2 *uitstellen, op een later tijdstip stellen*), schortte —, heeft

opgeschort: 1 *een japon* —, zie S c h o r t e n; 2 *een vonnis, een oordeel, een geding* —; *een werk* —; —**schrift** (*titel, bovenschrift*), o. —en; —**schrijven** (*aanteekenen, noteeren*), schreef —, heeft opgeschreven: *de namen* —; *iems boedel* —; zegsw. *dat is ten doode* —*geschreven*, zie D o o d; —**schroeven** (eig. *naar boven schroeven, opwinden*; fig. *de stemming der toehoorders kunstmatig opdrijven*; ook: *bovenmatig roemen, hoogelijk prijzen, opvijzelen*), schroefde —, heeft —geschroefd: *een* —*geschroefde beschrijving,* —*geschroefde lof*; *de loonen* —, omhoog jagen; —**schrokken** (*gulzig opeten*), schrokte —, heeft opgeschrokt; —**schrokker** (*gulzigaard*), m. —s; —**schudding** (*alarm; ontsteltenis; volksoploop*), v. —en: *bevreesd zijn voor* —*en*; —**schutten** (*'t water keeren door een schutsluis*), schutte —, heeft opgeschut; —**sieren** (*opsmukken, optooien*), sierde op, heeft —gesierd: *een kamer* —; fig. *een verhaal* —.

Op'siersel (*datgene, waarmee men iets opsiert*), o. —s, —en; —**sjorren** (scheepst. *omhoogsjorren*), sjorde —, heeft opgesjord: *de kisten* —; —**slaan** (1 eig. *opwaarts slaan, in de hoogte slaan*; 2 *openen, ergens heen wenden*; 3 *openslaan*; 4 *oprichten, doen verrijzen*; fig. *vestigen*; 5 *verhoogen, duurder maken*; 6 *duurder worden*; 7 *opdoen, aanschaffen, opstapelen in een pakhuis*), sloeg op, heeft (bet. 1, 2, 3, 4, 5, 7), is (bet. 6) opgeslagen: 1 *een bal* —, *de mouwen* —; 2 *de oogen* —; 3 *een atlas, een boek* —; 4 *een tent, een kamp* —; *zijn woning ergens* —; 5 *de winkeliers zullen de prijzen* —; 6 *de prijzen slaan op*; 7 *voorraden* —.

Op'slag (1 *het opslaan*, inz. *der oogen*; 2 *verhooging, vermeerdering van prijs*; 3 *plaats, waar goederen worden bewaard*; 4 *hooger bod, opbod*; 5 *omslag aan een kleedingstuk*; 6 *uitspruitsel, scheut onder aan een boom*), m. gmv.; in bet. 5 —en: 1 *de* — *zijner oogen is oprecht*; 2 *voortdurende* — *van de eerste levensbehoeften*; 3 *een* — *voor hout*; 4 *iets bij* — *verkoopen*, d. i. de koopers bieden tegen elkaar op, noemen telkens een hoogeren prijs, verg. A f s l a g; 5 *roode* —*en aan de mouwen eener uniform*; 6 *eiken*—.

Op'slagplaats (*entrepot, terrein tot opslag van goederen*), v. —en.

Op'slatten (*uitbaggeren, weer op behoorlijke diepte brengen*), slatte —, heeft opgeslat; zie S l a t t e n.

Op'slechten (scheepst. *opknappen*), slechtte —, heeft opgeslecht; —**sleepen** (*naar boven sleepen*; *stroomopwaarts sleepen*), sleepte —, heeft opgesleept: *een vrachtschip met een sleepboot naar de haven* —; —**slokken** (*naar binnen slokken, inzwelgen*), slokte —, heeft opgeslokt: *de snoek slokt kleinere visschen* —; fig. *het deel der armen* —, zich brutaal toeëigenen; —**slooten** (*met slooten omgeven*; ook: *de sloot uitdiepen en de kanten schuin afsteken*), slootte —, heeft opgesloot: *een stuk land*—.

Op'slorpen, op'slurpen (*slurpend opdrinken*; bijuitbr. *inzwelgen*), slorpte (slurpte)—, heeft opgeslorpt (opgeslurpt): *een geklopt ei* —; *de grond slorpt het regenwater* —; —**smuk** (*tooi, tooisel, opschik*), m. gmv.; —**snijden** (1 *opensnijden, geheel in stukken snijden*; 2 kleinachtend: *opzeggen, vertellen, verhalen*; 3 *bluffen, snoeven, pochen*), sneed op, heeft opgesneden: 1 *brood* —, *een kip* —; 2 *verzen* —; *onmogelijke verhalen* —; 3 *hij zat den heelen avond op te snijden over zijn heldendaden.*

Op'snijder (*iem., die opsnijdt* inz. *pocher*), m. —s; —**snijderij'** (*blufferij*), v. —en; —**snorren** (*opschommelen*), snorde —, heeft opgesnord: *ik zal dat oude blijspel wel ergens* —; *iemand* —, opsporen, gmz.; —**sommen** (*op de rij af noemen*), somde —, heeft opgesomd: *al zijn grieven* —; —**spalken** (*met een spalk openzetten; openspalken*), spalkte —, heeft opgespalkt: *een geslachte koe* —; fig. *den mond, de oogen* —, d. i. wijd openzetten; —**spelden** (*met spelden vastmaken, opschorten*), speldde —, heeft opgespeld: *een prent* —, a. d. wand vastspelden; *een japon* —, met sluitspelden opschorten; —**spelen** (1 *beginnen te spelen*; 2 *op zijn poot spelen, uitvaren, razen, tieren*), speelde —, heeft opgespeeld, gmz.: 1 *troef* —; 2 *de baas ging tegen de knechten* —; —**sperren** (*wijd openzetten*), sperde —, heeft opgesperd: *den muil* —, wijd openen; —**sporen** (*op het spoor zien te komen, zien te vinden; door zoeken vinden*), spoorde —, heeft opgespoord: *het wild* —, opspeuren, *een dief* —; —**spouwen** (*opensplijten, opsplijten*), spouwde —, heeft opgespouwen: *een ganzepen te ver* —.

Op'spraak, v. gmv.: *hij is in* —, men spreekt ongunstig over hem; *iem. in* — *brengen*, eig. op de spraak en wel in ongunstigen zin.

Op'staan (1 *gaan staan, zich oprichten*; 2 fig. *in opstand komen*), stond —, is opgestaan: 1 *van tafel* —; *gij moet* —, uit het bed komen; 2 *de gewesten stonden op.*

Op'stal (*het boven den grond gebouwde*), m. —stallen: *de* — *van een erf*, d. i. de huizingen, stallen enz.; *het recht van* —, om nl. op eens anders grond te mogen bouwen of planten; *de* — *van een schip*, de masten en het want; —**stand** (1 *oproer, revolutie*; 2 bouwk. *teekening van een gebouw, zooals men er tegen aan ziet*; 3 *de heele inrichting van een winkel*; *toonbank, kasten, bakken*; ook: *dat, wat zich op een vlak verheft*; zie K a t a f a l k), m. —en: 1 *er brak een* — *uit*; 2 *deze* — *is fraai geteekend*; 3 *winkelhuis met* — *te koop*; —**standeling** (*muiter, oproermaker, rebel*), m. en v. —en, voor het vr. ook: —**linge**; —**standing** (*uit den doode verrijzen* inz. *verrijzenis des Heeren*), v. gmv.: *het feest der* —, Paschen; *ik ben de* — *en het leven*, Joh. 11 : 25.

Op'stapelen (1 *aan stapels zetten, al stapelende aan een hoop zetten*; 2 fig. *verzamelen*), stapelde —, heeft opgestapeld: 1 *turf, steenen, brandhout* —; 2 *de gierigaard tracht schatten, rijkdommen op te* —; —**stappen** (1 *opstaan en heengaan*; 2 fig. *sterven*), stapte —, is —gestapt: 1 *het is al laat, laten wij* —; 2 *de man is al lang* —*gestapt*; —**steken** (1 *in de hoogte steken; omhoog brengen*; 2 *omhoog bewegen*; 3 *wegsteken*; 4 *aansteken*; 5 scheepst. *losmaken, losgooien*), stak —, heeft (in bet. 2: *zich*

verheffen ook: is) opgestoken: 1 *hooi* —; *de oproervaan* —; van een paard: *den staart* —; 2 *den vinger* —; fig. *het hoofd* —, zich gaan verzetten; *de wind steekt* —, verheft zich; 3 *den degen* —, in de scheede steken; *geld* —, opstrijken; 4 *een kaars, een sigaar, een pijp, de kachel* —, doen ontbranden; 5 *de fokkehals* —; —**steker** (*hooivork met langen steel; een groot mes*), m. —s; —**stel** (*schets, ontwerp, verhandeling, steloefening*), o. —stellen; —letje, o. —s; —**stellen** (*ontwerpen, opschrijven*; mil. *plaatsen, in rang stellen*), stelde —, heeft opgesteld: *zich verdekt* —, zie V e r d e k t; —**steller** (*hij, die iets opstelt*; Z.-Ned. *redacteur*), m. —s; —**stijven** (*stijf worden of maken*), steef —, is opgesteven: *het strijkgoed is nog wat slap, maar het zal nog wel* —; *het linnen* —; *de wind stijft* —, wakkert aan.

Op'stoken (1 *beter doen branden*; 2 fig. *onvredenheid tegen iemand, twist verwekken; ophitsen*), stookte —, heeft opgestookt: 1 *de kachel* —; 2 *twee jongens tegen elkaar* —; —**stoker** (*ophitser*), m. —s; —**stokerij'** (*ophitserij*), v. —en; —**stootje** (*relletje, oploop*), o. opstootjes: *er was daar een* —; —**stopper** (*oorvijg, slag, stomp, vuistslag*), m. opstoppers, gmz.; —**strijden** (*betwisten*), streed —, heeft opgestreden: *hij streed mij dat op*, d. i. wilde niet toegeven, dat het waar was; zie O n t s t r i j d e n; —**strijken** (1 *in de hoogte strijken*; 2 *opnieuw strijken*; 3 *naar zich toe strijken*), streek —, heeft opgestreken: 1 *het haar* —, *zijn knevel* —; 2 *een zakdoek* —, *een zijden hoed* —; 3 *geld* —; zegsw. *met een opgestreken zeil naar iem. toekomen*, zie Z e i l; —**strijkmes** (*spadel*, ook, *tempermes*), o. —messen; —**stuiven** (fig. *toornig worden*), stoof —, is opgestoven: *hij stuift op als buskruit*, is zeer opvliegend, zeer driftig; —**stuwen** (*het water omhoog drijven of doen rijzen door dammen, schotten enz.*), stuwde —, heeft opgestuwd; zie S t u w d a m; —**takelen** (*van tuig en takels voorzien*), takelde —, heeft opgetakeld: *een schip* —, optuigen; verg. A f t a k e l e n; fig. *zich* —, zich opdirken, opsmukken; —**tassen** (*ophoopen, opstapelen*; fig. *verzamelen*), taste —, heeft opgetast.

Optatief' (Lat. spraakk. *wenschende wijs*), m. —tieven, b.v. *Lang leve onze vriend!; Moge het den jubilaris welgaan!*

Op'teekenen (*opschrijven, noteeren*), teekende —, heeft opgeteekend: *inkomsten en uitgaven* —.

Opteeren (*kiezen, de voorkeur geven*): *hij is gekozen in twee districten, welk zou hij* —, *denkt ge?*

Op'tellen (*bijeentellen*), telde —, heeft opgeteld: *een rekening* —; fig. *de verdiensten van iem.* —, achter elkaar opnoemen; —**telsom** (rek. *opgave, om te leeren optellen*), v. —sommen.

Op'telling (rekenk. *bewerking, die de som van twee of meer getallen leert vinden*), v. —en; —**tellinkje**, o. —s.

Op'teren (*al terend verbruiken*), teerde —, heeft opgeteerd: *een erfenis* —, opmaken.

Op'tica, optiek' (*gezichtkunde; leer [der wetten] van het zien en van het licht*), v. gmv.

Opticien' (Fr. *gezichtkundige*; ook: *slijper van oogglazen, maker van brillen en verdere optische instrumenten*), m. —ciens.

Op'tie (*vrije keus*; [*recht van*] *voorkeur*), v. gmv.: *een huurhuis een maand in — hebben.* (t = s).

Op'tillen (*opbeuren, van den grond opheffen*), tilde —, heeft opgetild: *een zwaar voorwerp* —.

Op'tima for'ma, zie: I n —.

Optima'ten (*partij in 't oude Rome, die uitsluitend kapitalistische belangen voorstond; de aanzienlijken, de voornaamsten*), m. mv.

Optimis'me (*gezindheid, die alles ten beste uitlegt, van alles de lichtzijde zoekt*), o. gmv.: *een onverbeterlijk* —; verg. P e s s i m i s m e.

Optimist' (*aanhanger of voorstander van het optimisme*), m. —en; verg. P e s s i m i s t.

Optimis'tisch (*wat met het optimisme strookt*; [*als*] *van een optimist*), bn. en bw.: *een —e levensbeschouwing*, hoopvol; *de toekomst — inzien*, rooskleurig; *iets — voorstellen*, zeer gunstig.

Op'timus (*de beste*), m.: — *maximus* (*de grootste*), titel van Jupiter.

Op'tisch (*gezichtkundig*), bn.: *een — instrumentmaker; een — bedrog*, gezichtsbedrog; *een — glas*, zie G l a s; *een — instrument*, b.v. een telescoop, veldkijker, periscoop enz.

Op'tocht (*het ordelijk optrekken van een menigte, stoet, feeststoet*), m. —tochten: *een — houden; de edelen trokken in — naar het paleis der landvoogdes.*

Optome'ter (*gezichtsmeter, meter van de gezichtsverte van het oog*), m. —meters.

Op'tooien (*opschikken, opsmukken, opsieren*), tooide —, heeft —getooid: *een kind, de bruid* —, *een feestzaal* —; reflex. *zich* —; —**toomen** (1 *een paard den toom aandoen*; 2 *den rand van een hoed opslaan*), toomde —, heeft —getoomd: 1 *een paard* —; 2 *een vilten hoed* —; —**trede** (*verhoog, opstap, podium*), v. —treden; —**treden** (*verschijnen*), trad —, is —getreden: *het — van een beroemden zanger, tooneelspeler enz.; tegen iem.* —, zich doen kennen als zijn tegenstander; —**trekje** (*klein vertrek, verblijf*, inz. *zomerverblijf*), o. —s: *een — huren voor de zomermaanden.*

Op'trekken (1 *omhoog trekken*; van een schip: *stroomopwaarts* trekken; 2 *hooger maken*; 3 *optellen*; 4 *opmarcheeren*; 5 *waken bij, zorgen voor*), trok —, heeft (bet. 1, 2,3,5) is (bet. 4) —getrokken: 1 *een gordijn* —, *een brug* —; *de mist zal wel* —, verzwinden; *een schip de rivier* —, tegen den stroom op trekken; zegsw. *den neus voor iets* —, zijn kleinachting toonen; 2 *een muur* —; 3 *de posten van een rekening* —; 4 *de wacht, het leger trekt* —; 5 *ik heb den heelen nacht met het zieke kind —getrokken*; —**tuigen** (1 scheepst. *de verschillende deelen van het tuig op hun plaats stellen, optakelen*; 2 *een trekdier het tuig aandoen*; 3 *opdirken, opschikken*), tuigde —, heeft opgetuigd: 1 *een schip* —; 2 *een paard* —; 3 *wat is die boerin mooi —getuigd!* ook reflex. *die vrouwen hebben zich opgetuigd.*

Opulent' (*gegoed, rijk of vermogend*), bn.

Opulen'tie (*overvloed, groote rijkdom, aanzienlijk vermogen*), v. gmv. (t = s).

Opun'tia, —tie (*sierplant uit de familie der cactussen, met vleezige, platte stengels*), v. —'s, —s. (t = s).
O'pus (*werk* [inz. *v. e. toondichter*]), o. opera.
Op'vallen (*in 't oog vallen*), viel —, is opgevallen: *het viel algemeen —, dat de spreker onrustig was; zijn vreemde houding viel mij —*, wekte mijn aandacht; **—val'lend** (*ongewoon, opzienwekkend*), bn. en bw.: *haar kleeding was nog al —; er — slecht uitzien.*
Op'vangen (1 *grijpen*; 2 *tegenhouden, stuiten*; 3 *ongemerkt* [*toevallig*] *hooren*), ving —, heeft opgevangen: 1 *een bal —*; 2 *bloed in een bekken —, een paard —*; fig. *een geluid —*; 3 *een nieuwtje —, een woord —.*
Op'varende (zeew. *iem. van de bemanning of van de passagiers*), m. en v. —n, meestal meerv.: *bij die schipbreuk zijn al de —n omgekomen.*
Op'vatten (*vatten en opnemen*), vatte —, heeft opgevat: fig. *zijn taak weer —; den draad eener rede weer —; liefde voor iem. of iets —*, gaan gevoelen; **—vatting** (*meening, oordeel*), v. —en: *verschil van —; naar mijn —.*
Op'vijzelen (*opschroeven, in de hoogte vijzelen, met vijzels of dommekrachten in de hoogte werken*; fig. *overdreven prijzen*), vijzelde —, heeft opgevijzeld: *een sluisklep —*; zegsw. *iemands verdiensten —, iems goede daden —*, in de hoogte steken, verheffen, eig. in de hoogte schroeven, zoodat ze in het oog vallen; *iemands werk —.*
Op'vliegen (1 *in de hoogte vliegen*; 2 fig. *driftig worden, opstuiven*), vloog —, is opgevlogen: 1 *bij onze nadering vloog een koppel patrijzen —*; 2 *de man'kon om een beuzeling —; hij vliegt — als buskruit.*
Opvlie'gend (*oploopend, opstuivend, driftig*), bn.: *een — mensch; wat is hij —!*
Op'voeden (*grootbrengen, lichamelijk en geestelijk kweeken, vormen*), voedde —, heeft opgevoed; **—er,** m. —s: *de ouders zijn de natuurlijke —s hunner kinderen*; zie ook, P a e d a g o o g.
Op'voeding (*het opvoeden naar lichaam en geest*), v.: *zijn kinderen een goede — geven*; zie E d u c a t i e; *er is in ons land een bond voor lichamelijke —*, nl. door gymnastiek en spel, hij beoogt de harmonische ontwikkeling van alle krachten naar lichaam en ziel.
Op'voedkunde (*leer der opvoeding*), v. gmv.; zie P a e d a g o g i e; **—kundige** (*iemand, ervaren in paedadogie*), m. en v. —n; zie P a e d a g o o g.
Op'voeren (1 *ten tooneele voeren, geven*; 2 *de prijzen opdrijven*), voerde —, heeft opgevoerd: 1 *een blijspel —*; *Vorstenschool van Mult. —*; 2 *den prijs der levensmiddelen, der steenkolen —*; fig. *de wedde —*, doen stijgen; **—voering** (*het opvoeren van een tooneelstuk*), v. —en: *de 100ste — van een beroemd drama*; **—volgen** (1 (*iets of iem. volgen*; 2 *in de plaats komen van*), volgde —, heeft en is opgevolgd: *een bevel, een voorschrift —*; *Koningin Wilhelmina is haar vader, Willem III, opgevolgd* (1890); **—volger,** m. —s: *de — van Karel V*; *hij was mijn — in dat ambt*; **—vorderen** (*opeischen, terugvorderen*), vorderde —, heeft opgevorderd: *zijn geld —, zijn depositogelden bij een bank —*; **—vroolijken** (*opmonteren, opleukeren*), vroolijkte —, heeft opgevroolijkt: *Teun wist de oude besten op te —; een zieke wat —*, opbeuren.
Op'waarts (*omhoog, naar boven*), bw.: *dit pad loopt al —; zij sloeg de oogen —*; **—waartsch,** bn.: *e. —e heffing der armen.*
Op'wachten (*wachten tot iem. komt, soms met het doel kwaad te doen*), wachtte —, heeft opgewacht: *aan de deur van de herberg stonden de dronken kerels hem op te —; ik zal je bij de poort — om dan met je de voetreis te maken*; **—wachting** (*plechtig bezoek*), v. gmv.: *zijn — maken bij den vorst, bij een minister, een kardinaal enz.*; **—wassen** (*in de hoogte wassen, opgroeien*), wies op, wiesen op, is opgewassen: *een wilde wijnrank ziet men snel —; bij de eiken wies ik —* (Staring), zie ook: O p g e w a s s e n; **—wegen** (*even zwaar zijn als iets anders*), woog —, heeft opgewogen; meestal fig.: *paarlen wegen tegen goud —*, zijn evenveel waard als goud; *een schilderij van Rembrandt weegt thans tegen goud —*, is haar gewicht aan goud waard.
Op'wekken (*wakker maken*; *doen opstaan uit den dood of uit bezwijming*), wekte —, heeft opgewekt: *de levensgeesten v. e. drenkeling weder —; iemand uit den doodsslaap —*, hem weer levend maken; *iems moed —; iem. tot handelen —*, aansporen; **—wekkend,** bn. en bw.: *—e middelen*, prikkelend; fig. *een — woord*, bemoedigend, stichtelijk; *een — gesprek*, prettig; *iem. — toespreken*; **—wellen** (*naar boven wellen van water enz.*), welde —, is en heeft opgeweld; **—welling** (*het opwellen*; inz. fig. *opbruising*), v. —en: *een — van toorn*; **—werpen** (eig. *omhoogwerpen*), wierp —, heeft opgeworpen: *een schans —*, doen ontstaan; *een vraag —*, opperen; *zich — tot aanvoerder*, zich zelf maken tot aanvoerder; **—werping** (*het opwerpen*; *hetgeen opgeworpen wordt*, inz. fig. *tegenwerping*), v. —en; **—wiegen** (fig. *grootbrengen, opvoeden*), wiegde —, heeft opgewiegd: *iemand in alle deugden —*, w. i. g.; **—winden** (*windende omhoogbrengen, opdraaien, opvijzelen*; fig. *driftig, opgewonden maken*), wond —, heeft opgewonden: *een horloge —, garen —*; *de menigte —*, d. i. aan den gang maken, aanzetten; *zich —*, kwaad worden, zich driftig, boos maken: *wind je toch zoo niet op over een kleinigheid*; zie O p g e w o n d e n: *hij is een opgewonden standje*; **—winding** (1 *daad v. opwinden*; 2 *toestand van opgewondenheid*), v.: 1 *de — der uurwerken*; 2 *de eerste — van den oorlog in 1914.*
Op'zamelen (*van den grond opnemen en bijeenverzamelen, bijeenbrengen*), zamelde —, heeft opgezameld: *afgewaaide vruchten —; de stemmen —*, de stembriefjes in ontvangst nemen; **—zeg'baar** (*kunnende opgezegd of te-niet-gedaan worden*), bn.: *elke huur is mettertijd —, een —bare verbintenis.*
Op'zeggen (1 *uit het hoofd zeggen*; 2 *afzeggen*; *ontzeggen*), zeide —, heeft opgezegd of opgezeid: 1 *een gedicht —*; 2 *een knecht de huur —; iemand de vriendschap —, het vertrouwen —*; **—zenden** (*verzenden naar een bepaalde plaats*), zond —, heeft opgezon-

den: *zijn papieren —, een landlooper naar een kolonie —, een brief —*; **—zet** (*toeleg, plan, voornemen*), o. gmv.: *een boos —, een stout —*, meest in ongunstigen zin; *iets met — doen*, expres, met een slechte bedoeling; *iets zonder — doen*; **—zet'telijk** (*met voordacht, voorbedachtelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e belemmering*; *hij deed het —*; **—zetten** (1 *op iets zetten*; 2 *aanhitsen, opstoken*; 3 *de huid v. e. dier opstoppen*; 4 *oploopen, zwellen*; 5 *naderen* inz. in de onbep. wijs), zette —, heeft (bet. 1, 2, 3), is (bet. 4, 5) opgezet: 1 *een pet —, zijn bril —, de kroon —*; *het eten —*, nl. op het vuur, *de aardappels —*; spel: *een kwartje, —* b.v. op het ganzenbord wagen; 2 *de publieke opinie tegen iets of iem. —*; *de burgers tegen de wettige machten of autoriteiten —*; 3 *een vogel* b.v. *een gans, een zwaan —, een hondje —*; 4 *je gekneusde arm zal wel —*; 5 *een onweer komt —*; *de plunderende legers komen —*; **—zetting** (*zwelling*), v. —en: *een — van de lever, een — van de maag.*

I Op'zicht (1 *leiding, toezicht*; 2 *vrees voor, 't opzien tegen*; 3 *betrekking, aanzien*), o. gmv.: 1 *men kan de kinderen niet zonder — laten*; 2 *hij liet het uit menschelijk —*; 3 *in ieder —, te dien —e*; *ten —e van*, d.i. met betrekking tot, wat betreft, b.v. *te mijnen —e*, ten aanzien van mij.

II Opzicht' (handel: *op vertoon betaalbaar*); de samenstellende deelen van o p z i c h t **I** en **II** zijn etymologisch hetzelfde.

Op'zichter (*ambtenaar, belast met het opzicht*), m. —s: *hij is — bij den Waterstaat.*

Opzich'tig (*vreemd, ongewoon, zoodat het de aandacht trekt*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e kleedij*; *zij is — gekleed.*

Op'zien 1 (*den blik opslaan*), zag —, heeft opgezien: *gij zult er vreemd van —*, erg verwonderd over zijn; *tegen iets —*, bang zijn voor, iets vreezen; *hoog tegen iemand —*, hem zeer hoog stellen; **2** (*verwondering, verbazing*), o. gmv.: *dat zal veel — baren of maken, wekken.*

Opzienba'rend (*verwondering wekkend*), bn.: *een —e tijding, een — proces.*

Op'ziener (*iem., die met het opzicht is belast, meestal van hoogere ambten gezegd*), m. —s: b.v. *jacht—, school—.*

Op'zijn (koppeling van het bijw. *op* en *zijn*, komt in enkele gevallen, doch niet steeds in alle tijden voor): *mijn broer was om acht uur nog niet —*, opgestaan; *al het brood was —*, opgegeten, verbruikt; *de zon, de maan is al —*, boven den horizon; *de jaloezie is nog niet —*, opgetrokken; *na die lange wandeling was zij —*, uitgeput, erg vermoeid; *de grijsaard was totaal —*, afgeleefd.

Op'zitten (*rechtop zitten, overeind zitten*), zat —, heeft opgezeten: *laat —*, opblijven; *ons hondje kan —*; zegsw. *— voor iemand*, naar iemands pijpen dansen; *iemand doen —*, hem gedwee maken; verder: *daar zal wat voor u —*, gij zult een strenge berisping krijgen; **—zoeken** (*opsporen, trachten te vinden*), zocht —, heeft opgezocht: *het wild —, den vijand —, een woord —*; *iem. —*, bezoeken, hem een visite brengen; **—zouten** (*in 't zout leggen*; fig. *iets voor zeer lang opbergen*), zoutte —, heeft opgezouten; **—zwabberen** (scheepst. *reinigen met den zwabber*), zwabberde —, heeft opgezwabberd: *als de morgen aanbreekt, begint de knecht met het — van het dek*, d.i. afwasschen, afschrobben; **—zwalpen** (*opspoelen, opwerpen m. d. golfslag*), zwalpte —, heeft opgezwalpt: *de zee zwalpt hout —*; **—zweepen** (*opjagen, aanjagen*; fig. *ophitsen, aanvuren*), zweepte —, heeft opgezweept: *storm kan het water van rivieren —*; *de volkswoede —*; **—zwellen** (*opzetten, dikker worden*), zwol —, is opgezwollen: *het tandvleesch kan —.*

Oraal' (*mondeling, woordelijk*), bn. en bw.

O'ra et labo'ra (Lat. *Bid en werk*).

Orageus' (Fr. *stormachtig, onstuimig*), bn.

Ora'kel (1 *godspraak: bij de oude Grieken het middel, waardoor de menschen den wil der goden en de toekomst trachtten te weten te komen*; fig. *vraagbaak, raadsman, iem. van groote kennis en inzicht*; 2 *plaats, waar de orakelen werden gegeven*; 3 *het raadselachtige antwoord der priesters of der pythia van het orakel*; fig. meest iron. *gewichtige, haast onfeilbare uitspraak*), o. —s, —en: 1 *de —en waren bij de ouden hoog in eere*; fig. *het Delftsch —*, Hugo de Groot; 2 *het — van Dodona was aan Zeus, dat van Delphi aan Apollo gewijd*; 3 *de —en waren meest voor dubbelen uitleg vatbaar*; *spreekwoorden als —en door de ouders aangevoerd.*

Ora'kelen (*spreken, alsof men orakeltaal doet hooren*), orakelde, heeft gorakeld: *aldus orakelt deze afgevaardigde in de Kamer*, dikwijls spottend, evenals:

Ora'keltaal (*geheimzinnige taal*; meestal spottend: *gewichtig schijnende uitspraken*), v. gmv.: *wat een vreemde —, e. onbeschaamde —!*

O'rang (O.-I. *man, vent*; *kerel*; lees: *ang als in: tang*), m. —s: **—-ba'roe** (O.-I. eig. *nieuw mensch*: *nieuweling, baar*), m.: uit — ontstonden: *norenbaar, orimbaar* of *baar*, alle met gelijke beteekenis; **—-kay** (O.-I. *notabele, man van aanzien*), m. —'s, (ay = aai): **—-kee** (O.-I. *Chinees*), m. —'s; **—-ket'jil** (O.-I. *geringe man, de kleine man*), m. —s; **—-hollan'da** (*naam van den blanke bij den inlander*), m. —'s, ook: *—wolan'da, —blan'da*; **—-oe'tan** (*staartlooze, drie voet hooge aap op Sumatra en Borneo*), m. —s, ook: —o e t a n g, —s; zie M a j a s; **—-tani** (*landbouwer*), m. —-tani's.

Orangea'de (Fr. *verfrisschende drank van oranjewater, suiker enz.*), v. gmv.

Orangis'ten (in Ierland: *nakomelingen van Prot., die daar na den slag aan de Boyne* (Juli 1690) *zich hebben gevestigd en door koning Willem III zijn begunstigd; partij der Protestanten in Ierland*, inz. *in Ulster*), m. mv.

I. Oran'je 1 (*boom*), m. —s; **2** (*roodgele vrucht*), v. —s; **3** (*roodgele kleur*), o. gmv.; **4** (*roodgeel als een oranjeappel, oranjekleurig*), bn.: *—linten, een —wimpel.*

II. Oran'je (gesch. *Willem van Oranje, de Zwijger*), m.: *de —s*, de Oranje-vorsten; *— boven!*

Oran'jeappel (*vrucht van den oranjeboom*; dikwijls ook: *sinaasappel*), m. —s, —en; **—bitter** (*oranje-kleurig bitter met jenever*).

o.: *Kaat Mossel ventte — in den Fr. tijd*; **—bloesem** (*witte, welriekende bloesem van den oranjeboom*), m. —s; **—boek** (*door onzen Minister van Buitenlandsche Zaken uitgegeven bescheiden in boekvorm*), o. —en; **—boom** (*zekere altijd groene tropische boom*), m. —en: de sinaasappelboom, de citroenboom, de pomeransboom en de pompelmoesboom zijn de voornaamste soorten.

I. Oran'jehuis (*oranjerie*), o. —huizen.

II. Oran'jehuis (*het regeerend vorstenhuis in Nederland*), o. gmv.

Oran'jeklant (*in de nadagen der Republiek, vriend van den stadhouder, scheldnaam voor een prinsgezinde*), m. en v. —en, verg. Keezen; **—kleur** (*roodgeel*), v. gmv.; **—kleurig** (*de oranjekleur hebbende*), bn.: *een —e sjerp*; **—lint,** o. —en.

I. Oran'jeman (*koopman in oranjeappels*), m. —mannen en —lieden, —lui.

II. Oran'jeman (*iemand, die Oranjegezind was*), m. —mannen; zie P a t r i o t.

Oran'je-Nas'sau-orde (*Ned. ridderorde, gesticht in 1892, in 5 klassen*), v.: de — dient ter onderscheiding van Nederlanders en vreemdelingen, die zich verdienstelijk jegens het vorstelijk huis, den staat of de maatschappij hebben gemaakt.

Oranjerie' (*broeihuis, waarin de oranjeboomen e. a. des winters tegen vorst bewaard worden*), v. oranjerieën; ook, O r a n j e h u i s.

Oran'jespin (*spin met oranjekleur*), v. —spinnen.

O'rans (eig. *biddende*), v. oran'ten: *een — is een geschilderde staande vrouwenfiguur, met opgeheven armen biddende; oran'ten vindt men vele in de catacomben van Rome.*

Orateur' (Fr. *redenaar*), orateurs.

Ora'tie (*redevoering, toespraak; gebed in de Mis*; zie O r e m u s), v. —s, —tiën.

Ora'tio pro do'mo (sua) (Lat. *rede voor of ten bate van zijn huis*), v., d. i. in zijn eigen belang, als Cicero (106—43 v. C.) hield, die na terugkeer uit ballingschap (57 v. C.) een rede hield, om zijn afgebrand huis door den Senaat herbouwd te krijgen; thans: *redevoering ten eigen bate.* (tio = tsio).

Ora'tor (*redenaar*), m. —s, —to'ren.

Orato'risch (*redekunstig*), bn. en bw.: *—e wendingen in den stijl; hij sprak —.*

Orato'rium (1 *kleine R.-K. kapel, bidvertrek, voorzien v. e. altaar, kruisbeeld enz.*); 2 *een episch-dramatische compositie voor soli, koor en orkest, in concertvorm op te voeren*), o. —s, —ria: 1 *in dit kasteelvertrek was vroeger het —*; 2 *het onderwerp van een — is veelal van godsdienstigen aard; de stof van het — is meestal ontleend aan een heiligen-legende, den Bijbel enz.*

Or'beren (*nuttigen, opeten*), orberde, heeft georberd: *een eitje —*; meer V e r o r b e r e n.

Orchest', o. orchesten; meer O r k e s t'.

Orchestri'no (It. muz. *muziekinstrument, met orgeltoon, met klavier*), o. —'s. (ch = k).

Orches'trion (muz. *kabinetorgel, dat de instrumenten v. e. geheel orkest nabootst*), o. —s.

Orchidee' (*standelkruid, hoofdzakelijk in de tropen, met prachtige bloemen in allerlei kleuren en variëteiten*), v. —ën.

Or'cus, m.; zie H a d e s of T a r t a r u s.

Orda'lium (*godsoordeel, godsgericht*), o. ordalia of ordaliën; er bestonden in de Middeleeuwen verscheiden ordaliën, als: het tweegevecht, de vuurproef, ook, ijzerproef, de waterproef, de ketelvang, de heetwaterproef, de kruisproef, het werpen van het lot; zij golden alle als uiterste of afdoende bewijsmiddelen; hun bloeitijd valt in ons land in de 10e en 11e eeuw.

Or'de (1 *regel, regelmaat, geregelde toestand*; 2 *afdeeling eener dierklasse*; 3 *vereeniging van mannelijke of vrouwelijke kloosterlingen*; 4 *rangorde in de R.-K. hiërarchie*; 5 *bouworde, bouwtrant*; 6 *eereteeken*), v. in bet. 1 gmv.; in de overige bet. —n: 1 *een man van —, in alphabetische —, hij stelde — op zijn zaken; in een klas moet — zijn,* tucht; *die onderwijzer kan geen — houden,* rust onder de leerlingen; *in een vergadering iets aan de — stellen,* zie D a g o r d e, *buiten de — gaan, tot de — geroepen worden; alles is in orde* (en niet *order*), op regel, naar behooren geregeld; 2 de klasse der zoogdieren telt 12 orden, als: apen, roofdieren, insecteneters, vleermuizen, knaagdieren, tweehoevigen, eenhoevigen, dikhuidigen, walvischachtigen, tandeloozen, buideldieren, vogelbekdieren; 3 *de — der Dominicanen, der Franciscanen, der Benedictijnen enz., der Ursulinen enz.*; er zijn actieve en contemplatieve orden, zie ald.; 4 *de — der bisschoppen, der kardinalen; de kleinere —n; de hoogere —n,* als: het subdiaconaat, het diaconaat, het priesterschap; 5 *er bestaan vijf —n wat betreft de kolom of zuil,* nl. *de Toscaansche, de Corinthische, de Jonische, de Dorische en de Romeinsche,* zie ook Z u i l; 6 *de — van Oranje-Nassau, de — van den Nederlandschen Leeuw; een buitenlandsche —,* decoratie.

Or'deband (*lint eener ridderorde*), m. —banden; **—keten** (*ketting eener ridderorde*), v. —ketens; **—kruis** (*eerekruis*), o. —kruisen.

Or'debroeder (*medebroeder van of in een geestelijke orde*), m. —s; **—kleed** (*gewaad van den ordebroeder*), o. —kleeren, —eren.

Or'del, o. —s; zie O r d a l i u m.

Ordelie'vend (*gesteld op orde, de orde beminnende*), bn.; —er, —st: *een — man, een — burger, een —e bevolking.*

Or'delijk (*geregeld, volgens regel en orde*), bn. en bw.; —er, —st: *een — huishouden; zich — gedragen*; de tegenst. zijn W a n o r d e l i j k, O r d e l o o s.

Or'delint, o. —linten; zie O r d e b a n d.

Or'deloos (*zonder orde of regel*), bn. en bw.: *een — huishouden; alles lag — door elkaar,* verward; het tegengestelde is O r d e l i j k.

Or'denen (1 *regelen, in orde brengen, schikken*; 2 *een kloosterling de wijdingen toedienen, als lid eener kloosterorde opnemen*), ordende, heeft geordend: 1 *een huiskamer —; deze papieren, boeken, geschriften moeten vóór alles geordend worden*; 2 *deze diakens zullen spoedig geordend worden*; zie R e g u l i e r e n.

Orden'telijk (1 *fatsoenlijk*; 2 *redelijk, schappelijk*), bn. en bw; —er, —st: 1 *Meeltje is een heel — meisje* (C. O.); *jongen, gedraag je toch —*; 2 *de kooper deed een — bod.*

Or'de- of figuur'oefeningen (gymnast. *die oefeningen, welke door middel van gymnastische bewegingen, regelmatige figuren leeren beschrijven of doorloopen*), v. mv.: de — worden gezamenlijk door een groep gymnasten in één tempo uitgevoerd.

Or'der (1 *bevel, lastgeving, dienst*; 2 *opdracht, bestelling*; 3 *persoon, die tot uitbetaling iem. vervangt of voor hem teekent*), v. —s, in bet. 3 gmv.: 1 *de kapitein gaf luidkeels zijn —s*; *er kwam — op —*, tal van bevelen; zegsw. *tot nader —*, eig. tot nadere lastgeving, tot later; *ik ben tot uw —s*, tot uw dienst; 2 *volgens — ontvangt u hierbij de balen koffie*; 3 postwissel: *aan den heer X of —*; **—boek** (handel. *boek, waarin orders worden genoteerd*), o. —en; **—briefje** (*betaalbriefje*), o. —s, ook: **—biljet**, o. —ten; zie Acceptatie, Promesse.

Ordinaat' (*zekere meetk. lijn* o.a. *gebruikt bij het bepalen v. e. punt in de ruimte*), v. —naten.

Ordinair' (Fr. *gewoon, van gewone qualiteit*; *alledaagsch*; *plat*), bn. en bw.: *dat is te — goed voor een kostuum*; *hij is nogal — in zijn taal, in zijn manieren*; *het zijn maar —e lui*; *foei, hoe — van je!* min.

Ordina'ris (*gaarkeuken, eethuis*), v. —sen. vero.

Ordonnans' (mil. *toegevoegd officier of minder, die bevelen, rapporten enz. moet overbrengen*), m. —en; **—dienst**, m.: *ik heb —*; **—officier**, m. —officieren.

Ordonnan'tie (*bevel, verordening, voorschrift*; *schikking van de figuren op een schilderij*), v. —ties, —tiën.

Ordonneeren (*bevelen, gelasten, verordenen, voorschrijven, gebieden*).

Orea'de (*bergnimf*), v. —n; zie Nimf.

Oreeren (Lat. *orare*, spreken: *een redevoering houden*; *uitvoerig en deftig redeneeren*).

Ore'mus (Lat. *laat ons bidden*: *oude begininformule van een kerkelijk gebed*), o.: zegsw. *'t is daar —*, er is ruzie, die naar buiten doorklinkt.

Ores'tes, m., myth. zoon van Agamemnon en Clytemnestra, die door de goden met waanzin gestraft en door de Furiën vervolgd werd, wegens moedermoord, totdat hij door den Areopagus door toedoen van Apollo en Athene wordt vrijgesproken en naar zijn vaderstad Mycene terugkeert.

Orgaan' (*werktuig of instrument*; *zintuig en verder deel van mensch, dier of plant, dienend voor een bepaalde functie*; *stem* inz. *van een zanger*; *spreekbuis, vertolker der meeningen, een courant van een partij*), o. organen.

Organ'die (*zeker katoenen weefsel, op mousseline gelijkende*), o. gmv.

Organiek', **orga'nisch** (van planten en dieren: *bewerktuigd, van organen voorzien, levend*; *betrekking hebbende op lichamen met een organisme*), bn.: fig. *—nieke wetten*, hoofdwetten uit de grondwet voortvloeiende.

Organisa'tie (*inrichting, regeling*), v. —tiën, —ties: *de rechterlijke —*, indeeling van de rechterlijke macht; *een nieuwe leger—*.

Organisa'tor (*regelaar*: *hij, die ordent, regelt*; *iem. die bedreven is in het organiseeren, organisatie-talent heeft*), m. —s, —to'ren; **—to'risch** (*als van een organisator*), bn.: *—e kracht, een — talent.*

Orga'nisch, bn.; zie Organiek.

Organiseeren (*een zaak, een partij regelen, inrichten, vormen*). (s = z).

Organis'me (*inrichting*; *ledenbouw, samenstel*; *gestel*), o. —n: *het — van mensch en dier*; *de taal is een levend —*.

Organist', orgelist' (*orgelspeler*), m. —en.

Orgea'de (Fr. *amandelmelk met suiker en citroenschillen*), v. gmv.

Or'gel (*muziekinstrument, welks tonen worden voortgebracht door een luchtstroom*), o. —s, —en; het — is in het W. omstreeks de 9e eeuw in gebruik gekomen; ons wind— dateert uit den aanvang der 14e eeuw: *een kerk—*; *een kamer—*, zie Serafine.

Or'gelbouwer (*maker v. kerkorgels*), m. -s.

Or'gelconcert (*concert op een kerkorgel*), o. —en; **—draaier** (*kermis- of liereman*), m. —s.

Or'gelen (fig. *orgelend zingen van vogels*), de nachtegaal orgelde, heeft georgeld.

Orgelist', m. —listen; zie Organist.

Or'gelmuziek (*orgelspel*; *muziekstuk voor e. orgel of voor orgelspel*), v. gmv.; **—punt** (muz. *punt met boogje boven e. noot, tot aanwijzing dat zij aangehouden moet worden*; ook: *lang aangehouden noot, waartegen men allerlei ook niet verwante, harmonieën laat aanklinken*), o. —en; **—register** (muz. *rij v. pijpen in een orgel*), o. —s; **—spel** (*het bespelen van een orgel*), o. gmv.; **—speler** (*organist*; *iem., die een orgel bespeelt*), m. —s; **—toon** (*geluid, door een orgel voortgebracht*), m. —tonen; **—trapper** (*man, die den blaasbalg van een orgel trapt*), m. —s.

Orgiast' (eig. *ingewijde, die de orgiën meevierde*), m. en v. —en; **—as'tisch** (*dweepachtig opgewonden*), bn.: *—e festijnen.*

Or'gie (*luidruchtig feest ter eere van Bacchus, om de drie jaren gevierd*; *geheime godsdienstoefening*; thans: [*nachtelijke*] *zwelgpartij, drinkgelag, slempmaal*), v. —giën. (g = g).

Oriënt' (*het Oosten, Morgenland*), o. gmv.; zie Levant; lees: *oo-rie-ent'*.

Oriëntaal' (*oostersch, morgenlandsch*), bn.

Oriëntalist' (*kenner*; [*wetenschappelijk*] *beoefenaar van oostersche talen*), m. —en.

Oriënta'tie (*het oriënteeren*; R.-K. *het zóó bouwen eener kerk, dat het hoofdaltaar in het O. staat*), v.; zie Oosting en Linie.

Oriënteeren, zich (eig. *het oosten zoeken*; *zich naar het oosten richten, naar de omgeving, om niet te dwalen*): *ik oriënteerde mij dan naar de omringende bergen*; fig. *zich —*, poolshoogte nemen. (en = en).

Oriflam'me (oorspr. *de kerkelijke vaan van de abdij van St.-Denis*), v.: door koning Ph. August (1180—1223) tot kroonvaan verheven bij den veldslag bij Bouvines (4 Juni 1214): rood doek met groot wit rechtstandig kruis, gouden sterren en groene eind-eikels.

Originaal', bn. en bw.; meer Origineel.

Originaliteit' (Fr. *oorspronkelijkheid*), v. gmv.

Origi'ne (Fr. *oorsprong, het ontstaan v. e. ding en de manier, hoe het ontstaat*; *bron*: *afkomst v. e. persoon of een zaak*), v. gmv.

Origineel' **1** (*oorspronkelijk, onvervalscht*), bn. en bw.: *dit is nu de —e tekst*; bij overdr. *een — mensch*, die er eigen, meestal koddige, manieren of denkwijzen op nahoudt; *een — karakter*, zonderling, vreemd-snaaksch, lachwekkend; **2** (*de oorspronkelijke tekst, het echte stuk*), o. —en: *het — v. e. akte*, niet het afschrift; *het — van een contract*; **3** (*persoon, die zonderling-snaaksche invallen kan hebben; rare snaak*), m. en v. —en: *de heer Wagenstert was een —* (C. O.); dikwijls als verkleinw.: *—tje.* (g = zj).

Orillons'passer (*klein, fijn teekenpassertje*), m. —passers; ook, Oreillons—. (ll = lj).

O'rimbaar, o'rinbaar (Mal. *orangbeharoe*: *baar, nieuweling*), m. —baren; ook, Norenbaar.

Ori'on, m. myth. een geweldig jager, die Gr. van roofgedierte zuiverde; na zijn dood, gegord en gewapend, onder de sterren geplaatst met den hond (Sirius) naast zich; sterrenk. een schitterend sterrenbeeld tusschen den N. en Z. hemel.

Orkaan' (*hevige storm*[*wind*]), m. —kanen: *de —kanen woeden vooral tusschen de keerkringen*, b.v. *op de W.-I. eilanden*; zie Cycloon.

Orkest' (uit Gr. Lat. *orchestra*: *half cirkelvormige ruimte voor de koren in het Grieksche theater*; nu in schouwburg en concertzalen: *plaats, waar de muzikanten zitten*; ook: *de muzikanten, zelf*), o. —en; **—dirigent** (*orkestmeester*), m. —en; **—meester** (*leider van een orkest*), m. —s; **—stuk** (*muziekstuk voor een orkest*), o. —stukken.

Orlan'do furio'so, m.; zie Roeland.

Orleaan' (*zekere plantaardige geelroode verfstof*), o. gmv.

Or'leans (*zeker weefsel voor dameskleeding, geheeten naar de stad v. dien naam*), o. gmv.

Ornaat' (*plechtgewaad van geestelijken in kerkelijke functiën*; R.-K. *liturgische dracht der geestelijkheid bij kerkelijke diensten; ambtsgewaad*), o. —naten: zegsw. *in vol —*, scherts. in deftige ambtskleeding: *de burgervader in vol —.*

Ornament', ornement' (*sieraad; versierend bijwerk, versiersel aan bouwwerken*), o. —en.

Ornamenteeren (*met ornamenten opsieren*).

Ornamentiek' (*de leer van het ornamenteeren; versieringskunst*), v. gmv.

Orneeren (*versieren, tooien, verfraaien*).

Ornithologie' (*leer der vogelen, vogelkunde*), v. gmv.

Ornitholo'gisch (*de vogels betreffende*), bn.

Ornitholoog' (*vogelkenner, —beschrijver*), m. —logen.

Orograaf' (*bergbeschrijver*), m. —grafen; **—graphie'** (*beschrijving v. gebergten*), v. gmv.: **—gra'phisch,** bn.: *—e kaarten*; **—logie'** (*vergelijkende gebergteleer*), v. gmv.

Or'pheus. m.: myth. een der oudste en beroemdste der Grieksche zangers; hij betooverde door zijn zangen en de tonen zijner lier menschen en dieren, ja, zelfs de onbezielde natuur; ook vergezelde hij de Argonauten (zie aldaar) op hun zeetocht; lees: *or'fuis.*

Orpiment', o. gmv.; zie Operment.

Orthodox' **1** (*rechtzinnig, rechtgeloovig; oudgeloovig; streng van opvatting in zake geloofs- en zedenleer, zich stipt houdende aan de religieuze bepalingen en voorschriften*), bn. en bw.: *een — predikant, de —e leer, —e opvattingen, een —e Jood*; **2** **—e** (*rechtzinnige* [*in de Hervormde kerk*]; *rechtgeloovige*), m. en v. —doxen.

Orthodoxie' (*rechtzinnigheid in den godsdienst, het streng vasthouden aan de kerkleer*), v. gmv.

Orthoëpie', —piek' (*uitspraakleer*), v. gmv.

Orthographie' (*spelkunst; spelling*[*systeem*]; *kunst om juist te schrijven*), v. —ën.

Orthogra'phisch (*volgens of naar de regels der heerschende spelling*), bn. en bw.

Orthopedie' (*leer der middelen tot herstel van lichamelijke verkrommingen; kunst, om scheefgegroeide lichaamsdeelen weer in den juisten vorm te brengen*), v. gmv.; **—pe'disch** (*wat op de orthopedie betrekking heeft*), bn.: *—e gymnastiek*; **—pedist'** (*beoefenaar, kenner der orthopedie*), m. —en. (e = ee).

Ortolaan' (dierk. *gorsachtige vogel*), m. —lanen; de — toeft van April tot October in ons land, hij heet ook: vreemdeling of korenschrijver.

Os (*rund*), m. ossen: *een span ossen*: zegsw. *van den — op den ezel springen*, van den hak op den tak, van het eene onderwerp op het andere; *hij is een rechte —*, dommerik; *zoo dom als een —*, d. i. erg dom.

O sanc'ta simpli'citas! (Lat. *O, heilige eenvoud!*).

Oscilla'tie (*slingering, schommeling*), v. —tiën, —s; **oscilleeren** (*slingeren*). (ll = l).

Osi'ris, m.; bij de Egyptenaren de zonnegod, gemaal van Isis: — was een goede, weldoende godheid, die hun den landbouw leerde; hij werd aangebeden in den heiligen stier of Apis, zie aldaar. (si = zie).

Osma'nen (*andere naam voor Turken, naar sultan Osman*, ± 1300), m. mv.; **osma'nisch,** bn.: *de —e taal, het —e rijk*, het Turksche.

Os'mium (*een blauw, wit metaal, dat veelal bij platina voorkomt*), o.; **—(gloei)lamp** (*electrische gloeilamp met osmiumdraad*), v. —en.

Osmo'se (nat. *vermenging van twee vloeistoffen door een poreuzen wand*), v. gmv.; zie: Endosmose, Exosmose.

Ossa'rium, o. —s, ossaria; zie Ossuarium.

Os'segebraad (*gebraden ossevleesch*), o. gmv.

Os'sekop (*kop van een os*), m. —koppen.

Os'seleer, os'senleer, o. gmv.; **—en,** bn.

Os'sendrift (*een troep ossen*), v. —driften.

Os'senhaas (*lendestuk van een os*), m. —hazen; **—huid** (*vel van een os*), v. —en.

Os'senoog (*oog van een os*), o. —oogen.

Os'senvleesch (*vleesch van ossen*), o. gmv.

Os'senwagen (*wagen, bespannen met ossen*), m. —s: *de Kaapsche boeren vervoerden hun have in 1836 bij den grooten trek per —; zij leerden den — kennen aan de bewoners van Basutoland.*

Os'serib (*rib van een os*), v. —ribben.
Os'setong (*tong van een os*), v. —tongen; **—vleesch** (*vleesch van een os*), o. gmv.
Ossua'rium (*knekelhuis*), o. —riums, -ria.
Osta'disch (*naar den trant v. Van Ostade, 1610—'85, beroemde schilder der Holl. school*), bn.: *twee passedijzende boeren, met de echt —e pijpjes* (C. O.), zie Passedijzen.
Os'tara, v.; Germ. myth. denkelijk: godin d. herlevende natuur: *—feest of Osterfeest*, nl. van de herleving der natuur, d. i. in 't begin van de lente.
Ostenso'rium (R.-K. *monstrans*), o. —s, —ria.
Ostenta'tie (*praalzucht, pronkerij, uiterlijk vertoon*; ook: *opheſ, grootspraak, bluf*), v. gmv. (tie = sie).
Ostentatief' (*pralerig, vol grootspraak, blufferig; op in het oog loopende wijze, er op berekend de aandacht te trekken*), bn. en bw.; —tiever, —st: *de —tieve optocht van een groot circus, van een beestenspel; — optreden.*
Osteologie' (*leer der beenderen*), v.
Osteoloog' (*kenner der beenderen*), m. —logen.
Osteri'a (It. *herberg, logement*), v. —'s.
Ostracis'me, —mus (gesch. *het schervengericht in oud-Athene*), o.: door het — werden bij meerderheid van stemmen door het volk personen, die te machtig en invloedrijk schenen, voor tien jaar verbannen, b.v. Themistocles in 470 v. C.
O tem'pora, o mo'res! (Lat. *O, tijden! o, zeden!*) afkeurende uitroep van Cicero (16 —43 v. C.) over de verdorvenheid van zijn tijd.
O'tium cum dignita'te (Lat. *Rust met waardigheid*, d. i. *een eervolle rust na een welbesteed leven*). (ti = tsie).
Otographie' (*beschrijving v. het oor*), v. gmv.; **—logie'** (*wetenschap, die zich met het oor bezighoudt*), v. gmv.; **—phoon'** (*horentje, in gebruik bij hardhoorenden*), v. —phonen; **—scoop'** (*oorspiegel*), m. —scopen.
Ot'ter (dierk. *marterachtig roofdier*; fig. *domoor, stommerik*), m -s: de — heeft een lang lichaam, korte pooten met zwemvliezen, hij leeft van visch, kreeften, kikvorschen enz.; zie Vischotter, Zeeotter, Loutre; fig.: *je bent een —*; zegsw *daar is een — in 't bolwerk*, daar schuilt gevaar; *zoo scheel als een —*, erg scheel.
Ottoma'ne (*Turksch rustbed, lage sofa zonder leuning of rugsteun*), v. —n.
Ottoma'nisch (*Turksch*), bn.: *het —e rijk*; ook, *Ottomansch'*; zie Osmanisch.
Ottoman'nen (*Osmaansche Turken in Europa en Klein-Azië*), m. mv., ook, *Ottomanen.*
Oubol'lig (*toornig; zonderling; snaaksch*), bn.; vero.; ook wel *Holbollig.*
Oud (het tegengest. van *jong*: 1 *van zekeren leeftijd*; 2 *bejaard*; 3 *voormalig, lang geleden, vroeger bestaande*), bn.; —er, —st: 1 *ik ben dertig jaar —, hoe — zijt gij? mijn -ste broeder; gij zijt —er dan ik*; 2 *dat zijn al —e menschen; Hindenburg was al een — man, toen hij veldheer werd*; bij uitbr. *—e wijn, —e sigaren, hij leest in het —e Testament* de tegenst. van *nieuw*; *de — e talen*, Latijn en Gr., zie Modern; *dat is een —e mode*; *de —e geschiedenis*, loopende tot 476 n.C.; zegsw. *hij is een —e rot van de beurs*, een gewiekst beursbezoeker, een slim koopman; *dat is zoo — als de weg naar Kralingen*, zie Kralingen, verg. Olim; 3 *een oud-minister, —er gewoonte*; *de —e wereld*, Europa, Azië en Afrika; *de —e wereldzee*, de Middellandsche Zee; *in —e dagen of tijden*; *Syrië en de —e rijken van Klein-Azië*; *de —e stijl*, tijdrekening naar den Juliaanschen Kalender; **—achtig** (*op jaren komende of zijnde*), bn.: *een — heertje, een — voorkomen, hij ziet er — uit.*
Oudbak'ken (*belegen, niet versch*; fig. *ouderwetsch*), bn.: — *brood*, reeds lang geleden gebakken; fig. — *denkbeelden, een —e dracht*; verg. Nieuwbakken.
Oud'duitsch 1 (*de oude Duitschers betreffende*), bn.; **2** (*de Duitsche taal vóór de 12e eeuw*), o. gmv.
Ou'de (*bejaarde*; bij uitbr. *vader*; scheepst. *schipper, kapitein*; ook: *directeur, bestuurder*), m. en v. —n: spreekw. *Zooals de —n zongen, piepen de jongen*, zie Piepen; *de —n*, Grieken en Romeinen; zie Ouwe.
Oudeheer' (*vader*), m. —en. gmz.
Oudejaar' (*de laatste dag des jaars*), o. gmv.
Oudejaarsa'vond (*de laatste van het jaar*), m. —en: — *vieren i.d. kring der zijnen*, zie Silvester-avond; **—jaarsa'vondpreek** (Prot. *preek op oudejaarsavond in de Herv. kerken*), v. —en; **—jaarsnacht'** (*de nacht van 31 Dec. op 1 Jan.*), m. —en.
Oudeklee'renmarkt (*markt van gedragen kleeren*), v. —en; **—kleer'koop** (*handelaar in oude kleeren*), m. —en.
Oude-man'nenhuis (*godshuis voor oude mannen*), o. —huizen.
Ou'der (*vader of moeder*), m. en v. —s: *al is een — arm, toch dekt hij warm*; *dit huis heeft ons behoord van — tot —*, van geslacht op (tot) geslacht. Meestal in het mv.
Ou'derdom (*leeftijd* inz. *hooge leeftijd*), m. gmv.: *de — der eerste oudvaders*: Adam (930 jaar), Seth (912), Enos (905), Methusalem (969), Noach (950); *hij bereikte den hoogen — van 92 jaar*; fig. *men moet den — eeren*, oude lieden.
Ou'derhart (*hart of liefde der ouders tot hun kinderen*), o. gmv.
Ou'derliefde (*liefde van kinderen tot hun ouders of omgekeerd*), v.; verg. Kinderliefde.
Ou'derlijk (*van de ouders*), bn.: *de —e woning, het —e huis, het —e hart*; *de —e liefde*, liefde der ouders tot hun kinderen.
Ou'derling (eig. *man van leeftijd*: in Israël: *de vertegenwoordiger van het volk in het Sanhedrin*; bij de eerste Christenen: *de door de Apostelen gewijde voorganger*; in de Prot. Kerk: *lid van den kerkeraad*), m. —en.
Ou'derloos (*zonder ouders*), bn.: *vier —looze kinderen*, d. i. weezen.
Ou'dermin (*ouderliefde*), v. gmv.
Ou'derpaar (*vader en moeder*), o. gmv.
Ou'derplicht (*plicht der ouders, om voor het tijdelijk en geestelijk welzijn hunner kinderen te zorgen*), m. —plichten.
Ou'ders, ou'deren (*vader en moeder*), m. mv.; zie Ouder.

Ouderwets' (*naar ouden trant*), bw.: — *gekleed*; *dit huis is — gemeubileerd.*
Ouderwetsch', bn.; —er, meest —: *een — huis, een — theeservies*; *een —e winter, zomer*, strenge, heete winter, zomer; *een —e mode*, oude.
Ou'de Stijl, m.; zie Oud.
Oude-vrou'wenhuis (*gesticht tot huisvesting en verpleging v. oude vrouwen*), o. —zen.
Oud'gast (*iedereen, die langen tijd in Ned. O.-I. was*), m. —gasten; verg. Baar.
Oudgedien'de (*oud-soldaat*), m. —n.
Oud'grootmoeder (*overgrootmoeder*), v. —s;—**grootvader** (*overgrootvader*), m.—s.
Oud'heid (1 *het oud-zijn*; 2 *voorwerp uit ouden tijd*; 3 *oude tijd*), v.: 1 *de — van een gebouw*, het oudzijn; 2 *hij is koopman in —heden*, antiquiteiten; 3 *in de grijze —*, in zeer oude tijden; *de geschiedenis der —*; *de helden der —*, nl. der oude geschiedenis.
Oud'heidkamer (*plaatselijk museum van oudheden, op bescheiden voet*), v. —s: *er is* b.v. *een — te Gorkum, te Tiel, te Zalt-Bommel.*
Oud'heidkenner (*archaeoloog*), m. —s.
Oud'heidkunde (*wetenschap der oudheden*, b.v. *der Aziatische, Egyptische, Assyrische en* inz. *der Grieksche en Romeinsche oudheden*), v. gmv.; zie Archaeologie.
Oud'heidkundig 1 (*met de oudheidkunde in verband staande*), bn.: *—e studiën, een — genootschap*; **2** —**e** (*oudheidkenner, archaeoloog*), m. —kundigen.
Oud'hollandsch (*oud-Nederlandsch; als van de oude Hollanders*), bn.: *—e degelijkheid.*
Oud'je (*grootvader of grootmoeder*; ook: *oude man of vrouw*), o. oudjes: *onze beide —s.*
Oud-Katholie'ken (*zij, die zich in* 1871 *van de R.-K. kerk hebben afgescheiden*), m. mv.: de — kwamen in 1899 tot een soort van verbinding of fusie met de Jansenisten (1723).
Oud'moei, v. —en; zie Oudtante.
Oud'nederlandsch 1 (*betreffende de oude Nederlanders*), bn.; **2** (*de taal, in deze landen gesproken vóór de 12e eeuw*), o. gmv.: eigenlijk — bestaat niet; men bedoelt er mede de taal van Franken, Saksers en Friezen in ons land vóór de 12de eeuw; —**noorsch 1** (*betreffende de oude Noren*), bn.; **2** (*de taal der oude Noren*), o. gmv. —**saksisch**, o.,ook bn.: — *porselein.*
Oud'oom (*oom van vader of moeder*), m. —s.
Oud'overgrootmoeder, v. —s; —**vader** (*vader van de overgrootmoeder of van den overgrootvader*), m. —s.
Oudroest' 1 (*versleten ijzeren voorwerpen*), o.; **2** (*iem., die in ouden rommel, in oude ijzeren voorwerpen handelt*), m. —en.
Ouds'her (*sinds lang*), bw.: *zij waren van — vrienden*, van lang verloopen dagen af.
Oud'soldaat (*gewezen soldaat*), m. —daten.
Oud'ste (*de eerstgeborene, bejaardste*; fig. *wijste*), m. —n: *de —n van Israël*; *de —n moeten de wijsten zijn.*
Oudstrij'der (*voormalig strijder*; *oud-soldaat*), m. —s: *de—strijders van het Metalen Kruis* (1830—'39), nu uitgestorven.
Oud'tante (*tante van vader of moeder*), v. —s.
Oudtestamen'tisch (*ontleend aan, betreffende het O.-T.*), bn.: *—e helden, —e verhalen.*
Oud'tijds (*eertijds, in oude dagen*), bw.
Oud'vader (*aartsvader*), m. —s: *de —s van het Oude Verbond*; *hij reist naar de —s*, sterft; zie Patriarch.
Oud'vaderlandsch (*in het oude vaderland gebruikelijk*), bn.: *—e zeden en gebruiken*, van oudsher in ons land in zwang.
Oudva'derlijk (*patriarchaal*; fig. *ouderwetsch*), bn. en bw.
Ou'taar, ou'ter (*offerplaats, offertafel*), o. —taren, —ters, ook: Altaar, Autaar; in deftigen stijl met de klem op de tweede lettergreep: *Outaar'*, *Altaar'*, *Autaar'*.
Outcast (Eng. *uitgestootene, verworpeling, paria*), m. —s.
Ou'ter, o.; zie Outaar.
Outilleeren (Fr. *voorzien van werktuigen, materieel, gereedschappen*; fig. *documenteeren*). (ll = lj).
Outsider (Eng. *niet-ingewijde*: *iem., die buiten de quaestie staat, buitenstaander*; bij wedrennen: *een paard, dat weinig kans heeft te winnen*; ook: *persoon, die, bij het solliciteeren naar een betrekking, weinig in aanmerking komt*), m. —s.
Ouvertu're (Fr. *begin, opening*; *voorspel, inleiding eener opera*), v. —turen, —s.
Ou'we: *d'n* — (mil. *familiaire benaming voor elken chef*: *directeur, scheepskapitein, baas, patroon enz.*, ook, *vader*), m. gmv.: *daar komt d'n —, wat zei d'n —? wat kan 't me ook schelen, als den — maar uit is* (C. O.); zie Oude.
Ou'wel (*dun gebak uit bloem en water*; *ongewijde hostie*; *ouderwetsch middel tot sluiting van brieven*; ook: *hulpmiddel als omhulsel bij 't innemen van poeiers enz.*), m. ouwels.
Ou'welijk (*oudachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — voorkomen*; *hij doet zoo —.*
Ovaal' 1 (*langwerpig rond, eivormig*), bn.: *een — gelaat*; **2** (*langronde, gesloten lijn*), o. ovalen.
Ova'tie (Lat. *ovatio*: *kleine, zegevierende intocht bij de oude Romeinen*; fig. *openlijk huldebetoon*), v. ovaties, ovatiën: *iem. een — brengen*, lees: *o-vaat'sie*; zie Triumf.
O'ven (*besloten ruimte* inz. *van steen of ijzer om in te bakken*; *stookplaats*), m. ovens: *het brood in den — schieten*; *een — tot het bakken van aardewerk, porselein, plateel enz.*; zegsw. *tegen een — gapen*, tegen iets boven zijn kracht opwerken; —**galmei** (*galmei, die bij het smelten van zink aan de ovenwanden blijft hangen*), v. gmv.; -**plaat** (*ijzeren plaat, waarop het deeg enz. gelegd wordt, dat in den oven moet bakken*), v. —platen; —**wisscher** (*stok met poetslap, om den ovenvloer te reinigen*), m. —s.
O'ver 1 vz.: *een kleed — de tafel*, op; — *Utrecht naar Amsterdam*, langs; *het is — vieren*, later dan; fig. — *iets nadenken*; **2** bw.: *het onweer, het gevaar is —*, voorbij; *er is geld —*, te veel; *de stad is —*, in 's vijands hand; *te —*, in overvloed; — vormt met tal van w.w. vooral scheid-

bare, ook wel onscheidbare, samenstellingen, b.v. *o'verleggen, overleg'gen*; *o'verwerken, overwer'ken*; zie de titelwoorden.

O'veral 1 (*op alle plaatsen*), bw.: *God is* —; **2** scheepst.: *er werd — geroepen!* alle man moest op het dek komen helpen; zie R i j z e n en H e n s.

Overaltegenwoor'dig (*alomtegenwoordig*), bn.; —**heid,** v. gmv.: *de — Gods.*

O'verbekend (*algemeen bekend*), bn.: *zijn menschlievendheid is* —; —**beleefd** (*al te beleefd, in te hooge mate gedienstig*), bn.

O'ver-Betuwe (*O. deel der Betuwe*), v.

O'verbevolking (*te groote bevolking*), v. gmv.: *de — der groote steden, der wereldsteden.*

O'verbevolkt (*te sterk bevolkt*), bn.: *is de bijenkorf —, dan gaan de bijen zwermen.*

O'verblijfsel (*overschot, restant, spoor*), o. —sels, —en: *de —s van een feestmaal, van een middagmaal,* zie K l i e k; *de —en van het amphitheater in Trier; de —en van vroegere beschaving op Java.*

O'verblijven (1 *overschieten*; 2 *blijven logeeren, vertoeven*), bleef —, is overgebleven: 1 *al dit brood bleef* —; *die heesters blijven* —, sterven in den winter niet; *er bleef ons niets* —, *dan een rijtuig te nemen,* wij konden niets anders doen; 2 *een nacht* —.

Overbluf'fen (*door meer gebluf den mond snoeren*), overblufte, heeft overbluft: *iem.* —.

Overbo'dig (*onnoodig*), bn.: —*e moeite, een —e verklaring, —e drukte, —e hulp, een —e vraag.*

O'verboeken (handel. *uit het eene koopmansboek in het andere overbrengen of overschrijven*), boekte —, heeft overgeboekt.

O'verbrengen 1 (1 *van de eene plaats naar de andere brengen*; 2 *vertalen*; 3 *verklikken*; 4 handel: *van het ééne koopmansboek in het andere overboeken*; idem, *het saldo eener rekening op een nieuwe rekening*), bracht —, heeft overgebracht: 1 *gevangenen, brieven* —; *iem. de groeten* —; 2 *een gedicht uit het Latijn in het Ned.* —, overzetten; 3 *iets* —, vertellen, verklikken; 4 *creditposten* —; —**brenger** (*verklikker*), m. —s; **2 overbren'gen** (*doorstaan'*), —bracht, heeft overbracht': *de rivier zal hier —brugd worden; een dal* —; zie V i a d u c t.

O'verbuur (*buur a. d. overkant*), m. —buren.

O'vercompleet (*overtollig*), bn.: *een — boekdeel, een —plete manchet.*

O'verdaad (*wat de grenzen van het betamelijke te buiten gaat, verkwisting, onmatigheid*), v. gmv.: *in — leven; wacht u voor — in eten en drinken*; zegsw. — *schaadt,* onmatigheid is nadeelig.

Overda'dig (*overmatig, in of met overdaad*), bn. en bw.: — *tafelgenot; gij leeft zeer* —.

O'verdek (scheepst. *bovendek*), o. —ken.

Overdek'ken (*geheel bedekken*), —dek'te, heeft overdekt': *de goederen aan wal met zeildoek* —; *een —dekte schotel,* met deksel; *e. —dekte kegelbaan,* met overkapping; *de rivier was met schepen —dekt'*; fig. *iem. met schaamte* —, overladen.

Overden'ken (*overpeinzen, overwegen*), —dacht', heeft overdacht': *een plan* —, *gij moet wel — wat gij zult antwoorden.*

O'verdoen (1 *opnieuw doen*; 2 *overdragen*), deed —, heeft overgedaan: 1 *zijn werk moeten* —; 2 *zijn zaken* —; 3 *iem. eenige boeken, meubels enz.* —; 4 *verkoopen meestal tegen den kostenden prijs.*

O'verdracht (*het overdragen*), v. —en: *de — van die fabriek zal weldra plaats hebben,* d. i. het overgeven aan een nieuwen eigenaar; *bij* —, overdrachtelijk, zie ald.

Overdrach'telijk (*figuurlijk, oneigenlijk, metaphorisch*), bn. en bw.: *het — gebruik van woorden en uitdrukkingen,* b.v. *het o o g van een naald, het o o r van een pot, het h a r t zonk hem in de schoenen,* zie ald.

O'verdragen (*afstaan in eigendom, doen overgaan; overgeven; oververtellen*), droeg —, heeft overgedragen: *hij heeft zijn neef al zijn rechten op die erfenis —gedragen; een schuldvordering aan iem.* —.

Overdre'ven (*buitensporig*), bn. en bw.: *al, wat hij schreef, was erg* —, vergroot, meer dan werkelijk; *een —e beleefdheid,* uiterste; *— zorg,* al te groote; *—verwachtingen koesteren,* overmatige; *hij is — nauwgezet,* al te.

O'verdrijven 1 (*voorbijdrijven*), dreef —, is overgedreven, *de bui is o'vergedreven,* naar een andere streek gedreven; **2 overdrij'ven** (*de grenzen der waarheid door vergrooting overschrijden, een buitensporige voorstelling van iets geven*),—dreef', heeft overdreven: *deze man —drijft bij al, wat hij vertelt,* vergroot, hij is erg overdreven, zie ald.

Overdrij'ving (*daad van overdrijven*), v. —en: *door — wordt menige zaak geschaad.*

I. O'verdruk (*afdrukje*), m. —drukken.

II. O'verdruk (*al te veel bezigheden hebbende*), bn.: *hij heeft het* —; de samenstellende deelen der twee woorden zijn etymologisch hetzelfde.

O'verduidelijk (*in zeer hooge mate en in alle opzichten duidelijk*), bn. en bw.

Overdui'velen (*overbluffen*), overduivelde, heeft overduiveld: *hij laat zich niet* — of (volkstaal) —*du'velen.*

Overdwars' (*dwars in de breedterichting*), bw.: *een balk — doorzagen, een weefsel — doorscheuren*; fig. *iem.* — *aanzien,* met kleinachting; *iem.* — *komen,* d. i. hem dwarsboomen.

Overeen', bw.: — vormt met enkele w.w. scheidbare samenstell.; zie: —b r e n g e n, —k o m e n, —s t e m m e n.

Overeen'brengen (*doen overeenstemmen*), bracht —, heeft overeengebracht: *wij moeten beide plichten met elkaar zien — te brengen,* d. i. zien te rijmen.

Overeen'komen (1 *gelijk zijn aan; overeenstemmen; bij elkaar hooren*; 2 *een overeenkomst sluiten, bepalen, afspreken*), kwam —, is overeengekomen: 1 *deze twee rekeningen komen niet* —; *uw daden komen niet — met uw woorden; deze twee kleuren komen goed* —, passen bij elkaar; 2 *zij kwamen —, elkaar te helpen.*

Overeen'komst (1 *overeenstemming door wederzijdsche wilsverklaring, mondelinge afspraak*; 2 *contract*; 3 *regeling*; 4 *overeenstemming*), v. —en, in bet. 4 gmv.: 1 *volgens onze — krijgt hij* 1/4 *der winst*; 2 *in de — is ieders recht duidelijk omschreven*; 3 *de — kwam na veel gewrijf en geschrijf tot stand*; 4 *de — der vier Evangeliën*; *tusschen de Romaansche talen is veel —*; *— van aanleg, van neigingen.*

Overeenkom'stig 1 (*overeenstemmend*), bn.: *de kopie is — met het origineel*; meetk. *twee —e hoeken*; **2** (*volgens, overeenstemmend met*), vz.: *dat is — de waarheid, dat is niet — uw beginselen.*

Overeen'stemmen (*overeenkomen*), stemde —, heeft overeengestemd: *deze vrienden stemmen in alles* —, d. i. zijn van hetzelfde gevoelen; **—stemming**, v. gmv.: *tot — komen*, nl. tot gelijkheid van zienswijze, van meening.

Overeind' (*rechtop*), bw.: *een paal — zetten.*

Over en weer' (*heen en weer*), bw. uitdr.: *hij loopt —*; *allerlei aardigheden worden — gewisseld* (C. O.), wederkeerig, van weerszijden.

Overer'felijk (*wat kan overgeërfd worden*), bn.: *—e kwalen, de kunst is niet —.*

O'vererven (eig. *bij erfenis overgaan*; fig. *door afstamming krijgen, behept zijn of worden met*), erfde —, is en heeft overgeërfd: *goederen die van vader op zoon —*; *spraakgebreken kunnen —, tuberculose wil licht —*; *ik heb deze ziekte —geërfd.*

O'vergaaf, o'vergave (*het overgeven, de daad van overgeven*), v. gmv.: *bij de — van een geschenk, de — van zijn betrekking aan een opvolger*; *de — van een stad, van een vesting, van een leger*, verg. C a p i t u l a t i e.

O'vergaan (1 *in zekere richting gaan*; 2 *van de eene plaats naar de andere gaan*; 3 *zich al gaande over iets bewegen*; 4 *bevorderd worden*; 5 *overgegeven worden*; 6 *een ander geloof, gevoelen aannemen*; 7 *in anderen toestand komen*; fig. *sterven* met een bepaling; [verg. *overlijden*]; 8 *voorbijgaan*; 9 *beginnen met*), ging —, is —gegaan: 1 *de spoorwissel ging —*; *het schip, de ballast, de bel gaat —*; 2 *van het eene schip op het andere —*; 3 *een brug —, de markt, de straat —*; 4 *hij is naar de vijfde klas —gegaan*; 5 *de stad zal aan den vijand —*; 6 *tot den Mohammedaanschen godsdienst —, tot iems gevoelens —*; 7 *waren, die tot bederf —*; *tot een beter leven —*; 8 *de pijn, de bui gaat —*; 9 *tot stemmen —.*

O'vergaar (*al te gaar*), bn.: *—gare erwten.*

O'vergang (*het overgaan*), m. —gangen: *den vijand den — over een rivier betwisten*; *er was een snelle — van warmte tot koude*; *de — van het eene leven tot het andere.*

O'vergangsbepaling (*bepaling bij een nieuwe wet*; *regeling, verordening, om den nieuwen staat van zaken aan te passen aan den ouden*), —en.

O'vergangsexamen (*examen, dat afgelegd wordt door leerlingen, die naar een hoogere klasse wenschen over te gaan*), o. —s.

O'vergangstijd (*tijd of tijdperk, tusschen den eenen toestand en den anderen*), m. gmv.; **—tijdperk**, o. —en.; verg. T ij d s g e w r i c h t.

Overgan'kelijk, bn.: spraakk. *een — werkwoord*; zie T r a n s i t i e f.

O'vergave, zie O v e r g a a f, v. gmv.

O'vergegeven (*slecht, boos, snood*), bn.: *een — booswicht, een — lichtmis.*

O'vergeven (*aan een ander geven*), gaf —, heeft overgegeven: *zich op genade of ongenade aan den vijand —*, d. i. zich gevangen geven; *de vesting moest zich —*, capituleeren; verder: *zich aan het spel —*, er aan verslaafd raken; *de zieke gaf voortdurend over*, braken.

O'vergeving (*overgave*), v. gmv.: *de volkomen — aan Gods H. wil*, onderwerping.

O'vergewicht, o.; zie O v e r w i c h t.

O'vergieten 1 (*uit het één vat in het andere gieten*), goot —, heeft o'vergegoten: *o'vergegoten wijn*; **2 overgie'ten** (*over iets heen gieten, gietend bedekken*), **—goot'**, heeft **—go'ten**: *vruchten met gesmolten suiker overgie'ten*, van alle zijden begieten; fig. *deze twee makkers zijn met hetzelfde sop —go'ten*, d. i. zijn even slecht, hebben dezelfde ondeugden.

O'vergordijn (*tweede gordijn*, nl. *als siersel over een ander gordijn heen*), o. en v. —en.

O'vergrootmoeder (*moeder v. grootmoeder of grootvader*), v. —s; **—vader**, m. —vaders.

O'verhaal (*overzetveer*), m. —halen: *mijn vriend stond te wachten aan den —.*

O'verhaalschuit (*veerschuit*), v. —en.

Overhaas'ten (*te zeer haasten*), —haastte, heeft overhaast': *een zaak —*; *zich —*, te groote haast maken; *gij moet mij niet zoo —*, d. i. voortjagen met mijn werk; **—haas'ting** (*te groote spoed, jacht*), v. gmv.: *met — werken*; **—haas'tig** (*al te haastig*), bn. en bw.: *een — vertrek, een —e vlucht*; *iets — afwerken.*

O'verhalen (1 *naar een andere zijde* inz. *over een water halen*; 2 *overreden, doen besluiten*; 3 *spannen v. e. veer*; 4 *distilleeren*), haalde —, heeft overgehaald: 1 *de veerman zal ons wel —*, naar den anderen oever halen; 2 *iemand tot iets —*; 3 *den haan —*, spannen; 4 *dubbel overgehaalde likeur.*

O'verhand (*de meeste macht*), v. gmv.: *de — hebben op den vijand*, in de meerderheid zijn, het winnen; *die meening heeft thans de —*, is de heerschende.

Overhan'digen (*met de hand overreiken, ter hand stellen*), —handigde, heeft overhandigd: *iem. een brief —*, in de hand geven.

Overhands' (*twee zelfkanten tegen elkaar naaien op een bepaalde wijze, waarbij de (eene) hand over de andere gaat*), bw.: *— naaien*; **—handsch'**, bn.: *een —e steek.*

O'verhebben (*overhouden*), had —, heeft overgehad: *eenig geld —*; zegsw. *veel voor iem. —*, d. i. gaarne iets doen voor iem., veel van hem houden; *ik heb er geen geld, geen moeite voor —*, ik wil er die niet aan geven; *iemand —*, te logeeren hebben.

Overheen' (*over iets heen*), bw.: *de kist, waar een kleed — lag*; *ergens — stappen.*

O'verheer (Bijbel: *opperheer, meester*), m. —heeren; Num. 16 : 13; Esth. 1 : 22.

Overhee'ren (*als heer besturen, heer zijn over*; *overweldigen*), —heerde, heeft overheerd.

Overheer'lijk (*zeer lekker, bijzonder heerlijk; zeer voortreffelijk*), bn. en bw.: *die wijn is —, een — schouwspel; dat smaakt —.*
Overheer'schen (*beheerschen, heerschappij voeren over; van overwegenden invloed zijn*), —heerschte, heeft —heerscht; **—ing**, v. —en: *het land zuchtte onder vreemde —.*
O'verheet (*al te heet*), bn.: *—heete koffie.*
O'verheid (*mannen door de wet met gezag bekleed*), v. —heden: *de burgerlijke —, de militaire —, de geestelijke —, de — van stad en land*; zie Autoriteit.
O'verheidsambt (*betrekking als overheid*), o. —ambten; **—persoon** (*lid der overheid, autoriteit*), m. —personen.
O'verhellen (*overhangen*), helde —, heeft overgeheld: *deze muur gaat —*, uit het lood zakken; fig. *tot iemands voorstellen —*, er ooren naar gaan krijgen; *tot het kwade —*, neigen tot; **—ling** (*neiging*), v. —en.
O'verhemd (*fijn linnen hemd, dat over een ander heen gedragen wordt; halfhemd*), o. —hemden.
Overhoeks' (*hoekswijs, schuin, dwars*), bw.: *die paaltjes zijn — verbonden*, diagonaalswijze; **—hoeksch'**, bn.: *een —e lijn*, d.i. diagonaal.
Overhoop' (*in de war, dooreen, door elkaar*), bw.; de samenst. met — zijn scheidbaar; **—gooien** (*alles door elkaar gooien*), gooide —, heeft overhoopgegooid: *een spel kegels —*; **—halen** (*dooreengooien, in wanorde brengen*; fig. *in een gesprek of rede alles door elkaar haspelen*), haalde —, heeft overhoopgehaald; **—liggen** (*verward door elkaar liggen*), lag —, heeft overhoopgelegen: zegsw. *met iemand —*, in onmin leven, onaangenaamheden hebben; **—raken** (*in verwarring komen*; fig. *het oneens worden met*), raakte —, is overhoopgeraakt: *al de papieren waren overhoopgeraakt*, d. i. in de war, dooreen; **—schieten** (*doodschieten*), schoot —, heeft overhoopgeschoten: *iem. —*; **—steken** (*doodsteken*), stak —, heeft overhoopgestoken; **—werpen** (*door elkaar werpen*; mil. *op de vlucht doen slaan*), wierp —, heeft overhoopgeworpen: *stoelen en tafels —*; *een vijandelijke bende —.*
Overhoo'ren (*afhooren, laten opzeggen*), —hoorde, heeft overhoord: *een knaap de les —.*
O'verhouden (*als overschot behouden, overhebben, sparen*), hield —, heeft overgehouden.
Overhui'ven (*met een huif overdekken*), —huifde, heeft overhuifd': *een vrachtwagen —, een N.-Br. kar —*, zie Huifkar; O.-I. *een —huifde buffelkar*; R.-K. *een — huifd altaar*; fig. *de takken der linde — dat priëel.*
O'verig 1 (*nog voorhanden, nog onverbruikt, nog onverteerd, overgebleven*), bn.; **2 —e** (*de rest*), o. gmv.: *voor het —.*
O'verigens (*voor 't overige*), bw.
Overij'len, zich (*zich overhaasten*), overijlde zich, heeft zich overijld': *overijl u niet*, d.i. loop niet te haastig, fig. neem niet te ras een besluit; *een —ijld besluit*; **—ing** (*ijlende haast, te groote haast*), v.; verg. Festina lente.
Overij'sel (*een onzer 11 provinciën*), o.; **—aar** (*man uit O.*), m. —s; **—sch**, bn.: *de —e wateren*, nl. in of van Overijsel.
O'verjagen 1 (*jagen of drijven over*), jaagde (joeg) —, heeft overgejaagd: *hij joeg de varkens de weide —*; **2 overja'gen** (*te sterk jagen*), —jaag'de, heeft overjaagd': *hij heeft zijn paard —jaagd'*, te sterk gejaagd en daardoor afgejakkerd.
Overja'rig (*meer dan een jaar oud*), bn.: *dit is — fruit, deze zuurkool is —*; bij overdr. *een — meisje*, wier eerste jeugd voorbij is.
O'verjas (*jas, die over de andere jas heen wordt gedragen, winterjas*), v. —jassen.
O'verjurk (*morsjurk*), v. —jurken.
O'verkant (*aan gene zijde*), m. gmv.: *aan den — der straat, der rivier*, aan den tegenoverliggenden kant van straat of rivier.
Overkap'pen (*met een kap overdekken*), overkapte, heeft overkapt: *het terrein voor het station gaat men —*; **—kap'ping** (*het overkappen; datgene, waarmede overkapt is*), v. —en: *een ijzeren —.*
O'verkleed (1 *kleed, dat over de andere heen wordt gedragen*; 2 *kleed van mindere stof, dat* b.v. *over een tapijt wordt gelegd*), o., in bet. 1 —kleederen, —kleeren, in bet. 2 —en: 1 *een overjas, een stofjas, een demisaison is een —*; 2 *er lag een linnen — over dat kostbare tapijt*; zie Hoes.
Overklui'zen (*overwelven*), —kluis'de, heeft overkluisd': *een gracht —.*
Overko'melijk (*wat men te boven kan komen*), bn.: *die schade is wel —*, te herstellen.
O'verkomen 1 (*bij iem. komen*), kwam —, is overgekomen: *mijn vader zal —*, d.i. hierheen komen; **2 overko'men** (*gebeuren*), —kwam, is overkomen: *wat is u overko'men*, wat is er met u gebeurd; *hem is een ongeluk —*; *zoo iets kan hem alleen —*, zoo ongelukkig als hij is niemand.
O'verkomst (*het overkomen*), v. gmv.: *ik zag vaders — tegemoet*, bezoek.
O'verkrijgen (1 *ergens overheen krijgen*; 2 *op bezoek krijgen*), kreeg —, heeft overgekregen: 1 *de voerman kon den ezel het bruggetje niet —*; 2 *wij kregen familie —*, op bezoek als logé's.
Overkrop'pen (eig. *den krop te zeer vullen, te veel voedsel geven*), —kropte, heeft overkropt': *e. gans met eten —*; *de maag —*; fig. *iem. met werk —*, te veel werk opdragen; *met bezigheden —kropt' zijn*, overladen.
O'verlaat (*minder hoog gedeelte van een rivierdijk, om het overtollige water een zij- of uitweg te geven* nl. *door zijdelingschen afvoer*), m. —laten: *de Beersche —.*
O'verladen 1 (*de lading van een schip, trein, wagen enz. naar een ander overbrengen*), laadde —, heeft o'vergeladen: *goederen —*; **2 overla'den** (*te zwaar laden, te veel werk opgeven*; [*te*]*veel op iets brengen, leggen enz.*) —laad'de, heeft overla'den: *een tafel overla'den met boeken; men moet de jeugd niet met werk —; gij moet uw maag niet —*, te veel eten; *iemand met weldaden —*; **—la'ding**, v.: zegsw. — *schaadt*; zie Indigestie.
Overland' (*geheel of gedeeltelijk te land*), bw.: *hij reisde — naar Jeruzalem.*
Overland'mail, v. gmv., zie Landmail: *de Engelsche — heeft haar eindsta-*

tion te Brindisi; —**land'reis** (*reis van of naar de overzeesche gewesten, zooveel mogelijk over land*), v. —reizen.
Overlang' (*vóór lang, lang geleden*), bw.
Overlangs' (*niet-overdwars*), bw.: *een stok, een worst — doorsnijden*, d. i. in de lengte.
Overlangsch', bn.: *een —e doorsnede.*
O'verlast (eig. *al te zware last*; fig. *hinder, leed*), m. gmv.: *die bengels doen ons — aan.*
O'verlaten (*overig laten, laten overblijven*), liet —, heeft overgelaten: *zij hebben niets van het eten —gelaten; ik zal dat aan jou —*, er voor laten zorgen; *iemand aan zijn lot —*, zich niet meer om hem bekommeren; **—lating** (assurantie: *akte van aankondiging, dat men den assuradeur vaartuig en goederen overlaat*), v. —en; zie A b a n d o n n e m e n t.
Overle'den 1 (*gestorven*), bn.; z. O v e r l ij d e n; **2** —**e** (*afgestorvene*), m. en v. —n.
O'verleder, —leer (*bovenleer*), o.: *het — v. e. schoen, het — v. e. koffer*; zie Z o o l.
Overleg' (*nadenken, beraad*), o.: zegsw. — *is het halve werk; iets met — doen; met gemeen —*, d. i. na gemeenschappelijke beraadslaging.
O'verleggen 1 (1 *over iets leggen*; 2 *besparen, ter zijde leggen*; 3 *laten zien, toonen*), legde lei(de) —, heeft o'vergelegd, o'vergeleid: 1 *leg er een kleed over*; 2 *hij heeft in die jaren een aardig sommetje o'vergelegd*; 3 *zijn stukken —*; **2 overleg'gen** (*beraadslagen over, overwegen*), overleg'de (—leide), heeft overlegd' (—leid): *iets met iemand —*, met iemand regelen.
Overle'ven (*langer leven*), —leefde, heeft overleefd': *die grijsaard heeft al zijn kinderen —leefd'.*
Overle'vende (*na'blijvende*), m. en v. —n.
O'verleveren (1 *overgeven, in handen stellen*; 2 *door mondelinge mededeeling aan een volgend geslacht doen weten, van mond tot mond doen overgaan*), leverde over, heeft overgeleverd: 1 *iem. de bewijsstukken —*; *een dief aan de politie —*; 2 *een groot aantal sagen en mythen zijn ons uit oude dagen —geleverd.*
O'verlevering (*het overleveren; het mondeling van geslacht tot geslacht overbrengen; het aldus overgebrachte*; inz. *geloofswaarheden, die niet nadrukkelijk in de H.-Schrift staan opgeteekend*, deze zijn dan door mondelinge verkondiging tot ons gekomen), v. —en; zie T r a d i t i e.
O'verlezen (*nog eens, en beter, lezen*), las —, heeft overgelezen: *lees uw opstel nog eens —.*
Overlij'den 1 (eig. *overgaan*; *sterven*), —leed, is overleden: *hij is gister overleden*; z. L ij d e n (gaan); **2** zn., o. gmv.: *na zijn —.*
Overlom'meren (*overschaduwen*), —lommerde, heeft overlom'merd: *de linde —lommert het huisje.*
O'verloop (1 *het overloopen als gevolg van een te groote massa vloeistof*; 2 *portaal, doorgang, smalle gang*), m., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 *er was geen doorbraak maar een — van water over de kruin van den dijk*; *wat praat men dan van ezels, 't is — van gal* (Bild.); fig. *wij hadden — van bezoek*; 2 *een donkere —*, in O.-I. een overdekte gang naar de keuken.
O'verloopen 1 (*over iets loopen; over den rand heen vloeien van vloeistoffen; van het eene naar het andere gaan*), liep —, heeft en is overgeloopen: *hij liep over de straat; de melk loopt over; hij is naar den vijand —geloopen*, zie D e s e r t e e r e n; **2 overloo'pen,** (1 reflex. [*te*] *erg vermoeien door loopen*; 2 wederkeerig [*te*] *dikwijls bezoeken*), —liep', heeft overloo'pen: 1 *ik heb mij —*; 2 *vrienden moeten elkaar niet —.*
O'verlooper (mil. *deserteur*), m. —loopers.
O'verlooping (*daad van overloopen*), v. —en: — *tot den vijand.*
Overluid' (*met luider stem, hardop*), bw.: *hij zei dat alles —*, d. i. iedereen kon het hooren, het was goed hoorbaar.
Overlui'den, overlui'en, —luid()de, heeft overluid': *men zal den doode morgen —*, d.i. de doodklok over of voor hem trekken.
Overmaasch', bn.: *de —masche dorpen*, d. i. aan de andere zijde, de zuidzijde der Maas in Z.-H., nl. die van de eilanden Voorne, Putten enz.
O'vermaat (*meer dan de vereischte maat*; fig. *buitensporigheid*), v. gmv.: *tot — van smart, ramp, ellende*, d.i. alsof er nog geen smart enz. in voldoende mate was.
O'vermacht (1 *meerdere macht, meerderheid*; 2 rechtst. *ontoerekenbare onmogelijkheid tot nakoming van een verplichting*), v. gmv.: 1 *het Duitsche leger moest voor de — bukken, zwichten; de — hebben*; 2 *door —* b.v. *oorlog, het springen van een bank enz. kan een koopman soms niet op tijd zijn betalingen doen*; verg. F o r c e m a j e u r e.
O'vermaken (1 *opnieuw maken*; 2 *overzenden*), maakte —, heeft —gemaakt: 1 *de knaap moest zijn huiswerk —*; 2 *iem. geld —*, b.v. *per postwissel.*
O'verman (*hoofd, leider, deken*), m. —lieden, —lui: *de — v. e. gild*; gew. *Euverman.* vero.
Overman'nen (*overweldigen door meerdere kracht of macht*), —mande, heeft overmand': *de wacht werd —mand door de oproerlingen*, overweldigd; *de moeder was door droefheid —mand*, d. i. overstelpt; *door aandoeningen —mand', door den slaap —mand'.*
Overma'tig (*de maat te boven gaande*), bn. en bw.; —er, —st: —*e weelde*, buitensporig; *zij dronken —, het was er — warm.*
O'vermatig (*al te matig*), bn.: *nooit zal hij veel eten, hij is —.*
O'vermaze (L a n d v a n): (aardr. *benaming van de streek gelegen tusschen de Maas en de Roer*), o.
Overmees'teren (*overweldigen, bemachtigen, ten-onder-brengen, onderwerpen*), —meesterde, heeft overmeesterd: *een fort —, zijn driften —.*
Overmid'den (*over het midden heen*), bw.: *snijdt het —*, middendoor.
Overmits' (*dewijl, aangezien, omdat*), vgw. vero.; thans: V e r m i t s.
O'vermoed (*vermetelheid, roekeloosheid*), m. gmv.; **overmoe'dig** (*vermetel*), bn. en bw.
O'vermoeten (*moeten overgaan*), moet —, heeft overgemoeten: *een brug —, een rivier —, een plein —, een meer —*, naar den overkant gaan door te loopen, te varen, te rijden.

Overmo'gen (*door grooter vermogen overwinnen, het winnen van*), onr. w.w., —mocht, heeft overmocht: *hij, wie zes Noren overmag, is geen bloohart* (V. Lenn.).
O'vermorgen (*op den dag na morgen*), bw.
Overnach'ten (*den nacht doorbrengen*), —nachtte, heeft in die herberg overnacht.
O'vername (*het overnemen*), v. gmv.: *de — van een ontvangerskantoor, v. e. winkel.*
O'vernemen (*van een ander nemen*), nam —, heeft overgenomen: *de kolonel nam het bevel over,* nl. uit de handen van zijn voorganger; *hij heeft deze woorden uit Bilderdijk overgenomen,* d.i. aan B. ontleend; *een zaak* —, iems zaak voor eigen rekening gaan exploiteeren; *de kleinere bladen nemen de berichten van de groote over,* ontleenen ze er aan.
O'vernoeming (*metonymia,* z. ald.), v. —noemingen, b.v. *hij viel door het doodelijk lood* (= kogel), *door het staal* (= zwaard).
O'veroud (*zeer oud*), bn.: *een —e eik, in —e tijden,* d.i. zeer lang geleden.
O'veroudgrootmoeder (*de moeder van een der overgrootouders*), v. —s; **—oudgrootvader,** m. —s; **—oudmoei** of **—oudtante** (*tante van een der grootouders*), v. —moeien, —tantes, w. g.; **—oudoom** (*oom van een der grootouders*), m. —s. w. g.
O'verpad (*pad, dat dwars over een bouw- of weiland loopt*), o. —paden.
Overpein'zen (*peinzend beschouwen, overwegen*), —peinsde, heeft overpeinsd': *het lief en leed van 's menschen lot* —.
O'verplaatsen (*elders plaatsen, verplaatsen*), plaatste —, heeft overgeplaatst: *de luitenant werd —geplaatst,* d.i. naar een ander garnizoen verplaatst; **—ing** (*het overplaatsen*), v. —en: — *vragen.*
O'verplanten (*op een andere plaats planten*), plantte —, heeft overgeplant: *bloemen uit de potten in den vollen grond* —.
Overprik'kelen (*door te sterk te prikkelen te gevoelig, ziekelijk maken*), —prikkelde, heeft overprikkeld: *een —prikkelde verbeelding, —prikkelde hersenen.*
O'verproductie (*te groote productie, overmatige voortbrenging*), v. —s of —tiën.
Overre'den (*met klem of kracht van redenen overhalen tot het doen of laten van iets*), —reedde, heeft overreed: *ik kon hem niet — zijn plan te laten varen; iem. — tot het veranderen van zijn gedragslijn,* door argumenten inwerken op zijn wil.
Overre'dend (*geschikt, iem. te overreden*), bn. en bw.: *—e taal; — pleiten.*
Overre'ding (*het overreden*), v. gmv.: *deze redenaar bezit de gave der* —.
Overre'dingskracht (*de kracht, het vermogen om anderen te overreden*), v. gmv.: *er is — toe noodig, om den landbouwer te brengen tot het laten varen van zijn oeroude methodes.*
O'verreiken (*reikende overgeven, toereiken*), reikte —, heeft overgereikt: *iem. e. boek* —.
O'verrijden 1 (*rijdende vervoeren van de eene plaats naar de andere*), de koetsier reed ons —, heeft ons overgereden: *een plein* —; **2 overrij'den** (*omver-rijden,* inz. met de bijgedachte van: *kwetsen, verminken*), overreed, heeft —re'den: *die schaatsenrijder overreed dezen knaap; deze fietsrijder had me bijna overreden.*
O'verrijp (*meer dan rijp*), bn.: *de peer is* —.
O'verrijwagen ([*Rotterdamsche*] *sleepers-wagen*), m. —wagens.
Overrom'pelen (*verrassen, met gevaar overvallen,* inz. *slagen bij het overvallen*; mil. *een wacht, een legerafdeeling op het lijf vallen*), —rompelde, heeft overrompeld; **—ing** (*verrassing*), v. —en: *de — van een fort, van een kamp.*
Overscha'duwen (1 *met schaduw overdekken, naar alle zijden beschaduwen*; 2 *beschermen*; 3 *overtreffen, voorbijstreven*), —schaduwde, heeft overschaduwd: 1 *de hut was door lindeloover —schaduwd; een luchtige wolk heeft hen —schaduwd,* Matth. 17 : 5; 2 *de kracht des Allerhoogsten zal u* —, Lucas 1 : 35; 3 *hij zal bij dat examen al zijn collega's* —, in de schaduw stellen.
Overscha'rig (*overschietend, buiten de indeeling vallend*), bn.: — *vee,* te veel voor de gemeenschappelijke weide; *een —e heer* (C. O.).
O'verschatten 1 (*opnieuw schatten*), schatte —, heeft overgeschat: *de waarde der landerijen eens* —, voor de tweede maal schatten; **2 overschat'ten** (*een te hoogen dunk hebben van*), —schatte, heeft overschat': *de vijand had zijn krachten overschat.*
O'verschepen (*o'verladen van het eene schip in het andere*), scheepte —, heeft overgescheept: *koffie, graan, erts* —.
O'verscheppen (*scheppende o'verbrengen*), schepte —, heeft overgeschept: *gij zult die visschen uit de kaar moeten — in deze schuit.*
O'verschieten (*overblijven*), schoot —, is overgeschoten: *er zal niet veel v. h. eten* —; *wat schiet er nu voor mij —?*
Overschit'teren (1 *helderder schitteren; door meerder licht doen verbleeken*; 2 fig. *uitmunten boven, ver in de schaduw stellen*), —schitterde, heeft —schitterd: 1 *de zon —schittert alle andere hemellichamen*; 2 fig. *de veldheerstalenten van Napoleon —schitterden die van alle veldheeren dier dagen.*
O'verschoen (*schoen van elastiek, die over een anderen schoen heen gedragen wordt, omdat hij geen vocht doorlaat*), m. —en.
O'verschoon 1 (*in hooge mate schoon*), bn.en bw.: *een — gedicht; hoe — is de aard getooid!* (Ledeganck); **2** —**e** (*zeer schoone vrouw of meisje*), v. —n: *Blanca, de —e* (Bild.).
O'verschot (*rest, restant*), o. —schotten.
Overschrij'den (1 *stappen over*; 2 *te ver gaan, te buiten gaan*), —schreed, heeft —schreden: 1 *kunt ge die greppel —?, de grenzen van een land* —; 2 *zijn bevoegdheid* —, *de grenzen der welvoeglijkheid* —, *het toegestane maximum van onkosten* —.
O'verschrijven (*nog eens schrijven, opnieuw schrijven, afschrijven*), schreef —, heeft overgeschreven: *een brief* —; *jongen, je schrijft van je vriendje* —; **—seinen** (*seinende berichten, telegrapheeren*), seinde —, heeft overgeseind: *ik heb dit bericht doen — aan die krant.*
O'verslaan (1 *al of niet opzettelijk weglaten, uitlaten, voorbijzien*; 2 *verzuimen, voorbijgaan, passeeren*; 3 *met snelheid overgaan*; 4 *plotseling omvallen*; 5 *overhellen*; 6 *overgaan*; 7 *besmettelijk zijn*), sloeg —,

heeft (bet. 1, 2) en is (3, 4, 5, 6, 7) overgeslagen: 1 *een woord, een regel, een bladzijde* —; *hij sloeg bij die studie de moeilijkheden maar* —; *al die namen zal ik maar* —; *bij de opvoering van een tooneelstuk een bedrijf* —; 2 *hij slaat nooit een concert, een tooneelvoorstelling* —; *men heeft hem bij die bevordering —geslagen*; 3 *de vlammen sloegen van het eene gebouw op het andere* —; *de oorlogsvlam had ook op ons land kunnen* —; 4 *de telegraafpalen zijn naar deze zijde —geslagen*; 5 *de tong van de balans slaat naar links* —; 6 fig. *tot iems gevoelen* —; *tot den vijand* —; *tot revolutie* —; 7 *die ziekte slaat op anderen* —; nog: *een overgeslagen halsboord* (C. O.), omgeslagen; verg. J u k k r a a g j e.

O'verslag (*omslag a. e. kleed*; fig. *berekening, raming*), m. —slagen: *een — maken van de kosten*; *een — maken van de profijten.*

Overspan'nen 1 (1 *over iets uitspannen*; 2 *te sterk spannen*; 3 fig. *te veel inspannen, te veel vergen van den geest, de verbeelding, de zenuwen*), —spande, heeft overspannen: 1 *een dansvloer met een zeil* —; 2 *een boog, de snaar van een viool* —; 3 *het langdurig peinzen heeft hem* —, ook reflex. *zich* —: *in dien drukken werkkring zal hij zich nog* —; **2** als bijv. nw. en bw. gebezigd volt. deelw.: — *verwachtingen*, — *denkbeelden*, overdreven, te hoog opgevoerd; — *zenuwen*, overprikkeld; *hij is wat* —, overwerkt.

Overspan'ning (1 *ziekelijke toestand* [*van den geest*] *door te inspannenden* [*geestes*] *arbeid*); 2 bouwk. *boog van een spoorbrug van pijler tot pijler*), v. —en: 1 *die student lijdt aan* —, — *der verbeelding*; 2 *een — is een gedeelte v. e. overbrugging*; *een brug met vier —en.*

O'versparen (*o'verleggen*), spaarde —, heeft overgespaard: *een sommetje* —.

O'verspel (*echtbreuk*), o. gmv.: *gij zult geen — doen*, niet echtbreken, Ex. 20 : 14.

O'verstaan, o.: *het examen zal afgenomen worden ten — van den inspecteur*, d.i. in tegenwoordigheid, in bijzijn van.

Overstag', bw.: zeew. — *gaan, wenden*, over een anderen boeg gaan, wenden; — *vallen*, tegen den wind inhouden; — *raken*, den wind van voren krijgen; fig. *iemand — werpen*, hem schrik aanjagen, hem ontstellen; *iemand — helpen*, d.i. doen vallen, den voet lichten.

O'verstappen 1 (*over iets heen stappen*), stapte —, heeft overgestapt: *een waterplas* —; *je moet te Arnhem* —, in een anderen trein gaan; **2 overstap'pen** (*overslaan als van minder belang, voorbijgaan*), —stapte, heeft —stapt: *laat ons die kleinigheid nu maar* —; —**stap(kaart)je** (*tramkaartje, dat recht geeft om over te stappen*), o. —s.

O'verste (*de hoogste, de voornaamste, de eerste, de bestuurder, het hoofd*; mil. *aanspreektitel voor luitenant-kolonel*), m. en v. —n: *de — van een klooster*; zie R e c t o r, G a r d i a a n; *de moeder*—, ook, waarde moeder, hoofd v. e. vrouwenklooster; *de broeder*—, hoofd van een fraterhuis.

O'verstek (*oversteeksel*), o. —stekken.

O'versteken (*naar de overzijde gaan*), stak —, heeft en is overgestoken: *met een bootje de rivier* —, d.i. overvaren; *morgen steken wij 't Kanaal over*; zegsw. *we zullen gelijk* —, d.i. bij het ruilen elkaar de voorwerpen overreiken.

Overstel'pen (fig. *overladen*), —stelpte, heeft overstelpt: *wij worden met krantjes overstelpt*; *de bruid werd overstelpt met geschenken*; *zij was overstelpt van droefheid*; *iem. met verwijten* —.

O'verstemmen 1 (*opnieuw stemmen, herstemming houden*), stemde —, heeft —gestemd: *men zal in dat district moeten* —; **2 overstem'men** (1 *de overhand krijgen door meerderheid van stemmen*; 2 *overschreeuwen*), overstemde, heeft —stemd: 1 *de christelijke partijen werden niet overstemd*; 2 *onze spreker werd door het rumoer der tegenstanders —stemd.*

O'versticht (gesch. *de provincie Overijsel en later ook het landschap Drente*), o.: het — behoorde destijds tot het gebied v. d. bisschoppen van Utrecht; zie N e d e r s t i c h t.

O'verstroomen 1 (*al stroomende over den rand loopen*), stroomde —, is overstroomd: *de regenton stroomde over*; **2 overstroo'men,** —stroomde, is overstroomd: *onze markt werd overstroomd' met Duitsche goederen*; —**stroo'ming** (*het overstroomen* inz. *buiten de oevers treden v. e. rivier of beek, het onder-water stroomen*), v. —en: *de herhaalde —en van de Maas, de — in N.-Holland.*

Overstuur' (scheepst. *over een anderen boeg*), bn. en bw.: *er is iets* —, in de war, kapot, stuk; *hij raakte geheel* —, d.i. uit zijn gewone doen; *zijn zenuwen waren* —, van streek; *er is niets aan* —, er is niets aan gelegen.

O'vertocht (*het over iets trekken*, inz. *te water*; *reis te water*), m. —tochten.

Overto'gen (*overdekt, overtrokken*), vd.: *zijn gelaat was met de schaduw des doods* —.

Overtol'lig (eig. *overtallig*: *boven het noodige getal, rijkelijker dan noodig is, te missen, overdadig, in te groote mate*), bn. en bw.; —er, —st: *een — boekdeel*, overcompleet; —*e woorden*; *het — water*, te veel; —*e producten*, te missen; *dit zijn —e kleeren*, onnoodig; *ik heb — veel werk*, al te veel.

O'vertoom (*sleephelling aan weerszijden van een dijk of kade, tot het overtrekken van kleine vaartuigen met behulp van een windas*), m. —en. vero.

Overtre'den (fig. *verbreken, schenden*), —trad, heeft overtreden: *de wet* —, *de geboden Gods* —, d.i. schenden, niet houden; —**er** (*iem., die een gebod, een wet overtreedt*), m. —s; —**ing** (*vergrijp, zonde*), v. —en.

Overtref'fen (*te boven gaan*), —trof, heeft overtroffen: *Bilderdijk overtreft al de dichters van zijn tijd*; *A'dam overtrof alle steden van Holland in zielental en rijkdom.*

Overtref'fend (spraakk. *dl het andere te boven gaande*), bn.: *de —e trapvorm*; zie S u p e r l a t i e f.

O'vertrek (*linnen overkleedsel*), o. —trekken: *het — van een peluw, van een bed.*

O'vertrekken 1 (*in e. of andere richting trekken over*), trok —, heeft en is overgetrokken: *zij trokken de rivier* —; **2 overtrek'ken,** overtrok', heeft —trok'ken: *deze canapé is met frijn overtrokken*, bekleed.

Overtroe'ven (eig. *een hoogere troef uitspelen, dan die gespeeld is*; fig. *overbluffen*), —troefde, heeft overtroefd': *iem.* —, b.v. door nog grootere brutaliteit.

Overtui'gen (1 *door het aanvoeren v. onomstootelijke bewijzen aantoonen, dat iets waar is*; 2 *iem. brengen tot erkentenis van schuld*; 3 refl. *zich nauwkeurig op de hoogte stellen, dat iets zoo is, zelf de bewijzen nagaan*), —tuigde, heeft overtuigd: 1 *iem. van de waarheid van iets* —; *ik ben nu volkomen overtuigd*; *haar tranen hadden hem (Kegge) overtuigd, dat hij haar ongelijk had aangedaan* (C. O.); 2 *een knecht van diefstal* —; *wie van u overtuigt mij van zonde*, Joh. 8 : 36; 3 *nu ga u zelf* —.

Overtui'gend (*dienend om te overtuigen, overredend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bewijs van de bolrondheid der aarde*; —*e welsprekendheid*; — *spreken.*

Overtui'ging (1 *het overtuigen, daad van overtuigen*; 2 *het intensief gevoel van de waarheid of valschheid eener zaak*; 3 *datgene, waarvan iem. overtuigd is*), v.gmv.; in bet. 3 v. —en: 1 *door — bracht hij den dief tot bekentenis, stukken van* —; 2 *hij sprak met* —; 3 *dat zijn nu mijn —en.*

O'vervaart (*overtocht, veer*), v. —vaarten.

O'verval 1 (1 *plotselinge of onvoorziene aanval*; 2 *klinkbout, sluitbout*), m. —vallen: 1 *een vijandelijke* —; *soms maakt de vijand zich door een — meester van een stelling*; 2 *zwartgelakte —vallen*; **2** (*toeval, beroerte*), o. —vallen: *hij kreeg een* —, *zij lijdt aan —vallen.*

O'vervallen 1 (*over iets heen vallen*), viel —, is overgevallen: *hier zijn de appels, die zijn —gevallen*, b.v. over de schutting; **2 overval'len** (*onverwachts aanvallen, overrompelen*), —viel', heeft overval'len: *den vijand* —; *de nacht —viel' ons*, verraste.

O'vervaren (*overzetten per boot*), voer —, heeft —gevaren: *iem. de Maas* —, naar de overzij brengen.

O'ververzadigd (*meer dan verzadigd*), bn.: *een —e oplossing*; *—e stoom*, met teveel waterdeeltjes vermengd; zie ook B l a s é.

Overvleu'gelen (1 *met de beide vleugels van een leger omsingelen*; 2 fig. *overtreffen, het winnen van*), —vleugelde, heeft overvleu'geld: 1 *een legerkorps* —; 2 *de handel van Rotterdam zal dien van Amsterdam nog* —.

O'vervlieger (fig. *hoogvlieger*, meestal met een ontkenning), m. —vliegers: *hij is geen* —, munt niet uit boven anderen.

O'vervloed (*grootere hoeveelheid dan noodig is*), m. gmv.: *hier is koren in* —, d.i. meer dan noodig is; *de hoorn van* —, zie A m a l t h e a; *in — leven*, weelde; *Egypte had — van koren*; fig. *uit den — des harten spreekt de mond*, Matth. 12 : 34; *ten —e*, bij al het overige, daarenboven: *na mondelinge overeenkomst hebben we ten —e alles nog per contract vastgesteld.*

Overvloe'dig (*in ruime mate, in overvloed*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e regen, een —e oogst*; *hij is — van alles voorzien.*

O'vervloeien (*overloopen*), vloeide —, heeft en is overgevloeid: *de bak is te vol, het water vloeit* —; fig. *een land, —d van melk en honig*, overvloed hebbend van; zegsw. *waar het hart van vol is, vloeit de mond van over*, de mond spreekt uit den overvloed v. h. hart; *mijn hart vloeit over van dankbaarheid.*

O'vervlug (*uiterst vlug*), bn. en bw.

O'vervoeding (*te krachtige voeding*), v.; zie de tegenstell. O n d e r v o e d i n g.

O'vervoeren 1 (*overbrengen*), voerde —, heeft overgevoerd: *de veerman voerde ons de rivier over*; **2 overvoe'ren** (*ergens te veel aanvoeren*), —voer'de, heeft overvoerd': *de markt — met producten, de graanmarkt was —voerd'.*

O'vervol (*al te vol*), bn.: *een — hospitaal, een —volle zaal, een — kerkgebouw.*

O'vervracht (*hetgeen meer is dan het bepaalde gewicht bij een wagenlading*), v. —en.

Overvra'gen (*te hoogen prijs vragen*), —vraagde (-vroeg), heeft overvraagd': *in een soliden winkel overvraagt men niet.*

O'vervriendelijk (*in zeer hooge mate, erg vriendelijk, voorkomend*), bn.: *dat is — van u.*

O'verwaard (*meer dan waard*), bn.: *die stad is een bezoek —, dat boek is den prijs* —.

O'verwaarde (*grootere waarde dan vereischt wordt*), v. gmv.: *er is voor die hypotheek een ruime* —.

O'verwal (O.-I. *de tegenovergelegen kust*), m.: *Madoereezen van den* —.

I. O'verweg (*kruising v.e. spoor- of tramweg met een gewonen weg*), m. —wegen: *bij de —en der spoorwegen zijn sluitboomen geplaatst*; de samenstellende deelen van O v e r w e g **I** en **II** zijn etymologisch hetzelfde.

II. Overweg', bw.: *hij kan met alle menschen* —, d. i. kan omgaan met; *hij kan met de Grieksche vormen niet* —, kan er zich niet mee redden, heeft er veel moeite mee.

O'verwegen 1 (*opnieuw wegen, nawegen; overwicht geven*), woog —, heeft overgewogen: *de koopwaar nog eens* —; zie O ' v e r w i c h t; **2 overwe'gen** (*nadenken over, peinzen over*), —woog, heeft overwogen: *iets rijpelijk* —; zie ook M e d i t e e r e n.

Overwe'gend (*zwaarder wegend, gewichtig*; fig. *afdoend*), bn.; —er, —st: *iets van — belang*, d. i. van een groot belang.

Overwe'ging (fig. *overdenking*), v. —en: *hij schrikte terug voor de uitkomst zijner —en* (J. t. B.); zie ook: M e d i t a t i e.

O'verwegwachter (*spoorbaanwachter bij een overweg, die de toegangshekken heeft te sluiten, als er treinen gaan passeeren*), m. —s.

Overwel'digen (*met geweld bemachtigen*), —weldigde. heeft overweldigd: *een stad* —; —**wel'digend** (*ontzaglijk*), bn. en bw.: *een —e drukte*; *dat is — schoon*; —**wel'diger** (*iem., die overweldigt* inz. *landen en volken*), m. —s: *Alexander, Cyrus, Caesar waren —s.*

Overwelf'sel (*verwulf, gewelf*), o. —s.

Overwel'ven (*met een gewelf overdekken*), —welfde, heeft overwelfd: *een kelder* —; *e. —welfd riool*; ook, O v e r w u l v e n.

O'verwerk (*werk boven het gewone of bepaalde*), o. gmv.: *een arbeider doet* —, *als hij na den bepaalden tijd blijft doorwerken.*

O'verwerken 1 (*meer of langer werken dan*

bepaald is), werkte —, heeft overgewerkt: *deze knecht heeft elken dag een uur o'vergewerkt*; **2 overwer'ken (zich)** (*door te langdurigen arbeid zijn gezondheid benadeelen*), —werkte zich, heeft zich overwerkt: *gij zult u nog* —, overspannen.

O'verwicht (*dat, wat bij verkoop boven het bepaalde gewicht wordt gegeven, toegift*; fig. *meer macht of aanzien, grootere invloed*), o.: *er is een kilo* —, doorslag; *het zedelijk* —.

Overwin'naar (*iem., die verwint, die zegevierend uit den strijd komt*), m. —s, —naren; —**nares'**, v. —sen; zie Triomphator.

O'verwinnen 1 (*oververdienen*), won —, heeft overgewonnen: *hij heeft een aardig kapitaaltje* —*gewonnen*, bespaard; **2 overwin'nen** (*de zege behalen*), overwon, heeft overwon'nen: *den vijand* —, *zijn hartstochten* —.

Overwin'nend (*de zege behalend*), bn.: *het* —*e leger, de* —*e partij, de* —*e macht.*

Overwin'ning (*triomf, zegepraal*), v. -winningen: *de* — *behalen*, zege.

O'verwinst (*wat men oververdiend heeft of van zijn loon of wedde overlegt*; *te groote winst, een soort van woeker*), v. —winsten.

Overwin'teren, —winterde, heeft overwinterd: *de Hollanders moesten op N.-Zembla* —, 1596—'97, den winter doorbrengen; —**ing**, v. —en.

O'verwippen (eig. *over iets heen springen*; fig. *bij buren, kennissen even inloopen, hen even bezoeken*), wipte —, heeft en is overgewipt: *een sloot, een hek* —; *hij komt alle avonden even* —.

Overwon'neling (*iem., die overwonnen is*), m. en v. —en; voor het v. ook —**e.**

Overwul'ven, zie Overwelven.

O'verzedig (*al te zedig*), bn.: *een* — *zusje.*

Overzeesch', bn.: *in de* —*e landen*, d. i. aan gene zijde van den oceaan; *onze* —*e bezittingen*; *een* —*e expeditie.*

Overzei'len (*in den grond zeilen*), —zeilde, heeft —zeild: *een torpedo-jager heeft die visschersschuit* —*zeild.*

O'verzet (*veer*), m. —zetten. w. g.

O'verzetten (1 *overvaren, overvoeren*; 2 *vertalen, in een andere taal overbrengen*; 3 *van de hand doen, verkoopen*; 4 *nog eens zetten*), zette —, heeft —gezet: 1 *de veerman gaat, zal ons* —; 2 *het Evangelie van Mattheus is uit het Arameesch in het Gr., uit het Gr. in het Latijn en hieruit in het Ned.* —*gezet*; 3 *ik wil mijn waren voor dien prijs niet* —, w. i. g.; 4 *wilt ge dien zet* (*op het dam- of schaakbord*) *niet* —, *het is blijkbaar een vergissing*; —**zetboot** (*veerboot*), v. —booten; —**schouw** (*veerpont*), v. —en; —**schuit** (*vaartuig om de lieden over te zetten*), v. —en; —**zetter** (*vertaler*), m. —s, zie Septuaginta; —**zetting** (*vertaling*), v. —en: *de* — *van een Noorschen roman in het Ned*; —**veer** (*overhaalveer, klein veer*), o. —**veren.**

O'verzicht (1 *vrij uitzicht, het overzien*'; 2 *hoofdlijnen of hoofdtrekken van een studievak, kort begrip*; 3 *inhoudsopgave*), o. —en, in bet. 1. gmv.: 1 *op dezen heuvel hebt ge een* — *over het landschap*; 2 *een* — *der algemeene geschiedenis. der natuurkunde*; 3 *dit* — *vergemakkelijkt den kijk op het heele werk.*

Overzich'telijk (*een gemakkelijk overzicht gevend*; *gemakkelijk te overzien*), bn. en bw.: *een* —*e indeeling*; *een tak van wetenschap* — *behandelen.*

O'verzien 1 (*vluchtig nazien of overlezen, terloops doorzien*), zag —, heeft —gezien: *zijn les, zijn opstel nog eens* —, *een drukproef voor de derde maal* —; **2 overzien'** (1 *in zijn geheel zien, een overzicht hebben van*; 2 *het einde van iets zien*; 3 *nagaan, berekenen*), —zag, heeft en is —zien; 1 *van die hoogte kan men het slagveld* —; 2 *die korenvelden zijn niet te* —; *Londen bestaat uit een huizenzee, die niet is te* —; 3 *hij kan zijn ongeluk niet* —; *de gevolgen van oorlog kan men niet* —.

O'verzijde, —zij (*aan de tegenovergestelde zijde*), v. gmv.: *aan de* — *der straat.*

O'verzoet (*al te zoet*), bn.: *die chocolade is* —; —**zout** (*in te hooge mate zout, erg zout*), bn.: *die saus is* —; —**zuinig** (*al te zuinig, erg zuinig*), bn.: *een* —*e keukenmeid.*

O'verzwemmen (*over een water heen zwemmen*), zwom —, heeft, is —gezwommen: *het hert is hier naar dien kant* —*gezwommen*; *Lord Byron is den Hellespont* —*gezwommen.*

Ovi'dius, Naso, m. Rom. dichter (43 v.—17 n. C.) van buitengewonen aanleg, door keizer Augustus in 9 n. C. uit Rome gebannen.

O'vo, zie Abovo.

Oxyda'tie (scheik. *verbinding van eenige vaste of vloeibare stof met zuurstof, verzuring*; *het roestig worden*), v. —tiën, —ties; lees: *oksieda'sie.*

Oxy'de (scheik. *zuurstofverbinding*; *roest*), o. gmv.; lees: *oksie'de.*

Oxydeeren 1 (*zich met zuurstof verbinden*; *roesten*), —deerde, is geoxydeerd; **2** als zn. o.; *het* — *van ijzer, koper, lood in de open lucht*; lees: *oksiedeeren.*

Oxygeen', oxige'nium (*zuurstof, de grondstof, hoofdbestanddeel der lucht*), o. gmv.; lees: *oksiegeen'.*

Oxygoon' (*spitshoek*; *figuur met scherpe hoeken*), m. —gonen; lees: *oksiegoon'.*

Oxymo'ron (stijlfiguur: *enge verbinding van twee tegengestelde begrippen*), o. —s, b.v. *een jeugdig grijsaard*; *de Friezen waren eendrachtig in tweedracht.* (y = ie).

Ozokeriet' (*aardwas*), o. gmv.: — *is een isoleerstof ter omwikkeling van electrische geleidingen.*

O'zon (*sterk verfrisschend riekende, actieve zuurstof in de lucht aanwezig, vooral na onweder*), o.

Ozoniseeren (*met ozon behandelen*): *men neemt tegenwoordig proeven met het* — *van drinkwater*, om het water van bacteriën te zuiveren door middel van ozon. (s = z).

Ozonome'ter (*werktuig ter bepaling van het ozon-gehalte der lucht*), m. —meters.

P.

I. P. — 1 *Pa'gina*, bladzijde, ook, P a g.; 2 *pa'ter*, vader; 3 *pa'tres*, vaderen; 4 *pa'triae*, des vaderlands; 5 *pi'us*, vrome; 6 *pontifex*, opperpriester; 7 *po'pulus*, volk; 8 *primo*, ten eerste; den eersten der maand; zie ook **P** in de woordenlijst.
II. p. — *pia'no*, zacht (muziek).
p.a. — 1 *Par ami* of *amie*, met d. i. door middel v. e. vriend of vriendin (op adressen); 2 *per adres* (op brieven).
Par. — *Paragraaf'*, afdeeling, ook: *afdeelingsteeken*, nl. §.
p.c. — 1 *par couvert'*, ingesloten, onder omslag: 2 *pour condoléance* (op een visitekaartje), tot rouwbeklag.
Pc., Pct. — *Pro cen'to*, percent, ten honderd.
P.D. — *Pro De'o*, om Gods wil, gratis.
P. E. — *Par expres*, zie ald.
P. Ex. — *Par exemple*, zie ald.
P. Expr. — *Per expres'sum*, zie ald.
p.f. — 1 *par faveur'*, uit gunst; 2 *pour féliciter* (op visitekaartjes), tot gelukwensching.
p.f.v. — *pour faire visite*, om bezoek af te leggen (op een visitekaartje).
P. G. — *Protestantsche godsdienst.*
Phil. Dr. — *Philoso'phiae Doc'tor*, Doctor of Meester in de wijsbegeerte.
P.K. — *paardekracht*, zie ald.
pl. — *plura'lis*, meervoud.
p.m. — 1 *plus mi'nus*, ongeveer; 2 *pro memo'ria*, tot herinnering, om in gedachten te houden; 3 *pro'pria ma'nu*, eigenhandig; 4 *piae memo'riae*, zaliger gedachtenis; 5 *pro* of *per mille*, per duizend; 6 *post meri'diem*, namiddag.
p.o. — 1 *per order*, op last van; 2 *per omgaande* (post).
p.p. — 1 *per post*; 2 *per procura'tie*, op lastgeving van, als lasthebbende; 3 *pa'ter pa'triae*, vader des vaderlands; 4 *pi'u pia'no*, zachter (muziek), zie P i u.
p.p.c. — *pour prendre congé*, om afscheid te nemen (op een visitekaartje).
p.p.p. — *pianis'simo*, zeer zacht (muziek).
P. p.r. — *pour remercier*, om te bedanken (op een visitekaartje).
P. P. R. — *poste restante* (op brieven).
Pred. — *Prediker* (Salomo).
Pres. — *President'*, voorzitter.
Proc. — *Procureur'*.
Prof. — *Profes'sor*, hoogleeraar.
Prop. — 1 *Proponent'*; 2 *propaedeutisch* (*examen*).
Prot. — *protocol'*; *Protestantsch*, z. ald.
P.S. — 1 *Post-scrip'tum*, naschrift; 2 *Polytechnische school.*
Ps. — *Psalm.*
p. st. — *pond ster'ling*, (Engelsch ± *f* 12.00).

P (1 *als klank een medeklinker*; 2 *als letterteeken de 16de letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. al de woorden in alphabetische orde, die met — beginnen*), v. —'s: 1 *de — is een labiaal en wordt gehoord aan het begin, in het midden en aan het einde van Nederlandsche woorden*; 2 *het is een raadsheer met een — er voor geschreven*; 3 *zoek bij de —*; — is dikwijls de afkorting van verschillende woorden inz. in zegsw. bv. *de p(est) aan iem. hebben*; *in de p(iepzak)* of *p(enarie) zitten*; *wat een p(loert), p(roleet)*; de — wordt in deze zegsw. meestal uitgesproken als *pee*, geschreven soms *Pé*.
Pa (*vader*), m. —'s; **paat'je** (*vleinaam*), o. —s.
Paad'je (*smal pad*), o. paadjes; zie P a d.
I. Paai (*oud man*; zeew.: *oud, bevaren matroos, belast met het afgeven van sommige scheepsbenoodigdheden*), m. —en: *oud zijt gij, — Witbol!* (Bild.); verg. Z e u n t j e.
II. Paai (*termijn van betaling*), v. —en.
Paaiement' (*termijn van betaling*), o. —en: *een schuld afdoen in driemaandelijksche —en*; soms, P a y e m e n t.
I. Paai'en (*tevredenstellen*), paaide, heeft gepaaid: *een kind — met zoetigheid* (C. O.), sussen; *iemand met beloften —*, stillen.
II. Paai'en (scheepst. *een schip onder de waterlijn harpuizen*), paaide, heeft gepaaid.
III. Paai'en (*paren van visschen*), paaiden, hebben gepaaid; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als P a a i e n **I**; **—plaats** (*plaats in zee, waar de visschen samenscholen in den paartijd*), v. —plaatsen; **—tijd** (*paartijd der visschen*), m. gmv.
Paal (1 *langwerpig hout*; 2 *afstandsmaat in O.-I.: op Java* ± $^3/_{11}$ *uur of 1507 M., op Sumatra* $^1/_3$ *uur of 1852 M.*), m. palen: 1 *de huizen, paleizen enz. in A'dam en R'dam rusten op palen*; verg. P a a l w o n i n g; zegsw. *als een — boven water*, voor ieder duidelijk; zegsw. — *en perk stellen*, beteugelen, te keer gaan, binnen zekere grenzen houden; *dat gaat de, of alle, palen te buiten*, dat gaat al te ver; zie: G e e s e l p a a l, G r e n s-, H e i-, L a t i e r-, M ijl- of KM.-p a a l, S c h a n d p a a l enz.; 2 *dat is 20* —; ook als vierkantsmaat gebezigd.
Paal'beschoeiing (*beschoeiing door middel van paalwerk*), v. —en; **—bewoner** (*bewoner v. e. paalwoning*), m. —s: *sommige voorhistorische bewoners van Europa waren —s*, ook: **—mensch**, m. —en: *de —en van Europa kenden reeds onze huisdieren*; **—vast** (*zoo vast als een in den grond geheide paal*; fig. *ontwijfelbaar zeker, onwrikbaar, onomstootelijk*), bn. en bw.; **—werk** (*samenstel van palen*), o. —werken: *zeeweringen bestaan wel uit —*; *een kazerneplein, door — of palissaden omgeven*; **—woning** (*woning op palen, veiligheidshalve boven het water van meren of aan den oever*), v. —woningen: de —woningen zijn in Europa uit den vóórhistorischen tijd, men vond de overblijfselen er van aan de meeroevers van Zwitserland, Italië enz.; *de —en der Papoea's*, aan het strand op hooge palen; *de —en aan de meren op Cele'bes*; **—worm** (*boorworm of boorschelpdier in den Ind. archipel*), m. —en: de —en maken gangen in de lengterich-

ting v. het hout, dat onder water is, ze ondermijnen zóó onze zeeweringen; men meent, dat de —wormen door schepen naar Europa zijn overgebracht (Veth); zie verder Steenglooiing.

Paan (*doek of lap om het middel der negers, afhangend op de knieën*), m. panen.

Paan'der (*ronde teenen broodkorf*), v. —s.

Paap'je (dierk. *een rood vinkje, boomsijsje*), o. —s, ook *barmsijsje* geheeten.

Paar (*twee bijeenhoorende menschen, dieren, zaken; tweetal, koppel*), o. paren: *een aardig* —, twee kinderen, verloofden; *het gouden* —, echtpaar, dat zijn gouden bruiloft viert: evenzoo, *het zilveren, het koperen* —; *een — ossen, een — handschoenen, een — schelpen*; *bij paren*, bij tweeën: *kousen, schoenen worden bij paren verkocht*; ook onbep. telw.: *geef het kind een — koekjes*, eenige; *ik blijf nog een — dagen*; verder: *is het — of onpaar*, even; *— of onpaar spelen*, even of oneven.

Paard (dierk. *eenhoevig zoogdier met langen staart en lange manen*), o. —en: *het Arabische —, het Friesche —, het Normandische* —: zie: Hengst, Merrie, Veulen, en verder Bonk, Draver, Guil, Hakkenei, Hit, Klepper, Knol, Koets-, Koppel-, Ploeg-, Post-, Ren-, Rijpaard, of Ros, School-, Sleepers-paard, Telganger; Trek-, Werkpaard, alsmede: Bles, Bruin, Moorkop, Schimmel, Vos, Zweetvos enz.; zegsw. *men moet een gegeven — niet in den bek zien*, bij een geschenk niet te zeer taxeeren of te nauwkeurig kijken; *de —en achter den wagen spannen*, een zaak verkeerd aanpakken; *het oog van den meester maakt het — vet*, toezicht doet de zaken gedijen; *het beste — struikelt wel eens*, ook de beste kan wel iets verkeerd doen; *honger hebben als een* —, zeer ergen honger; *sterk zijn als een* —, buitengewoon; *een oud — van stal halen*, een oude toespraak, rede nog eens houden: *die predikant haalt nog al eens een oud paard van stal*; *iem. te — helpen*, vooruithelpen; *iem. over het — tillen*, iem. te zeer prijzen, zoodat hij een te grooten dunk van zich zelf krijgt; *het hinkende — komt achteraan*, de bezwaren, lasten, kosten toonen zich op 't einde, men moet zich wachten voor al te groote, voorbarige blijdschap; *ik zal u man en — noemen*, ik zal u alles in bijzonderheden vertellen; *een — op de stang rijden*, het flink den teugel laten gevoelen, zie Stang; *het houten —* of *het Trojaansche — binnenhalen*, zijn eigen ondergang of ongeluk argeloos bewerken, zie Sinon; *het gevleugeld* —, Pegasus, zie ald.; bij overdr. *het — in het schaakspel, de —en van een mallemolen*; zie ook: Stokpaard, Hobbelpaard; bij verg. gymnastiekwerktuig: *het — dient tot voltigeer-oefeningen*; verkl. —**je**, o. —s, zie ald.

Paar'debek (*bek v. e. paard*), m. —bekken; —**borstel** (*borstel, om het paard te reinigen*), m. —s; —**deken** (*dekkleed v. e. paard*), v. —s.

Paar'dekracht (*maatstaf voor arbeidsvermogen, werkeenheid*), v. gmv.: 1 — = 75 KGM. per seconde, d. i. het opheffen van 75 KG., 1 M. hoog, in 1 seconde; practisch zal de kracht van een paard wel als grondslag gediend hebben, vandaar de naam; *een machine van zestig* — (niet: —*en*).

Paar'deleer, paar'denleer (*leer van de huid van één, van meer paarden*), o. gmv.: *schoenen van* —; —**en,** bn.: — *riemen*.

Paar'denarts (—*dokter*), m. -en; -**bloem** (*gele samengestelde weidebloem, hondsbloem*), v. —en; —**boon** (*peulvrucht, veldbloem*), v. —en; —**haar** (*haar, meest uit den staart v. e. paard*), o. —haren; —**haren** (*van paardenhaar*), bn.: *een — horlogeketting, een — zomerhoed*; —**jongen** (O.-I. *stal- of paardenknecht*), m. —s; —**kastanje** (*wilde kastanjeboom*), m. —s, (*de vrucht*), v. —s; —**klauw** (*hoefblad*), m. —en; —**kracht** (*kracht als een paard*), v. gmv.; —**markt** (*markt voor paarden*), v. —en: *de — te Beusichem ten O. van Culemborg*; —**middel** (eig. *een geneesmiddel voor paarden*; fig. *een al te krachtig werkend geneesmiddel*), o. —en; —**peen** (*zoet worteltje*), v. —penen; —**posterij** (O.-I. *postdienst per postwagen*), v. gmv.; —**schilder,** m. —s: *Ph. Wouwerman*, 1619—'88, *is een beroemd* —; —**slachter** (*iem., die paarden slacht, om het vleesch te verkoopen*), m. —s; —**slachterij,** v. —en; —**spel** (*circus, kermistent*), o. —spellen; —**stal** (*stal voor paarden*), m. —len; —**stamboek** (*stamboek van met zorg geteelde paarden*), o. —en; —**tram** (*tram, door paarden getrokken*), v. —s: de eerste — dateert van 1826; —**vlieg,** v. —en, zie Daas en Brems; —**volk** (mil. *ruiterij*), o. gmv.; —**vracht** (*vracht voor paarden*; fig. *uiterst zware vracht*), v. —en; —**wed** (*waadbare plaats voor paarden*), o. —wedden; —**wik** (*paardenboon*), v. —wikken.

Paar'destaart (1 *staart van een paard*; 2 *onderscheidingsteeken van grootwaardigheidsbekleeders in Turkije*; 3 *een soort van onkruid*), m. —en: 1 *een gecoupeerde* —; 2 *een pacha met drie —en*; 3 zie Akkerpaardestaart; —**toom** (*toom v. e. paard*), m. —en; —**tuig** (*tuig v. e. paard*), o. —en; —**vijg** (*uitwerpsel v. e. paard*), v. —en; —**vleesch** (*vleesch v. e. geslacht paard; een houtsoort om de kleur zoo genoemd*, in deze bet. ook paardenvleesch),o.: zegsw. *die jongen heeft — gegeten*, is dartel, kan niet stilstaan of stilzitten; —**vleeschboom** (W.-I. *boom met e. harde, bruinroode houtsoort*), m. —en; —**voet** (*misvormde voet, horrelvoet*), m. —en.

Paard'je (*klein paard, hit, pony*), o. —s: zegsw. *op zijn — zijn*, boos, toornig zijn.

Paard'jerijden (*het rijden van een kind op iems knie*), o. gmv.

Paard'mensch (*centaur*), m. —en.

Paard'rijden 1 (*te paard rijden*), reed —, heeft —gereden: *hij moet alle dag een uur — voor zijn gezondheid*; **2** als zn. (*het rijden op een paard*), o.; —**rijder** (*ruiter*), m. —rijders; —**rijdster** (*dame te paard, amazone*), v. —rijdsters.

Paarl, v. paarlen; zie Parel.

Paarlemoer', parelmoer' (naar 't Fr. *mère-perle*, opgevat als: *moeder der parel*

in de schelp: *blauwachtig, glimmend bekleedsel der schelp van parelmossels*), o. gmv.
Paarlemoe'ren, paarlmoe'ren, parelmoe'ren, bn.: *een paar — knoopjes.*
Paarlemoer'kapel, v. —len; zie P a r e l m o e r v l i n d e r.
Paarl'mossel, v. —s, zie P a r e l m o s s e l; —**oester,** v. —s, zie P a r e l o e s t e r s.
Paars 1 (*violetkleurig*), bn.; —er, paarst: *hij zag — en blauw van de kou; seringen zijn — of wit; een amethist is —*; **2** zn. o.: *het — der sering, in het — gekleed zijn.*
Paars'gewijze, —gewijs (*bij paren*), bw.: *de kinderen verlieten — de school,* twee aan twee.
Paar'tijd (*tijd van paring bij vogels, vischen enz.*), m. gmv.; zie b.v. P a a i e n.
Paasch'avond (*avond vóór Paschen*; bij uitbreid. *Zaterdag vóór Paschen*), m. —en; —**best** (*in de beste kleeren*), o. gmv.: zegsw. *hij was op zijn —*, was op zijn mooist gekleed, had zijn mooiste pak aan; bijw.: *hij is — gekleed*; —**bloem** (*bloem, die omstreeks Paschen bloeit*), v. —en: *het madeliefje, de koekoeksbloem zijn —bloemen*; —**brood** (*ongezuurd brood van tarwe en water, bij de Israëlieten*; ook: *krentenbrood, dat bij de eieren gegeten wordt*), o. —en; —**communie** (R.-K. *verplichte communie in den Paaschtijd*), v. —s, —niën; —**dag** (*dag van het Paaschfeest*), m. —en: *eerste —, tweede —*; —**ei** (*symbool van het leven en der verrijzenis; thans meestal geverfd ei; ook wel: ei van suiker of chocolade, dat in de Paaschdagen aan kinderen ten geschenke wordt gegeven*), o. —eieren; —**feest** (Bijbel: *het feest van het ongedeesemde brood; het duurde 7 dagen met een vooravond, waarop het Paaschlam werd gegeten*), o. —en, zie P a s c h a; —**feest** (*het feest van 's Heeren verrijzenis*), o. —en; —**gezang,** o. —en; —**kaars** (*hooge, versierde kaars, die van Zaterdag vóór Paschen tot Hemelvaartsdag in de R.-K. kerken a. h. altaar brandt*), v. —en.
Paasch'lam (*lam, dat de Israëlieten aten op den vooravond v. het Pascha; een der namen van Jezus*; wapenteeken: *een staand lam met een kerkvaantje in den linkerpoot*), o. -lammeren; —**maan'dag** (*2de Paaschdag, als Zondag gevierd*), m. —dagen; —**os** (*gildos,* zie ald.), m. —ossen, vero., zie B e l d e r o m; —**plicht** (*verplichting voor de R.-K. om met Paschen te biechten en ten hoogtijd te gaan*), m. —en; -**tijd** (*veertien dagen of drie weken omtrent Paschen, waarin een R.-K. aan zijn Paaschplicht kan voldoen*), m.; —**vacantie** (*schoolvacantie omstreeks Paschen*), v. —s, —tiën; —**vuur** (*groot veldvuur, dat men op een der Paaschdagen in sommige streken nog in het veld ontsteekt*), o. —vuren; —**week** (*week, beginnende met Paaschzondag*), v. —weken; —**za'terdag** (*Zaterdag vóór Paschen*), m. —en, zie P a a s c h a v o n d; —**zon'dag** (*de eerste Paaschdag, die welke* nl. *op Zondag valt*), m. —dagen.
Paat'je (*vadertje*), o. paatjes; zie P a.
Pace (Eng. sport: *snelheid; gang*), v.
Pacemaker (Eng. *gangmaker*), m. —s.
Pacen (Eng. *gangmaken*), pacede, heeft gepaced.
Pa'cha (*Turksche titel, militair bevelhebber, gouverneur of gewestelijk hoofd*), m. pacha's, ook, **Pa'sja,** m. —'s; lees beide: *pas'ja.*
Pachome'ter (*diktemeter van spiegelglas*), m. —meters.
Pacht (1 *huur van land, weide, hoeve, vischwater enz.*; 2 *de pachtsom*; 3 *de pachttijd*), v. —en: 1 *iets in — geven, hebben*; 2 *— betalen,* zie B a m i s; 3 *de — is om.*
Pach'ten (*in pacht nemen*), pachtte, heeft gepacht: *een weide, een stuk land, een hoeve een jachtveld, een vischwater —*, huren.
Pach'ter (*iemand, die iets pacht, vooral een hoeve met bijbehoorende velden*), m. —s; vr. *pachtster,* —s; Z.-Ned. *pachteres',* v. —sen.
Pacht'geld (*het geld der pacht, de huursom*), o. —en, ook bij verkorting: *Pacht,* b.v. de — betalen, z. B a m i s; —**hoeve** (*boerenhofstede, die gepacht is of verpacht wordt*), v. —n; —**som** (*het pachtgeld samen*), m. —sommen.
Pachyderm' (*dikhuidige*), o. mv.: *de olifanten zijn —en*; fig. *wat is dat voor een —?* lomp, onhandelbaar (ook: ongevoelig) mensch.
Pacific (Eng. *Stille Zuidzee*), m.: —-*spoorwegen*; zie P a c i f i e k.
Pacificateur' (*vredestichter, bevrediger*), m. —s; ook, —**ca'tor** (Lat.): *de rol spelen van —.*
Pacifica'tie (*bevrediging, vredestichting*), v. —s, —tiën: (gesch.) *de — van Gent* (1576).
Pacificeeren (*den vrede herstellen onder, tot rust en vrede brengen, bevredigen, verzoenen, bijleggen*), ook, P a c i f i e e r e n.
Pacifiek' (*vredelievend, vreedzaam, kalm*), bn.; —-**spoorwegen,** m. mv.: *in N.-Amerika verbinden de — de kust van den Atlantischen Oceaan met die der Stille Zuidzee: zij loopen van New-York tot San-Francisco.*
Pacifis'me (*het streven naar den wereldvrede, de strijd tegen al wat oorlog is*), o. gmv.
Pacifist' (*voorstander van den* [*wereld*] *vrede*), m. —en.
Pa'co, —**kameel** (dierk. *Peruviaansch schaap, met fijne wol*), m. paco's, —kameelen.
Pacotil'le (Fr. *vrachtvrije bagage der matrozen; boeltje, rommelzoo*; ook: *bocht, slechte waar*), v. gmv. (tille = tielje).
Pac'tum (*verbond, verdrag*), o. pacta.
I. Pad (*smalle weg, voetpad*), o. paden: *een bij—, een binnen—, een dwars—, een — door het woud; gij moet dit — inslaan,* voetweg; **paad'je,** o. paadjes; zie ook: J a a g p a d, K e r k—, T u i n—, V o e t—, W a n d e l p a d.
II. Pad, pad'de (dierk. *kikvorschachtig dier*), v. padden: zegsw. *hij zwelt op als een —*, wordt erg nijdig.
Pad'del (Eng. *paddle*: *blad van een roeiriem, schoep v. e. scheprad*), m. —s; zie P e d d e l e n.
Pad'denspog, o. gmv.; zie K i k k e r s p o g.
Pad'denstoel (plantk. *zwamplant*), m. —stoelen: ons land telt 800—1000 soorten van —stoelen, waaronder veel eetbare en enkele zeer vergiftige; zie V l i e g e n z w a m; de meeste dragen op een vleezi-

gen stoel den zoogenaamden hoed; zie Mycologie; in de spreektaal: Paddestoel; fig. gebruikt van dingen die vlug en veelvuldig komen, b.v. in Chicago verrijzen krankzinnigengestichten als —-stoelen uit den grond.

Paddock (Eng. *omheinde plaats* inz. *voor merries en veulens*; wedstrijden: *grasveld, waar de deelnemers van den wedstrijd zich voor het begin en na den afloop bevinden*), o. —s.

Paddy (Eng. *bijnaam voor een Ier*), m. -'s; — is verbasterd uit Patrick, den patroon van Ierland.

Pa'die (O.-I. *rijst in de aar, zooals ze* nl. *gesneden wordt*), v. gmv.; ook: *Padi, paddi*; *er is geen oorlog in 't land, die de — vertreedt* (Mult.); zie Bras, Gaba, Nasi.

Padi'sjah, pandi'sjah (Perz. *heer der koningen, de Groote Heer, de sultan van Turkije, wereldvorst en kalief*), m. —'s.

Pa'dus, v., aardr. de Po, in Boven-Italië.

Padvinderij' (*alles, wat met de padvindersbeweging samenhangt*), v. gmv.

Pad'vinder (*lid van een Ned. jongenskorps, dat tucht, het doen van verkenningen, het helpen in nood tot doel heeft*), m. —s.

Pad'vinderskamp (*tijdelijke legerplaats van padvinders*), o. —en; —**uniform** (*uniform van of voor padvinders*), o. —en.

Paedagogie' (*de kunst, om een kind te leiden, leer der opvoeding* inz. *door de school*), v. gmv.; —**gogiek'** (*opvoedingskunst*), v. gmv.; —**go'gisch** (*opvoedkundig*), bn. en bw.; —**go'gium** (*opvoedingsgesticht*), o. —s, —gia; —**goog'** (eig. *knapenleider, slaaf die de kinderen naar school bracht*; thans: *onderwijzer, opvoeder der jeugd, opvoedkundige*), m. —gogen. (ae = ee).

Paediatrie' (*kinder-geneeskunde, leer der kinderziekten*), v. gmv. (ae = ee).

Paedologie' (*wetenschappelijke kinderstudie*), v. gmv.; —**loog** (*iem., die de paedologie beoefent*), m. —logen. (ae = ee).

Paf 1 (*het geluid v. e. vuurwapen*; *klap, slag*), m. —fen: *wat een scherpe —!*; *hij gaf hem een — om de ooren*; **2** (1 *versteld, ontluist*; 2 *lusteloos, loom*), bn. en bw.: 1 — *staan over iets*; 2 *die zwoele warmte maakt iem. —*; **3** tw. *pief — poef!*

Paf'fen (*een paffend geluid maken* b.v. *bij het schieten enz.*; *sterk rooken enz.*), het pistool —te, heeft gepaft: *er op los —*; *ze zaten daar te—,dat je den rook kon snijden.*

Paf'ferig (*opgeblazen, loom*), bn.; —er, —st: — *v. 't eten zijn, een — gezicht*; z. Pufferig.

Paf'fig (*opgeblazen, pafferig*), bn.; —er, —st.

Paf'zak (*kikkerd*), m. en v. —zakken.

Pagaai' (*Indiaansche losse roeispaan, kort en met breed blad, hebbende een kruk tot handvat*), v. pagaaien; —**en** (*met de pagaai roeien*, d.i. *wrikken*), pagaaide, heeft, is gepagaaid: *een prauw —*; *we zijn naar M. gepagaaid.*

Pagadet' (dierk. *soort van duif met roode oogen*; fig. *behaagzieke vrouw*), v. —ten; —**terig** (eig. *in elkaar gedoken als een duif, onwel, landerig*), bn.: *ik ben vandaag wat —*, hangerig.

Pagadiet' (*speksteen*), o. gmv.; z. Pagodiet.

Paganis'mus, —me (*heidendom*), o. gmv.

Paganist' (eig. *heiden, niet-christen*), m. —en: eig. hij, die zich tijdens de regeering van Constantijn, den eersten Christenkeizer (306—337), niet bij het christendom aansloot; thans, geringschattend voor onchristen.

I. Pa'ge (Fr. *edelknaap*), m. —s.

II. Pa'ge (Fr. *bladzijde*), v. —s.

Pag'ger, pa'gar (O.-I. *omheining, omtuining, schutting, heg*), m. —s: *een bamboezen —*; —**koffie** (*die* nl. *groeit binnen de omheining of de paggers v. d. kampongs, in de schaduw der pisangs*), v. gmv.

Pa'gina (*bladzijde*), v. —'s; zie **P.** of **Pag.**: —**titel** (*opschrijt boven elke pagina, vermeldende den titel van het boek*), m. —s.

Paginatuur' (*nummering v. d. bladzijden*), v. —turen; **pagineeren** (*elke bladzijde v. e. boek van een volgnummer voorzien*).

Pag'ne (*champagne*), v. gmv.; gmz.

Pago'de ([*Chineesche, ook Hindoesche*] *afgodstempel*; *pop of afgodsbeeld met beweegbaren kop in zoo'n tempel*), v. pagoden.

Pagodiet', o. gmv.; zie Agalmatoliet.

Paillas' 1 (Fr. *stroozak*), v. —sen; **2** (*hansworst*), m., meestal: Paljas'. (ll=lj).

Pail'le-geel (Fr. *strogeel*), bn.

Paillet'ten (Fr. *loovertjes, verguld of verzilverd, die op of om het kleed v. e. kunstenmaker of danseres schitteren*), v. mv.

Pain de lu'xe (Fr. *fijn brood*), o. gmv.; zie Luxe-bakkerij.

Pair (Fr. eig. *de gelijke v. d. koning*: *vroeger in Fr. hoogadellijke titel*), m. —s; verg. Peer (Eng.): —**schap** (*de waardigheid van pair*), o. gmv.

Pais, v.; zie Peis.

Pa'jo(e)ng (O.-I. *waardigsheidsscherm als distinctief van rang voor inlandsche hoofden*; *zonne- of regenscherm*), m. —s: *den gouden — voeren*, een aanzienlijke inlandsche groote zijn, b.v. een regent.

Pak (*bundel*), o. pakken: *een — boeken, een — brieven*; zegsw. *over zijn met — en zak*, alles overgehuisd hebben; *met — en zak vertrekken*, met alles, wat men heeft of bezit en in pak of zak kan bergen, zijn dienst verlaten; *daar valt mij een — van het hart*, een groote zorg heb ik nu minder; *bij de —ken neerzitten*, moedeloos zijn, de zaken maar op haar beloop laten; *een — slaag*, dracht; *een nieuw — koopen*, stel bovenkleeren; fig. zie Boevenpak.

Paket'boot (*snelvarend stoomschip tot vervoer van personen en goederen*), v. —en; —**vaart** (*dienst v. paketbooten*), v. —en.

Pak'ezel (*lastezel*), m. —ezels: —**garen** (*paktouw*), o. gmv.; —**goed** (*reisgoed, bagage*), o. —goederen; —**huis** (*bergplaats v. koopwaren enz.*), o. —huizen; —**huisknecht** (*knecht in een pakhuis*), m. —s; —**huismeester** (O.-I. *ambtenaar, belast met het toezicht op de pakhuizen, waarin de koloniale waren opgeslagen worden*), m. —meesters; —**ijs** (*opeengepakt drijfijs vooral in de Poolzeeën*), o. gmv.: *het — beslaat soms een groote uitgestrektheid*; —**jesdrager** (*kruier, die pakjes, reisgoed enz. draagt en bezorgt*; *witkiel*), m. —s; —**ka'ge** (*reisgoed, bagage*), v. —s; —**kamer** (*kamer, waarin goederen ter verzending ge-*

sorteerd, bewaard en verpakt worden), v. —kamers.

Pak'ken (eig. *een pak maken, inpakken*; ook: *grijpen, aanhouden, gevangennemen*), pakte, heeft gepakt: *wij moeten nog —*, nl. onze reiskoffers; zegsw. *wij zaten als haringen in een ton gepakt*, vreeselijk dicht opeen; *iem. bij den kraag —*; zegsw. *zijn biezen —*, er van-door gaan, zich uit de voeten maken, de plaat poetsen, zie Bies; *de politie kreeg den dief te —*; zegsw. *hij heeft het erg te —*, is erg verkouden, ook: hij is erg ziek.

Pakkerij' (*het pakken*; *plaats, waar het inpakken geschiedt*), v. —en; zie Haring-.

Pakket' (*klein pak* inz. *bij de post*), o.—ten; zie Postpakket.

Pakket'post (*afdeeling der posterijen tot verzending van postpakketten*), v. gmv.

Pak'king (*materiaal, bestaande uit leder, hennep, caoutchouc enz. tot water- en stoomdichte afsluiting van zuigerstangen, kompassen enz.*), v. —en.

Pak'kist (*houten kist, om iets in te pakken*), v. —en; —**korf**, m. —korven; —**linnen**, o. gmv.; —**naald** (*lange dikke naald met een groot oog en omgebogen punt, dienend om zakken, balen enz. met touw toe te naaien*), v. —en; —**papier** (*grof en taai papier, om goederen in te verpakken*), o. —en; —**schuit** (*schuit voor 't vervoer van goederen op binnenwateren*), v. —en; —**touw** (*dik of sterk touw, bindgaren, pakgaren*), o. gmv.; —**wagen** (*wagen, om goederen te vervoeren*), m. —s; —**zadel** (*zadel, waarop lastdieren de pakgoederen dragen*), m. —s.

I. Pal (*pen of klamp, om een draaiend rad vast te zetten*; ook, *zetter* of *pen*), m. pallen; misschien etymologisch verwant met Pal **II.**

II. Pal (*vast, stevig*), bw.: zegsw. — *staan*, onwrikbaar, onbeweeglijk; *hij moest — te bed blijven*, voortdurend, onafgebroken; fig. *iem. — zetten*, den mond snoeren.

Paladijn' (eig. *heer v. h. paleis of v. h. palatium, hofedelman, krijgsoverste*; bij uitbr. *een hoffelijk ridder*; thans: *overtuigd voorstander, beginselvast beschermer*), m. —en: *de —en van Karel den Grooten*, edellieden uit diens gevolg, b.v. *Roeland, Olivier, Ogier*; zie Roclandslied; *de —en hielden hun verblijf in den vorstelijken burcht.*

Palaeodoxie' (*oud-geloovigheid*), v. gmv.

Palaeograaf' (*kenner van het schrift der ouden*), m. —grafen; —**graphie'** (*kennis van de verschillende soorten van schrift uit de oudheid*), v. gmv. (ae = ee).

Palaeolo'gen (*laatste dynastie van Byzantijnsche keizers*), m. mv. (ae = ee).

Palaeologie' (*oudheidkunde*), v. (ae = ee).

Palaeontographie' (*beschrijving van de fossiele overblijfsels der voorwereld*), v. gmv.

Palaeontologie' (*leer der versteeningen van uitgestorven dieren*; *fossielen-kunde*), v. gmv.

Palaeontoloog' (*kenner der voorwereldlijke dieren, der fossiliën enz.*), m. —logen.

Palaeophytologie' (*leer d. fossiele plantenoverblijfselen der eerste wereld*), v. gmv.

Palaeothe'rium (*voorwereldlijk dier, vierhoevig zoogdier, het midden houdend tusschen den tapir en den neushoorn*), m. —s. (ae = ee).

Palaeoty'pen. v. mv.; z. Incunabelen.

Palaeozo'ën (*voorwereldlijke dieren*), m. mv.

Palaeozoölogie' (*dierkunde d. voorwereld*; ook: *nat. historie d. fossiele dieren*), v.

Palaesti'na, Palesti'na (aardr. *Rom. benaming van het Heilige Land*), o.; zie Kanaän.

Palame'des. m. een der Grieksche koningen voor Troje; valschelijk door Ulysses van verraad beschuldigd, werd hij veroordeeld en gesteenigd; ook: treurspel van dien naam door Vondel, in 1625 verschenen, zinspelend op het onthoofden van Oldenbarneveldt in 1619.

Palankijn' (*draagstoel in Indië*), m. -kijns.

Palatijn' (*paltsgraaf*; ook: *de naam v. e. Hongaarschen hoogen ambtenaar*), m. —en; **palatinaat'** (*paltsgraafschap*; *de Palts*), o. —naten.

Palatijnsch' (1 *den Palatinus betreffende*; 2 *van de Palts in Duitschland*), bn.: 1 *de —e heuvel*; 2 *de —e bevolking.*

Palati'nus, m. aardr. een der 7 heuvelen van Rome, ook Pala'tium genoemd; sedert Augustus hadden de keizers er hun paleis, welk woord van Pala'tium is afgeleid.

Pale ale (Eng. *lichte ale*), v. gmv.

Palei' (*katrol* inz. *een oud foltertuig*), v. —en: *iem. aan de — slaan, hangen.*

Paleis' (eig. *woning van keizer Augustus op den Palatijnschen heuvel in oud-Rome*: *vorstelijk verblijf*; *groot, weidsch gebouw*), o. —zen: *het — des konings*; *het — van justitie*, gerechtsgebouw of -hof; *het — voor Volksvlijt te A'dam*; *het — op den Dam*, eig. raadhuis, in 1655 voltooid door Jacob van Campen (8e wereldwonder, zie ald.).

Pa'len (*grenzen, raken aan*), paalde, heeft gepaald: *het huis paalde aan de synagoge*, Hand. 18 : 7.

Pa'lesteel (wapenk. *waterpasloopende smalle streep boven het schild*), m. —stelen: het woord is uit het oud-Fr., de — bet. een jongere lijn.

Palestijnsch', bn.: *het —e land* (Staring), d.i. Palestina.

Palestri'na-stijl (muz. *a-capella-stijl, vooral voor 6 of meer stemmen*; eig. *de stijl van den genialen toondichter Giovanni da Palestrina, 1524—'94, te Rome*), m. gmv.

Pales'trisch (*worstelstrijden, wedloopen, schijfwerpen en verdere sport betreffende*), bn.

Palet' (1 *kaatsplankje*; 2 *dun ovaalvormig plankje met een gat er in voor den duim, verfbordje v. d. kunstschilder*), o. —ten: 1 *het — eischt vlugheid van oog en hand*; 2 *de mannen van het —*, de schilders; zie Lucas; in bet. 1 komt *palet* ook wel v. voor.

Paletot' (Fr. *korte mansoverjas met zijzakken*; ook wel: *damesmantel*), v. paletots; lees: *—too'*.

Palet'ten (*het raketspel spelen*), palette, heeft gepalet; zie Raketten.

Palfrenier' (Fr. *koetsbediende*; *koetsiershelper* [*in livrei*]), m. —s.

Pa'li (*heilige taal der Boedhisten*), o. gmv.

Palimpsest' (*handschrift* inz. *perkamentrol, waarvan het oorspronkelijke schrift*

is uitgekrabd, om er iets anders op te schrijven), m. —en: —*en ontstonden, doordat het perkament zeer duur was.*

Pa'ling (*visch, spitser van kop dan de aal, bruiner van kleur, geler aan den buik, fijner*), (*voorwerpsn.*), m. —en; (*stofn.*), v. gmv.; **pa'linkje**, o. —s.

Palingenesie' (*wedergeboorte, herschepping, omvorming, als* b.v. *bij rupsen*), v. gmv.

Pa'lingtrekken (*zeker wreedaardig volksvermaak*), o.; het palingoproer te A'dam, Juli 1886, ontstond, omdat het — door de politie werd verboden.

Palinodie' (*wederzang; intrekking van 't geen men smadelijk gezegd heeft; herroeping*), v. —s.

Palinu'rus, Palinuur' (myth. *stuurman v. h. schip van Aeneas op zijn tocht naar Italië*; fig. *leidend staatsdienaar*), m. —nuren: *de — van den staat.*

Palissa'de (Fr. *schanspaal*; in het mv. *paalheining*), v. —n: *een rij aaneengesloten —n diende tot versperring v. d. toegang.*

Palissadeeren (*met palissaden afsluiten of omringen en versterken*).

Palissan'der, o.; —**hout** (Fr. *purper- of violethout, zeer mooi donkerpaars hout, afkomstig uit Guyana*), o. gmv.; —**houten,** bn.: *een — pianino,* van palissander.

Pali'ta (O.-I. *nacht[olie]-lampje*), v. —'s: *op elke slaapplaats stond een — te branden* (v. R.).

Paljas' 1 (Fr. *bultzak, stroozak*), v. —sen; **2** (*een met stroo opgetuigde hansworst*; vandaar in het algem. *hansworst, pias, potsenmaker, clown*; ook fig.), m. paljassen: *de in alle kleuren gekleede —*; fig. *die jongen wil onder zijn klasgenooten den — spelen.*

Palla'dium, o. myth. het uit den hemel gevallen beeld van Pallas Athene in Troje en dat aldaar op den burcht als heilig onderpand bewaard werd, omdat het de onneembaarheid der stad waarborgde; het werd echter door Ulysses en Diomedes geroofd: fig. gebezigd voor beschermend heiligdom: *de grondwet is het — der vrijheid.*

Pal'las (*ruitersabel*), m. pallassen.

Pal'las Athe'ne, v.; zie: Athene en Minerva.

Palliatief' (*pijnstillend middel zonder geneeskracht, verzachtingsmiddel*; fig. *uitvlucht, verbloeming, lapmiddel, bemanteling*), o. —tieven.

Pallieeren (*verzachten*; fig. *bewimpelen*).

Pal'lium (*witte wollen band met zes zwarte zijden kruisjes*), o. pallia: *het — wordt op de schouders gedragen als eereteeken van aartsbisschoppen, primaten en patriarchen.*

I. Palm 1 (1 *boom der tropen*; 2 *palmtak*), m. —en: 1 *men kent veel soorten van —en; de —en leveren noten, wijn, olie, hout; er is —olie, —suiker, —wijn*; 2 *de — is het zinnebeeld der overwinning; den — der welsprekendheid behalen,* zegeteeken; zegsw. *den — wegdragen,* overwinnaar zijn, den prijs behalen; **2** (*heester*), v. gmv.: *een rand van —groen*: zie Buks; Palm **I** is etymologisch verwant met Palm **II.**

II. Palm (*handvlakte*; vroeger *lengtemaat*), (nl. $^1/_{10}$ *M. of 1 dM.*), v. palmen.

Pal'ma (O.-I. *vaartuig met twee masten*), v. —'s.

Palm'blad (*blad van een palm*), o. —bladen of —bladeren; —**boom** (*klapper*), m. —en: —**boter** (*harde palmolie*), v. gmv.

Pal'men (*hand over hand hijschen*), palmde, heeft gepalmd: *zich aan boord —.*

Palmet' (bouwk. *versiering, op een palmblad gelijkend, aan gebouwen, zuilen enz.*), v. —ten.

Palm'hout (*het hout van den palmboom*), o. gmv.: *een beker van —*; —**houten,** bn.: *een — kokertje,* van palmhout.

Palmi'ne (*vet uit de klappernoot*; *plantenboter*), v. gmv.

Palmiti'ne (*een der bestanddeelen van palmboter*), v. gmv.; —**zeep,** v. —en.

Palm'knoop (*schijnbare geledingen in den stam van den palmboom*), m. —en.

Palm'olie (*olie of vet, uit de vruchten v. verschillende soorten v. oliepalmen*), v. gmv.

Palmpa'schen (*benaming van Palmzondag,* ook: *stokje, heestertak, gesierd met buksbladen, lintjes en goudpapier, bestoken met koek, vijgen, sinaasappelen enz., tot vermaak der kinderen*), v. gmv.: *het is vandaag —.*

Palm'slag, m. —slagen; zie Handslag.

Palm'suiker (*suiker, bereid uit het sap van sommige palmsoorten*), v. gmv.; —**struik,** m. —en; zie Buks; —**tak** (eig. *tak v. e. palmboom*; fig. *teeken van overwinning, ook van vrede*; *takjes van den buks, die op Palmzondag gewijd worden*), m. —ken; —**wijn** (*suikerhoudend sap, na gisting spiritueus, dat bij insnijding vloeit uit de onrijpe bloemkolven van eenige palmsoorten*), m. gmv.: *de — wordt dikwijls druppelsgewijze in een bamboekoker opgevangen*; zie Lontarpalm.

Palmzon'dag (*Zondag vóór Paschen*), m. —zondagen; zie Palmpaschen.

Palpa'bel (*handtastelijk*; *tastbaar*; *zonneklaar*), bn. en bw.

Palpita'tie (*kloppíng*: *polsslag, hartslag*), v. —ties. —tiën.

Palpiteeren (*kloppen of jagen v. hart of pols, trillen der leden*).

Pal'ster (*pelgrimsstaf*), m. palsters.

Palt'rok (*wijde [pelgrims]rok, -kleed*; ook: *een soort van houtzaagmolen*), m. paltrokken.

Palts, Palz (*naam v. twee voormalige staten in Duitschland*), v.: *de Opper-— en Beneden-—*; *de keurvorsten van de —.*

Palts'graaf (*heer der Palts*), m. —graven.

Pamflet' (*klein hekelend vlugschrift, schotschrift, smaadschrift*; *blauwboekje*), o. -ten.

Pamflettist' (*pamfletschrijver*), m. —en.

Pa'mor (Javaansch: eig. *mengmetaal, mengijzer voor wapens* inz. *bes'i pamor,* d. i. *ijzer van meteorieten, dat vermengd is o. a. met nikkel, waardoor het een blankere kleur heeft en grootere smeedbaarheid bezit*), o.: — *of meteoorijzer wordt tusschen twee stukken gewoon ijzer tot één kling versmeed, waardoor men een soort damasceering krijgt.*

Pam'pa (Spaansch: aardr. *uitgestrekte boomlooze grasvlakte in het Z. van Z.-Amerika,* inz. *in Argentinië*), v. —'s: de —'s dienen aan groote runderkudden tot verblijf-

plaats; —**gras** (*hooge grassoort*), o. gmv.
Pam'pelmoes; zie Pompelmoes.
Pampernoel'je (uit *kampernoelie*: *eetbare paddenstoel*), v. —noeljes.
Pampe'ra (*hevige,vooral Z.-W.-wind in Z.-Amerika, buiige wind*), m. —'s.
Pampoes'je (Fr. *babouche*: *oostersch sloffje*), o. —s.
Pam'pus (aardr. *ondiepe plaats in de Zuiderzee vóór A'dam, a. d. mond v. h. IJ*), o.
I. Pan (*min of meer bekkenvormig vaatwerk gebruikt om er in te koken, te braden, vloeistoffen te laten verdampen enz.*), v. pannen: *een koeken—, een braad—, een kook— enz.*; zegsw. *den vijand in de — hakken*, neersabelen, zijn leger vernietigen; eig. van spijzen, die men stukhakt om ze in de pan te stoven of te braden; *hij is aan de —*, hij is gevangen, hij is er bij; *een veeg uit de —*, een leelijke berisping; zie Duinpan en ook Dakpan; zegsw. *er zijn te veel pannen op het dak*, er zijn te veel hoorders o.m. kinderen, die alles afluisteren; bij uitbreiding: *de heele — is geen cent waard*, eig. kooksel, rommel; *wat een —! 't is hier ook een —*, alles ligt hier verward dooreen; *'t was een dolle —*, rumoerig voorval; *wat een — hebben we daar beleefd!* dolle grap.
II. Pan, m. myth. veld-, bosch- en herdersgod, gedrochtelijk wezen met horens en bokspooten, schrikaanjagende godheid; — is de uitvinder v. d. herdersfluit; zie: Pansfluit, Paniek.
Pan'aarzen (*geeselen*), —aarsde, heeft gepanaarsd: *een matroos —*; zie Britsen.
Panacée' (*wondermiddel, geneesmiddel tegen alle kwalen*), v. —s: *Mevr. Stork beweerde, dat eau de cologne eene — is tegen alle vlekken* (C. O.).
Pana'che (Fr. *vederbos, pluimbos*), v. —s.
Pa'nama(hoed) (*hoed v. panamastroo*), m. panama's, panamahoeden.
Pa'namakanaal (aardr. *kanaal door de landengte van Panama*), o.: het — verbindt den Atl. Oceaan met den Gr. Oceaan, het werd in 1884 begonnen en officieel geopend in Aug. 1914.
Pancra'tisch (*zeer krachtig*), bn.
Pancra'tium (*worstel- of vuistkamp*), o. —s. (t = ts).
Pancratesie' (*alleenbezit, alleenheerschappij*), v. gmv.
Pan'creasklier (ontl. *alvleeschklier, buikspeekselklier*), v. gmv.
I. Pand (1 *waarborg, onderpand*; 2 *huis*; 3 rechtst. *zakelijk zekerheidsrecht op roerend goed*; 4 *gedeelte van iets*; 5 fig. *kind, echtgenoote*), o. —en: 1 *iem. iets tot — geven*; *de vijand hield een landstreek, een stad, bezet als —*, zie Vuistpand; *de —en in een Bank van Leening*; zie ook Pandverbeuren; 2 *d. notaris zal die —en onder den hamer brengen*; 3 *het recht van — op iets hebben*; 4 *de —en v. een kanaal, een dijk, een weg*; 5 *zijn dierbaarste —en werden door den dood weggerukt.*
II. Pand (*zijstuk of slip van een jas*), o. —en; Pand **II** is etymologisch verwant met Pand **I.**
Pandaemo'nium, o.; zie Pandemonium.
Pan'dan, panda'nus (O.-I. *palmachtige boom op steltwortels, in een groot aantal soorten in den archipel voorkomende*), m. pandanen: *men vindt den — zoowel aan het zeestrand als in de moerassige oerwouden, zoowel in de vlakte als in de bergstreken*).
Pand'beslag (*beslag, dat de verhuurder op de goederen van den huurder kan doen leggen bij niet-betaling der huur*), o. gmv.
Pand'brief (*schuldbewijs, uitgegeven door een hypotheekbank*), m. —brieven.
Pandec'ten (eig. *allesomvattende boeken, overzicht der oud-Romeinsche wetten*), v. mv.
Pan'deling (O.-I., *iem., die zijn schuld niet in geld kan betalen en daarom werk verricht voor den schuldeischer*; *schuldslaaf*), m. en v. —en; —**schap** (*toestand van een pandeling*), o.
Pandemie' (*algemeene volksziekte*), —ën.
Pande'mische ziekte (*algemeene volksziekte*), v. — ziekten.
Pandemo'nium (*algemeen verblijf der duivelen of der demonen*; fig. *helsch lawaai*; *verwarring*), o., ook, Pandaemo'nium.
Pan'den (*beleenen, in pand geven*), pandde, heeft gepand: *een stuk huisraad —*. w. i. g.
Pand'hof (*binnenplaats van klooster, abdij of kathedraal*), m. —hoven.
Pand'houder (*pandbezitter*; *iem., wiens vordering door een pand verzekerd is*), m. —s.
Pand'huis, o. —huizen; zie Pandjeshuis; —**houder** (O.-I. *houder v. e. pandjeshuis*), m. —s; —**wet** (*wet v. 1910 tot regeling v. h. pandhuis-bedrijf*), v. —ten.
Pandi'sjah, m. —'s; zie Padisjah.
Pand'jeshuis (*bank van leening, kleine lommerd*), o. —huizen.
Pandoer '(*Hongaarsche voetsoldaat der 18e eeuw*; later: *roover*), m. pandoeren; etymologisch hetzelfde woord als het volgende Pandoeren; zegsw. *dat was opgelegde — tusschen die twee*, dat was een doorgestoken kaart.
Pandoe'ren 1 (*het pandoerkaartspel spelen*), pandoerde, heeft gepandoerd; **2** als zn. o.
Pando'ra, v. myth. eig. de Albegiftigde d. i. de rijkbegaafde: de eerste vrouw, op bevel van Jupiter naar de aarde gezonden en wel met een doos vol gaven en kwalen; toen zij deze opende, vlogen die allc over 't menschdom uit, terwijl alleen de Hoop op den bodem bleef liggen; fig. *de doos v. —*, bron van veel leed, van veel ellende.
Pand'recht (*recht v. d. crediteur op een roerende zaak, hem als waarborg gegeven*), o.
Pand'spel (*het pandverbeuren*), o. —spelen.
Pand'verbeuren (*gezelschapsspel*), o.gmv.
Paneel' (1 *eikenplankje*; 2 *een blad gladgeschaafd* [*eiken*]*hout als beschot*; 3 *schilderij op een dunne plank gemaald*), o. paneelen: 1 *op — schilderen*, zie: Plamuren en Doek; 2 *de —en v. e. deur, v. e. lambrizeering*; 3 *Schelfhouts —en*; — **deur** (*deur met drie of vier paneelen*), v. —deuren; —**raam** (*lijst, waarin het paneel sluit*), o. —ramen; —**tje** (*schilderijstukje*), o. —s; —**zager** (*inbreker, die een paneel doorzaagt en zóó inbreekt*), m. —zagers.
Paneeren (*in paneermeel wentelen*; *met*

paneermeel bestrooien): *het gehakt* —, *bakvisch* —.

Paneer'meel (*broodkruim, gedroogd en tot poeder gestampt wittebrood of beschuit*), o. gmv.

Panegyriek' (*lofprijzing, lofrede; lage vleierij*), v. —en; **—rist'** (*lofredenaar*), m. -en.

Pa'nem et Circen'ces (Lat. *brood en circusspelen* [*willen wij*]): uit een der satiren van Juvenalis, 1e eeuw n. C.; — was de roep van het volk van Rome in den keizerstijd.

Pan'fluit, v. —en; zie P a n s f l u i t.

Pange'ran(g) (O.-I. *titel van personen van zeker hoogen rang* inz. *van vorstelijke Javanen*), m. —s.

Pangermanis'me (*het streven naar politieke eenheid van alle Germanen* inz. *Duitschers*), o. gmv.

Pang'goeng (O.-I. *houten loods*), m. —s.

Panghoe'loe (O.-I. *hoofd v. h. moskeepersoneel, dat te zorgen heeft voor den geregelden gang der godsdienstoefeningen, het rein houden van het gebouw enz.*), m. panghoeloes: *de* — *is in geen enkel opzicht gelijk te stellen met een priester*; ook, P e n g o e l o e.

Pan'gliman (O.-I. *hoofd, krijgsoverste*; in de Maleische staten: *titel v. e. rijksgroote*, ook wel, *lid van den rijksraad*), m. —s.

Pan'haring (*versche, groene haring*), m. —haringen; (als stofnaam), v. gmv.

Panhellenis'me (*het streven der Hellenen of Grieken naar politieke eenheid en aaneensluiting*), o. gmv.

Paniek' (*een panische*, zie ald., *schrik*, d. i. *een algemeene doch ongegronde angst of verslagenheid*), v. —en: *er was een* — *in het leger, er kwam een* — *aan de beurs.*

Panier' (Fr. *mandewagentje*), m. —s.

Pa'nisch (*plotseling en ongegrond met verbijstering vervullend*), bn. en bw.: *een* —*e schrik*, d. i. een eensklapsche en algemeene schrik, inzonderheid onder een vechtend leger; zie P a n **II.**

Panislamis'me (*het streven van alle belijders v. d. Islam naar politieke eenheid en aaneensluiting*), o. gmv.

Pan'je (scheepsw. *stuk geteerd zeildoek*), v. —s.

Pan'likken, pan'nelikken (*smullen*; *op de klap loopen*), —likte, heeft gepanlikt; **—likker** (*smuller*), m. —likkers; **—likkerij'** (*klaplooperij*), v. —likkerijen.

Pan'ne (Fr. sport: *oponthoud, blijven steken met e. auto of vliegmachine door een of ander ongeval aan motor of machinedeelen*), v. gmv.: *een* — *v. e. uur hebben.*

Pan'nekoek (*in de pan gebakken, dunne meelkoek*), m. —en; zie O m e l e t en S t r u i f.

Pan'nenbakker (*maker van dakpannen*), m. —bakkers; **—bakkerij'**, v. —en.

Pan'nendak (*dak van pannen*), o. —daken.

Panop'ticum (*verzameling van allerlei bezienswaardigheden* inz. *van wassen beelden van bekende persoonlijkheden*), o. —s: *een* — *op de kermis.*

Panora'ma (1 *een vergezicht naar alle of vele kanten*, b.v. *van een toren, een heuvel enz.*; 2 *rondtafereel: cirkelvormig schilderstuk met een werkelijken voorgrond, hetwelk een stad, een landstreek, een tafereel in zijn geheel voorstelt, terwijl de beschouwer in het midden staat*; ook: *het gebouw zelf*), o. —'s: 1 *een prachtig — van den Rijn, de Maas*; 2 *dat — stelt een poollandschap voor*; *het — staat op dit plein.*

Pansee', v. —s; zie P e n s e e b l o e m.

Pan'ser (*borstharnas*), o. —s; zie P a n t s e r.

Pan'serschip, o. —schepen; z. P a n t s e r—.

Pans'fluit (*herdersfluit* [*van den god Pan*]; inz. *rietfluit van 7 of meer* [*riet*]*pijpen van ongelijke lengte en dikte, aan elkaar bevestigd*), v. —fluiten; ook, P a n f l u i t.

Panslavis'me (*het streven der Slaven naar politieke eenheid en aaneensluiting*), o. gmv.

Panslavist' (*aanhanger v. h. panslavisme*), m. —visten: *de —en in Rusland, de —en-partij in de Balkanlanden.*

Panslavis'tisch, bn.: *een —e betooging.*

Pantalon' (*kleedingstuk*), v. —s.

Pan'ter (dierk. *roofdier, e. luipaardsoort*), m. —s: de — leeft in Afrika en Z.-W.-Azië, hij is zeer roofzuchtig en gevaarlijk; **—haai** (dierk. *getijgerde haai*), m. —en; **—kat** (dierk. *kleinere pantersoort, jaguar*), v. —katten: de — leeft in Midden-Amerika.

Pantheïs'me (*leer, dat het heelal zelf de godheid is, of dat god en de wereld* [*de stof*] *één zelfstandigheid vormen*), o. gmv.

Pantheïst' (*aanhanger van het pantheïsme*), m. —theïsten.

Pantheïs'tisch (*als van een pantheïst*), bn.

Pantheologie' (*leer v. h. pantheïsme*), v.

Pan'theon, o., tempel in 't oude Rome, ter verheerlijking van alle goden, 25 v. C. gebouwd; fig. eererustplaats voor overleden beroemde mannen v. e. land, b.v. in Parijs, 1814; *een letterkundig* —, een uniformuitgave van beroemde letterkundige werken; *het Indische* —, al de Indische godheden samen.

Pantjoe'ran (O.-I. *bergbron, door een in den bergwand gestoken buis tot een klein stortbad ingericht*; *fonteinbuis*), v. —s.

Pantocratie' (*alleenheerschappij, het bestaan van één heerscher over allen*), v. gmv.

Pan'to(e)n (dichtk. *vierregelig Maleisch minnedicht*), m. —s: *sinjo Karel, die zulke schoone —s zong* (v. R.).

Pantof'fel (*kamerschoeisel*), v. —s: zegsw. *onder de — zitten of staan*, onder de plak van zijn vrouw staan; *het op zijn —tjes afkunnen*, weinig te doen of te werken hebben; **—held**, m. —helden, zie P a n t o f f e l; **—parade** (*het wandelen van het fijne publiek op vaste plaats en tijd, om elkaar te zien en om gezien te worden*), v. gmv.

Pantograaf' (*teekenaap*), v. —grafen.

Pantomi'me (*voorstelling van een dramatische gebeurtenis door gebaren, gebarenspel*), v. —mimen, —mimes; **—mimiek'** (*gebarenkunde*), v. gmv.; **—mi'misch**, bn.; **—mimist'**, m. —en; verkeerd is: *pantomine.*

Pan'ton, m. —s; zie P a n t o e n.

Pant'ser (*borstkuras*; *ijzeren bekleedsel van schepen*), o. —s, ook, P a n s e r; **—dek** (*scheepsdek van pantserplaten*), o. —dekken; **—dekschip** (*schip, dat voorzien is van een pantserdek*), o. —schepen: *een onzer —schepen is gestationneerd*

te Curaçao; —**en** (*van een pantsering voorzien*), —de, heeft gepantserd: *een schip* —; —**fort** (mil. *ronde toren met pantserplaten bedekt, gestevigd door beton*), o. —en; —**hemd** (*maliënkolder*), o. —en; —**plaat** (*zware stalen plaat tot beschutting van oorlogsschepen, forten, koepels enz.*), v. —platen; —**schip** (*oorlogsschip, bekleed met stalen pantserplaten*), o. —schepen.

Pantsier' (*borstharnas*), o. —s, vero.: *het — ontgespen* (Bild.); zie Pantser.

Pan'- of **pan'nevisch** (*allerlei bakvisch*), v.

Panurg' (*sluw, boosaardig mensch*), m. —en.

Panurgie' (*arglistige boosheid*), v. (g = g).

Panur'gisch (*sluw, kwaadaardig*), bn. en bw.

Pap (*vloeibare spijs*; *brij*), v. pappen: — *op een zweer*; zegsw. *iem. de — in den mond geven*, hem het antwoord zeggen, zie Mond; *weinig in de — te brokken hebben*, weinig bezitten, geringen invloed hebben.

Papa' (1 Fr. *vader*; 2 It. *paus*), m. —'s: 1 — is thuis; 2 *evviva il pa'pa!* leve de paus! **papaa'tje**, o. —s.

Papa'bile (*kardinaal, die genoemd wordt bij een pauskeuze als de a.s. paus*), m. —bili, —s.

Papa'ja (O.-I. *meloenachtige vrucht*), v.—'s.

Papa'ver (plantk. *maankop, slaapbol*; *klaproos*), v. —s; —**olie** (*olie uit papaverzaden geperst, maanolie*), v.; —**stroop** (apoth. *zeker slaapmiddel, uit papaver bereid*), v. gmv.

Papegaai' (dierk. *klimvogel uit de tropische landen met gekromden bek en grijppooten*; fig. *naprater*), m. —en: *de — behoort thuis op het zuidelijke halfrond*; *de groene —, de Amazonen—, de dwerg— enz.*; zie ook Ara.

Papegaai'duiker (dierk. *zwemvogel ter grootte v. e. duif, in N.-Amerika*), m. —s.

Papegaai'ekop (*kop v. e. papegaai*), m. —pen: —**tong**, v. —tongen.

Papegaais'bek (*bek van een papegaai*), m. —bekken; —**kooi** (*groote, cilindervormige, koperen traliekooi v. e. papegaai*), v. —en.

Papegaai'visch (dierk. *prachtig bont-gekleurde lipvisch*), m. —visschen.

Paperas'sen (Fr. *prulpapieren, beschreven papieren zonder waarde*; *papierenrommel*), v. mv.

Papeterie' (Fr. *papierhandel*; *allerlei voorwerpen v. papier of karton*), v. —ën.

Papier' (1 eig. *de naam eener Egypt. rietplant, den papyrus, uit wiens stengel men bladen, om op te schrijven, vervaardigde*; 2 *geldswaardig papier*; hand. *wissels, promessen, assignaten, chèques enz.*), o. —en: 1 zie Papyrus: *de Arabieren brachten het eerste — uit boomwol vervaardigd in Spanje, het was veel goedkooper dan perkament*, zie ald.; *in ons land werd reeds in 1220 — uit lompen vervaardigd*; zegsw. *zijn gedachten op het papier brengen*, zijn gevoelens schriftelijk uitdrukken; *hij heeft goede —en*, d. i. getuigschriften; zegsw. *het — is geduldig*, zie Geduldig; zie ook: Asphalt—, Behangsel—, Bord-, Filtreer-, Kardoes-, Kast-, Muziek-, Pak-, Post-, Scheur-, Stroo-, Schrijf-, Schuur-, Teeken-, Vloeipapier, alsmede: Nieuwspapier), o.: 2 *de —en dalen, stijgen*, effecten; *driemaandsch* —, vervallen na drie maanden; *kort* —, te betalen op zicht, hetzij uiterlijk acht dagen na de dagteekening; *lang* —, betaalbaar in langere termijnen dan kort —; *prima* —, waarvan trekker en betrokkene als zeer solide bekend staan; zie verder Papier-maché en Papier-sans-fin.

Papie'ren (*van papier*), bn.: — *manchetten*.

Papie'rengeld (*in 't algemeen, papier dat de daarop uitgedrukte geldsom vertegenwoordigt*), o. gmv.: *wissels, bankbiljetten, chèques behooren tot het* —; zie ook Zilverbon.

Papier'fabriek (*fabriek, waar men papier maakt*), v. —en; —**fabrikant** (*eigenaar van een papierfabriek*), m. —en; —**handel** (*handel in papiersoorten*), m. gmv.; —**linnen** (*met linnen overtrokken papier*), o. gmv.: — *voor boorden en manchetten*.

Papier-maché' (Fr. eig. *gekauwd papier*: *taaie papier-brij tot het vervaardigen van kinderspeelgoed, doozen, kistjes enz.*), o.: aan deze brij wordt *lijm* of *gom, gips enz.* toegevoegd, dan wordt ze in geoliede vormen geperst, en daarna worden deze onder hoogen warmtegraad gedroogd.

Papier'mand (*snippermand*), v. —manden; —**merk** (*watermerk in papier, duidelijk waar te nemen door het papier tegen het licht te houden*), o. —merken; —**molen** (*papierfabriek*), m. —molens; —**plant**, v. —en, zie Papyrus.

Papier-sans-fin' (1 Fr. eig. *papier zonder einde, papier per rol*; 2 handel. *lange wissel, die* nl. *bij verval steeds wordt gecontinueerd*), o. gmv., in bet. 2 o. papiers—: 1 *men verkoopt het — bij den meter*, zie Rotatiepers; 2 *papiers— is een soort van wissels, die de kassier liever niet neemt*.

Papier-zonder-eind, o.; zie Papier-sans-fin.

Papillot' (Fr. *papierreepje om krullen mee in te zetten*), v —lotten. (ll = lj).

Papiniaan'sche pot (nat. *ijzeren pot, die hermetisch gesloten kan worden*), m. —potten: *de — heet naar den uitvinder* (*1681*), *den Franschman Papin*.

Pap'je (*papegaaitje*), o. papjes.

Pap'kind (*wichtje, dat met pap gevoed wordt, zwak kindje*), o. —ers, —eren.

Pap'lepel (*kinderlepel, lepel om een kind pap te voeren*), m. —lepels: zegsw. *dat is hem met den — ingegeven*, dat is hem van de prilste jeugd af ingeprent.

Pa'poea (*de donkerbruine, zwartbruine, kroesharige bewoners van Nieuw-Guinea en Melanesië*), m. —poea's; **pa'poeaasch**, bn.: *de —asche bevolking van Nieuw-Guinea*.

Pap'pen (*warme lijnmeelpap leggen op*), papte, heeft gepapt: *op een zweer* —; *deze katoen is sterk gepapt*, d. i. met meelpap stijfgemaakt.

Pap'penheimer (*soldaat van generaal Pappenheim, veldheer der keizerlijke troepen in den 30-jarigen oorlog*), m. —heimers: zegsw. *ik ken mijn —s*, ik ken de waarde mijner volgelingen, ik ken mijn luidjes

ik weet welk vleesch ik in de kuip heb.
Pap'perig (*pappig*), bn.; —er, —st.
Papperlepap' (*uitroep van niet-instemming*), tw.
Pap'pig (*brijachtig, niet vast*), bn.; —er, —st: *dit brood is* —, week; —*e aardappels.*
Pap'pot (*pot voor kinderpap*), m. —potten.
Papy'rus (plantk. *hoogopschietend rietgewas*), m. —sen: de — groeide oudtijds veel in Egypte en leverde niet alleen het papier der ouden, maar werd ook gebruikt voor de vervaardiging van kleine snelzeilende booten; —**rol** (*beschreven rol van papyrus*), v. —rollen: de —rollen in Egypte vond men meest bij de mummiën in de graven; de —rollen van Herculaneum zijn verkoold, moeielijk te ontrollen en uiterst lastig te ontcijferen; de eerste bevatten fragmenten van oude schrijvers, oorkonden over sociale en politieke toestanden, over de ontwikkeling v. h. recht enz. in Egypte; de tweede allerlei wetenswaardigheden over het begin v. d. regeering der keizers in Rome.
Pap'zak (eig. *iem., die graag pap eet*; scheldn. *dikkerd, dikbuik*), m. —zakken.
Para' (*Turksche munt, $^1/_{40}$ van een piaster*), v. para's: 50 para's = ± 10 cents; in Servië $^1/_{100}$ dinar of ± $^1/_2$ ct.
Paraaf' (*krul, pennetrek onder een handteekening*; ook: *verkorte naamteekening door middel van één of meer beginletters*), v. —rafen.
Paraat' (*vlug, willig, dadelijk*), bn. en bw.: *parate executie*, onmiddellijke uitvoering van een vonnis; *parate kennis*, dadelijk beschikbare; *iets — doen*, direct.
Para'bel (*gelijkenis*), v. —belen, —bels: een — bedoelt een bijzondere handeling uit de menschenwereld tot een algemeene waarheid om te stempelen: de — van den verloren Zoon, van den barmhartigen Samaritaan, v. d. goeden Herder enz. (Bijbel).
Parabo'lisch (1 *bij wijze van gelijkenis*; 2 meetk. *in den vorm eener kegelsnede*), bn. en bw.: 1 —*e taal*; 2 *een* —*e spiegel.*
Paraboliseeren (*in of door gelijkenissen spreken*).
Parabolist' (*schrijver, maker van parabelen*), m. —en: *Boeddhistische* —*en.*
Paraboloï'de (meetk. *oppervlakte van den tweeden graad, parabolische kegel*), v. —n.
Paraboot' (*kegelsnede*, zie ald.; *kegelbaan, lijn door een projectiel beschreven*), v. —bolen.
Paracen'trisch (*ongelijkmiddelpuntig*), bn.
Parachro'ma (*kleurbedrog*), v.: bij — meent men kleuren te zien, die er niet zijn; ook —c h r o m a s i a.
Parachu'te (Fr. *val- of daalscherm van den luchtschipper of aviateur*), v. —chutes.
Paraclee't' (*Trooster; de Heilige Geest, door Christus toegezegd*), m. gmv.
Para'de (Fr. 1 *pronk, praal*; 2 *feestelijke wapenschouw*; 3 *paradeplein*; 4 schermk. *het afweren v. e. stoot*), v. —s: in bet. 1 gmv.: 1 *dat staat daar alleen om — te maken, hij houdt twee auto's voor de* —; 2 *er was groote — bij het bezoek der koningin*; zegsw. *groote — en klein garnizoen*, kale opschik, ijdele vertooning; 3 *hij woont aan de* —; 4 *Dolf, zich in positie stellende, begon eenige —s te maken* (C. O.); —**bed** (*praalbed, waarop het lijk van een vorst of paus vóór de begrafenis ter bezichtiging ligt*), o. —bedden.
Paradeeren (mil. *parade-maken*, ook, *pronken, pralen, vertooning maken*): *de ex-Duitsche keizer liet gaarne de troepen* —.
Para'demarsch (*militaire muziek bij een parade*), m. —marschen; —**paard** (*pronk- of staatsiepaard*), o. —en; —**stap** (*gestrekte stap of pas van paradeerende soldaten*), m. —pen.
Paradig'ma (*voorbeeld; modelwoord; schema van verbuiging of vervoeging*), o. -ma's, —mata: *het van-buiten-kennen van definities en van —ma's der spraakk.* (g = g).
Paradijs' (*lusthof, Eden van 't eerste menschenpaar, waarin een rivier, die zich in vier armen splitste; engelenbak*), o. —dijzen: in het — stond de Boom des Levens en de Boom der Kennis van goed en kwaad; verg. E n g e l e n b a k; —**appel** (*guldenappel; adamsappel*, ook, *de tomaat*), m. —en; —**geschiedenis** (*het Bijbelsch verhaal van Adam en Eva in het paradijs*), v. gmv.: Vondels treurspel Adam in Ballingschap geeft de — te aanschouwen, vooral met het oog op de verleiding van Adam door Eva; —**kostuum,** o. gmv., z. A d a m s k o s t u u m; —**slang** (*slang, welke volgens het Bijbelverhaal Eva verleid heeft*), v. gmv.: —**vogel** (*prachtig gekleurde, geelgepluimde, landsnavelige zangvogel, op N.-Guinea*), m. —s.
Paradox' **1** (*wonderspreuk; schijnbare tegenstrijdigheid; een gezegde, dat onwaar is en toch waar schijnt*), v. —doxen; **2** (*wonderspreukig, met de gewone leer of meening strijdig; schijnbaar ongerijmd*), bn. en bw.; ook, P a r a d o x a a l.
Paradoxaal' (*wonderspreukig*), bn. en bw.: *een —ale bewering; hij sprak* —.
Parafeeren (*onderteekenen met de paraaf: enkel met de voorste letter[s] van zijn naam*); zie P a r a a f.
Paraffi'ne (*zekere wasachtige vetstof, door droge distillatie uit steen- of bruinkool en hout verkregen*), v. gmv.; —**kaars** (*kaars v. paraffine bereid*), v. —en: —**papier** (*papier met paraffine vochtdicht gemaakt*), o. gmv.
Parago'ge (spraakk. figuur: *achtervoeging*), v. —n, b.v. in: *iemand, te uwent, fazant*; —**go'gisch,** bn.: *de* —e d *in*: *iem.*
Paragraaf' (*afdeeling v. e. hoofdstuk*, ook, *afdeelingsteeken* [§]), v. —grafen.
Paragrafeeren (*in paragrafen afdeelen*).
Paral(e)ip'sis (*redek. figuur v. d. voorbijgang*), v., b.v.: *Ik wil niet opmerken*, dat wij . . ., *ook niet*, dat wij . . ., *maar ik zeg alleen dit* enz.; zij dient juist om de aandacht op het voorbijgegane te vestigen.
Parallel' **1** (*gelijkloopend, evenwijdig*), bn. en bw.: *die lijnen zijn of loopen* —; zie —k l a s, —w e g; **2** (1 *parellelzirkel*; 2 *lijn of vlak, evenwijdig loopend aan een andere lijn of een ander vlak*; 3 *vergelijking*), v. —lellen: 1 *de —len op kaart of globe getrokken zijn breedtecirkels, zij loopen evenwijdig aan de equator; de poolcirkels, de keerkringen zijn —len*; 2 *de — van een loodlijn, van een schuine lijn; de — van een verticaal vlak*, b.v. de vloer en het

plafond; *de — van een horizontaal vlak*, b.v. de zijwanden van een rechthoekige kamer; 3 *een — maken of trekken tusschen twee dichters, twee dichtstukken, twee steden, twee rivieren, twee vlakten*, b.v. *tusschen de Po- en de Rhônevlakte.*

Parallelepi'pedum, o. —s; zie P a r a l l e l o p i p e d u m.

Parallel'klas (*schoolklasse, waarin hetzelfde onderwijs gegeven wordt als in een andere*), v. —klassen: *bij overbevolking wordt een klas in — klassen gesplitst.*

Parallelogram' (meetk. *vierhoek, waarvan de zijden twee aan twee evenwijdig loopen*), o. —grammen: werkt. *het — van krachten*, constructie, met behulp van welke de grootte en de richting ééner kracht gevonden kunnen worden, die twee andere krachten kan vervangen; *het — eener stoommachine*, inrichting aan de zuigerstang, waardoor deze zich rechtlijnig beweegt. (e = ee).

Parallelopi'pedum (*prisma, met een parallelogram tot grondvlak*), o. —s.

Paralogie' (*dwaling,verkeerde redeneering*), v. —ën; —**gis'me** (*valsche redeneering, valsche sluitrede of gevolgtrekking*), o. —n. (g = g).

Paralyseeren (*verlammen; ontzenuwen, krachteloos maken*).

Paralysie' (*verlamming, beroerte*), v. —ën.

Paraly'tisch (*verlamd, lam*), bn.

Paramagne'tisch, bn.: *— zijn die stoffen, die door een magneet worden aangetrokken.*

Parament' (*het ornaat, de liturgische gewaden van den R.-K. priester; altaarkleeden*), o. —en.

Paramentiek' (*de leer of kennis der paramenten*), v. gmv.: *de oud-testamentische —*, de kennis der Joodsche tempeldracht of paramenten.

Parame'ra (aardr. *hoogvlakte met steile wanden in Spanje*), v. —'s.

Pa'rang (*korte houwer of kapmes*), v. —s: de — is bij het handvat smal en aan het uiteinde breed.

Paranimf' (*bruidsjonker, -geleider*; ook: *speelnoot, ceremoniemeester; begeleider van een promoveerend doctorandus*), m. —en.

Paranoi'a (Gr. *krankzinnigheid*), v. gmv.

Paranoma'sia (*verbinding v. woorden met denzelfden klank, maar met verschillende beteekenis*), v. —'s, b.v. *O, roem van uwen tijd, waar Roemer op mag roemen* (Vondel), nl. Maria Tesselschade Roemer Visscher (1594—1649).

Parapet' (vestingbouwk. *borstwering*), o. —s.

Paraphra'se (*verklarende omschrijving*), v. —n: *een — maken van een gedicht.* (s = z).

Paraphraseeren (*in een verklarende omschrijving uitdrukken*): *een gedicht —.*

Paraphrast' (*iem.,die paraphraseert; kanteekenaar* b.v.*op klassieke werken*), m.—en.

Paraplu' (Fr. *regenscherm*; Bargoensch: *koepelgevangenis te Haarlem, Arnhem* en *Breda*),v. —plu's, —pluies; verkl. —pluutje, o. —s.

Paraplu'bak (*bak, om paraplu's in te zetten*), m. —bakken; —**koopman** (*venter van paraplu's*), m. —kooplui; —**stander** of —**standaard** (*toestel met paraplubak*), m. —s.

Parasiet' 1 (eig. *mee-eter: tafelschuimer, klaplooper*), m. —sieten; **2** (*woekerdier, -plant*), v. —sieten.

Parasiteeren (*klaplooper zijn, op kosten van anderen leven of zijn genot zoeken*).

Parasi'tisch (*klaploopend; woekerend,* nl. *van planten of dieren*), bn., ook, *Parasitair': een ziekte van —en aard.*

Parasitis'me (*het leven op kosten of ten koste van een ander*), o. gmv.: — bestaat in de menschen-, de dieren- en de plantenwereld, b.v. bloedzuigers, wormen, woekerdieren, bij planten; zie: W a r k r u i d, W o e k e r p l a n t; zij verteren de levenssappen van hun gastheer.

Parasol' (Fr. *zonnescherm*), v. —sols; zie: E n-t o u t-c a s.

Parasta'ten (*zijpilaren, —kolommen*), m. mv.

Paravent' (Fr. *tochtscherm, kamerschut, windschut*), m. —vents; lees: *paravan'.*

Par'cen, v. myth. de 3 Schikgodinnen, die 's menschen lot regelen: Clo'tho, de spinster; La'chesis, de lotbeschikster; A'tropos, de onafkeerbare; ook, M o i r e n.

Parcimonie' (*karigheid, gierigheid*), v. gmv.

Parcimonieus' (*gierig, vrekkig*), bn.

Parc-vaccinogè'ne, o.; zie V a c c i n o g è n e.

Par'del (Bijb. *panterachtig roofdier, luipaard*), m. —s.

Pardessus' (Fr. *overjas, demi-saison*), m.

Pardoen' (scheepst. *staaldraad, loopende van de verschansing naar een maststeng*), v. —s.

Pardoes' (Sp. *per Dios*, bij of door God: *hals-over-kop, plotseling, ineens, onverwachts*), bw.; ook wel, **Perdoes'.**

Pardon' 1 (*genade, kwijtscheldina*), o. gmv.; **2** (*neem me niet kwalijk*), tw.

Pardonna'bel (*vergeeflijk, verschoonb.*),bn.

Pardonneeren (*vergiffenis schenken, ten goede houden, door de vingers zien*).

Pareeren (*sieren, opschikken*; schermkunst: *een slag, een steek afwenden, afweren, keeren*).

Pa'rel, paarl (Fr. *perle*: 1 *rondachtige uitwas in het binnenste bekleedsel van de schelp der pareloester*; 2 fig. *iets dat het puik is*; 3 typ. *naam van een der kleinste lettersoorten, grooter dan diamant*, zie ald.), v. parels, paarlen: 1 *een medaillon, in —s gevat*; 2 *Java is de — onzer O.-I. bezittingen*; *Cuba is de — der Antillen*;zegsw. *paarlen voor de zwijnen werpen*, het heilige of schoone aan onwaardigen verkwisten, zie Matth. 7 : 6; 3 *— en diamant komen slechts bij uitzondering voor.*

Pa'reladder (dierk. *een soort van adder*), v. —s; —**admiraal** (*een zeer mooie kegelslak*), m. —s.

Pa'relbank (O.-I. *bank tot kweeking der pareloesters*), v. —banken: *men vindt groote —banken bij de Aroe-eilanden*; —**duiken** (O.-I. *het in-zee-duiken om pareloesters op te halen*), o. gmv.; —**duiker** (—*visscher*), m. —s.

Pa'relen (1 *parelvormige blaasjes opgeven*, zie K r a l e n; 2 *zich vertoonen in den vorm van parels*; 3 *den vorm geven van parels*), parelde, heeft gepareld: 1 *de champagne parelt bij het inschenken*; 2 *het*

zweet parelde op haar voorhoofd; fig. *de parelende lach van Elly* (H. Robbers); zie fig. G e p a r e l d; 3 zie G e p a r e l d.

Pa'relgerst (*de beste soort van gerst*), v. gmv.; —**gort** (*fijne, ronde gort*), v. gmv., zie G e p a r e l d; —**grijs** (*grijs als een parel*), bn., —grijze: — *fluweel*, —*grijze zijde*; als zn. o.; —**hoen** (*fazantachtige vogel*),o. —ders: *'t — leeft i. Afrika i. 't wild.*

Parelmoer',o.gmv.; zie P a a r l e m o e r.

Parelmoe'ren (*van parelmoer*), bn.: *een — messenhechtje, een — portemonnaie.*

Parelmoer'vlinder (*volksnaam eener dagkapel met oranjegele vleugels*), m. —s.

Pa'relmos (plantk. *leverkruid*), o. gmv.

Pa'relmossel (dierk. *een stroommossel, die de* z.g. *rivierparels oplevert*), v. —s: de — wordt gevonden in beken en stroomen van Midden-Duitschland; —**oester** (dierk. *schelpdier, dat de echte parels oplevert*), v. —s: de — wordt door duikers gevischt op de koraalbanken in de Perzische golf, op de kust van Ceilon enz.; —**snoer** (*halssnoer van parels*), o. —en; —**visscher** (*duiker naar pareloesters, vooral in de Perzische golf*), m. —visschers.

Parement', o. —en; zie P a r a m e n t.

Pa'ren (1 *tot een paar maken*; 2 *twee aan twee rangschikken*; 3 *huwen*; 4 *vereenigen*), paarde, heeft gepaard: 1 *handschoenen —, klompen, schoenen, duiven —*; 2 *de dansers —; op dat feest waren wij goed gepaard*; 3 *wie heeft die jongelui gepaard?, ze zijn gepaard*; 4 *degelijkheid aan vlijt —*; zie G e p a a r d.

Parenta'ge (Fr. *bloedverwantschap, familiebetrekking, maagschap*), v. gmv.

Parenthe'se, paren'thesis (*tusschenzin, inlassching, tusschenvoegsel*; *wat tusschen haakjes of boogjes staat*), v. —the'sen, paren'theses: *het goede, dat de mensch doet (het is altijd maar weinig), is inderdaad zijn eenige rijkdom*; zegsw. Lat. *in paren'thesi*, in 't voorbijgaan, tusschen twee haakjes.

Parenthe'sen (typ. *twee haakjes* [ ] *of boogjes* ( ), *om een tusschenvoeging in te sluiten*), v. mv.

Par exem'ple (Fr. *bij voorbeeld*), bw.; ook wel: **P. Ex.**

Par expres'se (Fr. *door een bijzonderen bode*), ook: p e r e x p r e s; zie **P. E.**

Parfait-amour' (Fr. *zekere fijne likeur*), v.

Parfor'ce, in uitdrukkingen: *een — -hond*, Eng. jachthond; *een —-jacht*, klopjacht, drijfjacht,d.i. jacht op groot wild, op reeën en herten, met behulp van veel afgerichte honden en van jagers te paard; *een — -paard*, jachtpaard.

Parfum' (Fr. *heerlijke geur*; *reukwerk*), o. —s.

Parfumeeren (*welriekend maken*): *een kamer —*, doorgeuren.

Parfumerie' (*reukwerk, -water*; *handel in odeurs*; *winkel, waar men deze en ook toiletzeepen enz. verkoopt*), v. —ën.

Parfumeur' (*fabrikant van reukwerken, handelaar in parfumerieën*), m. —s.

Par gra'ce (Fr. *uit of door gunst*), bw.

Par hasard' (Fr. *toevallig, bij toeval*), bw.

Parhe'lium (sterrenk. *bijzon, bijmaan*: *dampkringsbeeld*), o. —heliën.

I. Pa'ri 1 (*gelijk, van gelijke waarde*), bw.: *de effecten staan —*, wanneer de reëele waarde aan de nominale gelijk is, b.v. als de koers onzer staatspapieren 100 bedraagt; zie A l p a r i; **2** (*gelijke stand*), o. gmv. *de effecten staan boven —*, d. i. boven de nominale waarde.

II. Pari' (*weddenschap*), o. gmv.: *een — aangaan.*

Pa'ria(h) (Eng.-Ind. *onreine*; *verstooteling, verworpeling*), m. en v. paria(h)'s: de —'s vormen de laagste volksklasse der Hindoes, zij behooren tot geen der vier kasten en worden als onreinen geschuwd; zie K a s t e.

Pa'riahond (*verwilderde huishond in Oostersche landen*), m. —en.

Parieeren (*wedden, een pari aangaan, verwedden*), parieerde, heeft geparieerd.

Parijsch' (*in,uit, van*; *als in,uit,van*; *eigen aan, betrekking hebbende op Parijs*), bn.: *de —e mode, een bekende —e violist.*

Parijsch'-blauw, verg. B e r l i j n s c h b l a u w; —**-rood** (*zekere beste menie*), o. gmv.

Pa'rikoers (handel. *prijs van een handelsartikel, afgeleid uit noteering aan een vreemde beurs en den wisselkoers tusschen de twee betrokken landen*), m. —en.

Pa'ris (ook, A l e x a n d e r), m., tweede zoon van Priamus, en rechter in den schoonheidstwist; zie T w i s t a p p e l; zijn uitspraak heet Paris-oordeel; later schaker van Helena, zie ald.

Pa'risch-marmer (*fijn wit marmer van het eiland Paros in den Gr. archipel*), o. gmv.

Parisien' (Fr. *Parijzenaar*), m. Parisiens; —**sien'ne** (*Parijsche vrouw*), v. —s.

Parisis'me (*Parijsche zegswijze, zinswending enz.*), o. —n.

Pariteit' (*rechtsgelijkheid*; handel: *een koers, afgeleid uit de noteering v. eenig artikel aan twee beurzen*; *overeenkomst van de marktwaarde van geldswaarden met de nominale waarden*; *de overeenkomstige prijs in een anderen maatstaf uitgedrukt*; in het muntwezen: *de waardeverhouding tusschen muntsoorten v. verschillend metaal*), v. —en.

Pariteit'tentafel (handel. *tafel, lijst of staat waarop de overeenkomstige wisselkoersen tusschen verschillende landen staan uitgerekend*), v. —s.

Park (1 *wandeltuin, tuin bij of om een paleis, kasteel, villa, buitengoed*; *plantsoen of openbare wandelplaats*; 2 mil. *depot van materieel der artillerie, der genie, der aviatiek enz.*), o. —en: 1 *een der grootste —en van Europa is de Dierentuin te Kopenhagen*, zie ook P r a t e r; *de prachtige —en bij en om de kasteelen te Parijs en te Versailles*; 2 *de toegang tot het artillerie—, het auto—, het vlieg— is verboden*; *een — bombardeeren.*

Parket' (1 *kleine omheining*; inz. *afgesloten ruimte als zitplaats der rechters in de gerechtszaal*; 2 *zitplaatsen in den schouwburg tusschen de stalles en het parterre*; 3 *bureau van den officier van justitie*), o. parketten: in bet. 2 gmv.: 1 zegsw. *hij zit in een lastig —*, groote moeilijkheid; 2 *het — was uitverkocht*; 3 *ten —te.*

Parkiet' (*Australisch vogeltje*), m. parkieten: *de — is een soort van kleinen papegaai.*

Parlan'do (muz. *meer sprekend dan zingend*).
Parlement' (*in Eng. de beide Kamers*, d. i. *het Hooger- en Lagerhuis*), o. —en. (ent = ent).
Parlementair' 1 (*betrekking hebbende op, eigen zijnde aan het parlement; omzichtig; de vormen in acht nemend, beleefd*), bn. en bw.: *—e vormen, —e welsprekendheid; zich — uitdrukken; — socialisme,* een der schakeeringen van het socialisme, het wil behoud v. h. regeeringssysteem, maar een regeering, die van het volk uitgaat, terwijl de Staat meester moet zijn van alle productieve goederen; 2 (*onderhandelaar, die met de parlementaire of witte vlag naar den vijand wordt gezonden om te onderhandelen*), m. —en.
Parlementeeren (*onderhandelen door tusschenkomst van een parlementair*; ook: *lang en breed over iets redekavelen*), —de, heeft geparlementeerd. (men = men).
Parlemen'ten (*babbelen, redetwisten*), men —mentte, heeft geparlement. gmz.
Parlements'gebouw (*paleis der afgevaardigden in Londen*), o. —en; ook, **—huis,** o. —huizen; **—lid** (*lid v. h. parlement*), o. —leden: **—zitting** (*—vergadering*), v. -en.
Parlesan'ten (*praten, babbelen*), parlesantte, heeft geparlesant. gmz.
Parlevin'ken (*praten*), parlevinkte, heeft geparlevinkt.
Parlevin'ker (*schipper of zijn schuit, die tot ± 1870 te Amsterdam het Vechtwater aanvoerden*), m. —s.
Parloir' (Fr. *spreekkamer*), m. —s.
Parman'tig (*zelfbewust; prat*), bn. en bw.; —er, —st: *een — heer; — stappen, — in 't rond kijken*: ook, Parmant.
Parmezaan' 1 (*iem. uit Parma*), m. —zanen; 2 (*een in Parma gemaakte kaassoort*), v. —zanen, ook: *—zaansche kaas.*
Parnas'sus, m. aardr. en myth. beroemd gebergte in het landschap Phocis ten N. van Delphi: aan Apollo, Bacchus en de Muzen toegewijd; ook, Parnas'; zegsw. *den — bestijgen,* gaan dichten; zie Zangberg.
Parochiaal' (*tot een parochie behoorend*), bn.: *het — kerkbestuur, een —ale school.*
Parochiaan' (*lid eener R.-K. kerkelijke gemeente*), m. en v. —anen. (ch = scherpe g).
Paro'chie (R.-K. *kerkelijke gemeente, kerspel*), v. —s, —chiën. (ch = scherpe g).
Parochiëel' (*wat de parochie betreft*), bn. en bw.: *het — werk in die gemeente is zwaar; deze buurt hoort — tot Eindhoven.*
Paro'chiekerk (*de kerk e. parochie*), v. -en.
Paro'chus (*hoofd eener parochie*), m. parochi.
Parodie' (*boertige nabootsing, koddige omwerking* b.v. *v. e. ernstig gedicht: spotnabootsing*), v. —ën; verg. Travestie.
Parodieeren (*boertig nadoen, iets ernstigs lachwekkend voordragen, voorstellen; spottend nabootsen*).
Paroniem' 1 (*stamverwant, van denzelfden stam*), bn.: 2 (*stamverwant woord*), o. —en; *—en zijn* b.v. *dronk* en *drank, brok* en *breuk.*
Parool' (1 *wachtwoord, passeerwoord, herkenningswoord*; 2 *eerewoord*), o. parolen: 1 *het — geven*; 2 *een krijgsgevangen officier op — loslaten,* op zijn eerewoord (*parole d'honneur*), dat hij nl in dien oorlog niet meer zal vechten tegen zijn vijand.
Par or'dre (Fr. *op last, op bevel*), bw.; zie **p. o.**
Paroxis'me (*de hoogste graad van smart, kommer, verbittering enz.*), o. gmv.
Parquet' (Fr.), o. —ten; zie Parket.
Par'sen (*vuuraanbidders in Perzië*), m. mv.
I. Part (*deel, gedeelte, aandeel*), o. —en: *elk moet zijn — hebben, een taart in tien —en verdeelen, een — hebben in een schip, in een fabriek*; zegsw. *ergens — noch deel aan hebben,* er niets mee te maken hebben, ergens hoegenaamd geen schuld aan hebben.
II. Part (*list, bedrog, streek, poets*), v. meestal meerv. —en: *iem. —en spelen,* hem bedriegen; *de verbeelding speelde mij weer —en; mijn geheugen begint mij —en te spelen,* laat mij in den steek.
Parta'ge (*verdeeling, aandeel*), v. gmv. (g = zj).
Partageeren (Fr. *verdeelen, deelen*). (g = zj).
Parter're (Fr. *gelijkvloersche verdieping; zitplaatsen, gelijkvloers in den schouwburg* nl. *achter het parket; bloemperk in een tuin*), o. gmv.
Par'thenon, o.: de tempel van Pallas Athene op den Acro'polis te Athene, van marmer gebouwd en met prachtige beeldhouwwerken versierd; in acht jaar voltooid (446—438 v. C.), nog ten deele in wezen; fig. kunsttempel.
Parthe'nope, o.; zie Nea'polis.
Partiaal', zie Partieel.
Participant' (*deelhebber, deelgenoot*), m. —en: *de — en der Oostind. Compagnie.*
Participa'tie (*deelhebbing, deel*), v. gmv.
Participeeren (*aandeel of deel hebben in, deelnemen aan*).
Participiaal' (spraakk. *met een participium of deelw. in verband staande*), bn.: *—ale voorzetsels,* b.v. betreffende, aangaande.
Partici'pium (*deelwoord,* z. ald.), o. —pia.
Particularis'me (*het zich bepalen tot of bevoordeelen van eigen persoon, gewest of land; het [zelfzuchtig] stellen van bijzonder belang boven algemeen: het streven om zelfstandig te blijven en niet op te gaan in een grooter geheel*), o. gmv.: *het — der vroegere 17 gewesten.*
Particularist' (*aanhanger van het particularisme*), m. —en.
Particulariteit' (*bijzonderheid*), v. —en.
Particulier' 1 (1 *niet geldende voor het publiek, maar voor één persoon in 't bijzonder*; 2 *onder vier oogen*), bn.: 1 *een — schrijven, iems —e zaken*; 2 *e. — onderhoud*; 2 (*iem., die geen post bekleedt, of beroep heeft: ambteloos burger, privaat persoon*), m. —lieren; vr. **—e.**
Partieel' (*gedeeltelijk, bij gedeelten, deelswijze*), bn. en bw.: *een —e herziening.*
Partij' (1 *een meestal vrij aanzienlijke hoeveelheid goederen van dezelfde soort*; 2 *vereeniging van menschen, die op staatkundig gebied dezelfde richting voorstaan*; 3 *deelhebbende*; 4 *spel, dat door meerdere personen gespeeld wordt*; 5 *feest, feestmaal*; 6 *persoon, gedacht in zijn verhouding tot een ander persoon*; 7 *deel van een geheel*; 8 *met*

profijt, voordeel), v. —en, in bet. 8 gmv.: 1 *een — Santoskoffie*; 2 *de liberale —*; *buiten alle —en staan*; *eene —-regeering*: 3 rechtst. — *zijn in een akte, medewerken* aan de totstandkoming er van; *de procedeerende —en*, zij, die onderling het proces voeren; — *en tegen— of weder—*; *eischende en verwerende —*; 4 *een — biljart, een — skate*; 5 *een promotie—, een bruilofts—*; *een stijve —*; 6 *dit meisje is een goede —*; *zij doet een rijke —*; 7 *een bosch—*; muz. *de verschillende —en waren goed bezet*; 8 — *van iets trekken*.

Partij'dig (*eenzijdig*), bn. en bw.: —er, —st: *een — oordeel, — zijn*, niet eerlijk; *een zaak — behandelen*, de belangen van een der partijen tegen beter weten in voorstaan.

Partij'ganger (*lid eener bende, welke, niet in het legerverband opgenomen, meevecht aan de zijde eener oorlogvoerende legermacht*; *de bevelhebber van zulk een bende*; bij uitbr. *aanhanger*), m. —s; —**geest** (*geest, die de aanhangers eener partij bezielt*), m. gmv.; —**genoot**, m. —en; —**hoofd** (*aanvoerder, leider eener partij*), o. —en; —**leus**(*devies, kenspreuk v.e. partij*), v. —leuzen; —**man** (*iem., die openlijk partij kiest*), m. —nen.

Partij'schap (*verdeeldheid, onrust,woeling*), v. —pen: —*pen tijdens het 12-jarig Bestand*.

Parti'kel (eig. *deeltje*; *rededeeltje*), o. —s, —en; *voegw., bijw. en voorzetsels heeten —s*, het zijn onbuigbare woordjes.

Parti'tie (*indeeling, verdeeling*; muz. *al de partijen v. e. compositie regelsgewijze boven elkaar gevoegd, zoodat de dirigent ze alle kan overzien*), v. —s, —tiën.

Partituur', v. —turen, muz.; zie P a r t i t i e.

Partizaan' (*een soort v. hellebaard*), v. —zanen.

Part'ner (*deelgenoot*; *medespeler of maat in 't spel, mededanser*), m. **partners**.

Partuur' (*persoon,geschikt om met een ander een paar te vormen; evenknie, wederga, gelijke*), o. —turen; ook, *Portuur*: *zij vinden uw broeder geen — voor ons nichtje*; *hij vond in dien schermmeester zijn —*.

Paruik' (Fr. *perruque*),v.—en; zie P r u i k.

Paru're (*tooisel tot opsiering*; *kraag en manchetten*; wanneer er van edelgesteenten gesproken wordt: *een garnituur*), v. —s.

Parvenu' (*man, die van niet tot iet gekomen is, nieuweling-rijke, die zich veel laat voorstaan op zijn rijkdom*), m. —'s: *hij is maar een —*, opkomeling; —**achtig** (*wat aan een parvenu doet denken*), bn. en bw.

I. Pas (1 *stap, schrede, tred*; 2 *doorgang over een gebergte, bergweg*), m. —sen: 1 *hij woont hier een paar passen vandaan*; *de Ned. soldaat maakt een — van 75 cM. en zet 120 passen per minuut*, d.i. *legt per uur 5,4 K.M. af*; *die danseres neemt haar —sen te groot*; mil. *de gewone —, de loop—, de versnelde —, de storm—*; zegsw. *in den — loopen, blijven*, regelmatig met anderen stappen; *iem. den — afsnijden*, den door- of voortgang beletten; *bij iem. in den — komen*, in de gunst; *dat paard gaat goed in den —*, telgang; 2 *de —sen der Alpen*; mil. *de —sen bewaken*, zie B e r g p a s; **2** (*tijdstip*; inz. *geschikt tijdstip, goede gelegenheid*: *in de gewenschte maat*: *hetgeen betaamt*), o. gmv.; *twee kleederkisten bewaarden op dit — niets dan kleinigheid*(staring); meestal in bijw. uitdrukk.: *gij komt juist van —*; *gij komt mij nu niet van —*, goed gelegen: *dat zal te — komen, iets in het gesprek te — brengen*, te rechter tijd er over spreken; *een kleedingstuk juist van — maken*; *zoo'n taal komt hier niet te —*, is niet betamelijk, oorbaar; **3** (1 *nog niet lang, nauwelijks, juist, zooeven*; 2 *niet eerder dan, eerst*), bw. van tijd: 1 — *was ik thuis of ik moest alweer op reis*; *ik kom er — vandaan, ik ben — aangekomen*; 2 *hij staat — om negen uur op, zijt ge daar nu —*; nòg: bijw. van hoeveelheid: *ik heb — de helft af*, nauwelijks meer dan.

II. Pas (*paspoort, vrijbrief*), m. —sen: *iem. een — geven*; *een — viseeren*, er visa of gezien onderzetten; *zonder — komt ge de Belgische grens nog niet over*; *wanneer zullen de —sen eens afgeschaft worden?*

III. Pas (inz. in den verkleiningsvorm P a s j e sedert het einde der 19de eeuw in gebruik gekomen afkorting van *passe-partout*: *tramkaartje voor twee ritten, overstapkaartje*), m. —sen;—je, o. —s: *Conducteur, geef me een —je*.

Pasangra'han (O.-I. *gebouw bestemd tot tijdelijk verblijf voor personen in 's lands dienst, die zich op reis bevinden, ook wel in gebruik genomen door particulieren*), v. —s: de reizende ambtenaar in O.-I. vindt in de — een onderdak of verblijf; (g = g); ook: *Passangrahan* en *Pasanggrahan*: *een confortabele —*.

Pa'sar (O.-I. *markt*; ook wel: *week van vijf dagen*), m. —s; ook: P a s s a r, P a s s e r; —**gambir** (*jaarmarkt op het Koningsplein te Batavia*), m. —s; —**malem** (*avondmarkt* nl. *na 6 uur 's avonds*, inz. *Javaansch avondfeest, waarbij de kinderen rondloopen met toeters, ballons, molentjes enz.*), m. —s: de —malem begint te Batavia einde Jan. als besluit v. h. Chineesche oudejaar.

Pa'scha (*Israëlietische Paschen, herinneringsfeest van Israëls uittocht uit Egypte*), o. gmv.

Pa'schen (verg. P a s c h a: eig. een datief meerv.: *feest van de Verrijzenis des Heeren*), v. gmv.: zegsw. *als — en Pinksteren op één dag vallen*, d.i. met St.-Jutmis, nooit; *een groene —*, Paaschdag met bladeren aan de boomen; *een witte —*, Paaschdag met sneeuw.

Pas'ganger (*telganger, hakkenei*), m. —s.

Pas'geboren (*net geboren, jong geboren*), bn.: *een — kind*; *de — stroom* (C. O.).

Pas'geld (*kleingeld*), o. gmv.; zie P a s m u n t.

Pasicrisie', d e N e d e r l a n d s c h e — (*naam eener verzameling van rechtspraken, alphabetisch geschikt naar de onderwerpen*), v. gmv.; —**graphie'** (*wereldschrift voor iedereen verstaanbaar*), v. —ën; zie: E s p e r a n t o en V o l a p ü k.

Pa'sja (*in Turkije, titel der hoogste ambtenaren*), m. —'s, ook, P a c h a.

Pa'sjalik (*Turksch wingewest, door een pasja beheerd*), o. —s.

Pas'je, o. —s; zie Pas **III.**
Pas'jes (*zoo even, nauwelijks*), bw.
Pas'klaar (kleerm. *zoover klaar, dat het op proef aangepast kan worden*), bn.
Paskwil' (*schotschrift, schimpschrift; bespottelijk of belachelijk iets*), o. —kwillen.
Pas'lood (*schietlood, peillood*), o. —looden.
Pas'munt (*pas- of kleingeld*), v. —munten: *tot de —en behooren het kwartje en het dubbeltje,* van zilver; *de stuiver of het vijf-centstuk,* van nikkel; *het twee-en-een-halve-centstuk, de cent* en *de halve cent,* van brons; — wordt uitsluitend voor rekening van het Rijk geslagen.
Pas'poort (Fr. *vrijbrief, vrijpas, verlofbrief*), o. —poorten: zegsw. *iem. zijn — geven,* hem uit den militairen dienst ontslaan, bij uitbr. iem. voorgoed wegsturen; *met een rood — den dienst verlaten,* niet eervol.
Pasporteeren (*met paspoort uit den mil. dienst ontslaan, het paspoort geven*).
Passaat' (aardr. *regelmatige wind tusschen de keerkringen in bepaalde jaargetijden*), m. —saten: *de N.-Oost—,* ten N. van de linie; **—gordel** (*die streek der tropen, waar de passaten voorkomen*), m. —s; **—wind,** m. —en.
Passa'bel (Fr. *middelmatig, draaglijk*), bn.
Passa'ge (Fr. 1 *doorgang, doortocht*; 2 *overvaart*; 3 *passagebiljet*; 4 *verkeer van menschen, voertuigen enz. op een bepaalde plaats in een straat enz.*; 5 *overdekte winkelstraat*; 6 *uitdrukking of volzin uit een boek*; 7 muz. *loop, phrase, periode*), v. —s: 1 *de — in e. straat afsluiten, stremmen*; 2 *de — naar O.-I.,* verg. Passagier; 3 *— nemen op een der zeebooten*; 4 *hier is veel —*; 5 *de — te R'dam, te Luik, te Keulen*; 6 *ik zal deze — eens goed onthouden*; 7 *dit is een moeilijke —*; **—biljet** (*passagiersbiljet, waarop men nl. den overtocht per zeeboot kan doen*), o. —ten.
Passagier' (*reiziger per boot of trein*), m. en v. passagiers. (g = zj).
Passagie'ren (scheepst. van zeelui: *voor een dag aan wal gaan*), passagierde, heeft gepassagierd.
Passagiers'biljet (*reisbiljet voor een rivier- of zeeboot*), o. —ten; **—boot** (*boot tot vervoer van reizigers en hun bagage*), v. —en; **—goed** (*bagage v. de passagiers*), o. —eren; **—trein** (*trein, die enkel passagiers en hun bagage vervoert*), m. —en. (g = zj).
Passangra'han, v. —s; zie Pasangrahan.
I. Passant' (*doorreizende, reiziger of toerist, die voor zeer korten tijd,* b.v. *voor een dag en nacht, in een hotel verblijft*), m. passanten.
II. Passant', en (Fr. *in 't voorbijgaan, terloops*), bw.
Passan'tenhuis (*huis, bestemd tot verblijf voor doortrekkende gevangenen en andere onder verzekerde bewaring vervoerd worden-de personen*), o. —huizen. vero.
Pas'sar, m. —s; zie Pasar en Passer.
Passa'to (Lat. *verloopen, verleden*); zie **A. P.** of **A°. P°.**
Passedies'je (*dobbelspel*), o. gmv. vero.
Passedie'zen (*het passediesje spelen*), passediesde, heeft gepassediesd: *passediezende boeren* (C.O.); bij het — moet men met drie dobbelsteenen boven tien (d.i. passer dix) en op twee steenen evenveel werpen; ook, Passedijzen.
Passee'ren (1 *doortrekken, voorbijgaan*; 2 *gebeuren*; 3 *overtrekken, overgaan*; 4 *niet bevorderen*; 5 *den tijd doorbrengen*; 6 *verlijden, teekenen*), passeerde, is (bet 1, 2, 3), heeft (4, 5, 6) gepasseerd: 1 *de Koningin zal onze stad —*; *er — hier veel menschen*; *gepasseerden Zondag,* verleden; 2 *er is hier sedert uw vertrek heel wat gepasseerd*; 3 *een brug, een rivier —*; *de linie —,* zie Linie; 4 *men heeft dien kapitein b. d. jongste bevordering gepasseerd*; 5 *wij hebben den dag aangenaam gepasseerd,* zie Tijdpasseering; 6 *een akte, een volmacht voor of b. d. notaris Z. gepasseerd.*
Pas'selijk (*redelijk, tamelijk*), bn. en bw.
Passement' (*belegsel tot versiering van kleeding; tres, boordsel van goud- of zilverdraad*), o. —menten; **—werker** (*—maker*), m. —werkers; **—winkel** (*winkel, waar passement verkocht wordt*), m. —winkels.
Pas'sen (1 *van pas zijn, naar behooren sluiten*; 2 *behooren bij*; 3 *kunnen gebruiken*; 4 *voegen, schikken*; 5 *welstaan, betamen*; 6 *nauwkeurig acht geven op* of *gadeslaan, letten op*; 7 kaartspel: *niet wagen, niet spelen*; 8 *ergens voor bedanken*; 9 *aanpassen, onderzoeken of iets van pas is*; 10 *het geld afpassen*), paste, heeft gepast: 1 *deze handschoenen — mij, dit deksel past niet op dien pot*; zegsw. *wien de schoen past, trekke hem aan,* zie Schoen; 2 *een gouden lijst past niet bij dat schilderij*; 3 *zulk een huis past mij niet*; *ik zal eens zien of er op die verkooping iets is, dat mij past*; 4 *het past mij niet, vandaag nog bij u te komen*; 5 *zulk een toilet past u niet*; *dergelijke uitdrukkingen — niet in den mond van een jong meisje*; 6 *op de kinderen —*; *elk moet op zijn zaken —*; *op zijn woorden —*; 7 *ik zal met mijn slechte kaarten maar —*; 8 *neen, daar pas ik nu voor*; 9 *de kleermaker verzocht mij morgen te komen —, ik zal die nieuwe jas eens —*; 10 *ik kan het niet —, geef mij maar 30 cents terug*; *met gepast geld betalen.*
Pas'send (*van pas zijnde*; fig. *behoorlijk, gepast*), bn.; —er, —st: *een — kleedingstuk*; *een —e uitdrukking, een — gebruik van iets maken.*
Pas'senstelsel (*het stelsel, waarbij reizigers de grens v. e. land niet over kunnen zonder paspoort*), o. gmv.
Passe-partout' (Fr. *algemeene sleutel, looper op sloten, dievensleutel, sleutel, die op alle sloten past*; verder: *doorloopend tramkaartje*; *kartonnen lijst om een portret, idem, om een bepaalden vorm aan een foto te geven*), m. —s.
I. Pas'ser (*tweebeenig werktuig bij 't meten en teekenen*), m. passers: *een orillons—*; **—been,** o. —en; **—doos** (*doos voor passers met toebehooren*), v. —doozen.
II. Pas'ser (*pasar,* zie ald.), m. —s.
Passerel'le (Fr. *brug, enkel voor voetgangers*; *smalle voetbrug, loopbrug*), v. —s.
Passe-temps' (Fr. *tijdverdrijf*), m. gmv.
Passi'bel (*vatbaar voor, onderhevig aan*), bn.
Passibiliteit' (*lijdzaamheid*), v. gmv.
Pas'sie (1 *het lijden des Heeren, het verhaal of de geschiedenis van dat lijden*; muz. *de*

episch-dramatische verklanking daarvan; 2 *hartstocht, drift*; 3 *hartstochtelijke liefhebberij*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —sies, —siën: 1 *de — preeken*; 2 *een hevige —, een demonische —*; 3 zegsw. *een — voor tennissen hebben*, sterke neiging, grooten lust.

Pas'siebloem (*altijd groene klimheester*), v. —en: *de — is afkomstig uit Brazilië en Peru.*

Passief' 1 (*lijdend, verdragend, lijdzaam*), bn. en bw.: *een —ve gehoorzaamheid*; *een —ve neutraliteit*; *een —ve tegenstand*; *hij is altijd even —*; *iets — afwachten*; spraakk. *een — werkwoord, een lijdend werkwoord*, bv. benoemd worden of benoemd zijn; **2** (1 *de tegenstelling van actief* **2**, *iems gezamenlijke schulden*; 2 *een passief ww.*), o. passiva: 1 *in een faillissement is het — meestal grooter dan het actief*; 2 *een — in het Latijn vervoegen.*

Pas'siepreek (*preek over de lijdensgeschiedenis van Jezus*), v. —preeken.

Pas'siespel (*geestelijk drama*), o. —spelen: *het — stelde het lijden en sterven van Jezus dramatisch voor*; *de —spelen in Zuid-Beieren, te Oberammergau*, zie ald.

Pas'sietijd (R.-K. *de 14 dagen vóór Paschen*), m. gmv.

Pas'sieweek (*de lijdensweek, de week vóór Paschen*), v. —weken.

Passiezon'dag (*de tweede Zondag vóór Paschen, of de 5e in de R.-K. vasten*), m. —en.

Pas'sim (Lat. *verspreid, op verschillende plaatsen*).

Passiona'to (muz. *hartstochtelijk*), bw.

Passiviteit' (*het passief-zijn*), v. gmv.

Passi'vum (spraakk. *de lijdende vorm van een werkwoord*; *een lijdend ww.*), o. passiva.

Pas'sus (Lat. *zinsnede*), m. gmv.: *het kamerlid las een — voor uit een stuk van den minister.*

Pas'ta (*deeg*; *naam van verschillende pharmaceutische praeparaten*), o. —'s; verg. T a n d p a s t a.

Pastei' (It. *pasta*, deeg: *zeker fijn gerecht*), v. —en; verkl. —tje, o. —s: een — is een gerecht, bestaande uit een korst van fijn deeg met deksel en waarvan de holte gevuld is met fijn gehakt of gekruid vleesch van kip, haas of konijn; zegsw. *bij gebrek aan brood eet men korstjes van —en*, men gebruikt iets kostelijkers, omdat men het mindere niet voorhanden heeft; —**bakker** (*bakker van pasteien*; Zuid-Ned. *banketbakker*), m. —s; —**korst**, v. —en: zegsw. typ. *in — vallen*, door elkaar vallen van eenig zetwerk ter drukkerij; fig. verongelukken.

Pastel' 1 (*zekere verfplant*), v. gmv.; zie W e e d e; een blauwe kleurstof werd uit het sap der bladeren bereid, thans bezigt men algemeen I n d i g o; **2** (1 *kleurstift*; 2 *teekening, schilderij met —*), o. —len: 1 *een teekening in —, een —portret*; 2 *dat is een —*; —**schilder** (*kunstschilder, die hoofdzakelijk in pastel werkt*), m. —s; —**schilderen** (*het schilderen met pastelkleuren, die dan met den doezelaar worden aangebracht*), o. gmv.

Pas'ten (*deegsteenen, afdruksels van gesneden steenen, oude munten enz. in zegelaarde*; *afgietsels er van in een deeg van gips, zwavel, kalk*), v. mv.

Pasteur'-instituut' (*inrichting van of volgens den Franschen geneesheer L. Pasteur* (1822—'95) *tot bestudeering der microben en tegen de hondsdolheid*), o. —-instituten.

Pasteurisa'tie (*het pasteuriseeren*), v. gmv.

Pasteuriseeren (*melk, wijn enz. volgens de methode van Pasteur, gedurende 15 min. op een temperatuur van 75° tot 80° C. brengen, waardoor de meeste bacteriën gedood worden*).

Pastil'le (*reukballetje*; *hoesttabletje*), v. —s.

Pastinak' (*schermbloemige: witte wortel of peen, pinksternakel*), v. —en.

Pastoor' (Lat. *pastor*, d.i. [*zielen*]*herder*; *in ons land hoofd eener R.-K. kerkelijke gemeente of parochie*), m. pastoors.

Pastoraal' (1 *zielverzorgend, herderlijk*; 2 *landelijk*), bn.: 1 *een —ale brief*; 2 *—ale zeden.*

Pastora'le (It. *herdersspel*: *gedicht, muziekstuk of dans, waarin het landleven wordt verheerlijkt*), v. —n: *—n zijn* b.v. *Hoofts Granida en Vondels Leeuwendalers.*

Pastora'lia (*zaken de pastorie betreffende*, ook: *pastoriegoederen*), v. mv.

Pastorie', pastorij' (*woning van een pastoor of van een predikant*), v. —rieën, —rijen.

Pat (schaakspel: *toestand van den koning, waarin hij moet gespeeld worden en dit niet kan zonder zich schaak te zetten*).

Patakon' (Sp. *zilveren geldstuk, kroondaalder* ± *f. 2.50*), m. —s; ook, *Patacon'*.

Patas' (*zeker klein vaartuig, dat het verkeer onderhoudt tusschen groote schepen*), v. —sen.

Patat' (Z.-Ned. *aardappel*), m. patatten: zegsw. *iemand —ten geven*, slaag, klappen.

Pat'choli, —choeli (*kamferachtige stof met sterken geur, een soort v. parfum, getrokken uit een kruid van dien naam in Nieuw-Holland*), v. gmv.

Pateel' (Z.-Ned. *platte schotel*), v. —en.

Pateen' (R.-K. *klein gouden of zilveren plaatje of schoteltje*), v. —tenen.

I. Patent' (*octrooibrief*), o. —en.

II. Patent' (*uitstekend, zeer goed*), bn. en bw.: *hij is een —e kerel*; *hij heeft zich — gedragen*; etymologisch zijn de twee woorden P a t e n t verwant.

Patent'olie (*gezuiverde raapolie, voor lampolie geschikt gemaakt*), v. gmv. vero.

Pa'ter (Lat. eig. vader, ook, als aanspreking: *geestelijke eener R.-K. orde*), m. Lat. patres, Ned. —s: —-*rector*, overste in een Jezuïetenklooster; —-*gardiaan*, idem, in een Franciscanenklooster; — *familias*, huisvader.

Paterniteit' (*vaderlijkheid, waardigheid van vader*), v. gmv.

Paternos'ter 1 (*rozenkrans*), m. en o. —nosters, verg. R o z e n h o e d j e; **2** (*het onze Vader*; *ketting zonder eind*; Bargoensch: *handboei, handketting*), o. —s: *een dief de —s aandoen.*

Pa'tersbier (*beste biersoort*), o.; ook wel: bier van 't patersvaatje, zie ald.

Pa'terskerk (*kerk, door reguliere geestelijken of paters bestuurd*), v. —kerken.

Pa'terstuk (*mooi tusschenribstuk van een rund*), o. —stukken.

Pa'tersvaatje (nl. *voor 't patersbier*), o. —s: *uit het — tappen*, den besten drank opzetten.
Pathe'tisch (*hartstochtelijk; aandoenlijk, zielroerend; vol pathos*), bn. en bw.
Pat(h)'mos (*een der Sporaden in de Aegeïsche Zee, in den Rom. tijd banningsoord*; fig. *afzonderingsoord*), o.: de Evangelist Joannes op —, zie Openb. 1 : 9; *stoort hem niet op zijn* — (Potg.).
Pathogeen' (*ziekte veroorzakend*), bn.-gene.
Pathologie' (*ziektenleer, ziektenkunde*), v.
Patholoog' (*ziektenkundige*), m. —logen.
Pa'thos (*levendigheid, vuur, bezieling, hartstochtelijkheid*; ook: *hoogdravendheid* inz. *van een redenaar of spreker*), o. gmv.
Patiënt' (*zieke, lijder*), m. en v. patiënten; voor het vr. ook: —**e.**
Patiën'tie (*geduld, lijdzaamheid*, ook: *zeker [kaart]geduldspelletje; zeker koekje*), v. gmv.; —**werk** (*geduldswerk*), o. —en.
Pa'tih (O.-I. *ambtenaar-raadsman v. e. inlandsch vorst, provinciehoofd of regent, dikwijls als plaatsvervanger optredend*), m. —'s.
Pa'tik (*kruid*), o.; ook: *Patig* (zuring), o. gmv.
Pa'tina (*schaal; laagje grijs-groen roest op oud brons, op schilderijen, koperwerk enz.*), o. gmv.
Patisserie' (*pastei- of banketbakkerij*), v. —ën, —s.
Patissier' (Fr. *pastei-, banketbakker*), m. —s.
Pat'jakker (*liederlijke vent, fielt, schurk*), m. —s: het woord ontstond vermoedelijk uit verbasterd Javaansch; verg. Badjakker.
Pat'jet (Mal. *springbloedzuiger*), m. —s.
Pat'jo(e)l (O.-I. *houweelvormige spade*), m. en v. patjols; —**len** (O.-I. *met den patjol of hak werken of bewerken*).
Patois' (Fr. *platte volkstaal, de landelijke taal, boerentaal*), o. gmv.
Pa'tres (Lat. mv. van *pater*: *vaders; kerkvaders, oudvaders*), m. mv.: *ad* —, dood, gestorven; *ad — gaan*, sterven; — *conscripti*, beschreven vaderen, zie Beschrijven **1** en Vaderen.
Pa'tria (*vaderland*), v.: *pro* —, voor het vaderland; ook: soort van schrijfpapier.
Patriarch' (1 *aartsvader, oudvader, stamvader*; 2 *hiërarchische waardigheid in de R.-K. en Gr.-K. kerk, één rang hooger dan aartsbisschop*), m. —en: 1 *de —en van het Oude Verbond, nl. Abraham, Izaak en Jacob*; fig. *de — van het dorp*, een eerwaardige grijsaard; 2 *de — van Jeruzalem, van Alexandrië, van Antiochië, van Venetië.*
Patriarchaal' (*aartsvaderlijk*), bn. en bw.: *een —chale uitspanning*, een ouderwetsch logement; *het gaat daar — toe.*
Patriarchaat' (1 *het geestelijk gebied, ambt van een patriarch*; 2 *richting, volgens welke de stamhoogheid en opvolging in de mannelijke lijn bepaald is*), o. —chaten: 1 *het — van Syrië werd door Rome in 1718 en 1784 erkend; het — van Cilicië omvat de Armeniërs*; 2 zie Matriarchaat.
Patriciaat' (*de gezamenlijke patriciërs; edelburgerschap*), o. gmv.
Patri'ciër (gesch. *edelburger in oud-Rome*, tegenstelling van plebejer, zie ald.; thans: *iem. van aanzienlijke geboorte en stand*), m. —s: *de Rom. —s waren oorspr. zij, die de stad gesticht hadden, alsmede hun nakomelingen; uit de —s werden na de 7 koningen 509 v. C. de twee consuls gekozen en evenzoo de patres of senatoren.*
Patri'cisch (*aanzienlijk*), bn.: *een — geslacht*, tot de patriciërs behoorende.
Patri'cius (*schutsheer, beschermvoogd der kerk; naam van een bekenden Ierschen heilige, Patrick*), m.: den titel — droegen o.m. Pepijn de Korte (752—768) en Karel de Groote (768—814).
Pa'trick (*beschermheilige van Ierland*), m.: ook: *St.*— of *St.-Patricius*; *de orde van St.*—; verg. Paddy.
I. Patrijs' (dierk. *veldhoen*), m. patrijzen.
II. Patrijs' (*de vorm of stempel, waarmede, door dien in een zachtere stof te slaan, een matrijs vervaardigd wordt*), m. —zen.
Patrijs'haan (*mannetjespatrijs*), m. —hanen; —**hond** (*hond voor de jacht op patrijzen, bekend soort v. jachthond*), m. —en.
Patrijs'poort (scheepst. *kleine poort, in de batterij-poort aangebracht; kajuitsraampje*), v. —poorten.
Patrijs'valk (*bijnaam v. d. havik*), m. —en.
Patrij'zenei (*ei van een patrijs*), o. —eieren; —**jacht** (nl. *op patrijzen*), v. —en; —**nest** (*nest van patrijzen*), o. —nesten.
Patrimoniaal' (*tot het vaderlijk erfgoed behoorend*), bn.
Patrimo'nium (*vaderlijk erfgoed, erfdeel*; ook: *naam eener werkliedenvereeniging in ons land*), o. —monia.
Patriot' (Fr. *vaderlandsvriend, vaderlander*; geschied. *vaderlandschgezinde in het laatst der 18e eeuw, tegenstander van den stadhouder*), m. —ten; zie Kees.
Patriot'tentijd (gesch. 1785—'95: *de tijd der patriottische woelingen*), m. gmv.
Patriot'tisch (*vaderlandlievend; uit den tijd der Patriotten*), bn. en bw.
Patriottis'me (*vaderlandsliefde*), o. gmv.
Pa'troclus, m., boezemvriend van Achilles, door Hector verslagen en door Achilles gewroken.
Patrologie' (*de kennis der kerkvaders*), v.
Patronaat' (*het ambt of de waardigheid van patroon, beschermheerschap*; ook, *R.-K. vereeniging van jonge meisjes of jongens onder leiding van een geestelijke*), o. —naten.
Patroneeren (*beschermen, begunstigen*).
Patrones' (*beschermvrouw, schutsvrouw, meesteres; schutsheilige*), v. —sen.
Patrony'micum (spraakk. *afstammingsnaam*), o. —s b.v. *Merovinger* (van Meroveus), *Woltering* (van Wolter), *Eisinga* (v. Eise) enz.
Patroon' **1** (1 *schutsheilige; patroonheilige van een gild*; 2 *hij, die aan 't hoofd van een zaak staat, de eigenaar van een handelshuis, in tegenst. v. h. personeel; heer, meester*), m. patronen, patroons: 1 *Chrispijn is de — der schoenmakers, Petrus is de — der visschers, Jozef is de — der timmerlieden, Sebastiaan is de — der boogschutters, Lucas is de — der schilders, Hubertus is de — der jagers*; 2 *de vreemdeling vroeg om den — te mogen spreken*; **2** (*kokertje met buskruit en kogel*), v. patronen: *losse patronen*, nl. zonder kogel; **3** (*model*), o. patronen: *wat een beeldig —tje van een kraagje!* (C. O.).

Patroon'tasch (mil. *leeren soldatentasch voor munitie*), v. —tasschen; —**riem**, m. —en.
Patrouil'le (mil. *nachtwacht, rondgaande soldatenwacht, wachtronde*), v. —s; lees: —*oel'je*.
Patrouilleeren (mil. *de wachtronde doen*; bij uitbr. *heen en weer loopen*): *soldaten der grenswacht — ook des nachts*; *de politie zal —*, als patrouille dienst doen.
Pats (*klap, slag*), v. patsen: *iemand een — geven*, een gevoeligen tik of slag. gmz.
Pat'ser (O.-I. *bedrieger, vuile, lage vent*), m. patsers; —**ig** (*schurkachtig*), bn.; —er, -st.
Pats'maker (O.-I. *ophakker*), m. —s.
Pauk (muz. *keteltrom*), v. pauken.
Pau'ken (muz. *op de pauk of keteltrom slaan*), paukte, heeft gepaukt.
Paukenist' (muz. *paukenslager*), m. —en.
Paulet'te (gesch. *een jaarlijksche belasting destijds in Frankrijk*), v. gmv.: de — moest betaald worden door rechterlijke en financieele ambtenaren, die hun ambt op hun kinderen wilden doen overgaan; zij was geheeten naar Paulet, lid van den financieraad onder Hendrik IV (1589—1610).
Pauli'nisch (*van of als Paulus*), bn.: *de —e brieven*, de 13 brieven van den apostel Paulus, b.v. de brief aan de Romeinen in 16 hoofdstukken.
Pau'per (Lat. *arme*), m. —s: *wat te doen voor den —?*. (au = ou).
Pauperis'me (*chronische armoede in een land of streek, blijvende armoede der lagere standen*; *leer der verarming en de oorzaken ervan*; ook: *het geheel der behoeftigen*), o.
I. Paus (*opperhoofd der R.-K. kerk*), m. pausen; *het woord — bet. vader, vandaar ook H. Vader*.
II. Paus (*rust*), v. pauzen; zie P a u z e.
Paus'dom (*het Roomsch-Katholicisme*; ook: *de waardigheid, de regeering v.d. paus*), o.
Pauseeren (*rusten, een korteren of langeren tijd ophouden, stilhouden, verpoozen*), —seerde, heeft gepauseerd.
Pau'selijk, paus'lijk (*a. d. paus behoorende of van hem uitgaande*), bn.: *het — paleis, de —e macht, een —e encycliek*; *—e garde*, lijfwacht van den paus; deze bestaat uit de Edelwacht (Romeinsche edelen), de Palatijnsche Eerewacht (Rom. middenstand), de Zwitsersche Garde (Zwitsers) en de Gendarmerie; —e kapel (zangkoor, dat bij de plechtigheden optreedt, zoodra de paus officieert); —e kleuren (het wit en geel der pauselijke vlag); —e zegen (zegen, door of namens den paus geschonken).
Paus'keuze (*het kiezen van een paus door de kardinalen in het conclaaf*), v. gmv.
Paus'schap (*waardigheid van den paus*; ook: *het pauszijn, de regeering van een paus*), o. gmv.
Pauw (dierk. *fazantachtige vogel uit de tropen, hier in tammen staat als siervogel*), m. pauwen: zegsw. *stappen als een —*, deftig.
Pau'wenei (*ei v. e. pauw*), o. —eieren.
Pau'wenoog (*oog van een pauw*; ook: *schitterende vlek op zijn staartveeren*), o. —ogen.
Pau'westaart (*staart van een pauw*), m. —staarten; ook: soort van duif met waaiervormigen staart; zie P a u w s t a a r t.
Pau'weveer (*de veer v. e. pauw*), v. —en.
Pauw'fazant (dierk. *fazant met een vederpluim op den kop als die v. d. pauw*), m. —en.
Pau'wig (eig. *als een pauw*: *hoogdeftig*), bn.: *met —e verwatenheid neerzien op de armen* (Mult.).
Pauwin' (*wijfjespauw*; fig. *pronkerige vrouw, ijdele juffer*), v. pauwinnen.
Pauw'oog (dierk. *vlinder*), m. —ogen: *de dag—, de avond—, de nachtpauwoog*; —**staart** (*duif met pauwestaart*), m. —en.
Pau'ze, paus (*rust*), v. pauzen.
Pava'na (*oude deftige Sp. dans*), v. —'s.
Pavaneeren, *zich* —: stappen als een pauw, een hooge borst zetten.
Pavedet'te (*postduif*), v. —n.
Pavei'en, meer: P l a v e i e n.
Paviljoen' (Fr. *pavillon*: *tentvormig lust- of zomerhuisje*; *bij- of zijgebouw v. e. hotel enz.*; *achterdek van een zeeschip*; *eerste kajuit op een stoomboot*; ook: [*scheeps*]*vlag*), o. —en.
Paviljot' (*papillot*), v. —jotten; lees: —*jot*.
Pavoiseeren (Fr. *met vlaggen, met vlaggetjes sieren*): *de schepen lagen bij dat feest gepavoiseerd in de haven*.
Pax 1 myth. Rom. godin v. d. vrede; zie I r e n e; **2** (Lat. *vrede, eensgezindheid*), v.: *— vobis'cum*, vrede zij met u; *— intran'tibus*, vrede zij (hun), die binnentreden; *— De'i*, godsvrede; zie T r e u g a; lees: *paks*.
Paya'bel (Fr. *betaalbaar*), bn.
Pé, v.: zegsw. *alles is in de —*, perfectie; *de — inhebben*, eig. de pest, ijselijk het land hebben; *de — aan iem. hebben*, eig. de pest aan iem. hebben, hem kunnen luchten noch zien; *in de — zitten*, penurie of volkst. penarie, nl. in grooten nood; zie P.
Peau'ter, o.; zie P i a u t e r.
Peccadil'le (*kleine zonde of fout*), v. —n.
Pecca'to (*zonde, vergrijp, misslag*), o. —'s; —**ca'tor** (*zondaar*), m. en v. —s.
Pecca'vi 1 (Lat. *ik heb gezondigd*); **2** zn. (*schuldbelijdenis*), o.; lees: *pekka'vie*.
Pec'co (*een fijne soort van Chineesche thee*), v. gmv.; ook: —*thee*, v.
Pech (Duitsch: *ongeluk, tegenspoed*), o. gmv.: *ik heb als tooneelspeler veel — gehad*; —**vogel** (*iem., wien alles tegenslaat, ongeluksvogel*), m. —s; spreekt.
Pectoraal' 1 (*de borst betreffende*), bn.; **2** (*borstmiddel*; *pectorale*), o. en v. —ralen.
Pectora'le (*borstkruis van abten en bisschoppen*), v. —n.
Pecu'nia (Lat. *geld, vermogen*), v.; — *non olet* (Lat. *geld stinkt niet*): dit is e. gezegde van keizer *Vespasianus* (69—79 n. C.) tot zijn zoon *Titus*.
Pecuniair' (*geldelijk*), bn.: —*e belangen*; —**nieel'** (*wat het geldelijke betreft*), bn.: —*nieele zorgen*.
Pedaal' (*voetklavier van een orgel of pianino*, ook: *van een spinnewiel, v. e. trapmachine, een fiets enz.*), o. pedalen.
Pedagogie', v., —g o g i e k' enz.; zie P a e d a g o g i e enz.
Pedant' **1** (Fr. *verwaand geleerde, opgeblazen schijnweter, schoolvos*), m. pedanten; **2** (*waanwijs, schoolvossig*), bn. en bw.: *een — ventje*; *hij sprak —*, verwaand, aanstellerig.

Pedanterie' (*waanwijsheid*), v. —ën; **pedan'tisch** (*als v. e. pedant*), bn.: *met —e deftigheid*; **pedantis'me** (*pedanterie*), o.
Peda'li (O.-I. *Javaansche houten vrachtkar*), v. -'s.
Ped'delen (*trappen op de pedalen van een fiets*), peddelde, heeft gepeddeld: *hij is stil naar huis gepeddeld*; *we hebben heel wat gepeddeld*; eig. van *roeien* gebezigd, zie Paddel.
Pedel' (Lat. *bode aan een universiteit*), m. pedels, pedellen; —**skamer** (*loge of vertrek v. d. pedel*), v. —s.
Pe'de pres'to (Lat. *met snellen voet*), bw.
Pe'des apostolo'rum (per), bw., d. i. *te voet, zooals de Apostelen plachten te reizen*, ook: Pe'dibus apostolo'rum.
Pedestal' (*voetstuk*), o. —len; ook, Piëdestal.
Pedicu're (*voetverzorger* inz. *likdoornsnijder*), m. en v. pedicures.
Pedigree' (*stamboom*), v. —s: *in onze clubs wordt alles beheerscht door de —.*
Pedome'ter (*hodometer, wegmeter, schredenteller*), m. —s.
Pee'koffie (*surrogaat van koffie*), v. gmv.; —**koffiefabriek,** v. —en; —**koffiefabrikant,** m. —en; zie ook Cichorei.
Peel (*veenachtige grond*, inz. *hoogveen als grensgebied tusschen N.-Br. en Limb*), v. pelen.
Peel'land (aardr. *een der kwartieren van de voormalige Meierij v. d. Bosch*), o.: in het — of de Peel liggen Helmond en vele dorpen.
Peen (plantk. *schermbloemige: gele of roode wortel*), v. penen; zie ook Pastinak.
Peen'gras (plantk. *kruipende tarwe*), o. gmv.
I. Peer 1 (plantk. *vruchtboom*), m. peren; **2** (1 *vrucht*; 2 bij verg. *peervormig voorwerp*), v. peren: 1 *hoe smaakt je die —?* spottend, van iets onaangenaams, verg. Muilpeer; *iem. met z'n gebakken peren laten zitten*, hem teleurstellen in zijn verwachtingen; zie ook: Jutte-, Stoof-, Suiker-, Vijge-, Winter-, Zomerpeer; 2 *de — v. e. electrische gloeilamp.*
II. Peer (Eng. *lid v. h. Hoogerhuis*), m. —s; verg. Pair.
Peerd (mil. en gew. *paard*), o. —en.
Peer'drops (*peervormige roode zuurtjes*), v. mv.; zie Drops; —**vormig** (*den vorm eener peer hebbende*), bn.: —*e parelen.*
Pees (1 *koord*; 2 ontl. *taai, niet samentrekbaar uiteinde van een spier, waarmede deze aan de beenderen is vastgehecht*), v. pezen: 1 *de — van den boog*; zegsw. *hij heeft meer dan één — op zijn boog*, meer dan één verweermiddel, argument; 2 *krachtige pezen.*
Pees'vleugeligen (dierk. *een der orden van insecten*), m. mv.: de — hebben vier, meestal evengroote, vliezige vleugels.
Peet (uit *peter*: *doopgetuige*), m. en v. peten: *de peten zijn peter en meter*, d. i. doopvader en doopmoeder; —**oom** (*doopvader, naar wien de doopeling deels zijn voornamen krijgt, doopgetuige*), m. peetooms; —**oomschap** (*waardigheid van peetoom*), o. gmv.; —**tante** (*meter of doopmoeder*), v. —tantes.
Pe'gasus, m., myth. het gevleugeld paard der Muzen: — *bestijgen*, gaan dichten (schertsend); — *berijden*, een dichter zijn; zie Hippocreen.
Pe'gel (*meetknopje als merkteeken i. e. meetkan*; O.-I. *een gulden*), m. pegels: *de kan moet tot a. d. — vol zijn*; verg. Peil.
Pe'gelen (*ijken van vochtmaten*; fig. *onmatig drinken*), pegelde, heeft gepegeld.
Peignoir' (Fr. *gemakkelijke ochtendjapon voor dames, morgenjapon*), m. peignoirs.
Peil (*aangenomen hoogtemerk, maatstaf voor hoogtestanden, meest van waterstanden*), o. peilen: *Amsterdamsch* —, z. ald. en ook **A.P.**; *iedere polder heeft een bepaald — voor zijn waterstand*; *Rotte*—, z. ook: Winter-, Zomer-; fig. *uw examen is beneden* —, zeer onvoldoende; *dat gaat alle — te boven*, overschrijdt alle grenzen; *goedheid zonder* —, onmetelijke goedheid; *het —der beschaving in de verschillende eeuwen*; *het zedelijk — van een volk*; *geen — kunnen trekken op iets of iem.*, geen staat op iets of iem. kunnen maken; *dat staat op laag* —, is zeer min, b.v. de Marokkaansche rechtspraak; *een boek wetenschappelijk op — houden*, op de hoogte van den tijd door bij herdrukken den inhoud te herzien.
Pei'len (*de diepte v. e. water opnemen met peillood of peilstok*; *het alcoholgehalte van jenever van wijn enz. bepalen*), peilde, heeft gepeild: *een haven* —; fig. *een wonde* —, de diepte er van meten; *de wonden der maatschappij* —, de kwalen onderzoeken; *iemands hart* —, tot op den bodem doordringen v. z. geheimen; *wie peilt (meet) de diepte van hun ellende!*; zie Roeien.
Peil'glas (*glazen buis aan den buiten-voorwand v. e. stoomketel tot het waarnemen v. d. waterstand in den ketel*), o. —glazen; —**ketting** (*ketting van een wijnroeier*), m. —en, ook: —**keten,** v. —s; —**lood** (scheepst. *dieplood*), o. —looden; **-schaal** (*plank of bord met A. P. als nulpunt, waarop de Meterverdeeling verder in strepen is aangebracht, waterhoogtemeter*), v. —schalen: *de — teekende 4.8 + A. P.*; —**stift,** v. —stiften, zie Sonde; —**stok** (*maatstok met breeden houten of ijzeren schoen en met Meterverdeeling, om de diepte te bepalen van rivieren, kanalen enz.*), m. —stokken.
Peintu're (Fr. *schilderkunst*; *wijze van schilderen*), v. gmv.
Pein'zen (Fr. *penser*: *overdenken, ernstig nadenken over*), peinsde, heeft gepeinsd; zie: Overpeinzen en Mijmeren.
Peis (Fr. *paix*: *vrede*), v. gmv. vero.: *'t warm gesprek der mannen over krijg en —* (Staring).
Pejera'tie (*meineed*), v. —s, —tiën.
Pejereeren (*een meineed doen*).
Pejora'tie (*verergering*), v. —s, —tiën.
Pejoreeren (*erger maken of worden*).
Pek, pik (*zwarte, kleverige stof uit de sappen van dennenhout*), o. gmv.: spreekw. *Wie met — omgaat, wordt er mee besmet*, wie met slechte menschen omgaat, wordt zelf slecht, neemt van hun kwade eigenschappen over; verg.: Aardpek of Jodenlijm.
Pek'broek, pik— (*matroos*), m. —en.
Pek'draad, pik— (*draad, met pek be-*

smeerd, schoenmakersdraad),m. —draden.
Pe'kel (*zoutig vocht*), v.: zegsw. *hij zit in de* —, in de verlegenheid; (*zeewater*), o. gmv.
Pe'kelen (*in de pekel leggen*), pekelde, heeft gepekeld.
Pe'kelharing 1 (*een gepekelde of gezouten haring*), —en, als voorwerpsn. m. als stofnaam, v.: *hij kocht eenen* —; *zij houdt niet van* —; **2** (*een soort van mageren hansworst of grappenmaker*), m. —en; vero.
Pe'kelspek (*spek, dat ingezouten is*), o. gmv.; —**veld** (fig. *de zee*), o. gmv.: *het groote* —; —**vleesch** (*vleesch, dat ingezouten of gepekeld is*), o. gmv.; —**wagen** (*wagen van e. tram, met pekel gevuld, waarmee men de rails of richels van sneeuw zuivert*), m. —wagens; —**worst** (*worst, die ingezouten is*), v. —en; —**zonde** (*oude zonde; kleine zonde*), v. —zonden, zie P e c c a d i l l e.
Pek'ken, pik'ken (*met pek vullen*), —te, heeft gepekt: *de naden van een boot* —.
Pek'krans (*krans van pektouw*), m. —en.
Pek'ton (*ton voor pek*; ook: *leege ton met allerlei brandbare stoffen gevuld, te ontsteken bij openbare vreugdefeesten*), v. —nen.
Pel (eig. vliesje, *vel*), v. pellen: *de — van een noot, van een ei, van een boom enz.*
Pelagiaan' (*aanhanger van Pelagius, een Engelschen monnik in de 5e eeuw, die de erfzonde loochende*), m. —gianen.
Pelagoscoop' (*zeekijker, waarmede men in de diepte der zee kan zien*), m. —scopen.
Pelargo'nium (plantk. *geranium, bloem in tuin of kamer*), v. —s: *er zijn meer dan 300 verscheidenheden van* —*s*.
Pelas'gen, m. mv.: gesch. de eerste bewoners van Griekenland.
Pèle-mè'le 1 (Fr. *mengelmoes, warboel*; *alles zonder orde, onder of door elkaar*), o. gmv.; **2** bw.: *alles lag er* —, overhoop, door elkaar.
Pe'len (*van de haren ontdoen*); zie A f p e l e n.
Peleri'ne (*korte* [*dames*]*schoudermantel; kraagmantel*), v. —s.
Pel'erwt (*doperwt*), v. —en. gew.
Peleton', o. —s; zie P e l o t o n.
Pe'leus, m. myth. koning der Myrmidoniërs in Thessalië, gemaal van Thetis, vader van Achilles. (eu = ui).
Pel'grim (eig. *vreemdeling*: *bedevaartganger*), m. en v. —s: *de —s voor Lourdes enz.*
Pelgrima'ge (Fr. *bedevaart*), v. —s.
Pel'grimsgewaad (—*kleedij*), o. —gewaden; —**hoed** (*hoed, aan welks opgetoomden kant een schelp is bevestigd*), m. —hoeden; —**kleed,** o. —kleederen; —**mantel,** m. —s; —**reis** (*tocht naar een genadeoord*), v. —reizen; —**staf** (*lange stok*), m. —staven; —**tasch,** v. —tasschen; —**tocht** (—*reis*), m. —en.
Pelikaan' (dierk. *groote zwemvogel*), m. —kanen: *de — is het zinnebeeld der zelfopofferende liefde,* want, naar de oude fabel, voedt de — zijn jongen met zijn bloed, daar hij zich zelf de borst openpikt; —**skrop** (*snavelzak v. e. pelikaan*), m. —pen.
Peli'ta (Mal. *nachtlampje*), v. —'s; z. P a l i t a.
Pel'lagra (*vlekachtige huidziekte*), v. gmv.
I. Pel'len (*van de pel ontdoen*), pelde, heeft gepeld: *een noot* —, *een ei* —; *gepelde garnalen*; zegsw. *met iem. een eitje te* — *hebben,* d. i. iets onaangenaams hebben af te doen.
II. Pel'len (*een soort van linnen, met sterfiguren doorwerkt, voor servetten, handdoeken enz.*), o. gmv.; —**goed** (*dat linnen weefsel*), o. gmv.
Peloponne'sus, m., eig. eiland van Pelops, nu Morea, dat het Z. van Gr. vormt; het bevatte oudtijds 9 landschappen; —**ne'sisch** (*den Peloponnesus betreffende*), bn.: *de —e oorlog*,de oorlog tusschen Athene en Sparta om de hegemonie in Gr. (431—404 v. C.), welke eindigde met de vernietiging v. d. macht van Athene.
Pelota'ri (*sportlui, die het pelote-spel spelen*), m. mv.
Pelo'te-spel (*Spaansch balspel*), o.; **-bal** (*harde bal van rubber, met leder omgeven*), m. —ballen: de — wordt met een gevlochten slager of christera opgeslagen.
Peloton' (Fr. *een afgedeelde troep soldaten*, 20—40 *man, halve compagnie*), o. —s.
Pels (1 *dicht-behaarde dierenhuid*; 2 bij uitbr. *bontjas, met bont gevoerde overjas*), m. pelzen: 1 *de beer heeft een zeer dikken* —; 2 *de Poolreizigers, met pelzen om de leden*; *een met — gevoerde mantel*; —**jas** (*jas, met bont gevoerd en met bontkraag en bonten mouwopslagen*), v. —jassen; —**muts** (*karpoetsmuts, wintermuts met bontrand*), v. —mutsen.
Pels'dier (dierk. *een dier met dichtbehaarde vacht*), o. —en: *jacht op* —*en in het hooge Noorden*; zie P e l s j a g e r.
Pel'ser (*groote sardijn der Noordzee*), m. -s.
Pels'jager (*in Rusland en N.-Amerika jager op pelsdieren*: *sabeldieren, bevers, chinchilla's, zilvervossen enz.*), m. —jagers.
Pels'werk (*pelterij*), o. gmv.; zie P e l s.
Pelterij' (*bontwerk*), v. —en (soorten).
Pelu'che, v.; zie P l u c h e. (ch = sj).
Pe'luw, v. peluwen; zie P e u l u w en P e u l.
Pem'mikan (*gedroogd, fijngestooten en tot koeken geperst bizonvleesch*), o., ook, p e m'm e k a n.
I. Pen (*vederschacht*; *schrijfpen*), v. pennen: *de schacht, de baard v. e.* —; *de bek, de punt v. een* —; *er zijn stalen* —*nen* (1830) *en veeren* —*nen*; *een welversneden* —, eig. een ganzepen, die goed vermaakt is, fig. een goede stijl; *een scherpe* —, hij schrijft in scherpe bewoordingen; *iem. iets in de* — *geven*, voorzeggen, wat hij moet schrijven; *de* — *voeren*, schrijver zijn; *de* — *in gal doopen*, kwetsend gaan schrijven.
II. Pen (*houten of metalen nagel, pin*), v. —nen.
Penaal', p o e n a a l' (*dreigende met straf of boete*; *de straf betreffende*; *lijfstraffelijk*), bn.: *de —ale wetten*, strafwetten; *een voorschrift met —ale sanctie*, waarvan de nakoming gewaarborgd wordt door een boete- of strafbepaling; Fr. C o d e p é n a l, het wetboek van Strafrecht, dat in 1810 onder Napoleon I tot stand kwam en voor Nederland tot 1 Sept. 1886 van kracht is gebleven, toen het werd vervangen door ons tegenwoordig Wetboek van Strafrecht.

Penaliteit' (*strafbaarheid; strafwetgeving; bestraffing*), v. gmv.
Penant' (Fr. *muurvak tusschen twee ramen*), o. —en: *een breed* —; **—kast** (*kastje voor een penant*), v. —kasten; **—spiegel** (*smalle spiegel tusschen twee vensters*), m. —spiegels; **—tafel** (*tafeltje tusschen twee vensters*), v. —s.
Pena'rie, v.; zie Penurie.
Pena'ten, m. mv.: bij de Rom. die goede geesten des huizes, onder wier bescherming de huishouding gesteld was; zij werden vereerd aan den huiselijken haard in het atrium; fig. *zijn — opzoeken*, naar zijn haardstede gaan; zie ook Laren.
Pen'ce (Eng. mv. van penny, d. i. stuiver).
Penchant' (Fr. *een zwak voor iets*), o. —s.
Pendant' (Fr. *tegenstuk, -beeld, -hanger*, inz. *schilderij of portret, dat als tegenhanger of tegenstuk dient*), o. —en.
Pendelo'que (Fr. *oorhanger, een kristallen hanger aan een kroonlamp*), v. —s.
Pendop'(p)o (O.-I. *vierkant of rechthoekig, open en afzonderlijk staand pavilioen op vier of meer houten zuilen; vierkante of rechthoekige open veranda op* [*houten*] *zuilen tegen een deftige inlandsche woning* [soms ook: *een Europeesche*] *aangebouwd en daardoor een soort open voor- of achtergalerij vormend*), v. —'s: *de oorspr. bouwwijze der — is ontleend aan de Hindoetempels; de gasten werden in de — ontvangen;* ook, Pendapa.
Pendu'le (Fr. *slinger; een v. e. slinger voorziene hangklok*; ook: *zoo'n staande klok*), v. —s.
Pe'ne (Lat. *straf, boete*), v. —n: *op — van.*
Pene'lope, gemalin van Ulysses en moeder van Telemachus: toonbeeld van huwelijkstrouw; de uitspraak is eig. Pene'lope, lees: *Pe-nee'-loo-pee*, doch ook naar Fransche wijze (door Fénélon's meesterwerk Télémaque, 1699) wel *Penelo'pe.*
Pene'lope-arbeid (fig. *een arbeid, dien men telkens zelf te niet doet, om hem opnieuw aan te vangen*), m. gmv.
Penetrant' (*doordringend*), bn. en bw.; -er, —st: —*e kou*; lees: *peenetrant'.*
Pengem'pang (O.-I. *vijver tot het telen van zoetwatervisch*), v. —s: *de karpers en meervallen worden in de Preanger- —s gekweekt.*
Pengoe'loe, m. —loes; zie Panghoeloe.
Peni'bel (Fr. *pijnlijk, moeielijk, smartelijk*), bn.; —er, —st: *een —e toestand.*
Penitent' (*boeteling*), m. en v. —en; vr. ook, **—e.**
Peniten'tie (*opgelegde straf als voldoening voor bedreven zonden of kwaad*), v. —ties, —tiën; fig.: *dat is een zware — voor mij*, straf, ook: last, ongemak.
Pen'nekunst (*calligraphie*), v. gmv.: — *baart gunst*, devies in de 17e-eeuwsche school; **—likker** (scheldn. *kantoorschrijver*), m. —likkers: *'t is maar een —!* prozastuk van Potg.; **—mes** (eig. *mesje, om ganzepennen te vermaken*; thans: *klein, scherp knipmesje*), o. —sen.
Pen'nen (*veel en langdurig schrijven*), pende, heeft gepend: *ik heb nog veel te —, ik heb al heel wat gepend* of *afgepend.*
Pen'nenbak (*bakje voor ganzepennen of voor pennenhouders in de school*), m. -bakken; **—houder** (*houten of metalen staafje tot bevestiging der stalen pen*), m. —s, ook, Pennehouder; **—koker** (*koker voor de pennenhouders*), m. —s.
Pen'neschacht (*benedendeel v. een veeren pen*), v. —schachten; **—strijd** (*twist in dagbladen enz.*), m. gmv.; **—vrucht** (*voortbrengsel van een schrijver, boek*), v. —en.
Pen'ning (1 *oud muntstukje*; 2 *eerepenning, gedenkpenning*), m. —en; **—ninkje, —ningske,** o. —s: 1 *hij bezit geen penning; zijn —ske offeren; 's lands —en; het —ske der weduwe,* Markus 12 : 42; ook: —*ningske(n)*; vroeger = $^1/_2$ duit of $^1/_{16}$ stuiver; bij overdracht muntstukje; zie: Bras—, Gods—, Negotie-, Spaar—, Teerpenning, Penningmeester; zegsw. *hij is van — 16,* hij is hoogst gierig; de uitdrukking is afgeleid van een vero. bet. van —; *een kabinet van —en*; zie ook Gildepenning; **—kabinet** (*muntenkabinet, penningkamer*), o.; **—kunde** (*wetenschap of kennis der penningen,* d. i. *der munten, medailles enz.*), v. gmv.
Pen'ningmeester (*de beheerder der gelden van een vereeniging*), m. —meesters.
Pennoen' (*riddervaan, veldteeken v. e. ridder*), m. —s: *de gewone ridder mocht geen banier voeren, maar slechts een —, voorzien van zijn geslachtswapen*; ook, Pennon.
Pen'ny (*Engelsche stuiver,* d. i. $^1/_{12}$ *shilling of 5 cents*), v. pence; — **a-liner** (Eng. *iem., die voor een stuiver per regel artikelen schrijft*; scherts. *reporter*), m. —s; **—boot,** v. —en.
Pens (dierk. *eerste afdeeling van de maag der herkauwers*; plat: *buik, lichaam*), v. —en: *in de — wordt het ongekauwde voedsel bewaard*; verg. Boekmaag, Lebmaag, Netmaag of Muts.
Pensee' (*driekleurig viooltje*), v. —s.
Penseel' (*schilderkwastje*), o. penseelen.
Pensee'len (*met een penseel werken*: 1 *schilderen*; 2 *bevochtigen, insmeren*), penseelde, heeft gepenseeld: 1 *Je zit, bij mijn ziel, je weer suf te —; een voortreffelijk gepenseeld doek*; 2 *je moet je ontstoken keel goed en diep —.*
Pensief' (*peinzend*), bn.; pensiever, —st.
Pensioen' (Fr. *jaargeld, dat wordt toegekend aan eervol ontslagen ambtenaren na 40-jarigen dienst en op 65-jarigen leeftijd, rustgeld, rustwedde*), o. pensioenen: *de jaarlijksche storting voor het weduwen—; hij vraagt zijn —; op — gesteld worden.*
Pensioen'fonds (*rijkskas of privaatbeurs tot pensionneering*), o. —fondsen; **—kas** (*—fonds*), v. —kassen; **—wet** (*staatswet, de pensioenen betreffende en regelende*), v. —wetten; zie Weduw- en Weezenpensioen.
Pensioens'aanvrage (*request v. e. ambtenaar om zijn pensioen te mogen hebben*), v. —aanvragen.
Pension' (Fr. *huis, waar men verblijf en kost heeft tegen vergoeding per dag of per week; kosthuis*), o. —s: *in — gaan.*
Pensionaat' (*kostschool, instituut*), o. —naten.
Pensiona'ris (gesch. *in onze oude Republiek, bezoldigd rechtsgeleerd raadsman*

eener stad of v. e. gewest), m. —sen.
Pensionnai're (Fr. *kostleerling*), m. en v. —s.
Pensionneeren (*op pensioen stellen, pensioen geven*): *iem.* —.
Pen'sum (*opgegeven* [*straf*]*werk*), o. pensa.
Pen'ta (Gr. *vijf*, in samenstellingen).
Pentachord' (*vijfsnarig muziekinstr.*), o. —s.
Pentagoon' (meetk. *vijfhoek*), m. —gonen.
Penta'meter (*vijfvoetig dactylisch vers*), m. —meters; zie H e x a'm e t e r, D i s t i c h o n.
Pentateuch' (Bijb. *de vijf boeken van Mozes*), m. gmv.: *de* — bestaat uit: *Ge'nesis* (wording), *Ex'odus* (uittocht), *Levi'ticus* (wetten voor den tempeldienst), *Nu'meri* (telling), *Deuterono'mium* (herhaling der wet); (eu = ui); zie telkens ald.
Penta'thlon, o.: eig. de vijfstrijd, wedstrijd in 5 afdeelingen te Olympia: springen, loopen, worstelen, werpen met de schijf (discus) en vuistgevecht; om den prijs te krijgen moest men in elk dezer afdeelingen overwinnaar zijn: het — werd ook bij de Olympische spelen in Stockholm toegepast (1912).
Pen'terhaak (scheepst. *zware haak, om het anker onder den kraanbalk te brengen*), m. —haken; **—talie** (scheepst. *takel, om de ankers te verplaatsen*), v. —talies.
Pentogram' (*een vijfhoek met aangevoegde gelijkbeenige driehoeken in één trek geteekend, een reeds den gnostici en Pythagoreërs bekend teeken*), o. —grammen: het — was het insigne der bouwmeesters in de Middeleeuwen.
Penu'rie (Lat. *ellende, uiterste behoefte, nood*), v. gmv., ook, P e n a r i e: *hij zit in de* —, benauwdheid, nood, geldnood.
Pe'per (O.-I. *korrel van den peperstruik*; ook: *tot poeder gemalen peperbollen*), v. gmv.: *Spaansche* —, piment; *Cayenne*—, gemalen Sp. peper; zegsw. *zij gingen — halen*, d. i. naar O.-I.; *hij werd om — gezonden*, d. i. ver weggezonden; *het —land*, O.-I.; *—koek*, d. i. kruidkoek; **—boompje** (*zekere giftige sierheester*), o. —s; **—bus** (*bus met fijne gaatjes, waardoor men de peper strooit*), v. —bussen; **—dief** (*klimvogel in Z.-Amerika*), m. —dieven; **—duur** (*zeer duur*), bn. en bw.
Pe'peren (*met peper bestrooien*), peperde, heeft gepeperd; fig. *'t is* (*sterk*) *gepeperd*, uitermate duur; *een gepeperde rekening*, zeer hooge; **—eter** (*een soort van klimvogel in Z.-Amerika*), m. —s; **—huisje** (*een spitsuitloopend papieren zakje*), o. —s: *een — met vijgen*, drieh. spits builtje; **—koek** (*kruidkoek*); **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en; **2** (*stofnaam*), v. gmv.
Pe'perkust (aardr. *deel v. d. kust van Opper-Guinea in N.-W.-Afrika*), v.: *de — ligt ten W. van de Ivoorkust*; **—land** (*Oost-Indië*; ook: *land, onderneming, waarop peper gekweekt wordt, pepertuin*), o.: *iem. naar het — zenden*, ver van huis zenden; zie D r i e H's.
Pepermunt' (*lipbloem. plant*; inz. *suikertabletje, met pepermuntolie toebereid*), v. —munten: uit de bladeren der — trekt men een soort van olie; deze, met suiker vermengd, geeft de pepermunt; ook **—ment**: zie M u n t; **—doosje** ([*platrond*] *doosje voor pepermuntjes*), o. —s; **-je** (*kleine pepermunt*, inz. *klein suikertabletje met pepermuntolie toebereid*), o. —s; **—olie** (*olie uit de bladeren der pepermunt*), v. gmv.
Pe'pernoot, —neut (*dobbelsteentje van peperkoek*; fig. *kleinzielige vrouw*), v. —noten, —neuten: *de kinderen speelden om —noten.*
Pe'pertuin (O.-I. *omheind veld voor de pepercultuur*), m. —tuinen; **—vreter** (*pepereter*), m. —vreters; **—wortel** (*mierik, lepelblad*), m. gmv.
Pepinië're (Fr. *boomkweekerij, plantentuin*; fig. *kweekschool*), v. —s.
Pe'plon (Gr.), **pe'plum** (Lat.) (*mantelachtig overkleed oorspr. alleen door vrouwen, later ook door mannen gedragen*), o. —s: *het rijk geweven* — (F. Rutten); *het saffraankleurig — van de godin van Athene*; ook: Lat. P e p l u s, m.; Gr. P e p l o s, m.
Pep'pel ([*Italiaansche*] *populier*), m. —s. gew.
Pep'pelen (*v. peppelhout*), bn.: — *klompen.*
Pepsi'ne (*zeker ferment in het maagsap, dienend tot bevordering der spijsvertering*), v. gmv.
Pep'ton (*eiwitachtige stof uit eiwitstoffen, ontstaande* o.a. *door inwerking van pepsine*; ook: *kunstmatig bereide pepton uit vleesch* inz. *voor maaglijders*), o. —tons.
Per (Lat. *door, bij, met*), vz.: — *spoor,* — *schip,* — *post,* door middel van; — *pond,* voor of bij het pond; — *saldo,* zie ald.
Perana'kan (O.-I. *kind v. e. inlandsche vrouw en van een anderen oosterling*, b.v. *v. e. Chinees*), m. —s.
Perceel' (*deel*; *stuk gronds, akker*; *pand*), o. perceelen; fig. *een raar* —, zonderling iemand.
Perceels'gewijs of —g e w ij z e, bw.: *de landerijen zullen — geveild worden*; *het landgoed wordt — verkocht*, d. i. in perceelen.
Percent' (Lat. *ten honderd*), o. percenten; verg. P r o c e n t; zie ook: **Pc., Pct.** of **%.**
Percenta'ge (*het bedrag, percentsgewijze berekend als deel van een geheel*), v. en o. gmv.; lees: *—taa'zje.*
Percen'tentafel (*tafel, aangevende met hoeveel de noteering van eenig artikel aan vreemde beurs vermeerderd of verminderd moet worden, om den parikoers aan eigen beurs te krijgen*), v. —tafels.
Percents'gewijze (*ten 100 in percenten uitgedrukt, gerekend*), bw.
Percepteur' (Fr. *ontvanger of inner van belastingen, invoerrechten enz.*), m. —s.
Percepti'bel (*waarneembaar, bemerkbaar*), bn.; —er, —st.
Percep'tie (*ontvangst, inzameling, inning*; *de verrichting v. d. geest, waardoor indrukken en waarnemingen bewust worden*), v. —s, —tiën. (t = s).
Percipieeren (*ontvangen, innen*; ook: *waar nemen, begrijpen, vatten*).
Percus'sie (*slag, stoot*; *botsing*; geneesk. *onderzoek door het kloppen op lichaamsdeelen, om te hooren of de inwendige organen*:

longen, hart enz. gezond zijn), v. gmv.; **—geweer** (*ouderwetsch geweer met slaghoedje*), o. —geweren.

Percutee'ren (*kloppen*, inz. geneesk. *onderzoeken door het kloppen op lichaamsdeelen*); zie Percussie.

Perden'do (muz. *langzaam afnemend*), bw.

Perdoes' (*eensklaps*), bw.; zie Pardoes.

Pe'reat (Lat. *hij [zij] ga te gronde; weg met hem [haar]; stik!*). (e = ee).

Pe'reboom (*bekende vruchtboom*), m. —boomen; —boompje, o. —boompjes.

Pe'rel (Zuid-Ned. *parel*), v. perels.

Pe'relaar (Zuid-Ned. *pereboom*), m. -laars.

Perem(p)toir' (*afdoend, beslissend*), bn. en bw., ook: *perem(p)to'risch*: *e. — argument*; recht. — *uitstel* (op de rol), laatste of onherroepelijk laatste.

Pe'renhout (*hout v. d. pereboom*), o. gmv.

Pe'rentaart (*taart, met geconfijte peren bereid of belegd*), v. —taarten.

Pe'reschil (*schil van een peer*), v. —len.

Per expres'sum (Lat. *door een afzonderlijken bode*), verkort: **P. Expr.**

Per fas' et ne'fas (Lat. *door recht en onrecht; door alle mogelijke middelen*), *de eerzuchtigen trachten — hun doel te bereiken.*

Perfect' (Lat. *volmaakt, uitmuntend, volkomen, goed, best*), bn. en bw.; —er, —st.

Perfec'tie (*volmaaktheid, voortreffelijkheid*), v.: *alles is in de —*, volkomenheid. (t=s).

Perfectionneeren (*volkomener of beter maken; meer en meer volmaken*). (t = s).

Perfi'de (Fr. *valsch, trouweloos, verraderlijk*), bn.: *het — Albion*, gezegde van Napoleon I.

Perforeeren (*doorboren met kleine gaatjes*, b.v. *papier om het gemakkelijk te kunnen afscheuren*): *een blad postzegels is geperforeerd.*

Perforeer'machine (*machine, dienende om te perforeeren*), v. —s.

Per'gamum, Per'gamus (aardr. *stad in Mysië, het N.-W. van Klein-Azië*), o.; *het perkament* (*char'ta pergame'na*) *ontleende aan — zijn naam.*

Per'go et pe'rago (Lat. *Ik ga voort en zet door of voleindig*).

Per'gola (It. *met gebladerte overdekte booggang in tuinen; loof- of wijngaardprieel; priëelvormige aanbouw voor of achter een huis*; in oude basilieken: *architraaf op zuilen om votiefgeschenken aan op te hangen*), v. —'s.

Pe'ri (*beschermgeest, weldadige geest bij de Perzen*), m. en v. —'s.

Pe'ricles, gesch. de grootste staatsman van Athene, ook als redenaar en veldheer beroemd; de eeuw van — is voor Gr. de gouden eeuw, onder hem bereikt oud-Athene het toppunt van macht en schoonheid; gest. 429 v. C.

Periculeus' (*gevaarlijk, hachelijk*), bn.; —zer, —t.

Peri'culum (*gevaar, nood; waagstuk*), o.: *— in mora*, (er ligt) gevaar in uitstel.

Peridot' (*valsche smaragd*), **1** (*voorwerpsnaam*), m.: *de kleur van den — is geelachtig groen*; **2** (*stofnaam*), o.

Perihe'lium (*naaste stand eener planeet bij de zon*), o. —liën; verg. Apheliu m.

Peri'kel (*gevaar*), o. —s: *bedreigd door allerlei —s*; ook, Perijkel.

Perin'de ac cada'ver **1** (bekende uitdrukking uit de oefeningen van den H.-Ignatius, den stichter der Jezuïetenorde, waarmee blinde gehoorzaamheid aangeduid wordt: *als een lijk*); **2** als zn., o.: *militaire tucht stelt als eersten eisch gehoorzaamheid, en het — kon op de poort van elke kazerne staan.*

Perio'de (1 *omloop, kringloop; tijdkring of tijdperk*; 2 stijl: *een volzin uit verschillende andere zinnen bestaande*, inz. *kunstig gebouwd*; 3 rekenk. *cijfergroep, die terugkeert bij een repeteerende breuk*), v. —n; 1 *de veenvorming in haar verschillende —n*; 2 *de fraaie —n in de C. O.*; 3 $^1/_7$ = 0.142857 enz.: *hier vormen de zes cijfers achter het decimaalteeken de —*; zie Repetent.

Periodiciteit' (*kringloop, regelmatige afwisseling, geregelde terugkeer*), v. gmv. (c = s).

Periodiek' **1** (*op geregelde tijden terugkeerend, op bepaalde tijden verschijnende*), bn.: *—e geschriften*, met geregelde tusschentijden verschijnende geschriften inz. dag-, week-, maandbladen; *—e winden*, geregeld waaiende winden; *een —e traktementsverhooging*, d.i. verhooging, op vastgestelde tijdstippen, b.v. om de 5 jaar; *—e verkiezingen*, om de 4 jaar; **2** (*periodiek geschrift*), v. —en.

Peripate'ticus (*volgeling van Aristo'teles 384—322 v. C.*; *iem., die veel wandelt*), m. —ci.

Peripate'tisch, bn.: *de —e philosophie*, nl. die van Aristoteles, die zijn leerlingen al wandelend in de schaduwrijke dreven (peripatoi) van het Lyceum te Athene onderwees: *de —e school of richting.*

Peripetie' ([*plotselinge*] *verandering, omkeer*; inz. *beslissende wending in het verloop v. d. handeling v. een drama*), v. gmv.: *de — brengt de wending ten kwade of ten goede; zij is de omkeer der dingen in hun tegengestelde.* (t = s).

Peripherie' (*cirkelomtrek, omtrek van door kromme lijnen afgesloten figuren; buitenomtrek; buitenrand*), v. gmv.

Periphe'risch (*den omtrek betreffende*), bn.

Periphra'se (stijl: *omschrijving*), v. —phrasen, b.v.: *het schip der woestijn*, kameel; *de bode der lente*, zwaluw.

Perip'teros (*een tempel, aan de vier zijden door zuilen omgeven*), o. —sen.

Periscoop' (*optisch toestel, door hetwelk men in een duikboot kan zien, wat er a. d. oppervlakte van de zee geschiedt*; ook: *soortgelijk toestel om over den bovenkant van loopgraven enz. te zien*), m. —scopen; lees: *pee-rie-skoop'*.

Peristy'le (bouwk. *met zuilen omgeven open plaats; zuilenhof*; ook: *zuilengang*), o. —n.

Perk (*afgebakende ruimte*), o. perken: *een — met bloemen*, bed; zegsw. *paal en — stellen*, grenzen stellen aan, zie Paal; fig. *zijn verbeelding binnen de —en houden*, beteugelen.

Perkament' (1 *de als papier of dun leder bereide, geliede en gladgemaakte huid van schapen, geiten, kalven, ezels enz.*; 2 *een op perkament geschreven stuk*), o., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 de kleur van het — was wit, soms ook purper of violet en geel; tot de 14e eeuw bleef het — het schrijfmateriaal; de uitvinding van het — wordt toe-

geschreven aan de stad Pergamus in Klein-Azië, het was en bleef duur; zie P a l i m p s e s t; 2 *deze geleerde snuffelt gaarne in de —en der archieven.*

Perkamen'ten, perkemen'ten (*van perkament*), bn.: *boeken uit de 18e eeuw met — banden.*

Perkament'papier (*papier, dat op perkament gelijkt*), o.: *iets afsluiten met —.*

Perkanier' (O.-I. *bezitter van een perk muskaatboomen, op Banka*), m. —s; P e r k e n i e r.

Perka'ra (O.-I. *geschilpunt, ruzie, gerechtszaak, kwestie*), v. perkara's.

Perkoen' (*eiken- of dennenhouten paal van 1.20—1.60 M. lengte tot afsluiting of steun van een steenglooiing*), m. —en.

Perkoetoet' (O.-I. *soort van wild tortelduifje, lieveling van den Javaan*), v. —toeten.

Permanent' (*voortdurend, onafgebroken, blijvend*), bn. en bw.: *—e droogte, een —e tentoonstelling; iets — volhouden.*

Permeta'tie, v., volkst. voor P a r e n t a g e.

Per mil'le (*met de duizend, per duizend*); verkort: **P. m.,** d.i. $^0/_{00}$; lees: *per miel.*

Permis' (Fr.), o.; zie P e r m i t.

Permis'sie (*vergunning, verlof, toestemming, toelating*), v. gmv.

Permit (Eng. *verlof- of geleibiljet; toelatingsbewijs; pas*), o. —s.

Permitteeren (*veroorloven, vergunnen*).

Permuta'tie (*verwisseling; verandering in de rangschikking; verplaatsing*), v. —s, —tiën. (tie = sie).

Pernambuk'hout, o. gmv.; zie B r a z i l i ë-—.

Pernicieus' (*verderfelijk, kwaadaardig, vernietigend, schadelijk*), bn.; —zer, —t.

Per occa'sie (*bij gelegenheid*).

Perora'tie (*slotrede; [geestdriftig] slotwoord*), v. —s, —tiën.

Per pe'des (Lat. *te voet*), — *apostolo'rum,* met de Apostelpaarden, zie ald. en P e d e s.

Perpendiculair' 1 (Fr. *loodlijn*), v. —s; **2** (Fr. *rechtstandig, loodrecht, in 't lood*), bn. en bw.

Perpetra'tie (Fr. *het volvoeren*), v.

Perpetueel' (Fr. *aanhoudend, blijvend, bestendig, altijddurend*), bn.: —eele.

Perpetueeren (*doen voortduren; altijd voortzetten; rekken, op de lange baan schuiven*). (pe = pee).

Perpe'tuum mo'bile (Lat. *het eeuwig bewegende*: inz. *het nog uit te vinden eeuwig bewegend toestel, dat in beweging gezet, uit zichzelf bewegen blijft*); fig. *iets onmogelijks, iets onbestaanbaars*; ook: *iemand, die of iets, dat zeer druk, beweeglijk is*), o.

Perplex' (Lat. *onthutst, bedremmeld, verbluft, paf, ontsteld, verbijsterd*), bn. en bw.

Perquisi'tie (Fr. [*gerechtelijk*] *onderzoek, huiszoeking*), v. —s, —tiën; lees: *perkizie'sie.*

Perron' (Fr. *steenen opstap, doorloopende stoep*; ook: *de verhoogde stoep van een spoorwegstation, waardoor de reizigers gemakkelijk uit en in de rijtuigen stappen*), o. perrons; **—kaartje** (*5-centskaartje, toegang gevende tot het perron*), o. —kaartjes.

Pers (1 *werktuig om te persen*; 2 inz. *drukpers*), v. —en: 1 *een druiven—, een olie—, een hydraulische —*; zie ald.; 2 *een hand—, een snel—, een rotatie—,* de beide laatste door stoom-, gas- of electrische kracht gedreven; *het boek gaat of is ter —e*; bij overdr. *de —,* de dagbladen; *de groote —,* de groote bladen; *het oordeel van de —,* van hen, die als critici voor de dagbladen werken; *de — aan banden leggen,* in haar vrijheid belemmeren; *vrijheid van druk—,* de vrijheid om alles te publiceeren behoudens verantwoordelijkheid voor de wet: *de — heet wel de koningin der aarde.*

Per sal'do (handel: *als te goed, als overschot van de vorige rekening*), m. (s = s).

Pers'brood (*zetwerk ter drukkerij, dat bleef liggen in drukke dagen en bij slapte wordt ter hand genomen*), o. gmv.

Pers'correctie (*het verbeteren van fouten in den reeds op de pers liggenden drukvorm*), v. —s.

Pers'delict (*delict der pers*), o. —delicten: *laster in een krant vormt een —.*

Per se' (Lat. *uiteraard, vanzelf, zonder hulp van anderen*; ook: *noodzakelijk, met kracht en geweld*), lees: *per see: hij wil — aldus; hij wil — naar O.-I.; je moet — dat doen.*

Persecuteeren (Fr. *vervolgen, nazetten*).

Persecu'tie (*vervolging,* b.v. *om den geloove*), v. —s, —tiën. (t = s).

Perseï'den (*kleine cosmische lichamen, kometengruis, groep vallende sterren afkomstig uit een punt van het sterrenbeeld Perseus, tusschen half Juli en half Augustus*), v. mv.; zie S t.-L a u r e n s.

Perse'phone, v., myth. dochter van Zeus en Demeter, door Hades geschaakt en tot koningin der onderwereld verheven; bij de Rom. P r o s e r'p i n a. (ne = nee).

Per'sen (1 *uitdrukken*; 2 *platdrukken*), perste, heeft geperst: 1 *druiven —, olie —*; 2 *het laken —, een in te binden boek —*; fig. *iemand tot iets —,* dwingen.

Per'seus, 1 myth. zoon v. Zeus (Jupiter): de groote held van Argos en de lieveling der goden; hij houwt Medusa het hoofd af; zie A e g i s; (-seus = -zuis); **2** (*sterrenbeeld a. d. N. hemel*), m.

Pers'gas (*lichtgas onder sterke persing*), o.

Per'sico (It. *likeur, bereid uit brandewijn op perzikpitten*), v. gmv.; lees: *per'ziekoo.*

Persien'ne (Fr. *buiten-zonneblind*), v. —s: *een — bestaat uit schuine plankjes in stevige omlijsting.*

Persifla'ge (Fr. *bespotting, fijne spot, beschimping door ironie*), v. —s. (g = zj).

Persifleeren (*beschimpen, fijn belachelijk maken, op fijne wijze bespotten*).

Pers'ijzer (*strijkijzer v. e. kleermaker*), o. —s.

Persisteeren (*volharden,* b.v. *bij een verklaring, volhouden, op iets blijven staan*).

Pers'muskiet (schimpn. [*onbescheiden*] *reporter; dagbladschrijver, journalist*), m. —en.

Persona'ge (Fr. *persoon, mensch*), o. en v. —s: *een raar —, een vreemd —*; op het tooneel: *wat dunkt u van dat —?; hooge—s,* hooggeplaatste personen.

Perso'na gra'ta (*iem., die zeer gezien of gewild is*), v.: *de Engelsche gezant was aan het Fransche hof tijdens Napoleon I geen —.*

Persona'lia (*bijzonderheden, één of meer personen betreffende*; ook: *gedeelte van*

krant of tijdschrift, dat speciaal over aangelegenheden van personen handelt), v. mv.
Personaliteit' (*persoonlijkheid*; inz. in het mv. *persoonlijke beleediging*), v. —en: zegsw. *iemand —en zeggen*, hatelijkheden op den man af.
Personeel' 1 (*persoonlijk*), bn.: *—e belangen*; *—e belasting, rijksbelasting, geheven van elk hoofd van een gezin: zij berust op huurwaarde, meubilair, dienstboden enz.*; **2** (1 *al de personen, die men in dienst, aan het werk of in zijn dienstkring heeft*; *de gezamenlijke bedienden, beambten, ambtenaren enz.*; 2 *personeele belasting*), o. gmv.: 1 *het winkel—, het school—*; 2 *het hooge —*.
Personee'le belas'ting, zie Personeel **1.**
Perso'nentrein (*trein, die enkel reizigers en hun bagage vervoert, geen goederen*), m. —en; zie Goederentreinen verder: Expres—, Harmonica—, Snel—, Zandtrein.
Perso'nenverkeer (*verkeer van passagiers op treinen en booten*), o. gmv.
Personifica'tie (*persoonsverbeelding*; *beeldspraak waarbij levenlooze dingen als personen worden voorgesteld*, b.v. Vader Rijn), v. —ties, —tiën. (t = s).
Personifieeren (*verpersoonlijken*; *levenlooze dingen als personen, als levend voorstellen*). (s = s).
Persoon' (1 *mensch*; 2 rechtst. *elk wezen, dat bevoegd is, rechten te hebben*; 3 spraakk. *rol in het gesprek*; ook: *werkwoordelijke vorm*), m. en v. personen: 1 *er is plaats voor tien personen*; 2 *er zijn natuurlijke — en rechtspersonen*; zie ald.; 3 *er zijn drie personen, de eerste* (spreker), *de tweede* (toegesprokene), *de derde* (persoon of zaak, waarvoor men spreekt); *gij schrijft is de tweede — v. h. ww. schrijven*.
Persoon'lijk (1 *betrekking hebbende op een persoon*; 2 spraakk. *den eersten enz. persoon aanwijzend*; 3 *beleedigend*), bn. en bw.: 1 *een —e beleediging*, den persoon betreffende; *een — onderhoud met den minister*; *een — feit*; 2 *een — voornaamwoord*, b.v. *ik, gij, hij*, dat den 1en, 2en of 3en persoon aanwijst; 3 *mijnheer, u wordt —*, beleedigend voor den toegesprokene.
Persoon'lijkheid (*datgene, wat een persoon karakteriseert*; ook, *personaliteit, persoonlijke beleediging*), v. —heden.
Persoons'verbeelding (*de voorstelling v.e. levenloos ding, een begrip of abstractie als een persoon*, d.i. *als een mensch*), v. —en, b.v. *de mildheid, de twist als persoon optredend*; zie Zinnespel en Personificatie.
Perspectief' 1 (*een doorzicht, vergezicht, verschiet*; *uitzicht*), o. —tieven: *een mooi —*; **2** (*doorzichtkunde als wetenschap: de kunst, om voorwerpen te projecteeren op een plat vlak, zóó als zij zich v. e. gegeven standpunt aan het oog v. d. waarnemer voordoen*), v. gmv.
Perspecti'visch (*volgens de leer der perspectief*), bn. en bw.: *een —e teekening*; *— zien*.
Perspicaciteit' (Fr. *scherpzinnigheid*), v.
Pers'plank (*plank, waarop of waarmee geperst wordt*), v. —planken: *de — v. d. kleermaker, de — v. d. kaasmaker, — v. d. boekbinder*; **—pomp** (*pomp, die de vloeistof opwaarts perst*, b.v. *een brandspuit*), v. —en.
Pers'revisie (*laatste proef, door den drukker getrokken alvorens de oplaag af te drukken*), v. —revisies.
Persuadeeren (Fr. *overreden, overtuigen, doen gelooven*: *overhalen*). (s = s).
Persua'sie (*overreding*[*skracht*]; *overtuiging*), v.
Per'te (Fr. handel. *verlies*), v. pertes.
Pertinent' (*stellig, afdoend*), bn. en bw.: *een —e verklaring*, nadrukkelijk; *hij weigerde —*, beslist; *— liegen*, onbeschaamd. (nent = nent).
Pertizaan', v. —zanen; zie Partizaan.
Pertjoe'ma (O.-I. *tevergeefs*), bw.
Perturba'tie (*storing, stoornis, verwarring*), v. —ties, —tiën. (tie = sie).
Pe'ru (aardr. *republiek in Z.-Amerika*), o.
Pe'rubalsem (*geelbruine, stroopachtige geurige zalf*), m. gmv.: *de — wordt bereid uit den bast v. d. balsemboom, in Peru: middel tegen huidwonden*.
Peruviaansch' (*van of betreffende Peru*), bn.
Pe'ruzilver (*een soort v. nieuwzilver met slechts 2 % zilverwaarde*), o. gmv.
Pervers' (*verkeerd*; *zeer slecht*; *in den grond verdorven*), bn.; lees: *per-vers'*.
Perversiteit' (*verdorvenheid*; *ontaarding*; *inslechte handeling, zegswijze*), v. gmv.
Per vo'ta majo'ra (Lat. *bij meerderheid van stemmen*).
Per'zik 1 (eig. *Perzische appelboom*), m. —en; **2** (*vrucht*), v. —en; **—boom** of **—eboom,** m. —en; **—epit** (*steen in de perzik*), v. —pitten.
Per'zisch 1 (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Perzië*), bn.: *de —e taal*, nl. der Perzen; **2** (*de taal der Perzen*), o. gmv.
Pesan'te (It. muz. *zwaar, slepend, zwaarmoedig*).
Pe'seta (*Spaansche frank als munteenheid = 100 centesima's = ± f 0,48*), v. —'s.
Pe'so (*munteenheid in Argentinië, Mexico en Chili*), v. —'s: een gouden — = *f 2.40*, verdeeld in 100 centavo's; de zilveren — is er verschillend van waarde.
Pessimis'me (*zwaarmoedige, zwartgallige levensbeschouwing*; *zucht om overal slechts het slechte te zien*; *leer, dat er niets goeds is in de wereld*; *levenshaat*), o. gmv.: het tegengestelde van — is optimisme, zie ald.
Pessimist' (*iemand, die alles in de wereld slecht en naar vindt, zwartgallige*), m. —en.
Pessimis'tisch (*tot pessimisme overhellend*), bn.: *een —e levensbeschouwing*, zwartgallig.
Pest (*besmettelijke builenziekte met typheuze koorts, wier haarden zijn in Beneden-Egypte, China en Indië*; fig. *verderf, ondergang*; *zedenbedervend mensch*), v. —en: *de zwarte —, de — overbrengen*; zie Zwart en Zwarte dood; *ik schuw hem als de —*; *de jenever is de — der samenleving*, verderf; zegsw. *iem. de — aanjagen*, hem plagen, treiteren, kwellen; *de — inhebben*, verschrikkelijk het land hebben; *de — aan iets gezien hebben*, er een verschrikkelijken hekel aan hebben; *iem. vluchten als de —*, den hevigsten afkeer v. iem. hebben; *hij is de — voor die jongelui*; zie Pé.

Pest'bacil (*de pest veroorzakende bacil*), m. —len; **—buil** (*gezwel v. d. pestlijder*), v. —en.

Pes'ten (*het land opjagen, treiteren, judassen*), pestte, heeft gepest: *iem.* —, *hij zoekt mij altijd te* —. gmz.

Pest'epidemie (*heerschende pestziekte*), v. —epidemieën: *de — in China in 1911*; **—geval,** o. —len; **—gezwel,** o. —len; **—haard** (*broeinest der pestziekte*), m. —en; **—huis** (*barak voor pestlijders*), o. —huizen.

Pestilen'tie (*pestziekte*), v. —tiën.

Pest'koorts (*koorts, door de pestziekte veroorzaakt*), v. —en; **—lijder** (*iem., die de pest heeft*), m. —s: **—lucht** (*lucht, die een pestlijder afgeeft*; fig. *verpeste lucht, gemeene stank*), v. gmv.; **—vogel** (dierk. *een wintervogel, zeer fraai geteekend,* ook, *sneeuwvogel*), m. —s: *de — gold in de middeleeuwen als voorbode van de pest*; **—ziekte** (*de pest*), v. —n.

Pet (*hoofddeksel, muts met een klep*), v. petten: *een zijden —, een lakensche —, een fiets—.*

Pe'tegift (*geschenk van peettante of peetoom, pillegift*), v. —giften; **—kind** (*peetzoon of —dochter*), o. —kinderen; **—moei** (*meter, peettante*), v. —moeien.

Pe'ter (van *pater*, vader: *doopvader, peetoom*), m. peters; **—schap** (*hoedanigheid van peetoom*), o. gmv.

Peterse'lie (*schermbloem. tuinplant, soepgroente*), v. gmv., ook, **pieterse'lie**; **—saus** (*saus met fijngesneden peterseliebladjes*), v.

Petillant', bn.: zie Petilleeren.

Petilleeren (Fr. *knappen, kraken*; van wijn: *schuimen, opborrelen, parelen*; van den llik: *fonkelen*; *tintelen van geest, schitteren van geestigheid*). (ll = lj).

Peting'gi (O.-I. *dorpshoofd*), m. —'s.

Petit-gris' (*grijze pelterij v. de huid v. eekhorentjes uit Siberië*), o. gmv.

Peti'tie (Fr. *verzoekschrift*], inz. *aan de hooge regeering gericht*), v. —tiën, —ties.

Petitiona'ris (*persoon, die een petitie of verzoekschrift indient*), m. petitionarissen.

Petitionneeren ([*met velen*] *e. verzoekschrift indienen*).

Petionnement' (*het indienen van een verzoekschrift*; *het verzoekschrift* [*door velen onderteekend*] *zelf*), o. —en.

Petit-maî'tre (Fr. *modegek, pronker, fat, saletjonker*), m. petits-maîtres .

Pet'joe (O.-I. scheldn. *minne kleurling*), m. —s.

Petrefact' (*versteend voorwerp*), o. —en.

Petrifica'tie (*versteening*), v. —s, —tiën.

Petrificeeren (*versteenen: tot steen maken; tot steen worden*).

Petrographie' (*beschrijving der steensoorten of gesteenten*), v. gmv.

Petro'leum (Gr. *steenolie; brandbare aardolie*), v. gmv.: *— wordt verkregen door boring, in Amerika tot 1400 M. diepte, op Java tot meer dan 600 M.; de gezuiverde — wordt sedert 1860 veel voor kunstlicht gebruikt.*

Petro'leum-aandeel (*bewijs van aandeel in een kapitaal tot exploitatie van een petroleumbron*), o. —-aandeelen.

Petro'leumblik (*blikken voorwerp met tuit, waarin petroleum gesleten wordt*), o. —ken; **—bron** (*plaats, waar petroleum opwelt*), v. —bronnen; **—ether** (*een soort van spiritus uit petrol.*), m. gmv.; **—gas** (*gas, uit petroleum gestookt*), o. gmv.; **—haven** (*afgezonderd deel v. e. haven, waar de petroleumschepen moeten liggen*), v. —s; **—kachel** (*kacheltje, waarin petroleum gestookt wordt*), v. —kachels; **—kan** (*metalen kan voor of met petrol.*), v. —kannen; **—lamp,** v. —lampen; **—licht,** o. —lichten; **—motor** (*krachtmachine, die door petroleum gedreven wordt*), m. —moto'ren, —s; **—spiritus,** m., zie, **—ether**; **—tankschip** (*vaartuig, ingericht tot het losse vervoer en het oppompen van petroleum*), o. —schepen; **—toestel** (*kooktoestel*), o. —toestellen; **—vat,** o. —vaten; **—waarden**(*obligatiën in een petroleumbron-exploitatie*), v. mv.

Petroleur' (Fr. *iem., die bij oproer brand sticht met petroleum* [*in 1871 te Parijs*), m. —s; **—leuse,** v. —s: *de —s in den tijd der Commune in 1871 te Parijs.*

Pet'tengoed (*stof, waar petten van gemaakt worden*), o. gmv.; **—maker,** m. —makers.

Pet'to, In (It. *in de borst*): zegsw. *in — houden*, eig. in zijn borst, binnenste, d.i. tot gelegener tijd bewaren, voor zich houden, in zijn hart geheim houden, verzwijgen; *in — hebben*, in voorraad hebben.

Peu'eraar (*iem., die peurt*), m. peueraars.

Peu'eren (*op aal of paling visschen met een peur*), peuerde, heeft gepeuerd; bij het — wordt de peurstok zachtjes op en neer bewogen; ook, Peuren.

Peu'kel (*puistje*), v. —s; ook, Pukkel.

I. Peul (plantk. *eenhokkige doosvrucht*), v. —en.

II. Peul (*peuluw, peluw*), v. peulen.

Peul'dop (*peulschil*), m.—doppen; **—erwt,** v. —en; **—gewas,** o. —sen; **—schil** (*dop of schil e. peul*; fig. *kleinigheid, klein of nietig persoontje*), v. —schillen; **—vrucht** (*plantenfamilie, wier zaad in peulen groeit*), v. —en.

Peu'luw, pe'luw (*hoofdmatras*), v. -s, -en.

Peur (*tros of franje van aardwormen of pieren, die in de heele lengte doorstoken en aan een vrij dik snoer geregen zijn*), v. peuren: *op paling of aal visschen met een* —; **—en,** z. Peueren; **—der,** z. Peueraar; **—stok** (*korte stok van den peueraar, van welken stok de wormentroetel of -franje afhangt*), m. —stokken.

Peut (Bargoensch: *slag, klap*), m. —en: *iem. een — geven*; *iem. — geven,* slaag.

Peu'ter (1 *pijpenroeter*; 2 *iem., die klein is*), m. —s: 1 *geef me eren den* —; 2 *wat —s van jongens! waar blijven de —s?* kleintjes.

Peu'teren (1 *met den vinger of met een puntig voorwerp wroeten*; 2 fig. *fijn en geestdoodend werk verrichten*), peuterde, heeft gepeuterd; 1 *in den neus* —, *in het oor* —, pulken, pluizen; 2 *ik zit den heelen dag te — aan dit schrijfwerk*; **—aar** (*knutselaar, broddelaar*), m. —s: *hij is een — op de viool*; **—ig,** bn. en bw.: *—e letters*; *wat schrijf je —!* kriebelig.

Peu'terwerk (*werk, dat tijd en aandacht kost, maar van weinig waarde is*), o. gmv.

Peu'zel (*treuzel, talmer, dreumes, kleuter*), m. en v. —s; *de —s*, kleine kinderen.

Peu'zelen (*langzaam en bij kleine beetjes*

eten), peuzelde, heeft gepeuzeld: *de kinderen zaten lekker te* —; *de muizen hadden aan den koek gepeuzeld*; verg. O p p e u z e l e n.

Peu'zelwerk (*werk, dat in kleine beetjes verricht wordt*), o. gmv.

Pe'zerik (verwant met *pees*: *bullepees, varkenspees*), m. pezeriken.

Phaenomeen' (*verschijnsel*; *lucht-, natuurverschijnsel*; *een zeldzaam iets als verschijnsel*; *zonderlinge gebeurtenis*; *een genie*), o. —menen, phaeno'mena, ook: P h e n o m e e n'; —**menaal'** (*verwonderlijk, verbazingwekkend*), bn. (phae = fee).

Pha'ëton, 1 m., myth. zoon van Helios, die na lang smeeken voor een enkelen dag den zonnewagen mag rijden, doch de paarden niet kan houden, zoodat deze uit de zonnebaan raken en de aarde begint te verschroeien, hij wordt dan door den bliksem van Zeus gedood; met herinnering hieraan: **2** (*een soort van tweewielig licht rijtuig, dat gedeeltelijk open is*), m. —s.

Pha'lanx (*wigvormige slagorde*; *keurbende*), v. —en, phalangen: *de Macedonische* —; lees: *fa'lanks*.

Phantaseeren (*zijn gedachten, zijn verbeelding den vrijen loop laten*; *allerlei dingen* [*onder een verhaal er bij*] *verzinnen*; *met zijn verbeelding scheppen*; muz. *op een of ander muziekinstrument aan zijn muzikale opwellingen voor de vuist weg uiting geven*). [1])

Phantasie' (1 *verbeelding, verbeeldingskracht*; 2 *hersenschim, droombeeld*; 3 *vreemde inval*; 4 muz. *improvisatie op een of ander muziekinstrument*), o. phantasieën: 1 *de* — *speelt het gezond verstand meermalen parten*; *de scheppende* — *van een dichter, schilder, beeldhouwer*; 2 *de revolutie-mannen met hun onzinnige* —*ën*; 3 *het was maar een* — *van me*, gril, kuur; 4 *het klavier leent zich bij uitstek voor vrije* —; —**hoed** (*lage, ronde heerenhoed*), m. —hoeden; méestal, F a n t a s i e'h o e d.

Phantasmagorie' (*schijngeestenoproeping*; *schimmenspel, het te voorschijn roepen van spookachtige gedaanten door middel van spiegels en andere optische toestellen*; *tooverbeeld*), v. —magorieën.

Phantast' (*dweper, grillig mensch*), m. —en.

Phantas'tisch (*op verbeelding berustend*; *tooverachtig mooi*; *grillig, wonderlijk*), bn.

Phantoom' (*hersenschim, droombeeld*; *spook, schim*; geneesk. *model*, b.v. *van het menschelijk lichaam of een deel er van, om er zich op te oefenen*), o. —tomen; zie F a n t o o m.

Pha'rao (Bijbel: *algemeene titel der oude Egypt. koningen*), m. —'s; verg. S u l t a n, T s a a r.

Pha'rao-rat, v. —ratten; zie I c h n e u m o n.

Pharize'ër, m. —s; zie F a r i z e ë r.

Pharmaceut' (*apotheker, artsenijbereider*; *student in de pharmacie*), m. —ceuten, (ceu = sui); —**ceu'tica** (*artsenijmengkunde, apothekerskunst*), v. gmv.; —**ceu'tisch** (*artsenijmengkundig*; *de artsenijbereiding betreffend*), bn.: *het* — *weekblad*; —**cie'** (*artsenijkunde, kennis van de geneesmiddelen en hun bereiding*; *apotheek*), v.; —**cologie'** (*artsenijleer*), v.; —**colo'gisch,** bn.: *een* — *onderzoek*; —**copoe'a** (*wettelijk vastgestelde wijze van artsenijbereiding*; *het boek, dat dit bevat*; *het boek der artsenijkunde*; *apothekers-receptenboek*), v. gmv.; (oe = eu); —**cotheek'** (*huis- of reisapotheek*), v. —theken.

Pha'rus (*vuurtoren, kustlicht*), m. —sen.

Pha'se (*verandering, wisseling*; *schijngestalte der maan*, zie ald.; *ontwikkelingstrap, stadium*), v. —n, —s.

Phelloplastiek' (*kurksnijkunst*), v. gmv.

Phenol' (*carbolzuur*), o. gmv.; —**kleurstoffen,** v. mv.; lees: *fee-nol'*.

Phenomeen', o. —menen; zie P h a e n o m e e n.

Phi'dias, van Athene: de grootste beeldhouwer en bouwmeester van Gr., de vriend en raadsman van Pericles; het *Parthenon* werd onder zijn leiding uitgevoerd, ± 432 v. C.

Philanthroop' (*menschenvriend*), m. -thropen; —**thropie'** (*menschenliefde, menschlievendheid*), v. gmv.; —**thro'pisch** (*liefdadig, menschlievend*), bn.: *een* —*e inrichting*.

Philatelie' (*de kunst van postzegels te verzamelen en geordend te bewaren*; *postzegelkennis*), v. gmv.; —**telist'** (*kenner en verzamelaar van postzegels*), m. philatelisten; —**telis'tisch** (*de philatelie betreffende*), bn.: —*e wenken,* —*e beschouwingen, een* —*e tentoonstelling*. (te = tee).

Philharmo'nisch (*toonkunstminnend*), bn.; — **concert,** concert der vereeniging de Philharmonie: lees: *fiel*—.

Philhelleen' (*Griekenvriend*), m. —lenen.

Philip'pica (eig. o r a t i o —: *heftige strafrede, als die van Demosthenes, om de Atheners te waarschuwen tegen koning Philippus van Macedonië*), v. —'s: *een* — *tegen de kermisvreugde schrijven* (C. O.).

Philippi'ne (*amandel met twee pitten*; *weddenschap aan het gezamenlijk eten daarvan verbonden*), v. philippines; wanneer een heer en een dame bij een diner een — deelen, dan is er een afspraak, dat men elkaar bij de eerste samenkomst zal toespreken: *Bonjour, Philippe* en *Bonjour; Philippine*, wie dit vergeet, verbeurt een cadeau.

Philip'pus, koning van Macedonië (382—336), vader van Alexander den Grooten.

Philip'pus-daalder (*Spaansche daalder,* ± 3 *gulden, geslagen van 1500—1595 voor de Nederlanden*), m. —-daalders.

Philis'ter, philistijn' (stud. *niet-student, ploert*; *iem. van platvloersche opvattingen*), m. —s, —tijnen.

Philisterij' (*plat-burgerlijkheid*), v. gmv.

Philologie' (eig. *taalliefde*: *taalwetenschap*; *studie van oude talen en letteren*; *taal- en oudheidkunde*), v. gmv.; (g = g); —**lo'gisch** (*wat op de philologie betrekking heeft*), bn.; —**loog'** (*wetenschappelijke taalgeleerde*), m. —logen; —**lo'gencon-**

[1]) Ook: F a n t a s e e r e n, F a n t a s i e, F a n t a s i e h o e d, F a n t a s m a g o r i e, F a n t a s t, F a n t a s t i s c h, F a n t o o m.

gres, o. —congressen; —**meel** (dichterl. *nachtegaal*), v. —meelen, meestal: Filomeel, z. ald.; —**pae'disch** (*kinderminnend*), bn.: —*e harten* (C. O.); (ae = ee); —**sof'** (*wijsgeer*), m. —sofen: *mijmeren als een* —; lees: *filoozoof'*; —**sopheeren** (*wijsgeerige bespiegelingen houden; een stof wijsgeerig behandelen, duidelijke begrippen trachten te geven, den grond der dingen nasporen; nadenkend peinzen*); —**sophie'** (*wijsbegeerte: de wetenschap der beginselen van het denken, zijn en doen*),v.gmv.; tot de — behooren: *de ontologie* (zie ald.), *de cosmologie* (natuur-philosophie), *de psychologie* (zielkunde), *de theodicee* (godgeleerdheid), *de ethiek, de aesthetiek* en *de logica*; —**so'phisch** (*wijsgeerig*), bn.: *een —e beschouwing.*

Phil'trum (*toover-, minnedrank*), o. —s, philtra.

Phleg'ma, o.; meest Flegma, z. ald.

Phlegma'ticus, —matiek', —ma'tisch, bn. en bw.: zie het meer gebruikte: Flegmaticus, Flegmatiek, Flegmatisch.

Phlox (plantk. *éénjarige sierplant, vlambloem; herfstsering*), m. —en.

Phobie' (*vrees, afkeer*), v. gmv.; zie: Agoraphobie en Hydrophobie.

Phoe'bus, m. myth. eig. de schitterende, bijnaam van Apollo als Zonnegod. (oe = eu).

Phoe'nix, m. —en; zie Feniks. (oe = eu).

Phola'den (*boorschelpen*), v. mv.

Phonetiek' (*leer v. d. uitspraak der taalklanken; klankleer*), v. gmv.: *de — der Fransche taal*; ook, **Phone'tica.** (e = ee).

Phone'tisch (*den klank betreffend; volgens den klank*), bn.: — *schrift*, afbeelding der klanken, inz. schrijfwijze, waarbij zooveel mogelijk iedere klank door een letter of teeken wordt voorgesteld.

Phonograaf' (*toestel om klanken op te vangen en later weer te geven; zang- en spreektoestel*), v. —grafen. (Edison, 1877).

Phonogram' (*plaat, rol van de phonograaf met of zonder opname*; ook wel: *door de telephoon overgebracht bericht*), o. —grammen: *het archief van —grammen te Weenen bevat een verzameling van dialectische opnamen.*

Phono'la (*piano-speelapparaat; toestel, dat de piano automatisch door luchtdruk bespeelt*), v. —'s.

Phonoliet' (delfst. *klinksteen; vulkanisch rotsgesteente, hetwelk een klank voortbrengt, wanneer men met een hamer er op slaat*), o. gmv.

Phonome'ter (*klankmeter*), m. —s: de — dient om de intensiteit van een toon te bepalen; —**metrie'** (*klank- of toonmeting*),v.

Phonoscoop' (*instrument tot het waarnemen van geluiden met het oog; klankschouwer*), m. —scopen.

Phos'phor, m.; zie Phosphorus; (ph = f); —**phoresceeren** (*zonder gloeiings- of verbrandingsproces licht van zich geven in 't donker*); (sc = ss); —**phorescen'tie** (*eigenschap van sommige lichamen, om in 't donker licht af te geven*), v. gmv.; —**pho'risch** (*lichtgevend in het donker*), bn.; —**phoroscoop'** (*toestel, om de mate der phosphorescentie te onderzoeken, ook in zwakke gevallen*), m. —scopen; —**phorus** (*lichtdrager: stof, die in het duister licht geeft*), m. gmv.

I. Pho'to, Gr. bet. *licht* in samenstellingen [1]).

II. Pho'to, v. —'s; zie Photogram.

Pho'tobacteriën (dierk. *lichtgevende, microscopische wezentjes*), v. mv.: de — doen de cadavers van kwallen en visschen lichtgevend worden.

Photograaf' (*lichtbeeldenmaker*), m. photografen; —**gram'** (*lichtbeeldopname*), o. —grammen, ook, Photo, v. —'s; —**grapheeren** (eig. *schrijven met licht; lichtbeelden maken, photographisch afbeelden*); —**graphie'** (*afbeelding op een zeer gevoelige plaat of papier door middel van licht; lichtdruk -beeld, kiek*), v. —ën; —**gra'phisch** (*van, door middel van of betreffende de photographie*), bn.: *een — toestel*; —**gravu're** (*photographisch procédé, waardoor men een cliché van zink verkrijgt, dat dan door den druk vermenigvuldigd kan worden; de afdruk zelf*), v. in de eerste bet. gmv.: in de tweede —gravures; zie Photozincographie.

Photolithographie' (*het overbrengen van photographieën op steen; lichtsteendruk; de afdruk zelf*), v. in de eerste bet. gmv.; in de tweede —s.

Photologie' (*leer van het licht*), v. gmv.; —**me'ter** (*lichtkrachtmeter*), m. —s; —**phobie'** (*lichtschuwheid*), v. gmv.; —**phoon'**(*lichttelephoon; instrument,waarmee gesproken wordt door middel van licht- en warmtestralen*), v. —phonen; —**sfeer** (*lichtende atmosfeer v. d. zon*), v. —sferen; —**therapie'**(*genezing door licht en warmte*), v. gmv.; zie Zonnebad; —**tropie'** (*het zich wenden van organismen* inz. *planten naar of van het licht*), v. gmv.; —**typie'** (*lichtdruk; de kunst om foto's door zonlicht op een laag gelatine over te brengen*), v. gmv.

Photoxylographie' (*de kunst, om photo's op hout over te brengen; de afdruk of afbeelding zelf*), v. in de eerste bet. gmv.; in de tweede —ën.

Photozincographie' (*de kunst, om photo's op zinkplaten over te brengen en in zink te etsen;de afdruk zelf*), in de eerste bet. gmv.; in de tweede v. —phieën.

Phra'se (1 *spreekwijze, uitdrukking*; 2 *zinledige uitdrukking of zegswijze*), v. phrasen, phrases: 1 *een veelzeggende — in een redevoering*; 2 *een — bestaat uit ijle, schoon klinkende woorden.*

Phraseeren ([*muzikaal*] *interpungeeren; voordragen op een wijze, waaruit de bouw v. e. periode* of *het rhythme v. e. compositie duidelijk blijkt*).

Phraseologie' (*verzameling van zegswijzen*), v. —ën, ook: *wat hij zegt, is niets dan* —, nl. klinkklank d. i. de inhoud is niet veel.

[1]) In plaats van *photo* wordt zeer veel *foto*, ook in samenstellingen, geschreven, b.v. Fotograaf, Fotografeeren, Fotografie, Fotografisch, Fotogram enz.

Phraseur' (Fr. *phrasen-maker*; *praatjesmaker*), m. —s.
Phrenesie' (*waanzinnigheid*), v. gmv.; ook, F r e n e s i e.
Phrenetiek' (*waanzinnig*), bn., ook, F r e—.
Phrenologie' (*schedelleer, hersenbouwleer*), v.
Phry'gische muts (*roode muts der vrijheid, gedragen door de Fransche revolutionnairen of Jacobijnen*), v. — mutsen.
Phthi'sis (geneesk. *tering, uittering*), v.; lees: f t i e'z i s.
Phy'lax (*wachter, beschermer*), m. —en.
Phylloxe'ra (*druifluis*: *een bladluis, die den wijnstok verwoest*), v. —'s.
Physia'ter (*natuurarts, -dokter*), m. —s.
Physiatrie' (*de geneeskracht der natuur*; *natuurgeneeswijze*), v. gmv. (s = z).
Phy'sica (*natuurleer*; *natuurkunde, natuurwetenschap*), v. gmv. (s = z).
Phy'sicus (*natuurkundige*), m. physici.
Physiek' **1** (*het lichaam betreffende, lichamelijk*), bn. en bw.: *we zijn aan de —e rampen* (C. O.); *de —e meerderheid v. d. man*; *dat is — onmogelijk*, volstrekt; lees: *fie-ziek'*; **2** (*natuurleer, natuurwetenschap*), v. gmv.; **3** (*natuurlijke gesteldheid van het lichaam, lichaamsgestel*), o. gmv.
Physiocraat' (*aanhanger van de leer der natuurkracht, v. h. vermogen der natuur of v. het physiocratisme*), m. —craten; —**cratie'** (*natuurkracht, het vermogen der natuur*), v. gmv.; —**cratis'me** (*economisch stelsel, gegrond op het beginsel, dat de bodem v. het land en de landbouw de bron is van alle welvaart en rijkdom*), o. gmv.; —**gnomie'**, v., zie P h y s i o n o m i e; —**graphie'** (*natuurbeschrijving*), v. —ën; —**logie'** (*leer der levende natuur, der bezielde lichamen, der levensverrichtingen* inz. *van het menschelijk of dierlijk lichaam*), v. gmv.: *de — der planten*; —**lo'gisch** (*van of betreffende de physiologie*), bn.; —**loog'** (*kenner, navorscher van de levensverschijnselen der bezielde natuur, der menschelijke of dierlijke lichamen*), m. —logen; —**nomie'** (*gelaatsuitdrukking, gelaat*; *uiterlijk voorkomen*), v. —ën.
Phy'sis (*de natuur*), v. gmv.
Phy'sisch (*betrekking hebbende op de natuur, overeenkomende met de natuur*; *natuurkundig*), bn.: *de —e therapie*, de geneeswijze zonder medicamenten; *een — laboratorium*, natuurkundig.
Phytographie' (*plantenbeschrijving*; *boek waarin planten beschreven worden*), v. gmv. in de eerste bet.; in de tweede bet. —graphieën; —**logie'** (*plantenleer -kunde*), v. gmv.; **-pathologie'** (*leer der plantenziekten*; *boek, waarin de plantenziekten geleerd en bestudeerd worden*), v. in de eerste bet. gmv.; in de tweede —logieën; —**patholo'gisch** (*wat met de phytopathologie in verband staat*), bn.: *de —e dienst*; —**phili'ne** (*middel tot verdelging van schadelijke insecten op bloemen en planten*), v. gmv.; —**tomie'** (*planten-ontleedkunde*), v. gmv., (*als boek*), v. —tomieën.
Pi (het Grieksche getal π: *het onmeetbare getal, dat de verhouding uitdrukt tusschen de middellijn en den omtrek v. d. cirkel*), v.: Archimedes vond $^{22}/_{7}$, Metius $^{355}/_{113}$; zie ook L u d o l p h i a a n s c h g e t a l.
Pi'ae memo'riae, d. i. *te zaliger gedachtenis*: op gedenksteenen, graftomben enz. (ae = ee).
Piani'no (*kleine piano, met in een verticaal vlak liggende snaren*), v. pianino's.
Pianis'simo (muz. *ten uiterste zacht of stil*).
Pianist' (*pianospeler*), m. —en; —**e**, v. -n.
I. Pia'no (It. *snaarinstrument met klavier*), v. —'s: afkorting van *piano e forte*, zacht en hard; zie p i a n i n o.
II. Pia'no (It. muz. *zacht*), bw.; fig. — *aan doen*.
Pia'noconcert (*concert van pianomuziek*), o. —concerten; —**fabriek** (*fabriek waarin men piano's maakt*), v. —fabrieken; —**fabrikant** (*maker, van piano's*; ook: *eigenaar van een pianofabriek*), m. —en; —**klasse** (*klas, waarin enkel pianoles wordt gegeven*), v. —n; —**les**, v. —lessen; —**muziek**, v. gmv.
Pia'no-forte (It. *oorspronkelijke naam der piano*), v. piano-fortes.
Piano'la (*instrument tot automatische bespeling van een piano*), v. —'s; zie P h o n o l a.
Pia'no-orgel [(*kermis*)*orgel, dat den klank heeft van een piano*), o. —-orgels.
Pia'nospelen (*op de piano spelen*), speelde —, heeft —gespeeld.
Pias' (*stroozak*; *paljas, grappenmaker*), m. —sen.
Pias'serig (*als een pias, kluchtig*), bn. en bw.; —er, —st; ook, P i a s's i g.
Pias'ter (*Turksche zilvermunt*, ± *f* 0,11), m. —s; in Egypte = *f* 0,12, in Tunis = *f* 0,29.
Piau'ter, peau'ter (*een gemengd metaal, bestaande uit lood en tin*), o. gmv.
Pi'a vo'ta (Lat. *vrome wenschen*, [*die waarschijnlijk nooit vervuld zullen worden*]), v. mv.
Piaz'za (It. *openbaar plein, marktplein, plaats*), v. piazza's; lees: *pi-at'-za*.
Picador', picado're (Sp. *stierenbevechter te paard*; *lansruiter, die* nl. *door lansteken den stier tracht te prikkelen tot den aanval*), m. picadors, picado'res.
Picaresk', bn.: —*e roman*, schelmenroman.
Pi'caro (Sp. *spitsboef, schelm*), m. —'s.
Pic'colo **1** (It. *klein*), bn.: —-*fluit*, kleine octaafdwarsfluit; **2** (*koffiehuis- of hoteljongen*), m. piccolo's.
Pickles (Eng. *in azijn ingemaakte sterk gekruide augurken, worteltjes, komkommerreepen enz.*), v. mv.
Pic'kelhaube (*Duitsche punt-, pinhelm*), v. —n.
Picknick (Eng. *gemeenschappelijk uitstapje naar buiten, waarbij de deelnemers provisie meenemen, die ze gemeenschappelijk opeten*), m. —s; ook: *Pic'nic* en *Pi'que-ni'que*.
Pick'nicken (*een picknick houden*), picknickte, heeft gepicknickt.
Pickpocket (Eng. *zakkenroller, beurzensnijder*), m. —pockets.
Picri'nezuur (*springstof in 1887 uitgevonden, ontstaande door inwerking van salpeterzuur op verschillende stoffen* o.a. *harsen*), o. gmv.
Pictu'ra (*schilderkunst*), v. gmv.

Picturaal' 1 (*wat betrekking heeft op de schilderkunst*; *schilderachtig*), bn.; 2 —**turale,** o.: *het — in den stijl,* het schilderende, schilderachtige.
Pid'jitten; zie P i e t j i t t e n.
Piè'ce (Fr. *stuk*: *muziekstuk, geldstuk*), o. —s: — *de résistance,* hoofdschotel.
Pièce de milieu' (Fr. *middenstuk* [*eener tafelversiering*]; *sierstuk*), o. —s de milieu.
Pied-a-ter're (Fr. *optrekje, buitenhuisje*), o. pieds- —; lees: *pie-ee'.*
Piedestal' (Fr. *hoekig of rond voetstuk*), o. —stallen; meestal: P e d e s t a l.
Piek (1 *spies, lans*; 2 aardr. *bergspits, spits toeloopende hooge bergpunt*), v. —en: 1 zegsw. *de — schuren,* er van doorgaan, op den loop gaan, vluchten, deserteeren; vergel.: d e p l a a t p o e t s e n; 2 *de — van Teneriffe* (3716 M.), *de — van Lombok* (3800 M.), *de — van Bali* (3200 M.) *enz.*
Pie'kelen; zie P i k e l e n.
Pie'keren (O.-I. *denken, peinzen of zinnen over*), piekerde, heeft gepiekerd: *ik heb den heelen avond zitten — op dat vraagstuk.*
Pie'keval (scheepst. *touw, aan de piek of den gaffeltop*), o. —vallen; zie V a l.
Piek'fijn (*hoogst net en fijn*), bn. en bw.: *een —e mijnheer, het is er een —e boel*; — *gekleed zijn*; verg. P u i k.
Piel (*roepnaam der eend, jonge eend*), v. pielen.
Pien'ter (uit het gelijkluidende Jav.woord; zie P i n t e r), bn. en bw.: *een —e kerel*; — *glimlachen.*
Pie'pen (1 klankn. *een geluid maken als jonge vogels of muizen*; 2 *in de heete asch braden, poffen*; 3 zeemsw. *slapen*), piepte, heeft gepiept: 1 *een deur kan —*; *ratten en muizen —*; spreekw. *Zooals de ouden zongen, — de jongen,* de kinderen spreken als de ouders, ook: doen op hun manier de ouders na; — *van angst,* schreeuwen; 2 *aardappels, appels —*; 3 *eens lekker — gaan.*
Pie'pend, bn.: *een —e deur, een —e stem.*
Pie'per (*iem. die piept*; *graspieper*; *lokfluitje*), m. —s; —**tje,** o. —tjes.
Pie'perig (*piepend*), bn.; —er, —st: *een —e stem, een — geluid,* zwak, schril.
Piep'jong (*erg jong, als een naakte vogel, die nog maar kan piepen*), bn.: *een — ventje*; *een — luitenantje,* grasgroen, pas aangesteld.
Piep'kuiken (*zeer jong kuiken*), o. —s.
Piep'stem (*schrille, hooge stem*), v. —men: *'t kind schrok van die schrale —.* (H. Robbers).
Piep'zak, m., in de uitdr. *in den — zitten,* d. i. in den angst, i. d. benauwdheid. gmz.
I. Pier (dierk. *aardworm, regenworm*), v. —en: *de — behoort tot de ringwormen en dient den visschers tot aas*; zegsw. *zoo dood als een —,* morsdood.
II. Pier (*in zee vooruitstekende smalle dam,* inz. *wandelhoofd*), v. —en: *de — te Scheveningen, ter —e gaan.*
III. Pier (gesch. *een Friesche vrijbuiter gewoonlijk Lange — geheeten,* ± 1520), m.: *Lange — was de schrik der Hollandsche zeevaarders en visschers, om zijn wreedheid*; zegsw. *ik wil de kwade — niet zijn,* ik wil de schuld niet hebben; *ik ben altijd de kwade —,* krijg van alles de schuld; ben de zondenbok.
Pie'ren (*foppen*), pierde, heeft gepierd; gmz.
Pie'renverschikker, m.; —**tje** (*typische naam voor een glas klare jenever op de nuchtere maag*), o. —s; gmz.; zie S p a t j e.
Pie'rewaaien (*doordraaien, aan den zwier zijn, nachtbraken*), pierewaaide, heeft gepierewaaid; —**waaier** (*lichtmis, doordraaier*), m. —s.
Pierrot' (Fr. eig. *Pietertje*: [*in het wit gekleede*] *hansworst van het Fransche tooneel*; *vastenavondzot als Pierrot gekleed*; *pierrotkostuum*), m. —s; lees: *pie-er-roo'.*
Piet (uit *Pieter*: *mansnaam*), m. —en: zegsw. *'t is een heele —,* een heele m'nheer; *de groote —en,* de hooge heeren; *het is een stijve —.*
Piëta' (It. eig. *erbarming*: *geschilderde of gebeeldhouwde voorstelling van Maria dragende het doode lichaam van Jezus op den schoot*: *een voorstelling in de kunst sinds de 14e eeuw*), v. —'s; lees: *pi-ee-ta'*; men zegt ook: *pi-ee'-ta.*
Piëteit' (*vroomheid*; *vereering*; *kinderlijke liefde*; *liefdevolle gedachtenis*), v. gmv.
Pie'terig, bn. en bw.; —er —st: *wat zie je er — uit!* als een Piet; *zich — kleeden,* erg netjes; *een — ventje,* teer, tenger.
Pie'terman (dierk. *stekelvinnige zeevisch*), 1 (*voorwerpsnaam*), m. —s; 2 (*stofnaam*), v. gmv.: *de — wordt veel in de Zuiderzee gevangen.*
Pieterse'lie, v.; zie P e t e r s e l i e.
Pie'terspenning (*vrijwillige gift der R.-K. aan den H.-Stoel*), m. gmv.: *een collecte voor den —.*
Piëtis'me, piëtis'mus (*Protestantsch godsdienstige beweging uit de 17de eeuw met het doel vroomheid en daadwerkelijk geloof te doen herleven*; bij uitbr. soms eenigszins ongunstig: *overdreven mystieke vroomheid*), o. gmv.; verg. P i ë t e i t.
Piëtist' (*aanhanger van het piëtisme*; ongunstig: *overdreven vrome, pilaarbijter, bidbroer, femelaar*), m. —en.
Piëtisterij' (*kwezelarij, femelarij, schijnvroomheid*), v. gmv.
Piet'je (*oude Zeeuwsche zilvermunt van* $6^1/_2$ *stuiver,* $^1/_8$ *Zeeuwsche rijksdaalder*), o. —s.
Piet'jitten (*de Maleische massage, het knijpen en wrijven en buigen der spieren door inlanders, alles op zachte wijze*), o. gmv.; ook: P i d j i t t e n, P i t j i t t e n.
Pietlut' (*kleingeestig mensch, Jantje sekuur*), m. en v. —lutten.
Pietlut'tig (*kleinzielig, sulachtig, zeurig*), bn.: *een —e vent,* een erwtenteller, flauwerik.
Piet Snot' (*een snotneus, onbeduidend mensch*), m.: *hij stond te kijken als —,* bedremmeld.
Pieus' (*vroom, godvruchtig*), bn.; —zer, —t.
Piëzome'ter (*drukkingsmeter*), m. —s: *de — bepaalt den graad van de samendrukbaarheid van vloeistoffen.*
Pif'paffen (klankn. *met geweer of buks schieten*), pifpafte, heeft gepifpaft.
Pigment' (*kleurstof in de dierlijke weefsels*, b.v. *in de huid en haren*), o. gmv.
Pij (*habijt van ruwe stof*; *wollen of haren opperkleed van kloosterlingen*), v. pijen.

Pij'jekker (*zeemansjas*), m. —jekkers, soms: *Pijjakker*; zie Jekker.

Pijl (1 *flits, schicht*; 2 meetk. *afstand van de koorde tot den boog van een cirkel*), m. pijlen: 1 *met — en boog*; fig. *de —en van den laster*; zegsw. *als een — uit den boog*, zeer snel; *hij heeft al zijn —en verschoten*, hij weet niets meer te zeggen, heeft geen argumenten meer; *ik heb nog andere —en in mijn koker* of *andere —en op mijn boog*, d. i. andere verweermiddelen; *meer dan één — op zijn boog hebben*, meer dan één middel om te treffen, of om iemand te overreden; verg. Vuurpijl; 2 *hoe groot is de —?*

Pijl'bundel (*bundel pijlen*; fig. *zinnebeeld van eendracht*), m. —bundels; ook, *Pijlen—*.

Pij'ler (*vrijstaande drager van bogen of gewelven, schoorzuil*), m. pijlers: *de —s van een spoorbrug*.

Pijl'gewicht (*gewicht, bestaande uit holle in elkaar sluitende stukken*), o. —en; ook, Sluitgewicht.

Pijl'gift (*giftsap, waarin de wilde zijn pijlspits doopt*), o. —en; —**koker** (*bewaarplaats van pijlen*), m. —s; —**kruid** (plantk. *een soort van weegbree*), o. gmv.; —**snel** (*zeer snel*), bn. en bw.: *met —le vaart*; —**staart** (*langhalseend, een soort van rog, groote zeevisch der Middell. Zee en der W.-kust van Europa, met scherpe stekels op den staart*; *een soort van dennenrups met een hoorntje achter op het lichaam*), m. —en; —**wortel** (*knolvormig gewas in de keerkringslanden van Amerika*), m. —s; —**wortelmeel** (*meel, uit den pijlwortel getrokken*), o.; ook, Arrowroot.

I. Pijn (*pijnboom, grove den*), m. pijnen.

II. Pijn (*lichaamspijn; verdriet*), v. —en; oudere vorm Pijne, zie ald.

Pijn'appel (*kegelvormige vrucht van den pijnboom, met schubben, waartusschen de zaden zitten*), m. —appels.

Pijn'bank (gesch. *folterbank der lijfstraffelijke rechtspleging*), v. —banken: zegsw. *iem. op de — leggen*, eig. hem hevig martelen, fig. hem kwellen; ook fig. *op de — liggen*, gefolterd worden, b.v. bij een examen.

Pijn'boom (plantk. *opgaande den*), m. —boomen: *de zee—, de berg—, de moskovische —, de zilver—*; zie ook: Pitchpine.

Pij'ne (*moeite, last, smart*), v.: *het is de — waard*, de moeite.

Pij'nen (*drukken, persen*), pijnde, heeft gepijnd: *de uit raten geperste honig heet gepijnde honig*.

Pij'nigen (*pijn aandoen, folteren*), pijnigde, heeft gepijnigd; —**er** (*beul, folteraar*), m. —s; —**ing** (*foltering, marteling*), v. —en.

Pijn'lijk (*pijn of smart veroorzakende; openbarend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e wonde; een —e gedachte; zijn gelaat — vertrekken*; —**loos** (*zonder pijn*), bn. en bw.: *een —looze operatie; een —looze dood op het slagveld; honden in het asyl — afmaken*; —**stillend** (*pijnbedarend, -verzachtend*), bn.: *—e middelen*, die de pijn verdooven; zie Narcotica.

Pijp (1 *buis; rolvormig, hol voorwerp*; 2 *tabakspijp*; 3 *wat op een pijp, een buis gelijkt*; 4 *pijpvormig dierenhol*; 5 *smal, buisvormig vat voor wijn en olie, vooral in Spanje en Portugal*; 6 *fluit*, vero.; 7 *plooi van een vrouwenmuts*), o. —en: 1 *een aanvoer—, een gas—, een kachel—, een orgel—, een schoorsteen—*; zie ook: Ellepijp, Long—, Lucht—, Mergpijp; 2 *een Duitsche —, een lange of goudsche — een sigaren—*; zegsw. *daar kan hij een leelijke — aan* (ook wel: *van*) *rooken*, dat kan hem leelijk opbreken; zegsw. *het is geen — tabak waard*, hoegenaamd niets; zie ook: Smuigertje of Smeugertje, Bruigomspijp en Nargileh; 3 *een — lak, een — drop*; *de — van een pantalon*; zegsw. *de kaars brandt in de —*, ze is bijna opgebrand, het leven loopt ten einde; zie Long—, Lucht—, Merg—; 4 *de — van een konijn, das, vos*; 5 *een — Spaansche wijn*; *een — olie*; 6 *muziek van —en en trommen*; 7 *een muts met —en* of *pijpjes*, rolronde plooitjes.

Pijp'aarde (*een fijne, taaie soort van klei*), v.: *te Gouda vervaardigt men van — de lange pijpen of gouwenaars*.

Pijp'been (ontl. *lang been met een mergholte*), o. —beenderen: *—deren komen in onze ledematen voor*.

Pijp'bloem (*kruid- en heesterachtig gewas*), —en; zie Aristolochia.

Pij'pedop (*gevlochten metalen dopje om de tabak of de vonken in den gouwenaar te houden*), m. —doppen; —dopje, o. —s.

Pij'pekop (*ronde kop v. e. tabakspijp*), m. —pen.

Pij'pen (*op een fluit spelen, blazen*), peep, heeft gepepen, vero.: zegsw. *naar iemands — dansen*, d. i. dansen op de wijs, die een ander voorfluit, fig. alles moeten doen, wat iemands gril of luim hem ingeeft; zie Piepen en verg. *op zijn tellen passen*.

Pij'penbakker (*iemand, die van pijpaarde steenen pijpen vervaardigt*), m. —bakkers; —**boor** (*werktuig, waarmede men in de fabriek elken pijpesteel doorboort*), v. —boren; —**fabriek** (*—bakkerij*), v. —en; —**lade** (*lade of bergplaats v. Goudsche pijpen*; fig. *lang en zeer smal vertrek*), v. —laden; —**mand** (*mandje, waarin steenen pijpen worden verzonden*), v. —en: *leege —en, boven aan een langen staak gebonden, dienden vroeger als bakens*; —**rek** (*wandrekje met insnijdingen, om er Goudsche pijpen bij den kop in op te hangen*), o. —rekken.

Pij'pepeuter (*staafje, dolkje, om een pijp uit te halen*), m. —s; ook, —wroeter.

Pij'per (*fluitspeler bij de marine*), m. —s.

Pij'peroer (*het roer v. e. Duitsche tabakspijp*), o. —en: —**steel** (*steel v. e. steenen tabakspijp*), m. —stelen; —**wroeter** (*pijpepeuter*), m. —s.

Pijp'kaneel (*kaneelbast, eenigszins lijkende op een buisje of pijpesteel*), v. en o. gmv.

Pijp'kruid (plantk. *nachtegaalskruid, wilde kervel, een soort van waterweegbree*), o. gmv.

Pijp'werk (*de gezamenlijke pijpen van een orgel*), o. —werken.

Pijp'zak (*doedelzak*), m. —zakken.

Pijp'zwavel (*zwavel in den vorm van pijpen of rollen*), v. gmv.

I. Pik (*haat, wrok*), m.: zegsw. *een — op iem. hebben*, haat, afkeer, vijandschap je-

gens iem. koesteren, hem niet mogen lijden en dit door allerlei hatelijkheden laten blijken.

II. Pik (*schoenmakerspik*), o. gmv.; zie P e k.

Pikant' (Fr. *prikkelend op de tong, scherp, stekelig*; fig. *hatelijk, vinnig*; *de belangstelling, de nieuwsgierigheid prikkelend*; *puntig-leuk, guitig-geestig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e saus*; *een — woord, gezegde, een —e geschiedenis, een — reisverhaal*; *zich — uitdrukken.*

Pikanterie' (*bitsheid*; *stekelig gezegde*; ook: *wrok*, [*verholen*] *vijandschap*), v. —rieën: zegsw. *iem. —ën zeggen*, hem steken onder water geven.

Pik'broek, pek'— (*matroos*), m. -broeken.

Pik'donker (*erg donker*), bn. en bw.

Pik'draad (*voorwerp*), m. —draden, (stofnaam), o. gmv.; zie P e k d r a a d.

Piké' (*piqué*), o. gmv.

Pikeeren (Fr. *piquer*: *steken, prikken*; fig. *beleedigen, krenken*); verg. G e p i k e e r d.

Pi'kelen (O.-I. *aan een pikolan over den schouder dragen*), pikelde, heeft gepikeld; zie P i k o l a n.

Piket' (Fr. *kleine afdeeling soldaten tot ondersteuning der veldwacht*; *brandpiket*, zie ald.; *piketpaal*, zie ald.; *kaartspel met 32 kaarten voor 2 spelers*), o. piketten.

Piket'paal (*paal, richtpaal bij uitbakening van wegen enz.*; *tentstijl*), m. —palen.

Piket'ten (*kaartspelen, het piketspel spelen*), pikette, heeft gepiket.

Pikeur' (*jager te paard*; *voorrijder*; *rijmeester, paardenafrichter*), m. pikeurs.

Pik'haak (*werktuig bij 't korenmaaien*), m. —haken.

Pik'houweel (*ijzeren werktuig voor het loshakken van harden of steenachtigen grond, punthouweel*), o. —en.

Pikkedil'len (*kleinigheden, nesterijen, kleine fouten*), v. mv.

I. Pik'ken (1 *met den snavel bijten of slaan, steken*; 2 *pikkende oprapen, eten*; 3 *met een scherp voorwerp prikken*; *naaien*), pikte, heeft gepikt: 1 *de vogel —te tegen de ruit*; *vechtende hanen — elkaar in den kam*; 2 *de kanarie pikt het zaad uit zijn bakje*; *aardappels met de vork uit den schotel —*; *een graantje —*, een borrel drinken: *Klaas het een graantje gepikt* (C. O.); 3 *ik heb mij aan de dorens gepikt*; *ik zit den heelen morgen alweer te —.*

II. Pik'ken (*pekken, met pik bestrijken*), heeft gepikt: *dat houtwerk wordt gepikt en geteerd.*

Pi'ko(e)l (eig. *schoudervracht*; *handelsgewicht in Oost-Indië*: *op Java 71.521 kilogram of 125 Amsterdamsche ponden*), o. pikols: *een — is 100 katties of katjes.*

Pi'ko(e)lan (O.-I. *draagstok van bamboe over den schouder te dragen met den last aan de beide uiteinden*), m. —s; *pi'koelpaard*, lastpaard.

Pik'zwart (*erg zwart*), bn.: *—e inkt, —e haren*, pikdonker; *een —e duisternis, een —e lucht.*

Pil 1 (Fr. *pilule*: *balletje, een erwt groot, als geneesmiddel*), v. —len; fig. *dat is een bittere —*, een pijnlijke zaak, iets onaangenaams om het te moeten slikken: *dat was de eerste harde —*, de eerste erge teleurstelling; *de — vergulden*, of *iem. vergulde pillen laten slikken*, met mooie woorden iets onaangenaams lief voorstellen; **2** (scherts. *officier van gezondheid*; *dikke rogge boterham*, gew.), m. —len.

Pilaar' (*kolom, paal, steunzuil*), m. pilaren: *de pilaren v. e. kerk*; **—bijter** (*schijnvrome kerklooper*), m. —s; **—dollar** (*Spaansche daalder met twee door een lint omslingerde pilaren als beeldenaar*, ± *f 2.50*), m. —s; **—mat** (*pilaardollar*), m. —ten.

Pilaar'heilige (in de eerste eeuwen van het Christendom: *zuilheilige*, o.a. *in N.-Egypte*), m. —n: *een — bracht een groot deel van zijn leven door op het bovenvlak v. e. pilaar*; *ik stond daar als een —, iedereen kwam langs me .... en ik mocht niet mee* (A. Salomons).

Pilas'ter (*vooruitspringende muursteen, v. hoogstens één steendikte*; *hoofdstijl bij trapleuningen*), m. —s.

Pila'tus, voluit: Pontius —, de 6e Rom. landvoogd over Palestina van 26—36 n. C., — stond bekend door wreedheid en willekeur; toen hij in den Paschatijd met zijn troepen te Jerusalem toefde om de orde te bewaren, kwam de Joodsche Hooge Raad hem vragen, Jezus' doodvonnis te bekrachtigen; zegsw. *iemand van Herodes naar — zenden*, hem heen en weer zenden, Lukas 23 : 7—11; spreekt. met alliteratie: *iem. van Pontius naar Pilatus zenden*, hem voor niets heen en weer laten loopen, van stuurboord naar bakboord sturen.

Pi'lau (*rijstmoes*), v. gmv.: — is rijst, gekookt in vleeschnat en begoten met gesmolten boter, een lekkernij in Turkije en in het Oosten.

Pil'legift (uit: *pille*, doopkind en *gift*: *doopgeschenk*), v. —giften.

Pil'lendoos (*doos voor pillen*), v. —doozen.

Pil'lendraaier (scherts. *apotheker*), m. —s.

Pi'lo (*half linnen, half katoenen gekeperde sterke broek- en jasstof voor arbeiders*), o. gmv.; verg. B o m b a z i j n; ook, P i l l o w.

Piloot' (Fr. *loods*; *stuurman*; *vliegtuigbestuurder*), m. piloten.

Pils, pil'sner, pil'sener (*een soort van bier*), o. gmv.: dit bier is geheeten naar de stad Pilsen in Bohemen; ook: *een glas, een fleschje Pilsner bier.*

Piment' (*Jamaïca-peper*; *gedroogde pepervruchtjes*), o. gmv.; **—boom,** m. —en; **—olie** (*etherische olie, die uit piment wordt bereid*), v. gmv.

I. Pim'pel, m.: *aan den — zijn*, drank.

II. Pim'pel (*zekere mees*), v. —s; zie —m e e s.

Pim'pelaar (*iem., die graag pimpelt*), m. —s.

Pim'pelen (*aan den drank zijn*; *pooien, drinken*), pimpelde, heeft gepimpeld: *ze zaten lekker te —.*

Pim'pelmees (*geel zangvogeltje met blauwen kop en blauwe vleugels, rupseneter*), v. —meezen: zegsw. *het is een —*, een nietig ventje.

Pim'pelpaars (*donkerpaars*), bn.: *zijn gezicht is — van de kou, een —e neus.*

Pimpernel' (*zeker wild duingewas*), v. -len.

Pim'pernoot (*pistachenoot*), v. —noten.

Pin (*ijzeren of houten lange nagel*), v. pin-

nen; —netje, o. pinnetjes; ook, P e n **II.**
Pinacotheek' (*kunstverzameling van schilderijen, kunstkabinet*), v. —theken: *de oude en de nieuwe — te Munchen.*
Pina'kel (*klein siertorentje in de gotiek*), m. pinakels: de — komt allerwegen als sieraad en afdekking voor bij vensters, omlijstingen enz.
Pi'nang 1 (O.-I. *betelpalm, boom, voorkomende in alle streken van den Maleischen Archipel, en van welks noot men een stukje bezigt als ingrediënt der sirih-pruim*), m. —en; **2** (*vrucht of betelnoot*), v. —en; zie B e t e l.
Pi'nangnoot (*vrucht v. d. pinang*), v. —noten.
I. Pinas' (Fr. *lang, smal en licht roeivaartuig*; ook: *een licht oorlogschip*), v. pinassen.
II. Pinas' (*weefsel van ananasvezels*), o. gmv.
Pince-nez' (Fr. *knijpbril, lorgnet*), m. —'s.
Pincet' (*tangetje v. d. wondheeler*), o. —ten.
Pincher (Eng. *soort van jachthond*), m. —s.
Pin'darus, m.: de grootste lierdichter van Gr. (522—442 v. C.) te Thebe.
Pin'dus (aardr. *grensgebergte tusschen Thessalië en Epirus*), m.: de — was een verblijf der Muzen; zie P a r n a s s u s en Z a n g b e r g.
Pin'egel (*stekelvarken*), m. —egels; gew.
Pin'gel (*amandelachtige noot v. een Z.-Duitschen pijnboom*), v. pingelen, —s.
Pin'gelaar (*iem., die graag pingelt*), m. -s.
Pin'gelen (*op den prijs der waren afdingen*), pingelde, heeft gepingeld: *ben je weer aan 't —?*
Pin'go, v. pingo's; zie P i n g u ï n.
Ping'pongspel (*tafel-tennisspel*), o. gmv.
Pin'guïn (dierk. *vetgans der antarctische streken, in troepen levende, met zwarten kop en rug en dikgevederde witte borst, rechtop loopende, duiker*), v. —guïns; lees: *pin'guïn*; ook: *Pin'goe-in*; zie P i n g o.
Pin'helm (*pickelhaube, punthelm*), m. —en.
I. Pink (*kleinste vinger*), m. —en: zegsw. *hij is bij de —en,* bijdehand, vlug v. geest en hand.
II. Pink (*jong rund*), m. en v. pinken; —**stier** (*mannel. éénjarig kalf*), m. —stieren; —**vaars** (*vrouw. jong rund*), v. —vaarzen; z. ald.
III. Pink (*visschersvaartuig*), v. pinken; zie B u i s.
Pin'ken (*met de oogen knippen*; ook gew.: *flikkeren*), pinkte, heeft gepinkt; zie ook, W e g p i n k e n.
Pin'ker (*houtje, aan beide zijden afgepunt, dat op een steen liggend, in de lucht wordt geslagen, jongensspeeltuig*), m. —s; gew.
Pin'keren (*het pinkerspel spelen*), pinkerde, heeft gepinkerd.
Pin'kers (*haren der oogleden*), m. mv.
Pink'oogen (*met de oogen pinken*), pinkoogde, heeft gepinkoogd.
Pink'ster (*de 50e dag na Paschen*), v., meestal, *Pinksteren*, in de volkst.: S i n k s e n; zie P i n k s t e r f e e s t.
Pink'steravond (*avond vóór Pinksterzondag*), m. —en; —**bloem** (plantk. *veldkers, koekoeksbloem, ook het gele lisch heet wel* —; fig. *jongen of meisje, op Pinksterdag fraai uitgedost*), v. —en: *keer je eens om, —!*; —**dag** (*dag van Pinksteren*), m. —dagen: *er zijn twee —dagen,* nl. *Pinksterzondag* en *Pinkstermaandag*; —**dins'dag** (*Dinsdag na Pinksteren*), m. —dinsdagen: — *heet ook wel Pinksterdrie*; —**en** (eig. *te Pinkster*), v. gmv.: — *is e. algemeen Christelijke feestdag*, zie P i n k s t e r; —**feest** (*feestdag v. Pinksteren*), o. gmv.: het — herdenkt de nederdaling v. d. H.-Geest over de Apostelen te Jeruzalem; —**kroon** (*krans v. groen en bloemen, door arme kinderen op straat opgehangen, om een aalmoes te krijgen*), v. —kronen, vero.; —**maan'dag** (*tweede Pinksterdag*), m. —dagen: — *is een algemeen Christelijke feestdag*, zie P i n k s t e r z o n d a g; —**nakel,** v. —s, zie P a s t i n a k; —**roos** (*pioenroos*), v. —rozen; —**vacantie** (*schoolvacantie in de Pinksterweek*), v. —s, —tiën; —**vreugde** (*vreugde over het Pinksterfeest*), v. gmv.; —**vuur** (*veldvuur, vreugdevuur, ter eere van het Pinksterfeest ontstoken*), o. —vuren; —**week** (*de week, beginnende met Pinksterzondag*), v. —weken; —**zon'dag** (*de eerste Pinksterdag*), m. —zondagen.
Pink'stier (*éénjarig* d.i. *halfwassen stiertje*), m. —stieren; —**vaars,** v. —zen; zie P i n k.
Pin'nen (*met pinnen aan elkaar hechten*), pinde, heeft gepind: *een rollade —, zolen —.*
Pins'bek (genoemd naar den uitvinder Chr. Pinchbeck te Londen gest. 1732: *goudkleurige legeering van koper, tin en ijzer*), o. gmv.: *is dat sieraad van goud of van —?* ook, S p i n s b e k.
Pint (*oude vochtmaat van* 6 *dL.*), v. pinten.
Pin'ter (Mal. *bijdehand, ferm, flink, slim, sluw*), bn.: *een —e kellner*; ook, P i e n t e r.
Pin'xit (Lat. op schilderstukken: *hij, zij heeft* [*dit*] *geschilderd*), ook, *Pinx.* of *Px.*
Pioen', v. pioenen; ook, P i n k s t e r r o o s.
Pioen'roos (*boerenroos*), v. —rozen.
Pion' (*in het schaakspel de boer, in het damspel een schijf of steen*), m. pions.
Pionier' (eig. *schansgraver*; fig. *baanbreker*), m. —s, *de eerste kolonisten in het verre westen van N.-Amerika, zendelingen en missionarissen zijn de —s der beschaving.*
Pionie'ren (*als veldpionier werken*), pionierde, heeft gepionierd: *aan de Aisne — de men, als er niet gevochten werd.*
Pionie'roos (*pioen, pioenroos*), v. —rozen.
Piot' (minachtend: *soldaat*, inz. *infanterist*), m. piotten.
Pip (*bekziekte van het pluimgedierte*), v. gmv.: *die hoenders hebben de —*, vermageren, omdat ze niet kunnen eten of drinken; *hij ziet er uit, of hij de — heeft*, ziekelijk, vermagerd.
I. Pi'pa (*vader, papa*), m. pipa's; gmz.
II. Pi'pa (*Surinaamsche pad*), v. pipa's.
Pipet' (Fr. *klein glazen buisje*; *zuigbuis*), v. pipetten.
Pip'peling (Fr. *soort van zoeten appel*), m. —en: *Engelsche —en.*
Pipsch (eig. *door de pip geplaagd: ziekelijk*), bn.; —er, meest —: *zij ziet er — uit.*
Piqué' (Fr. *soort van weefsel, zóó gewerkt, alsof de stof gestikt ware*), o. gmv.: *een wit —-vest*, een wit zomervest; lees: *pie-kee'.*

Pique-ni'que, m. —s; zie Picknick.
Piraat' (*zeeroover, zeeschuimer*), m. piraten.
Piramidaal', pyramidaal' (*in den vorm eener piramide*; fig. *ontzettend groot, verbazingwekkend*), bn.: *een —dale zuil*; *—dale nonsens.*
Pirami'de (1 *lichaam, door platte vlakken begrensd, die alle, op het grondvlak na, driehoekig zijn en door één punt gaan*; *spitszuil*; 2 *groot, reusachtig grafgebouw, spits toeloopend, vier- of meervlakkig*), v. —n: 1 *een afgeknotte* —; ook, Pyramide; 2 de —n van Egypte werden beschouwd als wereldwonderen: het zijn de graven der Pharao's, ten W. v. d. Nijl, aan de helling der Lybische woestijn.
Piraterie' (*zeerooverij*), v. —ën.
Pirouet'te (Fr. *draaisprong in de rijkunst*; *omdraai op één voet bij dans*), v. pirouetten: *de vlieger liet zijn machine allerlei —n maken*, draaiingen in spiraalvorm.
Pirouetteeren (Fr. *een zwenking maken*; *zich op één voet of hiel snel omdraaien*). (ou = oe).
Pis-aller' (Fr. *ergste geval*; *iets wat men doet of aanwendt bij gebrek aan beter*; *laatste middel in den nood*), o. gmv. (i = ie).
Pi'sang 1 (O.-I. *banaan, bacove*), m. —s: *een rare* —, een rare snijer; **2** (*als vrucht*), v. —s, ook: —**boom**, m. —boomen: *het getal soorten der pisangs wordt op driehonderd geschat* (Mult.).
Pisca'tie (*visscherij, vischvangst*), v. gmv.
Piscicultuur' (*kunstmatige vischteelt*), v.
Pisci'ne (*vijver voor kunstmatige vischteelt*; *zwembassin*; ook: *waterbekken, doopbekken*), v. piscinen.
Pis'sebed (dierk. *kauwend schaaldiertje*), v. pissebedden: *de kelder— heet wel varkentje.*
Pista'che (Fr. *groene amandel of pimpernoot*; *knalbonbon*), v. pistaches; —**boom** (*groene amandelboom in Z.-Europa*), m. —boomen.
Pis'te (Fr. *baan*; *renbaan* [*in een circus*]; *spoor* [*van dieren*]), v. —s.
Pisto'le (Fr. *afgezonderd vertrek in huizen van bewaring, waar de gedetineerden op eigen kosten konden leven*), v. gmv.: *à la — zitten.*
Piston' (*zuiger*; *luchtklepje*, ook, *stempel*), m. pistons; zie Cornet à —.
Pistonist' (*pistonblazer*), m. —en.
Pistool' 1 (*oud Spaansch goudstuk ter waarde van 9 of 10 gulden*), v. pistolen; **2** (*klein handvuurwapen*), v. en o. pistolen; —**schot** (*schot m. e. pistool*), o. —en.
Pit 1 (1 *harde kern, die in verschillende vruchten het zaad omsluit*; *dat zaad zelf*; 2 *katoen eener lamp, v. e. kaars*), v. —ten: 1 *kersen—ten, de — v. e. appel, amandel, druif enz.*; *om de perzik— te krijgen moet men den steen stukslaan*; zegsw. *hij heeft —ten*, geld; 2 *de — v. e. kaars, v. d. lamp*; *de — is opgebrand*; *draai de — wat op*; **2** (*merg, kracht*), o. gmv.: *het — v. e. vlierboom, een redevoering vol* —; zegsw. *er zit — in hem*, energie, kracht.
Pitchpine (Eng. *N.-Amerikaansche den, opleverend hard timmerhout*), m. pitchpines; verder, het hout ervan, ook: Amerikaansch grenenhout.
Piteus' (Fr. *jammerlijk, erbarmelijk*), bn.
Pithome'ter (*werktuig, om den inhoud van een vat te meten*), m. —s; —**trie'** (*de kunst, om vaten te meten*), v. gmv.
Pi'thon, m. —s; zie Python.
Pit'jitten; zie Pietjitten.
Pi'toor, pu'toor (dierk. *roerdomp*), m. pitoren, putoren; zie Butoor.
Pit'se (*zweep*), v. —n; ook: *Pietse.* volkst.
Pitsjaar' (scheepst. *seinvlag tot samenroeping der kapiteins op het admiraalschip of om de passagiers of de sloep aan boord te roepen*), m. pitsjaren; —**svlag,** v. —vlaggen.
Pitsja'ren (*met de pitsjaarsvlag seinen*).
Pit'ten (toon. *leunen op den souffleur*, nl. *door artiesten, die hun rol niet kennen*), pitte, heeft gepit; zegsw. *hij groeit naar het hok*, wordt gezegd van een acteur, wien het pitten vaak overkomt.
Pit'tig (*krachtig, kernachtig*), bn. en bw.; —er, —st: —*e kost*; *een — woord, een — gezegde, een —e stijl*; *zij leek veel op tante, maar keek wat —er uit haar oogen* (Potg.).
Pittoresk' (*schilderachtig, het oog boeiend*), bn. en bw.; —er, meest —.
Pit'visch (*Noordzeevisch, bruinachtig oranjegeel v. kleur, schelvischduivel*), m. —visschen.
Pit'vrucht (*vrucht met een klokhuis, waarin de pitten of zaden zitten*), v. —vruchten: *appels, peren en kweeën zijn —vruchten.*
Piu' (It. muz. *meer*), bw.: — *alle'gro*, wat sneller; — *for'to* wat krachtiger, — *mo'to*, wat vlugger; lees: *pioe'*.
Pi'xis, m. pixes; zie Ciborie.
Pizzica'to (It. muz. *de snaren met de vingers te tokkelen*), bw. (zz = tsj.
Plaag (*kwelling*), v. plagen: *de jicht is een erge —*; *de tien plagen van Egypte*, rampen.
Plaag'geest (*plaagduivel*; fig. *iem., die sart, treitert*), m. en v. —geesten; ook, Alastor; —**ziek** (*gaarne plagende*), bn.: *een —e nabuur, een — kind*; —**zucht** (*lust tot plagen*), v. gmv.
Plaan'boom (eig. *plataanboom*), m. —en.
Plaat (1 *blad metaal enz.*; 2 *gravure, afdruk*; 3 *ondiepte in zee of rivier*), v. platen: 1 *een ijzeren —, een marmeren —*; zegsw. *de — poetsen*, of *'m poetsen*, er van door gaan, zich uit de voeten maken, stilletjes heengaan; 2 *een verzameling platen*; *een titel—*; 3 *een droge —*, die nl. boven den waterspiegel uitkomt: *de robben lagen zich op een — te koesteren*; zie ook Zandplaat.
Plaat'druk (*afdruk van een staal- of koperplaat*), m. gmv.: —**drukken** (*het drukken van platen*), o. gmv.; —**drukker** (*iem., die platen of plaatwerken drukt*), m. —s; —**handel** (*handel in staalgravures*), m. gmv.
Plaat'ijzer (*geslagen ijzer, platen van smeedijzer voor ketels, deuren, kachels enz.*), o. gmv.
Plaats (1 *dorp, vlek, stad*; 2 *open ruimte in dorp of stad*; 3 *vlak stuk grond voor eenig doel geschikt*; 4 *met steenen geplaveid vlak of ruimte achter of bij een huis*; 5 *ruimte voor eenig doel bestemd*; 6 *ambt, betrekking*; 7 *ruimte voor een of meer personen*; 8 [*Noordhollandsche*] *hoeve*), v. plaatsen: 1 *Valkenburg is een aardig —je*; zie: Badplaats, Fabrieks—, Handels—, Stapel—, Verblijf—, Vrij—, Woon—, Zeeplaats enz.; 2 *markt—*; 3 *een begraaf—, een speel—*; 4 *een*

klein —je achter het huis; 5 *een slaap—, een stook—, een rust—, een lig—*, zie ald.; 6 *een mooie —, een hooge —, een — als klerk*; 7 *op deze bank zijn nog twee —en*; — *bespreken*; O.-I. zie Passage; 8 *in de buurt van Alkmaar liggen welvarende —en.*

Plaats'bekleeder (*plaatsvervanger*), m. -s.

Plaats'beschrijving (aardr. *het naar behooren beschrijven van stad, dorp enz.*), v. —beschrijvingen, zie Topographie; —**bespreking** (*het vooraf-nemen van een plaats in het theater, de concertzaal enz. tegen een kleine vergoeding*), v. —en; —**bewaarder** (*iem., die een plaats in het theater of bij een concert voor iem. openhoudt*), m. —s; —**bewijs** (*plaatskaartje, dat recht geeft op een bepaalde plaats in schouwburg- of concertzaal*), o. —bewijzen.

Plaat'selijk, bn. en bw.: —*e verordeningen*, d.i. gemeentelijke; *het —e bestuur*; —*e omstandigheden, —e nieuwtjes*; heelk. *een — gebrek*, letsel aan eenig deel van het lichaam.

Plaat'sen (*zetten*; handel: *beleggen*), plaatste, heeft geplaatst: *een kachel —*; *een — advertentie —*, zetten in de krant; *geld —.*

Plaats'geheugen (*geheugen, dat vooral sterk is, waar het de plaats der dingen betreft*), o. gmv.

Plaats'grijpen (*plaatshebben, gebeuren*), greep —, heeft plaatsgegrepen.

Plaats'hebben (*gebeuren, geschieden*), had —, heeft plaatsgehad: *wanneer zal die verkoop —?, heeft dat examen al —gehad?*

Plaat'sing (*het plaatsen*), v.: *de — van een piano, de — van een beambte op een grensdorp*; verg. Verplaatsen; *ik zoek een solide — voor dat kapitaaltje*, belegging.

Plaats'kaartje (*plaatsbewijs*), o. —s.

Plaat'snijder (*graveur in koper enz.*), m. -s.

Plaats'opneming (*locale inspectie door de rechterlijke macht*), v. —opnemingen; —**ruimte** (*ruimte, waar iets gezet, gehangen of geborgen kan worden*), v. gmv.; —**vervanger** (*iem., die de plaats van een ander inneemt*; vroeger mil.: *remplaçant*), m. —s.; —**vervangster**, o. —s; —**vervanging** (*remplacement*), v. gmv.: *de — in mil. dienst is bij de wet afgeschaft*; —**vinden** (1 *plaatshebben*; 2 *een plaats vinden*), vond —, heeft plaatsgevonden: 1 *wanneer vond die moord —?, een goed woord vindt een goede —*; 2 *ik zal in die volle zaal nog — zien te vinden in eenig hoekje*; —**zin** (*gave, om zich gemakkelijk te oriënteeren en de richting naar een vast punt of een gegeven plaats te vinden*), m. gmv.: *bijen en postduiven hebben —.*

Plaat'werk (*een aantal bijeenbehoorende gravures, platen enz.*), o. —werken.

Placer (Eng. *terrein, waar goud gedolven wordt*; *goudveld*), o. placers.

Pla'cet (Lat. *het behaagt, wordt ingewilligd*: *koninklijke toestemming*), o. gmv.: *het recht van —*, nl. van sommige vorsten, om de afkondiging van pauselijke verordeningen en bisschoppelijke besluiten al of niet te doen plaats hebben.

Placi'de (Fr. *bedaard, kalm*), bn.: — *rust.*

Pladijs', pladdijs' (eig. *platvisch, blei*), v. pladijzen, pladdijzen.

Plafond' (*vlakke zoldering*; *gestukadoorde zoldering*), o. —s: *een keurig geschilderd —.*

Plafonneeren (*van een plafond voorzien*).

Plag, plag'ge (*afgestoken heizode*), v. plaggen: *in de heistreken brandt men een vuur van plaggen*; zie Schadde.

Pla'gen (*onaangenaamheden aandoen, lastig maken*; *kwellen*), plaagde, heeft geplaagd: *de buren —*; zie Plaaggeest; *met oorpijn geplaagd zijn*; *zich met iets —*; **plagerij'** (*het aanhoudend plagen*), v. —en.

Plag'genhut (*hut met wanden van rechthoekige heizoden of plaggen en een dak van ronde plaggen, rustend op dennestammen*), v. —hutten: *de — vindt men in hei- en veenstreken*; —**steker** (*heiboer, die plaggen steekt*), m. —stekers.

Plagiaat' (*roof van letterarbeid*; *naschrijverij*; *letterdieverij*), o. —aten.

Plagia'ris (*iem., die z. schuldig maakt aan plagiaat*; *naschrijver*; *letterdief*), m. —sen.

Plaid (Eng. *geruite wollen omslagdoek der Schotten*; *reisdeken*), v. —s.

Plain'te (Fr. *klacht*; *aanklacht bij de justitie*), v. plaintes.

Plaisanterie' (Fr. *kortswijl, scherts*), v. —ën: zegsw. *— à part*, scherts ter zijde.

Plaît-il! (Fr. *wat belief je?*).

I. Plak (*strafwerktuig in de oude school*), v. plakken: *er de — op leggen*, straffen; zegsw. *onder de — zitten*, beheerscht worden, zooals vroeger de kinderen door den schoolvoogd; *onder de — houden*, beheerschen, in bedwang houden; verg. Pantoffel.

II. Plak (Barg. *halve-stuiver*, $2^1/_2$ *centstuk*), m. —ken.

Plak'boek (*boek, waarin een kind plaatjes opplakt*), o. —en; zie Plakplaatje; —**bord** (*gipsbord v. d. stukadoor*), o. —en; —**briefje** (*opplakbriefje, etiquette*), o. —s.

Plakkaat' (gesch. *aangeplakte kennisgeving der bevoegde overheid of der landsregeering*; *bevelschrift, edict*), o. plakkaten; zie Bloedplakkaten; —**kaat'boek,** (gesch. *verzameling van plakkaten*), o. —boeken: *het groote —*, bevattende de verordeningen, uitgevaardigd door Karel V (1500—'58).

Plak'ken (1 *kleven*; 2 *doen vastkleven*), plakte, heeft geplakt: 1 *lijm, gom plakt aan de vingers*; fig. *ergens blijven —*, eig. als aan den stoel geplakt, er zeer lang blijven; *hij houdt van —*, nl. laat in het café enz. te zitten; 2 *een kaart op linnen —*; *een muur —*, met cement gelijkelijk bestrijken.

Plak'ker (*iem., die gaarne laat blijft zitten in het café enz.*; dierk. *koolmees*), m. —s; gew.

Plak'kerig (*kleverig*), bn.; —er, —st: —*e handen.*

Plak'plaatje (*veelkleurig plaatje, dat opgeplakt wordt op papier*), o. —s; —**pleister** (*hechtpleister*; fig. *een meisje, waardoor e. vrijer wordt aangetrokken*), v. —s; —**prentje** (*kinderspeelgoed, plakplaatje*), o. —s; —**stijfsel** (*stijfsel, om mee te plakken*), v. gmv.; —**tafel** (*tafel, waarop het nog vochtige stijfselgoed op elkaar gelegd en met de hand platgestreken wordt*), v. —s; —**werk** (*gelijmd of opgeplakt loofwerk*), o.: *de figuren op dat meubel zijn geen snijwerk maar slechts —.*

Plak'zegel (*belastingzegel, dat op het zegel-*

plichtige stuk wordt vastgekleefd; het meest voorkomende is dat voor quitanties [10 cents]), o. —s.

Plammo'ten (*met de handen bezoedelen, beduimelen*), plammootte, heeft geplammoot.

Plamu'ren (*de gaten en kuiltjes van houtwerk volsmeren met plamuur*; ook: *linnen of doek voor schilderijen met plamuur insmeren of in de grondverf zetten*), plamuurde, heeft geplamuurd.

Plamuur' (*mengsel van gekookte lijnolie met pijpaarde; waarbij eenig lood- of zinkwit*), o., ook: —**sel**, o. gmv.

Plan (*schets, ontwerp; platte grond, teekening; grondslag*), o. plannen: *het — van een huis, het — v. e. veldtocht, v. e. roman, v. e. epos, v. e. drama; een weldoordacht —; —nen maken, vormen, beramen, volgens een bepaald — te werk gaan, zonder — werken; hij heeft groote plannen; het — viel in duigen*, mislukte; *dit toneelstuk staat op hooger — dan het vorige van denzelfden schrijver.*

Plan de campa'gne (Fr. mil. *plan of ontwerp van de beweging der troepen bij een veldtocht*; fig. *doel, dat men beoogt en de middelen, die men zal aanwenden*), o.

Planeeren (*metaal met hamers gladkloppen*); —**hamer** (*afslechthamer*), m. —s.

Planeet' (1 eig. *dwaalster: één der 8 donkere hemellichamen, die om onze zon wentelen en van haar licht en warmte ontvangen*, nl. *Mercurius, Venus, de Aarde, Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus en Neptunus*; 2 *langwerpig opgevouwen papiertje, waarop iemands toekomst in verband met zijn geboortester te lezen staat*), v. planeten: 1 zie Binnen- en Buitenplaneten; zegsw. *onder een gelukkige — geboren zijn*, uitdr., die aan het bedrijf der sterrenwichelaars herinnert; zie: Horoscoop en Gestarnte; 2 *een — trekken*, zie Horoscoop; *iem. zijn — lezen*, hem zijn toekomstig lot voorzeggen; —**lezer** (*waarzegger*), m. —lezers; —**leesster** (*waarzegster*), v. —leessters.

Planeta'rium (*toestel, waardoor de beweging der planeten om de zon wordt voorgesteld*), o. —s: *het — van Eisinga te Franeker.*

Plane'tenstelsel (*de gezamenlijke planeten, welke om onze zon wentelen*), o. gmv.

Planetoï'den (*kleine planeten, die zich tusschen Mars en Jupiter bevinden*), v. mv.; ook: Asteroïden. (e = ee).

Planime'ter (*vlak- of vlaktemeter*), m. —s.

Planimetrie' (*de leer van het platte vlak; de vlakke meetkunde*), v. gmv.

Planisfeer' (*voorstelling van een halfrond* [*van aarde of hemel*] *op een plat vlak*), v. —sferen.

Plank (*breed stuk bezaagd hout, dunner dan 5 cM.*), v. —en: *een eiken—, een beuken—; de bedde—, een boeken—, een pers—, een strijk—*, zie ald.; *een — zagen, schaven, ploegen enz.*; zegsw. *de — mis zijn* (kegelspel), iets verkeerd gissen, doen; *hij is een jongen van de bovenste —*, een allerbeste jongen.

Plan'kenbeschot (*afscheiding van planken*), o. —beschotten; —**huis** (*huis, v. planken gemaakt*), o. —huizen; —**koorts** (*zenuwachtige vrees, jonge acteurs vóór het optreden eigen*), v. gmv.; —**loods** (*loods, van planken gemaakt*), v. —loodsen; —**vloer**, m. —en.

Planket' (*vloer, beschot*), o. planketten.

Planket'sel (*beschot van planken*), o —s.

Plankier' (*houten vloer van steigers, aanlegplaatsen enz.*), o. plankieren.

Plank'ton (eig. *het drijvende: laag van drijvende of zwevende dierlijke en plantaardige organismen in zee*), o. —s.

Plan'nenmaker (*iem., die allerlei plannen maakt of smeedt*), m. —makers; —**smeder** (fig. *gelukzoeker*), m. —smeders.

Pla'no, in —, typ. in heele, ongevouwen vellen: *een plaatwerk in —.*

Plan'plan (O.-I. *zachtjes aan*), bw.

Plant (*gewas*), v. —en: een — is een levende eenheid zonder bewustzijn en zonder willekeurige beweging: *er zijn in 't wild groeiende —en en cultuurgewassen*; zie: Boom, Heester, Struik, Kruid, Graan, Gras, Mos enz.

Plant'aarde (*tuin- of teelaarde*), v. gmv.

Plantaar'dig, bn.: *turf is een —e stof*; — *voedsel*, d.i. van planten afkomstig.

Planta'ge (*beplanting in O.- en W.-Indië en tropische streken, uitgestrektheid gronds als kweekplaats van bepaalde gewassen*), v. plantages: *er zijn suiker-, koffie-, tabaks-, katoen-, indigo-, kruidnagelplantages*; soms ook bij ons in gebruik voor *plantsoen: de — te Rotterdam.*

Plant'dier (*straaldier, bloemdier*), o. -dieren; ook, Zoöphiet.

Plan'ten (1 *in den grond zetten om te doen groeien*; 2 fig. *op den grond plaatsen*), plantte, heeft geplant: 1 *boomen —, heesters —*; 2 *het geschut op de wallen —, de vaan des oproers —, een hooge ladder —, den standaard —; de voeten in den grond —*, zich schrap zetten.

Plan'tenbeschrijving (*het beschrijven van planten*), v. —en; —**boek** (*plantenalbum*), o. —en, zie Herbarium; —**boter** (*botersurrogaat van plantenvet*), v. gmv.; —**bus** (*langwerpige blikken bus v. d. herborist*), v. —bussen; —**cel** (ontl. *elementair deel of orgaan eener plant*), v. —cellen; —**eter** (*dier, dat van planten leeft, herbivoor; mensch, die niets eet, wat van geslachte dieren komt, vegetariër*), m. —s; —**geographie'** (*wetenschap, handelend over de verspreiding der gewassen*), v. gmv.; (g = g); —**gif** (*vergif, dat verkregen wordt uit planten*), o. gmv.; —**gordel** (*bepaald deel der aardoppervlakte, waarbinnen zekere planten groeien, plantengebied*), m. —s; —**groei** (*het groeien der planten*), m. gmv.: *een welige —*; —**kenner** (*botanicus*), m. —s; —**kennis** (*het kennen der planten*), v. gmv.; —**kunde** (*wetenschap, die de plant in haar aard en wezen leert kennen*), v. gmv., ook, Plantkunde; —**kweekerij'** (*bedrijf van iem., die planten kweekt*), v. gmv., als inrichting: meerv. —en; —**leer** (*de leer der planten*), v. gmv.; —**leven,** o. gmv., zie Phytologie; —**rijk** (*een der drie natuurrijken*), o. gmv.: *het — omvat de gezamenlijke plantensoorten*; —**tuin** (*kruidhof*), m. —en, zie Hortus; —**zout** (*zout, scheikundig uit planten bereid*), o. gmv.

Plan'ter (*iem., die iets plant*; *iem., die in de Oost of West een plantage heeft en ze laat bebouwen*), m. —s.
Planterij' (*het planten, het telen*; *het bedrijf van den planter*), v. —en.
Planteur' (*zekere fijne sigaar*),v. planteurs.
Plant'kunde, v. gmv., ook, Plantenkunde.
Plantsoen' (*verzameling van boomen en struiken*; ook: *lommerrijke wandelplaats*; *wandelpark, aanleg met boomen*), o. —en.
Plap'peren (*slobberen van eenden, ploeteren*), plapperde, heeft geplapperd; ook, Klapperen.
Pla'que (Fr. *een ster, toegevoegd aan het grootkruis eener ridderorde*), v. plaques.
Plaquet'te (Fr. *penningvormig voorwerp van gips enz. met reliëf-afbeelding van een persoon of zaak*; *gipsen, metalen gedenkplaat*), v. —n.
Plas (*kleine of groote oppervlakte vloeistof*), m. plassen: *een — water, een — bloed, een — melk*; bij uitbreid.: *het droogmaken van —sen*, meren; ook: *de wijde —*, de zee: *den wijden of grooten — opgaan*, op zee gaan varen of zwalken.
Plas'dankje, o. —dankjes: *hij deed het om een — te verdienen*, d. i. een lief bedankje, als uitdrukking van het welbehagen dergenen, wien men aangenaam wilde zijn.
Plas'ma (*het vloeibare, voedende bestanddeel van het bloed*), o. gmv.
Plas'regen (*slag- of stortregen*), m. —s.
Plas'regenen (*fel regenen, slagregenen*), plasregende, heeft geplasregend.
Plas'sen (*plompend ploeteren*; *knoeien* [*met water enz.*]),plaste,heeft geplast: *de knapen — door de modder*; *de badgasten — in het zeevater*; *de regens —*; —**serij'** (*geplas*), v. —en.
Plasticiteit' (*kneedbaarheid*), v. gmv.
Plastiek' (*de kunst, om beelden te vormen, te houwen of te snijden uit harde of weeke stoffen, boetseerkunst in gips, klei, was enz.*), v. gmv.; bij overdr.: *de — der taal*, beeldende kracht.
Plas'tisch (1 *tot de plastiek behoorend*; *beeldend, aanschouwelijk*; 2 fig. *zeer duidelijk*), bn. en bw.: 1 *de —e kunst*, beeldende (schilder-, beeldhouw-, bouw-) kunst; 2 *iets — voorstellen*.
Plastron' (bij het schermen: *beschuttende borstlap van leer*;ook: *breede platte* [*heeren-*] *das*), o. —s.
Plat 1 (*plat dak, terras*), o. platten; **2** (*zich in de breedte uitstrekkend zonder verhooging of verdieping*), bn. en bw.; —ter, —st: *een — vlak*, zonder eenige verhevenheid; *een —te neus*, erg neergedrukt; fig. *een —te beurs*, ledig; *een —te aardigheid*, d. i. een minder kiesche zet of grap; *een — kind*, dat nog niet loopt; *—te onbeduidendheid*; *zich — uitdrukken*, niet beschaafd, alledaagsch.
Plataan' (plantk. *loofboom uit N.-Amerika, met in het najaar afvallende schorsdeelen*), m. —tanen.
Plat'bek (*Amerikaansche musch*), m. -ken.
Platbo'demd, platboomd', bn.: *een — vaartuig*, d. i. met platten bodem of met weinig diepgang.
Plat'duitsch (*boerenduitsch*), o. gmv.
Plat du jour' (Fr. *gerecht van den dag in een gaarkeuken of restaurant*), o. plats —.
Plateau' (Fr. aardr. *bergvlakte, hoogvlakte, tafelland*), o. —'s: *het — van Auvergne*(Fr.).
Plateel' (Fr. *aardewerk*), o. plateelen: *rood —, bruin —, fijn —*, potaarde met verglaassel; —**bakker** (*iem., die plateelgoed maakt*), m. —s; —**bakkerij'**, v. —en.
Platform' (Fr. *plat huisdak*; *platte verheffing van den bodem*; *balkon van een tram*), o. —formen.
Plat'heid (1 *het plat-zijn*; 2 fig.*alledaagsche uitdrukking*), v. bet. 1, gmv. bet. 2, —heden: 1 *de — van den St.-Pietersberg*; 2 *een klucht vol —heden*.
Pla'tina (*een zilverwit edel metaal: witgoud*), o. gmv.: het — wordt enkel in gedegen toestand gevonden, b.v. in Californië; zijn S. G. is 21.4, het smelt bij ruim 1900° C.; in Amerika was — reeds lang bekend, doch men wist het niet te verwerken; in Rusland sloeg men er van 1827—'45 munten van; —**draad 1** (*voorwerp*), m. —draden; **2** (*stofnaam*), o. gmv.; —**spons** (*fijnverdeeld platina, platinadeeltjes*), v. gmv.; —**wasscherij** (*het afzonderen van platinakorrels uit rivierzand en gruis*), v. —en.
Pla'ting (*plat houten bekleedsel van een oeverwal, walbeschoeiing*), v. platingen.
Plat'je (*guitje*), o. —s: *die knaap is een echt —*.
Plat'lood (*geplet lood, deklood*), o. gmv.
Plat'neus (*persoon*), m. en v. —neuzen.
Pla'to, een der beroemdste wijsgeeren der oudheid, te Athene: leerling v. Socrates en leermeester van Aristoteles: 430—348 v. C.
Pla'toek (O.-I. *een soort van specht*), m. -s.
Platonis'me (*de leer van Plato*), o. gmv.
Plato'nisch (*volgens de leer van Plato*, zie ald.), bn. en bw.: *—e liefde*, geestelijke liefde, liefde zonder zinnelijk element.
Plat'rond (*plat en rond*), bn.: *een gulden is —*.
Plat'schieten (*huizen, muren omverschieten*), schoot —, heeft platgeschoten: *een fort —*, tot een puinhoop schieten.
Plat'slaan (*door slaan platmaken*), sloeg —, heeft platgeslagen: *de hagel sloeg het koren —, een staaf ijzer —*, uitpletten.
Platte-drie'hoeksmeting (*de meting v. een driehoek, liggende in een plat vlak*), v. gmv.
Plattegrond' (bouwk. *grondteekening van een gebouw, een dorp, een stad*), m. —en.
Platteland' (*buiten*, nl. *het dorp, niet de stad*), o. gmv.: *een meisje van het —*; —**er** (*dorpeling, boer*), m. —s; —**icus** (*iem. v.h. platteland*), m. —ici; ook, Platlandicus.
Plat'ten (*pletten*), platte, heeft geplat.
Plat'ting (scheepst. *een soort platgevlochten touwwerk*), v. plattings.
Plat'trappen (*zóó er op trappen, dat het plat wordt*), trapte —, heeft platgetrapt: *het gras, het graan — bij het zoeken naar bloemen*.
Plat'visch (dierk. *weekvinnige visch, plat van vorm*), m. —visschen: *de heilbot, de tarbot, de schol, de tong, de griet, de bot, de schar zijn —visschen*.
Plat'voet (*iem. met platte voeten of met effen voetzolen, zonder voetholte*), m. en v. —en.

Plat'voetwacht (scheepst. *wacht aan boord van 4—8 's avonds*), v. gmv.
Plat'weg (*zonder omwegen, ronduit*), bw.
Plat'zak (*met leegen zak*), bn. en bw.: — *zijn*; — *thuiskomen*, zonder eenig geld.
Plat'zetsel, —werk (typ. *boek- en courantenwerk, in tegenstelling v. smoutwerk*), o. gmv.
Plausi'bel (*toejuichenswaard*; *aannemelijk, geloofwaardig*), bn.
Plausibiliteit' (*aannemelijkheid, waarschijnlijkheid*), v. gmv.
Plau'tus, m., Rom. blijspeldichter van grooten naam (254—184 v. C.).
Plavei' (*straatsteen, vloersteen*), v. —en, w. g.
Plavei'en (*bestraten, met straatsteenen bevloeren*), plaveide, heeft geplaveid; **—ing** (*bestrating*), v. —en; **—sel** (*bestrating met keien, klinkers enz.*), o. —s.
Plavuis' (*gebakken vloertegel*), v. —vuizen: *er zijn roode en blauwe —zen*; zie E s t r i k.
Plebaan' (*deken-pastoor eener bisschoppelijke kerk, eener kathedraal, die in naam van den bisschop die kathedraal bestuurt*), m. —banen.
Plebe'jer (gesch. *niet-patriciër, gewoon burger*; thans: *iem., die tot het plebs behoort*, d. i. *tot de gemeene volksklasse, het gepeupel*), m. —s: de Rom. —s vormden een vrijen stand en maakten het groote aantal uit, het waren lieden van elders in Rome gekomen; zij waren in de eerste eeuwen van alle overheidsambten (behalve van krijgsambten) en van het stemrecht in de volksvergadering uitgesloten; eerst in 287 v. C. erlangen ze volkomen gelijkstelling in staatsburgerlijke rechten met de patriciërs.
Plebe'jisch (*aan het mindere volk eigen*; *grof, dorpelijk*), bn. en bw.
Plebisciet' (*volksbesluit bij algemeene stemming*), o. —s: een — is een stemming door het geheele volk, waardoor bij meerderheid van stemmen een regeeringsdaad goed- of afgekeurd wordt: *een — instellen, houden.*
Plebs (gesch. *de plebejers*, zie ald.; *het lage volk*; ongunstig: *het grauw, gepeupel*), o.: *het — kwam op de been, hij behoort niet tot het —.*
Plecht (scheepst. *vast voor- of achterdek van een klein vaartuig*), v. plechten.
Plecht'anker (scheepst. *noodanker*; fig. *behoud, laatste redmiddel*), o. —s: *kinine is een — der geneeskunde*; *het geloof is den vrome een — in den nood*, toeverlaat.
Plecht'gewaad (*ambtsgewaad*), o. —gewaden.
Plech'tig (*deftig, statig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e intocht, —e ceremoniën*; *een —e vergadering*, indrukwekkend; *een —e stilte*, ernstig; *iets — beloven.*
Plech'tigheid (*plechtige handeling, statigheid*), v. —heden: *de — v. d. doop*; verg. R i t u s.
Plechtma'tig (*passende bij, vereischt bij de plechtigheid der handeling*), bn.: *een —e stilte*, passende, voegende; *een — zwijgen.*
Plechtsta'tig (*met plechtigheid, hoogst statig*), bn.: —er, —st: *een —e ommegang.*
Plec'trum (*klein ivoren, houten, metalen of schildpadden plaatje, waarmee de snaarinstrumenten der ouden, [nu de mandoline] betokkeld werden*), o. plectra; ook, P l e c t r o n.
Plee (*bestekamer*), v. —s; zie **W. C.**
Pleeg'broeder (*knaap, in een gezin opgenomen en als broeder der eigen kinderen opgevoed*), m. —s; **—dochter** (*aangenomen meisje in een gezin*), v. —s; **—kind** (*aangenomen of opgenomen kind in een gezin*), o. —eren; **—moeder** (*vrouw, die een kind als het hare heeft opgenomen*), v. —s; **—ouders**, m. mv.; **—vader**, m. —s; **—zoon** (*aangenomen knaap in een gezin*), m. —zonen.
Pleeg'broeder (*broeder-ziekenverpleger*), m. —s; **—zuster** (*ziekenverpleegster*), v. —s.
Pleet (*Engelsch zilver*, d. i. *koper, overdekt met een dun laagje zilver*), o. gmv.: *-werk*; *een lepel van —zilver*; ook: *goud—.*
I. Ple'gen (*gewoon zijn*), placht, vd. ontbreekt: *hij placht veel hier te komen*; etymologisch hetzelfde woord als:
II. Plegen (1 *zorg dragen voor, verzorgen*; 2 *bedrijven, doen*), pleegde, heeft gepleegd: 1 *ouden en zieken —*; zie P l e e g b r o e d e r; 2 *een moord —, overleg —.*
Plei (scheepst. *landpunt in zee, uitstekend tusschen twee riviermonden*), v. pleien.
Pleia'den (*sterrenbeeld*), v. mv.; ook, Z e v e n g e s t e r n t e.
Pleidooi' (*pleitrede v. e. advocaat*), o. —en.
Plein (Fr. *vlak*), o. —en: *de kinderen spelen op het — vóór het kasteel*, geplaveide vlakte.
Pleinpouvoir' (Fr. *volmacht*), o. gmv.
Plein'vrees, v. gmv.: zie R u i m t e v r e e s en A g o r a p h o b i e.
Pleis'ter 1 (*uitwendig heelmiddel om op een wonde te leggen*, nl. *een taaie, kleverige, geneeskrachtige zelfstandigheid op linnen, taf enz. gestreken*), v. —s; *een — op de wond*, een verzachting; fig. vergoeding; **2** (*kalkmengsel*; *gebrand gips*), o. gmv.: *een beeld in —*; **—afgietsel** (*uit pleister gegoten beeld*), o. —afgietsels; **—beeld** (*beeld van pleister of gips*), o. —beelden; **—en** (*met pleister of gips bestrijken*), pleisterde, heeft gepleisterd; **—kalk** (*kalk, waarmee men pleistert*), v. gmv.; **—ornament** (*versiersel, uit pleister gegoten*), o. —en; **—werk** (*stukadoorwerk, beeldwerk in pleister*), o. gmv., (soorten), o. —werken.
Pleis'teren (eig. *het lastdier laten grazen of weiden*; bij uitbr. *in een herberg gaan, aanleggen, toeven*), pleisterde, heeft gepleisterd; **—plaats** (*rustplaats, herberg*), v. —en.
I. Pleit (*platbodemd vaartuig*), v. pleiten.
II. Pleit (*rechtsgeding*), o.: *een jarenlang —*, langdurig; *het — gewonnen hebben*, fig. er boven op zijn; **—bezorger** (*iem., die voor een ander pleit*; *procureur, advocaat, praktizijn*), m. —s; **—en** (*een pleitrede houden*), pleitte, heeft gepleit: *die advocaat heeft voor hem gepleit*; fig. *die daad pleit niet voor u*, getuigt niet in uw voordeel; **—er** (*iem., die pleit*; *advocaat*), m. —s; **—kunst** (*de kunst van (voor een rechtbank) te pleiten*), v. gmv.; **—rede** (*pleidooi*), v. —redenen; **—zaak** (*proces, rechtsgeding*), v. —zaken; **—zaal** (*gerechtszaal*), v. —zalen.

Pleizier', plezier' (*vermaak, genoegen*), o. —en: — *maken*; *dat doet mij* —; *hij beleeft veel* — *aan zijn zoons*; *hij kan zijn* — *wel op*, heeft nog al verdriet; *iem.* — *aandoen*; *voor zijn* — *reizen*, zie Toerist; *ergens* — *in vinden*, aardigheid, ontspanning; **—boot** (*stoomboot, afgehuurd door pleizierreizigers*), v. —en; **—en**, pleizierde, heeft gepleizierd: *iem. met iets* —, genoegen doen; **—ig** (*aangenaam*), bn. en bw.; **—jacht** (*-boot*), o. —en; **—maker** (*pretmaker, vroolijk Fransje*), m. —s; **—reis** (*tocht of reis, die men voor zijn genoegen doet*), v. —reizen; **—reiziger** (*toerist*), m. —s; **—tocht** (*groote pleizierreis*), m. —en; **—trein** (*volkstrein*), m. —en; **—vaartuig**, o. —en, verg. Boei-er.

Pleja'den (*Pleiaden*), v. mv.

Plek (1 *plaats*; 2 *vlek*), v. plekken; verkl. —je, o. —s: 1 *aan den Rijn vindt men bekoorlijke plekjes*; 2 *zich een blauwe* — *stooten*; *een kale* — *op het hoofd*.

Plenair' (Fr. *voltallig*), bn.: *een* —*e vergadering, een* —*e zitting*.

Plem'pen (*een met water gevulde ruimte volwerpen met puin, zand enz.*), plempte, heeft geplempt: *een sloot* —.

Plen'gen (*uitgieten, storten*), plengde, heeft geplengd: *tranen* —; *wijn* — (*als offer*): *iems bloed* —, iems bloed vergieten; **-feest** (*offerfeest*), o. —en; **—offer** (*offerande, in de oudheid, van melk, wijn of bloed*), o. —s.

Plenipotentia'ris (*gevolmachtigd gezant of minister*), m. —sen. (ti = si).

Plenty, -tie (Eng. *overvloed*; ook gebruikt als bn.: *overvloedig, veel*).

Ple'num (*de geheele commissie*; *het geheele college*; *vergadering, waarin al de leden zijn opgekomen*), o. gmv.: *in pleno*, voltallig.

Pleonas'me (taalk. *woordovertolligheid*), o. —n: een — is meestal een uitdrukking met overbodige bepaling; b.v. *nutteloos verkwisten, ik ben niet in staat u te kunnen helpen, hij pleegt gewoonlijk vroeg op te staan*; verg. Tautologie; **pleonas'tisch** (*overtollig, [in woorden]*), bn.

Ple'ten (*van pleet gemaakt*), bn.; zie Pleet.

Plet'hamer (*zeer zware platte fabriekshamer, om metalen te pletten*), m. —hamers.

Plet'machine (*machine, om te pletten*), v. —machines: **—molen** (*werktuig, om metaal plat en glanzig te maken*), m. —molens; **—pers** (*pers der boekdrukkers om het bedrukte papier te gladden*), v. —persen; **—rol**, v. —rollen; **—vorm**, m. —en.

Plets (*grof laken, grof weefsel*), o. gmv.

Plet'ten (*platmaken, walsen*), plette, heeft geplet: *lood* —, d. i. in bladen uitslaan; **—ter 1** (*persoon, die plet*), m. —s; **2** zegsw.: *te* — *slaan*, d. i. vermorzelen; *te* — *vallen*, morsdood; **—teren** (freq. van *pletten*: *geheel plat slaan*; fig. *verbrijzelen*), pletterde, heeft gepletterd; **—terij'** (*werkplaats, waar metalen geplet worden*), v. —en.

Pleu'ra (geneesk. *borstvlies*), v. —'s.

Pleureu'se (*rouwband*; *rouwrand om brieven en enveloppen*; ook: *lange afhangende [struis-]veer op een dameshoed*), v. —n.

Pleu'ris (*ontsteking van de pleura*), v. —sen; ook, Pleuri'tis; **—lijder**, m. —s.

Pleuri'tisch (*door* of *als van pleuris*), bn.: *c pijn in de zijde*.

Plevier', v. plevieren; zie Pluvier.

Plezier', o.; zie Pleizier en zijn samenstellingen.

Plicht (*zedelijke gehoudenheid, zedelijke gebondenheid of verplichting*), m. plichten: *handelen volgens eer en* —; *op zijn* — *letten*; *zijn* — *verzaken*, d. i. niet nakomen; *zijn* — *betrachten*, volbrengen; verg. Dienstplicht.

Plicht'besef, plichts'besef (*het besef van 't geen plicht is*), o. gmv.

Plich'tig, bn., in samenst.; zie Dienstplichtig, Schoolplichtig.

Plichtma'tig (*volgens de mate van den plicht, volgens plicht*), bn. en bw.; —er, -st.

Plicht'pleging (*hoffelijkheid, beleefdheidsbetuiging*), v. —plegingen: *wat al* —*en!* complimenten; *een ijdele* —, beleefdheidsvorm.

Plichts'besef (*het besef van hetgeen plicht is*), o. gmv.: *het ontbreekt hem aan* —; **—betrachting** (*het doen van zijn plicht*), v. gmv.: *trouwe* —; **—halve** (*uit hoofde van den plicht, omdat de plicht het vordert*), bw.; **—vervulling** (*—betrachting*), v.

Plicht'vergeten (*zijn plicht verwaarloozend*), bn.: *een* — *burger, een* — *ambtenaar*.

Plicht'verzuim (*het niet voldoen aan zijn plicht*), o. gmv.: *iem. wegens* — *ontslaan*.

Plieeren (*in- of ombuigen, vouwen*; fig. *wijken, achteruitdeinzen, zich onderwerpen*; bij het dansen: *nijgen, buigen*).

Plint (*vloerlijst, vlakke lijst van hout, graniet, marmer enz. onder langs den wand van een kamer of gang*), v. plinten.

Pli'nius, de Oudere (23—79 n. C.), Rom. natuuronderzoeker.

Plisseeren (*in fijne plooien leggen*); **—machine** (*werktuig om te plisseeren*), v. —s.

I. Ploeg 1 (*landbouwwerktuig*), m. ploegen: aan een — merkt men op: den ploegboom, het kouter, de ploegschaar en den ploegstaart; men heeft: *diepploegen, berg-, schoffel—, aanaard—, stoomploegen enz.*; zegsw. *achter den* — *loopen*; *hij komt zoo achter den* — *vandaan*, is erg boersch, onbeschaafd; *de handen aan den* — *slaan*, zie Hand; **2** (*ploegschaaf*), v. ploegen.

II. Ploeg (*afdeeling werklieden, onder toezicht of leiding v. e. ploegbaas*; ook: *vereeniging*), v. —en: dit — is vermoedelijk etymologisch hetzelfde als Ploeg **I**; **—baas** (*hoofd v. e. ploeg arbeiders enz.*), m. —bazen.

Ploeg'boom (*balk v. d. ploeg, waarin het kouter zit en waaraan de ploegschaar is bevestigd*), m. —boomen.

Ploe'gen (*met den ploeg bewerken*), ploegde, heeft geploegd: *den akker* —, zie Beploegen: *het strand* —, nutteloos werk doen: fig. *de zee* —, bevaren.

Ploe'ger (*iem., die ploegt*; litteraire taal: *boer, landman*), m. —s: *de* — *wekt zijn os* (Poot).

Ploeg'ijzer (*ploegmes, kouter*), o. —ijzers; **—os** (*den ploeg trekkende os*), m. —ossen; **—paard** (*werkpaard*), o. —paarden; **—schaaf** (*schaaf, om een gleuf in de dikte-zijde v. e. plank te maken*), v. —schaven; **—schaar** (*omgebogen spits ijzer achter aan den ploeg*), v. —scharen: *de* — *werpt de korst al snijdend om*; **—staart** (*ploegtuur*), m. —en.

Ploert (*zeer alledaagsch mensch, plebejer*; ook: *schoft, gemeen sujet*; stud. *huishaas, niet-student*), m. —en; —**achtig** ([*als*] *v. e. ploert*; *gemeen, laag*), bn. en bw.; —er, —st: *een — uiterlijk*; — *handelen*.

Ploer'tendom (*de niet-studenten*), o.; —**dooder** (*dikke stok met looden knop*; *touw met looden bol aan elk uiteinde*), m. —s; —**streek** (*gemeene streek*), m. —streken.

Ploerterij' (*ploertige streek*; *liederlijkheid*; *kleinburgerlijkheid*; stud. *de hospes of hospita met bijbehoorend gezin*), v.

Ploer'tig, bn. en bw.; —er, —st: meer gebezigd dan —*achtig*, dat hetzelfde beteekent.

Ploe'teren (*in het water omplassen*. b.v. *van eenden*; fig. *zwoegen, hard werken*), ploeterde, heeft geploeterd; —**aar** (*iem., die hard werkt*), m. —s.

Plof 1 (*doffe slag, val, smak*), m. ploffen; **2** tw. —! *daar lag hij!*

Plof'fen (*zwaar en dof neervallen*; *een plof geven*), plofte, heeft en is geploft.

Plok (*handvol*; *plokgeld*), m. plokken: *een — klaver*; ook: p l u k, m. plukken.

Plok'geld (*strijkgeld bij een verkoop*), o. —gelden; ook: **plok'penning**, m. —en.

Plomp (*overtrokken stuk lood, dienend om het naaiwerk vast te zetten*), v. plombs.

Plom'be (*stuk lood, zegellood*; [*holle*]*tandvulsel*), v. plombes.

Plombeeren (*met lood verzegelen*, b.v. *belastbare goederen bij doorvoer*; ook: *het vullen van holle kiezen met een of andere zelfstandigheid*); —**sel** (*specie, om tanden te plombeeren*), o. gmv.

Plombiè're (Fr. *vruchtenijs*), v. —s.

I. Plomp 1 (klankn. *zeker geluid, door een vallend lichaam veroorzaakt*), m. —en: *de knaap viel met een — uit de boot in het water*, doffen slag; **2** klankn. tusschenwerpsel, —, *daar viel hij!*

II. Plomp (plantk. *waterboterbloem, waterlelie*), m. —en: *de gele en de witte —en*.

III. Plomp (*vormloos, grof, zwaar*; fig. *ongemanierd, bot, dom*), bn. en bw.; —er, —st: *een — meubel, een — stuk ijzer, de olifant met zijn — lichaam, —e laarzen*; fig. *—e aardigheden, iets — uitdrukken*: *een —e polderiongen*; *zij met hun — menschenverstand*.

Plom'peblad ([*op 't water drijvend*] *blad v. d. plompplant*), o. —bladen, —bladeren, —blaren.

Plom'pen (1 *met een plof of plomp vallen*: 2 *met een plof of plomp doen vallen*), plompte, is (bet. 1) en heeft (bet. 2) geplompt: 1 *ik hoorde het kind in het water —*; 2 *iets in het water —*.

Plomp'heid (*plompe handeling*; *eigenschap van plomp zijn*), v. —heden

Plomp'verloren (*plotseling, zonder te aarzelen of zich te bedenken*), bw.: *de smokkelaars wierpen toen de goederen — in de vaart*.

Plomp'weg (*botweg*), bw.: *iets — zeggen*.

Plon'deren; zie P l u n d e r e n.

Plons (*slag in het water*), m. plonsen.

Plons'stok (*rivierschsstok*), m. —ken.

Plon'zen (1 *in 't water plompen, vallen, plassen*; 2 *in het water smijten*), plonsde, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) geplonsd: 1 *hij plonsde in 't water*; 2 *iets in het water —*.

Plooi (*vouw*), v. plooien: *een valsche —*, een plooi die ergens niet in behoort; zegsw. *den mond in de — zetten*, een ernstig gezicht zetten; *niet uit de — gaan*, altijd even ernstig of stijf blijven; fig. *een goede — aan iets geven*, d. i. wending.

Plooi'baar (eig. *kunnende geplooid worden*; fig. *meegaande, gewillig*), bn.: — der, —st: fig. *een — karakter*; —**baarheid**, v. gmv.

Plooi'hout (*ijzeren hout of priem, die heet gemaakt wordt en waarmee men dan plooiwerk maakt*), m. —houten.

Plooi'en (*in de plooi leggen, plooien maken in*: fig. *schikken, regelen, vergoelijken*), plooide, heeft geplooid: *een vrouwenrok —, een overhemd —, een muts —*; —**sel** (*strook, ook van kant of tule*), o. —s.

Plooi (*schapenvacht, waarvan de wol is afgeschoren*), v. plooten.

Plo'ten (*de vachten der schapen van wol ontdoen*), plootte, heeft geploot; —**er**, m. —s; —**erij'** (*de werkplaats*), v. —en.

I. Plots (*slag*), m. gmv.: *het gat een —*; klanknabootsend woord, vermoedelijk etymologisch van denzelfden oorsprong als P l o t s **II**.

II. Plots (*plotseling*), bw.: *de klok stond — stil*.

Plot'seling, plot'selijk (*eensklaps, onverwachts*), bn. en bw.: *een —e dood*; *hij stierf —, het hield — op*, eensslags.

Plot'sen (*met een slag vallen*), plotste, is geplotst.

Ployeeren (*plooien, vouwen, buigen*).

Plu'che (Fr. *wolfluweel, een soort van trijp*), v. gmv., lees: *pluusje*; ook, P e l u c h e.

I. Plug (*stop van een vat of buis*; ook: *houten schoenpin* en *dentel*), v. pluggen.

II. Plug (*losbol, ploert, lichtmis*), m. pluggen.

Pluim (1 *veder*; 2 *vederbos*; 3 *kwastje*; 4 *staart*; 5 *zekere bloeiwijze*), v. —en, verkl. —pje, o. —s: 1 *zoo licht als een —*; 2 *een hoed met —en*; fig. *iem. een —pje geven*, hem een complimentje maken; *een —pje krijgen*: *iem. een — op de muts of den hoed steken*, eig. hem mooi maken in de oogen der menschen, hem loven, prijzen; 3 *de leeuw heeft een — aan den staart*: *ons hondje heeft een staart met een —*; 4 jagerst. *de — van een haas, van een konijn*, zie H a a s; 5 *de kastaniebloei is een —*.

Pluima'ge (*gevederte*), v. —s: *vogels van diverse —*, titel v. e. werk v. C. Vosmaer. (g = zj).

Pluim'bal (*vederbal, volant*), m. —ballen.

Plui'men (1 *ontdoen v. d. veeren*; 2 *met bloemen opsieren*), pluimde, heeft gepluimd: 1 *een vogel —*, plukken: zegsw. *wij hebben hem gepluimd*, geld afgetroggeld: 2 *een hoed —*.

Pluim'gedierte (*gevogelte*), o. gmv.

Pluim'graaf (*ouditijds adellijk opzichter van 's konings gevogelte*: scheepst. *verzorger van het pluimgedierte aan boord*), m. —graven.

Pluim'pje (fig. *lof, eer*), o. —s; zie P l u i m 2.

Pluim'riet (plantk. *algemeen in ons land voorkomend riet*), o. gmv.: men vindt het — vooral aan waterkanten.

Pluim'staart (*staart m. e. pluim*), m. —en.

Pluim'strijken (*met een pluim strijken*,

aaien; fig. *laffe complimenten maken*), pluimstrijkte, heeft gepluimstrijkt; meestal gebezigd in de onbep. wijs; —**strijker** (*fleemer*), m. —s; —**strijkerij'** (*flikflooierij*), v. —en.

Pluim'varen (*een onzer mooiste varens*), v. —s.

Pluim'vee (*gevogelte*), o. gmv.

Pluim'wederik (plantk. *goudachtige wederik op kraggen of drijftillen*), v. —en.

I. Pluis 1 (*pluche*), v. pluizen; **2** (*geplozen touw of werk*), o. gmv.; in den verkl. vorm *pluisje*, vlokje, o. —s; ook: —*touw*, o.; —*werk*, o. gmv.

II. Pluis (*in orde, veilig*), bn.: zegsw. *het is daar niet* —, het is daar niet, zooals het behoort; er hapert iets; het is er niet te vertrouwen.

Plui'zen 1 (*rafelen, afpluizen*), ploos, heeft geplozen: *de matroos ploos een eindje touw*; *die hond houdt van* —, beentjes afknagen; **2** (*pluizen afgeven*), pluisde, heeft gepluisd: *dit servet, die zakdoek pluist*; —**er** (fig. *napluizer*), m. —s; —**erij'**, v. —en.

Plui'zerig (*vol pluisjes*), bn.: *een — servet*.

Plui'zig (*pluisachtig, met pluizen*), bn.; —er, —st.

Pluk (*het plukken*; *de oogst*; ook: *plok* d. i. *handvol*; *plokgeld*), m. in de bet. van *plok*, plukken: *de — der aalbessen, der boonen enz.*: fig. *ik heb daar een heelen — aan*, een langdurigen arbeid.

Pluk'haren (*vechten, handgemeen zijn, slaags zijn*), plukhaarde, heeft gepluk-haard: *de knapen waren aan 't* —, bakkeleien; *al jaren zijn die vakvereenigingen aan 't* —, kibbelen.

Pluk'ken (1 *van een tak losmaken*; 2 *van de veeren ontdoen*; fig. *geld aftroggelen*; 3 *vlokjes afhalen*), plukte, heeft geplukt: 1 *appels, peren, kersen* —, *bloemen* —; fig. *de vruchten van zijn arbeid* —, genieten; 2 *een kip* —; fig. *ze hebben me op die fancy-fair nog al geplukt*; 3 *de arme zieke deed niets dan aan de dekens* —.

Pluk'penning, m. —en; zie P l o k p e n n i n g.

Pluk'sel (*tot draden uitgehaald oud linnen*), o. gmv.: *men legt — op wonden*.

Pluk'tijd (*vaste tijd voor het plukken van allerlei ooft, oogsttijd van fruit*), m. —en.

Plumeau' (Fr. *veeren stoffer, aan een langen steel*; ook: *vederdek, veeren dekkussen*), m. plumeau's: *vele —'s worden gemaakt van nandoeveeren*.

Plum'pudding (*een pudding, uit meel, broodkorst, veel rozijnen of pruimen, vet, melk en suiker bestaande: geliefde Engelsche kost*), m. —puddings.

Plun'deren, plon'deren (*rooven, alles weghalen, stelen*), plunderde, heeft geplunderd, geplonderd; —**aar** (*iem. die plundert*), m. —s; —**ing** (*het plunderen*), v. —en.

Plun'dermarkt (*voddenmarkt*), v. —en.

Plun'derziek (*roofzuchtig*), bn.: *het —e grauw*.

Plun'je (*kleeding*; soms wat ongunstig: *havelooze, zonderlinge kleeding*), v. gmv.

Plura'lis (spraakk. *meervoud*), m. gmv.: — *majesta'tis*, majesteits-meervoud, nl. het meervoudige *Wij* in staatsstukken; — *modes'tiae* bescheidenheidsmeervoud, nl. het woordje *wij* voor *ik*, waarvan een schrijver zich bedient. (ae = ee).

Pluraliteit' (*meerderheid, grootst getal*), v.

Pluriformiteit' (*veelvormigheid*), v. gmv.

Plus (nl. +, *of staand kruisje*: *toegevoegd aan, bijgeteld bij*; in de rek. en alg. *optelteeken*; ook: *positiefteeken, tegenstelling van het* m i n t e e k e n; verder, *aanduiding in de nat. voor* b o v e n, b.v. + 6° R.; Maastricht ligt 43 M. + A.P.: boven A'damsch peil), bw.

Plusmi'nus (*meer of min, ongeveer*), bw.: — *wordt aangeduid door* ±; *die verbouwing zal* ± *tienduizend gulden kosten*.

Plus'teeken (*staand kruisje*), o. —teekens.

Plutar'chus, Rom. geschiedschr. (± 50—120 n. C.); hij gaf o.m. vergelijkende levensbeschrijvingen, b.v. van Demosthenes en Cicero.

Plu'to, Plu'ton, myth. oppergod der onderwereld, hellegod, zie H a d e s; —**to'nisch** (zie ald.), bn.: —*to'nische krachten*, die nl. in het binnenste der aarde huizen en van daar uit opwerken.

Plutocraat' (*geldaristocraat*; *kapitalist*), m. —craten.

Plutocratie' (*heerschappij van het geld*, d.i. *v. h. kapitaal*), v. gmv.; —**cra'tisch**, bn. en bw.: *een —e regeering*, van de kapitalisten; —*e motieven*, die met geld in verband staan.

Pluto'nisch (aardk. *in het binnenste der aarde onder den invloed van het onderaardsche vuur ontstaan of er door naar boven geheven*), bn.: —*e gesteenten*.

Plutonis'me, —nis'mus (*stelsel in de geologie, dat alle vervormingen in de aardkorst aan het vuur toeschrijft*), o. gmv.; verg. N e p t u n i s m e.

Plu'tus, myth. god v. d. rijkdom, door Jupiter van 't gezicht beroofd, opdat hij blindelings zijn gaven zou uitdeelen; metonymisch, *geld*: bv. — *in zijn zak hebben*.

Pluvia'le, v. pluvialen; zie K o o r k a p.

Pluvier' (dierk. *steltvogel*: *snipachtige vogel, welke gaarne in veenstreken en op de brandhei nestelt*), v. —en; ook, *Plevier'*: in ons land kent men de goud— of wilster, de strand— en de kleine —; zie M a t h o e n.

Pluviome'ter (*regenmeter*), m. —meters.

Pluvio'se (Fr. *vijfde maand of Regenmaand, van 20 Jan. tot 19 Febr.*), v.

Plu'vius, myth. de regengod, de regengever, bijnaam v. Jupiter.

Pneu'ma (*adem, wind, lucht*), v. gmv.

Pneumatiek' (*leer v. d. beweging en den druk der lucht- en gassoorten*), v.; ook, —m a't i c a, v.

Pneuma'tisch (*op de pneumatiek betrekking hebbende*; *de lucht betreffende*; *door luchtdruk gedreven*), bn.: *de —e machine*, luchtpomp; *een —e spoorweg*, door luchtdruk werkend: —*e banden*, luchtbanden van rijwiel of auto; —*e telegraafpost*, schietblaasbalg, buizenpost, inrichting, waarmede brieven enz. in buizen door luchtdruk van de eene plaats naar de andere worden geschoten, in verschillende wereldsteden in gebruik, o.a. in Berlijn, Weenen, Parijs.

Pneumonie' (geneesk. *long- of borstvliesontsteking*), v. gmv.

Po'chel (*hooge rug, bochel*), m. —s: zegsw. *iem. zijn — vol schelden*, hem duchtig over den hekel halen, uitschelden; *iem. op zijn — geven*, hem slaag geven.
Po'chen (*bluffen, snoeven, grootspreken*), pochte, heeft gepocht; —**er**, m. —s; —**erij'**, v. —en.
Poch'hans (*zwetser*), m. —hanzen.
Pochhanzerij' (*zwetserij*), v. —hanzerijen.
Po'co (It. muz. *weinig, iets*), bw.: — *a* —, van lieverlede; *un* —, een weinig.
Po'culum (*beker, bokaal*), m. —s, —cula.
Po'dagra (*voeteuvel, jicht in de voetwortels*), o. gmv.; zie P o o t j e.
Podagreus' (*met voetjicht behept*), bn.; —zer, —t: *een —greuze papa met zijn dochters* (Potg.).
Podagrist' (*voetjichtlijder*), m. —en.
Pod'ding (*een meelspijs*, [ook, *een chocoladebeslag*], *met allerlei ingredienten, als suiker, amandelen enz.*), m. —en; z. P u d d i n g.
Podesta' (It. *machthebber, landvoogd; burgemeester*), m. podesta's; ook, **Podestaat'**, m. —taten.
Po'dium (eig. *optree, een verhoog, dat als platform dient; tooneelverhooging*), o. podiums.
Podome'ter (*schredenteller, pasteller; afstandmeter v. voetgangers*), m. —meters; zie H o d o m e t e r.
Poe'asah (Mal. *inlandsche vasten*), v.
Poed, o. poeds; zie P u d.
Poe'del (1 *kroesharige hond*; 2 *misworp, misschot*), m. —s: 1 *een afgerichte —, een — leert gemakkelijk kunstjes*; 2 *hij maakte twee keeren achter elkaar een —*, worp waarbij de bal van de plank gaat; *dat schot was een leelijke —*; verg. voor den overgang van bet. 1 tot 2 de fig. bet. van *bok*, een erge fout; *zwijn*, geluk, bof.
Poe'delen (*knoeien, fouten maken*), poedelde, heeft gepoedeld: *wat ben ik aan 't —!*; zie P o e d e l 2.
Poe'delhond (dierk. *poedel*), m. —en.
Poe'der, poei'er 1 (*zeer fijne stof*), o.; zie D o n d e r p o e d e r, D i a m a n t b r o o d, T a n d p o e d e r enz.; **2** (*tijngestampt geneesmiddel, waarvan elke dosis in een papiertje is gevouwen*), v. —s: *een — innemen*; —**chocolade** (*chocolade in den vorm van poeder*), v. gmv.
Poe'deren, poei'eren (*haar, pruik enz. met welriekend poeder bestrooien*), —de, heeft gepoederd: *een gepoeierde pruik; de oude edelman liet zich nog —*; —**kwast** (*kwast waarmee men zich poeiert*), m. —kwasten; —**mantel** (*linnen of katoenen kleed, dat men omhing, als men zich liet poederen*), m. —s, vero.; ook: —*kleed*, o. —en, of —*hemd*, o. —en.
Poëem' (*gedicht*), o. poëmen; lees: *poo-eem'*.
Poët' (*dichter*), m. poëten; lees: *poo-eet'*.
I. Poef, tw., klankn. v. e. dof geluid.
II. Poef (Fr. *rond voetsteuntje; ronde opgevulde lage stoel zonder leuning*), v. —s; etymologisch hetzelfde woord als P o e f **I.**
Poeha', —**haai'**, o.: — *maken*, drukte, rumoer en wel om een bagatel; zie B o e h a.
Poei'erig (*stoffig als poeder*), bn.; —er, —st.
Poel (*moeras, draskolk, met waterplanten overdekte plas*), m. poelen; fig. *een — van jammeren, van ongerechtigheden*, een afgrond.
Poelepetaat' (Fr. *poule pintade: parelhoen*), m. —petaten.
Poelet', polet' (*soepvleesch van de borst van een kalf*), o. gmv.: —**soep**, v. gmv.
Poelier' (Fr. *hoenderverkooper, koopman in gevogelte of wild*), m. —s.
Poel'je (*hoen, kip*), v. —n, —s; gew.
Poe'loe (Mal. *eiland*), v. poeloes.
Poel'snip (dierk. *een soort van groote watersnip*), v. —snippen: *de — is in ons land een doortrekkende vogel*; —**vogel**, m. —s; zie S o m p v o g e l.
Poë'ma (*dichtwerk*), o. poëmata.
Poe'ma (dierk. *katachtig roofdier t. lengte v. 1 Meter, geelachtig rood, een soort v. jaguar*), m. —'s: de — leeft in de Pampa, is daar leeuw geheeten, gaat 's nachts op roof uit en is zeer moordziek; ook, **Pu'ma.**
I. Poen (*geld, duiten*), m. gmv. *jij weet, wij hebben rijklijk —*; zegsw. *om den — is 't al te doen.* gmz.
II. Poen (*opschepper, snob; gemeene vent*), m. —en: *een — van een vent*, een plebejer.
Poenaal' (*de boete of straf betreffende; lijfstraffelijk*), bn. (oe = eu).
Poe'ne (Lat. *straf*), v.: *op — van*, op boete van; (oe = eu); zie P e n e.
Poe'nig (*als een poen, ploertig*), bn.: *wat ziet hij er — uit!* plebejisch.
Poenitent' (*iem., die boete doet*), m. —en.
Poenenten'tie (*boetedoening*), v., meer: P e n i t e n t i e. (oe = eu).
Poen'ka, pun'ka(h) (O.-I. *groote waaier, aan de zoldering opgehangen en door touwen bewogen, om koelte aan te brengen*), v. —'s.
Poep (schimpn. *arme boer uit Westfalen, Hans Mof*), m. poepen.
Poe'penland (*schimpnaam voor Westfalen; en N.-Duitschland*), o. gmv.
Poer (*peur, tros aardwormen*), v. poeren.
Poe'rem (Isr. *feest van de loten: Maartfeest of Hamansfeest*; fig. *drukte, beweging, bluf*), o.; meest., **Pu'rim.**
Poe'ren (*aal vangen met een poer*), poerde, heeft gepoerd; ook: P e u r e n en P e u e r e n.
Poe'ri (O.-I. *vorstelijk* [*versterkt*] *paleis op Bali en Lombok*), v. —'s.
I. Poes (1 *roepnaam van de kat*; 2 *halsbontje voor vrouwen*; 3 *vleinaam voor kindje, liefje*), v. —en: 1 *er zitten twee poesen in den tuin*; *dat — de vocatief van kat is* (Schoolmeest.); zegsw. *hij is voor de —*, hij is onherroepelijk verloren; 2 *zij draagt een — om den hals*, w. i. g.; 3 *kom hier, —*, lief kind.
II. Poes (*salpeterachtige uitslag v. d. kalk*), o. gmv.; misschien etymologisch hetzelfde als P o e s **I.**
Poesje, o. —s; zie P o u s s e - c a f é.
Poe'saka (O.-I. *geliefd erfstuk*), v. —saka's.
Poes'lief (*fluweelachtig lief*, met de bijgedachte aan *valschheid* of *onoprechtheid*), bn.: *zij was — tegen mijn zuster*; —**mooi** (*zoo mooi als poes, die zich schoon gelikt heeft*), bn.: *kind, je bent —*, of *zoo mooi als poes*, bijzonder mooi gekleed.
Poes'pas (*mengelmoes, rommelzoo*), m. gmv.
Poes'(s)ing (O.-I. *verward, radeloos*), bn.
Poes'ta (*grassteppe in Hongarije*), v. —'s, poesten.

Poes'ten (*met kracht blazen*), poestte, heeft gepoest: *i. h. vuur* —; verg. A s s c h e p o e s t e r.
Poes'ter (*iem., die poest, blaaspijp*), m. —s.
Poëtas'ter (*rijmelaar, pruldichter*), m. —s.
Poëtasterij' (*rijmelarij*), v. gmv.
Poëtiek' (*theorie der dichtkunst*), v. gmv.
Poë'tisch (*dichterlijk*), bn en bw. (ë = ee).
Poëtiseeren (*dichterlijk behandelen of voorstellen, idealiseeren*). (ë = ee).
Poets (*klucht, grap, pots*), v. poetsen: zegsw. *iemand een — spelen*. hem een kool stoven; **—ig** (*grappig, koddig*), bn. en bw.; —er, —st.
Poet'sen (*door middel v. borstel, poetsmiddel enz. schoonmaken, doen blinken; wrijvend glimmend maken*), poetste, heeft gepoetst: *de schoenen, de tanden, leder, zilverwerk* —; zegsw. *de plaat* —, of *'m* —, zie P l a a t; **— gerei** (*dat, wat men noodig heeft om te poetsen*), o. gmv.; **—katoen** (*boomwol, waarmee men* inz. *machinedeelen poetst*), o. gmv.; **—lap** (*lap, die gebruikt wordt, om te poetsen*), m. —lappen; **—pommade** (*smeersel, om mee te poetsen*), v. gmv.; **—ster** (*vrouw, werkster, die poetst*), v. —sters; **—zak** (mil. *zak voor poetsbenoodigdheden*), m. —zakken.
Poe'zel (*mollig, poezelig*), bn.: **—e handjes**; **—ig**, bn.; —er, —st: *een — wicht*, zacht van vleesch: *een kind met —e wangen*.
Poëzie', poëzij' (l Fr. *dichtkunst*, nl. *de uitdrukking van het schoone in regelmatigen, rhythmischen taalvorm*, d.i *gebonden vooral aan maat en reelat aan rijm*; 2 *het dichterlijke*; 3 *gedichten, verzen*), v. gmv.: 1 *er is lyrische, epische, dramatische* en *didactische* —; 2 *de — in het leren*; 3 *een bundel* —; lees: *po-ee-zie'* of *-zij'*.
Poëzie'-album (*album voor versjes*), o. —s.
I. Pof (*krediet*), m. gmv.: *op den* — of *bof halen*, d.i. niet dadelijk betalende.
II. Pof (*slag,stoot*), m. poffen: *dat gaf een—*.
III. Pof (*bol uitstaand versiersel op de mouwen of den rok eener japon*), v. poffen; deze drie woorden P o f zijn etymologisch verwant.
Pof'broek 1 (*persoon die poft, op crediet koopt*), m. en v. —en; gmz.; **2** (*broek met korte, opgepofte pijpen*), v —en.
Pof'ten (1 *slaan*; 2 *borgen*; 3 *braden*), pofte, heeft gepoft: 1 *hij was weer aan 't poffen*, d. i. slaan: 2 *die vrouw wil altijd door maar* —, d.i. op den pof (krediet) halen; 3 *kastanjes — in de heete asch*; ook: soldatenterm voor: *schieten*.
Pof'fertje (*broedertje*), o. —s: **—s bakken, op —s trakteeren**.
Pof'fertjeskraam (*kermiskraam, waarin poffertjes gebruikt kunnen worden*), v. —kramen; **—pan** (*pan met ronde kuilen, om poffertjes in te bakken*), v. —pannen.
Po'gen (*trachten, streven naar, zijn best doen, zijn krachten inspannen*), poogde, heeft gepoogd: *de dief poogde te ontsnappen*; *de student poogde nog te slagen*; *de verslagen vijand poogde zijn grof geschut te redden*; in de volt. tijden ook de onbep. wijs: *ik heb, had hem — te overreden*.
Po'ging (*het streven; moeite, welke men aanwendt voor een bepaald doel*), v. —en: *een — doen om iets te bekomen, al zijn —en bleken vergeefsch*; *een ijdele —, een energieke —, een — wagen*.
Pogrom' (Russ. *plotselinge, heftige jodenvervolging*; ook: *verwoesting, georganiseerde vernieling*), v. —s; verg. R a z z i a.
Poilu' (*naam in Fr. voor een gewoon soldaat; ijzervreter*), m. —'s; verg. T o m m y.
Point (Fr. *punt, steek, stoot*; ook: *oogen op dobbelsteenen*), o. points; **— d'Angleterre** (Fr. *een der fraaie handwerken: geborduurde bloemen op tulen grond*), o. gmv.; **— d'honneur** (Fr. *punt van eer, eergevoel*), o. gmv., volkst.: p o n t e n e u r; **— d'orgue** (*orgelpunt; rustpunt*), o. points d'orgue.
Pointe (Fr. eig. *punt*; fig. *snedigheid van een zet*), v. gmv.
Pointeeren (Fr. van posten in koopmansboeken: *bij vergelijking aanstippen; vergelijken*; kaartspel: *wagen, zetten op*; milit. *het geschut richten*).
Pointer (Eng. jagerst. *patrijshond, gladharige staande hond*), m. pointers.
Pointeur' (Fr. *geschutrichter*), m. —s.
Pointilleus' (Fr. *ritterig; lichtgeraakt*), bn.
Point-lacé' (Fr. *een der fraaie handwerken: borduursel met tintelechtwerk*), o.
Pok (*puistje, zweertje*), v. pokken: *dit kind heeft de —ken*, kinderziekte; **—achtig** (*lijkende op een pok*), bn.; zie V a c c i n e enz.
Pokaal' (*groote drinkbeker*), m. pokalen; meestal: B o k a a l.
Pok'daal (*poklitteeken, pokput*), v. —dalen; w. i. g.
Pokda'lig (*van de pokken geschonden*), bn. en bw.: *een — gezicht*, vol pokputten.
Po'ken (*met de pook rakelen*), pookte, heeft gepookt: *in de kachel —, in 't vuur —*.
Pok'hout (*zeer hard hout van donkergroene kleur uit Ned.-Indië*), o gmv.: het —diende wel als middel tegen de Spaansche pokken.
Pok'kel (*pukkel, peukel*), v. pokkels.
Pok'ken (*de pokken hebben*), pokte, heeft gepokt: *gepokt en gemazeld hebben*, d.i. de pokken en mazelen gehad hebben; fig. al heel wat gesukkeld hebben.
Pok'kenbriefje (geneesk. *bewijs, dat men gevaccineerd is*), o. —s, z. V a c c i n a t i e b e w i j s.
Pok'kenepidemie (*het epidemisch uitbreken der pokziekte*), v. —epidemieën. (e = ee).
Pok'put (*pokdaal*), m. —putten; **—stof** (*koepokstof*), v gmv.; **—ziekte** (*de kinderziekte*), v. —ziekten.
Pol (*stronkie; samengegroeide klomp planten*), m. pollen. *een — gras*.
Polair' (Fr. *de pool betreffende*; fig. *tegenovergesteld, recht tegenover*), bn.: *het —e landijs*; fig. zie D i a m e t r a a l.
Polak' (*Pool*), m. Polakken.
Polak'ker (Fr. scheepst. *soort van vrachtvaartuig in de Middell. Zee*), m. —s: *een — heeft drie masten en vierkante zeilen*.
Polarisa'tie (*het mededeelen of aannemen van polariteit; wijziging van den aard der lichtstralen, zoodat zij na teruggekaatst of gebroken te zijn, ongeschikt zijn in bepaalde richtingen te worden teruggekaatst of gebroken*), v.
Polariteit' (electr. *neiging van vrijzwevende magneten naar de magnetische polen der aarde*), v. gmv.

Pol'der (aardr. *door dijken of kaden afgescheiden terrein, waarvan het water op kunstmatige wijze wordt afgevoerd*), m. —s: *in een — wonen, de Haarlemmermeer—.*
Pol'derbelasting (*belasting tot onderhoud van de dijken, kaden, boezems, gemalen enz., door elk der ingelanden, naar rato van zijn eigendom in den polder, te betalen*), v. —en; —**bemaling** (*het bemalen v. e. polder door middel v. molens of stoomgemalen*), v. —en; —**bestuur** (*het college van bestuurders van een polder*), o. —besturen: zie Dijkgraaf, Dijkheemraad, Dijkraad, Dijkstoel; —**dijk** (*dijk, welke om een polder ligt*), m. —en; —**district** (*naam van de hoofdwaterschappen in Gelderland*), o. —districten: *het — Neder-Betuwe*: —**gast, —jongen** (*dijkwerker, dijker, grondwerker*), m. —gasten, —jongens; —**gemaal** (*molen, stoomwerktuig tot bemaling van een polder*), o. —gemalen; —**keet** (*plankenloods als verblijf van polderjongens*), v. —keten.
Pol'derland, Ned. — (aardr. *het W. en N. deel van ons land, dat kunstmatig tegen overstrooming wordt beschermd en een kunstmatige waterloozing heeft*), o.: *door het Ned. — heen loopen tusschen dijken door de groote rivieren*: —**lasten,** m. mv., zie Polderbelasting; —**meester** (*lid v. h. bestuur van een polder*), m. —s: —**molen** (*water- of windmolen tot bemaling v. e. polder*), m. —s: —**peil** (*vastgesteld peil voor de gewenschte hoogte v. h. polderwater*), o. gmv., zie Winter- en Zomerpeil; —**molen** (*waterwindmolen*), m. —s; —**reglement** (*gezamenlijke verordeningen v. e. polder*), o. —en: —**schouw** (*inspectie van een polder*), v. gmv.; —**sluis** (*sluis in een polder*), v. —sluizen: —**water** (*het water in een polder* nl. *de slooten en tochten van een polder*), o. gmv.; —**werker** (*poldergast*), m. —s.
Poleeren (Fr. *polir: polijsten, doen glanzen*; van geweer- en kanonloopen: *glad uitboren*).
Polei' (*foltertuig, tot uitrekking dienend*), v. gmv.: ook: Plei, Palei, vero.
Pole'micus, polemist' (*twistschrijver*), m. pole'mici, polemisten.
Polemiek' (*twistgeschrijf, pennestrijd*), v.
Polemiet' (*zekere gladde, effen stof*), o. gmv.
Pole'misch (*twistend*), bn.: —*e geschriften*, d.i. twistgeschriften.
Polemiseeren (*een pennestrijd voeren*).
Poli' (Fr. *gladgemaakt, gepolijst; wellevend*), bn.: *cuivre —*, gepolijst koper.
Polichinel' (*hanswors, Jan Klaassen, grappenmaker*), m. —s: — *in de poppenkast.*
Poliep' (1 dierk. *veelvoet, straaldier*; 2 *vleeschuitwas, slijmvliesgezwel*), v. poliepen: 1 *de —en omringen de eilanden om Java als met een gordel harer gewrochten (afscheiding van kalk* nl. *poliepstokken*); 2 *een — in den neus hebben.*
Poliet' (Fr. *beleefd, wellevend*), bn.; —er, —st.
Polijs'ten (Fr. *polir: doen glanzen*), polijstte, heeft gepolijst: *men kan metaal, hout, steen, glas —.*
Polijs'ter (*man, die polijst*), m. polijsters; vr. **polijst'ster** (*vrouw, die polijst*), v. —s.
Polijst'hamer, m. —s, zie Planeeren; —**papier** (*schuurpapier*), o. gmv.; —**staal** (*glashard, van een hecht voorzien staal, om te poleeren*), o. —stalen; —**steen** (*zeer harde steen, om mee te poleeren*), m. —en; —**werk** (*poleerarbeid, de gepolijste dingen*), o. —en.
Polikliniek' (*stedelijke of particuliere inrichting tot geneeskundige hulp aan minvermogende, loopende patienten, doch niet verblijvend*, ook: [*aan universiteiten*] *tot onderwijs dienende*), v. —en: zie Cliniek.
Po'lis (*verzekeringsbewijs, akte van assurantie of verzekering*), v. polissen.
Polisson' (*straatjongen, deugniet*), m. —s.
Polites'se (Fr. *hoffelijkheid, beleefdheid, welgemanierdheid*), v. gmv.
Politicas'ter (*slecht politicus*), m. —s.
Poli'ticus (*staatkundige; handig, schrander mensch*), m. politici.
Poli'tie (*het toezicht op de openbare orde en veiligheid; volkstucht; instelling voor de openbare veiligheid, de gezamenlijke ambtenaren en beambten*), v. gmv.; —**agent** (*diender*), m. —agenten; —**bureau** (*kantoor v. d. politie*), o. —bureau's; volkst. —*bero*: —**commissaris** (*in een stad, hoofdambtenaar van politie*), m. —sen; —**dienaar** (*agent van politie*), m. —s: —**hond** (*een soort v. herdershond, gedresseerd om de politie in haar taak, vooral bij opsporing, bij te staan*), m. —en: *een schrandere —*; —**inspecteur'** (*inspecteur bij de politie*), m. —teurs. —teuren; —**rechter** (*in Duitschland en Eng.: rechter, die op kort termijn vonnis velt bij politieovertredingen*), m. —s.
Politiek' 1 (Fr. *staatkunde; schranderheid, geslepenheid*; ook: *burgerkleeding*, alleen met: *zijn in*), v. gmv.: *de binnenlandsche —; de hooge —*, buitenlandsche; **2** (*staatkundig, op de staatkunde betrekking hebbende; geslepen, handig-schrander*), bn. en bw.: *de —e partijen*; fig. *een — man*, schrander, geslepen, sluw; — *optreden.*
Poli'tiekamer (1 mil. *straf voor kleine vergrijpen*; 2 *het vertrek waarin de straf wordt ondergaan*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —s: 1 *drie dagen —*: 2 *in de — zitten*; —**maatregel** (*maatregel in 't belang der openbare orde, zedelijkheid of gezondheid*), m. —en: —**macht** (—*bevoegdheid*, ook: *een aantal agenten onder leiding v.e. superieur*), v. gmv.; —**muts** (mil. *soldatenmuts, kwartiermuts, veldmuts*), v. —en: *een papieren — voor de jeugd*; —**post,** m., —en; —**huisje** (*dag- of nachtverblijf van agenten*), o. —s: —**reglement** (—*verordening, —instructie*), o. —en: —**vaartuig** (*boot ten gebruike der politie in groote havensteden*), o. —en; —**verordening** (—*voorschrift*), v. —en; —**wacht** (*wachthuis voor agenten*), v. —en; —**wezen** (*de inrichting van de politie en al, wat daarmee in verband staat*), o. gmv.: —**zaak** (*zaak, welke met de politie in aanraking doet komen*), v. —zaken.
Politiseeren (*over staats- en regeeringszaken redeneeren of schrijven*; spottend: *tinnegieten*).
Politoer' (*glans, glansmiddel*, inz. *tot het*

opboenen van fijne meubels), o. gmv.
Politoe'ren (*glad en glanzig wrijven met politoer*), politoerde, heeft gepolitoerd.
Pol'ka [(*Poolsche*] *snelle dans in* $^2/_4$ *maat*), v. —'s: *de Hongaarsche* —, *de Duitsche* —; —**haar** (*a.d. onderzijde krullend hoofdhaar, dat halflang onder gelijk is afgeknipt*), o. —haren; —**-mazur'ka** (*een soort van polkadans*), v. —-mazurka's; —**zeep** (*volksnaam voor soda*), v. gmv.
Pollak' (dierk. *een soort van dorsch in de Noordzee*), m. pollakken.
Pol'len (*klompjes stuifmeel, bloemenstof aan de meeldraden der bloemen*), v. mv.
Pol'lepel (uit *potlepel: keukenlepel met langen steel*), m. —lepels; zie S l e e f.
Pol'levij (*achtersteunlap van een schoen*), v. pollevijen.
Po'lo (*polspel*), o.
Polonai'se (Fr. *Poolsche dans; wijde vrouwenmantel; roomtaart*), v. —s.
Po'lospel (*een soort van hockeyspel, waarbij de spelers te paard zitten en met een kolf den bal voortdrijven; soms wordt het ook op schaatsen, rijwielen gespeeld of in het water*), o. —en.
Pols (1 *deel van den onderarm boven den handwortel*; 2 *stoot of slag van een slagader; polsader*; 3 *springstok*, zie P o l s s t o k), m. polsen: 1 *de dief had een paternoster om elken* —; 2 *een krachtige, een geregelde* —; *de — van den koortslijder klopt, jaagt; de dokter voelt den patient den* —, *onderzoekt of de zieke ook koortsig is*; fig. *iem. den — voelen*, hem vragend examineeren, ook polsen; 3 *de — van den polsdrager is meestal een taaie sliet*; zegsw. *verder willen springen dan de — reikt*, meer willen doen, dan men financieel kan; —**ader** (slagader van den pols 1), v. —s, —en.
Pols'drager (*gezel en helper v. d. jager*), m. —s.
Pol'sen (*met den polsstok roeren in 't water; den pols voelen*; inz. fig. *iems meening of opvatting zoeken te weten te komen*), polste, heeft gepolst: *pols hem eens over die zaak.*
Pols'slag, m. —slagen: *een regelmatige* —; fig. *den — voelen*, leven bespeuren, leven ontdekken, b.v.: *aan de T'heems voelt men den — van den wereldhandel.*
Pols'stok (*pols of springstok*), m. —ken.
Poltron' (Fr. *lafaard, bloedaard*), m. —s.
Po'ly, Gr. in samenst. = *veel*: —**andrie'** (*huwelijk v. e. vrouw met meer dan één man*), v. gmv.; —**archie'** (*regeering van velen*), v. gmv.; —**chromeeren** (*het beschilderen van kerken en beelden met vele kleuren*); —**chromie'** (*veelkleurige beschildering in vlakke tinten zonder schaduwen*), v. gmv.; —**gamie'** (*huwelijk v. e. man met meer dan één vrouw*), v. gmv.: *de — der Moslemin*, vier wettige vrouwen zijn toegestaan, verg. M o n o g a m i e; —**glot'te 1** (eig. *veeltongige: woordenboek, dat verschillende talen behelst; boek of geschrift met veeltaligen tekst*), v. —n; **2** (*persoon, die veel talen kent*), m. en v. —n: *Mezzofanti* (1774—1849) *was een beroemd talenkenner* (58) *of een* —; —**glot'tisch** (*in vele talen*), bn.: *een —e stijl*, doorspekt met allerlei uitheemsche woorden; —**gonaal'getal** (rekenk. *veelhoekig getal*, nl. v. e. *reeks der 2e orde*), o. —getallen.
Polygoniometrie' (*toepassing der hoekmeting of goniometrie op veelhoeken*), v. gmv.; —**goon'** (meetk. *veelhoek*), m. —gonen; —**graphie'** (*veelschrijverij; raadselschrift*), v. gmv.; —**his'tor** (eig. *veelkundige: kenner van verschillende vakken van wetenschap, veelweter*), m. —histors; —**hym'nia,** v. myth. de liederenrijke muze, de muze voor gezang (en welsprekendheid), v., ook, P o l y m n i a.
Polyne'sië (aardr. *een der drie groepen van Australische eilanden*; zie O c e a n i ë), o. — *wordt bewoond door Maleiers.*
Polyphaag' (*veeleter, veelvraat*), m. —phagen.
Polyphe'mus, m., myth. cycloop, verblijvend op de W.-kust van Sicilië, waar Ulysses landt; — drijft de tochtgenooten van dezen in een hol, om er elken morgen één als ontbijt te gebruiken; Ulysses maakt hem blind en ontsnapt; — is een zoon van N e p t u n u s; zie G a l a t e a.
Polyphoon' (*muziek, bestaande uit minstens twee zelfstandige partijen; veelstemmig*), bn.; zie C o n t r a p u n t en H o m o p h o o n; —**sylla'be** (*meer- of veellettergrepig woord*), v. —syllaben; —**syn'deton** (spraakk. *veelvuldige verbinding door voegwoorden* [*-herhaling*]), o. —s, b.v. *Caesar was en veldheer en redenaar en geschiedschrijver*; —**techniek'** (*leer der kunsten en industrieele verrichtingen*), v.; —**tech'nisch** (*vele kunsten en wetenschappen omvattende*), bn.: *de —e school te Delft*, hoogeschool ter opleiding van ingenieurs; —**theïs'me** (*veelgodendom*), o. gmv.: het — vindt men onder de heidenen, het is *fetischisme* (aanbidding v. natuurkrachten), *zoölatrie* (id. van dieren), *sabaïsme* (id. van sterren) enz.; —**theïst'** (*aanbidder van veel goden*), m. —en.
Pomerans' (*oranjevrucht, goudappel; pomeransbitter*; *glaasje jenever met pomeransbitter*; ook: *dopje aan de punt van de keu, van den schermdegen*), v. —en; —**bitter** (*elixer, getrokken op schillen van den oranjeappel*), o.
Pomma'de (Fr. *haarzalf; lippenzalf*), v. —s (soorten).
Pommadeeren ([*de haren*] *met welriekende pommade bestrijken*).
Pomologie' (*ooftkunde*), v. gmv.: *de — handelt over appels, peren, kersen, pruimen, perziken en abrikozen*; —**lo'gisch** (*op de ooftkunde betrekking hebbende*), bn.: *een —e tuin, een — woordenboek*; —**loog'** (*ooftkenner, ooftkundige, kenner van den ooftbouw*), m. —logen.
Pomo'na, v. myth. godin van tuin en ooft.
Pomp (*werktuig tot het doen oprijzen van water*), v. —en: *er zijn zuig- en perspompen.*
Pompadour' (Fr. *japonstof, doorweven met bloemetjes, zoo geheeten naar de favoriet van Lodewijk XV*), o. gmv.
Pomp'bak (*opvangbak van 't water onder de pompkraan*), m. —bakken; —**buis** (werkt. *looden buis in de pomp, waarin de zuiger op en neer bewogen wordt*), v. —buizen.
Pompe'ji, aardr. bloeiende stad in Campanië aan den voet v. d. Vesuvius, in 79 n. C. met Herculaneum en Stabiae onder

de asch bedolven; in 1784 begon men de opgraving, nu is een groot deel blootgelegd.

Pompe'jus, bijgenaamd de Groote, 106—48 v. C., bij Pharsalus door Caesar verslagen, 48 v. C.; zie T r i u m v i r a a t.

Pom'pelmoes (O.-I. *groote, zoetzure vrucht, lijkende op een sinaasappel*), v. —moezen.

Pom'pen (*het water met een pomp opvoeren*; knikkerspel: *stuiken*), pompte, heeft gepompt; **—er** (*man, die pompt*), m. —s.

Pomperij' (*verlokking, praalverlooning*), v. —en: *den duivel en zijn —en verzaken.* vero.

Pompernik'kel (*grof zwart brood der Westfalers, soms 30 pond zwaar, dat zonder gist uit roggemeel is gebakken*), m. —s.

Pompeus' (Fr. *vol staatsie, deftig*), bn.; —peuzer, —t: *een —peuze stijl*, hoogdravend.

Pomp'gast, m. —en; zie B r a n d s p u i t g a s t.

Pompier' (*brandspuitgast*), m. —s; lees: *—ier.*

Pompoen' (*kalebas*), m. —poenen.

Pomp'olie (mil. *olie, waarmee een geweerloop na 't schieten uitgepompt wordt met den pompstok ter verwijdering v. h. kruitslijm en tevens ter invetting*), v. gmv.

Pompon' (Fr. *wollige bol als versiersel op schoeisel, op sjako's enz.*), m. —s.

Pompo'so (muz. *statig, deftig*), bw.

Pomp'station (*gebouw, waarin het water eener waterleiding wordt opgepompt*), o. —s; **—stok** (*pompstang*), m. —ken: zegsw. *hij weet van pomp noch —*, hij weet niets; **—water** (*water uit een pomp, welwater, putwater*), o. gmv.; **—zuiger** (werkt. *zuiger, waardoor het water in de pompbuis wordt opgehaald*), m. —s; **—zwengel,** m. —s.

Pon (*nachtjapon*), v. —nen; —netje, o. -s.

Ponceau' 1 (Fr. *klaproos*), v. —'s; **2** (*hoogroode kleur, klaprozenrood*), o.; **3** (*hoogrood*), bn.

Pon'cho (Sp. *lichte wollen mantel* b.v. *in Argentinië*), v. —'s; lees: *pon'tsjo.*

Pond (1 vroeger: *gewichtseenheid*; 2 *zekere geldswaarde*), o. —en: 1 *in ons land was een — 0,5 KG., een medicinaal — was 0,375 KG.*; 2 *een — Vlaamsch was ƒ 6.00*, verdeelding: 20 schellingen, 240 groot, 960 duiten of 2880 mijt; *een — sterling* (Engelsche waarde), d. i. ± *ƒ* 12.00, 20 shilling van 12 pence; *het Turksche* — is ± *ƒ* 11.00; Bijbel. een pond, ± *ƒ* 50, is 100 drachmen, zie Luc. 19 : 13.

Pon'degoed (*allerlei rommel, die bij 't pond verkocht wordt*), o. gmv.; **—goedswinkel** (*rommelwinkel*), m. —s, gew.; **—maat** (*oude Friesche vlaktemaat* 0.3678 HA.), v. —maten.

Pon'der (*ponderboom*; in samenstellingen: *zooveel pond wegende*), m. ponders: *zesponder, tienponder enz.*

Pondera'bel (*weegbaar*), bn.

Ponderabiliteit' (*weegbaarheid*), v. gmv.

Pon'derboom (*hooiwagenboom*), m. —en.

Pon'dok (O.-I. [*bamboe*]*hut voor tijdelijk verblijf*), v. pondoks.

Pondspondsgewij'ze, —gewijs' (*naar evenredigheid*), bw.: *de winst zal — verdeeld worden*, naar verhouding van ieders inleg.

Pond ster'ling, o. ponden —; zie P o n d.

Ponceren (*stellen, verklaring afleggen*).

Po'nem (Barg. of jiddisch: *algemeene naam voor geld*), o. gmv.

Pon'go, m. pongo's; zie G o r i l l a

Pon'jaard (Fr. *korte degen, dolk*), m. —en.

I. Pons, v. gmv.; zie P u n c h.

II. Pons (smed. *drevel, smidswerktuig, om gaten in plaatijzer te slaan*), m. ponsen.

Pon'sen (*met een pons gaten in ijzer slaan*), ponste, heeft geponst; verg. D r e v e l e n.

Ponsoen' (*stalen goudsmidsstaafje ter dikte van 3—10 mM., waarvan het uiteinde in verschillenden vorm kan geslepen zijn; sleekpriem; keurstempel*), m. —en.

Pont (*platboomd overzetvaartuig, tot vervoer van menschen, dieren en wagens*), v. ponten.

Pontenier' (*pontonnier*), m. —s: volkst.

Pontia'nak (O.-I. *spook, dat zich in boomen ophoudt, booze woudgeest*), v. —s.

Pon'tifex (*lid v. h. hoogste priestercollege in oud-Rome*; thans: *opperpriester, de paus*), m.: *de voorzitter heette — maximus.*

Pontificaal' 1 (Lat. *plechtgewaad des pausen of van een bisschop*), o.; fig. *in — zijn*, d. i. in plechtgewaad of in staatsiekleed zijn; **2** (R.-K. *opperpriesterlijk; bisschoppelijk; pauselijk; zeer plechtig*), bn.: *een —cale mis*, b.v. in St.-Pieter te Rome, door den Paus gecelebreerd; *de —e ring van bisschop of paus:*

Pontificaat' (*het ambt of de waardigheid van opperpriester of pontifex*; ook: *de duur eener pauselijke regeering*), o. —caten.

Pontijnsch' (*aan of bij zee gelegen*), bn.: *de —e moerassen in Italië.*

Pon'tius Pila'tus, m.; zie P i l a t u s.

Pon'to (Sp. *4de troef in het omber- en quadrillespel*, [in het rood: *hartenaas of ruitenaas*; in het zwart: *schoppenheer of klaverenheer*]), v. ponto's.

Ponton' (*plaatijzeren bak, waarover een houten dek, in gebruik bij pontonniers, om schipbruggen over rivieren te slaan; brugschuit*), v. —s.

Pontonnier' (*soldaat-schipbrugmaker*), m. —s.

Po'ny (*klein paard, hit*), m. pony's.

Po'ny-haar (*laag op het voorhoofd afhangend hoofdhaar, zooals de pony's 't van nature hebben*), o. gmv.

Pooi'en (*drinken, zwelgen*), pooide, heeft gepooid: *nog zat men te peuz'len en hartig te —* (v. Zeggelen); **—er** (*drinkeboer*), m. —s. gmz.

Pook (*puntig, omgebogen ijzer, om het vuur op te porren*), m. poken.

I. Pool 1 (*inboorling van Polen*), m. Polen; **2** (*lange, Poolsche overjas van dikke stof met gordelband of ceintuur*), v. polen.

II. Pool (cosmogr. eig. *aspunt, uiteinde der denkbeeldige aardas, hemelas*), v. polen: *de noord- en de zuid—, onze aarde is aan beide polen afgeplat*; nat. *de — van een magneet*, uiteinde van een magneet, waar de aantrekking zich voornamelijk openbaart.

Pool'archipel (aardr. *de eilanden der N.-poolgewesten*), m.: de — wordt bewoond door Eskimo's (visschers); de — is het gebied voor de walvischvangst en den robbenslag.

Pool'beer (*witte beer v. h. N.*), m. —beren; —**cirkel** (cosmogr. *parallel op 23½° van de Pool*), m. —s: *de Noord—, en de Zuid-*; —**expeditie** (*tocht naar één der poolzeeën*), v. —ties, —tiën; —**gewest** (*gewest binnen een der poolcirkels*), o. —en; —**ijs** (*ijs, dat in de poolzeeën gevonden wordt*), o. gmv.; —**kat** (*kat uit de poollanden*), v. —katten; —**koude** (*koude der of als in de poolstreken*), v. gmv.; —**landen** (*landen en eilanden, binnen een der poolcirkels gelegen*), o. mv., zie Poolstreken; —**licht** (*electrisch verschijnsel in de N.- en Z.-poollanden*), o. gmv.; —**reiziger** (*iem., die in de poollanden reist of er op ontdekkingen uitgaat*), m. —s.

Poolsch I (*van, uit, in; als van, uit, in; eigen aan, betrekking hebbende op Polen*), bn. en bw.: *een —e vrouw, —e tarwe*; *een —e landdag*, rumoerig; zegsw. *het ging er — toe*, ruzieachtig; zie Landdag; **2** (*de taal*), o. gmv.

Pool'schip (*schip, extra-gebouwd voor een tocht naar de N.- of Z.-pool*), o. —schepen.

Pools'hoogte (cosm. *hoogte v. d. pool boven den horizon*), v. gmv.: *de — is gelijk aan de geographische breedte eener plaats*; zegsw. — *nemen*, zien, waar of hoe ver men is b.v. op een zeereis; fig. — *nemen*, onderzoek doen naar den stand eener zaak, inlichtingen inwinnen; zie Oriënteeren.

Pool'ster (sterrenk.: *ster van de tweede grootte in den Kleinen Beer*), v., ook, —**star**: de — staat in de nabijheid van de hemelnoordpool en dus nagenoeg onbeweeglijk; vóór het kompas was uitgevonden, hielden de zeevaarders deze ster in 't oog als een vast punt, zie Tramontane; —**streken** (*gebied, binnen de beide poolcirkels, ruim 12 millioen KM.² groot of bijna 1½ maal Europa's oppervlakte*), v. mv.; —**stroom** (*luchtstroom, v. d. polen naar den evenaar zich bewegend*), m. —en; —**vos** (*ros der poollanden*), m. —sen: het winterkleed v. d. — is wit, des zomers is hij zwart of blauwgrijs.

Pool'zee, v. —zeeën; zie IJszee.

I. Poon (*plat kanaalscheepje*), v. —en.

II. Poon (dierk. *zeehaan, knorhaan*), m. —en.

Poort (1 *groote deur, ingang*; 2 *gewelfde doorgang met zware afsluitdeuren*; 3 *stad*, vero.; 4 *doorgang tusschen twee berghoogten of bergruggen*; 5 scheepst. inz. in samenstellingen: *venster, vierkante opening*; 6 bij overdracht, *wat op een poort lijkt*), v. —en: 1 *de — van een koetshuis*; 2 *de —en eener middeleeuwsche stad*; *een — geeft nog toegang tot een fort*; *de —en van het oude Troje, van Jeruzalem, van Rome*: zie Water—; 3 *Davids oude —e* (Vondel), nl. Bethlehem, vero.; 4 *de Westfaalsche* —; 5 zie Patrijspoort, Geschutpoort; 6 zie Eerepoort.

Poort'ader (*groote ader, die bijna al de aderen der onderbuiksorgunen in zich opneemt*), v. —aderen.

Poor'ter (gesch. *middeleeuwsche burger, stedeling*: zie Poort 3), m. —s; vero.

Poor teren (gesch. *het poorter- of burgerrecht verleenen*), poorterde, heeft gepoorterd.

Poorterij' (gesch. *burgerij*), v. —en. vero.

Poor'terschap (*burgerschap*), o. gmv.; vero.

Poort'raam, o. —ramen; zie Vleugelraam.

Poos (*korte tijd, korte rusttijd*), v. poozen.

I. Poot (*been van een dier*), m. poten: *een voor—, een achter—*; bij uitbreiding: *de — of poten van een tafel, van een schraag*; zegsw. *iets op —en stellen*, flink in orde brengen: *op zijn — spelen*, driftig worden, uitvaren, razen, opspelen; *op zijn achterste — en gaan staan*, als een steigerend paard, fig. driftig zich tegen iets verzetten, opstuiven; *dat staat op zijn —en*, dat staat solide, vast. fig. is goed gesteld, rust op goede gronden, gmz; zie ook, Pootje.

II. Poot (*stekje, lootje, twijgje, aflegger*), v. poten.

Pootaan', bw.: — *spelen*, d. i. duchtig werken.

Poot'aardappel (*aardappel geschikt om te poten, plantaardappel*), m. —s.

Poo'teling (volkst. *iem., die zeer sterk is*), m. —en.

Poo'tig (*sterk, met flinke handen*), bn.; —er, —st: *een —e kerel*, d. i. met groote werkhanden: *een — wijf*, forsch.

I. Pootje (*verkl. van poot*), o. —s.: *de —s van een mot, de —s van een kistje, tafeltje, komfoor*; zegsw. *op zijn —s terechtkomen*, goed terechtkomen, evenals een kat, die springt of valt van een hoogte; *met hangende —s aankomen*, evenals een opzittend hondje: deemoedig, nederig: *iem. een — draaien*, beentje lichten, hem doen vallen, fig. hem onderkruipen.

II. Pootje (schertsend uit Podagra gevormd: *voetjicht*), o. gmv.: *de man had het —*.

Poot'jesbaden (*met bloote voeten aan het strand door het (zee)water loopen*), o. gmv.: *komt, jongens, —!*

Poot'visch (verzamelwoord: *vischbroedsel*), v.

Poo'ver (Fr. *pauvre*: *arm, armoedig, armzalig, onbeduidend*), bn. en bw.; —der, —st: *een — loon, een — bestaan*; *hij ziet er — uit*.

Poo'vertjes (*armoedig, schraal*), bw.

Poo'zen (*verwijlen, rusten*), poosde, heeft gepoosd; zie Pauseeren.

Pop I (1 *speelgoed voor meisjes, nagebootste menschelijke figuur*; 2 *cocon van een vlinder*; 3 *wijfjesvogel*), v. poppen: 1 *nog met de — spelen*, als meisje nog kind of kinderachtig zijn: *de —pen in een wassenbeeldenspel*; zegsw. *de —pen waren daar aan het dansen*, er was ruzie; 2 *er zijn vrije poppen en tonnetjespoppen*, die nl. in een harde larvenhuid zijn besloten; 3 *de — van een kanarie*; **2** (stud. naar den beeldenaar genoemd: *gulden*), m. gmv.: *dat kost mij tien —*.

Po'paas (*boeman, bullebak, vogelverschrikker*), m. —en, ook, spreekt. *po'pants*, Duitsch.

Po'pe (*priester van de Grieksch-orthodoxe kerk* inz. *in Rusland*; Eng. *paus*), m. popen.

Po'pel (*Ital. populier*), m. —s; zie Peppel.

Po'pelen (*snel kloppen*), popelde, heeft gepopeld: *mijn hart popelt van angst*; — *van vreugde*.

Popeli'ne (*halfzijden, glanzend weefsel*), o.

Pop'pegoed (*kleedjes der pop*; fig. *iets kleins*), o. gmv.; —**jurk** (—*japonnetje*), v. —jurken.

Pop'pen (*met de pop spelen*), popte, heeft gepopt.

Pop'penkast (*draagbaar theater der kermis, met poppen als spelers*), v. —en; —**kraam** (*kermiskraam met kinderspeelgoed en poppen*), v. —kramen; —**maker** (*iem., die poppen maakt*; ook: *maker van het binnenwerk van sigaren, zonder het dekblad*), m. —s; —**spel** (*spel, waarin poppen op het tooneel komen, marionettenspel*; *kinderspel*), o.; —**wagen** (*kinderwagentje voor de pop*), m. —s.

Pop'perig (*popachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — tuintje*; — *gekleed zijn.*

Pop'pig (*popperig, gekunsteld, gemaakt*), bn. en bw.; —er, —st: *een — meisje, een — toilet.*

Pop'pigjes (*netjes, poppig*), bw.: *de kleeren zitten —, alles was er even —.*

Populair' (Fr. *bij het volk geliefd*; *verstaanbaar voor het volk*; *volks* . . . .), bn. en bw.: *een — vorst, minister enz.*; *die acteur is —*; —*e voordrachten*; — *spreken.*

Populariseeren (*voor het volk verstaanbaar en bevattelijk maken*; *bij het volk ingang doen vinden*).

Populariteit' (*bemindheid, gewildheid, getaptheid bij het volk*), v. gmv.: *het vliegen verheugt zich nu in groote —*; *de — onzer Oranje-vorsten.*

Populier' (plantk. *loofboom, popel, peppel*), m. —en: *de Italiaansche of Lombardijsche —, de Canadeesche —*; zie Ratelaar, Abeel; —**en,** bn.: — *klompen*; —**hout** (*hout van den populier*), o. gmv., ook, Populierenhout.

Por (*stoot, duw, messteek*), m. porren.

Por'der, m. porders; zie Porren.

Poreus' (Fr. *met uiterst fijne openingen of poriën*), bn.; poreuzer, poreust; —**heid** (*het poreus-zijn*), v. gmv.

Porfier' (*granietachtig gesteente, purpersteen*), o. gmv.: *de Romeinen lieten doodkisten, badkuipen, vazen van — beitelen*; —**en,** bn.: *een — vaas,* nl. van roodachtig jaspis.

Po'rie (*kleine, uiterst fijne, haast onzichtbare opening*; *lucht-, zweetgaatje*), v. poriën: *de poriën der opperhuid.*

Pornograaf' (*zedenkwetsend schrijver*), m. —grafen; —**graphie'** (*vuilschrijverij*), v. gmv.; —**gra'phisch,** bn.: —*e lectuur,* liederlijk, onzedelijk.

Por'ren (1 *met een puntig voorwerp het vuur omhalen, poken*; 2 *aanzetten*; 3 *kloppen, wekken*), porde, heeft gepord: 1 *in het vuur, de kachel —*; 2 *den leerling wat —*; 3 *om vijf uur —*; —**der** (*man, die wekt*), m. —s: *de Amsterdamsche —*; fig. *de groote —*, de Dood; —**ijzer** (*pook*), o. —s; —**ring** (*het porren*), v. gmv.

I. Porselein', postelein' (*groente*), v. gmv.

II. Porselein' (Fr. *porcelaine*: *fijn aardewerk*), o. (soorten), o. —en: *Chineesch —, Japansch —*; —**aarde** (*grondstof van het porselein*), v. gmv., zie Kaolin; —**en** (*van porselein*), bn.: *een — eetservies, een — vaas*; —**fabriek** (*fabriek, waar porselein vervaardigd wordt*), v. —en: *de —en te Maastricht*; —**handel,** m. gmv.; —**kast** (*kast, om porselein in te bewaren*), v. —en; —**kleur,** v. —en; —**lak** (*glanzig witte lakverf, waardoor men iets een porseleinkleur kan geven*), o. gmv.; —**schilder** (*iem., die op porselein schildert*), m. —s.

Por'ster (*vrouw, die uit porren of wekken gaat*), v. porsters: *Mie de —*; zie Porren 3.

I. Port (*Portugeesche witte of roode wijn, die veel uit Oporto wordt uitgevoerd*), m. gmv.; zie Portwijn.

II. Port (*brievenvrachtloon*), o. —en, ook, Porto.

Portaal' (*ingang of voorhal eener kerk of van een ander groot gebouw*), o. portalen.

Por'ta Ni'gra (eig. *zwarte poort*: *de noordelijke stadspoort v. h. Rom. Trier*), v.: de — is een architectonisch bouwwerk in drie verdiepingen met boogvensters, pilasters en halfzuilen, ± 300 n. C.

Portatief' (Fr. *draagbaar, verplaatsbaar*), bn.

Por'te v.: *de Hooge —*, paleis van den grootvizier van Turkije, bevattende de ministeries van binnen- en buitenlandsche zaken; fig. geldt de term *Hooge* of *Verhevene* — als aanduiding van de Turksche macht, de Turksche regeering.

Porte-brisée' (Fr. *vouwdeur, dubbel openslaande deur, waarvan de één helft bij het openen op de andere slaat*), v. portes-brisées; —**-ciga'res** (Fr. *toestel voor sigaren, sigarenstandaard*), m. (mv. evenzoo); —**-crayon'** (Fr. *teekenpen*), m. —-crayons.

Portée' (Fr. 1 *draagwijdte van een vuurwapen*; 2 *omvang, strekking, belangrijkheid, beteekenis*), v. gmv.: 1 *de — van een modern kanon*, zie b.v. Monsterkanon; 2 *de — van een wijziging in wet, verordening enz.*; *de — van eenig voorstel.*

Porteeren, zich voor iem. (Fr. *zich voor iemand in de bres stellen*); zie Geporteerd.

Portefeuil'le (Fr. 1 *brieventasch*; 2 *de tasch, waar de staatsstukken van den minister zich in bevinden*; bij uitbr.: *het ministerambt*; 3 handel: *de denkbeeldige bewaarplaats van geldswaardige papieren*), v. —s: 1 *een leeren —*; 2 *de — van oorlog*; 3 *geld in —.*

Por'telen (*borrelen, opschuimen*), portelde, heeft geporteld; —**bier** (*schuimbier*), o. gmv.; —**wei** (*hui uit gewrongen kaas*), v. gmv.

Porte-let'tres (Fr. *brievenhanger*; *zakbrieventasch*), m. (mv. evenzoo).

Porte-manteau' (Fr. *staande kapstok* [*voor overkleeren*]), m. —-manteau's.

Portemonnaie', —nee' (Fr. *geldtaschje, geldbeurs*), v. —naies, —nees; -monneetje, o. —s.

Por'ter (*zwaar donkerbruin Eng. bier*), m.

Port'glas (*glas voor portwijn*), o. —glazen.

Por'ticus (*zuilenhal, bogengang, wandelgang*), m. —ci; zie Arcade.

Por'tie (*deel, aandeel, bepaalde hoeveelheid* b.v. *eten en drinken*), v. —s of —tiën. (t = s).

Portiek' (*porticus*; inz. *overwelfde deur*), v. —en: *de prachtige —en van den Keulschen dom*: *een landhuis met een artistieke —.*

I. Portier' (*deur- of poortwachter*), m. —s; Portier I en II zijn etymologisch verwant.

II. Portier' (Fr. *deur van koets of wagon*), o. —en; **—raampje** (*venstertje in het portier*), o. —s; **—ster** (*vrouwelijke portier*), v. —s.

Portiè're (Fr. *deur-voorhang, schuin-afhangend staatsiegordijn voor schuifdeuren of ramen*), v. —s.

Portion'culafeest (*aflaatfeest in de R.-K. kerk op 2 Aug.*), o. —en.

Portland-cement' (bouwk. *metselspecie in Engeland bereid, ontstaande door het branden v. e. mengsel kalk en leem, daarna fijn gemalen; meestal cement geheeten*), o. gmv.

Por'to (*briefport, vrachtloon*), o. —'s, porti.

Porto-fran'co (*vrijhaven*), v. —'s.

Portori'co (aardr. *het O.-lijkste eiland der Groote Antillen, waar o. m. de rooktabak van dien naam vandaan komt*), o. gmv.; (*de tabak zelve*), v. gmv.

Portret' (*geschilderd enz. afbeeldsel van een mensch, beeltenis*), o. portretten; **-album** (*boek tot het bewaren van photographische portretten*), o. —albums; **—lijst** (*lijst om of voor een portret*), v. —en; **—-schilder** (*schilder van portretten*), m. —s.

Portretteeren (*iemands portret in pastel, crayon of olieverf maken*); verg. Photographeeren en Conterfeiten.

Portugees' (*bewoner van Portugal*), m. —geezen: *de —geezen vonden den zeeweg naar O.-I.* (1498).

Portugeesch' 1 bn.: *—e vaartuigen*; **2** zn. (*de taal van Portugal*), o. gmv.

Portulak' (plantk. *fraaie tuinbloem*), v. —lakken: *de — is rood, wit of geel.*

Portuur' (*tegenpartij, tegen wie men opgewassen is*), o. —turen: *we zijn in elk geval passende —turen* (Potg.), nl. als man en vrouw; zie verder Partuur.

Port'vrij (*vrij van port, franco*), bn.; **—-vrijdom,** m. gmv.: *— genieten.*

Port'wijn (*Portugeesche wijn*), m. —en.

Port'zegel (*frankeerzegel voor boeteport*), o. —s.

Pos (dierk. *kleine baarsvisch*), v. —sen.

Po'se (Fr. *houding, stand van het lichaam; aanstellerij*), v. poses: *een — aannemen.*

Posé' (Fr. *bedaard, bedachtzaam; gezet*), bn.

Poseeren (Fr. *zitten voor een schilder om zijn portret te laten maken*; ook: *zich een air geven, aanstellerig doen*): *voor een portret —; een jongeling, die zich toelei op het —* (C. O.).

Posei'don, m., myth. oppergod der zeeën; zie Neptunus.

Poseur' (Fr. *iem., die aanstellerig doet*), m. —s.

Posi'tie (Fr. *stelling, plaats*; bij het dansen: *voetplaatsing; ligging; toestand, gesteldheid, staat van zaken*; ook: *ambt, post, betrekking*; muz. *bepaalde ligging v. d. linkerhand bij het bespelen v. e. strijkinstrument*), v. —s, —tiën.

Positief' 1 (*stellig, bepaald, vast, zeker*), bn. en bw.; —ver, —st: *—ve gegevens; —ve electriciteit*; alg. *—ve grootheden*, niet-negatief; *dat is — waar*; **2** (*het positieve beeld in de photographie, de afdruk: tegenstelling van het negatief*), o. —tieven; **3** (*de stellende trap*), m. —tieven, ook: Positivus, m. —tivi.

Posi'tie-oorlog (mil. *stellingoorlog: strijd om of in de loopgraven*), m. gmv.

Positie've (*verstandelijk bewustzijn*), v. gmv.: *hij is niet recht bij zijn —*, niet wel bij 't hoofd of bij zijn zinnen; *hij raakt v. zijn —.*

Positivis'me (*wijsgeerige richting* [inz. *stelsel v. A. Comte*] *welke het gebied van het weten bepaalt tot wat met de zinnen kan worden waargenomen en uitgaande v. d. werkelijkheid, aan deze de wetten der zedelijkheid toetst; stellige wijsbegeerte*), o. gmv.; **—vist',** m. —en; **—vis'tisch,** bn. en bw.

Posses'sie (*bezitting, have*), v. —siën, —s.

Possi'bel (Fr. *mogelijk, doenbaar*), bn.

Possibiliteit' (*mogelijkheid*), v. gmv.

I. Post (*deurstijl*), m. posten.

II. Post 1 (1 mil. *vast punt, wachtpost*; 2 *wachter*; 3 *onderdeel v. e. rekening of begrooting*; 4 *bediening, standplaats, ambt*; 5 *postbode*), m. —en: 1 *daar is de molen. waar wij een — bij hadden* (C. O.); *de — werd gealarmeerd; een verloren —*; 2 *een — uitzetten bij gevaar voor inbraak of insluiping; een — stellen voor een fabrieksgebouw*, n.l. door stakende arbeiders, zie Posten 2; 3 *de verschillende —en samenstellen*; 4 *deze ambtenaar staat al jaren op denzelfden —; hij heeft het —je van stadsbode gekregen; een last—*, zie ald.; 5 *daar komt de — al aan!*; **2** (1 *postwagen, —paarden, —auto*; 2 *postkantoor, brievenbus*), v. in bet. 1 —en, in bet. 2 gmv.: 1 *de — rijdt voorbij*; 2 *breng dezen brief naar de —*, zie Posten 1; **3** (*postpapier*), o. gmv.: *een blaadje —.*

III. Post (*zoetwatervischje*), v. posten; ook, Pos.

Post'administratie (*beheervoering der posterijen of van een postkantoor*), v. gmv.; **—ambtenaar** (*ambtenaar bij de posterijen*), m —naren; **—auto** (*auto voor 't vervoer der post*), v. —'s; **—bewijs** (*schriftelijk en gestempeld bewijs, waaruit blijkt, dat men ter post hoogstens 10 gulden gestort heeft*), o. —bewijzen; **—blad** (*blad met gegomden, geperforeerden rand en een postzegel*), o. —bladen; **-box, —bus** (*bus of vak in een postvestibule voor brieven, gericht aan die personen of handelshuizen, welke deze bus door eigen personeel doen lichten*), v. —boxen, —bussen; **—chèque- en girobiljet,** o. -biljetten; **—chèque- en gi'rodienst** (*rijksinstelling, verbonden aan de posterijen*), m. gmv.: de — heeft ten doel allerlei vereffeningen tusschen debiteuren en crediteuren te bewerkstelligen en dat wel op de eenvoudigste en veiligste wijze; **—commies** (*hoogere ambtenaar der posterijen*), m. —commiezen; **—dienst** (*dienst der postambtenaren, de dienst der posterijen, vervoerdienst per post*; ook: *lijst der postdiensten*), m., in de laatste bet. —en; **—directeur** (*hoofd van een postkantoor*), m. —s, —en; **—duif** (*reisduif, die berichten overbrengt*), v. —duiven.

Posteeren (*plaatsen, stellen*): *zich ergens —.*

Postelein' (*groente*), v. gmv.; zie Porseleïn.

Pos'ten (1 *op de post doen*; 2 *op den uitkijk staan, of er ook werkwilligen de fabriek in*

gaan), **postte**, heeft gepost: 1 *zijn brieven gaan* —; 2 *de postende arbeiders scholden de werkwilligen voor onderkruipers.*

Post'- en telegraaf'kantoor (*gebouw der posterijen en der telegraphie tevens*), o. —toren.

Poste-restan'te (Fr. op brieven: *wordt van het postkantoor afgehaald*), bn.; zie **P. R.**

Posterieur' 1 (*achterdeel*), o. —en; 2 (*later*), bn.

Posterij'en (*openbare instelling tot vervoer van brieven, pakketten enz.*), v. mv.

Posterio'ra (*de achterdeelen*), o. mv.

Posterio'ri, a — (Lat. *van achteraf*): *een bewijs, een redenering* —, argumentatie, in welke men van de gevolgen tot de oorzaken of beginselen opklimt; den omgekeerden weg volgt men, zoo men *a priori* argumenteert.

Posterioriteit' (*tegenst. v. prioriteit*), v.

Posteriteit' (*nakomelingschap*), v. gmv.

Post'formaat (*de gewone vorm v. brieven*), o.; —**gids** (*officieel handboek, bevattende alle voorschriften, de post betreffende*), m. —en; —**hengst** (scherts. *naam voor een ambtenaar der posterijen*),m. —en; —**houder** (O.-I. *burgerlijk ambtenaar, die in een afgelegen streek het gezag der regeering vertegenwoordigt*), m. —s; —**hoorn** (*hoorn, waarop de postiljon blaast*; verder: *wapenteeken*; ook: *stempel in postpapier*), m. —hoorns.

Post' hoc, ergo prop'ter hoc (Lat. *daarna en derhalve daarom*): sophisme, wijl, wat op elkaar volgt, nog niet uit elkaar volgt.

Posthu'me (Fr. *komend of verschijnend na den dood* b.v. *v. e. schrijver*), bn.: — *gedichten*, ook: O'p u s p o s t'h u m u m, na den dood des schrijvers verschenen werk.

Post'humus (*kind, na 's vaders dood geboren, nakomende*), m. —humi; vr. **-huma**, mv. —humae.

Posthuum' (*posthume*), bn.

Posti'che (Fr. *later bijgekomen*; *valsch, nagemaakt*), bn.

Posticheur' (*maker van valsche haarvlechten*; *kapper-haarwerker*), m. —s.

Postiljon' (*postvoerman, postrijder*), m. postiljons.

Postil'le (Lat. eig. *post illa* [*verba textus*] volgens die [woorden van den tekst]: *kanteekening bij een tekst* [*v. d. Bijbel*]; *korte uitlegging*; *predikboek, stichtelijk uitlegboek van godsdienstige waarheden*), v. —n; lees: —*iel'je.*

Post'kaart (*landkaart met de postwegen, postkantoren, pleisterplaatsen der postkarren enz. er op*), v. —en; —**kantoor** (*kantoor voor de posterijen*), o. —kantoren; —**kar** (*sjees of rijtuig, waarmee men brieven vervoert*), v. —karren; —**looper** (*brievenbode*), m. —s; —**meester** (*directeur v. e. paardenposterij*), m. —s, vero.; —**merk** (*poststempel*), o. —en: —**paard** (*snelloopend paard, dat de postkar trekt*), o. —en: *hij draaft als een* —, loopt snel en onvermoeid; —**pakket** (*pakje, doosje enz. van hoogstens 5 KG., dat per post verzonden wordt of is*), o. —pakketten; —**pakketdienst** (*afdeeling der posterijen voor het vervoer van postpakketten*), m. gmv.; —**pakketformulier**, o. —en; —**pakkettentarief**, o. —tarieven; —**pakkettenwagen**, m. —s; —**papier** (*briefpapier, vroeger met een posthoorn als watermerk*), o. gmv.; —**quitantie** (*formulier der post als quitantie*), v. —quitanties, —tiën; —**spaarbank** (*afdeeling der post tot inleg van spaargelden*), v. —banken; —**spaarbankboekje**, o. —boekjes; —**stempel** 1 (*voorwerp, om mee te stempelen*), m. —s; 2 (*afdruk, postmerk*), o. —s; **-trein** (*trein met postwagon er in*), m. —en.

Postlu'dium (muz. *naspel*), o. —s; zie de tegenst. P r a e l u d i u m.

Postscrip'tum (Lat. *naschrift, toevoegsel aan een brief*), o. —scripta; zie **P. S.**

Postulaat' (1 meetk. *stelling, uit een verklaring op te maken en zonder bewijs aan te nemen*; 2 klooster: *tijd van 3—12 maanden, die het noviciaat of den proeftijd van 1—3 jaren voorafgaat*), o.; in bet. 1 —laten, in bet. 2 gmv.

Postulant' (*nieuweling, candidaat*; *iem., die in eenige geestelijke orde wenscht opgenomen te worden*), m. en v. —en.

Postuleeren (*dingen, solliciteeren naar*; recht: *optreden, werkzaam zijn bij*).

Post'unie (*internationale overeenkomst betreffende het vervoer v. brieven en pakketten en de verrekening er van onderling*), v. gmv.: de — is een wereldpost-overeenkomst, den 9en October 1874 te Bern gesloten en sedert 1 Jan. 1875 in werking.

Postuur' (*gestalte, houding, stand*), o. —turen: *een aardig* —, *klein van* —; *zich in* — *stellen of zetten*, een houding aannemen.

Post'verbond (*verdrag, aaneensluiting in zake het internationale brieven- enz. vervoer*), o. gmv., zie P o s t u n i e; —**verkeer** (*het verkeer door of over de post, verzending per post van brieven, pakketten enz.*), o. gmv.: *het — door luchtschepen is nog geen feit geworden*; *er bestaat — per luchtschip tusschen Fr. en het eiland Corsica*; —**wagen** (*postkar*), m. —s; —**weg** (O.-I. *heirbaan* inz. *de door Daendels van 1808—'11 aangelegde groote weg van W. naar O.*), m. —wegen: de groote — is 300 uur gaans en loopt van Anjer tot Banjoewangi, aan straat Soenda tegenover Bali; —**wet** (*wet, waarbij het postwezen is geregeld*), v. —ten; —**wezen** (*alles, wat betrekking heeft op het vervoer van brieven enz.*), o. gmv.; —**wissel** (*wissel der posterijen*), m. —s; —**wisselformulier** (*gedrukte vorm v. e. postwissel*), o. —en; —**zak** (*brievenmaal*), m. —zakken; —**zegel** (*zegeltje van verschillende waarde, kleur en teekening, waarmede men brieven, postpakketten en drukwerken frankeert*), m. —zegels: de — is in 1840 uitgevonden door den Engelschen postmeester Sir Rowland Hill en in 1842 in Engeland ingevoerd; —**zegelalbum** (*album voor postzegels*), o. —s.

Post'zegelbevochtiger (*toestelletje om de gom van postzegels vochtig te maken*), m. —s; —**doosje** (*doosje met vakjes voor postzegels*), o. —s; —**handel** (*handel in de verschillende soorten v. afgestempelde post*

zegels), m. gmv.; —**verzamelaar** (*liefhebber, die postzegels verzamelt*), m. —s; —**verzameling** (*collectie van eigen en vreemde afgestempelde postzegels*), v. —en.

Pot (1 *aarden of metalen vaatwerk*; 2 spel: *bakje voor den algemeenen inzet; de algemeene inzet*), m. potten: 1 *een asch—, een bloem—, een koffie—, een lijm—, een mosterd—, een melk—, een soep—, een suiker—, een thee—, een vleesch—, een zout—*; spreekw. *De — verwijt den ketel, dat hij zwart is*, de een verwijt den ander een eigen gebrek; *daar is voor u een —je te vuur*, gij hebt er iets onaangenaams te wachten; *ergens een —je mogen breken*, ergens iets mogen doen, dat een ander kwalijk wordt genomen, ergens een streepje vóór hebben, erg in de gunst staan; *hij is zoo dicht als een —*, erg geheim, gesloten; *den hond in den — vinden*, komen als het eten op is, zie Hond; *eten uit den — van Egypte*, Bijbel, in overvloed gespijzigd worden, als de Israëlieten, toen zij nog in Egypte waren, vóór hun zwerftocht door de woestijn, Exod. 16 : 3; zie ook: Doof—, Rommel—, Oor en Dood; 2 *ieder een stuiver in den — zetten, den — winnen*, zie Potspel; ook, spaarpot: *den — verteren*, zie Potverteren: *alle jooien, boeten gaan in den —*, zie Potgeld en Potstuk; verder: *een — bier, een — gember*, zekere maat.

Pota'ge (Fr. *ondereengemengde spijs*; [*groente*]*soep*), v. —s: *Jean —*, hansworst.

Pot'asch (*plantaardig loogzout*), v. gmv.

Pot'aschlooq (*zekere vloeistof, een der bestanddeelen van harde en zachte zeepen*), v.

Potas'sium (*zeker week metaal van zilverachtige kleur*), o.; zie Kalium.

Pot'bloem (*bloem, welke in een bloempot groeit*), v. —bloemen: *de cactus is een —*.

Pot'dicht (*geheel dicht*), bn.: *de kamer is —*.

Pot'doof (*geheel doof*), bn.: *een —doove vrouw*.

Po'teling (*te poten boompje*), m. —en.

Po'ten (*in den grond zetten*), pootte, heeft gepoot: *aardappels —, boompjes —*.

Potentaat' (*macht- of gezaghebber, gekroond hoofd, mogendheid, vorst*), m. potentaten: zegsw. *een rare —*, een zonderlinge man.

Potentiaal' 1 (*vermogend*; geneesk. *innerlijk werkend, niet dadelijk, in 't verborgen*), bn., ook, Potentieel; **2** (nat. *electrisch vermogen, electrische kracht*, inz. *in de lucht, die omringt een met electriciteit geladen geleider*), v. —alen; —**verschil**, o. —verschillen: als bij twee geleiders, na onderlinge verbinding, electriciteit van den één op den anderen, b.v. van A op B, overgaat, dan is er —; gaat er geen electriciteit over, dan hebben zij eenzelfde potentiaal.

Poten'tie (*vermogen, macht*), v. gmv.

Po'ter (1 *iem., die iets poot*; 2 *pootaardappel*), m. poters: 1 zegsw. *als 't boompje groot is, het —tje dood is*; 2 *krachtige —s*.

Potestaat' (*titel der vroegere aanvoerders of landvoogden in Friesland*), m. —taten; zie Podesta.

Potestatief' (rechtst. *afhankelijk van den wil van hem, die zich verbindt*), bn.: *een — tieve voorwaarde*.

Pot'geld (*geld in of uit den spaarpot*; ook: *opgespaard of opgepot geld*), o. —gelden;

Pot'huis (*laag huisje, leunend tegen een hoog huis*), o. —huizen: *het — van den schoenmaker*, vero.

Potichomanie' (*kunst, om door opplakking van figuren Chineesch porselein na te maken*), v. gmv. vero. (ch = cherpe g).

Po'tifar, m., overste der lijfwacht van den destijds regeerenden pharao; — kocht Jozef, Jacobs zoon, als slaaf.

Po'tig (*krachtig, sterk*), bn.; zie Pootig.

Pot'jeslatijn (*apothekerslatijn, zooals* nl. *de apothekers op hun potjes hebben*; fig. *slecht Latijn, kramerslatijn*), o. gmv.

Pot'kachel (*zeer eenvoudige kachel met een gegoten pot*), v. —s; —**kijker** (*keukenpiet*), m. —s; —**lammetje** (*lam, dat met den zuigpot wordt opgefokt*), o. —s; —**lepel** (*pollepel*), m. —s; —**lood 1** (*mengsel van graphiet en leem*), o. gmv.: *een doosje — koopen*, poeier van potlood; **2** (*schrijfvoorwerp*), o. —looden: *met een — teekenen, schrijven, een zacht —*; —**looden** (*met potloodpoeder inwrijven*), potloodde, heeft gepotlood: *een kachel —*; —**loodteekening** (*teekening in crayon*), v. —en; —**nat'**, o.: *het is één —*, ze zijn van één soort, (ongunstig) 't is alles even min.

Potpourri' (Fr. eig. *bedorven pot*; fig. *mengelmoes, allegaartje*; muz. *muziekstuk, uit onderscheiden aaneengeregen brokstukken van een grooter werk of van verschillende werken bestaande*), v. en o. —'s; verg. Olla podri'da.

Pots (*poets, klucht, grap*), v. potsen.

Pot'scherf (*stuk v. e. pot, diggel*), v. —ven.

Pot'senmaker (*hansworst*), m. —makers.

Potsier'lijk (verwant met *pots* of *poets, grap*: *kluchtig, komiek, snaaksch*), bn. en bw.

Pot'sig (*potsierlijk*), bn. en bw.; —er, —st.

Pot'spel (*biljartspel, waarbij ieder vier beurten krijgt, met gezamenlijken inleg*), o. —en.

Pot'stuk (*spaarpenning*), o. —stukken: *het laatste — ging aan brood* (Bog.), potgeld.

Pot'tebakker (*een soort van knikker, van kleiaarde gebakken, in tegenstelling v.e. marmeren of een glazen knikker*), m. —s.

Pot'ten (*geld bewaren*; fig. *schraperig zijn*), potte, heeft gepot; —**ter** (*spaarzame*), m. —s; zegsw. *hij is een —*, schraper.

Pot'tenbakker (*bakker van potten*), m. —bakkers; —**bakkerij'**, v. —bakkerijen.

Pot'tenbakkersschijf (*loodrechte as met boven- en benedenschijf: draaibaar werktuig tot het maken van rond aardewerk*), v. —ven.

Pot'tenkast (*keukenkast voor potten en pannen*), v. —en; —**markt** (*markt of markthoek voor potten en pannen*), v. —en; —**trien** (*vrouw, die met aarden potten langs de deuren vent, pottenwijf*), v. —en; —**winkel** (*winkel, waar potten verkocht worden*), m. —s.

Pot'verteren (*het op feestelijke wijze opmaken van den gemeenschappelijken pot*), o. gmv.; —**verteerder**, m. —s.

Pot'visch (dierk. *walvischachtig zoogdier van de familie der dolfijnen*), m. —vischen: *de — wordt 12—15 M. lang*; zie Cachelot.

Pouf, m. —s; zie Poef **II**.

Poular'de (Fr. *vetgemest hoen*), v. —lardes.
Pou'lespel (*biljartpotspel met een inzet*), o.: ook, P o u l e, v. gmv.: *het — spelen.* (ou = oe).
Pour (Fr. *om, voor, tot*), vz.; zie **p.f.**; **p.f.v.**; **p. p. c.**
Pour acquit' (Fr. onder een rekening: *voldaan*), lees: *poer akkiet'.*
Pourboi're (Fr. *drinkgeld, fooi*), m. en o. —s.
Pourparler' (Fr. *onderhoud, bespreking*; in het mv. *heen en weer gepraat, praaties*), o. —s. (ers = ees).
Poursuiveeren (*vervolgen in rechten*).
Pousse-café' (Fr. bij het dessert: *glaasje likeur na een kop koffie; poesje*), m. —'s.
Pousseeren (*voortstooten, voortdrijven; vooruithelpen, bevorderen*): *iem. —.*
Pouvoir' (Fr. *macht, vermogen; bewind*), o.: *plein —*, volmacht.
Praai'en (scheepst. *een schip op zee met een roeper iets toeroepen om antwoord te krijgen, of door middel v. e. seinvlag iets vragen*), praaide, heeft gepraaid.
Praal (*pronk, luister, vertoon*), v. gmv.
Praal'bed (*pronkbed*; zie P a r a d e b e d), o. —bedden; zie ook K a t a f a l k; **—gewaad** (*staatsiekleed*), o. —gewaden; **—graf** (*sierlijke graftombe*), o. —graven; zie M a u s o l e u m; **—hans** (*pochhans, pronker*), m. —hanzen; **—koets** (*prachtig rijtuig, galakoets*), v. —en; **—vertoon** (*het tentoonspreiden van praal of luister*), o. gmv.; **—wagen** (*opgesierde wagen in een optocht*), m. —s; **—ziek** (*—zuchtig*), bn.; —er, —st; **—zucht** (*zucht of lust om te pralen of te pronken*), v. gmv.
I. Praam (*klein, plat vaartuig*), v. pramen.
II. Praam (*beklemming*), m. pramen: *dan week de — der droefenis* (Bild.), druk, knel.
Praat (*gepraat, gebabbel*), m. gmv.; **—al** (*babbelaar*), m. en v. praatallen; **—graag** (*iem., die graag babbelt*), m. en v. —gragen; **—je** (*klein of onbeduidend gesprek*), o. —s: *een — met iem. maken*, een gemeenzaam gesprek houden; *dat is maar een —*, verzinsel; zegsw. *—s vullen geen gaatjes*, hebben geen waarde, daden moeten er zijn; *—s voor den vaak*, zie V a a k; **—ster** (*vrouw, die gaarne babbelt of praat*), v. —s: *'t is een aardige —*, ze kan aardig babbelen; **—stoel**, m. gmv.: inz. in de zegsw. *hij zit weer op zijn —*, babbelt er weer op los; **—vaar** (*praatzieke oude man*), m. —s; **—ziek** (*dolgraag pratende*), bn.; **—zucht** (*drang tot babbelen*), v. gmv.
Pra'chen (*vleiend vragen, smeekend afvragen*), prachte, heeft gepracht. w.g.
Pracht (*luister, glans, schitterende schoonheid, praal, heerlijkheid*), v. gmv.: *de — der ondergaande zon op zee; wat een — van bloesemkleuren! de — tentoongespreid bij de kroning der vorstin; — van huisraad, een — van een huis; Koninklijke —, Salomon in al zijn —*; **—album** (*zeer mooi album*), o. —s; **—band** (*fraai bewerkte boekband*), m. —en: *een illustratie in —*; **—ig** (*rijk, heerlijk*), bn. en bw.; —er, —st, zie M a g n i f i e k; **—lie'vend** (*de pracht beminnende*), bn.; —er, —st: *de Bourgondische vorsten waren —*: **—uitgave** (*fraaie uitgave v. e. boekwerk*), v. —n; **—werk** (*geïllustreerd boekwerk in prachtband*), o. —en.
Prac'tica est mul'tiplex (Lat. *De practijk is veelvoudig of verschillend*, d.i. *de een doet het zus, de ander zoo*).
Practica'bel (Fr. *uitvoerbaar, bruikbaar*), bn.
Prac'ticus (*ervaren vakman*), m. —sen, —tici.
Practijk' (*tegengestelde van theorie, de toepassing der theorie*), v. gmv.: *de theorie en de — der rekenkunde.*
Prac'tisch (*op de practijk gegrond; gemakkelijk en doelmatig*), bn. en bw.: *een —e inrichting; de rekenkunde theoretisch en — beoefenen.*
Prad'joerit (O.-I. *inlandsche politiesoldaat*, m. —s. (j = zj).
Prae, o.: *het — hebben*, den voorrang of de voorkeur; ook **Pré.** (ae = ee).
Prae'advies, o. —adviezen; zie P r e'a d v i e s.
Praeben'de (*kerkelijk ambt met jaarwedde*), v. praebenden; meestal P r e b e n'd e.
Praecep'tor (*leeraar, leermeester*), m. —s, —to'ren.
Praeceptoraat' (*leeraarsambt*), o. —raten.
Praedicaat' (*naam; ambts- of eeretitel, welken men iemand geeft*: spraakk. *gezegde*; inz. *naamwoordelijk deel van het naamw. gezegde*), o. praedicaten; ook: *Predicaat.*
Praedicaats'zin (spraakk. *zin, die den dienst verricht van een praedicaat: gezegdezin*), m. —zinnen, b.v. *hij wordt, wat zijn vader is.*
Praedicatief' (spraakk. *niet attributief, als naamw. deel v. h. nw. gezegde*). bn.: *het — tieve gebruik der bn.*, b.v. *de toren is hoog; hij kwam ziek thuis.*
Praefa'tie, v.; zie P r e f a t i e. (t = s).
Praefix' (*voorvoegsel*), o. —fixen: *be-. er-, her- enz.* zijn —en, zij dienen tot het afleiden van werkwoorden enz.; lees: *preefiks'.*
Praegnant', bn.; zie P r e g n a n t.
Prae'historie (*vóór-historie*), v. gmv.: *de tijden der —*, de allereerste tijden nl. vóór den aanvang der geschiedenis; **—histo'risch** (*voor-historisch*), bn.: *—e tijden.*
Praelu'dium (*voorspel*), o. —diums, —dia, —diën; zie P r e l u d i u m.
Praematuur', bn.: zie P r e m a t u u r.
Praemis'sen, v. mv.; zie P r e m i s s e n.
Praeparaat' (*klaargemaakt middel; iets, dat toebereid is*), o. praeparaten: *een anatomisch —*, een voor de ontleedkunde toebereid lichaamsdeel. (ae = ee).
Praepareeren (*voorbereiden, toebereiden*): *een hand of voet — voor een anatomische les.* (ae = ee).
Prae'sens (spraakk. *de tegenwoordige tijd van een werkw.*), o.; lees: *pree'zens.*
Prae'ses (*president, voorzitter*), m. prae'sides.
Praesidiaal' (*den voorzitter betreffend, wat des voorzitters is*), bn.
Praesi'dium (*voorzitterschap*), o. gmv.
Praeteri'tio (stijlfiguur: *voorbijgang*), v., b.v.: *ik wil niet spreken van ...., van ...., van ...., maar ik herinner enz.*; (ti = tsie): zie P a r a l i p's i s.
Prae'tor (Oud-Rome: eig. *iem., die vooropgaat: overheidspersoon, belast met de rechtsbedeeling*; ook: *landvoogd*), bn. —to'ren; ook **Pre'tor.**

Praetoria'nen, m. mv.: zie Pretorianen.

Praeto'rium (Oud-Rome: *ruimte in de legerplaats waar de tent van den veldheer was opgeslagen*; Bijb. *de ambtswoning van den Romeinschen landvoogd of praetor in Jeruzalem, gewoonlijk „rechtshuis" genoemd*), o.; zie Markus 15 : 16.

Pragma'tisch, pragmatiek' (*algemeen nuttig; leerrijke oplossing gevend; feitelijk*), bn. en bw.: *de geschiedenis pragmatisch behandelen*, d.i. aan de hand der feiten, niet bespiegelend, maar oorzaken en gevolgen ter leering behandelend; *de pragmatieke sanctie*, algemeen geldige en onaantastbare landsverordening, decreet van keizer Karel VI in 1724, waarbij zijn dochter Maria Theresia hem zou opvolgen.

Pra'hoe (O.-I. *vaartuigje, bootje, kano*), v. —s; zie Prauw.

Prairial' (Fr. *9e maand of Grasmaand van 20 Mei tot 10 Juni*), m. gmv.

Prai'rie (*boomlooze, uitgestrekte, grazige vlakte*, inz. *in N.-Amerika*), v. prairiën; —**brand** (*uitgestrekte brand in de prairie*), m. —en; —**gebied** (*landstreek, die geheel en al prairie is*), o. —en; —**gras** (*hoog, ook veelal dor gras der prairie*), o. ;—**hond** (*zeker Amerik. knaagdier*), m. —en; —**wolf** (*soort van wolf, die in de prairie leeft*), m. —wolven; (ai = e); zie verder: Pampa, Llano, Savanna, Steppe, Toendra.

Prakkezeeren (*peinzen, uitdenken, verzinnen*), gmz.; ook, Prakkizeeren.

Praktijk' 1 (1 *cliënteele v.e. advocaat, notaris of dokter*; 2 *werkzaamheid als advocaat, notaris of dokter*; *duur v. die werkzaamheid*; 3 in het mv. *kunstgrepen, streken, slechte of ongeoorloofde daden of handelingen, schelmerijen*), v. in bet. 1 en 2 gmv. in bet. 3 steeds —en.: 1 *deze jonge dokter krijgt al een aardige* —; 2 *een drukke* —; *een dertigjarige* —; 3 *een man van kwade* —en.

Praktizeeren (van geneesheeren en rechtsgeleerden: *het vak uitoefenen*).

Praktizijn' (*zaakwaarnemer*), m. —s. w.g.

Pra'len (*schitteren*; fig. *opheffen, vertoon maken; snoeven, pochen*), praalde, heeft gepraald: *de zon praalde in allen glans aan den blauwen hemel*; *die edelman praalt met zijn wapen*; *hij praalt op zijn afkomst, op zijn rijkdommen.*

Pra'ler (*pronker, snoever, pocher*), m. —s: spreekw. *Groote —s, slechte betalers.*

Pralerij' (*pronkerij, snoeverij*), v. —en.

Prali'ne (Fr. *door gebrande suiker omgeven amandel; chocolade-bonbon*), v. —s.

Pra'men (*drukken, persen, knellen*), praamde, heeft gepraamd. w. i. g.

I. Prang (*drukking, klemming, nood*), v. —en.

II. Prang (Mal. *oorlog*); zie Prang-sabil.

Pran'gen (*klemmen, knellen, drukken*; fig. *benauwen*), prangde, heeft geprangd: *droefheid kan ons hart* —; *prangend wee.*

Pran'ger (*neusknijper v. paarden en stieren*; *molenklem of -praam*; *klemhaak*), m. —s.

Prang-sa'bil (O.-I. *heilige oorlog* nl. *tegen de kafirs of niet-geloovigen*), v.

Prat (*trotsch, hoogmoedig*), bn. en bw.; pratter, pratst: — *op iets gaan*, er trotsch op zijn; — *zijn op zijn geld*, er op bogen, er zich op laten voorstaan; —**heid** (*fierheid, trotschheid, hoovaardij*), v. gmv.

Pra'ten (*spreken, kouten, babbelen, snappen*), praatte, heeft gepraat; —**ter** (*iem., die veel praat*), m. —s; —**terij'** (*gebabbel*), v. gmv.

Pra'ter (*algemeen bekend park bij Weenen*), o. gmv.: *het — is ± 1700 HA. groot.*

Prat'ten (*pruilen, koppig zijn*), pratte, heeft geprat.

Prat'ziekte (*kwijnende ziekte*), v. gmv.

Prauw (O.-I. *prahoe, Indisch vaartuig*), v. —en, zie Prahoe: *de —en der Papoea's zijn uitgeholde boomstammen*; —**enveer** (*overzetplaats*), o. —veren; —**loon,** o. gmv.; —**paard,** o. —en; —**voerder** (—*schipper*), m. —voerders.

Prau'wel (*wafel*), v. —s; —**ijzer,** o. —ijzers.

Prax'is (*practijk, ervaring, praktijk*), v. gmv.: *de — van een vak*; verg. Routine; zegsw. Lat. — *est multiplex*, zie Practica.

Praxi'teles, m.: een der grootste beeldhouwers in Athene (± 350 v. C.).

Pré (*voor, vooraan, vooruit*), o.: *het — hebben*, den voorrang hebben, de voorkeur hebben; eig. preferentie; zie Prae.

Pre'advies (*voorloopig uitgesproken gevoelen, voorlichting*), o. —zen: *het — van Burgemeester en Wethouders*, ook, Praeadvies.

Praeala'bel (*voorafgaande*), bn.: *de —e quaestie*, vraag, punt, eerst te behandelen vóór over te gaan tot de orde van den dag.

Preambu'le (*lange uitweiding vooraf, omhaal van woorden*; *voorspel, inleiding*), v. —s.

Prean'ger-koffie (*koffie, geteeld in de Preanger-Regentschappen, een residentie van Java*), v. gmv.; verg. Santos-koffie.

Preben'de (*kerkelijke bediening of titel, waaraan een zekere wedde is verbonden*), v. prebenden; ook, Praebende.

Precair' (1 Fr. *twijfelachtig, onzeker, bedenkelijk, zorgelijk*; 2 recht. *ter bede*), bn.: 1 *de toestand is* —: 2 —*e vergunning.*

Precau'tie (Fr. *voorzichtigheid*; *voorzorg*) v. —ties, —tiën.

Precaveeren (*zich in acht nemen, voorbehoud nemen, voorko'men, verhoeden*).

Precedeeren (*voorgaan, voorafgaan, den voorrang hebben naar tijd en plaats*).

Precedent' (*besluit of voorbeeld van vroeger, waarop iem. zich beroepen kan*), o. —en: *een gevaarlijk* —, *een — stellen.*

Precept' (*voorschrift, gebod, regel*), o. —en.

Precep'tor, m.; zie Praeceptor.

Precies' (*juist, nauwkeurig, stipt*), bn. en bw.; preciezer, preciest: *die man is al te* —; *we zullen — op tijd beginnen.*

Precieus' 1 (*kostbaar, van veel waarde*; ook: *opgesierd, opgesmukt*), bn.; —zer, —t: *een —ze stijl*, gemaakt, geaffecteerd; (pre = pree); **2** —**cieu'se** (Fr. *lid van een damesgezelschap in Parijs, dat in de 17e eeuw taal en smaak wilde verfijnen*), v. —s: Molière (1622—'73) schreef *„les Précieuses ridicules"*, d.i. belachelijke hoofsche juffers (1654).

Precio'sa, Pretio'sa (*kostbaarheden, juweelen*), o. mv.
Precipitaat' (scheik. *neerslag*), o. —taten.
Precipita'to (muz. *zeer versneld*).
Precipiteeren (*scheikundig neerslaan of bezinken; verhaasten, overijlen*).
Preciseeren (*juist of nauwkeurig bepalen of omschrijven, precies aangeven*). (s = s).
Preci'sie (*juistheid, nauwkeurigheid*), v. gmv.
Precisio'ne (con) (It. muz. *zeer accuraat te spelen*).
Preconisa'tie (*bevoegdverklaring*), v. —s.
Predestina'tie (*voorbeschikking*), v.: *de leer der* —, der uitverkiezing: strijdpunt tusschen de Arminianen en Gomaristen (1618).
Predestineeren (*voorbeschikken*).
Predicaat' (zie P r a e d i c a a t),o.—caten: zie B i j l a g e I; *bij een examen het* — *„voldoende" halen.*
Predic'tie (*voorspelling, voorzegging*), v. —ties, —tiën. (t = s).
Pre'dikambt (*het ambt of de bediening van predikant*), o. gmv.
Predikant' (1 *dominee*; 2 *kanselredenaar*), m. —kanten: 1 *deze — heeft emeritaat aangevraagd*; 2 *deze pastoor is een talentvol —.*
Predikants'plaats (*betrekking van predikant*), v. —en; **—traktement** (*-salaris*), o. —en; **—woning** (*pastorie*), v. —en.
Predika'tie (*het prediken; preek, kanselrede, leerrede*), v. —ties, —tiën.
Pre'diken (*de [christelijke] leer verkondigen, preeken*), predikte, heeft gepredikt: *het Evangelie* —.
Pre'diker (*predikant; een der zedenkundige boeken van het Oude Testament*), m. in de eerste bet. —s.; in de tweede gmv.
Pre'dikheer (*Dominicaan*), m. —heeren: *de orde der —heeren*, deze werd gesticht in 1215 te Toulouse door den H.-Dominicus.
Pre'dikstoel, preek'stoel (*kansel*), m. —en.
Predilec'tie (*vooringenomendheid, voorkeur, voorliefde*), v. —ties, —tiën; **—disposi'tie** (*aangeboren geschiktheid*; ook, *vatbaarheid, aanleg*), v. gmv.; **—domina'tie** (*overheersching, overwicht*), v. gmv.; **—domineeren** (Fr. *over- of beheerschen, overwicht hebben*).
Preek (*predikatie, leerrede*), v. preeken.
Preek'beurt (*de beurt, dat een predikant moet optreden voor zijn gemeente*), v. —en.
Pree'ken (*een preek houden*; fig. *iemand met waarschuwing en vermaning lastig vallen*), preekte, heeft gepreekt; **—er** (*prediker*) m. —s.
Preek'stoel (*predikstoel, kansel*), m. —en.
Preek'toon (*eigenaardige toon, waarin sommige predikanten bij 't preeken vervallen*), m. gmv.: *verlos ons v. d.* —, *Heer!* (De Gén.).
Preek'trant (*preekwijze*), m. —tranten.
Préëminent' (*uitstekend, voortreffelijk*), bn. (ent = ent).
Prefa'tie (*voorrede, voorbericht,*; R.-K. *inleiding tot de Consecratie in de Mis; het dan uitgesproken gebed*), v. **—s**, —tiën.
Prefect' (Fr. *bestuurder van een departement; hoofd van politie; in een R.-K. kostschool of congregatie de persoon, die de orde handhaaft, de regeling van zaken heeft*; ook: *voorganger, leider*), m. —en; **—uur'** (Fr. *stedehouderschap; het gebied of de bureau's v. e. prefect*), v. —uren.
Prefera'bel (*verkieslijk boven*), bn.
Prefereeren (*hooger stellen of achten, voortrekken, de voorkeur geven*). (pre = pree).
Preferent' (*bevoorrecht, de voorkeur gevend*), bn.: *—e aandeelen*, die welke vóór de gewone aandeelen recht geven op dividend en uitkeering bij liquidatie; *—e schulden*, die bij voorrang boven andere en zoo mogelijk tot het volle bedrag betaald moeten worden.
Preferen'tie (*voorkeur*), v. —ties, —tiën: *de — vragen bij 't huren van een huis.*
Pregnant' (*gewichtig*; fig. *zinrijk, vol denkbeelden*), bn.; lees: *preg-nant'.*
Prei (*soort van groente, look*), v. gmv.
Prejudi'ce (Fr. *vooroordeel; nadeel, schade, afbreuk*), v.: *ter — van*, ten nadeele van.
Prejudicieeren (*vooraf oordeelen, schaden, nadeel toebrengen, in rechten verkorten*).
Prejugé' (Fr. *vooroordeel*), o. prejugé's.
Prelaat' (R.-K. *geestelijke van hoogen rang, waardigheidsbekleeder in de kerkelijke hiërarchie*; ook in het Anglicaansche Engeland en het Luthersche Zweden en Denemarken), m. —laten: bisschoppen, patriarchen zijn prelaten: R.-K. prelaten dragen paarse distinctievon.
Preliminair' (*inleidend, voorafgaand*), bn.
Preliminai'ren (Fr. *voorloopige beschikkingen*), v. mv.: *de — tot den vrede*, de voorloopig vastgestelde en door partijen goedgekeurde punten, waardoor men verder tot het definitief sluiten van vrede kan geraken.
Prelu'de (muz. *voorspel, inleiding*), v. —s, —n.
Preludeeren (muz. *een voorspel spelen, een prelude doen voorafgaan ter inleiding*).
Prelu'dium (*praeludium,prelude: voorspel*), o. —ums, preludia, preludiën; verg. P o s t l u d i u m.
Prematuriteit' (*het prematuur-zijn*), v.
Prematuur' (*vroegtijdig, overijld, voorbarig, ontijdig*), bn.
Premedita'tie (*voorafgaand overleg; voorbedachten rade*), v. —s, —tiën.
Premeditеeren (*vooraf beramen*, nl. *iets slechts*, b.v. *een misdaad*). (e = ee).
Pre'mie (1 *prijs, vergoeding, belooning; eereloon, bijprijs of tweede prijs in een loterij*; 2 *vaste som per 100 of 1000, die men aan eene assurantie-maatschappij bij verzekering jaarlijks voorvitbetaalt*), v. —s, premiën; **—coupon** (*interestbewijs eener lotenleening*), v. —s; **—leening**, v. —en; **—lot** (*aandeel in een premieleening*), o. —loten; **—plaat** (*plaat, die bij inteekening op eenig kostbaar boekwerk als premie wordt toegegeven*), v. —platen.
Premier' (Fr. *eerste, voornaamste*), m. gmv.: *hij is de* —, ook: de eerste minister.
Premiè're (Fr. *eerste voorstelling of opvoering v. e. tooneelstuk of opera*), v. premiè-res; kaartsp. *de premières halen*, de zes eerste slagen in het quadrillespel maken.
Premis'se (*een der twee eerste stellingen eener sluitrede, waaruit het besluit of de conclusie dan wordt getrokken*), v. —n., b.v. *Alle menschen zijn sterfelijk* (major), *Ik ben een*

mensch (minor), conclusie: *Ik ben sterfelijk*; ook, Praemisse.

Pren'gel (*lomperd, vlegel*), m. —s. gew.

Prent (*kinderprent, gekleurde plaat*), v. —en; zie Prentje.

Prent'achtig (*als een prent, als op een prent*), bn.; —er, —st: *een —e juffer*, stijf.

Prent'briefkaart (*briefkaart met een of andere, meestal gekleurde, afbeelding*), v. —en.

Pren'ten (*drukken, teekenen*), prentte, heeft geprent; fig. *zich iets in het geheugen —*, griffen.

Pren'tenbijbel (*bijbelboek met platen*), m. —s.

Pren'tenboek (*kinderboekje met prenten*), o. —en; **—kabinet** (*bewaarzaal van platen, graveres, etsen enz.*), o. —ten.

Pren'terig (*prentachtig, nuffig, stijf, preutsch*), bn. en bw.: *een —e dame; er — uitzien.*

Prent'je (*kleine prent, klein plaatje; afbeelding van een heilige*), o. prentjes: *een kind een — geven*, in Z.-Ned. ook *Santje* of *Santinneke* geheeten.

Prent'kunst (*graveerkunst, etskunst*), v. gmv.

Prenumera'tie (*vooruitbetaling*), v. —s.

Preoccupa'tie (*vooringenomenheid; bezorgdheid; vooropgezette meening; afgetrokkenheid*), v. —s, —tiën.

Preordina'tie (*voorbeschikking*), v. gmv.

Preparaat' (zie Praeparaat), o. —raten: *een anatomisch —, een microscopisch —.*

Prepara'tie (*toe- of voorbereiding, aanstalte*), v. —ties, —tiën: *—s maken.* (t = s).

Preparatief' (*toebereidsel*), o. —tieven.

Prepareeren (*toebereiden, gereedmaken*).

Preponderan'tie (*overwicht, overwegend belang, gewichtigheid*), v. gmv. (tie = sie).

Preposi'tie (spraakk. *voorzetsel*), v. —s, —tiën.

Prerogatief' (*voorrecht, privilege*), o. —tieven: *de —tieven der Kroon*, de voorrechten, b.v. het recht van genade.

Presbyoop' (*verziend door ouderdom*), bn.; **—byopie'** (*verziendheid*), v. gmv. (y = ie).

Pres'byter (eig. *de oudere: oudste, aanzienlijke [niet priesterlijke] kerkbeambte*; ook: *priester*), m. —s.

Presbyteriaan' (*rechtzinnige, lid der orthodoxe of streng Hervormde kerk in Engeland, Schotland en Amerika, die geen bisschoppen erkennen maar alleen presbyters of oudsten*), m. —anen; zie Anglicaansche Kerk.

Presbyte'rium (*priesterkoor in een R.-K. kerk*), o. —s, ook, Presbyterie.

Prescrip'tie (*voorschrift*; recht. *verjaring van een recht*), v. —tiën, —ties; lees: *preskrip'-sie.*

Préséan'ce (Fr. *voorrang*), v. gmv.

Presen'ning (zeew. *geteerd zeildoek als dekkleed over luiken of goederen tegen regen of zeewater*), v. —s; **—reep** (*een reep geteerd zeildoek*), m. —en; ook, Prezenning.

I. Present' (*aangeboden geschenk, gift, gave*, van een Fransch *présent*, van het ww. *présenter*: aanbieden), o. —en; **—je** (*klein cadeau*), o. —jes: fig. *een —je van een jongen*, een deugniet.

II. Present' (*aanwezig: antwoord bij een oproeping van namen*; ook: *helder van geest*, van een Fransch *présent*, uit het Latijn *praesens* = tegenwoordig), bn.; lees: *prezent'.*

Presenta'bel (*geschikt om voorgesteld te worden, om aangeboden te worden; passend, fatsoenlijk er uitziend*), bn. (s = z).

Presenta'tie (1 *voorstelling*; 2 *aanbieding*), v. —s: 1 *de — van iem. in de hoogere kringen*; 2 *de — van een wissel.*

Presenteer'blaadje (*schenkblaadje*), o. -s.

Presenteeren (*voorstellen, aanbieden*; mil. *het geweer vóór houden*): *zich —*, zich voorstellen, bij of aan iemand: *hij presenteert zich goed*, doet zich goed voor, maakt een gunstigen indruk. (s = z).

Presen'ten (*die tegenwoordig zijn*), m. mv.; de tegenst. v. Absenten.

Present'-exemplaar (*gratis-exemplaar*), o. —-exemplaren: *de uitgever zond hem een — van dit woordenboek.*

Presen'tie (*tegenwoordigheid*), v. gmv.: *durf je dat doen in mijn —? in — van*; **—geld** (*zitgeld; geld, dat uitbetaald wordt voor het bijwonen van een vergadering*), o. —gelden: **—lijst** (*lijst der aanwezigen in een vergadering, door dezen zelf geteekend*), v. —lijsten.

Preserva'tie (*bewaring; voorbehoeding; afwering*), v. gmv.; **—servatief' 1** (*bewarend*), bn.: *—servatieve maatregelen*; **2** (*voorbehoedmiddel*), o. —tieven; **—serveeren** (*bewaren; behoeden voor*).

Presideeren (*voorzitten, als voorzitter leiden*): *een vergadering —.* (s = z).

President' (*voorzitter; hoofd v. e. republiek*), m. —en; **—e,** v. —n. (s = z).

President'-armvoogd (Prot. *voorzitter v. e. armbestuur*), m. —en.

Presidentieel' (*van den president; tot de waardigheid van voorzitter behoorende*), bn.: *een —tieele rede of toespraak*, nl. door den praeses eener vereeniging. (t = ts).

Presidents'hamer (*hamer, door een president gebruikt tijdens de vergadering*), m. —s: *met een slag van den — opent en sluit de voorzitter de vergadering*, zie Hamer; **—zetel** (*stoel of zetel van een president*), m. —s: *den — bekleeden*, voorzitter zijn.

Presidiaal' (*van den president uitgaande, hem betreffende; tot de waardigheid van voorzitter behoorende; voorzitters....*), bn: *een —ale beschikking.*

Presi'dium (*voorzitterschap*), o. —sidia. (s = z).

Pressant' (*dringend, geen uitstel lijdend*), bn.; —er, —st: *een —e boodschap.*

Presseeren (*noodzaken, dringen; haasten; spoedeischend zijn*); zie Gepresseerd.

Pres'sen (1 *dwingen*; 2 *met list of geweld aanwerven*), preste, heeft geprest: 1 *iem. tot iets —*; 2 *matrozen —.*

Presse-papier' (Fr. eig. *papierneerdrukker: voorwerp van glas, marmer enz. op papieren gelegd, om ze vast te houden*), o. —s.

Pres'sie (*drukking; drang*), v. —s, —siën: *— op iemand uitoefenen*, zedelijken dwang.

Prestant' (*hoofdpijp v. e. orgel*), m. —en.

Presta'tie (*dat, wat men presteert* d. i. *doet, verricht, tot stand brengt; verricht werk*), v. —s, —tiën: *—s op 't gebied der kunst*; verg. Wanprestatie.

Presteeren (*doen; bewijzen; afleggen; vervullen*): *diensten* —; *een eed* —; *hij* —*t niet veel*, kan niet veel, is niet vak-bekwaam.
Prestidigitateur' (eig. *snelringerige: goochelaar, jongleur*), m. —teurs. (g = zj).
Presti'ge (Fr. *zedelijk overwicht, invloed*), o. gmv.: *de onderwijzer moet zijn — tegenover zijn leerlingen hoog houden; te lange aarzeling zou ons — knakken in Indië.*
Prestis'simo (muz. *zeer snel*), bw.
Pres'to (muz. *gauw, snel, gezwind*), bw.
Presuma'bel (Fr. *vermoedelijk*), bn.
Presumeeren (*vermoeden, veronderstellen*).
Presum(p)'tie (*vermoeden; verdenking; argwaan*), v. —tiën, —ties: — *op iemand hebben*: (t = s); —**tief'** (*vermoedelijk*), bn.
Pret (*vreugde, plezier*), v. gmv.: — *hebben*, — *maken*; *een Jan-Pret*, een vroolijk, blijgeestig, opgeruimd, uitgelaten persoon.
Prêteeren (Fr. *leenen; medegeven; rekken*): *daartoe zal ik mij nooit* —, d.i. laten gebruiken.
Pretendeeren (*eischen, aanspraak maken op, vorderen; beweren, staande houden*).
Pretendent' (*iem., die aanspraak op iets maakt, vooral op de kroon of den troon v. e. land*; ook: *minnaar; eischer*), m. —en.
Preten'tie (*aanspraak, recht; aanmatiging*), v. —tiën, —ties: *een — op iemand hebben*, schuldvordering; *wat een —!*; ook, **Preten'sie.**
Pretentieus' (*aanmatigend; veel pretenties hebbend; ingebeeld, nuffig*), bn. en bw.; —zer, —t. (ti = sie).
Prete'ritum (spraakk. *verleden tijd*), o. —tums, — ta.
Pretext' (*voorwendsel, voorgeven*), o. —en.
Pre'tor, m. —tors, —to'ren: zie P r a e t o r.
Pretoria'nen (*lijfwacht der Rom. keizers, welker beroelhebber naast den keizer later de gewichtigste man in den Rom. staat werd*), m. mv.
Pret'tig (*plezierig, aangenaam*), bn. en bw.; —er, —st: *een — uitstapje*; — *bezig zijn.*
Preu'kelen (*met den poot in het vuur roeren of rakelen*), preukelde, heeft gepreukeld.
Preu'telen (*knorren, pruttelen*), preutelde, heeft gepreuteld; —**aar** (*mopperaar*), m. —s.
Preu'telig (*knorrig, kregelig*), bn. en bw.
Preutsch 1 (*fier*, in deze bet. w. i. g.; *overzedig, gemaakt eerbaar*), bn. en bw.; —er, meest —: *wat een —e dame!*; *zich — aanstellen*; **2** —**e** (*overzedige juffer*), v. —n.
Preu've, pro've (*onderhoud uit een gesticht van liefdadigheid*), v. —n.
Prevaleeren (*de overhand, den voorrang hebben*; *het overwicht hebben*). (pre = prec).
Prevalent' (*den voorrang hebbende*), bn.
Prevarica'tie (*ambtsmisdrijf; ontrouw beheer*), v. —s, —tiën.
Pre'velen (*zacht lispelen*), prevelde, heeft gepreveld: *in zich zelf wat* —; *verzuchtingen* —; *een schietgebedje* —, binnensmonds zeggen.
Prevenant' (*voor'komend*), bn. en bw.
Prevenieeren (*voorko'men, beletten, verhinderen*: *iemand vooraf van iets verwittigen, iemand waarschuwen*).
Preven'tie (*voorkoming; vooroordeel; vooringenomenheid; waarschuwing*), v. —s, —tiën. (t = s).
Preventief' (*vóórkomend*; recht. *voorloopig*), bn. en bw.: —*tieve hechtenis*, vóórhechtenis. d.i. tot zoolang de rechter vonnis heeft gewezen; — zitten.
Prevôt' (Fr. *iem., met een getuigschrift van meesterschap; meester op den degen of op eenig ander wapen*), m. —s.
Prezen'ning, v. —s; zie P r e s e n n i n g.
Priaap', Pri'apus, m., myth. god v. wijnbouw, tuinbouw en veefokkerij, zoon van Bacchus en Venus; ook, vogelverschrikker.
Pri'amus, m., de laatste koning van Troje, vader v. Hector en v. Paris; zie H e c u b a.
Priëel' (*loof- of zomerhuisje, huisje van latwerk en groen*), o. priëelen; zie W e e s j e.
Prie'gel (*slaag, ransel*), m. gmv. gmz.
Prie'gelen (*priegel geven, afrossen*), priegelde, heeft gepriegeld; —**ing** (*een pak ransel*), v. —en.
Priel (scheepst. *nauwe doorgang tusschen zandbanken, vaargeul*), m. prielen.
Priem (*breinaald; dolk; els*), m. priemen.
Prie'men (*gaten maken met een priem*; fig. *doorboren*), priemde, heeft gepriemd.
Priem'getal (rekenk. *ondeelbaar getal*), o. —len, b.v.: 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19 enz.; zie Z e e f.
Priem'snaveligen (dierk. *e. soort v. zangvogels met spitsen snavel of bek*), m. mv.
Pries'ter (eig. *oudere: bestuurder der godsdienstige handeling*, inz. *offeraar*: 1 *heidensch priester*; 2 *Joodsch priester, afstammeling van Aäron*; 3 *geestelijke, door een bisschop gewijd*), m. —s: 1 *de —s van Baäl, v. Apollo, v. Odin*; 2 *de —s en Levieten in Israël*, zie H o o g e p r i e s t e r; 3 *de — is de dienaar Gods en de bediener der sacramenten*; zie P o p e; bij overdr. *de —s der kunst*; —**ambt** (*waardigheid van priester*), o. gmv.: *het — bekleeden*; —**dom** (*priesterschaar*), o. gmv.; —**es'** (*bij de heidenen, een vrouw, bekleed met het priesterambt*), v. —sen; —**gewaad** (*kleedij v. e. priester*), o. —gewaden; —**koor** (R.-K. *afgesloten deel der kerk vóór het hoogaltaar, hoogkoor*), o. —koren, zie P r e s b y t e r i u m; — **lijk,** bn. en bw.: *de —e waardigheid*; —**schap 1** (*één der zeven sacramenten i. d. R.-K. kerk*, zie W ij d i n g; ook: *waardigheid van priester*), o. gmv.; **2** (collectief: *al de priesters*), v. —schappen: *de Joodsche — in Jeruzalem*; —**wijding** (R.-K. *het wijden tot priester door den bisschop*), v. —en.
Prij (*kreng, aas*: ook: *feeks*), v. —en.
Prij'ken (*pralen, pronken*), prijkte, heeft geprijkt: *met titels* —; *zijn naam prijkt i. d. geschiedenis.*
I. Prijs (1 *de in geld uitgedrukte waarde van goederen*; 2 *dat geld, wat iem. door het lot ten deel valt*; 3 *eereprijs*), m. prijzen: 1 *voor den — van tien gulden*, waarde, koopsom; *onder den — verkoopen*, lager dan de marktprijs; *in den winkel zijn vaste prijzen*, er wordt niet afgedongen: *de allernaaste* —; *iets beneden den — koopen*; *iets van den — laten vallen*, de waar goedkooper geven; zegsw. *iets tot elken — willen hebben*, er alle moeite voor willen doen om het te krijgen; zie I n k o o p s p r ij s, V e r k o o p —, M a r k t —, F a b r i e k s-

—, S p o t—; fig. *er werd een — op zijn hoofd gezet*, d.i. een som uitgeloofd voor die hem vangt en overlevert of doodt, verg. V o g e l v r ij; *op — stellen*, waardeeren; *— stellen op*, waarde hechten aan; 2 *een — trekken in de staatsloterij*; *in deze verloting zijn niets dan prijzen*; 3 *die jongen kreeg drie prijzen*; evenzoo bij wedstrijden, wedrennen enz.: *met den eersten — gaan strijken*: *den derden — behalen bij een tooneelwedstrijd*, meestal in geld, ook uit een kunstvoorwerp bestaande.

II. Prijs (Fr. *prise* van *prendre*, nemen: *buit*), v. prijzen: *een schip — maken*, buitmaken, veroveren; *voor goede — verklaren*.

Prijs'courant (*lijst, waarop de prijs der te leveren koopwaren of der verhandelde effecten is uitgedrukt*; *prijslijst*), v. —couranten.

Prij'selijk, prijs'lijk (*loffelijk, prijzenswaardig*), bn. en bw.; —er, —st.

Prijs'geld (*aandeel in de opbrengst van de prijs of den buit*), o. —en; **—geven** (*weerloos overgeven*), gaf —, heeft —gegeven: *het schip — aan wind en golven*; **—houdend** (*op vasten prijs blijvende*), bn.; **—kamp** (*wedstrijd om e. prijs*), m. —en; **—lijst** (*gedrukte opgave van goederen en effecten met vermelding der prijzen, waarvoor ze o. d. beurs verhandeld zijn*), v. —en; **—noteering** (*opgave van den prijs der waren of v. d. koers der effecten*), v. —en; **—opgaaf, —opgave** (*opgave van den prijs*; *prijscourant, prijslijst*), v. —opgaven; **—rechter** (*iem., die bij een wedstrijd den prijs toewijst*), m. —s; **—uitdeeling** (*het uitreiken van prijzen*), v. —en: *een plechtige —*; **—verklaren** (*een schip als prijs of buit verklaren*), verklaarde prijs, heeft prijsverklaard; **—vers** (*gedicht, dat bij een wedstrijd is bekroond*), o. —verzen; **—vraag** ([*wetenschappelijk*] *onderwerp, voor welks goede behandeling of beantwoording openlijk een prijs wordt uitgeloofd*), v. —vragen.

I. Prij'zen (*loven, roemen*), prees, heeft geprezen: *iemands gedrag —*; *Vondel wordt meer geprezen dan gelezen*; zegsw. *iedere koopman prijst zijn waar*, zie L o v e n en B i e d e n; refl. *zich zelven —*, eigen lof verkondigen, zooals Gijsbr. v. Amstel in den proloog.

II. Prij'zen (*van een prijscijfer voorzien*), prijsde, heeft geprijsd: *al de waren zijn in dien winkel geprijsd*.

Prij'zenhof (*gerechtshof, dat oordeelt over het te recht of ten onrechte prijsverklaren van schepen*), o.: *het internationaal — zal gevestigd zijn in den Haag*.

Prijzenswaar'dig (*loffelijk*), bn.; —er, —st of meest —: *een —e daad*; ook, —w a a r d.

Prij'zig (*bij prijs, duur*), bn.: *het spek blijft van 't jaar —* (Koetsveld); z. P r ij s h o u d e n d.

I. Prik (*lichte steek met een puntig voorwerp*), m. prikken: zegsw. *iets op een — weten*, eig. tot op een tipje toe, d.i. zeer nauwkeurig; zie P r i k j e.

II. Prik (dierk. *negenoog, klein aalti e van ± 0,3 M.*), m. prikken: *de — dient als aas bij de beugvisscherij*.

Prik'je (*kleinigheid* [*in geld*]), o. prikjes: zegsw. *iets voor een — koopen*, bagatel, spotprijs.

Prik'kel (*puntig ijzertje of priempje*; fig. *aansporing, aanmoediging*), m. prikkels, prikkelen; zie ook V e r z e n e n.

Prik'kelbaar (*licht gevoelig*), bn.; —der, —st: *een — man*, lichtgeraakt; **—heid** (*lichtgeraaktheid, oploopendheid*), v. gmv.

Prik'keldraad (stofn. *vertind ijzerdraad, op regelmatige afstanden van stekels voorzien*), o. gmv.: *een —versperring is een afsluiting van loopgraaf of fort door middel van twee of meer rijen —*; ook, R a s t e r d r a a d.

Prik'kelen (freq. van *prikken*), prikkelde, heeft geprikkeld: *de hoovaardij van iem. —*, aanvuren; *iemands naijver —*, aanzetten, aansporen; *iemands nieuwsgierigheid —*, gaande maken.

Prik'kellectuur (*lectuur, die de driften en hartstochten der lezers prikkelt en aanvuurt*), v. gmv.: *bestrijding van —*.

Prik'ken (*steken*), prikte, heeft geprikt: *iem. of zich met een speld —*; *fijne dorens —*.

Prik'slee (*kleine, lage slee, die met twee gepunte stokken wordt voortgedreven, voortgeprikt*), v. —sleeën; —tje, o. —s.

Prik'tol (*werptol*), m. —len; z. D r ij f t o l.

Pril (*jong, eerste* in bepaalde verbindingen), bn.: *de prille jeugd*, de eerste jeugd; *het prille groen*, eerste, vroege.

Pri'ma 1 (*eerst, best, fijnst*), bn.; **2** (*eerste, beste, fijnste in zijn of haar soort*), v. prima's; verg. —d o n n a.

Primaat' (*eerste, voornaamste*; *eeretitel van een aartsbisschop als eerste bisschop van een land*), m. —maten: *de kardinaal-— van België*; **—'schap** (*waardigheid van primaat*), o. gmv.

Prima-don'na (It. *eerste tooneelspeelster of opera-zangeres*), v. prima-donna's.

Primair' (*eerst, oorspronkelijk*; *oer....*), bn.: *—e getallen*, zie P r i e m g e t a l l e n; *—e kleuren*, zie G r o n d k l e u r e n; *een —e vordering*, wat in de eerste plaats gevorderd wordt, ook: die vóór andere betaald moet worden; *het —e tijdperk*.

Prima vis'ta (muz. *op het eerste gezicht muziek te spelen of zingen*: handel: *op zicht, op vertoon te betalen*, b.v. *een wissel*).

Primeur' (1 *het eerste*; 2 steeds in het mv.: *eerste jonge groenten, vruchten*), v. in de 1ste bet. gmv.; in de 2de bet. —s: 1 *de — hebben*, de eerste zijn, wien iets bericht of toegestaan wordt; 2 *fijne —s*.

Primitief' 1 (1 *van geringe beteekenis, gebrekkig, voor verbetering vatbaar*; 2 *eenvoudig, alledaagsch*; 3 *aanvankelijk, oorspronkelijk*), bn. en bw.; —tiever, —st of meest —: 1 *de verlichting in dit dorp is nog zeer —, evenals het plaveisel*; *alles is er nog —*; 2 *een keet, een hut is een —tieve woning*; *die leerling drukt zich nog erg — uit*; 3 *de —tieve bet. van het woord* slecht, is: *effen, vlak eenvoudig*; **2 —tieven** (kunst: *oude meesters*: *voorgangers, grondleggers, wegbereiders*), m. mv.: *de Vlaamsche —*, b.v. de gebroeders Van Eyck, en de roem der oud-Ned. schilderschool in 't begin der 15e eeuw: Hans Memling.

Primitiviteit' (*het nog onbeschaafde, ongevormde, kinderlijke*), v. gmv.: *de — der natuurvolken*.

Pri'mo (*ten eerste; de eerste dag der maand*), bw.: *pro* —, ten eerste, vooreerst; zie: Secundo, Tertio, Quarto, Quinto, Sexto, Septimo, Octavo, Decimo, Undecimo, Duodecimo; — *en secundo*, (handel) eerste en tweede wisselbrief; als bij verzending naar overzeesche gewesten de eerste zoek raakt, dient de tweede, en omgekeerd.

Primordiaal' (*oorspronkelijk, in eersten aanleg*), bn.; **—ordialiteit'**, v. gmv.

Pri'mula (plantk. *sleutelbloem, winterbloeister als kamerplant*), v. —'s: eig. — *veris*, eersteling der lente; zie ook Cyclame.

Pri'mus (*eerste* inz. *eerste-prijsbehaler op een school*), m. primussen: *dan doen alle —sen gratiassen* (C.O.); *de — zijn van de klas*; — *in'ter pa'res*, de eerste onder zijns gelijken.

Prin'ceps (*de eerste; de vorst; Romeinsche keizer*), m. prin'cipes; verg. Prins.

Principaal' **1** (*hoofdpersoon: patroon, hoofd eener zaak, heer, meester, lastgever*), m. —palen; **2** (*eerste, voornaam; hoofdzakelijk*), bn.

Princi'pe (*grondregel, grondbeginsel, grondstelling*; ook: *motief* of *beweeggrond*), v. —s: *er vreemde —s op na houden*; *in — tegen iets zijn*, nl. in beginsel.

Principieel' (*krachtens een beginsel: in principe*), bn. en bw.: *een — tegenstander*; *—e bezwaren*, voortvloeiende uit principes; *een — bestrijder, —e beschouwingen*; *iets — doen uitmaken, dat is — af te keuren.*

Prins (Fr. eig. die de eerste plaats inneemt, eerste: *koningszoon*), m. prinsen: *hij is — van den bloede*, d.i. uit een regeerend stamhuis; ook, titel: *Prins Bismarck*; zegsw. *van den — geen kwaad weten*, totaal onschuldig of argeloos zijn; *den — gesproken hebben*, niet geheel nuchter zijn, eenigszins aangeschoten, wel wat beschonken.

Prins'dom (*gebied van een prins*), o. —dommen: *het — Oranje.*

Prin'selijk (*als of eigen aan een prins*), bn.: *een — leven leiden.*

Prinsemarij', prinserij' (Bargoensch: *politie*), v. gmv.

Prin'senhof (*residentie van een prins*; ook: *naam van het stadhuis te A'dam*), o. gmv.; **—vlag** (*de vlag van Oranje*), v. —vlaggen: *de — was oranje, wit en blauw* (*oranje-blanje-bleu*).

Prinses' (*vrouw van een prins; vrouwelijke prins*), v. —sessen.

Prinses'senbier (eig. *bier voor prinsessen, een soort van wit bier*), o. gmv.; **—boon** (*slaboontje*), v. —boonen; **—boontjes** (*suikerboontjes*), o. gmv.

Prins'gezind **1** (*den Prins toegedaan*), bn.; **2** **—e** (gesch. *in de dagen onzer Republiek degene, die vóór den Prins-stadhouder was*), m. —n; verg. Oranjeklant.

Print, v. printen; zie Prent.

Printaniè're (*soep, van jonge groenten enz. bereid*), v. gmv.

Pri'or (eig. *de eerste*, nl. *overste in een mannenklooster van Benedictijnen, Dominicanen, Augustijnen enz.*), m. —s; **—schap** (*de waardigheid, de rang van prior*), o. gmv.

Prio'ra (*voorafgaande feiten*), v. mv.

Prioraat' (*de waardigheid, het ambt, of het besturen van prior of priores*), o. gmv.

Priores' (*kloosteroverste in een vrouwenklooster*), v. prioressen; ook, **Priorin'.**

Prio'ri, a (*van vooraf*), *een bewijs, redeneering a* —, argumentatie, in welke men van den aard der oorzaak tot den aard der gevolgen besluit; verg. Posteriori.

Priorij' (*klooster met een prior of priores*; ook: *de kerk van zoo'n klooster*), v. —en.

Prioriteit' (*voorrang, voorkeur; vroegere dagteekening*), v. gmv.

Prioriteits'aandeelen, o. mv.; zie Preferente aandeelen; **—leening** (*leening, die boven of vóór andere gaat en waaraan bijzondere voordeelen zijn verbonden*), v. —en.

Pri'se (Fr. *buit, vangst, prijs, vèroverd schip; snuifje*), v. prisen.

Pri'se d'eau (Fr. *waterwingebied; voedingsplaats; plaats, waar een waterleiding haar bron heeft*), v. prises d'eau.

Priseeren (*waardeeren, den prijs van iets bepalen*); **—der** (*schatter, taxateur*), m. —s.

Pris'ma (*kantzuil; driezijdig, langwerpig geslepen glas*), o. —'s, —mata; **—kijker** (*veldkijker met prismatische lenzen*), m. —s.

Prisma'tisch, bn.: *—e kleuren, regenboogkleuren*; verg. Spectrum.

Prismoï'de (*zeker meetkundig* [*min of meer prismavormig*] *lichaam*), v. —n.

Prison' (Fr. *gevangenis*), v. —s; in Z.-Ned. o.

Privaat' **1** (*plee, W. C., geheim gemak, bestekamer*), o. privaten; **2** (*bijzonder; particulier*), bn.: *het algemeen belang gaat voor het — belang.*

Privaat'audiëntie (*particuliere audiëntie*), v. —audiënties; **—college** (*college voor enkele toehoorders, die zich daarvoor aanmelden*), o. —s; **—docent** (*leeraar aan een hoogeschool*), m. —en: *een — bezit geen aanstelling als professor*; **—les** (*les aan één of twee leerlingen*), v. —lessen; **—leven** (*ambteloos leven*), o. gmv.; **—persoon** (*ambteloos burger*), m. —personen; **—recht** (*recht, dat de betrekkingen regelt tusschen bijzondere personen, tusschen de burgers onderling*), o. gmv.; de tegenst. is: Publiekrecht; **—rechtelijk** (*tot het privaatrecht behorende*), bn.

Privatief' **1** (*uitsluitend, eigen, afzonderlijk*), bn.: *—ve jacht*, eigen jacht eener heerlijkheid; **2** (spraakk. *werkwoord, dat een berooven, een ontdoen van, uitdrukt*), o. —tieven: *schillen, ragen, ontbolsteren zijn —tieven.*

Priva'tim (Lat. *in 't bijzonder; voor zich zelf; afzonderlijk; in 't geheim*), bw.; **—tis'simum** (universiteit: *college over bijzondere onderwerpen, door den hoogleeraar aan één of meerdere* [*meergevorderde*] *studenten gegeven*), o. —ma.

Privé' (*eigen, zelf*), o. gmv.: *voor zijn — handelen*, tot eigen baat, niet als ambtenaar; *in —*, voor zich zelf, uit eigen beurs.

Privé'-kantoor (*niet-publiek kantoor*), o. —-kantoren.

Privile'ge, privile'gie (**1** *voorrecht, wettelijk toegestaan recht, uitzonderingsrecht*; **2** *vorstelijke vergunningsbrief of vrijbrief*), o. —ges, —giën: **1** *de —s v. d. adel in Fr. vóór 1789*; **2** verg. Groot—.

Privilegieeren (*bevoorrechten, en voor-*

recht toekennen, een privilege schenken). (g = g).

Privé'-leven (*buitenambtelijk leven*), o.: *het — van hem gaat u niet aan.*

Prix (Fr. *prijs, waarde*), m.: — *fixe*, vaste prijs, lees: *prie fieks*; *à tout* —, tot elken prijs.

Pro 1 (Lat. *voor, ten, naar, tot enz.*), vz.: — *aris et focis*, voor altaren en haardsteden, nl. strijden, als zijnde de dierbaarste bezittingen; — *Deo*, om Godswil, gratis; — *domo*, zie O r a t i o; — *forma*, voor den vorm; — *juventute*, voor de jeugd: naam eener vereeniging; — *memorie*, ter herinnering; — *populo*, voor het volk; — *patria*, voor het vaderland: 2 als zelfst. nw., o. gmv.: *het — en contra* (tegen) *eener zaak*; zie P r o e n C o n t r a.

Pro-allié (*de zaak der geallieerden toegedaan*), m. —'s.

Probaat' (*beproefd, echt*), bn.: *een — middel*, afdoend, op de proef goed bevonden.

Proba'bel (*aannemelijk, waarschijnlijk*), bn.

Probabiliteit' (*waarschijnlijkheid*), v. gmv.

Proba'tum est (Lat. *het is door de proef bewezen goed te zijn*; *'t is uitmuntend*).

Probeeren (*beproeven, de proef van iets nemen, onderzoeken*); —**sel** (*proef*), o. —s; —**steen** (*proefsteen, toetssteen*), m. —en.

Probiteit' (*eerlijkheid, rechtschapenheid*), v.

Probleem' (*opgave, vraagstuk: twijfelachtige strijdvraag: op te lossen vraagstuk of stelling*), o. —blemen; ook, P r o b l e'm a.

Proble'ma (*probleem*), o. problemen. problemata: *het boren van een tunnel is een grootsch* —.

Problematiek', problema'tisch (*onuitgemaakt, twijfelachtig, moeilijk op te lossen*), bn.

Procédé' (*methode, wijze van doen*), o. —'s.

Procedeeren (*handelen. te werk gaan; een rechtsgeding of proces voeren*).

Procedu're (*werkwijze*; inz. *rechtsgeding of rech szaak*; ook, *rechtspleging*), v. —s, —n; zie P r o c e s.

Procent' (*ten honderd*), o. —en; zie: P e r c e n t; *het rekenkundig teeken voor* **Pct.** *is* %.

Proces' (*rechtsgeding; rechtshandel; wijze van behandeling; verloop, ontwikkelingsgang*), o. —sen; —**kosten** (*kosten van een rechtsgeding*), m. mv.

Proces'sie (*plechtige kerkelijke omgang, plechtige bede- of kerkvaart; plechtige optocht van priesters en leeken op bijzondere feestdagen*), v. —siën, —sies.

Proces'siesgewijze (*op de manier van een processie*), bw.: *de Edelen trokken — naar het paleis van Margareta* (1566).

Proces'sievlinder (dierk. *nachtvlinder, familie der spinners*), m. —vlinders: *de rups van den — is verderfelijk voor de eiken.*

Proces'stuk (*document, dat betrekking heeft op een proces*), o. —stukken.

Proces-verbaal' (*een van ambtswege geschreven woordelijk verslag van de toedracht eener gebeurtenis, eener overtreding, van den gang eener rechtszaak enz.*; [*akte van*] *bekeuring*), o. —sen-verbaal.

Proclama'tie (*afkondiging of openlijke bekendmaking aan het volk, van wege stadsbestuur, regeering of kroon*), v. —tiën, —ties.

Proclameeren (*uit- of afroepen, afkondigen, openlijk bekendmaken*).

Procli'sis (eig. *aanleuning róór aan een woord*; [*toonlooze*] *aansluiting v. e. eenlettergrepig woordje aan het onmiddellijk volgende*), v., b.v. (*i*)*k was, 'thoek enz.*; **procli'tisch** (*zich* [*toonloos*] *aansluitend aan een volgend woord*), bn. en bw.; verg. E n c l i s i s.

Pro-con'sul (Oud-Rome: *gewezen consul als stadhouder of landvoogd over een Romeinsche provincie*), m. —consuls.

Pro contant' (*tegen gereede betaling*).

Pro co'pia (Lat. *voor afschrift*).

Procrus'tes, m. myth. eig. *de uitrekker*: die nl. de gevangen reizigers op een bed uitrekte of hun de leden, die er uit- of overstaken, afhieuw; hij zelf werd door Theseus gedood; fig. *het —-bed der critiek*: critici willen gaarne iets bijvoegen of iets afdoen: *op het —-bed leggen*, een (gewelddadige) verlenging of verkorting doen ondergaan, b.v. een wet, een verordening verlengen of verkorten; ook, pijnigen.

Procura'tie (*schriftelijke volmacht*), v. —s; —**houder** (*definitief gevolmachtigde*, b.v. *van een bankiershuis*), m. —houders. (t = s).

Procura'tor (1 Oud-Rome: *degene, die in een provincie het geld moest innen voor den Rom. keizer en ook wel belast werd met het stadhouderschap over kleine provincies*: 2 R.-K. *de door den prior gekozen beheerder der geldmiddelen en verdere stoffelijke zaken in e. klooster*), m. —s, procurato'ren: 1 *de — van Judaea, Pontius Pilatus*; 2 *de — van het St.-Agnietenklooster*; in bet. 2 ook, P r o v i's o r.

Procureeren (*bezorgen, verschaffen*).

Procureur' (*rechtsgeleerde, die een burgerlijk geding aanhangig maakt*), m. —s.

Procureur-generaal' (*officier van justitie, hoofd van het parket bij een gerechtshof of den Hoogen Raad*), m. —s-generaal.

Procureur'schap (*het ambt van procureur*), o. gmv.

Pro De'o (*om Godswil, gratis, om-niet*).

Prouuceeren (*te voorschijn of voor den dag brengen; voortbrengen, vervaardigen, kweeken, telen*); —**ducent'** (*voortbrenger*), m. —en, zie als tegenstelling: C o n s u m e n t; —**duct'** (*voortbrengsel van landbouw, nijverheid of kunst; opbrengst, vrucht; bedrag*; rek. *uitkomst eener vermenigvuldiging*), o. —en, ook in de laatste bet.: *Produkt*; —**duc'tie** (*voortbrenging*), v. gmv.: —*goederen*, bezittingen tot voortbrenging van nuttige zaken b.v. fabrieken, werktuigen, grondstoffen, brandstoffen enz.; —**ductief'** (*voortbrengend; vruchtbaar: winstgevend*), bn.; —tiever, —tiefst: *een uitvinding — maken; zijn kennis, zijn talenten — maken*: —**duc'tiefactor**, m. —factoren: er zijn drie —en nl. arbeid, grond en kapitaal; —**duc'tiekosten** (*kosten, verbonden aan de voortbrenging van economische goederen*), m. mv.; —**ductiviteit'** (*vruchtbaarheid; voortbrengende of scheppende kracht*), v. gmv.: *de — v. d. bodem.*

Pro Eccle'sia et Ponti'fice, d.i. voor Kerk en Opperpriester, devies van het pauselijk eerekruis van verdienste: gedenkkruis, ingesteld door Leo XIII (1878—1903) bij zijn priesterfeest in 1888.

Proef, Proe've (1 *toets, onderzoek naar de juistheid of degelijkheid van iets, bewijs*; 2 rekenk. *bewerking om de juistheid eener andere rekenk. bewerking vast te stellen*; 3 natuurk. of scheik. *handeling om eenig verschijnsel te veraanschouwelijken of te achterhalen*; 4 *proefje om iets te keuren, keur, monster, staal*; 5 typ. *drukproef*), v. —ven; verkl. —je, o. —s: 1 *iem. op de — stellen*; —*ven nemen met een nieuw soort van vliegtuig, met een nieuwe productiewijze*; *een — van bekwaamheid moeten afleggen*; 2 *de — op een deeling, een vermenigvuldiging*; *de negen—*; zegsw. *de — op de som*, het doorslaand bewijs: 3 —*ven doen met de luchtpomp, met waterstofgas*; 4 *een —je wijn, boter enz.*; *de — op gouden voorwerpen*; *zend hem een — van dat laken*; 5 *een gecorrigeerde —*.

Proef'balans (hand. *staat* [*dien men tusschentijds als proef opmaakt*] *van alle rekeningen met de optelling harer debet- en creditposten en de daaruit afgeleide saldo's in het grootboek*), v. —en: —**ballon** (*kleine ballon, opgelaten om de richting en kracht van den wind te leeren kennen*; fig. *middeltje, om de stemming, de richting, de zienswijze van een persoon of van een vergadering te leeren kennen*), m. —ballons, zie B a l l o n; —**blaadje** (*een stukje goudblad, bevestigd aan een glazen staafje, dat de electrische lading overneemt, blaadje van den electrophoor*), o. —s; —**blad** (*afdruk, dienende als proefvel, drukproef*), o. —bladen; —**boring** (*het boren op proef naar delfstoffen*), v. —en; —**dier** (*dier, waarop proefnemingen gedaan worden*), o. —en: *apen worden gebruikt als — en om* b.v. *door inspuiting een of andere ziekte* (*typhus*) *op te wekken*, zie ook V i v i s e c t i e en —k o n ij n t j e: —**druk** (boekdr. *eerste afdruk, welke als proef moet dienen*), m. —drukken; —**fleschje** (*fleschje met een proefje wijn enz.*), o. —s; —**houdend** (*echt, van goed gehalte*), bn.; —**jaar** (*jaar op proef*), o. —jaren: het — dient om het bewijs te geven, dat men b.v. voor het klooster roeping heeft: ook; een tijdelijke aanstelling, b.v. als leeraar aan een H.B.S., zie P r o e f t ij d: —**konijn**, o. —en, ook fig., zie —d i e r; —**les** (*schoolles op proef*), v. —lessen: —**lokaal** (*lokaal van een brander, brouwer of wijnkooper, waar men hun dranken kan proeven en keuren*; ook *café*), o. —lokalen: —**naald** (*toetsnaald*), v. —en: de — wordt over den toetssteen gestreken, om het achtergebleven spoor te vergelijken met dat van het te keuren voorwerp; —**neming** (*het nemen van een proef tot onderzoek van hoedanigheid, gehalte, werking enz.*), v. —en; —**nommer**, —**nummer** (*nummer van een dagblad enz. ter kennismaking*), o. —s; —**ondervin'delijk** (*door proeven gestaafd*), bn. en bw.: —*e natuurkunde*, d.i. de physica: *iets — bewijzen*, door proeven.

Proef'preek (Prot. *preek v. e. theologisch candidaat, als proef* [ook: *van een proponent*] *op een vacante plaats*), v. —preeken; —**rit** (*eerste rit, als proefneming, met wagen, tram, trein enz.*), m. —ritten; —**schrift** (*schoonschrift als proef*), o. —en: *academisch* —, geschrift van een doctorandus, waarop hem de titel van doctor wordt verleend, zie D i s s e r t a t i e; —**station** (*landbouw-proefstation*), o. —s: *een — is een rijksinrichting voor scheikundige landbouw-analyse*; —**steen** (*toetssteen voor goud en zilver*), m. —steenen: —**stuk** (*meesterstuk bij de voormalige gilden*), o. —stukken: zegsw. *zijn — leveren*, bewijs van bekwaamheid afleggen of inleveren; —**tijd** (*tijd, dat men ergens*, b.v. *in een klooster, op proef is: tijd van zelfbeproeving*), m. —tijden: *na driejarigen — werd hij tot de geloften toegelaten*, verg. P r o e f j a a r; —**tocht** (*reis, welke als proef moet gelden*), m. —en: *een — met een nieuwe auto, een — met een vliegmachine doen*; —**tuin** (*landbouwtuin, tuin tot het nemen van proeven in het telen en kweeken van kruiden, groenten, gewassen*), m. —en; —**veld** (*akker, waarop landbouwproducten tot proef geteeld worden*), o. —velden; —**zuivelboerderij** (*boerderij met melkerij en boterbereiding, welke als model kan dienen*), v. —en: *de — te Hoorn*.

Pro en con'tra (Lat. *vóór en tegen*), o.: *het — eener zaak*.

Proes'ten (*niezen*; van paarden: *snuiven*; *den lach niet kunnen inhouden en uitbarsten*), proestte, heeft geproest: *de zwemmer snoof en proestte*; *wij proestten van het lachen*; *wij zullen het uit—*, zenuwachtig in lachen uitbarsten.

Proe've, v. proeven; zie P r o e f.

Proe'ven (*onderzoeken, hoe iets smaakt*; *ondervinden, leeren kennen*), proefde, heeft geproefd: *gij moet dien wijn goed —*, keuren: *nu kan hij dat leed ook eens —*, ondervinden; *men kan uit dat gedicht den Engelschman —*.

Proe'ver (*drinkebroer*), m. proevers.

Prof (stud. *professor*), m. proffen.

Profaan' (*ongewijd, wereldsch, niet-kerkelijk*; ook: *goddeloos, onheilig*), bn. en bw.: *de — fane geschiedenis*; *een — schrijver*.

Profana'tie (*ontheiliging, ontecring, spot met het heilige, heiligschennis*), v. —s, —tiën.

Profaneeren (*ontheiligen, ontwijden, onteeren: met het heilige spotten*).

Profeet' (*in het O. T. een door God verlicht heilig man, die aan anderen*, b.v. *een koning, de waarheid durft zeggen of een straf aankondigen*; verder. *iem., die het verborgene weet, iem., die de toekomst voorspelt: voorzeg'ger, ziener*), m. profeten: *de — Elias, Elizeus, Jesaja, Ezechiël*; het O. T. telt 45 profeten en 3 profetessen, en van 16 zijn de profetieën opgeteekend, zij leefden 1100—400 v. C.: zegsw. *een —, die brood eet*, wiens voorspellingen weinig beteekenen, geen waarde hebben, verg. W e e r p r o f e e t; *een — is niet ongeëerd dan in zijn vaderland*, Bijbel. geen man van verdienste wordt in zijn eigen land zoo geëerd als in het buitenland, Matth. 13 : 57; *ongeluks—*, die rampen voorspelt, zie 1 Kon. 22 : 18; zie ook: C a s s a n d r a.

Profes'sen (*de geloften doen afleggen als kloosterling*), profeste, heeft geprofest; zie G e p r o f e s t.

Professeur' (Fr. *onderwijzer*; [*hoog*]*leeraar*; ook: *iem., die van een kunst* [*vaardigheid*] *zijn beroep maakt*), m. —seurs: *— de billard*, beroepsbiljarter enz.

Profes'sie (*beroep, bedrijf, betrekking*; *het afleggen der kloostergeloften*), v. —s.
Professional (Eng. *iem., die een tak van sport als beroep uitoefent*), m. —s.
Profes'sor (Lat. *leeraar*, inz. *hoogleeraar*), m. —so'ren, —s; stud.: *prof.*
Professoraal' (1 *tot het hoogleeraarsambt behoorende*; fig. *hooggeleerd*; *allerdeftigst*; *beslissend*), bn. en bw.: 1 *de —ale toga*; 2 *op —ralen toon*; *Stoffel zei dat zoo — mogelijk* (Mult.).
Professoraat' (*hoogleeraarsambt, -stoel*), o. —raten.
Profeteeren (*voorzeg'gen, voorspellen*).
Profe'tenambt (Bijb. *de waardigheid van profeet*), o. gmv.; **—broodje** (*zeker fijn kadetje*), o. —broodjes, zie ook Jerem. 37 : 21; **—mantel** (Bijbel. *kenteeken v. h. profetenambt*), m. —s; **—school** (Bijb. *voorbereidingsschool der profeten*), v. —scholen: de —scholen werden door den profeet Samuel gesticht, waar jonge mannen door studie der Mozaïsche wet en een ascetischen levenswandel tot godsdienstleeraars werden opgeleid; **—staf** (Bijb. *teeken der profetenmacht*), m. —staven.
Profetes' (*vrouwelijke profeet*), v. —sen.
Profetie' (*voorzegging van wat zeker zal gebeuren en door geen menschelijk verstand te voren kan geweten worden*; *voorspelling*), v. —tieën. (t = s).
Profe'tisch (*voorzeggend*), bn. en bw.: *hij sprak op —en toon*; *de Byzantijnen geloofden aan de —e kracht van droomen.*
Profi'ciat! 1 (Lat. *het strekke tot voorspoed! geluk er mee!*); 2 als zn. o.: *een hartelijk —.*
Profiel' (in het alg.: *teekening v. e. voorwerp van ter zijde*: 1 *het gelaat van ter zijde*; 2 bouwk. *verticale doorsnede in de lengte of in de breedte*), o. —en: 1 *een Grieksch —, een regelmatig —*; *iem. in — teekenen, schilderen,* van terzijde gezien; zie: en profiel alsmede en face; 2 *het — van een te bouwen huis,* evenzoo: *het — van een spoorbaan, dijk, kanaal,* ook: *in —*; nog: het beloop van een lijst.
Profiel'steen (bouwk. *siersteen*), m. —en.
Profijt' (Fr. *voordeel, winst, nut*), o. —en.
Profij'telijk (*voordeelig, winstgevend*), bn. en bw.: *komt mijn voorstel u — genoeg voor?*
Profij'tertje (*klein kokertje op een blaker, om er de eindjes kaars op af te branden*), o. —s, ook wel: *Zuinigje.*
Profileeren (*een profiel aan iets maken*; *iets in profiel teekenen*).
Profita'bel (*voordeelig, winstgevend*), bn. en bw.; —er, —st: *op —e wijze.*
Profiteeren (*voordeel of nut trekken uit*; *gebruik maken van*): *— v. d. gelegenheid.*
Pro for'ma (*voor de leus, voor den vorm*).
Profun'dis, v.; zie De profundis.
Profu'sie (eig. *vergieting*; fig. *verkwisting, verspilling, overdaad, overvloed*), v. gmv.
Prognatis'me (*het vooruitspringen v. h. onderste deel v. h. aangezicht*), o., ook: **Progna'tie,** v.: *— komt veel voor bij misdadigers.*
Progno'se (geneesk. *voorzegging, voorspelling*; *aanwijzing van den vermoedelijken loop eener ziekte*), v. —s.
Prognos'ticon (Gr.), **Prognos'ticum** (Lat. *voorspelling, voorteeken, voorbode, horoscoop*), o. —s.
Prognostiek' (*voorzeggingskunst*), v. gmv.
Prognos'tisch (*voorzeg'gend*), bn. en bw.
Program'ma (*lijst, overzicht, opsomming van wat bij een feest enz. zal plaats hebben of gegeven zal worden*; politiek: *beginselverklaring*), o. —'s: *het — der feesten*; *het — van de beginselen van een nieuw ministerie*; *het — der cursuslessen*; *het — v.e. concert*; ook: Program', o. —s; **—muziek** (*muziek, welke een feitelijk gebeuren in groote trekken wil verklanken*), v. gmv.; zie Absolute muziek.
Progres' (*vordering*), v. —sen.
Progres'sie (*vooruitgang, voortgang, opklimming bij trappen*; *reeks*), v. —s, —siën: *— bij jaarwedden*; *een rekenk. —.*
Progressief' (*voortschrijdend, opklimmend*), bn. en bw.: *—sieve assimilatie* (spraakk.), b.v. in: *lommerd* uit *lomberd*; *een —sieve belasting*; *het schoolgeld — heffen,* naar hooger tarief, hoe grooter 't vermogen der ouders is; *—sieve methode,* methode van renteberekening in rekening-courant.
Progressist' (*voorstander, aanhanger v. d. vooruitgang*), m. —en.
Progressis'tisch (*vooruitstrevend*), bn.: *de —e partij in Spanje*; zie Progressief.
Progroom', m. —s; zie Pogrom.
Prohibeeren (*verbieden, verhinderen*).
Prohibitief' (*werend, verbiedend, afhoudend*), bn.
Prohibi'tie-stelsel (*stelsel van beperking van den vrijen in- en uitvoer, door allerlei bepalingen*), o. gmv.
Prohibitionist' (*voorstander van hooge rechten op invoer en uitvoer*), m. —en: *de —en willen den vrijen invoer van allerlei goederen* b.v. *van sterken drank belemmeren of beletten.*
Project' (*bedoeling, oogmerk, ontwerp*; *plan*; *voorslag ter uitvoering eener zaak*), o. —en.
Projecteeren (*ontwerpen, plannen maken, voornemens zijn*; ook: *door teekening in projectie voorstellen of afbeelden*).
Projec'tie (*worp*; *afbeelding van een voorwerp, vlak of lijn op een plat vlak*; [*land en zee*]*kaartenteekening*; nat. *uitstraling*), v. —s, —tiën; **—lantaarn** (*verbeterde sciopticon*), v. —lantaarns; **—leer,** v. gmv. (j = j).
Projectiel' (*weggeworpen lichaam* inz. *wat door een vuurmond geworpen wordt*), o. —en. (j = j).
I. Prol (*brij, bestaande uit schijven zoete appelen en stukjes bruin brood, gekookt in karnemelk*; ook: *appelprol*), v. gmv.
II. Prol (*proleet*), m. —len.
Proleet' (*philister, proletariër, sjap*[*pie*]), m. proleten.
Proletariaat' (*de gezamenlijke armen, de gezamenlijke proletariërs of behoeftigen, bezitloozen*; *vierde stand*), o. gmv.: *het geleerde —*; *de dictatuur van het —.*
Proleta'riër (oorspr. *arme niet belastbare burger in Rome*; thans: *behoeftige*; *iem., die voor zijn levensonderhoud niets bezit dan zijn arbeidskracht en die, zoo arbeid ontbreekt, tot armoede vervalt*), m. —s.
Pro li'bito (*ad libitum, naar believen*).
Prolixiteit' (*wijdloopigheid*), v. gmv.
Prol'lig (*dik, als prol*), bn. en bw.; —er

—st; fig. *wat zit hij — in de winterkleeren!*
Pro lo'co (Lat. *voor de plaats van inwoning*).
Pro'logus (Lat. *proloog*), m. —logi.
Prolonga'tie (*betalingstermijnverlenging* inz. bij wissels en bij speculatie op termijn; ook: *beleening op korten termijn*; verder: *een geldleening tegen onderpand van effecten* [*wier waarde minstens 20 % hooger is dan het verschuldigde*]; *de rente van deze geldleening*), v. —s, —tiën.
Prolongeeren (*den vervaltermijn van een wissel verlengen; een lateren termijn of tijd bepalen; verschuiven*). (g = g).
Proloog' (*voorrede, inleidingsrede, vooraf-spraak*), m. —logen: *de — in het eerste bedrijf van den G. van Aemstel.*
Pro memo'rie (*ter herinnering, voorloopig; in beginsel*); **P.m.**
Promena'de (*wandeling; wandelweg*), v. -s.
Promena'dedek (*wandeldek op zeeschepen*), o. —ken.
Promeneeren (*wandelen, zich vertreden*).
Promes'se (*belofte; schuldbekentenis met belofte om op een bepaalden tijd te betalen* (zie ook Schatkistpromesse); *orderbriefje; orderbiljet*), v. promessen.
Prome'theus, m. myth. zoon v. Ja'petus, e. der Titanen: hij roofde, Zeus of Jupiter ten spijt, het vuur uit den hemel en leerde het den menschen kennen; tot straf zond Zeus Pandora, ook ketende hij — met diamanten boeien aan een rots, waar een adelaar overdag zijn lever, die des nachts weder aangroeide, kwam uitpikken; Hercules doodde den vogel en verloste den lijder. (eu = ui).
Pro mil'le, per mille (*per duizend* of ‰).
Prominent' (*vooruitspingend, uit'stekend*).
Promo'tie (1 *bevordering tot hoogeren rang*; 2 *plechtigheid, waarbij een doctorandus de titel van doctor of meester wordt toegekend*), v. —tiën, —ties: 1 *er was weinig — bij dat wapen; een snelle — maken in zijn ambt*; 2 *ik woonde de — van dien doctorandus bij*; *dat was een — honoris causa,* zie ald.; —**partij** (*studentenfeest of feest bij een promotie*), v. —partijen. (t = s).
Promo'tor (*bevorderaar, voornaamste drijver eener zaak, aanstoker; professor, onder wiens leiding een doctorandus promoveert*), m. —s, —to'ren.
Promoveeren (1 *bevorderen*; 2 *den academischen graad van doctor verwerven*; 3 *den academischen graad van doctor verleenen*), heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2): 1 *iem. —*; 2 *wanneer zult gij —?* 3 *iem. — tot doctor honoris causa.*
Promoven'dus (*doctorandus, die op het punt staat den doctorstitel te behalen, d. i. te promoveeren*), m. —vendi. (en = en).
Prompt (*vaardig, gereed: haastig, gezwind; zonder tijdverlies; op den bepaalden tijd; stipt op tijd*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e bediening, een — betaler; — op zijn tijd passen.*
Promptitu'de (Fr. *stipte vlugheid; voortvarendheid*), v.
Promulga'tie (*afkondiging; uitvaardiging*), v. —s, —tiën.
Promulgeeren (*bekendmaken, afkondigen, uitvaardigen*).
Proneur' (*zwetser, pocher, bluffer*), m. —s.
Pro'nikgetal (rek. *som van een kwadraat en zijn wortel*), o. —getallen, b.v. 6 = 2 × 2 + 2.
Pronk (*sieraad, opschik*), m. gmv.: *dwaze —; veel —, maar weinig goede smaak*; zegsw. *te — staan,* vero. strafoefening: aan of op de kaak staan.
Pronk'appel (*pompoen*), m. —s. gew.; —**bed** (*praalbed, staatsiebed*), o. —den; —**beeld** (*prachtig standbeeld*), o. —en; —**boon** (*groote, fraaigekleurde sierboon*), v. —en.
Pron'ken (*vertoon maken*), pronkte, heeft gepronkt; —**er** (*saletjonker*), m. —s; —**erij'** (*het pronken*), v. —en; —**ster,** v. —s, zie ald.
Pron'kerig (*ijdel*), bn. en bw.: *een — heertje; hij is altijd — gekleed,* opgedirkt.
Pronk'gewaad (*staatsiekleedij*), o. —waden; —**juweel** (*kostbare edelsteen*), o. —juweelen: fig. *een — van een vrouw,* die nl. uitmunt door deugden of schoonheid; —**kamer** (*kamer, waarin de mooiste meubels staan, salon*), v. —s; —**kast** (*kast met fraaie en kostbare dingen*), v. —en; —**sieraad** (*een of ander mooi voorwerp, iets schoons*), o. —sieraden; —**ster** (*behaagzieke vrouw*), v. —s; —**stuk** (*voorwerp, waarmee men pronkt, kostbaar sieraad*), o. —stukken: fig. *hij is een — van deugd, een — van geleerdheid*; —**ziek** (—*zuchtig, gaarne pronkende*), bn.: *een —e vrouw*; —**zucht** (—*ziekte*), v. gmv.
Prono'men (*voornaamwoord*), o. —mina.
Pronominaal' (*voornaamwoordelijk*), bn.
Prononceeren (Fr. *uitspreken; uitspraak doen; sterk doen uitkomen*); zie Geprononceerd.
Prononcia'tie, pronuncia'tie (*uitspraak, wijze van uitspreken*), v. gmv.: *de — is een afdeeling der taalstudie*; (t = s); zie Phonetiek.
Pron'selaar (*knoeier, kwanselaar*), m. —s.
Pron'selen (*knoeien, broddelen, kwanselen*), pronselde, heeft gepronseld; —**geld** (*zakgeld, pasgeld*), o. gmv.; —**werk** (*knoeiwerk*), o. gmv.; w.g.
Pronunciamen'to (Sp. *openbare bekendmaking*; inz. *manifest of protest* [*van Spaansche of Z.-Amerik. krijgsoversten en soldaten*] *tegen de regeering; de opstand zelf*), o. —mento's.
Pronuncia'tie; zie Prononciatie. (t = s).
Prooi (*buit, aas*), v. —en: *de duif wordt soms een — van den sperwer, het lam van den wolf, de kip of de eend van den vos*; fig. *de boerderij werd een — der vlammen,* zij ging in vlammen op; *de rijkdommen der kasteelen werden een — der overwinnaars,* roof; *hij is aan wroeging, aan wanhoop ter —,* overgegeven.
Proosdij' (*woning v. e. proost*), v. —en. vero.
Proost (*voorzitter van een kapittel van kanunniken, ook belast met het beheer der tijdelijke goederen van het kapittel, alsmede met de regeling der tijdelijke zaken*), m. —en.
Prop 1 (*stop van hooi, werk, stroo, hout enz.*; ook: *balletje deeg of voedsel*), v. proppen: zegsw. *met iets op de —pen komen,* er mee voor den dag komen, iets te berde bren-

gen; **2** (*kort, dik persoontje*), m. en v. -pen; zie ook, Propje.

Propaedeu'tica (*voorbereidingswetenschap; voorbereidende kundigheden; algemeene inleiding tot de eene of andere wetenschap*), v. gmv.; —**tisch 1** (*voorbereidend*), bn.: *een — examen*, nl. in de voorbereidende vakken; **2** (*propaedeutisch examen*), o. (eu = ui).

Propagan'da (1 *streven om voor kerkelijke, staatkundige of sociale meeningen of waarheden aanhangers te winnen*; ook: *het middel hiertoe*; 2 R.-K. *instelling tot geloofsverbreiding onder de heidenen*), v. gmv.: 1 — *voor iets maken*; 2 *de — of congrega'tio de propagan'da fi'de*; —**gandeeren** (*een leer, een stelsel verkondigen, voortplanten*); —**gandist'** (*persoon, die propaganda maakt*), m. —en: *een — voor de drankbestrijding*: —**gandis'tisch** (*het ledental vermeerderend*), bn.: —*e pogingen*, —*e vergaderingen*.

Propaga'tie (*voortplanting, uitbreiding*), v.

Propageeren (*voortplanten, uitbreiden*); z. Propagandeeren. (g = g).

Pro pa'tria (Lat. *voor het vaderland*).

Pro-pa'tria-papier (*Hollandsch papier met dezen naam als watermerk*), o. gmv.

Propeller (Eng. *drijvende of voortstuwende schroef v. e. stoomboot, luchtschip enz.*), v. —s.

Pro'per (*net, zindelijk*), bn. en bw.; —der, —st: *met —e handen: zich — wasschen*; —**tjes**, bw.: *alles is daar —*.

Prophylac'tisch (*verhoedend, preservatief, voorbehoedend, afwerend*), bn.: —*e maatregelen*; —*e middelen*, bijv. kinine tegen de malaria.

Prophyla'xis (*voorbehoeding, voorkoming van ziekten; leer over de middelen om ziekten, epidemieën te voorkomen*), v. gmv.; — heet ook Prophyla'xe.

Prop'je (*borreltje jenever*), o. —s; zie Spatje.

Prop'jes (stud. *propaedeutisch examen*), o.: *zijn — doen*.

Prop'jesschieten (volkst. *het borreltjes naar-binnen-schieten of snel opdrinken*), o. gmv.

Proponeeren (*voorstellen, voorslaan*).

Proponent' (*voordrager, voorsteller; bevoegd verklaard, maar nog niet geplaatst predikant: candidaat-predikant*), m. —en.

Proponents'plaats (*kleine Hervormde gemeente, waar een pas van de Universiteit komend predikant voorganger is*), v. —en.

Propoost' (*aanbod, voorslag; rede, gesproken woorden*), o. propoosten.

Propor'tie (*evenredigheid, overeenstemming, verhouding*), v. —tiën. —ties: *in —*, in verhouding; zie Geproportioneerd.

Proportioneel' (*in verhouding, evenmatig, naar evenredigheid*), bn.; —neele.

Propos', o.: *à —*, juist van pas; zie verder: Apropos; lees: *propoo'*.

Proposi'tie (1 *voorstel, voorslag, aanbod*; ook, *hoofdstelling*; 2 dichtk. *voorstelling v. het onderwerp bij den aanvang v. e. heldendicht*), v. —s, —tiën: 1 *iem. een — doen; verschillende —s werden reeds verworpen; de — in een redevoering, een preek*: 2 b.v. *Ik zing den ondergang van d' eersten wereldgrond enz.* (Bild.).

Prop'pen (*met kracht opvullen*), propte, heeft gepropt: *de jongen propte zijn mond vol, zijn zakken vol; het was daar proppend vol*.

Prop'penschieter (*jongensspeelgoed, klapbus: deze werkt door samenpersing van lucht met den stamper*), m. —schieters.

Pro'pria auctorita'te (Lat. *uit eigen macht*); — **cau'sa** (Lat. *in eigen zaak*); —**ma'nu** (Lat. *met eigen hand, eigenhandig*); zie **P. m.**

Pro'prio mo'tu (Lat. *uit eigen beweging, uit vrijen wil*).

Prop'ter hoc; zie Hoc.

Prop'vol (*tjokvol, overvol*), bn.: *de zaal was —*.

Propyle'ën, v. mv.: zuilengangen van marmer als toegang tot de Gr. tempels, inz. die van den burcht te Athene, ten tijde van Pericles vervaardigd.

Pro ra'ta (Lat. *naar evenredigheid, in verhouding tot ieders deel*), verg. Rata; ook: *naar rato*.

Proroga'tie (rechtst. *een verkorte manier van proceduren, waarbij men een geding, met voorbijgang van den rechter-in-eersten-aanleg aanstonds aan den rechter-in-beroep voorlegt*), v. gmv.

Prorogeeren (*verdagen, uitstellen*). (g = g).

Prosce'nium (oud Rome: *het tooneel in engeren zin* d. i. *de door achter- en zijwanden begrensde ruimte; voortooneel, het voorste deel* nl. *vóór het gordijn*), o. —nia, —s.

Proscrip'tie (*verbanning, vogelvrijverklaring*), v. —ties, —tiën; lees: *proo-skrip'sie*.

Prosec'tor (*voorsnijder, opensnijder*; inz. *adsistent in de anatomie*), m. —tors, —to'ren.

Prosecu'tie (*vervolging*), v. —s, —tiën.

Proseliet' (Gr. *aankomeling, er bij gekomene*; inz. bij de Joden: *een [bekeerde] heiden, die Joodsche gebruiken*, b.v. *sabbatsviering en inachtneming der spijswetten overnam*; in het alg.: *nieuwbekeerde, bekeerling*), m. —lieten; —**enmaker** (*geloofswerver*; inz. ongunstig: *zieltiesjager*), m. —s; —**enmakerij** (*het maken van een of meer proselieten*; inz. ongunstig: *opdringerige bekeerinsijver*), v.

Proser'pina, v., myth. gemalin v. Pluto; de koningin d. onderwereld; zie Persephone.

Pro'sit 1 (Lat. *wel bekome het u!, gezondheid!*); **2** zn. o: *een vroolijk —*.

Prosodie' (dichtk. *leer der versmaten, van den klemtoon, lengte en kortheid der sylben*), v. gmv.; zie Versificatie.

Prosopographie' (*beschrijving van iems karakter en levensomstandigheden*), v. —graphieën.

Prosopopei'a, v.: zie Personificatie.

Prospect' (*uitzicht, verschiet: uitwendige opstand van een gebouw in teekening, plan-teekening*; ook: *prospectus*), o. prospecten.

Prospec'tor (*mijnbouwkundige, die terreinen voor mijnontginning onderzoekt, die mijnen, tracht op te sporen*), m. —s.

Prospec'tus (*voorloopige aankondiging*, b. v. *van een boek, waarbij opgave van formaat, letter, prijs, aantal deelen of afleveringen; allerlei gegevens, beschrijving der voor-*

deelen en voorwaarden bevattend overzicht eener uit te geven leening enz.), o. —sen.
Prosperiteit' (*geluk, welvaart, bloei, voorspoed*), v. gmv.
Pros'sen (*broddelen, knoeien*), proste, heeft geprost.
Pro'tasis (*voorzin van een periode*),v. -sen.
Protecteur' (Fr. *beschermer*), m. —s; vr. —**tri'ce**, —s; hetzelfde woord als P r o t e c t o r.
Protec'tie (*bescherming, hoede, begunstiging*). v. gmv.; lees: —*teksie*; —**handel**, m. gmv.
Protectionis'me (*beschermend stelsel, het stelsel van beschermende invoerrechten voor handel, landbouw en nijverheid*), o. gmv.
Protectionist' (*voorstander van beschermende rechten*),m. —nisten; —**is'tisch** (*de protectie betreffende*), bn.: —*e invoerrechten.*
Protec'tor (Lat. *beschermer*), m. —to'ren, —s: *Cromwell was — v. Engeland* (1648—'58).
Protectoraat' (1 *beschermheerschap*; 2 *land, waarover dit beschermheerschap wordt uitgeoefend*), o. bet. 1 gmv., bet. 2 —raten: 1 *Basuto-land staat sinds 1884 onder Eng.* —; 2 *Perzië zal een Eng. — worden.*
Protégé' (Fr. *beschermeling, gunsteling*), m. protégé's: vr. —**gée**, —s.
Protegeeren (*beschermen, vooruithelpen*).
Proteï'nestoffen (*eiwitstoffen*), v. mv.
Protest' (*tegenspraak; verzetaanteekening; mondeling of schriftelijk verzet; officieele constateering, dat de acceptatie of betaling van een wissel geweigerd wordt*), o. —en.
Protestant' (oorspr. *naam v. d. aanhangers v. Luther, die protest aanteekenden tegen de besluiten v. d. R.-K. op den rijksdag te Spiers*;thans:*Hervormde*),m.Protestanten.
Protestan'tenbond (*vereeniging, in 1870 opgericht, v. moderne Protestanten*),m.gmv.
Protestantis'me (*leer en geloof der Protestanten of Hervormden*), o. gmv.
Protestantsch' (*Hervormd*), bn.: *een —e gemeente, het —e geloof, de —e kerk*; —**gezind**, bn.: *de —gezinde bevolking van N.-Nederland.*
Protesta'tie (Fr. *verzekering, betuiging*; ook: *het protesteeren, het protest, het opkomen tegen*), v. —s, —tiën.
Protesteeren (*zich verzetten, verzet aanteekenen, opkomen tegen*; hand. *het opmaken der akte van protest door een notaris, een deurwaarder of den griffier van een kantongerecht*).
Pro'teus, m., myth. e. zeegod met voorspellend vermogen en die verschillende gedaanten kon aannemen: zegsw. *hij is een —*, een zeer wispelturig mensch. (eu = ui).
Pro'thesis (spraakk. *voorvoeging*), v., b.v. in *slinker* (linker), *nijver* (ijver), *tachtig* (acht).
Protocol' (*proces-verbaal; gerechtelijke akte; ambtelijk bericht van het voorgevallene of behandelde; getrouw verslag v. e. staatkundige vergadering of v. e. congres; notariëel aktenboek; archief v. e. notaris*), o. — len.
Protonota'rius (*lid v. h. college der zeven pauselijke notarissen, belast met het opmaken van alle akten i. d. pauselijke kanselarij*; ook: *pauselijke eere-titel, die recht geeft, den mijter te dragen*), m. —notarii.
Protoplas'ma (*eiwitachtige stof, de levende stof der dierlijke en plantaardige cellen*), o. —plasmen.
Prototy'pe (Bijb. *voorafbeelding*; ook: *oorspronkelijk model, eerste afdruk eener ets, gravure enz.*), o. —typen.
Protozo'ën (*ééncellig oerdiertje*), o. protozoa, protozoën.
Prot'sen (*bluffen, drukte maken*).
Protuberan'tie (geneesk. *uitwas, gezwel*; sterrenk. *plek in de zon of een ander hemellichaam, die sterker licht uitstraalt dan de omgeving*), v. —s.
Prouveeren (*bewijzen*; *pleiten, in 't voordeel zijn van*): *dit —veert niet voor hem.*
Pro've(*liefdegave: gift in brood,vleesch enz.; levenslang onderhoud in of door een liefdadig gesticht*), v. proven: zie P r e u v e.
Provençaal' (*bewoner van Provence, provincie in Z.-Frankrijk*; *ridderlijke minnezanger der 12e en 13e eeuw in zuidelijk Frankrijk of Provence, zoomede in N.-Spanje*). m. —çalen. (ç = s).
Provençaalsch' 1 (*van Provence*), bn.: *de — e dichters*;**2** (*taal in het zuiden van Frankrijk, thans een dialect*), o. gmv. (ç = s).
Proven'ce-olie (*olijf- of boomolie* [*uit Provence*]), v.gmv.
Provenier' (*degene, die een prove geniet*; ook: *hij, die in een armhuis levenslang een vast onderhoud geniet*), m. proveniers.
Proveniers'huis (*gebouw of gesticht voor proveniers*), o. —huizen.
Provenu' (Fr. *opbrengst, voordeel, bedrag, winst*), o. provenu's.
Prover'be(Fr.)**prover'bium**(Lat.)(*spreekwoord: kern- of zedenspreuk*), o. —s, —bia.
Proverbiaal' (*spreekwoordelijk*), bn.en bw.
Proviand' (*mondvoorraad, voorraad van eetwaren, leeftocht, b.v. van een leger*), v. gmv.; —**eeren** (*van leeftocht of levensmiddelen voorzien*), verg. A p p r o v i a n d e e r e n; —**schip** (*schip, dat proviand aan de vloot levert*), o. —schepen; —**wagen** (mil. *wagen met levensmiddelen voor de troepen*), m. —s.
Providen'tie (*voorzienigheid, voorzorg*), v.
Providentieel' (*vooruitziend; van hooger hand of door de Voorzienigheid beschikt*),bn.
Provinciaal' 1 (*gewestelijk*; *van, eigen aan, betreffende een provincie*), bn.: *de —ale Staten*, college van rechtstreeks gekozenen in elk onzer provinciën, die onder voorzitterschap van den Commissaris der Koningin tweemaal 's jaars vergaderen; zie G e d e p u t e e r d e S t a t e n: *eene —ale synode*, vergadering der R.-K. bisschoppen eener kerkprovincie; *de —ale waterstaat*, afdeeling van bestuur, belast met de zorg voor en het toezicht op de wegen, waterleidingen enz. van een gewest; *het —ale bestuur*, het bestuur van een provincie door den Commissaris der Koningin, de Gedeputeerde Staten en de Provinciale Staten: *een — dagblad*, krant, die in hoofdzaak gewestelijk nieuws bevat; **2** (*iem. uit de provincie, niet uit een groote stad, dorpeling, provincialist*: R.-K. *hoofd der kloosterlingen eener bepaalde orde in een kerkprovincie*). m. —alen.
Provincia'le Sta'ten, m. mv.; zie P r o v i n c i a a l **1.**

Provinciale syno'de, ook: —ciaal concí'lie; zie Provinciaal **1.**
Provincialis'me (1 *gewestelijke uitdrukking*; 2 *kleinsteedsche bekrompenheid*; 3 *gehechtheid aan zeden, gewoonten der eigen provincie*), o. —cialismen: 1 *onder de —n zijn vooral de Limburgismen eigenaardig*; 2 *een bekrompen —*; 3 *het — der Friezen.*
Provincialist' (*iem. uit de provincie, niet uit de hoofdstad, plattelandicus*), m. —en.
Provin'cie 1 (*onderdeel v. e. rijk*, [*win-*] *gewest, landsafdeeling*; 2 R.-K. *kerkelijke afdeeling*; 3 *afd. der Hervormde Kerk, omvattende vele classes*; 4 *naam, dien de A'dammers geven aan het overige deel van Nederland*: het Parijsche: la Province), v. —cies, —ciën; bet. 4, v. gmv.: 1 *de eerste Rom. —, Sicilië; de — Utrecht*; 2 zie Kerkprovincie; 3 *de classes eener —*; 4 *iem. uit de —.*
Provin'ciehout (*rood verfhout, campêchehout, Braziliehout*), o. gmv.; **—roos** (*zekere vleeschkleurige roos*), v. —rozen.
Provi'sie (1 *voorraad van levensmiddelen, mondvoorraad*: 2 *percentsgewijs loon van commissionnairs, makelaars, expediteurs, bankiers*), v. in bet. 1 —s, —siën; in bet. 2 gmv.: 1 *een — aardappelen, steenkolen opdoen*, zie Winterprovisisie; 2 *de — is thans* $^{3}/_{16}$ %, ook Commissieloon. (s = z).
Provi'siekamer (*voorraadkamer*), v. —kamers; **—kast** (*kast tot berging van levensmiddelen*), v —kasten; **—kelder**, m. —s.
Provisioneel' (*bij voorbaat, vooruit, uit voorzorg, voorshands, voorloopig*), bn. en bw.
Provisoir' (Fr. *voorloopig, provisioneel*), bn. en bw.: *de —e openstelling v. d. schouwburg.*
Provi'sor (1 *zaakbezorger*; *bestuurder, procurator* 2; 2 *bevoegd beheerder v.e. apotheek*), m. —soren, —s: 1 *de — v. e. stichting, v, e. klooster*; 2 *een — stellen.*
Provocateur' (Fr. *iem. die provoceert*), m. —s.
Provoca'tie (Fr. *uitdaging, uittarting*; *uitlokking*), v. provocaties, —tiën.
Provoceeren (Fr. *tergen, tarten, ergens toe opeischen*; *ergens aanleiding toe geven*; *uitlokken*).
Provoost' 1 (mil. *opziener van orde en tucht in een legerplaats*), m. provoosten; vero.; **2** (*militair straflokaal*), v. gmv.: *de soldaat kreeg drie dagen —*, opsluiting.
Proximiteit' (*nabijheid*; *nauwe verwantschap*), v. gmv.
Pro'za (*de taal v. h. dagelijksch leven*; *ongebonden stijl*; *nuchterheid*; *alledaagscheid*), o.gmv.: fig. *het — van het leven*, alledaagsche.
Proza'ïsch (van stijl: *ongebonden*; *niet dichterlijk*; *gewoon, alledaagsch, nuchter, plat*), bn. en bw.
Prozaïs'me (*eigenaardigheid van den prozastijl*; fig. *het alledaagsche*), o. gmv.
Prozaïst' (*iem., die in prozastijl schrijft*), m. prozaïsten.
Pro'zamensch (*koel-nuchter mensch, het tegengestelde van een idealist*), m. —menschen; **—schrijver** (*prozaïst*), m. —schrijvers; **—stijl** m. gmv.
Pru'de 1 (Fr. *preutsch, gekunsteld of kwezelachtig zedig*), bn.; **2** zn. v. pruden.
Pruden'tie (*voor-, omzichtigheid*; *inzicht, beleid, verstandig oordeel*), v. gmv. (t = s).
Pruderie' (*kwezelachtige* [*schijn*]-*zedigheid*; *preutschheid*), v. pruderieën.
Pruik, paruik' (1 Fr. *perruque*: *kunstmatig vervaardigd hoofddeksel, van valsch haar*; *valsche haardos*; bij uitbr.: *dik, verward hoofdhaar*; 2 scherts. *ouderwetsch man*; 3 *uithangsel van een gestopte tabakspijp*: *overdaad, verkwisting*), v. —en: 1 *—en zijn uit de mode*; *wat een woeste — heeft die jongen*; zegsw. *hij heeft de — op*, n.l. de bokkepruik, z. ald.; zegsw. *de — staat of zit hem scheef*, hij is slecht genutst; 2 *wat een oude —!, een sociëteit vol oude —en*; 3 *zijn pijp met een — stoppen.*
Prui'kebol (*houten kop, waarop een pruik gemaakt wordt*; fig. *iem. met een verwilderden haarbos*), m. —bollen.
Prui'kenmaker (*iem., die pruiken maakt*), m. —makers: *hij loopt op een —sdrafje*, d. i. eenigszins gejaagd; **—tijd** (*het laatste deel der 18e en 't begin der 19e eeuw, Jan-Salietijd*; fig. *tijd van onnatuur en gemaaktheid*), m. gmv.: in den — werden door heeren, dames en door schoolkinderen zelfs pruiken gedragen, *portretten uit den —, dichters uit den —.*
Prui'kerig (*aan den pruikentijd eigen*: *ouderwetsch, verouderd*), bn.; —er, —st.
Prui'len (*mokken, misnoegen of wrevel toonen, omdat men zich verongelijkt acht*), pruilde, heeft gepruild.
Pruil'hoek (*plaats, waar men gaat zitten pruilen*), m. —en.
Pruil'mond (*pruilende mond, met vooruitgestoken lippen*; ook: *iem., die pruilt*), m. —en.
Pruim 1 (*pruimeboom*), m. —en: *die — bloeit prachtig*; **2** (1 *gele of blauwe vrucht van den pruimeboom*; 2 *stukje of plokje tabak om op te kauwen*), v. —en: 1 *de wilde —, de kwets—, de eier—, de blauwe —, de gele — of boeren—*; 2 *een zware —, hij had een — achter de kiezen.*
Prui'meboom (plantk. *vruchtboom, waaraan pruimen groeien*), m. —boomen.
Pruimedant' (eig. *prune d'ente*, d.i. pruim v. e. geënten boom: *groote blauwe gedroogde Fr. pruim*), v. —en; verg. Prunel.
Prui'melaar (Z.-Ned. *pruimeboom*), m. —s.
Prui'memond (*een preutsch mondje*), m.: *zij trok een —je.*
Prui'men (1 *tabak kauwen*; 2 fig. *smakelijk eten*), pruimde, heeft gepruimd: 1 *—de boeren*; 2 *de kinderen zaten lekker te —.*
Prui'menkonserf (*konserf v. pruimen*), o.; **—taart** (*taart, met geconfijte pruimen belegd*), v. —en.
Prui'mepit (*pit in een pruimesteen*), v. —ten.
Prui'mer (*iem., die tabak pruimt*; ook: *iem., die smakelijk eet*), m. —s; zie Pruimen.
Pruimerij' (*het pruimen*; ook: [*lekker*] *voedsel, spijs*), v.: *voor de — zorgen.*
Prui'mesteen (*steen in de pruim*), m. -en.
Pruimsch (*ernstig, diepdenkend*), bn. en bw.: *Toon trok den mond in een —e plooi* (Cremer); *hij keek erg —.*
Pruim'tabak (*tabak, die geschikt is om gepruimd te worden*), v. gmv.
Pruis (*inboorling van Pruisen*), m. —en.

Prui'sen (aardr. *voormalig koninkrijk in Duitschland*), o.

Prui'sisch, bn. en bw.: *hier is wat — geld*; zegsw. *dat ziet er — uit*, leelijk, slecht; vergelijk Spaansch; *het is er — toegegaan*, heftig.

Prui'sisch-blauw (*Berlijnsch-blauw, zekere kleurstof*), o. gmv.; —**-zuur** (*zeker giftig zuur, blauwzuur*), o. gmv.

Prul (*nietig ding, beuzeling, vod*), o. prullen.

Prul'achtig (*onbeduidend, nietig, beuzelachtig*), bn. en bw.; —er, —st.

Prul'dichter (*rijmelaar, poëtaster*), m. —dichters; —**dichtertje**, o. —s.

Prulla'ria (*allerlei prullen*), o. mv.

Prul'lenboel (*prullerij, rommel*), m. gmv.; —**kast** (*bergplaats voor prullen*), v. —kasten; —**kist**, v. —kisten; —**kraam** (*kermiskraam met prullige zaken*), v. —kramen; —**mand** (*snipper- of papiermand*), v. —manden.

Prullerij' (*beuzeling, vod*), v. prullerijen.

Prul'lewerk, prul'werk (*werk, dat geen of weinig waarde heeft*), o. —werken.

Prul'lig (*nietig, voddig*), bn.; —er, —st.

Prul'poëet (*pruldichter, rijmer*), m. -poëten; —**poëzie** (*min soort van poëzie*), v. gmv.; —**schrift** (*knoeierig schrijt, hanepooten*), o. gmv.; —**schrijfster** (*dame, die prullig proza schrijft*), v. —s; —**schrijver** (*schrijver van prullig proza*), m. —s; —**werk** (*onbeduidend werk, beuzelwerk*), o. —en, zie Prullewerk.

Prumel', prunel' (*een van pit en schil ontdane, gedroogde witte pruim* o.a. *uit Italië*), v. —len.

Pru'ne 1 (Fr. *pruim*), v. —s; **2** (*roodpaars*), bn.: *een — japon.*

Prunel'la (plantk. *lipbloemig plantje der wei- en bouwlanden met violette bloemen*), v. —'s.

Prut 1 (*dikke brijachtige stof, bezinksel van allerlei vloeistoffen*; inz. *gestremde melk, wrongel*), v. gmv.; **2** (*verdikt; bedorven; niet zuiver*), bn.: zegsw. *het is daar niet —*, in orde.

Pruts (*iets, wat niet deugt, klein, gering is; ding van geen waarde; vod*), v. —en: fig. — *van volk*, d. i. gepeupel.

Prut'selen (*knoeien, prutsen*), prutselde, heeft geprutseld; —**werk**, o.; ook: **Prut'sen** (*broddelen, knutselen*), prutste, heeft geprutst; —**er**, m. —s; —**werk**, o. gmv.

Prut'telen (1 *borrelend koken*; 2 *knorren, mopperen*), pruttelde, heeft geprutteld, ook Preutelen: 1 *de brij, de koffie staat op het vuur te —*; 2 *het oudje deed niets dan — over de duurte*; —**aar** (*mopperaar*), m. —s; —**aarster** (*vrouw, die moppert*), v. —s; —**arij'** (*het aanhoudend pruttelen*), v. —en.

Prut'telig (*knorrig*), bn.; —er, —st: *een — oud man*, brommig, mopperig.

Prut'terig (*als prut, klonterig, verdikt*), bn.; —er, —st: *de brij is —.*

Psalm (*plechtig godsdienstig lied*, inz. *een der geestelijke gezangen uit den Bijbel; gewijde harpzang*), m. —en: de —en zijn ten getale van 150, meestendeels door koning David gedicht en in de H.-Schrift opgenomen; zie: Psalter, Souter.

Psalm'berijming (*het op-rijm-stellen van de psalmen* [*van David*]), v. —en: de — van Marnix van St. Aldegonde (1538—'98), van Dathenus (1531—'90); v. d. dichter Ten Kate (1819—'89); —**boek** (*boek met* [*de berijmde*] *psalmen*), o. —en; —**bord** (Prot. *gezangenbord, bord in de kerk, waarop de te zingen psalmen en gezangen worden aangegeven*), o. —en, ook: Kerkbord, Gezangenbord; —**briefje** (Prot. *lijst van psalmen en gezangen*), o. —s: de predikant verstrekt het vóór den kerkdienst aan den organist en den voorlezer; —**dichter** (*dichter van psalmen*), m. —s; —**gezang** (*het zingen v. e. psalm; kerkelijk lied*), o. in de 1e bet. gmv., in de 2e bet. —en.

Psalmist' (*dichter, zanger van psalmen*), m. —en: *de koninklijke —*, koning David.

Psalmodie' (*psalmgezang*), v. —dieën.

Psalmodieeren (*psalmzingen; eentonig opdreunen*).

Psalm'vertaling (*overzetting v. e. psalm,* [*niet in versmaat*]), v. —en: *de — van Vondel*: zie ook Psalmberijming.

Psalm'zingen (*het zingen van psalmen*).

Psal'ter (*psalterion; verzameling van psalmen: psalm-boek*), o. —s.

Psalte'rion (Gr.), **Psalte'rium** (Lat.) (1 *op een harp gelijkend veelsnarig tokkelinstrument*; 2 *psalmboek*), o. —s; 1 *het — is nog bij de Perzen in gebruik*; 2 *het — Romanum, psalmenverzameling volgens den H.-Hieronymus* (*383*).

Pseu'do (Gr. *valsch, nagemaakt; bedrieglijk, misleidend*), *een —-schoolopziener, een —-student*, iemand, die zich uitgeeft als zoodanig.

Pseudoniem' (*verbloemde, verdichte naam*), o. —en; zie Schuilnaam.

Pst (*geluid, om iem. te roepen, zijn aandacht te trekken*): **1** tw.: —, *hallo!*; **2** zn. o.: *een langgerekt —.*

Psy'che (Gr. woord voor *ziel*), v. gmv.; als eigennaam: myth. de vlindervleugelige minnares van Eros; fig. de verpersoonlijking van de menschelijke ziel nl. in de gedaante van zoo'n meisje; lees: *psie'-che.*

Psyché' (hetzelfde woord als het voorafgaande: *groote draaispiegel, beweegbare spiegel tusschen twee standers*), v. —'s.

Psychia'ter (*dokter voor zielsziekten*), m. —s.

Psychiatrie' (*leer der zielsziekten*), v. gmv.; —**a'trisch** (*de psychiatrie betreffende*), bn.: —*e deskundigen, een — rapport.*

Psy'chisch (*de ziel betreffende*), bn.

Psychologie' (*zielkunde*), v. gmv.

Psycholo'gisch (*van of betreffende de zielkunde; zielkundig*), bn. en bw.

Psycholoog' (*zielkundige*), m. —logen.

Psycho'se (*zielsziekte*), v. gmv.

Psy'cho-therapie' (geneesk. *behandeling van zielsziekten*, inz. *door geestelijk beïnvloeding*), v. gmv.

Psy'chrometer (*instrument om den vochtigheidstoestand der lucht te leeren kennen*, m. —s.

Ptoleme'us, gesch. gemeenschappelijke naam der vorsten van Egypte, 323—30 v. C.

Pu' (*Chineesche lengtemaat*, ± 1,67 *M.*), v. —'s.

Puberteit' (*geslachtsrijpheid*), v. gmv.

Publica'tie (*bekendmaking, openbare aankondiging*; van een boek enz.: *uitgave*), v. —tiën of —ties; **—eeren** (*bekendmaken; aankondigen; door den druk in het licht geven*); **—cist'** (vroeger: *schrijver over, leeraar in staatsrecht*; thans: *schrijver over openbare aangelegenheden*, inz. *staatkundige; dagbladschrijver*), m. —en; **—citeit'** (*bekendheid, openbaarheid*), v. gmv.: *ergens — aan geven*, ruchtbaarheid.

Publiek' 1 (*de menschen, de bezoekers, het gehoor enz. in een publieke zaal*), o. gmv.; **2** (*openlijk, openbaar; wereldkundig, ruchtbaar; van den staat, de gemeente uitgaande*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e opinie*, de openbare meening, *het — en privaatleven v. e. minister; iets — verkoopen; —e werken.*

Publiek'recht (*het recht, dat de verhouding regelt tusschen de burgers en den staat*), o. gmv.

Publiekrech'telijk (*tot het publiek recht behoorend*), bn.

Publikaan' (*tolpachter bij de oude Romeinen, staatspachter, tollenaar*), m. —kanen; zie Luc. 18 : 10.

Puck (*zekere kleine doghond*), m. pucks.

Pud (*gewicht van 40 Russische ponden, ± 8 Engelsche ponden of ruim 16 KG.*), o. puds; ook, P o e d.

Pud'ding (zie: *podding*), m. puddingen; **—poeder** (*poeder als grondbestanddeel van een pudding*), o. gmv.; **—vorm** (*vorm v. e. pudding; vorm om daarin een pudding te laten stijf worden*), m. —vormen.

Puuiek' (*eerbaar, kuisch*), bn.; —er, —st.

Pue'blo (Sp. *gemeente, plaats*), v. —'s.

Pueriel' (Fr. *kinderachtig*), bn.; **—riliteit'** (*kinderachtigheid*), v. gmv.

Puf (*lust, trek*), v. gmv.: *ik heb daar geen — in*, d. i. geen zin of lust. gmz.

Puf'fen (*blazen, vooral van de warmte*; fig. *snoeven, bluffen*), pufte, heeft gepuft: *zitten —; puffende locomotieven*; **—terig** (*blazerig, benauwd v. d. warmte*), bn.

Pui (*benedendeel van een winkelgevel, ondergevel, voorkant of bordes van een stadhuis, waar bekendmakingen worden afgelezen*; bij uitbr. *gevel*), v. puien; **—tje**, o. **—s**: *een artistiek —.*

Puik 1 (*het beste, het uitste'kende, het voortreffelijkste, het uitgelezenste*), o. gmv.: *het — van uren aardschen schat* (Vondel); *het — der schoonen; het —je*, het allerbeste; **2** (*best, uitmuntend*), bn.: *—e waren, —e groenten; die aardappels zijn —*, voortreffelijk.

Puik'best (*opperbest, zeer puik*), bn. en bw.

Puik'dichter (*uitmuntend dichter*), m. —s: *Vondel is een —*; **—juweel** (*pronkjuweel*), o. —juweelen; **—schilder** (*uitstekend schilder*), m. —s: *Rembrandt is een —*; **—sieraad** (*zeer kostbaar sieraad*), o. -sieraden; **—stuk** (*meesterstuk*), o. —stukken.

Puil'ader (*ader, die uitpuilt, sputader*), v. —s.

Pui'len (*buitenwaarts uitzwellen*), puilde, heeft gepuild: *de oogen puilen den man uit de kassen*: verg. U i t p u i l e n.

Puil'oog 1 (*uitpuilend oog*), o —ogen; **2** (*iem. met puilogen*), m. en v. —en.

Pui'men (*met puimsteen gladwrijven*), puimde. heeft gepuimd.

Puim'steen (*lichte, poreuze vulkanische steen, gestolde lava*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —stenen; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: — dient den verver tot het gladschuren van houtwerk.

Puin (*stukken steen, afval van metselwerk of muren*), o.: *een muur kan in of tot — vallen.*

Puin'hoop (*bouwval*), m. —en; zie R u ï n e .

Puis'je, o. —s: (*een*) *— vangen of puisjes vangen*; zie P u i s t j e v a n g e n

Puissant' (Fr. *machtig, vermogend*), bn. en bw.; —er, —st: *— rijk*, schatrijk. (t = t).

Puist (*blaar, etterzweer*), v. puisten: zegsw. *zich een — lachen*, zie B o c h e l; *de — aan iets hebben*, hekel, verg. M i e r. gmz.

Puist jevangen (*beldeurtje spelen; belletje-trekken, aanbellen en wegloopen*), ving —, heeft puistje-gevangen.

Puit (*puitaal*; ook: *kikker*), m. puiten; gew.

Puit'aal (*stekelvinnige zeevisch, ± 3 dM.*), m. puitalen: *de — leeft in de noordelijke zeeën*; zie: A a l k w a b b e en K w a b a a l.

Puk'kel (verkl. van *pok: puistje, bobbeltje*), v. pukkels; ook: P e u k e l en P o k k e l.

Pul (*kruikje, dikbuikig kannetje; breede, hooge vaas*), v. pullen.

Pul'chri s t u d i o (Lat. *ter beoefening v. h. schoone*).

Pul'chrum pro pa'tria mo'ri (Lat. *het is schoon voor het vaderland te sterven*).

Pul'ken (*peuteren*), pulkte, heeft gepulkt: *zit zoo niet in te neus te —.*

Pul'lebroer (*drinkebroer*), m —broers.

Pul'len (*drinken, zuipen*), pulde, heeft gepuld.

Pullman-car (Eng. *Amerikaansch salonspoorrijtuig naar den Amerikaanschen industrieel Pullman geheeten*), v. —-cars.

Pulp (*zeker veevoeder: beetwortelmoes, uitgeperste beetwortels ontdaan van de suikerstof*; papierfabrieken: *houtpap*; aardappelfabrieken: *aardappelbrij*), v. gmv.

Pul'que (Sp. *Mexicaansche alcoholische drank, bereid uit het sap v. d. agave*), m.; l.: *poel'ke.*

Pulsa'tie (*het slaan van het hart of van den pols: harteklop, polsslag*), v. pulsaties. (t = s).

Pulsatief' (*kloppend; met kloppingen gepaard*), bn.: *—tieve pijn*, het pijnlijk kloppen van zieke lichaamsdeelen.

Pulseeren (*slaan, kloppen*); z. P u l s a t i e.

Pul'ver (*poeder, stof*; gew. *buskruit*), o. gmv.

Pulverisa'tor (*besproeiingswerktuig om een vloeistof fijn verdeeld te spuiten; stuifsproeier*, inz. gebruikt bij planten of in de geneeskunde bij inhalatie), m. —s.

Pulveriseeren (*tot poeder maken, wrijven, stampen*).

Pu'ma (*katachtig roofdier*), m. —'s; zie P o e m a.

Pum'mel (*onbehouwen lomperd*), m. —s.

Pum'melig (*als een, op de wijze v.e. pummel*), bn. en bw.; *een —e jonge man.*

Pu'na (*kille hoogvlakte in Peru en Bolivia*), v. puna's.

Punai'se (Fr. *wandluis; koperen stiftje met*

breeden, platten kop tot het vastzetten van teekeningen, platen enz.; duimpje), v. —s.

I. Punch (*zekere drank*, eig. *vijf* naar de vijf ingrediënten, waaruit hij oorspr. werd samengesteld, nu meestal uit *arak* of *rum, suiker, citroenwater*; ook, *pons*), v.; **—bowl** (*ponskom, ponsschaal*), m. —s; **—glaasje**, o. —s. (ch = sj.).

II. Punch (Eng. *hanswors t der poppenkast*; ook: *naam van een Londensch humoristisch satirisch tijdschrift*), m. (ch = sj).

Punctualiteit' (*stiptheid, juistheid, nauwkeurigheid*), v. gmv.

Punctua'tie (*de leer der zin- of scheiteekenplaatsing; interpunctie*), v. gmv. (tie = sie).

Punctueel' (*stipt, nauwkeurig*), bn. en bw.

Punc'tum 1 (*rustteeken, stip, punt*), o. puncta; **2** (*klaar, basta, afgedaan*), tw.

Pu'nisch (*Carthaagsch*), bn.: Rome voerde met Carthago drie —e oorlogen, welke met den ondergang van Carthago in 146 v. C. eindigden.

Punt 1 (1 *spits, uiteinde*; 2 *landtong*; 3 spraakk. *sluitteeken*), v. —en: 1 *de — van een naald, van een mes, van een dolk; de — van een degen*; zegsw. *daar kun je een —* of *—je aan zuigen*, een voorbeeld aan nemen; *de —ies zijn er bij hem af*, de bijzonderheden weet hij niet meer; 2 *een — omzeilen*; 3 e. *— achter e. zin zetten*, z. ook: D u b b e l— en K o m m a—; **2** (1 *stipje*; 2 meetk. *stip, einde eener lijn*; 3 *een bepaalde plaats*; 4 *onderdeel van een verhandeling, lezing, gesprek enz.*; 5 *tijdstip*; 6 *merk of aanduiding*; 7 *maat, waarin winst of verlies wordt uitgedrukt*), o. —en: 1 zegsw. *de —jes op de i's zetten*, precies zijn; zie ook: B r a n d p u n t, G e z i c h t s—, L i c h t—, O o g p u n t; 2 *een cirkel trekken, die door drie —en gaat*, zie H o e k p u n t, R a a k—, S n ij—, T o p p u n t; 3 *op dat — van den weg moet ge rechts omslaan; het — in den horizon, waar de zon op 22 Juni opkomt*; verg. V e r e e n i g i n g s—, K r u i s—; 4 *hij is nu aan — drie zijner verhandeling; de —en van een aanklacht; op het — van eer*, d. i. wat het eergevoel betreft, *is hij zeer gevoelig*; verder: *het — in quaestie*, zaak; *tot het kritieke — komen*, deel der zaak; *dat zal in dit proces een donker — blijven*, deel, onderdeel; 5 *op 't — staan van te vertrekken; de vijand stond op het —, het fort te nemen*; verg. T ij d s t ip en T ij d p u n t; 6 *hoeveel —en heb je voor rekenen? voor elk vak kan men tien —en halen*: school, examen of wedstrijd; 7 *ik geef u op het biljart vijf punten voor*; zie ook D o o d e p u n t.

Punt'dicht (dichtk. *kort gedicht met een geestigen zet* [*in den laatsten versregel*]), o. —dichten, zie E p i g r a m; **—dichter** (*schrijver v. puntdichten*), m. —dichters: *Huygens is —, ook Staring is —*.

Punt'draad (*prikkeldraad, rasterdraad, stekeldraad*, zie ald.), **1** (*stofnaam*), o. gmv.; **2** (*voorwerpsn.*). m. —draden.

Punteeren (*afstippelen, bestippen* [*voor het afwerken van metalen*]; *de voorloopige voorwaarden eener overeenkomst vaststellen*).

Punteer'ijzer (*werktuig v. e. glasblazer*), o. —ijzers: ook, —s t a n g.

Pun'ten (*aanspitsen*), puntte, heeft gepunt: *een paal —*, er een punt aan maken.

Pun'ter (*soort van puntige schuit*, inz. *vaartuigje met platten bodem in de veenstreken*), m. —s; **—man** enz.

Pun'tig (*spits, scherp; snedig; proper, net*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e rots*; fig. *een — gezegde*, geestig, hekelend; *in geldzaken is hij zeer —*, punctueel, nauwkeurig; *ze is in alles zoo —*, net, zindelijk, proper.

Punt'lijn (typ. *stippellijn*), v. —en.

Pupil' 1 (*minderjarig pleegkind; voedsterling; kostleerling*), m. en v. pupillen; **2** (ontl. *oogappel*), v. pupillen.

Pupil'lenschool (mil. *opleidingsschool* [*vroeger te Nieuwersluis*]), v.

Puree' (*zeer fijn door een zeef tot pap geperste of gewreven peulvruchten, aardappelen, tomaten*, ook, *vleesch*), v. gmv.

Pu'ren (*zuiveren, louteren; zuigen uit, halen uit*), puurde, heeft gepuurd. w. g.

Purga'tie (*buikzuivering*), v. —s, —tiën.

Purgatief' (*buikzuiverend middel*), o. -tieven.

Purgato'rium (Lat. *zuiveringsplaats; vagevuur*), o. gmv.

Purgeeren (*den buik zuiveren* [*door ontlasting*]; ook: fig. *zich zuiveren, verantwoorden*); (g = g); **—drank** (geneesk. *drank om te purgeeren*), m. —en.

Purifica'tie (*reiniging, zuivering*), v. gmv.

Purifieeren (*zuiveren, reinigen*).

Pu'rim, Pu'rimfeest (*Poerim*, zie ald.), o.; lees: P o e'r i m, het — dient ter herinnering aan de redding der Joden in Perzië, zooals dat in den Bijbel wordt beschreven; zie E s t h e r 9 : 24.

Puris'me (*streven naar taalzuivering*; ongunstig: *taalzifterij*; ook: *een* [*op gezochte wijze*] *vertaald vreemd woord of vreemde uitdrukking*), o. gmv.

Purist' (*taalzuiveraar*; ongunstig: *taal-, woordenzifter*), m. —en.

Puristerij' (*overdreven taalzuivering*), v. —en.

Puritein' (*in Eng. een streng Protestant*), m. puriteinen: de —en willen de kerk vrijmaken van den staat en van alle menschelijke instellingen en achten dit de ware r e i n h e i d (Lat. puritas) der kerk.

Pur'mer (*meerpolder in N.-Holland*), v.

Pur'per (*blauw- paarsroode verfstof; mantel, kleed van purperen stoffen; wol enz.* [*in*] *purper geverfd*), o. gmv.: het — is waarschijnlijk een uitvinding der Phoeniciërs (purperslakken, Tyrus); het — werd de kleur der heerschers; thans kleur van het gewaad van prelaten en bisschoppen: zegsw. *die geestelijke heeft het — ontvangen*, is verheven tot prelaat; **—achtig** (*lijkende op purper*), bn.; —er —st: *—e bloemkleuren*; **—en 1** (*van purper*; ook: *purperkleurig*), bn.: *een — mantel; — wolkjes*; **2** (*purperkleurig maken*), purperde, heeft gepurperd; **—glans** (*purperkleur*), m. —glansen: *de — v. h. avondrood*; **—gloed** (*purperglans*), m. gmv.; **—hoen** (*steltlooper in Afrika*), o. —ders; **—kleurig**, bn.: *een —e japon, —e schoenen, een — gelaat*, paars van kleur; **—mossel** (*purperslak*), v. —s: **—reiger** (*roodbruine reigersoort, ook in Z.-Holland in den zomer*), m. —s; **—rood 1** (*blauwrood evenals purper*), bn.: *zijn vleezige gezicht werd — van*

toorn; **2** als zn. o.; —**slak** (*buikpootig weekdier, dat het purper der oudheid opleverde*), v. —slakken.

Purpriet' (*roode kleurstof in rooden wijn*), v. gmv.

Purpuri'ne (*kleurstof uit meekrap*), v. gmv.

Pur'-sang **1** (Fr. inz. van paarden: *volbloed*, d. i. *van een zuiver of echt ras*), bn.; **2** (*raspaard*), m. en v. —s.

Purser (Eng. *administrateur aan boord*), m. —s.

Pusillaniem' (*kleinmoedig*; óók: *kinderachtig, onbeduidend*), bn.

Put (*in den grond gemaakte diepte, geboorde opening*), m. putten: *een — graven, een — dempen*; een Beer—, Regen—, Zink—, een Artesische —, zie ald.; spreekw. *Als het kalf verdronken is, dempt men den —*, zie: Dempen en Kalf; —**baas** (*voorman van een ploeg polderjongens*), m. —bazen; —**boor** (*aardboor, grondboor*), v. —boren; —**galg** (*toestel boven een put*), v. —en; —**ger** (zeew. *scheepsjongen ter groote vaart*), m. —s, vero., zie Harpoen (Vondel), vers 96; —**haak** (*afhangende putstok*), m. —haken: zegsw. *getrouwd zijn over den —*, d. i. in vrije liefde vereenigd zijn; —**huisje** (*afdakje boven een put met rol en ketting, om water in e. emmer te kunnen ophalen*), o. —s.

Put'lut (*koude drukte, onnoodige omslag*), o. gmv.: *veel — hebben*, gmz.

Pu'toor, m. putoren; zie Pitoor.

Put'rad (*rad aan een put*), o. —eren: *het — wordt door een zwengel bewogen.*

Puts(e) ([*houten, leeren, metalen*] *scheepsemmer*), v. —(e)n.

Put'sen (scheepst. *water scheppen met een puts*), putste, heeft geputst.

Puttee (Eng. mil. *beenwindsel; breede band, die om het onderbeen gewikkeld en vastgemaakt wordt*), m. —s.

Put'ten (1 *water ophalen*; 2 fig. *halen uit, ontleenen aan*), putte, heeft geput: 1 *een emmer water —*; 2 *die historieschrijver heeft uit goede bronnen geput*, zie Archief; *dat verhaal is uit een middeleeuwsch tooneelspel geput.*

Put'ter (*iem., die water put*; fig. *drinkebroer*; dierk. *distelvink*), m. putters.

Put'ting (scheepst. *touwwerk, dat dient om het stengewant te zetten*), v. —s; ook: Put'tingwant, o.

Put'water (*water uit een put, welwater*), o. gmv.; verg. Regenwater.

Puur (Fr. *zuiver, onvervalscht; bloot, louter, alleenlijk*), bn. en bw.: *dit is pure wijn, dat is — goud; het is pure goedwilligheid van je chef*, louter; *zij deed het — om hem te treiteren*, enkel.

Puzzle (Eng. *behendigheidsspel*, inz. *berustende op het ontwarren van een teekening of afbeelding, op het in elkaar zetten van figuren enz.; raadsel; moeielijkheid, vraag*), v. —s.

Puz'zlen (*zich met puzzles bezighouden*), —de, heeft gepuzzled. b.v. figuren samenstellen met bouwsteentjes.

Py(j)a'ma (*nachtgewaad*), v. —'s: *de — is van lichte stof en bestaat uit een ruime broek en jas*; lees: *piedjáma.*

Pygmee', m. —ën, myth. fabelachtige dwerg(en) in Afrika of in Indië; Homerus en ook Herodotus gewagen van hen; fig. onbeduidend, nietig, klein mensch.

Py'lades, m., myth. trouwe gezel van Orestes: fig. trouwe vriend.

Pyramidaal', bn.; zie Piramidaal.

Pyrami'de, v. pyramiden; zie Piramide.

Pyrenee'ën (aardr. *grensgebergte tusschen Frankrijk en Spanje*), m. mv.: *het —neesche schiereiland*, Spanje en Portugal.

Pyriet' (delfstofk. *zwavelkies, zwavelhoudend erts; zwavelverbinding in steenkool*), o. gmv.

Pyromanie' (*manie, ziekelijke neiging tot brandstichting*), v.

Pyrome'ter (*vuurmeter*, nl. *tot meting van hooge temperaturen*), m. —meters.

Pyro'pe (*donkerroode* [*Magnesia-*]*granaat*), m. en o. —n.

Pyrotech'nicus (*vuurwerkmaker*), m. —ci.

Pyrotechnie' (*vuurwerk*), v. gmv.: fig. *een — van geestige zetten.*

Pyrotechniek' (*vuurwerkerskunst; kunst om vuurwerk te maken*), v. gmv.

Pyr'rha, v.; zie Deucalion.

Pyrrhonis'me (*twijfelleer, -zucht*), o. gmv.: *het — heet naar den Grieksehen wijsgeer Pyrrho.*

Pyr'rhus-overwinning (gesch. *overwinning door den koning van Epirus van dien naam* [318—272 v. C.] *op de Romeinen behaald in 279 v. C.*; fig. *schijnoverwinning, die den overwinnaar zoo verzwakt, dat hij niet meer tegen den overwonnene opgewassen is*), v. —en.

Pytha'goras, beroemde Grieksche wijsgeer, ± 582 v. C. te Samos geboren.

Pythago'risch (*van, als van, volgens de leer enz. van Pythagoras*), bn.: *de —e tafel*, d.i. de tafel van vermenigvuldiging; meetk. *de —e stelling*, of *de stelling van Pythagoras*: in den rechthoekigen driehoek is, als *a* en *b* de rechthoeksz. en *c* de hypotenusa is: $a^2 + b^2 = c^2$; *een — zwijgen*, langdurig, zooals de wijsgeer het oplei aan nieuwe leerlingen.

Py'thia, v., **1** priesteres van het orakel van Apollo te Delphi, die vanaf een drievoet profeteerde; bij uitbr. waarzegster; **2** de Pythische spelen.

Py'thisch (*Apollo, den Phython-dooder, betreffende, hem gewijd*), bn.: *de —e spelen*, om de 4 jaar te Delphi ter eere van Apollo gevierd.

Py'thon, m., **1** myth. draak, door Apollo gedood; **2** (O.-I. *groote, niet vergiftige slang van 8—10 M., in tropische streken*), m. —s.

Pythonis'sa (*waarzegster, profetes*), v. —'s.

Q.

Q. A. — *Quod attes'tor,* hetgeen ik getuig.
Q.B.F.F.Q.S. — *Quod bo'num, fe'lix, fau'stum' que sit,* hetgeen goed, gelukkig en gezegend moge zijn: God geve over dit werk, deze handeling, Zijn zegen; **Q.F.F.Q.S.**— *Quod fe'lix, fau'stum' que sit,* hetgeen gelukkig en gezegend moge zijn.
Q. E. — *Quin'ta essen'tia,* zie Quintessens.
Q.e.d. — *Quod e'rat demonstran'dum,* z. ald.
q.l. — *Quan'tum li'bet,* zie ald.
q.p. of **q.pl.** — *Quan'tum pla'cet,* zie ald.
q.q. — *Qualitate qua,* zie ald.
q.s. — *quan'tum sa'tis* of *suf'ficit,* zie ald.
Quaer. — *Quae'ritur,* zie ald.
Quaest. — *Quaes'tio,* zie Quaestie.
Quat. — *Quatertem'per(dag)* ; zie ald.
q.v. — *Quan'tum vis,* zie ald. [1])

Q (1 *als klank een medeklinker*; 2 *als letterteeken de* 17*e letter v. h. alphabet*; 3 *al de woorden in een woordenboek enz., die met — beginnen*), v. —'s: 1 *de — is een keelklank*; 2 *onduidelijke —'s schrijven*; 3 *de — is een korte letter.*
Qua (*als* ; *in hoedanigheid van*), bw.: — *dokter,* in de hoedanigheid van ; — *manda'rius,* als lasthebber ; — *ta'lis,* als zoodanig : zie ook **q.q.**
Quadraat' (*vierkant; regelmatige vierhoek,* d.i. *vierhoek, met gelijke zijden en gelijke hoeken*; *tweede macht van een getal* b.v. 7×7), o. quadraten; ook, Kwadraat.
Quadrage'na, —geen' (*boetedoening v. 40 dagen* ; *kwijtschelding van straffen beantwoordende aan genoemden boetetijd in de R.-K. kerk*), v. —ge'nen.
Quadrant' (*het vierde gedeelte van een cirkel; werktuig om de breedte op zee te meten, hoekmeter, hoogtemeter, graadboog*), o. quadranten ; ook, Kwadrant.
Quadratuur', v.: *de — des cirkels,* het veranderen van een cirkel in een vierkant van gelijke grootte ; fig. *iets onuitvoerbaars, onmogelijks.*
Quadreeren (*in het vierkant brengen*; *de oppervlakte berekenen*; *in de 2e macht verheffen* ; fig. *bij elkaar passen, voegen*).
Quadri'ga (gesch. *zege- of strijdwagen, met vier paarden naast elkaar bespannen*), v. quadrigae of —'s.
Quadril'le (*dans met een even aantal in een vierkant tegenover elkaar geplaatste paren; troep stierenbevechters; kaartspel voor vier personen*), v. quadrilles. (qu = k).
Quadrilleeren (*het Quadrille-spel spelen*).
Quadrillioen' (*millioen in de vierde macht*), o. —drillioenen.
Quadri'vium (*het viertal hoogere, vrije kunsten*), o.; zie Vrije Kunsten.
Quadroon' (*een soort van kleurling*), m. —dronen, vr. ook: —**drone,** lees: *kwadroon*: *en was zij kenbaar als —, toch was Eliza schoon* (Ter Haar) ; zie Quaterone.
Quadrupe'den (*viervoetige dieren*), m. mv.
Quadru'pel (Fr. *quadruple* : *viervoudig*), bn.: *Quadrupel-alliantie,* viervoudig verbond (26 Oct. 1666).
Quae'ritur (*er wordt gevraagd, de vraag is*); zie **Quaer.**
Quaes'tie (Lat. vraag: *vraagstuk*; *geschilpunt, strijdpunt, geschil*), v. —tiën, —ties: *de minister stelde de kabinets —*, dreigde met ontslagneming v. 't ministerie in zijn geheel ; *de persoon of zaak in —*, waarover gehandeld wordt ; *er is geen — van, dat lijdt geen —*, het spreekt vanzelf ; *een medische —, een hygiënische —.*
Quaestieus' (*onzeker, betwistbaar, onopgelost, twijfelachtig*), bn.; —zer, —t of meest —. (t = t).
Quaes'tor (*Romeinsch ambtenaar* : *schatmeester* ; stud. *penningmeester*), m. —tors, —to'ren.
Quaestuur' (*ambt van Quaestor*), v. gmv.
Qualifica'tie (*betiteling, toekenning eener eigenschap* ; *geschiktheid, deugdelijkheid*), v. —ties, —tiën.
Qualificatief' (*nader bepalend, omschrijvend*), bn.
Qualificeeren (*een zaak benoemen, beschrijven, e. zekeren titel geven; geschikt, vatbaar, gerechtigd maken*), ook, Qualificeeren.
Qualita'te qua (Lat. *in de hoedanigheid van, ambtshalve*; *met volmacht*); zie **q.q.**
Qualitatief' (*volgens de waarde, de gesteldheid, het gehalte*), bn.
Qualiteit' (*gesteldheid, hoedanigheid, aard; eigenschap van een ding of van een persoon* ; *titel, die iemands stand of rang aanduidt* ; *goede hoedanigheid*), v. —en ; ook, Kwaliteit.
Qua'liter, — *ta'liter,* hoe het ook zij, het zij zoo 't wil.
Quand mê'me (Fr. *hoe het ook ga*: *tot elken prijs, in weerwil van alles*), bw.
Quant à moi' (Fr. *wat mij betreft*) : *zijn Quant à soi,* gevoel van eigenwaarde.
Quantitatief' (*volgens de hoeveelheid, naar de quantiteit, naar het geld*), bn.
Quantiteit' (*hoeveelheid, menigte, bedrag, grootte, tijdduur* ; dichtk. *langere of kortere duur der lettergrepen,* b.v. *in een vers*).
Quan'tum (*hoeveelheid, bedrag, dosis, getal; maat*), o.: — *libet,* zooveel als men belieft, zie **q.l.** ; — *placet,* zooveel men wil, voorzoover men wil, zie **q.p.** ; — *satis,* — *sufficit,* zooveel als genoeg is, zie **q.s.** ; — *vis,* zooveel gij wilt, zie **q.v.**
Quarantai'ne (*gedwongen verblijf gedurende een bepaalden tijd, van personen, goederen, schepen enz. op een bepaalde plaats,* inz. voor schepen, die van plaatsen komen, waar men weet, dat een besmettelijke ziekte heerscht, vroeger 40 dagen, vandaar de naam —; ook : *de plaats zelve*), v. gmv.: *e. schip in — plaatsen.* (qu = k).
Quart (muz. *de vierde toon van den grond-*

De *qu* als *kw* uit te spreken; in Fr. woorden is de uitspraak van *qu* = *k*.

toon af, deze zelf mee inbegrepen), v. quarten; meest, K w a r t.
Quartair', bn. eig. *vierde*; geologische term: *het —e tijdperk*, de jongste aardvorming, diluviale en alluviale.
Quartero'ne, quadro'ne (*kind van een blanke en e. tercerone of omgekeerd*), m. en v. —s; ook: Q u a r t e r o o n', Q u a d r o o n'.
Quartet', o. —tetten: zie K w a r t e t.
Quartijn', m. —tijnen: meestal: K w a r t i j n
Quar'to (*ten vierde*), bw.; van een vel papier: *in* —, in vieren gevouwen: *een in* —, een boekformaat.
Qua'si (*schijnbaar, nagenoeg, bijna, als 't ware*): *hij deed —, als verstond hij mij niet*, kwansuis; *een —-dokter*, d.i. kwakzalver; *een —-contract*, een schijncontract.
Quatertem'perdag (R.-K. *een der drie vastendagen telkens bij 't begin van een nieuw jaargetijde en wel op Woensdag, Vrijdag en Zaterdag*), m. —en.
Quatrain' (dichtk. *een strophe van 4 regels*, inz. *in een sonnet*), o. —s: *de 2 —s vormen het octaaf van een sonnet.*
Quatre-mains' 1 (Fr. van pianospel: *vierhandig*), bw.: — *spelen*; **2** (*pianostuk, voor 4 handen gezet*), v.: *een — spelen*; **—speler**, m. —spelers.
Querulant' (*proceszuchtige, iemand, die zich altijd verongelijkt waant; iem., die altijd met bezwaren, klachten aankomt*), m. —en. (qu = kw).
Qui'bus (*een vreemde, rare vent; een kwast*), m. —bussen; meest, K w i b u s.
Qui'dam (*iemand, een zeker persoon; iem., die gekke streken uithaalt*), m. —dams; meest, K w i d a m.
Quidproquo', o.; z. Q u i - p r o - q u o.
Quiëtis'me (v. Lat. *Quies*, rust), o.: het — is een mystieke richting in het Christendom, waarbij gestreefd wordt naar een zich geheel verdiepen in de Godheid, met vernietiging van elke persoonlijke werkzaamheid.
Quiëtist' (*aanhanger van het Quiëtisme, stille dweper*), m. —tisten.
Quint (muz. *de vijfde toon, deze zelf mee inbegrepen, v. d. grondtoon; de dunste en helderste snaar op snaarinstrumenten*), v. quinten; ook, K w i n t; zegsw. *de — sprong hem*, hij raakte uit zijn rustige stemming, werd erg boos.
Quintaal' (*gewicht v. 100 KG.*), o. —talen: in Eng. en Amerik. = 50 KG.
Quint'essens (eig. *de tot vijfmaal overgehaalde geest van een vloeistof: het fijnste, beste, edelste, krachtigste eener zaak; het pit, de kern van iets*; fig. *het draaipunt van eenig vraagstuk*), v. gmv.; zie **Q.E.**
Quintet' (*vijfstemmig muziekstuk; muziekuitvoering van vijf personen*), o. —tetten; ook, K w i n t e t.
Quin'to (*ten vijfde*), bw.
Quiproquo' (Lat. *de e. voor den ander: misverstand, verwisseling*), o. —'s. (qu = kw).
Quiri(e)'ten (cig. Quiri'tes: *eerenaam der oud-Romeinsche burgers*), m. mv.
Quirina'lis (*een der zeven heuvelen van Rome, waarop zich thans het paleis van den koning van Italië bevindt*; fig. *de Italiaansche staatsregeering*), o.; (qu = kw); meest, Q u i r i n a a l.
Quitan'tie (*bewijs van ontvangst*), v. —tiën of —ties; gewoonlijk: K w i t a n t i e: — *vragen, de —s bewaren.*
Quitan'tiezegel (*plakzegel van 10-cents op e. kwitantie v. f 10 of hooger*), o. —zegels.
Quiteeren (*kwijting verleenen, voor voldaan onderteekenen*; ook: *ontslaan, laten varen*), soms: K w i t e e r e n.
Quit'te (Fr. *los, vrij, ledig, zonder winst of verlies*), bn.; (qu = k); zie K i e t.
Qui-vi've 1 (Fr. eig. *wie is daar? werda?*); **2** als zn.: zegsw. *op zijn — zijn*, hoede; (qu = k); zie W e r d a?
Quod absur'dum (Lat. *hetgeen ongerijmd zou zijn*); lees: *kwot.*
Quod e'rat demonstran'dum (Lat. *hetgeen te bewijzen was*); z. **Q.e.d.**
Quod'libet (*wat men belieft, allegaartje; platte opmerking, laffe woordspeling, kwinkslag, spotternij*), o. —libets: *een muzikaal —*, een potpourri.
Quod li'cet (Lat. *wat geoorloofd of betamelijk is*).
Quod li'cet Jo'vi non li'cet bo'vi(Lat. *wat Jupiter past, is den os niet veroorloofd*, d.i. *wat den een past, past niet voor allen*).
Quo'rum (*wettelijk aantal leden van een college, dat minstens vereischt wordt om wettig een besluit te nemen*), o. —s.
Quos e'go! (Lat. *ik zal ze....!*).
Quo'ta, quo'te (*evenredig aandeel, dat ieder bij te dragen of te ontvangen heeft*), v. quota's, quoten.
Quoteeren (*naar evenredigheid verdeelen; teekenen, merken* b.v. *met letters, nummers of teekens*): *die artikelen staan aan een bepaalden prijs gequoteerd.*
Quot homines', tot senten'tiae, (Lat. *zooveel hoofden, zooveel zinnen*).
Quotiënt' (*deelingsuitkomst*), o. —en. (qu = k).
Quotisa'tie (*berekening van ieders aandeel*), v. gmv.
Quotiseeren (*naar verhouding verdeelen, ieders aandeel in de belastingen bepalen*).
Quo'tum (*hoeveelheid, evenredig aandeel in winst of verlies*), o. —s of quota.
Quous'que tan'dem, (Lat. *hoe lang nog?*).

R.

R. — 1 (op recepten). *Re'cipe*, neem, of men neme; 2 *Resp.*, zie ald.; 3 *Réaum.*, zie ald.
R.B. — *Rijksboomen.*
R.D. — 1 *Rijksduiker*: 2 *Reveren'dus Do'minus*, bij aanspreking: *Reveren'de Do'mine*, eerwaardige heer.
Réaum. — *Ré'aumur*; (u = uu); zie ald.
Rec. — *Recensent'*, zie ald.
Red. — *Redacteur', Redac'tie*, zie aldaar.
Ref. — *Referent'*, verslaggever.
Reg. — 1 *Regel*; 2 *regeering*; 3 *regiment*; z. ald.
Resp. — *Respon'de* of *Respondea'tur*,

men antwoorde, of er worde geantwoord.
R.G. — *Rijksgrond of -grens*; **R.P.** — *Rijksplantsoen*: **R.W.** — *Rijksweg.*
R.H.B.S. — *Rijks-hoogere burgerschool.*
R.I. — *Roma'num impe'rium*, h. Rom.rijk.
R.I.P. — *Requies'cat in pa'ce*, zie ald.
R.-K. of **R.-C.** — *Roomsch-Katholiek.*
R.K.S. — *Rijkskweekschool voor onderwijzers.*
R.N.L. — *Rijksnormaallessen.*
R.P. — *Reveren'dus* (als aanspreking: *Reveren'de*) *pater*, eerwaardige vader.

R (1 *als klank een medeklinker*; 2 *als letterteeken de 18de letter van het alphabet*; 3 *al de woorden in een woordenboek enz., die met — beginnen*), v. —'s: 1 *de — die gehoord wordt in brouwen*; 2 *een kleine —*; 3 *de — is bijna af.*
I. Ra (*oude Egyptische zonnegod, de hoogste en oudste god in oud-Egypte*), m. gmv.
II. Ra (scheepst. *lang rondhout, dat kruisgewijze aan e. mast of e steng hangt, en waaraan op schepen de zeilen hangen*), v. raas.
Raad (1 *raadgeving, hulp, steun, voorlichting*; 2 *iemand, die geraadpleegd wordt of raad geeft*: 3 *college van bestuur*; ook: *de vergadering van raden zelve*; 4 *elk lid van zulk een college*), in bet. 1 m. gmv.; in bet. 2 en 3 m. raden: 1 *iemand met — en daad bijstaan*; — *schaffen, daar is wel — voor, geen — meer weten*, zie R a d e l o o s; zegsw. *hier was goede — duur*; *komt tijd, komt —*; 2 *'s Konings raden; die man is mijn raad en daad*; 3 *de Hooge —*, zie ald.; *de Hooge — van Adel*, zie ald.; *de — van Beheer, de — van Beroerte, de — van Indië, de — van State*, zie ald.; *de — van Beroep*, z. ald.; *de gemeente— of — der stad, lid van den — zijn*; 4 *onze stad telt 25 raden.*
Raad'geefster (vr. *persoon, die van raad dient*), v. —s: fig. *drift is een slechte —.*
Raad'gevend (*adviseerend*), bn.: *een —e stem in een vergadering hebben.*
Raad'gever (*iem., die raad geeft*), m. —s.
Raad'geving, v. —gevingen: *een heilzame —; niet naar —en willen luisteren.*
Raad'huis (*gemeentehuis*), o. —huizen.
Raad'je (*verkleinwoord van rad*), o. —s.
Raad'kamer ([*niet-openbare*] *vergadering van de rechtbank of van het gerechtshof*), v. —kamers: *de rechtbank, in — vergaderd.*
Raad'pensionaris (*in de dagen onzer oude Republiek, eerste staatsambtenaar in Holland*), m. —pensionarissen; zie L a n d s a d v o c a a t.
Raad'plegen (*om raad vragen, raad inwinnen*), raadpleegde, heeft geraadpleegd: *een deskundige —, iemand over iets —, een dokter —.*
Raads'besluit (eig. *het in den raad beslotene*), o. —besluiten: *vastgesteld bij — van 21 Oct. j.l.*; fig. *de —en Gods*, d. i. de beschikkingen.
Raad'sel (*iets, dat geraden moet worden*), o. —s, —en: *iem. een — opgeven, een — oplossen*; ook: *iets, waarvan de bet. moet gezocht worden*, zie: L o g o g r i e f en R e b u s; fig. *dat is mij een —, in —en spreken, de —en des levens*, geheimenissen; **—achtig** (*duister, ingewikkeld, geheimzinnig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — verschijnsel, —e woorden, de —e houding van iemand*; — *doen.*
Raads'heer (*rechter in een der vijf gerechtshoven en in' den Hoogen Raad: een der stukken op het schaakbord; een soort van duif*; vroeger: *lid van den gemeenteraad*), m. —heeren.
Raad'slag (*onderlinge raadpleging, beraad, beraadslaging, overweging*), m. —slagen: *God verijdelt de —slagen der goddeloozen*, overleggingen, besluiten, vero.; verg. B e r a a d s l a g e n.
Raads'lid (*lid van den gemeenteraad*), o. —leden; **—man** (*raadgever*), m. —lieden, —lui; **—vergadering** (*vergadering van den gemeenteraad*), v. —en; **—verslag** (nl. *van een —zitting*), o. —verslagen; **—zitting** (*vergadering v.d. raad*), v. —en.
Raad van beheer' (*college van beheer, van toezicht* b.v. *op de staatsspoorwegen*), m.; **— van beroep'** (*rijksinstelling, waarop men zich bij belastinggeschillen kan beroepen om recht te krijgen*), m. raden van beroep; **— van beroer'te** (gesch. *rechtbank, door Alva benoemd, tot bestraffing van ieder, die had deelgenomen aan de beroerten of opstanden dier dagen*), m., z. B l o e d r a a d; **— van In'dië** (O.-I. *college van vijf leden, dat den Gouverneur-Generaal van advies dient, en met dezen ambtshalve als voorzitter*), m. gmv.; **— van Sta'te** (*college van 14 personen met een vice-president en het hoofd van den staat als president, dat de kroon en de hoofden der departementen van voorlichting dient*), m.
Raad'zaal (*vergaderzaal v. d. raad*), v. —zalen.
Raad'zaam (*aan te raden, heilzaam, nuttig*), bn. en bw.; —zamer, —st: *die studie is niet — voor u, dat is voor haar niet —.*
Raaf (dierk. *groote kraaiachtige vogel met dikken snavel, glanzig zwarte veeren en zwarte pooten*), v. raven: de — leeft in Europa, N.- en W.-Azië, en N.-Amerika, ook in Kanaän, zie 1 Koningen 17 : 6, zie ook: Z e e r a a f, W a t e r r a a f; *de — laat een onaangenaam gekras hooren*; zegsw. *stelen als de raven*, brutaalweg; *al zouden de raven het uitbrengen*, als de menschen een misdaad niet aan 't licht kunnen brengen, de raven zullen het doen: ten slotte komt alles uit; *een witte —*, een bijzonderheid, iets zeldzaams.
Raaf'achtigen (dierk. *een familie van tandsnavelige zangvogels*), m. mv.: *tot de — behooren*: de raven, roeken, kauwen, kraaien, eksters en notenkrakers.
Raag'bol (*raagborstel*), m. —bollen; **—hoofd, raags'hoofd** (*ragebol*), o. —en.
Raai (*richting, uitgezette lijn*: *as van kribben*), v. —en, zie K i l o m e t e r r a a i; **—en** (*peilingen doen op een rivier*), men raaide, heeft geraaid, zie A f r a a i e n; **—werk** (*paal met latwerk langs rivieren enz., om de vaargeul a. te duiden*), o. gmv.
I. Raak (*achterste deel van het gehemelte*), v. raken.
II. Raak (*geraakt, getroffen*), bn. en bw.: *die klap was —*, kwam aan, deed zeer; *een — schot*, d. i. een treffer, verg. L u k' r a a k; *hij sloeg den bal —*; zegsw. *die was —*, dat was ad rem.
Raak'cirkel (meetk. *cirkel, die een anderen*

raakt), m. —s: *een — heeft met een anderen slechts één punt gemeen.*
Raak'gooien (*treffen, raken door te gooien met iets*), gooide —, heeft raakgegooid: *die jongen gooit meestal —*, treft bij 't gooien bijna altijd zijn doel.
Raak'lijn (meetk. *lijn, die een cirkel en wel in één punt raakt*), v. —lijnen; **—punt** (*punt, dat cirkelomtrek en raaklijn gemeen hebben*), o. —punten.
Raak'schieten (*treffen bij het schieten*), schoot —, heeft raakgeschoten: *Teun de Jager schoot in den regel —*; **—schot** (*een schot, dat raak is*), o. —en; **—slaan** (*treffen met slaan*), sloeg —, heeft raakgeslagen: *hij sloeg hem —*, trof hem gevoelig.
I. Raam (*raming*), m.: *hij deed er een — naar*; *de schutter nam zijn — te hoog*, d. i. mikpunt.
II. Raam (1 *lijst, lijstwerk, omlijsting*; 2 *venster*; 3 *omspanning, spanraam*; 4 *papiervorm*), o. ramen: 1 *het schilderdoek wordt op een — gespannen*; *een — bespannen met papier of linnen*; 2 *een voorgevel met vier ramen*; *sluit al de ramen, er komt onweer*; verkl. —*pje*, o. —s; zie Kleppraam, Poortraam of Vleugelraam, Schuifraam, Tuimelraam; 3 *het — van een spanzaag, het droog— eener dekenfabriek*; 4 *Hollandsch papier wordt geschept op een —.*
Raam'kozijn (*kozijn, waarin het raam past*), o. —kozijnen; **—lood** (*looden of ijzeren gewicht in het kozijn van een schuifraam*), o. —looden; **—stok** (*lange stok voor het openen en sluiten van hooge klepramen*), m. —stokken; **—thermometer** (*thermometer, dien men buiten het raam ophangt*), m. —s.
Raam'zaag (*spanzaag*), v. —zagen.
Raap (plantk. *knol, koolraap*; plat: *lichaam*), v. rapen: zegsw. *een stuk in zijn — hebben*, dronken zijn; *in zijn — schieten.*
Raap'bord (metsel. *langwerpig vierkant kalkbord met een steel of handvat er onder, bij 't bepleisteren van muren enz. in gebruik*), o. —en.
Raap'koek (*veevoeder in den vorm v. langwerpige, platte koeken, bereid uit uitgeperst raap- of koolzaad*), m. —en; **—olie** (*olie, geslagen uit raapzaad*), v. gmv.; **—stelen** (*jong raaploof, dat men als moes bereid eet*), m. mv.
Raap'werk (*het bepleisteren van muren, pleisterwerk*), o. gmv.; verg. Berapen.
Raap'zaad (*koolzaad, aveelzaad*), o. gmv.
Raar (*ongewoon, zeldzaam*), bn. en bw.; —der, —st: *een — geval*; zegsw. *een rare Chinees*, een vreemdsoortig iemand; *een — mensch*, vreemdsoortig, zonderling; *men spreekt — over hem*, vreemd.
Raas'bol (*schreeuwer*), m. —bollen, w. g.; **—bollen** (*lawaai maken*), raasbolde, heeft geraasbold; **—kallen** (*ijlhoofdig of onzinnig praten*), raaskalde, heeft geraaskald; **—kop** (*iem., die veel drukte maakt*), m. —koppen.
Raas'donders (*gekookte grauwe erwten, uit de schil gebarsten*; leger en vloot: *grauwe erwten of capucijners*), m. mv.: *— met spek.*
Raas'maandag (*koppermaandag*), m. —en. vero.
Raat (*honigraat*), v. raten.
Rabar'ber (*plant*; ook: *geneesmiddel, uit die plant getrokken*), v. gmv.; **—bitter** (*aftreksel van rabarber*), o. gmv.; **—steel** (*bladsteel als groente*), m. —stelen; **—stroop** (*zeker purgeermiddel*), v. gmv.
Rabat' (*procentsgewijze korting boven of onder 't honderd op den prijs van goederen, zoo de factuur voor den bepaalden tijd of voor den vervaldag geheel of gedeeltelijk wordt afbetaald*; *omgeslagen zoom, neerslag*; ook: *geplooide strook van een gordijn*; *smal tuin- of bloembed langs een schutting of tuinmuur*; bouwk. *sponning*): o., in de 1ste bet. gmv.; anders —ten.
Rabaut' (Fr. *deugniet, landlooper*), m. -en.
Rabauw' (*grauwe renet, winterappel*), v. —en.
Rab'belen (*schielijk spreken en daarbij alles door elkaar haspelen*), rabbelde, heeft gerabbeld; **—aar**, m. —s; **—aarster**, v. —s.
Rab'belkous (*kletskous*), m. en v. —en; **—taal** (*nonsens, wartaal; brabbeltaal*), v. gmv.
Rab'bi, ra'bi (Hebr. eig. *mijn meerdere, mijn leeraar*: *eeretitel van een Joodschen godsdienstleeraar, ook in de dagen van Jezus*), m. rabbi's: het woord was een eeretitel, een doctoraat in oud-Kanaän, met dezen titel sprak men ook schrift- of wetgeleerden aan, ook met *Rabbo'ni.*
Rabbijn' (*bij ons titel van een rabbi*), m. —en: *hij is — der Ned. Israëlietische hoofdsynagoge.*
Rabbijnsch', bn.: *de —e taal, de —e letterkunde*, d.i. de Nieuw-Hebreeuwsche.
Rabbinaal' (*van of door een rabbijn*), bn.: *— toezicht op het bakken van brood.*
Rabbinaat' (1 *waardigheid*; 2 *kerkelijk gebied van een rabbijn*), o. bet. 1 gmv.; bet. 2 —naten: 1 *het — verwerven*; 2 *een der Ned. —naten.*
Rabbinist' (*Israël. aanhanger van den Talmud*), m. —en.
Race (Eng. *wedstrijd, wedloop, wedren*), v. races; **—baan** (*renbaan*), v. —banen; **—paard** (*renpaard*), o. —paarden.
Racen (Eng. *in de wedde loopen, rijden of fietsen*; bij uitbr.: *zeer snel loopen, rijden enz.*): *ze zijn daar aan 't —.*
Racket (Eng. *slagnetje van gespannen snaren, in ronden beugel met handvat, raket, bij het tennissen gebezigd*), o. —s.
Racer (Eng. sport: *deelnemer aan een wedren*; ook: *renpaard*), m. racers.
Rachi'tis (*Engelsche ziekte, kinderziekte*), o. gmv.
I. Rad (1 *wiel*; 2 *strafwerktuig in oude dagen*), o. bet. 1 raden, raderen; radje, raadjes, radertjes; bet. 2. gmv.: 1 *een — van een wagen, van een machine, van een horloge*; fig. *het — der fortuin*, zie Fortuna; zegsw. *iemand een — voor de oogen draaien*, hem foppen, bedriegen, misleiden; *hij is daar het vijfde — aan den wagen*, overtollig en hinderlijk; spreekw. *Het slechtste — maakt het meeste geraas*, de lomperds hebben de meeste drukte, het meeste geschreeuw; zie Kam—, Kroon—, Tandrad; ook, Molenrad, Schep—, Stuur—; 2 zie Radbraken; zegsw. *hij groeit op voor galg en —*, hij wordt een booswicht; *met galg*

en — dreigen, met zeer strenge lijfstraf; *iemand op het — leggen, tot het — veroordeelen.*

II. Rad (*vlug, snel, rap*), bn. en bw.; —der, —st: *de tijger met zijn —de leden; de zaakwaarnemer, verbazend — sprekende* (Potg.); —**heid** (*snelheid, vlugheid*), v. gmv.

Rad'boud-stichting (*in 1905 gevestigd te Utrecht: beoogt het stichten van een R.-K. hoogeschool of het vestigen van R.-K. leerstoelen a. d. hoogescholen van ons land*), v.

Rad'braken (gesch. *lijfstraffelijke rechtspleging, waarbij de delinquent op een rad geledebraakt werd*), —braakte, heeft geradbraakt: fig. *wij kwamen geradbraakt uit den bolderwagen; hij —braakt elk uitheemsch woord*, d.i. hij spreekt het gemeen uit; *dat is geradbraakt Fransch*, verknoeid, bedorven.

Rad'draaier (eig. *iemand, die het rad draait*; fig. *voorvechter, belhamel, roervink, aanstoker v. een relletje*), m. —s.

Ra'de, v., in samenstellingen als: *Kerkrade, Amstenrade*; verg. R o d e.

Radeeren (*wegkrabben, uitkrabben* b.v. *een inktvlek*: *etsen*); —**gummi** (*gomelastiek*), o. gmv.; —**mesje** (*klein mesje, om te radeeren*), o. —s.

Ra'deloos (*geen raad meer wetende, wanhopig*), bn.; —loozer, —t: — *zijn v. pijn.*

Radeloos'heid (*toestand van e. radelooze, wanhoop*), v. gmv.; *Judas verviel tot —.*

I. Ra'den (1 *raadgeven, aanraden*; 2 *gissen, ramen, vermoeden*), ried of raadde, heeft geraden: 1 *iemand het beste —; het is u geraden, excuus te vragen; het is u geraden!*, een soort van dreigement; 2 *gij zult nooit —, wie morgen bij ons komt*; *raad eens, wie het gezegd heeft?, naar iets —.*

II. Ra'den (O.-I. *rang van een inlandsch vorstelijk persoon, prinselijke titel op Java*), m. radens: — *adipati*, titel van den rijksbestuurder in Soerakarta en Djokjokarta; —**-ad'jeng** (*titel van een regentsdochter, vóór zij gehuwd is*), v.; —**-a'joe** (*titel der echtgenoote van den regent*), v.; ook, R a d h e n.

Ra'derbaar (*ziekenwagentje op wielen*), v. —baren; —**boot** (*stoomboot met twee scheperaderen*), v. —en, verg. S c h r o e f b o o t; —**brancard'** (mil. *overdekte brancard op twee wielen met ruimte voor één gewonde*), m. —s; —**diertjes** (*microscopisch kleine diertjes*), o. mv.: *aan den kop der — vindt men een radvormig orgaantje met trilharen*; —**kast** (*halfcirkelvormige bedekking van de schepraderen eener raderstoomboot*), v. -en; —**stoomboot**, v. —en, z. R a d e r b o o t; —**werk** (1 *samenstel van in elkaar grijpende raders, raderen*; 2 fig. *inrichting*), o. gmv.: 1 *het — van een horloge*; 2 *het — der regeering, der belastingen.*

Rad'hen, m. —s; zie R a d e n **II.**

Radia'tie (*uitstraling, straalwerping*; *het door'strijken v. e. post in een rekening*), v. —s.

Radia'tor (*toestel tot verhooging van het uitstralingsvermogen van verwarmingsbuizen bij stoomverwarming of tot vergrooting van het afkoelingsvlak van motoren*; nat. *toestel tot het verwekken van electrische vonken*), m. —tors, —to'ren.

Radicaal' 1 (*wat den grond of wortel eener kracht of eigenschap uitmaakt*; *grondig, diep*), bn. en bw.: *een —cale hervorming, e. —cale genezing; iets — bederven*, in den grond; *de vriendschap — afbreken*, volkomen; 2 (*lid van de partij, die een grondige herziening van de staatswetten beoogt in zeer vooruitstrevenden zin*), m. —calen: *hij is een — in de politiek*; 3 (*verzuurbare basis van de zuren*; *hoofdvereischte, grondeigenschap; bevoegdheidsbewijs, diploma, bul*), o. —calen: *het — van arts, dokter, leeraar enz.*

Radicalis'me (*de leer, het streven der radicalen*), o. gmv.

Radieus' (*stralend, stralenwerpend*), bn.; —er, —st: fig. — *van vreugde*, vroolijk,opgewekt.

Radijs' (plantk. *kruisbloemig tuingewas*), v. —dijzen: *er zijn witte en roode —dijzen.*

Ra'ding (*grensscheiding*), v. —en: *de Hollandsche —*, de scheiding tusschen het Gooi en Utrecht.

Radioactiviteit' (nat. *stralende kracht, vooral van radium*), v. gmv.; —**grapheeren** (*photographeeren met behulp van X-stralen*); —**graphie'** (*photographie voor Röntgenstralen*), v. gmv.; —**gram'** (*photographie, verkregen door X-stralen; draadloos overgebracht telegram*), o. —grammen; —**lariën** (*straaldieren*), v. mv.; —**me'ter** (*graadboogmeter, werktuig tot het meten van de poolshoogte*; nat. *werktuig, om de sterkte van lichtstralen te meten*), m. —meters; —**telegrafie'**, v. gmv.

Ra'dium (scheik. *een element, dat in zeer geringe hoeveelheid voorkomt in pekblende, een mineraal, gevonden in Joachimsthal in Bohemen*), o. gmv.: eerst in 1898 ontdekt door wijlen M. P. Curie en zijn vrouw, te Parijs: — *geeft licht in het donker.*

Ra'dius (*licht- of zonnestraal*; *de halve middellijn v.e. cirkel*), m. —sen, —dii, radiën.

Ra'dix (*wortel, wortelgetal; wortelwoord*), m. —di'ces.

Rad'ja(h) (Mal. *vorst, inlandsch O.-I. vorst*), m. radja's: *de — v. Lombok werd onttroond.*

Rad'krans, m. —en; zie F l e n s.

Rad'lijn, v. —lijnen; ook, C y c l o ï d e.

Radoteeren (*onzin praten, raaskallen*).

Rad'spaak, —s p e e k, v.; zie S p a a k, s p e e k.

Rad'venster, o. —s; z. R o o s v e n s t e r.

Rad'vormig (*den vorm v. e. rad hebbend*), bn.: *een — venster*; zie R a d v e n s t e r.

Raf (*bereide rugvinnen van heilbot*), v.

Rafac'tie (handel: *korting voor beschadiging van goederen*), v.; ook, R e f a c t i e; lees: —*fak'sie.*

Rafa'le (Fr. *rukwind, windvlaag*), v. —s.

Ra'fel (*losgeraakte draad v. e. weefsel*), v. —s; —**draad** (*draad, welke als rafel aan een weefsel hangt*), m. —draden: —**en** (*pluizen, draden uithalen*; ook: *het loslaten van draden*), rafelde, heeft gerafeld; —**ing** (*het rafelen*; *pluksel*), v. gmv.; —**zijde** (*uitgerafelde zijde*), v. gmv.

Raf'felen (*slordig en haastig spreken of lezen*), raffelde, heeft geraffeld; verg. A f r a f f e l e n en R a b b e l e n.

Raf'fia (plantk. *zekere palmsoort op Madagascar*), v. —'s: de lintvormige bladen er van worden door de tuinlui gebruikt, om er bloemen mee op te binden, van de —vezels vlecht men ook mandjes.

Raffinaderij' (*fabriek, waar de ruwe suiker gezuiverd wordt*), v. —en: *suiker—*; **—nadeur'** (*zuiveraar van suiker, suikerzieder*), m. —s; **—neeren** (*reinigen, zuiveren*, b.v. *de ruwe suiker*; *louteren, verfijnen, veredelen*): *petroleum —, suiker —*; fig. *een geraffineerde schurk*, listig, doortrapt, sluw; **—nement'** (*te groote verfijning, overbeschaving*; *doortraptheid, geslepenheid, uitgezochte sluwheid in het bedenken van middelen*), o. gmv.

Raffle'sia (O.-I. *woekerplant, enkel bestaande uit bloem, ze mist bladeren, stengel en bloemsteel*), v. —sia's: de — is de grootste der thans bekende bloemen, heeft een middellijn van 1 M. en weegt pl.m. 5 KG.

Rafraîcheeren, rafraîchisseeren (Fr. *verfrisschen, verversehen, verkwikken*).

Raf'ter (*gespitste deel of plank*), m. rafters.

Rag (*spinrag*; *draad van een spinneweb*), o. gmv.

Ra'ge (Fr. *dolheid, razernij, woede*; fig. *verzotheid op iets, heftige drang*), v. gmv.

Ra'gebol, raag'bol (*ronde, langharige borstel, stoffer aan een langen stok*), m. —bollen; ook, Raagshoofd.

Ra'gen (*zuiveren van rag*), raagde, heeft geraagd.

Rag'fijn (*fijn als spinrag*), bn.: *—e kant.*

Raglan (Eng. *wijde heerenmantel*), m. —s.

Rag'narokr, v., Germ. myth.; zie: Goedenschemering, Wereldbrand.

Ragout' (Fr. *stukjes vleesch, met gekruide saus opgediend*; *sterk gekruid en gesausd vleeschgerecht*; fig. *mengelmoes*), m. ragouts.

Ragtime (Eng. *woeste, rumoerige dansmuziek, -liedjes of -deuntjes*), v. —s.

Raid (Eng. *strooptocht, tocht, snel uitgevoerde onderneming in een vijandelijk land of tegen 's vijands rug of flanken*), m. —s: *een lucht— met Zeppelins*; *de — van Jameson.*

Raiff'eisenbank (*onderlinge landbouwkredietbank, coöperatieve voorschotbank, onderlinge boerenleenbank, naar den oprichter zoo genoemd*), v. —banken.

Rail (Eng. *ijzeren spoorstaaf of richel, waarop de treinen loopen*), v.: *de —s worden op de biels vastgeklonken.*

Railleeren (Fr. *spotten, schertsen, gekscheren*); lees: *raljeeren.*

Raillerie' (Fr. *scherts, boert, kortswijl*), v. —rieën.

Raison' (Fr. *verstand, rede, oorzaak, grond, recht*), v.; *dat heeft geen — d'être*, recht of reden van bestaan.

Raisonna'bel (Fr. *billijk, redelijk, behoorlijk, verstandig*), bn.; —er, —st.

Raisonneeren (Fr. *redeneeren, oordeelen; besluiten; tegenwerpingen maken, tegenstribbelen*): *je durft hier nog komen — !*, tegenspreken: **—nement'** (*redeneering, verstandige beoordeeling*: *tegenspraak*), o. gmv.; **—neur'** (*iemand, die gaarne raisonneert*), m. —s.

Ra'jap (O.-I. *witte mier, termiet*), m. rajaps.

Rak (*rechtuitloopende strook v. weg of vaart; rechte rij of reeks*), o. rakken; in samenstell.: *Damrak, Langerak, Gouderak, Skagerrak*; bij Huygens: *elzen—*, rij van elzeboomen.

Ra'kel (*pookijzer, rakelijzer*), m. —s.

Ra'kelen (*bijeenscharen; het vuur oppoken*), rakelde, heeft gerakeld.

Ra'kelijzer (*ovenkrabber, lang ijzer met tanden, om het ovenvuur op te stoken of uit te halen*), o. —ijzers.

Ra'kelings, bw.: *de sneeuwbal ging — langs mijn hoofd*, strijkelings; *iemand — voorbijgaan*, zoo, dat men hem bijna aanraakt.

Ra'ken (*treffen, aanraken, geraken*), raakte, heeft en is geraakt: *de schijf —, deze lijn raakt den cirkel, in de klem —*; fig. *iemands hart —*, verg. Lichtgeraakt; *dat raakt kant noch wal*, zie Wal; *in brand —*; *met den vijand slaags —*; ir. *hij raakt 'm*, eet of drinkt erg veel.

Ra'kende (*betreffende*), vz.: *allerlei nieuws — den oorlog, — onze buitenlandsche reis.*

Raket' **1** (plantk. *kruisbloemig kruid*; *in vonken uiteensputtende vuurpijl*), v. raketten; **2** (*slagnetje, gespannen in een ronden beugel met handvat*), o. raketten.

Raket'ten (*kaatsen met e. pluimbal; balspel, waarbij de bal met e. kautsnet wordt opgeslagen*), rakette, heeft geraket; **—bal,** m. —ballen; **—slag,** m. —slagen; **—spel,** o. —spelen.

Ra'kit (O.-I. op Sumatra: *e. op de rivier drijvend vlot m. woonhuis er op*), v. —s.

Rak'ker (1 vroeger: *dievenleider, schoutdiender*; 2 thans: *kwajongen*), m. rakkers: 1 *de schout en zijn —s*, vero.; 2 *jou —*, deugniet.

Ral'len (*snappen, rellen, kakelen, babbelen*), ralde, heeft gerald; ook, Rellen.

Rallentan'do (muz. *afnemend in snelheid, vertragend, langzamer wordend*), bw.

Ram (*mannetjesschaap*; *het eerste teeken in den dierenriem*; gesch. *stormram, rammei*), m. —men; —metje, o. —tjes, verg. Ooi en Lam.

Ramadan' (*de 9e maand, de heilige of brandende: de maand der groote vasten bij de Mohammedanen*), m. gmv.; de Turken zeggen: Ramazan'; in de maand — mag slechts na zonsondergang gegeten worden.

Rameh' (O.-I. *netelachtige plant met vezels van één M., voor papier- en linnenfabricatie en fabricatie van gloeikousjes*), v. rameh's: ook, *Ramee', Ramie'*; **—cultuur** (*—kweeking*), v. —culturen.

Ra'men (vroeger: *mikken*; thans: *begrooten, schatten, berekenen*), raamde, heeft geraamd: *de kosten —*, begrooten.

Ramenas' (plantk. *knolradijs met zwarte schil*), v. —sen; **—looi** (*groene bladeren v. e. ramenas*), o. gmv.; **—schil** (*bittere schil van de ramenas*), v. —schillen.

Ra'ming (*begrooting, schatting*), v. ramingen: *naar of bij —.*

Rammei' (gesch. *stormram*), v. —en.

Rammei'en (*met den stormram beuken*), rammeide, heeft gerammeid: *een poort-deur —*; vero.

Ram'mel **1** (*babbelaar*), m. en v. —s: *Mevrouw Dorbeen was een eerste —* (C. O.); **2** (*mond*), m.: *hou je — !*

I. Ram'melaar (*rinkelbel, kinderbel*; *babbelaar, kletsmajoor*), m. —s.

II. Ram'melaar (*mannetjeshaas, -konijn*), m. —s.

Ram'melaarster (*babbelkous*), v. —s.
Rammelas'sen, —te, heeft gerammelast: *den boel door elkaar* —, gooien; *iem. door elkaar* —, onzacht heen en weer schudden.
Ram'melen (*leven, geraas maken*), rammelde, heeft gerammeld: *met de sleutels* —; *de parvenu* —*de met zijn geld; de hond rammelt met zijn ketting; de pitten* — *in den appel, de pijlen* — *in den koker*; fig. *hij rammelt van den honger*, heeft ergen honger; *wat rammelt zij!* zeer druk of in het wild praten.
Ram'meling (*afranseling*), v. —en, gmz.: *een* — *krijgen, een* — *geven*, afrossing.
Ram'melkast (*oude reiswagen, oude vigilante enz.; oude piano*), v. —kasten: minacht. *mond*: *hou je* —. gmz.
Ram'melkees (*snapper, prater*), m. —keezen; —**kous** (*snapper*), m. en v. —kousen; —**slag** (*een veelpraler, door Multatuli getypeerd*), m.
Ram'men (*rammeien*), ramde, heeft geramd: *poorten en deuren* —; *een duikboot* —, stukvaren.
Ramp (*onheil, groot ongeluk*), v. —en; zie Catastrophe en Cataclysme.
Ram'paard (scheepst. *scheepsaffuit*), o. —paarden; zie Rolpaard.
Rampas'sen (O.-I. *rooven, buitmaken, kapen, wegpakken, grissen*), rampaste, heeft gerampast.
Rampeneeren, zie Ramponeeren.
Ram'pok, v.: zie Ketjoe.
Rampok'ken (O.-I. *één of meer tijgers ter gelegenheid van een feest binnen een carré van met lansen gewapende inlanders loslaten, en als er een wil doorbreken, hem op de lans opvangen*; [ook *een rampokpartij geven of er aan deelnemen*]. *in benden 's nachts gaan rooven*), rampokte, heeft gerampokt.
Rampok'ker (*deelnemer aan een rampokpartij*), m. —s.
Ramponeeren (*vernielen, bederven, zwaar beschadigen*), ook, Rampeneeren.
Ramp'spoed (naar analogie *v. tegenspoed*: *wederwaardigheid, ongeluk, onheil*), m. —spoeden; **rampspoe'dig** (*ongelukkig*), bn; —er, —st: *een* —*e oorlog*, noodlottig.
Rampza'lig (eig. *vol ramp; hoogst ongelukkig, noodlottig*), bn. en bw.; —er, —st: *het* — *huwelijk van Oranje met Anna van Saksen*: *hij kwam* — *om het leven*; —**za'ligheid** (*ellende, jammer*), v. —heden.
Ran, v. Germ. myth. gemalin v.d. zeegod Aegir.
Ran'cher, ran'chero (*bewoner van een rancho, meestal ruiter en jager*), m. —s, —'s; —**cho** (eig. hut: *hoeve in Mexico*), v. —'s. (ch = tsj).
Rancu'ne (Fr. *wrok*, b.v. *over een beleediging*), v. rancunes.
Rand (*buitenste omtrek, omlijsting, boord, kant*), m. randen: *de* — *v. e. afgrond*; *de* — *v. e. woud*; *de* —*en v. e. tafel*; *de* — *v. e. behangsel*; fig. *aan d.* — *des grafs*: *op den* — *des verderfs*, den ondergang nabij.
Ran'den (*met een rand maken of omgeven*), randde, heeft gerand; zie Omranden.
Rand'gebergte (aardr. *gebergte als rand eener hoogvlakte*), o. —n.
Rand'glosse (*kantteekening*, nl. *op den rand van een geschrift*), v. —glossen.
Rand'joe (Mal. *e. soort v. voetangel v. aangepunte bamboestokken*), v. —s; —**versperring,** v. —en, verg. Prikkeldraad.
Rand'schrift (*schrift in den smallen rand van munten enz.*), o. —schriften: *God zij met ons, is het* — *v. e. rijksdaalder en van een gulden*; —**staat** (*kleine staat op een der grenzen v. e. grooter rijk*), m. —staten: *Koerland, Estland, Lijfland, Litauen zijn* —*staten*; —**stempeling** (*omlijsting met randschrift rondom den beeldenaar onzer zilvermunten*), v. —en: op guldens en rijksdaalders, ook langs de muntzijde; —**versiering** (*fijngeteekende rand als omraming en sieraad*), v. —en; —**zee** (aardr. *zee in den rand van een werelddeel gelegen*), v. —ën: *de Noordzee is een* —.
Rang (1 *rij, reeks*; 2 *volgorde, orde*; 3 *stand*), m. —en: 1 *de eerste, tweede, derde* — *in den schouwburg*; 2 *die officier is in* — *bevorderd*; *opklimmen van* — *tot* —, *een hoogen* — *bekleeden in het leger*; 3 *alle* —*en en standen waren op het ijs.*
Rang'cijfer (*nummer v.d. rangorde*), o. —s.
Rangeer'der (*spoorbeambte, die de leiding heeft bij het ineenzetten, op een ander spoor brengen, van een trein*), m. —s. (g = zj).
Rangeeren (*in orde brengen, ordenen; het in-elkaar-zetten van treinen*); (g = zj); —**locomotief** (*die* nl. *bij het rangeeren dienst doet*), v. —tieven; —**emplacement,** —**terrein** (*groot terrein met railstelsel voor het rangeeren van treinen*), o. —en. (g = zj).
Rang'examens (vroeger onder de schoolwet v. 1806: *examens voor den 4en, 3en, 2en en 1en rang*), o.mv.; —**getal** (spraakk., zie *Rangtelwoord*), o. — getallen: *zevende is een* —, wijst het nummer aan; —**lijst** (*lijst van persoonsnamen naar den rang, welken zij ten opzichte van elkaar innemen*), v. —en; —**nummer** (*nummer, dat de plaats van iemand op de ranglijst aanwijst*), o. —s; —**orde** (*volgorde naar rang*), v. gmv.; —**regeling** (*rechterlijke rangschikking bij een faillissement, volgens welke de restante gelden onder de schuldeischers moet worden verdeeld*), v. gmv., zie Uitdeelingslijst; —**schikken** (*regelen, ordenen, de volgorde aangeven, iets brengen onder e. soort, orde enz.*), rangschikte, heeft gerangschikt: *de boeken in een kast* —; *een processie, een stoet* —: *de dieren in klassen en orden* —; *hij wordt onder de groote mannen van zijn tijd gerangschikt*; —**schikking** (*het rangschikken, ordening*), v. —en; —**telwoord** (*telwoord, dat de plaats van een voorwerp aangeeft in een rij van gelijksoortige dingen*), o. —en: bv. *de eerste dag der maand, de een en twintigste telegraafpaal enz.*
I. Rank (*twijg*), v. —en: *een wijnstok vol* —*en*; etymologisch verwant met Rank II; zie Druivenrank, Klauwierrank, Wijnrank.
II. Rank (*slank*: gunstig: *lang en smal*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e boot*; —*e pijnen*; *een* —*e leest*; — *van gestalte*; —**gebouwd** (*van slanken bouw*), bn.: *een* —*e kruiser.*
Ranon'kel (plantk. *boterbloemachtige plant*), v. —s; —**achtigen** (*groote familie van overblijvende planten*), v. mv.: tot de — behooren o. m. de anemoon, de clematis.

Rans (van vetwaren : *garstig*), bn. en bw.; —er, ranst: *die olie is* —; *dat vet, die boter smaakt* —; ook, R a n s i g.

Ran'sel (*vierkante soldatenrugtasch*), m. —s : in den — voert de soldaat allerlei mee: onderkleeding, schoeisel, eenig voedsel enz. ; fig. *iemand wat op zijn — geven*, hem slaan; *zijn — volstoppen*, onmatig eten, gmz.

Ran'selen (eig. *iemand op zijn ransel geven: onbarmhartig slaan*), ranselde, heeft geranseld.

Ran'sig (van vetten en oliën : *rans*; *in het eerste stadium v. bederf verkeerende*), bn. en bw.; —er, —st: *dezeboter dit vet, die olie is* —, is op h. punt te bederven; *smaakt* —, sterk.

Rans'uil (dierk. *groote katuil*), m. —en : de — heet ook kat—, bosch—, oor- of hoornuil.

Rantsoen', ransoen' (*losprijs* ; *afgepaste hoeveelheid spijs of drank* b.v. *voor elk der matrozen, soldaten, voor burgers, paarden enz.*), o. —en.

Rantsoeneeren, ransoeneeren (*vrijkoopen, lossen*; *op rantsoen stellen*).

Rantsoen'kist (scheepst. *kist als verzamelplaats van eetwaren*), v. —kisten.

Raout' (Fr. *avondpartij aan het hof, zonder bal*), m. —s : *een — bij de Koningin* ; lees : *ra-oe'*.

Rap 1 (*vlug, snel*), bn. en bw.; rapper, —st: *een —pe gast*; *— ter been zijn*; fig. *— met den mond*, vlug ter taal ; **2** als zn. met de bijgedachte aan r a p a l j e (zie ald.) : *Jan Rap*, het grauw, het plebs, het straatjesvolk, meestal *Jan — en zijn maat*, om aan te duiden, dat hij altijd lui van zijn soort om zich heeft.

Rapaciteit' (Fr. *roofgierigheid, -zucht*), v.

Rapal'je (*gepeupel*), o. gmv.

Rapé' (*geraspte snuiftabak*), v. gmv.

I. Ra'pen (*verzamelen, oprapen*), raapte, heeft geraapt : *eieren — in de duinen* ; zegsw. *hij doet niets dan — en schrapen*, is een geldwolf.

II. Ra'pen (*met kalk bestrijken, bepleisteren*), raapte, heeft geraapt; zie R a a p b o r d, R a a p w e r k.

Rapiditeit' (Fr. *snelheid, gezwindheid*), v.

Rapier' (*lange degen, schermdegen*), o. -en.

Rapons'je, o. —s ; zie R a p u n s e l.

Rappel' (*terugroeping*), o.: *een brief van* —, waarbij b.v. een gezant teruggeroepen wordt ; ook : brief ter herinnering.

Rappeleeren (*terugroepen* ; *herinneren*) : *iem. iets* —.

Rappelement' (*standje, berisping*), o. -en.

Rappo'nisch (*zeer sterk*, nl. *als de vroeger vermaarde athleet Rappo*), bn. en bw.

Rapport' (1 *bericht, verslag* ; 2 *betrekking, gemeenschap, verband*), o. —en : 1 *een — indienen* ; *— van iets maken*, iets aan een hoogere macht, aan een autoriteit rapporteeren ; 2 *zich met iem. in — stellen*; *natuur- en wiskunde staan met elkaar in* —.

Rapporteeren (*berichten, melden, verslag doen, verslag of rapport uitbrengen*).

Rapporteur' (*verslaggever, steller van een rapport*), m. —s; zie ook R e f e r e n t.

Rapso'de (*rhapsode*), m. —n.

Rapsodie' (*verzamelwerk van fragmenten van verhalen of gedichten* ; *een muzikale phantasie*), v. —ën; zie ook R h a p s o d i e.

Rapun'sel, rapunt'sel (plantk. *klokjesachtige plant*, ook *raponsje* geheeten), o. -s.

Ra'ra a'vis (Lat. *zeldzame vogel* ; fig. *een witte raaf, vreemd ding, een zeldzaam mensch*), m. rarae aves.

Rarefac'tie (*verdunning der lucht door warmte*), v. gmv. (ct = ks).

Rarekiek' (*kijkkast met rare dingen* ; *de kermisman zelf*), m. —kieken.

Ra'righeid (*vreemdheid, zeldzaamheid* ; *vreemdsoortig ding*), v. —heden.

Rariteit' (*zeldzaamheid, kostbaarheid* ; *vreemd voorwerp*), v. — teiten.

Raritei'tenkamer (*kamer voor of met rariteiten*), v. —s; —**kast** (*etalagekast v. zeldzaamheden of rariteiten*), v. —en; —**verzameling** (—*collectie, —kabinet*), v. —en.

I. Ras (zeew. *wieling, draaikolk*), o. rassen.

II. Ras (*grove, wollen gekeperde kleedingstof uit Arras of Atrecht*), o. gmv.

III. Ras (*geslacht van menschen of dieren*; fig. *soort, aard*), o. —sen: *er zijn vijf hoofdrassen van menschen* ; zegsw. *er zit — in hem*, er steekt pit in hem ; zie R a s h o e n enz.

IV. Ras (*schielijk*), bw.; —ser, het rast : *— vervlogen geluk* ; *geluk en glas breekt even* — (Cats).

Rasama'la (O.-l. *reuzenboom van* pl.m. *70 M. op Java*), m. —mala's.

Rasch (*snel, vlug, gezwind*), bn.; rasscher, meest rasch: *met rassche schreden*.

Ras'echt (*van zuiver ras*), bn. : *een —e Arabier*.

Raseeren (*scheren*; *forten, vlekken, dorpen, vestingwerken met d. grond gelijkmaken* ; ook : *het schampen of even aanraken van kogels*); —**mes** (*scheermes*), o. —sen.

Ras'hoen (dierk. *hoen van een zuiver ras*), o. —hoenders ; —**hond** (*hond van een goed ras, voortreffelijke hond*), m. —en.

Rasp (*vijlwerktuig, keukengereedschap*), v. —en: *e. driekante* —, *e. platte* —, *e. ronde* —, *e. notemuskaat*—; z. o. R a s p h u i s.

Ras'paard (dierk. *paard van zuiver ras, uitstekend paard*), o. —en.

Ras'pen (*fijnmaken met een rasp* ; fig. *schrapen in de keel*), raspte, heeft gerasp t : *een muskaatnoot — een suikerbrood* —, *verfhout* —.

Rasp'huis (*gevangenis, vroeger te Amsterdam, waar landloopers enz. Brazilie- of provinciehout moesten raspen*), o. —huizen, vero. ; —**vijl** (*werktuig aan den eenen kant rasp, aan den anderen vijl*), v. —vijlen ; —**zaag** (*werktuig om tandenkammen te zagen*), v. —zagen.

Ras'ploert (*geboren ploert*), m. —en.

Ras'senhaat (*haat tusschen twee of meer menschenrassen*, b.v. *tusschen blanken en negers*), m. gmv.; —**strijd** (*strijd of haat tusschen twee of meer menschenrassen*), m. gmv.; —**vermenging** (*het zich vermengen van twee of meer rassen*), v. gmv.: *de — in onze Indiën*, zie: N o n n a, M u l a t, Q u a d r o o n.

Rassurant' (*geruststellend*), bn.; —er, —st.

Rassureeren (*geruststellen*): *iem.* —.

Ras'ter (*breede, grove lat*; *staande lat van hekwerk*), m. —s; term ook in gebruik bij 't reproduceeren van *autotypieën: fijn* —, *grof* —; —**draad** (*puntdraad*, zie ald.), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —draden : **2** (*stof-*

naam), o. gmv.; —**werk** (*omheining, bestaande uit latwerk*), o. gmv.; zie A f r a s t e r e n.
Ras'tering (*het rasteren*; inz. *rasterwerk, omheining*), v. —en.
Rasuur', razuur' (*door rasping fijngemaakte artsenij*), v. —uren.
Rat, rot (dierk. *knaagdier van het geslacht muis*), v. —ten; zie B u i d e l r a t, K e l d e r—, K e r k—, H a m s t e r—, W a t e r—; *er zijn bruine en zwarte —ten*; zegsw. *zoo kaal als een —*, totaal niets bezittend, ook, van het hoofdhaar: geheel haarloos; zegsw. *zoo slim als een —; een oude — in de val*, een ervaren, geslepen man verschalkt, bedot, met list misleid.
Ra'ta (eig. *pars —*, d. i. *evenredig deel*), v. *pro — of pro rato*, naar evenredigheid, ook: *naar rata of rato*.
Rata'fia (*vruchtenbrandewijn*), v. gmv.
Ratan'hiawortel (*bloedvloeiing-stelpend geneesmiddel*), m. —s: *de — is de wortel van een in Peru groeienden struik*.
Rataplan' (Fr. *trommelslag, gelvid van een trommel*), m. gmv.: zegsw. *daar heb je den heelen —*, heel den boel, al den rommel.
Ratatouil'le (Fr. *dooreengestampt middageten*, nl. *vleesch, groenten en aardappelen in de kazerne*), v., meest: R a t j e t o e', R a t s.
Ra'tel (*houten klepper, waarmede men een ratelend geluid maakt*), m. —s: fig. *hou je —*, hou je mond; *haar radde — staat geen oogenblik stil!*, tong; *hij is e. —*, snapper.
Ra'telaar (*babbelaar, prater*; *Canadeesche populier, ratelpopulier*), m. —s; zie E s p.
Ra'telen (1 *gelvid maken met een ratel*; 2 bij uitbr. *rammelen, kakelen*), ratelde, heeft gerateld: 1 *vroeger ratelde de klepperman elk uur*, zie R a t e l w a c h t; *rijtuigen — over de steenen, de donder ratelt*; 2 *zij stonden heele middagen te —*; verg. R a t e l.
Ratelier' (mil. *geweerrek*), m. -s. (ier = jé).
Ra'telkous (*babbelkous*), m. en v. —kousen; —**mond** (*babbelaar, snapper*), m. en v. —en; —**populier** (*esp, trilpopulier, abeel*), m. —en, zie R a t e l a a r; —**slag** (*slag met een ratel*; fig. *donderslag, die ratelend klinkt*), m. —slagen; —**slang** *giftslang in Z.-Amerika vooral in Brazilië en ook in Z.-Afrika*), v. —en: *de — heeft een uit hoornachtige ringen bestaanden ratel aan het benedeneinde van den staart, de werking van haar gift is minstens vijfmaal zoo sterk als van alle andere*; —**wacht** (*nachtwaker met een ratel, klepperman*), m. —en; vero.
Ratifica'tie (*bekrachtiging of goedkeuring van een staatsdocument door de betrokken regeeringen; dit staatsdocument zelf*), v. ratificatiën, —ties.
Ratificeeren (*bekrachtigen, goedkeuren*, inz. *door of namens de regeering v. e. land*).
Ratijn' (*zekere krullige wollen stof*), o. gmv.; ook, R a t i n é; —**en**, bn.
Ra'tio (Lat. *rede, oorzaak, grond*), v. gmv.
Ratiné', o. gmv.; zie R a t ij n.
Rationaal', rationeel' (*gegrond op de rede*), bn.: ook, R a t i o n a'b e l. (t = ts).
Rationalis'me (*redegeloof: het systeem van hen, die uitsluitend de menschelijke rede als eenige kenbron huldigen en in geloofszaken slechts dat laten gelden, wat men met het verstand duidelijk kan begrijpen*), o.; —**list'** (*aanhanger van het rationalisme*), m. —en; —**tisch** (*met het rationalisme overeenkomende*), bn. en bw.: —*e geschriften, —e overtuigingen; de wereld — beschouwen*.
Rationeel' (*op de rede gegrond, op redelijke gronden berustend*), bn.; —er, —st.
Ratjetoe', v. gmv.; zie R a t a t o u i l l e.
Ra'toe (Mal. *wettige gemalin van den vorst of sultan op Java*; ook: *vorstin*), v. —toes.
Rats (*ratjetoe, soldaten-potage, groenten met aardappelen door elkaar gekookt*; fig. *verlegenheid, angst*), v. gmv.: zegsw. *in de — zitten*, benauwdheid; verg. *in de boonen zitten*.
Rat'sen (*wegkapen*), —te, heeft geratst.
Rat'tekop (eig. *kop van een rat*; fig. *scheldwoord*), m. —pen: *jou — !*
Rat'tengif, —gift (*rattenkruid, arsenicum*), o.
Rat'tenhol (*hol of gat, waarin ratten huizen*; bij uitbr. *plaats, kelder, pakhuis, waar veel ratten zijn*), o. —holen; —**klem** (—*knip*), v. —klemmen; —**kruit** (*vergift tot het dooden van ratten, arsenicum*), o. gmv.; —**nest**, o. —nesten; —**val** (*toestel, om ratten te vangen*), v. —vallen; —**vanger** (ook, *rottenvanger: kamerjager, in de 17e eeuw een onmisbaar persoon op het tooneel van het stadsleven; hond, die ratten doodt*), m. —vangers; z. K a m e r j a g e r.
Rat'testaart (*staart van een rat; kleine ronde vijl v. timmerman en metaalbewerker*), m. —en; —**vel** (*huid e. rat*), o. —vellen.
Rattrapeeren (*weder vangen of betrappen*).
Ratu're (Fr. *doorhaling v. e. woord met de pen, uitgekrabde plaats in e. geschrift*), v. —s; ook: R a t u u r, v. —turen.
Rauw (1 *ongekookt, niet bereid*; 2 *versch, open van een wond*; 3 *krijschend, schor*; 4 fig. *hard, onaangenaam*), bn. en bw.; —er, —st: 1 —*e aardappels, — vleesch*; zegsw. *Honger maakt —e boonen zoet*, zie B o o n; 2 *een —e wonde, het —e vleesch*; 3 *een —e kreet, een —e stem*; 4 fig. *dat viel mij — op 't lijf*; —*e gasten*; —**achtig** (*eenigszins rauw, niet voldoende gaar*), bn.; —**elijk** (fig. *op ruwe, onbeschaafde wijze*), bw.: fig. *hij viel me zoo maar — op 't lijf*, voer ruw tegen mij uit; ook, R a u w e l i n g s; —**igheid** (*rauwheid, ruwheid*), v. -heden.
Rava'ge (Fr. *verwoesting, vernieling*), v. -s.
Ravageeren (*verwoesten, vernielen*).
Ra'vanger (zeew. *steuntouw der ra*), m. —s.
Ra'vebek (eig. *bek van een raaf*; bij overdr. *buigtangetje*; verder naam van verschillende voorwerpen met kromme punten; zeew. *noodhaak*), m. —bekken.
Ra'vebeksuitsteeksel (ontl. *voortop in den vorm v.e. ravebek v.h. schouderblad*), o. —s.
Ravelijn' (Fr. *voorschans in den vorm van een halvemaan*), o. —lijnen.
Ra'venaas (*aas voor de raven, kreng*; fig. *galgenaas, hangebast*), o. —azen; —**gekras** (—*gekrijsch*), o. gmv.; —**nest**, o. —nesten.
Ra'venzwart (*glanzend zwart als de veeren der raven*), bn.: *een meisje met — haar*.
Ra'veveer (*veer v. e. raaf*), v. —veeren.
Ravijn' (Fr. *holle weg, bergkloof*), o. —en.
Ravitailleeren (*proviandeeren*).
Ravot'ten (*luidruchtig stoeien, wild spelen, joelend achter elkaar aan loopen*), ravotte, heeft geravot: *jongens — graag*.
Ra'wa (O.-I. *moerasgrond* [*op Java*]), v. rawa's: *in het droge seizoen hebben de —'s het aanzien van grasvelden*.

Rayeeren, ook **royeeren** (Fr. *doorhalen, doorschrappen, uitdoen*): *iem. — als lid.*
Rayon' (Fr. *verboden kring bij een vesting; terrein, dat men met geschut uit e. vesting kan bestrijken*: *vak in een bibliotheek*; *afdeeling of branche v. e. groote zaak*), o. —s.
Rayonnant' (Fr. eig. *stralend*; fig. *zeer mooi, glanzend*), bn.: *zij zag er — uit.*
Ra'zen (*een dol leven maken; tieren, heftig uitvaren*), raasde, heeft geraasd: *de jongens doen niets dan — en tieren; zij raasde als een bezetene.*
Ra'zend 1 (*woedend, dol*), bn. en bw.: —er, —st: *een —e hond, een —e kat*; fig. *het is om — te worden*, zeer boos; *een —e honger, een —e pijn*, hevig, erg; *dat kost mij — veel geld*, erg, zeer; *—e Roeland*, zie Roeland: **2 —e** (*iemand, die razend, buiten zich zelf van woede is*), m. en v. —n: *zij vochten als —n*; verg. Berserker.
Razernij' (*dolheid*), v. gmv.: *een aanval van —*; myth. *de drie —en*, zie Furiën.
Razijn' (*rozijn*), v. razijnen.
Raz'zia (eig. *militaire expeditie v. Turken tegen ongeloovigen, of van de Franschen in N.-Afr. tegen oproerige stammen; overval, plundertocht, strooptocht*), v. razzia's: *in Rusland was er meermalen een — of pogrom tegen de Joden.*
I. Reaal' (*geldstuk in Spanje, Portugal, Mexico enz.; oude Ned. zilvermunt van 3½ stuiver of ƒ 0.17½*), m. realen; de waarde in Sp. en Port. is pl.m. ƒ 0 25, in Mexico, pl.m. ƒ 0.32½; een — de vellon in Sp. is ƒ 0.12½. (re = ree).
II. Reaal', bn.; hetzelfde als Reëel.
Reaal'school (*in Duitschland de naam eener school voor M. O.*). v. —scholen: *de — leidt op v. verschillende bedrijven en ambten.*
Reac'tie (tegenst. van *actie*: *tegenwerking; het reageeren*; *nadeelige gevolgen van al te groote inspanning of te snellen vooruitgang; het streven der partij der reactionnairen*), —s, —tiën.
Reactionnair' 1 (Fr. *tegenstrever; in de staatkunde iem., die de bestaande toestanden tot vroegere wil terugbrengen*), m. —en; **2** (*tegenstrevend, tegenwerkend*; *van. als van een reactionnair*), bn.
Reageer'buis (scheik. *cilindervormig glazen buisje, dat gebruikt wordt bij het nemen van scheikundige proeven*), v. —buizen. (re = ree).
Reageeren (*tegenstand bieden, tegenwerken*; scheik. *op een stof inwerken, zich door een bepaalde tegenwerking doen kennen*).
Reageer'middelen, o. mv.; zie Reagentia.
Re'agens (*terugwerkend middel*; in het mv. inz.: *middelen der scheikunde tot opsporing v. d. aanwezigheid van stoffen*), o.—gen'tia.
Rea'lia, rea'liën (*werkelijke dingen, zaken; speciale kundigheden, exacte wetenschappen*), o. mv.
Realisa'tie (*het omzetten in klinkende munt; verwezenlijking*), v. —tiën, —ties.
Realiseeren (*tot e. werkelijk bestaan brengen; waren of effecten te gelde maken*).
Realis'me (*leer der werkelijkheid*; *zin voor het werkelijke; richting in de kunst, welke de levende werkelijkheid in haar typische verschijnselen wil uitdrukken, dus ook het leelijke en vulgaire*), o. gmv.: *het — is het tegengestelde van het idealisme*; zie ook Naturalisme.
Realist' (*aanhanger of beoefenaar van het realisme in de kunst*), m. realisten.
Realis'tisch (*het realisme huldigend in de kunst*), bn.; ook: *een —e levensbeschouwing; de —e roman*, die zich ten doel stelt het dagelijksch leven, zoo nauwkeurig en zoo werkelijk mogelijk, voor te stellen.
Realiteit' (*wezenlijkheid, werkelijkheid*), v.
Real'politik (Duitsch: *politiek, die v. alles tastbare voordeelen wil verkrijgen*), v. (a' = aa).
Re'a Sil'via, v. myth. moeder van Romulus en Remus.
Re'aumur, René Antoine de: Fransch natuurkundige (1683-1757), ontwerper van den 80-graadigen thermometer; lees: *ree'-oo-muur.*
Re'bab (O.-I. *strijkinstrument der gamelanmuziek: van Arab. oorsprong, bestaande uit klankbodem, kam, hals, voetstuk, twee snaren en twee sleutels*). v. rebabs. (re = ree).
Reb'be (Hebr. *gewone uitspraak van rabi*), m. —n: — is de titel van den godsdienstleeraar, ook van den Joodschen onderwijzer, huisleeraar.
Rebec' (*soort van driesnarige viool*), v. —s: de — is de voorlooper van de viool; nog in Egypte in de koffiehuizen.
Rebel' (*oproerling. muiter*), m. —len; **—leeren** (*in opstand komen, muiten, oproerig worden; met geweld zich verzetten*); **—lie'** (*muiterij, gewelddadig verzet tegen het openbaar gezag, oproer*), v gmv.; **—lig** (*oproerig*), bn.; —er, —st; **—lisch** (*oproerig, rebelsch*), bn. en bw.; **—sch'** (*rebellig, rebellisch*), bn. gmz.; —er, meest —: *de schooljongens werden — door al het straffen.* weerspannig, balsturig.
Re'bus (*beeldraadsel, figuurraadsel*), m. rebussen; lees: *ree'-bus.*
Rebut' (*weigerend antwoord*; *wrakgoed, bedorven waar*), o. gmv.; **—ant'** (*terugstootend, afschrikkend; norsch, barsch*), bn.; —er, —st: **—eeren** (*op e. harde en verachtelijke manier afwijzen; v. zich stooten*).
Recalcitrant' (Fr. *koppig, onwillig*), bn.: *e. —e jongen, e. — karakter*, balsturig, weerspannig, tegenstribbelend. (ci = si).
Recapitula'tie (*korte samenvatting v. d. hoofdinhoud*), v. —ties, —tiën. (re = ree).
Recapituleeren (*in hoofdpunten of beknopt samenvatten. e. opsomming geven*).
Recenseeren (*beoordeelen, voornamelijk v. boeken en geschriften*).
Recensent' (*beoordeelaar van boeken, geschriften enz. i. e. krant enz.*), m. —en.
Recen'sie (*beoordeeling van boeken enz.*; *artikel v. e. recensent*). v. —siën, —sies.
Recent' (*nieuw, pas gebeurd*), bn.: *dat feit is —, is van —en datum*, d.i. v. e. dag, die pas of onlangs verloopen is. (en = en).
Recepis' (*voorloopig bewijs van storting in een geldleening*), o. —sen: lees: *reesepis'.*
Recept' (*voorschrift ter bereiding v. geneesmiddelen, van spijzen, verven enz.*), o. -en; **—teeren** (*een recept klaarmaken*): **—tenboek** (*apothekersboek ter inschrijving v. d. gereedgemaakte recepten*), o. —en; **—tenbus** (*bus waarin recepten kunnen gedeponeerd worden*), v. —bussen.
Recep'tie (*waarneming; het ontvangen* b.v.

bij een verloving, ondertrouw; ook: *de ontvangst der gelukwenschen, plechtige ontvangst*; *de aanneming van iemand als lid van een gezelschap*), v. —tiën, —ties.

Recep'tiekamer (*kamer, waarin receptie gehouden wordt*), v. —kamers: —**kosten** (*de kosten, vergoed* b.v. *aan hooggeplaatste ambtenaren voor e. officieele receptie*), m. mv.; —**zaal** (*zaal t. ontvangst*), v. —zalen.

Receptuur' (*recepteerkunst*; *de kunst van artsenijbereiding*), v. gmv. (re = ree).

Reces' (*schriftelijk vergelijk*; *verzuimde betaling eener som, achterstand*; *tijdelijke schorsing of verdaging der zitting* b.v. *van de 2e kamer*), o. gmv.: *de vergadering is op — gescheiden of gegaan*, tot nadere bijeenroeping uiteengegaan.

Recet'te (Fr. *ontvangst, de entreegelden bij concerten, opera's enz.*), v. recettes.

Recher'che (Fr. *afdeeling der politie, belast met opsporing, navorsching*), v. —s; zie Rechercheeren.

Rechercheeren (*nauwkeurig onderzoeken*; *uitvorschen*); **rechercheur'** (*politie-beambte, belast met het onderzoek naar misdaden of het opsporen van misdadigers*: *speurder*), m. —s, zie Detective.

Recher'che-vaartuig (*vaartuig voor ambtenaren der recherche, die tegen sluikerij moeten waken*), o. —-vaartuigen.

Recht 1 (het tegengest. van *krom*: 1 *in dezelfde richting voortgaande, niet scheef*; 2 *juist, goed, waar*; 3 *nauwkeurig, ten volle*; 4 *billijk, rechtmatig, geoorloofd*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e lijn, een —e kaars, — van lijf en leden*, bij uitbr. *een —e hoek*; zegsw. — *door zee gaan*, niet met listen en streken omgaan: 2 *dat is de —e weg*; *van 't —e pad afdwalen*, fig. zich aan verkeerdheden schuldig maken; *dit is de —e Jozef*, zie Jozef; zegsw. *hij is de —e man op de —e plaats*, de man, die geknipt is voor die betrekking; 3 *ik ben niet — wel, hij is niet — bij zijn verstand, dat weet ik niet — meer, ik vertrouw hem niet —*; 4 *dat is niet — van u gedaan*; *hij doet wat — en billijk is*; **2** (1 *regeling der maatschappelijke samenleving*; 2 tegenstelling van: *verplichting*; *gerechtigdheid*; 3 tegenstelling van: *plicht*; *bevoegdheid, voortvloeiende uit 's menschen natuur, uit het bekleeden van eenig ambt, waardigheid of positie, uit de wet, verordeningen, reglementen enz.*; 4 tegenstelling van: *onrecht*; *gerechtigheid*; 5 *belasting*), o. —en, bet. 4 gmv.: 1 *het Nederlandsche —*; *het Romeinsche —*; *het Germaansche —*; *het Kerkelijk —*; *student in de —en*; *meester in de —en*; zie Burgerlijk —; Handels—; Kies—; Privaat—; Publiek—; Staats—; Straf—; Volken—; 2 spreekw. *Waar niets is, verliest de keizer zijn —*, zie Keizer; men dient onderscheid te maken tusschen persoonlijke —en, d.i. —en ten opzichte van personen, zooals recht om betaling eener schuld te vorderen, en zakelijke —en, d.i. —en, waardoor zaken aan iemands heerschappij worden onderworpen, zooals —en v. bezit, eigendom, vruchtgebruik, hypotheek enz.; 3 *waar —en zijn, zijn ook plichten*; *de Koning heeft het — van gratie*; *stem—*; *het — van vereenigen en vergaderen*; 4 *het — moet zijn loop hebben*; *— gaat boven macht*; *iemand — laten wedervaren*; 5 *in- en uitgaande —en*; *— van successie en registratie*; *doorvoerrechten heffen*.

Recht'aan (*in rechte richting, al maar rechtuit*), bw.: *je gaat maar rechttoe — !*

Recht'bank (*college van rechters, zetelend in de hoofdplaats v. e. arrondissement en oordeelend in burgerlijke zaken, handels- en strafzaken*), v. —banken: er zijn 23 rechtbanken.

Recht'buigen (*buigende rechtmaken*), boog —, heeft rechtgebogen: *een stang, een tak —*; —**draads** (*volgens of op den draad*), bw.: *— zoomen, — naaien*; —**draadsch**, bn.: *— hout*, waarvan nl. de draad in de volle lengte doorloopt: — hout is noodig voor ladderboomen en rekstokken.

Rech'te (meetk. *rechte lijn*), v. —n.

Rech'telijk (*overeenkomstig het recht, gerechtelijk, naar rechten*), bn. en bw.: *een —e vervolging*; *iets — bezitten*.

Rech'tens (*volgens recht, rechtmatig*), bw.: *dat komt mij — toe*.

Rech'ter (*lid eener rechtbank*; *iemand, die gehouden is recht te spreken*), m. rechters, rechteren: — *in de arrondissementsrechtbank*; *kanton—*, zie ald.; *de — van instructie*, zie aldaar; zegsw. *niemand kan — zijn in zijn eigen zaak*, verg. Berechten; *God is de — van levenden en dooden*, d. i. *de opperste —*; *— van instructie*, rechter, die belast is met het voorloopig onderzoek eener strafzaak.

Rech'terarm (*arm t. rechterzijde*), m. —en.

Rech'ter-commissa'ris (*rechter, aan wien een bijzondere last is opgedragen in civiele gedingen*), m. rechters-commissarissen: *Ten Have was benoemd tot — in het faillissement der weduwe Van Veen* (Potg.).

Rech'terhand (eig. *hand aan den rechterarm*; fig. *helper, werker, steun*), v. —en: *het oudste dochtertje is moeders —*; *de stuurman-visscher is des schippers —*; *De Ruyter, der Staten —*.

Rech'terkant (aardr. *kant ter rechterzijde*), m. gmv.; zie Rechteroever.

Rech'terlijk (*eigen aan, behoorende aan, betrekking hebbende op een rechter, van of door een rechter*), bn. en bw.: *de —e waardigheid, de —e macht, de —e organisatie*, nl. kantongerecht, arrondissementsrechtbank, gerechtshof, de hooge raad, zie telkens ald.; *een — onderzoek, het — ambt, een —e uitspraak*, zie Vonnis; *iets — beslissen*.

Rech'teroever (aardr. *oever a. d. rechterhand als men stroomafwaarts ziet*), m. —s, ook, —kant: *Arnhem ligt aan den — van den Rijn*.

Rech'tersambt (*het ambt van rechter*), o. gmv.: *hij bekleedt met groote waardigheid het —*.

Rech'terschap (*de rechterlijke waardigheid*), o. gmv.: *hij werd benoemd tot het —*.

Rech'terstoel (*zetel des rechters*; ook: *de rechter zelf*), m. —en: *voor den — Gods*; *de — der geschiedenis*, vierschaar, gericht.

Rech'ter van instruc'tie, m. rechters van instructie; zie Rechter.

Rech'tervleugel (*vleugel van een vogel aan*

den rechterkant; fig. *de rechteraf deeling van een leger*), m. —s, zie Vleugel; —**wang** (*wang ter rechterzijde*), v. —wangen : Bijbel. *zoo wie u op de — slaat, keert hem ook de andere toe*, Matth. 5 : 39, weersta den vijand niet, wees zachtmoedig; —**zijde** (1 *zijde aan de rechterhand*; 2 *de Christelijke partij* [*in de Kamer*]), v. —n : 1 *hij zat aan de — van den gastheer*; 2 *de — stemde tegen.*

Rechtevoort' (*tegenwoordig, thans*), bw. gew.

Recht'geaard (*braaf, rechtschapen*), bn. : *een — mensch, een — Nederlander.*

Rechtgeloo'vig (*stipt of vast in het geloof, rechtzinnig, orthodox*), bn.; —er, —st.

Recht'hebbende (*iemand, die recht op iets heeft*), m. en v. —hebbenden.

Recht'heid (*het recht-zijn*), v. gmv.: *de — v. e. straat, v. e. spoorlijn, v. e. pad, v. e. lijn.*

Recht'hoek (meetk. *parallellogram m. rechte hoeken*), m. —hoeken ; —**hoekig**, bn. en bw.: *een —hoekige driehoek*, met een hoek van 90°; — *elkaar snijdende lijnen*; —**hoekszijde** (meetk. *zijde van een rechthoekigen driehoek aan den rechten hoek*), v. —zijden.

Recht'huis (1 *gebouw, waarin de rechter rechtspreekt of zitting houdt*; 2 *gemeentehuis op een dorp ; herberg in sommige dorpen, waarin de raadkamer is*), o. —huizen: 1 *het — van Pilatus*, Matth. 27 : 27 en Joh. 18 : 28, thans Gerechtshof; 2 *wij soupeerden te Baarn in het* — (Potg.); *het hotel „Het Rechthuis" te Muiderberg; voor ons — hield een rijtuig stil* (Koetsveld); *Ploegstaart was juist in het —, had daar zijn korte pijp aangestoken* (Koetsveld).

Rech'tigen (*machtigen, recht geven, autoriseeren*), rechtigde, is gerechtigd : *hij was daartoe gerechtigd* ; z. Gerechtigd.

Recht'kloppen (*kloppend rechtmaken*), klopte —, heeft rechtgeklopt : *een staaf —*; —**lijnig** (*uit rechte lijnen bestaande*), bn. en bw. : *een —e figuur* ; — *teekenen*, bouwkundig teekenen: het vervaardigen v. teekeningen met passer en liniaal, b.v. bouwplannen, machine-afbeeldingen enz.: *examen in het — teekenen*; —**maken** (*rechtlijnig of rechtstandig maken*), maakte —, heeft rechtgemaakt : *de scheiding in 't haar —, een scheef beeldje —.*

Rechtma'tig (*volgens recht, overeenkomstig de wet*), bn. en bw. ; —er, —st : *de —e bezitters*; *een — aandeel*; *—e aanspraken, —e grieven* ; *dat komt ons — toe.*

Rechtop' (*recht naar omhoog gericht*), bw.: *loop toch —*, niet gedoken of gebogen.

Recht'opstaand (*rechtop, als een loodlijn*), bn.: *een —e ladder*, steil.

Recht'over (*vlak aan de overzij*), bw.: *hij woont hier —, de pastorij is — de kerk.*

Rechts (*naar de rechterzij*), bw.: *gij moet — afslaan*; mil. —, *richt u !, — uit de flank !*

Rechts'af (*ter rechterzijde af*), bw.: *de wandelaar sloeg —*, naar d. rechterkant af.

Rechts'ban (*rechtsgebied*), m. gmv. vero.; —**bedeeling** (*de wijze, waarop en de wetten, waarnaar recht gesproken wordt*; *de bediening van het recht*), v. gmv.; —**begrip** (1 *begrip of gevoel in zake recht en onrecht* ; 2 (*rechtskundig begrip*), o. —pen : 1 *het — is den mensch aangeboren* ; 2 *bezit en eigendom als —pen mogen niet verward worden.*

Rechtsch, bn.: *hij is* —, verg. Linksch; ook: aan de rechterzijde: *het —e huis.*

Rechtscha'pen (*eerlijk, oprecht, deugdzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man*; — *handelen.*

Rechts'college (*college van rechters*), o.—s; —**dwang** (*maatregel van dwang door de rechterlijke macht, lijfsdwang*), m. gmv.; —**gebied** (*streek, binnen welke een rechtscollege de rechtspraak uitoefent*), o. gmv.; zie Jurisdictie; —**gebouw** (*gerechtshof, rechthuis*), o. —en; —**gebruik** (—*formaliteit*), o. —en ; —**geding** (*proces*), o. —en; —**geldig** (*in rechten geldig of v. kracht, wettig*), bn.; —**geleerd 1** (*het recht tot voorwerp van studie gemaakt hebbende*), bn.: *e. — persoon*; **2** —**e** (*advocaat*), m. en v. —n; —**geleerdheid** (*kennis van het recht*; *jurisprudentie*), v. gmv.; —**geschiedenis** (*geschiedenis van het recht*), v.: spreekt. *dat wordt een —*, zaak, die voor het gerecht komt; —**gevoel** (*het gevoel voor recht en onrecht*), o.: *die oorlog kwetst het — der volken*; —**grond** (*grond, waaraan een vordering een voorschrift, een wet enz. haar rechtsgeldigheid ontleent*), m. —en, zie Rechtstitel; —**handel** (*proces*), m. gmv.; —**ingang** verleenen (*verklaren, dat een zaak door de rechtbank in behandeling zal genomen worden*), m. gmv.: — *tegen iemand verleenen, aan een klacht — verleenen* ; —**kundig** (*betrekking hebbende op de wetenschap van het recht*), bn.: *op —e gronden, uit een — oogpunt, —e bijstand* ; —**macht** (*bevoegdheid van een rechtbank*), v. gmv.; —**middel** (*middel, om tegen een vonnis op te komen*, b.v. *hooger beroep*), o. —en.

Rechts'om (*naar de rechterzijde*), bw.

Rechtsomkeer(t)' (mil. commando: *zwenking in een halven cirkel naar rechts*), bw.: — *maken*, teruggaan.

Rechts'persoon (*elk wezen buiten den mensch, dat onderwerp van rechten zijn kan*, b.v. *staat, vereeniging, stichting enz.*), m. en v. —personen : *een vereeniging als — erkennen*; —**persoonlijkheid** (*bevoegdheid, om in rechten op te treden*), v. gmv.: — *aanvragen*, bij de hooge regeering genoemde bevoegdheid vragen ; —**philosophie** (*de wijsbegeerte van het recht*), v. gmv. ; —**pleging** (—*verzorging, het uitoefenen van het recht*), v. —en.

Recht'spraak (*uitspraak v. e. rechter; gewijsde, arrest*), v. gmv.; —**spreken** (*gerechtelijke uitspraak doen*), sprak —, heeft —gesproken.

Rechts'taal (*taal of termen, waarvan rechtsgeleerden zich bedienen*), v.: *de — handhaaft in het gebruik der woorden meestal een juiste onderscheiding, die de spreektaal niet kent.*

Recht'stammig (*met rechten stam*), bn.: —*e pijnen, —e populieren, —e klapperboomen.*

Rechtstan'dig (*loodrecht*), bn. en bw.: —*e lijnen* ; *de zon schiet in de tropen haar stralen — op de aarde neer.*

Rechts'term (*term, uitdrukking bij rechtsgeleerden in gebruik*), m. —termen; —**titel**

(*rechtsgrond*), m. —titels: *op welken — zou het steunen, dat de arbeider werk gaat eischen van den staat ?*

Recht'streeks (*regelrecht, zonder omwegen, direct, zonder tusschenkomst*), bw.: *hij wendde zich — tot den minister.*

Recht'streeksch, bn.: *een —e verbinding, het — verkeer, e. —e vraag, e. —e weigering.*

Rechts'verdraaiing (*het voorbedachtelijk verkeerd uitleggen van artikelen der wet*), v. —en; —**verkrachting** (*daad v. iemand, die het recht verkracht,* d.i. *krachteloos maakt in plaats van het recht te handhaven*), v. —en ; —**vervolging** (*het vervolgen door den rechter*), v. gmv.: *tot — overgaan; een — tegen iemand instellen,* hem bij den rechter aanklagen ; *ontslag van —* ; —**vordering** (*het opeischen van zijn recht*), v. —en : *een — instellen ; wetboek van burgerlijke —,* waarin de procedure in burgerlijke zaken is geregeld; —**vraag** (*rechtsquaestie*), v. —vragen ; —**wege,** v a n —, volgens recht, rechtens : *dat behoort haar van — toe;* —**weigering** (*weigering om iemand recht te doen*), v. gmv.; —**wetenschap** (*de wetenschap v. h. recht, rechtsgeleerdheid*), v. gmv.; —**wezen** (*het recht en al, wat daarmee in betrekking staat*), o. gmv.; —**zaak** (*rechtsgeding*), v. —zaken; —**zaal** (*zaal, waarin het gerecht, de rechtbank, het hof zitting houdt*), v. —zalen.

Recht'toe (*in rechte richting*), bw.: *loop maar —,* verg. R e c h t a a n ; zegsw. *het gaat daar niet —,* naar behooren ; —**uit** (*in een rechte richting*; fig. *ronduit*), bw.: *loop of ga maar —,* zonder rechts of links af te wijken ; *hij spreekt altijd —,* onbewimpeld ; met w.w. vormt — scheidbare samenstellingen ; *—gaan, —kijken, —loopen, —rijden enz.,* van welke de leden der onbep. wijze en der volt. deelw. aaneengeschreven worden, b.v. *rechtuitgaan, rechtuitgegaan, rechtuitkijken, rechtuitgekeken enz.*

Rechtvaar'dig 1 (*rechtmatig, billijk, eerlijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e straf, een — vonnis; God is —,* geen onrecht doende of duldend; *iemand — behandelen,* naar recht en billijkheid; *— handelen* ; **2** —**e** (*deugdzame* ; *brave mensch*), m. en v. —n : *misschien zijn er vijftig —n in de stad,* Gen. 18 : 24.

Rechtvaar'digen, —vaardigde, heeft gerechtvaardigd: *dat zal mijn oordeel —,* billijk doen blijken; *ik zal later mijn houding —,* verantwoorden; *zich —,* zich zuiveren van blaam of schuld.

Rechtvaar'digheid (*het rechtvaardig-zijn, eerlijkheid; maatschappelijke deugd, waardoor men ieder het zijne geeft*), v. gmv.

Rechtvaar'diglijk (*op eerlijke wijze*), bw.: *ik heb mij van mijn taak — gekweten* ; —**verkrijgende** (*iemand, die door koop, erfenis enz. opvolgt in de rechten van een ander*), m. en v. —n.

Rechtvleu'gelig 1 (dierk. *m. rechte vleugels, van insecten*), bn.: **2** als zn. —en, m. mv., b.v. sprinkhanen, glazenmakers, *met vier rechte vleugels.*

Rechtzin'nig (*rechtgeloovig, orthodox*), bn. en bw.; —er, —st; —**heid** (*orthodoxie*), v.

Recidi've (rechtst. *terugval in het kwaad, herhaling v.e. misdrijf*), v. gmv. (re = ree).

Recidivist' (rechtst. *iemand, die reeds eenmaal een misdrijf pleegde*), m. en v. —en; vr. ook —**e.** (re = ree).

Reciet' (*voordracht van eenig gedicht enz.; het reciteeren*), o. —en; ook, R e c i t a t i e.

Re'cipe, zie **R.**

Recipieeren (*opnemen of toelaten in een gezelschap, ontvangen, onthalen*).

Recipiënt' (eig. *opnemer, ontvanger: klok van een luchtpomp; vat ter opneming van het vocht, door distillatie voortgebracht; persoon, die iemand als lid eener vereeniging ontvangt, installeert*), m. —en.

Reciprociteit' (Fr. *wederkeerigheid*), v. gmv.

Reciproceeren (*beantwoorden* b.v. *van een troonrede ; met gelijke munt betalen, betaald zetten*).

Recipro'que (Fr. *wederzijdsch, wederkeerig*), bn. en bw.: — *getallen,* wier product gelijk is aan de eenheid, b.v. $^5/_6 \times {}^6/_5$. (re = ree).

Recital' (muz. *solo-uitvoering* b.v. *op een piano*), o. —s.

Recitatief' (*het zingende spreken, een soort v. declamatorischen zang*), o. —tieven.

Reciteeren (*opzeggen, voordragen*) : *een gedicht —.*

Reclamant' (*iem., die iets terugvordert*; ook: *iem., d. bezwaren indient*), m. -en; vr. —**e.**

Reclama'tie, v. —s, —tiën; zie R e c l a m e e r e n.

Recla'me (*terugvordering, bezwaarschrift; publieke aanprijzing van iets*), v. —s.

Reclameeren (*terugeischen, bezwaren indienen, terugvorderen, opkomen tegen iets*).

Reclassee'ring, v.: c e n t r a a l c o l l e g e v a n —, college, opgericht bij Koninklijk besluit van 24 Dec. 1910, welks taak het is, personen, uit eenige gevangenis ontslagen of voorwaardelijk in vrijheid gesteld, aan een betrekking te helpen, opdat zij niet tot misdrijf hervallen.

Recogni'tie (*erkenning, vergoeding in geld, elk jaar door d. erfpachter aan d. eigenaar te betalen*), v. —s, —iën; —**geld** (*geld, dat elk jaar betaald wordt als erkenning v. rechten enz.*), o. —gelden. (cog = kog).

Recommanda'bel (*aanbevelenswaardig, recommandatie verdienende*), bn.; —**da'tie** (*aanbeveling*), v. —tiën, —ties; —**deeren** (*aanprijzen, ernstig aanbevelen*): *iets —, iemand —; zich —,* zich in iemands welwillendheid aanbevelen; *zich gerecommandeerd houden,* zich aanbevolen houden.

Reconstruc'tie (*herbouwing, hernieuwing, wederopbouwing*), v. —s, —tiën.

Reconstrueeren (*reconstructie doen ondergaan*).

Reconvalescent' (*herstellende; e. zieke, die a. d. beterhand is*), m. en v. —en; vr. ook: —**e**; —**ie** (*herstelling v. e. zieke*), v. gmv.

Reconven'tie (rechtst. *tegeneisch*), v. —s, —tiën.

Record (Eng. *het hoogste of beste*), o. gmv.: *het — slaan,* het grootste bereikte succes nog overtreffen door e. bepaalden afstand in nog korteren tijd af te fietsen, met schaatsen af te rijden enz., den besten tijd maken ; *het uur— verbeteren,* d.i. iets in een bepaalden tijd sneller doen, dan iem. het nog gedaan heeft.

Recrea'tie (*ontspanning, uitspanning*), v. gmv.: *het uur van* —, verpoozing, rust (in kostscholen en kloosters). (e = ee).
Recruteeren (*troepen werven of lichten, de bataljons voltallig of compleet maken*); —**ing**, v. gmv., fig. aanwerving bij e. partij.
Recru'tenschool (*school voor recruten*; inz. *handboekje voor 't geen recruten moeten leeren*), v. —scholen.
Recruut' (*nieuw aangeworven soldaat, loteling*), m. recruten; zie M i l i c i e n.
Rec'ta (Lat. *rechtuit*), *via* —, langs den rechten weg; *linea* —, in de rechte lijn.
Rectifica'tie (*verbetering, herstelling; herhaalde distillatie*), v. —s, —tiën.
Rectificeeren (*verbeteren, in orde brengen; door gedurige overhaling zuiveren, versterken*).
Rec'to (**folio**) (Lat. *op de eerste zijde van een blad, de voorzijde*), verg. V e r s o.
Rec'tor 1 (*geestelijke leider in eenig klooster of godshuis*; ook, *onderpastoor*; 2 *bestuurder of directeur van een Latijnsche school, lyceum of gymnasium*; 3 *voorzitter van een academischen raad, studentencorps enz.*), m. —s, —to'ren: 1 *de* — *van een Jezuïetenklooster, de* — *van een weeshuis, de* — *van een bijkerk*; 2 *de* — *van een lyceum*; 3 *de* — *van den senaat der Utrechtsche hoogeschool*; *de* — *van den senaat van het Utrechtsch studentenkorps*; —**aal'** (*den rector betreffende*), bn.: *de* —*ale waardigheid, de* —*ale macht*; —**aat'** (*ambt of waardigheid van een rector*), o. rectoraten.
Rec'tor magni'ficus (*voorzitter van den academischen raad of senaat*), m. recto'res magnifici.
Reçu' **1** (Fr. *schriftelijk bewijs van ontvangst*), o. —'s; lees: *resuu'*; **2** (Fr. *algemeen in de mode geoorloofd*), bn.: *dat is* —. (re = re).
Recueil' (Fr. *verzameling, bundel*), o. —s: *het* — *militair*, verzameling van voorschriften, het leger betreffende; lees: *rekuilj'*.
Reculeeren (*achteruitgaan, wijken*).
Recurreeren (*hulp, bijstand zoeken bij iemand*).
Recurrent' (*iem., die hulp zoekt*), m. —en.
Recusa'tie (*weigering, wraking*), v. —s.
Redacteur' (*opsteller, schrijver, leider van een krant of tijdschrift*), m. —s, —en.
Redac'tie (1 *gezamenlijke redacteuren v. e. dagblad of tijdschrift*; 2 *de wijze, waarop e. denkbeeld enz. onder woorden is gebracht*), v. —tiën, —s: 1 *de* — *van het Handelsblad*; 2 *de* — *van een wetsartikel dient in de eerste plaats duidelijk te zijn*; *de commissie v.* —; *dit amendement bedoelt alleen een verbetering in de* — *v. 't artikel*; —**bureau** (*kantoor der redactie* 1), o. —'s; —**kosten** (*kosten, verbonden aan het redigeeren van een krant of tijdschrift*), m. mv. (re = re).
Redactioneel' (*tot de redactie behoorend*; ook: *de wijze van stellen betreffend*), bn.: *het* —*e gedeelte der wet of der verordening.*
Redactri'ce (*vrouw als redacteur*), v. —s.
Red'deloos (*niet te redden, onherstelbaar*), bn. en bw.: *z. zaak is* —: *hij is* — *verloren.*
Reddeloos'heid (*toestand v. iemand, die of van iets dat reddeloos is*), v. gmv.
Red'den (*uit het gevaar helpen*), redde, heeft gered; —**der** (*man, die redt*), m. redders; —**ding** (*het redden*), v. —en; —**ster** (*vrouw, die redt*), v. —s.
Red'deren (*in orde brengen, regelen, rangschikken*), redderde, heeft geredderd: *een kamer* —; *een boedel* —, een erfenis volgens het testament in orde brengen; —**aar** (*persoon, die regelt, in orde brengt*), m. —s, zie B e r e d d e r e n; —**ing** (*drukte, omslag*), v. gmv.
Red'ding(s)boei (*groote ring v. kurk, overtrokken met wasdoek*), v. —en, zie B o e i; —**boot** (*vaartuig, ingericht en bestemd tot redding v. schipbreukelingen*), v. —booten; —**gordel** (*reddingsboei, kurken gordel om er op te drijven*), m. —s; —**leger** (*leger des Heils, Heilsleger*), o. gmv., zie S a l v a t i o n a r m y; —**maatschappij** (*vereeniging tot redding van drenkelingen, te Amsterdam*, 1767), v.; —**station** (*plaats langs de kust, waar reddingsbooten, vuurpijlen enz. aanwezig zijn tot het redden van schipbreukelingen*), o. —s; —**toestel** (*middel, om menschen te redden*), o. —toestellen.
I. Re'de (*gesprek, toespraak, vertoog*), v. gmv.: *de deelen der* —; *iem. in de* — *vallen*, hem I n t e r r u m p e e r e n; *de spreker hield een indrukwekkende* —, redevoering; verg. I n w i j d i n g s —, l e e r —, l o f —, l i j k —, t r o o n —, in deze bet. meerv. —redenen; etymologisch hetzelfde woord als R e d e **II.**
II. Re'de (*denkvermogen; gezond verstand; oordeel*), v. gmv.: *de mensch is begaafd met* —; *aan de* — *plaats geven*; *iemand tot* — *brengen*, hem brengen tot gebruik van zijn verstand; *naar* — *luisteren*; *dat ligt in de* —, dat spreekt vanzelf.
Re'dedeel (spraakk. *woordsoort*), o. —deelen: *er zijn tien* —*deelen.*
Re'dekavelen (eig. *zijn rede met overleg ordenen, ernstig en zaakkundig redeneeren*; ir. *over iets praten, keuvelen*, bij uitbr. *disputeeren, redetwisten*), redekavelde, heeft geredekaveld: scherts. *hij stond een kwartier lang met zijn medestudent te* — (Klikspaan); —**kaveling** (*redeneering, dispuut, redetwist*), v. —en, w. g.
Re'dekunde (*leer der welsprekendheid*), v. gmv.; zie R h e t o r i c a.
Redekun'dig, redekun'stig (*volgens de rede*), bn.: *een* —*e ontleding*, nl. naar de begrippen: onderwerp, gezegde, voorwerp bepaling.
Re'dekunst (*wetenschap, die leert wèl te spreken*), v. gmv.; ook, R e d e k u n d e; —**kunstig** (*betrekking hebbende op de welsprekendheid*), bn.: —*e figuren*, b.v. de tropen: zie T r o o p e n R h e t o r i s c h.
Re'delijk (*met rede begaafd, verstandelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *de mensch is een* — *wezen*; *gij zijt te* —, *om zoo iets te verlangen*, verstandig; *dat zijn* —*e voorstellen*, billijk; *hij heeft e.* — *inkomen*, tamelijk; *h. gaat* —, niet slecht; —**heid** (*billijkheid*), v. gmv.
Re'delijkerwijze, —wijs (*volgens recht, met billijkheid*), bw.: *trouwe plichtsbetrachting kan men* — *van u verwachten.*
Re'deloos (*zonder verstand*), bn.; —loozer, —t: *het* —*looze vee*; fig. onzinnig: *het volk was* — (1672); —**loos'heid**, v. gmv.
Redemp'tor (*Verlosser, Heiland*), m.
Redemptorist' (R.-K. *lid van de congregatie v. d. Allerheiligsten Verlosser*), m.

—en: de stichter van deze congregatie is de H. Alphonsus van Liguori (1732).

Re'den (1 *beweeggrond, grond, oorzaak*; 2 rekenk. *verhouding*), v. in bet. 1 redenen, in bet. 2 redens: 1 *wat is de — van uw stilzwijgen?; om —en van gezondheid; om —en van financieelen aard; gegronde —en; iemand — doen verstaan*, hem tot rede brengen; *iemand wel of geen — geven tot iets*, aanleiding; *om — van*, ter oorzake van; 2 *een meetkundige —*: getal, dat aanwijst, hoeveelmaal het één getal in het andere begrepen is; *een rekenkundige —*, verschil tusschen twee getallen.

Re'denaar (*man van talent als spreker, woordvoerder*; *iemand, die redevoeringen houdt*; ook: *talentvol predikant*), m. —naars, —naren.

Re'denaarsgave (*de gave v. wel te spreken*), v. —gaven; **—gestoelte** (*gestoelte, waarin een redenaar gaat staan*), o. —n; **—talent** (*talent of hoogere gave der welsprekendheid*), o. —en: *het — v. e. Pericles, Demosthenes, Cicero, van een v. d. Palm enz.*

Redena'tie (volkst. *redeneering*), v. —ties.

Redeneeren (*betoogen, zijn gevoelen of meening uiten; praten over e. zaak*), redeneerde, heeft geredeneerd; **—ing** (*het redeneeren*), v. gmv., (soorten), v. —en: *wat e. dwaze —!, e. logische —*; **—kunde** (*wetenschap der logica of wijsbegeerte*), v. gmv.; **—trant** (*wijze, waarop men redeneert, betoogtrant*), m. gmv.

Re'dengevend (*causaal*), bn.: *een — voegwoord*, b.v. *want, omdat*; *h. — zinsverband.*

Re'derijk (*woordenrijk, gemakkelijk sprekend, beschikkend over veel woorden*), bn.

Re'derijker (*beoefenaar der welsprekendheid*; *lid v. e. rederijkerskamer*; ongunstig: *bombastisch spreker, schrijver*), m. —s: *de —s waren de beoefenaars der rhetorica of rhetorike*; vroeger: *Rhetori'kers, Rhetorsij'nen.*

Re'derijkerskamer of Kamer van Rhetorica (*vereeniging van rederijkers*; *tooneelvereeniging*), v. —kamers: de oudste —s vindt men in Z.-Nederland, b.v. de *Al'pha en O'mega* te Yperen, in de 14e eeuw; een der beroemde —s in N.-Nederland is: *De Eglantier*, met de zinspreuk „In liefde bloeyende", die haar blazoen van keizer Karel ontving; verg. Academie; elke — had een bestuur (hoofdmannen): *prins of keizer*; *factor* (die in rijm het woord voerde en vaak de *vinder* of maker was der tooneelstukken); de *deken* (overman); nog was er een *nar* (grappenmaker) en een *knaap* (bode); een der leden was vaandrig, d.i. de *drager* van het *blazoen* of wapenschild; zie verder: Landjuweel, Haagspel, Refereinfeest, Sinnespel, Klucht (esbattement).

Re'detwist (*redestrijd*), m. —twisten: —**twisten** (*disputeeren*), redetwistte, heeft geredetwist: *over iets met iemand —*; **—voeren** (*een redevoering houden*), redevoerde, heeft geredevoerd, w. g.; **—voering** (*uitgesproken rede, die zich als doel stelt te overtuigen, te overreden*), v. —en; **—wisseling** (*gesprek, onderhoud over eenig onderwerp*), v. —en; **—ziften** (*bedillen, wat door een ander gezegd wordt, vitten op iemands woorden, spijkers op laag water zoeken*), redezifte, heeft geredezift.

Redigeeren (*de redactie voeren*; [*op*]*stellen*; *voor de drukpers gereedmaken*). (g = g).

Redi'tie (*herhaling*), v. —s, —tiën.

Red'middel (*middel tot redding*), o. —en; zie Redding(s)boei, —boot, —gordel enz.

Redouta'bel (Fr. *vreeselijk, geducht*), bn.

Redou'te (Fr. 1 *kleine veldschans*; 2 [*gemaskerd*] *bal*), v. —s: 1 *de — werd weldra genomen*; 2 *er is van avond — (bal)*; *de —zaal te Maastricht.*

Redres' (*herstel*), o. gmv.: *er is geen — mogelijk*; **—seeren** (*terechtbrengen, weder goedmaken, herstellen.*

Reduceeren (*terugbrengen of -voeren, verminderen; herleiden van munten enz.*).

Reduc'tie (*vermindering; herleiding*), v. reducties: *— van prijs*; **—getallen** (*herleidingsgetallen v. vreemde munten in eigen munt*), o. mv.: een pond sterling = *f* 12; een gouden roebel = pl.m. *f* 2; e. Portugeesche milreis = *f* 2.70 enz.; **—prijs** (*verminderde prijs*), m. —zen. (c = k).

Reduit' (Fr. mil. *verborgen schans; laatste toevluchtsoord*; *vluchtschans*), m. —s. (re = ree).

Reduplica'tie (spraakk. *verdubbeling*), v. —s, —tiën, b.v. *mama, papa, klinkklank, krikkrak, zigzag, wirrewarren, ziegezagen.*

Red'zeil (*vangzeil*), o. —zeilen.

I. Ree (*een klein soort van hert*), v. reeën; **—tje**, o. —tjes: *het mooie oog van een —.*

II. Ree (*buitenhaven*), v. reeën; z. Reede **I.**

III. Ree (*gereed, klaar*), bn.: *h. schip ligt —.*

Ree'bok (*mannetjesree*), m. —bokken.

Ree'bout (*bout v. e. reebok*), m. —bouten.

I. Ree'de, ree (*veilige, tijdelijke ankerplaats in de nabijheid der kust*), v. —n, reeën: *de — van Batavia.*

II. Ree'de, ree (*gereed*), bn.; reeder, reedst.

Ree'den (*gereedmaken, toerusten*; *e. schip uitrusten*), reedde, heeft gereed.

Ree'der (*uitruster van schepen*), m. —s.

Reederij' (*reederij ontstaat, wanneer twee of meer personen een schip tot gemeenschappelijk voordeel gebruiken of uitrusten*), v. -en.

Reederij'plaats (*plaats, die aan de haringvangst op de Noordzee deelneemt*), v. —en: Scheveningen is de grootste —, dan volgen Vlaardingen, Katwijk en Maassluis.

Reeds (*bereids, alreeds*), bw.: *het is — laat.*

Reëel' (*wezenlijk bestaande, werkelijk, zeker, vast*), bn.: de reëele waarde v. geld, munten of effecten; verg. Ideëel en Nominaal.

Reef (scheepst. *strook in een zeil, dienend om het zeil te verengen en zoo kleiner te maken, waardoor de wind bij zwaar weer er minder vat op heeft*), o. reven; ook: **Rif**, o. reven.

Ree'geit (*wijfjesree*), v. —geiten.

I. Reek (gew. voor *riek*), v. reken.

II. Reek (*rij, reeks*), v. reken: *in de — gaan.*

Ree'kalf (*jong v. e. reegeit*), o. —kalven.

Reeks (*rij van in orde staande dingen; volgorde; aaneengeschakelde rij*), v. reeksen: *e. — van jaren, een — van rampen, een — van geslachten*; rekenk. *een meetkundige —*, een rij van getallen, van welke elk volgend een zelfde veelvoud of deel van het vorige is; zie Reden; *een opklimmende —*,

zie Divergeerend; *een afdalende —*, zie Convergeerend; *een eindige —, een oneindige —; een rekenkundige —*, een rij van getallen, van welke elk volgend een zelfde verschil grooter of kleiner is.

Ree'ling (scheepst. *houten veiligheidsleuning, thans meestal een stalen staketsel*), v. —s.

Reep (1 *lange en smalle strook*; 2 *een eind touw*; 3 *hoepel*; 4 *staaf metaal*; 5 visscherij: *zwaar touw of kabel, waaraan de vleet of het haringnet hangt*), m. —en: 1 *een — linnen, katoen, papier*; *een stuk doek aan —en scheuren, een — chocolade, een — lood*; 2 *de — van een katrol, van een takel, van een heiblok*, zie ook: Aals—, Klok—, Stuur—, Valreep; 3 *de over een kanaal of vliet gespannen — van een veerpont*; 4 *een — staal, een — zilver*; 5 *de — uitzetten.*

Ree'pel (*smalle strook*), m. reepels.

Ree'schaaf, rei'schaaf (timm. *groote lange schaaf om hout zeer glad te schaven of op te zoeten*), v. —schaven; verg. Zoetschaaf.

I. Reet (*plaats, waar het vlas ligt te weeken*), v. reten: *in de — liggen*; zie Reute.

II. Reet (*spleet, smalle opening*), v. reten: *hij keek door een — in de schutting, de deur stond op een —.*

III. Reet, re'te (*hennepbraak*), v. reten, misschien etymologisch hetzelfde woord als Reet **II.**

Reeuw (*doodsschuim, doodszweet*), o. gmv.

Reeu'wen (*e. lijk afleggen, het wasschen en reinigen*), reeuwde, heeft gereeuwd.

Ree'vleesch (*vleesch v. e. ree*), o. gmv.: *reeënvleesch* (*vleesch van reeën*).

Refac'tie (*korting op beschadigde waren*), v. —tiën, —ties, ook *Rafactie*; lees: *—faksie.*

Refecto'rium (Lat. *eetzaal in e. klooster*), o. —toria; bij verkorting: Refter, m. -s.

Referaat' (*verslag, rapport*), o. —raten.

Refereeren (*berichten, verslag geven, rapport uitbrengen*): *zich — aan*, verwijzen naar iets, dat vroeger gezegd of geschreven is, zich houden aan, zich beroepen op.

Referein', o. refereinen; zie Refrein.

Referein'feest (letterk. *feestelijke wedstrijd v. rederijkerskamers en wel om den prijs voor h. beste referein*), o. —feesten.

Referenda'ris (*titel v. e. hoofdambtenaar a. e. d. ministerieele departementen*), m. -sen.

Referen'dum (Lat. *verslag met bijbehoorende voorstellen*; *volksstemming over wetsvoorstellen b.v. in Zwitserland*; *hoofdelijke stemming*), o. —da, —dums: *een — onder de stakende mijnwerkers had tot niets geleid.* (en = en).

Referent' (*verslaggever*; *inleider v. e. onderwerp*; *aankondiger*; *rapporteur*), m. referenten.

Referen'tiën, —ties (*inlichtingen, aanwijzingen*; *getuigenissen*), v. mv.: *voorzien van goede —, v. prima-—*; verg. Informatie.

Refer'te (*verwijzing naar iets*), v. refertes: *onder —*, verwijzing.

Reflectant' (*reflecteerende*), m. en v. —en.

Reflecteeren (1 *weerkaatsen, terugstralen, weerspiegelen*; 2 *ergens acht op geven*; *ambiëeren*; *schrijven op een advertentie*): 1 *het water reflecteert*; 2 *op iets —.*

Reflec'tie (*overweging, bedenking*), v. -tiën, -ties: *— op iets slaan*, er acht op geven.

Reflec'tor (*straal- of lichtkaatser, spiegeltelescoop*), m. —s; ook, Reflecteur.

Reflex' (*terugwerking, -kaatsing*), m. —en.

Reflex'beweging (*onwillekeurige spierbeweging, volgend op een prikkel v. e. gevoelszenuw*), v. —en.

Reflex'ie (*terugkaatsing van het licht, weerschijn*; *overdenking*), v. —s, —xiën; soms, Reflectie.

Reflexief' 1 (spraakk. *wederkeerend*), bn.: *een — werkwoord*; *een toevallig — werkwoord*: *zich wasschen*; *een wezenlijk — werkwoord*: *zich vergissen*; *het — voornw.*, nl. *zich*; **2** (*wederkeerend w.w.*), o. -ieven.

Reform', refor'me (*verbetering, vervorming*), v. gmv.; ook, afdanking: *op — stellen*, van militaire paarden.

Reformateur' (*hervormer van iets*), m. —s.

Reforma'tie (*hervorming*, inz. *de kerkelijke hervorming der 16e eeuw*), v. gmv.

Reform'beweging (mode: *beweging onder de dames om haar kleeding meer hygiënisch te doen zijn*), v. gmv.; **—eeren** (*hervormen, een anderen of beteren vorm geven, vervormen*); **—ist'** (*verbeteraar*; *iemand, die op betere arbeidswetten aandringt, in Engeland, Frankrijk*), m. —misten; Engelsch: *Reformer*; **—klee'ding** (mode: *dameskleedij, welke rekening houdt met de hygiëne, dragend op de schouders en niet inpersend, gezondheidskleeding*), v. gmv.; ook: —japon, v. —nen; **—paard** (mil. *afgedankt of afgekeurd paard*), o. —paarden.

Refractair' (mil. *dienstweigeraar*), m. —s.

Refrac'tie (*straalbreking*), v. gmv. (t = s).

Refrac'tor (*kijker, waarin het licht gebroken wordt*; *dioptrische kijker*), m. —s.

Refrein' (dichtk. *keerwoord, keervers*; *herhaling v. bepaalde woorden aan 't einde der strophen*; ook: *de terugkeer van een bepaalden versregel na e. zeker aantal andere*; *e. gedicht met e. refrein*), o. refreinen: de —en van *Anna Bijns* tegen Luther's „doktrijne" werden in 1529 te Antwerpen gedrukt; ook Referein; z. Keerdicht.

Ref'ter (*algemeene spijszaal in kloosters, godshuizen enz.*), m. —s; zie Refectorium.

Refugié' (Fr. *uitgewekene om geloofsvervolging of politiek*), m. —'s; *de —'s*: de Hugenoten, die na de herroeping van het Edict van Nantes (1685) Frankrijk verlieten. (re = ree).

Refu'gium (*toevluchtsoord*), o. —s, refugia.

Refuseeren (*weigeren, v. de hand wijzen*).

Refuteeren (*weerleggen*); **—ta'tie**, v. —s.

Refuus' (Fr. *weigering, weigerend antwoord*; fig. *een blauwe scheen, afwijzing*), o. refuzen.

Regaal' 1 (*orgelregister, dat de menschelijke stem nabootst*, zie Vox humana; *gastmaal*; *boekenplank*; *groot soort drukletter*; *landsheerlijk recht, hoogheidsrecht*, ook: *de uiterlijke teekenen ervan*, in deze bet. meestal in het mv.), o. regalen; in de bet. van *landsheerlijk recht enz.*, regaliën of regalia; **2** (*den koning betreffende*; *koninklijk*; bij uitbr. *voortreffelijk*), bn.: *—gale rechten*, koninklijke of landsheerlijke rechten.

Regaal'-papier (*e. groot soort v. papier*), o.
Regaleeren (*heerlijk onthalen, e. vorstelijk gastmaal geven*).
Rega'lia, rega'liën, o. mv.; z. R e g a a l.
Regard' (Fr. *blik, oogopslag, aanzien; opmerkzaamheid*), m. regards: — *of geen — slaan op*, acht geven, letten op; l.: *re-gaar'*.
Regardeeren (Fr. *betrekking hebben op, betreffen, aangaan*): *dat regardeert mij niet.*
Regat'ta (It. *roei- of zeilwedstrijd*), v. —'s: de — was oorspr. een volksfeest in Venetië, reeds in 1300 bekend en in 1315 door de regeering geordend, om de jongelingschap tot den zeedienst aan te moedigen; nog in Duitschland o.a. in Frankfort, Hamburg, door studenten.
Regeer'der (*bestuurder*). m. —s.
Regeeren (*heerschen, besturen*), regeerde, heeft geregeerd: *over een land* —; *een volk* —; *een paard* —, doen gehoorzamen, bedwingen; spraakk. *een naamval* —, vereischen, nl. den 2en, 3en of 4en naamval, als: zich ontfermen, gehoorzamen, zien.
Regee'ring (*bestuur, bewind*), v. —en: *de — van Karel V*; *hij was in die stad lid der* —, vroedschap, vero.; spraakk. *de — van een werkwoord*, b.v. een naamval of een voorzetsel; ook: het ministerie: *de hooge* —.
Regee'ringloos (*zonder regeering*), bn.; —**loos'heid** (*anarchie*), v. gmv.
Regee'ringsartikelen (*allerlei waren, die door de regeering onder de distributiewet zijn gebracht en niet boven den maximum-prijs aan de consumenten mogen verkocht worden*), o. mv.; —**commissaris** (*persoon, door de regeering met een bijzondere opdracht belast*), m. —sen; —**jongen** (*minderjarige knaap, die onder de voogdij der regeering staat*), m. —s; —**ontwerp** (*concept v. wet, door de regeering ingediend*), o. —en; —**partij** (*politieke partij, die aan de regeering is*), v. —en; —**persoon** (*lid der landsregeering, minister*), m. —personen; —**reglement** (*reglement, waaraan de regeering gehouden is*), o. —en; —**tijd** (*tijdperk, gedurende hetwelk een vorst regeert*), m. gmv.; —**vorm** (*wijze, waarop het bestuur van een land is ingericht*), m. —en: *de eenhoofdige* —, *de republikeinsche* —; —**wege,** in de uitdr. *van* —, van de regeering uitgaande; —**zaak** (*zaak, die tot de zorg der landsregeering behoort*), v. —zaken.
Re'gel (1 *lijn, schrijflijn*; 2 *voorschrift; richtsnoer; verordening*), m. —s, —en: 1 *een — schoonschrift; op een nieuwen — beginnen*; bij uitbr. *de gedachte in deze —en vervat*, in dit stuk, in dezen brief; 2 *de —en voor de R. K. S.; een taal—, de hoofd—s der rekenkunde*, d. i. optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en deelen; *de —s voor het whistspel; dat is tegen den* —, tegen den gewonen gang van zaken; *de — eener kloosterorde*, het geheel van voorschriften.
Re'gelaar (*iemand, die regelt; deel v. e. werktuig, dat dient om den loop er van te regelen*), m. —s; z. R e g u l a t o r.
Regeleeren (*regelen*; ook: *linieeren*), w.g.
Re'gelen (*schikken, ordenen, in orde brengen*), regelde, heeft geregeld: *dat is geregeld bij de wet; zich naar iets* —, richten.
Re'geling (*schikking, verordening*), v. -en.
Re'gelingscommissie (*college van of tot regeling eener zaak*), v. —siën, —sies.
Re'gelloos (*zonder eenigen regel*), bn.; —loozer, —t: *geen taal is* —; fig. *hij werkt, leeft* —, zonder orde, ordeloos; —**loos'heid,** v. gmv.
Re'gelmaat (*ordelijke schikking*), v. gmv.
Regelma'tig (*volgens den regel, geregeld*), bn. en bw.; —er, —st: *een — w.w., een —e veelhoek*, met gelijke zijden en hoeken; *de —e wisseling der getijden; de regulateur tikt zacht en* —; —**heid** (*regelmaat, orde*), v. gmv.: *de —, waarmede dag en nacht, ook de jaargetijden elkaar opvolgen; de — van den bouw van een paleis, van een kerk*, symmetrie.
Re'gelrecht (*zonder omwegen, lijnrecht*), bw.
Re'gen, m. regens: spreekw. *Na — komt zonneschijn*, d. i. na lijden komt verblijden, voorspoed volgt op tegenspoed; zegsw. *van den — in den drup komen*, van een onaangenamen toestand in een nog ergeren geraken, van den wal in de sloot; verg. G o u d e n r e g e n; —**achtig,** bn.: *een —achtige zomer*, een zomer, waarin het telkens regent; —**arm** (*gebrek aan regen hebbend*), bn.: *Palestina is een — land*, ook Egypte; —**bak** (*gemetselde, ondergrondsche vergaarbak van regenwater*), m. —bakken; —**boog** (*optisch hemelverschijnsel, cirkelvormige zevenkleurige boog aan den hemel*), m. —bogen: de kleuren zijn van boven naar beneden: *rood, oranje, geel, groen, blauw, indigo, violet*; —**boogvisch** (dierk. *een soort van lipvisch*), m. —vischen: *de — heet ook zeejonker*; —**boogvlies** (ontl. *de iris van het oog, het gekleurde gedeelte*), o. —zen; —**bui** (*regenvlaag*), v. —en; —**dag** (*dag, dat het regent*), m. —dagen; —**droppel** (*neervallende droppel regenwater*), m. —s.
Re'genen, het regende, heeft geregend: fig. *h. regent scheldwoorden; h. regende asch, zwavel*, in groote menigte neerkomen.
Regenera'tie (*weder-ontstaan, wedergeboorte, vernieuwing*), v. gmv. (e = ee).
Re'genfluiter (*volksnaam v. d. regenwulp*), m. —s; —**jas** (*overjas v. e. goed, dat den regen niet doorlaat, gummi-overjas, olieoverjas*), v. —jassen; —**kaart** (*kaart, aanduidend de verdeeling van den regen over de aardoppervlakte*), v. —en; —**lucht** (*lucht, die regen aankondigt*), v. —en; —**maand** (*maand, waarin het veel regent*), v. —en, zie P l u v i o s e; —**maker** (*toovenaar onder de negers enz., die voorgeeft het te kunnen doen regenen*), m. —s; —**mantel** (*lange mantel, beschuttend tegen regen*), m. —s; —**massa** (*regenhoeveelheid*), v. —massa's; —**meter** (*werktuig, ter bepaling van de hoeveelheid regen, die jaarlijks op een plaats valt*), m. —s; —**put** (*waterdichte put voor regenwater*), m. —ten; —**rivier** (aardr. *stroom, in hoofdzaak gevoed door den atmosferischen neerslag van haar stroomgebied*, b.v. *de Maas*), v. —en, verg. B e r g r i v i e r; —**scherm** (*paraplu*), o. —schermen.
Regent' (1 *bestuurder, beheerder*; 2 *rijksbestuurder, plaatsvervanger van een vorst bij diens minderjarigheid, krankzinnigheid enz.*; 3 *inlandsch hoofd van den hoogsten rang, die den assistent-resident als*

jongere broeder ter zijde staat; 4 *beroemde diamant*), m. regenten : 1 *de —en van een wees-, van een armhuis*, zie R e g e n t e n s t u k ; 2 *de hertog van Orleans was — tijdens de minderjarigheid van Lodewijk* XV, 1715—'23; 3 *de — van Lebak wachtte met gevolg op de komst van Max Havelaar* ; 4 *de waarde van den — werd op millioenen geschat, de steen ontleent zijn naam aan den hertog van Orleans.*

Regen'ten-contract' (gesch. *overeenkomst tusschen de aristocratische familiën eener stad, vooral in de 18e eeuw, krachtens welke zij de ambten en bedieningen onder haar leden verdeelden*), o. —-contracten : het — heet ook contract van correspondentie ; —**kamer** (*kamer, waarin de regenten van e. godshuis hun vergaderingen houden*), v. —s; —**regeering** (gesch. *vooral in de 18e eeuw, het bestuur eener stad volgens het regenten-contract*), v. gmv.; —**stuk** (*schilderstuk van groote afmetingen, voorstellende de gezamenlijke regenten of regentessen*, b.v. *van een weeshuis, een armhuis enz.*, d.i. *van een liefdadige instelling, meest uit den bloeitijd onzer schilderkunst*), o. —stukken: *h. Rijksmuseum bevat tal v. —stukken.*

Regentes' (*vrouw. regent*), v. —tessen : de Koningin-— Emma (1890—'98).

Re'gentijd (*jaargetijde v. d. regen in O.-I., natte-moessontijd*), m. gmv.; *de kleine —*, van November tot begin Februari ; *de groote —*, van Februari tot einde April.

Re'genton (*watervat v. regenwater*), v. -nen.

Regent'schap (1 *waardigheid van regent of de tijd, dat deze regeert*; 2 O.-I. *op Java een deel v. e. residentie*), o. —pen : 1 *iem. het — opdragen* ; 2 *wat het inlandsch bestuur betreft, zijn de —pen weer verdeeld in „districten", en wat het Europeesch bestuur betreft, in „afdeelingen".*

Re'genval (*hoeveelheid regenwater, vallend in eenig land enz.*), m. gmv., de — van Londen is 610 mM., van Berlijn 590 evenals van Weenen, van A'dam 669 mM., van Brussel 714 mM., van Rome 800 mM., van Parijs 579 mM.; zie —m e t e r ; —**water** (*water, dat als regen is neergevallen*), o. gmv.; —**worm** (*aardworm, die gedurende of na den regen aan de oppervlakte komt*), m. —en; —wormpje, o. —s; —**wolk** (*wolk, waaruit regen nedervalt*), v. —en ; —**wulp** (dierk. *zomervogel onzer kusten en heiden*), m. —en : *de — broedt niet in ons land* ; —**zon** (*geelachtige zonneschijn. die regen voorspelt*), v. gmv. ; —**zonnetje**, o. —s : *het is een —, neem een paraplu mee.*

Reg'gen (scheepst. *den mast van een vaartuig neerleggen*), regde, heeft geregd : fig. *iemand —*, hem op zijn rug leggen.

Regidor' (Sp. *gemeente-bestuurder*), m. —do'res.

Regie' (Fr. 1 tooneel : *spelleiding* ; 2 *beheer van zekere staatsmonopoliën of staatsinkomsten ; het drijven van handel als monopolie v. d. staat*), v. ; 1 *de — was goed verzorgd* ; 2 *er is een tabaks— in Frankrijk en Oostenrijk.*

Regi'me (1 Fr. *leefregel, eetregel; richtsnoer*; 2 *regeeringsstelsel, bestuur van den staat*), o. —s : 1 *een — volgen* ; 2 *het ancien —*, regeeringsvorm, -toestand van den ouden tijd, inz. de regeeringsvorm, -toestand onder de Bourbons in Fr. voor de groote Fr. revolutie.

Regiment' (*evenmatig deel van een leger*), o. —en : *e. — staat onder bevel v. e. kolonel.*

Regiments'commandant (mil. *kolonel*), m. —en; —**dokter** (*officier van gezondheid*), m. —s; —**kind** (*kind van een soldaat, dat bij het regiment werd opgevoed tot soldaat of marketentster*), o. —eren, vero.; —**overste** (*luitenant-kolonel*), m. —n.

Regisseur' (Fr. *rekenplichtig beheerder, rekeningvoerder ; tooneelbeheerder*, nl. *hij, die de rollen uitdeelt en de opvoering van het stuk regelt en leidt*), m. —s.

Regis'ter (1 *inschrijvingsboek, naamlijst*; 2 muz. *samenstel van orgelpijpen of -tongen, in één soort van geluid en constructie, die samen door één knop geopend en gesloten kunnen worden* ; ook : *een zeker deel van den stemomvang* ; 3 *bladwijzer in een boek*), o. —s : 1 *een — aanleggen* ; zegsw. *geen schoon — hebben*, geen geheel vlekkeloos verleden ; 2 *alle —s openzetten ; zijn stem ligt in een — te laag voor die partij* ; 3 *er ligt een — bij die bladzijde.*

Regis'terton (*maat voor den inhoud van zeeschepen* = 2.83 M³), v. —tonnen.

Registra'tie (*officieele inschrijving van akten met fiscaal doel*), v.: *het kantoor van —*; —**kantoor**, o. —kantoren; —**kosten**, m. mv.; —**wet** (*wet van 1917 tot heffing van registratie-rechten*), v. —ten.

Registreeren (*in het openbaar register der registratie inschrijven, inboeken*).

Reglement' (*verordening, voorschrift*), o. —en.

Reglementair' (Fr. *van, betreffende of volgens een reglement*), bn. en bw.: —*e voorschriften ; iets — vaststellen.*

Reglementeeren (*aan een reglement onderwerpen*): *iets —*, bij verordening vaststellen.

Regres' (*regressie*; fig. *weigering*), o. gmv.

Regres'sie (*terugkeer, teruggang*), v. gmv.

Regressief' (*teruggaand, terugwerkend*), bn. en bw.: *de —sieve gang v. h. geschiedenisonderwijs; de geschiedenis des vaderlands — behandelen; —sieve assimilatie* (spraakk.), als in: *litteeken* uit *likteeken, pollepel* uit *potlepel enz.*; verg. P r o g r e s s i e f.

Regretteeren (Fr. *betreuren*).

Regulair' (Fr. *regelmatig, geregeld, ordelijk*), bn.; verg. R e g u l i e r.

Regularisa'tie (Fr. *ordening, schikking, regeling*), v. —s, —tiën. (t = s).

Regulariseeren (*het reguleeren*).

Regulariteit' (*regelmatigheid*), v. gmv.

Regulateur' (Fr. *regulator* ; inz. *een zeer regelmatig gaande hangklok*), m. —s.

Regulatief' (*voorschrift, richtsnoer, leidraad, verordening*), o. regulatieven.

Regula'tor (*regelaar* : *deel van een stoommachine, dat den toevoer van stoom in den cilinder regelt* ; bij blaasinstrumenten : *werktuig ter verkrijging van een regelmatigen luchtstroom enz.*), m. —s, —to'ren.

Reguleeren (*regelen, schikken, in orde brengen, regulariseeren*) : *het —leerend verstand.*

Regulier' 1 (*regelmatig, volgens orde*), bn.; **2** (inz. in het mv.: R.-K. *kloosterlingen, die volgens een kerkelijk goedgekeurden regel te*

zamen wonen en leven; *ordesgeestelijken*), m. en v. mv.; zie Kloosterorde.
Rehabilita'tie (*herstel in vorig aanzien*, inz. *van gefailleerden, die hun schuldeischers hebben bevredigd: herstel in naam en eer*), v. —s: *een zedelijke* —. (re = ree).
Rehabiliteeren (*rehabilitatie geven*).
Rei 1 (1 *koor van zangers*; 2 *datgene, wat door den rei of het koor wordt gezongen*; 3 *reeks van personen*; 4 *dans op het tooneel of in de open lucht*), m. —en: 1 *de —en hadden in de Gr. treurspelen een belangrijke rol*; 2 *de —en in Vondels drama's*, b.v. in *Lucifer, Palamedes, Gijsbrecht v. Aemstel*; 3 *een — van maagden*; *de hemelsche —en*, de Engelen; 4 *den — aanvoeren*, zie Coryphee: *de rijzigste der schoonen danst bevallig voor in den* — (Bogaers), zie ook, Ballet; **2** (*meetlat* inz. *bij het waterpassen*), v. —en.
Rei'en (*dansen*; *in koor zingen of reciteeren*), reide, heeft gereid.
Rei'ger (dierk. *een ooievaarachtige vogel, stellooper*), m. —s: *de blauwe — komt in ons land veel voor, veel minder de purper— of roode — en de zilver—*; *de — is bij ons een zomervogel*; —**achtigen** (*familie der reigers*). m. mv.; —**bos** (*bos of bussel van witte reigerveeren*), m. —bossen; —**valk** (*een tot de reigerjacht afgerichte valk*), m. —valken; —**veer** (*veer van een reiger*), v. —veeren.
Rei'ken (1 *aanbieden, toereiken, geven*; 2 *zich uitstrekken tot*; 3 *de hand naar iets uitstrekken*), reikte, heeft gereikt: 1 *elkander de hand* —; *iemand de behulpzame hand* —, hem helpen: *reik mij dat boek eens aan*, zie ook: Aanreiken, Toereiken; 2 *zoover het oog reikt, staat alles onder water*; *het water reikt ons tot de knieën*; 3 zegsw. *hij wil met de hand aan den hemel* —, hij wil het onmogelijke.
Reik'halzen (eig. rekhalzen: *erg verlangen*), reikhalsde, heeft gereikhalsd: *de gevangene —halst naar vrijheid*; *de schoolknapen reikhalsden naar de vacantie*; —**halzend** (*vol verlangen*), bn.: — *naar iets uitzien*; *iets — te gemoet zien*.
Rei'len, alleen gebruikelijk in de uitdr.: *zooals het reilt en zeilt*, eig. zóó als het schip daar ligt of zeilt met al, wat er in, op of aan is; fig. *ik kocht het huis, zooals het reilt en zeilt*, met al, wat er toe behoort, met inboedel en al.
Reil'top (scheepst. *vlaggestok*), m. -toppen.
Rein 1 (1 *zuiver, onbesmet, onbevlekt, schoon*; 2 muz. *welluidend, zuiver van toon*; 3 *eerbaar, kuisch, zedelijk onbevlekt*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *zijn kleeren — houden, met —e handen, —e dieren*, zie Kausc her; 2 *een —e kwint, een — octaaf*; 3 *een — gemoed, een — geweten, — zijn van zonden*; **2** als zn. —**e**, m. en v. —n: *den —e is alles* —, misbruik maakt de dingen onrein, Titus 1 : 15: ook o. gmv.: *ik zal alles weer in het — brengen*, terechtbrengen, wat bedorven is weergoedmaken.
Rei'naert de Vos', of Vanden Vos Rei'naerde: beroemd dierenepos der 13e eeuw, bewerkt naar een Fransch voorbeeld.
Reinardie', reinaardij' (*sluwheid, bedrieglijkheid, listigheid, geslepenheid*), v. gmv.
Reïncarna'tie (*weder-vleeschwording*), v.; verg. Zielsverhuizing. (re = ree).
Rein'cultuur (*het kweeken v. zuivere bacteriën v. één en dezelfde soort*; ook: *het gekweekte*), v. —turen.
Reine-clau'de (Fr. *een soort v. zoete groene pruim*), v. reines-claude.
Rei'nen (*palen, grenzen van akkers*), gew.
Rein'genoot (*bezitter van een aangrenzend land of akker*), m. —en, gew.
Rein'heid (*het rein-zijn*, eig. en fig.), v. gmv.: *zorgen voor de — van het lichaam*; — *van zeden*.
Rei'nigen (*zuiveren*), reinigde, heeft gereinigd: *een kamer* —, schoonmaken; *een wonde* —, *zijn handen* —; *zich* —, *zich de tanden* —; —**ing** (*stadsreiniging*), v. gmv.: *bij de — zijn*, er een postje bij hebben.
Rei'nigingsdienst (*tak van dienst in de steden, belast met het reinhouden van straten en pleinen*), m. gmv.
Rein'tje, o.: — *de Vos*; zie Reinaert.
Rein'vaar (plantk. *steenvaren*), v. -varen.
Re'ïs (*Turksch bevelhebber*), m. —sen: — *effendi*, Turksche minister van Buitenlandsche Zaken.
I. Reis (*klein muntje als rekenmunt*, nl. *0,001 van een milreis* (of van *f* 2.70) *in Portugal*), v.
II. Reis (1 *tocht, uitstap*; 2 *keer, maal*), v. reizen: 1 *een — van een dag* of *een dag—*; *de heen—, de terug—*, zie Retour; *een lucht—*, zie: Aviateur, Monoplaan, Biplaan; *een voet—*, zie Sabbatsreis; *een plezier—*, zie Toerist; *een zee—*, zie Mailboot en Overlandmail; *op — gaan*; zegsw. *de groote — aannemen*, d.i. sterven; *van een koude of kale — thuiskomen*, met de kous op den kop thuiskomen; 2 *dit werd eenige reizen achtereen herhaald*; ook, Reize.
Reis'apotheek (*kistje met medicijnen, dat men op reis meeneemt*), v. —theken; —**bibliotheek** (*collectie boeken, die na lezing door het volk v. dorp of gehucht, elders dienst gaat doen*), v. —theken; —**biljet** (*bewijs van betaling voor e. aangeduide reisroute*), o. —ten; —**boek** (*reisgids, reisportefeuille*), o. —en; —**dagen** (*dagen, dat men achtereen op reis is*), m. mv.; —**deken** (*groote omslagdoek, vooral plaid*), v. —s; — **en verblijf'kosten** (*vergoeding of terugbetaling van de gelden van de reis en het verblijf elders*, b.v. *aan examinatoren*), m. mv.; —**geld** (*geld, dat voor de reis noodig is*), o. —en; —**gelegenheid** (*middel van verkeer of vervoer*), v. —heden; —**genoegens** (*genoegens, die de reis aanbiedt*), o. mv.; —**genoot** (*iemand, met wien men reist*), m. —en, vr. —**e**; —**genot** (*genot, dat men op reis smaakt*), o. gmv.; —**gezelschap** (*personen, die samen een reis doen*), o. —pen; —**gids** (*boek met opgaven van reisbijzonderheden*), m. —en: *Baedeker is een goede* —; —**koffer** ([*leeren of houten*] *koffer voor reisbenoodigdheden*), m. —s; —**kosten** (*geld, dat de reis kost*), m. mv.: *de — zijn voor rekening van den patroon*; *aanzienlijke* —; —**kostuum** (*reispak, reiskleedij, reisgewaad*), o. —tumen; —**kredietbrief** (*aanbeveling of volmacht door eene bank gegeven, waarmee men, op reis, bij andere banken geld kan bekomen*), m. —ven.

Reis'lectuur (*speciale, in d. regel lichte, lectuur op reis*), v. gmv.; —**lust** (*verlangen, om te reizen, zin voor 't reizen*), m. gmv.; —**makker** (*reisgenoot*), m. —s; —**mantel** (*mantel, geschikt om op reis te dragen*), m. —s; —**pas** (*paspoort, pas of vrijbrief, om de grenzen van een land te kunnen overgaan*), m. —passen; —**penning** (*reisgeld*; ook: *gift in geld voor kinderen eener vacantiekolonie*), m. —en; —**pet** (*pet, die men op reis draagt*), v. —petten; —**plan** (*plan voor e. reis*), o. —nen; —**route** (*af te leggen weg der reis, reisrichting*), v. —s; —**seizoen** (*tijd van 't jaar, dat vele menschen op reis gaan of zijn, reistijd*, b.v. *Augustus*), o. —en; —**tasch** (*leeren of linnen tasch voor de reis*), v. —tasschen; —**tijd** (*tijd, geschikt om te reizen*), m. gmv.; —**toilet** (*dames- of heerenkleedij, geschikt om op reis te dragen*), o. —ten; —**vaardig**, bn.: *hij stond* —, d.i. gereed om te vertrekken; —**verhaal** (*verhaal van een reis*), o. — verhalen: *een leerzaam* —, *een boeiend* —; —**wijzer** (*reisgids*), m. —s; —**zak** (*citybag, tasch voor reisbenoodigdheden*), m. —zakken.

Reïtera'tie (Fr. *herhaling*), v. —s, —tiën.

Rei'zen (*een reis doen*), reisde, heeft en is gereisd; *naar Londen* —, *heen en weer* —, *voor zijn pleizier* —; *voor een huis of voor een firma* —, handelsreiziger zijn; — *te voet*, zie P e d e s a p o s t o l o r u m; — *per boot, per trein, per electrische tram.*

Rei'zend, bn.: *het —e publiek; een — gezelschap*, toeristen; —*e tooneelspelers*, zie C a b o t i n; *in den —en man*, opschrift op het uithangbord eener herberg.

Rei'ziger (*iemand, die reist; handelsreiziger*), m. —s: *er waren veel —s in den trein; de —s der derde klasse; een logement voor —s*; zie P a s s a n t; *hij is — voor dat huis*; vr. ook: **rei'zigster** (*vrouw, die reist*), v. —s.

I. Rek (1 *rekbaarheid, veerkracht*), m. gmv.: *er zit geen — in dat linnen, dat metaal heeft grooten* —; etymologisch verwant met R e k **II.**

II. Rek (1 *latwerk om iets op te drogen*; 2 *stelling om iets op te plaatsen*; 3 *lengte, eind wegs, deel van e. rivier*; 4 *tijdsverloop*; 5 *roest van hoenders*; 6 *gymnastiekwerktuig*), o. —ken: 1 *waschgoed op het — hangen*, zie D r o o g r e k; *gedrukte vellen op het — hangen om te drogen*; 2 *de boeken in of op het — zetten*, zie B o e k e n r e k; verder G e w e e r r e k, E i e r r e k en ook P ij p e n r e k; 3 *het is een heele — langs het kanaal van Maastricht naar Luik*, verg. R a k; *het — Tiel-Ochteren van de Waal*; 4 *het duurde een lange — eer ik aan de beurt was; de schooltijd van Sept. tot Kerstmis is geen kleine* —; 5 *hij gaat met de kippen op het* —, zie S t o k; 6 *werken aan het* —, zie R e k s t o k.

Rek'baar (*wat gerekt kan worden, elastisch*), bn.; —der, —st: *onder alle metalen is goud het —ste*; —**baarheid** (*veerkracht*), v. gmv.: — *van elastiek, van allerlei metalen*; —**bank** (*werktuig van den metaaldraadtrekker*), v. —en.

Re'kel (*mannetjeshond, -vos, -wolf*; fig. *vlegel van een jongen, onbeschoft mensch, rakker, deugniet*), m. —s.

Re'kelachtig (*lomp, vlegelachtig*), bn. en bw.; —er, —st: —*e manieren*; *zich* — *aanstellen.*

Re'kenaar (*iemand, die rekent of bekwaam is in 't rekenen*), m. —naars, —naren.

Re'kenboek (*boek met rekenkundige opgaven*), o. —boeken; —**bord** (*schoolbord voor rekenwerk*), o. —en.

I. Re'kenen (*inrekenen, met asch bedekken*), rekende, heeft gerekend: *het vuur* —, w. g., gew. of vero.

II. Re'kenen (1 *cijferen, met getallen werken*; 2 *daarvoor houden, achten, als zoodanig beschouwen*), rekende, heeft gerekend: 1 *goed kunnen* —, *juist en vlug uit het hoofd* —, *leeren — met letters* (algebra), *met boerenkrijt* —, zie ald.; zegsw. *buiten den waard* —, zie W a a r d; 2 *ik reken dat als mijn plicht*; *zich* —: *zij — zich tot de notabelen der gemeente, hij rekent zich gelukkig, hij rekent zich verongelijkt.*

Re'kenfeil (*fout in de berekening of becijfering*), v. —en; —**fout** (*reken-, cijferfout*), v. —fouten.

Re'kening (*nota, opgave van geleverde goederen of van verrichte werkzaamheden, alsmede van het bedrag, dat er voor betaald moet worden*), v. —en: zegsw. *op — stellen*; *in — brengen, hooge —en maken*; fig. *dat is voor mijn* —, ik stel mij verantwoordelijk, ik neem dat op mij; *op* —, in mindering; *zijn — er bij vinden*, voordeel bij iets hebben; *e. streep door de* —, e. teleurstelling, misrekening; zegsw. *het kind v. d. — zijn*, het gelag moeten betalen, zie K i n d.

Re'kening-courant' (handel: *loopende rekening* b.v. *tusschen een particulier en een bankier, waarin debet en credit geregeld worden opgeteekend; staat of lijst van debet en credit*), v. rekeningen-courant.

Re'kenkamer (*college van staat, dat waakt over het goed beheer van 's lands gelden, in ons land en ook in O.-Indië*), v. gmv.: de — houdt toezicht op het beheer v. 's lands geldmiddelen, ten einde vergissingen te voorkomen en misbruiken onmogelijk te maken.

Re'kenkast (*hulpmiddel bij het elementaire rekenen*), v. —en; —**kunde** (*leer der getallen*; *cijferkunde*), v. gmv.; —**kunde** (*leerboek over de cijferkunde*), v. —n; —**les** (*les in het rekenen, les uit een rekenkunde*), v. —lessen; —**machine** (*rekenraam; werktuig voor geldberekeningen*), v. —s; —**meester** (*onderwijzer in de rekenkunde*; fig. *knap rekenaar*), m. —s; —**methode** (*stelsel, dat men bij zijn rekenonderwijs volgt*), v. —s, —n: *de — van Versluys enz.*; —**plichtig** (*verplicht, verantwoording te doen van uitgaven*), bn., zie C o m p t a b e l; —**raam** (*balteller, hulpmiddel bij het elementaire rekenen*), o. —ramen, zie T e l r a a m; —**schap** (*verantwoording*), v. gmv.: — *geven*, — *eischen*; —**school** (*school, waar men leert rekenen*; ook: *rekenmethode*), v. —scholen; —**som** (*rekenkundige opgave*), v. —men; —**wijze**, —**wijs** (*manier of methode van rekenen*), v. —wijzen.

Rekest' (*verzoekschrift*), o. —en: *een — indienen*; zie R e q u e s t, R e q u e s t r a n t, R e q u e s t r e e r e n.

I. Rek'ke (*vogelaarsstok*), v. rekken.

II. Rek'ke (jagerst. *wijfjesree in het 3e jaar*), v. —n.
Rek'kelijk (*zich rekkende, zacht, lenig*), bn. en bw.; —er, —st : *dat leer is* —; fig. meegaand, inschikkelijk: *een — mensch, een — geweten; de bet. van menig woord is* —.
I. Rek'ken (1 *uitrekken*; 2 van paarden: *harddraven, in gestrekten galop loopen*), rekte, heeft en is gerekt: 1 *een ontwakende hond rekt zijn leden*; *het gewasschen linnen* —, *metaaldraad* —; fig. *e. bezoek, e gesprek* —, lang doen duren ; *een onderhandeling onnoodig* —; 2 *de paarden gingen* —.
II. Rekken (*op het rek gaan van hoenders*), ze zijn gerekt: *de kippen — al.*
Rek'kerig (*lui*), bn.; —er, —st : *wat ben je —!, een —e conversatie*, vervelende.
Rek'stok (*gymnastiekwerktuig*), m. —stokken : *de — dient voor armoefeningen.*
Rel (*gerucht*), m.; zie Relletje.
Relaas' (*verhaal, verslag*), o. relazen : *een lachwekkend — van een zeereis.*
Rela'che (Fr. *rust, uitspanning, ophouden met werk*; tooneel: *term om uit te drukken, dat er geen tooneelvoorstelling is*), v. (re = re).
Relap'sus 1 (*terugval*), m. gmv.; **2** (*afvallige, renegaat*), m. en v. —sussen. (re = re).
Rela'tie (*relaas, aanwijzing, vermelding; de betrekking, waarin zaken of personen tot elkander staan*), v. —tiën, —ties: *—s met iemand aanknoopen; die koopman heeft veel —tiën,* handelsbetrekkingen.
Relatief' 1 (*betrekkelijk*), bn.: *de —tieve waarde der cijfers* ; de tegenstelling is : Absoluut; **2** (*betrekkelijk voornaamwoord*), o. —tieven.
Relaxa'tie (Fr. *verzachting van straf*), v. —s.
Relevant' (rechtst. *op den voorgrond tredend*), bn.
Releveeren (*weer ter sprake brengen, in 't licht stellen, doen uitkomen; ontheffen, bevrijden van een verplichting*).
Reliëf' (1 *verhoogd beeld-, drijf- of gietwerk, dat* nl. *uit den achtergrond is opgeheven* ; 2 *aanzien, waardij, belangrijkheid*; 3 aardr. *miniatuur-nabootsing van hoogten en laagten voor zeker deel der aardoppervlakte*), o. bet. 1 en 3 —s, bet. 2. gmv. : 1 *men onderscheidt haut*—, dat het rondom vrije beeldwerk nadert ; *demi*—, waar de helft der natuurlijke dikte wordt gezien, en *bas*—, dat zich zeer vlak vertoont; 2 *aan iemand of iets — geven; dat zal — geven aan mijn verklaring; de positie als rijkskanselier geeft — aan zijn woorden*; 3 *een nauwkeurig* —; —**kaart**, v. —kaarten: *e. —kaart van Zwitserland*; —**druk** (*opstaande letters of hoogdruk, voor blinden*), m.; verg. Brailledruk. (re = re).
Relief'commissie (*bijstand-, hulp-, steuncommissie*), o. —s; —**schip** (*schip, door zoo'n commissie uitgezonden*), o. —schepen.
Reliek' (*als heilig beschouwd overblijfsel*, inz. *kleederen, gebeenten van heiligen*, of *zaken, welke met een heilige, met Christus of zijn Moeder in aanraking zijn geweest*), v. en o. relieken ; zie Reliquie.
Reliek'schrijn (*versierd kistje, waarin een reliek bewaard wordt*), o. en m. -schrijnen.
Reli'gie (1 *geloofsleer, kerk of kerkgenootschap, kerkelijke belijdenis* ; 2 *godsvrucht*), v., in bet. 1. —s, religiën, in bet. 2 gmv.: 1 *er bestaat weinig verschil tusschen deze twee religiën* ; *van dezelfde — zijn,* zie Geloofsgenoot ; *de Christelijke* —, *de Roomsch-Katholieke* —, *de Protestantsche* — ; 2 *die menschen hebben veel* —, verg. Devotie. (g = zj).
Reli'gietwist (*godsdienstwist*), m. —en.
Religieus' 1 (*godsdienstig, vroom*), bn. en bw.; —zer, —t: *een — mensch*, godvreezend; *— leven; de —ze kunst, een — gevoel*; **2** —**gieu'ze** (*vrouwelijke kloosterling*), v. —gieuzen. (g = zj).
Reli'gievrede (*godsdienstvrede*), m : *de — v. Neurenberg* (1532), *de — van Augsburg* (1552).
Reliquia'rium (*reliekhouder, -schrijn*), o. —s, —ria. (qu = kw.).
Reliquie' (*reliek*), v. reliquieën. (qu = kw).
Rel'len (*babbelen, druk praten, kakelen*), relde, heeft gereld.
Rel'letje (*kortstondige opschudding*), o. —s: *de straatjongens hadden een — met e. dronkenman*, opstootje, oploopje ; verg. Rel.
Rel'muis (dierk. *knaagdiertje met winterslaap, levend op boomen*), v. —muizen : *de — leeft o. a. in Bohemen.*
Rem (*remtoestel, om wagens, voertuigen of wagons in hun loop te doen vertragen of te doen stilstaan*), v. —men ; zie Westinghouse-rem.
Remarqua'bel (Fr. *opmerkenswaardig, opmerkelijk, merkwaardig*), bn.
Remarqueeren (Fr. *aanmerken*; *opmerken, waarnemen*).
Remar'que (Fr. *aanmerking*; *opmerking*), v. remarques.
Rem'blok (*blok* inz. *stuk hout, dat bij het remmen op het wiel drukt*), o. —blokken.
Rembours' (Fr. *terugbetaling* ; van een wissel : *dekking* ; *betaling van de waarde en de verzendingskosten van een pakket bij de ontvangst daarvan*), o.: *onder* —, onder dekking van betaling.
Rem'brandt van Rijn, de grootmeester der Holl. schilderschool te A'dam. (1606—'69).
Rembrandtiek' (*in den trant van Rembrandt*), bn.: *een — schouwspel*, vol licht en gloed.
Reme'die (1 *geneesmiddel*; 2 *door de wet toegestane geringe afwijking v. het officieel vastgestelde gewicht en gehalte bij het slaan van munten*), v. en o.; in bet. 1 —diën, —s; in bet. 2 gmv.: 1 *daar is geen — voor*, hulp ; 2 bij het gouden tientje is de — 0.002 op 't gewicht, die op het gehalte is 0.0015 deelen fijn goud ; deze — heet ook Ruimte.
Remedieeren (Fr. *verhelpen, beter maken*).
Reme'dium (Lat. *remedie*), o. —dia.
Remigrant' (Fr. *uitgewekene, terugkeerende in 't vaderland*), m. en v. —en ; vr. ook : —**e** ; verg. Emigrant en Immigrant.
Reminiscen'tie (*herinnering, heugenis*), v. —ties, —tiën.
Reminisce're (R.-K. 2*de Zondag in de Vasten*), v.
Remi'se (Fr. *zending, overmaking, bijzonder van geld, waren, wissels, enz.*; *uitstel, nalating* ; bij het schaken: *kamp-op, onbeslist gebleven* ; kaartspel : *enkelvoudig*

verloren, als de speler niet meer slagen haalt dan zijn tegenspelers; *schuur, bewaarplaats* inz. *voor wagens enz., tramwagen- of koetshuis*), v. —s.

Remis'sie (*terugzending; opheffing v. e. verbod; vermindering, nalaten* b.v. *v. koorts; afslag of korting op belasting, straf enz.*), v. —siën, —s.

Remitteeren (*terug- of overzenden; geld, wissels of effecten overmaken; iets van een vordering laten vallen, afslag geven*).

Remittent' (*overmaker van geld*; handel: *de eerste wisselhouder of ontvanger*), m. —en.

Rem'men (*de rem gebruiken*), remde, heeft geremd; **—mer** (*persoon, die als taak heeft, een personen- of goederentrein te remmen*), m. —s; **—ketting** (*ketting a. d. remschoen*), m. —en.

Rem'mingwerk (*beschoeiing van palen, gordingen of schoren, om kaden en brughoofden te beschermen*), o. gmv.

Remonstrans', m. —en; z. Monstrans.

Remonstrant' (gesch. *volgeling van Jac. Arminius*, 1560—1609), m. —en; **—sch**, bn.: *de —e Broederschap*; zie Remonstrantie.

Remonstran'tie (*tegenvoorstelling, tegenbetoog*; gesch. *bezwaarschrift, in 1610 door de volgelingen van Arminius aan de Staten van Holland ingediend, tevens betoogschrift of verweer, ten bewijze, dat hun leer niet gevaarlijk was voor den staat*), v.

Remonstrantsch' (*eigen zijnde aan, betrekking hebbende op de leer de Remonstranten*), bn.: *hij is —gezind, de —e Broederschap.*

Remonstreeren (*tegenwerpingen maken, tegenvoorstellen doen*).

Remon'te (*jaarlijksche aanvulling van paarden voor den krijgsdienst, om de onbruikbare te vervangen*), v. gmv.; **—-commissie** (*commissie tot aankoop van krijgspaarden*), v. —-commissies, —siën; **—-depot** (*plaats, waar de remontepaarden worden afgericht*), o. —-depots: *de paarden, jonger dan vijf jaar, worden in —s bewaard*, (pot = poo); **—-paard** (*paard, door de —-commissie aangekocht tot het volledig houden der legerpaarden, aanvullingspaard*), o. —-paarden.

Remontoir' (*zakuurwerk, dat met een knop wordt opgewonden*), o. —s.

Removeeren (*ontslaan uit een ambt, afzetten*).

Remplaçant' (Fr. *plaatsvervanger, vroeger* b.v. *in den krijgsdienst*), m. —en; **—e**, v.

Remplaceeren (Fr. *in iemands plaats treden, plaatsvervangen*). (em = am).

Rem'schoen (*boogvormig stuk ijzer aan e. ketting, waar het rad in past; ijzeren slof*), m. —en: *een — dient om een rollend voertuig op een hellend vlak in te houden*; zie Rem.

Rem'toestel (*toestel aan spoorwagens, karren enz. om te remmen*), o. —len.

Remunera'tie (*belooning, vergelding voor bewezen diensten*), v. -tiën, -ties. (t = s).

Remunereeren (*vergelden, beloonen, vergoeden*). (re = ree).

Re'mus, m.; zie Romulus en Rea Silvia.

I. Ren (*snelle loop, galop*), m. rennen.

II. Ren, ren'ne (*kippenloop*), v. rennen.

Renaissan'ce (Fr. *wedergeboorte*; inz. *herleving v. kunsten en wetenschappen; hernieuwing v. de studie der oudheid, in Italië* inz. *in Florence ontstaan*), v.: *de — in de letterkunde*, de hernieuwde studie der klassieke letteren in de 16e en de invloed daarvan op de onze in de 17e eeuw. (re = re).

Renaissan'cestijl (eig. *herboortestijl, vernieuwing der bouwkunde in den trant der Ouden, toegepast in de 15e—16e eeuw*), m.

Ren'baan (*afgepaalde plaats voor wedrennen*), v. —banen; **—bode** (*koerier*), m. -n.

Rencon'tre (Fr. *ontmoeting; samentreffing, gevecht, treffen*), v. —s.

Rencontreeren (*ontmoeten, aantreffen*).

Renda'bel (*rente-opleverend*), bn.: *een tram — maken.* (ren = ren).

Rendant' (Fr. *rekeninghouder, verantwoordelijke kassier*), m. rendanten.

Rendeeren (*winst opleveren*). (ren = ren).

Rendement' (*opbrengst; winst, verkregen door industrie, mijnwezen enz.*), o. gmv.

Rendez-vous' (Fr. *afgesproken plaats van bijeenkomst*; ook: *de afspraak of bijeenkomst zelve*), o. gmv.: *— geven*, elkaar ergens bescheiden; *— spelen*, braken, gmz.

Ren'dier (dierk *een soort van hert*), o.—en: *het — leeft in de noordpoollanden, zelfs op Spitsbergen.*

Ren'dierleder (*leer v. e. rendierhuid*), o. gmv.; **—mos** (*mos der poolstreken*), o. gmv.: — is een korstmos en dient vooral als veevoeder, in Jutland wordt er met meel brood uit bereid; **—vel** (*huid van een rendier*), o. —vellen.

Renegaat' (*afvallige, geloofsverzaker*; fig. *iem., die zijn politieke overtuiging verloochent*), m. renegaten; zie Apostaat.

Renet' (eig. *reinette*, d.i. *koningsappel, een soort v. winterappel*), v. renetten.

Reneweeren (volkst. voor *ruïneeren*).

Renforceeren (Fr. *versterken, sterker maken*).

Ren'nen (*zeer snel loopen, galoppeeren*), rende, heeft en is gerend: *het paard heeft in de wei een heele poos gerend; uw paard is vanzelf den stal weer in gerend.*

Renommée' (Fr. *roem, vermaardheid, faam*), v. gmv.: *— hebben*, b.v. *als zanger, schrijver enz.*; *par —*, bij name of geruchte.

Renon'ce (Fr. *het niet-hebben der gevraagde kleur in het kaartspel*), v. gmv.: *— hebben.*

Renonceeren (*van iets afzien, het opgeven; geen troef opleggen in 't kaartspel*).

Renon'kel (plantk. *ranonkel*), v. —s.

Renoveeren (*ver- of hernieuwen, verbeteren, restaureeren, opknappen*).

Ren'paard (*paard v. d. renbaan*), o. —en.

Ren'perk (*renbaan*), o. —perken.

Rensch, rinsch (*rijnsch*), bn. en bw.

Renseignement' (Fr. *aanwijzing, inlichting*), o. —en: *—en inwinnen.*

Rentabiliteit' (*het rente-opleveren*). v. gmv.: *de — van e. onderneming*, het rentegevend zijn. (en = en).

Rent'ambt (*betrekking of post v. rentmeester*, ook: *het gebied*), o. —ambten.

Ren'te (Fr. 1 *interest, opbrengst van een kapitaal*; 2 *pacht, huur*), v. renten: 1 *de — van een kapitaal van 10.000 gld ad 5 % bedraagt per jaar f 500*; 2 *de land— op*

Java; —**betaling**, v. —en, zie B a m i s; —**gevend** (*interest opbrengend*). bn.: —**loos**, bn.: *een — voorschot*, kapitaal, waarvan geen rente betaald wordt.

Ren'tegoed (in Ierland: *land, door den staat gekocht voor kleine boeren*), o. —goederen: deze boeren betalen elk jaar een vastgestelde rente en worden na een bepaald aantal jaren eigenaars.

Ren'tekaart (*kaart tot het opplakken van rentezegels*), v. —en.

Ren'ten (*rente opbrengen*; fig. *winst opleveren*), rentte, heeft gerent: *dat kapitaal rent 5 %*; fig. *ik voel, dat mijn leven zal —* (De Gen.), vrucht zal dragen.

Rentenier' (*iemand, die v. zijn renten leeft*), m. —s; —**ster** (*vrouw. rentenier*), v. —s.

Rentenie'ren (*van zijn rente leven*; scherts. *vacantie hebben, niets uitvoeren*), rentenierde. heeft gerentenierd.

Ren'tenummer (*nummer der rentekaart*), o. —s.

Ren'testandaard (*rentevoet, bedrag van het percent*), m. —en: *een hooge —, e. lage —.*

Ren'tevoet (*rentebedrag, percentage*), m. gmv.

Ren'tezegel (*zegel om volgens de arbeidswet op de rentekaarten te plakken*), o. —s.

Rent'jong (O.-I. *gebogen dolkmes der Atjineezen, aan één kant scherp*), v. —jongs.

Rent'meester (eig. *iem., die voor zijn heer de renten*, d.i. *de pachten of huren, als penningmeester int of ontvangt*; ook: *beheerder van een landgoed*), m. —s; —**schap** (*het ambt, de waardigheid van rentmeester*), o. gmv.

Renumera'tie (*herhaalde uitgave*), v. —s.

Renuncia'tie (*afstand, verwerping*, b.v. *van een erfenis*), v. —s, —tiën. (t = s).

Renverseeren (Fr. *omkeeren, omverwerpen*).

Renvooi' (*verwijzing*, b.v. *naar een blz. in een boek*; *het inlasschen van één of meer woorden in een akte*), o. —en; —**teeken** (*verwijzingsteeken*), o. —s. (en = an).

Renvoyeeren (*afscheid geven, terugzenden, wegzenden*; *verwijzen*). (en = an).

Reorganisa'tie (*veranderde, verbeterde inrichting*; *nieuwe regeling*), v. —ties, —tiën: *de — onzer R. K. S. en H. B. S.*; *de — van ons leger.*

Reorganiseeren (*beter of nieuwer inrichten*).

Rep, m.: enkel gebruikelijk in de bw. uitdrukking: *in rep en roer*, d.i. in opschudding.

Repara'bel (*herstelbaar, goed te maken*).

Reparateur' (*hersteller* b.v. *v. fietsen*), m.-s.

Repara'tie (*herstelling*), v. —ties, —tiën.

Repareeren (*verbeteren, herstellen*; *weer in orde maken weer goed maken*) (re = ree).

Repartie' (Fr. *snedig of gevat antwoord*), v. —s: *een geestige — is de moeder van den schaterlach.* (t = t).

Reparti'tie (*verdeeling naar verhouding, het omslaan van belastingen*), v. —s, —tiën.

Repasseeren (*weder nagaan, teruggaan*; *een rekening nogmaals doorloopen*; *het aanzetten van een mes*: *strijken van waschgoed*; van een nieuw uurwerk: *de raderianden aanscherpen.*

Repatrieeren (*in of naar zijn vaderland terugkeeren*).

Re'pel (*vlaskam*), m. —s: de — dient om de zaaddoozen van het vlas te rukken.

Re'pelen (*het pas geoogste vlas op den repel bewerken*). repelde, heeft gerepeld.

Repercus'sie (*terug- of afkaatsing van geluiden, lichtstralen enz.*), v. gmv.

Repertoi're (Fr. *lijst van tooneelstukken, voordrachten, liederen enz. van een tooneelgezelschap, lezer, zanger enz.*; ook: *repertorium*), o. —s: *Gijsbr. van Aemstel is te A'dam een —stuk geworden*; zie R e p e r t o r i u m.

Reperto'rium (*zaakregister, aanwijzingsboek, klapper*; ook: *repertoire*), o. -ria, -riën.

Repeteeren (*herhalen, herzeggen*; *instudeeren*; rek. *in een geregelde volgorde terugkeeren van tiendeelige breukgetallen*), zie R e p e t e n t.

Repetent' (rekenk. *we'derkeerend cijfer of groep van cijfers eener repeteerende breuk*), m. —en; zie P e r i o d e.

Repeti'tie (*herhaling*; *herhaalde oefening*), v. —tiën, —ties.

Repeti'tiegeschut (*revolvergeschut*), o. gmv.; —**geweer** (mil. *geweer, waaruit na een lading tal van schoten kunnen worden gedaan, snelvuurgeweer*), o. —geweren; —**horloge** (*horloge met slagwerk*), o. —s; —**werk** (*herhalingswerk der leerlingen*), o. gmv.

Repeti'tor (*iem., die de colleges v. e. hoogleeraar met een student repeteert*; *herhalend leermeester bij een hoogeschool, of aan het tooneel*), m. —s.

Repliceeren (*antwoorden, iets wederleggen, ergens iets tegen inbrengen*).

Replieeren (mil. *terugtrekken, deinzen*).

Replick' (*tegenantwoord, wederlegging, eerste verweerschrift*), v. replieken: *iemand v. — dienen*, tegenbescheid: z. D u p l i e k.

Reporter (Eng. *berichtgever of verslaggever van een dagblad*), m. reporters.

Rep'pen (*spoeden*), reppen, heeft gerept: *— over of van iets*, er over spreken; *zich —*, haasten.

Represail'le-maatregel (mil. *maatregel, dien men uit weerwraak neemt*: *vergeldingsmaatregel*), m. —en.

Represail'les (Fr. *weerwraak, wraakoefeningen op den vijand*), v. mv.

Representant' (*vertegenwoordiger* inz. *v. het volk*), m. —en: —**ta'tie** (*vertegenwoordiging*: *opvoering van een tooneelstuk*), v. —ties, —tiën: —**teeren** (*vertegenwoordigen, vervangen*; *vertoonen*).

Repres'sie (*onderdrukking, beteugeling*), v. —s.

Repressief' (*onderdrukkend*), bn.: —*sieve maatregelen*, beteugelend, nadat het feit of kwaad bedreven is.

Repriman'de (*bestraffing. berisping, scherpe terechtwijzing*), v. reprimandes.

Reprimeeren (Fr. *beteugelen, bedwingen, onderdrukken, stuiten. verhinderen*).

Repri'se (*her- of terugneming, herhaling*; muz. *herhaling van het hoofdmotief eener aria enz.*), v. reprises.

Reproba'tie (*verwerping, wraking*), v. —s.

Reproduceeren (*opnieuw voortbrengen*).

Reproduc'tie (*iets*, b.v. *een schilderij, gravure, beeld, dat vervaardigd is naar e. ander als model*; *afdruk v. e. foto als cliché*), v. —s, —tiën, verder: *weder bewust geworden*

gedachtenbeeld of -groep, —-**vermogen**, o. gmv., zie Herinneringsvermogen.

Reproductief' (*opnieuw voortbrengend, herstellend*), bn.; —tiever, —st; —**tiviteit'** (*reproductieve kracht, herstellingsvermogen*) v. gmv.

Reptiel' (dierk. *kruipend dier*), o. —en, reptiliën: de —en hebben rood, koud bloed; zij ademen door longen, zij leggen eieren en hebben een naakte of met schubben bedekte huid; men onderscheidt: schildpadden, hagedissen, krokodillen, slangen.

Repti'liën, o. mv.; zie Reptiel.

Republiek' (*gemeenebest; staat, waar het oppergezag niet in handen is v. e. dynastie maar bij een gekozen president, een directorium enz. berust*), v. —en. (re = ree).

Republikein' (*voorstander van een republikeinschen regeeringsvorm; burger van een republiek*), m. —en. (re = ree).

Republikeinsch' (*gemeenebestgezind*), bn.: —*e kalender*, kalender uit de dagen der groote Fransche revolutie; de — begon in 1792 op 22 Sept. en heeft gegolden tot 1 Jan. 1806; de — telde 12 maanden van 3 decaden of 3 × 10 dagen; zij heetten: 1. Vendéminaire, Brumaire, Frimaire, d.i. herfstmaanden; 2. Nivose, Pluviose, Ventose, d. i. wintermaanden; 3. Germinal, Floreal, Prairial, d. i. lentemaanden; 4. Messidor, Thermidor, Fructidor, d. i. zomermaanden; bovendien waren er nog 5 feestdagen of sansculottiden: het feest van het genie, dat van den arbeid, dat der daden, dat der belooningen, dat der meeningen, en om de vier jaar nog dat der omwenteling.

Repuls' (*afwijzing, weigerend antwoord*), v.

Repul'sie (*terugstoot, afwijzing*), v. —s.

Repulsief' (Fr. *terugdrijvend, -stootend*), bn.

Reputa'tie (Fr. *achting, eer, goede naam, aanzien*), v. —s, —tiën: *zijn — wagen.*

Request' (*verzoek- of smeekschrift*), o. —en, (qu = kw); ook, Rekest'.

Requestrant' (*inzender v. e. request, persoon, die requestreert*), m. —en; vr. —**e**, —n. (qu = kw).

Requestreeren (*e. verzoekschrift indienen*).

Re'quiem (eig. 4de nv. van het Lat. *requies*, rust; *dooden-, zielmis*; *muziek en gezang daarbij*), o. — is het eerste woord van de bede: — *aeter'nam do'na e'i(s), Do'mine,* Heer, geef hem of haar (hun of haar) de eeuwige rust; lees: *ree'-kwie-em.*

Re'quiem-mis, ook: Mis van — (*mis voor een overledene, doodenmis*), v. —sen: bij een — zijn de misgewaden in zwarte kleur.

Requies'cat in pace (*hij of zij ruste in vrede*); mv.: *requies'cant in* —; zie R. I. P. (qu = kw).

Requirant' (*eischer in rechten*), m. —en.

Requireeren 1 (1 *vorderen, opeischen van rechts- of ambtswege*; 2 mil. *in een bezet land levensmiddelen, fourage enz. opeischen*): 1 *het openbaar ministerie —eerde vrijspraak*; 2 *de vijand —eerde paarden en wagens*; **2** als zn. o.: *het — van stroo.*

Requisie'ten (*voorwerpen bij een tooneelvoorstelling benoodigd, als: stoelen, tafels, gordijnen enz.*), o. mv. (qu = kw).

Requisiteur' (*iem., die voor de tooneelbenoodigdheden zorgt*), m. —s, —en. (qu = k).

Requisi'tie (*opvordering, eisch*), v. —ties, —tiën: — *van levensmiddelen, van hooi, van stroo, van haver, door den vijand.* (qu = kw).

Requisitoir' (rechtst. *eisch, vordering v. het Openbaar Ministerie*), o. —en; lees: —*toor.*

Rescon'tre (Fr. *af- of verrekening bij speculaties in den effecten-handel*), v. —s; —**dag** (*meestal de primo en de medio van iedere maand*), m. —dagen; —**treeren** (*afrekenen, verrekenen, vereffenen*).

Rescript' (*beschikking van eenige autoriteit, schriftelijk bescheid*), o. —en: *een vorstelijk —, een pauselijk —.*

Rescrip'tie (*schriftelijke last tot inning of uitbetaling eener geldsom*), v. —ties, —tiën.

Re'seda 1 (*zeker welriekend bloempje*), v. —'s: *in 't wild komen voor de gele — en de wouw*; **2** (*grijsachtig groen*), bn. (re = ree).

Reserva'tis reservan'dis (Lat. *met het noodige voorbehoud*).

Reser've (1 *voorbehoud, beding*; 2 mil. *wat achtergehouden wordt om in tijd van nood dienst te doen*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —s: 1 *een bericht onder — meedeelen, in een krant opnemen; iets onder — aannemen, goedkeuren*; 2 *Maurits hield in den slag bij Nieuwpoort* (1600) *eenige troepen als —; de —s laten oprukken, —s van munitie, van proviand*; zie Reservekader, Reserveofficier, Reservetroepen.

Reserveeren (*voorbehouden, bedingen; in reserve houden, bewaren, besparen*). (s = z).

Reser'vefonds (*geld, dat uit de winst wordt afgezonderd en opgespaard; kas tot dekking van onvoorziene uitgaven; zekerheidskas of reservekas*), o. —fondsen; —**kader** (mil. *kader, dat in vredestijd wordt opgeleid om in oorlogstijd het ontbrekende kader aan te vullen*), o. gmv.; —**kapitaal** (—*fonds*), o. —kapitalen; —**officier** (*officier der reserve*), m. —en: *een — treedt op bij de manoeuvres, bij mobilisatie en in geval van oorlog; een —officier is —luitenant, —kapitein, —majoor enz.*; —**troepen** (mil. *troepen d. reserve*), m. mv. (re = re).

Reservist' (mil. *iemand, die tot de reservetroepen behoort*), m. —en. (s = z).

Reservoir' (Fr. *vergaarbak*; *bewaarplaats van water enz.*), o. —s. (s = z).

Resideeren (*verblijven, verblijf houden* b.v. *van een vorst*). (re = ree).

Resident' (1 *gevolmachtigde eener regeering: v. lageren rang dan e. gezant*; 2 O.-I. *hoofd eener residentie*), m. —en: 1 *onze minister — te Constantinopel*; 2 *de — is een Europ. hoofdamblenaar, wien het burgerlijk en geldelijk beheer in zijn gebied is opgedragen alsmede het politiegezag*; —**sche** (*vrouw v. d. resident*), v. —n; zie Assistentresident. (re = ree).

Residen'tie (*de zetelstad, hofstad; het gewest van een resident in O.-I.*), v. —tiën, —ties; (re = ree); —**huis** (O.-I. *woning v. e. resident*), o. —huizen; (t = s); z. *Aloen-aloen.*

Residen'tiestad (*hofstad*), v. —steden.

Resident'schap (O.-I. *gewest of waardigheid van een resident*), o.; w i. g.

Residu' (Fr. *overblijfsel, bezinksel*), o. —ën, —'s: — *van petroleum*; fig. *het — d. maatschappij,* de heffe des volks. (re = ree).

Resigna'tie (Fr. *afstanddoening, ontslagindiening, berusting, gelatenheid*), v. gmv.
Resigneeren (Fr. *een ambt, een waardigheid neerleggen*).
Resilieeren (Fr. *z. terugtrekken, terugtreden*).
Resineeren (Fr. *met hars doortrekken*): *men drinkt thans in Griekenland geresineerden wijn, hij smaakt afschuwelijk.*
Resineus' (Fr. *harsachtig*), bn.; —zer, —t.
Resistan'ce (Fr. *weerstand, tegenkanting*), v. gmv.: *pièce de* —, hoofdschotel.
Resisteeren (*weerstaan, tegenstand bieden*).
Resistent' (*weerstand biedend*), bn.
Resisten'tie, v. gmv.; z. Resistance.
Resolu'tie (eig. *oplossing*: *besluit, beslissing*), v. —tiën, —ties. (s = z).
Resoluut' (*vastberaden, moedig*); ook: *ronduit, openhartig*), bn. en bw.; —luter, —st.
Resolveeren (*besluiten, vaststellen*).
Resonans' (*weergalming*), v. gmv.: —*bodem*, klankbodem eener piano, viool enz.
Resonant' (*weerklinkend, naklinkend*), bn.
Resonan'tie (*weerklank, naklank*), v.
Resona'tor (*toestelletje, om de klanken in hun samenstellende tonen te ontleden*), m. —tors, —toren, (Helmholtz, + 1894). (s = z).
Resoneeren (Fr. nat. *medetrillen, weerklank geven*): *die zaal resoneert erg*, galmt.
Resorp'tie (Fr. *opslorping van vochten*), v. gmv.; lees : *ree-zorp'-sie.*
Respect' (Fr. *eerbied, ontzag*), o. gmv.
Respecta'bel (*achtenswaardig*), bn. en bw.
Respectabiliteit' (*achtenswaardigheid*), v.
Respecteeren (*achten, eerbiedigen, eeren ; ontzien, ongemoeid laten*).
Respectief' (*wederkeerig, wederzijdsch*), bn.: *de —ve namen*, de naam, dien ieder der dingen of personen voor zich draagt ; *de —ve betrekkingen*, de betrekkingen, die iemand afzonderlijk bekleedt ; *mijn —tieve meesters*, opeenvolgende. (c = k).
Respectie'velijk (*achtereenvolgens, onderscheidenlijk*), bw.: *zij drieën deelen een som gelds — in verhouding van* 2 : 3 : 5.
Respectueus' (Fr. *eerbiedig*), bn.; -zer, -t.
Respijt' (handel : *kort uitstel van betaling, dat iem. na den vervaltijd nog wordt toegestaan*), o. gmv.; —*dagen*, ook: *Respectdagen*, uitsteldagen (bij een wissel) van betaling: onze wet kent geen —dagen.
Respira'tietoestel (*ademhalingstoestel*), o. —toestellen : het — is voor longlijders, ook voor allen, die met schadelijke gassen in aanraking komen. (tie = sie).
Respira'tor (*toestel van zeer fijn draadwerk, om in te ademen lucht te zuiveren of op gelijke warmte te houden*), m. —s: *de — is voor steenhouwers en longlijders v. belang.*
Respireeren (*lucht scheppen, ademhalen ; wat uitrusten, zich herstellen*).
Respondeeren (*antwoorden, beantwoorden; instaan voor, borg blijven; weerleggen*).
Respon'siecollege (stud. *college, waarop door den professor vragen gesteld worden ter beantwoording*), o. —colleges.
Respon'sum (*[schriftelijk] antwoord ; bescheid aan een bestuur of een overheid*), o. responsa.
Res pu'blica (Lat. *de algemeene zaak, het openbaar belang*), v.: eig. de Republiek.
Ressort' (Fr. 1 *drijfveer, springveer*; fig. *geheime beweegreden* ; 2 *vak, gebied, bestuur ; werkkring, ambtsgebied*), o. in bet. 1 —s, in bet. 2 gmv.: 1 *het — v. e. uurwerk, de —s v. e. springmatras* ; 2 *dat behoort tot mijn* —; in bet. 1 lees *res-sor'*, in bet. 2 lees : *ressort'.*
Ressorteeren (*behooren onder, tot*, b.v. *onder eenig rechtsgebied of tot e. ambtskring*).
Ressour'ce (Fr. *hulpbron, toevlucht*), v. ressources: *nog al —s hebben*, middelen.
Rest (*overschot, verschil ten goede*), v. —en.
Restant' (Fr. *rest, overschot van een partij koopgoederen*), o. restanten.
Restan'ten (*effecten, die uitgeloot en nog niet afgelost zijn*), v. mv.; —**lijst,** v. —lijsten.
Restaurant' (Fr. *inrichting, waar bereide spijzen en ook dranken zijn te bekomen en kunnen gebruikt worden; spijshuis*), o. —s; soms nog Restaura'tie.
Restaurateur' (Fr. *hersteller van beschadigde kunstwerken, gebouwen enz.* ; *houder van een restaurant*), m. —s.
Restaura'tie (1 *het restaureeren*, b.v. *van een kerk* ; fig. *het herstel van een vorstelijk huis* ; 2 *restaurant*), v. —s: 1 *de — van een ouden gevel*; *de — der Stuarts* ; 2 *dat is een goede* —; —**wagen** (*spoorwagon, ingericht als restaurant*), m. —s.
Restaureeren (1 *een kunstwerk, een gebouw, tot zijn oorspronkelijken toestand terugbrengen* ; 2 *door spijs, drank of slaap verkwikken*) : 1 *het — dier kathedraal zal veel kosten* ; 2 *een paar uren rust zullen mij wel* —; ook refl. *zich* —.
Resteeren (Fr. *resten, overblijven*).
Res'ten (*overblijven*), restte, is gerest : *hem rest niets dan de eer.*
Restitueeren (Fr. *teruggeven, terugbetalen*).
Restitu'tie (*teruggave; vergoeding of herstel van aangerichte schade*), v. —tiën, —ties.
Restor'no (handel. *het gedeelte v.d. premie, dat de assuradeur teruggeeft, ingeval een gesloten verzekering geheel of ten deele vervalt*), v. —'s.
Restric'tie (*beperking, voorbehoud*), v. —tiën, —ties ; lees : —*trik'sie.*
Restrictief' (*beperkend*), bn.; —tiever, -st.
Restringeeren (*beperken, bekorten*): —*de middelen*, stoppende. (g = g).
Resultaat' (*uitslag, gevolg, afloop*), o. —taten : *het — van een onderzoek, een bevredigend* —.
Resultan'te (werkt. *kracht, grootheid enz., die ontstaat uit de samenstelling van verscheiden krachten, grootheden enz.*), v. —n.
Resulteeren (*uit iets volgen, voortvloeien, ontspruiten, ontstaan*). (re = ree).
Resumé' (Fr. *korte samenvatting, kort begrip, beknopt overzicht*), o. —'s. (re = ree).
Resumeeren (*iets kort verhalen of samenvatten ; in 't kort herhalen*). (re = ree).
Resum'tie (*korte samenvatting*), v. —s, —tiën: *de — der notulen.* (t = s).
Resurrec'tie (*opstanding van de dooden*) v. —s.
Retard' (Fr. *vertraging*), o.: *en* —, ten achter, te laat ; *onze trein is en* —; l.: *retaar'.*
Retardeeren (*vertragen, verlaten*).
Retenu'to (It. muz. *langzamer, ingehouden*).
Reticen'tie (stijlleer: *plotselinge afbreking der rede, waarbij hetgeen zou moeten volgen*

te denken wordt gelaten), v. —s, —tiën.
Reticu'le (eig. *netje: zijden of fluweelen damestaschje; werkzakje*), v. —s; spreekt.: ridicule.
Re'tina (ontl. *netvlies van het oog*), v. retina's.
Retiniet' (aardk. *voorwereldlijke harssoort, fossiele gele aardhars*), o. gmv.
Retira'de (*toevluchtsplaats, wijkplaats; bestekamer, W. C. enz. in of bij een station enz.*), v. —s.
Retireeren (*terugtrekken, aftrekken, afdeinzen*), *zich* —, z. uit zaken terugtrekken, ook: zich ter rust begeven; zie G e r e t i r e e r d.
Retor'sie (Fr. *tegenargument of -bewijs*; ook: *wedervergelding, repressaille-maatregel*), v. —s, —siën.
Retort' (*kolfglas, kromhalzig, glazen vat, gloeibuis, distilleerkolf*), v. retorten.
Retou'che (Fr. *opwerking of bijwerking*, b.v. *van een foto, een schilderij*; *een op- of bijgewerkte plaats op een foto of schilderij*), v. retouches.
Retoucheeren (Fr. *opfrisschen, afwerken, opwerken*; ook: *de laatste hand aan iets leggen*: *een oud schilderij* —; *een photographie* —, al teekenend opwerken.
Retour' 1 (Fr. *terugvracht, -reis, -zending*), v. —en: **2** (*terugreis-biljet*), o. retours; —**biljet** (*een plaatskaartje voor de heen- en terugreis*), o. —ten · —**handel** (*ruilhandel* b.v. — *in goederen*), m.; —**kaartje** (*terugreisbiljet, terugkaartje*), o. —kaartjes, zie —b i l j e t.
Retourneeren (Fr. *terugkeeren, terugkomen, omkeeren; terugzenden*).
Retour'schip (*een*, inz. *uit O.-I., naar het vaderland terugkeerend schip*), o. —schepen; —**vloot** (*een naar het vaderland terugkeerende vloot*, inz. *der O.-I. Compagnie*), v. —vloten; —**vracht** (*goederen, die voerman of schipper enz. dikwijls voor verminderden vrachtprijs mee terugneemt*), v. —en.
Retracta'tie (*herroeping, intrekking of terugneming van zijn woord*), v. (t = s).
Retrac'tie (ontl. *optrekking van spieren*), v. —s.
Retraitant' (*iem., die aan e. R.-K. retraite deelneemt*), m. —en: —**e**, v. —n: *e. oud*—, iem., die vroeger aan een R.-K. retraite deelnam.
Retrai'te (1 Fr. *terugtocht, aftocht*; 2 *stille wijkplaats, plaats van rust en afzondering*; 3 R.-K. *dagen van geestelijke afzondering en gebed*), v. —s: 1 mil. — *blazen of slaan*, aftocht; 2 *zijne* — *niet verlaten*; *in* — *gaan*; —**huis** (*inrichting, waar R.-K. retraites worden gegeven*), o. —huizen.
Retrancheeren (*verschansen, versterken*).
Retranchement' (*verschansing, veldschans, legerschans, sterkte*), o. —en. (ment = ment).
Retribueeren (Fr. *teruggeven, vergoeden*).
Retribu'tie (*teruggave, vergelding, vergoeding*), v. —ties, —tiën. (tie = sie).
Re'tro (Lat. voor sommige woorden geplaatst, beduidt: *terug, rugwaarts*), bw.: —*actief*, d. i. terugwerkend; —*ageeren*, d. i terug doen gaan; —*gradeeren*, achteruitgaan.
Retrogra'de (dichtk. *vers, waarvan de regels, ook van achter naar voren gelezen, zin opleveren*, inz. *in zwang in den tijd der rederijkers van de 15e en 16e eeuw*; ook, K r e e f t d i c h t; *rugwaartsche beweging op 't gebied van wetenschap of kunst*), v. —s.
Retrogra'de-metho'de (handel: *methode v. renteberekening in rekening-courant*), v.
Retrogradeeren (*achterwaarts gaan*).
Retrogra'do (muz. *al lanyzamer*).
Retrospectief' (Lat. *terugblikkend*), bn.: —*tieve beschouwingen*, d.i. v. 't verleden.
Retrozijn' (*verbastering van het Fransche rhetoricien: rederijker*), m. —zijnen. vero.
Reu (*mannetjeshond, rekel*), m. —en.
Reuk (1 *reukzin*; *lucht*; 2 *reukwater, parfum*), m. —en: 1 *de* — *is een der vijf zintuigen; de honden hebben een fijnen* —, *zij gaan op den* — *af*: fig. *die man staat in een slechten of kwaden* —, staat niet gunstig bekend; 2 *waar koopt gij dien?*, — *allerlei* —*jes*; —**altaar** (*altaar, waarop reukwerk ontstoken werd* b.v. *wierook in den tempel van Jeruzalem*), o. —altaren; —**eloos** (*geen reuk afgevende, zonder reuk*), bn. en bw.: *goed water is* —; *het* — *verwijderen van faecaliën*; —**fleschje** (*fraai geslepen fleschje met of voor odeur*), o. —s; —**gras** (*welriekende grassoort*), o. gmv.; —**hout** (*welriekend hout*), o. gmv.: — heet ook wel Weichselhout en wordt gebruikt voor roeren aan Duitsche pijpen; —**offer** (*offer, Jehova gebracht op een reukaltaar*), o. —s; —**water** (*welriekend water*), o., (soorten), o. —en; —**werk** (*parfumerie, odeur*), o.; (soorten), o. —en: *eau de cologne is* —; —**zeep** (*welriekende harde zeep*), v. —en; —**zenuw** (*zenuw, die maakt, dat wij ruiken*), v. —en.
Reü'nie (*hereeniging; gezellige bijeenkomst van oud-studenten, oud-strijders enz.*), v. —nies. (re = ree).
Reunieeren (Fr. *hereenigen, verzoenen*).
Reus (*iemand of iets v. zeldzame grootte*; zie ook, R e u z e n), m. reuzen: *Goliath was een* —; *de eik is een* — *onder de planten, de olifant onder de dieren.*
Reus'achtig (*buitengewoon groot*), bn. en bw.; *een* — *woud, een* —*e krokodil*; —*e stammen in een oerwoud*; *een* — *plan*, grootsch; *een* —*e onderneming*; — *groot*; ook: *reusach'tig.*
Reüsseeren (*gelukkig slagen, goed uitvallen*).
Reüssi'te (*goede uitslag of afloop, het welslagen, gewenschte uitkomst*), v. gmv.
Reu'te, ro'te (*weekplaats voor vlas en hennep*), v. —n; zie R e e t, R o o t.
Reu'tel 1 (*reuteling, rochelende ademhaling* b.v. *van een stervende*), m. gmv.; **2** (*iem., die reutelt*), m. en v. reutels.
Reu'telen (1 *rochelen als e. stervende*; 2 fig. *onsamenhangend babbelen, zeuren*), reutelde, heeft gereuteld: 1 *de zieke begint al te* —; 2 *wat reutel je toch?*; —**aar** (*grompot*), m. —s.
I. Reu'ter (*zeef*), m. —s; —tje, o. —s.
II. Reu'ter (Eng. *nieuwsagentschap*, z. ald.).
Reuzel 1 (*vetweefsel in den buik van dieren*, inz. *van varkens*), m.; **2** (*gesmolten varkensvet*), v. gmv.
Reu'zen, m. mv.: Germ. myth. bergreuzen, vijanden der Asen. zij woonden op hooge bergen, ook in dichte wouden, kleedden

zich in dierenvellen en leefden van jacht en roof; ze heeten ook Jöten of Jetten en Hunen: ze wierpen de hunebedden op; verg. Giganten en Titanen.

Reu'zenarbeid (*wondergroot werk*), m. gmv.; —**beeld** (*kolossus*), o. —en; —**bloem** (zie *Rafflesia*), v. —en; —**duizendpoot** (*reusachtige duizendpoot der tropen*), m. —pooten; —**geitenmelker** (*groote nachtzwaluw in Z.-Amerika*), m. —s; —**graf** (zie *Hunebed*), o. —graven; —**haai** (*grootste v. alle haaisoorten, roofhaai, menschenvreter*), m. —en; —**hagedis** (*krokodilvormig dier der voorwereld*), v. —hagedissen; —**kever** (*vliegende eenhoorntor in Z.-Amerika*), m. —kevers; —**kikvorsch** (*op de Antillen*), m. —en; —**kracht** (*buitengewone kracht*), v. —en; —**luiaard** (*voorwereldlijk gordeldier*), m. —s; —**massa** (*ontzettend groote hoeveelheid*), v. —'s; —**olifant** (*olifant der voorwereld*), m. —olifanten; —**plan** (*grootsch ontwerp*), o. —plannen; —**poliep** (*koppootig weekdier, 2—6 M., met vangarmen van 16 M.*), v. —poliepen; —**rog** (*hoornrog, bijzonder groot*), m. —roggen; —**salamander** (*watersalamander ter lengte van 1.5 M., in Japan*), m. —s; —**schelp** (*dikke, geribde schelp, soms 1.5 M. groot*), v. —en: *de — wordt gevonden in den Indischen Oceaan*; —**schildpad** (*zeeschildpad van verbazende grootte; karet-schildpad*), v. —den, *de — levert het schoonste schildpad op.*

Reu'zenschrede (*buitengewoon groote, wijde stap*), v. —schreden: zegsw. *met —schreden vooruitgaan*, flink, snel; —**slang** (*groote slang in de tropische gewesten*), v. —en: *de gewone — heet boa-constrictor, 10—13 M. lang*; —**snuittor** (*reusachtige snuitkever uit O.-Afrika*), v. —torren; —**stad** (*ontzettend groote stad*), v. —steden: *Rome, de — der oudheid; Londen, de — van onzen tijd*; —**stap** (*buitengewoon groote stap*), m. —stappen; —**strijd** (eig. in de myth. *de strijd der reuzen of gigianten tegen de goden van den Olympus*, zie Titan; ook: *strijd van reuzen of van reuzenkrachten onderling; ontzettend groote en woeste strijd*), m. gmv.; —**tarwe** (*gebaarde tarwe met hoogen halm*), v. gmv.; —**volk** (*volk, uit reuzen bestaande*), o. —en, zie Enakskind; —**werk** (*ontzaglijk groot en moeilijk werk*), o. —en; —**wier** (*zeer lang wier in onze Zuiderzee*), o. —en; —**zuil** (*zuil van ongewoon groote afmeting*), v. —en; —**zwaai** (*omzwaai met gestrekte armen aan den rekstok*), m. —en.

Reu'zig (*reusachtig, zeer groot*), bn. en bw.

Reuzin' (*vrouwelijke reus*), v. reuzinnen.

Revaccina'tie (*herinenting*), v. gmv.

Revaccineeren (*opnieuw vaccineeren*).

Revan'che (Fr. *genoegdoening, vergelding, wraak*), v.: *iemand — geven*, (spel) hem gelegenheid geven, het verlorene terug te winnen.

Reveil' (Fr. eig. *ontwaking*, d.i. *herleving*, inz. *in de Herv. kerk, van het godsdienstig gevoel, omstreeks 1840*), o. gmv.

Reveil'le (Fr. *het trompet-, hoorn-, trom- of pijperssignaal, om soldaten of matrozen te wekken*), v. gmv.: *de — blazen*, op den hoorn; *de — slaan*, op de trom.

Re'velaar (*iemand, die revelt*), m. —s.

Revela'tie (*ontdekking, onthulling, openbaring*), v. —s, —tiën. (e = ee).

Re'velen (*zottepraat uitslaan, zeuren, leuteren, raaskallen; suffen*), revelde, heeft gereveld.

Re'ven (scheepst. *de zeilen kleiner maken, ze inplooien*), reefde, heeft gereefd.

Revenu' (*inkomen*), o. —en: *de —en van iets trekken*, inkomsten. (re = re).

Reverbeer'oven (*oven der metaalbewerkers*), m. —s; de oorspronkelijke vorm is: reverbère-oven (vlamoven). (re = ree).

Reverbè're (*veelarmige straatlantaarn, spiegellantaarn*, nl. *met reflectors*; ook: *gepolijste holle spiegel*), v. —s. (re = ree).

Reverendis'simus (*hoogstwaardige*), m.

Reveren'tie (*eerbied, ontzag, beleefdheidsbetuiging; nijging*), v. —tiën, —ties.

Rêverie' (Fr. *droomerij, mijmering; muziekstuk van droomerigen aard*), v. —ën: *een — van Vieuxtemps.*

Revers' (Fr. *de keer- of achterzijde van munt of penning; op- of omslag van jas of vest; tegenspoed, tegenslag*), m. revers: in 't enkelv. de slot —s niet, in 't meerv. ze wel uitspreken.

Revideeren (*nogmaals nazien, herzien*).

Revier' (*district, kring, gebied*), o. revieren: *e. kolen— of mijn—, e. bosch—, e. jacht—.*

Revie're (hondensport: *een terrein afzoeken*), revierde, heeft gerevierd. (re = re).

Review (Eng. *tijdschrift; revue*), v. reviews.

Revindica'tie (*opvordering van eigendom; recht van den eigenaar om de hem toebehoorende zaak op te vorderen*), v. gmv. (re = ree).

Revi'sie (1 *herziening, tweede proefblad*; 2 rechtst. in strafzaken: *herziening van een vonnis*), v. —s, —siën: 1 *verzoeke om* — (op een drukproef); 2 — *van het proces Dreyfus.*

Revisionist' (*lid der sociaal-democratische partij, die op herziening of verbetering der wetten aandringt*), m. —en. (re = re).

Revi'sor (*corrector*), m. —s. (re = re).

Revoca'tie (Fr. *herroeping, intrekking* b.v. *v. e. volmacht, v. e. edict*), v. -ties, -tiën: *de — van het edict van Nantes*, 1685. (re = ree).

Revoceeren (Fr. *terugroepen, herroepen*).

Revoir' (Fr. *wederzien*), o.: *au —*, tot weerziens. (re = re).

Revoltant' (eig. *'t geen verontwaardigt: ergerlijk, aanstootelijk, schandelijk*), bn. (re = ree).

Revol'te (*opstand, oproer*), v. —s. (re = ree).

Revolteeren (*in opstand komen of brengen, revolutie doen ontstaan of maken*). (re = ree).

Revolu'tie (Fr. *omkeering*, inz. *de staatsomwenteling*), v. —tiën, —ties; —**bouw** (*wijze van huizenbouw, door het volk genoemd: licht, dicht en onsterk*), m. gmv.; —**geest** (*geest v. omwenteling, v. oproer*), m. gmv.; —**mannen** (*mannen, die revolutie willen of maken*), m. mv.; —**tijd** (*tijd v. oproer*), m. —tijden; —**tribunaal** (gesch. *gerechtshof, ingesteld tijdens de Fransche revolutie, in 1793*), o. (re = ree).

Revolutionnair' 1 (*omwentelingsgezind*), bn.; **2** (*revolutieman, omwentelingsgezinde*

woelgeest), m. —nairen; verg. A n t i-r e v o l u t i o n n a i r.
Revol'ver (*draaipistool met zes patronen, die automatisch voor den loop gebracht en afgeschoten kunnen worden*), v. —s; —-**schot** (*schot uit een revolver*), o. —schoten.
Revue' (1 Fr. *wapenschouw, monstering*; 2 *titel van verschillende tijdschriften*, 3 *operrette-achtig tooneelstuk, uit los samenhangende toopeelen bestaande, waarin meestal de gebeurtenissen van een bepaalden tijd satiriek worden behandeld*), v. —s: 1 *de — laten of doen passeeren*, één voor één beschouwen, nl. in volgorde, *de — passeeren*, nauwkeurig bekeken of gemonsterd worden; 2 *een technische —*; *een economische —*; 3 *een flauwe —*, *een schitterend gemonteerde —*. (re = re).
Rex (Lat. *koning*), m. reges; **regi'na** (*koningin*), v. —nae.
Rez-de-chaussée' (Fr. *benedenste of gelijkvloersche verdieping*), m., evenzoo in 't mv.
Rhabdomant' (*roedelooper*), m. —en; —**domantie'** (*de kunst der wichelroede*), v.
Rhamadan', m.; zie R a m a d a n.
Rhapso'de (Gr. *rondtrekkende volkszanger bij de oude Grieken, die epische gedichten* inz.: *fragmenten van Homerus voordroeg*), m. —n.
Rhapsodie' (dichtk. *episch gedicht, door den rhapsode voorgedragen*; *episch fragment*; *muziekstuk*), v. —s, —ën.
Rhapso'disch (*stuksgewijze, niet samenhangend*; *samengelapt of -geflanst*), bn.
Rhapsodist' (*schrijver van een brokstuk*; *samenflanser, compilator*), m. — en.
Rhe'a, v., myth. gade v. Saturnus, moeder van Jupiter, Neptunus en Pluto.
Rheome'ter (nat. *toestel, dienende tot meting van den electrischen stroom*), m. —s; —**scoop** (nat. *electrischen-stroom-aanwijzer*), m. —scopen; —**toom'** (nat. *electrischen-stroom-verbreker*), m. —tomen.
Rhe'tor (Gr. *redenaar, leeraar in de welsprekendheid*), m. —s, —to'ren.
Rheto'rica (*de leer d. welsprekendheid*), v.
Rhetoriek' (*kunstmatige of gemaakte welsprekendheid*), v.: *e. toespraak vol —*, vol gezwollen en ongemotiveerde beeldspraak.
Rheto'risch (*redekunstig*; ongunstig: *bombastisch*), bn.: *e. —e wending*; *de —e toon*, d.i. de klemtoon, die aan een zin een bijbeteekenis geeft; *—e vraag*, stijlvorm, nl. de vraagvorm als klemmende bevestiging of ontkenning, b.v. *Zult ge mij dan niet helpen?*; *Zoudt ge zoo iets kunnen beweren?*
Rheumatiek' (*spieraandoening, pijn in de spierbundels of celweefsels*), v. gmv.
Rheuma'tisch (*met rheumatiek behept*; *tengevolge van rheumatiek*), bn.: *—e aandoeningen, —e pijnen.*
Rheumatis'me, o. gmv.; zie R h e u m a t i e k.
Rhino'ceros (*neushoorndier*), m. —rossen.
Rhizophoor' (plantk. *wortelboom, 10—25 voet hooge boom der kust met luchtwortels*), v. —phoren: *het O.-eind v. Ceram is één woud v. —phoren*, ook, R i z o p h o'r e, zie ald. en ook, M a n g r o v e.
Rhododen'dron (plantk. eigenl. *boom van Rhodus*: *alpen- of bergroos, sierplant onzer tuinen*), m. —s.
Rhom'bisch (*ruitvormig*), bn. (isch = ies).
Rhomboï'de (meetk. *scheefhoekig parallellogram*), v. —boïden.
Rhom'bus (meetk. *ruit*), m. —sen.
Rhyth'me (*regelmatige beweging, afwisseling, verval in verzen* [zie A r s i s en T h e s i s] *ook in muziek en danskunst*), o. —n; (lees: *rit'me*), ook, R h y t m u s; verg. C a d a n s.
Rhythmiek' (*leer der maatsoorten, ook der versvoeten*), v. gmv.; lees: *ritmiek'*.
Rhyth'misch (*versmatig, klankmatig*, d. i. *met regelmatige afwisseling v. toon*, nl. *van verheffing* [*arsis*] *en toondaling* [*thesis*]), bn. en bw.: *— proza*; *een vers — zeggen.*
Rhyth'mus, m., zie R h y t h m e.
Rib, rib'be (1 ontl. *een der platte beenderen, die de borstkas vormen*; 2 *ribbestuk v. e. geslacht dier*; 3 wisk. en vormleer: *kantlijn, samenkomst van twee lichaamsvlakken*; 4 *balk van geringere zwaarte*; *gebogen stuk hout van een scheepsromp*; 5 plantk. *verhevenheid of lijn, als samenkomst van vaatbundels*; 6 veen: *smalle strook lands, hoogte tusschen twee trekgaten*), v. ribben: 1 *je kunt zijn ribben wel tellen*, hij is broodmager; 2 *een varkens—, een osse—, een runder—*; verkl. ribbetje, o. —s; 3 *de —ben van een vierzijdige piramide*; 4 *de —ben van een dak, de —ben van een schuit vernieuwen*; 5 *de —ben van een blad* b.v. *van salade, weegbree enz.*; 6 *de turfgraver moet de —ben niet te smal maken.*
Rib'bel (*kleine ribbe of lijn*), v. —s.
Rib'beling (*een zoetachtige appel met ribvormige lijnen over de schil*), m. —en.
Rib'benband (*geribde boekband*), m. —en.
Rib'benkas(t) (eig. *de gezamenlijke ribben, die de borstkas omsluiten of vormen*; bij uitbr. *het lichaam zelf*), v.: zegsw. *iemand op zijn — geven*, hem afranselen; *ik zal je neergooien, dat je — kraakt*, volkst.
Rib'bestoot (*stoot tegen een der ribben, in de zijde*; fig. *barsch antwoord*), m. -stooten; —**stuk** (*ribstuk, runderrib*), o. —ken; —**tjesgoed** (*weefsel, waarvan het kettinggaren zoo dik is, dat het ribbels aan de oppervlakte veroorzaakt*), o. gmv.; ook, R i p s; —**zakken** (*aansporen, aandrijven*; *kwellen, plagen*), ribbezakte, heeft geribbezakt; vero.
Ribi'nen (aardr. *slijkstroomen*), v. mv.
Rib'kwallen (dierk. *een groep van neteldieren*), v. mv.
Ricaneeren (*hoonend lachen, grijnslachen*).
Richard' (Fr. *rijkaard*), m. —s; l.: *—sjaar'*.
Ri'chel (*latje of lijstje a. e. muur*; *spoorstaaf*), v. —s.
Richt'baak (*stok of baken, in den grond geplant, om er zich op te richten*), v. —baken.
Rich'ten (*in bepaalde richting brengen, een bepaalde richting geven*), richtte, heeft gericht: *een stuk geschut —*; *de zeilen naar den wind —*; *den steven noordwaarts —*; fig. *het woord tot iem. —*; *iem. te gronde —*, ruïneeren; reflex. *zich —*: *z. naar de omstandigheden —*, schikken; *de onderwijzer heeft zich te — naar de bevatting zijner leerlingen*, regelen; *de prijs richt zich naar vraag en aanbod*, regelt.
Rich'ter (Bijb. *hoofdman in Israël, vóór den eersten koning Saul, ± 1000 v. C.*, verg. G i d e o n), m. —s, —en: het boek *Richteren*, met 21 hoofdstukken.
Rich'tig (*juist, naar behooren*), bn. en bw.;

—er, —st: *is alles —?*, in den haak, in orde; — *spreken, schrijven*, nauwkeurig; *het is hier niet* —, veilig, pluis.

Rich'ting (1 *het richten* ; 2 *streek, koers*), v. —en : 1 *de — van een kanon* ; 2 *in de — van het zuiden*; fig. *een nieuwe godsdienstige —, de moderne —; een andere — in onze letterkunde; de — van onzen tijd*, z. Geestesrichting.

Richt'lat (*metsellat*), v. —latten; **—lijn** (*loodlijn*, mil. *ooglijn bij 't schieten*), v. —lijnen ; **—lood** (*schietlood*), o. —looden; **—schroef** (*stelschroef*), v. —ven; **—snoer** (*richtlijn, touw bij 't metselen, planten enz.*; fig. *leidraad, regel*), o. —snoeren.

Rici'nusboom (*W.-I. struik, waarvan de zaden ricinusolie opleveren*), m. —en ; **—olie** (*vette olie uit de zaden van den ricinusboom geperst : purgeerolie, ook wonderolie geheeten*), v. gmv.

Ricks'ha, zie Riksja.

Ricocheeren (*terugspringen, opspringen*) : *het — v. e. kogel*; z. Ricochetschot.

Ricochet'schot (*schot, waarbij een kogel eenige malen op den grond of op het water afstuit en zich dan weder verheft*), o. —en.

Rid'der (gesch. *vrijgeborene, edele strijder : waardigheid en titel, door dapperheid en deugd verworven*), m. —s : zegsw. *iem. tot — slaan*, in de ridderschap opnemen ; — *eener orde*, b.v. — *van Malta*; *een dolend* —, die op avontuur uitging ; *een — van de droevige figuur*, die er haveloos uitzag of belachelijk was, zie Don Quichot ; — bet. thans bezitter der laagste klasse eener orde, b.v. — *in de orde van den Nederlandschen leeuw* ; spotn. — *van de pen*, klerk, — *van de el*, bediende in een ellewinkel, — *van de schaar*, kleermaker ; —*s van de Ronde Tafel*, zie ald.

Rid'deren (eig. *tot ridder slaan*; nu : *tot ridder benoemen ; decoreeren*), ridderde, heeft geridderd: *onze wethouder is geridderd.*

Rid'dergedicht (*romantisch gedicht over ridders en hun daden*), o. —gedichten ; zie: Karelromans, Arthurromans, Graalridders of Ridders van de Ronde Tafel; **—goed** (*landgoed van een ridder of edelman*), o. —goederen : zegsw. *geef af je —!* dat ,wat je daar hebt; **—hof** (*ridderkasteel*), o. —hoven; **—kruis** (*het onderscheidingsteeken v. e. geridderde, eerekruis*), o. —kruisen; **—lijk** (*als e. ridder; uit den tijd der ridders*, fig. *voorko'mend, vriendelijk; moedig, eerlijk*), bn. en bw.: *de —e tijd, —e zeden, —e eer, de —e poëzie ; e. — vorst ; iets — bekennen ; z. — gedragen*; **—lijkheid** (*eigenschap der ridders uit den feudalen tijd*; fig. *het ridderlijk-zijn; eerlijkheid, trouw*), v. gmv.; **—lint** (*lintje, dat door iemand aan de boven-voorzij der jas gedragen wordt, als hij gedecoreerd is*), o. —linten, zie Lintje; **—orde** (*geestelijke of wereldlijke vereeniging van ridders in de Middeleeuwen, de kruistochten*), v. —orden ; de voornaamste —orden waren : de Johanniters, de Tempeliers, de Lazaristen, de Zwaardbroeders, zie telkens ald.; thans: instelling ter onderscheiding v. diensten, land, volk of vorst bewezen, zie : Ned. Leeuw, Mil. Willemsorde, Oranje-Nassauorde, Huisorde van Oranje; **—roman** (*roman, met een ridder of ridders als hoofdpersonen*), m. —romans, zie: —gedicht; **—rusting** (*harnas, wapenrusting en -tuig*), —en; **—schap 1** (*de gezamenlijke ridders van een land*), v. —pen ; **2** (*de waardigheid van ridder*), o. gmv.; **—slag** (*symbolieke ceremonie ; slag met het plat van een ontbloot zwaard, den jongen edelman in den nek, op schouder of rug gegeven als teeken van opname in den ridderstand*), m. gmv.: *de — verhief een edelman tot ridder* ; **—spel** (*steekspel, tornooi*), o. —en ; **—spoor** (*zekere tuinbloem*), v. —sporen ; **—stand** (*de ridderschap, al de ridders* ; ook : *de waardigheid van ridder*), m. gmv. ; **—tijd** (*tijdperk der Middeleeuwen*), m. —tijden ; **—wezen** (*de staat van het ridderschap, al wat met de ridderschap samenhangt*), o. gmv.; **—woord** (*eerewoord als ridder*), o. gmv. ; **—zaal** (*burchtzaal*), v. —zalen ; **—zate** (*ridderlijk landgoed*), v. —zaten ; verg. State, Stins, Steen.

Rid'ders van de Ron'de Ta'fel (*de twaalf dolende ridders van koning Arthur van Bretanje, den heiligen Graal*, nl. *den Avondmaalschotel des Heeren, opsporend*), m. mv.: *Lancelot, Walewein, Ferguut, Tristan, Parcival* (de groote held) *en Galahad* (de vinder van den Graal), verder de toovenaar *Merlijn*, terwijl *Keye* de narrige rol speelt; — **van St.-Jan',** zie Johanniterorde.

Rideau' (Fr. *voorhanggordijn*; mil. *kleine aarden wal, waardoor e. bende gedekt wordt; e. in haast opgeworpen verschansing*), o. -'s.

I. Ridicu'le, —cuul' (Fr. *belachelijk*), bn. en bw.

II. Ridicu'le, v. —s ; zie Reticule.

Ridiculiteit' (*belachelijkheid*), v. —en.

Riek (*landbouwwork met drie tanden*), v. -en.

Rie'ken (*reuk verspreiden*), rook, heeft geroken : *de rozen —* ; *de man rook naar brandewijn*, had brandewijn gedronken ; fig. *het riekt naar den mutsaard*, d. i. naar ketterij, zie Mutsaard.

Riem (1 *leeren band, leeren veter, leeren gordel* ; 2 *roeispaan* ; 3 *papiermaat*), m. —en : 1 *een schoen—, een span—*; *een sjees op —en*; *een degen—*; *de buik— van een paard* ; werkt. *een — zonder eind*, zie Drijfriem ; spreekw. *Het is goed —en snijden uit andermans leer*, men kan gemakkelijk royaal zijn met het geld van een ander, men teert makkelijk op kosten van een ander ; zegsw. *iemand een hart onder den — steken*, zie Hart ; 2 *—en en zeilen gebruiken*, met alle kracht voortgaan; *aan de —en zitten*, roeien ; zegsw. *men moet met de —en roeien, die men heeft*, men moet zich behelpen met de gereedschappen, de krachten, die men heeft; *met eigen —en roeien*, met eigen vermogen of kracht werken; 3 *een — is 20 boek, of van 24 vel, of van 25 vel ter drukkerij*, zie Boek.

Riem'slag (*slag met de roeispaan in het water*), m. —slagen: *krachtige —slagen.*

Riet (plantk. *gewas, grassoort*), o. gmv. (soorten), o. —en : *in ons land groeit het — in slooten, poelen, vennen, meren enz.*; zie Dekriet; *Spaansch—* : *een wandelstokje v. Spaansch* —; *Indisch —*, zie Rotan; *suiker—*, zie ald. ; *in O.-I. is — suikerriet*,

zie Riettuin; *hij zal het gekrookte — niet verbreken*, Bijbel, hij zal den zondaar door zachtheid opheffen, Matth. 12 : 20; zegsw. *de zaken in 't — sturen, of laten loopen*, in de war, door onhandigheid of verwaarloozing; *zich niet met een kluitje in 't — laten sturen*, zie Kluitje; *het loopt daar in 't —*, in de war, mis, de zaak loopt verkeerd.

Riet'achtig (*lijkende op riet*), bn.: *een grassoort met —e stengels*; **—akker** (*rietbosch, rietveld*), m. —s; **—bos** (*bundel riethalmen*), m. —bossen; **—bosch** (*een bosch van riethalmen*), o. —bosschen: **—dekker** (*werkman, die de boerenhuizen met stroo of riet dekt*), m. —s; **—en** (*bestaande uit riet*), bn.: *een — dak; een — stoel*, d.i. met rieten zitting; **—gans** (*soort van gans, in ons land in groot aantal overwinterend*), v. —ganzen; **—gewas** (*rietplant*), o. —sen.

I. Rietgors (*gors of aangeslibd land, met riet begroeid*), v. en o. —gorzen, ook: *—schorre.*

II. Rietgors (dierk. vogel, *van Maart tot October in onze rietvelden toevend en nestelend*), v. —gorzen, ook: *Riet- of Slootmusch.*

Rietgras (*zegge, driekantig lisch*), o. —sen; **—hoen** (*waterhoentje*), o. —hoenders: *het kleine, gevlekte —*; **—knorf** (*knoop bij elke geleding v.d. rietstengel*), m. —knorven.

Riet'kolf (*worteleind van de rietplant*), v. —kolven; **—land** (*moeras, begroeid met rietplanten en rietgras*), o. —en; **—lijster** (dierk. *groote karkiet, rietzanger*), v. —s; **—mat** (*mat van riet, dienend tot beschutting van abrikozen, perziken enz. tegen noordenwind en nachtvorst*), v. —ten: de —ten dienen op steenovens ook ter bescherming der pas gevormde steenen; **—mees** (*zwartkop-mees*), v. —meezen; **—mijt** (*hooge stapel van rietbossen, die aan een hoofdvaart wordt opgezet*), v. —en; **—musch** (*rietgors*), v. —musschen; **—peer** (*kleine, bruinachtige peer*), v. —peren; **—pijp** (*herdersfluit, schalmei*), v. —en; **—scherm** (*scherm van droog riet ongeveer 1 M. hoog*), o. —en; **—schorre** (*rietgors* I), v. —n; **—schutting** (*een schutting van riet*, b.v. *in een eendenkooi*), v. —en; **—suiker** (*suiker, uit suikerriet verkregen*), v. gmv.; **—tuin** (O.-I. *kweekplaats van suikerriet*), m. —en: de — of plantage Slootwijk bij Paramaribo verscheepte jaarlijks 12 millioen K.G. riet; **—veld** (*veld of akker, waarop men riet kweekt*), o. —en.

Riet'vink (dierk. *rietgors, graspieper*), m. —en; **—voren, —voorn** (*ruisvoren*), m. —s; **—vorsch** (*soort van kikvorsch*), m. —en; **—wouw** (dierk. *de bruine kiekendief, bewoner onzer rietvelden*), m. —en; **—zanger** (*zomervogel, broedend in het riet van slooten, meren enz.*), m. —s, zie Karkiet; **—zod'de** (*drijvend stuk laagveen op den bodem van meren of plassen gevormd en omhoog gekomen*), v. mv., zie Krag.

I. Rif (*klip; smalle zandbank; koraalbank*), v. riffen.

II. Rif (*plooi i. e. zeil*), o. reven; z. Reef.

III. Rif (*geraamte, skelet*), o. riffen.

Ri'gabalsem (*zekere balsem uit Riga als uitwendig geneesmiddel*), m.; verg. Peru—.

Rigi'de (Fr. *stijf*; fig. *zeer streng*), bn.

Rigiditeit' (*overdreven strengheid*), v. gmv.

Rigoris'me ([*te*] *strenge zedenleer*), o. gmv.

Rigoureus' (Fr. *streng, stipt*), bn.; —zer, -t.

Rigueur' (Fr. *gestrengheid, hardheid*), v.

Rij (*reeks, gelid*), v. rijen: *een — huizen, in de — loopen, twee —en soldaten*; ook: *richtlat, metselaarslat.*

Rij'baan (*afgeperkte baan*, b.v. *in een manege, op het ijs enz.*), v. —banen; **—bewijs** (*bewijs, dat men een auto, taxi, motorfiets mag besturen*), o. —zen: *elke chauffeur moet in het bezit zijn v. e. —, een — is geen akte van bekwaamheid, enkel een vergunningsbewijs*; **—broek** (*enge broek d. paardrijders, gedeeltelijk van leer*), v. —en.

Rij'den (*zich te paard of per voertuig enz. van de eene plaats naar de andere begeven*), reed, heeft en is gereden; *te paard —, op een fiets —, op een kameel —*; *op schaatsen ergens heen —*; fig. *elkaar in de wielen —*, elkaar tegenwerken; *op een stokpaardje —*, spreken over zijn lievelingsonderwerp, zie Stokpaardje; *het schip rijdt op zijn ankers*, gaat voor anker op en neer met den golfslag; *hij rijdt zijn eigen paarden*, ment; *mest naar het land —*, brengen; in kindertaal: *wat moet Sinterklaas voor jou —?*, brengen; *heeft Sinterklaas goed bij je gereden?*; *op die dwaze vragen zullen de candidaten wel —*, het antwoord schuldig blijven, knoeien; zegsw. *op de tong —*, in opspraak zijn.

Rij'der (1 *iemand, die* [*te paard*] *rijdt, ruiter*; 2 *iemand, die met paard en wagen rijdt, voerman, koetsier*; 3 *iemand, die met een auto, met een rijwiel rijdt, automobilist, wielrijder*; 4 *schaatsenrijder*; 5 *voormalig Holl. muntstuk met een ruiter als beeldenaar*), m. —s.: 1 *ros en — hebben slechts één doel*; *een gele —*, rijdende artillerist; 2 *deze postiljon was mijn vaste —*; 3 *de — zal voor zijn vertrek een controlezegeltje halen bij den consul*; 4 *vlugge —s op Friesche schaatsen*; 5 *een gerande —*, ook *gouden —* was f 14; *een halve gouden —* was f 7.00; *een zilveren — of dukaton* was f 3.15.

Rij'en, zich (*een rij vormen*), rijde zich, heeft zich gerijd: *de boomen — zich langs den weg*; *eindelooze loopgraven — zich daar aaneen*; *de pilaren in een kathedraal — zich tot een grootsch geheel*; *dicht gerijd staan langs de rivier de huisjes d. Papoea's.*

Rijf (*rasp*, ook: *houten hooihark*), v. rijven.

Rijfelaar' (*dobbelaar*), m. —s. w. g.

Rijg'bottine (*bottine met rijggaten*), v. —s.

Rijg'draad (*draad, om iets vast te rijgen*), m. —draden, gewest. Driegdraad.

Rij'gen (*aan of met een snoer hechten*), reeg, heeft geregen: *kralen aan een koordje —, zijn schoenen —, een korset te vast —*; zegsw. *iemand aan den degen —*, hem doorsteken.

Rijg'laars (*hooge schoen met rijggaten*), v. —laarzen; **—lijf** (*korset*), o. —lijven; **—naald** (*platte naald met lang en wijd oog en zonder scherpe punt*), v. —naalden, ook, **—pen**, v. —pennen, of **—pin**, v. —pinnen; **—schoen** (*schoen met rijggaten*), m. —en; **—snoer** (*veter*), o. —snoeren;

—**veter** (*veter met koperen stift, om schoenen, korsetten enz. rijgend vast te maken*), m. —veters.

Rij'jool, m. —jolen ; zie J o o l.

Rijk 1 (*overvloedig, zeer veel van iets bezittende, ruim voorzien van*; ook: *bemiddeld, vermogend ; kostbaar*), bn. en bw. ; —er, —st : *een —e oogst, een — geladen schip, een —e taal*, nl. woordenrijk ; *een land, — aan steenkolen, metalen enz.; een — heer ; zoo — als Cresus*, zie ald.; *—e meubelen ; een —e uitzet; — gekleed zijn ; — gemeubileerd*, verg. S c h a t r i j k ; zegsw. *hoe —er, hoe gieriger*, hoe meer men heeft, hoe minder men kan missen ; **2** (*de rijke man of vrouw*), in uitdrukk. als : *— en arm was op de been* ; **3** een soort v. achtervoegsel, b.v. in woorden als : *Blader—, Liefde—, Vischrijk enz.*, waarin ij uitgesproken wordt als ei ; — is etymologisch hetzelfde woord als R i j k **II.**

II. Rijk (*gebied, staat, land*), o. —en : *de —en van Europa*; verg.: K o n i n k r i j k, K e i z e r r i j k ; bij overdracht : *het — Gods ; het — der phantasie ; het 1000-jarig —*, zie M i l l e n n i u m ; *de drie —en der natuur*, afdeelingen, nl. het dierenrijk, plantenrijk, delfstoffenrijk ; verder : regeering : *door het — aangesteld zijn, op kosten van het —.*

Rijk'aard (*zeer rijk man, millionnair*), m. rijkaards : *het woord — heeft een ongunstige bijbeteekenis*, nl. die van gierigaard.

Rijk'dom (*1 bezittingen, vermogen, schatten; 2 rijke menschen*), m., in bet. 1 — men ; in bet. 2 gmv.: 1 *onmetelijke —men ; 2 de — eener streek, eener stad.*

Rij'ke (*rijke persoon*), m. en v. rijken.

Rij'kelijk (*ruim*), bn. en bw. : *een — bestaan; iemand — beloonen ; de man was — voorzien van geld.*

Rijkelui' (*rijke menschen*), m. mv. gmz. : *rijkeluis kinderen; rijkeluis wensch*, d. i. twee kinderen, en wel een jongetje en een meisje.

Rijk'geladen (*met kostbaarheden of kostbare waren geladen*), bn.: *de — zilvervloot.*

Rijk'heid (*1 rijkdom ; 2 kostbaarheid*), v.: *de — van een goudmijn ; de — eener uitrusting, eener kleedij.*

Rij'kleed (*amazonenkleed*), o. —kleederen.

Rij'knecht (*paardenknecht, stalknecht, jockey*), m. —knechten; zie ook, P i k e u r.

Rijks'abt (gesch. *een door den Duitschen keizer benoemde abt*), m. —en; —**academie** (*een door het rijk gestichte en onderhouden inrichting van wetenschap of kunst*), v. —s, —miën: *de — van beeldende kunsten te Amsterdam*; —**acht** (gesch. *rijksban*), v., zie A c h t ; —**adel** (*de adel van het rijk, heel de adeldom samen*), m. gmv. ; —**adelaar** (*de adelaar in een rijkswapen*), m. —s, —laren; —**advocaat** (*advocaat, door de regeering benoemd, om de belangen des rijks in rechten te verdedigen*), m. —advocaten; —**ambtenaar** (*ambtenaar, in dienst bij of van het rijk*), m. —s, —naren ; —**appel** (*appel of wereldbol, omsloten met gouden banden en voorzien van een kruisje ; zinnebeeld van het wereldgezag*), m. —s ; zie I n s i g n e en R i j k s i n s i g n e s ; —**archief** (*openbaar archief van het rijk, door rijksambtenaren beheerd*), o. —archieven ; —**archivaris** (*bestuurder van een rijksarchief*), m. —sen.

Rijks'ban (*uitbanning uit het [heilige Roomsche] rijk: e. soort v. vogelvrijverklaring*), m.: *door d. keizer v. Duitschland uit het rijk gebannen, was men in d.* —, vero., z. A c h t ; —**bedelaarsgesticht** (*inricht., waarin wegens bedelarij veroordeelden van rijkswege voor korter of langer tijd worden opgenomen*), o. —en ; —**belasting** (*belasting, aan het rijk te betalen*), v. —en : *inkomsten-, grond-, personeele -, vermogensbelasting is* —, z. ook, G e m e e n t e b e l a s t i n g ; —**betrekking** (*ambt van den staat, post in rijksdienst*), v. —en; —**beurs** (*studiebeurs, jaarlijksche toelage, door het rijk toegestaan*), v. —beurzen : *aan elke rijkskweekschool voor onderwijzers bestaan —beurzen, ieder van driehonderd zestig gulden* ; —**bouwkundige** (*hoofdambtenaar belast met het oppertoezicht op rijksgebouwen, het maken van nieuwe plannen, bestekken enz.*), m. —n ; —**bureau** t o t o n d e r z o e k v a n h a n d e l s w a r e n, o.: het — is gevestigd te Leiden en heeft ten doel het onderzoeken van handelswaren ten bate van winkeliers en kleinhandelaars ; —**daal'der** (*Ned. zilveren standpenning van ƒ 2.50*), m. —s : *nieuwe —s ; de Zeeuwsche — = ƒ 2.60*, hij had twee 26ers, elk van *ƒ* 1.30, vier 13-tjes van *ƒ* 0.65, 8 pietjes van *ƒ* 0.32^5.

Rijks'dag (*kamer van volksvertegenwoordigers in het Duitsche rijk; de vergadering*), m. —en.

Rijksdistribu'tie-kantoor (*kantoor, waar de verdeeling d. levensmiddelen v. rijkswege geregeld wordt*), o. —toren ; —**gebied** (*het grondgebied van een rijk*), o.; —**gebouw** (*gebouw v. d. staat*), o. —en; —**gesticht** (*gesticht van het rijk, vooral bedelaarskolonie*), o. —en; —**grens** (*grenslijn van eenig rijk*), v. —zen ; —**grond** (*grond, die aan h. rijk behoort*), m. —en ; —**groote** (*magnaat*), m. —n ; —**hoogere burgerschool** (*school v. middelbaar onderwijs, door het rijk opgericht en onderhouden*), v. —scholen ; —**inkomstenbelasting** (*rijksbelast. op het zuivere inkomen*), v. ; —**insignes** (*de zinnebeelden der souvereine macht: schepter en kroon, rijksappel en zwaard alsmede de hermelijnen mantel*), o. mv.; —**instelling** (*inrichting v. h. rijk*), v. —en ; —**kamergericht** (gesch. *rechtbank, ingesteld door Maximiliaan I op den rijksdag te Worms, 1495, tot handhaving v. d. eeuwigen landsvrede*), o. gmv. ; —**kanselier** (*in Duitschland de eerste minister van het rijk*), m. —liers, —lieren ; —**klerk** (*rijksbeambte, aangesteld op een belasting- of registratiekantoor*), m. —en ; —**kweekschool** (*opleidingsschool voor onderwijzers, vormschool, door het rijk opgericht en onderhouden*), v. —scholen : *de zeven —scholen voor onderwijzers en -wijzeressen*, ook : *de — voor vroedvrouwen*; —**landbouwleeraar** (*ambtenaar van het rijk tot voorlichting van den landbouwenden stand*), m. —s, —raren ; —**landbouwproefstation** (*inrichting van het rijk tot het geven van advies inzake den landbouw*), o. —s: *het — te Maastricht*; —**landbouw-**

school (*inrichting van het rijk, in* 1867 *geopend, tot wetenschappelijke en practische studie van landbouwkunde*), v. —scholen: *de — te Wageningen,* thans Hoogeschool; —**landbouwwinterschool** (*rijkscursus voor landbouwkunde, gedurende de wintermaanden gegeven*), v.—scholen; —**leen** (gesch. *leengoed, behoorende aan de Duitsche of de Fransche kroon*), o. —leenen; —**leerschool** (*lagere school, verbonden aan een rijkskweekschool voor onderwijzers*), v. —scholen.

Rijks'mark, v. —marken, zie Mark; —**munt 1** (*inrichting van het rijk, waar munt geslagen wordt*), v.: *onze — te Utrecht*; **2** —**en** (*wettig betaalmiddel*), v. mv.; tot ieder bedrag dienen in ons land: *het tienguldenstuk,* in goud; *de rijksdaalder, de gulden, de halve gulden,* in zilver; tot beperkt bedrag: de Pasmunt, zie aldaar; —**museum** (*gebouw,* b.v. *te Amsterdam, door het rijk opgericht en onderhouden voor het tentoonstellen van schilderijen van onze groote meesters en van verdere voorwerpen van kunst,* 1885), o. —museums, —musea: *het — blijft te A'dam de grootste magneet,* bijna 300 duizend bezoekers per jaar; —**normaalschool** (*vormschool, door het rijk geopend en onderhouden*), v. —scholen: *de — voor teekenleeraren te Amsterdam*; —**opvoedingsgesticht** (*instelling van wege het rijk, tot opvoeding van verwaarloosde of aan de ouderlijke tucht onttrokken kinderen*), o. —en: er is een — te Avereest, te Alkmaar, te Leiden en te Amersfoort, zie ook: Kruisberg; —**pensioen** (*pensioen, uit te betalen door het rijk*), o. —en; —**politie** (*de politie, door het rijk ingesteld*), v. gmv.: *de rijksveldwacht en maréchaussée vormen de —,* (t = s), verg. Gemeentepolitie; —**postspaarbank** (*spaarbank, door het rijk aan de posterijen verbonden*), v. gmv.: de — heeft haar zetel te Amsterdam en is opgericht krachtens de wet van 25 Mei 1880; —**rietvlechtschool** (*een soort van vakschool voor rietvlechters, door het rijk opgericht en onderhouden te Noordwolde*), v. gmv.; —**schepter** (*een der zinnebeelden van de souvereine macht*), m. —s, zie Rijksinsignes; —**seruminrichting** (*rijksinrichting tot het kweeken van serum*), v. —en: *er is een — te Rotterdam,* lees: *see'rum—*; —**sieraden** (*rijksinsignes*), o. mv.; —**stad** (gesch. *in het Duitsche rijk een stad, destijds alleen afhankelijk van den keizer*), v. —steden: *Bremen was een —, evenzoo Augsburg, Lubeck, Frankfort a. M. enz.*; —**staf,** m. —staven, zie Rijksscheptер; —**standen** (*in het Duitsche rijk de standen, die staatkundige rechten bezaten, eerst de adel en de geestelijkheid, later ook het volk*), m. mv.

Rijks'telefoon, —**telephoon** (*telefoon, door het rijk aangelegd en onderhouden*), v. gmv.: de — is meestal verbonden met de posterijen; de gesprekken per — zijn drieërlei: *stads-, binnenlandsche of interlocale, en buitenlandsche of internationale gesprekken,* voor elk bestaan afzonderlijke tarieven; —**telegraaf** (*telegraaf, door het rijk aangelegd en onderhouden*), v. gmv.: de — is in den regel verbonden met de posterijen; er bestaan afzonderlijke telegramtarieven voor het binnen- en het buitenland; door middel van *radio-telegraphie* kan men telegrammen zenden aan personen, die zich op schepen bevinden, indien deze schepen een station voor draadlooze telegraphie bezitten; —**tol,** m. —len, zie Douane; —**tuinbouwwinterschool** (*rijkscursus voor tuinbouwkunde in de wintermaanden gegeven*), v. —scholen; —**universiteit** (*hoogeschool, door het rijk of den staat opgericht en onderhouden*), v. —en; —**veearts** (*veearts, aan de rijksveeartsenijschool te Utrecht opgeleid*), m. —en; —**veeartsenijschool** (*rijkshoogeschool voor veeartsen te Utrecht*), v. —scholen; —**veldwacht** (*de dienst of het korps der rijksveldwachters*), v. gmv.; —**veldwachter** (*politieman, behoorende tot de rijksveldwacht*), m. —s; —**verzekeringsbank** (*bank of kantoor te Amsterdam, door het rijk gehouden, en beheerd door de ambtenaren, aan wie de uitvoering der ongevallenwet is opgedragen*), v.: —**vorst** (gesch. *vorst van eenig deel van het Duitsche rijk*), m. —en.

Rijks'wapen (*het wapen v. e. staat*), o. —s: in het Nederlandsche — vindt men twee staande of klimmende, gekroonde leeuwen; —**waterstaat** (*zorg voor en toezicht op den waterstaat van rivieren, dijken, kanalen enz. van wege het rijk*), m.; —**weg** (*weg, door het rijk aangelegd en onderhouden*), m. —wegen; —**wege,** van —, d. i. door of van wege het rijk; —**werkinrichting** (*instelling van wege het rijk tot het doen van nuttigen arbeid voor landloopers enz.*), v. —en, z. Veenhuizen; —**wet** (*algemeene wet, wet geldende voor het geheele rijk*), v. —wetten; —**winterlandbouwschool** (*school, door het rijk opgericht en onderhouden, waar in de wintermaanden aan boerenzonen en verdere belangstellenden les in den landbouw gegeven wordt, door directeur en landbouwleeraren*), v. —scholen: *de — te Sittard*; —**zuivelstation** (*inrichting van het rijk, tot advies in zake de boterbereiding*), o.: *het — te Leiden*; —**zwaard** (*een der zinnebeelden der souvereine macht*), o. gmv.

Rij'kunst (*de kunst van* [*paard*]*rijden*), v. gmv.: *de lagere —, de hoogere —*; —**laars** (*hooge ruiterlaars*), v. —laarzen; —**les** (*onderricht i. h.* [*paard*]*rijden*), v. —lessen.

I. Rijm (*bevrozen dauw, rijp*), m. gmv.

II. Rijm (dichtk. 1 *gelijkheid van klank in verband met het rythme of den klemtoon in verzen of in woorden,* inz. *gelijkheid van klank der laatste betoonde lettergrepen in dichtregels, benevens der onbetoonde, die er op mochten volgen; 2 rijmklank, rijmwoord, rijmregel; 3 berijmd dicht. voortbrengsel van niet al te grooten omvang, dat slechts aan bescheiden eischen voldoet*), o. rijmen: 1 *er is staand —,* in dit geval rijmen de toonverheffingen als slotlettergrepen op elkaar, dit heet ook *mannelijk —,* b.v. *vaan — baan, wee — zee*; *er is slepend of vrouwelijk —,* achter de toonverheffing komt nog een toondaling: *vreemden — beemden*; *er is glijdend —,* als er twee onbetoonde lettergrepen achter de betoonde komen;

bladeren — naderen, geborenen — verlorenen; *er is dubbel* —, als twee lettergrepen achter elkaar gelijkklinken: *oordeel — voordeel*; *er kan ook voor- en middel— wezen*, d. i. vóór aan den versregel, of in 't midden, b.v.: *Ruischende* wanden en schittrende zalen, *Bruisende* bekers en ramlende schalen enz.; Zij *wiegen* en *vliegen* het baantje ten end', Zij *klinken* en *drinken* en leggen wat aan, En *waaien* en *zwaaien* opnieuw langs de baan; *er is gepaard* —: twee onmiddellijk op elkaar volgende regels rijmen; *er is gekruist* —: de regels rijmen om den anderen; *er is gebroken* —: tusschen de rijmverzen staan rijmlooze versregels; *er is omvattend* —, als een rijmpaar het andere omsluit; *er is slag*—: alle of bijna alle versregels van een strophe rijmen; *er is staf*—, als de betoonde lettergrepen met een zelfden medeklinker beginnen: *Waakzaam, werkzaam, wachten wij, dat het raadsel zich ontknoope, wat ons korte leven zij!* (De Génest.); *er is keer*—, als er regelmatige herhaling van bepaalde woorden, verzen of strophen plaats heeft (Refrein); *er is assonneerend* —, als wel de klinkers of tweeklanken der eindwoorden, maar niet de medeklinkers overeenkomen (Assonantie); 2 *kent ge een — op Gascogne?*; *een zijner makkers, het papier vindende, waar die aanhef opstond, schreef er het volgende — onder*; 3 *gezamenlijke gedichten en —en van J. J. A. Gouverneur*; *—pjes en vertellingen voor het kleine volk door P. Louwerse.*

Rijm'bijbel (*bijbel op rijm*), m. —s: *Maerlants — was in 1271 voltooid.*

Rij'melen (*verzen aaneenlijmen*), rijmelde, heeft gerijmeld: **—aar** (*pruldichter*), m. —s; **—arij'** (*verzensmederij*), v. —en.

Rij'meloos, bn.; zie Rijmloos.

Rij'men (*op rijm schrijven*), rijmde, heeft gerijmd: *die man verstaat de kunst van te* —; ook: in rijm overeenkomen: *twee woorden kunnen op elkaar* —, zie Rijm; fig. overeenkomen, passen, voegen: *zulk een daad rijmt niet met zijn beginselen*, verg. Ongerijmd.

Rij'mer (*verzenmaker, -smeder*), m. —s; ook, mindere naam voor dichter: *Jan de* —, een naam, dien Gouverneur zich zelf gaf.

Rijmerij' (*daad van rijmen*; *rijmelarij*; *prulverzen*), v. —en.

Rijm'klank (*overeenstemmende klank, rijmend woord*; *assonantie*), m. —klanken; **—kroniek,** v. —en: *de — van Melis Stoke*; zie Kroniek op rijm; **—kunst** (*de kunst van op rijm te schrijven*), v. gmv.; **—loos** (*niet rijmende, geen eindrijm hebbende*), bn.: *dit zijn —ze verzen*, blanke verzen, b.v. die van Starings Verjaardag, ook, Rijmeloos; **—woord** (*rijmend woord*), o. —woorden; **—woordenboek** (*boek met op elkaar rijmende woorden in alphabetische volgorde van de titelwoorden*), o. gmv.: het — v. Witsen Geysbeek, in 1829 verschenen; **—pje** (*versje*), o. —s: *een onbeduidend* —.

Rijn (aardr. *een der belangrijkste rivieren van West-Europa en van ons land*), m. gmv.: *een tochtje langs den — tot Mainz*; *water naar den — dragen*, overbodig werk doen, verg. Water.

Rijn'aak (*aak, die den Rijnstroom, ook in Duitschland, bevaart*), v. —aken; **—boot** (*stoomboot, welke op den Rijn een bepaald traject aflegt*), v. —booten.

Rijn'land (aardr. *hoogheemraadschap in Z.-H.*), o.: in — liggen de stad Leiden en tal van dorpen; **—lander** (*Duitscher, die in de Rijnprovincie woont*; *schip*, inz. *vrachtschip, dat den Rijn bevaart*), m. —s; **—landsch** (*eigen aan, behoorende tot h. Rijnland, of het Duitsche land a. d. Rijn*), bn.: *de —e polders*; *de —e bevolking*; *een —e roede*, d. i. ruim 3.75 M.; *een —e voet*, d. i. + 0.313 M.; *een —e duim*, d. i. 0.026 M.; *een —e morgen*, d. i. ruim 85 A., zie Morgen; **—mond** (*een der monden v. d. Rijn*), m. —en: *de — bij Katwijk*; **—oever** (*kant of oever v. d. Rijn, vooral in Duitschland*), m. —s: *de rechter* —, met veel natuurschoon; *de linker* —, met prachtige steden; **—provincie** (aardr. *een der schoonste en welvarendste deelen van Pruisen*, nl. *Rijn-Pruisen*), v.: de — telt ruim 4 millioen bewoners, de landdag der — vergaderde te Dusseldorf.

Rijnsch (1 *van den Rijn afkomstig of daar behoorende*; 2 *zuurachtig als Rijnsche wijn*), bn.: 1 *de blonde Rijn, beplant met —en wijn* (Vondel); 2 *een —e appel*; ook: Rinsch, Rensch.

Rijnsche-wijn'flesch (*langhalzige groengele flesch, waarin wijn van den Rijn is gebotteld*), v. —-wijnflesschen.

Rijn'schip (*schip, dat den Rijn bevaart*), o. —schepen, zie Keulenaar; **—steen** (*baksteen van de rivierklei langs den Ouden Rijn*), **1** (*soortn.*), m. of v.; **2** (*voorwerpsn.*), m. —en; **—streek** (*landstreek langs den Rijn*), v. —streken; **—stroom** (*de rivier de Rijn*), m. gmv.; **—vaart** (*scheepvaart op den Rijn*), v. gmv.; **—verbond** (gesch. *verbond van 1806, onder bescherming van Napoleon I, en wel van Duitsche vorsten langs den Rijn*), o. gmv.; **—vlot** (*kunstmatig samengesteld, groot houtvlot op den Rijn*), o. —vlotten; **—water** (*water v. d. Rijn*), o. gmv.; **—wijn** (*geelachtige of goudgele wijnsoort uit het middelstroomgebied van den Rijn*), m. —en, ook: *Rijnsche wijn*; **—zalm** (*een zalm, in den Rijn gevangen*), m. —en.

I. Rijp (*rijm, ijzel, bevroren dauw of nevel*), m. gmv.

II. Rijp (*rups*), v. —en; w.g.

III. Rijp 1 (*volgroeid, volwassen*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e appel, het koren is* —; fig. *na — beraad*, d. i. na ernstige overweging; *de opvoeding der —e jeugd*; *ergens — over denken*, lang, gezet; **2** als z.n. o.: *die jongen las — en groen*, boeken, die geschikt en ongeschikt voor hem waren.

Rij'paard (*paard, geschikt om bereden te worden*), o. —paarden; **—partij** (*gezelschap, dat voor zijn genoegen gaat rijden*; *feest, waarbij gereden wordt*), v. —en.

Rij'pad (*pad voor paard- of wielrijders*), o. —paden; zie Rijwielpad.

Rij'pelijk (fig. *ernstig en gezet*), bw.: *iets — overwegen, — nadenken over iets.*

I. Rij'pen (1 *rijp maken*; 2 *rijp worden*), rijpte, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) gerijpt:

1 *de zon rijpt de vruchten* ; 2 *de vruchten* — ; fig. *een besluit, een plan kan* —; *het rijpend oordeel, verstand.*

II. Rij'pen (*in lichten graad vriezen*), rijpte, heeft gerijpt : *het rijpt*, er valt rijp.

Rijs (*jong, dun takje*), o. rijzen: — *voor erwten of boonen*, rijshout, waartegen men erwten laat opgroeien ; *rijzen garen*, dorre takken sprokkelen in het bosch ; gew. ook *Rijzers* ; spreekw. *Jonge —jes kan men buigen*, den wil van kinderen kan men nog richten.

Rijs'berm (*versterking van den voet van een dijk door rijs- en paalwerk*), m. —en : *zij* (*de baren*) *klimmen tegen 't hangen des rijsberms* (Star.) ; —**beslag** (*beschoeiing der dijkglooiing met rijsvlechtwerk*), o. gmv. ; —**bezem** (*bezem van dunne berketakjes*), m. —s.

Rij'schaaf (timmerm. *groote, lange schaaf, dienend voor het gladmaken van groote houtvlakken*), v. —schaven; verg. Reeschaaf.

Rij'school (*inrichting, waar onderwijs in het rijden gegeven wordt*), v. —scholen.

Rijs'dam (*stroomkeering, van rijshout gemaakt*), m. —dammen.

Rij'selen (*uitvallen*), rijselde, heeft gerijseld : *de haver, de rogge gaat* —; ook, Rijzelen.

Rijs'hout (*griendhout, dun takhout* b.v. *van den waterwilg*), o. gmv.

Rijst (O.-I. *eenjarig, grasachtig gewas* ; *het graan van deze plant*), v. gmv.; er zijn verschillende soorten van — : Java-— en Carolina-— spannen de kroon ; zie ook : Bras, Nasi : *op W.-Java is — het hoofdvoedsel*, zie Padie.

Rijst'blok (O.-I. *zware houten trog, tot het ontbolsteren der padie*), o. —ken; —**bouw** (*het kweeken of telen van rijstplanten*), m. gmv., zie Sawah en Padie; —**diefje** (*Oost-Ind. vogeltje*), o. —s.

Rijstebrij' (*brij, gekookt v. rijst en melk*), v. gmv.; —**brijberg** (*berg van rijst, die den toegang tot Luilekkerland afsluit*), m.; fig. *eerst moet men een — doореten*, groote moeilijkheden overwinnen ; —**meel** (*meel van rijst gemalen*), o. gmv.; —**melk** (*melk, waarin rijst is gekookt*), v. gmv. ; —**pap** (*rijstebrij*), v.; —**soep** (*soep of bouillon met rijst*), v. ; —**taart** (—*vla*), v. —en.

Rijst'papier (*een soort v. zacht Chineesch papier*), o. gmv.: *een teekening op* — (C.O.) ; —**pellerij** (*inrichting, om rijst v. d. bolster te ontdoen*), v. —en, ook : —**pelmolen**, m. —s ; —**pelmachine** (*machine, om rijst te pellen*), v. —s ; —**tafel** (O.-I. *verscheidenheid van Indische rijstspijzen*), v. gmv.; —**veld**, o. —en, zie Sawah; —**vogel** (*Indisch vogeltje, rijstvink*), m. -s.

Rijs'waard (*griendgrond*, d.i. *met wilgenhout beplante buitendijksche grond langs een rivier*), v. —en ; —**werk** (*beschoeiing met rijshout, waterkeer van opgetast rijshout*), o. —en.

Rij'ten (*scheuren*), reet, heeft gereten: *iem. de kleeren van 't lichaam* —.

Rij'toer (*ritje per rijtuig*), m. —toeren.

Rij'tuig (*middel tot vervoer, voertuig*), o. —en : — *houden, paard en* — *houden* ; —**fabriek** (*fabriek, waar men rijtuigen maakt*), v. —en ; —**fabrikant** (*fabrikant van rijtuigen*), m. —en ; —**kap** (*beweegbare kap van een landauer, victoria enz.*), v. —kappen ; —**lak** (*lakverf tot het beschilderen van rijtuigen*), o. : *blinkend en nooit barstend* —; —**maatschappij** (*vereeniging tot het leveren of verhuren van rijtuigen*), v. —en ; —**schilder** (*verver of lakker van rijtuigen*), m. —s ; —**verhuurder** (*huurkoetsier* ; *man, die rijtuigen verhuurt*), m. —s.

Rij'ven (*harken, raspen*), reef, heeft gereven.

Rij'voering (*bovendek v. e. brug*), v. —en.

Rij'weg (*weg, geschikt om met paard, rijtuig auto enz. bereden te worden*), m. —wegen.

Rij'wiel (*fiets, velocipède*), o. —en ; —**band** (*band van rubber of caoutchouc om de wielen der fiets*), m. —en ; —**brancard** (*brancard op drie raderen, welke gedreven worden door te trappen evenals die van een rijwiel*), m. —s ; —**fabriek** (*fabriek waar rijwielen gemaakt worden*), v. —en ; —**fabrikant** (*bezitter van een rijwielfabriek*), m. —en ; —**hersteller** (*iemand, die rijwielen repareert*), m. —s ; —**pad** (*pad, speciaal voor* [*motor*]*wielrijders*), o. —en ; —**pedaal** (*trapper van het rijwiel*), o. —pedalen ; —**school** (*school of inrichting, waar men het wielrijden kan leeren*), v. —scholen.

Rij'zadel (*zadel om op te rijden*), o. —s ; verg. Pakzadel.

I. Rij'zen (*van rijs gemaakt*), bn.: —*bezems, een — slikvanger.*

II. Rij'zen (1 *hooger worden, stijgen, opstijgen* ; 2 *vallen, af -of uitvallen, zachtjes afkomen*), rees, is gerezen : 1 *rivierwater kan —, een barometer rijst of daalt* ; *de leeuwerik rijst hoog in de lucht* ; *de rijzende zon*, klimmende ; *het land der rijzende zon*, Japan ; *gist doet het deeg* —, opkomen ; *de prijzen van levensmiddelen zijn erg gerezen*, gestegen ; *de markt rijst*, nl. de marktprijzen ; *de haren kunnen iemand te berge* —, zie : Berge en Haar ; 2 *als het graan overrijp is, gaat het* —, het laat de korrels vallen ; Z.-Ned. : *de bladeren* —, zijgen in den herfst langzaam neer, zie Rijselen; nog : —, — *ahoi !*, scheepst. oproep aan de manschap, die ter kooi is, om op te staan en te helpen, zie Hens.

Rij'zig (*slank van vorm*), bn. en bw. ;— er, —st: *e.* —*e gestalte*; *de* —*groeiende populier.*

Rij'zweep (*zweepje v. d. ruiter*), v. —en.

Rik'kekikken, rikkik'ken (redupl. van *kikken* : *het kwaken der kikvorschen*), —kikte, heeft gerikkekikt of gerikkikt.

Rik'ketikken (klankn. *regelmatig tikken*), —tikte, heeft gerikketikt : *hoor dat horloge —!*

Riks (spreekt. *rijksdaalder*), m. riksen.

Rik'sja (*Japansch trekkarretje, e. tweewielig rijtuigje voor één persoon, dat door één man wordt getrokken in Japan, China, Indië, Zuid-Afrika in gebruik*), v. riksja's; beter Ri(c)ksha of Jinriksha.

Ril (*rillen, het rillen*), m. gmv.: *er liep een — over mijn lijf.*

Ril'de (Z.-Ned. *slank, tenger*), bn. : *de — jonkvrouw, een — vaas.*

Ril'len (*trillen, beven*), rilde, heeft gerild : — *van kou, van de koorts, het is om van te —, ik ril als ik er aan denk* ; —**ling**, v. -en: *een koude* —, huivering, beving.

Rim'ba, Rim'boe (Mal. *oerwoud, wildernis*), v. —'s : ook, R e m'b o e.
Rim'pel (*plooi, groef*), m. —s: *een voorhoofd zonder —, de zee had geen —*, was effen ; fig. *een hoofd vol kreuken, een geweten zonder —* (Vondel), smet.
Rim'pelen (1 *rimpels doen krijgen: rimpels aanbrengen* ; 2 *rimpels toonen*), rimpelde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) gerimpeld : 1 *de zorgen — zijn aangezicht* ; *een blad metaal —*, vooral : *blik —* ; 2 *zijn huid begint te —*.
Rim'pelig (*gerimpeld, rimpels hebbende*), bn.; —er, —st : *een — voorhoofd, een —e winterappel, het — loover gaat dorren in den herfst.*
Rim'ram (*ijdele klap*), m. gmv.: *ik versta geen woord van al dien —*, onzin.
Rin'de (*eikenbast, run*), v. gmv. gew.
Rinforzan'do (It. muz. bij verkorting: rf, *in sterkte toenemend*), bw. (z = ts).
Ring (1 *vingersieraad* ; *kringvormig voorwerp* ; *kring* ; 2 *ijzeren ring aan den walkant, om een schip aan te meren of vast te leggen* ; 3 mil. *omsluiting* ; 4 Prot. *kerkelijk district* ; *administratieve eenheid van kerkelijke indeeling: classis-onderdeel*; ook: *de gezamenlijke predikanten of de vergadering van de predikanten van een ring*), m. ringen : 1 *een gouden —* ; *een verlovings—* ; *een trouw—, een zegel—, een gordijn—, een — om de maan* ; *de — van Saturnus* ; zegsw. *iemand door een —etje kunnen halen*, gezegd van iem., die er fijn en chic uitziet, evenals een zijden dasje, dat men door een ringetje schuift ; 2 *den kabel aan een — haken* ; 3 *een — van ijzer* : cirkelvormige insluiting van een legerkorps door den vijand, ook : *ijzeren —* ; zegsw. *zich door den — heenslaan, den — doorbreken* ; 4 *de — van Arnhem* ; *vergadering van den —*; zie ook: R i n g e n, alsmede R i n g' e n S t a f.
Ring'baan, v. —banen ; zie C e i n t u u r b a a n.
Ring'baard (*volle baard*), m. —baarden.
Ring'bestuur (*bestuur van een kerkelijken ring*), o. —besturen ; —**broeders** (*predikanten tot denzelfden ring behoorende*), m. mv.
Ring'dieren (dierk. *ringwormen*), o. mv.
Ring'dijk (aardr. *dijk, langs ringsloot of ringvaart*), m. —dijken.
Rin'gelduif (*wilde houtduif*), v. —duiven.
Rin'gelen (fig. *temmen, bedwingen*), ringelde, heeft geringeld : *een varken —*, het een ring door den neus steken ; zie ook : R i n g e l o o r e n.
Rin'gelmusch (*kleine boommusch*), v. —musschen ; ook, *Ringelmosch.*
Rin'gelooren (eig. *een dier aan een oorring rondleiden* ; meestal fig. *iemand naar zijn hand zetten, dwingen, plagen, kwellen, koeionneeren*), ringeloorde, heeft geringeloord : eig. *een beer,* —; fig. *ik wil mij hier niet laten —.*
Rin'gelrups (*livreirups: de eitjes zitten als een ring om dunne takjes*), v. —rupsen.
Rin'gen (*gymnastiekwerktuig*), m. mv. : een tweetal met leer omkleede ijzeren ringen, doorsnee 15 a 18 cM. ; zij dienen voor hang- en zwaaioefeningen.
Rin'gen (*aan een ring vastleggen*), ringde, heeft geringd : *een schuit —.*
Ring' en staf (R.-K. *waardigheidsteekenen van een bisschop*), m. : *het overreiken van —*, tot bisschop verheffen ; zie I n v e s t i t u u r.
Ring'fazant (*fazant met een ringkraag*), m. —en.
Ring'git (Mal. *rijksdaalder*), o. en v. —s.
Ring'kade (*kleinere ringdijk*), v. —n.
Ring'kanaal (nl. *om e. polder*), o. —nalen.
Ring'kraag (*vederkraag om den hals van sommige vogels*), m. —kragen ; —**lijster** (*ringmeerle*), v. —s ; —**meisje** (*meisje, dat een bandje om de sigaren maakt*), o. —s ; —**muur** (*muur ter omsluiting van een erf, in ronden vorm*), m. —muren ; —**oven** (*steenoven van bijzondere constructie*), m. —s ; —**rijden** (*ringsteken te paard*), o. gmv. ; —**rups** (*ringelrups*), v. —en ; —**slang** (1,5 *M. lange, inlandsche, niet vergiftige waterslang*),v. —en ; —**sloot** (*smalle ringvaart*), v. —en ; —**spoorweg,** m. —en, zie R i n g b a a n ; —**steken** (*volksspel te paard*), o. gmv. ; —**vaart** (aardr. *breede ringsloot om een meerpolder of droogmakerij heen gegraven*), v. —en ; —**valk** (*aschgrauwe wouw*), m. —en ; —**vinger** (*vierde vinger der hand, waaraan de ring gedragen wordt*), m. —s ; —**worm** (*een soort van weekdier, wiens lichaam uit vele ringen bestaat*), m. —en : *de bloedzuigers zijn —en, evenzoo de aardwormen of pieren.*
Rink (Eng. *vloer voor rolschaatsen*), m. —s.
Rin'kel (*stukje blik*), m. —s : *een hoepel met —s.*
Rin'kelbel (*rammelaar v. kinderen*), v. -len.
Rin'kelbom (*tamboerijn*), v. —bommen.
Rin'kelen (klankn. *een klinkend geluid maken*), rinkelde, heeft gerinkeld : *wij hoorden de wijnglazen —* ; *de rijksdaalders —den in zijn zak, de glasscherven vielen rinkelend neer.*
Rin'kelrooien (*pierewaaien, zwieren*), rinkelrooide, geeft gerinkelrooid ; —**rooier** (*lichtmis, zwierbol*), m. —rooiers.
Rinket' (*valdeurtje of schuif aan de waterkeerende zijde van een sluisdeur*), o. —ten.
Rinkin'ken (*klinken*, b.v. *van rammelende kettingen*), rinkinkte, heeft gerinkinkt.
Rin'nen (*loopen, vloeien*), het ron, is geronnen, vero. ; zie R u n n e n en G e r o n n e n.
Rinsch (*frisch-zuur*), bn.: *deze wijn is wat —* ; —**heid,** v. gmv. ; zie ook : R e n s c h en R ij n s c h.
Rioleeren (*van een riool voorzien*): *een straat —, een park —*; —**ing** (*samenstel van riolen in wegen en straten*), v. —en.
Riool' (*onderaardsche gemetselde gang tot afvoer van water, faecaliën enz.*), o. riolen ; —**stelsel** (*het samenstel van de riolen eener stad*), o. —s.
Riposteeren (*een tegenstoot toebrengen* ; fig. *een snel en afdoend antwoord geven*).
Rips (*ribbetjesgoed, weefsel*), o., ook: R i b s.
Ris (*rij, reeks*), v. —sen: *e. —bloemknoppen.*
Risée' (Fr. *persoon. om wien men algemeen lacht*; fig. *spot, bespotting*), v. gmv.: *e. tooneelspeler is soms de — van het publiek.*
Ri'sico (*gevaarlijke kans, gevaar van geldverlies*), o. en v. —'s : *het — eener verkochte zaak is voor den kooper,* schade daaraan overkomen is voor den kooper,

al heeft nog geen levering plaats gehad ; *van elk — ontheven worden.*
Risquant' (Fr. *gewaagd, gevaarlijk*), bn.
Risqueeren (Fr. *wagen, op 't spel zetten, gevaar loopen*), ook, Riskeeren.
Rist (*aantal aaneengeregen voorwerpen*), v. —en : *een — wier, een — vinken.*
Ris'ten (*tot een rist maken*), ristte, heeft gerist : *wier —, vinken —,* aaneenrijgen.
I. Rit 1 (*reis te paard, op schaatsen enz.*), m. —ten ; **2** (*gang, loop*), v. ritten : *een mollen—.*
II. Rit (*kikkerrit, kikkerkuit*), o. gmv.
Ritardan'do (It. muz. *vertragend, langzaam afnemend in snelheid*), bw.
Ri'te (*voorgeschreven kerkgebruik*), v. riten.
Ritenu'to (It. muz. *in'houdend*), bw.
Rit'meester (*kapitein der cavalerie*), m. -s; —**instructeur** (*kapitein en leeraar tevens in de rijkunst*), m. ritmeesters-instructeur.
Rit'naald (*larve v. d. springkever*), v. —en.
Ritornel' (It. muz. *herhaling van het thema*), o. ritornels ; verder : *drieregelig Italiaansch volksliedje* ; ook : Ritornel'lo, -'s.
I. Rits (klankn. *plots, op slag*), tw. : *hij scheurde het — vaneen!* d.i. snel rijtend.
II. Rits (*merk op een vat*), m. —en.
Rit'selen (*zacht, trillend, schuifelend bewegen*), ritselde, heeft geritseld : *dorre bladeren —, populieren — in den zomerwind, muizen —.*
Rit'sen (*boomen of vaten met e. rits- of brandijzer merken* : slöjd : *het karton half doorkerven*), ritste, heeft geritst : het geritste karton kan dan rechthoekig omgebogen worden.
Rits'ijzer (*merk- of brandijzer*), o. —ijzers.
Rituaal' (afleid. *van ritus: voorschrift van gebruiken en ceremoniën bij eenigen eeredienst ; kerkboek*), o. ritualen ; z. Ritueel.
Ritualis'me (*zekere richting in de Anglicaansche kerk*), o. gmv.
Ritueel' I (afleid. van *ritus: bij eenigen eeredienst gebruikelijk*), bn. en bw. : *de —e gebeden van den Islam ; het slachten geschiedt bij de Joden —* ; **2** als zelfst. nw. o. : *het — van den episcopalen eeredienst* (Potg.), kerkgebruik.
Ri'tus (*wijze van het verrichten van kerkelijke plechtigheden, kerkgebruik, wijze van eeredienst*), m. riten.
Rival' (Fr. *mededinger, medeminnaar*), m. —s.
Rivaliseeren (*meedingen, wedijveren*).
Rivaliteit' (Fr. *ijverzucht, wedijver*), v. gmv.
Rivier' (*een min of meer aanzienlijk stroomend water, dat door de vereeniging van beken ontstaat en zelf zich een weg baant naar een andere rivier, naar een meer of naar de zee*), v. —en : *de bron, de bedding, de loop, de oever, de mond v. e. — ; er zijn hoofd- en bijrivieren: de Donau met zijn bijrivieren* ; zie : Beek, Stroom, Vliet, Vloed, Kil, Diep, Bergrivier, Steppenrivier, Wadi, Regenrivier enz.
Rivié'ra (aardr. eig. *oever- of kustland: zeer mooi landschap in Z.-Frankrijk aan den voet der Zee-Alpen*), v.
Rivier'aal (*aal of paling in een rivier levende*), m. —alen ; —**arm** (*e. d. deelen, waarin zich een hoofdrivier splitst*), m. —en ; —**bed,** o. —bedden, of —**bedding** (*het bed v. e. rivier,* inz. *de bodem*), v. —en ; —**bericht** (*bericht omtrent den waterstand of den ijsgang in een rivier of in rivieren*), o. —en : *de rubriek —en ; telegrafisch —* ; —**bezinking** (*stoffen, als grint, zand, klei, die zich uit het rivierwater afzetten of afgezet hebben*), v. —en ; —**boot** (*stoomboot, welke een rivier bevaart*), v. —en ; —**correspondentie** (*ingestelde correspondentie of verstandhouding bij hoog water of bij ijsgang langs de oevers onzer groote rivieren*), v. : *bij de — worden bepaalde posten langs de rivier bezet door ambtenaren v. d. rijkswaterstaat* ; —**dal** (*vallei, waardoor een rivier stroomt*), o. —en ; —**dijk** (*dijk, langs een rivier, bandijk*), m. —en ; —**donderpad** (*riviervischje, 10—12 cM.*), v. —den ; —**forel** (*forel uit een rivier*), v. —len ; —**duinen** (*zandheuvels langs sommige rivieren, ontstaan door opwaaiing van zand langs den oever*), v. mv. ; —**god** (myth. *stroomgod*), m. —goden : *de — van den Nijl* ; —**godin,** v. —godinnen.
Rivier'grind (*grind uit een rivier gebaggerd,* b.v. *uit de Maas en wel met den baggermolen*), o. gmv. ; —**kaart** (*kaart, waarop een rivier geheel of gedeeltelijk is afgeteekend,* inz. *een der kaarten of bladen waarop een gedeelte der rivier met alle bijzonderheden,* nl. *raaien, dijken, uiterwaarden, zijn vermeld, meestal op schaal 1 : 10000* ; ook : *het geheel der aansluitende kaarten, de gezamenlijke bladen, die de kaart van een rivier vormen*), v. —en ; —**klei** (*klei uit rivierwater bezonken,* in tegenstelling met *zeeklei*), v. gmv. ; -**krab** (*zoetwaterkrab*), v. —krabben ; —**kreeft** (*kreeft, levende op den steenachtigen bodem van sommige rivieren*), m. —en ; —**mond** (*uitmonding eener rivier in de zee of in een andere river*), m. —en ; —**mossel,** v. —s; —**otter** (*gewone vischotter*), m. —s ; —**paard** (*nijlpaard, hippopotamus*), o. —en ; —**paling** (*één rivieraal*), m. —en, als stofn. v.; —**schildpad,** v. —den ; —**schip** (*schip, dat de rivieren bevaart*), o. —schepen ; —**slib** (*slib, dat door de rivier wordt aangevoerd*), v. en o. gmv. ; —**snoek,** m. —en ; —**stand** (*waterstand van een rivier, hoogtestand van het water in een rivier*), m. —en : *hooge, lage, gemiddelde —en ; middelbare —* (afgekort M. R.), de gemiddelde hoogte der rivieren gedurende de 6 zomermaanden over een reeks van jaren waargenomen ; —**tochtje** (*reisje per boot op een rivier*), o. —s ; —**vaart** (*de vaart, het varen op de rivieren*), m. : *een jong, bevaren machinist voor de — gevraagd* ; —**vak** (*bepaald gedeelte v. e. rivier*), o. —vakken ; —**varken** (*moerasvarken*), o. —s ; —**visch** (*visch, die zich in de rivieren ophoudt : één zoetwatervisch,* b.v. *baars, snoek, karper enz.*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —visschen ; **2** (*stofnaam*), v. gmv. ; —**water** (*water eener rivier*), o. gmv.
Rizopho're (O.-I. *tropische kustboom met steltwortels*), v. —n, —ra : *een woud van —n aan de kust van een O.-I. eiland.*
Roastbeef (Eng. *geroosterd stuk ossevleesch*), m. en o. —s : zie Rosbief.
I. Rob (dierk. *vinvoetig dier, zeehond*), m. robben : *men vindt —ben in alle zeeën* ; er

zijn: Walrussen, Oorrobben en Zeehonden.
II. Rob (*maag van groote visschen*), v. robben.
Rob'bedoes (*wild kind*), m. en v. -doezen.
Rob'bedoezen (*druk stoeien, wild en ruw spelen, ravotten*), —doesde, heeft gerobbedoesd.
Rob'beknol (*dikke, plompe jongen, gulzig ventje*), m. —s, —knollen.
Rob'benhuid (*huid v. e. rob*), v. —huiden; **—jacht** (*jacht op robben*), v. —en; **—jager** (*schip voor de robbenvangst*), m. —s; ook, **—schip,** o. —schepen; **—slag** (*robbenvangst*), m.; **—spek** (*spek van robben*), o. gmv.; **—traan** (*traan uit robbenspek*), v. gmv.; **—vangst,** v. gmv.
Rob'bevel (*vel van een rob*), o. —vellen.
Ro'be (*tabbaard, toga; damesjapon*), v. —s: *— de chambre,* sjamberloek.
Robijn' (*karmozijnroode, doorschijnende echte edelsteen,* nl. *de oostersche of roode saffier; de Braziliaansche — is lichtkleurig rozerood*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. robijnen; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: *de — is het zinnebeeld der liefde*; zie Karbonkel.
Robinsona'de (*avontuurlijke geschiedenis v. e. verongelukten zeeman, alleen op een eiland levende*), v. —s: *de —s zijn alle in den trant van het meesterwerk van den Engelschen schrijver Daniël Defoe, waarvan het eerste deel in 1719 verscheen: Leven en lotgevallen v. Robinson Crusoë v. York.*
Roburiet' (*zekere ontploffingsstof*), o. gmv.
Robuust' (*sterk, krachtig, grofgespierd*), bn.
Rocail'le (*grot-, steen- of schulpwerk*), v. gmv.
Rocambo'le (*Sp. sjalot of kleine ui*), v. -s; fig. het beste v. iets, ook, e. smulpartij.
Ro'chel (*slijm, fluim*), v. —s; **—en** (*spuwen*; ook: *reutelen bij 't sterven*), rochelde, heeft gerocheld; **—aar,** m. —s.
Rochet' (R.-K. *superplie, het korte koorhemd, ook gedragen door koorknapen*), v. rochetten; ook, roket'. (ch = sj).
Ro'coco-stijl (eig. *smaak voor schelp- en grotwerk: bastaard-bouw- en sierstijl uit den pruikentijd, 2e helft der 18e eeuw*), m.: *de — maakt jacht op effect*; z. Barok-stijl.
Ro'de, —rooi, —raade, —raai, (vero. zn., nog als tweede lid van plaatsnamen: *land, waar boomen zijn gerooid en dat omgeploegd is, voor bouwland geschikt gemaakt bosch*), v. —n: b.v. *St.-Oedenrode, Wanrooi, Kerkrade, Venraai.*
Roe, v. —den; z. Roede; z. o. Gard, Gaard.
Rodomonta'de (Fr. *grootsprekerij, snoeverij, blufferij, opsnijderij*), v. —s.
Roe'bel (*munt- en rekeneenheid in Rusland,* m. —s: *e. gouden —,* ± f 1.90; *e. zilveren —,* ± f 1.25; een — is 100 kopeken; er zijn goudstukken v. 10 en 5 roebels, en zilveren stukken v. 1 roebel; **—koers** (*waarde v. d. roebel aan de beurs*), m. —koersen.
Roe'de (1 *oude lengtemaat, toegelaten naam voor DM.*; 2 *dunne tak, staaf, stok*), v. roeden: 1 de Amsterdamsche —, ruim 3.75 M., had 13 voet: de Rijnlandsche —, 3.767 M., had 12 voet, elk van 12 duim, de duim had 12 lijnen; de vierkante — = de A of DM^2; 2 zie Wichelroede; Gordijnroede; Traproede; Molenroede; Hengelroede; Tuchtroede; Spitsroede en Geeselroede; *de man der roode — of de roode —,* de beul.
Roe'delooper (*persoon, die met e. gebogen stok v. e. hazelaar werkt*), m. —s: met die roede in de hand wijst de rhabdomant (zie ald.), waterbronnen in den bodem aan, ook ertsgangen; zie Wichelroede.
Roed'jak (O.-I. *onrijpe vruchten aan stukken of in reepjes gesneden, met azijn, soja sp. peper en suiker dooreengemengd*), v. gmv.
I. Roef (*scheepskamertje*), v. roeven.
II. Roef, tw.: klankn. van een geluid, ontstaan door snelle beweging.
Roei'bank (*vaste bank voor den roeier*), v. —en: *de achterste —;* **—boot** (*bootje, om met riemen voort te bewegen*), v. —en; **—dol** (*opstaande pen, om de roeiriemen vast te zetten*), m. —len.
I. Roei'en (*met de riemen of roeispanen werken*), roeide, heeft geroeid: spreekw. *Men moet — met de riemen, die men heeft,* men moet zich weten te behelpen; zegsw. *tegen den stroom is 't kwaad —,* het valt moeilijk tegen de publieke opinie in te gaan; **—er,** m. —s.
II. Roei'en (*peilen, het alcoholgehalte bepalen*), roeide, heeft geroeid: *wijn —, jenever —*; **—er** (*ambtenaar der belasting*), m. —s, z. Wijnroeier.
Roei'- en peil'kunde (*de leer, de kunst om het alcoholgehalte van sterken drank of wijn te bepalen, ook om het volume of den inhoud van den voorraad te berekenen*), v. gmv.
Roei'pen (*riempen, pin, waartegen de roeispaan steunt*), v. —pennen, zie Roeidol; **—riem** (*roeispaan*), m. —en; **—schip** (*schip, dat door roeiriemen wordt voortbewogen*), o. —schepen; **—schuit** (*roeischip*), v. —en; **—spaan** (*houten voorwerp, waarmee men een boot of galei kan voortbewegen*), v. —spanen; **—sport** (*het roeien als lichaamsoefening*), v. gmv.; **—strop** (*strop, waardoor de roeispaan gestoken wordt*), m. —pen; **—vaartuig** (*roeischip, —schuit*), o. —en; **—vereeniging** (*vereeniging van personen, die zich oefenen in het roeien*), v. —en; **—wedstrijd** (*wedstrijd in 't roeien*), m. —en; zie Regatta.
Roek (dierk. *een soort v. kraai*), m. —en.
Roe'keloos (*zorgeloos, al te stout, vermetel*), bn. en bw.; —zer, —t: *een —looze jongen, een —looze daad; — zijn leven wagen*; **—loos'heid** (*onbezonnenheid; onbezonnen, lichtzinnige daad*), v. —heden.
Roekoe'ken (klankn. *het kirren v. duiven*), —koekte, heeft geroekoekt; ook, Roekoe'ën.
Roe'land, m.: *een razende —,* d. i. een dol, woest krijgsman; de uitdrukking is ontleend a. h. romantisch heldendicht v. d. beroemden Italiaanschen dichter Ariosto, 1474—1533, nl. aan *Orlan'do furio'so.*
Roe'landslied (letterk. *een der in 't Middeln. overgezette Karelromans*), o.: van het — bestaan als fragment ± 1000 verzen; dit episch gedicht verhaalt den dood van den paladijn Roeland, alsmede van Olivier en den bisschop Turpijn; in de vlakte van Ronceval (N.-Spanje) wordt de achterhoede van Karels leger, door het ver-

raad van Ganelon door de Mooren verpletterd; zie D u r a n d a l en O l i f a n t.

Roem (*faam, lof, eer, glorie, groote naam*), m. gmv. : *de — van Napoleon, de — van Rembrandt, Rubens, Vondel enz.* ; *hij was de — van zijn geslacht*; *zijn onomkoopbaarheid is zijn —*; zegsw. *ergens — op dragen*, zich verheffen op iets; (kaartspel): *heeft niemand — ?* 3 opeenvolg. kaarten.

Roe'men (*prijzen, roem dragen op, zich verheffen op*), roemde, heeft geroemd : *Gods wijsheid —*; *leeren — in de genade Gods*, ze loven, verheerlijken ; *— op iets*, roem dragen op iets, zich beroemen op, pochen; (kaartspel) roem vermelden : *een vierkaart —*.

Roe'mer, ro'mer (*groot wijnglas*), m. —s.

Roem'rijk (*met veel roem*), bn. ; —er, —st: *een —e overwinning, een —e regeering.*

Roemruch'tig (*vermaard, beroemd*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — held, een — wapenfeit.*

Roem'vol (*roemrijk*), bn.: *e. —volle daad.*

Roemwaar'dig (*waard of waardig geroemd te worden*), bn.; —er, —st : *—e daden.*

Roem'zucht (*begeerte naar roem*), v. gmv.; **—zuch'tig,** bn. en bw.

Roep (*nieuws, tijding*), m. gmv.: *er gaat e. — van door het land*, algemeene lof ; *de — van den koekoek*, het geroep, het gezang ; *zij hebben den eersten, tweeden, derden —*, huwelijksafkondiging, b.v. in de kerk.

Roe'pen (1 *schreeuwen, zich met luide stem doen hooren* ; 2 *met luider stem bekend maken* ; 3 *iemands naam luid uitspreken om zijn aandacht te trekken, iemand verwittigen om hem te doen komen*), riep, heeft geroepen : 1 *om hulp —*; *al de venters — tegelijk* ; fig. *dat roept om wraak*, eischt ; *de koekoek roept*, zie R o e p ; 2 *de nachtwacht riep brand* ; *moord en brand —*, schreeuwen ; 3 *wie roept mij daar ?, den dokter laten —*; *voor den rechter —*, dagvaarden ; fig. *ga, waar uw plicht u roept*, oproept; zegsw. *God heeft hem tot zich geroepen*, hij is gestorven ; Bijbel : *Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren*, velen meenen, dat zij tot iets hoogers bestemd zijn, doch dit is maar met weinigen het geval, Matth. 22 : 14.

Roe'pende (*iemand, die roept*), m. en v. —n : *de stem des —n in de woestijn*, Markus 1 : 3 : iemand, die roept, maar dien men niet wil hooren, d. i. iemand, die waarschuwt, maar naar wien men niet luisteren wil ; zie V o x c l a m a n t i s i n d e s e r t o.

Roe'per (1 *spreektrompet, voorwerp om de stem over een grooten afstand te doen hooren* ; 2 *iemand, die roept*), m. roepers : 1 zie S c h e e p s r o e p e r, M e g a p h o o n, P r a a i e n ; 2 zie O m r o e p e r.

Roe'ping (eig. *datgene, waartoe men zich geroepen of bestemd voelt* ; *bestemming, innerlijke aandrijft, neiging*), v.: *onze Koningin, beseffende haar verheven — ; zijn — volgen, aan zijn — beantwoorden ; — gevoelen voor het onderwijs, voor ziekenverpleging enz.*

Roep'naam (*korte naam om dier of mensch te roepen*), m. —namen ; z. P o e s, P i e l, K e u ; zoo ook: H a n, K o, M i e s.

Roep'stem (*inwendig waarschuwende stem*), v. —stemmen: *de — van den plicht, de — van het geweten* ; *a. e. — gehoor geven.*

I. Roer (*stuur van een schip*), o. roeren, roers ; fig. *wie staat in die zaak aan het —?* heeft de leiding ; *het — van den staat*, de regeering ; *aan het — komen*, de regeering in handen krijgen ; *aan het — zitten*, de leiding, het bestuur hebben.

II. Roer (*rieten pijp* ; *geweer of vuurroer* ; *deel v. e. Duitsche pijp*), o. roeren, roers.

III. Roer (*beweging*), m. gmv.: *in rep en —*, in groote opschudding, beweging.

Roer'bak (*bak bij de papierbereiding, maalbak*), m. —bakken ; zie H o l l a n d e r.

Roer'domp (dierk. *zeer schuwe, reigerachtige moerasvogel*), m. —dompen : *de — heet ook butoor, domphoorn of reidomp* ; hij is een trekvogel, die van Maart tot October in onze plassen broedt (4—6 eieren) en dan naar het Z. trekt, zijn geluid is als dat v. e. misthoorn.

Roe'ren (1 *raken, aanraken* ; 2 *omroeren* ; 3 *bewegen* ; 4 *aandoen, treffen*), roerde, heeft geroerd : 1 *die snaar moet ge niet —*; *aan iets —*; 2 *de pap —, de stroop in de brij —*; 3 *den snater —*; *de trom —*, fig. met ophef bekend maken ; 4 *zijn hoorders weten te —*; *dat ongeluk heeft ons diep geroerd* ; refl. *zich —*, z. bewegen ; *de gans kan zich in dat hokje wenden noch —*; *niemand durfde z. —*: fig. *hij kan zich nog al —*, is tamelijk bemiddeld ; zie ook R o e r v i n k.

Roe'rend (1 *aandoenlijk* ; 2 *niet vast*), bn. en bw. ; —er, —st : 1 *een — verhaal*, d. i. treffend ; *hij sprak —*, aandoenlijk ; 2 *—e feestdagen*, R.-K., die steeds op denzelfden weekdag, doch niet op denzelfden datum vallen, b.v. Paschen, Pinksteren, Hemelvaartsdag, de andere heeten *onroerend*, bijv. Kerstmis (immer op 25 Dec.) ; *—e goederen*, verplaatsbare ; de tegenst. is *vaste*; *vee, meubelen, schuiten enz. zijn —e goederen.*

Roer'ganger (scheepst. *matroos aan 't roer staande*), m. —s: o.: M a n-te-r o e r.

Roer'hard (*lastig te sturen*), bn.: *e. —schip*, schip, dat slecht naar het roer luistert.

Roe'rig (*beweeglijk*; *druk, levendig*), bn. ; —er —st : *kinderen zijn —, het was — in de stad.*

Roe'ring (*beweging, opschudding*), v. —en.

Roer'loos (*zich niet roerende, onbeweeglijk*; fig. *onbewogen, onverschillig*), bn. en bw.: *een —looze stilte* ; *de molenwieken hingen —*; *de moordenaar stond — bij het lijk.*

Roer'om (*meelspijs*; *mengelmoes*; *poespas*), m. roerommen, roeroms.

Roer'pen, roer'pin (*stok, om het roer te bewegen*), v. —pennen; z. H e l m s t o k.

Roer'sel (*beweging*), o. —en, —s : *de —en des harten*, de aandrift, neiging.

Roer'spaan (scheepst. *roerstok*), v. —spanen ; —**stel** (scheepst. *toestel, om het roer te bewegen*), o. —stellen; —**talie** (scheepst. *roerketting*), v. —s ; —**vink** (*lokvink v. e. vogelaar*; ook, fig. *belhamel*), m. —en.

Roes (1 *lichte bedwelming door sterken drank* ; 2 *ruwe koop, rommel* inz. in zegsw.), m. roezen : 1 *zijn — uitslapen* ; fig. *in den eersten — der overwinning*, opwinding ; 2 *iets bij den — koopen of verkoopen*, in het wilde weg.

I. Roest 1 (*het roesten*), m. gmv. : *de —*

verteert het ijzer; **2** (*uitslag op metalen, oxyde*), o. gmv.: *koper van het — zuiveren*; **3** (*woekerzwam, brand in koren*), v. gmv.: *de — is in dien akker.*

II. Roest (*lat in het hoenderhok, waarop de hoenders slapen*), v. en o. roesten.

Roes'ten (*met roest overdekt worden*, van metalen), roestte, is geroest: *ijzer roest licht*, krijgt gauw roestvlekken; z. IJzerroest, Koperroest; zegsw. *oude liefde roest niet*, zie Liefde.

Roes'tig (*met roest bedekt*), bn.; —er, —st: *een — slot, een —e sleutel, een — mes.*

Roest'vlek (*plekje op ijzeren of stalen voorwerpen, dat geroest is*), v. —vlekken; zie ook: IJzermaal, Kopergroen.

Roest'vogel (*zangvogel*), m. —vogels.

Roet (*schoorsteenzwart*), o. gmv.: *zoo zwart als —, zoo bitter als —*; zegsw. *iemand — in 't eten gooien*, zijn genoegen vergallen; **—achtig** (*gelijkende op, smakende of riekende naar roet*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e smaak; het riekt hier —.*

Roe'terig (*iets hebbende v. roet, roetachtig*), bn.

Roet'mop (scheldn. *O.-Ind. kleurling*), m. —pen; ook: scheldnaam onder straatjongens.

Roet'zwart 1 (*zwart als roet*), bn.; **2** als zn. o.

Roe'zemoezen (*getier, ontzettende drukte maken*), roezemoesden, hebben geroezemoesd: *onder zulk — zou Belzebub zelf overduiveld de plaat poetsen* (Klikspaan); **—moezig** (*wild, onstuimig, wanordelijk, rommelig*), bn.; —er, —st: *het is daar te —, het is — weer*, roezig.

Roe'zen (*ongeteld* d. i. *bij den roes koopen of verkoopen*), roesde, heeft geroesd: *wij zullen maar —*, d. i. bij den verkoop alles dooreenslaan.

Roe'zig (*rumoerig, woelig, druk*), bn. en bw.: *het — af en aangerij van omnibussen en auto's*; *het is vandaag — weer*, winderig, onstuimig; *het ging bij dien verkoop — toe*; *haren,... die — fladderen om het hoofd der knapen* (De Génestet), wild, wanordelijk.

I. Rof'fel (*schaaf, om het ruigste der planken weg te nemen*), m. —s: fig. *er met den — overheen loopen*, met den Franschen slag afwerken.

II. Rof'fel (*zekere trommelslag*), m. —s: *den — slaan*; zegsw. *door den — gaan*, door de spitsroeden gaan, terwijl de trom geroerd wordt; *een — krijgen*, een strenge berisping.

I. Rof'felen (*het ruwe afschaven*; fig. *slordig werken, knoeien*), roffelde, heeft geroffeld; zegsw. *iemand —*, hem door spitsroeden doen gaan: vero: **—aar** (*knoeier*), m. —s; verg. Afroffelen.

II. Rof'felen (klankn. *de trom roeren met bepaalden slag*), roffelde, heeft geroffeld.

Rof'felig (*ruw, slordig*), bn. en bw.; -er, -st.

Rof'felschaaf, v. —schaven; zie Roffel, Bloksch aaf, Kortschaaf.

Rof'felwerk (*afgeroffeld werk, knoeiwerk*), o. gmv.

Rof'felzaag (timm. *fijn, puntig zaagje*), v. —zagen; ook: toffelzaag, kapzaag.

Rog (dierk. *dwarsbekkige kraakbeenvisch van eigenaardige gedaante*), m. roggen.

Rog'ge (*graansoort*), v. gmv.: de — behoort tot de familie der grassen; zij is de plant der zandgronden en tiert zelfs in 't N. van Europa, er is *winter-* en *zomer*— (naar den tijd van zaaien, eveneens *Sint-Jans*—, (24 Juni); **—aar** (*zaadpluim der rogge*), v. —aren; **—akker** (*akker met rogge gebouwd*), m. —s; **—brood** (*brood van roggemeel*), o. —en; **—meel** (*meel uit roggekorrels*), o. gmv.

Rog'genvangst (*vangst v. roggen*), v. gmv.

Rog'geoogst (*oogst v. d. rogge*), m.; **—pakhuis**, o. —zen; **—schoof**, v. —ven; **—stoet** (*—mik*), v. —en, gew.; **—stroo** (*uitgedorschte roggehalmen*)), o. gmv.

Rog'gevel (*vel van een rog*), o. —vellen.

Rog'geveld (*veld, waarop rogge groeit*), o. —en.

I. Rok (*spinrokken*), o. —ken, zie Rokken: etymologisch verwant met Rok **II.**

II. Rok (1 *kleedingstuk van heeren*; 2 *vrouwenkleedingstuk*), m. —ken: 1 *in den zwarten — trouwen*; zie Stalenpen, Kamerrok, Livreirok, Staatsierok; 2 *een japon—, een onder—*; zegsw. *een —je uittrekken*, fig. mager worden; **—beschermer** (*netwerk aan het achterwiel v. e. damesrijwiel*), m. —s.

III. Rok (myth. *fabelachtige vogel van ontzettende grootte, der 1001-nacht*), m. —s: *de vogel —.*

Rokelijn', o. —en; zie Rochet.

Rok'ken 1 (*stok boven aan het spinnewiel, waaromheen men het vlas of de wol bindt dat of die men spinnen wil*), o. rokkens; **2** (*vlas op e. spinrokken winden*; fig. *veroorzaken, ontwerpen*), rokte, heeft gerokt.

Rok'kenen (*op het rokken zetten*; *veroorzaken*), rokkende, heeft gerokkend; zie Rokken.

Roks'band (*band v. e. vrouwenrok*), m. -en; **—knoop** (*knoop v. e. heerenrok*), m. —en; **—kraag** (*kraag van een heerenrok*), m. —kragen; **—mouw**, v. —en; **—pand** (*onderstuk van mansrok*), o. —en; **—(s)zak** (*achterzak i.e. heerenrok*), m. —zakken.

Rol 1 (1 *cilindervormig voorwerp*; 2 *opgerold iets*; 3 *naamlijst, lijst, monsterrol*; 4 rechtst. *lijst van de in een zitting te behandelen zaken en te hooren getuigen*; 5 *datgene, wat een tooneelspeler in een stuk te zeggen heeft*; 6 *landbouwwerktuig tot slechting of pletting der kluiten*; 7 *cilinder, of klosvormig voorwerp, draaiend om een spil*; 8 *wijze van zingen van een kanarie en andere vogels*), v. —len; verkl. —letje, o. —s.: 1 *de — van een valgordijn*; *de rol van een speeldoos*, metalen cilinder, waarop de pinnetjes zitten; *de —len van een mangel*; 2 *een — kaartpapier, een — tapijtwerk*; *een —letje centen, kwartjes, dubbeltjes*; *een — lood enz.*; 3 *de — der schutters aflezen, de — der matrozen*; 4 *de deurwaarder houdt de —*, hij roept ieder op de beurt af: *een zaak van de — schrappen*, fig. als afgedaan beschouwen; 5 *de —len verdeelen, zijn — leeren*: fig. *een hoofdstuk, waarin de schrijver de mooie — speelt* (C. O.): *een valsche — spelen*, fig. valsch doen; *de —len omkeeren*, wisselen, in tegengestelde rol optreden, b.v. van beschuldigde aanklager worden; 6 *het geploegde land met de — bewerken*; 7 *een ledikant, een koffer,*

een fauteuil op —len ; schaatsen op —letjes, ook, Rolschaats ; zegsw. *dat gaat, dat loopt op —letjes*, zeer voorspoedig ; *hij laat zijn —letjes goed afloopen*, geniet volop van het leven ; 8 *de nachtegaals—*; **2** (*het rollen* ; fig. *het zwieren*), m. gmv. : *hij is weer aan den —*, zwier ; *aan den — gaan.*

Rol'aap (dierk. *Brazil. aap*), m. —apen.

Ro'landslied, o. ; z. Roelandslied.

Rol'bed (*toestel met beddegoed, dat men rollend verplaatsen kan*), o. —den.

Rol'blind (*buitenblind, bestaande uit door scharnieren aan elkaar verbonden platbreede latten, welke om een rol worden op- en afgelaten of -gedraaid*), o. —en ; **—gordijn** (*gordijn, dat rollende op en neer gelaten wordt, valgordijn*), o. —en.

Rol'klaver (*vlinderbloemige voederplant*), v. gmv.: *de steenklaver is e. soort van —.*

Rol'laag (*laag metselwerk van op den kant of kop staande baksteenen*), v. —lagen : een — ziet men boven ramen, onder kozijnen of ter afdekking van muren.

Rolla'de (*rollende*), v. —s, —n.

Rol'lebollen (*spelend van een helling afrollen, als knapen doen*), —bolde, heeft gerollebold.

Rolleeren (tooneel. *de rollen verdeelen*).

Rol'len (1 *wentelen, draaien, tuimelen* ; 2 *draaiende, wentelende doen voortbewegen*; 3 van de oogen : *in het rond bewegen, of doen ronddraaien in de oogkassen* ; 4 *rolvormig in elkaar winden* ; 5 *op behendige wijze uit den zak stelen, ontfutselen*), rolde, heeft (bet. 1, 2, 3, 4, 5) is (bet. 1, 3) gerold : 1 *hij rolde de trap af* ; 2 *een vat de deur in —*: *den ziekenstoel naar binnen —*; 3 *de oogen —*; *hij rolde met zijn oogen* ; 4 *het vast — van sigaren* ; *het deeg met de handen —*, al rollende vormen ; 5 *die mijnheer is vandaag gerold*, men heeft hem bestolen; *men heeft hem op de kermis zijn beurs gerold*, zie Pickpocket.

Rol'lend (*'t geen rolt*), bn.: *—e steenen, met —e oogen, de —e golven*, die rollen ; *het — materiëel*, dat kan rollen, als : wagens, locomotieven op spoorwegen ; spreekw. *Op een —en steen groeit geen mos*, eig. hij begroeit niet, maar blijft glad ; fig. men moet niet te veel van beroep of woonplaats veranderen.

Rollen'de (*opgerold stuk lendevleesch v. e. rund*), v. rollenden ; zie Rolla'de.

Rol'lengieterij (boekdr. *het gieten van de inktrollen in een cilinder*), v. gmv.; **–specie** (boekdr. *het materiaal, dat voor het gieten van de inktrollen wordt gebruikt*), v. gmv.

Rol'ler (scheepst. *zware golf, breker*), m. -s.

Rol'paal (*draaiende, verticale rol, ter zijde aan een paal bevestigd*), m. —palen: *de — dient tot geleiding van jaaglijnen bij het varen door bochten in kanalen.*

Rol'paard(scheepst. *affuit*), o. —paarden; **—pens** (*gekruide vleeschspijs besloten in een deel v. e. rundermaag, nl. van de pens*), v. —pensen ; **—prent,** v. —en, zie Film ; **—rond** (*rond als een rol*), bn.: *—e zuil* ; *een — mopshondje* ; **—schaats** (*schaats op rolletjes*), v. —en ; **—steen** (*steenen rol*), m. —steenen : *met den — breekt men de kluiten*, zie Rol **1**, 6; ook: Drentsche of Noorsche stukken steen van ronden vorm ; **—stoel** (*stoel op rolletjes*), m. —en ; **—stok** (*deegrol*; ook : *gereedschap v. d. hoedenmaker*), m. —ken.

Rol'vast (tooneel. *z. rol vast kennende*), bn.: *die tooneelspeler bleek niet erg —.*

Rol'veger (*kamerveger op vier rolletjes*), m. —s.

Rol'verdeeling (tooneel. *het uitdeelen der rollen*), v. —en ; zie Rolleeren.

Rol'wagen (*wagentje op twee lage wielen, met een omgebogen voorkant, dienende om zware lasten te versjouwen*), m. —wagens.

Romaansch' 1 (Lat. *eigen zijnde aan of betreffende de Romanen*), bn.: *de —e talen*, d.i. van de Romeinsche taal afstammende, b.v. het Spaansch, Portugeesch, Italiaansch ; *de —e volken*, d.i. Italianen, Spanjaarden enz.; *de —e stijl*, bouwtrant der 12e eeuw met rondbogen boven vensters, deuren en gewelven ; **2** (*de Romaansche talen*), o : *het —en het Germaansch.*

Roma'gna (aardr. *oosthelling der Apennijnen, waar deze het dichtst de kust der Adriatische Zee naderen*), v. gmv. : in de — liggen o. m. Bologna, Ravenna, Ferrara enz. (gn = nj).

Roman' (*Middeleeuwsch berijmd verhaal in de volkstaal, het Romaansch* ; later : *verdicht verhaal in proza*), m. romans : een — is een kunstwerk in proza, dat een beeld geeft uit het werkelijke leven of uit de geschiedenis en niet alleen tot het verstand, maar ook tot het gemoed en de phantasie spreekt ; karakterteekening is hoofdzaak ; naar de bouwstoffen, de strekking enz. onderscheidt men : den *historischen* — (zie ald.), b.v. Jan Faessen ; den *tendenz*— (zie ald.), b.v. Hanna de freule ; den *zeden*— (zie ald.), b.v. Sara Burgerhart, waartoe behooren de *familie—*, de *herders—*, de *schelmen*— enz. ; verder heeft men *den — in brieven* : Sara Burgerhart, Willem Leevend, Majoor Frans ; *den — in dialogischen vorm* : Raymond de Schrijnwerker.

Roman'ce (Fr. 1 dicht. *eenvoudig verdicht ridderverhaal in den vorm van een lied* ; ook wel : *verhaal in dichtmaat van eenig belangrijk historisch feit, of van eenig voorval* ; 2 *lied over eenig teeder of aandoenlijk onderwerp*), v. —s, —n : 1 *Bilderdijks —s Floris IV, Urzijn en Valentijn, Het Wiel van Heusden enz.*; 2 *Amelie zong verscheiden Duitsche —s* (C. O.).

Romancier' (Fr. *romanschrijver*), m. —s ; **—ciè're** (Fr. *romanschrijfster*), v. —s.

Roma'nen (*volken, die afstammen van de Romeinen of door hen geromaniseerd zijn* : *Franschen, Portugeezen, Spanjaarden, Roemenen*), m. mv. ; zie verder Romaansch.

Romanesk' (*op de wijze der romans, romanachtig, verdicht* ; *overdreven of ziekelijk romantisch of dweperig*), bn. en bw. : *onze half —e begraafplaatsen* (C. O.).

Roman'held (*held, zooals in een roman kan voorkomen, held met avontuurlijke lotgevallen*), m. —helden ; **—lectuur** (*lectuur van een of meer romans*), v. gmv. ; **—schrijver** (*schrijver van romans, romanticus, romancier*), m. —s ; **—schrijfster,** v. —s.

Romaniseeren (*taal en zeden van de Ro-*

meinen doen overnemen): *Gallië werd geromaniseerd.*

Roman'ticus (*beoefenaar der romantiek*; *romanschrijver, romancier*), m. romantici.

Romantiek' (in letterkunde en kunst: *de herleving in de 19e eeuw van den smaak der Middeleeuwen, waarbij gevoel en verbeelding op den voorgrond treden*), v. gmv.; verg. Renaissance en Renaissance-stijl.

Roman'tisch (*als tegenstelling van klassiek: in den geest der christelijke middeleeuwen en van de kunst dier tijden*; ongunstig: *dichterlijk droomend en geen rekening houdend met de werkelijkheid*), bn.; —er, meest —: *een — verhaal*; *een — dal*, vol afwisselend natuurschoon; *de —e school*, richting in onze letteren in de 2e helft der 19e eeuw.

Romantis'me, o. gmv.; z. Romantiek.

Roman'wereld (*de wereld, zooals die in een roman geteekend wordt*), v. gmv.

Ro'me, o.: beroemde hoofdstad van het Rom. rijk, in ± 753 v. C. door Romulus en Remus aan den Tiber gesticht; reeds onder keizer Augustus telde — 2 millioen zielen; na Constantijn den Grooten ± 337 n. C. en vooral in later dagen ging de stad kwijnen, door invallen der Barbaren (zie Vandalisme); na 800 n. C., hoofdstad van den Kerkelijken Staat, in 1871 n. C. van het koninkrijk Italië; zegsw. *alle wegen leiden naar —*; *met vragen komt men te —*; *hij is te — geweest en heeft den Paus niet gezien*, heeft het allervoornaamste der of eener stad niet gezien; spreekw. — *is niet op éénen dag gebouwd en Keulen en Aken niet tegelijk*, een groot of grootsch werk kan niet in korten tijd volbracht worden of tot stand komen; — heet ook: *de eeuwige stad, de stad der zeven heuvelen.*

Romein' (*burger van het oude Rome, onderdaan van het Romeinsche rijk*; *inwoner van het Middeleeuwsche of tegenwoordige Rome*; *gewone lettertype van de staande drukletter, afkomstig van het lettertype, dat in de oude Romeinsche inschriften en handschriften werd gebezigd*, inz. in tegenstelling met *cursief* of *Gothisch*), m. —en.

Romeinsch' (*van, over, uit Rome*), bn.: *de —e geschiedenis, de —e taal*, d.i. h. Latijn; *—e munten, het —e recht*; *—e cijfers*, b.v. *I. V. C. D. M.* enz., zie Afkortingen: *—e cijfers vindt men op monumenten, wijzerplaten enz.*

Ro'mer, m. —s; zie **roemer** (*wijnglas*).

Rom'mel (*boel, die overhoop is*; *rommelzoo*), m.: *kinderen, maakt toch zoo'n — niet! dien ouden — zullen we verkoopen.*

Rom'melen (klankn. *dof dreunen, een dof geluid doen hooren*), rommelde, heeft gerommeld: *de donder rommelt*, d. i. gromt; *wat lig je in die oude papieren te —!* ze overhoop te halen.

Rom'melig (*niet net, niet ordelijk, overhoop*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e boel, een — huishouden*; *het ziet er hier — uit.*

Rom'melkamer (*kamer tot berging van rommel*), v. —kamers; —**kast,** v. —en.

Rom'melkruid (*gemengde kruiderij*), o. gmv.

Rom'melpot (*Keulsche pot, overspannen met een blaas, waarin een rietje, dat door wrijving in de lengte met een vochtig lapje of met vochtige vingers een dof geluid voortbrengt*), m. —potten: *Vondel met Roskam en —*, als hekeldichter; *de — van 't Hanekot*, felle satire op de onderlinge verhouding der A'damsche predikanten dier dagen; gew. Foekepot; —**zolder** (*zolder voor rommel*), v. —zolders; —**zoo,** —**zooi** (*allerlei rommel*), v. —zooien; —**zootje** (*rommeltje*), o. —s.

Rom'mentom (*van of aan alle zijden*), **bw.**: *wij zaten — in het water*, a. alle kan ten.

Romp (*lichaamsdeel, waaraan hoofd en ledematen zijn verbonden*), m. —en: *de — van een mensch*, fig. *van een gebouw, van een schip.*

Rom'pelig (*hobbelig, oneffen*), bn.; —er, —st.

Romp'parlement (Eng. gesch. *het parlement in 1648 onder Cromwell*), o.: het bestond uit weinige leden, die men verachtenderwijze den romp v. h. parlement noemde.

Romp'slomp (*warboel*), m. gmv.: *'t is een heele —*, drukte; *wat e. —!* rommelboel.

Ro'mulus, m., stichter en eerste koning v. Rome: tweelingsbroeder van Remus.

Rond, bn. en bw.; —er, —st: *een — getal*, deelbaar door een term der schaal v. h. 10-tallig stelsel, b.v. 50, *f* 800 enz.; *een — jaar*, een vol jaar; fig. *de —e waarheid*; *een —e vent*, rondborstig; — *voor iets uitkomen*, openhartig erkennen; zegsw. *goed —, goed Zeeuwsch*, zie Goed; en ook: Bolrond, Eirond, Cirkelrond en Holrond; — komt voor als eerste lid van scheidbare samenstell. met w.w., waarin — zijn eig. bet. behoudt, als: *rondbrengen, —deelen enz.*, zie de titelwoorden.

Rondas' (Fr. *ovaalvormig of rond schild, in gebruik geweest bij de Franschen, Spanjaarden, Nederlanders en Italianen*), v. —sen: *krakende rondassen* (Bild.).

Rond'bazuinen, bazuinde rond, heeft rondgebazuind: *nieuwtjes, berichten —*, d.i. met veel ophef rondom bekend maken.

Rond'boog (bouwk. *half-cirkelvormige boog, i. d. Romaanschen stijl*), m. —bogen.

Rondbor'stig (*openhartig, oprecht, niet-achterhoudend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e bekentenis*: — *voor iets uitkomen.*

Rond'brengen (*bezorgen* b.v. *v. kranten*), bracht —, heeft —gebracht; ook, *Om'brengen*; —**brieven** (*per brief, in zijn kring bekend maken*), briefde —, heeft —gebriefd: *een nieuwtje —*; —**deelen** (*uitdeelen*), deelde —, heeft rondgedeeld: *de boeken in de klas —*; —**dolen** (*omzwerven*), doolde —, heeft rondgedoold: — *in een woud, in een wereldstad.*

Ron'de (*kring, omgang, visiteerpatrouille*), v. —s: *de — doen*, rondgaan om te zien, of alles in orde is; *allerlei praatjes doen de —*, zijn in omloop; mil. *de — van den majoor*, inspectie der wachtposten en schildwachten door den majoor; ook: rondedans, rondgezang; wielerbaan.

Rondeau' (Fr. *klinkdicht van 13 jambische versregels van vijf voeten met 2 rijmuitgangen*; muz. *compositie, wier hoofdthema tel-*

kens terugkeert), o. rondeau's; verg. Rondeel.

Ron'dedans (*dans, hand aan hand in het rond*), m. —dansen.

Rondeel' (*rond gebouw, rond buitenwerk aan een wal, ronde toren*; dichtk. *dichtvorm uit het Fransch: gedicht van dertien vijfvoetige jambische verzen, loopende over twee rijmklanken; de 1e, 7e en 13e regel moeten gelijk zijn*), o. —en.

Rondement' (Fr. *ronduit, zonder omwegen*).

Ron'den (*rond maken, afronden*), rondde, heeft gerond: *een gekapt gat wat* —.

Ron'de Ta'fel (letterk. *tafelronde*), v.; zie Arthur en Graal, en Ridders van de —.

Rond'fladderen (*her- en derwaarts fladderen*), de jonge vogel fladderde —, heeft rondgefladderd: *vleermuizen ziet men 's avonds* —.

Rond'gaan (*ergens omheen gaan, in een kring gaan*), ging —, is rondgegaan: *hij was de villa een paar malen —gegaan; de wijzers, de raderen gaan* —; *de beker ging in die dagen lustig* —, men dronk nl. uit denzelfden drinkhoorn; *allerlei praatjes gaan* —, doen de ronde.

Rond'gaand (*de ronde doende*), bn.: *een — praatje; e. —gaande brief*, d.i. e. circulaire.

Ron'den (*een ronden vorm geven, rond maken*), rondde, heeft gerond: *een gekapt gat* —; *de zonnige lucht rondt haar azuren koepel over den acropolis* (F. Rutten).

Rond'gezang (*gezang op beurt v. e. aantal personen, die in een kring staan*), o. —en.

Rond'heid (*het rond-zijn*: fig. *oprechtheid*), v. gmv.: *de — der aarde*, ronde vorm; *de — van iemands karakter.*

Rond'hoofd (Eng. gesch. *soldaat v. h. parlementsleger onder Cromwell, scheldn. voor puritein*), o. —en.

Rond'hout (scheepst. *rolrond hout, waaraan het tuig v. e. schip wordt bevestigd*), o. —en: *masten, raas, stengen, sprieten zijn —houten*; thans worden de rondhouten grootendeels van staal vervaardigd.

Ron'digheid (*het min of meer rond-zijn*), v.

I. Ron'ding (*het rond-zijn, kromming, bocht*), v. —en: *de — v. e. bol, de — van een stoomketel, aan een geteekende bol meer — geven; de —en v. e. weg.*

II. Ron'ding (scheepst. *smarting, slapping*), v.

Rond'je, o. rondjes: *nog een — spelen*, d. i. ieder krijgt nog één beurt om de kaarten te geven of om op het biljart te spelen; *e. — geven*, ieder in den kring een glaasje b.v. bier of cognac laten geven.

Rond'kop (*spijker m. ronden kop*), m. -pen.

Rond'loop (*molentje, gymnastiekwerktuig*), m. —en: *de — bestaat uit 4 touwen boven aan een draaibare ijzeren schijf bevestigd; de — is een werktuig voor het meisjesonderwijs en dient voor oefeningen in het loopen en zweven.*

Ron'do, o. —'s; zie Rondeau.

Rond'om, vz.: *de kinderen zaten — de tafel; — ons was alles water*, om ons heen.

Rond'reis (*omreis, reis v. plaats tot plaats, tot men weer thuis is*), v. —reizen; **-reisbiljet** (*boekje met biljetten, geldig voor een rondreis op spoorwegen, in het binnen- of buitenland*), o. —biljetten; —**rit** (*kringrit door verschillende landen, provinciën of steden, met rijwielen enz.*), m. —ten.

Rond'schrift (*zoogenaamd Fransch schrift, dik in de rondingen*), o.; zie Steilschrift en Schuinschrift; —**schriftpen** (*pen met stompe punt voor rondschrift*), v. —pennen.

Rond'sel (*het kleinste van twee op elkaar werkende raderen*), o. —s.

Rond'te (*het ronde; kring*), v. —s, —n: *gaat nu allen in de — zitten; uren in de —.*

Rond'uit (*vrij uit, zonder omwegen*), bw.: — *zijn meening zeggen*; zie Rondement.

Rond'vertellen (*aan verschillende personen vertellen*), vertelde —, heeft rondverteld; —**vlucht** (*kringvlucht met vliegtuigen of luchtschepen*), v. —en.

Rond'vraag (*vraag aan het einde eener vergadering door den voorzitter aan de tegenwoordige leden op de rij af, of ze nog iets mee te deelen of in het midden te brengen hebben*), v. gmv.; verg. Omvraag.

Rond'waren (*als een spook rondzwerven, rondspoken*), waarde —, heeft rondgewaard: *rondwarende schaduwen.*

Rong (*stijl, spijl om iets te steunen*), v. -en: *een ladder heeft twee —en.*

Rong'geng (O.-I. *inlandsch dansmeisje*), v. —s.

Ron'ken (klankn. *luid snorken*), ronkte, heeft geronkt: *wij hoorden den motor van een vliegtuig* —.

Ron'selaar (*soldatenwerver, zielverkooper*), m. —s; ook: schacheraar, ruilebuiter.

Ron'selen (*schacheren; soldaten werven*), ronselde, heeft geronseld; — heeft een ongunstige bijbeteekenis; verg. Kwanselen.

Rönt'gen-apparaat (*toestel om —stralen te verwekken*), o. —raten; —**foto**, v. —'s; —**onderzoek** (*onderzoek met —stralen*), o. gmv.

Rönt'gen-stralen (*electrische lichtstralen, die de eigenschap bezitten door dichte stoffen heen te gaan*), m. mv.: de — gaan b.v. door hout, door vleesch, zonder merkbare verzwakking, maar allerlei metalen en beenderen zijn bijna ondoordringbaar voor hen; de — zijn aldus genoemd naar den ontdekker (1895), W. K. Röntgen, professor te Wurzburg; zij heeten ook x-stralen. (o = eu).

Ron'zebons (*draagbare poppenkast*; O.-I.: *het inlandsche fanfare- of harmonie-orkest*), v. —bonzen.

Rood 1 (*een roode kleur hebbende*), bn.: *een —e das, de —e vlag; — worden*, een kleur krijgen; *de —e haan*, brand; *geen —en cent rijk zijn*, doodarm zijn; *voor de —e deur komen*, voor de roodgeverfde deur der gevangenis; *de —e republiek*, gesch. de republiek in Fr. tijdens het Schrikbewind, of zooals ze zal zijn als Sociaal-Democratische, b.v. thans in Rusland; *de —e terreur*, gesch. de ergste tijd der Fr. revolutie, de dagen van Robespierre's oppermacht, 31 Mei 1793 tot 17 Juli '94, verg. Terreur (witte); *de Roode Zee*, de Schelfzee; verg. Bloedrood, Hoog—, Kers—, Roze—, Vuur—, Scharlaken—; **2** (*een der drie primaire kleuren*), o.: het Avond-

rood, het Morgenrood, het Koperrood, Engelsch rood, zie ald; *Parijsch* —, menie ; *Turksch* —, merkkatoen ; *een glaasje* —, bessenjenever ; *Neurenberger* —, roode oker ; *speelt ge in 't* — *of in het zwart*, bij 't quadrille-spel ; *het* —, *wit en blauw onzer vlag*, de roode baan.

Rood'aarde (*roodkrijt*), v. gmv.;—**aarden** (*met roodaarde inwrijven en poetsen*), roodaardde, heeft geroodaard ; —**achtig** (*eenigszins rood*), bn.; —er, —st ; —**baard** (*iemand met rooden baard*), m. —en: *wat zei die —?*; —**bloedig** (*hebbende rood bloed*), bn. : —*e dieren, als* : *zoogdieren, vogels, visschen enz.* ; —**bont** (*wit met roode plekken*), bn. : *een* —*e koe* ; —**borstje** (dierk. *zangvogeltje, vink met geelachtig roode borst*), o. —s : *het* — *verblijft in ons land van Maart tot October* ; —**borsttapuit** (dierk. *zangvogel, in kleinen getale in ons land broedend*), m. —en ; —**bruin** (*bruin naar 't rood zweemende*), bn.: *de* —*e heidevelden* ; *het* —*e water der oergronden*; als zn., o.: het — wordt verkregen door vermenging van karmijn met sepia.

Roo'de haan, z. Haan: *de* — *op e. huis of op het dak zetten*, h. in brand steken.

Roodehond' (geneesk. *besmettelijke uitslag op borst en rug, vooral in O.-I.*), m. gmv.

Roodekool' (plantk. *kool met paarsroode bladen*), v. —koolen.

Roode-Kruis' (*teeken van een vereeniging, zich uitstrekkende over alle beschaafde landen, die gewonde soldaten op de slagvelden opzoekt en verzorgt*), o.; de stichter v. h. — is Henri Dunant (1828-1910); bij de conventie v. Genêve ('64) traden reeds 10 staten toe; h. Nederl. — is opger. in 1867.

Roodeloop' (geneesk. *bloeddiarrhee*), m. gmv.; z. Bloedloop, Dysenterie.

Roode republiek', de —, v.; z. Rood **1.**

Roode terreur', de —, v. ; z. Rood **1.**

Roode Zee' (aardr. *Schelfzee*), v.

Rood'geel (*roodachtig geel*), bn. : — *goud.*

Rood'gloeiend (*zoo gloeiend, dat het rood is*), bn. en bw. : eig. — *ijzer*, fig. —*e wangen*; verg. Witgloeiend ; —**harig** (*met roode haren*), bn. ; —**huid** (*Indiaan, oorspronkelijke bewoner van N.-Amerika*), m. en v. —huiden ; —**kapje** (eig. *meisje met een rood kapje of mutsje op*), o. —kapjes ; algemeen bekend is de vertelling van Moeder de Gans, geheeten : Roodkapje en de Wolf ; —**kop** (*tafeleend*), m. en v. —koppen ; —**koper** (*donkerrood overmengd koper*), o., verg. Messing; —**koperen** (*van roodkoper*), bn. : *een* — *waterketel* ; —**koraal** (*bloedkoraal*), o. —ralen ; —**korst** (*Edammer kaasje*), v. —en ; —**krijt'** (*vermenging van klei met roodijzeroker*), o. gmv. : *teekenen met* —, *koper poetsen met* —, met poeder v. — ; —'**nek** (*scheldnaam v. e. Eng. soldaat in Z.-Afrika*), m. —neks, —nekken ; —**rok** (scheldn. *Eng. soldaat [der 17e eeuw], met roode uniformjas*), m. —rokken ; —**schimmel** (*wijnschimmel*), v. gmv. ; —**staartje** (*zomervogel in onze streken*), o. —s : *het gekraagde* —, *het zwarte* —; —**valk** (*torenvalk*), m. —en; —**vonk** (*besmettelijke huidziekte*), o. gmv. ; —**vos** (dierk. *roodachtig paard*), m. —sen ; —**wan'gig** (*met roode wangen*), bn. : —*e knapen* ; —**zij'den** (*van roode zijde*), bn.: *een* — *zakdoek.*

I. Roof (1 *ontvreemding met geweld van eens anders goed* ; 2 *het geroofde*), m. gmv. : 1 — *plegen* ; 2 *zij leven v. diefstal en* —.

II. Roof (*korst eener wond*), v. roven.

Roof'achtig (*diefachtig*), bn. en bw.; —er, —st : *de ekster is* —.

Roof'bouw (*wijze v. landbouw, welke den grond uitput*, b.v. *door onvoldoende bemesting*), m. gmv. ; —**dier** (*verscheurend of vleeschetend, gewerveld dier*), o. —en ; —**gie'rig** (*begeerig naar roof*), bn.: —*e negerstammen* ; —**goed** (*goed, dat geroofd is*), o. gmv.; —**haai** (*reuzenhaai, menschenvreter, menschenhaai*), m. —en ; —**moord** (*moord, gepleegd om te kunnen stelen*), m. —en ; —**nest** (*verblijf van roovers*), o. —en ; —**ridder** (Duitschland : *ridder, die van roof en plundering leefde, einde der 15e en begin der 16e eeuw*), m. —s ; —**schip** (*kaperschip*), o. —schepen ; —**spelonk** (*roovershol*), v. —en ; —**staat** (*staat of rijk, welks bewoners zeeroof of anderen roof plegen*), m. —staten ; —**tocht** (*tocht of expeditie om te rooven*), m. —tochten : *de Arabieren ondernamen aanhoudend* —*en in Centraal-Afrika, het waren meestal slavenjachten* ; —**vogel** (*vleeschetende vogel*), m. —s : *de* —*s vormen de eerste orde der vogels* ; *gieren, valken en uilen zijn de drie familiën der* —*s* ; —**ziek** (*roofgierig, -zuchtig*), bn. ; —**zucht** (*begeerte naar roof*), v. gmv.; —**zuch'tig** (*roofziek*), bn.

Rooi (*het mikken, het aanleggen*), v. gmv. : *de* — *te hoog nemen*; verg. Raam, nog : *rechte lijn, raai* ; zie Rooilijn.

Rooie dorp' (*in A'dam, gevangenis in het algemeen*), o.; het — was oorspr. de cellulaire gevangenis bij het Leidsche plein, zij werd genoemd naar de plaats, waar vroeger een molen stond, waarbij een aantal huisjes met roode daken.

I. Rooi'en (*in de rooilijn zetten*), rooide, heeft gerooid : zegsw. *ik zal het alleen wel* —, d. i. klaarspelen, regelen ; *zij kunnen het met elkaar niet* —, vinden, het elkaar niet naar den zin maken.

II. Rooi'en (*uitdelven*), rooide, heeft gerooid : *boomen* —, ontwortelen, met wortel en al uit den grond halen, *een bosch* —; *aardappels* —, d. i. uitgraven of uitdoen ; *een akker* —. zuiveren van wortels enz.

Rooi'lijn (*rechte lijn, richtlijn, waarin gebouwd wordt of moet worden*), v. —lijnen ; zie Alignement.

Rooi'meester (*bouwopzichter eener gemeente*), m. —meesters.

Rooi'nek, m. -nekken, -s; z. Roodnek.

I. Rook (*damp, opstijgend van brandende of smeulende stoffen*), m. gmv. : fig. *in* — *opgaan*, verdwijnen, te niet gaan ; —**coupé** (*wagoncoupé, waarin gerookt mag worden*), m. —coupé's; —**kamer,** v. of —**salon,** o. —s: *in groote hotels, op de Suezbooten enz., afzonderlijk vertrek voor hen, die willen rooken*; —**kanaal** (*kanaal of gang ter zijde of onder langs een stoomketel*), o. —nalen ; —**scherm** (*vuurscherm*), o. —en ; —**spek** (*gerookt spek*), o. gmv. ; —**stel** (*tafeltje met rookgerei*), o. —len ; —**vang** (*toestel boven lamp of schoorsteen dat den rook op-*

vangt), v. —en ; —**verdrijver** (*toestel boven fabrieksschoorsteenen*), m. —s ; —**vleesch'** (*gerookt vleesch*), o. gmv. ; —**worst,** v. —en ; —**zuil** (*zuilvormige rookpluim*), v. —en ; —**zwak** (*dat weinig rook geeft*), bn. : — *buskruit*, bestaande in hoofdzaak uit geperste schijfjes schietkatoen ; spreekw. *geen — zonder vuur*, er gaat geen praatje, of er is iets van aan ; verg. *Men noemt geen koe bont enz.*

II. Rook (*groote hooistapel*), v. rooken.

Roo'ken (1 *rook uitslaan of geven* ; 2 *in rook doen opgaan*): rookte, heeft gerookt : 1 *deze kachel rookt dikwijls, not hout rookt sterk* ; fig. *het rookt hier*, er is ruzie ; *een —de schoorsteen* ; *h. —de lemmet niet uitblusschen*, Matth. 12 : 20, fig. den zondaar zult ge opbeuren en terechtbrengen ; 2 *een pijp —, cigaretten —* ; —**erij'** (*plaats, waar visch, vleesch in den rook gehangen wordt*), v. —en ; verg. Hang.

Room (*vet der melk*), m. gmv.: *er is zoete en zure —*; fig. het beste, het fijnste ; —**boter** (*natuurboter*), v. gmv. ; verg. Kunstboter.

Roo'men (*ontdoen v. d. room*), roomde, heeft geroomd : *de melk —*, z. Ondermelk.

Room'horentje (*crême-gebakje in d. vorm van een hoorntje*), o. —s ; —**ijs** (*kunstijs, met room toebereid*), o. gmv.; —**kleurig** (*de kleur van room hebbende*), bn.: —*e Brusselsche kant.*

Roomsch 1 (1 *behoorende tot de R.-K. kerk* ; 2 *volgens de leer der R.-K. kerk* ; 3 *Romeinsch*), bn. en bw. : 1 *die dame is —*; *daar staat de —e kerk*; *de —e Curie* ; *h.* geheel der vele bestuurslichamen aan het pauselijk hof, de beambten der — zijn kardinalen, prelaten, curialen ; z. Curie ; *hij is — gedoopt*; 2 *leven volgens de —e zedenleer, —e godsdienstoefeningen* ; 3 *het Heilige —e Rijk*, het oude Duitschland ; —*e koning*, gesch. titel van den keizer van Duitschland voor zijn kroning: graaf Willem II werd — in 1247 ; **2** als zn. —**e** (*Roomsch-Katholiek*), m. en v. -n.

Roomsch'gezinde (*den R.-K. godsdienst belijdende of dien genegen*), m. en v. —n.

Roomsch-Katholiek' (*Roomsch*), bn.; als zn. —**e,** m. en v. —n.

Roomsch'-koning m.,-en ; z. Roomsch.

Room'soes (*een soes, met room gevuld*), v. —soezen ; —**taart** (*fijn gebak met crême als hoofdbestanddeel*), v. —taarten.

Roo'paard, o. —paarden; z. Rolpaard.

Roos (1 plantk. *rozestruik en rozebloem* ; 2 *als zinnebeeld* ; 3 *kenteeken* ; 4 *diamantvorm* ; 5 *ridderorde* ; 6 *huidontsteking* ; 7 *deel v. h. kompas*), v. rozen ; in bet. 2, 5 en 6 gmv. : 1 *de roos is de koningin der bloemen* ; *er zijn tamme en wilde rozen* ; *er zijn honderden soorten van rozen* : zie Mos—, Thee—, Maand—, Honds—, Klap—, Pioenroos— ; *er zijn stamrozen, half-stamrozen en struikrozen, klimrozen en treurrozen*; *de geur der rozen*, zie Rozenolie; *de — van Jericho in het dal Saron* (Palestina) ; zegsw. *de tijd baart rozen*, op den duur komt veel terecht; *hij gaat, hij wandelt op rozen*, zijn levensweg is bestrooid met bloemen ; *slapen als een roos*, d. i. rustig en gezond, als kinderen met rozen of een blos op de wangen ; spreekw. *Geen rozen zonder doornen*, geen genoegen zonder iets onaangenaams, alles heeft een onaangename zijde ; 2 *de gouden —*, geschenk van den paus aan wie een sieraad is der R.-K. kerk ; zie ook *Sub rosa* ; *de — is het zinnebeeld der liefde, der schoonheid, van het lijden* (op de graven) ; 3 *de roode —*, kenteeken v. h. huis van Lancaster, *de witte —*, idem v. h. huis van York, in den 30-jarigen Eng. successie-oorlog (1455—'85) ; 4 zie Roosje en Roosjesslijper ; 5 *de orde van de —*, Brazilië ; 6 zie Belroos, Gordel—, Netelroos ; 7 zie Windroos, Kompasroos.

Roos'achtig (*op een roos gelijkende*), bn.: *de appelboom heeft —e bloesems.*

Roos'bloemigen (*plantengeslacht met roosvormige bloemen*), v. mv.

Roos'je (*kleine diamant, meestal afval van grootere*), o. —s.

Roos'jesschelling (*oude schelling van 30 cts met een roosje als beeldenaar*), m. —schellingen ; ook, *Roosschelling* ; verg. Scheepjesschelling.

Roos'jesslijper (*diamantbewerker, die roosjes maakt*), m. —s ; **-snijder,** m. —s.

Roos'kleur (*kleur d. roode roos*), v. gmv.

Roos'kleurig (*de kleur hebbende der roode roos*; fig. *schoon, veelbelovend*), bn. en bw.: —*e linten*, zie ook Rozig ; fig. *een —e toekomst* ; *iets — voorstellen.*

Roos'ten (*bruin braden op een rooster*); roostte, heeft geroost: *brood —, vleesch —.*

Roos'ter (*samenstel v. ijzeren staafjes met e. weinig tusschenruimte naast elkaar aangebracht*; fig. *lijst*), m. —s : *een — van personen*, die b.v. op een bepaalden datum, als lid v. e. vereeniging, van een bestuur enz. moeten aftreden; — b.v. *van lesuren*; *een — van werkzaamheden moet in elke schoolklas hangen.*

Roos'teren (*roosten*):—de, heeft geroosterd.

Roos'terwerk (*traliewerk*), o. gmv.

Roos'venster (bouwk. *cirkelvormig raam of ster'venster, centraal door staven gedeeld, ter verlichting der beuken, boven de portalen van kathedralen geplaatst*), o. —vensters : ook Radvenster of Catharinavenster.

Root (*plaats, waar men het vlas laat roten*), v. roten, ook, Reute.

Roo'ven (*met geweld ontnemen*): roofde, heeft geroofd: *geld of goed —, de soldaten gingen aan 't —*, plunderen, stelen ; fig. ontnemen: *iems eer —*, z. Eerroof.

Roo'ver (*iem., die v. roof leeft*), m. roovers: *in de handen v. —s vallen*; z. Straatroover, Struikroover, Zeeroover.

Roo'verbende (*e. bende roovers*), v. —n ; —**hoofdman** (*aanvoerder eener roverbende*), m. —nen ; —**ij'** (*het rooven*), v. —en : — *plegen* ; —**kapitein** (*rooverhoofdman*), m. —s.

Roo'vershol (*spelonk als verblijfplaats van roovers, roofnest*), o. —holen; —**nest** (*roofnest*), o. —en.

Ro'pen (*uittrekken, met de hand ergens iets afrukken*): roopte, heeft geroopt : *langs de wegen gras — voor z'n konijnen.*

Ropij' (*munt van zilver of goud in Britsch-I.*

en verder in Azië, doch van veranderlijke waarde), v. ropijen: 1 Engelsche — is ± *f* 1.15; 1 Perzische — is ± *f* 0.95; er zijn goudropijen van vijf, tien, vijftien en dertig —en zilver; in O.-I. heet de gulden ook —; ook, R o e p ij.

I. Ros (*edele naam voor paard: strijdpaard*), o. rossen: *een moedig* —; bij overdr. *het stalen* —, de locomotief, de fiets.

II. Ros (*slaag*), m. gmv.: *iemand — geven*; — *krijgen*; zie A f r o s s e n.

III. Ros (*roodachtig*), bn.; —ser, —t: *de —se vlammen, e. —se gloed, e. —se baard.*

Ros'achtig (*zweemende naar het rosse*), bn.; —er, —st: *een —e baard, —e vlammen.*

Rosa'rium (*rozenkrans, bidsnoer; rozengaarde, —perk, —kweekerij*), o. —s.

Ros'baar (*draagstoel, hangende tusschen twee paarden of muilezels*), v. —baren.

Ros'beier (*in de legende, het paard der vier Heemskinderen* [*Beyaart*]: ook: *staatsiepaard*; spottend: *oude magere knol*), m. —s.

Ros'bief (Eng. *roastbeef, stuk geroosterd ossevleesch; aangebraden runderhaas*), m.

Ro'se (Fr. *rooskleurig*), bn.; zie R o z e.

Roset', v. —ten; beter: Ro z e t.

Ros'geel (*roodachtig geel*), bn.: *-gele haren.*

Rosha'rig (*met ros of roodachtig haar*), bn.

Ros'kam (*paardenkam*), m. —kammen; fig. scherpe veroordeeling, hekeling: *de — van Vondel* (1630), vlijmend hekeldicht, zie ald.; de — is een der groote hekeldichten, verg. H a r p o e n, en een snijdende satire op de baatzucht der regenten van die dagen.

Ros'kammen (eig. *een paard met den roskam reinigen*; fig. *gispen, doorhalen, hekelen*), roskamde, heeft geroskamd.

Rosmarijn', rozemarijn' (plantk. *lipbloemige, kruid, oorspr. uit Z.-Europa*), m. gmv.; **—olie**, v. gmv.; **—zalf**, v. gmv.

Ros'molen (*door een paard of ros in beweging gehouden molen*), m. —molens: zegsw. *hij loopt in den* —, hij werkt zwaar, hard voor z. brood; verg. T r e d m o l e n.

I. Ros'sen (eig. *op een ros rijden*), roste, heeft gerost: zegsw. *hij doet niets dan rijden en* —, hij leeft verkwistend en voert niets degelijks uit.

II. Ros'sen (eig. *roskammen*; fig. *iemand slaan*), roste, heeft gerost; zie A f r o s s e n.

Ros'sig (*roodachtig*), bn.; —er, —st: *hij is wat — van haar*; verg. B a r b a r o s s a; *'t — schijnsel van de haardvlam.*

Rossinant', m. rossinanten; z. R o z i n a n t.

I. Rot (dierk. *muisachtig knaagdier*), v. rotten; ook, **Rat.**

II. Rot (*troep*; mil. *twee manschappen achter elkaar*), o. rotten; mil. *—ten links, —ten rechts*, de manschappen moeten links- of rechtsuit in 't gelid marcheeren; *de geweren in —ten zetten*, als in een hokje tegen elkaar.

III. Rot (*rottende*), bn.; rotter, rotst: *de appel is* —; *een —te mispel*; zegsw. *vroeg rijp, vroeg* — (Cats), vroege boomvruchten rotten spoedig, fig. vroeg wijs, vroeg zot.

Ro'tan, rot'tan, rot'tang (Mal. *palmriet, rotting*), o. en m.: *een ladder, van — gevlochten*; het — komt in onze O.-I. in groote verscheidenheid voor.

Rota'tie (*wenteling, draaiing*), v. —tiën, —s: *de — der aarde om haar as*; **—pers** (*dagbladpers, uitgevonden in* 1837), v.—en: bij de — zijn de cilindervormige stereotiepplaten op de cilinders vastgeschroefd; men bezigt geen vellen maar papier-sansfin, in den vorm van rollen; een — drukt duizenden exemplaren per uur en telt ze.

Roteeren (*ronddraaien, zich om zijn as bewegen*), het roteerde, heeft geroteerd.

Ro'ten (*het gerepelde vlas in water of kunstmatig doen rotten*), rootte, heeft geroot: *het — dient om de afscheiding der vlasvezels te bevorderen.*

Rot'gans (dierk. *wilde trekgans*), v. —ganzen, ook, *Aalscholver, Schollevaar, Scholver*: *de — overwintert aan onze stranden.*

Rot'gezel (*wapenbroeder, lid van een rot of eener bende*), m. —gezellen.

Rot'kreupel (*besmettelijk klauwzeer onder de schapen*), o. gmv.

Rot'meester (*commandant v. d. wacht, die d. dijk bewaakt, a. dijkbreuk dreigt*), m. -s.

Roton'de (*een gebouw, dat van buiten en v. binnen rond is, rondbouw, rondkerk*; ook *lange, ronde damesmantel*), v. —n, —s.

Rots (*steenmassa, bergklip*), v. rotsen; **—achtig, —ig**, bn.: *St.-Helena is een — eiland*, d.i. hebbende veel rotsen; **—blok** (*brok rotssteen*), o. —blokken; **—gevaarte** (*ontzaglijke rotspartij*), o. —n; **—kloof** (*-spleet*), v. —kloven; **—kristal** (*bergkristal; kleurloos, waterhelder*), o. —kristallen; **—musch** (*bergmusch*), v. —musschen; **—pelikaan** (*bassaangans*, z. ald.), m. —kanen; **—punt** (*uit'stekend deel v. e. rots*), v. —punten; **—spelonk** (*hol in een rotspartij*), v. —spelonken; **—spleet** (*—kloof*), v. —spleten; **—vast** (eig. *vast als e. rots*: *onwrikbaar, onwankelbaar*), bn.: *een — vertrouwen, een — geloof*; **—wand** (*steile, kale zijkant v. e. rots*), m. —en; **-wilg** (*Japansche sneeuwwilg*), m.-wilgen.

Rot'tan(g), o. en m.; zie R o t a n.

Rot'ten (*tot bederf overgaan, rot worden*), rotte, heeft en is gerot: *vroege boomvruchten gaan spoedig* —.

Rot'tenkruit, o. gmv.; zie R a t t e n k r u i t.

Rotterdamsch' (*Rotterdam betreffende*), bn.: *de —e handel, de —e taal of het* —.

Rotterdam'sche of Nieuwe wa'terweg (aardr. *de — werd voltooid in 1896 door verbetering van het Scheur en doorgraving van den Hoek van Holland*), m.

Rot'ting (*rieten stok, wandelstok*), m. —en.

Rot'tingolie (*slaag, ransel*), o. gmv.: *iem. — geven*, ook wel: S m e e r; **—straf** (O.-I. *het toedienen van slagen met een rotting*), v. gmv.: *de —straf in Indië is afgeschaft.*

Roué' (Fr. *doordraaier, losbol, lichtmis van voornamen stand*), m. roué's: *de term — is uit de dagen van het Regentschap van Philips van Orleans*, 1715—'23.

Rou'ge 1 (Fr. *rood*), bn.; **2** (*rood blanketsel, toiletmiddel om lippen en wangen rood te kleuren*), o.; **—-et-noir** (*rood en zwart*, d.i. *kansspel met balletjes of kaarten*), o.; **— végetal** (*plantenrood, rood voor blanketsel*), o.

Roula'de (Fr. *iets, dat opgerold is*: *opgerold kalfsvleesch*; muz. *toonroller reeks van snel*

opeenvolgende tonen op ééne lettergreep), v. roulades, zie Coloraturen.
Rouleau' (Fr. *rolhout, rolgordijn*), m. —'s.
Rouleeren (Fr. *omloopen, loopen over iets; in omloop of gangbaar zijn van geld*).
Roulet'te (Fr. *rolschijf*; *kansspel met balletjes op een draaibord*), v. gmv.; —**tafel,** v. —tafels : *aan de — zitten,* het roulettespel spelen, zie Rouge-et-noir; ook, Roulet.
Rou'te (Fr. *richting, koers*; *tocht, marsch van soldaten*), v. —s, —n.
Routi'ne (Fr. *ervarenheid, geoefendheid, vaardigheid*; *sleur, slenter*), v. gmv.
Routineeren (*routine verkrijgen*) : *zich —,* zich bedrevenheid eigen maken ; *geroutineerd zijn,* de noodige vaardigheid bezitten : *een geroutineerd handelsreiziger.*
I. Rouw (*droefheid, treurnis*; *rouwkleedij*), m. gmv.: *dat waren dagen van rouw* ; *de familie was in den —,* zwart gewaad ; *er is lichte, halve en zware —*; *de witte—,* nl. die der Chineezen, bij hen is wit de rouwkleur.
II. Rouw (*ruw*), bn.: —*e klanten,* ruwe kerels.
Rouw'artikelen (*allerlei kleedij en sieradiën voor menschen, die in den rouw zijn*), o. mv. ; —**band** (*zwarte band om arm of hoed, als teeken van rouw*), m. —en ; —**beklag** (*betuiging van deelneming bij sterfgeval*), o. gmv., ook: Condoleantie; —**brief** (*brief met zwarte omranding*), m. —brieven ; —**das** (*zwarte of witte das, ten teeken van rouw*), v. —dassen.
I. Rou'wen, zie Berouwen.
II. Rou'wen (*rouw of zwart dragen*), rouwde, heeft gerouwd.
III. Rou'wen (*het laken met kaardedistels herhaaldelijk strijken om het glad en effente krijgen*), rouwde, heeft gerouwd.
Rouw'floers (*zwart krip, rouwsluier*), o. gmv. ; —**geklag** (*het klagen der familie om eenig sterfgeval*), o. gmv. ; —**gewaad** (—*kleedij*), o. —gewaden ; —**goed** (*rouwkleeren*), o. —eren ; —**ig** (*bedroefd, treurig*), bn.: zegsw. *ik ben er erg — om*; —**jaar** (*jaar en zes weken, dat men rouw draagt*), o. —jaren ; —**japon** (*zwarte japon van een dame, die in den rouw is*), v. —japonnen; —**kamer** (*kamer, waar het lijk wordt neergezet in de kist : ze is zwart gedrapeerd, met brandende kaarsen om de lijkkist*), v. —kamers ; —**kapel** (—*kamer*; ook : *deel eener kerk, in rouw gehuld*), v. —kapellen, ook, Chapelle ardente; —**klacht** (*klacht van rouw, het klagen van rouw*), v. —en ; —**klagen** (*treuren of klagen om iems dood*), rouwklaagde, heeft gerouwklaagd; —**kleur** (*kleur der rouwkleedij*), v.: *zwart is bij ons de —*; —**lamfer** (*lamfer als teeken van rouw*), m. en o. —s ; —**lint** (*zwart lint als teeken van rouw*), o. —en ; —**papier** (*postpapier met rouwranden*), o. gmv.; —**rand** (*zwarte rand om brieven en enveloppen als teeken van rouw*), m. —en : fig. —*en aan de vingers hebben,* vuile nagels ; —**sluier** (*zwart krippen sluier behoorende bij het damesrouwgewaad*), m. —s ; -**strik** (*strik van rouwfloers als teeken van rouw*), m. —strikken ; —**tijd** (*tijd, gedurende welken men rouw draagt*), m. gmv. ; —**vlag** (*zwarte vlag, waarmee de dood van iem. aan boord wordt beteekend*), v. —vlaggen, zie ook : Halfstok.
Rouw'geld (*boete, gesteld op het niet nakomen eener koopovereenkomst*), o. —en ; ook Rouwkoop, m. —en : — *geven,* zich onttrekken aan een gesloten koop, door de vooraf bepaalde boete te betalen.
Rouwmoe'dig (*berouwvol*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — gebed, — schuld belijden.*
Ro'ven (*de roof of korst van de wond nemen*), roofde, heeft geroofd.
Row (Eng. eig. *standje, ruzie, twist*; inz. O.-I. *opstootje met veel getier en geraas*), v.: *de — der Chineezen op Deli.*
Royaal' (Fr. *koninklijk, mild*), bn. en bw. ; —aler —st : *e. royale vent,* een nietkrenterig man ; *hij handelde —,* d. i. ver van karig.
Royalis'me (*koningsgezindheid*), o. gmv.
Royalist' (Fr. *koningsgezinde, aanhanger van het koningschap*), m. —en ; —**lis'tisch** (*koningsgezind*), bn. en bw.
Royaliteit' (*mildheid, onbekrompenheid, flinkheid*), v. —en.
Royeeren (Fr. *wegkrabben, schrappen*) : zegsw. *iemand — als lid eener sociëtei,* doorhalen ; ook, Rayeeren.
Royement' (*het schrappen, het royeeren*), o. —menten, ook, Rayement.
Ro'ze 1 (*licht-rooskleurig*), bn.: *de — pooten en veeren der flamingo's* ; **2** als zn. o.: het — ontstaat door menging van karmijn met wit en een weinig geel : *het — hunner lichamen en vleugelen*; meestal: Rose; lees : rò-ze.
Ro'zeblad (*bloemblad v. e. roos*), o. —bladen, —blaren : *witte, roode, gele —bladen, —blaren* ; —**blad** (*groen blad v. d. rozestruik*), o. —eren, —bladen, —blaren ; —**boom** (*stamroos*), m. —en ; —**boompje,** o. —s ; —**bottel** (*vruchtje der roos*), v. —bottels ; —**knop** (*knop v. e. roos*), m. —knoppen ; —**laar** (*rozeboom*), m. —s, —laren ; —**marijn'** (*kruid uit Z.-Europa, bij ons in 't wild*), m. gmv., z. Rosmarijn.
Ro'zenbed (*perk met rozen*), o. —bedden ; —**bokje** (*boktor, schildvleugelig insect*), o. —s : *het — leeft op wilgeboomen* ; —**feest** (*landelijk feest, waarbij het deugdzaamste meisje v. h. dorp een krans van rozen ontvangt en den naam krijgt v. rozenmaagd*), o. —en ; —**gaard** (*tuin v. rozen*), m. —en ; —**geur** (*geur v. rozen*), m. —en ; —**hoed** (*krans v. rozen*), m. —en ; —**hoed'je** (R.-K. eig. *e. kransje v. rozen,* 1/3 *van een rozenkrans*), o. —s; —**hout** (*welriekende houtsoort uit Brazilië en Siam*), o. gmv.: —**kleu'rig** (*rooskleurig*), bn.: *een — kleedje,* rozerood.
Ro'zenkrans (*krans van rozen gevlochten ; een bidsnoer van koralen, bestaande uit vijftienmaal een tientje,* d.i. *tien koralen* ; ook wel: *rozenhoedje*), m. —kransen ; zie Paternoster en Rozenhoedje.
Ro'zenkweekerij (*het kweeken van rozen,* ook, *de kweekplaats*(, v. —en.
Ro'zenmaagd, v. —en; z. Rozenfeest.
Rozeno'bel (*oude Engelsche fijngouden munt met de Roos v. d. huizen York en Lancaster op beide zijden*), m. —s: de —s zijn geslagen onder Eduard III (1343-'77); de waarde van een — is ± *f* 12.

Ro'zenolie (*etherische olie, uit rozen getrokken*), v. gmv.: — *van Perzië*; —**perk** (*bed met rozen*), o. —en ; —**tint** (*rozenkleur*), v. —en; —**tuin** (*tuin, waarin rozen gekweekt worden*), m. —en; —**water** (*water, waarin rozeblaren zijn afgetrokken*), o. gmv.; **-zeep** (*naar rozen geurende zeep*), v. —en.
Ro'zerood (*rooskleurig*), bn.; als zn. o.
Ro'zestam (*stam v.e. stamroos*), m. —men.
Ro'zestek (*stekje of plantstokje*), v. —ken.
Ro'zestok (*blijvend deel v. h. hertsgewei, waarop zich de nieuwe takken elk jaar ontwikkelen, hoornknobbel*), m. —stokken.
Ro'zestruik (*kleine rozeboom*), m. —en.
Rozet' (Fr. *rosette*: *roosvormig sieraad ; ronde knoop in het knoopsgat, als teeken eener ridderorde ; symmetrische, door een cirkel te omvatten roosachtige figuur ; van onderen plat en van boven hoekig geslepen diamant*), v. rozetten.
Ro'zetak (*tak van een rozeboom*), m. —takken.
Ro'zig (1 *rooskleurig* ; 2 *door roos ontstoken*), bn.; —er, —st : 1 *mijn — kind* (De Cort) ; 2 *de huid is daar wat —*.
Rozijn' (Fr. *gedroogde druif*), v. rozijnen.
Rozij'nenbaard (*krentenbaard*), m. —en.
Rozinant' (*het knokerige paard van Don Quichot* ; *afgeleefde knol*), m. —en ; ook, R o s s i n a n t.
Ruba'to (It. muz.): *tempo* —, gevoel- en gloedvolle voordracht, waarbij men minder let op de tijdmaat.
Rub'ber (*verhard sap v. d. rubberboom*), v. en o. : —*aanplanting*, —*cultuur, e.* —*tuin, de* —*tentoonstelling te Batavia* (Oct. 1914); *het* —*congres*, —*plantage*; —*uitvoer uit W.-I.* (1896, de eerste aanplant in Suriname; nu zijn er plantages met 25 duizend boomen); z. G u t t a p e r c h a.
Ru'bens, Petrus, Paulus, de grootmeester der Vlaamsche schilderschool, 1577-1640; —**bruin** (*bruine tint, zooals Rubens die aanwendde*), o. gmv.
Ru'bico, Ru'bicon (aardr. *N.-O. grensrivier van Italië en de vroegere Romeinsche provincie Gallia Cis Alpina*), m.: zegsw. *den — overtrekken*, een onherroepelijken stap doen, zooals Julius Caesar deed in 49 v. C. ; zie T e e r l i n g.
Rubrica'tor (*in de Middeleeuwen de man, die de groote aanvangletters in kleuren, meestal rood, teekende*), m. —s.
Rubriceeren (*rangschikken, in rubrieken indeelen, onder een rubriek brengen*).
Rubriek' (van 't Lat. *ruber*, rood : *opschrift, afdeeling, titel, in oude handschriften met rooden inkt uitgevoerd* ; R.-K. *kerkelijk voorschrift, waarop een of andere ceremonie moet verricht worden*), v. —en.
Ru'che (Fr. *geplooid oplegsel aan dameskleeren*), v. —s : *e. japon m.* —*s gegarneerd.*
Rucht'baar (eig. *roep veroorzakend*), bn.: — *maken*, algemeen bekend maken ; *het zal* — *worden*, wereldkundig ; —**heid** (*bekendheid*), v. gmv. : — *aan iets geven.*
Rudiment' (*rudimentum* ; *aanvangsgrond* ; *eerste beginselen*; *eerste onderricht*; *grondslag van het onderwijs*), o. —en.
Rudimen'tum (Lat. *rudiment*; spraakk. *allereerste gronden of beginselen v. e. taal*, inz. *van het Latijn*; *onontwikkelde lichaamsdeelen*), o. —ta ; —**tair'** (*in ontwikkeling achtergebleven, in beginsel aanwezig*), bn.: —*e organen.*
Rudolfi'nische ta'fels (*planetentafels van Tycho de Brahé en Kepler*), v. mv.: aldus geheeten ter eere van keizer Rudolf II (1576—1612).
Rug (*lichaamsdeel bij mensch en dier tegenover de borst en den buik*), m. ruggen ; rugje of ruggetje, o. —s : *een krommen, een scheeven — hebben ; op den — van een olifant, van een kameel zitten* ; bij overdr. *de — van een boek, van een canapé, v. e. toestel, v. e. kleedingstuk, v. e. bijl, v. e. wissel enz.*, het achtervlak; *de — v. d. hand*, het bovenvlak ; *de — van een dijk*, het bovenvlak, de kruin ; zegsw. *den vijand den — toekeeren*, d. i. op de vlucht slaan ; *iemand den — keeren*, hem minachting toonen ; *de fortuin heeft hem den — toegekeerd*, niets wil hem meer gelukken ; *dat examen is alweer achter den —*, voorbij.
Rugby (Eng. *voetbalspel, waarbij ook met de handen gespeeld wordt*), o.
Rug'gegraat (*wervelkolom bij mensch en gewerveld dier*), v. —graten : *de — breken*, den hals breken ; fig. innerlijke kracht, energie, pit, als : *een tooneelstuk zonder —*; *e. bergketen vormt de as of — v. d. eiland.*
Rug'gegraatsverkromming (*het kromgroeien of zijn v. d. wervelkolom*), v. —en.
Rug'gelings, bw.: *hij viel — v. h. paard*, d. i. achterover; —**lingsch,** bn.: *een —e sprong*, d. i. e. achterwaartsche sprong.
Rug'gemerg (*zenuwstof i. h. wervelkanaal*), o. gmv. ; —**mergstering** (geneesk. *ziekte in het ruggemerg*), v. gmv.
Rug'gespraak (*het over en weer spreken, beraad*, b.v. *v. d. gekozene met kiezers*), v. gmv. ; zie I m p e r a t i e f m a n d a a t.
Rug'gesteun (eig. *een steun in den rug* ; fig. *krachtige hulp*), m. gmv. : *een tabouret heeft geen —, een bank zonder —*; *uw medewerking was ons een belangrijke —*; ook, R u g s t e u n.
Rug'gestreng (*ruggegraat, wervelkolom, bijzonder van dieren*), v. —strengen.
Rug'titel (typ. *titel op den rug v. e. boek*), m. —s.
Rug'vin (dierk. *vin op den rug v. e. visch*), v. —vinnen.
Rug'waarts (*achteruit*), bw.: — *gaan*; —**waartsch,** bn.: *een —e beweging.*
Rug'wervel (ontl. *wervel van de ruggegraat*), m. —s.
Rug'zak (*toeristen-ransel*), m. —ken. germ.
Ruhm'korf, m.: eig. *klos van —*, inductieklos, uitgevonden door Rhumkorf (1851), waarin stroomen van kleine electromotorische kracht worden omgezet in die van groote kracht. (uh = oe).
Rui (*het ruien der vogels*), m. gmv.
Rui'dig (*schurftig*), bn.; —er, —st : *een — schaap.*
Rui'en (*v. vederen wisselen*), die kanarie heeft geruid; ook, verharen: *de kat gaat —.*
Ruif (*schuin lat- of traliewerk als voederrek in stallen*), v. ruiven: ook, R u i f e l, v.
Ruig (*harig, wollig, ruw*), bn. en bw.: —er.
Ruig'gebor'steld (*hebbende ruige*, d.i. *harde borstels of rugharen*), bn. : *het —e everzwijn.*
Ruig'hei, v. gmv. ; ook, S t r u i k h e i; zie ook: E r i c a of D o p h e i d e.

Ruig'pootig (*met veeren aan de pooten*), bn. : *een —e arend, een — hoen.*
Ruig'te (*allerlei wild gewas*), v. —n.
Ruigt'oogst (*oogst van riet en biezen*), m.
Rui'ken (1 *reuk opnemen* ; 2 *reuk afgeven*), rook, heeft geroken : 1 *aan een bloem* —; *de jachthond ruikt het wild* : 2 *naar jenever, bier enz.* —; *die koffiekan ruikt duf* ; verg. R i e k e n.
Rui'ker (*bloemruiker, bouquet*), m. ruikers.
Ruil (*het ruilen, wisseling, verwisseling*), m. ruilen : *een goeden — doen.*
Rui'lebuit (*ruilebuiter* ; *iem., die veel van ruilen houdt* ; *koopman, die ruilhandel drijft* ; *ventende koopman*), m. —en.
Rui'lebuiten (d. i. *ruilen en buiten* : *ruilhandel drijven in 't klein*), ruilebuitte, heeft geruilebuit ; **—buiter** (*ruilebuit*), m. —s ; volkst. R u i l e b u i l e n.
Rui'len (*verwisselen*), ruilde, heeft geruild: *postzegels, plaatjes met elkaar of tegen andere* —.
Ruil'handel (*handel, waarbij koopwaren tegen elkaar in plaats van tegen geld worden verwisseld*), m. gmv. ; **—middel** (*een of ander roerend goed, waarvan de waarde door iedereen gekend wordt, in ruil voor de zaken, die verhandeld worden*), o. —en : —en zijn nog in Afrika's binnenlanden : glaskralen, schelpen, spiegeltjes, meters geweven stoffen ; in Gr. eerst de os, later metaal ; in Palestina, Egypte, bij de Romeinen : edele metalen bij het gewicht of in ringen ; later werd de geldmunt of het geld het algemeene —; **—waarde** (*waarde, die een zaak heeft, in zooverre zij tegen andere dingen kan geruild worden*), v. gmv.
Ruim 1 (*wijd, breed, uitgestrekt*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — huis, in het —e veld, de —e lucht* ; fig. rijkelijk overvloedig : *een — inkomen, een —e keuze, hij heeft het* —; *— ademhalen, de handen — hebben,* onbelemmerd ; *— voorzien zijn v. iets* : *daar ligt — zestig gulden, het is — elf uur,* meer dan ; **2** (*ladingruimte v. e. schip*), o. —en; verg. ook: L u c h t r u i m, W e r e l d r u i m.
Ruim'baan (*ruimte*), v. gmv.: *voor iemand — maken,* fig. het volk uiteendrijven.
Rui'men (1 *plaats maken, ledigen, wegdoen* ; 2 scheepst. *met de zon meeloopen v. d. wind*), ruimde, heeft geruimd : 1 *het puin uit den weg* —, zie O p r u i m e n : *een beerput* —, ledigen ; *een sloot* —, uitdiepen, het vuil er uit verwijderen ; fig. *iem. uit den weg* —, van kant maken en wel op heimelijke wijze ; 2 *de wind gaat* —, wordt gunstiger ; — is hier het tegengest. van K r i m p e n.
Ruim'schoots (scheepsterm. eig. *met ruimen schoot*: *in ruime mate*), bw.: *zijn straf — verdiend hebben* ; **—schootsch,** bn.: *—e aalmoezen,* overvloedig; *een —e uitdeeling.*
Ruim'te (1 *uitgebreidheid, waarin zich de voorwerpen bevinden of bewegen* ; *uitgestrektheid, plaats* ; 2 *afstand* ; 3 *de ruime vlakte* ; 4 *speling* ; 5 *overvloed, onbekrompenheid*), v. gmv. : 1 *de oneindige* —; *een ledige* —; *de — van een schip, een gebouw* ; *er is hier nog — voor uw toiletdoos* ; 2 *de — tusschen de balken v. e. zoldering, tusschen twee rijen boomen, tusschen twee regels* ; 3 *hier zijn we op de* —, b.v. op e. heide : *de — kiezen,* in zee gaan ; 4 zie R e m e d i e ; 5 *er is — van geld* ; *hij heeft de* —, *zij leven nu in de* —.
Ruim'tematen (*inhoudsmaten*), v. mv. : de eenheid der — is de M^3 of de Stère, d.i. wisse of teerling-Meter, dan volgen de dSt. of 1/10 Stère of 1/10 M^3, verder de dM^3 (kubieke decimeter), de cM^3 en de mM^3; verg. L e n g t e en V l a k t e m a t e n, alsmede M a t e n en G e w i c h t e n.
Ruim'tevrees (*ziekelijke storing der zenuwen*), v. gmv.: bij — durft de lijder zonder geleide geen vlakte of plein oversteken ; z. P l e i n v r e e s en A g o r a p h o b i e.
Ruin (*paard, gesneden hengst*), m. ruinen.
Ruï'ne (Fr. *bouwval* ; fig. *ondergang, verderf*), v. ruïnen, ruïnes: *de — v. h. kasteel te Valkenburg* ; lees : *ru-ie'ne.*
Ruïneeren (*verwoesten* ; *stuk maken* ; *in 't verderf storten, tot armoede brengen, te gronde richten*).
Ruïneus' (*verderfelijk*), bn.; —zer, —t.
Ruis (dierk. *ruisvoorn, rietvoorn*), m. ruizen.
Rui'schen (*een zacht, suizend geluid maken*), ruischte, heeft geruischt: *de bladeren, de takken — in den wind, men hoorde van verre de golven* —.
Rui'schingsgeluid (spraakk. *ruischende medeklinker*), o. —en : *de f, v, s zijn —geluiden of ruischers* (zij worden aangehouden).
Ruisch'pijp (*doedelzak*), v. —pijpen.
Ruis'voren, —voorn (dierk. *karperachtige zoetwatervisch*), m. —s; ook, R u i s.
I. Ruit (1 meetk. *vierhoek met gelijke zijden en scheeve hoeken* ; 2 *glasruit, vensterruit* ; 3 *ruitvormige figuur* ; 4 *geslepen vierkant* ; 5 *wapenteeken*), v. —en: 1 *twee —en kunnen gelijk zijn* ; 2 *een — breken, een nieuwe — inzetten* ; 3 *de —en in een weefsel* ; *een japon, een pantalon met —en, de —en van een wafelijzer, de —en van een dam- en schaakbord* ; 4 *een diamant, een edelsteen met —en,* zie F a c e t en B r i l j a n t ; 5 *een wapenschild met drie schuinsche —en.*
II. Ruit (plantk. *geneeskrachtige plant met gele bloemen, wijnruit* ; *uitgewied onkruid, geroopt gras*), v. gmv.
III. Ruit (geneesk. *schurft, vooral bij dieren*), v. gmv.
I. Rui'ten (*een der vier figuren in 't kaartspel*), v. mv.: *in de — spelen, — troef maken.*
II. Rui'ten (*ruiten snijden of maken in iets*), ruitte, heeft geruit : *papier —, een weefsel —.*
III. Rui'ten (*plunderen, rooven, uitroeien*), ruitte, heeft geruit ; **—er,** m. —s. vero.
Ruitenaas' (*in 't kaartspel*), o. —azen ; **—boer,** m. —en ; **—heer,** m. —en ; **—vrouw,** v. —en.
Rui'ter (1 *paardrijder, man te paard* ; 2 *cavalerist* ; 3 *versperring van toegangen, grachten, wateren* ; 4 dierk. *vogel uit de poolstreken, hier als wintergast aan de kust en op de eilanden*), m. —s : 1 *hij is een knap* —, verg. Z a n d r u i t e r, Z o n d a g s r u i t e r ; 2 *een bende —s kwam aandraven, er waren veel —s te paard,* nl. opgestegen cavaleristen ; 3 *een Friesche —, een Spaansche —,* paalwerk met dwarspinnen ; 4 *de zwarte* —.

Rui'terbende (mil. *afdeeling ruiterij of cavalerie*), v. —benden ; **—gevecht** (*gevecht met of tusschen ruiterij*), o. —en : *het — op de heide v. Turnhout op 22 Jan. 1597.*
Ruiterij' (*paardenvolk, cavalerie*), v. gmv.
Rui'terlijk (*openhartig, onbewimpeld*), bn. en bw.: *een — antwoord*, d.i. rond, rondborstig ; *hij kwam er — voor uit*, d. i. openhartig, oprecht ; — *naar iets vragen*, zonder omwegen ; verg. Ridderlijk.
Rui'terstandbeeld (*standbeeld in de gedaante van een ruiter te paard*), o. —standbeelden.
Rui'terszalf, rui'tezalf (*zalf tegen de ruit of schurft*), v. gmv.
Rui'tervaan (*vlaggetje met één of twee punten a. e. lans*), v. —vanen; z. Pennoen.
Ruit ho'ra, zie Hora ruit ; lees: *ru'-it.*
Rui'tijd (*tijd, waarin de vogels ruien,* b.v. *Augustus*), m. gmv. ; zie Ruien.
Ruit'jesgoed (*stof, die geruit is*), o. gmv.
Rui'zelen (dicht. *zacht ruischen*), de wind ruizelde, heeft geruizeld : *de dorre blaren-.*
Rui'zemuizen (*bijvorm van roezemoezen*), men —muisde, heeft geruizemuisd.
Ruk (*e. haal, e. schok, e. trek*), m. —ken.
Ruk'ken (*met e. ruk weghalen*), rukte, heeft gerukt : *iem. iets uit de handen* —; fig. *de woorden uit hun verband* —, hun verband verbreken ; zegsw. *te velde* —, ten oorlog trekken; z. Inrukken, Oprukken.
Ruk'vlaag (*rukkende windvlaag*), v. —vlagen.
Ruk'wind (*plotselinge, felle wind*), m. —en.
I. Rul (*hobbelig, ongelijk*), bn. en bw.; —ler, —st.
II. Rul (*driftige toeloop van kopers, sterk vertier in sommige waren*), v. gmv.: *er was ter beurze een — in de tabak*, buitengewone vraag.
Rule Britannia (Eng. *aanvangswoorden v. het Eng. volkslied van dien naam*, d. i. *Heersch, Brittanje*), o.
Rul'ijs (*hobbelig, oneffen ijs*), o. gmv.
Rum (*geestrijke drank uit suikerrietsap getrokken*), v.; **—boon** (*suiker- of chocoladeboon met rum er in*), v. —en ; **—metje** (*glaasje rum*), o. —s.
Rumatiek', v., spreekt. voor Rheumatiek.
Ruma'tisch (*rheumatisch*), bn., spreekt.
Rum'gelei (*gelei, met rum bereid*), v. —en.
Rum'grog (*grog van rum*), m. —grogs.
Rumineeren (Fr. *herkauwen*) ; fig. wikken en wegen.
Rumoer' (*verward geraas, gejoel, opschudding, getier*), o.: *wat een —! de heele stad was in* —; fig. *wat een — voor zoo'n bagatel!*
Rumoe'ren (*geraas of rumoer maken*), rumoerde, heeft gerumoerd.
Rumoe'rig (*vol rumoer, levendig, druk*), bn.; —er, —st: *e. —e vergadering, —e kinderen.*
Rumoer'maker (*lawaai-maker*), m. —s.
Ru'mor in ca'sa (Lat. [*er is*] *leven in de hut*) ; fig. er is rumoer, drukte in een vergadering enz., beweging in de gemoederen.
Rum'pijp (*e. groot langwerpig vat, waarin rum wordt aangevoerd*), v. —en; z. Pijp.
Rum'pudding (*pudding met rum*), m. -en.
I. Run (*fijngemalen eikenbast*), v. gmv.
II. Run (Eng. *e. groote toeloop van menschen* ; inz. *een soort van paniek* : *het bestormen van e. bank door de menigte, die betaald wil worden of haar geld opeischt*), m. gmv.
Rund (dierk. *holhoornig zoogdier*), o. -eren, —ers; zie Kalf, Stierkalf of Kuischkalf, Pink, Vaars, Var, Stier, Os, Buffel, Bizon of Bultos, Oeros, Karbouw, Yack, Zeboe.
Run'derdaas (dierk. *groote, dikke steekvlieg*), v. —dazen : de — komt veel voor in Zwitserland, in ons land leeft een kleinere soort, nl. de blinddaas of blindaas, zie ald. ; **—haas** (*runderharst*), m. —hazen ; **—harst** (*lendestuk van koe of os*), m. —en ; **—lapjes** (*lapjes, schijfjes rundvleesch*), o. mv. ; **—pest** (*zeer besmettelijke ziekte onder het rundvee*), v. gmv. ; **—rib** (*rib, waaromheen vleesch van een rund*), v. —ribben ; **—stal** (*stal met of voor runderen*), m. —stallen ; **—worst** (*worst van rundvleesch gemaakt*), v. —en ; **—ziekte** (*ziekte onder koeien, ossen, stieren,* b.v. *mond- en klauwzeer en vooral veepest*), v.
Rund'vee (*hoornvee, runderen*), o. gmv. ; **—veestamboek** (*stamboek voor rundvee*), o. —en, verg. Paardenstamboek; **—vet** (*vet van een rund*), o. gmv. ; **—vleesch** (*vleesch van een rund, van een koe*), o. gmv.
Ru'nen, v. mv.: Germ. myth. schriftteekens van de oude Germaansche volken ; het waren woordteekens in rechtlijnigen vorm, geschreven van de rechter- naar de linkerhand.
Ru'nenschrift (nl. *met of in runen*), o. gmv.
Ru'nenspreuk (*spreuk in runenschrift, tooverformule*), v. —en.
Ru'nisch (*oudnoorsch*), bn.: *de —e poëzie.*
Run'molen (*molen v. eikenschors*), m. —s.
I. Run'nen (*loopen, rennen*), runde, heeft gerund : *het paard van Marco houdt vol te* — (Staring).
II. Run'nen (*stollen, stremmen van melk* ; ook : *doen stollen*), runde, heeft en is gerund.
Run'sel (*gestremde melk*), o. gmv.
Rups (dierk. *larve v. e. vlinder met drie paar pooten voor en ook nog pooten aan 't achterlijf*), v. rupsen ; verg. Made ; z. Bladroller.
Rup'sendooder (*doder of eter van rupsen,* b.v. *de koekoek*), m. —s ; **—ei** (*vlinderei*), o. —eren ; **—nest** (*spinsel vol rupseneieren*), o. —en ; **—plaag** (*groote schade door ongewoon veel rupsen*), v. —plagen; **—schaar** (*schaar, waarmede rupsennesten uit de boomen geknipt worden*), v. —scharen.
Rups'klaver (plantk. *vlinderbloemige plant*), v. gmv. : *er zijn zeven soorten van — in ons land.*
Rups'wiel (*speciaal geconstrueerd wiel, bij h. vervoer v. zware lasten, bij tanks*), o. —en.
Ruptuur' (Fr. *breuk, scheur, 't breken of verbreken, vredebreuk, vriendschapsverbreking* ; fig. *vredebreuk, oneenigheid*), v. —turen.
Ruraal' (Fr. *landelijk, veldelijk* ; *hetgeen den landbouw betreft* ; *boersch*), bn.: *rurale gedichten,* d.i. veldzangen ; *een rurale gemeente,* dorp, plattelandsgemeente.
Rurograaf' (*iem., die over de bebouwing v. akkers schrijft*), m. —grafen.

Rus (1 *man uit Rusland*; 2 Bargoensch : *smeris, rechercheur*, m. —sen.
Rusch (plantk. *bies*), m. russchen : *in onze venen en vochtige weiden komen twee soorten van russchen voor*, nl. *de bloembies en de getopte bloembies.*
Rush (Eng. *plotselinge, snelle toevloed van menschen naar een plaats*; *aandrang, levendige vraag*; voetbal : *snelle ren*), m. —es.
Rus'leder, —leer (*Moscovisch leder, juchtleer*), o. gmv. ; —**en** (*van rusleer*), bn.
Rus'schen (*v. biezen gewerkt*), bn.: *e. — zitting van een houten stoel, — matten.*
Russifica'tie (*het Russisch-maken*, inz. *met dwang*), v. gmv. ; —**sificeeren** (*Russisch-maken*); —**sisch 1** (*van, uit, in* ; *als van, uit, in*; *eigen aan, betrekking hebbende op Rusland*), bn.: *de —e kerk*, Grieksche ; **2** als zn. (*de taal*), o.; —**somanie'** (*groote voorliefde voor Rusland of voor al, wat Russisch is*), v. gmv. ; —**sophiel'** (*iem., die Rusland of de Russen genegen is* ; *Russenvriend*), m. —en ; —**sophobie'** (*vrees voor de macht of den invloed der Russen*), v.
Rust (1 *toestand van iets, dat niet in beweging is* ; 2 *het rusten, verpoozing* ; 3 *kalmte, bedaardheid* ; 4 *openbare orde, vrede*; 5 *slaap* ; ook, *doodsslaap* ; 6 *pauze* ; 7 *overstekende kant* ; 8 *insnijding*), v. gmv., in bet. 7 —en : 1 *de slinger v. e. klok is geen oogenblik in —*; nat. *er is volstrekte en betrekkelijke —* ; spreekw. — *roest*, stilstand, luiheid, geeft bederf : 2 *een weinig — nemen* ; *de geest heeft — noodig* ; mil. *plaats —*, stilstand op de plaats ; 3 *de — van het geweten, iemand met — laten, — noch duur hebben, zijn laatste levensdagen in — slijten* ; zie Gemoedsrust, Zielsrust ; 4 *de openbare — verstoren* ; *een oproerige streek tot — brengen*, zie Rustverstoorder, Rustverstoring ; 5 *het kind is in de —, zich ter —e begeven, een aangename, een diepe —, wel te —e ! hij is de eeuwige — ingegaan, de — der dooden* ; 6 *de — achter den derden voet in den alexandrijn*, verssnede, caesuur ; muz. *twee heele maten —*; *hier staat een —*, rustteeken ; 7 scheepst. *de breede —en van een raderboot*, zware, met ijzer beslagen rand aan het bovendek, buiten boord overstekende ; 8 *het geweer in de — zetten*, zóó dat de haan niet kan overgaan.
Rust'altaar (R.-K. *hulpaltaartje, opgeslagen op den processieweg*), o. —altaren ; —**anker** (*reserve-anker vóór aan den boeg hangend*), o. —s ; —**bank** (*bank, om op uit te rusten*), v. —en ; —**bed** (*legerstede*), o. —den ; —**dag** (*vacantiedag, Zondag*), m. —en ; —**eloos,** bn. en bw. ; —zer, meest —: —*looze arbeid, beweging* ; *de zieke bracht den nacht — door*, in onrust, zonder te slapen ; *hij werkte — verder*, d. i. zonder ophouden ; —**loos'heid** (*ongedurigheid*), v. gmv.
Rus'ten (1 *in rust zijn, rust nemen, slapen* ; 2 *steunen op, gevestigd zijn op*), rustte, heeft gerust : *na den arbeid is het goed —*; fig. *op zijn lauweren —*, zie Lauwer ; *hij is —d predikant*, emeritus predikant ; *de dooden — op het kerkhof*, slapen den doodsslaap ; *rust wel!* slaap wel; 2 *die muur rust op goede fondamenten* ; *de beschoeiing rust op paalwerk* ; fig. *die redeneering rust op goede gronden* ; *dat alles rust op waarneming*, berust.
Rus'ten, zich (*zich gereedmaken, zich v. h. noodige voorzien*), rustte zich, heeft zich gerust: *zich ten strijde —*, zich gereedmaken om te strijden ; zie Toerusten, Uitrusten, Rusting.
Rusticiteit' (*landelijke eenvoud* ; *boerschheid, onbeschaamdheid*), v. gmv.
Rustiek' (*boersch, ruw, landelijk*), bn.: *een —e brug*, een brug van op maat gezaagde stammen als vloer, en met dikke takken als leuning, beide ongeschild.
I. Rus'tig (*stil, bedaard, gerust*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — leven, e. —e slaap*; *den dood — afwachten*, kalm; *den nacht — doorbrengen.*
II. Rus'tig (*vaardig, gereed*), bn. en bw. : *— in 't gevaar zijn*; *ik hief eens — aan te zingen* (Vondel).
Rus'tigjes, —lijk (*op rustige wijze*), bw.
Rus'ting (*wapenrusting*), v. —en.
Rust'jaar (*sabbatsjaar*, zie ald.), o. —jaren; —**kamer** (mil. *compagnies- of bataljonsvertrek, waar de voorraden en benoodigdheden v. d. foerier en v. d. troep berusten*), v. —s; —**kuur** (*geneeswijze, die in hoofdzaak in rust bestaat*), v. gmv. ; —**lievend** (*v. vrede houdende*), bn. ; —**plaats** (*plaats, om te rusten* ; *kerkhof*), v. —en ; —**punt** (—*teeken*), o. —en ; —**stoel** (*leuningstoel, rolstoel*), m. —en ; —**teeken** (muz. *punt met boogje er over heen*, ook: *boogje boven een noot, aanduidend een onbepaalde rust*), o. —s ; —**tijd** (*tijd van rust, schofttijd*), m. —tijden ; —**uur** (*uur van rust, van verpoozing*), o. —uren ; —**verstoorder** (*iem., die de rust van anderen verstoort*), m. —s ; —**verstoring** (*het verstoren der publieke rust door opstootjes, relletjes, oploopjes enz.*), v. —en.
Rut, in de zegsw. — *zijn*, geen geld meer hebben, alles bij het spel verloren hebben; *iem. — spelen*, hem alles afwinnen.
Rutsch'baan (*hobbelbaan als kermisvermaak en in speeltuinen*), v. —banen ; lees : *roetsj'*—.
Ruw (*oneffen, hobbelig*), bn. en bw.: —er, —st : *een —e steen, een —e weg* ; *een —e plank*, niet glad ; — *glas*, gegoten glas, dat nog niet geslepen en gepolijst is, dus wel doorschijnend maar niet doorzichtig; —*e suiker*, niet geraffineerd; *een —e wind*, guur ; *een — klimaat*, streng ; *een —e klank*, schor ; *—e zeden*, onbeschaafd ; *een —e gast*, ongemanierd ; — *te werk gaan, iemand — bejegenen*, ook, *rouw.*
Ru'waard (*toeziener, bewaarder, opziener, bewaker* ; *tijdelijk bewindvoerder, regent, landvoogd, rijksbestuurder*), m. —en, —s ; —**schap** (*de waardigheid van ruwaard*), o. gmv. vero.
Ruw'bast (*lomperd, onbeschofte vent*), m. —en ; zie Brute en Hangebast.
Ruw'bladig (*ruw van blad zijnde*), bn.; —**doek** (*benaming van het laken, als het pas van den weefstoel komt*), o. gmv. ; —**harig** (*ruig van haar*), bn.: *e. —e hond, de -e beer.*
Ruw'heid (*het ruw-zijn*; ook: *oneffenheid*; fig. *ongemanierdheid*), v. —heden ; —**igheid** (*oneffenheid*), v. —heden ; —**ijzer** (*door smelting in hoogovens uit ijzererts verkregen ijzer*), o.; —**kruid** (*sterbladige*

plant), o. gmv., ook : *Onze-lieve-vrouwen-bedstroo*, zie ald.
Ru'zie (*twist, krakeel, gekijf*), v. —s : — *met iem. hebben*; — *maken*; *laat ons de* — *afdrinken*; *ze hebben daar* —; **—maker** (*twistmaker*), m. —s; **—toon** (*hooge en scherpe kijftoon*), m. gmv.; **—zoeker** (*twistzoeker*), m. —s.

S.

S. — 1 *Sa'lus*, heil, welzijn; 2 *Sig'num*, teeken, merk; 3 *So'lo* (muz.) alleenzang; 4 *Sopra'no*, sopraan; 5 *Stè're*, M. of teerling-Meter; 6 *signe'tur*; zie **Sign.**
Salv. tit. — *Sal'vo ti'tulo*, zonder opgave van titel; zie **s.t.** en **s.s.t.t.**
Sc. — 1 *sci'licet*, namelijk; 2 *sculp'sit*, zie **Sculps.**
Sculps. — *Sculp'sit*, hij, zij heeft het gegraveerd.
Scr. – *Scrip'sit*, hij, zij heeft h. geschreven.
S.D.A.P. — Sociaal-Democratische Arbeiderspartij; ook geschreven: *Esdeapee*, afl. *Esdeapeër*.
S.D.G. — *So'li De'o glo'ria*, zie ald.
S.E.C. — *Sal'vo erro're cal'culi*, zie ald.
Sen. — 1 *Sena'tor* of *Senaat*; 2 *senior*, de oudere.
S.E. & O. — *Sal'vo erro're et omissio'ne*, zie ald.
Seq. of **Sq.** —*Se'quens*, de of het volgende.
S.G. — *Soortelijk gewicht*, zie aldaar.
S.H. — *Salvo hono're*, met behoud v. eer.
S.H. & S. — *Sal'vo hono're et stipen'dio*, met behoud van eer en jaarwedde.
S. H. & T. — *Sal'vo hono're et ti'tulo*, met behoud van eer en titel.
S. I. — *Sa'rekat Is'lam*; zie aldaar.
Sign. — *Signe'tur*, men onderteekene.
S.J. — achter den (eigen) naam : *Societa'tis Je'su*, lid der Jezuïetenorde.
S. M. C. — *Sa'cri ministe'rii candida'tus*, candidaat van het heilige of gewijde leeraarsambt.
S.P.D. — *Salu'tem plu'rimam di'cit*, hij groet u zeer : het gewone opschrift van een Latijnschen brief.
S.P.Q.R. — *Sena'tus Populus'que Roma'nus*, de Romeinsche Senaat en het Romeinsche volk; zoo ook S. P. Q. H., de raad en het volk in Den Haag enz.
Sq. — *Se'quens*, de of het volgende; z. Seq.
Sr. — 1 *Sieur*, heer; 2 *senior*; zie **Sen.**
S.S. — 1 *Sa'cra Scriptu'ra*, de H. Schrift; 2 *Staatsspoorwegen*; 3 *Stoomschip*.
S.S.T.T. — *Sal'vis ti'tulis*, behoudens de titels.
S.T. — *Sal'vo ti'tulo*, onverminderd den titel.
St. — *Sint*, heilige.
Stbl. — *Staatsblad*.
Stct. — *Staatscourant*.
Sup. — *su'pra*, boven.
s.v. — *Sal'va ve'nia*, met verlof (gezegd).
s.v.p. — *s'il vous plaît*, als het u belieft.
s.v.v. — *sit ve'nia ver'bo*, met verlof gezegd.
Synd. — *Syndicaat'*; zie aldaar.

S (1 *als klank een medeklinker*; 2 *als teeken de negentiende letter van het alphabet*; 3 *al de woorden in een woordenboek enz. onder* —), v. —'s: 1 *naar de plaats in den mond, waar de* — *gesproken wordt, noemt men de* — *tandmedeklinker of dentaal*; 2 *een mooie* —; 3 *de* — *is zeer lang*.
Sa (*welaan! komaan!*), tw.: uitroep van aanmoediging, b.v. tot honden.
I. Saai (*grove, wollen stof*), o. en v. —en, (soorten); **—wever,** m. —s; **—weverij',** v. —en.
II. Saai(*vervelend, droog*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* —*e boel, e.* —*e vent*; — *praten*.
I. Saai'en (*net met zeer kleine mazen voor de garnalen-visscherij*), o. saaiens.
II. Saai'en (*v. saai*), bn.: *groene* — *gordijnen*.
Saam, bw.; zie S a m e n.
Sab'bat (Hebr. *rustdag der Israëlieten*, nl. *op onzen Zaterdag*; *feest der heksen en toovenaars*, meestal: *heksensabbat*), m. —ten; **—dag,** m. —en, zie S a b b a t s d a g; **—ist'** (*iemand, die den Zaterdag viert als rustdag*; *lid eener godsdienstige sekte in het Christendom, die de sabbatviering heeft*), m. en v. —en.
Sab'batsdag (*rustdag*; *Zaterdag*), m. —dagen; **—jaar** (*het zevende jaar, rustjaar*), o. —jaren : *de akker moest volgens de wet van Mozes in het* — *blijven liggen, de wijnstok mocht niet worden gesnoeid*, verg. B r a a k j a a r; **—kleed** (*kleed, dat op den Sabbat gedragen wordt*), o. —eren, —kleeren; **—lamp** (*lamp, die bij 't begin v. d. Sabbat* nl. *bij zonsondergang ontstoken wordt*), v. —en : *de* — *is een hanglamp met gewoonlijk vijf tot acht in 't rond aangebrachte olielampjes en wordt Vrijdagavond ontstoken*; **—reis** (*afstand van 2000 schreden, een goed kwartier gaans*), v. —zen, Hand. 1 : 12; **—rok** (*staatsierok*), m. —ken; **—rust** (*rust van arbeid op sabbat*), v. gmv.; **—schender** (*man, die de rust van den sabbat schendt*), m. —s; **—schennis** (*het onteeren van den sabbat*), v. gmv.; **—vrouw** (*christenvrouw, die op den sabbat in een Israëlietisch gezin haar diensten komt verleenen*), v. —en.
Sab'beren (*knoeien*); zie Z a b b e r e n.
I. Sa'bel (1 *bont van het sabeldier*; 2 wapenk. *zwart*), o. gmv. : 1 *een kraag van* —; *het minste* —*vel kost op de markt te Londen f 120*, ook, S a b e l b o n t; 2 *een gouden leeuw in een veld van* —.
II. Sa'bel (*krom of recht zijdgeweer*; *zwaard aan één zijde scherp*), v. —s; zie S l e e p s a b e l, K r o m z w a a r d.
Sa'beldier (dierk. *marterachtig dier in N.-Siberië*), o. —en: de kleur van het — is donkergrijs, bleekrood, bruin of zwart; ook : —*marter*.
Sa'belen (*met de sabel houwen*), sabelde, heeft gesabeld; zie N e d e r s a b e l e n.
Sa'belgevest (*gevest v. e. sabel*), o. —en.
Sa'belhouw (*houw of slag met een sabel*),

m. —en ; —**kling** (*kling van een sabel*), v. —klingen ; —**knop** (*knop boven aan het gevest*), m. —pen ; —**koppel** (*riem, waaraan de sabel gedragen wordt*), m. —s; —**korf** (*handbeschermend deel van het gevest*), m. —ven ; —**kwast,** m. —en ; —**scheede** (*scheede, waarin de sabel past of sluit*), v. —n.

Sabota'ge (Fr. *het moedwillig bederven of beschadigen van materieel, gereedschappen, machinerieën enz. behoorende aan den patroon, zonder dat de daders vat op zich geven*).

Saboteeren (*sabotage plegen*).

Sabreeren (Fr. *nedersabelen,* zie ald.).

Sabreur' (Fr. *houwdegen, ijzervreter*), m.-s.

Sacchari'ne (*e. stof eenige honderden malen zoo zoet als rietsuiker*), v.: de — is het eerst in 1879 in Baltimore door Fahlberg uit steenkolenteer afgescheiden, zij heeft geen voedingswaarde ; lees: *sakkari'ne.*

Sa'chem (*Indiaansch opperhoofd*), m. —s.

Sach'senspiegel (*het oudste Duitsche wetboek d. Middeleeuwen*), m. gmv. (ch = k).

Sa'cra (*heilige voorwerpen*), o. mv.

Sacrament' (*genademiddel,* b.v. *het Doopsel*), o. —en : *in de R. K. kerk zijn 7 —en.*

Sacramenta'liën (R.-K. *plechtigheden bij het toedienen der sacramenten*; ook: *zegeningen ; gewijde voorwerpen enz.*), v. mv.

Sacramenteel' (*tot een sacrament behoorend ; heilig, onverbrekelijk ;* ook: *aangenomen,* d. i. *door het gebruik gewettigd*), bn. : *hij sprak de —e woorden.*

Sacraments'dag (R.-K. *feestdag op den 2den Donderdag na Pinksteren, ingesteld door paus Urbanus IV, in 1264*), m. —dagen.

Sacreeren (*heiligen, wijden, zalven*).

Sacrificeeren, sacrifieeren (*offeren, opofferen*).

Sacrifi'cie (*offer*), o. —s, —ciën.

Sacrilè'ge (*heiligschennis*), o. —s, ook: **Sacrile'gie, Sacrile'gium,** o. sacrile'giën, sacrile'gia.

Sacristein' (R.-K. *koster*), m. —teinen.

Sacristie', sacristij' (*kerkekamer, kamer naast de kerk als bewaar- en kleedkamer*), v. —tieën, —tijen ; zie Gerfkamer.

Sadduce'ër (*een niet aan de opstanding der dooden geloovende Israëlietische sekte, in de dagen van Christus van grooten invloed*), m. —ceërs of —ceën.

Sa'do (Java : *licht rijtuig op twee wielen, huurrijtuigje*), v. —'s; z. Dos-à-dos.

Sae'vis tranquil'lus in un'dis, Lat. *Kalm te midden der woedende baren* : leus van Willem den Zwijger (1533—'84). (qu = kw).

Safe 1 (Eng. *veilig, zeker*), bn. ; **2** (*bewaarkluis*), v. —s: *geld i. d. — brengen.*

Safe-deposit (Eng. *inrichting tot veiligheidsbewaring, brandvrije bewaarkluis, inbraakvrije brandkluis*), v. —s ; —**loket** (*loket of vak tot veilige bewaring van gelden en kostbaarheden in een bankzaak, en wel tegen vaste vergoeding per maand of per jaar*), o. —loketten.

Saffiaan' (*fijn marokijnleder*), o. gmv.: de naam is ontleend aan Saffi of Safi, een stad in Marokko.

Saffier' 1 (*echt edelgesteente*), m. —en; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: de oostersche — is donkerblauw, de Braziliaansche is lichtblauw.

Saffier'blauw (*zoo blauw als e. saffier*), bn.: *de —e hemel, de —e meren in Italië.*

Saffloer' (*een verfplant, bastaardsaffraan*), o. gmv.: *het — levert gele en roode verfstof.*

Saf'fo, v.: zie Sappho.

Saffraan' (plantk. *bolgewas, lischbloemige plant ; gele verfstof uit de saffraan bereid ;* v. gmv.: *de — als specerij bestaat uit de gedroogde stempels van den saffraancrocus*; —**kleurig** (*lichtgeel*), bn.: *een — lint.*

Sagaai' (*lange spies v. Negers, Kaffers, Hottentotten*), v. sagaaien; zie Assagaai.

Sa'ge (eig. *vertelling* : *volksoverlevering, door de phantasie uitgebreid en versierd, meestal berustend op historischen grondslag, in tegenstelling met de mythen, die meer een godsdienstige kern hebben*), v. sagen : *het Nibelungenlied behoort tot de sagen.*

Sa'gen, zie : Versagen.

Sa'go (*palmmeel,* d.i. *bereid merg van den sagopalm*), v. gmv.: — *is het hoofdvoedsel op de Molukken en N.-Guinea* ; —**meel,** o. gmv. ; —**melk** (*melk, waarin sago gekookt is*), v. gmv.; —**palm** (O.-I. *palmboom, die in 10—15 jaar volwassen is*), m.— en ; —**soep** (*soep, met sago bereid*), v. gmv. ; —**weer** (O.-I. *palmwijn*), v. gmv.

Sa'hara (aardr. *de groote woestijn van N.-Afrika*), v. gmv.

Saillant' 1 (Fr. *vooruitspringend* ; fig. *treffend, in het oog springend*), bn.; —er, –st ; **2** (*vooruitspringend deel eener versterkte linie*), v. —s.

Saillie' (Fr. bouwk. *uitstek, uitsteeksel* ; fig. *vernuftige uitval, geestige zet*), v. —s.

Sajet' (*getwijnd wollen garen*), v. en o. (soorten), sajetten ; —**ten** (*van sajet*), bn.: — *kousen.*

Sa'jor sajo'ran (Mal. *groenten*), v. mv. ; ook : *Sa'joer sajoe'ran.*

Sak (*ruim dameskleed, japon der 18e eeuw*), m. sakken : *de —ken onzer grootmoeders* (C. O.).

Sake', saki' (*de nationale drank in Japan* : *een alcoholische drank, uit rijst gebrouwen*), v. gmv.

Sakerdaan'hout (*welriekende buitenlandsche houtsoort*), o. gmv. : *het — is bruin v. kleur met zwarte strepen.*

Sa'ki (*zekere aap m. vossestaart*), m. saki's.

Sakkerloot' (*bastaardvloek*), tw.; ook, **Sapperloot',** uitdrukking van verbazing.

Saks (*bewoner van Saksen*), m. Saksen ; dit woord is beter dan : *Sak'ser.*

Sak'sisch, bn.: — *porselein, e. —e kanarie.*

Sak'sisch-blauw (*lichtblauwe kleurstof*), o. : het — wordt gemaakt van wit kobalt en een weinig indigo.

Sala'de, sla (*bekende bladplant als spijs*; *de toebereide sla,* inz. *tuinsla*), v.; zie Slaatje ; —**lepel** (*groote houten lepel*), m. —s ; —**olie** (*boomolie*), v. gmv. ; —**vork,** v.-en.

Salaman'der (dierk. *tweeslachtig dier in d. vorm eener hagedis*), m. —s : de — leeft 's zomers op 't land en in den paartijd in 't water ; zie Vuursalamander.

Salami'ne (*zware zijdestof met gekleurde puntjes*), v. gmv.

Salang(a)an' (*klipzwaluw in Indië en Z.-Azië, die de eetbare vogelnestjes bouwt*), v. —ganen : vooral naar China worden mil-

lioenen nesten uitgevoerd, ook vele naar Japan.

Salarieeren (*e. salaris of jaarwedde geven, bezoldigen, loon toekennen*).

Sala'ris (*bezoldiging, jaarwedde*), o. —sen.

Saldeeren (*vereffenen, rekeningen afsluiten*).

Sal'do (It. *overschot, verschil tusschen credit en debet*), o. —'s, ook, saldi: *een batig* —, er is winst; *een nadeelig* —, er is verlies.

Salege'dang (O.-I. *pisang, door de bevolking op Java gedroogd*), v. gmv. (ge = gee).

Sa'lemli(e)k (Turksch. *verblijf der mannen*), v. —s; ook: wekelijksche optocht op Vrijdag van den sultan en zijn hofstoet uit het paleis naar de moskee.

Sa'lep (*de geneeskrachtige wortel van verschillende soorten van standelkruid, waaruit een geneeskrachtige drank bereid wordt*), v. gmv.; **—drank,** m. —dranken.

Salet' (*gezelschapszaal*; ook: *bijeenkomst in de 18e eeuw, kransje*), o. saletten; **—jonker** (*modefat*), m. —jonkers; **—pop** (*nuffige jongedame*), v. —poppen. vero.

Salicyl'watten (*antiseptische watten,* nl. *doortrokken met een salicyloplossing*), v. mv.

Salicyl'zuur (*bederfwerend middel*),o.gmv.

Sa'lie 1 (plantk. *lipbloemige plant*; ook, *saliemelk*), v. gmv., — *drinken*; **2** (*afkorting van Jan Salie*), m. —s: *je bent een echte* —; **—melk** (*melk getrokken op saliebladeren*), v. gmv.

Sali'ne (*zoutmijn*; *gradeerwerk*; *zoutwaterbron*), v. —n.

Salinome'ter (*meter v. h. zoutgehalte*), m. —s.

Sa'lisch (*betrekking hebbende op, van of volgens de Salische Franken*), bn.: *de —e wet,* een zeer oude Frankische wet, nl. der 5e eeuw, welke de vrouwen van de troonopvolging uitsloot.

Sal'land (aardr. *middeleeuwsche gouwe en graafschap in het midden v. Overijsel*), o.

Sal'mi (*gebraden wild gevogelte in pikante saus, een soort van ragout*), o. gmv.

Salmiak', v. gmv.; zie Salmoniak.

Salmoniak' (scheik) *salammoniacum, loogzout, ammoniakzout, zoutzure ammoniak*), v. gmv.; ook, Salmiak.

Sa'lomo, Sa'lomon, zoon van David, beroemde koning van het volk Gods, 993—953 v. C.: *de wijsheid van* —, beroemde rechtspraak tusschen twee moeders: — *is dichter en wijsgeer*: Hooglied en Spreuken; — *bouwde den Tempel en het Koningspaleis.*

Sa'lomonszegel (plantk. *in 't wild groeiend lelieachtig plantje onzer bosschen en stranden*), v. —s: *het* — *heeft mooie klokvormige witte bloempjes*; meestal: —zegeltje, o. —s.

Salon' (Fr. *groote zaal, ontvangkamer*; ook, *zaal tot expositie v. schilderijen enz., jaarlijksche tentoonstelling van schilderijen, beeldhouwwerken enz.* inz. *te Parijs*), o., (soms, m.), salons; **—netje,** o. —s; **—ameublement** (*fijne meubels voor een salon*), o. —en; **—boot** (*mooi ingerichte passagiersboot*), v. —en; **—held** (*aangenaam gezelschapsmensch, die overigens weinig beteekent*), m. —en; **—muziek** (*lichte, oppervlakkige muziek*), v. gmv.; **—spiegel** (*mooie spiegel voor een salon*), m. —s; **—trein** (*koninklijke trein met salonwagens*), m. —en; **—wagen** (*spoorwagon, als salon ingericht*), m. —s: *de koninklijke* —.

Salpe'ter (*zoutstof, een soort van potasch*), o. gmv.; **—kokerij** (*salpeterfabriek*), v. —en; **—zuur 1** (*sterkwater*), o. gmv.; **2** (*salpeterzuur bevattende*), bn.: —*zure mengsels.*

Saltimban'que (Fr. *kunstenmaker*), m. -s.

Sal'to (It. *sprong*), m. salto's; **—mortale** (*halsbrekende sprong, waarbij de springer over den kop buitelt zonder den grond te raken,* b.v. *in een paardenspel*; fig. *een groot waagstuk*), m. —s.

Salubriteit' (Fr. *de gezondheidstoestand*), v. gmv.

Saluëeren (Fr. *groeten*; mil. *aanslaan*).

Sa'lus po'pulo (Lat. *aan het volk heil!*).

Salut' (*in den aanhef van koninklijke besluiten, van wetten enz.,* bet. *heil, welzijn*), o.: *aan allen, die dezen zullen hooren,* —*!*

Salutair' (Fr. *heilzaam voor de gezondheid*), bn.

Saluut' (Fr. *groet*), o. saluten: *een* — *met den degen,* begroeting; *een* — *met het vaandel*; **—schot** (*eereschot*), o. —schoten.

Sal'va approbatio'ne (*behoudens goedkeuring.*

Salvation-army (Eng. *Leger des Heils*), o.

Salva'tor (Lat. *Redder, Heiland*), m. gmv.

Sal've (Lat. *wees gegroet, welkom*): — *regina,* wees gegroet koningin, R.-K. lofzang ter eere v. d. H.-Maagd.

Sal'vo (*algemeene en gelijktijdige losbranding van schietwapens, geschut of klein geweer*; fig. *algemeen handgeklap*), o. salvo's; **—vuur,** o. gmv.

Sal'vo erro're et omissio'ne (*behoudens fouten en misstellingen*): — wordt verkort onder rekeningen-courant geplaatst, zie **S. E. & O.**; — erro're cal'culi, behoudens rekenfouten, zie **S. E. C.**; — **hono're,** zie **S. H.**; — **ti'tulo,** zie **s. t.** en ook **s. s. t. t.**

Salz'kammergut (aardr. *het zoutrijk domeingoed van Oostenrijk in de Stiermarksche Alpen*), o.; lees: *zaltskammergoet.*

Samaar' (*lang en deftig vrouwenkleed*), v. samaren; vero.; zie Sak.

Samari'a (Bijb. *hoofdstad van het rijk van Israël, ± 889 v. C. gesticht*), o.: de stad — werd in 722 v. C. door de Assyriërs veroverd; ook naam van het middengedeelte van Palestina, gelegen tusschen Galilea en Judea.

Samaritaan' (*bewoner van Samari'a of Midden-Palestina, in Christus' tijd*), m. —tanen: de —tanen waren een ras van half-joodsche, half-heidensche afkomst, zij hadden hun tempel op den berg Gerizim bij Sichem en waren de eig. Joden vijandig gezind; **—sche,** v. —n.

Sam'bal sam'bal (Mal. *allerlei toespijs bij de rijsttafel,* b.v. *stukjes lever, met Spaansche peper toebereid enz.*), v.

Sam'bo(e)k (*Kaapsche ossenzweep, een soort van leeren karwats*), v. —bokken.

Sambreel' (Z.-Afr. *regen- en zonnescherm*), v. —en.

Sameet' (dicht. *fluweel, fulp*), o. gmv.

Sa'men, te za'men (*bij elkaar, te gader,*

gezamenlijk), bw.: als eerste lid van samenstellingen meestal *Samen*, soms *Saam*; het vormt scheidbaar samengestelde w.w., als: Samenbinden, —doen, —gaan, —scholen, —tellen, —zweren enz.

Sa'menbinden (*bijeen-, aaneenbinden*), bond —, heeft —gebonden: *stokken en paraplu's* —, *een aantal takken tot een rijsbos* —.

Sa'mendoen (*bij elkander doen; te zamen met iem. iets doen*, inz. *handel drijven*), deed —, heeft —gedaan.

Sa'menflansen (*op slordige wijze verschillende deelen en onderdeelen met elkaar verbinden of vereenigen tot een geheel*), flanste —, heeft samengeflanst: *een bloemlezing* —, *e. blijspel* —, *e. sonnet* —, *e. opstel* —.

Sa'mengaan (eig. *te zamen gaan*; fig. *gepaard gaan*), ging —, heeft en is samengegaan: *hebzucht en altruïsme kunnen niet* —.

Sa'mengaren (*bijeengaren*), gaarde —, heeft samengegaard: *opstellen, gedichten tot een bundel* —; zie Bundelen.

Sa'mengesteld (*niet-enkelvoudig*), bn.: spraakk. *een —e volzin*, een volzin, die uit de verbinding van twee of meer enkelvoudige zinnen bestaat; *een — blad*, waarbij verscheiden blaadjes aan één steel zitten; *een — getal*, een geheel getal + breukgetal, b.v. $3^1/_8$; *een —e breuk*, b.v. $\frac{5/4}{5}$; *—e interest*, interest op interest, zie ald.

Sa'mengezworenen (*deelgenooten van een eedgespan*), m. mv.; ook: **Saam—**.

Sa'menhang (*onderling verband*), m.gmv.

Sa'menhooren (*bij elkaar behooren of passen*), hoorde —, heeft samengehoord; **—hoorigheid**, v.: *de — van die twee partijen*, zie Solidariteit; **—komst** (*bijeenkomst*), v. —komsten; **—leving** (*omgang, verkeer*), v. gmv.; ook, maatschappij: *onze moderne* —; **—loop** (*plaats waar rivieren, wegen, samenloopen, zich vereenigen; vereeniging*), m.: *Coblenz ligt aan den — van twee rivieren*; fig. *een — van omstandigheden*; **—raapsel** (*mengelmoes*), o. —s: *een — van citaten*.

Sa'menrotten (*oproerig bijeenscholen*), rotten —, hebben en zijn samengerot: *de rebellen gaan* —.

Sa'menscholen (*groepswijze bijeenkomen*), schoolden —, hebben en zijn samengeschoold: *de haringen, ook andere visschen scholen gaarne* —, *de menigte schoolde — voor het stadhuis*; **—ing**, v. —en: *—en van meer dan drie personen zijn in dagen van oproer verboden*.

Sa'mensmelten (*ineensmelten*), smolt —, heeft samengesmolten: *koper en tin* —; zie Brons.

Sa'menspannen (*een komplot smeden*), spande —, heeft samengespannen: *tegen de regeering* —; **—ning** (*komplot*), v. —en.

Sa'menspraak (*tweespraak*), v. -spraken.

Sa'menstel (*inrichting, bouw, stelsel*), o. gmv.

Sa'menstellen (*iets maken uit verschillende deelen of bestanddeelen*), stelde —, heeft samengesteld: *een stoommachine* —; *water is een —gestelde stof*; spraakk. *luchtbol is een — gesteld woord*.

Sa'menstelling (*het samenstellen*; spraakk. *de verbinding v. twee of meer woorden tot een nieuw woord*), v. —en: b.v. *jachthond, kurkdroog, bakkersknecht, doofstom, platrond enz.*

Sa'mentrekking (spraakk. 1 *het weglaten van gemeenschappelijke zinsdeelen in twee of meer nevenschikkend verbonden zinnen*; 2 *tot één maken van verschillende lettergrepen*), v. —en: 1 b.v. *in Brussel vindt men prachtige paleizen en* [*vindt men*] *fraaie pleinen*; 2 *weer* uit *weder* enz.

Sa'mentrekkingsteeken (spraakk. *teeken, aanduidend, dat twee lettergrepen tot één zijn versmolten*), o. —teekens, b.v. *raân* (raden), *boôm* (bodem); zie Circumflex.

Sa'menvloeien (*bijeenvloeien, —stroomen*), vloeide —, is samengevloeid: *twee beken kunnen* —, *ook twee kleuren*, b.v. aan het uitspansel; **—ing** (*het samenvloeien*), v. —en: *Coblenz ligt aan de — van Moezel en Rijn*; fig. *de — van menschen op een plein*.

Sa'menweefsel (fig. *samenstel*), o. —weefsels: *een — van verdichtselen, een — van leugens*.

Sa'menwonen (*bij elkaar wonen*), woonden —, hebben samengewoond; verg. Symbiose.

Sa'menzweren (*onder eede samenspannen; zich tot iets, meestal kwaads, met anderen verbinden*), ze zwoeren —, hebben —gezworen; **—zweerder**, m. —s; **—zwering** (*het samenzweren, komplot*), v. —en.

Sam'melen (*talmen, teuten*), sammelde, heeft gesammeld; **—aar** (*draler*), m. —s.

Sa'moem, m. samoems; zie Samum.

Samojeed' (*lid v. e. stam, wonende aan de kusten der N.-IJszee*), m. —jeden.

Samoreus' (*lang, plat en stevig vaartuig*), v. —reuzen: *een — is een soort van aak voor den houthandel, men vindt ze in de Sambre- en Meuse-streek, uit welke namen het woord is samengetrokken*.

Samovar' (*Russisch toestel om thee te zetten*), v. samovars, ook: Samowar'.

Sam'pan, —pang (*sloep, vaartuig*), m. —s.

Sam'son, m.: zie Simson.

Sa'muel (Bijb. *de laatste en grootste der richteren*, ± 1250—1050), m.: *de boeken* —, deze zijn twee in getal en bevatten de geschiedenis van Samuel en van de beide eerste koningen Saul en David.

Sa'mum, sa'moem (*Afrikaansche en Arabische, gloeiende, stikkend heete woestijnwind, die het zand meevoert en waardoor menschen en dieren verstikt worden*), m. —s: *de — waait tusschen 21 Juni en 21 Sept.*; ook **Sam'boeli** geheeten; verg. Chamsin.

Samu'rai (*Jap. krijgsadel*), v. gmv.

Sanato'rium (*gezondheidsinrichting*), o. —ria.

Sanbeni'to (Sp. *ketterhemd*: *geel hemd met afbeeldingen van duivels en vlammen, waarin de door de Inquisitie veroordeelde ketters verbrand werden; ook bij een autodafé gebruikt als bespotting*), o. —'s. (e = ee).

San'cho Pan'za, schildkn. v. Don Quichot: — is de lijnrechte tegenstelling van zijn idealistischen en optimistischen heer: hij vertegenwoordigt het gezond ver-

stand, een nuchtere practische levensopvatting, grenzend aan het platte; lees: *Sant'sjo Pant'sa.*

Sanc'tie (*bevestiging, goedkeuring, bekrachtiging*), v. —s, —tiën: lees: *sank'sie.*

Sanctionneeren (*bekrachtigen, goedkeuren, zijn sanctie geven aan*). (t = s).

Sanctua'rium (Lat. *het heiligdom*: R.-K. *priesterkoor, heiligdomskamer reliekschrijn*), o. —s, —ria.

Sanc'tum sancto'rum (*het Heilige der Heiligen*: *deel van den ouden tempel in Jeruzalem*), o.

Sanc'tus 1 (Lat. *heilig*), bn.; **2** (*deel der Mis vóór de Consecratie, inleidend gebed of lied*), o.

Sandaal' (*bindzool, snoerzool, oostersch schoeisel*, o.a. *in de landen van Azië bij het volk nog in gebruik*), v. —dalen.

San'darak, v. en o.; zie S a n d r a k.

San'delboom, san'dalboom (plantk. *Indische boom* o.a. *op Timor*), m. —en; zie —h o u t.

San'delhout (*hout v. d. sandelboom* o.a. *v. Soemba*), o. gmv.: er is *geel* —, met rozengeur, dienend voor snijwerk, en *rood* —, dat geraspt wordt, voor tandpoeder.

San'delwood (*een paard van Soemba of Sandelhout-eiland*), o. —s: *Soemba* (O.-I. ten Z. van Flores) *is beroemd om de —s.* (oo = oe).

San'drak (*zekere geelwitte hars*), v. en o.

Sand'sjak (Turksch.: *afdeeling, provincie, district*), m. —s: *een — is een onderafdeeling van een vilajet.*

Sandwich (Eng. *dun vleeschboterhammetje bestaande uit twee op elkaar gelegde dunne sneetjes brood met een plakje rookvleesch, ham enz. er tusschen, zoo genoemd naar zekeren Engelschen graaf Sandwich*), m. —wiches.

Sand'wichman (*e. reclame-looper*: *e. man met e. advertentiebord op rug en borst*), m. —mannen.

Sanel' (*een soort v. katoenen weefsel*), o.; —n e l'l e n (*van sanel gemaakt*), bn.

Sangfroid' (Fr. *koelbloedigheid*), o. gmv.

Sanguineus' (Fr. *bloedrijk, volbloedig*), bn.

Sangui'nicus (*iem., die sanguinisch, driftig, oploopend is*), m. —ci. (gui = gwie).

Sangui'nisch (*bloedrijk*; fig. *vurig, driftig*), bn.: *een — temperament*, d. i. een driftige, opvliegende gemoedsstemming; *de neger is over 't algemeen —, de Indiaan is vol phlegma.*

San'hedrin (Hebr. *de Hooge Raad, het nationale Joodsche gerechtshof in Jeruzalem*), o. gmv.: het — bestond uit 71 leden meest priesters en levieten, voorzitter was de hoogepriester; ook, S y n e'd r i o n.

Sanitair' (Fr. *de gezondheid betreffende*), bn.: *een —e wetgeving, het — toezicht, de —e dienst.*

Sa'nitas (Lat. *gezondheid!*).

Sansculot'te (Fr. *iem., die geen kniebroek of culotte droeg, maar een lange pantalon*: *haveloos mensch, revolutionnair in 1789 enz.*), m. —n, —s.

Sansculotti'de (Fr. *de vijf overschietende feestdagen in den Republik. kalender en wel de dagen van het feest v. h. genie, dat van den arbeid, dat der daden, dat der beloningen, dat der meeningen*), v. mv.; zie R e p u b l. k a l e n d e r.

Sans-façon' (Fr. *zonder complimenten*: *ongegeneerdheid*), o.

Sans-gê'ne (Fr. *ongedwongenheid*; *als bij zich thuis, vrij en ongedwongen*), o. gmv.

San-Mar'co (*Sint-Marcuskerk in Venetië*), v.: *de —, gebouwd van 976—1071, is een der schoonste kerken van Europa, zij werd in de 14e eeuw met toevoegselen in spitsbogenstijl versierd*: z. C a m p a n i l a.

Sans pareil' (Fr. *zonder weerga*), bw.

Sanskrit' (eig. *het klassieke oud-Indisch*; *oude taal der Hindoes*), o.: *het — is in Voor-Indië nog de schrijftaal der geleerden*; *bij de Brahmanen vervult het de rol van het Latijn in de R.-K. kerk*; ook, S a n s k r i e t'.

Sanskri'tisch, bn.: *de —e taal en letteren.*

Sanskritist' (*kenner of beoefenaar van het Sanskrit*), m. sanskritisten.

Sans-souci' (Fr. eig. *zonder zorg*; *buitenzorg*), o.: koninklijk kasteel bij Potsdam, geliefde verblijfplaats v. Frederik den Gr. (1740-'86).

Sant ([*manlijke*] *heilige*), m. santen.

Santé' (Fr. *gezondheid*: groet bij het toedrinken: *op uwe gezondheid*), v.; ook, **Sant'jes.**

Santenboetiek' (*santenkraam*), v.: spreekt. voor: *santenboutique.*

San'tenkraam (*kraam, waarin heiligenbeeldjes worden verkocht*; spottend gebezigd voor: *de heele rommel of boel*), v. gmv.

Santin' (*vrouwelijke heilige*), v. santinnen.

Santin'netje (Z.-Ned. *prentje met een heilige vrouw of heilige maagd er op*), o. —s.

Sant'je (Z.-Ned. *prentje, waarop een Heilige is afgebeeld*), o. santjes.

Santoni'ne (*uit de zaden van het St.-Jans-kruid gewonnen wormdrijvend middel*, o.a. *aanwezig in het wormkruid*; *wormkoekje*), v. gmv.

Santo'rie (plantk. *duizendguldenkruid*), v.

San'tos-koffie (*Braziliaansche koffie, uitgevoerd uit Santos, provincie San-Paulo*), v.: *de — heeft de plaats der Java-koffie ingenomen op de wereldmarkt.*

San'tri (*leerling eener koranschool*), m. -'s.

Sap (*levensvocht in organische lichamen*), o. sappen: *het — in boomen, bloemen en kruiden*, ook: *in groenten, vruchten, dieren.*

Sapajoe' (dierk. *kleine rolstaartaap in Z.-Amerika*), m. sapajoes. (j = zj).

Sa'panhout (*roodhout*, ook: *Japanhout*), o. gmv.: stukken hout van den sapanboom worden op Soembawa en Flores afgekookt, om roode verfstof te verkrijgen.

Sap'groen (*groene verfstof, uit de bessen van de weegedoorn getrokken*), o.; zie S a p v e r f.

Sa'pi (O.-I. *tam rund*; *Indische koe*), m. en v. sapi's: *de — oetan*, boschkoe op Celebes.

Sapien'ti sat (Lat. *voor den wijze genoeg*), d. i. een goed verstaander heeft maar een half woord noodig. (ti = tie).

Saponiet' (*zeepsteen*), o. gmv.: *het — wordt in Zweden gevonden en dient bij het maken van porselein.*

Sap'pe (Fr. *loopgraaf*; *onderaardsche gang naar of van een vesting enz.*), v. —n, —s.

Sapeeren (*het aanleggen van sappen met verbindingen onderling ; ondermijnen*).
Sap'peloos (*zonder sap*), bn., ook : S a p l o o s : *e. vooze knol is* —, uitgedroogd.
Sapperloot', tw. ; zie S a k k e r l o o t.
Sapperment' (*sapperloot*), bw.
Sappeur' (mil. *soldaat, wiens taak voornamelijk is het maken van sappen of loopgraven*), m. —s ; zie M i n e u r.
Sappeurs'baard (*lange, volle baard*), m. —en.
Sap'pho, v., beroemde Grieksche lierdichteres, weleens de 10e muze genoemd, ± 600 v. C. ; er bestaan van haar nog slechts enkele fragmenten, lees : *Sap'-foo, Saf'-foo* ; men noemt de Antwerpsche dichteres Anna Bijns uit de 16e eeuw wel de Ned. —.
Sap'pig (*sap bevattend*), bn.; —er, —st : *e. —e kers* ; — *vleesch*, malsch ; fig. *een — schilderij*, met breede penseeltoetsen.
Sap'pigheid (*het sappig-zijn, het bevatten v. veel sap*), v.: *de — v. sommige peren.*
Sap'rijk (*rijk a. sap*), bn.; —er, —st: *e. —e peer*; —**heid** (*rijkdom aan sap*), v. gmv. : *de — van vele O.-I. vruchten.*
Sapropel'lium (*het verrottingsslik der venen, waaruit turfspecie ontstaat*), o. gmv.
Saprophiet' (*schimmel, die haar voedsel uit doode organische stoffen haalt*), v. —en.
Sap'verf (*verf, bereid uit het sap van planten, bessen of dieren*), v. —verven.
Sa'ra (Bijb. *de vrouw v. Abraham, ± 1700* v. C.), v.
Saraban'de (*Spaansche dansmelodie ; populaire Sp. dans*), v. —s.
Saraceen' (*Mohammedaansche Turk, Arabier ; Muzelman*), m. Saracenen.
Saraceensch' (*eigen aan of betreffende de Saracenen*), bn.: *h. —e heir, h. — gebroed.*
Saraceens'kruid (*dunne holwortel, pijpbloem*), o. gmv. ; ook : *Sarazijns'kruid.*
Sarcas'me (Fr. *bittere hoon, hoonend gezegde, bijtende spot*), o. —n : — *is de uiting v. bitterheid en haat* ; verg. I r o n i e.
Sarcas'tisch (*bijtend, hoonend, bitter*), bn. en bw.; —er, meest —: *op —en toon spreken.*
Sarcophaag' (*steenen doodkist, gewoonlijk met figuren behouwen, vooral door de ouden* b.v. *de Romeinen gebruikt* ; ook wel : *grafteeken of zerk*), v. —phagen : *in den dom van Aken bewaart men de — van Charlemagne* ; lees *sarkofaag'.*
Sardien'tje (*sardijntje*), o. —s. spreekt.
Sardijn', sardi'ne (*haringachtig vischje in de Middellandsche Zee en den Atlantischen Oceaan levende, tot aan de kusten van Bretagne ; genoemd naar het eiland Sardinië*), v. sardijnen, sardines : *de — wordt, in olijfolie ingemaakt, in blikjes verzonden.*
Sardi'nenblikje (*platte blikkendoos voor of met sardinen*), o. —blikjes.
Sardo'nisch, bn.: *een — lachen of gelach,* schampere grijnslach, een bittere lach.
Sar'donyx (*halfedelgesteente, een soort van onyx met witte en hooggele strepen*), m. -en; (*stofnaam*), o. gmv.
Sa'rekat Is'lam, ook S a r i k a t — (O.-I. *een inlandsche vereeniging, waarbij de Islam op den voorgrond gesteld wordt tot bevordering v. d. belangen der Islamietische inlanders in O.-I.*), v.; bij verkorting **S. I.** : *het Gouvernement heeft aan de — rechtspersoonlijkheid gegeven.*
Sar'ge (*wollen stof*), v. gmv.; z. S e r g e.
Sa'rong (*Oostindisch kleedingstuk, e. soort van rok, gedragen door mannen en vrouwen*; ook: *négligé der Europeesche dames in O.-I.*), v. —s.
Sar'ras (*ruitersabel, houwdegen*), m. —sen.
Sar'ren (*plagen, tergen, treiteren*), sarde, heeft gesard : *een hond —.*
Sar'rig (*tergend, plagend*), bn. en bw. ; -er —st : *een — gebaar ; — kijken.*
I. Sas (*licht ontvlambare stof, een soort van kruitmengsel*), v. sassen.
II. Sas (oude naam voor : *sluiskolk, schutsluis*), o. sassen ; zegsw.: *in zijn — zijn* : in zijn schik ; *hij voelde zich in zijn —,* had het naar zijn zin.
Sa'sak (O.-I. *Mahomedaan op Lombok*), m. —s.
Sas'safras 1 (*N.-Amerik. laurierboom*), m. —sen : de wortel en schors v. d. — worden in de apotheek tot poeder bereid ; **2** (*drank, getrokken op bladeren of op bast van den sassafras*), o. gmv.
Sas'senbloed, o.: *het gaat van —,* d.i. met de grootste opofferingen gepaard, (eig. *van 's harten bloede*).
Sas'ser (*sluiswachter*), m. —s.
Sas'sluis (*schutsluis*), v. —sluizen.
Sa'tan (Hebr. *helsche geest, duivel, de opperste der duivelen*), m. satans.
Sata'nisch (*duivelsch, helsch*), bn. en bw.: *een —e blik, een —e lach; ik was — nijdig.*
Sa'tansch, bn. en bw.; zie S a t a n i s c h.
Sa'tanskind (eig. *kind van satan, duivelsche man of vrouw*), o. —kinderen; -**werk** (*een schandelijk,* ook : *zeer lastig werk*), o. gmv.
Sa'tek (O.-I. *stukjes geroosterd vleesch aan een bamboesstokje geregen*), v. gmv.
Satelliet' (*wachter, lijfwachter, begeleider ; een ondergeschikt medehelper van voorname personen, trawant*), m. —en : *de maan is de — der aarde,* bijplaneet; *de jongeling trad met zijn — de kamer uit* (C.O.), begeleider ; *Alva en zijn —en.*
Sa'ter (myth. *Grieksche boschgod met horens en bokspooten, half dier, half mensch; volgeling van den wijngod Bacchus* ; fig. *e. zeer leelijk mensch*), m. -s; z. S a t y r.
Satijn' (Fr. *glanzige zijde, atlas* ; ook ; *glanzige linnen of wollen stof*), o.; (soorten), o. -en; —**achtig** (*lijkende op satijn*), bn.
Satij'nen (*van satijn*), bn.: *een — das.*
Satijn'vogel (dierk. *Australische zangvogel, wiens veeren als satijn glanzen*), m. —s.
Satineeren (*glad en glanzend maken*) : *papier —*; ook glanzend verven.
Satineer'wals (*wals, om schrijfpapier of karton glanzend te maken*), v. —en.
Satinet' (*satijnachtige stof*), o. gmv.
Sati're (*hekeling, spot- of hekeldicht*), v. -n : *de koude en liefdelooze —* (Koetsv.) ; *een vinnige —* (Jonath.); z. H e k e l d i c h t.
Sati'rendichter (*hekeldichter*), m. —s : *ook Vondel is —,* zie R o s k a m alsmede H a r p o e n.
Sati'ricus (*hekeldichter, satirisch schrijver, spotter*), m. satirici.
Satiriek' (*spottend, bijtend, hekelend*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — weekblad, een — gedicht,* zie H e k e l d i c h t ; ***Mult.***

wist — te schrijven; ook wel: **Sati'risch**: *een — gezegde*; *— lachen.*
Satisfac'tie (Fr. *voldoening, genoegdoening*), v. gmv.: *iemand — vragen, iem. — geven.*
Satraap' (*landvoogd in het oude Perzië, willekeurig heerscher*; fig. *heerschzuchtig bewindsman of mensch*), m. —trapen.
Satrapie' (*stadhoudersambt of -gebied in het oude Perzië*), v. —ën.
Saturna'liën, —lia (gesch. *Saturnus-feesten in 't oude Rome van 17—24 December*), v. mv.
Satur'nisch (fig. *eenvoudig, landelijk*), bn.: *de —e tijd*, d. i. de gouden eeuw.
Satur'nus 1 m. myth. Oud-Italische god van zaadvelden en landbouw; later vereenzelvigd met Chronos. Hij zou door Jupiter van den troon gestooten, op zijn vlucht gastvrij in Italië opgenomen en daarvoor landbouw en beschaving hebben ingevoerd: zoo werd zijn regeering een tijd van vrede, overvloed en geluk: de gouden eeuw. Zijn drie zonen waren Jupiter, Neptunus, Pluto, zijn dochters Juno en Vesta; **2** (sterrenk. *e. der grootste planeten, door een lichtband omgeven*), m.
Sa'tyr, m. satyrs; zie S a't e r. (y = i).
Saty'risch, bn. en bw.; zie S a t i r i e k.
Saucijs' (Fr. *gekruide worst*), v. saucijzen.
Saucij'zebroodje (*broodje van fijn deeg met een saucijsje er in gebakken*), o. —s.
Sauf-conduit' (Fr. *vrijgeleide*[*-brief*]), o. —-conduits.
Saul, m., Bijb. de eerste koning van het Joodsche volk, ± 1000 v. C.
Saumon' 1 (Fr. *zalm*), m.; **2** (*zalmkleurig, bleekrood*), bn.
Sau'rus (*reusachtige hagedis, krokodil*), m. sauriërs: *logge —riërs lagen op e. zandbank aan den mond van den Nijl*; verg. M o s a s a u r u s.
Saus (*toebereid nat, dat men bij spijzen gebruikt*), v. —en: *boter-, eier-, room-, uien-, wijn—*; zegsw. *wij krijgen —*, regen.
Sau'sen (*met saus begieten*), sauste, heeft gesaust; ook, bevochtigen: *tabak —.*
Saus'kom (*deel v. e. eetservies, dienend om de saus te bevatten en op te dienen*), v. —kommen; **—lepel,** m. —s.
Sauteeren (Fr. *het snel bruinbraden van vleesch of aardappelen op een flink vuur*).
Sauter'nes (Fr. *zoete, witte wijn,* inz. *bij visch, geheeten naar een dorp in de Gironde*), m. gmv.
Sauveeren (Fr. *redden, behouden*).
Sauve-gar'de (Fr. *vrijgeleide, dekking*; fig. *beveiliging*), v. —-gardes.
Sauve-qui-peut' (Fr. eig. *redde zich wie kan*: *ordelooze vlucht, waarbij ieder zijn leven in veiligheid zoekt te stellen*), o. gmv.
Savan'ne (Sp. *uitgestrekte grasvlakten met verspreide boomen en boomgroepen, met bosch, weide enz.,* inz. *in N.-Amerika*), v. —n, thans meestal P r a i r i e geheeten; verg. P a m p a, L l a n o, P o e s t a, S t e p p e, T o e n d r a.
Savan'te (Fr. *geleerde vrouw*; ongunstig: *blauwkous*), v. savantes.
Sa'velboom (*een soort van den*), m. —boomen; zie Z e v e n b o o m.
Savoir-fai're (Fr. eig. *weten te doen*: *bedrevenheid, handigheid, wereldkennis, welgemanierdheid*), o. gmv.
Savoir-vi'vre (Fr. eig. *weten te leven*: *levenskunst; wellevendheids*[*kunst*]; *kunst, om met menschen om te gaan*), o. gmv.
Savonet' (Fr. eig. *zeepballetje*; *horloge met een kapdeksel, in goud of zilver*), v. savonetten.
Savonnerie'-t a p ij t (*navolging van Turksche en Perzische tapijten, fluweelachtig, met levendige kleuren*), o. —en.
Savoureeren (Fr. *met smaak eten, met smaak verorberen*; fig. *langzaam en innig genieten*).
Savoyaard' (*jongen uit Savoye*), m. -aards: *de — is meestal schoorsteenveger, ook marmotten-jongen en liedjeszanger.*
Savoyekool' (*een soort van witgele sluitkool met gekrulde bladeren*), v. —koolen; ook, s a v o y e: *wij eten van middag —.*
Sa'wah (O.-I. *bevloeid rijstveld*), v. —'s: *de — 's liggen terrasvormig*; *na afloop van den rijstoogst kweekt men op de —'s andere gewassen* b.v. *maïs*; **—bouw** (O.-I. *de cultuurwijze der kunstmatige bevloeiing ten behoeve van den rijstbouw*), m. gmv.; **—vogel** (dierk. *witte vogel, die op de sawah's verblijf houdt*), m. —s; lees: *sa'waa.*
Sa'woe (O.-I. *schaduwrijke vruchtboom op O.-Java en op Bali*), m. —en, —*s*; **—hout,** o. gmv.; **—mani'la** (*juttepeerachtige appel; breiappel*), v. —s.
Sax'hoorn (muz. *koperen blaasinstrument vooral bij militaire muz. in gebruik, genaamd naar den uitvinder Adolphe Sax* (1791—1865), m. —s; ook, S a x o p h o n e.
Saxopho'ne (*saxhoorn*), v. —n; lees: *saksofone.*
Scabio'sa (*schurftkruid*), v. gmv.; **-bieus'** (*schurftachtig*), bn.; —zer, —t.
Scabreus' (Fr. *ruw, gewaagd, op 't kantje af, schuin*), bn.
Sca'la (It. *trap*; *toonladder*; *gradenschaal*), v. —'s.
Scalp ([*afgetrokken*] *hoofd- of schedelhuid*), m. —en.
Scalpeeren (*de huid van de hersenpan trekken en ze als zegeteeken meevoeren*; *vroeger gebruik bij de roodhuiden*).
Scalpeer'mes (*mes, waarmede de Indianen scalpeeren*), o. —sen.
Scalpel' (*ontleedmes v. d. chirurg*), o. —s.
Scammo'nium (*gomhars van het wortelsap der purgeerwinde inz. van Aleppo en Smyrna*), o. gmv. (sc = sk).
Scandaleus' (*schandalig*) bn.; —zer, —t.
Scandeeren (*verzen in voeten afdeelen; de versmaat sterk laten hooren bij het zeggen der verzen, naar de maat opzeggen*).
Scandina'visch (*eigen aan, betrekking hebbende op, uit of van Scandinavië*), bn.: *de —e talen,* die van Noorwegen, Zweden en Denemarken; *het — gebergte.*
Scan'sie (*het scandeeren*), v. gmv.
Scaphan'der (*zwemvest; luchtdichte duikerkleeding*), m. —s; lees: *ska-fan'der.*
Scapulier' (R.-K. *schouderkleed*; [*in verkleinden vorm*] *lapjes gewijde stof, in zwarte, blauwe, witte of bruine kleur, op borst en rug te dragen*), o. —s.
Scarabee' (*mest- en graafkever*; *heilige*

kever der Egyptenaren), v. scarabeeën.
Scaramou'che (Fr. *hansworst in de Italiaansche blijspelen* inz. *d. 17e eeuw*; *grappenmaker*), m. —s.
Scarlati'na (geneesk. *roodvonk*), v. gmv.
Scè'ne (Fr. *tooneel, plaats der handeling*; *onderafdeeling van een bedrijf, ze begint wanneer een nieuwe persoon optreedt*; *klein huiselijk standje, ruzietje*; *pijnlijk voorval*), v. scènes: *een aandoenlijke* —, aangrijpend voorval op 't tooneel, ook in 't leven; *iemand een* — *maken*, een standje op ruzietoon.
Scepticis'me (*een wijsgeerig stelsel, dat de mogelijkheid, om tot zekerheid* inz. *in geloofszaken te komen, bestrijdt*; *twijfelzucht, twijfelleer*), o.
Scep'ticus (*iemand, die h. scepticisme aanhangt*; *twijfelaar*), m. sceptici; lees: *sep'ticus*.
Scep'tisch (*twijfelzuchtig*), bn. (sc = s).
Schaaf (*timmermanswerktuig tot het gladmaken van hout*), v. schaven: *e. blok— of gerf—, een ploeg—*, z. ald.; zie ook, K o o l s c h a a f; —**bank** (*bank, waarop planken geschaafd worden*), v. —en; —**beitel** (*mes van een schaaf*), m. —s; —**kool** (*met een schaaf fijn gesneden witte kool*), v. gmv.; —**mes** (*werktuig, mes met twee handvatten*), o. —messen; —**sel** (*het afgeschaafde, de krullen*), o. gmv.
Schaak (eig. in het Perz.: *koning*; *het schaakspel*), o.: *een partij — spelen*; ook bw.: *een stuk — zetten, de koning is of staat* —, kan genomen worden; — d e n k o n i n g, — d e k o n i n g i n! waarschuwing van den tegenspeler, dat de koning, de koningin in gevaar is.
Schaakbord' (*vierkant bord, verdeeld in 64 ruiten, afwisselend in twee kleuren*), o. -en; —**club** (—*gezelschap*), v. —s; —**mat** (eig. *de koning is dood*; *stand van het schaakspel, waarbij de koning en dus de partij verloren is*), bn.: zegsw. *hij is — gezet*, hij kan niet verder, is vastgezet, weet geen uitweg; *ergens — afkomen* (Potg.); —**meester** (*matador in het schaakspel*), m. —s: *Lasker is een der beroemdste —s*; —**partij** (*een spel schaak*, ook: *de schaakspelers zelf*), v. —en; zie ook S i m u l t a a n-p a r t i j; —**probleem** (*schaakvraagstuk, -quaestie*), o. —problemen; —**spel** (eig. *koningsspel*; ook: *schaakbord met de stukken*), o. —spellen; —**spelen** (nl. *het spelen op het schaakbord*), o.; —**speler**, m. —s; —**stuk** (*stuk, dat tot een schaakspel behoort*), o. —ken: er zijn 32 —ken, zij heeten *koning, koningin, raadsheer, kasteel of toren, paard, pion*; —**wedstrijd** (*wedstrijd van schaakspelers*), m. —en; —**wereld** (*de kring der schaakspelers*), v. gmv.
I. Schaal (*een in deelen verdeelde lijn om te meten, om de grootte van iets te bepalen*, eig. *ladder*), v. schalen; zie P e i l s c h a a l, T h e r m o m e t e r, B a r o m e t e r; ook aanwijzing omtrent de grootte eener teekening ten opzichte van de werkelijkheid: *een kaart geteekend op een — van 1 : 1000*; fig. een zaak *op groote, op reusachtige — drijven*; *een uitdeeling houden op ruime* —; zie nog T o o n s c h a a l.
II. Schaal (1 *kalk- of hoornachtig bedeksel*; 2 *schotel, kom*; 3 *een der balansborden*; bij uitbr. *weegschaal*), v. schalen: 1 verg. E i e r s c h a a l; *de — van een kreeft, de — van een krab*; *een eenkleppige — of kinkhoorn, een tweekleppige* —, b.v. van een mossel; *de schalen van een kever*, dekschalen of -schilden; 2 *een — met melk, een — met fruit, een drink*—, *een porseleinen* —, zie ook S c h a a l c o l l e c t e; 3 *de koperen schalen in den winkel, de — slaat over*; zegsw. *dat legt gewicht in de* —, dat is van beteekenis, van belang; *een nieuwe — koopen*, zie ook G o u d s c h a a l.
Schaal'collecte (*collecte met open schaal langs de deuren of in de kerk*), v. —collecten.
Schaal'dier (dierk. *dier met een schaal als beschutting*: *krab, kreeft enz.*), o. —dieren.
Schaam'achtig (*een weinig verlegen, bedeesd*), bn.; —**been** (ontl. *het naar voren rondende deel van het bekken*), o. —deren; —**rood** (*blos der schaamte*), o. gmv.; —**te**, v. gmv.: *valsche* —, misplaatste hoogmoed; *iets met — bekennen*, verlegenheid; —**teloos** (*zonder schaamte, cynisch*), bn.; —loozer, —t: *een — bedrieger, —looze taal*: verg. O n b e s c h a a m d, dat zwakker van bet. is.
Schaap (dierk. *woldragend, tweehoevig zoogdier*), o. schapen: het mannetjesschaap heet *ram*, het wijfjesschaap *ooi*, het jong *lam*; zegsw. *de schapen scheren*, winst behalen; *een — van een kind*, bloed; term v. medelijden: *dat arme* —; spreekw. *Als er één — over den dam is, volgen er meer*, z i e D a m; scherts. *het verloren of verdoolde — is terecht*, wat zoek was, is teruggevonden, zie Luc. 15 : 4—6; *hij heeft zijn —jes op het droge*, zie D r o o g; —**achtig** (fig. *onnoozel, dom*), bn. en bw.: —er, —st: *een — gezicht zetten*; *er — uitzien*; —**herder** (*schaaphoeder, bewaker en verzorger van een kudde schapen*), m. —s, spreekt. S c h e p e r; —**jes** (eig. *kleine schapen*; fig. *lichte wolkjes a. e. helderen zomerhemel*), o. mv., ook: S c h a a p j e s w o l k e n en S c h a p e n w o l k j e s.
Schaap'kameel (*lama, alpaca*), o. —en.
Schaaps'kleederen, —kleeren (fig. *het uiterlijk van deugd*), o. mv.: *een wolf in — of in schaapsvacht*, slecht mensch, die het booze wil, maar den schijn van goedheid en onschuld aanneemt, zie Matth. 7 : 15.
Schaaps'kooi (*stal voor schapen*), v. —en; —**kop** (fig. *lomperd*), m. —pen; —**leder, —leer**, o. gmv.; —**lederen, —leeren** (*v. schaapsleder*), bn.; —**vacht**, v. —en.
I. Schaar (*menigte*), v. scharen; z. S c h a r e.
II. Schaar (1 *knipwerktuig*; 2 *knijper van kreeft en krab*), v. scharen: 1 *een effecten—, een borduur*—; zegsw. *daar hangt de (gouden) — uit*, ook: *daar hangt de — in den lindeboom*, fig. het is er duur, men wordt er geschoren of gesneden; 2 *de kreeft klemt haar prooi tusschen de scharen*.
Schaar'bosch (*kreupelbosch*), o. -bosschen.
Schaar'hout (*kreupelhout*), o. gmv.: *het — blonk van poeierfijnen rijm* (H. Swarth); —**bosch** (*kreupelbosch*), o. —bosschen.
Schaard (*breuk of kerf*, inz. *in het scherp van een snijwerktuig*; *scherf aardewerk*), v. —en: *het mes is vol —en, een helmkam*

vol —en ; de —en uitslijpen, fig. een gebrek wegnemen ; zegsw. *al te scherp maakt —en,* al te veel werken bederft ; ook, S c h a a r d e, v. —n.

Schaar'den (*vol schaarden komen of maken*), schaardde, is, heeft geschaard : *'t scherpste ploegmes schaardt zich bot op dezen grond.*

Schaar'dijk (aardr. *dijk, die onmiddellijk langs of kort bij het zomerbed v. e. rivier ligt,* nl. *zonder uiterwaarden*), m. —dijken.

Schaars (*zelden, nauwelijks*), bw. ; —er, het —t : *ik zie mijn vriend tegenwoordig —.*

Schaarsch (*weinig voorhanden, zeldzaam*), bn. ; —er, meest —: *fruit is dit jaar —*; ook fig. : *e. —e tijd,* waarin niet veel te krijgen is; *e. — loon,* karig ; —**heid** (*het schaarsch-zijn, mangel, karigheid*), v. gmv. ; —**te** (*gebrek*), bn. : *— van levensmiddelen.*

Schaar'slijp, —sliep (*scharenslijper*), m. —en.

Schaar'weide (*gemeentewcide*), v. -weiden.

Schaats (*gebogen stalen reep met houten bovenstuk en met voetriemen, om op het ijs te rijden*), v. schaatsen : *een paar Friesche —en, Amerikaansche —en, de —en onderbinden; hij rijdt een goede —*; zie R o l s c h a a t s ; zegsw. *hij heeft een vreemde — gereden,* een zonderling, een vreemd leven geleid.

Schaat'senband (*band om de schaatsen vast te binden*), m. —en ; als stofn. o. gmv.

Schaat'senrijden (*het rijden of glijden op schaatsen*), o. gmv. : *ik ga —, ben je aan 't —*; —**rijder** (*iem., die schaatsen rijdt*), m. —s ; —**rijdster,** v. —s.

Schaats'hout (*het houten deel eener schaats*), o. —houten ; —**ijzer** (*het stalen omgebogen onderdeel eener schaats*), o. —ijzers.

Schaâuw (dicht. *schaduw*), v. gmv.

Schab'berig (*kaal, armoedig*), bn. en bw. ; —er, —st : *de eene vent ziet er nog al —er uit dan de andere ; een — kleed, een —e jas;* ook, S c h a b b i g.

Schabel' (*zit-, kniel-, voetenbankje*), v. schabellen.

Schabloon' (*model, staal ; vorm,* b.v. *houten model van een stukadoor ; uitgesneden patroonvorm tot doorverven voor decoratieschilders ; patroon voor gietwerk*), v. schablonen ; (sch = sj) ; zie M a l.

Schabrak' (*sierlijk paardedekkleed*), v. en o. —brakken.

Schach ([*Perzisch*] *koning*), m. —'s. (ch = sj).

Scha'chelen, zie S c h a c h e r e n.

Scha'cheren (*kleinhandel drijven,* ook: *met loven en bieden*), schacherde, heeft geschacherd : *valt er niets te —? hij schachert in loten* ; zie S c h a c h e l e n ; (sch = sj) ; men spelt ook: *Sjacheren.*

Schacht, schaft (1 *steel, stok, pijp*; 2 *mijngang, mijnkoker, mijnput*), v. —en : 1 *de — van een lans, de — van een veder* ; bij uitbr. *de ooievaar zweeft op zijn schachten,* vleugels, pennen : *de — van een laars ; de — van een sleutel , de — van een zuil,* opgaand deel eener zuil tusschen voet en kapiteel ; *de — van een anker,* het eigenlijke lichaam van het anker, waaraan de armen en de ring of de harp zitten; 2 *hellende en horizontale —en in de kolenmijn; de loodrechte —,* d. i. mijnput om af te dalen enz. ; —**kool** (mijn. *ijzeren geraamte met vloeren tot het aflaten van werklui e. h. ophalen v. beladen wagens*), v. —en.

Schad'de (*afgestoken korst hei of veen, gedroogde veenzode*), v. —n ; ook, P l a g.

Scha'de, scha (*nadeel, verlies*), v. gmv. : *met — en schande ergens afkomen ; met — en schande wordt men wijs* (De Gén.).

Scha'delijk (*schade veroorzakende, nadeelig*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — dier ; dat zal — voor je afloopen; een —e koop.*

Scha'deloos (*geen schade doende*), bn. en bw. : *een — middel, een —looze drank ; ergens — afkomen,* zonder schade.

Scha'deloosstellen (*de geleden schade vergoeden*), stelde —, heeft schadeloosgesteld ; *iem.* —; —**stelling,** v. —en.

Scha'den (*nadeel toebrengen*), schaadde, heeft geschaad : *dat schaadt de gezondheid.*

Scha'depost (*iets, waarbij men verliest, het verlies zelf*), m. —posten ; fig. rekening, die niet betaald wordt; z. N o n v a l e u r.

Scha'de-, scha'vergoeding (*herstel van berokkende schade*), v. —en.

Scha'de-, scha'verhaling (*vergelding, betaaldzetting, weerwraak*), v. —en.

Scha'duw (*de onverlichte ruimte achter een door licht beschenen, ondoorzichtig lichaam*), v. —en, zie K e r n—, H a l f—, S l a g—: *de — v. e. toren, v. e. huis ; in de — v. e. linde zitten* ; bij uitbr. donkere plek of kleur op schilderijen, teekeningen : *licht en —,* zie L i c h t en b r u i n ; fig. beschutting, bescherming : *toef onder de — van mijn dak* (Bijbel) ; ook : iets, dat weinig bet. : *er blijft mij geen — meer van hoop ; Cordova is nog slechts een — van wat het geweest is* ; zegsw. *iem. in de — stellen,* hem overschaduwen, hem overtreffen ; *niet in iems — kunnen staan,* eig. niet in iemands nabijheid kunnen staan, ver-uit zijn mindere zijn.

Scha'duwbeeld (*silhouet, zwart knipsel, dat tegen 't licht gehouden, een figuur of beeld werpt op een wit vlak ; hersenschim*), o. —en ; —**en** (*een tint leggen op*), schaduwde, heeft geschaduwd : *een figuur —*; —**rijk** (*rijk aan schaduw*), bn., —*e lanen*; —**schim** (*een schim of geest, die als een schaduw zich vertoont*), v. —schimmen ; —**spel** (*Chineesche schimmen*), o. —spelen ; —**zijde** (*donkere kant*; fig. *het nadeel, de keerzijde*), v. —n : *de — van een tuin,* de noordzijde ; fig. *de — van klassikaal onderwijs.*

Schaf'fen (*bezorgen, verstrekken*), schafte, heeft geschaft: *raad —, hulp —*; *wat zal de keuken —?,* bij uitbr. *het is tijd om te —,* eten.

Schaft, v. —en ; zie S c h a c h t.

Schaf'ten (*middagmalen door werklui, matrozen enz.*), schafte, heeft geschaft.

Schaft'kelder (oorspr. *kelder, waar arbeiders en werklui kunnen eten ; gaarkeuken*), m. —s.

Schaggioen' (*reepje komkommer in 't zuur; groote ingelegde augurk*), m. —en. gew.

Schakeeren (*kleuren mengelen, doen ineensmelten van tinten*) :—**ing** (*afwisseling van tinten*), v. —en : *kleurlingen van verschillende —en* (J. t. Br.).

Scha'kel (*schalm, ring eener keten*), v. —s.

Scha'kelbord (*nummerbord bij een elec-*

trische centrale, o.a. *bij de centrale van de telefoon*), o. —en: op het — verbindt men hen, die een gesprek willen voeren.

Scha'kelen (*verbinden met schakels*), schakelde, heeft geschakeld; —**ing** (fig. *verbinding v. d. deelen eener volgreeks*), v. -en; zie A a n e e n—, U i t s c h a k e l e n.

Scha'kellijm (*vloeibare lijm, zoo genoemd naar den fabrikant Schakel te A'dam*), v.

Scha'kelnet (*driedubbel gemaasd net, in welks mazen de visschen vastzwemmen*), o. —netten.

I. Scha'ken (*een meisje of vrouw met geweld ontvoeren*; *wegvoeren, rooven*), schaakte, heeft geschaakt; —**er** (*hij, die ontvoert*), m. —s; —**ing** (*ontvoering*), v. —en.

II. Scha'ken (*een partij schaak spelen*), schaakte, heeft geschaakt; —**er** (*schaakspeler*), m. —s.

Schako', v. —'s; thans, S j a k o'.

Schal (*geluid, toon*), m. gmv.

Schal'bijter, m. —s; z. S c h a l l e b ij t e r.

Scha'len (scheepst. *met een schaal of plank versterken*), schaalde, heeft geschaald.

Scha'lie (Zuid-Ned. *lei*), v. —liën, —lies: *de knaap ging naar school met boek en* —; *een dak met schaliën dekken*; **scha'lie-** of **scha'liëndak** (*leiendak*), o. —daken.

Schalk 1 (1 eig. *knecht*, inz. *stalknecht*; 2 later: *guit, grappenmaker, leukerd*), m. —en: 1 *Godschalk*, d. i. knecht Gods; 2 *e. — van een jongen*; **2** (*grappig, leuk, guitig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — antwoord, een — oog; — opkijkende*; —**achtig** (*guitig*), bn.: *een — meisje.*

Schalks, bw.; —er, —t: *zij vroeg het* —, d.i. op guitige wijze; *iem. — aanzien, — lachen.*

Schalksch (*schalk* **2**, *guitig*), bn.; —er, meest —: *met een —en lach*; —**heid** (*leukheid*), v. —heden.

Schal'lebijter (dierk. *loopkever, zekere landkever*), m. —s; ook, S c h a r r e b ij t e r.

Schal'len (*galmen, luid klinken*), schalde, heeft geschald: *de vreugdekreten* —.

Schalm (*deel van een ketting*; *schakel, ring, beugel*), m. —en.

Schalmei' (*herdersfluit, veldpijp*), v. —en.

Schal'men (*boomen merken, die verkocht moeten worden*), schalmde, heeft geschalmd; —**geld** (*geld, dat betaald wordt voor het schalmen*), o. —gelden; —**hout** (*boomgewas, dat geschalmd is*), o. gmv.

Scha'loos, bn. en bw.; z. S c h a d e l o o s.

Schamanis'me, o. gmv.; zie S j a m a n i s m e.

I. Scha'mel (*laag houten bankje, houten driepoot*), m. —s; zie S c h e m e l.

II. Scha'mel (*armoedig, armelijk, behoeftig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e woning, —e armen, kom onder mijn — dak*; *— gekleed zijn.*

Scha'men, zich (*schaamte gevoelen*), schaamde zich, heeft zich geschaamd: *z. over iets of iemand* —; *z. over zijn afkomst* —; *z. de oogen uit het hoofd* —, erg; *z. dood* —, in de allerhoogste mate; *z. voor iem.* —, schaamte gevoelen om hem.

Schamp (*schampschot, lichte wonde*), m. gmv.

Schamp'dek (scheepst. *loos dek naast de verschansing*), o. —dekken.

Scham'pen (*van terzijde even raken*), de kogel schampte, heeft geschampt.

Scham'per (*bits, scherp, hoonend*), bn. en bw.; —der, —st: *een — woord, —e taal*; *— lachen, een —e trek kwam om zijn mond*; —**heid** (*bitsheid*), v. —heden; —**en** (*schamper iets zeggen*), —de, heeft geschamperd: *je bent een braaf man, schamperde hij.*

Schamp'paal (*wrijfpaal, schuurpaal voor 't vee in de weide*), m. —palen; zie S c h u r k.

Schamp'scheut (*schamper gezegde*), m.-en.

Schamp'schot (*schot, dat ter zijde afglijdt en licht wondt*), o. —schoten.

Schand, v. gmv.; zie S c h a n d e.

Schandaal' (*ergerlijk feit*), o. schandalen.

Schandaleus' (*schandelijk, aanstootelijk, ergerlijk*), bn.; —leuzer, meest —: *een — bedrijf*, schandalig, dat aanstoot geeft.

Schanda'lig (*schandelijk, schandaleus*), bn.; —er, —st: *een — lawaai, een — gedrag.*

Schandaliseeren (*schande, ergernis verwekken*; *belasteren, eerrooven*; *erg beschadigen*). (s = z).

Schand'bankje, s c h a n'd e— (*in de oude school het bankje, waarop e. weerbarstig of dom kind zitten moest*), o. —s; —**bord** (*kruistitel*), o. —en, ook: S c h a n d e b o r d; —**daad** (*afschuwelijk misdrijf, schandelijke daad*), v. —daden: *de —daden van den wereldoorlog.*

Schan'de, schand (*oneer, hoon*), v. gmv.: *met schade en — wordt men wijs iets of iem. te — maken*, d. i. oneer aandoen.

Schan'dekoop (*spotgoedkoop*), bn. en bw.

Schan'delijk (*tot schande strekkend*), bn. en bw.; —er, —st: *—e voorstellen*, onteerend; *een — gedrag*, snood; *—e wreedheden*; *een —en dood sterven*; *de troepen gingen — op de vlucht*; *iemand — behandelen*; *alles is er — duur*, zeer duur; *de jongens zagen er na het vechten — uit*, erg gehavend.

Schand'merk (*schandteeken*, b.v. *e. brandmerk*), o. —en; —**paal** (*paal, waaraan de boef te pronk werd gezet*, ook, *geeselpaal*), m. —palen, vero.; —**schrift** (*geschrift, dat iem. onteert*), o. —en; —**teeken** (*brandmerk*; fig. *onteerend teeken*), o. —s, —en; —**vlek**, v. —ken: *hij is een — voor zijn familie*, d. i. strekt tot groote oneer; —**vlekken** (*oneer aandoen*), schandvlekte, heeft geschandvlekt: *zijn familie* —; *iemands eer, iemands goeden naam* —, een schandvlek aanwrijven; —**zuil** (gesch. *zuil om te onteeren*), v. —en: een — werd door de Sp. in 1538 in Brussel opgericht ter plaatse, waar het huis van Floris van Pallant I (in hetwelk het Smeekschrift der edelen [1566] was opgesteld en dat tot den grond werd afgebroken), had gestaan: het was een marmeren pilaar met onteerend opschrift in vier talen.

Schans (mil. *verschansing, hoog opgeworpen weermiddel, versterking, fort*), v. schansen; zie ook O m m e r s c h a n s.

Schans'graver (*maker v.e. schans*), m. —s; —**kleed** (scheepst. *lange jas van hem, die bij nacht en guur weer op post staat of de wacht heeft op een schip*), o. —kleeren; —**korf** (mil. *rolronde, langwerpige mand, dienende om met zand of aarde gevuld, een*

borstwering of schans te versterken), m. —korven ; **—looper** (*lange, grofzwollen zeemansjas, bij vuil weer gedragen*), m. —s: de zeeman noemt den — ook *Baaivanger* en *Wolkvanger*.

Schap (*plank in een keukenkast*), v. schappen : *de bovenste —, de onderste —*.

Scha'peborst, v. —en ; **—bout** (*bovenstuk van een schapepoot*), m. —en ; **—kop,** m. —pen ; **—leder, —leer,** o. gmv., ook : *Schapenleder* en *Schaapsle(d)er*.

Scha'penbloem (*witte klaver*), v. —en ; **—boter** (*boter van schapenmelk*), v. gmv.; **—dief** (*iem., die schapen steelt*), m. —ven; **—fokker** (*iemand, die schapen fokt of teelt*), m. —s ; **—hok** (*—kooi*), o. —hokken ; **—kervel** (*wilde kervel*), v. gmv. ; **—kaas** (*kaas van schapenmelk*), v. gmv.: (*voorwerp*), v. —kazen ; **—klaver** (*klaverzuring*), v. gmv.; **—markt,** v. —en ; **—melk,** v. gmv.; **—ras,** o. —sen ; **—scheerder** (*iem., die de schapen van de wol ontdoet*), m. —s ; **—stal,** m. —len ; **—vleesch** (nl. *van schapen*), o. gmv. ; **—wei** (*hui van schapenmelk*), v. gmv. ; **—weide** (*grasland voor schapen*), v. —n ; **—wol,** v. gmv. ; **—wolkjes** (*in rijen loopende, dunne, witte wolkstrepen aan den zomeravondhemel*), o. mv., ook: Schaapjes; **—zuring** (*wilde zuring*), v. gmv.

Scha'per (*schaapherder*), m. —s ; meer : **Sche'per,** spreekt ; **—shond,** m. —en.

Scha'pevacht (*bereide wolhuid*), v. —en ; **—vel** (*vel van een schaap*), o. —vellen ; **—vleesch** (*vleesch van één schaap*), o.gmv.

Scha'pevlies (*de vacht van een schaap in haar geheel*), o. —vliezen ; zie Gulden en Vlies.

Schap'pelijk (*redelijk, fatsoenlijk, ordentelijk*), bn. en bw. : *een —e prijs* ; *het — met iem. maken,* niet te veeleischend zijn ; *de visch ziet er — uit,* vrij goed; *e. — man.*

Schapra'de, schapraai' (*etenskast, proviandkast*), v. —raden, —raaien. gew.

Schapulier', o. —lieren, z. Scapulier.

Schar (*kleine platvisch*), v. —ren; ook, Scharre.

Schar'bier, o. gmv.; zie Scharrebier.

Scha're (*menigte*), v. —n ; zie Schaar.

I. Scha'ren (*rangschikken, in de rij zetten*), schaarde, heeft —schaard : *een leger in slagorde —*; ook, zich — : *de gasten schaarden zich om den feestdisch* ; etymologisch v. hetzelfde grondwoord als Scharen **II.**

II. Scha'ren (*vee in de schaarweide doen*), schaarde, heeft geschaard.

III. Scha'ren, in de spreekt. voor Schaarden.

Scha'renslijp, —sliep (*—slijpér*), m. -en; zie Schaarslijp ; **—slijper** (*iemand, die messen en scharen voor geld slijpt*), m. —s.

Scharla'ken 1 (Fr. *helderrood laken*), o. gmv. : *een tabbaard van —* ; **2** (*helderrood*), bn. : *e. — toga* ; **—koorts** (*uitslagziekte, hevige roodvonk met koorts*), v. gmv. ; **—rood** (*zoo rood als scharlaken*), bn.: *—e opslagen, de —e kardinaalshoed, e. —e toga.*

Scharla'kensch (*van scharlaken*), bn.: *een —e toga, een —e mantel.*

Scharmaai'en (*al zwaaiende heen en weer bewegen*), scharmaaide, heeft geschar-maaid : *de drinkebroer kwam al —de nader,* gmz.

Scharmin'kel, schermin'kel (*lang en broodmager mensch* ; *geraamte*), m. —s.

Scharmin'kelig (*als een scharminkel*), bn. en bw.: *e. — ventje, e. — inlander* ; *— mager.*

Scharnier' (*draaibare koppeling,* b.v. *v. e. deur aan den deurpost*), o. —en : *de —en van het deksel waren verroest*; **—gewricht** (ontl. *gewricht in het menschelijk of dierlijk lichaam, waarvan de beenderen in elkaar grijpen als een scharnier,* b.v. *het kniegewricht*), o. —en.

Schar'rebier, schar'bier (*schar,* d.i. *scherp of dun bier*), o. gmv.

Schar'rebijter, m. —s; zie Schallebijter.

Schar'relaar (*brekebeen in zijn vak*), m.-s.

Schar'relbeenen 1 (*korte en kromme beenen*), o. mv. : *de taks op zijn —*; **2** (*moeilijk of strompelend loopen,* d.i. *met wijd van elkaar staande beenen*), scharrelbeende, heeft gescharrelbeend.

Schar'relen (eig. *schrapen*), scharrelde, heeft gescharreld: *hij scharrelt, om aan den kost te komen,* d.i. haspelen, tobben.

Schar'ren (*schrafelen, krabbelen*), scharde, heeft geschard : *de hoenders — in het losse zand.*

Schat (*kostbaarheid v. groote waarde, rijkdom, groote hoeveelheid goud of geld, have of goed*), m. —ten ; *een halssnoer van parelen is een —, schatten verzamelen, een — in den grond graven* ; bij uitbr., groote massa kostbare voorwerpen : *een — van kennis, wijsheid, ondervinding* ; zegsw. *gezondheid is de beste —*; ook, vleinaam : *mijn —* ; *mijn —je.*

Schat'bewaarder (*thesaurier, schatmeester, penningmeester*), m. —s.

Schat'ekster (dierk. *grauwe klauwier*), v. —s.

Scha'teren (1 *weerklinken, wcergalmen* ; 2 *luidkeels lachen*), schaterde, heeft geschaterd ; 1 *lachen, dat het schatert* ; 2 *de kinderen schaterden het uit van pret*; zie Homerisch.

Scha'terlach (*luidklinkende lach*), m. gmv.

Scha'terlachen (*schaterend of luidkeels lachen*), —lachte, heeft geschaterlacht.

Schat'graver (*iemand, die naar verborgen schatten graaft*), m. —s ; **—kamer** (*vertrek, waarin schatten bewaard worden,* inz. *van een koning*), v. —s ; fig. *het Woordenboek der Ned. taal is een — op taalgebied* ; **—kist** (*geldkist* ; *de openbare geldmiddelen, de financiën*), v. —en; **—kistbiljet** (*schuldbekentenis van minstens ƒ 100 door de regeering uitgegeven voor niet langer dan een jaar, om in de geldbehoefte van 't oogenblik te voorzien*), o. —ten ; **—kistbon,** m. —s ; **—kistpromesse** (*schatkistbiljet van ƒ 100 aan den meestbiedende, met vooruitbetaalde rente*), v. —n.

Schat'lijster (dierk. *kramsvogel*), v. —lijsters.

Schat'meester (*schatbewaarder*), m. —s.

Schatplich'tig (*belastingschuldig*), bn. : *Egypte werd in 969 — aan de Kaliefen,* cijnsbaar.

Schat'rijk (*ongemeen rijk*), bn.: *een — bankier.*

Schat'ten (1 *de waarde van iets bepalen,*

waardeeren, taxeeren; 2 *in de belasting aanslaan*; 3 *meenen, achten*; 4 *op prijs stellen*), schatte, heeft geschat: 1 *de schade wordt op een ton gouds geschat,men schatte dien diamant op 10 duizend gulden*; *ik schat hem op 60 jaar*; 2 *ze hebben mijn mobilair te hoog geschat*; 3 *hij schat dit bezoek een groote eer*; *ik schat hem als vriend zeer hoog*; 4 *iemands verdiensten naar waarde* —; reflex. *zich gelukkig* —, rekenen, achten; —**ter** (*taxateur*); m. —s: *de —s zijn vandaag bij ons geweest, een beëedigd* —; —**ting** (1 *waardeering, taxatie, raming*; 2 *aanslag in de belasting*; 3 *cijns, belasting*), v. —en: *die prijs is naar mijn — te hoog*; 2 *een te hooge, te lage* —; 3 *de — der Friezen bestond in ossenhuiden.*

Schat'tig (*als een schat, van groote waarde*; fig. *lief, aardig*), bn. en bw.; —er, —st: *wat een — kindje!, dat hoedje staat je* —.

Schavee'len (*inschikken, opschikken, al schuivende plaats maken*), schaveelde, heeft geschaveeld: *laat ieder wat* —; zeew. *het begint te*; —, de wind ruimt, fig. het wordt al beter; *de zeilen* —, richten; fig. *voor iets* —, zorgen, *voor iemand* —, in de bres springen; verder, schurende slijten, bederven: *dat touw schaveelt*; ook, S c h a v i e l e n.

Scha'veling (*schaafkrul, schaafsel*), m.-en.

Scha'ven (1 *gladmaken met een schaaf*; 2 fig. *beschaven verbeteren*), schaafde, heeft geschaafd: 1 *een plank* —, *huiden* —; 2 *aan dien knaap valt nog heel wat te* —.

Scha'vergoeding (*vergoeding van geleden schade*), v. —en; zie S c h a d e—.

Scha'verhaling (*schadeverhaal, schadeterughaling, schadevergoeding*), v. —en.

Schavot' (*stellage*, inz. *tot uitoefening der lijfstraffelijke rechtspleging*), o. —ten: *het — bestijgen, op het — sterven*; —**kleur** (*donkerroode kleur, bloedkleur*), v. gmv. vero.

Schavotteeren (*op het schavot e. straf doen ondergaan*; fig. *erge schande aandoen*).

Schavuit' (*schelm, boef, deugniet*), m. —en.

Schavui'tenstreek (*misdrijf, schelmerij*), m. —streken; —**stuk** (*schelmstuk*), o. —ken.

Sche'del (*hersenpan, hersenkas*; *kruin, hoofd*), m. —s; —**beenderen,** o. mv.; —**boor** (*trepaneerboor*), v. —boren; —**breuk** (*breuk of spleet in de hersenpan*), v. —en; —**leer** (*leer, volgens welke men uit den vorm van den schedel iemands eigenschappen, karakter, wil, neigingen kan leeren kennen*), v. gmv.; —**meting** (*het meten van den schedel*), v. —en; zie B e r t i l l o n n a g e; —**plaats** (*Golgotha*), v.; zie Matth. 27 : 33; —**punt** (*kruinpunt, zenith*), o. —en.

Schee'de, schee (*koker*), v. scheeden, scheeën: *de — van een sabel, mes, bajonet enz.*

I. Scheef (verwant met *schijf*: *houtachtig stukje van den hennep- of vlasstengel*), v. scheven.

II. Scheef (*niet recht, schuin*), bn. en bw.; scheever, scheefst: *dit meisje groeit* —; fig. verkeerd: *een scheeve voorstelling van iets geven*; —**been** (*persoon met kromme of scheeve beenen*), m. en v. —en; —**hals** (*scheefnek*), m. en v. —halzen; —**hoek** (meetk. *parallelogram met scheeven hoek*), m. en v. —en; —**neus** (*iemand met een scheeven neus*), m. en v. —neuzen; —**oogig** (*met scheeve oogen*), bn.: *de Japanners en Chineezen zijn* —.

I. Scheel (*deksel*), o. scheelen: *het — van een doodkist*; spreekw. *Daar en is geen potteken, of er past een —ken op*, Z.-Ned.: iedere man kan wel een vrouw krijgen.

II. Scheel (*geschil*), o. schelen. vero.

III. Scheel (*scheef- of dwarsziend*), bn. en bw.; scheler, —st: *e. — oog, e. — meisje*; *die man kijkt* —, d. i. schuin uit; zegsw. *ik wil geen schele oogen maken*, jaloezie opwekken; *iets met schele oogen aanzien*, zie O o g.

Schee'len (*scheiden*; *reinigen, schoonmaken*), scheelde, heeft gescheeld: *het haar* —; *darmen* —.

Scheel'oog (*persoon, die scheel ziet*), m. en v. —en; —**zien** (*het met schele oogen zien*), o. gmv.; —**ziende** (*iem., die scheel ziet*, volkst. *schele*), m. en v. —n.

Scheen (*voorzijde v. h. onderbeen*; *scheenbeen*), v. schenen: zegsw. *hij liep een blauwe* —, eig. hij stiet zijn scheen, hij werd door het meisje afgewezen; —**been** (ontl. *been, aan de voorzijde van het onderbeen gelegen*), o. —beenderen; —**stuk** (*deel v. h. harnas, reikend v. d. knie tot den enkel*), o. —ken.

Scheep, b.v.: *te* —, aan boord; *hij gaat* —; zegsw. *die — is, moet varen*, men moet geen werk laten steken.

Scheep'jesschelling (*oude zilvermunt met e. scheepje er op, waarde: 30 cts*), m. —en.

Scheep'gaan (*te scheep gaan, zich inschepen, aan boord gaan*), ging —, is —gegaan.

Scheep'rijk (*vol schepen*), bn.: *ons — IJ* (Vondel); *de —rijke havens v. Rotterdam.*

Scheeps'aandeel (*aandeel in een schip of een reederij*), o. —en; —**affuit** (*onderstel van een scheepskanon, rolpaard, kanonslede*), v. —en; —**behoeften** (*alles, wat tot de uitrusting van een schip behoort*, inz. *levensmiddelen*), v. mv.; —**beschuit** (*harde beschuit voor de manschap*), v. —en; —**bewijs** (*bewijs van eigendom v. e. schip*), o. —zen; —**blok** (*hijschblok*), o. —ken; —**bouw** (*het bouwen of timmeren v. schepen*), m. gmv.

Scheeps'bouwkundig 1 (*kennis hebbende v. het bouwen v. schepen*), bn.; **2** —**bouwkundige** (*persoon, die kennis heeft van scheepsbouw*), m. —n; —**bouwkundig-ingenieur,** m. —s; —**bouwmeester** (*ingenieur, meester in den scheepsbouw*), m. —meesters.

Scheeps'dokter (*arts op een zeeschip*), m. —s; —**gelegenheid** (*reisgelegenheid met een schip*, ook: *gelegenheid, om iets per schip te verzenden*), v. —heden; —**hol** (*het ruim v. e. schip*), o. —holen; —**jongen** (*leerling-matroos*), m. —s; —**journaal** (*dagregister, dat de schipper of gezagvoerder verplicht is te houden*), o. —nalen; —**kaak** (*zeebeschuit*), v. —kaken; —**kameel** (*twee lichters, met kettingen verbonden, waarmede schepen over ondiepten enz. gebracht worden*), o. —en; zie K a-

meel; —**kapitein** (*gezagvoerder ter zee*, zie ald.), m. —s; —**klerk** (*adspirant-officier van administratie*), m. —en; **-kok** (marine: *de kok, die voor 't volk*, d.i. *de minderen, kookt*), m. —s; —**kompas** (*cilindervormige, 4 cM. hooge, van binnen witgeverfde koperen doos met zeer beweegbare, op een fijne spil draaiende, magneetnaald*), o. —sen: de Nederlanders hebben de verdeeling der kompasroos in 32 streken ingevoerd; zie Kompas.

Scheeps'kost (*kost der bemanning*), m. gmv.; —**lading** (*de goederen, de vracht als lading v. e. schip*), v. —en; —**last** (*in schipperstaal een lading van 2000 KG.*); —**makelaar** (*cargadoor*), m. —s; —**papieren** (*de identiteitsbewijzen enz., die aan boord moeten zijn*), o. mv.; —**raad** (*raadpleging door een gezagvoerder van officieren en de voornaamste scheepsgezellen*), m. —raden; —**recht** (*recht, zooals dat aan boord van schepen gedaan wordt*), o.: zegsw. *driemaal is* —, alle goede zaken driemaal; —**roeper** (*groote spreekhoorn, bij het praaien in gebruik*), m. —s; —**ruimte** (*tonnenmaat van één of meer schepen tot vervoer van goederen*), v. gmv.; —**strijd** (*zeegevecht*), m. —en; —**term** (*woord, uitdrukking, zegswijze eigen aan h, scheepsvolk, schippersterm*), m. —en.

Scheeps'timmerman (*werkman op een scheepswerf*), m. —lui, —lieden; —**timmerwerf** (*plaats voor scheepsbouw*), v. —werven; —**ton** (*inhoudsmaat voor schepen*), v. —tonnen: een — voor de binnenvaart is 1 M^3, een — voor zeeschepen of registerton, 2.83 M^3; —**tuig** (*scheepstoebehooren*), o. gmv.; —**verband** (—*hypotheek*), o. gmv.; —**victua'lie** (*levensmiddelen aan boord*), v. —liën; —**volk** (*de gezamenlijke matrozen op een schip*), o. gmv., zie Equipage, Pikbroek, Janmaat, Jantjes; —**vooqd** (*zeekapitein*), m. —en; —**want** (*takelage v. e. schip*), o. gmv.; —**werk** (*arbeid aan boord v. e. schip*), o. gmv.

Scheep'vaart (*het varen per schip*), v. gmv.: *op de Waal is veel* —, riviervaart; *de — langs onze kusten*, zeevaart; —**vaartakte** (gesch. *akte van Navigatie in 1651 door Cromwell uitgevaardigd in 't belang v. d. Engelsche zeevaart*), v. gmv.; —**vaartkunde** (*alle kennis, die noodig is om een schip over zee te brengen*), v. gmv.; —**vaartverkeer** (*het gaan en komen van schepen, scheepvaartbeweging*), o.

Scheer (aardr. *klip of zandbank, die in twee ver uit'stekende punten, evenals een geopende schaar, in zee uitloopt*, b.v. *aan de kust van Scandinavië en Finland*; in het alg. *klein rotseiland*; *klip*), v. scheren; zie Scherenkust.

Scheer'bekken (*barbiersbekken*), o. —s.

Scheer'der (*iemand, die van scheren zijn beroep maakt*), m. —s; zie: Barbieren Schapenscheerder.

Scheer'doek (*doek, die bij het scheren over schouders en borst gelegd wordt*), m. —en; —**doos** (*doos met benoodigdheden voor het scheren*), v. —doozen: —**kwast** (*kwastje, om in te zeepen*), m. —en.

Schee'ren (plantk. *plant uit de familie der waterkaarden*), v. mv.: — *vindt men in ondiepe, stilstaande wateren, waarin ze drijftillen of kraggen vormen.*

Scheer'ling (*schermbloemige plant, gevlekte scheerling of dollekervel, erge giftplant*), v. —en.

Scheer'lings (*rakelings*), bw.: *zes kleine vogels repten zich — langs de zilveren mazen van het ragfijne net* (M. Scharten-Antink).

Scheer'mes (*mes tot het scheren van baard of knevel*), o. —messen; —**riem** (*riem waarop het scheermes wordt aangezet of gescherpt*), m. —en; —**spiegeltje** (*kleine spiegel, waarvoor men zich scheert*), o. —s; —**water** (*lauw water, om den baard in te zeepen*), o. gmv.; —**winkel** (*winkel, affaire v. e. barbier*), m. —s; —**zeep** (*sterk schuimende barbierszeep*), v. gmv.

Scheg, scheg'ge (scheepst. *kromhout tot steun van den boegspriet*), v. scheggen.

Schei (*scheiding in het haar*), v. —en.

Schei'boter (*boter van de melk eener koe, die pas in de wei is*), v. gmv.: — *houdt het midden tusschen hooi- en grasboter.*

Scheid'baar (*gescheiden kunnende worden*; spraakk. *bij de vervoeging in hoofddeelen te scheiden*), bn. en bw.: een —bare samenstelling of samengestl. w.w.; b.v. a'demhalen, goed'keuren, dood'schieten, voor'zeggen.

Scheid'brief (Bijb. *brief, waarin een Israëliet destijds zijn vrouw deed weten, dat hun huwelijk ontbonden was en dat zij kon gaan*, Deut. 24 : 1), m. —brieven.

Schei'den 1 (1 *afzonderen, verwijderen, splitsen, deelen*; 2 *van of uit elkaar gaan*; 3 *heengaan, vertrekken*, fig. *sterven*), scheidde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2, 3) gescheiden: 1 *het kaf van het koren* —, *de schapen van de bokken* —, fig. de goeden van de kwaden; *het hoofd van den romp* —; *die berg is door een aardbeving in tweeën gescheiden*; *een rivier, een gebergte kan twee landen* —, *een kamer door een beschot in tweeën* —; 2 *deze echtgenooten willen* —; *hier moeten wij nu* —; *het gezelschap is laat gescheiden*; 3 *hij zal spoedig van ons* —; *uit het leven* —; reflex. *zich* —: *z. van iemand* —; *hier — z. onze wegen; zij hebben zich in twee partijen gescheiden*, verdeeld; **2** als zn. o. gmv.: *bij het — van de markt leert men de kooplui kennen*, zie Markt 2.

Schei'ding (1 *het scheiden*: 2 *het gescheiden-zijn*; 3 *scheilijn, grenslijn*), v. —en: 1 — *van ziel en lichaam*; 2 *onze — zal niet voor eeuwig zijn*; 3 *een — tusschen twee akkers*, greppel; *een rivier is vaak een — tusschen twee rijken*; —**inkje** (*kleine scheiding*), o. —s.

Schei'ding van tafel en bed (rechtst. *rechterlijke opheffing der samenleving van twee echtgenooten*), v. gmv.

Scheid'paal (*grenspaal*), m. —palen.

Scheids'gerecht (*gerecht v. scheidslieden of arbiters*), o. —en, b.v. het — te 's-Gravenhage: *college van deskundigen*, waarvoor de groote mogendheden als ook de kleinere staten hun staatkundige geschillen ter beslissing brengen; —**man** (*twistbeslechter, middelaar*), m. —lieden, zie: Scheidsrechter, Arbiter; —**muur** (*tusschenmuur*), m. —muren; —**rechter** (*iemand, die een geschil heeft te beslechten, arbiter*), m. —s; —**rechter-**

lijk (*van of door één of meer scheidsrechters*), bn. : *een —e beslissing*, zie A r b i t r a a l; **—vrouw** (*middelaarster*), v. —en.

Schei'grep (*slootje tusschen twee akkers*), v. —greppen ; zie G r e p.

Scheik (Arab. *oude man, grijsaard*, als titel van oude eerwaardige mannen, inz.: 1 *de gewone predikant van een moskee* ; 2 *oudste, hoofd van een stam*), m. —s: 1 *elken Vrijdag moet de — een preek houden na den dienst in de moskee*; 2 *de machtige — der Senoussi*; **—oel-Islam,** zie G r o o t-M u f t i; (sch = sj): ook: S j e i k, S h e i k h.

Schei'kunde (*chemie, wetenschap v. d. stoffelijke verscheidenheid der lichamen*), v. : *analytische —*, leer v. d. ontbinding der bestanddeelen ; *organische —, anorganische —*; **—kundig, 1** bn. en bw. : *een — onderzoek* ; *—e teekens*, b.v. C. voor *Carbonium* (*koolstof*), Mn. voor *Manganium*, Mg. voor *Magnesium* enz. ; *een — laboratorium*, zie ald. ; *een —e verbinding* ; *iets — onderzoeken, — ontbinden* ; **2** —**e** (*chemicus*), m. —kundigen ; **—kunst** (*de practijk der chemie*), v.

Schei'lijn (*grenslijn, —linie*), v. —lijnen ; **—muur** (*grensmuur*), m. —muren ; **—sloot** (*sloot ter afscheiding van perceelen*), v. —slooten ; **—teeken** (spraakk. *leesteeken, komma, punt enz.*), o. —teekens, zie P u n c t u a t i e ; **—vocht** (*koningswater*), o. gmv. ; **—weg** (*tusschenpad, deelpad*), m. —en.

I. Schel (*bel, klokje*), v. schellen ; *de electrische schel*, werktuigje, in 1853 uitgevonden door Mirand ; zij werkt door een electro-magneet ; —letje, o. —s.

II. Schel (*schil, vlies*), v. schellen : zegsw. *de —len zullen hem van de oogen vallen*, hij zal tot inzicht van de waarheid komen, Hand. 9 : 18 ; zie S c h i l.

III. Schel (*helder v. geluid, hoog klinkend*), bn. en bw. ; —ler, —st : *een — gefluit* ; **—heid** (*scherpe klank*), v. gmv. : *de — van de stem eener nonna*; *de — der spoorfluit.*

Schel'de (aardr. *e. hoofdrivier in ons land, in Zeeland*), v. gmv. : *de Ooster—, de Wester—.*

Schel'den (*smadelijke of hoonende woorden tegen iem. uiten* ; *tieren, uitvaren*), schold, heeft gescholden : *op iemand —, op de regeering —*; zie U i t s c h e l d e n.

Schald'naam (*schimpnaam*), m. -namen.

Schald'woord (*schimpwoord, beleedigend woord, spotnaam*), o. —woorden.

Schel'eend (*klapper- of kwaakeend*), v. -en.

Sche'len (*verschillen*), scheelde, heeft gescheeld : *dat scheelde niet veel* ; *er scheelt iets aan*, d. i. haperen ; *wat scheelt u ?* d. i. deren ; *het scheelt hem in 't hoofd*, hij is niet recht wijs.

Schelf, schel've (*hooihoop*), v. schelven.

Schelf'zee (aardr. *de Roode Zee, om het schelf of riet, dat er hier en daar in groote hoeveelheden groeit*), v. gmv. : *het strand der —.*

Schel'klinkend (*een schellen klank gevend*), bn.: —er, —st : fig. *—e titels, —e lof.*

Schel'knop (*knop van een huisbel*), m. —knoppen ; **—koord** (*afhangend koord a. een kamer- of gangschel*), o. —koorden.

Schel'kruid (plantk. *stinkende gouwe*), o. gmv.

Schel'lak (*bruinachtig vernislak*), o. gmv.

I. Schel'len (*bellen*), schelde, heeft en is gescheld : *de meid — om theewater* ; *er is gescheld.*

II. Schel'len (*van de schil ontdoen*), schelde, heeft gescheld, hetzelfde als S c h i l l e n : *een appeltje —*; *aardappels —*, zie J a s s e n.

Schel'lenboom (*muziektoestel*), m. —en : *de — is een standaard met klingelende schellen* ; vero.

Schel'ling (*oud zilverstukje v. zes stuivers*), m. —en ; zie B a k e r—, R o o s j e s—, S c h e e p j e s—; —linkje, o. —s: zegsw. *op het schellinkje zitten*, in den ouden (Amst.) schouwbrg, op de goedkoopste plaats.

Schel'luidend (*schelklinkend*), bn.; —er, —st.

Schelm (*bedrieger, deugniet* ; fig. *guit*), m. —en : *—en en gauwdieven* ; *arme —!*, drommel ; **—pje** (*guitig, schalksch kind*), o. —s ; **—achtig** (*als of van een schelm*; fig. *snaaksch, guitachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gezicht, een —e daad* ; *— te werk gaan* ; **—enpak** (*een troep schelmen*), o. gmv. ; **—enroman** (*roman, waarin schelmen de hoofdpersonen zijn*), m. —romans; zie : P i c a r e s k en P i c a r o.

Schelmerij' (*grove bedriegerij*), v. schelmerijen ; ook, S c h e l m s t u k.

Schelmisch (*schelmachtig*; gunstig : *guitachtig, snaaksch, als een schelmpje*), bn. en bw.; —er, meest —: *e. paar —e oogen* ; *er — uitzien.*

Schelm'stuk (*schelmerij, schandelijke daad, eerloos bedrijf*), o. —stukken.

Schelp (*schaal van eenig weekdier*), v. -en: *een mossel—, een oester—*; ook, wat op een schelp gelijkt : *oor—*; zegsw. *in zijn — kruipen*, zie S c h u l p.

Schelp'aarde (*mengsel van koolzure kalk en klei, voor mest gebruikt*), v. gmv.

Schelp'dier (dierk. *weekdier, in een schelp levend, schaaldier*, b.v. *e. mossel*), o. -dieren.

Schel'pengerecht (in oud-Athene: *het schervengerecht*), o.; z. O s t r a c i s m e.

Schelp'kalk (*kalk uit schelpen gebrand en daarna gebluscht*), v. gmv.

Schelp'net (*net, waarmee schelpjes gevischt worden*), o. —netten.

Schelp'visscher (*man, die schelpen vischt*), m.; ook, S c h e l p e n v i s s c h e r.

Schel'trompet (*klaroen*), v. -trompetten.

Sche'luw (*scheef, scheel, verdraaid, verwrongen*), bn. en bw.: *het — trekken van hout*; **—te** (*scheefheid*), v. gmv.

Schel'ven (Zuid-Ned. *tot een schelf opzetten*), schelfde, heeft geschelfd: *het hooi —*; *het graan —*, tassen.

Schel'visch (dierk. *bekende visch onzer Noordzee*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —visschen ; **2** (*stofnaam*), v. gmv.

Schel'vischduivel (dierk. *pitvisch*), m. -s.

Schel'vischoog (eig. *oog v. e. schelvisch* ; fig. *dof, uitpuilend oog*), o. —oogen.

Schel'vischvangst (*kustvisscherij, soms met een lijn van 500—1000 M. vol snoeren met angels, waaraan aas van garnalen en kleine visch*), v.; zie B e u g.

Schel'wortel (plantk. *schelkruid*), v.gmv.

Sche'ma (*beeld* ; inz. *schets, kort overzicht, voorbeeld, model*), o. schema's : *een — uitwerken.*

Schema'tisch (*schetsmatig, als schets, als overzicht*), bn.: *een —e teekening.*
Sche'mel (*voetenbankje*), m. —s; zie Schamel.
Sche'mer (*schemering*), m. gmv.: *wij zitten in den —*, d. i. tusschen licht en donker; **—achtig**, bn.; —er, —st: *een — licht*; **—avond** (*deel v. d. avond, waarin de schemering valt*), m. —en; **—donker** 1 (*halfduister*), bn.; 2 zn. o. gmv.: *in het — zitten.*
Sche'meren (*mat of flauw schijnen van 't daglicht; in den schemer zitten*), schemerde, het heeft en wij hebben geschemerd.
Sche'merig (*duister, onklaar*), bn. en bw.; —er, —st: *een — licht; de lamp brandt —.*
Sche'mering (*toe- of afnemend daglicht*), v. —en: *de morgen—, de avond—.*
Sche'meringscirkel (sterrenk. *denkbeeldige cirkel, 16° beneden den horizon; als de zon zich in den — berindt, begint des morgens of eindigt 's avonds de sterrenkundige schemering*), m. —s.
Sche'meringsvlinder (dierk. *vlinder, die in de schemering vliegt, meest grijs, geel of bruin*), m. —s: *de doodshoofdvlinder is e. —.*
Sche'merlamp (*kamerlamp met zacht licht, om bij te schemeren*), v. —en: **—licht** (*licht der schemering, zwak licht*), o. gmv.; **—tijd** (*tijd der schemering*), m. gmv.
Schend'brief (*brief vol laster*), m. -brieven.
Schend'brok (*lasteraar*), m. en v.-brokken.
Schen'den (1 *beschadigen, bederven, misvormen*; 2 *onteeren, bekladden, belasteren*; 3 *ontheiligen*; 4 *verbreken*; 5 *overtreden*), schond, heeft geschonden: 1 *de boomen van een perk —, een standbeeld, een kunstwerk —; hij is van de pokken geschonden*: zegsw. *wie zijn neus schendt, schendt zijn aangezicht*, zie Neus; 2 *iemands eer, iemands goeden naam —*; 3 *den Sabbat —, een graf —*, zie Grafschenner. Heiligschenner; 4 *e. belofte, e. eed, e. geheim —*; 5 *de wet —, het volkenrecht —, de neutraliteit —*; **—er** (*hij, die schendt*), m. —s; **—ster** (*zij, die schendt*), v. —s.
Schenderij' (*het schenden*, inz. *in samenstellingen*), v. —en: zie b.v. Straat—.
Schen'dig (*schandelijk*), bn.; —er, —st: *een — bedrijf*, onteerend; *een — stuk*, eerroovend; *een — landverraad*, gemeen.
Schen'ding (*het schenden*, z. ald.), v. —en.
Schend'schrift (*schimpschrift*), o. —en.
Schend'tong (*lasteraar*), m. en v. —en.
Schenk, m. —en: z. Schink, Schenkel.
Schenka'ge (*schenking, geschenk*), v. -s.
Schenk'blad (*presenteerblad*), o. —bladen.
Schenk'bord (Z.-Ned. *houten schenkblad*), o. —en: *Veria, met het — in de hand staande* (V. Lov.).
Schen'kel, schin'kel (*knook, dijbeen van menschen en grootere dieren*), m. —s; **—vleesch** (*vleesch van den schenkel van een dier*, inz. *ham*), o. gmv.
Schen'ken (1 *ten geschenke geven, iemand iets vereeren, geven*; 2 *kwijtschelden, laten behouden*: 3 *gieten, inschenken*: [*drank*] *verkoopen*), schonk, heeft geschonken: 1 *iem. iets — op zijn verjaardag*, zie Geschenk; *iemand zijn vertrouwen, zijn hart, zijn achting, zijn vriendschap —*; fig. *iemand hart en hand —*, zich verloven met; *als God mij leven en gezondheid schenkt*; 2 *iemand een kleine schuld —, een schooljongen de rest van zijn strafwerk —, iemand het leven —, de vrijheid —*; 3 *wijn in een glas —, wie zal vanmiddag thee —?: hier schenkt men bier en brandewijn*; **—er** (1 *hij, die wijn enz. inschenkt*; 2 *gever*), m. —s: 1 Bijb. *de — kwam vrij, de bakker werd gehangen*, zie Gen. 40: 21, 22, deze uitdrukking wordt gebruikt om tot drinken aan te moedigen: 2 *God is de — van alle goeds*, gever; **—kan** (*groote kan, om er water hier enz. uit te schenken*), v. —nen; **—ketel** (*theeketel*), m. —s; **—ster** (*vr. schenker*), v. —s.
Schen'king (*gift, gave van vast goed of van kapitaal*), v. —en: *een — met de warme hand*, terwijl men nog leeft; *— bij overlijden*, zie Legaat; *een akte van —*, wettelijke overdracht van geschonken goederen.
Schen'nen (*schande aandoen*), schon, heeft geschonnen: *het recht —, een heiligdom —, de —de hand aan iets slaan*: meer: Schenden.
Schen'nis (*onteering, ontheiliging*), v. gmv.; zie Heilig—, Majesteits—, Sabbats—.
Schep (*e. schepper vol*), m. scheppen: *een — kolen*, schopvol; fig. *een — vreemdelingen*, menigte; *dat kost me een — geld*, veel.
Schep'bord (*plank aan het rad van een watermolen of aan een scheprad*), o. —en.
Sche'pel (*0.1 HL., inhoudsmaat voor droge waren*), o. schepels: *een — rogge.*
Sche'peling (*iemand, die op een schip vaart, met uitzondering van de passagiers*), m. en v. —en; voor het v. ook **—e.**
Sche'pelsmand (*mand, die een schepel inhoudt*), v. —en; **—zak**, m. —zakken.
I. Sche'pen (*lid der vroedschap, wethouder, destijds ook rechter*), m. —en, vero.: *schout en —en*, het voormalige stadsbestuur; zegsw. *de jongste — wijst het vonnis*, d. i. de jongste geeft de beslissing of oplossing, bij uitbr. de kinderen willen de beslissing geven: *de jongste — moest het eerst vonnissen.*
II. Sche'pen (*inschepen*), scheepte, heeft gescheept: *aardappelen —, granen —.*
Sche'penbank (*oudtijds rechtbank*, gevormd door *schepenen*), v. —en; **—brief** (*lastbrief voor schepenen*), m. —ven; **—dom** (*college van schepenen: hun waardigheid*), o. gmv.; **—kamer** (*hun vergaderzaal*), v. —s; **—recht** (*rechtsbedeeling in de Frankische landen door schout en schepenen*), o.: het — verdrong langzamerhand het Aasdomsrecht.
Sche'per (*schaper, schaapherder*), m. —s.
Schep'net (*net met steel, om visch* b.v. *uit bun of kaar te scheppen*), o. —netten.
I. Schep'pen (1 *putten*; 2 *met lepel of schop opscheppen*; 3 *papier bereiden*; 4 *inademen*; 5 *opvangen van wind enz.*; 6 *opvangen in 't algemeen*), schepte, heeft geschept: 1 *een emmer water —*; 2 *een bord vol soep —, een kruiwagen vol modder —*; 3 *handpapier wordt door te — verkregen*; 5 *een luchtje —, een zeil meer wind doen —, adem —*; 6 *onze boot schepte water*; *een zwerm bijen —*; Bargoensch: *iemand —*, hem met den nek opvangen en over zijn hoofd werpen.

II. Schep'pen (1 *uit het niet voortbrengen*; 2 *vormen*; *gedaante, gestalte geven*), schiep, heeft geschapen: 1 *God schiep hemel en aarde*; 2 *een kunstwerk —, nieuwe woorden —; een kunsttaal —*, zie Esperanto.

Schep'pend (*makend, vormend*), bn.: *de —e verbeelding van een kunstenaar, dichten is —e arbeid*, verg. Scheppen **II.**

Schep'per (1 *de Godheid, God*; 2 *maker, vormer, vooral van kunstvoorwerpen*; 3 *totstand-brenger*), m. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 en 3 m. —s: 1 *God is de — van hemel en aarde*; 2 *de — van het paleis van justitie te Brussel*; 3 *Bismarck is de — van de grootste politieke synthesis dezer eeuw* (Van Deyssel).

Schep'ping (*de daad van scheppen; het geschapene*), v.: *de — der wereld*, het maken uit niet van hemel en aarde; *de — van een kunstwerk*; ook: het heelal: *heel de — looft den Heer*; *de heer der —*; verder: kunstwerk, b.v. *de —en van een dichter, de —en van een componist*, z. Creatie.

Schep'pingsboek (Bijbel. *het eerste boek, openend met de schepping der wereld*, nl. *Genesis*), o. gmv.; **—geschiedenis**, v. gmv.; **—kracht** (*vermogen, om te scheppen*, ook fig. *v. e. kunstenaar*), v. gmv.; **—verhaal** (*het Bijbelsch verhaal over de schepping der wereld*), o. gmv.; **—vermogen** (*het vermogen, om te scheppen, —kracht*), o. gmv.

Schep'rad (*werktuig, bestaande uit een rad met schoepen*), o —raden, —raderen: *het — van een raderboot, van een watermolen, van een stoomgemaal enz.*

Schep'sel (*geschapen wezen, dier, mensch*), o. —en, —s; zie Medeschepsel.

Schep'ter (*rijksinsigne*: *koningsstaf, heerschersstaf*), m. schepters: *den — zwaaien*, heerschen· men leest: *schepter* of *septer*.

Schep'vat (*voorwerp,om water te scheppen, hoosvat, puts*), o. —vaten.

I. Sche'ren (1 *afsnijden, afknippen, kaalmaken*; 2 *strijkelings doen gaan of bewegen langs*; 3 *zich snel bewegen*), schoor, heeft geschoren: *de schapen —, een heg —, den baard —, de kruin —*, zie Kruinscheren; *een weefsel —, laken —*, zie Lakenscheerder; reflex. zich —: *hij scheert zich altijd zelf*; 2 *een steentje langs het water —*, zie zeilen; *de zwaluw scheert het watervlak*; scheepst. *det ouwen door de blokken —*, laten glijden, *de kabelaring —*, om de spil leggen; 3 *de zwaluw scheert door de lucht*, vliegt, wiekt; fig. *scheer je van hier*, maak, dat je weg komt; zie: zich wegscheren; etymologisch hetzelfde woord als Scheren **II.**

II. Sche'ren (*spannen, de draden van het kettinggaren door de kammen heen op den weefboom spannen*), scheerde, heeft gescheerd; scheepst. *e. lijntje —, e. touw —*.

Sche'renkust (*steile kust met kleine insnijdingen en tal van rotseilandjes*), v. —en.

Scherf (*stuk van een aarden of glazen voorwerp*), v. scherven: *het glas viel aan scherven*; zie ook Diggel.

Sche'ring (*het scheren*; afleid. van *scheren*, spannen: *kettingdraad*), v. —en: *— en inslag*, de bestanddeelen van een weefsel; fig. zie Inslag.

Scherlei' (*zeker kruid*), v. gmv.; ook, Scharlei.

Scherluin' (*schelm, guit*), m. —luinen; ook, Scharluin: *een — van een jongen*.

Scherm (1 *draagbare afschutting*; 2 toon. *tooneelgordijn*; *coulisse*; 3 plantk. *zekere bloeiwijze*), o. —en: 1 *een regen—, een tocht—, een vuur—, een zonne—*, zie ald.; 2 fig. *achter de —en blijven*, zich achteraf houden; *achter de —en zien*, den werkelijken toestand kunnen waarnemen; *zich achter de —en houden*, een ander voor zich iets laten afhandelen of doen; verg. Coulisse; 3 *de scheerling bloeit in e.* —; **—bloemigen** (*planten, wier bloemen een scherm vormen*, b.v. *de scheerling*), v. mv.

Scherm'degen (*degen, om mee te schermen*), m. —degens; zie Floret.

Scher'men (*een degen hanteeren volgens de regels der schermkunst*; ook *andere wapens*, b.v. *een bajonet*), schermde, heeft geschermd, verg. Pareeren: *hij leert* —; zegsw. *in den wind —*, zijn meening verdedigen met groote woorden, zwetsend v. d. zaak afwijken; *met woorden —*, ijdele woorden zeggen; *in het wild —*, over allerlei bijzaken spreken, niet over de zaak zelve.

I. Scher'mer (*iemand, die schermt of de kunst van schermen verstaat*), m. —s.

II. Scher'mer (aardr. *naam van een meerpolder in N.-Holland*), v. gmv.

Scherm'handschoen (*leeren handschoen bij 't schermen gedragen*), m. —en; **—kunst** (*de kunst van het schermen*), v. gmv.: *de — beoefenen, de — verstaan*; **—les** (*onderricht in het schermen*), v. —lessen; **—masker** (*masker van ijzerdraad, dat bij 't schermen gedragen wordt*), o. —s; **—meester** (*leermeester in de schermkunst*), m. —s, zie Prevot; **—vereeniging** (*—club*), v. —en; **—zaal** (*zaal tot oefening in het schermen*), v. —zalen.

Schermin'kel (*scharminkel*), m. —s.

Scherm'kwal (dierk. *neteldier met prachtig blauw parapluvormig scherm*), v. —kwallen.

Schermut'selen (*met kleine benden en ongeregeld vechten zonder beslissing*), schermutselde, heeft geschermutseld; **—ing** (*klein, onbeduidend gevecht*), v. —en.

Scherp 1 (1 *goed snijdend*; 2 *smal toeloopend*; 3 bij overdr. *bijtend, snel werkend, hevig, doordringend, vinnig, bits, streng*; 4 *duidelijk uitkomend*; 5 *juist onderscheidend*; 6 *nauwkeurig, juist*; 7 *heftig, heet, bloedend*; 8 *bedorven*; 9 *juist, precies*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — mes, een —e zeis, sabel, bijl*, de tegenst. is *bot*; 2 *een —e hoek*, de tegenst. is *stomp*; *een — gebouwd schip of een —e zeiler*; 3 *een — vocht, een — vergift, —e pijnen*; *een — geluid, een — verwijt, een —e critiek*; *een gezicht met —e lijnen of trekken*; 5 *een — gehoor, een — gezicht, een — oordeel*; 6 *— wegen, — onderzoeken*; *een — verhoor, — op iets letten, — op iets toezien*; 7 *een — gevecht, het ging er — toe*; 8 *—e vochten*, verg. Kwaadsappig; 9 *— mikken, schieten*; **2** (1 *de scherpe kant van iets*; 2 van paarden: *scherpe ijzers*; 3 *kogels, schroot*), o. gmv.: 1 *het — van een mes, van een bijl*,

van een sabel enz.; 2 *een paard bij vriezend weer op — zetten*; 3 *een kanon met — laden, met — schieten.*

Scher'pen (1 *scherp maken, slijpen, wetten, aanzetten*; 2 *puntig maken*; 3 *op scherp zetten*; 4 fig. *opscherpen, opwekken*; 5 zeew. *tegenloopen*), scherpte, heeft en is gescherpt: 1 *een bijl, een zaag, een zeis —, een molensteen —*, zie Billen; 2 *een paal, een stok, een pin —*; 3 *een paard —*, w.g.; 4 *het oordeel —, het gehoor —, het gezicht —*; 5 *de wind begint te —.*

Scherphoe'kig (*met scherpe hoeken*, d.i. *met hoeken, kleiner dan 90°*), bn.: *een —e driehoek*; verg. Stomphoekig.

Scher'ping (*het scherpen*), v. —en: *de — van een bijl, van een mes enz.*; fig. *— van het oordeel, van het gehoor, het gezicht enz.*

Scherp'kort (spraakk. *met een korten doch niet doffen klank*), bn.: *de —e a, e. o*, b.v. *in pad, bed, schot*; ook. Onvolkomen.

Scherp'lang (spraakk. *met een langen en duidelijken klank*), bn.: b.v. *de aa, ee, oo, uu*, b.v. *in paard, peer, roos enz.*: ook, Volkomen.

Scherp'rechter (*beul, meester van den scherpen zwaarde*), m. —s.

Scherp'schutter (*iemand, die uitstekend schiet*), m. —s; —**schuttersbond** (*vereeniging van scherpschutters*), m. —en.

Scherp'snijdend (*zeer scherp van snede*), bn.: *een — mes*, vinnig; *een — zwaard.*

Scherp'te (*scherpheid*), v. gmv.: *de — van e. mes*; fig. *de — van het gehoor, de — van het gezicht, de — van het verstand.*

Scherp'ziend (*scherp ziende; een scherpen blik hebbende*), bn.: *een — oog; de —e arend*; fig. *een —e geest*, schrander.

Scherpzin'nig (*schrander, vernuftig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — denker*; — *antwoorden.*

Scherts (*boert, spotternij*), v. gmv.: *het was slechts —, dat is geestige —, geen — verstaan*; *nu, alle — ter zijde*, de zaak ernstig opgevat.

Schert'sen (*boerten, kortswijlen*), schertste, heeft geschertst: zegsw. *niet met zich laten —*, spotten; *met hem valt niet te —.*

Schert'send (*niet in ernst, doch voor de grap*), bn. en bw.: *—e taal*: *hij zei het —.*

Schert'senderwijs, -wijze, bw.: *hij sprak —*, op de wijze van iemand, die schertst.

Scher'ven (*brokkelen, afbrokkelen, afschilferen*), scherfde, is gescherfd: *die kan begint te —.*

Scher'vengerecht (gesch. *ostracisme*), o. gmv.; ook, Schelpengerecht.

Scherzan'do (muz. *schertsend, luimig voor te dragen*), bw.; lees: *skert-san'doo.*

Scher'zo (muz. *luimig, schertsend muziekstuk*, o.a. *als deel eener sonate*), o. scherzi; lees: *skert'soo.*

Schets (*vluchtige teekening, ontwerp; korte beschrijving*), v. —en: *e. ruwe —; —en uit de geschiedenis*; *een levensschets.*

Schets'boek (*boek van een schilder, om er schetsen in te maken*), o. —boeken.

Schet'sen (*in schets maken*), schetste, heeft geschetst: *een landschap —, een portret —*; fig. *iems karakter —*, beschrijven.

Schet'teren (*schaterend klinken*, b.v. *van trompetten*; fig. *luid spreken*; ook: *bluffen*), schetterde, heeft geschetterd: *zij heeft een —de stem.*

Scheu'ken (*zich jeukend de leden wrijven*), scheukte, heeft gescheukt: *de koeien — zich a. d. wrijfpaal*: verg. Schurken.

Scheuk'paal (*wrijfpaal*), m. —palen.

Scheur (*barst, kloof, reet, spleet*), v. —en: *een — in een pantalon, in een foto*, plaats waar ze gescheurd is.

Scheur'almanak, m. —ken; zie Scheurkalender en Duikalmanak.

Scheur'buik (*ziekte, zich kenmerkend door gezwollen tandvleesch, vooral onder matrozen, als gevolg van het niet gebruiken van plantaardig voedsel*), v. gmv.

Scheur'dwang (*wettelijke verplichting in ons land tijdens de laatste jaren van den wereldoorlog, om een gedeelte wei- in bouwland om te zetten*), m. gmv.

Scheu'ren (1 *rukken*; 2 *rijten, vaneentrekken*; 3 *e. scheur krijgen*; 4 *doen bersten, splijten*; 5 *wei in bouwland omzetten*), scheurde, heeft is (bet. 3) gescheurd: 1 *iem. iets uit de handen —*; 2 *een linnen lap middendoor —*; *zijn kleeren — van rouw, van ontzetting*, Matth. 26 : 65; 3 *die muur begint te —*; 4 *de zomerhitte scheurt den grond*; 5 *het weiland — volgens de bepalingen der wet*; reflex. *zich —*: *z. aan een spijker —, z. scheuren*, nl. zijn kleeren; *zich uit de armen zijner gade —*, losrukken om b.v. naar het front te gaan; —**ing** (1 *het scheuren, scheiding, splitsing*; 2 *het omzetten van wei in bouwland*): bet. 1 v. —en, bet. 2 v. gmv.: 1 *de — van het Joodsche rijk onder Roboam*, zie: Israël en Juda: fig. *een — in de kerk aanrichten*, verdeeldheid, zie Scheurmaker; *de — van een weiland*: *er is vrijwillige en gedwongen —*, zie Scheurdwang.

Scheur'kalender (*almanak, bestaande uit 365 of 366 losse blaadjes, tot een blokje vereenigd, van welke men er elken dag één afscheurend verwijdert*), m. —s.

Scheur'maker (*iemand, die zich afscheidt* inz. *van de R.-K. kerk, omdat hij weigert het kerkgezag te erkennen*), m. —makers; ook, Schismatieker.

Scheur'papier (*waardeloos papier*), o. gmv.

Scheur'wet (*wet betreffende het scheuren v. weiland*), v. gmv.; z. Scheurdwang.

Scheur'ziek (*heet op verscheuren*, fig. *op oneenigheid, twist*), bn.: *een — wolvenbroed* (Staring), *een — partijganger.* w.i.g.

Scheut (verwant met *schieten*: 1 *loot, uitlooper aan een plant*; 2 *het snel omhoog- of opgroeien*; 3 *een hoeveelheid, die uit een flesch of kan wordt gegoten*), m. —en: 1 *een wortel—*; 3 *de jongen heeft dit jaar een heele — gekregen*; 3 *een —je water, wijn, azijn*; ook, scheepst. — *geven*, schotgeven, vieren, botgeven; genoesk, *een — in den rug krijgen*, een snelopkomende en weer verdwijnende pijn: zie ook Schimpscheut.

Scheu'tig (*flink opgeschoten, slank, rijzig*), bn.; —er, —st: *zij is — van gestalte*; fig. *oom was erg —*, mild; —**heid** (*mildheid*), v. gmv.

Schibbo'leth (Hebr. *herkenningswoord: wachtwoord, om vriend van vijand te onderscheiden*), o. —'s; zie: Richteren 12 : 5 en 6; verg. Schild en Vriend.

Schicht (*pijl, flits*), m. —en.
Schich'tig (*schuw, bang*), bn.: *het hert is* —.
Schei, v. —ën: zie S c h e e d e.
Schie'fer (*leisteen*), o., germ. (sch = sj).
Schie'land (aardr. *hoogheemraadschap in Z.-H.*): in — liggen de steden Rotterdam, Schiedam en Delfshaven en vele dorpen.
Schie'lijk (*vlug, haastig, snel*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e dood* ; — *loopen.*
Schie'man (scheepst. *onderofficier*), m. -lieden, -lui: vero.: —**mannen** (scheepst. *het tuig opredderen*), schiemande, heeft geschiemand: fig. *hoe dit te* —, redderen; —**mansgaren** (*uit oud touwpluis of werk met de garenspoel gedraaid lordinggaren*), o. gmv.
I. Schier (*bedorven*), bn. : *deze eieren zijn* —. gew.
II. Schier (*bijna*), bw. : *het gras groeit — overal, de — eindelooze heidevelden in Drente.*
Schier'aal (*dikke, vette aal*), m. -alen; gew.
Schier'eiland (d.i. *bijna een eiland*; *bijna geheel door water omgeven land, a. e. zijde meestal met een landengte verbonden aan het vasteland*), o. —en: *het Iberisch* —.
Schie'ringers (gesch. *de volkspartij in Friesl., einde der 13e eeuw*), m. mv. : de burgerkrijg der — en Vetkoopers, z. ald., eindigde in 1523.
Schier'monnik (*monnik in grijze pij*), m. —en; op het oog of eiland, naar hen genoemd, hadden zij een klooster.
Schiet'baan (*baan, waarop schietoefeningen kunnen gehouden worden*), v. —banen.
Schie'ten (1 *een vuurwapen lossen* ; 2 *met kogel of pijl raken* ; 3 *snel bewegen, met kracht vooruitgaan* ; 4 *in velerlei bet. die begrip van snelheid van beweging uitdrukken*), schoot, heeft (in bet. 3 ook : is) geschoten : 1 *met een geweer, een kanon* —; *in de lucht* — ; *met scherp* —, met kogels ; zegsw. *met spek* —, zie S p e k ; 2 *een haas, een patrijs* —; *een schip in den grond* —, boren ; *naar den gaai* —, zie G a a i ; *een walvisch* —, met een harpoen raken ; fig. *een bok* —, z. B o k, B l u n d e r ; *zich voor den kop* —, zelfmoord plegen; 3 *de haaien — door het water*; fig. *dat schoot mij te binnen*, kwam plotseling bij mij op ; scheepst. *een lijn, een touw laten* —, vieren ; 4 *kuit* —, de vischeieren uitwerpen ; *brood in den oven* —; *geld* —, eig. snel voortellen, zie G e l d s c h i e t e r ; *de zon* —, *de sterren* —, de grootte er van bepalen, zie O c t a n t ; *in een lach* —, plotseling beginnen te lachen ; *een plant kan haar wortelen ver* —, doen strekken, uitbreiden.
Schie'ter (*motje, insectje, levend in boeken* ; *schietspoel* ; *deel v. e. slot*), m. —s.
Schiet'gat (*opening, om er door te vuren bij een borstwering, schip enz.* ; *gat door schoten i. e. schijf gemaakt*), o. —gaten.
Schiet'gebedje (*zeer kort gebed*, b.v. *in nood : o Heer, wees mij genadig*), o. —s.
Schiet'gevaarte (gesch. *hoog getimmerte, om steenen enz. binnen een vesting te werpen*), o. —gevaarten: verg. E v e n h o o g.
Schiet'geweer, o. — geweren, thans eenvoudig : G e w e e r, o. geweren.
Schiet'katoen (*springstof*), o. gmv. : — wordt verkregen door zuivere katoenvezels te dompelen in zwavelzuur of salpeterzuur en bij een geringen warmtegraad te drogen ; in 1845 door Schönheim te Bazel uitgevonden.
Schiet'lood (*paslood*; *koord met looden balletje tot onderzoek naar den loodrechten stand*), o. —looden : *het — wordt ook door den natuurteekenaar enz. gebruikt.*
Schiet'masker (*slachtschiettoestel tot het minder wreedaardig dooden van slachtvee*), o. —s.
Schiet'mot (*watermot*), v. —motten.
Schiet'oefening (*oefening in het schieten met geweer of boog*), v. —en : —**schijf** (*metalen plaat met cirkelvormige groeven voor schietoefeningen, schijf, waarop men schiet*), v. —ven ; —**school** (mil. *inrichting, waar men schieten leert*), v. —scholen.
Schiet'schouw, —**schuit** (*pak- of marktschip in geregelde beurtvaart*), v. —en.
Schiet'sleuf (*sleuf in walmuren, fortwerken enz. om door te schieten*), v. —sleuven.
Schiet'spoel (*links en rechts schietende spoel in het weefgetouw, bevattend het inslaggaren*), v. —spoelen.
Schiet'wilg (plantk. *opgeschoten wilg*), m. —en ; — is de tegenst. van knotwilg.
Schif'ten (1 *scheiden* ; 2 *zuur worden* ; 3 *rafelen, kerven*; 4 fig. *uitpluizen*), schiftte, heeft (bet. 1, 4) en is (bet. 2, 3) geschift : 1 *het kaf van het koren* — ; *een boedel* —; 2 *deze melk begint te* —; 3 *die zijde gaat* —; 4 *men moet niet alles te nauw* —.
Schijf (1 eig. snede, *dunne plak v. e. rond voorwerp*; *platrond voorwerp*; 2 *platrond bord als mikvlak, verder schietschijf*), v. schijven : *een dam*—, *een glas*—, *gouden en zilveren* —*ven*, d. i. geldstukken ; zie K n i e s c h i j f, K a t r o l s c h i j f, K a l f s s c h i j f, P o t t e n b a k k e r s s c h i j f ; zegsw. *een zaak, die over vele schijven loopt*, vele personen of zaken zijn er bij betrokken, ze is ingewikkeld, moeilijk ; 2 *de — raken, de — missen* ; zie W e r p s c h i j f, D i s c u s.
Schijf'schieten (mil. *het schieten naar een schijf met eenig vuurwapen*), o. gmv.
Schijn (*lichtglans, klaarheid*), m. gmv. : *mane*—, *zonneschijn, de — v. e. lantaarn* ; zegsw. *naar den — oordeelen*, het uiterlijk ; *den — van iets hebben*, voorkomen, uiterlijk ; zegsw. *er is — noch schaduw van een bewijs*, hoegenaamd geen ; spreekw. — *bedriegt*, zie B e d r i e g e n ; zie ook S c h i j n t j e.
Schijn'aanval (mil. *aanval in schijn, gefingeerde aanval, om de aandacht van den eigenlijken aanval af te leiden*), m. —len ; —**baar** (*naar den schijn, niet in werkelijkheid*), bn. en bw. : *de —bare beweging der zon* ; *hij is — kalm* ; —**beeld** (*bedrieglijk beeld*; fig. *hersenschim*), o. —en; —**beweging** (*beweging, welke in schijn bestaat* ; *beweging om de aandacht van de eigenlijke beweging af te leiden*), v. —en : *de — der zon om de aarde* ; —**deugd** (*gehuichelde deugd*), v. —en; —**dood** 1 (*schijnbare dood*), m. gmv. ; 2 —**e** (*iemand, die naar den schijn dood is*), m. en v. —n.
Schij'nen (1 *licht uitstralen* ; 2 *lijken, voorkomen, het voorkomen hebben*), scheen, heeft geschenen : 1 *de zon schijnt fel, de sterren — in vollen glans*; 2 *hij schijnt een*

eerlijk man te zijn ; het maanlicht doet alle voorwerpen anders —; naar het mij schijnt, heeft hij gelijk; het schijnt te gaan regenen; het schijnt anders te zijn.

Schijn'geleerde (*iemand in schijn, niet in werkelijkheid, geleerd*), m. en v. —n; —**geloof** (*valsch geloof*), o. gmv. ; —**geluk** (*onecht geluk*), o. gmv. ; —**gestalte,** v. —n : *de —n der maan,* ook, *phasen*: zie Maangestalten; —**grond** (*valsche grond, schijnbare reden*), m. —en.

Schijnheil'ig I (*in schijn heilig, huichelachtig vroom*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — mensch,* geveinsd vroom; *een — vroom gezicht zetten* ; —**e** (*schijnvrome*), m. en v. —n; zie Hypocriet; —**heid** (*geveinsde vroomheid, huichelarij*), v. gmv.

Schijn'raket (plantk. *wildgroeiende, kruisbloemige plant onzer zandgronden*), v. -ten.

Schijn'reden (*drogreden*), v. —redenen.

Schijn'schoon (*het schijnbaar schoone*), o. gmv.: *zich a. het — der wereld vergapen.*

Schijn'sel (*schijn, licht,* inz. *zwak licht*), o. —s : *het — der maan, der sterren*; ook: schim, schaduw.

Schijn'tje (*een weinigje, een beetje*), o.: *dat kost een — (geld)* ; *een — van weelde* ; *een — van welvaart* ; *daar is geen — van waar,* totaal niets.

Schijn'vermaak (*onwezenlijk vermaak*), o. —vermaken ; —**vriend** (*voorgewende vriend*), m. —en ; —**vroom** (*schijnheilig*), bn. : —*vrome handelingen* ; —**zoet** (*bedrieglijk genot*), o. gmv. : *het — der wereldsche genoegens.*

Schij'veling (*soort v. zoete appel*), m. —en.

Schik (*genoegen, tevredenheid*), m. gmv. : *wij hebben veel — gehad* ; *hij heeft — in 't leven* ; *hij is niet in zijn —,* nl. niet in goede luim.

Schik'godinnen, v. mv. ; zie Parcen en Moiren.

Schik'kelijk (*redelijk, tamelijk, schappelijk*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e prijs, een — inkomen* : *het met iem. — maken.*

Schik'ken (*ordenen, regelen, rangschikken*), schikte, heeft en is geschikt : *we zullen dat wel —: als het mij schikt,* als het mij past ; *zich om de tafel —*: —**king** (*regeling, overeenkomst, transactie*), v. —en : *tot een — komen.*

Schil, schel (*bast, velletje, omkleedsel*), v. —len ; *de — van een appel, peer, citroen enz.*; —**letje,** o. —s : *een oranje—.*

Schild (1 gesch. *wapentuig, gedragen a. d. linkerarm tot dekking tegen houw of steek, tegen lans of pijl* ; 2 *geslachtswapen, -bord. deel v. e. adellijk wapen* ; 3 *schaal, hoornachtig bekleedsel* ; 4 *stalen plaat aan snelvuurgeschut*), o. —en : 1 *de ridder voerde — en lans,* zie Schilddrager en —knaap; *iemand te — en te speer vervolgen,* in volle wapenrusting ; zie ook Schilddak; zegsw. *iemand in het — varen,* hem met de wapenen aantasten, fig. met woorden ; *iemand op het — verheffen,* hem tot krijgsoverste, aanvoerder, tot koning verheffen ; fig. schuts, bescherming of beschermer : *een levensverzekering is een — tegen de armoede van weeuw en wees ; het gebed is een — in de verzoeking of bekoring ; God is den vrome een —; Mijn — ende betrouwen, zijt gij, o God, mijn Heer* (Wilhelmuslied) ; 2 *A'dam voert drie witte kruisen in het — van zijn wapen,* zie Wapenschild; zegsw. *wat voert hij in zijn —?* wie is hij, is hij vriend of vijand, welke bedoelingen heeft hij, wat wil hij?: *men weet nog niet, wat hij in zijn schild voert,* wat hij van plan is, wat hij beoogt ; *hij voert niets kwaads in zijn —,* heeft geen booze bedoelingen ; 3 *de —en v. een kever,* vleugelbedeksels ; verg. Schildpad; Dekschild ; 4 *het — dient tot dekking der artilleristen tegen kogels en granaatsplinters.*

Schildboor'tig (gesch. in de Germaansche tijden : *bij de geboorte op een schild gelegd, ten teeken van vrijheid en edele afkomst*), bn.: *het waren allen —e mannen;* verg. Evenknie.

Schild'dak (gesch. *dak v. samengevoegde schilden*), o. —daken : *het Romeinsche — was als een ondoordringbaar scherm.*

Schild'drager (*page, schildknaap*), m. -s.

Schild en vriend zeggen, in Brugge 1302 : al wie deze woorden niet kan uitspreken, heeft een Fransche tong, en men sla hem dood (Consc.); verg. Schibboleth.

Schil'der (*persoon, die schildert*), m. —s : *een huis—, een kunst—*; —**es,** v. —sen; —**academie** (*leerschool voor schilders*), v. -s, —miën: *de — te Antwerpen*; —**achtig** (*schoon, waard geschilderd te worden*), bn. en bw. : *het — Gooi, een —e kleederdracht* ; *een — gelegen eiland* ; —**boek** (*boek met levensbeschrijvingen v. kunstschilders*),o. —en.

I. Schil'deren (den. van *schild*: *met kleuren opsieren* : *in kleuren afbeelden, malen*), schilderde, heeft geschilderd : *portretten —, een landschap —, op doek, op een paneel —, met olieverf, met sapverf —, op natte kalk —,* zie Fresco ; *naar de natuur, naar het leven —*; fig. levendig voorstellen : *de dichter, de romanschrijver kan toestanden, karakters enz. —* ; ook : *hij laat zijn pui rood —,* d. i. verven, wat de oorspronk. bet. is, verg. Huis-, Decoratieschilder; afgeleid van etymologisch hetzelfde grondwoord, waarvan Schilderen II komt.

II. Schil'deren (den. van *schild*: *op wacht staan bij het schild,* d. i *in volle wapenrusting* : *op schildwacht staan*), schilderde, heeft geschilderd ; bij overdracht, *wat sta jij daar te —?,* wachten.

Schil'derhuis (mil. *verplaatsbaar militair wachthuisje*), o. —huizen ; —**huisje,** o. -s.

Schilderij' (*schilderstuk*: ook fig. *beschrijving*), v. en o. —en ; zie Landschap, Maanlicht, Portret, Stadsgezicht, Zeegezicht: fig. *een — ophangen van de genoegens der jacht, van het buitenleven enz.,* een schoon tafereel schetsen ; —**ententoonstelling** (*expositie van schilderijen*), v. —en ; —**koord** (*koord, waaraan een schilderij hangt of kan hangen*), o. —en; —**lijst** (*lijst of omraming v. e. schilderij*), v. —en.

Schil'dering (*het schilderen, afbeelding in kleuren*: fig. *levendige beschrijving*), v. —en · *mooie muurschilderingen*; *de — van het lijden en strijden onzer vaderen, van het lief en leed van het zeemansleven.*

Schil'derkunst (*een der beeldende kunsten*), v. gmv.: de — beeldt met lijn en kleur tafereelen af op doek, paneel enz.
Schil'dersbent (*vereeniging, club*), v. vero.
Schil'derschool (*leerschool voor schilders*, ook: *richting in de schilderkunst*), v. —scholen.
Schil'dersezel (*schilderij-drager*), m. —ezels; —**gordijn**, o. en v. —gordijnen; —**leven**, o. gmv.; —**stok** (*stok of lat, waarop de schilder bij 't werk zijn hand laat rusten*; ook, *Schilderstok*), m. —stokken; —**winkel** (*werkplaats van een huisschilder*), m. —winkels.
Schil'derstuk (*schilderij*), o. —ken; —**werk** (*dat, wat geschilderd is of geschilderd moet worden*), o. —ken.
Schild'houder (*afbeelding van mensch of dier, ter weerszijden van het schild geteekend*), m. —s: *het Bossche wapen heeft twee wildemannen of reuzen als —s*; ook, Tenant.
Schild'klier (ontl. *klier aan de voorzijde v. het strottenhoofd*), v. —klieren.
Schild'knaap (*edelknaap als schilddrager van een ridder*; *page*), m. —knapen.
Schild'luis (*halfvleugelig insect*), v. —luizen: *de cochenille en ook de druifluis zijn —zen.*
Schild'pad **1** (*viervoetig kruipend dier of reptiel met rug- en buikschild*), v. —padden: *de rivier—, de moeras—, de land—, de karet—*; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: *een doosje van —.*
Schild'padden (*van schildpad*), bn.: *e. — bril, e. — lepeldoosje, e. — boekbandje.*
Schild'padsoep (eig. *soep van schildpadvleesch*; *sterk gekruide bruine soep*), v.gmv.
Schild'vleugelig (*hebbende dekschilden tot bescherming der vliesvleugels*), bn.: *e. tor is een — insect*, ook *de meikever.*
Schild'vormig (*den vorm van een schild hebbende*), bn.: *een — blad, — kraakbeen.*
Schild'wacht **1** (eig. *iemand, die met schild en speer de wacht hield, of iemand, die bij het schild van den edelman op post stond*, thans: *soldaat op wacht*), m. —en; **2** (*het wachthouden*; *de gezamenlijke wachters*), v. gmv.: *op — staan*, schilderen.
Schild'wachthuisje, o. —s; meestal Schilderhuisje.
Schil'fer (*dun blaadje, schubje van iets*), v. —s: *de kalk valt in —s af*; *hoofd—*, schin.
Schil'feren (*schilfers afgeven, in schilfers afvallen*), schilferde, heeft. is geschilferd: *het plafond gaat —*; *bij melaatschen schilfert de huid.*
Schil'ferig (*wat licht schilfert, bladerig*), bn.; —er, —st.
Schil'len (*van de schil ontdoen*), schilde, heeft geschild: *een appel —*; verg. Eikschillen.
Schim (1 *geest v. e. afgestorvene, spook*; 2 *schaduw, afschijnsel*), v. schimmen: 1 *het rijk der —men*, zie: Schimmenrijk en Onderwereld; 2 *allerlei schimmen op een gordijn, een doek, den muur*; fig. *een — van vroegere grootheid, hij ziet er uit als een —.*
I. Schim'mel (*grijsachtig wit paard*), m. —s: etymologisch hetzelfde woord als Schimmel **II.**
II. Schim'mel (*witachtig-grauwe uitslag, microscopisch kleine woekerplantjes, schimmelplantjes*), v. —s, (soorten): *de —s zijn haarden van ziekten.*
Schim'melbek (scheldn. *melkmuil, baardelooze knaap*) m. —bekken.
Schim'melbles (*wit paard met e. bles aan het voorhoofd*), m. —blessen.
I. Schim'melen (*met schimmel bedekt worden, beschimmelen*), schimmelde, is geschimmeld: *in vochtige kasten gaat het leer licht* —: zie Beschimmelen.
II. Schim'melen (*het schimmelspel spelen*), schimmelde, heeft geschimmeld: *de kinderen gaan —.*
Schim'melig (*eenigszins beschimmeld*), bn.: *vocht doet het lederwerk spoedig — worden.*
Schim'melkleurig (*grijswit als een schimmelpaard*), bn.; —er, —st.
Schim'melplant (*microscopisch plantje, dat zich vooral op vochtige voorwerpen ontwikkelt*), v. —planten; z. Schimmel.
Schim'melspel (*klok-en-hamer-spel, waarbij e. schimmel e. d. figuren is*), o. —len.
Schim'menrijk (myth. *verblijf der schimmen, de Elyzeesche velden*), o. gmv.
Schimp (*spot, hoon, smaad*), m. gmv.: *iets uit — zeggen*; *dat is een — voor de heele familie.*
Schimp'dicht (*spot- of hekeldicht*), o. -en; —**dichter** (*satiredichter*), m. —dichters.
Schim'pen (*afgeven op, spotten*), schimpte, heeft geschimpt; —**erij'** (*geschimp*), v. -en.
Schim'pig (*spottend, hoonend*), bn. en bw.; —er, —st: —*e taal*; — *spreken.*
Schimp'lied (*hoonend lied*), o. —liederen; —**naam** (*scheldnaam*), m. —namen; —**rede** (*hoonende taal*), v. —redenen; —**scheut** (*hatelijke toespeling, schimpend gezegde*), m. —en; —**schrift** (*libel, schotschrift*), o. —en; —**vogel**, m. —s, zie Spotvogel; —**woord** (*beleedigend woord, scheldwoord*), o. —en.
Schin, schin'ne (*schilfertjes roos op het hoofd van sommige menschen*), v. gmv.
Schin'derhannes, volksnaam v. e. roover-hoofdman, die op 't einde der 18e eeuw de oevers v. d. Rijn onveilig maakte, hij werd in 1803 te Mainz met de guillotine onthoofd: verg. Bokkerijder.
Schink (*ham, gezouten en gerookt dijstuk v. een varken*), m. —en; ook, Schinkel.
Schin'kel (*dijbeen*), m. —s; z. Schenkel.
Schin'kelhaak (*touw met haken, om vaten mee op te hijschen*), m. —haken.
Schip (1 *vaartuig*; 2 bouwk. *binnenste hoofdruimte of middelruim eener kerk*), o. schepen; 1 zie Aak, Adviesboot, Adviesjacht, Boot, Botter, Brik, Driedekker, Duikboot of Onderzeeër, Gabaar, Galei, Galeas, Galjoen, Galjas, Gondel, Jacht, Jol, Jonk, Karveel, Korvet, Kraai, Kruiser, Logger, Praam, Prauw, Schoener, Schuit, Sleep, Tweemaster, Zolderschuit enz.: verder: Admiraals—, Bark; Convooi of Konvooi, d.i. Gelei—: Fregat, Kaper- of Roof—, Hospitaal—, Koopvaardij—, Kof—, Kolen—, Kotter, Kruit—, Linie—, Markt—, Oorlogs—, Rivier—,

R o e i—, S a m o r e u s, S m a k, S t o o m—, T a r t a n e, T j a l k—, T j o t t e r, T r a n s p o r t—, T u r f—, V r a c h t—, W a c h t—, W e s t l a n d e r, Z e e—, Z e i l— enz.; zie ook K a m e e l; zegsw. *een — met zure appelen*, een opkomende hagelbui; *schoon — maken*, opruiming houden, *opredderen, opknappen*, ook, geneesk. darm- en maagzuivering houden; spreekw. *Een — op zand, een baken in zee*, zie B a k e n: 2 *het — eener kathedraal*; ook, M i d d e n s c h i p, H o o f d b e u k in tegenst. van de Z ij b e u k e n; verkl. in bet. 1 **scheepje**, o. —s.

Schip'breuk (*het vergaan of stranden van een schip*), v. —breuken: *de Berlin leed — bij den Hoek van Holland*; fig. *die onderneming leed —*, mislukte; —**breukeling** (*iemand, die schipbreuk lijdt*), m. en v. -en; voor het vr. ook: —**e**, —n; —**brug** (*brug, rustende op naast elkaar liggende platboomde vaartuigen*), v. —bruggen: *de — over d. Rijn te Arnhem*, idem *te Coblenz*.

Schip'per (*hij, die belast is met het voeren v. e. schip: kapitein, gezagvoerder*), m. —s.

Schip'peren (*schikken, regelen, beredderen*; fig. *geven en nemen, zeemanschap gebruiken*), schipperde, heeft en is geschipperd.

Schip'persboek (*lijst v. scheepsbehoeften, aan boord voorhanden*), o. —boeken.

Schip'perskinderen (*kinderen van schippers*), o. mv.: in verbinding met school: *een school voor —*, een op bijzondere wijze ingerichte lagere school, waar de steeds van woonplaats veranderende schipperskinderen onderwijs ontvangen.

Schip'pertje (*kleine, waaksche hond*), o. -s.

Schip'pond (*denkbeeldig handelsgewicht v. 20 lijfponden, elk van 15 oude ponden*, d.i. *300 Amst. ponden, ± 140 KG.*), o. -ponden.

Schis'ma (*scheuring*; *het zich afscheiden* inz. *van de R.-K. kerk, door den paus gehoorzaamheid te weigeren*), o. —'s: *het — der Grieksche kerk*, 1054.

Schisma'ticus (*scheurmaker, geloofsverdeeler* inz. *in de R.-K. kerk*), m. —ci; zie S c h i s m a.

Schismatiek', bn.: *de —e kerk*, nl. de Grieksche kerk, b.v. die van Rusland; *de —e godsdienst, de —e geloofsleer*.

Schismatie'ker (*schismaticus*), m. —s; ook —t i e k, —en. (sch = sch).

Schit'teren (*stralen, fonkelen*), schitterde, heeft geschitterd: *de sterren —*; —**ing** (*het schitteren*), v. —en.

Schit'terend (*stralend, glansrijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e overwinning, een —e toekomst, een — feest*; *de zon ging — op, dat is — schoon*.

Schit'terlicht (*flikkerend licht*), o. -lichten.

Schlam (*het bezinksel in het water, waarin steenkool is gewassehen*; *kolenslik*), v. germ.

Schmin'ken (tooneel. *blanketten*: *met wit of rood blanketsel insmeren*, b.v. *gelaat, hals, handen*), schminkte, heeft geschminkt, germ.; (sch = sj in *meisje*); verg. G r i m e e r e n.

Schnei'dig (Duitsch: *kranig, flink, energiek, echt militair*), bn.; —**heid**, v. gmv.

Schob (*schilfer*), v. —ben; ook: **Schub.**

Schob'bejak (eig. *iem., die een schubbenpantser* (schobbejak) *droeg*: *gemeen wapenknecht*; *deugniet, schurk*), m. —jakken.

Schob'bejakken (*havenen, mishandelen*), schobbejakte, heeft geschobbejakt: *iem.* —: ook, de beest spelen: *hij was daar aan 't —*.

Schob'ben (*schuren, wrijven, schurken*), schobde, heeft geschobd: reflex. *koeien — zich aan den wrijfpaal*; *jongen, je moet je zoo niet* —: zie S c h u r k e n.

Schob'berd (*deugniet*), m. —s: *een — van een vent*, schobbejak.

Schobberdebonk', op —, bw.: zegsw. *op — loopen*, d. i. op de klap loopen, op den zak van anderen teren.

Schoei'en (eig. *schoeisel aandoen*; ook: *den waterkant bekleeden met hout of steen*), schoeide, heeft geschoeid: fig. *de Rijkskweekscholen zijn alle op dezelfde leest geschoeid*, op dezelfde wijze ingericht; *op één leest — alle aardsche dingen* (Kamphuysen), zijn geschoeid, zie L e e s t; —**ing** (*het schoeien: het bekleedsel van een waterkant*; *oeverwalbekleedsel*), v. —en.

Schoei'sel (*schoenwerk*), o. gmv.

Schoel'je (*fielt, schelm, schurk*), m. —s.

Schoel'jeachtig (*als e. schoelje*), bn. en bw.

Schoen (*voetbekleedsel, meestal van leer*), m. —en: *een paar kalfsleeren —en*; *hooge en lage —en, een paar —en laten aanmeten*; zie: R ij g—, L a k—, O v e r s c h o e n, K i n d e r s c h o e n, ook, L a a r s; zegsw. *vast in zijn —en staan*, zeker van zijn zaak zijn; *de stoute —en aantrekken*, zich verstouten, het wagen; *de moed zonk hem in de —en*, hij verloor al den moed, zie ook M o e d; *lood in zijn —en hebben* of *met looden —en gaan*, traag, langzaam, met tegenzin, zie ook L o o d; *niet gaarne in iems —en staan*, in zijn plaats zijn, in zijn toestand verkeeren; *iem. iets in de —en schuiven*, hem als de oorzaak, den aanstichter aanwijzen; *op — en slof ergens aankomen*, armoedig, haveloos; spreekw. *Wien de — past, trekke hem aan*, wie zich schuldig gevoelt, beschouwe de vermaning, de zinspeling tot hem gericht; *Ieder weet het best, waar de — hem wringt*, waar het hapert, waarvan hij last heeft, wat hem kwelt; *Men moet geen oude —en wegwerpen, voor men nieuwe heeft*, men moet het zekere niet aan het onzekere opofferen; bij overdracht; R e m s c h o e n, zie ald.; *de — van een paal*, ijzeren beslag onder aan de punt.

Schoe'nenwinkel (*winkel, waar men schoenen kan koopen*), m. —winkels.

Schoe'ner (*snelvarend koopvaardijschip met scherpen boeg*), m. —s; ook, **Schoo'ner**; —**bark** (*schoener met 3 masten*), v. —en.

Schoen'gesp (*breede, meestal zilveren, gesp, ouderwetsch sieraad op lage schoenen*), m. —gespen; —**hoorntje** (*rondgevormd stukje hoorn of metaal, waarlangs de hiel gemakkelijk in den schoen glijdt*), o. —s; —**klomp** (*klomp met leeren bovenstuk*), m. —en; —**lappen** (*het verstellen van schoenen*), o. gmv.; —**lapper** (*versteller of lapper van oude schoenen*; *een soort van dagvlinder met mooie kleuren*), m. —s; —**leder, —leer** (*leder voor het maken van schoenen*), o. gmv.; —**leest** (*vorm, waar-*

omheen de schoen gemaakt wordt), v. —en, zie L e e s t ; —**maken** (*het maken of verstellen van schoenen*), o. gmv. ; —**maker** (*ambachtsman, die schoenen maakt*), m. —s : zegsw. —, *blijf bij je leest*, vriend, oordeel over dingen, waar je verstand van hebt.

Schoen'makersjongen (*leerjongen v. e. schoenmaker*), m. —s ; —**knecht**, m. —s ; —**krukje** (*driestal*), o. —s ; —**pothuis** (*pothuis, als verblijf van een schoenlapper*), o. —huizen ; —**werk**, o. gmv.; —**winkel** (*werkplaats v. e. schoenmaker*), m. —s.

Schoen'pin (*houten pinnetje tot aanhechting van de zool* ; minachtend : *schoenmaker*), v. —pinnen, ook : —*pen* ; —**poetser** (*man, die schoenen poetst of glanst*), m. —s ; —**poetsersbak** (*bakje, waarin de schoenpoetser zijn gereedschap bergt*), m. —ken ; —**poetsersbankje** (*zeer laag bankje, waarop de voet rust, als de schoen aan den voet gepoetst wordt*), o. —s ; —**riem** (*leeren riem, om het schoeisel of de sandaal aan den voet te bevestigen*), m.—en: zegsw. *niet waard zijn iems —en te ontbinden*, zoo ver beneden hem staan, dat men zelfs niet waardig is, hem den geringsten dienst te bewijzen, z. Johannes 1 : 17 ; —**smeer** (*zwartsel, om schoenen blinkend te wrijven*), o. gmv. ; —**zool**, v. —zolen.

Schoep (*ijzeren of houten bord bij e. scheprad*, b.v. *v. e. watermolen*), v. —en ; zie ook, S c h e p b o r d.

I. Schoer (*schouder*), m. schoeren. gew.

II. Schoer (*onweersbui*), m. —en: gew.

Schoer'haai (*zeeëgel, visch der Middellandsche zee*), m. —haaien.

Scho'far (muz. *Hebr. blaasinstrument, ramshoorn*), v. —s.

Schoffeer'der (*iem., die schoffeert*), m. -s.

Schoffeeren (*onteeren, schenden*): *de lage hyena, die kerkhoven schoffeert* (C. O.).

Schof'fel (*tuingereedschap*), v. —s.

Schof'felen (*werken met e. schoffel*), schoffelde, heeft geschoffeld ; ook : schuifelen, b.v. *het — van voetstappen, — met den linkervoet.*

I. Schoft (*schouder, schenkel*, inz. *van groote dieren*), v. —en : *een buffel met breede —en.*

II. Schoft (*onbehouwen mensch, vlegel, lomperd, schoelje*), m. —en ; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als S c h o f t **I** ; verg. B o n k.

III. Schoft (*werktijd van een arbeider of knecht*, ½ *werkdag*), v. schoften.

Schoft'achtig, bn. en bw.; —er, —st: *een —e behandeling*, vlegelachtig ; *iem. — antwoorden*, lomp, brutaal; — *te werk gaan.*

Schof'ten (van werklui: *rusttijd-houden*), schoftte, heeft geschoft.

Schof'terig (*vlegelachtig, lomp, schoftachtig*), bn. en bw.; —er, —st ; ook, Schoftig.

Schoft'tijd, —**uur**, zie S c h a f t t i j d, S c h a f t u u r.

I. Schok (*stoot, ruk, hevige schudding*; fig. *sterke gemoedsbeweging*), m. —ken : *de oorlogsverklaring deed e. — door Europa gaan.*

II. Schok (*zestigtal*), o. schokken : *bij het — verkoopen ; flesschen worden bij het — verkocht*; ook, een onbepaalde hoeveelheid, vero.

Schok'ken (*stooten, doen opspringen* ; fig. *treffen, roeren, aangrijpen*), schokte, heeft geschokt.

Schok'ker (*overdekt platboomd zeilvaartuig*; zie H o o g a a r s), m. —s.

Schok'schouderen (*lachend de schouders vertrekken*), —schouderde, heeft geschokschouderd.

I. Schol (*drijvende ijsplaat, ijsschots* ; soms : *aardkluit*), v. —len.

II. Schol (*platte weekvin, zeevisch*), v. -len.

Scholarch' (*schoolbestuurder*), m. -en. vero.

Scholas'ter (Z.-N. *schoolopziener*), m. —s.

Scholas'ticus (*beoefenaar der scholastiek, middeleeuwsch christenwijsgeer* ; *iem., die aan schoolsche vormen hangt* ; fig. *pedant, woordenkramer*), m. —tici.

Scholastiek' 1 (van Lat. *scho'la*, school : *de theologie en philosophie, zooals die in de Middeleeuwen geleerd werd en door de scholastici*), v.: *i.d. — werden de geloofswaarheden tot een samenhangend systeem uitgewerkt en scherp gedefinieerd ; als grondslag van het speculatieve denken beschouwde men de wijsbegeerte van Aristoteles ; de godgeleerde Dominicaan Thomas van Aquino* (1224—'74) *is de doctor der —* ; zie T h o m i s t ; **2** (*jonge kloosterling, student, die zich op de theologische studiën toelegt*), m. —en.

Schol'ekster (dierk. *stelttooper, pluvierachtige vogel, zomervogel d. duinen*), v. —s.

Scho'len (*vergaren, bijeenkomen*), schoolde, heeft geschoold: *de vogels beginnen te —.*

Scholier' (*leerling eener school*), m. —en.

Scholier'ster (*schoolmeisje*), v. —s.

Schol'levaar (dierk. *scholver, waterraaf, zekere pelikaanachtige vogel*), m. —s ; zie A a l s c h o l v e r, S c h o l v e r d, C o r m o r a n.

Schol'ver (*scholverd, schollevaar*), m. —s.

Schol'verd, m. —s; z. S c h o l l e v a a r.

Schom'mel 1 (*slingerplank*), m. —s ; **2** (*dik vrouwspersoon*), v. —s.

Schom'melaar, —aarster (*iem., die schommelt*), m. en v. —s.

Schom'melen (1 *op een schommel heen en weer* [*doen*] *bewegen*; 2 *waggelend gaan*; 3 handel. *h. op en neer gaan v. prijzen of koersen*; 4 [*doen*] *wiegelen v. e. vaartuig*), schommelde, heeft geschommeld : 1 *de kinderen waren in den speeltuin aan het —* ; 2 *daar komt die dikke tante weer over de markt —*; 3 *de industrie-waarden schommelden weer erg* ; 4 *de zeeboot —de nog al op de golven*; *je moet met die roeiboot niet zoo —*, wiegelen ; —**ing**, v. —en : *de —en van de effectenmarkt*, ook, *van een barometer.*

Schom'melig (*druk*), bn.: *een — vrouwtje*, redderend, bedrijvig.

Schon'gel (*schommel*), m. —s. gew.

Schonk (*grof been, bot*), v. —en.

Schon'kig (*met grove schonken*), bn.; -er, —st : *een —e kerel, een — paard.*

Schoof (*een tot een bundel samengebonden hoeveelheid gemaaid koren, garf*), v. -ven.

Schooi'en (*bedelen langs den weg*), schooide, heeft geschooid ; —**er** (*bedelaar, landlooper*), m. —s ; —**ster** (*bedelares*), v. —s.

I. School (1 *schoolgebouw*; *plaats, waar onderwijs wordt gegeven a. e. aantal leerlingen* ; 2 *onderwijs, les* ; 3 *de gezamenlijke scholieren* ; 4 mil. *reeks oefeningen te door-*

loopen met een bepaald doel; 5 *richting in letterkunde of kunst*; 6 *de gezamenlijke volgelingen van een meester*), v. scholen; bet. 1 soms: o. scholen, bet. 2 en 3 v. gmv.: 1 *een — bouwen*; *een openbare —, een bijzondere —, een lagere —, een middelbare —, een mulo—*; zie Academie, Universiteit; een Ambachts—, Schilder—, Teeken—, Handels—, Krijgs—, Vak—, Zwem—, Muziek—, Kost—, Normaal—, Kweek—; zie ook: Gemeente—, Leerschool: zegsw. *op — liggen*, nl. op een kostschool zijn; *uit de — klappen*, kleine geheimpjes verraden of uitbrengen; 2 *er is vandaag geen —*; *is de — al begonnen?*; 3 *de — gaat uit, de — was niet rustig*; 4 *de soldaten—, de pelotons—, de bataljons— enz.*; evenzoo voor paarden: *de dresseer—*; *een paard africhten in de —*, zie Schoolpaard; 5 *de klassieke —, de romantische —*; *de Hollandsche —, de Vlaamsche —*; 6 *de — van Rubens, de — van Thorbecke, de — van Pasteur, de — van Plato, de — van Aristoteles.*

II. School (*menigte visschen v. dezelfde soort*), v. scholen: *een — haringen.*

School'akte (*onderwijs-diploma, dat het recht geeft, in een school onderwijs te geven*), v. —n; verg. Huisakte.

School'arrondissement (*gebied van een arrondissementsschoolopziener*), o. —en; —**arts** (*geneesheer, door de gemeente benoemd, die toezicht houdt op de schoolhygiëne*), m. —en; —**atlas** (*atlas ten dienste v. h. onderwijs*), m. —sen; —**bad** (*inrichting aan school tot het doen baden v. schoolkinderen*), o. —baden; —**bank**, v. —en; —**behoeften** (*leermiddelen, als boeken, leien, pennen, cahiers enz.*), v. mv.; —**bezoek** (*het bezoeken der school*), o. gmv.; —**bibliotheek** (*collectie v. [kinder]-leesboeken in de school*), v. —theken; —**blad** (*nieuwsblad op schoolgebied*), o. —bladen.

School'blijven (*in school tot straf nablijven*), bleef —, is schoolgebleven: *mijn broer moest tot vijf uur —*; als samenstelling in één woord te schrijven; evenzoo: *schoolgaan, schoolliggen, schoolgegaan, schoolgelegen enz.*

School'boek (*leer- of leesboek voor school*), o. —boeken; —**boekhandel** (*handel in schoolboeken*), m. gmv.; —**bord** (*het zwarte schrijfbord in de school*), o. —en; —**commissie** (*commissie van toezicht op de lagere scholen*), v. —sies, —siën; —**district** (*gebied v. den districtsschoolopziener*), o. —en; —**feest** (*feest in of op school*), o. —en.

School'gaan (*de school bezoeken om het onderwijs te volgen en wel door kinderen*), ging —, heeft schoolgegaan: *zij moeten allen — (C. O.)*; —**gaand** (*ter schole gaande*), bn.: *de —gaande kinderen*; —**gebouw** (*de school*), o. —en; —**geld** (*geld, dat geheven wordt van elk betalend schoolgaand kind*), o. —en; —**geldheffing**, v. —en; —**hoofd** (*hoofd der school*), o. —en; —**hygiëne** (*afdeeling der gezondheidsleer, die zich bezighoudt met of handelt over de hygiëne op school*), v. gmv.; —**inspectie** (*het inspecteeren van een school*; ook: *het gebied van een inspecteur*), v. —s, —tiën; —**jaar** (*klassejaar*), o. —jaren.

School'jeugd (*de schoolkinderen*), v. gmv.; —**jongen**, m. —s; —**jongenstaal** (*groeptaal v. schoolknapen*), v. gmv.; —**juffrouw** (*school-onderwijzeres*), v. —en; —**kaart** (*groote landkaart*), v. —en; —**kameraad** (*schoolmakker*), m. —kameraden; —**kind** (*leerling der lagere school*), o. —eren; —**kindervoeding** (*gratis voeding van arme schoolkinderen*), v. gmv.; —**klok** (*klok in school*; ook: *klok, om kinderen op de klok te leeren lezen*), v. —klokken.

School'liggen (*op een kostschool zijn*), lag —, heeft schoolgelegen; —**lokaal** (*vertrek*), o. —lokalen; —**makker** (*schoolkameraad*), m. —s; —**man** (*onderwijzer, onderwijskundige*), m. —mannen; —**matres** (*hoofd eener kleinkinderschool*), v. —sen, vero., zie Matres; —**meester** (*oude, thans minachtende naam voor schoolonderwijzer*), m. —s: fig. *den — spelen, den — uithangen*, alles willen bevitten en regelen; *daar kan men den — uit proeven*, pedant, waanwijze; —**meesterachtig** (minacht. *pedant, waanwijs, uit de hoogte*), bn.: *op —en toon spreken*; —**meesterlijk** (*eigen aan, komende van e. schoolmeester*), bn.: *—e deftigheid*; *er zit — bloed in dien man*; —**meisje** (*meisje, dat ter school gaat*), o. —s; —**meubel**, o. —s, —en: *borden, banken zijn —s.*

School'museum (*museum v. allerlei schooluitgaven, leermiddelen enz., opgericht te A'dam 21 Sept. 1877 in het paleis voor Volksvlijt, thans in eigen gebouw, Prinsengracht, 151*), o. gmv.; —**onderwijs** (*onderwijs, in een school gegeven*), o. gmv., verg. Huisonderwijs; —**opziener** (*rijksambtenaar, belast met het toezicht op het lager onderwijs in zijn district of arrondissement*), m. —s; —**paard** (*manegepaard*), o. —en; —**penning** (*kleine bijdrage tot het onderhoud eener bijzondere, kerkelijke school*), m. —en; —**plicht** (*verplichting der ouders, om hun kinderen naar school te zenden*), m. gmv., bn.: *—e leerlingen*, nl. van 6—12 jaar; verg. Leerplicht; —**reglement** (*verordening voor onderwijzers en leerlingen*), o. —en; —**rijden** (*het rijden of leeren rijden in de manege*), o. gmv.; —**strijd** (*politieke strijd om de school*), m. gmv.; —**vereeniging** (*vereeniging tot het stichten en onderhouden van bijzondere scholen*), v. —en.

School'tijd (*tijd, dat de school begint of dat onderwijs in de school wordt gegeven*; ook: *de jaren, dat iem. de school bezoekt*), m. —en; —**tucht** (*tucht, welke in school wordt gehandhaafd*), v. gmv.; —**tuin** (*tuin bij de school tot practisch onderwijs in de leer der planten*), m. —tuinen; —**uur** (*het uur, dat de school begint*), o.; —**vertrek** (*—lokaal*), o. —ken; —**verzuim** (*het verzuimen der school*), o. gmv.: *er is absoluut en betrekkelijk —*; —**vos** (*spottende naam voor schoolmeester*), m. —sen; —**vriend** (*—makker*), m. —en; —**vriendin** (*vriendin op school, of die men op school heeft leeren kennen*), v. —nen; —**vriendschap**, v. gmv.; —**wandeling** (*wandeling van één of meer klassen onder geleide van den klasseonderwijzer of de —onderwijzeres*), v.

—en ; —**werk** (*werk van een leerling, die de school bezoekt*; ook: *huiswerk*), o. gmv.; —**ziek** (*ziekte voorwendende, om uit school te blijven*), bn.; —**ziekte** (*ziekte, die de kinderen op school van elkaar opdoen*; ook: *voorgewende ziekte om uit school te blijven*), v. —n.

Schoolsch (*het karakter, den stempel dragende van de school*), bn. en bw.: —*e kennis, een — gezegde* ; —*e geleerdheid*, kamergeleerdheid ; *z. — uitdrukken*, pedant.

I. Schoon 1 (*fraai, mooi, zindelijk, rein*), bn. en bw.; —er, —st : *een — landschap, een — standbeeld, die rogge staat —, —e handen, —e gedachten* ; **2** (*dat, wat schoon, sierlijk, aantrekkelijk is*), o. gmv. : *het eeuwig — der natuur.*

II. Schoon (*ofschoon*), vgw.: *Kreupel is een dapper man, — hij niet als hinken kan* (Cats).

Schoon'broeder (*zwager*), m. —broeders; —**dochter** (*behuwd-dochter*), v. -dochters.

Schoon'druk (boekdr. *de druk van een vel aan éénen kant*), m. —drukken.

Schoo'ne 1 (*schoone jongedame*), v. schoonen ; **2** (*al, wat schoon is*), o. gmv. : *de leer v. h. —; het — in natuur en kunst.*

Schoo'nen (*reinigen, zuiveren*), schoonde, heeft geschoond : *erwten —, boonen —.*

Schoo'ner (zie S c h o e n e r), m. —s.

Schoon'heid (1 *het schoon-zijn* ; 2 *mooie zaak, mooi meisje*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —heden : 1 *de — v. d. lente, van een schilderij, van een gedicht* ; 2 *de —heden van Zwitserland; de —heden der balzaal.*

Schoon'heidsgevoel (*gevoel voor het schoone, aesthetisch gevoel*), o. gmv.: *het — ontwikkelen* ; —**heidskijker** (*kleurenkijker*), m. —kijkers, zie C a l e i d o s c o o p; —**heidsleer** (*theorie van het schoone in letteren en kunst*), v. gmv., zie A e s t h e t i c a ; —**heidslijn** (*in s-vorm gebogen lijn als grondslag van een schoonen vorm*), v. —en; —**heidszin** (*gevoel voor het schoone*), m. gmv.: *den — ontwikkelen*, kunstzin.

Schoon'houden (*zorgen, dat iets schoon en frisch blijft*), hield —, heeft schoongehouden : *een kamer —, een gebouw —*; —**klinkend** (*fraai klinkend*; *aanlokkend, schijnschoon*), bn.: —*e namen voor nieuwe modesnufjes, —e aanprijzingen* ; —**maak** (*het schoonmaken van een huis*), v. gmv.: *de jaarlijksche —* ; —**maakduivel** (*de schoonmaak als kwelgeest, als plaag van den man*), m. —s ; —**maken** (*reinigen, zuiveren*), maakte —, heeft —gemaakt : *een kamer —, een zolder —, een huis —; het graan —*; —**maakster**, v. —s ; —**moeder** (uit *schoon*, goed, en *moeder*: *behuwdmoeder*), v. —s; —**ouders** (*behuwdouders*), m. mv.; zie —b r o e d e r, —d o c h t e r ; —**prater** (*vleier*), m. —s, vr. —praatster, —s; —**rijden** (*sierlijk rijden*, inz. *schaatsenrijden*), o. gmv.

Schoon'schijnend (*een schoonen schijn hebbend*), bn.; —er, —st : —*e redenen, iets — voorstellen*; —**schrift** (*mooi schrift*), o. —en ; —**schrijven** (*het calligrapheeren*), o.; —**schrijver** (*iemand, die zeer fraai schrijft*), m. —s; zie C a l l i g r a a f.

Schoon'tjes (*lief, net, aardig*), bw.

Schoon'vader (*behuwdvader*), m. —s ; —**zicht** (*een fraai uitzicht*), o. gmv., zie B e l v é d è r e en B e l l e v u e ; —**zoon** (*behuwdzoon*), m. —s, —zonen ; —**zuster** (*behuwdzuster*), v. —s.

Schoor (*stut, steunende paal, meest in schuinen stand*), m. schoren ; —**balk** (*balk om te schoren*), m. —en ; —**beeld** (*schraagbeeld*), o. —en, zie C a r y a t i d e ; —**hoek** (*gemetselde hoek, tot steun aangebracht*), m. —en ; —**paal** (*steunende paal*), m. —palen ; —**pijler** (*stuttende pijler*), m. —s.

Schoor'steen (*gemetselde rookgang, pijp of buis voor den rookafvoer*; *schoorsteenmantel*), m. —steenen ; —**steenbrand** (*brand in den schoorsteen*), m. —en ; —**steenmantel** (*breede sierlijst aan de kamerzijde van de schoorsteen*), m. —s; —**steenroet** (*het roet, dat zich in den schoorsteen aanzet*), o. gmv.: —**steenstuk** (*schilderstukje*; ook: *schilderij tegen een schoorsteen of op den schoorsteenmantel als sieraad*), o. —ken ; —**steenval** (*strook van stof of franje rondom den bovenkant van den schoorsteenmantel, rabat*), m. —len ; —**steenveger** (*man, die schoorsteenen reinigt van roet*), m. —vegers.

Schoor'voeten (*de voeten schoor zetten, tegenstribbelen, zich schrap zetten*; nu: *aarzelen*), schoorvoette, heeft geschoorvoet.

Schoor'voetend (*ongaarne iets doende, talmend, dralend*), bn. en bw.: *de jongen treedt — nader; iets — doen*, noode ; — *bekennen.*

Schoor'zuil (eig. *schorende zuil* ; *meestal caryatide, schoorbeeld, schraagbeeld*), v. -en.

Schoot 1 (1 *scheut, loot, spruit* ; 2 *tong van een slot*), v. schoten : 1 *in 't voorjaar krijgen de aardappels in den kelder schoten of scheuten* ; 2 *de — van dit nachtslot is van koper* ; **2** (scheepst. *touw, vastgemaakt aan den benedenhoek van het zeil en dat dient tot viering of reving van het zeil*), m. schooten : *den — laten vliegen of loopen*, ook wel, *vieren*, laten schieten, ruimte geven aan het zeil ; *de schooten aanhalen*, de zeilen minder ruimte laten, verg. R u i m s c h o o t s; **3** (*deel van een kleedingstuk*, b.v. *van een vrouwenrok*), m. schoten : *versjes, aan of op moeders schoot geleerd; de — van een jak, van een japon*; zegsw. *in Abrahams —*, zie A b r a h a m, fig. in de eeuwige rust, nl. in den hemel ; *in den — zijner familie*, kring ; *het hoofd in den — leggen*, allen weerstand opgeven, zich geheel onderwerpen ; *de handen in den — leggen*, werkeloos blijven, allen weerstand opgeven, zie H a n d ; *iemand iets in den — werpen*, goedgunstig doen toekomen; *de rijkdommen in den — der aarde verborgen*, binnenste ; fig. *in den — des Vaders*, Joh. 1 : 18 ; *opgenomen worden in den — der R.-K. Kerk*, gemeenschap.

Schoot'gaan (*er van doorgaan, weggaan* ; fig. *heengaan zonder te betalen*), ging —, is schootgegaan : *zijn vlieger is —gegaan.*

Schoot'hondje (*dameshondje*), o. —s; —**kind** (*kind, dat nog niet loopen kan en op moeders schoot moet zitten* ; fig. *bedorven kind*), o. —ers, —eren.

Schoots'afstand (mil. *de lengte van de baan, die een projectiel uit een kanon geschoten kan afleggen*), m. —en : *de — van*

scheepsgeschut is gemiddeld 40 KM.; *die van het monsterkanon was 120 KM.*; —**hoek** (*hoek van 40° — 60°, dien de loop v.e. kanon met de aardoppervlakte maakt, als het wordt afgeschoten*), m. —en.

Schoots'vel (*lederen voorschoot der ambachtslieden*), o. —vellen.

Schoots'verheid (mil. *draagwijdte van een kanon*), v. gmv.: *de — hangt af van de beginsnelheid en het gewicht v. h. projectiel, van den luchtweerstand en van den schootshoek.*

Schoot'vrij (*bomvrij*), bn.: fig. *de deugdzame zelfs is niet — voor den laster*, d. i. gedekt.

Schoo'ven (*tot schooven, in garven binden*), schoofde, heeft geschoofd.

Schoo'venbinder (*korenschoof-maker*),m. —binders; —**bindster**, v. —bindsters; ook enkel: Bindster, zie ald.

Schoo'verzeil (scheepst. *h. onderste zeil v. den grooten mast, het wordt met ringen langs een gaffel geschoven*), o. —zeilen.

I. Schop 1 (*stoot met den voet, trap*) m. schoppen: zegsw. *iemand den — geven*, zijn afscheid; *den — krijgen*, ontslagen, afgedankt worden; **2** (*schommel*), v. schoppen: *op de — zitten.*

II. Schop (*werktuig, om op te scheppen*), v. —pen: *e. asch—, e. kolen—, e. koren—.*

I. Schop'pen (*figuur op speelkaarten*), v. mv.

II. Schop'pen (*met d. voet wegstooten*), schopte, heeft geschopt: *iemand —*, iem. een trap geven.

Schop'pelen (*schommelen*), schoppelde, heeft geschoppeld. gew.

Schop'penaas (*kaartfiguur*), o. —azen; —**boer**, m. —en; —**heer**, m. —heeren; —**vrouw**, v. —en.

Schop'stoel (*aan touwen hangende schommelstoel*), m. —en: zegsw. *op den — zitten*, niet vast zitten, geen vaste betrekking hebben, in een huurhuis wonen; *ik zit hier niet op een —*, ik woon hier in eigen huis, vast.

I. Schor (*heesch*), bn. en bw.; —der, —st: *e. — geluid, e. —re stem; zich — schreeuwen.*

II. Schor (*in Zeel. naam van aangewassen grond, die alleen bij hoog water onderloopt*), v. schorren; ook, *Schorre*; verg. Kwelder.

Scho'rem 1 (Barg. *het grauw, het crapule, het uitvaagsel*), o. gmv.; **2** (*arm, haveloos*), bn. en bw.: *hij zag er — uit*; — *gekleed gaan*; — **en al** (*rommelzoo*), o. gmv.

Scho'remer (*armoedige kerel*), m. -s. gmz.

Scho'ren (*stutten, steunen*), schoorde, heeft geschoord: *een muur —, een schip op de helling* **—;** fig. *iemands ijdelheid —.*

Schorpioen' (dierk. *spinachtig dier met giftangel*; fig. *scherpe geesel met stekels; achtste teeken in den Zodiak*), m. —en.

Schorpioen'kruid (plantk. *muizenoor*),o.

Schor'ren (Bargoensch. *bedelen*).

Schor'rimorrie (*gepeupel, janhagel; samenraapsel*), o. gmv.

Schors (*buitenste deel v. d. bast*), v. —en.

Schor'selwoensdag (*Woensdag voor Paschen, daar op dien dag in de R.-K. kerken het klokkenluiden geschorst wordt*), m. -en.

Schor'sen (*verschuiven, uitstellen*), schorste, heeft geschorst: *iemand in zijn ambt —*, iem. tijdelijk ontzetten; *een vergadering —*, tijdelijk doen ophouden; verg. Schorten.

Schorseneer' (plantk. *aardwortel, bekende plant onzer moestuinen*), v. schorseneeren; ook: Schorseneel'.

Schor'sing (*tijdelijke staking van onderhandelingen, arbeid of werk, of tijdelijk verbod om een ambt uit te oefenen*), v. —en.

Schort (*voorschoot, boezelaar*), v. en o. —en: *een schoone — voordoen.*

Schor'teband (*band van e. schort*), m. -en; (als stofnaam), o. gmv.

Schor'teldoek (*schort, voorschoot*), m. —doeken; —**kleed** (*boezelaar*), o. -kleeden.

Schor'ten (1 *de kleeren opschorten, opkorten*; 2 *uitstellen, verschuiven*; 3 *schelen, mankeeren, haperen, ontbreken*), schortte, heeft geschort: 1 *zij schortten hun lange gewaden*; 2 *de betalingen —*; 3 *of schort het aan begrip en stem?* (Vondel); *wat schort er aan?*

I. Schot (1 *het losbranden, het afschieten; knal van, verwonding door een schot; de lading of patroon; de afstand, dien een kogel of pijl doorloopt*; 2 *vaart, snelle voortgang*; 3 *schutting, beschot, planken afsluiting*; ook: *afgesloten ruimte*; 4 *belasting*), o., in bet. 1 en 3 schoten, in bet. 2 en 4 gmv.: 1 *een geweer—, een kanon—, het — van een pijl; wij hoorden drie schoten; daar valt een —, een — als een donderslag; een nood—*, zie ald.; *een eere—*, zie ald.; *een — met los kruit; dat — was raak; hij kreeg een — in het been; een — kruit*, zegsw. *hij of dat is geen — kruit waard*, hoegenaamd niets, verg. Knip; *een haas onder — krijgen, zich buiten — houden*, buiten gevaar; *op een geweer—, op een boog— afstand*; 2 *er is geen — in het werk; een stoomboot meer — geven; — geven aan het werk*, maken, dat het vooruitschiet, opschiet; *het schip maakte —; een touw — geven*, laten schieten; *ik kan geen — aan 't lijf meer geven* (Bogaers), gezegd v. e. uitgeput zwemmer; 3 *een kamer door een — in tweeën scheiden; een vast —; een los —*, dat opgeruimd kan worden; *een middel —*, zie ald.; zegsw. *ergens een —je voor schieten of steken*, het beletten; *de varkens zijn in het —*, hok; *een schapen—*, kooi; 4 *— en lot betalen*, vero.; zie nog Dijkschot.

II. Schot (*bewoner van Schotland*), m. Schotten.

Schot'balk (*houten balk ter afsluiting van duiker- of sluisopening*), m. —balken.

Scho'tel (1 *aarden schotel voor spijzen*; 2 *spijs, gerecht*), m. —s: 1 *een — vol aardappelen*; 2 *een fijne —*; zie ook Schoteltje.

Scho'teldoek (*keukendoek, vaatdoek*), m. —en; —**huis** (Z.-Ned. *bijgebouwtje bij een boerenwoning, dienend tot reiniging van allerlei vaatwerk*), o. —huizen.

Scho'teltje (*schaaltje onder e. kopje*), o. -s.

I. Schots (*ijsschol, ijsschots*), v. schotsen.

II. Schots (*scheef, verkeerd*), bw.: *goederen die — en scheef door elkaar liggen; huizen, die in den kampong — en scheef door elkaar staan*, in de meest mogelijke wanorde.

I. Schotsch 1 (1 *aan, uit of betrekking hebbende op Schotland; dwars geruit*), bn.:

1 *de —e hulptroepen, de —e Hooglanden*; 2 *een —e mantel*; **2** (*de taal der Schotten*), o. gmv.

II. Schotsch, m. —en: zie Schot'tisch.

Schotsch'bont (*geruit en bont gekleurd*), bn.: *de Holl. jongen draagt een — kieltje* (C. O.).

Schot'sche haring (*een haring, die in het net bleef hangen en later eerst,* d.i. *dood, werd gekaakt en gezouten*), m. —en: (*stofnaam*), v. gmv.

Schot'schrift (*scheld- of schimpschrift*), o. —en; verg. Pamflet en Libel.

Schot'tisch (*dans in ¾ maat*), m. —en; ook, Schotsch.

Schot'vaars (*jonge koe van drie of vier jaar*), v. —vaarzen; —**varken** (*mestvarken*), o. —s.

Schot'vrij (*kogelvrij*), bn.: z. Schootvrij.

Schot'wilg (*wilgeboom, dien men kan knotten*), m. —en; zie Schietwilg.

Schot'wond (*kogelwond*), v. —en.

Schou'der (1 *lichaamsdeel*; 2 *deel v. e kleedingstuk, dat de schouders bedekt*)), m. —s of —en: 1 *hoog in de —s zijn, breede —s hebben*; fig. *iets op zijn —s laden, torsen*, den last er van op zich nemen; *iemand over den — aanzien*, overdwars, met kleinachting; 2 *de —s van die jas zijn verknipt.*

Schou'derband (*draagband*), m. —banden; —**belegsel** (*versiering op uniformjas of japon op de schouders*), o. —s; —**blad** (ontl. *breed, driehoekig, plat dekbeen van den bovenrug*), o. —bladen; —**breedte** (*de breedte van den rug ter hoogte der schouders*), v. gmv.; —**en** (mil. *op den schouder nemen*), schouderde, heeft geschouderd: *het geweer —*; —**hoogte** (*hoogte v. d. schouder*), v. gmv.; —**mantel** (*e. vrouwenmantel met kap*), m. —s, ook gew. *Schouw'mantel*; —**ophalen** (*het ophalen der schouders ten teeken van twijfel, onverschilligheid enz.*), o. gmv.; —**stuk** (*stuk vleesch boven v. d. voorpoot, voorbout*), o. —stukken; —**vracht** (*vracht, om op den schouder te dragen*), v. —en; —**zeel** (*helpzeel, hennepzeel*), o. —zeelen.

Schout (vroeger: *de hoogste rechterlijke ambtenaar*), m. —en: de — was openbaar aanklager, hoofdambtenaar van politie, in O.-I. was tot voor eenigen tijd een schout e. hoofd v. politie; —**ambt** (*de betrekking, het gebied v. d. schout*), o.

Schout-bij-nacht' (*marine vlagofficier, e. rang beneden den vice-admiraal*), m. schouten-bij-nacht, schout-bij-nachts.

I. Schouw (*schoorsteen*), v. —en: *e. spiegel, die tegenover de — hing* (Potg.).

II. Schouw (*open puntschuit, praam*), v. -en.

III. Schouw (*schouwing, inspectie van dijken, wegen, slooten enz.*; *zij die belast zijn met de schouw*), v. —en.

IV. Schouw (*vuil, obsceen*; *liederlijk*), bn. en bw.: *een —e mop*; *hij is erg — in zijn taal*; *hij leidt een — leven*; *hij leeft —.* gew.

Schouw'burg (1 *gebouw, waarin tooneelstukken worden opgevoerd, theater*; 2 *de gezamenlijke bezoekers van een schouwburg*), m. bet. 1 —en, bet. 2 gmv.: 1 *de Amsterdamsche —, naar den — gaan*; 2 *de geheele — raakte in rep en roer op het geroep van brand.*

Schouw'burgbezoeker (*iem., die naar d. schouwburg gaat*), m. —s; —**brand,** m. —en; —**commissie** (*college van heeren, belast met het beheer v. e. schouwburg*), v. —s, —siën; —**publiek** (*het publiek, dat bij een opvoering aanwezig is*; *de menschen die gewoonlijk den schouwburg bezoeken*), o.; —**zaal** (*zaal, waar de opvoering van tooneelstukken, opera's enz. plaats heeft*), v. —zalen.

Schou'wen (*zien, bezien, inspecteeren*), schouwde, heeft geschouwd: *een lijk —*, geneeskundig onderzoeken; *de dijken wegen en wateren —*; verg. Beschouwen, Aanschouwen.

Schouwlus'tig (*kijkgraag, nieuwsgierig*), bn.; —er, —st: *het — publiek*; —**plaats** (*tooneel*), v. —en; —**spel** (*elk belangwekkend voorval*), o. —en; —**speler** (*tooneelspeler*), m. —s, ook, Acteur; —**speelster,** v. —s, ook, Actrice; —**tooneel** (*plaats, waar iets vertoond wordt of iets geschiedt*), o. —neelen.

Schraag (*draagezel, stelling*), v. schragen.

Schraag'balk (*balk, om te schragen of te stutten*), m. —balken; —**beeld** (*stut in d. vorm v. e. beeld*), o. —beelden, zie Caryatide; —**pijler** (*pijler als stut*), m. —pijlers.

Schraag'te (*schaarschte, gebrek*), v. gew.

Schraal (*mager, dor*), bn. en bw.; —aler, —st: *een schrale grond*; *een schrale wind*, scherp, guur: *een schrale oogst*, schaarsch; *een schrale troost*, iets dat voor troost moet gelden, maar het niet is; *een — weekgeld*, gering; *hij meet —*, karig; —**tjes,** bw.: *hij kan maar — leven*, karig; *die rogge staat —*, dun, dor; *het ziet er hier — uit*, armoedig; verg. Schriel.

Schraal'hans (*term voor een vrek, naam v. e. gierigaard*), m. —hanzen: zegsw. — *lijkt hier wel keukenmeester*, het is er geen vetpot.

Schraap'achtig (*schraperig, inhalig, gierig*), bn.; —er, —st: *e. —e huisjesmelker.*

Schraap'ijzer (*krabber, door den verver gebruikt*), o. —s: *een driehoekig —*; —**mes** (*mes om te schrapen, te schrabben*), o. —messen; —**sel** (*het afgeschraapte, afkrabsel*), o. gmv.; —**staal** (*werktuig v. d. kuiper*), o. —stalen.

Schraap'zucht (*zucht tot schrapen, groote inhaligheid, gierigheid*), v. gmv.

Schraapzuch'tig (*zeer inhalig*), bn. en bw.

Schrab (*krab, schram, schrap, kras*), v. —ben; —**ben** (*krabben, afkrabben*), schrabde, heeft geschrabt: *wortelen —*; —**ber** (*schrab- of stoepijzer tot reiniging der schoenzolen*), m. —s; —**ijzer** (*afkrabber*), o. —s; —**mes** (*schraapmes*), o. —messen; —**sel** (*schraapsel*), o. —s.

Schra'felen (*schrapen*), schrafelde, heeft geschrafeld: *de kip schrafelt in het zand*, met de pooten krabben, ook, Schraven; fig. geld schrapen; —**aar** (*gierigaard*), m. -s.

Schra'gen (eig. *steunen, ondersteunen, stutten*), schraagde, heeft geschraagd: *iem. in een onderneming —*; —**ing** (*steun, bijstand, hulp*), v. gmv.: *tot —.*

Schra'len (*minder gunstig waaien*), schraalde, heeft geschraald: *de wind begint te —.*

Schram (*lichte wond, openrijting, krab*), v. —men ; —**metje**, o., of —**pje**, o. —s.
Schram'men (*licht kwetsen, de huid openrijten*), schramde, heeft geschramd: *zich*—.
Schran'der (*scherpzinnig, snedig, vernuftig*), bn. en bw.; —der, —st: *een — man*, verstandig; *die jongen heeft —e oogen, een — oordeel* ; — *te werk gaan, — iets opmerken.*
Schran'derheid (*scherpzinnigheid, slimheid, vlug doorzicht*), v. gmv.: *de — van dezen afgevaardigde, v. dien diplomaat.*
I. Schrank (*schraag, paal, staak*), v. —en; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als S c h r a n k **II.**
II. Schrank (*zes bussels vlas*), v. -en; gew.
Schran'kelbeen (*iem. met lange, kromme beenen en naar-binnen gebogen voeten*), m. en v. —beenen; —**beenen** (*de beenen kruislings over elkaar slaan*), die arme knaap —beende, heeft altijd geschrankelbeend.
Schran'kelen (*scheef zijn*), schrankelde, heeft geschrankeld ; —**aar** (*iem., die scheef loopt*), m. —s.
Schran'ken (1 *niet haaksch zijn* : 2 *klemmen, moeilijk opengaan*), schrankte, heeft geschrankt: 1 *het kozijn schrankt* ; 2 *de deur schrankt.*
Schran'sen (*smullen*: *gretig, gulzig eten, veel eten*), schranste, heeft geschranst ; **-er** (*iemand, die zich te goed doet met eten*), m. —s ; —**ster**, v. —s.
Schranserij' (*h. veel en gulzig eten*), v. -en.
I. Schrap (*krap, schram, streep*), v. schrappen ; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als S c h r a p **II.**
II. Schrap (*scherp, tot iets gereed*), bw. : zegsw. *zich — zetten*, een vasten stand aannemen ; — *staan*, stevig, onwankelbaar : als paarden, die op scherp staan, bij sneeuw of ijs op den weg.
Schra'pen (*afkrabben, schrabben*; fig. *bijeenhalen*), schraapte, heeft geschraapt : *wortelen —; geld —, de jeugd kent nog geen —*; bij uitbr. *lig niet zoo op je viool te —.*
Schra'per (*gierigaard, potter, vrek*), m. -s.
Schra'perig (*gierig, schraapzuchtig*), bn.
Schrap ijzer, o. —ijzers ; zie S c h r a b ij z e r.
Schrap'nel (Eng. zie S h r a p n e l), v. -s.
Schrap'pen (1 *doorhalen* ; 2 *afkrabben*), schrapte, heeft geschrapt : 1 *een woord —, iemand als lid —* ; 2 *aardappels —, wortels —.*
Schrap'snelder (*geraspte groene-kaas*), v.
Schred (*schrede*), m. schreden : — *voor —.*
Schre'de (*tred, stap*), v. —n; schreetje, o.-s.
Schreef (*streep, schrap met potlood of krijt getrokken*), v. schreven: zegsw. *een —je voor hebben*, d.i. eenig voorrecht hebben ; *dat gaat over of buiten de —*, de grens, de maat te buiten.
Schreeuw (*gil, luide roep*), m. —en: *een — geven, een — laten hooren*, hard geluid.
Schreeu'wen (*luidkeels roepen, gillen, schreien enz.*), schreeuwde, heeft geschreeuwd : zegsw. *moord en brand —*, vreeselijk te keer gaan ; — *als een mager varken*, zie V a r k e n ; *dat —t ten hemel*, is een gruwel ; —**er**, m. —s.
Schreeu'wend (1 *huilerig, lastig*; 2 *ijselijk, vreeselijk*; *erg*), bn. en bw.: 1 *een — kindje*; 2 *e. — onrecht*; —*e kleuren*, bont, scherp; — *duur*, — *leelijk*, in hooge mate.
Schreeu'werig, bn. en bw.: *een — kind*, lastig: *een —e stem, op een —en toon.*
Schreeuw'leelijk (*schreeuwbek*), m. en v. —en: *die — v.e. jongen!, wat e. — v. e. haan!*
Schrei'en (*weenen, huilen*), schreide, heeft geschreid : *dat schreit ten hemel*, d. i. roept om wraak ; —**er** (*iem., die schreit*), m. —s: *de oudtijds gehuurde —s bij een begrafenisstoet*, zie H u i l e b a l k : —**erstoren** (aardr. *een torentje op den Buitenkant te Amsterdam*), m.: bij den — namen familieleden en vrienden afscheid van hen, die naar O.-Indië vertrokken.
Schre'pel (*mager, schraal* ; fig. *gierig*), bn.
Schriel (*bijvorm v. schraal*), bn. en bw.; —er, —st: *een — onthaal*: — *opscheppen.*
Schriel'heid (*het schriel-zijn*), v. gmv.
Schrie'ligheid (*karigheid*), v. gmv. ; **schriel'tjes** (*op karige wijze*), bw.: *hij kan maar — rondkomen, het — moeten aanleggen.*
Schrift 1 (1 *het geschrevene* ; 2 *schrijfboek* ; 3 *geschrift, boekwerk*), o. in bet. 1 gmv., in bet. 2 en 3 schriften : 1 *dat — is niet leesbaar* ; *kunt ge Duitsch — lezen? loopend —, klein—, groot—*; *een bij—, een na—, een op—, een voor—*, zie ald., en verg. B e e l d—, C i j f e r—, S p i j k e r—, R u n e n s c h r i f t : 2 *dit — is vol, een nieuw — koopen* ; 3 *een maand—, een tijd—, een vlug—*, zie B r o c h u r e : *een proef—*, zie D i s s e r t a t i e : *een verweer—*, zie A p o l o g i e ; *een getuig—*, zie A t t e s t, T e s t i m o n i u m ; *een schot—*, zie L i b e l en P a m f l e t ; *een verzoek—*, zie R e k e s t ; **2** (*de Bijbel*), v. gmv. : *de Heilige —.*
Schrif'telijk (*in, op schrift*), bn. en bw.: *e. —e belofte, — werk*; *zich — verbinden.*
Schrift'geleerde (Bijb. *bij de Israëlieten, kenner en verklaarder v. d. Schrift* ; *ook v. Mohammedaansche godgeleerden gezegd*), m. —n : de —n waren beoefenaars van de Joodsche godsdienst- en rechtsleer ; —**kenner** (*kenner van de H. Schrift, Bijbelkenner*; ook: *palaeograaf*), m. —s ; —**kunde** (*kennis van de H. Schrift*; *palaeografie*), v.; —**ma'tig** (*overeenkomstig de H. Schrift*), bn.; —er, —st : *een —e belijdenis, —e gevoelens.*
Schriftuur' (*de H. Schrift, de Bijbelboeken*), v. gmv.; —**lijk**, bn. en bw.: —*lijke namen*, b.v. *Benjamin* voor jongsten lieveling, *Nimrod* voor jager, *Salomo*, de wijze, *Magdalena*, de boetvaardige, *Nazareth*, armelijk plaatsje.
Schrij'beenen (*loopen met wijduitstaande beenen*), schrijbeende, heeft geschrijbeend.
Schrij'delings, bw.: *de metselaar zat — op de nok v. h. dak* ; ook, S c h r i j l i n g s.
Schrij'delingsch (*wijdbeens, met de beenen uitgespreid*), bn. : *in —e houding*; ook, S c h r i j l i n g s c h.
Schrij'den (*met vaste stappen loopen*), schreed, heeft geschreden; —**ing**, v. gmv.
Schrijf'bank, v. —banken ; —**behoeften** (*al, wat noodig is om te schrijven*), v. mv.; —**boek** (*cahier*), o. —en ; —**bureau** (*schrijftafel met laden en hokjes*), o. —'s ; —**cassette** (eig. *schrijfkastje, schrijflesse-*

naartje), v. —n; —**fout** (*vergissing, bij 't schrijven of overschrijven begaan*), v. —en; —**geld** (*geld als loon voor 't schrijven*), o. —en; —**gereedschap** (*allerlei schrijfbehoeften*), o. —pen; —**gerei**, o. gmv.; —**inkt** (*inkt om mee te schrijven*) m., (soorten), m. —inkten; zie Copieerinkt, Drukinkt; op perkament werd ook met goud en zilverinkt gewerkt, zie *Codex Argenteus*; —**kamer** (in de gevangenis: *kamer waar schrijfwerk verricht wordt*), v. —s: met dit schrijfwerk wordt eenig geld verdiend en ook ontslagen gevangenen kunnen er vooreerst in hun onderhoud voorzien; —**kramp** (geneesk. *spierkramp in de vingers ten gevolge van veel schrijven*), v. gmv.; —**kunst** (*de kunst van schrijfletters te maken*), v. gmv.; —**les** (*les in het schrijven*), v. —lessen.

Schrijf'lessenaar (*lessenaar, om op te schrijven*), m. —s; —**letter** (*met de pen geschreven of te schrijven letter*), v. —letters, verg. Drukletter; —**machine** (*kunstig uitgedacht schrijftoestel met klavier*), v. —machines: de — is in 1855 door Foucault uitgevonden; —**map** (*portefeuille voor schrijfbehoeften*), v. —mappen, zie Map; —**papier** (*papier, om brieven enz. op te schrijven*), o. gmv.; —**pen** (*veeren of stalen pen, om mee te schrijven*), v. —pennen; —**taal** (*de geschreven taal; de boekentaal*), v. gmv.; —**tafel** (*tafel, waarop men schrijft*), v. —s; —**telegraaf** (*de druktelegraaf van den Amerikaan Morse (1791—1872), welke teekens en letters schrijft*), v. gmv.; —**trant** (*stijl, manier van gedachtenuiting*), m. gmv.; —**werk** (*werk, dat geschreven is of moet worden*), o. gmv.; —**zaal** (*in oude dagen in kloosters de zaal waar afschriften werden gemaakt*), v. —zalen, ook Scriptorium.

Schrij'lings (*schrijdelings, wijdbeens*), bw.: — *te paard zitten*; —**lingsch** (*schrijdelingsch*), bn.: *hij stond in —en stand.*

Schrijn (*kast, kistje*), o. en m. —en. vero.

Schrij'nen (1 *afschaven van de opperhuid*; 2 *gloeien van wonden*), schrijnde, heeft geschrijnd: 1 *ik heb mijn teenen geschrijnd in mijn te nauwe schoenen*; bij uitbr. *het zonnelicht schrijnt mijn zieke oogen*; 1 *een wonde kan —.*

Schrij'nend (fig. *wat pijnlijk aandoet*), bn.: *een — e herinnering, —e armoede*; *een —e smart*, grievend.

Schrijn'werker (*meubelmaker*), m. —s.

Schrij'ven 1 (1 *met een potlood, pen, griffel, een stuk krijt, letters, cijfers op papier, op hout enz. maken*; 2 *in geschreven letters uitdrukken, al schrijvende samenstellen*), schreef, heeft geschreven: 1 *dit kind kan al lezen en —, hij schrijft mooi, duidelijk, slordig*; *op een bord, op papier —, op de lei —*; bij uitbr. *deze pennen — goed*, men kan er goed mee schrijven; 2 *zijn naam —, een opstel —, een artikel in een krant —, een brief —, verzen —, een roman —*; *hoe schrijft men dat woord*, spelt; bij uitbr. *ik heb het hen geschreven*, gemeld; *om iets —*, het ontbieden; *er staat geschreven in het Bijbelboek*, er is bepaald; *tegen iemand —*, een polemiek aangaan met iemand; *men schreef toen het jaar* 1870; zie ook Wrijven; **2** als zn. (1 *het schrijven*; 2 *het geschrevene*, inz. *brief*), o. gmv.: 1 *ik ben moe van het —*; *het — van krantenartikelen is het werk van den journalist*; 2 *ik heb uw — ontvangen*; *in antwoord op uw — van 10 Oct.* jl. *deel ik u het volgende mede.*

Schrij'ver (1 *iem., die schrijfwerk doet, klerk*; 2 *iemand, die boeken schrijft*), m. —s: 1 *de secretaris van eene vereeniging, een gezelschap, een bond heet ook wel —*; 2 *de —s der 19e eeuw; een — van romans*; *de klassieke —s*, nl. v. d. beste geschriften uit eenig tijdvak; *de gewijde —s*, kerkvaders.

Schrij'versbent (kleinacht. *een of andere club v. schrijvers*), v.: *hij behoort tot die —.*

Schrij'versgild (*al de schrijvers samen*), o.

Schrik (*plotselinge ontsteltenis*), m. schrikken; —**achtig** (*licht schrikkend*), bn.; —er, —st.

Schrikba'rend (*verschrikkelijk, ijselijk*), bn.; —er, —st: *tot onze —e verveling* (C.O.).

Schrik'beeld (*akelige voorstelling*), o. -en: *de vluchtelingen haalden zich allerlei —en voor den geest*; *de typhuslijder had nare —en*; —**bewind**, o. gmv.: *het — van Robespierre*, d. i. wreede, tyrannieke regeering; zie Roode Terreur; —**hagedis** (*dinosaurus van reusachtige afmeting, wel 40 M. lang, waarvan een geraamte in den staat Wyoming in N.-Amerika is opgegraven*), v. —sen.

Schrik'keldag (*de dag, die wordt ingeschoven tusschen den 23 en 24en Febr., in een schrikkeljaar*), m. —dagen.

Schrik'kelijk (*schrikaanjagend*), bn. en bw.: *een — onweer*; *hij verteert — veel geld*, erg; *het was — koud*, ontzettend.

Schrik'keljaar (*jaar met een ingeschoven dag, met een schrikkeldag*), o. —jaren: *1900 was geen —, 1920 zal een — zijn.*

Schrik'kelmaand (*Februari*), v. —maanden.

Schrik'ken (*doen schrikken*), schrikte, heeft geschrikt: *de jongen schrikte het paard*; ook intransitief (*met schrik vervuld worden, ontstellen, ijzen*), schrok, is geschrokken (geschrikt): *wat schrok (schrikte) ik bij dat onverwachte schot!*

Schrik'kerig (*schrikachtig* inz. *van dieren*), bn.: *sommige paarden zijn —*, schrikken licht.

Schrik'middel (*middel tegen de gevolgen v. schrik* b.v. *e. poeier*), o. —middelen.

Schrikwek'kend (*schrikaanjagend*), bn.; —er, —st: *een —e donderslag*, schrikbarend; *het — gebulder der kanonnen*, angstwekkend.

Schril (*schraal, schel, scherp*), bn.; —ler, —st: —*le tonen*, schelklinkend; *de stemmen der kijvende vrouwen klonken voortdurend schriller*; fig. *met —le kleuren iets afschilderen.*

Schrobbeeren (eig. *schrobben*; fig. *iemand scherp berispen of hevige verwijtingen doen*); —**ing** (*scherpe berisping*), v. —en: *iem. e. — geven*, eig. hem op ruwe wijze afhoenen, hem de ooren wasschen, hem den mantel uitvegen.

Schrob'ben (*den vloer reinigen met water, bezem, luiwagen*), schrobde, heeft ge-

schrobd; —**ber** (*iem. die schrobt*; *boender*), m. —s; —**ster** (*schrobvrouw*), v. —s.
Schrob'net (*sleepnet, dat* nl. *langs den bodem van 't water wordt getrokken*), o. —netten.
Schrob'visscherij (*het visschen met het schrobnet*), v. gmv.
Schrob'zaag (*smalle puntig toeloopende handzaag*), v. —zagen.
Schroef (1 *cilindervormig stuk hout of metaal, omgeven door een spiraallijn*; 2 *scheprad, meestal bij het roer, met drie of meer bladen, waardoor een stoomschip in beweging wordt gebracht*), v. schroeven; 1 zie Bankschroef, Duimschroef, Houtschroef, Moerschroef enz.: *de — aanzetten*, doen klemmen; *een — losdraaien*; zegsw. *dat staat op losse schroeven*, staat wankelend, niet vast, is onzeker; *iets op losse schroeven zetten*, wankelend maken; muz. onderdeel v. e. snaarinstrument, dienend om de snaren te spannen; 2 *de — van een stoomboot maakt een wentelende beweging.*
Schroef'bank (*werkbank v. timmerman of smid met een klemtuig, tusschen de bekken waarvan een te bewerken voorwerp kan worden vastgeschroefd*), v. —en; —**blad** (*blad v.d. schroef eener stoomboot*), o. —bladen; —**boor** (*werktuig, om schroefmoeren te maken*), v. —boren; —**boot** (*stoomboot, die door een schroef wordt voortbewogen*), v. —booten, zie Schroef en Raderboot; —**bout** (*ijzeren bout met schroefdraad aan de benedenzijde*), m. —en; —**draad** (*de spiraallijn, welke om de schroefspil loopt*), m. —draden; —**flesch** (*reisflesch met schroefsluiting*), v. —flesschen; —**lijn**, v. —en, zie Schroefdraad; —**moer** (*houten of metalen schijfje, dat om de schroef sluit en waarmede men deze aandraait*), v. —en; —**molen** (*tonmolen*, z. ald., *om water al draaiende op te voeren*), m. —s: *de — is een uitvinding van Archimedes*; —**ring** (*schroef met een oogje of ring aan het boveneinde*), m. —ringen; —**sleutel** (*Engelsche sleutel voor het los- en vastdraaien van bouten, moeren enz.*), m. —s; —**sluiting** (*sluiting v. e. flesch door middel v. e. stop met schroeflijn*), v. —en; —**spil** (*de eigenlijke schroef, de vaarschroef*), v. —spillen; —**stoomboot**, v. —booten, zie Schroefboot; —**tang** (*tang, om schroeven aan of los te draaien: kanonnierswerktuig*), v. —en; —**vormig** (*in den vorm v. e. schroef*), bn.: *een —e schelp*; —**winding** (*schroefdraad of —lijn*), v. -en.
Schroei'en (*zengen*), schroeide, heeft geschroeid: *een geplukt hoen —, een kleedingstuk bij ongeluk — aan de kachel*; *de zon schroeit het loof der boomen, het gras der weiden*, doet verdorren.
Schroe'vedraaier (*werktuig, om e. schroef vast of los te draaien*), m. —draaiers.
Schroe'ven (*een schroef aandraaien*), schroefde, heeft geschroefd: *een plank vaster —; e. lijkkist dicht—*, nl. het deksel.
Schrok (*vraat*; fig. *gierigaard*), m. —ken.
Schro'ken (*zengen, schroeien*), schrookte, heeft en is geschrookt: *de huid, het vel —*, vero.
Schrok'ken (*gulzig slokken*), schrokte, heeft geschrokt; —**ker** (*gulzigaard*), m. —s.
Schrok'kig (*gulzig*; fig. *inhalig*), bn. en bw.
Schrol'len (*knorren, morren, vitten*), schrolde, heeft geschrold: *hij schrolt op het dorpsbestuur*; *op de regeering —*, smalen, schimpen.
Schro'melijk (*vreeselijk, verschrikkelijk*), bn. en bw.: *—e tijdingen*, angstwekkende; *een — ongeluk*; *zich — vervelen*, erg.
Schro'men (*duchten, vreezen*), schroomde, heeft geschroomd: *gij hebt niets te —.*
Schro'mig (*schroomachtig*), bn.: —er, —st.
Schrom'pel (*rimpel*), v. schrompels.
Schrom'pelen, zie Verschrompelen.
Schrom'pelig (*rimpelig*), bn.: *e. — bestje.*
Schrood'beitel (*werktuig, om ijzer te kappen*), m. —s; —**ijzer**, o. —s, zie Schrooier.
Schrooi'en (*snijden, hakken*; *snoeien*), schrooide, heeft geschrooid: *stroo —*; *geld —*; vero.; —**er** (*schroodijzer, blokbeitel*), m. —s.
Schroom (*beschroomheid, vrees, angstvalligheid*), m. gmv.: *— hebben*, kleingeestigen angst; *iemand met — naderen*; *met — tot iets overgaan*; —**ach'tig** (*angstvallig*), bn.
Schroomhar'tig (*schroomvallig*), bn. en bw.: *—e kinderen*: *— den vorst naderen.*
Schroomval'lig (*beschroomd, verlegen, beduusd*), bn. en bw.; —er, —st.
Schroot (*brokjes gekapt ijzer, glas, lood*; *schiethagel*), o., verg. Schrot; —**vuur** (*uit een kanon, met schroot geladen*), o. gmv., zie Kartetsvuur.
Schrot (*een aantal kleine voorwerpen*), o. gmv.: *wat een — van appels!*, afval.
Schro'ten (*in stukken kappen*), schrootte, heeft geschroot; verg. Schrooien.
Schub, schub'be (*dekplaatje*, b.v. *bij visschen*), v. schubben; —**je** of —**betje**, o. -s.
Schub'ben (*ontdoen van de schubben*), schubde, heeft geschubd: *e. visch —*; *e. geschubde bliek*, nl. ontdaan v. d. schubben.
Schub'big, bn.: —er, —st: *het — watervolk*, dicht. de visschen.
Schub'dier (*tandeloos zoogdier met dakpanswijze gelegen groote, harde, hoornachtige schubben*), o. —dieren: *het langstaartige — leeft in Midden-Afrika*; ook, Manis.
Schub'vleugeligen (*de vlinders*), m. mv.
Schuch'ter (*schroomvallig*), bn. en bw.; —der, —st: *een — meisje*; *zij keek — voor zich.*
Schud'debollen (*met het hoofd gedurig schudden*), schuddebolde, heeft geschuddebold.
Schud'den (*met korte stooten heen en weer bewegen*; *in een schokkende beweging doen zijn*), schudde, heeft geschud: *het koren in de wan —*; *een bed —*, opmaken: *appels van een boom —*, zóó den boom bewegen, dat ze vallen; *een drankje eerst —*; *hij lachte, dat hij schudde*; *het huis schudde op zijn fondamenten*, daverde; *het hoofd —*, afkeuring te kennen geven.
Schui'er (*borstel, kleerborstel*), m. —s.
Schui'eren (*met den kleerborstel reinigen*), schuierde, heeft geschuierd.
Schuif (*houten of ijzeren schot tot afsluiting van duikers, sluizen, riolen, door verticale*

beweging; grendel, deurknip), v. schuiven.
Schuif'blad (*inlegblad v. e. schuiftafel*), o. —bladen.
Schuif'deur (*deur, op een richel, die men open en toe kan schuiven*), v. —en.
Schui'felaar (*klaplooper*), m. —laren of -s.
Schui'felen (*heen en weer schuiven*, inz. *de voeten schuivend bewegen; blazen v. e. slang; fluiten* inz. *op de vingers*), schuifelde, heeft geschuifeld.
Schuif'raam (*opschuifraam*), o. —ramen.
Schuif'tafel (*tafel met inschuifbladen*), v. —s; zie Coulisse-tafel.
Schuif'trompet (*trompet met beweegbaar schuifdeel*), v. —ten; ook, Trombone.
Schuif'uil (*e. groot soort nachtuil*), m. —en.
Schui'len (*zich verbergen*), school, heeft gescholen, ook: schuilde, heeft geschuild: *onder e. poort — voor den regen*, zich schuttend bergen; *waar mag de man toch —?*, d.i. zich ophouden; *hier schuilt iets achter*, er is eenig geheim: zegsw. *er schuilt een adder onder of in 't gras*, er is gevaar onder of in verborgen, zie Adder.
Schui'levinkje (uit: *schuilewinkel*, schuilhoek: *kinderspel, verstoppertje, verschuilen*), o. gmv.: — *spelen*, de kinderen gaan schuil in allerlei winkels of hoeken; verg. Winkel.
Schuil'gaan (eig. *te schuile gaan, zich verbergen*), ging —, is schuilgegaan: *de zon ging schuil achter donkere wolken*; — **hoek** (*plaats, waar mensch of dier zich verbergen kan*), m. —en, zie Schuilplaats; —**houden**, zich, hield zich —, heeft zich —gehouden, d.i. zich verborgen houden; —**kerk** (gesch. *voor het gezicht, aan den openbaren weg, onttrokken kerk van Roomschen, Remonstranten of Doopsgezinden in de dagen onzer oude Republiek*), v. —kerken: tot 1795 was de gereformeerde godsdienst de godsdienst van staat, en andere godsdiensten werden ongluikend geduld; —**naam** (*pseudoniem*), m. —namen: *Hildebrand was de — van Nicolaas Beets*: in het Zuid-Ned.: *deknaam*; —**plaats** (*veilige plaats, toevluchtsoord, schuilhoek*), v. —en: *grotten dienen in het O. tot — der kudden bij regen en onweer*; —**winkel** (*schuilhoek*), m. —s, zie Winkel.
Schuim (*bruis*), o. gmv.: *het — van bier*; *het — der zee*; fig. — *van volk*, gemeen volk, heffe; —**achtig** (*lijkende op schuim*), bn.; —er, —st: *een — vocht*; —**bekken** (*schuim op den bek hebben*), het paard schuimbekte, heeft geschuimbekt; fig. — *van woede*, in de hoogste mate woedend zijn; —**blad** (plantk. *schuimkruid, koekoeksbloem*), o. gmv.
Schui'men (1 *ontdoen van schuim, zuiveren*: 2 *schuim opwerpen*), schuimde, heeft geschuimd: 1 *zij moet de soep nog —*: fig. *op zee —*, zeeroof plegen; 2 *de soep begint te —, dit bier wil niet —*.
Schui'mend (*schuim opwerpend of voortbrengend*), bn.: *de —e golven, —e champagne*.
Schui'mer (*klaplooper; zeeroover*), m. —s.
Schuim'kraan (*kraan, waardoor e. stoomketel wordt afgeschuimd*), v. —kranen; —**lepel** (*platte lepel met gaatjes en langen steel, om soep te schuimen*), m. —s: —**looper** (*tafelschuimer*), m. —s; —**pje** (*licht suikerkoekje*), o. —s; —**spaan** (*houten, blikken of koperen afschuimlepel*), v. —spanen.
Schuin (*scheef, dwars*), bn. en bw.; —er, —st: — *schrift, een —e lijn; in —e richting; het licht valt hier — in*; *hij woont hier — over*; fig. *het gaat daar — toe*, verkeerd; *een —e aardigheid*, dubbelzinnig; *een — heer*, lichtmis.
Schuin'balk (wapenk. *balk of strook, welke op e. wapen van boven-rechts naar onder-links loopt*), m. —balken; zie Balk.
Schui nen (*schuin maken*), schuinde, heeft geschuind: *een dijk —, een muur —*, in schuine richting, tegen een helling of glooiing opmetselen.
Schuins, bw.: —er, —t: *dat papier is — afgesneden, dat stuk hout is — afgezaagd*.
Schuinsch (*schuin*), bn.: *in —e richting, de avondzon met haar —e stralen*; fig. *een —en blik op iets of iem. werpen*, min of meer boos; *dat is een —e meneer*, zie: Schuinen Schuinsmarcheerder.
Schuin'schrift (*het gewone schrift als tegenstelling v. h. steilschrift*), o. gmv.
Schuins'marcheerder, —**looper** (*losbol, lichtmis, doordraaier*), m. —s.
Schuin'te (*helling*), v. schuinten: *de — van een heuvel*, glooiing; *iets in de — vouwen*, in schuine richting.
Schuit (*vaartuig*, inz. *op de binnenwateren*), v. schuiten: *een trek—, een modder—, een turf—, een veer—, een vracht—, een nacht— enz.*; *per — gaan of komen*: *een — turf, zand, hooi*; zegsw. *hij komt al in mijn —(je)*, hij wordt het met mij eens; *hij gaat met mijn —ie varen*, kiest mijn partij; zie ook Schuitje.
Schui'tenhuis (*overdekte ruimte in een kanaal, een water enz., om er één of meer kleine vaartuigen onder te brengen*), o. —huizen.
Schuit'evoerder (*schipper op een lichter*), m. —voerders; —**vracht** (*lading*), v. —en.
Schuit'je (O.-I. *een schuitvormig blok gegoten tin ter zwaarte v. e. half pikol*; *ijzeren blok als ballast voor zeeschepen, id. tot beproeving van bruggen*), o. —s.
Schuit'jevaren (*spelevaren*), o. gmv.
Schui'ven (1 *iets voortbewegen zonder het op te heffen*; 2 *zich schuivende bewegen*; 3 *opium rooken*), schoof, heeft (bet. 1 en 3), is (bet. 2) geschoven: 1 *schuif uw kopie wat dichter bij*: *een slede over de sneeuw —*; 2 *hij schoof dichterbij*: 3 *de inlanders gingen naar een kit om te —*; —**er**, m. —s: in O.-I. is — het woord voor *opiumschuiver*.
Schuld (*wat men te betalen of goed te maken heeft*), v. —en: *nog al —en hebben, tot over de ooren in de —en zitten*, zie Oor; fig. oorzaak, aanleiding: *daarvan zijt gij de —, dat is door zijn —; uw onvoorzichtigheid is de — van alles; vergeef ons onze —en*, zonden, tekortkomingen; —**bekentenis** (*schriftelijk bewijs van geldelijke schuld*), v. —sen; —**belijdenis** (R.-K. *belijdenis der zonden*), v. —sen, zie Confiteor; —**besef** (*bewustzijn van schuld*), o. gmv.; —**brief** (*schuldbekentenis*), m. —brieven, zie ook: Obligatie en Promesse; —**delging** (*afdoening van schuld*), v. gmv.,

z. A m o r t i s a t i e ; —**eischer** (*iem., die geld te vorderen heeft, crediteur*), m. —s : *zijn —s bevredigen*, hen geheel of gedeeltelijk betalen ; —**eloos** (*zonder schuld*; fig. *niets misdreven hebbende*), bn.; —loozer, meest — of —t : *een — wicht*, onschuldig ; *een — slachtoffer*; —**enaar** (*iem., die iets schuldig is*), m. —s, —naren; —**enaarster**, —s, of —**enares'**, v. —sen; —**enlast** (*drukkende schuld*), m. gmv.

Schul'dig (1 *te betalen hebbend*; fig. *verplicht, gehouden*; 2 *misdadig, strafbaar*), bn. en bw.: 1 *hoeveel zijt gij hem nog —?, iem. de —e eer bewijzen*, verschuldigd ; zegsw. *iem. het antwoord — blijven*, hem niet kunnen antwoorden ; 2 *iemand — verklaren: aan een misdaad — zijn*; —e (*iemand, die schuldig is*), m. en v. —n: *de — zal gestraft worden.*

Schuld'vereffening (*liquidatie*), v. —en.

Schuld'vergeving (*vergiffenis van schuld of zonde*), v. —en : *o, tijden, vast voorzegd, van groote* —, (Da Costa) ; —**vordering** (*het invorderen van schulden; schuldbekentenis, schuldbrief, te innen schuld*), v. —en.

Schulp (*huis v. e. schaaldier*), v. —en ; ook, S c h e l p: zegsw. *in zijn — kruipen*, bang worden, achteruitkrabben, bakzeilhalen.

Schul'pen (1 *met schelpen of schulpen versieren* ; 2 *met randjes of boogjes bewerken*), schulpte, heeft geschulpt : 1 *een doosje* —; 2 *een kraagje* — ; *de rand van een schortje* —.

Schulp'lijn (meetk. *zekere vlakke kromme lijn*), v. —en.

Schulp'zaag (*groote raam- of spanzaag*), v. —zagen.

Schun'nerd (Barg. *zwerver, schooier*), m. -s.

Schun'nig (1 *armzalig, armelijk, haveloos*; 2 *onwelvoeglijk, schuin*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *een —e herberg* ; *de man was — gekleed*, min, armoedig : 2 *—e taal.*

I. Schu'ren (*in de schuur brengen, binnenhalen*), schuurde, heeft geschuurd : *het koren* —.

II. Schu'ren (*hard wrijven met zand enz., blankwrijven, gladmaken*), schuurde, heeft geschuurd : *met zand, met puimsteen* —; *droog* —, zie ald.; *een ketel* —; fig. *de rivier schuurt den oever, dit boordje schuurt langs mijn huls, het rad schuurde tegen den balk v. h. rijtuig* ; —**ing** (*het schuren, wrijving*), v. —en.

Schurft 1 (*besmettelijke huidziekte veroorzaakt door de schurftmijt*), v. gmv. ; **2** (*schurftig*), bn.: *een — schaap* ; *wie — is, schurkt*, fig. de schuldige verraadt zich.

Schurf'tig (*met schurft geplaagd*), bn. ; —er, —st : *een—e hond*, verg. R u i d i g; fig. vuil : *een —e rechtszaak.*

Schurft'mijt (diepk. *mijt, die onder de opperhuid van mensch en zoogdier leeft*), v. —en : de — vertoont zich als een zwarte stip, zij legt eieren onder de huid.

Schu'ringsgeluid (spraakk. *ruischingsgeluid*), o. —en: *f, v, s, z, g zijn —en.*

Schurk (*schelm, bedrieger*), m. schurken.

Schurk'achtig (*gemeen, laag*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e daad* ; *hij handelt* —.

Schurken, zich (afleid. van *schurk*, wrijfpaal : *zich wrijven*, inz. *van runderen*), schurkte zich, heeft zich geschurkt.

Schur'kenstreek (*schurkachtige daad*), m. —streken: *een daad brandmerken als een* —; —**troep** (—*bende*), m. —en.

Schurkerij' (*schelmerij*), v. —en.

Schurk'paal (*weidepaal, wrijfpaal voor het vee*), m. — palen.

Schut (*scherm, beschot, houten wand*), o. —ten.

Schut'blad (1 *onbedrukt blad voor en achter in e. boek*: 2 plantk. *dekblad*), o. —bladen.

Schut'deur (*deur v. e. sluis*), v. —en.

Schut'kolk (*ruimte voor de vaartuigen tusschen twee paar sluisdeuren van een schutsluis*), v. —kolken.

Schut'meester (*persoon, die belast is met het schutten van onbeheerd loopend vee* ; ook : *die toezicht houdt op de schutsluizen*), m. —meesters : zie S c h u t s t a l.

Schuts (*bescherming*), v. gmv.: *vroeg Spanje om — aan een Engelsche ree?* (1639).

Schuts'brief (*brief v. vrijgeleide*), m. -ven.

Schut'sel (*schutting* ; fig. *bescherming*), o. —s.

Schuts'engel (*beschermengel*). m. —engelen ; —**god** (*beschermende god*), m. —goden ; —**godin**, v. —nen ; —**heer** (*beschermheer*), m. —heeren ; —**heilige** (*patroon*), m. en v. —n.

Schut'sluis (*sluis met schutkolk, dienend om schepen van den eenen waterspiegel over te brengen op den anderen*), v. —sluizen : *de Zuid-Willemsvaart heeft tal van —sluizen*: zie S c h u t t e n, tegenhouden.

Schuts'patroon (*bescherm-, gildeheilige*), m. —patroons: *St.-Serverius is de — der wevers* ; —**patrones'**, v. —sen.

Schut'stal (*schutshok, met palen omheinde ruimte*), m. —len : in den — wordt uit de wei geloopen vee tijdelijk gestald.

Schuts'vrouw (*schutspatrones, beschermvrouw*), v. —vrouwen.

Schut'ten (1 *opsluiten, in een afgesloten ruimte brengen, beschermen* ; 2 *tegenhouden, afweren* ; 3 schipperst. *een schip in de schutkolk doen gaan, een schip in de sluiskolk doen varen*), schutte, heeft geschut : 1 *een losloopend stuk vee* —, *een paard* —; zie S c h u t m e e s t e r ; 2 *het water met dijken of dammen* —, keeren ; 3 *een boot* — : *na heel wat wachten werd onze boot eindelijk geschut.*

Schut'ter (*lid der vroegere burgerwacht* ; *scherpschutter* ; *9e teeken i. d. Zodiak*), m.-s.

Schut'teren (1 *dienst doen als schutter*, vero. ; 2 *knoeien, onhandig doen* ; *poedelen bij een examen*), schutterde, heeft geschutte,d : 1 — *van 10 tot 1 uur* ; 2 *wat heeft die jongen geschutterd !*

Schut'terig (*erg druk en beweeglijk* ; *onhandig, zenuwachtig, haastig*), bn. en bw.; —er, —st : *de —e heer Bruis* (C. O.) ; *het het vogeltje vloog — heen en weer.*

Schutterij' (*de eertijds gewapende burgerwacht*), v. —en : de — is 1 April 1903 vervangen door de landweer ; *de dienstdoende* —; *de rustende* —, nl. op de dorpen.

Schut'terkoning (*persoon, die bij een wedstrijd in het schieten op een schuttersfeest den eersten prijs heeft*), m. —en.

Schut'tersdoelen (*plaats, waar de schutters der gilden zich oefenden*), m. —s ; —**gilde** (*gilde van schutters, vroeger met hand-, kruis- of voetboog*), o. —gilden ;

—**maaltijd** (eig. *feestmaal v. schutterij-officieren*; *afbeelding, schilderij v. e.* —), m. —en; *de — van Van der Helst* (1613 —'70) *in het Rijksmuseum.*

Schut'tevaer (*vereeniging, die zich ten doel stelt de belangen der binnenschippers, die hunner kinderen* [*onderwijs*] *en van hun bedrijf te bevorderen*), v. gmv.; deze vereeniging ontleent haar naam aan den oprichter, Jan Willem Schuttevaer.

Schut'ting (*afsluiting van een tuin, meestal van planken*; *heining*), v. —en: *de — laten teren, leiboomen langs een — planten*; —**tinkje**, o. —s.

Schuur (*bergplaats*), v. schuren: *een turf—, een koren—, een hout— enz.*: zegsw. *het huis bij de — laten*, geen buitensporige dingen, b.v. onnoodige uitgaven doen, gew.

Schuur'kerkje (in de dagen onzer oude republiek: *arm en onooglijk R.-K. kerkje*), o. —kerkjes; zie Schuilkerk.

Schuur'goed (*zand, mergel, als schuurmiddel gebruikt*), o. gmv.; —**paal** (*wrijfpaal voor het vee, schurkpaal in een wei*), m. —palen; —**papier** (*hard en scherp papier, om hout glad te schuren, roestvlekken op metalen weg te wrijven enz.*), o. gmv.; —**sel** (*schuurzand, -goed*), o. gmv.; —**zand** (*scherp zand tot het schuren van keukengerief*), o. gmv.

Schuw (*beangst*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e haas*, schichtig; — *rondzien*; zie Menschen—.

Schu'ren (1 *afwrijven met zand enz., ergens iets afslijpen, blankwrijven*; 2 *rakelings langs* [*den*] *gaan*; 3 *schaveelen*), schuurde, heeft (bet. 1, 2, 3), is (bet. 2) geschuurd: 1 *met nat zand het keukengerei* —, zie ook Droogschuren; zegsw. *de piek* —, zie Piek; *zand schuurt de maag*; 2 *de herten — hun horens aan de boomen, de varkens — zich aan een paal*, verg. Schurken; *dit enge boordje schuurt langs mijn nek*; *dat rad schuurt tegen den bak van het voertuig*: 3 *die kabel schuurt op den scherpen rand der havenkade.*

Schu'wen (*vermijden uit vrees of afkeer*), schuwde, heeft geschuwd: *een besmet huis* —; *het kwaad* —; *de naaste gelegenheid tot zonde* —.

Schwadronneeren (*met de sabel er op in hakken, in 't rond schermen*; fig. *pochen, zwetsen*), schwadronneerde, heeft geschwadronneerd. (ch = sj).

Sciop'ticon (*groote tooverlantaarn met versterkte lens*), m. —s, lees: *siop'tikon*; zie ook: Projectielantaarn.

Sci'pio, naam eener oud-Romeinsche familie; het was — Africanus Major, die Hannibal te Zama overwon, 202 v. C.; het was — Minor of de Jongere, die in 146 v. C. Carthago verwoestte en N.-Afrika tot een Rom. provincie maakte.

Scolio'se (*ruggegraatsverkromming*), v. gmv.

Scon'to, ook, **Discon'to** (*korting*), o. —'s.

Scorbut', —**buut'** (*scheurbuik*), o. gmv.

Scorbutiek' (*geplaagd met scheurbuik*), bn.

Score (Eng. *een twintigtal*; *inkeping*; *aanteekening der behaalde punten*; *aantal behaalde punten*), v. —s.

Scoren (Eng. sport: *een zeker aantal punten maken*), scoorde, heeft gescoord.

Scout (Eng. *verkenner*), m. —s.

Scratch (Eng. sport: *meet, streep, beginlijn*), v. —es.

Scri'ba (Lat. *secretaris*), m. —'s.

Scribent' (*schrijver* [*v. e. boek enz.*]; ongunstig: *veelschrijver, prulschrijver*), m. —en; lees: *skribent'*.

Scribomanie' (*schrijfwoede, -jeukte*), v.

Scri'nium, o. —s; z. Reliquiarium.

Scrips (Eng. *voorloopige bewijzen van aandeel*; *bewijzen van nog niet uitbetaalde renten*), v. mv.

Scrip'ta ma'nent (Lat. *geschriften blijven, het geschrevene blijft*), meestal gevolgd door: Ver'ba vo'lant, woorden vervliegen, of het gesprokene vervliegt.

Scrip'tum (*geschrift, opstel*), o. —ta.

Scrofuleus' (*klierachtig*), bn.; —leuzer -t.

Scrofulo'se (*klierziekte*; *klierachtigheid*), v. gmv.

Scru'pel (*medicinaal gewicht v.* 1/3 *drachme of* ± 1.302 *gram*), o. —s: e. — is 20 grein.

Scrupu'le (Fr. *bezwaar, angstvalligheid v. het geweten*), v. —s: —*s maken*; (sc = sk); —**leus'** (Fr. *angstvallig-nauwgezet van geweten, te zwaar tillend*), bn.; —leuzer, —t; —**liteit'** (*overdreven teerheid van geweten*); *pietluttigheid*), v. gmv.: — *doet zonde zien, waar geen zonde bestaat.*

Scruti'nium (*onderzoek*; *stemmenverzameling en keuze*; *het kiezen met stembriefjes*), o. gmv. (c = k).

Scu'do (It. *schilddaalder*, ± *f* 2.50), m. scudi.

Sculler (Eng. *éénpersooms-, wrik-roeiboot*), m. —s.

Sculp'sit (Lat. *heeft* [*het*] *gegraveerd*), z. **Sc.**

Sculptuur' (*beeldhouwkunde, beeldsnijkunst*; *beeld- en snijwerk*), v. gmv. (sc = sh).

Scyl'la (*oudtijds, rots en maalstroom in de Straat van Messina aan de It. kust tegenover de rots Charybdis*), v.: myth. zeskoppig zeemonster met twaalf pooten, blaffende als een hond en met drie rijen scherpe tanden; zegsw. *van — in Charybdis komen of vallen*, van kwaad tot erger vervallen, of van de branding in den maalstroom; lees: Skilla.

Scy'then (*nomadenvolk*), m. mv.: de — leefden in Z.-Rusland, aan den Oeral, en op het groote plateau van centraal-Azië. (sc = s).

Séan'ce (Fr. *zitting*; *lezing*; inz. *spiritistische bijeenkomst*; *voorstelling v. prestidigitateurs enz.*), v. —s.

Se'baoth, l.: *Se'baoot*, z. Zebaoth.

Sec (It. *vino secco*: *zware zoete wijn uit gedroogde druiven*), m.: *Madera* —; z. Sek.

Se'cans (meetk. *snijlijn*), v. secanten.

Sec'co (It. *droog*), bw.: *a — schilderen*, op drogen grond met waterverf; verg. Fresco.

Seces'sie (gesch. *scheiding*; *verwijdering*), v.: *de akte van* —, in de Amerik. gesch. de akte van losmaking nl. van de zijde der Z. Staten van de Unie; —**oorlog** (*de slavenoorlog in Amerika*, 1861-'64), m. gmv.

Seclu'sie (*uitsluiting* [*van opvolging*]), v. gmv.: gesch. *acte van* — (4 Mei 1654).

Secondair' (eig. *de tweede plaats innemend*; *ondergeschikt*; *afhangend van iets, dat pri-*

mair is), bn.: *dat alles is v.* —*belang*; *een* —*e betrekking*; *een* —*e vordering*; —*e kleuren*, deze ontstaan door primaire te vermengen, b.v. groen ontstaat uit geel en blauw; ook, S e c u n d a i r.

Secondant' (Fr. *getuige of helper*; *tweegevechtsgetuige*; *onderwijzer aan een instituut of kostschool*), m. —en; —**e**, v. —n.

Secon'de, secun'de (1/60 *minuut bij tijd- en graadmeting*; *meetk. teeken*, nl. ″; muz. *tweede toon na den grondtoon*), v. —n.

Secondeeren (*bijstaan, helpen*: *bij een tweegevecht tot getuige dienen*; muz. *begeleiden met de stem of met een instrument*).

Secon'denwijzer (*zeer klein, derde wijzertje, dat de seconden aangeeft*), m. —s.

Secon'derad (*zeker rad in een uurwerk, dat om de seconde een tand verspringt*), o. —raderen: *de* —*raderen van deze horloges voldoen niet.*

Secon'deslinger (nat. *slinger, waarvan elke schommeling juist één seconde duurt*), m. —s.

Secon'do (*ten tweede*; muz. *de tweede partij*), bw.; ook, S e c o n'd o.

Secours' (Fr. *hulp, bijstand*), o.; l.: *sekoer'*.

Secreet' (*geheim*), o. —creten.

Secre'ta (R.-K. *stil gebed tusschen offerande en praefatie der Mis*), v.

Secretai're (Fr. *schrijftafel of -kast*; ook: *bekend stuk huisraad met laden of deurtjes onder en een klep boven*), v. —s.

Secretares'se (*vrouwelijke secretaris*), v.-n.

Secretariaat' (*ambt v. secretaris*; ook: *bureau, kantoor*), o. —aten: *het* —*der armen*, bureau voor inlichtingen op allerlei gebied, voor minvermogenden.

Secretarie' (*bureau v. d. secretaris*; *gemeentekantoor*; *de bureau's die de secretariswerkzaamheden doen als één geheel*, inz. *de ambtenaren, die de correspondentie enz. der gemeente voeren*), v. —ën: *ook bij een ministerieel departement spreekt men v.* —; O.-I. *de algemeene* —, een college, dat de correspondentie voert en ook als vraagbaak der regeering dient.

Secreta'ris (1 *schrijver, meestal lid v. e. bestuur, belast met de correspondentie*; *hoofdambtenaar ten stad- of raadhuize*; 2 *een soort v. grooten reiger met lange veeren a. h. achterhoofd, in Z.-Afr.*), m. —sen.

Secreta'ris-generaal' (eig. *algemeen ministerieel secretaris*: *een der hoogste ambtenaren aan een ministerie*), m. —rissen-generaal.

Secta'ris ([*fanatiek*] *aanhanger eener secte*; [*fanatiek*] *aanhanger eener nieuwe richting op politiek gebied enz.*), m. —sen.

Sec'tie (eig. *afgesneden deel*: heelk. *insnijding, operatie*; ontl. *lijkopening*; verder: *deel v. e. tramlijn*; *afdeeling van e. gemeente of wijk*; *onderdeel van een vergadering*; mil. *helft van een peloton*), v. —s, —tiën; lees: *sek'sie.*

Sec'tor (meetk. *gedeelte van een cirkelvlak, begrepen tusschen twee stralen en den boog*; mil. *concentrisch deel cener verdedigingsstelling*; *loopgravenstelling, enz.*), m. —s, —to'ren.

Seculair' (*honderdjarig*; *wereldlijk, niet-kerkelijk, niet-geestelijk*), bn.

Secularisa'tie (*de naasting van kerkelijke goederen door den staat*), v. gmv.

Seculariseeren (*wereldlijk maken, geestelijke gestichten of goederen verkoopen of in wereldlijke veranderen, aan den staat trekken*), ook: V e r w e r e l d l i j k e n.

Seculie're ren (*wereldlijke geestelijken, die* nl. *niet tot eenige orde behooren*, b.v. *kapelaans, pastoors*), m. mv.; verg. R e g u l i e r e n.

Secun'da (*school*; *tweede klasse*; muz. *de tweede toon na den grondtoon, deze zelf mee inbegrepen*; handel. *tweede wissel*), v. secunda's; zie ook: S e c o n'd o.

Secundair' (*den tweeden rang innemende*), bn.; zie S e c o n d a i r.

Secundeeren (*helpen, bijstaan*); ook, S e c o n d e e r e n.

Secun'do (*ten tweede*), bw.; o. S e c o n d o.

Secun'dus (*de tweede*), m.; verg. P r i m u s.

Secureeren (*in veiligheid brengen of stellen, verzekeren*).

Secu'ritas (*zekerheid*; *veiligheid*), v. gmv.

Securiteit' (*zekerheid, onderpand*; *veiligheid*), v. gmv.; ook, S e k u r i t e i t'.

Secuur' (*zeker van zijn zaak*; *zeer voorzichtig*; *nauwkeurig*; *vertrouwd*), bn.; —der, —st: *hij is een Jantje* —, een al te voorzichtig mensch; meestal: S e k u u r.

Sede'kah (O.-I. *slamatan, offermaal, godsdienstig dankmaal der inlanders*), v. —'s: —*-boemi*, offermaal bij den oogst, d.i. van den grond.

Sedentair' (Fr. *aanhoudend zittend*; *metterwoon gevestigd*), bn.: *een* —*leven hebben, als* b.v. *een wever, een schoenmaker, een klerk enz.*

Se'dert, 1 vz.: *hij is vertrokken* — *veertien dagen,* — *gisteren*; **2** vgw.: *hij is gezond,* — *hij hier woont*; **3** bw.: *en* — *ving haar lijden aan.*

Sediment' (*bezinksel, neerslag*; *grondsop, droesem*), o. sedimenten.

Sedimentair' (*uit sedimenten ontstaan*): **1** *bezinkings*—, o. gmv.; **2** bn.: —*e gebergten.*

Sediment'gesteente (*afzettingsgesteente*, d.i. *gesteente ontstaan door afzetting aan de buitenzijde der aardkorst*), o. —n: *zandsteen, lei-, kalksteen behooren tot het* —.

Seditieus' (Fr. *oproerig, muitend*), bn.; —zer, —t.

Seduc'tie (*verleiding, verlokking*), v. gmv.

Seduisant' (*verleidelijk, verlokkelijk*), bn.

Sef'fens (*dadelijk, terstond*), bw. vero.

Segment' (*afsnijding*; meetk. *gedeelte van een cirkelvlak, begrepen tusschen een koorde en haar boog*; stereom. *gedeelte v. e. bol, dat langs e. plat vlak is afgesneden*), o. -en.

Seg'no (It. muz. *teeken*); z. D a l S e g n o.

Segrijn', —leder, —leer (*hard, fijn gekorreld leer*), o. gmv.: men strooit voor het pletten mosterdzaad tusschen het leer.

Segrij'nen (*van segrijnleer gemaakt*), bn.: *een* — *boekband.*

Seigneur' (Fr. *adellijk heer*), m. —s: *grand* —, groote hans; zegsw. *den grand*—*spelen*, den gebraden haan uithangen.

Seigneurie' (Fr. *adellijk goed*), v. —ën.

Sein (*aangenomen of voorgeschreven teeken om iets kenbaar te maken of om te waarschuwen*), o. —en; zie S i g n a a l.

Sein'boek (*boek of register met de verschillende seinafbeeldingen*), o. —boeken.

Sei'nen (*een sein geven*), seinde, heeft geseind: *wij zullen hem het nieuws* —, d. i. telegrafeeren; **-er** (*iemand, die seint*), m.-s.

Sein'fluit (*fluitje tot het geven v. e. sein*), v. —fluiten; —**gever** (*persoon, die seinen geeft; onderdeel v. e. telegraaftoestel*), m. —s; —**huisje** (*wachthuisje van den seingever*), o. —s; —**hoorn, —horen** (*hoorn, om seinen te geven bij de ruiterij, op jacht enz.*), m. —s; —**korf** (*aan een koord hangende korf, waarmee men kan seinen, door hem op of neer te laten*), m. —korven; —**lantaarn, —lantaren** (*lantaren met verschillende glazen: rood* b.v. *seint onveilig*), v. —s; —**licht** (*verschillend gekleurd licht, om seinen te geven*), o. —lichten; —**ontvanger** (*onderdeel van een telegraaftoestel*), m. —s; —**paal** (*paal, als bij stations, met beweegbare armen, 's avonds met verschillend licht*), m. —palen; —**post** (*standplaats voor e. seiner*), m. —en; —**raket** (scheepst. *vuurpijl tot het geven van een of ander sein*), v. —raketten.

Sein'register (*register met voorschriften tot het geven van seinen, verklaring er van enz.*), o. —s; —**schot** (*een schot als sein dienend*), o. —schoten; —**sleutel** (*onderdeel van een telegraaftoestel*), m. —s; —**spiegel** (zie H e l i o g r a a f), m. —s; —**teeken** (*afgesproken teeken, waarmede iets geseind wordt*). o. —s; —**toestel** (*inrichting tot het geven van zekere seinen*), o. —toestellen; —**toren** (*in oude dagen een toren, van welks hoogte seinen werden gegeven aan een volgenden toren enz.*), m. —s; —**vlag** (*vlag, waarmede een sein gegeven wordt*), v. —vlaggen; —**vuur** (*vuurbaak op een hoogte of langs de kust, waarmede een sein wordt gegeven*), o. —vuren; —**wachter** (*spoorwegwachter in het seinhuisje*), m. —s; —**wijzer** (*op den spoorweg, toestel tot het geven van seinen*), m. —s; —**wimpel** (*seinvlag*), m. —s.

Seis'misch (*de aardbeving betreffende*) bn.: —*e lijnen*, lijnen, die de richting eener aardbeving aanduiden; —*e kaarten*.

Seismograaf' (*toestel tot het waarnemen v. aardbevingen, het geeft* nl. *de kracht, den duur en de richting van aardschokken aan*), v. —grafen; —**logie'** (*de leer der aardbevingen, aardbeefkunde*), v. gmv.; —**lo'gisch,** bn.; —**me'ter** (*toestel ter registreering van de richting of de kracht van aardschokken*), m. —s.

Sei'zen (scheepst. *een kabel met dunne touwen vastsjorren*), seisde, heeft geseisd.

Sei'zing (scheepst. *dun sjortouw, dun plat touw, dun kabelgaren*), v. —s.

Seizoen' (*jaargetij*; fig. *bestemde of geschikte tijd* b.v. *voor eenige mode*), o. seizoenen; zie ook, R e i s s e i z o e n.

Sejour' (Fr. *verblijf, oponthoud*), o. gmv.

Sek, m. gmv.; zie S e c.

Sekaten' (O.-I. *de jaarlijksche kermis op den geboortedag van den profeet Moh.*), v.

Sekreet' (*privaat, plee, W. C.*), o. sekreten; **-bril** (—*zitplank*), m. —brillen; —**deksel** (*rond deksel over het sekreetgat*), o. —s; —**papier** (*closet-papier*), o. —en; —**raampje** (*op e. W. C.: luchtraampje*), o. -s.

Sek'se (*kunne, geslacht*), v. seksen: *de schoone —, de zwakkere —*, het vrouwelijk geslacht.

Sek'te (*gezindte,* inz. *die welke zich van een bestaande gemeenschap losscheurde*), v. sekten.

Sekuur' (*secuur*), bn. en bw.; —der, —st: *e. — ventje*; — *te werk gaan.*

Se'la, se'lah (*teeken, dat in de psalmen voorkomt en „let op" beteekent,* ook, *een pauze aangeeft of verandering van maat of wijze*), o. en v. sela's, selah's.

Se'ladon (Sp. *een verliefde herder, type uit een Spaanschen roman*), m. —s.

Selam'lik (Turksch: *gezelschapszaal, gehoorzaal, begroetingskamer*; ook: de *plechtige gang v. d. Sultan naar de moskee, en wel op den Sabbatsdag nl. Vrijdagmiddag*), m.

Sel'derij (plantk. *gekweekte groente*), v. gmv., ook, *Sel'derie*; zie B l a d—, K n o l—, ook, E p p e.

Seldrement' (*drommels, wel verdord!*), tw.

Seldrementsch' (*drommelsch*), bn.: *die —e vent! dat —e paard!*

Select' (*uitgelezen, uitgezocht*), bn.

Selec'tie (*keus, uitkiezing*), v. —s. (t = s).

Sele'ne, myth. de maangodin, L u n a.

Selonograaf' (*maanbeschrijver*), m. —-grafen.

Selfhelp (Eng. *eigen hulp*), o. gmv.

Selfmade (Eng. *eigengevormd*), bn.: *een — man,* iem., die al, wat hij is en weet, enkel aan eigen inspanning of studie te danken heeft; verg. A u t o d i d a c t.

Sel'terswater (*koolzuur bronwater*), o. gmv.: het — komt uit een bron in de omstreken van het dorp Selters, in Nassau.

Sel'va (*dicht oerwoud in het gebied van den Amazonenstroom in Z.-Amerika*), v. —'s.

Semantiek' (*de beteekenisleer der woorden*), v. gmv.

Seman'tisch (*de semantiek betreffende*), bn.

Semaphoor', —phore (*seinpost voor vlag of lamp, en wel op een spoorbaan, op schepen, op de kust*), v. —phoren: *men vindt de — veel bij groote stations voor kleursignalen bij avond*; ook, S e m a f o o r.

Semasiologie' (spraakk. *beteekenisleer der woorden*), v. gmv.; ook, S e m a n t i e k'. (si = zi).

Semasiolo'gisch (*volgens, betrekking hebbende op de beteekenisleer der woorden*), bn.: *een —e regel is deze*: het verband, waarin een woord voorkomt, bepaalt zijn beteekenis; —*e studiën*. (si = zi).

Sem'bah (Mal. *groet, reverentie*), v. sembah's: *de — is een groet in hurkende houding, met samengevouwen handen, opgeheven naar het even nijgend gezicht.*

Semes'ter (*halfjaar, zes maanden*), o. —s.

Se'mi (*half*), bn.; —-**arts** (*iemand, die de bevoegdheid heeft verkregen tot het afleggen v. h. artsexamen*), m. en v. —-artsen.

Semiet' (*afstammeling van Sem, oudsten zoon van Noach*), m. —en: *de Israëlieten zijn —en,* ook *de Arabieren.*

Semie'tisch, bn.: —*e talen, als Hebreeuwsch, Arabisch enz.*; *de —e volken*; zie S e m i e t e n.

Se'milor (*halfgoud*), o.: — is een mengsel van koper en zink; ook, S i m i l o r.

Semina'rie (*kweekschool, vormschool,* inz. *voor godsdienstleeraren*), o. —ries, —riën; ook, S e m i n a'r i u m, o. —s, —ria.

Seminarist' (*student aan een seminarie*), m. —en.

Semi'ramis, mythische koningin v. Assyrië en Babylonië; naar de overlevering de

aanlegster v. d. *Hangende tuinen* te Babylon, ofschoon deze door Nebucadnezar zijn gemaakt, zie Wereldwonder; *de Noordsche* —, nl. Margareta van Zweden (1352—1412), die in 1397 de Unie van Calmar tot stand bracht (unie v. Zweden, Noorwegen en Denemarken).

Sem'per (Lat. *altijd*), bw.: — *crescen'do*, steeds aanzwellend; — *i'dem*, altijd dezelfde; — *flo'rens*, steeds bloeiend; — *vi'rens*, immer groenend.

Senaat' (1 eig. *raad der ouden, bestuurslichaam bij de Romeinen; Eerste-Kamer*: 2 *bestuur v. e. hoogeschool of van een studentencorps*), m. senaten: 1 *de — van Frankrijk, België, Spanje enz.*; 2 *een besluit van den — der universiteit*; *de — van het corps vergadert morgen.*

Se'nang (Mal. *lekker*), bn.: *na het bad voelde de regent zich —.*

Sena'tor (*lid van een senaat*), m. —tors, —to'ren.

Se'neblad (*afdrijvend geneesmiddel*), o. —bladen, volkst.: *zenuwbladen.*

Se'neca, m. leermeester v. Nero, later wegens samenzwering door dezen ter dood veroordeeld, 65 n. C.

Se'negroen (plantk. *zenegroen*), o. gmv.

Se'neplant (plantk. *geneeskrachtig gewas uit den Levant*), v. —en; ook Senestruik.

Seniel' (Fr. *aan den ouderdom eigen*), bn.: *een — gestel*, af- of uitgeleefd; *een —e ziekte*, door den ouderdom.

Se'nior (Lat. *de oudere, de oudste*), m. senio'res; zie **Sen.** of **Sr.**

Senioraat' (*recht van erfopvolging door den oudste, majoraat*), o. senioraten.

Sen'nen (*Zwitsersche alpenherders*), m. mv.

Senn'hut (*zomerhut van den herder op de hooge Alpen*), v. —hutten.

Se'nor (*seigneur, adellijke titel in Port. en Sp.*; *heer*), m. seno'res; **seno'ra**, v. —'s; lees: *sen'joor, senjo'ra.*

Sensa'tie (1 *zinnelijke gewaarwording*; 2 *verwondering, opzien*), v. —s: 1 *een vreemde —*; 2 *dat voorval zal — maken, verwekken*; **—bericht** (*dat* nl. *opzien verwekt*), o. —en: **—film** (*film van sensationeelen inhoud*), v. —s; **—lectuur** (*erg prikkelende, op de zenuwen werkende lectuur*), v. gmv.: **—pers** (*pers, die belust is op al, wat opzien verwekt*), v. gmv.: *de — geeft roover- en moordverhalen enz.*; **—proces** (*rechtzaak, die algemeen de aandacht wekt*), o. —sen; **—roman**, m. —s; **—stuk** (*tooneelspel vol emoties*), o. —ken; **—verhaal**, o. —verhalen; lees: *sen-za'tie.*

Sensationeel' (*wat sensatie maakt, opzienbarend*), bn.: *een — proces, een — bericht, een —e onthulling, de —e nieuwtjes zijn in kleine kranten vaak de hoofdschotel.*

Sensi'bel (Fr. *gevoelig voor indrukken*), bn.

Sensibiliteit' (*gevoeligheid*), v. gmv.

Sensitief' (*gevoelig, teer, voor gewaarwordingen vatbaar*), bn.: —tiever, —st.

Sensitivis'me (*letterkundige richting, zekere weeke richting van romanschrijven*), o. gmv.

Sensitiviteit' (*overgevoeligheid*), v.: *de — dezer eeuw beeldt zich uit in vele romans.*

Senso'risch (*den indruk opnemend, gewaarwordend*), bn.

Sensualis'me (*zinnelijkheid*; ook: *leer dergenen, die niets aannemen dan wat door de zinnen wordt waargenomen*), o. gmv.; **—list'** (*aanhanger van het sensualisme*; ook: *zinnelijk mensch*), m. —en; **—liteit'** (*zinnelijkheid*), v. gmv.

Sensueel' (*zinnelijk*), bn.; —eeler, —st.

Senten'tie (*zin- of zedenspreuk, korte gedachte*; ook: *rechterlijke uitspraak, vonnis*), v. sententiën, —ties; lees: *senten'sie.*

Sententieus' (*leerrijk, pittig, bondig, kernachtig, spreukmatig*), bn.; l.: *senten-sieus'.*

Sen'timent (1 *gevoel, kunstgevoel*; 2 *opinie, meening, gevoelen*), o. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 *er ligt veel — in dit lied*; 2 *dat zijn overdreven —en.* (e = e).

Sentimentaliteit', v. of **—teel'heid** (*overdreven of ziekelijke gevoeligheid*), v. gmv.

Sentimenteel' (*overdreven of belachelijk gevoelig*), bn. en bw.: *de —e roman*, b.v. Julia v. R. Feith, in 1783 verschenen.

Separaat' 1 (*afzonderlijk, op zich zelf*), bn.; **2** (*afzonderlijke afdruk v. e. tijdschriftartikel*), o. —raten.

Separa'tie (Fr. *scheiding*), v. separaties, —tiën, ook, Separeering.

Separatis'me (*geest v. afzondering in zake godsdienst of staatkunde*), o. gmv.

Separatist' (*voorstander v. e. afscheiding, meestal op politiek gebied*), m. —en.

Separa'tor (*afscheider*: *deel eener stoommachine, afscheider van natten stoom*: *melkontroomer*), m. separators.

Separeeren (Fr. *afscheiden, afzonderen*).

Se'pia (dierk. *een inktvisch*; *het zwartbruine sap uit de blaas van den inktvisch, zwartbruine verf*), v., in de 1e bet. —'s, in de 2e bet. gmv.

Septem'ber (*de 9e maand, Herfstmaand*), m.: bet. eig. *zevende maand*: z. December.

Septennaal' (*om de 7 jaar gebeurend*), bn.

Septennaat' (*regeeringstijdperk of ambtsduur van zeven jaar*, b.v. *v. d. president der Fransche republiek*), o. —naten.

Septet' (muz. *zevenstemmig stuk*), o. septetten.

Sep'tima, septi'me (muz. *zevende toon vanaf den grondtoon, deze zelf mee inbegrepen*), v. —'s, septimes.

Sep'timo (*ten zevende*), bw.

Sep'tisch (*bederfwekkend, bedervend*), bn.

Septuagin'ta (eig. *de zeventig*: *de 70 Joodsche overzetters van het Oude Testament uit het Hebreeuwsch in het Grieksch*; *benaming dezer Gr. vertaling*), v.: deze overzetting geschiedde, volgens een oude overlevering, op last van den Egyptischen koning Ptolomeus II (285—246 v. C.) te Alexandrië.

Sep'tuor, o. septuors; zie Septet.

Se'quens (*het volgende*), v. gmv.

Seques'ter (*persoon, die in beslag genomen goederen bewaart*), m. —s.

Sequestra'tie (*in-bewaring-stelling*; inz. recht: *gerechtelijk een beslist goed in beslag nemen en aan een derde in beheer overgeven*), v. -s, —tiën. (qu = kw).

Sequestreeren (*in bewaring stellen, beslag leggen op*). (qu = kw).

Se'raf (Hebr. *engel van den eersten rang om Gods troon, ze roepen God een driewerf Heilig toe*), m. serafs.

Serafijn' (*seraf*), m. —en; *de orde der —en.*

Serafi'ne (*huisorgel*), v. –s; —**-orgel,** o. -s.
Se'rafsveder (*pen uit den vleugel van een serafijn*), v. —s; —**vleugel** (*vleugel v. e. serafijn*), m. —s; —**vlucht,** v. gmv.
Serail' (*paleis van den Turkschen sultan of van een aanzienlijk heer, waarin ook de harem*), o. serails ; lees : *see-reil'*.
Sera'pis, Egypt. godheid en wel de ziel v. Osiris, levende i. d. stier Apis: z. O s i r i s.
Serena'de (*vocale of instrumentale huldemuziek bij avond; bepaald muziekstuk*), v. —s; —**muziek,** v. gmv.; z. A u b a d e.
Serenis'simus, m., **Serenis'sima,** v. (*doorluchtigste: eeretitel van vorstelijke personen* ; ook, *v. e. academischen senaat*), serenis'simi, serenis'simae. w. g.
Ser'ge, sar'ge (*lichte, gekeperde wollen stof*), v. gmv.: *een — rok, e. jak v. —, bedgordijnen van —.* (g = zj).
Sergeant' (*onderofficier*), m. —s, —en, (ge = zj); —**-hoorn'blazer** (*sergeant in het korps der hoornblazers*), m. —s; —**-majoor** (*de naasthoogere v. d. sergeant*), m. —s: er zijn —s-administrateurs en —s-instructeurs ; —**-schrij'ver** (*sergeant, belast met schrijfwerk op een of ander bureau*), m. —s.
Sergeants'strepen (*distinctief v. rang bij een onderofficier, chevrons*), v. mv.
Se'rie (*reeks van opeenvolgende nummers*), v. seriën, series ; —**lot** (*een lot, dat tot een reeks in seriën uitgegeven loten behoort*), o. —loten ; ook : S e r i e', v. —ën.
Serieus' (Fr. *ernstig, plechtig gewichtig*), bn. en bw.; —euzer, —t. (se = see).
Serieux' (**au**) (Fr. *in of als ernst*), bw.
Sering', syring' (*lentebloem*), v. —ringen.
Serin'gebloesem, m. —bloesems; —**boom,** m. —boomen ; —**struik,** m. —struiken.
Sermoen' (Fr. *sermon*, rede, leerrede : *predicatie, preek*), o. —en.
Se'ro (O.-I. *vaste huik, staketsel v. bamboe in den vorm eener V*), v. —'s.
Seroen', C e r o e n' (*baal van een ongelooide runderhuid*), m. —en : *een — amandelen, een — Cuba-tabak, een — vijgen.*
Seroet' (Z.-Afr. *inlandsche sigaar*), v. —en.
Seroe'toe (O.-I. *sigaret*), v. —s.
Ser'peling (*zekere zoetwatervisch*), m. -en.
Serpent' 1 (*slang* ; fig. *boosaardig wijf, booze vrouw, helleveeg*), o. —en : *een venijnig —*; **2** (*zeker slangvormig blaasinstrument, v. koper en ook wel v. hout, met leder overtrokken, uitgevonden in 1509, eerst bij kerkmuziek in gebruik*), v. —en : *—en komen in het moderne orkest niet meer voor.*
Serpen'tig (*vinnig, boosaardig*), bn.; —er, —st : *een — karakter.*
Serpentijn' (mil. *lang stuk geschut, veldslang, 17e eeuw*), v. —en. vero. (en = en).
Serpentijn'steen (*slangensteen, slangswijze gevlekte talksteen*), o. gmv. ; ook : S e r p e n t i j n'.
Serpenti'ne (*zeer lange, plat-opgerolde strook van gekleurd papier, waarmee bij uitgelaten feesten, zooals vastenavond, de feestvierders elkaar werpen ; slangelijn*), v. —s.
Serpents'look (*berglook*), o. gmv.: het — is aldus genoemd, omdat men het als middel beschouwde tegen e. slangebeet.
Serpents'tong (plantk. *gemeen pijlkruid*), v.; ook : A d d e r k r u i d, S l a n g e n k r u i d.
Ser're (Fr. *broeikas, broeihuis*), v. —s : *in de zwoele — van Artis huizen luiaards, reuzenschildpadden, miereneters, mierenegels enz.* ; in de spreekt. voor *veranda* in de bet. van *bloemenkamer.*
Se'rum (*bloedwater of -wei ; uit dierenbloed bereide inentstof tegen besmettelijke ziekte*), o., (soorten), o. —s, sera : *een instituut voor serum-therapie.*
Serval' (*tijgerkat*), m. servals.
Serva'tius, de H., eerste Evangelie-prediker in deze landen : — vluchtte uit Tongeren voor de horden van Attila en vestigde zich als eerste bisschop in Maastricht, † 384 : —**legende,** v.: oudste Middelnederl. rijmwerk.
Servet' (*vinger- en monddoek*), o. servetten ; —**band** (*bandje om een opgerold servet*), m. —en ; —**goed** (*fijn pellengoed*), o. —goederen ; —**ring** (*-band*), m. —en.
Servi'ce (Fr. *dienst, bediening*), v. gmv.
Serviel' (*kruipend, slaafsch*), bn.; -er, -st.
Servies' (*een bij elkaar behoorende hoeveelheid vaatwerk voor eten en drinken*), o. —zen : ook : *een volledig thee—, eet—, een porseleinen —.*
Servilis'me (*slaafschheid, stelsel van kruiperij*), o. gmv.
Serviliteit' (*slaafsche onderdanigheid*), v.
Serviteur' (Fr. *bediende*; fig. *diepe buiging*), m. —s.
Servituut' (*erfdienstbaarheid ; last, waarmede een erf bezwaard is, ten bate van een aangrenzend erf, dat aan een anderen eigenaar toebehoort*), o. —tuten.
Se'sam (*Egyptisch oliezaad*), v. gmv.
Ses'sie (*zitting, zittingstijd*), v. -siën, -sies.
Sester'tie (*Rom. muntstukje van ± 10 cts.: meest gangbare Rom. rekenmunt*), v. —tiën. (tie = tsie).
Seth, derde zoon v. Adam, die deze voor den vermoorden Abel kreeg, Gen. 4 : 25.
Set'ter (jagerst. Eng. *patrijshond*), m. setters.
Settler (Eng. *kolonist*), m. —s.
Sévè're (Fr. *streng*), bn.
Sévériteit' (*strengheid, ernst*), v. gmv.
Sè'vres (*Fransch porselein uit de stad van dezen naam bij Parijs*), o. gmv.: *e. — vaas.*
Sextant' (*astronomisch werktuig, dat 1/6 v. een cirkel omvat; hoogtemeter in de sterrenkunde*), —en; z. O c t a n t; l.: *sekstant'.*
Sext (muz. *6e toon vanaf d. grondtoon, deze zelf mee inbegrepen*), v. —en.
Sextet' (muz. *koor v. zes zangers of orkestje van 6 spelers; muziekstuk voor 6 personen* ; dichtk. *de twee terzinen v. e. sonnet*), o. sextetten ; lees : *sekstet'.*
Sex'to (*ten zesde*), bw.
Sexueel' (*geslachtelijk, het geslacht betreffende*), bn.: —*e moraal.*
Sfeer (*een bolrond lichaam ; de hemel- of wereldbol ; de loopbaan der hemelbollen* ; fig. *de kring, waarbinnen iemands kundigheden of macht zich bepalen; macht, invloed, gebied*; ook: *hemelstreek, omgeving*), v. sferen.
Sfe'risch (*bol- of kogelvormig*), bn.: *een —e driehoek,* driehoek op den bol.
Sferoïdaal' (*afgeplat bolvormig*), bn.
Sferoï'de (*afgeplatte bol, omwentelingslichaam, ontstaan door draaiing v. e. ellips om haar kleine as*), v. sferoïden.

Sfinx (1 myth. *fabelachtig monster met het lichaam v. e. leeuw en de buste van een vrouw* : *beeld v. h. raadselachtige* ; 2 bouwk. *reusachtig steenen beeld* ; 3 dierk. *algem. naam voor nachtvlinder*), v. —en : 1 de Gr. — verbleef op een rots bij Thebe, ze gaf iederen voorbijtrekkenden man of vrouw eenzelfde raadsel op en verslond, wie het niet kon oplossen : nl. welk schepsel loopt 's morgens op 4, 's middags op 2 en 's avonds op 3 voeten ? (de mensch) ; 2 *—en bevonden zich meestal aan den ingang van tempels*, b.v. in Assyrië en Egypte; ontzaglijk groot is de — op de begraafplaats te Memphis ; men beschouwde de —en als bewakers van tempels en doodensteden of kerkhoven ; 3 *er zijn een menigte soorten v. —en.*

Sforzan'do (muz. *sterker wordend*), bw.

Shab'bes (Hebr. *sabbatdag*), m. —en.

Shakespeare, William, de grootste Eng. dramatische dichter, geb. te Stratford-on-Avon, 1564—1616.

Shampooi'en (Eng. *het hoofdhaar en de hoofdhuid wasschen*).

Share (Eng. *aandeel, actie*), v. shares.

Sheik, sheich, m. —s ; zie S j e i k, S c h e i k.

Shelter (Eng. *schuilplaats, toevlucht*), o. -s.

Sheriff (*Engelsche landrechter, rechter in een shire of graafschap*), m. sheriffs.

Sher'ry (*lichte Sp. wijn, uitgevoerd uit Xeres in Andalusië*), m.; z. X e r e s w ij n; lees : *sjer'rie.*

Shibo'let, o.; zie S c h i b b o l e t.

Shilling (*Engelsche munt = f 0.60,* 1/20 *van een pond sterling*), m. —s: *een — heeft 12 pence*: afgekort **Sh.**

Shire (Eng. *graafschap*), v. —s.

Shirting (Eng. *katoenen of linnen dun weefsel voor hemden*), o. gmv.

Shlemiel' (Hebr. *onnoozele, onhandige, verongelijkte, ongeluksvogel*), m. —s.

Shocking (Engelsche uitroep : *ergerlijk, aanstoot gevend, onkiesch*), tw.: *een Eng. lady roept al heel gauw: it is —!* het is —.

Show (Eng. [*kleine*] *tentoonstelling*), v. —s.

Shrapnel (Eng. *granaatkartets*), v. —s.

Shylock (*woekeraar*), m.: — is e. hoofdtype uit Shakespaere's Koopman van Venetië.

Siameesch' (*uit of van Siam*), bn.

Sibe'risch (*uit of van Siberië*), bn.: *de —e lijster*, bij ons zeldzame vogel ; *de —e spoorweg.*

Sibil', sibil'le, sibyl'le (*waarzeggende vrouw, waarzegster, profetes*), v. sibillen, sibyllen.

Sibillijnsch' (*waarzeggend, profeteerend*), bn.: *de —e boeken, de —e bladen*, bij de oude Romeinen een drietal boeken, volgens de overlevering door *Tarquinius Superbus*, den laatsten Rom. koning, gekocht van de sibille van Cumae.

Sic (Lat. *zoo ! aldus staat er woordelijk !*).

Siccatief' (*snel opdrogend middel, snel opdrogend vernis*), o. gmv.

Sicilia'ne (dicht. *achtregelig dichtje*), v.

Sici'lië (aardr. *een der grootste en voornaamste eilanden der Midd. Zee, van Italië door een smalle straat gescheiden*), o.: de Siciliaansche vesper, 1282 ; zie V e s p e r.

Sic tran'sit glo'ria mun'di (Lat. *aldus gaat de glorie der wereld voorbij !*).

Sid'deraal (dierk. *visch van ± 1.5 M., levende in de stilstaande meren en de ondiepe poelen van Z.-Amerika, die electrische schokken kan geven, welke zelfs een mensch kunnen verlammen*), m. —alen.

Sid'deren (*beven, trillen*), sidderde, heeft gesidderd : — *van vrees, — van angst*; *met —de vingers.*

Sid'dering (*trillende beving*), v. —en : *een — ging door zijn leden.*

Sid'dermeerval (*visch i. d. rivieren v. Afrika, met electrisch orgaan*), m. -vallen; **—rog** (*rog van 0.5—1.5 M. in de Middell. Zee, ook torpedo geheeten, die sterke electrische schokken voortbrengt, door een orgaan, tusschen den kop en het voorste deel der borstvinnen gelegen*), m. —roggen.

Side'risch (Lat. *betreffende de sterren*), bn.: *het —e jaar*, sterrejaar, zie J a a r.

Sieg'fried (*held van het Nibelungenlied en van andere oud-Germ. sagen*), m.

Sie'pel (*ui, ajuin*), v. siepels. gew.

Sie'peren (*sijpelen*). gew.

Siep'oog 1 (*tranend oog*), o. —oogen; **2** (*persoon met siepoogen*), m. en v. —oogen, gmz.

Sier, v. gmv.: zegsw. *goede — maken*, pret maken, lekker laten opdisschen, smullen.

Sie'raad (*tooi, opschik, versiersel, ornament* ; fig. *wat tot eer, tot roem verstrekt*), o. —raden, —radiën : *gouden en zilveren —raden* ; *de —raden eener R.-K. kerk* ; *de —raden der bouwkunst* ; *hij was een — der balie, die dichteres is een — van haar geslacht*; dicht. ook S i e r a a d'.

Sie'ren (*opschikken, verfraaien; tot eer verstrekken*), sierde, heeft gesierd : *—de of decoratieve kunst* ; *een zaal —*; **—sel** (*tooi*), o. siersels.

Sier'lijk (*fraai, mooi, bevallig, elegant*), bn. en bw.; —er, —st : *een rij van —e villa's, de —e kleedij der ridders en edelvrouwen* ; *zich — uitdrukken, — stellen.*

Sier'lijkheid (*het sierlijk-zijn, elegantie*), v. gmv.: *de — van een toilet, de — van een handschrift.*

Sier'plant (*tuin- of kamerplant*), v. —en : *palmen, rhododendrons zijn —en* ; **—popje** (*sierend figuurtje* b.v. *v. porselein*), o. —s : fig. *men moet de meisjes niet opvoeden tot stijve —s.*

Siër'ra (Sp. eig. z a a g : *gebergte, bergketen*), v. siërra's : — *Nevada*, eig. besneeuwde zaag, naar den getanden kam : naam van vele gebergten in Spanje of in landen met Spaansche taal ; lees *sie-er'-ra.*

Siës'ta (Ital. *middagslaapje, dutje*), v. —'s: *een — houden* ; lees : *sie-es'ta.*

Sieur' (Fr. *heer: een geringere titel, waarvan zich in de 17e en 18e eeuw meerderen jegens minderen bedienden*), m. sieurs ; l.: *sie-eur'.*

Sifflceren (*fluiten, uitfluiten, uitsissen*).

Sigaar' (*rolletje tabak, omgeven door e. dekblad, al of niet met punt*), v. sigaren : *een — afpunten*, b.v. met een knipschaartje, *een — aansteken, een — oprooken* ; zie S i g a r i l l o en S i g a r e t.

Sigaril'lo (*kleine sigaar*), v. —'s; zie b.v. E n t r a c t e.

Siga'renasch (*asch v. opgerookte sigaren*), v. gmv.; **—beker** (*koperen of zilveren beker, om sigaren in te zetten*), m. —s ; **—damp** (*rook van brandende sigaren*), m. gmv.; **—fabriek** (*fabriek, waarin sigaren ge-*

maakt worden), v. —en ; —**fabrikant** (*eigenaar van een sigarenfabriek*), m. —en; —**handel** (*handel in sigaren*), m. gmv. ; —**kist** (meestal verkleiningsvorm : *kistje, waar sigaren in verpakt zijn of worden*), v. —en ; —**kistje**, o. —s; —**koker** (*zakkoker voor sigaren*), m. —s; —**magazijn** (*groote sigarenwinkel*), o. —en ; —**maker** (*werkman, die sigaren maakt*), m. —s ; —**pijpje** (*pijpje, waaruit men een sigaar kan rooken*), o. —s ; —**rook** (*rook van brandende sigaren*), m. gmv.; —**schaartje** (*knippertje, om sigaren te ontdoen van de punt*), o. —s ; —**standaard**, —**standerd** (*fijn kistje of etui voor sigaren*), m. —standaards, —standerds ; —**winkel** (*winkel, waar sigaren verkocht worden*), m. —s ; —**zaak** (—*affaire*, —*winkel of* —*magazijn*), v. —zaken ; —**zakje** (*papieren builije, waarin de winkelier een klein aantal sigaren verkoopt*), o. —zakjes.

Sigaret', v. —ten : ook, Cigarette.

Sigil'lum (*zegel*), o. sigilla; zie Simplex.

Signaal' (*teeken, sein*, b.v. *het luiden eener bel*), o. signalen: *de chauffeur gaf een — met den hoorn van zijn auto*; lees: *sien-jaal'*.

Signaleeren (*iems signalement opgeven: seinen, een afgesproken teeken geven, uitduiden*) : *zich* —, z. onderscheiden ; lees: *sienja*—.

Signalement' (*gedetailleerde beschrijving v. iemands uiterlijk*), o. —en ; l.: *sienja*—.

Signatuur' (Fr. *merk, ondertceekening, handteekening*; boekdr. *korte titel-aanwijzing op de eerste pagina van elk vel*), v. —turen ; lees : *sienjatuur*.

Signet' (*handzegel, cachet, titelvignet*), o. —netten; lees : *sien-jet'*.

Signi'fica (*beteekenisleer*), v. gmv.

Significa'tie (*beteekenis, gerechtelijke aanzegging*), v. —ties, —tiën; l. : *sienjie* —.

Signifiek' (*significa* : *de wetenschap, die zich met het verklaren van woorden en uitdrukkingen bezighoudt*), v. gmv.; **signi'fisch** (*de signifiek betreffende, de beteekenis betreffende*), bn.: —*e opmerkingen over eenige woorden uit het woordenboek*.

Signo'ra (It. *mevrouw*) ; signo're (*heer*) : signori'no (*jongheer*) ; signori'na (*juffer, juffrouw*) : meerv. signora's, signo'ri, signorino's, signorina's. (sign = sienj).

Sig'num (Lat. *kenteeken, beduiding, maatteeken: wonderteeken*), o. sig'na. (g = g).

Sij'felen (*schuifelen. sissen, blazen*), de slang sijfelde, heeft gesijfeld.

Sijp (*sappig, niet dor*), bn.: *het akkermaalshout moet goed — zijn, anders gaat de bast er door het kloppen niet af*.

Sij'pelen (*onmerkbaar doorlekken*), het sijpelde, heeft en is gesijpeld ; ook, Sijperen ; volkst.: *Siepelen, Sieperen*.

I Sijs (verkorting van *Franciscus*: *snaak, kwant*), m. sijzen : *een rare* —, *een* — *van een vent*,

II. Sijs (dierk. *zangvogeltje uit de familie der vinken*), m. sijzen : *een* — *in een kooi, de* — *is een nuttige vogel*.

Sik (1 *geit* ; 2 *spitse kinbaard*), v. sikken : 1 *de* — *is grillig van aard* ; 2 *een lange* — *dragen*.

I. Sik'kel (1 *Hebreeuwsche munt* ; 2 *Hebreeuwsch gewicht*), m. sikkelen, —s: 1 *de* — *wordt op f 0.35 gerekend* ; *de heilige sikkel of zilverling was f 1.50* ; *de gouden* — *was ± f 8.50* ; 2 *een* — *was ongeveer 16¼ gram*.

II. Sik'kel (*rond snijmes*), v. —en, —s : *de* — *in 't koren zetten* ; fig. *de* — *des doods*, zeis ; *de* — *der maan*, sikkelvorm.

Sikkeneu'rig (*ziekeneurig, chicaneurig* : *zanekerig, grommig, gemelijk*), bn. en bw.; —er, —st : *een* — *mensch* ; — *handelen*.

Sik'kepitje (*weinigje, beetje*), o. gmv.: *hij heeft geen* — *verstand; geen* — *zal er aan mankeeren*.

Sik'ker, sjik'ker (Hebr. *half-dronken, halfbeschonken, duizelig*), bn.

Silen'tium I (Lat. *zwijg!, stille!*), tw.; **2** als zn. (*het stilzwijgen* ; *het verplichte zwijgen*, b.v. *in een klooster*), o. (t = ts).

Sile'nus, myth. oudste der satyrs, voedstervader van Bacchus en zijn trouwe gezel, hij rijdt gewoonlijk op een ezel of moet zich door andere satyrs laten ondersteunen, daar zijn beenen hem niet kunnen dragen wegens zijn dronkenschap ; ook, Sileen'.

Si'lex (*iedere harde steensoort*), o.: *vuursteen, graniet, kiezelsteen is* —.

Silhouet', silhouet'te (Fr. *schaduwbeeld* ; ook: —*portret*, —*omtrek*: *zwart op witten grond*), v. —ten : *de* —*ten waren in de mode voor de daguerreotypie, ze waren veel goedkooper dan de geschilderde portretten*.

Silicaat' (delfst. *kiezelzuur zout, kiezelaardeverbindingen*), o. —caten.

Sili'cium (*kiezel*), o. gmv.

Si'lo (Sp. *graanelevator, door stoom werkend, het graan opzuigend* ; *kuil of kelder om graan te bewaren* ; *graanpakhuis*), v. -'s.

Siluur'steen (*naam v. e. gesteente*). m. -en: de silurische formatie is een der oudste sedimentaire vormingen. zij is in Engeland, d. i. in Wales, waar de Siluriërs woonden, het meest verspreid.

Silva'nus, m. myth. oud-It. veld- en boschgod, verg. Pan en Faunus.

Silves'teravond (*31 Dec.-avond, oudejaarsavond: gedenkdag van paus Silvester I, 314—31 Dec. 335*), m. —avonden.

I. Sim (Lat. *simia* : *aap*), v. simmen.

II. Sim (*snoer van een hengel; bovendeel v. den dobber aan een hengel*), v. simmen : zegsw. *iem. onder de* — *hebben*, onder den duim.

Si'milibriljant (*valsche briljant*), m. —en; —**diamant**, m. —en: —**goud**, o. gmv.

Si'milor (Lat. *schijngoud, Mannheimer goud* : *4 deelen koper en 1 deel zink, spinsbek*), o. gmv.

Sim'men (*pruilen. mokken, schreien*), gew.

Simonie' (*het voor geld of geldswaarde koopen of verkoopen van iets zuiver geestelijks of zoover het geestelijk is*), v. gmv.: *reeds sedert 1075 is deze handel op straf verboden i. d. R.-K. kerk*; eig. *Simonszonde*, zie Hand. 8 : 18—20.

Sim'pel (*eenvoudig*; *onnoozel, zwak van hersenen*), bn. en bw.; —er, —st : *een zeer* — *winterjaponnetje* (C. O.) ; —*e duif* nl. Eva (Vondel) ; *ben je* —*?* ; bij uitbr. *ik heb hem* — *opgemerkt dat hij ongelijk had* ; —**tjes**, bw.: — *gekleed zijn*.

Sim'plex sigil'lum ve'ri (Lat. *Eenvoud is het zegel of kenmerk van het ware*, spreuk van Boerhaave, 1668—1738).

Simpliciteit' (*eenvoudigheid, ongekunsteld-*

heid, oprechtheid, openhartigheid), v. gmv.
Simplifica'tie (*vereenvoudiging*), v. gmv.
Sim'son, Sam'son (Bijbel. *richter in Israël, de nationale held der Israëlieten*), m.; zie: *Richteren* 13—16 en D e l i l a.
Sim'sonsverzuchting (*zucht, om de oude kracht nog eenmaal terug te mogen hebben*), v. gmv., zie Richt. 16: 28: *Petrus Stastok slaakte een* — (C.O.).
Simula'tie (*voorwending van krankzinnigheid*, b.v. *door boosdoeners, bedrieglijk voorgeven*, b.v. *van ziekte*; *veinzerij, voorwendsel*), v. —tiën.
Simulant' (*iem., die simuleert*), m. en v. —en.
Simuleeren (*voorwenden, voorgeven, veinzen, zich den schijn geven*); zie S i m u l a t i e.
Simultaan' (*gelijktijdig*), bn.: *een —partij in 't schaken of dammen spelen*, d. i. één tegen vele andere liefhebbers; *een —séance van schakers of dammers*; *een —speler*, meester-speler (dam- of schaakspel).
Simultaniëteit' (*gelijktijdigheid*), v.gmv.
Si'naasappel (*bekende zuidvrucht*), m. -en, —s; ook, *Chinaasappel*; zie A p p e l s i e n.
Si'naï (aardr. *gebergte in Arabië*), m.: op den —- ontving Mozes voor zijn volk de 10 geboden en bij dat gebergte vertoefden de Hebreërs nagenoeg een jaar; zie ook: G o u d e n K a l f.
Sinceer' (Z.-Ned. *oprecht*; *onvervalscht*), bn.
Sinceriteit' (*oprechtheid*), v. gmv. (e = ee).
Sin'del (*uitgebrande steenkool*), m., —s, ook S i n t e l.
Sinds 1 (*al dien tijd, vanaf dien tijd*), bw.: *drie dagen geleden viel hij van de trap en — is hij bedlegerig*: **2** (*gedurende, vanaf*), vz.: *— veertien dagen is hij ziek*; *— toen is zij aangesterkt*: **3** (*al den tijd dat*), vgw.: *hij studeert goed, — hij hier is.*
Sindsdien' (*sinds dien tijd*), bw.
Si'ne (Lat. *zonder*), vz.: *— an'no*, zonder jaartal; *— di'e*, zonder nadere aanduiding van den dag of den tijd; *— du'bio*, zonder twijfel; *— lo'co et an'no*, zonder plaats en jaar; *— qua non*, zie C o n d i t i o; *— i'ra et stu'dio*, zonder haat en voorliefde, onpartijdig, objectief.
Sinecu're, sinecuur' (*ambt of bediening, die bezoldiging geeft met weinig of geen werk*), v. —curen.
Singalees' (*oorspr. bewoner v. Ceilon*), m. —leezen.
Sin'gel (eig. *gordel, riem*: 1 *wandeling op den buitenwal*; *gracht om de stad*, ook: *rij huizen langs den singel gebouwd*; 2 *buikriem van een paard*; 3 *priestergordel*), m. —s: 1 *een singeltje omwandelen, de —s rondom Arnhem zijn mooi*; *zij heeft zich in den — verdronken*; *hij is op den* (spreekt. *op het*) *— gaan wonen*; 2 *trek den — van mijn rijpaard goed strak*; 3 *een zijden — met afhangende kwastjes om over de toog te dragen*: *een — of koord dient om de albe om het middel vast te binden.*
Sin'gelen (*een paard den buikriem omdoen*), —de, heeft·gesingeld, verg. O m s i n g e l e n.
Sing'ké, Sing'keh (*in China geboren Chinees in Oost-Indië*), m. singké's; ook Sinké; verg. B a b a h en P e r a n a'k a n.
Singula'ris (*enkelvoud*), m. gmv.
Singulariteit' (*zonderlingheid*), v. gmv.
Singulier' (*ongemeen, vreemd, bijzonder*), bn.; -der, —st: *e. — geval, een — man.*
Sinis'ter (*verkeerd*; *somber, nadeelig, ongelukkig, schrikwekkend, rampspoedig*), bn. en bw.
Sinjeur' (*mijnheer*), m. —s; meestal ir. of minachtend: *een rare —.*
Sin'jo, m. sinjo's; verg. N o n n a.
Sin'ké, m. —'s: zie S i n g k é.
Sink'sen, Sinx'en (volksn. *Pinksteren*).
Sin'nepop (letterk. *plaatje of prentje, waaronder een twee- of meerregelig rijm*), v. —poppen: *de —poppen zijn van den A'damschen koopman Roemer Visscher* (1547—1620), *terwijl zijn dochter Anna* (1584—1651) *er later de rijmpjes onder schreef.*
Sin'nespel, o. —spelen; z. Z i n n e s p e l.
Sinoloog' (*kenner en beoefenaar der Chineesche taal en zeden*), m. sinologen.
Si'non, m. listige Griek, die de Trojanen wist over te halen het houten paard binnen te halen; zie P a a r d é n L a o c o ö n.
Si non e ve'ro, It. *als het niet waar is*, meestal gevolgd door: *e ben trova'to*, is het toch aardig gevonden of bedacht.
Sino'pel (*groen i. d. wapenkunde*), o.gmv.
Sint 1 (*heilige*), bn.: *—Jozef*, vr. S i n t e, b.v. *Sinte-Agnes*; meestal verkort tot **St.** of **S.**; ook: in namen van feesten, b.v. *—Jan*; van planten, b.v *—Antoniuskruid*: van bergen, b.v. *—Bernard*; van steden, b.v. *—Petersburg*; van dorpen, b.v. *—Pieter, —Oedenrode*; **2** (*een heilige*), m. en v. sinten: *de goede —*, Sinterklaas.
Sint-Andre'as of —A n d r i e s, m.: een der twaalf apostelen, broeder van Petrus, stierf den marteldood; **—kruis,** o.: kruis in den vorm van een ×, waaraan Andreas werd vastgeklonken; zie K r u i s.
Sint-Anto'niusbrood (*aalmoes in of voor brood ter eere van den H.-Antonius*), o. gmv.; **—kruis** (*een T-vormig kruis*), o. —en; **—varken** (*in de Middeleeuwen, een in de stad losloopend varken, kenbaar aan de glippen in 't oor*), o. —s: het — kreeg het afval uit de woningen en werd geslacht voor de armen; **—vuur** (*boosaardige huidontsteking, gordelroos*; ook: *zekere vlekziekte onder jonge varkens*), o. gmv.
Sinte-Caeci'lia, v.; zie C e c i l i a.
Sinte-Geertru'dis (*de patrones der reizenden*), v.: bij de afreis werd er in de Middeleeuwen een dronk ingesteld te harer eere, men dronk: *St.-Geer'ten-minne* en *St.-Jans'geleide.*
Sin'tel, m. —s, zie S i n d e l; **—pad** (*pad, met sintels bestrooid en gehard*), o. -paden.
Sinte-Margriets'dag (*feestdag op 20 Juli ter eere van Margareta*), m.: het volk meent, dat het zes weken regenen zal, als het op dien dag regenachtig weer is.
Sinterklaas', Sint-Ni'colaas (*feestdag v. den H.-Nicolaas, bisschop van Myra, havenstad in Klein-Azië, ± 345; bekend om zijn barmhartige liefde*; *op den 6en December kinderfeest*), m.; **—avond** (*de vooravond van St.-Nicolaas*, nl. *die van 5 Dec.*), m. gmv.; **—dag** (*de 6e Dec.*), m. gmv.; **—feest,** o. gmv.; **—geschenk,** o. —en;

—**goed** (*speculatie*), o. gmv.; —**koekje** (—*mannetje*), o. —s; —**pret**, v. gmv.; —**vermomming** (*verkleeding van iem., die voor Sinterklaas speelt*), v. —en; —**vreugd** (—*pret*), v. gmv.

Sint-Fel'ten, m.; zie Sint-Velten en Sint-Vitusdans.

Sint-Geor'ge, m.: *de orde van* —, die v. d. Kouseband (Eng.); *het kruis van* —, het Eng. kruis; zie ook *Sint-Joris*. (ge = zj).

Sint-Huber'tus (*tijdgenoot van Pepijn van Herstal, ± 700, en bisschop van Luik; patroon der jagers*), m.: *de feestdag van — of Sint-Hubertusdag valt op 3 November.*

Sint-Jan', gedenkdag op 27 Dec. ter eere van Joannes, den Evangelist; op 24 Juni, idem ter eere van Joannes den Dooper.

Sint-Jans'brood (*vrucht van den tropischen broodboom*), o. —en; —**bloem** (*ganzenbloem, groote margariet*), v. —en; —**boom** (*tropische boom*), m. —en; —**vuren** (*vreugdevuren op St.-Jansdag, 24 Juni*).

Sint-Jans'evangelie (R.-K. *aan het slot der Mis wordt het begin van dit Evangelie meestal door den priester gelezen*), o. gmv.

Sint-Jans'geleide, o., zie Sinte-Geertrudis; —**kerk** (*de mooiste kathedraal i. Nederland te 's-Hertogenbosch, toegewijd aan Joannes den Dooper*), v.: de — is 109 M. lang, 50 M. breed en 28,5 M. hoog, ze is in gotischen stijl herbouwd na den brand van 1419 en wel van 1458-'98; naast het hoofdschip zijn ter wederzijde twee zijbeuken; er zijn tal van prachtige kapellen en zeer veel mooie beschilderde glasramen: zie ook: Kruispand; verder, elke kerk toegewijd aan een der beide *Sint-Jans*; —**kruid** (plantk. *in het wild groeiende plant, hertshooi*), o. gmv.: het — beschermt, naar het volksgeloof, e. huis tegen onweer, brand en ziekte; —**lot**, o. —loten, of —**schot**, o. gmv., z. Janslot.

Sint-Joan'nes, m.; zie Johannes en Sint-Jan.

Sint-Jaco'bus of Sint-Ja'pik, m.: *een der 12 apostelen*, stierf als martelaar, zijn gedenkdag valt op 25 Juli, hij is de beschermheilige v. d. graanoogst; ook: —-*Jacob*, b.v. —-**Ja'cobskruid** (-*bloem*), o. gmv.: —-**Ja'cobsschelp** (*schelp, waarmede de bedevaartgangers zich tooiden, die terugkeerden uit Sp. van San Jago di Compostella*), v. —en.

Sint-Jo'ris of Sint-Geor'gius, m.: de christelijken ridder, die den draak verwon; is de patroon der ridders en der voetboogschutters; —**gild** (*het gild der voetboogschutters*), o. —en.

Sint-Jo'zef, —-Jo'seph, m.: zie Jozef; zijn gedenkdag valt op 19 Maart, hij is de patroon der R.-K. kerk, alsmede in den gildentijd die der timmerlieden.

Sint-Jo'zefslelie (*sneeuwwitte lelie*), v. -s.

Sint-Jut'temis, —-Jut'mis (*woord, gevormd naar een door de volksluim geschapen, niet bestaanden heilige*, nl. *Sint-Jutte*), m.: zegsw. *met* —, en dan nog wel, *als de kalveren op het ijs dansen*, d. i. nooit, ten eeuwigen dage niet: ad calendas Graecas.

Sint-Lamber'tusnoot, v. —noten; zie Lambertsnoot.

Sint-Lau'rens, m.: christelijke martelaar, op last van keizer Valerianus (253-259) op een rooster gebraden, ± 258; zie Escuriaal; zijn feestdag valt op 10 Aug., —**tranen** (*sterrenregen omtrent 10 Aug.*), m. mv.

Sint-Lu'cas, m.; zie Lucas: *de broeders van* —, het schildersgild, omdat St.-Lucas de patroon der schilders is, ook der geneeshceren.

Sint-Maar'ten, m.: de feestdag van — valt op 11 Nov.; de H.-Martinus, ± 306—400, was Evangeliepredikerhij is de patroon der kooplieden; in het noorden van ons land komt hij veel voor als patroon v. kerken (b.v. in Groningen); ook de domkerk van Utrecht was hem toegewijd: *de mannen van* —: de poorters van Utrecht.

Sint-Maar'tensvogel (*een der volksnamen van het goudhaantje*), m. —vogels.

Sint-Mar'cus, m.; zie Marcus en San Marco.

Sint-Matthe'us, m.; zie Mattheus.

Sint-Michiel', of St.-Mi'chael, m. naam van een der zeven aartsengelen; zijn gedenkdag valt in de R.-K. kerk op 29 September; — *was de schutsheer van Israël*, Daniël 12 : 1; *in den strijd tegen de oproerige engelen is hij de veldheer* (zie Vondels Lucifer).

Sint-Ni'colaas, enz.; zie Sinterklaas.

Sint-Pau'luskerk of St.-Paulskerk (*de grootste kerk van Londen*), v.: de — is toegewijd aan Paulus, den apostel der Heidenen; de — is op een der hoogste punten van de City gebouwd (1676—1700) door den stadsbouwmeester Wren (1632—1723).

Sint-Pie'terskerk (*de grootste kerk der R.-K. christenheid, in Rome*), v.: *de — is toegewijd aan Petrus*, den prins der apostelen; de — is 187 M. lang en de dwarsbeuk 137 M., de koepel door Michel Angelo (1475—1564) is 117 M. hoog en 71 M. in omvang; de kerk is gebouwd van 1506—1626.

Sint-Pie'terskruid (*sleutelbloem*), o.gmv.

Sint-Pie'terspenning (*vrijwillige gift der R.-K. ten behoeve v. d. paus*), m. gmv.

Sint-Sebas'tiaan, ± 288, met den eerenaam van *Verdediger des Geloofs*; hij werd met pijlen doorboord en later doodgegeeseld; zijn gedenkdag valt op 20 Jan.; patroon der schuttersvereenigingen.

Sint-Teu'nisbloem (*gele wederik*), v. -en.

Sint-Vel'ten (*de booze, de duivel*), m., ook: Sint-Felten.

Sint-Vi'tus, m. de patroon der dansers: zegsw. *hij is van — bezeten*, nl. van den duivel; zie Sint-Velten of —-Felten.

Sint-Vi'tusdans (geneesk. *beverige zenuwziekte, stuiptrekkende of krampachtige zenuwaanval, vallende ziekte*), m. gmv.; ook: *Sint-Veits'dans*; zie Fieteldans.

Si'nus (Lat. aardr. *zeeboezem, zeebocht, inham-, golf*; meetk. *de loodlijn, die uit het punt, waarin een straal den omtrek van den cirkel raakt, op den anderen straal valt, is de sinus van den ingesloten hoek*), m. sinussen.

Sinx'en, m.; zie Sinksen.

Si'on (gesch. *steenachtige heuvel, waarop*

het O. deel van Jeruzalem gebouwd was en Salomons tempel stond), o., bij uitbr. Jeruzalem zelf; de heuvel heette ook *Moria*; thans draagt hij de moskee van Omar (637).

Sionie'ten, —nis'ten (*voorstanders van de verhuizing der Israëlieten naar Sion, Palestina, en het stichten van een Joodschen staat*), m. mv.; meer: Z i o n i s t e n.

Sip (*verlegen*), bw.; —per, —st: *wat kijk je —!* d. i. op je neus, ontevreden, sneu.

Siphon' (*buis met zwanenhals; hevelfleschje voor spuitwater, spuitwaterflesch; trechter v. e. watercloset; straatkolk met stankafsluiter*), m. —s.

Si'poys (Britsch-Indië: *inlandsche infanterietroepen*), m. mv.

Sir (Eng. *titel vóór den eigennaam v. d. lageren adel in Eng., van baronet of knight*), m. —s: ook: aanspreektitel van elk welopgevoed Engelschman, zooals bij ons: Mijnheer.

Sir'dar (eig. *hoofd*, d.i. *landvoogd; legerhoofd* b.v. *in Egypte*), m. —s.

Si're (*aanspreektitel van een koning of keizer*), m.: *pauvre—*, arme stakker.

Sire'ne (*zeenimf of zeemeermin, verblijvende op een eiland bij Sicilië; werktuigje om het aantal trillingen van een toon te bepalen*; scheepst. *toestel tot het geven van geluidsignalen*), v. —n: de—n(*zeenimfen*) betooverden met haar wonderlijk schoon gezang de voorbijvarenden, zoodat zij onwillekeurig met hun schip de kust naderden en dan schipbreuk leden op de rotsen, of wel ze sprongen in 't water om de sirenen te naderen; fig. schoone, verlokkende maar verderfelijke verleidster; **—nlied** (*onweerstaanbaar aanlokkelijk lied van de Sirenen*; fig. *lokstem der verleiding*), o. —eren; ook, **—zang**, m. —en.

Si'ri(h) (O.-I. *slingerplant, tot de pepergewassen behoorende, in een groot aantal soorten in 't wild i. d. Maleischen Archipel groeiende*), v. en m., zie B e t e l; **—blad** (*hartvormig, gaafrandig blad, 8—14 cM. lang, bevattende een vluchtige olie van eigenaardigen smaak*), o. —bladeren; **-doos** (*doos, afwisselend van waarde, zelfs van goud of zilver, bevattende de verschillende ingrediënten, alsmede een schaar tot bereiding der siripruim*), v. —doozen; **—kalk** (*fijn en mooi wit soort van schelpkalk, in gebluschten toestand in alle pasars verkrijgbaar, bestanddeel der siripruim*), v. gmv.; **—pruim** (ook, *be'telpruim*: *bestaat uit één of twee siribladeren met een weinig fijne kalk bestreken, waar ingerold zijn: een schijfje gambir en een stukje pinangnoot ter grootte eener erwt*), v. —en; **—stel** (*voorwerp, bevattende hetzelfde als de siridoos*), o. —stellen. (i = ie).

Si'rius (sterrenk. *de Hondster*), m.

Siroc'co (*brand- of gloeiwind; heete, droge zuid-oostenwind in Z.-Italië als voortzetting van den samoem*), m. gmv. (cc = kk).

Siroop' (*stroop*), v. siropen.

Sis'klank, m. —klanken; **—letter,** v. -letters: spraakk. *de s en de z zijn —s.*

Sis'sen (*een fijn, scherp geluid maken*), siste, heeft gesist: *de slang sist*, maakt een sissend geluid; *het vet sist in de pan; een gloeiend ijzer sist in den koelbak.*

Sis'ser (*papieren rolletje met buskruit, jongensspeelgoed*; fig. *wissewasje*), m. —s: zegsw. *het zal wel met een — afloopen*, geen ernstige gevolgen hebben, drukte geven om niet.

Sis'trum (muz. *oud-Egyptische ratel, bij den eeredienst in gebruik*), o. —s, —tra.

Si'syphus, m. stichter en koning van Corinthe, een man vol baatzucht, list en bedrog; **—-arbeid** (*zware, nuttelooze arbeid zonder einde*), m. gmv.: Sisyphus was door de goden veroordeeld in de Onderwereld of den Hades een zwaar rotsblok naar den top van een berg op te wentelen; wanneer het blok bijna op den top was, rolde het weer naar beneden en was hij verplicht zijn moeilijk werk opnieuw te beginnen.

Sitin'gil (Java: *vergaderplaats, waar, bij e. feest, onder de tonen der muziek, de gebruikelijke feestdronken op den Soesoehoenan worden ingesteld*), v. —s.

Sits (*gedrukte of gebloemde katoenen stof*), o. —en; **—je,** o. —jes.

Sit'sen (*van sits*), bn.: *een — jakje.*

Sit'senwinkel (*winkel waarin sits verkocht wordt*), m. —winkels: zegsw. *de heele —*, de heele rommel.

Situa'tie (*ligging, gesteldheid, toestand*), v. —tiën, —ties; **—kaart** (*terreinkaart*), v. —kaarten; **—plan** (*plattegrond*), o. —-plannen.

Sit ve'nia ver'bo (Lat. (*er*) *zij verlof voor dat woord, veroorloof mij dit woord*); zie **s. v. v.**

Si vis pa'cem, pa'ra bel'lum (Lat. *Indien gij den vrede wilt, bereid* [*u ten*] *oorlog*).

Si'wa (*een der drie hoogste godheden der Voor-Indiërs of Hindoes*), m.; zie B r a h m a, V i s c h n o e; ook: C i w a, S i v a, S j i v a.

Sixpence (Eng. ½ *schilling of 30 cents*), v.

Sixtijn'sche kapel (*kapel in het Vaticaan, door Sixtus IV* in 1473, *gebouwd: met beroemde muur- en gewelfschilderingen*), v.

Sjaal, cha'le (*omslagdoek*), v. sjaals, chales.

Sjab'bes (Bargoensch: *sabbat*), m. —en.

Sjach (*Perzisch koning*), m.; ook, S j a h.

Sja'chelen, zie S c h a c h e r e n.

Sja'cheraar, m. —s; z. S c h a c h e r a a r.

Sja'cheren, s j a c h e l e n; zie S c h a c h e r e n.

Sja'kes, *zich — houden*, Barg. van den domme, ook: koest, stil, achter de schermen.

Sjakó' (*soldaten-hoofddeksel*), v. sjako's.

Sjalot' (*soort van kleinen ui*), v. sjalotten.

Sjamaan' (*priester-toovenaar in Siberië, Tartarije, Mongolië*), m. -manen; **—nis'me** (*godsdienst der Samojeden en andere volken in Noord-Oost-Azië*), o.

Sjamberloek' (*heerenkamerjapon, wijde huisjas met gordel, meest van gebloemde stof*), m. —s; lees: *—loe'.*

Sjam'bok (Z.-Afr. *ossenzweep van nijlpaardhuidenreepen*), m. —s.

Sjam'pan (*Chin. boot of bark, kleiner dan een jonk*), v. —s; ook: S a m p a n.

Sjap, ook, **Sjap'pie** (*gemeene kerel, vagebond*), m. —pen, —pies.

Sjap'pen (*te vellen boomen merken*), sjapte, heeft gesjapt; ook, S c h a l m e n.

Sjees' (*ouderwetsch tweewielig rijtuig met kap*), v. sjeezen ; vroeger ook : C h a i s.
Sjee'zen (1 *afgewezen worden bij een examen* ; 2 *van de universiteit gehaald worden*; 3 Barg. *hard loopen, vluchten*), sjeesde, is gesjeesd : 1 *hij is voor de derde maal gesjeesd* ; 2 *een gesjeesd student* ; 3 *wij gingen toen* —.
Sjeik (eig. *oudste* : *Arab. opperhoofd*), m. —s; zie S c h e i k; ook *Sjeich*.
Sjen'ken (*kwijlend schreien v. kinderen*).
Sje'rif (Arab. eig. *heilig, verheven: titel v.de afstammelingen van Mohammed*), m. —s.
Sjerp (*band of gordel van oranjelint, bij het groot tenue van beroepsofficieren* ; *ordeband van zijde enz.*), v. —en.
Sjibbo'leth, o. —s; zie S c h i b b o'l e t h.
Sjiek, bn. en bw. ; zie C h i c.
Sjik'se (Barg. *'n christenmeisje*), v. —n.
Sjil'pen, zie T j i l p e n.
Sjintoïs'me (*staatsgodsdienst in Japan*), o. gmv.
Sjin'to-priester (*Jap. priester*), m. —s.
Sjir'pen (*een doordringend. trillend geluid maken*), de krekel sjirpte, heeft gesjirpt.
Sjoel'bak-s p e l (*zeker gezelschapsspel*), o.: *de kunst bij het — bestaat er in, schijven schuivend te mikken in sleuven aan het boveneinde van den eikenhouten bak.*
Sjo'fel (Hebr. *kaal, armoedig*), bn. en bw.; —er, —st: —*e kleeren*; *een — werk*, werk waaraan weinig te verdienen is ; *er — uitzien*, haveloos ; *de man was — gekleed* ; —**tjes**, bw.: — *moeten leven*.
Sjok'ken (*loopen zonder veerkracht, sleepvoetend gaan*), sjokte, heeft en is gesjokt : *die bedelaar sjokt langs de straat* ; *de zieke werkman is naar huis gesjokt.*
Sjor (*het sjorren*), m. gmv. : *'t is een heele* —, een moeilijk werk.
Sjor'klamp (scheepst. *klamp, waaraan een touw wordt vastgezet*), m. —klampen.
Sjor'ren (scheepst. *aan een touw voorttrekken, voortsleepen* ; *een touw slaan om*), sjorde, heeft gesjord : *een schuit* —; bij uitbr. : *men sjorde den dronken man in bed*, sjouwde.
Sjor'ring, v. —en ; ook, —**touw** (*touw v.* + *1 cM. dikte*), o. —en.
Sjouw (*lastig, moeilijk werk*), v. sjouwen : *ergens een — aan hebben, dat was een heele* —; *de student was aan de* —, d.i. aan 't zwieren.
Sjou'wen (1 *het dragen van zware lasten* ; 2 *zwaar werken* ; 3 *los werk doen* ; 4 *rondslenteren* ; ongunstig : *aan den rol zijn, zwierbollen*), sjouwde, heeft gesjouwd : 1 *met steenen, met balken* —; 2 *vader moest den heelen dag — voor zijn gezin* ; 3 *hij sjouwt maar wat aan de haven* ; 4 *daar hij niets te doen heeft, gaat hij maar wat langs de havens* —; *Rudolf van Brammen was aan 't — gegaan te Leiden*; reflex. *zich* —: *zich moe, zich dood moeten* —; zie A f s j o u w e n.
Sjou'wer (*pakkendrager, los werkman*; fig. *zwierbol*), m. —s ; ook : —**man**, m. -lui, -lieden.
Sjouwerij' (*zwaar en vermoeiend werk*; fig. *nachtbrakerij*), v. gmv.
Skaat, ska'te (*zeker Duitsch kaartspel*), o.
Skald (*vervaardiger van gedichten, vooral v. lofdichten bij de Scandinavische volken*), m. —en : de —en stonden onder bescherming van Freya en waren ook krijgslieden; die doorgaans de veldslagen en gevechten hadden meegemaakt, welke zij bezongen.
Skating-rink (Eng. *kunstbaan voor rijders op rolschaatsen*), m. —-rinks.
Skelet' (*verzameling v. alle beenderen van een menschelijk of dierlijk lichaam* ; *geraamte*), o. —ten : *er zijn natuurlijke en kunstmatige —ten*: ook: *losse skeletten van menschen* ; meestal zijn ze in elkaar gezet of vast ; fig. broodmager mensch.
Skeletteeren (*het lijk van mensch of dier ontvleezen, drogen, h. geraamte ineenzetten*).
Ske'ren, v. mv.; zie S c h e e r.
Ski (*lange, smalle, platte houten sneeuwschaats aan den voorkant een weinig opgebogen, sneeuwschoen*) v. —'s : — *loopen* ; *de Alpen-skiclub* ; *een tocht door 't Berner-Oberland op* —'*s* ; lees: *sjie* ; —**ër** (*skilooper of —rijder*), m. en v. —s : *de — beweegt zich voort met een langen stok.*
Skoepsjti'na (*volksvertegenwoordiging in Servië*), v.
Skunk (eig. *stinkdier, een Amerik. bunzing*), m. —s: ook: naam van de zeer kostbare bontsoort, die hij oplevert.
Skyscraper (Eng. *wolkenkrabber*), m. —s.
Sla, v. gmv.: zie : S a l a d e, S l a a t j e.
Slaaf' (eig. *Slavonisch krijgsgevangene* : *lijfeigene*), m. slaven : *als — verkocht worden* ; fig. *de — zijn eener gewoonte, van zijn hartstochten, van den drank enz.*
Slaafs (*als een slaaf*), bw.: *iemand — behandelen* ; fig. *een meester — navolgen* ; *de mode — volgen.*
Slaafsch (*slaafachtig, als v. e. slaaf*), bn.: *een —e eerbied, een —e gehoorzaamheid* ; —*e werken*, lichamelijke arbeid, die op Zon- en feestdagen verboden is.
Slaag (uit *slage*), m.mv., in: *slaag krijgen.*
Slaags, bw., in uitdr. als: — *raken, — zijn*, aan den slag, aan het vechten, inz. van oorlogsschepen : — *worden.*
Slaak (aardr. *natuurlijke doorvaart, kil, wetering*). o. slaken : wisselvorm van S l o e : *het — in Zeeland*, stroom tusschen het eiland St.-Philipsland en N.-Br.
Slaan (1 *slaag geven* ; 2 *inslaan, inkloppen*; 3 *verslaan, overwinnen* ; 4 *treffen, raken* ; *omslaan, hechten, beginnen enz.* ; 5 *door te slaan maken of voortbrengen* ; 6 *door te slaan gelvid voortbrengen* ; 7 *doelen, betrekking hebben* ; 8 in verbinding met een voorzetsel : *in zekeren toestand komen*), sloeg, heeft (bet. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7) en is (bet. 8), geslagen : 1 *een hond* —, *een onderwijzer mag een kind niet* —; *iemand bont en blauw* —, *iemand om de ooren* —, *iemand den neus aan 't bloeden* —; 2 *een spijker in den muur* —, *een paal in den grond* —; 3 *den vijand* —, *de Engelschen werden bij Kijkduin geslagen*, nl. de Eng. vloot in 1673 ; fig. *iemand uit het veld* —: *hij was uit het veld geslagen*, geheel van streek ; bij overdr. *winnen* in het schaak- en damspel : *hij heeft mijn kasteel geslagen* ; *hij sloeg mijn dam* ; 4 *ge moet een spijker op den kop* —, zie ook fig. bij S p i j k e r : *een mantel om het lijf* —; *iemand aan het kruis* —; zegsw. *geloof aan iets* —; *zijn handen aan iets* —; *de handen aan het werk* —, er mee beginnen :

verder ; *de handen aan zich zelf* —, zelfmoord plegen ; *alles door de keel* —, brassend opmaken ; *iemand in 't aangezicht* —, eig. treffen, fig. hem diep beleedigen ; *een raad in den wind* —, zie Wind ; *de oogen ten hemel* —, opheffen als om hulp of steun te vragen ; *den blik op iemand* —, richten ; *de oogen ter aarde* —, nederwaarts richten ; *een aanbod van de hand* —, afwijzen ; *op de vlucht* —, gaan ; 5 *een gedenkpenning* —; *touw* —; *geld of munt* —, zie ook Munt ; *olie* —, persen; *vuur* —, nl. met een vuurslag; *een brug* —; *iemand tot ridder* —; *een kruis* —, het kruisteeken maken ; zegsw. *een gat in de lucht* —, zie Gat ; 6 *de roffel* —, *alarm* —, *de trom* —, *den stormmarsch* —; *de stadsklok slaat de heele en halve uren, het slaat zeven uur; de nachtegaal, de vink, de kwartel slaat ; zijn tong slaat dubbel* ; 7 *die woorden — op mij* ; 8 *de vlam sloeg uit het dak; de bliksem sloeg in den toren ; hij sloeg met het hoofd op de steenen ; die tabaksrook slaat mij op de borst ; het water slaat over den dijk ; de schrik sloeg hem om het hart* ; reflex. *zich* —: *zich op de borst* — *of kloppen*, als teeken van berouw ; *zich met z. eigen woorden* —, z. zelf tegenspreken.

Slaand (onvolt. deelw. van *slaan* : *e. slag gevend*), bn.: *een* —*e pendule* ; *met* —*e trom*: fig. *de* —*e hand Gods*, kastijdende.

I. Slaap (*zijde van het voorhoofd*), m. slapen ; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als Slaap **II.**

II. Slaap (*het slapen*), m. gmv.: *een vaste* —, *een hazen*—; *een middagslaapje*, zie Siësta ; *de* — *is het beeld van den dood; een gezonde* —, *een diepe* —, *een verkwikkende* —; *den* — *niet kunnen vatten* ; *in* — *vallen; krijgen* ; bij uitbr. *de* — *des doods, de eeuwige* —: fig. *zijn geweten in* — *wiegen*, doen zwijgen, sussen ; *ik heb den* — *in mijn voet, in mijn been*, een soort van verdooving ; —**je**, o. —s : *een middag*— *doen.*

Slaap'been (ontl. *schedelbeen ter weerszijde v. h. hoofd, zij-schedelbeen*), o. —beenen ; —**bol** (*papaver, heul*), m. —bollen, zie Maankop ; —**coupé** (*spoorwegcoupé, ingericht om er in te slapen*), m. -'s, zie Slaapwagen ; —**drank** (*drank, om een zieke te doen slapen*), m. —en ; —**dronken** (*duizelig van den slaap*), bn.; —**kamer** (*kamer, die tot nachtverblijf is ingericht*), v. —s; —**kameraad** (*iem., met of bij wien men slaapt*), m. —kameraden : —**kamer-ameublement** (*compleet stel meubels voor een slaapkamer*), o. —en ; —**koets** (*ledikant*), v. —en, zie Koets ; —**kop** (*iemand, die zeer veel slaapt*; fig. *suffer*), m. en v. —koppen ; —**kruid** (*bilzenkruid, slaapbol*), o. gmv.; —**matje** (O.-I. *matje, waarop de lijfbediende slaapt*), o. —s ; —**middel**, o. —en, zie Slaapdrank ; —**muts** (*nachtmuts*), v., fig. (*suffer, slaapkop*), m. en v. —en : -**plaats** (*alkoof, slaapkamer*), v. —en; —**poeder** (*poeder, die doet slapen*), v. —s; —**stede** (*legerstede*, ook : *logement van lageren rang met bedsteden op één kamer*), v. —steden, ook : —**stee**, v. —steeën ; —**ster** (*meisje of vrouw, die slaapt*), v. —s: *het sprookje van de schoone* —; —**vertrek** (*kamer, waarin men kan slapen, slaapkamer*), o. —ken.

Slaap'wagen (*wagon met slaapappartementen*), m. —s, zie Sleeping-car ; —**wandelaar** (*iemand, die in den slaap opstaat en rondloopt*), m. —s; —**wandelen** (*het wandelen of loopen in den slaap*), o. gmv.. als w.w. : hij wandelde in den slaap, heeft in den slaap gewandeld ; —**wekkend** (*den slaap opwekkend* ; fig. *vervelend*), bn.: —*e middelen*, verg. Slaapdrank ; *een* —*e redevoering, de man sprak op* —*en toon* : —**zak** (*een soort van dikgevoerden zak, die het geheele lichaam behalve het hoofd omgeeft, waarin men slaapt*, inz. *op plaatsen, waar geen slaapgelegenheid is*, b.v. *voor ontdekkingsreizigers in koude luchtstreken enz.*), m. —zakken ; —**ziekte** (*epidemische ziekte van parasitairen aard onder de negers in Centraal-Afrika*), v. gmv., zie ook Nona ; —**zucht** (*onweerstaanbare neiging tot slapen* ; *slaapziekte*), v. gmv.

Slaat'je (*kleine hoeveelheid toebereide salade*), o.: *een lekker* —; fig. *ergens een* — *uit slaan*, een voordeeltje aan iets hebben ; ook : *een* — *maken*, zoet winstje.

Slab, slab'be (*morsdoekje*), v. slabben.

Slabak'ken (*talmen, lui zijn*), slabakte, heeft geslabakt : *die jongens* — *met hun werk.*

Slabak'ker (*treuzelaar*), m. —s; —**kerij'**, v.

Slab'be (*versche haring der Zuiderzee*), v. —n.

Slab'ben (*drinken, slobberen*), slabde, heeft geslabd : *de honden* — *het water uit den emmer.*

Slab'beren (*slobberen*), heeft geslabberd.

Slab'betje (*klein morsdoekje*), o. —betjes.

Sla'bed (*tuinbed met sla*), o. —bedden.

Sla'boon (*prinsessenboon*), v. —boonen.

Slacht (*het slachten*), v. gmv.: *November is de maand der* —; —**afval** (*dierlijk minderwaardig voedsel*), o. gmv.: *zeelt wordt in vijvers met* — *gevoed.*

I. Slach'ten (*gelijken, evenaren*), slachtte, heeft geslacht : *hij slacht zijnen vader.*

II. Slach'ten (*dooden*, inz. *van vee, met de bedoeling het als spijs te gebruiken*), slachtte, heeft geslacht ; —**bank** (*bank, waarop een kalf of schaap geslacht wordt* ; fig. *moord, slachting*), v. —en : *de oorlog voert duizenden ter* —; —**beest** (*rund, dat geslacht gaat worden*), o. —en ; —**bijl** (*slagersbijl*), v. —en ; —**blok**, o. —blokken ; —**er** (*slager, vleeschhouwer*), m. —s; —**erij'** (*het slachten, slachtplaats*), v. ; —**geld** (*geld, dat voor het slachten betaald wordt*), o. —gelden ; —**hamer** (*hamer, waarmee men het slachtvee dolt*), m. —s; —**huis** (*stedelijke inrichting tot het slachten van alle en allerlei vee*), o. —huizen, zie Abattoir ; —**ing** (*het slachten* ; fig. *doodslag, moord op groote schaal*), v. —en : *onder de bewoners der vesting werd een groote* — *aangericht* ; —**loon** (*het loon v. d. loonslachter*), o. —en ; —**maand** (*de maand November*), v. —en ; —**mes** (*slagersmes*), o. —sen.

Slacht'offer (1 *offerdier, dat ter eere van God of bij de heidenen ter eere der goden op een altaar werd geslacht* ; 2 fig. *iem., die het offer is van de belangen, hartstochten enz. v. e. ander, iem., die het moet ontgelden,*

lijden: lijder, lijderes), o. —s: 1 *Salomo droeg honderden runderen als — op aan Jehova bij de inwijding van den tempel*, zie Hecatombe; 2 *de cholera, de pest en de Sp. griep maakten in O.-I. tal van —s; dat lieve burgermeisje, — van de eerzucht haars broeders* (C. O.); **—offerande** (*deftige naam voor bloedig offer*), v. —n.

Slacht'offeren (*slachten en offeren van dieren*), —offerde, heeft geslachtofferd.

Slacht'plaats (*plaats, waar vee geslacht wordt*), v. —en; zie Abattoir; **—tijd** (*de tijd der slacht, de maand November*), m. gmv.; **—schiettoestel** (*apparaat om slachtvee door middel van een kogel onmiddellijk te dooden*), o. —len; **—vee** (*runderen, schapen, om te slachten*), o. gmv.

Sladood' (*magere persoon*), m. en v.: *lange — !*

I. Slag 1 (1 *het slaan, klap, houw enz.*; 2 *veldslag*), m. slagen: 1 *de klok—; een — met de vuist, een — met een sabel*; *de — van den pols*, regelmatige klopping; *— houden met de riemen*, maat; *de — van een vink*, gefluit; *de — van een pistool*, klap; *één — van een rad*, draai; *den — van iets verliezen*, gemak van tè doen; *zijn — slaan of waarnemen*, een gunstige gelegenheid of kans te baat nemen; *zonder — of stoot*, zonder eenigen tegenstand of eenig verweer; *met den Franschen —*, haastig en onnauwkeurig; *— van iets hebben*, bedreven, behendig zijn in iets; *een — om den arm houden*, nog een bocht van het touw om den arm houden, zie verder Arm; *dat was een zware —*, verlies; *het is op — van tienen*, het zal dadelijk tien uur slaan; *op — komen, raken*, streek, gang; zie ook Kwinkslag; 2 *de — bij Waterloo*; **2** (1 *soort*; 2 *vogelknip, duiventil*), o. in bet. 1 gmv., in bet. 2 slagen: 1 *wat is hij voor een — van een man?, een wonderlijk — van menschen*; 2 *een vogel in het —; er zaten drie vreemde duiven op het —.*

Slag'ader (ontl. *kloppende ader, polsader, ader, waardoor het bloed uit het hart met regelmatige slagen naar alle deelen van het lichaam wordt gestuwd*), v. —aderen; **—aderlijk** (*van, in een slagader*), bn.: *— bloed*, bloed, dat door de slagaders stroomt en lichtrood is van kleur, verg. aderlijk.

Slag'boeg (scheepst. *slag of gang van een laveerend scheepje*), m. —boegen; fig. *dat was een — voor hem*, een gelukje, een buitenkansje; *hij heeft den — mee*, geluk; **—boom** (*horizontaal liggende boom of balk ter afsluiting v. e. weg*), m. —en; fig. *de —boomen, die de volkeren van elkaar scheidden, waren grootendeels verdwenen*, scheidsmuren, beletselen; **—deur** (*valdeur, kleine deur in een groote*), v. —deuren, zie Klinket; **—drempel** (*drempel v. e. sluisdeur*), m. —s.

Sla'gel (*houten moker met langen steel*), m. —s: de — dient tot het inslaan van palen; zie Slegel, Slegge, Slei.

Sla'gen (*zijn pogen gelukt zien*), slaagde, is geslaagd: — met of zonder een bepaling als: *hij zal wel —*, met goed gevolg zijn examen afleggen; *ik ben in die onderneming niet geslaagd; zij is v. h. Fransch geslaagd.*

Sla'ger (*slachter*), m. —s: *spek—, varkens—*; in samenstell.: *iemand, die slaat*, b.v. *koper—, honden—, trommel—.*

Slagerij' (*vleeschhouwerij*), v. slagerijen.

Sla'gersbank (*slachtbank*), v. —en; **—bijl** (*slachtbijl*), v. —en; **—boekje** (*notitieboekje van geleverde vleeschwaren*), o. —s; **—hond** (*groote hond v. e. slager, ook gebruikt als trekhond*), m. —en; **—knecht,** m. —s; **—rekening** (*nota van geleverde vleeschwaren*), v. —en.

Slag'hamer (*groote plethamer*), m. —s; **—hoedje** (*kruitdopje, dat door den slag v. den haan ontploft*), o. —s; **—horloge** (*horloge met slagwerk, repetitiehorloge*), o. —s; **—hout** (*hakhout*), o. gmv.: *de zang van den nachtegaal in het —* (V. Lov.); **—instrument** (*muziekinstrument, als triangel, trom, bekkens, waarop geslagen wordt*), o. —en; **—kruit** (*knalkruit*), o. gmv.; **—kwik** (*knalkwik*), o. gmv.; **—lijn** (timm. *met krijt of houtskool bestreken touw of koord, om een streep op het hout te maken voor het zagen*), v. —en; **—linie** (mil. *slagorde*), v. —liniën; **—net** (*vogelnet, knipnet*), o. —netten; **—orde** (*opstelling van troepen of schepen, om slag te leveren*), v. —n; **—pen** (*sterke vleugel- of staartpen*), v. —pennen: zegsw. *iemand de —pennen uittrekken*, hem zijn macht benemen; **—regen** (*plasregen*), m. —s; **—rijm,** o., zie Rijm; **—ring** (*de dikste kring rondom den wand eener torenklok en waarop de klepel slaat*), m. —en; **—room** (*room, die stijf geslagen of geklopt is*; beter is: *geslagen room*), m. gmv.; **—schaduw** (*donkere schaduw, kernschaduw*), v. —en: *de —en dezer vierkante kooien* (C. O.); **—schip** (*oorlogsschip*, zie ald.), o. —schepen; **—tand** (*groote uit'stekende voortand van sommige dieren*), m. —en: *de —tanden van een olifant, van een ever of wild zwijn*; **—uurwerk** (*uurwerk, dat heele en halve uren slaat*), o. —en.

Slagvaar'dig (eig. *gereed voor den slag*, ook: *gereed om te slaan*; fig. *vaardig, om door zijn woord af te weren*: *gevat*), bn.; —er, —st; **—vaar'digheid** (*het slagvaardig-zijn*), v. gmv.: *de — van een leger*; *de — van een debater*, gevatheid.

Slag'veder, slag'veêr (*groote slagpen der vogels*), v. —vederen, —veeren: *de —veeren zitten in de vleugels en in den staart.*

Slag'veld (*terrein voor of v. e. veldslag*), o. —velden: *de —en in N.-Frankrijk.*

Slag'werk (*toestel in een uurwerk, dat de uren en halve uren slaat*), o. —werken.

Slag'zee (scheepst. *stortzee*), v. —zeeën.

Slag'zwaard (*groot zwaard, dat met beide handen wordt gehanteerd*), o. —en.

I. Slak, slek (dierk. *buikpootig weekdier, met twee of vier voelhorens, met mondwerktuigen en een spierachtigen voet*), v. —ken; zie Huisjesslak, Karakol, Naakte slak; zegsw. *hij gaat als een — die kruipt*, uiterst langzaam; zie Slakkengang.

II. Slak (*afval van gietijzer, metaalschuim als meststof gebruikt*; ook: *niet verbrand overblijfsel in een kolenvuur*; *samengebakken sintel*), v. slakken; zie Slakkenmeel.

III. Slak (*slap, losjes*), bn.: —ker, —st; gew.: *Slok.*

Sla'ken (*loslaten, in vrijheid stellen*), slaakte, heeft geslaakt: *iems boeien* —; fig. *e. zucht* —, loozen: —**ing** (*losmaking, ontboeiing*), v. gmv.: dicht. *het uur der* —, van sterven.

Slak'hoorn (*spiraalvormige schelp*), m. -s.

Slak'kelijn (*slingerlijn, schroeflijn, spiraallijn*), v. —lijnen.

Slak'kengang (1 *trage gang*; 2 *schroeflijn, schroefgang*), m. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 *die zaak gaat den* —, vordert slechts langzaam; 2 *de — van een ijzeren, koperen, houten schroef*; —**huisje** (*spiraalvormig kalkachtig huisje van een slak*; fig. *gedeelte van den inwendigen gehoorgang*), o. —s; —**meel** (*meel van slakken uit hoogovens, die* o. a. *bij de staalbereiding ontstaan, een kunstmeststof, met hoog phosphorzuurgehalte*), o. gmv., zie Thomas—; —**steker** (*spotnaam voor de bajonet,* ook, *voor de korte sabel der onderofficieren*), m. —s; —**wol** (*fijne draadvormige stof tot opvulsel en verpakking*), v. gmv.

Sla'lepel (*salade-lepel*: *lepel met bijbehoorende vork, soms ook verbonden*), m. —s.

Sla'mat (Java: *Indisch woord voor heil, welvaren*), tw.: *de Javanen zeggen niet*: *„Ik feliciteer u", maar*: —.

Sla'matan (O.-I. *offer aan geesten, goden enz.; godsdienstige dankmaaltijd, sedekah*), v. —s; ook, Sla-metan.

Slameur' (Z.-Ned. *beslommering*), v. gmv.

Slamier' (*onhandig mensch, lijs*), m. en v. —en.

Slampam'pen (*slempen, brassen*), slampampte, heeft geslampampt; —**er** (*brasser, drinkebroer*), m. —s: —**erij'** (*slemperij*), v. —en.

I. Slang (1 dierk. *kruipend dier, rolrond, zonder pooten en zonder oogleden*; *zinnebeeld der boosheid, der verleiding*: 2 *voorwerp, dat op een slang lijkt, doordien het rolrond is*), v. slangen: 1 *er zijn vergiftige en niet-vergiftige* —*en*; *men schat het aantal soorten van* —*en op Java op 102* (Veth): zie verder: Adder, Blindslang, Bril—(Naja of Cobra), Hoorn—, Konings,— Paradijs—, Ratel—, Reuzen—, Zeeslang; *een — met den staart in den bek*: symbool der eeuwigheid, der oneindigheid; fig. boosaardig vrouwspersoon, z. Serpent; zegsw.: *zich als een — in allerlei bochten wringen*, langs slinksche wegen tot zijn doel trachten te komen; 2 *de — eener waterleiding, de — v. e. brandspuit.*

II. Slang (Eng. *dieventaal in Londen*; *eigenaardig spraakgebruik*, b.v. *van een bepaalden stand, v. e. beroep, v. e. bedrijf*), o. gmv.; verg.: Argot, Bargoensch.

Slang'aal (*een soort v. zeeaal*), m. —alen.

Slang'brandspuit (*brandspuit met slangen van leer of zeildoek*), v. —spuiten: de — is een uitvinding van Jan v.d. Heyde, te A'dam (1672).

Slan'gebeet (*beet v. e. slang*), m. —beten; —**kop** (*kop v. e. slang*), m. —pen; —**lijn** (*slingerende lijn*), v. —en; —**mensch** (*kunstenmaker, zeer lenig en buigzaam*), m. —en.

Slan'genbezweerder (*temmer van giftige slangen*), m. —s, zie Fakier; —**bloem** (plantk. *smalbladige bastaardwederik, kattestaart*), v. —bloemen; —**broed** (*jonge slangen*), o. gmv.; —**dienst** (*afgodische vereering van slangen*), m. gmv.; —**ei** (*ei van een slang*), o. —eieren; —**geblaas** (*gelvid, gesis, gesijfel van slangen*), o. gmv.; —**gebroedsel**, o. gmv., zie —broed; —**gesijfel** (—*geblaas,* —*gesis*), o. gmv.; —**gif,** —**gift** (*doodelijk vergif, dat de slang door e. hollen tand in haar bovenkaak bij het bijten in de wonde spuit*), o. gmv.; —**haar** (myth. *het uit slangen bestaande haar der Furiën of Gorgonen*), o. gmv.; —**kruid** (plantk. *moerasplant,* ook, *duinplant*), o. gmv., zie Dragon; —**wortel** (plantk. *soort van duizendknoop, adderwortel*), v. gmv.

Slan'getong (fig. *boosaardige vrouw, kwaadspreekster, lasteraarster*), v. —en; —**vel** (eig. *vel van een slang*; fig. *boosaardige kwaadspreekster*), o. —vellen.

Slang van Ler'na (myth. zie Hydra), v.: de — huisde in een lerna of moeras bij Argos.

Slank (*lang en buigzaam, rijzig*), bn.; —er, —st: *een —e toren, de —e populier.*

Sla'olie (eig. *olie voor sla*: *olijfolie*), v.gmv.

Slap (1 *zwak, loshangend*; fig. *krachtcloos, niet sterk*; 2 handel: *zonder vertier*), bn. en bw.; —per, —st: 1 *een —pe maag*; —*pe thee*; *dansen op de —pe koord*; *de armen — laten hangen*; *hij is nog erg — na zijn ziekte*; 2 *het is vandaag — op de markt,* er zijn weinig koopers, er gaat weinig om.

Sla'peloos (*zonder te slapen, van slaap beroofd*), bn. en bw.: —*looze nachten*; *den nacht — doorbrengen*; —**loos'heid,** v.gmv.

Sla'pen (*in slaap zijn, onbewust zijn door den slaap*), sliep, heeft geslapen: *rustig, onrustig* —; *vast* —; *gaan* —; — *als een os, als een marmot,* zeer vast; *ik zal er eens op of over* —, rijpelijk over iets nadenken; *vele dieren — des winters,* zie Winterslaap; zegsw. *een gat in den dag* —, zeer lang te bed blijven; zie Langslaper; *een voet, een been kan* —, dof, gevoelloos zijn; *een hazenslaap* —, zie ald.

Sla'per (1 *iem., die slaapt*; fig. *droomer, domoor*; 2 *binnendijk*; 3 *standaard van maten en gewichten*; 4 *balk, rib*), m. —s: 1 *ga de —s eens wekken*; fig. *wat ben jullie toch —s!* zie Slaapkop, Slaapmuts; 2 zie Slaperdijk; 3 *de —s worden onder een glazen stolp bewaard,* zie Micron; 4 *de schoorsteen rust op twee —s.*

Sla'perdijk (*binnendijk*: *e. dijk, die dient om het water tegen te houden, als de buiten- of waterdijk mocht bezwijken*), m. -dijken.

Sla'perig (eig. *slaap hebbende*; fig. *droomerig*; *vervelend*), bn. en bw.; —er, —st: *de warmte maakt mij* —; *wat zit die leerling er — bij*; *het is — weer,* slaapwekkend; *e. flauwe, —e conversatie* (C.O.), rekkerig.

Slaphar'tig (*flauwhartig, kleinmoedig, angstig, beschroomd*), bn.; —er, —st.

Slap'heid (*het slap-zijn*), bn.: *de — v. e. koord,* — *van zenuwen,* zwakte; — *van handel,* stilte.

Slap'jes, bw.: *het gaat er — met de zaken.*

Slap'lenden (*iem., die slap of zwak in de*

lenden is, slap persoon: fig. *iem. zonder pit of geestkracht*), m. en v. —lendens.
Slaplen'dig (*lam, lamlendig*), bn. en bw.
Slapmoe'dig (*bloo, zonder energie*), bn. en bw. ; —er, —st.
Slap'pekoord (*koord, die slap of los hangt en waarop de kunstenmaker danst, loopt enz.*), o. en v. —koorden.
Slap'pen (*verslappen*), het slapte, is geslapt: *de wind gaat* —, hij wordt stiller.
Slap'pigheid (*slapheid*), v. gmv.
Slap'ping (*oud touwwerk, dienende tot omklee'ding v. kabels of staand want*), v. gmv.; zie Smarting en Smarten.
Slap'te (*slappigheid*), v. gmv.: — *in nering en handel*, er gaat weinig in om.
Slat (*modder, slijk uit slooten*), v. gmv.
Slat'ten (*uitdiepen*), slatte, heeft geslat: *een sloot* —.
Sla'tuin (*groente- of moestuin, waarin voor al sla wordt geteeld*), m. —tuinen.
Slat'werker (*veenwerker, baggerman*), m.-s.
I. Sla'ven (*hard en aanhoudend werken, zich afsloven*), slaafde, heeft geslaafd.
II. Sla'ven (*de Slavische volken v. O. en Z.-O. Europa*), m. mv.: tot de — behooren de Russen, de Serviërs, de Croaten enz.; ook: Slavonen of Slowenen.
Sla'venarbeid (*arbeid v. e. slaaf*; fig. *moeielijke zware, aanhoudende arbeid*), m.: —**dienst** (*dienst van een slaaf, slavernij: dienst, waarin men zeer hard werken moet*), m. —en; —**haler** (*slavenschip; schip, waarmee slaven*, inz. *negers werden vervoerd; de kapitein van zulk een schip*), m. —s; —**handel** (*handel in slaven*), m. gmv.; —**houder** (*iemand, die slaven hield, welke allerlei arbeid verrichtten*), m. —s; —**jacht** (*rooftocht op slaven*, d. i. *op negers, om ze als slaven weg te voeren*), v. —en ; —**juk** (*boom met halsringen, waaraan men slaven naar de markt voerde*), o. —jukken ; —**keten** (*ketting, waarmee men slaven boeide*), v. —s : *in —s zuchten*, in ellendige slavernij, fig. zijn vrijheid geheel missen ; —**leven** (*het deerniswaardig leven van een slaaf* ; fig. *hondsch, ellendig, treurig leven*), o. gmv.; —**markt** (*markt, waarop slaven verhandeld werden*), v. —en ; —**werk** (*zwaar werk, als dat van een slaaf*), o. gmv.; —**ziel** (*iemand met een kruiperigen, slaafschen aard*), v. —en.
Slavernij' (*de toestand van hen, die geen rechtsbevoegdheid bezitten, maar het eigendom zijn van hun meester* ; fig. *drukkende dienstbaarheid*), v. gmv.: *zuchten in* —; *de — bestaat nog in enkele Mohamm. staten van Afrika en West-Azië.*
Slavin' (*vrouwelijke slaaf*), v. slavinnen.
Sla'visch (*de Slaven betreffende*), bn.: *de —e talen; de Russen zijn —e volken.*
Slavo'nen (*Slaven*), m. mv.; —**vo'nisch**, bn.
Sla'vork, v. —vorken; zie Slalepel.
Slecht (1 *vlak, effen, glad*; fig. *eenvoudig* ; 2 *zwak, vervallen, ziekelijk* ; 3 *berispelijk, ondeugend, boos* ; *ongunstig, van mindere waarde, verkeerd*), bn. en bw. ; —er, —st : 1 *hier strijckt de grijze Raed het voorhoofd* — (Vondel); *recht en — is Hollands aard; hoeveel gelukkiger zijn arme en —e dorpen !* (Vondel) ; 2 *ik heb een — gezicht* : *dit huis ziet er — uit* ; 3 *hij is — van gedrag* ; *dat zijn —e manieren*; *een —e jongen*; 4 *het is — weer, dat is — gras* ; *hij deed een —e keus* ; *een — ruiter*, onbekwaam ; — *werken.*
Slecht'bijl (*bijl met korten steel, om het hout te kanten*), v. —bijlen.
Slech'ten (*afbreken v. muurwerk, sloopen, effen maken*), slechtte, heeft geslecht : *vestingwerken —, wallen —, c. ruïne —*, d.i. met d. grond gelijk maken; *een twist* —, beslechten; —**ing** (*het slechten*), v. gmv.
Slecht'hamer (*houten hamer, om metaal te planeeren*), m. —hamers.
Slecht'heid (*het slecht zijn; het slechte; slechte daad*), v. —heden ; ook: Slechtigheid, v. —heden.
Slecht'hoofd (*onnoozele bloed* ; *slecht mensch* ; *stijfkop, dwarskop*), m. en v. —hoofden.
Slech'tigheid (*slechtheid*; *booze daad*), v. —heden.
Slecht'ijzer (metaalbewerking : *een soort van drijver, gladmaker*), o. —ijzers.
Slecht'je (scheepst. *tusschenpoozing tusschen windvlagen of hooge zeeën*), o. slechtjes.
Slechts (*alleenlijk, bloot, enkel*). bw.: *ik heb — één gulden*, niet meer dan ; *gij hebt — te bevelen*, niets anders dan ; *vraag het —.*
Slecht'weg (*zonder omhaal*), bw.: *vertel mij —, wat er gebeurd is*, zonder omslag, zoo eenvoudig mogelijk.
Sle'de (*glijvoertuig, slee*), v. —n; verkl. sleetje, o. —s ; zie IJs—, Prik—, Arre—, Vracht—, Toeslede of —slee.
Sle'devaart (*pleziertocht per slede*), v. —en.
I. Slee (*slede*), v. sleeën; verkl. —tje, o. —s.
II. Slee (plantk. *lage, doornige heester, sleedoorn* ; *wrange, donkerblauwe steenvrucht*), v. sleeën ; ook, Sleepruim.
III. Slee, sleeuw (*zuur, wrang*), bn.: *mijn tanden zijn — van dat onrijpe fruit*, d. i. stomp ; zie Eggig ; —**heid**, v. gmv.
Slee'doorn (plantk. *slee, doornachtig heestergewas*), m. —doorns ; ook: **Slee'doren.**
Slee'ën (*met de slee schuiven, als spel*), sleede, heeft gesleed: *de jongens gaan* —.
Sleef, slief (*groote houten keukenlepel*), v. sleven, slieven. gew.
Sleep (*iets, dat gesleept wordt* : 1 *het slepend deel van een japon* ; 2 *een aantal schepen* ; 3 fig. *reeks, opeenvolgende menigte* ; *stoet, gevolg*), m. slepen : 1 *de lange slepen der galajaponnen* ; 2 *een — van vier zwaar beladen vrachtschepen hangende aan een sleepboot* ; 3 *een — van rampen, een — van edellieden.*
Sleep'asperge (*asperge, die in haar geheel wordt opgediend*), v. —asperges ; —**berrie** (*berrie, waarop men iets voortsleept*), v. —s; —**boot** (*stoomboot, welke vaartuigen* b.v. *door een kanaal, rivier enz. sleept* ; *trekstoomboot*), v. —en ; —**dienst** (*onderneming tot het beschikbaar stellen van sleepbooten*), m. —en.
Slee'pen (*voorttrekken*), sleepte, heeft gesleept : *een schip in de haven* —; *de paarden konden de vracht niet* —; zie Voort—, Na—; zegsw. *iemand door het slijk* —, zie Sleuren.
Slee'per (*iem., die goederen uit de zeebooten naar de pakhuizen rijdt en wel per sleeperswagen* ; *een sleepboot* : *arbeider*

in een kolenmijn, die de wagentjes met kolen over het smalspoor doet rijden), m. —s.

Slee'persgild (*de gezamenlijke sleepers v. een zeehaven*), o. —en ; —**knecht** (*knecht van een sleepersbaas*), m. —s; —**paard** (*paard van een sleeperswagen*), o. —paarden ; —**wagen** (*laagwielig voertuig, om vrachten te vervoeren*), m. —s ; —**werk** (*de arbeid van hem, die sleeper is*), o. gmv.

Sleep'helling (*schuinte van de scheepstimmerwerf*), v. —hellingen.

Sleeping-car (Eng. *spoorrijtuig met slaapplaatsen*), v. —-cars; z. Fr. W a g o n-l i t.

Sleep'japon (*damesjapon met sleep*), v. —nen; —**kaan** (*kaan of boot, die aan een touw voortgesleept wordt*), v. —kanen ; —**loon** (*loon, dat voor het sleepen van schepen betaald wordt*), o. —loonen ; —**net** (*lang treknet van visschers en vogelaars*), o. —netten ; —**sabel** (*lange sabel van de cavalerie enz.*), v. —sabels ; —**stoomboot,** v. —en, zie S l e e p b o o t ; —**tank** (*dok of bassin ter beproeving van verschillende modellen van schepen, die er in en uit gesleept kunnen worden*), v. —s ; —**touw** (*kabel, waaraan iets gesleept wordt*), o. —touwen: *een schip op — hebben*, aan een kabel voorttrekken ; zegsw. *iem. op — nemen*, hem meetrekken en daar brengen, waar hij door eigen kracht niet kan komen ; *iem. op — houden*, hem met beloften paaien, hem aan 't lijntje houden ; —**tros** (*sleepkabel*), m. —trossen ; —**visscherij** (*visscherij met e. sleepnet*), v. —en ; —**voet** (*iemand, die schuivende of sleepvoetend gaat*), m. en v. —en ; —**voeten** (*met de voeten sloffen, log gaan*), —-voette, heeft gesleepvoet: *de ossen —; de grijsaard begint te —.*

Sleet (*het slijten*), v. gmv.: *er is — noch breuk aan*, het is geheel gaaf.

Slee'tje (*prikslee, kleine slee*), o. sleetjes.

Sleetsch (*gauw verslijtend* ; scheepst. *versleten, wrak*), bn.; —er, meest —: *kleine jongens zijn erg —*, d. i. verslijten veel kleeren en schoenen.

Sleeuw (*eggig, bot v. tanden*), bn.; z. S l e e.

Sleeu'wigheid (*botheid v. tanden*), v.gmv.

Sle'gel (*groote houten hamer*), m. —s: *de — rijst en raakt* (Tollens); zie S l a g e l.

Sleg'ge (*houten hamer, slei*), v. sleggen.

Slei (*slegge*), v. sleien ; zie S l e g e l.

Sleip'nir, m. Germ. myth. het achtvoetige ros v. Odin, beeld van den stormwind.

Slek, v. slekken ; gew. ; zie S l a k.

Slem (*in het whistspel*), m.: *groot — maken*, alle slagen halen; *klein — maken*, op één na alle slagen maken; ook, S c h l e m.

Slemp (*brasserij, smulpartij ; drank, bestaande uit melk en eierdooiers, suiker en saffraan*), v. gmv.

Slem'pen (*brassen, smullen*), slempte, heeft geslempt ; —**er** (*brasser*), m. —s ; —**erij'** (*brasserij*), v. —en.

Slemp'maal (*smul- en drinkpartij*), o. —-malen ; —**partij** (*slempmaal*), v. —en.

Slemp'melk (*melk voor slemp*), v. gmv. ; —**poeder** (*poeder om slemp te maken*), o. gmv.; —**tablet** (*slemppoeder in vasten vorm*), o. —ten.

Slen'dang (O.-I. *katoenen of zijden schouderband, lange sjaal van inlandsche vrouwen, dienend als sieraad, veelal draagsjerp, ook over het hoofd gedragen*), v. —s.

Slen'der (*lap, flard*), m. —s; z. S l e n t e r.

Slendriaan' (*sleur*), m.gmv.: *den — volgen.*

Slenk (*moddergat in e. weg of op het strand ; ondiepe kom in 't veen* ; aardk. *inzinking v. d. bodem*), v. slenken.

Slen'sen, zie V e r s l e n s e n.

I. Slen'ter (*flard, lap*), m. slenters: *de —s hingen bij haar kleed* ; ook, S l e n d e r ; etymologisch hetzelfde woord als S l e n t e r **II.**

II. Slen'ter (*alledaagsche gang, sleur* ; fig. *streek, kleine list*), m. slenters : *zich aan den ouden — houden.*

Slen'teraar (*iemand, die slentert*), m. —s.

Slen'teren (*langzaam en zonder doel wandelen*), slenterde, heeft geslenterd; **-broer** (*slenteraar*), m. —s ; —**gang** (*slendriaan*), m. gmv.

Sle'pen (*gesleept worden*), sleepte, heeft gesleept: *die japonnen — langs den grond ; een zaak —de houden,* onafgedaan ; *een —de gang,* d. i. trage gang.

Sle'pend (eig. *van wat langs den grond sleept* ; fig. *langzaam, traag*), bn.: *e. —e japon ; hij telt de —e uren ; e. — gezang, e. —e stem ; e. —e ziekte,* langdurig; *een —e stijl,* gerekt ; *een —e voordracht,* temerig.

Sle'pend rijm, o.; zie R ij m.

Slet (*bemorste lap ; slordig, gemeen of haveloos vrouwspersoon*), v. sletten.

Sle'ter (*lapje, strookje, velletje*), m. sleters.

Sleuf (*uitgegraven of uitgehakte langwerpige smalle opening ; groef*), v. sleuven.

Sleur (*handeling, waarbij men gedachteloos de gewoonte volgt*), v. gmv.: *de oude — volgen.*

Sleu'ren (*langs den grond sleepen*), sleurde, heeft gesleurd ; fig. *iem. door het slijk —*, hem grof belasteren, op gemeene wijze bekladden.

Sleur'werk (*werk van de sleur of van de gewoonte, dat men* nl. *in de sleur doet*), o.gmv.

Sleu'tel (1 *werktuig, om e. slot te openen of te sluiten* ; 2 *werktuig, dat op een sleutel lijkt of als zoodanig dient* ; 3 mil. *belangrijk punt* ; *wapenteeken* ; 4 fig. *dat, waardoor men iets in zijn bezit kan krijgen*), m. —s: 1 *de baard, de pijp, de schacht, de ring van een —* ; *een bos —s, een vergulde —; de stad Leiden heet —stad,* zie ald. ; 2 *de — van een kachel, de — van een horloge, pendule, klok* ; zie P a s s e-p a r t o u t ; *de — van een tap, van een kraan ; de —s van een viool ; een Engelsche —,* een voorwerp om de moeren van schroeven los en vast te draaien ; zie ook M u z i e k-s l e u t e l ; 3 *dat fort is de — van die vijandelijke stelling* ; 4 *arbeid is de — tot welstand, spaarzaamheid is de — tot bezit ; de — van eenig cijferschrift,* het middel om het te ontcijferen of te lezen.

Sleu'telbeen (ontl. *schouderbeen, boven aan de borstzijde*), o. —beenderen ; —**bloem** (*primula*), v. —bloemen ; —**bos** (*sleutels aan een ring*), m. —bossen ; —**drager** (*iemand, die den sleutel in bewaring heeft* ; ook : *kamerheer aan het hof*), m. —s ; verg. C l a v i g e r ; —**gat** (*gat in een slot, waardoor de sleutel wordt gestoken*), o. —gaten; —**mandje** (*mandje, waarin de huisvrouw haar sleutels bewaart*),

o. —s; —**ring** (*ring voor e. bos kleinere sleutels*), m. —en; —**schild** (*plaatje om het sleutelgat heen*), o. —en; —**stad** (nl. *Leiden, met gekruist liggende sleutels in zijn wapen*), v. gmv.

Slib, slib'be, slib'ber (*achtergebleven slijk, modder*), v. en o. gmv.

Slib'berachtig (*slibberig*), bn.; —er, —st.

Slib'berbaan (*glijbaan*), v. —banen.

Slib'beren (*glijden, sullen*), slibberde, heeft geslibberd: *op het ijs gaan* —.

Slib'berig (*glibberig, glad, slijkerig*), bn.; —er, —st; —**heid** (*gladdigheid*), v. gmv.

Slich'ten (verwant met *slechten*: *glad of effen maken*), slichtte, heeft geslicht: *de huiden* —, ontvleezen; *het leer* —, afschaven.

Sliep'uit, tw. in de kinder- en volkstaal; het woord drukt uit, dat men iemand uitlacht, omdat men hem heeft beetgehad of bedot.

I. Slier (*bewijs of tikje v. dronkenschap*), m. gmv.: *een — aanhebben*; gmz.

II. Slier (*lange rij*), m. —en: *een — van schaatsenrijders*; fig. *een lange* —, een lange slungel; ook van opgeschoten meisjes gezegd.

Slier'asperge (*sleepasperge*), v. —s.

Slier'baan (*glijbaan*), v. —banen.

Slie'ren (*glijden*), slierde, heeft geslierd: — *over het ijs,* slingeren, zwaaien.

Sliert (*slier*), m. —en: *een — natte verf*; *een lange — van goederenwagens.*

Sliet (*lange, stevige stok*; *buigzame paal, latierboom*), v. —en: *een taaie — wordt door den polsdrager voor polsstok gebruikt*; *een — wordt in den grond gehamerd als begin van een tentje*; *een geschilde en witgeschuurde — als scheiding tusschen paarden en koeien.*

Slij (dierk. *zeelt, een karperachtige visch*), v. —en.

Slijk, slik (*modder, slib*), o. gmv.: ir. *het slijk der aarde,* het geld; zie S l e u r e n.

Slijk'bord, slik'bord, o. —en; zie S p a t b o r d.

Slij'kerig (*slijkachtig, met slijk bedekt*), bn.: —er, —st: *een —e weg, een — pad.*

Slijk'gras (*gras op de slikken in Zeeland,* b.v. *op den kustkant van Z.-Beveland*), o. gmv.; —**gronden** (*benaming v. slikgronden of slikken*), m. mv.; —**visch** (*smeerling, poelvisch*), m. —visschen; —**vulkaan** (*kegelvormige heuvel met krater, waaruit slib, steenen en slijkstroomen worden opgeworpen*), m. —vulkanen.

Slijm (*dikvloeiende, kleverige afscheiding*), o. slijmen: *de huid der vissehen is vol* —; *het — der slangen,* speeksel; —**afdrijvend** (geneesk. —*afvoerend*), bn.: —*e middelen*; —**beroerte** (geneesk. *beroerte, welke zich toont door slijm uit neus en mond*), v. —n; —**diertje** (*oerdiertje, bestaande uit celkern, blaasje en korreltjes*), o. —s, zie P r o t o p l a s m a; —**erig** (*slijmachtig, met slijm*), bn.; —er, —st; —**hoest** (*een soort van kinkhoest*), m. gmv.; —**ig** (*lijkende op slijm, kleverig, taai, bedekt met slijm*), bn.; —er, —st: *een —e visch*; —**karper** (*een soort van karper met slijmige schubben*), m. —s; —**klier** (*klier, die slijm afscheidt*), v. —en; —**oplossend** (*slijmafdrijvend*), bn.: *een — middel, honig is* —; —**suiker** (*suiker, welke niet kristalliseert*), v. gmv.; —**visch** (dierk. *visch met slijmerige, naakte huid*), m. —visschen, b.v. de A a l; -**vlies** (ontl. *slijmafscheidend vlies als bekleedsel der luchtwegen, spijsverteringsorganen enz.*), o. —vliezen.

Slijp (*schuurzand*), o.; —**bak** (*bak v. een slijpsteen*), m. —bakken; —**bord** (*slijpplank*), o. —en; —**en** (*scherpen, polijsten, gladmaken*), sleep, heeft geslepen: *een mes* —, *marmer* —; *diamant* —, een bepaalden vorm er aan geven door te slijpen; fig. *het verstand* —, zie G e s l e p e n; zegsw. *straat*—, lanterfanten; —**er** (*iem., die slijpt*), m. —s: *brillen*—, *diamant*—, *glas*—, *scharen*—, zie ald.; —**erij'** (*het slijpen; de werkplaats van den slijper*), v. —en; —**geld** (*loon voor het slijpen*), o. —en; —**gereedschap** (*al, wat men tot het slijpen noodig heeft*), o. —pen; —**molen** (*toestel om er messen, scharen, naalden, spelden op te slijpen*; ook: *toestel van de diamantslijpers*), m. —s; —**plank** (*plank, waarop men de messen wet*), v. —en; —**poeder** (*poeder, om iets glad te maken of te slijpen*), o. gmv.; —**sel** (*slijppoeder, afval bij het slijpen*), o. gmv.; —**staal** (inz. bij slagers: *staal om messen te wetten*), o. —stalen; —**steen** (*platte of ronde steen, waarop men slijpt*), m. —en.

Slijt'achtig (*veel verslijtend, sleetsch*), bn.

Slijta'ge (*het slijten v. voorwerpen*), v. gmv.: *in dezen dienst is veel* —, heeft men veel kleeren noodig.

Slij'ten (1 *verslijten door 't gebruik*; 2 *bij kleine hoeveelheden verkoopen*; 3 *in waarde verminderen*; 4 *den tijd doorbrengen*; 5 *langzamerhand minder gaan worden, verdwijnen*), sleet, heeft (bet. 1, 2, 4), is (bet. 3, 5) gesleten: 1 *de loopjongen — veel schoenen*; 2 *hout en turf* — (C. O.); 3 *uw winterjas begint erg te* —; 4 *de laatste levensjaren in rust* —; 5 *uw droefheid zal wel* —; *de smart zal op den duur wel* —.

Slij'ter (*verkooper in 't klein,* b.v. *v. drank, van brandstof*), m. slijters.

Slijterij' (*handel [winkel] in 't klein* inz. *v. sterke dranken,* ook *v. hout of turf*), v. —en.

Slik, o. gmv.; zie S l ij k.

Slik'bord (*spatbord van een rijtuig, fiets enz.*), o. —borden.

Slik'bron (O.-I. *modderbron*), v. -bronnen.

Slik'geld (*belasting v. d. vervener*), o. —en.

Slik'ken (*slikgronden, aangewassen gronden in [Z. en Z.-H.], die bij eb droogvallen, ze zijn onbegroeid*), o. mv.

Slik'ken (*doorslikken*; fig. *in zich opnemen*), slikte, heeft geslikt: *pillen en poeiers* —; *wie kan al dien onzin —?*; zie ook: P i l.

Slik'kerig (*slijkerig*), bn.; —er, —st.

Slik'nat (*doornat*), bn.: —*te bakkebaarden.*

Slik'op (*slokop, veelvraat*), m. en v. -oppen.

Slim (1 *verstandig*; *schrander*; 2 *sluw, loos, doortrapt*; 3 *erg, slecht*), bn. en bw.; —mer, —st: 1 *hij is niet erg* —, *dat is eerst een —me vent*; zegsw. *wie niet sterk is, moet — wezen*; 2 *een —me jeeks*; 3 *het ziet er — met den zieke uit, de toestand wordt hoe langer hoe slimmer,* spreekt.; —(**mig**)**heid** (*sluwheid*; *het slim zijn*; *geslepenheid*; *sluwe, slimme daad*), v. —heden.

Slim'merd (*iemand, die slim is*), m. —s.

Slim'merik (*slimme jongen*), m. —en.
Slind'kolk (*draaikolk, poel*), v. —kolken.
Slin'ger (1 nat. *een aan een draad opgehangen voorwerp, dat in schommelende beweging kan worden gebracht*; 2 *werktuig om steenen te werpen, vroeger als wapen gebruikt*; 3 *daad van slingeren, slingering*; 4 *knoop, rondte in een touw, strik*), m. —s: 1 *het afwisselend dalen en rijzen van een* —, *de schommelingen van een* —; bij overdr. *de — van een pendule, regulateur*, zie Slingeruurwerk; 2 *alzoo overweldigde David den Filistijn met een — en een steen*, 1 Sam. 17 : 40 en 50; zie ook, Slingeraar; 3 *de — van een lang springtouw; elk der —s duurt bij denzelfden — even lang*; fig. *met —s omgaan*, niet oprecht zijn; 4 *de schipper wierp het touw met een — om den havenpaal*; zegsw. *een — om den arm houden*, een achterdeurtje openhouden, zich niet vast tot iets verbinden, nog een uitweg openhouden.
Slin'geraap (*een soort van grooten aap der Nieuwe Wereld, met grijpstaart*; fig. *een lange slungel van een jongen*), m. —apen.
Slin'geraar (oudt. *krijgsman, met e. slinger gewapend*), m.: de —s openden den slag der Gulden Sporen (Juli, 1302) bij Kortrijk.
Slin'gerbosch (*e. bosch met slingerpaden*), o. —bosschen; verg. Slingerlaan.
Slin'geren (1 *heen en weer gaan of doen gaan*; 2 *slingerend gooien, met een slinger of slag gooien*; 3 *zich kronkelend bewegen*: 4 *verstrooid laten liggen*), slingerde, heeft geslingerd: 1 *het schip slingerde erg*; *de jongens slingerden dien lossen tak heen en weer, de storm slingert de kruinen der populieren*; zegsw. *door hoop en vrees geslingerd worden*, tusschen hoop en vrees dobberen; 2 *een touw om een paal* —; 3 *een beekje slingert daar door het weiland, smalle paden — door dit bosch*; 4 *laat toch uw boekje niet zoo —, de muziek op de piano laten* —; reflex. *de ruiter slingerde zich op het paard*, wierp zich met een zwaai op het paard; *het klimop slingert zich om den eik*, kronkelt zich.
Slin'gering (*het slingeren, schommeling*; *bocht, draai, kronkeling*), v. —en.
Slin'gerlaan (*kronkelende laan*), v. slingerlanen; —**pad** (*slingerend pad*), o. —paden; —**plant** (*plant, die met haar ranken zich om iets heen slingert*), v. —en: *de hop is een* —, zie Lianen; —**proef** (nat. *zekere proef ten bewijze v. d. rotatie of aswenteling der aarde*), v. —proeven; **-slag** (*schommeling van een slinger*), m. —slagen; —**steen** (*steen, die uit een slinger geworpen wordt*), m. —en; —**tijd** (*duur van één schommeling van een slinger*), m. —en; —**uurwerk** (*uurwerk, waarvan de gang door een slinger wordt geregeld*), o. —en: het — is een uitvinding van Christiaan Huygens, 1656; zie Pendule.
Slin'ken (*inkrimpen*), het slonk, is geslonken: *de groenten — bij het koken*, d.i. krimpen; *de voorraad gaat* —, d.i. verminderen.
Slin'kerhand (*linkerhand*), v.: *ter* —, w.g.
Slin'kerzijde (*linkerzijde*), v. gmv., w. g.
Slin'king (*het slinken, het opraken van een voorraad; het minder worden of inzakken van een zwelling*), v. gmv.
Slinks (*links*; fig. *oneerlijk, doortrapt*; *loos*), bw.; —er, —t: — *te werk gaan*.
Slinksch (*linksch*; fig. *oneerlijk*; *loos, slim*), bn.; er, meest —: *m. e streken omgaan; verschalken wij dat — gebroed* (Tollens), doortrapt; —*e wegen*, bedriegelijke manieren.
Slip (*afhangend gedeelte*), v. slippen: *de — van een das, een jas, een hemd enz.*; *een — van het lijkkleed dragen*.
Slip'lijn (*korte tak v.e. spoorlijn*), v. —en.
Slip'pedrager (*iemand, die bij e. plechtige begrafenis een der slippen van het rouw- of lijkkleed, dat over de doodkist is uitgespreid, draagt*), m. —dragers.
Slip'pen (1 *glippen, glijden, wegglijden*; 2 *ongemerkt ergens doorheen komen*; 3 sport: *uitglijden der wielen*), slipte, heeft en is geslipt: 1 *een touw laten* —; 2 *een der jongens slipte ongemerkt mee naar binnen*; *laat die goede gelegenheid maar niet* —, ontsnappen; 3 *de wielen van de auto gingen — op den beijzelden weg*.
Slip'per, m. —s; —tje, o. —s: *e. — maken*, stilletjes heengaan, zich stil verwijderen; *een —tje naar Amsterdam*, een uitstapje (reisje) van korten duur.
Slip'trein (*trein, waarvan het achterste deel onder 't rijden wordt afgehaakt*), m. —treinen.
Slob'be (*vaat- of morsdoek*; fig. *vrouw, die in de keuken het morsige werk verricht*), v. slobben; ook: —*ke*, niet-proper vrouwtje.
Slob'ber (*slib, weeke modder*; *gekookt varkensvoeder*), v. gmv.: *de — der straten*.
Slob'berdoes (*morspot*), m. en v. -doezen.
Slob'beren (*opslurpen*), slobberde, heeft geslobberd: *varkens — aan den spoelingsbak*; *wat — die eenden daar in dien plas! jongen, niet zoo —!*
Slob'big (*morsig, slordig*), bn. en bw.; —er, —st.
Slob'eend (*wilde zomereend der polderen moerasslooten*), v. —eenden.
Slob'kous (*lakensch of linnen onderbeen- en schoenbekleedsel*), v. —kousen.
Slod'der (*slordig, morsig persoon*), m. en v. slodders.
Slod'derachtig (*slordig*), bn.; —er, —st.
Slod'deren (*flodderen*), slodderde, heeft geslodderd: *zijn kleeren — hem om 't lijf*.
Slod'derig (*slonzig, achteloos, niet net*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e huisvrouw, een — kind*; *zijn huiswerk — maken*.
Slod'derkous (fig. *slordige vrouw*), v. -en.
Sloe'ber, sloe'berd (Bargoensch: *gemeene vent, schurk, schelm, deugniet*), m. -s, ook: vuilik: *jou smerige —!*
Sloe'gi (*Arabische herdershond*), m. sloegi's.
Sloep (*klein, scherp, open vaartuig, ingericht voor roeien en zeilen*), v. —en: *een — behoort meestal bij een grooter vaartuig*.
Sloe'ren (*veronachtzamen, aan zich zelf overlaten*), sloerde, heeft gesloerd; —**ig** (*achteloos*), bn. en bw.; *na het gelag ging men — naar huis*, langzaam, talmend.
Sloe'rie (*havelooze vrouw, slons*), v. sloeries; —**moer**, v. —moers; verg. Sloor.
I. Slof (*wijde pantoffel*, inz. *waarvan het achterstuk neergetrapt is*), v. sloffen: *hij doet alles op zijn —jes*, d. i. op zijn dooie gemak; *ik kan het daar op mijn —jes af*, heb een makkelijk postje; *het vuur uit de —fen loopen*, eig. ongewoon snel loopen,

fig. veel moeite doen ; *uit zijn — schieten*, boos, driftig worden ; *de boel is er op —fen*, vervallen ; etymologisch hetzelfde woord als S l o f **I I.**

II. Slof (*nalatig, achteloos*), bn. en bw. ; —fer, —st : *bij al zijn werk is hij even* —, slordig ; — *te werk gaan.*

Slof'fen (*op sloffen loopen; sleepvoeten*; fig. *nalatig zijn*), slofte, heeft, is gesloft : *hij sloft op een paar muilen rond: de man doet niets dan met alles — en slabakken.*

Slof'fig (*lui, traag, achteloos*), bn. en bw.; —er, —st : *zijn werk — verrichten.*

Slof'hak (*iemand, die sleepvoetende loopt*), m. en v. —hakken. gmz.

Slöjd (*handenarbeid : methodisch onderwijs waarbij men kinderen allerlei dingen van karton, hout, klei leert maken tot oefening van oog en hand*), v.; lees : *sjleut.*

Slok (*teug*), m. slokken: *hij dronk het glas in één — leeg* ; *een —je*, een borreltje.

Slo'kan (O.-I. *sloot of greppel der sawah* ; ook : *open riool, afvoergoot*), m. slokans.

Slok'darm (ontl. *spierachtige buis, waardoor het voedsel in de maag komt*), m. —darmen.

Slok'ken (*slikken*, inz. *gulzig slikken*), slokte, heeft geslokt : *de hond was aan 't* —, inzwelgen.

Slok'ker, -kerd (*slokop*: ook: *sukkel*), m. -s.

Slok'op (*gulzigaard*), m. en v. —oppen.

Slom'mer (*beslommering*), m. gmv.

Slomp 1 (*morsige of slonzige vrouw*), v. —en ; **2** (*menigte, hoop, warklomp*), m. slompen : *hij heeft een — geld* ; verg. R o m p s l o m p.

Slons (*havelooze vrouw, morsebel*), v. -zen.

Slons'achtig (*slordig*), bn. ; —er, —st.

Slons'je (*dicvenlantaarntje*), o. slonsjes.

Slon'zen (*achteloos te werk gaan*), slonsde, heeft geslonsd : *met iets* —; zie V e r s l o n z e n.

Slon'zig (*slonsachtig, slordig*), bn.; -er, -st.

I. Sloof (*slovende, afgetobde vrouw*), v. sloven.

II. Sloof (*voorschoot*; *dekbalk op paalwerk*), v. slooven ; —je, o. —s.

Sloof'achtig (*afmattend, uitputtend, vermoeiend*), bn.; —er, —st: *e. — leven hebben.*

Sloom (*langzaam, slaperig, suf, vervelend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. redevoering voorgedragen op een ietwat —en toon.*

Sloop (*overtrek v. e. kussen*), v. sloopen.

Sloo'pen (1 *afbreken, amoveeren, slechten*; 2 *uitputten, ondermijnen*), sloopte, heeft gesloopt : 1 *een schip —, een rij huizen* —; *de —de moker van den modernen tijd* : 2 *aanhoudende koorts sloopt de krachten* : **—er** (*werkman, die er zijn bedrijf van maakt oude schepen enz. af te breken*), m. —s: **—ing** (*het sloopen*), v. —en.

Sloor (*slordige, morsige vrouw*), v. slooren; zie S l o e r i e, S l o n s.

Sloot (*breede en diepe greppel om een stuk bouwland, om een weide enz.*), v. slooten : *een — tusschen twee weilanden* ; zegsw. *van den wal in de — raken*, van kwaad tot erger komen ; *iemand van den wal in de — helpen*, hem een slechten dienst bewijzen ; zie B e r m s l o o t.

Sloo'ten (*een sloot graven om of door*), slootte, heeft gesloot : *hij is aan 't* —; zie ook S l a t t e n.

Sloot'jespringen (*het springen over een sloot, ook met een pols*), o. gmv.

Sloot'kant (*kant v. e. sloot*), m. —kanten; **—plank** (*plank over een sloot*), v. —en; **—riet** (*gewoon riet*), o. gmv. ; **—water** (*water uit een sloot, troebel water* ; fig. *slechte soep, koffie, thee enz.*), o.; **—werk** (*graafwerk aan een sloot*), o. gmv.

Slop (*straatje, dat doodloopt, straatje zonder uitgang* ; *vaargeul of nauwe doorgang in 't ijs*), o. sloppen.

Slor'uevos (*iemand, die erg slordig is*), m. en v. —vossen ; spreekt. S l o r d e r v o s.

Slor'dig (*nalatig, niet net*), bn. en bw.: —er, —st : *een —e huisvrouw* ; *het is daar een —e boel; schrijf niet zoo —*; zie S l o d d e r i g.

Slorp, slurp (*slok, teug*; *de slurf v. e. olifant*), m. —en: *hij dronk het glas in één — uit of leeg* ; zie S l u r f.

Slor'pen, slur'pen (*hoorbaar opzuigen*), —te, heeft geslorpt, geslurpt : *een zacht eitje —.*

Slot (afl. van *sluiten* : 1 *sluitmiddel* ; 2 *deel van een vuurwapen* ; 3 *knip, krap* ; 4 *versiersel* ; 5 *een versterkt gebouw of kasteel* ; 6 *besluit, einde* ; 7 *saldo* ; 8 *grond, reden*), o. in bet. 1 tot 5 sloten ; verkl. slotje, slootje, o. —s : in bet. 6, 7, 8 gmv. : 1 *een ijzeren, een koperen —*, zie H a n g —, L e t t e r —, N a c h t s l o t ; zegsw. *iets achter — houden*, het zorgvuldig bewaren ; *iemand een — op den mond leggen*, hem den mond snoeren ; *iemand achter slot en grendel zetten*, in de gevangenis ; *het — eener pomp*, hartklep ; 2 *een geweer—*, ook, *geweergrendel*; 3 *een kerkboek met gouden —*; 4 *het — van een halssnoer* ; 5 *een ridder—, een roof—, een adellijk —, het — Loevestein* ; zie ook C l a u s u u r; 6 *dat was het — van de zaak*; zegsw. *ten slotte*, ten laatste; 7 *een batig, een nadeelig —, bij — van rekening* ; 8 *dat heeft — noch zin*, geen grond of reden.

Slot'akkoord (muz. *het laatste, volle, opgeloste akkoord bij orgelspel*), o. -akkoorden.

Slot'balans (handel: *balans aan het einde v. h. boekjaar opgemaakt*), v. —en.

Slot'bewaarder (*slotvoogd, slotheer*), m. —s, zie K a s t e l e i n; **—bewoner** (*bewoner van een kasteel, een burcht, een adellijk slot*) m. —s; **—gracht** (*gracht om een slot*), v. —en ; **—poort** (*poort van een slot of kasteel*), v. —en ; **—voogd** (*slotbewaarder*), m. —en.

Slot'gebed (*gebed, waarmee een godsdienstoefening eindigt*), o. —gebeden; **—klinker** (spraakk. *eindklinker*), m. —s; **—koers** (*koers der effecten bij het sluiten der beurs*), m. —en ; **—letter** (*eindletter van een woord*), v. —s; **—regel** (*laatste regel, laatste versregel*), m. —regels ; **—som** (*eind, eindgevolg, korte inhoud, uitkomst*), v. —sommen : *de — eener rekening*; fig. *de — eener redeneering*; *de — was, dat ik omzichtiger werd*, gevolg ; **—vers** (*laatste vers*), o. —verzen ; **—woord** (*einde v. e. rede*), o. —woorden ; **—zang** (*zang of gezang aan het einde van iets*), m. —en : *de — van een godsdienstige bijeenkomst.*

Slo'ven (den. van s l o o f **I**: *zwoegen, hard en aanhoudend werken voor een karig loon*), sloofde, heeft gesloofd.

Slui'er (*dun, doorzichtig weefsel als dames-*

dracht, voile, voilette ; ook: *zinnebeeld van ingelogenheid, eerbaarheid*), m. sluiers : zegsw. *den — aannemen*, kloosterlinge worden ; fig. *onder den — van den nacht*, d. i. bedekking ; *den — trachten op te lichten*, een geheim willen verklaren ; *de gewoonte werpt haar grauwen — over al wat gebeurt.*

Slui'eren (*bedekken met een sluier, e. sluier voordoen*), sluierde, heeft en is gesluierd.

Sluif (*dopje, overtrekje, foedraal*), v. sluiven.

I. Sluik (*het sluiken, smokkelen*), v.; zie **ter sluik', tersluiks'** (*verholen, ongemerkt, heimelijk*), bw. uitdr.; etymologisch waarschijnlijk verwant met Sluik **II.**

II. Sluik (van hoofdhaar: *plat langs het hoofd afhangend*), bn.: *—e haren.*

Slui'ken (*ontduiken, smokkelen*), slook, heeft gesloken ; **—er** (*smokkelaar*), m. —s; **—erij'** (*smokkelarij*), v. —en.

Sluik'handel (*handel in gesmokkelde goederen, smokkelhandel*), m. gmv.

Sluik'harig (*met sluike of gladafhangende haren*), bn.: *de Mongolen zijn een — ras.*

Slui'mer (*lichte, kortstondige slaap*), m. gmv.: *in — vallen.*

Slui'meren (*zacht en losjes slapen*), sluimerde, heeft gesluimerd; **—ing** (*lichte slaap*), v. —en.

Slui'merrol (*slaapkussen of slaaprol aan h. hoofdeinde v. e. fauteuil*), v. —rollen.

Sluip, v., slechts gebruikelijk in: **ter sluip'** (*verholen, in stilte*), bw. uitdr.: *ter — de herberg verlaten.*

Sluip'deur (*klein [achter]deurtje*), v. —en.

Slui'pen (*onbemerkt voortloopen, heimelijk of in alle stilte ergens heen-, uit- of ingaan*), sloop, heeft, is geslopen: *ergens naar toe of in —; de wezel sloop in het hoenderhok.*

Slui'per, m. gmv.; zie Slipper.

Sluip'haven (*vluchthaven voor kapers, zeeroovers enz.*), v. —havens ; **—hoek** (*verborgen hoek*), m. —hoeken; **—hol** (*hol [v. roovers enz.] om in weg te sluipen*), o. —holen ; **—koorts** (*lichte, ongeregelde binnenkoorts*), v. —en ; **—moord** (*verraderlijke moord*), m. —en ; **—moordenaar** (*iem., die een sluipmoord pleegt*), m. —s ; **—patrouille** (mil. *een patrouille, die verdekt den vijand tracht te bespieden*), v. —s; **—weg** (*heimelijke weg*: fig. vooral in het meerv.: *listen, oneerlijke middelen*), m. —en : *een staatsman, die langs —en zijn doel tracht te bereiken* ; **—wesp** (dierk. *wesp, die eieren legt in de larven van andere insecten*, b.v. *in rupsen*), v. —en.

Sluis (1 *kunstmatige waterkeering* ; 2 [*steenen*] *brug*, [*rustende op gewelven*]), v. sluizen : 1 *een inundatie—, een schut—, een spui—, een waaier—, een zee—, een zijl* ; zegsw. *de sluizen des hemels zijn geopend*, de regen valt in stroomen : fig. *de sluizen der welsprekendheid gingen open*, er werden vele en lange toespraken gehouden ; 2 *de schilderachtige sluizen over de grachten.*

Sluis'deur (*groote draaideur eener sluis*), v. —en ; **—geld** (*een soort v. tol*, b.v. *2 of 1 ct. per ton, bij 't doorvaren v. e. sluis*), o. —en: **—kolk** (*schutkolk* nl. *tusschen de twee paren sluisdeuren*), v. —en ; **—meester** (*beambte, die het toezicht heeft over een sluis*), m. —s ; **—wachter** (*persoon, die het openen en sluiten van sluisdeuren en —kleppen verricht*) ; **—werken** (*groote rivier- of zeesluizen met al haar toebehooren*), o. mv.

Sluit'appel (*tandswijs in de breedte doorgesneden appel*), m. —s; **—band** (*buikgordel*), m. —en ; **—boom** (*afsluitboom*), m.— en, zie Boom **I.**

Slui'ten (1 *dichtmaken, dichtdoen*; 2 *wegsluiten* ; 3 *eindigen, doen eindigen* ; 4 *tot stand brengen* ; 5 *dichtgaan, dichtgedaan worden*; 6 *passen*; 7 *logisch, bondig zijn*), sloot, heeft gesloten : 1 *een deur —, de oogen —, het huis, den winkel —, het kantoor —* ; zegsw. *iets met gesloten deuren behandelen*, b.v. *een rechtszaak*, niet openbaar ; *de gelederen —*, de manschappen dicht bij elkaar brengen, verg. Aansluiten ; *iemand buiten de deur —*, hem het huis ontzeggen ; *de oogen voor iets —*, het niet willen zien ; *iemand de oogen —*, hem de laatste hulp verleenen ; 2 *iets in een kast —, een vogel in de kooi —, iemand in de gevangenis —*; 3 *een vergadering —, een discussie —, een brief —*; *de boeken —*, zie Afsluiten ; 4 *een verbond —, een verdrag, een contract, een overeenkomst —*, aangaan ; 5 *die deur, dat luik wil niet —*; 6 *die sleutel sluit niet in dit slot*; *deze jas sluit slecht aan den hals*; 7 *die redeneering sluit niet* ; *die redeneering sluit als een bus*, is logisch juist ; **—ing** (1 *het sluiten*; 2 *middel tot sluiten*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en : 1 *des avonds goed voor de — zorgen*; 2 *er is te weinig — aan of op die voordeur* ; **—ingsuur** (*uur, waarop een winkel, café, restaurant moet gesloten worden*), o. —uren : *het — voor winkels is hier 8 uur, voor café's en restaurants 11 uur.*

Sluit'jas (*nauwsluitende heerenjas*), v. -sen; **—kool** (*koolsoort met gesloten bladeren*), v. —en: *roode en witte kool zijn—en*; **—gewicht,** o. —en, zie Pijlgewicht; **—mand** (*mand met een deksel en met sluiting*), v. —en ; **—rede** (*syllogisme*), v. —redenen, verg. Sophisme en zie Premissen ; **—speld** (*speld met spiraalveertje, zóó gemaakt, dat de punt in een busje sluit*), v. —en; zie Veiligheidsspeld ; **—spier** (ontl. *kringvormige spier, die den anus sluit*), v. —en ; **-steen** (bouwk. *slotstuk, topsteen van een boog of gewelf*), m. —en : de — is meestal een ronde, zware steen, in het snijpunt der kruisribben geplaatst ; **—stuk** (*voorwerp, dat afsluit, laatste stuk*), o. —ken ; **—teeken** (spraakk. *punt*), o. —s; **—zegel** (*zegeltje tot sluiting der enveloppe*), o. —s.

Slump (handel: *plotselinge daling in effectenkoersen*), m. gmv.; de tegenst. van — is Boom **II.**

Slun'gel (*opgeschoten jongmensch*), m. —s.

Slun'gelen (verwant met *slingeren*), slungelde, heeft, is, geslungeld: *hij slungelt langs de straat*, d. i. armzwaaiend en slenterend loopt hij : *hij is naar huis geslungeld.*

Slurf (*snuit v. d. olifant, slorp*), v. slurven.

Slurp (*teug, slok*), m. —en; zie Slorp.

Slur'pen, zie Slorpen.

Sluw (*listig, geslepen, doortrapt, slim*), bn. en bw.; —er, —st: *de vos is —, een —e daad* ; *iets — aanleggen* : **—heid** (*loosheid, geslepenheid, sluwe handeling*), v. —heden, ook, **slu'wigheid** (*listigheid*), v. —heden.

Smaad (*hoon, een bijzondere vorm van be-*

leediging), m. gmv.: *iemand — aandoen, den — uitwisschen*; —**rede** (*smadelijke woorden*), v. —redenen; —**schrift** (*schotschrift, pamflet, schimpschrift*), o. —en.

Smaak (1 *zintuig, waarmede men proeft*; 2 *schoonheidszin, kunstgevoel*), m. smaken: 1 *dat streelt den —*, de tong en het verhemelte; *met — iets nuttigen*, lust; 2 *den goeden — streelen, bevredigen*, ook: *tergen, beleedigen*; zegsw. *over den — valt niet te twisten*, zie De gustibus enz.; *naar den laatsten — gekleed gaan*, mode; —**je**, o. —s: *er is een — aan*, bijsmaakje.

Smaak'loos (*zonder* [*goeden*] *smaak*), bn.: *zuiver water is —*; fig. *smakeloos*, zie ald.

Smaak'vol (*met smaak, vol schoonheidszin*), bn. en bw.: *een —volle kleeding*, d. i. getuigende van goeden smaak; — *sieren*.

Smaal'dicht (*hekeldicht*), o. —dichten.

Smaal'schrift (*hekel-* of *schimpschrift*), o. —schriften; zie Libel.

I. Smacht (*afgesneden buik v. e. haring*), v. —en.

II. Smacht, in de zegsw. *op de — loopen*, klaploopen.

Smach'ten (*wegkwijnen, vooral van dorst*; *kwijnen, vurig verlangen*), smachtte, heeft gesmacht: *van dorst —*; *in de gevangenis —*; *naar een dronk water —*; *zij — naar het uur, waarop zij henensnellen* (Overwintering).

Smach'tend (*dorstig*; *kwijnend*), bn. en bw.: *met —e blikken*; *iemand — aanzien*.

Smach'terig (*smachtend*; gew. *haveloos, armoedig*), bn.

Sma'delijk (*hoonend, kwetsend*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e bejegening*; *iem. — behandelen*; —**heid** (*hoon, beleediging*), v. —heden.

Sma'den (*smaad aandoen, beleedigen, hoonen*), smaadde, heeft gesmaad: *den arme —*; *gij zult gesmaad worden om den naam van Christus*, 1 Petr. 4 : 14, zie Versmaden; —**dend** (*beleedigend, hoonend*), bn. en bw.: *—e taal, een — verwijt*; — *lachen*, zie Sneer.

I. Smak (*geluid met de lippen*; *val, bons, harde plof*), m. smakken; zie Smakken.

II. Smak (*locale naam v. e. platboomde vischschuit met dek, aan den voor- en achtersteven even breed*), v. smakken; verg. Buis.

III. Smak (*zekere boom*), v.; zie Sumak.

Sma'kelijk (*lekker*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gerecht*; *eet —*, met smaak; fig. *iemand iets — maken*, aannemelijk.

Sma'keloos (*zonder* [*goeden*] *smaak*), bn. en bw.; —loozer, —t: *e. —looze versiering, e. —looze kleeding, e. —looze bouwstijl*; *iets — polychromeeren*; —**loos'heid**, v. gmv.

Sma'ken (1 *een zekeren smaak veroorzaken*; 2 *een zekeren smaak gewaar worden*), smaakte, heeft gesmaakt: 1 *die pudding smaakt naar citroen, die wijn smaakt goed*; 2 *heeft het eten gesmaakt?* was het smakelijk; fig. *de genoegens des levens —*, genieten.

Smak'ken (1 *een smak doen hooren bij het vallen*; 2 *gooien, met een bons neerwerpen*; 3 *met de lippen of de tong klappen bij het eten en drinken*), smakte, heeft (bet. 1 en 3), is (bet. 2) gesmakt: 1 *het valies smakte tegen den grond*; 2 *hij smakte zijn valies in een hoek*; 3 — *is ongemanierd*.

Smak'ker (*arme drommel, sukkelaar*), m. smakkers: *hij is e. rechte —*, d.i. e. Jorisgoedbloed, e. sul; ook, Klaplooper.

Smal (*niet breed, nauw*; oudt. *klein, gering, onaanzienlijk*), bn. en bw.; —ler, —st: *zijn gezicht is erg — geworden*, mager; *de —le gemeente*, het gemeen, plebs, grauw; *hij kan maar — of smalletjes leven*, schraal, armoedig.

Sma'lah (Arab. *een kring van minstens honderd tentdorpen of doears*), v. smalah's.

Smaldeel' (eig. *klein gedeelte*: *deel eener oorlogsvloot, eskader*), o. —deelen.

Smal'deelen (*in kleine deelen scheiden*), smaldeelde, heeft gesmaldeeld: *een erfenis —, een legerkorps —*.

Smal'doek (scheepst. *smal zeildoek*), o. gmv.: zegsw. *dat is geen —*, dat kost geld, kost geen bagatel, is vrij duur.

Sma'len (den. van *smal*, d.i. klein: *met kleinachting over iets of iemand spreken, smadelijk spreken, schimpen*), smaalde, heeft gesmaald: *op iemand —*, hem beschimpen.

Sma'ler (*iem., die smaalt, schimpt*), m. -s.

Smal'hans (*schraalhans, armoedig mensch*), m. —hanzen: zegsw. — *is er kok*, het is er schraal, karig van eten en drinken.

Smal'spoor (*spoor- of tramweg, waarvan de rails dicht bij elkaar liggen, werkspoor*), o.: op — loopen ook de kipkarren voor grond- en kolenvervoer (mijn).

Smalt (*zekere blauwe verfstof, blauw glazuur, email*), v. gmv.

Smal'tiend (*opbrengst, bestaande in het tiend van bijen, klein vee, jongen van schapen enz.*), o. —tienden, z. Tiend; vero.

Smaragd' 1 (*echt edelgesteente*), o. gmv.; 2 (*e. bewerkte steen*), m. —en: de oostersche — is donkergroen, die van Peru is zuiver groen, die v. Brazilië is matig donkergroen.

Smarag'den (*v. smaragd*), bn.: *e. — armband*; fig. *de kat met haar — oogen*, groene.

Smaragd'groen (*groen als smaragd*), bn.: *de — e oogen e. kat*; z. Esmeraude̲n.

Smarot'sen (*klaploopen*; *tafelschuimen*; *smullen*), smarotste, heeft gesmarotst; —**er** (*tafelschuimer*), m. —s.

Smart (*erge pijn, wee*; fig. *leed, hartzeer*), v. —en: *de tijd lenigt alle —en*; zegsw. *iem. met — verwachten*, met pijnlijk ongeduld; soms *Smert*.

Smar'tegeld (O.-I. mil. *toelage boven het pensioen in geval van verminking, of aan de officiersweduwe bij het sneuvelen van haar man voor den vijand*), o. —gelden.

Smar'telijk (*pijnlijk*), bn. en bw.; —**er**, —st: *een —e wonde, een — verlies*; — *getroffen worden*; — *naar iets verlangen*, ongeduldig.

Smar'teloos (*zonder smart of pijn*), bn.

I. Smar'ten, smer'ten (1 *smart veroorzaken, bedroeven*; 2 geneesk. *wonden hebben door ontvelling, roos, brand enz.*), smartte, heeft gesmart: 1 *uw ongeluk smart mij*, d. i. doet mij bitter leed; 2 *dit kind smart achter de ooren*.

II. Smar'ten (scheepst. *het touwwerk met geteerd zeildoek omwinden, opdat dit de smart of wrijving zou beletten*), smartte, heeft gesmart.

Smar'ting (scheepst. *oud geteerd zeildoek, om de schaving in het want te beletten*), v. gmv.

Smart'kreet (*kreet als uiting van pijn of smart*), m. —kreten : —*kreten slaken.*

Smart'oor (geneesk. *oor, dat smart*, d. i. *waarvan de achterkant voortdurend open of rauw is*), o. —ooren; zie S m a r t e n.

Sme'den (*metalen hamerend of kloppend bewerken*; fig. *ontwerpen, uitdenken, verzinnen, maken, vormen*), smeedde, heeft gesmeed : *een hoefijzer —, wapens —, een hek —*; fig. *een aanslag —, een komplot —*, beramen ; *verraad —*, d. i. uitdenken; *verzen —*, d. i. slechte rijmen maken ; *nieuwe woorden—*, d.i. verzinnen; spreekw. *Men moet het ijzer —, als het heet is*, zie IJ z e r.

Smederij' (*smidse, werkplaats v. d. smid*), v. —en ; zie H o e f s m e d e r ij.

Sme'dig (van spijzen : *goed doorkookt, gebonden*), bn.; —er, —st; verg. S m ij d i g.

Smeed'baar (*geschikt om gesmeed te worden*), bn.: *metalen z. —, gloeiend ijzer is —.*

Smeed'bak (*smidskoelbak*), m. —ken ; **—ijzer** (*week ijzer met laag koolgehalte*), o. gmv.; **—kunst** (*het smeden als kunst*),v.; **—werk** (*smidswerk*), o. —en.

Smee'gruis (*fijne smidskolen*), o. gmv.

Smeek'bede (*smeekgebed, ootmoedig verzoek*), v. —beden ; **—dicht** (*smeekschrift op rijm*), o. —dichten.

Smee'keling (*iemand, die ootmoedig om iets vraagt*), m. en v. —en; vr. ook **—e.**

Smee'ken (*ootmoedig of biddend vragen om iets*), smeekte, heeft gesmeekt : *God om iets —, smeekend tot den Heer opzien* ; **—ing** (*het smeeken; smeekbede*), v. —en: *doof zijn voor iemands —en.*

Smeek'gebed (*ootmoedig gebed, smeekend gebed, smeekbede*), o. —gebeden.

Smee'kolen (*zeer fijne steenkolen, smeegruis*), v. mv.

Smeek'schrift (*ootmoedig of nederig verzoekschrift*), o. —en ; **—taal** (*taal van een smeekende*), v. gmv.

Smeent, v. —en ; zie S m i e n t.

Smeer (*vettige zelfstandigheid*), o. gmv. :— *voor wagenassen ; schoen—*; ook, kaarsvet: rijmpje van Cats : *om den wille van de —, likt de kat den kandeleer*, het eigenbelang is de drijfveer van menige daad of handeling; fig. *iem. — geven*, hem de huid lenig maken, hem afranselen; z. R o t t i n g o l i e; verder: *omkoopsom* ; z. S m e r e n.

Smeer'bol (*oliebol*), m. —bollen; **—buik** (*dikke buik*; fig. *zwaarlijvige*), m. —en ; **—doos** (*doos met schoen- of wagensmeer*), v. —doozen; **—goed** (*smeersel*), o. gmv.; **—kaars** (*vetkaars, kaars v. schapenvet*), v. —en, zie: T a l k k a a r s, W a s k a a r s; **—kanis, —kanes** (Bargoensch. *vuilik, smeerlap*), m. —kanissen, —kanesen, plat; **—kwast** (*kwast, om mee te smeren*), m. —en: fig. *met den — loopen*, d. i. vleien, pluimstrijken ; **—lap** (*lap met vet, die sleepers vóór onder het sledeijzer deden* ; fig. *smerige vent, vuilik, smeerpoes* ; ook: *slecht, eerloos persoon*), m. —lappen : *jou —!* scheldn.: **—lapperij'** (*vuiligheid, liederlijkheid*), v. —en.

Smeer'ling (*riviergrondel, slijkvisch, poelvisch*), m. —en.

Smeer'plank (scheepst. *lijkplank*, d.i. *plank, waarlangs men e. lijk v. boord in zee laat glijden*), v. —en; **—poes** (*morsige persoon*), m. en v. —en; **—prop** (scheepst. *prop, met vet besmeerd, om lekgaten te dichten*), v. —proppen; **—sel** (*smeermiddel, mengsel van oliën en vetten*), o. —s; **—wol** (*pas geschoren, ongewasschen wol*), v.gmv.; **—wortel** (*ruwbladige plant, wier wortel als geneesmiddel gebruikt wordt, Sint-Jans-kruid*), v. gmv.; **—zalf** (*olieachtige zalf*), v. —zalven.

Smeet (*worp of gooi*), m. smeten.

Smee'tang (*smidstang, om er gloeiend ijzer onder het smeden mee vast te houden*), v. smeetangen.

Smelt (*zandaal, een soort van spiering*), **v.** smelten: *het smelt-delven*, het opdelven uit het zand van smelt, b.v. op het strand van Walcheren.

Smelt'baar (*kunnende gesmolten worden*), bn.: *lood, vet, boter zijn —*; **—baarheid,** v. gmv.; *de — van goud, van glas.*

Smel'ten (*door middel v. warmte vloeibaar 1 doen worden, 2 worden*), smolt, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) gesmolten ; **—er** (*iemand, die smelt*), m. —s ; **—erij** (fig. *week, zacht, sentimenteel*), bn.: *—e gevoelens* (C.O.); **—erij'** (*werkplaats van den smelter*), v. —en ; **—kroes** (*aarden of leemen pot tot het smelten vooral van goud en zilver*), m. —kroezen : *louteren in den —*, d. i. reinigen door oplossing en schuiming; **—middel** (*middel, dat het smelten bevordert*), o. —en; **—oven** (*oven tot het smelten van metalen*), m. —s; **—pan** (*pan, om* b.v. *lood in te smelten*), v. —nen; **—punt** (*warmtegraad, vereischt tot smelting van vaste stoffen*), o. —en: *het —* van lood is 332° C., van zilver 1000° C., van goud 1250° C., van koper 1090° C., van platina 1780° C., van zink 422° C., van tin 228° C. enz.

Sme'ren (*iets vettigs uitstrijken op*), smeerde, heeft gesmeerd : *boter op het brood —; schoenen of laarzen —*, met traan of vet insmeren, inwrijven ; fig. *iem. honig om den mond —*, hem vleien, zie H o n i g ; *iemand de handen —*, geld in de hand stoppen, zie S m e e r ; *iemand den rug —*, hem ranselen ; *'m smeren*, er van door gaan, de plaat poetsen, gmz.: *zij doen niets dan teren en —*, lekker eten en drinken.

Smer'gel (*delfstof*), v. gmv.; z. A m a r i l.

Sme'rig (*vuil*), bn. en bw.; —er, —st: *—e schoenen, —e handen, —e straten; er — uitzien*; fig. *die —e affaire met de politie* (G. O.), schandelijk; *—e taal*, onzedelijk; *—e woorden*, vies; *hij heeft mij — behandeld*, gemeen ; *— weer*, regenachtig en mistig.

Sme'ris (*scheldn. voor politie-agent*), m. —sen, volkst.: waarschijnlijk uit het Bargoensch, met de bet. van *wachter* : *op — staan*, op den uitkijk staan ; hierbij behoort: K n o l s m e r i s, een bereden politie-agent.

Smet (*vlek vlak, spat*), v. smetten: *men ziet nooit een —je aan zijn kleeren*; fig. *iem. een — aanwrijven*, zijn naam bezoedelen ; *die daad werpt een — op zijn naam*, schandvlek; *hij kwam er niet zonder — af*, oneer.

Smet'lijn (*touw, met houtskool bestreken,*

om hout af te strepen voor het zagen), v. —lijnen; ook, S l a g l i j n.
Smet'stof (geneesk. *stof, die de besmetting met eenige ziekte veroorzaakt*), v. —stoffen; zie B a c i l, B a c t e r i ë n, M i c r o b e.
Smet'teloos (*vlekkeloos, zonder smet*), bn. en bw.; —loozer, —t: *de —looze blankheid van pas gevallen sneeuw*; fig. *een — verleden*; *de — reine deugd.*
Smet'ten (1 *bemorsen, bevlekken, vuil maken*; 2 *smetten of vlekken aannemen, afgeven*), smette, heeft gesmet: 1 *Pek smet* (Cats): 2 *satijn smet heel licht*; *die geverfde bank smet nog.*
Smet'ziekte (*besmettelijke ziekte*), v. —n.
Smeu'geltje, o. —s: volkst., zie S m u i g e r t j e.
Smeu'len (*gloeien onder de asch*), smeulde, heeft gesmeuld: *het puin ligt nog te —*, d. i. brandt nog zonder vlam; fig. *er smeult verraad, oproer*, d. i. er dreigt heimelijk; *het smeulend vuur der tweedracht.*
Smeu'ren (*bezoedelen, vuil maken*), smeurde, heeft gesmeurd; z. B e s m e u r e n.
Smid (*bewerker van metaal*), m. smeden: *een kachel—, grof—, hoef—, goud—, zilver—, wapensmid.*
Smids'aanbeeld (*aanbeeld van een smid*), o. —aanbeelden; —**arbeid** (*het werk v. e. smid*), m.gmv.; —**baas** (*meester-smid*), m. —bazen; —**bak** (*koelbak*), m. —bakken.
Smid'se (*smederij*), v. smidsen.
Smids'gereedschap (*werktuigen van den smid*), o. —pen; —**hamer** (*moker*), m. —s; —**jongen** (*leerjongen van een smid*), m. —s; —**knecht**, m. —s; —**kolen** (*smeegruis*), v. mv.; —**vrouw** (*echtgenoote v. e. smid*), v. —en: —**werk** (*smidsarbeid*: ook: *het door den smid gemaakte*), o.; —**werkplaats** (*smidse*), v. —en; —**winkel**, m. -s; —**zoon** (*zoon van een smid*), m. —zonen.
Smiecht (volkst. *gemeene kerel*), m. —en.
Smient (*soort van wilde eend, die in den winter ons land bezoekt, fluiteend, smink*; fig. *lang, mager mensch*), v. —en: *e. echte —.*
Smie'zen (Bargoensch: *oogen*): *in de — hebben*, d.i. in de gaten, *dat loopt in de —.*
Smij'uig (*lenig, buigzaam, smeedbaar, zacht*), bn.; —er, —st: *bergen — goud* (Bild.); fig. *een —e taal*; —**heid**, v. gmv.: *de wonderbare — van het Latijn* (C. O.), verg. S m e d i g.
Smij'digen (*smedig, lenig maken*; fig. *verzachten*), smijdigde, heeft gesmijdigd.
Smij'ten (*gooien, hard werpen*), smeet, heeft gesmeten: *iemand met steenen —, iemand op den grond —, iemand de deur uit —*; —**er** (*iemand, die smijt*; ook, vero.: *vechtersbaas*), m. —s.
Smik'kelen (*lekker eten, smullen, snoepen*), smikkelde, heeft gesmikkeld: *zit je daar weer te —?*
Smink (*smient, fluiteend*), v. sminken. gew.
Smireel' (dierk. *zekere visch*), m. smireelen.
Smis, smis'se, v. smissen; z. S m i d s e.
Smod'dermuilen (volkst. *zich de lippen aflikken*), —muilde, heeft gesmoddermuild.
Smod'dervisch (dierk. *zeelt*), m. -visschen.
Smod'dig (*morsig, smoezelig, vuil*), bn. en bw.; —er, —st: *wat ziet dat kleed er — uit!*
Smoel (in de platte taal *mond*), m. —en: volkst.: *hou je —, ik zal je op je — slaan*; zegsw. — *op iets hebben*, ergens veel zin in hebben.
Smoel'werk (volkst. *mond, smoel*), o.: *wat een —!*, hoe raast of tiert hij of zij.
Smoes'je, smoe'sie (Hebr. *flauw praatje*), o. —s: *e. — maken, allerlei —s veil hebben.*
Smoe'zelen (*kreukelen, vuil maken*), smoezelde, heeft gesmoezeld: *zijn kleertjes —.*
Smoe'zelig (*beduimeld, vettig, onfrisch*), bn. en bw.: *een — papiertje*: *die krant ziet er — uit*; *— oud linnen, — beddegoed.*
Smoe'zen (*heimelijk praten, bepraten of afspreken*), smoesde, heeft gesmoesd: *wat zijn die daar aan 't —?*
Smo'ken (*rooken, dampen*), smookte, heeft gesmookt: *het smookt hier*; *een pijpje —*, rooken; gmz.
Smo'kerig (*rookerig, vol rook*), bn.; —er, —st.
Smo'king (*korte, zwarte heerenjas, rok zonder panden met lange en breede revers*, inz. *bij diners gedragen*), v. —s: *in — zijn.*
Smok'kel (*sluikhandel*), m. gmv.
Smok'kelen (*sluiken, heimelijk over de grens voeren*), smokkelde, heeft gesmokkeld; —**aar** (*sluiker*), m. —s: *een — betrappen*; —**arij'** (*de daad van smokkelen*), v. —en; —**goed** (*smokkelwaar*), o. —goederen; —**handel** (*sluikhandel*), m. gmv.; —**waar** (*waar, die men over de grenzen smokkelt*), v. —waren.
Smook (*dikke, vette rook*), m. gmv.: *walm en —, in den — zitten.*
Smoor (*het land, wrevel*), v.: *de — in hebben*, gruwelijk het land hebben. gmz.
Smoor'dronken (*zwaar beschonken*), bn.: *de feestvierders raakten op den duur —.*
Smoor'heet (*stikkend warm*), bn.: *een —heete Augustusdag, een — bad.*
Smoor'kuil (*kuil, waarin iets gesmoord wordt*; mil. *de kuil midden in een fort, dienende om te verhoeden, dat neervallende projectielen ontploffen*), m. —en: zegsw. *van zijn hart, geen — maken*, vrijuit, ronduit spreken: zie M o o r d k u i l.
Smoor'lijk (eig. *om te smoren: erg, buitengewoon*), bw.: *de jongen was — verliefd.*
Smoor'vol (eig. *stikkend vol, propvol*), bn.: *het zaaltje was —*, d. i. stikvol, tjokvol.
Smo'ren (1 *stikken*; 2 *doen stikken*), smoorde, beeft (bet. 2) is (bet. 1) gesmoord: 1 *in zijn eigen bloed —*; fig. *iem. in zijn vet laten —*, hem aan zich zelf overlaten, zich niet verder met hem bemoeien; 1 *aardappels —*; *vleesch —*, in eigen vocht gaar laten worden of koken: zegsw. *hij is niet in de wieg gesmoord*, is hoogbejaard; fig. *de stem der natuur —*; *iets in de kiem —*, b.v. een staking; *zijn leed —*, verkroppen.
Smots (1 *vlek, smet*; 2 *een slons, een morsebel*), v. —en: 1 *een schortje vol —en*: 2 *een — van een vrouw.*
Smot'sen (*bemorsen, vuilmaken*), smotste, heeft gesmotst.
Smot'sig (*vuil*), bn. en bw.; —er, —st: *e. —e werkvrouw*; *iets — afwerken*, morsig.
Smous (1 *scheldnaam voor Jood*; 2 *kleine hond met fijn, krullend haar*; *smoushond*), m. smousen: 1 *een eerlijke —*; 2 *onze Fanny is een —je.*
Smou'sen (*bedriegen, bedrog plegen, scha-*

cheren), smouste, heeft gesmoust ; —**erij**' (*bedrog*), v. —en.
Smous'hond, m. —honden; z. S m o u s.
Smous'jassen (*zeker kaartspel spelen, waarin de jas of boer de hoogste troef is*), smousjaste, heeft gesmousjast.
Smout (*gesmolten reuzelvet; klein drukwerk*), o. gmv. ; zie S m o u t w e r k.
Smout'achtig (*vettig, vetachtig*), bn. ; —er, —st.
Smout'bol (*kermis-vetbol*), m. —bollen.
Smou'ten (*met vet bewerken of bereiden*), smoutte, heeft gesmout: *de spijzen* —.
Smou'terig (*vettig, reuzelachtig*), bn.; —er, —st; ook, S m o u t i g.
Smou'tig (*smoutachtig*), bn.: —er, —st.
Smout'werk (typ. *klein zetwerk, voor handel en particulieren, als: brieven, rekeningen, circulaires, adreskaarten, tabelwerk enz.*), o. gmv.; zie S m o u t.
Smout'zetter (boekdr. *zetter van smoutwerk of smout*), m. —zetters.
Smui'gen (*zich in stilte te goed doen, steelsgewijze snoepen*), smuigde, heeft gesmuigd; —**er** (*gluiper, veinzaard*), m. —s: —**erije** (*kort steenen pijpje*), o. —s, z. S m e u g e l t j e, (volkst.).
Smuik, v.; slechts gebr. in de bijw. uitdr. **ter smuik** (*heimelijk*), ook, *ter smuig.*
Smui'len (*schransen, smullend eten*), smuilde, heeft gesmuild: vero.
Smuk (*opschik, sieraad, tooi*), m. gmv.: *edelvrouwen in bonten* —.
Smuk'ken (*opschikken, tooien*), smukte, heeft gesmukt: z. het gmz. O p d i r k e n.
Smul, v. smullen: *hij houdt van de* —, d.i. v. goede sier: *ergens geen — op hebben*, trek.
Smul'baard (*lekkerbek*), m. —en: -**broer** (*lekkerbek*), m. —s: —**dag** (*slempdag, vreugdedag*), m. —dagen; —**graag,** bn.: *de —grage koning Lodewijk XVIII*, gaarne lekker etende.
Smul'len (*lekker eten*), smulde, heeft gesmuld : fig. *van iets* —, plezier in iets hebben, zich heimelijk of in stilte er aan te goed doen.
Smul'lig (*morsig, vuil, bemorst*), bn. ; —er, —st.
Smul'paap (*smulbroer*), m. —papen. gmz.
Smul'partij (*feestje, waarop lekker gegeten en gedronken wordt*), v. —en.
Snaai (*voordeel, winst*), m. —en; —**tje,** o.: spreekt.: *een aardig — maken.*
Snaai'en (*wegkapen, naar zich toe halen*), hij snaaide, heeft gesnaaid : *ben je weer in de provisiekast aan 't —?*
Snaak (*grappenmaker, guit*), m. snaken.
Snaaks (*kluchtig, koddig, grappig*), bw.; —er, —t: *hij kan — vertellen.*
Snaaksch, bn.: —er, —t: *e. —e vent*, grappig, *e. — gezegde*; —**heid** (*grap*), v. -heden.
Snaar (*draad v. e. speeltuig*), v. snaren : *een viool—, een piano— of klavier—, een harp —, e. citer—; de snaren spannen*, gaan spelen; *de snaren tokkelen*, een snaarinstrument bespelen ; zegsw. *die — moet ge bij hem niet aanroeren*, daar moet ge hem niet van spreken ; *alles op haren en snaren zetten*, alle middelen in het werk stellen, hemel en aarde bewegen.
Snaar'gezang (*gezang, dat begeleid wordt door snaarinstrumenten*), o. —en; —**instrument** (*besnaard muziekinstrument*, b.v. *een viool, een cello, een gitaar, een mandoline*), o. —en : ook, S n a r e n s p e e l t u i g.
Snak (*bits woord, snauw*), m. snakken.
Sna'kerig (*aardig, grappig, kluchtig*), bn. en bw. : —er, —st : *een —e jongen, een — voorval.*
Snakerij' (*grap, klucht*), v. snakerijen.
Snak'ken (*hijgen, hijgend verlangen*), snakte, heeft gesnakt : *het vischje snakte naar het water* ; — *naar lucht, naar vrijheid, naar rust*, d. i. smachtend of hevig verlangen.
Snap (*hap, snelle greep*), m. gmv. : *de hond had het haas in een* —; zegsw. *het was in een hap en een — klaar*, zeer spoedig.-
Snap'achtig (*praatzuchtig*), bn.; —er, -st: *e. — kind, die vrouw is erg* —, babbelachtig, praatziek.
Snap'baan (*ouderwetsch vuurroer* ; fig. *straatdief, struikroover*), m. —hanen.
Snap'pen (1 *happen naar, vatten, grijpen, vangen*: 2 fig. *begrijpen*: 3 *babbelen*), snapte, heeft gesnapt : 1 *de zwaluw snapt naar een vlieg; poes zal de muis wel* —; *de agent snapte den inbreker*: *die oplichter is eindelijk gesnapt*; 2 *nu eerst snap ik het*; 3 *wie zit daar weer te —?, ze werken niet, ze — maar.*
Snap'per (*babbelaar*), m. — -s; —**ster,** v -s.
Snapperij' (*gebabbel, beuzelpraat*), v. —en.
Snap'schot (Eng. *moment-opname*), o. -en; zie K o d a k.
Snar (*rinnig, fel*), bn. en bw.: —der, -st: *deze arbeidster is wat — i. d. mond*, bits.
Sna'renmaker (*iemand, die snaren voor muziekinstrumenten maakt*), m. —makers.
Sna'renpijperij (*beuzelachtig speelgoed, beuzelingen, dingen zonder waarde*), v. —en.
Sna'renspel (*muziek van snaarinstrumenten*), o. gmv.; zie S t r ij k j e.
Snar'rig (*snar, rinnig*), bn.; zie S n a r.
Snars, sners, snirs (*weinigje, ziertje, nietigheid*; ook, *roes*), v. gmv.: *ik heb er geen — voor over*; *hij weet er geen — van* ; *dat gaat hem geen — aan*; *hij heeft een — aan*, -is een weinig dronken.
Sna'ter (*mond, bek*), m. snaters: *hou je —!*
Sna'terachtig (*babbelachtig*), bn.; -er, -st.
Sna'teren (*schreeuwen v. eenden, ganzen*), snaterde, heeft gesnaterd : *ganzen, eenden* —; fig. den snater roeren : *hou toch op met dat* —, aanhoudend babbelen.
I. Snauw (*het snauwen, bits toegeduwd woord of gezegde, grauw*), m. snauwen.
II. Snauw (scheepst. *groote tweemaster*), v. —en.
Snauw'achtig (*bits, scherp, snarrig*), bn.
Snau'wen (*toegrauwen, norsch afschepen, bits en schamper spreken*), snauwde, heeft gesnauwd.
Snau'werig (*snauwend*), bn.; —er, —st : *e. —e vrouw, e. — antwoord, e. — bescheid.*
Sna'vel (*sneb of neb v. e. vogel*), m. —s: fig. *roer toch je — niet zoo!*, mond; *wat heeft hij een —!* grooten neus. gmz.
Sna'velkrokodil, m. —len: z. G a v i a a l.
Sneb'aal (dierk. *aal met puntigen kop*), m. —alen.
Sneb, sneb'be (*snavel*), v. snebben.
Sneb'beren (van eenden: *geluid maken met de sneb bij 't verorberen van eendenkroos*), snebberde, heeft gesnebberd.

Sneb'big (*vinnig*), bn.; —er, —st; zie Snibbig.
Sneb'schip (eig. *schip met e. sneb*, d.i. *met een puntigen voorsteven*), o. —schepen.
Sne'de, snee (1 *het snijden*; 2 *hetgeen door snijden ontstaan is*: *insnijding, afgesneden kant, snit, coupe, wonde*; 3 *dun plat stuk*; 4 *scherp gedeelte*), v. sneden, sneeën; verkl. sneetje, o. —s; 1 *onder de — liet de patiënt geen kik*; fig. *dat was, kwam juist ter —*, van pas; 2 *de — van een zaag*; *een boek, verguld op —*; *de — van een japon, jas enz.*; *de — van een vers*, zie Caesuur; *een diepe — in den vinger*; zie ook Houtsnede; 3 *een — brood*; *een sneetje koek*; 4 *de — van een mes, van een bijl.*
Sne'dig (1 *scherp*; 2 *schrander*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *e. — kouter*; 2 *e. —e opmerking*, d. i. zeer juiste, gevatte; *een — antwoord, een —e zet*; *— antwoorden*; **—heid** (*gevatheid, schranderheid*), v. gmv.
Sneeg (uit snedig, d.i. *schrander, verstandig*), bn.; —er, —st: *een vrouw van — vernuft, gestadig in manieren, zij kan een huisgezin naar rechten eisch bestieren* (Cats); vero.
Sneep (dierk. *karperachtige visch onzer rivieren*), m. sneepen, ook, neusvisch.
Sneer (Eng. *hoonende grijnslach*), m. —en.
I. Snees (Bargoensch: *opkooper van* [*gestolen*] *goederen*), m. sneezen.
II. Snees (*twintigtal*), o. sneezen: *een — haringen.*
Snee'tje (*kleine snee*), o. —s: *een — koek.*
Sneeuw (*in kristalvorm bevroren waterdamp, vlokvormig uit den dampkring neervallend*; fig. *grijsheid, blankheid*), v. gmv., fig. o. gmv.: *er viel veel —*, zie Jacht— en Sneeuwjacht; *zoo wit als —, smelten als — voor de zon*; fig. *— dekt zijn kruin*, grijze haren; *het — van zwanendons.*
Sneeuw'baan (*weg door de sneeuw*), v. —banen; —**bal** (*bal van samengedrukte sneeuw*; plantk. *balroos*; *een onderlinge collecte*), m. —len; —**letje** (fig. *glaasje klare jenever met suiker*), o. —s: *een —*; —**bank** (*sneeuwwolk*), v. —en; —**berg** (*sneeuwhoop*; *met eeuwige sneeuw bedekte berg*), m. —en; —**bes** (*heester*), v. —bessen; —**blind** (*blind door de sneeuw*, o.a. *de meeste vogels*), bn.; —**blindheid**, v. gmv.: *lijden aan —.*
Sneeuw'bril (*bril*, o.a. *gedragen door de poolreizigers tegen de sneeuwblindheid*), m. —brillen: een — heeft in plaats van glazen, leeren rondjes met een heel smal spleetje.
Sneeu'wen 1 (onp. w.w.), sneeuwde, heeft gesneeuwd: *het sneeuwt*, er valt sneeuw uit de lucht, *het sneeuwt groote vlokken*; fig. *het sneeuwt groote ideeën*, groote ideeën komen in overvloed; **2** (1 *van sneeuw*; 2 *als van sneeuw*), bn.: 1 *een — kleed dekt de poollanden*; 2 *de — bloesems der jasmijn.*
Sneeuw'gans (dierk. *veldgans uit het N., geheel wit met zwarte vleugelspitsen*), v. —ganzen; —**gebergte** (*hooggebergte, waarvan de toppen boven de sneeuwlinie liggen*), o. —n; —**gors** (dierk. *gors onzer polders en stranden*), v. —gorzen: de — toeft in ons land van November tot half Maart, overwintert soms; heet ook: Strand-, of wel Duin- of Zeeputter.
Sneeuw'grens (aardr. *denkbeeldige lijn als grens der eeuwigdurende sneeuw in het hooggebergte, sneeuwlinie*), v. —zen; —**haas** (*haas der Alpen, Pyreneeën enz., des winters spierwit, des zomers grijs als onze haas, van wien hij niet in aard verschilt*), m. —hazen; —**hoen** (*witte patrijs der Alpen*), o. —ders: *het — leeft ook in het hooge noorden*, b.v. *op Spitsbergen*; —**ig** (*vol sneeuw*), bn.; —er, —st: *het — jaargetijde*; fig. vergrijsd: *een — hoofd*; —**jacht** (*hevige sneeuwbui met wind*), v. gmv.: *door storm en — heen* (De Gén.); —**klokje** (plantk. *bolgewas, wit voorjaarsbloempje*), o. —s; —**lawine** (*sneeuwstorting in het hooggebergte*), v. —n, zie Lawine; —**linie** (*grens der sneeuw in het hooggebergte*), v. —liniën, ook, Sneeuwgrens; —**lucht** (*lucht, die met sneeuw dreigt*), v. —luchten; —**man** (*sneeuwpop tot vermaak der jeugd*), m. —mannen; —**musch** (*musch der poollanden*), v. —musschen: *de — wordt zelfs gevonden op Spitsbergen*; —**ploeg** (*machine, waarmee men de sneeuw op de wegen ter zijde werpt*), m. —en; —**schoen** (*groot, houten, bootvormig onderstel voor e. schoen, makende, dat men over losse sneeuw kan loopen*), m. —en; —**storm** (*dichte sneeuwbui met veel wind*), m. —en; —**uil** (dierk. *uil uit het hooge N., dag- en nachtvogel*), m. —uilen; —**vlaag** (*hevige sneeuwbui*), v. —vlagen; —**vlok** (*aaneengehechte sneeuwkristallen*), v. —vlokken; —**vogel**, m. —s, zie Pestvogel; —**water** (*water v. gesmolten sneeuw*), o. gmv.; —**wit** (*zoo wit als sneeuw*), bn.: *de —witte bloesems van den sleedoorn, —witte haren*; —**wolk** (*wolk, waaruit sneeuw nedervalt*), v. —en.
Snee'zen (*schacheren*; *helen, opkoopen*), sneesde, heeft gesneesd; zie Snees **I.**
Snek (*slakvormig kettingraadje i.e. uurwerk*), v. —ken; —**rad** (*kegelvormig raadje in een uurwerk, dat door de snek in beweging wordt gebracht*), o. —raderen.
I. Snel (*e. halve pint*), v. —len: *de stroop—.*
II. Snel (*vlug*), bn. en bw.; sneller, snelst: *een — besluit*, vaardig; *een hazenwind loopt —, de bergbeek stroomt —*, zie ook Leugen; —**dicht** (*puntdicht, epigram*), o. —en: *de —en van Huygens*; — **heid** (*vlugheid, spoed, vaardigheid*), v.: nat. *de —heden* (bewegingen); —**koker** (*toestel met spirituslamp, om in korten tijd water te doen koken*), m. —s.
Snel'len (den. van *snel*: *spoeden, ijlen*), snelde, is gesneld: *iemand tegemoet—, naar huis —, de tijd snelt*; *koppen—*, zie aldaar; —**looper** (*iem., die snel loopt*; *soort v. schaatsen*; *naam van een cilinder in een weefgetouw*), m. —s: —**pers** (boekdr. *drukpers, uitgevonden in 1810 en later verbeterd, met een groote drukcapaciteit*), v. —en; verg. Handpers en Rotatiepers; —**rijder** (*hardrijder* b.v. *op schaatsen*), m. —s; —**schrijven** (*het stenographeeren, de stenographie*), o.; —**schrijver** (*stenograaf*), m. —s; —**trein** (*trein, die snel loopt en alleen bij hoofdstations stopt*), m. —en; —**vingerig** (*snel of vlug met de vingers*), bn., zie Prestidigitateur; —**voetig** (*zeer vlug ter been*), bn.: *de —e Achilles*; —**vuur** (*het snel*

vuren of schieten, inz. *met het repeteergeweer of met het snelvuurgeschut*), o. gmv.; —**vuurgeschut** (*stuk geschut, waarmede snel achter elkaar gevuurd kan worden*), o. gmv.; —**zeiler** (*schip, dat goed bezeild is*), m. —s.

Snep, v. sneppen ; zie S n i p.

Snep'per (*chirurgisch instrumentje met meer dan 10 mesjes, die bij 't ontspannen van een veer tegelijk in het vleesch snijden*), m. —s.

Sner'ken (klankn. 1 *een knetterend geluid maken*; 2 *doen braden in snerkende boter*), snerkte, heeft gesnerkt: 1 *de boter snerkt in de pan*; 2 *e. hoentje* —, *vleesch*—.

Sner'pen (*een snijdende pijn veroorzaken, branden, gloeien*), snerpte, heeft gesnerpt: *fel snerpt de koude noordenwind* (Schimmel).

Sner'pend (*e. snijdende pijn veroorzakend*; fig. *snijdend*), bn. en bw.; —er, —st : *de* —*e noordooster* ; *het is* — *koud*, doordringend.

Sners (*snirs*), v. gmv.; zie S n a r s.

Snert (*erwtensoep*), v. gmv.: zegsw. *het lijkt wel* —, het lijkt op niets ; *dat is* —, gekkenpraat; *hij is een* —*vent*, een kerel van niets, gmz.; zie C e m e n t.

I. Sneu (*teleurgesteld*), bn. en bw.: *dat was* — *voor hem*, teleurstellend; *hij keek wat* —, op zijn neus, beschaamd ; zie S i p.

II. Sneu (*dwarslijn aan de beuglijn*), v. sneuen.

Sneu'kelaar (*jongen, die in stilte of heimelijn snoept*), m. —s.

Sneu'kelen (*snoepen*), sneukelde, heeft gesneukeld : *dit meisje sneukelt, waar ze kan.*

Sneu'velen (eig. *struikelen*; later : *vallen, in den strijd of op 't slagveld blijven*), sneuvelde, is gesneuveld.

Sne'ven (litteraire taal : *sneuvelen*), sneefde, is gesneefd.

Snib'be (*snibbige vrouw of meisje*), v. —n.

Snib'ben (*snibbig iets zeggen*), snibde, heeft gesnibd : *nu, sigaren zijn toch ook niet bepaald noodig, snibde Charlotte* (H. Robbers).

Snib'big, bn.; —er, —st: *e.* — *meisje*, snar, vinnig, scherp v. taal; ook, S n e b b i g.

Snij'bank (*werkbank v. d. houtwerker of v. d. leerlooier*), v. —en; —**biet** (*beetwortel, waarvan het jonge loof gegeten wordt*), v. —en ; —**bloem** (*bloem, gekweekt om afgesneden te worden*, b.v. *de hyacint*), v. —en; —**boon** (*lange, platte stokboon, die in dunne reepjes gesneden wordt*), v. —en: fig. *een rare* —, vreemd, zonderling iem.; —**boonenmesje** (*mesje tot het snijden dezer boonen*), o. —mesjes; —**boonenmolen** (*molen tot het malend snijden der snijboonen*), m. —s; —**bord** (*houten schijf of bord, om er iets* b.v. *brood, worst op te snijden*), o. —en.

Snij'den (1 *met een scherp voorwerp iets geheel of gedeeltelijk vaneenscheiden* ; 2 meetk. van twee lijnen : *een punt gemeen hebben en door het snijpunt gaan*; van cirkels : *twee punten in den omtrek gemeen hebben* ; 3 *vermengen, vervalschen*), sneed, heeft gesneden; 1 *dat mes wil niet* —; *zich bij ongeluk* — ; *zijn haar laten* —; *het vleesch* —; zegsw. *dat snijdt geen hout*, zie H o u t ; reflex. *zich* —, z. snijdend worden ; *z. in den vinger* —, fig. zich nadeel berokkenen ; 2 *deze lijnen, deze cirkels worden door twee evenwijdige lijnen gesneden* ; *deze lijnen, deze cirkels* — *elkaar* ; 3 *wijn* —, meestal V e r s n ij d e n; zegsw. *dat snijdt door het hart, door de ziel*, d. i. treft pijnlijk ; *ik ben in dien winkel erg gesneden*, d. i. afgezet ; *het mesje snijdt daar van twee kanten*, er zijn van twee kanten verdiensten, winsten.

Snij'dend (*scherp*), bn.; —er, —st: *e.* — *werktuig*, 'twelk snijdt; fig. *een* —*e wind*, snerpend; *een* —*e pijn*, vinnig; *iets op snijdenden toon zeggen*, scherp, bits, vinnig, snarrig.

Snij'der (*kleermaker*), m. snijders. gmz.

Snij'deren (*het kleermakersvak op kleine schaal uitoefenen*; *lappen*), snijderde, heeft gesnijderd.

Snij'dersambacht (*handwerk v. d. kleermaker*), o. gmv.; —**gezel** (*kleermakersknecht*), m. —gezellen ; —**gild** (*vereeniging of gild van kleermakers of snijders*), o. —gilden ; —**tafel** (*tafel of plank op schragen, waarop de kleermaker werkt*), v. —s.

Snij'ding (1 *het snijden*, b.v. *van twee lijnen* ; 2 bouwk. *grep of kier tusschen twee huizen* ; 3 geneesk. *scheurende pijn* ; 4 dichtk. *snede, caesuur*, zie ald.), v. —en: 1 *de* — *van twee wegen, kanalen enz.* ; 2 *deze* — *is te breed*; 3 —*en in het lijf hebben*; 4 *de* — *in dit vers valt verkeerd* ; meest *snede.*

Snij'kamer (*ontleedzaal, anatomisch laboratorium*), v. —s; —**lijn** (meetk. *lijn, die e. andere snijdt*), v. —en; —**machine** (boekbindersvak: *werktuig tot het machinaal afsnijden van in te binden boeken*), v. —s ; —**punt** (meetk. *punt, waarin twee lijnen of cirkels elkaar snijden*), o. —en; —**tand** (*voortand*), m. —en ; —**werk** (*artikelen in of uit hout gesneden*), o.gmv.: *Duitsch* —.

I. Snik (klankn. *hik*), m. —ken : *hij was op het punt den jongsten* — *te geven*, d.i. te sterven; *de laatste* —, de stervenshik.

II. Snik (*snugger*), bn.: zegsw. *dit meisje is niet recht* —, is niet goed wijs, bij haar verstand.

III. Snik (*een soort van trekschuit*), v. —ken. gew.

Snik'heet (*smoorheet of stikkend warm*), bn.: *een* —*e Augustus-middag, een* —*e lucht.*

Snik'ken (1 *hikkend schreien*; 2 *snikkend iets zeggen*), snikte, heeft gesnikt: 1 *het kind begon te* —; 2 *ja, snikte zij.*

Snip (dierk. *inlandsche vogel v. d. orde der stelloopers met zeer langen snavel*), v. snippen: *de* — *is een begeerlijke buit voor den jager* ; zie H o u t s n i p, P o e l s n i p, W a t e r s n i p ; ook, S n e p.

Snip'pel (*reepje oranjeschil* ; *afsnijdsel, afval*), v. —s; ook, **Snipper** ; zie S n i p p e r k o e k.

Snip'penei (*ei v. e. snip*), o. —eieren ; —**jacht** (*jacht op snippen*), v. gmv.; —**net** o. —netten ; —**tijd** (*jachttijd voor het vangen van snippen*), m. gmv. ; —**vangst**, v. gmv.

Snip'per (*snippel*), v. —s: *een koek met* —*s*; *raap die* —*s papier op.*

Snip'peren (*tot snippers maken*), snipperde, heeft gesnipperd.

Snip'perkoek (*koek m. snippers*), m. -en.

Snip'permand (*prullenmand*), v. —manden ; **—uur** (*verloren uur, ledig uur*), o. —uren ; **—werk** (*beuzelwerk, nietig werk*), o. gmv.

Snip'pig, bn.; zie S n i b b i g.

Snipsnaarderij'en (*kleinigheden, beuzelingen*), v. mv.; verg. S n a r e n p i j p e r ij.

Snir'sen (*snerken* ; *sissen*), snirste, heeft gesnirst : *de pan snirst; de boter begint te —.*

Snit 1 (*kerfbijl*), m. snitten ; **2** (*vorm, snede*), v. snitten : *de — van een kleedingstuk,* zie C o u p e.

Snob (Eng. *iemand, die voor gentleman wil doorgaan, die de groote wereld wil nadoen, parvenu*; ook: *poen, ploert*), m. snobs; **—is'me** (*naäperij der groote lui, poenige aanstellerij of aanmatiging der snobs*), o. gmv.

Snoei'en (*afsnijden, inkorten*), snoeide, heeft gesnoeid : *een boom —, een heg —; geld —,* den rand van munten van edel metaal wegnemen, vero.; **—er** (*persoon die snoeit* ; ook: *snoeimes*), m. —s; **—kunst** (*de kunst v. boomen snoeien*), v. gmv. ; **—maand** (*maand, waarin de boomen gesnoeid worden: Februari, Maart*), v. —en ; **—mes** (*bijzonder mes v. den snoeier*), o. —sen; **—sel** (*afval*), o. —s; **—tafel** (boekbinderij: *toestel tot het afsnijden van vellen bordpapier*), v. —s; **—tang** (*schaar met veer en ronde snede, dienend bij het snoeien*), v. —en ; **—tijd** (*snoeimaanden*), m. gmv.; **—werk** (*het werk, dat de snoeier verricht*), o. gmv.

Snoek (dierk. *groote en vraatzuchtige zoetwatervisch*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en : *een — strikken,* met een strik van koperdraad vangen; *de — is e. roofvisch*; zegsw. *een — vangen,* iron. in 't water vallen; *een — op zolder zoeken,* vergeefsch werk doen : **2** (*stofnaam*) v.: *houdt ge van —?* ; **—achtig** (*lijkende op een snoek*), bn.: *—e visschen.*

Snoek'baars (dierk. *zoetwatervisch, zander, baars met een kop als een snoek*), m. —baarzen.

Snoep (*snoeperij*), m. gmv.: *— koopen*; **—achtig** (*geneigd tot snoepen*), bn.: *een — kind,* dat gaarne snoept.

Snoe'pen (*lekkernij heimelijk gebruiken*; ook: *wegpakken*), snoepte, heeft gesnoept: *koekjes —, taartjes —; poes snoept graag van de melk*; **—er,** m. —s; **—erig** (*lief, aardig*), bn.: *een — jurkje, een — mutsje* ; **—erij'** (*lekkers, snoeplekkernij*), v. —en; **—goed** (*lekkers, lekkernij*), o. gmv.; **—ig** (*lief*), bn.: *Jasper zat bij 't — Klaartje* (Staring) ; **—lust** (*neiging tot snoepen*), m. gmv.; **—reisje** (*kleine reis, die men in stilte doet, plezierreisje in stilte*), o. —s ; **—sch** (*snoepachtig*), bn.; —er, meest —; **—ster** (*vrouw of meisje, dat gaarne snoept*), v. —s; **—tafel**(*tafeltje, waaraan men snoepgoed verkoopt*), v. —s : **—winkeltje** (*winkeltje, waarin snoepgoed verkocht wordt*), o. —s; **—zucht** (*erge snoeplust*), v. gmv.

Snoer (1 *koord* ; 2 *meetsnoer* ; 3 *reeks, rij aan een koord enz.*), o. —en : 1 *kralen aan een — rijgen* ; zie ook R i c h t—, R ij g—, H e n g e l— ; zegsw. *iemand aan zijn — krijgen,* aan zijn zijde krijgen, tot zijn partij, meening, zienswijze overhalen ; 2 *de — en zijn mij in lieflijke plaatsen gevallen,* Psalm 16 : 6, d. i. iets goeds, iets schoons is mij toegemeten ; 3 *een — paarlen,* zie H a l s s n o e r of P a r e l s n o e r.

Snoe'ren (*aan een snoer rijgen*), snoerde, heeft gesnoerd : zegsw. *iemand den mond —,* d.i. iemand het zwijgen opleggen.

Snoes (1 *lief kindje*; 2 *snoeshaan*), m. —zen: 1 *een — v. e. kind,* een dotje: 2 *mamalief zit op den koepel met den vreemden —* (C. O.).

Snoes'haan (*een vreemde snuiter, malle vent, zonderling mensch* ; ook : *pocher, snoever*), m. —hanen.

Snoet (*snuit*), m. —en: *de — v. e. varken, hond enz.*; fig. *e. aardig snoetje,* gezichtje.

Snoe'ven (*pochen, grootspreken, zwetsen*), snoefde, heeft gesnoefd ; **—er** (*bluffer*), m. —s; **—erij** (*gesnoef*), v. —en; **snoef'ster,** v. —s.

Snoe'zig (*lief, aardig*), bn. en bw.: *wat een — hoedje!; dat kindje is — gekleed,* allerliefst.

Snood (*boos, misdadig*), bn. en bw.; —er, —st : *een — verrader,* doortrapt, arglistig; *snoode plannen: met — geweld,* schandelijk; *iemand — behandelen,* gemeen, laag ; *—e ondank,* laag; **—aard** (*booswicht*), m. —s; **—heid** (*boosheid, misdrijf*), v. —heden.

I. Snor (*knevelbaard*), v. snorren.

II. Snor (*snorrend geluid: roes*), m. gmv.: zegsw. *een — aanhebben,* d. i. wat dronken zijn, gmz.

III. Snor (*oude rammelkast, reiswagen*), v. snorren.

IV. Snor (*vogel, rietzanger*), m. snorren, gew. : S n o r **II, III, IV** zijn waarschijnlijk etymologisch hetzelfde woord.

Snor'baard (*knevel*; fig. *man m. e. zwaren knevel*), m. —en: *e. oude —,* oudgediende.

Snor'band (*band, welke 's nachts aangebonden wordt, om de snorpunten e. opwaartsche richting te geven*), m. —banden.

Snor'der (*vigilante met één paard er voor*; *koetsier van zoo'n huurrijtuig*), m. —s.

Snork (*het snorken*), m. gmv.

Snor'ken, snur'ken (*ronken, al slapend e. snorrend geluid maken*; ook : *snoeven, pochen*), snorkte, heeft gesnorkt, gesnurkt; **—er** (fig. *pocher, snoever, opsnijder*), m.

Snor'rebot (*jongensspeelgoed, dat e. snorrend geluid maakt*), o. —botten.

Snor'ren (*brommen, suizen*), snorde, heeft gesnord: *de pijlen —; de kachel, het spinnewiel snort, de meikevers —; de kogels — ons om de ooren.*

Snor'repijp (*snorrebot*), v. —en; **—pijperij'** (*beuzelarij, prulleboel*), v. —en : zie S n a r e n p i j p en S n a r e n p i j p e r ij.

Snor'wagen, m. —s; zie S n o r **III.**

Snot 1 (verwant met *snuiten: neusvocht*), o. gmv.; **2** (*snotziekte of droesbij paarden*), v. gmv.

Snot'aap (scheldn. voor *snotjongen, aap v. e. jongen*), m. —apen; **—baard** (*snotjongen*), m. —en; **—je,** o.: zegsw. *in het — krijgen,* eig. in den neus, ergens de lucht van krijgen ; **—jongen** (*kwajongen, eigenlijk e. jongen met een snotneus*), m. —s: *iemand als een — behandelen,* zeer uit de hoogte ; **—neus** (*neus, die veel snot geeft* ; *snotjongen*), in de 1ste bet. m.; in de 2de bet. m. en v. —neuzen.

Snot'olf (*zekere vraatzuchtige zee-roofvisch*), m. —olven.

Snottebel' (plat: *snot, uit den neus hangend*; ook: *de persoon*), in de 1ste bet. v., in de 2de bet. m. en v. —bellen

Snot'teren (fig. *snikkend en snottend krijten*), het kind snotterde, heeft gesnotterd; —**terig,** bn.: *een —e jongen,* snotneus.

Snuf (*reuk*), v.: *ik heb er de — van,* d. i. de lucht er van, ik heb het in de gaten.

Snuf'felen (*snuiven*; fig. *naspeuren, nazoeken*), snuffelde, heeft gesnuffeld: *de hond snuffelde in de struiken; wij zullen eens in onze papieren* —; —**aar** (*navorscher*), m.-s.

Snuf'fen (*snuiven*), snufte, heeft gesnuft.

Snuf'je (*laatste mode, modeartikel; fijnste v. iets*), o. —s: *modesnufjes, meubelsnufjes.*

Snugg'ger (*wakker, levendig, vlug, schrander*), bn. en bw.: —der, —st: *een — ventje; die knecht ziet er niet — uit*; — *antwoorden.*

Snuif (*gemalen tabak, snuiftabak*), v.gmv., (soorten), v. —ven; —**doos,** v. —doozen.

Snuif'je (1 *een tikje snuif*; 2 *kleine hoeveelheid*), o. —s: 1 *een — nemen, een — aanbieden*; 2 *een — zout, een — suiker.*

Snuif'molen (*molen, waarin men karotten maalt tot snuif*), m. —s; —**pot** (*pot, waarin snuif bewaard wordt*; fig. *erge snuiver, snuifneus*), m. —potten; —**rasp** (*groote rasp, waarmee karotten tot snuif geschaafd worden*), v. —en; —**ster** (*vrouw, die snuift*), v. —s; —**tabak** (*tabak, om er snuif van te raspen*; ook: *snuif*), v. gmv.; —**winkel** (*winkel, waarin snuif verkocht wordt*), m. —s.

Snuis'tergeld (*klein geld, pasmunt, zakgeld*), o. gew.

Snuisterij' (*kleinigheid, luxe-voorwerp van weinig waarde*), v. —en.

I. Snuit (*vooruitstekend, vleezig deel v. d. bek v. sommige dieren*), m. snuiten: *de — v. e. olifant, v. e. varken*: ook, S n o e t.

II. Snuit (*afval van vlas*), v. en o. gmv., etymologisch verwant met S n u i t **I.**

Snuit'dieren (*dieren met e. snuit of slurf*), o. mv.: zie: D i k h u i d i g e n, P a c h y d e r m e n.

Snui'ten (*iets van eenig voorwerp wegnemen, wegknijpen*), snoot, heeft gesnoten: *den neus —, de kaars —; een stuk hout —, de hennepstengels—,* uitstekende punten wegnemen.

Snui'ter (1 *een schaar met een huisje er op, om de pit eener vetkaars af te knijpen,* vero.; 2 *snaak, grappenmakker, zonderling*), m. —s: 1 *de kaars met een — snuiten*; 2 *een vreemde* —, kwibus, kwast, snoes.

Snuit'kever (*schildvleug. insect met spitsen snuit*), m. —s; ook, —**tor,** v. zie: R e u z e n s n u i t t o r e n K a l a n d e r; —**mot** (*nachtvlinder*), v. —ten; —**schildpad** (*schildpad in Nederl. Guyana*), v. —padden.

Snuit'sel (*verkoolde kaarspitstof*), o. gmv.

I. Snui'ven (*snuiftabak gebruiken*), snuifde (snoof), heeft gesnuifd: *hij snuift altijd makuba*; *die oude heer snuift sterk*; afgeleid van etymologisch hetzelfde grondwoord, waarvan S n u i v e n **II** komt.

II. Snui'ven (*den adem blazen door den neus*), snoof, heeft gesnoven: fig. *hij snoof v. woede,* hij was in hooge mate boos.

Snui'vertje (*stookhok*; *kookhuisje*), o.-s.

Snur'ken (*ronken onder het slapen*), snurkte, heeft gesnurkt; z. S n o r k e n.

So'bat (Mal. *vriend*), m. —s; — **kras,** dikke vriend; verg. S o e b a t t e n.

So'ber (*matig, karig*), bn.; —der, —st: *e. — mensch, e. — maal*; fig. *hij is — met beloften; een —e stijl,* weinig bloemrijk; *zijn betoog was maar* —, schraal; —**heid** (*het sober-zijn*), v. gmv.: — *in 't wenschen is de leus van een verstandig man*; —**tjes** (*niet-ruim, sober*), bw.: — *leven.*

Sobran'je (*nationale vergadering van afgevaardigden in Bulgarije*), v.

Sobri'ëtas (Lat. *matigheid; vereeniging v. R.-K. diocesane bonden tot bestrijding van het alcoholisme*), v. gmv.; zie K r u i s v e r b o n d.

Sobriëteit' (*soberheid, matigheid*), v. gmv.

Sobriquet' (Fr. *schimp- of spotnaam, bespottelijke toenaam*), m. en o. —s: *John Bull is de — van het Eng. volk, broeder Jonathan die voor de N.-Amerikanen.*

Sociaal' 1 (*wat betrekking heeft op de maatschappij*; *maatschappelijk*), bn.: *het —ale leven, —ale denkbeelden, —ale arbeid, —ale hervormingen: onze —ale nooden*: *de —ale wetenschappen*; *—ale wetgeving,* al die wettelijke maatregelen, welke ten doel hebben de harmonie tusschen de maatschappelijke standen te bewaren of te herstellen; **2** (*sociaal-democraat*), m. —alen.

Sociaal-democraat' (*voorstander en partijlid van het socialisme*), m. —craten; —-**democratie** (*leer, stelsel, partij der sociaaldemocraten*; *de gezamenlijke sociaal-democraten*), v. gmv.: — heeft ten doel gemeenschap van arbeid en de evenredige verdeeling van de opbrengst daarvan, inz. door middel van een volksregeering; —-**democra'tisch** (*met de sociaaldemocratie in verband staande*), bn.: —*e stellingen, —e redevoeringen*; ook, S o c i a l i s t i s c h.

Socia'bel (Fr. *gezellig, van prettigen omgang*), bn.; —er, —st: *een — mensch.*

Socialisa'tie (*het socialiseeren*), v. gmv.

Socialiseeren (*tot gemeenschappelijk goed maken, ten bate der gemeenschap doen strekken*; inz. van bedrijven enz.: *den arbeiders medezeggingschap geven in het beheer en hun een evenredig aandeel in de winst geven*).

Socialis'me, socialis'mus (*staathuishoudkundig stelsel der sociaal-democraten; sociaal-democratie*), o. gmv.

Socialist' (*aanhanger of voorstander van het socialisme*), m. —en; —**encongres** (*bijeenkomst van socialistische voormannen*), o. —sen.

Socialis'tisch (*betrekking hebbende op, eigen aan, behoorende tot het socialisme*), bn.: *de —e propaganda, een — dagblad, de —e kamerleden*: —*e taal,* de heftige, ruwe taal der socialisten.

Socia'liter (Lat. *maatschappelijkerwijze*), bw.

Socia'nen (gesch. *aanhangers v. d. leer van Faustus Socinus* [1524—1604] *in Polen, om hun rationalisme in zake den christelijken godsdienst bijna overal uitgedreven en vervolgd*), m. mv.

Sociëtai're (Fr. *lid, medelid v. e. genootschap, vereeniging, kring*), m. —s; zie F e l l o w.

Sociëteit' (*gezelschap, genootschap, vereeni-*

ging, vennootschap, associatie; ook: *het gebouw*), v. —en: *de — van navigatie op de Zuid-Willemsvaart*; *een ruime —*. (ci = sie).

Sociëteitsbal (*danspartij, door e. sociëteit gegeven*), o. —bals; —**bediende** (*kellner in een sociëteit*), m. —n; —**leven** (*het verkeer in een sociëteit*), o. gmv.

Socinia'nen, m. mv.; zie S o c i a n e n.

Sociologie' (*leer van het maatschappelijk leven*), v. gmv.: de — bestudeert het maatschappelijk leven van den mensch in zijn rechten en plichten; —**lo'gisch** (*de sociologie betreffende*), bn.: *—e beginselen*; —**loog'** (*kenner, beoefenaar der sociologie*), m. —logen.

So'crates, m. de beroemdste wijsgeer der Gr. te Athene, 469—399 v. C.; van goddeloosheid beschuldigd, door den Areopagus tot den gifbeker veroordeeld; in de werken zijner beste leerlingen nl. van Plato en Xenophon spiegelt zich zijn wijsbegeerte 't zuiverst af.

Socra'tisch (*van of volgens Socrates*), bw.: *de —e leerwijze*, de in vragen opklimmende v. h. eenvoudige t. h. ingewikkelde.

So'da (*zoutasch, een loogzout, verkregen door verbranding van zout of sodakruid*), v. gmv.; *bijtende —, gekristalliseerde —, ruwe —, dubbelkoolzure —*; —**water** (*kunstmineraalwater, water, waarin soda is opgelost*), o. gmv.; —**zeep** (*zeep, met soda bereid*), v. gmv.

So'dom of **So'doma** en **Gomor'rha** (Bijbel. *twee steden in Kanaän, welke in de dagen van Abraham en Loth wegens de verregaande onzedelijkheid der inwoners door het hemelvuur verwoest werden en daarna door de wateren der Doode Zee bedolven*; zie Gen. 19; fig. *stad vol zedenbederf*) o. gmv.

Soe'batten (Mal. *vleiend vragen, met vleiende woorden om iets smeeken*), soebatte, heeft gesoebat; —**ter** (*vleier*), m. —s; verg. S o b a t.

Soe'da(h) (Mal. *'t maakt niets, al klaar!*).

Soe'koe (Mal. *volksstam op Sumatra*), v.-s.

Soelaas' (*hulp, steun, troost*), o.; ook, *Soulaas*; zie S o u l a g e m e n t.

Soe'ling (*instrument d. gamelanmuziek: e. bamboezen dwarsfluit met zeven gaatjes*), v. —s.

Soen'da-eilanden (aardr. *eilanden v. Ned. O.-I.*), o. mv.: de — worden verdeeld in groote, nl. Java, Suma'tra, Bor'neo, Cele'bes, Banka en Billiton, en kleine, nl. Bali, Lombok, Soem'bawa, Flores, Soemba en Timor.

Soendanees' (O.-I. *bewoner v. W.-Java*), m. —neezen; —**neesch' 1** (*v. d. Soendaneezen*), bn.: *een —e vrouw*; **2** als zn. (*de taal der Soendaneezen*), o.

Soep (*vloeibare kost, gewoonlijk bestaande uit een afkooksel van vleesch, bereid met groenten, rijst, vermicelli enz.*), v., (soorten), v. —en; zie B i e r—, E r w t e n—, G r o e n t e—, S c h i l d p a d—, W i j n s o e p; fig. *dit opstel is maar —*, bestaat uit een omhaal van woorden; *dat is niet veel —s*, niet veel van beteekenis.

Soe'pel (Fr. *zeer buigzaam, week en zacht en toch sterk, lenig*), bn.; —er, —st: *—e wollen stoffen*; fig. *een —e aard*; —**heid** (*buigzaamheid*), v. gmv.; fig. *een gedragslijn die vooral in — haar kracht zoekt.*

Soe'perig (*lang van nat*), bn.: *een — kostje*; fig. *de redevoering, preek enz. was wat —*, langdradig, langwijlig.

Soep'groente (nl. *voor de soep*, b.v. *selderij*), v. —n; —**jurk** (*morsjurk*; fig. *vuile huisvrouw*), v. —en; —**kaart** (*kaartje, waarvoor een arme een bord soep in de spijskokerij kan gaan eten*), v. —en; —**ketel** (*ketel, om soep in te koken*), m. —ketels; —**kokerij'** (*gaarkeuken voor soep, die aan de armen verstrekt wordt*), v. —en; —**lepel** (*groote, diepe lepel met langen steel, om soep op te scheppen*), m. —s; —**pot** (*pot met soep of om soep in te koken*), m. —ten; —**tablet** (*tabletje, waarmee men, door er kokend water op te gieten, soep kan maken*), v. —ten; —**terrine** (*porseleinen of aarden soepkom*), v. —s; —**uitdeeling** (*het verstrekken van een portie soep aan de armen*), v. —en; —**vleesch** (*mager rundvleesch, waarvan soep gekookt wordt of is*), o. gmv.

Soe'ra, v. —'s: zie S u r a.

Soe'rat (O.-I. spreekt. *brief*), v. —s.

I. Soes (*dommel, bedwelming*), m. soezen: bij overdr. *hij is een —*, suffer, droomer.

II. Soes (*e. soort v. luchtig taartje*), v. soezen.

Soe'se(h), soe'za(h) (Mal. *drukte, beslommering*), m. gmv.: *wij houden niet van —, veel — met iets hebben*, omslag; *er was te veel — bij die begrafenis.*

Soesoehoe'nan (*vorst, keizer, sultan*), m. —s: *de — of regeerende vorst van Soerakarta*; ook, S o e n a n.

Soe'zen (*in een soes zijn; suffen, slapen, druilen*), soesde, heeft gesoesd; *jongen, zit je weer te —! over iets —*; —**er,** m. —s; —**erig** (*dommelig, dof*), bn.; —er, —st: *ik ben nog wat — van mijn dutje*; ook, S o e z i g.

So'fa (*rustbank, kleine canapé*), v. sofa's.

Sofis'me, o., —n: zie S o p h i s m e.

Sof'ta (*Mohamm. staatsschool a. e. moskee verbonden, tot opleiding van jongelieden voor den staat of de kerk*), v. softa's; ook de leerlingen dragen den naam v. softa's.

Soi-disant' (Fr. *zoogenaamd*), bn.: *een — professor, een — bisschop*, d.i. zich noemend, gewaand; verg. W o u l d -b e.

Soigneeren (Fr. *verzorgen, met zorg behandelen*): *een goed gesoigneerde kleeding.*

Soigneus' (Fr. *zorgvuldig*), bn. en bw.; —zer, —st: *een —ze opvoeding*; *iets — behandelen.*

Soirée' (Fr. eig. *avondtijd: avondgezelschap, avondpartij*), v. —s: *—-musicale*, muziekavond; *—-dansante.*

Soit (Fr. *het zij zoo; nu, goed*), bw.

So'ja (*Japansch extract v. sojaboonen*), v. gmv.: de — is een donkerbruine en dikke vloeistof, ze dient om aan sausen en soepen een pikanten smaak te geven; —**boon** (*peulvrucht der sojaplant, rijk aan stikstof en vet*), v. —boonen.

Sok (*korte kous*), v. sokken: zegsw. *hij zet er de —ken in*, hij zet het op een loopen; fig. *e. oude —*, sufferd, sukkel, treuzelaar.

Sok'kel (*zuilvoet; glazen voetje, klein pedestal*), m. —s: *de glazen —s onder e. piano.*

Sok'kerig (*droomerig*), bn.; —er, —st: *een —e vent*, een kalf Mozes; zie S o k.

Solair'-microscoop' (Fr. *zonne-microscoop*), m. en o., —scopen.
Solane'ën (plantk. *nachtschaden*), v. mv.
Sola'no (Sp. *O. wind met regen*), m. —'s.
Soldaat' (Fr. *soldat: krijgsman, die soldij krijgt*; *iemand, die in het leger dient*, inz. *zonder een rang te bekleeden*), m. soldaten; vroeger: *Soldenier* en *Soudenier*; zegsw. *iets — maken*, iets opmaken, opeten, opdrinken, zie: Zeesoldaat, Hospitaalsoldaat; —**kommies** (*soldaat, die tot hulpkommies benoemd is tot het tegengaan van smokkelarij*), m. —zen; —**je** (*kleine soldaat*; kinderspeelgoed: *tinnen soldaatje*), o. —s.
Solda'tenbrood (*brood gebakken van gemalen tarwe: krop- of oorlogsbrood*), o.gmv. —**kind** (*kind v. e. soldaat, vroeger op kosten v. h. regiment onderhouden*), o. —eren; —**kleeding** (*uniform der soldaten*), v. gmv.; —**leven** (*levenswijze v. soldaten*), o. gmv.; —**lied** (*lied van soldaten of door soldaten te zingen*), o. —eren.
Soldaterij' (*het leven als soldaat*), v. gmv.
Soldatesk' (Fr. *v. e. soldaat, soldaten...*), bn.: *het —e karakter der Boeren*; *Alva's —e manieren*, d. i. van een krijgsman; *—e neigingen.*
Soldates'ka (minacht. *krijgsvolk, soldatenvolk*), v.: *het land werd door de — onder de voet geloopen.*
Soldeer', o.: *er is zacht— en hard—*, zie Soldeersel; —**bout** (*soldeerijzer van den loodgieter*), m. —bouten.
Soldeeren (*metalen aaneenhechten met soldeersel*); —**ijzer** (*bout, om soldeersel mee te smelten en uit te strijken*), o. —s; —**ing** (*het soldeeren*), v. —en; —**lamp** (*gloeilamp, die bij het soldeeren gebruikt wordt*), v. —en.
Soldeer'sel (*e. legeering*), o. gmv.: legeering van lood en tin levert zachtsoldeer: die van koper en zink hardsoldeer.
Soldenier' (*bezoldigd krijger*), m. —s.vero.
Soldij' (*bezoldiging v. soldaten*), v. —en: *troepen in — nemen*, betaling.
Solemneel' (Fr. *plechtig, zeer feestelijk*), bn. en bw.: *e. —e Mis in de R.-K. kerk*; (em = em); —**niseeren** (*vieren, plechtig gedenken*); —**niteit'** (*plechtigheid [van een jaargetij]*), v. —en: *de — der apostelen Petrus en Paulus*, R.-K. kerkelijke plechtigheden ter eere van deze Apostelen.
Solenoï'de (nat. *spiraalvormig gewonden koperdraad, electrode*), v. —s. (le = lee).
Solfata're (*zwaveldampbron, opborreling v. zwaveldampen*), v. —taren.
Solfè'ge (Fr. muz. *oefening voor het gezang zonder tekst, alleen op noten en vokalen*; *uur, dat solfège onderwezen wordt*), v. gmv.; —**klasse** (*zangklasse, waar* inz. *de solfège beoefend wordt*), v. —n.
Solfeggieeren (*de klankladder zingen, zich oefenen in de solfège*; *e. muziekstuk niet met woorden, maar met benoeming van noten zingen*); ook, Solmiseeren.
Sol'fer (*zwavel*), o. en v. gmv.; ook Sulfer.
Solidair' (Fr. *allen voor één en één voor allen*; *onderling hoofdelijk verplicht of verbonden*), bn. en bw.: *z. — verklaren*; *ieder der deelnemers is — aansprakelijk.*
Solidariteit' (Fr. *aansprakelijkheid voor zich zelven en voor allen; saamhoorigheid, gevoel van éénzijn met anderen*), v. gmv.: *de — van een ministerie, de — v. e. partij.*
Soli'de (Fr. *vast, hecht, massief*; *deugdelijk*; *stipt zijn verplichtingen nakomend; vertrouwbaar, eerlijk, degelijk*), bn. en bw.; solider, soliedst.
Solideé, v. —s; zie Solideo.
Solide'o (*priestermutsje, kalotje, schedelkapje*), v. —'s, —ën: de — wordt alleen voor het Allerheiligste afgenomen.
Solideeren (*bevestigen, verzekeren*; handel: *het vertrouwen vestigen*).
So'li De'o glo'ria (Lat. *Gode alleen zij de eer, aan God alleen de eer*), zie **S. D. G.**
Soliditeit' (*dichtheid, vastheid, massiefheid*; *deugdelijkheid, degelijkheid, duurzaamheid*; *vertrouwbaarheid*), v. gmv.
So'lidus (*Rom. gouden munt sinds Constantijn den Grooten (306—337), ter waarde van ± ƒ 7,60*), m. solidi.
Solied'heid (*hechtheid, degelijkheid*), v. gmv.: *de — van een bouw, van een schip*; fig. *de — v. e. firma*; zie Soliditeit.
Solist' (*solozanger, solospeler*), m. solisten.
Solitair' 1 (Fr. *kluizenaar*; *e. soort quadrillespel*; *alleen gezette diamant*), m. —en; **2** (Fr. *eenzaam, afgezonderd*), bn. en bw.
Solitu'de (Fr. *eenzaamheid, stilte*), v.gmv.
Sol'len (*heen en weer gooien, plagen*), solde, heeft gesold: *met een hondje —, de leerlingen — met hem*, d.i. houden hem voor den gek, nemen een loopje met hem.
Sollicitant' (*iem., die solliciteert, naar een betrekking dingt*), m. —en; vr. —e, —n.
Sollicita'tie (*het solliciteeren*), v. —tiën, —s; —**bezoek** (*bezoek, waarbij men zich als sollicitant aanbeveelt*), o. —bezoeken; —**brief** (*brief, waarin men naar eenig ambt solliciteert*), m. —brieven.
Solliciteeren (*dingen naar de vervulling van een vacante betrekking*). (c = s).
Solmiseeren, solfieeren, zie Solfeggieeren.
So'lo 1 (1 It. muz. *alleenzang of alleenspel, soms met begeleiding v. orkest of v. enkele instrumenten*, zie Obligaat; 2 *alleenspel bij het quadrilleeren*), m. solo's of soli: 1 *een — spelen*, zingen; 2 *hij won dien avond twee solo's*; **2** (*een soort kunstboter, margarine*), v.
Soloecis'me (*grove taalfout, bijzonder tegen een regel der spraakkunst*), o. —n: —n zijn, b.v. 't bezigen van *leggen* voor *liggen*: *ik leg hier goed*; van *kennen* voor *kunnen*: *ik ken morgen niet*, verder: ik ben *gerezen*, (gereisd) enz. (oe = eu).
So'loklasse (*afdeeling van een conservatorium: klas, waarin men de leerlingen oefent in den solozang of het solospel*), v. —n; —**sleutel** (muz. *de g-sleutel*, n.l. *op de vierde lijn van den balk*), m. —s; —**spel** (*spel van één persoon* inz. *bij muziek*, ook: *bij 't quadrilleeren*), o. —en, zie Obligaat; —**zang** (*het zingen van een solo*), m. —en.
So'lon, m. gesch. wijs wetgever der Atheners, circa 639—559 v. C. en een der zeven wijzen van Griekenland.
Solsti'tium (*zonnestilstand, zonnekeering op 21 Juni en 22 Dec.*), o. —tia, —tiën. (ti = tsie).
Solu'tie (1 *oplossing*; 2 fig. *verklaring*), v. —s: 1 *een teer-—*; *een rubber-solutie*, voor 't plakken van gummi-luchtbanden; 2 *de*

— *van een bezwaar, van een vraagstuk,* oplossing.

Solva'bel, solvent' (*in staat tot betalen*), bn.

Solveeren (*oplossen, vereffenen, afdoen*).

Solven'tie (*het solvent-zijn*), v.gmv. (t=s).

Som (*rekenkundige opgave; een getal door optelling ontstaan; bedrag*), v. sommen: *lastige —men bij een examen; de — van 5 en 7 is 12; een — gelds;* zegsw. *de proef op de —* (op een vraagstuk) *maken.*

So'ma (*zekere bedwelmende drank, die bij offerfeesten voor Indra een groote rol speelt*), v. gmv.

Somatologie' (*de leer van 't menschelijk lichaam, anatomie*), v. gmv. (g = g).

Som'ber (Fr. *duister, donker*; fig. *droevig, treurig, triest*), bn. en bw.; —der, —st.

Sombre'ro (Sp. *hoed met breeden rand*), m. —'s. (e = ee).

Som'ma (Lat. *geldsom*), v. gmv.

Somma'tie (*gerechtelijke aanmaning, dagvaarding; opvordering*), v. —tiën, —ties.

Sommeeren (*dagvaarden, gerechtelijk oproepen*; ook: *aanmanen, aanzeggen*): *de politie —de de menigte uit elkaar te gaan.*

Som'mer (scheepst. *zware eiken balk*), m.-s.

Som'mige 1 (*eenige, enkele*), telw.: *—jongens; v. deze vruchten zijn — al bedorven;* **2 —n** (*enkelen*), telw. mv.: *velen gaan examen doen, slechts — zullen slagen.*

Sommiteit' (*toppunt, hoogtepunt, spits*; fig. *kopstuk*; *persoon, die uitblinkt: door kennis enz.*), v. —teiten; ook: *Summiteit'.*

Somnambu'le, —buul' (*slaapwandelaar of —ster; slaapziener, —zienster, vooral medium, helderziende door den magnetischen slaap*), o. gmv.; verg. Hypnotisme.

Som'nus, m., Rom. god. v. d. slaap.

Somp (*moeras, poel*), v. sompen.

Som'pig (*moerassig, drassig*), bn.; -er, -st.

Somp'schuit (*platboomd vaartuig*), v. -en.

Somptueus' (Fr. *kostbaar, weelderig, overdadig, weidsch, prachtig*), bn.; —zer, —t.

Somptuositeit' (*weelde, pracht, praal*), v.

Somp'vogel (*moerasvogel*), m. —vogels: de —s leven in de nabijheid van poelen en moerassen; zie Roerdomp, Poelsnip.

Soms, somtijds', somwij'len (*van tijd tot tijd, nu en dan*), bw.: *hij is — zeer gemelijk*; ook: misschien, wellicht: *hebt ge — een gulden voor mij?*

Sona'te (It. *muziekstuk voor instrumenten, soms bestaande uit drie of vier gedeelten, verschillend van karakter*), v. sonaten, sonates: *de sonaten van Mozart.*

Sonati'ne (*kleine sonate*), v. —s.

Son'de (Fr. *stift, om de diepte eener wonde te onderzoeken, peilstift, tentijzer*), v. —s.

Sondeeren (Fr. *de diepte [van een wonde] onderzoeken, peilen*; fig. *polsen, trachten te doorgronden*): *een steekwonde —*; fig. *iem. over iets —, hij is niet te —*; **—ijzer** (*tentijzer*), o. —s.

Song'ko (O.-I. *platte stijve muts, v. dunne lontarpalmvezels gevlochten*), v. —'s: de — wordt gedragen op Makassar en Boni.

Sonnet' (It. *sonetto*: dichtk. *gedicht van veertien regels, verdeeld in vier strophen*), o. —ten; de twee eerste strophen zijn van vier regels (quatrains), de twee volgende v. drie regels (terzetten); de beide eerste vormen het octaaf, de twee laatste het sextet; de maat is meestal jambisch; het — is uit het Italiaansch in bijna alle Europeesche talen overgenomen; het — was in de 17de eeuw nog al in eere (*Vondel, Hooft*); op het einde der 19de eeuw werd het een tijd lang de meest geliefde dichtvorm in ons land (*Perk, Kloos, Lapidoth-Swarth*). In de strophenverdeeling vooral afwijkend van het gewone sonnet, is het z.g. Shakespeare-sonnet of Engelsch sonnet, waarvan de vinding aan Sh. werd toegeschreven, maar dat ook door dichters vóór Sh. reeds werd gebruikt; ook, Klinkdicht.

Sonnet'tenkrans (dichtk. *eigenlijk een krans van vijftien sonnetten over hetzelfde onderwerp op kunstige wijze verbonden, waarbij* o. a. *de laatste regel van het voorgaande sonnet de beginregel is van het volgende*), m. —kransen.

Sonoor', sono'risch (Fr. *welluidend, helderklinkend*), bn. en bw.: *dat sonore geluid.*

Sonoriteit' (*welluidende klank*), v. gmv.

Sont (*zeestraat: Denemarken en Zweden*), v.

Soort (*aard*), v. en o. —en: *wat — van woord is dit?, een raar — van menschen,* d.i slag; *de verschillende —en van dieren,* rassen; spreekw. — *zoekt —,* gelijk zoekt gelijk.

Soor'telijk (*volgens de soort*), bn.: *de —e eigenschappen der dieren, de —e hoedanigheden der honden; — gewicht,* de betrekkelijke zwaarte der stoffen, d.i. de verhouding van het gewicht van een zeker volume van die stof, bij nul graden Cels., tot dat van een gelijk volume gedistill. water van 4 Cels.: *het — gewicht van goud is 19.5, van kwik 13.54, van zilver 10.5, van koper 8.2, van tin 7.3, van zink 6.86, van staal 7.8, van lood 11.37 enz.*

Soort'gelijk (*dergelijke*), vnw.: *—e praatjes bevallen mij niet; —e sigarenpijpies.*

Soort'getal (spraakk. *de woorden op-lei en -hande*), o. —getallen: *tweeërlei, vierderlei, achterhande, allerhande zijn —getallen.*

Soort'naam (spraakk. *naam v. al de voorwerpen eener zelfde soort*), m. —namen: de tegenst. is Eigennaam.

Soos (*sociëteit*), v. gmz.: *naar de — gaan.*

Sop (*vloeibare stof, lepelkost, vloeibaar beestenvoer*), o. en v. soppen: zegsw. *het — is de kool niet waard,* zie Kool; *ze zijn met hetzelfde — overgoten,* d.i. hebben dezelfde eigenschappen en gebreken; *iem. in zijn eigen — gaar laten koken,* zich niet met hem of zijn zaken bemoeien; *het ruime —,* d. i. de zee.

Sophis'me (Gr. *spitsvondige redeneering, bedrieglijke of valsche sluitrede; drogrede*), o. —n.

Sophist' (inz.: in de tweede helft der 5e eeuw v. Chr.: *een rondtrekkend leermeester in het denken en spreken en in de politieke wijsheid*), m. —en; het woord — kreeg later in tegenstelling met philosoof een ongunstige bet. nl. die van drogredenaar, spitsvondig wijsgeer.

Sophisterij' (*spitsvondigheid; drogredeneering*), v. —en: *—en door het nakroost verwenscht!* (C. O.).

Sophistica'tie (*vervalsching*), v. —s, -tiën: *— van drogerijen, — van edele metalen.*

Sophis'tisch (*spitsvondig*), bn.
Sophistiseeren (*d. drogredenaar spelen*).
So'phocles, m. treurspeldichter te Athene (497—406 v. C.).
Soporatief' 1 (*slaapverwekkend ; vervelend*), bn. en bw. ; 2 (*slaapverwekkend middel*), o.
Soporeeren (*doen inslapen, verdooven*).
Soporeus', bn.; zie Soporatief.
Sop'pedoppen (*brood in saus indoopen*), soppedopte, heeft gesoppedopt.
Sop'pen (*in sop doopen, indoopen*), sopte, heeft gesopt: *brood* —; zegsw. *hij kan niet ruim* —, d.i. hij heeft het niet breed.
Sop'perig (*soeperig*; fig. *slappig, dun*), bn. en bw.; —er, —st : *een — kostje* ; fig. *een — hangend gezicht broekje ; de overjas was wat* —.
Sop'pig (*sappig, malsch*), bn.; —er, —st: *een —e peer, — vleesch.* w. g.
Sopraan' (muz. *hoogste vrouwen- of kinderstem* ; ook : *de zangeres*), v. sopranen ; —**partij,** v. —en; —**solo,** m. —solo's ; —**stem** (*hoogste vrouwenstem*), v. —men ; —**zangeres,** v. —sen ; *mezzo*—, stem tusschen sopraan en alt, zie Mezzo.
Sor'be (*vrucht v. d. sorbeboom*), v. sorben.
Sor'beboom (*lijsterbesboom*), m. -boomen.
Sor'benkruid (*zekere pimpernel*), o. gmv.
Sorbet' (*Turksche koeldrank ; ijsdrank, bereid uit vruchtensap, suiker enz.*), o. gmv.
Sorbon'ne (*oude theologische school te Parijs* ; na 1821 : *godgeleerde faculteit te Parijs* ; nu : *hoogeschool*), v. : *de — is in 1252 gesticht door Robert de Sorbon, met het doel onbemiddelde jongelieden tot wereldlijke priesters op te leiden.*
Sordi'no, v. —'s ; zie Sourdine.
Sornet'te (Fr. *praatje voor de vaak, nonsens, onnoozel en zot gesnap, kletspraatje*), v. —n.
Sorta'bel (Fr. *geschikt, passend, aannemelijk*). bn.; —er, —st: *e. — huwelijk,* nl. van personen, die bij elkaar passen ; zie Partuur.
Sorteeren (*uitzoeken, uitlezen, soort bij soort leggen, schiften*): *sigaren* —: fig. *effect* —, een heilzaam gevolg hebben, indruk maken, effect hebben, z. Gesorteerd; —**ing** (*het sorteeren ; verscheidenheid*), v. —en: *een groote — van dassen.*
Sortie' (*kaartje of contramerk ; uitval bij een belegering; lichte damesmantel voor avondpartijen*). v. sorties.
Sortiment'. o. —en; zie Assortiment.
So'ter (Gr. *redder, verlosser*), m.
Sote'risch (*reddend, zaligmakend*), bn.
Sot'nia (Russ. *afdeeling Kozakken, eerst v. 100, toen van 150 man*), v. sotnia's.
Sotternie' (letterk. *kluchtspel der Middeleeuwen*), v. —ën: na het *abele spel* werd gewoonlijk een sotternie als vroolijk nastukje opgevoerd ; er zijn er nog verschillende over, deels onvolledig : *de — van Lippijn, van den Buskenblaser, Die Hexe, Drie daghe here, Die Truwanten, Rubben.*
Sotti'se (Fr. *zotheid, malligheid*), v. —s.
Sot'to vo'ce (muz. *met e. zachte stem*), bw.
Sou (Fr. *stuiver, bronzen 5-centimestuk*), m. sous : 20 — is een frank (nominaal = 48 cents).
Soubret'te (Fr. *kamermeisje*; toon. *jeugdige, vroolijke, slimme kamerjuffer,* inz. *in het blijspel, de operette enz.*; ook: *zangeres van comisch vroolijke rollen*), v. —s.
Soudenier' (*soldenier*, zie ald., *soldaat*), m. soudenieren, —s. vero. (ou = oe).
Souffleeren (Fr. eig. *voor'zeggen, inblazen, influisteren; en wel op het tooneel door den souffleur*): *goed — is een moeilijke kunst.*
Souffleur' (Fr. *iem., die den tooneelspeler zijn rol voor'zegt, influistert*: *rolvoor'zegger*), m. —s: een goed — weet te zwijgen, waar het noodig is, ook mag hij in de zaal niet gehoord worden, veel geeft hij door gebaren aan; *op den — spelen,* z. Pitten.
Souffleurs'hokje (*hokje beneden midden voor het tooneel, tusschen de voetlichten, waarin de souffleur voor het publiek onzichtbaar is*), o. —s.
Souffran'ce (Fr. *smart, pijn, lijden*), v.-s.
Souffre-douleur' (Fr. *zondenbok, mikpunt voor ieder*), m. —-douleurs.
Souffreeren (Fr. *souffrir*: *lijden, ondergaan ; toelaten, dulden*).
Soulagement' (Fr. *leniging, troost, verzachting*), o.; in de spreekt.: *soulaas'.*
Soumis' (Fr. *gedwee, onderworpen, gehoorzaam*), bn.; meer —, meest —.
Sounder (Eng. *klankgever*; *toestel op een telegraafkantoor, voor gehooropname van e. telegram*), m. —s; —**en** (Eng. *telegrammen op 't gehoor opnemen*).
Soupçon' (Fr. *argwaan, verdenking*), m. -s.
Soupçonneeren (Fr. *verdenken, mistrouwen, wantrouwen, argwaan koesteren*).
Soupeeren (Fr. *het avondmaal gebruiken*).
Sou'per (*avondeten*), o. soupers; verkl. *soupertje, soupeetje* ; ook, Soupé.
Sou'ple (Fr. *lenig, buigzaam* ; fig. *gedwee, handelbaar*), bn.: zie Soepel.
Souples'se (*lenigheid, buigzaamheid*), v. gmv.
Sour'ce (eig. *bron*; fig. *plaats v. herkomst van koopwaren, waar men ze uit de eerste hand koopt ; oorzaak*), v. —s.
Sourdi'ne (Fr. muz. bij speeltuigen, blaas- en strijkinstrumenten : *toon- of geluidsdoover, demper*), v. —s: *à la* —, in 't geniep; z. Sordino.
Sous'chef (Fr. *onderchef*), m. —chefs.
Souspied' (Fr. *voetriem, aan broek of slobkousen bevestigd, om ze strak naar beneden te houden* : ook : *slobkous*), m. —pieds ; lees : *soe-piee'.*
Souta'ne (R.-K. *priesterkleed, toog ; de geestelijke stand*), v. —s.
Souteneeren (*ondersteunen, staande houden, onderschragen* ; fig. *verdedigen, beweren*).
Sou'ter (*psalm*), m. souters ; zie Psalter, Psalterium. vero. (ou = ou).
Sou'terliedekens (letterk. *psalmen van 1549*), o. mv.: de Geuzen-edelman, Jhr. Willem van Zuylen van Nyeveld maakte ze op wereldsche wijzen. (ou = ou).
Sou'terrain (Fr. *onderaardsch gewelf, gang; vertrek, lager dan de begane grond; kelderverdieping of -keuken*), o. —s.
Soutien' (Fr. *bijstand, steun*; ook: *ijzerdraadgaas*), m., i. d. laatste bet. soutiens.
Souvenir' (Fr. *aandenken, gedachtenisje; schrijf- of zakboekje*), o. —s; verkl. —tje, o. —s.
Souverein' 1 (*verheven, opperst, hoogst, oppermachtig*), bn., *de —e orde van Malta,*

de —e macht bezitten; **2** (*gebieder, vorst*), m souvereinen.
Souvereiniteit' (Fr. *oppermachtige heerschappij, oppermacht*), v. gmv.; —**srecht** (*recht v. oppergezag, v. regeeren*), o. —en.
Sovereign (Eng. *in goud geslagen pond sterling*), m. —s; een — is 20 shilling van 12 pence ; er zijn ook stukken van 5, van 2, van ½ —.
Sovjet (Russ. *raad, bestuursraad van arbeiders en soldaten*; zie A r s o l), m. —s: —**republiek** (*republiek bestuurd door sovjets; radenrepubliek*), v. —en; *de — in Rusland*.
I. Spa, van spaden ; volkst. *Spaai* ; zie S p a d e.
II. Spa (*laat*), bn. en bw.; zie S p a d e.
I. Spaak (*stevig stuk hout als hefboom gebezigd; verbindingsspijl tusschen naaf en velling*), v. spaken : *de spaken van een rad* ; zegsw. *een — in het wiel steken*, d. i. tegenwerken, door een hindernis beletten voort te gaan, tegenhouden ; verg. H a n d s p a a k.
II. Spaak, bw.: zegsw. — *loopen*, in de war loopen, vastloopen, geen voortgang kunnen hebben ; waarschijnlijk hetzelfde woord als S p a a k **I.**
Spaak'been (*een van de twee beenderen in den beneden- of onderarm*), o. —beenderen; verg. E l l e p i j p.
Spaan (*dun, buigzaam hout; spaander*), v. spanen: *boter*—, d. i. platte houten lepel; *schuim*—, keukengerief; *roei*—, roeiriem.
Spaan'der (*houtafval; dunne houtreep, dikke splinter*), m. —s: spreekw. *Waar gehakt wordt, vallen —s*, waar gevochten wordt, vallen v. weerszijden dooden ; **spaan'tje** (*zeer klein stukje hout*), o. —s.
Spaansch 1 bn. en bw. : *de —e taal, —e wijn, het was een —e tijd*, d. i. een treurige, rampspoedige tijd; *het ging er — toe*, wreed, hardvochtig; *dat klinkt* —, d.i. vreemd ; *hij heeft het* —, d. i. hard, armoedig ; *een —e vlieg*, zie ald.; *—e zeep*, witte, harde zeep; *—e peper*, Jamaïca-peper, z. P i m e n t ; *een —e ruiter*, een versperring van paalwerk met lanspunten, ook, Friesche ruiter ; — *riet*, dun vlechtriet ; *een —e takel*, samengest. takel met vaste en losse katrollen ; *—e vlieg*, schildvleugelig insect, dat tot poeder gestampt een blaartrekkend middel oplevert; *—e ziekte, griep*, besmettelijke ziekte in 1918 epidemisch in Europa, het eerst in Spanje waargenomen ; **2** (*de taal der Spanjaarden*), o. gmv.
Spaansch'gezind 1 (gesch. *geneigdheid voor Spanje hebbende, met Spanje heulende*), bn. en bw.; **2** —**e** (gesch. *aanhanger van de Spaansche partij*), m. en v. —n.
Spaansch-groen' (*groene verfstof uit kopergroen bereid*), o. gmv.
Spaar'bank (*inrichting, waar men zijn spaarpenningen veilig tegen kleine rente kan beleggen*), v. —en: de voornaamste — in ons land is de R i j k s p o s t s p a a r b a n k ; —**bankboekje** (*boekje eener spaarbank, waarin de inleggelden worden bijgeteld, de terugbetalingen afgetrokken en de rente genoteerd*), o. —s; —**bankzegel** (*zegeltje van 5 cent, dat op een formulier kan bijgeplakt worden om de gelegenheid te geven kleine bedragen te sparen*), o. en m. —zegels.
Spaar'centen (*eenig geld, dat opgespaard is*), m. mv.; —**duitje** (*een klein sommetje opgespaard geld*), o. —s; —**geld** (*opgespaard geld, spaarcenten*), o. —en; —**haard** (*haard, die weinig brandstof behoeft*), m. —en ; —**kas** (*kas* b.v. *in een fabriek, waarin de werklieden geld kunnen inleggen*), v. —kassen ; —**lamp** (*lamp, die zuinig brandt*), v. —en; —**penning** (*stuk geld, dat men gespaard heeft*), m. en; —**pot** (*pot, om er spaarpenningen in te bewaren*), m. —potten : *een goeden of vetten — hebben*, veel opgespaard geld ; —**zaam** (*zuinig, het tegenovergestelde van verkwistend*), bn. en bw.; —zamer, —st; —**zaamheid** (*het spaarzaam zijn*), v.gmv., z. E c o n o m i e.
Spaat (*allerlei ruitvormige mineralen, die bladerig en glanzig op de breuk zijn*), o. gmv.; zie V e l d s p a a t.
Spaat'je (*kleine spa*), o. —s.
I. Spa'de, spa (*graafwerktuig*), v. spaden.
II. Spa'de (*laat*), bn., als bw. ook S p a : *in den —n nacht, de — tranen, — regen; vroeg en —*.
Spa'del, v. spadels; meestal S p a t e l.
Spa'deling (*nakomer, achterblijver*), m. -en.
Spa'deling (*late vrucht*), m. —lingen.
Spa'den (*met de spade werken, graven, delven*), spaadde, heeft gespaad : *de polderjongens spaden onvermoeid aan het nieuwe kanaal ; wat hebt ge al veel gespaad!*; verg. S p i t t e n.
Spadil'le (Sp. *schoppenaas of hoogste troef i. h. quadrillespel*), v. —s; lees; *spadiel'je*.
Spa'hi (oorspr. *ruiterij der Turken; Arabische ruiter*, inz. *ruiterij in Fr. N.-Afrika, waaronder ook Franschen*), m. —'s.
Spa'kerij (*droog, doorzichtig v.d. lucht*),bn.
Spalier' (*latwerk of staketsel voor leiboomen*, ook : *een dergelijke leiboom*), o. —en ; —**boom** (*leiboom*), m. —en; —**vrucht,** v. -en.
Spalk (*voorwerp, plankje enz. om iets bijeen te houden, om gebroken armen, vingers enz. te spalken; voorwerp om iets van één te houden*), v. spalken.
Spal'ken (1 *met spalken verbinden* ; 2 *open doen staan*), spalkte, heeft gespalkt: 1 *een gebroken vinger* —, d. i. stevig tusschen twee latjes of plankjes binden : *een been* —, *een enkel* —; 2 *een geslacht varken* —, het lijf wijd openzetten met een spalk.
Spal'ling (*varken beneden h. jaar*), m. -en.
Spal'ten (verwant met *splijten*) ; zie S p o u w e n, T w e e s p a l t ; vero.
I. Span, span'ne (1 *lengte, gelijk a. d. span eener hand* ; 2 *raam* [*en touw*] *van een spanzaag*), v. spannen : 1 *die tafel is tien — breed* ; fig. *een spanne tijds*, korte tijd ; 2 *het zaagblad eener spanzaag wordt door een —, of gedrild touw gespannen.*
II. Span (*gespan*), o. —nen: *e. — paarden, ossen*, d.i. e. koppel : *e. versch — paarden; deze kinderen zijn een aardig* —, tweetal.
Span'ader (*tongriem*, z. ald.), v. —s, —en.
Spandeeren, zie S p e n d e e r e n.
Span'dienst (gesch. *plicht v. aan te spannen*), m. —diensten : *hand- en —en*; zie H e e r e n d i e n s t. vero.
I. Spa'nen (*v. spaan*), bn.: *e. — speelgoeddoos*, b.v. voor Neurenberger waren.
II. Spa'nen, spaande, heeft gespaand :

boter —, d. i. met een spaan bewerken of uitsteken.
Spang (*gesp, ring, zilveren haak*), v. —en.
Spa'niel (dierk. *kleine jachthond*), m. —s.
Span'jaard (*inboorling v. Sp.*), m. -en, -s.
Spanjolet' (*draairoede of sluitboom om* b.v. *een vleugelraam te sluiten*), v. —letten.
Spanjool' (*Spanjaard*), m. Spanjolen.
Span'kracht (nat. *veerkracht, elasticiteit, streven naar uitzetting*), v.: *de — v. gassen.*
Span'nen (1 *strak zetten, al trekkende stijf zetten*; 2 *binden*; 3 *drukken, knellen*), spande, heeft gespannen : 1 *den haan v. e. geweer —, een veer —, een boog —,* zie ook B o o g; *een touw —*; 2 *de paarden voor den wagen —*; zegsw. *de paarden achter den wagen —*, averechts te werk gaan; *de kroon —*, fig. de eerste zijn onder zijns gelijken; *dat spant de kroon*, overtreft al het andere; *de vierschaar —*, recht gaan spreken; 3 *die jas spant wat in den bovenarm*; fig. *het zal er —*, heftig toegaan; *met iemand op gespannen voet staan*, in onmin leven.
Span'nend (*wat spant*), bn.: *e. — oogenblik*; *een —e roman*, meesleepend.
Span'ner (dierk. *zekere vlinder*), m. —s.
Span'ning (1 *het spannen*; 2 *toestand van gedrukte, gasvormige lichamen*; 3 *toestand van iets, dat gespannen is*; 4 bouwk. *afstand tusschen twee steunpunten*; 5 fig. *min of meer vijandelijke houding*), v. —en, bet. 3 en 5 gmv.: 1 *de — van dat touw moet geleidelijk gebeuren*; 2 *de — van den stroom, de — van gassen, de — van samengeperste lucht*; 3 *de — der spieren, zenuwen*; fig. *dat onzekere hield zijn ziel in —*; *de candidaat verkeerde na het examen in groote —*; 4 *de — van een perronkap*, het ijzeren geraamte; *de — v. e. booggewelf*; *de — van een spoorbrug*, d. i. de lengte van een vak tusschen twee pijlers; *de spoorbrug te Culemborg heeft zeer groote —en*; 5 *Pruisen en Frankrijk leefden al eenigen tijd in —*; *er is een zekere — tusschen die twee volken, staten, families enz.*
Span'raam (*droograam, waarop het weefsel*, b.v. *wollen dekens, laken gespannen wordt*), o. —ramen.
Span'riem (*riem v. d. schoenmaker, om den schoen op de knie vast te zetten*), m. —en.
Span'rups (dierk. *rups, die zich voortbeweegt door beurtelings het lichaam te krommen en te spannen*), v. —rupsen.
Spanseeren (*wandelen, op deftige wijze*, meestal ironisch): — *in het groen.* vero.
Spant (*kapwerk van een dak*; scheepst. *zijstuk van het geraamte van een schip*), o. —en.
Span'voets (*met aaneengesloten of -gebonden voeten*), bw.: *de jongen sprong — over de sloot*; vero.
Span'zaag (timmerm. *groote zaag, in een raam gespannen*), v. —zagen.
Spar 1 (plantk. *sparreboom, naaldboom met kaarsrechten stam en afhangende kransen van takken*), m. sparren; **2** (*lang, rond dakhout*), v. sparren.
Spar'appel (*vrucht van den sparreboom*), m. —s; zie S p a r r e k e g e l en P i j n a p p e l.
Spa'ren (*opsparen*; fig. *ontzien*), spaarde, heeft gespaard : *geld — voor den ouden dag*; *wie spaart, vergaart*: fig. *de Holl. jongen spaart in 't vechten zijn partij* (C.O.), d. i. verschoont; *zijn gezondheid —, zijn krachten —*, spaarzaam gebruiken; reflex. *zich —*, niet te veel van zijn krachten vergen.
Spar'gel (*wilde asperge*; Duitsch: *asperge*), m.gmv.; —**kruid**, o.
Spark (*sprank, vonk*), v. sparken. w.g.
Spar'kelen (*vonkelen*), sparkelde, heeft gesparkeld.
Spar'reboom (*spar*), m. —boomen; —**groen** (*de groene naalden van den spar*), o. gmv.
Spar'rekegel (plantk. *zaadhuis v. d. spar, lang en rond, met dakpansgewijze liggende schubjes*), m. —kegels.
Spar'renbosch (*bosch v. sparren*), o. -bosschen; —**hars**, o. en v. gmv.; —**hout**, o. gmv.
Spar'sa (Lat. mv. van *sparsum: verstrooide dingen*), o. mv. (s = z).
Spar'ta of L a c e d a e'm o n, hoofdstad van Laconica, in den Peloponnesus; ook naam van den staat, door Lycurgus de militaire staat in Gr. bij uitnemendheid.
Spartaan' (*inboorling v. het oude Sparta*; fig. *iemand, die zeer gehard is*), m. Spartanen.
Spartaansch' (fig. *streng, hard*), bn.: *een —e opvoeding*, als in 't oude Sparta.
Spartacist' (Duitsch : *aanhanger der Spartacus-partij*; *communist*), m. —en : de naam — is afkomstig van den eigennaam Spar'tacus, den aanvoerder in den Slavenoorlog tegen Rome, 73—71 v. C.; onder het pseudonium — verscheen in 1916 een verzameling vlugschriften enz., waarin de revolutionair-communistische beginselen werden uiteengezet.
Spar'telbeenen (*met de beenen in de lucht spartelen*), —beende, heeft gespartelbeend: *het kindje lag te —.*
Spar'telen (*slaan met armen en beenen*; *krampachtig bewegen*), spartelde, heeft gesparteld : *de knaap spartelde in den vijver, de visch lag in het gras te —.*
Spar'telvisch (*spartelende visch*), m. —visschen : *de boer trekt —visschen uit den vijver* (Vondel).
Spasmo'disch (*krampachtig*), bn. en bw.
Spas'mus (geneesk. *kramp, samentrekking v. e. spier*), m. spasmi; ook S p a s m e, o. —n, S p a s m a, o. spasmata.
Spat (*af- of opspringend deeltje van vocht of slijk*), v. spatten : *je broek zit vol —ten.*
Spat'ader (*uitpuilende ader, vooral voorkomend aan beenen en voeten*), v. —aders.
Spat'bord (*gebogen bord, boven, voor of achter een wiel v. e. voertuig, om de slijkspatten op te vangen*), o. —borden; zie S l i k b o r d.
Spa'tel (*strijkmes voor zalf, zalfspaan*; ook: *strijkspaan van den stukadoor*), v. —s.
Spa'tie (*tuschenruimte of speling*; drukkerij : *verkort staafje tusschen twee letters of woorden, scheistiftje*), v. spaties. (t = s).
Spatieeren (*van spaties voorzien, breeder uiteendrukken*): *woorden —.* (t = s).
Spat'je (*een der vele volksnamen voor een borrel jenever*), o. —s: *e. — nemen, e. — ophebben*; zie: D r o p j e, G r a a n t j e, H a p j e, P i e r e n v e r s c h r i k k e r-

tje, Propje, een Taaien, een Wippertje enz.

Spat'kleed (*leeren kleed voor in e. rijtuig, en dat de koetsier over de knieën trekt*), o. -en.

Spats (*drukte, ophef*), m. gmz.

Spat'ten (*in druppels, 1 rond- of opvliegen, 2 doen rondvliegen*), spatte, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) gespat : 1 *het bloed spatte uit de wonde* ; 2 *met water* —; *wat spat dat rijtuig !*

Spat'tig (*met spatten of wratten*, b.v. *de pooten van paarden*), bn.: —er, —st.

Spat'ting (scheepst. *wijdte, breedte*), v.—en.

Speaker (Eng. eig. *spreker* : *voorzitter van het Eng. Lagerhuis*), m. speakers.

Specerij' (*geurige, uitheemsche kruiderij*, b.v. *peper, nagelen, foelie, muskaatnoot*), v. —en ; —**achtig**, bn. en bw.: *een —e smaak*; —**eilanden** (aardr. zie Molukken), o. mv.

Specht (dierk. *bekende bosch-klimvogel*),m. —en: *de groene* —, *de groote bonte* —, *de zwarte* —; *de — is de timmerman v. h.woud.*

Specht'mees (*boomklever*), v. —zen. gew.

Speciaal' (Fr. *bijzonder, in 't bijzonder*), bn. en bw.: *mijn —ale vriend* ; *een —ale studie; ik bedoel u* —; *ik ken hem* —. (e = ee).

Specialiseeren (*in onderdeelen splitsen* : *bijzonder kenmerken en aanduiden*). (s = z).

Specialist' (*persoon, die van eenig vak bijzondere studie maakt en daarin uitmunt*, inz. *i. e. onderdeel d. geneeskunde*), m. —en: *hij is een — in den tuinbouw.*

Specialiteit' (1 *bijzondere eigenaardigheid*; 2 *bijzonder studievak*; 3 *bijzonder kenner v. e. onderdeel, v. e. handelstak*; 4 *specialist*, inz. *geneeskundige* ; 5 *artist v. e. variété, kunstenmaker*), v.—en : 1 *Willem schopte zijn stoel om, welke handelwijze een — der jongere Deluws scheen te zijn* (C. O.); 2 *zijn — is Sanskriet*; 3 *een — in koffie, linnens enz.*; 4 *een — in huidziekten, een — gaan raadplegen* ; 5 *een —entheater.*

Spe'cie (1 *soort* ; 2 *metaal, gemunt geld, klinkende munt* ; 3 *metaalmengsel* ; *mortel*), v. —s, —ciën, bet. 2. 3 v. gmv. : 1 *de duizend en een —s van het genus* (geslacht) *Haarlemmer* (C. O.) ; 2 *wilt ge papieren geld of —?* ; 3 *een bel van luid klinkende* — (C. O.) ; *er zit te veel zand in die* —.

Spe'ciebriefje (handel: *briefje, waarop vermeld staat, in welke munt of munten een som moet uitbetaald worden*), o. —briefjes.

Specieus' (*naar het uiterlijk schoon* ; fig. *schoonschijnend*). bn.: —zer, —t: *een — uiterlijk* ; —*ze redenen.*

Specifica'tie (*stuksgewijze opgaaf, afzonderlijke opsomming, nauwkeurige omschrijving*; recht. *vormgeving, zaakvorming*; ook van kosten, schaden : *gesplitste of uitgewerkte opgave, staat van kosten, schadestaat*), v. —ciën, —s.

Specificeeren (*deel voor deel bij name noemen, in onderdeelen nauwkeurig omschrijven*). (spe = spee).

Speci'ficum (*bijzonder middel, afdoend iets*), o. —ca: *kinine is een — tegen de koorts*, e. specifiek middel. (spe = spee).

Specifiek' (*in 't bijzonder aan iets eigen* ; *in het bijzonder of bij uitsluiting tot het uitoefenen v. e. bepaalde werking geschikt*), bn. en bw.: *e. — geneesmiddel*, b.v. kina tot koortsverdrijving; — *Duitsche cultuur* ; —*e opgave*, gesplitste, uitgewerkte opgave.

Specifiek' gewicht', o.; z. Soortelijk gewicht. (spe = spee).

Spe'cimen (Lat. *proefstuk of -werk, voorbeeld, model, proef*), o. specimina, —s. (spe = spee).

Specta'tor (*be-, toeschouwer, waarnemer, opmerker*) m. —s ; als titel: *de Hollandsche* —, letterk. een tijdschrift van 1731—'35 door Justus van Effen (1684—1735) uitgegeven : wat, *in zijn oogen*, verbetering behoefde, onderwierp hij aan een vrijmoedige critiek.

Spectatoria'le vertoo'gen (*tijdschriften i. d. trant van den Hollandschen spectator*), o. mv.: tot de — behooren o.m. De Nederlandsche Spectator, De Philanthroop, De Denker, De Kosmopoliet, De Philosoof, De Grijsaard, periodieken uit de laatste helft der 18e en 't begin der 19e eeuw.

Spectraal'analyse (nat. *ontbinding v. licht door e. prisma*; *onderzoek v. eenige grondstof door studie v. h. spectrum*), v.

Spectrome'ter (nat. *licht- of straal-onderzoeker, zeer fijne spectroscoop*), m. —s.

Spectroscoop' (nat. *toestel, om het spectrum van een stof*, inz. *van hemellichamen te onderzoeken en te bepalen, welke elementen daarop aanwezig zijn*), m. —scopen ; zie Spectrometer.

Spec'trum (7 *kleurenbeeld, verkregen door een lichtstraal te doen gaan door een glazen prisma*; *ontleding van het licht in zijn samenstellende kleuren*), o. —s, —tra: *magnetisch* —, aanschouwelijke voorstelling der magnetische krachtlijnen door metaalvijlsel.

Speculaas' (*speculatie-koek*), o. gmv.

Speculant' (*iem., die speculeert of een speculatie op touw zet*), m. —lanten.

I. Specula'tie (1 *bespiegeling*; 2 *handelsonderneming met aanmerkelijk risico*), v. —tiën, —ties : 1 *zijn geest bezighouden met diepzinnige —s* ; 2 *zijn geld steken in gevaarlijke —s.*

II. Specula'tie (*St.-Nicolaaskoekjes of -baksel*), v. gmv. ; ook, Speculaas', o. gmv.

Speculatief' (1 *bespiegelend, diep peinzend, vorschend* : 2 *wat zich leent tot speculatie, winstbelovend*; *op vermoedelijke winst berekend*), bn. en bw.: —tiever, —tiefst : 1 *de —tieve geest van tante Vernooy* (C.O.): —*studeeren* : 2 —*tieve fondsen* ; — *handelen.*

Speculeeren (1 *bespiegelend over denken* ; *speculatief te werk gaan* ; 2 *handelsplannen maken, koopen en verkoopen enz., waarbij groot risico is* ; 3 met op : *iets, hopen of trachten iets te verwerven* : *kansberekeningen maken, gegrond op zekere gegevens*): 1 — *in de wijsbegeerte, een speculeerend professor*, w.g. ; 2 — *in koffie, in olie, in mijnwaarden* ; 3 — *op een erfenis, op de daling of rijzing van effecten* ; fig. — *op de onervarenheid der jeugd.*

Speech (Eng. *rede, toespraak, toost*), v. -en, —es: *e.* — *afsteken*: z. Maidenspeech.

Speechen (*een toespraak houden, een toost instellen*), speechte, heeft gespeecht ; lees: *spiet'sjen.*

Speed, at full — (Eng. *met volle kracht*).

Speek'sel (*mondvocht*), o.; —**klier**, v. -en.

Speel'avond (*avond, dat gespeeld wordt*),

m. —en: *de — in een schouwburg*: —**bal** (*werpbal*), m. —ballen: fig. *hij is de — der fortuin*; *het schip was een — der golven*; *iem. tot — nemen*, met hem sollen; -**bank** (*tafel of bank, waaraan men speelt*, inz. *inrichting, waar men speelt*), v. —en; —**doos** (*muziekdoos*: ook: *doos met kinderspeelgoed*), v. —doozen; —**gave** (*een der Fröbelartikelen*), v. —gaven, b.v. gekleurde ballen, kuben en cilinders, bouwsteenen, mozaïekdoosjes, vlechtlatten, telstokjes, geruit papier, plakboek, vlechtdoos enz., zie Fröbelen: —**geld** (*geld, waarom gespeeld wordt*: ook, *speldengeld*), o. —en; —**genoot**, m. en v. —en; vr. —**e**, zie Speelnoot; —**goed** (*voorwerpen voor kinderen, om er mee te spelen*), o. —eren; —**hol** (*schimpnaam voor speelhuis*), o. —en; —**huis** (*huis, waarin om geld gespeeld wordt*), o. —zen: *een openbaar* —, toegankelijk voor ieder; *een stil of geheim* —, alleen toegankelijk voor een bepaalden kring van personen: —**jacht** (*plezierwaartuig*), o. —en; -**kaart** (*kaart van een gezelschapsspel*; *een der kaarten van een kaartspel*), v. —en: *fijne Fransche —kaarten*; —**makker** (—*kameraad*), m. —s; —**man** (*muzikant*), m. —lieden, —lui: zegsw. *de — zit er nog op 't dak*, de bruiloftsvreugde is er nog niet geheel voorbij, de jongelui zijn nog in de wittebroodsweken; —**noot** (*speelkameraad*), m. —en, —s; —**noote**, v. —n: ook, bruidsjonker en bruidsmeisje: *wie der jongens hij tot —en kiezen zou* (Potg.); —**plaats** (*plaats bij de school, waar in het vrije kwartier gespeeld wordt*), v. —en: *een school met* —; —**pop** (fig. *speelbal*), v. —pen; —**reisje** (*pleziertochtje*), o. —s; —**ruimte** (*ruimte tusschen twee deelen van eenige constructie, verbinding enz., om gelegenheid te geven tot uitzetting*), v. gmv.; verg. Speling.

Speelsch (*graag spelende*), bn.; —er, meest —: *een — knaapje, de —e jeugd*; —**heid** (*dartelheid*), v. gmv.: *Henriette greep in een aanval van behaagzieke — mijn arm* (C. O.).

Speel'schuld (*schuld, door spelen gemaakt*), v. —en; —**tafel** (*tafel, om aan te spelen*; fig. *spel*), v. —s: *hij heeft zijn vermogen aan de — verloren*, d.i. met het hazardspel; —**tuig** (*kinderspeelgoed*, ook: *muziekinstrument*), o. —en; —**tuin** (*kindertuin*), m. —en; —**vaart, spe'levaart** (*pleziertocht op het water*), v. —en; —**vogel** (*jongen, die graag speelt*), m. —s; —**wagen** (*plezierrijtuig*), m. —s; —**werk** (*klokkenspel, raderwerk in een muziekdoos*), o. —en: *het — in den olifant* (C.O.); —**ziek** (*overgroote neiging tot spelen hebbende, zeer speelsch*), bn.; —er, —st: *een — kind, een —e hond*, d. i. gaarne spelende; —**zucht** (*sterke, onverwinbare neiging of lust tot spelen inz. het hazardspel*), v. gmv.

Speen (*tepel eener koe, geit enz.*), v. spenen.

Speen'kruid (plantk. *in 't wild groeiende ranonkelachtige plant*), o. gmv.

Speen'ling, m. —en: zie Spalling.

Speen'varken (*zeer jong varkentje*), o. —s.

Speer (*lans, piek, spies*), v. speren.

Speer'haai (*doornhaai*; *haai, die zeer veel in de Noordzee voorkomt*), m. —en; —**haak** (*klein smidsaanbeeld*), m. —haken; —**ruiter** (*met een speer gewapende ruiter*), m. —s, vero.; —**slang** (*zeer giftige slang op het eiland Martinique*), v. —en.

Speer'werpen (sport: *het werpen met een speer naar een schijf*), o. gmv.

Speer'wortel (plantk. *speenkruid, addertong*), v. gmv.

Speet (*taai twijgje, waaraan aal of paling, bokking enz. geregen wordt*), v. speten; —**aal** (*mooties aal, aan een speet geregen en zóó gebraden*), v. gmv.; —**wet** (*wet van 1902, betreffende het speten van haring en bokking*), v. gmv.

I. Spek (*laag onderhuidsch vet bij sommige dieren*), o. gmv.: *het — v. e. varken, v. e. rob, v. e. walvisch*; *versch* —, *gerookt* —; zie: Pekel—, Rook—, Zult—, Lardeer—; zegsw. *met — schieten*, opsnijden, pochen, bluffen; *meeloopen voor — en boonen*, zie Boon; *zij vallen van weelde uit het* —, d.i. zij achten hun geluk niet, verwaarloozen het.

II. Spek, spek'jan (*destijds scheldnaam voor Portugeezen en Spanjaarden*), m. spekken.

Spek'achtig (*op spek lijkende*), bn.; —er, —st: *het — vleesch van den walvisch*.

Spek'bokking (*vette, gerookte bokking, groot soort*), m. —en; —**chinees** (O.-I. *Chinees-varkensslachter*), m. —chineezen; —**eend** (*smient*), v. —en; —**haak** (*S-vormige haak v. d. spekslager, om spek of vleesch aan op te hangen*), m. —haken.

Spek'ken (eig. *lardeeren*; inz. fig. *goed vullen*), spekte, heeft gespekt: fig. *iemands beurs of iemand* —, d. i. goed van geld voorzien, gmz.

Spek'kig (*spekachtig*; fig. *ransig*), bn.; —er, —st; fig. *deze boter is* —, wg.

Spek'koek (*pannekoek met spek*), m. —en, zie Spekstruif; —**koning** (*matroos, die het walvischspek tont*), m. —en: —**kooper** (*handelaar in spek*; fig. *man in bonis*), m. —s: fig. *hij is een heele* —; —**naald** (*naald, om vleesch te lardeeren*), v. —en; —**nek** (eig. *vette, dikke nek*; fig. *persoon met zulk een nek*), m. —nekken; —**pannekoek**, m. —en, zie Spekkoek; —**slager** (*varkensslachter*), m. —slagers; —**slagerij'**, v. —en; —**steen** 1 (*zekere kiezelzure kalkstof, vettig en snijdbaar, in verschillende kleuren voorkomend*), o. gmv.: *een beeldje van* —; 2 (*voorwerp, een stuk of brok* —), m. —en; —**struif** (*spekpannekoek*), v. —struiven.

Spekta'kel (Fr. *schouwspel, vertooning*; inz. *iets, dat opzien baart*; *opschudding, drukte, lawaai*), o. —s: *wat maken die lui een — op straat!*; —**stuk** (*tooneelstuk, waarbij veel machinerie en decoratie te pas komt*), o. —ken.

Spekta'kelmaker (*rumoermaker*), m. —s.

Spek'vet (*vet, uit spek gebraden*), o. gmv.

Spek'wortel (plantk. *smeerwortel*), v.gmv.

Spek'zak (mil. *linnen inspectiezak*), m. —ken.

Spek'zwoord of **—zwaard** (*spekhuid*), o. —en.

Spel (1 *het spelen*; 2 *een stel voorwerpen bij het spel noodig*; 3 *kermistent, spul*; 4 *tooneelspel*; *het spelen op de planken*; *de opvoering, de voorsteling*; *de rol*; *de actie*; 5 *het spelen van muziek*; 6 *wedstrijd*

in 't spelen ; 7 *het tegengestelde van ernstig werk* ; 8 *speelbal, speelpop* ; 9 *bezigheid om zich den tijd te korten*), o. —en, in bet. 2 en 3 spellen ; bet. 5, 7, 8 en 10 gmv., bet. 4, 6, 9 spelen : 1 *het dam—, kaart—, kegel—, biljart—, schaak— enz.* ; *geluk in het — hebben* ; *een mooi — in handen hebben*, b.v. bij het kaarten ; zegsw. *alles op het — zetten*, wagen ; *iemand vrij — laten*, alle vrijheid ; *uw naam staat op het —*, loopt gevaar ; *haat en nijd waren er in 't —*, werkten tegen ; 2 *hier zijn twee spellen kaarten* ; *koop twee dominospellen, drie damspellen enz.* ; 3 *de markt stond vol kramen en spellen* ; *twee honden- en apenspellen, drie paardenspellen enz.* ; 4 *een blij—, een treur—* ; *het — van dezen acteur is natuurlijk* ; 5 *het viool—, snaren—* ; *met zang en — den tijd verdrijven* ; *orgel—, piano—, klokken—* ; 6 *de Olympische spelen in Griek., ingesteld 776 v. C.* ; 7 *dat te zingen is hem maar —*, ook, *kinderspel* ; *die jongen wil van alles — maken*, grap, aardigheid ; 8 *ten — van wind en golven zijn* ; 9 *de spelen onzer jeugd* : nog : *het — der verbeelding, het — der oogen, het — der golven, het — der kleuren.*

Spel'boek (*abc-boek*), o. —en: *onze kinderen, v. 't — af nooit ledig* (Staring). vero.

Spel'breker (*spelverstoorder* ; fig. *vrede-, rustverstoorder*), m. —brekers ; —**breekster**, v. —s; verg. B r e k e s p e l.

Speld (*metalen priempje met kop*), v. —en : *iets met een — vaststeken* : *een brief —en* ; zegsw. *er is geen — tusschen te krijgen*, zij praat al maar door ; zegsw. *een —je bij iets steken*, evenals de naaister doet aan den naad, ter plaatse waar zij dien dag eindigt ; ook de lezer stak vroeger wel een lange speld ter plaatse, waar hij eindigde, fig. niet verder met iets gaan ; zegsw. *je kondt e. — hooren vallen*, het was doodstil.

Spel'deknop, —kop (*kopje eener speld*), m. —pen.

Spel'den (*met een speld vasthechten, opprikken*), speldde, heeft gespeld : *een prent aan den wand —* : zegsw. *iemand iets op de mouw —*, zie M o u w.

Spel'denbakje (*bakje, om spelden in te bewaren*), o. —s; —**brief** (*een strook papier, waarop in rijen spelden zijn gestoken, welke aldus in den handel worden gebracht*), m. —ven, zie ook B r i e f ; —**doosje** (*doosje voor spelden*), o. —s; —**fabriek** (*fabriek, waar spelden gemaakt worden*), v. —en ; —**geld** (eig. *geld om spelden te koopen* : *kleedgeld, geld voor allerlei kleine uitgaven*; *fooitje*), o. gmv.; —**kussen** (*kussen, om spelden op te steken*), o. —s; —**werk** (*kantwerk*), o. gmv.: *zij verdient haar kost met — te maken*; —**werkster** (*kantmaakster*), v. -s.

Spel'deprik (*prikje met e. speld*; fig. *kleine of fijne hatelijkheid*), m. —prikken.

Spe'lemeien (*zich vermaken door te gaan wandelen, rijden of varen in Mei*, nl. *in de vrije natuur*), —meide, heeft gespelemeid.

Spe'len (den. van *spel* : 1 *vrij en luchtig bewegen, omgaan met, zich vermaken* ; 2 *zich met eenig spel onledig houden* ; 3 *muziek maken op eenig instrument* ; 4 *een tooneelstuk opvoeren of mede opvoeren*), speelde, heeft gespeeld : 1 *die dame speelt met haar waaier, dat paard speelt met zijn gebit, de zon speelt in het water* ; *de wind speelt in het gebladerte* ; fig. *dat speelt mij voor den geest, door het hoofd*, ik herinner het mij flauwtjes ; *de fonteinen laten —, met beloften —, met zijn gezondheid —, met vuur —*, lichtzinnig met gevaarlijke zaken omgaan ; 2 *de kinderen spelen krijgertje* ; *zus speelt met haar pop* ; *op het ganzenbord —, kaart—, een partij dam- of schaak —* ; *de kat speelt met de muis*; zegsw. *een schandelijk spel met iemand —*, hem op schandelijke wijze misleiden ; *met zijn gezondheid —*, ze op het spel zetten ; 3 (*op*) *de piano —, viool —, gitaar —, harp —* ; *van het blad —, alles uit het hoofd —* ; zegsw. *op zijn poot —*, zie P o o t ; *het geschut laten —*, lossen ; 4 *in een tooneelspel een belangrijke rol —* ; *de valsche rol —* ; *dat gezelschap speelt vanavond in onzen schouwburg* ; *men speelt Beatrijs* ; *hij, zij speelt goed* ; fig. *de mooie, de leelijke rol in eenige zaak —*, mooi of leelijk handelend optreden ; *Mientje zat buitentje te —* ; *den grooten heer, den baron —*, uithangen ; *den baas, de beest —*, zie B a a s, B e e s t ; bij uitbr. *aap wat heb je mooie jongen tegen iemand —*, hem vleien in zijn kinderen ; *mijnheer vóór en na tegen iemand —*, zich zeer onderdanig aanstellen ; *den beleedigde —, de preutsche —*, de houding aannemen van.

Spe'ler (1 *iemand, die speelt*, inz. *die veel speelt* ; 2 *iemand, die muziek maakt, tooneelspeelt*), m. spelers : 1 *een kaart—, een domino—* ; *een triktrak—* ; 2 *een harp—, een orgel—*, verg. T o o n e e l s p e l e r ; vr. **speelster**, —s.

Spe'lerijden (*voor plezier uit rijden gaan*), alleen in de onbep. wijs : *wij gaan of zij gaan —* ; verg.: S p e l e v a r e n en W a n d e l r i j d e n.

Spe'levaart (*roeitochtje*), v. —vaarten.

Spe'levaren (*zich al varende verlustigen* : *voor plezier uit roeien gaan*), spelevaarde, heeft gespelevaard.

Spel'fout (*fout tegen de spelling*), v. —en.

Spe'ling (1 *grillige wending, keer* ; 2 *ruimte*; 3 *afwijking in de natuur* ; 4 *invallende gedachte*), v. —en : 1 *een — van het lot* ; 2 *de mast staat los, hij heeft —*, nl. om te wiegelen ; *een paar dagen —*, tijdruimte ; 3 *deze plant is een vreemde — der natuur* ; 4 *de —en van het vernuft.*

Spel'kunst (*de kunst van juist te spellen*), v. gmv.; zie O r t h o g r a p h i e.

Spel'leider (*gymnastiek-onderwijzer, -leeraar, die het spel van kinderen of ouderen leidt of regelt*), m. —s: *de —s van den Bond voor lichamelijke opvoeding.*

Spel'len (1 *de letters in volgorde noemen* ; 2 *voorspel'len*), spelde, heeft gespeld : 1 *een woord —* ; 2 *de kikvorschen kwaken, dat spelt mooi weer.*

Spel'ling (*schrijfwijze der woorden*), v. -en: *de — van De Vries en Te Winkel, de — v. Kollewijn* ; ook, O r t h o g r a p h i e.

Spel'methode (*ouderwetsche leer-leesmethode, waarbij de woorden gespeld werden*, b.v. dee-ie-ee-er = *dier, door de klankmethode*, zie ald., *verdrongen*), v. —methoden, —s.

Spelonk' (*berghol*; *donkere, vuile grot*), v. —en.

Spel'regel (*regel der spelling*; ook: *regel voor een of ander spel*), m. —regels.
Spelt (*e. soort v. grove tarwe*), v. gmv.
Spen (O.-I. *tafeljongen, huisbediende*), m. —s.
Spen'cer (*Engelsche vestrok zonder panden; elegant damesjakje*), m. —s: *Amelie had een — aan van paarse zijde* (C. O.). vero.
Spenda'bel (*mild, kwistig, vrijgevig*), bn.
Spendeeren (*ten koste leggen aan*): *geld a. iets* —, besteden; ook, S p a n d e e r e n.
Spe'nen (*van de speen of borst afnemen*; fig. *onthouden*), speende, heeft gespeend: *een kind* —; *e. veulen* —; z. ook S p e e n v a r k e n; fig. *zich — v. iets*, zich van iets onthouden: *Poot had zich gespeend van de vermaken der jeugd* (Potg.).
Sper'fort (mil. *fort ter verdediging v. verkeerswegen, v. spoorwegen, bruggen, rivierovergangen, bergpassen enz.*), o. —en; —**vuur** (mil. *concentrisch vuur om het voort- of doordringen van den vijand onmogelijk te maken*), o. gmv.; beter ware: *Versperringsfort, —vuur.*
Sper'ge (*asperge*), v. —s; ook, S p e r z i e.
Sper'gelkruid (plantk. *wilde asperge*), o.
Sper'ketting (*afsluitketting*), m. —en.
Spermace'ti (*witte amber, walschot*), v.
Sper'ren (*wijd uit elkaar zetten*), sperde, heeft gesperd: *de oogen wijd open*—; *het paard sperde zijn neusgaten.*
Sper'wer (dierk. *een roofvogel*, eig. *musschenarend, e. soort v. kleinen valk*), m. —s; —**achtigen** (*valkachtige roofvogels*), m. mv.
Sper'wersnest (*nest v. e. sperwer*), o. —en.
Sper'zieboon (*zekere peulvrucht, die met de peul gegeten wordt*), v. —boonen, ook: *Sla-, Suiker-, Princessen-, Heerenboon.*
Spes pa'triae (Lat. *de hoop des vaderlands, h. opgroeiend geslacht*), v.gmv. (ae = ee).
Spe'ten (*aan een speet rijgen v. haring in de rookerijen*), speette, heeft gespeet: *deze vrouwen zullen die gerookte haringen —.*
Speur'der (*rechercheur, detective*), m. —s.
Speu'ren (afleid. van *spoor*: *het spoor volgen*), speurde, heeft gespeurd; fig. *niet nauw* —, d. i. niet nauwlettend zijn of zien; verg. B e s p e u r e n.
Speur'hond (*afgerichte hond*), m. —en: fig. *een — der politie*, bespieder, handlanger.
Speur'zin (*aanleg tot speuren*), m. gmv.: *een politiehond moet — hebben*; *de — van een geleerden geschiedvorscher.*
Sphinx, v. —en; zie S f i n x.
Spiau'ter (*mengsel v. lood en tin*), o.gmv.; z. P i a u t e r, o., ook *Peauter.* (au = ou).
Spicca'to (muz. bij strijkinstrum.: *met springenden strijkstok*).
Spich'tig (1 *smal en puntig*; 2 *mager, schraal*), bn.; —er, —st: 1 *het —e gras der heide*; *die aal met zijn —en kop*; 2 *hij ziet er wat — uit.*
I. Spie (*verspieder*), m. —ën.
II. Spie (*ijzeren pen, houten of metalen wig, plat staafje met nok voor het vastzetten van wielen en schijven*), v. spieën.
III. Spie (volkst. *geld*), o.: *ik heb geen — meer*; gew.
Spie'den (*onderzoekend kijken naar iets*), spiedde, heeft gespied: (*de oude schipper*) *spiedde waar zijn vader sliep en waar zijn broeder was* (Th. v. Rijswijck); verg.: A f s p i e d e n, B e s p i e d e n, V e r s p i e d e n.
Spie'ën (*met een spie lasschen, hechten, vastzetten*), spiede, heeft gespied.
Spie'gat (scheepst. *gat ter waterloozing a. het gangboord of de waring*), o. —en, meestal: S p u i g a t: zegsw. *dat loopt de spiegaten uit*, dat gaat te ver, het wordt te erg.
Spie'gel (*voorwerp v. glas of gepolijst metaal, waarin lichamen enz. weerkaatst worden; verfoelied glas, in lijst gevat; huisraad*), m. —s: *een salon*—, *e. hand*—, *e. penant*—, *een kap*—; bij uitbr. *een brand*—, *een keel*—, *een oor*—, zie ald.; fig. *het gelaat is de — der ziel*: *de — der zee*, gladde oppervlakte bij kalm weer, zie W a t e r s p i e g e l; bij verg. *de — van een schip*, achtersteven, vlak achterdeel; *de — historiaal*, historisch rijmboek, tevens hoofdwerk van Jacob van Maerlant (1235—'99); *de — der Vaderlandsche kooplieden*, het beste der blijspelen van Pieter Langendijk (1683—1756), een comédie de moeurs, zedenspel.
Spie'gelbeeld (*teruggekaatst beeld, schijnbeeld*), o. —en, verg. F a t a-m o r g a n a; —**blank** (*blinkend als een spiegel*), bn.: *een —e mozaïekvloer*; —**boog** (scheepst. *bovenlijst van den spiegel van een schip*; sterrenk. *spiegelsextant, hoogtemeter*), m. —bogen; —**eend** (dierk. *een zomertaling*), v. —en; —**ei** (*in de pan gebakken ei*) o. —eieren.
Spie'gelen (*licht terugkaatsen*), spiegelde, heeft gespiegeld: *het watervlak —t*; *de jongen —t telkens in mijn kamer*, zonnestralen met een spiegeltje er in werpen; *zich —*: *deze dame spiegelt zich in alle vensterramen*; spreekw. *Die zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht*, gelukkig de man, die leering trekt uit den tegenspoed of het ongeluk van een ander, hij wordt goedkoop levenswijs; —**ing** (*het spiegelen*), v. —en: *de — van de zomerzon in het water, idem van huizen, boomen.*
Spie'gelfabriek (*fabriek, waar spiegels gemaakt worden*), v. —en; —**fabrikant**, m. —en: —**gevecht** (*voorgewend gevecht, schijngevecht, militaire manoeuvre*), o. -en: fig. *dat is maar een —*, een vertooning; —**glad** (*glad als een spiegel, zeer glad*), bn.: *door de vorst na den dooi waren de wegen —*; —**glas** (*gegoten glas, dat na walsen en pletten, door slijpen en polijsten doorzichtig gemaakt is*), o.gmv.: *een stukje —*; —**granaat** (*een soort granaat, die geworpen wordt uit groote mortieren*), v. —naten; —**kast** (*kast met spiegelglas i.d. bovendeuren*), v. —en; —**lijst** (*lijst van of voor een spiegel*), v. —en; —**magazijn** (*groote winkel, waarin spiegels ten verkoop zijn uitgestald*), o. —en; —**maker** (*iemand, die spiegels maakt*), m. —s; —**maren** (*maren of tijdingen, met den helioscoop of zonnespiegel overgeseind*), v. mv.
Spie'gelmees (dierk. *koolmees*), v. —zen; —**net** (*vogelnet met groote vierkante mazen*), o. —netten; —**nieuw** (*splinternieuw*), bn. en bw.; —**ruit** (*groote vensterruit van spiegelend glas*), v. —en; —**schrift** (*schrift, dat alleen met of in een spiegel te lezen is*), o. gmv.; —**telescoop** (*telescoop met holle spiegels*), m. —scopen;

—tin, o., zie Bismuth; **—visch** (dierk. *visch met spiegelende schubben*), m. —visschen; **—vlak** (*vlak v. e. spiegel, spiegelend vlak*), o. —vlakken; **—winkel** (*winkel, waarin hoofdzakelijk spiegels verkocht worden*), m. —winkels, verg. —magazijn; **—zaal** (*zaal, waarvan al de wanden ingelijste spiegels hebben*), v. —zalen: *de — v. h. paleis te Versailles.*

Spie'ken, zie Spieren.

I. Spier (1 ontl. *orgaan ter beweging, veerkrachtige, vleezige zelfstandigheid, bundel vezelen*; 2 plantk. *scheut, halm*; 3 scheepst. *rond hout*), v. —en: 1 *naar den vorm zijn er lange, platte, gevederde of gepende, halfgevederde enz. —en; de —en kunnen zich samentrekken tot willekeurige en organische bewegingen*; de honderden —en van het menschelijk lichaam hebben in de anatomie alle een naam, zie b.v. *biceps*: zegsw. *hij vertrok geen —*, bleef kalm en onbewogen; 2 *er stond geen spiertje gras meer op den heuvelrug door de langdurige droogte*; 3 *—en zijn soms zeer lang.*

II. Spier (*spierzwaluw*), v. —en; waarschijnlijk is dit spier etymologisch hetzelfde als Spier **I.**

Spie'ren (spreekt. *smokkelen in de les of bij e. examen, door boeken te gebruiken, of van anderen af te schrijven*), spierde, heeft gespierd, o. Spieken; z. Fraudeeren.

Spier'gulden (*vier gulden*), m. —s. vero.

Spier'haai (dierk. *een kleine soort van haai*), m. —haaien: *slanke spierhaaien.*

Spie'ring (*vischje der Noordzee*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en, verkl. spierinkje, o. —s; **2** (*stofn.*), v. gmv.: *v. — houden*; zegsw. *hij werpt e. — uit om e. kabeljauw te vangen*, d.i. offert e. kleinigheid op, om groot voordeel te behalen; **—ben** (*bennetje, waarin spiering verpakt is*), v. —nen; **—vangst** (*het vangen v. spiering*), v.gmv.

Spier'kracht (*sterkte van de spieren*), v. gmv.: *de — ontwikkelen*, oefenen; *— ontwikkelen*, doen blijken.

Spier'naakt (*geheel naakt*), bn.: *e. — kind.*

Spier'stelsel (*de gezamenlijke spieren in het lichaam van mensch of dier*), o. —stelsels.

Spier'verlamming (*het lam worden van spieren*), v. —en; zie Beroerte.

Spier'wit (*geheel wit, uiterst wit*), bn.: *die grijsaard heeft — haar.*

Spier'zwaluw (dierk. *spier, steenzwaluw, muurzwaluw, kerkzwaluw, gierzwaluw*), v. —zwaluwen.

Spies (*lans, speer, piek*), v. —en; ook, Spiets.

Spies'glans (*zekere delfstof, een soort van halfmetaal, antimonium*), o. gmv.

Spiets (*speer, lans*), v. —en; zie Spies.

Spiet'sen (*met een spiets dooden*: *aan een spiets rijgen*), spietste, heeft gespietst: *een misdadiger —*, Turksche strafpleging: men steekt hem een puntigen haak achter door den rug, zóó dat die tusschen de schouderbladen uitkomt.

Spij (*wig*), v. spijen: zie Spie.

Spij'belen (*moedwillig schoolverzuim plegen*), spijbelde, heeft gespijbeld; zie Bink, Halster en Haag.

Spij'gat, o. —gaten; z.: Spie-, Spuigat.

Spijk (plantk. *de groote lavendel*), v. gmv.

Spijk'balsem, m.; z. Spijkerbalsem.

I. Spij'ker (*nagel*), m. —s: *e. koperen kop—*; zegsw. *den — op den kop slaan*, de quaestie juist in het licht stellen, met juistheid het antwoord geven; *—s met koppen slaan*, geen halve maatregelen nemen, doortasten; *hij is zoo hard als een —*, hij is ver van weekelijk, of teergevoelig; gmz.: hij heeft geen contant geld; *—s op laag water zoeken*, zoeken naar wat de moeite niet loont, met de bijgedachte: van het weinige, dat men vindt tot eens anders nadeel, groote drukte maken, vitten, ongegronde aanmerkingen maken; *iets aan den — hangen*, uitstellen, op de lange baan schuiven.

II. Spij'ker (*voorraadschuur, pakhuis*), m. —s.

Spij'kerbalsem (*een soort van zalf tegen kneuzingen*), m. gmv.: *de — is genoemd naar den fabrikant Jan Spijker, in de 18e eeuw te Amsterdam, die het eerst die zalf bereidde.*

Spij'keren (*spijkers inslaan, met spijkers in elkaar slaan*), spijkerde, heeft gespijkerd.

Spij'kergat (*gat voor, of gat gemaakt door e. spijker*), o. -gaten; **—gaatje,** o. -gaatjes.

Spij'kerschrift (*schrift der oude Babyloniërs, reeds ± 2000 jaar v. C., waarvan de letterteekens overeenkomst toonen met spijkers*), o. gmv.

Spij'kervast (*nagelvast, met spijkers bevestigd*; fig. *gierig*), bn.: *al wat — is, moet men bij verhuizing in het huis achterlaten.*

Spijl (*staaf, tralie*), v. spijlen: *de —en van een venster, de —en van een hek*, puntige staven.

Spij'len (*het spelen van de vlam eener lamp boven den rand van het lampeglas uit*), spijlde, heeft gespijld: *de lamp, die vlam spijlde.*

Spijs, spijze (*voedsel tot onderhoud van ons lichaam*), spijzen: *een — bereiden, een gezonde, lichte, vloeibare —, vaste spijzen, verandering van spijs doet eten*; bij bij overdr. *specie*, zie Klokkenspijs, Letterspijs; fig. *werk om te leven .... niet voor het brood, dat weer hongeren doet, maar voor de spijze die eeuwiglijk voedt* (De Gén.); **—brij** (*brij, waarin de spijzen in de maag veranderen*), v. gmv.; **—kaart** (*spijslijst*), v. —en, zie Menu; **—kelder** (*kelder, om spijzen in te bewaren*), m. —s; **—kokerij** (*gaarkeuken*). v. —en; **—lijst** (*lijst van te verkrijgen spijzen in een restaurant*), v. —en; **—offer,** o. —s: (Bijb.) men bood Jehova —offers aan v. meel en olie, Lev. 2 : 1; verg. Toonbrood; **—uitdeeling** (*uitdeeling van gekookte spijzen*), v. —en; **—vertering** (*de functie in het dierlijk lichaam, waardoor de spijs in voedende stof wordt omgezet*), v. gmv.

I. Spijt (*afval v. vlas b. h. hekelen*), v.gmv.

II. Spijt (*verdriet, leedwezen, berouw*), v. gmv.: *ergens — van hebben*; *hij barst nog v. —*, wrok, wrevel, verkropte gramschap; *ten — van*, eig. tot verdriet van, fig. in weerwil van, ondanks: *— allerlei moeielijkheden slaagde hij*, ook: *allerlei moeilijkheden ten spijt*; *in — van*, in weerwil van.

Spij'ten (*verdriet of leed hebben*), het speet, heeft gespeten: *het zal hem —*, berouwen.

Spij'tig (*verdrietig*), bn. en bw.: —er, —st: *een — antwoord*, d.i. bits, vinnig, wrevelig, scherp; *een —e jaloerschheid*; **—heid** (*wreveligheid, bitsigheid*), v. gmv.

Spij'zen (1 *eten*; 2 *te eten geven*), spijsde, heeft gespijsd: 1 *zij — om 5 uur n.m.*; 2 *de hongerigen —*; refl. *zich —*, zich voeden.

Spij'zigen (*spijs geven, te eten geven*), spijzigde, heeft gespijzigd: *Jezus —de de scharen*, Matth. 14 : 20 en 15 : 37; ook, Spijzen.

Spik'kel (*vlekje, stipje*), m. spikkels: *een hond m. witte —s*; **—achtig**, bn.; -er, -st.

Spik'kelen (*spikkels op iets maken, bespikkelen*), spikkelde, heeft gespikkeld.

Spik'kelig (*met spikkels, gespikkeld*), bn.; —er, —st: *e. panter heeft een —e huid.*

Spik'splinternieuw (*fonkelnieuw, gloednieuw*), bn.: *een —e jas*; ook, Spik'-spelder nieuw.

Spil 1 (1 *as, ronde pin, ronde zuil, waarop of waarom iets draait*; 2 *rok of rokken, spinrokken*), v. —len, verkl. spilletje, o. —s: 1 *de — van een windwijzer, de — van een molensteen, van een mallemolen, de —len in een uurwerk, de — of staander v.e. wenteltrap*; fig. *hij of het is daar de —, waar alles om draait*, hoofdpersoon, hoofdzaak; *eerlijkheid is de —, waar de maatschappij op draait*, eerste voorwaarde; zie ook Spillebeen; 2 zie *Spilleleen:* **2** (scheepst. *windas, kaapstander*), o. —len: *het — klaarmaken*, de kabelaring er om heen leggen; *het — aftuigen*; zie ook Gangspil.

Spil'boom (*spaak, om een windas of spil te draaien*), m. —boomen; verg. Handspaak.

Spil'boor (timmerm. *drilboor*), v. -boren.

Spil'gat (*gat, om er den spilboom in te steken*), o. —gaten.

Spilgioen' (*Spaansche jacht- of patrijshond*), m. —gioenen.

Spilla'ge (handel. *dat, wat onder de verzending verloren raakt uit balen, vaten enz.*), v. gmv. (g = zj).

Spil'lebeen 1 (*lang, dun been*), o. —beenen: *een magere knaap met —bee*nen; **2** als persoon, m. en v.: *een magere —.*

Spil'leleen (gesch. *leen, waarin ook vrouwen het recht hadden op te volgen*), o. —en: *Henegouwen en Vlaanderen waren —en*; zie de tegenst. Zwaardleen; verg. Konkelleen.

Spil'lemaag (*bloedverwant van moederszij*), m. en v. —magen; ook, Konkelmaag.

Spil'len (*ten koste leggen, verkwisten, verspillen*), spilde, heeft gespild: *veel moeite aan iets —.*

Spil'penning 1 (*teergeld, zakgeld*), m. —en; **2** (fig. *verkwister, verkwistster*), m. en v. —en.

Spil'ziek (*verkwistend, koopziek*), bn.; —er, —st: **—te** (*spilzucht*), v. gmv.

Spil'zucht (*eigenschap v. iem., die spilziek is*), v. gmv.; **—zuch'tig** (*spilziek*), bn.

Spin (dierk. *achtpootig, geleed dier*), v. spinnen: *een huis —, een tuin—, een kelder—, een kruis—, een oranje—, een jacht—, een waterspin enz.*; zie ook: Tarantula en Vogelspin; zegsw. *zij werd zoo boos als een —*, in erge mate boos, woedend.

I. Spinaal' (*schoenmakersvlasgaren*), o. gmv.

II. Spinaal' (*op het ruggemerg betrekking hebbende*), bn.: *een spinale verlamming*, nl. der spinaalzenuwen.

Spin'achtig (*behoorende tot de spinnen*), bn.: *de —e dieren*, b.v. hooiwagens, schorpioenen.

Spina'zie (plantk. *een bladgroente*), v. gmv.; **—bed** (*tuinbed met spinazie*), o. —bedden.

Spin'de (*spijskast, broodkast*), v. spinden.

Spinet' (*snarenspeeltuig in tafelvorm, van de 16e tot de 18e eeuw in gebruik*), o. —ten; vero.

Spin'huis (*tuchthuis, zoo genoemd, omdat de veroordeelden er moesten spinnen*), o. —huizen; vero.; verg. Rasphuis; **—maal** (*samenkomst van boerenmeisjes om te spinnen, een soort feestkransje o.a. in Drenthe*), o. —malen; **—machine** (*kunstig uitgedachte machine, waardoor katoenen draden uit boomwol gesponnen worden*), v. —machines; in de 18e eeuw hebben zich velen verdienstelijk gemaakt, door het aanbrengen van verbeteringen, en onder dezen verdient Richard Arkwright (1732—1792) een eerste plaats; **—molen** (*draadmolen in een katoenspinnerij*), m. —molens.

Spin'nekop (*spin*), v. —koppen.

Spin'nen (1 *draden maken uit wol, vlas, katoen, zijde*; 2 bij overdr. *een snorrend of brommend geluid maken*; 3 *ineendraaien, samenwringen*), spon, heeft gesponnen: 1 *grootje zat te —, garen —*; *de kruisspin weet een fraai radvormig web te —*; fig. *het lot spint voor ieder de draden des levens*; zegsw. *zijde bij iets —*, goede winst bij iets maken; 2 *poes zit te —*; 3 *tabaksbladen —*, ineendraaien; *hooi —*, tot bossen maken.

Spin'ner (*man of jongen, werkend op een spinnerij*), m. —s; zie Wolspinner.

Spinnerij' (*fabriek, waar gesponnen wordt*; ook: *het spinnen zelf*), v. —en: *e. katoen—.*

Spin'neweb (*weefsel der spin*), o. —ben: fig. *een — van nauwe straatjes in een oostersche stad*, mengsel, weefsel, complex; **—webachtig** (*lijkende op een spinneweb*), bn.; *de vlinders maken een — weefsel voor hun eieren*; **—webkaart** (*kaart, waarop de wegen in rechte lijnen zijn aangegeven en die aldus aan een spinneweb doet denken*), v. —en: *een — van N.-Brabant, uitgegeven door den A. N. W. B.*, d.i. Algemeenen Ned. Wielrijdersbond; **—weefsel** (*spinneweb*), o. —s.

Spin'newiel (*toestel met rad om te spinnen*), o. —wielen; het — in zijn tegenwoordigen vorm is in 1530 uitgevonden door Hans Jurgens te Brunswijk: zegsw. *geen besje bleef achter het —*, alles liep uit, de nieuwsgierigheid was algemeen.

Spin'nig (*kattig, nijdig*), bn. en bw.

Spinosis'me (*het wijsgeerig stelsel van Baruch Spinosa, een Joodsch wijsgeer, 1632—'77*), o. gmv.: lees: *—zisme.*

Spin'rag (*draden d. spin*), o. gmv.; z. Rag.

Spin'rok, o. —rokken; z. Spinrokken.

Spin'rokken (*stok, waaromheen op het spinnewiel het vlas of de wol zit*), o. —rokkens; ook: Rok, Rokken.

Spins'bek (*metaalmengsel*), o.; z. Pinsbek.

Spin'sel (*'tgeen gesponnen wordt of is, het gesponnene*), o. gmv.
Spin'ster (*vrouw. spinner*; ook: *vrouw, die achter het spinnewiel werkt*), v. —s.
I. Spint (*minder vast hout uit den buitenomtrek v. e. boomstam tuschen de rijpe houtlaag en den bast*), o. gmv.
II. Spint (*oude maat van 7 L. of kop*), o. spinten.
Spion' (Fr. *espion*: 1 *bespieder, verspieder*; 2 *vensterspiegeltje*), m. —s, —nen; 1 zie voor bet. 1 Spie **I**; *e. doortrapte* —, *een — fusilleeren*; 2 in deze bet. meestal verkl. spionnetje, o. —s: *steek het — eens uit, in het — kijken.*
Spionna'ge (*stelsel v. bespieding van den vijand*; *het spion-zijn*), v.: *de — is e. vechtkracht*; *de — is eervol in Japan.* (g = zj).
Spionneeren (*afkijken, bespieden*).
Spiraal' (*schroefvormige draad, schroeflijn*), v. spiralen; —**vormig**, bn.
Spiraal'lijn (*schroef- of slakkelijn*), v. -en.
Spirae'a (*sierheester m. trosbloemen*), v. -'s.
Spirit (Eng. *kracht, fut, geest, pit*), o.gmv.
Spiritis'me (*vereering van de zielen der afgestorven en van de onzichtbare geesten in de lucht*; thans inz.: *geloof aan de gemeenschap met de geesten der afgestorvenen en aan de reïncarnatie*), o. gmv.
Spiritist' (*aanhanger van het spiritisme*), m. —en.
Spiritis'tisch (*in verband staande met het spiritisme*), bn.: *een —e séance.*
Spiritua'liën, spiritua'lia (*geestrijke of alcoholische dranken*), v.mv.: *handel in —.*
Spiritualis'me (*wijsgeerig stelsel, volgens hetwelk alles terugbracht kan worden tot den geest, zoodat de stof slechts een verschijningsvorm van den geest zou zijn*), o. gmv.
Spiritualiteit' (*het zieleleven*), v. gmv.
Spiritueel' (*geestig, geestelijk, onlichamelijk, tot de ziel behoorende*; ook: *zinrijk, snedig*), bn. en bw.
Spiritueus' (v. dranken: *geestrijk*), bn., -ze.
Spirituo'sa (mv. v. *spirituosum*: *spiritualiën*), o. mv.
Spi'ritus (Lat. eig. *geest*; *wijngeest, geestrijk vocht*), m. gmv.; —**lamp** (*lamp, gevoed met spiritus*), v. —en; —**lichtje**, o. —s; —**vlam**, v. —men.
Spirome'ter (*ademhalingsmeter*; *werktuig om de hoeveelheid lucht te meten, die iems longen kunnen bevatten*), m. —meters.
I. Spit (*braadspit*), o. spitten en speten; vero.
II. Spit (*spadesteek, e. spadevol*), o. spitten.
III. Spit (*plotselinge pijn in de lendenen links, gepaard met machteloosheid*), o.gmv.; etym. waarschijnlijk hetzelfde woord als Spit **I.**
Spits 1 (*puntig, scherp uitloopend*), bn. en bw.; —er, meest — of spitst: *een —e paal, een —e koevoet, een — potlood*; *een —e neus*; *een — snuitje* b.v. van een wezel; *dat loopt — uit, — toe*, eindigt in een punt; **2** (*puntig uiteinde, punt, top*; *voorste gedeelte, hoofd*), v. —en: *de — van een toren, van een mast*; *de — van een leger*; *zich aan de — stellen*; zegsw. *iemand op de — drijven*, hem dwingen tot verweer, tot den strijd; *iets op de — drijven*, tot het uiterste; **3** o. gmv., in uitdrukkingen: *het — afbijten*, het eerste of ergste gevaar doorstaan; fig. zich vooropstellen bij verweer; *het* (ook: *de*) *spits bieden*, met kracht weerstaan; **4** (*spitshond, keeshond*), m. spitsen: *een fel blaffende —.*
Spits'baard (*spitsuitloopende baard*; ook: *man met zulk een baard*), m. —en; —**boef** (*looze schelm*), m. —ven; —**boog** (bouwk. *boog, welke in een spits of punt eindigt*: *kruisboog, ogiefboog*), m. —bogen; —**bogenstijl** (*Gotische stijl*), m. gmv.; zie Gothiek.
Spits'broeder (eig. *spiets- of lansbroeder, krijgsmakker*), m. —s.
Spit'sen (1 eig. *een spits of punt maken aan*; 2 *opsteken*), spitste, heeft gespitst: *een potlood, griffel —, een paal —, spelden —*; fig. *zijn vernuft —, zijn verstand — op iets*, er zijn volle denkkracht op zetten; 2 *bij het hooren der trompet, spitst het paard de ooren*; fig. *alle toehoorders spitsten de ooren*, luisterden scherp toe: refl. zich —: *zich — op iets*, b.v. *op een uitstapje, een feestje*, met groot verlangen er naar uitzien.
Spits'hond (*keeshond, spits*), m. —en.
Spits'hoofd (*iem. met een puntig hoofd*), m. en v. —en; —**ig** (*spitstoeloopend*; *met spitsen*), bn.; —er, —st: *een — baardje, een — gebergte*; —**kin** (*spitse of puntige kin*; ook: *iemand met zulke kin*), m. en v. —kinnen; —**muis** (dierk. *kleine, van insecten levende muis*), v. —zen: *de — muizen zijn nachtdieren*; —**neus** (*iemand met spitsen neus*), m. en v. —zen; —**roede** (eig. *dunne roede*), v. —n: zegsw. *door de —n gaan, loopen*, mil. een soort v. geeselstraf ondergaan, vero.; fig. erg gehavend of gehekeld worden.
Spitsvon'dig (*scherpzinnig, vernuftig, gezocht, loos, sluw*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — antwoord, een —e verklaring*; — *redeneeren.*
Spits'zuil (*obelisk*), v. -zuilen; z. Naald.
Spit'ten (*delven, spaden, graven, d. grond bewerken*), spitte, heeft gespit; verg. Omspitten.
Spit'varkentje (*speenvarkentje*), o. —s.
Spleen (Eng. *melancholie, hypochondrie*, d.i. *diepe zwaarmoedigheid*; *landerigheid, gemelijkheid*), o. gmv.
Spleet (*glip, reet, opening*), v. spleten.
Spleet'breuk (*beenbreuk*), v. —breuken: *een — van de hersenpan*, lange, smalle scheur.
Splendi'de, splendied' (Fr. *schitterend, luisterrijk, prachtig*), bn. en bw.
Splij'ten (1 *barsten, scheuren*; 2 *doen vaneenspringen*), spleet, heeft (bet. 2) is (bet. 1) gespleten: 1 *het hout splijt*; 2 *dit hout laat zich gemakkelijk —*; *een veeren pen —*, z. Spouwen; *gespleten hoeven*; ook, klooven: *diamant —.*
Splijt'zwam (*bacil, microbe, die zich* nl. *splijtende vermenigvuldigt*), v. —men.
Splint (*geld*), o.: *e. meisje met —*, d.i. met fortuin of geld; *de oude man had —.*
Splin'ter (*puntig hout- of ijzerdeeltje*), m. —s: *een —tje in den vinger hebben*; *iets tot —s breken*; zegsw. *den — zien in een anders oog en niet den balk in zijn eigen*, Bijb. kleine gebreken in anderen opmerken en eigen grove fouten over 't hoofd zien, Matth. 7: 3; —**breuk** (*breuk, waarbij*

het been of de knook gesplinterd is), v. —en.
Splin'teren (*splinters afgeven of loslaten; tot splinters worden*), splinterde, heeft gesplinterd: *dit hout splintert erg*; *hij droeg een schild, waar der heidenen zwaard op splinterde* (Alb. Thijm).
Splin'terig (*vol splinters*), bn.: *een —e lat.*
Splin'ternieuw (*geheel nieuw*), bn.: *een — geweer, een —e anekdote* (C. O.); zie S p i k s p l i n t e r n i e u w; —**trekker** (*tangetje, om splinters te verwijderen*), m. —s.
I. Split (verwant met *splijten: opening, glip, spleet*), o. splitten: *e. — in een rok.*
II. Split (O.-I. *klein, half glas whiskey of brandy soda*), o. gmv.
Split'erwten (*erwten, die in tweeën gespleten zijn*), v. mv.: *soep v.* —; lees: —*erten.*
Splits (*een soort van insteekhout*), v. —en.
Split'sen (*in deelen scheiden*), splitste, heeft gesplitst: *een touw* —, uit elkaar draaien: *een heel lot in de staatsloterij — in twintigjes.*
Splits'hamer (*hamer, in gebruik bij het splitsen van touw*), m. —s; —**ring** (*sleutelring, die in twee helften gespleten schijnt*), m. —en; —**tong** (scheepst. *wimpelpunt*), v. —en; —**vaantje** (*wimpeltje met twee splitstongen*), o. —s.
Split'ten (*splitsen*), splitte, heeft gesplit.
Spoed (*voortgang, ijver*), m. gmv.: *iets met bekwamen — doen*, d.i. met gepasten ijver; *wat — bijzetten*, voortmaken; spreekw. *Hoe meerder haast, hoe minder* —; *Haastige — is zelden goed*, d. i. te groote haast bederft het werk, daardoor mist men vaak zijn doel.
Spoed'bestelling (*het dadelijk na aankomst bezorgen van brieven*), v. —en: *een — kost extra-port*; —**certificaat** (O.-I. *geneesk. bewijsschrift, een ambtenaar het recht gevende, onmiddellijk naar Europa af te reizen*), o. —caten; —**eischend** (*dringend, wat geen uitstel lijden kan*), bn.: *een — geval*; zie U r g e n t.
Spoe'den (*haasten*), spoedde, is gespoed: *men spoedde naar de plaats van den brand*; reflex. (met: *hebben*) *zich* —: *gij moet u wat* —, haasten; *zich naar de plaats des onheils* —, snel er heen gaan, ijlen.
Spoe'dig (*met spoed, haastig, vlug*), bn. en bw.; —er, —st: *een — antwoord, gij moet — komen*; *ten —ste*, zoo vlug mogelijk.
Spoed'stuk (*stuk, brief, missive enz., zoo spoedig mogelijk af te doen*), o. —stukken.
Spoel (*weversklos, schietspoel, garenspil*; ook: *het garen zelf*), v. spoelen.
Spoel'drank (*gorgeldrank*), m. —dranken.
I. Spoe'len (*op klossen winden*), spoelde, heeft gespoeld: *het garen* —, opklossen.
II. Spoe'len (1 *reinigen, wasschen*; 2 *vloeien, stroomen*), spoelde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) gespoeld: 1 *den mond* —, *het waschgoed* —; zegsw. *iemand de voeten* —, hem verdrinken; *de keel* —, drinken, inz. sterken drank; 2 *deze beek spoelt door ons weiland*, vloeit; *het water der rivieren spoelt naar zee*, stroomt.
Spoe'ling (*draf*), v. gmv.: spreekw. *Veel varkens maken dunne* —, veel kinderen maken een schrale keuken, een dunne erfenis.
Spoe'lingbak (*bak voor de spoeling van het vee*), m. —bakken; —**district** (*het district rondom Schiedam, waar het vee met den draf uit de branderijen gevoed wordt*), o. gmv.; —**koe** (*koe, met spoeling gevoed*), v. —koeien; —**stelsel** (*voeding der koeien in het veld en wel met spoeling*), o. gmv.; —**vee** (*runderen, met spoeling gevoed*), o. gmv.
Spoel'kom (*groote aarden kom*), v. —kommen.
Spoel'sel (*spoelwater*), o. spoelsels.
Spoel'stelsel (*het stelsel om faecaliën door de riolen heen weg te spoelen*), o. gmv.; verg. T o n n e n s t e l s e l.
Spoel'tje (*klosje of garenhouder eener naaimachine*), o. spoeltjes.
Spog (verwant met *spugen: spuwsel, speeksel*), o. gmv.: — *van slangen.*
Spo'ken (*als spook rondwaren*), spookte, heeft gespookt: zegsw. *hij spookte voor dag en dauw*, was zeer vroeg op; *het spookt er op zee*, de zee staat hol; —**erij'** (*het spoken*), v. —en.
Spolia'tie (*roof, plundering*), v. -ties, -tiën.
Spolieeren (Fr. *rooven, berooven, met geweld ontnemen, plunderen*).
I. Spon (*bom, bommel, of stop van een vat*), v. —nen.
II. Spon (*afkorting van sponturf*), v. gmv.
Spon'de (*losse plank voor aan de bedstede*; *het bed zelf*), v. sponden: *hoe uwe naaste betrekkingen bij uwe — staan* (C. O.).
Sponde'us, spondee' (dichtk. *versvoet v. twee betoonde lettergrepen*, b.v. *stoomboot*), m. spondeeën: *de — komt in onze verzen nooit alleen voor, maar verbonden met andere voetmaten* inz. *met dactylen*; *een dactylus kan worden vervangen door een* —.
Spong (*groef, diepsel in hout*), v. spongen; — is door samentrekking ontstaan uit: S p o n n i n g.
Spon'gat (*gat voor de spon, in de buikdikte van een vat*), o. —gaten: *door het — heen wordt een vat gevuld met eenige vloeistof*; verg. T a p g a t.
Spongieus' (*sponsachtig, vol poriën*), bn.; —zer, —t: *het — gletscherijs.* (g = g).
Spon'ning (*gleuf, waarin men een schuifraam, een schoolbord enz. op en neer schuift*), v. —en; verg. G e r g e l.
Spons 1 (1 *lage diersoort in zoet- of zoutwater levende*; 2 *het hoornig skelet van sommige sponssoorten*), v. sponsen of sponzen: 1 *de —en worden door sponsvisschers opgediept v. d. bodem der zee, o.a. in de Middell. Zee bij Tripolis*; 2 *koopman in —en*; zegsw. *ergens de — over halen*, eig. iets uitwisschen, fig. vergeven en vergeten; —**achtig** (*zeer poreus*), bn.: *een —e uitwas.*
Sponsa'liën (*geschenken bij een verloving*; *de verloving*; ook: *feest bij ondertrouw*; *de bruiloft*), v. mv.
Spon'sen (*met een spons reinigen*), sponste, heeft gesponst: *een spiegelruit* —; *zich het hoofd* —; ook, S p o n z e n.
Spons'visscher (*ophaler v. sponsen uit de Middell. en de Roode Zee*), m. —visschers.
Spontaan' (Fr. *ongedwongen, zonder dwang, uit eigen opwelling of aandrift*), bn. en bw.: *een — applaus*; — *toejuichen.*
Spontaneïteit' (*het spontaan-handelen*, d.i *uit eigen zielsaandrang en op den juisten of meest geschikten tijd*), v. gmv.
Spon'turf 1 (*één enkele sponturf*), m. —

turven ; **2** (stofn. *beste soort van turf, echter e. soort minder d. baggelaar*), v.gmv.

Spon'zedoos (*schoolgerief : doosje tot berging der spons*), v. —doozen.

Spon'zen, sponsde, gesponsd ; zie S p o n s e n.

Spon'zennet (*net, om naar sponzen te vischen*), o. —netten ; —**netje** (*geknoopt netje, om de toiletsponsen in te bergen*), o. —netjes.

Spook (1 *warende geest, schim*; 2 [*mager en*] *leelijk vervelend mensch*; *akeligheid*; 3 *vreeswekkend beeld*), o. spoken: 1 *de vrees voor spoken* b.v. *in oude kasteelen* ; 2 *ze is een vervelend* —; 3 *het — der revolutie* ; —**achtig,** bn. : *een —e gedaante*; —**dier** (*zeker klein, aapachtig dier*), o. —en, zie H a l f a a p; —**geschiedenis** (—*vertelseltje*), v. —sen ; —**huis** (*huis, waarin het spookt*), o. —zen ; —**sel,** o. —s ; —**uur** (nl. *van 12—1 's nachts*), o. gmv.

I. Spoor (1 *prikkel*; 2 *spits voorwerp*; thans: *getand raadje aan een ruiterlaars* ; 3 *kiemkorrel*), v. sporen: 1 *de sporen v. e. haan*; 2 *een paard de sporen geven,* een spoorslag geven ; zegsw. *hij heeft zijn sporen verdiend,* eig. zijn ridderschap, fig. hij heeft zijn bekwaamheid of geschiktheid bewezen, zich op eenig gebied onderscheiden ; gesch. *de slag der Gulden Sporen bij Kortrijk* (1302) ; 3 *varens planten zich voort door sporen,* zie S p o r e p l a n t ; etymologisch hetzelfde woord als S p o o r **II.**

II. Spoor (1 *afdruk van een voetstap*; 2 *wagenspoor*; 3 afkorting van: *spoorweg, spoortrein, rails* ; 4 *aandeel in een spoorwegonderneming*), o. sporen : 1 *het — van den dief in de sneeuw volgen; de sporen van een haas, konijn, hert in het nattige zand* ; 2 *het — van een rijtuig volgen; met een kar in het — v. d. weg blijven* ; zegsw. (bet 1 en 2) *het — bijster zijn,* den weg niet verder weten ; *iemand op het — helpen, iemand op het — komen, iemand op het — zijn,* op den gezochten weg, op het juiste pad; fig. *iemands — volgen,* zijn doen en laten nadoen ; *het — eens braven vaders volgen,* voetspoor, voorbeeld ; *er was daar geen — meer te vinden van vroegere beschaving,* teeken, bewijs ; 3 *langs het — mag men niet loopen, hier is het kruispunt van twee sporen; reist ge per — of per auto? iets per — verzenden* ; *een smal —, een breed —, de trein is uit het — geraakt, enkel —* ; *dubbel —,* weg met twee spoorbanen ; 4 *de Russische sporen betalen de coupons niet meer* ; *willen we Ned. sporen koopen ?*

Spoor'baan (*spoorweg, weg van den spoortrein*), v. —banen; —**balk** (*ondergrondsche dwarsbalk van een spoorweg*), m. —en ; —**boekje** (*spoorgids, aanwijzer van de uren van aankomst en vertrek der treinen*), o. -s ; —**boot** (*stoomschip, permanent varend tusschen twee oevers van een stroom, tot het overzetten van een trein*), v. —booten ; —**brug** (*brug voor een spoortrein over een water, een diepte of afgrond enz.*), v. —bruggen : ons land bezit tal van —gen over zijn vele wateren, b.v. over de Maas, over de Waal, den Rijn, den IJssel, de Lek, het Hollandsch diep ; deze laatste (1860) is een meesterstuk van brugbouw, ook om haar lengte ; —**dijk** (*hooge spoorbaan*), m. —en ; —**kaartje** (*plaatskaartje voor den spoortrein*), o. —s ; —**klok** (*stationsklok*) v. —klokken ; —**lijn** (*baan van den spoortrein, spoorweg*), v. —en.

Spoor'loos (*zonder een spoor na te laten*), bn. en bw.: *een —looze verdwijning; de dief was — verdwenen.*

Spoor'slag (1 eig. *slag met e. spoor of de sporen, zoals e. ruiter het paard toebrengt, om het aan te zetten tot inspanning v. al zijn krachten*; 2 fig. *prikkel, krachtige aanmoediding, feitelijke aandrijving*), m. in bet. 1 —slagen, in bet. 2 gmv. : 1 *de ruiter gaf zijn paard een nijdigen —*; 2 *de behaalde akte, prijs enz. moge u een — zijn tot verdere inspanning* ; *dat zal hem e. — zijn, hem tot — dienen of verstrekken.*

Spoor'slags (*in aller ijl*), bw.: *hij reed — naar de stad om d. dokter,* in vollen galop.

Spoor'staaf (*ijzeren staaf v. d. spoorweg*), v. —staven, ook, S p o o r r i c h e l ; —**student** (*student, die niet in de universiteitsstad woont, maar er telkens met den trein heen reist : ook van leerlingen van gymn. of H. B. S. uit buitengemeenten gezegd*), m. en v. —en ; —**tijd** (*tijd, door de stationsklok aangegeven*), m. —en ; —**trein** (*locomotief met eenige wagons*), m. —en ; —**wagen,** m. of —**wagon** (*spoorrijtuig*), m. —s; —**weg** (*spoorbaan*), m. —wegen ; —**wegaandeel,** o. —en, zie S p o o r w e g w a a r d e ; —**wegarts** (*geneesheer voor het —personeel*), m. —en; —**wegbiel,** v. —s, zie B i e l ; —**wegdienst** (*vaste regeling van den loop der spoortreinen, 'tzij voor den winter of voor den zomer*), m. —en : zie W i n t e r—, Z o m e r d i e n s t ; —**weggids** (*spoorboekje*), m. —en ; —**magnaat** (*schatrijk bezitter van een of meer spoorwegen*), m. —naten ; —**wegnet** (*alle spoorvertakkingen samen*), o. —netten; —**wegpersoneel** (*-beambten*), o. gmv. ; —**wegvervoer,** o. gmv.; —**waarde** (*aandeel in een spoorwegonderneming*), v. —n ; —**wijdte** (*afstand tusschen de rails op een spoorbaan*), v. —n.

Spora'den (aardr. *groep v. eilanden, in de Aegeïsche zee verstrooid gelegen*), v. mv.

Spora'disch (*verstrooid, hier en daar voorkomend*), bn. en bw.: —*e ziekten,* zulke, waarvan slechts enkele alleenstaande gevallen zich voordoen ; —*e gevallen van pokken* ; *de stormmeeuw komt — aan onze kusten voor.*

I. Spo'ren (*met de sporen aanzetten*), spoorde, heeft gespoord : *een paard —*; fig. *iemand tot vlijt —.*

II. Spo'ren (*met d. spoorwagen rijden*), heeft en is gespoord: *eventjes naar Amsterdam —.*

Spo'replant (*plant, die geen zaad, maar sporen voortbrengt* ; *uit de sporen ontwikkelt zich een voorkiem, waarop zich de mnl. en vrl. organen vormen, uit welker vereeniging de plant weer ontstaat*), v. —en : *varens, mossen zijn —en*; zie S p o o r **I,** 3.

Spor'elig (*twistziek, korzelig*), bn. en bw.

Spor'reling (*krakeel, twist*), v. —en. vero.

I. Sport (*laddertrede, stoelspaak*), v. —en.

II. Sport (Eng. *allerlei oefeningen en ontspanning in de open lucht, waarbij vaardig-*

heid en lichaamskracht vereischt worden), v. gmv.: *de bergsport beoefenen*, zie ald.; verder: *bal*— (*voetbalspel, hockeyspel, golfspel, kaatsen*); *ijs* - (*schaatsenrijden, arren*): *jacht*—, *roei*—, *vlieg*— (zie L u c h t s c h i p); *wieler*— (*fietsen*); *wandel*—; *zeil* -, *zwem*— *enz.*; —**artikel** (*voorwerp voor een of ander sportspel*), o. —en; —**blad** (*week- of maandblad, aan sport gewijd*), o. —bladen; —**hemd** (*kleedingstuk voor sportliefhebbers*), o. —en; —**kar** (*jongenshandkarretje op hooge wielen*), v. —ren; —**kleeding** (*kleedij van iemand, die aan sport doet*), v. —en; —**liefhebber** (*beminnaar van sport*), m. —s; —**man** (*sportliefhebber*), m. —mannen; —**nieuws** (*nieuws op 't gebied van sport*), o. gmv.: —**pet** (*ruime pet met breede klep door sportlui gedragen*), v. —petten; —**terrein** (*terrein voor sport, stuk grond ten dienste van sportliefhebbers*), o. —en: —**wereld** (*de sportbeoefenaars altegader*), v. gmv.

Sportief' (*in verband staande met sport; sportliefhebbend*), bn. en bw.: —*tieve bedrevenheid, een —tieve vereeniging, —tieve belangen; — geoefend zijn.*

Spot (*spotternij*), m.: *den — drijven met iem. of iets*, iem. of iets bespotten; *bittere* —, sarcasme; *beleedigende* —, hoon.

Spot'achtig (*spot bevattend, spottend, spotziek*), bn. en bw.; —er, —st: *een — woord, een — gebaar; een — gezicht zetten; iem. — aanzien.*

Spot'boef (scheldn. *iem., die met alles den spot drijft*), m. —boeven.

Spot'dicht (*smalend hekeldicht*), o. —en: —**geld** (*prijs, zeer beneden de waarde*), o. gmv., ook, S p o t p r i j s; —**goedkoop** (*ongehoord goedkoop, zeer goedkoop*), bn. en bw.; —**lach** (*spottende lach, spottend gelach*), m. gmv.; —**lijster** (*spotvogel*), v. —s; —**lust** (*neiging tot spotten*), m. gmv.; —**naam** (*schimpnaam*), m. —namen; —**prent** (*prent met caricaturen, om een zaak of persoon bespottelijk te maken*), v. —en; —**prijs** (*belachelijk lage prijs*), m. —prijzen; —**rede** (*rede, waarin iem. of iets bespottelijk wordt gemaakt*), v. —redenen: —**schrift** (*hekelschrift, brochure enz., waarin iemand of iets aan de kaak wordt gesteld*), o. —en.

Spot'ten (1 *schertsen*; 2 *den draak steken, iets belachelijk maken*; 3 *met kleinachting bejegenen, smalen op, den spot drijven met*), spotten, heeft gespot: meestal gevolgd door het vz. *met*: 1 *spot gij of is het ernst?. met kiespijn valt niet te* —; 2 *hij spot met al die vermaningen; met godsdienst of kerkleer* —, *met kerkelijke ceremoniën* —; 3 *God laat niet met zich* —; *met de openbare meening* —; *met iemands overtuigingen, gevoelens* —; —**ter** (*spotziek mensch*), m. —s; —**tenderwijze**, —**wijs** (*op spottende manier*), bw.; —**ternij'** (*spottend gezegde*), v. —en; —**vogel** (*lijstertje, dat het gezang van andere vogels nabootst*; fig. *spotter*), m. —vogels: *de — is als zomervogel van Mei tot Augustus in ons land*; —**vorm** (*bespottelijke of lachwekkende nabootsing*), m. —en: *de beleefdheidsuitingen van Wagestert* (C. O.) *waren —en*; —**ziek** (*graag spottende*), bn.: —er, —st: *een — lachje*, d. i. spotuitdrukkend; —**zucht** (*overdreven lust tot spotten*), v. gmv.: *zijn — botvieren.*

Spou'ter (scheepst. *walvischvaarder*), m.-s.

Spouw (*spleet, smalle opening tusschen twee muren*), v. spouwen.

Spou'wen (*splijten* in bet. 1 en 2), spouwde, heeft en is gespouwen: *bij het binnenkomen v. d. burgerrader spouwde Baljon v. schrik een pen geheel open* (K o e t s v e l d): *een gespouwen beschuit; het hout spouwt.*

Spouw'muur (*dubbele wand, de tusschenruimte aangevuld met houtspaanders of turf* b.v. *in hotels*), m. —muren.

S.P.Q.R., zie afkortingen.

Spraak (1 *het vermogen van te spreken; manier van spreken, klank; het spreken; wat gezegd wordt*; 2 *opspraak*), v.: 1 *de — missen*, d. i. stom zijn; *ik herkende hem aan zijn —; ter sprake brengen; daar is geen — van*, daar zal niets van gebeuren; 2 *hij is erg op de —; nu zal zij wel op de — komen.*

Spraak'gebrekkige (*persoon, met eenig gebrek in of aan de spraakwerktuigen*), m. en v. —n; —**gebruik** (*wijze van taalgebruik*, nl. *v. woorden of uitdrukkingen*), o. gmv.; —**geluid** (*stemgeluid*), o. —en; —**kunst** (*regels in methodische volgorde, volgens welke een taal gesproken en geschreven wordt; het leerboek, waarin de spraakkunst behandeld wordt*), v. —en; —**leer** (*spraakkunst*), v. gmv.; —**makend** (*wat de taal vormt, maakt, doet worden of verworden*), bn.: *de —e gemeente*, het volk in zijn geheel; —**orgaan** (*spraakwerktuig*), o. —organen; —**vermogen**, o. gmv.; —**water** (scherts. *sterke drank*), o. gmv.: zegsw. — *inhebben*, aangeschoten zijn; —**werktuig** (*menschelijk orgaan van de spraak: tong, keel, lippen, tanden enz.*), o. —en: —**zaam** (eig. *gaarne sprekend, vriendelijk, minzaam*), bn.; -zamer, -st.

Spra'ke, v. gmv.; zie S p r a a k.

Spra'keloos (*de spraak missende, stom*), bn. en bw.; fig. —*looze angst*; *de menigte stond* —; —**loos'heid**, v. gmv.

Sprang (*dikke tak*), v. sprangen.

Sprank (1 *vonk*; 2 *smal waterloopje, waterspruit*), v. —en: 1 *een —je vuur*; fig. *geen —je*, niets; *had je maar een —ie gezond verstand*, greintje; 2 *de kleine beek verschool zich als een onbeduidende* — (C. O.); *een duin*—.

Spran'kel (*kleine sprank of vonk*), v. —s.

Spran'kelen (*vonkelen, vonken afgeven*), sprankelde, heeft gesprankeld: *het — van het zonnelicht op het gebladerte in een O.-I. oerwoud*; fig. *een dichter, sprankelend van geest.*

Spreek'beurt (*beurt om voor te dragen, om een rede of voordracht te houden*), v. —en: *een — vervullen*; —**buis** (*spreekhoren*; fig. *orgaan der pers, een krant*), v. —buizen; —**cel** (*telefoonkamertje in een telegraafkantoor*), v. —cellen; —**gestoelte** (*lezenaar, predikstoel*), o. —n; —**hoorn**, —**horen** (*hulpmiddel voor hardhoorigen, spreektrompet*), m. —s, —horens; —**kamer** (*kamer, waar men iemand ontvangt, die over 't een of ander komt spreken*), v. —s; —**ster** (*dame of vrouw, die in een vergadering het woord voert*), v. —s; —·

taal (*omgangstaal*), v. gmv.; —**trant** (*wijze van spreken*), m. gmv.; —**trompet** (*roeper*), v. —ten; —**uur**, o. —uren: *het — van een dokter*, hij is in dat uur aan zijn huis te consulteeren; —**vertrek** (*spreekkamer*), o. —ken; —**water**, o.gmv., zie S p r a a k w a t e r; —**wijze** (*spraakwending, spreekmanier; eigenaardige zegswijze*), v., ook —**wijs**, v. —wijzen; —**woord** (*zinnebeeldig of allegorisch gezegde, levend in den mond des volks*), o. -en; —**woor'delijk**, bn. en bw.: *zijn welbespraaktheid*, b.v. *die van pater Brugman*, z. ald., *is — geworden*, als een spreekwoord: evenzoo: *de rijkdommen van Cresus, de feestmalen van Lucullus*; —**woordenboek** (*boek, bevattende de spreekwoorden eener taal in alphabetitische volgorde, veelal met verklaring*), o. —boeken; —**zaal** (*aula*), v. —zalen.

Spreeuw (dierk. *een zangvogel*), m. —en: *de — is een zomervogel, —en zijn kersendieven*; zegsw. *—en willen wel kersen eten, maar geen boomen planten*, schimpwoord, tot een luiaard gericht.

Spreeu'webek (*bek v. e. spreeuw*), m. —ken; —**kop** (*kop v. e. spreeuw*), m. —pen.

Spreeu'wenei, o. —eieren; **-nest**, o.—en.

Sprei (verwant met *spreiden*, vroeger *spreide*: *sierdek o. e. bed enz.*), v. spreien.

Sprei'den (*uitspreiden, ontvouwen*), spreidde, heeft gespreid: *een bed —*, opmaken; *mest over het land —*; *een tapijt over den vloer —*; fig. *iemand het pad —*, d. i. effenen.

Spre'ken (1 *geluid geven*; 2 *klanken voortbrengen, om iets uit te drukken*; 3 *gedachten en gewaarwordingen in woorden uitdrukken*; 4 *in het openbaar het woord voeren, als redenaar optreden*; 5 *in duidelijke woorden verklaren*; 6 *zich op eenige wijze uiten*; 7 *melding maken*), sprak, heeft gesproken: 1 *deze orgelpijp spreekt niet, dat orgelregister spreekt mooi*; 2 *een papegaai kan leeren —; hoe spreekt het hondje dan?*; 3 *kinderen leeren gaandeweg —; met iemand over iets —, hij sprak gunstig over u*; *twee of drie talen —; door een tolk —*; zegsw. *oom was niet best over hem te —*, was niet met hem ingenomen; *goed voor iemand —*, borg voor hem blijven; *ik zal dien kwajongen straks wel —*, vinden, straffen; *dat spreekt vanzelf*, behoeft geen nadere verklaring; spreekw. *Wiens brood gij eet, diens woord gij spreekt*, men kiest de partij van hem, bij wien men in dienst is, die ons bevoordeelen kan; *— is zilver, zwijgen is goud*, een zwijger overtreft ver een spreker; 4 *wie zal vanavond in de kiesvergadering —?*; 5 *iemand zalig —*; *den zegen over iem. of iets —*; 6 *de stomme spreekt door teekens of gebaren*; *met de oogen —*; 7 *de natuur spreekt van Gods almacht, wijsheid en goedheid*, getuigt; *de oude schrijvers — daar niet van.*

Spre'kend (1 *zeggend, geluid gevend*; 2 *duidelijk, klaar, treffend*), onvolt. deelw. van *spreken*, als bn. en bw.; —er, —st: 1 *een —e pop*; *een — beeld*, het standbeeld van Memnon in Egypte, dat een zangerig geluid deed hooren bij de opkomst der zon; *een —e papegaai*; 2 *een — bewijs, een —e gelijkenis*; *dat portret lijkt —.*

Spre'ker (*redenaar in een vergadering*), m. —s: *de —s in de Tweede Kamer.*

Spreng (*kleine bron, beekje, dat op eenig terrein opwelt*), v. —en, gew.; verg. S p r a n k.

Spren'gen (factit. van *springen*: *sprenkelen, besproeien*), sprengde, heeft gesprengd: *vleesch —*, d. i. met zout bestrooien.

I. Spren'kel (*rattenknip*), m. sprenkels.

II. Spren'kel (*vlekje, spat*; *sprank, vonk*), v. sprenkels.

Spren'kelen (*druppelsgewijze natmaken*), sprenkelde, heeft gesprenkeld: *het strijkgoed —*, met springende droppels bevochtigen.

Spreuk (*zinrijk gezegde, vooral op zedenkundig gebied*), v. —en: Bijbel. *de —en v. Salomo*; —**achtig** (*op een spreuk lijkende, uit een — bestaande*), bn.: *een — gezegde*, verg. B o e k a c h t i g.

I. Spriet (*voelhoorn van een insect*; *lang rondhout, dat het grootzeil op- en uithoudt*; *scheutje gras*), m. —en.

II. Spriet (*volksnaam v. d. wachtelkoning*), m. —en.

Spriet'oogen (geneesk. *dubbelzien, gevorkt zien*), sprietoogde, heeft gesprietoogd.

Sprik (*rijsje, dun takje*), m. sprikken. gew.

Spring (*het springen, sprong*), m.: *e. heele—.*

Springaal' (*schietwerktuig der middeleeuwen*), m. —galen: *—galen schoten tal van vervaarlijke pijlen of karreelen met groote kracht en snelheid af* (Hofd.).

Spring'ader (*waterader, bron*), v. —aders.

Spring'bok (*sierlijke, doch schuwe antilope in Z.-Afrika*), m. —ken: de — heet naar de hooge sprongen, die hij bij het vluchten doet; —**bron** (*natuurlijke fontein*), v.-nen.

Sprin'gen (1 *zich met kracht van de plaats bewegen*; 2 *breken, stukgaan, ergens afgaan, openbersten, uit elkaar slaan*; 3 *met kracht ergens uit komen*: 4 *door springen breken, beschadigen*), sprong, heeft en is gesprongen: 1 *uit zijn bed —, over een sloot —, van vreugde door de kamer —, tranen sprongen hem uit de oogen*; zegsw. *dat springt in het oog*, wordt dadelijk bemerkt, gezien; *uit zijn vel —*, zie V e l; *in de bocht —*, zie B o c h t; *in de bres —*, zie B r e s; *van den hak op den tak —*, zie H a k; 2 *die snaar is gesprongen*; *te heet water deed den bokaal —*; *die knoop is van mijn vest gesprongen*; *mijn handen zijn erg gesprongen door de vorst*; *die stoomketel staat op springen*, omdat de veiligheidklep niet werkt; 3 *het bloed sprong hem uit neus en mond*; *Mozes deed het water uit de rots —*; *de waterwerken te Saint-Cloud, te Versailles laten —*; 4 *het dunne ijs kapot —, den vloer al dansende stuk —*; reflex. *zich moe —, zich een breuk, een ongeluk —*; spreekw. *Men moet niet verder — dan de pols lang is*, zie P o l s; zegsw. *die koopman staat op —*, zal spoedig failliet gaan; O.-I. *een ambtenaar laten —*, oorzaak zijn, dat hem de bons gegeven wordt.

Sprin'gend (onvolt. deelw. van *springen*), bn.: *—e kikvorschen, —e schoolknapen*, zie Haasje over; *een —e fontein, — water, —e handen*, waarvan de huid openbarst door de vorst.

Spring'haas (*kangoeroe*), m. —hazen; —**in-'t-veld** (*grappenmaker, guit*; *een*

levendig, dartel kind, ook: *een lichtzinnig mensch*), m. en v. —-velden; —**kever** (*zomerkevertje, dat zich springend kan oprichten*), m. —s; —**koorts** (*verspringende koorts*), v. —en; —**kruid** (*kruid, dat zijn rijpe zaden bij aanraking in 't rond doet springen*), o. —en; —**levend** (*vol jeugdig leven*), bn.: *onze kinderen zijn alle* —, in hoogst goeden of in blakenden welstand; —**matras** (*bedmatras met metalen veeren*), v. —sen; —**net** (*slagnet*), o. —ten; —**plank** (*gymnastiekwerktuig*), v. —en: de — dient om den sprong meer veerkracht te geven; —**processie** (*ommegang waarbij de deelnemers telkens drie passen naar voren en dan twee naar achteren springen, in Echternach* [Luxemb.], *en wel op den derden Pinksterdag*), v. —s, processiën; —**riem** (*riem aan den buikgordel v. e. paard, om het springen en steigeren van het dier te verhinderen*), m. —en; —**spin** (*spin, die uit een hinderlaag haar prooi bespringt*), v. —spinnen; —**stok** (*polsstok*), m. —stokken; —**tij** (*springvloed, hoogwater bij nieuwe of bij volle maan*), o. —en, verg. Doodtij; —**tocht** (*oude naam voor reisje*), m —en: —**touw** (sport: *touw, een pink dik, aan de einden voorzien van houten handvatjes*), o. —en: *het — doet dienst bij het touwtjespringen der meisjes*; —**veer** (*spiraalveer*), v. —veeren: —**vloed** (*hoog tij*), m. —en.

Sprink'haan (dierk. *rechtvleugelig insect*), m. —hanen, —haantje, o. —s; in het O. worden ze gedroogd gegeten, soms in boter of olie gebraden.

Sprinter (Eng. *snelrijder, -looper op kleinen afstand*, b.v. *v. 10—15 KM.*), m. sprinters.

Sprits (*een soort van gebak*), v. spritsen

Sprit'sen (*spuiten*, b.v. *door e. spuit*, o.m. *gesmolten suiker*), spritste, heeft gespritst.

Sproei'en (*druppels- of straalgewijs begieten*), sproeide, heeft gesproeid; verg. Besproeien.

Sproei'wagen (*wagen, om des zomers straten en pleinen te besproeien*), m. —s.

Sproet (verwant met *spruiten*: *geel vlekje op de huid, zomersproet*), v. —en; ook:

Sproe'tel. v. —s; zie Zomersproeten; —**erig,** —**ig** (*vol sproeten*), bn.: —*e handen.*

Spro'ke (*11e-eeuwsch berijmd verhaal over allerlei onderwerpen en zeer afwisselend v. vorm*), v. sproken: verg. Boerde.

I. Sprok'kel (*afgebroken takje*), m. sprokkels; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als Sprokkel **II.**

II. Sprok'kel (*heester*), v. sprokkels.

Sprok'kelaar (*iemand, die sprokkels of sprikjes gaart*: *samenlezer, verzamelaar van lectuur*), m. —aars; —**ster,** v. —sters.

Sprok'kelbloem (*soort v. narcis*), v. —en

Sprok'kelen (*afgevallen takjes of rijzen garen*), sprokkelde, heeft gesprokkeld: *hout* —.

Sprok'kelhout (*gesprokkeld hout*; fig. *samengelezen taalkundig allerlei*), o. gmv.

Sprok'kelmaand (*Febr.*), v. —maanden.

Sprong (*het springen*; ook: *afstand, interval*), m. —en: zegsw. *op stel en* —, dadelijk, onverwijld; *op — staan*, eig. op 't punt staan van te springen, fig. geheel klaar staan; zegsw. *een — door de ton doen*, bankroet gaan.

Sprong'gewricht (ontl. *gewricht, dat den voet en 't scheenbeen verbindt*), o. —en.

Sprongs'gewijze (*al springende*), bw.: *de Kangoeroe beweegt zich —.*

Sprook, v. sproken; zie Sproke, v. —n, en ook: Sprookje, o. —s.

Sprook'je (*eenvoudig, kinderlijk vertelsel, niet gebonden aan tijd of plaats en zonder locale kleur*), o. —s: het — is ontstaan uit sage of mythe en heeft soms nog heidensche herinneringen; het — van Klein Duimpje, van Roodkapje, van de schoone Slaapster enz.

Sprook'jesdichter (*—schrijver of -maker*, b.v. *de Deen Andersen*, 1805-'75), m. —s.

Sprot (*haringachtig vischje*), v. — ten: *op de oostkust van Engeland vangt men veel —.*

Sprouw, v. gmv.; zie Spruw.

Spruit 1 (1 *uitloper, scheut, loot*; fig. *kind*; 2 Z.-Afr. *kleine rivier, riviertakje, ook in plaatsnamen*; 3 *de met gaatjes voorziene mond van een gieter, douche enz.*), v. —en: 1 *de aardappels, potbloemen, loofboomen beginnen in het voorjaar —en te schieten; die meisjes zijn de twee jongste —en van den graaf; zij was de laatste — van een adellijk geslacht*; 2 *de hoeve stond niet ver van deze —, doch is in den oorlog verwoest*; *Bronkhorst—, Moord—*; 3 *deze — heeft te fijne gaatjes*; **2** (scheepst. *uitschietend touw*), o. —en; zie Boelijn.

Spruit'en (1 *scheuten krijgen of voortbrengen*; 2 *voortkomen, afstammen*), sproot, is gesproten: 1 *de lentewarmte doet de boomen —, de kool begint te —*; 2 *uit die quaestie — allerlei moeilijkheden*: *uit dat huwelijk zijn drie kinderen gesproten*; verg. Ontspruiten en Voortspruiten.

Spruit'jes, o. mv.: *Brusselsche —*, fijne koolbolletjes, die gerist aan den spruitkoolstengel groeien.

Spruit'kool (*spruitjeskool*), v. —koolen.

Spruw (*monduitslag bij zuigelingen*), v. gmv.

Spu'gen (*spuwen*), spoog, heeft gespogen: zegsw. *vuur en vlam —*, als een razende te keer gaan; zegsw. *in iets niet —*, het graag lusten.

Spui (*kolk, sluis, waterkeering*), o. spuien; —**dok** (*bassin, dat bij hoog tij vol loopt en bij laag tij met kracht ledig stroomende, het voor een haven liggende zand medevoert*), o. —dokken.

Spui'en (1 *het water door een sluis laten afloopen*; 2 *het onderste water in den stoomketel door den stoom naar buiten persen*; 3 bij overdr. *de lucht in een vertrek door den tocht ververschen en verfrisschen*), spuide, heeft gespuid: 1 *de riolen van Maastricht — op de Maas*; 2 *door te — reinigt men het ketelwater van allerlei stoffen*; 3 *willen we voor een paar minuten hier eens —?*; —**er** (*uitloopspijp aan dakgoten*), m. —s; —**gat,** o. —gaten: zegsw. *het loopt de spuigaten uit*, zie: Spiegat, Spijgat; —**sluis** (*sluis, welke dient tot reiniging en uitdieping van harens enz.*), v. —sluizen.

Spuit (*werktuig, om te spuiten*), v. —en: z. Brandspuit, Glazenspuit, Klisteerspuit, Injectie-spuitje; ir. — *elf geeft ook water*, die onbedui-

dende man zegt eindelijk ook eens een woord; gmz. voor geweer, soms voor paraplu.

Spui'ten (1 *met een spuit nat maken*; 2 *met kracht naar buiten komen, van eenige vloeistof*), spoot, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gespoten: 1 *de meid spoot de plagende knapen nat*; *water in een brandend gebouw* —; 2 *het bloed spoot uit de wonde, het bier uit het tapgat, het water uit den bek der fontein.*

Spuit'gast (*knecht bij de brandspuit*), m. —en; —**meester** (*brandmeester*), m. —s; —**slang** (*caoutchouc-slang bij waterleidingen, linnen slang eener brandspuit*), v. -en.

Spuit'visch (*zekere inktvisch*), m. -vissche.

Spuit'water (*kunstmineraalwater*), o. gmv.

Spuit'worm (dierk. *straalworm*), m. —en.

Spul (doublet van *spel*: 1 *gereedschap*: *eigendom*; *kermistent*; *paard en rijtuig, auto*; *tafelservies, kleeren enz.*; 2 *last, moeite*; 3 *oneenigheid, ruzie*), o. in bet. 1 spullen; bet. 2 en 3 gmv.: 1 *de kermis staat vol* —*len*; *is die auto eigen* —*?*; *bij een diner de mooiste* —*len voor den dag halen*; *hij was in zijn beste* —*len gekleed*; *pak je* —*len bij elkaar en vertrek*, hebben en houden; 2 *die man kan je* — *genoeg bezorgen*; 3 *zij hebben altijd* — *met hun bovenwoners*; verkl. meerv. spulletjes.

Spur'rie (*veeroedergewas op zandgronden*), v. gmv.: *de tamme* —; —**boter**, v. gmv., verg. Grasboter; —**land** (—*akker*), o. —en.

Spurt (sport: *korte en plotselinge inspanning bij een wedstrijd, om vóór te komen*) v. gmv.

Spur'ten (sport: *op het laatste moment krachtig zijn best doen om het eerst den eindpaal te bereiken*), spurtte, heeft gespurt

Sput'teren (*opspatten* b.v. *bij plasregen*; fig. *al maar doorpraten en doorzaniken, schelden*), sputterde, heeft gesputterd: *het sputtert en spat*; *daar kwam een motorfiet aan* —; — *tegen het ministerie.*

Spu'tum (geneesk. *spuwsel, het opgegevene*: inz. *dat, wat* b.v. *door een tering lijder opgehoest wordt*), o. sputa.

Spuug (*speeksel*), o. gmv; —**bak**, m —bakken.

Spu'wen (1 *speeksel uitwerpen*; 2 *braken te voorschijn brengen*), spuwde, heeft gespuwd: 1 *die straatjongens* — *elkaar* zegsw. *iemand in 't aangezicht* —, hem diep beleedigen, hem grievend hoonen; *op iets* —, het diep verachten; 2 *bloed* —; *vuur en vlam* —, als een draak deed, fig. woedend boos zijn; bij uitbr. *een berg kan lava* —, uitwerpen.

Square (Eng. *vierkant plein, soms aangelegd als tuin*: ook: *plein met huizen langs de vier zijden*), v. —s: *Trafalgar*—.

Squatter (Eng. *kolonist*, inz. *in het verre westen van N.-Amerika of in Australië op onontgonnen, niet gekocht land*), m. —s.

Squaw (Eng. *Indiaansche vrouw*), v. —s.

Squire, esquire (Eng. *weledele of weledelgeboren heer*), m. gmv.; zie Esquire

Sri (Java. *de geest van de rijstcultuur*), m gmv.: de inlander op Java brengt er b.v. bij het planten en oogsten van rijst offers aan.

St, 1 tw.: legt stilte op; **2** zelfst. nw. o.: *een langgerekt* — *!*

Staaf (*bijvorm van staf*), v. staven: *een* — *ijzer, een* — *zilver*; ook, spijl.

Staaf'ijzer (*ijzer i. d. vorm v. e. staaf*), o.: —**magneet** (nat. *magneet in den vorm v.e. rechtlijnige staaf ijzer*), m. —magneten; —**staal** (*staal in den vorm van staven*), o.

Staag (uit *stadig*: *aanhoudend*), bn. en bw: *met stage vlijt*; —**jes**, bw.: — *aan.*

Staak (*lange lat*; fig. *lang en mager, stijf mensch*), m. staken: *wat een* —*!*

I. Staal (*monster, lapje stof*), o. stalen: *een boek met stalen voor heerenkleeding*; verkl. —**tje**, o. —s; fig. *een recht* — *van N.-H. zeden* (C. O.), proefje; *een prachtig* — *van een landschap*, voorbeeld; *dat is weer een aardig* — *van zijn humor*, bewijs; ook ongunstig: *een* — *van naamloos lijden*, geval.

II. Staal (*grondslag van een dijk enz.*), o.: *de Lekdijk rust daar op slecht* —, ondergrond, die nl. water doorlaat, zie Dijkstaal; *op* — *bouwen*, op gewonen grond, niet op heiwerk.

III. Staal (1 *gehard ijzer*; 2 *voorwerp van* — *gemaakt*: 3 fig. *dolk, zwaard*), o. gmv. in bet. 2 stalen: 1 *goed* — *is hard, veerkrachtig en taai*; S. G. = 7.7, smeltpunt = 1700°—1900° C.; zie Bessemerstaal; 2 *vuur*—, *wet*—, zie ald.; 3 *hij viel door het moordend* —.

Staal'achtig (*gelijkende op staal of op de kleur van staal*), bn.: —*e oogen*; —**artsenij** (*medicijn met een oplossing van staal er in*), v. —en; —**blauw** (*blank-blauw* nl. *als blinkend staal*), bn.: *een lichte* —*blauwe hemel*; —**bron** (*bron van staalwater*), v. —nen; —**draad** (*draad v. staal of v. verscheiden draden gevlochten*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —draden, **2** (*stofnaam*), o. gmv.: —**druppels** (*een soort van staalartsenij*), m. mv.: —**grauw** (*grauw-blinkend als staal*), bn.: *een* —*e tint, een* —*e lucht*; —**graveur** (*maker van staalgravures*), m. —s; —**gravure** (*staalprent, staalplaat*), v. —s.

Staal'kaart (*kaart, waarop de monsters of stalen door den manufacturier zijn gehecht*), v. —en; —**kabel** (*kabel van staaldraad*), m. —s; —**meester** (*in oude dagen een keurmeester v. lakens*), m. —s: *de* —*s*, beroemd schilderij in het Rijksmuseum (Rembrandt).

Staal'pil (geneesk. *staalartsenij*), v. —pillen; —**plaat** (*gravure, op staal getrokken*), v. —platen; —**water** (*bronwater met staaldeelen*), o. gmv.; —**waterbron**, v. —bronnen; —**wijn** (*wijn, waarin staal is opgelost*), m.

Staan (1 *zich overeind houden*; 2 *zich ergens bevinden*, inz. *in zekeren toestand, stand, omstandigheid*; 3 *ergens zijn*; 4 *bestaan*; 5 *te vinden zijn*: 6 *zullen*; 7 *voegen, kleeden*; 8 *dingen naar*; 9 *aanhouden, verlangen*; 10 in verbinding met voorzetsels in gewijzigde bet.; 11 *in rust zijn*; 12 *tot de bevoegdheid van iemand behooren*; 13 *niet bang zijn voor*), stond, heeft gestaan: 1 *dat kindje kan al* —, *de dronkeman kon op zijn beenen niet* —; 2 *de lamp staat op de tafel, die kast staat hier in den weg*; *hij staat in twijfel*; *die predikant staat te Amsterdam*; *het koren stond rijp op den akker*; ook gevolgd door een onbep. wijs: *hij staat te*

schrijven, te lezen, te droomen, en dan in de volt. tijden : *hij heeft staan schrijven enz.* en niet : *gestaan* ; 3 *die onderwijzer staat in de laagste klas*; *dat huis staat op de gracht, die kerk staat midden in het dorp*, is gelegen ; 4 *zoo lang de wereld* —; *het leger stond voor de poorten der stad* · *hoe — de zaken ?* ; 5 *dat staat in den Bijbel* ; 6 *zij staan op trouwen*; *op het punt — iets te zeggen, te doen* ; 7 *die jas, die japon, die hoed staat u goed* : 8 *hij staat ook naar die betrekking* ; 9 *ergens sterk op* —; 10 *met iemand op goeden voet* —, zie V o e t ; *iem. naar het leven* —, hem willen dooden ; *op zijn eer* —, zijn eer hoog houden ; *daar staat boete op*, dat wordt met boete gestraft ; *op zijn stuk* —, volhouden; *twee staat tot vier, als vier tot acht*, verhoudt zich ; *zijn leven staat op het spel*, zie S p e l ; *hij staat op sprong*, zie S p r o n g ; 11 *blijf daar* —; *sta, of ik schiet!, de klok bleef* —; *de vijand werd tot — gebracht*, gestuit ; *hij heeft zijn boterham laten* —: *uw jachthond staat goed*, blijft staan, als hij wild ontdekt ; *als gij het niet wilt doen, laat het dan* —, doe het dan niet ; 12 *het staat aan u, den knecht te ontslaan* : *de beslissing staat aan u* ; 13 *hij staat zijn man*; *een bende bandieten en apachen, die voor niets staat*, terugschrikt ; zegsw. *die staat, ziet toe, dat hij niet valle*, ook de deugdzame moet omzichtig zijn, 1 Cor. 10 : 12.

Staand 1 (onvolt. deelw. van *staan*), bn : *e. — leger*, een leger, dat altijd op de been is; de staande legers op het einde der Middeleeuwen maakten den vorst onafhankelijk van den adel ; *op —en voet*, d. i. terstond, b.v. *hij moest op —en voet vertrekken* ; — *schrift*, d. i. rechtstandig ; — *want*, d. i. al het vaste touwwerk van een schip, verg. l o o p e n d w a n t ; *een — stuk*, tooneelstuk, met eenheid van plaats, zoodat er geen verandering van decors noodig is ; **2 —e** (*gedurende*) vz.: — *de vergadering*. — *de feestelijkheden*, — *de onderhandelingen*.

Staan'der (*stander*), m.—s: *e. paraplu*—.

Staan'devoets, staands'voets (eig. *op staanden voet* : *dadelijk, oogenblikkelijk*), bw.: *hij moest — vertrekken*; zie S t a n t e p e d e.

Staand'rijm (*mannelijk rijm*), o.; z. R ij m.

Staan'geld, sta'geld (*marktgeld*), o. —en: **—plaats** (*plaats op een markt voor een kraam of spel* ; *plaats in e. schouwburg enz., die geen zitplaats is*), v. —en.

Staar (verwant met *star: oogziekte*), v. gmv.: *de grauwe* —, *de zwarte* —.

Staart (*voortzetting van de ruggegraat, uitstekend a. h. achterlijf bij dieren*), m. —en: *de — van honden, paarden, muizen, visschen, vogels enz.* ; zegsw. *een muisje met een* —, een zaak met een sleep van gevolgen ; spreekw. *Komt men over den Hont, dan komt men ook over den* —, zie H o n d ; verder noemt men —, wat er min of meer op lijkt : *de — van een komeet, van een vlieger* ; fig. hetgeen na iets volgt : *de — van een leger* ; in O.-I. was — vóór de Chineesche revolutie de bijnaam van een Chinees.

Staart'aap (*aap met e. staart*), m. —apen; **—geld** (O.-I. *persoonsbelasting v. een Chinees*), o. —en ; **—gras** (*zekere grassoort*), o. —grassen : *de vossestaart en het doddegras behooren tot de —sen* ; **—mees** (*een zwartgevlekt vogeltje met langen staart, in ons land algemeen*), v. —zen ; **—pruik** (*allongepruik*), v. —en ; **—riem** (*riem van het paardetuig, welke onder den staart v. h. dier doorgaat*), m. —en ; **—ster** (*staartstar, komeet*), v. —ren ; **—stuk** (*vleugelpiano*), o. —stukken ; vero.: **—veder**, v., **—veer** (*staartpen*), v. —en ; **—vin** (*zwemwiek aan den staart*), v. —nen; **—vlak** (*achterste vlak, gedeelte van de vliegmachine*), o. —ken : *er zijn zijvlakken en een* —.

Staat (1 *toestand, omstandigheid* ; 2 *lijst van zaken, rol* ; 3 *stand, aanzien, rang, waardigheid* ; 4 *pracht, vertoon* ; 5 *land, rijk*; 6 *regeering*; 7 met *maken* : *vertrouwen*), m., in bet. 2, 5 en 6 meerv. staten: 1 *dit huis is in goeden* —; *de man was in kennelijken — van dronkenschap* ; *het lijk was in — van ontbinding* : *den — van beleg afkondigen*; *in — van onvermogen*; *de tegenwoordige — van zaken* ; *ik ben niet in — u te betalen*, bij machte; *iemand, buiten — stellen iets te doen* ; 2 *een — van ontvangsten en uitgaven, een — van winst en verlies* ; 3 *een man van* —; *een minister moet volgens zijn — kunnen leven* ; 4 *een grooten — voeren*, op grooten voet leven ; 5 *de Ned.* —, *de staten van Europa*; 6 *de — moet waken voor de handhaving der wetten en der orde* ; nog altijd in het meerv. *de Staten-generaal, de Staten van Holland, de Provinciale Staten* ; *de Raad van State*, regeeringscollege; *een minister van* —, titel ; 7 *op iemand — maken, je kunt er — op maken*, vertrouwen.

Staat'huishoudkunde, v. gmv.: de — is de wetenschap, die de wetten bestudeert en vaststelt voor de werkzaamheid der menschen, met betrekking tot de stoffelijke belangen der maatschappij, het verstandig gebruik van werkkracht en van werk ; ook E c o n o m i e ; **—huishoudkundige** (*beoefenaar, kenner der economie*), m. en v. —n.

Staat'kunde (*leer van het leven van een staat, wetenschap, om een staat te besturen*), v. gmv. ; zie P o l i t i e k.

Staatkund'ig (*met staatkunde in verband staande, betreffende de diplomatie*; fig. *listig, sluw, diplomatisch*), bn.: *het — evenwicht in Europa, —e beschouwingen*.

Staats'almanak (*almanak met officieele opgaven*), m. —ken ; **—ambt** (*ambt in den staat*), o. —en ; **—ambtenaar** (*ambtenaar in dienst van den staat*), m. -naren; **-bankroet** (*bankroet of failliet van een staat of rijk*), o. —en ; **—beambte** (*beambte v. het rijk*), m. —n ; **—bediening** (*staatsambt*), v. —en ; **—begrooting** (*raming der inkomsten en uitgaven van den staat voor een kalenderjaar*), v. —en ; **—belang** (*zaak van belang voor den staat*), o. —en : **—bemoeiing** (*inmenging van den staat in de belangen van arbeider en patroon of van arbeiders onderling tot handhaving der rechtsorde en tot bescherming van het individu*), v. —en.

Staats'besluit (*besluit, door eene regeering*

genomen en v. haar uitgaande), o. —en ; —**bestuur** (*het algemeen bestuur van een staat*), o. —besturen ; —**bewind** (*staatsbestuur*), o. gmv. ; —**blad** (*officieel blad der hooge regeering, dat nieuwe wetten enz. opneemt*), o. —bladen ; —**burger** (*iem., die burgerrechten in een staat heeft*), m. —s; **staat'schen** (*de anti-Spaanschen in den 80-jarigen oorlog*), m.mv., later : de Staatsche partij, tegenstanders der stadhouders; —**courant** (*courant, welke door den staat wordt uitgegeven*), v. —en ; —**domein** (*onroerend goed, dat aan den staat behoort en waarvan deze de inkomsten trekt*), o. —en, zie : K r o o n d o m e i n en D o m e i n ; —**geheim** (*geheim van het gouvernement*), o. —en ; —**gevaarlijk** (*gevaarlijk voor den staat*), bn., germ.

Staats'gevangene (*politieke gevangene*), m. en v. —n ; —**gezind 1** (gesch. *anti-stadhouderlijk*), bn.: *Tromp was —, De Ruyter Oranjegezind*; **2** —**gezinde**, m. en v. —n: *Jan de Witt werd beschouwd als het hoofd der —gezinden of der staatsgezinde partij* ; —**godsdienst** (*officieel aangenomen godsdienst in eenig rijk*), m. —en : de Islam is — van het Turksche rijk ; de Ned. Hervormde godsdienst was — in de dagen onzer oude Republiek ; de Anglicaansche of Episcopale godsdienst was in de 16e eeuw de — van Engeland ; —**greep** (*plotselinge en ingrijpende staatshervorming*), m. —grepen.

Staat'sie (*praal, pracht, vertoon*), v. gmv.

Staat'siekoets (*galakoets*), v. -en.

Staat'sierok (*galarok v. hooge ambtenaren kamerheeren, ministers enz.*), m. —ken.

Staats'inkomsten (*inkomsten v. h. rijk*), v. mv.; —**kerk**, v. —en, zie —g o d s d i e n s t ; —**loterij** (*loterij, uitgaande v. den Nederl. staat en onder zijn beheer*), v. —en : *de Ned.* —; —**man** (*staatkundige*), m. —lieden ; —**mijn** (*kolenmijn, den staat toebehoorende*), v. —en ; —**misdadiger** (*iemand, die een misdaad gepleegd heeft tegen de regeering van een land*), m. —s; —**monopolie** (*voorrecht van alleenhandel of alleen-productie door den staat, 't welk alle concurrentie uitsluit*), o. —s ; —**papier** (*schuldbrief, door een staat uitgegeven, effect*), o. —en ; —**raad** (*lid v. den Raad van State*), m. —raden : -**recht** (*recht, dat den bouw en de werking der staatsorganen regelt*), o. gmv.: —**rechtelijk** (*overeenkomstig het staatsrecht*), bn. en bw.

Staats'ruif (scherts. *schatkist*), v. gmv.: *uit de — eten*, door den staat bezoldigd worden.

Staats'schuld (*schuld v. e. rijk of staat, voortspruitende uit geldleeningen*), v. —en: *er zijn gefundeerde, geconsolideerde en vlottende —schulden.*

Staats'recht (*het recht tusschen den staat als overheid en de burgers als onderdanen ; de wetenschap, welke zich bezighoudt met den staat in zijn wording, ontwikkeling en bestaande positieve vormen*), o. gmv.

Staats'schuldboekje (*bewijs v. deelgerechtigheid in het kapitaal, door de Rijkspostspaarbank ingeschreven op het Grootboek der 3 % nationale schuld*), o. —boekjes : *een — geeft 3 % rente, en de bedragen zijn niet minder dan ƒ 50 of veelvouden daarvan.*

Staats'socialisme (*sociaal-democratisch stelsel*), o.: het — is een stelsel, volgens hetwelk de staat de geheele regeling van het economisch leven aan zich trekt, zoodat de burgers volkomen van hem afhankelijk zijn, het is staats-almacht (absolutisme): dit stelsel werd inz. verdedigd door K. von Rodbertus Jagetzow (1805—'75).

Staats'spoorweg (*spoorweg, gelegd en onderhouden door den staat of het rijk in ons land*, sedert 1860), m., ook, **S.S.**

Staats'wege (van), bw.: *van* —, van den kant v. d. staat, d. i. der regeering.

Staats'wet (*wet, geldend voor den geheelen staat of e. geheel rijk*), v. -ten: verg. W e t.

Staats'wetenschap (*wetenschap, in de ruimste beteekenis, van alles, wat op de inrichting en het beheer van den staat betrekking heeft*), v. —pen : *doctor in de* —.

Staat'zucht (*zucht naar staat, eer, aanzien, gezag ; heerschzucht*), v. gmv.: *wat kan de blinde — brouwen !* (Vondel).

Sta'bat ma'ter (Lat. eig. *de Moeder stond*), o.: twee eerste woorden der beroemde R.-K. lijdenscantate van den Franciscaner-monnik Jacopone (1306).

Stabiel' (Fr. *standvastig, duurzaam, bestendig, vast*), bn.: —er, —st : — *evenwicht*, verg. L a b i e l.

Stabiliseeren (*duurzaam, permanent maken, vaststellen*). (s = z).

Stabiliteit' (*vastheid, duurzaamheid, bestendigheid*), v. gmv.

Stacca'to 1 (It. muz. *kort, stootend, met kleine tusschenruimte,*) bw.; lees : *staka'too* ; **2** als zn. o.: *een vlot gespeeld* —.

Stad (gesch. *een ommuurde plaats met eigen rechten*; thans, *tegenstelling van dorp*), v. steden, verkl. stadje, o. —s, ook *stedeke*, o. —s : *een open* —, *een versterkte* —; *de heilige* —, d. i. Jeruzalem ; *de eeuwige* —, Rome ; — *en lande*, Groningen en ommelanden ; zegsw. *Duren is een schoone* —, zie D u r e n ; bij overdr. *de bewoners eener stad: de heele — spreekt er over; de stad Parijs gaat zich over.*

Sta'de, sta (eig. *geschikte plaats of gelegenheid*), thans enkel nog in de zegsw. *te sta* of *te stade komen*, d. i. van pas komen, dienstig zijn, helpen, van nut zijn.

Stad'genoot (*medebewoner eener stad*), m. —en, vr. —**e**, —n; —**houder, sie'dehouder** (eig. *plaatsbekleeder, plaatsvervanger*), m. —s ; later, titel der Oranje-vorsten, die in één of meer onzer gewesten met de Staten het gezag voerden ; —**houderlijk** (*met e. stadhouder*), bn.: *de —e regeering*; ook: *de —e waardigheid*, van of als stadhouder ; —**houderloos**, bn.: *de eerste, de tweede —looze regeering*, d. i. zonder stadhouder, nl. 1. 1650—1672; 2. 1702—1747, zie vad. gesch. ; —**houderschap** (*waardigheid, ambt van stadhouder*), o. gmv.: het — werd erfelijk in 1747 en eindigde in 1795 ; —**houdersgezind**, bn.: *het volk was* —, op de hand v. d. stadhouder, oranjegezind.

Stadhuis' (*raadhuis, gemeentehuis in een stad*), o. —huizen: het — van A'dam gebouwd van 1648—'55, thans koninklijk paleis, gold destijds in Holland als het 8e

wereldwonder ; *het mooie — te Middelburg in spitsbogenstijl* (16e eeuw) ; —**huis'achtig** (*deftig, vormelijk*), bn. en bw.: *een —achtige stijl*; —**huis'bode** (*bode ten stadhuize*), m. —n ; —**huis'klok** (*klok v. e. stadhuis*), v. —klokken ; —**huis'toren** (*toren op een stadhuis*), m. —torens ; —**huis'woord** (scherts. *deftig woord, klinkend bastaardwoord*), o. —en.

Sta'die (ontleend aan het Gr. *stadion: afstandsmaat van 185 M., 1/10 deel v. e. uur gaans*), v. stadiën : Bijb. Emmaus lag 60 stadiën van Jeruzalem, Luc. 24 : 13.

Sta'dig (*bestendig, voortdurend*), bn. en bw. ; —er —st ; zie G e s t a d i g.

Sta'dion (eig. *Gr. afstandsmaat* [zie *Stadie*]: *renbaan in een Gr. gymnasium* ; *de wedloop, waarbij men eenmaal de baan aflicp: sportpark-terrein*), o.: *het — te Amsterdam*, sportpark met loop- en renbaan, met gebouwen, amphitheater en tribunes.

Sta'dium (Lat. hetzelfde woord als *stadie, stadion*: *maat, trap, graad*). o. stadia, —s: *de ziekte is in haar tweede* —, tijdperk van voortgaande ontwikkeling: *e. kritiek* —.

Stads'apotheek (*apotheek, waar de stadsarmen gratis geneesmiddelen kunnen krijgen*), v. —theken; —**architect** (*architect als gemeenteambtenaar werkzaam*), m. -en; —**bank-van-leening** (*lommerd. door de — opgericht en onderhouden*), v. —en ; —**beschrijving** (*topographische beschrijving eener stad*), v. —en : de beschrijving der stad Leiden door Jan Orlers (1580 1646), zie C.O. Gerrit Witse ; —**bestuur** (*gemeenteraad met burgemeester en wethouders*), o. gmv.; —**bibliotheek** (*openbare bibliotheek, opgericht en onderhouden door een stad*), v. —theken ; —**bode** (*bode der municipaliteit*), m. —n ; —**dokter** (*dokter, door de stad aangesteld en bezoldigd voor de armenpraktijk*), m. —dokters ; —**gebouw** (*gebouw, dat het eigendom is der stad*), o. —en ; —**geld** (*geld, dat het eigendom is der stad*), o. —en ; —**geneesheer** (*stadsdokter*), m. —heeren ; —**gezicht** (*gezicht op een deel der stad*; ook: *een schilderij met de afbeelding v. e. stad*), o. —gezichten : *Amsterdam is rijk aan typische —en*; *de mooie —en in ons Rijksmuseum*; —**gracht** (*gracht in of om de stad*), v. —grachten ; —**grond** (*grond, die het eigendom der stad is*), m. —en.

Stads'keurmeester (*iem., die in naam v. het stadsbestuur de levensmiddelen*, b.v. *visch, vleesch keurt*), m. —s ; —**kind** (*iem., die onder curateele gesteld is*), o. —kinderen, vero. ; —**kleuren** (*de kleuren van de vlag der stad*), v. mv.: —**klok** (*klok, door de stad geplaatst en onderhouden*), v. —ken ; —**muur** (*muur om de stad*), m. —muren ; —**nieuws** (*nieuws, de stad betreffende ; afdeeling eener krant*), o. gmv.; —**omroeper** (*omroeper, in dienst der stad*), m. —s; —**recht** (*stedelijk recht*), o. —rechten ; —**reiniging** (*alles, wat tot het reinigen der stad behoort*), v. gmv. ; —**reinigingsdienst**, m. gmv. ; —**school** (*school, door een stad opgericht en onderhouden*), v. —scholen, ook, G e m e e n t e s c h o o l ; —**telegram** (*telegram, te bezorgen binnen de grenzen der stad*), o. —men; —**timmerwerf** (*werkplaats van de stadstimmerlieden*), v. —werven ; —**tol** (*tol, door een stad geheven*, b.v. *in Frankrijk en Italië*), m. —len; —**vest** (*vestingwerken van een stad*), v. —vesten ; —**waag** (*stedelijke waag*), v. —wagen ; —**waarts** (*in de richting v. d. stad*), bw. ; —**wal** (*omwalling der stad*), m. —wallen ; —**wapen** (*wapen van de stad*), o. —wapens ; —**waterleiding** (*waterleiding als stadseigendom*), v. —en ; —**wijk** (*wijk of afdeeling eener stad*), v —wijken ; —**zegel** (*zegel of zegelstempel van het stadsbestuur*), o. —s.

Staf (1 *stok*; fig. *stut*: 2 *teeken van waardigheid* : 3 *de bevelhebber met de officieren van zijn commando*: 4 *stafmuziek*), m. staven: 1 *de bedel—, een wandel —*; fig. *deze knaap zal eens onze — en steun zijn* (Potg.) ; zegsw. *den — breken over*, onherroepelijk vonnissen of veroordeelen, fig. een vernietigend oordeel uitspreken over ; 2 *de bevelhebbers—: de bisschops—*, zie K r o m s t a f ; 3 *de generale —, de groote —, de provinciale —, de plaatselijke —* ; 4 *de — zal een concert geven.*

Staf'felmethode (handel. *wijze van renteberekening in rekening-courant*), v.; *bij de — wordt bij elke wijziging in de rekening-courant het saldo bepaald en daarvan de interest berekend gedurende den tijd, dat het uitstaat.*

Staffier' (*stafdrager, gewapend dienaar, lijftrawant*), m. —en : ook, L ij f s t a f f i e r.

Staf'kaart (*topographische kaart, in gebruik te velde*), v. —en ; —**muziek** (*muziek, behoorende bij den staf van een regiment*), v. gmv. ; —**muzikant** (*lid van het korps der stafmuziek*), m. —en ; —**officier** (*officier van den staf*), m. —en.

Staf'rijm (*letterrijm*), o.: z. A l l i t e r a t i e.

Stag (scheepst. *touw dienende om den mast te steunen*), o. stagen : *het lapzalven der stagen is een moeielijk werk* ; *over — smijten*, d. i. schielijk wenden ; *over — gaan*, den steven wenden ; *schoorsteen—*, ijzeren draad, waardoor een scheepsschoorsteen gesteund wordt.

Sta'ge (*oefen-proeftijd van een jong rechtsgeleerde*; inz. in ons land, *oefenproeftijd van een candidaat-notaris*), v. gmv.: *de candidaat-notarissen maken of hebben een — van drie jaar.* (g = zj).

Sta'geld, o. —gelden; zie S t a a n g e l d.

Stagiai're (Fr. *iemand, die als jong advocaat, notaris de praktijk leert op het kantoor van een ouderen ambtgenoot*), m. —s.

Stagnant' (*stilstaand, stakend*), bn. (g = g).

Stagna'tie (*stilstand ; stremming ; schorsing*; *bederf*), v. —s, —tiën: — *in de geldcirculatie.*

Stagneeren (*stilstaan van water*; fig. *vervuilen, bederven*). (g = g).

Sta'-in-den-weg (*iets, dat aldoor hindert*), m.: *die kachel is hier een —.*

Sta'ken (1 *ophouden met, den arbeid neerleggen* ; 2 *gelijkelijk verdeeld zijn*), staakte, heeft gestaakt : 1 *den arbeid —, de vervolging van den vijand —*; *de mijnwerkers willen —*: 2 *de stemmen —*, er zijn een gelijk aantal stemmen voor en tegen uitgebracht.

Sta'ker (*werkman, die mee staakt*). m. —s.

Staket' (*paalwerk, hekwerk, paalheining*), o. —ten.

Staket'sel (*staket*), o. —s.
Sta'king (*het staken*), v. —en: — *van den arbeid, een dreigende* —; verg. Werkstaking, Grève, Strike; — *van betaling*, verg. Moratorium en Faillietst; — *van stemmen*, zie Stem 3.
Stak'ker, stak'kerd (*sukkelaar*), m. —s.
Stal (1 *gebouw tot verblijf van dieren*; 2 litteraire taal: *gestalte, vorm*), m. stallen: 1 *een dier op* — *zetten*, het de noodige rust geven; fig. *de muziek zet de hersenen op* — (Klikspaan), d. i. laat het verstand buiten gebruik; *hard van* — *loopen*, fig. met te veel ijver een werk beginnen; zie: Paarden—, Koe—, Ossen—, Schapen—, Nood—; 2 *bloemen van allerlei* — *en kleur* (Bild.).
Stalactiet' (*druipsteenkegel, afhangend van het gewelf eener grot*; ook: *zeker bouwkundig ornament*), m. —tieten.
Stalagmiet' (*druipsteenkegel met de punt opwaarts, gevormd op den bodem eener druipsteengrot*), m. —mieten. (g = g).
Sta'len 1 (*van staal*; fig. *sterk*), bn.: — *pennen*, — *vorken*, — *spoorrichels*, — *messen enz.*; fig. *een* — *geheugen*, — *vlijt*, volhardende; *een* — *voorhoofd*, onbeschaamd; *het* — *ros*, de fiets; **2** (*harden*), staalde, heeft gestaald: *ijzer* —; fig. *arbeid staalt de krachten*, sterkt; *schermen staalt de spieren*, zet kracht bij aan.
Stal'houder (*rijtuigverhuurder*), m. —s; —**houderij'** (*inrichting tot het verhuren v. rijtuigen*), v. —en; —**jongen** (*jonge knecht, halfwasje in een stal*), m. —s; —**kaars** (*kaars, die in e. stal wordt gebruikt*), v. —en; —**lantaarn** (*goedbesloten lantaarn voor stalgebruik*), v. —s, ook: —**lantaren,** v. —s; —**knecht** (*paardenknecht*), m. —s.
Stal'len (den. van stal: *op stal zetten*), stalde, heeft gestald: *e. paard* —, *koeien* —.
Stal'les (Fr. *e. der eerste rangen of zitplaatsen*, nl. *die, welke achter 't orkest i.d. schouwburg zich bevinden*), v. mv.: *de eerste rijen* — *heeten* — *d'orchestre.*
Stal'letje (*verkooptafeltje*), o. —s: *e.* — *met oude boeken*, b.v. op een marktplein.
Stal'licht (—*lantaarn*), o. —lichten.
Stal'ling (1 *het stallen*; 2 *gebouw tot het stallen*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 v. —en: 1 *gelegenheid voor* —; *drie stuivers voor* — *van een paard*; 2 *koetshuis en* — *brandden af.*
Stal'meester (*ambtenaar, belast met het toezicht op de koninklijke stallen*), m. —s; —**mest** (*mest v. op stal staand vee, natuurlijke mest*), m. gmv., verg. Kunstmest; —**paal** (*latierboom*), m. —palen; —**voeder** (*voeder voor gestald vee*, b.v. *raapkoek*), o. gmv.; —**voederij** (*het voederen der runderen op stal, in plaats van ze in een wei te zenden*), v. gmv., ook; —**voedering,** v. gmv.; —**ziek** (van vee: *ziek door te lang op stal te zijn*; ook: *naar den stal verlangend*; fig. v. d. mensch: *het heimwee hebbend*), bn.
Stam (1 *vast deel v. e. boom tusschen wortels en takken*; 2 *volksstam*; 3 spraakk. *woord, ontdaan van buigingsvormen enz.*), m. stammen: 1 *de* — *van een eik*; 2 *de 12* —*men van Israël*; *hij was de laatste van zijn* —; 3 *de* — *van een woord*; *spring is de* — *van springen, vriend van vriendschap*; *er zijn verwante stammen*, b.v. *spraak, sprook, spreuk* van *spreken.*
Stam'boek (*hoofdlegger, register tot aanteekening van de afstamming of de afkomst van menschen of dieren*), o. —en: *het* — *eener adellijke familie*; *het militair* —, hierin krijgt elke militair een nummer en wordt zijn staat van dienst vermeld; *het* — *voor rundvee, honden* en *paarden*, hierin worden afkomst en kenmerken van waardevolle exemplaren aangeteekend.
Stam'boel (aardr. *Turksche naam v. Konstantinopel*: *Turksche goudmunt*; O.-I. *comedietroep van halfbloeds*), o.
Stamboeli'ne (*de tot aan den hals toe dichtgeknoopte zwarte jas der Turksche ambtenaren*), v. —s.
Stam'boeltroep (O.-I. *tooneelgezelschap, bestaande uit kleurlingen*), m. —troepen.
Stam'boom (*geslachtboom*: *tabel, waarop in den vorm v. e. stam met takken, de namen eener adellijke familie, van haar oorsprong af, staan uitgedrukt*), m. —boomen.
Stam'boon (*boon, die als e. struikje en niet langs e. stok groeit*), v. —boonen.
Sta'melen (1 *hakkelend, stotterend, moeilijk spreken*; 2 *stamelend iets zeggen*), stamelde, heeft gestameld: 1 *dat kind stamelt nog*; 2 *de man stamelde een bede*; ook, Stameren; —**kees** (*stotteraar*), m. —keezen; —**taal** (*stottertaal, kromtaal*), v. gmv.; —**tong** (*persoon, die stamelt*), m. en v. —en.
Sta'meren, stamerde, heeft gestamerd, meestal Stamelen.
Stamet' (Fr. *étamine*: *een soort van dunne wollen stof*), o., (*soorten*), o. stametten.
Stamet'ten (*van stamet gemaakt*), bn.
Stam'gast (*vast bezoeker v. e. koffiehuis*), m. —gasten: zie Habitué.
Stam'genoot (*iemand, die met een ander of met anderen tot denzelfden volksstam behoort*), m. —en; —**houder** (*zoon, die* nl. *den stam behoedt voor uitsterven*), m. —s; —**huis** (*dynastie, geslacht*), o. —huizen: gesch. *de vijf grafelijke -huizen, het- Oranje.*
Stamijn' (Fr. *grove wollen stof*; *haren weefsel*; *zeef[doek] van stamijn*), v. gmv.; —**en** (*van stamijn*), bn.
Stam'men (*afstammen, afkomstig zijn v.*), stamde, is gestamd: *zij stamt uit een edel geslacht*; *die bloem stamt uit Afrika*; verg. Afstammen.
Stam'ouders (*eerste ouders*, d. i. —*vader en* —*moeder*), m. mv.: *Abraham en Sara zijn de* — *van het Joodsche volk.*
Stamp (*schop, trap*; *harde stoot op den grond, den vloer enz.*), m. stampen: *al vechtende gaf hij hem een stamp tegen het scheenbeen*; *hij deed een* — *op den vloer, dat de kamer dreunde*; *een* — *met de kolf v. h. geweer op de deur.*
Stampa'ge (*het stampen*), v. gmv. (g = zj).
Stamp'beton (*beton, bestaande uit Portland-cement en grindzand*), o. gmv.
Stampei'en (*stampvoeten*), stampeide, heeft gestampeid.
Stam'pen (1 *den voet met kracht neer doen komen, stampvoeten*; 2 *het duiken van een schip*; 3 *rijnstooten*; 4 *instuwen*; 5 *in elkaar stooten*; 6 fig. *met moeite van buiten leeren*), stampte, heeft gestampt: 1 — *van*

ongeduld, van toorn, met den voet op den vloer —; 2 *dit schip stampt erg*, duikt met den boeg telkens diep in zee; 3 *geneesmiddelen in een mortier* —, *het middageten* —, *erts machinaal* —; *rijst* —, om ze van den bolster te ontdoen, zie Rijstblok; 4 *steenslag, grint in een kuil* —; 5 *de straatsteenen* —, *de losse aarde* —; 6 *stamp al die jaartallen nu eens in je hoofd!*; verg. Instampen, Aanstampen.

Stam'per (1 *stampstok*; 2 *vrouwelijk deel der bloem, dat het stuifmeel opneemt*), m. —s: 1 *een koperen* —, b.v. in een vijzel; *een ijzeren* —, straatstamper of juffer: 2 *de* — *en het vruchtbeginsel*; —**molen** (*molen met stampers, om erts te gruizen*), m. —s; —**stooten**, of —**rijden** (scheepst. *het stampen van een schip*), o. gmv.; —**voeten** (*met de voeten stampen*), —voette, heeft gestampvoet: *de knaap* —*voette van toorn*; *hou op met dat* —; —**vol** (*propvol*), bn.: *de zaal was* —, zoo vol mogelijk, tjokvol; —**werk** (*al het bewegingswerk in den stampmolen*), o. gmv.

Stam'roos (*roos met opgaanden stam*), v. —rozen; zie Roos.

Stam'vader, m. —s; zie Patriarch.

Stam'verwant 1 (*uit denzelfden stam voortgekomen*), bn.: —*e volken*, b.v. de Nederlanders en de Z.-Afrikaanders spraakk. —*e woorden*, b.v. boog, beug, bocht uit *buigen*; 2 (*personen, volken, die stamverwant zijn*), m. en v. —en: *de Isr. familiën zijn* —*en, de Slavische volken zijn* —*en; onze* —*en in Z.-Afrika.*

Stam'wapen (*familiewapen*), o. —s.

Stam'woord (spraakk. *woord, waarvan e. ander is afgeleid*), o. —en: *goed is het* — *van vergoeden.*

Stan'ce, v. —s; zie Stanza.

I. Stand (1 *het staan*; 2 *de wijze van staan, positie*; 3 *de plaats, waar iets staat of is*; 4 *het bestaan, ontstaan*; 5 *maatschappelijke kring, klasse, rang, staat*; 6 *afdeeling van bestuur*: 7 *oploop, relletje*; 8 *ruzie*; 9 *uitbrander*: in bet. 7, 8 en 9 inz. als verkl.), m., als verkl. o.; in bet. 1, 3, 6 gmv., in de overige bet. —en en als verkl. —s: 1 *deze tafel heeft geen vasten* —; 2 *de verschillende* —*en bij de orde-oefeningen, de acteur heeft zich in meerdere standen laten fotografeeren*; 3 *de troepen hielden tegen den vijand* —; bij overdr. *deze kleur houdt geen* —, verbleekt, *die affaire zal geen* — *houden*, blijft op den duur niet bestaan: *de* — *van de zon, van het water der rivier, van den thermometer, den barometer*; *dit huis staat op een netten* —; 4 *de* — *der beurs, der markt tot* — *komen, ontstaan, iets tot* — *brengen* doen ontstaan; 5 *de verschillende* —*en der maatschappij, de eerste, de laagste* —*en menschen van hoogen* —; 6 *de burgerlijke* —, bureau voor aangifte van geboorten en sterfgevallen; 7 *daar was een* —*je op de markt*; 8 *met iemand* —*jes hebben*, ruzie zie Mot V; *hij heeft met iedereen* —*jes*, twist, onaangenaamheden; 9 *een* —*je krijgen*, een berisping, een uitbrander nog: *hij is een opgewonden standje*, een erg druk mensch.

II. Stand (Eng. eig. *kraam*; *uitstalling of show op de jaarbeurs*; *toeschouwerstribune*, b.v. *op een wedren*), m. env. —s.

Stan'daard, stan'derd (1 *vaandelstok, vaandel aan e. stok*; 2 *maatstaf, model*: *grondslag van eenig muntstelsel*), m. in bet. 1 —aarden, —aards, —erds; in bet. 2 standaarden: 1 *de keizerlijke* —*en*; 2 *wij hebben den dubbelen* —; zie Monometallisme, Bimetallisme, en Standpenning.

Stan'daardwerk (*boekwerk, dat in zijn soort uitstekend is en duurzame waarde heeft*), o. —werken; —**woordenboek** (*woordenboek, dat als standaardwerk kan gelden*), o. —en: *het Woordenb. der Ned. taal, ontworpen door M. de Vries, zal een* — *zijn.*

Stand'beeld (*beeld, dat ter eere van iemand* [*in het openbaar*] *opgericht is*), o. —en: *het* — *van Cats te Brouwershaven* (1829): zegsw. *hij staat daar als een* —, roert zich niet.

Stan'delkruid (plantk. *zekere orchidee met prachtige bloemen*), o. gmv.

Stan'dengeest (*opvattingen, meeningen, zienswijzen, die in bepaalde standen overheerschend zijn*), m. gmv.; verg. Clubgeest.

Stan'der (1 *vaandelstok*; 2 *houten of metalen spil*; 3 *rechtstandige schutpaal*; 4 *toestel om er paraplus, wandelstokken in te zetten, jassen aan te hangen enz.*), m. —s: 1 *veelkleurige banieren wapperden aan de* —*s*; 2 *de* — *v. e. molen, van een drukpers*, zie ook Kaapstander; 3 *twee* —*s onder een balk zetten*; 4 *een* — *van bamboe, van eikenhout, van metaal.*

Stan'derd (*standaard*), m. standerds.

Stand'hoek (meetk. *hoek, dien twee vlakken met elkaar maken*), m. —hoeken.

Stand'houden (*blijven staan, niet vluchten*), hield stand, heeft standgehouden: *tegen den vijand* —, pal staan.

Stand'je (*oploopje, ruzie*), o. —s; zie Stand I 8.

Stand'olie (*spoedig drogende olie*), v. gmv.

Stand'penning (*standaardmunt d. i. wettig betaalmiddel in een land en dat voor alle betalingen kan gelden*), m. —en: in ons land zijn de —en: de halve gulden, de gulden, de rijksdaalder, het gouden vijfje en het gouden tientje.

Stand'plaats (*plaats, waar men staat*; *plaats waar men zijn bedrijf heeft*), v. —en; —**punt** (*plek, waar men staat*; fig. *uitgangspunt, gezichtspunt, oogpunt*), o. —en: *een* — *innemen, een* — *verlaten*; —**vas'tig** (*onwrikbaar, onwankelbaar, duurzaam, blijvend, niet veranderend*), bn. en bw.: *een* —*e liefde, een* —*e trouw, een* — *evenwicht*, verg. Stabiel; *iets* — *weigeren*; —**verheffing** (*verheffing in rang en aanzien*), v. gmv.; —**verwisseling** (*verandering van stand*), v. —en; —**vink** (bouwk. *verticale pijler, onderdeel van het dakgebint*), m. —en; —**vizier** (mil. *richtplaatje aan een kanon*), o. —en; —**vogel** (dierk. *vogel, die winter en zomer dezelfde streek bewoont*), m. —s: *musschen zijn bij ons* —*s*; verg. Trek- en Zwerfvogel.

Stand'recht (*directe militaire rechtspraak*), o. gmv.: *op met wapens bevonden oproerlingen wordt het* — *toegepast door fusilleering*; —**rechtelijk** (*volgens het stand-*

recht), bn. en bw. : —*e vonnissen* ; —*veroordeelen en fusilleeren.*

Stang (1 *ronde staaf van hout, glas, metaal*; 2 *bit v.e. paardetuig*), v. —en: 1 *glazen stangen*; *de — van een bliksemafleider*: 2 *de — van een paardegebit*, zie G e b i t; fig. *iem. op de — rijden*, iem. narijden, scherp op zijn doen en laten toezien, achter de broek zitten

Stani'tsa (*kozakkendorp*), v. stanitsa's.

Stank (*leelijke reuk*), m. — en : *de — v. e. riool* : zegsw. — *voor dank krijgen*, grove ondank in plaats van dank.

Stanniool' staniol' (*zeer dun bladtin*), o. gmv.: — *dient* b.v. *tot verpakking van chocoladetabletten.*

Stan'te pe'de (Lat. *op staanden voet, onverwijld*): *een zaak — afdoen.*

Stan'za (dichtk. *achtregelige jambische strophe met drie rijmklanken*), v. stanza's; *de — is uit Italië herkomstig*; *de zes eerste regels hebben gekruist rijm, de twee laatste gepaard rijm*; ook, S t a n z e, v. —n.

Stap (1 *het stappen* ; 2 *tred, schrede* ; 3 *voetspoor*), m., in bet. 2 en 3 —pen, in bet. 1 gmv.: 1 *de — van een paard* ; *met iemand op — gaan* ; *ga mee op —* ; *ik ken hem aan zijn —*; 2 *kom een — nader*, — *voor stap*, — *na stap* ; fig. *den eersten — tot verzoening doen*, de eerste poging : *wacht u voor den eersten —*, nl. op den weg der zonde; 3 *iemands —pen nagaan*, zijn doen en laten bespieden.

I. Sta'pel (1 *een aantal op elkaar geplaatste voorwerpen, hoop* ; 2 muz. *houten staafje binnen in strijkinstrumenten, onder- en bovenblad verbindend* ; 3 *stelling op een scheepswerf*), m. —s ; 1 *een — hout, een — turf, een — steenen, een boeken*—; zie H o u t—, B r a n d—, K o g e l— ; 2 *de plaatsing v. d. — is van invloed op den klank v. h. instrument* ; 3 *een schip op — leggen*, de kiel er van leggen en er verder aan bouwen ; *van — laten loopen*, laten afloopen van de stelling of helling in het vaarwater; fig. *die redevoering liep goed van —*, werd vloeiend uitgebracht ; *het werk liep vlot v. —* ; kwam spoedig gereed.

II. Stapel, bn. afkorting v. S t a p e l g e k.

Sta'pelen (*ophoopen, aan stapels zetten*), stapelde, heeft gestapeld : *turven —, steenen —.*

Sta'pelgek (*zeer gek*), bn.: bij verkorting : s t a p e l: *ben je nu heelemaal —?*: —**goed** (*goed of waar, waarvan stapelrecht moet betaald worden*), o. —eren ; —**markt** (*algemeene stapelplaats of voorraadschuur*), v. —en ; —**plaats** (*plaats, waar bepaalde goederen meestal in groote hoeveelheden aangevoerd worden* : *entrepot van handelsproducten*), v. —en : *Makassar is de — voor de producten van den O.-I. Archipel* ; —**recht** (*recht, dat vroeger sommigen steden werd toegekend, om voorbijkomende koopvaarders te dwingen, hun waren te lossen en te koop aan te bieden*), o. gmv. : *het — van Groningen*, —**waar** (*stapelgoed*), v. —waren: —**wolk** (*afgeronde, bergachtige, donkere wolk, hoopwolk, cumulus*), v. —en: —**zot** (*in de hoogste mate gek, stapelgek*), bn.: *een — zotte kleeding.*

Stap'pen (*met vasten tred gaan, voortschrijden*), stapte, heeft en is gestapt : *zij stapt als een dragonder*, forsch : fig. *over iets heen —*, er niet meer over spreken of twisten.

Stap'voets (*langzaam*), bw.: — *rijden over een brug*, terwijl het paard stapt.

I. Star (*hemellichaam*), v. starren ; meer : **Ster.**

II. Star (*strak, stijf*), bn. en bw.: *met —ren blik, —re verbazing, —re eigenzinnigheid* ; — *naar iets kijken.*

Sta'ren (*strak en wezenloos op één punt kijken*), staarde, heeft gestaard : *op iets —*; *wezenloos voor zich uit —.*

Star'oogen (*de oogen wijd openspalken en starend kijken*), staroogde, heeft gestaroogd.

Sta'rosta, sta'rost (eig. *oudste*: *in Polen dorpshoofd, landvoogd*), m. starosta's, starosten.

Start (Eng. sport: *punt van vertrek bij wedrennen*), m. starts : *zes rijders verschenen aan den —*, punt van afrit.

Star'ten (*aan den start komen* ; *bij e. wedstrijd vertrekken*), startte, heeft gestart : *al de wielrenners zullen in A'dam — op het Leidsche plein.*

Starter (Eng. sport: *hij, die bij een wedren het sein tot den afrit geeft*), m. starters ; —**schot** (*schot, dat het sein is voor het vertrekken der deelnemers aan een wedstrijd*), o. —schoten.

Stata'risch (*toevend, langzaam opheldered*), bn. en bw. : — *lezen*, de leeraar verklaart, heldert op ; de tegenst. is C u r s o r i s c h.

I. Sta'te, m.: *de Raad van —*, hoogste regeeringscollege in ons land; etymologisch hetzelfde woord als S t a t e **II.**

II. Sta'te (Friesland : *adellijke heerenhuizing*), v. —n.

Sta'telijk (*deftig, vol staatsie*), bn. en bw.; —er, —st : *Louise was zeer —* (Potg.) ; *iemand — tegemoet treden.*

Sta'tenbijbel (*de officieele Prot. bijbel, in het Nederlandsch overgebracht door een commissie uit de synode v. Dordt, en wel van 1619—'35, en op last der Algemeene Staten in 1637 uitgegeven*), m. —s ; —**bode** (*bode van de Staten, ook van de 1e of 2e Kamer*), m. —n ; —**bond** (*vereeniging van rijken of staten tot éénen bond, zóó dat iedere staat zijn zelfstandigheid behoudt*), m. —en : *de Vereenigde Staten van N.-Amerika vormen een —*, verg.: C o n f e d e r a t i e en B o n d s s t a a t ; —**college** (gesch. *inrichting voor onbemiddelde jongelui, om kosteloos voor predikant te studeeren* : *zij hadden een beurswoning en onderhoud in het — te Leiden*), o. gmv. : Van der Palm, 1763—1840, is nog aan het — geplaatst geweest : —**Generaal'** (*onze Algemeene Staten, bestaande uit de 1e en de 2e Kamer*), m. mv.

Sta'ter (Bijb. *zooveel als een heilige sikkel*, nl. ± *f* 1.60), m. —s.

Sta'tica (*weegkunst*; *leer van het evenwicht*), v. gmv. ; ook, S t a t i e k'.

I. Sta'tie (Z.-Ned. *station*), v. —s; etymologisch hetzelfde woord als S t a t i e **II.**

II. Sta'tie (*een der 14 afbeeldingen, welke betrekking hebben op 's Heeren lijden, in de R.-K. kerken, vormende te zamen den kruisweg*), v. —tiën, —ties.

Statief' (*drievoet of voetstuk van optische en andere instrumenten, ook van een fotografietoestel*), o. —tieven.
Statiek', v.; zie Statica.
Sta'tie-overste (*Z.-Ned. stationschef*), m.
Statieus' (*pronkend, pralend, statelijk*), bn. en bw.; —tieuzer, —t.
Sta'tig (*indrukwekkend, deftig, stemmig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — man, een — gebouw.*
Sta'tigliik (*statig, deftg*), bw.: —er, —st: *de stoet bewoog zich —*, op statige wijze.
Station' (Fr. eig. *stilstandplaats*: *gebouw aan den spoorweg als stopplaats voor treinen, trams enz.*), o. —s.
Stationnair' (Fr. *in denzelfden toestand blijvend, stilstaand, niet veranderend*), bn.
Stationneeren (*een standplaats hebben of geven*, b.v. *e. vrachtschip, taxi, huurrijtuig*)
Stations'chef (*hoofd van een spoorwegstation*), m. —s, ook, Stationchef; —**emplacement**, o. —en, zie Emplacement; —**gebouw**, o. —en; —**klok** v. —klokken; —**plein**, o. —en; —**straat** (*straat naar het station*), v. —straten, ook, Stationstraat; —**weg** (*weg naar het station*), m. —wegen.
Sta'tisch (*het evenwicht betreffend*), bn.: —*moment*, product v. d. lengte v. d. hefboomsarm en de op dezen arm werkende kracht: *een hefboom is in evenwicht, wanneer de statische —en der armen gelijk zijn.*
Statis'ticus (*kenner en beoefenaar van de statistiek*), m. statistici.
Statistiek' (*hulpwetenschap, die getallengegevens ordent en schikt en uit deze gegevens conclusies trekt op economisch enz. gebied*), v. gmv.: *de — van kindersterfte*; *Bureau van —*, Afdeeling v. h. Departement v. Binnenlandsche Zaken, waarin allerlei in getallen uitgedrukte gegevens op economisch enz. gebied worden verzameld.
Statis'tisch (*volgens de statistiek*; *de statistiek betreffende*), bn.: —*e gegevens, een — overzicht*; *voorspellingen, op —e tafelen gegrond* (Potg.). (tisch = ties.)
Stato'scoop (*een meteorologisch instrument, dienende om waar te nemen, of een luchtschip stijgt of daalt*), m. —scopen.
Statu'e (*stand- of eerebeeld, beeldzuil*), v. -n.
Statuet'te (*klein standbeeld, beeldje*), v. -n.
Sta'tus quo, m. en o., ook, in statu quo, zie ald.: *den of het — handhaven*, nl. den toestand, waarin zich een rijk bevindt op een bepaalden tijd; — *ante (bellum)*, politieke toestand van een staat vóór (den oorlog).
Statutair' (Fr. *volgens de statuten*), bn.: —*e voorschriften, een — reservefonds.*
Statuur' (*lichaamshoogte*; *gestalte*), v.gmv.
Statuut' (*reglement, voorschrift, verordening, wet van een genootschap*), o. statuten.
Stavast', bw.: *een man van —*, groot, flink, stevig, fig. ferm van karakter.
Sta'ven (*bevestigen, waar maken, bewijzen, bekrachtigen*), staafde, heeft gestaafd: *met bewijzen —, met een eed —*; —**ing** (*het staven*), v. gmv.: *tot — van zeker recht.*
Steamer (Eng. *stoomboot*), m. —s.
Stearine (*de vaste bestanddeelen van verschillende vetten. kleur- en reukloos*; *gezuiverde talk*), v.; —**kaars**, v. -en. (ea = ee).
Ste'de (*plaats, plek, oord*), v. steden: *hier ter —, de heilige —, in — van*, ook, **Stee**; —**houder** (*plaatsbekleeder*), m. —s, zie Stadhouder; —**ke** (*stadje*), o. —s: *Alkmaar, het —* (C. O.); —**kroon** (*kring van muren om een stad*: *krans of kroon van de stedemaagd*), v. —kronen; —**lijk**, bn.: *de —e rechten*, de stad betreffende; *de —e regeering*, het bestuur der stad: —**ling** (*stadbewoner*), m. en v. —en, voor het v. ook —**e**; —**maagd** v. gmv.: *de — van Amsterdam*, personificatie van die stad.
Ste'dendwinger (gesch. *eerenaam van Frederik Hendrik, ook van Maurits*), m. -s.
Stedewaarts (*stadwaarts*), bw.: — gaan.
Stee (1 *plaats*: 2 *plekje*), v. steeën: 1 zie Stede; 2 *een zwakke — in een touw, een slechte — in laken*, zie Glee.
Steeds (*altijd, altoos, gestadig, bestendig*), bw.: *men vraagt — meer.*
Steedsch, bn.: —*e manieren*, d. i. der stadbewoners; *e. —e kleeding*, als in de stad.
I. Steeg (*nauwe straat, smalle weg*), v stegen: *de man woont in een —*; zie ook Steg.
II. Steeg (*halsstarrig, koppig*), bn.: steeger, steegst: *dat steege paard*; verg. Stug.
I. Steek (1 *pijnlijke aandoening*; 2 *stoot met mes, dolk, bajonet enz.*; 3 *naaisteek, breisteek*; 4 *het uitgestokene*: 5 *bedekte hatelijke toespeling*; ook: *ondeugende scherts*), m. steken: 1 *een — in de zijde, in den rug, in het hart*, pijnlijke trek; 2 *iemand een doodelijken — geven, een dolk—, de — van een bij, wesp, schorpioen*, zie ook Wormsteek; 3 *een borduur—, een kruis—*; *een — laten vallen, een — opnemen*: *fijne steken, grove steken*; —*houden*, vast, hecht, genaaid zijn: zegsw. *die redeneering houdt geen —*, is niet degelijk: *daar is een —je aan los*, de zaak is niet geheel in orde; ook: *aan hem is een —je los*, hij is niet, wat hij zijn moet op zedelijk gebied; *hij voert geen — uil*, doet niets, werkt heelemaal niet; *ik zie hier geen —*, hoegenaamd niets, het is er pikdonker; 4 *de polderjongen laadde den kruiwagen met tien steken*; zegsw. *iemand in den — laten*, hem in verlegenheid laten, hem in nood niet helpen; 5 (v. e. tijdschrift) *met hetzelfde aantal steken op de jonge dichters* (C. O.); *iem. een — onder water geven*, hem bedektelijk, soms pikant, een onaangenaamheid zeggen.
II. Steek (*punthoed van een R.-K. geestelijke, van den dominee enz.*), m. steken: etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als Steek **I.**
Steek'beitel (*smalle beitel*), m. —s; —**bekken** (*bekken met een steel er aan, dat men onder het lichaam van zieke menschen plaatst*), o. —s; —**blad** (*leeren horstlap* b.v. *bij het schermen*), o. —bladen; —**brief** (*officieele brief tot aanhouding van e. misdadiger*), m. —ven, germ.; —**dicht** (*hekeldicht*), o. —dichten: w. i. g.; —**distel** (*melkdistel*) v. —s; —**doorn**, —**doren** (*kruisbezie, kruisbeziestruik*; *Christusdoorn, zeekruisdoorn*), m. —doorns, —dorens; —**garen** (*vogelnet, strijknet*), o. gmv.: —**grond** (*ankergrond*), m. —en: *wij kregen eerst —, daarna modder*; —**hevel** (*wijnkoopershevel*) m. —s: —**houdend** (*degelijk, solide, vast*), bn.;

een — argument, beproefd, verg. S t e e k; **—kan** (*vochtmaat, inhoudende 19.4 Ned. kan of L.*), v. —nen; **—mug** (dierk. *wijfjesmug onder de gewone muggen*), v. —gen; zie ook: A n o p h e l e s, S t e g o m y i a; **—pan** (*steekbekken*), v. —panuen; **—palm** (*buks, die* b.v. *op Palmzondag de palmtakjes levert*), v. —en; **—penning** (*geldstuk; fooi, om iem. om te koopen; godspenning*), m. —en; vero.; **—pomp** (scheepst. *verplaatsbare scheepspomp*), v. —en; **—priem** (*dun steekijzer met punt*), m. —en; **—spel** (gesch. *tornooi*), o. —spelen; **—te** (*steking*), —n: *een — in de zij*; **—turf** (*een lange losse turf, gestoken van de korst van hoogveen*), m. —turven, (als stofnaam), v. gmv.; **—vlieg** (*paardenvlieg*), v. —en; **—wagen** (*handwagen, wagen, dien men voortduwt*), m. —s; **—wonde** (*wonde, met een steekend voorwerp toegebracht*), v. —n, verg. S c h o t w o n d.

Stee'kind, —eren: zie S t a d s k i n d.

Steel (1 *stok*; 2 *buisje*; 3 *schacht*; 4 *stengel*; 5 *groente*), m. stelen: 1 *de — van een bezem, de — van een vork, van een riek, v. een schop*: zegsw. *nu weet ik, hoe de vork, de bijl in den — zit*, zie V o r k, B i j l: 2 *de — van een gouwenaar*, zie P i j p e s t e e l; 3 *de — van een lans, van een speer*; 4 *de — van een bloem, van een blad*, lootje, waarmee bloem of blad aan een tak is verbonden: 5 *houdt ge van stelen?*, zie R a a p s t e l e n.

Steelsch (*heimelijk*), bn.: *een —en blik werpen.*

Steels'gewijze, steels'wijs (*in het geheim, verholen*), bw.: *hij zag zijn vader — aan*, onmerkbaar: *iets — gadeslaan*, heimelijk; *— komen*, onopgemerkt.

Stee'man (*stadsbewoner, stedeling*), m. —lui, —lieden. w.i.g.

Steen 1 (1 *harde delfstof, die niet smeed- of brandbaar is en in water niet oplost*; 2 *naam van een steenen gebouw*), o. gmv.: 1 *zoo hard als —, allerlei — haalt men uit de groeven; op steen teekenen, graveeren*; fig. *een hart hebben van —*, erg gevoelloos zijn, geen medelijden kennen: 2 *het — te Antwerpen*, vroeger gevangenis, thans museum; verg. *Loevestein, IJselstein*: **2** (1 *voorwerpsnaam*: 2 *naam van voorwerpen, die oorspr. van steen waren*; 3 *kern van e. vrucht*; 4 *dat, wat aan e. steen doet denken*), m. —en: 1 *met —en gooien*, zie S t e e n i g e n; *—en worden van klei gebakken*, zie T i c h e l e n en S t e e n b a k k e r; *een goot—, een graf—*, zie Z e r k, *een hoek—, een molen—, een slijpsteen, een edel,— metsel—, straat—, bak—*: zegsw. *den eersten — leggen v. e. gebouw*, den bouw beginnen; *de eene steen zal op den anderen niet blijven*, alles zal verwoest, het onderst-boven gekeerd worden; *het zal niet gebeuren, al zou de onderste — boven*, al zou alles omgekeerd worden, al zou het onmogelijke plaats hebben; *dat is me een — van het hart*, ik word ontheven van een drukkende zorg, zie H a r t; *een — des aanstoots*, der ergernis, zie A a n s t o o t; *de — der wijzen*, zie ald.; *den eersten — op iemand werpen*, als eerste aanklager het recht hebben bij de steeniging den eersten steen te mogen werpen, Joh. 8: 7; 2 *een dobbel—, een domino—, een dam—*; 3 *de — van een abrikoos, perzik, pruim, kers*; 4 in samenst.: H a g e l—, G a l—, B e z o a r—, N i e r—, H e l s c h e—, zie ald.; gewicht uit oude dagen: *een — vlas, een — kaarsen*, nl. 2.7 K.G.; **3** (*verzamelende stofnaam*), v. gmv.: *een weg harden met —*, zie S t o r t s t e e n; *een spoorweg bedekken met —*, zie G r i n d; *een gevel ontrekken van of met fijne waalsteen*, zie W a a l k l i n k e r en W a a l s t e e n; zie ook S t e e n t j e.

Steen'achtig (*gelijkende op steen*), bn.: *steenkool is een —e delfstof*; *— Arabië*, de bodem is er vol steenen; *een —e heide*, nl. vol kiezelsteen; *een —e grond.*

Steen'arend (dierk. *groote arend, goudarend*), m. —en: *de — heeft een vlucht van wel* 1.25 *M.*; **—baars** (dierk. *baars, die leeft tusschen steenen en rotsen*), m. —zen: **—bakker** (*man, die metsel- of tichelsteen bakt of doet bakken*), m. —s; **—bakkerij**, v. —en; **—bestorting** (*regelmatige bedekking van een weg, oever enz. met een laag van stukken natuursteen*), v. —en; **—bikker** (*werkman, die steenen afbikt*), m. —s, verg. A f b i k k e n.

Steen'boete (gesch. *boete door schepenen opgelegd, om een bepaald aantal steenen te leveren aan stad* [voor de wallen] *of kerk* [voor het onderhoud], v. —boeten.

Steen'bok (dierk. *in 't wild op 't gebergte levende bok met groote van knobbelige ringen voorziene, naar achteren gebogen holle horens*; *tiende teeken of sterrenbeeld in den dierenriem*), m. —ken; in de tweede bet. gmv., zie Z o d i a k.

Steen'bokskeerkring (*zuiderkeerkring, parallel,* 23½° *ten Z. van den evenaar*), m. gmv.; zie K e e r k r i n g.

Steen'breek (*plantengeslacht, waartoe een aantal Alpenkruiden behooren*), v.: *de drievingerige —*, plantje, een der vijf in ons land in 't wild groeiende soorten.

Steen der wij'zen (*de geheimzinnige stof, waarnaar de alchimisten eeuwen lang hebben gezocht*), m.: de — zou alle ziekten kunnen genezen, de eeuwige jeugd brengen, alle metalen in het zuiverste goud kunnen veranderen; *den — zoeken*, fig. de oplossing van iets onmogelijks zoeken; *den — meenen gevonden te hebben*, fig. zich blij maken met een doode musch.

Steen'doorn (*haag- of kattendoorn*), m. -en.

Steen'druk (*lithographie*), m. gmv.: *is dat — of zetwerk?*; **—drukken** (*lithographeren*), ik heb gesteendrukt; **—drukker**, m. —drukkers: **—drukkerij**, v. —drukkerijen; **—drukkunst** (*uitvinding v.* ± *1800, door Aloys Senefelder, 1771—1834, waardoor teekeningen en letters, alsmede geschuduwde teekeningen in reliëf of door insnijding op steen worden gebracht en door den druk vermenigvuldigd*), v. gmv.; **—drukpers** (*pers van een steendrukker*), v. —persen; **—drukplaat** (*afdruk van een steen*), v. —platen; **—drukwerk** (*lithographisch werk*, ook: *het steendrukken of een steendruk*), o. gmv.

Steen'duif (*wilde duif, die op rotsen nestelt*), v. —duiven; **—dwerg** (Germ. myth.

een soort van aardmannetje in grotten levende), m. —en ; —**eik** (*Z.-Europeesche eik*), m. —en, zie A z ij n **II** ; —**en** (1 *v. steen*; 2 *als v. steen*), bn.: 1 *een — beeld*; — *bijlen*, z. V u u r s t e e n: 2 fig. *een — hart*, hoogst ongevoelig; —**geit** (*wijfje van den steenbok*), v. —en ; —**glooiing** (*talud van dijken, dammen, zeeweringen enz. met stukken natuursteen bezet*), v. —en : de eerste —en werden in 1732 tegen den paalworm gelegd ; —**goed** (*verglaasd aardewerk*), o. gmv.: *het fijne Eng. — heet ook Wedgwood*; —**groef**, —**groeve** (*plaats, waar natuursteen ontgonnen wordt*), v. —-groeven : *de —groeven van Bentheim* ; —**hard** (*zoo hard als steen*), bn. : *een —e perzikpit* ; fig. ongevoelig, onvermurwbaar : *het —e gemoed van Alva* ; —**hommel** (dierk. *zekere zwarte hommel die onder steenen leeft*), v. —s ; —**houwen** (*steen bewerken*), o. gmv. ; —**houwer** (*steenkapper*), m. —s ; —**houwerij'** (*het steenhouwen, de werkplaats v. d. steenhouwer*), v. in de eerste bet. gmv., in de tweede —en.

Stee'nig (*steenachtig*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e bodem.*

Stee'nigen (*met steenen doodgooien*), steenigde, heeft gesteenigd ; *Ste'fanus werd gesteenigd*, Hand. 7 : 59 ; —**ing**, v. —en : *de — van Palame'des vóór Troje.*

Steen'kalk (*kalk, verkregen uit kalkgesteente*, b.v. *in de provincie Luik*), v. gmv.

Steen'karper (dierk. *zekere ineengedrongen karpersoort*), m. —s ; —**klaver** (plantk. *witte klaver*), v. gmv.

Steen'klomp (*klomp of groote brok steen*), m. —en : *de lop v.d. Bloksberg ligt vol —en.*

Steen'kolen, v. mv. ; zie S t e e n k o o l, alsmede G r u i s, F ij n k o l e n en S t u k k o l e n, ook B r u i n k o o l.

Steen'kolenbed (*steenkolenlaag*), o. -den; —**kolenbedding** (*steenkolenbed*), v. -en ; —**kolenbriket** (*briket v. steenkolengruis*), v. —ten; —**kolencreosoot** (*creosoot, uit steenkolen gewonnen*), v. gmv.; —**kolengas** (*lichtgas, uit steenkolen gestookt*), o. gmv., zie G a s ; —**kolengroeve** (*groeve, waaruit steenkolen gedolven worden*), v. —groeven ; —**kolenhandel** (*handel in steenkolen*), m. gmv. ; —**kolenhandelaar** (*koopman in steenkolen*), m. —s ; —**kolenlaag** (*bedding of laag van steenkolen in den aardbodem*), v. —lagen ; —**kolenloods** (*loods of houten pakhuis tot berging van steenkolen*), v. —en ; —**kolenmagazijn** (*groot steenkolenpakhuis*), o. —en ; —**kolenmijn** (*onderaardsche groeve, waaruit steenkolen opgedolven worden*), v. —en ; —**kolenproductie** (*het aan-den-dag-halen van steenkolen*), v. gmv.: —**kolenteer** (*teer, uit steenkolen gewonnen bij de gasbereiding*), v. gmv.: —**kolenverbruik** (*het stoken van steenkolen*), o. gmv.; —**kolenwagen** (*wagen of wagon tot vervoer van steenkolen*), m. —s.

Steen'kool (*brandbare delfstof, bestaande uit dicht in elkaar geperste plantendeelen, uit de mijnen opgedolven, met een gemiddeld koolgehalte van* 80 %), v. —kolen : de — is meest zwart, soms bruin, zij wordt naar den vorm, waarin zij gevonden wordt, genoemd : schilfer—, blader—, vezel—; er zijn vetkolen en magere kolen; zie ook A n t h r a c i e t.

Steen'kraai (dierk. *alpenraaf*), v. —en ; —**kreeft** (dierk. *kreeft, levend tusschen rotsen*), m. —en ; —**krijter** (dierk. *gierzwaluw*), m. —s ; —**laag** (*laag van steenen in een groeve, laag metselsteenen*), v. —-lagen ; —**lijder** (*graveellijder*), m. —s ; —**linde** (*linde met kleine bladen en hard hout*), v. —n ; —**marter** (dierk. *huismarter, grijs-bruine wezel*), m. —s ; —**meerle** (*bergmeerle*), v. —n; —**meeuw** (*neusvisch, sneep*), v. —en ; —**olie** (*petroleum*), v. —oliën ; —**oven** (*steenbakkerij*), m. —s ; —**pimpernel** (*bokspeterselie*), v. gmv. ; —**puist** (*harde puist*), v. —en : —**raaf** (*e. soort van hoprogel*), v. —raven ; —**raket** (*kruisbloemige plant*), v. gmv. ; —**rood** (*rood als baksteen, brikkenrood*), bn. : *een — weefsel, een — roode japonstof* ; —**roos** (*alpenroos*), v. —rozen ; —**rots** (*harde granietrots*), v. —en ; —**schaap** (*bergschaap* o.a. *op Sardinië en Corsica*), o. —schapen.

Steen'slag (*tot kleine stukken verbrijzelde of geklopte basalt, natuursteen*), o. gmv. : *een weg harden met —* ; —**slagweg** (*weg, gehard met steenslag, meestal grindweg genoemd*), m. —en.

Steen'stort (*plaats voor het storten van steenpuin*), v. —en ; ook S t o r t: de gemeentestort.

Steen'tang (*klauwvormige tang, in gebruik bij het ophijschen van zware stukken natuursteen*), v. —en.

Steen'tijdperk (*palaeolitische periode : voorhistorisch tijdperk, waarin de menschen* inz. *steenen werktuigen hadden en het gebruik der metalen bijna niet kenden*), o.; ook —**periode**, in W.-Europa valt het — ± 10 eeuwen vóór Chr.

Steen'tje (*kleine steen*), o. —s : zegsw. *ook een — bijdragen*, ook iets bijdragen ; ook een duit in het zakje doen ; *op de kleine —s loopen*, op het voetgangerspad, zijplaveisel loopen.

Steen'uil (dierk. *e. kleine soort van uil, die in ons land veel voorkomt*), m. —uilen ; —**valk** (*rotsvalk*), m. —valken, ook, B l a u w v o e t.

Steen'vlas (*amiant, asbest*), o. gmv.

Steen'vrucht (*vrucht met sappig vleesch rondom e. steen of kern*), v. —en: *perziken, abrikozen, pruimen, amandelen, kersen en morellen zijn —en; er zijn ook samengestelde —vruchten*, b.v. *de kornoelje en de mispel* ; —**wagen** (*kruiwagen zonder zijstukken met hoog achterschot tot het vervoer van steen*), m. —s ; —**weg** (*groote weg, heirbaan ; weg met vierkante graniet-steenen geplaveid*), m. —wegen; —**wilg** (*zekere wilgsoort*), m. —en: —**worp** (*worp met een steen ; de afstand, door den geworpen steen doorloopen*), m. —en ; —**zaag** (*ongetande, zaag, om steenen platen en ook marmer door te zagen met behulp van scherp zand en water*), v. —zagen ; —**zager** (*werkman, die steenen zaagt*), m. —s ; —**zagerij** (*het zagen van steenen ; de werkplaats*), v. in de eerste bet. gmv. ; in de tweede —en ; —**zout** (*klipzout, een sedimentair gesteente*), o. gmv.; —**zwaluw** (dierk. *toren- of gierzwaluw*), v. —en.

Steeple-chase (Eng. *wedren met hindernissen*, nl. *over heg en steg naar een bepaald punt in het verschiet, meestal een toren of ander hoog punt*), v. —-chases; zegsw. *de — van het menschdom naar geluk*, niets ontziende jacht.
Stee'vast (*regelmatig*), bw.
Stee'voogd (*stadsvoogd*, inz. *v. e. vesting*), m. —en; vero.: —**waarts** (*stadwaarts*), bw.
Steg (*smalle weg, voetpad*), m.: zegsw. *weg noch — weten*, totaal onbekend zijn in een streek.
Steganographie' (*geheimschrijfkunst met cijfers ; geheim teekenschrift*), v. gmv.
Ste'gel (*stijgbeugel*), m. stegels.
Ste'gelreep (*stijgriem, reep van den stijgbeugel*), m. —reepen: *d. — in- of opkorten.*
Stegemy'ia (*muskiet, die de gele koorts door zijn steek overbrengt*), v. —'s.
Stei'ger (*aanlegplaats op palen voor schepen ; steigerschuit met daarop rustende brug ; stellage langs huizen enz. om te bouwen, te herstellen enz., metselstellage*), m. steigers ; —**balk** (*balk of paal van een steiger*), m. —en ; —**geld** (*geld voor het liggen van een schip aan een steiger*), o. -en.
Stei'geren (verwant met *stijgen: op de achterpooten overeind gaan*), steigerde, heeft gesteigerd : *schrik doet een ros —.*
Stei'gerwerk (bouwk. *al het getimmerte aan of van een steiger*), o. gmv.
Steil (1 *min of meer loodrecht recht naar boven, recht naar beneden* ; 2 fig. *niet meegaand, star, vasthoudend*), bn. en bw. : 1 *een —e bergwand, een —e kust, een —e trap: een —e afgrond, een —e diepte ; het ging — naar beneden ; 2 die man heeft op het stuk van godsdienst -e begrippen; dat is —e rechtzinnigheid.*
Steil'getopt (*met steilen top*) bn. : *een —e toren* (Bild.), *—e rotsen.*
Steil'oor (eig. *ezel* ; fig. *stijfkop; iemand, die steile*, in bet. 2, *begrippen heeft*), m. en v. —ooren.
Steiloo'rig (1 eig. *met steile ooren*; 2 fig. *stroef, koppig, halsstarrig*), bn. en bw. : 1 *een koppel —e honden* ; 2 *— van inborst, karakter* ; *— zijn meeningen vasthouden.*
Steil'schrift (*het schrift der letters in steilen of loodrechten stand*), o. gmv. ; verg. Schuinschrift.
Steil'te (1 *het steil-zijn* ; 2 *steile hoogte*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —n : 1 *de — van een rotswand* ; 2 *op die — was een arendsnest.*
Stek (*afzetsel, loot v.e. plant*), v. stekken.
Steka'de (*in e. stok verborgen steekwapen, dolk, degen; stokdegen*), v. stekaden: vero.
Ste'keblind (*geheel en al blind*), bn.; verg. Stikdonker, Stokdoof.
Ste'kel (*puntige uitwas, stekelig aanhangsel ; stekelbaars*), m. stekels : *de rozen hebben —s* ; —**achtig** (*puntig* ; fig. *scherp, bits*), bn. ; —er, —st.
Ste'kelbaars (dierk. *inlandsch vischje met rug- en buikvinstekels, 4—9 cM.*), m. —zen : *het —je heet ook stekeltje en leeft in onze slooten, grachten en plassen* ; —**bes** (*kruisbes*), v. —sen ; —**bezie** (*kruisbes*), v. —beziën ; —**brem** (*ronde stekeldistel, kogeldistel*), v. —men ; —**draak** (*pietermaai*), m. —draken ; —**grondel** (*een soort van grondeling*, ook, *steenbijter*), m. —s ; —**ig** (1 *met stekels bezet, vol stekels* ; 2 fig. *hekelend, scherp, bits*), bn. : 1 *planten met —e bladeren, de egel heeft een —e huid* ; 2 *een — woord, een — antwoord ; iemand iets —s zeggen*, scherps ; —**igheid** (*stekelig woord of gezegde*), v. —heden ; —**ing** (*grondel, grondeling*), m. —en ; —**krab** (*krab m. stekels*), v. —ben ; —**rog** (*rog met puntige doorntjes op den rug*), m. —gen : —**tje**, o. —s, zie Stekelbaars ; —**varken** (*een knaagdier, geheel bezet met stekels, in de warme landen der oude en nieuwe wereld*), o. —s.
Ste'kelvinnigen (dierk. *visschen, wier rug- en staartvin stekels dragen*), m. mv.
Ste'ken (1 *iets ergens induwen, indoen, aandoen* ; 2 *ergens in zijn*), stak, heeft gestoken: 1 *de sabel in de scheede —* ; *aal—*, zie Elger ; *een ring aan den vinger —, met spelden, naalden —*, prikken ; *de wespen hebben den jongen gestoken* ; fig. *de zon stak erg*, brandde ; zegsw. *de loftrompet —*, aan den mond brengen, er op blazen ; *iemand naar de kroon —*, zie Kroon: *ergens een spreidje bij —*, zie Speld ; *dat stak hem de oogen uit*, zie Oog ; *van wal —*, zie Wal ; *de broodkruimels — hem* zie Broodkruimel; *den draak — met*, zie Draak ; *iets onder stoelen en banken —*, zie Bank ; *de moord stak hem*, hij stierf; vero.; fig. *dat steekt hem*, prikkelt, hindert hem ; 2 *het mes stak nog in de wonde, de sleutel stak in het slot, de degen steekt in de scheede*; *in de modder blijven —*, vastzitten ; fig. *in zijn rede blijven —*; zegsw. *daar steekt iets achter*, zit ; *in geen goed vel —*, ongezond zijn.
Ste'ker (*persoon, die steekt* ; *werktuig, waarmee men steekt*), m. stekers.
Stek'ken (*door stekken voortplanten, e. stek in den grond zetten, om ze te laten groeien*), stekte, heeft gestekt: *bessen —, rozen —.*
Stel 1 (*stand, orde* ; *geschikte plaats*), m. gmv.: *ons huis in nu op —*, alles is in orde, op regel : zegsw. *op — en sprong*, dadelijk, onmiddellijk ; 2 (*bij elkander behoorende voorwerpen, een verzameling*), o. stellen : *een — juweelen, een olie- en azijn—*; *een — maten en gewichten* ; *een — voorschriften*; nòg: *een goed — hersens*; *het stel van een wagen*, onderstel ; *dat is me een —!*, aardig troepje.
Ste'len (*wegnemen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening*), stal, heeft gestolen: zegsw. *die eens steelt, is altijd een dief*, wanneer men eens iets heeft gestolen, behoudt men altijd den naam van dief ; *iemands hart —*, zijn genegenheid winnen; *het is om te —*, zeer lief en aardig ; —**er**, m. —s, zie Heler.
Stel'hout, —ijzer (*stuk hout of ijzer, veelal met groeven, waarmee men iets hooger of lager kan stellen of plaatsen*), o. —en, —s: *het — van een ziekestoel, van een rustbed, van een lessenaar; het — van een affuit.*
Stel'kunde, stel'kunst (*algebra*), v.gmv.: *de — is een afdeeling der wiskunde.*
Stel'kunstig (*algebraïsch*), bn.: *een —e oplossing van een rekensom.*
Stella'ge (*stelling, steiger*), v. —s. (g = zj).
Stel'le (*aardhoogte, terp*), v. —n.
Stel'len (*doen staan, plaatsen*), stelde, heeft gesteld : *te boek —, tentoon—*; *paal*

en perk —, de grenzen aanwijzen; fig. kortwieken, beteugelen; *in slagorde* —, schikken; *iemand voorwaarden* —, aan voorwaarden binden; *een kijker* —, richten; *ik heb wat met hem te* —, veel moeite; *iemand de wet* —, voorschrijven, hoe hij handelen of zich gedragen moet; *in het licht* —, duidelijk maken; *ergens een eer in* —, als een eer beschouwen; *ter hand* —, overhandigen; *tevreden* —, doen zijn; *hij kan het goed* —, is een gezeten burger; *in vrijheid* —, de vrijheid teruggeven; *op vrije voeten* —, zie Voet; *in het werk* —, d. i. aanwenden; *op de proef* —, d. i. beproeven; *hoe zal hij dat* —?, aanleggen; verder, in geschrift brengen: *de school moet leeren* —, *een brief leeren* —, opstellen; *een request* —; zie Steloefening en Stijl.

Stel'ler (*hij, die opstelt, in geschrifte brengt*), m. stellers: *wie is de — van dit artikel?*

Stel'lig (*zeker, bepaald*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e belofte, de —e verwachting hebben; zal ik, zei Keesje, door mijn —en toon bemoedigd* (C. O.), beslisten; *gij moet — komen.*

Stel'ling (1 *te bewijzen waarheid, thesis, leerstelling*; 2 *plaatsing*; 3 *stellage of steigerwerk*; 4 mil. *positie, post, vast punt*), v. —en: 1 *een — der meetkunde*, zie Gestelde; *een — omkeeren*; *de — van Pythagoras*, zie Pythagorisch; *promoveeren als meester in de rechten op —en*; *een — bestrijden, verdedigen*: 2 *de — der troepen was in ons voordeel*; 3 *een vat hier op — leggen*; *om dien toren stond een stevige —*; 4 *een — aanvallen, verdedigen, nemen*, zie Positie-oorlog.

Stellionaat' (rechtst. *bepaald soort van bedrog*, tot 1896 niet onder vervalschingen of valschheden begrepen), o., gmv.: — wordt gepleegd door hem, die 1e een onroerend goed, waarvan hij weet geen eigenaar te zijn, verkoopt of verhypothekeert, 2e zijn met hypotheken bezwaard goed als vrij aanbiedt of met minder hypotheken opgeeft, dan waarmee het belast is.

Stel'oefening (*schooloefening in het leeren stellen*), v. —en: *een boekje met —en*, d.i. met stof voor opstellen enz.

Stel'pen (*stillen, doen ophouden*), stelpte, heeft gestelpt: *het bloed* —; fig. *iemands droefheid* —.

Stelp'net (*e. vischnet, om visch al overdekkend te vangen*), o. —netten.

Stel'regel (*richtsnoer, grondregel*), m. —s.

Stel'schroef (*richtschroef*), v. —schroeven: *een nat. instrument met vier —schroeven*, schroefjes, om het waterpas te doen staan.

Stel'sel (*systeem*), o. stelsels: *het tientallig —, een — handhaven; het continentaal —*, zie Continentaal; *het — van maten en gewichten*, zie ald.; *het — van Copernicus* (1473—1543), z. Zonnestelsel; —**aar** (*ontwerper van een of meer stelsels*; *man der theorie, die de practijk uit het oog verliest, kamergeleerde*), m. —s; —**loos** (*zonder stelsel, ongeregeld*), bn.; —loozer, —t of meest —: *een —looze politiek, een —looze verdediging.*

Stelselma'tig (*volgens een aangenomen stelsel, methodisch*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e indeeling van de planten*; *iemand — tegenwerken.*

Stel'selzucht (*voorliefde v. stelsels*), v. gmv.

Stelt (*dunne paal of stok met voettrede*), v. stelten: *de knapen liepen op —en*; zegsw. *op —en zetten*, in beroering brengen, in wanorde; *het huis stond op —en*, alles was er in wanorde, in de war.

Stel'tenlooper (*persoon, die op stelten loopt*), m. —loopers: *de —s der Landes.*

Stelt'looper (dierk. *een orde v. vogels, wier dunne en lange pooten hen in staat stellen om in het water, in poelen en plassen, in zand te loopen*), m. —loopers: *de ooievaar, de flamingo, de struis is een —.*

Stelt'wortels (plantk. *luchtwortels, wortels waarop een boom schijnbaar rust*), m. mv.: *de — komen op vrij groote hoogte boven den grond uit den stam en groeien met een bocht naar den bodem*; zie Rizophore.

Stem (1 *stemgeluid van mensch of dier*; 2 muz. *zangstem*; 3 *stembiliet kiesstem*; *keurstem*; 4 *openbaring van zijn meening, overtuiging, gevoelens*), v., in bet. 1, 2, 3, stemmen; in bet. 4 gmv.: 1 *een krachtige, heldere, zwakke, scherpe, doffe —; met gedempte — spreken*; *de —men van het woud, der wildernis*; fig. *zijn — tegen iets verheffen*, er krachtig tegen opkomen; *de — aes aonaers, de — van het geweten*; 2 *een mooie — hebben*; *geen — hebben*, niet kunnen zingen; *e. lied voor drie —men*; *welke — zingt gij*, verg. Sopraan, Alt, Tenor, Bariton, Bas; 3 *zijn — uitbrengen, zijn — aan iets geven, de stemmen opnemen, tellen, controleeren*; *bij meerderheid van stemmen*; *staking van stemmen*, er zijn er evenveel voor als tegen eenig voorstel; — *hebben in een vergadering*, mee mogen stemmen; *een — in het kapittel hebben*, zie Kapittel; 4 *de — des volks, de — des bloeds*, de liefde voor zijn verwanten; *de — des roependen in de woestijn*, zie Roepende.

Stem'band (ontl. *deel v. h. geluidsorgaan in het strottenhoofd v. menschen en dieren*), m. —banden.

Stem'biljet (—*briefje*), o. —biljetten.

Stem'buiging (*uitdrukking, welke men in zijn stem legt*), v. gmv.; verg. Modulatie.

Stem'bureau (*college van personen, die de stemmen opnemen; de plaats, waar de stemming gehouden wordt*), o. —'s; (eau = oo): —**bus**, —**kist** (*bus of kist, waarin de kiezer zijn stembiljet werpt*), v. —bussen, —kisten: *uit de stembus komen*, gekozen worden of zijn; —**district** (*kieskring*), o. —en: ons land is verdeeld in 18 —en of kieskringen.

Stem'geluid (*het geluid van een stem*), o. —geluiden; verg. Timbre.

Stem'gerechtigd 1 (*kiesrecht hebbende*), bn.; 2 —**e** (*iemand, die mede mag stemmen of kiezen*), m. en v. —gerechtigden.

Stem'hamer (*werktuig, om een piano te stemmen*), m. —hamers.

Stem'hebbend (*stemgerechtigd*), bn.: *een — lid*; spraakk. —*e medeklinkers*, zachte die nl. met stem worden uitgesproken, waarbij de stembanden trillen, b.v. *d, b.*

Stem'kaart (*kaart, waardoor men opgeroe-*

pen wordt om te stemmen), v. —kaarten.
Stem'lijst (*lijst der stemgerechtigden*), v. —en.
Stem'loos (spraakk.: *zonder stem*), bn.: —*looze medeklinkers*, nl. die, welke zonder stem worden uitgesproken of scherpe, b.v. *t*; verg. Stemhebbend.
Stem'men (1 *bij een verkiezing zijn stem uitbrengen*; 2 *mondeling of schriftelijk enz. kiezen*; 3 van instrumenten: *op de juiste toonhoogte stellen*; 4 *in zekeren gemoedstoestand brengen*), stemde, heeft gestemd: 1 — *op den candidaat zijner partij*; *er werd druk gestemd*; 2 *in een vergadering — voor eenig voorstel, met gesloten briefjes —*; *— met zitten en opstaan*; *voor iets — met het opsteken der hand*; verg. Referendum, Afstemmen; 3 *een piano, een viool —*; 4 fig. *iemand tot zachtheid —*, doen overhellen; *gestemd zijn tot vreugde*, gezind; *die tijding stemt ons treurig*, maakt, doet zijn.
Stem'mig (*ingetogen, zedig, ernstig, niet opzichtig*), bn. en bw.: —er, —st: *een — meisje, e. stille, —e kamer*; *— gekleed zijn.*
Stem'ming (1 *daad van stemmen* in bet. 1, 2, 3; 2 *de toonhoogte v. e. instrument*; *de staat van zuiverheid der tonen ook onderling*; 3 *gemoedsgesteldheid, humeur*; 4 *algemeene denkwijze*), v. in bet. 1 —en: in de andere bet. mv.: 1 *een hoofdelijke —*, d. i. door 't noemen van de namen der stembevoegden een mondelinge — houden; *een geheime —*; *recht van — hebben*: *een eerste —, een tweede of vrije —*; 2 verg. Diapason; *deze piano houdt geen —*; 3 *hij is in goede -*; 4 *de — voor dit wetsvoorstel was niet gunstig*: *— maken voor, tegen iets*, verg. Propaganda.
Stem'opnemer (*iemand, die de uitgebrachte stembriefjes opent en afleest*), m. —s.
Stem'opneming (*het aflezen en opteekenen van de uitgebrachte stemmen*), v. gmv.
Stem'pel (1 *werktuig, waarmee men een naam, eenig merkteeken aanbrengt*; 2 *afdruk, merk*; 3 *keur, ijk, muntslag*; 4 plantk. *hoeneinde van den bloemstijl*), m. —s: 1 *er zijn —s van koper en van caoutchouc*; verg. Cachet, Signet, Zegel: *een — op iets afdrukken, zijn — op iets drukken*, d. i. het waarmerken, fig. het bekrachtigen, goedkeuren; verg. *zijn zegel aan iets hechten*: 2 *deze buitenlandsche brief was vol uitheemsche —s*; fig. *dat draagt den — der waarheid*, kenmerk; *meester Pennewip was een man van den ouden —*, trant soort, slag; *zijn — op zijn omgeving drukken*, intellectueel en moreel zijn omgeving vormen; *het uiterlijke leven. menschen draagt den — van hun beroep*, men ziet aan hen, welk hun beroep is; 3 *een zilveren lepel heeft meerdere —s*; *nieuwe gewichten hebben nog geen —s*: *een gulden heeft twee —*, nl. den muntslag en den beeldenaar; 4 *de — dient om het stuifmeel op te vangen.*
Stem'pelaar (*man, beambte, die belast is met het stempelen van brieven, zegels enz.*), m. —s.
Stem'pelband (*gestempelde boekband*; *een boek met een stempelband*), m. —en.
Stem'pelbeeld (*beeldenaar op munten*), o. —en; —**doos** (*doosje tot het opbergen v. e. stempel*), v. —doozen.
Stem'pelen (*merken met een stempel, een stempel drukken op*), stempelde, heeft gestempeld: *brieven —, papier —*, zegelen; *munten —, goud en zilver —*; —**inkt** (*inkt, om mee te stempelen*), m. —en: *roode —, blauwe —, zwarte —*; —**jaar** (*het jaartal van het stempelmerk*), o. —jaren; —**merk** (*keur op goud en zilver*), o. —en, verg. Waarborg en Essaai; —**snijder** (*graveur, die stempels maakt*), m. —s; —**snijkunst** (*de kunst om de letters en figuren in stempels te snijden*), v. gmv.
Stem'plicht (*plicht, door de wet opgelegd aan elken bewoner van ons land boven de 25 jaar om zijn stem uit te brengen*, b.v. *bij verkiezing van leden voor de Tweede-Kamer*), m. gmv.
Stem'recht (*recht, van zijn stem te mogen uitbrengen*), o.: *het algemeen —*, recht voor iederen meerderjarigen burger, om te stemmen; *— is stemplicht*; *de suffragettes in Engeland eischen — voor de vrouw*; verg. Kiesrecht.
Stem'spleet (ontl. *nauwe opening tusschen de stembanden*), v. —spleten.
Stem'vee (*minachtende naam voor dat gedeelte der kiezers, dat op bevel onzelfstandig en gedwee op e. candidaat stemt*), o. gmv.
Stem'verheffing (*het luider doen klinken v. d. stem*), v. —en: *met — spreken, iets zeggen.*
Stem'vork (muz. *tweestandig, door slag of stoot een bepaalden, onveranderlijken toon aangevend werktuigje*), v. —en.
Stem'vorming (*het vormen, het beschaven v. d. stem*), v. gmv.: *oefeningen in de —.*
Sten'cil (Eng. *schabloon, zinken stempel eener adresseermachine*), m. —s.
Sten'den (gesch. *de drie standen, de Staten; de vergadering er van*), m. mv.: *de — des Rijks.*
Ste'nen (*zuchten, zacht kermen*), steende, heeft gesteend: *de arme lijder lag te —*, kreunen.
Steng (*verlengstuk van den mast van een schip*; *staak*), v. —en.
Sten'gel (*dunne steel van planten, bloemen enz.*), m. —s: —**blad**, o. —bladeren, —bladen; —**knoop** (*knorf*), m. —en.
Stenograaf' (*snelschrijver*), m. —grafen; (e = ee); —**gram'** (*een door stenographie opgeteekend rapport, verslag in snelschrift*), o. —grammen; —**graphie'** (*kortschrift*, d. i. *snelschrijfkunst door middel van teekens en afkortingen*), v. gmv., lees: *steenoo-gra-fie'*; —**grapheeren** (*in kortschrift opschrijven*); —**gra'phisch** (*door de stenographie*; *betrekking hebbende op de st.*), bn.: *een — verslag*; *de directeur van den —en dienst*; (phisch = fies); —**telegraphie** (*het nieuwe telegrafeerstelsel voor kabels, bestaande in kortschrift*), v. gmv.; —**typist** (*stenograaf, die ook typen kan*), m. —en; v. —e, —n.
Sten'tor, m., heraut der Grieken vóór Troje, wiens stem luider klonk dan die v. vijftig andere krijgslieden samen; fig. een man met een stem als een klok; —**stem** (*zeer door'dringende stem*), v. —men.
Step'pe (eig. een Russ. woord = *woestijn*: *uitgestrekte grasvlakte, die 's zomers verdort,*

ins. *in Rusland en W. Azië*), v. —n; **—achtig** (*als een steppe*), bn.; —er, —st: *een — landschap.*

Step'penbewoner, m. —s; **—hoen** (*hoendersoort der steppen*), o. —hoenders; **—hond** (*Afrik. hond, jachthyena*), m. —en; **—landschap** (*landschap, dat een steppe is*), o. —pen: een — gaat in Arabië geleidelijk over in de woestijn: **—meer** (*zouthoudend meer der steppen*), o. —meren; **—rivier** (*rivier, die niet in zee, maar in een meer of moeras eindigt*), v. — en: *de Jordaan is een —.*

Ster, star (1 *hemelbol*; 2 *iets dat op een ster gelijkt*), v. —ren: 1 *de avond—, de morgen—, de noord—, de pool—*; *een staart—, een vaste—*, zie ook Gelukster; 2 *de — in het wapen van Maastricht, de — van een of andere ridderorde, de — als distinctief van officieren*; *een — van diamanten*, borstsieraad; *een — in het ijs vallen*, stervormige barst; *een —retje bij een woord*, verwijzingsteeken: *een — aan den letterkundigen hemel*, beroemdheid; zie Sterretje.

Ster'anijs (plantk. *plant, welker zaden een anijsachtigen smaak hebben*), m.: de plant is aldus genoemd naar den vorm harer vrucht.

Stè're (*inhoudsmaat vsn 1 M³*), v. —s, —n; zie het vero. Wisse.

Stereographie' (*lichaamsbeschrijving of teekening er van op een vlak*), v. gmv. (e = ee).

Stereometrie' (*meetkunde der vaste lichamen*; *leer der lichaamsmeting*), v. gmv.; **—oscoop'** (*optisch werktuig, dat de vlakke beelden als beelden met reliëf te aanschouwen geeft*), m. —scopen; **—otiep'** (*vast, onveranderlijk*), bn.: *een —e glimlach lag op haar gelaat*, altijd dezelfde; **—otypeeren** (*vaste drukplaten vervaardigen en daarmede drukken*); **—otypie'** (*plaatletterdruk*; *het maken van vaststaande drukvormen*), v. gmv. (y = ie).

Sterf'bed (*doodbed*), o. —bedden; **—dag** (*dag van overlijden*), m. —dagen: *het is vandaag (5 Mei) de — van Napoleon I*; **—elijk,** bn.: *de mensch is —*, d. i. moet of zal eens sterven; **—geval** (*geval of gebeurtenis van iemands sterven*), o. —len: *een — in de familie hebben*; **—huis** (*huis, waar een doode is*), o. —huizen: *samenkomst aan het —*; **—jaar** (*het jaar van iems dood*), o. —jaren: *het — van Vondel (1679)*; **—lijst** (*lijst v. sterfgevallen*), v. -en; **—te** (*het sterven, het doodgaan*), v. gmv.: *er was groote — onder het vee*; **—tecijfer,** o. —s: *het gemiddeld — in Nederland is niet hoog*; **—tetafel** (*—tabel*), v. —s; **—tijd** (*tijd of uur, dat iemand sterft*), o. gmv.; **—uur** (*uur, dat iemand sterft*), o. —uren.

Ster'gewelf (litteraire taal: *uitspansel*), o. gmv., zie Sterrendak.

Steriel' (*onvruchtbaar, dor, schraal*; *vrij van, ongeschikt voor de ontwikkeling van bacteriën*), bn.; —er, —st; zie Steriliseeren.

Sterilisa'tor (*toestel, om melk enz. te steriliseeren*) m. —s; **—seeren** (eig. *onvruchtbaar maken*; *van ziektekiemen ontdoen*), steriliseerde, heeft gesteriliseerd: *de melk — : evenzoo kan men groenten, vruchten, medische werktuigen —.* (s = z).

Steriliteit' (*onvruchtbaarheid*; *droogheid, dorheid*), v. gmv.

Sterk (*krachtig, forsch*), bn. en bw.; —er, —st: *—e schoenen, — laken*, stevig, duurzaam; *e. — paard*, krachtig; *e. —e wind*, hevig; spraakk. *—e werkwoorden*, nl. die van stamklinker wisselen, b.v. drinken; *dat is — gekruid, een — gebouwd schip.*

Sterk'beenig, bn.: *—e knapen* (C. O.), d.i. hebbende gespierde beenen; *—e honden.*

Sterkedrank' (*drank, die veel alcohol bevat*), m. —en; verg. Drankbestrijding.

Ster'ken (*kracht geven, versterken*), sterkte, heeft gesterkt: *de zenuwen —*; *zich —*: *zich met degelijk voedsel —*; fig. *iemand — in het leed*, troosten, bemoedigen.

Sterkerij' (*in de katoenspinnerij het lokaal, waarin de gesponnen garens door een soort van meelpap gehaald worden en daarna over cilinders gedroogd*), v. —en.

Ster'kers (plantk. *bitterkers, tuinkers*), v.

Sterk'gebouwd (*krachtig v. lichaam*), bn.

Sterk'gespierd (*met sterke spieren*), bn.: *—e sjouwerslui*; **—gezenuwd** (*met sterke zenuwen*), bn.: *de —e landman.*

Ster'king (*het sterken*), v. gmv.: *— van de spieren*: fig. *— in 't lijden*, troost.

Sterk'stroom (*krachtige electr. stroom*), m.

Sterk'te (1 *het sterk zijn*; 2 *talrijkheid*; 3 *troost, bemoediging*; 4 *fort, schans*), v., in bet. 1, 2, 3 gmv.; in bet. 4 —n: 1 *de — van linnen, van laken, van een draad*; 2 *de — van een gezelschap, v. e. garnizoen*; 3 *de Heer is mijn —*; *hij zocht — in het gebed*; 4 *een — bouwen, een — nemen.*

Sterkwa'ter (*oplossing v. salpeterzuur*), o.: *iets op — zetten, iets in — bewaren.*

Sterlet' (*kleine soort steur*), m. sterletten.

Ster'ling, bn.: *e. pond —* of £, d.i. 20 shilling, ieder van ± *f* 0.60. ul. ± *f* 12.00.

Stern (dierk. *kleine meeuw omzr plassen en rietvelden, e. soort van zeezwaluw*), v. —en: verkl. **—tje,** o. —s: *de —en worden bij duizenden geschoten om de mooie blanke veeren, het zijn onbeschermde vogels.*

Ster'rebloem (*sterrekruid*), v. —bloemen; **—bosch** (*plantsoen in den vorm van een ster*), o. —bosschen: *het — te Groningen*; **—jaar,** o. —jaren, zie Jaar; **—kers** (plantk. *kleine, bittere tuinkers*), v. gmv.; **—kruid** (plantk. *zeeaster*; *plant, die op aangeslibde gronden wast*), o. gmv.

Ster'renbeeld (*hemelteeken*; *e. der groepen, waartoe men vaste sterren aan het uitspansel heeft vereenigd*), o. —beelden, b.v. Groote Beer, Jachthonden, Orion, Pleiaden.

Ster'rendak (dicht. *sterrengewelf*), o. —daken: *onder 't ruim der —daken* (Borger).

Ster'ren en stre'pen, v. mv.: *de —*, de Amerikaansche vlag: z. Sterrenvlag.

Ster'rengroep (*groep sterren*, meestal: *sterrenbeeld*), v. —en; **—hemel** (*uitspansel vol sterren*), m. gmv.; **—kaart** (*kaart, die een deel van den sterrenhemel voorstelt*), v. —en; **—kijker** (eig. *iemand, die naar de sterren kijkt*; *sterrenwichelaar*; *telescoop*), m. —s; **—kijkerij** (*wichelarij door middel van den stand der sterren*), v. gmv.; **—kunde,** v. gmv., zie Astronomie, Astronomisch; **—kundige** (*astro-*

noom), m. en v. —n; —**licht** (*licht der sterren*), o. gmv.; —**regen** (*regen van schijnbaar vallende sterren*), m. —s; —**toren** (*observatorium*), m. —s; —**vlag** (*de Amerik. vlag met sterren en strepen*), v. —gen: zij heeft zooveel sterren als er staten zijn in de Unie, oorspronkelijk waren er 13 strepen nl. voor de 13 oudste staten, die de kern vormen der tegenwoordige Unie; —**wacht** (1 *een gebouw, waarin men allerlei sterrenkundige instrumenten heeft en den loop enz. der sterren waarneemt*: *sterrentoren, observatorium*; 2 *de geleerden eener sterrenwacht*), v. —wachten: 1 *op de — te Greenwich*; 2 *door de — te Greenwich werd een nieuwe ster ontdekt.*

Ster'renwichelaar (*persoon, die uit den stand der sterren voorspellingen doet over het lot van menschen of volken*), m. —s: vooral de oudheid had haar —s: ook onder de christenvolken, tot aan ± 1600, vond men —s, b.v. Nostradamus, 1503—1566, in Frankrijk in de dagen van Katharina de Medicis; ook, A s t r o l o o g; —**wichelarij** (*de kunst van sterrenwichelaars*), v. —en: het stelsel van Copernicus (1473—1543), dat de aarde tot een ondergeschikt hemellichaam maakte, gaf den doodsteek aan de —; ook, A s t r o l o g i e.

Ster'reschot (*h. vallen v. e. ster*), o. gmv.

Ster'retje (*kleine ster*: *asterisk*), o. —s.

Ster'veling (dicht. *mensch*), m. en v. —en; ook —**e.**

Ster'ven (*ophouden te leven, overlijden, doodgaan*), stierf, is gestorven: *de man ligt op —*; *de vrouw kwam te —*; fig. *het woord stierf op zijn lippen*, hij sprak het niet uit; *hij stierf duizend dooden*, door foltering.

Ster'vend 1 (*op het punt te sterven*), bn.: *ik vond mijn vriend —e, — stamelde hij nog een afscheidswoord*: **2** —**e** (*iem., die sterft*), m. en v. —n: *het gerochel der —en.*

Ster'vensnood (*in gevaar van sterven*), m. gmv.: *in — neerliggen*, in doodsstrijd; —**uur**, o. —uren; zie S t e r f u u r.

Ster'vormig (*in den vorm v. e. ster*), bn.: —*e vermicelli*, —*e kaakjes.*

Stethoscoop' (*e. geneeskundig instrument, hoorbuis om de borstholte te onderzoeken*, inz. *om den hartslag en de beweging der longen waar te nemen*), m. —scopen. (th = t).

Steun (*stut, schraag, schoor, hulp*; fig. *troost verzorger*), m. steunen; —**balk** (*stut- of schoorbalk*), m. —en; —**beeld** (*schraagbeeld*), o. —en, ook, C a r y a t i d e; —**bladen** (plantk. *kleine bladen, aan den voet van den bladsteel, bladachtige uitspruitsels*), o. mv.: —**comité** (*comité in 1914 opgericht tot regeling van den steun aan bepaalde categorieën van onvermogenden*), o. —'s: K o n i n k l. N a t i o n a a l —.

I. Steu'nen (*rusten op*: *stutten*), steunde, heeft gesteund: — *op een stokje*; *iets —.*

II. Steu'nen (*kermen, steenen*), steunde, heeft gesteund: *wij hoorden den geheelen nacht de gewonden —.*

Steun'pilaar, m. —pilaren: *Ovens was een — der beurs* (Potg.), stut, instandhouder; *een — der wetenschappen*; —**punt** (*ondersteuningspunt*: fig. *vast punt, basis*), o. —en: *het — v. e. hefboom*; *Engeland heeft in verschillende zeeën commerciele —en*, b.v. eilanden; —**sel** (*al, wat eig. en fig. steunt*), o. —s; —**stuk** (*iets, dat wordt aangebracht om te steunen*), o. —stukken.

Steur (dierk. *kraakbeenige visch der Noordzee, ook in onze rivieren, soms 3 M. lang*), m. steuren, *ook de Oeral is rijk aan —*; zie K a v i a a r en K a m p e r—; —**haring** (*haring, die ongekaakt in 't zout wordt gelegd, om daarna te worden gerookt tot bokking*), m. —en, (als stofnaam), v. gmv.

Ste'vel (*laars*, inz. *hooge laars, ruiterlaars*), m. —s; —**knecht** (*houten laarzentrekker*), m. —s.

Ste'ven (*voor- of achterdeel v. e. vaartuig*), m. stevens: *de voor—, de achter—*; *den — wenden*, keeren, van koers veranderen.

Ste'venen (*koersleggen, sturen, zeilen naar*; fig. *loopen, gaan*), stevende, is gestevend.

Ste'vig (*hecht, sterk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — schip*; *die paal staat —*, vast; fig. — *doorstappen*, flink: *dat is —e kost*, voedzaam; *e. —e koelte*, e. krachtige bries.

Steward (Eng. *rentmeester; hofmeester, proviandmeester op een schip*; *scheepskellner*), m. stewards.

Sticht, vroeger S t i f t (*gesticht, klooster*; inz. aardr. *het gebied v. de bisschoppen van Utrecht, met Utrecht als hoofdstad*), o.; zie N e d e r— en O v e r—.

Stich'telijk (*godsdienstig*; *tot godsdienstzin opwekkend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — leven leiden*; *een — boek, —e lectuur*; zegsw. *eryens — voor bedanken*, feestelijk, zie ald.; — **lied,** lied, dat ten doel heeft de opwekking of versterking van het godsdienstig gevoel, de verheffing van het gemoed tot God, b.v.: Beets, *Gewijde liederen.*

Stich'ten (1 *grondvesten, bouwen, doen ontstaan*; 2 *in goede of godsdienstige stemming brengen*), stichtte, heeft gesticht: 1 *een stad —*; *iemand een eerzuil —*, oprichten; *brand —*; fig. *kwaad —, nut —*; 2 *die preek heeft me zeer gesticht*; *een —de godsvrucht*; *iemand door zijn voorbeeld —, door zijn woorden —.*

Stich'tenaar (*oudtijds, naam v. e. bewoner v. h. Sticht*, nl. *v. Utrecht*), m. —s, —naren.

Stich'ter (*oprichter, bouwer*), m. —s, —en: *hij was de — v. e. hofje*; *de —s van Rome.*

Stich'ting (1 *het ontstaan*: 2 *godsdienstige stemming*; 3 *iets, dat gesticht is*: *gebouw, fundatie*), v. in bet. 1 en 2 gmv.; in bet. 3 —en: 1 *de — van Oordt* (1015), *de — —van Rome* (754 v. C.); *een liefdadige —*; *Teyler's — te Haarlem*, z. ald.; 2 *dat bracht geen — aan* (Staring); 3 *het bestuur der —*; *hij kwam juist uit de —.*

Stichtsch (*tot e. sticht of bisdom, en wel inzonderheid tot het bisdom Utrecht behoorende*), bn.: *de —e edelen.*

Stief'broeder (*halfbroeder*), m. -s; —**dochter** (*dochter v. e. eersten man of van een eerste vrouw*), v. —s; —**kind,** o. —eren: fig. *een — der fortuin*, iem., die door de fortuin niet begunstigd wordt; —**moeder** (*tweede moeder*; fig. *harde moeder*), v. —s; —**moederlijk** (*liefdeloos, hardvochtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e behandeling*; zegsw. *door de natuur — bedeeld zijn (van personen of landen)*, d. i. karig, sober, schraal; —**vader** (*tweede vader*), m. —s; —**zoon,** m. —zoons, —zonen, verg.

Stiefdochter; —**zuster** (*halfzuster*), v. —s.
Stie'kem (Barg. *stilletjes, arglistig, in 't geheim*), bw.: *hij ging er — van door.*
Stiekemerd (*iemand, die stiekum doet of is*), m. —s.
Stiel (Z.-Ned. *ambacht, bedrijf*), m. gmv.
Stier (*mann. rund*), m. stieren; fig. *ruwe kerel*, zie John Bull, ook: *tweede sterrenbeeld i. d. dierenriem*, z. Zodiak.
Stier'achtig (*als een stier, lijkende op een stier*: fig. *lomp, brutaal*), bn. en bw.: -er,-st.
Stie'rekop (*kop v. e. stier*), m. —koppen.
Stie'ren, zie Sturen.
Stie'rengevecht (*een wreed en nationaal volksvermaak of volksspel* inz. *in Spanje*), o. —en; zie Banderillero, Espada, Matador, Picador, Toreador.
Stie'renhuid (*huid v. e. stier*), v. -huiden.
Stie'renoffer, o. —s; z. Hecatombe.
Stie'revleesch (nl. *v. e. stier*), o. gmv.: ook Stierenvleesch, nl. v. stieren.
Stier'kalf (*manlijk kalf*), o. —kalveren.
Stier'lijk (*als e. stier*; fig. *in hooge mate*), bw.: zegsw. — *het land hebben*, erg uit zijn hum zijn, *zich — vervelen*, in erge mate.
Stier'mensch, m.: zie Minotaurus.
I. Stift (*houten of metalen pen; puntig voorwerp*), v. stiften.
II. Stift (*sticht; klooster*), o. —en; — **sgoederen,** o. mv.; —**dame** (*adellijke dame*, vroeger: *bewoonster van een stift*), v. —dames; —**heer** (Z.-N. *kanunnik*), m. —en.
Stift'tand (*valsche tandkroon met een stift aan een tandwortel geschroefd*), m. —en.
Stig'ma (*teeken, punt, stip, vlek, merk; wondteeken* inz. *dat van Christus*; ook: *brandmerk, schandvlek*), o. stig'mata; —**matisa'tie** (*het ontvangen der stigmata of wondteekenen des Heeren, als* b.v. *de 5 hoofdwonden, die der doornenkroon, de schouderwonde, geeselstriemen enz.*); v. —s: over de — heeft de R.-K. kerk zich niet uitgesproken, ofschoon er 60 personen vermeld worden met volledige stigmata.
Stijf (*hard, onbuigzaam, strak, straf*), bn. en bw.; —ver, —st: *e. stijve hals, — zijn van de koude*, stram; *iemand — aankijken*, star; z. Fixeeren; fig. *de markt is —*, willig, geanimeerd; verg. Slap.
Stijf'hoofd (*koppig mensch*), m. en v. -en.
Stijfhoof'dig (*koppig*), bn.: —**heid,** v.gmv.
Stijf'kop (*stijfhoofd*), m. en v. —koppen.
Stijf'sel (*gedroogd meel, dienende om te stijven*; ook: *plakmiddel*), v. gmv., volkst.: *Stijfsel*, v. gmv.; verg. Amylum; —**achtig** (*op stijfsel lijkende*), bn.; —er, -st: *een —e pudding*; —**en** (*doopen in stijfsel*), stijfselde, heeft gestijfseld: *het linnengoed —*; —**fabriek** (*fabriek, waar stijfsel wordt gemaakt*), v. —en; —**glans** (*zeker preparaat om gesteven strijkgoed te doen glanzen*), m. gmv.; —**kwast** (*kwast, waarmede men de stijfsel uitsmeert*), m. —en; —**pot** (*pot, waarin stijfsel gedaan is of wordt*), m. —potten: —**water** (*zeer dunne stijfsel, waterachtige stijfsel*), o. gmv.
Stijf'te (*stijfheid, stramheid*), v.gmv.: — *in de beenen, in de gewrichten, i. d. nek enz.*
Stijg (*twintigtal*), v. en o. —en; verg. Snees. vero.
Stijg'beugel (*voetbeugel aan een riem v. h. zadel afhangende, door middel van welken men te paard stijgt*), m. —s: zegsw. *den voet in den — hebben*, op weg zijn om tot zijn doel te komen, om hooger op te klimmen, een vast begin hebben, vooral bij een carrière.
Stij'gen (*naar omhoog of naar beneden gaan; hooger worden*), steeg, is gestegen: *van het paard —; te paard —; die ballon zal hoog —; de prijzen der granen —: hij steeg tot hooge ambten*; —**ing,** v. —en: *de — der tabaksprijzen*; —**vermogen** (*stijgkracht*), o. gmv.: *het — van een luchtschip.*
I. Stijl (1 *schrijf- schilder- of bouwtrant, de eigenaardige manier, waarop e. schrijver zich uitdrukt, of waarop een kunstenaar, een kunstschool, een volk hun schoonheidsideeën gewoon zijn uit te drukken en zich daardoor van anderen onderscheiden*; 2 *tijdrekening*), m. stijlen: 1 *de — van een prozaschrijver of dichter, de — van Hooft, de — v. Cats, de — der Grieken*; *de Moorsche —, de — van meubelen*; *brief—, kansel—, koopmans—, prozastijl*: 2 *de Juliaansche — of de Oude —*, zie ald.; *de Gregoriaansche —* of *de Nieuwe —.*
II. Stijl (etymologisch verwant met Stijl I: *pilaar, pilaster, draagbalk, stut*), m. stijlen, *de vier —en van een ledikant, de twee —en van een deur*; zie Deurstijl.
Stijl'leer (eig. *leer van den stijl*: *voorschriften betreffende het verstaanbaar, logisch, zuiver en welluidend uitdrukken der gedachten in haar voortgang en samenhang*, inz. *schriftelijk*; *boek of handleiding over stijlleer*), v., in de eerste bet. gmv., in de tweede —leeren.
Stijl'oefening (*steloefening*), v. —en.
Stij'ven I (*met stijfsel bewerken, stijf maken*), steef, heeft gesteven: *het linnengoed —*; **2** (1 *sterken*: 2 *stijf, sterk worden*), stijfde, heeft gestijfd: 1 *iemand in het kwaad, in een boos opzet —*, d. i. aanzetten; *dat zal de schatkist —*, vullen; 2 *de wind begint te —*, krachtiger te worden.
Stij'vigheid (*het min of meer stijf zijn*: fig. *het houterig-zijn*), v.gmv.: — *in armen en beenen*, stramheid; — *van manieren.*
Stik'donker (*volkomen donker*), bn.: *een —e nacht*; zie Pikdonker.
Stik'grond (*zware kleigrond*), m. —en.
Stik'hoest (*benauwende hoest*), m. -hoesten.
I. Stik'ken (1 *doen sterven door gebrek aan levenslucht*; 2 *sterven door gebrek aan levenslucht*: fig. *niet meer kunnen uithouden*), stikte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gestikt: 1 *keizer Tiberius, 14—37 n. C., werd gestikt onder kussens*; 2 *de muizen zijn er gestikt*; *stik! het is om te — van de hitte*; — *van het lachen*, proesten; etymologisch hetzelfde woord als Stikken **II.**
II. Stik'ken (*fijne steken maken, borduren*), stikte, heeft gestikt: *figuren in een stof —.*
Stik'lucht (*erg bedorven lucht, waarin menschen en dieren bijna niet kunnen leven*), v. gmv.
Stik'machine (*naaimachine, dienend om mee te stikken*), v. —machines.
Stik'stof (*e. kleur-, reuk- en smaakloos gasvormig element in den dampkring, ten bedrage v.* 79 % *aanwezig, en wel verbonden met zuurstof en waterstof*), v. gmv.
Stik'vol (eig. *vol om te stikken, tjokvol*), bn.:

een —le kerk, een —le zaal, een —le klas.
Stik'werk (*naaiwerk, dat met den stiksteek bewerkt is*), o. gmv.: *fijn —.*
Stik'ziend (*erg bijziende, erg myoop*), bn.
Stil 1 (*zonder beweging of geluid, rustig, kalm*), bn. en bw.; —ler, —st: *een —le straat*, niet druk, *een —le nacht*; *een —le jongen*, kalm, ingetogen: *een —e Mis*, R.-K. een Mis, die niet gezongen wordt; *een —le agent*, geheime; *het is een — stadje*, zonder vertier; *ergens — gaan leven*, rustig, kalm: **2** tw., aanmaning om rustig te zijn: **3** zn. o.: *een krachtig —.*
Stileeren (1 *in goeden stijl opstellen, in woorden mooi en ordelijk uitdrukken*; 2 *stiliseeren*): 1 *een goed gestileerd opstel*: 2 *een gestileerde bloem*; ook, Styleeren.
Stilet' (*kleine dolk*; *graveerstift*; *peilnaald, sonde*), o. stiletten.
Stil'houden (*beweging verhinderen*; *doen stil zijn*; *stil blijven staan*; *rustig houden, verzwijgen*), hield —, heeft, is stilgehouden; als scheidbare samenstelling in één woord te schrijven, evenzoo Stilliggen, Stilstaan, Stilzitten enz., z. ald.
Stiliseeren, zie Stileeren en Styleeren.
Stilist' (*iemand, die zijn gedachten in goeden stijl weet uit te drukken*: *schrijver die een goeden stijl heeft*) m. —en: *Busken Huet was een goed —.*
Stil'leggen (*doen ophouden*), legde of lei(de) —, heeft —gelegd, —geleid: *het ververroer te water door het uitschrijven van e. algemeene staking —.*
Stil'lekens (*in stille*), bw.: *— gaan.*
Stil'len (*stil of rustig maken*: fig. *verzachten*), stilde, heeft gestild: *een schreiend kind —*; *een oproer —*, dempen; *de pijn —, den honger —*, bevredigen; *iemands toorn —*, sussen.
Stil'letje (*klein* inz. *verplaatsbaar gemak*), o. —s.
Stil'letjes (*in stilte*), bw.: *z. — verwijderen.*
Stil'leven (*schilderstuk, voorstellende een combinatie v. onbezielde voorwerpen*: *bloemen, vruchten, dood wild, gevogelte, huisraad, wapens enz.*), o. —levens.
Stille-vennoot' (handel: *vennoot-geldschieter, commanditaire vennoot*, z. ald.), m. —en: de naam van den stillen — mag niet in dien der firma gebezigd worden, hij mag ook geen daad van beheer verrichten of in de zaken der vennootschap werkzaam zijn.
Stille-verklik'ker (*geheime politieman, handlanger der politie*), m. —s: *de —s in den Fransehen tijd.*
Stille-Vrij'dag (Prot. *Goede Vrijdag, gedenkdag van het lijden en sterven des Heeren*), m. —Vrijdagen.
Stil'liggen (*niet bewegen, op dezelfde plaats blijven liggen*), lag —, heeft —gelegen: *kan die hond goed — ?*: *de schuit lag —*; *de scheepraart moet in den winter dikwijls —.*
Stil'ligheid (*stilheid, stilte, rust*), v.: *zijn oude dag in — doorbrengen*, gmz.
Stil'staan (*blijven staan*), stond stil, heeft stilgestaan: *het paard bleef —*; zegsw *— doet achteruitgaan*, d. i. Rust, roest; fig. *daarbij staat mijn verstand —*, ik kan het niet begrijpen.
Stil'staand, bn.: *e. — water, —e poelen.*
Stil'stand (*rust, kalmte*), m. gmv.: *— in zaken, tot — brengen*; *— v. wapenen*, het staken d. vijandelijkheden, z. Bestand.
Stil'te 1 (*kalmte, rust*), v. gmv.: *de — des doods, een onheilspellende —, een ademlooze —, een akelige —*; zeew. *— op den Stillen Oceaan*, er is hoegenaamd geen wind, zie Windstilte; *de spreker verzocht —*; **2** tw., aanmaning tot stil-zijn: *kinderen, —!*
Sti'lus (*een stilet of priem van hout, ivoor of metaal met plat boreneind*; *schrijfstift*), m. —sen: *met de — griften de Romeinen hun letters op het wastafeltje.*
Stil'zitten (*zitten zonder zich te verroeren*; fig. *rusten, niets doen*), zat —, heeft stilgezeten: **—zwijgen 1** (*niet spreken*), zweeg —, heeft —gezwegen: *over iets —*; **2** zn. o.: *iemand het — opleggen.*
Stilzwij'gend, bn.: *e. —e voorwaarde*, d.i. ongenoemde, d. i. waarvan geen melding wordt gemaakt; **—heid** (*geheimhouding*), v.: *iemands — koopen.*
Sti'mulans (Lat. *opwekkend of prikkelend middel*: fig. *drijfveer, prikkel, aanzetting*), m. stimulan'tia.
Stimula'tie (*prikkeling, opwekking, aansporing aanzetting*), v. —tiën, —s.
Stimuleeren (*aandrijven, aansporen*).
Sti'mulus (Lat. *prikkel*), m. stimuli: *het zij u een — tot werken.*
Stink'dier (dierk. *een otterachtig roofdier zoo geheeten naar den stank, dien het verspreidt, als het vervolgd wordt*), o. —en.
Stin'ken (*leelijk of koralijk rieken*), stonk, heeft gestonken: *een mestvaalt kan —.*
Stin'kerd (*iemand, die stinkt*: fig. *hoogmoedig, verwaand mensch*), m. —s. plat.
Stink'kever (*zekere zeer fraaie kever*), m. —s: naar men meende, hield deze kever zich in stinkende moerassen op; **—poel** (*rotpoel, stinkende poel*), m. —en; **—sloot** v. —en; **—stok** (*slechte sigaar*), m. —ken, gmz.; **—vlieg** (*vlieg, die op faecaliën aast*), v. —en.
Stins (*steenen huis*: vroeger: *kasteel in Friesland*), v. stinsen; gew.
I. Stip (*vlek, puntje*), v. stippen: zegsw. *er zal geen — aan ontbreken*, niet het minst.
II. Stip (mil. *populaire benaming voor een adjudant-onderofficier, onverschillig van welk wapen of welken tak van dienst*), m. stippen.
Stipen'dium (Lat. *loon, soldij*; *gift*; inz. *beurs voor studenten*; *gelden om missen te laten lezen*), o. —dia, —diën.
Stip'pel (*kleine stip*), v. stippels.
Stip'pelen (*stippels maken*), stippelde, heeft gestippeld: **—lijn** (*gestippelde lijn*), v. —lijnen.
Stip'pen (*stippelen*; *indoopen*), stipte, heeft gestipt: *brood in de saus —*, doopen; *de pen in den inkt —.*
Stipt (*precies, nauwgezet*), bn. en bw.; —er, —st: *— op zijn tijd zijn*; *— gehoorzamen.*
Stipula'tie (*beding, bepaling*; *afspraak, overeenkomst*), v. —tiën, —ties. (tie = sie).
Stipuleeren (*bepalen, bedingen, vaststellen*).
Sto'a (Gr. *zuilengang in oud-Athene, waar Zeno onderwijs gaf, waarom zijn leer de Stoïcijnsche wordt genoemd*), v.: zie Stoïcijn.

Stob'be (*boomstomp, wortelstronk*), v. stobben ; —**tje**, o. —s ; gew.

Stock (Eng. *voorhanden goederen in magazijn, entrepot of opslagplaats ; voorraad ; stamkapitaal*), m. —s; het mv. *stocks*, Engelsche staatsschuldbrieven; ook: aandeelen.

Stock-exchange (Eng. *effectenbeurs*), v.

Stoei'en (*dartelen, spelen, ravotten*), stoeide, heeft gestoeid : *de knapen stoeiden* ; —**ig** of —**ziek** (*guarne stoeiend*): —*e kalveren in de lentewei.*

Stoel (1 *zetel voor één persoon* ; 2 *teeken van gezag, van macht* ; 3 *stellage, waarin een torenklok hangt* ; 4 plantk. *steel, stronk boven den grond*), m. —en : 1 *een dozijn* —*en*, zitmeubels ; *een arm*—, fauteuil, *een leuning*—, *een kinder*—; zegsw. *zich een — in den hemel verdienen*, goede werken verrichten ; *tusschen twee* —*en in de asch zitten*, niet weten wat te kiezen ; *onder* —*en of banken steken*, zie B a n k ; 2 *de H.* —, de pauselijke macht ; *de — der waarheid*, preekstoel ; *de — der boetvaardigheid*, biechtstoel ; zie ook: L e e r s t o e l, R e c h t e r s t o e l ; 3 zie K l o k k e s t o e l ; 4 —*en van aardappelen.*

Stoel'draaier (*maker van stoelen*), m. —draaiers, ook : *Stoelen*—.

Stoe'len (van planten : 1 *zich tot een stoel* (bet. 4.) *vormen* ; 2 fig. *gegrond zijn op, wortelen in*), stoelde, heeft gestoeld : 1 *de kool begint te* —: 2 *de christelijke kerken — alle op denzelfden wortel des geloofs.*

Stoe'lengeld (*geld, dat men als huur voor een stoel betaalt*, b.v. *in een R.-K. kerk* ; ook: *de gezamenlijke opbrengst*). o. -gelden.

Stoe'lenmaker, m. —s; —**matter** (*persoon, die een stoelmat repareert of maakt*), m. —matters ; —**zetster** (in de R.-K. kerken: *vrouw, die met het plaatsen der kerkstoelen is belast*), v. —zetsters.

Stoel'gang (*ontlasting, afgang*), m. gmv.

Stoel'jaren (*hooge jaren, hooge leeftijd*), o. mv.: *die grijsaard is in zijn* —, hij is meestal zittend.

Stoel'mat (*zittingmat v. e. stoel*), v. —ten.

Stoel'rogge (*rogge, die breed uitstoelt*), v. gmv. ; zie ook: R o g g e.

Stoel'vast, bn.; —er, meest —: *hij is* —, is een plakker, hij staat niet gauw op.

Stoep (*steenen opstap voor e. huis*), v. stoepen: *e. hooge* —, bordes; zegsw. *ieder moet zijn eigen — schoonvegen*, ieder moet zijn eigen gebreken verbeteren, vóór hij zich bemoeit met die van een ander.

Stoep'je (eig. *iem., die zijn stoep niet verlaat*: *stadssoldaat* ; nu : *bijnaam voor soldaat der vesting-artillerie*), o. —s.

Stoer (*stevig, flink en sterk*), bn. en bw.; —der, —st: *e.* —*e kerel*, krachtig: *e.* —*matroos* ; —*e schouders* ; *e.* — *werker* ; — *werken.*

I. Stoet (*gevolg, menigte*), m. —en : *een — van ridders*, rij, optocht.

II. Stoet (*brood van roggemeel*), v. stoeten. gew.

Stoeterij' (afleid. van *stoete*, d.i. *merrie*: *inrichting tot het fokken van paarden*), v. —en.

Stoet'haspel (*onhandig mensch; iemand, die alles dom en verkeerd aanpakt*), m. stoethaspels : *alles was doodstil om den vreemden — te hooren* (C. O.) ; —**ig** (*als e. stoethaspel, linksch, onhandig*), bn. en bw.

I. Stof (1 *stoffage, weefsel* ; 2 *grondstof, materie* ; 3 fig. *onderwerp*), v. stoffen : 1 *katoenen* —*jen, broek*—, *japon*— ; 2 *bouw*—, *water*—, *brand*—, *smet*— ; 3 fig. — *voor conversatie, voor een roman.*

II. Stof (*stuifzand, poederaarde*), o. gmv.: *de mensch is — en asch*, Gen. 3 : 19 ; zegsw. *dat zal veel — opjagen*, veel opspraak geven, veel geschrijf uitlokken.

Stof'aanbidding (*materialisme*), v. gmv., meestal minachtend gebruikt.

Stof'bril (*groote bril met ronde glazen, vast aansluitend aan het hoofd als voorbehoedmiddel tegen stof vooral gedragen door chauffeurs en motorfietsers*), m. —brillen ; —**deeltje** (*stofje, atoom*), o. —s, zie Z o n n e s t o f j e ; —**doek** (*doek, om er het stof in een kamer mede weg te nemen*), m. —en ; —**doekenmandje** (*mandje voor stofdoeken*), o. —s.

Stoffa'ge (*de stof, waarvan iets gemaakt is*: *laken, wol, zijde enz.*). v. stoffages : *de kleur der — van haar kleedij.* (g = zj).

Stoffeer'der (*iemand, die kamers stoffeert*), m. stoffeerders.

Stoffeerderij' (*winkel of werkplaats v. e. stoffeerder*), v. —en.

Stoffeeren (1 *een kamer van de noodige meubelen, gordijnen enz. voorzien* ; 2 schilderk. *het bijwerk op een schilderij brengen*): 1 *gestoffeerde kamers te huur* ; *die zaal is met smaak gestoffeerd* : 2 *een weide, gestoffeerd met runderen* ; fig. *dit verhaal is met grapjen gestoffeerd*, opgesierd ; —**ing** (*het stoffeeren*: *opsmukking, opsiering*), v. -en: *hippodrooms, luchtschommels en caroussels behooren tot de — v. e. kermisterrein.*

Stof'fel, m. —s: — ontstond uit Christoffel, den naam van een heidenschen reus, die volgens de legende Christen werd en later heilig werd verklaard ; fig. *onhandig mensch, onbehouwen persoon, lomperd.*

Stof'felachtig (*lomp, dom*), bn.; -er, -st.

Stof'felijk (*bestaande uit stof*), bn. en bw.: *het — overschot*; fig. *de —e belangen*, materieele; spraakk. *een — bijv. naamw.*, d.i. noemende de stof, b.v. *gouden, koperen.*

Stof'feloos, stof'loos (dichtk. *onstoffelijk, geestelijk*), bn.: *de ziel is een — wezen.*

I. Stof'fen (*pochen, bluffen, snoeven*), stoffte, heeft gestoft : *hij stoft op z'n rijkdom.*

II. Stof'fen (*van stof reinigen*), stoffte, heeft gestoft : *heeft men mijn kamer al gestoft ?*

III. Stof'fen (*uit een wollen weefsel bestaande*), bn.: — *schoenen*, verg. E v e r l a s t i n g ; *een — jurkje is beter bij wintertijd dan een katoenen.*

Stof'fenwinkel (*winkel van geweven stoffen ; manufactuurwinkel*), m. —s.

I. Stof'fer (*gereedschap om te stoffen*), m. stoffers : *haal een nieuwen — in den borstelwinkel.*

II. Stof'fer (*pocher*), m. —s.

Stof'ferig (*vol stof*), bn. en bw.; —er, —st: *wat is het op dezen weg — !*

Stof'fig (*vol stof, stofferig*), bn. en bw.

Stof'goud (*korreltjes fijn goud, goudpoeder op Java en Sumatra en elders in het rivierzand voorkomend*), o. gmv.; —**hagelen** (*in zeer fijnen hagel neervallen*), het —hagelt, heeft gestofhageld ; —**jas** (*dunne overjas*

tegen het stof gedragen in treinen, auto's enz.), v. —sen; —**mantel** (*dunne zomermantel tegen het stof*), m. —s; —**naam** (spraakk. *naam eener stof*), m. —namen: *ijzer, papier, leer zijn —namen*; —**regen** (*fijne regen, motregen*), m. —s; —**regenen** (*zeer fijntjes regenen*), stofregende, heeft gestofregend; —**thee** (eig. *stof v. thee, fijne theedeeltjes*), v. gmv.; —**wisseling** (*omzetting van spijzen in voedingstof*), v. gmv.; —**wolk** (*massa opgejaagd stof*), v. —en; —**zuigapparaat** (*toestel om het stof op te zuigen*), o. —apparaten; —**zuiger** (*stofzuigapparaat*), m. —s.

Stoïcijn' (*leerling uit de school van Zeno, ± 300 v. C.; onverstoorbaar, gelijkmoedig, onaandoenlijk man*), m. —en; zie S t o a, volgens de leer van Zeno is zielsrust het hoogste goed en heeft men op koele wijze zoowel rampen en smarten als geluk en weelde te dragen.

Stoïcijnsch' (*als een, van een stoïcijn, betrekking hebbende op de leer der stoïcijnen*), bn.: —*e gelatenheid, —e berusting.*

Stoïcis'me (*de leer der Stoïcijnen; kalme berusting of onverschilligheid*), o. gmv.

Stok (1 *staf, cilindervormig stuk hout*; 2 *de blok met gaten, waarin misdadigers met de beenen gesloten werden*; *de gevangenis zelf*; 3 kaartspel: *aantal kaarten, dat na het rondgeven overblijft*; *talon*; *koopkaarten*; 4 *bijenkorf*), m. -ken: 1 zie D e g e n s t o k, H e l m s t o k, L a a d s t o k, M a a t s t o k, P o l s s t o k, S p r i n g s t o k, S t r i j k s t o k, T r o m m e l s t o k, V l a g g e s t o k; zegsw. *alle gekheid op een —je* d. i. ter zijde; *van zijn —je vallen*, als een zieke kanarie, d. i. flauw of in zwijm vallen; *met de kippen op — gaan*, zeer vroeg naar bed gaan, nl. dan reeds, als de kippen op den stok of roest in het hok gaan slapen: *een —je voor iets steken*, het beletten, tegenhouden, doen ophouden; *wie een hond wil slaan, vindt licht een —*, zie H o n d; *het met iemand aan den — hebben*, ruzie met hem hebben; 2 *in den — zetten*; 3 *de — kaarten*: 4 *een bijen—*; z. S t o k k e n **I** 1.

Stok'bewaarder (eig. *bewaarder van den stok*, in bet. 2: *cipier der gevangenis*), m. —s; zie H a n d. 16: 23, 27 en 36; vero.

Stok'blind (*stekeblind, totaal blind*), bn.

Stok'doof (*volslagen doof, niets kunnende hooren*), bn.: *een —doove vrouw.*

Sto'kebrand (*twiststoker*), m. en v. —en.

Sto'kebranden (*twiststoken*), o.: *ben je weer aan 't —?* onrust stoken.

Sto'ken (1 *vuur aanleggen, vuur aanhouden, stokende bereiden*; 2 *de tanden zuiveren*), stookte, heeft gestookt: 1 *hout —, turf —, steenkool —, een kachel —; likeur —*; zegsw. *het vuurtje van den twist —*; *hij doet niets dan —*, fig. opruien; 2 *met een tandenstoker de tanden —.*

Sto'ker (*iemand, die stookt*, inz. *arbeider in een stokerij, machinestoker op een schip, trein enz.*; fig. *opruier*), m. —s.

Stokerij' (meestal in samenstellingen: *likeur—, brandewijn—: plaats, waar door stoken die dranken worden bereid*), v. —en.

I. Stok'ken (1 van bijen: *in stokken*, bet. 4, *houden*; 2 *langs stokken doen groeien*), stokte, heeft gestokt: 1 *bijen —*; 2 *boonen —.*

II. Stok'ken (*blijven steken*), stokte, is gestokt: *hij bleef in zijn grafrede —; mijn adem stokt.*

Stok'kerig (*stijf, stram*; fig. *stijf, onhandig, houterig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e oude juffrouw.*

Stok'oud (*hoogbejaard*), bn.: *de —e Vondel.*

Stok'paard (*kinderspeeltuig*), o. —paarden; fig. *de politiek is zijn —*, lievelingsonderwerp: —**paard'je**, o. —s: *hij zit op zijn —je*, hij spreekt over zijn geliefd onderwerp; *verzenmaken was het — van meester Pennewip* (Mult.).

Stok'regel (*keerrijm, referein*), m. —s.

Stok'roos (*sierplant v. tuinen, met e. langen, stokachtigen stam*), v. —rozen.

Stok'slag (*slag met een stok*), m. —slagen.

Stok'stijf (*erg stijf*), bn. en bw.: *de veteraan stond in —stijve houding*; *een oude dame stond — voor haar stoel*; zegsw. *iets — volhouden*, hardnekkig, altijd door; —**stil** (*doodstil*), bn.: *de ezel stond —.*

Stok'verf (volkst. *stopverf*), v. gmv.

Stok'visch (*op of aan een stok zeer hard gedroogde leng*): **1** (*voorwerpsnaam*), m. —-visschen; **2** (*stofnaam*), v. gmv.

Stok'voering (*de wijze, waarop de bespeler v. e. strijkinstrument d. strijkstok voert*), v.

Sto'la, v. —'s; zie S t o o l.

Stolksch, bn.: —*e kaas*, nl. van goede kwaliteit, uit het Z.-H. dorp Stolwijk.

Stol'len (*het overgaan van vloeistoffen of vetten in vasten toestand, stremmen*), stolde, is gestold.

Stolp (*glazen klok tot overdekking*), v. —en: *zet de — over de pendule*; zie S t u l p.

Stolp'kraag (*hooge Sp. kraag, dracht van dames en edellieden in de 17e eeuw*), m. —kragen.

Stom 1 (1 *sprakeloos*; 2 *dom*), bn.; —mer, —st: 1 *die man is —*; fig. *in —me verbazing*; 2 *een —me fout*; nog: spraakk. *een —me letter*, b.v. de h in *thee*; toon. *een —me rol*, als figurant; **2** —**me** (*iem., die stom is*), m. en v. —n; —**heid** (*het stomzijn*: fig. *stomme fout, stommiteit*), v. gmv.; in de eerste bet. gmv., in de tweede bet. —heden.

Sto'ma (Gr. *mond, muil*; plantk. *de uiterst fijne huidmondjes der plantenbladen, waardoor de uitwisseling der gassen plaats heeft*), v. stomata.

Stomacheeren (*aan de maag lijden*).

Stom'dronken, bn. gmz.: *de vent is —*; zie S m o o r d r o n k e n en L i j k.

Stom'me, zie S t o m **2**.

Stommeknecht' (*hoektafel, lat- of richeltafel*; *stander*), m. —s.

Stom'melen (1 *dof gedruisch maken*; 2 *al stommelend loopen*), stommelde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gestommeld: 1 *wie stommelt daarboven zoo?*; 2 *Grootje kwam naar beneden gestommeld.*

Stom'meling (minacht. *domoor, botterik*), m. en v. —en, voor 't vr. ook —**e.**

Stom'merik (*lomperd, domoor*), m. -riken.

Stom'migheid (*domheid, lompheid, stomheid*), v. —heden.

Stommiteit' (*erge lompheid*; *dom gezegde, domme fout*), v. —teiten: *wat een — !*

I. Stomp (*vuiststoot, duw*), m. stompen: *iemand een — geven*; etymologisch verwant met S t o m p **II.**

II. Stomp **1** (*kort, dik afgeknot deel*), v. —en; zie ook S t o m p j e; **2** (het tegengest. van *spits*, van *scherp*), bn. en bw.: *een —e toren, een —e neus*; *een — mes*, zonder punt, verg. B o t; *een —e hoek*, d. i. grooter dan 90°; zegsw. *zijn tanden op iets — bijten*, vergeefsche moeite op iets doen; fig. *z. — denken*, d. i. suf.

Stom'pen (*met vuist of elleboog stooten*), stompte, heeft gestompt: *iemand in de zij —*.

Stomp'hoekig (*met stompen hoek*), bn.: *een —e driehoek*, met een hoek, grooter dan 90°.

Stomp'je (*eindje kaars, kort pijpje, klein worstje*), m. en v. —s.

Stomp'neus **1** (*een stompe neus*), m. —neuzen; **2** (*iem. met stompen of platten neus*), m. en v. —neuzen.

Stompzin'nig (*stomp of bot van zinnen, erg dom*), bn. en bw.; —er, —st; zie I d i o o t.

Stond (*tijdstip*; *uur*), m. —en: *op dien —*; *v. —e aan*, van dit oogenblik af; hetzelfde woord als S t o n d e.

Ston'ue (*stond, uur*), v. —n: *te dezer —*.

Stone (Eng. *steen; handelsgewicht van 14, soms 8 pond*), o. stones.

Stoof (*voetwarmer met of zonder test*, ook: Z.-Ned. *kachel, oven*), v. stoven.

Stoof'appel (*appel voor keukengebruik*), m. —s; —**peer** (*gestoofde peer*; ook: *peer, geschikt om gestoofd te worden*), v. —peren.

Stook'apparaat (—*toestel*), o. —raten; —**gat** (*opening in een kachel enz. voor de brandstoffen*), o. —gaten; —**kas** (*verwarmde broeikas*), v. —sen: *vroege aardbeien worden in de — geteeld*; —**plaats** (*haard*; *plaats, ingericht voor kachel of haard*), v. —en.

Stool (R.-K. *lange, smalle bandstrook, deel v. h. priesterlijk parament*), v. stolen.

Stoom (**1** *door verhitting v. water verkregen damp*, inz. *die damp, welke gebruikt wordt als beweegkracht*; **2** *walm eener lamp*), m. gmv.: **1** *een machine, door — gedreven*; zegsw. *dat gaat met —*, zeer snel; **2** *de — der lamp maakte alles zwart*.

Stoom'baggermolen (*baggermolen, door stoom gedreven*), m. —s; —**barkas** (*barkas, door stoom gedreven*), v. —sen; —**boot** (*vaartuig, door een stoommachine gedreven*), v. —en: *er zijn schroef- en raderstoombooten*; de eerste — voer op de Hudson in 1807; in Europa werd de eerste — in Engeland in 1812 in dienst gesteld, in ons land in 1823; —**bootdienst** (*geregelde vaart tusschen twee steden door een stoomboot*), m. —en; —**bootmaatschappij** (*maatschappij, die in den stoomvaartdienst voorziet*), v. —en; —**bootreederij** (*maatschappij, die stoombooten i. de vaart brengt*), v. —en; —**brandspuit** (*door stoom werkende brandspuit*), v. —en; —**cilinder** (*zuiver uitgeboorde cilinder van een stoommachine*), m. —s.

Stoo'men (**1** *door middel van waterdamp gaar maken*; **2** *door middel van stoomkracht vervoeren*; **3** *door middel van stoomkracht vervoerd worden*; **4** *haasten*), stoomde, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 3 en 4) gestoomd: **1** *rijst —, zalm —*; **2** *de machinist stoomde ons de haven binnen*; **3** *ik ben even naar A'dam gestoomd*; **4** *waar stoom jij naar toe?* hoe loop jij zoo snel, is er haast?

Stoo'mend (handelsterm: *nog op zee zich bevindend*), bn.: — *11500 vaten*.

Stoo'mer (*stoomboot*), m. —s.

Stoom'fabriek (*fabriek, waarin de machines door stoom gedreven worden*), v. —en; —**fluit** (*seinfluit van een locomotief, tram, stoomboot enz.*), v. —en; —**gemaal** (*molen, machinerie, door stoom gedreven tot het uitmalen van het overtollige polder- of boezemwater*), o. —gemalen, zie G e m a a l; —**hamer** (*reusachtig blok staal, dat door stoomkracht wordt opgeheven en dat van een hoogte op het gloeiend ijzer valt*), m. —s; —**hei** (*heitoestel, dat door stoom gedreven wordt*), v. —en; —**jacht** (*jacht, door stoom gedreven*), o. —en; —**katoenspinnerij** (*katoenspinnerij, waarin een stoommachine de spinmachines drijft*), v. —en; —**ketel** (werkt. *een inrichting, waarin water in stoom wordt omgezet*), m. —s: *er zijn liggende en staande —s*; —**kraan** (*havenkraan, door stoom werkende*), v. —kranen; —**kracht** (*kracht van den stoom als beweegkracht*), v. gmv.; —**lier** (*lier, die door stoom bewogen wordt, op d. schepen ook donkey geheeten*), v. —en, z. L i e r (scheepst.); —**machine** (*machine, door middel v. stoom in werking brengen*), v. —s: de — doet een beweging op en neer, of heen en weer ontstaan; —**molen** (*molen, die door stoom gedreven wordt*), m. —s; —**oliemolen** (*oliemolen, die door stoom gedreven wordt*), m. —s; —**pers**, v. —en, verg. S n e l p e r s; —**pijp** (*pijp als loozer v. d. stoom*), v. —en.

Stoom'pomp (*pomp, die door stoom gedreven wordt*), v. —en; —**ploeg** (*ploeg, die door stoom wordt gedreven*), m. —en; —**pont** (*pont, die door stoom gedreven wordt*), v. —en; —**rijstpellerij** (*rijstpellerij, waarin de machines door stoomkracht gedreven worden*), v. —en; —**scheepvaart** (*vaart over kanalen, rivieren, zeeën, door schepen met stoomvermogen*), o. gmv.; —**schip** (*stoomvaartuig*), o. —schepen; —**schuif** (*klep of schuif, die den stoom beurtelings boven en onder den zuiger inlaat*), v. —ven; —**sleeper** (*sleepstoomboot*), m. —s; —**tram** (*tram, die door een locomotief wordt getrokken*), v. —s, (a = e); —**trawler** (*visschersboot met stoomvermogen*), m. —s; zie T r a w l e r, ook, T r e i l e r; —**vaartlijn** (*overzeesche weg per stoomboot*), v. —en; —**vaartmaatschappij**, v. —en; —**vaartuig** (*vaartuig, door stoom gedreven*), o. —en; —**vermogen** (*stoomkracht*), o. gmv.; —**wals** (*pletrol, die door stoom in beweging wordt gebracht*), v. —en: *de — dient om grintwegen vast en hard te maken*; —**werktuig** (*stoommachine*), o. —en; —**wet** (*wet tot regeling van het rijkstoezicht op stoomketels met toebehooren*), v. gmv.; —**wezen** (*al, wat met stoomwerktuigen in verband staat*), o. gmv.; —**zaag** (*een zaag die door stoom gedreven wordt*), v. —zagen.

Stoop (*vochtmaat van 2,5 L., voorheen in gebruik*), v. —en.

Stoor'loos, sto'reloos (*rustig*), bn. en bw.: — *in het bezit v. zijn erfgoed levende*.

Stoor'nis (*hinder, beletsel*), v. —sen: —*der openbare rust*, verstoring; *allerlei —sen in*

den loop der treinen, onregelmatigheden.
Stoot (1 *duw, stomp, schok*; 2 *kortdurend geluid*), m. —en: 1 *de — van de keu tegen den bal*; *een — met de horens, met den elleboog*; zie ook D e g e n s t o o t; fig. *ergens den — aan geven*, iets aan den gang helpen, oorzaak zijn dat iets tot stand komt; *Frans Willems en Conscience gaven den — aan de Vl. beweging*; zegsw. *hij nam de stad zonder slag of —*, zonder den minsten weerstand te ontmoeten; *hij kon dien — niet doorstaan*, dat verlies, dien aanval, die ziekte; 2 *een — op den hoorn, enz.*; zie S t o o t j e.
Stoot'bok (spoorw. *getimmerte van paalwerk, met zand of aarde gevuld, aan het eind v. e. spoorbaan, om een niet voldoend geremden trein tegen te houden*), o. —ken; —**bord** (timmerm. *een der rechtopstaande planken, waartegen de trede v. e. trap rust, en waartegen de voet kan stooten*), o. —en; —**degen** (*schermdegen*), m. —degens.
Stoo'ten (1 *een stoot geven*, 2 *tegen iets botsen*; *horten*), stiet (stootte), heeft (bet. 1) is (bet. 2) gestooten: 1 *ik stootte tegen de tafel*; *iemand met den elleboog —*; *iemand telkens —*, raken, hinderen; *een stootende kar*; zegsw. *van den troon —*, onttronen; *de vijand stiet het hoofd voor Alkmaar*, d. i. moest terugdeinzen (1573); 2 *de legers zijn tegen elkaar gestooten*.
Stoo'tend (*hinderlijk*), bn.:—er, —st: *een — woord, een — antwoord*, ergernis verwekkend.
Stoo'ter (*oude munt, ter waarde van 12 en een halven cent*), m. stooters: het woord — leeft nog in den volksmond.
Stoo'terig (*e. weinig stootend of hakkelend, haperend*), bn. en bw.; —er, —st: *hij leest —, zijn taal is wat —*.
Stoo'tig (fig. *bokkig, lichtgeraakt*), bn. en bw.; —er, —st. w. g.
Stoot'je (fig. *lichte aanval v.e. ziekte*), o. -s.
Stoot'kant (*omgeboorde onderrand van een vrouwenrok*), m. —en; —**kar**, v. —karren, verg. H a n d k a r; —**kussen** (spoorw. *buffer*, inz. *van een spoorwagon*), o. —s.
Stootsch (*stootig*), bn.; —er, meest —: *die bok is —*; —**heid** (*lust, om met horens te stooten*; fig. *vechtlust*), v. gmv.
Stoot'visch (dierk. *groote modderkruiper, donderaal, weeraal*), m. —visschen.
I. Stop (1 *prop, kurk*; 2 *dichting van een weefsel of breiwerk*), v. stoppen: 1 *een glazen —*, op een flesch of karaf; 2 *een — in een servet leggen*, een gat er in dichten.
II. Stop! (*staak! stil!*), tw.
Stop'boei (scheepst. *cilindervormige boei, waaraan schepen* b.v. *te R'dam op stroom vastliggen*), v. —en; —**doek** (*doek, waarop een meisje leert stoppen*), m. —en; —**flesch** (*flesch met glazen stop*), v. —flesschen; —**garen** (*garen,om mee te stoppen*), o. (*soorten*), o. —s; —**lap** (*stopdoek*; fig. *aanvulling, bladvulling*), m. —lappen; —**mes** (*mes, om stopverf in een gleuf of spijkergat te stoppen, of om er gaten mee te dichten*), o. —messen; —**naald** (*groote naald, om kousen te stoppen*), v. —en.
Stop'pel (*halmoverblijfsel na het maaien*), m. stoppelen, stoppels: *de —s der halmen, een —land*; fig. *zijn wang is vol —s*, korte dikke baardhaardjes.
Stop'pelakker (*stoppelland*), m. —akkers.
Stop'pelbloot (*hebbende of toonende enkel de stoppels na den graanoogst*), bn.: *de koopen der akkers zijn te aanvaarden — na den oogst van 1920*.
Stop'pelen (*baard krijgen*), stoppelde, heeft gestoppeld: *hij krijgt baard, hij begint al te —*; —**baard** (*korte, stekelige baard*), m. —en.
Stop'pelig (*met of vol stoppels*), bn.; -er, —st: *een —e rogeakker, een —e baard*.
Stop'pelland (*afgezicht graanveld, nog met de stoppels der halmen bezet*), o. —landen; ook: —**veld**, o. —velden.
I. Stop'pen (*een gat of opening vullen, dichtmaken*), stopte, heeft gestopt: *een gat in een jas —*; *iemand den mond —*, snoeren, verg. M o n d; *een pijp —*, met tabak vullen.
II. Stop'pen (*stilhouden, stilstaan*), stopte, heeft gestopt: *weet ge ook, of de trein hier gaat —?, een automobiel doen —*; *toen ik een mijl of vijf per fiets had afgelegd, stopte ik*.
Stop'pend (*wat stopt*), bn.: geneesk. —e *middelen*; zie A d s t r i n g e n t i a.
Stop'plaats (*plaats, waar treinen, trams* inz. *op verzoek stoppen*), v. —en: *de volgende halten en —en zijn opengesteld*.
Stop'verf (*verversdeeg, bestaande uit krijtwit en lijnolie, gebruikt om gaatjes in houtwerk te dichten*), v. gmv.; —**was** (*entwas*), o. gmv.; —**werk** (*werk, om mee te breeuwen*), o. gmv.
Stop'woord (*vulwoord*), o. —woorden: *er is tijd genoeg, is zijn —*, geliefkoosde zegswijze.
Stop'zetten 1 (*doen stilstaan*), zette —, heeft stopgezet: *een stoommachine —*; *het bedrijf der gasfabrieken — wegens gebrek aan steenkolen*; fig. *het grensverkeer —, de diplomatieke onderhandelingen —*; **2** zn.: *de twee fabrieksmeisjes waren dadelijk na het — naar huis gegaan*; zie S t o p!; *het — van alle verkeer in de eerste dagen der mobilisatie*.
Stop'zijde (*vloszijde, zijden garen*), v. gmv.
Sto'rax (*uitheemsche, bruinroode, welriekende hars, die in zalven wordt gebruikt*), v. gmv.; —**boom** (*een balsemboom in Z.-Am. en Z.-Europa*), m. —boomen.
I. Sto're (Fr. *rolgordijn*; *ophaalgordijn*; *buitenzonnescherm*), v. —s.
II. Store (Eng. *voorraad*; *magazijn*; ook: *winkel*).
Sto'reloos, bn. en bw.; z. S t o o r l o o s.
Sto'ren (*belemmeren, hinderen*), stoorde, heeft gestoord: *iemand in zijn slaap —, de rust van iemand —, iemand in zijn werk —, een godsdienstoefening —*; *zich —*, zich bekreunen om, zich laten gelegen liggen, om iets geven: *hij stoort zich aan niets, aan niemand*.
Sto'rend (*hinderlijk*) bn. en bw.: *dat —e hoesten onder de preek*; *dat gezang is bij de studie —*, hinderend; *—e drukfouten*.
Stork (*ooievaar, eiber*), m. storken. gew.
Storm (1 *zeer hevige wind*; 2 *groote weerwaardigheden*; 3 krijgsw. *algemeene en geweldige aanval*), m. stormen: 1 *de — steekt op, een vliegende —*; 2 fig. *de —en des levens*; *e. — van verontwaardiging, der hartstochten*, hevige opwinding; *de —en der revolutie*, ver-

schrikkelijkheden ; *een — bezweren, een — afwenden,* een dreigend en verpletterend ongeluk; 3 *—loopen, den — afslaan;* zegsw. *een — in een glas water,* een twist, een geschil, dispuut, ruzie om een belachelijke kleinigheid ; **—achtig** (*buiig, onstuimig*), bn. en bw.: *een —e November*; fig. *'t ging er — toe,* wild, onstuimig ; *de koning werd — toegejuicht* ; **—band** (mil. *kettingband aan een helm of sjako*), m. —banden.

Storm'egge (gesch. *een toestel met ijzeren naar buiten staande scherpe pinnen*), v. —n: de — was aangebracht voor de eerste kasteelbrug en ging in een spanning op en neer: *de brug valt, en de — gaat omhoog.*

Stor'men (1 *zeer hard waaien* ; 2 *snel voorwaarts loopen* ; 3 *met vijandige bedoelingen, voorwaarts loopen*), stormde, heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2, 3) gestormd : 1 *het stormde vreeselijk*; 2 fig. *allen stormden op hem los,* kwamen met drukte op hem toe; 3 mil. *de krijgers stormden als dol vooruit.*

Stor'menderhand (mil. *door bestorming*), bw.: *een resting — innemen.*

Storm'hoek (aardr. *landhoek of kaap, waar 't vaak stormt*), m. —en: ook, S t o r m k a a p.

Stor'mig (*stormachtig*), bn.; —er, —st.

Storm'klok (*alarmklok*), v. —klokken.

Storm'kolonne (*afdeeling soldaten, die stormloopt*), v. —n, —s.

Storm'ladder (*ladder, om e. vestingmuur te beklimmen*), v. —s ; **—loop** (*het stormloopen*), m. gmv. : *tot den — overgaan* ; **—loopen** (*met geweld e. vijandelijke sterkte aanvallen*), men liep —, heeft stormgeloopen : *op een vesting —; het liep —,* het was zeer druk ; **—meeuw** (dierk. *kleinere soort van zeemeeuw*), v. —en : de — vertoont zich soms aan onze Noordzeekust : **—ram** (*krijgstuig der oude Romeinen,* nl. *een balk met ijzeren horens, hangende in kettingen*), m. —men : **—rijp** (*door beschieting zoo geteisterd, dat men met kans op slagen kan stormloopen*), bn. germ.: **—schade** (*schade, door den storm aangericht aan bosschen, huizen, duinen, dijken enz.*), v. gmv. ; **—sein** (*sein voor de schipperij, dat storm ophanden is*), o. —en ; **—visch,** m. —visschen, zie B u t s k o p ; **—vloed** (*hoog water, door den storm uit het N.-W. of Z.-W. veroorzaakt*), m. —en : **—vogel** (dierk. *een soort van zwemvogel, in een oceaan op rotsachtige eilandjes levende*), m. —s : de —s lijken wel iets op meeuwen ; de noordsche — komt na zware stormen soms aan onze kusten : **—weder, —weer** (*luchtsgesteldheid, waarbij het stormt*), o. gmv.; **—wind** (*zeer hevige wind*). m. —en.

Storneeren (boekhouden : *een feil in een boek verbeteren, door een tegenpost aan de credit- of debetzijde*).

Stor'no (boekhouden : *verbetering eener feil*), v. storno's; **—post,** m. —posten.

Stort I (1 scheepst. *massa, vooral water* ; 2 *stortplaats v. zand, grind enz.*), v. —en : 1 *met e. groote — water sloeg de zee over de verschansing* ; 2 *naar de — brengen* ; **2** (*tot bladen uitgeslagen ijzer*), o. gmv. : *een kachel van — of een storten kachel.*

Stort'bad (*bad van neerstralend water*), o. -baden, ook, D o u c h e : — **beek** (*beek, wier water van e. groote hoogte nederstort*), v. —beken ; **—bui** (*hevige plasregen in den zomer*), v. —en.

Stor'tebed (*voorziening tegen uitspoeling van den bodem aan de buitenzij v. e. sluiswerk of andere waterwerken*), o. —bedden : een — bestaat uit vlecht- of tuinwerk, voorzien van een steenbezetting.

Stor'ten (1 *vallen*: 2 *doen vallen*; 3 *betalen*), stortte, heeft (bet. 2, 3), is (bet. 1) gestort: 1 *van een hoogte —*: 2 *water op den vloer —*; *tranen —*, schreien; *bloed —*, plengen; fig. *iemand in 't ongeluk —*, te gronde richten; *zich —*: *zich in e. afgrond —*, werpen: 3 *geld —*, d. i. afdragen: **—ing** (*het storten*), v. —en : *— van bloed*; *— van gelden enz.*

Stor'tingsbewijs (*bewijs, dat een zekere hoeveelheid geld gestort is*), o. —bewijzen.

Stor'thing (*volksvertegenwoordiging in Noorwegen, ze bestaat uit een Eerste en Tweede Kamer*), o.; ook, S t o r t i n g.

Stort'kar (*tuimelkar : kar, die men achteroover kan wippen*), v. —karren : *bij een — wordt de karbak door een boom vastgezet ; men trekt den boom weg en laat den bak achteroverwippen* ; verg. K i p k a r.

Stort'regen (*zware regen, slagregen, plasregen*), m. —s: **—regenen** (*plasregenen*), het —regende, heeft gestortregend ; **—steen** (*stukken natuursteen van ± 5 KG., gebezigd voor het uitvoeren van stortwerk*), v. gmv. ; **—vloed** (*ondiepe, maar hevige stroom; hevige vloed*; fig. *groote menigte*), m. —en : *de Noormannen vielen als een — in Engeland* ; *hij kreeg een — van scheldwoorden achterna* ; *een — van brieven, telegrammen en kaartjes,* b.v. bij een jubilé; **—werk** (*steenbezetting, bestaande uit een massa opeengestorte steenblokken*), o. —en; **—zee** (*hooge golf, die over een schip heen slaat, breekt en er op neervalt*), v. —zeeën.

Stot'teraar (*iemand, die stottert*), m. —s.

Stot'teren (intens. van *stooten*: *e. spraakgebrek, bestaande in gebrekkige articulatie van een of meer letters, waardoor het vlotte spreken belemmerd wordt*), stotterde, heeft gestotterd: *als hij kwaad is, stottert hij.*

I. Stout (*krachtig, donker Engelsch bier*), o. gmv.

II. Stout (*stoutmoedig, driest*), bn. en bw.; —er, —st: *een — waagstuk, Karel de Stoute* (1467—'77) ; *een — bedrijf,* dapper; *dat overtreft de —ste verwachtingen.* vermetel ; *hij spreekt, hij schrijft*—, overmoedig ; in kindertaal : *jongen, je bent — vandaag,* ondeugend: *een — kind,* niet zoet.

Stou'terd (*een stout kind, een ondeugd*), m. stouterds ; ook, S t o u t e r i k.

Stou'tigheid (*stoutheid*), v. —heden.

Stoutmoe'dig (*dapper, onverschrokken*), bn. en bw.: —er, —st : *de oude Hollanders waren —e zeevaarders* ; *— optreden.*

Stouwa'ge (*het stouwen*), v.gmv. (g = zj).

Stou'wen (scheepst. *vaststuwen*), stouwde, heeft gestouwd: *het pakgoed —*, in het ruim stuwen, vastpakken, vaststapelen ; **—er,** m. —s ; zie S t u w e n.

Sto'ven (*met matige warmte in een gesloten pot of ketel en langzaam gaar*: 1 *laten worden,* 2 *worden*), stoofde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gestoofd: 1 *het vleesch —, gestoofde visch* : 2 *de visch stooft,*

Sto'vengeld (*in een kerk, huurgeld voor een stoof*), o. —gelden ; —**hok** (*bewaarplaats van stoven*), o. —hokken ; —**zetster,** v.

Straal 1 (1 *uitschietende lichtbundel* ; 2 meetk. *halve middellijn van een cirkel*), m. stralen ; 1 zie Licht—, Zonne—, Bliksem—, Vuurstraal; fig. *een — van hoop*, flikkering ; ook, smalle stroom van een vloeistof. zie Waterstraal ; *een — bloed spoot uit de wonde* ; 2 *de zijde v. d. regelmatigen zeshoek in een cirkel beschreven, is gelijk aan den —*; **2** (spreekt. : *krachtwoord*), bw. : *hij was — dronken*, erg ; *wij fietsten — tegen den wind in*, recht; *iemand — negeeren*, totaal.

Straal'brekend, bn.: *het — vermogen van water*, om nl. de lichtstralen te breken of te buigen.

Straal'breking (nat. *het breken der lichtstralen, die van een dichtere in een minder dichte middelstof overgaan of omgekeerd*), —en; —**bundel** (*bundel lichtstralen*), m. —s, verg. Bussel ; —**dier** (*dier van een straalsgewijzen bouw, sterrormig diertje : zeeegel, zeekwal, poliep*), o. —en ; —**kapellen,** v. mv., zie Transkapellen.

Straals'gewijze. —**wijs** (*in den vorm v. e. straal*), bw.: *h. bloed liep — uit de wonde.*

Straal'wormen (dierk. *een soort van ingewandswormen*), m. mv.

Straat (1 *geplaveide weg tusschen twee rijen huizen in stad of dorp* ; 2 *zeeëngte*), v. straten : 1 *langs de — loopen, slenteren* : *iemand op — zetten*, hem uit zijn dienst ontslaan, uit zijn huis zetten ; *op — zitten*, geen onderdak, geen bestaan hebben: 2 *de — van Messina.*

Straat'arm (*erg arm*), bn., zie Arm ; —**belasting** (*straatgeld*), v. gmv. ; —**betooging** (*demonstratie langs straat*), v. —en ; —**deun** (*straatliedje*), m. —en ; —**geld** (*stadsbelasting voor het onderhoud van straat of stoep*), o. —en ; —**jeugd** (*de straatjongens*), v. gmv. ; —**jongen** (*ondeugende straatvlegel*), m. —s ; —**kei** (*behakte kei, meestal van natuursteen*), v. -en, zie Greskei ; —**klinker** (*harde klinker voor bestrating*), m. —s ; —**kreet** (*kreet, geroep op straat*), m. —*kreten* : *de Amsterdamsche —*: *Elft als zalm !* (Potg.) : —**lantaren** (*lantaren voor het verlichten der straat*), v. —s, ook: —**lantaarn,** v. —s: de ouderwetsche — lantaarn v. J. v. d. Heijde te A'dam (1672) is vervangen door de gaslantaarn en later door de electrische gloeilamp; —**muzikant** (*muzikant, die muziek op straat maakt en dan centen er voor ophaalt*), m. —en; —**nimf** (*meisje v. de straat, licht van zeden*), v. —en, ook : —**maagdelief,** v. —ven ; —**roover** (*iemand, die op straat roof pleegt*), m. —s, zie Apachen; —**schender** (*iemand, die straatschenderij pleegt*), m. —s.

Straat'schenderij (*ongepaste daden of ondeugende streken op straat*), v. —en ; —**schuim** (*straatjesvolk, plebs*), o. gmv. : —**slijper** (*leeglooper op straat*), m. —s ; —**steen** (*steen, waarmee men de straat plaveit*), m. —en ; —**taal** (*ruwe,onbehoorlijke taal*), v. gmv.; —**tooneel** (*een of ander typisch, de aandacht trekkend voorval of schouwspel in eenige straat*), o. —en ; —**type** (*persoon, dien we als type langs en op de straat zien*), o. —typen ; —**weg** (*groote met klinkers of keien verharde weg*), m. —wegen.

Stra'bo, m. beroemd Gr. aardrijkskundige, geb. 66 v. C., schrijver van een belangrijk werk over geographie, dat nog bijna in zijn geheel bestaat.

Stradiva'rius (*kostbare viool, zoo genoemd naar den vervaardiger Antonio Stradivari, geb. te Cremona,* 1644—1737), v. —riussen; verg. Amati, Cremona.

I. Straf, straf'fe (*leed, iem. aangedaan ter uitboeting v. e. overtreding*), v. straffen: *iemand een — opleggen, — verdienen, e. — ondergaan* ; *op — van*, bedreigd met de straf van ; *tot mijn —*, spijt, verdriet ; z. Doodstraf, Geesel—, Lijf—, Tuchthuisstraf.

II. Straf (*streng, scherp, strak*), bn. en bw.; —fer, —st : *spreken of —fen toon* ; *een —fe wending* (v. Deyssel); *een —fe blik* ; *iets — aanpakken, de teugels — aanhalen.*

Straf'baar (*straf verdienend*), bn.; —der, —st : *zulk een daad is — bij de wet* ; —**bepaling** (*wettelijke bepaling van de straf voor een overtreding*), v. —en ; —**feloos** (*zonder straf*), bn. en bw.: — *overtreden*; *iets niet — kunnen doen*, ongestraft ; —**fen** (*straf opleggen*), strafte, heeft gestraft : — *met den koorde*, ophangen ; — *met den zwaarde*, onthoofden ; — *met een boete*, geldboete ; — *met hechtenis*, gevangenschap ; —**gevangenis** (*gevangenis, waarin men tot straf wordt opgesloten*), v. —nissen ; —**kolonie** (*eiland, gewest, werwaarts misdadigers gebracht worden, om hen onschadelijk te maken*), v. —kolonies; —**oefening** (*uitvoering van een straf, executie*), v. —en; —**plaats** (*gevangenis of schavot*), v. —en ; —**port** (*port te betalen wegens onvoldoend frankeeren*), o. gmv. ; —**recht** (*deel van het publiekrecht, waarin wordt bepaald, wie, wanneer en hoe zal gestraft worden*), o. gmv. ; —**rechtelijk** (*tot het strafrecht behoorende*), bn. en bw., zie Crimineel; —**rechter** (*rechter, wien de uitoefening van het strafrecht is opgedragen, die straf moet opleggen, rechter, die vergrijpen, misdrijven enz. volgens het strafrecht vonnist*). m. —s; —**schop** (*voetbalschop, dien de tegenpartij mag doen, wanneer men een bepaalden regel van het voetbalspel overtreedt*), m. —pen; —**schuldig 1** (*strafrerdienend*), bn.: —er, —st; **2**—**e,** zn.: *een —e*, meerv. —schuldigen; —**tijd** (*tijd, dat een straf duurt*), m. —en; —**vordering** (*het eischen van straf*), v. gmv.: *wetboek van —*, waarin de strafprocedure (het formeele deel van het strafrecht) geregeld is ; —**waardig** (*verdienende gestraft te worden*, bn. en bw.: *een — verzet* ; *zich — gedragen* ; —**werk** (*werk, dat [een schoolkind] als straf wordt opgelegd*), o. gmv.; —**wet** (*wet, waarbij handelingen en verzuimen strafbaar worden gesteld en de op te leggen straffen worden bepaald*), v. —wetten ; —**wetboek** (*wetboek van strafrecht, waarin het materieele deel van het strafrecht [misdrijven, overtredingen, straffen enz.] vervat is*), o. —en ; —**wetgeving** (*wetgeving v. het strafrecht*), v. gmv.; —**zaak** (rechtst. *zaak, welke behandeld wordt door den strafrechter*), v. —zaken.

Strak, bn. en bw.; —ker, —st: *Keesje keek mij met —ke oogen aan* (C. O.); *iemand — aanzien,* d. i. star, stijf; *een touw — aanhalen,* d. i. vast; *zich — houden,* niet toegeven, weinig geld geven.
Strak'jes, bw.: *tot —,* spoedig: z. **Straks.**
Straks, bw.: *ik kom —,* d.i. over e. poosje: *ik heb je — nog gezien,* kort geleden.
Stra'len (1 *stralen schieten*; 2 *afgewezen worden bij een examen*), straalde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gestraald: 1 *de zon straalde over bosch en heide*; *haar oogen — van vreugde*: 2 *je vriend is weer eens gestraald.*
Stra'lend (*stralen schietend*; fig. *blij*), bn.: *een van vreugde — oog, —e blikken.*
Stra'lenkrans (*krans of ring v. licht*), m. —kransen; —**kroon,** v. —kronen; zie Aureool, Glorie, Nimbus of Nimbe.
Stram (*stijf*), bn. en bw.: —mer, —st: *met —me leden,* afgeleefde, stijve leden; —**heid** (*stijfheid, onbuigzaamheid*), v. gmv.: —**migheid** (*erge strambeid*), v. gmv.
Stramien' (*fijn bordunrgaas*), v. en o.gmv.
Stramie'nen (*v. stramien*), bn.: *e. — lap.*
Strand (aardr. *strook lands langs de kust, welke bij vloed onderloopt en bij eb droogvalt*), o. —en: *een vlak —, een schip op — zetten, het schip werd op — geworpen, op het — raken*; spreekw. *Een schip op —, een baken in zee,* zie Baken: —**dief** (*hij, die strandgoed of het goed uit gestrande schepen steelt*), m. —dieven; —**dieverij** (*het stelen van strandgoed*), v. —en; —**en** (*op het strand raken*), strandde, is gestrand: *e. schip kan —, e. gestrande walvisch*; —**ing** (*het stranden*), v. —en: —**gezicht** (*uitzicht van of op het strand*: *schilderij het strand voorstellend*), o. —en: —**goed** (*goed, dat door de zee aangespoeld wordt*), o. —eren; —**jut** (*stranddief*), m. —ten, ook: —**jutter,** m. —s; —**jutterij,** v. —en; —**lijn** (*horizontale, wigvormige insnijding, door de branding uitgeschuurd aan steile kusten*; *lijn die de laagwaterlijn aangeeft*), v. —en.
Strand'looper (1 dierk. *langsnavelige vogel*; *stellooper*: 2 aardr. *duinreeks aan de zeezijde, uiterste rij duinen langs de kust*), m. —s: 1 *de bonte —,* 2 *de — in N.-H.*; —**meer** (*meer, aan het strand gelegen*), o. —meren; —**meester** (*dijkopzichter*), -m. -s; —**muur** (*hooge, zware muur aan het strand als wering tegen den springvloed*), m. —muren; —**paal** (*genummerde paal, terens voorzien v. e. vast hoogtemerk, langs het strand, dienende bij strandmeting*), m. —palen; —**pluvier** (dierk. *stellooper: zomervogel, die in groot aantal in de duinen onzer eilanden broedt*), v. —en.
Strand'putter (dierk. *zeeputter, sneeuwgors*), m. —s; —**recht** (*recht, bestaande ten opzichte van gestrande of geredde goederen*), o. —en; —**roof** (*stranddieverij*), m. gmv.; —**stoel** (*badstoel*), m. —en; —**vogel** (*vogel, die veel aan het strand verkeert*), m. —s; —**vond** (*een wettelijke instelling, waarbij alles, wat op 't strand wordt aangespoeld in bewaring moet gegeven worden aan den strandvoogd*), m. —en; —**vonder** (*in de zeedorpen de ambtenaar [burgemeester], die met de berging der strandgoederen is belast*), m. -s; —**voogd** (*strandvonder*), m. -en.
Strangu|leeren (*worgen, wurgen*).
Stratagè'me (Fr. *krijgslist*), m. —s.
Strateeg' (*krijgskundige, veldheer, die uitmunt in de strategie*), m. —tegen: *Von Moltke* (1870) *was e. groot —; e. geniaal —.*
Strategie' (*legerbesturing, veldheerskunde, krijgskunde*), v. gmv.: lees: *stra-tee-zie'.*
Strate'gisch (*krijgskundig, op de krijgskunde betrekking hebbende*), bn.: *—e theorieën: —e regelen; die veldheer is e. — genie*; *—e bekwaamheden*: lees: *stra-tee'-gies.*
Stra'tenmaker (*persoon, die straten plaveit*), m. —s, ook: *Straatmaker,* m. —s.
Stre'ber (Duitsch: *intrigant, eerzuchtige, die met alle middelen zoekt vooruit te komen*), m. —s.
I. Streek 1 (1 *strijking, beweging langs een opperrlakte*: 2 *lijn, streep, haal*; 3 *uitgestrektheid, gewest, oord, omtrek*: 4 *het 32ste deel v. d. windroos*; 5 *lijn of beweging v. e. schaats op het ijs*; 6 *slag*), v. streken: 1 *een — op de viool, een — met een scheermes over de wang; die schilder heeft een vaste —,* nl. van het penseel; 2 *een — met een penseel, pen, een stuk krijt*; zegsw. *een — door iemands rekening halen,* hem alles kwijtschelden; *dat is een leelijke — door de rekening,* verg. Streep: 3 *een vruchtbare —, een dorre —; de heete streken der aarde,* zie: Bergstreek, Luchtstreek, Landstreek, Hemelstreek; *in de — van de maag* omtrek nabijheid, evenzoo: *in de — der lendenen*; 4 zie Windstreek, zegsw. *dezelfde — houden,* koers, richting; *van — veranderen*; fig. *van — zijn* of *raken,* ongesteld zijn, worden; 5 *met korte, met lange streken rijden,* slagen; *— houden,* slag, d. i. gelijk, op de maat de beenen links en rechts uitslaan: *dat houdt geen —,* dat blijft niet in orde; 6 *hoe ik in duizend angsten leefde, dat hij, Robertus, een — met de paraplu zou krijgen* (C. O.); **2** (*list, leelijke trek, slimme handeling*), m. streken: *dat is een leelijke — van dien jongen: wij zullen dien knaap zijn streken wel afleeren,* kuren, grillen; hetzelfde woord als Streek **II.**
II. Streek (de), (aardr. *benaming van 7 aaneengeschakelde dorpen in N.-H.*), v.: de — is een deel van Drechterland en strekt zich uit van Hoorn tot Enkhuizen.
Stree'len (1 *aaien, strooken, liefkoozen*; 2 *aangenaam aandoen, vleien*), streelde, heeft gestreeld: 1 *een kat, een hond —, een kind de wang —*; 2 *die wijn streelt de tong*; *dat streelde zijn hoogmoed*; *met lieve woordjes —*; refl. *zich —, zich met eenig mooi vooruitzicht —.*
Stree'lend (fig. *aangenaam*), bn.: —er, —st: *een —e gewaarwording*; *die taal is — voor mijn eigenliefde*; *—e woorden.*
Streep (1 *haal, lijn*; 2 Z.-Afrik. *lijn, kolmne*), v. strepen: 1 zegsw. *een — halen door,* te-niet-doen; *een — door de rekening,* de rekening is niet deugdelijk bevonden, fig. een groote teleurstelling; *er loopt bij hem een — door,* er hapert iets aan zijn verstand; *een —je aanhebben,* aangeschoten of halfdronken zijn; nog: oude benaming van een mM.; 2 zegsw. *in streepjes marcheeren of op een —*

marcheeren; *het regent maar in één streep*, aanhoudend.
Streep'jesgoed (*weefsel met streepjes*), o. gmv.
Strek'dam (*dam in een rivier in de richting van den stroom*), m. —dammen.
Stre'kel (verwant met *strijken*: *hout tot scherping van de zeis*), m. strekels.
Strek'gras (plantk. *kruipende tarwe*), o. gmv.
Strek'ken (1 *uitrekken, languit gaan liggen*: 2 fig. *toereikend zijn, dienen*), strekte, heeft gestrekt: 1 *de armen* —; refl. *hij strekte zich op 't groene mos*; 2 fig. *zoolang de voorraad strekt*; *dat strekt u niet tot eer*.
Strek'kend (*langs de lengtezijde van een oppervlakte gemeten*), bn.: *die weg kost f 100 den —en meter*; *dat linnen is 2 el breed en kost f 1,50 den —en meter*.
Strek'king (*bedoeling, doel*), v.gmv.: *de — eener methode*; *de — van iemands woorden*; *de — van iemands schrijven*: *de nobele — van een verzoekschrift*; *een heilzame —*.
Strek'kingsroman, zie Tendenzroman.
Stre'litzen (*oude Russ. lijfwacht*), m. mv.
Strem'men (den. van *stram*: 1 *stijf worden*; 2 *stijf doen worden*), stremde, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) gestremd: 1 *die melk gaat* —; 2 *stremsel stremt de melk*: fig. *de oorlog stremt den handel*, belemmert, doet tijdelijk ophouden; *de spoorstaking stremde dadig het verkeer*; *een gezonken schip stremde de doorvaart*; —**ming** (*het stremmen*: *tijdelijke stilstand, beletsel*), v. —en: — *van den handel, van het verkeer*: —**sel** (*extract v. d. lebmaag van kalveren*: *middel om iets*, inz. *melk, te stremmen*), o. gmv.
I. Streng (1 *een der dunne touwen, waaruit een koord bestaat*; 2 *riem, reep, koord*), v. strengen: 1 *een kabel is gemaakt uit drie —en*: spreekw. *De derde — maakt den kabel* (Potg.), drie maken een gezelschap: *een — wol*, een aantal draden te zamen gedraaid: 2 *de —en van een rijtuig, van een trekpaard*: etymologisch verwant met Streng **II.**
II. Streng (*gestreng*), bn. en bw.: —er, -st: *een — meester*, d. i. hard; *een —e winter*, koud; *een —e redeneering*, logisch; *een kluizenaar leeft in —e afzondering*, stipt, strikt: spreekw. *Strenge heeren regeeren niet lang*; —**heid,** v. gmv.
Stren'gel (*streng van een vlecht*), m. —s.
Stren'gelen (*vlechten*), strengelde, heeft gestrengeld: *zomer strengelt bloemen in zijn haren* (Bill.); *zich* —: *het klimop strengelt zich om dien boom*, slingert, windt zich.
Stren'gelijk (*gestreng*), bw.: *iemand — straffen*, w. i. g.
Stren'gen (den. van *streng*, koord: *strak aanhalen*), strengde, heeft gestreng.d.
Stre'pen (1 *strepen maken*; 2 fig. *plagen, hekelen, doorhalen*), streepte, heeft gestreept: 1 *papier* —, linieeren; 2 fig. *iem. zonder genade* —: zie Gestreept.
Stre'ven (*inspannend pogen, zich met kracht in een bepaalde richting bewegen*), streefde, heeft gestreefd: *naar iets* —, iets trachten te verwerven; — *naar volmaking*; *op zijde* —, bijna de gelijke zijn van, evenaren: *Java streeft Scandinavië op zijde door de pracht zijner wouden en watervallen* (Veth).
Strib'belen (*zich tegen iets kanten, tegenweer bieden, zich verzetten*), stribbelde, heeft gestribbeld; —**aar** (*iemand, die stribbelt*), m. —s; verg. Tegenstribbelen; —**ig** (*tegenwerkend, recalcitrant*; *kijfachtig*), bn.; —er, —st; —**ing** (*het stribbelen, onaangenaamheid, harrewarrerij, chicane*), v. —en.
Strictuur' (geneesk. *ziekelijke vernauwing* b.v. *van een ader of buis*), v. —turen.
Striem (*streep over de huid*), v. striemen: *de —en der zweep*, teekens door de zweepslagen achtergelaten.
Strie'men (*met een zweep, touw enz. een striem geven*), striemde, heeft gestriemd; eig. *icm. in het gezicht* —; fig. *dat woord, verwijt striemde hem 't hart*; —*de woorden*.
Strijd (*kamp, gevecht, oorlog, worsteling*), m. strijden: *ten —e trekken, den — aanbinden*, beginnen; *in den — vallen of blijven*; fig. *de — der meeningen*, — *voeren met zijn hartstochten, de — om het bestaan*; *de buren kwamen om — te hulp*, om het zeerst.
Strijd'baar (*weerbaar*), bn.: —*bare mannen*, gereed, geneigd tot den strijd.
Strijd'bijl (gesch. *oorlogsbijl*), v. —bijlen.
Strij'den (*kampen, vechten*), streed, heeft gestreden: *tegen of met den vijand* —; fig. *voor eer en deugd* —, *tegen zijn booze driften* —; *dat strijdt me tegen*, daar heb ik een weerzin tegen.
Strij'dend (*wat strijd voert*), bn.: *de —e partijen*; *de —e kerk*, R.-K. de kerk van Christus hier op aarde.
Strij'der (*krijgsman*; fig. *ijveraar*), m. —s; verg. Ondstrijder; fig. *een — voor eer en deugd*.
Strijd'genoot (*wapenbroeder, wapenmakker*), m. —en; —**hamer** (*hamer als wapentuig*), m. —s, vero.: —**hengst** (*oorlogshengst, strijdpaard, ros*), m. —en; —**ig,** bn.; —er, —st: *dit artikel der verordening is — met de wet*, in strijd met: —*e maatschappelijke belangen*, tegengestelde; *zijn daden zijn — met zijn woorden*, niet overeenkomstig: —**knots** (*verouderd strijdwapen*), v. —en; —**kolf** (*groote strijdknots*), v. —ven, zie Morgenster; —**krachten** (*strijdmiddelen, de beschikbare militaire macht*), v. mv.: —**leus.** —**leu'ze** (*de leuze, waaronder men ten strijde trekt*), v. —leuzen: *de — der kruisvaarders was*: *God wil het*; —**lust** (*lust tot strijden*), m. gmv.; —**lus'tig** (*vol strijdlust, begeerig naar den strijd*), bn.: *de —e Germanen*; —**makker** (*wapenbroeder, wapenmakker*), m. —s; —**middel** (*al, wat van dienst kan zijn in een gevecht*), o. —en: tot de groote —en behooren vuurmonden en geweren, tot de kleine —en behooren mortiertjes, handgranaten enz.; —**perk** (*kampplaats*), o. —en; —**ros** (*oorlogspaard, strijdhengst*), o. —rossen; —**schrift** (*twistschrift*), o. —en; —**vaar'dig** (*gereed voor, willig tot den strijd*), bn.; —er, —st; —**vlag** (*oorlogsvaan*), v. —vlaggen; —**vraag** (*twistpunt, twistvraag, quaestie*), v. —vragen.
Strijk (*het strijken*), m. gmv.: *de meid is aan den* —; *er is een heele — aan al dat*

linnengoed; zie: Strijkgoed; Strijken zet en Strijkje.

Strijka'ge (*diepe buiging*, meest. spottend), v. —s. (g = zj).

Strijk'balk (bouwk. *draagbalk v. een zoldering*), m. —en; —**bord** (*deel v. d. ploeg, dat de opgewerkte aarde opzijwerpt*), o. -en: —**deken** (*wollen deken, op de strijkplank gehecht*), v. —s; —**el** (*strijkstok bij 't meten van koren*), m. —s; —**elings** (*rakelings*), bw.: *de steen ging — langs mijn hoofd, iem. — voorbijgaan.*

Strij'ken (1 *zacht, even aanrakend over iets heengaan*; 2 *neerlaten*; 3 [*strijkende* in bet. 1] *iets in orde maken*; 4 [*strijkende* in bet. 1] *op iets smeren*; 5 van paarden: *met een voet onder het loopen een been even aanraken*, ook, *zich* —), streek, heeft gestreken: 1 *den baard* —; *de zwaluw streek over het water*; *het geld van de tafel* —, naar zich toehalen, strijkend verwijderen van de tafel; 2 *de vlag* —, neerhalen: *de zeilen* —, reven, laten zakken; *een pianino* —, op den grond laten zakken: 3 *het linnen* —, gladmaken met een strijkijzer; 4 *zalf op linnen* —, smeren; 5 *koop dat paard niet, het strijkt (zich)*; nog: *op een viool* —, krassen, spelen: *de hand over het hart* —, wel iets willen toestaan of geven na lange aarzeling: *hij gaat met den prijs, den inzet, het potje* —, hij zal het winnen; *een vonnis* —, vellen; zie Vonnis.

Strijk en zet, bw. uitdr.: bij het heien uitroep v. d. ploegbaas, nl. bij het voor de laatste maal neerlaten v. h. heiblok; fig. ieder oogenblik, herhaaldelijk, dikwijls: *ruzie is er (in dat gezin)* —.

Strijk'geld (*premie, trekgeld voor inzet of opbod bij e. openbaren verkoop v. huizen, landerijen enz.*), o. —en: —**geld** (*loon der strijkster*), o. —en; —**goed** (*linnen, dat gestreken moet worden*), o. gmv.; —**hout** (*rol tot het afstrijken bij 't korenmeten*), o. —en, zie Strijkel; —**houtje** (*lucifer*), o. —s; —**ijzer** (*ijzer der strijkster, persijzer*), o. -s; —**instrument** (*muziekinstrument met [darm]snaren, dat m. e. strijkstok bespeeld wordt*), o. —en; —**je** (*muziek van eenige strijkinstrumenten*; ook: *de muzikanten*), o. —s: *in de groote hal van het hotel liet zich een — hooren*; —**kwartet** (*viertal, op snaarinstrumenten spelende muzikanten*), o. —ten; —**muziek** (*muziek van strijkinstrumenten*), v. gmv.; —**orkest** (*orkest van strijkinstrumenten*), o. —en; —**plank** (*met een wollen deken bekleede plank, waarop de strijkster strijkt*), v. —planken; —**riem** (*strijkleer, aanzetriem*), m. —en; —**steen** (*oliesteen, vetsteen*), m. —en; —**ster** (*vrouw of dienstbode, die het linnengoed strijkt*), v. —s; —**stok** (*met paardenhaar bespannen stok om e. viool, bas enz. te bespelen*; *strijkhout, strijkel*), m. —stokken; zie bij Maat voor de uitdr.: *er blijft altijd veel aan maat en — hangen*; —**toestel** (*apparaat bij het strijken van linnen enz.*), o. —toestellen; —**voeten** (*met de voeten achteruit strijkende zijn beleefdheid betuigen*; fig. *vleien*), strijkvoette, heeft gestrijkvoet.

Strik (1 *knoop in een das*; 2 *ijzer- of koperdraad met oog of lus tot het vangen van wild*; fig. *valstrik*; 3 *dasje, lintje*), m. —ken; verkl. —je, o. —s: 1 *een — in een das leggen*; 2 *een haas in een — vangen*; fig. *iem. —ken spannen*, hinderlagen leggen; 3 *een zijden* —; *het meisje had roode —jes in het haar.*

Strike (Eng. *werkstaking*), v. -s: — *maken.*

Strik'ken (1 *tot een strik maken*; 2 *een strik in iets maken*; 3 *in een strik vangen*), strikte, heeft gestrikt: 1 *een dasje* —; 2 *een lint* —; 3 *een snoek* —, *een haas* —, in een strik vangen.

Strikt (*nauwgezet, streng*), bn. en bw.: -er, —st: —*e gehoorzaamheid, de —e waarheid zeggen*; — *rechtvaardig*; *de toegang is — verboden*; *zich — houden a. de voorschriften.*

Strik'telijk (*nauwgezet, stipt*), bw.: *de toegang is — verboden*, streng. w. g.

Strik'vraag (*listige vraag, om iemand te vangen, te verstrikken*), v. —vragen: *een examinator mag geen —vragen doen*, nl. vragen, om den examinandus te verschalken.

Stringent' (*bondig, krachtig, nadrukkelijk, afdoende*), bn.: —*e taal, een — bewijs*; lees: —*gent.*

Strip (*bindplaat, strook ijzer*), m. strippen.

Strip'goed (*tabak, die gestript moet worden*), o. gmv.; —**meid** (*stripster*), v. —en; —**peling** (*gestripte tabak*), v. gmv.; —**pen** (*de tabaksblaren afstroopen van de hoofdnerven*; *van de stelen ontdoen*), stripte, heeft gestript; —**per** (*werkman, die stript*), m. —s; —**ster** (*meisje of vrouw, die stript*), v. —s.

Strips (Eng. *slaag, ransel*), v. mv.: — *krijgen.* gmz.

Strob'be (Z.-Ned. *struik, struweel*), v. —n.

Strob'belen (Z.-Ned. *struikelen*), strobbelde, heeft en is gestrobbeld, ook, Strubbelen.

Stroef (*ruig, oneffen, niet glad*), bn. en bw.; stroever, stroefst: *een — slot*, verroest, hakerig; fig. *een — man*, onvriendelijk, onhartelijk.

Stro'fe, v. —n; zie Strophe.

Strom'pelen (*struikelend gaan*), strompelde, heeft en is gestrompeld: *over een stoppelveld heen* —, —*d loopen.*

Strom'pelig (*oneffen, hobbelig*), bn.; —er, —st: *e.* —*e weg*; fig. *e.* —*en gang hebben.*

Stronk (1 *geknotte stam*; 2 *harde steel v. e. kool*), m. stronken: 1 *e. boom* —; 2 *e. kool*—.

Stroo (*uitgedorschte halmen*), o. gmv.: — *van rogge, van tarwe*: *haver*—, *boonen*—; *Italiaansch* —, zeer fijn; zegsw. *e. ventje v.* —, een zwakkeling: *ik heb hem geen — in den weg gelegd*, d. i. niet de minste kleinigheid; *dat is niet v.* —, niet onbeduidend; zie ook Strootje.

Stroo'achtig (*als stroo*), bn.: *een —e kleur.*

Stroo'beenen (eig. *beenen van stroo*; fig. *waggelbeenen*, b.v. *v. e. dronkenman*), o.mv.

Stroo'bloem (zie Immortelle), v. — en: —**bokking** (*die in stroo is verpakt*), m. —en; —**bos** (*een bussel stroo*), m. —bossen; —**boter** (*winterboter*), v. gmv.; —**bundel** (*bos van stroo*), m. —s; —**dak** (*dak van stroo*), o. —daken; —**dekker** (*iem., die een schuur met stroo dekt*), m. —s; —**dok** (*strooien pop of bosje onder de pannen*), v. —dokken; —**geel** (*geel als stroo*), bn.: *een —geel hoedje*; —**haksel** (*fijn gehakt of fijn gesneden stroo*), o. gmv.; —

halm (*graanhalm*, inz. *wanneer de korrels uit de aar zijn*), m. —en: zegsw. *zich aan een — vasthouden*, in het nietigste middel redding zoeken, zoo men in gevaar is, eig. gezegd van een drenkeling; —**hoed** (*zomerhoed v. stro, strooien hoed*), m. —en: de fijne Ital. —en komen vooral uit het district Florence, het benoodigde stro komt v. e. speciale tarwesoort; —**hoedenmaker** (*iem., die strooihoeden maakt*), m. —s: —**huls, —hulze** (*v. stroo vervaardigd hulsel tot beschutting v. wijnflesschen*), v. —hulzen; — **hut** (*hut, met stroo gedekt*), v. —ten.

Strooi'avond (*de avond vóór Sinterklaas*, nl. *die van 5 Dec.*), m. —avonden.

Strooi'biljet (*biljet, dat bij honderden verspreid of rondgestrooid wordt*), o. -biljetten.

I. Strooi'en (*met de hand verspreiden van kleinere voorwerpen*), strooide, heeft gestrooid: *nieuw stroo in een stal —; zand — op een vloer; zand op den akker —.*

II. Strooi'en (*van stroo*), bn.: *een — hoed, een — mat, een — dak, een — huis.*

Strooi'jonker (*bruidsjonker, die bloemen strooit*), m. —s; —**lepel** (*suikerlepel*), m. —s; —**mandje** (*kortje met allerlei strooisel*), o. —s; —**meisje** (*bruidsmeisje*), o. -s.

Strooi'mijn (marine: *niet-geankerde mijn, los drijvende mijn*), v. -mijnen: z. Mijn.

Strooi'sel (*'t geen gestrooid is of wordt*), o. gmv.

Strooi'zand (*fijn zand om te strooien*), o. gmv.

Stroo'jonker (*kale [land]jonker*), m. —jonkers.

Strook (*rand, reep*), v. strooken: *e. — lands, e. smalle — zeeklei, een — papier, een rok met —en*, aangezette rand.

Stroo'ken (1 *streelen met de hand*: 2 *overeenstemmen*), strookte, heeft gestrookt: 1 *een hond —*; 2 *dat strookt met mijn overtuiging.*

Stroo'king (scheepst. *model, uiterlijk, vorm van een schip*), v. strookingen.

Stroo'kleurig (*de gele kleur v. stroo hebbende*), bn.: *—e linten, — haar*; —**leger** (*slaapplaats of nachtleger v. stroo*), o. —s.

Stroom (1 *zeer breede rivier*: 2 *stroming*; 3 *groote menigte*), m. stroomen: 1 *de Rijn is e. grootsche —*; bij verg. *een electrische —, een magnetische —*; *de schepen liggen op —*, op de rivier voor anker: 2 *de — v. h. Maaswater*: zegsw. *tegen den — oproeien, inwerken, opwerken*, iets trachten te bereiken tegen den tijdstroom of tijdgeest, tegen de algemeene richting in; 3 *een — van vluchtelingen; de regen viel in —en neer*, d. i. in plassen; *een — van woorden, vloeken, verwenschingen*, groote menigte; —**pje**, o. —s: verg.: Bloed—, Maal—, Tijdstroom.

Stroom'afwaarts (*in de richting van den stroom bij rivieren*), bw.: *— gaan, — varen, — zien.*

Stroo'man (*pop v. stroo, vogelschrik, molik*), m. —mannen; fig. *iemand, die slechts zijn naam leent voor een zaak en er voor den schijn in betrokken is.*

Stroo'mat (*mat van stroo*), v. —matten; verg. Bekrammen.

Stroo'matras (*matras, gevuld met stroo*), v. —matrassen: *slapen op een —.*

Stroom'dam (*dam of krib, om d. stroom eener rivier te leiden*), m. —dammen.

Stroom'dicht (letterk. *beschrijvende, allegorische poëzie der 17e eeuw*), o. —dichten: onder de —en munt uit *De Y-stroom* van J. A. v. d. Goes (1647—'84), in 1671 verschenen; als navolging: *De Rottestroom* van Dirk Smits; *De Amstelstroom* van N. S. van Winter.

Stroom'draad (aardr. bij een rivier: *de richting der grootste stroomsnelheid*; *geïsoleerde draad, waardoor de electrische stroom gaat*), m. —draden.

Stroom'duiker (*duiker ter zijde van een sluis*), m. —s.

Stroo'men (*snel of met kracht vloeien*; fig. *snel loopen*), stroomde, heeft en is gestroomd: *de groote rivieren — naar zee, het water stroomt van de daken; het bloed stroomt uit de diepe wonde*; fig. *een talrijke menigte is naar de markt gestroomd; de tijd stroomt maar altoos voort.*

Stroom'gebied (aardr. *het grondgebied, dat zijn water op een hoofdrivier afvoert*), o. —en; —**gedicht**, o. —en, zie Stroomdicht; —**god** (dicht. *riviergod*), m. —goden: —**godes'**, v. —godessen: —**kaart** (*kaart, waarop de loop v. d. stroom in detail wordt voorgesteld*) v. —kaarten: *een — van den Rijn*; —**ling, stroo'meling** (*haring v. d. Bothnische golf*), m. -en; —**nimf** (*riviernimf*), v. —nimfen, zie Najade; —**opwaarts** (*tegen de richting v. d. stroom in, b v. bij rivieren*), bw.: *— stoomen, — laveeren*; —**rijk** (*rijk aan rivieren*), bn.: *het —e Nederland*; —**snelheid** (*snelheid, waarmee rivierwater voorbij zeker punt stroomt*), v. —heden; —**sterkte** (nat. *hoeveelheid electriciteit, die per seconde stroomt door elke doorsnede v. d. geleidraad*), v. gmv.: de — zal evenredig zijn aan het potentiaal verschil der beide polen; —**versnelling** (aardr. *het sneller stroomen der rivier door grooter verval, versmalling v. d bedding enz.*), v. —en.

I. Stroop (*roof, rooftocht, het stroopen*), m. gmv.: *op den — zijn*, w. i. g.

II. Stroop, siroop' (*siroop, afkooksel van vruchten, suiker enz.*), v. stropen, siropen; zie ook Stroopje; —**achtig**, bn.: *een — sap*, lijkende op stroop.

Stroo'papier (*gelig papier, van stroo gemaakt*), o. gmv.

Stroop'bende (eig. *stroopende bende, rooverbende*), v. —n; ook, Stroopersbende.

Stroo'pen (*villen; stelen, rooven; zonder verlof of akte jagen of vischen*), stroopte, heeft gestroopt: *e. paling —; e. —de bende; wild —*; —**er** (*roover*; *iem., die zonder jachtakte of op verboden terrein jaagt of vischt*), m. —s; —**erij'** (*rooverij*; *wilddieverij*; *afzetterij*), v. —en.

Stroo'pers (*machine, om het losse stroo tot pakken te maken*), v. —persen.

Stroop'je (*huismiddel tegen d. hoest*), o. -s.

Stroop'kan (*aarden of porseleinen kan voor stroop*), v. —kannen, ook Stroopsnel; —**lepel** (*houten lepel, om stroop te scheppen en te smeren*), m. —s; —**likker** (fig. *vleier*), m. —likkers, gmz.; —**mes** (*houten mes, om stroop op 't brood te smeren*), o. —sen: —**nagel** (*nijdnagel*), m. —s.

Stroo'pop (*strooien huls of dok*; ook, fig. Strooman), v. —pen.
Stroop'pot (*stroopkan, —snel*), m. -potten.
Stroop'tocht (*rooftocht*), m. —tochten.
Stroop'vat (*vat v. of m. stroop*), o. —en.
Stroop'wafel (*e. uit twee laagjes bestaande wafel, waartusschen stroop is*), v. -s, -en.
Stroo'snijder (*iemand, die stroo snijdt*; *machine om stroo te snijden*), m. —s.
Stroo'tje (1 *dunne stroohalm*; 2 O.-I. *in bladerstrookjes gewikkelde tabak als cigarette*), o. strootjes: 1 *een matje vlechten van —s*; *hier is een bos —s voor de pijp*, doorstekers; zegsw. *hij is met een — te verleiden*, met een.kleinigheid; 2 *een pakje —s, een — rooken*, cigarette.
Stroo'vlechtster (*vrouw, die stroo vlecht*), v. —s: de — vlecht v. op maat gesneden stroohalmen strooken voor stroohoeden.
Stroo'vuur (*vuur van stroo*), o.gmv.; fig. iets dat korten tijd duurt, maar zeer hevig is, ofschoon het weinig uitwerkt, b.v. *zijn geestdrift is maar een —*.
Stroo'wisch (*plat stroobosje, bundeltje stroo*), v. —wisschen: zegsw. *op een — komen aandrijven*, armoedig, haveloos; verg. Schoen.
Stroo'zak (*onderlaag of zak, gevuld met stroo, dienend als matras*), m. —zakken.
Strop (1 *lus of strik van touw*; 2 *stropdasje*; 3 *trekker aan een schoen of laars*; 4 *guit, schalk*; 5 *een tegenvaller; mislukking; groot [geldelijk] nadeel*), m. stroppen: 1 *tot den — veroordeelen*; *den — om den hals doen*, d. i. erg in het nauw brengen; 2 *hij kocht zich een —*; 3 *de — was stuk*; 4 *een kleine — van een jongen*, (overdrijvend) als verdiende hij den strop der galg; 5 *ergens een — aan hebben*; *dat was voor hem een —!*
Strop'das (*stijve gesp-das*), v. —dassen.
Stro'perig (*stroopachtig*), bn.; —er, —st.
Stro'phe (dichtk. *couplet, evenmatig deel v.e. gedicht*). v. strophen: er zijn tweeregelige, drieregelige enz. strophen.
Stro'phisch (dichtk. *in strophen verdeeld*), bn.: *e. romance is meestal e. — gedicht*; *de —e gedichten van Jacob v. Maerlant*, b.v. Wapene Martijn.
Strop'pen (*in e. strop of strik vangen*), stropte, heeft gestropt: *ik heb dat konijn gestropt.*
Stros'sen (*e. scheur of winkelhaak dichten*), stroste, heeft gestrost.
Strot (*keel, gorgel*), m. —ten: zegsw. *alles door den — jagen*, d.i. verslmullen; **—klep** (*gorgelklep, huig*), v. —kleppen.
Strot'tenhoofd (*spraakorgaan; bovendeel der luchtpijp*), o. —en: *in het — bevinden zich de stembanden, en verder het klepje, dat bij het slikken de luchtpijp afsluit.*
Strub'beling (fig. *tegenkanting*; *oneenigheid, kleine twist*), v. —en: *dat geeft veel —en.*
Structuur' (*bouw, bouwtrant*; *samenstelling [v. gesteenten]*; *samenvoeging, schikking*). v. —turen; *de — van een Moorsch paleis*; *de — eener taal.*
Struggle for life (Eng. *strijd om te leven, om het bestaan*), m.
Struif (*eierpannekoek*), v. —ven: zegsw. *men moet geen — om e. ei bederven*, niet al te karig zijn, wil men niet bedrogen uitkomen; zie Gierigheid bedriegt de wijsheid.
Struik (plantk. *heestergewas*), m. —en: *een braam—*; **—achtig**, bn.: *e. —achtige plant, het bosch is er —*, vol struiken.
Strui'kelblok (*blok, waarover men licht struikelt*), o. —ken; fig. belemmering, beletsel: *wiskunde was hem steeds een —.*
Strui'kelen (*dreigen te vallen, omdat men ergens tegen aan of over loopt*), struikelde, heeft en is gestruikeld: *over een steen, over een citroenschil —*, zie ook Paard: fig. *hij is bij dat examen gestruikeld*, afgewezen; **—aar** (*iemand, die licht struikelt*), m. —s.
Struik'gewas (*laag heesterhout, allerlei struiken*), o. —sen; **—hei** (*heideplantje met paarse bloempjes, dicht langs den stengel*), v., ook, Ruighei; **—roos** (*als struik groeiende roos*), v. —rozen, zie Maandroos; **—roover** (eig. *roover, die in de struiken in hinderlaag ligt*), m. —s; **—rooverij'** (*het rooven (als) door een struikroover*). v. —en; **—winde** (plantk. *stinkende winde*), v. —n.
I. Struis (dierk. *zeer groote loopvogel in Afrika en Z.-Amerika, stellooper*), m. struisen; zie Struisvogel.
II. Struis (*loodwit*), v. gmv.
Struisch (*gespierd, sterk, stevig*), bn.: *een —e vent, het —e kastanjeloover, e. —e stijl.*
Struis'gras (*familie der grassen*), o. —sen: *er zijn in ons land vier soorten v. —sen.*
Struis'kazuaris (*Amerik. struis*), m. -sen; **—mees** (*kuifmees*), v. —meezen.
Struis'riet, o. —en: in ons land vindt men *duinriet* en *pluimriet*, beide zijn struisrieten.
Struis'veder, —veer (*veer van een struisvogel*), v. —vederen, —veeren.
Struis'vogel (dierk. *Afrik. stellooper, met korte vleugels, ongeschikt tot vliegen, doch met zeer lange krachtige pooten*), m. —s; de — leeft ook in tammen staat: in 1896 in het Kaapland b.v. 200 duizend; vleugel- en staartveeren zijn van groote waarde; **—vogelmaag** (fig. *zeer sterke maag*), v.; **—vogelpolitiek** (*staatkunde, die opzettelijk de oogen sluit, willens en wetens blind blijft, voor de nooden of gevaren der toekomst*), v. gmv.: als een struisvogel in gevaar verkeert, steekt hij den kop tusschen de vleugels of in 't zand.
Strum'pel (Zuid-Ned. *slobkous*), v. —s.
Struweel' (dicht. *struikgewas*), o. -eelen.
Strychni'ne (*zeer sterk plantenvergift, getrokken uit de braaknoot: bij uiterst kleine hoeveelheid een zenuwstillend middel*), v.
Stuc (*pleisterkalk*; *gipspleister*: *mengsel v. water met poeder van gips en kalk*), o.gmv., ook gebruikt voor Stuc-marmer; **—-marmer** (*kunstmarmer, uit stuc vervaardigd*), o. gmv.
Stud (*afkorting van student*), m. —s. gmz.
Studeeren (*zich oefenen in de wetenschap; zich met geleerden arbeid bezighouden*; *zich toelegyen*): *in de rechten —*; *— voor dokter*; *mijn dochter studeert veel, studeert eigenlijk altijd*; *haar grootste genoegen is —* (C.O.), leeren; *er op — om . . . .*, trachten door denken te vinden, probeeren; zie ook Bestudeeren.
Studeer'kamer (*vertrek, tot studie inge-*

richt), v. —s; —**lamp** (*lamp, waarbij men studeert,* inz. *op een schrijfbureau enz.*), v. —en; —**stoel** (*armstoel met leeren zitting*), m. —en; —**vertrek**, o. —ken.

Student' (*iemand, die de colleges eener universiteit volgt; elke studeerende*), m. —en.

Studen'tenalmanak (*almanak, door studenten uitgegeven*), m. —ken; —**corps** (*vereeniging van studenten*), o. —en; —**feest**, o. —en; —**grap**, v. —pen; —**haver** (*amandelen en rozijnen dooreen*), v. gmv.; —**jool**, m. —jolen, zie J o o l; —**leven**, o. gmv.; —**lied**, o. —eren; —**partij** (*-feest*), v. —en; —**pet** (*pet, als door studenten gedragen wordt, soms met de faculteitskleuren*), v. —ten; —**sociëteit**, v. —en; —**taal** (*spreekmanier onder studenten in gebruik*), v. gmv.; —**tafel** (*disch of open tafel voor studenten*), v. —s; —**tijd** (*de jaren van studie aan een hoogeschool*), m. gmv.; —**vereeniging**, v. —en.

Studentikoos' (*op de wijze der studenten, studentachtig*), bn. en bw.: *in de Rederijkerskamer heerscht een —koze geest* (Kikspaan); *die taal klonk echt —.*

Stu'die (1 *oefening in eenige wetenschap*; 2 *vlijt, inspanning*; *leerijver*; 3 *wetenschappelijk onderzoek*; *wetenschappelijk geschrift over iets*; 4 schilder- en beeldhouwk. *schets om zich te oefenen*; 5 *pianooefening*; 6 *studeerzaal*), v., in bet. 1 en 3 studiën in bet. 2 gmv., in bet. 4, 5, 6 —s: 1 *de — der letteren, de — der oude talen, de — der medicijnen; zich toeleggen op de —; een man van —*, wetenschap: *zijn — van iets maken*, zich er bijzonder op toeleggen; zegsw. *hij is of ligt op —*, volgt de lessen aan eenige hoogeschool: 2 *met — iets doen*, met overleg, nadenken, zorg: 3 *er zal daar — van gemaakt worden*; *de minister zal dat in — nemen*; *dit is een — over de cholera*; *hij gaf een — uit over het socialisme*; 4 *een — van dien jongen schilder*; *dat atelier hangt vol —s*: *een — van dezen teekenaar*; 5 *zij speelt allerlei —s om vaardigheid op de piano te verkrijgen*, zie E t u d e; 6 *wij brachten een bezoek aan de — van het instituut.*

Stu'diebeurs (*beurs, waarop rechthebbende jongelui aan een hoogeschool of andere inrichting van onderwijs studeeren*), v. —zen: *een — van driehonderd gulden per jaar*; —**boek** (*leerboek, boek bij de studie*), o. -en; —**geest** (*geest, lust, ijver, gezindheid om te studeeren*), m. gmv.; —**jaar** (*jaar, dat men studeert*; *klasse van e. Kweek- of Normaalschool, Gymnasium, H. B. School enz.*), o. —jaren; —**kop** (*kop, dien een teekenaar of schilder voor oefening of studie teekent of schildert*; *iemand, die goed kan studeeren*), m. —pen; —**kosten** (*kosten van studie* inz. *aan een hoogeschool*), m. mv.; —**tijd** (*tijd, dien men aan de studie wijdt*), m. gmv.; —**uurtje** (*uurtje van studie*), o. —s: *dit is mijn —, zei de heer J. A. Kegge*, en hij ging zijn siësta houden.

Studieus' (*naarstig, vlijtig, leergraag, de studie beminnend*), bn.; —zer, —t.

Studio'sus (Lat. *student*), m. studiosi.

Stuif'aarde (*fijne teelaarde*), v. gmv.; —**dijk** (*zanddijk*), m. —en: *de duinvoet is geregeld afgenomen voor den —*; —**lawine** (*lawine v. harde, fijne sneeuw of van firn*), v. —s of —n; —**meel** (plantk. *bloemstof ter bevruchting v. h. vruchtbeginsel, wordt gevormd i. d. helmkoppen*; ook: *zeer fijn meel*), o. gmv.; —**wol** (*fijne pluisjes aan planten*), v. gmv.; —**zand** (*stuivend zand, zeer fijn zand*), o. gmv.; —**zwam** (plantk. *een soort v. paddenstoel*), v. gmv.

Stuik (1 *schudding, stoot*; 2 *acht tot tien schooven of garven bijeengeplaatst om te drogen*), m. stuiken: 1 *hij gaf mij een — op de borst*, d. i. duw, stomp: 2 *het koren het vlas, de paardenboonen staan in —en op het stoppelland.*

Stui'ken (1 *heen en weer schudden en stooten*; 2 *in stuiken zetten*; 3 *met knikkers in een kuiltje spelen*; *pompen*), stuikte, heeft gestuikt: 1 *de druiven —*, heen en weer schudden in een stuikmand, ze zoo persen; 2 *de tarwe is gestuikt*, de garven zijn tegen elkaar opgezet om te drogen; 3 *liever spijbelen en —, dan op school.*

Stuik'mand (*mand of korf, waarin de druiven al schuddende geperst worden*), v. —en.

Stuip (1 *plotselinge spiersamentrekking, meest bij kinderen*; 2 fig. *gril*), v. stuipen: 1 *het kind kreeg de —en*; 2 *wat krijg jij voor —en?*; —**achtig**, bn.: —*e trekkingen, —e bewegingen.*

Stuip'trekking (*zenuwtrekking bij eene stuip*), v. —en: *de laatste —en*, voor het sterven.

Stuit 1 (*het stuiten, stoot*), m. stuiten; **2** (*stuitbeen*), v. stuiten.

Stuit'been (*beneden uiteinde van de ruggegraat*), o. —beenderen; zie S t u i t.

Stui'ten (1 *terugspringen, botsen*; 2 *tegenhouden*; 3 *pochen, pralen*, gew.), stuitte, heeft (in bet. 2 en 3), is (bet. 1) gestuit: 1 *de bal stuit tegen den muur*; *de wielrijder stuitte tegen een paal*; *dat stuit mij tegen de borst*, hindert mij erg, mishaagt mij zeer; *op moeilijkheden —*; 2 *iemand of iets in zijn vaart —*; fig. *de geboden —*, zie G e b o d; 3 *op iets —, hij deed niets dan —*; *jongen, ik kan niet op je —.*

Stui'tend (*hinderlijk, ergernis wekkend*), bn.; —er. —st: *dat is — voor mijn gevoel, een — woord.*

Stui'ter (*groote knikker*), m. stuiters; —**en** (*met stuiters spelen, bikkelen*), stuiterde, heeft gestuiterd.

Stuit'wind (scheepst. *wind, die met sterke vlagen waait*), m. —winden.

Stui'veling (*door vorst vermolmde*, d. i. *bevroren turf*), v. gmv.

Stui'ven (1 *in stof opwaaien*; 2 *stof veroorzaken*; 3 *ijlend heengaan in verschillende richtingen*), stoof, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 3) gestoven: 1 *het stuift buiten erg*; 2 *wat stuift die meelmolen!*, 3 *de kinderen stoven weg*; *waarheen zijn die vogels gestoven?*

Stui'ver (*nikkelen pasmunt ter waarde van 5 cents*: 1 *waarde*; 2 *stuiverstuk*), m. stuivers: 1 *ik heb twee —s*; 2 *sigaren v. e. —*; zegsw. *het meisje had een aardigen, een mooien —*, een aardig kapitaaltje: zegsw. *een —tje gespaard, is een — gewonnen*; *het is een stuivertje* (ook: *dubbeltje*) *op zijn kant*, zeer wisselvallig.

Stui'versblad (*tijdschriftje, dat 5 cents per aflevering kost*), o. —bladen; —**magazijn**

(*tijdschrift, per aflevering één stuiver kostend*), o. gmv.; —**postzegel** (*postzegel v. 5 cents*), m. —s; —**zeep** (*zeep van 5 cents het stukje*), v. gmv.

Stui'vertjewisselen (kinderspel : *de meespelende kinderen krijgen, behalve één, ieder een plaats aan een boom, paal enz., zij moeten nu trachten op een gegeven oogenblik van plaats te verwisselen, terwijl de ééne speler bij die verwisseling een plaats tracht te veroveren*), o. gmv.

Stuk I (1 *deel, brok, gedeelte*; 2 *voorwerp*: *een geheel, een eenheid* ; *exemplaar* ; 3 *geldstuk, muntstuk* ; 4 *vuurmond, kanon* ; 5 schaakspel. *figuur* ; kaartspel. *koning en koningin van troef in één hand* ; 6 *geschrift, akte, oorkonde enz.* ; 7 *daad, feit, handeling* ; 8 *voortbrengsel van kunst* : *gedicht, tooneelstuk, compositie* : 9 *onderwerp* ; *aangelegenheid; werk, zaak*). o., in bet. 9 gmv., in de andere bet. stukken en in bet. 2 stukken en stuks : 1 *aan stukken slaan, in stukken scheuren* ; *een — vleesch* : *een achter—, een ribbe—, een pater—, een zij—*; *een — brood* ; *een — uit den Bijbel lezen*, een hoofdstuk, een grooter of kleiner deel ; *een rekening — voor — nagaan*, onderdeel ; zegsw. *van —je tot beetje*, van het ééne stukje tot het andere en zoo achtereenvolgens alle deelen ; *een — in de broek zetten*, lap ; *een paar mooie stukken zalm*, mooten ; 2 *een — laken, kant, katoen, linnen* ; *een — wijn, een — jenever*, een stukvat, een ton ; zegsw. *een — in zijn kraag hebben*, dronken zijn, zie K r a a g ; *de porseleinen borden werden per — verkocht* ; *op het — werken*, betaald worden naar 't getal b.v. sigaren, dat men maakt ; *bij 't — verkoopen*, in 't klein ; *wat kosten die appelen per —?* ; *dertig—s vee* : *een — of tien boeken, sigaren, menschen* ; 3 *dat is een valsch —, een goud—, een zilver—, een pot—*; zegsw. *hij heeft een mooi — geld geërfd*, een aardige som ; *een — van twintig franken* : 4 *een — geschut, een schip met tien stukken*; 5 *de stukken van een schaakspel* ; *— hebben* ; 6 *een bewijs—, iets met de stukken bewijzen* : *een proces—, de sollicitatiestukken* ; 7 *een stout —, een onbezonnen —, een guiten—*; 8 *dat is een mooi — van Potgieter*, opstel ; *een tooneel—*, drama of tooneelspel ; *een muziek—*, compositie ; *een schilder—*, schilderij ; 9 *iemand van zijn — helpen*, onderwerp ; *van zijn — zijn, raken*, in de war zijn, raken ; *op zijn — blijven staan*, niet toegeven, zijn eisch volhouden ; *voet bij — houden*, niet afdwalen, bij zijn onderwerp blijven ; *dat bracht hem van zijn —*, in de war ; *op — van zaken*, wat de zaken zelf betreft ; *op 't — van godsdienst*, in zake van; nog: *in één — door*, zonder ophouden ; *op geen —ken na*, in het geheel niet : *groot van —*, van gestalte, proportie ; **2** (*in stukken*), bn. en bw.: *het mes is —*.

Stukadoor' (*plafondmaker, werkman, die muren en plafonds met gips bezet*), m. —s.

Stukadoo'ren (*bepleisteren met gips* ; *een plafond maken*), stukadoorde, heeft gestukadoord.

Stuk'breken (1 *door breken stuk maken*; 2 *in stukken breken*), brak —, heeft en is **stukgebroken**: 1 *e. stok —*; 2 *e. vaas kan —*.

Stukeeren (*stukadooren*), verg. S t u c.

Stuk'gaan (*kapotgaan, breken*), ging —, is stukgegaan : *een knipmes, een schaar kan —*.

Stuk'goed (handel. *goederen, die stuk voor stuk worden ingeladen* ; *goederen waarvan de hoeveelheid niet naar maat of gewicht maar per collo wordt opgegeven, als balen, pakken, rollen, kisten*), o., ook; S t u k g o e d e r e n, o. mv.

Stuk'gooien (*in stukken werpen*), gooide, —, heeft stukgegooid : *een beeldje —*.

Stuk'je, o. —s : zegsw. *van — tot beetje* ; zie S t u k I 1 (voorbeelden).

Stuk'jes draaien (*spijbelen*): *die jongen houdt van —*; verg. H a l s t e r, H a a g.

Stuk'kend (*stuk, kapot*), bn.: *een — knipmes*, (C. O.); *—e ruiten*; *—e kleeren*.

Stuk'kenrijder (*veldartillerist*), m. —s.

Stuk'kolen (mijn: *stukken kool, grooter dan 8 cM.*), v. mv.

Stuk'loon (*loon, dat niet per uur, doch per stuk afgeleverd werk wordt uitbetaald*), o.

Stuk'maken (*kapotmaken, stukbreken*), maakte —, heeft stukgemaakt : *e. slot —*.

Stuk'meester (marine: *onderofficier ter zee*), m. —s : *de — is belast met het toezicht op de kanonnen en de artilleriegoederen*.

Stuk'rijder (*stukkenrijder*), m. —rijders.

Stuks'gewijs, —**gewijze**, —**wijs** (*per stuk*), bw.: *de meubelen zullen — verkocht worden*, d. i. één voor één.

Stuk'slaan (*aan stukken slaan*), sloeg —, heeft stukgeslagen ; fig. *veel geld —*, verkwisten ; —**smijten** (*met kracht stukgooien* ; *door smijten stukmaken*), smeet —, heeft —gesmeten : *een bord —*; —-**snijden** (*aan stukken snijden* ; *door snijden stuk maken*), sneed —, heeft —gesneden : *een taart —*; —**vallen** (*in stukken vallen*), het viel —, is —gevallen : *de spiegel is —gevallen*.

Stuk'vat (*vat van 24 anker, van 24 × 45 flesschen*), o. —vaten.

Stuk'werk (1 *werk, dat aan den werkman naargelang v. h. afgeleverde aantal wordt betaald* ; 2 *half, onvoltooid werk*), o. gmv.: 1 *— hebben* ; *stelsel van —*; 2 *al ons weten is maar —*.

Stulp (*stolp* ; *hut, armoedige woning*), v. stulpen.

Stulp'kooi (*kiekenhok*), v. —kooien.

Stum'per, stum'perd (*sukkelaar, bloed*), m. —s: *die arme —*; —**achtig** (*als een* of *v. e. stumper*), bn. en bw.: *e. —e jongen, —e opstellen* ; *zich — uitdrukken*.

Stum'perig (*stumperachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — ventje* ; *— redeneeren*.

Stun'telig (*krukkerig* : *gebrekkig*), bn. : *Bastiaans, de derde klerk, wordt oud en —* (Max H.).

Stupi'de (Fr. *dom* ; *stompzinnig*), bn. en bw.: *wat een — vent!* : *hij leyt dat — aan*.

Stupiditeit' (*domheid* ; *domme streek enz.*), v. —en.

Stu'ren (1 *met een stuur of roer een schip een richting geven* : bij uitbreiding v. e. vliegmachine, rijtuig, fiets, auto enz. ; 2 *gestuurd kunnen worden* ; *zich laten sturen* in bet. 1 ; 3 *zenden* ; *uitzenden*), stuurde, heeft gestuurd: 1 *een schip recht de haven in —*; fig. *den boel in de war —*; 2 *die auto stuurt makkelijk* ; 3 *iemand een boodschap*

—, doen geworden ; *een matroos naar den wal* —; *iemand naar den dokter* —.

Sturm'-und-Drang'periode (Duitsch : *het laatste deel der 18e eeuw, toen de jongere dichters braken met de heerschende poëtische vormen* ; in het algemeen : *onrustig, overgangstijdperk vol strijd*), v. gmv. (u = oe).

Stut (*steunende paal, schoor, steunsel* ; fig. *steun*), m. stutten.

Stut'balk (*schoorbalk*), m. —balken.

Stut'ten (intens. van *stuiten: steunen, onderschragen*), stutte, heeft gestut : *een appelboom* —, *een ouden muur* —; —**sel** (*stut, steunsel*), o. —s ; —**ting** (*het stutten*), v. —en.

Stuur (*roer v. e. schip, v. e. vliegmachine, v. e. luchtschip; rijwielonderdeel om het rijwiel te sturen*), o. gmv.: *het — v. e. schip* ; fig. *over* —, in de war, van streek ; *het — kwijt zijn*, zich niet meer weten te helpen; *aan het — zitten*, de leiding hebben.

Stuur'boom (*helmstok*), m. —en ; —**boord** (*rechterboord, als men, bij het roer staande, naar den voorsteven ziet*), o. gmv.: zegsw. *iemand van — naar bakboord zenden*, her- en derwaarts, verg. Bakboord; *het schip helde aan — over* ; —**kabel** (*bij een vliegmachine de kabel waarmee de bestuurder het stuur in beweging brengt*), m. —s ; —**last** (scheepst. *zwaardere bevrachting v. het achterdeel v. e. schip, om het goed te kunnen sturen*), m. gmv. ; —**lastig** (scheepst. *gemakkelijk om te sturen wegens de zwaardere bevrachting in het achterschip*), bn.; —**lastigheid** (*het stuurlastig-zijn*), v. gmv.; —**man** (*scheepsofficier onder den kapitein, ook van een luchtschip gezegd*), m. —lieden, —lui : *eerste* —, hoofdofficier ter zee, hij is luitenant, bootsman, schipper en kwartiermeester tegelijk ; *tweede* —, ondergeschikte officier, vervanger van den 1en stuurman, met veel minder macht : beiden worden aangesproken met m'nheer voor hun naam ; verg. Roerganger ; spreekw. *De beste —lui staan aan wal*, zij, die in nood of gevaar zich in 't geheel niet weten te redden, oefenen aan wal de scherpste critiek uit, of niets gemakkelijker dan critiseeren, als men zelf werkeloos toeziet ; —**manskunst** (*de kunst om te sturen*), v. gmv.: *de — leeren* ; —**plecht** (scheepst. *achterplecht van een klein vaartuig*), v. —en ; —**rad** (*rad, om het roer te bewegen*), o. —eren ; —**reep** (*touw, riem, ketting a. h. stuurrad*), m. -en.

Stuursch (*norsch*), bn. en bw.: -er, meest-: *een — mensch, een — antwoord* ; — *kijken* ; —**heid** (*barschheid, nurkschheid*), v. gmv.

Stuur'stang (sport: *stang van het fietsstuur*), v. —stangen.

Stuur'stoel (scheepst. *plaats, waar de stuurman*, inz. *van een trekschuit, zit*), m. —stoelen.

Stuur'stok (*helmstok*), m. —stokken.

Stuw (*dam of keerwerk in stroomend water om het tot zekere hoogte op te voeren ten behoeve van bevloeiing, voeding van kanalen of scheepvaart*), v. stuwen.

Stuwadoor' (scheepst. *hij, die zich belast met de stuwage en de noodige werkkrachten daarvoor levert*), m. stuwadoors.

Stuwa'ge (scheepst. *opeenpakking v. goederen i. h. ruim*), v. gmv.: z. Stouwage.

Stuw'bekken (*bekken, bassin, kom voor den stuwdam*), o. —s; —**dam** (*vaste stuw*), m. —men : *de —men in den Nijl.*

Stu'wen (1 *opeenduwen*, inz. *opeenpakken van de lading in een schip* ; *stouwen* ; 2 *het water ophouden, tegenhouden, keeren*), stuwde, heeft gestuwd : 1 *een schip* —; 2 *het water* —, zie Stuwdam ; **-kracht** (*al wat dient om iets voort te duwen*), v. gmv. ; —**sluis** (*keersluis*), v. —zen.

Sty'gisch, bn.: *het — wed* (Staring), de wateren van den Styx. (g = g).

Styleeren of Stileeren (1 *het teekenen van een regelmatigen vorm van plant of dier enz.*; 2 *in woorden uitdrukken*, inz. *stijlvol inkleeden*) : 1 *bij het — wordt vooral gewerkt op symmetrie, men laat toevallige afwijkingen buiten rekening, om e. ideëelen schoonheidsvorm te verkrijgen* ; *bloemen — bij decoratiewerk, op behangsels enz.* ; 2 *een goed gestileerd artikel*; *goed kunnen* —; ook, Stiliseeren.

Styliet' (*pilaarheilige*), m. —en.

Stylist', stilist' (*iem., die goed stelt*), m. —en: *Alberdingk Thijm was een goed* —.

Sty'rax (Gr. *welriekende hars, vloeiende uit den bast van den amberboom*), m. gmv.; zie Storax.

Styx (myth. *hellerivier, die de Onderwereld 9 malen omvloeit*), m. gmv. ; *bij den — zweren*, den zelfs goden heiligen eed afleggen ; lees : *stiks*; verg. Stygisch.

Sua'da (Lat. [*godin der*] *welsprekendheid*).

Suaso'risch (*aanradend, overredend*), bn.

Su'a spon'te (Lat. *vanzelf, vrijwillig, uit eigen beweging of aandrift*).

Sua'tiekanaal (*uitwateringskanaal*), o. —-kanalen : —**sluis** (*sluis van een suatiekanaal*), v. —zen ; zie Sueeren.

Suaviteit' (*liefelijkheid, aangenaamheid*), v. gmv.

Sua'viter in mo'do, z. Fortiter i. re.

Sub (Lat. *onder*), vz.: — *conditio'ne*, onder voorwaarde ; —*ju'dice* (*lis est*), (de zaak is) onder den rechter, aanhangig, onbeslist, hangende; —*lit'tera*, onder de letter; — *nu'mero*, onder het nummer of getal ; — *poe'na*, op straffe, boete van; — *ro'sa*, onder de roos, in vertrouwen, in 't geheim, de roos was bij de Romeinen het zinnebeeld van vertrouwen en stilzwijgendheid; — *sole nihil perfec'tum*, (er is) onder de zon niets volmaakt ; — *vo'ce*, onder het woord of artikel (te zoeken).

Sub'agent (*onderagent in een handelsonderneming*), m. — en ; —**altern** (*van lageren rang*), bn.: —*e officieren bij de zeemacht*, die, welke in lageren rang zijn dan een kapitein-luitenant-ter-zee ; *bij de landmacht*, die, welke van lageren rang zijn dan een majoor, nl. kapiteins en luitenants ; —**amendement** (*onder-amendement*), o. —en, (en = en) ; —**arctisch** (*onder of binnen den poolcirkel gelegen*), bn.: *de —e provincie Jakoetsch in Siberië*; —**commissie** (*deel eener commissie*), v. —s, —siën; —**delegeeren** (*een ander in zijn plaats stellen, ondervolmacht geven*), (g = g) ; —**diaken** (R.-K. *onderdiaken, geestelijke, die de eerste der drie hoogere wijdingen ontvangen heeft*), m. —s ; —-**diakonaat'** (*waardigheid, ambt van subdiaken*), o. gmv., z. Diakonaat ; —·

divisie (*onderafdeeling*), v. —s, —siën.
Subiet' (*terstond, dadelijk, onmiddellijk, plotseling, onverwacht*), bn. en bw.
Sub'ject (spraakk. eig. *het ondergelegde, de grondslag*: *het onderwerp*; *de zaak of persoon, waarvan iets gezegd wordt*), o. —jecten; (j = j); tegenst. O b j e c t.
Subjec'tie (*onderwerping*), v.gmv. (j = j).
Subjectief' (1 spraakk. *het subject betreffende*; 2 *persoonlijk, volgens eigen meening*), bn.: 1 *het — geslacht van een bezit. vnw.*; 2 dichtk. *de —ve poëzie*, d. i. de lyrische, die de eigen gevoelens van den dichter vertolkt; *een —ve meening*; tegenst. O b j e c t i e f. (j = j).
Subjectivis'me (*de leer, die het subjectieve leven als grondslag der dingen neemt*; ook: *persoonlijke opvatting*), o. gmv.
Subjectiviteit' (*gesteldheid van het onderwerp*; *persoonlijkheid*; *beschouwing v. e. zaak uitsluitend van persoonlijk standpunt*), v. gmv.
Sub'junctief, -tivus (spraakk. *aanvoegende wijs*), m. —tieven; zie C o n j u n c t i e f. (j = j).
Subliem' (Fr. *zeer verheven, goddelijk-mooi, hoogedel, hoogst voortreffelijk*), bn. en bw.; —er, —st.
Sublimaat' (scheik. *elk vast product eener vluchtige stof*; *krachtig antiseptische doch zwaar vergiftige stof, verbinding van chloor en kwik*), o. —maten.
Sublimeeren (scheik. *een vaste stof doen vervluchtigen en weer doen condenseeren* b.v. *tegen een koud voorwerp*).
Sublimiteit' (*verhevenheid*; *het verhevene*), v. gmv.: *e. wonderlijke diepe* — (v. Deyssel).
Subluna'risch (*ondermaansch*), bn.: *in 't — dal* (Staring), d.i. op onze aarde; vero.
Submis'sie (*onderwerping, ootmoed*), v. gmv.
Submitteeren, zich (*zich onderwerpen, zich verootmoedigen, zwichten*).
Subordina'tie (*ondergeschiktheid*; *gehoorzaamheid i. d. krijgsdienst*), v.gmv. (t = s).
Subroga'tie (*plaatsvervanging*; *onderschuiving, het in-de-plaats-stellen*), v. —s.
Sub ro'sa, zie S u b.
Subsecutief' (*achtereenvolgend*), bn. en bw.
Subsidiair' (Fr. *hulp verleenend*; inz. *in de plaats tredend van*; *te vervangen door*; *althans*), bn.: *hij werd veroordeeld tot f 100 boete — 50 dagen hechtenis*; *een —e gevangenisstraf*; *een —e vordering*, hulpvordering.
Subsi'die (*hulp, bijstand, ondersteuning*; *onderstandsgelden, bijdrage, toelage*), o. en v. —diën, —dies: — *voor het onderwijs.*
Subsidieeren (*subsidie verleenen*): *e. vereeniging* —, financieel steunen.
Sub so'le ni'hil perfec'tum, z. S u b.
Subsisten'tie (*levensonderhoud*), v. gmv.
Substan'tie (*zelfstandigheid*; *stof*; *kern*; *hoofdinhoud, hoofdbestanddeel*), v. —tiën, —ties: *in* —, in hoofdzaak. (tie = sie).
Substantieel' (*wezenlijk, zelfstandig*; van voedsel: *voedzaam, krachtig*), bn., —ele; (ti = sie), verg. S u f f i s a n t.
Sub'stantief (spraakk. *zelfstandig naamwoord*), o. —tieven.
Substantiveeren (*tot substantief maken*).
Substanti'visch (*als substantief*), bn. en bw.: *een w.w.* — *gebruiken.*
Substitueeren (*in de plaats stellen*; *onderschuiven*; *vermaken bij erfstelling over de hand*).
Substitu'tie (*in-plaatsstelling*; *vervanging*; *onderschuiving*; *over de hand vermaking*), v. —tiën, —ties. (tie = sie).
Substituut' (*plaatsvervanger, toegevoegde substituut-griffier of substituut-officier*), m. substituten.
Substituut'-griffier (*plaatsvervangende griffier*), m. —s.
Substituut'-officier (*plaatsvervangend officier van justitie*), m. —-officiers.
Substraat' (*grond*; *onderlaag, grondlaag, de ten grond liggende stof*; [*voedings*]-*bodem*), o. gmv.
Substrac'tie (rek. *aftrekking*), v.-s, -tiën.
Subtiel' (*teer, fijn, bros*; fig. *haarkloovend, spitsvondig*), bn. en bw.; —er, —st: —*e kleuren*; —*e onderscheidingen*; *bloemen — schilderen.*
Subtiliteit' (*het subtiele*; *het fijne, teere*; fig. *haarkloverij, spitsvondigheid*), v. —en.
Subtro'pisch (*aan de grens der gematigde en heete luchtstreken, der keerkringen*), bn.: —*e gewesten*; —*e regens.*
Subven'tie (*hulp, bijstand*), v. —s, —iën.
Succedeeren (*opvolgen*). (cc = ks).
Succes' (*goede uitslag, geluk, voorspoed*; *bijval*), o. gmv.: *ergens — mede hebben*, voorspoed; — *d'estime*, een door achting wegens vroegere verdiensten verkregen succes, matige bijval.
Succes'sie (*opvolging*; *troon- ambtsopvolging*; *erfenis*; *nalatenschap*), v. gmv.; —-**oorlog**, m. —oorlogen: gesch. *de Spaansche* —, 1701—'14; *de Poolsche* —, 1733—'38; *de Oostenrijksche* —, 1740—'48; —**recht** (*belasting op nalatenschappen*; *het bedrag dier belasting*), o. —rechten. (cc = ks).
Successief' (*allengs, langzaamaan*; *achtereenvolgend*; *voor en na*), bn. en bw.; lees: *suksessief'.*
Successie'velijk (*achtereenvolgens*), bw.
Succumbeeren (*bezwijken*; *het verliezen*).
Succursa'le (*hulp- of bijkantoor, hulp- of bijbank*; *bijwinkel, depot*), v. —salen; verg. F i l i a a l. (cc = kk).
Sud'deren (*aan de kook zijn, pruttelen van water, koffie enz.*), sudderde, heeft gesudderd; gew.
Sueeren (*loozen van overtollig water*).
Suez'-kanaal (aardr. *wereldkanaal*: *verbindt de Middellandsche Zee met de Roode Zee*), o.: het is gegraven van 1859—'69 en is 160 KM. lang; in 1911 passeerden er ± 5400 schepen.
Suf (*verstompt, dof van geest*; *onnoozel*; *kindsch*), bn. en bw.; —fer, —st: *die oude man is* —; *zich — denken.*
Suf'fen (*verstompt, dof van hersenen zijn*; *niet helder denken*; *soezend peinzen, suf zijn*), sufte, heeft gesuft.
Suf'fer (*iem., die suft*; *droomer, slaapkop*), m. —s: —*s kunnen we in school niet gebruiken*; *een oude* —, grijsaard, dof van geest.
Suf'fig (*soezerig, droomerig*), bn.; —er, —st.
Suffisant' (Fr. *genoegzaam, voldoende*; *ingebeeld, laatdunkend*), bn. en bw. (s = z).
Suffix' (spraakk. *achtervoegsel, afleidingsuitgang*), o. —en: —el (*beitel*), —er (*stof-*

fer), —et (*rozet*) *zijn* —*en*; ook: Suffix um, o. —xa.
Suffoca'tie (*verstikking, smoring*), v. —s.
Suffoqueeren (Fr. *stikken, verstikken*).
Suffragaan' (*lid eener geestelijke vergadering, met h. recht v. stemmen*), m. —ganen.
Suffragaan'-bisschop (*onderhoorige bisschop*; *wijbisschop* d. i. *als bisschop gewijd priester zonder eigen diocees*), m. —-pen: in ons land zijn verschillende —pen, o. a. in Haarlem, Den Bosch, verg. Metropolitaan.
Suffra'ge (*goedkeuring*; [*kies*]*stem*), v. —s.
Suffraget'te (Fr. *ijveraarster of voorstandster voor vrouwenkiesrecht*), v. —s.
Suggereeren (*inblazen, ingeven wat iem. moet zeggen of doen*; *het opdringen van bepaalde voorstellingen en gedachten door geestelijke beïnvloeding*). (g = g).
Sugges'tie (*de daad v. h. suggereeren*; *door geestelijke beïnvloeding opgewekte voorstelling, bijgebracht denkbeeld*), v. —tiën, —-ties: zie Hypnotiseur.
Suggestief' (*suggereerend*; *allerlei voorstellingen, gedachten door geestelijke beïnvloeding opwekkend*; *ingevend in geest of gemoed*; *gedachten enz. opwekkend, die verborgen moesten blijven*; *nieuwe gedachten opwekkend*), bn.: *een —tieve werking*. (g = g).
Sui'ker (*zoete stof, meest uit planten getrokken*), v. —s: *ruwe* —, *geraffineerde* —, *witte* —, *bruine* —; soorten: *aardappel*—, *ahorn*—, *bastaard*— (grove, bruingele suiker), *beetwortel*—, *druiven*— (glucose), *honig*—, *kandij*—, *melk*—, *riet*—; zie ook Saccharine; —**achtig** (*als suiker*), bn.; —er, —st: *een* — *sap*.
Sui'keraccijns (*accijns, welke in ons land van de suiker wordt geheven*), m. gmv.; —**amandel** (*in suiker gerooste amandel*), v. —en; —**bakker** (*banketbakker*), m. —s; —**biet** (*beetwortel met veel suikergehalte, suiker-beetwortel*), v. —en; —**boon** (*kleine, zoete, smakelijke tuinboon, prinsessenboon, spersieboon*, zie ald.), v. —en; —**brood** (*kegelvormige klomp witte suiker*), o. —en; —**campagne** (*de tijd van het jaar, dat in een suikerfabriek geregeld gewerkt wordt*), v. —s; —**dot**, m. —ten, verkl. —dotje, o. —s, zie Dot; —**en** (*met suiker bestrooien of toebereiden*), heeft gesuikerd: *een boterham* —; —**erwt** (*jonge, zoete dop-erwt*; ook: *suikerbolletje*), v. —en; —**fabriek** (*inrichting, tot het maken van suiker uit suikerbieten, uit suikerriet*), v. —en: de eerste —en dateeren in Duitschland van 1801, in Frankrijk van 1811: eerst een 20-tal jaren later werd er voorgoed in gewerkt, z. Beetwortelsuiker; —**fabrikant**, m. —en; —**goed** (*gebak van suikerdeeg, in allerlei vorm en grootte*), o. gmv.; —**ig** (*suikerachtig*), bn.; —er, -st; —**ij'** (*de gemalen gerooste wortel der chichorei*), v. gmv., zie Cichorei; —-**kristallen** (scheik. *kristallen, die zich uit gesmolten suiker afzetten*), o. mv., zie Kandij; —**lord** (*rijk geworden suikerplanter: suikerkoning-millionnair*), m. —s; —**netel** (*witte doovenetel*), v. —s, gew.; —**oom** (*rijke erfoom*), m. —ooms, —**oompje**, o, —s; —**pan** (*pan, om suiker in te bereiden*), v. —nen; —**peen** (*een soort v. witten mangelwortel, beetwortel of bietekroot met groot suikergehalte*), v. —penen: in de —fabrieken worden de —deelen uit de —penen opgelost, deze suiker heet beetwortelsuiker, zie ald., verg.: Rietsuiker en Pulp; —**peer** (*vroege peersoort*), v. —peren; —**plantage** (*plantage, waar suikerriet verbouwd wordt*), v. —s; —**planter** (*eigenaar van een suikerplantage*), m. —s; —**pot** (*deel van het koffie- of theeservies, pot voor suiker*), m. —ten.
Sui'kerraffinaderij (*fabriek tot zuivering v. suiker*), v. —en; —**raffinadeur**, m. —s; —**rasp** (*werktuigje voor het raspen v. suikerbrood*), v. —en; —**riet** (*suikerrietgewas in de keerkringsgewesten, tusschen 30° N.B. en 20° Z.B.*), o. gmv.; — wordt o.a. geteeld op ingepolderde stukken land, door lage dijkjes omgeven, zie Rietsuiker; —**strooier** (*lange lepel, met gaatjes in den cirkelvormigen bek, om suiker over iets te strooien*), m. —s; —**tang** (*tangetje, om klontjes suiker aan te pakken*), v. —en; —**tante** (*rijke erftante*), v. —s; —**water** (*gesuikerd water*), o. gmv.; —**werk** (*suikergebakje*), o. —en; —-**ziekte** (geneesk. *zekere nierziekte, waarbij zich suikerdeelen in de urine afzetten*), v. gmv., ook: Diabe'tes; —**zoet** (*zoo zoet als suiker, zeer zoet*), bn.: *een* —*e peer*; fig. *een* — *woord*, vleiend; *op* —*en toon*, poeslief.
Sui'len (*met een sleepnet visschen*; ook: *lanterfanten, beuzelen*), suilde, heeft gesuild.
Suil'oorig (*moedeloos, verdrietig*), bn. en bw.; —er, —st.
Suis'se (Fr. eig. *Zwitser: in uniform gekleede persoon met staf of hellebaard en bandelier, ook met degen, die in een groote kerk de orde moet handhaven*; *kerkeknecht-portier*), m. —s; lees: *swies*; zie Hondenslager en Kerkbaljuw.
Sui'te (Fr. *gevolg*; *vervolg*; *volgreeks*; *samenhang van woorden of gedachten*; *rij*; *stoet*; *twee of meer kamers achter elkaar*; muz. *een cyclisch werk, samengesteld uit een aantal korte danswijzen*), v. —s: *à la* —, mil. achteraan geplaatst op de ranglijst; *kapitein à la* —, die tot het gevolg behoort; *en* —, aaneen; lees: *su-ie'te*.
Sui'zebollen (*half bedwelmd of duizelig worden of zijn, duizelen*), suizebolde, heeft gesuizebold.
Sui'zelen (dichtk. *zacht suizen*), suizelde, heeft gesuizeld: *zachtkens — de abeelen*.
Sui'zelig (*draaierig, duizelig*), bn. en bw.
Sui'zeling (*duizeling, bedwelming*), v. -en.
Sui'zen (*zacht ruischen*), suisde, heeft besuisd: *het suist mij in de ooren*, z. Oorsuizing; *kokend water suist*; *de wind suist in de bladeren*.
Sujet' (Fr. *onderdaan*; *onderwerp, voorwerp*; *persoon*; *bij een gezelschap verbonden tooneelspeler of -speelster*), o. sujetten: *een* [*slecht*] —, slecht mensch, individu.
Suka'de (*klein gesneden in suiker ingelegde citroen of limoenschil, geconfijte oranjeschil*), v. gmv.
Suka'dekoek, m. -koeken, (*a. stofnaam*) v.
Suk'kel 1 (*het sukkelen*), m.: *aan den* — *zijn*; **2** (*sukkelaar, stumper*), m. en v. —s.
Suk'kelaar (*iem., die sukkelt*; ook: *iem., die niet bij de hand is*; of wel: *geestelijk of*

lichamelijk zwakke, arme hals, bloed), m. —s; —**ster,** v. —s.
Suk'kelachtig (*sukkelend, ziekelijk*), bn.
Sukkelarij' (*trage voortgang*), v. gmv.
Suk'keldraf (*korte, kleine draf*), m. gmv.: *het paard liep op een* —; —**je,** o. gmv.
Suk'kelen (1 *langzaam voortgaan, gebrekkig loopen*; 2 *kwijnen*), sukkelde, heeft (bet. 1 en 2). is (bet. 1) gesukkeld: 1 *de oude knol sukkelde maar voort*; 2 *vader sukkelt van 't winter erg*, is ziekelijk; fig. *zijn studeeren is niets dan aanhoudend* —, hij komt niet vooruit.
Suk'kelgang (*langzame gang*), m. gmv.
Suk'kelpartij (*sukkelarij, trage voortgang; langdurige ziekte*), v. gmv.
Suk'keltrein (*trein, die aan alle stations ophoudt*), m. -treinen; meer: *Boemeltrein.*
Sul (eig. *iemand, die met zich laat sollen: onnoozel, doodgoed mensch, bloed*), m. sullen.
Sul'achtig (*als een sul*), bn. en bw.: *een — oud mannetje*; — *doen, te werk gaan*; *Aug. de Domme kon* — *optreden.*
Sulammiet' (Bijb. *zeer schoone vrouw uit Sulam in N.-Palestina*), v. —en.
Sulfaat' (*zwavelzuur zout*), o. sulfaten.
Sul'fer, sol'fer (*zwavel*), o. en v. gmv.
Sul'ferachtig (*zwavelachtig*), bn.: *e.* —*e reuk*; —er, —st.
Sul'feren (*zwavelen*), —de, heeft gesulferd: *een stroohoed* —, *een wijnvat* —; w. g.
Sul'ferstank (*zwavellucht*), m. gmv.
Sulfureus' (*zwavelachtig, zwavel bevattend*), bn. en bw.: —reuzer, —t.
Sulky (Eng. *tweewielig karretje bij wedrennen*), v. —'s.
Sul'lebaan (*glijbaan*), v. -banen; -**tje,** o.-s.
Sul'len (verwant met *sollen: glijden op ijs of sneeuw*), sulde, heeft gesuld.
Sul'lig (*sulachtig*), bn. en bw.: *e.* — *kereltje.*
Sultan (*keizer in het Oosten, onbeperkt heerscher*, inz. *in Turkije*; ook: *opperheer, gebieder* b.v. *in Djokjokarta*: verder: *hondennaam en naam van een gebak*), m. —s; verg. Padisjah.
Sulta'na (*zeer groot Turksch vaartuig*), v.-'s.
Sultanaat' (*gebied v. e. sultan*), o. —naten.
Sulta'na-rozijnen (*zeer fijne tafelrozijnen*), v. mv.
Sulta'ne (*hoofdvrouw van een sultan*; ook: *titel van zijn dochters*), v. sultanes: — *favorite*, de meest bevoorrechte gemalin; — *válide*, moeder van den sultan.
Sultanij'u', —tani'ne (*gouden munt v. vier tot zes gulden in Turkije*), v. -nijnen, -nine.
Sulta'nisch (*als een sultan*; *tiranniek*), bn. en bw.
Sul'tanshoen (*purperhoen*), o. —hoenders.
Sul'te (*slibtegenhoudende plant*), v. gmv.
Sumak', smak (*looiersboom in Z.-Europa*), m.: de bladeren, beziën, loten en wortels van den — worden tot looi- en verfstoffen bereid.
Suma'tra (aardr. *e.d. groote Soenda-eilanden, 13-maal zoo groot als Nederland, met ruim 3 millioen bewoners*), o.: — levert rijst, koffie, tabak en vooral zwarte peper.
Sumatraan' (*bewoner of inboorling van Sumatra*; *plotseling opkomende stormbui tusschen Sumatra en Malakka*), m. —tranen; —**traansch,** bn.: —*e paarden.*
Sum'ma 1 (Lat. *som, het beloop, bedrag, totaal*), v. summa's; — *summarum,* gezamenlijk bedrag, alles bijeengenomen; **2** (Lat. *hoogste*), bn.: — *cum laude,* met den hoogsten lof.
Summair', summier', summa'risch, summier'lijk (*in 't kort samengevat, beknopt, bondig*), bn. en bw.
Summa'rium (Lat. *korte inhoud v.e. geschrift, e. hoofdstuk*; *priesterhemd*), o. summariums, —ria.
Sum'ma summa'rum, zie Summa.
Summa'tie (*het optellen, bijeenrekenen, samentrekken*), v. —s, —tiën, (t = s); zie Additie.
Summier', zie Summair.
Summiteit' (*uitstekend persoon, beroemd man*), v. —teiten; zie Sommiteit.
Sun'na (*aanhangsel v. d. koran*), v.: *de* — *bevat mondelinge overleveringen naar uitspraken en handelingen van Mohammed*: *zij, die behalve de voorschriften van den Koran ook die der* — *volgen, noemen zich Sunnieten.*
Sunnie'ten, m. mv.; zie Sunna.
Su'o con'to (It. *op zijn rekening*), bw.
Su'per (Lat. *over; zeer, boven*), bw. en vz.: —*fijn.*
Super'be (Fr. *prachtig, voortreffelijk*), bn. en bw.: *het weer was* —; *alles ging* —.
Su'percarga, —cargo (*ladings- of warenopzichter op koopvaardijschepen*; *opperkoopman*), m. —'s: *er waren geen passagiers noch* —*'s bij ons aan boord*; verg. Cargadoor.
Su'perdividend (handel: *extra-dividend, buitengewone winstuitkeering*), o. —en.
Superdreadnought (Eng. *grootste slagschiptype*), m. —s; zie Dreadnought.
Superficieel' (*niet-grondig, oppervlakkig*), bn. en bw.; —*e kennis*; *een leervak* — *behandelen.*
Su'perfijn (*in hooge mate fijn*), bn.
Superflu' (*het overtollige*), o. gmv.
Superfosfaat', o.; z. Superphosphaat.
Superieur' 1 (Fr. *hooger, meerder, voornaam, voortreffelijk, uitmuntend*), bn.: *de Wetering* (*bij Blokzijl*) *is bekend om haar turf v.* —*e qualiteit*, uitstekend; *het boek* (*is*) *de phantasie van een* — *mensch* (v. Deyssel); **2** (*meerdere in rang, chef*), m. —s, —en; **3** —**e** (*vrouwelijke superieur*; *kloostermoeder*), v. —n; *superieur* is de Fr. vorm van het Lat. *superior*, zie ald.
Su'perintendent (*oppertoeziener*), m. -en.
Supe'rior (eig. *de hoogere*; *e. overste, vooral bestuurder van een klooster*), m. —s; verg. Prior, Gardiaan.
Superioriteit' (*meerderheid*), v. gmv.
Su'perlatief, su'perlativus (spraakk. *overtreffende trap*), m. —tieven, —tivi: *kleinst is de* — *v. klein, wijst is de* — *v. wijs.*
Supernaturalis'me (*het geloof aan den geopenbaarden godsdienst*), o. gmv.
Supernaturalist' (*iemand, die aan de openbaring gelooft*), m. —en.
Superphosphaat' (*phosphorzure kalk, een kunstmeststof*), o. gmv., ook, Superfosfaat'.
Superplie' (*koorhemd*), o. —s; z. Rochet.
Superstitie (*bijgeloof, het gelooven in de kracht v. zaken, welke deze uit haar aard niet hebben*), v. —ties, —tiën.
Superstitieus' (*bijgeloovig*), bn.; -zer, -t.

Suppediteeren (*aan de hand doen; bijspringen; verschaffen*).
Suppleeren (*aanvullen, geld bijpassen*).
Supplement' (*bijroegsel, aanvulsel; bijblad*; meetk. *aanvulsel tot een gestrekten of tot twee rechte hoeken*), o. —en.
Supple'tie (*aanvulling*), v.: —*troepen*, soldaten, die een korps voltallig maken, b.v. van het O.-I. leger.
Suppletoir' (Fr. *aanvullend*), bn.: *een* —*e begrooting, e.* — *kohier*: rechtst. *e.* —*e eed.*
Suppli(c)ant' (Fr. *verzoeker; indiener van een verzoekschrift, smeekeling*), m. —en.
Suppli(c)eeren (*smeeken, ootmoedig vragen; een verzoekschrift indienen*).
Supplick' (*smeek- of verzoekschrift*), v. -en.
Supponeeren (*veronderstellen, vermoeden*).
Suppoost' (*oppasser; dienaar, dienend persoon*, b.v. *van het gerecht*; *medestander* inz. *in het kwade*), m. —en.
Support' (*steun, voetstuk; ondersteuning, hulp, bijstand*), m. gmv.; lees: *support'*.
Supporta'bel (Fr. [*ver*]*draaglijk*), bn.; meer: *In*—, zie ald.
Supposi'tie (Fr. *onderstelling, vermoeden*), v. —ties, —tiën.
Suppres'sie (Fr. *druk, onderdrukking; afschaffing, opheffing*), v. —sies, —siën: *de* — *van een volk.*
Supprimeeren (Fr. *onderdrukken, weglaten; opheffen, te niet doen, schrappen*).
Su'pra (Lat. *boven, hoogerop*), bw.: *ut supra*, als boven; —**naturalis'me**, o., zie Supernaturalisme.
Suprematie' (Fr. *oppergezag en oppertoezicht*), v. gmv.: *Lombok stond onder de* — *van Nederland*; gesch. *de* — *der kroon over de Episcopale kerk in Engeland*; *de* — *des pausen in de R.-K. kerk.*
Sura(h), v.; zie Sure.
Surchar'ge (Fr. *overlading, bij studie*), v.
Su're (*hoofdstuk v. d. Koran*), v. —n: *de Koran telt 114* —*n waarvan de 96e, met de beschrijving van Gabriëls nachtelijke verschijning, de oudste schijnt te zijn.*
Surina'me (aardr. ook: Ned. Guyana), o., z. Ned.-West-Indië: voornamelijk de kust is bewoond; de cultures in — zijn: suiker, cacao, balata, rum, bacoven; ook is er wat goud, en veel hout in de oerwouden.
Surnumerair' (Fr. *boven het getal aangesteld persoon*; *iemand, die kans heeft om benoemd te worden, zoodra er een plaats open is*, b.v. *bij de posterijen, bij de belastingen*), m. —s.
Surpasseeren (*overtreffen, te-boven-gaan*).
Surplis' (*superplie*), v., het meerv. = het enkelv.
Surplus' (Fr. *overschot; het te veel betaalde; het meerder bedrag*), o. gmv.
Surprenant' (Fr. *verrassend*), bn.; -er, -st.
Surpri'se (Fr. [*St.-Nicolaas-*]*verrassing*; *bevreemding, verbazing*), v. —s.
Surrogaat' (*vervangingsmiddel, ersatz*, b.v. *koffiestroop voor koffie, margarine voor boter*), o. —gaten. (sur = suur).
Sursean'ce (handel: *opschorting, uitstel v. betaling door den rechter aan één schuldenaar verleend, gedurende welken tijd deze het beheer over zijn goederen mist*), v. gmv.
Sur'sum cor'da (Lat. *Verheft* [*uw*] *harten! De harten omhoog!*).
Surtout' (Fr. *overjas*), m. —s.
Surveillan'ce (Fr. *toezicht, bewaking*), v.
Surveillant' (*iemand, die met het toezicht belast is; studiemeester, prefect*), m. —en.
Surveilleeren (*toezicht houden, toezien, waken over, zorgen voor*). (ll = ij).
Sus (*stil! stilte!*), **1** tw.; **2** zn. o.
Suscepti'bel (Fr. *vatbaar voor*; *zeer gevoelig, lichtgeraakt*), bn.
Suspect' (*verdacht, in kwaad vermoeden*), bn.: —*e vreemdelingen.*
Suspendeeren (*opschorten, uitstellen; schorsen in een ambt*). (en = en).
Suspen'sie (*uitstel, schorsing, tijdelijke dienstontzetting*: *het als straf aan een R.-K. geestelijke opgelegde verbod, sommige kerkelijke functiën uit te oefenen*), v. —sies, —siën.
Suspen'so(in) (Lat. *besluiteloos, in twijfel*).
Suspi'cie (*argwaan, verdenking, wan- of mistrouwen*), v. —s, —ciën; lees: *-pie'sie.*
Sus'sen (*stillen*), suste, heeft gesust: *een schreeuwend kind* —; fig. *het geweten in slaap* —: *een twist* —; *een sussend woord*, kalmeerend.
Sustenu' (Fr. *bewering; meening; punt eener pleitrede*), o. —'s.
Sut'ti (Britsch-I. ook in sommige deelen van onze Oost: *weduwe, die zich met het lijk van haar man liet verbranden*), v. —'s; vero.
Suttiis'me (*zelfmoord door verbranding*), o.: volgens de Hindoeleer werden tot nog voor korten tijd weduwen van overleden vorsten naar den brandstapel geleid (Bali en Lombok).
Su'um cuique (Lat. *Aan elk het zijne*): lees: *ku-ie-'kwe.*
Suzan'na (*meisjes- en vrouwennaam*), v.: zegsw. *zij is een kuische* —, een vrouw, rein van zeden (Bijbel).
Suzerein' (Fr. *opper*[*leen*]*heer*), m. —en.
Suzereiniteit' (*leenheerlijk gezag; opperheerschappij*), v. gmv.
Swas'tika (*haakkruis*), v. —'s.
Sweater (Eng. *dikke wollen of katoenen trui*; *uitbuiter bij huisindustrie*), m. —s.
Sweating (*uitbuiting bij huisindustrie*), *bij* — *neemt een sweater werk aan en besteedt het tegen laag loon uit.*
Swiet'slaan (*veel vertoon maken; bluffen*), o. gmv.
Sybariet' (*weekeling, kind v. weelde, man verslaafd aan zingenot*), m. —en; eig. inwoner van Sy'baris, oudt. een stad aan de golf van Tarente: de verwijfdheid der inwoners was spreekwoordelijk; in 510 v. C. werd hun stad verwoest.
Sybarie'tisch (*weelderig, weekelijk, vertroeteld*), bn. en bw.
Sycomo're, —moor' (*wilde vijgeboom in het Oosten*), m. —moren.
Sycophant' (Gr. eig. *iem., die zelfs om het stelen v. e. vijg aanklaagt*; *iemand, die er zijn bedrijf van maakt, om door verklikken of valsch aanklagen geld te verdienen*; *verklikker, aanbrenger*), m. —en; lees: *sie-koo-tant'.*
Syd'niër (*groot Australisch paard, ook Sydney genaamd*), m. sydniërs. (y = i).
Sylla'be (Gr. *lettergreep*), v. syllaben: zegsw. *er is geen* — *v. waar*, niets v. aan.
Sylla'bentoon (*verhouding der toonsterkte*

bij de lettergrepen v. e. woord), m. —tonen.
Syl'labus (*lijst v. 80 stellingen, door paus Pius IX veroordeeld; lijst van dwaalleeringen 16 in getal, toegevoegd aan de encycliek van 8 Dec. 1864*; ook: *verkorte samenvatting van wat behandeld is in een college of bij een voordracht*), m. in de eerste bet. gmv., in de tweede bet. —sen, syllabi. (y = i).
Syllogiseeren (*besluiten; gevolgtrekkingen, een sluitrede maken*). (g = g).
Syllogis'me, syllogis'mus (*sluitrede*), o. —gismen: een — bestaat uit drie deelen: *de major-term, de minor-term en de conclusie*; zie Premissen.
Syl'phe (Germ. myth. *luchtgeest*), m —n.
Sylphi'de (*vrouwelijke luchtgeest, luchtnimf*), v. —n; lees: *silfiede*.
Symbio'se (*het samenleven van ongelijksoortige organismen, wier samenleven voor elkaar noodig is*) v.: — *komt voor onder zeedieren en vissehen, ook onder landdieren*; *die dieren heeten in dit geval symbianten*: zie ook Mutualisme.
Symboliek' 1 (*leer der zinnebeelden, zinnebeeldenleer*: ook, *het zinnebeeldige*), v.gmv.; 2 (*zinnebeeldig, symbolisch*), bn.: er zijn b.v. —e kleuren: *wit*, onschuld, blijdschap; *blauw*, standvastigheid, trouw; *groen*, hoop, onverwelkte jeugd: *geel*, smart, nijd, naijver; *zwart*, droefheid, dood enz.
Symbo'lisch (*zinnebeeldig*), bn. en bw.: —*e bloemen*: *lelie*, bet. onschuld; reinheid; —*e boomen*: *eik* bet. kracht; —*e dieren*: *adelaar* bet. verheffing; —*e edelsteenen*: *smaragd* bet. hoop, *saffier* bet. trouw; —*e getallen*: *één* bet. Godheid, *vier* bet. de vier Evangelisten.
Symboliseeren (*zinnebeeldig voorstellen*).
Symbolis'me (*richting in de kunst, waarbij men streeft naar symboliek*, d.i *naar zinnebeeldige voorstellingen*, inz *letterkundige kunstrichting van Franschen oorsprong*), o. gmv.
Symbolist' (*aanhanger van het symbolisme*), m. —en.
Sym'bolum (*samenvatting der* [*Apostolische*] *geloofsbelijdenis in 12 artikelen*), o.: *het — der Apostelen*.
Symbool' (*zinnebeeld zoowel in den eeredienst als in de kunstuitingen*), o. —bolen: *twee kruislings over elkaar liggende doods beenderen met een doodshoofd er boven op is het — der sterfelijkheid*; verder bet. *lam*, zachtmoedigheid; *eik*, kracht; *olijftak*, vrede; *viooltje*, ootmoed; *smaragd* (groen), hoop enz.; zie Symbolisch.
Symmetrie' (*evenmaat, evenredigheid of overeenkomst in de afmeting der onderdeelen*), v. gmv.: lees: *sim-mee-trie'*.
Symme'trisch (*gelijk- of evenmatig; met twee evenmatige helften*), bn.: *de lambrizeering had een —en bovenrand in goud, rood en blauw.* (me = mee).
Sympathe'tisch (*volgens de sympathie; zielverwant*), bn.: —*e gevoelens*; — *handelen*.
Sympathie' (*wederkeerig gevoel; medegevoel, gevoel van instemming; zielverwantschap*), v. —thieën: *er was — tusschen de reisgenooten*.
Sympathiek' (*sympathie opwekkend*), bn.
Sympathiseeren (*gelijk gevoelen, overeenstemmend of eenstemmig denken; deelneming gevoelen*): — *met elkaar*. (see = zee).
Symphonie' (*aan bepaalde vormen gebonden muziekstuk voor vol orkest*), v. —nieën.
Sympho'nisch (*welluidend, samenklinkend; overeenstemmend*), bn.
Symptoma'tisch (*bij wijze van symptoom; aanduidend*; van ziekteverschijnselen: *bijkomstig optredend*), bn.
Symptoom' (*verschijnsel, kenteeken; ziekteverschijnsel*), o. —tomen.
Synagogaal' (*van, in, betreffende de synagoge*), bn.: —*gale diensten verrichten*, —*gale titels*.
Synago'ge (Bijbel: *verzameling, verzamelplaats, Jodenkerk; Israëlietisch bedehuis, waar men vooral op den Sabbat tot gebed en Bijbellezing vergaderde, doch niet tot offerdienst*; thans: *Isr. kerk*), v. synagogen.
Synaloe'phe (spraakk. *samensmelting*), v. —s, b.v.: *weer* (weder). (loephe = leufe).
Synchronis'me (*tijdssamenvalling, gelijktijdigheid*), o. —n, ook: —**nis'mus**.
Synchronis'tisch (*gelijktijdig voorgevallen*), bn.: —*e tijdtafel*, tijdtafel, gelijktijdige feiten van verschillende volken vermeldend.
Syn'cope (spraakk. *uitstooting v. e. letter in het midden v. e. woord*), v., b.v. in: *twaalf* (twalef), *scheikunde* (scheidk.). (e = ee).
Syncopeeren (*een letter uitstooten*): *in aard(e)appel is de e gesyncopeerd*.
Syndicaat' (1 *consortium van maatschappijen, handelaren, bankiers enz. tot het tot-stand-brengen eener financieele operatie*, b.v. *e. groote lee ning, ook tot het dwingen van de prijzen in den handel*; 2 *vereeniging tot het behartigen van gemeenschappelijke belangen*; inz. in Frankrijk: *vakvereeniging*), o. —caten: 1 *een steenkolen—, een graan—*, en omgekeerd: *een mijnwerkers—*: 2 *een — van onderwijzers, een — van landbouwers, een — voor het vreemdelingenverkeer*; *de bestuursleden der syndicaten hadden revolutionnaire neigingen*.
Syndicalist' (in Frankrijk: *lid eener vakvereeniging*), m. —en.
Synec'doche (stijl. *troop der gedeeltelijke aanduiding*), v. —doches, b.v.: *daar komt de kiel, met goud belaân* (Spandaw); *een vloot van dertig zeilen; achttien lentes* (jaren); *de kleine krullebol* (knaap) enz.; door dezen troop benoemt men een persoon of zaak met den naam van een deel of onderdeel; lees: *sie-nek'dochee*.
Syne'drion, o.; (e = ee); z. Sanhedrin.
Synodaal' (*de synode betreffende*), bn.: *een —dale vergadering, een — besluit*, uitgaande van de synode.
Syno'de (1 *kerkvergadering der geestelijken v. e. enkel bisdom: deze heet ook wel diocesaansynode*; 2 *hoogst gezaghebbend lichaam in de Nederl. Hervormde kerk*; 3 geschied. *door de Staten beroepen algemeene kerkvergadering te Dordrecht*, 1618—1619), v. synoden, in bet. 3 gmv.: 1 —*te Roermond*; 2 *de — bestaat uit 13 predikanten en 6 ouderlingen, jaarlijks treedt ongeveer* 1/3 *af*; 3 *in deze — werd uitspraak gedaan in zake de geschillen tusschen Arminianen en Gomaristen en werden de eersten veroordeeld*.
Syno'disch, bn.: *de — e maand*, tijdsver-

loop tusschen twee nieuwe manen, (29 dagen, 12 uur, 44 min. en 2.9 sec.).
Synoniem' 1 (*gelijkbeteekenend, zinverwant*), bn.: *een reeks —e uitdrukkingen*; 2 (*gelijkbeteekenend, zinverwant woord*), o. —en: *de studie der —en is nuttig maar moeielijk.*
Synonimie', s y n o n y m i e' (*opeenhooping van woorden van ongeveer dezelfde beteekenis*), v. gmv.: b.v. geen *grond* van mistrouwen, geen *zweem*, geen *schaduw* daarvan is overgebleven.
Synonimiek', s y n o n y m i e k' 1 (*de zinverwantschap betreffende*), bn.: *een — verschil*; 2 (*de leer der zinverwantschap*), v. gmv.
Synop'sis (Fr. *overzicht, kort begrip, schets, uittreksel*), v. —sissen.
Synop'tici. m. mv.: de — zijn de Evangelisten Mattheus, Marcus en Lucas, die een synopsis geven van het leven van Jezus.
Synop'tisch (*kort, beknopt, zaakrijk*; *van de synoptici*), bn.: *een — overzicht*, met één blik te overzien.
Syno'via (ontl. *gewrichtsvocht*), o.: *het — vermindert de wrijving der beenderen langs elkaar en verhoogt de adhaesie tusschen de elkaar rakende beenderuiteinden*; ook, s y n o v i a al-v o c h t.
Syntac'tisch (*tot de syntaxis behoorend*), bn.
Syntax'is (*leer der woordvoeging of van den zinbouw*; *het boek, waarin de syntaxis behandeld wordt*), v. gmv.
Synthe'se, ook, S y n t h e' s i s (*verbinding van begrippen*; *samenvatting*: *het opklimmen v. de bijzondere stellingen tot e. algemeene*), v. syntheses; tegenst. A n a l y s e.
Synthe'tisch (*betrekking hebbende op de synthese*; *verbindend, samenstellend*), bn.: *de —e methode*; tegenst. A n a l y t i s c h. (the = tee).
Syring' (*bloem*), v. syringen; z. S e r i n g.
Syrin'geboom (*sier- of tuinboom m. paarse of witte voorjaarsbloemtrossen*), m. —en.
Syr'ten, v.mv.: aardr. de twee inhammen of baaien aan de kust v. h. tegenwoordige Tripolis en Tunis.
Systeem', syste'ma (*doelmatig geordend samenhangend geheel van bijeenhoorende dingen en hun onderdeelen*; *stelsel*; *notenbalk*), o. —temen, —tema's, —temata.
Systematiek' (*rangregeling, rangschikking, stelsel*), v.: *de — der planten.* (te = tee).
Systema'tisch (*stelselmatig, ordelijk en samenhangend*), bn. en bw.: *e. —e beschrijving van fossielen op Java.* (te = tee).
Systematiseeren (*wetenschappelijk rangschikken, tot e. stelsel samenschikken*), —tiseerde, heeft gesystematiseerd. (te = tee).

T.

T. —1 *Te'nor*; 2 *tut'ti*, allen te gelijk (muz.).
t. a. n. — *ten algemeenen nutte.*
t. a. p. — 1 *ter aangehaalde plaatse*; 2 *ter andere plaatse.*
t. à. t. — *tout à toi*, geheel de uwe.
t. à. v. — 1 *tout à vous*, geheel de uwe; 2 *ten aanzien van.*
Tel.-adr. — *telegram-adres*; —**interc.** — *telefoon intercommunaal*; —**No.** — *telefoonnummer.*
t. g. t. — *ter gelegener tijd.*
Test. — *Testamen'tum*, laatste wil.
T.H. — Toehoorder, ook **TT.HH.**, — toehoorders (in gedrukte leerredenen en redevoeringen).
T. H. S. — *Technische Hoogeschool.*
Th. C. — *theolo'giae candida'tus*, candidaat i. d. godgeleerdheid.
Th. Dr. — *Theolo'giae Doc'tor*, doctor in de godgeleerdheid.
Thes. — *Thesaurier'*, penningmeester.
Tit. — *Ti'tulus*, titel.
t. k. u. — *ter kwader ure.*
t. l. — *ten laatste.*
t. l. l. — *ten langen leste.*
T. N. v. 't A. — *Tot Nut v. 't Algemeen.*
t. o. v. — *ten opzichte van.*
Tom. — *To'mus*, elk deel v. e. boekwerk.
t. q. — *Tut'ti quan'ti*, allen van dat slag.
t. s. v. p. — Fr. *tournez s'il vous plaît*, keer a. u. b. het blad om, zie ommezijde.
t.t. — *To'tus tu'us*, geheel de uwe.
t. v. — *te voren.*
t. w. — *te weten.*
t. z. t. — *te zijner tijd.*

T (1 *als klank een tandletter*; 2 *als letterteeken het 20ste v. h. A. B. C.*; 3 *alle woorden v. e. woordenboek, adresboek enz., die met — beginnen*), v. —'s: 1 *ik hoor een — niet een d*; 2 *een slecht geschreven —*; 3 *de — is nog niet af.*
Taai 1 (*wat buigt zonder te breken*, de tegenst. is *bros, broos*), bn. en bw.; —er, —st: *leer is —, een eiketak is —*; ook: papperig, dik, kleverig: *die lijm is —, dat is —e stroop*; fig. — *zijn*, veel kunnen verduren naar het lichaam: *de kikvorsch heeft een — leven*, krachtig, sterk; *een —e tegenstand*, moeilijk, te breken, te overwinnen; *hij houdt zich maar —*, bezwijkt niet onder den last der jaren of des levens, houdt vol; *een — geduld*, onuitputtelijk; spreekt. *hij is —*, gierig; 2 **—e** (volkst. *borrel*), m. —n: *een — pakken*; *een — ophebben*, bij uitbr. aangeschoten zijn.
Taai'erd (*gierigaard*), m. —s, ook: *Taainagel.*
Taai'igheid (*hardheid*; fig. *gierigheid*), v.
Taai-taai' ([*uitersttaaie*] *peperkoek*), o.gmv.
Taak (*opgegeven of gezet werk*; fig. *plicht*), v. taken: *voor zijn — berekend zijn*, de noodige bekwaamheid bezitten; *een kind een — geven*; *zich iets tot — stellen.*
Taal (*middel, om zijn gedachten uit te drukken*, inz. *de uitgesproken spraakklanken, waarmee wij onze gedachten enz. uitdrukken*), v. talen: *de — der Grieken, der Romeinen, der Franschen enz.*; *de — der bloemen*, zinnebeeldige bet.: b.v. *de roos*, liefde, *lelie*, reinheid, majesteit, *reseda*, bescheidenheid, *stroobloem*, onsterfelijk-

heid, zie Symbool; *de — der oogen*; *een levende* —, die nl. nog door eenig volk gesproken wordt; *een doode* —, die nl. niet meer door eenig volk gesproken wordt: *een arme* —, nl. arm aan woorden; *een rijke* —; *een beschaafde* —, *een onbeschaafde* —; zegsw. *wel ter tale zijn*, vlot kunnen spreken, welbespraakt zijn; *de tale Kanaäns*, zie Tale; — *noch teeken aan iemand geven*, d. i. niets, noch woord noch gebaar; evenzoo: — *noch teeken vernemen, hooren*; vergelijk: Dieventaal, Studententaal, Schooljongenstaal, en verder Beuzel—, Brabbel—, Dieven—, Ding—, Laster—, Leugen—, Moeder—, Oer—, Straattaal.

Taal'begrip (*taalinzicht*), o. gmv.: het — is het bewust gebruiken van eenige taal, gesteund door studie van de taalwetten; **—beschaving** (*verfijning v. d. taal*), v.: *het onderwijs kan veel doen voor* —; **—boek** (*leerboek, waaruit de taal onderwezen wordt*), o. —en; **—congres** (*congres van taal- en letterkundigen*), o. —sen: de Nederlandsche —sen werden in 1849 te Gent in 't leven geroepen, om den broederband tusschen Noord en Zuid nauwer toe te halen; **—deel** (*rededeel*), o. —deelen; **—eigen**, o. gmv.: *het Fransche* —, ook: Idioma, Idioom; **—eigenaardigheid** (*al, wat aan een taal eigen of bijzonder is*), v. —heden; **—fonds** (*fonds tot bevordering van de belangen eener taal*, b.v. *van het Vlaamsch*), o. —en; **—fout** (*fout tegen de regels eener taal*), v. —en, ook: Taalfeil; **—gebied** (*de gezamenlijke landen, streken, waar eene taal gesproken wordt*), o. —en; **—gebruik** (*gangbare taalwet eener levende taal*; *het bezigen of gebruiken van woorden en uitdrukkingen en taalwendingen volgens de wetten der taal*), o. gmv.; **—geleerde** (*wetenschappelijk beoefenaar der taal*), m. en v. —n; **—geslacht** (*het mann., vr., of onzijdig geslacht der zelfst. nw.*), o. —en; **—gevoel** (*vaardigheid in het taalgebruik*), o. gmv.: *het — is het besef van 't gebruiken en verstaan van woorden, taalvormen en uitdrukkingen*; *het — leidt ons bij het spreken en schrijven*, d. i. *bij de taalpractijk, met vrij groote zekerheid*; **—gids** (*periodiek werk over taalkunde*), m. —en; **—kenner** (*grondig kenner eener taal*), m. —s; **—kennis** (*het kennen eener taal*), v. gmv.: *zijn — door studie en lectuur vermeerderen.*

Taal'kunde (*kennis, wetenschap der taal*), v. gmv.: *de — omvat behalve de kennis van de spraakkunst, die van den schat van woorden en uitdrukkingen in hun juiste beteekenis en hun gebruik*; **—kundig 1** (*betrekking hebbende op de taal*), bn. en bw.: *e. — woordenboek*; **2** —**e** (*taalkenner*), m. en v. —kundigen: *Bilderdijk was behalve dichter ook* —; **—leeraar** (*leeraar in de een of andere taal*), m. —s, —leeraren; **—liefde** (*liefde voor de moedertaal*), v. gmv.; **—magazijn** (eig. *schatkamer der taal*), o.: *het Woordenboek der Ned. Taal is een* —; destijds ook titel van een taalkundig tijdschrift; **—man** (*een tolk, vertolker*), m. —nen, —lieden, zie Drogman, Dragoman; **—meester** (*leermeester in de taal*), m. —s; **—minnaar** (*iemand, die veel van taalstudie houdt*), m. —s, —naren; **—nauwkeurigheid** (*het juist of scherp onder woorden brengen van voorstellingen, begrippen, gedachten*), v. gmv.; **—nieuwigheid** (*nieuw woord, nieuwe uitdrukking of zegswijze*), v. —heden; **—oefening** (*oefening in de toepassing der taalregels*), v. —en; **—onderricht** (*onderwijs in taal of taalkunde*), o. gmv.; **—onderwijs** (*taalonderricht*), o.: — *moet practisch zijn*; **—onderwijzer** (*onderwijzer in de een of andere taal*), m. —s; **—onderwijzeres**, v. —ressen; **—regel** (*wet der taal, afgeleid uit het taalgebruik*), m. —s; **—rijk** (*woordenrijk, welbespraakt*), bn.; —er, —st; w. g.; **—schat** (*de gezamenlijke woorden en uitdrukkingen, synoniemen, zegswijzen, spreekwoorden enz. eener beschaafde taal*), m. gmv.; **—schikking** (*de woordschikking in de taal*), v. gmv., zie Constructie; **—stam** (*grondtaal, waaruit andere talen zijn voortgekomen*), m. —men.

Taal'studie (*studie op 't gebied eener taal*), v. —studiën; **—tak** (*taal, voortgekomen uit een andere taal*), m. —ken: *het Nederlandsch is een — van het Germaansch*; **—veredeling** (*het edeler maken eener taal*), v. gmv.: *dichters als Vondel en Bilderdijk hebben gearbeid aan* —; **—vereenvoudiging** (*het eenvoudiger maken der spelling*; beter: *spellingvereenvoudiging*), v. gmv.: sinds 1895 is er een beweging tot — in ons land; **—verrijking** (*vermeerdering van den woordenschat eener taal*), v. gmv.; **—vitter** (*iemand, die kleine fouten tegen de taal zwaar doet wegen*), m. —s, verg. Zoïlus; **—vitterij** (*het speuren naar kleine taalfouten*), v. —en; **—vorscher** (*iemand, die door vergelijking de beteekenis[sen] van een woord of uitdrukking achterhaalt en vaststelt*), m. —s; **—wet** (*algemeen heerschende taalregel*), v. —ten; **—wetenschap**, v. gmv.: *de historische* —, *de vergelijkende* —: **—zifter** (*taalvitter*), m. —s, zie Purist; **—zifterij**, v. —en, zie Puristerij; **—zonde** (*grove taalfout*), v. —n; **—zuiveraar** (*iemand, die een taal wil ontdoen of schuimen van overbodige bastaardspraak; purist*), m. —s: *Hooft was een* —.

Taan (*bruinachtige stof, gekookt of verkregen uit run*), v. gmv.; **—der** (*werkman, die taant*), m. —s.

Taanderij' (*het tanen als bedrijf*; ook: *het taanhuis*), v., in de laatste beteekenis mv.: —en.

Taan'huis (*werkplaats v. d. taander*), o. —zen; **—ketel** (*koperen ketel, waarin de taan bereid wordt*), m. —s; **—kleur** (*bruinachtige, gele kleur*), v. gmv.

Taan'kleurig (*met een taankleur*), bn.: *een oude —e Italiaansche vrouw.*

Taan'kuip (*looikuip*), v. —kuipen.

Taart (*zeker fijn gebak*), v. —en: zegsw. *van de — krijgen*, slaag krijgen, streng berispt worden; *iem. van de — geven*, hem slaan, beknorren; **—je** (*gebakje*), o. —jes.

Taar'tenbakker (*bakker van taarten of taartjes*), m. —s; **—deeg** (*deeg, waarvan taarten gebakken worden*), o. gmv.

Taar'tepan (*pan, waarin e. taart gebakken*

wordt), v. —nen; —**schotel** (*schotel, om e. taart op te plaatsen*), m. —s.
Taats (*ijzeren pin van een zettol ; vaststaande pen, waarop een sluisdeur, een draaihek kan draaien*), v. —en ; —**tol** (*jongensspeeltuig*), m. —tollen : *een — wordt bovenhands gezet en behoeft geen zweepje als* b.v. *de drijftol* ; ook, Z e t t o l.
Tabagie' (Fr. *verkoop v. tabak*; ook: *rookkamer, rookcoupé*), v. —s.
Tabak' (*e. plantengeslacht uit de familie der nachtschaden*, oorspr. *in de keerkringslanden v. Amerika*), v., (soorten), mv. : tabakken; *er is rook—, pruim—, snuiftabak ; krul—, kerf— ; de bladen der — worden gedroogd en dan na verdere bereiding gekorven, gesponnen of geraspt ; in Amersfoort werd sinds 1615 tabak verbouwd*, zie A m e r s f o o r d e r ; verg. N i c o t i n e en zie verder P ij p, A a r d g o e d, D e k b l a d.
Tabaks'aandeel (*bewijs v. aandeel in een tabaksplantage*), o. —en; —**asch** (*asch van opgerookte tabak*), v. gmv.; —**bewerker** (*werkman in een tabakskerverij*), m. —s ; —**blad** (*blad v. e. tabaksplant*), o. —bladen ; —**bouw** (*het telen van tabak*), m. gmv. ; —**cultuur** (1 *'t verbouwen v. tabak* ; 2 *tabaksplantage*), v. bet. 1 gmv., bet. 2 -tures: 1 *deze gronden zijn niet geschikt voor —*; 2 *de —tures v. Java's Oosthoek en v. Deli* ; —**doos** (*doos voor rooktabak*), v. —doozen ; —**eest** (*droogvloer of open oven voor tabak*), m. —en ; —**fabriek** (meer: —*kerverij*), v. —en; —**fermentatie** (*het gisten v. d. tabaksbladen voor het drogen*), v. gmv.; —**handel** (*handel in tabak*), m. gmv.; —**hoek** (*deel der A'damsche beurs voor den groothandel in tabak*), m. gmv. ; —**karot,** v. —ten, zie K a r o t; —**kerver** (*werkman, die de tabaksbladen aan reepen snijdt*), m. —s; —**kerverij'** (*het kerven van tabak* ; ook : *de fabriek of werkplaats. waar dit gedaan wordt*), v. gmv. in de laatste bet. mv. —en ; —**kistje** (*kistje voor tabak*), o. —s ; —**komfoor** (*komfoortje met een kooltje vuur tot het aansteken van den gouwenaar*), o. — komforen.
Tabaks'kooper (-*handelaar*), m. —s ; —**lood** (*zeer dun lood in bladen, tot het verpakken van tabak*), o. gmv ; —**lucht** (*geur van gerookt wordende tabak*), v. gmv. ; —**mat** (*van biezen gevlochten matwerk voor het verpakken van tabak*), v. —ten ; —**molen** (*molen, om tabakskarotten tot snuif te malen*), m. —s ; —**monopolie** (*recht van alleenhandel in tabak*), o., zie M o n o p o l i e ; —**onderneming** (—*bedrijf*, nl. *het telen en in den handel brengen v. tabak*), v. —en; —**oogst** (*opbrengst van het tabaksgewas*), m. —en; —**pijp** (*pijp tot het rooken van tabak*), v. —en ; —**plant** (*plant, wier bladen de tabak leveren*), v. —en ; —**plantage** (*plantage, voor tabaksbouw ingericht*), v. —s ; —**planter** (*iem., die in ons land of in Indië tabak verbouwt*), m. —s, ook : —**bouwer,** m. —s.
Tabaks'pot (*aarden pot voor tabak*), m. —ten; —**pruim** (*stukje pruimtabak*), v. —en ; —**rasp** (*rasp, om tabakskarotten tot poeder te maken*), v. —raspen ; —**regie** (*beheer van den tabaksverkoop door den staat, zooals* b.v. *in Frankrijk*), v. gmv.; —**reuk** (*geur of reuk van tabak*), m. gmv.; —**rol,** v. —rollen, zie K a r o t ; —**rook** (*damp van brandende tabak*), m. gmv. ; —**schuur** (*schuur, om tabaksbladen te drogen*), v. —schuren ; —**spinner** (*iem., die tabak tot karotten maakt*), m. —s ; —**stripper,** m. —s ; —**stripster,** v. —s, zie S t r i p p e n ; —**teelt** (*het kweeken of telen van de tabaksplant*), v. gmv. ; —**vat** (*ton tot het bergen van tabak*, ook : *tot verzending er van*), o. —vaten ; —**veiling** (*openbare verkooping van groote hoeveelheden tabak*), v. —en, verg. K o f f i e v e i l i n g ; —**veld** (*land, akker, waarop tabak verbouwd wordt*), o. —en ; —**verkooper** (*winkelier, die tabak verkoopt*), m. —s ; —**walm** (*dichte tabaksrook*, b.v. *in een koffiehuis*), m. gmv. ; —**water** (*water, waarin tabak is afgetrokken*), o. gmv. ; —**winkel** (*winkel, waar tabak verkocht wordt*) m. —s; —**zak** (*zakje, waarin men tabak bergt*), m. —zakken ; —**zand** (*stof van tabak, fijn gekorrelde tabak*), o. gmv.
Tab'baard, tab'berd (*toga, staatsiegewaad*), m. —baarden of —baards, —berden en —berds.
Tabel' (*geordende lijst van de namen van personen, zaken, cijfers* : [*tijd-, geschied-, geslachts-, overzichts*]*tafel*), v. tabellen.
Tabella'risch (*i. d. vorm van een tabel*), bn.: *een — overzicht der Fr. letterkunde.*
Taberna'kel (Bijb. *tent, veldhut ; loofhut ; tent, waaronder de bondskist stond* ; R.-K. *altaarkast in 't midden op de altaartombe : sacramentshuisje*), m. en o. —nakelen, —nakels : zegsw. *ergens zijn —en opslaan,* gaan wonen ; *ergens geen —en bouwen,* niet voor geruimen tijd blijven ; volkst. het menschelijk lichaam : *iemand op zijn — komen, geven,* d. i. hem ranselen.
Taberna'kelen (*wonen*), tabernakelde, heeft getabernakeld : *hij zal hier niet lang —,* huizen ; gmz.
Tabijn' (*gewaterde zijden stof*), o. gmv.
Tabij'nen (*van tabijn gemaakt*), bn.
Tabi'tha (Bijb. *andere naam van Dorkas*), v., zie Hand. 9 : 36.
Tableau' 1 (Fr. *schilderij, tafereel ; lijst, overzicht*), o. —bleau's: — *vivant,* d.i. levende beeldengroep, groepeering van personen, om zinnebeeldig iets voor te stellen, mv. tableaux-vivants ; — *de la troupe,* overzicht van de leden van een tooneel- of operagezelschap ; **2** tw. : je kunt je den toestand voorstellen !
Table d'hô'te (Fr. *open tafel*), v. tables d'hôte: *er is daar — om 2 en om 5 uur.*
Tablet'je (Fr. *schrijfboekje ; plak, plat koekje van chocolade, suiker enz.*), o. —s.
Tabouret' (Fr. *stoeltje zonder leuning; voetbankje*), v. tabouretten ; zie K r u k j e.
Ta'bula ra'sa (Lat. eig. *gladgestreken wastafeltje*) ; — *maken,* schoone rekening, schoone lei, algeheele afrekening. In het oude Rome bediende men zich van het met was bestreken plankje als lei ; wilde men een of ander uitwisschen, dan streek men met het breede boveneinde van den stilus het was glad ; zie W a s t a f e l.
Tabulatuur' (muz. *aanduiding van de tonen door letters of cijfers* ; ook : *nauwkeurige orde*), v. gmv.

Ta'cet (Lat. muz. *hij [zij, het] zwijgt; pauze*).
Tach(e)ome'ter (werk. *snelheidsmeter aan voertuigen, machines enz.*), m. —meters.
Tach(e)ome'trisch (*met den tachometer in verband staande*), bn.: *een —e opname.*
Tach'tig (*10 maal 8*), **1** bep. telw.: *hij is in de —*; **2** (zelfst.: *ze waren met hun tachtigen*; **—er** (*grijsaard, wijn enz. van het jaar 1880; schip met 80 stukken*); in het mv.: *de mannen, die omstreeks 1880 een nieuwe strooming deden ontstaan en nieuw leven aan onze letteren wisten te geven*, o. m. Van Eeden, Van Deyssel, Kloos, Verwey), m. —s; **—jarig** (*80 jaar oud of durende*), bn.: *een — grijsaard*; ook, O c t o g e n a r i u s; *de —e oorlog* (1568 —1648); **—maal** (*80-keer*), bw.; **—ste** (*ranggetal*), bn.; **—voud**, o. gmv.; **—voudig** (*80-maal zooveel*), bn.; **—werf** (*80-maal*), bw.
Tachygraaf (*snelschrijver*), m. —grafen; meestal: S t e n o g r a a f; **—graphie'** (*snelschrijven door verkortingen*), v. gmv.: **—gra'phisch** (*met de tachygraphie in verband staande*), bn.: *— e oefeningen.*
Ta'citus, C o r n e l i u s, Rom. geschiedschrijver van grooten naam, 54—117 n. C.; zijn manier van schrijven werd door P. C. Hooft (1581—1647) nagevolgd; men vereert Hooft met den titel van Ned. Tacitus; zie N e d. H i s t o r i ë n.
Tact (Fr. *regelmatige beweging*, b.v. *bij den dans*; *zuiver en zeker gevoel in zaken van smaak, voor hetgeen past of betamelijk is*; *beleid, slag*), m. gmv.: *deze spreker heeft den —, niet alles te zeggen*; *den — hebben om met menschen om te gaan.*
Tac'ticus (*krijgskundige, die de kunst verstaat een leger naar den eisch der omstandigheden op te stellen; man van overleg*), m. tactici.
Tactiek' (1 *krijgs- of legerkunde*; 2 *overleg*) v. gmv.: 1 *tegen de — van Napoleon was destijds niemand opgewassen*; 2 *een diplomaat, een staatsman moet — gebruiken*, doeltreffende middelen aanwenden; *van — veranderen*, op andere wijze te werk gaan.
Tac'tisch (*betrekking hebbende op de krijgskunde*; *handig, met overleg*), bn. en bw: *de —e opleiding onzer officieren, —e manoeuvres, e. —en cursus doorloopen: — opereeren.*
Tact'loos (*zonder tact of beleid*), bn. en bw.; —loozer, —t: *— te werk gaan*; de tegenstell. is **tact'vol**, bn.: *een — beleid.*
Ta'ël, m.: *de —* of liang is een Chineesche munt van ± *f* 2.85; ook is de — een Chineesch gewicht van 37,8 Gram.
Taf (*lichte, effene zijden stof*), v. taffen.
Ta'fel (1 *plank, bord*; 2 *lijst, tabel*; 3 *meubel*; 4 R.-K. [*Communie-*]*bank*), v. —s; in bet. 1 ook —en; —tje, o. —s: 1 Bijb. *de —en der Wet, de wet der twee steenen —en*, nl. de 10 geboden; 2 *een tijdrekenkundige* —, zie T ij d t a f e l; *de —s van vermenigvuldiging, een logarithmen—*; 3 *een eikenhouten — in een salon, een canapétafeltje, een marmeren cafétafeltje; het blad, de lade, de pooten van een —*; 4 *tot de — des Heeren, de H. — naderen*, de communiebank: Prot. *de Nachtmaals—*; nog: letterkunde: *de Ronde —*, z. T a f e l r o n d e; zie ook: L e e s—, K a p—, S c h r i j f—, T h e e —, W a s c h—; zegsw. *aan — gaan*, aan den disch; *iets ter — brengen*, zie T a p i j t; *de groene —*, de speeltafel; *aan de groene — zitten*, nl. aan de regeeringstafel zitten, minister zijn; *gescheiden zijn van — en bed*, zie B e d; bij verg. *de — van een briljant*, een vlakje, dat het licht weerkaatst: *de Magnaten— in Hongarije*, vroeger het Hoogerhuis.
Ta'felamandelen (*beste dessert-amandelen*), v. mv.; **—appel** (*fijne handappel*), m. —s; **—bel** (*bel op tafel, om bedienden te doen komen*), v. —bellen; **—blad** (*het oppervlak van een tafel*; ook: *inlegblad van een coulissetafel*), o. —bladen; **—bord** (*eetbord*), o. —en; **—dans** (*magnetische dans van een tafel*), m. gmv., zie S p i r i t i s m e; **—dekken** (*het dekken of gereedmaken van de tafel voor den maaltijd*) o. gmv.; **—dienen** (*het bedienen der aanzittenden of der gasten aan tafel*), o. gmv.; **—drank** (*drank, die aan tafel gebruikt wordt*, b.v. *mineraalwater*), m. —dranken.
Ta'felen (*aan tafel zitten, dineeren*), tafelde, heeft getafeld: *lang —; hij tafelt goed.*
Ta'felgebed (*gebed voor en na den eten*), o. —gebeden; **—geld** (O.-I. *toelage aan officieren*), o. —en; **—genoot** (*iemand, die mede aanzit aan tafel*), m. en v. —en, vr. ook, **—e**; **—genot** (*het genot dat men aan den disch smaakt*), o. gmv.; **—gerecht** (*spijs*), o. —en; **— gereedschap** (*voorwerpen, welke aan tafel noodig zijn*), o. —pen; **—gesprek** (*gesprek, gedurende den maaltijd*), o. —ken; **—goed** (*tafellakens en servetten*), o. —eren; **—houder** (*gaarkok*), m. —s; **—kleed** (*—dekkleed*), o. gmv.; **—lade** (*lade of schuif in een tafel*), v. —n; **—laken** (*damasten, witlinnen of katoenen met figuren ingeweven tafeldek*), o. —lakens; zegsw. *hij is te klein voor e. — en te groot voor e. servet*, noch goed voor het één, noch goed voor het ander, wel in gebruik voor jongelui tusschen het 14e en 18e jaar; gesch. *het — doorsnijden*, gebruik onder den adel in de Riddertijden ten teeken, dat men alle relatiën met iem. afsneed; **—land** (*hoogvlakte, plateau*), o. —en: *een vlak —*; **—linnen** (*—goed*), o. gmv.; **—looper** (*smal kleedje midden over tafel*), m. —s; **—matje** (*matje, om er de heete schotels op te zetten*), o. —s; **—mes** (*snijmes op tafel*), o. —sen; **—muziek** (nl. *tijdens het diner*), v. gmv.; **—olie** (*fijne olijfolie*), v. gmv.: **—peer** (*fijne handpeer*), v. —peren.
Tafelron'de (*ridders van de Ronde Tafel*), v. gmv.; zie A r t h u r, G r a a l en R i d d e r s v a n d e R o n d e T a f e l.
Ta'felrozijnen (*beste, groote dessert-rozijnen*), v. mv.; **—schel**, v.—len z. T a f e l b e l; vero.; **—schuier** (*fijn schuiertje met gebogen steel, om het tafelkleed te reinigen van kruimels enz.*), m. —s; **—schuimer** (*klaplooper*), m. —s; **—servies** (*volledig stel schotels, kommen enz. voor een diner*), o. —viezen; **—spel** (*gezelschapsspel na tafel*; ook: *tafelmuziek*; *klein tooneelspel*, b.v. *van Hooft, om na tafel gegeven te worden*), o. —en: zoo werd *Mommerij* gegeven in Amsterdam op een foy (afscheidspartij) in 1602; vero.

—**stoel** (*kinderstoel met vóór een plankje als tafeltje*), m. —en ; —**tijd** (*tijd van het diner*), m. gmv. ; —**vriend** (*dischgenoot*), m. —en ; —**water** (*mineraalwater*, b.v. *selterswater, spuitwater*), o. —en ; —**weelde** (*fijn tafelgenot*), v. gmv.; —**wijn** (*wijn, die bij het maal wordt gebruikt*), m. —en : —**zilver** (*zilveren tafelgereedschap*), o. gmv.; —**zuur** (*augurkjes enz.*), o. —zuren.

Tafereel' (*schilderij, voorstelling*; fig. *levendige beschrijving* ; in een perspectief : *loodrecht plat vlak, waardoor men onderstelt dat de oogstralen gaan*), o. —en: *een schoon —, een getrouw —*; *—en uit de vaderl.gesch.*

Taf'fen (*van taf gemaakt*), bn.; *e. — japon, een — kleed, een — hemd.*

Taf'fetas, (*taf*), m.

Ta'fia (*e. soort v. rum, brandewijn getrokken uit suikerriet*), v. gmv.: ook: *Taf'fia.*

Tagrijn' (*koopman in halfsleetsch scheepstuig en oud touwwerk, opkooper van oude ijzeren voorwerpen*), m. —en, —s.

Tai'foen (*typhoon i.d. Chin. Zee*), m. —s.

Tai'koen (*groote vorst, tot 1868 titel van den wereldlijken heer v. Japan*), m. —koens.

Tail'le (Fr. *lichaamsgestalte ; vorm van het bovenlijf; snit: gordelwijdte*), v. tailles : *de — v. e. kleedingstuk,* het bovenlijf er van ; lees : *tal'je.*

Tailleur' (Fr. *kleermaker*; ook: *damesjapon, nauwsluitend en glad af*), m. —s.

Tailleu'se (Fr. *dameskleermaakster*), v. —s.

Tailor (Eng. *tailleur, kleermaker*), m. —s.

Tak (*arm van een boom of grootere plant, v. e. heester of struik*), m. —ken; verkl. —je, o. —s: *de zware —ken van een eik*; *de —jes van den rozelaar,* zie ook: T w ij g, R a n k; zegsw. *van den hak op den — springen*; zie H a k; bij overdr. *de —ken v. e. gewei,* uitloopers, *de —ken van een koraalgewas* ; fig. *een — van een adellijke familie, een — v. e. gebergte, een — van een rivier,* ook : A r m; *de —ken v. aderen, zenuwen*; *een — van handel*; *de —ken der Germaansche taal,* verg. T a a l t a k.

Tak'bout (*bout met weerhaak*), m. —en.

Ta'kel (*samenstel v. één of meer vaste en losse blokken, waardoor e. touw loopt*), m. —s: *de — dient voor het ophijschen v. lasten en spaart de helft, een vierde enz. van de kracht uit.*

Ta'kelaar (*optuiger v. e. schip*), m. —s.

Takela'ge (*takelwerk ; de gezamenlijke takels met het overige want van een schip*), v. gmv.: *het schip heeft den grooten mast met de geheele — verloren*; zie T u i g a'g e. (g = zj).

Ta'kelblok (*hijschblok v. e. takel met één of meer draaiende schijven*), o. —ken.

Ta'kelen, takelde, heeft getakeld : *een vaartuig —,* van touw- en zeilwerk voorzien : verg. A f t a k e l e n, O n t t a k e l e n en T o e t a k e l e n.

Ta'kelloods (*loods, waarin alles gereed gemaakt wordt, wat noodig is voor het optakelen of optuigen v.e. schip*), v. —loodsen.

Ta'kelwerk (*takelage*), o.

Tak'keling (*jonge vogel, die nog maar van tak tot tak kan vliegen*), m. —lingen.

Tak'ken, m. mv.; zie A a m b e l e n.

Tak'kenbos (*bundel rijshout*), m. -bossen.

Tak'kig (*dichtgetakt, met veel takken*), bn.

I. Taks (verwant met *das* : *dashond*), m. —en.

II. Taks (*taak; aandeel, vast rantsoen, schatting, belasting*), v. —en.

Takt'schrift (*zeker loopend schrift*), o.gmv.

Tal (1 *getal* ; 2 bepaalde hoeveelheid of gewicht : *100 eiketakken* ; *200 stuks haringen* ; *101 stuks eieren* ; [*weverij*] *100 tot 120 draden bijeen* ; 3 *afdeeling, register*), o. in bet. 1 gmv. ; in bet. 2 getallen ; in bet. 3 getallen : 1 — *van gebreken, — van voorbeelden* ; *zonder —,* niet te tellen ; zegsw. *op het — staan,* d.i. op de voordracht staan, eig. op het drietal der voordracht staan; 2 zie T a l h o u t ; *een — haringen* ; *een — eieren*; *een — draden* ; 3 *de bundertallen van het kohier der polderlasten.*

Talaar' (*lang afhangend staatsiekleed, de dracht van vorsten en priesters in het O.*), m. talaren.

Ta'le (*oude deftige vorm van taal*), v. gmv.: zegsw. *de — Kanaäns,* eig. de taal der Israëlieten, doch meestal iemands eigen taal, doorspekt met bijbelteksten en Bijbelsche uitdrukkingen.

Ta'len (*vragen, verlangen, haken*), taalde, heeft getaald : *talen naar,* meestal met ontkenning: *zij — naar geen rust,* d.i. zij spreken er niet van, vragen er niet naar : *hij taalt noch teekent,* laat niets van zich hooren.

Talent' (1 *Grieksche en Joodsche geldwaarde; bepaald gewicht aan goud of zilver* ; 2 *natuurlijke begaafdheid* ; *bekwaamheid* ; *aanleg*), o. —en : 1 *een Attisch —*; *een — zilver,* d. i. een geldsom van 50 mna's of ± 2500 gulden ; *een — goud,* d. i. tien talenten zilver ; 2 *een man van —*; *een schilder van —*; *een mooi — van spreken* ; zegsw. *met zijn —en woekeren,* zijn gaven productief maken.

Talent'rijk (*vol natuurlijken aanleg, groote gaven bezittende*), bn.; —er, —st : *een —e dichter, een — spreker.*

Talent'vol (*vol talent, talentrijk, zeer begaafd*), bn. en bw.: *een — spreker, —volle acteurs, een — staatsman,* hoogbegaafd ; *een — schilder* ; *iets — tot een goed einde brengen.*

Tal'hout (*geschilde eiketakken als brandhout, die per tal* [zie T a l 2] *van 100 verkocht worden*), o. —houten : zegsw. *zoo mager als een —,* erg.

Ta'li (Mal. *touw*), v. tali's: *zijn buikband zat reeds als een — om zijn middel* (v. R.) ; —*api,* vuurtouw, sigaarlont : *de knecht kwam met een — aandragen, en ik stak een sigaar op* : vero.

Ta'lie (scheepst. *takel, waarvan het losse blok een schijf en het vaste twee schijven bevat* ; *touw v. e. talie*), v. talies.

Ta'liën (*ophijschen aan een talie*), taliede, heeft getalied.

Ta'liereep (*touw v e. talie*), m. —reepen.

Ta'ling (dierk. *kleinste soort v. eend*), m. —en.

Ta'lio (Lat. *vergelding*), v.: *jus talio'nis,* recht van wedervergelding ; zie J u s.

Ta'lisman (*tooverkrachtig formulier of voorwerp*), m. —mans ; *een — is* b.v. *een op een papier geschreven spreuk uit den Koran* ; verg. A m u l e t.

Ta'liter, qua'liter (Lat. *zoo zoo, middelmatig*). (qu = kw).
Talk (*hard vet; ongel, smeer*), v. gmv.: —*aarde*, bitteraarde, magnesia; —*kaars*, —*olie*.
Tal'loos (*ontelbaar*, bn.: *e.* —*looze menigte*.
Talm (*treuzelaar, talmer*), m. en v. —en.
Talm'achtig (*geneigd, gewoon te talmen*), bn.; —er, —st: *iem. van* —*en aard*.
Tal'men (*treuzelen, langzaam vorderen, dralend te werk gaan*), talmde, heeft getalmd: — *met iets*: *doe dat nu terstond en talm niet*; —**er** (*hij, die talmt*), m. —s; zie T a l m; —**erij'** (*getalm, getreuzel*), v. gmv.
Tal'migoud (*namaak-goud, aluminiumgoud, legeering van 90 % koper en 10 % aluminium*), o. gmv.
Tal'mud (Hebr. eig. *leer; toepassing van de regelen der Schriftuur; verzameling van theologische uitleggingen van Joodsche godgeleerden*), m. gmv.: de — is de *mondelinge* wet naast de *schriftelijke* van Mozes: gewijde oorkonden van het O. T. welke het burgerlijk en maatschappelijk leven der Israëlieten regelen, ± 175 n. C. werden die tradities verzameld: *een passage uit den — voordragen* (u = oe).
Talmu'disch (*volgens den Talmud*), bn.; *een — onderwerp behandelen, bespreken*.
Talmudist' (*kenner of beoefenaar van den Talmud; in den Talmud vermelde of daaraan medegewerkt hebbende Rabbijn; candidaat-Rabbijn*), m. talmudisten. (u = oe).
Talon' (eig. *hiel*: *het aan een couponblad gevoegd bewijs, op hetwelk een nieuw couponblad van effect of obligatie wordt verstrekt; stok bij 't kaartspel, koopkaarten*), m. —s: *de directie der hypotheekbank geeft kennis, dat tegen inwisseling der —s serie B.B. nieuwe couponbladen verkrijgbaar zijn ten kantore der Bank*.
Talonneeren (*aansporen, aanporren, aandrijven*).
Tal'pa(k) (*voormalig kolbakachtig hoofddeksel der Ned. veldartillerie*), v. —'s, talpaks.
Tal'rijk (*groot in aantal*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* —*e menigte*; — *vertegenwoordigd*.
Tal'stelsel (rek. *stelsel van tellen*), o. —stelsels: *ons volk en alle Europ. volken nemen 10 aan als grondtal van hun* —, *zoodat de nieuwe eenheden zijn* 10, 10^2, 10^3 *enz*.
Talud' (*helling. glooiing van een weg of dijk, spoorbaan, vestingwerk, aardwerk enz.*), o. gmv.; lees: *taluut'*.
Tam (*getemd*), bn. en bw.; tammer, —st: *e.* — *hert*: *e.* —*me kastanje*, d. i. veredeld.
Tamarin'de (plantk. *zuurdadelboom, zekere boom in O.- en W.-Indië, Z.-Azië en Z.-Amerika groeiende; laxeerend geneesmiddel uit de vrucht of de zaden van dien boom bereid*), v. in de eerste bet. —n; in de tweede bet. gmv.
Tamarin'denbosch (*bosch v. tamarinden*), o. —bosschen; —**hout**, o. gmv.; —**koekje** (—*tabletje als geneesmiddel*), o. —s; —**stroop**, v. gmv.; —**zaad**, o. —zaden.
Tamarisk' (plantk. *altijd groene boom met schoone, lichtroode bloemen en met specerijachtigen bast en wortel, waarvan de asch voor looien en verven wordt gebruikt*), v. -en.
Tam'bangan (O.-I. *overhaalboot of lichter in zeehavens; prauw, veerboot*), v. —s.
Tam'boer 1 (Fr. *trommelslager*), m. tamboers; **2** (*trommel, trom*), v. —boeren.
Tamboereeren (*trommelen*; fig. *ergens op blijven aandringen; borduren, haken*); —**raam** (*raam tot het opspannen van het* —*werk*), o. —ramen.
Tamboe'ren (*op de trommel slaan*), tamboerde, heeft getamboerd: zegsw. *op iets* —, luid en krachtig aandringen, ook: T a m b o e r e e r e n.
Tamboerijn' (Fr. *rinkelbom, handtrommel met bellen*), v. tamboerijnen.
Tam'boer-majoor' (mil. *oppertamboer, eerste d. tamboers*), m. tamboer-majoors.
Ta'melijk (*redelijk, vrijgoed*), bn. en bw.: *een* —*e prijs, de wijn is* —, *een* — *vermogen; een* — *groot gezin*, vrij groot.
Tam'pen (klankn. *de klok maar aan één zijde met den klepel raken*), tampte, heeft getampt: Z.-Ned. *'t getamp der beeklok* (Van Beers), geklep.
Tampon (geneesk. *tap, prop van linnenpluksel tot stelping van bloed*), v. —s.
Tamponneeren (*het bloeden stelpen met e. tampon*).
Tam'tam (*Chineesch, Oostersch slaginstrument, handtrom*), v. tamtams; z. G o n g.
Ta'nagra (*e. stad in Boeotië*), o.;—**beeldje** (*beeldje van terracotta, zooals die daar werden vervaardigd*), o. —'s.
Tand (*deel v. e. gebit van mensch of dier*), m. —en: *de kroon, de hals, de wortel v. e. tand; een boven—, een onder—, een hoek—, een melk—, een oog—, een snijtand*, evenzoo: *olifants—, slag—; het kind krijgt* —*en; dat zijn valsche* —*en*: zegsw. *met hand en* — *vasthouden*, niet loslaten; *de* — *des tijds*, de vernietiging door den tijd; *met den mond vol* —*en staan*, niet weten wat te zeggen; *met lange* —*en eten*, met tegenzin, kieskauwen; *zij leven van den hand in den* —, wat zij verdienen, verteren zij elken dag; *haar op de* —*en hebben*, fig. goed van zich af kunnen spreken; *zijn* —*en laten zien*, toonen, dat men zich kan verdedigen; *tot de* —*en gewapend zijn*, in elk opzicht, geheel; *iemand aan den* — *voelen*, iem. ernstig examineeren, iemands kennis degelijk onderzoeken; bij overdr.: *de* —*en van een zaag, de* —*en van een kam, de* —*en van een rad; de* —*en van een blad*, inkervingen; zie verder —f o r m u l e.
Tan'dak (Java: *inlandsch dansmeisje*), v. -s.
Tan'dakken (Java: *dansen met allerlei gebaren en daarbij lichaam en ledematen erg verdraaien en verwringen*), tandakte, heeft getandakt, ook: *tandakkende voorvechters*.
Tand'arts (*tandmeester*), m. —artsen; —**been** (*kakebeen*), o. —deren; —**eloos** (*zonder tanden*), bn.: *het schubdier, de miereneter en het aardvarken zijn* —*ze zoogdieren*.
Tandem (Eng. sport: *rijwiel voor twee personen achter elkaar; rijtuig op twee wielen met langspan [twee paarden achter elkaar]*, o. en v. tandems.
Tan'dem fit sur'culus ar'bor (Lat. *eindelijk wordt het rijsje een boom*), spreuk of devies van Prins Maurits (1567—1625).
Tan'den (1 *tanden in of aan iets maken*;

2 in de onbep. wijs: *tanden krijgen*), tandde, heeft getand: 1 *een rad* —; ook: *een zaag* —, scherpen; 2 *het kindje is aan het* —.

Tan'denborstel (*borsteltje, om de tanden te reinigen*), m. —s; —**dokter** (*tandarts, tandmeester*), m. —s; —**geknars** (*het herhaald knarsen van over elkaar schuivende tanden*), o. gmv.; zie K n a r s e t a n d e n; —**schuier** (—*borsteltje*), m. —s; —**stoker** (*tandenpeuter*), m. —s.

Tand'formule (*vaste orde v. tandplaatsing bij mensch en dier*), v. —s: bij den mensch in de boven- en de onderkaak: 5 kiezen, 1 hoektand en 2 snijtanden telkens rechts- en linksboven en -onder; samen 32 tanden; —**glazuur** (*blinkwit der tanden*), o. gmv.; —**heelkunde** (*kunst v. d. tandarts*), v. gmv.: *de* — *beoefenen*; —**heelkundige** (*tandarts*), m. en v. —n.; —**kas** (*holte, waarin de tand zit*), v. —sen; —**letter** (*de letter d of t*), v. —s; —**meester** (*tandendokter*), m. —s; —**pijn** (*pijn in één of meer tanden*), v. —en; —**pijnstillend.** bn.; —**poeder** (*poeder, om de tanden te reinigen*), o. gmv.

Tan'dil (O.-I. *ploegbaas, opzichter, mandoer*, b.v. *in Deli*), m. —s.

Tan'doe (O.-I. *een soort van draagstoel*), v. tandoes.

Tand'pasta (eig. *tanddeeg of vaste tandzalf, middel om de tanden te reinigen*), o. —'s; —**plombeersel** (*metaalachtige specie tot vulling van holle kiezen*), o. gmv.; —**rad** (*machinerad met tanden*), o. —raderen, zie K a m r a d; —**radbaan** (*spoorweg met tusschenlegger, in welks gleuven het tandrad grijpt*), v. —radbanen: *de — naar den Drachenfels, den Rigi*, zie C r e m a i l l è r e; —**steen** (*kalkachtig aanzetsel aan de achterzijde der tanden*), o. gmv.

Tand'stickor (*Zweedsche lucifers*), v. mv.

Tand'visch (dierk. *visch met tanden in den bek*), m. —vischen; zie b.v. Z e e d u i v e l; —**vleesch** (eig. *het vleesch, waarin de tanden zitten*), o. gmv.: zegsw. *mannen, die op hun — liepen, den honger in de oogen*; *hij loopt op zijn* —, d.i. op de randen van het bovenleer, de zolen van zijn schoenen zijn nl. totaal weggesleten; *boutjes, die tot het - - waren afgeschreven* (Mult.), de penneschacht was geheel weggesneden, zie B o u t j e; —**vulling** (*plombeersel*), v. —en: —**werk** (*de gezamenlijke tanden van een rad, van een gebit*), o. gmv.; —**wiel** (*getand wiel, tandrad*), o. —en; —**wortel** (*dat deel van een tand, dat in de tandkas zit*), m. —wortels; —**zeep** (*zeep om de tanden te reinigen, —pasta*), v. gmv.

Ta'nen (1 *met taan bewerken of verven*; 2 *bruingeel worden*; fig. *verduisteren*), taande, heeft (bet. 1), is (bet. 2), getaand: 1 *de zeilen van zeeschepen* —, *de netten* —, dompelen in heete taan; *de zeilen van binnenschepen* —, in- of besmeren met taan, om ze voor rotting te vrijwaren; 2 *de zon begint te* — *door den veenrook*; *de roem v. Napoleon begon te* —, verloor zijn glans.

Tang (*keukengereedschap*; *werktuig*), v. tangen: *een keuken*—; *een nijp*—, *een buig*— *enz.*; zegsw. *zij is een* —, booze vrouw, een boosaardig wijf: *dat sluit als een* — *op een varken*, dat past niet, dat hoort niet bij elkaar, daar is geen verband in; —**etje**, o. —s; zie K r a a i e b e k, R a v e b e k.

Tan'gens (meetk. *raaklijn*), v. tangen'ten, een andere vorm van: T a n g e n t.

Tangent' (*hamertje in een piano, [klokken, snaren-speeltuigen] dat de snaar beroert*), v. —en.

Tan'go (*Zuid-Amerikaansche tweepersoons figuurdans*), v. —'s; —**dans**, m. —en; — **tea**, — **thee** (*namiddagthee in een café, kursaal, restaurant enz., waarbij dan de tango gedanst wordt* inz. *door beroepsdansers en danseressen*), v. — 's.

Ta'nig (*bruin als taan, taankleurig*), bn.; —er, —st: *een —e huid, —e vrouwen.*

Tank (1 Eng. *water- of regenbak*; 2 *ijzeren reservoir, soms locomotiefvormig tot het verzamelen of het vervoer van petroleum*; 3 *moderne, gepantserde automobiel op rupswielen*), v. —s.: 1 *een zoetwater*— *op schepen*; 2 *door den invoer van petroleum met —schepen heeft de petroleumhandel een belangrijke vlucht genomen*; 3 *twee —s werden in de eerste linie buiten gevecht gesteld*; —**schip** (*petroleumschip met buizen, pompen en petroleumtanks*), o. —schepen; —**wagen**, m. —s.

Tanni'ne, v.: zie L o o i s t o f.

Tantalisa'tie (*mondterging*), v. gmv.

Tantaliseeren (*doen watertanden, e. lust opwekken, die niet bevredigd kan worden*).

Tan'talus, m., myth. overmoedig koning van Phrygië, die zelfs de goden trachtte te bedriegen: tot straf werd hij door Minos veroordeeld om honger en dorst te lijden in een groot meer, welks water nooit over zijn lippen kon komen en onder boomen vol geurig ooft, wier takken wegbogen, als hij plukken wilde; fig. iemand, die in de onmiddellijke nabijheid van iets, dat hij hevig begeert, dit niet kan krijgen.

Tan'talusbeker (*beker, waaruit de ingegoten vloeistof op een bepaalde hoogte door hevelwerking wegvloeit*), m. —s; —**kwelling** (*kwelling, als Tantalus leed*: *begeerte, die het middel om bevrediad te worden in haar nabijheid ziet, terwijl het echter onbereikbaar is*), v. —en.

Tan'te (*moei*), v. tantes: *e. lastige* —.

Tantiè'me (Fr. eig. *zooveelste*: *toekomend percent, aandeel in de winst*), o. tantièmes.

Tan'tum (*zooveel, genoeg*), o. tantums: *de directeur geniet, behalve een vast salaris van . . ., een* —.

Tan'tum er'go (*eerste woorden v. e. R.-K. hymne ter eere v. h. H.-Sacrament*), o.; ook, muziekstuk op die woorden en dan meerv. — ergo's.

Tap (1 *houten, doorboorde kraan*; 2 *stop, bom, spon*; 3 *uiteinde can een as*; 4 *uitsteeksel aan een kanon enz., waarop het rust en draait*; 5 *ijskegel*; 6 *jong uiteinde van den wortelstok eener rietplant, wit van kleur en zoet van smaak*), m. tappen: 1 *den* — *in het biervat slaan*; 2 *in den* — *is een kleine opening voor 't doorlaten der gietdampen*; 1 *de* — *van deze rijtuigas is versleten*; 4 *de sluisdeuren draaiden vroeger op tappen, nu op taatsen*; 5 *er hingen lange —pen aan het rieten dak*; 6 *de schoolknapen wagen*

een nat pak om van eenige tappen te kunnen smullen.

Tap'gat (*gat voor den tap i. d. bodem van een bier- of wijnvat*), o. —gaten; verg. S p o n g a t.

Tapeet' (*dicht. naam v. tapijt*), o. —peten.

Tapijt' (*vast kamervloerkleed*), o. —en: verg. K a r p e t: *een Smyrnaasch —, een axminster —*; fig. *het gras is het — der velden*; *iets op het — brengen*, ter sprake, ter tafel brengen, b.v. in een vergadering, waar dikwijls een groen lakensch kleed of tapijt de tafel bedekt; —**fabriek** (*fabriek, waar men tapijten vervaardigt*), v. —en; —**werk** (*tapisserie*), o. —en; —**werker,** m. —s.

Tapio'ca (*gekorreld zetmeel, bereid uit de wortels van den maniok*), v. gmv.

Ta'pir (dierk. *dikhuidig of veelhoevig dier met korten snuit*, b.v. *op Sumatra, in Achter-Indië en Z.-China; woudkoe*), m. tapirs.

Tapis-roulant' (Fr. *breede band zonder end, waardoor personen er op staande, naar boven gebracht worden*), o. —s.

Tapisseeren (*behangen*) *een kamer —.*

Tapisserie' (Fr. *soort van borduurwerk, tapijtwerk; behangsel*), v. —ën: *met — werden vroeger in zalen en hallen de muren behangen*, b.v. *op het Geloftefeest*, zie ald.; vandaar: *behangsel, behangerswerk*; —**patroon** (*—model, —motief*), o. —patronen; —**werk,** o. gmv.; —**winkel,** m. —s.

Tapissier' (Fr. *behanger*), m. —s.

Tap'kan (*kan, waarin getapt wordt*), v. —kannen; —**kast** (*buffet*), v. —kasten.

Tap'pelen (*tappelings uitvloeien*), tappelde, heeft getappeld: *het bier tappelt uit het vat.*

Tap'pelings (*als door e. tap*), bw.: *de wijn liep — uit hetvat; hetbloed liep — uti de wonde; het zweet liep hem — langs het gelaat.*

Tap'pen (*door een tap laten uitvloeien, door e. kraan aftappen*), tapte, heeft getapt: *bier —, azijn —*; zegsw. *een ui —*, een aardigheid, een mop ten beste geven; zie ook V a a t j e.

Tap'per (*herbergier*), m. —s; —**ij'** (*kroeg, slijterij*), v. —en; —**snering** (*tapperij*), v. —en.

Tapsch (*tapvormig*, d.i. *afnemend in dikte of in middellijn*, b.v. *van bouten, ronde gaten enz.*), bn. en bw.

Tap'ster (*vrouw of meisje, die tapt*), v. —s.

Tap'temelk, v.gmv.; z. O n d e r m e l k.

Tap'toe (*avondsignaal, dat de soldaten naar de kazerne of het nachtkwartier riep, meest om 9 uur*, d.i. *Doe den tap toe; zij, die de — slaan of blazen*, [*hoornblazers met trommelslagers*]), v. taptoes: *de — trok door de straten.* vero.

Tapuit' (dierk. *zomervogel ter groote v. h. roodborstje, heidehupper*), m. tapuiten.

Tapvor'mig (*spits toeloopend a. e. tap*), bn.

Taquineeren (Fr. *kwellen. plagen*). (qu = k).

Tarantel'la (*snelle volksdans in Z.-Italië, genoemd naar de stad Tarente*), v. —tella's; verg. T a r a n t u l a.

Taran'tula (*vergiftige jachtspin in Z.-Amerika en in Italië*), v. —la's: *tarantuladans*, hevige zenuwtrekkingen, St.-Vitusdans, danswoede, door 't volk in Italië toegeschreven aan den steek der —.

Tar'bot (dierk. *groote platvisch*), v. -botten.

Tarief' (1 *prijslijst*; 2 *opgave der vaste prijzen*; 3 *prijsbepaling voor bepaalde verrichtingen*), o tarieven: 1 *de koninklijke goedkeuring op reglement en tarieven is verkregen*; 2 *de exploitatiemaatschappij der spoorwegen is voornemens een verlaging der (vracht)-tarieven in te voeren; volgens —*; 3 *een advocatenrekening volgens officieel —.*

Tarie'venoorlog (*het opvoeren v. d. tarieven der inkomende rechten door verschillende regeeringen, om elkaars handel te benadeelen*), m. gmv.

Tarok' (*zeker kaartspel met 78 kaarten voor 3 personen*), o.gmv.; —**spel,** o. —spellen.

Tarpe'jische rots, v.: rots a. d. W.-helling v. d. Capitolijnschen heuvel, van welke in oud-Rome vanouds staatsmisdadigers werden afgeworpen.

Tarqui'nius, bijgenaamd S u p e r b u s, de Trotsche, laatste koning van Rome, verjaagd 510 v. C.

Tar'ra (It. *verschil tusschen bruto- en nettogewicht; aftrekking in gewicht of waarde v. koopwaren of percentsgewijze v. geld, voor vaten, kisten enz., waarin de koopwaren verpakt zijn*), v. gmv.: — *30 kilo*; *de — bepalen; gemiddelde —, extra —*; —**rekening,** v. gmv.

Tartaan', v. —tanen; zie T a r t a n e.

Tartaar', Tataar' (*man uit den Mongoolschen volksstam ten N. van de Zwarte Zee*), m. —taren.

Tar'tan 1 (*Schotsche geruite wollen of dunne zijden stof*), o. gmv.: *een sjerp van —*; **2** (*geruite Schotsche plaid van tartan*), v. —s: *elke Schotsche adellijke familie heeft in haar — haar eigen kleuren.*

Tarta'ne (Fr. *visschersboot met mast* inz. *in d. Middellandsche Zee*; *kustvaartuig*), v. -n: de — ziet men veel aan de kusten van Spanje.

I. Tar'tarus, m. myth. een afgrond onder de aarde, de folterplaats der verdoemden; de tegenst. is *Elyse'um*; *in den —*, hier ondergingen Tantalus, Sisyphus, de Danaïden enz. hun straffen; ook: H a d e s en O r c u s.

II. Tartarus (scheik. *wijnsteen*), m. gmv.

Tar'ten (*tergen, uitdagen*), tartte, heeft getart: *iemand —, den dood —*; *gevaren—*, trotseeren.

Tartuf'fe (Fr. *type v. e. huichelaar, een schijnheilige*), m. —s: — *is de titelrol van een blijspel van Molière, 1664*; —**rie'** (*huichelachtige schijnvroomheid*), v. gmv.

Tar'we (plantk. 1 *graangewas*; 2 *tarwekorrel*), v. gmv.: 1 — behoort tot de familie der grassen, zij levert fijn wit meel: *de gewone* — of weit; *de Turksche* — of maïs; *de grove* — of spelt; *de Zeeuwsche — is gezocht*; er is *naakte* (zonder baarden) en *gebaarde —*; er is *winter-* en *zomer—*; zie ook R e u z e n t a r w e; in de hooge oudheid reeds gekweekt door de Chineezen; zie ook Gen. 30 : 14; 't beeld der opstanding: *strooi* (op mijn graf) *e. handvol tarwegraan* (B.ter Haar); 2 *een zak —*; *er was veel — aan de markt*; zegsw. *er is onkruid onder de —*, Matth. 13 : 24—30: onder veel goeds is ook wat slechts.

Tarwe-aar (*gebaarde, soms ongebaarde aar*

v. d. *tarwehalm*), v. —aren ; —**akker** (*akker of veld, met tarwe bebouwd*), m. —s; —**bloem** (*bloem van tarwemeel*), v. gmv.: *pannekoekjes van* —; —**brood** (*brood van tarwemeel*), o. —en; —**glui** (*glui verkregen uit tarwestroo*), o. gmv.; —**halm** (*stengel der tarweplant*), m. —en ; —**korrel** (*een der vele korrels of zaden in de tarweaar*), v. —s; —**meel** (*meel van gemalen tarwe*), o. gmv.; **tar'weoogst** (*oogst der tarwe*),m. gmv.; **tar'weschoof** (*garf van tarwehalmen*), v. —schooven; —**stijfsel** (*stijfsel van tarwemeel*), v. gmv. ; —**zemelen** (*gemalen bolsters der tarwekorrels*), v. mv.

I. Tas (*graanschuur met de stallingen; stapel, hoop*), m. tassen: *schuur en tas* (Poot); *een — roggeschooven, een — steenen.*

II. Tas (*bijdehante vrouw*), v. —sen : *het was een wakkere* — (V. Lenn.)

III. Tas (uit het Fr. tasse : *kopje*), v. —sen : *een — koffie.* gew.

Tasch (*platte zak of buidel*), v. tasschen: *e. wei—, een herders—*; —**je**, o. —jes.

Tasch'jeskruid (plantk. *boerenkers*), o. gmv.

Tas'sen (*opeenstapelen*), taste, heeft getast : *steenen* —, *korenschooven* —.

Tast (*greep, aanraking*), m.gmv.: *bij of op den* —, d.i. op het gevoel, i. d. blinde.

Tast'baar, bn. en bw.; —*der*, —st: *een* —*bare duisternis*, dikke; *een* —*bare leugen*, d. i. een grove, blijkbare leugen.

Tast'draad (*aanhangsel bij de neteldieren, dienend als orgaan van het tastgevoel*), m. —draden: de —draden dienen tevens om de prooi te omslingeren.

Tas'telijk (*tastbaar, klaarblijkelijk*), bn. ; w. i. g., verg. H a n d t a s t e l ij k.

Tas'ten (*voelen*), tastte, heeft getast : *in het duister* —, in volslagen onzekerheid te werk gaan; *je kunt die leugen voelen en* —; zegsw. *iemand in zijn zwak* —, hem b.v. vleien, als hij ijdel is.

Tast'zin (*de vijfde zin, h. gevoel*), m. gmv.

Tas'veld (*de plaats, waar de steenen getast, te drogen gezet worden i. d. steenbakkerij*), o. —en.

Tas'woning (*boerenwoning, waarin woonhuis, stal, graan- en hooibergplaats onder één dak liggen*), v. —en ; zie T a s.

Ta'telen (*wiggelen, wankelen, niet vast staan*), tatelde, heeft getateld : *dit tafeltje tatelt*, het is erg onvast.

Ta'teren (*stamelen, babbelen*), taterde, heeft getaterd, *dat kindje begint al aardig te* —.

Ta'tewalen (klankn. uit *tateren en wauwelen* : *slecht spreken, krom praten*), tatewaalde, heeft getatewaald : *wat* —*waalt dat kind aardig.*

Tatoueeren (*het teekenen of inprikken van figuren op of in de menschelijke huid*): *bij zeelieden en oosterlingen*, b.v. *bij de Dajaks is het* — *in zwang* ; *de stuurman had een scheepsanker op zijn bovenarm laten* —. (ou = oe).

Tau'be (eig. *duif* : *Duitsch milit. vliegtuig in de eerste jaren v. d. wereldoorlog*), v. —n.

Tautologie' (taalk. [*noodelooze*] *herhaling van hetgeen reeds gezegd is, van gelijkbeteekenende woorden*), v. —ën, b.v. *ik ben blij en verheugd ; ik kan dat noch verlangen noch begeeren.*

Tautolo'gisch (*hetzelfde zeggend; onnoodig hetzelfde herhalend*), bn. en bw.

Taver'ne (*bierhuis*), v. -n, o., T a v e e r ' n e.

Taxame'ter (*afstandsmeter a. huurrijtuigen, of -auto's, waardoor automatisch de afgelegde K.M. worden aangewezen ; een auto, een rijtuig daarvan voorzien, taxi*), m. —s.

Taxateur' (*schatter; iemand, die geroepen is, om de waarde van vast of roerend goed te schatten*), m. —s : *beëdigd* —.

Taxa'tie (*schatting, waardebepaling, taxeering*), v. —s : *de prijzen waren voor de kleurige soorten (tabak) 20 a 30 cents boven* —; *de — der te A'dam te houden koffieveiling is opgemaakt op de basis van 46 cent voor ordinair Java* ; —**prijs,** m. —prijzen ; lees : *taksa'sie.*

Tax'e (*schatting, waardebepaling ; vastgestelde prijs, prijshoogte, geschatte waarde*), v. gmv. ; lees : *tak'se.*

Taxeeren (*schatten, de waarde van iets bepalen ; begrooten*): *de schade — op* ....

Tax'i (—auto) (*een huur-auto met taxameter*), v. —'s ; lees *tak'sie.*

Tax'is (*heesterachtige naaldboom*), m. taxissen ; —**blad,** o. —bladeren ; —**haag** (*heg van taxisplanten*), v. —hagen ; **-hout,** o.gmv.; —**wortel,** m. —s; lees : *tak'sis.*

Te, 1 vz.: betrekking v. plaats, tijd of middel, b.v. — *Amsterdam,* — *elf uur,* — *voet,* — *zwaard* ; **2** bw. van graad : — *groot* ; zie : T e n en T e r.

Tea (Eng. *thee*), v.

Teaen (Nederlandsch-Engelsch: *middagthee gebruiken*); zie T h e e ë n.

Teak'hout (*hout v. d. Ind. eik, zeer hard*), o.gmv.: *het — wordt veel voor d. scheepsbouw gebruikt*; z. D j a t i b o o m. (ca = ie).

Team (Eng. sport. *ploeg, groep ; stel rijders of spelers, meestal elf* [*voetbalspel*]; *in het cricketspel een groep van dertien spelers*), o. teams.

Tech'nicum (*school voor de beoefenaars van allerlei industriëele bedrijven; industrie- of vakschool ; polytechnische school*), o. —s of —ca.

Tech'nicus (*werktuigkundige in een of ander vak van industrie*), m. —ci.

I. Technick' (*leer der kunstregelen; vakkennis ; werktuiglijke bedrevenheid of kunstvaardigheid*), v. gmv. : *de — van het weven.*

II. Technick', bn.: *e.* —*e term*; z. T e c h n i s c h.

Tech'nisch (*overeenkomstig de regelen van e. kunsthandwerk ; de techniek betreffende ; in de techniek*), bn.: *een — ambtenaar*; *de* —*e leiding* ; —*e termen,* eigenaardige benamingen, eigen aan een beroep, bedrijf of vak ; —*e moeilijkheden,* —*e aanwijzingen, een — bureau* ; —*e kennis,* vakkennis ; *een* —*e hoogeschool,* zie T e c h n i c u m ; *het — lezen,* het nauwkeurig en in goeden toon lezen, vaardig lezen.

Technologie' (*bedrijfsleer ; leer, geschiedenis der handwerken, manufacturen enz.*), v. gmv. (g = g).

Technolo'gisch (*de technologie betreffende*), bn. en bw. (gisch = gies).

Technoloog' (*kenner of beoefenaar der, student in de technologie*), m. —logen.

Tecto'nisch (*verband houdende met, het gevolg zijnde van verschuiving, inkrimping*

of uitzetting der aardlagen), bn.: —*e aardbeving*, tegenstelling van *vulkanische*.

Teddy-bear (Eng. *nagemaakt beertje als kinderspeelgoed*), m. —s.

Te-De'um (*e. overoude R.-K. zege- en dankhymne*), o. Te-Deums; de aanhef is: — *lauda'mus*, U, (o) God, loven wij. (e] = ee).

Tee'der, teer (*niet sterk, zwak, gevoelig*), bn. en bw.; —der, —st; (in de gewone taal meest *teer*): *een — kind, teere planten, teere leden, een teer gestel*; *een teeder hart*, gevoelvol; *een teer gevoel*, fijn; *een teere zaak*, netelig, lastig; *iem. — beminnen*, innig.

Tee'dergeliefd (*innig geliefd*), bn., meer: T e e r g e l i e f d; —**gevoelig** (*zeer gevoelig, teerhartig*), bn., —er; —st; meer: T e e r g e v o e l i g; —**hartig** (*met een teeder hart*), bn.; —er, —st; meer: T e e r h a r t i g; —**heid** (*zachtheid van gevoel, teerhartigheid*), v. gmv.; meer: T e e r h e i d; —**lijk** (*met teederheid, zacht, om- of voorzichtig*), bn., ook: t e e d e r t j e s, t e e r t j e s.

Thee'ën (Nederlandsch-Engelsch: *thee drinken, op theevisite gaan, theaen*), *ik kom morgen bij u* —.

Teef (*wijfjeshond*), v. teven.

Teek (dierk. *een soort van mijt*), v. teken: de — zuigt zich vast op de huid v. d. mensch en van zoogdieren en voedt zich met hun bloed.

Tee'ken (1 *iets, dat zinnelijk waarneembaar is*: *merk, figuur*; 2 *hemelteeken*), o. in bet. 1 teekenen, —s, in bet. 2 —s: 1 *geen — van leven geven*; *taal noch — aan iem. geven*, zie T a a l; *zet goed de —s in je opstel*, leesteekens; *zij wachtte, ... of God e. — gaf* (De Gén.), wonderteeken; 2 zie Z o d i a k, *de zon staat op 22 Dec. in het — v. d. Steenbok*; fig. *onze taal staat thans in het — der samenstellingen*.

Tee'kenaap (*toestel bij het teekenen, om te vergrooten of te verkleinen*), m. —apen; ook: P a n t o g r a a f; —**aar** (*iemand, die de kunst van teekenen verstaat*), m. —s; —**academie** (*hoogere teekenschool*), v. —s, —miën; —**achtig** (*fraai*), bn.; —er, —st; verg. S c h i l d e r a c h t i g; —**behoeften** (*al datgene, wat bij het teekenen noodig is*), v. mv.; —**boek** (*boek, waarin men teekent*), o. —boeken; —**bord** (*bord, waarop men figuren kan teekenen*), o. —borden; —**doos** (*doos met teekenbehoeften*), v. —doozen.

Tee'kenen (1 *merken*; 2 *onderteekenen*; 3 *inschrijven op*; 4 *afbeelden, door lijnen voorstellen*; 5 *aanduiden*), teekende, heeft geteekend: 1 *linnengoed —, een boom —, schapen —*; zegsw. *wacht u voor de geteekenden*; 2 *ik teeken met hoogachting*; *voor gezien —*; *een akte —, een contract —*; *de vrede is geteekend*; 3 *op een lijst —*; 4 *een portret —, een landkaart —*; ook: *hij kan goed —, hij deed examen in het —*; zie H a n d t e e k e n e n, L i j n t e e k e n e n; 5 *de patrijshond teekende*, duidde wild aan; *de zonnewijzer teekent nog*; *de thermometer teekende 80° F.*; *de peilschaal teekende 36 M. boven A. P.*

Tee'kengeld (*munten, die voor alle betalingen geldig zijn*), o.: de vrije aanmunting er van is verboden; in ons land zijn de rijksdaalder, de gulden en de halve gulden —munten.

Tee'kengereedschap (*al de benoodigdheden voor het teekenen*), o. —pen; —**haak** (*winkelhaak, liniaal met rechthoekig dwarsstuk*), m. —haken; —**ing** (1 *het teekenen*; *de handeling van teekenen*; 2 *geteekende afbeelding, schets*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —en: 1 *er ligt een adres ter —*; 2 *mooie —en*; —**krijt** (*rood, wit of zwart krijt, om mee te teekenen*), o. gmv.; —**kunst** (*de kunst, iets met lijnen af te beelden*), v. gmv.; —**les** (*les of onderricht in het teekenen*), v. —lessen; —**meester** (*leermeester in het teekenen*), m. —s; —**methode** (*gang voor het teekenonderwijs*), v. —s, —n; —**onderwijs** (*onderricht in de teekenkunst*), o.gmv.; —**onderwijzer** (*teekenmeester*), m. —s; —**papier** (*papier, om op te teekenen*), o. gmv.; —**pen** ([*koperen*] *werktuigje met schuifjes, om er het teekenkrijt in vast te zetten*), v. —pennen; **-plank** (*los teekenbord op een schraagje of pootje*), v. —en; —**portefeuille** (*portefeuille tot het bergen van teekenpapier en van teekeningen*), v. —s; —**potlood** (*fijn potlood, om mee te teekenen*), o. —en; —**school** (*school, waar uitsluitend les in het teekenen gegeven wordt*), v. —scholen; —**schrift** (*cahier, om in te teekenen*), o. —en; —**stift** (*stift, potlood, stuk krijt, om mee te teekenen*), v. —en; —**voorbeeld** (*voorbeeld, om na te teekenen*), o. —en; —**werk** (*het teekenen*; *teekening*), o.

Teel'aarde (*e. stof, die veel op zwarte aarde gelijkt, echter ontstaan is uit tot ontbinding overgegane, afgestorven plantenresten*), v. gmv., ook, H u m u s: de — ontstaat door vrije inwerking van licht en vocht op genoemde plantendeelen; —**gewas** (*gewas, dat door den mensch gezaaid, gepoot, gekweekt wordt*), o. —gewassen; —**land** (*bouwland*), o. —en.

Teelt (*kweeking, het geteelde*), v. gmv.: *vee-, bijen—, bloemen—*; *de — v. struisvogels, v. pluimvee, van schapen, van geiten*.

Teem (*geteem*), m. gmv.; —**achtig**, bn. en bw.; —er, —st: *wat spreekt die man —*, d.i. lijmerig, slepend; —**kous** (*temer, teemster: iem., die vervelend spreekt*), m. en v. —en.

Teems (*groote haren zeef, vooral om melk te kleinzen*), v. teemsen.

Teem'sen (*melk ziften*), ik heb geteemst.

I. Teen (1 *vinger van den voet*: *toon*; 2 *voet van een dijk*; *voorland*; 3 *deel eener kous*), m. —en: 1 *de groote —, de kleine —, op de —en loopen*, zie ook T e e n g a n g e r; *van top tot — gewapend*, eig. van boven tot onder, sterk, alzijdig; fig. *iemand op de —en trappen*, hem beleedigen, grieven; *hij is nog al gauw op de —en getrapt*, gekrenkt; 2 *de — van den dijk herstellen*; 3 *de — van een kous*; —tje, o. —s.

II. Teen (*twijg, taai rijsje*), v. —en: *een korfje van —en*; —tje, o. —s; —**en** (*van teenen, van dun rijshout*), bn.: *een — bennetje voor visch*; *een — matje*, b.v. om een flesch.

Teen'ganger (dierk. *zoogdier, dat op de teenen loopt*), m. —s: *de dieren v. h. kattengeslacht zijn —s*.

Teen'hout (*rijs- of griendhout*), o. gmv.

I. Teer (*donkerbruine of zwarte kleverige*

stof, uit hout of steenkool verkregen), v., ook wel o.: *hout, ijzer* b.v. *v. e. schip m. — bestrijken*; z. Houtteer, Koolteer.

II. Teer, bn. en bw.; zie Teeder.

Teer'bak (*bak, waarin teer bewaard of opgevangen wordt*), m. —bakken; —**capsule** (geneesk. *rond hulseltje met teerstof, teerballetje, middel tegen longhoest*), v. —s; —**emulsie** (*emulsie van teer en warm water*), v. —s.

Teer'geld (*reispenning, reisgeld*), o. gmv.

Teer'geliefd (*hartelijk bemind*), bn.: *een — kind*; —**gevoelig** (*zeer gevoelig*), bn.; —er, —st: *zoo — een liedje* (C. O.); verg. Fijngevoelig; —**hartig** (*fijn gevoelig*), bn.; —er, —st: *—e moeders* (C. O.); —**hartigheid,** v. gmv.: *— van hart, van gevoel*; zie Teedergeliefd enz.

Teer'kleed (*geteerd kleed op schepen*), o. —kleeden, zie Presenning; —**kleurstof,** v. —fen, zie Aniline.

Teer'kost (*levensmiddelen op reis*), m.gmv.

Teer'kwast (*harde, korte kwast met langen stoksteel, om voorwerpen met teer te bestrijken*), m. —en: zegsw. *hij loopt m. d.* —, hij is e. vleier, fleemer, strooplikker (matrozentaal); z. o.: Knoopendraaier.

Teer'ling (*dobbelsteen, kubussteen*), m. —en; zegsw. *de — is geworpen* (Lat. a'lea jac'ta sit [est], d.i. *de — zij* [*is*] *geworpen*): het lot beslisse; *een —Meter* = *M*-; verkl. teerlinkje, o. —s.

Teer'lingsworp (*worp m. d. dobbelsteen*), m. —worpen; —**wortel** (*kubuswortel*), m. —wortels: *de — uit 8 is 2, uit 27 is 3 enz.*

Teer'olie (*olie, uit teerstof bereid*), v. —oliën.

Teer'penning (*reisgeld*), m. —penningen.

Teer'pil, v. —pillen; z. Teercapsule.

Teer'spijze (*mondkost op een tocht of reis*), v.; *de H. —*, R.-K. de Hostie.

Teer'ton (*vat voor teer*), v. —tonnen; —**water** (*mengsel v. water en teer*), o.; —**zeep** (*stukje zeep, met teer bereid*), v.

Teetotaler (Eng. *geheelonthouder*), m. —s.

Teeu'wis (*verkorting v. Mattheus*), m.: zegsw. *hij weet van — noch Meeuwis,* hij is zoo dronken, dat hij van niets weet.

Tee'zen (*wol pluizen*), teesde, heeft geteesd.

Tef'fens (*tevens*, z. ald.), bw. vero.

Te'gal, te'galan (O.-I. *ladang, droog rijstveld, dat enkel bevochtigd wordt door den regen, meest tegen het gebergte*), v. —s.

Te'gel (*vierkante, dunne van klei gebakken steen*), m. —s: *e. vloertegel, e. wand- of sier—*; *Engelsche tegels met figuren*; zie Plateel, Vloer—, Wandtegel.

Te'gelbakker (*maker v. tegels*), m. —bakkers; —**bakkerij',** v. —en; —**tableau'** (*een tableau van tegels*), o. —'s; —**vloer** (*met tegels geplaveide vloer*), m. —vloeren.

Tegelij'kertijd, bw.: *men kan — geen twee dingen doen,* in denzelfden tijd.

Tegemoet'koming (*hulpvaardige bejegening, gedeeltelijke vergoeding van gemaakte kosten of geleden schade*), v. —en.

Tegen 1 vz.: *leunen — een muur,* in de richting naar een zelfstandigheid met de bijbet. van weerstand; *dat huis ligt — het Zuiden,* is gericht naar; *— de verordening,* in strijd met; *ijzeren nagels en spiegeltjes — goud ruilen,* voor; *— iemand spreken,* tot; *— iemand schelden,* op; *— iemand onbeleefd zijn,* ten opzichte van; zegsw. *— heug en meug,* zie Heug; *— wil en dank,* zie Dank; ook betr. van tijd: *het liep — den avond,* naar; *— het midden der maand,* even voor; **2** bw. *iemand iets — maken,* zijn afkeer van iets opwekken; *dat gaat me —*; — vormt een reeks samengestelde w. w. en heeft dan de bet. van *in 't gemoet, te gemoet,* hetzij in vriendschappelijken, hetzij in vijandigen zin; het zijn alle scheidbare w. w. als: *tegengaan, tegenblaffen, tegenlachen, tegenkanten*; **3** zelfst. nw. (*nadeel, bezwaar, schaduwzijde*), o.: *het voor en — van een zaak*; *alles heeft zijn voor en —*, zijn goeden en kwaden kant, zijn licht- en schaduwzijde.

Tegenaan' (*geheel en al tegen*), bw.: *waar liep je —?*

Te'genartikel (*artikel of opstel ter bestrijding v. e. voorafgaand*), o. —en; —**bedenking** (*bedenking tegen iem. of iets, bezwaar*), v. —en; —**beeld** (*contrast*), o. —en: *ze zijn elkanders —*; —**bericht** (*bericht, opheffing v.e. vorig bericht*), o. —en; —**bevel** (*bevel, dat e. vroeger bevel te-niet-doet*), o. —bevelen; —**bezoek** (*e. bezoek als beantwoording v. e. ontvangen bezoek*), o. —en, zie: Contrabezoek en Contravisite; —**bod** (*hooger bod*), o. gmv.; —**boord** (scheepst. *het tegenovergestelde boord*), o. gmv.; —**candidaat** (*candidaat der tegenpartij*), m. —daten; —**deel** (*het tegenovergestelde*), o. gmv.; —**draads** (*tegen den draad in*), bw.: *het vleesch — snijden*; —**draadsch,** bn.: *een —e zoom*; —**druk 1** (*weerstand, druk in tegengestelden zin*), m. —ken; **2** (typ. *weerdruk*), m. gmv.; —**drukking** (*drukking in tegengestelde richting*), v. -en; —**gaan** (1 *tegemoet gaan*; 2 *verhinderen, beletten*), ging —, heeft en is —gegaan: 1 *iemand —*; 2 *allerlei verkeerdheden —*: —**gesteld 1** bn.: *in —e richting,* zie Tegenovergesteld; **2** —**e,** o. gmv.: *het — van iemands karakter, het — van een woord of begrip.*

I. Tegengif(t) (*elk middel, dat de werking van gift onschadelijk maakt of neutraliseert*), o. —giften, ook, Tegenvergif.

II. Te'gengift (*tegengeschenk*), v. —giften.

Te'genhanger (*pendant*; *dat, wat naast iets anders behoort te hangen*), m. —s: *deze schilderij heeft geen —*; —**heid** (*tegenspoed*), v. —heden: *de —heden des levens,* ongevallen, wederwaardigheden.

Te'genhouden (*beletten voort te gaan, verhinderen*), hield —, heeft tegengehouden: *den loop van een water —*; *een huwelijk —*; —**kant** (*ommezijde, keerzijde*), m. —en; —**kanten,** zich (*zich verzetten tegen*), kantte zich —, heeft zich tegengekant: —**kanting** (*tegenwerking, verzet*), v. —en: *— ontmoeten*; —**komen** (*ontmoeten*), kwam —, is tegengekomen: *iemand —*, tegemoet; —**lachen** (*lachend iemand aanzien*), lachte —, heeft tegengelachen; fig. *de toekomst lacht ons tegen,* is rooskleurig; —**last** (*een last, die tegen een anderen last opweegt*), m. —en; —**loop** (*ongeval, ongeluk*), m. gmv.; —**merk** (*contramerk*), o. —en; —**melodie,** zie Contrapunt; —**mijn** (*mijn onder een vijandelijke mijn gegraven, om deze te doen springen*), v. -en;

—**natuurlijk** (*in strijd met de natuur*), bn. en bw.: *een —e opvoeding*; —**omwenteling** (*revolutie om een andere te bestrijden, contrarevolutie*), v. —en.

Tegeno'ver (*aan de overzij*), v.: *hij woont — de kerk*; *de vechtersbazen stonden — elkaar*; fig. *zich goed — iemand gedragen*, ten opzichte van; —**gelegen** (*aan de overzij gelegen*), bn.: *het — huis*; —**gesteld** (*tegenover iets geplaatst*; fig. *contrasteerend*), bn.: *een — geval*; —**liggend** (*aan de overzij liggend*), bn.: meetk. *—e hoeken*; —**staand** (*over elkander staande*), bn.: meetk. *de —e zijden*.

Tegeno'verstellen (*tegen iets anders of tegenover elkaar stellen*), stelde —, heeft tegenovergesteld: *uw bewering is heel aardig, doch ik stel er de mijne* —; zie ook C o n f r o n t e e r e n.

Te'genpartij (*partij, die tegen een andere is, tegenstander*), v. —en; —**partijder** (*tegenstrever*), m. —s; —**praten** (*tegen spreken*), hij praatte —, heeft —gepraat; —**pruttelen** (*tegenmopperen*), hij pruttelde —, heeft —gepruttelt; —**rede** (*repliek*), v. gmv.; —**reden** (*reden v. h. tegendeel*), v. —en; —**rekening** (*rekening ten laste van den crediteur*), v. —en; —**schrift** (*schriftelijke weerlegging*), o. —en; —**slaan** (fig. *mislukken*), sloeg —, is tegengeslagen: *dat zal u* —, tegenvallen; —**slag** (*tegenspoed*), m. —slagen: *— in zaken hebben*; —**spartelen** (*al spartelend tegenstand bieden, tegenstribbelen*; fig. *zich verzetten, niet toegeven*), spartelde —, heeft tegengesparteld; —**spoed** (eig. *tegen minen spoet*, waarin *spoet*: geluk, heil bet.; *onheil, ramp*), m. —en; —**sporrelig** (*twistziek, onverdraagzaam*), bn.; —er, —st: *— van aard zijn*; vero.; —**sporreling** (*verzet, tegensparteling*), v. —en; vero.; —**spraak** (*het tegenspreken*), v. gmv.: *hij duldt geen —, het is boven alle —*; *de ééne brief is in — met den anderen*, strijd; —**spreken** (*betwisten, bestrijden*), sprak —, heeft tegengesproken; —**spreker** (*iemand, die met woorden tegen iets opkomt*), m. —s; —**staan** (*weerstand bieden*), stond —, heeft tegengestaan; ook: *die spijzen staan mij* —, wekken mijn afkeer, walgen mij; —**stand** (*verzet, belemmering*), m. gmv.; —**stander** (*vijand, weerstrever*), m. —s; —**stellend** (spraakk. *de tegenstelling uitdrukkend*), bn.: *het — zinsverband, een — voegwoord*, b.v. maar, doch, of; —**stelling** (*contrast, antithesis*), v. —en: *een schrille* —; —**stem** (muz. *tweede stem*), v. —men; —**stemmen** (*e. afkeurende stem uitbrengen*), stemde —, heeft tegengestemd: *wij zullen* —, d. i. tegen het voorstel; —**stemmer** (*hij, die tegenstemt*), m. —s; —**streven** (*dwarsboomen, tegenwerken*), streefde —, heeft tegengestreeft; —**stribbelen** (eig. *koppig tegenstreven, z. verzetten*), stribbelde —, heeft tegengestribbeld: *hij heeft lang —gestribbeld, maar eindelijk moest hij toegeven*; —**strijd** (*afwezigheid van overeenstemming*), m. gmv.; —**strijdig** (*met elkaar in strijd zijnde*), bn. en bw.: *—e belangen, —e geruchten*; *— handelen*.

Te'genstroom (*stroom, welken men op de rivier of op zee tegen heeft*), m. —en; verg. N e e r; —**tij** (*tegenstroom*; *tij, dat een schip tegenhoudt*), o. —en; —**val** (*misrekening, vergissing*), m. gmv.; —**valler** (*misrekening, teleurstelling*), m. —s: —tje, o. —s: *dat is een* —, verg. M e e v a l l e r; —**vergif** (*tegengif*), o. —ten, of —**vergift**, o. —en, zie —g i f t e n A n t i d o t u m; —**verklaring** (*verklaring, die een andere bestrijdt of te niet doet*), v. —en; —**voeter** (cosm. *aardbewoner, die met ons 180° in lengte verschilt en op evenveel graden tegengestelde breedte is*; fig. *tegenstander, tegenpartij, tegenstelling*), m. —s: wanneer men van de plaats, waar men zich bevindt, een middellijn door den aardbol denkt, vindt men zijn — aan het andere uiteinde dier middellijn; zie A n t i p o d e; *in de stad is een boer de — van een heer* (Koetsveld); —**weer** (*verzet tegen geweld*), v. gmv.: *hij was niet verdacht op —*; *zich in staat van — stellen*; *— bieden*; *een fort in staat van — brengen*; —**werken** (*dwarsboomen*), werkte —, heeft tegengewerkt: *iemand* —, de uitvoering zijner plannen trachten te verhinderen; *een plan* —, de uitvoering er van hinderpalen stellen, of het bij stemming zien te doen verwerpen; —**werking** (*het tegenwerken, de oppositie*), v. —en: *veel — ondervinden*, zie ook R e a c t i e; —**werpen** (*iets voor iemands voeten werpen*; fig. *bestrijden, een bewijs aanvoeren tegen*), wierp tegen, heeft tegengeworpen; —**werping** (*bedenking, tegenbewijs*), v. —en: *—en maken*, aanmerkingen; —**wicht** (*middel, om het evenwicht te behouden*), o. —en: *sport als — van studie*; —**wil** (*onwil*), m. gmv.; w. g.; —**wind** (*ongunstige wind*), m. —winden, zie V o o r d e w i n d; —**woners** (cosm. *bewoners van denzelfden meridiaan, doch op tegengestelde breedte*), m. mv.

Tegenwoor'dig **1** (*aanwezig zijnde*; *nu bestaande*), bn.: *ergens bij — zijn*; *in den —en tijd*, in onze dagen; *de —e regeering*, de heden het land besturende; **2** (*heden ten dage*; *op dit oogenblik*), bw.: *dat trekt — geen belangstelling meer*; *waar woont gij —?*, op dit oogenblik; —**heid** (*het tegenwoordig-zijn*), v. gmv.: *en dat in mijn —!* bijzijn; *die man bezit — van geest*, is niet gauw de kluts kwijt, weet zich b.v. in gevaar te redden.

Te'genwrijten (*tegenstreven, tegenworstelen, weerstaan*), wreet of wrijtte —, heeft tegengewreten, (gewrijt); vero.; —**zang** (*antwoord in een reizang op een vorigen zang*), m. —en: *Vondels reien bestaan uit zang en* —; —**zee** (*terugslag van golven*), v. —zeeën, zie B r a n d i n g: —**zijde** (*keerzijde*), v. —n: *de — eener medaille*; —**zin** (*afkeer*), m. gmv.: *hij kreeg een — in de studie, hij deed het werk met* —.

Te goed', **1** bw.: *hij heeft nog tien gulden* —, te vorderen: *iets — houden*; ook, *Tegoeds*; **2** znw., o.: *het — bedraagt* . . . . .

Tehuis', thuis **1** (*woning, verblijf*), o.gmv.: *deze knaap heeft geen* —; *een — voor militairen*, huis of zaal, waar militairen den avond kunnen doorbrengen; evenzoo: *een — voor dienstboden, een — voor werkende vrouwen*; **2** als bw. inz· in samenstellingen: —**komen** (*thuiskomst*), o.

gmv.; —**komst**, v. gmv.: *de — des vaders*; —**reis** (*terugreis*), v. —reizen; z. T h u i s.

Teil (uit *tegel*: *ronde aarden schotel of bak, die naar-onder wat toeloopt*), v. —en; ook, zulk e. bakje van hout, blik, koper enz.

Teint (Fr. *tint, kleur; kleur van gelaat en huid*; *huidkleur*), o. gmv.: *een fijne —*.

Teis'teren (*zwaar beschadigen*), teisterde, heeft geteisterd: *de stormen — de kusten, de oorlogen — de landen*.

Tekort' 1 (*deficit*), o. tekorten: *een — van f 1000*; *een — dekken*, d.i. aanvullen; 2 als bw.: *iemand — doen*, hem het zijne niet geven; *zich — doen*, zelfmoord plegen; verg. K a s t e k o r t; —**doening** (*bedrog, bedriegelijke handeling*), v. —en: —**koming** (*zonde, fout, gebrek*), v. —en.

Teis'terband (gesch. *oud graafschap tusschen Holl.-IJsel en Maas, door Bilderdijks afstammingsdroomen in onze letterkunde bekend*), o.: *Tiel, Buren, Bommel waren plaatsen in —; te Kerk-Avezaat bij Tiel stond naar gissing het stamslot der graven*.

Tekst (1 *bijbelplaats, schriftuurplaats, welke door den predikant in zijn preek wordt behandeld*; 2 *onderwerp*; 3 *inhoud van een geschrift zonder aanteekeningen, noten enz.*; 4 *de beschrijving naast het afgebeelde*; 5 muz. *de woorden eener muzikale compositie*), m. teksten: 1 *de predikant koos als —*: *Zalig zijn de armen van geest*; 2 *bij zijn — blijven*, voet bij stuk houden; *de spreker raakte van den —*, dwaalde af; 3 *de — beantwoordt niet aan hetgeen de titel doet verwachten*; *een Middelnederlandsche —*; 4 *eenige regeltjes — moesten de afbeeldingen verduidelijken*; verg. L e g e n d e; 5 *de — van de opera Faust*.

Tekst'boekje (*libretto*), o. —s.

Tekst'haakje (typ. *een der twee haakjes, waartusschen de verklaring v. e. woord of zin geplaatst wordt* nl. ( )), o. —s.

Tekstueel' (*woordelijk, als in den tekst staat*), bn. en bw.: *een —eele nadruk*; *iets — nazeggen*.

Tekst'uitgave (*uitgave in den oorspronkelijken tekst*), v. —n; —**verbetering** (*het critisch nazien en zuiveren van fouten van eenig letterkundig geschrift*), v. —en: de — v. d. Reinaert destijds door Jonckbloet; —**verdraaier** (*iemand, die een bijbeltekst met opzet verkeerd uitlegt*), m. —s; —**verklaring** (*uitleg van een tekst*), v. —en; —**vervalsching** (*het vervalschen van een tekst*, inz. v. e. *bijbeltekst*), v. —en; —**woord** (*uitdrukking in een tekst voorkomend*; *woord* [of: *woorden*] *dat tot tekst bij e. preek dient*, inz. *een bijbelwoord*), o. —en.

I. Tel (1 *het tellen, telling*; 2 *achting*), m. gmv.: 1 *bij den — verkoopen*, bij het getal, b.v. turf, brandhout; *van den — raken*, in de war; *den — kwijt zijn*, het juiste getal niet weten; 2 (*niet*) *in — zijn*, (weinig) geacht worden.

II. Tel 1 (*telganger, hakkenei*), v., o.: t e l l e, v. tellen; 2 (*pasgang van een paard*), m. gmv.: *den — gaan, halve —*, drieslag.

Telast'legging (*beschuldiging*), v. —en.

Tel'baar (*geteld kunnende worden*), bn.; —**heid**, v. gmv.

Teleautograaf' (*toestel, dat schrift op afstanden overbrengt*), m. —grafen; —**grafie'** (*het telegrafeeren van schrift*), v.

Telefoneeren (*door de telefoon meedeelen; per telefoon spreken*): *iets —; iemand —*.

Telefo'nisch (*door middel v. d. telefoon*), bn. en bw.: *een — gesprek*; *— verbinden*; —**fonist'** (*ambtenaar bij de telefoon*), m. —en; vr. —**e**; —**foon'** (eig. *verre stem of klank*; *electrische vérspreker*), v. —fonen.

Telefoon'cel ([*publiek*] *kamertje voor een gesprek per telefoon*), v. —cellen.

Telefoon'draad (*draad, meestal van koperbrons, zelden van koper, soms van gegalvaniseerd ijzer*), 1 (*voorwerpsnaam*), m. —draden; 2 (*stofnaam*), o. gmv.: —**juffrouw** (*ambtenaar bij de telefoon*; *telefoniste*), v. —en; —**lijst** (*boekje met de telefoonnummers*), v. —lijsten; —**net** (*de gezamenlijke telefoonlijnen*), o. —ten; —**nummer** (*nummer, dat de geabonneerde op de telefoonlijst inneemt*), o. —s; —**paal** (*houten paal of ijzeren toestel met isolatoren tot het dragen der telefoondraden*), m. —palen; —**verbinding** (*aansluiting aan het telefoonnet*), v. —en.

Tele'ga (*Russ. boeren-voertuig*), v. —'s.

Telegraaf' (1 *optisch seintoestel*; 2 *electrisch seintoestel*; *vèrschrijver*), v. —grafen: 1 deze — was zeer primitief en werkte met lichtbeelden: in ons land gebruikt in 1580 bij de belegering van Steenwijk; in 1793 verbeterd en in 1832 tot stand gebracht op hooge punten, torens enz., b.v. van Berlijn naar Coblenz; 2 *per —*.(te = tee).

Telegraafafdeeling (mil. *onderdeel der genie*), v. —en; —**dienst**, m. gmv.; —**draad** (*koperen draad, waarlangs de electrische vonk v. h. e. kantoor naar het andere overgaat*), o. gmv.; voorwerpsn. m. -draden; —**kabel**, m. —s, zie K a b e l; **kantoor** (*rijkskantoor v.d. telegraaf*), o. -kantoren; —**lijn** (—*draad*), v. —en; —**net** (*de gezamenlijke telegraaflijnen*), o. —netten; —**paal**, m. —palen, verg. T e l e f o o n p a a l; —**toestel** (*instrument, om mee te telegrafeeren*), o. —len; —**trein** (mil. *de gezamenlijke benoodigdheden v. d. telegraafdienst*), m. —en; —**wezen** (*alles, wat tot het telegraafstelsel behoort*), o. gmv.

Telegrafeeren (*per telegraaf bericht geven of doen geven; per draad seinen*). (te = tee).

Telegrafie' (*vérschrijfkunst; de kunst van telegrafeeren; het telegraafwezen*), v. gmv.: *draadlooze —*, waarbij nl. de electriciteit door de lucht voortgeleid wordt, zie M a r c o n i; —**gra'fisch** (*door middel v. d. telegraaf; tot de telegrafie behoorende*), bn.: *een — bericht*, nl. een draadbericht, zie ald.; *een —e postwissel*; *—e toestellen*; *—e verkortingen*, b.v. D. is dringend; —**grafist'** (*ambtenaar der telegrafie*), m. —en; —**gram'** (*draadbericht, bericht langs telegrafischen weg, telegrafisch bericht*), o. —men, verg. D e p ê c h e; —**gramadres** (*verkort adres, om aan te telegrafeeren*), o. —sen; —**grambesteller** (*iemand, die telegrammen bezorgt*), m. —s.

Tele'machus, m. myth. zoon v. Odys'seus (Ulysses) en Pene'lope, was nog jong, toen zijn vader naar Troje vertrok. Toen deze 20 jaar afwezig was, ging — onder geleide van Mentor (Athena) zijn vader

zoeken. Zonder resultaat keert hij naar het eiland Ithaca terug, waar weldra Odysseus aankomt. Samen dooden zij de vrijers v. Penelope.

Teleme'ter (*afstandsmeter*), m. —s.

Te'len (*voortbrengen, het aanzijn geven, kweeken*), teelde, heeft geteeld: *groenten* —.

Teleologie' (*doelleer, leer der doelmatigheid in de schepping*), v. gmv.; **—lo'gisch** (*de teleologie betreffende*), bn.

Telepaat' (*iem., die de telepathie beoefent; gedachtenlezer of -kenner*), m. —paten.

Telepathie' (*geestelijke gemeenschap van personen op een afstand zonder zinnelijk waarneembare middelen*), v. gmv.; **—pa'tisch** (*volgens de telepathie*), bn. en bw.

Telephoneeren,[1] zie T e l e f o n e e r e n; **—pho'nisch,** bn. en bw., zie T e l e f o n i s c h; **—phonist',** m.—en, vr. **—e,** —n, zie T e l e f o n i s t; **—phoon',** v. —phonen, zie T e l e f o o n enz. (te = tee).

Telephotographie' (*de kunst, om afbeeldingen door middel van de telegraaf over te brengen; het photografeeren op grooten afstand,* b.v. *uit vliegmachines*), v. gmv.; ook: **—f o t o g r a f i e.**

Telescoop' (*astronomisch instrument tot het waarnemen van hemellichamen; [spiegel]verrekijker*), m. —scopen: de — of sterrenkijker werd het eerst samengesteld in 1668 en wel door Newton, z. ald.; *de spiegel— is een veel latere vinding*; **—scopeeren** (*in elkaar schuiven als een telescoop*): *bij dat deraillement werden de vijf voorste wagens getelescopeerd*; **—sco'pisch,** bn.: *—e sterren,* enkel door den telescoop te zien.

Teleur'stellen (*niet beantwoorden aan een verwachting*), stelde teleur, heeft teleurgesteld: *ik heb u moeten —; nu is hij erg teleurgesteld*; **—stelling** (*tegenvaller, misrekening, strop*), v. —en: *dat was voor velen een —, een bittere —.*

Telg (*boomstek, jong boompje*; fig. *afstammeling*), v. —en, in de fig. bet., m. en v. —en: *een — uit het huis van Oranje.*

Tel'gang (*pasgang*), m. gmv.: *dit paard loopt in den —,* d. i. zòò gedresseerd, dat het tegelijk den rechtervoorpoot en rechterachterpoot oplicht en dan weer den linkervoorpoot en den linkerachterpoot; **—ganger** (*paard, dat den telgang gaat*), m. —s; zie H a k k e n e i.

Teljoor' (Zuid-Ned. *tafelbord*), o. en v. —joren: *e. rij antieke —joren* (V. Lov.).

Tel'kaart (*kaart der volkstelling*), v. —en.

Tel'kenmale, tel'kenmaal (d.i. *te elken male: elken keer, telkens*), bw.: *hij valt mij — in de rede*; **—reize** (d.i. *te elken reize: elken keer, telkenmale*), bw.

Tel'kens (*elken keer*), bw.: *ze zegt het woord — verkeerd,* d. i. iederen keer, herhaaldelijk.

Tel'len (1 *de getallen opnoemen in hun natuurlijke volgorde*; 2 *rekenen tot*; 3 *achten*), telde, heeft geteld: 1 *van 1 tot 10 —; getallen bij elkaar —,* d. i. optellen; *zijn geld —,* berekenen door te tellen; *dit dorp telt 8 duizend zielen,* een getal vormen; 2 fig. *ik tel u onder mijn vrienden,* reken; *dat telt niet mee,* wordt niet meegerekend; 3 *hij is daar niet geteld; in den oorlog wordt een menschenleven minder geteld,* van waarde geacht.

Tel'ler (*iemand, die telt; bovenste gedeelte eener breukuitdrukking: het telt of zegt de uitgedrukte evenmatige deelen van een geheel,* b.v. 5/6), m. tellers.

Tel'ling (*het tellen; optelling, samentelling; volkstelling*), v. tellingen.

Telloor', o. en v. —loren; zie T e l j o o r.

Tellu'risch (*tot de aarde behoorende; van de aarde; aardsch*), bn.: *een aardbeving is de uiting van een geweldige —e kracht.*

Tellu'rium (*toestel, om de beweging van aarde en maan te veranschouwelijken*; scheik. *een zeldzaam voorkomend element,* inz. *in verbinding met metalen*), o., in de eerste bet. —s of telluria; in de tweede bet. gmv.

Tel'lus, v. myth. de godin der aarde; de aarde.

Teloor'gaan (*verloren gaan*), ging teloor, is teloorgegaan: *al die moeite zal —.*

Tel'pas (*pas van een telganger*), m. gmv.; **—raam** (*hulpmiddel der aanvangsklas bij het leeren tellen*), o. —ramen; **—woord** (spraakk. *woordsoort, een begrip van getal uitdrukkend*), o. —woorden: *er zijn hoofdtelwoorden,* b.v. 1, 2, 3 enz. en *ranggetallen,* b.v. eerste, tweede, derde enz.

Temee' (*straks, aanstonds*), bw.; gew.

Te'men (klankn. *slepend, lijmerig spreken; talmen*), teemde, heeft geteemd: *wat kan die man —!; ik kan dat — niet uitstaan; dat zeurig —*; **—er** (*vervelende prater; zeurkous*), m. —s; **teem'ster** (*vrouwelijke temer*), v. —s.

Te'merig, bn. en bw.; —er, —st: *een — gezang; spreek toch minder —,* lijmerig, rekkerig.

Temet' (*soms, nu en dan*), bw.; zie A l t e m e t.

Te mij'nent, te on'zent (*te mijnen, onzen huize*; bij uitbreiding: *in mijn streek of stad, in mijn of ons land*), bw.

Tem'men (*tam maken*), temde, heeft getemd: *een leeuw —*; **—mer,** m. —s; verg. D i e r e n t e m m e r.

Tempa'jan (O.-I. *aarden watervat*), v. —s.

Tem'pe, aardr. *het dal —,* in het N.-O. van Thessalië, tusschen de bergen Olympus en Ossa, besproeid door den Pene'us: bij dichters: verrukkelijk oord; *Batave —,* bekend gedicht van Huygens, waarin hij het Haagsche Voorhout bezingt.

Tempeest' (*onweer, stormweer*), o. —en, vero.

Tempees'ten (*onweeren, stormen*; fig. *razen, tieren*); vero.

Tem'pel (*prachtige kerk, mooi en groot bedehuis, heiligdom*), m. —en, —s: *de — van Salomo op den berg Moria of Sion,* ± 950 v. C. gebouwd in 7 jaar tijds; *de — van Jeruzalem,* gebouwd na de Bab. gevangenschap, v. 521—516 v. Chr.; dicht. *een — van ongekorven hout,* een (heilig Germaansch) woud.

[1]) Volgens de Woordenlijst te schrijven: T e l e p h o n e e r e n, T e l e p h o n i s c h, T e l e p h o o n enz., en T e l e g r a p h e e r e n, T e l e g r a p h i e, T e l e g r a p h i s c h; echter: T e l e g r a f i s t.

Tem'pelbouw (Bijbel: *bouw v. d. tempel*), m. : de — door Salomo begonnen in het 4e jaar zijner regeering, was i. h. 11e jaar voltooid.
Tem'pelen (*ter kerk gaan*), tempelde, heeft getempeld : *ga je —?* scherts.
Tem'pelheer (*tempelier*), m. —heeren.
Tempelier' (gesch. *lid der in 1119 door Hugo de Payens te Jeruzalem gestichte geestelijke ridderorde*), m. —s : deze orde stelde zich de bescherming der pelgrims naar en in het H. Land ten doel ; de —s waren kenbaar aan den witten mantel met rood kruis ; de orde werd in 1312 opgeheven ; zegsw. *drinken als een —*, grof misbruik maken van wijn of drank, volgens de volksmeening, dat deze ridders zich erg aan den wijn te-buiten-gingen ; ook : T e m p e l h e e r.
Tem'pelridder (*tempelheer*), m. —ridders.
Tem'pelruïnen (*bouwvallen v. e. tempel of van tempels*), v. mv.: *er zijn op Java — als sporen van Hindoe-beschaving.*
Tem'per (*tempering, matiging*), m. gmv.
Tem'pera (al secco) s c h i l d e r e n (*het beschilderen van droge wanden en houten voorwerpen of paneelen met waterverf, vermengd met eiwit, gom en lijm*), o. gmv.: *het — is verouderd.*
Temperament' (*natuurlijke gesteldheid van het gemoed ; gemoedsaard, bloedmenging*), o. —en ; men onderscheidt : *een sanguïnisch, een cholerisch, een melancholisch en een flegmatisch —*, zie telkens ald.; *een vrouw van veel —*, levendigheid.
Tem'perans (*verzachtend middel*), v. —rantia.
Temperatuur' (*gesteldheid v. d. lucht ten opzichte van warmte en koude, droogte en vochtigheid; warmte-koudegraad*), v. —turen : *de — in de kolenmijnen is meestal drukkend ; e. gelijkmatige — in een schoolvertrek: in onze N. provinciën is nogal afwisseling in —; de — opnemen.*
Tem'peren (*minderen, matigen, verzachten*; van gietwaren: *de brosheid minder maken*), temperde, heeft getemperd: *het al te schelle licht —; een schok —; iems droefheid —.*
Tem'permes (*lang, buigzaam, mesvormig voorwerp*), o. —messen : met het — mengt de verver de bestanddeelen der verven onder elkaar, schraapt ze bijeen enz.
Tem'peroven (*oven van den staalmaker*), m. —s.
Tempestief' (*tijdig, te rechter tijd*), bn. en bw.
Tem'po (It. muz. en dans : *bepaalde tijdmaat eener beweging*), o. tempo's.
Tem'po doeloe (O.-I. *in den goeden ouden tijd*).
Tem'pora mutan'tur (Lat. *De tijden veranderen*), gevolgd door: e t n o s m u t a'm u r i n i l'l i s, en wij veranderen daarin.
Temporair' (*tijdelijk, voor een tijd; niet duurzaam, veranderlijk*), bn. en bw.
Tempora'lia (*wereldlijke inkomsten van geestelijken*), v. mv.
Temporeel' (*tijdelijk* ; fig. *wereldlijk, aardsch*), bn.
Temporiseeren (*uitstellen, tijd zien te winnen*).
Tempta'tie (*kwelling; verzoeking, aanvechting*), v. —ties, —tiën; **—teeren** (*kwellen, plagen ; in verzoeking brengen*).
Ten (uit: *te + den*), vz.: *— huize*, in het huis; *— deele*, voor een deel ; *— eerste, — tweede, — behoeve ; — hemel, — noorden.*
Tenaciteit' (*vasthoudendheid; vrekkigheid* ; v. metalen: *taaiheid, rekbaarheid*), v. gmv.
Tenant', m. —en; z. S c h i l d h o u d e r.
Tenden'tie (*tendenz, strekking, richting naar een doel*; handel: *stemming ter beurze*), v. —s, —tiën; **—tieus** (*zekere strekking hebbende*), bn.: *—tieuze berichten.*
Tendenz' (*strekking of bedoeling* inz. *van eenige brochure, v. e. roman, tooneelspel enz.*), v. tendenzen : *politieke —en; de — van een redevoering* ; ook, T e n d e n s ; **—roman** (letterk. *strekkingsroman: roman, die de strekking heeft voor een godsdienstige, zedelijke, sociale of staatkundige overtuiging van den schrijver propaganda te maken*), m. —romans, b.v. *Hanna de freule*, van J. J. Cremer : de arbeiders-quaestie ; *Hilda van Suylenburg* : de emancipatie der vrouw ; *Max Havelaar* : tegen de uitbuiting van den Javaan.
Ten'der (*steenkolenwagen, gekoppeld aan de locomotief ; begeleider van een linieschip tot overbrenging van bevelen enz.; proviandbrenger*), m. —s.
Ten'gel (*dunne smalle lat, o.m. gebezigd op de naden tusschen de planken v. e. vloer enz.*), m. —s.
Ten'gelen (timm. *met tengels beslaan*), tengelde, heeft getengeld.
Ten'ger (*rank*), bn.; —der, —st: *een — meisje; — van gestalte ; —e bloemstelen.*
Teniet'doening (*het te-niet-doen, vernietiging*), v. —en: *de — van een besluit.*
Teniet'gaan (*ophouden te bestaan, in puin vallen, verdwijnen, verzwinden*), ging te niet, is tenietgegaan : *grootsche koninkrijken zijn —gegaan ; prachtige tempels gingen te niet ; al uw arbeid zal —; hemel en aarde zullen —.*
Ten'nisbal (*kleine veerkrachtige elastieken bal voor het tennisspel*), m. —len; **—club** (*vereeniging van —spelers*), v. —s; **—net** (*net dat het —veld in tweeën scheidt*), o. —ten; **—sen** (sport : *het tennisspel spelen*), tenniste, heeft getennist ; **—racket** (Eng. *—balslager met gekruiste snaren*), o. —s; **—spel** (*slag-bal- of raketspel*), o. gmv.; **—veld** (*geharde vloer voor het tennisspel*), o. —en ; zie L a w n-t e n n i s.
Te'nor (muz. *de hoogste mannenstem*; ook: *tenorzanger*), m. tenors, teno'ren: *er zijn eerste en tweede tenoren* ; **—stem**, v. -men; **—zanger** (muz. *iem., die met een tenorstem zingt ; tenor*), m. —s.
Tent (*kermistent: leger- of veldtent*), v. —en: *de —en opslaan; de Israëlieten woonden in de woestijn in —en: e. kamp bestaat uit —en*; zegsw. *iemand uit zijn — halen*, hem ten strijde roepen ; *hij (Achilles) wilde niet uit zijn — komen*, aan den strijd gaan deelnemen ; *uit zijn — treden*, te voorschijn komen.
Tenta'men (*voorloopig onderzoek, voorexamen*), o. tentamens, tentamina.
Tenta'tie, v. —s, —tiën; zie T e m p t a t i e.
Tenteeren (*een tentamen afnemen ; ondervragen; verleiden, bekoren*).

Ten'ten (*een wonde peilen of sondeeren*), tentte, heeft getent; —**ijzer** (*sonde*), o.-s.
Tentoon'spreiding (*het ten toon spreiden, vertoon*), v.gmv.: *de — van rijkdommen.*
Tentoon'stellen (*ter bezichtiging aanbieden; uitstallen*), stelde —, heeft — gesteld: *een kunstwerk —, een collectie Indische vlinders —, nieuwe modestoffen —*; **—stelling** (*het tentoon- of te-kijk-stellen*; ook: *het gebouw*), v. —stellingen: *e. — van schilderijen; e. nationale —, e. wereld—*; zie Exhibition en Expositie.
Tent'wagen (*vierwielig rijtuig met twee zijbanken en met een kap, in den vorm v. e. tent*; *in O.-I. een soort van vis-a-vis-rijtuig met een tentdak*), m. —s.
Tenue' (Fr. *houding; zit*, b.v. *te paard*; *militaire kleeding, uniform*), o. en v. —n: *groot—*, parade-uniform; *klein—*, dagelijksche uniform.
Tenuit'voerbrenging, v. —en: *de — van e. bevel*, het volbrengen; **—legging,** v. —en: *de — van een vonnis*, verwezenlijking.
Tenu'to (It. muz. *gerekt, aangehouden*), bw.
Tenwa're (d.i. *het ware niet: behalve indien, ten minste indien niet, of het moest zijn dat*), v. gmv.
Tenzelf'den, vnw.: — *tijde*, op denzelfden tijd.
Tenzij' (d. i. *het zij niet: behalve indien*), vgw: *ik ga uit, — het regent*, of het moet regenen, dan ga ik nl. niet uit.
Teor'be (It. *zekere verouderde luit met 16 snaren: in 1650 uitgevonden*), v. —n.
Te'pel (*uitsteeksel v. d. borst; speen*), m. -s.
Tepronk'stelling (*het te pronk stellen; het stellen a. d. schandpaal of op de kaak*), v. —stellingen.
Ter (uit: *te + der*), vz.: *hij gaat — school, zij is — markt, hij is luitenant — zee, hij gaf dat — leen, hij is vlug — been, — eere van, zich — ruste begeven, — zake van*, wegens.
Teraar'debestelling (*begrafenis*), v. —en.
Tercero'ne (*kind v. e. Europeaan of een Creool en een Mulattin*), m. en v. —n.
Terde'ge, terdeeg' (uit *deeg*, van dijgen: *flink, degelijk*), bw.: — *zijn best doen.*
Terdood'brenging (*terechtstelling*), v. -en.
Terecht', bw.: dit bijw. komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w.; het heeft de bet. van: *in orde, op de rechte plaats*; *voor het gerecht*; in deze w.w. worden de leden der onbep. wijs en v. h. voltooide deelw. aaneengeschreven, b.v. terechtbrengen, —helpen, —komen, —staan, —stellen, —wijzen, b.v. *ik heb terechtgebracht, iem. terechthelpen.*
Terecht'brengen (*terugbrengen: in orde maken*), bracht —, heeft terechtgebracht; **—helpen** (*op den rechten weg brengen*), hielp —, heeft —geholpen; **—komen** (*op de plaats zijner bestemming komen*; fig. *in orde komen*), kwam —, is terechtgekomen; **—staan** (*als beklaagde voor den rechter staan*), stond —, heeft terechtgestaan; **—stellen** (*voor den rechter roepen*; *de straf* inz. *doodstraf voltrekken*), stelde —, heeft terechtgesteld; **—ling** (*voltrekking v. e. vonnis*), v. —en; **—wijzen** (*den weg wijzen*; fig. *voorlichten, vermanen*), wees —, heeft terechtgewezen; **—wijzing** (*leering, voorlichting*), v. —wijzingen: *een heusche —* (Potg.); *een scherpe —*, berisping; **—zitting** (*vergadering eener rechtbank*), v. —zittingen.
I. Te'ren (*met teer bestrijken*), teerde, heeft geteerd: *een schutting —, een boot —, het hout —.*
II. Te'ren (*verteren*), teerde, heeft geteerd: *— en smeren*, smullend opmaken; **—ing,** v., zie ald.
Ter'gen (*sarren*), tergde, heeft getergd: *een hond —*, plagen; *iemands geduld —.*
Ter'gend (*fel plagend*), bn.: *e. —e blik, e. — woord, e. —e houding*, d. i. sarrend.
Terhand'stelling (*overreiking*), v. gmv.
Te'rig (*teerachtig, met teer bestreken*), bn.
Te'ring (1 geneesk. *uitterende ziekte*; 2 *het verteer, uitgaven*), v. in bet. 1 —en; in bet. 2 gmv.: 1 *de — tast veelal de longen aan, ook het ruggemerg en andere inwendige organen*; zie Tuberculose; 2 zegsw. *de — naar de nering zetten*, de uitgaven regelen naar de inkomsten, leven naar zijn verdiensten; **—achtig,** bn.; —er, —st: *een — gestel, een —e familie*; —**lijder** (*iemand, die de tering heeft*), m. —s; **—lijderes',** v. —sen.
Terleen'geving (*het in-leen-geven, het uitleenen*), v. gmv.: *de — v. boeken. van een paraplu, v. e. som gelds, v. e. handschrift.*
Terloops' (eig. *in den loop, in 't voorbijgaan, inderhaast*), bw.; *ik sprak hem —*, vluchtig; als bn. —loopsch: *een — onderhoud.*
Term (1 *woord, dat in een bepaalde wetenschap, kunst of vak een eigen scherp omlijnde beteekenis heeft*; 2 rekenk. *deel eener meetk. reden of van een reeks*; *samenstellend deel*; 3 *artikel eener wet*; 4 *premisse van een sluitreden*), m. —en: 1 *een technische —, een wetenschappelijke —, een kunst —: een — uit de spraakkunst*; *degeneratie is een — uit de biologie*; *toon, ordonnantie zijn —en uit de schilderkunst*; 2 *de vier —en eener meetk. evenredigheid*, b.v. in 8 : 9 = 16 : 18, zijn 8, 9, 16 en 18 de —en; in de reeksen: 5—7—9—11 enz.; 3—9—27—81 enz. zijn de cijfers 5 enz., 3 enz. de —en; 3 *dat valt niet onder de —en dier wet*, d. i. niet begrepen in die wet; fig. *in de —en vallen*, in aanmerking komen, aanleiding geven tot; 4 zie Syllogisme; nog: *in of onder bedekte —en*, niet ronduit; *daar zijn geen termen voor*, geen redenen, aanleiding.
Termie'ten (*witte mieren*), m. mv.: de — zijn verspreid over alle tropische landen, vooral in die van Afrika en Amerika; zij komen voor onder 4 vormen: gevleugeld, ongevleugeld, als werkmieren en als strijdmieren of soldaten; **—heuvel** (*hoogte van 5—19 M. als kegelvormige woning door de termieten opgebouwd, vooral uit leem*), m. —s.
Termijn' (*tijdruimte*; *bepaald verloop, gezette tijd*; ook: *som, gedeeltelijke betaling*), m. termijnen: *e. som gelds in zes —en betalen*, d.i. in zes gedeelten en op bepaalde tijden; *de — is verstreken, de loopende —*; **—handel** (*handel* b.v. *in koffie, granen enz., waarbij de levering van het gekochte binnen een bepaalden tijd moet plaats heb-*

ben), m.; —**markt** (*markt voor den termijnhandel*), v. —en.

Termina'tie (*begrenzing*; *beëindiging, afdoening*; ook, *uitgang*), v. —s, —tiën. (tie = sie).

Termineeren (*begrenzen*; *afdoen, voleindigen*).

Terminologie' (*kunsttaal, vaktermen*; *leer der kunstwoorden of der vaktermen*), v. —ën.

Ter'minus (1 *Rom. godheid, beschermer der grenzen*; 2 *termijn, tijdperk*; 3 *einde* inz. *einde van een spoorweg*: *eindstation*), m., in bet. 1 gmv., in bet. 2 en 3 —sen: 1 *men offerde — bij het plaatsen v. e. nieuwen grenssteen*; 2 — *a quo*, tijdperk van waar, van aanvang; — *ad quem*, tijdperk tot waar, van einde, eindtermijn; 3 *Hotel* —.

Ternau'wernood (*nauwelijks*), bw.: *wij ontkwamen — het gevaar*; *hij kan — rondkomen*, met moeite, amper.

Terne'der, terneer', bw.: — komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w. in de bet. van *naar omlaag, omlaag*, b.v. —*liggen*, — *werpen enz.*

Terp (*vluchtheuvel, wijkplaats bij overstroming, oudtijds in het N. van ons land aangelegd*), v. —en: *een — afgraven*; zie Wierde; —**aarde** (*zeer vruchtbare humusgrond v. e. terp*), v. gmv.

Terpentijn' (*vloeibare hars uit coniferen*), v.gmv.: — is geelachtig wit en heeft een pikanten reuk en smaak; —**boom** (*een altijd groene zware boom met hard, wit, kostbaar, hout in Z.-Europa en Syrië*), m. —boomen: *uit het zaad perst men zoete, vette* —*olie*.

Terpsi'chore, v. myth. muze van reidansen en koorgezang; zij wordt voorgesteld met een lier. (re = ree).

Terpur'gestelling (*het zich bij de bevoegde macht aanmelden om zich te zuiveren van blaam of aanklacht*), v. gmv.

Ter'ra 1 (Lat. *aarde, grond*), v.: — *firma*, vaste aarde, vaste grond; — *incog'nita*, onbekend land: *de binnenlanden van Borneo en Nieuw-Guinea zijn nog — incognita*; fig. zaak, waarvan men hoegenaamd niets weet; — *sigilla'ta*, zegelaarde; **2** (*licht-bruinrood*), bn.: *een — vaas*.

Ter'ra-cot'ta 1 (It. eig. *gebakken aarde, onverglaasde gebrande klei*), v.: *een beeldje van —, een vaas van —*; **2** (*licht-bruinrood*), bn.: *een — vaas*; —**kleur** (*bruin-roode kleur*), v. gmv.; —**vaas**, v. —vazen.

Terra'rium (*glazen bak met aarde, van boven met ijzergaas bespannen*), o. —s: het — dient tot het nagaan van het leven van rupsen, vlinders, spinnen, sprinkhanen, torren, vliegen enz.; ook tot het kweeken van teere, zeldzame planten.

Terras' (*vlakte, meest schuin oplopend en met graszoden gedekt, vóór een landgoed, een villa, een kasteel*; *vlakte, die aanmerkelijk hooger gelegen is dan omliggend terrein*; *verhoogd terrein voor een huis*; *plat dak van een huis*), o. —sen; —**cultuur** (O.-I. *de bebouwing van berghellingen*), v. —turen; —**land** (aardr. *land, dat in terrassen trapsgewijze daalt*), o. —en.

Terrasseeren (*aardheuvels opwerpen*; *met aarde versterken*; fig. *neerslaan, neerslachtig maken, iemand den moed benemen*).

Terras'vormig, bn.: *een — heuvelland*.

Terrein' (1 *vlakte gronds, veld, stuk gronds*; 2 fig. *gebied*), o. —en: 1 *e. open —, een vlak —, een heuvelachtig —, een — afbakenen*; 2 *gij komt op mijn —*; *op een vreemd — gebracht worden*; *iemand het — betwisten*; *op het — der wetenschap*; —**kaart** (*kaart, die in details de teekening of situatie van een terrein bevat*), v. —en; —**kennis** (*kennis van een terrein*), v. gmv.; —**leer**, v. gmv.; —**plooi** (*lange en smalle hoogte, rug v. e. terrein*), v —en; —**teekening** (*teekening in-kaart-brenging v. e. terrein*), v. —en.

Terreur' (Fr. *schrik, ontsteltenis*; *schrikbewind* inz. *in den tijd der Fransche revolutie*), v. gmv.; zie Terrorisme, alsmede: Roode —, ook: Witte —.

Terri'bel (Fr. *verschrikkelijk*). bn.; —er, —st; zie Enfant terrible.

Terrier (Eng. *dashond*), m. —s: *de — is voor de ondergrondsche jacht op in holen levende dieren*, b.v. *vossen en dassen*; *de Schotsche —, de fox*—, zie ald.

Terri'ne (Fr. *soepschotel*; [*aarden*] *soepkom*), v. —s; verkl. *terrientje*, o. —s.

Territoir' Fr. zie Territorium, o. —s.

Territoor', o. —toren; z. Territorium.

Territoriaal' (*behoorende tot het gebied van stad of land*), bn.: *de —ale integriteit v. e. staat eerbiedigen*; —*ale onschendbaarheid*; *de —ale bevelhebber*, hoogste militair gezaghebber in een gedeelte van het land; *de —ale wateren*, die tot het gebied van een staat behooren; *tegenover de open zee staat de —ale zee*, het kustgebied van elken staat, door een zee bespoeld, dit gebied strekt zich zoover in zee uit als de verste dracht van het kustgeschut, vroeger één Eng. zeemijl (1852 M.), in de 19e eeuw drie Eng. zeemijlen of één uur gaans; —*leger*, landweer.

Territo'rium (*grondgebied, rechtsgebied*; in N.-Amerika en Australië: *een gebied, dat nog niet genoeg bewoners heeft om e. staat te vormen*), o. —toriën.

Terrorisa'tie (*het terroriseeren*), v. —s.

Terroriseeren (*door groote wreedheid* [*stelselmatig*] *schrik aanjagen*).

Terroris'me (*schrikbewind*, inz. *in Frankrijk, 1793—'94*; fig. *tirannie*), o. gmv.

Terrorist' (*aanhanger of man v. 't schrikbewind*), m. terroristen.

Tersluiks', ter sluik' (*in 't geheim*), bw.

Tersluips' (*al sluipende*), bw.: — *naderen*.

Terstond' (*aanstonds, dadelijk*), bw.

Tertiair' (*de derde plaats innemend*), bn.: *de —e vorming der aardkorst*, die, welke vóór het diluvium en alluvium plaatsgreep; —*e kleuren*, deze ontstaan door menging van meerdere primaire en secondaire kleuren. (ti = tsie).

Ter'tio (*ten derde*), bw. (ti = tsie).

Terts (It. muz. eig. *de derde toon van den grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen*), v. —en: *groote* —, afstand van twee geheele tonen; *kleine* —, afstand, uit een heelen en een halven toon bestaande.

Terug, dit bijw. komt voor als eerste lid v. vele scheidb. samengest. w.w. in de bet. van: *achteruit, achterwaarts, naar achteren, weder, opnieuw*; de leden dezer composita

worden in de onbep. wijs en in het voltooide deelw. aaneengeschreven, b.v. terugbegeeren, —bekomen, *ik heb terugbegeerd.*

Terug'deinzen (*achterwaarts-gaan*; fig. *bang zijn, aarzelen, niet aandurven*), deinsde —, is teruggedeinsd; —**eischen** (*opvorderen, met kracht terugvragen* [*zijn eigendom*]), eischte —, heeft teruggeëischt; —**gaan** (*achterwaarts-gaan, achteruitgaan; gaan naar de plaats, van welke men gekomen is*), ging —, is teruggegaan; —**gang** (*achteruitgang, verachtering*; fig. *verval, kreeftengang*), m. gmv.; —**gave, —gaaf** (*het teruggeven*), v. gmv.; —**getrokken** (fig. *eenzaam, onttrokken aan gezelschap*), bw.: *hij leeft erg* —, zie zich terugtrekken; —**geven** (*weder afgeven*), gaf —, heeft terugegeven: *geleend geld* —; —**houdend** (*achterhoudend*), bn.: *uw vriend is zeer — voor mij*; —**keer** (*wederkomst*), m. gmv.: *de — der lente*, het terugkeeren; —**komst** (*het terugkomen*), v. gmv.: *de — der zwaluwen*; —**marsch** (*tocht terug* nl. *naar de plaats van vertrek*), m. —en; —**reis** (*reis naar huis*), v. —reizen: *op de — zijn; de heen- en de* —; —**tocht** (*tocht huiswaarts; aftocht; rugwaartsche tocht*), m. gmv.; —**traprem** (*rijwielrem in de naaf v. h. achterrad, door terugtrappen in werking gesteld*), v. —men; —**tred** (*stap achterwaarts*), m. gmv.; —**treden** (*een of meer stappen achteruitgaan*), trad —, is teruggetreden; fig. *hij heeft het plechtig beloofd en kan nu niet meer* —, zijn belofte herroepen; —**trekken** (1 *naar zich toe trekken*; 2 *achterwaarts gaan*), trok —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) teruggetrokken: 1 *zijn hand* —; 2 *een leger doen* —; refl. *zich* —, zich aan iets onttrekken; —**werkend** (eig. *achterwaarts werkend*), bn.: *een wetsartikel kan —e kracht hebben.*

Terwijl' (uit: *te der wijle*, in den tijd), **1** bw.: *ik schrijf, lees gij* —, d. i. in dien tijd; **2** vgw.: *ik schrijf, — mijn vriend leest*, terwijl dat.

Terzelf'der, vnw.: — *tijd*, in denzelfden tijd.

Terzet' (It. *muziekstuk voor drie zangstemmen of instrumenten*; dichtk. *drieregelig dicht of couplet*), o. —s, —ten; ook *Terzet'to*; zie Trio, Sonnet, Terzine.

Terzij'delating (*uit- of weglating*), v.gmv.; —**stelling** (*voorbijgang*), v. gmv.

Terzi'ne (It. eig. drielingsrijm: *drieregelige, vijfvoetige, jambische strophe meestal met vrouw. rijmen*), v. terzinen: elke regel telt meestal tien of elf lettergrepen, en het eerste en derde vers van het voorgaande couplet rijmen met den tweeden regel van de volgende strophe.

Tes'selscha(de), letterk. de populaire naam van de jongste der drie dochters van den A'damschen koopman en dichter Roemer Visscher; zij was dichteres, zangeres, wist op glas te graveeren en hanteerde naald en luit met veel geluk (1594 —1649); ze was zeer gezien in den Muiderkring; thans: naam eener liefdadige vereeniging (handwerken).

Test (*aarden vuurpot*; volkswoord voor: *hoofd, kop*), v. —en.

Testament' (1 *uiterste wilsbeschikking, akte van uitersten wil*; 2 *de gewijde boeken, de geschreven openbaring, de H. Schrift*), o. —en: 1 *een (h)olographisch* —; *dit — is door notaris X. verleden*; zegsw. *hij kan zijn testament wel maken*, hij gaat sterven; 2 *het oude en het nieuwe* —, zie ook Schriftuur, Schrift.

Testamentair' (*den uitersten wil betreffende*), bn.: —*e beschikkingen; executeur*—, uitvoerder v. e. testament. (ai = è).

Testateur' (Fr. *erflater, die een testament heeft gemaakt*), m. —s.; zie Legator.

Testatrice (Fr. *vrouwelijke testateur*), v. -s.

Testeeren (*bij testament vermaken*); zie Legateeren.

Testimo'nium (*getuigenis, getuigschrift*), o. —moniums, —moniën, —monia.

Te'tanus (*verstijving der spieren, klem, stijfkramp, besmettelijke ziekte*), v.: *er bestaat een serum tegen — bij gewonden.*

Tê'te (Fr. *hoofd*), v. —s: zegsw. *à la* —, aan het hoofd, aan de spits, b.v. van den troep, van een bende; *à tete reposée*, met bedaard overleg, bij rijpe overweging; — **à** — (*gesprek onder vier oogen*; *canapé voor twee personen*; [*thee*]*servies voor twee personen*), v. têtes-à-têtes.

Tetraë'der, o. —s; zie Viervlak.

Tetralogie' (*serie van drie dramatische tooneelstukken met nog een satyrspel*; *een vierspel*), v. —gieën; (g = g); verg. Trilogie.

Tetrarch', m. —en; zie Viervorst: *Herodes was — van Galilea.*

Tets (*deegachtig, niet goed doorbakken*), bn.; —er, tetst: *dit brood is* —, kleemsch; *die pannekoek is* —; ook: —**ig,** bn.; -er, -st.

Tet'sevlieg (*giftvlieg in Centraal- en Z.-Afrika*), v. —en: de — doet de nona ontstaan.

Tet'terig, tet'tig (*overdreven zindelijk*), bn.; —er, —st. w.g.

Teug (*inslurping v. lucht of v. eenigen drank*), v. teugen: *ademen met volle —en*, volop, ruim; *een — wijn*, slok; fig. *met volle —en genieten*, in ruime mate.

Teu'gel (*toom*), m. teugels: *een paard bij den — leiden, met lossen — rijden*; zegsw. *iemand den — uit de handen nemen*, d. i. de leiding; *den — vieren*, d. i. den vrijen teugel laten, niet betoomen of beteugelen, ruimte geven; fig. *den — geven of vieren aan zijn driften*, d. i. zich niet beheerschen; *den — afwerpen*, er van door gaan, fig. naar geen gezag luisteren; *de —s der regeering in handen hebben*, d. i. de macht hebben, het bewind voeren.

Teu'gelen (*den teugel aanleggen*; fig. *in bedwang houden, bedwingen*), teugelde, heeft geteugeld; meer Beteugelen.

Teu'gelloos (1 *zonder teugel, ongetoomd*; 2 fig. *bandeloos, buitensporig, wild*), bn.; —loozer, —t: 1 *een — ros*; 2 *een —looze menigte.*

Teu'gelreep (—*riem*), m. —en.

Teut 1 (*zeurkous*), m. en v. teuten; **2** (*dronken*), bn.: *hij was erg* —, gmz.

Teut'achtig (*talmachtig*), bn.; —er, —st.

Teu'ten (*talmen, beuzelen*, ook, *zeuren*), teutte, heeft geteut.

Teu'teren (*langzaam te werk gaan, talmen*), teuterde, heeft geteuterd; ook, Teuten.

Teu'terig (*talmachtig, teutig*), bn.; -er, -st.

Teu'tig (*langzaam, talmend*), bn.; —er, —st: *menschen, die een — bedrijf hebben.*
Teut'kous (*iemand, die niet opschiet*), m. en v. —en: *dit dienstmeisje is een —*, d. i. het werk wil haar niet uit de handen.
Teutoburgerwoud' (aardr. *boschrijk gebergte in N.-W. Duitschland, tusschen Eems en Weser*), o.: in het — werd het Rom. leger onder Varus door Arminius verslagen, 9 n. C.
Teuto'nen (*Germaansche volksstam*; ook: *Duitschers*), m. mv.: de — werden in 102 v. C. door Marius verslagen.
Teutoonsch' 1 (*van, eigen aan, zooals bij de Teutonen*), bw.; **2** (*de taal der Teutonen*), o.
Te(n) u'went, bw.; zie U w e n t.
Te'vens (*gelijktijdig, terzelfder tijd, tegelijk, ook*), bw.; vroeger, T e f f e n s.
Tevergeefs' (*vruchteloos*), bw.: *het was — gesmeekt*; zie V e r g e e f s.
Tevre'den (*voldaan, vergenoegd*), bn. en bw.; —er, —st: *over iem. — zijn, hij is nog al gauw —; de — landman; — met iets zijn*, er genoegen mede nemen; *— brommende bijen*; **—heid** (*het tevredenzijn, genoegen, voldoening*), v. gmv.: *dat stemt tot —; — baart rust* (Staring); *— gaat boven rijkdom; hij werkt tot — van zijn superieuren*; **—stellen** (*voldoen, genoegen geven*), stelde —, heeft —gesteld: *iem. met mooie beloften —*, bevredigen; *zijn geweten —*, kalmeeren; *zich —, z. met weinig —*, nl. genoegen nemen.
Teweeg'brengen (eig. *te wege*, d. i. *op den weg brengen*, d. i. *in gang brengen: veroorzaken*), bracht —, heeft teweeggebracht: *die mededeeling bracht sensatie teweeg in de Kamer; de oorlog brengt veel onheil teweeg.*
Tex'askoorts (*besmettelijke veeziekte*), v.
Textiel' (*spinbaar; het spinnen en weven betreffend*), bn.: *de —e kunst*; *de —industrie bloeit in Twente en Tilburg*, spin- en weefnijverheid, waarbij het verven en bedrukken.
Textueel' (*zooals het in den tekst staat, woordelijk*), bn. en bw.; (x = ks); ook, T e k s t u e e l.
Tey'lers-stichting (*een stichting in 1778, voor kunst en wetenschap, te Haarlem*), v. gmv.: deze stichting heet naar Teyler van der Hulst, een bemiddeld ingezetene dier stad, die bij testament alles in dezen regelde.
Tha'bor (aardr. *koepelvormige, ± 500 M. hooge, alleenstaande berg ten W. van het meer Genesareth, in den Bijbel beroemd als plaats van de Verheerlijking v. Christus*), m., z. Markus 9 en Matth. 17. (th = t).
Tha'ler (*Duitsch zilverstuk ter waarde van ƒ 1.80*), m. thalers; verg. D a a l d e r.
Thali'a, v., myth. muze van het blijspel voorgesteld met klimopkrans, een thyrsusstaf en een comisch masker.
Thans (uit: *te + hande*, eig. *wat bij de hand ligt: nu, op dit oogenblik*), bw.
Thaumaturg' (*wonderdoener*), m. —en.
Thea'ter (*tooneel; schouwburg*; ook: *de bezoekers van het —*), o. theaters; **—coup** (*tooneelkunstgreep; onverwachte wending*), m. —coups; **—held** (*tooneelheld*), m. —helden.
Theatraal' (*tooneelmatig, als op het tooneel*), bn. en bw.: *een —trale houding*; *de oud-tooneelspeler sloeg de oogen — ten hemel.*
The'be, o., hoofdstad van Boeo'tië, een stad met zeven poorten, machtig onder Epaminondas, in 335 door Alex. den grooten verwoest; geboorteplaats van Hercules, Pin'darus en Amphi'on.
Thé dansant' (Fr. *danspartij, waarbij thee geschonken wordt*), o. —s.
Thee (*toebereide bladeren van de in China en Japan groeiende theeheesters*), v. theeën (soorten): *er is groene en zwarte —, ook in onze koloniën wordt de theestruik aangekweekt*; zegsw. *dat is andere —*, dat is heel wat anders, gmz.; **—achtig** (1 *als thee*; 2 *graag theedrinkende*), bn.: 1 *dat smaakt —*; 2 *hij is niet —*; **—banket** (*banket of gebakjes bij een theevisite*), o. gmv.; **—blad** (*schenkblad, bij een theeservies behoorende*), o. —bladen; —blaadje, o. —s; **—blaren** (*de afgetrokken blaadjes thee*), o. mv.: *de meid gebruikt — bij het borstelen van het tapijt*; **—boel** (*al, wat noodig was voor het theedrinken*), m. gmv.: *ruim den — maar op*; **—boom** (*heester of struik van 1—10 M. hoog, met altijd groene, glanzige, lederachtige blaadjes, en witte of rozeroode bloemen, thuisbehoorend in Achter-Indië, China en Japan*), m. —en; **—bus** (*blikken of zilveren busje of doosje voor thee*), v. —bussen; **—cultuur** (*aankweeking van theestruiken*), v.: *de — in China en Japan*; **—depot** (*depot voor den verkoop van thee*), o. —depots; **—doek** (*doek tot reiniging en droging van het theegoed*), m. —en; **—goed** (*theegerei*, nl. *kopjes enz.*), o. gmv.; **—handel** (*handel in theesoorten*), m. gmv.
Thee'ketel (*ketel voor het theewater*), m. -s; **—kist** (*met dun lood gevoerde kist, waarin thee geïmporteerd wordt*), v. —en; **—kistje** (*—busje*), o. —kistjes; **—koekje** (*koekje bij de thee*), o. —s; **—koepel** (*koepelvormig tuinhuisje*), m. —s; **—komfoor** (*komfoortje, om thee op te laten trekken*), o. —komforen; **—kopje** (*kopje van het theeservies*), o. —s; **—lepeltje** (*dun, klein zilveren enz. lepeltje, om de thee om te roeren*), o. —s; **—lichtje** (*vlammetje in het komfoor*), o. —s; **—lood** (*dun bladlood, een mengsel van lood en een weinig koper en zink*), o. gmv.: *de Chineezen bekleeden de theekisten met —*; **—makelaar** (*makelaar in thee*), m. —s; **—muts** (*gewatteerde kap, die men over een theepot doet, om de thee warm te houden*), v. —en, zie C o z y.
Thee'onderneming (*onderneming, die zich het telen van thee voor de wereldmarkt ten doel stelt*), v. —en, zie T h e e t u i n; **—oogst** (*de theeopbrengst in een jaar*), m. —en; **—partij** (*theevisite*), v. —en; **—pot** (*trekpot v. thee*), m. —ten; **— andje** (Utrechtsch: *langwerpig gebakje dat* inz. *bij de thee gebruikt wordt*), o. —s; **—roos** (*zekere fijngetinte roos*), v. —rozen: de —rozen bloeien van Juni tot laat in den zomer, ze hebben groote bloemen met zachte kleuren in allerlei nuances van wit, geel, rose en rood en munten uit door een heerlijken, aan thee herinnerenden, geur; sinds 1810 in Europa; **—schoteltje** (*schoteltje van het theekopje*), o. —s;

—**servies** (*schenkblad met kopjes, melkkan, suikerpot enz.*), o. —zen.
Thee'slaan (stud. *op theebezoek gaan bij een professor*), o., thans vero.; —**stoof** (*theeëmmer met komfoor voor den theeketel*), v. —stoven; —**struik** (*theeboom*), m. —en; —**tafel** (*tafel, waaraan men gezellig thee drinkt*), v. —s; —**tante** (*oude dame, die gaarne aan de theetafel zit om te babbelen en verder niets uitricht*), v. —s: —**tijd** (*vaste tijd, dat men in een gezin thee drinkt*), m. gmv., verg. Five o'clock; ook: Theeuurtje, o. —s; —**tuin** (*uitspanningsoord, waar men ook thee kan drinken*; O.-I. *afgesloten terrein, waarop theestruiken worden aangekweekt*), m. —en; —**uur**, o. —uren, —**uurtje** (*het uur in den middag, dat een familie thee drinkt*), o. —s, zie Theetijd; —**veiling** (*openbare verkoop van geïmporteerde thee voor den handel*), v. —en, verg. Koffieveiling, Tabaksveiling; —**visite** (*bezoek voor een theetafel*), v. —s; —**water** (*water in den theeketel, meestal heet*), o. gmv.: zegsw. *hij is boven zijn* —, heeft te veel wijn, bier enz. gedronken, is wat tipsy; —**winkel** (*winkel, waar enkel thee verkocht wordt*), m. —s.
Theï'ne (scheik. *alkaloïde uit thee*), v.gmv.: verg. Cafeïne.
Theïs'me (*leer van het bestaan v. één God als Opperwezen en als eerste Oorzaak of als Schepper dezer eindige wereld*), o.; lees: *teeïs'me*; verg. Atheïsme.
Theïst' (*hij, die aan één God gelooft als Schepper, en als Behouder en als Bestuurder der wereld*), m. —en; verg. Deïst.
The'ma (1 *oefening ter vertaling in een vreemde taal*; 2 *gronddenkbeeld voor een opstel, een verhandeling, een gedicht*; 3 *grondgedachte van een muziekstuk*), o. —'s, —mata: 1 *een boek met —'s*; 2 *een bij Da Costa geliefd — was het millennium*; 3 *dit zijn mooie fantasieën op een melodie of — uit Faust.*
The'mis, v. myth. godin der gerechtigheid, tweede gemalin van Jupiter, voorgesteld met blinddoek, weegschaal en zwaard; fig. *de tempel van* —, paleis van justitie; lees: *tee'mis.*
Themis'tocles, m., veldheer en staatsman te Athene, hoofd der volkspartij, versloeg de vloot der Perzen bij Salamis in 480 v. C.; in 471 v. C. door het ostracisme verbannen, ± 461 v. C.
Theocratie' (*regeering van Godswege, waarbij God als onmiddellijk bestuurder wordt beschouwd priesterheerschappij*), v. gmv.: *bij een — hebben de geestelijke overheden tevens het staatsbestuur in handen*; *de Calvinistische — in Genève* (1542—'64).
Theocra'tisch (*tot de theocratie of priesterregeering behoorende*; *priester.....*), bn.
Theo'critus, m. van Syracuse (3e eeuw v. C.): schepper van het Gr. herdersdicht, er bestaan nog een 30-tal van zijn idyllen.
Theodicee' (*leer, waarin men tracht het kwaad in de wereld in overeenstemming te brengen met de volmaaktheid van God*; thans: *de natuurlijke Godsleer, bevattende, de leer over God, voor zoover Hij door de natuurlijke rede kenbaar is*), v. gmv.
Theodoliet' (*instrument tot het nauwkeurig meten van horizontale en verticale hoeken*), m. —lieten.
Theodo'sius, de Groote, m. Rom. keizer, die bij zijn dood 395 n. C. het rijk onder zijn twee zonen Arcadius en Honorius verdeelde.
Theognosie' (*kennis van God*), v. gmv.; —**gonie'** (myth. eig. *godenwording*), v.: de — is de leer v. d. wording of afstamming der goden; —**logant'** (*godgeleerde*, inz. *student in de godgeleerdheid*), m. —anten; —**logie'** (*godgeleerdheid*), v. gmv.: de — is inzonderheid de leer over God en goddelijke zaken, voorzoover wij die kennen uit de Openbaring: —**lo'gisch** (*godgeleerd*), bn.: *de —e faculteit, een — dispuut, een — werk*; —**logiseeren** (*over God en goddelijke dingen redeneeren, godgeleerde onderwerpen behandelen of bespreken*; *aan theologie doen*); —**loog'** (*godgeleerde*), m. —logen; —**manie'** (*godsdienstwaanzin*), v. gmv.; —**mantie'** (*voorspelling door goddelijke ingeving*), v. gmv.; l. *tee-o-gnozie.*
Theor'be (*groote basluit*), v. —s; zie Teorbe.
Theore'ma (*leerstelling*), o. —'s: *het — van Pythagoras*, (meetk.), zie Pythagorisch.
Theore'ticus (*kenner of beoefenaar der theoretische zijde eener wetenschap, bespiegelaar, geen practicus*), m. theoretici.
Theore'tisch (*volgens de theorie, bespiegelend*; *volgens de leer, niet volgens de practijk*), bn.: —*e beschouwingen*; z. Practisch.
Theorie' (*kennis, welke in bespiegeling bestaat, zonderdat die met eenige practische oefening verbonden is*; *afgetrokken beschouwing*; *leer der grondregels en beginselen eener wetenschap enz.*), v. —ën: *de — der rekenkunde, de — der algebra, de — der meetkunde.*
Theosoof' (*voorstander of aanhanger der theosophie*), m. —sofen; —**sophie'** (*godwijsheid; zeker mystiek-wijsgeerig stelsel op pantheïstischen grondslag*), v. gmv.; —**so'phisch** (*de theosophie betreffende*), bn.: *een — standpunt*; —*e lectuur*; *de —e vereeniging.*
Therapeut' (*geneeskundige, arts*), m. —en; —**peu'tisch** (*heelend, genezend*), bn.: *de heilgymnastiek is een — middel*; (eu = ui); —**pie'** (*geneesleer*; *ziektenleer*; *ziektenbehandeling*), v. gmv.
There'sia-orde (gesch. *hoogste militaire ridderorde van Oostenrijk, in 1557 gesticht door Maria Theresia*), v.
Theria'kel (*zekere artsenij*, inz. *tegengift, tegen den beet van vergiftige dieren*), v. gmv.; zie Triakel.
Theria'ki (*opiumschuivers in het O.*), m. mv.
Thermaal' (*de warme bronnen of baden betreffende*), bn.; **-bad** (*warm bad*), o. -baden.
Ther'me (eig. *warme bron*; later: inz. in het mv.: *badplaats met warme baden of bronnen*; *badhuis, waar warm en koud kon gebaad worden*), v. —n: *sinds keizer Augustus werden te Rome prachtige —n gebouwd naar het model der Gr. gymnasia.*
Thermidor' (Fr. revol. *11e maand of Warmtemaand, van 19 Juli—17 Augustus*), m. gmv.

Ther'mo-dyna'mica (*de leer v. d. samenhang tusschen warmte en beweging*), v.gmv.
Ther'mo-electriciteit' (*electriciteit, opgewekt door warmte*), v. gmv.
Thermogeen' (*warmtewekkend*), bn.; —*gene stralen, —gene watten.* (g = g).
Thermogenium' (*warmtestof*), o. gmv.
Ther'mograaf (*zelfschrijvende thermometer*), m. —grafen.
Thermome'ter (*warmtemeter*), m. —s: de — is in 1627 te Alkmaar uitgevonden door Corn. Drebbel; *differentiaal—*, om het temperatuurverschil van twee nabij elkaar gelegen plaatsen te bepalen; *maximum—*, die den hoogsten stand van het kwik, in zeker tijdstip bereikt, aangeeft; *minimum—*, die den laagsten stand van het kwik, in zeker tijdstip bereikt, aangeeft; *koorts—*, maximumthermometer, om de lichaamstemperatuur bij koortslijders te bepalen; zie Celsius, Fahrenheit, Réaumur; **—meterbuis** (*glazen kwikbuisje van den thermometer*), v. —buizen; **—meterschaal** (*maatschaal v.d. thermometer*), v. —schalen.
Thermopo'lium (*in de oudheid een plaats, waar warme dranken verkocht werden*), o. —liën.
Thermo'pylae (Gr. *warme poorten*; aardr. *bergpas v. Thessalië naar Locris*), o.; zie Leonidas. (ae = ee).
Thermoscoop' (*soort van differentiaalthermometer*), m. —scopen: een — geeft de warmteveranderingen aan.
Thermotherapie' (*geneeswijze door warme baden, heete lucht enz.*), v. gmv.
Ther'mozuil (*toestel tot het verwekken van electrische stroomen door verschil v. warmte*), v. —zuilen.
Thesaurie' (*kantoor v. d. thesaurier; schatkamer*), v. —rieën.
Thesaurier' (*schatbewaarder, penningmeester*), m. —riers; verg. Trezorier: **—schap** (*het ambt van penningmeester*), o. gmv.
The'seus, m., myth. de fabelachtige held v. Attica of der Atheners, hij is een andere Hercules, doodt o.m. met behulp van Ariadne den Minotaurus, zie ald., en maakt den tocht der Argonauten, zie ald., mede. (eu = ui).
The'si(in) (Lat. *naar d. regel, i.h. algemeen.*)
The'sis (*stelling; te bewijzen, te verdedigen stelling, geschilpunt ter verdediging*: muz. *daling*; dichtk. *toondaling, niet-betoonde lettergreep in een twee- of drieëcligen versvoet*, zie Arsis), v. theses en thesen.
Thes'pis, m., de grondlegger van het Gr. treurspel.
Thessa'lië, o. aardr. het grootste landschap van Noord-Griekenland; verg. Macedonië.
The'tis, v., myth. een der zeegodinnen of Nereïden, gemalin v. Peleus, moeder v. Achilles.
Tho'mas (*een der Apostelen*), m.: Bijbel. zegsw. *hij is een ongeloovige —*, iemand, die niet spoedig iets gelooft, niet gauw is te overtuigen, Johann. 20 : 25; ook, Didymus.
Tho'masslakkenmeel, o. gmv.; z. Slakkenmeel.
Thomist' (*godgeleerd volgeling van de wijsbegeerte van den beroemden Dominicaan Thomas van Aquino (1224—'74)*, m. Thomisten; verg. Scholastiek; **—isch,** bn.; *de —e wijsbegeerte.*
Thor, m., bij de Noren: de Dondergod, de Hamergod, de oudste zoon van Wodan en Frigga; (o = oo); bij de Germanen *Donar*; de *Donderdag* is naar hem genoemd; zie Miölner.
Tho'ra (*Joodsche wetrol*: *Joodsche benaming van den Pentateuch*), v. gmv.
Thuis, tehuis', bw.: *ik blijf vandaag —, e. gezellig, een prettig —*; fig. *hij is — in de geschiedenis,* zeer bekwaam; zegsw. *van iets niet — zijn,* van iets niet willen weten, er niets van moeten hebben; *van alle markten — zijn,* doortrapt zijn, zie Markt; **—blijven** (*niet uitgaan, ergens niet heengaan*), bleef —, is —gebleven; **—brengen** (*naar of in huis brengen*), bracht —, heeft —gebracht: *iem. —, gekochte waren thuis doen —*; fig. *ik kan hem maar niet —brengen,* weet mij niet te herinneren wie hij is; **—komen** (eig. *in zijn huis komen; van de reis, van een bezoek, uit de school enz. komen*), kwam —, is thuisgekomen; **—komst** (*het thuiskomen*), v. gmv.; **—reis** (*reis naar huis, vooral van schepelingen*), v. —reizen; **—werk** (*werk, dat men thuis, niet op de fabriek verricht*), o.; **—werker** (*iemand, die thuiswerk verricht,* b.v. *een kleermaker, een sigarenmaker, die per stuk thuis werkt*), m. —s.
Thu'ja (*levensboom*), v. —'s: de — is een Noordamerikaansche en O.-Aziatische cypres, bij ons een sierplant.
Thu'le, o., z. Ultima Thule. (u = oe).
Thusnel'da, v. gesch., gemalin van Arminius.
Thyr'sus (myth. *de met klimop en wijngaardranken omslingerde staf der Bacchanten*), m. thyrzen.
Tia'ra, tiaar' (*pauselijke driekroon als het zinnebeeld der strijdende, lijdende en triomfeerende kerk; oud Perzische kroon*), v. tiara's, tiaren: *ook is de — het beeld der drievoudige pauselijke waardigheid: priester, leeraar, koning.*
Ti'ber (*rivier, waaraan Rome ligt*), m.
Tibe'rias (Bijb.), het meer van —, ook zee geheeten; zie: Genesareth en Jordaan.
Tibe'rius, m., gesch. Rom. keizer, 14—37 n. C.: — pleegde een reeks van gruweldaden; onze vaderen noemden Philips II v. Spanje (1556—'98) d. Spaanschen —.
Tibet' (*fijne wollen japonstof met keper, v. de wol v. schapen uit Thibet, een aan China behoorend land in Azië*), o.
Tic (Fr. 1 *mal aanwensel, hebbelijkheid*: 2 *zenuwpijn*). m., in bet. 1 —s, in bet. 2 gmv.: 1 *sedert eenigen tijd is het schelden op mij 'n métier en een — geworden* (Max H.); 2 *— douloureux,* hevige aangezichtspijn; lees: tiek.
Ti'chel (*metselsteen, baksteen*), m. —s, —en.
Ti'chelaar (*steenbakker*), m. —s.
Ti'chelen (*tichelsteenen uit klei fatsoeneeren en bakken*), tichelde, heeft getichteld; **—oven** (*steenoven*), m. —s; **—steen** (*baksteen*), m. —en; **—werk,** o. —en.

Ticket (Eng. *spoorkaartje*; *toegangsbewijs, entreekaartje*), o. —s.
Tie'gen, t i e'ë n (*trekken*); zie T ij g e n.
Tiek, v. —en ; zie T e e k.
Tie'lerwaard (aardr. *landstreek in Geld. met Tiel als voornaamste plaats*), v.: de — heeft de Linge ten N. en de Waal ten Z., er zijn tal van welvarende dorpen.
Tien (*negen plus één, 2 × 5*), **1** bep. hoofdtelw.: — *vingers,* — *teenen* ; *les* —, *vers* —; **2** als zn.: *de — van de ruiten; wij waren met ons —en, een gezelschap van —en; het is al na —en, de trein van —en, hij deelde het in —en* ; zie ook T i e n t j e; —**de 1** (*de 10e plaats in de rij*), rang-getal : *het was de —* (*dag van*) *April*; *Lodewijk de — van Frankrijk* (1314—16); *ten* —, in de 10e plaats ; **2** zn,: breukgetal: *een* —; *twee — van 100 is 20* ; *hier zijn zes —n* (tiende deelen) *van de taart.*
Tiend (*cijns,* 1/10 *van het veldgewas, 'twelk vroeger algemeen als pacht betauld werd*), o. —en; Bijbel. volgens de Joodsche wet, Deut. 26, werden —en geheven van vee, graan, wijn en olie ; Middeleeuw. *krijtende* —, tiend van lammeren en biggen. Door de uitvoering van de Tiendwet verdwijnen de tienden in ons land thans geleidelijk.
Tien'daagsch, bn.: *de —e veldtocht,* die nl. 10 dagen duurde, begin van Aug. 1831.
Tiend'blok (*complex van akkers aan tiendheffing onderworpen*), o. —ken; —**boek** (*register der tienden*), o. —en. vero.
Tien'deelig (*decimaal, in tien deelen verdeeld*), bn.: *een —e breuk, een —e schaal.*
Tien'dehalf (*negen en een half*), telw.: *dat kost —halven gulden,* d. i. *f* 9.50.
Tien'derhande, —**lei** (*in tien soorten*), bn.
Tiend'heer of —**heffer** (*hem, wien* 1/10 *van zekeren graanoogst v. rechtswege toekwam*), m. —en, —s; —**plichtig** (*verplicht tot tiendbetaling*), bn.; —**recht** (*het recht, om tiend te heffen*), o. —en ; —**rente** (*5.44 % ook 5.55 % van den afkoopprijs van een tiend en wel gedurende 30 jaar, tot 1939, aan het Rijk te betalen*), v. —renten ; —**verpachting** (*openbare verpachting van tienden*), v. —en ; vero.; —**wet** (*wet van 1907 tot afschaffing der tienden*), v. gmv.
Tien'dubbel (voor *tienvoudig*), bn. en bw.
Tien gebo'den, o.mv.: deze ontving Mozes op d. berg Sinaï, 1300 v. C.; Ex. 20.
Tiengeme'ten (aardr. *eilandje in het Haringvliet*), o.; zie G e m e t.
Tiengul'denstuk (*tientje,* vroeger: *gouden Willem,* ± *f* 9.90 — *f* 10.00), o. —stukken: *gouden —stukken* kan men a. d. Rijksmunt vrij doen aanmunten ; —**'hoek** (meetk. *veelhoek met 10 zijden*), m. -en; —**hoekig** (*met of hebbende 10 hoeken*), bn.: *e. —e veelhoek*; —**ling** (*Rom. zilvermunt, gelijk a. d. Grieksche drachme,* ± *f* 0.48), m. -en; —**maal** (*tien-keer of -werf*), bn. en bw.: *hij heeft die anekdote al — verteld*; — *tien is honderd*; —**man** (gesch. *e. der leden van het tienmanschap in oud-Rome,* [451—449 v. C.]), m. —mannen ; —**ponder** (*kanon*; *kogel*), m. —ponders; verg. b.v. A c h t p o n d e r ; —**regelig** (*hebbende 10 regels*), bn. : *een — couplet* ; —**stammenrijk,** o., zie I s r a ë l ; —**stui'verstuk** (*halve gulden* : *Ned. standpenning v. f 0.50*), o. —ken ; —**tal** (*tien eenheden, tien gelijksoortige zelfstandigheden*), o. —tallen : *een — dagen, een — flesschen* ; —**tallig** (*tiendeelig*), bn.: *het — stelsel* ; —**tje** (1 *tiengulden-stuk, Ned. goudstuk van f 10*; 2 R.-K. 1/15 *deel van een rozenkrans of* 1/5 *deel van een rozenhoedje* ; 3 1/10 *van deel een heel lot in de Ned. staatsloterij*), o. —s : 1 *hij gaf hem een — als geschenk op zijn verjaardag* ; *een doosje met gouden —s* ; 2 *met devotie of godsvrucht een — bidden* ; 3 *een — in de jongste trekking der staatsloterij spelen* ; verg. T w i n t i g j e ; —**urendag** (*werkdag van 10 uren*), m. —dagen: de — was in ons land de normale werkdag voor ambachtslieden, fabrieksarbeiders enz., zie A c h t u r e n d a g ; —**voud,** o. —en : *100 is een — van 10* ; —**voudig** (*tienmaal de vorige waarde*), bn. en bw. : *dat stuk grond heeft nu een —e waarde* ; *ik zal u de schade — vergoeden* ; —**werf** (*tienmaal*), bn. en bw.: *een — hoezee* ; *iets — herhalen* ; —**zijdig** (*met tien zijden*), bn.: *een —e veelhoek, een —e piramide.*
Tier (*groei, welige was*; *aard*), v. gmv.: *er zit geen — in dien boom, in dat kind*; *hij heeft hier geen* —, genoegen, aard.
Tiërceeren (Fr. *tot op een derde verminderen, tot op een derde terugbrengen*).
Tiercee'ring (*het tiërceeren* ; *het betalen van slechts* 1/3 *v. e. vervallen* [*staatsschuld*]-*rente*), v. —en : *de — der staatsschuld in den Franschen tijd door Napoleon, 1810.*
Tierelantijn', o.; —**en,** bn.; z. T i r e t e i n.
Tier(e)lantijn'tje, (*soort van leeuwerik* ; *versiersel van weinig waarde* ; *grappige handbeweging*), o. —s : *de moeder maakte allerlei — voor het kind.*
Tierelie'ren (klankn. *zingen van vogels, kwinkeleeren*), tierelierde, heeft getierelierd.
I. Tie'ren (*schreeuwen, drukte of geraas maken*), tierde, heeft getierd : *wat — die kinderen op de speelplaats!*; etymologisch hetzelfde woord als T i e r e n **II.**
II. Tie'ren (*welig groeien, gedijen*), tierde, heeft getierd : *die bloemen — hier goed* ; *kippen — niet in de kou* ; *ergens niet kunnen* —, aarden.
Tie'rig (*welig groeiend*), bn. en bw. ; —er, —st: *die tarwe staat* —; fig. *het kind groeit* —, voorspoedig ; *dat kind is niet* —, levendig.
Tiers-état' (Fr. *de derde stand*: *burgers en boeren in tegenstelling van adel en geestelijkheid*), m.
Tij (uit *getij*: *eb en vloed*), o. tijen : *opkomend* —, wassend ; *vallend* —, dalend ; *dood — en spring*—, zie ald. ; zegsw. *het — laten verloopen*, de gelegenheid laten voorbijgaan ; spreekw. *Als het — verloopt, verzet men de bakens*, eig. als het diep of de stroom verloopt, moeten de bakens of tonnen verlegd worden, fig. als de omstandigheden veranderen, dient men anders te werk te gaan, neemt men andere maatregelen.
Tijd (1 *opeenvolging van oogenblikken, tijdsverloop, tijdduur of tijdruimte* ; *tijdpunt* ; 2 spraakk. *evenmatig deel v. e. vervoegd w.w.*; *vorm v. e. w w. ter aanduiding van den tijd der handeling in het heden, het verleden, de toekomst*), m. —en : 1 *de* —

gaat snel voorbij ; *den — voor iets nemen* ; *na langen, na korten —, na verloop van —*; *het is nu knikker—, kersen—, oogst—*; *een werk dat veel — vordert, in den rozen—*; *op — beginnen*; *te rechter of te bekwamer —*, op het juiste uur ; *het is etens—, kerk—*; *op — koopen, verkoopen, betalen* ; zegsw. *het is of wordt hoog —*, men kan niet langer wachten ; *hij is uit den —*, de eeuwigheid ingegaan ; *die kleederdracht is uit den —*, verouderd; *woekeren met den —*, hem nuttig besteden ; *de — verdrijven*, zie Tijdverdrijf ; *— is geld*, in het goed besteden van den tijd ligt baat of winst ; *de dood kent geen —*, let niet op leeftijd ; *de — baart rozen*, in lengte van tijd verkeert tegenspoed in voorspoed, geluk ; *komt —, komt raad*, als de tijd daar is, zal men wel raad weten; *bij — en wijle*, bij gelegenheid ; *geen zorgen vóór den —*, voordat het noodig is ; *er is een — van komen en van gaan* ; *er is een — van zwijgen en van spreken* ; *andere —en andere zeden*, de zeden veranderen met den tijd : zie ook Mettertijd, Indertijd ; 2 *de onvoltooid tegenwoordige — van het w.w. zijn.*

Tijd'affaire (handel. *speculatie, waarbij meestal de kooper geen geld, de verkooper geen fondsen heeft en later alleen het koersverschil vereffend wordt*), v. —s ; —**bepaling** (*bepaling van den tijd*), v., ook : Tijdsbepaling, v. —en ; —**besparing** (*uitsparing van tijd*), v. gmv.

Tij'delijk 1 (*voorbijgaand, vergankelijk*; *voor zekeren tijd*), bn. en bw.: *het —e leven, de —e goederen, alles hier op aarde is maar —*; *e. — leeraar, e. —e benoeming*; *hij is — aan gesteld*; **2** als zn. o. *het —e zegenen*, sterven.

Tij'deloos, tij'loos (plantk. *herfstbloem met trechtervormig, paars bloemdek*), v. —loozen : *in ons land vindt men enkel de herfst—*, zie ald.

Tij'dens (*gedurende*), vz.: *— den oorlog.*

Tijd'geest (*algemeen heerschende denkwijze in zeker tijdsgewricht*), m. gmv.: *Da Costa (1798—1860) trad op als kampioen tegen den —*; —**genoot**, m. —en : *Hooft was een — van prins Maurits*, leefde in denzelfden tijd als deze ; vr. ook —**e.**

Tij'dig (*op tijd, bijtijds*), bn. en bw.; —er, —st : *—e maatregelen*: *ik was — aan het station.*

Tij'ding (*bericht, nieuws*), v. —en, verkl. tijdinkje, o. —s; —**zaal** (*zaal of vestibule, waarbinnen een dagblad-redactie haar nieuws, haar kranten enz. ter lezing aan- of opplakt*), v. —zalen.

Tijd'korting (*tijdverdrijf*), v. —en ; —**kring** (*tijdruimte, tijdperk, tijdvak*), m. —kringen : in de sterrenk. een tijdsverloop van een zeker aantal jaren, waarin dezelfde verschijnselen zich in dezelfde orde van vroeger herhalen ; —**lang (een)**, (*gedurende eenigen tijd*), bw.: *de vrede was nu een — verzekerd.*

Tijd'lelie (plantk. *gele moeraslelie*), v. —lelies of —leliën ; —**maat** (muz. *tempo*), v. —maten ; —**meter** (*klok, chronometer*), m. —s ; —**opname** (foto. *het tegengestelde v. e. momentopname*; sport: bij een wedstrijd: *het nauwkeurig vaststellen van den tijd van vertrek of aankomst* ; —**opnemer** (*persoon met tijdopname belast*), m. —s ; —**passeering** (*tijdkorting*), v. —en : *iets doen voor —*; —**perk** (*tijdvak ; zeker aantal jaren* ; inz. *afdeeling der geschiedenis*), o. —en : *het — der Fransche revolutie* ; —**punt** (*tijdstip ; merkwaardige gebeurtenis, waarvan men begint te rekenen*), o. —en; —**regeling** (*regeling van den tijd*), v. —en ; —**rekening** (*wijze, waarop men den tijd indeelt en v. e. zeker punt af begint te rekenen*; *jaartelling in de geschiedenis*), v. —en ; *— v. betaling*, handel. berekening, die den nieuwen vervaldag leert bepalen, wanneer eenige op verschillende tijdstippen vervallende geldsommen niet op den eenmaal bepaalden tijd maar vroeger of later worden afgedaan ; —**rekenkunde** (*chronologie*), v. gmv.

Tijd'roovend (*veel tijd eischend*), bn.: *een — werk, een — onderzoek*; —**ruimte** (*tijdsbestek, tijdvak*), v. —n, ook, Tijdsruimte.

Tijds'bestek (*bepaalde tijdruimte*), o.gmv.: *alles werd in een kort — afgedaan.*

Tijd'schrift (*periodiek geschrift, maand- of weekblad*), o. —schriften.

Tijds'gewricht (*korte tijdruimte, waarin kentering plaats heeft, waarin de loop der staatszaken een keer neemt*), o. —en : *een hachelijk —*, keerpunt in de historie ; —**omstandigheid** (*toestand in zeker tijdsgewricht*), v. —heden : —**orde** (*chronologische volgorde*), v. gmv. : *de gebeurtenissen naar — vermelden* ; —**ruimte**, v. —n, zie Tijdruimte.

Tijd'stip (*tijdpunt*; *oogenblik*), o. —pen.

Tijd'stroom (*gang des tijds ; graphisch overzicht der vaderl. geschiedenis*), m., in de eerste bet. gmv. ; in de tweede bet. —en.

Tijds'verloop (*tijdduur, tijdvak, voortgang van tijd*), o. gmv.: *binnen een — van tien jaar is dit alles hier volgebouwd*; —**verschil**, o. —len : het — van plaatsen die 180° ten O. of ten W. van A'dam liggen bedraagt 12 uur.

Tijd'tafel (1 gesch. *lijst van jaartallen met korte aanstipping der feiten* ; 2 *lijst, aanduidend hoe laat het elders is, als het te Amsterdam 12 uur 's middags is*), v. —tafels : 1 *een Vaderlandsche Geschiedenis met —* ; 2 *als het te Amsterdam 12 u. is, dan is het te Parijs 11.50 uur, te Berlijn 12.35 uur, te Batavia 7.50 uur 's namiddags enz.*

Tijd'vak (gesch. *afdeeling, zeker aantal jaren*: *tijdsverloop tusschen eenige merkwaardige gebeurtenissen*), o. —vakken: *men kan de geschiedenis in —vakken verdeelen*; *in de geschiedenis der aardkorst zijn vijf —ken* ; —**verdrijf** (*uitspanning, tijdkorting*), o. gmv. ; —**verlies** (*verlies van tijd*), o. gmv.; —**vers**. o. —verzen ; zie Chronicum ; —**verspilling** (—*verkwisting*), v. gmv.; —**wijzer** (*kalender, almanak*), m. —s, w. g.

Tij'en (zie *tijgen*), tijde, is getijd : *aan 't werk* —. w. g.

Tij'gen (vero. of licht ironisch : *gaan, trekken*), toog, is getogen: *de Ridder tijgt fluks aan 't werk* ; *het zwerk toog samen* (St.); *ze zijn naar 't Heilige Land getogen* ;

vroeger: *tieën, tiegen, tijen*: *Melis tijt aan 't loopen* (Huygens).

Tij'ger (dierk. *groot, katachtig roofdier der tropische gewesten, gevlekt van huid*; fig. *kwaadaardig man*), m. —s, —en: *wreed, bloeddorstig als een* —; zie K o n i n g s—, J a g u a r; —**achtig** (*als een tijger*), bn.: *de hyena is een — roofdier*; **tijgerin'** (*wijfjestijger*), v. —nen; —**gevecht** (*gevecht tusschen tijgers of tegen een tijger*), v. —en; —**hond** (*hond, gevlekt als een tijger*), m. —en; —**kat** (*tijger der Pampa, een soort jaguar, gevlekt als een tijger*), v. —ten; —**kooi** (*hok van een tijger*), v. —kooien; —**lelie** (*zekere Chin. plant, met gele en donkerrood gevlekte bloemen*), v. —s, —leliën; —**slang** (*slang met gevlekte huid, 7 of 8 M. lang, niet vergiftig, in het Z. van Azië*), v. —en; —**val** (*val om een tijger te vangen*), v. —vallen; —**vel** (*vel v. e. tijger*), o. —vellen; —**wolf** (*zeker Z.-Afrikaansch roofdier*), m. —wolven.

Tij'glas (scheepst. *zandlooper*), o. -glazen.

Tij'haven (*vloedhaven*), v. —s: in een — kunnen de schepen enkel bij vloed binnenvallen.

Tijk (*overtrek v. beddegoed*), v. —en, (*stofnaam*), o. gmv.; —**wever,** m. —wevers.

Tij'loos, v. —loozen; zie T i j d e l o o s.

Tijl Ui'lenspiegel, m.; zie U i l e n s p i e g e l.

Tijm (plantk. *lipbloemige plant*), m. gmv.

Tij'rivier, v. —en; zie G e t i j r i v i e r.

Tik (*het tikken, een niet harde klop of slag*), m. —ken: *een — op de deur, aan het venster*; *die klok heeft een zachten —*; *iemand een — om de ooren, op de vingers geven*; verkl. —**je,** o. —s: *een — mosterd*; *nog een — groente?*; fig. *een — ironie, heb een — geduld*; *die acteur heeft een — dramatisch talent.*

Ti'kar (O.-I. *gevlochten mat*; *ligmat*), v. —s.

Tik'ken (*zachtjes kloppen*), tikte, heeft getikt: *uw horloge tikt niet*; *wij hoorden de hanen der geweren* —; zegsw. *iemand op de vingers* —, hem betrappen op een misslag; ook *typen*, zie ald.

Tik'kertje (Bargoensch: *horloge*), o. —s.

Tik'tak (*het tiktakspel*), o. gmv.

Tik'takken (1 *zachtjes tikken*; 2 *op het tiktakbord spelen*), tiktakte, heeft getiktakt; 1 *een uurwerk, e. weefgetouw tiktakt*; 2 *een partij* —; — **takschijf** (*steen voor het tiktakspel*), v. —schijven; —**spel,** o. gmv.; —**takspeler,** m. —s.

I. Til (*het tillen*), m. gmv.: *daar is een heele — aan*; zegsw. *er is iets op* —, op 't punt van te gebeuren, op komst, op handen.

II. Til (1 *duivenhok*; 2 *vogelknip*; 3 *brugje over een smal water*), v. tillen; 1 *de duiven fladderen om de* —; 2 *er zitten twee vinken in de* —; 3 *een — heeft een los middenstuk, dat, recht opgehaald, de passage verhindert*; in deze bet. ook T i l l e. Misschien is T i l **II** verwant met T i l **I.**

Til'baar (*kunnende verplaatst worden*), bn.: —*bare have*, d. i. roerende goederen.

Til'bury (*licht, tweewielig rijtuig op veeren met een paard*), v. tilbury's.

Til'da (typ. *het teeken* ~), v. —'s: een — wordt in Sp. woorden geplaatst boven de *n* als deze als *gn* (Fr.), of *nj* (Ned.) moet uitgesproken worden.

Til'len (*opheffen, met moeite opbeuren, met kracht oplichten*), tilde, heeft getild: zegsw. *iem. over het paard* —, zie P a a r d; zie ook Z w a a r t i l l e n d.

Tim'ber (Fr. *top v. e. helm*), m. —s.

Tim'bre (Fr. muz. *toonkleur*; ook: *zegel*), o. gmv.

Time is money, (Eng. *Tijd is geld*).

Timekeeper (Eng. *chronometer*; scherts. *horloge*; sport: *tijdopnemend persoon bij wedstrijden*), m. —s.

Timi'de (Fr. *beschroomd, verlegen; schuchter, bleu*), bn.: —r, meest —.

Timiditeit' (Fr. *eigenschap van iem., die timide is*; *bedeesdheid, bleuheid*), v. gmv.

Timmera'ge (*getimmerte*), v. —s. (g = zj).

Tim'merbijl (*gereedschap*), v. —en; —**en** (*in hout maken*; ook in het algemeen: *bouwen*), timmerde, heeft getimmerd: *een raam* —, *een schip* —; zegsw. *hij timmert niet hoog*, zijn verstand reikt niet ver; —**gereedschap** (*hamer, schaaf, boor, beitel, vijl, schietlood*), o. —pen; —**hout** (*hout, dat voor timmerwerk kan gebruikt worden*), o. gmv.: *alle hout is geen* —, zie H o u t; —**loods** (*loods als werkplaats v. d. timmerman*), v. —en; —**man** (*iemand, die het timmeren als ambacht uitoefent*), m. —lieden, —lui; —**mansbaas** (*meester-timmerman*), m. —bazen; —**werf** (*timmerplaats*), v. —werven; —**werk** (*werk voor of van den timmerman*), o. gmv.

Timocratie' (*republikeinsch staatsbestuur, waarbij een bepaald vermogen recht geeft op staats- en eereambten*; *geldregeering*), v. gmv.

Ti'mon (*menschenhater, -vijand*), m. —s: Timon was een Atheensch burger, die leefde ten tijde v. d. Peloponnesischen oorlog en door de trouweloosheid zijner vrienden een menschenhater werd.

Timp (*tip, naar voren overstekende punt v. kap of keuvel*), m. —en; zie T i m p j e.

Timpaan' 1 (*vierkant ijzeren raam aan de boekdrukpers*), o. —s; **2** (bouwk. *deurboogveld: de open driehoekige of ronde ruimte*, d. i. *het veld v. den boog boven e. deur, boven een portiek, v. e. fronton; geveldriehoek; trommelvlies*), o. en v. —panen.

Timp'je (*langwerpig, spits broodje*), o. —s.

Tin (*metaal met S. G. v. 7.3, smeltpunt 228° C.*; *het komt niet in gedegen toestand voor*), o.: er is o.a. Engelsch —, het beste der Europ. soorten, en O.-I. tin. v. Banka en Biliton.

Tin'achtig (*lijkende op tin*), bn.: — **ader** (*ader in een tinmijn*), v. —aders.

Tinctuur' (*verving*; inz. *sterk afgetrokken van kruiden, meestal op een geestrijk vocht*), v. —turen: — *van valeriaan.*

Tin'erts (*verbinding van zwavel, koper, ijzer, zink en ± 78% tindeelen*), o. gmv.; zie B l a d t i n of T i n f o e l i e, B r o n s, K l o k k e n s p ij s, S t a n n i o o l, M u s i e f g o u d, G o u d p u r p e r; —**foelie** (*bladtin, dienend tot het maken van spiegels*; *stanniool*), v. gmv.; zie F o e l i e.

Tin'gel (*smalle, dunne lat*), m. —s; zie T e n g e l en B e t i n g e l e n.

Tin'gel-tangel (ongunstig: *café-chantant,*

van gering allooi), m. —s; z. Getjangel.
Tin'handel (*klein- en groothandel in tin*), m.
Tin'ka (O.-I. *kuur, gril*), v. tinka's.
Tin'kelen (*klingelen met bellen*), het —de, heeft getinkeld: *ik hoor de bellen der kudde* —.
Tin'mijn (*mijn, waaruit tin gewonnen wordt*), v. —en: de —en van Banka en Biliton leveren beste tin.
Tin'ne, tin (*tandvormig bovendeel van den muur van tempel of kasteel*), v tinnen: *de —nen v. d. tempel van Jeruzalem*; zie ook Kanteel; bij overdr. de top, de spits, het hoogste deel v. e. gebouw.
Tin'negieter (*werkman, die tin giet en verwerkt*), m. —s: de Ned. —s waren in oude dagen vermaard wegens hun fraaie kannen; zegsw. *politieke* —, iemand, die in staatkunde liefhebbert, ontleend aan een blijspel van *L. Holberg*, een Deen, in onze taal uit het Hoogduitsch vertaald onder den titel van „*de staatkundige tingieter*" in 1766; —**gieterij** (*werkplaats v. d. tinnegieter*), v. —en; —**goed** (*tinnen vaatwerk*), o. gmv.; —**kast** (*bergplaats v. h. tinnegoed*), v. —en.
Tin'nen (*van tin gemaakt*). bn.: *een — koffiekan, een — kroes, een — schotel.*
Tin'schuitje (*blokje tin in den vorm v. e. schuitje*), o. —s; zie Schuitje; —**soldeer** (*soldeersel van tin*), o. gmv.
I. Tint (*roode Spaansche wijn*), m. gmv.: — *is de beste wijn van Andalusië* (Spanje).
II. Tint (*kleurschakeering; de graad van sterkte, die schilders en prentdrukkers aan hun kleuren geven*), v. —en: *halve- of midden*—, tusschenkleur.
Tin'tel 1 (*verkoold of verbrand linnen*), v. gmv.; **2** (*prikkeling v. d. koude*), m. gmv.; —**doos**, v. —doozen; zie Tondel.
Tin'telen (1 *flonkeren*; 2 *prikkelen, steken*), tintelde, heeft getinteld: 1 *de sterren* —, flikkeren; *de oogen tintelden van vreugd*, glansden; 2 *mijn vingers — van de kou.*
Tin'teloogen (*met de oogen knipperen tegen het helle licht in*), tinteloogde, heeft getinteloogd; ook: *het schitteren der oogen van vuur en geestdrift.*
Tin'teltonnetje, o., volkst.: *ik stootte mijn — zoo erg*. gezegd, als het in de pink trilt, wanneer men zijn elleboog stoot.
Tin'ten (*kleur geven*), tintte, heeft getint: *een blos tintte zijn wangen*, kleurde.
Tin'werk (*allerlei huisgerief van tin*), o. gmv.; zie Tinnegoed.
I. Tip (*punt, uiteinde*), m. tippen: *de — van een das, de — van een zakdoek; de vaas stond op het —je van de tafel*, randje.
II. Tip (Eng. *inlichting door een ingewijde*, inz. *bij wedden, speculeeren enz.*), m. —s.
Ti'par (O.-I. *droog rijstveld; ontginning voor den rijstbouw op niet bevloeide velden*), v. tipars; verg. Tegal.
Tip'muts (*puntige vrouwenmuts*), v. —en.
Tip'pelen (*met kleine passen snel loopen*), tippelde, heeft en is getippeld: *elken morgen —de de oude Bastiaans naar zijn kantoor.*
Tip'pen (*afpunten*), tipte, heeft getipt: *het haar* —, korten; *de vleugels van een vogeltje* —, de tippen er af snijden.
Tipsy (Eng. *aangeschoten, wat dronken*), bn.
Tip'-top 1 (*snel-fotografiezaak*), m. —s: in een — worden kleine, goedkoope portretjes gemaakt; **2** (*van de bovenste plank*), bw.: *dat is* —; —**je** (*het fotogram zelf*), o. —s.
Tira'de (Fr. *lange reeks van woorden, volzinnenreeks, verzenreeks*, inz. eenigszins theatraal uitgesproken; *lange gedachtenuithaal*; muz. *eenige sleepend verbonden op- en neergaande noten*), v. —s.
Trailleeren (Fr. mil. *de verspreide vechtwijze toepassen*).
Trailleur' (mil. *soldaat, optredend in de verspreide vechtwijze zijner afdeeling*), m. —s, lees; —*ralieur*; —**svuur**, o. gmv.
Tiran' (eig. *alleenheerscher, dwingeland, wreedaard*), m. tirannen: *Nero en Domitianus waren gruwzame —nen*; ook, Tyran.
Tirannie', —**nij'** (*dwingelandij*), v. —ën, —en.
Tiranniek' (*wreed, willekeurig*), bn. en bw.
Tiranniseeren (*hard behandelen*; *den baas spelen over*): *iem.* —.
Tiras' (*sleepnet, om patrijzen te vangen*), v. —sen.
Tirasseeren (*met een tiras vogels, vooral patrijzen, vangen*).
Tiretein' (*grove stof van half wol en half katoen*), o. gmv.; —**en** (*van* —), bn.
Tissu' (Fr. *weefsel*; *geweven omslagdoekje*), o. tissu's.
Ti'tan, m. myth., een der Titanen; inz. bijnaam van Helius, den zoon van Hyperi'on en van Prome'theus, den zoon van Japétus.
Tita'nen (myth. *reuzen, hemelbestormers, door Zeus in den Tartarus geslingerd*), m. mv., verg. ook Ti'tans; Giganten.
Tita'nenarbeid (eig. *werk der Titanen*; fig. *zeer zware arbeid*), m. gmv., ook: *Titansarbeid.*
Tita'nia (*koningin der elfen*), v.; zie Oberon.
Tita'nisch (*reusachtig, geweldig groot*), bn.: *een — geweld*; *een —e arbeid.*
Ti'tansarbeid (*reuzenwerk*), m. gmv.
Ti'tel (1 *ambtsnaam, rangnaam, eerenaam van personen*; 2 *benaming van een boek, opschrift*; 3 *onderdeel van een wetboek*; 4 *rechtsgrond*), m. —s: 1 *de — van doctor, van meester in de rechten, van advocaat*; *die generaal kreeg den — van veldmaarschalk*; zie Bijlage I; 2 *de — van dat boek belooft veel*; *welk is de — van uw gedicht, van uw opstel, van uw lezing?*; 3 *een wet is verdeeld in boeken en een boek in —s*; *het eerste boek v. h. wetboek van koophandel telt 10, het tweede 13* —s; 4 *iets als — aanvoeren*; —**blad** (*eerste blad van een boek, dat den titel of den naam van het boek bevat*), o. —bladen; zie Fransche —.
Ti'telen (*een titel geven*), titelde, heeft getiteld; zie Betitelen.
Ti'telplaat (*plaat tegenover het titelblad*), v. —platen; —**rol** (tooneel. *rol van den hoofdpersoon*, d.i. *van hem, naar wien het stuk heet*), v. —rollen; —**vignet** (*druksieraad, meestal in druivebladvorm op het titelblad*), o. —ten.
Titra'ge (*het bepalen van het gehalte*, b.v. *van zuren*; *gehalte*), v. (g = zj).
Titreeren (*het gehalte bepalen van eenig mengsel*); zie Titrage.

Tit'tel (*stippel, punt, teeken*), m. —s: *er mag geen — aan ontbreken*, niets; *hij kent geen — of jota*, hoegenaamd niets; zie J o t a.
Titulair' (Fr. *den titel voerend zonder de functie te bekleeden*), bn.: *korporaal—, sergeant—*, niet-effectief.
Titula'ris (*persoon, die zekeren titel voert, titeldrager*), m. titularissen.
Titulatuur' (*betiteling; al de titels van een persoon*), v. —turen; zie B ij l a g e I.
Tituleeren (*betitelen; iem. een titel geven*): *hoe moet ik hem —?*
Ti'tus, m. zoon v. Vespasianus: geb. 41 n. C., Rom. keizer van 79—81, verwoestte in 70 Jeruzalem; zie ook: C o l i s e u m.
Ti'voli, eig. stad ten N.-O. van Rome, uitspanningsoord; naam, wel gegeven bij uitbr. aan een pleziertuin, buitencafé; **—theater** (*zomertheater*), o. —s.
Tja'bé (O.-I. *Sp. peper*), v. gmv.
Tjalk (*Friesch zeilvaartuig met platten bodem en ronden voorsteven*), v. —en; **—schip**, o. —schepen; **—schipper**, m. —s.
Tjan'doe (O.-I. *bereide opium*), o. en v.: *van — worden balletjes gekneed ten gebruike in de opium-pijp.*
Tjau'gelen (klankn. *slechte snarenmuziek maken*), tjangelde, heeft getjangeld: *dit meisje blijft maar op de gitaar —.*
Tjan'ken, tjen'ken (*huilen* b.v. *van honden*), tjankte, heeft getjankt; **—er**, m. -s.
Tjap (O.-I. *stempel, merk*), v. —s.
Tjelem poeng (*e. soort van Ind. mandoline, soms met dertien snaren, behoorende bij de gamelan-muziek*), v. —poengs.
Tjerk (*Amerikaansche houtsnip*), v. —en.
Tjeu'kemeer (aardr. *het grootste der meren van Friesl. in het Z. der provincie*), o.
Tji (O.-I. *rivier*), v. tji's; met — beginnen al de riviernamen in de Soenda-landen (W.-Java): Tji-Liwong, Tji-Taroem enz.; zie K a l i.
Tjif'tjaf (*tuinzomervogeltje, dat zijn half overdekt nest een paar voeten boven den grond bouwt*), m. tjiftjaffen.
Tjil'pen (*piepen van vogels*), tjilpte, heeft getjilpt: *de mussehen —.*
Tjin'gelen ([*langzaam*] *bellen of luiden*), tjingelde, heeft getjingeld.
Tjin'tjangen (O.-I. *in stukjes hakken*).
Tji'tjak (O.-I. *huishagedis op Java*), v. tjitjaks: *de — zuivert de woningen van ongedierte.*
Tjo'ba (Mal. *komaan, laat ons beproeven*).
Tjok'vol (*stikkensvol, proppol, tot aan den nok gevuld*), bn.: *de concertzaal was —.*
Tjot'ter (*klein zeilvaartuig*), v. tjotters.
Toast (Eng. *geroosterd stukje brood voor 't ontbijt of bij de thee; heildronk*), m. toasten: zie T o o s t.
Toas'ten, beter T o o s t e n.
Tob'be (eig. *vat met twee ooren: waschkuip, balie*), v. tobben; verkl. *tobbetje*, o. —s.
Tob'ben (*zwaar werken, zich afsloven*, ook: *sukkelen, niet vooruitkomen*), tobde, heeft getobd; zie A f t o b b e n; *zij tobden van den eenen dag op den anderen; met een ziek kind erg —*; fig. over iets malen, vol zorg zijn: *wat tobt ge toch?*; **—ber** of **tob'berd** (*sloof, sukkelaar*), m. —s; **—berig** (*aldoor tobbende, zwaartillend, malende*), bn.; —er, —st; **—berij'** (*afsloving, gezeur, moeite, gemaal*), v. gmv.
To'bogan, t o ' b o g g a n (1 *Russ. rutschslee voor afhellingen in bergstreken*; 2 *kermis-rutschbaan, waarbij men op een bankje van een hoogte afglijdt*), v. —s: 1 de — heeft met ijzer beslagen glijroeden; men ligt er voorover op en stuurt met de voeten; 2 *de — vormde een der grootste aantrekkelijkheden.*
Toccadiel'je, —dil'le (It. *tiktakspel*), o.
Tocca'ta (It. muz. *stuk voor toetsinstrumenten*), v. —'s: de — heeft een zeer beweeglijk karakter; vgl.: C a n t a ' t e en S o n a ' t e.
Toch 1 bw. van wijze: *kom —; is het — waar?; je zult — niet wegblijven?*; **2** bw. van het zinsverband: *al is hij rijk, — is hij niet gelukkig*, echter, evenwel.
Tocht (1 *trek, zuigwind*; 2 *trek, begeerte*; 3 *reis, marsch*; 4 *treksloot*), m. in bet. 1 gmv.; in 2, 3 en 4 —en: 1 *op den — zitten, men voelt hier geen —je*; verg. A d e m t o c h t; 2 *allerlei — des harten*, zie H a r t s t o c h t; 3 *ze deden een — naar het H. Land*; *Napoleons — naar Rusland*; zie P e l g r i m s t o c h t, Z e e—, B o o t—, T e r u g—, S t r o o p—, V e l d—; 4 *in het water van den —* (C.O.), **z.** T o c h t s l o o t.
Tocht'band (*band van allerlei stof voor kieren van deuren en ramen om den tocht af te sluiten*), o. gmv.; **—deken** (*deken, voorhang om den tocht tegen te gaan*), v. —s; **—deur** (*binnendeur vooraan in een lange gang tegen den tocht*), v. —en; **—en** (*trekken van den wind, den tocht doorlaten*), het tochtte, heeft getocht: *wat tocht het hier!, dit raam tocht*; **—gat** (*luchtgat, trekgat*), o. —gaten; **—genoot** (*reisgezel*), m. —en; vr. ook **—e**; **—ig** (*winderig, trekkerig*), bn.; —er, —st; **—lat** (*lat met schapevacht of andere stof er langs op de vensterkieren tegen den tocht*), v. —latten; **—raam** (*buitenraam, dubbelraam om den tocht af te sluiten*), o. —ramen; **—scherm** (*kamerschut tegen den tocht*), o. —en; **—schut** (*—scherm*), o. —ten; **—sloot** (*treksloot, breede poldersloot, waardoor het water afloopt*), v. —slooten.
Tod, tod'de (*een lomp, vod, prul*), v. todden: *gooi dat oude zakdoekje maar bij de todden; wat een havelooze vrouw, de todden slepen haar na*; **—denkoopman** (*opkooper van todden*), m. —kooplui; **—denpakhuis**, o. —zen; zie verder L o m p en zijn samenstell.
Toddy (Eng. *warme grog, van rum, cognac, arak of brandewijn met water en suiker*), m. —'s.
Toe (*in de richting naar; tegemoet, tegen; dicht*), bw.: *ergens naar — gaan, hij kwam naar mij —; dat lacht mij —; doe die deur —*; dit bijw. komt soms ook wel voor in bijv. gebruik: *een —ë deur, een —ë veranda, een —ë auto*, gesloten; verder in samenst. met zn. *een —kachel* (tegenstell. *van open haard*), *een —beurs, een — deur*; *—dracht, —gang*; in scheidbare samenst., zie —b a k e r e n, —b e d e e l e n, —b e h o o r e n, —b e r e i d e n enz.: de vd. worden aaneengeschreven: *toegebakerd, toebedeeld, toebehoord, toebereid enz.*
Toe'ak, —wak (O.-I. *palmwijn*), m.

Toe'an (Mal. *heer*), toeans; zie T o e w a n.
Toe'an-besaar', zie T o e w a n-b e z a a r; —**-ta'nah** (*landheer*), m. —'s.
Toean'koe (Mal. *mijn-heer, mon-seigneur*), m. toeankoes.
Toe'bakeren (*inbakeren, goed er in stoppen tegen weer, kou of wind*), bakerde —, heeft toegebakerd: *een kind al te zeer* —; —**bedeelen** (*als deel toestaan, geven*), bedeelde —, heeft toebedeeld: *iemand iets* —; *deze akker is u bij de boedelscheiding* —*bedeeld*; —**behooren 1** (*behooren aan, het eigendom zijn van*), behoorde —, heeft toebehoord: *wien behoort die villa toe?, die weide heeft mij nog eens* —*behoord*, ook: T o e h o o r e n; **2** (*datgene, wat bij iets behoort*), o.: *geleverd, een rijwiel met* —; —**bereiden** (*naar behooren bereiden, klaarmaken om gegeten te worden*), bereidde —, heeft toebereid: *de salade smakelijk* —; —**bereidselen** (*al, wat dient om iets gereed te maken of te doen slagen*), o. mv.: — *tot de ontvangst van den vorst*; — *tot een reis, tot het opvoeren van een tooneelstuk enz.*, zie A a n s t a l t e; —**beurs** (*gesloten beurs*), v., zie B e u r s: —**bidden** (*met een bede toewenschen*), bad —, heeft toegebeden: *iemand Gods zegen* —; —**bijten** (*in iets bijten*; fig. *een voorstel aannemen*), de hond beet —, heeft toegebeten; —**dichten** (van *dichten*, d. i. *verzinnen*: *iemand zonder grond iets toeschrijven, hem als den dader, den maker noemen*), dichtte —, heeft toegedicht: *dit krantenbericht wordt hem* —*gedicht*, zie A a n d i c h t e n; —**doen 1** (1 *dichtdoen, sluiten*: 2 fig. *helpen, baten, invloed uitoefenen*), deed —, heeft toegedaan: 1 *de deur* —, *ik heb vannacht geen oog* —*gedaan*; fig. *dat doet de deur toe*, zie D e u r; 2 *dat doet er niet* —, *hij kan er niets aan* —; **2** (*hulp, bijstand, medewerking*), o.: *dat is buiten mijn* — *gebeurd, geschied.*
Toe'doeng (Mal. *groote ovaalvormige, platte zonnehoed, van gevlochten palmbladeren of ander materiaal vervaardigd*), v. —s: *de landbouwer op den akker draagt een* —.
Toe'dracht (*de wijze, waarop zich iets heeft toegedragen*), v.gmv.: *ik zal u de geheele* — *der zaak mededeelen*, d.i. heel het beloop.
Toe'ëigenen (*in bezit nemen, meestal wederrechtelijk*), eigende —, heeft toegeëigend; meestal refl.: *zich iets* —, iets als eigendom beschouwen, zich in het bezit stellen.
Toef (Fr. touffe: *dot, pluk, bos*), v. —en.
Toe'gaan (*dichtgaan*), ging —, is toegegaan: *de deur, het raam is door den wind* —*gegaan*; *het is bij die boedelscheiding vreemd* —*gegaan*, er zijn vreemde dingen gebeurd; —**gang** (*weg, waarlangs men ergens kan komen*), m. toegangen: — *hebben, vrijen* — *hebben*, d. i. vrij mogen binnengaan; *de* —*en tot de stad*, wegen, poorten; —**gangsbewijs** (*bewijs van toegang*), o. —zen; —**gangsbiljet** (*entreebiljet*), o. —ten; —**gangskaart** (*entreekaart*), v. —en; —**gan'kelijk** (*te genaken*), bn.: *dat fort is van twee kanten* —; fig. *deze minister is nog al* —, genaakbaar; —**geef'lijk, toege'lelijk** (*inschikkelijk*), bn. en bw.; —er, —st; —**genegen** (*gunstig gezind*), bn.; —genegener, —genegenst; —**geven**, (1 *geven boven 't bedongene*; 2 fig. *inwilligen, toestaan*), gaf toe, heeft —gegeven: 1 *op den koop iets* —, d. i. bovendien een kleinigheid geven; *op den koop* —, verliezen; *hij geeft u niets toe in kennis, lichaamskracht enz.*, doet niet voor u onder; 2 *men moet kinderen niet te veel* —; *aan zwaarmoedigheid* —; —**ge'vend** (*inschikkelijk*), bn. en bw.; —er, —st; —**ge'vendheid** (*meegaandheid*), v. gmv.; —**geving** (spraakk. *inwilliging, concessie*), v.
Toe'gift (*toemaat, doorslag*), v.; —**groeien** (*dichtgroeien*), groeide —, is toegegroeid: *een sloot kan* —, *die wonde gaat* —; —**hoorder** (*iemand, die toehoort of luistert*), m. -s: *al de* —*s waren getroffen*, d.i. aanwezigen; —**deres'**, v. —sen; —**ders**, m. mv., z. A u d i t o r i u m.
I. Toehooren (*aanhooren, luisteren*), hoorde —, heeft toegehoord.
II. Toehooren, het hoorde —, heeft —gehoord; zie T o e b e h o o r e n,
Toehuis (*geen winkelhuis, een gesloten huis*), o. —huizen; —**juichen** (*juichend toeroepen, met gejuich begroeten*), juichte —, heeft toegejuicht; —**kaatsen** (*in de richting v. iemand kaatsen*), kaatste —, heeft —gekaatst: *elkander den bal* —, fig. elkaar bevoordeelen; *elkaar complimenten* —, elkaar ophemelen; —**kachel** (*gesloten kachel, indertijd als tegenstelling van open haard*), v. —s.
Toe'kan(g) (O.-I. *baas, meester; iemand, die ervaren of knap is in eenig vak of werk*), m. —s: —*-a'jer*, waterdrager, —*-ka'joe*, timmerman, —*-lam'po*, lampenist, —*-mas*, goudsmid, —*-med'ja*, tafelbediende.
Toe'kennen (*toewijzen*), kende —, heeft toegekend: *iemand een recht* —, geven, toestaan; —**kijken** (*gadeslaan*), keek —, heeft toegekeken; fig. *hij mag* —, hij krijgt er niets van; —**komen** (*behooren, toebehooren*), kwam —, heeft en is toegekomen: *dit komt mij toe*; *iemand gelden doen* —, geworden: *kunt gij met uw traktement* —?, rondkomen; —**komend** (*aanstaande*), bn.: *de* —*e week*; *het* —*e leven*, eeuwige; spraakk. *de* —*e tijd*, een tijdvorm; —**komst** (*de tijd, die nog komen moet*), v. gmv.: *rekenen op de* —; *het kind is de* —; *de jeugd heeft de* — *in handen*: —**kom'stig**, bn.: *uw* — *welzijn*, —*e moeilijkheden*; —**kruid** (*kruid, waarmede salade enz. toebereid wordt*), o. —en.
Toe'laag, toe'lage (*vergoeding in geld*, d.i. *toeslag*), v. —lagen: *een* — *van f 100 voor 't bezit der teekenakte*, zie G r a t i f i c a t i e; —**lachen** (*lachende iemand aanzien of groeten*; *vriendelijk, gunstig aanzien*), lachte —, heeft —gelachen; fig. *de toekomst lacht mij* —, schijnt mij rooskleurig; zie A a n l a c h e n; —**last** (*groot wijnvat, dat 640 flesschen wijn kan bevatten*), m. —en; ook: eigennaam voor een hotel; —**laten** (*veroorloven*), liet —, heeft toegelaten: *gij moet aan uw kinderen niet alles* —, dulden van; *oogluikend iets* —, door de vingers zien; *er worden ieder jaar 24 kweekelingen toegelaten*, aangenomen; —**latingsexamen** (*examen, om toegelaten te worden aan een H. B. S., R. K. S., Gymnasium enz.*; *admissie-examen*), o. —s; —**latingskaart** (O.-I., zie P e r m i t), v.

—en : —**leg** (*plan, voornemen, onderneming*), m. gmv. : *de — werd verijdeld*, aanslag; —**leggen** (1 *dichtdoen, sluiten* ; 2 *toewijzen* ; 3 *er op toegeven* ; 4 *zijn best doen*), legde (lei, leide) —, heeft toegelegd (geleid) : 1 *een graf —, een luik —*; 2 *een gratificatie —*; 3 *ergens geld op —*; 4 *het er op — om iem. te benadeelen; zich —*, zich bevlijtigen : *z. — op de wiskunde*; —**lichten** (*ophelderen, nader verklaren*), lichtte —, heeft toegelicht: *een geschil —*; —**lichting** (*verklaring, opheldering*), v. —en ; —**lonken** (*vriendelijk aanblikken*), lonkte —, heeft toegelonkt ; —**loop** (*het v. alle zijden er naar toe komen*), m. gmv. : *deze winkel heeft den —*, trekt een menigte van klanten ; *een enorme —*; —**luisteren** (*aan'hooren*), luisterde —, heeft toegeluisterd : *je moet aandachtig —*; —**maat** (*overmaat, iets boven de gewone maat*), v. —maten ; —**maken** (*dichtmaken, sluiten*), maakte —, heeft toegemaakt : *een deur, een venster —, e. brief —*; —**mand** (*mand met deksel*), v. —en.

Toen, 1 bw.: *hij kwam —*, op dien tijd ; **2** vgw.: *— hij kwam, was het te laat*, op het oogenblik, dat.

Toe'naam (*bijnaam ; naam, welke aan den voor- of familienaam is toegevoegd*), m. —namen, b.v. *Willem de Zwijger, baas Gansendonk, de Baron ; ik zal je alles zeggen, met naam en —*, in bijzonderheden of details.

Toe'nadering (*verzoening*), v. gmv. : *van geen — willen weten.*

Toenan'koe, m. —koes; z. T o e a n k o e.

Toen'dra (aardr. *moerlakte of -steppe, 's winters bevroren moeras* inz. *in Noord-Europeesch- en Aziatisch-Rusland, in de Hudsons-baailanden*), v. —'s.

Toe'nemen (*krachtiger of sterker worden, aanwinnen ; erger worden*), nam —, heeft, is toegenomen : *— in kracht, in kennen, in kunnen ; de bevolking zal in de mijndistricten zeer —; de koorts is nog —genomen.*

Toe'neming (*aangroeiing*), v. gmv.: *— van werkzaamheden, — van bevolking.*

Toen'maals (*indertijd*), bw.: *hij was — in Indië*, destijds, in die dagen.

Toen'malig, bn.: *de —e mode was minder dwaas*, de mode van toen, van die dagen.

Toen'tertijd (*in dien tijd of die dagen*), bw.

Toe'pad (*bijpad, korter pad*), o. —paden.

Toepas'selijk (*van toepassing zijnde*), bn. en bw.; —er, —st : *dat wetsartikel is hier —; dat is op hem —; een — opschrift, een — woord ; — spreken.*

Toe'passen (*aanwenden*), paste —, heeft toegepast : *pas de opgedane paedagogische kennis nu toe bij uw onderwijs ; een formule —, een regel der spraakkunst —*, te pas brengen.

Toe'passing (*het toepassen*), v. — en: *de — van den kettingregel*, gebruik; ook, het vermanende deel eener predikatie als besluit.

Toer (1 *reis, tocht, wandeling, rit* ; 2 *kunststukje, goochelkunstje* ; 3 *lastig werk* ; 4 *beurt* ; 5 *haarkrulsel ; haartooisel*; 6 *streng koralen of parelen* ; 7 *draai, wenteling*), m. in bet. 3 gmv.; in de andere bet. —en : 1 *wij deden een — door de fraaie omstreken* ; 2 *die goochelaar doet fraaie —en; die acrobaten doen sterke —en*, kunsten ; 3 *je zult er een heelen — mee hebben*, b.v. met het haken van een sprei ; 4 *elk zal op zijn — spelen* ; 5 *Grietje van Buren droeg een —, aan twee trosjes rozijnen niet ongelijk* (C. O.), vero. ; 6 *een — parelen* ; 7 *het rad maakte 150 —en per minuut.*

Toe'rechten (*toebereiden*), rechtte —, heeft toegerecht ; *de salade —, het avondmaal —*; —**reeden** (*optakelen, uitrusten*), reedde —, heeft toegereed : *een schip ten oorlog —.*

Toerei'kend (*voldoende, genoegzaam*), bn.: *de voorraad was —, het geld was niet —.*

Toere'kenbaar, bn.: een misdaad is —, als ze gepleegd is met verstandelijk bewustzijn ; de dader is dan t o e r e k e n i n g s v a t b a a r; met ontkenning dikwijls ook, ofschoon minder juist van een persoon : *die man is niet —*, men kan hem niet aansprakelijk stellen voor zijn daden.

Toe'rekenen (*wijten, ten laste leggen*), rekende —, heeft toegerekend: *iem. iets —.*

Toe'ren (*een wandeling doen te paard of in een rijtuig*), toerde, heeft, is getoerd : *wij toerden eerst door de voornaamste straten der stad* (C. O.).

Toe'rijtuig (*gesloten rijtuig*), o. -rijtuigen.

Toeris'me (*het reizen voor zijn genoegen ; reissport*), o. gmv.: *de nieuwe transalpine spoorwegen zijn voor het — van groot belang.*

Toerist' (*pleizierreiziger*), m. —en : *langs d. Rijn wemelt het 's zomers v. toeristen.*

Toe'rit (*kortere rit*), m. —ritten.

Toermalijn' (*een rozerood of bruinachtig rood edelgesteente*), **1** (*voorwerpsn.*), m. —en; **2** (*stofn.*), o. gmv.; ook, T o u r m a l ij n.

Toernooi', o. —en ; zie T o r n o o i.

Toe'roep (*het toeroepen, kreet*), m., w.i.g.; —**rusten** (*gereedmaken, uitrusten*), rustte —, heeft —gerust ; *zich ten strijde —*, wapenen ; —**rusting** (*toebereidselen ten oorlog*), v. —en ; —**schie'telijk** (*tegemoetkomend, welwillend*), bn.; —er, —st ; —**schieten** (*toesnellen*), schoot —, heeft en is —geschoten : *op dien kreet kwam mijn vader —*, d. i. ijlings aansnellen ; —**schijnen** (*dunken, voorkomen*), scheen —, heeft toegeschenen ; —**schouwer** (*toekijker ; iemand die naar iets staat te kijken*), m. —s ; —**schouwster,** v. —s ; —**schrijven** (*toekennen* ; ongunstig : *wijten*), schreef —, heeft toegeschreven : *dat werk wordt aan Huygens toegeschreven*, d. i. men noemt hem den maker ; *waaraan moet ik uw stilzwijgendheid —?*, wijten; —**sjorren** (*met touw stevig vastbinden*), sjorde —, heeft —gesjord, zie S j o r r e n; —**slag** (1 *toewijzing bij een koop* ; 2 *dat, wat bij iets gevoegd moet worden*, b.v. *geld*), m. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —slagen : 1 *de — valt* ; 2 *— moeten betalen op zijn biljet ; — krijgen op zijn tractement*, zie D u u r t e t o e s l a g ; —**slagbiljet** (*op den spoortrein*), o. —ten ; —**slede** (*gesloten slee*), v. —n ; vero.; —**spelen** (*in de hand spelen*, speelde —, heeft —gespeeld : *Hateling speelde Klaartje de slagen toe* (C.O.); —**speling** (*bedektelijke aanduiding*), v. —en : *hij maakte een — op uw burgerafkomst*, zinspeling, hij doelde er op; —**sperren** (*afsluiten*), sperde —, heeft toegesperd ; —**spijs** (*bijspijs, bijgerecht*),

v. —zen; —**spraak** (*aanspraak, rede*), v. —spraken : *hij hield een — tot zijn werklieden.*

Toe'staan (*veroorloven, vergunnen, inwilligen*), stond —, heeft toegestaan : *een verzoek —, iemand iets —*, toelaten ; —**stand** (*gesteldheid, gesteltenis*), m. —en ; —**stel** **1** (*toebereidselen*), m. gmv.: *nog zie ik dien droevigen — van zuurdeeg en natte omslagen* (C. O.) ; *de — tot haar bruidsgewaad* (Staring), toebereidselen ; *dat was een —!* drukte, omslag ; **2** (*werktuig, machine*), o. —len : *wat kost dat —?, een kook—; allerlei —len*, apparaten, werktuigen ; —**stellen** (*in gereedheid brengen*), stelde —, heeft toegesteld : *een feestmaal —*, d. i. aanrechten, gereedmaken ; —**stemmen** (*inwilligen, goedkeuren*), stemde —, heeft toegestemd ; —**stemming** (*goedkeuring*), v. gmv.: *zijn — geven aan iem. of tot iets.*

Toet (1 *wrong* ; 2 *hoofd* ; *gezicht*), m. —en ; 1 *het haar in een — dragen* ; 2 *wat eau de cologne op m'n —; hou je —!*, zeer gmz.

Toe'takelen (*een schip van takelwerk voorzien, om zee te kunnen kiezen*), takelde —, heeft toegetakeld ; fig. *wat is dat vreemd toegetakeld*, opgedirkt, vreemd en belachelijk opgesmukt ; *hij is erg —getakeld*, afgerost, bont en blauw geranseld ; —**tasten** (*aanpakken, nemen*), tastte —, heeft toegetast : *de gasten moeten maar —*, d. i. nemen, wat hun gelieft ; —**tellen** (*voor iem. neertellen*, b.v. *geld*), telde —, heeft —geteld : fig. *iem. de beten broods —*, hem karig voeden.

Toe'ten (*blazen op trompetten, koehoorns enz.*), toette, heeft getoet ; zegsw. *hij weet van — noch blazen*, hij weet hoegenaamd of volstrekt niets van het vak ; —**er** (*persoon, die toet* ; *toethoorn*), m. —s, gmz.

Toe'teren (*gedurig toeten*), toeterde, heeft getoeterd : *op een koehoorn —.*

Toe'terloof (plantk. *loof v. schermbloemplanten, op wier holle stengels de jeugd kan toeteren*), o. gmv.

Toet'hoorn, —horen (*koehoorn, blaashoorn*, b.v. *van een herder*), m. —hoorns, —horens.

Toe'tje (*kleine lekkernij na het maal*), o. -s.

Toe'treden (*naderen*; fig. *deelnemen aan*), trad —, is toegetreden : *tot een vereeniging —*, er lid van worden ; *de koning trad op hem toe*, d. i. kwam tot hem, naderde hem.

Toets (1 *beproeving van metalen* ; 2 fig. *beproeving* ; *proef* ; 3 muz. van klavier, orgel : *het smalle beweegbare stukje ivoor of hout, waarop de vingers drukken bij het spelen* ; 4 schilderij : *penseelstreek* ; *kleurschakeering*), m. toetsen : 1 *de — van het goud* ; 2 zegsw. *den — kunnen doorstaan*, bestand zijn tegen het onderzoek, eig. gezegd van goud, welks gehalte op den toetssteen onderzocht wordt ; 3 *de vingers streelden als het ware de —en* ; *een — aanslaan*, laten hooren ; 4 *fijne —en.*

Toet'sen (eig. *op den toetssteen onderzoeken*), toetste, heeft getoetst : *goud —*; fig. *wij zullen zijn eerlijkheid —*, d. i. op de proef stellen.

Toets'instrument (*orgel, piano, klavecimbel*), o. —en ; —**naald**, v. —en ; zie P r o e f n a a l d ; —**steen** (*harde zwartachtige basaltsteen, proefsteen der goudsmeden*, zie T o e t s 1) **1** (*voorwerpsn.*), m. —en, (*stofnaam*) ; **2** o. gmv.; fig. *een examen is een — van iemands vakkennis.*

Toe'val (1 *onvoorzien geval* ; 2 *bezwijming, vallende ziekte*), o. —vallen : 1 *bij —*, geval, geluk ; 2 *aan —vallen lijden.*

Toe'vallen (1 *dichtgaan*; 2 fig. *ten deel vallen*), viel —, is toegevallen, *de oogen vielen mij — v.d. slaap*; 2 *een erfenis is haar toegevallen.*

Toeval'lig (*bij toeval*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e ontmoeting*; *ik zag hem —* ; —**val'ligerwijze, —wijs** (*niet verwacht, bij toeval*), bw.: *— was die deur niet op slot* ; —**valligheid** (*het toevallige, wat bij toeval gebeurt*), v. —heden.

Toe'ven (*wachten*), toefde, heeft getoefd : *toef een oogenblik* ; *ons toeft een vriendelijk onthaal.*

Toe'verlaat (eig. *wijkplaats* ; fig. *bescherming*), m.: *God is mijn —*, toevlucht.

Toe'vertrouwen (*aan iem. in vertrouwen geven, mededeelen*), vertrouwde —, heeft toevertrouwd : *iemand een som gelds —*, in bewaring geven ; *iem. een geheim —.*

Toe'vloed (*het toevloeien*), m. gmv.: fig. *e. — van vreemden, van nieuwsgierigen*, stroom; —**vloeien** (*vloeiend aanstroomen*; fig. *in menigte ergens samenkomen*), vloeide —, is toegevloeid ; —**vlucht** (*wijkplaats, schuilplaats*, b.v. *van het Leger des Heils* ; ook : *toeverlaat, steun, hulp*), v. gmv.: *nergens een — vinden* ; *God is een — voor de zijnen*; —**vluchtsoord** (*wijkplaats, schuilplaats*), o. —oorden, zie A s y l.

Toe'voegen (1 *dichtstoppen* [n.l. *de voegen*] ; 2 *bij iets voegen, vermeerderen* ; 3 *als hulp geven* ; *ten dienste stellen* ; 4 *het woord richten tot, zeggen tot*), voegde —, heeft toegevoegd : 1 *de metselaar zal die reten —*; 2 *ik heb aan die woorden nog een en ander toegevoegd* ; 3 *den generaal zijn twee kapiteins als adjudanten toegevoegd* ; 4 *hij voegde hem —: zwijg!* ; —**voegsel** (*het toegevoegde, een aanhangsel*), o. —s ; —**voer** (*aanvoer*), m. —en ; *— van levensmiddelen* ; *den — afsnijden*, verhinderen ; —**voeren** (*aanbrengen, voorzien van*), voerde —, heeft toegevoerd : *den vijand levensmiddelen —*; —**voorzicht** (*bewaking, zorgzaam toezicht*), o. gmv.; w.i.g.; —**wagen** (*dicht rijtuig*), m. —s.

Toe'wak (O.-I. *palmwijn, toeak*), m. gmv.

Toe'wan (O.-I. *heer, mijnheer*), m. toewans ; zie T o e a n ; —*bezaar' of* —*besar'*, groote heer, chef, directeur inz. de gouverneur-generaal van Ned. O.-I.

Toe'was (*aanwas, groei, toeneming*), m. gmv.; —**wassen** (*dichtgroeien*), wies toe, is toegewassen : *die sloot zal geheel — met waterpest* ; —**water** (*door ijs gesloten, dichtliggend water*), o. gmv.: *bij — gaat men per slee* ; —**weg** (*een kortere weg*), m. —wegen ; —**wenden** (*toekeeren, toedraaien*), wendde —, heeft toegewend : *ik heb hem den rug toegewend* ; —**wicht** (*toemaat, overwicht*), o. gmv.: *hij gaf mij e. ons —*, te veel of meer dan het gevraagde gewicht als toegift; —**wijden** (*wijden, toeheiligen*), wijdde —, heeft toegewijd : *zich — aan*, d. i. zich geheel geven ; —**wijzen** (*toekennen*), wees —, heeft toegewezen : *die*

eisch is hem toegewezen, hij is op dat punt in het gelijk gesteld ; *een aanbesteed werk* —, d.i. gunnen: *iemand een koop* —, tot kooper verklaren ; —**zang** (*slotzang*), m. —en: *de — van Vondels rei van Engelen*; —**zeggen** (*beloven*), zegde (of zeide) —, heeft toegezegd (—gezeid): *iemand een belooning* —; —**zegging** (*belofte*), v. —en; —**zenden** (*zenden aan of naar*), zond —, heeft toegezonden: *iemand iets* —; —**zicht** (*het toezien*), o. gmv.: *er moet — zijn bij alle werk*, opzicht ; —**zien** (1 *opzicht houden* ; 2 *ooggetuige zijn, naar iets kijken*), zag —, heeft toegezien : 1 —, *dat alles goed in zijn werk gaat* ; 2 *de meisjes kregen ieder een appel, en de jongens konden* —, kregen niets, konden het aanzien; —**ziend,** bn.: *een toeziende voogd* ; —**zie-ner** (*opzichter*), m. —zieners; —**zwaaien** (*zwaaiend een teeken geven*), zwaaide —, heeft toegezwaaid : *iemand met den zakdoek* —, toewuiven ; fig. *iemand wierook* —, *lof* —, hem hoog prijzen, hem luide roemen, zie W i e r o o k.

Tof (Bargoensch: *bijdehand, slim*; mil. *lollig, mollig, toeschietelijk, lekker*), bn.: *een —fe jongen.*

Tof'fel (*muil, pantoffeltje*), v. toffels, gmz.

Tof'steen 1 (*voorwerpsnaam*), m. —steenen; **2** (*stofnaam*), o. gmv.; zie T u f s t e e n.

To'ga (*kleed der R.-K. geestelijken, soutane*; *wijde tabbaard met wijde mouwen, ambtskleed van predikanten, rechters en advocaten*), v. —'s, in de spreekt. T o o g, v. togen.

Toilet' (*kaptafel met benoodigdheden*; *kapdoos* ; *sieraad, opschik*), o. —ten : zegsw. *zijn — maken*, d.i. zich met zorg kleeden; *veel besteden aan* —, kleedij ; *een fraai* —, kleedij, vooral van dames, b.v. *bal—, bruids—*; —**artikel** (*gereedschap van de waschtafel*), o. —en ; —**doos** (*doos tot berging van allerlei toiletartikelen*), v. —doozen ; —**spiegel** (*spiegel in een kleedkamer*), m. —s; —**tafel** (*tafel met toiletspiegel en laatjes*), v. —s; —**teeren** (*zijn toilet maken* ; *zich fijn kleeden*) ; —**zeep** (*geparfum. zeen* b.v. *eau de colognezeep*), v. —en.

Toi'se (Fr. *vadem* ; *oude, Fransche lengteeenheid, 1,949 M.*), v. toises.

Tokay'er (*Hongaarsche wijn*), m. (ay = ai).

Tok'keh, to'ke(h) (Mal. *Indische wand- of muurhagedis, gecko*), m. —s : *de — heeft een luiden tjilpenden kreet*, nl. *too'-kè, tok'-kè*, dien hij, vooral in den nacht, telkens laat hooren.

Tok'kelen (*herhaaldelijk aanraken, gedurig rukken aan*), tokkelde, heeft getokkeld : *de snaren* —, een tokkelinstrument bespelen ; fig. *de lier* —, dichten ; —**aar** (*bespeler van een snaarinstrument*), m. —s ; —**instrument** (*muziekinstrument, waarvan de snaren getokkeld worden*, b.v. *een harp, een gitaar*), o. —en.

To'ko (O.-I. *bazaar* ; *warenhuis* ; *winkel van allemansdingen*), m. —'s ; —**houder** (*baas van een toko*), m. —s ; —**juffrouw** (*vrouwel. bediende in een toko*), v. —en.

I. Tol (1 *doortochtgeld, belasting op den invoer* ; 2 *tolhuis* ; *tolhek*), m. tollen : 1 — *betalen*, fig. cijns geven, zie R ij k s t o l ; zegsw. *den — a.d. natuur betalen*, sterven; 2 *aan den — hielden we even stil.*

II. Tol (*drijftol, bromtol* ; *bekend kinderspeeltuig*), m. tollen.

Tol'baas (*tolgaarder*), m. —bazen ; —-**boom** (*tolhek, slagboom*), m. —boomen ; —**brug** (*brug, waarop tol geheven wordt*), v. —gen.

Tolera'bel (Fr. *duldbaar, te verdragen*), bn.

Tolerant' (*verdraagzaam*), bn. en bw.; -er, —st: *hij is zeer — op het stuk v. godsdienst.*

Toleran'tie (*verdraagzaamheid*), v. gmv.

Tolereeren (*verdragen, dulden, toelaten*).

Tol'gaarder (*tol-ontvanger*), m. —s ; —-**hek** (*afsluithek bij een tolhuis*), o. —ken ; —**huis** (*huis v. d. tolgaarder*), o. -huizen.

Tolk (*vertaler*), m. —en : *iem. tot — dienen.* taalman; ook, woordvoerder: *ik geloof de — van ons allen te zijn, als ik u dankzeg* ; zie : D r o g m a n of D r a g o m a n.

Tol'len (*met den tol spelen*; *snel ronddraaien als een tol*; *tuimelen, rollen*): *met het bootje naar den grond* — (C. O.).

Tol'lenaar (Bijbel.: *belastinggaarder, tolgaarder, inner van tol- en havengelden, ondergeschikte der Romeinsche pachters*), m. tollenaars : *de —s stonden bij de Joden ongunstig bekend, én wegens hun betrekking met de vreemde overheerschers én wegens voorkomende afpersingen*; Luk. 19 : 2—7.

Tol'tarief (*lijst van vastgestelde tolgelden*), o. —tarieven; —**verbond** (*verbond v.* [*de Duitsche*] *staten in zake het heffen van in- en uitvoerrechten*), o. gmv.; —**vrij** (*vrijgesteld van tol, accijns of belasting*), bn.; fig. *gedachten zijn* —, men kan denken, wat men wil; —**wezen** (*de tollen en de heffing er van*), o. gmv.

Tomaat' (plantk. *appelvormige scharlakenroode vrucht van de familie der nachtschaden*; ook: *de plant*), v. —maten : tomaten worden ook in ons land geteeld ; —**ma'-tensoep** (*soep v. tomaten*), v. gmv.; —**ma'-tensaus** (nl. *v. h. sap*), v. —en.

To'mahawk (*strijdbijl der Indianen in N.-Amerika*), m. —s. (hawk = houk).

To'man (*gouden munt in Perzië, ± 10 franken of ± f 4.80, koerswaarde ± f 2.50*), m. tomans.

Tom'bak (*legeering van 12 deelen roodkoper en 1 deel zink*: *rood messing*), o.: *van — maakt men een soort van bladgoud* ; verg. P i n s b e k.

Tom'be (Fr. *grafzerk* ; *praalgraf, grafteeken*), v. —s.

Tom'bola (It. *zeker loterijspel in Italië zonder nieten*; inz. *verloting zonder nieten met kunstvoorwerpen enz. als prijzen*), v. —'s.

Tommon'gong (Java: *rang v. e. inlandsch edelman, lager dan Adhipatti*), m. -gongs.

Tom'my (*populaire naam van den Britschen soldaat*), m. tommies, ook; T o m m y A t k i n s.

Tom Pou'ce (*Klein Duimpje*; ook: *roomgebakje*).

Ton (1 *houten vat, kuip* ; 2 *met ijzer beslagen vat om ertsen uit de mijnen te brengen* ; 3 *tonvormige boei om het vaarwater aan te wijzen* ; 4 *zekere maat*), v. tonnen : 1 *de kuiper maakte een* —; *we zaten als haringen in een* —; 2 *een — ijzererts* ; 3 *de —nen moesten vernieuwd worden*, verg. B e t o n n e n ; 4 *een — gouds*, honderd duizend gulden; *een — boter*, 160 K.G., verdeeld in

verrels van 40 K.G., onderverdeeld in halfverrels van 20 K.G.; 1/11 — boter is 10 K.G.; een — of kantje haring is 1/12 last; *een scheeps— is 1 M³*; *een schip van 12 ton*, zie Registerton; *een — steenkolen is 1000 K.G.*

Tonaliteit' (muz. *de bijzondere beteekenis, die de akkoorden krijgen door hun verhouding tot een bep. grondtoon, toongehalte*; schilderij: *kleurschakeering*), v. gmv.

Ton'del (*gebrand linnen*), o. gmv.; —**doos** (*kokertje met gebrand linnen, 'twelk men doet gloeien door middel van een vonk, uit e. vuursteen geslagen*), v. —doozen; verg. Tintel.

Ton'der, o. tonders; zie Tondel.

Tondeu'se (Fr. *werktuig tot het scheren van schapen*; *een instrumentje, om haar of baard te millimeteren*; *machine om gras gelijk af te snijden*; *grasknip-machine*; *scheerwerktuigje voor laken bij de lakenfabricage*), v. —s.

To'nen (*klinken, weerklinken*), het toonde, heeft getoond: *de liederen —, het orgel toont.* w. i. g.

Tong (1 *smaak- en spraaklid van den mensch*; 2 *geluidslid van dieren*; 3 *tongvleesch*; 4 bij overdr. *wat op een tong gelijkt*; 5 *platvisch, die den vorm heeft v. e. tong*), v., in bet. 3 gmv.; in de andere bet. —en: 1 *een fijne — hebben*, een fijnproever zijn; *de r uitspreken met het tipje van de —*; *rad van — zijn*, snel kunnen spreken; *een fluweelen — hebben*, kunnen vleien, een mooiprater zijn; *de —en losmaken*, de lui aan 't spreken brengen; *het hart ligt hem op de —*, zie Hart; *een lange — hebben*, niet kunnen zwijgen; *wel ter — zijn*, welbespraakt zijn; *op de — rijden*, besproken worden, het onderwerp der gesprekken zijn; *het ligt mij op de —*, ik sta op het punt het te zeggen; *zijn — slaat dubbel*, hij is een weinig dronken; 2 *de hond liep met de — uit den bek*: zie ook Tongblaar; *een leeuw met uitgestoken — van keel* (wapenk.); 3 *een broodje met ossetong, een gerookte —, een gelardeerde —*; 4 *de — van een gesp*, stift; *de — van een balans*, naald; *de — van een slot*, schoot; *de — van een orgelpijp*, zie Tongwerk; *de — van een zandbank*, uitstekende punt; zie ook, Landtong; *de — van een spoorwissel*, spitse uitlooper; *de vlammen lekten als met vurige —en*; 5 *de — is een fijne zeevisch.*

Tong'band (*tongriem*), m. —en; —**been** (ontl. *kraakbeen achter aan de tong*), o. —beenderen; —**blaar** (*zekere runderziekte*), v. gmv.; zie Mond- en Klauwzeer; —**etje** (*kleine tong*), o. —etjes.

Ton'gewelf (bouwk. *boogvormig gewelf met een halfcirkel- of ellipsvormige doorsnede*), o. —gewelven: *—gewelven vindt men in Romaansche kerken, in kelders, kruitkelders, kazematten, oude stadspoorten enz.*; verg. Kruisgewelf.

Tong'kijker (*spotnaam voor geneesheer*), m. —s; —**letter** (*den taal: a, d, j, l, n, r, s, t, z*), v. —s; —**riem** (*bandje of riempje onder de tong, dat soms bij kinderen doorgesneden wordt, als de tong in haar bewegingen wordt belemmerd*), m. —en: zegsw. *hij is wel van den — gesneden*, zijn tong zit goed los, hij kan goed babbelen, praten; —**schraper** (*werktuig, om de tong te reinigen van slijm*; fig. *iemand, die een ander uithoort*), m. —s; —**slag** (eig. *slag met de tong*; fig. *tongval, wijze van een taal te spreken, de klanken te vormen*), m. gmv.

Tong'-tong (O.-I. *houten gong of tantam*), v. —s; zie Tontong.

Tong'val (*dialect*), m. —vallen: *de Overijselsche —*, d. i. gewestelijke taal, de streekspraak van Overijsel; —**werk** (*koperen plaatje*), o.: *een orgelpijp met —*, waarin de toon wordt voortgebracht door het trillen van een veerkrachtige tong; —**wortel** (*achterste en onderste deel v. d. tong*), m. —s.

I. To'nica (muz. *de grondtoon eener toonsoort, de laagste toon eener schaal*), v.

II. To'nicum, to'nisch middel (*zenuwversterkend middel*), o. tonica.

Tonijn' (*groote, krachtige visch v. d. familie der makreelen*), m. —en: de — leeft in de Midd. Zee en komt ook voor in de Noordz.

To'nisch (*versterkend, spannend*), bn.: *—e middelen of tonica*, de spieren, de zenuwen versterkende voedingsmiddelen; *—e spierkrampen*, krampen, die lang en zonder tusschenpoozen aanhouden; ook wel: Klonisch.

Ton'kaboom (*boom v. 20—25 M. hoogte in Guyana*), m. —en; —**boon** (*welriekend zaadje v. d. —boom*), v. —boonen: *ik heb e. — in mijn snuifdoos*, nl. als geurmiddel; —**snuif** (*snuif vermengd met fijngewreven tonkaboontjes*), v. gmv.

Ton'kilometer (*spoorwegmaat bij 't berekenen der vervoerprijzen*), m. —s: een — is een ton of 1000 K.G., een K.M. ver vervoerd.

Ton'molen (*cilindervormig werktuig tot het opvoeren of opmalen van water*), m. —s: de — is een uitvinding van Archimedes; —**neboei** (waterst. *ton, in den vorm van e. dubbelen, afgeknotten kegel, welke dient als boei of baken*), v. —en; —**neboeier** (*zeker vaartuig van den bakenmeester*), m. —boeiers, ook: Bakenmeester; —**nen** (*in tonnen of vaten doen*), tonde, heeft getond: *het spek —, haring —*; —**nengeld** (*havengeld, te betalen naar de tonnenmaat der schepen*), o. —gelden; —**nenmaat, ton'nemaat** (*inhoud van een vaartuig*), v. gmv.; —**nenmeester** (*bakenmeester*), m. —s; —**nenstelsel,** o. gmv.: volgens dit stelsel worden de faecale stoffen in tonnetjes verzameld en deze wekelijks door den stadsreinigingsdienst opgehaald en verwisseld; —**ner** (*visschersmaat, die de haring enz. in tonnen doet*), m. —s.; —**rond** (*ronding v.h. oppervlak van wegen, brughekken enz.*), o.; —**rondte** (*verhouding van de ronding van wegen enz. tot de breedte*), v. gmv.

Tonsuur' (R.-K. *kruinschering*), v. gmv.

Ton'tong, tom'tom (O.-I. *groot, hangend, uitgehold blok, waarop men de uren en ook wel alarm slaat bij brand en moord*), v. —s, ook. Tong-tong.

I. Toog (*boog van een gewelf*; *draagbalk*), m. togen.

II. Toog, v. togen, zie Toga: de — is een lang opperkleed; wit voor den paus, violetrood voor de kardinalen, purper voor

prelaten en bisschoppen ; zwart voor de overige R.-K. geestelijkheid; z. Soutane.

III. Toog (Zuid-Nederl. *toonbank*), m. -en.

Tooi (*opsiersel, opschik*), m. gmv.

Tooi'en (*opsieren*), tooide, heeft getooid : *de rozen — den hof ; zich —*; —**sel** (*opschik*), o. —s.

Toom (1 *teugel* ; 2 *broedsel*), m. —en : 1 *een paard bij den — houden*, leidsel ; fig. *in — houden*, bedwingen ; *de — van een vlieger*, d.i. de lus of lis; 2 *een — kuikens.*

Too'meloos (*zonder toom, teugelloos* ; fig. *buitensporig*), bn. en bw.; —loozer, —t of meest —; zie Bandeloos.

Too'men (*den teugel aandoen* ; fig. *beteugelen, bedwingen*), toomde, heeft getoomd: *een paard* —, d.i. het paard bit en teugel aanleggen.

I. Toon (*teen, voetvinger*), m. toonen.

II. Toon (1 *zangtoon, klank, toonsoort* ; 2 *manier* ; 3 *stembuiging vqn iemand, die spreekt* ; 4 *kleurschakeering* ; *koloriet* ; 5 *klemtoon*), m. tonen: 1 *uit den — gaan*, zakken, valsch zingen ; — *houden*, zuiver zingen ; *een instrument met een ronden —*; *hij sprak op gezwollen —*, hoogdravend ; zegsw. *een hoogen — aanslaan*, een hoogen toon op de piano aangeven, fig. met aanmatiging zich doen hooren, zich groot voordoen ; *een anderen — aanslaan*, op een andere, meest tegengestelde, manier gaan spreken ; *den juisten —aanslaan*, het rechte woord op de rechte plaats weten te geven : *op hoogen — spreken*, gebiedend ; *van — veranderen*, anders spreken, uit een ander vaatje gaan tappen ; *den — aangeven*, de leider zijn, eig. als muziekdirecteur, fig. als voorganger optreden, zie Toongevend ; 2 *daar heerscht een goede —* ; 3 *op zachten, welwillenden —* ; 4 *de zonnige — van dat landschap* ; *de prachtige — van die schilderij* ; 5 *de — bij de voordracht deugde niet* ; *de — valt op de eerste lettergreep.*

III. Toon (*het toonen*, altijd met *ten*), m.: *een kunstwerk ten—stellen.*

Toon'aard (muz. *toongeslacht, het zijn van majeur of mineur*), m.: *er z. twee—aarden.*

Toon'baar (*ooglijk, net*), bn.,z. Ontoonbaar; —**bank** (*winkeltafel, waarop de waren worden getoond of gelegd*), v. —banken ; —**beeld** (*voortreffelijk voorbeeld, ideaal*), o. —en : *een — van huiselijkheid*; —**brood** (Bijbel: *elk der twaalf brooden, welke iederen Sabbatdag door den priester der week werden geofferd en in 2 rijen neergelegd op een tafel in het Heilige v. d. tempel*), o. —en ; —**der** (*houder van geldswaardig papier, dat op vertoon betaald wordt*), m. —s: *de bank betaalt aan —*, houder.

Toon'dichter (*componist*), m. —dichters.

Tooneel' (1 *schouwspel* ; 2 *scène* ; *speelplaats, planken, schermen enz. in den schouwburg* ; 3 *het tooneelvermaak* ; *alles wat met het tooneel in verband staat* ; 4 *tooneelgezelschap* ; 5 *deel van een bedrijf*), o. tooneelen : 1 *de stad Maastricht was in 1579 een jammerlijk — van moord en plundering* ; 2 *voor op het — bevindt zich een bank met een tafel* ; 3 *aan het — verbonden zijn*, schouwburg ; 4 *het Nederlandsch —* ; 5 *het eerste bedrijf van Krelis Louwen telt negen tooneelen* ; —**achtig** (*als op een tooneel*), bn. en bw.: *wat spreekt die dame —*, d. i. theatraal, met affectatie ; —**criticus** (*iemand, die voor een dagblad enz. critieken levert, de tooneelopvoeringen betreffende*), m. —critici ; —**critiek** (*beoordeeling van een gespeeld tooneelstuk*), v. —en ; —**dichter** (*dichter of maker van tooneelstukken*), m. —s ; —**gezelschap** (*een gezelschap tooneelspelers*), o. —pen ; —**held** (*held in een tooneelstuk*), m. —en ; —**heldin,** v. -nen ; —**kijker** (*tweebuizige verrekijker, binocle, jumelles*), m. —s; —**kunstenaar** (*tooneelspeler*), m. —s ; —**laars** (*laars met dikke zolen, als bij de ouden in het treurspel gedragen werd*), v. —zen, zie Cothurne; —**ist'** (*tooneelspeler*), m. —en, zie Acteur; —**ma'tig** (*overeenkomstig de eischen van het tooneel*), bn. en bw.; —**meester** (*hij, die belast is met de zorg voor de decoratiën en requisieten tijdens de tooneelvoorstellingen*), m. —s; —**scherm,** o. —en, ook, Coulisse ; —**schikking,** v. gmv., zie Mise en scène; —**school** (*vakschool voor tooneelspelers*), v. —scholen : *de — te Amsterdam* ; —**spel** (*dramatisch werk, houdende het midden tusschen de tragedie en de comedie*), o. —spelen : *het — behoort geheel tot onzen tijd: Multatuli* (Vorstenschool), *Heijermans* (Schakels), *Rutten* (Beatrijs, Jessonda), *enz. schreven —spelen* ; —**spelen** (*het spelen op het tooneel*), o. gmv.: *het — door acteurs of door dilettanten* ; —**speler** (*iemand, die het tooneelspel als vak beoefent*), m. —s ; —**speelster,** v. —s, zie Tooneelist ; —**verbond** (*vereeniging tot bevordering van tooneelbelangen*), o. gmv.; —**voorstelling** (*opvoering van een tooneelstuk*), v. —en.

Too'nen (*laten zien*), toonde, heeft getoond : *toon mij uw stijlwerk* ; *moed —*, doen blijken ; *zijn hoofd —*, koppig zijn ; *zich boos —.*

Toon'geslacht (muz. *toonaard*), o. —en; zie Majeur en Mineur.

Toon'gevend (*leidend; waar men zich naar richt*), bn.: *het — Frankrijk geeft de titels* (Potg.) ; —**gever** (fig. *persoon, naar wien men z. richt*), m. —s; —**geefster,** v. —s.

Toon'hoogte (*hoogte van een toon of van tonen*), v. —hoogten : *de juiste —*; —**kunst** (*muziek*), v. gmv.; —**kunstenaar** (*muzikant*), m. —s, —naren ; —**ladder** (*regelmatige opeenvolging van de tonen binnen de grens van een octaaf*), v. —s, zie ook Gamma ; —**loos** (spraakk. *zonder klank of nadruk*), bn.: *een —looze letter* ; —**schaal** (*toonladder*), v. —schalen ; —**soort** (muz. *het speciale karakter eigen a. e. bepaalde toonladder en aan de daarop gebouwde muziek*), v. —en ; —**teeken** (*klemtoonteeken*), o. —s ; —**vast,** bn. : *deze zangeres is zeer —*, blijvende in den toon ; —**zetten** (*componeeren*), toonzette, heeft getoonzet ; — **zetter** (*componist*), m. —s; —**zetting** (*compositie*), v. -en.

Toorn (*woede, gramschap, drift*), m. gmv.: *in — geraken, ontsteken* : *buiten zich zelf zijn van —*; *laat de zon niet ondergaan over uw —*, laat uw ergernis kort duren.

Toor'nen (*toornig zijn*), toornde, heeft

getoornd: *tegen iem.* —, uitvallen in drift.
Toor'nig (*boos*), bn. en bw.; —er, —st: *iemand — maken, — zijn of worden*; — *uitvallen.*
Toorts (1 *fakkel, flambouw*; 2 plantk. *tweejarige plant*), v. —en: 1 *een walmende* —; 2 *de kleinbloemige* —; —**distel** (*soort van Amerik. cactus*), v. —s; —**licht**, o. gmv.: *een serenade met* —.
Toost (*toast*, inz. *feestdronk, tafelrede*), m. —en: *een — instellen, een — slaan*, ten beste geven.
Toos'ten (*een dronk uitbrengen of wijden*), toostte, heeft getoost: *op iem.* —, bij een feest.
Toot (*aangezicht*; *sufferige vrouw*, gew.; minacht. *vrouwenhoed*), v. toten; verg. Z u u r t o o t.
Toot'schoen (*schoen met langen, puntigen neus*), m. —schoenen.
Too'venaar (voor *tooveraar*, van *tooveren*: *goochelaar, wichelaar*; fig. *iem. van verrassende kunstvaardigheid*), m. —naars. —naren: *de —s aan het hof v. d. Pharao*; fig. *Rembrandt, die groote — met het licht* (Busken H.); —**ster**, v. —s, ook, *Toovenares, Tooveres.*
Too'verachtig, bn. en bw.; —er, —st: *een — effect*; *de grot was — verlicht, het landschap was — schoon*, bij uitstek, wonderbaar; —**ballet** (*ballet, dat aan een tooverwereld doet denken*), o. —ten, zie F e e r i e; —**beeld** (*een door tooverij ontstaan beeld*; fig. *aanlokkelijke voorstelling*), o. —en; —**beker** (*beker van een goochelaar*; nat. *tantalusbeker*), m. —s; —**boek** (*boek, dat tooverkunsten beschrijft*), o. —en; —**cirkel** (*cirkel, als door toovenaars wordt getrokken en binnen welken hun macht is gelegen*), m. —s; —**drank** (*drank, welke tooverkracht heeft*; fig. *minnedrank*), m. —en.
Too'veren (*door geheime kracht, door vingervlugheid of handigheid iets bewerken*), tooverde, heeft getooverd; *iem. een geldstuk in den zak* —: —**erij'** (*bijgeloovige kunst, om met geheimzinnige gebaren of formulen*, d. i. *door buitennatuurlijke krachten, iets buitengewoons tot stand te brengen*; ook: *goochelen*), v. tooverijen, z. M a g i e; —**es'** (*tooverfee, —heks*), v. —sen: —**figuur** (*tooverbeeld*, ook: *tooverkrachtig beeld*), v. —figuren; —**fluit** (*betooverd fluitje; fluit, door wier tonen men kan tooveren*), v. —en; —**formulier** (*zekere formule, die door toovenaars gebezigd wordt*), o. —en, verg. R u n e n s p r e u k, ook: *Tooverformule*; —**godin** (*godin, die tooveren kan*), v. —godinnen, zie F e e; —**heks** (*toovenaarster*, bij uitbr., oud, op een krukje loopend bestje), v. —en; —**kol** (*tooverheks*), v. —kollen: —**kunst** (*de kunst van tooveren, de zwarte kunst*), v. gmv.; —**lantaarn**, —**lantaren** (*toestel, om op een wit doek gekleurde afbeeldingen vergroot te doen afschijnen*), v. —s, —tarens, zie S c i o p t i c o n; —**roede** (*stokje van een toovenaar*), v. —n, ook: —s t o k j e, —s t a f; —**slag** (**bij**) (eig. *met een zwaai van den tooverstaf*; fig. *zeer snel, op het snelst*), bw.; —**spiegel** (*spiegel, waarin men tooverachtige dingen aanschouwt*; *spiegel, waarin voorwerpen, misvormd weerspiegeld worden*), m. —s; fig. *haar oogen blonken als —s*; —**sprookje** (*sprookje, waarin een tooverheks of toovenaar optreedt*), o. —s; —**staf** (*tooverroede*), m. —staven: met den — raakte de tooverkol de voorwerpen of personen aan, om ze om te tooveren, zie C i r c e; —**tuin** (*tuin uit de tooverwereld*), m. —en, bij overdr.: *een tot een — herschapen balzaal*; zie A r m i d a t u i n; —**wereld** (*een betooverde wereld: een wereld, door* [of: *als door*] *een toovenaar geschapen*), v. —en: *bij al die fraaie electrische kleurschakeeringen waanden wij ons in een —, toen wij den feesttuin binnentraden.*
I. Top (*hoogste punt, bovenste uiteinde*), m. toppen: *de — van een berg, de — van den mast*; zegsw. *van — tot teen gewapend*, zie T e e n; *het zeil in — halen*; fig. *het zeil in — voeren*, zie Z e i l.
II. Top, o p e n — (d.i. *opende op*), bw.: *ik ben op en — tevreden*, zeer, in alle opzichten.
III. Top (*ik stem toe*), tw.: dit woordje dient tot bekrachtiging van een koop, overeenkomst, weddenschap enz.
Topaas' (*halfedelgesteente, een soort van bergkristal*): **1** (*voorwerpsn*), m. topazen; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: de oostersche — is groenachtig geel, de Ceilonsche — is grijsachtig geel, de Braziliaansche — is waterkleurig wit, ook, roodachtig geel.
Topasoliet' (*gele granaat*): **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en; **2** (*als stofnaam*), o. gmv.
To'peng (O.-I. *tooneelspel met gemaskerde spelers op Java*), v. —s: eenige v. vergulde of beschilderde maskers voorziene personen (*topengas*) voeren pantomimes uit, de *leider* (*dalang*) van den troep verhaalt achter een schermde geschiedenis, die voorgesteld wordt.
Top'hoek (*hoek aan den top*), m. —hoeken: meetk. *de — van een driehoek.*
Topic (Eng. *onderwerp van gesprek*), v. -s: *the — of the day*, de zaak, waarover iedereen spreekt.
Topograaf' (*beschrijver van een plaats of landstreek*), m. —grafen; —**graphie'** (aardr. *plaatsbeschrijving*; ook: *nauwkeurige voorstelling van een landstreek, een plaats of een terrein*), v. gmv.: —**gra'phisch** (aardr. *verband houdend met de topographie*), bn.: *een —e kaart, —e opmetingen*; *een —e inrichting*, bureau voor alles, wat op de topographie betrekking heeft; *het — bureau te 's-Gravenhage.*
Top'pen (*aftoppen, ontdoen van den top*), topte, heeft getopt: *deze dennen worden alle getopt.*
Toppenant', v.; —**end'** (scheepst. *scheepstouw, van de beide einden eener ra naar den top van den mast*), o. —en.
Top'per (*vogel met e. kuif*), m. toppers.
Top'pereend (*wilde wintereend*), v. —en.
Top'pershoed, m., —**muts,** v. (*hoofddeksel v. matrozen*), —en.
Top'punt (*hoogste punt*; sterrenk. *keerpunt, culminatiepunt*), o. —en: *de —en van een gebergte*, kruinen, spitsen, kammen; fig. *het — van eer, het — van roem, het — van geluk, het — zijner wenschen bereiken*; *het hoogste* — is een pleonasme; —**stander** (scheepst. *vlag, die van de bovenste steng af waait*), m. —s; —**steen,**

m. —en, zie Sluitsteen; —**zeil** (*bovenste zeil aan een mast*), o. —en; ook, Grietje; —**zeilskoelte** (*hooge zeewind, waarbij de topzeilen geheschen worden*), v. gmv.; —**zwaar** (*zwaar van den top*), bn. en bw.: *de trekschuit was* —, had te veel bovenlast; *rotsen, die* — *overhellen*; scherts, dronken: *nu, die is ook* —*!*

To'que (Fr. *rond, fluweelen of zijden damesmuts of -hoedje*; *damesbaret*), v. toques.

Tor (dierk. *schildvleugelig insect, kever*), v. torren: *een goud*—, spotn. voor officier: zie ook: Goudvink.

Toreador' (*stierbevechter te voet, in Spanje en Z.-Frankrijk*), m. —do'res; ook, Torero.

To'ren (*hoog bouwwerk op vestingmuren, kasteelen, kerken enz.*; *beeld van vastheid*), m. torens; *een ronde, spitse, stompe, vierkante* —; zie Belfort of Halletoren, Kerk—, Stadhuis—, Vuur—, Wachttoren; de Eiffeltoren te Parijs is 300 M.: de toren van den Utrechtschen dom is 102 M.; die van den dom te Ulm is 176 M.: die van den Keulschen dom zijn 156 M. enz.: —**blazer** (*torenwachter, die de uren blaast, of wel bij onraad, brand enz. waarschuwt*), m. —s;—**bouw** (*het bouwen van een toren*), m. gmv.; —**brand** (*brand in een toren*), m. —en; —**hoog** (*zeer hoog*), bn.: — *e huizen: de* — *e schoorsteen eener fabriek*; —**ka** (*kerkkauw*), v. torenkaas of —ka's; —**klok** (*groote klok in een toren; uurwerk in een toren*), v. —klokken; —**kruis** (*ijzeren kruis op de torenspits*), o. -en; —**naald** (*-spits*), v. —en; —**spits** (—*top*), v. —en; — **top** (*top of spits van den toren*), m. -toppen; —**trans** (*omgang van een toren*), m. —en; zie Trans; —**trap** (*trap in den toren*), v. —pen; —**uil** (*kerkuil*), m. —en; —**uurwerk**, o. —en; —**valk** (*roofvogel, de roodachtig-bruine muizenverdelger, die des zomers ons land bezoekt en in torens, bouwvallen en boomen nestelt*), m. —valken; —**wacht** 1 (*één wachter op den toren*), m. —en; 2 (*de gezamenlijke wachters*), v. gmv.; —**wachter** (*één wachthouder*), m. —s; —**zwaluw** (*gierzwaluw*), v. —en.

Tore'ro (*toreador*), m. torero's.

Torment' (*kwelling, plaag, pijniging*), o. -en.

Tormenta'tie (*kwelling*), v. -taties, -tiën.

Tormenteeren (*plagen, kwellen, folteren*).

Torn 1 (*het tornen*), m. tornen: zegsw. *daar is een heele — aan*, d.i. een moeilijk werk; 2 (*losgerafelde naad*), v. tornen.

Torna'do (*wervelstorm, —orkaan*, o.a. *in centraal N.-Amerika*), v. —'s: *een vreeselijke* —.

Tor'nen (*een naad lossnijden*), tornde, heeft getornd; —**mesje** (*klein, scherp mesje van naaister of kleermaker, om een naad los te tornen*), o. -mesjes; —**schaar**, v. —scharen.

Tornooi' (gesch. *ridderspel, steekspel, lansspel te paard*), o. —en: soms, Toernooi; —**baan**, v. —banen; —**spel**, o. —en; —**veld**, o. —velden, zie ook Krijt; —**en** (gesch. *aan een steekspel of tornooi deelnemen*), tornooide, heeft getornooid.

To'ro (Sp. *stier*), m. —'s: *bravo* —, geroep als de stier zich dapper verdedigt.

To'ros (*schuivende ijsheuvel in de poolzee*), m. torossen.

Torpedeeren (*torpilleeren*): *een kruiser* —,

Torpedist' (*marinesoldaat, die torpedo's kan lanceeren, leggen enz.*; *soldaat-torpedolegger*), m. —en; —**enkorps** (*marine-afdeeling van torpedisten*), o. —en. (e = ee).

Torpe'do (*sidderrog, siddervisch*; *sigaarvormig ontplofbaar projectiel, dat onder water gelanceerd of weggeschoten wordt*; *auto van torpedomodel*), v. —'s; —**boot** (*boot, geschikt om torpedo's te lichten, te leggen of af te schieten*), v. —en; —**dienst**, m. gmv.; —**jager** (*snel varendschip, dat in 't bijzonder bestemd is om torpedobooten op te sporen, te achterhalen en te bevechten*), m. —s; —**net** (*net om schepen tegen torpedoschoten te beveiligen*), o. —ten; —**schot** (*schot met een torpedo*), o. —en.

Torpilleeren (*met een torpedo treffen of in den grond boren*): *een Russ. slagschip werd getorpilleerd.* (ll = li).

Tors (*romp, bovenlijf* inz. *van een mensch*: *verminkt beeld zonder hoofd, armen of beenen*), v. —en; zie Torso.

Tor'sen (*zwaar dragen*, inz. *op den rug*), torste, heeft getorst: *een last* —.

Tor'sie (*het wringen, ineendraaien*), v. gmv.

Tor'so (*tors*), v. torso's: *een — van Hercules*; fig. *dit werk zal wel altijd een — blijven*, onafgemaakt.

Tort (à) et à travers (Fr. *in 't wilde weg*; *door dik en dun*: *luk raak*), bn.; lees: *tor.*

Tor'tel (*duif, zomervogel*), m. en v. tortels.

Tor'telduif (*kleine, wilde duif*), v. -duiven.

Tortueus' (Fr. *bochtig, vol krommingen*; fig. *slinksch*), bn.: —zer, —t.

Tortu're (*pijnbank: foltering, welke men iem. aandeed, om hem te doen bekennen*; fig. *groote inspanning v. d. geest*), v. —s.

Tortureeren (*pijnigen, folteren*; fig. *kwellen*).

Tory' (Eng. *behoudsman, conservatief*: *tegenstander der Whigs*; *lid der hofpartij in Eng.*), m. tories.

Tos'sen (Eng. sport: *dobbelen*; *opgooien* [*om de plaats der spelers te bepalen*], toste, heeft getost.

Tot, 1 vz.: 1 betrekking van plaats, nl. tot zekere grens: *ik reis mee — A'dam*: 2 id. van tijd: *ik blijf — Maandag*, 3 id. van doel: *ik zeg dit — uw best, iemand aansporen — vlijt*; 2 vgw.: *wacht — ik u roep*, totdat.

Totaal' 1 (*geheel, ten volle*), bn. en bw.: *honderden indrukken vormen een totalen indruk*; *e. totale maaneclips*; *ik ben — op*, d. i. doodmoe; *iets — vergeten zijn*; 2 (*gezamenlijk bedrag*), o. totalen: *hoeveel bedraagt het — der rekening?* het geheel; *tel nu alle totalen bij elkaar.*

Totalisa'tor (*telmachine om hoeveelheden machinaal op te tellen*; *lijst van de gezamenlijke weddenschappen bij een wedstrijd*), m. —s; zie ook Bookmaker.

Totaliteit' (*het geheel*), v. gmv.

Tota'liter (*geheel en al, gansch*), bw.

Totdat', vgw.: *wacht — ik kom*; z. Tot 2.

To'tebel (1 *slordig, haveloos vrouwmensch*; *morsebel*; 2 *vierkant kruisnet*), v. —len; 1 *een oude* —; 2 *met een — visschen.*

To'tem (*bij sommige volken*, inz. *bij Indi-*

aansche stammen in N.-Amerika, een beschermgeest in den vorm van eenig dier of eenig stoffelijk voorwerp), m. —s ; —**isme** (*het bewijzen van goddelijke eer aan een totem*), o. gmv.

To'tok (O.-I. *volbloed-Europeaan*), m. totoks ; ook : T o't o.

Totstand'brenging (*het tot stand brengen*), v. gmv.: *de — van een onderneming* ; —**koming** (*het tot stand komen*), v. gmv. : *de — van een ontwerp.*

To'tus in il'lis (Lat. *hij gaat daar geheel in op, hij denkt aan niets anders*).

Touchant' (Fr. *rocrend, treffend, aandoenlijk*), bn.: -er, -st: *een — oogenblik.*

Tou'che (Fr. *aanraking ; penseelstreek ; toets van piano of orgel*), v. touches ; lees : *toesj* ; verg. T o e t s.

Toucheeren (Fr. *aanraken ; treffen ; ontroeren*; fig. *beleedigen; ontvangen, beuren*).

Toupet' (Fr. *kuif, voorhoofdsnruikje* ; fig. *astrantigheid ; durf, brutaliteit*), v. toupetten ; ook, T o p p e t.

Tour (*omvang ; uitstapje ; beurt ; rondgang ; valsche haarvlecht*), m. tours ; Fr. — *de force*, krachttoer, sterk stuk ; — *de passe-passe*, goochelaarsgreep ; — *à —*, beurtelings; — *de bâton*, handgreep; zie o. Toer.

Tourist', m. —en, meer T o e r i s t; vr. -e.

Tourmalijn' 1 (*voorwerpsnaam*), m. —en ; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: zie T o e r m a l ij n.

Tourmenteeren (Fr. *kwellen, folteren, pijnigen*) ; zie T o r m e n t e e r e n.

Tournee' (Fr. 1 [*ambtelijke*] *rondreis* ; 2 ook : *rondje*), v. tournees : 1 O.-I. *op — gaan*, b.v. van een inspecteur; ook: *de — van een tooneelgezelschap*; 2 *een — geven.*

Tourneeren (*draaien, wenden, keeren*).

Tourniquet', m. —s: de Fr. naam van D r a a i k r u i s, K r u i s r a d, zie ald.

Tournooi', o. —en ; zie T o r n o o i.

Tournu're (Fr. *uiterlijk, houding ; wending* ; ook : *queue de Paris*), v. —s.

Tou'ter (*schommel*), m. touters, gew.

Tou'teren (*schommelen*), touterde, heeft getouterd.

Touw (1 *koord van hennep- of vlasdraden* ; 2 *getouw, weefgetouw*), o. touwen : 1 *een anker—, een kabel—, een steiger—*; zegsw. *ik kan er geen — aan vastmaken of -knoopen*, ik begrijp er geen steek van ; *in het — zijn*, druk bezig, werkend als een paard dat voor ploeg of wagen gespannen is ; verg. L ij n ; 2 zegsw. *iets op — zetten*, eig. het kettingaren door de kammen opspannen, het weefgetouw in gereedheid brengen ; fig. een plan opstellen of opmaken, een plan in elkaar zetten.

Touw'baan (*lijnbaan*), v. —banen.

Tou'wen 1 (*van touw*), bn. : *een — mat* ; **2** (*leer bereiden; kloppen, slaan*), touwde, heeft getouwd ; —**er** (*leerbereider*), m. —s ; —**erij'** (*leerbereiderij*), v. — en.

Touw'ladder (*ladder, van touw gemaakt ; scheepsladder*), v. —s; —**mat** (*voetmat van gevlochten touw*), v. —ten ; —**pluizen** (scheepst. *het uit elkaar draaien, ontrafelen, uitpluizen van oud touw, het maken van werk tot het vervaardigen van schiemansgaren*), o. gmv., zie G a r e n s p o e l; —**slager** (*touwdraaier, lijnslager*), m. —s; —**slagerij'** (*lijnslagerswerkplaats, lijnbaan*), v. —en : —**stopper** (scheepst. *touw, om er een kabel mee te omwinden en stijf te houden*), m. —s.

Touw'tjespringen (*zeker meisjesspel ; het springen in en uit de bocht van een touw, dat omgedraaid wordt*), o. gmv.

Touw'trekken (sport en gymn. *het groepsgewijze trekken aan een lang, dik touw om te zien, welke groep de sterkste is*), o. gmv.

Touw'werk (*de gezamenlijke touwen, voor e. werk benoodigd; al het want v.e. schip*), o.

Tower (Eng. eig. *toren*: *versterkt kasteel a. d. Theems in Londen, gesticht door Willem den Veroveraar* (1066—'87), *eertijds staatsgevangenis*), m.

Toxicologie' (*leer der vergiften*), v. gmv.

To'xicum (*vergift*), o. toxica.

To'xine (*bacterie-vergift*), v. —n.

To'xisch (*vergift bevattende*), bn.: *de —e bestanddeelen van dollekervel.*

Toyn'bee-club (*club, die zich met toynbeewerk bezighoudt*), v. —s ; —**school** (*inrichting voor volwassenen tot ontwikkeling van het volk, naar de denkbeelden van Arnold Toynbee*, 1852—'83), —scholen ; —**werk** (*persoonlijk verkeer van meer ontwikkelden met de lagere klassen ten einde deze hierdoor te verheffen*), o. gmv.

Traag (*langzaam*), bn. en bw.; trager, -st.

Traag'heid (1 *luiheid, langzaamheid* ; 2 nat. *zoogenaamde eigenschap der nat. lichamen, om te volharden in den toestand van rust of beweging, tenzij een op hen werkende kracht daarin verandering brengt ; inertie*), v. gmv.: 1 *de — van den leerling* ; 2 *de — der lichamen.*

Traag'looper (dierk. *aai of luiaard*), m. —s : het tropisch dier heet aldus naar zijn uiterst langzame bewegingen ; —**zaam** (Z.-Ned. *erg langzaam*), bw.: *o dag* (Zondag), *die — henengaat.*

Traan 1 (*oogvocht*), m. tranen : zegsw. *tranen met tuiten schreien*, groote, dikke tranen, die in een tuitje of spitsje uitloopen ; *iemands tranen drogen*, zijn smart verzachten ; verg. B r u i d s t r a n e n, K r o k o d i l l e n t r a n e n ; **2** (*vischolie*), v. gmv.: *lever—*, olie uit de levers van kabeljauwen.

Traan'achtig (*als traan*), bn.: *e. — vocht.*

Traan'buis (ontl. *e. der kleine kanalen, waardoor zich e. traan ontlast*), v.—buizen; —**klier** (ontl. *kliertje aan den buitenhoek van het oog*), v. —klieren.

Traan'koker (*traanbereider*), m. —kokers; —**kokerij'** (*het koken van traan uit walvischspek; werkplaats, waar traan gekookt wordt*), v. in de eerste bet. gmv., in de tweede —kokerijen.

Traan'oog (*oog met tranen* ; ziekte : *tranend oog*), o. —oogen; —**oogen** (*tranende oogen hebben*), traanoogde, heeft getraanoogd.

Tracasserie' (*last, drukte, overlast; geplaag kwelling; kibbelarij, geharrewar*), v. -rieën.

Tracé' (*richting, lijn, afgebakende weg ; plan, ontwerp, schets v. e. weg, van een ontworpen kanaal enz.*), o. —'s.

Traceeren (*ontwerpen, schetsen ; richting bepalen, afbakenen*).

Traceer'werk (bouwk. *ornament, kenschetsend voor den gotischen stijl*), o. gmv.; *het — ontstaat uit de samenvoeging van meetkundige grondvormen, als cirkels, veel-*

hoeken, ovalen enz.; het wordt in allerlei materiaal aangebracht bij raamvullingen enz.; vergl. M a a s w e r k.

Trachiet' (*vulkanisch, voornamelijk uit veldspaat bestaand kiezelgesteente, heldergrijs van kleur*), o. gmv.

Tracho'ma, —c h o o m' (*granuleuze oogziekte*), o.: — is een besmettelijke ziekte.

Trach'ten (*pogen, zijn best doen*), trachtte, heeft getracht: *hij tracht ons in te halen*, wendt pogingen aan, beijvert zich om; *naar iets* —, streven.

Tractaat' (*verdrag, overeenkomst tusschen twee volken*), o. tractaten; verg. B a r r i è r e-—.

Tractaat'je, o. —s; zie T r a k t a a t j e.

Tracteeren (1 [*iets*] *behandelen*; 2 [*iem.*] *bejegenen*; *onthalen*): 1 *je hebt die zaak goed getracteerd*; 2 *iemand leelijk* —; *het geheele gezelschap* —.

Trac'tie (*het trekken*), v.: — *en materieel*, een afdeeling bij de spoorwegen voor locomotieven, wagons enz.; lees: *trak-'sie.*

Trade (Eng. *handel*), m.; —**mark** (Eng. *handelsmerk*), o. —marks.

Tradi'tie (*overlevering*, d.i. *mededeeling v. mond tot mond, v. geslacht aan geslacht*; ook rechtst. *overgave, levering*), v. —tiën, —ties: *volgens de* —; *dat is tegen alle* —.

Traditioneel' (*volgens of bij wijze van overlevering*), bn. en bw.: *de —e plumpudding op het Kerstfeest in Engeland*; *de gekleurde eieren zijn in de Paaschwei — voorhanden.* (t = s).

Tradutto're tradito're (Ital. *de vertaler is een verrader* d. i. *alle vertalingen zijn min of meer onjuist*).

Traducteur' (*vertaler*), m. —s, (c = k); z. het algemeen gebruikte: T r a n s l a t e u r.

Traduc'tie (*overzetting, vertaling*), v. —s, —tiën; lees: *—duk'sie.*

Trafiek' (Fr. *plaats, waar men de grondstoffen bewerkt voor de fabricage; verkoopdepot van een groot bedrijf*; *handel* inz. *met zelfvervaardigde fabrikaten*; *koopmansbedrijf, nering*), v. —en.

Trafikant' (*handelaar in zelfvervaardigde voorwerpen; leverancier van bewerkte grondstoffen*), m. —en.

Trage'die (dichtk. *treurspel*, zie ald.; *treurig voorval*), v. —s, —diën. (g = g).

Tragedien' (Fr. *treurspelspeler*), m. —s; **— dien'ne** (*treurspelspeelster*), v. —s.

Tra'gi-come'die (*tooneelstuk, om beurten treurig en vroolijk*), v. -comedies. (g = g).

Tra'gi-co'misch (*treurig-vroolijk*), bn.: *een — tooneelspel.* (g = g)

Tra'gicus (*treurspeldichter*), m. -ci. (g=g).

Tragiek' (*de leer van de tragedie*; *het tragische*; *het droevige, aangrijpende van een voorval, in het leven*), v. gmv. (g = zj).

Tra'gisch 1 (*treurspelachtig*; *droevig, treurig, roerend*), bn.: *het — einde van Jan de Witt*; **2 —e,** o.: *het —e van den oorlog.* (g = g).

Train (Fr. *gang, vaart*; *de gewone loop* [*der dingen*]), m. gmv.: *en* —, in gang, op dreef.

Traineeren (1 *sleepen, trekken*; *talmen, slepende houden, op de lange baan schuiven*; 2 van voorwerpen, boeken, kleeren enz.: *slingeren, slieren*): 1 *met iets* —; 2 *die boeken — hier al zoo lang, berg ze op*

Trai'nen (sport: *zich of een ander oefenen, harden voor wedstrijden, wedrennen of spelen, naar vaste leefregels*; bij uitbr. *oefenen*), trainde, heeft getraind: *h. lichaam — door sport, een elftal* —; fig. *onze jongens worden getraind in de vreemde talen*; —**er** (sport: *hij, die de oefeningen leidt*; *africhter*), m. —s; —**ing** (*africhting, dressuur*), bn.: — *van paarden,* — *van sportmannen.* (ai = ee).

Trai'te (handel: *getrokken wissel*), v. —s.

Traja'nus, Rom. keizer, 98—117 n. C., een voortreffelijk regent en gelukkig veldheer.

Traject' (*overtocht, overvaart*; *afstand, gedeelte v. e. weg*), o. trajecten.

Traktaat' ([*godsdienstig*] *vertoog*), o. —taten.

Traktaat'je ([*godsd.*] *volksgeschriftje*), o. -s.

Traktant' (*iemand, die trakteert, onthaler*), m. —en; —**ta'tie** (*feestelijk onthaal; smuipartij*), v. —s, (tie = sie); —**teeren** (*feestelijk onthalen*; iron. *iemand gedacht doorhalen*: ook: *iets behandelen*; ook: *tractatie, onthaal*).

Traktement' (*jaarwedde, bezoldiging*, zie T r a c t e e r e n), o. —en.

Traktements'dag (*dag, waarop het traktement wordt uitbetaald*), m. —dagen; —**staat** (*betaalsrol of -lijst*), m. —staten; —**verhooging** (*opslag van salaris of wedde*), v. —en.

Tra'lie (*metalen of houten spijltje*), v. —s, traliën: zegsw. *achter de —s zitten*, in de gevangenis; *iemand achter de —s zetten*; —**brug** (*brug met getraliede zijwanden als steun*), v. —bruggen; —**deur** (*deur met traliewerk*), v. —en; —**luik** (*luik, dat den vorm heeft van een rooster, roosterachtig luik*), o. —luiken.

Tra'liën (*van traliën of traliewerk voorzien*), traliede, heeft getralied: *e. venster* —.

Tra'lievenster (*venster met traliën tot beschutting*), o. —vensters; —**werk** (*samenstel van traliën*), o. gmv.

Tram (1 *omnibus op spoorrichels, tramwagen*; 2 *tramweg*), v. —s, trammen: 1 *in een — stappen, een open* —, een zomerwagen: *een dichte of gesloten* —; *een electrische* —, tramwagen, die door electrische motoren in beweging wordt gebracht; 2 *een — aanleggen*; verg. P a a r d e n t r a m, S t o o m t r a m; lees: *trem*; —**aanleg** (—*weg*), m. gmv.; —**baan** (—*lijn*), v. —banen; —**bel** (*luid klinkende bel aan den tramwagen*), v. —bellen; —**boekje** (*een zeker aantal tramkaartjes in den vorm van een boekje*), o. -s; —**concessie** (*toestemming van de bevoegde macht om een tram aan te leggen*), v. —s; —**conducteur** (*conducteur op een tramwagen*), m. —s; —**controleur** (*inspecteur op een trambaan*), m. —s; —**dienst,** m. —en; —**directeur** (*bestuurder van een tramonderneming*), m. —s; —**halte** (*vast punt, waar een tram stopt voor het in- en uitstappen van passagiers*), v. —n; **-kaartje** (*plaatskaartje voor een tram*), o. —s; —**koetsier** (*wagenbestuurder v. e. tram*), m. —s; —**lijn** (*ijzeren weg van de tram, tramweg*), v. —en; —**maatschappij** (*maatschappij tot exploitatie v. e. tramlijn*), v. —en; —**men** (*in of met de tram rijden*),

tramde, heeft, of is getramd : *van 't station naar de markt* —.

Tramonta'ne (It. *noordenwind*; *naam van de poolster*), v. gmv.: de Italianen noemden de poolster (waarop ze zeilden in de Middell. Zee) *stella tramontana*, d.i. ster over de bergen (de Alpen); zegsw. *de — verliezen of kwijtraken*, de kluts kwijtraken.

Tram'rails (*ijzeren richels, waarop de tram loopt*), v. mv., (ai = ee) ; **—rijtuig** (*—wagen*), o. —en ; **—tarief** (*prijs[lijst] voor de tramritten*), o.— ven ; **—verbinding** (*verbinding v. twee punten door een tramweg*), v. —en ; **—verkeer** (*het heen en weer trekken der tram*), o. gmv.; **—weg** (*—baan, —lijn*), m. —wegen ; **—wissel** (*werktuig om de tram op een andere lijn te brengen*), m. —s.

Tran'ce (*hypnotische of droom-toestand van mediums ; geestvervoering*), v. —s.

Tranchant' (Fr. *snijdend, scherp ; den knoop doorhakkend*), bn.

Tranchee' (Fr. *loopgraaf*), v. —s, —ën.

Trancheeren (Fr. *snijden; voorsnijden; in stukken snijden*) ; **—mes** (*voorsnijmes*), o. —messen ; **—vork**, v. —en.

Tra'nen (*tranen afscheiden*), mijn oog traande, heeft getraand : *de wijnstok traant*, laat druppelsgewijze het plantensap loopen uit een snijwonde.

Tra'nendal (*deze wereld vol jammer en ellende*), o. gmv. ; **—lach** (*glimlach tusschen de tranen door*), m.; **—vloed** (*groote menigte tranen*), m. gmv.

Tra'nig (*olieachtig*), bn.; *een —e stof.*

Tranquillamen'te (It. muz. *rustig, bedaard*), bw.; lees : *—kiel-ja-men'te.*

Tranquil'le (*rustig, kalm, bedaard*), bn. (quil = kiel).

Tranquilliteit' (*rust, kalmte, bedaardheid*), v. gmv. (quil = kiel).

I. Trans (*tinne, bovenrand; omgang van een toren*; fig. *hoogste punt*), m. transen : bij uitbr. uitspansel: *de morgenster alleen hield stand nog aan de transen* (Bogaers).

II. Trans, voorvoegsel, bet. *over, aan de andere zijde,* komt in vele afleidingen voor, b.v.: **—ac'tie** (*vergelijk, minnelijke schikking, verdrag, overeenkomst, handelsovereenkomst*), v. —tiën, —ties, zie C o m p r o m i s ; **—alpijnsch'** (*van of gelegen aan gene zijde der Alpen*), bn. ; **—alpi'ne,** bn.: *Zwitserland krijgt al meer —e spoorwegen : deze stellen steeds grooter gebieden open voor het toeristenverkeer* ; **—atlan'tisch** (*naar gene zijde van den Atlantischen Oceaan*), bn.: *een —e zeekabel,* d. i. van Europa naar Amerika ; z. K a b e l; *—e graanvrachten; het — verkeer te water of per luchtschip*; **—bordeur'** (*hangende brug, van rails voorzien, waarlangs een pont heen en weer wordt bewogen*), m. —s: de — rust soms ± 25 M. boven het watervlak op aan de oevers geplaatste torens.

Transcendent', —cendentaal' (*niet onder de zinnen vallend; bovenzinnelijk*), bn.

Transcript' (*kopij, afschrift*), o. —en.

Transcrip'tie (*overzetting* ; muz. *arrangement* d.i. *overzetting voor een ander instrument*), v. —s.

Transept', o. —en; zie T r a n s s e p t.

Transfigura'tie (*gedaante-verandering ; gedenkdag in de R.-K. kerk op 6 Augustus van de verheerlijking Christi op den berg Thabor*), v. gmv., zie T h a b o r ; **—forma'tie**(*omschepping, gedaanteverandering, vervorming*), v. —ties, —tiën ; **—forma'tor** (nat. *toestel om de spanning van electrische stroomen te veranderen*), m. —s, —toren ; **—forma'torhuisje** (*huisje, waarin zich een transformator bevindt*), o. —s, zoo ook : —s t a t i o n, —z u i l ; **—formeeren** (*omvormen, vervormen, een anderen vorm geven*); **—fu'sie** (geneesk. *overtapping van frisch, levenskrachtig bloed*), v. —sies, —siën.

Transigeeren (*een vergelijk treffen, tot een schikking komen ; schipperen*): *men moet —, om in het practische leven nuttig te zijn* (Potg.), wat geven en nemen. (g = g).

Transiteeren (van koopwaren : *doorgevoerd worden*).

Transitief' 1 (*overgaand op e. ander*), bn.: *een — werkwoord,* spraakk. overgankelijk, nl. zulk een w.w., dat een lijdend voorwerp bij zich kan hebben ; **2** (spraakk. *overgankelijk w.w.*), o. —tieven.

Tran'sito (It. *doorgang ; doorvoer v. goederen en waren uit e. vreemd land, zonder in ons land te worden opgeslagen of te koop gesteld*), o. gmv.: *—handel,* doorvoerhandel, handel in doorvoergoederen.

Transitoir', —toor' (*overgangs . . . . . ; van voorbijgaanden aard*), bn.: *—e, —tore bepalingen,* tijdelijk.

Trans'kapel (*straalkapel*), v. —len : de —len zijn de kapellen, welke in kathedralen het hoogaltaar aan de achterzij omkransen ; ze zijn een symbolisch beeld van de doornenkroon om het hoofd van Jezus.

Translaat' (*vertaling ; vertaald stuk*), o. —laten; **—laat'kantoor,** o. —kantoren ; **—lateeren** (*vertalen, overzetten in een andere taal*; **—lateur'** (*vertaler*), m. —s : *een beëdigd —,* die nl. onder eed staat als waarborg voor zijn eerlijkheid, ook : vertaler voor het gerecht; **—la'tie** (eig. *overdraging*), v. —ties, —tiën : *de — v. e. recht op e. ander*; **—migra'tie** ([*volks- of ziels-*] *verhuizing*), v. gmv., (t = s) ; **—mis'sie** (*overdracht, overzending*), v. —s, —siën : fig. *— van gedachten* ; **—parant' 1** (*doorschijnend*), bn., **2** (*doorschijnend lijnenblad als onderlegger, om recht te schrijven ; doorschijnbeeld,* b.v. bij optochten), o. —en ; **—pira'tie** (Fr. *het zweeten*), v. gmv.; **—pireeren** (*uitwasemen, zweeten*) ; **—planta'tie** (*overplanting*), v. —s, —tiën ; **—poneeren** (*overzetten, een muziekstuk in een anderen toon overbrengen*) ; **—port'** (Fr. 1 *vervoer* ; ook : *vervoerloon, vrachtgeld ; het vervoerde* ; 2 boekh. *bedrag, dat van de eene zijde der rekening op een volgende bladzij wordt overgebracht*), o. —en : 1 *— van levensmiddelen ; een — gevangenen*; 2 *e. foutief* —; **—port''kosten,** m. mv. ; **—port'arbeider** (*arbeider of werkman in functie bij het laden en lossen* inz. *van zeebooten*), m. —s ; **—port'bedrijf** (*al, wat het laden en lossen van schepen in onze zeehavens betreft*), o. gmv. ; **—porta'bel** (*vervoerbaar*), bn. ; **—porta'tie** (*ballingschap*), v. gmv., meer:

Deportatie. (tie = sie); **—porteeren** (*overvoeren, overbrengen*; *ook van bedragen van de eene zijde eener rekening op een volgende*); **—porteur'** (*hoek-, graadmeter*), m. —s, ook graadboog; **—port'schip** (*schip en vooral stoomboot tot het vervoeren van krijgsvolk, landverhuizers, gevangenen*), o. —schepen; **—port'verzekering** (*verzekering tegen de gevaren bij vervoer van goederen, vooral ter zee*), v. —en; **—port'wagen** (*wagen voor het goederenvervoer naar boot of trein*), m. —s; **—posi'tie** (*omzetting*; *verplaatsing*; muz. *overzetting in een anderen toon*), v. —tiën, —s.

Transsept' (bouwk. *dwarsvleugel van een gebouw*, inz. *dwarspand v. e. kerk*), o. —en: het — is b.v. v. e. gotische kruiskerk als de St.-Jan in Den Bosch de dwarsbalk, nl. dat gedeelte, 'twelk de lengte-as rechthoekig snijdt.

Transsubstantia'tie (eig. *zelfstandigheidsverandering*; R.-K. *verandering v. brood en wijn i.h. lichaam en bloed des Heeren*), v.

Transvaal' (aardr. *Eng. kolonie*), v.gmv.; **—vaalsch,** bn.: *—e boeren*; **—va'ler** (*bewoner van Transvaal, in Z.-Afrika*), m. —valers.

Transversaal' 1 (*dwars, overhoeksch*), bn. en bw.; **2** (meetk. *snijlijn of snijvlak van e. stelsel lijnen of vlakken*), v. —versalen; **3 —versalen** (*zijverwanten*), mv.

Trant (*wijze*), m.: *dat is nu mijn —*, manier; *volgens den nieuwen — van schrijven*, stijl; *dichten in den trant van Cats*, manier; *een — van geestigheid* (C. O.), manier.

Tran'telen (*op en neer loopen*), trantelde, heeft getranteld; vero.; verg. Drentelen.

Trap 1 (1 *schop*; 2 *trede*), m. —pen: 1 *het paard gaf hem een —*; 2 *het kind kroop op den zesden —*; *van — tot —*; zegsw. *hij is van de —pen gevallen*, scherts. zijn haar is geknipt; fig. *de —pen van vergelijking*, trapvormen (spraakk.); *op den laatsten —, op den hoogsten — van beschaving*, graad, mate; **2** (*al de treden te zamen*), v. —pen: *een houten —, een ijzeren —, een marmeren —*; *een kelder—, een zolder-, een wentel—, een toren—*; *een steile —, een geheime —*; **—je** (*kleine trap*, inz. *los huistrapje*), o. —s.

Trape'ze (*gymnastiek-toestel: zweefrek* [*voor acrobaten*]), v. trapezen, ook Trapees'.

Trape'zium (meetk. *vierhoek met twee evenwijdige zijden*), o. —s, —zia; **—zoï'de** (*een vierhoek, waarvan al de zijden en hoeken ongelijk zijn*), v. —s.

Trap'gans (dierk. *waadvogel, vrij groot en zwaar van lichaam*), v. —ganzen: *de groote —, de kleine —*; de —zen zijn een begeerlijke buit voor de jagers; in ons land komen ze niet voor, wel in Midden- en Z.-Europa.

Trap'gevel (bouwk. *voorgevel van een gebouw, die in een punt eindigt en aan den bovenkant trapsgewijze opgaat*), m. —s; **—looper** (*smal tapijt op een trap*), m. —s.

Trap'leuning (*leuning langs e. trap*), v. -en.

Trap'machine (*naaimachine met pedalen of voettrappers*), v. —machines.

Trap'pelen (*herhaald trappen*), trappelde, heeft getrappeld: *de paarden briescheu en — van ongeduld*; *de reiziger stond te — van koude.*

Trap'pen (1 *per fiets rijden*; 2 *met den voet treden*), trapte, is (bet. 1), heeft (bet. 1 en 2), getrapt: 1 *hij trapte in een uur van Maastricht naar Luik*; 2 *turf —, het orgel —*; zegsw. *iemand op de teenen —*, hem eenigszins beleedigen.

Trap'penhuis (bouwk. *deel van een villa enz., waarin de hoofdtrap is geplaatst*), o. —huizen.

Trap'per (eig. *vallenzetter*; *wild- en pelsjager*), m. —s: de —s oefenen hun bedrijf uit in de landen om de Hudsonsbaai, het winnen van pelzen is het doel.

Trappist' (*kloosterling eener zeer strenge orde, dus genaamd naar de abdij la Trappe in Normandië, gesticht in 1140*), m. —en.

Trap'psalm (*optochtslied der oude Israëlieten*; *psalm, door Levieten gezongen, terwijl ze de trappen van Jeruzalems tempel opklommen*), m. —en; z. Ps. 119 tot 134.

Trap'roede (*koperen roede tot bevestiging van den traplooper*), v. —n.

Traps'gewijze, —gewijs (*bij trappen*), bw.

Traps'wijze, —wijs, bw.: *iets — behandelen.*

Trap'vormen (spraakk. *de trappen van vergelijking*), m. mv.

Tras (*metselspecie, uit gebroken tufsteen gemalen poeder*), o. gmv.; **—mortel** (*metselspecie, bestaande uit gebluschte kalk met tras dooreengewerkt*), v. gmv.

Tra'(s)si (O.-I. *ingrediënt d. rijsttafel*), v.

Tras'molen (*molen, die tras maalt*), m. -s; **—raam** (*steenlaag boven op het fundamentwerk, in tras gemetseld*), —ramen: het — moet het optrekken of opzuigen van vochten verhinderen.

Trassant' (handel. *trekker v.e. wissel*), m. —en.

Trasseeren (*een wissel op iemand trekken*).

Tras'sen (*met tras metselen*), traste, heeft getrast: *deze muur is getrast*, in tras gezet.

Travaat' (*onstuimige windvlaag met stortregen en onweer*), m. travaten.

Travailleeren (Fr. *ingespannen werken of arbeiden, zich afmatten*); l.: *travaljeeren.*

Traval'je (*hoef- of noodstal*), v. travaljes.

Tra'ven (scheepst. *tusschen de lading wolzakken instuwen, duiveljagen*), traafde, heeft getraafd.

Traver'se (Fr. *dwarse richting*; *dwarsweg*; *zijweer*; fig. *hinder, tegenspoed*), v. —n.

Traverseeren (*dwars doorloopen of snijden, kruisen*; van een paard; *dwarssprongen maken*; fig. *i. d. weg staan, hinderen*).

Travesteeren (*verkleeden, vermommen*; *een ernstige zaak, een gedicht enz. grappig omwerken*).

Travestie' (*vermomming, lachwekkende verkleeding*; *grappige voorstelling van iets ernstigs*; toon. *mannenrol door een vrouw vertolkt of omgekeerd*), v. —ties, —tieën. (t = t).

Trawant' (1 *begeleider, lijfwacht*; fig. *partijganger, medestander*; 2 *bijplaneet*), m. —en: 1 *de —en v. e. dwingeland*; 2 *de maan is de — der aarde.*

Trawler (Eng. *vaartuig, waarmede men met een trawl* [*sleepnet*] *vischt*; *vischkotter, treiler*), m. —s.

Trawl'net (*soort van sleepnet voor de zee-*

visscherij), o. —netten : *de Engelsche —-. visschers op de Noordzee.*
Trebizon'de (*Turksch vaartuig op de Zwarte Zee, genoemd naar de stad van dien naam*), v. trebizonden.
Trech'ter (*kegelvormig voorwerp met wijden mond en nauwe tuit, doorgieter*), m. -s : *een wijn—, een molen—*; **—vormig,** bn.: *een maalstroom is —*, in den vorm van een trechter.
Tred (*stap, gang*), m. treden: *met vasten —.*
Tre'de (*stap; sport eener ladder; deel v. een trapje, v.e. stoep enz.*), v. —n ; ook, T r e e.
Tre'den (*de voeten verzetten, gaan, loopen*), trad, heeft en is getreden : *ter zijde —*, op zij gaan ; *in iemands plaats —*, hem vervangen ; *hij treedt vandaag in zijn veertigste jaar ; iem. op de teenen —*, hem grieven ; ook : *het orgel —*, wind toevoeren ; fig. *e. wet met voeten —*, verkrachten; *iem. i. h. slijk —*, hem minachtend bejegenen.
Tred'molen (*molen, die door op een rad te treden in beweging wordt gebracht*), m. —s: *in den — loopen*, fig. geestdoodenden arbeid verrichten, aldoor denzelfden zwaren arbeid doen.
Tree (*trede*), v. treeën ; verkl. —tje, o. —s.
Treeft (*ijzeren drievoet op een komfoor*), v. —en.
Treek (*list, looze streek*), m. treken.
Treem (*molentrechter, tremel*), m. tremen.
Tree'molen (*tredmolen*), m. —s; **—plank** (*opstapplank aan den zijkant van spoorwagen of tram*), v. —en ; **—rad** (*rad met schoepen, waar men op treedt, om het te doen draaien*), o. —en, —eren.
Tref (*het treffen, lukje*), m. gmv.: *het is een —, hem thuis te vinden*, toeval.
Tref'baar (*kunnende getroffen worden*), bn.
Tref'felijk (*voortreffelijk, uitmuntend*), bn. en bw.; —er, —st: *— vleesch en wildbraad.*
Tref'fen 1 (*raken, bereiken*), trof, heeft getroffen : *het doel —*; verder, ontroeren : *zijn toespraak trof de harten ; den juisten toon niet —*, zingend bereiken ; *dit portret is goed getroffen*, het lijkt goed ; *een zware ramp heeft die familie getroffen*, is haar overkomen ; *een vergelijk —*, een overeenkomst aangaan ; *waar kan ik u straks —*, vinden, ontmoeten ; **2** (*gevecht, ontmoeting met den vijand*) : *een bloedig —*; **—fend** (*hartroerend, aandoenlijk*), bn.; —er, —st : *een — verlies, een — tooneel* ; ook, *een —e gelijkenis*, zeer juist ; **—fer** (*een raakschot ; kogel, die het doel raakt*), m. —s : *van de 100 schoten waren er maar 10 —s*; in het kegelspel : bal, die de kegels raakt ; **—kans** (*mogelijkheid te zullen treffen, percentsgewijze uitgedrukt*), v. —en: *de — van een bom, uit een vliegmachine geworpen, is niet groot* ; **—punt** (artill. *het punt, dat getroffen moet worden*), o. —en ; **—zekerheid** (*zekerheid van zijn schot, als* nl. *de trefkans 100 is*), v. gmv.
Treil (*treklijn, jaaglijn*), m. —en: *met zeil en —*, met het geheele tuig, d.i. met zeilen en touwen, met alles wat tot het schip behoort ; **—en** (*voorttrekken, voortsleepen*), treilde, heeft getreild : *een schuit —.*
I. Treiler (*schuitentrekker, sleepboot*), m. —s ; etymologisch hetzelfde woord als T r e i l e r **II.**
II. Treiler (*vischvaartuig, dat met sleepnetten vischt*), m. —s ; zie T r a w l e r.
Treilla'ge (*latwerk, houten traliewerk*), o.-s.
Treil'lijn (*treklijn, jaaglijn*), v. —en.
Trein (1 *rij, sleep, gevolg* ; 2 mil. *stukken geschut enz. en de bedienende manschappen* ; ook : *legertros* ; 3 *reeks van wagens, voortgetrokken door een locomotief*), m. —en : 1 *een lange — van jongens, van koopers bij een houtveiling, van pelgrims ; een onafzienbare — van rijtuigen bij een plechtige begrafenis* ; verg. F i l e ; *de keizer reisde met een — van heeren en bedienden* ; 2 *een artillerie—, een ponton—*, de pontonstukken met de pontonniers, *een hospitaal—, een — der intendance* ; zie ook T r o s ; 3 *een personen-, goederen—, boemel—, snel—, D—, bliksem—*; **—beambte** (b.v. *een conducteur*), m. —n ; **—compagnie** (mil. *afdeeling, belast met het vervoer van manschappen en goederen*), v. —ën ; **—personeel** (*de machinist, stoker, conducteurs op een trein*), o. gmv.; **—smid** (*smid, die van een gereedstaanden trein het raderwerk, de remmen enz. naziet*), m. —smeden ; **—soldaat** (mil. *soldaat v. e. treincompagnie*), m. —daten.
Trei'terchocolade (Bargoensch: *water en melk, dat in de gevangenis bij het brood wordt gegeven*). v. gmv.
Trei'teren (*plagen, sarren*), treiterde, heeft getreiterd ; **—aar,** m. —s ; **—aarster,** v. —s ; **—ing** (*het treiteren*), v. —en ; **—lach** (*sarrende, plagende lach*), m. gmv.
Trek 1 (1 *begeerte* ; 2 *slag bij het kaartspel* ; 3 *ruk, haal* ; 4 *haal met een pen* ; 5 *gelaatstrek* ; 6 Z.-Afrik. *verhuizing* ; ook : *het heele reisgezelschap, de wagens, het vee enz.*; 7 *reis der trekvogels*; 8 *spiraalvormige insnijding in den loop of de ziel van een vuurwapen*), m. in bet. 1 gmv., in de andere bet. —en : 1 — *naar het verbodene*, lust, neiging ; 2 *ik heb nog maar vier trekken van de zes gemaakt* ; 3 *met één trek van den hengel, van het vischnet* ; 4 *met een — van de pen, één penne—*; 5 *hij had de trekken der Bourbons* ; 6 *de groote — der Boeren* uit de Kaapkolonie in 1836 : 7 *de — der ooievaars in den herfst* ; 8 zie G e t r o k k e n ; **2** (*treek, looze streek*), m. treken : *hij zit vol treken* ; zegsw. *iemand een — spelen*, hem een poets bakken, hem leelijk beet hebben ; *zijn treken thuis krijgen*, op zijn beurt er in loopen, wederkeerig beetgenomen worden.
Trek'bal (bilj. *zekere stoot, waarbij men d. bal met de keu op zij van onderen raakt*), m. —len; **—bank** (*bank, om metaaldraad te maken*), v. —en ; **—beest** (*trekdier : os, paard, hond, ezel*), o. —en ; **—beugel** (*baggerbeugel*), m. —s; **—dag** (*dag, waarop een loterij trekt*), m. —dagen ; **—deur** (*tochtdeur*), v. —en ; **—dier** (*lastdier : dier, dat een wagen, een schip enz. moet trekken*), o. —en ; **—duif** (*Amerik. duif in ontzettend groote vluchten zich verplaatsend*), v. —duiven ; **—ezel** (*ezel, die als trekdier gebruikt wordt*), m. —s ; **—gareel** (*lederen halsjuk der trekpaarden*), o. —en ; **—garen** (*zeker vischnet, zegen*), o. —s ; **—gat** (*stookgat ; tochtgat ; uitgebaggerde diepte in het veen*), o. —en; **—geld** (*premie voor inzet of opbod bij een publieken verkoop van*

vaste goederen), o. —en, verg. S t r i j k g e l d ; —**goed** (*groenten, vruchten, die door kunstmatige warmte gekweekt, lang voor den tijd a. d. markt gebracht worden*), o. gmv.; —**haak** (*kuiperswerktuig*), m. —haken ; —**hamer** (*hamer v.d. leidekker*), m. —s ; —**hei** (*heiblok, dat met touwen of snaren door mannenkracht opgetrokken wordt*), v. —en ; —**hond** (*karhond*), m. —en; —**hondenwet** (*wet v. 1910 ter bescherming van trekhonden*), v. gmv.; —**kar** (*handkar*), v. —ren ; —**kast** (*broeikas*), v. —en.

Trek'kebeenen (*sleepvoetend gaan*), hij —beende, heeft getrekkebeend; —**bekken** (*minnekoozen van duiven*), trekkebekten, hebben getrekkebekt.

Trek'ken, trok, heeft en is getrokken: *de paarden — den wagen,* voorttrekken ; *naar boven —,* halen ; *een prijs — uit de loterij,* bekomen ; *de koffie, de thee laten —,* laten aftrekken; *het trekt hier,* er is hier tocht ; *een lijntje —,* fig. in stilte klinken met iem. ; *één lijn — met iem.,* het met iem. eens zijn ; *lijntjes of de lijn —,* soldatenterm: niets uitvoeren; *een wissel op iem. —,* afgeven ; rekenk. *den vierkantswortel —,* berekenen ; *aan het kortste eind —,* er het slechtst aan toe zijn; —**ker** (*persoon, dier of voorwerp, dat trekt,* b.v. *een stoomsleeper*; *werktuig, waarmee men trekt,* zie K u r k e t r e k k e r ; hand. *persoon, die een wissel afgeeft*), m. —s ; —**king** (*het trekken*), v. —en : *de — der staatsloterij* ; —**kingslijst** (*uitlotingslijst*), v. —en ; *de nummers eener — nazien.*

Trek'letter (*schrijf- of krulletter*), v. —s ; —**lijn** (*jaaglijn, touw om een schip voort te trekken, een net in te halen, iets aan boord te halen*), v. —en ; —**mier** (dierk. *een soort van mier in Centraal-Afrika,* b.v. *in den Congostaat*), v. —en: de — trekt met duizendtallen in legerorde op en verslindt al wat van haar gading is ; zie ook T e r m i e t e n en M i e r ; —**muts** (*een ouderwetsche vrouwenmuts*), v. —en ; —**net** (*sleepnet voor de vischvangst*), o. —ten ; —**os** (*os als trekdier*), m. —ossen ; —**paard** (*karrepaard*), o. —en ; —**pad** (*jaagpad*), o. —en ; —**pen** (*pen tot het trekken van lijnen langs een liniaal*), v. —nen ; —**plaat** (*stalen plaat met gaten voor den draadtrekker*), v. —platen ; —**pleister** (*geneesmiddel*; fig. gmz. *een persoon, die iem. aantrekt, geliefde*), v. —s ; —**pot** (*aftrekpot, theepot*), m. —ten ; —**reep** (*dik touw, om geschut enz. voort te trekken*), m. —en ; —**schuit** (*schuit, die door een paard aan een lijn wordt voortgetrokken*), v. —en ; —**sel** (afleid. van *trekken : aftreksel*), o. —s : — *van thee,* — *van kruiden,* afkooksel ; —**slede** (*slede voor pakhuisgoed, die door een paard getrokken wordt*), v. —n ; —**slang** (*handvat van een spoorwissel*), v. —en ; —**tafel** (*tafel met uittrekbladen*), v. —s ; —**vaart** (*kanaal, waterweg voor trekschuiten enz.*), v. —en: —**visch** (dierk. *visch, die op bepaalde tijden van het jaar gaat of komt*), m. —vischen : *de haring is een —*; —**vogel** (*bij ons e. zomervogel: vogel, die op gezette tijden e. groote reis maakt*; fig. *iem., die geduric van verblijf- of woonplaats verandert*), m. —s: *de ooievaar is een —*; *de grootste helft der Europeesche vogels behoort tot de —s* ; —**weg** (*weg voor de trekpaarden,* b.v. *langs een kanaal*), m. —wegen, zie T r e k p a d ; —**zaag** (*groote houtzaag*), v. —zagen.

Tre'ma (spraakk. zie *deelteeken*), o. —'s.

Trembleeren (*beven* ; muz. *trillen met de stem*).

Tremblé'-lijn (typ. *gegolfde lijn*), v. —en.

Tre'mel (*trechter, waardoor het gemalen graan loopt in een zak*), m. tremels.

Trem'mer (*man, die de steenkolen uit het scheepshol haalt en in de machinekamer der zeeboot brengt*), m. tremmers.

Tre'molo 1 (It. muz. *beving, trilling* ; *trillen op één noot*), v. —'s ; **2** (muz. *bevend*), bw.

Tremulant' (muz. *bevende toon, triltoon; zeker orgelregister*), m. tremulanten.

Tremuleeren (muz. *trembleeren*).

Trens (*lisje of oogje v. garen om e. haakje in vast te maken; kleine toom, welks mondstuk geen stang heeft*), v. trenzen : zegsw. *iemand — geven,* d. i. slaag.

Tren'te (gesch. *plaats, waar het R.-K. oecumenische of algemeene concilie is gehouden van 1545—'63*), o.; zie C o n c i l i e.

Tren'te-et-un (*één-en-dertig, zeker kaartspel*), o.: — *spelen,* één-en-dertigen.

Tren'zen (*vlechten*), trensde, heeft getrensd : *touw —.*

Trepaan' (heelk. *schedelboor*), m. trepanen.

Trepaneer'boor (*trepaan*), v. —boren.

Trepaneeren (*de hersenpan doorboren*), —de, heeft getrepaneerd.

Tre'pang, v.; zie T r i p a n g.

Tres, t r e s'e (*geweven goud- of zilverboordsel; een haarsnoer, een haarvlecht*), v. tressen.

Tres fa'ciunt colle'gium (Lat. *drie* [*personen*] *vormen een college,* d.i. *gezelschap* ; ook : *drie kunnen een uitspraak doen, zijn beroegd*).

Treu'ga of Pax De'i (Lat. gesch. *Godsvrede*), v. gmv.: volgens de — (1040 n. C.) moest er van Woensdagavond tot Maandagavond onder alle Christenen, vrienden en vijanden, buren en vreemden, vrede heerschen. (eu = ui).

Treur'berk (*loofboom, berk met neerhangende of treurende takken*), m. —en ; —**beuk** (*beuk, waarvan de takken naar beneden hangen*), m. —en ; —**dicht** (dichtk. *klaagdicht*), o. —en ; zie E l e g i e.

Treu'ren (*verdriet hebben, droevig zijn, kwijnen*), treurde, heeft getreurd : *de heele natuur treurt in den winter*; —**esch** (*eschboom met hangende takken*), m. —eschen; —**geestig** (*zwaarmoedig, naargeestig*), bn.; —er, —st : *een —e zang,* neerslachtig makend ; —**gewaad** (*rouwkleed*), o. —gewaden ; —**ig** (*droevig, bedroefd*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e vermaardheid* ; —**kleed** (*rouwkleed*), o. —eren ; —**lied** (*klaaglied*), o. —eren ; —**mare** (*droevige tijding*), v. —n; —**marsch** (*doodenmarsch, marsch van klagend karakter*), m. —en ; —**muziek** (*begrafenismuziek*), v. gmv.

Treur'roos (*roos met neerhangende takken*), v. —rozen ; —**spel** (dichtk. *tooneeldicht, waarin de hoofdpersoon tevergeefs strijd voert of machteloos staat tegenover eigen hartstocht of tegenover het lot, en zoo zijn ondergang te gemoet gaat*), o. —spelen : *het*

historisch —, b.v. Vondels Gijsbrecht van Aemstel, Bilderdijks Floris V, Schimmels Napoleon Bonaparte ; *het bijbelsch* —, b.v. Vondels Jozef in Dothan, Jefta ; *het staatkundig-allegorisch* —, b.v. Vondels Palamedes; ook: T r a g e'd i e ; —**speldichter** (*tragicus*), m. —s ; —**speldichteres'**, v. — sen ; — **spelspeler** (*tooneelspeler, die i. e. treurspel optreedt, tragedien*), m. —s ; — **spelstijl** (*stijl, waarin het treurspel wordt geschreven, tragische stijl*), m. gmv.; —**tijd** (*tijd van rouw*), m. gmv. ; —**toon** (*klaagtoon*), m. —touen ; — **tooneel** (*tooneel, waarop een treurspel gespeeld wordt* ; fig. *treurige gebeurtenis*), o. —tooneelen ; —**wilg** (*e. uit het oosten overgebrachte sierwilg met neerhangende takken*), m. —en : *den — vindt men op kerkhoven, in parken, op buitenplaatsen* ; — **zang** (dichtk. *klaag- of rouwzang*), m. —zangen, zie T r e u r d i c h t.

Treu'zel (*talmer*), m. en v. —s; —tje, o. -s; —**achtig** (*langzaam*), bn.: *onze dienstbode is wat —; een — moedertje* ; —**en** (*langzaam werken, slabakken*), treuzelde, heeft getreuzeld ; —**aar** (*beuzelaar*), m. —aars; —**aarster** (*vr. treuzel*), v. —s ; —**ig** (*beuzelend, talmend, niet-voortmakend*), bn. en bw.: *grootje wordt wat —*; —**kous** (*persoon, die treuzelig is*), m. en v. —en ; —**werk** (*knutselwerk* ; *werk, dat zeer langzaam vordert*), o. gmv.

Trezoor' (Fr. *schat* ; *schatkamer*), o. trezoren.

Trezorie' (*bewaarkamer der openbare middelen* ; *schatkamer*), v. trezorieën.

Trezorier' (*rentmeester* ; *bewaarder van de schatkist, schatmeester; penningmeester*), m. trezoriers.

Trezorier'schap (*rentmeesterschap* ; *penningmeesterschap*), o. gmv.

Tria'de (*drietal, drieheid*), v. triades.

Tria'kel (*geneesmiddel tegen den beet van vergiftige dieren, geneesmiddel, waarin opium is*), m. gmv.; zie ook T h e r i a k e l.

Trian'gel (eig. *driehoek* ; muz. *driehoekig stalen slaginstrument*), m. —angels: *in het orkest speelt hij de trom en den —*.

Triangulair' (*driehoekig*), bn. (ai = e).

Triangula'tie (*driehoeksmeting*, inz. *ten behoeve van het in-kaart-brengen*), v. —ties, —tiën: *de — van een stad.*

Trianguleeren (*de triangulatie verrichten*).

Triarchie' (*regeering, uit drie personen bestaande; driemanschap*), v. triarchieën.

Tri'as (eig. *drieheid*; *geologische formatie onder de Jura gelegen, bestaande uit drie bestanddeelen, bonte zandsteen, schelpkalk en zandsteen met leem*), o. gmv.

Tribula'tie (*onrust, angst* ; *wederwaardigheid, ongeval*), v. —tiën, —ties.

Tribuleeren (*tribulatie verwekken*).

Tribunaal' (*rechtbank, gerecht*), o. —nalen.

Tribunaat' (*het ambt van tribuun*), o. gmv.

Tribu'ne (*spreekgestoelte; een galerij of verhooging; een afgezonderde plaats voor het publiek in vergaderzalen*), v. tribunes.

Tribuun' (gesch. oorspr. *hoofd der tribus, volksafdeeling* ; later: *de naam van allerlei ambtenaren* ; *de meestbekende zijn de volkstribunen, die de rechten der Plebejers tegen de Patriciërs moesten verdedigen*; fig. *demagoog*), m. tribunen ; zie ook G e m e e n s m a n.

Tribuut' (*schatting, cijns*), m. en o. -buten.

Tricheeren (*valsch spelen* ; *spieken*).

Trichi'ne (*microscopisch smetdiertje: haarwormpje, wormpje in het vleesch van sommige dieren* inz. *van varkens*), v. trichinen. (ch = scherpe g).

Trichi'nenziekte (*trichinose*), v. gmv.

Trichineus', bn.: — *spek*, met trichinen.

Trichino'se (*de ziekte door trichinen veroorzaakt*), v. gmv.

Tricht (aardr. *oude naam van Utrecht en vooral van Maastricht*), o.: *het oude —*.

Tricolor' 1 (*driekleurig*), bn. ; **2** (*driekleur* inz. *de Fransche*), v. ; **3** (*amarantsteen*), m. —loren.

Tricolo're (*de Fransche driekleur-cocarde of —vlag*), v. —n, —s.

Tri'cot 1 (Fr. *machinaal gebreide stof, nauwsluitend goed*), o.gmv.; **2** (*nauwsluitend, van tricot gemaakt kostuum of pakje* inz. *van kunstenmakers*), v. —s ; lees : *tri'koo*.

Tric'trac (*zeker Italiaansch spel met dobbelsteenen ; bakspel*), o., ook: T r i k t r a k.

Tri'cycle (*rijwiel met 3 wielen, driewieler*), m. —s.

Tri'duum (Lat. *tijd van drie dagen* ; inz. R.-K. *driedaagsche godsvrucht-oefening; e. feestviering van drie dagen*), o. —s.

Triel'je (*soort v. gekeperde tijk, driedraadsch geglansd linnengoed*), v. —s.

Triest (*droevig, naar, somber*), bn.: —er, meest —; ook, T r i e s t i g.

Trifo'lium (*drieblad, klaver*), o. —liums.

Trigonaal'-getallen (rek. *getallen, waarvan de eenheden in den vorm van een driehoek kunnen gesteld worden*), o. mv.; ze zijn begrepen in de formule: ½ n (n + 1), b.v. 21, als n = 6.

Trigonometrie' (*driehoeksmeting*), v.gmv.

Trigonome'trisch (*de trigonometrie betreffende*), bn.: *een —e formule.*

Trijp (*fluweelige stof als bekleedsel v. stoelen, canapé's enz.*), o. gmv. ; (soorten), o. —en.

Trij'pen (*van trijp* ; *met trijp bekleed*), bn.: — *pantoffels* ; *er stonden zes — stoelen.*

Trijs'blok (scheepst. *hijschblok; katrol, waarmede iets getrijst kan worden*), o. —blokken.

Trij'sen (*ophalen, ophijschen*), trijste, heeft getrijst.

Trijs'gat (scheepst. *luik, waardoor de goederen worden opgehaald of opgeheschen*), o. —en.

Trij'zel (*korenzeef*; fig. *treuzelaarster*),v. —s.

Trij'zelen (van koren: *door e. trijzel laten loopen*), trijzelde, heeft getrijzeld.

Trik'trak (*bakspel*), o.gmv.; ook T i k't a k.

Trik'trakbord, o. —borden ; ook T i k'- t a k b o r d.

Trik'trakken (*het bakspel spelen*), triktrakte, heeft getriktakt, ook, T i k t a k k e n en B a k k e n.

Tril, m. gmv.: *op of aan den — zijn*, d.i. gaan slenteren, lanterfanten; z. D r l.

Tril'diertjes (dierk. *draadvormige diertjes, in vocht levende*), o.mv.; —**gras** (*een grassoort met fijne, vertakte graspluimen, in de venen*), o. —sen; —**haar** (*zeer fijne haartjes in de neusholte enz.*), o. —haren.

Tril'len (*zeer snel heen en weer bewegen*), trilde, heeft getrild: *een snaar doen —; ze — van angst, van koude*, d.i. hevig beven, rillen; **—ling** (*het trillen; het eenmaal heen en weer haan v.e. trillend lichaam*), v. —en; **—ler** (muz. *regelmatig snelle afwisseling v. twee op elkaar volgende tonen*), m. —s.

Trillioen' (*millioen v. d. 3en rang*), o. -en.

Trilogie' (eig. *iets drievoudigs*), v. —gieën: een — kan zijn een drievoudige of drieledige redevoering; ook: een serie van drie tooneelstukken, die één geheel vormen, b.v. *Joseph in Dothan, Joseph in Egypten, Joseph in 't Hof* van Vondel, zie ook: Tetralogie; ook drie dichtstukken, welke bij elkaar behooren, b.v. *De drie Zustersteden*, aan Gent, aan Brugge, aan Antwerpen, van K. L. Ledeganck (1805—'47).

Trimes'ter (*vierendeelsjaars, kwartaal*), o. —s: *het traktement wordt er per — betaald.*

Triniteit' (*de H.-Drievuldigheid of Drieëenheid*), v. gmv.: *het feest der — in de R.-K. kerk*, eerste Zondag na Pinksteren.

Tri'o (It. *driestemmig muziekstuk of gezang; drietal*; *trits*), o. trio's: *een — v. vrienden.*

Triolet' (dichtk. *drieklankdicht*), v. —ten: een — is een dichtstukje van gewoonlijk acht, soms twaalf jambische of trochaïsche verzen, waarvan het eerste, dat de hoofdgedachte bevat, tweemaal terugkeert en wel als vierde en zevende regel, terwijl het tweede vers nogmaals als achtste regel voorkomt.

Triomf', triumf' (*zege, zegefeest, overwinningsfeest*, inz. *de intocht van een triomphator in het oude Rome*), m. —en: *de — werd toegestaan door den Senaat: Caesar hield zes dagen achtereen een triomftocht in Rome* (46 v. C.); verg. Ovatie.

Triomfant' (*zegepralend*), bn. en bw.: *een —e blik*, zegevierend; *— rondkijken.*

Triomfan'telijk (*triomfant*), bn. en bw.: *het — lied der Zilvervloot; hij lachte —; het — defileeren der Fransche troepen te Parijs.*

Triomf'balk (bouwk. *balk beneden den triomfboog tot plaatsing van de zijbeelden naast het triomfkruis*), m. —en; **—boog** (*gedenkteeken voor veldheeren of keizers, zooals te Rome enz.; eereboog; welfboog tusschen de viering en het priesterkoor in een kathedraal enz.*), m. —bogen.

Triomfeeren (*zegepralen, zegevieren, een triomftocht houden*): *over zijn vijanden —.*

Triomf'kruis (R.-K. *prachtig kruis van groote afmeting met het beeld v. d. Gekruiste, van den triomfboog aan ketting of schakels afhangende*), o. —kruisen; **—lied** (*geestdriftig krijgslied ter eere van de behaalde zege*), o. —eren; **—tocht** (*zegetocht*), m. -en.

Triompha'tor (*zegevierend veldheer of keizer, die zijn triomftocht destijds in Rome hield*), m. —s: *Julius Caesar*, —, ook, Triumphator.

Triool' (It. muz. *figuur van drie noten, met de klem op de eerste, die slechts de waarde hebben van twee van het gelijke teeken*), v. triolen.

I. Trip (Eng. *uitstapje*), v. —s.

II. Trip (*vrouwenschoeisel met e. bandje van leer en houten zool*), v. trippen.

Tri'pang (O.-I. *zeekomkommer*), v. —s: *de — is onmisbaar bij een Chineeschen maaltijd; Makassar (Cele'bes) is een stapelplaats van —, de — wordt o.a. gevangen op de kust v. Nieuw-Holland*: z. Holothuriën.

Tri'ple (Fr. *drievoudig, drieledig*), bn.: *de Triple-Alliantie*, het drievoudig verbond, gesloten te 's-Gravenhage (23 Jan. 1668), ook, het verbond van Duitschland, Oostenrijk, Italië vóór 1914; ook, Tripel.

Tripliceeren (*voor de derde maal v. antwoord dienen, op een dupliek antwoorden*): *de minister —de*; zie Repliceeren en Dupliceeren.

Triplicileit' (*drievoudigheid*), v. gmv.

Tripliek' (*antwoord op e. dupliek*), v. —en.

Tri'plo: in — (*in drievoudig afschrift*), bw.

Tri'plum (*het drievoudige*), o. gmv.

Trip'pelen (*met kleine pasjes loopen*), trippelde, heeft of is getrippeld: *de musschen — op mijn stoep*, hippen, dribbelen.

Trip'pelmaat (dichtk. *driedeelige maat met één betoonde en twee onbetoonde lettergrepen*), v. —maten, b.v. *de jaren vervaren als schuimende baren* (Bild.); verg. Anapest', Dac'tylus, Amphi'brachys.

Trip'pen (*trippelen, met kleine passen gaan*; ook: *veen trappen*), men tripte, heeft getript.

Trip'per (*veentrapper*), m. —s.

Tripliek' (*schilderij met twee losslaande deurtjes, dus bestaande uit een middelstuk, en twee zijpaneelen; drieluik*), v. —s, —tieken; verg. Diptiek.

Trip'trap, tw.: ook, Klipklap.

Trip'trappen (*triptrappend gaan*), triptrapte, heeft getriptrapt.

Tris'te (Fr. *treurig, droefgeestig*), bn.; —r. meest —: zie Triest.

Tri'ton (*zoon van Neptu'nus en Amphitri'te; zeegod van lageren rang, soms voorgesteld als van boven mensch, van onderen visch*), m. —s: de —s begeleiden Neptunus, blazende op kinkhorens, ze zijn gezeten op zeepaarden of andere zeemonsters.

Tri'tonshoren (*e. soort v. kinkhoorn*), m. —s: *de —s vindt men in de Middellandsche Zee.*

Trits (een afleid. van *drie*: *drietal*), v. -en: *een — van zonen* (Bild.).

Trit'sen (*een spel, dat met drie of vier dobbelsteenen gespeeld wordt en waarbij vooral het werpen van drie gelijke oogentallen in aanmerking komt*), tritste, heeft getritst.

Triumf', m. —en; zie Triomf enz.

Trium'vir (Lat. *drieman*), m. —viri.

Triumviraat' (*driemanschap in Rome*), o. gmv.: het eerste — in 60 v. C.: Caesar, Pompejus en Crassus; het tweede — in 43 v.C.: Antonius, Octavianus en Lepidus.

Triviaal' (*alledaagsch, plat*), bn. en bw.: *—ale genoegens; hij drukt zich — uit.*

Trivialiteit' (*alledaagschheid; platheid, dubbelzinnigheid, gemeenheid*), v. —en.

Trivia'liter (*plat, alledaagsch*), bw.: *podagra, — gezegd het pootje.*

Tri'vium, o.: zie Vrije kunsten.

Tro'as (gesch. *het gebied d. stad Troje*), o.

Trochee', trochae'us (metriek. *tweedeelige maat*: *een betoonde [lange], gevolgd door een onbetoonde [korte] lettergreep*), m. —ën, —chaeën, b.v. *Sikkels blinken*, (Staring).

Trochae'ïsch, bn.: *—e verzen van één voet zijn zeldzaam.* (ae = ee).
Troe'bel 1 (*onklaar*), bn. en bw.; —er, -st: zegsw. *in — water is het goed visschen,* bij onlusten is er voordeel te behalen; **2** (*onlusten, beroerten* inz. in het mv.), m. —s, —en: *in de —en dier tijden, de —en stillen;* **—achtig,** bn.: *het water is —,* een weinig troebel.
Troe'boek (O.-I. *naam van een visch of kuit ervan; de O.-I. elft*), v. —boeks.
Troe'del, m. —s; zie T r o e t e l.
Troef (kaartsp. *kleur, die boven de drie andere gaat*), v. troeven: *harten is —; — spelen, — bekennen; —aas, —heer enz.;* zegsw. *geen — verzaken,* voor zijn opinie uitkomen, de gelegenheid waarnemen; *iemand — geven,* d.i. slaag, klappen, fig. hem duchtig de waarheid zeggen; *armoede is er —,* er heerscht aldoor gebrek en nood; **—aas** (*aas of één van de troef*), o., en zoo verder: *—twee,* v., *—drie,* v. enz.; **—kaart** (*kaart, die in eenig spel tot de troef behoort*), v. —kaarten.
Troep (Fr. 1 *menigte, aantal, bende*; 2 *krijgsvolk, militairen*; 3 *[tooneel]gezelschap*), m. -en: 1 *een — schapen, een — ruiters;* 2 *de generaal sprak tot de —en;* 3 *een — tooneelspelers, een — muzikanten.*
Troe'penmacht (*getal, sterkte van de troepen, krijgsmacht*), v. gmv.
Troeps'(ge)wijze, **—(ge)wijs** (*in een troep*), bw.: *de kinderen gingen — naar huis.*
Troe'tel (mil. *gekleurde kwast als versiersel*), m. troetels: *een sabel met een — er aan.*
Troe'telaar (*iemand, die troetelt*; fig. *vleier*), m. —laars, —laren.
Troe'telen (*vleien, streelen, liefkoozen*), troetelde, heeft getroeteld; zie V e r t r o e t e l e n.
Troe'telkind (*verwend kind, lieveling, oogelijn*), o. —eren: fig. *de —kinderen der fortuin,* zij, die vrouw Fortuna in alles begunstigt.
Troe'ven (*troef spelen*; ook: *afrossen*; fig. *op zijn plaats zetten*), troefde, heeft getroefd.
Trofee', v. —ën; zie T r o p e e.
Trof'fel (*kalkscheppertje, truweel*), m. —s.
Trog (*vierkante bak*), m. —gen: *een bakkers—,* kneedbak; *een koe—, een voeder—, een varkens—.*
Trog'gelaar (*bedelaar*), m. —laars.
Trog'gelen (*met list afbedelen of afhandig maken*), troggelde, heeft getroggeld; **—arij',** v. —en.
Trog'gelzak (*bedelzak*; fig. *bedelaar*), m. —zakken.
Troglodie'ten (gesch. *holbewoners; eerste en weinig beschaafde menschenrassen*; fig. *mijnwerkers*), m. mv.
Troï'ka (*een met drie paarden bespannen Russische slede of wagen*), v. troïka's.
Tro'ja, Tro'je (*beroemde hoofdstad van Troas in de oudheid; volgens de mythe door Apollo en Neptunus gebouwd; 10 jaar lang door de Grieken belegerd*), o. gmv.: *— werd ± 1200 v. C., in het 10e jaar v. h. beleg, door de Grieken verwoest*; ook, I l i u m.
Trojaan' (*inwoner van oud-Troje, bewoner van Troas*), m. —janen; **—jaansch',** bn.: *de —e oorlog; het —e paard inhalen,* zelf den vijand binnenvoeren, zie P a a r d.
Trol'leytram (*electrische tram met bovengrondsche geleiding, waarbij contact wordt verkregen door een stang of beugel, de trolley*), v. —s; lees: *trollie.*
Trom (muz. *cilindervormig slaginstrument, aan weerszijden met een ezels- of kalfsvel overspannen*), v. trommen: *de — roeren,* trommelen; zegsw. *de groote of Turksche — roeren,* veel reclame maken; *met de stille — vertrekken,* ongemerkt de stad verlaten, eig. als soldaten, die zonder trommelslag afmarcheeren.
Trombo'ne (*schuiftrompet*), v. —s; **—bonist** (*bespeler v.e. schuiftrompet*), m. —en.
Trom'mel (1 *cilinder, doos*; 2 *blikken doos, dienende tot verschillende doeleinden*; 3 *soldatentrom*), v. —s: 1 *de — van een klokkenspel, v. e. speeldoos, v. e. horloge;* 2 *een brood—, een koffie—; een lees—,* O. I. tot verzending en bewaring van tijdschriften; 3 zie T r o m.
Trom'melaar (*tamboer*), m. —s.
Trom'melen (*de trom slaan*), trommelde, heeft getrommeld; fig. *op de tafel —,* tikken, slaan.
Trom'melholte (ontl. *holte in het oor aan gene zijde v. h. trommelvlies*), v. —n.
Trom'melslag (*het slaan op de trommel, slag op de trommel*), m. —en; *iets bij — bekend maken; roffelende —en;* **—slager** (*tamboer*), m. —slagers; **—stok,** m. —stokken; **—vel** (*kalfsvel, over de trommel gespannen*), o. —vellen; **—vlies** (ontl. *deel van het inwendig oor*), o. —vliezen; **—vuur** (mil. *ratelend en ontzettend gedonder, door tal van snelvuurkanonnen veroorzaakt*), o. gmv.; ook, *roffelvuur;* **—zeef** (*groote, draaiende zeef der kolenmijnen*), v. —zeven: de — scheidt de gruiskolen naar de grootte der stukjes, die nootjes heeten; **—zucht** (*opzetting van maag en pens bij het rundvee*), v.gmv.
Trom'men (*trommelen*), tromde, heeft getromd.
Tromp (*blaashoorn, bazuin*), v. trompen: ook: *de — van den olifant,* slurf; *de — van een geweer,* mond van den loop.
Trom'pen (*op de tromp blazen*), trompte, heeft getrompt; **—penaar** (*trompblazer*), m. —s.
Trompet' (*koperen blaasinstrument; spreekhoorn; zeker orgelregister*; ontl. *de buis van Eustachius,* zie E u s t a c h i u s b u i s; **—bloem** (*plant met trompetvormige bloemen*), v. —en: *de narcis, de bignonia zijn —en;* **—boom** (*sierboom, boom uit Brazilië en West-Indië*), m. —boomen; **—geschal** (*klank v. één of meer trompetten*), o.gmv.
Trompet'ten (*op de trompet blazen*), trompette, heeft getrompet: zegsw. *iemands lof —,* luid verkondigen; **—ter** (*hoornblazer*), m. —s.
Trompet'vogel (dierk. *een soort van trapgans in Z.-Amerika*), m. —vogels; ook, A g a m i.
Tro'nen (*zetelen, ten troon zitten*; fig. *heerschen*), troonde, heeft getroond: *in die woning troont vrede en huiselijk geluk.*
Tro'nie (*aangezicht, bakkes*), v. tronies: minacht. *een leelijke —,* gelaat.
I. Tronk (*afgeknotte boomstam*), m. —en; waarsch. hetzelfde woord als T r o n k **II.**
II. Tronk (Z.-Afrika: *gevangenis*), m.—en.

Troon (*staatsiegestoelte voor vorsten ; vorstelijke waardigheid*), m. tronen : zegsw.' *den — beklimmen,* koning worden ; *iem. van den — stooten,* onttronen.

Troo'nen (*misleiden, verlokken*), troonde, heeft getroond : *iem. ergens heen —*; verg. M e d e t r o o n e n.

Troon'hemel (*verdekking aan den bovenkant, overhuiving van den troon*), m. —hemels; zie B a l d a k i j n ; **—opvolger** (*prins, die vermoedelijk een regeerenden vorst zal opvolgen*), m. —s; **—opvolgster,** v. —volgsters ; **—rede** (*koninklijke toespraak bij de opening der Kamers, van het Parlement*), v. —redenen : *een kleurlooze —*; **—zaal** (*zaal in het vorstelijk paleis, waar de troon staat*), v. —zalen.

Troop (*woordenkeer, figuurlijke uitdrukking, redekundige figuur*), m. tropen ; zie M e t a p h o o r, M e t o n y m i a, A n t o n o m a s i a enz.

Troost (*vertroosting, bemoediging*), m. gmv.: *bij iemand — zoeken* ; spreekt. *een kopje —*, koffie met suiker ; **—brief** (*brief van rouwbeklag*), m. —ven ; **—elijk,** bn.: *een —e gedachte,* troostend ; **—eloos** (*diep bedroefd*), bn.; —loozer, meest —.

Troos'ten (*tot berusting brengen, opbeuren*), troostte, heeft getroost : *een bedroefde —* ; *zich —*, troost putten uit ; **—er** (*man, die troost; de H. Geest*), m. in de eerst bet. —s, in de tweede bet. gmv.; zie P i n k s t e r e n, P a r a c l e e t ; **—eres',** v. —sen; **—grond** (*een reden tot troost ; iets, waaruit men troost put*), m. —en ; **—lied** (*vertroostend lied*), o. —eren ; **—rede** (*toespraak, om te troosten; rouwbeklag*), v. —redenen; **—rijk** (*rijk aan troost, veel troost gevende*), bn.; **—vol** (*veel troost bevattend*), bn.: *een — woord, een —le tijding* ; **—woord** (*vertroostend woord, troostende toespraak*), o. —en: *geen —en kunnen vinden bij een groote ramp.*

Tro'pe, t r o'p u s, m. tropen; z. T r o o p.

Tropee' (gesch. *zegeteeken op de plaats, waar de vijand verslagen werd, bestaande uit den opgestapelden buit van vijandelijke schilden en wapenen ; zegeteeken*), v. tropeeën, soms T r o f e e'.

Tro'pen (*keerkringen; de heete luchtstreek*), m. mv.; *verblijf in of tusschen de —.*

Tro'penhelm (*helm met kurklaag in de tropen gedragen*), m. —en; **—kolder** (*zielsziekte, ontstaan in en door de groote hitte van de tropen*), m. gmv.; zie K o l d e r **II.**

Tro'pisch (1 *tot de keerkringslanden behoorende, daar te vinden*; 2 *beeldsprakig, figuurlijk, overdrachtelijk*), bn. en bw.: 1 *de —e gewesten, de —e zeeën, —e planten, de —e flora* ; *—e hitte* ; *rondom de Moorsche villa was een —e tuin vol hooge palmen* ; *een —e hitte* ; *in de serre van Artis is het — warm,* als in de tropen ; 2 *een —e wijze van spreken.*

Troqueeren (Fr. *ruilen, wisselen; ruilhandel drijven*). (qu = k).

Tros (1 *vruchtvorm* ; 2 plantk. *bloeiwijze* ; 3 mil. *krijgstrein, legerbagage* ; 4 *kabel uit drie of vier strengen in elkaar gedraaid*), m. —sen : 1 *een — druiven, een —je bessen* ; ook : *een — wormen,* bos : 2 *de —sen van den goudenregen* ; 3 van een veldleger is de — het geheel van transportmiddelen, die al de hulpmiddelen tot onderhoud v. e. leger vervoeren ; ook : de manschappen bij den — behoorend ; ook, L e g e r t r o s ; 4 *een — van honderd M. lengte.*

Tros'sen (*tot trossen of bundels maken; hooi en stroo op de paarden pakken*), troste, heeft getrost.

Tros'kieuwigen (dierk. *een orde van vischen*), m. mv.; verg. Z e e n a a l d en Z e e p a a r d j e.

I. Trots 1 (1 *hoogmoed, trotschheid, laatdunkendheid* ; 2 *zelfgevoel, fierheid,* in gunstigen zin ; 3 *persoon of zaak, waarop men trotsch is*), m. gmv. : 1 *de — van Alva* ; 2 *gij moogt met — op uw werk neerzien* ; 3 *Pasteur was de — van het Fransche volk*; *hij is de — van zijn familie* ; **2** (*hoogmoedig, verwaand*), bw. : *hij deed erg —, zij keek — in het rond* ; etymologisch hetzelfde woord als T r o t s **II.**

II. Trots (*ondanks, spijt, in weerwil van*), vz.: *— al mijn inspanning, — al zijn kuiperijen* ; *ik doe dat — den beste,* zoo goed als de beste.

Trotsch (1 *hoovaardig* ; 2 *fier, statig, prachtig*), bn.; —er, meest —: 1 *een —e houding, een —e ziel, — zijn* ; 2 *een —e taal* ; *de —e paleizen dier stad* ; *welke een — gezicht, die waterval !*

Trotsch'aard (*verwaand persoon*), m. —s.

Trotsch'heid (*hoovaardij, het trotsch-zijn*), v. gmv.

Trotseeren (*uittarten*): *het gevaar —*, moedig onder de oogen zien ; *den dood —*; *het vijandelijk vuur —*, zich blootstellen aan ; *laster en hoon —*, niet tellen.

Trot'sen (*trotseeren*), trotste, heeft getrotst: *liefde trotst den dood* (H. Swarth).

Trotteeren (*draven*, b.v. *van een paard*).

Trottoir' (Fr. *egaal verhoogd voetpad langs de huizen eener straat, eener kade enz.* ; *stoepstraat*), o. —s.

Trottoir-roulant' (Fr. *rollend plankier*), o. trottoirs-roulants ; verg. T a p i s r o u l a n t.

Troubadour' (Fr. eig. *vinder: Zuid-Fransche Middeleeuwsche* [*minne*]*zanger*), m. troubadours.

Trou'ble (Fr. *troebel, onrust, verwarring; volksbeweging, onlusten*), m. —s. (ou = oe).

Troubleeren (Fr. *verontrusten, storen, verwarren*), zie ook G e t r o u b l e e r d.

Trou'-madame (Fr. *baltafel, baltafelspel, kamerspel met 13 kleine ivoren balletjes*), v. —s.

Trousseau' (Fr. *uitzet v.e. bruid*), m. —'s.

Trouvail'le (Fr. *vondst, buitenkansje*),v.-s.

Trouvè're (Fr. eig. *vinder* : *Noord-Fransche Middeleeuwsche* [*minne*]*zanger*), m. -s.

Trouw 1 (*getrouw, innig gehecht*), bn. en bw.; —er, —st : *de hond is een — dier; —e vriendschap,* standvastig ; *een — verhaal,* volgens de waarheid, juist ; *— zijn aan zijn beginselen, iemand — blijven, hij was mij hou en —*, zie H o u ; *die knecht heeft mij — en eerlijk gediend* ; *hij bezocht — zijn zieken vriend* ; **2** (1 *getrouwheid, gehechtheid* ; 2 *huwelijk, de huwelijke staat*), v. gmv. : 1 *beproefde —*; *de — van echtgenooten; te goeder —*; *te kwader —*, d. i. arglistig ; *— moet blijken,* zinspreuk der

Haarlemsche rederijkerskamer de Pelikaan; 2 *tot de — komen*; *in en met de — komen de zorgen*; —**akte** (*schriftelijk bewijs, dat een huwelijk wettig voltrokken is*), v. —n; —**belofte** (*plechtige huwelijksgelofte*), v. —n; —**breuk** (*echtbreuk*; ook: *felonie*), v. gmv.; —**dag** (*dag v. h. huwelijk*; ook: *dag, dat men op het gemeentehuis kan trouwen*), m. —dagen.

Trou'welijk (*op trouwe wijze, getrouw*), bw.: *ik zal u — ter zijde staan*; —**loos** (*in geen enkel opzicht te vertrouwen*; *valsch*; *meineedig*), bn. en bw.; —loozer, —t :*e.* — *karakter*; — *handelen*; —**loosheid** (*ontrouw*), v. gmv.

Trou'wen (1 *in den echt vereenigen*; 2 *in den echt vereenigd worden*; 3 *ten huwelijk nemen*), trouwde, heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2) getrouwd: 1 *de dominee trouwde hen*; 2 *dit paartje is vandaag getrouwd*; 3 *een onbemiddeld meisje* —: fig. *neem de betrekking voorloopig aan, je bent er niet aan getrouwd*, voor altijd aan verbonden, aan vast.

Trou'wens (*in waarheid, overigens*), bw.

Trouw'gewaad (*huwelijkskleedij van bruid of bruidegom*), o. —gewaden.

Trouwhar'tig (*oprecht, eerlijk, openhartig*), bn. en bw.; —er, —st.

Trouw'hoed (*hoed v. bruid of bruidegom op den trouwdag*), m. —en; —**japon** (*japon, waarin de bruid trouwt*), v. —nen; —**kamer** (*kamer in een gemeentehuis, waar de huwelijken worden gesloten*), v. —s; —**kleeren** (*het trouwgewaad*), o. mv.; —**lus'tig**, bn.; —er, —st: *mijn vriend was* —, geneigd of verlangend om te trouwen; —**partij** (*huwelijkspartij*), v. —en; —**plechtigheid** (*inzegening van een huwelijk*), v. —heden; —**ring** (*zinnebeeld van de onverbreekbaarheid van het huwelijk*), m. —en; —**zaal** (*trouwkamer in stad- of raadhuis*), v. —zalen.

Truc (Fr. *kunstgreep, handigheid, foefje*; *streek, list*), m. trucs; lees: *truuk*.

Truck'-stelsel (*stelsel van gedwongen winkelnering voor de arbeiders*; *ruilstelsel, waardoor arbeiders het loon niet in geld, maar in waren ontvangen*), o.: in ons land is het — verboden bij de invoering van de wet op het arbeidscontract op 1 Febr. 1909.

Trud'heim (Germ. myth. *verblijf der kracht, het paleis v. Thor*), o. (u = oe).

Truffeeren (*met truffels bereiden, kruiden*).

Truf'fel (plantk. *een geurige zwamsoort of eetbare paddenstoel uit Z.-Europa*), v. —s: *een pastei met —s bereiden*; —**saus** (*getruffeerde saus*), v. —sausen; —**worst** (*getruffeerde worst*), v. —en.

I. Trui (*zeug, moerkonijn*), v. —en; misschien verwant met T r u i **II.**

II. Trui (*gebreide overborstrok*), v. truien.

Truisme (Eng. *gemeenplaats*; *waarheid als een koe, een klaarblijkelijke waarheid*), o.

Trumeau' (Fr. *muurvlak of penant tusschen twee vensters*), m. —'s; ook: *penanttafeltje*, —*spiegel*.

Trust (Eng. *aaneensluiting v. ondernemers in hetzelfde bedrijf, of van kooplieden*: *samensmelting van gelijksoortige maatschappijen tot één*, d.i. *onder leiding v. e. trustee*), v. —s: de leden van een — mogen het handelsartikel niet beneden den prijs verkoopen; een tabaks—, een petroleum—, een staal—, een graan—, een vleesch—; fig. een — van kleine staten; zie C a r t e l.

Trustee (Eng. *vertrouwd beheerder van een trust, v. goederen of vermogens*; *lasthebber, gevolmachtigde*), m. -tees.

Truweel' (litteraire taal: *troffel*), o. -weelen.

Truwant' (*landlooper, zwerver*), m. —en; vero.

Trypsi'ne (ontl. *een ferment van het pancreasvocht of al-vleeschsap*), o. gmv.

Tsaar, Tsa'rewitsj, Tsari'na, Tsarit'sa, zie C z a a r enz.

Tsetse'vlieg (Z.-Afrik. *groote vlieg in de tropische landen van Afrika veelvuldig voorkomend*), v. —en: *de steek v. d.* — *doet bij rund, paard en hond de —ziekte, een soort van nona ontstaan*.

Tsjech (*iem. van den stam der Noordslaven* inz. *bewoner v. Bohemen*, thans *Tsecho-Slowakië*), m. —en; ook T s e c h, T z e c h, C z e c h; —**isch**, bn.: *de —e steden*.

Tsjir'pen (*piepen*), tsjirpte, heeft getsjirpt: *de sprinkhaan kan* —, *de krekel kan* —, scherp sjilpen.

Tu'ba (Lat. *buis*; muz. *koperen muziekinstrument met zwaren, lagen toon, dat als contrabas eener fanfare dient*), v. tuba's.

Tu'be (*buis*, inz. *kokertje v. zacht metaal vol geprepareerde schildersverf, tandpasta enz.*), v. tuben.

Tuban'tia (*oude naam van Twente*), o.; (t = ts); —**banter** (*Twentenaar*), m. —s.

Tu'benverf (*schildersverf in tuben in den handel gebracht*), v. —verven.

Tuberculeus' (*met tuberkels, knobbelachtig, gezwollen*; *lijdend aan tuberculose*), bn.; —zer, —t: *een — gestel*; —**culi'ne** (*serum tegen de tuberculose*), v. gmv.: *een —-inspuiting*; —**culo'se** (*tuberkelziekte*), v. gmv.

Tuber'kel (*ziekelijk knobbeltje*, b.v. *in de longen, veroorzaakt door zekeren bacil*), m. —s; —**bacil** (*bacil of bacterie, die de tuberculose doet ontstaan*), m. —len; —**ziekte** (*kwijning, tering als gevolg van tuberculose*), v.

Tuberoos' (plantk. *O.-I. herfsthyacinth*), v. —rozen; *de — is een bolgewas en heeft witte, lelieachtige bloemen*.

Tucht (*leiding ten goede, zedelijke drang en dwang*; ook: *toezicht, discipline*), v. gmv.: *in elke goede school heerscht —, de vaderlijke —, de — handhaven in het leger, de soldaten aan — gewennen*; —**cloos** (*zonder tucht, aan geen tucht gewend*; ook: *ongeregeld, onzedelijk*), bn. en bw.; —zer, —t: *een —e bende*; —**cloosheid** (*volslagen gebrek aan tucht, insubordinatie*), v.: *de — in een verslagen leger*.

Tucht'huis (*eertijds*, d.i. *vóór 1886, een gevangenis voor misdadigers, waar zware vrijheidsstraf werd toegepast*), o. —zen; —**huisboef** (*misdadiger*), m. —ven; —**huisstraf** (*opsluiting in een tuchthuis*), v. —fen.

Tuch'tigen (*kastijden, lichamelijke straf toedienen*), tuchtigde, heeft getuchtigd: *een slechten knaap* —, *een oproerig volk* —; —**ing** (*het tuchtigen*; ook: *de daad van tuchtigen*), v. —en.

Tuchtigingsexpedi'tie (*krijgstocht om een bevolking wegens opstand, ongeregeldheden enz. te tuchtigen* inz. *in O.-I.*), v.—s,—tiën.
Tucht'roede (*roede of stok, waarmee men kastijdt, strafroede*), v. —n : *de — opheffen, de — zwaaien* ; —**school** (*Rijksinrichting tot zedelijke verbetering van onmondige misdadigers*), v. —scholen.
Tu'dorstijl (*Engelsche laatgotiek*), m. gmv.
I. Tuf (*tufsteen*), o. gmv.
II. Tuf (*auto*), v. —fen; ook : Tuf-tuf.
Tuf'fen (*rijden in een automobiel*), tufte, heeft, is getuft.
Tuf'steen (*poreus vulkanisch gesteente, bruin, blauw of geel van kleur*): **1** (*voorwerpsnaam*), m. —steenen ; **2** (*stofnaam*), o.: *een toren, een muur van —*; ook, Duf-steen.
Tuf'krijt (*e. soort v. mergel*), o. gmv.
Tuf-tuf' (klanknabootsing: *auto*), v. tuftufs ; bij ons ook Tuf.
Tui (scheepst. *touw, om iets vast te leggen*), v. —en: zegsw. *iem. op de — houden*, aan 't lijntje, zie Lijn ; —**anker** (scheepst. *anker, waaraan het schip bij ebbe vastligt*), boeganker), o. —s ; —**en** (*met een touw vastbinden*), tuide, heeft getuid : *een koe aan een paal —* ; —**er** (*paal om een tuiertouw aan te binden*), m. —s ; —**eren** (scheepst. *vastmaken*), ik heb getuierd ; —**ertouw** (*touw, waarmede iets vastgezet wordt*), o.-en.
Tuig (1 *materiaal, werktuig, gereedschap, toestel* ; 2 scheepst. *al het noodige voor de uitrusting van een schip*), o. in bet. 1 —en, in bet. 2 gmv. : 1 *het — van een lastdier* ; zie Martel—, Speel—, Vaar—, Voer—, Werk—, Zintuig; 2 *touwwerk, zeilen behooren tot het —*; *een schip van — voorzien* ; *waarloos —*, dat nl. in reserve gehouden wordt, zie Waarloos; zegsw. *dat is — van volk* ; *— van goed*, d. i. gemeen, slecht, min goed.
Tuiga'ge (scheepst. *al het touwwerk; al wat tot het tuig v. e. schip behoort*), v. gmv.
I. Tui'gen (*getuigen, getuigenis afleggen*), tuigde, heeft getuigd : *dat tuigt niet in uw voordeel* ; *dat tuigt van doorzicht, van menschenkennis*, strekt ten bewijze van.
II. Tui'gen (*van tuig voorzien*), tuigde, heeft getuigd : *een schip —, een paard —*.
Tuig'huis (*wapenhuis, bewaarplaats van oorlogsmateriaal*), o. —huizen ; zie Arsenaal.
I. Tuil (*sleur, gril, jokkernij*), m. tuilen : *iemand op den — houden*, op sleeptouw houden, voor den gek houden, bedotten; vero.
II. Tuil (*ruikertje, bosje bloemen* ; *trosvormige bloeiwijze*), m. tuilen : *een —tje vergeet-mij-nietjes, een —tje viooltjes*.
Tuilerie'ën (Fr. *vorstelijk paleis in Parijs, in 1564 op last van Catharina de Medicis gebouwd* ; thans : *paleis met openbare tuinen*), v. mv.: *de — waren eeuwen lang de verblijfplaats der Fransche koningen*.
Tui'mel (*tuimeling, buiteling*), m. gmv.
Tui'melaar (*een soort van duif* ; *een bruinvisch, groote dolfijn* ; *onderdeel van het slot van geweer of pistool, revolver enz.* ; *rechtgebogen hefboom om een loodrechte beweging in een horizontale te veranderen*), m. —s.
Tui'melen (*buitelen, draaiend neerstorten*), tuimelde, is getuimeld : *van een dak —*; —**geest** (*geest van verzet, van revolutie*), m. gmv.; —**ing** (*tuimelende val*), v. —en ; —**kar** (*stortkar*), v. —ren; —**raam** (*raam, dat op halve hoogte om twee stiften of een horizontale as kan draaien*), o. —ramen : —ramen vindt men in scholen, werkplaatsen, fabrieken ; —**vischje** (*een soort van kleinen karper*), o. —s.
Tuin (1 *palen, verbonden door rijs- of vlechtwerk als omheining* ; 2 Herv. *afgesloten ruimte om den preekstoel* ; 3 *hof*), m. tuinen : 1 *om mijn hof is een —* (Zeeuwsch) ; bij uitbr. : afperking, heining, zie Omtuining ; zegsw. *iemand om den — leiden*, hem omleiden, misleiden, beetnemen, bij den neus hebben ; *de kap op den — hangen*, zie Kap ; *zij zal het niet over den — gooien*, roekeloos verkwisten ; zie ook: Atfuinen, Betuinen, Omtuinen ; 2 zie Doophek ; 3 *Gelderland heet de — van ons land*, het lustoord ; *een bloem—, een moes—, een speel—* ; *de botanische — te Buitenzorg is wereldberoemd* ; —**aarde** (*zwarte teelaarde*), v. gmv. ; —**anjelier**, v. —en ; —**baas** (*meester-tuinman op een landgoed*), m. —bazen ; —**architect** (*ontwerper en aanlegger van tuinen en parken*), m. —en ; —**architectuur** (*het aanleggen van tuinen en parken door een tuinarchitect*), v. gmv.; —**bank** (*zitbank in een tuin*), v. —en ; —**bed** (*afgedeeld perkje in een tuin*), o. —den ; —**boon** (*zoogen. Roomsche boon*), v. —en ; —**bouw** (*het bebouwen, inrichten, onderhouden van tuinen*), m. gmv. ; zie ook Plantentuin; —**bouwleeraar** (*leeraar van tuinlieden*; ook: *leeraar aan een tuinbouwschool*), m. —leeraren, —raars : *e. rijks—*; —**bouwschool** (*vakschool tot opleiding van tuinlieden*), v. —scholen : *de Gerard Adriaan van Swieten — te Frederiksoord* ; —**bouwtentoonstelling** (*tentoonstelling van alles, wat op tuinbouwgebied belangrijk is*), v. —en; —**bouwwintercursus** (*school, waar enkel in de wintermaanden onderricht wordt gegeven in tuinbouw*), v. —scholen: de rijks— te Hoorn, Alkmaar, Aalsmeer, Linse, Naaldwijk en Boskoop ; —**der** (*tuinier* ; *warmoezenier*), m. tuinders.
Tuin'dorp (*dorp of dorpswijk, bestaande uit woningen enz., in tuinen gebouwd*), o. —en ; —**feest** (*feest in tuin of park gegeven*), o. —en; —**gereedschap** (*allerlei gereedschap van den tuinman*), o. —pen ; —**gewas** (*tuinvruchten, moesgroente*), o. —sen ; —**godin**, v., zie Pomona ; —**grond** (*grond voor tuinbouw gebezigd*), m. —en ; 1.8 % *v. d. grond van Nederland is —*; —**fluiter** (dierk. *e. soort v. grasmusch, bij ons des zomers toevend en nestelend in tuinen enz.*), m. —s ; —**hoed** (*groote strooien zonnehoed, om in den tuin te dragen*), m. —en : —**huis** (*huisje, optrekje in een tuin*), o. —huizen ; —**huisje** (*priëel, zomerhuisje*), o. —s.
Tui'nen (*den tuin bewerken*), tuinde, heeft getuind.
Tuinier' (*tuinman, hovenier*), m. —s.
Tuinie'ren 1 (*den tuin bearbeiden*), tuinierde, heeft getuinierd ; **2** o.: *ben je aan het —?*
Tuiniers'almanak (*almanak met aanwijzingen, het tuiniersvak betreffende*), m. —-

ken ; —**bedrijf** (*al het werk van den tuinman*), o. gmv. ; —**werk** (*tuinmanswerk*), o. gmv.

Tuin'kamer (*kamer, die op den tuin uitkomt of uitziet*), v. —s ; —**kers** (*sterkers, bitterkers, zeker toekruid bij brood of salade*), v. gmv. ; —**knecht** (*knecht van den tuinman*), m. —s ; —**koninkje** (*winterkoninkje*), o. —s ; —**koffie** (*de vrucht van den koffieheester, gekweekt in kunstmatig op e. berghelling aangelegde tuinen*), v. gmv. ; —**man** (*hovenier*), m. —lieden, —lui ; —**mansvrouw** (*vrouw v. d. tuinman op een landgoed*), v. —en ; —**manswoning** (*tuinierswoning, -huis*), v. —en ; —**pad** (*door den tuin*), o. —paden; —**schaar** (*groote schaar, waarmee de tuinman* b.v. *de heggen snoeit*), v. —scharen ; —**scheerling** (*hondspeterselie*), v. gmv. ; —**sieraden** (*allerlei versierselen, als beeldjes, potten, manden, in den tuin*), o. mv. ; —**slaper** (*klein viervoetig diertje, dat in Limburg voorkomt*), m. —s ; —**sluipertje** (*tuinkoninkje*), o. —s ; —**spin** (dierk. *spin onzer tuinen*, b.v. *de kruisspin*), v. —spinnen ; —**stad** (*een volgens vast plan gebouwde kolonie van meer of minder groote woningen met tuintjes*), v. —steden : —**stoel** (*stoel voor den tuin*), m. —en ; —**tafel** (*tafel voor den tuin*), v. —s ; —**werk** (*tuiniersarbeid* ; ook : *rijswerk, rijsberm aan kribben van rivieren*), o. —en; —**zaad** (*bloemzaad*), o. gmv., (soorten), o. —zaden.

Tui'paal (*ingeheide paal om* nl. *schepen aan vast te leggen*), m. —palen: zie T u i e r.

Tui'schen (*bedrieglijk ruilen, kwanselen ; dobbelen*), tuischte, heeft getuischt ; —**er** (*speler, dobbelaar*), m. —s.

Tuïs'co, m. Germ. godheid, stamvader des volks ; lees : *tu-is'koo* ; ook : T u ï s 't o.

Tuit (1 *spits toeloopend einde v. e. voorwerp; pijp van ketel, pot of pan* ; 2 *puntige haarvlecht*), v. tuiten: 1 *de — van een kan, ketel,* d. i. spits uitloopende schenkpijp ; zegsw. *tranen met —en schreien,* zie T r a a n, bitter schreien, lang schreien ; 2 *het snoer om uwe —en.*

Tui'telen (*wiebelen, niet vaststaan, wankel staan*), tuitelde, heeft getuiteld ; —**ig** of —**achtig** (*wankel, onvast*), bn.; —er, —st: *een — tafeltje.*

Tui'ten (*toeten*), tuitte, heeft getuit : *mijn ooren — van al die drukte,* ruischen.

Tuit'hoed (*hoed met een tuit of vooruitstekende punt*), m. —hoeden ; —**hoorn** (*toethoorn*), m. —hoorns ; —**kan** (*kan met een schenkpijp*), v. —kannen ; —**lamp** (*ouderwetsche keukenlamp met tuit*), v. —lampen, verg. B a k l a m p ; —**pot** (*aarden pot met een tuitje*), m. —ten.

I. Tuk (*stoot ; snelle beweging ; handige streek ; list ; soort, ras*), m. gmv. : *deze knapen zijn van beteren — dan die.*

II. Tuk (1 *heet, graag*; 2 *naijverig, fier, prat*), bn.: 1 *— op roof, op buit, op winst, op bloed, op moord* ; 2 *de Hollandsche steden waren — op hare privilegiën.*

Tuk'ker (*volksn. v.d. Twentenaar*), m. —s.

Tuk'je (*dutje*), o. tukjes: *ik heb een — gedaan,* middagslaapje, siësta.

Tul (*kruik, kan, zuignap, pul*), v. tullen.

Tul'band (*hoofddeksel* b.v. *der Turken* ; ook: *zeker gebak in tulbandsvorm*), m. —den.

Tul'bandsvorm (*blik of vorm, waarin een tulband gebakken wordt*), m. —vormen.

Tu'le (Fr. *fijn garen weefsel*), v. gmv.

Tu'len (*van tule*), bn.: *een — sluier.*

Tulipomanie' (*manie voor tulpen en tulpenbollen en als gevolg de dwaze tulpenhandel in Holland, 1637*), v. gmv.

Tulp (plantk. *e. uit Azië herkomstig bolgewas*), v. —en: de — is een lelieachtig, éénbloemig gewas; ook, de bloem: deze komt voor in allerlei kleuren en heeft een zesbladig kelkvormig bloemdek.

Tul'pebol (*knol eener tulp*), m. —bollen.

Tul'peboom (*e. soort v. magnolia*), m. -en.

Tul'penbed, o. —bedden; —**handel** (*de dwaze v. 1636—'37*), m. gmv.; —**kweeker,** m. —s ; —**zaad,** o. gmv.

Tulpomanie' (*dwaze tulpenliefde*), v. gmv.

Tumbler (Eng. *buitelaar, kunstenmaker ; bekerglas zonder voet*; *tuimelaar, naam van een duivensoort*), m. tumblers.

Tumult' (*geraas, oploop, opschudding*), o. —en.

Tumultueus' (*rumoerig, druk*), bn. en bw.

Tu'mulus (Lat. *grafheuvel uit ouden tijd; oude heuvelachtige grafplaats*), m. tu'muli.

Tu'nica (1 *onderkleed der oude Rom.* ; 2 R.-K. *mantelvormig kerkgewaad,* inz. *overkleed v.e. R.-K. subdiaken* ; *opperkleed v. de bisschoppen*), v. —'s: 1 *de Romeinsche — was een soort hemd met of zonder mouwen ; bij koud weer trok men er verschillende over elkaar aan* ; 2 *de — wordt bij R.-K. godsdienstplechtigheden door den Bisschop gedragen.*

Tunick' (mil. *korte uniformjas*), v. —en.

Tun'nel (1 *onderbergsche spoorgang; onderaardsche bergdoorboring* ; 2 scheepst. *de wijde koker, waardoor op groote zeebooten de schroefas loopt* ; 3 *ondergrondsche gang bij groote of drukke stations, bij rivieren enz.*), v. tunnels : 1 *de Mont-Cenis-tunnel is 12220 M. lang ; de — van den St.-Gothard is 14900 M.,* de onlangs voltooide *Simplon-— is 19731 M.* ; 2 *er haperde iets in de —* ; 3 *het drukke verkeer aan dien overweg eischt noodzakelijk den aanleg van een — ; de — onder de Theems.*

Turba'tie (*verwarring, stoornis*), v. —s.

Turbi'ne (Fr. *horizontaal liggend, schroefvormig waterrad met schoepen*), v. —s : de — is in 1882 te Stokholm door De Laval uitgevonden : *een stoom—, een water—.*

Turbulent' (*woelig, onrustig*), bn.; —er, meest —; —**ie** (*onstuimigheid*), v. gmv.

Tur'co (*Fransch-Afrikaansche infanterist, inlandsch tirailleur*), m. —'s.

Tureluur' 1 (*refrein, zangwijze* ; fig. *gril, luim*), m. —luren, —luurs ; **2** (*snipachtige vogel*), m. —luren, —s.

Tureluursch' (*dol*), bn.: *'t is om — te worden,* om uit z'n vel te springen, gek te worden.

Tu'ren (*scherp kijken*), tuurde, heeft getuurd : *hij zit maar op dat onleesbaar handschrift te —.*

I. Turf (Eng. sport: *grasveld, renbaan*), v.-s.

II. Turf (*brandstof uit veenstof met* 59 % *koolstof*): **1** (*soortn.*), v. gmv.; **2** (*voorwerpsnaam*), m. turven: **1** *wij stoken — en hout; er is lichte, harde en platte —,* zie : B a g g e l a a r, B a g g e r t u r f, S p o n t u r f,

Steekturf; ook collectief: *de — op zolder vermindert erg*; **2** *haal nog e —, in dien bak liggen nog 10 turven*; zegsw. *men ziet in het veen op geen —je*, waar overvloed is, is men niet karig; —**aarde** (*aarde, deels uit turfmolm bestaande*), v. gmv.; —**achtig** (*lijkende op turf of veen*), bn.: *een —e grond*; —**bak** (*bak voor turf, aan den haard*), m. —bakken; —**boer** (*veenboer, leverancier van turf*), m. —en; —**bok** (*platboomd vaartuig om turf te vervoeren*), o. —ken; —**drager** (*sjouwerman, die een turfschip helpt lossen*), m. —s; —**graver** (*veenboer, veenknecht*), m. —s; —**grond** (*veengrond*), m. —en: —**hok** (*bewaarplaats van turf*), o. —hokken; —**lijst** (*lijst met groepen van streepjes, dienend als notitie bij het turven*), v. —en; —**maker** (*veenarbeider, die de uitgegraven veenspecie trapt en in turfvorm deelt*), m. —makers; —**mand** (*mand, om turf in aan te dragen*), v. —en; —**molm** (*poeder v. turf*), m. en o. gmv.; —**mot** (—*molm*), o. gmv.; —**mul** (*stof, gruis van turf*), v. gmv.; —**praam** (—*schuit*), v. —pramen; —**schip** (*vaartuig v. h. vervoer v. turf*), o. —schepen: gesch. *het —schip v. Breda* (*1590*).

Turf'steken (*het maken van veenturf*), o. gmv.: *Friesche monniken begonnen omstreeks 1330 veen tot turf te steken*; —**strooisel** (*turfmolm, machinaal bereid van bonkveen, de bovenste laag van hoogveen*), o. gmv.: *het — dient* o.a. *als strooisel in paardenstallen*; —**strooiselfabriek** (*fabriek, waarin turfmolm wordt gemaakt en voor de verzending*, b.v. *naar Engeland, geperst en verpakt*), v. —en; —**tijd** (*tijd, waarin men turf opdoet, of dat ze gemaakt wordt*), m. gmv.; —**ton** (*geijkte ton als turfmaat*), v. —nen; —**tonnen** (*het meten van turf in tonnen*), o.; —**tonner** (*turfmeter*), v. —s; —**trapper** (1 *veenarbeider, die de baggerspecie vasttrapt*; *turfmaker*; 2 *verbreede klomp van den turfmaker*; *lompe schoen*), m. —s: 1 *staking der —s*; 2 *waar heb je die —s laten maken?* (C. O.); —**vuur** (*vuurtje van opgebouwde turven*), o. —vuren; —**zolder** (*zolder als bergplaats van turf*), m. —s.

Turk (*inboorling van Turkije*; fig. *wreedaard*; ook: *een hondennaam*), m. —en: *de groote —*, de sultan van Turkije; zegsw. *aangaan als een —*, heftig uitvaren.

Tur'ken (*plagen, mishandelen*), turkte, heeft geturkt; verg. Negeren.

Turkij'e (aardr. *het Ottomaansche rijk*), v.

Turkoma'nen (*Turksche nomaden*), m. mv.; de — hebben hun verblijf tusschen de Kaspische Zee en het Aralmeer.

Turkoois' (Fr. *een blauwgroen, ook groenblauw, ondoorzichtig edelgesteente*): **1** (*voorwerpsnaam*), m. turkooizen; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: *de Turksche— is hemelsblauw*; —**kooi'zen** (*met turkoois*), bn.: *een — dasspeld, een — sieraad.*

Turksch 1 (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *betrekking hebbende op, eigen aan, behoorende tot Turkije*), bn.: *—e tarwe*, d.i. maïs; *— leder*, zie Marokijn; *—e tapijten, een —e tempel* of *moskee*; *de —e landen*, b.v. Syrië, Palestina, Armenië, het Tweestroomenland; *een — bad*, een damp- of zweetbad; *een — pond*, geldswaarde van ± 11 gulden; *— rood*, fraai meekraprood; *de —e trom*, groote, hooge trom, die aan beide zijden geslagen wordt b.v. in een vol orkest; **2** (*de Turksche taal*), o. gmv.

Turmalijn', m. —en; zie Tourmalijn.

Tur'nen (*gymnastische oefeningen doen*), turnde, heeft geturnd; —**er** (*beoefenaar der gymnastiek, gymnast*), m. —s; —**oefeningen** (*gymn. oefeningen*), v. mv.; —**vereeniging** (*gezelschap v. turners*), v. —en.

Turtle (Eng. *zeeschildpad*; *tortelduif*), v. -s.

Turtle-soep (*schildpadsoep*), v. —en.

Tur'ven (*turf opdoen*; *slaan, ranselen*; *de stemmen opnemen en tellen met schrapjes, in hokjes van 5*), turfde, heeft geturfd.

Tuscula'num (*villa van Cicero in Tusculum ± 4 uur Z.-O. van Rome*), o.

Tus'culum (gesch. *stad, 4 uur ten Z.-O. v. Rome, waar de Romeinsche adel zijn buitenverblijven had*), o.; verg. Frascati.

Tus'schen (*te midden van twee andere dingen*), vz.: *Roermond ligt — Maastricht en Venlo*; van den tijd: *— elf en twaalf*; *— licht en donker*; zegsw. *— de regels lezen*, nadenkend, speurend; *— twee vuren zitten*, zie Vuur; O.-I. *er van — gaan*, 'm smeren, de plaat poetsen.

Tus'schenbedrijf (toon. *tusschenspel*), o. —ven; ook, Entr'acte; zegsw. *in de —bedrijven*, intusschen, onderwijl, gmz.

Tusschenbei'de (*niet slecht en niet goed, tamelijk*; *nu en dan, niet geregeld*), bw.: *dit examenwerk is zoo wat —*; *hij komt — in de stad*; *vader kwam bij onzen twist —*, trad als middelaar op.

Tus'schendek (scheepst. *onderdek*), o. —ken: het — is de plaats voor de 3e klaspassagiers; de matrozen bergen er hun kleeren en bezittingen; —**deks** (*op het —dek*), bw.: *de matrozen verblijven —*, ook, *—deksch*; —**deksbatterij** (*laag kanonnen op het tusschendek*), v. —en; —**dekspassagier** (scheepst. *passagier van of voor het tusschendek, passagier der 3e klasse*), m. —s; —**dijk** (*dijk tusschen twee andere dijken*), m. —en; —**dijks** (*tusschen twee andere dijken ingesloten*), bw.; —**door'** (*tusschen twee dingen heen*), bw.: *ergens — zeilen*; —**erf** (*ingesloten erf, erf door andere erven ingesloten*), o. —erven; —**gelegen** (*tusschen twee andere dingen ingelegen*), bn.: *de — weiden, — akkers*; —**handel** (*doorvoerhandel, handel in de tweede hand*), m. gmv.; —**in'** (*tusschen twee voorwerpen of tijden in*), bw.; —**kleur** *kleur tusschen twee andere in*), v. —en; —**komend** (*tusschen twee andere zaken in komend*), bn.: *—e bezwaren, —e moeilijkheden*; —**komst** (*bemiddeling*) v. gmv.: *gewapende —*, inmenging; *iemands — inroepen*; —**laag** (*een laag tusschen twee andere in*), v. —lagen; —**liggend** (*tusschen twee andere zaken, feiten in liggend*), bn.; —**muur** (*muur tusschen twee tuinen enz. in*), m. —muren; —**persoon** (hand. *cargadoor, expediteur of makelaar*), m. en v. —personen; —**poos** (*rust tusschen twee handelingen, afwisseling*), v. —poozen: *bij —poozen liet zich de koekoek hooren*, nu en dan.

Tus'schenregeering (*regeering v. e. tusschenkoning*), v. —en, zie Interreg-

n u m ; —**ruimte** (*ruimte of open plaats tusschen twee dingen in*), v. —n ; —**school** (*verouderde naam voor school van den middenstand met middelmatig schoolgeld*), v. —scholen ; —**schot** (*middelschot, schot tusschen twee andere afscheidingen*), o. —schotten ; —**sluis** (*sluis, midden tusschen twee andere*), v. —zen ; —**spel** (*orgelspel tusschen de strophen of verzen in*), o. —spelen ; —**spraak** (fig. *mondelinge tusschenkomst, bemiddeling*), v. : *hier helpt geen* — (Vondel) ; —**tijd** (*tijd, die verloopt tusschen twee handelingen*), m. —en ; —**tijds** (*op ongewonen tijd*), bw. : — *moet gij niets gebruiken* ; —**uit'**, bw.: *ik ben er eindelijk* —, nl. tusschen het gedrang uit ; —**voegsel** (*inlassching* ; spraakk. *epenthesis*), o. —s ; —**werpsel** (spraakk. *gevoelsuiting, klanknabootsing*), o. —s, b.v. *Ach! Oft! Ei! Krak*; —**zee** (*zee, welke landen, gewesten van elkaar scheidt*), v. —zeeën : *de Middellandsche Zee is een* —; —**zin** (*zin, welke geplaatst is tusschen de deelen van een anderen zin*), m. —zinnen: een — dient veelal ter verklaring, b.v. *hij zeide* (*en hij had gelijk*), *dat er bewijzen moesten zijn.*

Tutelair' (Fr. *beschermend*; *de voogdij betreffend* ; *als voogd handelend*), bn.

Tuteur' (Fr. *voogd*), m. —s; vr.: —**trice**, -s.

Tutoyeeren (Fr. *gemeenzaam* [*met jij en jou*] *toespreken*) : *iemand* —, zie J ij e n.

Tut'ti (It. muz. *spel of zang van allen tegelijk, zoo dat alle stemmen of instrumenten invallen*), bw.; de tegenstelling is Solo; — **frut'ti** (It. eig. *allerlei vruchten* ; *allerhande*) ; — **quan'ti** (It. *allen te zamen, de heele bende*) ; zie **t. q.**

Tuy'a (*sierden*), v. —'s; lees : *tu-ie'a.*

Twaalf (*tien en twee*): **1** bep. hoofdtelw.: *de* — *Apostelen, de* — *maanden v. h. jaar,* — *is een dozijn* ; ook : *les* —, *hoofdstuk* —, d.i. 12e ; **2** zn. : *iets in twaalven verdeelen*; *het is op slag van twaalven*; *wij waren met twaalven*, nl. 12 personen ; —**daagsch** (*12 dagen durende, 12 dagen oud, om de 12 dagen*), bn. ; —**de** (*rangetal*), bn. : *December, de* — *maand* ; *het is vandaag de* —; —**dehalf** (*elf en een half*), bn. ; —**derhande**, —**derlei**, soortgetal ; —**hoek** (*veelhoek met 12 zijden*), m. —en : *een regelmatige* — *kan i. e. cirkel beschreven worden* ; —**hoekig** (*met 12 hoeken*), bn.; —**jarig** (*12 jaar oud, 12 jaar durende*), bn. ; —**maal** (*12 keeren*), bn. en bw. ; —**ponder** (*kanon voor kogels van 12 pond*; ook : *gewicht van 12 pond*), m. —s ; —**tal**, o. —tallen ; —**tallig**, bn. : *het* — *stelsel*, z. D u o d e c i m a a l ; —**uurtje** (*tweede ontbijt, om 12 uur*), o. gmv. ; —**vingerige darm** (ontl. *het eerste gedeelte van den dunnen darm, beginnende bij de uitmonding der maag*), m. — darmen ; —**vlak** (meetk. *lichaam met twaalf vlakken*), o. —ken ; *het regelmatige* — *heeft vijfhoeken tot grensvlakken*, z. D o d e c a ë d e r ; —**voud** (*12-maal iets*), o. —en : *144 is het* — *van 12* ; —**voudig** (*12-maal zooveel*), bn. en bw.: *een* —*e oogst* ; *iemand* — *iets vergoeden.*

Twee (*één plus één*), **1** bep. hoofdtelw.: *ik heb* — *oogen,* — *handen* ; *het is* — *uur* ; *hoofdstuk* —, *zang* —, *vers* —; *koekvergulden en koekvergulden is* — (C. O.) ; **2** zn. : *dat is een mooie, een leelijke* —, cijfer; *het is bij* —*ën*; *deel dien koek in* —*ën* ; —**armig** (*met twee armen*), bn. : *een* —*e hanglamp, een* —*e hefboom* ; —**blad** (plantk. *bastaardstandelkruid*), o. gmv. ; —**daagsch** (*2 dagen oud, 2 dagen durende*), bn.: *een* — *kalf, een* — *examen, een* — *feest.*

Twee'de (*in de 2e rij, op de 2e plaats*), telw. ranggetal : *de* — *April*, de 2e dag van die maand ; *hij is de* — *der klas* ; *Willem de* —, vad. gesch. de 2e graaf, stadhouder, koning van die naam ; nog in de bijw. uitdrukking : *ten* —, verg. S e c u n d o ; —**half** (*anderhalf*), telw.; —**handsch** (*uit de tweede hand, niet direct van den maker, uitgever, fabrikant*), bn.: *een* —*e piano, de* —*e boekhandel, een* —*e pers.*

Twee'de-Kamer (*afdeeling der Staten-generaal, door het volk rechtstreeks gekozen*), v.: *hij is lid der* —; *de* — *heeft het recht van amendement en van initiatief* ; verg. E e r s t e-K a m e r.

Twee'dekker (vliegsport: *vliegmachine v. meer samengestelde constructie dan e. één-dekker*, nl. *met twee paar draagvlakken boven elkaar*), m. —dekkers, ook, B i p l a a n ; —**draadsch** (*uit twee draden bestaande*), bn. : — *garen* ; —**dracht** (gevormd naar : *eendracht* ; *verdeeldheid*), v. gmv.: *de* — *is een pest* (Vondel) ; —**drach'tig** (*oneenig, verdeeld*), bn. en bw. ; —**drachtsappel** (*twistappel*), m. —s, zie ook E'r i s ; — **en een halve centstuk** (*Ned. bronzen pasmunt,* ½ *stuiver*), o. —stukken ; —**erhande, —erlei** (*van of in twee soorten*), soortgetal ; —**gevecht** (*duel*), o. —en : *iemand tot een* — *uitdagen* ; het — dagteekent van het einde der 5e eeuw en werd ingevoerd als een bekrachtiging v. d. eed ; verg. O r d a l i u m ; —**han'dig** (*met twee handen*), bn. ; —**hoe'vigen** (dierk. *herkauwende dieren*), m. mv. : kameelen, dromedarissen, lama's zijn — zonder hoornen ; herten en rendieren zijn — met volle hoornen ; runderen, schapen en antilopen zijn — met holle hoornen ; giraffen zijn — met hoornwortels ; verg. H e r k a u w e n ; —**honderd** (*twee keer honderd*), bn. : *dat kost mij* — *gulden*; —**honderste**, bn. ; —**hoofdig** (*2 hoofden of koppen hebbend*), bn. : *de* —*e armspier* ; *een* —*e regeering*, met twee staatshoofden; —**huizig** (plantk. *hebbende de mann. en vrouw. bloemen niet op of aan dezelfde plant*), bn.; —**jarig** (1 *twee jaren tellende of oud*; 2 *alle twee jaar terugkeerende*), bn. : 1 *een* — *kind* ; ook : twee jaren durende : *een* — *verblijf in den vreemde had zijn uiterlijk geheel veranderd* : 2 *een* — *feest* ; plantk. —*e planten*, planten, die eerst in het tweede jaar bloeien, zaad geven en dan sterven, b.v. de uien ; —**klank** (*samensmelting van twee klinkers tot één ondeelbaren klank, diphthong*), m. —klanken: spraakk. *onze taal bezit verschillende* —*klanken*, b.v. *ai, ui, aau, eeu enz.*; —**le'dig**, bn. en bw. spraakk.: *een* — *onderwerp*, b.v. Jan en Piet spelen ; *een* — *gezegde* ; *dat kan men* — *opvatten*, in twee bet. ; —**lettergrepig** (*uit 2 lettergrepen bestaande*), bn. : *een* — *woord.*

Twee'ling (*twee even oude broers of zusters*;

in de volg. bet. steeds mv.: *derde teeken van den Dierenriem: het sterrenbeeld Castor en Pollux*), m. en v., in de eerste bet.; m., in de tweede —en; —**broeder,** m. —s; —**woord** (b.v. *rechter* en *richter, meid* en *maagd*), o. —woorden; zie Doublet; —**zuster,** v. —s.

Twee'lobbig (plantk. *met twee zaadlobben*), bn.: *boonen zijn —e planten*; —**loop** (*geweer met twee loopen*), m. —en; —**loopsch** (*met dubbelen loop*), bn. en bw.; —**maal,** — *zes is 12*; *ik heb je — geroepen*; —**master** (*schip met twee masten*), m. —masters; —**persoons-ledikant** (nl. *geschikt voor twee personen*), o. —-ledikanten; ook: *is dat een tweepersoons ?*; —**regelig** (*uit twee regels bestaande*), bn.: *een — gedicht*, zie Distichon; —**riemsgiek** (*roeivaartuig, giek voor twee riemen*), v. —en.

Tweern (*gedubbeld garen, twijn*), m. gmv.: *e. draad, uit twee draden gedraaid, heet —.*

Tweer'nen (*twijnen, garen dubbelen*), tweernde, heeft getweernd; zie Twijnen.

Twee'schalig (*tweeschelpig*), bn.: *de mossel is een — dier*; —**scharig** (*met twee scharen*), bn.; *een —e ploeg*; —**schijfsblok** (*hijschblok met twee schijven*), o. —ken; —**slachtig** (1 *twee seksen in zich vereenigend*; 2 dierk. *kunnende op het land en in het water leven*), bn.: 1 —*e bloemen*, zie Hermaphrodiet; 2 zie Amphibie; —**snijdend** (*aan weerskanten snijdend*), bn.: *een — zwaard*; —**spalt** (*tweedracht, oneenigheid, inwendige verdeeldheid*), v. gmv.; —**span,** o. —nen: *wat een prachtig —!* twee gelijke paarden voor één rijtuig; —**spraak** (*tweegesprek*), v. —spraken, zie Dialoog; —**sprong** (*bifurcatie*; *plaats, waar een weg zich in tweeën splitst*), m. -en; —**stemmig** (*met of voor twee zangstemmen*), bn.: *een — lied*, verg. Driestemmig; —**strijd** (*strijd met zich zelf*), m. gmv.: *zijn verstand en zijn gevoel brengen Jan in een* — (Potg.); —**stroomenland** (aardr. *deel v. Klein-Azië, Mesopotamië, tusschen Euphraat en Tigris*), o. gmv.; —**tal,** o. —tallen: *een — uren, een — liederen*, d. i. twee; —**talig** (*in twee talen*), bn.: *een — land*, b.v. België; *de —e bankbiljetten in België*; —*e postzegels*, —*e opschriften aan stations*; —**tongig** (*bedrieglijk, dubbelhartig*), bn.; —**versnellingsnaaf,** v. —naven, verg. Drieversnellingsnaaf; —-**vlakkig** (meetk. *hebbende twee vlakken*), bn.: *een —e hoek*, ruimte door twee elkaar ontmoetende vlakken begrensd; —**vlakshoek** (meetk. *tweevlakkige hoek*), m. —en; —**voetig** (*twee voeten hebbende*), bn.; —**vleugeligen** (dierk. *insecten met twee vleugels*), v. mv.; *vliegen, muggen zijn —*; —**voetsmaat** (dichtk. *maat van twee voeten*), v. —maten; zie: Trocha'us, Jambe; —**voud,** o. —en: *zes is het — van drie*; —**voudig,** bn. en bw.: *een —e uitlegging, verklaring*; —**werf** (*twee maal of keer*), bn. en bw.

Twen'te (aardr. *O. deel van Overijsel*), o.

Twen'tenaar (*persoon in of uit Twente*), m. —naars, —naren; zie Tukker.

Twen'ter (eig. *een twee-winter, tweejarig paard of rund*), m. twenters; z. Enter.

Twentsch 1 (*als in of uit Twente*), bn.: *e. —e hoeve*; **2** zn. (*het dialect v. Twente*), o.

Twij'fel (verwant met *twee*: *onzekerheid, gebrek aan vastheid van wil of besluit, besluiteloosheid*), m. gmv.: *in — staan*; *in — trekken*, niet gelooven; *allen — opheffen, wegnemen*; *zonder of buiten —*; zegsw. *het lijdt geen —*, het is zeker, stellig; —**aar** (*persoon, die twijfelt*; *besluiteloze*; *kleedingstuk, dat het midden houdt tusschen een rok met lange panden en een korte jas*), m. —s; vero.; —**achtig** (*te betwijfelen*), bn. en bw.; —er, —st: *het is nog —, of men zoo zal bouwen*; *een — bericht*; ook, *een — licht*, schemerend; *hij is nog —, of hij het doen zal of niet*; —**arij'** (*een onvast gelooven, twijfelzucht*), v. gmv., zie Scepticisme en Pyrrhonisme; —**en** (*in twijfel of onzekerheid zijn*), twijfelde, heeft getwijfeld; —**ing** (*het twijfelen, onzekerheid, aarzeling*), v. —en; —-**licht** (*schemerlicht*), o. gmv.; —**moe'dig** (*wankelmoedig, aarzelend, besluiteloos*), bn. en bw.; —**nummer** (militie: *nummer, dat in twijfel laat of men vrijgeloot is*), o. —s; —**zucht** (*sterke neiging tot twijfelen*), v. gmv.; —**zuchtig** (*behept met twijfelzucht*), bn.

Twijg (*een loot, takje, rijsje*), v. twijgen.

Twij'gen (*v. twijgen*), bn.: *e. — mandje.*

Twijg'hout (*teenhout, griendhout*), o.

Twijn (verwant met *twee*; *gedubbeld of tweedraadsch garen*), m. gmv., z. Tweern; —**der** (*dubbelaar van garen*), m. —s; —**derij'** (*werkplaats v. d. twijnder*), v. —en; —**draad** (*gedubbeld garen*): **1** (*voorwerpsn.*), m. —en; **2** *stofnaam*), o. gmv.; —**en** (*tweernen*), twijnde, heeft getwijnd: *garen —*, twee draden ineendrillen; *getwijnd garen*, garen, dat bestaat uit een ineendrilling van twee draden; *getwijnde zijde*; —**garen** (*getwijnd of tweedraadsch garen*), o. gmv.; —**haspel** (*haspel om mee te twijnen*), m. —s.

Twin'kelen (*glanzen, schitteren, fonkelen*), twinkelde, heeft getwinkeld: *de sterren — in den kouden winternacht*; *zijn oogen —.*

Twin'tig (*tweemaal tien*): **1** bep. hoofdtelw.: *die stoel kost — gulden*; als ranggetal: *hoofdstuk — vers 20*; **2** als zn.: *wij zijn met —en, een erfenis in —en deelen*; —**er** (*persoon van twintig jaar*; *oorlogsschip met 20 stukken*), m. —s; —**erhande, —erlei** (*van 20 soorten*), soortgetal: — *chrysanten*; —**jarig** (*20 jaar oud* of *20 jaar durende*; *om de twintig jaar*), bn.: *een — meisje*; *een — contract*; —**je** (volksterm voor 1/20 *lot in de staatsloterij*), o. —s; —**maal** (*20 keer*), bn. en bw.: — *zes is 120*; — *iets overschrijven*; —**ponder** (*kanon, dat kogels van 20 pond schiet*; ook: *gewicht van 20 pond*), m. —s: —**ste** (*ranggetal*), telw.: **1** bn. *de — der maand*; **2** als zn. o.: *ik neem e. —, of wel twintigje i.d. staatsloterij*, d. i. een 20e deel van een lot; —**tal** (*een hoeveelheid van 20*), o. —tallen: *een — guldens*, nagenoeg 20; —**vlak** (meetk. *lichaam met 20 gelijke gelijkz. driehoeken als grensvlak*), o. —vlakken, ook: Icosaëder; —**voud** (*veelvoud*), o. —vouden: *40 is het — van 2*; —**voudig,** bn. en bw.; —**werf** (—*keer*), bw.: *ik heb je — gewaarschuwd.*

I. Twist (Eng. *machinaal gesponnen katoengaren*), o. gmv.; zie W a t e r t w i s t; etymologisch verwant met T w i s t **II** en **III.**

II. Twist (*drank, uit brandewijn, bier en eieren bereid*), o. gmv.

III. Twist (verwant met *twee* : *geschil, oneenigheid, tweedracht, ruzie, verdeeldheid, gehaspel, gekijf, gekrakeel*), m. twisten : *een — bijleggen, vereffenen* ; *een — beslechten* ; —**appel** (*punt van geschil*), m. —s : *Zeeland was lang een — tusschen Vlaanderen en Holland*, d.i. aanleiding tot twist ; eig. de gouden appel, dien Eris, de godin van den twist, onder de godinnen van den Olympus wierp op de bruiloft van Peleus en Thetis, en waarop stond : Voor de schoonste : de drie twistende godinnen waren: H e'r a, P a l l a s-A t h e'n e en A p h r o d i't e.

Twis'ten (*ruzie hebben, krakeelen, kijven*), twistte, heeft getwist ; —**er** (*ruziemaker*), m. —s ; —**geding** (*pleitzaak, proces*), o. —en ; —**geschrift** (*twistend geschrijf*), o. gmv., zie P o l e m i e k ; —**gierig** (*gaarne twistend*), bn.; —er, —st, w. i. g. ; —**gierigheid** (*onverdraagzaamheid*), v. gmv., w. i. g. ; —**rede** (*twistgesprek*), v. —redenen, zie D i s p u u t ; —**schrift** (*polemisch geschrift* ; *geschrift, waarin men iets betwist*), o. —en ; —**vraag** (*strijdvraag* ; *quaestie, waarover twist is*), v. —vragen ; —**vuur** (*hartstocht, welke tot twisten aanzet*), o. gmv. : *het — of het vuur van den twist aanblazen* ; —**ziek** (*twistgierig*), bn.; —er, —st : *een —e natuur*, d.i. gaarne twistend ; —**zoeker** (*ruziemaker*), m. —s ; —**zucht** (*twistgierigheid*), v. gmv.

Two-step (Eng.-Amerikaansch : *stapdans*), v.

Ty'cho de Brahé, vermaard Zweedsch sterrenkundige, trad in dienst van keizer Rudolf II en stierf te Praag (1546—1601).

Tympaan', o. —panen ; meestal T i m p a a n.

Ty'pe 1 (*drukletter, lettervorm*),v. en o. —n; **2** (*model, voorbeeld* ; *grondvorm, grondbeeld*), o. typen: *Judas, het — van een laaghartigen verrader* ; *een — van een gierigaard* ; *er zijn in ons land vier —en van boerenhoeven* : *het Saksische, het Frankische, het Friesche en het Limburgsche —.*

Typeeren (*typisch aanwijzen*).

Ty'pen (*met de schrijfmachine werken* ; *tikken*), typte, heeft getypt. (y = ei).

Ty'pendrukte'legraaf (*schrijftelegraaf, door Hughes in 1854 uitgevonden, zoo dat de scintooner de seinen als gewone drukletters op de papierstrook afdrukt*), v. —telegrafen.

Typewriter (Eng. *schrijfmachine*; *typist*), m. —s.

Typewriting (Eng. *het schrijven met een typewriter*), v.: *e. jongmensch, bekend met —.*

Typheus' (*op typhus lijkend*), bn.: —*pheuze koortsen* ; lees : *tie-feus'.*

Typhoï'de (*typheuze ziekte of koorts*), v. -n.

Typhoon' (*kring- of wervelstorm in de Chineesche Zee*), m. typhonen ; ook : *ty'phon*, m. —s ; zie T a i f o e n, C y c l o o n, W e r v e l w i n d.

Ty'phus (*soort v. heete koorts; besmettelijke koorts, zenuwzinkingkoorts*), m. gmv.

Ty'pisch(*karakteristiek, kenmerkend, eigenaardig*), bn. en bw.: *een — antwoord* ; *een — landschap, een — gezegde* ; *dat is — Amerikaansch.*

Typist' (*iemand* inz. *klerk, die met een schrijfmachine werkt*), m. typisten; vr. **-e.**

Typograaf' (*boekdrukker*), m. —grafen ; —**graphie'** (*boekdrukkunst, de kunst van drukken of afdrukken met losse,samengevoegde lettertypen of letters*), v. gmv. ; —**gra'phisch** (*de drukpers, de drukkunst betreffend*), bn. ; —**gravu're** (*cliché*), v. —s ; —**me'ter** (*werktuig tot bepaling van grootte en inhoud van drukletters*), m. —s ; —**metrie'** (*kunstdruk van landkaarten, kaartendrukkunst*), v. gmv.

Tyr, m. Germ. myth. zoon van Odin en Frigga, een der voornaamste Asen ; god van den oorlog en van het zwaard, van wijsheid en kracht : hij temt den *Fenriswolf*, en bij den wereldbrand strijdt hij tegen den helhond *Garmr*, zie aldaar, waarbij beiden omkomen.

Tyran' (*dwingeland*), m. —nen, zie : T i r a n, T i r a n n i e enz.

Tyrolien'ne (Fr. *meisje of vrouw uit Tyrol*; *Tyroolsch lied, Tyroolsche dans*), v. —s.

Tyrtae'us (Gr. *dichter van krijgsgezangen*), m.: — leefde omtrent het midden der 7e eeuw voor Chr. en wel tijdens den tweeden Messenischen oorlog ; *de Ned.* —: eerenaam van Marnix, Bellamy, Helmers. (ae = ee).

U.

U. — *Unterseeër*, duikboot.

UEd. — *U Edele.*

U.i. — *ut in'fra*, zooals beneden.

U. J. D. — *Utrius'que Ju'ris Doc'tor*, doctor in beide rechten.

U.L. — *Unie-Liberaal.*

U.L.O. — *Uitgebreid lager onderwijs.*

Ult. — *Ul'timo*, op den laatsten dag (der maand).

u.r. — Zie u t r e't r o.

I. u.s. — Zie u t s u'p r a.

II. U. S. — *United States*, de Vereenigde Staten van N.-Amerika, spotnaam : *Uncle Sam*, Oom Sam, zie ald.

U (1 *als klank: de vijfde klinker*; 2 *als letterteeken: de een en twintigste van het A. B. C.*; 3 *al de woorden van een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — van rust is een andere dan de — van nu* ; 2 *schrijf een groote —*; 3 *de — is af.*

Uberteit' (*vruchtbaarheid,overvloed*),v.gmv.

U'bi be'ne, i'bi pa'tria (Lat. *waar 't mij wel gaat, daar is mijn vaderland*).

U-boot (*onderzeëer*), v. —en.
Uch'tend (litteraire taal: *ochtend*), m. —en: *de — des levens,* nl. de eerste levensjaren.
Ue'bermensch (Duitsch: *buitengewoon mensch*), m. —en : een — is iem., staande boven alle goed en alle kwaad ; de term is afkomstig van den Duitschen philosoof Friedr. Nietzsche (1844—1900).
Ui (*ajuin, look*; spreekt. *aardigheid, mop*), m. uien: *een — tappen,* een mop ten beste geven ; stud. *een — slaan, een — vertellen*; zie K a m p e r u i.
Ui'achtig (*naar ui zweemende*), bn.: *een —e smaak*; *ik ben niet —,* houd niet v. uien.
Ui'enbed (*tuinbed of veld met uien*), o. —-bedden ; **—land** (*akker, waarop uien geteeld worden ; streek, waar men algemeen uien teelt*), o. —en ; **—loof** (*het loof of groen van uien*), o. gmv. ; **—reuk** (*scherpe lucht van uien*), m. gmv.; **—salade, -sla** (*salade, met schijfjes uien toebereid*), v. —en ; **—smaak** (*eigenaardige, pikante smaak van uien*), m. gmv. ; **—soep** (*soep, met uien bereid*), v. —en.
Ui'entapper (*iemand, die slag heeft uien,* d.i. *moppen of grappen, te debiteeren of te vertellen*), m. —s ; zie U i (*mop*) en U i i g.
Ui'eplant (*plant, waarvan uien komen*), v. —en; **—schil** (*schil van een ui*), v. —len.
Ui'er, m. —s : *uiers drukken* (Poot), d.i. melken.
Ui'ig (*grappig*), bn.; —er, —st: *een — man,* vol kwinkslagen of moppen.
Uil (1 dierk. *nachtroofvogel*; 2 *schemeringvlinder*), m. —en: 1 *er zijn katuilen en ooruilen, veld-, bosch- en kerkuilen ; de — is het beeld der domheid,* b.v. *hij is een —,* lomperd, zie U i l s k u i k e n ; spreekw. *Elk meent zijn — een valk te zijn,* ieder houdt het zijne (zijn werk, zijn kind enz.) voor iets voortreffelijks ; bij de Grieken was de — het symbool der wijsheid, de vogel van Pallas Athene (Minerva) ; in de stad Athene, beroemd om haar wijsgeeren en kunstenaars, vereerde men den — als het symbool der wijsheid, vandaar : *Uilen naar Athene dragen,* noodeloos of overbodig werk doen ; verg. B a l k en W a t e r ; V l i n d e r en U i l t j e.
Uil'achtig (*dom, lomp*), bn.: *wat een — gelaat.*
Ui'lebek (*bek van een uil*), m. —bekken ; **—klauw,** m. —en ; **—kop** (*kop van een uil*), m. —pen.
Ul'lennest (*nest van een paar uilen*), o. -en; **—oog** (*oog van een uil*), o. —en; **—vlucht** (*het vliegen van uilen*), v. —en ; fig. schemerdonker: *in de — even uitloopen.*
Ui'lenspiegel, m.: held uit het populaire volksboek Tijl Uilenspiegel, geschreven ± 1350; fig. guit, schalk, grappenmaker.
Ui'lig (*uilachtig, dom, lomp*), bn. en bw.; —er, —st.
Uils'kop (*domoor, stommeling*), m. —pen.
Uils'kuiken(*lomperd, domoor*), o. —s : *wat een — van een jongen,* uilskop.
Uil'tje (*kleine uil ; avondvlindertje*), o. —s : zegsw. *een — knappen of vangen,* een dutje doen, zie: M i d d a g s l a a p j e, S i ë s t a.
Uit 1 vz. : *hij is — de stad,* buiten ; *ik kom — het bosch, — den kelder,* van uit ; **2** bw.: *de kerk is —,* geëindigd; *de kachel is —,* uitgegaan; *ik heb het boek —,* uitgelezen; het bijwoord komt voor als eerste lid in een zeer groot aantal scheidbare samengestelde w.w., zie b.v. de titelwoorden met *Uit.*
Uit'ademen (*de lucht uit de longen laten gaan*; fig. *uitwasemen*), ademde —, heeft uitgeademd: *na een onweer ademen de bloemen heerlijke geuren uit* ; verg. I n a d e m e n.
Uit'baggeren (*een kanaal, een laagveen, een rivier al baggerend uitdiepen*), baggerde —, heeft uitgebaggerd ; **—bakenen** (*een terrein of weg met bakens of piketpalen uitzetten*), bakende —, heeft uitgebakend : *een spoorlijn, een straatweg —,* d.i. de richting er van uitzetten, verg. A f b a k e n e n ; **—baliën** (*het water uit een boot hoozen of overboord werpen*), baliede —, heeft uitgebalied : *een boot —; het water, dat in de boot is, — ;* **—bannen** (*uit het land bannen, iemand niet meer in een gezelschap toelaten*), bande —, heeft uitgebannen: *een duivel —,* exorciseeren ; **—banning** (*het uitbannen*), v. —en ; vero. ; **—barsten** (*losbreken, zich plotseling vertoonen*), barstte —, is uitgebarsten : *de vlammen, de orkanen barsten uit* ; fig. *in tranen —;* **—barsting** (*het uitbarsten, eruptie*), v. : *een — van woede ; de — v. d. Etna ; bij een — v. e. vulkaan komen zoowel lavastroomen als losse producten,* b.v. *asch en steenen, te voorschijn;* **—bazuinen** (*met bazuingeschal,* d.i. fig. *met grooten ophef, bekendmaken*), bazuinde —, heeft uitgebazuind : *iemands lof, eer, roem —;* **—beelden** (*in beeld voorstellen, beelden geven*), beeldde —, heeft uitgebeeld : *in een tooneelspel een rol, een persoon —;* **—beelding** (*het uitbeelden ; een aanschouwelijk beeld*), v. —en : *in dien roman vinden we — van het arbeidersleven* ; **—beeldsel** (*afbeeldsel*), o. —s ; **—beitelen** (*met een beitel uitsteken of uithalen*), beitelde —, heeft uitgebeiteld : *kapiteelen —, zilveren schotels —,* verg. C i s e l e e r e n ; **—bersten** (*uitbarsten*), borst —, is uitgeborsten, zie U i t b a r s t e n ; **—besteden** (*buiten in den kost doen*). besteedde —, heeft uitbesteed : *een weeskind —,* d.i. buiten, nl. op het land, in den kost besteden, zie B e s t e d e l i n g ; **—betalen** ([*aan verschillende personen*] *het loon enz. betalen*), betaalde —, heeft uitbetaald.
I. Uit'bijten (1 *door een scherp vocht verwijderen* ; 2 *kleur verliezen*), beet —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) —gebeten: 1 *helsche steen of lapis infernalis bijt het wilde vleesch —* ; 2 *de japon is hier door het citroenzuur —gebeten* ; het grondwoord is etymologisch hetzelfde als U i t b i j t e n **II.**
II. Uit'bijten (*het ijsvlak openmaken door 't hakken van bijten*), bijtte —, heeft —gebijt : *een schip —;* zie ook B i j t e n.
Uit'blazen (1 *door blazen verwijderen* ; 2 *blusschen of dooven* ; 3 *op adem komen*), blies —, heeft —geblazen : 1 *een ei —;* 2 *een vlam, de kaars —;* fig. *den laatsten adem —,* sterven ; 3 *laat de paarden eens wat —,* uitrusten ; **—blijven** (*wegblijven, niet komen*) bleef —, is uitgebleven : *vader zal tot Zaterdag —; wat blijft die meid lang —; alle tijding bleef —;* **—blinken** (*uitste-*

kend zijn, anderen in aanleg, talent, kennis, kunst overtreffen), blonk —, heeft uitgeblonken : *bij een examen* —; —**boegseeren** (*een schip uitsleepen* nl. *uit de haven*), z. B o e g s e e r e n ; —**boezemen** (*met gevoel uiten*), boezemde —, heeft uitgeboezemd; —**boezeming** (*ontboezeming, uitstorting van het hart*), v. —en : *een — van liefde, een — van smart, een — van haat* ; —*en in rijm* ; —**boomen** (*al boomend, met den vaarboom werkend, een schip brengen uit een sluiskolk, uit een haven enz.*), boomde —, heeft uitgeboomd : *een schip de haven* —; —**botten** (*knoppen krijgen*), botte —, is —gebot : *de wijnstok begint uit te botten*, er komen bladknoppen aan.

Uit'bouw (*een aan een gebouw uitgebouwd gedeelte*), m. —en; —**braak** (*het vluchten door uit te breken uit een gevangenis*), v. gmv.

Uit'braaksel (*uitspuwsel*; fig. *gevloek, godslastering*), o. —s ; —**braken** (*brakend uitwerpen*), braakte —, heeft gebraakt : *zijn eten weer* —, uitspuwen, verg. O v e r g e v e n : bij uitbr. *de vulkaan braakte rook en vlammen uit* ; fig. *vloeken, godslasteringen* —, zeggen ; *ruwe, gemeene taal* —, uitslaan ; —**branden** (1 *door gloeiing of hitte reinigen* ; 2 *leegbranden*), —brandde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) uitgebrand: 1 *een pijp* —, *een schoorsteen* —; 2 *het huis is geheel —gebrand*; —**brander** (*standie, strenge berisping*), m. —s: *iemand een — geven*, hem den mantel uitvegen, de volle laag geven, afgrauwen: *de knecht heeft een — gehad* ; —**breiden** (*uit elkander doen of leggen, uitstrekken*), breidde —, heeft uitgebreid : *de armen* —, openen : *de eik breidt zijn forsche takken* —; *een stad* —, *zijn zaken* —; *zijn kennis* —; vermeerderen; *een uitgebreide kennis*, ruime ; *een uitgebreide volmacht*, van ruime strekking; *een uitgebreid werk over geschiedenis*, lijvig, in veel deelen ; —**breiding**, v. —en : *de — van het christendom* ; —**breken** (1 eig. *door breken wegnemen* ; 2 *naar buiten komen* ; *ontsnappen, losbreken*), brak —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) uitgebroken : 1 *eenige steenen* —; 2 *het zweet kan iemand* —; *ik zal er morgen zien uit te breken*, d.i. uit de drukte mij voor een poos verwijderen : *hier zullen de dieren niet* —, ontsnappen ; *de gevangene is —gebroken*, losgebroken ; *de oorlog kan elk oogenblik* —, verklaard worden, beginnen.

Uit'brengen (*naar buiten brengen* ; fig. *bekend, openbaar maken, verklappen*), onr. w.w., bracht —, heeft uitgebracht : *een rapport* —, *een advies* —, *verslag* —, geven; *zijn stem* —; *gij moet dit niet* —; *de raven zullen het* —, zie R a a f; —**broeden** (1*door broeden doen uitkomen* ; 2 fig. *beramen*), de kip broedde —, heeft uitgebroed: 1 *eieren* —, *de kiekens*—; 2 *booze plannen* —: voor dit w.w. bezigt men ook : **Uit'broeien** ; —**broedsel** (*broedsel, dat uitgekomen is*), o. —s; —**buiten 1** (*uitzuigen, te veel van iemands krachten eischen* ; *berooven, afzetten*), buitte —, heeft uitgebuit ; **2** zn.o.: *het — der werklieden*, exploiteeren; *maar meid, gij laat u* —; —**buiter** (*uitzuiger, afhaler, afzetter*), m. —s ; —**bun'dig** (*bovenmatig, buitengewoon*), bn. en bw.: —*e lof*; *zijn rede werd — toegejuicht.*

Uit'cijferen (*cijferend uitrekenen, berekenen*), cijferde —, heeft uitgecijferd : *een som* —; —**dagen** (*opvorderen*), daagde —, heeft uitgedaagd : *iemand — tot een tweegevecht*, opeischen, oproepen ; —**dager** (*persoon, die uitdaagt*), m. —s ; —**daging** (*oproep, opvordering tot een strijd of kamp*), v. —en; —**deelen** (*in porties verdeelen, en ze dan uitreiken*), deelde —, heeft uitgedeeld: vig. *weldaden met kwistige hand* —, geven, verspreiden ; —**deelingslijst** (*lijst van wat ieder rechthebbende bij een faillissement zal verkrijgen*), v. —en; —**delgen** (*te niet doen*), delgde —, heeft uitgedelgd: *schulden* —, afbetalen, amortiseeren ; —**denken** (*denkend uitvinden*), dacht —, heeft uitgedacht : *die dat geweer heeft uitgedacht, moet een schrander man zijn* ; —**denker** (*verzinner*), m. —s ; —**diepen** (*dieper maken, op een gegeven diepte brengen*), diepte de sloot —, heeft haar uitgediept; —**lijen** (*uitzwellen, uitzetten*), dijde —, is uitgedijd; —**doen** (1 *uittrekken* ; 2 *uitvegen, doorhalen* ; 3 *uitdooven, uitblazen*), deed —, heeft uitgedaan : 1 *gij moet die japon* —; 2 *een post in een boek* —; 3 *de lamp, de kaars* —; —**dooven** (1 *blusschen, de vlam smoren* ; 2 *van zelf uitgaan*), doofde uit, heeft (bet. 1), is (bet. 2) uitgedoofd : 1 *de vlam* —; fig. *den lust, den ijver, de liefde* —, te niet doen gaan; 2 *het vuur doofde langzamerhand uit.*

Uit'dossen (*opsmukken*), doste —, heeft uitgedost; —**dossing** (*prachtkleedij, dos*), v. —en; —**drager** (*handelaar in gebruikt huisraad, oude kleeren enz.*), m. —s, vr. —**draagster**, —s; —**dragerij'** (*uitdragerswinkel*), v. —en; —**drijven** (*wegdrijven, verjagen*), dreef —, heeft uitgedreven: *den duivel* —, uitwerpen, uitbannen, zie E x o r c i s e e r e n.

Uit'drogen (1 *geheel droog maken* ; 2 *droog worden*), droogde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) —gedroogd : 1 *een —drogende wind; een pot, een pan goed* —; fig. *een —drogende ziekte*, uitterend ; 2 *die beek zal door de zomerhitte geheel* —; fig. *die oude man is aan 't* —, wegteren ; —**druk'kelijk** (*met nadruk, bepaald, op duidelijke wijze*), bn. en bw.; —er, —st : *een — bevel*; *iemand iets — verbieden*, met veel nadruk; —**drukken** (1 *door drukken ledigen, uitpersen*; 2 fig. en meestal refl. *uiten, iets te kennen geven*), drukte —, heeft uitgedrukt: 1 *een spons* —, *een citroen* —, d.i. uitknijpen; 2 *druk deze gedachte eens anders uit; dit meisje kan zich goed* —;—**drukking** (1 *zegswijze* ; 2 *karakteristieke, sprekende gelaatstrek*; *ziel, leven*), v. —en: 1 *woorden en —en in de taal* ; 2 *een gelaat zonder* —; —**duiden** (*doen kennen, omschrijven, aanwijzen*), duidde —, heeft uitgeduid : *ik kan u den weg in Amsterdam moeilijk* —.

Uiteen' (*uit elkaar, vaneen*; fig. *los, gescheiden*): met dit bijw. als eerste lidvormt men enkele samengestelde w.w., wier bet. uit die van het grondww. duidelijk is ; b.v. —**barsten** (*vaneen barsten*), de mijn barstte —, is uiteengebarsten; —**drijven** (*uit elkaar drijven*), dreef de koeien —, heeft ze uiteengedreven; —**loopen** (*niet*

gelijkloopen), de kinderen liepen —, zijn uiteengeloopen; —**loopend** (onvolt. deelw. van *uiteenloopen*: *uiteengaan, divergeerend zijn*), bn.: —*e lijnen*, d.i. niet evenwijdig; —*e meeningen*, —*e gevoelens*, —*e berichten*, d.i. verschillende, afwijkende, tegenstrijdige; —**zetten** (eig. *uit elkaar zetten*; fig. *verklaren*), zette —, heeft uiteengezet: *ik zal u die quaestie eens* —, d.i loswikkelen, blootleggen; *zijn denkbeelden over een zaak* —, ontwikkelen; —**zetting** (*uitlegging, verklaring, ontwikkeling van meeningen of denkbeelden over een zaak*), v. —en.

Uit'einde (*eig. het uiterste einde*; fig. *de afloop eener zaak*; ook: *laatste uur, dood*), o. —einden: zegsw. *ik wensch u een zalig* —, einde des jaars: wensch op 31 Dec.

Uiten (*uitspreken, te kennen geven*), uitte, heeft geuit: *zich* —, zijn denkwijze te kennen geven; —**ing** (*uitdrukking*), v. —en: — *geven aan zijn verontwaardiging.*

Uitentreu'ren (*uit-den-treuren, zonder treuren*, d.i. *vroolijk, flink, onverpoosd*), bw.: *zij zongen* —, zonder verflauwen, zonder ophouden; *het duurt* —, zeer lang, tot vervelens toe.

Uiteraard' (eig. *uit der aard*, d.i. *volgens den aard*), bw.: *een kat is* — *snoepachtig.*

Uit'erdijk (*buitenste dijk*), m. —en.

Uit'erlijk 1 (*uitwendig, wat naar buiten uit is waar te nemen*), bn.: *de —e schijn, —e distinctie*; *oefeningen in de —e welsprekendheid*, gebaren, gestes, houdingen; **2** (1 *wat het uiterlijk betreft*; 2 *op zijn meest, op zijn hoogst, op zijn laatst*), bw.: 1 *hij is — nog al beschaafd*; 2 *dat kost u — een rijksdaalder, de loting zal — zes weken voor den aflossingstermijn van de effecten plaats hebben*; **3** (*voorkomen, gelaat*), o. gmv.: *een jongmensch, met een gunstig* —; —**heid** (*dat, wat algemeen het oog trekt*), v. —heden: *de — der meeste dingen is bedrieglijk; hechten aan —heden.*

Uiterma'te (eig. *uit der mate*, d.i. *buitengewoon*), bw.: *ik ben — tevreden*, buitengemeen, zeer.

Uit'erst 1 (eig. *meest verwijderd*), bn. en bw.; *de —e grenzen, het —e einde der aarde*; fig. *de —e wil*, laatste wil (testament); *zijn —e best doen*, grootste; *met de —e strengheid*, hoogste, ergste; *in den —en nood verkeeren*, grootsten; *in het —e geval*, ergste; *zoo iets geschiedt — zeldzaam*, d.i. bij hooge uitzondering; *een — moeilijke taak*, erg; **2** —**e** (*einde, het laatste*), o. gmv.: *de zieke lag op zijn* —, d.i. hij zieltoogde; R.-K. *de vier —n van den mensch*, de dood, het oordeel, de hemel en de hel.

Uit'erwaard (aardr. *het land tusschen de zomerbedding en den rivierdijk gelegen*), v. —en: *de —en worden gebruikt als weiland of als griend.*

Uit'fluiten (*fluitende uitjouwen*), floot —, heeft uitgefloten: *een tooneelspeler* —; —**gaaf, uit'gave** (*het uitgeven*; *druk v. e. boek enz.*), v. —gaven; —**gaan** (1 *buitenshuis gaan of buiten een vertrek*; 2 *zich met een bepaald doel op weg begeven*; 3 *kracht, invloed, naar buiten ontwikkelen*; 4 *uitdooven*: *eindigen*; 5 *een koffiehuis of sociëteit gaan bezoeken*), ging —, is uitgegaan: 1 *bij dit weer ging ik niet uit*; 2 *op roof* —; 3 *van dien man gaat niets uit*; 4 *de lamp gaat uit*; 4 *dit woord gaat uit op een t*; 5 *elken avond* —; —**gaand** (onvolt. deelw. van *uitgaan*), bn.: —*e goederen*, die over de grens vervoerd worden; *in- en —e rechten*, belasting op den in- en uitvoer; *het —e publiek*, dat geregeld theaters enz. bezoekt; —**gaansdag** (*vrije middag van dienstboden, verlofdag*), m. —dagen; —**gaanskas** (*gelden, welke ontslagen gevangenen of bestedelingen ontvangen als loon van arbeid*), v. —kassen: *hij ontving uit de — f 40*, ook wel: *hij had een — van f 40*; —**gang** (*het uitgaan*; *plaats of deur, waar men een vertrek, een gebouw enz. uitgaat of verlaat*; *einde* inz. *van woorden*), m. —en; —**gangspunt** (*punt, vanwaar men uitgaat*), o. —en: *Spitsbergen was voor de walvischvangst steeds het — in de N.-poolzeeën*; fig. *het — eener redeneering*, punt van begin, grondstelling; —**gave**, v. uitgaven, zie Uitgaaf; —**gebreid** (*groot, ruim*), bn.: *een —e vlakte*, uitgestrekte; *een —e correspondentie, een —e kennis*; verg. Uitbreiden.

Uitgebreid'heid (*uitgestrektheid, omvang*), v. —heden: *de — van een rijk, van een vlak; de — van iemands macht, kennis*: *de — der lichamen, de — van eenig begrip.*

Uit'gediend (*geen dienst meer doende; nutteloos geworden; niet meer in tel*), bn.: *een — landweerman*, van de rol gebracht, die zijn dienst heeft volbracht; *een —e jas*; *die man, dat stelsel, die methode is* —; —**gela'ten** (*vroolijk, dartel*), bn. en bw.: *de kinderen waren — van blijdschap*, dol; —**gela'tenheid** (*luidruchtige blijdschap*), v. gmv.; —**geleefd** (*stokoud*), bn.: *een — grijsaard*, door en door verzwakt en vermagerd; verg. Afgeleefd; —**geleerd** (*zijn leertijd of schooltijd achter den rug hebbende*; fig. *volleerd, bedreven*), bn.: *vele kinderen zijn op hun 12e jaar, helaas, al* —; *in dat vak is hij* —; *hij is in allerlei listen* —; —**geleide**, o., gmv.: *iemand — doen*, een eind weegs vergezellen, ook: Uitgelei; —**gelezen** (*voortreffelijk*), bn.: *een — vendel, een — publiek, een — schaar*; —**gemaakt** (*zeker, vast*), bn.: *een —e zaak*, beslist, stellig; —**gemergeld** (*zonder merg of kracht; ontzenuwd, machteloos*), bn.: *het door honger — lijf*; ook: *die —e grond*, uitgeput, dor, schraal door roofbouw; —**genomen** (*met uitzondering van*), vgw.: *allen waren present, — uw broeder*; —**geput** (*deerlijk verzwakt*), bn.: *e. — lichaam, een — strijder.*

Uit'geslapen (volt. dw. v. *uitslapen*: *schrander, sluw, slim, bijdehand*), bn. en bw.; —**gestelde schuld** (*staatsschuld ter vernietiging der tiërceering van 1810, die voorloopig geen rente zou afwerpen*), v. —en; —**gestreken** (*effen, kalm*), bn.: *met een — gezicht*, deftig, strak; —**gestrekt** (volt. deelw. van *uitstrekken*: *een groote oppervlakte hebbend, wijd, uitgebreid*), bn.; —**gestrektheid**, (*ruimte, vlakte*), v. —heden; —**gestudeerd**, verg. Uitgeleerd; fig. *daar is hij op* —, sluw, listig; —**getogen** (volt. deelw. van 't vero. *uittiegen*: *uittrekken*), bn.: *meester*

is — in 't zwart (De Génestet), d.i. uitgegaan ; *met — degen*, uitgetrokken.

Uit'geven (1 van boeken enz. : *in het licht geven, doen verschijnen* ; 2 *aan de markt brengen* ; 3 *verteren* ; 4 reflex. *zich voordoen als*), gaf —, heeft uitgegeven : 1 *een boek* —, in 't licht geven, doen verschijnen : 2 *de aandeelen worden —gegeven tegen 99 %* ; 3 *geld* — ; 4 reflex. *zich voor een koopman* —; **—gever** (*iemand, die boeken, atlassen, kranten enz. in 't licht geeft, die ze drukt*), m. —s ; **—geefster,** v. —s ; **—geversfirma** (*titel of naam van een uitgeverszaak*), v. —firma's ; **—gewekene** (volt. deelw. van *uitwijken* ; *vluchteling, die uit het land wijkt meestal om politieke redenen, om oorlog enz. met de bedoeling slechts voor een tijd in het buitenland te blijven*), m. en v. —gewekenen ; **—gewerkt** (volt. deelw. van *uitwerken* : *breed, ruim*), bn. : *een — verslag*, wijdloopig ; *een — programma*, d.i. uitgebreid, met zorg en breed bewerkt.

Uit'gezocht (volt. deelw. van *uitzoeken* : *uitgekozen*), bn.: *een —e gelegenheid*, voortreffelijk; *een — gezelschap*, fijn ; *—e waren*, best, uitgelezen ; **—gezonderd** (*uitgenomen, behalve*), vgw., verg. U i t g e n o m e n ; **—gifte, uit'gift** (*het uitgeven, het aan de markt brengen*), v. —giften : *jaar en dag der — van een leening* ; *— van aandeelen, van pandbrieven, effecten* ; **—haal** (*praal* ; *schoonmaak*, gew.), m.: zegsw. *een grooten — maken*, vertoon ; **—halen** (1 *uitwijken met e. rijtuig, auto enz.*; 2 *weghalen, rooven*; 3 *uitvoeren, doen plaats hebben* ; 4 *goed opdisschen* ; geestelijk *onthalen*), haalde —, heeft —gehaald : 1 *de koetsier haalde te laat — en de auto botste met volle kracht tegen het linker zijpaard* ; 2 *een nestje* —; 3 *dwaasheden* —; 4 *tante had voor die gelegenheid eens —gehaald*, uitgepakt ; **—haler** (*iem., die uithaalt* ; *pijpenwroeter*), m. —halers ; **—ham** (eig. *uiterwaartsche bocht of kromming in een oever- of kustlijn, buitendijksche aanwas* ; *landtong*), m. —hammen ; **—hangbord** (1 *naambord v.e. winkel of herberg, meestal opgesierd met een of andere figuur, waaraan dan winkel en herberg hun naam ontleenen*; 2 *uiterlijke schijn, uiterlijk, voorkomen*), o. —en: 1 *het — de Pleizierige Sauskom* (C.O.); 2 *aan het — zou men zeggen, dat die familie rijk is* ; **—hangteeken** (*iets, dat als uithangbord dienst doet*, b.v. *een scheerbekken aan e. barbierswinkel*), o. —s; z. E m b l e e m.

Uitheemsch' 1 (eig. *buiten het heem zijnde*, d.i. *buiten het land* : *buitenlandsch, uitlandsch, vreemd, ongewoon*), bn.: *dat zijn —e planten, vruchten* ; *—e woorden* ; *een —e kleederdracht, —e zeden* ; zie E x o t i s c h ; **2 —e** (*vreemdeling*), m. en v.—n.

Uit'hoek (*kaap* ; ook: *afgelegen hoek*), m. —hoeken : *op een — van een eiland* ; *een — van ons land*), afgelegen plaats; **—hollen** (*inwendig hol maken*), holde —, heeft —gehold : *een pronkappel —, een boomstam —, een uitgeholde boomstam als prauw* : **—hongeren** (*door honger tot het uiterste brengen*), hongerde —; heeft uitgehongerd : *een belegerde stad —, die man lag uitgehongerd in een bergkloof* ; **—hooren** (*uitvragen*), hoorde —, heeft uitgehoord : *iemand trachten uit te hooren*, d.i. sluw hem zijn geheimen ontlokken ; **—hoozen** (*bij boot of schuit het water met een handschepper uitwerpen*), hoosde —, heeft uitgehoosd; **—houden** (1 *uitgestrekt houden* ; 2 *volhouden, harden*), hield —, heeft uitgehouden : 1 scheepst. *hou — de fok*, span het fokzeil uit ; 2 *gij zult het in dat dorp niet lang — kunnen*, volhouden, harden.

Uithui'zig (*gedurig van huis zijnde*), bn. ; —er, —st: *een — man*, die gaarne buiten zijn huis toeft ; *een — leven leiden*, geen genoegen in huis vinden ; verg. H u i s e l ij k.

Uit'huwelijken, (*ten huwelijk geven*), huwelijkte —, heeft uitgehuwelijkt : *een nicht —*.

Uit'huwen (*ten of in huwelijk geven*), huwde —, heeft uitgehuwd : *een dochter* —, uithuwelijken.

Ui'ting (*het uiten, het openbaren* ; *mededeeling*), v. —en: *hij gaf — aan zijn vreugde* ; *hij deed ons velerlei —en over zijn zienswijze*.

Uit'jouwen (*iemand scheldwoorden of schimpende geluide toeroepen*), jouwde—, heeft uitgejouwd; **—kaaien** (O.-I. *iemand de deur uitzetten, er uit gooien*), kaaide —, heeft uitgekaaid ; **—kaaier** (*uitsmijter*), m. —s; **—kammen** (*door kammen in orde maken, zuiveren*), kamde —, heeft uitgekamd : *lange haren* —; **—kavelen** (*in kavels of kavelingen verdeelen bij een verkoop*), kavelde —, heeft uitgekaveld, verg. K a v e l e n ; **—keeren** (*geld uitbetalen*), keerde —, heeft uitgekeerd : *iemand de gelden eener levensverzekering* —; **—keering** (*het uitkeeren* ; *de uitgekeerde som*), v. —en : *een — in eens* ; **—keeringsfonds** (*ondersteuningsfonds*), o. —en ; **—kijk** (1 *uitzicht* ; 2 *plaats, van waar men uitkijkt, uitkijktoren* ; 3 *uitkijker* ; *seinwachter op de kust*), m., in bet. 1 gmv., in bet. 2 en 3 —en : 1 *men heeft hier geen* —; 2 fig. zegsw. *op den — slaan* d.i. op de wacht staan, wachthouden ; 3 *onze — riep : een schip in lij !* d.i. de matroos in den mastkorf.

Uit'kippen (*uitbroeden* ; fig. *uitkiezen*), kipte —, heeft uitgekipt : *het beste* — ; **—klaren,** klaarde —, heeft uitgeklaard : *een schip* —, aangifte doen bij den fiscus van een naar het buitenland vertrekkend schip en van de daarin geladen goederen, ter verkrijging van de vereischte papieren : zie I n k l a r e n ; **—kleeden** (*de kleeren uittrekken*), kleedde —, heeft uitgekleed : *een kind* —, van de kleertjes ontdoen ; fig. *deze losbollen zullen hun vader heelemaal* —, verarmen, arm maken; zegsw. *men moet zich niet —, voor men naar bed gaat*, d.i. zijn bezittingen niet aan de kinderen wegschenken voor zijn dood ; **—kleinzen** (*kleinzende schoonmaken, zuiveren*), kleinsde —, heeft uitgekleinsd, verg. K l e i n z e n ; **—knoppen** (*uitbotten*) : *de boomen begonnen uit te* —, de knoppen gingen open; meest in de onbep. wijs gebruikt ; **—koken** (1 *het sap koken uit* ; 2 *kokende het sap verliezen*), kookte —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) —gekookt : 1 *soepvleesch* —; ook: kokend rei-

nigen : *linnengoed* —; 2 *het vleesch kookt heelemaal uit.*

Uit'komen (1 *uit een huis, uit een straat komen* ; 2 O.-I. *uit Europa komen* : 3 *ontdekt, bekend worden* ; 4 *het licht zien* ; 5 *geboren worden* ; 6 *ontspruiten* ; 7 *akkoord zijn* ; 8 geneesk. *zich vertoonen, te voorschijn komen*), kwam —, is —gekomen : 1 *zijn woning, zekere straat* —; 2 *wanneer is hij —gekomen*, is hij in Indië gekomen ; 3 *een geheim, een diefstal, een moord kan* —; 4 *zal uw boek spoedig —?*; 5 *de kuikens komen al* — ; 6 *de knoppen der kastanjes komen* —; 7 *het geld kwam juist* —; *het kwam precies uit volgens zijn zeggen* ; 8 *de mazelen, de pokken willen bij den zieke maar niet* —; —**komst** (1 *afloop, uitslag* ; 2 *quotiënt* : 3 *redding*), v. in bet. 1 en 2 —en, in bet. 3 gmv.: 1 *de — der onderhandelingen* ; 2 *de — eener deeling* ; 3 *er was op het zinkende schip geen — meer.*

Uit'koop (*vrijkoop, losgeld*), m. —koopen ; —**koopen** (*loskoopen*), onr. w.w., kocht —, heeft uitgekocht : *een firmant uit een zaak* —, door geld afkoopen als aandeelhouder ; *den tijd* —, uitsparen, zoeken te winnen ; —**kramen** (*in een kraam uitstallen, uitpakken, aanbieden*), kraamde —, heeft uitgekraamd : fig. *allerlei geestigheid* —, pronken met ; *allerlei vleitaal* —, zeggen ; —**krijgen** (*met inspanning uitdoen* ; *eindigen* ; O.-I. *uit Europa ontvangen of krijgen*), kreeg —, heeft uitgekregen ; *ik kreeg mijn jas eindelijk uit* ; *ik krijg dien roman uit* ; *een som* —, de oplossing weten te vinden ; —**lachen**, lachte —, heeft uitgelachen : *de tooneelspeler werd uitgelachen*, d. i. lachende bespot ; *iemand in 't gezicht* —; —**laden** (*lossen, ledigen van een schip*), laadde —, heeft uitgeladen.

Uit'lander (*buitenlander, vreemdeling*), m. —s.

Uitlan'dig (*buitenslands*), bw.: *ik was toen* —, d. i. in het buitenland.

Uit'landsch (*buitenlandsch*), bn.: —*e paarden,* — *spek*; *Ivo liet zijn paard tot een* — *tochtje zaâlen* (Staring): zie I n l a n d s c h.

Uit'laten (*naar buiten laten gaan*), liet —, heeft uitgelaten : *iemand* —, tot aan den uitgang, de deur, begeleiden; *de koeien* —, nl. uit den stal ; fig. *zich over eenig geval niet* —, uiten, iets zeggen ; *de overjas* —, niet meer dragen ; *de kachel* —, niet meer branden ; —**lating** (*het weglaten of uitlaten* ; spraakk. *ellips*), v. —en, b.v. *goeden morgen*, d. i. ik wensch u enz. ; —**latingsteeken,** o. —s : *de komma*, b.v. *in lied'ren* (*liederen*), *kind'ren* (*kinderen*) *is een* —; —**leenen** (*in leen of ter leen geven*), leende —, heeft mijn atlas —geleend ; —**leg** (1 *verklaring* ; 2 *uitbreiding v. e. stad*), m. gmv.: 1 — *geven.* opheldering ; 2 *de nieuwe* —; —**leggen** (1 *uitspreiden, uitbreiden*; 2 *als bijdrage afzonderen*; 3 *verklaren, doen begrijpen, blootleggen*), legde of lei —, heeft uitgelegd of uitgeleid: 1 *een japon* —, ruimer maken; *een tuin* —, *een stad* —, uitbreiden ; 2 *elk per week een gulden* —; 3 *een som* —, *een taalmoeilijkheid* —, *een wetsartikel* —, *de beteekenis van een woord* —, *droomen* —; *hij wil alles ten kwade* —, een ongunstige bedoeling geven.

Uit'legger (1 *verklaarder, vertolker* ; 2 *wachtschip*), m. —s : 1 *alleronuitstaanbaarst is mij in een beestenspel de* — (C.O.); 2 *de — op de Maas* ; —**legkunde,** v. gmv., zie E x e g e s e; —**legkundige** (*persoon, die verklaart*), m. en v. —n, zie E x e g e e t ; —**leiden** (*naar buiten leiden of brengen*), leidde —, heeft uitgeleid : *wie anders doet, wordt uitgeleid* (Vondel), nl. uit den schouwburg gezet; —**lekken** (eig. *naar buiten vloeien*; fig. *openbaar worden*), lekte —, is uitgelekt : *het geheim zal wel* —, *van een plan kan niets* —; —**leveren** (*overleveren*), leverde uit, heeft uitgeleverd : *een gevangene* —, *een misdadiger* —; *Amerika levert thans de moordenaars uit* ; —**levering** (*het uitleveren*), v. —en: —**leveringstractaat** (*overeenkomst tusschen twee regeeringen tot het wederkeerig uitleveren van misdadigers*), o. —taten.

Uit'lezen (1 *ten einde lezen* ; 2 *uitzoeken*), las —, heeft uitgelezen : 1 *een roman* — ; 2 *de steenen uit de kolen* — *en verwijderen*, in of aan de mijn ; *een uitgelezen schaar*, een uitgezochte menigte, b.v. een keurbende; —**lokken** (1 eig. *naar buiten lokken*; 2 fig. *verlokken, verleiden tot*), lokte —, heeft —gelokt : 1 *iem. het huis* —; 2 *het mooie weer lokt uit tot een wandeling* ; fig. *met Russisch geld een staking* —, *een verklaring* —, *een besluit* —, *een bekentenis* —, verg. O n t l o k k e n ; —**loodsen** (zeew. *een schip buiten de tonnen*, d.i. *in zee brengen*), loodste —, heeft uitgeloodst.

Uit'loop, (1 *monding* ; 2 *rioolmond, afvoerbuis*), m. —en : 1 *de — van den Rijn* ; 2 *deze fabriek heeft haar — in het kanaal* ; —**loopen** (1 *naar buiten loopen* ; 2 *uitmonden* ; 3 *uit de haven loopen* ; 4 *uitbotten*), liep —, is uitgeloopen: 1 *ik loop een uurtje* —, ga een wandeling doen ; 2 *de Jeker loopt — in de Maas*; 3 *de Armada liep laat in het jaar uit* ; 4 *de struiken beginnen uit te* —; —**looper** (*iemand, die gaarne elders gaat*; aardr. *bijtak v. e. bergketen*; plantk. *uitloopende stengelrank* b.v. *v. een aardbei, van veenriet enz.*), m. —s ; —**loozen** (*het water storten in*), loosde uit, heeft uitgeloosd : *die riolen loozen — in de Maas* ; —**loozing** (*uitmonding*), v. —en ; —**lossen** (*uitladen, ontladen*), loste uit, heeft —gelost : *een voertuig* —; w.g. ; —**loten** (*bij loting uitvallen*), lootte —, is uitgeloot, b.v. van obligaties, pandbrieven, effecten : *de uitgelote nummers* ; —**loven** (*in 't openbaar beloven*), loofde—, heeft uitgeloofd : *een zilveren medaille* —, nl. bij mededinging beloven aan den besten speler.

Uit'luiden, uit'luien (*het luiden der kerkklok bij den gang naar 't kerkhof*), luidde of luide —, heeft uitgeluid ; fig. *de kermis* —, luidende doen eindigen ; —**maken** (1 *vormen* ; 2 *voleindigen* ; 3 *uitschelden* ; 4 *beteekenen*), maakte —, heeft uitgemaakt : 1 *deze heeren maken het bestuur uit* ; 2 *het is een uitgemaakte zaak*, een voldongen feit ; *een verloving* —, een einde maken aan ; 3 *hij maakte u voor dief uit*; 4 *wat maakt dat uit?*; —**malen** (*droogmaken door middel v. molens*), —maalde, heeft uitgemalen: *e. plas* —; —**mergelen** (*uitputten*), mergelde —, heeft —gemergeld : *door roofbouw e. akker*

—; —*gemergelde paarden*, broodmager van honger; —**meten** (*door meten de grootte bepalen*), mat —, heeft uitgemeten: *een terrein* —, lengte en breedte bepalen; zegsw. *de voordeelen van een onderneming breed* —, er hoog van opgeven: ook, bij de maat of in 't klein verkoopen; spreekw. *Met de maat, waarmede ge uitmeet, zult ge ingemeten worden*, men zal u behandelen, zooals gij anderen behandelt (Bijbel).

Uitmiddelpun'tig, bn.: *een —e schijf*: zie Excentriek.

Uit'mogen (*verlof hebben*), onr. w.w., mocht —, heeft uitgemogen: *mag ik vanavond uit?*; —**monding** (*het uitmonden*; *uitloop, mond*), v. —en: *de — eener rivier, van een riool*, monding; —**monsteren** (*opschikken, opsieren*), monsterde —, heeft uitgemonsterd: *die uniform is rood —gemonsterd*, biezen en kraagrand zijn rood; *smakeloos, schitterend, rijk —gemonsterd zijn, uitgedost*; —**munten** (eig. *op een munt uitkomen, in 't oog vallen*; dus: *uitblinkend, uitstekend zijn*), muntte —, heeft uitgemunt.

Uitmun'tend (*voortreffelijk*), bn. en bw.: *een — schrijver*; *hij heeft — geantwoord.*

Uitne'mend (*best*), bn. en bw.: —*e maatregelen*; —**heid** (*voortreffelijkheid*), v. gmv.

Uit'nooden (*verzoeken, om een feest bij te wonen*), noodde —, heeft uitgenood; —**noodigen** (*verzoeken, uitnooden*), noodigde—, heeft —genoodigd; —**ing** (*invitatie*), v. —en: —**oefenen** (*e. bedrijf, e. beroep, een ambt in praktijk brengen*), oefende —, heeft uitgeoefend: *een bedrijf, een beroep —, hij oefent het ambacht van smid uit*; —**pakkamer** (*kamer, waar manufacturen, confecties ten verkoop worden of zijn uitgestald*), v. —s; —**pakken** (*ontpakken*), pakte —, heeft uitgepakt: *de koopman is in dat hotel —gepakt*, hij houdt daar verkoop van de uitgestalde goederen; *koffers en kisten —, zijn kleeren —*; fig. *nu zal mevrouw eens —*, alle zilvergoed op de feesttafel doen prijken; ook: veel vertellen met de bijgedachte van opsnijden: *toen ging hij —*, zijn hart ontlasten.

Uit'persen (*uitdrukken, leegpersen*), perste —, heeft uitgeperst: *een citroen —*; —**pijnen** (*erg uitzuinigen*), pijnde —, heeft uitgepijnd: —**pluizen** (fig. *haarfijn naspeuren, onderzoeken*), ploos —, heeft uitgeplozen; —**porren** (*opkloppen, wek'ken*), porde —, heeft uitgepord: *de matrozen is men gewoon uit te — met*: *Rijzen, rijzen, ahoi!*; —**proesten** (*in een schaterlach uitbarsten*), proestte —, heeft uitgeproest: *zij zullen het — van lachen*; —**puilen** (*naar buiten uitdringen*), puilde —, is uitgepuild: *zijn oogen puilden uit*; —**putten** (*ledigen*), putte —, heeft uitgeput; *mijn kas is —geput*, ik heb geldgebrek; *de oorlog put de volken uit*, verzwakt, maakt krachteloos; *iemands geduld* —, maken, dat iemand alle geduld verliest; *mijn krachten zijn —geput*, ten einde, verbruikt; —**putting** (fig. *afmatting*), v. gmv.: —**puttingsoorlog**, m. —en: *door een blokkade der haven den — inleiden.*

Uit'rafelen (1 *uitpluizen*; 2 *rafels loslaten*), rafelde —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) uitgerafeld: 1 *e. lapje linnen —*; 2 *die japonstof gaat —*; —**redden** (*bevrijden*), redde —, heeft uitgered; —**redding**, v. —en: *welk een — in dezen nood!*, verlossing: —**reeden** (zeew. *uitrusten, reede maken*), reedde —, heeft —gereed: —**richten** (*verrichten, ten uitvoer brengen*), richtte —, heeft uitgericht: *wat zult gij hier —?*, doen, werken, verrichten.

I. Uit'roeien (*uitdelgen*), roeide —, heeft uitgeroeid: *een bosch* —, ontwortelen: *onkruid* —, uitwieden; *schadelijk gedierte* —, verdelgen; *slechte gewoonten* —, doen ophouden; fig. *met wortel en tak* —, totaal.

II. Uit'roeien (*roeiende verlaten*; per *boot of sloep uitbrengen*), roeide —, heeft en is uitgeroeid; *een haven* —; —**ing** (*verdelging*), v. gmv.; —**roep** (*uitroeping, kreet*), m. —en; —**roepen** (1 *roepende uiten of bekendmaken*; 2 *luid schreeuwen*; 3 *door roepen buiten doen komen*; 4 *iemand als koning, aanvoerder enz. huldigen*), riep —, heeft uitgeroepen: 1 *hij riep uit: o, God help ons!*; 2 *hij riep het uit van blijdschap*; 3 *iemand de kamer* —; 4 *iemand tot koning, veldheer* —, proclameeren.

Uit'roep-, uit'roepingsteeken (spraakk. *leesteeken*), o. —s, b.v.: *wat een geluk!*

Uit'rukken (1 *met kracht halen uit*; 2 *naar buiten marcheeren*), rukte —, heeft en is uitgerukt: 1 *een plant* —, uit den grond rukken, trekken; 2 mil. *h. bataljon moest* —.

I. Uitrusten (*rust nemen, zich door rust van vermoeienis herstellen*), rustte —, is uitgerust: *hij wil eerst eenige dagen — van dien zwaren arbeid.*

II. Uit'rusten (*v 't noodige voorzien om* b.v. *zee te kiezen,*) rustte —, heeft uitgerust: *een schip, een vloot* —, fig. *zich voor e. reis* —, gereedmaken, zie ook Toerusten; —**rusting** (*al het noodige voor een tocht, zeereis, oorlog, verblijf in overzeesche gewesten*), v. —en: *de — van een modern leger*; —*en voor Indië*; —**schakelen** (*één of meer schakels losmaken en verwijderen*), schakelde uit, heeft uitgeschakeld: *van een te langen ketting eenige schalmen* —; fig. *uit een wetsontwerp een of ander artikel* —; *uit een amendement eenige zinsneden* —, doen wegvallen; *de politieke zijde van een vraagstuk* —, terzijde stellen; —**schallen** (*schallend roepen, luidruchtig iets zeggen of erkennen*), schalde —, heeft uitgeschald.

Uit'scheiden (*eindigen, ophouden*), scheidde —, is uitgescheiden: *hij wil niet — met plagen*; —**schelden** (*smadelijke of hoonende woorden naar het hoofd werpen*), schold —, heeft uitgescholden: *iemand — voor bedrieger*; —**schieten** (1 *door schieten wegnemen*; 2 *snel uittrekken*; 3 *uitbotten*; 4 *werpen*; 5 *uitglijden*), schoot —, heeft (bet. 1, 2, 4), is (3, 5) uitgeschoten: 1 *iemands tanden —, een oog* —; 2 *een jas* —; 3 *de boomen gaan* —; 4 *de zon schiet haar stralen over de aarde* —, werpt, giet; 5 *die ladder gaat nog* —; nog: schipperst. *de wind begon uit te* —, met de zon om te loopen, te Ruimen, zie ald.; handel: *minderwaardige of bedorven goederen* —, uit de partij uitzoeken en verwijderen.

Uit'schiften (*schiftende afzonderen of ter*

zijde leggen, wegdoen), schiftte —, heeft uitgeschift ; —**schilderen** (*afbeelden door schilderen*; fig. *beschrijven*), schilderde —, heeft uitgeschilderd : *iemand* —, zie Portretteeren, Conterfeiten; —**schitteren** (*uitblinken*), schitterde —, heeft uitgeschitterd : *Vondels lierdichten zullen altijd* —; *Rembrandts Nachtwacht zal immer* —, d.i. voortreffelijk zijn ; —**schot** (1 *voorgeschoten geld* ; 2 *het uitgeschifte*), o. in bet. 1 —ten; in bet. 2 gmv.: 1 *licht vindt gij, eer het werk verjaart, uw — dubbel ingespaard* (Staring) ; 2 — *v. koffie, v. havannasigaren*, bocht, minste soort ; —**schrabben** (*schrabbende reinigen*), schrabde —, heeft uitgeschrabd : *een kookpan* —; —**schrabsel** (*het uitgeschrabde*), o. —s ; —**schrapen** (*schrapende leeg- of schoonmaken*), schraapte —, heeft uitgeschraapt ; —**schrappen** (*doorhalen, uitdoen*), schrapte —, heeft uitgeschrapt : *een naam* —, *een schuldpost* —; —**schrijven** (1 *na- of afschrijven*; 2 *ter bewerking publiceeren*; 3 *verordenen*; *bijeenroepen*), schreef —, heeft uitgeschreven: 1 *laat mij dat vers even* —; 2 fig. *een prijsvraag* —; 3 *een dankdag, een bededag* —; *een vergadering* —, beleggen.

Uit'schudden (1 eig. *leegschudden* ; 2 fig. *berooven, uitplunderen*), schudde —, heeft uitgeschud : 1 *een mand met groente* —; 2 *reizigers* — ; —**schuld** (*uitstaande*, d. i. *te betalen schuld*), v. —en : *uit- en inschulden*, actieve en passieve schulden ; —**slaan** (handel: *verkoopen, leveren uit een pakhuis of entrepot*), sloeg —, heeft uitgeslagen : *goederen* —, naar elders vervoeren ; *een hond de kamer* —, door slaan verwijderen ; *gloeiend ijzer* —, met den moker uitpletten ; *een trapje* —, op ware grootte teekenen; *die boom gaat zijn wortels* —, uitschieten, uitbreiden ; *dwaze klap* —, *vuile taal* —, uiten, zeggen ; *de vlammen slaan al* —, vertoonen zich naar buiten, het wordt een uitslaande brand.

Uit'slag (1 *debiet* ; 2 *schimmel* ; 3 *puistjes, vlekjes* ; 4 *afloop* ; *gevolg* ; *uitkomst, resultaat* ; 5 *teekening op de ware grootte*), o. in bet. 1, 2, 3, 4 gmv. in bet. 5 uitslagen : 1 — *v. sterke dranken* ; 2 *in den kelder komt alles vol* —; 3 *het kindje zat vol* —; 4 *de onderneming werd met den besten — bekroond* ; 5 *de — van een onderdeel van een huis, van een trap, een dakkap, een kozijn enz.* ; —**sleepen** (*naar buiten sleepen*), **sleepte —**, heeft uitgesleept : *iem. het bed* —, *een schip de haven* —; —**sloven, zich,** sloofde zich —, heeft zich uitgesloofd : *ik heb mij voor u —gesloofd*, mij veel last en moeite aangedaan ; —**sluiten,** sloot —, heeft uitgesloten : *kinderen beneden zestien jaar zijn uitgesloten*, d. i. worden niet toegelaten.

Uitslui'tend, bn. en bw.: *hij heeft het — recht* ; *dat recht is hem — geschonken*, d.i. met uitsluiting van alle anderen.

Uit'sluiting (1 *het uitsluiten*; 2 *het door e. of meer werkgevers weigeren van arbeid aan bepaalde catagorieën werknemers*), v. —en: 1 *bij — van anderen werd hij benoemd*; 2 *er is — in de bouwvakken*: verg. Lock-out.

Uit'sluitsel (*beslissend antwoord*; ook: *opheldering, verklaring*), o. gmv.: — *geven*, — *verkrijgen* ; —**slorpen, —slurpen** (*slorpend tot zich nemen, slurpend ledigen*), slorpte of slurpte —, heeft —geslorpt, —geslurpt : *een oester* —, *een glas met advocaat* —; —**smijten** (*hard naar buiten gooien*), smeet —, heeft uitgesmeten : *iemand de deur* —; ook : *men heeft den hond een oog —gesmeten* ; —**smijter** (*iem., die in last heeft rumoerige bezoekers van een café enz. de deur uit te zetten*, verg. Uitkaaien ; *geroosterd brood met vleesch er tusschen en een spiegelei er op*), m. —s; —**spannen** (*losmaken*), spande —, heeft uitgespannen : *de paarden* —; fig. *zich* —, zich vermaken, zich ontspannen ; —**spanning** (1 *vermaak* ; 2 *herberg, pleisterplaats met stalhouderij*), v. —en : 1 *de maatschappelijke —en, de geestelijke —en* ; 2 *de — „De Drie Koningen"* ; —**spanningsoord** (*oord of plaats, waar men zich kan vermaken*), o. —en ; —**spansel** (*het hemelgewelf*), o. gmv., zie Firmament; —**sparen** (*besparen, uitzuinigen*), spaarde —, heeft uitgespaard : *van zijn karig loon weet die knecht nog wat uit te* —; *een huismoeder met een groot gezin zoekt altijd een kleinigheid uit te* —, door zuinig te zijn iets over te leggen ; —**spatten** (*losbandig zijn*), spatte —, heeft en is uitgespat ; —**spatting** (*losbandigheid*), v. —en : *hij gaf zich over aan allerlei —spattingen*; —**spinnen** (fig. *langdradig zijn*), spon uit, heeft uitgesponnen: *de debatten* —, ergrekken.

Uitspo'rig (*buitensporig*), bn. en bw.; —er, —st; —**heid** (*baldadigheid*), v. -heden, w.g.

Uit'spraak, (1 *wijze van spreken* ; 2 *vonnis*), v. gmv.: 1 *uw — der Fransche taal is niet zuiver* ; *ik ken hem aan zijn* —, tongval ; 2 *de — der rechters wordt eerstdaags verwacht.*

Uit'spreiden (*vaneenspreiden, uit elkaar leggen*), spreidde —, heeft uitgespreid : *e. tafelkleed* —, *de vleugels* —, om nl. te vliegen ; *de eik wil zijn wortels ver* —, uitslaan; *zich* —: *het landschap zal zich gaandeweg voor ons* —, in zijn geheel zich vertoonen; —**sprong** (bouwk. *iets, dat naar voren uitspringt* : *uitstek, uitspringende hoek*), m. —en ; —**spruiten** (*ontspruiten, uit den grond opkomen*), sproot —, is uitgesproten ; —**spruitsel** (*scheutje, lootje, knopje, blaadje*), o. —s ; —**staan** (1 *verdragen*; 2 *te maken hebben*; 3 *op rente staan*), stond —, heeft uitgestaan : 1 *ik kan zijn bluf niet* —; 2 *ik heb met dien man niets uit te staan* ; 3 —*staande schulden*, d.i. te vorderen ; *een kapitaal kan* —, op rente staan ; —**stalkast** (*winkelkast, vitrine*), v. —kasten ; —**stallen** (*te kijk leggen of stellen*), stalde —, heeft uitgestald : *nieuwe stoffen* —, d.i. in de winkelkast leggen ; *alle winkels hebben al —gestald*, uitgepakt; *zijn gaven* —, tentoonspreiden ; —**stalling** (*het uitstallen* ; *hetgeen uitgestald is*), v. —en : — *van het tecken-, van het handwerk van leerlingen*; — *van nieuwe modeartikelen*, zie Etalage, ook, Expositie, Exhibition ; —**stap** (*korte reis, pleziertochtje*), m. —pen ; —**stapje,** o. —s ; —**stappen** (eig. *stappen uit een rijtuig, trein enz.* ; fig. *sterven*), stapte —, is uitgestapt : *ik hoop er nog niet uit te* —, nl. uit het leven.

Uitste'dig (*niet in de stad, uit de stad*), bn.: *de burgemeester was* —; —**heid** (*afwezigheid*), v. gmv.: *bij* — *van den burgemeester teekent de eerste of oudste wethouder*; verg. U i t l a n d i g.

Uit'steeksel (*uitstek, punt, doorn*), o. —s: *een* — *van een ruggewervel*; —**stek** (*uithoek, kroonlijst*), o. —stekken: *bij* — *tevreden zijn*, d.i. zeer, buitengewoon.

Uit'steken (1 *stekende verwijderen, uithollen; maken*; 2 *voor zich uit, boven, buiten iets steken*; 3 *boven, buiten iets uitgestoken zijn*), stak —, heeft —gestoken: 1 *een oog* —; *een gat* —; *dat steekt mij de oogen uit*, d.i. het wekt mijn ijverzucht op; 2 *de vlag* —; *hij stak de hand uit*; 3 *de toren steekt uit.*

Uit'stekend (*hoog, vooruitspringend*), bn.: *een* —*e bergspits,* —*e wangbeenderen.*

Uitste'kend (fig. *voortreffelijk*), bn. en bw.: *een* — *opstel, een* — *punt van aanval, een* — *tooneelspeler*, uitmuntend; — *spelen.*

Uit'stel (*verdaging, verschuiving in tijd, verlenging van een gestelden termijn*), o. gmv.: zegsw. — *is geen afstel*, wat uitgesteld wordt, is niet voorgoed afgedaan; —**stellen** (*verschuiven, verdagen*), stelde uit, heeft uitgesteld: *de voltrekking van een vonnis* —; —**sterven**, het stierf —, is —gestorven: *het adellijk geslacht der Brederodes stierf uit*; —**stoelen** (*van planten, die zich a. d. onderkant uitbreiden*), stoelde —, is uitgestoeld: *wat gaan deze aardappelen* —, stengels uitschieten, verg. S t o e l r o g g e; —**stooten** (1 *door stooten doen verliezen*; 2 *stootend uitdrijven, wegduwen, verwijderen*; 3 *laten hooren, doen klinken*), stiet of stootte —, heeft uitgestooten: 1 *iemand een oog* —; 2 *iemand de kamer* —; 3 *een kreet* —; —**stoomen** (1 *door stoom reinigen*; 2 *stoomend verlaten*), stoomde —, heeft (bet. 2), is (bet. 1) uitgestoomd: 1 *ik laat die japon eens* —; 2 *de haven* —; —**storten** (*stortend doen vallen, leegstorten*), stortte —, heeft uitgestort: *water op den vloer* —, *een kruiwagen met mest op het land* —; fig. *zijn hart* —, zeggen, wat men in of op het hart heeft; ook, *zich* —: *rivieren, die zich in dit meer* —, die uitstroomen; —**storting** (*het uitstorten*; fig. *ontboezeming*; godsd. *nederdaling*), v. gmv.: *de* — *v. d. H. Geest over de Apostelen*; —**stralen** (*stralen afgeven, afschieten, uitzenden*), straalde —, is en heeft uitgestraald: *de zon straalt licht en warmte* —; —**straling**, v. —en: *de* — *van het licht*; —**stralingsvermogen** (*het vermogen van een lichaam om warmte of licht uit te stralen*), o. gmv.: *het* — *der zon, het* — *der sterren*; —**strooien** (*strooiend verspreiden*), strooide —, heeft uitgestrooid: *het zaad op den akker* —; fig. *wie heeft dat praatje* —*gestrooid?*, verbreid; —**strooisel** (*valsch gerucht, leugen*), o. —s.

Uit'sturen (*ergens heen doen gaan*), stuurde —, heeft uitgestuurd: *de meid met een boodschap* —; *iemand op iets* —, er heen zenden om poolshoogte te nemen; *een kwajongen de klas* —, bevelen heen te gaan; fig. *een schip de haven* —, sturende brengen uit; *een schip, een zaak den verkeerden kant* —, koersen, verg. S t u r e n; —**tarten** (*uitdagen*), tartte —, heeft uitgetart: *wij tartten Spanjes kielen uit*, d.i. trotseerden, tergden; —**tocht** (*afreis, gezamenlijk vertrek*), m —tochten: *de* — *der Hebreërs uit Egypte*, z. E x o d u s.

Uit'treksel (*wat uitgetrokken is*; *beknopt overzicht, kort begrip*), o. —s: *een* — *der vaderlandsche geschiedenis, een* — *der Fransche grammaire*; —**traktaat** (*tafel met bladen, die uitgetrokken kunnen worden*), v. —s; —**trompetten** (*met trompetgeschal bekend maken*), trompette —, heeft uitgetrompet: *eigen lof* —; *zij zal die tijding, dat nieuwtje wel* —, met ophef rondvertellen; —**vaagsel** (eig. *het uitgeveegde vuil*; fig. *gemeen volk*), o. —s: *het* — *der maatschappij*, het uitschot, de heffe, zie: J a n h a g e l, J a n r a p, G r a u w, P l e b s, G e s p u i s; —**vaardigen** (*doen uitgaan*), vaardigde —, heeft uitgevaardigd; *een verbod, een bevel* —, doen afkondigen; —**vaardiging** (*bekendmaking*), v. —en.

Uit'vaart (eig. *uitgang* nl. *uit het sterfhuis naar het graf, begrafenis*; ook: R.-K. *plechtige lijkdienst ter gelegenheid van een begrafenis, requiemmis*), v. —en; —**vagen** (*wegvegen*), vaagde —, heeft uitgevaagd; —**val**, m. —vallen: *de bezetting deed een* —, rukte (buiten de poort) tegen de belegeraars op; *wat een* — *van dien heer tegen zijn knecht*, uiting van drift, standje.

Uit'vallen (1 *door vallen verdwijnen; neerstorten*; 2 fig. *wegvallen*; 3 mil. *een uitval doen*; 4 *zich driftig en heftig uiten*; 5 *gebeuren, uitkomen*), viel —, is uitgevallen: 1 *zijn haren zijn aan het* —; *onder* —*vallend gesteente bedolven worden*; 2 *er zijn drie man uitgevallen*; 3 *de bezetting zal vannacht* —; 4 *die man kan vreeselijk* —; 5 *dat valt anders uit, dan ik gedacht heb*; ook: *hij is lui, gemakkelijk, ijverig enz. uitgevallen*, is van aard; —**valpoort** (*kleine poort van een vesting, waardoorheen men trekt bij een uitval op den vijand*; fig. *een streek land, waardoor men gemakkelijk een vijandelijk gebied kan binnenvallen*), v. —poorten: *Polen was een* — *voor Rusland*; —**varen** (*razen, tieren*), voer —, heeft en is —gevaren: *tegen iemand* —, verg. O p s p e l e n.

Uit'vechten (eig. of fig. *vechtend uitmaken*), vocht —, heeft uitgevochten: *laten ze het samen maar* —; —**vegen** (*vegende reinigen*), veegde uit, heeft uitgeveegd; —**veegsel** (*vuil*), o. —s; —**verkiezing** (*voorbeschikking, predestinatie*), v. gmv.; —**verkoop** (*het uitverkoopen*), m. gmv.: *die winkel heeft* —, gaat de restanten opruimen tegen verminderde prijzen; —**verkoren 1** (*verkozen boven, geliefd*), bn.: *het* — *volk Gods*, de Israëlieten, Bijbel; **2** —**e** (*geliefde*), m. en v. —n; **3** —**en** (*zaligen in den Hemel*), m. mv.: *het geluk der* —; —**veteren** (*streng berispen*), veterde —, heeft uitgeveterd: *iemand* —, gmz.; —**vieren** (*een touw geheel laten afloopen, tot het eind toe vieren*), vierde —, heeft uitgevierd, zie V i e r e n: fig. *een ziekte goed* —, *een verkoudheid* —, veel tijd nemen tot herstel.

Uit'vinden (*iets nieuws vinden, uitdenken of samenstellen*), vond —, heeft uitgevonden: *het photographeeren met kleuren is*

—*gevonden door Lumière*; zegsw. *hij heeft het buskruit niet uitgevonden*, hij is niet schrander, hij is dom; —**vinder** (*persoon, die iets uitvindt*), m. —s: *de — van het haringkaken*, zie Haringkaken; **-vinding** (*het uitvinden*; *dat, wat is uitgevonden*), v. —en: *tal van —en dankt men aan Nederlanders*, b.v. die van den microscoop, verrekijker, thermometer, houtzaagmolen, windmolen, slinger-uurwerken, slangbrandspuiten enz.; —**vindsel** (*verzinsel*), o. —en, —s; —**visschen** (fig. *ergens zien achter te komen*), vischte —, heeft uitgevischt: *ik zal dat wel* —; —**vloeisel** (*gevolg*; *dat, wat ontstaat uit iets anders*), o. —s, —en; —**vlucht** (*valsche verontschuldiging, verzinsel*), v. —en.

Uit'voer (*het brengen op buitenlandsche markten*), m. —en: *de — van vleesch, van visch, van ooft*, zie Export; —**voerartikel** (*export-koopwaar*), o. —en; —**voer'baar** (*hetgeen uitgevoerd* d.i. *gedaan kan worden*), bn.; —**voeren** (1 *naar het buitenland voeren*; 2 *doen, verrichten*), voerde —, heeft uitgevoerd: 1 *boter, kaas, geslacht vleesch n. Engeland* —, zie Invoeren; 2 *wat voert gij uit?* doet gij; *het muziekstuk werd keurig —gevoerd*, voorgedragen, gespeeld; *een besluit* —, verwezenlijken; *dit schilderij is goed —gevoerd*, keurig bewerkt; *dit boekje is mooi —gevoerd*; —**voerend**, bn.: *de —e macht in een staat*, nl. die der ministers, zij handelt in naam des Konings of der Koningin; —**voerhandel** (*handel op het buitenland, export-handel*), m. —s; —**haven** (*zeehaven, van waaruit exportgoederen naar het buitenland worden verscheept*), v. —s.

Uitvoe'rig (*omstandig*), bn. en bw.: *een — bericht*, d.i. afdalende in bijzonderheden; *iets — bespreken*, in 't breede; —**heid** (*gerektheid, breedvoerigheid*), v. gmv.

Uit'voering (*het doen, het uitvoeren*), v. —en: *de — was onberispelijk*, het tooneelstuk werd onberispelijk gespeeld (ook van muziek); mil. *een —scommando*, bevel om een commando uit te voeren.

Uit'voerlijk (*uitvoerbaar*), bn.: *e. — plan.*

Uit'voerrecht (*belasting op den uitvoer van koopwaren*), o. —en; —**vorschen** (*door navraag of studie opdiepen*), vorschte —, heeft uitgevorscht: *hij zoekt de waarheid uit te vorschen*, te achterhalen; *een geheim* —; —**vragen** (1 *door vragen [trachten te] vernemen*; 2 *op een partij of visite gevraagd worden*), vraagde (vroeg) —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) uitgevraagd: 1 *wij zullen dat kind*—; 2 *mijn zus is van middag —gevraagd*; —**vreter** (*klaplooper*), m. —s; plat; —**waarts** (*buitenwaarts*), bw.: *zet de voeten* —; —**was** (*uitgroeisel*), o. —wassen: *men vindt uitwassen aan populieren, berken en iepen*, ziekelijke uitgroeiingen; fig. *allerlei —wassen dier wetenschappelijke richting*; —**wasemen** (*verdampen, uitdampen*), o. gmv.: *het — onzer huid is onzichtbaar*; —**wasschen** (*door wasschen reinigen, zuiveren*), waschte (wiesch) —, heeft uitgewasschen: *een vuilen jongenskiel* —, *zakdoeken goed* —; bij uitbr. *boter* —, zuiveren; *een wonde* —, reinigen; —**wassen** (*uitloopen, uitspruiten, één of meer uitwassen krijgen*), wies —, is uitgewassen: *de winteraardappels gaan in 't voorjaar* —; —**wateren**, waterde —, heeft uitgewaterd: *dit riviertje watert uit in de Maas*, d.i. loopt uit, loost zijn water; —**watering** (*waterloozing*), v. —en: —**wateringskanaal** (*kanaal, waardoor het overtollige water*, b.v. *van een polder, wordt geloosd*), o. —kanalen; —**wateringssluis** (*sluis tot loozing van overtollig water*), v. —sluizen.

Uit'weg (1 *uitgang, weg om ergens te komen*; 2 fig. *middel om te ontkomen*; *uitkomst*), m. —wegen: 1 *een konijn heeft meer dan één — naar zijn nest*; *Polen zocht een — naar zee*; 2 *hij kan in zijn nood geen — vinden*; *ze weten geen — meer*, redding; *die man weet voor alles een —*; —**weiden** (eig. *buiten de weide grazen, in 't wild weiden*; fig. *breedsprakig of wijdloopig zijn*), weidde —, heeft uitgeweid: — *in iemands lof* (Mult.); —**weiding**, v. —en: *men vergeve mij deze —* (C. O.).

Uitwen'dig (*aan den buitenkant*; *uiterlijk*), bn. en bw.: *een geneesmiddel tot — gebruik*, om op de huid te smeren, niet om in te nemen; *de —e restauratie eener kerk*, —*e versierselen*; *iets — verfraaien*, van buiten.

Uit'werken (*al werkende naar buiten brengen*), werkte —, heeft uitgewerkt: *iemand de deur* —; fig. tot stand brengen: *dat zal niet veel* —, uithalen; *een plan goed* —, in details gereedmaken; *een rekenkundig vraagstuk, een cijfervorm, een wortelvorm* —, oplossen; *dat bier moet eerst* —, uitgisten; —**werking** (*het uitwerken, het oplossen*), v. —en: *de — van een algebraïschen vorm*; *dat zal zijn — niet missen*, gevolg, invloed; *uw som is goed, maar er is een fout in de* —, becijfering, bewerking; —**werksel** (*gevolg, resultaat*), o. —s, —en: *van het — tot de oorzaak opklimmen*; —**werpen** (*naar buiten werpen*), wierp —, heeft uitgeworpen: *het anker* —, *de netten* —; —**werpsel** (*ontlasting*), o. —s, —en: *dierlijke —en zijn als meststof van groot belang*; —**wijken**, week —, is uitgeweken: *deze muur gaat* —, uit het lood; *vele edelen weken bij de komst van Alva* —, gingen ons land verlaten, verg. Emigreeren; —**wijzen** (1 *toonen, beslissen*; 2 *verbannen, het verblijf ontzeggen*), wees —, heeft uitgewezen: 1 *de tijd zal het wel* —, aan den dag brengen; *de rechter moet het maar* —, beslissen; 2 *smokkelaars uit het bezette gebied* —; —**winnen** (1 *winst verkrijgen*; 2 *verkoopen voor schuld*), won —, heeft uitgewonnen: *wij kunnen langs die lijn een uur* —, bekorten; *op die wijze zult ge veel moeite* —, besparen; —**winning** (1 *besparing*; 2 rechtst. *zijn verhaal doen gelden op eenig onroerend goed, door dit gerechtelijk te doen verkoopen*), v. —en: 1 — *v. arbeid*; 2 *het recht v.* —, om nl. de schuldvordering te verhalen op de goederen v. d. schuldenaar; —**wippen** (*vlug ergens uit of heen gaan*), wipte —, is uitgewipt: *het venster* —; *zij was uitgewipt naar moeders huis* (De G.).

Uit'wisschen (*uitvegen*; *uitpoetsen*), wischte —, heeft uitgewischt: *het met krijt geschrevene* —; *een kanon* —; fig. *de tijd zal dat wel* —, doen vergeten; —**wisseling**

(*het uitwisschen*), v. gmv.; —**wisselen** (*bij wisseling geven*), wisselde —, heeft uitgewisseld: *de wederzijds gevangen officieren zal men* —, ruilen; —**zeilen** (*de haven verlaten, wegzeilen, vertrekken*), zeilde —, heeft en is uitgezeild; —**zenden** (*naar buiten zenden*, inz. *naar Indië zenden*), zond —, heeft uitgezonden.

Uit'zet (eig. *datgene, waarmee een persoon wordt begiftigd of toegerust: gezamenlijke kleeren, linnengoed enz. eener bruid, v. e. wees, kostleerling enz.*), o. —zetten.

Uitzet'baar (nat. *vatbaar v. uitzetting*), bn.

Uitzet'baarheid (nat. *uitzettingsvermogen der lichamen*), v. gmv.: de — van gassen is het grootst, die van vaste lichamen bij verwarming het minst, nl. op zijn hoogst 1/3°.

Uit'zetten (1 *in omvang doen toenemen, uitdijen*; 2 *in omvang toenemen, grooter worden, zich uitbreiden*), zette —, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) uitgezet: 1 *warmte zet de lichamen uit*; 2 *de lichamen zetten uit door de warmte*; reflex. *zich* —: *de lucht, het water zet zich uit door de warmte*; nog: *iemand de deur* —, *de klasse* —, uit het huis, uit de klas verwijderen; *een boot* —, van boord laten gaan; *de booten bij een schipbreuk* —, *de bloemen* —, buiten zetten; *een zeil* —, om den wind te vangen; *geld* — *op interest*, plaatsen; *schildwachten* —, op post doen staan; ook: uitbakenen, zie ald.; —**zettingscoëfficiënt** (*de breuk, die de uitzetting van stoffen aangeeft bij een warmte van 1° Celsius*), m. —en; —**zettingsdecreet** (*decreet, waarbij personen een land worden uitgezet*), o. —decreten; —**zicht** (1 *het uitzien*; *plaats waar men op uitziet*; 2 *gelaat, blik*), o. in bet. 1 —en; in bet.: 2 gmv.: 1 *een fraai* —, gezicht van uit een venster enz., verschiet; fig. *hij heeft* — *op bevordering*, vooruitzicht, hoop, verwachting; 2 *zijn* — *bevalt mij niet*; —**zieken** (*een ziekte goed uitvieren*), ziekte uit, heeft en is uitgeziekt: *dat moet eerst* —, gezuiverd worden, doordat de ziekte de slechte elementen heeft doen verdwijnen, veelal fig.

Uit'zien (*het uitzicht hebben*), zag —, heeft uitgezien: *mijn kamer ziet op de straat uit*; fig. *naar een betrekking, een dienst, werk enz.* —, zoeken, ze pogen te krijgen; *ik heb er vergeefs naar* —*gezien*, getracht; *hij ziet er slecht* —, is ziekelijk; *het ziet er* —, *of het zal regenen*, lijkt, schijnt; —**zijgen** (*zijgende zuiveren, door te zijgen of te zeven het onreine uit den wijn doen*), zeeg —, heeft uitgezegen: *de mug* — *en den kemel doorzwelgen*, Matth. 23:24, zie Muggenziften.

Uitzin'nig (eig. *buiten zijn zinnen handelend, beroofd van zinnen: onbesuisd, dwaas, razend*), bn. en bw.: — *gewoel*; — *roepen*; —**heid** (*onverstand, dwaasheid*), v. gmv.

Uit'zitten (*ten einde toe zitten, in de gevangenis*), zat —, heeft uitgezeten: *zijn vonnis* —, *zijn straftijd* —; —**zoeken** (*uitkiezen, uitlezen of lezen, het beste ergens uitnemen*; *sorteeren*), onr. w.w., zocht —, heeft uitgezocht; —**zonderen** (*afzonderen, ter zijde stellen*; *uitsluiten*), zonderde —, heeft uitgezonderd: *de wet zondert niemand* —; *zich* —, zich onderscheiden van anderen; —**zondering** (*dat, wat uitgezonderd is, het afgezonderde, het terzijde-gestelde*), v. —en: *geen regel zonder* —; *hij kwam vanavond bij* — *in dit café*, tegen zijn gewoonte; —**zuigen** (fig. *afpersen, uitputten*), zoog —, heeft uitgezogen: *den arbeider* —, verg. Uitbuiten; —**zuiger** (*woekeraar*), m. —s; —**zuinigen** (*door zich te bekrimpen overleggen, uitsparen*), de huisvrouw zuinigde —, heeft uitgezuinigd: *een schep steenkolen* —; *beter* — *dan schulden maken*, verg. Bezuinigen; —**zwavelen** (*met brandende zwavel reinigen*), zwavelde —, heeft uitgezwaveld: *een wijnvat* —; ook, door zwaveldamp dooden: *bedden, matrassen en dekens* —, de bacteriën er in vernietigen; —**zweeten** (*zweetende verdrijven*), zweette —, heeft uitgezweet: *een gevatte koude* —; —**zwermen** (*in een zwerm uitvliegen*; mil. *tirailleeren*), zwermde —, heeft en is uitgezwermd.

Uk, uk'je (*een klein kind*), o. ukken, ukjes, ukkies: volkst. *wat een ukkies!*

Uka'se (gesch. *bevelschrift, decreet van den Russischen keizer*), v. ukasen; ook, Oekase.

Ulaan' (*lancier voor den verkenningsdienst*), m. —lanen.

Ulcereeren (*etteren, zweren*); —**ra'tie** (*verettering, zwering*), v. —s, —tiën. (t = s).

U'lema (*Mohammedaansche rechts- en wetgeleerde*), m. —'s; (u = oe); zie: Oelema, Imam, Mufti.

U'level (*suikerplaatje, meest in e. papiertje gevouwen*), v. —len; —**lepapiertje**, o. —s.

Ul'filas, Ariaansche bisschop, ± 350, der Goten, overzetter van den bijbel in het Gotisch; Ulfilas is de vergriekschte vorm van den Germaanschen eigennaam Wulfila, d. i. wolfje: z. Codex. (u = oe).

Ulk (*bunzing, klein roofdier*), m. —en. gew.

Ul'ler, m. Germ. myth. stiefzoon van Thor; — is bekend als boogschutter en skilooper; ook, **Ull.**

Ul'ster (*lange overjas, geheeten naar het Ierssche landschap v. dien naam*), m. ulsters.

Ulterieur' (Fr. *aan gene zijde*; *later, naderhand*), bn. en bw.

Ul'tima ra'tio (Lat. *laatste middel, toevlucht*).

Ul'tima Thu'le (*bij de Ouden een eiland in het hoogste Noorden, als eindpunt der bekende wereld*, inz. *IJsland*; fig. *uiterste uithoek der aarde*), o. (u = oe).

Ultima'tum (*laatste voorslag of eisch bij e. diplomatieke onderhandeling, waarvan de afwijzing gelijkstaat met een oorlogsverklaring*), o. —s.

Ul'timo (*op den laatsten dag*): — *December*, d.i. 31 Dec.; zie **Ult.**

Ul'tra 1 (*aan gene zijde*; *overdreven, in erge mate*), bn. en bw.: *de* —*partijen*; *hij is* — *liberaal*; 2 (*overdrijver, heethoofd*), m. —'s: *hij was een der* —'s.

Ultramarijn' (*mooie blauwe verfstof*), o. gmv.; zie Kobaltblauw.

Ultramarin' (Fr. *overzeesch*), bn.

Ultramontaan' (van: *ultra montes*, d. i. over, aan gene zijde der bergen; eig. overbergsche: *aanhanger en voorstander van den geest en de opvattingen van het pauselijke Rome*; min of meer ongunstig:

hevig pausgezinde [*ten koste van het eigen vaderland*], m. —tanen ; **—taansch'** (*in den geest of op de wijze v. e. ultramontaan*), bn. : *de —e pers, de —e staatkunde* : **—tanis'me** (*leer of richting der ultramontanen*), o. gmv.

Ul'traviolet, bn.: *de —violette stralen van het spectrum*, lichtstralen met nog grooter aantal trillingen dan de violette, dieper van kleur, en voor ons oog onzichtbaar.

Ulys'ses, een der grootste, tevens de listigste, der Gr. helden voor Troje, koning van Ithaca, gemaal van Penelope ; ook, Odysseus; zie Telemachus.

Um'ber (*bruine ijzeroker*), m.; o.: *—aarde.*

Um'laut (Duitsch : spraakk. *klankwijziging van klinkers bij meervoudsvorming, verkleinwoorden, tijdvormen enz.*), m. -en, b.v. de overgang van *oe* in *uu*, van *a* in *e*, van *oo* in *eu*, van *o* in *u*, als : kloen — kluwen, land — belenden, Toon — Teun, vol — vullen. (u = oe).

Unaniem' (*eenstemmig, eensgezind, eenparig*), bn. en bw.: *e. —e bijval* ; *— aannemen.*

Unanimiteit' (*eenstemmigheid, eensgezindheid, eenparigheid*), v. gmv.

Unciaal'letter (*kapitale beginletter* ; *groote letter* inz. in *Middeleeuwsche drukwerken of in handschriften*), v. —letters, ook: Unciale letters.

Un'cle Sam, eig. Oom Sam : spottende benaming v. d. Vereenigde Staten van N.-Amerika, waartoe de beginletters *U. S.* d.i. United States, aanleiding hebben gegeven ; zie **U. S.** en Sterrenvlag.

Unde'cimo (Lat. *ten elfde*), bw. (c = ts).

Undi'nen (*vrouwelijke watergeesten*), v.mv.

Undula'tie (*golving*), v. -tiën, -ties. (t =s).

Unduleeren (*zich golfswijs bewegen* ; [*het haar*] *golvend doen krullen*).

Unfair (Eng. *niet eerlijk*), bn. en bw.; zie Fair.

U'nicum (*iets eenigs in zijn soort*), o. gmv.

U'nie (*eenheid, eendracht, vereeniging, verbond, bond*), v. unies: *de — v. Utrecht*, 1579.

Unieeren (*vereenigen, verbinden*), heeft geünieerd: *de geünieerde provinciën*, (1579).

Uniek' (*eenig, merkwaardig*), bn. en bw.: *zulk een vioolspel is —*, heeft zijns gelijke niet.

Unifica'tie (*vereeniging, het tot-eenheid-brengen*), v. gmv. (t = s).

Uniform' 1 (*eenvormig of gelijkvormig*), bn. : *voor heel het land een —e brie,port* ; *een — tramtarief in een wereldstad*, d.i. men betaalt voor elken rit, groot of klein, hetzelfde ; **2** (*gelijke dracht of kleeding, monteering, dienstkleeding van krijgslieden*), v. —en : *de meisjes dezer kostschool dragen —.*

Uniform'datum (handel: *gemiddelde vervaldag van eenige vorderingen of schulden*), m. —s, —data.

Uniformiteit' (*eenheid van vorm, gelijkvormigheid*; fig. *eenparigheid, eenvormigheid*), v.: *er is gebrek a. — in onze wetsredacties.*

Uniform'jas (*jas v. e. uniform*), v. —sen; **—pet** (*pet v. e. uniform*), v. —petten.

Unionist' (*voorstander van de ineensmelting van godsdienstige gezindheden* ; *voorstander van de eenheid van het rijk in Engeland, partij tegen de zelfstandigheid van Ierland*), m. —isten.

Union Jack (Eng. *de Britsche vlag*), v.

Uni'sono (It. muz. *één van toon, eenstemmig*), bn. ; als zn. o. —'s.

Unita'riër (theologie : *eenheidsbe ijder*, nl. *hij, die slechts èèn persoon in de Godheid aanneemt* ; *aanhanger eener staatkundige partij in 1795 in ons land, die eene republiek, één en ondeelbaar, geen confederatie van verschillende gewesten wilde*), m. —s.

U'nitas (*eenheid, eendracht*), v.

United States (Eng. *Vereenigde Staten van N.-Amerika*), m. mv.

Uniteit' (*eenheid, eensgezindheid*), v. gmv.

Unival've (*eenschalig weekdier*), m. —n; verg. Bivalve.

Universa'lia (*algemeene dingen*), v. mv.

Universaliseeren (*algemeen maken*).

Universaliteit' (*algemeenheid*), v. gmv.

Universeel' (*algemeen, alles omvattend, algeheel*), bn. : *— erfgenaam*, eenige : *—e kennis*, algemeene ; *een — overzicht* ; *een — middel*, panacée, middel tegen allerlei kwalen.

Universitair' (Fr. *de universiteit betreffende*), bn.: *— onderwijs, een —e opleiding.*

Universiteit' (*hoogeschool, academie*), v. —teiten : *de —en van A'dam, Leiden, Utrecht, Groningen*; *de vrije-— te A'dam*, nl. op gereformeerden grondslag : de — te Caïro is de grootste onder de Mohammedaansche.

Universiteits'bibliotheek (*boekerij v. e. hoogeschool*), v. —theken; **—fonds** (*grondkapitaal tot het stichten en onderhouden van een hoogeschool*), o. —en : **—gebouw** (*het hoofdgebouw eener hoogeschool*), o. —en.

University-extension (Eng. *popularisatie van het hooger onderwijs door populaire voordrachten van hoogleeraren enz.*), v.; zie Volksuniversiteit.

Univer'sum (*het heelal*), o. gmv.

Un'jer (plantk. *akkerpaardestaart*), v.gmv.

U'no a'nimo (Lat. *één v. zin, eenparig*).

Un po'co (It. muz. *een weinig*).

Un'ster (*weegtoestel met ongelijke armen, Romeinsche balans*), v. unsters.

Upper ten, Eng. eig. — thousand, d.i. de bovenste tien duizend, nl. de aristocratie, de hoogste kringen in den lande.

Ups and downs (Eng. *voor- en tegenspoeden, wisselvalligheden*), mv. : *een leven met tal van —.*

Up to date (Eng. *op de hoogte v. d. tijd, modern*), *dat is —*; *hij is —*, bij.

Ura'nia, v. myth. muze der sterrenkunde, voorgesteld met hemelbol.

Uranographie' (*beschrijving van den sterrenhemel*), v. gmv.; **—liet', —lith** (*meteoorsteen*), m. —en ; **—logie'** (*hemelkunde*), v. gmv.

Ura'nus, m. myth. de oudste der goden, gemaal van *Gae'a*, vader van *Saturnus*, ook van de *Titanen* en de *Cyclopen*, zie ald. ; verder : *een der buitenplaneten.*

Urbaan' (*steedsch; wellevend; hoffelijk*), bn.

Urbaniteit' (*steedsche wellevendheid; hoffelijkheid* ; *gepaste deftigheid*), v. gmv.

Ur'bi et or'bi (Lat. *aan de stad* [*Rome*] *en aan de* [*geheele*] *wereld*), b.v. de pauselijke zegen in de Paaschweek.

U're, v. uren: *in deze plechtige —*; zie Uur; men dient niet te zeggen : *ten acht ure*, daar *ure* vrouw. is, ook *te acht ure* is min-

der juist ; men zegt : *te acht uur* of *te acht uren* ; zegsw. *te(r) elfder* —, zeer laat, bijna te laat, b.v. van eenig besluit, zie Matth. 20 : 1—16 ; *te goeder* —, op het geschikte oogenblik ; *te kwader* —, op een ongelukkig oogenblik.

Urgeeren (*drijven, dringen, dwingen*).

Urgent' (*dringend, spoedeischend, noodzakelijk*), bn. ; —er, —st : *een voorstel — verklaren* ; lees : *—gent.*

Urgen'tie (*noodzakelijkheid; spoedeischend zijn*), v. gmv.: *de — van een wetsvoorstel.*

Uri'asbrief (Bijb. *brief, die den overbrenger in het verderf stort*), m. —ven ; 2 Sam. 11 : 15.

Uri'ne (*menschenwater, nierafscheiding bij menschen*), v. gmv.

Urineeren (*wateren, waterloozen*).

Urinoir' (*openbare waterplaats*), o. —s.

Ur'men (*wurmen, tobben*), urmde, heeft geürmd.

Ur'ne, urn (*aarden pot in vaasvorm*), v. urnen ; ook, lijkbus, zie ald.

Ursuli'nen (R.-K. *geestelijke dames-orde, kloosterlingen van dien naam, haar patrones is de H.-Ursula*), v. mv.: *het pensionaat der —*; spreekt. *Urzelienen.*

Ur'tica (plantk. *brandnetels*), v. mv.

Usan'ce of **usan'tie** (*gebruik, gewoonte ; handelsgebruik*), v. —s of usantiën, —s. (t = s).

U'so (It. [*wissel*]*gebruik, gewone betalingstermijn: voor Ned. wissels een termijn van 30 dagen*), o. gmv.: *op twee maanden —*, na twee maanden zicht.

Usueel' (*volgens gebruik*), bw.

Usufructua'rius (*vruchtgebruiker*), m. —rii, —sen.

Usufruc'tus (*vruchtgebruik*), o. gmv.

Usu're (*woeker, woekerwinst*), v. gmv.

Usurpateur' (Fr. *onrechtmatig bezitnemer, overweldiger, usurpa'tor*), m. —s.

Usurpa'tie (*wederrechtelijke bezitneming, overweldiging ; onwettig bezit*), v.—s, -tiën.

Usurpa'tor (*overweldiger*), m. —s.

Usurpeeren (*door overmacht zich toeëigenen, overweldigen*).

U'tile dul'ci (Lat. *het nuttige aan het aangename [paren]*).

Utilisa'tie (*te-nutte-making*), v. gmv.; —**liteit'** (*nut, bruikbaarheid*), v. gmv.

Utiliseeren (*ten nutte aanwenden*).

Utilitair' (*nuttigheid beoogend*), bn.

Utilitaris'me (*nuttigheidstheorie, dat het nut de eenige richtsnoer moet zijn*), o. gmv.

Utilitarist' (*aanhanger v. h. utilitarisme*), m. —en.

Utilitaris'tisch (*betreffende, om, voor het utilitarisme*), bn. en bw. : *iets uit een — oogpunt beschouwen.*

Utiliteits'beginsel (*utilitarisme*), o. gmv.

Uto'pia (eig. Nergensoord : *de naam van een verdicht land van belofte ; het land der hersenschimmen*), o. gmv. : het woord — is ontleend aan den staatkundigen roman *Utopia* (1516) door Thomas Morus, 1480—1535, kanselier van Hendrik VIII.

Utopie' (*droombeeld, hersenschim*), v. —ën.

Uto'pisch (*hersenschimmig, ingebeeld*), bn.

Utopist' (*iem., die zich met onuitvoerbare droombeelden en hervormingsplannen bezig houdt ; plannenmaker*), m. —en.

Utraquis'ten (*naam, aan de Hussieten in Bohemen gegeven*), m. en v. mv. (qu = kw).

U'trecht (*een onzer 11 provinciën*), o., ook: de hoofdplaats; —**enaar** (*man uit U.*), m. —s, —naren.

U'trechtsch 1 (*van, uit, in; als van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op, behoorende tot of bij Utrecht*), bn. ; —*e theerandjes of theekantjes* (knapkoekjes), *de —e hoogeschool* ; **2** (*de Utrechtsche taal*), o. ; **3** —**e** (*vrouw, meisje uit Utrecht*), v. —n.

Ut re'tro (*als op de keerzijde*), o., zie **u. r.**

Ut su'pra (*als boven, gelijk vooraf*), ook, **u. s.**: wordt veelal geschreven onder het postcriptum van een brief.

Uur (½ *v. e. etmaal, tijdmaat*), v. uren; tijdduur : *de morgenschool duurt drie uren*; ook, tijdstip : *het school—, het vertrek—, morgen—, avond—, middag—*, zie U r e.

Uur'glas (*uur-zandlooper*), o. —glazen : *Diedriks — is verloopen* (Vondel), d.i. zijn leven is voorbij ; —**record**, o.: zie R e c o r d ; —**werk** (*horloge, klok*, ook : *het raderwerk*), o. —werken ; fig. *het — van het gesprek opwinden* ; —**wijzer** (*kleine wijzer v. e. uurwerk*), m. —s.

U'went, te(n) —(*in uw huis, in uw stad*), bw uitdr.; —**halve** (*ten behoeve van u*), bw.; —**wege** (*van uw kant, in uw naam*), bw.; **om —wil** (*ter wille van u*), bw. uitdr.

V.

V. — 1 *Vale*, wees gezond ; 2 *vide of videatur*, zie, zie na, men zie; ook **Vid.**; 3 *votum*, gelofte, goedkeuring, stem ; 4 *vrouwelijk.*

v. of **vrouw.** — *vrouwelijk.*

v. a. — *volgens anderen.*

Val. — *valu'ta*, geldswaarde; z. V a l u t a.

v. b. — *van boven.*

v. c. — 1 zie : *Vi coac'tus* ; 2 *ver'bi cau'sa*, bijvoorbeeld; 3 *vos'tro con'to*, uw rekening.

V. D. — *volen'te De'o*, met Gods wil.

v. d. j. — *van dit jaar.*

V. D. M. —*ver'bi divi'ni minis'ter*, bedienaar van Gods woord, dominee, predikant.

Vdt. — *vide'licet*, namelijk, te weten.

Vert. — 1 *verta'tur*, (het blad) worde gekeerd ; 2 *vertaal.*

v. g. — *ver'bi gra'tia*, bijvoorbeeld. (t = ts).

vgl. — *vergelijk.*

v. h. — 1 *van huis*; 2 *van het*; 3 *voorheen.*

Vid. — *Vi'de* of *videa'tur*, zie, of men zie.

V. L. — *vrije Liberaal.*

I V. M. — *vollemaan.*

II v. m. — *voormiddag.*

vlg. — *volgens.*

vnl. — *voornamelijk.*

v. o. — *van onderen.*

voc. — *vo'ce*, op het woord of artikel.

vol. — 1 *volu'men*, een deel van een boek-

werk ; 2 *volu'me*, inhoud v. lichamen.
Vs. — *vers.*
Vt. — *vi'dit*, gezien of doorgezien.
v. v. — *vi'ce ver'sa*, heen en terug.
v. v. v. — *ve'ni, vi'di, vi'ci*, zie ald.
Vz. — *voorzitter.*

V (1 *als klank lipmedeklinker en spirant*; 2 *als teeken de 22ste letter van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s : 1 *de — wordt gevormd met onderlip en boventanden* ; 2 *een groote —*; 3 *de — is af* ; als Rom. cijfer is V = 5.
Va, Fr. *het gat het zij zoo! — banque*, het geldt de bank, den geheelen geldvoorraad, de bank is in gevaar (roep der croupiers).
I. Vaag (*vettigheid van den grond*; fig. *kracht bloei*), v. gmv.: zegsw. *in de — des levens: laat groeien, wat — heeft* (Vondel).
II. Vaag (*onbepaald, onzeker, zonder vaste lijnen of omtrekken, zonder scherpe grenslijnen*), bn. en bw. ; vager, —st : *vage beloften, zich in vage bewoordingen uitdrukken, een vage beschuldiging, een — antwoord, een vage verklaring, een — vermoeden, een vage herinnering, een vaag verschijnsel* ; *zich — uitdrukken* ; —**heid** (*onvastheid, onzekerheid*), v. gmv.
Vaag'sel (*veegsel*), o. —s ; verg. Uitvaagsel.
I. Vaak (*neiging tot slapen*; *slaap*), m.gmv.: *praatjes voor den — houden*, beuzelpraatjes; *Klaas —*, man uit het kindersprookje, die den kinderen slaapzand in de oogen werpt.
II. Vaak (*dikwijls*), bw.; vaker, het vaakst.
Vaal (*lichtrood of lichtbruin*; *verschoten, ontkleurd*), bn. en bw.; valer ; —st : *de vale hei* ; *een —bonte koe, een —groen kleed, een —bruine japon, een —grijze jas* ; —**achtig** (*min of meer vaal*), bn. ; —er, —st : *een — tapijt.*
Vaal'bleek (*grijsachtig, gelig bleek*), bn.: *de man werd — bij die vraag* ; evenzoo, —**bont** : *een —bonte koe*, geelachtig bont ; —**bruin** : *de —bruine heide in den zomer*, grijsbruin; —**geel** (*eenigszins geel*): —*gele linten* ; —**grijs** (*fletsgrijs*) : —*grijze oogen*; —**groen** (*fletsgroen*) ; —**rood** (*niet meer helderrood*), bn.
Vaalt (*mestkuil, mesthoop*), v. —en : in de Limb. hoeve vormt de — gewoonlijk het midden der binnenplaats.
Vaam (samentrekking van *vadem*, zie ald.), m. vamen.
Vaan (*banier*; ook: *wimpel*), v. vanen : *de — van den vooruitgang, de — des oproers*; —**tje** (*kleine vaan* ; *windwijzer*), o. —s.
Vaan'del (*banier, veldteeken*; ook: [*vierkant*] *stuk doek, hangend aan een stok, met figuren, opschriften, zinnebeelden*, b.v. *bij processies gedragen*), o. —en, —s ; —**drager** (*iem., die het vaandel draagt*), m. —s.
Vaan'drig (*rang beneden dien van 2en luitenant bij het reserve-kader*), m. —s.
I. Vaar (*vrees, gevaar, angst*), v. gmv.: *hij kent — noch vreeze* ; vero.
II. Vaar (*vaarschroef*), v. varen; verg. Moer.
III. Vaar (*gust, onbevrucht*), bn.: *vare koeien.*
Vaar'aal (dierk. *zekere zeeaal*), m. —alen.
Vaar'boom (*schippersboom*), m. —en.
Vaar'dig (eig. tot de *vaart* gereed: *gereed, behendig, bedreven*), bn. en bw.; —er, —st: *ik ben — tot de reis* ; *maak u —*; *hij is — met de pen, zij is — met de naald*, bijdehand ; —**heid**, v. gmv. : *iets met — in orde brengen.*
Vaar'geul (*het diepere gedeelte van rivier of kanaal* ; *geul van voldoende diepte als vaarwater tusschen twee zeebanken* ; oorlog : *vrije doorvaart voor neutrale schepen*), v.-en.
Vaar'koe (*vaars, jonge koe*), v. —koeien.
Vaars (*jonge koe van 7 maanden tot 2 jaar oud*), v. vaarzen.
Vaar'schroef (*ronde schroefbout, ronde spil met schroefdraad, waaraan de moerschroef past*), v. —schroeven ; zie Vaar **II.**
Vaart (1 verwant met *varen*, d.i. gaan : *tocht, reis* inz. in samenstellingen ; 2 *gang, snelheid* ; 3 *koers, richting* ; 4 *het varen, de scheepvaart, het zeebouwen* ; 5 *kanaal*), v. in bet. 1 en 5 —en ; in bet. 2, 3, 4 gmv. : 1 zie Bede—, Hemel—, Heir—, Kruis—, Sledevaart; 2 *iemand in zijn — stuiten* ; zegsw. *het zal zoo'n — niet nemen*, zoo erg niet zijn ; 3 *het schip nam zijn — naar Ostende, naar Londen enz.* ; 4 *de groote —*, de vaart op Indië ; *binnen—*, op de rivieren ; *buiten—*, op de zeeën ; *een schip in de — brengen*, op zee ; *een schip bestemd voor de groote —*, b.v. voor O.-Indië ; 5 *wandelen langs de —*; *de Willems— in* Overijsel; *de Z.-Willemsvaart*, in N.-Br. en L.
Vaar'tenhoek (beursterm : *de plaats, waar scheepsaandeelen worden verhandeld*), m. —en ; verg. Effectenhoek, Tabakshoek.
Vaar'tje (*vadertje*), o. —s : zegsw. *hij heeft een aardje naar zijn —*, de jongen lijkt in 't goede, meest in 't slechte, op zijn vader.
Vaart'sche Rijn (aardr. *vaarwater tusschen Utrecht en de Lek*), m.
Vaar'tuig (*schip, schuit*), o. —tuigen, zie Roei—, Zeilvaartuig ; —**water** (*waterweg* ; scheepst. *kielwater*), o. —s : zegsw. *iemand in het — zitten*, hem tegenwerken, hem dwarsboomen ; —**weg** (*waterweg*), m. —en.
Vaarwel' 1 (*heilwensch als afscheid, afscheidsroep*), tw.; **2** als zn. (*afscheid*), o. ; verg. Adieu.
Vaarwel'zeggen, zeide —, heeft vaarwelgezegd, of — gezeid : *iem.* —; *aan de aarde* —, sterven.
Vaas (*kruik, urn*), v. vazen : *een porseleinen —, een Grieksche —*, een amphora ; *een antieke —.*
Vaat'doek (*doek om 't keukengerief te reinigen*), m. —doeken : zegsw. *hij is zoo slap als een —*, hij is erg zwak ; in de spreekt. Vadoek, zie ald. ; —**geld** (scheepst. *tonnengeld*), o. gmv. ; —**gestel** (*toestel om er vaten op te leggen*), o. —len ; —**hout** (*hout voor duigen*), o. gmv. ; —**je** (*klein vat*), o. —s: zegsw. *uit een ander — tappen*, op andere wijze tot iemand spreken of iets behandelen.
Vaatsch (*verschaald, laf*), bn. en bw.: *deze wijn smaakt —*, naar het vat of het fust.
Vaat'vlies (ontl. *vlies, dienende als bekleeding van het oogvlies*), o. —vliezen ; —**werk** (*allerlei vaten*; ook: *keukengereedschap : schotels, borden enz.*), o. gmv.

Vacant' (*openstaand, onvervuld, ledig, onbezet*), bn.: *een —e zetel, een —e post.*
Vacan'tie (*rusttijd, het vrij-zijn van dienst in een of anderen werkkring*; school: *vrij-af*; *opschorting van werkzaamheden*), v. —s, —tiën : *twee dagen —*; *de — begint 12 Juli*; *de — der Tweede Kamer*; *kamer van —*, rechtst. onvolledige zitting van rechtbank of hof dikwijls met plaatsvervangende leden in den vacantietijd tot afdoening van loopende zaken.
Vacan'tiecursus (*cursus, in den vacantietijd gegeven*, inz. *aan een hoogeschool*), m. —sen: in Luik worden —cursussen gegeven in de Fransche taal en wel aan de universiteit; —**dag** (*vrije dag voor school of kantoor*), m. —dagen; —**kamer**, v. —kamers, zie V a c a n t i e ; —**kolonie** (*inrichting, waar zwakke of ziekelijke kinderen uit den minderen stand den vacantietijd kunnen doorbrengen*), v. —s, —koloniën : *de — is meest in een boschrijke streek, aan zee, of op een ruime heide*; —**reis** (*reis, die men in de vacantie doet*), v. —reizen ; —**tijd** (*tijd der vacantie, duur der vacantie*), m. gmv. ; —**werk** (*schoolwerk, dat in den vacantietijd moet afgemaakt worden*), o. gmv.
Vaca'tie (*tijd, aan iets besteed*, b.v. *door een lid eener examencommissie, een advocaat*; *zitting*; *vacatiegeld*; *het niet vervuld zijn van eenig wereldlijk of kerkelijk ambt*), v. —tiën, —ties ; —**geld** (*loon, salaris voor elke vacatie*), o. —gelden.
Vacatuur', vacatu're (*het open zijn van een post enz.*; *opengevallen betrekking of ambt*), v. —turen, —tures ; —**beurt** (Herv. *predikbeurt op een plaats, die in den ring vacant is*), v. —en.
Vaccinateur' (*dokter-inenter*), m. —s.
Vaccina'tie (*inenting met koepokstof*), v. —ties, —tiën; —**bewijs** (*bewijs, dat men gevaccineerd is*), o. —bewijzen. (cc = ks).
Vacci'ne (*koepokstof*; *koepok-inenting*), v. gmv. (cc = ks).
Vacci'nedwang (*wettelijke verplichting tot inenting, v. schoolleerlingen*), m. (cc = ks).
Vaccineeren (*met koepokstof inenten*).
Vaccinogè'ne (*koepokstof voortbrengende*), bn. : *een parc-—*, inrichting tot het verkrijgen van koepokstof ; lees : *vak-sie-—*.
Vaceeren (*open zijn, openstaan*; *zitting, zitdag houden*) : *een post of betrekking kan —*; —**d goed**, o.: goed, waarvan de eigenaar niet bekend is. (c = s).
Vacht (*vlies, schapenhuid met de wol*), v.-en.
Vacilleeren (Fr. *wankelen, weifelen*; *besluiteloos zijn*); —**la'tie**, v. —s, -tiën. (t = s).
Va'cuum (*luchtledige ruimte, de ijlte*), o.
Vad'dah (*een persoon uit het wilde ras van menschen, die in de bosschen van Ceilon wonen*), m. —'s.
Va'dem (scheepst. *lengtemaat*), m. —en ; zie V a a m ; *een A'damsche — is 1.698 M., een Rijnlandsche — is 1.88 M.* ; *een — hout*, d.i. een stapel van 6 voet afmeting, ook, V a a m h o u t.
Vademe'cum (Lat. eig. *ga met mij* : *voorwerp, dat men steeds bij zich heeft*, inz. *verklarend zakboekje, leidraad, handleiding in klein formaat*), o. —s.
Va'demen (*bij den vadem meten*), vademde, heeft gevademd : *hout —.*
Va'der (1 *hoofd van het gezin* ; 2 *kerkelijke schrijver van beteekenis uit de eerste tijden*), m. —s, zie ook V a d e r e n : 1 *een goed —, deze kinderen verloren reeds vroeg hun —*, verzorger ; verg. S c h o o n v a d e r, S t i e f v a d e r ; bij overdr. iemand., die de plaats v. e. — vervult : *de — van een weeshuis*, zie ook Z i e k e n v a d e r ; fig. *God is de — der weezen*; *onze Hemelsche —*, God ; *Oranje heet de — des Vaderlands* ; zie ook : B u r g e r —, H e i l i g e — ; V a d e r t j e. 2 zie K e r k v a d e r.
Va'derachtig (*vaderlijk, op de wijze van e. vader*), bn. en bw.: *hij sprak op —en toon*; *hij doet zoo —*; meer : V a d e r l ij k.
Va'deren (*voorouders*). m.mv.: *onze — hielden zich met die dingen niet op* (C.O.); *der — erf*, ons land; *de roem onzer —*; zegsw. *tot zijn — gaan of verzameld worden*, d.i. begraven of eigenlijk bijgezet worden in het familiegraf ; zie P a t r e s.
Va'de re'tro, Lat. ga achteruit, ga weg van mij!
Va'dergek, bn., verg. M o e d e r g e k ; —**gekje**, o. —s, verg. M o e d e r g e k j e ; —**hand** (fig. *beschermende hand*: ook : *Gods hand*), v. gmv. : *alles wordt gespijsd uit de wijze —* (Feith) ; —**hart** (eig. *hart v. e. vader*; fig. *liefde v. e. vader*), o. —en; —**huis** (*het ouderlijk huis* ; fig. *de Hemel*), o. gmv.; —**land** (eig. *het land, van de vaderen geërfd*), o. gmv.: —**lander** (*iem., die zijn vaderland bemint, patriot*), m. —s; —**landlie'vend** (*het vaderland beminnend*), bn. : *een — volk, een —e daad* ; —**landsch** (*tot het vaderland behoorend*), bn.: *—e zeden, de —e geschiedenis*, nl. de geschiedenis in 't bijzonder van ons eigen land en volk; —**landschgezind,** bn.; —**landsliefde** (*liefde voor en trouw aan het gemeenschappelijke vaderland*), v. gmv.
Va'derlief (1 *lieve vader* ; 2 *slaapmuts*), m. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —s : 1 —, *ga mee!* 2 *smerige Jan, met zijn — en zijn evaatje* (Potg.), nl. de kok ; *de muziek klinkt er als een pijpesteel in een —* (Klikspaan) ; —**lijk** (*als een vader of des vaders*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e vermaning, hij sprak —*; *de —e macht*, nl. des vaders ; —**loos** (*zonder vader*), bn. ; —looze ; —**moord,** m. —en : *de — werd bij alle volken vreeselijk gestraft* ; —**moorder** (*moordenaar van zijn vader*; *ouderwetsche heerenhalsboord met ver vooruitstekende punten*); —**ons'** (*het gebed des Heeren, het Onze-Vader*), o. —onzen ; —**schap** (*het zijn van vader*), o. gmv. : *het — legt allerlei plichten op* ; —**stad** (*geboortestad*), v.gmv.; —**tje** (*oud mannetje*), o. —s ; —**vreugde** (*de vreugde, zich vader te gevoelen, de vreugde van den vader over 't geluk van zijn kinderen*), v. gmv.
Va'doek, m. —en ; zie V a a t d o e k.
Vad'sig (*lui, slaperig*), bn. en bw.; -er, -st.
Vae, Lat. *Wee*: — *so'li*, wee hem, die alleen (d. i. verlaten, aan zijn lot overgelaten is) ; — *vic'tis*, wee den overwonnelingen.
Va'gebond (*landlooper, schooier*), m. —en.
Vagebonda'ge (*het vagebondeeren*), v.gmv.
Vagebondeeren (*omzwerven, als landlooper zwerven*).

Va'gelijk (*vaag*), bw.: *hij gevoelt het* —.
Va'gen (*wegvegen*; fig. *reinigen*), vaagde, heeft gevaagd.
Va'gevuur (*een vuur, dat vaagt of reinigt: lijdens- en louteringsplaats der zielen*), o. gmv.; zie P u r g a t o r i u m.
Vair (Fr. *wit en grijs bont van een soort van eekhoorn*), o.: *een mantel van* —.
Vak (1 *afgesloten ruimte, hokje in een kast; afdeeling,* in deze bet. dikwijls in den verkleiningsvorm; 2 *ambacht, middel van bestaan, betrekking, beroep*; 3 *tak van wetenschap*), o. vakken: 1 *een secretaire met geheime —ken*; 2 *leeraar, welk een —!, een — leeren*; 3 *in welk — geeft hij les?, de —ken van een examen*; nog: *een man van het vak,* geen dilettant, beroeps . . ., vakman.
Va'kerig (*slaperig*), bn. en bw.; —er, —st: *ze kijken met —e oogen, er — uitzien.*
Vak'genoot (*ambt- of beroepsgenoot*), m. en v. —genooten, vr. ook: —**e,** zie C o l l e g a; —**leeraar** (*leeraar, die één, ook twee vakken doceert*), m. —s, —aren; —**man** (*iemand, die speciaal studie maakt of heeft gemaakt van één vak van onderwijs, wetenschap of industrie*), m. —mannen; —**onderwijs** (nl. *in eenig bedrijf, beroep of ambacht*), o.; —**onderwijzer** (*onderw. die onderwijs geeft speciaal in één vak*), m. —s; —**school** (*school voor vakonderwijs*), v. —scholen: *kweekscholen, ambachtsscholen zijn —scholen*; —**studie** (*studie van eenig vak van wetenschap, kunst enz.*), v. —diën: *professorale studie is in den regel* —; —**term** (*term of woord, eigen aan eenig beroep of bedrijf*), m. —en; —**tijdschrift** (*tijdschrift, gewijd aan een of ander vak*), o. —en; —**woord** (*term, in gebruik in eenig, vak van wetenschap of kunst*), o. —en: *een rechtskundig* —, b.v. civiele partij, curateele enz.; —**vereeniging** (*vereeniging van loonarbeiders, beambten, ambtenaren, ten doel hebbende: handhaving en verbetering van hun arbeidsvoorwaarden*), v. —en: *het Ned. O. G. is e. groote — v. onderwijzers.*
Vak'werk (bouwk. *raamwerk v. stijlen, liggers en schoren, waar steenen tusschen gemetseld worden*), o.: *het — eener Saksische hoeve.*
Val 1 (*het vallen*), m. gmv.: *de wetten van den vrijen* —; *de — van een rivier,* het zakken en vallen v. h. water; zie ook O e v e r v a l: fig. *de — van een koningshuis,* ondergang; *de — van het W.-Rom. rijk in 476,* vernietiging; *ten — komen, ten — gebracht worden,* in verval, in 't ongeluk; spreekw. *Hoogmoed komt voor den* —, zie H o o g m o e d; *hij werd ten — gebracht*; **2** (1 *werktuig om dieren te vangen, vangknip*; 2 *strookje*), v. —len: 1 *de rat is in de* —, klem; zegsw. *in de — loopen of geraken,* er in loopen, eig. gevangen worden, verstrikt worden; 2 *een oude schoorsteen met een gebloemde* —; verg. R a b a t; **3** (scheepst. *talie, reep, hijschlijn*), o. —len; nog: *het — van Urk,* diepe plaats bij het eiland Urk, vermoedelijk het oude meer Flevo, ± 6 Meter.
Va'la, v., Germ. myth. zieneres of profetes, door Odin geraadpleegd.
Vala'bel (*geldig, rechtsgeldig, van waarde, gangbaar; aannemelijk, gegrond*), bn.
Val'avond (Z.-Ned. eig. *vallende avond: avondschemering*), m. —en: *met — binnenkomen,* bij schemeravond.
Val'bijl (eig. *neervallende bijl: onthoofdingswerktuig*), v. —en, zie G u i l l o t i n e; —**blok** (scheepst. *hijschblok*), o. —ken, —s; —**brug** (*ophaalbrug*), v. —bruggen.
Va'le (Lat. *leef wel, blijf gezond; vaarwel*); zie **V.**
Valeeren (*gelden, waard zijn*).
Va'lentijnsdag (*feestdag, vooral als volksfeest gevierd op het platteland van Engeland, 14 Febr.*), m. —dagen; de — is daar, wat ons Sinterklaasfeest is, de dag der surprises, vooral voor jongelui en verloofden.
Valeriaan', v., —**ria'na 1** (plantk. *kruiden en halfheesters met vertakten stengel, in Midden- en Noord-Europa groeiende*), v.: de wortel der — bevat een belangrijk geneesmiddel; **2** (*een etherische olie, uit den wortel der valeriana verkregen, geneesmiddel*), o.: — *is een krampstillend middel*; —**zuur** (*vloeistof, uit valeriaan gedistilleerd*), o.
Valeur' (Fr. *waarde* inz. *in geld; geldigheid*), v. —s.
Val'flouw (*vogelnet, slagnet*), v. —flouwen.
Val'gordijn (*rolgordijn*), o. —en; —**hoed** (*beschuttend hoedje voor pas loopende kinderen*), m. —en.
Val'hoogte (*hoogte van het vallen,* b.v. *van een heiblok*), v. —n.
I. Va'li (Turksch: *stadhouder, gouverneur*), m. —'s: *de — van Bagdad.*
II. Va'li, Wa'li, m., Germ. myth. jongste zoon v. O d i n, voortreffelijk boogschutter, die uit wraak Hodur, den moordenaar van Balder, doodde.
Valida'tie (hand. *geldig-verklaring, erkenning, aanneming van een wissel*), v. gmv.
Vali'de (*gezond, krachtig;* [*rechts*]*geldig*), bn.
Valideeren (*geldig maken of als geldig verklaren in rechten; voor goede betaling gelden*).
Validiteit' ([*rechts*]*geldigheid; lichamelijke geschiktheid*), v. gmv.
Valies' (Fr. *valise: lederen reistasch*), o. —zen.
Valk (dierk. *dagroofvogel met sterke pooten, groote, scherpe klauwen en een benedenwaarts gebogen bek*), m. —en; zie B o o m —, E d e l —, T o r e n v a l k.
Val'keblik (fig. *doordringende blik*), m. —ken; zie V a l k e n o o g.
Val'kenei (*ei v. e. valk*), o. —eieren.
Val'kenhof, o.; zie V a l k h o f.
Valkenier' (*africhter van valken*; vroeger: *dienaar, verbonden aan het huis v. e. edelman voor de valkendressuur*), m. —en, —s.
Valkeniers'handschoen (*zwaar-leeren handschoen v. d. valkenier*), m. —en; —**jongen** (-*helper*), m. —s.
Val'kenjacht (*jacht met valken*), v. —en; —**kap** (*bedeksel der valkenoogen*), v. —pen; —**nest,** o. —en; —**oog** (fig. *scherpe blik*), o. —ogen; —**vlucht,** v. gmv.
Valkerij' (*kunst, om valken af te richten; de jacht met valken; valkenhuis*), v. gmv., in de laatste bet. v. —en; —**veer** (—*pluim*), v. —en.
Valk'hof (*oude burcht bij Nijmegen, thans ruïne*), o. gmv.: het — werd vermoedelijk

gebouwd door Karel den Grooten, thans bestaat nog de schulp van een der kapellen.

Valk'parkiet (*vogel in Australië*), m. —en.

Val'kruid (*veenplant, wondkruid*), o.gmv.

Vallei' (Fr. *laagvlakte in een heuvel of bergland* ; *dal*), v. —en.

Val'len **1** (1 *uit een hoogte naar beneden komen* ; 2 *zakken, dalen* ; 3 *sneuvelen* ; 4 *afslaan in prijs* ; 5 *onderbreken* ; 6 *passen aan het lijf* ; 7 *geraken* ; 8 *komen* ; 9 *loopen* ; 10 *zijn* ; 11 *van pas komen* ; 12 *overlijden*), viel, is gevallen : *de regendroppels —, er valt hagel* ; 2 *het water valt* ; 3 *duizenden strijders vielen* ; 4 *hij liet een stuiver per M.* —; 5 *iemand in de rede —*, zie Interrumpeeren ; 6 *die japon valt goed* ; 7 *in slaap —* ; 8 *Kerstmis valt dit jaar op Zaterdag* ; 9 *dat zal in het oog —* ; 10 *de keus viel hem zeer zwaar* ; 11 *dat valt goed* ; 12 *als de vader v. dat gezin komt te —, zal er armoede zijn* ; reflex. *z. den arm uit het lid —, zich een gat in het hoofd* —, in dit geval bezigt men het hulpw.w. hebben ; **2** zn. o. gmv. : *het — van het water, tegen het — van den avond.*

Val'lend (onvolt. deelw. van *vallen*), bn. : *de —e ziekte* (*epilepsie*), zekere zenuwziekte, waarbij de patiënt stuiptrekkend in onmacht valt ; *—e sterren* ; *— water*, getij van de eb.

Val'licht (*licht, dat van boven invalt* ; ook : *het raam zelf*), o. —en ; **—ing** (*het hellen* ; *strekken, loopen* ; Zuid-Ned. *verkoudheid*), v. gmv.: *de — van den mast* ; *de — van de kust* ; *de — van den achtersteven* ; **—luik** (*vallend luik, zolderluik*), o. —en ; **—naald** (*pijl met scherpe punt, die uit een vliegtuig geworpen wordt*), v. —en ; **—net** (*slagnet, vogelnet*), o. —netten.

Valo'rem (ad) (Lat. *naar de waarde*).

Valorisa'tie (hand. *waardebepaling*), v.

Val'poort (*stormegge* ; scheepst. *luik voor de geschutpoort*), v. —en.

Val'reep (scheepst. *touw aan de valreepstrap* ; ook : *die plaats zelf*), m. —reepen : aan den — kan men zich bij 't op- of afdalen van die trap vasthouden ; *er staat volk a. d. —* ; *een glaasje bij of aan den —*, ten afscheid.

Val'reepsbord (*zijkant v. d. valreep*), o. —borden ; **—reepsgast** (*matroos, die dienst heeft bij den valreep*), m. —en ; **—reepsknoop** (*een der knoopen in het valreepstouw*), m. —en ; **—reepstrap** (*trapje bij den valreep, waarlangs men op het schip komt of het verlaat*), v. —trappen.

Valsch (*niet echt*), bn. en bw.; —er, meest — : *een —e zilverbon*, nagemaakt : *een —e sleutel, een —e naam, een —e eed*, zie Meineed ; *een —e stem* ; *—e schaamte*, ongegronde ; *een — alarm*, loos ; *een —e beschuldiging* ; *een —e getuigenis* ; *de kat is —* ; *— geld*, ondeugdelijk, nagemaakt ; *— zingen, — spelen*, onzuiver ; *iem. — beschuldigen*, in strijd met de waarheid ; **—heid** (*onechtheid*), v. —heden : *— in geschrifte*, het vervalschen v. schriftelijke stukken, met de bedoeling deze als echt te doen doorgaan ; *de — leest men op zijn gezicht*, onoprechtheid.

Valsch'aard (*iem., die in hooge mate onoprecht is, valsch of geveinsd mensch*), m. —s.

Val'scheijk (*op valsche wijze*), bw.: *iem. — beschuldigingen* ; *— zweren.*

Valschemun'ter (*iem., die valsch geld maakt*), m. —s; z. Muntvervalsching.

Val'scherik (*valschaard*), m. —en.

Val'scherm, o. -en, zie Parachute ; **—schut** (*valscherm*), o. —schutten ; **—strik** (fig. *list, boos opzet*), m. —ken : *iem. een — spannen.*

Valueeren (*waardeeren, schatten* ; *de waarde van een munt bepalen*).

Valu'ta (It. *waarde*, inz. *geldwaarde* ; *muntvoet, koers, wisselwaarde*), v. —'s.

Val van Urk, o. gmv.; zie Val.

Val'vassor (gesch. *achterleenman*), m. valvasso'ren ; zie Vazal en Onderleenman.

Val'wind (*neerslaande windvlaag*), m. -en.

Vam'pier (dierk. *bloedzuigende vleermuis*, o.a. *in Suriname en Brazilië* ; volksgeloof in Z.-Europa : *bloedzuigend nachtspook* ; fig. *woekeraar, bloedzuiger*), m. —s.

Van **1** (*familienaam, omdat vele familienamen met van beginnen*), m. vannen : *iemand bij zijn — noemen* ; *hoe is uw —?* ; **2** vz. : *ik kom — Amsterdam* ; *— dien dag*, sedert ; *— oudsher*, d.i. sedert oude tijden ; *— rechtswege*, volgens h. recht.

Vanaf', vz.: *— Rotterdam, — Maandag*; eig. v. Rotterdam af, v. Maandag af.

Vana'vond (*op dezen avond*), bw.: *ik kom — zeker* ; *er is — geen concert* ; **—daag'** (*op dezen dag*), bw.: *het is warm —.*

Vandaal' (fig. *barbaarsch kunstverwoester*), m. —dalen, ook *Wandaal* ; zie Vandalis'me.

Vandaan', bw.: *waar kom jij —?*

Vandaar' (*daarom, deswege*), bw.

Vandalis'me, vandalis'mus (*barbaarsche vernielwoede van kunstwerken*), o. gmv.: — is geheeten naar de Vandalen (een Germaansche volksstam), die van uit Afrika in 455 n. C. Rome bemachtigden en de stad 14 dagen lang plunderden, ook : Wandalis'me ; zie Vandaal.

Vandehandsch', vanderhandsch' 1 (*rechterzijdsch bij e. tweespan*), bn.; **2** als zn.: **—e** (nl. *het paard a. d. rechterhand*), o. -n.

Vaneen' (*van of uit elkaar*), bw.: dit bijw. komt voor als eerste lid van eenige samengest. w.w., die alle scheidbaar zijn, doch waarvan de leden der onbep. wijs (uitgezonderd met *te*) en der volt. deelw. aaneengeschreven worden, als : Vaneenbarsten, —bersten, —rijten, —rukken, —scheuren, —splijten, —springen; de bet. dezer composita is duidelijk uit die der grondwoorden : *de ballon zal vaneenbarsten, loopt gevaar vaneen te barsten, is vaneengebarsten.*

Vang **1** (*het vangen*), m. gmv. : *de — van vogels* ; **2** (*klem van een windmolen*), v. vangen : zegsw. *de molen is door de —*, eig. wordt niet door de — tot stilstand gebracht, fig. de boel loopt verkeerd, de zaken zijn in de war.

Vang'arm (*arm van een poliep*), m. —armen ; **—baar** (jagerst. *kunnende vangen, geschikt om te vangen*), bn. : *een strik — maken* ; **—dam** (*kistdam*), m. —dammen; **—draad** (*vangmiddel bij straaldieren*), m. —draden.

Van'gen (*grijpen*), ving, heeft gevangen: *vlinders —*; *de katten — muizen*; *je zit daar niet om vliegen te —*, zie V l i e g ; spreekw. *Hooge boomen — veel wind*, zie B o o m ; zegsw. *een uiltje —*, een dutje doen ; *iem. in zijn eigen woorden —*, verstrikken.
Vang'lijn (scheepst. *meertouw*), v. -lijnen.
Vang'snoer (mil. *koordversiering aan de sjako der grenadiers, aan de fouragères van officieren*), o. —en.
Vangst (1 *het vangen* ; 2 *het gevangene*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en : 1 *op de — gaan*, verg.: H a r i n g—, V o g e l—; 2 *de visschers hadden een goede —*.
Vang'zeil (*zeil, om de menschen op te vangen, als zij uit een brandend gebouw springen*), o. —zeilen.
Vanhier' (*daarom, om deze reden*), bw.; niet te verwarren met *van hier*, v. deze plek.
Vaniel'je (*de geurige, peulvormige zaadhulsels van zekere Indische en Midden-Amerikaansche plant*), v. gmv., ook wel : V a n i l l e ; **—boom,** m. —boomen ; **—ijs,** o. gmv. ; **—likeur,** v. gmv. ; **—stokje,** o. —stokjes.
Vanil'le, v. gmv.; zie V a n i e l j e. (ille = ielje).
Vanilli'ne (*geurstof der vanille* ; *vanillesurrogaat, kunstvanille, uit kruidnagelolie bereid*), v. gmv.
Va'nitas (*ijdelheid*), o.: *— vanita'tum et om'nia —*, ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid (op deze wereld).
Vaniteit' (*ijdelheid* ; *opgeblazenheid, inbeelding*), v. gmv. : *— op talenten.*
Vannacht' (*dezen nacht*), bw.; **—nieuws'** (*opnieuw*), bw.: *— beginnen*; **—ouds'** (*sedert oude dagen*), bw.: *die likeur is — beroemd*, van oude dagen af tot nu toe ; **—waar'** (*van welke plaats*), bw.: *— komt gij ?*; **—we'ge,** vz. : *ik kom — mijn vader*, uit naam van, gezonden door ; **—zelf',** bw.: *dat spreekt —*, uiteraard.
Vapeur' (Fr. *damp* ; in het mv. *opzettingen*; fig. *kwade luimen, grillen* [*bij dames*], *flauwten*), v. —s. ; lees : *vapeurs'*.
Vaporisa'tor (*verdampingswerktuig* ; *toiletartikel*, n.l. *reukfleschje met inrichting om fijn verdeeld reukwater te spuiten*), m.-s.
Vaque'ro ([*Mexicaansch*] *koeienhoeder, veedrijver*), m. —'s.
Var, War, v., Germ. myth. godin van eed en trouw.
Var (*jonge stier*), m. varren.
I. Va'ren (plantk. *sporendragende plant, boschgewas*), v. —s : *er zijn meer dan 200 soorten van —s* : de A d e l a a r s—, de B o o m—, de P l u i m— enz., zie ald.
II. Va'ren (1 *gaan, zich bewegen* ; 2 *met een vaartuig over het water gaan*), voer, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 2) gevaren : 1 *ten hemel —, ter helle —*; *hoe vaart gij ?* hoe gaat het u ?; *dat laat ik —*, gaan ; zie ook: B e d e v a a r t, H e m e l v a a r t, K r u i s v a a r t, S l e d e v a a r t ; 2 *op zee —, als stuurman —, op den Levant —, om de noord —*, zie O m ; *voor wind en stroom —*, voorspoed hebben ; *in eens anders zog —*, diens richting volgen: *langs het walletje —*, voorzichtig aan doen ; *tegen stroom en tij op —*, aan alle hindernissen het hoofd bieden ; verg. S p e l e v a r e n.
Va'renbed (*bed van varens*), o. —bedden **—kussen,** o. —kussens ; **—mos** (*mos, dat op varens lijkt*), o. gmv.
Va'rensgast (*matroos*), m. —en, ook **—gezel,** m. —len ; **—man** (*zeeman*), m. —lieden en —lui ; **—volk** (*zeelui*), o. gmv.
Va'ria (Lat. mv. van *varium*: *verscheidenheden* ; *mengelwerk*), o. mv.
Varia'bel (*onbestendig, veranderlijk*), bn.
Variant' (*afwijking* ; *verandering* ; *verschillende lezing van een tekst* ; *gewijzigde spelwijze*; *individu, dat een afwijking vertoont*, b.v. *een dier of plant*), v. —en.
Varia'tie (*verscheidenheid*; *afwisseling*), v. —tiën, —ties : *hij speelde allerlei —ties van het volkslied op zijn viool* ; *weinig —*.
Varieeren (*veranderen, afwisselen* ; *wijzigen* ; fig. *onstandvastig, wispelturig zijn, weifelen*).
Vari'etas delec'tat, Lat. *verscheidenheid* (*afwisseling*) *behaagt.*
Variété (theater) (*café-chantant of schouwburg, waarin de nummers van het programma sterk afwisselen : voordracht met goocheltoeren, acrobatiek enz.*), o. —s.
Varieteit' (*verscheidenheid* ; *vormafwijking bij plant- en diersoorten*; *variant*), v. —en: *—en van rozen, orchideeën, tulpen enz.*
Va'rinas (*soort van tabak, uit de stad van dien naam in de republiek Venezuela in Z.-Amerika*), v. gmv.
Vario'len (*pokken, kinderziekte*), v. mv.
Var'ken (dierk. *veelhoevig zoogdier, zwijn*), o. varkens, zie : M e s t—, S p e e n—, S t e k e l— ; *een wild —*, zie E v e r of E v e r z w i j n ; zegsw. *hij schreeuwt als een mager —*, schril, scherp, pijnlijk voor het oor, verschrikkelijk ; *het — is op een oor na gewasschen* of *gevild*, de zaak is op een kleinigheid na in gereedheid ; *wij zullen dat — wel wasschen*, wij zullen die zaak wel in orde brengen, al is ze lastig of onaangenaam, zie O o r ; spreekw. *Veel —s maken de spoeling dun*, waar velen iets moeten deelen, wordt ieders deel (bij een erfenis b.v.) klein ; waar veel kinderen in een gezin zijn, zal 't voor ieder geen vetpot kunnen zijn ; *Vieze —s worden niet vet*, kinderen, die kieskeurig zijn, gedijen niet.
Var'kenen (scheepst. *aan de buitenzij schoonkrabben*), varkende, heeft gevarkend ; zie H o g g e n.
Var'kensblaas (*blaas v. e. varken*), v. —blazen ; **—borstel** (*één rughaar van een varken*), m. —s ; **—darm,** m. —en ; **—distel** (*kruisdistel*), v. —s ; **—draf** (*—spoeling*), m. gmv. ; **—drijver,** m. —s ; **—fokker,** m. —s ; **—fokkerij** (*het fokken van varkens* ; *plaats der fokkerij*), v. —en; **—gras** (*een soort van duizendknoop*), o. gmv. ; **—haar** (*—borstel*), o. —haren ; **—hoeder** (*—oppasser*), m. —s ; **—hok** (*mesthok voor varkens*), o. —hokken ; **—karbonade** (*gebraden varkensrib*), v. -s; **—kluifje,** o. —s ; **—kooper** (*handelaar in varkens*), m. —s ; **—kop** (*zwijnshoofd*), m. —koppen; **—kost** (*—voeder*; fig. *slechte kost*), m. gmv.; **—kot** (*hok voor varkens* ; minacht. *morsige woning*), o. —kotten ; **—kotelet** (*varkensrib*), v. —koteletten; **—krap** (*—rib*), v. —pen ; **—lapjes** (*stukjes varkensvleesch*), o. mv. : **—met** (*gehakt*

varkensvleesch), o. gmv. ; —**metworst** (*worst met varkensmet*), v. —en ; —**reuzel** (—*reuzelvet*), v. gmv. ; —**rib,** v. —ribben; —**slager,** m. —s ; —**stal,** m. —len ; —**trog** (*voederbak voor varkens*), m. —gen; —**vet** (*reuzel*), o. gmv. ; —**vleesch,** o. gmv. ; —**voer** (—*voeder*, —*kost*), o. gmv.; —**worst** (*metworst*), v. —en ; —**ziekte** (*vleziekte onder de varkens*), v.

Varscheba'lie 1 (scheepst. *kuip of vleeschtobbe*), v. —balies ; **2** (*naam van den matroos aan boord, die het vleesch, het spek of de visch heeft te ververschen*), m. —balies.

Varsity (Eng. *wedstrijd van studenten aan verschillende hoogescholen onderling*), v. : *roei*—; —*races.*

Va'rus, m. Rom. opperbevelhebber in Germanië, in 9 n. C. door Arminius in het Teutoburgerwoud verslagen ; de woorden van keizer Augustus : „Varus, geef me mijn legioenen weder" zijn nog spreekwoordelijk.

Vas'co da Ga'ma, m.: Port. zeevaarder, die om de kaap heen den zeeweg naar voor-Indië vond (1498).

Vaseli'ne (*reukelooze, vetachtige stof, een soort van zalf, gedistilleerd uit petroleum en uit teer*), v. gmv. : — *dient tot het maken van zalven en pommades.*

Vast 1 (*sterk, samenhangend, niet los*), bn. —er, meest —: *de*—*e grond, een*— *weefsel,* niet los, solide; —*e spijzen,* niet vloeibaar; *een* —*e ster,* geen dwaalster ; —*e prijzen,* bepaald ; *een* —*e slaap,* diep ; *een* — *karakter,* standvastig ; *een* —*e hand van schrijven,* kloek, niet-beverig ; *een* — *geloof,* onwankelbaar ; *een* — *vertrouwen,* grondig ; — *weer,* bestendig ; *hij verkoopt al wat los en* —*is,* d. i. roerende en onroerende goederen ; *een* —*e meid,* d.i. inwonend, geen Dagmeisje of Loopmeisje; *met* —*e hand,* d.i. krachtig ; *een* — *blok,* blok in een takel, dat aan een vast punt bevestigd is ; *een* —*e brug,* niet beweegbare brug ; **2** (alle beteekenissen van het bn., verder: 1 *zeker, stellig*; 2 *reeds, intusschen, middelerwijl*), bw. : *hij zit* — *in het zadel,* flink ; 1 *hij komt* —, stellig ; *iets* — *beloven* ; —*gelooven,* zie Vastelijk ; — *staan,* stevig ; — *in zijn schoenen staan,* zie Schoen; 2 *begin maar* —; *ik zal* — *het valies pakken* ; als bw. in bet. van *aaneen, hecht, niet los, dicht, gesloten* komt het voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w.; de leden der onbep. wijs (uitgezonderd met te) en die der volt. deelw. worden aaneengeschreven, als: Vastbakken, —binden, —gespen, —grijpen, —klampen, —nestelen, —pluggen, —praten, —redeneeren, —zetten, —zitten enz., b.v. *ik zal het vastbinden, om het vast te binden, ik heb vastgebonden* ; de bet. van deze composita is uit die der grondwerkwoorden duidelijk; zie verder onder de titelwoorden.

Vast'bakken (*bakkende zich vast zetten*), de biefstuk bakte —, het vischje is —gebakken.

Vastbera'den (*vastbesloten, standvastig*), bn. en bw.; —er, —st : *een* — *man,* een man van overtuiging, die weet wat hij wil ; — *handelen.*

Vast'binden (*door binden vastmaken*), bond —, heeft vastgebonden : *een tak* —, *een hond* —.

Vas'teland (*een der vijf groote aarddeelen*), o. —en, ook Continent.

Vastelands'klimaat (*klimaat van landen ver van zee*), o. gmv. : *Oost-Europa heeft een* — ; *het* — *geeft warme zomers en koude winters* ; verg. Zeeklimaat.

Vas'telijk (*zeker, stellig*), bw.: — *gelooven.*

Vas'ten 1 (*vastentijd*), v. gmv. : *in de* — *zijn* : *de groote R.-K.* — *duurt 40 dagen,* nl. *van Aschdag tot Paschen* (de Zondagen vallen er buiten) ; **2** (*het slechts eens per dag gebruiken van een vollen maaltijd*; bij uitbr. *weinig of niets gebruiken*), vastte, heeft gevast; zegsw. *daar zult gij van* —, dat zal u tegenvallen, dat krijgt ge niet.

Vastena'vond (eig. *de dag of avond vóór de vasten* ; bij uitbreiding : *de drie dagen voor Aschwoensdag*), m. —en, zie Carnaval; —**a'vondgek** (-*vierder*), m. —ken ; —**a'vondvreugd** (—*pret*),v.gmv.

Vas'tenbrief (R.-K. *bisschoppelijke brief, v. d. kansel af te lezen des Zondags vóór Aschwoensdag*), m. —brieven; —**dag** (*dag, dat men moet vasten*), m. —en ; —**preek** (*preek eens per week in de vasten over het lijden des Heeren*), v. —en ; —**tijd** (*de tijd der groote, 40-daagsche vasten*), m., zie Vasten ; —**wet** (R.-K. *kerkelijke wet, die op vastendagen maar één vollen maaltijd toestaat*), v. gmv.

Vast'gespen (*met een gesp vastmaken*), gespte —, heeft vastgegespt : *een riem* — ; —**grijpen** (*stevig grijpen* ; *stevig grijpen en vasthouden*), greep —, heeft vastgegrepen : *een touw* — ; —**hebben** (*beetgepakt hebben*), had —, heeft vastgehad : *iemands hand* —; —**hechten** (*vastmaken*), hechtte —, heeft vastgehecht : *een kabel* —; —**houden** (*omvatten, omklemmen*; fig. *volharden*), hield —, heeft vastgehouden : *een kind* —; refl. *zich aan iets* — ; muz. *een akkoord* —, d. i. niet verder aanslaan.

Vast'heid (*stevigheid* ; fig. *zekerheid*), v.

Vasthou'dend (*gierig, inhalig*), bn.; -er,-st.

Vas'tigheid (*zekerheid* ; *onroerend goed* ; vroeger ook : *schans, fort*), v. gmv.; zie Vastheid ; *vastigheden veilen.*

Vast'klampen, zich (*zich vastklemmen*), klampte zich —, heeft zich vastgeklampt: *z. aan een vijandelijk schip* — ; zegsw. *z. aan een stroohalm* —, ijdel naar redding streven, zie Stroohalm.

I. Vast'nestelen (*met nestels vastmaken*), nestelde —, heeft vastgenesteld.

II. Vast'nestelen, zich (eig. *ergens een vast nest maken*; fig. *zich er voorgoed vestigen*), nestelde zich daar —, heeft zich in dat dorp vastgenesteld ; —**pluggen** (*schoenzolen vastpinnen*), plugde —, heeft vastgeplugd ; —**praten** (*met zich zelf in tegenspraak brengen, vastzetten*), praatte —, heeft vastgepraat ; refl. *zich* —, met zich zelf in tegenspraak komen.

Vast'redeneeren (*door te redeneeren vastzetten*), redeneerde —, heeft vastgeredeneerd : *zich* —, zich vastpraten ; —**staan** (eig. *stevig staan*; fig. *niet wankelen, onwankelbaar zijn*), stond —, heeft vastgestaan: *een paal, een zuil kan* —; *iemand kan* — *op*

zijn schaatsen ; fig. — *in zijn besluit, een —d succes*; *dit staat nu vast*, is onwrikbaar zeker ; *een —staand feit* ; —**stellen** (*bepalen, besluiten*), stelde —, heeft vastgesteld: *den dag eener vergadering —*; *iets in een vergadering —*; —**zetten** (*zoo zetten, dat het vaststaat en zich niet kan bewegen* ; *in de gevangenis zetten*), zette —, heeft vastgezet : *een beeld op het pedestal —*; scheepst. *een roer —, een zeil —*; fig. *geld op iemand —, een rente voor zijn vrouw —*, beleggen, op naam van de betrokkene doen zetten ; *iemand —*, zie Vastpraten, Vastredeneeren; —**zitten** (*bevestigd of vastgehecht zitten* ; *moeilijk van een plaats te krijgen zijn* ; *in de gevangenis zitten*), zat —, heeft vastgezeten : *die spijker zit —* ; scheepst. *het schip zat — op een bank*, aan den grond ; fig. *de redenaar, de predikant bleef —*, kon niet verder.

I. Vat (*greep*), m. gmv. : zegsw. *niets heeft — op hem*, invloed; *— op zich geven*, zich blootstellen.

II. Vat (1 *vaatwerk*; 2 *vochtmaat = 1 HL.*), o. vaten, verkl. vaatje, o. —s : 1 zie Boter—, Olie—, Zoutvat ; *een — bier opsteken*, de kraan in het tapgat slaan en gaan tappen ; zegsw. *wat in het — is, verzuurt niet*, eig. wat men goed heeft ingemaakt, bederft niet, fig. uitstel is nog geen afstel, uitgesteld is niet verloren; *dat is nog niet in het —, waarin het zuren moet*, het is nog niet gereed, niet op zijn bestemming ; spreekw. *Holle vaten klinken het hardst*, weetnieten hebben het hoogste woord ; *de gewijde —en*, R.-K. offerkelken enz. ; 2 *een — olie*.

Vat'baar (*spoedig bevangen wordende door*), bn.; —der, —st: *hij is zeer — voor kou*; fig. *hij is niet — voor verbetering*, ontvankelijk; fig. bevattelijk, geschikt : *— voor onderwijs* ; —**baarheid** (*bevattelijkheid, geschiktheid, aanleg*), v. gmv. : *een goed redenaar schikt zich naar de — zijner toehoorders* ; *hij heeft weinig — voor abstracte studie*.

Vat'boter (*ingemaakte boter*), v. gmv.

Vatel', François, m., hofmeester van den prins van Condé (1621—'86) ; hij doorstak zich (1671), toen de versche zeevisch bij een feest op Chantilly niet aankwam.

Va'ten (*in vaten doen*), vaatte, heeft gevaat.

Vaticaan' (*paleis van den paus te Rome, gebouwd op den heuvel Vaticanus* ; *residentie van den paus* ; bij uitbreiding : *de pauselijke regeering*, verg. Curie), o.

Vaticaansch' (*van, op, betreffende het Vaticaan*), bn. : *het — concilie* (1869—'70) ; *het —e archief, de —e bibliotheek*.

Vatica'nus, m., heuvel bij oud-Rome, thans prijkende met de St.-Pieterskerk en het Vaticaansche paleis.

Vat'ten (*grijpen, beetpakken*), vatte, heeft gevat : *iemand bij den arm —*; *dat zeil wil geen wind —*; *het anker vat niet* ; fig. *een koude —*, opdoen, beetkrijgen ; *vuur —*, in drift geraken, boos worden ; *een edelsteen in goud —*, zetten : *in lood gevatte ruitjes* ; zegsw. *gevat zijn*, zie Gevat.

Vaudevil'le (Fr. *klein tooneelstuk met zang en instrumentale muziek* ; *zangklucht* ; *zaal, waar zulke tooneelstukjes opgevoerd worden*), v. —villes.

Vauxhall (Eng. *lusthof der 18e eeuw te Londen bij de Vauxhall-brug, verzamelplaats der beau-monde*; bij uitbr. *verlichte, pleziertuin met muziek*), v. en m.

Vazal' (gesch. *leenman*), m. vazallen.

Vecht'actie (mil. *het vechten, het strijden tegen den vijand*), v. —s.

Vech'ten (*strijden, kampen*), vocht, heeft gevochten : *honden en katten —*; *wilde dieren —*; *twee of meer personen kunnen —*, verg. Boksen; zegsw. — *tegen de bierkaai*, zie Bierkaai.

Vech'tenderhand (—*wijze, al vechtende*), bw. : — *werd de benting genomen*.

Vechterij' (*vechtpartijtje*), v. vechterijen.

Vech'tersbaas (*iemand, die e. baas is in 't vechten en het gaarne doet*), m. —bazen.

Vecht'generaal (Zuid-Afr. *mil. aanvoerder, die een slag of gevecht leverde*), m. —s, —generalen ; —**jas** (*militair, beroepssoldaat*), v. —sen ; —**lust** (*sterke neiging tot vechten*), m. gmv. : *de — zat ons volk in 't bloed, dien had het van zijn Germaansche voorvaderen geërfd* ; —**partij** (*gevecht tusschen twee of meer personen*), v. —en.

Ve'da, m., meestal in het meerv.: de **Veda's** (*heilige boeken der Hindoes in 't Sanskrit geschreven*), mv.: *de vier veda's*.

Ve'del, veel (*viool*), v. vedels, vedelen ; veelen.

Ve'delaar (*vioolspeler*), m. —s. vero.

Ve'delen (*op de vedel spelen*), vedelde, heeft gevedeld.

Ve'der, veer (*vogelpluim*), v. vederen, veders ; veeren : zie Slagveder, Staartveder ; *ganze—, kippe—, pauwe—*; *de schacht van een —, de vlag van een —*; *zoo licht als een —*; zegsw. *iemand in de veeren zitten*, hem tegenwerken, hem afbijten ; *hij kan weer een — van zijn lippen blazen*, begint op te leven ; *hij kon geen — van zijn mond blazen*, was zeer zwak en uitgeput ; *pronken met andermans veeren*, eig. met sieraden, fraaie kleedij of het werk van een ander ; *een — laten*, gehekeld worden ; spreekw. *Men kent de vogels aan hun veeren*, men kent de menschen aan hun kleeding en manieren ; —**achtig** (*als vederen, op vederen lijkende*), bn. : — *bont, —e wolkjes*; —**bal** (*pluim- of kuifbal*), m. —ballen ; —**bos** (*bos van pluimen*), m, —bossen ; —**vormig** (*den vorm van een veder hebbende*), bn. : —*e varens, —e bladribben* ; —**mot** (*avondvlindertje*), v. —motten ; —**wolk** (*losse, doorschijnende wolk, die door vorm en blanke kleur aan een veder doet denken*), v. —en : de —en vormen meestal strooken, die als een waaier z. uitbreiden ; z. Stapelwolk.

Vedet'te (Fr. *ruiterwacht*; *schildwacht te paard*), v. —n, —s.

Ve'disch, *de —e godsdienst*, godsdienst gebaseerd op de Veda's.

Vee (*kuddenvee*: *redelooze* [*huis*]*dieren*), o. gmv.: *gewold* — (schapen) ; *gevederd* — (pluimvee); *grof* — (koeien); *klein* — (schapen, geiten) ; fig. plebs, janhagel, b.v. *dat is — van Laban*, een troep deugnieten ; verg. Rundvee, Slachtvee.

Vee'arts (*dierenarts, veterinair*), m. -artsen.

Veeartsenij' (*geneesmiddel voor het vee*), v. —en ; —**kunde** (*wetenschap, die de ziekten en gebreken der huisdieren leert kennen, genezen en voorkomen*), v. gmv. ; —**school** (*rijksschool tot opleiding van veeartsen*), v. —scholen: de — te Utrecht, in 1821 geopend en in 1918 tot hoogeschool verheven.

Vee'boer (*veefokker*), m. —en ; —**boot** ([*stoom*]*boot voor 't vervoer van vee*), v. —en; —**fokker** (*iemand, die vee fokt*), m. —s, verg. V e t w e i d e r.

I. Veeg (1 *het vegen* ; 2 *een slag, streek*), m. in de 1e bet. gmv., in de 2e vegen: 1 *er is een heele — aan die stoep* ; 2 *hij gaf hem één —, twee vegen* ; *in een paar vegen was de tafel schoon* ; zegsw. *hij kreeg een — uit de pan*, een verwijt.

II. Veeg (*feeks, booze vrouw*), v. vegen.

III. Veeg (*den dood nabij, netelig, hachelijk*), bn. en bw.; —er, —st : *den burgers werd aangezegd, dat zij — waren* (Hooft) ; *het was er — in de stad* ; *een — teeken*, slecht; *hij ligt —*, op sterven; *de zaken stonden —*.

Veeg'kruid (plantk. *paardestaart, kannewasscher*), o. gmv.; —**machine** (*machine, [door een paard getrokken], tot het schoonvegen van straten en wegen*), v. —s ; —**mes** (*mes, door leerlooiers gebruikt*), o. —messen ; —**sel** (*aanveegsel, drek, vuil*), o.gmv.

Vee'handel (*handel in rundvee*), m. gmv.; —**hoeder** (*iem., die op het vee past bij het grazen*), m. —s ; —**keuring** (*het keuren v. het slachtvee*), v. —en ; —**koek** (*een lijnkoek*), m. —en, (*stofnaam*), v. gmv. ; —**kooper** (*veehandelaar*), m. —s.

I. Veel, v. veelen ; zie V e d e l.

II. Veel, telw. m e e r, m e e s t : *er zijn — appels aan dien boom*, een groote hoeveelheid; *wij hebben meer appels dan peren*; *hij haalde de meeste punten* ; zelfst. bet. *vele*, vele dingen; *velen*, vele menschen.

Veel'al (*meestal, gewoonlijk*), bw.; —**arm** (dierk. *poliep, inktvisch*), m. —en; —**belovend**, bn.: *een — jongmensch*, die veel voor de toekomst belooft ; —**beteekenend** (*veel uitdrukkend*), bn.: *een — zwijgen, een —e glimlach, een — hoofdschudden* ; —**eer** (*liever, eerder*), bw. ; —**geliefd** (*zeer bemind*), bn.: *—e ouders* ; —**goden.om** (*vereering van veel goden*), o.: *bij de Grieken en Romeinen had men het —*, ook, P o l y t h e ï s m e, zie ald.; —**hoek** (*meetk. figuur met meer dan drie hoeken*), m. —en : *het zeskant is een —* ; *er zijn regelmatige en onregelmatige —en.*

Veelhoe'vig (dierk. *met meer dan twee hoeven*), bn.: *de olifant, het varken is —* ; —**hoe'vigen** (*dikhuidige dieren, pachydermen*), m. mv. : *nijlpaarden, neushoorns, olifanten, evers, varkens zijn —* ; —**hoof'dig** (*met veel hoofden*), bn. : *de —e hydra*; fig. *een —e regeering*, bestuur, door veel personen tegelijk ; —**ja'rig** (*veel jaren geduurd hebbende* ; *over veel jaren loopende*), bn.: *een —e ondervinding.*

Veel'kleurig (*bont, geschakeerd*), bn. : *—e bloemen* ; —**knoopigen** (*plantenfamilie*), v. mv. : *de zuring en de duizendknoop behooren tot de —* ; —**ledig** (*uit meer dan twee leden bestaande*), bn. : *een — onderwerp van een volzin, een —e grootheid* ; —**maal** of —**maals** (*vele keeren, dikwijls*), bw. ; —**meer** (*veeleer*), bw.; —**min** (*veel minder*), bw.; —**omvattend** (*ruim, breed*), bn. : *een —e taak, een —e kennis* ; —**prater** (*babbeluar, snapper*), m. —s ; —**praatster**, v. —s ; —**schrijver** (*broodschrijver, oppervlakkig schrijver*), m. —s; —**schrijverij** (*het schrijven om den broode*), v. gmv.; —**snarig** (*hebbende veel snaren*), bn.: *de —e citer* ; —**soortig** (*in vele soorten, velerlei*), bn. : *—e muziekinstrumenten*; —**stemmig** (*drie- of meerstemmig*), bn. en bw. : *een — gezang* ; *— zingen.*

Veels'zins (*op meer dan één wijze*), bw.; verg.: A l l e s—, A n d e r s—, G e e n s z i n s.

Veel'te (*veelheid*), v. gmv.; —**term** (alg. *uitdrukking, die meer dan twee termen bevat*), m. —termen; —**tijds** (*dikwijls, meestentijds*), bw.; —**vermogend** (*'tgeen veel vermag*), bn. : *ik vraag uw —e hulp, uw —en steun* ; —**vlak** (*lichaam met veel vlakken*), o. —vlakken : V i e r v l a k, Z e s v l a k, A c h t v l a k, T w a a l f v l a k, T w i n t i g v l a k ; —**vlakkig** (*veel grensvlakken hebbende*), bn. : *een icosaëder is een — lichaam* ; —**voet** (dierk. *zeker diertje met veel pooten, duizend—, millioenpoot*), m. —en ; —**voud** (rekenk. *getal, waarin een ander getal deelbaar is*), o. —en : *12 is een — van 4* ; —**voudig**, bn. en bw., zie V e e l v u l d i g ; —**vraat** (dierk. *marterachtig roofdier* ; fig. *iemand, die veel eet, gulzigaard*), m. —vraten ; —**vul'dig** (*veel voorkomende*), bn. en bw.; —**vul'digheid** (*talrijkheid*), v. gmv. ; —**weter** (*iemand, die alles en nog wat weet, schijngeleerde, betweter*), m. —s ; —**weterij'** (*schijngeleerdheid*), v. gmv. ; —**wijverij'** (*polygamie*), v. gmv. ; —**zijdig**, bn. en bw. ; —er, —st : *een — talent* ; *een —e kennis*, die over allerlei wetenschappen loopt ; — *ontwikkeld zijn.*

Veem (1 oudtijds : *een vereeniging van menschen*; *veemgericht*; 2 *maatschappij of vennootschap voor het opbergen van goederen in en het afleveren uit haar magazijnen*), o. veemen : 1 zie V e e m g e r i c h t ; 2 *Hoorn had zijn graankoopers—* ; *in A'dam zijn nog eenige veemen*, b.v. het Blauwhoedenveem.

Vee'markt (*beestenmarkt*), v. —en.

Veem'gericht (gesch. *een geheime rechtbank, sedert de laatste helft der 14e eeuw, eerst in Westfalen, later ook elders in Duitschland*), o. —en : het — velde vonnis in zake van diefstal, roof, moord, meineed enz.; zie V r i j g r a a f, V r i j s t o e l, V r i j s c h e p e n.

Veen (*turfland*), o. venen : *het — is ontstaan uit veenstof*, zie ald. ; *men onderscheidt hoogveen en laagveen*, zie ald ; —**achtig** (*gedeeltelijk bestaande uit veen*), bn. : *in Twente vindt men veel —e gronden*; —**baas** (*veenboer*; ook : *iemand, die toezicht heeft op den veenarbeid*), m. —bazen; —**bes**, v. —bessen, zie B o s c h b e s ; —**boer** (*iemand, die een veenderij of turfmakerij heeft*), m. —en; —**brand** (*brand van het veen*), m. —en, z. H a a r r o o k ; —**branden** (*het wegbranden der bovenveenlaag, om in de asch boekweit te kunnen zaaien*), o., zie V e e n r o o k ; —**brug** (*weg van boomstammen door 't*

veen), v. —bruggen, vero. ; —**damp** (*veenrook, haarrook*), m. gmv. : *de — ontstaat in Mei en Juni door het afbranden der veenkorst, in Drente en Overijsel*; —**derij'** (*turfmakerij*), v. —en ; —**formatie** (eig. *veenvorming, het ontstaan van hoog- en laagveen in den loop der eeuwen*), v. gmv.; —**grond** (*turfgrond ; uit veenaarde bestaande grond*), m. —en.

Veen'huizen (*vroeger evenals Ommerschans een kolonie van de Mij. van Weldadigheid ; sedert 1859 een rijkswerkinrichting ; strafkolonie voor bedelaars, landloopers enz.*), o.

Veen'kolonie (*dorp in de venen, meestal ontstaan langs een trekvaart*), v. —s, —koloniën : —koloniën werden meermalen wel varende dorpen, Gron.: Hoogezand, Veendam; Drente: Hoogeveen; Friesl.: Heerenveen; in de Peel: Helenaveen: —**mol** (dierk. *rechtvleugelig insect, schadelijk voor land- en tuinbouw*), m. —len: *de — wordt door den mol ijverig vervolgd* ; ook : A a r d k r e k e l ; —**rook** (*veendamp*), m.; —**stof** (*een plantaardige stof, het materiaal voor veenformatie*), v. gmv. : de — van het hoogveen is ontstaan uit ontbinding of verkoling van heide (struik- en dopheide), wollegras, veenbies en veenmos op een drogen ondergrond of dalgrond ; de — v. het laagveen ontstond uit scheikundige ontbinding van plompen, scheeren, dullen en rieten op den bodem van waterplassen, vennen en meren ; in beide gevallen was er geen vrije inwerking van lucht of vocht ; —**terrein** (*een uitgestrektheid veengrond*), o. —en : *de Peel is een groot —*; —**werker** (*turfmaker*), m. —s.

Vee'pest (*besmettelijke runderziekte*), v.

Vee'pestkordon (*kring v. militairen, die e. streek, d. veepest geteisterd, afzetten*),o.-s.

I. Veer (1 *pluim van een vogel* ; 2 *metalen springveer*), v. —en : 1 zie V e d e r ; 2 *een koperen —, een spiraal—, een matras met —en ; de — in een pendule ; de — van een horloge* ; zie D r i j f v e e r, S p r i n g v e e r.

II. Veer (1 *beurtvaart* ; 2 *plaats aan een rivier, binnenzee enz. waar overgezet wordt*), o. veren : 1 *zijn oom had het — van Breda op Rotterdam* ; 2 *de pachter van het — over de Maas* ; —**boot** (*overzetboot a. h. veer*), v. —en ; —**dam** (*dam als toegang naar een overzetveer*), m. —dammen ; —**dienst** (*—onderneming*), m. —en.

Vee'ren (*als een springveer werken ; elastisch of veerkrachtig zijn*), veerde, heeft geveerd: *deze matras veert niet te best.*

Vee'renbed (*bed, met veeren gevuld*), o. —bedden ; —**kussen** (*beddekussen*), o. —s ; —**peul** (*peluw, met veeren gevuld*), v. —en.

Veer'geld (*geld*, b.v. *e. stuiver, voor het overzetten aan het veer*), o. —gelden ; —**huis** (*woning en kantoor van den veerman*), o. —huizen ; —**knecht** (*knecht van den veerman*), m. —s.

Veer'kracht (1 eig. *de kracht v. e. spiraalveer, die bij het ophouden v. d. druk, den vorigen stand weer inneemt* 2 *wilskracht, energie*), v. gmv.: 1 *de — van staal, elastiek enz.* ; 2 *een man, een volk van weinig —, de hoop geeft — aan de ziel.*

Veerkrach'tig (*hebbende veerkracht, elastisch*), bn. en bw.; —er, —st : —*e stoffen*, b.v. rubber ; *een —e stap* ; fig. *een — gestel, een — volk*, de kracht bezittende zich te herstellen na oorlog, epidemie enz.

Veer'loon (*veergeld*), o.gmv.; —**man** (*overzetman, pachter v.e. veer*), m. -lieden, -lui.

Veer'plank (*gymnastiekvoorwerp*), v. —en: de — wordt gemaakt met stalen veeren of met een veerkrachtigen dwarsstok v. esschenhout of staal, ze dient tot het doen maken van hooge sprongen.

Veer'pont (*pont als overzetmiddel aan een veer*), v. —en; —**schip** (*vaartuig v. d. veerman*), o. —schepen; —**schipper**,(*veerman*) m. —s ; —**schuit** (*rociboot van den veerman*), v. —en.

Veer'tien (*tien en vier*), **1** bep. telw.: *de Paaschvacantie duurt — dagen ; hoofdstuk* —, het veertiende ; zie ook B r e e v e e r t i e n ; **2** zn. *wij waren met —en*; —**daags** (*om de veertien dagen*), bn.: *een — tijdschrift* ; ook, gedurende 14 dagen : *een —e reis* ; —**de** (*ranggetal*), bn. : *Lodewijk de* — (1643—1715) ; —**derhande, —lei,** soortgetal : *hier zijn — gebakjes* ; —**honderd,** telw.: *zijn jaarwedde bedraagt — gulden*, d. i. 14 × 100 ; —**jarig** (*14 jaar oud of durende*), bn.: *een — meisje, een — verblijf in W.-I.*; —**maal** (*14 keer of werf*), bn. en bw.; —**voud,** o. —en : *28 is een — van 2* ; —**vou'dig,** bn. en bw.

Veer'tig (*4 maal tien*), **1** bep. telw.: *zijn vader is — jaar, hier is — gulden ; de Raad van — in Venetië*; **2** zn.: *wij waren met ons —en*; lees: *feertig*, welke uitspraak analoog is met die v. *vijftig, zestig, zeventig* ; van 41—50 is de v = v ; —**daagsch,** bn. : *de —e vasten*, de groote R.-K. vasten voor Paschen van 40 dagen, waarbij de Zondagen niet meegerekend worden ; —**er** (*iemand van veertig jaar*; ook : *wijn van dien ouderdom*, alsmede *een schip met veertig stukken*), m. —s ; —**erhande, —lei,** soortgetal : *daar staan — rozen* ; —**jarig** (*40 jaar oud of durende*), bn. : *een — man, een —e oorlog* ; —**maal** (*40 keer of werf*), bn. en bw. ; —**ponder** (*gewicht, kogel van 40 pond*), m. —s ; —**ste** (ranggetal : *op de 40e plaats*; ook: 1/4), **1** bn. ; *leer het — hoofdstuk, het — jaar der eeuw*; **2** zn. o. : *het — van een kapitaal* ; —**tal** (*een hoeveelheid van veertig*), o. —len : *een — leerlingen*, ongeveer veertig ; —**urengebed** (*in de R.-K. kerken aanbidding van het Allerheiligste gedurende 40 uren*), o.: het — duurt thans meestal 3 dagen, daar het 's nachts onderbroken wordt ; —**voud** (*veertigmaal een zekere eenheid of hoeveelheid*), o. —en : *200 is een — van 5* ; —**voudig,** bn. : *een —e oogst.*

Vee'stal (*stal voor vee, runder- of koestal*), m. —len ; —**stapel** (*het in eenig land, eenige kolonie aanwezige vee samen*), m. gmv.

Vee'te (*haat, wrok*), v. —n: *de kruistochten maakten een einde aan vele —n onder den adel*, vijandschap ; verg. V e n d e t t a.

Vee'teelt (*veefokkerij*), v.; —**tentoonstelling** (*expositie van rundvee*), v. —en ; —**voeder** (*—voedsel*), o. gmv.: *lijnkoeken, rapen, beetwortels als —*; —**ziekte** (*ziekte onder het vee*), v. —n; zie M o n d- en K l a u w z e e r, M i l t v u u r, V e e p e s t.

Ve'ga (Sp. *kunstmatig bevloeide vlakte*), v. —'s: *de —'s leveren e. prachtige opbrengst van koren*; — *is de Moorsche naam voor het Spaansche Huerta.*

Ve'gen (*schoonvegen of reinigen met bezem of stoffer*), veegde, heeft geveegd: *een kamer —, een stoep —*; zie Bezem; zegsw. *iemand —*, of *iemand den mantel —*, iets scherp verwijten.

Ve'ger (*bezem*; ook: *persoon, die veegt*), m. —s.

Vegeta'riër (eig. *planteneter*; *iem., die zich onthoudt van voedsel, dat door het dooden v. dieren is verkregen*), m. —riërs. (g = g).

Vegeta'riërsbond (*vereeniging v. vegetariërs, opgericht in 1894, Den Haag*), m. -en

Vegeta'risch (*plantaardig, de vegetariërs betreffende*), bn.: *e. — restaurant.* (g = g).

Vegeta'tie (1 *plantengroei, -leven*; 2 geneesk. *woekering*), v. —s: 1 *een rijke —, een weelderige —*; 2 *adenoïde —s.* (g = zj).

Vegeteeren (*e. plantenleven leiden*; fig. *een treurig, kwijnend bestaan zonder afwisseling leiden*). (g = g).

Vehement' (*geweldig, onstuimig, woest*), bn.: —er, —st. (ment = ment).

Vehi'kel (*vervoermiddel, voertuig*, eenigszins ironisch; geneesk. *hulpmiddel om leelijk smakende medicijnen in te nemen*), o. —s.

I. Veil (*klimop, klimmerplant*), o. gmv.

II. Veil (*te koop*), bn.; —er, —st: *hij is voor alles —*, om te koopen met geld; zegsw. *zijn leven — hebben voor iets*, willen geven of opofferen; —**conditiën** (*voorwaarden, die bij de veiling gesteld worden en voorgelezen*), v. mv.; —**dag** (*verkoopdag*), m. —dagen; —**en** (*in 't openbaar te koop bieden of verkoopen*), veilde, heeft geveild; —**heid** (*het veil- of omkoopbaarzijn*), v. gmv.: *de — der rechters in Turkije*; zie Caïd en Kadi.

Vei'lig (*vrij van gevaar*), bn.; —er, —st: *iets op een —e plaats brengen*, waar het goed bewaard is; *de —ste partij kiezen*, zekerste; *iets in —e haven brengen*, b.v. een wetsherziening; *zich — gevoelen*, buiten gevaar; —**en** (*beveiligen, beschutten, beschermen*), —de, heeft geveiligd; veelal refl. *z. —*, b.v. *zich — voor gevaar*; verg. Beveiligen; —**heid** (*het veilig zijn*), v. gmv.: *de — op de landwegen was in de 18e eeuw nog niet groot*; *iets in — brengen*, zekerheid.

Vei'ligheidsdienst (*afdeeling v. d. politiedienst*), m. gmv.; —**halve** (*voor de zekerheid, veiligheid*), bw.: *zijn geld — in een safe doen*; —**klep** (*inrichting aan den stoomketel tot het doen ontsnappen van stoom bij te groote spanning of stoomdruk*), v. —pen; —**lamp** (*zekerheidsmijnlamp*), v. —en, zie Daviaan; —**maatregel** (*maatregel in 't belang der openbare veiligheid*), m. —en; —**speld** (*damesspeld, wier punt wordt vastgezet, als ze ingestoken is*), v. —en, zie Sluitspeld; —**wet** (*wet tot bevordering der veiligheid bij het verblijf in fabrieken en werkplaatsen*), v. gmv.

Vei'ling (*openbare verkoop*), v. —en: *een gerechtelijke — van huizen*, z. Executoriaal; *een — van landerijen, iets op een — koopen*; *de —en der Nederlandsche Handelmaatschappij* (N. H. M.); *kunst—*, zie ald.; *een groente—, een postzegel—.*

Vei'ne (Fr. *ader*; *geluk* inz. *in het spel*): — *hebben*; *en — zijn*, op dreef zijn.

Vein'zaard (*valschaard, huichelaar*), m. -s.

Vein'zen (*huichelen*), veinsde, heeft geveinsd: *onwetendheid —, deelneming —*, valschelijk doen blijken; *geveinsde vriendschap*; —**zer** (*iemand, die veinst*), m. —s; —**zerij'** (*huichelarij*), v. —en: *haar lieftalligheid is louter —.*

Vel (1 *huid van een menschelijk of dierlijk lichaam*; 2 *blad papier*; 3 *vlies*; 4 minacht. *vrouwspersoon*; 5 *lap, vod*), o. vellen; verkl. velletje, o. —s: 1 *een blank —, een bruin —*; *het — van een haas, dit meisje heeft een blank —*; zie ook Huid; zegsw. *iem. het — over de ooren halen*, geld afpersen, hem zeer veel laten betalen, afzetten; *uit zijn — springen*, eig. barsten, fig. vooral van woede, van nijd, van spijt, zeer boos zijn; *in geen goed — steken*, niet door en door gezond zijn; 2 *een — telt zestien bladzijden, een boek papier is 24 (25) —*; 3 *er komt al een — op de verwarmde melk*; *er dreef een dik — op mijn chocolade*; 4 *dat oude — daar!* 5 *de handschoenen hingen in vellen aan zijn vingers.*

Veld 1 (1 *open land buiten stad of dorp*; 2 *akker*; 3 *slagveld*; 4 inz. in samenstellingen: *vlakte*; 5 *begrensd vlak*; 6 v. e. kijker: *gedeelte, dat men kan waarnemen*; 7 van wetenschappen: *gebied, terrein*; *afdeeling*; 8 wapenkunde: *grond*), o. —en: 1 *het open, het vrije —*; 2 *—en en weiden, koren—*; 3 *het leger trekt te —e*, gaat den vijand te gemoet; *op 't — van eer vallen*, sneuvelen; zegsw. *het — moeten ruimen*, den slag verliezen, moeten retireeren, vluchten; *— winnen*, fig. voortgang maken; *het — behouden*, zich staande houden, niet teruggeslagen worden; zegsw. *uit het — geslagen zijn*, ontmoedigd, onthutst; 4 *ijs—, kolen—, pekel—*; 5 *de —en van een schaakbord*; 6 *het — van een kijker*; *gezichts—*; *magnetisch —*, ruimte, waarbinnen zich de magnetische werking doet gevoelen; 7 *een niet ontgonnen — van studie*; 8 *een roode leeuw op een gouden —*; **2** (afkorting van *Veldartillerie*), v.: *hij dient bij de —*; —**arbeid** (*het werk van den landbouwer*), m. gmv.; —**artillerie** (*geschut, dat te velde wordt gebruikt*), v. gmv.; —**banier** (*veldstandaard met vaandel, veldteeken*), v. —en; —**batterij** (*batterij van veldgeschut*), v. —en; —**bloem** (*bloem des velds, in 't wild groeiende bloem*), v. —en; —**bouquet** (*ruiker van veldbloemen*), o. —ten; —**dienst** (*dienst te velde*), m. gmv.: *landmeter voor den —*; —**(e)ling** (*veldbewoner, landman*), m. en v. —en: *de — kreet bij leege schuren* (Bogaers); —**flesch** (*matten flesch met bekertje als sluiting, welke men mede op marsch neemt*), v. —flesschen.

Veld'fluit (*herdersfluit, schalmei*), v. —en; —**gewas** (*de veldvruchten*), o., (soorten), o —sen; —**haas** (*haas, op het bouwland levende*), m. —hazen, verg. Heihaas, Kleihaas; —**haver** (*wilde haver, havergras*), v. gmv.; —**heer** (*legerhoofd, opperbevelhebber v. e. leger*), m. —en; —**heersstaf**

(*teeken van de waardigheid als veldheer*), m. —staven ; —**hoen** (patrijs), o. —hoenders ; —**hospitaal** (*ambulance*), o. —talen ; —**keuken** (*keuken te velde*), v. —s; —**kijker** (*verrekijker*), m. —s ; —**krekel** (*wilde krekel*), m. —s ; —**latuw** (*veldsla*), v. gmv. ; —**lazaret** (*veldhospitaal*), o. —ten ; —**maarschalk** (*opperbevelhebber van een leger* ; ook: *eeretitel*), m. —en ; —**muis** (*akkermuis*), v. —muizen : *de — knaagt de wortels der planten af*, ook Aardmuis ; —**nimf** (myth. *nimf der velden*), v. —en; —**overste** (*krijgsoverste*), m. —n ; —**oorlog** (*oorlog te velde* : *bewegingsoorlog, positie-oorlog*), m. —oorlogen ; verg. Vestingoorlog ; —**oven** (*steenbakkerij in 't open veld*), m. —s.

Veld'pionier (*pionier te velde*), m. —s ; —**post** (*brievenpost voor het leger te velde*), v. gmv. ; —**postdienst** (*dienst of werk der veldpost*), m. gmv. ; —**prediker** (*predikant te velde*), m. —s, verg. Aalmoezenier ; —**ranonkel** (*boterbloem*), v. —s ; —**rat** of —**rot** (*hamster*), v. —ten ; —**salade** (*een groentegewas*), v. gmv. ; —**schalmei** (*veldfluit*), v. —en ; —**slag** (*groot gevecht van twee legers in het open veld*), m. —en : *een — leveren, de — bij de Marne* ; —**slede** (landb. *slede ten dienste bij den veldarbeid*), v. —sleden: *een boer, die egge of ploeg op de — huiswaarts sleepte* (van Beers) ; —**spaat** (aardk. *delfstof, die met kwarts en glimmer tot de bestanddeelen van graniet behoort*), o. gmv. ; —**stoel** (*vouwstoel, klapstoeltje*, b.v. *van een schilder*), m. —en : *de kunstenaar vouwde zijn — dicht* (van Beers) ; —**teeken** (*vaandel, banier*), o. —s ; —**telegraaf** (mil. *telegraaf, die op 't oorlogsveld dienst doet*), v. —grafen ; —**tent** (mil. *soldatentent in het kamp*), v. —en.

Veld'tijm (plantk. *onze-lieve-vrouwenbedstroo*), m. gmv. ; —**tocht** (mil. *krijgstocht, krijgsverrichting, expeditie*), m. —en ; —**tros** (mil. *oorlogsbagage, legertros*), m. —sen ; —**uil** (dierk. *nachtvogel, katuil der venen en heidevelden ; verdelger van muizen*), m. —en; —**viooltje** (plantk. *het driekleurige viooltje*), o. —s, ook, Pensée ; —**vrucht** (*veldgewas*, als *aardappels, koolen, knollen enz.*), v. —en ; —**wacht** (mil. *de wacht, die te velde wordt uitgezet ; politie in dienst van staat of gemeente*), v. gmv.; —**wachter** (*beambte, die tot de rijks- of gemeente-veldwacht behoort*), m. —wachters.

Veld'zicht (*rijksopvoedingsgesticht voor jongens te Avereest bij Dedemsvaart ; naam van herbergen en buitenplaatsen*), o. gmv.

Ve'leda, v., profetes, die de Bataven bezielde tijdens den oorlog van Claudius Civilis tegen Rome ; ook, Velleda.

Ve'len (*dulden, verdragen, uitstaan*, in de onbep. wijs): ik kan hem, dit, dat niet —.

Ve'lerhande (*van of in vele soorten*), bn.: — *kooplui, wapenen v. —n aard.*

Ve'lerlei (*veelsoortig, veelvuldig*), bn.: —*menschen, — ervaring hebben opgedaan.*

Velg (*de buitenrand v. e. rad of wiel*), v. **velgen**: *de breede —en der N.-Br. karren*; bij den wagenmaker heet ieder afzonderlijk stuk van den houten omtrek v. h. wiel ook velg, gewoonlijk zeven in getal ; ook bij een rijwielrad, rand waarom de band zit ; —**rem** (*rem op de velg*), v. —men.

Velijn' (Fr. *fijn, glad gesatineerd papier ; fijn perkament*), o. gmv. ; —**papier**, o.

Vel'len (factitief van *vallen*: *doen vallen*), velde, heeft geveld : *boomen* —, omhouwen ; *menschen* —, dooden, verslaan ; *de masten* —, omhakken (bij storm) ; fig. *een oordeel* —, zie Oordeelvelling; *een vonnis* —, uitspreken ; bij uitbr. *het geweer* —, *de pieken* —, horizontaal richten ; *met gevelde bajonet.*

Vel'lenploter (*looiersknecht, die de wol van de vachten scheert*), m. —ploters ; zie Ploten.

Vel'lig (*vliesachtig, huidachtig*), bn.; -er,-st.

Ve'lo (afkorting van *vélocipede*), v. —'s.

Velocipe'de (*rijwiel, fiets*), v. —s. vero.

Velocipedist' (*wielrijder, fietser*), m. —en.

Velodro'me, —droom' (sport. *overdekte baan v. wielrijders; wielrijschool*), o. —s.

Velours' (Fr. *fluweel*), o.gmv.; lees: *veloer'*.

Ve'lum (*zeildak ; voorhang ;* R.-K. *kelkkleedje*), o. —s, vela.

Ve'luwe (aardr. *N.-W. deel v. Gelderland, tusschen de Zuiderzee, den Rijn en den Gelderschen IJsel*), v.: *de boschrijke —; de Neder-—*, in 't W.; *de Over-— ,*in 't O.; —**zoom** (aardr. *benaming van den rand der Veluwe langs den Rijn*), m. gmv.: *op den — liggen* o.a. *Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal en Wageningen.*

Velvet (Eng. *fluweel*), o. gmv.

Velveteen (Eng. *katoenfluweel*), o.

Ven (*klein meer met helder water*), v. vennen : *de —nen in N.-B. bij Oisterwijk zijn meertjes v. grilligen vorm; omtrent het ontstaan der —nen is niets met zekerheid bekend.*

Venaliteit' (*veilheid, omkoopbaarheid*), v. gmv.

Venato'risch (*de jacht betreffende*), bn.: *de —e gissingen des polsdragers* (C. O.).

Ven'del (*vaandel, troepenafdeeling onder één vaandel staande*), o. —s, —en. vero.

Vendémiai're (Fr. revol. *1e maand of Wijnmaand, van 23 September tot 21 October*), m. gmv.

Vendet'ta (It. *bloedwraak*), v. gmv.: *de — of familieveete d. Sicilianen en Corsicanen.*

Vendi'ta (It. *verkoop ; verkoopplaats, markt*), v. —'s.

Vendu'houder (*iem., die openbare verkoopingen houdt*), m. —s; —**huis** (*openbaar verkoophuis*), o. —zen ; —**meester** (*gouvernementsambtenaar bij venduties*), m. —s ; —**tie** (*verkoop ; veiling ;* O.-I. *openbare verkoop van meubelen, boeken enz.*, b.v. *bij vertrek v. e. ambtenaar uit Oost-Indië*), v. —ties. (t = s).

Venera'bel (*eerbiedwaardig*), bn.; -er, -st.

Venera'tie (*vereering, eerbied, eerbiediging, ontzag*), v.: *met diepe — buigen.*

Venetiaan' (*bewoner v. Venetië*), m. -anen.

Venetiaansch' (*uit, in, van, als uit, in, van, eigen aan, betrekking hebbende op Venetië*), bn.: —*e gondels, —e lampions.*

Venezolaansch' (*van, uit, betreffende Venezuela, in Z.-Amerika*), bn. : *de —e gomsoorten.*

Ve'nia (Lat. *verlof*), v.; zegsw. *sit — verbo*, met verlof gezegd.

Ve'ni Crea'tor Spi'ritus (Lat. *Kom, Schepper, H. Geest*, beginwoorden van een R.-K. kerkgezang).
Venijn' (*vergif, smetstof*), o.gmv.: fig. laster.
Venij'nig (1 *vergiftig*; 2 *boos, bits, lasterend*), bn. en bw.;- er, -st: 1 *de schorpioen is een — dier, onder de slangen is de cobra een der —ste*; 2 *—e tongen*; *— kijken*.
Ve'ni, vi'di, vi'ci, gesch. *Ik kwam, zag, overwon*; bericht van Julius Caesar aan den Senaat, om zijn overwining op Phar'naces, koning van Pontus, te typeeren (47 v. C.). (c = ts).
Venizoen' (*allerlei wildbraad*), o. gmv.
Ven'kel (*schermbloemige plant met specerijachtig zaad*), v. gmv.; **—olie** (*olie uit venkelzaden bereid*), v. gmv.; **—water** (*aftreksel van venkelzaden als verwarmend geneesmiddel*), o. gmv.; **—zaad** (*zaadjes van de venkelplant*), o. —zaden.
Vennoot' (*lid van een vennootschap; compagnon*), m. vennooten; **—schap** (*vereeniging van twee of meer personen, die voor gezamenlijke rekening handeldrijven*), v. —schappen: *een vennootschap onder Firma* (zie aldaar); *een naamlooze —*, het bedrijfskapitaal bestaat uit aandeelen, welker houders slechts tot het door hen gestorte bedrag aansprakelijk zijn; zie Maatschappij.
Ven'ster (*raam, glasraam*), o. —s, —en: *e. dak—, een kelder—, een toren—*; *aan of voor het — zitten, uit het — liggen*; **—bank** (*bank of lijst onder een kamervenster*), v. —en; **—beslag** (*ijzeren beslag aan een venster*), o. gmv.; **—blind** (*binnenblind, dat gevouwen kan worden*), o. —en; **—enveloppe** (*briefomslag met gedeeltelijk doorschijnend voorvlak voor h. binnenadres*), v. —n; **—glas** (*vensterruit*), o. —glazen, ook, glas voor vensterruiten, d. i. ruitvormig glas van onderscheiden dikte; **—gordijn** (*kamergordijn voor een venster*), o. —en; **—hor** (*binnenschermpje van gaas voor het venster*), v. —horren; **—raam** (*glasraam*), o. —ramen; **—ruit** (*vierkant glas in een venster*), v. —en.
Vent (*kerel, man*; ook, als aanspreking: *manlief, echtgenoot*), m. —en, gmz.: **—je** (*knaapje, jongetje*), o. —s.
Ven'ta (*Spaansche landherberg, aan den grooten weg*), v. —'s.
Ven'ten (*langs de huizen te koop aanbieden*), ventte, heeft gevent: *met garen en band —*; **—er** (*marskramer*), m. -s; **—ster,** v.-s.
Ven'ti (Lat. mv. van *ventus*, wind), m. mv. myth. de winden, nl. Bo'reas (N.-wind), Eu'rus (O.-wind), No'tus (Z.-wind) en Zehpy'rus (W.-wind).
Ventiel' (*lucht- wind- of gasklep*), o. en m. —tielen.
Ventiel'klep (*klep in een ventiel*, inz. *bij e. luchtballon, om gas uit te laten*), v. —pen; **—kleplijn** (*koord, om zulk een klep te openen of te sluiten*), v. —lijnen; **—slang** (*rubber-buisje tot afsluiting van het ventiel*), v. —slangen.
Ventila'tie (*luchtverversching*; *nauwkeurige en breedvoerige bespreking van het voor en tegen eener zaak in het openbaar*, inz. *in de pers*), v. —s, —tiën.
Ventila'tor (*luchtververschingstoestel*), m. —s.
Ventileeren (*de lucht ververschen*; *het voor en tegen eener zaak nauwkeurig en breedvoerig in het openbaar bespreken* inz. *in de pers*).
Vent'jagen (*rondventen, te koop loopen met iets*), o.gmv.; **—jager** (*marskramer*), m. -s.
Ven'tjelief (vleinaam: *lieve jongen*), o.
Vento'se (Fr. revol. *6e maand of Windmaand, van 19 Februari tot 20 Maart*), m. gmv.
Ventre à ter're (Fr. eig. *met den buik op den grond*: *in vliegende vaart*), bw.
Ventriloquist' (*buikspreker*), m. —en. (qu = k).
Ve'nus v. (myth. godin der schoonheid en der liefde, Gr. Aphrodi'te; sterrenk. *een der binnenplaneten*), v.; **—haar** (plantk. *een soort van varen, die in ons land* o.a. *op den St.-Pietersberg bij Maastricht groeit*; *een soort van tabak*), o. gmv.; **—schelp** (*porseleinschelp*), v. -en; **—slak** (*slak der venusschelp*), v. —slakken; **—spiegel** (*zekere klokvormige bloem*), m. —s.
Ver, ver're (*afgelegen, verwijderd*), bn. en bw.: verder, verst: *in een — land*, op grooten afstand van ons gelegen; *in het verre W.*; *in de verre toekomst*; *het — brengen*, goed vooruitkomen; *spreek niet verder*, voort; *wie van die leerlingen is het verst gevorderd?*, meest gevorderd; *heinde en —*, veraf; fig. *een —re neef*, niet naverwant; *de verdere regeling van zaken*, nadere, nog komende.
Veraan'genamen (*aangenaam maken*), —aangenaamde, heeft veraangenaamd: *hij zoekt het leven zijner ouders te —*, refl. *zich het leven —*; **—aanschou'welijken** (*aanschouwelijk voorstellen*), -aanschouwelijkte, heeft veraanschouwelijkt: *zijn onderwijs door platen —*; **—aar'den** (*ontaarden, slechter van aard worden, verbasteren*), —aardde, is veraard; **—accijn'zen** (*met accijns bezwaren, den accijns betalen*), —accijnsde, heeft veraccijnsd; **—ach'telijk** (*laag, met verachting*), bn. en bw.; **—ach'teloozen** (*verwaarloozen*), —achteloosde, heeft verachteloosd: *zijn gezondheid —*; **—achten** (*met minachting bejegenen*), —achtte, heeft veracht; **—ach'ter** (*iem., die veracht*), m. —s; **—ach'ting** (*minachting*), v. gmv.; **—ach'teren** (*in verval raken, steeds in waarde of gehalte verminderen*), —achterde, is verachterd: *zijn zaken — jaar op jaar*; **—ach'tering** (*verval*), v. —en: *de — van Vondels welvaart of welstand*; **—a'demen** (*weder adem scheppen, tot kalmte komen*), —ademde, heeft verademd; **—a'deming** (*het verademen*; fig. *verlichting, verkwikking, vertroosting*), v. gmv.: *dat geeft —, tot — komen*.
Ver'af (*op grooten afstand*), bw.: *hij woont-*.
Ver'afgelegen (*op grooten afstand gelegen*), bn.: *een — kasteel*; verg. Afgelegen.
Veraf'goden (*met afgodischen eerbied of liefde vereeren*), —afgoodde, heeft verafgood: *een meester —, een kunstenaar —*; **—af'schuwen** (*diep of in hooge mate verachten*), —afschuwde, heeft verafschuwd: *de leugen —, een meineedige —*.
Veran'da (*uitgebouwde, opene of met glas gesloten ruimte voor of achter een woning*; *galerij aan een voorhal of huis enz.*), v. -'s.

Veran'deren (1 *wijzigen*; *anders maken*; 2 *anders worden*), —anderde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) veranderd : 1 *e. kleedingstuk* —; 2 *het weer gaat* —; *v. meening, partij, stem enz.* —, wisselen ; —**an'dering** (*wijziging, wisseling*), v. —en : *alle* — *is geen verbetering* ; —**an'derlijk** (*onbestendig, wispelturig*), bn.: *een* — *humeur* ; *de fortuin is* —; —**an'derzucht** (*ziekelijk verlangen naar herhaalde verandering*), v. gmv.

Veran'keren (*met ankers vastleggen*; *met muurankers bevestigen*), —ankerde, heeft verankerd : *een boei of tonneboei* —; *een schipbrug* —; *een zeemijn* —; *de balken in den muur* —.

Verantwoor'delijk, bn.; —er, —st: *een minister, een* — *ambtenaar*, die geroepen kan worden om rekenschap te geven.

Verant'woorden (*rekenschap geven van, rechtvaardigen*), —antwoordde, heeft verantwoord : *gelden* —; *dat kan ik voor iedereen* —; *veel te* — *hebben*, veel op z'n kerfstok hebben ; *de dijken hadden het zwaar te* —, verkeerden in grooten nood, in groot gevaar; refl. *zich* —, zich rechtvaardigen.

Verant'woording, v. —en: *iemand ter* — *roepen*, zoodat hij zich moet verantwoorden bij zijn superieuren ; *zijn* — *was zwak*, verdediging ; *iets voor zijn* — *nemen*, zoodat men er verantwoordelijk voor is ; *rekening en* — *doen van zijn beheer*, toelichting en rekenschap geven van eenig geldelijk beheer.

Verar'men (1 *arm maken, doen worden* ; 2 *arm worden*), —armde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verarmd : 1 *de oorlog verarmt de volken* ; *schulden betalen verarmt niet*, d. i. maakt niet arm ; 2 *deze familie gaat* —.

Verassureeren, zie Assureeren.

Verbaal' 1 (1 *woordelijk, mondeling* ; 2 spraakk. *werkwoordelijk*), bn. : 1 *een verbale injurie*, openlijke beleediging met beschimpende woorden ; 2 *een* — *adjectief* b.v. *zittend* in : *een zittend leven*; *een* — *substantief*, b.v. *het zingen, het gezang* ; **2** (*verkorting van procesverbaal*), o. —balen: *e.* — *opmaken*, d.i. verbaliseeren.

Ver'ba volant', scrip'ta manent' (Lat. *Het gesprokene vervliegt, het geschrevene blijft*).

Verbaasd' (*erg verwonderd*), bn.: — *staan* ; —er of meer —, meest —; —**heid** (*verwondering*) v. gmv.: *van zijn* — *bekomen*.

Verbab'belen (*met babbelen doorbrengen*), —babbelde, heeft verbabbeld : *buurvrouw had haar tijd —babbeld*; refl. *zich* —, zijn mond voorbijpraten.

Verbalisant' (*dienaar der politie, die een proces-verbaal opmaakt*), m. —en; —**seeren** (*iemand bekeuren, een proces-verbaal opmaken*).

Verband' (1 *verbinding, verbintenis* ; 2 *verbinding, samenhang* ; 3 *uitwendig heelkundig middel* : *zwachteling, omwinding*), o. —en : 1 *goederen, die onder hypothecair* — *liggen*, die bezwaard zijn met één of meer hypotheken ; *onder* — *als naar rechten*, d.i. zooals wet en recht het bepalen ; 2 *het* — *bij het metselen is niet gemakkelijk te houden* ; *er is geen* — *in dat opstel, in dat gedicht enz.* ; spraakk. twee zinnen, die tot elkaar staan in causaal —, b.v. door *want* of *omdat* verbonden zijn : *in* — *tot of met*, in betrekking ; 3 *zijn gebroken arm is in het* —, *een* — *van gips een hoofd*—, *een heup*—, *een schouder*— ; —**kist** (*kist, die de hulpmiddelen bevat tot het verbinden van gewonden*), v. —en; —**leer** (heelk. *theorie, die leert hoe verbanden moeten worden aangelegd*), v. gmv. ; —**materieel** (*alle materiaal, dat als verband kan dienen*), o. gmv.; —**stof** (*weefsel als verband kunnende dienen*), v. —stoffen ; —**wagen** (mil. *wagen met verbandstoffen*). m. —s.

Verban'nen (*in ballingschap zenden of doen gaan* ; fig. *uit zijn gedachten, gemoed verdrijven*), —bande, heeft verbannen, verg. Banne n ; *Themistocles werd uit Athene* — (470 v. C.) ; *Napoleon werd naar St.-Helena* — (1815); fig. *ik wil geen ernstige gedachten* — (Koetsveld) ; *zorg of vrees* —; —**ban'ning** (*ballingschap*), v. —en ; —**ban'ningsoord** (*oord, streek, gebied, waarheen misdadigers enz. verbannen worden*), o. —en : Siberië was e. vreeselijk —; Nieuw-Caledonië (Stille Zee) werd in 1871 het — van communisten.

Verbas'teren (*ontaarden*), verbasterde, is verbasterd : *de zeden zijn er verbasterd*; *exotische planten* — *hier op den duur.*

Ver'ba va'lent u'su (Lat. *De woorden hebben die bet., welke het gebruik er aan hecht*).

Verba'zen (*in verwondering brengen*), —baasde, heeft verbaasd: *de goochelaar verbaasde de toeschouwers door zijn toeren*; *die nederlaag zal ieder* —; refl. *z.* —, z. verwonderen : *zich over den uitslag v. e. onderneming* —; —**ba'zend 1** (*verwonderlijk*), bn.; —er, —st : *een* —*e drukte* ; *die musicus maakt* —*e vorderingen*, zeer groot; *een* —*e sluwheid*, ongehoord ; **2** (*buitengewoon*), bw.: *hij sprak* — *rad* ; *die baron is* — *rijk*, ongemeen ; **3** tw. : —, *wat een gewoel !*; —**bazing** (*groote verwondering*), v. gmv.: *tot mijn* —.

Verbed'den (*op een ander bed leggen*), —bedde, heeft verbed : *een zieke* —.

Verbeel'den (*in beeltenis brengen, voorstellen*), —beeldde, heeft verbeeld : *dit verbeeldt den brand van Leuven*; refl. *z.* —; *ik kan mij* — *hoe droef hij was*, voor den geest stellen ; *gij hebt u dat verbeeld*, het bestaat enkel in uw verbeelding.

Verbeel'ding (*kracht van de ziel, om zich een beeld te scheppen*), v. gmv.: *een sterke* — *hebben, een rijke* —; *dat bestaat enkel in de* —, is niet reëel ; zegsw. *de* — *is erger dan de derdendaagsche koorts*, een ingebeelde kwaal is vaak erger dan een werkelijke.

Verbeel'dingskracht (*vermogen der ziel om zich iets voor den geest te stellen*), v. gmv. : *de scheppende* — *van groote schilders, dichters, romanschrijvers*, de gave om een wereld van beelden op het doek of in poëzie of proza te phantaseeren.

Verbee'nen (*tot been worden*), —beende, is verbeend : *kraakbeen kan* —.

Verbees'telijken (*verdierlijken*): refl. *z.* —: —beestelijkte z., heeft z. verbeestelijkt.

Verbei'den (*wachten, afwachten, verwachten*), —beidde, heeft verbeid : *we zullen je daar* —, toeven ; —**bei'der** (*toekomstig gebieder*, d. i. *iemand, die als vermoedelijk opvolger reeds de regeering voert*), m. —s :

Willem van Henegouwen kreeg den titel van — (1345).

Verbe'na (plantk. *tuinbloem, ook in 't wild groeiend; ijzerkruid*), v. verbena's.

Verber'gen (*aan het gezicht onttrekken*), —borg, heeft verborgen: *zijn geld* —, wegstoppen; fig. *zijn droefheid* —, niet laten merken; *iets* —, geheimhouden; refl. *z.* —, zich verstoppen; *konijnen* — *zich in hun holen*; —**be'ten** (volt. deelw. van *verbijten*), bn.: *zijn gelaat teekende* — *woede*, d.i. ingehouden woede, —*wrok*, verkropte; —**be'terblad** (boekdr. *bladzijde achter in een boek, waarop de bij de correctie over het hoofd geziene fouten worden vermeld*), o. —en; —**be'teren** (1 *beter maken*; 2 *beter worden*), —beterde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verbeterd: 1 *een fout* —; 2 *de toestand verbeterde gaandeweg*; refl. zich — (*een beter leven gaan leiden*): *de zoon beloofde zich te* —; —**be'tering** (1 *het verbeteren*; 2 *herstel van een fout, van een gebrek*), v., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en: 1 *die boosdoener is voor geen* — *meer vatbaar*; 2 *een nauwgeurige* —, *een geleidelijke* — *van de maatschappelijke toestanden*; *in dien tekst, in die kopij zijn de noodige* —*en aangebracht*; —**beurd'verklaren** (*bij vonnis of administratief besluit verklaren, dat een misdadiger of overtreder den eigendom over bep. goederen ten bate v. h. Rijk verliest*), men verklaarde —, heeft verbeurdverklaard: *de goederen, de vaten jenever werden* —*verklaard*, wegens ontduiking van de wetten op invoerrechten of accijnzen; —**beurd'verklaring** (*het verbeurdverklaren*), v. —verklaringen: — *van koopmansgoederen*, vroeger ook straf bij een doodvonnis: al de goederen van Egmond en Hoorn kwamen door — aan de schatkist van den koning van Spanje; —**beu'ren** (*verliezen*), verbeurde, heeft verbeurd: *iemands achting* —, *iemands vriendschap* —; *er is niet veel aan* —*beurd*; —**beu'ren, zich** (*zich vertillen, een ongemak krijgen door te zwaar te beuren*), —beurde zich, heeft zich verbeurd; —**beur'te** (*verlies*), v. gmv.: *op of onder* — *van lijf en goed*, d.i. op straffe van, verlies; —**beu'zelen** (*verspillen*), —beuzelde, heeft verbeuzeld: *tijd* —, *zijn geld* —, verknoeien; —**bid'den** (*vermurwen*), —bad, heeft verbeden: *Alva liet zich niet* —.

Ver'bi divi'ni minis'ter, zie **V. D. M.**

Verbie'den (*door een gebod beletten*), —bood, heeft verboden: *iemand iets* —; —**bijs'terd** (*verward, van streek*), bn. en bw.: *ik was* — *door al de pracht om mij heen*; —**bijs'teren** (*verwarren, bedwelmen*), —bijsterde, heeft verbijsterd: *al dat kanon- en mortiergebulder zou ons* —; —**bijs'terend** (*verwarrend, van zijn zinnen brengend*), bn.: *een slagveld is een* — *schouwspel*; *een* — *raadsel der natuur*; —**bijs'tering** (*verwarring, bedwelming*), v.: *in* — *geraken*; —**bij'ten** (eig. *wegbijten*, d.i. op zijn tanden bijten, omdat men zich haast niet kan inhouden van toorn, wrok, drift, pijn enz.), —beet, heeft verbeten: *Henriette, haar spijt* —: *bijtende* (C. O.); refl. z i c h —: *ik* —*beet mij van 't lachen*, d. i. om niet te lachen; *zich* — *van woede*, om zijn woede in te houden; —**bind'baar** (rechtst. *verbindend*), bn.; —**bind'baarheid**, v. gmv.: *de* — *v. e. gemeentelijke verordening*; —**bin'den** (*anders binden, steviger, beter binden, samenbinden*), —bond, heeft verbonden: *een wonde* —, voorzien van een verband; reflex. *zich* —, een verplichting op zich nemen: *hij verbond zich tot die jaarlijksche bijdrage, zich met een plechtige gelofte, met een eed* —; —**bin'ding** (*vereeniging*), v. —en: *de straat van Gibraltar vormt de* — *tusschen de Middellandsche Zee en den Atlantischen Oceaan*; *in* — *staan*, b.v. twee steden door een spoorweg; *zich in* — *stellen*; *in* — *met*, relatie, gemeenschap.

Verbin'dingsspoorweg (*spoorlijn, die twee hoofdlijnen verbindt*), m. —spoorwegen —**bin'dingsteeken** (spraakk. *koppelstreepje*, b.v. *in*: *Java-koffie*), o. —teekens: —**bin'tenis** (*verhouding tusschen twee personen, waarbij de een tot iets gerechtigd, de ander tot hetzelfde gehouden of verplicht is*), v. —sen: —*sen spruiten voort óf uit overeenkomst óf uit de wet.*

Verbit'terd (*vol haat en wrok*), bn en bw.; —er, —st: *e.* — *gevecht*, — *strijden*, met verbittering; —**bit'terdheid** (*verbittering*), v. gmv.; —**bit'teren** (*bitter maken, vergallen*), —bitterde, heeft verbitterd: *die zoon verbittert hem het leven*; —**bit'tering** (*haat, wrok*), v. gmv.: *de* — *des volks*; —**blee'ken** (*bleek worden*), —bleekte, is verbleekt: *zij* —*bleekte bij die woorden*; —**blijd'** (*verheugd*), bn.: *met een* — *hart*; —**blij'den** (*blij maken*), —blijdde, heeft verblijd: *dat bericht zal mijn ouders* —; refl. *zich* —: *wij zullen ons* — *bij die tijding*, verheugen; —**blij'dend** (*blijdschap gevend*), bn.: *een* — *bericht*; —**blijf'** (*oponthoud, woonplaats*), o. —blijven; —**blijf'kosten** (*kosten, verbonden aan het verblijf in zekere stad*, b.v. *als examinator, inspecteur enz.*), m. mv.: *men ontvangt dan vergoeding van reis- en* —; —**blijf'pas** (*bewijs of permit, om ergens te mogen verblijven*), m. —passen; —**blijf'plaats** (*domicilie*), v. —plaatsen; —**blij'ven** (*verblijf houden*), —bleef, heeft en is verbleven: *hij* —*blijft reeds eenigen tijd te Rome*; *de zaak verblijft aan u*, gij blijft de meester, de regelaar; *ik verblijf uw dw. dienaar*, ben voortdurend.

Verblind' (*als blind, als met blindheid geslagen*), bn.; —er, —st: *vele ouders zijn* — *ten opzichte v. d. fouten of gebreken hunner kinderen*; —**blind'heid** (*het blind-zijn*), v. gmv.; —**blin'den** (*blind maken*; fig. *begoochelen*), —blindde, heeft verblind; —**blinding** (*het verblind-zijn*; fig. *begoocheling*), v.: *vele menschen zijn als met* — *geslagen ten opzichte van hun geestelijke belangen*; *in zijn* — *deed hij dien dwazen stap*; —**bloe'den** (*doodbloeden*), de soldaat —bloedde, is verbloed; —**bloe'ding**, v.: *de man stierf aan* —; —**bloemd'** (*beeldsprakig*; ook: *bedekt, figuurlijk*), bn. en bw.: —*e taal*; *een* —*e bekentenis*; — *spreken*, in bedekte termen, in beeldspraak; —**bloe'men** (eig. *iets verbergen onder de bloemen, waarmee men het bestrooit*; fig. *bewimpelen, een mooi aanzien geven, vergoelijken*), —bloemde, heeft ver-

bloemd : *hij zoekt de toedracht der zaak te* —, bedekken ; *een gebrek* —, *een misslag* —, *de waarheid* —, bewimpelen ; —**bluf'fen** (*overbluffen, door bluf bedwelmen*), —blufte, heeft verbluft : *die koopman meende mij te* —, uit het veld te slaan, den mond te stoppen ; —**bluf'fend,** bn. en bw.: *een* —*e originaliteit*, verbazende ; *een* —*e snelheid* ; *een* — *resultaat* ; — *snel opstijgen* ; —**bod'** *het verbieden*), o. gmv.; —**bo'demen** (scheepst. *bodemerij op een schip nemen*), —bodemde, heeft verbodemd ; —**bods'bepaling** (*bepaling waarbij iets verboden of ontzegd wordt*), v. —en; —**boe'ken** (*overboeken, in een ander boek overbrengen*), —boekte, heeft verboekt : *een post* —; —**boe'ren** (1 *door 't landbouwbedrijf geld verliezen* ; 2 *boerachtig worden*), —boerde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verboerd : 1 *zijn vermogen* —; 2 *hij is op dat dorp* —*boerd* ; —**bol'gen** (*opgeblazen, toornig ; onstuimig*), bn.; —er, —st: *de* — *Oceaan* ; *in een* — *stemming* ; —**bol'genheid** (*hevige gramschap*), v. —heden : *vloeken in zijn* —.

Verbond' (*verdrag, vereeniging, overeenkomst*), o. —en: *de arke des* —*s* : *het Oude en Nieuwe* —, zie Testament ; *het drievoudig* —, d. i. de Triple-Alliantie (1668) ; *het* — *der Edelen* (1565) ; *een aanvallend en verdedigend* —, zie : Offensief, Defensief ; ook, Zoutverbond.

Verbonden' (*vereenigd*), bn.: *de* — *mogendheden* ; zie Geallieerden.

Verbonds'ark (Isr. *Arke des verbonds*), v.

Verbonds'beker (Prot. *avondmaalsbeker*), m. —s; —**breuk** (*schending v. e. verbond*), v. —en; —**eed** (*eed, waarmee een verbond bekrachtigd wordt*), m. —en; —**kist** (Bijbel : —*ark*), v. —en ; —**maal** (Prot. *Nachtmaal*), o. —malen ; —**tafel** (Prot. *Avondmaaltafel*), v.

Verbor'gen (*geheim ; geheimzinnig ; duister*), bn. ; —er, —st : *een* — *deur, een* —*e bedoeling* ; spraakk. *een* — *afleiding*, b.v. *welk*, uit *wie-lijk* ; *een* — *samenstelling*, b.v. *jonker*, uit *jonkheer* ; ook : Verholen ; —**heid** (*geheimenis, mysterie*), v. —heden : *de* —*heden Gods.*

Verbouw', m. gmv.: *de* — *v. e. school* ; —**bou'wen 1** (*anders bouwen*), —bouwde, heeft verbouwd : *een huis* —; **2** (*op den akker telen*), —bouwde, heeft verbouwd : *op dezen akker zal tarwe* —*bouwd worden* ; —**bouwereerd'** (*onthutst*), bn. en bw. : *hij kwam erg* — *terug*, verward, ontsteld : — *kijken*; —**bou'wing**, v. —en : *de* — *v. een huis, de* — *van granen* ; —**brab'belen** (*met wartaal beschrijven, verknoeien*), —brabbelde, heeft verbrabbeld : *veel papier* —, *eer het opstel klaar is* ; —**brand'baar** (*kunnende verbranden*), bn. : *beddegoed is* —; —**bran'den** (1 *door het vuur doen verteren of dooden; bruin doen worden, verzengen* ; 2 *door het vuur verteerd of gedood worden; bruin worden, verzengen*), —brandde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verbrand: 1 *iets tot asch* —, *iem. levend* —; *Jeanne d'Arc werd door Engelschen levend*—*brand* (1430); *zijn voet* —, brandwonden krijgen aan ; *de zomerzon* —*brandt het gras*, verzengt ; *de bakker heeft het brood, de keukenmeid het gebraad* —*brand*, gebakken met zwarte korst ; 2 *zijn aangezicht is* —*brand*, bruin geworden van de zon ; zegsw. *de schepen achter zich* —, zich zijn laatste redmiddel zelf ontnemen, zijn laatste toevlucht vernietigen; —**bran'dingsproces** (*de scheikundige werking van het verbranden*), o. —sen ; —**bran'dingsproduct** (*stof, door verbranding ontstaan*), o. —en.

Verbras'sen (*verkwisten, in overdaad doorbrengen*), —braste, heeft verbrast ; —**bras'ser** (*doorbrenger*), m. —s.

Verbree'den (*breeder maken*), —breedde, heeft verbreed : *een straat* —, *een gang* —, *een kamer* —; —**breek'baar** (*verbroken kunnende worden*), bn., verg. Onverbreekbaar ; —**brei'den** (*over een groote ruimte uitstrekken*), —breidde, heeft verbreid : *een gerucht, een nieuwtje wordt verbreid* ; refl. *zich* —, bekend worden ; —**bre'ken** (*stukmaken* ; fig. *schenden, herroepen*), —brak, heeft verbroken : *een afsluiting* —; *een contract* —, *een gelofte* —; —**brij'zelen** (*stukslaan, vermorzelen, tot gruis maken*), —brijzelde, heeft verbrijzeld : *met een moker iets* —; *het* —*de lichaam van den verongelukte* ; fig. *een* —*d hart*, rouwmoedig ; —**brod'delen** (*verkeerd behandelen, verknoeien*), —broddelde, heeft verbroddeld : *een borduurwerk* —; *zijn eigen of eens anders werk* —, bederven ; fig. *hij zal ons de zaak nog* —, in de war brengen, bederven ; —**brod'den** (*bederven*), —brodde, heeft verbrod : *hij zal het spel* — (Vondel), ook : *Verbroddelen* ; —**broe'deren** (*tot broeders, innige vrienden maken*), —broederde, heeft verbroederd : *niets* —*broedert meer dan de kunsten* (Klikspaan) ; *zich* — ; —**brok'kelen** (*in brokken of stukjes*: 1 *breken*, 2 *uiteenvallen*), —brokkelde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verbrokkeld : 1 *brood* —; 2 *h. brood verbrokkelt.*

Verbruid' **1** (*gemeen, slecht*), bn. : *die* —*e jongen* ; **2** (*erg, zeer*), bw. : *zij is* — *leelijk* ; **3** (*drommels*), tw.: —, *wat is het koud !* ; —**brui'en** (*bederven*), —bruide, heeft verbruid : *die knecht heeft het bij zijn meester* —*bruid*, verkorven ; *ik* —*brui het*, ik vertik, verdij het ; —**bruik'**, o. gmv.: *er is v. dat artikel veel* —, omzet ; *het* — *van turf, brood enz.*; —**brui'ken** (*opmaken, verteren, opstoken, opeten enz.*), —bruikte, heeft verbruikt : *veel boter in de keuken* —; *hij heeft zijn heele kapitaal* —*bruikt* ; *veel steenkolen* —; *heel den voorraad wijn* —; —**bruiks'artikelen** (*consumptieartikelen*; [*eet*]*waren, die dagelijks gevraagd worden*), o. mv.; —**bruiks'belasting** (*accijnzen*), v. —en ; —**bui'gen** (*anders buigen*), —boog, heeft verbogen : *een staaf* —; *een woord* — (spraakk. d.i. declineeren ; —**bui'ging** (*het anders buigen* ; inz. spraakk. *declinatie*), v. —en.

Verbum (Lat. 1 *woord* ; 2 *werkwoord*), o. verba : 1 — *sat sapienti*, een goed verstaander heeft maar een half woord noodig ; 2 — *activum*, bedrijvend ; — *defectivum*, onvolledig ; — *impersonale*, onpersoonlijk ; — *passivum*, lijdend ; — (*in*)*transitivum*, (on)overgankelijk ; zie ook Verba.

Verdacht' **1** (*onder verdenking liggende*), bn.: *een* — *huis, een* —*e plaats* ; *dat komt mij* — *voor* ; *op iets* — *zijn*, bedacht, op

zijn hoede ; *ik wensch u niet — te maken*), bn.; **2** **—e** (*die verdacht wordt*), m. en v. —n ; **—dacht'making** (*het verdachtmaken*), v., (soorten), v. —en ; **— da'gen** (*uitstellen tot een anderen dag*), —daagde heeft —daagd : *een zitting —*; ook, *je hart zal er van —*, van blijdschap opspringen, opvroolijken ; vero. ; **—aam'pen** (1 *tot damp worden* ; 2 *tot damp doen of laten worden*), verdampte, is (bet. 1), heeft (bet. 2), verdampt : 1 *het water —dampt bij het koken* ; 2 *de zon —dampt het water.*

Verde'digen (*beschermen, verweren, ergens voor opkomen, voorspreken*), verdedigde, heeft verdedigd : *de klokken verdedigt haar kiekens* ; *iemand —*; *een beklaagde —*; *een vesting —*, de aanvallen v. d. vijand afafslaan ; *een stelling —*, de waarheid er v. staande houden ; *een wetsontwerp —*, betoogen, dat het noodig en nuttig is ; *zijn eer, zijn goeden naam —*, er voor opkomen; refl. *z.*—, de aanvallen, waaraan men blootstaat, afweren, afslaan ; **—er** (*iemand, die verdedigt*), m. —s. ; **—ing** (*het verdedigen*), v. gmv. : *de — van de vrijheid* ; *een fort in staat van — brengen* ; zie ook : Pleidooi, Apologie.

Verde'digingsbelasting (*sinds 1916, buitengewone bel., geheven ter gedeeltelijke bestrijding v. d. kosten v. d. oorlogstoestand*), v. —en ; **—front** (mil. *front van het leger, dat verdedigt*), o. —fronten ; **—kolonne** (*opstelling van troepen tot verdediging*), v. —s ; **—linie** (*lengte v. h. verdedigingsfront*), v. —liniën ; **—middel** (*middel tot tegenweer*), o. —en : *er zijn actieve en passieve —en*, b.v. kanonnen en hindernissen ; **—werk** (mil. *versterking: schans, borstwering, bolwerk, bastion enz.*), o. —en.

Verdeeld' (*oneenig, tweedrachtig*), bn.; **—heid** (*twist, oneenigheid, veete*), v. —heden : *— zaaien.*

Verdee'len (*in deelen splitsen, verbrokkelen*), —deelde, heeft verdeeld : *een landgoed —, een erfenis —*; *de stemmen zijn —deeld* ; refl. *zich —*: *hier —deelt zich de rivier in twee takken*, zich splitsen ; **—ing** (*splitsing, scheiding*), v. —en.

Verdee'lingsdeeling (rek. *divisie-deeling*), v. —en : de — leert, hoe groot elk deel bij deeling is, b.v. 1/7 van 56 gulden is f 8.

Verdeemoe'digen (*deemoedig maken, tot ootmoed brengen, tot nederigheid stemmen*), —deemoedigde, heeft verdeemoedigd : *gij moet uw hart voor God —*, vernederen ; refl. *zich —*, deemoed toonen.

Verdek' (scheepst. *het dek*), o. —dekken.

Verdekt' (eig. *voorzien van e. dek* ; fig. *beschermd, gedekt*), bw.: *zich — opstellen*, z. zoo plaatsen, dat men niet gezien kan worden, b.v. achter kreupelhout, in een loopgraaf, in slooten, greppels enz. ; zie ook Ingraven ; mil. *de artillerie moet zich — opstellen*, nl. achter hoogten, houtgewas, in hinderlaag.

Verdel'gen (*uitroeien, vernietigen*), verdelgde, heeft verdelgd : *insecten —, ongedierte —*; **—del'ging** (*het verdelgen*), v. —en ; **—del'gingsoorlog** (*oorlog om een stam, een ras, een stad te verdelgen*), m. —en : *de oorlogen der Romeinen waren meest —en.*

Verden'ken (*kwaad vermoeden van, achterdocht hebben*), —dacht, heeft verdacht : *iemands goede trouw —*; *een knecht van diefstal —*, gelooven of meenen, dat hij e. dief is ; **—ing** (*kwaad vermoeden*), v. —en: *iemands eerlijkheid, rechtschapenheid, vaderlandsliefde in — brengen*, verdacht maken ; *zijn goede trouw is buiten alle —*, argwaan.

Ver'dere (*het overige* ; *dat, wat volgen moet*), o. gmv.: *het — kunt ge wel raden.*

Verderf' (*ondergang*), o. gmv.: *in zijn — loopen*; *'t eeuwige —*, verdoemenis ; **—der'felijk** (*hoogst nadeelig*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e invloed* ; *alcohol werkt —*; **—der'felijkheid** (*het verderfelijk zijn*), v.: *de — van het slechte voorbeeld* ; **—engel** (Bijb. *engel des verderfs, slaande of doodende engel*), m. —en ; **—der'fenis** (*verdoemenis*), v. gmv.; **—der'ven** (*bederven, ondermijnen, vernielen*), —dierf, heeft en is verdorven : *onmatig gebruik van sterken drank verderft ziel en lichaam* ; **—dicht'** (*verzonnen*), bn.: *een — verhaal* ; *een —e naam*, nl. een schuilnaam.

I. Verdich'ten (*dichter maken*), —dichtte, heeft verdicht : *gassen, dampen —*, samenpersen.

II. Verdich'ten (*uitdenken, verzinnen*), —dichtte, heeft verdicht ; **—dich'ting** (*verzinsel*), v. —en ; **—dicht'sel** (*verzonnen verhaal, fabel, verzinsel*), o. —en, —s.

Verdict' (*uitspraak, beslissing v. gezworenen*), o. verdicten.

Verdiend' (*toekomend*), bn.: *nu heeft die dierenplager zijn —e loon*, inz. straf.

Verdie'nen (*al dienende of door arbeid winnen*), —diende, heeft verdiend : *geld —, zijn brood —*; fig. *lof —*, aanspraak hebben op; *een berisping —*, zich op den hals halen ; **—dien'ste** (*loon voor den arbeid*), v. —n : *in den winter zijn de —n van een werkman, een arbeider, een daglooner niet groot* ; fig. *een man van —*, die veel goeds gedaan heeft, tot stand heeft gebracht ; **—dien'stelijk** (*met verdienste*), bn. en bw.; —er, —st : *zich — maken* ; *een — ambtenaar* ; *hij heeft — gewerkt.*

Verdie'pen (*dieper maken*), —diepte, heeft verdiept ; fig. *zich — in iets*, ernstig peinzen over iets ; *zich in beschouwingen, in gissingen —*, zich ernstig bezighouden met ; *in droefgeestigheid verdiept zijn*, verzonken ; **—die'ping** (1 *het dieper maken*, ook fig. ; 2 *hoogte-afdeeling van een gebouw*), v. —en : 1 *de — van het vaarwater* ; *— van het geestelijk leven* ; 2 *een huis van drie —en* : **—diep'schaaf** (timm. *schaaf, die dient tot het maken van groeven of sponningen in de lange diktezijde van e. plank*), v. —schaven ; **—dier'lijken** (1 *tot dier worden*, fig. ; 2 *tot dier maken*, fig.), verdierlijkte, is (bet. 1), heeft (bet. 2), verdierlijkt : 1 *hij verdierlijkte hoe langer, hoe meer* ; 2 *de drank verdierlijkte hem* ; *zich —*, d. i. als een redeloos dier gaan doen, leven, handelen : liederlijk leven ; **—dier'lijking** (*zedelijke ontaarding*), v. gmv. ; **—diet'schen** (eig. *in de volkstaal of het Dietsch* d. i. *het Nederlandsch overzetten* ; fig. *verstaanbaar maken*); **—diet'sching**, v.gmv.; o., *Verhollandsching*; de Trou-ringh van H. de Veer is een — van een Fr. werkje (B. Huet) ; **—dijd'**

(*verdoemd*), **1** bn.: *die —e vent!*; **2** tw.: *wel —!*, verduiveld; —**dij'en** (*bepaald weigeren*), —dijde, heeft verdijd: *ik verdij het om dit te doen*, verdraai het; —**dik'ke, —dik'kie,** bastaardvloek van verwondering.

Verdik'ken (1 *dikker maken*; 2 *dikker worden*), —dikte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verdikt: 1 *stroop —, het vleeschnat —*; 2 *de vloeistof verdikte*; —**disconteeren** (handel: *te vroeg innen, van wissels, tegen een bepaalde korting* (disconto); —**dob'belen** (1 *door het dobbelspel verspelen of kwijtraken*; 2 *om iets laten dobbelen*), —dobbelde, heeft verdobbeld: 1 *have en vrijheid —*; 2 *een eend, een gans —*; —**doe'ken** (*op een ander doek overbrengen*), —doekte, heeft verdoekt: *een schilderij —*, op nieuw linnen overbrengen; —**doemd' 1** (*veroordeeld* inz. *tot de helsche straf*; *afschuwelijk, gemeen*), bn.: *een — bedrog*, vloekwaardig; **2 —e** (*iemand, die verdoemd is*), m. en v. —n: *de plaats der —n*, nl. de hel; —**doe'melijk** (*verwerpelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e daad*, waard verdoemd te worden; — *slecht*, in hooge mate; —**doe'meling** (*iemand, die verdoemd is*: *onzalige*), m. en v. —en, voor het v. ook: —**e**; —**doe'men, verdom'men** (*veroordeelen*), —doemde, heeft verdoemd: *hij verdoemt, verdomt dit of dat te doen*, vervloekt het, plat; —**doe'menis, verdom'menis** (*helsche straf*), v. gmv.: *de eeuwige —*; ook, lichaam, lijf: *ik zal je op je — slaan of komen*, volkst. zeer plat.

Verdoen' (*noodeloos verbruiken*), —deed, heeft verdaan: *hij verdoet veel geld*, verkwist; *hij wil zich —*, van kant maken; —**doe'zelen** (*doen vervagen*), —doezelde, heeft verdoezeld: *zijn beginselen —*, zie Wegdoezelen; —**dof'fen** (1 *dof worden*; 2 *dof of doffer maken*), —dofte, is (bet. 1), heeft (bet. 2) —doft: 1 *je moet die tinten wat —*; 2 *een geluid kan —*; —**dok'teren** (*wegens dokteren moeten betalen*), —dokterde, heeft verdokterd: *veel geld —*; —**do'len** (*verdwalen*), —doolde, is verdoold: *wij zijn in het bosch —doold*, van den rechten weg afgeraakt.

I. Verdom'men, zie Verdoemen.

II. Verdom'men (*dom of dommer maken*), —domde, heeft verdomd: *het volk trachten te —*; —**donkerema'nen** (*verduisteren, aan het licht onttrekken*), —donkermaande, heeft verdonkeremaand; *gelden —*, op slinksche wijze ontvreemden, wegfutselen; *goederen —*, helen: —**don'keren** (1 *donker[der] worden*; 2 *donker[der] maken*), —donkerde, heeft (bet. 2), is (bet. 1) verdonkerd: 1 *men zag zijn gelaat —*; 2 *die zware gordijnen — het vertrek.*

Verdoold' (*verdwaald, afgedwaald*), bn.; —**doolde** (*iemand, die eig. of fig. afgedwaald is*), m. en v. —n; —**dold'heid,** v.: — *van zinnen*, afdwaling; —**doo'pen** (*anders doopen, een anderen naam geven*), —doopte, heeft verdoopt: *de gemeenteraad zal die leelijke straatnamen wel —*; —**doo'ven** (1 *doof of dof maken*; 2 *dof worden*), —doofde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) verdoofd: 1 *de dokter zal de pijn —*, stillen; 2 *door den val was hij geheel —doofd*; *zijn ijver zal wel wat —*, verflauwen; —**dord' 1** (volt. deelw. van *verdorren*; *verdroogd, dood*), bn.: *een —e tak*; fig. *—e pracht v. h. woud*; **2** tw.: *wel verdord!*, ter uitdrukking van verwondering, ergernis; —**do'ren** (*gek worden*), —doorde, is verdoord; vero. —; **dor'ren** (*verdrogen*), —dorde, is verdord: *die tak zal verdorren, de bloemen gaan —*, dor worden; fig. *verdorrende ellend* (Da Costa); —**dor'ring** (fig. *verstijving*), v. gmv.; —**dor'ven** (*geheel of in den grond bedorven*), bn.; —er, —st: *de — jeugd*, zedelijk bedorven; —**dorvenheid** (*zedelijk bederf*), v. gmv.; —**draagbaar** (eig. *te verdragen*), bn.: *die last is —*, kan naar elders gedragen worden; —**draag'lijk** (fig. *te lijden, te dulden*), bn.; —er, —st; —**draag'zaam** (*meegaand, inschikkelijk, toegeeflijk*, bn.; —zamer, —zaamst; —**draag'zaamheid** (*welwillende gezindheid jegens andersdenkenden of andersgezinden*), v. gmv., ook Tolerantie; —**draaid' 1** (eig. *wanstaltig, wanschapen*), bn.; **2** (*zeer*), bw.: *het is — aardig*, zeer, in hooge mate; **3** tw.: *wel —!* uitroep van verwondering.

Verdraai'en (*anders draaien*), —draaide, heeft verdraaid: *verdraai den wijzer*, d.i. anders zetten; *hij zal het slot nog —*, stukdraaien; *iemands woorden —*, verkeerd overbrengen; *het recht —*, verkrachten; *de knecht verdraait het*, verkiest het niet te doen; —**drag** (*overeenkomst*), o. —en: *een onderhandsch —, een handels—, een — aangaan*; —**dra'gen** (*dulden, lijden, doorstaan*), —droeg, heeft —dragen; —**drag'haven** (vroeger: *Chineesche haven, volgens tractaat open voor den Europeeschen handel*), v. —s; —**driedub'belen** (*iets driemaal zoo groot of zoo talrijk maken*, —driedubbelde, heeft verdriedubbeld: *de wisselbouw zal uw oogsten —*, drievoudig maken.

Verdriet' (*leed, spijt, hartzeer, zielesmart*), o. gmv.; —**drie'telijk** (*verdrietig, hinderlijk*), bn.; —er, —st; —**drie'telijkheid** (*onaangenaamheid, narigheid, kleine tegenspoed*), v. —heden: *de —heden, aan het dokterschap verbonden*; —**drie'ten** (*verdriet veroorzaken*), —droot, heeft verdroten: *alles —driet hem*, is hem onaangenaam; *dit heeft ons erg —droten*, ons verdrietig gemaakt, ons leed gedaan; —**drie'tig** (*onaangenaam, lastig*), bn. en bw.; —er, —st: *een — werk*; *een —gezicht zetten*, zuur: *moeten wachten is —*; *— kijken.*

Verdrievou'digen (*drievoudig maken*), —drievoudigde, heeft verdrievoudigd: *hij wist zijn inkomen te —*; —**drij'ven** (*verjagen*), —dreef, heeft verdreven: *muizen en ratten —*; *den tijd —, de zorgen —*; *den vijand —*, wegdrijven; —**drin'gen** (*van de plaats dringen*), —drong, heeft verdrongen: *iemand —*, onderkruipen; *de menigte —dringt zich in de zaal*; —**drin'ken** (1 *door drinken verspillen, door drinken kwijtraken*; 2 *in het water omkomen*; 3 *in het water doen omkomen*), —dronk, heeft (bet. 1 en 3), is (bet. 2) —dronken: 1 *zijn geld —*; 2 *bij de pogingen om zijn kind te redden is hij zelf verdronken*; 3 *ik heb die jonge katten maar verdronken*;

zegsw. *hij was verdronken, eer hij water had gezien,* voor de verleiding bezweken, nl. eer de verleiding voor goed begon; —**drin'king** (*daad van verdrinken*), v. —en: *door — een einde maken aan zijn leven*; —**dro'gen** (*uitdrogen, dor worden*), —droogde, is verdroogd: *die boterham zal —, dat is —droogd vleesch.*

Verdron'ken (*overstroomd, ondergeloopen, verzwolgen*), bn.: *— land*; —**druk'ken** (*onderdrukken*), —drukte, heeft verdrukt; —**druk'king** (*onderdrukking*), v. —en: zegsw. *tegen de — ingroeien,* ondanks allerlei leed toch gedijen, zie Groeien; —**druk'ker** (*persoon, die anderen onderdrukt, tiran, dwingeland*), m. —s; —**dub'belen** (*tweemaal zoo groot maken*), —dubbelde, heeft verdubbeld: *zijn ijver —, zijn spoed —,* dubbel maken; —**dub'beling**, v. —en; —**dub'belgetal** (spraakk. *de woorden op -voud*), o. —getallen: *twaalfvoud is een —*; —**dui'delijken** (*ophelderen*), —duidelijkte, heeft verduidelijkt: *de lezing werd met proeven en lichtbeelden —duidelijkt*; —**duis'teren** (1 *duister of duisterder maken*; 2 fig. van gelden: *achterhouden; gebruiken, waarover men niet mag beschikken*; 3 *duister of duisterder worden*), —duisterde, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 3) verduisterd: 1 *de wolken — het zonlicht; de zon, de maan werd verduisterd*; 2 fig. *gelden —,* achterhouden, ten bate van zich zelf aanwenden: 3 *de hemel verduisterde*; —**duis'tering** (*het aanwenden ten eigen bate v. goederen, die a. e. ander toebehooren, en welke men krachtens een rechtsverhouding* [b.v. bruikleen of bewaargeving] *in zijn bezit heeft*), v. —en.

Verduit'schen (*in het Nederlandsch vertalen*: *Duitsch maken of worden*), —duitschte, heeft en is verduitscht.

Verdui'veld **1** (*duivelsch, helsch, afschuwelijk*), bn.: *e. — leven, e. —e leugen*; **2** (*erg, zeer, in hooge mate*), bw.: *je loopt — hard*; **3** tw. ter uitdrukking v. verwondering, boosheid: *—, wat e, mooi schilderij!*; **dui'zendvou-den,** of —**voudigen** (*duizendvoudig maken*), —duizendvoudde, —voudigde, heeft verduizendvoud, —voudigd; —**duld'** (euph. v.: *verduiveld*), bw. (en tw.): *'t is — jammer; wel —!*

Verdun'nen (*dun, dunner maken*), —dunde, heeft verdund: *bier of wijn —*; —**du'ren** (*verdragen, dulden, doorstaan*), —duurde, heeft verduurd: *dat geraas is niet te —*; ook, *dat ornamentwerk —duurt den bouw,* duur maken; —**dut'ten** (*duttende doorbrengen, al duttende verliezen*), —dutte, heeft verdut: *een schoonen lentemiddag —, zijn tijd —*; —**duur'zamen** (*duurzaam maken*), duurzaamde, heeft verduurzaamd: *groenten, vleesch —, fruit —*; —**duur'zaming** (*conservatie*), v. gmv.; —**du'wen** (1 *wegduwen, van zijn plaats schuiven*; 2 *verteren*; fig. *verdragen; inslikken*), —duwde, heeft verduwd: 1 *een koffer, een last —, een balk —*; 2 *een kind kan geen manskost —*; *die beleedigende woorden moest hij maar —*; *die wiskunde kon hij niet —*; —**du'wing** (*vertering van spijzen*), v. gmv.

Verdwaald (*verdoold, v. d. rechten weg af*), bn.: *een — kind*; —**dwaasd' 1** (*gek, zot*), bn.: *een — volk, een — geslacht,* uitzinnig; **2** —**e** (*dwaas, zot, gek*), m. en v. —n.

Verdwa'len (*verdolen*), —dwaalde, is verdwaald: *ik was in de gangen van het hotel —dwaald,* kon 's avonds mijn kamer niet vinden; —**dwa'zen** (1 *dwaas maken*; 2 *dwaas worden*), —dwaasde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) —dwaasd: 1 *dat moet de menschen wel —*; *iemand —*; 2 *de menschen — hoe langer hoe meer,* verg. Verdwaasd; —**dwij'nen** (*onzichtbaar worden, uit het oog raken*), —dween, is verdwenen; fig. *nu is al mijn hoop —dwenen,* vernietigd, te loor; —**dwij'ning** (*het verdwijnen*), v. —en; —**e'delen** (*edel[er], fijn[er] maken*), —edelde, heeft veredeld: *een vruchtboom, een vrucht —; het paardenras —; zij willen den volkszang —; kunsten en wetenschappen — den mensch.*

Vereel'ten (1 *tot eelt worden*; 2 *met eelt bedekken*), —eeltte, is (bet. 1), heeft (bet. 2) —eelt: 1 *uw handen —*; fig. *het geweten van dien booswicht is vereelt,* in hooge mate ongevoelig; 2 *het roeien vereelt de handen*; —**ee'nen** (*samenvoegen, één maken*), —eende, heeft vereend: *het nuttige met het aangename —*; refl. *zich —,* zich bij elkaar voegen, zich verbinden; —**ee'nigen** (*samenvoegen*), —eenigde, heeft vereenigd; —**ee'niging** (*het vereenigd-zijn*), v.; —**ee'niging** (*club, bond, genootschap*), v. —en: *— tot bevordering van de Nederl. visscherij, — tot behoud van natuurmonumenten, — tot bescherming van dieren.*

Veree'nigingsleven (*het [gezellige] leven in maatschappijen, bonden, clubs*), o. gmv.; —**lokaal** (*zaal tot bijeenkomst der leden v. een vereeniging*), o. —lokalen: —**punt** (*plaats, waar twee of meer wegen, kanalen enz. zich vereenigen*; fig. *punt, waarin twee of meer partijen het eens zijn, samengaan*), o. —en; —**teeken** (mil. *signaal om zich te vereenigen*; ook: *penning, lint, knoop enz. waaruit blijkt, dat men lid is van een vereeniging*), o. —s; verg. Insigne.

Vereenvou'digen (*in eenvoudiger vorm maken, voorstellen*), —eenvoudigde, heeft vereenvoudigd: *een breuk —* (rek.); *een administratie —,* op eenvoudiger voet inrichten; —**een'zelvigen** (*tot één en dezelfde zaak maken*), —eenzelvigde, heeft —eenzelvigd: *twee zaken met elkaar —; zich —,* verg. Assimileeren; fig. *zij (Tine) had zich —eenzelvigd met haren Max* (Hav.); —**eer'der** (*iemand, die vereert of hoogloopt met*), m. —s: *een — van Vondel*; —**ee'ren** (*eer bewijzen*), —eerde, heeft vereerd: *de Godheid —; iemand met een bezoek —; iemand een geschenk —,* aanbieden; *een feest met zijn tegenwoordigheid —*; —**ee'renswaardig** (*waard of waardig, vereerd te worden*), bn.; —er, —st, ook, meer en meest —; —**ee'ring** (*eerbewijzing, geschenk*), v. —en.

Vereeu'wigen (*eeuwig doen zijn*), —eeuwigde, heeft vereeuwigd: *zijn naam —,* onsterfelijk maken; *met het penseel —,* eeuwig doen leven op het doek; —**ef'fenen** (eig. *effen maken*; fig. *afbetalen, afdoen; bijleggen, schikken*), —effende, heeft

vereffend : *een schuld —, een geschil —, belangrijke zaken met iem. te — hebben* ; —**eisch'**, o. gmv.: *naar — van omstandigheden*, d.i. naar deze het vorderen, eischen; —**ei'schen** (*vorderen, vergen*), —eischte, heeft vereischt : *dat werk —eischt veel routine, veel overleg*, vraagt, vergt ; —**eisch'te** (*het gevorderde*), o. —n : *kennis van het Engelsch is bij dat examen geen —; de —n van een examen*, wat gevraagd, als eisch gesteld zal worden ; —**en'gelen** (*tot iets engelachtigs maken*), —engelde, heeft verengeld: *de vriendschap, die 't leven —engelt* ; —**en'gen** (*nauwer maken*), —engde, heeft verengd : *die broek moet wat —engd worden* ; refl. *z.* —, enger worden: *de rivier gaat zich hier* —; —**en'kelen** (*verdeelen, in enkelvoudige deelen scheiden, splitsen*), —enkelde, heeft verenkeld; —**er'geren** (1 *erger maken* ; 2 *erger worden*), —ergerde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verergerd : 1 *zwaarmoedigheid verergerde zijn ziekte* ; 2 *de toestand van den ziekte verergert met den dag* ; —**et'teren** (*tot etter overgaan, te veel etteren*), de wond veretterde, is veretterd.

Vere'venen (*vereffenen*), —evende, heeft verevend.

Verf (*kleurstof, kleur*), v. verven, zie : O l i e—, W a t e r v e r f ; —**aarde** (*gekleurde aarde*), v. gmv. ; —**doos** (*kleurdoos, doos met verfsteenen*), v. —doozen ; —**eik** (plantk. *eik in N.-Amerika, wiens schors een gele kleurstof oplevert, gebezigd tot het verven van katoen*), m. —en.

Verf'hout (*hout, geschikt om er verf uit te bereiden*), v. gmv. : *centraal-Afrika en Brazilië leveren veel* —; zie B r a z i l i e h o u t.

Verfij'nen (*fijn, fijner maken*), —fijnde, heeft verfijnd : *den smaak* —; *verfijnde wreedheid*, geraffineerde ; —**fij'ning**, v. —en , — *van zeden.*

Verf'kooper (*handelaar in verf, verfkoopman*), m. —s ; —**kuip** (*kuip met of voor verf*, b.v. *in de blauwververij*), v. —en ; —**kwast** (*kwast van den verver*), m. —en ; —**laag** (*laag verf, die op hout of ijzer gesmeerd is*), v. —lagen : *een dunne* —.

Verflau'wen (*flauw, flauwer, minder worden*), —flauwde, is —flauwd ; meestal fig. : *de lust in den arbeid begint bij hem te* —; *haar liefde voor het onderwijs —flauwt*, mindert ; *die vriendschap zal wel*— ; —**flau'wing** (*het verflauwen*), v. gmv.: — *in ijver* ; —**flen'sen** (*verwelken, verleppen*), —flenste, is —flenst : *bloemen — ras* (Beets).

Verf'mes, o. —sen ; zie T e m p e r m e s ; —**molen** (*molen ter bereiding van verfstoffen*), m. —s ; —**mos** (plantk. *een korstmos, die gemalen, na gisting een roode verfstof oplevert*), o. gmv.

Verfoei'en (*een afschuw hebben van, diep verachten*), —foeide, heeft —foeid : *de ondeugd* —, *leugen en bedrog*—; —**foeiens-waar'dig** (*verdienend of waard verfoeid te worden*), bn. ; —er, —st, ook meer en meest —waardig : —*e ondeugden, een —e handelwijze, een — gedrag, een —e taal* ; —**foei'lijk** (*afschuwelijk, gemeen, zeer slecht*), bn. en bw. ; —er, —st : —*e misdaden, in den oorlog geschieden —e daden; zich — gedragen* ; —**foei'lijkheid** (*een verfoeilijke daad*), v. —heden, ook —**foei'sel**, o. —s, —en.

Verfoe'liën (*met een laagje foelie overdekken*), —foeliede, heeft —foelied : *een spiegelglas opnieuw* —, met een laagje foelie of kwiktin overtrekken ; —**foe'liesel** (*middel om te verfoeliën, foelie*), o.gmv..

Verfom'faaien (*bederven, verkreuken, verfommelen*), —fomfaaide, heeft —fomfaaid : *wie heeft die japon van me, dat manteltje zoo —fomfaaid ?* ook V e r f o m f o o i e n ; —**fom'melen** (*verfomfaaien, kreuken, onooglijk maken*), —fommelde, heeft —fommeld : *een zakdoekje, een dasje, een kantje* —.

Verf'plant (*plant, waaruit kleurstof getrokken wordt*), v. —en : *tot de —en behooren* o.a. *de weede, de meekrap, de korstmossen* (*lakmoes*), *de indigoplant* ; —**poeder, —poeier** (*fijngemalen verfstof*), o. gmv. ; —**pot** (*pot voor verf, in gebruik bij den huisschilder*), m. —ten.

Verfraai'en (*opsieren, opschikken, mooi of mooier maken*), —fraaide, heeft —fraaid : *zijn tuin — met beeldjes, een stad — door het aanleggen van plantsoenen* ; —**fraai'ing** (*het verfraaien*), v. —en : *vereeniging tot — eener stad, allerlei —en in een zaal aanbrengen* ; —**fran'schen** (1 *een Franschen vorm geven aan* ; 2 *Fransche manieren aannemen*), —franschte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) —franscht : 1 *in die dagen zocht men onze zeden te* —; *een —franschte Vlaming*, zie F r a n s k i l j o n ; 2 *die reiziger verfranschte totaal door langdurig verblijf in Parijs* ; —**fran'sching** (*het verfranschen*), v. gmv. : *de — van ons volk van 1806—'13.*

Verfris'schen (*weer frisch maken, verkwikken*), —frischte, heeft —frischt : *ingemaakte waren door versch water* —, zie V a r s c h e b a l i e ; *een zeebad zal u* — ; reflex. zich —: *hij zoekt zich aan het strand te* —; —**fris'schend** (*frisch makend, verkoelend*), bn.; —er, —st : *een —e drank, de —e zeewind, een —e koelte, een — bad*, opwekkend, kwiek makend ; —**fris'sching** (*het verfrisschen; datgene, waarmede men zich verfrischt*), v. —en : *in die tent zijn allerlei —en te krijgen, vooral goede limonade*; verkl. —*frisschinkje*, o. —s: *kom, neem een* —; —**from'melen** (*verfommelen, erg verkreuken*), —frommelde, heeft —frommeld: *wie heeft dien brief, die krant zoo —frommeld ?* ; —**fron'selen** (*verkreukelen, erg verkreuken*), —fronselde, heeft —fronseld : *haar manteltje was in het gedrang erg verfronseld*, zie V e r f o m f a a i e n, V e r f o m m e l e n.

Verf'stof (*poederachtige stof, om door menging met olie verf van te bereiden*), v. —stoffen ; —**waren** (*verfstoffen, allerlei ingrediënten, die bij de bereiding van verf kunnen dienen*), v. mv. ; —**winkel** (*winkel, waar verf verkocht wordt ; werkplaats van den verver*), m. —s.

Vergaan' (1 *afloopen met* ; *gebeuren met* ; 2 *te gronde gaan* ; *ophouden te bestaan*) ; 3 *voorbijgaan*), —ging, is vergaan: 1 *hoe zal het ons* —; 2 *het schip is* —, te gronde gegaan; *hij verging van koude en gebrek*, kwam om, stierf; zegsw. *onkruid vergaat niet*, blijft

leven of in wezen; *hooren en zien verging ons*, wij werden verbijsterd v. h. lawaai; *de wereld zal* —; 3 *de tijd vergaat*; —**gaar'bak** (*bak tot het opvangen van vloeistoffen*), m. —bakken : *een regenput is een — van regen- of dakwater*; —**ga'deren** (1 *te gader brengen*; 2 *te gader komen*), —gaderde, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 2) —gaderd : 1 *schatten* —; 2 *het gezelschap is vergaderd; de gemeenteraad zal* —; —**ga'dering** (*het vergaderen; de vergaderplaats*; *de vergaderde menigte*), v. —en; *naar de — gaan*; —**ga'derplaats** (*plaats van bijeenkomst eener vergadering*), v. —en : —**ga'derzaal** (*zaal der vergadering*), v. —zalen; —**gal'len** (*bederven, bitter maken*), —galde, heeft vergald: *een visch* —, de galblaas er van doorsnijden, zoodat de visch oneetbaar wordt; *iemands genoegen* —, *iemands leven* —; zegsw. *de zorgen zullen mij de bot niet* —, het leven niet bederven, verbitteren, zie B o t.

Vergaloppeeren, zich (*zich overijlen, te ver gaan, geen maat houden*), —galoppeerde z., heeft z. vergaloppeerd : *nu gaat gij u* —, door overijling, onbezonnenheid of drift onvoorzichtig zijn in woorden of daden; —**gan'kelijk** (*niet van langen duur, onbestendig, broos, zwak*), bn.; —er, —st : *alles op aarde is* —, sterfelijk, tijdelijk, kortstondig; —**gan'kelijkheid** (*het vergankelijk-zijn*), v. gmv. : *de — van al het aardsche*, onbestendigheid; —**ga'pen, zich** (*te ver gapen en daardoor zich pijn doen*), —gaapte zich, heeft zich vergaapt: fig. *vergaap u niet aan 's werelds schijn* (Bild.), laat u niet bedriegen; —**ga'ren** (uit : *vergaderen* : 1 *inzamelen, verzamelen*; 2 boekbinden : *tot een geheel maken of samenbinden*), —gaarde, heeft vergaard : 1 *de bijen — honig en was*; *schatten* —; fig. *wijsheid* —; 2 *kalenders* —, *atlassen* —; —**gas'ten** (*onthalen*), —gastte, heeft vergast : *iemand op iets* —; *zich* —, zich genoegen verschaffen; —**gau'wen** (*al te gauw, te vlug af zijn, verschalken*), —gauwde, heeft vergauwd: *hij* (*Karel V*), *de schranderste staatsman des tijds, was door zijn leerling Maurits van Saksen, vergauwd* (Potg.).

Vergeef'lijk, verge'felijk (*te vergeven zijnde, niet strafwaardig, verschoonbaar*), bn.; —er, —st : *een —e misslag*; *die daad is* —; —**geefs'** (*nutteloos, vruchteloos*), bw.: — *vragen*, onverhoord, zie T e v e r g e e f s; —**geefsch'** (*vruchteloos*), bn. : —*e moeite*, —*e pogingen*; —**gees'telijken** (*in allegorischen zin uitleggen, opvatten*; *een geestelijke richting geven aan*), —geestelijkte, heeft vergeestelijkt; —**geet'achtig** (*zwak van geheugen*), bn. : *Grootje wordt* —, kan niet goed meer iets onthouden; —**geet'al,** m. en v. —allen : *uw broeder, uw zuster is een rechte* —, zeer vergeetachtig; —**geet'boek** (fig. *vergetelheid*), o. gmv. : zegsw. *dat zal wel in het — raken*, vergeten worden; —**geet'-mij-niet,** —**me-niet** (*hemelsblauw bloempje, myosotis*), v. —en; verkl. —**nietje,** o. —s; —**gel'den** (*beloonen, betalen, vergoeden*), —gold, heeft —golden : *ik kan u uw weldaden niet* —; *kwaad met kwaad* —; —**gel'ding** (*loon of straf*), v. —en : *het uur der* —, *de eeuwige* —; —**gelijk'** (*minnelijke schikking*), o. —en : *een — treffen*, een overeenkomst; —**gelijk'baar** (*kunnende vergeleken worden*), bn.: *twee zaken kunnen — zijn*, verg. O n v e r g e l i j k b a a r.

Vergelij'ken (*het gelijke en ongelijke opsporen*), vergeleek, heeft —geleken : *twee dingen met elkaar* —, *men —gelijkt het leven bij een bloem*, op èèn lijn stellen met; —**gelij'kend,** bn.: *een — overzicht, een —e staat*; *een — examen, —e taalkunde*; —**gelij'kenderwijze** (*bij of door vergelijking*), bw., ook : —**wijs**; —**gelij'king,** v. —en : *een — trekken tusschen de jaargetijden en het menschelijk leven*; (alg.) *een — van den eersten graad, een vierkants*—; (spraakk.), *de trappen v.* —; —**gemak'kelijken** (*gemakkelijk maken*), vergemakkelijkte, heeft —gemakkelijkt.

Ver'gen (*eischen, vorderen*), vergde, heeft gevergd : *hoe kunt gij dat van mij* —, *dat zal veel van uw krachten* —; *dit betoog vergt uw volle aandacht*, vereischt, vraagt.

Vergenoegd' (*tevreden, voldaan, gelukkig*), bn. en bw.; —er, —st; —**genoegd'heid** (*tevredenheid*), v. gmv.; —**genoe'gen** (*tevredenstellen*), vergenoegde, heeft —genoegd : *zich met weinig* —; —**genoe'ging** (*bevrediging*), v. gmv.; —**ge'telheid,** v. gmv. : *aan de — onttrekken*, in herinnering doen blijven; myth. *de stroom der* —, d. i. *Lethe*, zie aldaar; —**ge'ten** (1 *verzuimen te doen*; 2 *uit het geheugen verliezen*), —gat, heeft (bet. 1, 2), is (bet. 2) —geten : 1 *ik heb vergeten mijn bril mee te brengen*; 2 *ik ben weer alles vergeten*; *ik heb dat woord* —, uit het geheugen kwijt; *ik heb mijn bril* —, thuis laten liggen.

Verge'ven (1 *vergiffenis schenken voor*; 2 *geven of doen toekomen*; 3 *door vergif ombrengen*), —gaf, heeft vergeven: 1 *een misslag* —, *een beleediging* —; 2 *een ambt* —; 3 *muizen en ratten* —; reflex. *zij heeft zich* —; —**ge'vensgezind** (*gaarne vergevende, geneigd om vergiffenis te schenken*), bn.; —**ge'ving** (*vergiffenis*), v. gmv.

Ver'gevorderd, bn.: *op —en leeftijd*, hoog.

Vergewis'sen (*verzekeren*), —gewiste, heeft —gewist : *een verdrag* —; meestal reflex. *zich — van iets*, zich zekerheid verschaffen; —**gezel'len** (*begeleiden*; fig. *gepaard gaan*), —gezelde, heeft vergezeld: *iemand op reis* —, met hem medegaan, leiden; ook: V e r z e l l e n; —**gezel'schappen** (*vergezellen*), —gezelschapte, heeft vergezelschapt : *een vriend* —.

Ver'gezicht (*gezicht in de verte*; ook: *schilderij, teekening met een vergezicht*), o. —gezichten : *een fraai — op een rivier*, verschiet.

Vergiet' (*vergiettest*), o. en v. —en; —**gie'ten,** —goot, heeft vergoten : *tranen* —, *bloed* —, storten; —**giet'test** (*doorslag, gatenplateel, bak met gaatjes*), v. —testen; —**gif', vergift'** (*venijn, toxicum*), o. —giften; —**gif'fenis** (*kwijtschelding*), v. gmv.: *iemand — schenken, — der zonden*; —**gif'ten,** zie V e r g i f t i g e n; —**gif'tenkast** (*aparte kast* [*van den apotheker*], *tot berging van vergiften*), v. —kasten; —**gif'tenleer** (*wetenschap, die zich met den aard, de kracht en de uitwer-*

king van vergiften bezighoudt), v. gmv., zie Toxicologie; —**gif'tig** (*vergif bevattend*; *venijnig, doodend*; fig. *verraderlijk*), bn.; —er, —st: —*e bessen, een —e slang*; —**gif'tigen** (*vergiftig maken, met vergift bestrijken, doormengen*; fig. *bederven, slecht maken*), —giftigde, heeft vergiftigd: *het eten —, vleesch —, een hond —*, vergift ingeven; *die partijstrijd vergiftigt er het volksleven.*

Vergi'lius, Publius, met den bijnaam Maro, m., de heldendichter der Romeinen, 70—19 v. C., zie Aeneï'de; zeer geroemd is ook zijn *Geor'gica*, leerdicht, handelend over landbouw, boomkweekerij, vee- en bijenteelt.

Vergis'sen, zich (*falen, een fout begaan, zich misrekenen*), —giste zich, heeft zich vergist; —**gis'sing** (*fout, abuis, blunder*), v. —en; —**gis'ten** (*door gisting bederven*), —gistte, is vergist; —**glaas'sel** (*glazuur*), o. gmv.: *het — van aarden potten en schotels*, polijstsel; —**gla'zen** (*m. glazuur bedekken*), —glaasde, heeft verglaasd; —**gla'zer** (*man, die verglaast*), m. —s; —**glaas'ster,** v. —s; —**glim'men** (*langzamerhand uitdooven*), —glom, is verglommen: *het vuur begint al te —*; —**god'delijken** (*iemand voorstellen als een godheid*). —goddelijkte, heeft vergoddelijkt: *groote helden bij de Grieken ging men —*, d. i. onder de halfgoden rekenen, b.v. Hercules; —**god'delijking,** v. gmv., zie Apotheose; —**go'den** (eig. *tot een god verheffen*; fig. *bovenmatig vereeren*), —goodde, heeft vergood; *een kunstenaar —, een schrijver —*; —**goe'den** (*schadeloos stellen*), —goedde, heeft vergoed; —**goe'ding** (*schadeloosstelling*), v. —en.

Vergoe'lijken (*verschoonen*), —goelijkte, heeft vergoelijkt: *nu zoekt hij zijn misslag te —*, een fraaien glimp er aan te geven, te verbloemen, *zijn tekortkomingen —*; —**goe'lijking** (*verontschuldiging*), v. -en; —**gok'ken** (Barg. *verspelen, met speculeeren verliezen*), —gokte, heeft —gokt; —**gooi'en** (1 *verloren doen gaan*; 2 *op een verkeerde plaats gooien*), —gooide, heeft vergooid: 1 *zijn geld, zijn eer, zijn fatsoen, zijn toekomst —*; 2 *wie heeft mijn boeken —gooid?*; refl. *zich —* (1 *verkeerd gooien*; 2 *handelen, trouwen ver beneden zijn stand, waardigheid*): 1 *ik wou den vogel raken, maar ik heb me —gooid*; 2 *die jonker heeft zich in dat gezelschap —gooid*; *door dat huwelijk zal dit meisje zich vergooien*, verg. Mesailleeren; —**gram'd'** (*zeer boos, toornig*), bn.; —**gram'men** (*vertoornen*: 1 *gramstorig maken*; 2 *gramstorig worden*), —gramde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vergramd: 1 *iem. —, God —*, beleedigen; 2 *God vergramde*; —**grijp'** (*misstap, overtreding*), o. —grijpen: *e. — tegen de goede zeden*; —**grij'pen, zich** (1 *verkeerd grijpen*, w.i.g.; 2 met *aan*: *inbreuk maken op, stelen, de schendende hand slaan aan*), vergreep zich, heeft zich vergrepen: 1 *hij vergreep zich en stortte naar beneden*; 2 *hij vergreep zich aan ons eigendom, aan onze eer, aan onze rechten*; —**grij'zen** (*grijs of grijzer worden*), —grijsde, is vergrijsd, zie Grijzen.

Vergrim'men (*woedend, erg boos worden*), —grimde, is vergrimd, w. g.; —**groei'en,** het is —groeid: *bij dat kind zal het litteeken nog wel —*, door het groeien verdwijnen; *die boom is —groeid*, kromgewassen; —**groo'ten** (*grooter maken*), —grootte, heeft vergroot: *e. ongeluk —*, grooter voorstellen dan het is; —**groo'tend** (*vermeerderend*), bn.: spraakk. *de —e trap*, de comparatief; —**groot'glas** (*vergrootende lens*), o. —glazen; —**gro'ven** (*grover, erger voorstellen*), —groofde, heeft vergroofd: *een gezegde —*; —**grui'zelen** (1 *verbrijzelen, tot gruis maken, stuk stooten*; 2 *tot gruis worden*), —gruizelde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vergruizeld: 1 *den spiegel —*; 2 *de spiegel viel en vergruizelde op den vloer*; —**grui'zen** (*tot gruis maken, worden; verpletteren*), —gruisde, heeft, is vergruisd; —**gui'zen** (*bespotten, beschimpen*), —guisde, heeft verguisd: *iemand —*, met smaad, met diepe verachting bejegenen; —**gui'zing** (*smaad*), v. —en: *aan — blootstaan.*

Verguld' (*met goudverf overdekt, in goud geglansd*), bn.: *een —e lijst, een —e penning*; —**gul'den** (*met een laagje goud overdekken*), —guldde, heeft verguld: *een kerkboek op snee —, een spiegellijst —*; zegsw. *de pil —*, zie Pil; fig. een blinkenden glans geven: *de zon —gulde de randen der avondwolken*; *hij was met dat voorstel erg —guld*, hoogst vereerd, verblijd, d. i. hij blonk van genoegen; zie ook Galvanodure; —**gul'der** (*persoon, die lijsten enz. vergulde*), m. —gulders; —**guld'ster,** v. —s; —**gul'dersmes, verguld'mes** (*mes bij 't vergulden van boeken in gebruik*), o. —sen; —**guld'kwast** (*dassenkwast, om het verguldsel glad te maken*), m. —en; —**guld'penseel** (*penseel, om het verguldsel aan te strijken*), o. —en; —**guld'pers** (*pers, die bij het vergulden van boekbanden gebruikt wordt*), v. —en; —**guld'rol** (*werktuig van den boekbinder, om het blaadje goud aan te dringen*), v. —len; —**guld'sel** (*blaadje bladgoud, goudstof, verguldpoeder*), o. —s; —**guld'selboekje** (*boekje met fijne blaadjes goud, om mee te vergulden*), o. —s; —**guld'werk** (*de arbeid van den vergulder*), o. gmv.; (soorten), o. —en.

Vergun'nen (*toestaan, veroorloven, bewilligen*), —gunde, heeft vergund; —**gun'ning** (1 *verlof om sterken drank in 't klein te verkoopen*; 2 O.-I. *verlof tot mijnbouwkundige opsporingen*), v. —en: 1 *het aantal —en beloopt in deze stad meer dan vijfhonderd*: scherts.: *een glaasje —*, jenever; 2 zie Concessie.

I. Verhaal (*vertelling, novelle*; *bericht, verslag*), o. —halen: *een middeleeuwsch —, een dichterlijk —, een boeiend —*; etymologisch hetzelfde woord als Verhaal **II.**

II. Verhaal (1 *vergoeding, schadeloosstelling*; 2 *herstel van krachten*), o. gmv.: 1 *wij zullen er — op nemen*; *er is geen — op hem, daar hij te arm is*, geen vergoeding van hem te krijgen; 2 *ik kan niet op mijn — komen*, ik kan mijn verloren krachten niet terugkrijgen, ik kan niet op adem komen.

Verhaal'trant (*manier, wijze van vertellen*), m. gmv.: *de — van Van Lennep.*

Verhaas'ten (*bespoedigen*), —haastte, heeft verhaast : *dat —haastte zijn dood ; zijn schreden* —, versnellen ; —**hab'bezakken** (*toegrauwen*), —habbezakte, heeft verhabbezakt : *iemand* —, afsnauwen, overbluffen, spreekt. *verhobbezakken ;* —**ha'gelen** (*door den hagel vernield worden*), —hagelde, is verhageld : *al het koren op die akkers, al de tabak in dat dorp is —hageld ;* —**hak'king** (mil. *een of meer stapels zware boomen met hun takken, om den toegang te belemmeren*), v. —en ; —**hak'stukken** (eig. *van nieuwe hakken voorzien*), verhakstukte, heeft—hakstukt; fig. *is hier iets te —?*, te verhandelen, te bespreken, te verdienen.

I. Verha'len (*vertellen, mededeelen*), verhaalde, heeft verhaald : *mijn vriend zal u alles* —, *hij weet die geschiedenis aardig te* —: etymologisch hetzelfde woord als V e r h a l e n **II.**

II. Verha'len (1 *terughalen* ; 2 *herstellen* ; 3 scheepst. *een andere ligplaats doen innemen*), verhaalde, heeft verhaald : 1 *zijn scha* —, schadevergoeding nemen ; 2 *wij moeten ons eerst een weinig* —, op krachten komen ; 3 *een schip in de haven gaan* —.

Verha'lenderwijs, —wijze, bw. : *iets — voordragen, zingen,* op vertellende, meedeelende manier.

Verha'lend pro'za (letterk. *een der afdeelingen, waarin men wel eens het proza verdeelt*), o.: het geschiedverhaal, de roman, het beschrijvend proza behooren tot het —, zie L e e r e n d p r o z a; —**halvezo'len** (*van nieuwe halvezolen voorzien*), —halvezoolde, heeft verhalvezoold: *ik laat deze schoenen* —; **han'delaar** (*lezer op een nutsavond*), m. —s ; —**han'delen** (*verkoopen* ; fig. *bespreken, behandelen*), —handelde, heeft verhandeld ; —**han'deling** (*leerend proza; uitgewerkt opstel ; lezing over eenig vastgesteld onderwerp*), v. —en : de — geeft waarheden op godsdienstig, zedelijk of wetenschappelijk gebied en tracht door juiste voorstellingen en logische bewijsvoering lezers en hoorders te overtuigen.

Verhang' (aardr. *breuk, die de helling v. d. waterspiegel aangeeft ; hellende stand v. h. wateroppervlak ; verhouding van het verval*), o. gmv.; —**han'gen** (*anders hangen, op een andere plaats hangen*), —hing, heeft verhangen : *de kleeren in een kast* — ; reflex. *zich* —, zich door ophanging om het leven brengen ; —**han'selen** (1 *oplappen*; 2 *verkwanselen, verkoopen* ; 3 *verknoeien*), —hanselde, heeft verhanseld : 1 *de vrouw zal dit kieltje nog wel wat* —, opknappen, verstellen ; 2 *een paard* —; 3 *een meesterwerk van Wagner* —; —**hard'** (*hard gemaakt* ; fig. *ongevoelig*), bn. : —er, —st : *een —e weg*, b.v. een grindweg ; *een — gemoed*, verstokt, wreed ; — *zijn in 't kwaad* ; —**hard'draven** (*om een prijs laten harddraven*), —harddraafde, heeft verharddraafd : *een gouden zweep* —, met harddraven laten winnen, als renprijs uitloven ; —**har'den** (1 *hard of harder maken* : 2 *hard of harder worden*), —hardde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verhard: 1 *een weg* —; 2 *stopverf —hardt in de lucht, leem —hardt door het vuur* ; fig. *ze zijn — hard in 't kwaad*, verstokt ; —**ha'ren** (*van haar wisselen*), dit paard —haarde, is —haard : *poes is aan 't* — ; —**has'pelen** (*verknoeien*), —haspelde, heeft verhaspeld : *een opstel, een gedicht* —, door onhandigheid bederven : *een spreekwoord met opzet* —, b.v. Beter èèn kogel in de hand dan tien in den rug ; *een vreemde taal* —, sprekend verknoeien ; —**hee'ren** (*verwoesten, verdelgen*), —heerde, heeft verheerd : *het land lag verheerd ; alles te vuur en te zwaard* —, verdelgen, platbranden.

Verheer'gewaden (gesch. *tot een leen verheffen*), —heergewaardde, heeft verheergewaad : *iemand met een goed* —, d. i. hem dat goed in leen geven, hem beleenen met ; —**heer'lijken** (*roemen, prijzen, loven*), —heerlijkte, heeft verheerlijkt : *Gods naam* —; *hij was er mee —heerlijkt*, zeer in zijn schik, zeer vereerd, zeer ingenomen ; —**hef'fen** (*omhoog doen gaan, omhoog heffen*), —hief, heeft verheven : *zijn stem tegen iets* —, tegen iets opkomen, protesteeren ; *tot een waardigheid, in den adelstand* —, bevorderen, benoemen ; (rekenk.) *een getal tot een macht* —, brengen ; —**hef'fing** (*het verheffen*), v. —en : *met — van stem spreken*, zeer luide ; *iems — in den adelstand*, opneming, bevordering ; *de — van de koorts, van den pols*, het krachtiger worden, sneller slaan ; —**hei'melijken** (*voor zich houden, wat openbaar gemaakt dient te worden*), —heimelijkte, heeft verheimelijkt : *de minister had die stukken niet moeten* —.

Verhel'deren (1 *helder of helderder maken*; 2 *helder of helderder worden*), —helderde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) verhelderd: 1 *de maan, de sterren — den langen winternacht*; 2 *door goed onderwijs zal iemands verstand* —; —**he'len** (*verbergen, verzwijgen*), —heelde, heeft verheeld : *een teleurstelling* —, verzwijgen ; —**hel'pen** (*beter maken, herstellen*), —hielp, heeft verholpen : *een gebrek* —, *zie dat nu maar te* —, verbeteren ; —**he'melen** (*ophemelen*), —hemelde, heeft verhemeld ; —**he'melte** (*gewelf in den mond*, ook : *bovendeel van een troom, tent, ledikant enz.*), o. —n, verg. G e h e m e l t e ; —**he'melteletter** (spr. *schuringsgeluid*), v. —s : *de sj* in : *sjorren, poesje*, de *ch* in : *machine, manchet*, de Fransche *g* in : *horloge, pluimage* zijn —letters ; —**heugd'** (*blijde*), bn. en bw.; —er, —st ; —**heu'gen** (*blij maken*), —heugde, heeft verheugd : *uw gedrag verheugt ons ; hij verheugt zich in ons geluk*, is blijde ; —**heu'ging** (*innerlijke blijdschap* ; fig. *glas jenever*, ook : *lichte roes*), v. —en; —**he'veling** (*verschijnsel*), v. —en: *de -en in den dampkring* : regen, hagel, sneeuw enz. ; —**he'ven** (*voortreffelijk*), bn. en bw.: —er, —st : *een — stijl, — ernst* ; — *daden*, glorievol ; — *denken*, niet alledaagsch ; —**he'venheid** (*hoogte, heuvel*), v. —heden ; fig. *de — van zijn karakter*, edelaardigheid ; — *v. rang*, aanzienlijkheid ; —**hin'deren** (*beletten, voorkomen*), —hinderde, heeft verhinderd : *dat zal ik zien te* —; —**hin'dering** (*beletsel, hindernis*), v. —en.

Verhit' (*zeer heet, zeer warm*), bn.; —ter,

—st : — *door een lange zomerwandeling* ; fig. — *door den drank*, opgewonden ; *een —te verbeelding*, d. i. vurig, onmatig, ziekelijk ; —**hit'ten** (*doen gloeien* ; fig. *vurig maken, aanvuren*), —hitte, heeft verhit ; —**hoe'den** (*voorkomen*), —hoedde, heeft verhoed *wij zullen dat onheil* —; *moge God het —!*, beletten, afwenden ; —**hoef'slagen** (*verdeelen in hoefslagen*, b.v. *dijken*), —hoefslaagde, heeft verhoefslaagd; zie Hoefslag I ; —**hoe'telen** (*bederven, kreuken, bemorsen, verbroddelen*), —hoetelde, heeft verhoeteld : *mooi schrijfpapier* —, *zijn kleeren, een handwerkje* —; —**ho'len** (*bedekt, verborgen*), bn. : *een — vreugde*, stille ; spraakk. *een — afleiding*, verborgen, b.v. *welk* uit *wielijk*.

Verhol'landschen (1 *e. Holl. vorm geven aan* ; *Hollandsche manieren aannemen*), —hollandschte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verhollandscht: 1 *een uitheemsch woord* —; 2 *hij is geheel verhollandscht* ; —**hon'derdvoudigen** (*honderdvoudig maken*), —honderdvoudigde, heeft verhonderdvoudigd ; —**hon'geren** (*door honger omkomen, uithongeren*), —hongerde, heeft en is verhongerd : *hij is in dat hol moeten* —; *men liet de gevangenen weleens* —; —**hoogd'** (*hooger, meerder* ; *bevorderd in klas of rang*), bn.: *e. —e temperatuur* ; *hij is in rang* —.

Verhoo'gen (1 *hooger maken, opslaan, vermeerderen* ; 2 *bevorderen, aanzienlijker maken, tot eer en aanzien brengen*), —hoogde, heeft verhoogd : 1 *een dijk* —, *een bouwterrein* —, *het uurloon* —, *den prijs der waren* —; fig. *een bod* —, *dat zal het genot* —, *den levenslust* — ; 2 *iemand in rang* —, *die leerling is een klas verhoogd* ; *die zich zelf verhoogt, zal vernederd worden*, hoogmoed komt voor den val, Matth. 23 : 12 ; —**hoo'ging** (*het verhoogen*), v. —en : — *van een batterij*, — *v. e. begrooting*, — *in rang* ; —**hoog'sel** (*ophooging, verhoog*), o. —hoogsels ; —**hoog'stuk** (*stuk, dat dient om iets hooger te doen staan of te stellen*), o. —stukken ; —**hoor'** (*ondervraging*), o. verhooren : *het — der getuigen in een proces* ; *iemand in — nemen*, d.i. hem apart nemen en ondervragen ; —**hoo'ren** (1 *ondervragen* ; *overhooren* ; 2 *een bede vervullen*), —hoorde, heeft verhoord : 1 *geen twee getuigen worden gelijk —hoord* ; 2 *ik heb hem de les —hoord*, afgevraagd ; *moge God onze beden —!*

Verhoovaar'digen (*hoovaardig, hoogmoedig maken*), —hoovaardigde, heeft verhoovaardigd : *blind geluk heeft hem verhoovaardigd* ; reflex. *zich* — (*trotsch zijn op*), *hij —hoovaardigt zich op zijn geboorte*, verheft zich.

Verho'pen (*hopen op*), —hoopte, heeft verhoopt, verg. Onverhoopt ; —**hou'den, zich** (*in zekere betrekking staan*), —hield zich, heeft zich verhouden: *twee kapitalen — zich als 2 : 3*, staan tot elkaar in grootte ; —**hou'ding** (*onderlinge betrekking*), v. —en : *de leer der —en* ; *onze — is vriendschappelijk* ; *naar —*, naar evenredigheid ; —**hou'dingsdeeling** (rek. *deeling, die de verhouding leert kennen tusschen twee getallen of grootheden*), v. —en : b.v. *f* 8 is op *f* 56 zevenmaal begrepen ; —**huis'biljet** (*biljet van den burgerlijken stand, als men zich metterwoon elders gaat vestigen*), o. —**biljetten** ; —**huis'dag** (*dag, waarop men verhuist*), m. —dagen : *1 Mei en 1 November zijn te Groningen de algemeene —dagen* ; —**huis'kosten**, m. mv.; —**huis'wagen** (*groote wagen tot vervoer van het huisraad*), m. —s; —**hui'zen** (1 *van woning veranderen* ; 2 *den inboedel van anderen overbrengen*), —huisde, is (bet. 1), heeft (bet. 2) verhuisd: 1 zegsw. — *kost bedstroo*, het — brengt allerlei kleine onkosten mee ; zegsw. *naar de andere wereld* —, sterven ; 2 *wie zal u — ?* ; —**hui'zing** (*het verhuizen*), v. —en ; —**hui'zer** (*iemand, die verhuist, of het overhuizen van anderen als beroep uitoefent*), m. —huizers ; —**hu'ren** (*voor een bepaalden of onbepaalden tijd in huur geven*), —huurde, heeft verhuurd : *een huis —, paarden en rijtuigen* —, in huur afstaan ; —**hut'selen** (*schuddend verplaatsen* ; fig. *verfomfaaien*), —hutselde, heeft verhutseld ; —**huur'der** (*man, die iets* b.v. *een huis verhuurt*), m. —s ; —**huur'kantoor** (*kantoor voor vraag en aanbod van dienstboden enz.*), o. —kantoren ; —**hypothekeeren** (*hypotheek nemen op* ; *met een hypotheek bezwaren*), —hypothekeerde, heeft —hypothekeerd : *dat huis is zwaar —hypothekeerd.* (the = tee).

Verificateur' (*echtheidsonderzoeker*, inz. *rijksambtenaar der accijnzen, die de echtheid eener aangifte onderzoekt*), m. —s: *benoemd tot — der invoerrechten en accijnsen N., kommies— te A.*; —**ca'tie** (*onderzoek naar de echtheid of juistheid van iets*, b.v. *van een aangifte of opgave*), v. —ties, —tiën ; —**ca'tie-commissie** (*die* nl. *belast is met het onderzoek naar de juistheid van iets*, b.v. *van 't geldelijk beheer eener vereeniging*), v. —siën, —sies.

Verifieeren (*een onderzoek doen naar de deugdelijkheid of echtheid; nauwkeurig onderzoeken* ; *de juistheid constateeren*).

Verij'delen (*doen mislukken*), —ijdelde, heeft verijdeld : *nu is al mijn hoop verijdeld*, te niet.

Verij'deltuiten (*met ijdeltuiterij doorbrengen, op lichtzinnige wijze verspillen*), —ijdeltuitte, heeft verijdeltuit : *zijn tijd* —, *zijn geld* —.

Verin'dischen (*in karakter, zeden en gewoonten Indisch* 1 : *worden*, 2 *maken*), —te, is (bet. 1), heeft (bet. 2) verindischt : 1 *hij verindischte geheel* ; 2 *het langdurig verblijf in de tropen had hem geheel verindischt.*

Verin'landschen (O.-I. *de zeden, gewoonten, taal der inlanders aannemen, doen aannemen*), verinlandschte, is, heeft verinlandscht.

Verin'teresten (*interest opbrengen, interest kosten*), —interestte, heeft verinterest: *dat geld staat te —.*

Veris'me (*tot het uiterst gedreven realisme*), o. gmv.; veristisch, bn.

Verita'bel (Fr. *echt, onvervalscht*), bn.

Ve'ritas (Lat. *waarheid*) : zegsw. *in vi'no* —, in den wijn is de waarheid, d. i. de wijn maakt de tongen los.

Verjaard' (rechtst. *door verloop van tijd vervallen*, d.i. *niet meer vatbaar om in rechten gehandhaafd te worden*), bn.: *de —e*

panden in een bank van leening; zie Verjaren.

Verjaar'dag (*geboortedag*), m. —en: *zijn — vieren*; —**dicht** (*gelegenheidsgedicht bij een verjaringsfeest*), o. —en; —**feest** (*feestelijkheid bij een verjaring*), o. —en, zie Verjaringsfeest; —**geschenk** (*cadeau bij een verjaring aangeboden*), o. —en; —**maal** (*feestelijk maal op een verjaardag*), o. —malen.

Verja'gen (*wegjagen, verdrijven*), —jaagde of —joeg, heeft verjaagd: *kraaien, musschen door het lossen van schoten —.*

Verja'ren (1 *jarig zijn, zijn verjaardag vieren*; 2 rechtst. *door verloop van een zeker aantal jaren, bij de wet bepaald, niet meer invorderbaar of niet meer van kracht*), —jaarde, is verjaard: 1 *vader verjaart morgen*; bij uitbr. *op 18 Juni —jaart de slag bij Waterloo, op 2 Sept. die van Sedan*; 2 *het recht van eigendom kan —, e. verbintenis kan —, een vonnis kan —*, zie Verjaring en Verjaringstermijn; fig. *onze kennis is al wat —jaard* (C. O.), in den loop der jaren verminderd, afgesleten.

Verja'ring (1 *verjaringsfeest*; 2 *het verjaren in rechten na verloop van zekere tijdruimte en onder voorwaarden, door de wet bepaald*), v. —en: 1 *de — van vader*; 2 — is het middel ten eerste om een onroerend goed of eenig recht te verkrijgen; ten tweede om een eigendom of een zakelijk recht te verliezen of van een verbintenis bevrijd te worden; ten derde om te verliezen het recht van strafvordering of van toepassing van de uitgesproken straf.

Verja'ringsfeest (*feestelijkheid ter gelegenheid van een verjaring*), o. —en; ook Verjaarfeest; zie Verjaren.

Verja'ringsrecht, o. gmv.: of —**termijn** (*in 't privaatrecht een tijdperk van 10 tot 30 jaar*), m. —en: bij strafvordering is de — voor drukpersdelicten 1 jaar; voor misdrijven, waartegen geldboete, hechtenis of gevangenisstraf tot 3 jaar bedreigd wordt, 6 jaar, en boven de 3 jaar is die termijn 12 jaar; terwijl de — voor misdrijven, waartegen levenslange gevangenisstraf wordt bedreigd, 18 jaar is.

Verjeug'diging (*het opnieuw jong worden, of doen worden*), v. gmv.: *de — der natuur in de lente.*

Verjon'gen (1 *jong maken*; 2 *jong worden*), —jongde, heeft (bet. 1), is (bet. 2), verjongd: 1 *de lente —jongt de natuur*; 2 *dan is heel de natuur verjongd*, herboren.

Verjon'gingskuur (*kuur, of wijze om weer jong te worden, aanwending van middelen tot dat doel*), v. —kuren; —**middel** (*middel* inz. *tooverdrank tot verjeugdiging van het lichaam*), o. —middelen.

Verkal'ken (*tot kalk worden door aanzetting van kalkzouten*), —kalkte, is verkalkt: *aderen, tanden kunnen —*; —**kal'len** (*verpraten*), —kalde, heeft verkald: *ik heb mijn tijd verkald*, verbabbeld: refl. *z. —*; —**kan'keren** (*door kanker verteerd worden*), haar keel —kankerde, is —kankerd.

I. Verkap'pen (*verhakken*; *in stukken kappen*), —kapte, heeft verkapt: *hout —.*

II. Verkap'pen (1 *opnieuw het haar kappen*; *een andere kap of een ander kapsel opzetten*; 2 *zich vermommen*), —kapte, heeft verkapt: 1 *ik laat me nog even —*; 2 *een verkapte conservatief.*

Verkap'ping (*bint- of dakwerk van een overdekt perron*), v. —en; —**kas'sen** (*verhuizen*), —kaste, is verkast, gmz.; —**ka'velen** (*verdeelen in kavelingen of perceelen*), —kavelde, heeft verkaveld: *een bouwterrein —.*

Verkeer' (*omgang, de gemeenschap van menschen, steden, landen, werelddeelen*), o. gmv.: *huiselijk —*; *een druk —*, gereis, b.v. op de lijn Utrecht-Arnhem; *het maatschappelijk —, een gezellig —, ons — met België, met Duitschland*; *het transatlantisch —*; zie Lucht—, Post—, Spoorverkeer; —**keer'bord** (*bord voor het triktrak- of bakspel*), o. —en; —**keerd'** (*onjuist, averechts*(*ch*), bn. en bw.; —er, —st: *allerlei —e meeningen*; *het is in dat gezin de —e wereld*, b.v. de kinderen zijn er baas; *gij hebt — gehandeld*, onjuist, slecht; —**keerd'heid** (*misslag, gebrek, ondeugd, bedorvenheid*), v. —heden; —**keer'delijk** (*op verkeerde wijze*), bw.; —**kee'ren** (1 *omgang hebben*; 2 *veranderen*), verkeerde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verkeerd: 1 *hij —keert aan het hof*, heeft toegang, komt; *hij —keert met mijn nicht*, is verloofd met; 2 zegsw. *het kan —*, was de lijfspreuk van Breero (1585—1618); *vreugde kan — in droefheid, liefde kan in haat —*; —**kee'ring** (*vrijage*), v. —en; —**keers'middelen** (*allerlei middelen tot bevordering van het verkeer*), o. mv.: *moderne —*, b.v. de auto; —**keer'spel** (*triktrak, verkeertje*), o. —spellen; —**keers'weg** (*groote weg voor het handelsverkeer te land en te water*), m. —wegen.

Verkeer'tje (*verkeerspel*), o.; —**ken'nen** (mil. *de ligging v. e. terrein opnemen*), —kende, heeft verkend: *zij zochten het vijandelijk kamp te —*, verspieden; —**ken'ning** (*verspieding*), v. —en: mil. de— bestaat in de bespieding van de stellingen, de sterkte van den vijand; in den modernen oorlog, behalve door cavalerie en wielrijders, door aviateurs; —**ken'ningstocht** (*tocht, die ondernomen wordt om een binnenland te leeren kennen*, mil. *om eenig terrein te verspieden*), m. —en; —**ker'ven** (eig. *slecht kerven, door kerven bederven*), —korf, heeft verkorven: fig. *hij heeft het bij zijn patroon —korven*, bedorven, verbruid, is uit de gunst; —**ket'teren** (*iets tot ketterij verklaren*), —ketterde, heeft verketterd; —**ket'tering**, v. —en: *de — der moderne beginselen*; —**keu'ren** (*opnieuw keuren*), —keurde, heeft verkeurd: *goud en zilver —*, overkeuren; —**kie'len** (*een schip van een nieuwe kiel voorzien*), —kielde, heeft verkield.

Verkies'baar (*verkozen kunnende worden*), bn.: *als vreemdeling is hij niet — tot lid v.d. gemeenteraad*; —**kies'lijk, verkie'selijk** (*te stellen boven*), bn.; —er, —st: *tevredenheid is — boven schatten*, de voorkeur verdienend; —**kie'zen** (*uitkiezen, de voorkeur geven*), —koos, heeft verkozen: *de eer — boven het leven*; *zooals gij —kiest*, wilt, wenscht; —**kie'zing** (*het verkiezen*), v. —en: *de —en voor de Tweede Kamer.*

Verkie'zingsagent (*iem., die bij verkiezingen in 't belang v. e. candidaat werkzaam is, propagandist*), m. —en ; —**artikel** (*bepaling, d. e. verkiezing regelt; opstel* [*in e. krant*] *over de verkiezing*), o. —en ; —**dag** (*dag, dat de verkiezing plaats heeft*), m. —en ; —**leer** (*leer over de uitverkiezing of predestinatie*), v. gmv.; —**leus** (*motto, waaronder men bij verkiezingen strijdt*), v. —leuzen; —**manoeuvre** (*politieke kunstgreep bij een verkiezing*), v. —s ; —**program** (*programma voor een verkiezingsstrijd*), o. —men, —s ; —**strijd** (*wedijver om de kiezers op zijn hand te krijgen*), m. gmv.; —**werk** (*alle arbeid, dien een verkiezing v. d. partijen meebrengt*), o. gmv.; —**wet** (*kieswet*), v. —ten ; —**wijze** (*manier, waarop de verkiezing plaats heeft*), v. —n.

Verkij'ken (1 *voor het kijken uitgeven* ; 2 *kijkende doorbrengen*), —keek, heeft verkeken : 1 *je zoudt er een gulden aan* — ; 2 *ik heb in dien bazaar mijn tijd verkeken*, kijkende zoekgemaakt ; nog : *die kans is verkeken*, verloren ; *zich* —, verkeerd kijken, fig. zich vergissen.

Verkik'kerd (*verzot, gek, dol op*), bn.

Verkind'schen (*tot kind worden, handelen als een kind, suf worden, van iemand hoog van jaren*), —kindschte, is —kindscht : *grootmoeder begint te* —.

Verklaar'baar (*kunnende verklaard worden*), bn.; —der, —st: *een — verschijnsel.*

Verklad'den (*bederven*), —kladde, heeft verklad : *die knaap heeft al wat papier —klad met zijn teekenen* ; —**kla'gen** (*gerechtelijk aanklagen*), —klaagde, heeft verklaagd ; —**klan'king** (muz. eig. *totklanken-maken* : *een muziekstuk uitvoeren*), v. gmv. ; —**klap'pen,** —klapte, heeft verklapt : *iemand* —, verklikken, verraden ; —**klap'per** (*klikker*), m. —s ; —**klap'ping** (*het verklappen*), v. —en ; —**kla'ren** (*klaar, helder maken*), —klaarde, heeft verklaard : *een woord, een uitdrukking* —, de bet. klaar of helder maken; *de Schrift* —, *een droom* —, uitleggen; *iemand schuldig* —, heeten ; *onder eede* —, getuigen ; *den oorlog* —, aanzeggen ; *zich* —, d. i. zijn meening zeggen, voor zijn overtuiging uitkomen ; —**kla'rend** (*opheldernd*), bn.: —*e aanteekeningen*, zie G l o s s e ; —**kla'ring** (*uitlegging*), v. -en.

Verklee'den (*anders kleeden*), verkleedde, heeft verkleed : *een kind* —; reflex. *zich* — (1 *zich anders kleeden* ; 2 *zich op Carnaval vermommen*) : 1 *ik moet mij wat* — ; 2 *zult gij u niet — in een domino ?*; —**klee'ding** (*het verkleeden, vermomming*), v. —en ; —**kleefd'** (*gehecht, verknocht aan*), bn. ; —er, —st : *aan de zonde — zijn*, verslaafd; —**kleefd'heid** (*gehechtheid*), v.. zie V e r k n o c h t ; —**klein'aap** (*teekenwerktuig*), m. —apen, z. T e e k e n a a p ; —**klei'nen** (*klein, kleiner, geringer maken*), —kleinde, heeft verkleind : *iemands verdienste* —, geringer voorstellen ; *een kaart* —, d. i. op kleiner schaal overteekenen ; rek. *een breuk* —, vereenvoudigen ; —**klei'ningsuitgang** (spraakk. *achtervoegsel tot vorming van een diminutief*), m. —en : —*je*, —*pje*, —*tje zijn* —*en.*

Verklein'woord (spraakk. *woord met een verkleiningsuitgang*), o. —en, zie D i m i n u t i e f ; —**kleumd'** (*stijf van koude*), bn. ; —er, —st : —*e handen, van kou* —*e vingers* ; —**kleu'men,** —kleumde, is verkleumd : *verkleume nooit ons hart*, koud, ongevoelig worden ; —**kleu'ren** (*van kleur veranderen* ; *de kleur verliezen* ; inz. *verbleeken*), —kleurde, heeft en is verkleurd : *het kleed is verkleurd* ; *zij verkleurde op dat woord* ; —**klik'ken** (*aanbrengen, heimelijk overbrengen, verraden*), —klikte, heeft verklikt : —**klik'ker** (1 *politiespion* ; 2 nat. *verkorte hevelbarometer, die bij de luchtpomp de verdunning der lucht in den recipiënt aanwijst* ; *werktuigje, dat onder bepaalde omstandigheden op iets opmerkzaam maakt*), m. —s : 1 zie S t i l l e v e r k l i k k e r ; 2 *de — aan een stoommachine*, wekker, die waarschuwt, als er te weinig water in den ketel is; —**kloe'ken** (1 *kloek maken, moed geven* ; 2 *beetnemen, bedriegen*), —kloekte, heeft verkloekt : 1 *dit verkloekte hem tot die daad* ; *zich* —, zich verstouten, den moed hebben ; 2 *iemand* —.

Verklun'gelen (*verspillen, verkwisten*), —klungelde, heeft verklungeld : *z. tijd, z. geld* —; —**knech'ten** (eig. *tot knecht maken, overheerschen*), —knechtte, heeft verknecht : *dat volk, zoo lang —knecht*, dienstbaar gehouden ; —**kneu'kelen, zich** (eig. *de kneukels wrijven van voldoening, van pret*; *zich innig verheugen*), —kneukelde zich, heeft z. verkneukeld : *hij —kneukelt zich van leedvermaak* ; —-**kneu'teren, zich** (*z. heimelijk verheugen, innerlijk plezier hebben over iets*), —kneuterde zich, heeft zich verkneuterd : *hij zat zich in die ruzie te* —, ze te genieten ; —**knie'zen, zich** (*door hartzeer verteerd worden, wegkwijnen*), —kniesde zich, heeft zich verkniesd : *wat zit gij u in uw leed te — !* ; —**knij'pen, zich** (*zich met moeite inhouden, zich verbijten*), —kneep zich, heeft zich verknepen : *ik zat mij te — van 't lachen.*

Verknij'zen, z. V e r k n i e z e n ; —-**knip'pen** (*door knippen bederven*), —-knipte, heeft verknipt : *een jas* —, *een mantel* —; —**knocht'** (*zeer of innig gehecht aan*), bn.: *een — dienaar, een — aanhanger*; —**knoei'en** (*bederven*), —knoeide, heeft verknoeid : *hij verknoeit zijn tijd, zijn geld,* verspilt ; *een verknoeide schilderij, een verknoeide vertaling,* bedorven ; —-**knol'len** (*misdoen, verbrodden*), —knolde, heeft verknold : *uw broer heeft het bij zijn patroon verknold,* gmz. ; —**knut'selen** (*verbeuzelen, verspillen*), —knutselde, heeft verknutseld : *zijn tijd* —, *zijn geld* — ; —**koe'len** (1 *koel doen worden, afkoelen, verfrisschen* ; 2 *koel worden*), —-koelde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verkoeld : 1 *de maag* —; 2 *zijn hartstochten beginnen te* —, verminderen ; *die vriendschap is aan 't* —, verflauwen ; —**koel'drank** (*verfrisschende drank*), m. —en ; —**koe'lend** (*verfrisschend*), bn.; —er, -st: *een —e drank, een —e wind,* afkoelend ; —**koe'ling** (*afkoeling* ; fig. *vermindering, verflauwing*), v. —en : — *van ijver,* — *van vriendschap.*

Verko'len (1 *tot kool maken* : 2 *tot kool worden*), —koolde, heeft (bet. 1), is

(bet. 2) verkoold : 1 *hout* —; 2 *turf kan* —, thans ook gebezigd voor het omwisselen van kolenbons in of voor steenkolen; —**ko'men** (*bijkomen, langzaam herstellen*; fig. *in beteren doen koraken*; *omkomen, onderkomen*), verkwam, is verkomen, w. i. g.; —**kon'den** (*verkondigen*), verkondde, heeft verkond; —**kon'der,** m. —s : *een — van het Evangelie*; —**kon'ding,** v. —en; meer V e r k o n d i g i n g; —**kon'digen** (*doen weten, bekend maken*), —kondigde, heeft verkondigd : *het Evangelie* —, prediken; *iemands lof* —, openlijk bekend maken; —**kon'diger** (—*konder*), m. —s; —**kon'diging** (*prediking, leering*), v. gmv.; —**kond'schappen** (*verwittigen, melden*), —kondschapte, heeft verkondschapt : *ik zal u de komst der prinses* —, berichten; —**kond'schapping,** v.: *ik zond hem uit op* —, onderzoek, uitvorsching; —**kon'kelen** (*verspillen, verkwisten*), —konkelde, heeft verkonkeld : *deze vrouw verkonkelt haar huishoudgeld.*

Verkoop' (*het verkoopen*), m. —en : *de — v. e. huis*; *inkoop en ver'koop*, handel.

Verkoop'boek (handel : *koopmansboek, boek, waarin de verkochte goederen worden opgeschreven, met de nota's, rekeningen en facturen*), o. —boeken.

Verkoo'pen (*iets tegen zekeren prijs aan e. ander overdoen*), onr. w.w., —kocht, heeft verkocht : *in 't groot of klein* —; zegsw. *zij kunnen hem zakken en* —, zijn hem te slim af; —*koop nu geen leugens,* debiteer; —**baar** (*wel te verkoopen*), bn.; —**er** (*iemand, die iets verkoopt*), m. —s; —**ster,** v. —s.

Verkoop'huis (*venduhuis, bazaar, warenhuis*), o. —zen; —**koop'lokaal** (*vertrek, waarin verkoopingen gehouden worden*), o. —lokalen; —**koo'ping** (*veiling*), v. —en: *de — zal plaats hebben bij opbod, bij afslag.*

Verkoop'prijs (*prijs, waarvoor een artikel verkocht wordt*), m. —prijzen.

Verko'peren (*met koper bekleeden, beslaan*), —koperde, heeft verkoperd : *een schip* —, den romp van een schip met koperen platen bekleeden, verg. V e r g u l d e n; —**ko'ren** (*uitgekozen*), bn.: *een vorst des rijks* —, nl. Oranje, in 't Wilhelmuslied; vero.: —**kor'sten** (*tot korst worden*), verkorstte, is verkorst : *het gebak was geheel —korst,* met een veel te dikke korst gebakken; —**kor'ten** (*korter maken*), —kortte, heeft verkort : *een lijn* —, *een japon* —, verg. A f k o r t e n; *den tijd* —, verdrijven; *zorgen — het leven*; *iemand in zijn rechten, in zijn belangen* —, benadeelen; —**kor'ting** (*inkorting*), v. —en; —**kor'tingsteeken** (*apostrophe*), o. —s; —**kou'den** (*door kou bevangen*), bn.: *wat is dat kind —!*; —**koud'heid,** v. —heden; —**krach'ten** (1 *geweld aandoen*; 2 *schenden, onteeren*), —krachtte, heeft verkracht : 1 *een slot* —, met geweld kapot- of stukmaken; 2 *de wetten* —, *de heiligste rechten* —; —**krach'ting,** v. —en: — *van wet en recht,* schending.

Verkreu'kelen, —kreu'ken (*door kreuken bederven*), —kreukelde, —kreukte, heeft verkreukeld, verkreukt : *het zomerhoedje, waarop zij had gezeten, was geheel —kreukeld, —kreukt*; *een japon* —; zie K r e u k e l e n, K r e u k e n; —**krij'gen** (*bekomen, verwerven*), —kreeg, heeft verkregen; —**krijg'baar** (*te verkrijgen*), bn.; —**krij'ging** (*verwerving*), v. gmv. : *ter — van*; —**krim'pen** (*wegkrimpen, samenkrimpen*), —kromp, is verkrompen : — *van pijn,* zeer veel pijn hebben; — *v. verdriet.*

Verkrom'men (*krom maken, worden*), —kromde, heeft verkromd : fig. *het recht* —, verdraaien; *met —kromde ledematen*; —**krom'ming** (*het krom-zijn of -worden*), v. —en : *een — der wervelkolom*; —**krop'pen** (eig. *kroppende inslikken*), —kropte, heeft verkropt : *zijn leed, zijn droefheid* —, *zijn woede, zijn smart* —, opkroppen, verbijten; *ik kan 't niet* —, verbergen, mijn gemoed is te vol.

Verkrui'melen (1 *tot kruimels maken*; 2 *tot kruimels worden*), —kruimelde, heeft (bet, 1), is (bet. 2) verkruimeld : 1 *een beschuit* —; 2 *oude koekjes* —; —**kwak'kelen** (*verwaarloozen, verspillen*), —kwakkelde, heeft verkwakkeld, w. g.; —**kwan'selen** (*met kwanselen verspillen*), —kwanselde, heeft verkwanseld : *zijn geld* —, aan allerlei beuzelarijen uitgeven; *zijn boeken* —, met verlies verkoopen; *zijn meubels* —, van de hand doen; minacht., zie K w a n s e l e n; —**kwij'nen** (*wegkwijnen*), —kwijnde, is verkwijnd : *de handel is aan 't* —; —**kwik'kelijk** (*verfrisschend*), bn. en bw.; —er, —st : *een — bad,* opfrisschend; fig. *een — woord,* opbeurend; —**kwik'ken** (*weer kwik of kwiek maken*), —kwikte, heeft verkwikt : *de lentelucht zal u* —, doen opleven : *dat troostend woord zal uw hart* —, opbeuren; —**kwik'kend,** bn.: —er, —st : *een —e drank,* lavend; *een —e koelte,* verfrisschend; *een —e regen,* opwekkend; —**kwik'king** (*lafenis*: fig. *troost*), v. —en; —**kwis'ten** (*verspillen, overdadig gebruiken*), —kwistte, heeft verkwist; *geld en goed* —; —**kwis'ter,** v. —s; —**kwis'tend,** bn.: *een — leven, een — gebruik,* verspillend.

Verlaat' (*kleine schutsluis*), o. —laten; verg. Z ij l.

Verla'den (handel : *overladen in een ander schip of voertuig*), —laadde, heeft verladen.

Verlag' (Duitsch : *uitgave*; *uitgeverszaak*; *uitgeversfonds*), m. Verläge.

Verla'gen (*lager maken, doen dalen*), —laagde, heeft verlaagd : *een dijk, een muur* —; *de prijzen* —; *een leerling* —; *iemand in rang* —, zie D e g r a d e e r e n; fig. *zich* —, een laagheid begaan; —**la'ging** (*het verlagen*), v. gmv.

Verlak' (*verlaksel*), o. gmv.: *het — laat op leer soms los,* d.i. het springt, schilfert af.

Verlak'ken (1 *met een laag lak of verlak overdekken*; 2 *bedriegen, foppen, bedotten*; volkst. *kullen, vernochelen*), —lakte, heeft verlakt : 1 *een kachel doen* —, *leer* —, *een kamerdeur met porseleinlak* —; 2 *ik laat me door jou niet* —, gmz.; —**lakkerij'** (*bedotterij, fopperij*), v. —en.

Verlakt' (*verlakt goed*), o. gmv.: *dit is Chineesch* —, d. i. lakwerk uit China.

Verlam'men (1 *lam maken*; 2 *lam worden*), —lamde, heeft (bet 1), is (bet. 2)

verlamd : 1 *die veer is verlamd* ; fig. *hij stond verlamd van schrik* ; geneesk. *hij is verlamd aan beide beenen* ; fig. *dat —lamt de energie*, slaat neer ; 2 *hij verlamt aan de rechterzijde*.

Verlan'gen **1** (*begeeren*), —langde, heeft verlang : *wat verlangt gij ?*, wenscht gij ; *ik verlang mijn geld*, eisch, vorder ; zegsw. *— naar de vleeschpotten van Egypte*, terugverlangen naar een vroegeren toestand, waarin men geen broodzorgen kende, al was die toestand ook verre van rooskleurig, Ex. 16 : 3 ; **2** (*begeerte*), o. —langens : *de kinderen branden van —* ; *zijn —s bevredigen* ; *— naar iets hebben* ; zegsw. *het liedje van — zingen*, eig. van langer maken, verlengen, nl. door kinderen, om nog wat te mogen opblijven ; **—lang'lijstje** (*lijstje van geschenken, door bruid of bruidegom opgemaakt en waaruit men iets kan kiezen om hun aan te bieden*), o. —s ; **—langst'** (*verlangen, begeerte*), v. gmv. ; **—lan'terfanten** (*lanterfantend doorbrengen*), —lanterfantte, heeft verlanterfant : *de leerjongen staat zijn tijd te —*, verluieren, verbeuzelen, verspillen, vertreuzelen ; **—la'riën** (*verbeuzelen*), —lariede, heeft verlaried : *den tijd —*, gmz., zie L a r i e, zotteklap.

I. Verla'ten **1** (*1 van het eene vat in het andere doen of laten loopen* ; 2 *weggaan uit of van*), verliet, heeft verlaten : 1 *wijn —* ; *water —*, van de eene ruimte in de andere doen vloeien, zie V e r l a a t ; 2 *hij verliet de stad*; fig. *het pad der deugd —* ; *de wereld —*, in een klooster gaan, ook sterven ; *mijn moed verlaat mij*, begeeft mij ; reflex. *zich — (vertrouwen op)* : *gij kunt u op hem —* : *verlaat u op God*, stel vertrouwen op ; **2** (*1 achtergelaten* ; 2 *eenzaam, afgelegen* ; 3 *niet meer bewoond, ledig*), bn.; —er, —st : 1 *een — kind* ; 2 *een — dorp, een — weg* ; 3 *een — huis, een — schip*.

II. Verla'ten, zich (*niet op zijn tijd passen, te laat komen*), verlaatte zich, heeft zich verlaat : *gij verlaat u in den regel voor den eersten trein*.

Verla'tenheid (*eenzaamheid, toestand van iemand, die aan zich zelf is overgelaten*), v. gmv.: *een gevoel van — bevangt den eenzamen wandelaar op die groote heidevelden*.

Verle'den **1** (*vroeger, vorig*), bn. : *— jaar* ; spraakk. *het — deelwoord, de — tijd* : **2** (*tijd, die of tijdperk, dat voorbij is*), o. gmv.: *ons grootsch, ons roemrijk —* ; *In 't — ligt het Heden, in het Nu wat worden zal* (Bild.), z. L ij d e n, gaan.

Verle'digen, zich (*zich bezighouden*), —ledigde zich, heeft zich verledigd : *zich met iets —*, zich de moeite of den tijd tot iets geven, zich onledig houden met ; **—lee'nen** (*toestaan*), —leende, heeft verleend : *hulp, onderstand —*, geven, bezorgen ; **—lee'ren** (*ontleeren, afleeren*), —leerde, heeft verleerd : *het spreken van een taal —*.

I. Verlegen (handel; *bedorven door lang liggen*), bn. : *— wijn, — zijde, — koopwaren* ; hetzelfde woord als V e r l e g e n **II.**

II. Verle'gen (*bedeesd, beschroomd*), bn. en bw. ; —er, —st : *het meisje is nog wat —* ; *— kijken* ; **—le'genheid** (*beschroomdheid; geldgebrek*), v. gmv. : *de — van dorpskinderen in het stadsleven* ; *in de — zitten* ; *iemand uit de — helpen*, geldnood ; **—leg'gen** (*op een andere wijze, op een andere plaats leggen*), —legde, of —leide, heeft verlegd of verleid : *de wachter zal den wissel —*, anders leggen ; *ik heb mijn handschoenen verlegd*, ze zijn zoek ; *de troepen gaat men —*, verplaatsen, elders leggen.

Verlei'delijk (*geschikt om iemand te verleiden*), bn. en bw.; —er, —st : *een — aanbod*, aanlokkelijk ; **—heid** (*het verleidelijke*), v. —heden.

Verlei'den (*op den slechten weg leiden, tot zonde brengen*), —leidde, heeft verleid ; **—er** (*man, die verleidt*), m. —s ; **—ing** (*bekoring, verzoeking*), v. —en ; **—ster** (*vrouw, die verleidt*), v. —s.

Verlei'en (gesch. *beleenen*), verleide, heeft verleid : *iemand met een leen —*, begiftigen ; **—lek'keren** (*1 verwennen met lekker eten* ; 2 *verzot worden, smaak krijgen in*), verlekkerde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verlekkerd : 1 *een hond —* ; 2 *die hond is —lekkerd op vleesch* ; fig. *dat jongmensch is —lekkerd op romanlectuur*, d. i. verzot ; **—leng'baar** (*wat voor verlenging vatbaar is*), bn.: *— krediet*.

Verlen'gen (*langer maken of doen duren*), —leugde, heeft verlengd : *een wissel —, een termijn van betaling —* ; **—len'ging** (*het verlengen*), v. —en : *— van verlof* ; **—leng'stuk** (*stuk, waarmee iets langer gemaakt wordt*, b.v. *aan een passer*), o. —ken ; **—lep'pen** (*verwelken, verflensen*), de bloem —lepte, is —lept ; **—lept'** (*flets, verflenst*), bn. en bw. ; —er, —st : *een —e bloem* ; *wat ziet er dat kleedje — uit !* ; **—let'** (*tijdverlies*), o.: *zonder —*, d. i. onverwijld ; *dat gedoogt geen —*, uitstel ; **—let'sel** (*beletsel, hindernis*), o. —s ; **—let'ten** (*den tijd verliezen, hem laten voorbijgaan of verzuimen*), —lette, heeft verlet : **—leu'teren** (*den tijd leuterend doorbrengen, verbeuzelen*), —leuterde, heeft verleuterd: *gij hebt uw studieuur weer —leuterd*; **—le'vendigen** (*levendig, druk, vroolijk maken*), —levendigde, heeft verlevendigd : *de hoop —, den handel —*, opwekken, opbeuren ; **—le'vendiging** (*het verlevendigen*), v. gmv. : *tot — van de hoop, van den handel*.

Verle'zen, zich (*verkeerd lezen*), —las zich, heeft zich verlezen ; **—licht'** (*helder beschenen*), bn. en bw.; —er, —st : fig. *een — staatsman*, helderdenkend, ontwikkeld ; *de —e 20e eeuw* ; *— denken*.

I. Verlich'ten (*helder maken, beschijnen*), —lichtte, heeft verlicht : *een tuin —*, illumineeren ; *een stad —*.

II. Verlich'ten (*minder zwaar maken*), —lichtte, heeft verlicht : *iemands zorgen —*, d. i. hem opbeuren, helpen.

I. Verlich'ting (*kunstlicht*; fig. *opklaring van 't verstand*), v. —en : *electrische —* ; *— leidt tot beschaving* ; *tot — der volken*.

II. Verlich'ting (*ontheffing, opbeuring*), v. gmv.

Verlie'derlijken (*1 liederlijk worden* ; 2 *liederlijk maken, doen ontaarden*), —liederlijkte, is (bet. 1), heeft (bet. 2) verliederlijkt : 1 *die man zal nog geheel —*, d. i. door losbandigheid verdierlijken,

vooral door misbruik van alcohol ; 2 *de drank heeft hem verliederlijkt* ; *zich* —; —**liefd'** (*met liefde vervuld*), bn. en bw.; —er, —st : *Pieter is waratje* — (C. O.); —**liefd'heid** (*het verliefd zijn*), v. —heden; —**lief'de** (*persoon, die verliefd is*), m. en v. —n.

Verlies' (1 *het verliezen, derven, kwijtraken* ; 2 handel: *wanneer het zuivere bedrag van den inkoopprijs plus de onkosten, meer is dan de verkoopprijs* ; *wat volgens de balans in zeker tijdvak is verloren*), o. —zen : 1 *het — van een been* ; *het — van een kind* ; *niet tegen — kunnen bij het spelen* ; 2 zie Winst- en Verliesrekening ; *het — in zaken*, schade, nadeel ; *er was veel geld—* ; —**lies'lijst** (mil. *lijst of opgave van de in den jongsten strijd gevallenen*), v. —en.

Verlie'ven (*verliefd raken*), —liefde, is verliefd ; —**lie'zen** (*kwijt raken*, b.v. *door een ongeluk of door achteloosheid*), —loor, heeft verloren : *een boek* —; fig. *een proces* —, *zijn geduld* —, *het leven* —; —**lie'zer** (*iemand, die verliest*), m. —s ; —**lig'gen** (*door lang liggen bederven*), —lag, is verlegen : *laat het fruit niet* — ; zegsw. *verlegen goed deugt niet*, bekende woordspeling ; —**lij'den** (*passeeren*, z. ald.), —leed, heeft verleden : *die akte, dat testament is verleden voor dien notaris.*

Verlof' (1 *vergunning om naar huis te gaan, het vrij-zijn van dienst of uit betrekking*; 2 *vergunning als bierslijter*), o. in bet. 1 —loven ; in bet. 2 gmv. : 1 *met groot — gaan*, O.-I. naar Europa gaan, wegens ziekte of langdurigen diensttijd ; — *aanvragen* ; vergunning, vrijheid : *iemand — tot iets geven* ; *met uw* —, beleefdheidsformule ; *gedurende mijn* —, tijd van 't verlof ; 2 *een café met* — ; —**lof'brief** (*brief, waarin verlof gegeven wordt*), m. —brieven; —**lof'ganger** (mil. *soldaat, die met verlof gaat*), m. —s ; —**pas** (mil. *pas voor iemand, die met verlof gaat*), m. —sen: *zijn — laten afteekenen door den burgemeester* ; —**lof'recht** (*vastgestelde bepaling voor den verloftijd van een ambtenaar*), o. —en ; —**lof(s)'aanvrage** (*schriftelijk verzoek om verlof*), v. —n ; —(**s**)'**traktement** (O.-I. ½ *van de jaarwedde in actieven dienst als ambtenaar*), o. —en ; —**lof'tijd** (*duur van het verlof*), m. gmv. : *mijn — is haast om.*

Verlok'kelijk (*verleidelijk*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — voorstel, een — aanbod* ; —**lok'ken** (*door aanlokken overhalen*), —lokte, heeft verlokt: *laat u door den schijn niet* —, verleiden, misleiden.

Verloo'chenen (*loochenen, niet willen kennen*), —loochende, heeft verloochend : *zijn vaderland* —, *Petrus —de driemaal zijn Meester* ; *zich zelven* —, *zich* —: tegen zijn aard, overtuiging, beginselen handelen; zie ook Zelfverloochening.

Verloo'den (*van een looden merk voorzien*), —loodde, heeft verlood: *balen* —, *tijken* —.

Verloof'de, m. en v. —n : *zij of hij is mijn* —, bruid, bruidegom, aanstaande echtgenoot.

Verloop' (1 *het verloopen, het voorbijgaan* ; 2 *het achteruitgaan* ; 3 *gang en afloop*), o. gmv. : 1 *na — van tijd, het — eener ziekte*, gang ; *de onderhandelingen namen een goed* —; 2 *het — zijner zaken*, achteruitgang ; 3 *het driedaagsch gevecht had voor de Russen een ongunstig* —.

Verloo'pen **1** (1 *met loopen doorbrengen* ; 2 *door loopen verliezen* ; 3 *verstrijken, verdwijnen* ; 4 *afnemen, verminderen* ; 5 typ. *woorden v. d. eenen regel in den anderen overbrengen*, ook : *v. d. eene bladzijde op de andere*), verliep, heeft (bet. 1, 2, 5), is (bet. 3, 4) verloopen : 1 *een halven dag* —, *om iemand te vinden* ; 2 *een goede gelegenheid* —; 3 *er was een week* —; 4 *het tij* —*loopt* ; *die winkel* —*loopt*, verliest zijn klanten ; 5 *de zetter moest een aantal woorden, regels* — ; **2** (1 *verstreken, voorbijgegaan* ; 2 *verliederlijkt* ; 3 *afgesleten*), bn. : 1 *de — rente, de — tijd, de — termijn* ; ook : *een — hond, stuk vee*, afgedwaald, verdwaald ; 2 *een — sujet, een — student*; 3 *een — schroef*, lam, niet meer pakkend.

Verlo'ren (1 *kwijt, te niet gegaan* ; 2 *vergeefsch* ; *zonder waarde* ; 3 *diep gevallen, verliederlijkt*), bn. en bw. : 1 *een — boek* ; mil. *een — post*, dicht bij den vijand ; zegsw. *iets — geven*, opgeven ; *dat dakwater loopt* —, wordt niet opgevangen ; *hij is een — man*, niet te redden ; 2 — *moeite* ; *een — oogenblikje*, zonder waarde; 3 *de — Zoon*, zie Lukas 15 : 12—24 ; fig. *de — zoon is terecht, daar heb je den — zoon*, van personen en zaken gebruikt.

Verlos'kunde (*vroedkunde, obstetrie*), v. gmv.; —**kundige** (*dokter in de obstetrie* ; ook: *een vroedvrouw*), m. en v. —n ; —**los'sen** (1 *los of vrij maken, redden* ; 2 *baren, bevallen*), —loste, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verlost: 1 *uit den kerker* —, *uit de slavernij* —, bevrijden; 2 *zij is v. e. zoon verlost*; —**los'ser** (*Messias, Heiland*), m.: *de* —, Jezus Christus, de Zaligmaker; —**los'sing** (*vrijmaking, bevrijding*), v. gmv. : *het werk onzer* —, redding ; —**lo'ten** (*door het lot doen toewijzen*), —lootte, heeft verloot : *een kunstwerk* —; *de —lote voorwerpen* ; —**lo'ting** (*het verloten*), v. —en ; —**lo'ven**, —loofde, heeft verloofd : *die ouders hebben deze twee jongelui verloofd*, door trouwbelofte verbonden ; *zij is verloofd met uw neef* ; *zich* —, d.i. zich tot trouw verbinden : *zich — met een weduwe* ; —**lo'ving** (*het verloofd-zijn*; ook : *tijdperk van het verkeer tot aan het huwelijk*), v. —en, zie Engagement ; —**lo'vingsdag** (*dag der verloving*), m. —en ; —**lo'vingsfeest** (*feest ter gelegenheid der verloving*), o. —en ; —**lo'vingskaart** (*kaart, om de verloving bekend te maken*), v. —en ; —**lo'vingsring** (*een der ringen, gewisseld tusschen verloofden*), m. —en.

I. Verluch'ten (*i.d. wind hangen, uitluchten*), —luchtte, heeft verlucht : *een kleed* —; *z.* —: *ik moet mij eens* —, wat lucht gaan scheppen.

II. Verluch'ten (*illustreeren, een boek met teekeningen, vignetten versieren*), —luchtte, heeft verlucht.

Verluch'tigen (*lichter maken* ; fig. *opvroolijken*), —luchtigde, heeft verluchtigd : *een kamer wat — door meer lichte gordijnen* ; *iemand door een blijde tijding* —; —**luch'ting** (*opsiering*), v. —en : *tal van*

kunstenaars hebben aan de — van dezen Bijbel meegewerkt.

Verluch'tingskunst (*het teekenen of schilderen van hoofdletters en randversieringen enz.*; *illustratiekunst*), v. gmv.

Verlui'den 1 (*bekend doen worden, laten weten of doen doorschemeren, te verstaan geven*): *hem werd gelast, geen woord over het gebeurde te —; men moet niet alles gelooven, wat men hoort —*, zeggen; *niets van een zaak —*, laten doorschemeren, laten merken; *naar (het) verluidt*, naar men bericht, zegt, vertelt; *zich laten —*, vertellen; **2** (*het bekend maken of worden*), o.: *het — der geruchten*; —**lui'eren** (*in luiheid of met luieren doorbrengen*), —luierde, heeft verluierd; *zijn tijd —*; —**lus'tigen, zich** (*z. opvroolijken*), —lustigde zich, heeft zich verlustigd: *wij willen ons wat — in de natuur*; —**lus'tiging** (*daad van vermaak, ontspanning*), v. —en; —**maag'schappen** (*tot maagschap doen worden, verzwageren*), —maagschapte, heeft vermaagschapt: *hij is aan ons —maagschapt*, familie van ons; *zich —: hij heeft zich aan ons —maagschapt*, b.v. door huwelijk verbonden.

Vermaak' (*genoegen, plezier*), o. —maken.

Vermaaks'halve (*om zich te vermaken*), bw.: *— iets doen, — gaan tuinieren.*

Vermaan' (*vermaning*), o.: *naar geen — luisteren*; —**maan'brief** (*bisschoppelijk rondschrijven, mandement*), m. —brieven; —**maard'** (*beroemd*, zie M a r e), bn.; —er, —st: *een — schrijver, die badplaats is —*; —**ma'geren** (1 *mager doen worden*; 2 *mager worden*), —magerde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vermagerd: 1 *de koorts heeft hem vermagerd*; 2 *hij is erg vermagerd*; —**ma'gering** (*het vermageren*), v.; —**ma'geringskuur** (*kuur om mager te worden*), v. —kuren, verg. V e r j o n g i n g s k u u r; —**ma'kelijk** (*genoeglijk*), bn.; —er, —st: *nieuw — ganzebord*, vermaak gevend; —**makelijkheid** (*uitspanning*), v. —heden.

Verma'ken (1 *verlustigen*; 2 *bij uiterste wilsbeschikking schenken, legateeren*; 3 *anders maken*; 4 *een nieuwe punt snijden aan een veerenpen*), —maakte, heeft vermaakt: 1 *hij zal het geheele gezelschap —*; reflex. *zich —: wij vermaakten ons met roeien*; 2 *iemand een huis —, zijn vermogen aan een kerk —*; 3 *een kleedingstuk —*, een andere snit geven; 4 *de ondermeester was bezig de pennen te —*; —**maledij'en** (*vervloeken*), nog als volt. deelw.: *die —dijde historie, die —dijde vent*, verwenscht; de tegenst. was B e n e d i j e n; —**ma'len** (*fijnmalen, vergruizen*), —maalde, heeft vermalen: *iets met de tanden —, iets tot stof —.*

Vermal'len (*verspillen, verkwisten*), —malde, heeft vermald: *zijn tijd —, zijn geld —.*

Verma'nen (*aansporen of opwekken* inz. *tot beterschap*; *iemand zijn slecht gedrag voorhouden*), —maande, heeft vermaand: *wij — u nogmaals: mijd de overdaad en de slechte gezelschappen.*

Verma'ning (1 *aansporing*; *opwekking, waarschuwing, zedenles*; 2 *lichte aanval van eenige ziekte*; 3 *preek bij de doopsgezinden; hun godsdienstoefening, bedehuis*), v. —en: 1 *wij gaven hem allerlei —en maar het hielp niet*; 2 *een — van koorts, een — van een beroerte*; 3 *gaat ge mee naar de —?*, (voor het bedehuis meestal: *Vermaanhuis*).

Verman'nen (*vermeesteren, overweldigen*), —mande, heeft vermand: *de schrik — mande hen*; reflex. *zich —*, zich zelf meester worden: *toen vermande zij (Saartje) zich weer en streek met haar zachte vingers langs het gerimpeld voorhoofd (der doode)* (C. O.).

Vermast' (*te zwaar beladen*; fig. *overstelpt*, b.v. *van droefheid*), bn.: *door zorgen —, door den slaap —, door leed —*; vero.; —**meend'** (*gewaand*), bn.: *de —e eigenaar, —e rechten, —e aanspraken*, veronderstelde; —**mee'nen** (*meenen, denken, onderstellen*), —meende, heeft vermeend: *ik —meen gelijk te hebben*, ik houd het er voor, onderstel; —**meer'deraar** (*iem., die vermeerdert*), m. —s: *altijd — des Rijks*, vertaling van het Lat. *Augustus*, een der titels v. d. Rom. keizers, later v. d. keizers van Oostenrijk; —**meer'deren** (1 *doen toenemen*; 2 *toenemen, talrijker worden*), —meerderde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vermeerderd: 1 *het traktement —*; 2 *de lasten —*, worden grooter, nemen toe; —**meer'dering** (*toename*), v. —en.

Vermees'teren (*overmeesteren, veroveren*), —meesterde, heeft vermeesterd: *de stad zal haast —meesterd zijn*; *zijn driften —*, beteugelen, bedwingen, onderwerpen; —**mei'en, zich** (*zich ontspannen in Mei, of zich vermaken als op een Meidag of Meiavond*), —meide zich, heeft z. vermeid: *wij gaan ons — in de schoone natuur*, verlustigen; —**mel'den** (*melden, berichten*), —meldde, heeft vermeld: *de kronieken — het*, deelen mede, maken gewag van; —**mel'ding** (*het vermelden*), v. —en: *een loffelijke —, een eervolle —*; —**mel'denswaard** (*waard om vermeld te worden*), bn.; —**men'gen** (*samenmengen*), —mengde, heeft vermengd: *twee wijnsoorten —*, ondereenmengen; *zich —: olie —mengt zich niet met water*, een mengsel vormen; —**men'ging** (*het vermengen*), v. —en.

Vermenigvul'digen (1 *vermeerderen* in bet. 1: *talrijker maken*; 2 *vermeerderen* in bet. 2: *talrijker worden*; 3 rekenk. *een bewerking verrichten, die een getal leert vinden, een bepaald aantal malen zoo groot als een gegeven getal*), —menigvuldigde, heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2) vermenigvuldigd: 1 *hij vermenigvuldigde het aantal zijner krijgers*; 2 *de vijanden vermenigvuldigden steeds*; 3 *vermenigvuldig dat getal met 12*; reflex. *zich — (talrijker worden)*: *het menschdom vermenigvuldigde zich*; *onze moeiten, zorgen — zich met den dag*; —**er** (*getal, waarmede vermenigvuldigd wordt*), m. —s; —**ing** (*het vermenigvuldigen*), v. —en; —**tal** (*getal, dat vermenigvuldigd wordt*), o. —len.

Verme'tel (*al te stoutmoedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e aanval; — te werk gaan*; —**heid** (*onberaden koenheid*), v. gmv.

Verme'ten, zich (1 *z. in het meten vergissen*; 2 fig. *zich verstouten*), —mat zich, heeft z. vermeten: 1 *die knecht —meet zich telkens*, meet verkeerd; 2 fig. *wat*

—*meet gij u?* verstout ; *gij moet u zulks niet* —, onderwinden.

Vermicel'li (It. *meelspijs in draad- of pijpjesvorm*), v. gmv.; —**fabriek** (*fabriek, waarin vermicelli gemaakt wordt*), v. —en ; —**podding** (*podding met vermicelli als hoofdbestanddeel*), m. —en ; —**soep** (*vleeschsoep met vermicelli*), v. gmv.

Vermij'den (*mijden, ontwijken*), —meed, heeft vermeden ; *dat ongeluk was niet te* —.

Vermiljoen' (*hoogroode kleur of verfstof*), o. gmv. : *de —zee* ; *Chineesch* — ; —**miljoen'achtig** (*op vermiljoen lijkend*), bn. ; —**miljoe'nen** (*met vermiljoen kleuren*), heeft gevermiljoend ; **-min'deren** (1 *minder maken* ; 2 *minder worden, afnemen, kleiner worden*), —minderde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verminderd : 1 *iems traktement* —; 2 *zijn inkomen vermindert* ; —**min'dering** (*afneming*), v. —en : —*van inkomsten* ; —**min'ken** (eig. *mink of mank maken: van een lichaamsdeel berooven, schenden, stuk maken*), —minkte, heeft verminkt : *een kunstwerk* —; —**min'king** (*schending, bederving*), v. —en; —**mink'te** (*iemand, die verminkt is*), m. —n, zie Invalide ; —**mis'sen** (*missen, kwijt zijn*), —miste, heeft vermist : *ik —mis mijn beurs*, kan ze niet vinden, heb ze verloren ; —**mis'te** (*iemand, die vermist wordt*), m. en v. —n : *lijst van —n bij een veldslag enz.*

Vermits' (*omdat, daar, aangezien*), vgw.

Vermoe'delijk (*waarschijnlijk*), bn. en bw. : *de —e troonopvolger, de —e dader, de —e oorzaak ; hij is — op reis, de trein zal — 10 minuten te laat aankomen*, denkelijk.

Vermoe'den 1 (*meening, gissing, onderstelling*), o. —s : *op — van diefstal*, verdenking, argwaan ; — *op iem. hebben*, d.i. iemand verdenken ; **2** (*waarschijnlijk achten, gissen, meenen*), —moedde, heeft vermoed : *ik —moed, dat uw vriend den trein heeft gemist* ; —**moeid'** (*moede door inspanning, afgemat*), bn. ; —er, —st : — *van den arbeid* ; —**moeid'heid** (*het vermoeid-zijn*), v. gmv. ; —**moei'en** (*moe of moede maken*), —moeide, heeft vermoeid : *de oogen* — ; *lezers of hoorders door breedsprakigheid* —; *zich* —, zich erg inspannen, zich afmatten ; —**moei'end** (*moede makend, lastig*), bn. : *een — werk*, zwaar ; *een — kind*, te druk, te levendig ; —**moei'enis** (*vermoeidheid, inspanning, afmatting*), v. —sen ; —**mof'felen** (*wegstoppen, verdonkermanen*), —moffelde, heeft vermoffeld.

Vermo'gen 1 (1 *de macht, de kracht hebben, in staat zijn tot* ; 2 *invloed hebben*), vermocht, heeft vermocht : 1 *God vermag alles, ik zal voor u doen, wat ik vermag; ik vermocht hen niet te redden* ; 2 *liefde vermag veel* ; **2** (1 *gave, begaafdheid* ; 2 *kracht, macht* ; 3 *have, rijkdom, geld, bezit*), o. —s: 1 *een knaap met goede —s, de —s der ziel* ; 2 *dat gaat boven mijn —*; 3 *een man van —*, met fortuin ; *hij heeft een aanzienlijk — nagelaten* ; *elk geve naar —* ; —**mo'gend** (onvolt. deelw. van *vermogen*), bn. : *een — heer*, bemiddeld, machtig, rijk, invloedrijk ; —**mo'gensbelasting** (*rijksbelasting op het kapitaal boven de 16 duizend gulden*), v. —en ; —**mol'men** (*tot molm vergaan*), —molmde, is vermolmd : *die plank gaat* —, wormstekig worden ; *dood hout zal op den duur* —; —**mom'de** (*iem., die vermomd is*), m. en v. —n: *de balzaal was vol —n*, verkleeden, gemaskerden ; —**mom'men** (*verkleeden, maskeren* ; fig. *verbergen, ontveinzen*), —momde, heeft vermomd ; *zich* —; —**mooi'en** (1 *mooier maken* ; 2 *mooier worden*), —mooide, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vermooid : 1 *dat huis —mooit het landschap niet* ; *modieuze kleeding dient om het lichaam te* —; 2 *een dame vermooit er niet op, als ze oud wordt*; —**moor'den** (*gewelddadig van het leven berooven*), —moordde, heeft vermoord ; fig. *zijn tijd* —, erg verbeuzelen ; —**mor'sen** (*morsende bederven, verspillen, verdoen*), —morste, heeft vermorst : *zit ge alweer verf te* —; *geld* —, *den tijd* —; —**mor'zelen** (*tot morzels maken, vergruizen, verbrijzelen*), —morzelde, heeft —morzeld : *een beeldje* —, *de wagon werd —morzeld* ; fig. *een —morzeld hart*, rouwmoedig.

Vermouth' (*een soort van likeur, uit een alsemachtige plant gestookt* ; *wijnsoort* : *gekookte wijn met alsemaftreksel*), o.; lees : *vermoet'*.

Vermur'wen (1 *murw, week maken*; 2 *murw worden* in deze bet. w. i. g.), —murwde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) vermurwd : 1 meestal fig. : *een hardvochtig mensch* —, verteederen ; *geen smeekingen konden Alva's hart* —, tot zachtheid stemmen ; 2 *ijzer kan in het vuur* —; —**nach'ten** (*overnachten*), —nachtte, heeft vernacht : *ergens* —; —**na'gelen** (*met één of meer nagels dichtmaken of toespijkeren*), —nagelde, heeft vernageld : *een deur* —; *een kanon* —, onbruikbaar maken door een nagel in het zundgat te drijven ; *een paard* —, een spijker te diep, d. i. in het vleesch, slaan ; —**nau'wen** (1 *nauw of nauwer maken*; 2 *nauw of nauwer worden*), —nauwde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vernauwd : 1 *een kleedingstuk* —; 2 *de kloof vernauwde* (meestal: *zich vernauwen*) ; —**ne'deren** (*met geringschatting behandelen, krenken*), —nederde, heeft vernederd : *iemands trots* — ; *zich voor God* —, verootmoedigen ; —**ne'derend** (*beschamend, verlagend*), bn.; —er, —st: *een — aanbod*; *dat is — voor hem* ; —**ne'dering** (*krenking*), v. —en: *allerlei —en moeten ondergaan* ; —**ne'men** (*te weten komen*), —nam, heeft vernomen: *hebt gij 't niet —nomen, de lente is weergekomen*, gewaarworden ; *hij vernam naar uw gezondheid*, d. i. vroeg, informeerde ; —**ne'pen** (*kleinzielig*), bn. : *een — mannetje* ; —**neu'teld** (*dwergachtig, onbeduidend, nietig*), bn. : *een — ventje, een — boompje* ; —**niel'achtig** (*geneigd om te vernielen*), bn. ; —er, —st : *een — kind* ; —**niel'al** (*iem.* inz. *kind, dat alles stukmaakt*), m. en v. —allen : *je bent een echte* —; —**nie'len** (*stuk maken*), —nielde, heeft vernield : *de oorlog —nielt de dorpen*, verwoest, verdelgt; —**nie'lend** (*verdelgend, verwoestend*), bn. ; —er, —st : *de alles —e orkaan*; —**nieling** (*verwoesting*), v. —en.

Verniel'zucht (*zucht, om te vernielen*), v. gmv.: *de — dier kinderen* ; —**nie'tigen** (*tot niet maken, te niet doen, vernielen*), —nietigde, heeft vernietigd : *een testa-*

ment —; *dat woord* —*nietigt al mijn hoop*; *het vonnis, het besluit werd* —*nietigd*, ongeldig verklaard ; *de vlammen* —*nietigden de processtukken* ; —**nieu'wen** (*nieuw maken*), —nieuwde, heeft vernieuwd : *een latwerk* —; —**nieuwerwet'schen** (*opknappen*), —nieuwerwetschte, heeft vernieuwerwetscht : *een huis* —, *een dameshoed* —; —**nieuwerwet'sching** (*moderniseering*), v. gmv., w. i. g. ; —**nik'kelen** (1 *met een laagje nikkel overtrekken* ; 2 volkst. *bedotten*), —nikkelde, heeft vernikkeld : 1 *een fiets* —, *een theepot* —; 2 *ik laat me niet* —.

Vernis' (*mengsel van lijnolie en hars*), o. —sen : — *doet het verfwerk glanzen* ; fig. *e.* —*je van beschaving*, een uiterlijke schijn, een glansje, het uiterlijk.

Vernis'sen (*m. vernis bestrijken*), verniste, heeft gevernist: *e. deur* —, *e. schilderij* —.

Verno'chelen, volkst., zie V e r l a k k e n.

Vernoegd' (*tevreden*), bn. en bw.; —er, -st; zie V e r g e n o e g d : —**noe'gen, zich** (*zich tevreden stellen*), ik heb mij —noegd; —**noe'men** (*iemands naam noemen*), —noemde, heeft vernoemd : *ik zal hem u* —, d. i. u zijn naam zeggen.

Vernuft' (1 *het vermogen om iets uit te denken* ; *scherpzinnigheid, oorspronkelijkheid, vindingrijkheid* ; 2 *man van genie*), o. bet. 1 gmv., bet. 2 —en : 1 *een schepping van het menschelijk* —; 2 *de* —*en der 17e eeuw in Holland* ; —**nuf'tig** (*geestig*), bn. en bw.; —er, —st : *een* — *man*, vindingrijk ; *dat is* — *uitgedacht*, geestig, schrander.

Veronaan'genamen (*onaangenaam maken*), —onaangenaamde, heeft veronaangenaamd : *iemands leven* — ; —**onacht'zamen** (*geen acht slaan op*), —onachtzaamde, heeft veronachtzaamd : *zijn plichten, zijn gezondheid* —, verwaarloozen ; —**onderstel'len** (*aannemen*), —onderstelde, heeft verondersteld : —*onderstel, dat ge uw proces wint, wat dan nog?*; —**onderstel'ling** (*onderstelling*), v. —en; —**on'gelijken** (*onbillijk, onrechtvaardig behandelen*), —ongelijkte, heeft verongelijkt : *iemand* —, onrecht aandoen ; —**on'gelukken** (*omkomen, te niet gaan*), —ongelukte, is verongelukt : *de man is*—, *het schip is* —*ongelukt*, heeft schipbreuk geleden ; —**ont'heiligen** (*ontwijden, schenden*), —heiligde, heeft verontheiligd: *een tempel* — ; —**ontrei'nigen** (*ontreinigen, vuil maken, besmetten*), —ontreinigde, heeft verontreinigd : *dat zal uw geweten* —, bezoedelen ; —**ontrus'ten** (*onrustig maken*), —ontrustte, heeft verontrust: *alarmeerende geruchten komen de bevolking eener landstreek* —; z i c h — (*angst voeden, z. ongerust maken*), —ontrustte zich, heeft z. verontrust : *laat u niet* —, zie O n t r u s t e n ; —**ontschul'digen** (*van schuld vrijspreken, verschoonen*), —ontschuldigde, heeft verontschuldigd : *iemand* — ; z i c h — (*z. rechtvaardigen, verschooning vragen*) : *zijn houding laat z. niet* — ; *ik hoop mij bij haar te* —; —**ontschul'diging** (*rechtvaardiging, reden van verschooning*), v. —en : *dat dient tot zijn* —, *een* — *afwijzen* ; —**ontwaar'digd** (*in zijn waardigheid of gevoel van eigenwaarde gekrenkt* ; *gegriefd* ; *vertoornd*), bn. en bw. ; —**ontwaar'digen** (*bij iemand het gevoel van eigenwaarde of eigenliefde krenken, iemand grieven*), —ontwaardigde, heeft verontwaardigd : *dat voorstel zal hem* —, zijn ergernis, toorn opwekken ; *zich* —, zich boos maken ; —**ontwaar'diging** (*toornende ernst, blijkbare ergernis*), v. gmv.: *diepe* —, *algemeene* —.

Veroor'deelde (*iemand, die veroordeeld of gevonnist is*), m. en v. —n ; —**oor'deelen** (1 *schuldig oordeelen* ; 2 *afkeuren, afwijzen*), —oordeelde, heeft veroordeeld : 1 *de dief werd* —*oordeeld*, gevonnist, schuldig verklaard ; 2 *uwe handelwijze wil ik niet* — ; —**oor'deeling** (*vonnis*), v. —en ; —**oor'loven** (*toestaan*), —oorloofde, heeft veroorloofd : *die uitgaven kunt gij u* —, vergunnen ; —**oor'zaken** (*oorzaak zijn, dat iets gebeurt*), —oorzaakte, heeft veroorzaakt: *dat zal veel twist* —, bewerken, teweegbrengen ; —**ootmoe'digen** (*ootmoedig maken*), —ootmoedigde, heeft verootmoedigd : *ga u voor God* —, vernederen, in ootmoed buigen : *zich* —; —**or'beren** (*gebruiken*), —orberde, heeft verorberd : *nu, wij hebben heel wat* —*orberd*, opgegeten en opgedronken, genuttigd ; *de koekoek verorbert duizenden behaarde ruspen*, vreet ; —**or'denen** (*bevelen, gelasten*), —ordende, heeft verordend ; —**or'dening** (*reglement, voorschrift*), v. —en.

Verordineeren (*ordonneeren*), —ordineerde, heeft verordineerd : *wie heeft dat zoo* —*ordineerd ?* bevolen ; —**ou'derd** (*oud geworden, vervallen, uit het gebruik*), bn.: *wat is die man* —; *een* — *gebruik, een* — *woord* ; —**ou'deren** (1 *oud of ouder maken*; 2 *oud of ouder worden*), —ouderde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verouderd : 1 *deze inspannende arbeid verouderde hem spoedig* ; 2 *dat gebruik gaat* —, vervallen ; *een* —*ouderde kwaal*, ingeworteld ; —**ou'welijken** (*er oud beginnen uit te zien*), —ouwelijkte, is verouwelijkt : *wat is die man* —*ouwelijkt*, oud geworden.

Vero'veraar (*hij, die een land verovert, een volk onderwerpt*), m. —s : *Willem de* — (1066) ; —**o'veren** (*overweldigen, door geweld bemachtigen*), —overde, heeft veroverd : *een land* —, *een stad* —; fig. voor zich innemen : *iemands hart* —, *de harten der toehoorders* —, winnen : —**o'vering** (*het veroveren* ; *hetgeen veroverd wordt*), v. —en : *de* — *van stad aan stad* ; *de* —*en door Napoleon I gemaakt* ; —**o'veringskrijg** (—*oorlog*), m. gmv.: —**o'veringsoorlog** (*oorlog, die het veroveren v. landen, gewesten ten doel heeft*), m. —logen : *onze oorlogen in O.-I. zijn meest* —*oorlogen* ; —**o'veringszucht** (*sterke begeerte naar meer veroveringen*), v. gmv.: *de* — *van Napoleon, van de Romeinen.*

Verpach'ten (*in pacht geven*), —pachtte, heeft verpacht: *e. stuk bouwland* —; —**pach'ter** (*hij, die verpacht*), m. —s ; —**pach'ting** (*het verpachten*), v. —en ; —**pak'ken** (1 *anders inpakken* ; 2 *in pakken doen, tot een pakje maken*), —pakte, heeft verpakt: 1 *die goederen moeten* —*pakt worden*, anders ingepakt ; 2 *de visch wordt door opkoopers in ijs* —*pakt en meest naar elders*

verzonden ; —**pak'king** (*emballage*), v. —en ; —**pan'den** (*in pand geven*), —pandde, heeft verpand : *zijn goederen* —, beleenen ; fig *zijn eer* —, op zijn eer iets beloven ; —**pat'sen** (*verschacheren, verkwanselen*), —patste, heeft verpatst : *hij heeft zijn horloge —patst*, te gelde gemaakt; *hij heeft al zijn geld* —, er doorgelapt, plat; —**persoon'lijken** (*als persoon voorstellen* ; *personifieeren*), —persoonlijkte, heeft verpersoonlijkt : —**ing** (*personificatie*), v. gmv. ; —**pes'ten** (*besmetten met de pest* ; *bederven*), —pestte, heeft verpest : *die stank —pest de lucht* ; fig. *godsdienst en zeden* — (Bild.) ; —**pes'tend** (onvolt. deelw. van *verpesten* ; *besmettend*), bn. ; —er, —st : *een —e lucht, een —e stank*, die nl. pest doet ontstaan ; —**pie'terd** (*uitgeteerd, dor van vleesch*), bn. en bw. : *een — ventje* ; *wat ziet hij er — uit.*

Verpij'nen, zich (*zich afsloven, aftobben*), —pijnde zich, heeft zich verpijnd : *ik zal mij niet — op dat werk*, verg. P ij n, moeite, last ; —**plaat'sen** (*een andere plaats geven*), —plaatste, heeft verplaatst: *men zal dien ambtenaar* —, van standplaats doen veranderen ; *zich* —; —**plaat'sing** (*het verplaatst worden*), v. —en ; —**plan'ten** (*op een andere plaats planten*), —plantte, heeft verplant : *e. oude boom laat zich niet* —, overplanten, overbrengen ; —**plas'sen** (*plassende verbruiken*), —plaste, heeft verplast : *bij het schrobben der straat veel water* —; —**ple'gen** (*verzorgen*), —pleegde, heeft —pleegd : *een zieke* —, *een gewonde* —, *de armen* —; —**ple'ger** (*ziekenoppasser*), m. —s.

Verpleeg'ster (*zuster, ziekenverpleegster*), v. —s ; —**ple'gingsdienst** (mil. *intendance*), m. gmv. ; —**ple'gingstrein** (*de wagens der intendance*), m. —treinen ; —**plet'ten** (*stuk pletten*), —plette, heeft verplet : fig. *wij stonden verplet*, verslagen van verbazing ; —**plet'teren** (*verbrijzelen, te pletter slaan*), —pletterde, heeft verpletterd : *het schip werd op de klippen —pletterd*, stuk geslagen ; fig. *een land, een volk* —; *een —de tijding*, terneerslaande, vreeselijke ; *een —de nederlaag*, vernietigende.

Verplicht' (*verschuldigd, gehouden*), bn.: *ik ben hem veel* —; *tot betaling zijt gij* —; (*ik ben u*) *zeer —!*, ik dank u, wel bedankt.

Verplich'ten (*als een plicht opleggen, noodzaken*), —plichtte, heeft verplicht : *iem. — tot betaling* ; *iemand — tot een dienst* ; ook : *ik ben u veel —plicht*, verschuldigd ; *een —plicht leervak*, wettelijk voorgeschreven ; —**plich'tend** (*noodzakelijk, verbindend*), bn. en bw.: *handwerk-onderwijs is — gemaakt* ; *het gymnastiek-, het kookonderwijs — maken* ; —**plich'ting** (*het verplicht-zijn*), v. —en : *aan iemand — hebben*, hem dank schuldig zijn ; *iemand een — opleggen*, iets als plicht opleggen : *iederen burger tot aan de 40 jaar de — opleggen zijn land te verdedigen*; —**plooi'en** (*anders plooien*), —plooide, heeft verplooid : *zij — de uitspraken van den arts naar de inspraak van hunne hoop* (C.O.), er een ander aanzien (hier: *uitleg*) aan geven: —**pon'ding** (*belastingaandeel in ponden op vaste goederen*), v. —en, vero., zie P o n d s p o n d s g e w ij z e.

Verpoo'zen (*rust nemen*), —poosde, heeft verpoosd : *zich* —, uitrusten ; —**poo'zing** (*rust*), v. —en ; —**pop'pen** (*tot pop worden*), verpopte, is verpopt : *die rupsen zijn aan 't* —; *zich* —: *die rupsen gaan zich* —; —**po'ten** (*elders poten*), —pootte, heeft verpoot : *wij gaan die bessestruiken* —, verplanten ; —**po'ting** (*het verpoten*), v. —en ; —**pot'ten** (*in een anderen pot planten*), —potte, heeft verpot : *bloemen* —; —**pra'ten** (*met praten verspillen*), —praatte, heeft verpraat : *die knecht staat zijn werktijd te* —; *zich* —, zijn mond voorbijpraten, zich iets laten ontvallen, iets onbedacht zeggen, iets verklappen : —**prul'sen** (*verknoeien*), —prutste, heeft —prutst : *het verprutste werk van zijn voorgangers.*

Verpul'veren (*tot pulver maken*), —pulverde, heeft —pulverd : *de heete Augustuszon had de heide verpulverd tot poederfijn zand.*

Verraad' (*trouwelooze handeling ; schennis van trouw*), o. gmv.: *hoog*—, samenzwering tegen de kroon, landverraad ; —**raad'ster** (*vrouw. verrader*), v. —s ; —**ra'den** (eig. *misraden, door zijn raad bedriegen, trouweloos handelen*), —ried, heeft verraden : *iemand* — ; *een geheim* —, verklappen ; *het vaderland* —, nl. aan den vijand ; *uw kleur verraadt u*, verklapt u ; —**ra'der** (*iemand, die verraadt*), m. —s, —en ; —**ra'derlijk** (*van of als een verrader, komende van een verrader*), bn. en bw.: *een — plan, een —e daad, een — mensch* ; *iemand — om 't leven brengen*, door sluipmoord ; —**ras'sen** (eig. *ras overvallen, te vlug af zijn* ; fig. *onverwacht komen*), —raste, heeft verrast : *de tijding —raste mij, uw bezoek —rast ons, iemand* — ; —**ras'sing** (1 *surprise* ; 2 mil. *bedekte of onverhoedsche aanval*), v. —en : 1 *welk een — u hier te zien* ; *een — op St.-Nicolaasavond* ; 2 *de — van het kasteel van Breda* (1590), *de — van Hoey* (1595), overrompeling.

Ver're, bn. en bw. ; zie **Ver.**

Ver'regaand (*buitensporig, erg*), bn. en bw.: *—e moedwil* ; *—e onnoozelheid* (C.O.); *—e uitputting der strijdende volken* ; *— brutaal.*

Verrei'ken, zich (*boven zijn macht reiken*), —reikte zich, heeft zich verreikt ; —**re'kenen** (*vereffenen, afbetalen*), —rekende, heeft verrekend : *die voorschotten zijn verrekend* ; *zich* —, z. vergissen in het cijferen, fig. zich vergissen, zich misrekenen ; —**re'kening** (*vereffening*, ook, *misrekening*), v. —en ; —**re'kenpakket** (*postpakket, een verzekerde waarde van ƒ150 niet te boven gaande en waarvan die waarde bij overreiking wordt ingevorderd*), o. —pakketten, verg. R e m b o u r s.

Ver'rekijker (*voorwerp of kijker om op verren afstand te zien*), m. —s : *de — zou uitgevonden zijn door Zacharias Jansen te Middelburg* ; zie B i n o c l e of J u m e l l e s, ook, T o o n e e l k ij k e r en T e l e s c o o p.

Verrek'ken(1 *verwrichten, ontwrichten* ; 2 plat : *omkomen, sterven*), —rekte, heeft

(bet. 1), is (bet. 2) verrekt : 1 *zijn arm* —, *een spier* — ; 2 —*rek maar!*

Ver'rel (*oude benaming voor vierendeel van een el*), o. —s : *een* — *kant*, gmz.

Ver'reweg (*voor een groot deel*; *in hooge mate*), bw.: *hij was* — *de knapste.*

Ver'reziend, ver'ziend, bn.: *e.* — *staatsman*, i.d. toekomst ziende, vooruitziend.

Verrich'ten (*doen*), —richtte, heeft verricht : *zijn werk* —, uitvoeren ; —**rich'ting** (*daad, handeling*), v. —en ; —**rij'ken** (*rijk of rijker maken*), —rijkte, heeft verrijkt : *Vondel heeft onze letterkunde zeer verrijkt* ; *zich* — ; —**rij'king**, v. gmv. : *nieuwe woorden tot* — *der taal* (Bild.) ; —**rij'zen** (*oprijzen*), —rees, is verrezen : *Hij zal ten derden dage* —, uit het graf opstaan ; — *als een feniks uit de asch*, schoon, nieuw, b.v. een door aardbeving verwoeste en daarna herbouwde stad ; —**rij'zenis** (*het verrijzen uit het graf, opstanding*), v. gmv. : *feest van de* — *des Heeren*, op Paaschzondag ; —**rim'pelen** (1 [*vele*] *rimpels krijgen* ; 2 [*vele*] *rimpels doen krijgen*), —rimpelde, heeft (bet. 2), is (bet. 1) verrimpeld : 1 *de appels verrimpelden* ; 2 *de jaren* — *zijn vel* : *e. door den ouderdom* —*rimpeld bestje* ; —**roe'keloozen** (*roekeloos bederven*), —roekeloosde, heeft verroekeloosd : *zijn gezondheid* —; —**roe'ren** (*in beweging brengen*), —roerde, heeft verroerd : *een oude zeelt verroert geen vin* (Bogaers), staat doodstil in het water ; fig. *geen vin* —, geheel onbeweeglijk zijn.

Verroest' (*loop heen! stik!*), tw.

Verroes'ten (*door roest weggerreten worden*), —roestte, is verroest : *dat ijzerwerk gaat* —, zal door roest vergaan : fig. *het leven is in hem verroest*, hij wordt zeer oud: —**ron'selen** (*verkwanselen*), —ronselde, heeft verronseld : spreekt. *hij heeft zich* —*ronseld*, tot den krijgsdienst voor handgeld laten aanwerven ; —**roo'ken** (*door rooken verteren*), —rookte, heeft verrookt: *deze heer* —*rookt elk jaar wel honderd gulden* ; —**rot'** (*vergaan, bedorven*), bn.; —ter, —st : —*te appels*, — *vleesch* ; —**rot'ten** (*rottende in ontbinding overgaan, bederven*), —rotte, is verrot ; —**rot'ting** (*het verrotten*), v. gmv. ; —**rot'tingsproces** (*de overgang van de organische in anorganische stof*), o. —sen.

Verrückt' (Duitsch: *stapel*[*zot*]; *gek, krankzinnig*), bn.

Verrui'len (*omruilen, omwisselen*), —ruilde, heeft verruild : *een oude piano* — *voor een nieuwe* ; —**rui'men** (*ruimer maken*), —ruimde, heeft verruimd ; fig. *zijn hart* —, ontlasten ; *zijn blik* —, wijder maken ; —**rui'ming**, v.: *studie der natuur tot* — *van oog en hart* ; —**ruk'kelijk** (*bekoorlijk*), bn. en bw. ; —er, —st : *een* — *landschap*, — *weer* ; — *fraai* ; —**ruk'ken** (eig. *wegrukken* ; fig. *verroeren, opgetogen doen zijn*), —rukte, heeft verrukt ; —**ruk'king** (*bezieling, opgetogenheid*), v. —en, verg. Zielsverrukking; —**rukt'** (*opgetogen*), bn. : *hij voelde zich* — *bij dat schouwspel.*

Vers (1 dichtk. *een zeker aantal versvoeten, een versregel* ; *elke afzonderlijke regel van een gedicht* ; 2 *gedicht van kleineren omvang* ; 3 *korte zinsnede, onderdeel van een hoofdstuk uit de Bijbelboeken* ; elk vers is genummerd), o. verzen : 1 *een strophe van acht verzen of versregels* ; *een couplet bestaat uit minstens twee versregels* ; zie Distichon ; *de proloog van Gijsbr. v. Amstel telt 162 verzen* ; 2 *een versjaar*— ; *kind, leer het* — *nu!* 3 *hij las uit Lukas 10 het 21e* — : verkleinw. —**je** o. —s : *de* —*s van Heije.*

Versaagd' (*bevreesd, ontsteld, moedeloos*), bn. en bw., —er, —st ; —**heid** (*angst, vrees, ontstelteuis*), v. gmv. ; verg. Onversaagd.

Versa'gen (1 *bevreesd maken*, vero ; 2 *bevreesd worden, ontstellen, bang worden*), —saagde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) versaagd : 1 *zij* — *den vijand* ; 2 *in tegenspoed moet men niet* —, den moed verliezen.

Versatiel' (*ongestadig, wispelturig*), bn.

Versatiliteit' (*wispelturigheid, wuftheid*), v.

Vers'bouw (dichtk. *samenstelling, bouw en inrichting van een vers*), m. gmv., ook : Versificatie.

Versch (*nieuw, niet oud, pas gekarnd, pas geslacht enz.*), bn. en bw. ; verscher, meest —: —*e boter*, —*e eieren* ; — *vleesch* ; *een* —*e flesch*, pas aangetrokken ; —*e paarden*, pas van stal ; *dat ligt mij nog* — *in 't geheugen*, helder ; *een* —*e wonde*, pas toegebracht ; — *geplukte aardbeien*, — *gekookte melk* : —**heid** (*frischheid v. eieren, melk, enz.*), v.

Verscha'cheren (*verkwanselen, verruilen*), —schacherde, heeft verschacherd, *verronseld* ; (sch ± sj): verg. Schacheren ; —**schaf'ten** (*bezorgen, leveren, voorzien van*), —schafte, heeft verschaft : *iemand de middelen* — ; *zich iets* — ; —**scha'len** (*vervliegen*), —schaalde, is —schaald : *de wijn in die open flesch zal* —, geur en kracht verliezen, smaakloos worden ; —**schal'ken** (*foppen, misleiden*), —schalkte, heeft verschalkt : *de visschen laten zich door het aas* —; —**schan'sen** (*door middel van één of meer verschansingen versterken*), —schanste, heeft verschanst : *een kamp* —; ook, *zich* —: *de vijand had zich* —*schanst* ; fig. *hij zoekt zich achter leugens te* —, redden, verbergen ; —**schan'sing** (mil. *schans, opgeworpen versterking*; *reeling, hekwerk om een zeeschip*), v. —en.

Verscheba'lie. v.: zie Varschebalie.

I. Verschei'den 1 (*van de wereld scheiden*, in hoogeren stijl voor : *overlijden, sterven*), —scheidde, is verscheiden ; **2** (*het sterven*), o. gmv. : *na zijn* —, afsterven.

II. Verschei'den (*verschillende*), bn. en telw. : *er zijn* — *soorten van grassen*, vele ; —**heid** (*afwisseling, verschil*), v. —heden.

Versche'len (*verschillen*), verscheelde, heeft verscheeld ; —**schen'ken** (*uitschenken, vertappen*), —schonk, heeft verschonken : *ik heb drie flesschen wijn* —*schonken*, schenkende geledigd ; —**sche'pen** (*per schip vervoeren*), —scheepte, heeft verscheept : *aardappelen* —, *groenten* — ; —**scher'pen** (*scherp of scherper maken*), —scherpte, heeft verscherpt : *het toezicht* —; —**scheu'ren** (*uit elkaar scheuren, van een rijten, vernietigen*), —scheurde, heeft verscheurd : *een brief* —; *de tijgers* — *menschen en dieren*, vaneenscheuren,

verslinden ; —**scheu'rend**, bn. : —*e dieren*, roofdieren.

Versch'gebakken (*pas gebakken*), bn.: —*beschuiten*, — *brood* ; verg. Oudbakken en Nieuwbakken.

Verschiet' (*verte, horizon*), o. —en : *een ruim* —, vergezicht ; *wij zagen een toren in 't* —; fig. *een somber* —, droevige toekomst.

Verschie'ten (1 *al schietende verbruiken* ; 2 *snel van plaats veranderen* ; *wegschieten* ; 3 *voorschieten, leenen* ; 4 *verbleeken*), —schoot, heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2, 4) verschoten : 1 zegsw. *hij heeft al zijn kruit —schoten*, alle pijlen verbruikt ; 2 *de sterren* —, vallen ; 3 *ik zal u dat geld* —; 4 *hij —schoot van schrik* ; —**schijn'dag** (*vervaldag van een wissel* ; ook : *dag, dat men voor den rechter moet verschijnen*), m. —en ; —**schij'nen** (*er zijn, zich vertoonen, te voorschijn komen*), —scheen, is verschenen : *hij moet voor den rechter* —; *de vervaldag van den wissel is —schenen* ; *het boek zal spoedig* —, het licht zien ; —**schij'ning** (*het verschijnen* ; *spook* ; *visioen*), v. —en ; —**schijn'sel** (*natuurverheveling*), o. —s, —en : *het avondrood, de regenboog is een prachtig* —, *een luchtspiegeling is een zeldzaam* —.

Verschik'ken (*anders schikken*), —schikte, heeft en is verschikt : *de boeken wat* — ; *verschik een weinig* ; —**schil'**, o. —len : *wat een* — *!*, onderscheid ; *zij hadden* —, twist, oneenigheid ; —**schil'feren** (*in schilfers uit elkaar vallen*), —schilferde, is verschilferd : *mergelblokken uit den St.-Pietersberg* — *in de open lucht* ; —**schil'len** (*zich onderscheiden van*), —schilde, heeft verschild : *ik —schil met u van meening, in leeftijd, van godsdienst*, afwijken, verg. Schelen ; —**schil'lend** (*verscheiden*), bn. en bw. : *er zijn —e verklaringen mogelijk*, onderscheiden ; *er wordt* — *over dat feit geoordeeld*, afwijkend, ongelijk ; —**schil'punt** (*punt van geschil, punt in kwestie, geschilpunt*), o. —en ; —**schim'melen** (*door schimmel bederven*), —schimmelde, is verschimmeld : *het brood zal daar* —, *de haver was —schimmeld*.

Verschoon'baar (*te verschoonen, te vergeven*), bn.; —der, —st : *wat in drift gebeurde, is* — ; —**schoo'nen** (den. van *schoon* : *schoon of schooner maken*), —schoonde, heeft verschoond : *de bedden* —, d.i. van schoon linnen voorzien ; fig. *ik zal mij bij hem* —, verontschuldigen ; —**schoon'lijk** (*verschoonbaar, vergeeflijk*), bn.; —er, —st ; —**schop'peling** (*verschoveling*), m. en v. —en, voor het v. ook: —**e** : *die arme wees is daar de* —, wordt steed achterafgezet ; *de paddenstoelen, die —en der natuur !* ; —**schop'pen** (eig. *naar een andere plaats schoppen, wegschoppen*), —schopte, heeft verschopt : *een bal* —; fig. *hij —schopt zijn eigen geluk*, met voeten treden.

Verschot' (1 *ruime sorteering* ; 2 *het voorgeschotene*), o. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —ten : 1 *er is hier* — *v. meubelen, van kleeren enz.*, verscheidenheid van keuze ; 2 *voor maakloon en —schotten* ; *hier is de opgave mijner —schotten* ; —**schot'lijstje** (*lijstje van verschoten gelden*), o. —s ; —**scho'veling** (*verschoppeling* ; *iemand, die stiefmoederlijk wordt behandeld*), m. en v. —en, vr. ook —**e** : *zij is bij die familie de* — ; —**schraald'** (*schraal, mager geworden*), bn. : *een stem, door 't weer* — (Bild.), scherp ; —**schrik'kelijk** (*schrikbarend*), bn. en bw. ; —er, —st : *de Franschen hadden —e verliezen* ; *een —e moord*, ontzettend ; *een —e bedreiging*, afgrijselijk ; *het is* — *koud*, erg ; —**schrik'ken** (1 *schrik aanjagen* ; 2 *verschrikt worden*), —schrikte (bet. 1 en 2), verschrok (bet. 2), heeft (bet. 1), is (bet. 2), verschrikt (bet. 1 en 2), verschrokken (bet. 2): 1 *de knaap —schrikte het paard*, deed schrikken ; 2 *wat was ik —schrikt* ; —**schrik'king** (*iets, dat verschrikkelijk is, horreur*), v. —en : *de —en van den wereldoorlog*.

Verschroei'en (1 *al schroeiende doen bederven* ; 2 *verdorren, verschroeid worden*), —schroeide, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verschroeid : 1 *de —de zon*, verdorrende, verzengende ; *een —de dorst*, brandende ; 2 *de velden* —; —**schroei'ing** (*verzenging*), v. gmv.; —**schrom'pelen** (1 *schrompelig doen worden* ; 2 *schrompelig worden, rimpelen*), —schrompelde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verschrompeld : 1 *de hitte verschrompelt het fruit* ; 2 *het vroege fruit gaat licht* — ; —**schron'kelen** (*ineenkronkelen v. bloemen*), de lelie —schronkelde, is verschronkeld : *die kunstbloem is —schronkeld* ; —**schui'len, zich** (*zich verbergen*), —school zich, heeft zich verscholen : *hij —schuilt zich achter de deur*, verbergt ; *hij wist zich voor het gevaar te* —, dekken, bergen ; —**schui'ven** (1 *schuivende verplaatsen* ; 2 *zich schuivende verplaatsen*), —schoof, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verschoven : 1 *ik zal die kast wat* —; fig. *een beslissing* —, uitstellen ; 2 *de wijzer verschuift langzaam* ; —**schul'digd**, bn.: *ik ben hem veel* —, verplicht ; *de —e gelden*, nog te betalen ; *met —en eerbied*, gepast, vereischt.

Ver'sie (*omkeering, wending* ; *vorm van een verhaal* ; *vertaling*), v. —s, —siën; (s = z); verg. Inversie.

Versie'ren (*opschikken, opstooten, opsmukken, verfraaien*), —sierde, heeft versierd : *een kamer* —; *middelmaat —siert de straat*, d. i. strekt tot sieraad ; *een verhaal met eenige anekdoten* —, opsieren ; *gevoelens, die den man* — (C. O.) ; —**sie'ring** (*hetgeen versiert*), v. —en ; —**sie'ringskunst** (*de kunst, om door ornament of decoratie een kerk, een gebouw te versieren*), v. gmv.; —**sie'ringsmotief** (*motief der versieringskunst*), o. —motieven ; —**sier'sel** (*al, wat dient om te sieren*), o. —s, —en.

Ver'sifex (*verzenmaker, rijmelaar*), m. -en.

Versificateur' (*verzenmaker*), m. —s.

Versifica'tie (*versbouw* ; *versbouwkunst*, d.i. *leer van de technische inrichting en den bouw van een gedicht*), v. gmv. ; zie Prosodie.

Versificeeren (*verzen maken* ; *iets in versmaat brengen, berijmen*), ook, Versifieeren.

Versjo'feld (*verarmoed, haveloos, armoedig*), bn. : *een* — *type*, zie Sjofel; —**slaafd'**, bn. : *hij is* — *aan den drank*,

aan het spel, overgegeven, is de slaaf van ; — *aan de pijp zijn* (C. O.) ; —**slaafd'heid** (*het verslaafd-zijn*), v. gmv. : *de — van den Indiaan aan sterken drank* ; zie z i c h v e r s l a v e n.

Verslaan' (*overwinnen*), —sloeg, heeft verslagen : *den vijand —, een leger —* ; *den dorst —*, lesschen ; ook : *die wijn gaat —*, verschalen ; tegenw. *verslag uitbrengen* : *een Kamerzitting —*.

Verslag' (*rapport, mondelinge of schriftelijke mededeeling, bericht over de toedracht of den toestand eener zaak*), o. —slagen ; —**slag'gever** (*rapporteur*), m. —s ; —**slag'geefster**, v. —s.

Versla'gen 1 (*overwonnen, terneergeslagen, onthutst, verschrikt*), bn. : *een — leger, bij dat bericht stond hij geheel —* ; *— staan te kijken* ; **2** —**e** (*gedoode*), m. en v. —n ; —**heid** (*ontsteltenis*), v. gmv.: *de — was groot, er heerschte diepe —*, bedroefdheid, neerslachtigheid.

Verslampam'pen (*verbrassen, slempend verdoen*), —slampampte, heeft verslampampt : *zijn centen —*, verspillen, verkwisten, zie S l a m p a m p e n ; —**sla'pen** (*door te lang slapen verliezen*), —sliep, heeft verslapen : *hij versliep de beste uren van den morgen*, slapende doorbrengen ; *zich —*, te lang slapen ; —**slap'pen** (1 *slap maken* ; 2 *slap worden*), —slapte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verslapt : 1 *alcohol —slapt de zenuwen*, verzwakt ; 2 *de handel kan —*, minder worden : *de tucht niet laten —*, verflauwen ; —**sla'ven, zich** (eig. *zich tot slaaf maken, zich overgeven aan*), —slaafde zich, heeft zich verslaafd : *zich — aan drank, spel, lectuur enz.*, —**slech'ten** (1 *slechter worden* ; 2 *slechter maken*), —slechtte, heeft (bet. 2), is (bet. 2) verslecht, ook : V e r s l e c h t e r e n : 1 *de toestand —slechtert* ; 2 *den toestand —* ; —**slee'pen** (*naar elders sleepen*), —sleepte, heeft versleept : *balken —*.

Vers'leer (*de leer der dichtsoorten*), v.gmv.

Verslem'pen (*verdoen, in drank verteren*), —slempte, heeft verslempt : *zijn geld —*, zie V e r s l a m p a m p e n ; —**slen'sen** (*verflensen*), de bloem —slenste, is verslenst : *geplukte bloemen gaan in de zon —*, verwelken, geur en kleur verliezen, verkwijnen ; —**slen'teren** (*slenterend doorbrengen*), —slenterde, heeft verslenterd : *zijn tijd —* ; —**sle'ten** (*afgesleten door lang gebruik*), bn. ; —er, —st : *een — kleed, een — paar schoenen* ; fig. *een — uitdrukking*, b.v. *het zilte nat* (de zee), *de gouden zon, de schele nijd* ; bij uitbreid. *krachteloos*, b.v. *een — paard*, zijn werkkracht verloren hebbende ; *de man was oud en —*, zwak, afgeleefd ; —**slij'ten** (1 *door het gebruik doen slijten* ; 2 *door het gebruik minder worden* ; 3 *houden voor*), —sleet, heeft (bet. 1 en 3), is (bet. 2) versleten : 1 *die jas zult gij niet —*, stuk dragen ; *den tijd — met lezen*, doorbrengen ; 2 *deze schoenen — spoedig* ; 3 *verslijt gij mij voor een sul ?*, d.i. houden voor ; —**slijt'baar** (*te verslijten*), bn. ; —**slik'ken** (*verkeerd slikken*), —slikte, heeft verslikt : *zich —*, iets in de verkeerde keel krijgen, d.i. onder de keelklep.

Verslim'meren (1 *erger maken* ; 2 *erger worden*), —slimmerde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verslimmerd : 1 *dit verslimmerde de ziekte* ; 2 *die ziekte zal met den dag —* ; —**slin'den** (*verzwelgen*), —slond, heeft verslonden : *de tijger verslindt zijn prooi*, inzwelgen, gulzig opvreten ; fig. *iemand met de oogen —*, d.i. nijdig aanzien ; gretig, met verlangen aanzien, *de oorlog verslindt schatten*, eischt, verbruikt ; —**slin'geren, zich** (*zich — aan of op iets*, d.i. *onzinnig er aan gaan hechten, er verzot of verliefd op worden*, meestal in ongunstigen zin), —slingerde zich, heeft zich verslingerd : *zich — aan of op romanlectuur, hij —slingert zich aan den drank*, vergooit ; *hij is op het spel —slingerd*, d. i. is er dol op ; *zij is op de wereldsche vermaken —slingerd*, er op verzot; —**slod'deren** (*verslonzen, verwaarloozen*), —slodderde, heeft verslodderd : *zijn kleeren —* ; —**slof'fen** (*veronachtzamen*), —slofte, heeft versloft : *een goede kans —, een gelegenheid —, zijn kleeding —*, verwaarloozen ; —**slon'zen** (*door onachtzaamheid bederven*), —slonsde, heeft verslonsd : *zij —slonst haar kleeren*, verwaarloost.

Vers'maat (dichtk. *voetmaat in een versregel*), v. —maten ; zie J a m b e, T r o c h e e, T r i p p e l m a a t.

Versmach'ten (*smachtend omkomen*), —smachtte, is versmacht : *— van dorst, van honger*, vergaan ; *in de gevangenis —*, treuren, verkwijnen ; fig. *zijn leven in verdriet —*, smachtend, kwijnend doorbrengen ; —**sma'den** (*met smaad of minachting behandelen*), —smaadde, heeft versmaad : *iemands goeden raad —*, minachten ; *wat hij toen —smaadde, zou hem nu welkom zijn*, beneden zich achtte ; *zulk een aanbod is niet te —*, te verwerpen, van de hand te wijzen ; —**smal'len** (1 *smal of smaller maken* ; 2 *smal of smaller worden*), —smalde, heeft (bet. 1), is (bet. 2), —smald : 1 *een pad —* ; 2 *de weg gaat daar —* ; —**smel'ten** (1 *ondereensmelten* ; 2 *omsmelten* ; 3 *in elkaar vloeien* ; 4 *wegsmelten* ; *afnemen, verminderen*), versmolt, heeft (bet. 1, 2), is (bet. 3, 4) versmolten : 1 *goud en zilver —* ; 2 *oude munten —* ; 3 *de tonen —*, vloeien in elkaar ; 4 *in tranen —* ; —**sme'ren** (*smerende verbruiken*), —smeerde, heeft versmeerd : *hij heeft alles verteerd en —smeerd*, verbrast, er doorgebracht ; —**smo'ren** (*verstikken, smorend doen omkomen* ; *door smoren omkomen*), —smoorde, heeft en is versmoord : *den kreet van smart —*, onderdrukken ; —**smul'len** (*smullend verkwisten*), —smulde, heeft versmuld : *zijn geld —*, aan lekker eten en drinken verdoen ; —**sna'pering** (*lekkernij, lekker beetje of hapje*), v. —en ; —**snel'len** (*de snelheid der beweging doen toenemen, sneller maken*), —snelde, heeft versneld : *den pas —, den bloedsomloop door een flinken marsch —* ; *zich —*: *de stroom der rivier —snelt zich hier*, wordt sneller ; —**snel'ling** (*het versnellen, het toenemen in snelheid*), v. —en: *een eenparige —* ; *bij den vrijen val van een lichaam is de — ± 10 M. per seconde* ; bij overdracht : *hij heeft een groote — op zijn fiets*, de verhouding tusschen voor- en

achterkamrad is groot ; *de — in een rivier*, het sneller stroomen van het water : deze — ontstaat tijdelijk b.v. in een bergterrein bij zwaren regenval of is permanent, als er een groot verschil bestaat in het niveau der bedding ; —**snel'lingsnaaf** (*naaf a. h. achterrad v. e. rijwiel, die het veranderen der versnelling mogelijk maakt*), v. —naven ; zie D r i e—, T w e e v e r s n e l l i n g s n a a f ; —**snij'den** (1 *snijdend tot iets anders maken* ; 2 *door snijden bederven* ; 3 van wijn : *met anderen wijn of water vermengen* ; *vervalschen*), —sneed, heeft versneden : 1 *stroo tot haksel* — ; 2 *een jas* — ; 3 *wijn* —, *dit is versneden Bordeaux* ; nog : *een wel versneden pen*, een goed schrijver ; kunst om goed te schrijven ; —**snip'peren** (*tot snippers maken*; fig. *te veel verdeelen*), —snipperde, heeft versnipperd : *een vel papier* —; *zijn krachten, zijn tijd, de belangstelling* —.

Ver'so 1 (It. verso folio: *op de linker-, rug- of keerzijde van een blad*) ; zie : F o l i o en R e c t o ; **2** (It. *regel van een gedicht* ; *afdeeling van een gedicht* ; *gedicht, dichtstuk*), o.

Verspa'den (1 *uitstellen* ; 2 *later komen*), —spaadde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verspaad : 1 *hij verspaadde zijn vertrek, een zaak* —; 2 *de koorts gaat al* —, later komen, w. i. g. ; —**span'nen** (*anders inspannen*), —spande, heeft verspannen : *de paarden* —; —**spar'kelen** (*sparkelend vergaan, verspatten*), —sparkelde, is versparkeld : *het vuurwerk ging* — *in een vonkenregen* ; —**spe'len** (1 *met spelen doorbrengen* ; 2 *spelende kwijtraken* ; 3 *verbeuren*), speelde, heeft verspeeld : 1 *zijn tijd* —; 2 *zijn geld* —; 3 *iemands achting* —; *zich* —: *ik heb mij* —*speeld*, heb mij bij het spelen vergist ; —**spe'nen** (*verplanten* nl. *de uit zaad opgekomen plantjes*), —speende, heeft verspeend ; —**sper'ren** (*door versperring afsluiten, den toegang belemmeren*), —sperde, heeft versperd ; —**sper'ring** (*h. versperren; dat wat verspert*), v. —en ; —**sper'ringskunst** (mil. *de kunst, om den toegang tot loopgraven, stellingen enz. te belemmeren*), v. gmv. ; —**spie'den** (*heimelijk bespieden*), —spiedde, heeft verspied : *den vijand* —; —**spie'der** (mil. *verkenner, spion*), m. —s ; —**spied'ster** (vr. *spion*), v. —s ; —**spie'jacht** (*postschip, adviesjacht*), o. —en ; —**spil'len** (*verkwisten, nutteloos verteren, doorbrengen*), —spilde, heeft verspild : *zijn geld, zijn goed, zijn erfdeel, zijn tijd* —, verkwisten, *zijn krachten* —; —**splin'teren** (1 *tot splinters maken* ; 2 *tot of met splinters worden*), —splinterde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) versplinterd : 1 *de roeiboot werd op de rotsen* —*splinterd*; 2 *de boom versplinterde* ; —**sprei'den** (*over een groote vlakte uitstrooien of uitspreiden*), —spreidde, heeft verspreid : *allerlei valsche geruchten* —, rondstrooien : *de vijanden werden verspreid*, verstrooid ; *een verspreide bevolking*, niet aaneengesloten ; *enkele verspreide hutten*, alleenstaande.

Verspre'ken. zich (*zich bij het spreken vergissen*), —sprak zich, heeft z. versproken: *ik heb mij* —*sproken* ; —**sprin'gen** (1 *met springen doorbrengen* ; 2 *springende van plaats veranderen* ; *wegspringen* ; 3 *al springende zich bezeeren, zich iets ontrichten*), —sprong, heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2) versprongen : 1 *zijn tijd verdansen en* —; 2 *het stuk gomelastiek is* —; *de koorts verspreng elken dag*; 3 *ik heb mijn voet versprongen.*

Vers'regel (*regel v. e. gedicht*), m. —s.

Vers'snede (*doorsnede van een versregel* : *diaerese of caesuur*), v. —n ; verg. A l e x a n d r i j n.

Verstaald' (*tot staal geworden*: fig. *verhard*), bn.; —er, —st : — *ijzer*, tot staal geworden ; fig. *de grond is hier* —, hard als staal geworden ; *een* — *gemoed*, verstokt ; —**staan'** (*begrijpen, bevatten* ; *geleerd hebben, kennen, bedreven zijn in*), —stond, heeft verstaan : *ik versta u niet* ; *hij verstaat geen gekheid* ; *zijn ambacht* —, kennen ; —**staan'baar**, bn. en bw. ; —der, —st : *een* — *woord* ; — *spreken* ; —**staan'der** (*hij, die iets verstaat of begrijpt*), m. —s : zegsw. *een goed* — *heeft maar een half woord noodig*, een korte aanduiding is genoeg voor een scherpzinnig hoorder ; —**sta'len** (*tot staal verharden*), —staalde, heeft verstaald : *ijzer wordt door het vuur verstaald.*

Verstand' (1 *begrip, doorzicht, bevatting* ; 2 *iemand met verstand* in bet. 1), o. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en : 1 *zijn* — *gebruiken, hij heeft veel gezond* —, *hij heeft zijn* — *verloren, iemand iets aan het* — *brengen,* — *van iets hebben* ; *dat gaat mijn* — *te boven* ; *hij is niet wel bij zijn* — ; *met dien* —*e*, men dient het aldus te verstaan ; 2 *deze notaris behoort tot de beste* —*en van ons dorp* ; —**stan'delijk** (*het verstand betreffende*), bn. : *de* —*e ontwikkeling*, geestelijke ; *de* —*e vermogens* ; *hij is* — *goed ontwikkeld*, zie I n t e l l e c t u e e l ; —**stan'deloos** (*zonder verstand, dom*), bn. en bw.: — *te werk gaan.*

Verstand'houding (*betrekking*), v. gmv.: *in goede* — *leven, staan*, op voet van vriendschap ; *ze zijn niet in de beste* —; *in* — *met den vijand staan*, landverraad plegen ; *een teeken van* — *geven*, doen blijken, dat men met elkaar in betrekking staat.

Verstan'dig (*van verstand, inzicht, nadenken getuigende*), bn. en bw. ; —er, —st : *een* — *woord, een* —*e raad, een* — *antwoord*, goed bedacht, doordacht ; — *spreken,* — *handelen* ; —**stan'diglijk** (*naar het verstand*), bw. : *hij is* — *achtergebleven* ; —**stands'kies** (*een der achterste kiezen, zoo genoemd, omdat ze het laatst komt*), v. —kiezen ; —**stands'mensch** (*iem., die zich bij zijn doen en laten vooral laat leiden door zijn verstand*), m. —en, verg. G e v o e l s m e n s c h ; —**stands'ontwikkeling** (*ontwikkeling van het oordeel*), v. gmv. ; —**stands'verbijstering** (*verstandsverwarring, onzindheid*), v. gmv.

Verstar'ren (*star of stijf maken of doen zijn* : fig. *halsstarrig, verstokt doen zijn*), —starde, heeft verstard : —*starrende, ijzige kondo* ; *iem.* — *in het kwaad* ; —*starrende ellende.*

Versteend' (*als steen*), bn.: *een* —*e plant, een* — *dier*, tot steen geworden ; fig. *hij stond* —, wezenloos v. schrik ; *een* — *gemoed*, wreed, onverbiddelijk ; *het geloof*

van de Arabieren is tot een vormendienst versteend; —**stee'nen** (1 *tot steen maken*; 2 *tot steen worden*), —steende, heeft (bet. 1), is (bet. 2) versteend: *kalk versteent de voorwerpen*; *iems hart kan —, dat zal de harten —*; —**stee'ning** (*het versteenen*; *een tot steen geworden dier of plant*), v. —en, zie Fossiel; —**stek'**, o. gmv.: *hij werd bij — veroordeeld*, in zijn afzijn, bij zijn niet op tijd verschijnen voor den rechter; zie zich verstekken; —**ste'ken** (*verbergen*), —stak, heeft verstoken: *zich —*, verschuilen, wegkruipen; —**stek'haak** (timm. *haak, die een hoek van 45° aangeeft*), m. —haken; —**steld'** (*verbaasd, onthutst*), bw.: — *staan*; —**steld'heid** (*verbazing, schrik*), v. gmv., verg. Ontsteltenis; —**stel'goed** (*linnengoed enz., dat versteld moet worden*), o. gmv.; —**stel'len** (*repareeren, oplappen*), —stelde, heeft versteld: *een kleed —*, repareeren, lappen; *ondergoed —*; *kant —*, stoppen; *een schip —*, kalfaten; —**stel'werk** (*verstelgoed, lapwerk*), o. gmv.; —**stem'pelen** (*anders stempelen, overstempelen*), —stempelde, heeft verstempeld; *de nummers van een effect —*; —**sten'digen** (*mededeelen, doen verstaan, aan 't verstand brengen*), —stendigde, heeft verstendigd: *iemand iets —*; vero.; —**sterf'** (1 *het afsterven*; 2 *de nalatenschap*), o. gmv.: 1 *bij — van zijn oom*; 2 *hij vroeg zijns vaders —*, nl. zijn deel der nalatenschap; —**sterf'recht** (*erfrecht, het recht van opvolging*), o.

Verster'ken (*sterk of sterker maken*), —sterkte, heeft versterkt: *de wallen —, een leger —*; *den inwendigen mensch —*, goed eten; —**ster'kend** (*kracht gevend*), bn.: —er, —st: *—e middelen*; —**ster'king** (*het versterken*; *versterkend middel*; *aanvoer van versche troepen*; ook: *schans, fort*), v. —en; —**ster'kingskunst** (mil. *de kunst van een stelling of positie sterk te maken*), v. gmv.; —**ster'ven** (*overlijden, wegsterven*), —stierf, is verstorven: *uw roem zal niet —*, te loor gaan; *geslacht vleesch laten —*, besterven; *zich —*, zijn ongeregelde driften beheerschen, vasten enz.; —**ster'ving** (*erfdeel, legaat*; *onthouding, het vasten*), v. —en; —**stijf'** (*stijf geworden*), bn.: — *van kou*, verkleumd; *hij stond — van schrik*, verstramd; —*e leden*, stram; fig. *hij stond met —e tong*, kon geen woord uitbrengen; —**stij'ven** (*stijf of stram maken*; *stijf worden*), —stijfde, heeft en is verstijfd; —**stik'ken** (1 *doen stikken of smoren*; 2 *door verstikking omkomen*), —stikte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verstikt: 1 *het onkruid —stikt het koren*; ook: *de zijde is —*, is bedorven door de vochtigheid der bewaarplaats: 2 *hij is in de modder —stikt*; —**stik'king** (*het verstikken*), v. gmv: *de dood door —*; —**sto'ken** (*als brandstof verbruiken*), —stookte, heeft verstookt: *zij — per jaar 3000 K.G. steenkolen*; —**stok'ken** (1 *als een stok maken*; 2 *als een stok worden*: *verharden*), —stokte heeft (bet. 1), is (bet. 2) —stokt: 1 *zijn hart —*, ongevoelig maken; 2 *hij verstokt in het kwaad*; —**stokt'** (*ongevoelig, niet vatbaar voor betere gevoelens*), bn.; —er, —st: *hij is — in het kwaad, zijn hart is —, een —e oude vrijer*; —**sto'len** (*heimelijk, in 't geheim*), bn. en bw.: *een — blik*; —**stom'men** (*stom worden*), —stomde, is verstomd: *die woorden deden hem —*, sprakeloos worden; —**stom'ming** (fig. *groote verbazing*), v. gmv.; —**stom'pen** (1 *stomp maken*; 2 *stomp worden*), —stompte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verstompt: 1 *dat verstompt den geest*, maakt suf; 2 *die man is verstompt*, door overspanning versuft; —**stoord'** (*boos, gram, uit zijn humeur*), bn.; —er, —st: *hij was erg — op u*; —**stoor'der** (*iemand, die iets verstoort*), m. —s: *een — van rust, vrede, orde, pret*, verg. Brekespel.

Verstoo'teling (*iem., die verstooten wordt of is*), m. en v. —en, het v. ook —**e**: *een arme — der familie*, verschoppeling; *een — der maatschappij*, verschoveling, ellendeling; —**stoo'ten** (*van zich stooten, er van scheiden*), —stiet, —stootte, heeft verstooten: een *kind, een pupil, een vrouw —*; —**stop'pen** (*dichtstoppen, wegstoppen*), —stopte, heeft verstopt: *sneeuw kan een riool —*; *iemands hoed —*; —**stop'ping** (*opstopping*; *constipatie*), v. —en; —**stop'pertje**, o. gmv.: — *spelen*, kinderspel.

Versto'ren (*hinderen, belemmeren, beletten*), —stoorde, heeft verstoord: *dat verstoort de rust, de vreugde, de goede stemming*; *iemands plannen —, den vrede —*; *iemands geluk —*, bederven; *een vogelnest —*, uithalen; —**stor'ven** (*ouderloos*), bn.: *een — kind*; ook: — *goederen*, door erfenis toevallend; —**stou'ten, zich** (*zich iets onderwinden*), —stoutte zich, heeft zich verstout: *hij dorst zich die taal —*, den moed hebben tot; *wat verstout gij u!*, d.i. hoe durft gij zoo vermetel zijn; —**stou'wen** (*verstuwen*), —stouwde, heeft verstouwd: —**strek'ken** (*verschaffen, bezorgen*; *strekken, dienen*), —strekte, heeft —strekt: *de noodige gelden —, iemand inlichtingen —*; *de hongerende bevolking brood en voedsel —*.

Verstrak'ken (*strak, ernstig worden*), —strakte, is —strakt: *zijn gelaat —strakte* (H. Poort).

Verstrij'ken (1 *strijkende verbruiken*; 2 *voorbijgaan*), —streek, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verstreken: 1 *veel kalk, veel verf —*; *de tijd is verstreken*; —**strik'ken**, —strikte, heeft verstrikt: *iemand in zijn eigen woorden —*, vangen; —**strooid'**, bn.: *de professor is in gezelschap wat —*, afgetrokken; — *van geest*; —**strooi'en** (*verspreiden, uiteendrijven, verjagen*), —strooide, heeft verstrooid: *de wind verstrooit de zaden v.d. zaaier*; *een vijandelijke bende —*; zich — (*uiteengaan*), verstrooide zich, heeft zich verstrooid: *de menigte —strooide zich door de aangrenzende straten*; fig. wat ontspannen door afleiding: *een bekommerde —*; *ik doe het om mij wat te —*; —**strooi'ing** (*afdwaling van den geest*; ook: *afleiding, genoegen*), v. —en; zie Diaspora; —**stui'ken** (*licht ontwrichten*), —stuikte, heeft verstuikt: *ik heb mijn voet, mijn hand verstuikt*, in geringe mate ontwricht; —**stui'king** (*lichte uit-elkander-schuiving van gewrichten*), v. —en; —**stui'ven** (*wegstuiven*),

—stoof, is verstoven : *het zand der duinen verstuift*, waait weg ; *hij deed de benden als kaf* —, uiteenvliegen ; —**stu'wen** (*de lading in het ruim eener zeeboot overpakken, anders samenpakken*), —stuwde, heeft verstuwd ; zie S t u w e n en S t u w a d o o r ; —**suf'fen** (1 *suf worden* ; 2 *suf maken*), —sufte, heeft (bet. 2), is (bet. 1) versuft : 1 *hij schijnt te* —, suf te worden ; 2 *dit versuft den geest* ; —**suft'** (*dof van geest*), bn. ; —er, —st : *een* —*e grijsaard* ; —**suk'kelen** (1 *met sukkelen doorbrengen* ; 2 *als sukkel behandelen* ; 3 *tot sukkel worden*), —sukkelde, heeft (bet. 1, 2), is (bet. 3) versukkeld : 1 *de grijsaard heeft den heelen winter* —*sukkeld* ; 2 *gij moet dat kind niet* — ; 3 *hij is geheel door armoede versukkeld* ; —**suk'keling**, v. gmv. : *in de* — *raken*, d.i. achterafgezet worden.

Vers'voet (dicht. *evenmatig deel van een versregel*), m. —voeten : *een zeker aantal* —*voeten vormt den versregel.*

Vertaal'baar (*te vertalen*), bn.; —**loon** (*geld, dat voor het vertalen betaald wordt*), o. —en ; —**recht** (*recht, om een boek over te zetten, volgens de auteurswet van 1912*), o. —en ; —**ster** (*zij, die een boek overbrengt in een andere taal*), v. —s ; —**werk** (*dat, wat vertaald moet worden*), o. gmv. : *zij moesten leven van* —; —**woede** (*ongeregelde zucht om alles te vertalen*), v. gmv.

Verta'kelen (*een schip of een deel er van anders takelen, van nieuwe takelage voorzien*), —takelde, heeft vertakeld.

Vertak'ken, zich (*zich in takken splitsen*), —takte zich, heeft zich vertakt : *de rivier gaat zich hier* —, verdeelen ; —**tak'king** (*splitsing, onderdeel*), v. —en : *een samenzwering met vele* —*en* ; *een oplichtersbende met vele* —*en* ; *de* —*en van een taal*, dialecten ; —**ta'len** (*in een andere taal overzetten*), —taalde, heeft vertaald ; —**ta'ler** (zie T r a n s l a t e u r), m. —s; —**ta'ling** (*overzetting*), v. —en ; —**tal'men** (*met talmen, met treuzelen doorbrengen*), —talmde, heeft vertalmd : *zijn tijd* —; —**tap'pen** (*overtappen* ; *tappend slijten*, b.v. *jenever*), —tapte, heeft vertapt.

Ver'te (*groote afstand van plaats of tijd*), v. gmv.: *in de* — *zagen wij e. schip*, in het verschiet, aan den horizont : *zoo iets ligt nog in de verre* —, i. d. verre toekomst.

Ver'tebra (Lat. *wervel*), v. —ae, 's.

Vertebraal' (*tot de wervelbeenderen behoorend*), bn.

Vertee'deren (1 *teeder maken* ; 2 *teeder worden*), —teederde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verteederd : 1 *geen smeekbede kon Alva* —, treffen, het hart roeren, tot medelijden stemmen ; 2 *hij verteederde* ; —**tegenwoor'digen** (*voor één of meer personen tegenwoordig zijn*), —tegenwoordigde, heeft vertegenwoordigd : *ik zal mij door den notaris laten* —; *de afgevaardigden — het heele volk* ; —**tegenwoor'diger** (*iem., die vertegenwoordigt*), m. —s, zie V o l k s —; —**tel'len** (*verhalen*), —telde, heeft verteld : *een sprookje* —; *kom, vertel het ons eens*, deel mede ; reflex. *zich* —, verkeerd tellen : *er is vijf gulden te weinig, ik heb mij zeker verteld* ; —**tel'ling** (eig. *hetgeen verteld wordt* : *klein verhaal*), v. —en : *de* — *moet naïef en boeiend zijn* ; *de dichterlijke* —, een eenvoudig verhaal in maat en meestal op rijm, al of niet verdicht, kort van beloop, b.v. *De twee Bultenaars* van Staring enz. ; —**tel'sel** (*verhaaltje*), o. —s; —**te'ren** (1 *verduwen, verbruiken* ; 2 *doen vergaan* ; 3 *vergaan*), —teerde, heeft (bet. 1, 2), is (bet. 3) verteerd : 1 *zijn maag kan geen komkommers* —, verdragen ; *den pot* —, opmaken ; 2 *de vlammen* —*het gebouw* ; 3 *hij verteert van jaloezie* ; —**te'ring** (*gelag*), v. —en : *groote* —*en maken*, veel geld in 't gelag verkwisten.

Verteu'ten (*den tijd met niets-doen doorbrengen*), —teutte, heeft verteut. gmz.

Verticaal' 1 (*loodrecht*), bn.: *in* —*calen stand*, rechtstandig ; *de* —*cale plantengordel*, dien men nl. bij het bestijgen van een berg achtereenvolgens opmerkt ; verg. P e r p e n d i c u l a i r ; **2** (*loodlijn*), v. —calen.

Vertien'den (*met een tiend bezwaren*), —tiendde, heeft vertiend. -vero.

Vertienvou'digen (*tienvoudig nemen*), —tienvoudigde, heeft vertienvoudigd : *de speler had zijn inzet* —*tienvoudigd*, d. i. had tienmaal den eersten inzet opgezet ; —**tier'** (*drukte, leven, bedrijvigheid, verkoop, handel*), o. gmv. ; —**tik'ken** (*weigeren iets te doen*), —tikte, heeft vertikt : *dat* —*tik ik nu !* verdraai ; —**til'len** (*tillend verplaatsen*), —tilde, heeft vertild : *een brandkast* —; ook : *zich* —, inwendig zich kneuzen door te zwaar te beuren ; —**tim'meren** (*anders doen timmeren*), —timmerde, heeft vertimmerd : *een huis* —; —**tin'nen** (*met een laagje tin overtrekken*), —tinde, heeft vertind : *een koperen pan* —, met tin aan de binnenzij bekleeden of overtrekken ; —**toef'** (*verblijf, ophouden*), o. gmv.: *zonder* —, uitstel ; —**toef'plaats** (*plaats, waar men vertoeft*), v. —en ; —**toe'ven** (*zich ophouden*), —toefde, heeft vertoefd : *waar heb jij vertoefd ?* gewacht : —**tol'ken** (*overzetten, vertalen*), heeft vertolkt : *iemands gedachten, woorden* —, verklaren ; verg. T o l k ; —**ton'nen** (*in een andere ton overpakken*), —tonde, heeft vertond : *haring* —, *zuurkool* —; —**toog'** (*een verhandeling op maatschappelijk of zedelijk gebied*), o. —en: *een* — *houden* ; *spectatoriale* —*en*, zie ald.; —**too'gen** (*aantoonen, duidelijk maken, bewijzen*), —toogde, heeft vertoogd, meer: B e t o o g e n : —**toon'** (1 *daad van vertoonen, laten zien of gelijken* ; 2 handel: *zicht*), o. gmv. : 1 *hij maakt veel* — *in de wereld*, praal, bluf ; *'t is daar meer* — *dan echte rijkdom*, uiterlijk ; *er was veel* — *van vreugde bij dat feest* ; *die professor sprak met veel* — *van geleerdheid* ; 2 *die wissel is op* — *betaalbaar*, d. i. hij moet voldaan worden, zoodra hij wordt aangeboden.

Vertoo'nen (*laten zien, voor oogen stellen*), —toonde, heeft vertoond : *hij zal zich niet meer in 't publiek* —; *de tooneelafdeeling zal dat stuk* —, opvoeren ; —**too'ning** (*voorstelling* ; *datgene, wat vertoond wordt* ; *representatie*), v. —en ; —**toor'nen** (*boos maken*), —toornde, heeft vertoornd : *zich* —, zich toornig maken ; —

tra'gen (1 *trager maken, tegenhouden, uitstellen*; 2 *trager worden*; *verminderen*), —traagde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vertraagd: 1 *hij zocht den gang der onderhandelingen te* —, belemmeren; *de afreis werd vertraagd*; 2 *in ijver* —; —**tra'ging** (*oponthoud, langzame gang*), v. —en; —**trap'pen** (*moedwillig vertreden*), —trapte, heeft vertrapt: *bloemen, het gras* —; *zijn speelgoed* —; fig. *rechten* —, schenden, onderdrukken; zegsw. *ik vertrap het*, ik vertik het, doe het in geen geval; plat; —**tre'den** (*onder den voet treden*), —trad, heeft vertreden; fig. *zijn geluk* —; zegsw. *ik ga mij eens* —, al wandelend een ontspanning nemen; —**tre'ding** (*ontspanning*), v. —en; —**trek' 1** (eig. *ruimte, waarin men zich terugtrekt*; *lokaal, zaal, kamer*), o. —ken; *een ruim* —, *een somber* —; **2** (*afreis*), o. gmv.: *de trein staat op* —; *na of bij uw* —, heengaan; —**trek'ken** (1 *anders trekken*; 2 *afreizen*; 3 *een plaats verlaten, verhuizen*), —trok, heeft (bet. 1) en is (bet. 2, 3) vertrokken: 1 *zijn, gezicht niet* —; *hij vertrok geen spier*; 2 *met den trein, met een boot* —; 3 *vertrokken personen; vertrokken van Amsterdam naar Maastricht*; —**treu'zelen** (*verbeuzelen*), —treuzelde, heeft vertreuzeld: *een studieuur* —; —**troe'telen** (*troetelend verwennen*), —troetelde, heeft vertroeteld: *gij zult dat kind heelemaal* —; fig. *de fortuin heeft hem* —*troeteld*; *zich* —, z. verwennen, verweeken.

Vertroos'ten (*troost geven*), —troostte, heeft vertroost, zie Troosten; —**troos'ting** (*troost*), v. —en: — *aan Geeraerd Vossius* (Vondel), troostwoord, troostdicht.

Vertroos'tend (*troostvol*), bn.; —er, —st: *een* — *woord*, stillend, opbeurend.

Vertroos'ter (*de H.-Geest*), m.; zie Troosten en Paracleet.

Vertrouwd' 1 (1 *het vertrouwen bezittend*; 2 *goed bekend, op de hoogte*), bn.; —er, —st: 1 *een* — *persoon, bediende, vriend*, op wien men zich verlaten kan; 2 *hij is* — *met dat werk*; **2** —**e** (*intieme vriend of vriendin*), m. en v. —n; —**trou'welijk** (*v. vertrouwen blijk gevende*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *gesprek*; *iets* — *mededeelen*; —**trou'weling** (*persoon, die iems vertrouwen heeft, vriend, aanhanger, medestander*), m. en v. —en; voor het v. ook —**e**; —**trou'wen 1** (*betrouwen, hoop*), o. gmv.; **2** (*vertrouwen stellen*), —trouwde, heeft vertrouwd: *op God* —, verg. Betrouwen.

Vertui'en (*met twee ankers vastleggen*), —tuide, heeft —tuid: *wij* —*tuiden het schip en reefden alle zeilen*; *een* — *anker*, z. Tuianker; —**tui'gen** (*anders optuigen*), —tuigde, heeft vertuigd: *een schip* —, *een paard* —; —**tui'schen** (*verruilen, verronselen, verkwanselen*), —tuischte, heeft vertuischt, z. Tuischen; —**tui'ten** (*in de krul zetten*; fig. *opsieren*), —tuitte, heeft vertuit: *de Roer, die 't hair met riet* —*tuit*, doorvlecht (Vondel, Rijnstroom), vero.

Vertwij'feld (*wanhopig*), bn. en bw.: *een* — *mensch*; — *vechten*, als een razende; —**twij'felen** (*wanhopig, radeloos zijn*), —twijfelde, is vertwijfeld; —**twij'feling** (*wanhoop*), v. —en.

Ver'uitziend, bn.: —*e plannen*, ver strekkend tot, ver in de toekomst gaande.

Vervaard' (*angstig, bevreesd, bang*), bn.; —er —st: *iemand* — *maken*: zie Onvervaard.

Vervaar'digen (*samenstellen, maken*), —vaardigde, heeft vervaardigd: *instrumenten* —; *moderne meubels* —.

Vervaar'lijk (*angst aanjagend*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *bombardement*, schrikbarend: — *schreeuwen*, ontzettend, geducht.

Verva'gen (*vaag, onduidelijk worden*), —vaagde, is —vaagd: *heel ver in 't verschiet, waar de kleuren* —; *de bet. der volzinnen* —*vaagde, en de lezer viel in slaap*; *de ontvangen indrukken* — *op den duur*, verflauwen; —**va'ging**, v. —en: — *van herinneringen*.

Verval' (1 *vermindering, achteruitgang*; 2 *voordeel*; 3 *verschil in hoogte van den waterspiegel op twee punten in den stroomdraad eener rivier*), o. in bet. 1 en 3 gmv., in bet. 2 —len: 1 *lijden aan* — *van krachten*, afname; *de bouwkunst uit haar* — *opheffen*; 2 *in dezen dienst is nog al wat* —, fooien voor de dienstboden; 3 *het* — *der Maas tusschen Eysden en Rotterdam*; *een groot, gering, sterk* —.

Verval'dag (handel: *betaaldag van wissels of termijnen*), m. —dagen.

Verval'len 1 (1 van een termijn: *verstrijken*; van een wissel: *voldaan moeten worden*; 2 *verzwakken, verminderen, afnemen*; 3 *bouwvallig worden*; 4 *op een ongelegen plaats komen*; 5 *van een eigenaar aan een anderen komen*), —viel, is vervallen: 1 *de wissel is* — *op den 15en*, dan is de Vervaldag; 2 *onze krachten* — *met den ouderdom*; 3 *dit kasteel begint te* —; 4 *we zijn tusschen de zeeroovers* — (Van Lennep); 5 *die bezitting zal aan mij* —; **2** (1 *bouwvallig*; 2 *armoedig, verzwakt*), bn.; —er, —st: 1 *een* — *kasteel*; 2 *hij ziet er* — *uit*; nog: *een vorst* — *verklaren* (1581), als vorst af; *een* — *recht*, niet meer geldend; *de* — *termijn*, verschenen; *een* — *wissel*, te betalen; zie Vervallen **11**.

Verval'schen (*valsch maken*), —valschte, heeft vervalscht: *e. handteekening* —, *de munt* —; *levensmiddelen, koffie, thee, geneesmiddelen* —, met minderwaardige producten vermengen; *een tekst* —, *een handschrift* —, opzettelijk veranderen; *een rekening* —, d.i. opzettelijk met fouten maken; —**ing** (*het vervalschen*; *hetgeen vervalscht is*), v. —en: — *van melk*.

Verval'tijd, m. —tijden; z. Vervaldag.

Vervan'gen (*de plaats innemen van*), —ving, heeft vervangen: *de eene ploeg arbeiders vervangt de andere*, lost af; *gij wordt door den zoon des huizes* —, die komt in uw plaats; *het eene woord door het andere* —, er mede verwisselen; —**va'ren** (*vervaard maken, vrees aanjagen*), —vaarde, heeft —vaard: *iemand* —, verg. Onvervaard; —**va'ten** (*in een ander vat overgieten*), —vaatte, heeft vervaat: *wijn gaan* —; —**vat'ten** (*hervatten*), —vatte, heeft vervat: *gij moet uw bezoek eens* —,

herhalen ; *het verzoek was in de volgende woorden vervat*, uitgedrukt.

Verve'len (*te veel worden, tot last zijn*), —veelde, heeft verveeld: *ik zit je maar te* —; *zich* —; *die eentonigheid verveelde mij*, kweldе mij ; —**ve'lend** (*langdrijlig*), bn.; —er, —st : *een* — *gesprek, een* —*e reis, een* — *boek* ; —**ve'ling**, v. gmv. : *de* — *kwelt den luiaard* ; *de straf der* —; *een dag vol saaie* —, van niet te weten, hoe men den tijd moet doorkomen.

Vervel'len (*van vel of huid verwisselen*), —velde, is verveld : *slangen* — *ieder jaar.*

Ver'veloos (*zonder verf er op*), bn. ; —loozer, —t: *e.* —*looze deur, e.* —*looze vloer.*

Ver'ven (*met verf bestrijken*), verfde, heeft geverfd : *een rijtuig* —, *een hek* —; ook : met verf doortrekken : *weefsels* —: fig. *hij is in de wol geverfd*, een doortrapte deugniet.

Verve'nen (*turf graven, turf baggeren of turf steken*), —veende, heeft verveend : ± 1350 begon men te — in Fr.; reeds in 1250 gaf bisschop Hendrik van Vianden aan het klooster van Aduard bij Groningen verlof tot het — van gronden langs de Hunse.

Ver'ver (*iemand, die het verven als zijn beroep uitoefent*), m. —s ; **ververij'** (*ververswinkel, de werkplaats van den verver* ; minachtend : *het verven*), v. —en.

Verver'schen (*versch maken*), —verschte, heeft ververscht: *de pekel* —, *e. zouten haring* —; *het water v. e. gracht* —, nl. door er frisch water in te laten loopen ; *de huiden* —, ze in versche run leggen: fig. *de heugenis van iets* —, het opnieuw in het geheugen terugroepen; *zich* —, meer *z. verfrisschen* ; —**ver'sching** (*verfrissching*), v. —en: *van welke* —*en zult gij gebruiken?*, dranken, vruchten enz. ; —**ver'schingskanaal** (*kanaal, dat versch of zuiver water aanvoert* b.v. *in grachten*), o. —kanalen ; —**ver'schingskraam** (*kermiskraam met ververschingen*), v. —kramen.

Ver'versknecht (*knecht van een verver*), m. —knechts ; —**kuip** (*verfkuip v. d. blauwverver*), v. —en ; —**winkel** (*werkplaats v. den verver*), m. —s.

Vervet'ten (geneesk. *tot of in vet overgaan, lijden aan de vetziekte*), —vette, is vervet : —**ting** (*het vervetten*), v. gmv.: *hij lijdt aan* — *van het hart.*

Vervierdub'belen (*viervoudig doen zijn*), —de, heeft vervierdubbeld : *ik zal uw loon* —; —**vil'ten** (1 *tot vilt worden* ; 2 *tot vilt maken*), —viltte, is (bet. 1), heeft (bet. 2) vervilt: 1 het — is een eigenschap van wol, door invloeden van buiten nl. door drukking, warmte, vochtigheid kleeft schapenhaar of wol zoo samen, dat het moeilijk is te ontwarren; 2 *de warmte vervilt de wol*; —**vlaam'sching** (*het Vlaamsch worden* ; *het Vlaamsch doen worden, de Vlaamsche taal overheerschend doen zijn*), v.: *de* — *van de hoogeschool te Gent was bij de Vlamingen het streven* ; —**vlak'ken** (eig. *tot een effen kleur worden, vervagen*), —vlakte, is vervlakt : *de kleuren aan de westerkim* — *gaandeweg des avonds na zonsondergang* ; —**vlie'gen** (*snel verdwijnen*), —vloog, is vervlogen : *nu is al mijn hoop* —*vlogen* ; *spiritus* —*vliegt* ; *in rook* —, *de tijd* —*vliegt, de hoop, de illussies kunnen* —; —**vlie'ten** (*vervloeien*), —vloot, is vervloten : fig. *het leven gaat met de jaren* —; —**vloei'en** (*zachtkens wegvloeien*), —vloeide, is vervloeid ; —**vloe'ken**, —vloekte, heeft vervloekt : *hij* —*vloekte hen allen*, den vloek uitspreken over : —**vloe'king** (*het vervloeken, vloek*), v. —en : —**vloekt'**, 1 bn. en bw. : *een* —*e kerel*, ellendige, *een* —*e daad*, slecht ; *hij voert* — *weinig uit*, zeer weinig, gmz.: 2 tw.: —, *wat een hitte!* —**vlucht'igen** (1 *vluchtig maken*; 2 *vluchtig worden, vervliegen*), -vluchtigde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vervluchtigd: 1 *wijngeest* —; 2 *h. laatste restantje kamfer zal* —; —**voe'gen** (1 *verbuigen* ; 2 reflex. *zich wenden tot*) —voegde (zich) heeft (zich) vervoegd: spraakk. 1 *een werkwoord* —, verbuigen ; 2 *zich bij den minister* —.

Vervoe'ging (*verbuiging van een werkwoord*), v. —voegingen : *er is een sterke en een zwakke* —; *een volledige* —, *een gebrekkige* —, ook Conjugatie; —**voer'** (*transport, overbrenging*), o. gmv. : *het* — *v. goederen* ; —**voer'biljet** (*bewijs, dat iets vervoerd mag worden*), o. —ten ; —**voe'ren** (*overbrengen*), —voerde, heeft vervoerd : *de krijgsgevangenen werden per trein vervoerd* ; fig. *hij liet zich door drift* —, te ver voeren: —**voe'ring** (*geestdrift, bezieling, geestvervoering*), v. —en: *de dichter raakt hier in* —; —**voer'middel** (*middel tot vervoer*, b.v. *een schip*), o. —en; —**voer'prijs** (*kosten v. h. vervoer, van het transport*), m. —prijzen.

Vervolg' (*voortzetting*), o. —en: *een* — *op een boekwerk*; *in 't* —, voortaan : —**bundel** (*bundel gedichten, van Evangelische gezangen, als vervolg op een vorigen*), m. —s.; —**deel** (*boekwerk als vervolg van een vorig*), o. —en.

Vervol'gen, —volgde, heeft vervolgd : *d. vijand hardnekkig* —, nazetten: fig. in rechten betrekken, aanklagen ; *hij* —*volgt ons met z. aanbiedingen*, plaagt, verveelt.

Vervol'gens (*daarna, later, naderhand*), bw.

Vervol'ging (*het vervolgen* ; *achternazetting*), v. —en : *de* — *van den vluchtenden vijand.*

Vervol'gingsgeest (*geest van onverdraagzaamheid, vervolgingszucht*), m. gmv. ; —**waanzin** (*een soort van krankzinnigheid, waarbij de lijder zich verbeeldt, dat hij vervolgd wordt*), m. gmv.

Vervoog'den (*onder voogdij stellen*), —voogdde, heeft vervoogd ; z. Voogdij.

Vervor'deren (*voortzetten, verhaasten*), —vorderde, heeft vervorderd : *zijn reis* —, w.g.: —**vor'men** (*een anderen vorm geven*), —vormde, heeft vervormd : *zich* —; —**vrachten** (*een schip verhuren om goederen te verzenden*), —vrachtte, heeft vervracht; —**vrach'ter** (b.v. *een steenfabrikant, die de vracht levert* : ook : *iemand, die schepen verhuurt om vrachtgoederen te vervoeren*), m. —s; —**vreem'den** (1 *in andere handen brengen*; 2 *vreemd worden aan*), —vreemdde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vervreemd : 1 *de goederen der huwelijksgemeenschap* — ; 2 *die kinderen zullen op den duur van hun ouders* —, door lange afwezigheid vreemd worden aan ; evenzoo : *van zijn vaderland* —; *zich* — : *hij zal zich*

door dat gedrag van al zijn vrienden —, verwijderen ; —**vroe'gen** (*vroeger doen zijn*), —vroegde, heeft en is vervroegd : *een feest* —, *een bijeenkomst* —, eerder doen plaats hebben: —**vroo'lijken** (*opvroolijken, blijmaken*), —vroolijkte, heeft vervroolijkt : *de wildzang* —*t het bosch, de zonneschijn* —*t het landschap.*

Vervui'len (1 *vuil maken* ; 2 *vuil worden*), —vuilde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) vervuild : 1 *een huis* —; 2 *zij* — *in hun armoede, een oude* —*vuilde woning* ; *een kind laten* — : —**vul'len** (eig. *vol maken*), —vulde, heeft vervuld, verg. V u l l e n : fig. *zijn hoop is nu vervuld*, bevredigd ; *een betrekking* —, bekleeden ; *zijn plicht* —, ten volle doen ; *zij waren vervuld met of van den H.-Geest*, er vol van zijn, Hand. 4 : 8, 13 : 9; *hunne harten werden met liefde vervuld*; —**vul'ling** (*het fig. vervullen*), v. gmv.: *uw wenschen zullen tot* — *komen, in* — *treden, een plan in* — *doen gaan*; —**vu'ren** (*door vuur*, d.i. *rotting aangetast worden van hout*), —vuurde, is vervuurd: *dit dennenhout gaat* —, bederven; —**waaid'**, bn. ; —er, —st : *wat ziet hij er* — *uit!*, verwilderd ; *een* — *viterlijk*, slordig: —**waai'en** (*wegwaaien, al waaiende verspreid worden*), —waaide, is verwaaid : *het kaf doen* —, *die snippertjes zullen wel* —.

Verwaand' (*een te hoogen dunk van zich zelf hebbend*), bn. en bw.: —er, —st : *een* — *heer*, pedant, ingebeeld ; — *spreken* ; —**waand'heid** (*pedanterie*), v. —heden ; —**waar'digen, zich** (*het niet beneden zich achten*), —waardigde zich, heeft zich verwaardigd : *o God,* —*waardig u ons te verhooren* ! *hij zal zich* — *ons te antwoorden*, het de moeite waard achten ; —**waar'loozen** (*veronachtzamen, verzuimen, niet achten*), —waarloosde, heeft verwaarloosd : *gij verwaarloost uw gezondheid* ; *verwaarloosde kinderen* ; —**waar'loozer** (*man, die verwaarloost*), m. —loozers ; —**waar'loozing** (*veronachtzaming*), v. gmv. ; —**wach'ten** (*hopen, tegemoet-zien, rekenen op*), —wachtte, heeft verwacht ; —**wach'ting** (*hoop*), v. —en : *op* — *leven*; *aan de* — *beantwoorden*, aan wat men verwacht had ; —**want 1** (*door maagschap verbonden*), bn.: *ze zijn van vaderszijde* —; fig. —*e talen*, b.v. Spaansch en Portugeesch ; —*e wetenschappen*, b.v. natuur- en scheikunde ; **2** (*bloed- of aanverwant*). m. —en, vr. met **e** : *hij is een mijner* —*en*; —**want'schap** (*het verwant-zijn*), v.gmv.: *de* — *der Germaansche talen* ; *bloed*—, familiebetrekking ; *hij behoort tot mijn* —, familie ; muz. de verhouding der toonsoorten onderling ; —**want'schapt** (*verwant*), bn. : —*e talen*, —*e volken.*

Verward' (*door elkaar liggend, in de war*), bn. en bw.; —er, —st : *een* —*e streng*, —*e haren* ; fig. *een* — *antwoord* ; — *spreken*, niet geregeld, zonder orde ; —**war'men** (*warm, warmer maken*), —warmde, heeft verwarmd : *een kantoor* —, *neem een kop koffie, dat zal je* — ; *zich* — ; —**war'ming** (*het verwarmen*), v. gmv. : *de* — *der aarde door de zon* ; *de* — *van kerkgebouwen door calorifères* ; —**war'mingsbuis** (*buis, waardoor de warme lucht van een calorifère stroomt*), v. —zen ; —**war'mingskosten** (*kosten van verwarming*), m. mv. ; —**war'mingstoestel** (*toestel ter verwarming*), o. —len.

Verwar'ren (*in de war doen komen*), —warde, heeft verward : *een streng sajet* —; *de Heer* —*warde de spraak der gansche aarde*, Gen. 11 : 9 ; *zich* —: *hij* —*warde zich in zijn rede* ; —**war'ring**, v. —en : *in zijn* — *wist hij niet wat hij deed* ; *van de* — *gebruik maken om te ontsnappen* ; *een Babylonische* —, z. B a b e l s c h ; —**wa'semen** (*verdampen*), —wasemde, is verwasemd : *vloeistoffen* — ; *het leven gaat* — (Bild.); —**was'sen** (1 *door groeien verdwijnen* ; 2 *verkeerd wassen*), —wies, is verwassen : 1 *dat gebrek zal wel* —, *die verkromming zal wel* —; 2 *een* — *ventje*, gebocheld ; —**wa'ten** (*overmoedig, vermetel, stout*), bn. en bw. ; —er, —st : *een* — *handeling* ; — *op iemand neerzien*, kleinachtend, trots ; —**wa'tenheid** (*verwaandheid, opgeblazenheid, trotschheid*), v. gmv.; —**wa'terd**, bn.: *een* —*e soep*, — *bier* ; fig. *een* — *christendom*, verslapt, ontaard ; *een* —*e stijl*, laf. zouteloos ; —**wa'teren** (1 *door te veel water bederven* ; 2 *tot water worden*), —waterde, heeft (bet. 1) en is (bet. 2) verwaterd : 1 *bier, melk, wijn, soep* —, te zeer aanlengen ; fig. *zijn stijl* —, er alle pit aan ontnemen ; 2 *die perziken gaan* —.

Verwed'den (*een weddingschap aangaan, door wedden verliezen*), —wedde, heeft verwed : *ik wil er een gulden onder* —, *veel geld* —.

Verwee'kelijken (1 *weekelijk maken* ; 2 *wekelijk worden, verzwakken*), —weekelijkte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verweekelijkt: 1 *weelde* —*t* ; 2 *het leger zal* — *door te veel rust*; —**wee'ken** (1 [*tc*] *zacht maken* ; 2 [*tc*]*zacht worden*), —weekte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verweekt : 1 *erwten en boonen* —; 2 *zijn longen zullen gaan* —; *haar hersenen* —.

Verwee'ren (*langzaam vergaan van steenen, rotsen enz. door inwerking van water, vorst, lucht, zon enz.*), —weerde, is verwerd : *een marmeren standbeeld kan* —; *glas gaat op den duur* —, groen worden ; fig. *een* —*weerd gelaat*, gebruind ; *een* —*weerde stem*, schor, zie G r a a t.

Verweer'schrift (*akte van verdediging, apologie*), o. —en.

Verweesd' (*tot wees geworden*), bn. : —*e kinderen.*

Verwe'gen (*bewegen*), alleen gebruikelijk in de onbep. wijs : *de sleutel in het slot is niet te* —: *die paal is niet te verwrikken of te* —; —**wei'den** (*in een andere wei doen gaan*), —weide, heeft verweid : *het vee* —; —**wek'ken** (*wakker of levendig maken* ; *in zich opwekken of wakker maken*), —wekte, heeft verwekt: *schrik* —, *angst* —, doen ontstaan, veroorzaken, opwekken ; *een akte van berouw* —, berouw doen blijken door dit gebed te zeggen ; —**wel'digen** (dicht. *overweldigen*), —weldigde, heeft verweldigd ; —**welf', verwulf'** (*gewelf*), o. —welven, —wulven : *het* — *v. e. kelder* ; —**welf'sel, verwulf'sel** (*gewelf*), o. —s ; —**wel'ken** (*verleppen, slap worden, geur en kleur verliezen*), —welkte, is verwelkt : fig. *de schoonheid gaat* —,

de frischheid verliezen ; —**wel'komen** (*welkom heeten*), —welkomde, heeft verwelkomd : *een vrien(, een logé* —; —**wel'ven, —wul'ven** (*v. e. gewelf voorzien, met een gewelf dekken*), —welfde, —wulfde, heeft verwelfd, verwulfd : *een kelder* —.

Verwen'nen (*verkeerd wennen*), —wende, heeft verwend : *een kind* —, bederven door toegevendheid ; —**wen'schen** (*kwaad toewenschen*), —wenschte, heeft verwenscht : *iemand* —, *iemands pogingen* —, naar de maan wenschen.

Verwe'reldlijken (1 *het wereldsch maken van geestelijke goederen* ; 2 *wereldsch worden*), —wereldlijkte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verwereldlijkt: 1 *kloosters en kerken, kerke- en kloostergoederen* —; zie Seculariseeren; 2 *in Parijs zal dat meisje erg* —; —**we'ren, zich** (*zich te weer stellen*), —weerde zich, heeft zich verweerd : *hij verweerde zich als een leeuw*, verdedigde zich, bood weerstand ; —**we'ring** (*verweer*), v. gmv.

Verwer'kelijken (*verwezenlijken*), —werkelijkte, heeft verwerkelijkt : *een plan* —, *een gedachte* —, tot werkelijkheid maken; —**wer'ken** (*werkende verbruiken*), —werkte, heeft verwerkt : *een millioen steenen* —, vermetselen ; *gij moet die leerstof goed* —, in u opnemen ; —**wer'pelijk** (*te verwerpen*), bn. ; —er, —st : *een* — *stelsel* ; *dat voorstel is niet* —, is aannemelijk ; —**wer'pen** (*van zich werpen, wegstooten*), —wierp, heeft verworpen : *een wetsvoorstel* —, niet aannemen, afstemmen; —**wer'ven** (*verkrijgen*), —wierf, heeft verworven : *kennis* —, *roem* —, *naam* —; —**wer'ving** (*bekoming*), v. gmv. : *tot* — *van genade, van eer* ; —**we'zen** (*ontdaan, beteuterd*), bn. en bw. : *hoe stondt ge daar zoo* —*?*; *hij stond* —, verslagen, als van kracht beroofd ; — *uit z'n oogen zien*, moedeloos.

Verwe'zenlijken (*tot werkelijkheid brengen*), —wezenlijkte, heeft verwezenlijkt : *zijn plannen* —; *moge, al wat gij wenscht,* —*wezenlijkt worden?*, werkelijkheid worden ; *droomerijen, die zich nooit zullen* —; —**we'zenlijking**, v. gmv. : *de* — *van een ideaal* ; —**wig'gelen** (*doen wiggelen of wiegelen*), —wiggelde, heeft verwiggeld : *een lossen tand* —, *een paal* —, heen en weer bewegen, —wikken, —wegen ; —**wij'den** (den. van *wijd*, breed : 1 *wijd of wijder maken*; 2 *wijd ot wijder worden*, in deze bet. w. i. g.), —wijdde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verwijd : 1 *een kleedingstuk* —, *een kanaal* —; 2 *de smalle gang verwijdde tot een breed gewelf* ; —**wij'derd** (*afgelegen*), bn. ; —er, —st : *in* —*e steden, een ver* —*kanongebulder, onweer*, op verren afstand ; fig. —*e oorzaken* ; —**wij'deren** (*verder plaatsen, verplaatsen* ; *afzonderen*), —wijderde, heeft verwijderd : *verschil van gevoelen houdt hen van elkander* —*wijderd*, gescheiden ; *iemand uit zijn huis* —, het hem doen ontruimen, hem den toegang ontzeggen ; —**wij'dering** (*oneenigheid, afkeerigheid*), v. —en ; —**wijfd'** (*verweekelijkt, ontzenuwd*), bn. ; —er, —st : *die* —*e sultans* ; bij uitbr. *het* —*e Oosten* ; fig. —*e zeden*.

Verwijl' (*uitstel*), o. gmv.: *zonder* —, toeven ; —**wij'len** (*verpoozen*), —wijlde, heeft verwijld : *ergens* —, ergens vertoeven ; —**wijt'** (*berisping, gisping*), o. verwijten ; —**wij'ten** (*berispend wijzen op een fout, ten laste leggen*), —weet, heeft verweten : *ik heb mij niets te* —; spreekw. *De pot verwijt den ketel, dat hij zwart is*, de e. verwijt den ander zijn eigen gebrek.

Verwij'zen (1 *naar een anderen persoon of een andere plaats wijzen* ; 2 *veroordeelen*), —wees, heeft verwezen : 1 *ik heb hem naar mijn vader verwezen* ; *naar een andere rechtbank* —; 2 *Christus werd ter dood* —*wezen* ; *de bandiet werd tot de galeien wezen* ; —**wik'kelen** (*verwarren*), —wikkelde, heeft verwikkeld : *iemand, in een samenzwering* —, betrekken ; —**wik'keling** (1 *kwestie, moeilijkheid* ; 2 dichtk. *hoofddeel van een drama, waarin de plannen der handelende personen met elkaar in botsing komen*), v. —en : 1 *buitenlandsche* —*en* ; 2 *de* — *van dit tooneelstuk is zwak* ; verg. Intrige ; —**wik'ken** (*bewegen*) : alleen in de onbep. wijs ; *het is niet te* —, het staat vast als een paal ; —**wil'derd** (*woest, ruw*), bn. en bw. ; —er, —st : — *struikgewas*, d.i. ineengegroeide ranken ; *deze kinderen zijn geheel* —, kennen geen tucht ; *een* —*e blik*, wild ; —*kijken* ; —**wil'deren** (*wild, woest worden*). —wilderde, is verwilderd : *honden en paarden* — *in volle vrijheid* ; —**wil'dering** (*het verwilderen*), v. gmv. : *de* — *der straatjeugd* ; —**win'nen** (*overwinnen*), —won, heeft verwonnen ; —**win'naar** (*overwinnaar*), m. —s ; —**win'ning** (*daad van overwinnen*), v. —en ; —**win'teren** (*den winter doorbrengen, overwinteren*), —winterde, heeft verwinterd ; —**win'tering** (*het overwinteren*), v. —en.

Verwis'selen (*het een voor het ander in de plaats stellen, verruilen*), —wisselde, heeft verwisseld : *van kleeren* —, andere aantrekken ; *uitvinden en ontdekken en andere synoniemen kan men niet altijd* —; *de slangen* — *elk jaar van vel* ; *die heeren hadden hun paraplu's* —*wisseld*, bij vergissing de een voor de andere genomen ; fig. *van kleur* —, tot een andere partij overgaan ; *het tijdelijke met het eeuwige* —, d.i. overlijden, sterven.

Verwis'seling (*h. verwisselen*; inz. spraakk. *omwisseling* b.v. *van z en r*), v. —en, b.v. *verliezen* en *verloren*.

Verwit'tigen (*doen weten, berichten*), —wittigde, heeft verwittigd : *de ontvanger verwittigt u enz.*, maakt bekend, bericht, laat weten ; —**ing** (*mededeeling, tijding*), v. gmv.

Verwoed' (*woedend, razend, dol*), bn. en bw. ; - er, - st : *een* — *gevecht*; *zij kampten* —; —**heid** (*woede*), v.: *de* — *v. d. aanval.*

Verwoest' (*woest of tot woestenij gemaakt*), bn.: *de velden liggen* —, *evenzoo de dorpen.*

Verwoes'ten (eig. *woest maken, tot een woestenij maken*), —woestte, heeft verwoest : *een stad* —, te gronde richten, vernielen ; fig. *zijn gezondheid* —, *zijn leven* —; —**woes'ting**, v. —en : *de* — *van Carthago* (146 v. C.), *de* — *van Corinthe* (146 v. C,), *de* — *van Jeruzalem* (70 n. C.); *de* —*en, door een aardbeving in Italië aangericht* (1914) ; —**won'den** (*kwetsen*),

—wondde, heeft verwond : *zijn hand* —; *zich* —, zich een wonde toebrengen.

Verwon'deren (*verwonderd doen opzien, verbazen*), —wonderde, heeft verwonderd: *die nederlaag —wondert de volken; uw zwijgen —wonderde iedereen ; uw wegblijven —wonderde het heele gezelschap*; reflex. *zich* — : *hij —wonderde zich over zulk een antwoord* ; —**won'dering** (*bevreemding*), v. gmv. ; —**won'derlijk** (*verwondering wekkend*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — geval*, vreemd, zonderling ; *cypressenhout bezit een —e duurzaamheid ; hij sprak —*; —**won'ding** (*het verwonden, wonde, kwetsuur, blessuur*), v. —en ; —**wo'nen,** —woonde, heeft verwoond : *ik verwoon hier duizend gulden*, moet aan huur betalen; —**won'neling** (*iemand, die overwonnen is, overwonnene*), m. en v. —en, voor het v. ook —**e.**

Verwor'den (1 *vergaan ; bederven* ; 2 *anders worden, veranderen*), —werd, is verworden : 1 *door den tijd wordt en —wordt alles* ; 2 *een taal wordt en verwordt* ; —**wor'ding** (*het anders worden* ; inz. *verbastering, ontaarding*), v. —en : *alles is aan — onderhevig* ; —**wor'gen.** —**wur'gen** (*de keel dichtsnoeren, zoodat de dood er op volgt*), —worgde, heeft verworgd, —wurgd : *iemand* —; —**wormd'** (*wormstekig, door den worm verteerd*), bn.; —**wor'peling** (*hij, die verworpen is* ; *ellendige, verstootene*), m. en v. —en, voor het vr. ook —**e** ; —**wor'pen** (*verachtelijk, laag*), bn.; —er, —st ; —**wor'penheid** (*ellende, laagheid, diepe verachting, diepe val*), v. gmv.

Verwrik'ken (*heen en weer wrikken*), —wrikte, heeft verwrikt: *een paal* —, al wrikkende of wiggelende bewegen ; *den voet* —, uit het gelid vallen, verstuiken ; —**wrin'gen** (*door wringen verdraaien*), —wrong, heeft verwrongen : *iemands arm* —; *een verwrongen gelaat*, erg ontsteld ; *zich den pols* —, ontwrichten ; fig. *de bet. van een woord* —, verdraaien, veranderen; —*wrongen stijl*, verkeerde.

Verwulf', verwulf'sel (*gewelf*), o. —ven, —s, zie Verwelf enz. ; —**wur'gen,** zie Verworgen ; —**zaad'baar** (*te verzaden*), bn. : *eerzucht is niet* —, verzadigd kunnende worden; —**zach'ten** (1 *zacht*[*er*], *lenig*[*er*] *maken* ; 2 *zacht*[*er*] *worden*), —zachtte, heeft (bet. 1), is (bet. 2) verzacht: 1 *de pijn* —, *het leed* —, verlichten, verminderen ; *de scherpte eener uitdrukking* —, temperen ; 2 *het weer verzacht.*

Verzach'tend (*stillend, verminderend*), bn.: *een — vocht, een —e uitdrukking*, zie Euphemisme ; —*e omstandigheden* ; —**za'den** (*zat te eten geven*), —zaadde, heeft verzaad : *de hongerigen* —, volop voeden ; *de maag* —, vullen ; *vochten — met zout*, er zooveel zout in doen als kan ; *zich* —, volop eten ; —**za'digen** (*verzaden, volop spijs geven*), —zadigde, heeft verzadigd; *zich* —, verzaden; overdr. *met waterdamp — zadigde lucht* ; —**za'diging,** v. gmv. ; —**za'ken** (1 *niet nakomen* ; 2 *zich afkeeren v.*), —zaakte, heeft verzaakt : 1 *zijn plicht* —; *troef*—, niet bekennen, zie Renonceeren ; 2 *den duivel* —, *zijn geloof* —; —**zak'ken** (*wegzakken, langzaam in den grond zinken*), —**zakte,** is verzakt : *een trottoir kan* —, *een stuk dijk kan* —; —**zak'king** (*het verzakken*), v. -en.

Verza'melen (*bijeengaren*), —zamelde, heeft verzameld ; *postzegels* —; *de trom tot — roeren* ; *de soldaten gingen zich daar* —, vereenigen ; *hij werd tot zijn vaderen —zameld*, in den grafkelder bijgezet, zie Patres; —**za'meling** (*het verzamelen*; *collectie*), v. —en: *een — van schilderijen, oudheden enz.* ; —**za'melnaam** (spraakk. *naam eener verzameling*), m. —namen: *bosch, leger, kudde is een* —, zie Collectief ; —**za'melplaats** (*plaats van bijeenkomst*), v. —en ; —**za'melwoord** (*verzamelnaam*, zie ald.), o. —en ; —**za'men** (*te zamen komen, brengen*), —zaamde, heeft en is verzaamd : *in vreugde —zaamd* ; —**zan'den** (*geheel of gedeeltelijk met zand, uit zee of door een rivier aangevoerd, gevuld worden*), —zandde, is verzand : *een haven kan* —, volloopen met zand, *zoo is het Zwin, de haven van Brugge, verzand* ; spreekw. *Landen —, en zanden verlanden*, de tijd brengt groote veranderingen ; —**zee'pen** (*in zeep doen overgaan*),verzeepte, heeft verzeept : *oliën in loogzuur* —; —**zeeuwd'** (*zeeziek*), bn., w. i. g.

Verze'gelen (*met een zegel sluiten*), —zegelde, heeft verzegeld : *een brief* —, *een pakket* —, *een kast* — ; rechtst. *hij liet den boel* —, er door den kantonrechter de zegels op leggen ; —**zeg'gen** (*toezeggen, beloven*), —zegde of —zei, heeft verzegd of verzeid : *hij heeft zijn dochter aan dien heer —zegd*, verloofd ; *die plaats is —zegd*, besproken, verhuurd ; —**zei'len** (*verkeerd zeilen, afdwalen* ; fig. *ergens tegen zijn zin of verkeerd belanden*), —zeilde, is verzeild : *hoe komt gij hier —zeild?* nog: *een prijs laten* —, uitloven voor den besten zeiler ; —**ze'keraar,** m. —s, zie Assuradeur ; —**ze'kerbrief** (*assurantiebrief*), m. —ven; —**ze'kerd 1** (*zeker, vast*), bn. : *van iemands oprechtheid of trouw — zijn*, overtuigd ; *in —e bewaring*, d.i. gevangen; **2** —**e,** zie Geassureerde; —**ze'kerdheid** (*h. zeker-zijn*), v. gmv.: *de — van iemands trouw; — tegen brandschade* ; —**ze'keren** (1 *zeker maken* ; 2 *assureeren*), —zekerde, heeft verzekerd : 1 *de openbare rust* —; *iemand een onafhankelijk bestaan* —, waarborgen ; *zich* —, zich overtuigen : *ik wil mij daarvan* — ; 2 *men kan tegen een vaste premie goederen*, b.v. *meubels, vee, oogst enz. tegen verlies door schipbreuk, brand, hagelslag, diefstal* —; *zijn leven* —, een levensverzekering sluiten, d. i. voor een vaste som per jaar of per kwartaal een kapitaal bij overlijden waarborgen aan vrouw en kinderen ; —**ze'kering,** v. —en ; zie Assurantie.

Verze'keringsbank (*bank, waar men een verzekering kan sluiten* b.v. *tegen brand of voor het sterven van zich zelf enz.*), v. —en ; —**contract** (*assurantie-polis*), o. —en ; —**fonds,** o. —en ; —**kantoor,** o. —kantoren ; —**maatschappij,** v. —en; —**premie** (*premie, die, geld, dat op geregelde tijden voor de verzekering wordt betaald*), v. —s, —miën, zie Assurantie-premie.

Verzel'len (*begeleiden, vergezellen*), —

zelde, heeft —zeld : *ik zal u een eind* —; fig. *dat gaat verzeld van allerlei onaangenaamheden*, gepaard met ; —**zel'schappen** (*verzellen, vergezellen, begeleiden*), —zelschapte, heeft verzelschapt : *de goede De Groot trad binnen, verzelschapt van zijn lieve dochter* (C. O.).

Ver'zenboek (*boek met verzen, gedichten, liederen*), o. —boeken.

Verzen'den (*aan iemand toezenden ; wegzenden*), —zond, heeft verzonden : *koopwaren, brieven, geld* —, ergens heen zenden ; —**zen'ding**, v. —en : — *naar het buitenland*, export.

Verzend'lijst (*lijst van namen en adressen, waaraan tijdschriften, boeken of waren geregeld verzonden moeten worden*), v. -lijsten.

Ver'zenen (*een oud woord voor hielen*, zie b.v. Gen. 3 : 15), v. mv.: *Hei .... hei .... pas op je —! klonk het buiten* (Mult.) ; zegsw. *de — tegen de prikkels slaan*, zich tot eigen schade verzetten.

Verzen'gen (*zengende beschadigen*), —zengde, heeft verzengd : *het haar* —, licht schroeien ; *de —de luchtstreek*, de tropische gewesten.

Ver'zenlijmer (*rijmelaar, versifex*), m. -s; —**lijmerij'** (*rijmelarij*), v. —en ; —**lijmster**, v. —s ; —**maakster**, v. —s ; —**maker** (*versificateur*), m. —s ; —**makerij'** (*rijmelarij*), v. —en.

Verzet' (1 *rust, verpoozing, ontspanning* ; 2 *tegenstand, het bieden van tegenstand*), o. gmv., verkl. —**je**, o. : 1 *ik doe dat voor mijn* —; *een student moet eens een —je hebben*, afleiding ; 2 *een ernstig — tegen de politie* ; zegsw. *tegen iets in — komen.*

Verzet'ten (*verplaatsen, anders zetten*), —zette, heeft verzet: *e. kast* —, *diamanten* —, anders inzetten ; *hij tracht zijn droefheid te* —, verdrijven ; *ik kan dat leed maar niet* —, vergeten ; *zich* —, zich ontspannen, zie Verzet 1 ; *zich* —, in verzet komen, zie Verzet 2 ; —**zet'telijk** (*vermakelijk*), bn. ; —er, —st : *dat spel is nog al* —.

Verzien', zich 1 (1 *verkeerd zien, zich vergissen* ; 2 *verwedden*), —zag zich, heeft zich verzien : 1 *het was mijn broeder niet, gij hebt u* —; 2 *ik verzie er een gulden onder* ; **2** vd. in zegsw. (*verkeken*), bn.: *de kans is* —; *het op iemand — hebben*, iem. in 't oog hebben, om hem nadeel toe te brengen : *hij heeft het op mijn beurs* —, gemunt.

Ver'ziend (*het tegengestelde van bijziend*), bn. ; zie Presbyoop.

Verzil'veren (1 *met een laagje zilver overtrekken* ; 2 *voor zilver omwisselen* ; *te gelde maken*), —zilverde, heeft verzilverd : 1 *e. armband* —; 2 *effecten* —, *een bankbiljet, een wissel* —, voor zilver inwisselen.

I. Verzin'ken (*met een laagje zink overdekken en wel langs galvanischen weg*), —zinkte, heeft verzinkt : *ijzer* —.

II. Verzin'ken (*wegzinken*), —zonk, is verzonken : *hij verzonk in de diepte* ; fig. *in gedachten verzonken zijn*, verdiept ; —**zin'lijken** (*in beeld voorstellen, zoodat het met de zinnen kan waargenomen worden*), —zinlijkte, heeft verzinlijkt : *een gedachte* —; —**zin'nen** (*uitdenken*), —zon, heeft verzonnen : *logens* —, verdichten ; *een plan* —; —**zin'ner**, m. —s ; —**zin'sel** (*iets, dat verzonnen is, verdichtsel*), o. —s, —en.

Verzit'ten (1 *zittende doorbrengen* ; 2 *op een andere plaats gaan zitten*), verzat, heeft verzeten : 1 *e. uur heb ik er verzeten* ; 2 *ik zal eens gaan* —; *verzit e. weinig*, schik wat op; *zich* —, zich moe zitten ; —**zoek'** (*aanzoek, vraag, bede*), o. —en ; —**zoe'ken** (1 *uitnoodigen* ; *vragen* ; 2 *beproeven te verleiden* ; *verleiden*), —zocht, heeft verzocht : 1 *iemand op een bruiloft* —; *iemand iets* — ; 2 *de slang trachtte Eva te* — ; —**zoe'king**, v.: *leid ons niet in* —, bekoring; *zij brengen u in — hen te benijden* (C.O.) ; —**zoe'ker** (*verleider* ; Bijbel : *duivel*), m. —s; —**zoek'schrift**, o. —en, zie: Adres, Petitie, Request ; —**zoen'dag**, m. —dagen : *groote* —, algemeene vasten- en boetedag der Israëlieten (October), zie Levit. 16 en ook Zondenbok.

Verzoe'nen (*den vrede herstellen, de vijandschap doen eindigen*), —zoende, heeft verzoend : *God* —; *zich met iemand* —, met iemand weer vrede sluiten ; —**zoe'nend** (onvolt. deelw. van *verzoenen*), bn. en bw.: *een — woord*, bevredigend, den vrede herstellend ; — *optreden* ; —**zoe'ning** (*bevrediging*), v. —en ; —**zoe'ningswerk** (*poging tot verzoening*), o. gmv. ; in kerkelijken zin : *het — van Jezus*, Zijn lijden en sterven ; —**zoe'ten** (*zoet maken*), —zoette heeft verzoet : *moog' de hoop ons leed* —! verlichten, minder zwaar maken ; *geld verzoet den arbeid*, minder onaangenaam maken, lichter maken; —**zo'len** (*van nieuwe zolen voorzien*), —zoolde, heeft verzoold : *schoenen laten* — ; —**zor'gen** (*van 't noodige voorzien*), —zorgde, heeft verzorgd : *een zieke* —, verplegen ; *een huisgezin* —, onderhouden ; *zijn bedienden* —, bedenken in zijn testament ; —**zot'** (*op dwaze wijze ingenomen met*), bn. : *zij is — op bloemen*, verslingerd op ; —**zot'ten** (*verzot raken op*), —zotte, is verzot : *op het spel* —; —**zou'ten** (*door te veel zout bederven*), —zoutte, heeft verzouten : spreekw. *Te veel koks — de brij*, al te veel raad bij een werk deugt niet ; —**zuch'ten** (*reikhalzen, smachten*), —zuchtte, heeft verzucht : *zij — naar de lente, naar herstel* ; —**zuch'ting** (*diepe zucht, smeekbede*), v. —en ; —**zuim'** (*veronachtzaming*), o. —en : *doe het zonder* —, uitstel ; *het — is niet groot*, —**zui'men** (*nalaten, wat men behoorde te doen*, d.i. *veronachtzamen*), —zuimde, heeft verzuimd : *de school* —, niet bezoeken.

Verzui'pen (1 *aan drank verbrassen* ; 2 *in het water omkomen* ; 3 *in het water doen omkomen*), —zoop, heeft (bet. 1, 3), is (bet. 2) verzopen : 1 *Klaas, je verzuipt ze* (*de centen*) *maar* (C. O.); 2 *menschen helpt! ik verzuip!*, plat ; 3 *een katje* —, plat ; —**zu'ren** (1 *zuur worden* ; 2 *zuur maken* ; inz. fig. *vergallen*), —zuurde, is (bet. 1), heeft (bet. 2) verzuurd : 1 *de melk staat hier te* —; 2 fig. *iemand het leven* —.

Verzus'teren (*als zusters verbinden*), —zusterde, heeft **verzusterd** : *de toonkunst met de dichtkunst* — ; —**zus'tering**, v. gmv. : *winzucht verwierf een adelbrief door hare — met de wetenschap* (Potg.) ; —

zwa'geren (*door huwelijk verbinden, vermaagschappen*), —zwagerde, heeft verzwagerd : *zich* —, —**zwak'ken** (1 *zwak worden* ; 2 *doen worden*), —zwakte, heeft (bet. 2) en is (bet. 1) verzwakt : 1 *hij verzwakt van dag tot dag* ; 2 *de koorts zal u* —, zwak maken, in kracht doen afnemen ; *een dijk, een dam, een fundament* — ; —**zwa'ren** (*zwaarder maken*), —zwaarde, heeft verzwaard : *een dijk* —, hooger en breeder maken ; fig. *dat zal uw schuld* —, erger maken ; —**zwa'ring**, v. gmv. : — *van lasten* ; —**zwa'rend** (onvolt. deelw. van *verzwaren* ; *verergerend*), bn. ; —er, —st : *een* —*e getuigenis,* —*e omstandigheden* ; —**zwel'gen** (*inslokken*), —zwolg, heeft verzwolgen : *zijn prooi* —; fig. *de zee zal dat eiland* —.

Verzwen'delen (*zwendelende doorbrengen, verkwisten*), —zwendelde, heeft verzwendeld : *zijn geld* —.

I. Verzwe'ren (*afzweren*), —zwoer, heeft verzworen: *de dronkenschap, d. alcohol* —.

II. Verzwe'ren (*veretteren*), —zwoor, is verzworen ; —**zwe'ring** (*abces*), v. —en ; —**zwie'ren** (*met zwieren verkwisten*), —zwierde, heeft verzwierd : *die matroos zal of gaat zijn gage* —; fig. *zijn gezondheid* —; —**zwij'gen** (*zwijgend verbergen, geheim houden*), —zweeg, heeft verzwegen : *een feit* —; *voor iemand iets* —, verborgen houden.

Verzwij'nen (*al zwijnende verbrassen*), —zwijnde, heeft verzwijnd : *zijn geld* —, *zijn jeugd* —; *zich* —, zich verliederlijken ; —**zwik'ken** (1 *door te zwikken uit het lid raken*: 2 *doen raken, verstuiken*), —zwikte, is (bet. 1), heeft (bet. 2) verzwikt : 1 *mijn pols is verzwikt* ; 2 *ik heb mijn voet verzwikt*; —**zwik'king** (*verstuiking*), v. —en: —**zwin'den** (*verdwijnen*), —zwond, is verzwonden : dicht. *de nevel gaat* —; fig. *alle hoop is verzwonden.*

Vespasia'nus, m. Rom. keizer (69—79 n. C.), vader van *Titus.* (si = zie).

Ves'per (R.-K. eig. *avondgebed* : *namiddagdienst des Zondags om 3 of 4 uur*), v. —s : gesch. *de Siciliaansche* —, oproer en moord op de Franschen na Vespertijd op Sicilië (30 Maart, 2e Paaschdag, 1282); —**klok** (*klok die de R.-K. gemeente oproept tot de vesper of den namiddagdienst*), v. —ken ; —**psalm** (*een der vijf psalmen*, nl. 110—114, *die door het R.-K. zangkoor worden gezongen in de vesper*), m. —en ; —**tijd** (*'s namiddags om 3 of 4 uur*), m. gmv.

I. Vest (*schans, wal, gracht*), v. —en: *velen vonden hun dood in de* — (Hooft), stadsgracht.

II. Vest (*manskleedingstuk*), o. —en : zegsw. *iemand op zijn* —*je spuwen*, hem op ruwe wijze de waarheid zeggen, hem hatelijkheden toewerpen ; ook : *ik laat mij niet op mijn* —*je spuwen*, iets leelijks verwijten of zeggen ; gmz. of plat.

Ves'ta, v. myth. in oud-Rome godin v. haard en haardvuur, van familieleven en huiselijk geluk ; zij werd in ieder huis tegelijk met de Penaten en Laren vereerd ; Gr. H e s t i a ; —**taalsch'**, bn.: *een* —*e maagd*, priesteres, aan Vesta gewijd ; —*vuur*, altijd brandend, geheiligd vuur in Vesta's tempel ; —**ta'le** (*priesteres van Vesta* ; fig. *kuische maagd*), v. —n.

Ves'te (*vesting, versterkte stad*), v. vesten : *in dees benauwde* — (Vondel, Gijsbr.).

Ves'ten (*vestigen*), vestte, heeft gevest : *de aandacht* —, *bepalen*, trekken ; *den blik ter aarde gevest* (Potg.), gericht.

Ves'tengoed (—*stof*), o. gmv.; —**stof** (*stof voor heerenvesten*), v. —fen.

Vestiai're (Fr. *kleederbewaarplaats* inz. *in een schouwburg enz.*), v. —s.

Vestia'rius (eig. *kleerwaarder* ; *persoon, die* b.v. *in een klooster de zorg voor de kleeren heeft*), m. —sen.

Vestibu'le (Fr. *voorzaal* ; *ruimte bij den ingang van een gebouw*, b.v. *van een stadhuis, een villa*), v. —s.

Ves'tigen (*vast maken of doen zijn*), vestigde, heeft gevestigd : *zijn verblijf ergens* —, er voorgoed gaan wonen ; fig. *zijn hoop op iets* —; *den blik, de oogen* —*op iets, de aandacht op iem.* —; *zich ergens* —, er gaan wonen, verg. B e v e s t i g e n ; —**ing** (1 *het vestigen* ; 2 *nederzetting, kolonie*), v. —en : 1 en 2 *de* —*en der Europeanen in Centraal-Afrika.*

Ves'ting (*een versterkte plaats*), v. —en; —**tinkje**, o. —s : *Hulst was een* —.

Ves'tingartillerie (*zwaar geschut ter verdediging v. vestingen, forten enz.*), v. gmv.

Ves'tingbouw (*uitvoering van alle werken, waardoor een stad tot een vesting wordt*), m. gmv.; —**commandant** (*bevelhebber eener vesting*), m. —en ; —**geschut** (—*artillerie*), o. gmv.; —**oorlog** (*oorlog rondom één of meer vestingen*), m. —en, verg. V e l d o o r l o g ; —**stelsel** (*de gezamenlijke vestingen van een land in haar onderling verband*), o. —s ; —**straf** (mil. *straf, bestaande in opsluiting in het fort eener vesting*), v. gmv.

Vest'zak (*een der zakken van een vest*), m. —zakken ; meestal in de spreekt. *vestjeszak* in plaats van *vestzakje.*

Vesu'vius (aardr. *vuurberg bij Napels*), m.; zie P o m p e j i. (su = zu).

Vet 1 (*tegenst. van mager*), bn. ; —ter, —st: *een* —*te os, een* — *varken, een* —*te weide,* —*te gronden* ; **2** (*vette stof*), o. gmv., (soorten), o. —ten : *osse*—, *varkens*—, *kaars*—; zegsw. *het* — *is er van den ketel*, de room is er van de melk, het beste is er af, er is niet meer aan te verdienen ; *het is altoos* — *in een andermans schotel*, men schat een anders geluk altijd hooger dan zijn eigen; *hij teert op zijn* —, hij bezit voldoende en behoeft niets meer, hij renteniert ; *iets in 't* — *hebben*, iets te wachten hebben, iets in petto hebben; *iemand zijn* — *geven*, hem de les lezen, hem duchtig de waarheid zeggen ; —**achtig** (*min of meer vet*), bn. : *zeep is een* —*e stof* ; —*e slijm op visschen.*

Ve'ter (*nestel met malie*), m. —s: *een rijglaars met e.* —, *e. korset*—; —**band** (*band of weefsel, waarvan veters worden gemaakt*), o. gmv.; —**gat** (*nestelgat*), o. —gaten.

Veteraan' (*een oud- of uitgediend soldaat* ; *beproefd krijgsman* ; *oude ervaren geleerde enz.*), m. —ranen : *roemrijk gelitteekende* —*ranen.*

Ve'teren (*met e. veter toerijgen*), veterde,

heeft geveterd : *ik zal mijn laarzen even* —; zegsw. fig. *iemand* —, streng bersipen, doorhalen.

Veterinair' **1** (Fr. *veearts, dierenarts*), m. —s ; **2** (Fr. *veeartsenijkundig*), bn. : *de* —*e school*, veeartsenijhoogeschool te Utrecht ; *een* — *onderzoek*.

Vet'gans (*wilde gans van Australië*), v. —ganzen, zie P i n g u ï n ; —**gezwel** (*gezwel, uit vet bestaande*), o. —len ; —**je** (*voordeeltje, winstje*), o. —s ; —**kaars** (*smeerkaars*, nl. *gemaakt van schapenvet of talk*), v. —en ; —**klomp** (*een klomp of brok vet*; fig. spottend : *een vetzak*), m. —en ; —**kolen** (*een soort van steenkolen vooral voor gasfabrieken*), v. mv. ; —**koopers** (gesch. *de partij v. d. adel en der meergegoeden in Friesland, einde der 13e eeuw*), m. mv., verg. S c h i e r i n g e r s ; —**laars** (*laars van vetleer*), v. —laarzen ; —**leder,** —**leer** (*dik leer, dat met vet zacht gehouden wordt*), o. gmv. ; —**leeren** (*van vetleer*), bn. : — *schoenen* ; —**mesten** (*al mestende het vee vetmaken*), mestte —, heeft vetgemest : *koeien* —, *varkens* —, *ossen* —.

Ve'to **1** (Lat. *ik verbied, geef mijn toestemming niet, verwerp ; ik keur af*) ; **2** (*het verbod, de verwerping*), o. veto's : *het recht van* —, het recht v. e. vorst om de invoering eener wet te verhinderen ; *het* — *op iets plaatsen, zijn* — *over iets uitspreken*.

Vet'plant (*zekere vetbladige plant*, d.i. *met dikke, sappige, vleezige blaren*), v. —en : *huislook of daklook is een* —; —**pot** (eig. *e. vette pot* ; bij uitbreiding : *e. smulpartij, e. feest*), m. gmv.: *het is daar altijd* —, men eet er niet schraal, maar overvloedig, zie S c h r a a l h a n s ; —**potje** (*illumineerglaasje*), o. —s ; —**staart** (*een soort van schaap, met zwaren en vetten staart*), m. —en; —**tewarier'** (*koomenijsman*), m. —riers: *hij is een* —, verkooper van vette waren, b.v. van olie, kaarsen, reuzel enz. ; —**tig** (*met vet bevlekt, smerig, olieachtig*), bn.; —er, —st : —*e handen, een* —*e halskraag* ; —**tik** (*veldsla*), v. gmv., gew. ; —**vlek** (*vlek door vet ontstaan*), v. —ken : *een* — *op een mooie plaat* ; —**vorming** (*het vormen van vet in het menschelijk of dierlijk lichaam*), v. gmv. ; —**weiden** (*vee vet doen worden in de wei*), —weidde, heeft gevetweid ; —**weider** (*veefokker*), m. —s; —**weiderij'** (*bedrijf v. d. vetweider*), v. —en; —**zak** (*dikke persoon*), m. en v. —ken, gmz. ; —**zuur** (*zuur, dat scheikundig uit het dierlijk vet wordt afgescheiden*), o. —zuren.

Veu'gelen (*peuteren, leuteren*), veugelde, heeft geveugeld : *zit niet zoo aan je das te* —, gmz.

Veu'len (*jong paard, jonge ezel*). o. —s.

Vexa'tie (*kwelling, afpersing, plagerij, knevelarij*), v. -tiën, -ties ; lees : *vek-sa'cie*.

Vexatoir' (Fr. *lastig, hinderlijk, plagerig*), bn.

Vexeeren (Fr. *plagen, kwellen, judassen*).

Ve'zel (*haartje, draadig deeltje, spiertje*), v. —en ; —**achtig,** bn.: —er, —st: *e.* —*e stof*.

I. Ve'zelen (*vezels loslaten, rafelen*), vezelde, heeft gevezeld.

II. Ve'zelen (*fluisterende spreken*), vezelde, heeft gevezeld; verg. M i e s p e r e n.

Ve'zelig (*vol vezels*), bn.; —er, —st : *e.* —*e wortel, e.* —*estengel* ; *deze katoen is* —.

Ve'zelplant (*plant, die vezels oplevert, om te spinnen of te weven*), v. —en: *vlas, hennep, Chineesch gras, de brandnetel zijn -en*.

Ve'ziken, vezikte, heeft gevezikt : *wat zit je toch te* —, fluisteren ; ook, rafelen ; meer F e z i k e n.

Vi (Lat. ablativus of zesde naamval van *vis*, zie ald. : *met kracht* ; *uit kracht, krachtens*): — *coac'tus*, door geweld gedwongen.

Vi'a **1** (Lat. *weg* ; *middel*), v.: — *doloro'sa*, weg der smarten, inz. lijdensweg ; **2** (*langs, over*), vz. : *reizen* — *Utrecht*.

Viaduct' (*boogbrug, brug, die over een dal, een ravijn, een spoorweg, een straat enz. heengaat*), v. en o. —en.

Via'nen (aardr. *stadje aan de Lek*), o.: zegsw. *naar* — *gaan*, er als bankroetier v. doorgaan, vero. : tot 1795 was — een vrijplaats, zie ald., voor bankroetiers.

Vibra'to **1** (It. muz. *trillend, vibreerend*), bw. : — *zingen* ; **2** als zelfst. nw. : *deze zanger heeft een sterk* —.

Vibreeren (Fr. *trillen* b.v. *van de stem*).

Vibrograaf' (*toestelletje, dat de trillingen opschrijft van een toon*), v. —grafen.

Vicariaat' (*plaatsvervanging* ; R.-K. *ambt of rechtsgebied van een vicarius*), o. —aten: het — is het gebied van een door den paus benoemden vicaris of vicarius, b.v. het Apostolisch — van Batavia, dat van Curaçao, dat van Suriname.

Vicarie'goederen, o. mv.: — zijn goederen, eertijds geschonken voor den vicaris, later voor kerkelijke doeleinden of ter opleiding van a.s. priesters, tot onderhoud van geestelijken enz.

Vica'ris of **vica'rius** (*plaatsvervanger*), m. —sen : —**capitula'ris** (*tijdelijk bestuurder v. e. bisdom bij ontstentenis v. e. bisschop*), m. —sen ; —**generaal'** (*plaatsvervanger v. e. bisschop*), m. —sen-generaal : een — heeft een jurisdictie geheel afhankelijk van zijn bisschop, welke met den dood van dezen dan ook ophoudt.

Vi'ce-admiraal (*onder-admiraal* : *hoogste rang bij de Ned. marine*), m. —s; —**consul** (*onder-consul*), m. —s ; —**president** (*ondervoorzitter*), m. —en; lees : *vie-ce*.

Vi'ce ver'sa (*heen en terug, over en weer*), bw. uitdr.; lees : *vie'ze ver'za*.

Vicieus' (Fr. *ondeugend, verdorven, zondig, verkeerd, met fouten*), bn.; —cieuzer, —t : *een* —*ze toestand in de maatschappij* ; *een vicieuze cirkelgang*, term in de logica, aanduidend een sophistischen redeneertrant; zie C i r c u l u s v i t i o s u s.

Vi coac'tus, zie V i en **v. c.** (c = k).

Vicom'te (eig. *vice-graaf* ; *burggraaf, jonkheer*: *adellijke titel in Frankrijk*), m. —s.

Victa'lie, victua'lie (*eetwaar, leeftocht*), v. —liën : *zakken met* —, proviand.

Victo'ria (*Rom. godin der overwinning, soort van open rijtuig*), v. —'s: —**re'gia** (plantk. *waterbloem met reusachtige bladeren van ± 4 M. omtrek, uit tropisch Z.-Amerika, met succes in botanische tuinen*, b.v. *te Amsterdam, overgebracht*), v. —'s ; lees : *ree'gia*.

Victo'rie (*overwinning, zege, zegepraal*), v. —riën, —s : *de soldaten riepen al* —.

Victorieus' (*overwinnend, zegevierend*), bn. en bw.; —zer, —t.
Victua'lie (*mondvoorraad, levensmiddelen, vooral bij het zeewezen*), v. —liën, zie V i c t a l i e ; —**tualieeren** (*een schip van leeftocht voorzien*), verg. P r o v i a n d e e r e n ; —**tua'liemeester** (scheepst. *bewaker en uitdeeler der victualie, proviandmeester*), m. —s : *de stuurmansmaat, die tevens — was.*
Vi'de ! Videa'tur ! (Lat. *zie ; men zie er op na*); zie **Vid.**
Vide'tur 1 (Lat. eig. *het schijnt*) ; **2** (*meening, gevoelen*), o.: *zijn — geven,* d. i. zijn gevoelen zeggen ; lees: *viedee'tur.*
Vi'di (Lat. *ik heb* [*het*] *gezien*).
Vi'dimus (Lat. *wij hebben* [*het*] *gezien*).
Vief, bn.; zie V i f.
I. Vier (dichtk. *vuur, bezieling*), o. gmv. : *dat alles zet mijn ziel in —*; verg. *bestier, bestuur.*
II. Vier (*drie en één,* 4 × 1) **1** telw. : *die vlag heeft — kleuren, dieren met — pooten ; hoofdstuk —, lid — van artikel —,* nl. het vierde ; **2** als zn. ook mv. : *hij wierp twee —en ;* zegsw. *hij had veel —en en vijven,* verg. V ij v e n en Z e s s e n ; *schrijf twee —en,* cijfers.
Vier'avond (*rustavond*), m. —avonden ; de avond voor een R.-K. feestdag, w. g.; verg. V i g i l i e.
Vierbla'dig (*met vier blaadjes*), bn.; zie K l a v e r v i e r.
Vier'daagsch (*vier dagen durend*), bn. : *de —e zeeslag* (11—14 Juni 1666), *een — examen, e. —e veldslag, e. —e marsch, e. —feest.*
Vier'dag (*rustdag, vacantiedag*), m. -dagen.
Vier'de (*ranggetal*), bn.; —**half** (= 3½), bn. ; —**part** (*vierde deel*), o. —en ; —**derhande,** —**lei** (—*soort*), b.v. soortgetal ; —**draadsch** (*uit vier draden bestaande*), bn. : — *touw,* verg. D r i e d r a a d s c h, T w e e d r a a d s c h en T w e e r n ; —**dubbel** (*viervoudig*), bn. en bw. : *een —e winst, iets — vergoeden* ; —**duitsbroodje** (*kadetje of broodje van 2½ cent*), o. —s ; —**duizendste** (*4 × één duizendste deel*), o. gmv.
Vie'rel (*vierdedeel van iets*), o. —s : *twee el en een — laken ; een — eieren,* ¼ van honderd + 1 d. i. 26 ; zie V e r r e l.
Vie'ren (1 *in rust doorbrengen* ; 2 *feestelijk doorbrengen of gedenken* ; 3 *vereeren* ; *eer bewijzen aan* ; 4 *loslaten* ; *laten uitloopen of schieten* ; 5 *toegeven*), vierde ,heeft gevierd: 1 *den Zondag —, den Sabbat —, Kerstmis —, Paschen —*; 2 *feest —, bruiloft —* ; *zijn verjaardag —, een overwinning —, den triomf —* ; 3 *een dichter —, een zanger —* ; 4 *het vliegertouw —, den schoot —, de boeilijn —,* laten slippen ; *een der reddingsbooten —,* te water laten schieten; *men vierde de bakboordsboot* ; 5 *zij* (*Hanna*) *vierde de luimen der best* (Potg.), toegeven aan, inwilligen ; *zijn lusten bot—*; (*aan*) *zijne hartstochten den teugel —.*
Vie'rendeel (*het vierde deel*), o. —deelen : *een — uurs, een — jaars.*
Vie'rendeelen (*in vier stukken snijden, hakken enz.*), vierendeelde, heeft gevierendeeld : *een geslachte os —,* in vier stukken hakken ; *iemand —,* oude lijfstraf, inz. met 4 paarden vaneentrekken.
Vier'handigen, m. mv., zie A p e n ; —**hoek** (*meetkundige figuur, besloten binnen vier lijnen*), m. —en : *de — op een plat vlak, de — op den bol* ; —**hoekig** (*met vier hoeken*), bn. : *de —e veelhoek,* b.v. de ruit, het trapezium ; —**honderd** (*viermaal honderd*), telw. : *dat paard kost me — gulden* ; —**jarig** (*vier jaar tellende of durende*), bn. : *een — paard, een — contract.*
Vie'ring (bouwk. *de „vierkante" ruimte tusschen het presbyterium en het schip van een kruiskerk, meestal met een koepel gedekt*), v. —en.
Vier'kant 1 (*regelm. vierhoek*), o. —en ; **2** (*met vier kanten of hoeken*), bn. en bw.: *een — park, een —e tafel* ; fig. *een —e boer,* stevig, sterk, zie A c h t k a n t ; *de jongen is nog wat —,* ruw, lomp; zegsw. *in vele landen van Europa staan de partijen — tegen elkaar over,* lijnrecht ; *iemand — de deur uitgooien,* volkst. ; *iemand — de waarheid zeggen,* flink, geheel en al ; *iem. — uitlachen,* in zijn gezicht ; *iem. — tegenspreken,* ronduit ; —**kantig** (*vierkant*), bn. : *een —e tafel.*
Vierkleu'rendruk (*bewerking, waarbij men allerlei kleurschakeeringen verkrijgt door vier kleuren achtereenvolgens op elkaar te drukken*), m. gmv. ; verg. D r i e k l e u r e n d r u k ; —'**kleurig** (*met vier kleuren*), bn.: —*e bloemen, de —e vlag van Transvaal.*
Vier'ledig (*met vier leden*), bn.: spraakk. *e. — onderwerp* ; alg. *een —e grootheid* ; —**ling** (*vier even oude kinderen van één moeder*), m. en v. —en, verg. D r i e l i n g en T w e e l i n g ; —**looper** (scheepst. *takel met twee dubbele haakbloks*), m. —s ; —**maal** (*vierkeer, vierwerf*), bn. en bw. ; —**maandelijksch** (*zich elke vier maanden herhalende*), bn., verg. D r i e m a a n d e l ij k s c h ; —**pootig** (*met vier pooten*), bn. : —*e dieren* ; ook *Vierbeenig* ; —**regelig** (*uit vier regels bestaande*), bn. : *een — versje.*
Vier'schaar (*rechtbank,* o.a. *in den Frankischen tijd*), v. —scharen : een — was eig. een door vier scharen, schranken of banken ingesloten ruimte, waarbinnen de rechters plaats namen, terwijl de toeschouwers er rondom heen stonden ; zegsw. *de — spannen,* recht gaan spreken; *iemand voor de — dagen* gerecht, vroeger: *de — van schepenen* ; fig. *de historie dagen voor de — der critiek.*
Vier'snarig (*hebbende vier snaren*), bn.: *e. — instrument, een — speeltuig* ; —**span,** o. —nen : *hij rijdt met een —,* met vier paarden voor zijn koets ; —**sprong** (*kruispunt van twee doorloopende wegen*), m. —en ; —**stemmig** (*voor vier zangstemmen*), bn.: *een — lied,* zie : D r i e- en T w e e s t e m m i g ; —**tal** (*vier stuks, vier personen*), o. —len ; —**talig** (*loopende over of bevattende de woorden van 4 talen*), bn. : *een — woordenboek* ; —**tallig** bn. : het — stelsel van tellen, waarbij nl. 4 als grondtal genomen wordt ; —**tel** (*oude vochtmaat, 7.5 L.*), o. —s ; —**tijd** (*rusttijd, vacantie*), m. gmv. : — *aan de Vlijt geschonken* (Staring), rusttijd ; —**vlak** (meetk. *lichaam met vier vlakken*), o. —ken : *het regelmatig — wordt ingesloten door vier gelijke, gelijkzijdige driehoeken,* zie T e t r a ë d e r ;

—**vlakkig**, bn.: *een —vlakkige hoek.*
Vier'vleugeligen (*insecten met twee paar vleugels*), v. mv.: *glazenmakers, juffertjes zijn* —; —**voet** (*wat of wie vier voeten heeft*, inz. *paard*), m. —en: *ik kwam te* —, te paard, ook: in galop, snel; —**voeter** (*viervoetig dier*: *paard, hond*), m. —s; —**voetig** (*hebbende vier pooten*), bn.: *de —e dieren*; —**vorst** (*een vertaling van tetrarch*), m. —en: *Herodes was een* —, ondergeschikte vorst v. Galilea, nl. over een vierde der Romeinsche provincie Palestina; —**vorstendom** (*gebied van een viervorst*), o. —men; —**voud**, o. —en: *acht is een — van twee*; —**voudig**, bn.: *een — onderwerp*; —**wekig** (*vier weken tellende of durende*), bn.: *een — hondje, een —e reis*; —**werf** (*vier keeren*), bn. en bw.: *een — hoezee*; — *iets herhalen*; —**zijdig** (*met 4 zijden*), bn.: *een — prisma.*
Vies (*vuil, smerig, walging veroorzakend*), bn. en bw.; —zer, —t: *een —ze achterbuurt, —ze handen, een —ze lucht, dat ruikt of riekt* —, *die doek ziet er — uit*; fig. —*ze praatjes,* — *ze taal*; zegsw. *Derk Joosten was er niet — van, het vak van strooper met dat van jager te verbinden* (C. O.), hij hield daar wel van; *onze kostganger valt nogal* —, *hij is — op zijn eten*, kieskeurig; spreekw. —*ze varkens worden niet vet*, men moet niet al te kieskeurig zijn op zijn eten; *een — gezicht zetten*, walging uitdrukkend.
Vie'zerik (*iem., die vies is of doet*), m. —en.
Viezeva'zen (*grillen, kuren*), v. mv.: *drink eens vader, en zet die — uit het hoofd* (Potg).
Vie'zigheid (*vuilheid*; *vuil voorwerp*), v. —heden: *daar ligt* —.
Vif (Fr. *levendig, opgewekt, wakker, vlug*), bn.; viver, —st; lees: *vief*; verg. Kwiek.
Vigeeren (*gelden, v. kracht zijn*): — *wordt vooral gebruikt van wetten.* (g = g).
Vigilant' (Fr. *waakzaam, wakker*), bn. (g = zj).
Vigilan'te (Fr. *gesloten huurrijtuig* inz. *voor vier personen*), v. —s.
Vigileeren (*oppassen, waakzaam zijn*; *scherp letten op*).
Vigi'lie 1 (*dag of avond voor e. hoogen R.-K. feestdag*), v. —liën, (g = g); zie Vieravond; **2** —**giliën** (*nachtwaken*; inz. *nachtelijke gebeden voor een overledene, voordat hij begraven wordt*), v. mv.
Vigi'lieuag (eig. *waakdag*: *vastendag voor een der hooge R.-K. feestdagen*, b.v. *voor Kerstmis, Pinksteren enz.*), m. —dagen. (g = g).
Vignet' (Fr. *drukversiering in een boek*; eig. *wijngaardblaadje*), o. —netten; lees: *vien-jet'*.
Vigoro'so (It. muz. *met kracht*; *stout, vurig*), bw. (g = g).
Vigueur' (Fr. *kracht*), v.: *in* —, van kracht; *onder — eener wet*, door kracht dier wet.
Vij'and (eig. *hatend*: 1 *iemand, die haat en dit tracht te uiten in daden of woorden*; 2 *tegenstander*; *iemand die van iets afkeerig is*; 3 *vijandelijk leger*; *vijandelijk volk*), m. —en: 1 *hij is mijn* —, hater, bestrijder; 2 *een — van leugentaal, van het spel, van den drank*; 3 *de — kwam aanrukken*; *Frankrijk de geslagen — van Duitschland*; nog: *de — des menschen*, de duivel; *de booze* —, verg. Aartsvijand, Erfvijand.
Vijan'delijk (*van den vijand, als e. vijand*), bn. en bw.: *het — leger, een —e inval*; — *tegen iemand optreden*; —**elijkheid** (*vijandelijke daad*), v. —heden; —**ig** (*vijandschap toedragende*), bn. en bw.; —er, —st: *iemand — zijn, iemand — tegenover zich zien*; — *staan tegenover iemand*; —**igheid** (*datgene, waardoor mensch of dier zich een vijand toont*), v. —heden: *een daad van* —, vijandschap; —*heden plegen*; oorlog: *de —heden openen.*
Vijandin' (*vrouwel. vijand*), v. —nen: *zij is mijn* —; *zij is e.* — *v. kwaadspreken.*
Vij'andschap (*gevoel van haat*), v. —pen: *in — leven met iemand*, in vijandige verhouding; — *tusschen twee volken.*
Vijf (*vier plus één*, 5 × 1), **1** bep. hoofdtelw.: *een kwartje is — stuivers, onze hand heeft — vingers*; *hoofdstuk* —, *les* —, *vers* —, het vijfde; **2** zn.: *iets in vijven snijden, vouwen*; *het is bij vijven*; *zij waren met hun vijven*; *schrijf eens twee vijven*, cijfers; *hij wierp twee vijven, ik heb nog twee vijven* (kaarten); fig. *hij had allerlei vijven en zessen*, ook, *vieren en vijven* (kaarten), bedenkingen, uitvluchten.
Vijf'daagsch (*vijf dagen durende of om den vijfden dag*), bn.: *c.* — *proces*; *e.* —*e beurt als wacht*; ook, vijf dagen oud: *een — kalf*; —**de** (*ranggetal*) **1** bn.: *de — maand is Mei*; *een — en nog een — is twee* — (deelen); **2** als zn.: *derden zijn grooter dan vijfden*; —**dehalf** (4½) telw.: *dat kost —halven stuiver*; —**depart** (⅕ *deel*), o. —en: *het — van een taart*, —je, o. —s; —**derhande, —lei** (*in vijf soorten*), soortgetal: *hier zijn — wijnen, sigaren enz.*; —**hoek** (*meetkundige figuur met vijf zijden*), m. —en; —**hoekig** (*met 5 hoeken*), bn.; —**honderd** (5 × 100), telw.: — *gulden.*
Vijf'jarig (*5 jaar oud, 5 jaar durend*; *om de 5 jaar*), bn.: *e.* — *paard*; *e.* — *verblijf in den vreemde*; —**je** (*kwartje*), o. vijfjes; —**kantig** (*met 5 kanten*), bn.: *een —e koepel, een — doosje*; —**maal** (*5-keer, 5-werf*), bn. en bw.: *ik heb je — gewaarschuwd*; —**ponder** (*kogel, gewicht, stuk geschut*), m. —s, verg. Achtponder; —**schacht** (*een soort van weefsel voor boerinnenkleeding*), o.; —**schachten**, bn.: *een — rok*; —**tal** (*vijf stuks, vijf personen*), o. —len; —**tallig**, bn.: *het — stelsel*, verg. Viertallig; —**vingerig** (*vijf vingers hebbende*: *van dieren en planten*), bn.; —**voetig** (*tellende vijf versvoeten*), bn.: —*e jamben*; —**voud**, o. —en: *25 is een — van 5*; —**voudig** (*5-dubbel*), bn.: *e.* —*e oogst.*
Vijf'wouter (*uiltje, vlindertje, witje*), m. —s, ook: *Wiewouter*; —**zijdig** (*met 5 zijden*), bn.: *e.* —*e veelhoek, e.* —*e piramide.*
Vijf'tien (*tien plus vijf*), telw. en zn.: —en: *wij waren met* —*en*; —**de** (*ranggetal*), telw.: *de — dag*; —**dehalf** (telw. *veertien en een half*), bn.: *dat tafeltje kost me —halven gulden*; —**derhande, —lei** (*in vijftien soorten*), bn.: — *rozen,* — *kleuren*; —**honderd** (*15-keer honderd, 1500*), telw.: *dat stukje wei bracht — gulden op*; —**jarig** (*15 jaar oud, 15 jaar durende*; *om de 15 jaar*), bn.: *een —meisje, een —e vrede*; —**maal**

(*15-keer, 15-maal*), bn. en bw.; —**voud**, o. —vouden: *30 is een — van 2*; —**voudig**, bn.: *een —e oogst, een —e winst.*

Vijf'tig (*5-maal tien*), **1** bep. telw.: lees: *fijftig*, dan in 51—60 is de v = v.; *hier zijn — gulden*; **2** zn.: *met —en*; —**er**, m. —s: *een nog krachtige —*, man van vijftig jaar; —**jarig** (*tellende of durende 50 jaar*; *om de 50 jaar*) bn.: *e. — man*; *e. —e vrede*; —**maal** (*50-maal, 50-keer*), bn. en bw.; —**ponder** (*gewicht v. vijftig pond*), m. —s; —**ste** (*ranggetal*), telw.: —**tal** (*50 stuks, 50 personen*), o. —tallen; —**voud**, o. —en; —**voudig**, bn.: *een —e vergoeding.*

Vijg **1** (plantk. *vijgeboom*), m. —en: *de — is afkomstig uit Z.-Azië*; **2** (1 *oostersche geconfijte vrucht*; 2 *paardemop*), v. —en: 1 *de — bevat veel suiker*; *in Spanje heeft men twee soorten van —en, vroege en late*; zegsw. *—en na Paschen*, mosterd na den maaltijd; 2 *ieder zijn meug*, (zie ald.) *zei de boer en hij at —en*, volkst.

Vij'geblad (*blad van een vijgeboom*), o. —bladeren, —bladen; —**boom**, m. —en.

Vij'genmal (*biezen mand, waarin vijgen worden verpakt en verzonden*), v. —matten.

Vij'gepeer (*een vijgvormige peer*), v. -peren.

Vijl (*stalen rasp, dienende om houten of metalen voorwerpen glad te maken*), v. vijlen: zegsw. fig. *de — over iets*, b.v. *een opstel, laten gaan*, den vorm verfijnen of veredelen.

Vij'len (1 *werken of bewerken met een vijl*; 2 fig. *polijsten, schaven*; 3 *door wrijven stuk gaan, slijten*), vijlde, heeft (bet. 1 en 2), is (bet. 3) gevijld: 1 *een sleutel —*; 2 fig. *een opstel, een gedicht —*; 3 *die kabel zal stuk — op den havenrand*, nl. door de wrijving doorslijten.

Vijl'sel (*wat door vijlen van eenig metaal afvalt of wordt afgenomen*), o. gmv.; zie IJzervijlsel.

Vij'ver (*gegraven, omsloten waterkom in een tuin of e. park*), m. —s: *een — met goudvisschen een — met karpers.*

I. Vij'zel (*stampvat*), m. —s; z. Mortier.

II. Vij'zel (*schroef*; *werktuig tot het opvoeren van water*, ook, Vijzelmolen: *werktuig tot het opwinden van zware lasten*), v. —s.

Vij'zelen (*opwinden*; fig. *opheffen*), vijzelde, heeft gevijzeld; verg. Opvijzelen.

Vij'zelmolen (*tonmolen met een draaiende spiraalschroef, in 1754 uitgevonden*), m. -s.

Vi'king (*held*, inz. *zeeheld, zeekoning bij de oude Noren*), m. —s.

Vilajet', ook, **Wilayet'** (*Turksche provincie*), v. —s: een — is verdeeld in provinciën of *sandsjaks*, deze in arrondissementen of *kaza's* en deze in districten of *mahyes.*

Vil'der (*man, die gestorven dieren vilt*), m. vilders; verg. Koudslachter.

Vil'dersbedrijf (—*ambacht, —werk*), o. gmv.; —**kar** (*kar van den vilder*), v. —ren; —**paard** (*karpaard van den vilder*), o. —en; —**werk** (*werk van een vilder*), o. gmv.

Vil'hout (*stompje hout, waarmee de vilder de huid v. h. vleesch stoot*), o. —houten.

Vil'la (*buitentje, landelijk gelegen heerenhuis*), v. —'s; —**park** (*park met villa's*), o. —en; —**tje**, o. villatjes.

Villanel'le (Fr. *gedichtje van Italiaanschen oorsprong in drieregelige strophen, landelijk liedje*; *boerendans*), v. —s.

Villegiatuur' (Fr. *verblijf buiten in den zomer*), v. gmv.

Ville morte' (Fr. *doode, vervallen stad*), v. —s: *de —s, —s der Zuiderzee.*

Vil'len (*de huid afstroopen*), vilde, heeft gevild: *een kat, een mol —*; zegsw. fig. *ik ben daar gevild*, afgezet, geldelijk bedrogen.

Vilt (*stof voor hoeden en pantoffels enz., vervaardigd uit wolharen*), o. gmv., (soorten), o. vilten; —'**achtig** (*gelijkende op vilt*), bn.: *een —e stof*; —**fabriek** (*fabriek voor vilt en vilten voorwerpen*), v. —en; —**ig** (—*achtig*), bn.; —**en** (*van vilt*), bn.: *een — hoed, dit zijn — pantoffels, — zooltjes*; —**hoed** (*hoed van vilt*), m. —en; —**papier** (*dik, viltachtig papier, als onderlegger van tapijten*), o. gmv.

Vim (*honderdtal*), v. vimmen: *een — takkenbossen, riet, bossen stroo*; *een — rogge*, d.i. honderd en nog vier bossen toe.

Vin (1 *zwemwiek*; 2 *roodpuntige puist*), v. —nen: 1 *de vinnen van den baars zijn rood*; zegsw. *geen — verroeren*, geen lid of vinger bewegen; *er is geen — te zien*, het is pikdonker; 2 ....., *waar een bloed— smartelijk pleegt te steken* (Staring).

Vincentia'nen (*leden eener Vincentiusvereeniging*), m. mv. (t = s).

Vincen'tius-vereeniging (*R.-K. vereeniging tot het bezoeken en ondersteunen van huiszittende armen*), v. —en: zoo genoemd naar den stichter der vondelinghuizen te Parijs, Vincentius à Paulo, 1576—1660.

Vin'den (*door zoeken of toevallig iets gewaarworden en daarvan bezit nemen*), vond, heeft gevonden: *zijn sleutel, een boek, een brief —*, terugvinden na te zoeken; *iemand thuis —*, aantreffen; *in een brief veel fouten —*, opmerken; *ik vind het koud*, bevinden; *een voorwendsel —*, uitdenken; *een raadsel —*, oplossen; *de tijd voor iets —*, uitsparen; *troost —*, hebben: *gehoor —*, verkrijgen; *ik zal hem wel —*, mij op hem wreken; *de oplossing v. e. vraagstuk —*, hebben; *zich laten —*, inschikkelijk zijn; *zich ergens laten —*, zorgen dat men er is; *het met iemand kunnen —*, in vriendschap leven; —**er** (*iem., die iets vindt*; vroeger ook: *dichter*), m. —s: —**ing** (*uitvinding*), v. —en.

Vin'dicat atque polit' (Lat. *dit wreekt en dat beschaaft*, zinspreuk bij het Groningsche studentenwapen: een vijl en een zwaard).

Vindica'tie (*wraakneming, wreking*; *gerechtelijke opeisching*), v. —s, —tiën; —*van eer*, terugvordering (t = s).

Vindicatief' (*wraakzuchtig, straffend*), bn.

Vindiceeren (*wreken, straffen*; *redden, bevrijden*: *gerechtelijk terugvorderen, terugeischen*: *aanspraak maken op, inroepen, doen gelden*).

Vin'ding (*ontdekking, uitvinding*), v. —en.

Vin'dingrijk (*kunnende uitdenken, geestig, scherpzinnig*), bn.; —er, —st: *e. — man*, vernuftig; *een —rijke geest*, verg. Inventief.

Vin'dingskracht (*vermogen, om iets uit te vinden, verbeeldingskracht*), v. gmv.

Vind'plaats, v. —plaatsen: *de —plaatsen*

van fossielen op Java zijn niet talrijk ; *de —plaatsen van eieren op Rottum.*

Vin'ger (*voorlid der hand*), m. —s, —en : *de —s der hand* : *de wijs—, de middel—, de ring—, de duim en de pink* ; *de —s van een handschoen* ; zegsw. *hij heeft lange —s*, hij is diefachtig, oneerlijk, verg. K r o m ; *men ziet hem daar op de —*, ziet scherp op hem toe ; *iemand op de —s tikken*, zie T i k k e n ; *iets door de —s zien*, oogluikend toelaten, een oogje toedoen, vergeven ; *ik kan hem om den — winden*, ik kan met hem doen wat ik wil ; *voor iets geen — in de asch steken*, zie A s c h ; *mijn —s jeuken*, zie J e u k e n ; *iemand met een natten — kunnen beloopen of aanwijzen*, eer de natte vinger droog is, wijs ik hem u met dien vinger aan, hij is dichtbij, nabij ; *den — op de wonde leggen*, zie W o n d e ; *de twee —s opsteken*, zweren, een eed afleggen ; *iemand den — op den mond leggen*, het zwijgen opleggen ; *iets op zijn —s kunnen narekenen*, zie N a r e k e n e n ; *de — Gods*, Gods werk, zie Exod. 8 : 19 ; *hier was de — Gods* (Da Costa), kracht, leiding.

Vin'gerafdruk (*afdruk van hand of vingers of vingertoppen: hulpmiddel der politie als herkenningsteeken, dactyloscopie*), m. -ken; —**alphabet** (*de teekens der vingerspraak, vroeger geleerd door de doofstommen*), o. gmv. ; —**breed** (*de breedte van een vinger*), o.: *ik zal geen — voor hem op zij gaan*, verg. H a a r b r e e d ; —**dik**, bn.: *e. —dikke boterham*, dik als een vinger ; —**doekje** (*fijn vingerservetje*), o. —s ; —**glas** (*glazen bakje naast het couvert tot reiniging der vingers*), o. —glazen ; —**handschoen** (*handschoen met 4 vingers en een duim*), m. —en, verg. W a n t ; —**hoed** (*vingerdopje voor naaisters* ; (*oude benaming van een inhoudsmaatje voor natte waren*, nl. *een cL.*), m. —en ; —**hoedskruid** (*een leeuwenbekachtige giftplant*), o. gmv.; —**kom** (*glazen of porseleinen kom, gevuld met water tot reiniging der vingers*, verg. V i n g e r g l a s), v. —kommen ; —**lang** (*de lengte van een vinger hebbend*), bn.: *e. —e cigarette of sigaar*, verg. V i n g e r b r e e d, —d i k ; —**lid** (*lid van een vinger*), o. —leden ; —**ling** (*ouderwetsche ring, aan den bovenkant soms 4 cM. breed*), m. —en : *een — van de oude juffrouw De Groot* (C. O.), ook : *vingerovertrek*, b.v. *een zeemleeren —* ; —**ring** (*ring, om aan den vinger te dragen*), m. —ringen ; —**spraak** (*ouderwetsche kunsttaal der doofstommen*), v. gmv. ; zie —a l p h a b e t); —**top** (*top van een der vingers*), m. —pen : *platte —toppen* ; —**vlug** (*vlug of rap met de vingers, diefachtig*) : *een — vlugge dief* ; —**wijzing** (eig. *een handje, wijzend met den voorvinger*; fig. *aanduiding, teeken, wenk*), v. —en: in de krant ziet men bij een advertentie meermalen een —, om er de aandacht op te vestigen; in de straten vindt men geschilderde —en om een kantoor, een magazijn enz. aan te duiden ; —**zetting** (*juiste plaatsing en verplaatsing der vingers bij 't bespelen van een muziekinstrument*), v. —en.

Vingt-et-un' (Fr. *een en twintig* : *zeker hazardspel met kaarten*), o. gmv.: — *spelen.*

Vink (dierk. *zangvogel, zomervogel, welke overal in ons land nestelt en broedt* ; in Amsterdam : *naam van elken kleinen vogel*, ook V i n k i e), m. —en ; zie D i s t e l-, G o u d—, V l a s v i n k ; verg. ook : L o k—, L u i s t e r—, R o e r v i n k.

Vin'ken (*ter vinkenjacht gaan*), vinkte, heeft gevinkt ; —**er** (*vinkenvanger*), m. -s.

Vin'kenbaan (*vangplaats van vinken*), v. —banen ; —**ei** (*ei van een vink*), o. —eren; —**nest** (*nest van een paar vinken*), o. —en; —**net** (*net voor de vinkenjacht*), o. —ten; —**slag** (*knip*), o. —slagen; —**tijd** (*tijd v. d. vinkenvangst, het najaar*), m. gmv. ; —**touw** (*touw v. h. vinkennet*), o. gmv. : zegsw. *op het — zitten*, op de loer liggen, tuk zijn op vangst, belust op winst ; —**vangst** (*het vangen v. vinken*), v. gmv.

Vin'keslag (*het slaan, de zang v. d. vink*), m.gmv.: *de — is helder en doordringend.*

Vin'kie, zie V i n k.

Vin'nig (*scherp, vlijmend*; fig. *bits*), bn. en bw. ; —er, —st : *de visscher met zijn — mes* (Hofdijk); *een — woord, het is — koud*, snerpend ; — *bijten* ; fig. —*e vijandschap*, kwaadaardig.

Vin'visch (*walvischachtige visch der noordelijke zeeën*), m. —visschen: de — is volwassen ± 25 M. lang en heeft aan het verhemelte twee rijen baarden.

Vin'voetige d i e r e n (*robben*), o. mv.

Vio'la d a b r a c 'c i o (It, muz. *altviool*), v. —'s; — d a g a m'b a, (It. muz. *knieviool, basviool*), v. —'s.

Viola'tie (*schending*; *ontheiliging*), v. —s, —tiën: *een — van het recht*, (t = s); **violeeren** (*onteeren, schenden, verkrachten, geweld aandoen*).

Vio'len, v.mv.: — *laten zorgen*, z. F i o o l.

Vio'lenbed (*tuinbed met violen*), o. —bedden.

Vio'lenstroop (*middel tegen spruw*),v.gmv.

Violent' (*geweldig, gewelddadig*), bn. en bw.

Violen'tie (*geweld*), v. —tiën, —ties: *met -.*

Violet' (*bloem, wilde violier*), v. —ten. gew.

Violet' 1 (Fr. *paars*), bn.: *de bloemen der iris zijn —, —te avondwolkjes*, paarsachtig blauw ; **2** (*het paars*), o. gmv.: het — ontstaat door menging v. rood en blauw ; —**blauw** (*paarsachtig blauw*), bn. ; —**bruin** (*paarsachtig bruin*), bn. ; —**kleurig** (*de violetkleur hebbende*), bn.: *—e anemonen.*

Violier' (*tuinbloem*), v. —en; z. L a k o o i.

Violi'no (It. *viool*), v. —'s.

Violist' (*vioolspeler*) m. —en; —**e**, v. —n.

Violoncel' (Fr. muz. *groot vioolvormig snaarinstrument, knieviool*), v. —cels ; —**cellist'** (*bespeler van een violoncel*), m. —listen, ook, C e l l i s t.

I. Viool' (*lente- of voorjaarsbloem*), v. violen : *de bosch—, de driekleurige —, de veld—, de grootbloemige — enz.* ; —**tje**, o. —s.

II. Viool' 1 (*vedel*), v. violen : zegsw. *de eerste — spelen*, fig. den boventoon voeren, het hoogste woord hebben, de eerste rol spelen ; **2** (*vioolspeler*), m. violen : *hij is in dat orkest de eerste —* ; zie V i o l i s t, C o n c e r t m e e s t e r en V e d e l a a r.

Viool'boom (*Amerik. boom*), m. -boomen.

Viool'hals (*handvat d. viool*), m. —halzen; —**hars** (nl. *tot het bestrijken v. d. haren v.d.*

strijkstok), v. en o. gmv.; —**kam** (*opstaand houten plaatje, waarover de snaren gespannen zitten*), m. —kammen ; —**kist** (*doos voor een viool*), v. —en ; —**les,** v. —sen ; —**lessenaar,** m. —s ; —**muziek,** v. gmv.; —**sleutel** (*de g-sleutel* nl. *op de 2e lijn*), m. —s ; —**snaar** v. —snaren ; —-**sonate** (*sonate voor de viool*), v. —n, —s ; —**spel** (*het spelen op de viool*), v. gmv. ; —**speler** (*man, die de viool bespeelt, violist*), m. —spelers.

Vira'go (*manwijf, driedekker, mannetjesputter, onversaagd vrouwspersoon*), v. virago's.

Virgi'lius : zie V e r g i l i u s.

Viriel' (*mannelijk, manhaftig*), bn.; -er. -st.

Viriliteit' (*manbaarheid*), v.; zie P u b e r t e i t.

Virtuoos' (It. *iemand, die in eenig kunstvak* inz. *in de toonkunst, uitermate bedreven is*), m. —tuozen ; vr. —**ose,** —n.

Virtuositeit' (*het virtuoos-zijn, 't meesterschap in eenige kunst*), v. gmv. *de — van beroemde vioolspelers*; *dit lied, dat gedicht, die roman is met —, geschreven.* (s = z).

Vir'tus in me'dio (Lat. [*de*] *deugd ligt in het midden*) : de deugd komt de eereplaats toe ; ook: de middelweg is de beste.

Vir'tus nobi'litat (Lat. [*de*] *deugd adelt*), devies der Orde v. d. Ned. Leeuw, zie ald.

Virulent' (Lat. *venijnig, kwaadaardig; heftig*), bn.; —**ie,** v. gmv.; lees: *vie-ru-lent'*.

Vi'rus (geneesk. *vergif*; *smetstof*), o. gmv.

Vis (Lat. *kracht, macht*), v. vires : — *co'mica,* kracht van het comische.

Vi'sa (Lat. mv. van *visum* : *handteekening voor gezien*), o. mv.: *ergens zijn — op zetten,* bekrachtiging. (s = z).

Vis-à-vis' **1** (Fr. *tegenover*), bw.; **2** als zn. (*zitplaats tegenover e. ander* ; *rijtuig met twee zitbanken tegenover elkander*), v. ; **3** (*tegenover elkaar zittende personen*), m. en v.: *die heer was aan tafel mijn —*; *mevrouw B. was in 't rijtuig mijn —*; lees : *viez-a-vie.*

Visch (dierk. *koudbloedig gewerveld dier in het water levend, door kieuwen ademend, zich door eieren voortplantend*): **1** (*als voorwerpsnaam*), m. visschen: **2** (*als stofnaam*), v. gmv. : van de 12000 bekende soorten van visschen leven er ongeveer 1/4 in zouten 3/4 in zoetwater ; men onderscheidt *kraakbeenige* en *beenige visschen* ; ook verdeelt men deze klasse van dieren in orden als : stekelvinnigen, weekvinnigen, vastkakigen, rondbekkigen, glansschubbigen enz. : *er is rivier— en zeevisch* ; zie ook : B a k v i s c h, B r u i n—, G o u d-, K a t—, S t o k—, W i t v i s c h enz. : zegsw. *hij kan zwemmen als een —*, flink, vaardig, vlug ; *hij is zoo gezond als een —*, in elk opzicht gezond, kerngezond en frisch ; *boter bij de —*, betaling bij aflevering van 't werk enz.; *het vischje moet zwemmen,* bij 't eten van visch dient men een glas bier of wijn te gebruiken ; *hij is — noch vleesch,* hij is iets halfs, bezit geen beginselen ; —**achtig** (1 *op visch lijkende,* 1 bn. : *een —e smaak, een —e lucht* ; 2 *graag visch lustende*) : *hij is niet —*; —**akte** (*schriftelijk bewijs, dat men recht heeft in wateren v. d. gemeente of van het rijk met meer dan één hengel te visschen*), v. —n ; —**angel** (—*hoek,* —*haak*), m. —s ; —**arend** (dierk. *valkachtige vogel, die op visch aast, zeearend*), m. —en ; —**bank** (*bank op de vischmarkt, om er visch op te leggen of op schoon te maken*), v. —en ; —-**ben** (*ben of korf, om visch in te venten*), v. —nen ; —**blaas** (*blaas van een visch*),v. —blazen ; —**boer** (*venter van visch*), m. —en ; —**diefje** (dierk. *een soort van sterntje*), o. —s ; —**duivel,** m. —s, zie M e e r v a l ; —**gard** (*lange stok met koperen strik om snoek te vangen*), v. —en ; —**garen** (*vischnet* ; ook : *garen, waarvan het vischnet geknoopt wordt*), o. ; —**graat** (*been van een visch*), v. —graten ; —**grom** (*ingewand van visschen*), o. gmv. ; —**grond** (*plaats in de zee, waar de visch zich ophoudt*), m. —en ; —**haak** (—*angel*), m. —haken: zegsw. *aan den — bijten,* zich laten inpalmen of verschalken ; —**handel** (*handel in visch*), m. gmv. ; —**handelaar** (*iemand, die in 't groot in visch handelt*), m. —s, —laren ; —**hobbelaar,** m. —s, zie H o b b e l a a r ; —**hoek** (—*angel*), m. —en.

Visch'kaar (*bak met gaten, waarin visch levend bewaard kan worden, mits de kaar in stroomend water ligt*), v. —karen ; —**kanis** (*gesloten vischmand*), v. —sen ; —**kar** (*kar tot vervoer van visch*), v. —ren; —**kooper** (—*handelaar*), m. —s; —**kuip** (*balie voor visch*), v. —en ; —**lepel** (*lepel, om gekookte visch op te scheppen*), m. —s ; —**lijm** (*lijm, uit de zwemblaas v. d. steur vervaardigd*), v. gmv.; —**lijn** (*vischsnoer*), v. —en; —**lucht** (*eigenaardige lucht, bijzonder door niet al te versche visch verspreid*), v. gmv. ; —**maal** (*maal v. vischgerechten*), o. —malen ; —**markt** (*markt, waar visch verkocht wordt*), v. —en ; —**meel** (*gedroogde, gemalen vischafval*), o. gmv. : — *dient als veevoeder of als meststof*; —**mes** (*mes v.d. vischboer*), o. —sen ; —**mest** (*jong vischbroed, als voedsel ongeschikt*), m. gmv.; —**net** (*net om visch te vangen*), o. —ten, zie: K r u i s n e t, F u i k, S l e e p n e t, S c h r o b n e t, W o n d e r k u i l.

Visch'noe, m.; zie V i s h n o e.

Visch'otter (dierk. *de gewone otter*), m. -s : *de — leeft aan de oevers van meren, rivieren enz. en is een gevreesde vischvanger* ; —-**pakker** (—*inpakker*), m. —s; —**partij** (*feestelijk vischmaal*), v. —en ; —**pastei** (*pastei, uit visch toebereid*), v. —en ; —-**plaat** (*steenen plaat met gaatjes, op een vischschotel*), v. —platen ; —**recht** (*recht tot visschen*), o. gmv.; —**reiger** (*reiger, die op visch aast*), m. —s; —**rijk** (*rijk aan visch*), bn.; —er, —st: —*e meren*; —**rijkheid,** v. gmv.; —**saus** (*botersaus bij gekookte visch*), v. —en; —**schotel** (*schotel met of voor visch*), m. —s; —**schub** (*schub van een visch*), v. —ben.

Visch'sloep (*kleine vischschuit*), v. —en; —**spaan** (*platte vischlepel*), v. —spanen ; —**stand** (*vischrijkdom*), m. gmv.; —**teelt** (*het kweeken van jonge visch*), v. gmv. : *de kunstmatige —*; —**tuig** (*gereedschap, om te visschen*), o. —en; —**vangst** (*het vangen v. visch*), v. gmv.; —**venter** (*iem., die visch in de straten vent*), m. —s ; —**vrouw** (*vrouw, die visch verkoopt op de vischmarkt of er mee vent*), v. —en; —**want** (*netten en tuig v. e. visscher*), o. gmv.; —**water** (*water*

om in te visschen), o. —s, —en : *verpachting van* —; —**wijf** (*platte naam voor vischvrouw*), o. —wijven; —**wijventaal** (*platte, ordinaire, ruwe taal*), v. gmv.; —**winkel** (*winkel waar visch verkocht wordt*), m. —s.

Vis co'mica, zie V i s, v. gmv.

Visco'se (*de gomachtige vloeistof, waaruit de zijderups haar draad spint*), v. gmv.

Viscount (Eng. *burggraaf, in rang volgende op earl*; hetzelfde woord als v i c o m t e).

Viseeren (*nazien* ; *voor gezien teekenen* ; van passen; er een visum op zetten ; *mikken, beoogen, op iets doelen*). (s = z).

Vish'noe (*de behoudende kracht in de Indische drieëenheid* ; *beschermende god der Voor-Indiërs*), m., ook : *Vischnoe, Wischnoe, Krischna*; verg. B r a h m a en S i w a.

Visi'bel (Fr. *zichtbaar; gereed, gekleed*), bn.

Vi'sie (*het zien, inzage* ; *innerlijke aanschouwing, visioen*), v. gmv.: *plannen, een rapport ter* — *leggen*, ter inzage, om te worden ingezien.

Visioen' (*het zien van personen, zaken of toestanden, op natuurlijke wijze onwaarneembaar* ; *droombeeld, droomgezicht, hersenschim*), o. —en : —*en van voorspoed en glorie.*

Visionnair' 1 (Fr. *ziener; iem., die visioenen heeft*), m. —s; ook in deze bet.: V i s i o n a' r i s ; **2** bn.: —*e scheppingskracht.*

Visita'tie (*bezoek, onderzoek, inspectie* ; *onderzoek aan de grenzen ten bate van invoerrechten, naar contrabande in schepen enz.*: *huiszoeking*), v. —tiën, —ties, verg. K e r k— : *Maria's* —, het bezoek van de H.-Maagd Maria aan Elisabeth. (s = z).

Visi'te (Fr. *bezoek; geneeskundig bezoek*), v. visites ; —**boekje** (*boekje voor visitekaartjes*), o. —boekjes.

Visiteeren (*bezichtigen, bezoeken* : *onder-, doorzoeken, nazien*) : *de douanen zullen de trein* —.

Visi'teformaat (*afmeting v. e. foto, 10 op 6 cM.*), o. —maten ; —**kaartje** (*naamkaartje*), o. —s.

Visiteur' (*bezoeker, onderzoeker*; *ambtenaar bij de in- en uitgaande rechten*), m. —s. (s = z).

Visiteu'se (*zij, die aan een grenskantoor helpt bij 't visiteeren en wel het onderzoeken aan den lijve van smokkelende vrouwen*), v. —s: *die juffrouw is benoemd tot* — *aan dat grenskantoor.* (s = z).

Vis'schen 1 (*sterrenbeeld* : *het twaalfde teeken in den Dierenriem*), m. mv.: zie Z o d i a k ; **2** (*visch trachten te vangen*), vischte, heeft gevischt: *met d. hengel, het net, de vleet, de beug. d. wonderkuil* —, zie P e u e r e n; zegsw. fig. *naar iets* —, iets trachten te weten te komen ; *achter het net* —, te laat komen, als nl. een ander het voordeel reeds weg heeft; spreekw. *In troebel water is het goed* —, zie T r o e b e l ; *Elk vischt op zijn getij*, zie G e t ij.

Vis'scher (*iemand, die vischt*; *iemand, wiens bedrijf het risschen is*), m. —s.

Visscherij' (*het visschen*), v. —en: *de groote* —, haringvangst; *de* — *binnen- en buitengaats*; *de kleine* —, de walvischvangst.

Visscherij'tentoonstelling (*expositie van allerlei hulpmiddelen, gereedschappen enz. voor de vischvangst*), v. —en: *in 1880 is te Berlijn een internationale* — *gehouden.*

Vis'scherman (*visscher* ; ook : *visschersboot*), m. —lui.

Vis'schersbedrijf, o. gmv.; —**boot,** v.— -booten; —**dorp** (*dorp aan zee, waar veel visschers wonen*), o. —en ; —**haven** (*haven voor het binnenloopen der visschersvloot*), v. —s; —**hut** (—*huisje*), v. —ten; —**pink** (—*schuit*), v. —en ; —**prauw** (O.-I. *vischschuit*), v. —en.

Vis'schersring (*pauselijke zegelring met de beeltenissen der apostelen Petrus* [*het vischnet optrekkend*] *en Paulus*), m. —en.

Vis'ta (It. *zicht*; *vertooning*), o.: *e. wissel op* —, te betalen op zicht, verg. V e r t o o n; *zingen of spelen a prima* —, zie ald.

Vi'sum (Lat. *het geziene* ; *de onderteekening als echtheidsbewijs enz.*; *het „gezien"*), o. visa : *een Belgisch* — *op de passen* ; — *reper'tum*, geneeskundig verslag van de bevinding, b.v. bij lijkschouw enz. (s = z).

Vi'ta (*het leven*), v.: *attestatie de* —, akte of schriftelijk bewijs van leven ; spreekw. — *brevis, ars longa*, zie A r s l o n g a.

Vitaal' (*levens..., het leven betreffend*), bn. *versche lucht is een* — *belang.*

Vitaliteit' (Fr. *levenskracht, levensvermogen*), v. gmv.: *ook ministers hebben een grens van* —.

Vitami'ne (*stof, welke naast eiwitten, vetten, koolhydraten, water en zouten noodig is om het dierlijk leven in stand te houden*), v. —n

Vites'se (Fr. *snelheid* ;*sneltrein*), v. —s.

Vitra'ge (*opengewerkte, als kant geweven, witte stof voor venstergordijnen* ; ook : *de gordijnen hiervan gemaakt*), v. —s.

Vitri'ne (Fr. [*groote*]*winkel*—, *uitstalraam*; *glazen uitstalkast*), v. vitrines.

Vitriool' (*zwavelzuur*), v. en o. gmv.; —-**achtig,** bn.: *jenever met e.* —*en bijsmaak.*

Vit'ten (*kleingeestig bedillen*), vitte, heeft gevit : *hij vit op alles* ; —**lust** (*bedilzucht*), m. gmv. ; —**ter** (*armhartig bediller*), m. —s ; —**terig** (*gaarne vittende*), bn.; —er, —st ; —**terij'** (*kleingeestige critiek*), v. -en; —**zucht** (*vitlust, zucht om te vitten*), v.gmv.

Vi'tusdans, m.: zie S i n t—.

Viva'ce (It. muz. *levendig, vurig*), bw.

Vivaciteit' (Fr. *levendigheid*), v. gmv.

Vi'vant (Lat. *zij leven !*).

Viva'rium (*glazen bak voor levende dieren*, b.v. *e. terrarium, e. aquarium*), o. -s, -ria.

Vi'vat 1 (Lat. *hij* [of : *zij*] *leve*) ; **2** zn. o.: *een donderend* —; verg. l o v i v a t.

Vivisec'tie (*het proeven-nemen op levende dieren met wetenschappelijke doeleinden*), v. gmv.: de — heeft tal van bestrijders om haar wreedheid. (s = s).

Vi'vres (Fr. *levensmiddelen*), v. mv.

I. Vizier' (*Turksche minister, staatsraad*), m. —en, —s.

II. Vizier' (1 *helmklep, schuif vóór in den helm der ridders* : 2 *richttoestel, mikplaatje met gleuf op den loop van vuurwapenen* : *geweren, mitrailleurs, kanonnen enz.*), o. —en : 1 *het* — *diende om het gelaat te beschutten en te verbergen* : zegsw. *iem. met open* — *bestrijden*, ridderlijk, d.i. open en rond tegen hem optreden ; 2 zegsw. *iem. in 't* — *hebben*, in de gaten.

Vizier'korrel (*kleine verhevenheid of korrel op het uiteinde v. d. loop van een geweer*), v. —s: de — doet dienst bij het mikken, zie Korrel; —**lijn** (*richtlijn*), v. —en.

Vla (*Limburgsch cirkelvormig baksel met vruchten- of rijstspijs bedekt*; ook: *dessert-crême van eieren en melk met citroen of cacao*), v. vlaas: *e.kersen*—, *e. pruimen*—, *een abrikozen*—, *een rijstevla*; *citroen*—; **vlaai'je** (*kleine vla*), o. vlaatjes.

Vlaag (*bui*), v. vlagen: *e. regen*—; fig. *een — van toorn, krankzinnigheid, razernij*, aanval; *bij vlagen*, bij tijden, bij tusschenpoozen.

Vlaak 1 (*teenen horde, op welk men de wol slaat of klopt*), v. vlaken; **2** (*zandplaat, zandbank*), o. vlaken.

Vlaamsch 1 (*van, uit, in*: *als van, uit, in*: *betrekking hebbende op, eigen aan Vlaanderen*), bn.: *de —e taal, de —e letterkunde, het —e volk, de —e pers, de —e boekhandel, —e volkskracht, de —e zeden, de —e steden*; *de —e gaai*, meerkol; *een pond —*, d.i. *f* 6.00 = 20 schellingen van 12 groot; —*e beweging*, het streven, om in België aan de Vlaamsche taal dezelfde rechten te verzekeren als aan de Fransche; zie Franskiljon en Flamingant; **2** zn. o.: *hij sprak —*.

Vlaamsch'gezinde(*voorstander der Vlaamsche beweging in België*), m. en v. —n.

Vla'de, v. —n; zie Vla.

Vlag 1 (*dundoek*), v. vlaggen: *de Nederlandsche — of driekleur, rood, wit en blauw*: *de nationale —*: *de — hijschen*; zegsw. *de — strijken*, eig. de vlag laten zakken, ten bewijze van overgave, fig. onderdoen voor zijn mededinger; *onder een — varen*, partijleus of partijnaam; *de — dekt de lading*, de vlag van een onzijdige mogendheid werd op zee geëerbiedigd, fig. de naam v. den schrijver dekt of redt soms een minder goed werk en geeft het debiet; *met — en wimpel iets winnen*, glansrijk, d.i. met behoud van — en wimpel; *dat staat als een — op een modderschuit*, dat past geheel niet bij elkaar, dat is kwalijk voegende opschik, iets moois bij iets zeer leeliiks; *de vrede*—, de witte vlag; vlagje, vlaggetje, o. —s; zie Admiraalsvlag, Prinsen—, Rouw—, Sein—, Vrede—, Loods—, Sterren—, Union-Jack, Yellow-Jack, Driekleur; **2** (*vezelachtige, drijvende waterplant*), o.

Vlag'gejongen (marine: *scheepsjongen*), m. —s: —**jonker** (marine: *adelborst*), m. —s: —**kaart** (*kaart met afbeeldingen van de vlaggen der verschillende volken*), v. —en; —**kapitein** (*die nl. op het admiraalsschip het bevel heeft*), m. —s; —**koord** (*koord, waarmee de vlag geheschen wordt*), o. —en, ook, —**lijn**, v. —en; —**man** (*gezagvoerder*· fig. *leider*), m. —lieden, —lui.

Vlag'gen (*de vlag uitsteken*), vlagde, heeft gevlagd: *met dat feest zullen we allen —*; zie Gevlagd.

Vlag'gendoek, o. gmv.; —**kaart** (*plaat met vlagafbeeldingen*), v. —en; —**kist** (*kist ter bewaring der vlaggen*), v. —kisten; —**schrift** (*wijze van seinen door middel van vlaggen*), o. gmv., ook, —**spraak** (*het geven van berichten door te seinen met vlaggen*), v. gmv.

Vlag'geschip (*admiraalsschip*), o. —schepen; ook, Vlagschip.

Vlag'gestok (*stok, waaraan de vlag wordt gehangen of geheschen*), m. —stokken; —**touw**, of —**val** (*lijn, waarmee de vlag wordt opgetrokken*), o. -touwen, -vallen.

Vlag'officier (marine: *opperofficier ter zee*), m. —en: *de admiraal en de vice-admiraal zijn —officieren*.

Vlag'vertoon (eig. *het laten zien der vlag, als vertoon van macht en wel door middel van één of meer oorlogsbodems*), o. gmv.

Vlag'voerder (*vlagofficier*; *het schip van den vlagofficier*; fig. *leider, voorganger*), m. —voerders: *Gomarus, de — der rechtzinnige theologanten* (Fruin).

I. Vlak (*vuile plek, smet*), v. vlakken: *e. olie-*.

II. Vlak (1 *vlakte*; 2 *lichaamsgrens*; 3 *een meetkundig lichaam*), o. vlakken: 1 *het — der baren*, de oppervlakte der zee; 2 *een boven—, een onder—, een zij—, een gebogen —*; 3 *een vier—, een zes—, een acht—, een twaalf—, een twintigvlak*, zie ald.; (nat.) *een hellend —*.

III Vlak 1 (*effen, glad*), bn.; —ker, —st: *e. — terrein*, niet heuvelachtig; *het vlakke veld*, niet bezet met boomen of huizen; **2** bw.: *hij woont — bij het station*, juist, onmiddellijk; *de wind is — noord*, zuiver; *hij trof den tijger — in het oog*, precies; Vlak **III** en **II** zijn etymologisch dezelfde woorden: —'**heid** (*het vlak-zijn*), v. gmv.: *de — onzer heidevelden, onzer stranden*.

I. Vlak'ken (*bevlekken*), vlakte, heeft gevlakt: *die inkt vlakt*, kladt, vloeit uit.

II. Vlak'ken (*effen maken, zuiver glad schaven*), vlakte, heeft gevlakt.

Vlak'kerig (*vol vlekken*), bn.; —er, —st.

Vlak'kig, bn.: —er, —st: *wat is die stof —!*, vol vlekken i. d. kleur; z. Vlakkerig.

Vlak'te (*vlakke of effen streek lands*), v. vlakten: *wat een onmetelijke —!*, uitgestrektheid; *het onweer woedde in de —*, vallei; *jongens van de —*, Bargoensch, eig. van de straat: boeven, inbrekers enz.

Vlak'tematen, v. mv.: de — zijn de vierkanten op de lengtematen: aldus bestaan de KM., HM. of Hectare, de DM. of Are; de M., de dM., cM., mM.; de eenheid der — is de Are, vandaar dat de M. ook cA. heet.

Vlak'temeetkunde (*planimetrie*), v. gmv.

Vlak'uit (*gladweg*), bw.: *iets — weigeren*.

Vlak'versiering (teek. *versiering van een vlak door lijn en kleur*), v. —en.

Vlam, v. vlammen; vlammetje, o. —s: *zwavel brandt met een blauwe —*; *de vlammen sloegen uit het dak*; *die turf wil geen — vatten*; *het huis stond rondom in vlammen*; *vuur en — spuwen*, eig. van een draak, fig. vreeselijk uitvaren, erg zijn boosheid toonen; *de — der liefde*, gloed, hartstocht; spreekt. *geef mij een vlammetje*, lucifer; bij overdr. ader in hout, marmer enz.: *wat fraaie vlammen heeft dat marmer!*; zie ook Gevlamd, alsmede Laai, laaie.

Vlamis'me (1 *eigenaardig Vlaamsche uitdrukking*: 2 *een het Vlaamsch nagevolgde uitdrukking, Vlaamsch getint woord of uitdrukking*, inz. *in het Fransch*), o. —n, b.v.

1 *hij gelukte er in*; *het gedacht* (de gedachte), *berijmde spraak* (taal), *uitmunten door beschaving en kennissen*; *leute hebben, gezapig enz.*; 2 *jouer sur sa patte*, op zijn poot spelen; zie Belgicisme.

Vlam'kolen (*steenkoolsoort, geschikt voor stoomketels enz.*), v. mv.

Vlam'men (*helder branden, in vlam staan*), vlamde, heeft gevlamd: zegsw. *zijn oogen — van toorn*, flikkeren, schitteren; — *op iets*, een brandende begeerte hebben naar iets, hevig naar iets verlangen, vlassen op; —**mend** (*brandend*; fig. *gloeiend, schitterend, vol geestdrift*), bn.: *een —e toorts*; fig. *een — oog, een — zwaard, een — woord*; —**menstijl** (bouwk. *vlamvormig ornamentwerk*), m. gmv.; —**mig** (*vlamkleurig, met vlammen*), bn.; —**oven** (*reverbeer-oven*), m. —ovens; —**pijpen** (*pijpen of buizen in een stoomketel, waardoor de vlammen gelegenheid hebben een grootere oppervlakte te verwarmen*).

Vlas (*éénjarige plant met opgaanden stengel*; *grondstof van het linnen*), o. gmv.; —'**achtig** (*lijkende op vlas*), bn.; —er, —st: *een meisje met —haar*, lichtblond; —**baard** (*melkmuil*; fig. *lafbek*), m. —en; —**bewerking**, v. gmv., zie Repelen, Roten, Zwingelen, Hekelen, Spinnen, Weven; —**blad**, o. —en, —eren; —**bloem**, v. —en: *de rederijkerskamer de blauwe —*; —**boer** (*teler en bewerker v. d. vlasplant*), m. —en; —**bouw**, m. gmv.; —**braak** (*werktuig voor de vlasbewerking*), v. —braken, zie Braak; —**dot** (*bundel gezwingeld vlas, dien men op het spinrokken zet*), m. —ten; —**dotter** (*plant*), v. gmv., ook: *Vlasdodder*; —**draad** (*gesponnen vlasvezel*), m. —draden; —**haar** (*op vlas lijkend haar, lichtblond haar*), o. —haren; —**handel**, m. gmv.; —**handelaar**, m. —s, —laren; —**hekel**, m. —s, zie Hekel; —**keet** (*loods voor het hekelen en zwingelen van vlas*), v. —keten; —**kleurig**, bn.: — *haar*, zie Vlashaar; —**kooper** (*handelaar in vlas*), m. —s; —**kop** (*kind, vooral meisje, met vlassige haren*), m. en v. —pen; —**land** (*met vlas bebouwd land*), o. —en.

I. Vlas'sen (*van vlas*), bn.: *een — pruik*.

II. Vlas'sen (*begeerig uitzien naar*), vlaste, heeft gevlast: *op iets —, de jongens — op de vacantie*.

Vlas'sig (*als vlas*) bn.: — *haar*; —**spinnerij** (*spinfabriek*), v. —en; —**stengel** (*stengel van de vlasplant*), m. —s; —**vink** (dierk. *vogel, fraai geelgroen van kleur*; ook: *groenling, groenvink, grunsel*), m. —en; —**wiek** (*bundeltje gezwingeld vlas*), v. —en, Bijbel: *blusch de rookende — niet uit*, dood niet het leven, den ijver, druk den zedelijk zwakke niet neer, maar steun hem; —**zaad** (*lijnzaad*), o. gmv.

Vlecht (*haarvlecht*), v. —en: *wat mooie vlechten!*, haartressen; *de —en losmaken*.

Vlech'ten (*op regelmatige wijze door elkaar strengelen*), locht, heeft gevlochten: *het haar —, manden —*; fig. *zedenlessen in een verhaal —*, te pas brengen; —**ing** (*het vlechten*), v. —en; —**sel** (*vlechtwerk*), o. gmv.; —**ster**, v. —s, zie Stroovlechtster; —**riet** (*riet, om stoelen en stoelzittingen van te vlechten*), o. gmv., zie Rijksrietvlechtschool; —**werk** (*iets, dat gevlochten is*), o. gmv., (soorten), o. —werken: *horden, manden zijn —*.

Vle'dermuis, vleer'muis (dierk. *handvleugelig dier*), v. —muizen: *onze gewone —muizen zijn dwergvleermuizen*; zie ook: Hoefijzerneus en Kalong.

Vleer'muisbrander (*een brander, gevende e. waaiervormige gasvlam*), m. —branders.

Vleesch, o. vleezen: *rund—, kalfs—, schape—, lams— enz.*; *men at er drie vleezen*; *des —zes*; *het ga u naar den vleeze*, stoffelijk wel; *den weg van alle — gaan*, sterven; Bijb. *de geest is wel gewillig, maar het — is zwak*, zie Gewillig; bij overdracht: *het — van een perzik, van een appel, peer enz.*; zie ook Tandvleesch en Rookvleesch.

Vleesch'bank (*uitstalbank v. vleesch op de markt*), v. —en; —**blok** (*kapblok v. vleesch*), o. —ken; —**boom** (geneesk. *vleeschwoekering in den buik*), m. —en; —**bord** (*langwerpig plat bord, om vleesch op voor te snijden*), o. —en; —**dag** (R.-K. *niet-onthoudingsdag*), m. —dagen; —**elijk** (*vermaagschapt*), bn. en bw.: *mijn —e broeder*; —**etend,** bn.: *leeuwen, tijgers enz. zijn —e dieren of carnivoren*; —**extract** (*aftreksel van rundsvleesch*), o. (soorten), o. —en, (x = ks); —**gerecht** (*gerecht, uit vleesch bestaande*), o. —en; —**haak** (*slagershaak, om vleesch aan op te hangen*), m. —haken; —**hakmachine** (*machine, om vleesch fijn te hakken*), v. —s; —**hal** (*overdekte vleeschmarkt*), v. —hallen; —**houwer** (*rundslager*), m. —s; —**houwerij'** (*slagerswinkel*), v. —en; —**keuring** (*het keuren v. vleesch voor het gebruik en wel door stadskeurders meest in het abattoir*), v. —en; —**kleur** (*de kleur van vleesch*), v. gmv.: — ontstaat door menging van geeloker, wit en een weinig vermiljoen, zie Inkarnaat; —**kleurig** (*de kleur van vleesch hebbende*), bn., zie Inkarnaten; —**klomp** (*klomp, brok vleesch*; fig. *dikke man, plompe dikkerd*), m. —en; —**kuip** (*kuip voor het inzouten van vleesch*), v. —en; —**mes** (*groot voorsnijmes*), o. —sen: —**nat** (*bouillon, aftreksel v. vleesch*), o. gmv.; —**pastei** (*toebereide vleeschspijs, ook in e. korst v. deeg*), v. —en; —**pin** (*houten of ijzeren pin, die de deelen van een rollade bijeenhoudt*), v. —pinnen; —**pot** (*pot met ingezouten vleesch*), m. —potten: zegsw. *de —potten van Egypte*, zie Verlangen; —**schotel** (*schotel met toebereid vleesch*; *vleeschgerecht*), m. —s; —**spijzen** (*vleeschgerechten*), v. mv.; —**vlieg** (*aasvlieg, bromvlieg*), v. —en; —**vork** (*vork, die bij het voorsnijmes behoort*), v. —en; —**wonde** (*wonde, enkel in het vleesch*), v. —n; —**worst** (*worst van fijngehakt rundvleesch*), v. —en.

Vleet (*groot haringnet*), v. vleten: *de eerste — werd in 1416 te Hoorn gebreid of geknoopt*; *de — schieten*, de haringnetten uitzetten; fig. zegsw. *bij de —*, bij menigte, in menigte: *Jan en Jannetje hadden kinderen bij de —* (Potg.); *geld was er bij de —*, in overvloed.

Vlee'ze, o.: *naar den —*; zie Vleesch.

Vlee'zen, o. mv. van Vleesch.
Vlee'zig (1 *veel vleesch op het lijf hebbend*; 2 *op vleesch gelijkende*), bn.; —er, —st: 1 *e. —e kip, een — paard*; 2 *e. —e bloem, een —e stengel, een —e vrucht.*
Vle'gel (*dorschwerktuig*; fig. *lompe, onbeschofte vent, deugniet*), m. vlegels; —**achtig** (*lomp*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e vent, —e taal; — spreken*; —**achtigheid** (*erge lompheid*), v.; —**jaren** (*jaren van een knaap, die nog geen volwassen jongeling is*), o. mv.
Vlei'en (*naar den mond praten, fleemen, laf prijzen, pluimstrijken, flikflooien*), vleide, heeft gevleid: *vorsten, zijn meerderen —*; zegsw. *de spiegel vleit niet; zich — met iets*, een te hooge verwachting hebben van; *zich — met een benoeming*; —**er,** m. —s; —**erij'** (*het vleien*), v. —en; —**ster,** v. —s.
Vlei'end (*streelend, flatteerend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — woord, een — getuigenis, —e taal*; *iets — vragen.*
Vlei'taal (*vleiende woorden*), v. gmv.
Vlei'naam (eig. *vleiende naam*, in het Duitsch Kosename, b.v. *lieveling, ventje, schat enz.*), m. —namen.
Vlei'woord (*vleiend woord*), o. —woorden.
Vlek 1 (*groot dorp*), o. vlekken: *e. — houdt het midden tusschen een stad en een dorp*; **2** (*vuile plek of smet*), v. vlekken: *een bloed—, inkt—, modder—, olie—, vet—*; zie Schandvlek, Zonnevlek; —'**keloos,** bn. en bw.: *een —looze naam*, zonder vlek of smet; — *witte tanden*; —**loos'heid,** v. gmv.: —'**ken** (*vol vlekken maken, bezoedelen*), vlekte, heeft en is gevlekt; —**kenkoorts** (geneesk. *scharlakenkoorts*), v. gmv.; —**kenwater** (*water, om vlekken uit kleeren te verwijderen*), o. gmv.; —**typhus** (*typhus, die zich kenmerkt door vlekken op het lichaam*), m.; —**ziekte** (*een soort van koortsziekte onder de varkens, die met vlekken uitslaat*), v. gmv.
Vlerk 1 (1 *vleugel van een vogel*; 2 *arm v. e. mensch*), v. —en: 1 *de uitgestrekte —en van den arend*; 2 *ik pakte hem bij zijn —*; zegsw. *de —en laten hangen*, moedeloos zijn; **2** (*lomperd, kinkel*), m. —en: *wat een —!, een — van een vent!*
Vlet, vlet'schuit (*klein vaartuig voor het vervoer te water van grond, zand enz.*), v. vletten, —schuiten.
Vlet'ten (*grond aanvoeren met een vlet*), vlette, heeft gevlet.
Vlet'ter, vlet'terman (*schipper op e. vlet*), m. —s, —mannen, —lui.
Vleu'gel (1 *wiek*; 2 *zijgebouw*; 3 *zijlinie van een opgesteld leger*; 4 *vleugelpiano*), m. in bet. 1 —s of —en; in bet. 2, 3, 4 —s: 1 *de —s van een gans, de —s van een vlieg*; fig. *de —s v. e. molen, de —s v. e. bootschroef*; zegsw. *de —s laten hangen*, moedeloos zijn; *onder zijn —en nemen*, onder zijn hoede of bescherming; 2 *de linker— en rechter— van dat kasteel*, zijgedeelte; verg. Neusvleugel; 3 *de strijd begon op den linker—*; 4 *een prachtige —*, zie Staartstuk; —**altaar** (*altaar met draaibare luiken of vleugels, twee in getal*), o. —altaren; —**deur** (*deur met vleugels, portebrisée*), v. —en; —**en** (fig. *de armen binden*), ik heb gevleugeld: *wat vogel brengt ge dus gekneveld en gevleugeld?* (Vondel), vero.; —**lam** (*lam aan of in den vleugel*), bn.: *de jager schoot den patrijs —*; fig. *iemand — maken*, hem de middelen ontnemen, om iets tot stand te brengen, te doen enz.; *hij is —*, kan financieel weinig meer, kan zich niet redden; *de tegenspoeden hadden den man — geslagen*; —**man** (mil. *flankeur, guide*), m. -mannen; —**piano** (muz. *een zeer kostbare, lang uitgebouwde piano met vollen toon*), v. —piano's, ook Vleugel; —**raam** (*openslaand raam*; *raam, dat in tweeën gedeeld, naar buiten of naar binnen zijwaarts geopend kan worden*), o. —ramen, ook, Poortraam.
Vleug'je (*kleine opflikkering, zeer weinig van iets*), o. —s: *een — van voorspoed*, poosje, kort tijdje; *een — van hoop kwam in mij op*, zweempje; *de wind droeg —s van geur uit den tuin naar binnen.*
Vlie (*doorvaart*), o.: *het —*, aardr. vaarwater tusschen de eilanden Vlieland en Terschelling.
Vlie'boot (*zeeschuit* o.a. *der Watergeuzen*), v. —booten. vero.
Vlie'den (*vluchten, ontvluchten*), vlood, is gevloden: *vlied het gevaar, vlied de slechte gezelschappen; de ledigheid —, de weelde —.*
Vlied'heuvel (*vluchtheuvel*), m. —s; zie Terp.
Vlieg (dierk. *tweevleugelig insect*), v. —en; zie Aas—, Eendags—, Brom—, Goud—, Kamer—, Steek—, Tetse—, Vleeschvlieg, ook: Daas, Blindaas, Runderdaas, Haft; zegsw. *twee —en in één klap slaan*, twee zaken of voordeelen terzelfder tijd snappen; *iemand een — afvangen*, hem te vlug af zijn, hem verschalken door hem een voordeeltje voor den neus weg te kapen; *jongen, je zit daar niet om vliegen te vangen*, om niets uit te voeren, om je tijd te verbeuzelen; spreekw. *Een arend vangt geen —en*, een groot man bemoeit zich niet met beuzelingen.
Vlieg'actie (*het optreden van mil. vliegtuigen tegen den vijand*), v. gmv.; —**dag** (*dag, dat weer en wind gunstig is voor een vliegtocht*), m. —dagen; —**demonstratie** (*het uitvoeren van allerlei manoeuvres met een vliegtuig*), v. —s, —tiën; —**dienst** (*het geregeld luchtverkeer tusschen twee of meer steden, landen, werelddeelen*; mil. *de dienst als vlieger*; ook: *de gezamenlijke militaire aviateurs*), m. gmv.
Vlie'gekop (*kop v. e. vlieg*), m. —koppen.
Vlie'gen (1 *op vleugels zich in de lucht bewegen*; 2 *met een bestuurbare vliegmachine zich door de lucht voortbewegen*), vloog, heeft en is gevlogen: 1 *de roofvogels — in kringen*; *de zwaluwen — naar Italië*; zegsw. *hooger — dan men kan*, een grooteren staat voeren dan men financieel vermag, verg. Pols; *iemand in de armen —*, snellen; *al zijn geld is gevlogen*, is weg; zegsw. *de vogel is gevlogen*, de gevangene is ontvlucht; 2 *van Amsterdam naar Parijs —.*
Vlie'gend (onvolt. deelw. van *vliegen*), bn. en bw.: *met —e vaandels*, wapperend; *een — legertje*, dat zich nl. snel verplaatst; *—e blaadjes*, vlugschriften; *—e visschen*, weekvinnige in de keerkringszeeën, die boven het water uitspringen: *de —e hond*,

zie Kalong; *het — paard*, zie Pegasus; *de —e tering*, met snel verloop; *het — hert*, zeer groote kever, zie ald.: *ik schreef dit —*, met zeer groote haast; *—e Hollander* (zie Hollander), een wagentje, dat met een hefboom door een kind zelf wordt voortbewogen.

Vlie'genei (*ei van een vlieg*), o. —eieren; **—eter** (*kleine vogel, die zich met vliegen voedt, —vanger*), m. —s, ook, —pikker, m. —s; **—kampernoelie** (*vliegenzwam, die* nl. *als vliegenvergift wordt gebezigd*), v. gmv.; **—kast** (*kast met gazen zijwanden*), v. —en; **—klap** (*werktuig, om vliegen te dooden in de slagerij*), m. —klappen; **—kleed** (*netwerk over het paard tegen de vliegen*), o. —kleeden; **—lijm** (*kleefstof, om vliegen te vangen*), v. gmv.: **—nel** (*net als paardedek*), o. —netten; **—papier** (*giftpapier voor de vliegen*), o. gmv.; **—pikker** (*vliegeneter*), m. —s, ook **—vanger.**

Vliegenier', vlie'ger, m. —s; zie Aviateur.

Vlie'gens (*vlug; zeer overhaast*), bw.

Vliegens'vlug (*vlug, zeer snel*), bw.: *zich — uit de voeten maken*, ijlings.

Vlie'genvanger (*zekere zomervogel*), m. —vangers: *de — is een tuinvogel*, ook, —pikker; **—vangertje** (*plant*), o. —vangertjes; **—vergift** (*vergift tot het dooden van vliegen*), o. —vergiften; ook, **—vergif**; **—zwam** (plantk. *zeer vergiftige paddenstoel*), v.: de — heeft een stevigen melkblanken steel en een schitterend rooden hoed, versierd met witte schilfers; met het afkooksel er van doodt men vliegen, die er op azen, vandaar ook: Vliegendood.

Vlie'ger (1 *speelgoed der knapen*; 2 *aviateur, vliegenier, luchtschipper*), m. —s: (1 *kleurige —s stonden in de lucht*; zegsw. *die — gaat niet op*, dat beweren, dat gezegde, die handeling heeft niet het gewenschte gevolg, heeft geen succes; 2 *vijandelijke —s.*

Vlieg'evoluties (*tactische bewegingen, zwenkingen enz. met een vliegtoestel*), v. mv.

Vlieg'gat (*vierkant gaatje in een bijenkorf*), o. —gaten: door het — komen de bijen uit en in den korf; **—huid** (*huidplooien tusschen staart en pooten der vleermuis*), v. -en.

Vlieg'kamp (*kamp voor vliegeniers*), o. —en: *een — is een afgesloten terrein, waar vliegeniers kunnen dalen en opstijgen en waar de vliegtuigen worden geborgen*, zie Hangar; **—kunst** (*de kunst der aëronautiek, vooral die van de vliegevoluties*), v. gmv.; **—machine** (*toestel, waarmede men zich in de lucht naar willekeur kan bewegen, vliegtuig*), v. —s; **—park**, zie Park; **—route** (*route, lijn of weg, door een vliegtuig af te leggen*), v. —s: *de — Rome-Turijn*; **—school** (*oefenplaats, leerplaats voor aviateurs*), v. —scholen; **—spel** (*jacht met valken*), o. gmv.; **—sport**, v. gmv., zie Aviatiek; **—techniek** (*de techniek of praktische kunst van het vliegen of zweven met een vliegtuig*), v. gmv.; **—tentoonstelling** (*expositie van allerlei hoofd- en bijzaken der vliegtuigen en der vliegtechniek*), v. —en; **—terrein** (*het terrein, door een aviateur voor het opstijgen met zijn vliegmachine gekozen*), o. —terreinen; **—tocht** (*tocht of reis per vliegtuig*), m. —en; **—toestel** (*—tuig, —machine*), o. —len: het — bewijst in den oorlog voortreffelijke diensten; **—tuig** (*vliegmachine, luchtschip*), o. —en: *een monoplaan, een taube, een biplaan is een —tuig*; *de —en dienen voor het luchtverkeer en vormen in het leger een nieuw of vijfde wapen*; **—tuigbestuurder** (*aviateur, vlieger, aëronaut*), m. —s; **—wedstrijd** (sport. *wedstrijd in de vliegkunst*), m. —wedstrijden; **—weer**, o.: *mooi —*, zonneschijn met windstilte, zie Vliegdag en Vliegen.

Vlieg'werk (tooneel: *toestel, om de coulissen snel te verplaatsen*), o.: zegsw. *met kunst- en met —*, alle mogelijke kunstmiddelen.

Vlieg'wiel (stoomw. *groot, zwaar wiel eener stoommachine, dienend als krachtregelaar en krachtverzamelaar*), o. —wielen; zie Doodepunt; ook, Drijfwiel.

Vlier (plantk. *kamperfoelieachtige plant*), v. —en; **—struik**, m. —en; **—thee** (*aftreksel van vlierbloesem*), v. gmv., ook: Vlier.

Vlie'ring (*bovenzolder onder de pannen*), v. —en: verg. Mansarde.

Vlier'pit (*merg v. d. vlierboom*), v. —ten.

Vlies (1 ontl. *dun huidje*; 2 *dun velletje*; 3 [*schapen*]*vacht*), o. —zen: 1 *het been—*, dat elk der beenderen omgeeft; *het buik—, het net —, het oog—*; *het regenboog—*; *het slijm—*; *het trommel—*; *het vaat— enz.*, zie telkens ald.; 2 *een — op de melk*: 3 *het Gulden —*, myth. de gouden vacht. zie Argonauten; *de orde van het Gulden —*, zinnebeeld van de Vlaamsche wol-industrie: een der oudste en aanzienlijkste ridderorden, ingesteld door Philips den Goeden van Bourgondië (Gent 10 Januari 1430), ook, Vliesorde; **—achtig** (*iets hebbende v. e. vlies*), bn.; **vlie'zig** (*vliesachtig*), bn.: *— vleesch*, vol vliezen: **—heer** (*vliesridder*), m. —heeren; **—orde** (*de Oostenrijksch-Spaansche ridderorde van het Gulden Vlies*), v. gmv., zie Vlies; **—ridder** (*ridder van het Gulden Vlies*), m. —ridders.

Vlies'vleugelig (*met vliezige vleugeltjes*), bn.: *een vlieg, een bij is een — insect.*

Vliet (*stroomend water*), m. vlieten: *e. snelle —*; *de Rozendaalsche —, het Haring—.*

Vlie'ten (*stroomen*), vloot, is gevloten: *alle rivierwater vliet naar zee, de tranen — langs haar wangen.*

Vlij'en (1 *voegen, naast elkaar schikken*: 2 *gelegen komen, behagen, passen, aanstaan, bevallen*), vlijde, heeft gevlijd: 1 *turven —, steenen —*; *zich —*: *de hond vlijt zich in z'n mand*; 2 *zoo iets vlijt mij niet.*

Vlij'laag (*laag van beton of steenen onder weg- of straatplaveisel*), v. —lagen.

Vlijm (*laatmesje, lancet*), v. vlijmen, gew.: *Vlim. Vliem*: *zoo scherp als een —*, zeer scherp.

Vlij'men (*met e. vlijm openen*; fig. *doorsnijden*), vlijmde, heeft gevlijmd: *dat vlijmt mijn hart.*

Vlij'mend (*scherp snijdend*), bn.; —er, —st: *—e pijn, —e smart, — wee*, snerpend.

Vlijm'scherp (*zoo scherp als een vlijm*), bn.: *e.* — *scheermes*; fig. *e.* — *sarcasme.*
Vlijt (*ijver, naarstigheid*), v. gmv.: *met* —; — *aan den dag leggen*, voortdurenden ijver; *onvermoeide* —, *opmerkzaamheid en zorg*; *zich met* — *op iets toeleggen*; —**ig** (*ijverig, arbeidzaam*), bn. en bw.; -er, -st.
Vlin'der (*kapel*; gew. *schillebil* (O.), *pannevogel* (N.-B.); *schubvleugelige*), m. —s: de —s hebben een volledige gedaanteverandering, z. ald.: de larven heeten rupsen, z. ald.: er zijn dagvlinders, als: Admiraalvlinders, Koninginnepages, Koningsmantels, Schoenlappers, Weerschijnvlinders, Koolwitjes; schemeringvlinders, als: Doodshoofdvlinders, Vedermotten, Uiltjes, Ligustervlinders; nachtvlinders, als: Nachtpauwoogen, Nachtwitjes, Processievlinders, Atlasvlinders, Oleanderpijlstaarten; de — was het zinnebeeld der onsterfelijkheid.
Vlin'derbloemen, —bloemigen (*plantensoorten, naar den vorm van de bloem aldus genoemd*), v. mv.: *de klaver, de erwten, de boonen, de soja, de wikke zijn* —.
Vlin'dernet (*netje aan een stok, om vlinders te vangen*), o. —netten.
Vloed (1 *stroom, groote rivier*; 2 *rijzing van den waterspiegel der zee*), m. —en: 1 *aan den oever van den* —; 2 *ebbe en* —, verg. Eb; —**anker** (*anker, dat bij vloed uitgeworpen wordt*), o. —s; —**deur** (*deur eener sluis tot keering van het buitenwater*), v. —en; —**golf** (*hooge golf bij het opkomend tij*), v. —ven; —**haven** (*haven, waarin men enkel bij vloed kan binnenloopen*), v. —s; —**stand** (*stand van het zeewater bij vloed*), m. —en.
Vloei'baar (*kunnende vloeien*), bn.; —der, —st: *kwik is in ons klimaat* —; — **baarheid** (*het vloeibaar-zijn*), v. gmv.; —**baarmaking** (*het vloeibaar-maken*), v. gmv.; —**baarwording** (*het vloeibaar-worden*), v. gmv.
Vloei'blok (*blokje vloeipapier*), o. —blokken; —**boek** (*schrijfboek, doorschoten met vloeipapier*), o. —en; —**en** (*zacht stroomen*), vloeide, heeft gevloeid: *de woorden — van zijn lippen*; —**end** (onvolt. deelw. van *vloeien*), bn. en bw.; —er, —st: —*e taal*; — *spreken*, niet haperend, ook: welluidend; —**lijst** (bouwk. *half-bolgebogen lijst*, b.v. *aan gootlijstwerk*), v. —en; —**papier** (*ongelijmd, zeer poreus papier, dat inkt opslorpt*), o. —en; —**plank** (*plank, die 't opkomende water keert, keerdam*), v. —en; —**rol** (*rolletje van vloeipapier met handvat*), v. —len; —**stof** (*vloeibare stof*), v. —fen: *water, melk is een* —, stof, die vloeien kan.
Vloek (*vervloeking, verwensching*; *ramp, straf*), m. —en: zegsw. *in een — en een zucht*, in een tijd, dien men noodig heeft voor een vloek of een zucht, in een oogwenk: —**beest** (*erge vloeker*), o. —en: *die man is een echt* —, iemand die vreeselijk vloekt.
Vloe'ken (1 *godslasterlijk spreken*; 2 *den vloek uitspreken over, verwenschen*; 3 *schril tegen elkaar afsteken*; *een groote tegenstelling vormen*), vloekte, heeft gevloekt: 1 *die man is altijd aan 't* —; 2 *hij vloekte zijn zoon*; 3 *die kleuren* — *tegen elkaar*; —**er** (*iemand, die vloekt*), m. —s; —**genoot** (*medeplichtig samenzweerder*), m. —en; —**gespan** (*eedgespan*), o. gmv.; —**waardig** (*verdienende gevloekt te worden*), bn.; —er, —st, ook, meer en meest —: *een — bedrijf*; —**woord** (*godslasterlijk woord, verwensching*), o. —en.
Vloer (*bodem, grond*), m. —en: *een — is v. planken, steenen, tegels, mozaïek enz.*, zie: Parket—, Planken—, Tegel—, Mozaïekvloer, Deel; zegsw. *een rentenier is altijd over den* —, thuis; *de kinderen moeten eerst v. d. vloer*, naar bed; —**balk** (*een der balken, waarop een vloer rust*), m. —en; —**dweil** (*dweil, om den vloer te reinigen*), v. —en; —**en** (*beleggen met planken of steenen*), vloerde, heeft gevloerd: *een gang* —, *een stoep* —; *met hout, met steenen* —, zie Bevloeren; —**kleed** (*karpet*), o. —en, —je, o. —s; —**mat** (*mat op den vloer in de gang*), v. —ten: zegsw. *iemand op de — laten staan*, hem kleinachtend behandelen; —**mozaïek** (*vloerwerk van mozaïek*), o. gmv.; —**steen**, m. —en, z. Plavuis, Tegel; —**tapijt** (*kamertapijt*), o. —en; —**tegel** (*tegel, dienende tot het leggen van vloeren*), m. —s: *figureerende* —*s*, die samen b.v. een ster vormen; zie ook Mozaïekvloer, Estrik, Plavuis; —**zand** (*fijn, wit zand, dat op den steenen vloer gestrooid wordt*), o. gmv.: —**zeil** (*zeil om den vloer te bedekken*), o. —en.
Vlog'haver (*wilde haver*), v. gmv.
Vlok (*pluis*) v. vlokken: *een — wol, een — haar, e.* — *sneeuw*, afgescheiden deeltje.
Vlok'kig (*uit vlokken bestaande*; *vol vlokken*; *op vlokken lijkend*), bn.; —er, —st.
Vlok'zijde (*floretzijde*), v. gmv.
Vlon'der (*los houten bruggetje, slootplank*), m. —s, ook: Vonder, Vondel.
Vloo (*bekend woekerdiertje*), v. vlooien, verg. Parasiet; **vlooi'ebeet**, m. —beten; **vlooi'enkruid** (*kruizemunt*), o.; **vlooi'tje**, o. —s.
Vlooi'en (*van vlooien bevrijden*), vlooide, heeft gevlooid: *de apen — hun jongen*; fig. *iemand* —, iem. iets, vooral geld, aftroggelen, volkst.
I. Vloot (*ondiep tobbetje*), v. vloten: *een botervlootje*, kommetje, bakje; Vloot I en II zijn etymologisch dezelfde woorden.
II. Vloot (*geordende zeemacht*, d.i. *strijdmacht ter zee*), v. vloten: *een — van honderd zeilen, een — werd uitgerust, de Onoverwinnelijke — of Armada* (1588); —**ba'sis** (*plaats of haven van waaruit oorlogsschepen hun vaart ondernemen en waarheen ze telkens terugkeeren*), v. —sen: verg. Duikbootbasis; —**voogd** (*admiraal*), m. —en.
Vlos (*vlokzijde*), o. gmv.; **vlos'sen** (*van vlokzijde*), bn.: *een — dasje*; —**sig** (*vlokachtig*), bn.; —er, —st: *dat is —e wol*, —*e zijde*, — *haar*; —**zijde** (*vlokkige, ongetweernde zijde*), v. gmv.: *een dockje van* —.
I. Vlot (*balken, planken onderling te water verbonden*), o. vlotten: *er kwam een groot*

— *den Rijn af* ; etymologisch hetzelfde woord als V l o t **II.**

II. Vlot (1 *drijvende*; 2 fig. *gemakkelijk, rad, vloeiend*), bn. en bw. ; —ter, —st : 1 *het schip is weer* —; 2 *hij is een* — *spreker* ; *de waren gingen* — *van de hand.*

Vlot'brug (*drijvende brug in smalle kanalen, die in haar geheel gezwaaid kan worden tot doorlating v. schepen*), v. —bruggen.

Vlot'gaand (*weinig diepte noodig hebbend*), bn. : *een* — *schip*, een schip met weinig diepgang.

Vlot'gras (*zwenkgras, drijfgras*), o. gmv.

Vlot'ten (*drijven*), vlotte, heeft gevlot : fig. *het werk wil niet* —, van de hand ; *een gesprek wil soms niet* —, gelukken; *e.* —*de schoolbevolking*, afwisselend, verg. M u t a t i e ; —*e schuld*, staatsschuld op korten termijn gemaakt, b.v. bij tijdelijke schaarschte van munt om de gewone uitgaven te dekken, als : schatkistbiljetten, schatkistpromessen, zilverbons enz.

Vlot'ter 1 (*werkman bij 't houtvlotten*), m. —s ; **2** (werkt. *drijver*), m. —s : *de* — *diende om den waterstand in den ketel te controleeren* ; zie A l a r m v l o t t e r.

Vlouw (*een net*), v. —en ; zie F l o u w.

Vlucht (1 *de daad van vluchten* ; *het vlieden*; 2 *het vliegen* ; 3 *afstand tusschen de toppen der uitgespreide vleugels van een vogel* ; 4 *troep samenvliegende vogels*), v. gmv. in bet. 4 —en : 1 *het leger sloeg op de* —, *de dief nam de* —; 2 *een vogel in de* — *schieten, een* — *van 100 KM. door een luchtschip over den oceaan* ; fig. *ik zag het in de* —, in 't voorbijgaan ; *een hooge* — *nemen*, opgang maken b.v. van handel, industrie, ook; zich verheffen, verheven zijn in dicht of proza ; 3 *de gier heeft een* — *van eenige meters* ; 4 *een* — *eenden, een* — *patrijzen*, zie K l u c h t ; —**berg** (*vliedberg in Zeeland*), m. —en ; —**eling** (*persoon, die op de vlucht gaat of is*), m. en v. —en ; voor het vr. ook —**e.**

Vluch'ten (*vlieden, ontvluchten*), vluchtte, heeft en is gevlucht : *voor den vijand* —, *het gevaar* — ; —**haven** (*noodhaven bij stormweer*), v. —s ; —**heuvel** (*terp of hil*, ook; *ronde hoogte om zich in veiligheid te stellen in straten of op pleinen van groote steden bij al te druk verkeer met rijtuigen, auto's enz.*), m. —s ; —**ig** (1 *snel vervliegend* ; *tot gas vervormd* ; 2 *snel, voorbijgaand* ; 3 *oppervlakkig* ; *haastig, zonder zorg*), bn. en bw. ; —er, —st : 1 — *zout*, —*e oliën* ; 2 *een* —*e blik* ; 3 *een* — *overzicht* ; *een* —*e beschouwing* ; *iets* — *lezen* ; —**igjes** (*terloops, haastelijk*), bw.: *iets* — *bekijken* ; —**oord** (1 *toevluchtsoord* ; 2 *verblijfplaats van vluchtelingen*), o. —en : 1 *Nederland, een* — *voor ballingen* ; 2 *het* — *Uden.*

Vlug (*snel, gauw*), bn. en bw.; —ger, —st : — *ter been zijn, een* —*ge zwenking; de paarden liepen* —; fig. — *van begrip zijn, een* —*ge kop*, vaardig in 't begrijpen ; — *zijn antwoord klaar hebben.*

Vlug'mare (*vlugschriftje, traktaatje*), v. -n.

Vlugschrift (eig. *geschrift, in de vlucht geschreven, waarbij het geschreven woord de uitgesproken rede vervangt, en wel over zaken v. voorbijgaanden aard*: *brochure*), o. —schriften : in een — wordt de een of andere brandende quaestie v. den dag behandeld; —**zout** (scheik. *snel vervliegend zout*), o. gmv.

Vocaal' 1 (spraakk. *klinkletter*), v. —calen: *onze taal bezit zeven vocalen* ; **2** (*de stem betreffende*), bn. : *vocale muziek*, d. i. *zang*; *een* — *concert.*

Vocabulai're, vocabula'rium (*alphabetische woordenlijst* ; *woordenschat*), o. —s.

Voca'tie (*heroeping tot een ambt* ; *neiging, roeping, aanleg*), v. —ties, —tiën.

Vo'catief (Lat. eig. *roeper*: *naamval v. d. aangesproken persoon*), m. —tieven, ook : V o'c a t i v u s, m. —tivi.

Vocht (*vloeibare stof*), o. —en ; —**maat** (*maat tot het meten van vloeistoffen*), v. —-maten ; —**weger,** m. —s : *de* — *is een werktuig, om het alcohol-gehalte van dranken te bepalen*, verg. H y d r o m e t e r.

Voch'ten (*natmaken, besprenkelen*), vochtte, heeft gevocht : *strijkgoed* —.

Voch'tig (*nattig, niet-droog*), bn.; —er, -st: —*e muren, een* —*e warmte* ; —**heid** (*het vochtig-zijn*), v. gmv.: *de* — *der lucht bij nevel.*

Vod, o., of **vod'de** (*lomp, lor, oude lap*), v. vodden : zegsw. *iemand achter de vodden zitten*, hem narijden ; *iemand bij de vodden krijgen*, bij de lurven, bij den kraag ; fig. *dit dichtje is e.* —, prul; vodje, o. —s.

Vod'denbak (*prullenbak*), m. —ken; —-**goed** (*prulgoed*), o. gmv.; —**handel** (*handel in lompen*), m. gmv.; —**kooper** (*iem., die in vodden doet*), m. —s ; —**koopster,** v. —s; —**kraam** (*lorren- of prullenkraam*), v. —kramen ; —**krabber** (eig. *haakje, om vodden los te wroeten*, ook, *voddenraper*),m. —s; —**man** (—*kooper*), m. —nen ; —-**mand,** v. —en ; —**markt** (*markt voor oude kleeren*), v. —en ; —**raper** (*zoeker of gaarder v. vodden*), m. —s; —**raapster,** v. —s.

Vodderij' (*lompen*; fig. *beuzelarij*), v. —en.

Vod'dewerk (*prulwerk*), o. gmv.

Vod'dig (*los geweven*; fig. *onbeduidend*),bn. en bw.; —er, —st: *een* — *doekje* ; *een* — *versje, een* — *schilderijtje.*

Vod'ka, v.: zie W o d k a.

Voe'den (*voedsel geven*), voedde, heeft gevoed : *den arme* —; fig. *hoop, liefde, haat wraak* —, koesteren, kweeken, onderhouden.

Voe'dend (*hetgeen voedt*), bn.: *het* —*e brood,* —*e sappen,* —*e spijs.*

Voe'der, voer (*voedsel v. 't vee*), o. gmv.; —**bieten** (*zoete mangelwortelen voor veevoeder*), v. mv.

Voe'deren, voe'ren (*te eten geven*), voederde of voerde, heeft gevoederd of gevoerd : *de kippen* —, *het vee* —.

Voe'dergewassen (*planten, die dienen als veevoeder*), o. mv.: *spurrie, klaver zijn* —.

Voe'ding (*het voeden; voedsel*), v. gmv.: *de* — *van mensch en dier*; *tot* — *van het lichaam*, onderhoud ; ook: *de* — *van een kanaal*, watertoevoer.

Voe'dingscommissie (*een commissie van ambtenaren, officieren belast met de voeding van volk of manschappen*), v. —s, —siën ; —**graan** (*graan voor voedsel geschikt*), o. —granen : *tarwe, rogge, maïs, haver, gerst zijn* —*granen* ; —**kanaal** (*zijkanaal, dat water aanvoert uit een beek of rivier naar het hoofdkanaal*), o. —kanalen ; —**middel**

(*al, wat dient tot voedsel*), o. —en ; —**plant** (*plant, die mensch of dier tot voedsel dient*), v. —en; —**proces** (*het geheel der spijsvertering*), o. —sen.

Voed'sel (*spijs, onderhoud*), o. gmv.; fig.— *voor den geest ; dat gaf — aan onze hoop*, steun, kracht, sterkte.

Voed'ster (*min, zoogster ; moerhaas, -konijn*), v. —s ; fig. *de aarde is ons aller —*, onderhoudtser.

Voed'steren (*opkweeken, grootbrengen, opvoeden*), voedsterde, heeft gevoedsterd.

Voed'sterkind (*pleegkind*), o. —eren; —**-ling** (*voedsterkind*), m. en v. —en: *een — der muzen*, dichter, vr. ook —l i n g e ; —**vader** (*pleegvader, beschermer*), m. —s.

Voed'zaam (*veel voedende bestanddeelen bevattend*), bn. ; —zamer, —st : *boonen en erwten vormen een —zame spijs.*

Voeg (*naad, reet*), v. —en: *de —en in dien muur zijn ondiep*, groef, kalknaad ; zegsw. *in zijn —en doen gaan*, maken, samenstellen; *de wereldoorlog heeft het leven der Duitschers uit zijn —en gerukt ; uit zijn —en schokken*, vernietigen, doen ineenstorten, b.v. bij een aardbeving.

Voe'ge (*wijze, trant, manier*), v. gmv.: *in dier —*, op die wijze, in dien trant.

Voe'gen, (1 *onderling verbinden, in elkaar passen* ; 2 *passen, betamen* ; 3 *fijne kalkspijs tusschen de naden van een muur strijken ; bijstrijken* ; 4 *vereenigen met* ; *insluiten* ; 5 *gelegen komen*), voegde, heeft gevoegd : 1 *aarden buizen in elkaar —, twee planken in of aan elkaar —*; 2 *zulk een toon voegt u niet, het voegt u niet zoo te antwoorden, zulk een kleedij voegt geen dienstbode* ; 3 *een gevelmuur —*; 4 *hij wil dit weiland bij zijn akkers —; bij een brief zijn portret —*; 5 *het voegt mij van avond niet* ; reflex. *zich —*, z. schikken, z. regelen: *zich naar iemand of iets —* ; —**er** (*werkman, wiens bedrijf het is te voegen*), m. —s ; —**ijzer** (*voegspijker*), o. —s ; —**kalk** (*fijne kalkbrij, om de voegen te vullen*), v. gmv. ; —**spijker** (*gereedschap van den voeger*), m. —s ; —**woord** (spraakk. *onbuigbaar woord, dat het verband aangeeft tusscheń zinnen of gelijksoortige zindeelen*), o. —en : *voegwoorden zijn* : en, maar, of, dat ; —**zaam** (*passend, betamelijk*), bn.; —zamer, —st, zie O o r b a a r.

Voel'baar (*tastbaar* ; fig. *klaar, duidelijk, merkbaar*), bn.: *het — donker* (Staring) ; —**draad** (*voelspriet, voeler*), m. —draden.

Voel'draad (dierk. *beweeglijke en fijngelede spriet of hoorn boven aan den kop van sommige insecten*), m. —draden ; ook: V o e l e r, V o e l s p r i e t; zie B o k t o r.

Voe'len 1 (1 *met den tastzin indrukken ontvangen* ; 2 *gevoelen, gewaar worden* ; 3 *merken, bemerken, beseffen*), voelde, heeft gevoeld : 1 *voel deze stoffen eens, hoe zacht en fijn*, met de vingers betasten ; *voel eens in uw zak*, tast; *iemand den pols —*, zie P o l s ; *iemand aan den tand —*, zie T a n d ; 2 *geen kou voelen, pijn —, grond —*, eig. met den peilstok den grond of bodem van een water gewaarworden of raken, ir. voldoende gegeten hebben ; *de schoonheid van een gedicht —*, in zich gewaarworden ; *voor een of andere zaak iets, weinig, veel —*, sympathie gewaarworden; 3 *ik voelde al gauw, waar hij heen wilde; deze candidaat voelt wel, dat hij zal zakken; hij schijnt die beleediging niet te —; de kleine Berthe voelt, dat ze voorzichtig moet wezen* (A. Bergmann) ; reflex. *zich —*, een gevoel bij zich ontdekken : *zij voelde zich niet wel* ; fig. *hij begint zich te —*, hij wordt verwaand ; *hij begint geld te —*, hij merkt, dat hij welgesteld wordt, dat hij financieel vooruitgaat ; spreekw. *Wie niet hooren wil, moet —*, door straf, tegenslag enz. verstandig worden ; eigenaardig is het gebruik der onbep. wijs in plaats van het volt. deelw. in samengestelde tijden : *bij die ontploffing heb ik den grond — trillen, hij had die ziekte wel — aankomen*; **2** zn. o. : *door het — van grond merkten we, dat we het strand naderden.*

Voe'ler (*iem., die voelt*; inz. dierk. *voeldraad*), m. —s : *torren, kevers, sprinkhanen hebben —s* ; ook :

Voel'hoorn (dierk. *voelspriet*), m. —s: *de fraaie —hoorns of —horens van de boktor, de —s van de slak.*

Voe'ling (*aanraking, gemeenschap, aansluiting*), v. gmv. : mil. — *hebben met den vijand*, met zijn voorposten in aanraking komen ; —*hebben met iemand* ; mil. — *houden met zijn nevenman.*

Voel'spriet (dierk. *voeldraad, voeler, voelhoorn*), m. —en : *de mooie —en van den groenen sprinkhaan.*

I. Voer (*wagenvracht*), o. voeren: *e. — hooi.*

II. Voer (*voedsel*), o. gmv.; zie V o e d e r.

Voera'ge (*beestenvoeder*), v. gmv. (g = zj).

I. Voe'ren (*voederen*), —de, heeft gevoerd: *de kippen —, het vee —*, voeder geven aan; V o e r e n **I** en **III** zijn etymologisch dezelfde woorden.

II. Voe'ren (*leiden*), voerde, heeft gevoerd : *zij voerden hem naar het fort* ; fig. *het woord —*, d.i. in 't openbaar spreken; *het bevel —*, commandant zijn ; zegsw. *iets in het schild —*, heimelijk iets beoogen, zie S c h i l d.

III. Voe'ren (*van binnen bekleeden*), voerde, heeft gevoerd : *een japon —, een winterjas —*; —**ing** (*het voeren* ; inz. *binnenbekleedsel van kleeren, stof daartoe gebruikt*), v. —en : *de — van mijn jas is stuk* ; *is dat zijden —?* ; verkl. —**rinkje,** o. —s.

Voer'katoen (*katoen voor voering*), o.gmv.; —**laken** (*fijn laken, om te voeren*), o.gmv.; —**leder** (*dun wit leder, om schoenwerk van binnen te bekleeden*), o. gmv.; —**linnen** (*grof linnen, om te voeren*), o. gmv.

Voer'man (*iemand, die met paard en kar goederen of vrachten vervoert*; bij uitbr. *vrachtrijder*), m. —lieden, —lui: spreekw. *Een oude — hoort nog gaarne het klappen van de zweep*, al is men uit ambt, nering of bedrijf, men hoort er nog gaarne over spreken.

Voer'taal (*taal, waarin onderwijs gegeven wordt*), v.: *eertijds was Latijn de — aan de hoogescholen.*

Voer'tuig (*wagen, kar, rijtuig enz.*), o. -en.

Voer'wiel (*drijfwiel, aan machines*), o. -en.

Voet (1 *het onderste deel van het been bij menschen* ; 2 *oude maat* ; 3 *evenmatig deel van een vers* ; 4 *onderste gedeelte van iets, steunvlak* ; 5 *manier, wijze*), m. —en : in

bet. 5 gmv. : 1 *plat(te)* —*en* ; zegsw. *onder de* —(*en*) *halen*, afbreken, ook,te voorschijn halen ; *onder de* — *geraken*, vallen en getrapt worden, ook : ziek worden ; *iemand de* —*en spoelen*, hem achterover in zee doen tuimelen, hem over boord doen tuimelen, hem verdrinken ; *dat gaat zoover als 't* —*en heeft*, als de omstandigheden het toelaten ; *op staanden* —, onmiddellijk, terstond: *een portret ten* —*en uit*, van mensch of dier in zijn volkomen gestalte ; *iemand den* — *lichten*, hem doen vallen, hem achterover doen tuimelen, hem beentje lichten, hem onderkruipen ; *bij iemand een witten* — *of wit voetje hebben*, in de gunst staan ; *zijn geluk met* —*en treden*, er niet om geven, als nietswaardig vertrappen, roekeloos, ondoordacht zijn ; *zich uit de* —*en maken*, de plaat poetsen, er van doorgaan, zich wegpakken, zich bergen, in veiligheid stellen ; *op vrije* —*en stellen*, uit gevangenschap ontslaan ; *iem. op vrije* —*en laten*, hem niet in hechtenis nemen ; *iemand iets voor de* —*en werpen*, iemand van iets beschuldigen, hem bitter iets verwijten ; *iemand den* — *dwars zetten*, hem in het voortgaan belemmeren, hem tegenwerken ; — *bij stuk houden*, blijven bij het onderwerp, niet afdwalen bij 't redeneeren of debatteeren, zie Stuk ; *ergens vasten* — *krijgen*, ergens veel invloed verwerven ; — *geven aan iets of iemand*, gelegenheid geven om vastigheid te krijgen, ruimte geven, begunstigen, steunen, voorthelpen ; *met den éénen* — *in 't graf staan*, zie Graf ; *den* — *in den stijgbeugel hebben*, zie Stijgbeugel ; *dat heeft veel* —*en in de aarde*, dat levert veel moeite en zwarigheden op ; 2 *de Amsterdamsche* —, een lengte van ruim 0.284 M.; *een Rijnlandsche* —, 0.314 M.; *de Parijsche* —, 0.3248 M.; *de Engelsche* —, 0.304 M., thans 1000 voet = 300 M. ; 3 tweedeelige en driedeelige voeten, in de eerste is één toonverheffing of klemtoon (arsis) en één toondaling (thesis), zie Jambe, Trochae'us ; in de driedeelige vindt men één toonverheffing en twee toondalingen, zie Anapest', Dac't ylus en Amphi'brachys ; 4 *de* — *v. e. lamp, de* — *v. e. berg*; 5 zegsw. *op grooten* — *leven*, op weelderige of royale wijze ; *op goeden* — *met iemand staan* ; *de zaken zullen op denzelfden* — *worden voortgezet* ; *op* — *van oorlog, op* — *van vrede* ; *op gespannen* —, in minder goede verhouding ; *op den ouden* —.

Voet'angel (*voetklem met drie of meer scherpe punten*), m. —s : *hier liggen* —*s en klemmen*, waarschuwing, om die plaats te mijden, fig. hier zijn verborgen moeilijkheden, waarvoor men op zijn hoede moet zijn ; —**bad** (*het baden der voeten*, ook : *het badkuipje*), o. —baden ; —**bal** (*groote leeren bal, om met den voet weg te schoppen*), m. —len; —**ballen** (*het voetbalspel spelen*), —balde, heeft gevoetbald ; —**balspel**, o. gmv.: *het* — *is vooral populair in Engeland*; —**balspeler**, m. —s ; —**balveld** (*terrein voor het voetballen*), o. —en, verg. Goal ; —**boei** (*ketting of kluister voor de voeten van een misdadiger*), v. —en ; —**boog** (*groote kruisboog*), m. —bogen ; —**breed** (*de breedte v. e. voet*), o. gmv. : *geen* — *wijken*, niets ; —**brug** (*brug, alleen bestemd voor voetgangers*), v. —bruggen, zie Passerelle, Heul.

Voetceren (*te voet gaan, loopen*): *Jaromir volhardt, uit deemoed, in 't* — (Staring).

Voe'tenbank (*klein bankje voor de voeten*), v. —banken ; —**bankje**, o. —s ; —**eind**, —**einde**, o. gmv.: *het* — *van een ledikant*, plaats, waar de voeten liggen ; —**kussen** (*kussen voor de voeten*), o. —s; —**zak** (*voetenwarmer*), m. —zakken, o., Voetzak.

Voet'euvel (*jicht in de voetwortels*), o.gmv.: ook: *Voetevel*, zie Podagra ; —**ganger** (*wandelaar; iem., die te voet e. weg aflegt*), m. —s; —**gangster**, v. —s; —**klavier**, o. —klavieren, zie Pedaal en Handklavier ; —**knecht** (*soldaat te voet*), m. —knechten ; —**kus** (*kus op den voet als bewijs van nederigen eerbied* ; inz. *kus op het kruis van het door den paus gedragen schoeisel* ; O.-I. *kus op de knie van een pas geïnstalleerden regent op Java en wel door de inlandsche hoofden, ten teeken van onderdanigheid*), m. gmv.: *tot den* — *toegelaten worden* ; verg. Handkus ; —**licht** (toon. *lampen vóór op het tooneel, die de voeten beschijnen*), o. —lichten : zegsw. *een stuk voor het* — *brengen*, het opvoeren ; —**maat**, v. —maten, zie Rhythmus ; —**pad** (*smal pad*), o. —paden ; —**pomp** (*luchtpomp met voetbeugel*), v. —en.

Voet'punt (*onderste punt*), o. —en: *het* — *eener loodlijn* ; —**reis** (*reis te voet*), v. —zen ; —**schabel** (*-bankje*), v. —bellen ; —**schrapper** (*-krabber op een stoep*), m. —s ; —**spoor** (eig. *afdruk van den voet in de weeke aarde, de sneeuw enz.*), o. —sporen : *het* — *of de voetsporen van een dief volgen* ; *de* —*sporen van een haas, hert enz.*; fig. voorbeeld, voorgang, richting, wegwijzing : *op het* — *der vaderen* ; *iemands* — *volgen* ; —**stap** (1 *stap, trede* ; 2 *voetspoor*), m. —stappen: 1 *wij hoorden* —*stappen op het kiezelpad, op de trap, in de gang enz.*; 2 *iemands voetstappen drukken*, den door hem afgelegden weg volgen, zijn goed voorbeeld volgen : *jongen, treed in de* —*stappen uws vaders* ; —**stoots** (*zooals de goederen voor de voet(e) liggen bij een verkoop*), bw. : bij uitbr. *iets* — *verkoopen*, zonder uitstel, onmiddellijk, zooals men het vindt ; —**stuk** (*onderstel van zuilen, beelden, vazen enz.*), o. —stukken, zie Pedestal.

Voet'val (*knieling*), m. —len: zegsw. *een* — *doen*, op de knieën smeeken; —**veeg** (*vloermat*), m. —vegen: fig. *iemands* — *zijn*, eig. hem dienen tot vloermat, alles van hem moeten verdragen ; —**volk** (*soldaten te voet*), o. gmv., zie Infanterie; —**vrij** (*de voeten vrij latende*), bn.: *een* —*e damesrok* ; —**wassching** (*het wasschen der voeten als zinnebeeld van zelfverloochenende nederigheid*, inz. *op Witten Donderdag, in enkele kloosters door den prior aan de mann. kloosterlingen verricht*), v. —en : de — wordt op dien dag ook verricht door den paus aan dertien armen en door den keizer van Oostenrijk aan dertien grijsaards ; zie Johann. 13 : 5—9 ; —**wisch** (*voetveeg, dweil* ; fig. *de persoon*,

dic zich van anderen allerlei onaangename bejegeningen moet laten welgevallen), v. —wisschen; —**wortel** (*een der zeven dikke beentjes in den voet*), m. —s; —**zand** (*stof van den weg*), o. gmv.: *dat is in 't voetzand geraakt*, voor altijd verloren; *hij is in 't — geraakt*, heeft het onderspit gedolven; —**zoeker** (*stukje vuurwerk, klapper*), m. —s; —**zool** (*ondervlak van den voet*), v. —zolen.

Vo'gel (dierk. *warmbloedig gewerveld dier, met veeren bekleed, dat vleugels heeft en zich door eieren voortplant*), m. —en, —s: de ornithologen onderscheiden verscheidene orden: papegaaien, koekoeken, spechten, roofvogels, duiven, steltloopers, ooievaars, duikers enz.; eenvoudiger is de verdeeling in: roofvogels, zangvogels, klimvogels, hoenderachtige vogels, steltloopers en zwemvogels; er zijn standvogels, trekvogels en zwerfvogels; een eend—, een grijp— (griffioen), een ijs—, een paradijs—, een struis—, zie ald.; spreekw. *Men kent den — aan zijn veeren*, fig. men kent den mensch aan zijn doen en laten; *Beter één — in de hand, dan tien in de lucht*, het zekere is altijd boven het onzekere te verkiezen; *Ieder —tje zingt, zooals het gebekt is*, ieder mensch spreekt naar zijn aard of den trap zijner ontwikkeling; fig. *een slimme —*, een leeperd; zie ook: Ongeluksvogel en Spotvogel.

Vo'gelaar (*vogelvanger*), m. —s: *de — lokt met zoet gefluit*; gesch. *Hendrik de —, keizer van Duitschland*, 919—'36.

Vo'gelbekdier (dierk. *eierleggend zoogdier, bedekt met haren, in Australië*), o. —dieren: het — kan op het land en in 't water leven en voedt zich met wormen, insecten en weekdieren; het zoogt zijn jongen en vormt de laagste sport van de ladder der zoogdieren; —**berg** (*bergkloof of rotswand aan zee, dienend als broedplaats van zeevogels*), m. —en: *de — op de Far-oër, de — op Spitsbergen*; —**en** (*vogels vangen*), vogelde, heeft gevogeld; —**ijn** (*lief vogeltje*), o. gmv.: *klein —, op groenen tak!*; —**kers** (*wilde kriek of wilde kleine pruim, met langgesteelde bloemtrossen*), v. — en; —**knip** (*knip, om vogels te vangen*), v. —pen; —**kooi** (*kerie*), v. —en.

Vo'gellijm (*woekerplant, marentak*), v.: *de — tiert op appel- en pereboomen, ook op eiken, populieren, olmen en linden*; —**markt** (*markt, waar vogels verkocht worden*), v. —en; —**mier**, v., zie Mier, Muur; —**nestjes** (O.-I. *klipzwaluwnestjes*, o.a. *op Java*), o. mv.: *eetbare —*, lievelingsspijs der Chineezen, zie Salangaan; —**nestklippen** (Java: *nestelplaats der salanganen aan de Z.-kust*), v. mv.: de — zijn 't eigendom van den staat, die ze weer verpacht; —**perspectief** (teekenk., *zooals een vogel, op de wieken hangende, een stad ziet*), o. gmv.: *hier hebt ge Parijs in —, of in — geteekend*, ook, Vogelvlucht; —**photographie**, —fotografie (*het fotografeeren van levende vogels, van hun nesten, jongen enz.*), v. —ën; —**roer** (*geweer met langen loop, om vogels te schieten*), o. —en; —**schieten** (*het schieten op den vogel of gaai, volksvermaak*), o. gmv.: *het — is de naam van een bekend gedicht van Staring*; —**schrik** (*vogelverschrikker*), m. —schrikken, zie Molik; —**slag 1** (—*til*, —*hok*), o. —slagen, verg. Duivenslag; **2** (*slag van nachtegaal, vink enz.*), m. —slagen; —**rek** (*rek om de lantaarn v. e. vuurtoren ter beschutting van de er op los vliegende vogels*), o. —len; —**spin** (*zeer groote, behaarde Braziliaansche spin*), v. —nen: de — vangt vogeltjes in haar zeer sterk web, besluipt de jongen in hun nest of wel zuigt de eieren uit, ook, Krabspin; —**vangst** (*het vangen van vogels*), v. gmv., verg. Vogelaar.

Vo'gelstand (*de rijkdom aan vogels*), m.: *de — in Limburg is minderende*; —**trek** (*het vertrekken der vogels naar andere streken*) m. gmv.: bij den — komen er duizenden om; —**verschrikker**, m. —s, zie: Vogelschrik en Molik; fig. *man of vrouw, die er zeer leelijk of haveloos uitziet*; —**vlucht**, v. gmv.: *een aviateur ziet een stad in —*, zie Vogelperspectief; —**vriend** (*liefhebber en beschermer van vogels*), m. —en; —**vrij**, bn.: *iemand — verklaren*, buiten de wet stellen; *Philips II verkluarde Oranje —*, iedereen mocht Oranje dooden, gelijk men vrijheid heeft een vogel neer te schieten; —**vrijverklaring** (*het vogelrrijverklaren*), v. —en; —**wet** (*wet v. 1912, ter bescherming van nuttige vogels*), v. gmv.; —**zaad** (*vogeltjeszaad, kanariezaad*), o. gmv.

Vo'gue (Fr. *gebruik*), v.: *en — zijn*, opgang maken, in de mode zijn, in zwang, in trek zijn; — *la galère*, het mag gaan, zoo het wil.

Voi'le, voilet'te (Fr. *sluier*), v. —s.

I. Vol (het tegengestelde van *leeg: geheel gevuld*), bn.; —ler, —st: *een — vat, een —le zak*; *een mand — kersen*; *een — uur, het hoofd — kommer, de oogen — tranen*; *met —le zeilen*; *—le melk*, niet gewasschen; fig. geheel: *in —le wapenrusting*; *de —le waarheid zeggen*; *een —le neef*, zoon v. e. broer of zuster; zegsw *iemand niet voor — aanzien*, hem niet de vereischte bekwaamheid of geschiktheid toekennen; het bijw. — vormt met w.w. onscheidbare samenstell., waarin — de bet. heeft van *ten einde toe*, bijv. volbar'den en ook scheidbare, waarin — de bet. heeft van *vullend, gevuld*, bijv. vol'gooien; zie de titelwoorden met *vol*.

II. Vol, zie Vol plané.

Vol'aarde (*rettige, smeltbare klei, door den volder gebruikt*), v. gmv.; ook, Vollersaarde.

Volant' (Fr. *vederbal, om te raketten of te paletten*; *strook op een japon*), m. —s.

Volapuk' (*kunstmatige wereldtaal*), o. gmv.; (u = uu): het — is uitgedacht door den predikant Schleijer; zie Esperanto.

Vol-au-vent' (*visch-, vleeschpastei in bladerdeeg*), m.

Volbloed' (*van onvermengd ras*; fig. *met hart en ziel gezind*), bn.: *een — Engelsch paard, een — neger*; *een — radicaal*.

Volbloe'dig (*veel bloed hebbende*; fig. *heetbloedig*), bn.; -er, —st: *uw neef is erg —*, rijk aan bloed; zie Sanguinisch.

Vol'boer (*boer, hebbende meer dan één*

paard), m. —en : verg. Keuter en Keuterijtje.

Vol'bouwen (*geheel vullen met woningen*), bouwde —, heeft volgebouwd.

Vol'brassen (scheepst. *de zeilen zoo plaatsen, dat de wind er met volle kracht in kan blazen*), braste —, heeft volgebrast : *de zeilen* —.

Volbren'gen (*voleindigen, ten einde brengen*), onr. w.w., —bracht, heeft volbracht: *het is volbracht!*, een verheven taak is afgewerkt.

Voldaan' (1 *tevreden* ; 2 *betaald*), bn. : 1 — *zijn over iets of iemand* ; *uw patroon was* — *over u* ; 2 *de rekening is* —, *voor* — *teekenen*, d. i. quiteeren.

Vol'der (*voller*), m. volders; z. Vollen.

Voldin'gen (*ten einde brengen, beslissen*), —dong, heeft voldongen : *het pleit is voldongen*, beslist, afgeloopen.

Voldoin'gend (*beslissend*), bn. en bw.: —er, —st: *een* — *bewijs*, alles afdoend; *dit is* — *bewezen*.

Vol'doen 1 (*vullen*), onr. w.w., deed —, heeft vol'gedaan : *ik heb uw glas* —*gedaan* ; **2** (*vervullen*), onr. w.w., —deed', heeft voldaan': *aan de verwachting* —, beantwoorden ; *aan een belofte* —, ze houden, vervullen.

Voldoend', bn. en bw.; —er —st: *een* — *examen afleggen*, toereikend, genoegzaam; —*e bewijzen hebben* ; — *antwoorden*.

Voldoe'ning (*het voldoen* ; *betaling* ; *tevredenheid*), v. gmv.

Voldon'gen (*beslist, afgeloopen*), bn.: *e.* — *nederlaag*, *e.* — *feit* ; z. Voldingen.

Vo'le ([*in het omber- of quadrillespel*] *het halen van al de slagen*), v. —s : — *maken*.

Volée, v.; zie Haute-volée.

Volein'den (*geheel volbrengen*), —eindde, heeft —eind : *e. werk* —; ook : —**ein'digen**, —eindigde, heeft voleindigd ; —**einding** (*het voorgoed einden*), v. gmv.: *de* — *d. eeuwen*, *de* — *d. wereld*, de jongste dag.

Volen'te De'o, zie **V.D.**

Volgaar'ne (*zeer gaarne*), bw.: *iets* — *toestaan*.

Volg'briefje (*e. geschrift, waarbij iemand gemachtigd wordt goederen aan e. anderen persoon af te geven*), o. —s.

Volgees'tig, (*schrander, scherpzinnig*), bn. en bw., w. i. g.; zie Geestvol.

Vol'gefourneerd (*volgestort*), bn. (ou = oe).

Vol'geling (*aanhanger, leerling*), m. en v. —en ; voor het vr. ook —**e**.

Vol'gen, volgde, heeft en is gevolgd : *de politie is den dief gevolgd*, d.i. achternagegaan ; *Staring heeft hier den trant van Cats gevolgd*, nagebootst ; *ik kan die redeneering niet* —, begrijpen ; *zijn eigen hoofd* —, niet naar anderen willen luisteren ; *de voorwaarden zijn als volgt*, als ik nu ga zeggen ; *hieruit volgt*, vloeit voort ; *iemands voorbeeld, iemands raad* —, naleven ; *de kust* —, er langs zeilen.

Vol'gend 1 (*naderhand komend*), bn.: *de* —*e bladzijde* ; *hij kwam den* —*en dag* ; *het* — *leven* : **2** zn. —**e**, o.: *ik geef u het* —*e in overweging*.

Vol'genderwijze, —**wijs**, bw.: *hij ging* — *te werk*, op de hier nader te vermelden wijze.

Vol'gens (*overeenkomstig*), vz.: *dit is niet*— *afspraak* : *het gaat* — *uw verlangen*, naar.

Vol'gieten (*met e. vloeistof of met gesmolten metaal vullen*), goot —, heeft volgegoten : *een kan* — *met melk*, *een gat* — *met gesmolten lood*.

Volg'koets (*koets, die d. lijkwagen volgt bij e. begrafenis*), v. —en: *er waren tien* —*en*.

Volg'nummer (*cijfer, dat onmiddellijk op het vorige volgt*), o. —s: *de afleveringen, de vellen van een boek op het* — *leggen*.

Vol'gooien (*met zand, puin enz. vullen*), gooide —, heeft volgegooid.

Volg'orde (*regelmatige opeenvolging*), v. gmv.: *in goede* —, in geregelde opeenvolging.

Volg'reeks (*rij van op elkaar volgende dingen*), v. —en: *een* — *van periodieken*.

Volgroeid' (*volwassen, rijp*), bn.

Volg'zaam (*gehoorzaam*), bn.; —zamer, —st: *e.* — *kind*, *e.* — *karakter*, gedwee.

Volhan'dig (*veel te verrichten hebbend, de handen vol hebbend, druk*), bn. : *hij heeft het daar* —.

Volhar'den (*tot het einde harden of volhouden, uithouden*), —hardde, heeft volhard: *in het goede* —, standvastig blijven; *nu moet gij* —; —**ing**, v.: *e. bedaarde* —, *een taaie* —.

Volhar'dend (*trouw volhoudend*), bn. en bw.

Volhar'dingsvermogen (*kracht, om te volharden*), o. gmv.; z. o.: Inertie.

Vol'heid (*het volle* ; *volkomenheid*), v. gmv.: *in de* — *zijner macht*; *de* — *der genade Gods* ; Bijb. *de* — *der tijden*, de jongste dag.

Vol'houden (*ten einde toe uithouden*), hield —, heeft volgehouden: *den strijd* —, er in volharden ; *een bewering* —, handhaven ; *een karakter* — *in een tooneelspel of roman*, zich gelijk laten blijven ; *houd* — *tot het eind*, blijf standvastig, volhard.

Volière (Fr. *groote, ruime vogelkooi, vogelhuis, vogelkamer*), v. —s.

Volij'verig (*zeer ijverig*), bn.: *een* — *lid van een bestuur* ; *de* —*e thesaurier zelve* (C. O.).

Volk (*natie, bewoners v. e. land*), o. —en of —eren: *het Fransche* —, *het Joodsche* —, *het* — *Gods*, Bijbel : de Israëlieten ; bij uitbr. menschen : *wat was er een* — *op de been*; *die fabrikant heeft veel* — *in 't werk*, arbeiders; *dat is lastig* —, het zijn lastige lui : *er is* —, er zijn klanten, koopers; *het* —, de arbeidende klas ; zie Krijgs—, Paarden—, Scheeps—, Werk—, Zeevolk.

Vol'kenkunde (*kennis van den aard, de levenswijze enz. der volken*), v. gmv. ; zie Ethnographie en Menschenrassen.

Vol'kenrecht (*deel der staathuishoudkunde*), o.: *het* — *regelt de betrekkingen en rechten der staten onderling* ; —**rechtelijk** (*op het volkenrecht betrekking hebbende, overeenkomstig het volkenrecht*), bn. : —*e beschouwingen*.

Vol'kerenslag (gesch. *slag bij Leipzig, 16, 17 en 18 Oct. 1813, waarin Napoleon door de verbonden mogendheden werd verslagen*), m. ; —**bond** (*bond van alle beschaafde volken der wereld tot handhaving van orde en vrede*), m. gmv.

Volko'men (*geheel, zonder eenig gebrek of*

voorbehoud), bn. en bw.: spraakk. *een — klinker*, zie Scherplang; —*vrijheid*; *een — vergiffenis schenken*; *dat is — waar, ik geloof u —*, geheel en al; *ik ben het — met u eens*, ten volle; *— van iets overtuigd zijn.*

Volk'planter (*kolonist*), m. —s; —**planting** (*kolonie*), v. —en; —**plantinkje** (*kleine kolonie*), o. —s; —**rijk** (*dichtbevolkt*), bn.; —er, —st: *een —e buurt, een —e stad.*

Volks'aard (*nationaal karakter*), m. gmv.; —**almanak** (*jaarboekje der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*), m. —ken: —**badhuis** (*badhuis met goedkoope baden*), o. —huizen, ook: Volksbad, o. —baden; —**belang** (*zaak, die een heel volk voordeel geeft*), o. —en; —**bestaan** (*onafhankelijkheid v. e. volk*), o. gmv.; —**beweging** (*beroerten, onlusten*), v. —en; —**bibliotheek** (*boekerij, uit welke men voor een paar centen of gratis een boek kan leenen*), v. —theken.

Volks'bloem (*nationale bloem, bloem bij eenig volk bijzonder geliefd*), v. —en: de korenbloem is de — der Duitschers, de chrysant is de — der Japanners; —**boek** (*boek, dat door het volk bij voorkeur gelezen wordt*), o. —en: —**bond** (*aaneensluiting, bond van R.-K. werklieden op godsdienstig of maatschappelijk gebied*), m. gmv.: *de — heeft zijn hoofdzetel te A'dam*; —**concert** (*concert, tegen lagen prijs of gratis toegankelijk*), o. —en; —**dans** (*dans bij het volk in zwang*), m. —en; —**deun** (*straatdeun*), m. —en.

Volks'dichter (*dichter v. bij het volk populaire gedichten, liederen*), m. —s; —**dracht** (*kleederdracht eigen aan een volk*), v. —en; —**drank** (*drank, bij het volk geliefd*, b.v. *bier*), m. —en: —**editie** (*goedkoope uitgave van een of ander boekwerk*), v. —s; —**epos** (*een uitgebreid uit het volk voortgekomen heldendicht*), o. —epen: het — beeldt een groot feit uit de geschiedenis v. e. volk uit, b.v. het Nibelungenlied, de Ilias; —**etymologie** (spraakk. *vervorming door het volk van vreemde of verouderde woorden, dikwijls te verklaren uit de zucht om onverstaanbare woorden min of meer verstaanbaar te maken*), v. —logieën, b.v. *rederijker* (rhetoriker), *hangmat* (hamaca), *gaanderij* (galerij), *zondvloed* (sindvloed = groote vloed); (g = g); —**feest** (*feest, waaraan het volk in al zijn geledingen kan deelnemen*), o. —en; —**gaarkeuken** (*plaats, waar de minder gegoede goedkoop bereide spijzen krijgen kan*), v. —s.

Volks'gebruik (*gebruik, dat bij een volk algemeen in zwang is*), o. —en: —**geest** (*de geest, die een volk bezielt*), m. gmv.: —**geloof** (*geloof, dat onder het volk algemeen gangbaar is*), o. gmv.; —**geluk** (*geluk, welvaren van een volk*), o. gmv.; —**gewoonte** (*-gebruik*), v. —n: —**gunst** (*de gunst van het [gewone] volk*), v. gmv.: —**haat** (*haat van het volk*), m. gmv.: —**hymne** (*volkslied*), v. —n, zie Hymne; —**hygiëne** (*gezondheidsleer in toepassing op alle standen, vooral op de mindere, der maatschappij*), v. gmv.; zie Gezondheidsmaatregel; —**karakter** (*algemeen karakter, waardoor een volk zich onderscheidt van een ander*), o. gmv.; —**klasse** (*lagere standen, de lagere klassen van een volk*), v. —n; —**koffiehuis** (*koffiehuis voor de arbeidende klasse*), o. —huizen.

Volks'kunde (*folklore*, zie ald.), v.; —**leven** (*leven en beweging, nering, handel en bedrijf van de volksklasse*), o. gmv.; —**lied** (*lied van het volk, lied levend in den mond van het volk; nationaal lied*), o. —eren; —**logies** (scheepst. *in een visschersschuit of een koopvaarder een klein vertrekje vooronder of voor den mast, verblijf der matrozen*), o. gmv.; —**man** (*populair man*), m. —mannen; —**melodie** (*melodie of zangwijze bij het volk in trek, of uit de volksziel ontsproten*), v. —ën; —**menigte** (—*massa*), v. gmv.; —**menner** (*volksleider*), m. —s; —**oploop** (*standje op straat*), m. —en; —**partij** (*tegengestelde v. d. aristocratie*), v. gmv.; —**regeering** (*de republiek*), v. —en; —**roman** (*roman, voor het [gewone] volk geschreven*), m. —s; —**sanatorium** (*sanatorium of heilinrichting voor mindergegoeden*), o. —s, —toria; —**school** (*school voor de kinderen uit het volk*), v. —scholen.

Volks'leger (*leger, bestaande uit de geheele strijdbare mannelijke bevolking van een land*), o. —s: *het — is het resultaat van het stelsel van algemeenen dienstplicht*; verg. Conscriptie.

Volks'souvereiniteit (*oppergezag des volks*, b.v. *in een republiek*), v. gmv.: —**spel** (*spel, bij het volk geliefd*), o. —spelen; —**spraak** (*de wijze van uitdrukking bij het volk*), v. gmv.; —**sprookje** (*sprookje, levend onder het volk*, b.v. *Blauwbaard*), o. —s; —**stam** (*afstammelingen van een zelfden stamvader*), m. —men: —**stem** (*de door het volk geuite overtuiging*), v. gmv.; —**taal** (*taal zooals h. volk ze spreekt*), v. gmv.; —**universiteit** (*gepopulariseerde universiteit; particuliere inrichting tot aankweeking en verbreiding van wetenschap en practische kennis*), v. —en: *aan een — worden colleges gegeven op allerlei gebied en wel door desbevoegden op uitnoodiging van het bestuur*; —**verhuizing** (*verhuizing van een volk of volken*: inz. geschied. *van de 4de tot de 6de eeuw: de tochten en het trekken der Germaansche stammen, hetgeen de vernietiging van het West-Romeinsche rijk ten gevolge had*), v. —en; —**vermaak** (*vermaak, waaraan de volksklasse deelneemt*), o. —maken; —**vertegenwoordiger** (*iem., die het volk in regeeringscollegiën vertegenwoordigt*; inz. *lid der Tweede-Kamer*), m. —s; —**vlijt** (*nijverheid der natie*), v.: *paleis voor — te A'dam*; —**vriend** (*iem., die opkomt voor de belangen v. h. volk*), m. —en; —**wil** (*de duidelijk uitgedrukte wil van het heele volk*), m. gmv.; —**wapening** (*algemeene wapening*), v. —en; —**zaak** (*iets, dat van belang is voor geheel het volk*), v. —zaken; —**ziekte** (*epidemic*), v. —n, ook Landziekte.

Vol'kuip (*houten kuip of trog, waarin het laken gewalkt en geweekt wordt*), v. —en.

Vol'le haring (*e. volwassen haring*, d. i. *zulk een, die van kuit of hom voorzien is*),

1 (*voorwerpsn.*), m. volle haringen; **2** (*stofnaam*), v. gmv.

Volle'dig (*voltallig, compleet, volkomen*), bn. en bw.; —er, —st : *een — eetservies, e. —e bekentenis, —e voldoening eischen.*

Volleerd' (*alles geleerd hebbende, wat te leeren valt*), bn.: *vroeger waren kinderen op hun twaalfde jaar —*, zie U i t g e l e e r d ; *een — tooneelspeler* ; ook : *een — bedrieger, een — huichelaar*, d. i. sluw, doortrapt.

Vol'lemaan (*phase der maan, waarbij men de geheele verlichte helft er van ziet*), v. —manen ; *morgen is het —*; zie H a l v e m a a n.

Vollemaans'gezicht (*rond, vleezig en rood aangezicht*), o. —en.

Vol'len (*het laken in de volkuip treden*), volde, heeft gevold, zie W a l k e n ; **—ler** (*volder, lakenbereider*), m. —s ; **vollerij'** (*het vollen ; werkplaats, bedrijf v. d. voller*), v., in de eerste bet. gmv.; in de tweede —en : **vol'ling**, v. —en.

Vol'lersaarde, v. gmv., zie V o l a a r d e; **—kaarde**, v. —n, zie K a a r d e; **—kuip** (*volkuip*), v. —en ; **—molen** (*werkplaats van den lakenvoller*), m. —s.

Vol'loopen (*volstroomen, vol worden*), liep vol, is volgeloopen : *de regenton is vannacht volgeloopen ; de concertzaal was geheel volgeloopen*, gevuld met menschen.

Volmaakt' (*zonder gebrek of leemte, volkomen*), bn. en bw. : *God alleen is —*; fig. *een — ridder*. d. i. voortreffelijk, zonder vrees of blaam ; *de blik zijner oogen was — kalm* (C. O.).

Vol'machine (*om* nl. *te vollen*), v. —s.

Vol'macht (*schriftelijk bewijs, dat iemand last heeft bekomen een zaak voor een ander*, d.i. *voor zijn lastgever, te verrichten*), v. -en: de volmacht heet ook *lastgeving* of *mandaat* of *procuratie* ; de lastgever heet *volmachtgever*, de lasthebber heet *gevolmachtigde* of *procuratiehouder* ; **—machtigen** (*iemand een volmacht geven ; machtigen*), —machtigde, heeft gevolmachtigd.

Vol'maken 1 (*vullen*), maakte—, heeft volgemaakt : *een inteekenlijst —*, door b.v. de open plaatsen met namen te vullen ; *een geldsom —*, door er bij te voegen, tot de som rond is; *je moet die inmaakflesschen—*; **2volma'ken** (*volledigen, voltooien, veredelen*), volmaakte, heeft volmaakt' ; **—ma'king**, v.: *naar — streven.*

Vol'molen (*vollersmolen*), m. —s.

Volmond'ig, bn. en bw.: *e. —e bekentenis*, rondborstig; *iets — bekennen*, openhartig.

Volontair' (mil. *vrijwilliger*), m. —s, ook : leerling-bediende op een kantoor, die geen loon trekt, maar een tak van handel wil bestudeeren of leeren kennen : *hij is — op dat handelskantoor.*

Vol'op (*overvloedig*), bn. en bw.: *peren zijn er —*; *wij krijgen daar — te eten*; *ze zijn — aan 't werk*, met alle macht.

Vol plané (Fr. *zweefvlucht; glijvlucht*), v. -'s.

Volprij'zen (*naar volle waarde prijzen*), —prees', heeft volpre'zen : *Gods werken zijn nooit —pre'zen* : verg. O n v o l p r e z e n.

Vol'schenken (*schenkende iets vullen*), schonk —, heeft volgeschonken: *de glazen —.*

Vol'schoon (*in alle opzichten schoon*), bn.

Volsla'gen (*geheel, volkomen*), bn. en bw.: *— duisternis*, diepe, tastbare; *ze zijn — vijanden ; er heerschte daar — anarchie; hij is — gek*, totaal; *het was — nacht*, ten volle.

Vol'smijten (*op ruwe wijze volgooien*), smeet —, heeft volgesmeten : *een sloot —, een put —, een kuil —.*

Volstaan' (*voldoen ; voldoende zijn*). —stond', heeft volstaan' : *met deze verklaring kunt gij —.*

Volstan'dig (*standvastig ; onveranderlijk*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e weigering; de planeten en kometen loopen — haar banen ; iets — weigeren.*

Vol'storten (eig. *door storten iets vullen*; fig. *door betaling of door geld te storten een aandeel tot het nominale bedrag aanvullen*), stortte —, heeft volgestort.

Volstrekt', bn. en bw.: *de —e waarde der cijfers*, bepaalde; *een —e beteekenis*, vast ; *een —e alleenheerschappij*, onbeperkt; *gij moet — komen*, noodzakelijk; *dat is — nog niet zeker*, heelemaal niet.

Vol'stroomen, stroomde —, is vol'gestroomd: *het bassin stroomde vol water*; fig. *de zaal stroomde —*, b.v. vol menschen ; zie V o l l o o p e n.

Volt (*practische eenheid van electrische spanning ; eenheid van electromotorische kracht*), m. volts : de naam is gegeven ter eere v. d. Italiaan Volta (1745—1827), een der ontdekkers van de galvanische electriciteit.

Voltai're (Fr. *gemakkelijke leunstoel*), m. voltaires : zoo genoemd naar den Fransch dichter en prozaïst (1694—1778).

Voltal'ig (*het volle getal hebbende, compleet*), bn.: *een —e vergadering*, d. i. alle leden zijn tegenwoordig ; *de Kamer was —*; *het Ned. leger stond van 1914 — onder de wapenen.*

Vol'tameter (*toestel, om de electr. stroomsterkte te meten*), m. —meters.

Volt-ampè're (*practische eenheid van electr. energie of arbeidsvermogen in 1 seconde ; watt*), m. —-ampères.

I. Vol'te (*volheid ; fig. gedrang*), v. gmv.

II. Vol'te (Fr. *wending, snelle zwenking of wending ; fig. plotseling veranderen van tactiek, stelsel enz.*), v. —s: —-*face maken*, plotseling veranderen van houding enz.

Voltee'kend (*tot een bepaald bedrag door inteekening verzekerd of gedekt*), bn.: *de leening is —; het waarborgkapitaal is —.*

Voltigeeren (*kunsten, kunstige sprongen maken op 't paard, op 't slappe koord enz.*). (g = zj).

Voltigeur' (*Fransch soldaat v. d. lichte infanterie, tirailleur ; kunstrijder, luchtspringer*), m. —s. (g = zj).

Volto'gen (voltooid. deelw. van 't vero. *voltiegen* : *geheel afgewerkt, voltooid*), bn. *het in top — galeis der hemelen* (Vondel); **—tooid'** (*afgewerkt, voleindigd*), bn.: *een — gebouw ; de — tegenw., verleden, toekomende tijd*, waarin men zich de handeling als afgeloopen denkt : **—tooi'en** (*voleindigen, geheel afmaken*), —tooide, heeft voltooid' : *het werk —*; **—tooi'ing** (*het voleindigen*), v. —en : *de — van een groot of belangrijk werk* : **—trek'ken** (*iets, dat besloten is ten uitvoer brengen*), —trok, heeft voltrok'ken : *een huwelijk —*, slui-

ten, doen aangaan ; —**trek'king** (*het voltrekken*), v. —en: *de — van dat huwelijk zal Dinsdag plaats hebben* ; *de — van een vonnis*, ten-uitvoerlegging.

Volubiliteit' (*radheid v. tong*; *vlugheid, bevreeglijkheid*), v.

Voluit' (*ten volle*), bw.: *zijn naam — schrijven* ; *iemand — betalen.*

Volu'me (*omvang, lichamelijke inhoud van iets* ; *boekdeel*), o. volumen, ook : v o l u m e n, o. volumina.

Volumineus' (*groot van omvang* ; *uit vele boekdeelen bestaande* ; *dik, lijvig, van aanzienlijken omvang*), bn.; —zer, —t.

Voluptueus' (*wellustig, wulpsch*), bn.; -ze.

Volu'te (bouwk. *vreemd of krul, zuil, versiering*, inz. *aan het kapiteel van Ionische zuilen*), v. —s, ook, V o l u t a.

Volvaar'dig (*geheel gereed*), bn. en bw.: -er, —st : — *ten strijde gaan of zijn*, ook : bereidvaardig : *zich — betoonen* ; —**vet** (*van hoog vetgehalte*), bn. : —*velte kaas* ; —**voe'ren** (*uitvoeren, volbrengen*), —voerde, heeft volvoerd: *een daad —, een last —*; —**was'sen I** (*volgroeid, den vollen wasdom bereikt hebbende*), bn.: *een — paard*; **2** —**e** (*iem., die volwassen is*), m. en v. —n.

Vol'werpen (*zoo lang er iets inwerpen, tot het vol is*), wierp —, heeft volgeworpen : *e. kuil —, een mand —.*

Volwich'tig (*het volle gewicht hebbende, vooral van munten*), bn.: —**za'lig** (*zeer gelukkig, zeer zalig*), bn.

Vol'zee (*zeer hoog getij, vloed*), v.: —**zin** (spraakk. *een volledig in woorden uitgedrukte gedachte*), m. —zinnen.

Vomeeren (*braken, overgeven, uitbraken*).

Vomitief' (*braakmiddel*), o. —tieven.

Vond, m. —en: *een aardige —*, vinding, uitvinding, verzinsel, list : *een gelukkige —.*

I. Von'del, Ned. grootste dichter (1587—1679) ; — schreef lierdichten, hekeldichten, tooneelstukken, meestal treurspelen, leerdichten en tal van gelegenheidsdichten ; ook gaf hij vertalingen.

II. Von'del (*losse plankbrug*), m. vondels ; ook, V o n d e r ; zie V l o n d e r.

Vondeliaansch' (*in den trant van onzen dichter Vondel*), bn.: —*e verzen.*

Von'deling (*gevonden kind*), m. en v. —en : voor het vr. —**e** ; *dit meisje is een —e* ; *het kind werd te — gelegd*, ergens neergelegd, voor wien het zal vinden ; —**shuis** (*liefdehuis voor vondelingen*), o. —huizen.

Von'der, m. —s; z. V l o n d e r, V o n d e l.

Vondst (*het vinden* ; *het gevondene*), v. —en.

Vonk (*vuursprank*), v. vonken: *het regende bij dien brand —en*; fig. *een — van genie*, greintje, sprankje.

Von'kelen (eig. *vonken schieten, verspreiden*), vonkelde, heeft gevonkeld : *het vuur vonkelt in de smidse*; verg. F o n k e l e n.

Von'ken (*vonken afgeven, beginnen te branden*), vonkte, heeft en is gevonkt.

Vonk'vrij (*zonder vonken of vuur te doen afvallen*), bn.: —*e lucifers.*

Von'nis (*gewijsde, rechterlijke beslissing*),o. —sen: *een — vellen, e. — uitspreken*; *e. — strijken*, eig. doen vallen nl. op het hoofd v. d. beschuldigde : *e. vrijsprekend —.*

Von'nissen (*veroordeelen*), vonniste, heeft gevonnist : *de dief werd gevonnist*, er werd een vonnis over hem uitgesproken.

Vont (*doopvat*), v. vonten: *e. koperen —, een marmeren —*, doopvont.

Voogd (1 *verzorger, toeziener*; *iem., wien de belangen van minderjarigen door de wet zijn toevertrouwd* : 2 *leider, hoofd* alleen in samenstellingen), m. —en : 1 *e. toeziende —*, optredend, als de voogd ontbreekt ; 2 *een vloot—, een slot—, een kerk—*, bestuurder ; —**es'**, v. —sen: *de moeder is de — der kinderen na 't afsterven v. d. vader.*

Voogdij' (*macht, gezag als voogd*), v. —en; —**jongen** (*jongen in een voogdijgesticht*), m. —s ; zie R e g e e r i n g s j o n g e n ; —**raad** (*college, belast met de voogdij over aan de onderlijke macht onttrokken, verwaarloosde kinderen*), m. —raden ; —**schap** (*waardigheid van voogd*), v. —schappen : *eerste — van Maximiliaan* (1482).

Voois (Fr. voix: Z.-Ned. of vero. *zangwijs*), v. vooizen : *e. oud lied op e. aangename —.*

Voor (*greef, ploegsnede*; fig. *rimpel in 't voorhoofd*), v. voren, ook, V o r e.

Voor, 1 vz. : *de boom staat — het huis* ; *het was — 1600* ; *het is kwartier voor 12* ; **2** (*voordat, eerdat*), vgw. : *hij kwam, — ik er was* ; *gij zijt er, — gij het weet* ; **3** (*begrip van plaats of tijd*), bw.; *hij woont —, en ik achter*; *hij komt je —*; *die klok loopt —*; *— en na zag men dat gebeuren* : het bijw. — vormt samenstellingen met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op *voor*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), bijv. *voor'zeggen* en *voorzeg'gen*; *voor'spellen* en *voorspel'len*; **4** (*wat ten gunste van iem. of iets is*), o.: *het — en tegen v.e. onderneming* ; *men overwoog het —en tegen.*

Voor'aan (*in de voorste rij*), bw.: *in den lijkstoet ging de zoon —*; *ik woon — in die straat* : —**zitting** (*het zitten op de eereplaats*), v. —en: *zij beminnen de — bij de maaltijden.* Matth. 23 : 6.

Voor'af (*vóór iets, dat gaat volgen*), bw.: *ik heb het je — doen weten, hij heeft dat — bedongen, hem werd — van de erfenis duizend gulden ter hand gesteld* ; ook : *vooraf'* ; zie V o o r a f ' b e t a l e n enz.

Voor'afbeelding, v. gmv.: *het O.-Testament was e. — v. de vervulling in het N.-Testament*, d.i. een afschaduwing en voorteeken in beelden en figuren, in personen en zaken.

Vooraf'betalen (*van te voren betalen*), betaalde —, heeft voorafbetaald : *de heer betaalde de maandhuur der kamer —*; —**betaling** (*vooruitbetaling*), v. —en; —**gaan** (*voor iets anders komen*), ging —, is voorafgegaan : *herauten gingen den koningsstoet —, aardbevingen gingen de uitbarsting van den Etna —*; —**gaand** (*voor iets anders komende*), bn. : —*e besprekingen, werkzaamheden, bepalingen, mededeelingen* ; *een — onderzoek* ; —**spraak** (*toespraak als inleiding*), v. —spraken, zie P r o l o o g.

Vooral' (*bovenal*), bw.: *kom — spoedig.*

Vooraleer' (*eerdat*), vgw.: *ik ga niet naar bed, — mijn jongen thuis is.*

Vooralsnog', bw.: *ik zal — niet beslissen*, vooreerst, voor 't oogenblik.

Voor'arbeid (*voorbereidend werk*), m. gmv.; —**arm** (*onderarm*), m. —armen ;

—**arrest** (*tijdelijke hechtenis*, d.i. *arrest vóór het vonnis*), o. —en ; —**avond** (1 *het begin van den avond* ; 2 *de avond*, bij uitbr. *één dag of meer van te voren*), m. —en: 1 *het was in den* —; 2 *de — van het Kerstfeest*; fig. *wij staan aan den — van groote gebeurtenissen*, deze zullen spoedig plaats hebben ; *de — der revolutie*, tijd onmiddellijk voor de Fr. rev., d. i. voor 1789.

Voor'baat (*het voordeel, dat men op iem. vóór heeft*), v. gmv. : *in de — zijn*, vooraf zorgen voor iets, voorko'men ; *ontvang bij — mijn dank*, vooraf, van te voren ; zie V o o r r a a d.

Voorba'rig (*onbedacht, niet goed overdacht, te haastig, onbezonnen, onbesuisd*), bn. en bw.; —er, —st: *dan moet uw vriend maar niet zoo — zijn*; — *spreken*, — *antwoorden*.

Voor'bedacht (*vooraf overlegd, opzettelijk*), bn.: *met —en rade* ; —**dachtelijk**, bw.: — *wierp hij een klad op uw brief*.

Voor'bede (*voorspraak*), v. —beden.

Voor'beding, o. —en: *onder* —, voorbehoud.

Voor'beduiden (*te voren aanduiden*), beduidde —, heeft voorbeduid ; —**beduiding** (*voorteeken*), v. —en ; —**beduidsel** (*afschaduwing*), o. —s.

Voor'beeld (1 *iets, dat kan nagemaakt of nagedaan worden ; iets, waarnaar men zijn werk of zijn gedrag inricht*; 2 fig. *daad, die uitlokt tot navolging*), o. —en : 1 *ten — strekken*; *hij is een* —; *dat is zonder* —, weerga ; 2 *neem een — aan uw broeder* ; spreekw.: *Woorden wekken, —en trekken*; —**beel'deloos**, bn.: *een —looze ijver, een — goed gedrag*, zonder voorbeeld, nergens zoo bestaande, onvergelijkelijk.

Voorbeel'dig (*navolgenswaard*), bn. en bw.: —er, —st : *een — echtgenoot en vader*; *Keesje was een man van een — gedrag* (C. O.) : *zich — gedragen*.

Voor'behoedmiddel (*beschermend middel*), o. —middelen: *een — tegen cholera*; —**behoedsel** (*voorbehoedmiddel*), o. —s, —en: *vaccine is e. — tegen de pokken*; —**behoud**, o. gmv.: *iets onder — mededeelen, zeggen, schrijven*, d.i. onder restrictie, niet als adsoluut zeker, zonder voor de volle waarheid in te staan; —**behouden** (*vóór zich houden, afzonderen, bewaren*), behield —, heeft voorbehouden : *zich* —: *ik wil mij die rechten* —, ze niet afstaan, voor mij houden ; zie R e s e r v e e r e n : —**bereiden** (*klaarmaken*), bereidde —, heeft voorbereid : *iem. tot een examen* —; *iem. op iets* —, hem gaandeweg op de hoogte stellen ; —**bereiding** (*het voorbereiden*), v. —en ; —**bericht** (*voorrede*), o. —en ; —**beschikken** (*vooraf vermaken bij testament*), beschikte —, heeft voorbeschikt ; —**beschikking** (*uitverkiezing, predestinatie*), v. gmv.; —**bestemmen** (*vooraf bestemmen, voorbeschikken*), bestemde —, heeft voorbestemd.

Voor'bidden (*de gebeden inleiden*), bad —, heeft voorgebeden ; —**bidder** m. —s; —**bi'dding** (*het voorbidden, voorspraak, gebed ten voordeele van*), v. —en.

Voorbij', 1 vz. : *hij ging — ons raam*, langs ; 2 bw. : *het uur is* —, om ; *dan is ons leed* —, geleden, geëindigd ; dit bw. wordt ook als bn. gebezigd : *het thans —e jaar*, verg. N a b ij ; — vormt het eerste lid van scheidbaar samengest. w.w., als —*gaan*, —*varen*, —*zeilen enz.*, waarvan de leden in de onbepaalde wijs (behalve met *te*) en als volt. deelw. aaneengeschreven worden : *we zullen hem wel voorbijvaren, ik doe mijn best om hem — te zeilen, ik ben hem voorbijgezwommen*.

Voorbij'gaan (eig. *ergens langs gaan, iets passeeren*), ging —, is voorbijgegaan ; fig. *een gelegenheid laten* —, ongebruikt laten : *iemand bij bevordering* —; *in het* —, terloops ; —**gaand** (*niet blijvend of durend*), bn. : — *leed* ; *dat is van —en aard* : —**gang** (*het voorbijgaan*), m. gmv. ; —**praten**, in de uitdr. : *zijn mond* —, zeggen, wat men had moeten zwijgen ; —**streven** (*zijn krachten inspannen om een ander voorbij te komen*), streefde —, is voorbijgestreefd : *de Engelschen wilden ons in de 17e eeuw — op 't gebied van den handel*.

Voor'bode (*een bode, boodschappend dat iemand of iets komen zal*), m. en v. —boden : *de zwaluw is de — der lente* ; *men beschouwde een komeet als een — van naderend leed*, voorteeken ; —**brengen** (*voor de deur doen komen*), bracht —, heeft voorgebracht : *een rijtuig* —: ook : *een beschuldigde* —, nl. voor den rechter ; —**burg** (*versterkt buitenwerk*), m. —burgen ; —**christelijk** (*vóór Christus zijnde of levende*), bn.: *de —e tijden, de -e volken*.

Voord (*waadbare plaats in beek of rivier*), v. voorden: ook, V o o r t; verg. B r e e d e v o o r t, W e s t e r v o o r t.

Voor'dacht (*voorafgaand overleg, opzet*), v. gmz.: *hij zei het met* —, *zonder* —, d.i. al of niet opzettelijk.

Voor'dansen (*een dans voordoen*: ook: *den dans inzetten of beginnen*), danste —, heeft voorgedanst : *Krepel wil* — (Cats).

Voor'dat (*eerdat, alvorens*), vgw.

Voor'de, v. —n ; zie V o o r d.

Voor'deel (*winst, nut, profijt*), o. —en : *elk zoekt zijn* —; *doe uw — met de ondervinding*.

Voordee'lig (*winstgevend*), bn. en bw.: —er, —st : *een —e handel* ; ook : *een —e wind*, gunstig ; *iets — koopen*.

Voor'deur (*straatdeur*), v. —deuren; —**dewind** 1 (*gunstige wind*), m. : *zij zeilden met een — de haven uit* ; 2 bw. : *hij zeilt* —, met gunstigen wind ; fig. *het gaat hem* —, voorspoedig ; —**dezen** (*eertijds, vroeger*), bw.; —**dienen** (*aan tafel rondienen*), diende —, heeft voorgediend : *deze bediende zal aan den feestdisch* —, de spijzen rondbrengen, aanbieden ; —**dochter** (*dochter uit een vroeger huwelijk*), v. —s; —**doen** (1 *doen als voorbeeld voor anderen* ; 2 *voorbinden, aandoen, omdoen* ; 3 *uitstallen, etaleeren*), deed —, heeft voorgedaan: 1 *de kinderen leeren ook van — in de school*; 2 *een servet* —, *een schoon schortje* —; 3 *goed voorgedaan is half verkocht*, goed uitgestalde artikelen trekken spoedig koopers; z i c h — (1 *z. te voren of vertoonen, het voorkomen aannemen van*: 2 *z. aanbieden*; 3 *gebeuren*): 1 *hij kan zich goed* —, presenteeren : *een huichelaar doet zich — als een oprecht en eerlijk man*: 2 *weldra zal een goede gelegenheid zich* —; 3 *het volgende feit*

heeft zich voorgedaan ; —**dracht** (1 *daad van voordragen* ; 2 *voor te dragen stuk* ; 3 *officieele lijst van candidaten zelf*), v. —en: 1 *deze actrice heeft een goede* —, zij reciteert goed; 2 *dat zijn aardige* —*en*; 3 *hij stond als eerste op de* —; —**dragen,** droeg —, heeft voorgedragen : *een gedicht* —, opzeggen, reciteeren : *zij zullen hem ter benoeming* —, voorstellen.

Voor'eergisteren (*op den dag voor eergisteren, drie dagen geleden*), bw.

Vooreerst' (*in de eerste plaats*), bw.: — *moet ik je het volgende opmerken* : — *blijf je nog op deze school*, in den eerstkomenden tijd, voorloopig.

Voor'einde (*het zich vooraan bevindend einde*), o. —n: —**gaan** (*vóór iem. gaan*), ging —, is voorgegaan : zegsw. *goed* — *doet goed volgen ! plicht moet* —; *onderwijzers moeten hun leerlingen* — *in het goede*, het voorbeeld geven ; —**gaand** (*voorafgaand*), bn.: *de* —*e les, de* —*e week, een* — *hoofdstuk*, vorig, vroeger ; —**gaats** (*vóór een onzer zeegaten*), bw.; —**galerij** (O.-I. *galerij vóór een huis*), v. —en ; —**gang** (*voorbeeld*), m. gmv. : *op uw* —; —**ganger** (1 *leider* ; 2 *iemand, die vóór een ander in ambt of betrekking was*), m. —s : 1 *van een* — *met een leidende en vormende kracht uitgaan* ; 2 *hij was mijn* — *hier in 't dorp als secretaris* ; —**gangster,** v. —s; —**gebed** (*gebed, dat voorafgaat*), o. —en; —**gebergte** (*kaap, landpunt*), o. —n; —**geborchte** (*plaats, waar de zielen der rechtvaardigen van het Oude Verbond de komst van den Messias afwachtten*), o. gmv.

Voor'gemeld, —**genoemd** (*bovengemeld*), bn.; —**gerecht** (*eerste gerecht*), o. —en: *zalm diende als* —, inleidend gerecht ; —**geslacht** (*voorouders*), o. —en ; —**gestoelte** (*eeregestoelte*), o. —n ; —**gevallene** (*het gebeurde*), o gmv.; —**gevel** (*voorzijde van een huis*), m. —s : scherts, *hij heeft een flinken* —, d. i. neus, gmz. : —**geven** (*voorwenden ; bij een spel of wedstrijd den zwakkere eenige punten vooruitgeven, vóór het spel begint*), gaf —, heeft voorgegeven ; —**geving** (*hetgeen men voorwendt*), v. ; —**gevoel** (*ingeving, dat iets zal gebeuren*), o. gmv.: *een* — *van naderend leed* ; —**gift** (*wat men voorgeeft bij een wedren*), v. —giften.

Voorgoed' (*voor altijd*), bw.: *nu is hij* — *geslagen*, op afdoende wijze, bepaald, stellig.

Voor'grond (*het voorste gedeelte* b.v. *v. e. vlakte, v. e. schilderij; voorplan*), m. —en: *de* — *v. e. tooneel*; zegsw. *op den* — *treden*, als eerste optreden ; *zich op den* — *stellen*, de voornaamste willen zijn; *ik stel dit op den* —, er de volle aandacht op vestigen; verg. Achtergrond.

Voor'hamer (smed. *groote smidshamer, moker*), m. —s.

Voor'hand (*eerste deel der hand, de vingers*), v. —en: fig. *aan de* — *zijn of zitten*, kaartspel : het eerst mogen spreken, spelen enz.; ook : de voorkeur hebben.

Voorhan'den (*aanwezig, in voorraad*), bw.: *dat boek is* —, *die goederen zijn niet* —, *de* — *voorraad* ; fig. *er is nog tijd* —, *veel geld is* —, ter beschikking.

Voor'handsch, bn.: —*e titel,* allervoorste of verkorte titel v. e. boek; zie Fransche titel.

Voor'hang (*gordijn*), m. —en: *de* — *des tempels*, ook: Voor'hangsel, o. —s, z. b.v. Matth. 27 : 51 ; —**hangen,** hing —, heeft voorgehangen : *de gordijnen* —; zegsw. *hij hangt voor op die sociëteit,* is als lid voorgesteld ; —**hangsel** (*voorhang*), o. —s, —en; —**haven** (*voorste deel eener haven, vluchthaven*), v. —s ; —**hebben** (*voor het lijf dragen*), onr. w.w., had —, heeft voorgehad : *een schort* — ; ook : *gij hebt den verkeerde voor*, vergist u in den persoon ; *ik heb het goed met u voor*, bedoel.

Voorheen' (*vroeger*), bw.: — *was alles goedkooper*, in vorigen tijden, eertijds.

Voor'historisch (*aan de historie voorafgaande*), bn.: *in* —*e tijden*, vóór de schepping van den mensch ; — bet. ook vóór den aanvang van de geschiedenis van eenig volk of van eenigen stam ; men onderscheidt voor ons land : het steenen tijdperk ; het bronzen tijdperk, aanvangende ± 1000 v. C.; het ijzeren tijdperk, aanvangende ± 600 v. C. tot 100 v. C.; zegsw. *in* —*e tijden*, in overoude dagen.

Voor'hoede (*voorste afdeeling v. e. voortrukkend leger*), v. —n, mv.; w. i. g.; verg. Achterhoede; —**hof** (*voorplein, voorplaats*), o. en m. —hoven : *Petrus verloochende zijn meester in het of den* — *van Pilatus*, verg. A'trium ; —**hoofd** (*deel van het hoofd boven voor*, nl. *tusschen haren en wenkbrauwen*), o. —en ; —**hoofdsbeen** (*been, dat de ronding van het voorhoofd vormt*), o. —beenderen ; —**houden** (*vóór iemand houden* ; fig. *voorstellen*), hield —, heeft voorgehouden : *iemand het goede* —, *ik zal hem zijn slecht gedrag* —, onder het oog brengen ; —**hout** (*klein bosch vóór een grooter, voorste deel v. e. bosch*), o. gmv.; meest, Voorhout': *het Haagsch* —, titel van een bekend gedicht van Huygens (1622); —**huis** (*voorste deel v. e. woning*), o. —zen.

Voor'in, bw.: *ik sliep* — (*bed*); *mijn vader zat* — (*rijtuig*); *hij kwam voor'in,* langs den voorkant, de voordeur.

Voor'-Indië (aardr. *het W. deel van het Indische vasteland*), o.

Voorin'genomen (*voorliefde voelend of hebbend*), bn.: *e. onderwijzeres mag niet* — *zijn ten opzichte v. eenig kind*, partijdig.

Voor'jaar (*lente*). o. —jaren.

Voor'jaarsbloem (*lentebloem*), v. —en ; —**jaarskoorts** (*koorts, die in het voorjaar heerscht*), v. —en; —**jaarsmantel** (*mantel v. lichtere stof, om in het voorjaar te dragen*), m. —s: —**jaarsmorgen** (*lentemorgen*), m. —s; —**jaarsnachtevening** (*begin van de lente, 22 Maart, de zon gaat dan om 6 uur op en onder*), v. —en ; —**jaarsopruiming** (handel. *verkoop tegen lageren prijs van de overgebleven wintergoederen*), v. —en ; —**jaarsregen** (*lenteregen*), m. —s : —**jaarsreis** (handel. *reis in het begin van 't jaar*), v. —reizen ; —**jaarsveiling** (*publieke verkoop in den lentetijd*), v. —en ; —**jaarsweder,** —**weer** (*lenteweer*), o. gmv.; —**jaarsziekte** (*ziekte, die in het voorjaar heerscht* b.v. *influenza*), v. —n;

—**jaarszitting** (*zitting of vergadering van de Staten of van de Kamers in het voorjaar*), v. —en.

Voor'kamer (*kamer vóór in 't huis, aan weg of straat*), v. —s; —**kant** (*de voorzijde v. iets*), m. —en; —**kauwen** (b.v. *voor e. kind kauwen*), kauwde —, heeft voorgekauwd; fig. iem. iets woord voor woord voor'zeggen: *men moet hem ook alles* —, hij is langzaam van begrip; —**kennis** (*medeweten*), v. gmv.: *met en zonder — der ouders; buiten* —, vooraf-weten.

Voor'keur (*keus voor iem. anders*), v.: *ik vraag de* —, nl. de voorhand bij het huren v. e. huis; *ik lees bij* —, vooral gaarne; —**kind,** o. —eren: *dit meisje is een* —, nl. uit een vroeger huwelijk.

Voor'komen 1 (1 *naar voren komen*; 2 *gebeuren, geschieden*), kwam —, is voorgekomen: 1 *kom eens* — (*winkel*); *hij moet* —, verschijnen voor den rechter; 2 *zoo iets komt meer* —; *dat komt mij vreemd, verdacht* —, lijken, toeschijnen; **2** (*uiterlijk*), o. gmv.: *iem. van een gunstig* —; *hij had het — van een muzikant of een artist*; **3 voorko'men** (*beletten*), —kwam', heeft voorko'men: *wij zullen aat* —, verhinderen, verhoeden; —**ko'ming,** v.: *ter — van ongelukken.*

Voor'komend 1 (*z. opdoende, z. voordoende*), bn.: *bij —e gelegenheden*; **2 voorko'mend** (*hulpvaardig, vriendelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — bediende*; *iem. — behandelen, zij sprak* —, minzaam; —**ko'menheid** (*hulpvaardigheid*), v.

Voor'koop (*koop, vóór de markt begonnen is*), m. —koopen, verg. Opkoop; —**laatst,** bn.: *in den —en regel, in den —en nacht,* op èèn na den laatsten; —**land** (*e. in zee uitstekende punt lands*; ook: *oningedijkt land,* b.v. *een gors, kwelder, slik, schor of uiterwaard*), o. gmv.; fig. *als soldaat naar Indië, dat is je —!*, bestemming, lot, daar zul je toe komen; —**lang** (*sedert lang*), bw.: *ik ken hem* —; —**last** (scheepst. *last aan de voorzijde v. e. schip*), m. gmv.; verg. Achterlast; —**laten** (*laten voorgaan*), liet —, heeft —gelaten: *iem. bij een dokter* —.

Voorle'den 1 (*verleden*), bn.: — *Vrijdag*; **2** zn. o.: *zij verwijlt gaarne in het* —.

Voor'leder, —**leer** (*leer aan het voorste deel van iets.* b.v. *v. e. schoen*), o. gmv.: *het — was losgegaan*; —**leggen** (eig. *voor iem. leggen, toonen, onder zijn oog of aandacht brengen*), legde of leide —, heeft voorgelegd of —geleid: *de referendaris heeft den minister dat stuk —gelegd*; —**lezen** (*lezen ten aanhooren v. e. ander*), las voor, heeft voorgelezen: *e. verhaal* —, *e. boek* —; —**lezer,** m. —s: *hij is — in de Hervormde kerk*; —**lezing,** v. —en; —**lichten** (*voor iem. licht uitdragen*; fig. *onderrichten*), lichtte —, heeft voorgelicht: *ik zal je — met e. lantaren,* voorgaan; fig. *de wetenschap zal ons hier* —, onderrichten, den weg wijzen; —**lichting** (*het voorlichten*; fig. *opheldering, onderricht*), v. gmv.; —**liefde** (*vooringenomenheid*), v. gmv.; —**lijk** (*vroeg ontwikkeld*), bn.; —er, —st: —*e knapen, de —ste kastanjeboom* (in de lente) (C. O.); zeew. *de wind wordt* —, komt meer recht van voren; —**loop** (*bij het distilleeren, eerste aftreksel,* b.v. *van brandewijn of jenever: sterk geestrijk vocht*), v. gmv.

Voor'loopen (*vooraf*—, *vooruitloopen*), liep —, heeft en is voorgeloopen: *volg mij maar, ik zal* —, *een horloge kan* —; —**looper** (1 *voorbode*; 2 *groote blokschaaf*; 3 *schoolboekje, dat als inleiding dient*), m. —s: 1 *Joannes de Dooper was de — van Christus*; 2 *de — gaat aan een fijne schaaf vooraf*; 3 *de — van een taalboekje, van een grammatica.*

Voorloo'pig (*voorafgaand*), bn. en bw.: *e. — contract, e. —e aankondiging*; *de —e regeering,* die nl. nog niet vast is; *alles blijft* —, *zooals het is,* voorshands, voor-eerst.

Voor'maals (*eertijds, voorheen*), bw.

Voorma'lig (*vroeger, vorig*), bn.: *een — officier, de —e koning, de —e bewoner.*

Voor'man (*man, die vóór e. ander staat, zit enz.*; bij uitbr. *onderbaas, ploegbaas*; fig. *leidsman*), m. —mannen: mil. *ieder moet op zijn — staan,* juist achter: zegsw. *iem. op zijn — zetten,* op zijn plaats of op zijn nummer zetten als een gedrild soldaat.

Voor'mast (*de voorste mast*), m. —en: zie Fokkemast en verg. Bezaansmast.

Voormeld' (*boven of te voren vermeld*), bn.; verg. Voornoemd.

Voor'meten (*voor eens anders oogen meten om te doen zien, dat men eerlijk meet*), mat —, heeft voorgemeten: *men heeft mij de granen voorgemeten*

Voormid'dag (*morgenuren tot d. middag*), m. —middagen: *de — duurt v. 9—12 uur.*

Voor'muur (eig. *naar voren staande muur,* ook: mil. *bolwerk, vertrouwbaar verdedigingsmiddel*), m. —muren.

Voorn (dierk. *zoetwatervisch v. h. geslacht der karpers*), m. —s: in ons land vindt men den *blanken* — of *gewonen* — en den *ruis*— of *riet*—; ook, Voren.

I. Voor'naam (*doopnaam*), m. —namen: *zeg uw familienaam of van en uw voornamen*; de samenstellende deelen van Voornaam **I** en **II** zijn etymologisch hetzelfde.

II. Voornaam' 1 (*aanzienlijk, belangrijk*), bn.; —namer, —naamst: *een — handelshuis*; *een —name familie*; **2** —**na'me,** m. en v. —n, inz. als overtreffende trap: *hij gaat om met de —sten der stad,* notabelen.

Voor'naamwoord (spraakk. *woord, dat e. persoon of een toevallig kenmerk aanduidt*), o. —en: *ik, wij enz. is een* —; *mijn vader*; *er zijn zes of zeven soorten van —en.*

Voor'nacht (*de eerste uren van den nacht*), m. —nachten: *de — eindigt te middernacht.*

Voorna'melijk (*hoofdzakelijk, vooral, in de eerste plaats*), bw.: *hierop moet je — letten.*

Voor'nemen 1 (*plan, besluit, ontwerp*), o. —s; **2** (*besluiten, plan hebben*), nam —, heeft voorgenomen: *zich iets vast* —.

Voor'nemens zijn (*van plan zijn, het plan hebben*), was —, is — geweest.

Voornoemd' 1 (*bovengenoemd*), bn.: *Burgemeester en Wethouders* —, *de Vereeniging* —; **2** —**e** (*persoon*), m. en v. —n.

Voor'noen (Z.-Ned. *voormiddag*), m. gmv.

Voor'oefening (*voorbereidende oefening*), v. —en: *de — in de gymnastiek.*

Vooron'der (scheepst. *voorroef*), o. —s: *wij zaten in het* —, kamertje onder de voorplecht.

Vooronderstel'len, —stelde, heeft voorondersteld : *laten wij* —, *dat gij gelijk hebt*, de mogelijkheid aannemen ; —**onderstel'ling,** v. —en : *van een* — *uitgaan*, zie Hypothese.

Vooroor'deel (*voorbarig of ongegrond oordeel*), o. —en: *die man zit vol* —*en*, eigenzinnigheden ; *iem. in zijn* —*en stijven* ; *tegen iem. een* — *hebben*, antipathie.

Voor'op 1 (*aan de voorzijde van iets*), bw.: *op het trambalkon stond hij* —; *de knaap sprong er voor' op*, b.v. op een kar ; **2 voorop'** (*aan de voorzij, vooraf*), bw.: vormt met w.w. scheidbare samenstellingen, de leden der onbep. wijs (behalve met *te*) en van het voltooide deelw. worden aaneengeschreven, als: vooropgaan, —loopen, —rijden, —stellen, —zetten, b.v. ik zal vooropgaan ; *om voorop te gaan* ; *hij is* —*gegaan*; —**stellen** (*als waar aannemen, als waar doen gelden*), stelde —, heeft vooropgesteld: *ik stel eerlijkheid en goede trouw in onze onderhandelingen* —; —**zetten** (*vooruit vaststellen, vooropstellen*), zette —, heeft vooropgezet.

Voor'ouderlijk (*afkomstig van, betrekking hebbende op de voorouders*), bn.: —*e zeden*, —*e begrippen*, van de voorouders, ouderwetsch : —**ouders,** —**ouderen** (*voorvaderen*), m. mv.

Vooro'ver (*naar de voorzij hellend, naar voren*), bw.: — vormt met w.w. scheidbare samenstellingen, als : vooroverbuigen, —bukken, —hangen, —hellen, —houden, —leggen, —liggen, —leunen, —staan, —vallen, —zakken, —zitten ; de bet. dezer composita blijkt uit die hunner grondwerkwoorden.

Voor'overlijden (*het vroeger sterven*), o. gmv.: *bij* — *v. d. kinderen erft de weduwe.*

Voor'pand (*voorstuk v. e. jas*), o. —en ; —**plaats** (*plein vóór een huis, een kasteel*), v. —en, verg. Achterplaats en Binnenplaats ; —**plecht** (*vast dek, aan de voorzijde van een rivierschip*), v. -en, verg. Achterplecht ; —**plein** (*plein voor een aanzienlijk gebouw*), o. —en : *het* — *van een kasteel* ; —**poort,** v. —en : *de* — *kraakt, en buigt, en valt* (Bild.), de poort van het buitenwerk, ook : eerste of buitenste poort : —**poot** (*voorste poot*), m. —en : *dit hondje loopt netjes op zijn* —*poten* : —**portaal** (*vooringang*), o. —portalen ; —**post,** m. —en : mil. aan de uiterste lijn voor het front staan de —en als schildwachten ; —**postengevecht,** o. —en ; —**postenlinie,** v. —liniën.

Voor'praten (*iemand pratende doen weten, wat hij zeggen of gelooven moet*), praatte —, heeft voorgepraat : *iemand iets* —; —**prediken,** —**preeken** (*vermanen, voor oogen houden*), preekte —, heeft voorgepredikt en voorgepreekt; —**proef** (*voorafgaande proef, voorsmaak*), v. —ven ; —**proeven** (*vooraf proeven*), proefde —, heeft voorgeproefd ; —**raad** (*wat voorhanden is*), m. —raden : *groente, fruit in* — *hebben*, er van voorzien zijn ; *wij hebben onzen* — *aardappelen opgedaan*, provisie ; *ik zeg u dit bij* —, in de voorbaat ; *de pikeur had zich bij* — *gewroken* (C.O.), van te voren ; —**raadschuur** (*bewaar-, bergplaats*), v. —schuren : fig. *Sicilië was de* — *van Italië* ; —**raam** (*raam in den voormuur van een gebouw*), o. —ramen ; —**ra'dig** (*in voorraad zijnde*), bn. : *de* —*e goederen zullen bij opbod verkocht worden*, dit is een germ., beter : *voorhanden* : —'**rang** (*voorgang in rang*), m. gmv. : *hij nam den* — *in*, den eersten rang ; *zij streden om den* —, eereplaats ; *dit gerecht verdient den* —, d. i. voorkeur.

Voor'recht (*privilege, gunst*), o. —en; —**rede** (*inleidende rede*), v. —redenen : *wie heeft de* — *van dit boek geschreven ?*, voorbericht, inleiding ; —**rekenen** (*voorcijferen*; fig. *verklaren*), rekende —, heeft voorgerekend : *ik zal je de onkosten eens* —; —**rijden** (*vóór een ander of vooruit rijden*), reed —, heeft voorgereden ; ook: iem. bij 't rijden voor'komen: —**rijm,** o., zie Rijm.

Voor'schans (*buitenschans*), v. —en; —**schieten** (fig. *geld leenen*), schoot —, heeft voorgeschoten, zie ook Voorschot; —**schijn (te)** bw.: *te* — *komen*, zich laten zien : *te* — *brengen*, aan den dag : —**schip** (*het voorste deel v. e. schip*), o. gmv.: verg. Achterschip; —**schoen** (*voorste deel van een schoen*), m. —en : *een paar nieuwe* —*schoenen* ; —**schoot** (*boezelaar*), o. —en ; —**schot** (*voorgeschoten som op nog te verdienen geld*), o. —ten : *hij gaf mij een* — *van vijf gulden*, schoot mij dit geld voor, dat later zou verrekend worden ; *wij hebben geld op* — *genomen* ; *in* — *zijn*, nog geld te goed hebben ; —**schotbank** (*bankinstelling, welke geld voorschiet tegen bepaalde rente*), v. —en ; —**schreven** (*bovengemeld*), bn., ook, Voornoemd.

Voor'schrift (eig. *schrift, dat als voorbeeld moet dienen*), o. —en; fig. *dat is een* — *voor allen*, richtsnoer, les, gebod ; —**schrijven** (*schrijvende voordoen*), schreef —, heeft voorgeschreven ; fig. iets ter nakoming stellen : *iem. de wet* —, *iemand zijn gedrag* —, *rust* —, *een regime* —.

Voors'hands (eig. *tijd, die voor de hand ligt*: *vooreerst, voorloopig, thans, nu*), bw. : *laten wij* — *tevreden zijn.*

Voor'slaan (*voorstellen*), sloeg —, heeft voorgeslagen: *ik zal hem dit plan* —; —**slag** (*voorstel*), m. —slagen : *iemand een* — *doen, een* — *aannemen* ; —**slag** (*klik, slag, eenige minuten voor het slaan der klok*; muz. *korte noot vooraf*), o. —slagen : *daar slaat het* — ; —**smaak** (*proefje*), m. gmv.: *dit geeft u een* — *van uw toekomstig geluk* : —**snijden** (*vooraf of eerst snijden ; vleesch snijden aan een gastmaal*), sneed —, heeft voorgesneden : *het gevogelte* —; —**snijder,** m. —s ; —**snijmes,** o. —messen : —**snijvork,** v. —en.

Voor'span (*het voorste van twee voor elkaar gespannen paarden*), o. —nen ; —**spel** (1 muz. *preludium* ; 2 toon. *voorafgaand spel* ; 3 *allereerste begin*), o. —en : 1 *een* — *op het orgel* ; 2 *het* — *van Gijsbrecht v. Aemstel* ; 3 *dat was het* — *der groote Fransche revolutie*, wat haar inleidde ; —**spelder** (*morsdoek*), m. —s ; —**spelen** (1 *spelende voordoen* ; 2 *het eerst spelen*), speelde

—, heeft voorgespeeld : 1 *een wijsje* —, *een pianostukje* —; 2 *wie speelt voor?*

Voor'spellen 1 (*laten hooren, hoe gespeld moet worden*), spelde —, heeft voorgespeld: *e. woord* —; **2** —**spel'len** (*voorzeggen, vooraf aankondigen*), —spel'de, heeft voorspeld': *Christus —spelde d. ondergang v. Jeruzalem* : —**spel'ling** (*het voorspellen ; hetgeen voorspeld is : profetie, voorzegging*), v. —: en : *e. — wordt bewaarheid of gelogenstraft.*

Voor'spiegelen (*als in een spiegel laten zien*), spiegelde —, heeft voorgespiegeld : *iemand groote winsten* —, voor oogen stellen, doen gelooven aan ; *zich iets* —, bij zich zelf allerlei schoone gedachten opwekken, luchtkasteelen bouwen ; —**spijs** (*gerecht, dat het eigenlijke diner inleidt, voorafspijs*), v. —spijzen; verg. E n t r é e ; —**spoed** (*geluk, welvaart, goede gang van zaken*), m. gmv.; verg. S u c c e s.

Voorspoe'dig (*gelukkig*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e tocht* ; — *opgroeien.*

Voor'spook (*aankondiger, voorafgaand teeken, voorbode van naderend ongeluk*), o. —spoken: *e. komeet was e. — van onheil*; —**spraak** (1 *verdediger* ; 2 *het voorspreken*), m. en v. —spraken, in bet. 2 gmv.: 1 *hij of zij zal mijn — zijn*; 2 *uw — zal mij helpen*; —**spreken** (*voor iem. spreken, hem verdedigen*), sprak —, heeft voorgesproken: —**spreker** (*iemand, die ten goede van iemand spreekt, verdediger*), m. —s ; —**sprong** (*spr ng vooruit*), m. —en : zegsw. *een — hebben*, een eind vooruit-zijn : fig. *dat geeft hem een heelen* —, voordeel.

Voor'staan (1 *vooraanstaan* ; 2 *voor de verbeelding staan* ; 3 *bevorderen, verdedigen*), stond —, heeft voorgestaan : 1 *hij stond —, en ik stond achter hem* ; 2 *het staat mij nog levendig* —, *hoe het gebeurde*, het heugt mij nog zeer goed ; 3 *iemands belangen* —; *ik heb mijn vaderlijke stad ten einde —gestaan* (Vondel, Gijsbr.); *zich iets op iets laten voorstaan*, zich iets inbeelden, zich op iets verheffen ; *ik laat mij* —, *dat ik de lezing er goed zal afbrengen* ; *deze edelman laat zich er veel op* —, *dat hij van ouden adel is.*

Voor'stad (*buitenwijk* ; *deel of wijk eener stad buiten de eigenlijke kom gelegen, faubourg*), v. —steden : *Wijk is de — van Maastricht, de —steden van Parijs* ; —**stand** (*bescherming, steun, onderhouding*), m. gmv.; w. i. g.; —**stander** (*bevorderaar, beschermer*), m. —s: *een beslist — van goed onderwijs.*

Voor'ste 1 (*meest-vooruitstaande*), bn.: *de — wagen* : **2** zn. m. en v. : *de — zijn*, eerste: *hij is altijd Haantje de* —, de belhamel.

Voor'steek (*platte naaisteek, rijgsteek*), m. —steken; —**stel** (1 *voorslag* ; 2 *eerste preek v. e. jong predikant, gehouden voor professoren, familie en genoodigden* ; 3 *reken- of wisk. opgave*), o. —len : 1 *een — doen, zijn — is verworpen* ; 2 *die proponent deed zijn* —; 3 *hebt ge uw algebra-voorstellen af?*

Voor'stellen (1 *inleiden in een gezelschap; introduceeren* ; 2 *een voorstel doen, aan iemands beslissing onderwerpen* ; 3 *afbeelden, verbeelden*), stelde —, heeft voorgesteld : 1 *iemand aan zijn familie* —; 2 *hij stelde — gezamenlijk naar Zwitserland te reizen, hij stelde zijn vader — het oude paard te verkoopen* ; 3 *David is hier voorgesteld als harpspeler* ; *dit schilderstuk stelt een dal in de Ardennen* —; ook reflexief: *zich* — (1 *zich voor den geest stellen* ; 2 *van plan zijn, het voornemen hebben*), stelde zich —, heeft zich voorgesteld : 1 *kunt ge u zoo iets —?, stel u ons aller verbazing* —: 2 *ik stel mij voor dezen winter naar Italië te gaan.*

Voor'stelling (*het voorstellen*, in verschillende bet. : 1 *afbeelding, nabootsing* ; 2 *opvoering van een tooneelstuk in een schouwburg*), v. —en : 1 *zich geen — van iets kunnen maken*, zich iets niet kunnen denken ; 2 *de — zal beginnen te 8 uur* ; —**stemmen** (*zijn stem voor iets of iemand uitbrengen*), stemde —, heeft voorgestemd : *men kan voor- of tegenstemmen* ; —**stemmer**, m. —s, verg. T e g e n s t e m m e r ; —**steven** (scheepst. *gedeelte v. e. vaartuig aan den kop*), m. —s; —**stoel** 1 (*voorwas, stopwas, maagdenwas*), v. gmv.: met — stoppen de bijen de reten en naden v. d. korf dicht; **2** (*allereerste stoot bij een biljartspel*), m. —en ; —**stuk** (toon. *voorafgaand stuk*), o. —stukken : *een blijspelletje zal als — dienen*, voorafgaande comedie.

Voort 1 (*terstond, dadelijk*), bw. : *ik kom — bij u* ; dit bijw. vormt als eerste lid een groot aantal scheidbaar samengest. w.w.; hun getal is te groot, om ze hier alle op te nemen ; de bet. dezer composita blijkt in den regel uit die der grondwerkwoorden, als : v o o r t a r b e i d e n, —b r e n g e n, —m a k e n, —r u k k e n, —s l e e p e n, —s p o e d e n, b.v. je zult wel voortarbeiden, ik verzoek je voort te gaan, hij werd voortgesleept ; **2** (*verder ; weg!*), tw.: —, *paardje*, — *!* —, — *!*

Voort'aan (*in het vervolg*), bw.: *jongen, — opgelet!, gij moet — beter toezien.*

Voor'tand (*snijtand*), m. —tanden.

Voort'boomen (scheepst. *e. schip met den vaarboom vooruitduwen*), boomde —, heeft voortgeboomd ; —**brengen** (*het aanzijn geven, opleveren, geven*); onr. w.w., bracht —, heeft voorgebracht : —**brenger** (*iem., die iets doet ontstaan*, b.v. *de werkman, de boer, de arbeider*), m. —s: —**brenging** (*productie, verbouwing, vervaardiging, het voortbrengen*), v. gmv. ; —**brengingskracht** (*kracht, om iets voort te brengen*), v. gmv.; —**brengingsvermogen** (*macht, om iets te doen ontstaan*), o. gmv. ; —**brengsel** (*het voortgebrachte, het product*), o. —s, —en : *de —en op 't gebied van den landbouw* ; idem, *op 't gebied van letterkunde, van beeldende kunst enz.* ; —**drijven** (1 *wegdrijven, verjagen* ; 2 *aanzetten, aanwakkeren* ; 3 *verder drijven*), dreef —, heeft (bet. 1, 2), is (bet. 3) voortgedreven : 1 *zij dreven den vijand* —; 2 *een luien jongen* —; 3 *we dreven steeds voort, steeds dichter bij de kust*; —**duren** (*aanhouden, blijven bestaan*), duurde —, heeft voortgeduurd ; —**during**, v. gmv.: *bij* —, d. i. aanhoudend.

Voortdu'rend (*aanhoudend*), bn. en bw.: *een — leven, lawaai enz.* ; *de zieke was — aan 't ijlen*, onophoudelijk ; *ik vergis mij* —.

Voort'duur (*het voortduren*), m. gmv.: *bij* —, gedurig, aanhoudend. w. g.
Voor'teeken (*aankondigend teeken*), o. -en, —s: *e. noodlottig* —, *e. bemoedigend* —.
Voor'tellen (*voor iems. oogen tellen*), telde —, heeft voorgeteld : *ik zal je het geld* —.
Voort'gaan (*verdergaan, doorgaan, voortzetten, vervolgen*), ging —, is voortgegaan : *met zijn werk* —; **—gang** (*vooruitgang, vordering, doorzetting*), m. —en : — *met iets maken*, iets bespoedigen ; *het proces zal geen — hebben*, zal niet verder aanhangig zijn.
Voor'tijd (*zeer oude tijd*), m. —tijden : *in den grijzen — der historie*, de eeuwen vóór de historische tijden ; zie V o o r h i s t o r i s c h.
Voor'tijds (*eertijds, oudtijds, weleer*), bw.
Voort'ijlen (*zich ijlend verwijderen, al verder ijlen, voortsnellen*), ijlde —, is voortgeijld : *men zag den dief* —; **—kankeren** (fig. *al verder als een kanker voortwoekeren, zich verder verspreiden*), kankerde —, is voortgekankerd ; fig. *dat kwaad kankert al* —; zie : K a n k e r e n, I n k a n k e r e n, V e r k a n k e r e n ; —**maken** (*zich haasten met hetgeen men doet*), maakte —, heeft voortgemaakt : *wil je wat —!*, spoed maken ; *zich* —, maken, dat men wegkomt.
Voor'tocht (*voorhoede*), m. —en. vero.
Voort'planten (*vermeerderen*), plantte —, heeft voortgeplant : *het menschelijk geslacht heeft zich —geplant*, vermenigvuldigd ; *het geloof* —, verbreiden ; *liefde voor kunsten en wetenschappen* —, aankweeken; *een geluid kan zich* —, verspreiden ; —**planting** (*het voortplanten*), v. : — *des geloofs*, zie P r o p a g a n d a.
Voor'treden (*naar voren treden, voorwaarts treden, op den voorgrond treden*), trad —, is voorgetreden : *laat de sergeants* —.
Voortref'felijk (*uitmuntend, uitstekend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — boek, — onderwijs, een —e gelegenheid ; hij speelt* —.
Voor'trekken (*verkiezen boven*), trok —, heeft voorgetrokken ; fig. *iemand* —, begunstigen, de voorkeur geven : *een der kinderen te veel* —, bevoordeelen.
Voor'trekker, m. —s: Zuid-Afrik. naam v. d. kolonisten, die in 1836 in grooten getale de Kaapkolonie verlieten, om zich i.d. landen, thans bekend als Natal, Transvaal en Oranjerivier-kolonie neer te zetten.
Voort'rukken, rukte —, heeft en is voortgerukt : *de troepen zullen* —, voorwaarts marcheeren.
Voorts (*verder, vervolgens, wijders*), bw.
Voort'sleepen (*voorwaarts sleepen*), sleepte —, heeft voortgesleept : *de leeuw kan e. volwassen rund* —, wegsleepen ; fig. *zijn leven* —, in ellende voortleven, zijn leven in kommer slijten ; —**sleuren** (*verder- of wegsleepen*), sleurde —, heeft voortgesleurd: *een last* —; nog: *hij laat die zaak maar* —, doet haar niet af ; —**spoeden** (*verder spoeden*), spoedde —, is voortgespoed : *zich* —, haast maken, ijlings of snel voortgaan ; —**spruiten** (fig. *ontstaan*), sproot —, is voortgesproten : *uit dronkenschap spruit allerlei kwaad* —; *uit dat geslacht zijn zelfs keizers —gesproten*; —**stuwen** (*voorwaarts stuwen*), stuwde —, heeft voortgestuwd : *hij werd door de menigte —gestuwd.*
Voort'varen (*verder varen*), voer —, is voortgevaren ; fig. *Machteld voer lieftallig* — (Potg.), vervolgde, ging voort.
Voortva'rend (eig. *voortgaand*; fig. *haastig, ijverig, spoedig iets afdoende*), bn. en bw.; —er, —st : *de —e drift der jeugd* (C. O.); — *te werk gaan* ; —**va'rendheid** (*drift, ijver, spoed*), v. gmv.
Voort'vloeien (eig. *verder vloeien*; fig. *ergens uit volgen*), vloeide —, is voortgevloeid : fig. *daar kan niets goeds uit* —.
Voortvluch'tig 1 (*op de vlucht*), bn.: *een — misdadiger, de kassier is* —; **2 —vlach'tige** (*iem., die voortvluchtig is, gevlucht misdadiger*), m. en v. —n.
Voort'woekeren (*zich steeds verder verspreiden*), woekerde —, heeft en is voortgewoekerd : *die kinderziekte woekert* —, tast ongemerkt vele kinderen aan ; *de waterpest woekert ziendersogen* —; fig. *het kwaad kan* —; —**zeggen** (*aan anderen oververtellen*), zegde of zeide —, heeft voortgezegd of —gezeid: *zegt het —!*, vertelt of zegt het verder ; —**zetten** (*aanhouden, doorzetten, voortgaan met*), zette —, heeft voortgezet ; —**zetter,** m. —zetters; —**zetting** (*vervolg*), v. —en ; —**zweepen** (1 eig. *met zweepslagen voortjagen* ; 2 fig. *voortslingeren*), zweepte —, heeft voortgezweept : 1 *door de wolven achtervolgd, ging hij zijn paarden* —: 2 *winden en stroomen zweepten het schip* —.
Vooruit' (*vooraf, van te voren, verder*), bw.: dit bijw. komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w., waarvan de leden der onbep. wijs (behalve met *te*) en de volt. deelwoorden aaneengeschreven worden ; de bet. dezer composita blijkt uit die der grondwerkw., als: v o o r u i t b e s t e l l e n, —g a a n, —k o m e n, —s n e l l e n ; —z i e n, b.v. *we zullen ons diner —bestellen ; hij deed zijn best, om de slee — te duwen, de knaap was —gesneld.*
Vooruit'gaan (1 *voorgaan*; 2 *voorwaarts gaan, vorderen* ; 3 *beter worden, herstellen ; in betere conditie komen*), ging —, is vooruitgegaan : 1 *de stadsbode ging* —; 2 *je moet wat meer* —; 3 *de zieke gaat wezenlijk* —; *zijn zaken gaan langzamerhand* —; —**gang** (*voortgaande beweging*; fig. *bloei*), m.: *er is geen — in dat door ijs omgeven schip*; fig. *ik drink op den — uwer zaken* ; —**hebben** (*vroeger of eerder hebben* ; *een voordeel boven een ander hebben*), had —, heeft vooruitgehad : *hij heeft die som —gehad*, boven of eer dan een ander ; *gij hebt bij hem iets* —, hij is u genegen; *hij heeft dit* —, dit is in zijn voordeel; —**komen** (*voorwaarts komen*), kwam —, is vooruitgekomen : *die koopman zal wel* —; *met dien knaap is niet — te komen*, hij is hardleersch ; *hij zal op dat kantoor wel* —, bevorderd worden, opklimmen; *iem.* —, verder komen dan een ander ; —**snellen,** snelde —, is vooruitgesneld: *zijn gedachten snellen den tijd* —, loopen vooruit; —**strevend** (*het nieuwere en betere zoekend, brekend met sleur en eigenwaan*), bn.; —**zicht** (*hoop, verwachting*), o. —en : *hij heeft het* —, *een mooie betrekking te krijgen ; wij leven in het — op betere tijden; wat is uw*

— *mooi*; —**zien** (*vroeger zien*; fig. *voorspellen*), zag —, heeft —gezien : *nu en dan moeten wij eens* —, in de toekomst zien.

Voor'vader (*stamvader, voorzaat*), m. -vaderen, —s ; z. Aartsvader en Patriarch.

Voorva'derlijk (*aartsvaderlijk*), bn.: *e.* — *kasteel*, —*e zeden*, van de voorvaderen.

Voor'val (*gebeurtenis*), o. —len: *e. zonderling* —, verkl. —**vallelje**, o.—s; —**vallen** (*gebeuren*), viel —, is voorgevallen: *dat zal niet meer* —, plaats hebben: —**vechter** (ongunstig : *belhamel, vechtersbaas* ; gunstig : *verdediger, kampvechter, kampioen*), m. —s ; —**vechtster**, v. —s ; —**vertrek** (*voorkamer*), o. —ken ; —**vinger** (*wijsvinger*), m. —s: —**vlak** (*het naar voren gewende vlak*), o. —ken: *het* — *v. e. kubus*; —**voegsel** (spraakk *het voorgevoegde*, nl. *e. letter of lettergreep, welke de beteekenis v. h. woord wijzigt* ; *letter of lettergreep, die voor een woord geplaatst een nieuw woord vormt*). o. —s ; z. Praefix.

Voorwaar' (*stellig, inderdaad, wezenlijk*), bw.: *dat is* — *geen compliment.*

Voor'waarde (*voorafgaande beperking, beding*), v. —waarden: *welke* — *stelde hij?*; *onder* —, *op* —; zie Conditie.

Voorwaar'delijk (*onder voorwaarde*), bn. en bw.: *e.* —*e toestemming*; *de bezetting gaf zich* — *over*, op voorwaarde: — *inrrijheidstelling*, rechtsinstelling, waarbij een veroordeelde na het verstrijken v. e. deel zijner straf, onder bep. voorwaarden in vrijheid wordt gesteld ; — *veroordeeling*, rechtsinstelling, waarbij de niet ten uitvoerlegging van een vonnis wordt afhankelijk gesteld van het naleven van zekere voorwaarden ; —*e wijs*, spraakk. wijze om de onwerkelijkheid, het niet-bestaan van den inhoud der gedachte uit te drukken; z. Conditionalis.

Voor'waarts (*vooruit*), bw.: *de troepen rukten* —; —, *marsch!* mil. commando.

Voor'waartsch, bn.: *een* —*e beweging.*

Voor'wal (*buitenwal*), m. -wallen; —**wand** (*voormuur*), m. —wanden : —**was** (*bijenhars*), o. gmv.: *de bijen halen dit was uit kleverige bloem- en bladknoppen, het dient haar als metselspecie*; —**wegen** (*voor iems. oogen wegen*), woog —, heeft voorgewogen: *ik zal u de waren* — ; —**wenden** (*voorgeven*), wendde —, heeft voorgewend: *ongesteldheid* —, valschelijk als reden opgeven: —**wendsel** (*uitvlucht*), o.—s, —en ; —**wereld** (*de aarde, vóór de mensch er op geschapen was*), v. gmv.; —**wereldlijk** (*uit de voorwereld*), bn. : —*e dieren*, b.v. de mammoet, de holenbeer enz.

Voor'werk (*voor-verschansing* ; lith. *titel, voorplaat en voorbericht*), o. —en.

Voor'werken (*voordoen*), werkte —, heeft voorgewerkt.

Voor'werp (1 *'tgeen men voor z. waarneemt: zaak, ding* ; 2 spraakk. *naam v. e. zinsdeel*, zie voorbeeld), o. —en: 1 *e. aantal* —*en v. kunst*, zaken ; 2 *de* —*en of objecten geven diengene of datgene aan, wat naast het onderwerp betrokken is bij hetgeen door het ww. wordt uitgedrukt.*

Voor'werpen (*tegenwerpen*), wierp —, heeft voorgeworpen : *dit zal ik hem* —, voor de voeten werpen, hem verwijten ; —**werpsnaam** (spraakk. *naam van eenig ding, van eenige zaak, van eenig voorwerp*), m. —namen: de —namen zijn óf eigennamen óf soortnamen, zie ald.; —**werpszin** (spraakk. *bijzin, die den dienst verricht van voorwerp*), m. —zinnen, b.v. *ik hoop, dat gij slaagt* ; *geef eere, wien eere toekomt* ; *ik reken er op, dat gij komt.*

Voor'weten (*voorkennis*), o. gmv.: *dit is geschied zonder ons* —; —**wind** (*gunstige wind, van achter invallende wind*), m., zie Voordewind ; —**winter** (*begin v. d. winter*), m. —s; —**zaal** (*groote voorkamer, wachtzaal*), v. —zalen, verg. Antichambre ; —**zaat** (*voorvader, stamvader*), m. —zaten ; zie Landzaat, Nazaat ; —**zanger** (*iem., die het gezang leidt*), m. —s: *dan weer deed hij den* — *der groote kerk na* (C.O.).

Voor'zeggen 1 (*om na te laten zeggen*), zeide —, heeft voorgezegd, —gezeid : *ik zal u dat woord duidelijk* — : *in de klas mag niemand* —, een ander iets influisteren ; **2** —**zeg'gen** (*voorspellen*), —zei'de, heeft voorzegd', —zeid' ; —**zeg'ger** (*ziener, profeet*), m. —s ; —**zeg'ging** (*voorspelling, profetie*), v. —en.

Voorze'ker (*zekerlijk, zeer stellig*), bw.

Voor'zet (*eerste zet in 't spel*), m. —zetten.

Voor'zetsel (spraakk. *partikel, dat de betrekking uitdrukt, waarin een zelfstandig woord tot andere woorden van den zin staat*), o. —s : *aan* is een — in: *aan d. muur, aan d. avond* ; *bij* in : *bij de hand, het is bij tweeën enz.*

Voorzich'tig (*omzichtig, behoedzaam*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* —*e behandeling*; *iets* — *vragen*;—**heid** (*het voorzichtig-zijn*), v.: — *is de moeder der wijsheid*, doet de wijsheid ontstaan, of scherts. *der porseleinkast*, houdt het porseleingoed heel ; *met* — *te werk gaan* ; —**heidshalve** (*uit voorzichtigheid*), bw.; —**heidsmaatregel** (*maatregel, welken men neemt uit voorzichtigheid*), m. —s, —en.

Voorzien' (*vooruitzien, in de toekomst zien gebeuren*), —zag', heeft voorzien': *wij hebben dat ongeluk* —, zien aankomen; *in de eerste behoefte* —, zorg dragen voor; *deze winkel is goed* —, heeft een rijkdom van waren; *wij zullen in dat gebrek* —, het verhelpen: *daarin heeft de wet niet* —, dit is niet wettelijk geregeld; —**ig** (*vooruit-zorgend*), bn.: *edele, wijze,* —*e heeren*, oude briefstijl ; —**igheid** (*voortdurende leiding, onderhouding, bestiering Gods*), v. gmv.: *de* —, God zelf.

Voor'zijde (*zijde aan den kant v. d. beschouwer*; ook, *voorgevel*), v. —zijden: *de* — *van een gebouw* ; —**zin** (spraakk. *eerste lid eener periode of van een samengestelden volzin*), m. —zinnen, verg. Nazin; —**zitten** (*vooraanzitten: de eerste plaats innemen; presideeren*), zat —, heeft voorgezeten: *hij zat aan tafel* —; *wie zal de vergadering* —*?*, ze leiden, presideeren ; —**zitting**, v. gmv.: *onder* — *van*, presidium ; —**zitter** (*leider eener vergadering*), m. —zitters, zie President; —**zitterschap** (*waardigheid van voorzitter*), o. gmv.; —**zittershamer** (*hamer v. d. voorzitter*), m. —s; —**zittersstoel** (*stoel v. d. voorzitter*), m. —en; —**zomer** (*eerste deel van den zomer*), m. —s ; —**zoon** (*zoon*

uit een vroeger huwelijk), m. —zonen, —s; —**zorg** (*het zorgen voor de toekomst*), v. —en : *wij zullen onze —en nemen*, voorbehoedmiddelen.

Voos (*taai, zonder sap*), bn.: voozer, meest — of voost: *e. vooze knol*; fig. *e. — gestel*, kwaadsappig, ongezond.

Voraciteit' (*vraatzucht* b.v. *v. dieren*). v.gmv.

I. Vor'deren (*vooruitkomen, voorbijgaan*), vorderde, is gevorderd : *die knaap vordert niet veel in zijn studie* ; *daar onze paarden moe waren, vorderden we niet veel*, kwamen wij vooruit; *een gevorderde leeftijd*; *een lijk, in vergevorderden staat van ontbinding verkeerend.*

II. Vor'deren (*eischen*), vorderde, heeft gevorderd: *ik vorder mijn recht, mijn geld*; *rekenschap* —; V o r d e r e n **I** en **II** komen van hetzelfde grondwoord.

Vor'dering (1 van V o r d e r e n **I**: *voortgang* : 2 van V o r d e r e n **II**: *eisch*), v. —en : 1 *maakt hij —en ?* ; 2 *ik heb een schuld— ten laste van hem* ; zie opmerking omtrent de verwantschap van V o r d e r e n **I** en **II.**

Vo're (*ploegsnede*), v. voren: *werp het zaad in de —!*; fig. *zijn voorhoofd had diepe —n*, rimpels ; zie V o o r.

I. Vo'ren, voorn (*karperachtige visch*), m. —s.

II. Vo'ren (*gewijzigde vorm van* voor), bw.: *ga naar* —; *kom wat naar* —, vooruit ; *te* —, vooraf, vroeger; zegsw. *hij kreeg den wind van* —, d.i. een afsnauwing, een standje.

Vo'renstaand (*wat voorafstaat of -gaat*), bn.: *op —e bladzijde*, voorafgaand, vorig.

Vo'rig (*vroeger, onmiddellijk voorafgaand*), bn.: *h. — jaar, h. — examen, de —e bladz.*

Vork (*getand werktuig, waarmee men iets kan oppikken*), v. —en: zegsw. *hij weet, hoe de — aan den steel zit*, hoe de zaak in elkaar zit, hoe de toedracht der zaak is ; bij vergelijking: *splitsing in tweeën van spoorlijnen, wegen, paden* ; verg. B i f u r c a t i e.

Vorm (*uiterlijke gedaante, fatsoen*), m. -en: *de bol—, e. tulbands—*; *e. hoed e. anderen — geven*; bij uitbr. *een dicht—*, z. D r a m a, E p o s, S o n n e t enz.; *de brief—*; zegsw. *iets in een anderen — gieten*, een andere gedaante geven; *de goede —en*, beschaafde manieren.

Vor'melijk (1 *gehecht aan vormen*; 2 *overeenkomstig den goeden vorm of de étiquette*; ook : *stijf-deftig*), bn. en bw. ; —er, —st : 1 *uw vriend is nogal* —; — *christendom*, hechtend aan den uiterlijken vorm, doch zonder geest en leven; 2 *een —e ontvangst*; — *antwoorden, iemand — ontvangen.*

Vor'meling (R.-K. *iem., die h. vormsel gaat ontvangen*), m. en v. -en; —**e**, v. —n.

I. Vor'men (1 *een gedaante hebben van*; 2 *een gedaante geven*; ook: *vervaardigen, maken*; 3 *door vorm, gedaante, plaats iets zijn* ; 4 *opvoeden, ontwikkelen, beschaven*), vormde, heeft gevormd : 1 *de wegen in dit bosch — een ster*; 2 *de leerlingen gaan een kring —, een beeld uit pleister —*; 3 *dit rivierlje vormt hier de grens van dit landgoed, die troepen — de achterhoede van ons leger* ; 4 *iemand tot een nuttig lid der maatschappij —, iemands smaak —, goede gezelschappen werken vormend vooral op jongelieden*; ook reflexief : *zich — : zoo — zich allerlei dwaalbegrippen*, ontstaan.

II. Vor'men (eig. *bevestigen* : R.-K. *het vormsel toedienen*), vormde, heeft gevormd: *de bisschop zal in die kerk de kinderen —.*

Vorm'leer (*aanschouwelijke meetk.*; *leer d. muzikale compositie-vormen*), v. gmv.: —**loos** (*zonder vorm, wanstaltig, plomp*), bn.: *e. — blok hout*, o., V o r m e l o o s ; —**school** (*opleidingsschool*), v. —scholen : *de — voor onderwijzers te Rotterdam.*

Vorm'sel (R.-K. *e. der zeven Sacramenten*), o. : *het — dient tot versterking van het bovennatuurlijke leven.*

Vorsch (*kikvorsch*), m. —en; —je, o. —s.

Vor'schen (*onderzoek instellen, nasporen, napluizen*), vorschte, heeft gevorscht: *met —den blik* ; verg. N a v o r s c h e n.

I. Vorst (*bovenste scherpe rand, waarin de opgaande schuine vlakken v. e. dakwerk samenkomen, nok*), v. —en.

II. Vorst (*vriezend weer*), v. gmv.

III. Vorst (eig. *voorste, eerste*: *heerscher, prins, koning*), m. —en ; —**in,** v. —nen.

Vorst'pan (*dakpan op de vorst van een huis*), v. —pannen.

Vor'stelijk (*van of als, eigen aan een vorst*), bn. en bw.; —er, —st : *het — paleis*, des vorsten; *e. — geschenk*, als dat v. e. vorst, rijk, schoon ; *een —e houding, een —e gestalte*, van of als v. e. vorst; *hij leeft* —, als een vorst, weelderig.

Vor'stenbloed (eig. *bloed van een vorst*), o. gmv.: *het — stroomt hem door de aderen*, hij is v. vorstelijke afkomst; —**dom** (*gebied v. e. vorst*), o. —dommen; —**gunst** (*gunst v. vorsten of v. e. vorst*), v. gmv.; —**hof** (*paleis v. e. vorst*), o. —hoven; —**huis** (*stamhuis v. e. vorst*), o. —zen; —**kind** (*vorstenelg*), o. —eren; —**kroon** (*kroon v. e. vorst*, inz. fig.), v. —kronen; —**telg** (—*spruit*), m. en v. —en ; —**zoon** (*zoon van een vorst*), m. —zonen, —s.

Vor'stenlanden (aardr. O.-I. *de rijken Soerakarta en Djokjokarta op Java*), o. mv.

Vor'stig (*eenigszins vriezend*), bn.: *het is — weer*; —**vrij** (*vrij v. bevriezing*), bn.: *een —e kelder.*

Vos (1 dierk. *roofdier v. h. hondengeslacht* ; 2 *rood of roodbruin paard met manen en staart van dezelfde kleur*), m. vossen : 1 de mannetjes— heet vosrekel, het wijfje heet moervos ; *de gewone* —, *de zwarte* —, *de witte* —, *de roode* —, *de zilver*—, *de ijs*— ; fig. *dat meisje is een —je*, heeft rood haar ; ook : *hij is een slimme* —, geslepen vent ; zegsw. *een — verliest wel zijn haren maar niet zijn streken*, al wordt hij oud, den aangeboren aard verliest iemand niet, deze verloochent zich niet ; *men moet —sen met vossen vangen*, men moet slimheid tegenover slimheid stellen ; spreekw. *Als de — de passie preekt, boer, pas op je ganzen*, wantrouw de huichelaars ; 2 zie G o u d v o s, Z w e e t v o s.

Vos'aap (dierk. *een soort van halfaap met spitsen snuit*), m. —apen.

Voskleu'rig (*geelachtig rood*), bn.

Vos'konijn (dierk. *stinkdier der Pampa's v. Brazilië, Argentinië en Peru*), o. —en.

Vos'sebont, vos'senbont (*pelswerk van een vossevel, van vossevellen*), o. gmv.

Vos'sen (*hard studeeren*), voste, heeft gevost : — *voor een examen* ; gmz.
Vos'senbes, v. —**sen**; zie B o s c h b e s.
Vos'senhaar (*haar v. e. vos*), o. —haren; —**hol** (*hol v. e. vos*), o. —holen; —**huid** (*huid v. e. vos*), v. —en; —**jacht** (*jacht op vossen*), v. —en : —**kuil** (*kuil, om vossen te vangen*), m. —en: —**val** (—*klem*), v. -len.
Vos'sestaart (*staart van een vos* ; plantk. *een staartgras*), m. —staarten: zegsw. *met den — geeselen*, voor de leus, fig. aaien.
Vos'sevel (*huid v. e. vos*), o. —vellen.
Vo'ta (Lat. [*kies*]*stemmen*; *geloften*), o. mv.: *pia* —, vrome wenschen (die nl. niet vervuld zullen worden); zie V o t u m.
Voteeren (*zijn stem geven, stemmen* ; *bij stemming geven, aanwijzen*).
Votief'steen, v o t i e f ' t a f e l (*geloftesteen*), m. —steenen: —en sieren de zijmuren van menige R.-K. kerk; ze zijn dikwijls v. marmer in den vorm v. e. rechthoek en bevatten e. spreuk, e. dankzeg-, ging, e. gebed enz. ; zie E x v o t o.
Vo'tum (Lat. [*kies*]*stem, stemuitbrenging* ; *gelofte*), o. —s, vota : *e.* — *van vertrouwen, een* — *van wantrouwen*, blijk van vertrouwen enz. in een ministerie.
Vout'kamertje (*Z.-Ned. opkamertje*, nl. *boven e. kelder of eenig gewelf*), o. —s.
Vouw (*plooi*), v. —en: *de* —*en in een broek.*
Vouw'been (*houten, ivoren, beenen enz. papiervouwer of vouwmes*), o. —en ; —**blind** (*vouwbaar blind, openslaand vensterluik*), o. —en ; —**deur** (*vleugeldeur*), v. —en; —**doos** (*doos met stukjes papier, waarvan figuren moeten gevouwen worden*), v. —doozen ; —**en** (*plooien, vouwen leggen in*), vouwde, heeft gevouwen : *de servetten* —, *met gevouwen handen* ; —**karton** (*karton in bepaalden vorm*, b.v. *tot doozen gevouwen*), o. —s ; —**stoel** (*klepstoel*), m. —en ; —**tafel** (*klaptafeltje*), v. —s.
Vox (Lat. *stem*), v. voces: — *claman'tis in deser'to*, een stem des roependen in de woestijn nl. van hem, die belangrijke waarheden verkondigt, maar dien men niet wil hooren, zie Joh. 1 : 23 ; — *huma'na*, de menschenstem ; zeker orgelregister ; — *po'puli*, — *Dei*, de stem des volks, de stem van God, d. i. wat het volk beslist of wil, is Gods wil, is welgedaan ; — *viva*, het levende woord, het mondeling onderwijs.
Vraag (1 *ondervraging*; 2 *deel van een* [*catechismus*]*les* ; 3 *zaak, die nog uitgemaakt moet worden, die niet zeker is* ; 4 handel : *kooplust voor een bepaald artikel* ; 5 spraakk. *volzin waarin of waarmee iets gevraagd wordt*), v. vragen, in bet. 3 en 4 gmv. : 1 *het antwoord moet op de* — *passen* ; 2 *hoeveel vragen moet ge leeren ?*; 3 *het is de* —, *of de koningin zal komen* ; 4 *er was veel* — *naar dat artikel* ; — *en aanbod*, koop- en verkooplust, zie A a n b o d ; 5 *e.* — *kan zijn direct*, b.v. *Wie komt daar ? en indirect*, b.v. *Ik vraag, wie daar komt* ; —**achtig** (*nieuwsgierig*), bn.; —er, —st ; —**al** (*nieuwsgierige persoon* ; *iem., die naar alles vraagt*), m. en v. —allen ; —**baak** (fig. *vertrouwd raadsman* ; ook : *boek, dat geraadpleegd kan worden*), v. —baken : *Holland, in menig vak van studie de* — *der beschaafde wereld* (Potg.) ; —**boek** (*vraagenboek*), o. —en ; — **en aanbod** (*economische wet, waardoor, meende men, alle handel, alle nering en bedrijf, alle nijverheid beheerscht werd*) ; —**gesprek,** o. —ken, zie I n t e r v i e w ; —**punt** (*onderwerp van het gesprek of debat, punt ter beantwoording*), o. —en ; —**punt** (*de eigenlijke vraag, onderwerp ter beantwoording*), o. —en, zie Q u a e s t i e ; —**spel** (*zeker gezelschapsspel*), o. —spelen ; —**ster** (*vrouw, die vraagt*), v. —s ; —**stuk** (*vraag, quaestie*), o. —ken : *het moeilijke* — *omtrent de zetelplaats van den wil* (C.O.); *een rekenkundig* —, *e. algebraïsch* —, som, opgave, voorstel ; —**teeken** (spraakk. *leesteeken achter een directe vraag*), o. —s, b.v. *zult gij nu stellig komen ? en hoe laat ?*; —**woord** (*woord, dat een vraag inleidt*), o. —en : *druk bij 't lezen op het* —, b.v. *w a a r zijt gij ?*
Vraat (verwant met *vreten*: *gulzigaard*), m. vraten; —**achtig** (*gulzig*), bn.; —er, —st ; —**zucht** (*gulzigheid*), v. gmv.; —**zuch'tig** (*gulzig, schrokkerig*), bn.; —er, —st: *de* —*e wolf.*
Vracht (1 *lading v. e. vaartuig of voertuig, v. e. wagen of kar* ; 2 *vrachtloon, vrachtprijs, vervoerloon*), v. vrachten: 1 *dat schip heeft veel* — *in* ; 2 *die meubelen kosten tien gulden aan* —; nog: lastje, b.v. *een* —*je hout halen* ; *dat is een heele* —; —'**auto** (*auto tot vervoer van vrachtgoed*), v. —'s; —**boot** (*stoomboot, uitsluitend bestemd voor het vervoer van goederen*), v. —booten; —**brief** (*schriftelijk bewijs v. overeenkomst tusschen d. afzender en d. schipper*), m. —ven; —**contract,** o. —en, z. C h e r t e - p a r t ij.
Vracht'geld (*vervoerloon*; ook: *betaling voor een overtocht per schuit*), o. —en; —**goed** (*koopmansgoed, dat per goederentrein wordt vervoerd*), o. —eren ; —**kar** (*kar van een vrachtrijder*), v. —ren : *de groote, tweewielige Noordbr.* —; —**lijst** (*lijst van de ingeladen goederen*), v. —en; —**loon** (*vervoerloon, vrachtprijs*), o. —en; —**noteering** (*vrachtprijs*), o. —en ; —**paard** (*paard voor de vrachtkar*), o. —en; —**rijder** (*vrachtondernemer, eigenaar van een vrachtkar*), m. —s; —**schip** (*schip voor goederenvervoer*), o. —schepen ; —**schuit** (*kleiner soort van vrachtschip*), v. —en ; —**slede** (*slede voor goederenvervoer*), v. —n: —**vaarder** (*transportschip* ; ook : *de schipper zelf*), m. —s: *de Hollanders werden de* —*s van W.-Europa* (Fruin) ; —**vaart** (*vaart met vrachtschepen*), v. gmv.; —**vrij** (*vrij v. vrachtgeld of port*), bn., zie F r a n c o ; —**wagen** (*wagen voor goederenvervoer*), m. —s, zie T r a n s p o r t w a g e n.
Vra'gen (1 *een vraag doen, ondervragen, afvragen* ; 2 *verlangen, eischen* ; 3 *informeeren* ; 4 *examineeren* ; 5 *noodigen* ; 6 *ten huwelijk verzoeken*; 7 kaartspel: *te kennen geven, dat men wil spelen*), vraagde of vroeg, heeft gevraagd : 1 — *hoe iemand heet, door* — *wordt men wijs* ; 2 *uw gestel vraagt rust, ik vraag van u het onmogelijke niet* ; 3 *ik vraag naar zijn broeder, die erg ziek is* ; 4 *deze heer vraagt de geschiedenis* ; 5 *iemand ter bruiloft* —, *wie zullen we zoo al* —*?*; 6 *een meisje* — ; 7 *ik vraag in de harten.*
Vra'genboek (*catechismusboek*), o. —boe-

ken ; —**bus** (*bus, waarin men vragen kan deponeeren*), v. —sen ; —**dag** (*dag, dat de leden der 2e Kamer mondeling of schriftelijk vragen tot de regeering kunnen richten*), m. —dagen ; —**derwijs, —derwijze** (*bij wijze v. vragen*), bw.: *hij behandelt dit leervak —, hij onderwijst —*, al vragende.

Vrank (*vrij*), bn.: zegsw. *vrank en vrij*, d.i. geheel vrij; „*Vrank, Vrij, Vroom, Vroed*", leus der Nederl. turners; ook, F r a n k.

Vra'tig (*gulzig*), bn.; —er, —st: *e. —e snoek*, vraatzuchtig, *—e wolven*; verg. V r a a t.

Vre'de (1 *toestand v. rust, v, kalmte* ; 2 *het tegengestelde v. oorlog* ; 3 *vredesverdrag*), m. in bet. 1 en 2 gmv.; in bet. 3 —s : 1 — *zij met u* ; *laat mij met —*; *in — met zich zelven leven*; *zijn asch ruste in —*; *met iedereen in — leven*, eensgezindheid ; eendracht : *den huiselijken — breken*, zie H u i s v r e d e, H u i s v r e d e b r e u k ; 2 *er was 32 jaar lang — in ons land* (1715—'47); *een eervolle —* (1648) ; *een duurzame —*; *— door arbitrage* (z. ald.); *e. gewapende —*, het leger wordt op voet v. oorlog gehouden ; *Europa smakt naar —* (1918); *bij de geboorte van Christus heerschte in het Rom. rijk alom —*; 3 *de — werd geteekend te Munster*; *een voorloopige —*; *— sluiten*; zie V r e d e s p r e l i m i n a i r e n.

Vre'debond (*bond ter bevordering van den wereldvrede*), m. —bonden; —**breuk** (*het verbreken van den vrede*), v. gmv., zie H u i s v r e d e b r e u k ; —**handel** (*onderhandeling over den vrede*), m. gmv. ; —**lie'vend** (*tot vrede geneigd*), bn. : *een — vorst* ; —**offer**, o. —s: het — was in de Joodsche wet een dank-, een gelofteoffer, d.i. een vrijwillig offer van hem, die in vrede was met Jehova en in liefde tot hem bad ; —**rechter** (Zuid-Nederl., Fr. *juge de paix* ; *kantonrechter*), m. —s.

Vre'desconferentie (*juister* O o r l o g s c o n f e r e n t i e, *wijl op deze samenkomsten van afgevaardigden der natiën de rechten en verplichtingen van oorlogvoerenden en neutralen worden vastgesteld*), v. —s, —tiën ; —**congres** (*internationaal congres over den wereldvrede*), o. —sen ; —**naam,** *in —*, ter wille van den vrede : *zwijg in —, doe het in —* ; —**onderhandeling** (*onderhandeling over den vrede*), v. —en ; —**paleis** (*prachtgebouw ten dienste der vredesconferentiën*, nl. *in Den Haag, door den Amerikaan Carnegie geschonken*), o. gmv. ; —**pijp** (*pijp, welke gerookt wordt als zinnebeeld van den vrede*, nl. *bij de Indianen*), v.; —**preliminairen,** v r e d e s p r e l i m i n a'r i ë n (*inleidende onderhandelingen, voorloopige stappen, voorwaarden v. d. vrede*), v. mv.

Vre'destempel (Rom. *tempel van Janus*), m.: in oorlogstijd stond de tempel v. Janus open, totdat de vrede hersteld was ; —**tijd** (*tijd, dat er vrede heerscht*), m gmv.; —**tractaat** (*tractaat, dat de voorwaarden bevat, waarop de vrede is gesloten*), o. —tractaten ; —**verdrag** (*verdrag, waarbij vrede gesloten wordt*), o. —en ; —**voorslag** (*voorstel tot vrede*), m. —en ; —**voorwaarde** (*voorwaarde, waarop vrede gesloten wordt*), v. —n.

Vre'devlag (*de witte vlag*), v. — ven —

vorst (*vorst, die vrede sticht of wil* ; fig. *de Messias, de Christus*), m. —vorsten ; —**vuur** (*vuur, ontsloken ter eere van den vrede*), o. —vuren, ook : **vree'vuur ; —zang** (*lied ter eere of tot verheerlijking van den vrede*), m. —en.

Vre'dig (*rustig en tevreden*, d.i. *kalm en ongestoord*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — verblijf, e. —e stilte* (C. O.); *iets — aanzien.*

Vree (*vrede*), m. gmv.

Vreed'zaam (*rustig en tevreden*), bn. en bw.; —zamer, —st: *e. — man, landbouw is e. — bedrijf*; *deze volken leven —*, zonder oorlog, in vrede.

Vreemd 1 (*uitheemsch*; *zonderling*; muz. *niet tot de toonsoort behoorend*), bn. en bw. ; —er, —st : *—e talen, —e volken* ; *—e planten*; *— geld* ; *een —e smaak, een — geval, dat komt mij — voor* ; *ergens — van opzien* ; **2 —e** (*onbekend persoon*), m. en v. —n ; **3 —e** (1 *het ongewone, zonderlinge* ; 2 *buitenland* ; *vreemde menschen*, meestal met *in* of *naar*), o. gmv. : 1 *het — van een omgeving*, ongewone ; *het — van iemands houding* ; 2 *in den —*; *in den — toeven* ; *in den — zijn kost verdienen.*

Vreem'deling (*vreemde, buitenlander, onbekende*), m. en v. —en; voor het vr. ook —**e** : *een — in Jeruzalem*, zie aldaar.

Vreem'delingenboek (*register, waarin de vreemde bezoekers eener sociëteit enz. hun naam schrijven*), o. —en ; —**legioen,** o., zie V r e e m d e n—: —**verkeer** (*het bezoek door vreemdelingen aan een stad of landstreek*), o. gmv.; *het — in Parijs, in den Hartz.*

Vreem'delingschap (*toestand, waarin een vreemdeling verkeert*), v. gmv.; fig. *in — zijn*, ballingschap ; *in — gaan dolen.*

Vreem'denlegioen (Fr. *legerkorps* inz. *in Fransch Noord-Afrika, waarvan de soldaten geworven z. uit allerlei naties*), o. gmv.

Vreem'digheid (*zonderlingheid*), v. -heden.

Vreemdsoor'tig (*ongewoon, afwijkend*), bn.; —er, —st : *de rog is een —e visch.*

Vreem'pje (*vreemd of zonderling persoon*), o. —s: *wat een —!* (Potg.).

Vrees, vree'ze (1 *angst, schrik* ; 2 *ontzag, eerbied*), v. vreezen: 1 *men zat in groote —, in duizend vreezen* ; 2 *de — des Heeren is het beginsel der Wijsheid.*

Vreesach'tig (*bang*), bn. en bw.; —er, -st : *de haas is —*, schichtig; *— rondzien.*

Vree'selijk, vrees'lijk 1 (*vreesaanjagend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — kanongebulder, een — lawaai*; *zijn examenwerk is — slecht*, erg ; **2** tw. —, *wat een toestand !*

Vreet'wolf', m. en v. —wolven : zie V r e e t z a k.

Vreet'zak (*vraat*), m. en v. -zakken. gmz.

Vree'vuur, o. —vuren; z. V r e d e v u u r.

Vree'zen (1 *angst gevoelen, duchten*; 2 *ontzag hebben voor, ontzien*), vreesde, heeft gevreesd: 1 *den dood —, het gevaar —*; 2 spreuk: *Vrees God, eer den Koning.* heb eerbied, heb ontzag voor.

Vrek 1 (*gierig, inhalig*), bn.; vrekker, —st: **2** (*gierigaard, schraper*), m. vrekken.

Vrek'kig (*gierig, schraperig*), bn.; -er, -st: —*e lui*, gmz. ; —**kigheid** (*buitgle gierigheid*), v.

Vre'ten (uit *ver-* en *eten* : 1 van menschen: *gulzig eten* ; 2 van dieren : *eten*), vrat,

heeft gevreten : 1 *hij at niet, hij vrat*; 2 *dit paard wil niet* —, voedsel gebruiken ; —**er** (*iem., die vreet*; *gulzigaard*), m. —s ; vr. vreetster, —s; —**erij'** (*slokkerij*; *vreetpartij*), v. gmv.; plat.

Vreugd, vreug'de (*blijdschap*), v. gmv. : *e. gevoel v.* —, *ik beleef* — *aan dat kind, hij was de* — *zijner ouders*, voorwerp van vreugde; **vreug'debedrijf** (*feestviering*), o. —bedrijven; —**betoon** (*betoon, uiting v. vreugde*), o. gmv.; —**dag** (*feestdag*), m. —en: —**lied** (*lied uit vreugde, dat getuigt v. vreugde*), o. —liederen; —**loos** (*zonder vreugde*), bn.; —zer, meest —; —**traan** (*traan, die uit blijdschap opwelt*), m. —tranen ; —**vol** (*vol blijdschap*), bn.; —**vuur** (*ontstoken als teeken van vreugde, van zege, van vrijheid, van verlossing*), o. —vuren.

Vriend, vrind (*bemind persoon*), m. —en ; —**je**, o. —s; zie B o e z e m—, S c h ij n v r i e n d: als aanspreking: *zeg eens —je!*

Vrien'delijk (*voorkomend, welwillend*), bn. en bw.: —er, —st: *e.* — *mensch, e.* — *gelaat*, lief; —*e woorden*, minzaam; *iem.* — *aankijken*; *de zon scheen* —, aangenaam ; —**heid** (*minzaamheid, voorkomendheid*), v.

Vrien'dendienst (*dienst, dien vrienden elkaar bewijzen*), m. —en; —**feest** (*feest van vrienden onder elkaar*), o. —en ; —**groet** (*hartelijke groet van vrienden*), m. —en ; —**kout** (*gezellig gepraat*), m. gmv.: *avonden bij gezelligen* — *doorgebracht* (Koetsv.); —**krans** (*vriendenkring*), m. —en, zie K r a n s ; —**kring** (*kransje, gezelschap v. vrienden*), m. —en ; —**maal** (*diner, waarbij enkel vrienden aanzitten*), o. —malen ; —**rol** (*een rol albumplaatjes in een koker*), v. —len, vero.

Vriend Hein' (*de dood*), m.: z. Z e i s m a n.

Vriend'houdend (*gehecht aan of houdend van zijn vrienden, de vriendschap aanhoudend*), bn.: *den goeden, besten, liefdekweekenden,* —*en Robertus Nurks* (C. O.).

Vriendin' (*vrouwelijke vriend*), v. —dinnen : —**din'netje**, o. —netjes.

Vriend'lief (*lieve vriend !*), m., ook, **vriend'jelief**, beide bij aanspreking.

Vriend'schap (1 *verhouding als vriend* ; 2 *als aanspreking*), v. gmv.: 1 *die* — *was van korten duur*; 2 *zeg eens* —, *hoe laat is het?*; in deze bet. gew. of vero.

Vriendschap'pelijk (*als vriend* ; *met, uit vriendschap*), bn. en bw.; —er, —st: *heel zijn* — *gemoed schoot vol* (C.O.); — *met iem. omgaan.*

Vriend'schapsband (fig. *band, die vrienden aan elkaar verbindt*), m. —en : *den* — *nauwer toehalen*, de vriendschap inniger doen zijn ; —**schapsbeker** (*beker* [*wijn*], *aan de vriendschap gewijd*), m. —s ; —**schapsbetoon** (*uiting van vriendschap*), o. gmv.: —**schapsbetrekking** (*onderlinge betrekking tusschen vrienden*), v. —en : *de* — *met iem. afbreken* ; —**schapsbetuiging** (*betuiging van vriendschap*), v. —en; —**schapsdienst** (*dienst, uit vriendschap bewezen*), m. —en ; —**schapsplicht** (*plicht der vriendschap*), m. —en ; —**schapsverbond** (*verbond, uit vriendschap gesloten*), o. —en.

Vries'ganzen (*ganzen, uit het hooge noorden, die door haar komst bij ons kou voorspellen*), v. mv. : —**kamer** (*koelkamer*), v. —s ; —**punt** (*nulpunt*), o. gmv.: *het is tien graden onder het* —; op de thermometerschaal van C. en R. is het — de streep welke den stand v. h. kwik aangeeft, wanneer het instrument gedompeld is in smeltend ijs ; —**weder**, —**weer** (*vriezend weer*), o. gmv.

Vrie'zen (1 *zoo koud zijn, dat door koude een vloeibaar in een vast lichaam overgaat* ; 2 *door de vorst in zekeren toestand komen* ; 3 *door vorst ontstaan*), vroor (vroos), heeft (bet. 1), is (bet. 2, 3) gevroren (—vrozen): 1 *het vriest, dat het kraakt* ; 2 *de gracht is dichtgevroren, mijn karaf is stukgevrozen* ; 3 *er* — *bloemen op de ruiten.*

Vrij (*los, ongedwongen, onbelemmerd*), bn. en bw.; —er, —st : *een* —*e vertaling*, niet naar de letter ; *hij is* — *van krijgsdienst*, niet verplicht tot ; *een* — *uitzicht*, onbelemmerd ; *ik laat u de handen* —, *ik laat u de hand* —, laat u alle vrijheid; *ik ben van avond* —, niet bezet ; —*e arbeid*, van den wil van den arbeider afhangend ; —*e gemeente*, vereeniging van personen, die streven naar zedelijke verheffing, buiten de openbaring om ; —*e kunsten*, in de Middeleeuwen zijn deze tot zeven beperkt : grammatica, dialectica, rhetorica, d.i. het *trivium*, behoorend tot de lagere scholen, en : arithmetica, geometrica, musica en astronomia, d. i. het *quadrivium* voor de hoogere scholen ; — *oefeningen*, (gymnast.) die oefeningen, welke zonder gereedschap worden gedaan en zuiver bepaald zijn door vorm, richting en regelmaat ; —*e Universiteit*, Protestantsche inrichting voor Academisch Onderwijs, zonder subsidie of ondersteuning van den staat in 1880 te Amsterdam gesticht ; als eerste lid in samengest. w.w.; —*blijven*, —*koopen*, z. ald.

Vrij'af, bn.: — *hebben*, verlof of vacantie hebben ; — *nemen*, — *geven.*

Vrija'ge (*verkeering, vrijerij*), v. -s. (g = zj).

Vrij'beroep (*ambacht, destijds niet aan gildewetten gebonden*), o. —en; —**biljet** (*geleibiliet, vrijen doorgang verleenende* ; *gratis-plaatskaartje*), o. —biljetten; —**blijven** (*verschoond blijven, zich tot niets verbinden*), bleef —, is vrijgebleven ; —**brief** (*vrijbiljet*), m. —brieven ; fig. toegangs- of verlofbrief : *een adellijke titel is veelal een* — *voor de hoogste kringen* ; —**buiter** (*kaper, zeeroover*), m. —s ; —**buiterij'** (*kaperij*), v. —en : —**burg** (*versterkt kasteel*), m. —en ; vero.

Vrij'dag (*zesde dag der week, bij de Germanen gewijd aan Fria of Frigga, e. gemalin van Odin* ; bij de Mohammedanen : *heilige dag*), m. —dagen : *Goede* —, d.i. Vrijdag vóór Paschen ; *op* — *moet elke Moslem, zelfs de Padisjah, zijn gebed doen in de moskee.*

Vrij'dags (*op Vrijdag*), bw.: — *is het hier markt*; —**dagsch**, bn.: *de* —*e markt*, op Vrijdag; zegsw. — *weer, Zondaasch weer.*

Vrij'den (*bevrijden*), vrijdde, heeft gevrijd: ook, **vrij'en** : *ik zal u vrijen van ramp en rouw* (Huygens, Scheeps-praet).

Vrij'denker (*vrijgeest: persoon, die alle dogmatisch geloof verwerpt*), m. —s.

Vrij'dom (*ontheffing, vrijstelling*), m.gmv.: *de adel had* — *van belasting*; *er bestaat* — *van briefport voor diensthrieven.*

Vrij'e 1 (*vrijgeborene, niet in slavernij verkeerend persoon*), m. en v. —n: in de dagen van het leenstelsel stelden zich de —n wel onder de schuts v. e. machtig edelman; **2** (gesch. *rechtsgebied eener vrije stad*), o. gmv.: *in het — van Brugge.*

Vrij'e ar'beid, zie V r ij.

Vrij'e gemeen'te, zie V r ij.

Vrij'e kunsten, zie V r ij.

I. Vrij'en (1 *liefhebben; minnekoozen, liefde betoonen*; 2 *moeite doen om in iemands gunst te komen: vleien, fleemen*), vrijde (vree, vreeën), heeft gevrijd (gevreeën): 1 *een uurtje —*; 2 *dat kind vrijt met zijn moeder om een stukje lekkers*: **—er** (*minnaar*), m. —s; **—erij'** (*minnekoozerij, verkeering*), v. —en.

II. Vrij'en (*bevrijden*), —de, heeft gevrijd; zie V r ij d e n.

Vrij'e universiteit' v. gmv.; zie V r ij.

Vrij'geboren 1 bn.: *een — man*, niet geboren als lijfeigene of slaaf; **2** als zn. **—e,** m. en v. —n; **—geest** (*iem., die alle dogmatisch geloof verwerpt, libertijn*), m. —en; **—geesterij'** (*—denkerij*), v.: **—gelatene** (*slaaf door zijn meester in vrijheid gesteld*), m. en v. —n: *hij was een —*, zie T i r o n i s c h e n o t e n; **—geleide** (*gewapend geleide*), o. gmv.; **—geven,** gaf —, heeft vrijgegeven: *de burgemeester zal vanmiddag —*, vrij-af geven; **—ge'vig** (*mild, goedgeefsch*), bn. en bw.; —er, —st; **—gezel** (*ongehuwde man*), m. —len, zie: C e l i b a t a i r en E e n l o o p e n d; **—goed** (*tamelijk goed*), bn.: *e. — opstel*; **—handel** (*het door geen inkomende of uitgaande rechten belemmerde internationale handelsverkeer*), m. gmv.; **—handelstelsel** (de tegenstelling van *Beschermend stelsel* of *Protectionisme*), o. gmv.; **—haven** (*haven, zonder in- en uitvoerrechten*), v. —s: een — staat voor de schepen van alle natiën open, en er wordt geen tol, doch alleen havengeld geheven; **—heer** (*baron, bezitter v. e. vrijleen*), m. —heeren; **—heerlijk,** bn.: *—e rechten*; **—heerschap** (*baronie*), o. —pen.

Vrij'heid (1 *het vrij-zijn, onafhankelijkheid*; 2 *handvest, privilegie*; 3 geschied. *rechtsgebied*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 en 3 —heden: 1 *— van religie, de — van het wetenschappelijk onderzoek*; —, *Gelijkheid, Broederschap*, de leus der Fransche revolutie; *zijn — herkrijgen*, uit de slavernij, uit de gevangenschap geraken: *de — nemen*, vrijmoedigheid; *een dichterlijke —*, vrijheid, die men zich veroorlooft hij het spreken of schrijven, ook: iets, dat in een gedicht, niet in proza geoorloofd is; volkst. v r ij i g h e i d: *als ik de — nemen mag, zei Kees* (C. O.): 2 *de —heden der steden werden niet geëerbiedigd*; 3 *Amalia van Solms hield 10 Sept. 1649 haar intocht in de — van Turnhout*; zie V r ij e **2.**

Vrijheidlie'vend (*v. de vrijheid houdend*), bn.: *—e volken*: **—min'nend** (*-lievend*), bn.

Vrij'heidsboom (gesch. *boom der vrijheid in den Franschen tijd*), m. —en; **—hoed** (nl. *als zinnebeeld*), m. —en: *de Ned. maagd draagt een — op een speer*; **—muts** (*phrygische muts*), v. —en; **—zin** (*geneigdheid, drang tot vrijheid*), m. gmv.: *de — onzer vaderen*; **—zucht** (*liefde tot vrijheid*), v. gmv.

Vrij'houden, hield —, heeft vrijgehouden: *ga maar mee, ik zal je —*, de kosten van je vertering betalen; *een huis — van muizen en ratten*, behoeden voor; **—kaart** (*gratis-biljet ter bijwoning v. e. concert, e. opera enz.*), v. —en; **—komen,** kwam —, is vrijgekomen: *hij kwam met een vermaning vrij*, ergens van afkomen: **—koopen** (*iems vrijheid door koop verkrijgen*), kocht —, heeft vrijgekocht: *men trachte de christenslaven vrij te koopen*, los te koopen, hun vrijheid te koopen: **—korps** (krijgsw. *afdeeling vrijwilligers in oorlogs- of revolutietijden, niet tot het geregelde leger behoorende*, inz. *die hun eigen rusting bekostigen*), o. —en; **—laat** (gesch. *zekere niet-vrijgeborene*), m. —laten: de —laten betaalden zekere lasten en tollen en hadden eenige vrijheden; z. L a a t; **—laten** (*de vrijheid geven aan*), liet —, heeft vrijgelaten: *ik zal den gevangene —*, ook: *iemand —*, verlof geven tot; **—leen,** o. —leenen: *dit was een —*, d. i. niet met dienstverplichtingen bezwaard, gesch.; **—lot,** o. —loten: *op twintig loten heeft men daar één —*, één lot op den koop toe; **—loten** (*bij, door loting vrijkomen*), lootte —, heeft en is vrijgeloot: zich —, *deze jongen heeft zich —geloot*, nl. van de militie of den dienst en wel door loting; **—macht** (*onbeperkte macht*), v. gmv.; **—mach'tig,** bn.: *de tsaar was e. — vorst*, onbeperkte macht hebbende; **—maken** (*bevrijden v. e. last, e. verplichting enz.*), maakte —, heeft vrijgemaakt: *iem. van een verbintenis —*, loskoopen.

Vrijmet'selaar (*lid der vrijmetselaarsvereeniging*), m. —laars, -laren: **—met'selarij** (*geheime vereeniging, naar luid harer officieele mededeelingen strevend naar de emancipatie en verlichting der menschheid*), v. gmv., zie F r a n c m a ç o n en —maçonnerie; **—moe'dig** (*onbeschroomd*), bn. en bw.; —er, —st: *e. — antwoord*; *— spreken*; **—plaats** (*wijkplaats*), v. —en: *Culemborg was e. —*, vrije plaats, d.i. plaats, werwaarts bankroetiers konden uitwijken, zie V i a n e n en V r ij s t a d: **—pleiten** (*door pleiten iem. onschuldig doen verklaren*), pleitte —, heeft vrijgepleit: *de advocaat trachte zijn cliënt — te pleiten*, nl. voor straf of boete te vrijwaren; fig. *dat is niet vrij te — v. eenige overdrijving*; *zich —: hij kon zich niet — van baatzucht.*

Vrijpos'tig (*al te vrij*), bn.: —er, —st: *een —e kerel* indringerig, brutaal.

Vrij'schepen (gesch. *lid v. h. veemgericht*), m. —en: e. — heette ook *wetende* of *ingewijde.*

Vrij'schutter, m. -s; z. F r a n c-t i r e u r.

Vrij'spraak (*vonnis v. onschuldigverklaring*), v. —spraken; **—spreken** (*vrij, onschuldig verklaren*), sprak —, heeft vrijgesproken: *de beschuldigde werd —gesproken*; **—spreking,** v. —en; **—staan** (*de vrijheid hebben om*; *toegestaan of vergund zijn*), stond —, heeft vrijgestaan: *het staat u vrij, binnen te komen*, het is u vergund.

Vrij'staat (*vrije republiek*), m. —staten: *de voormalige Oranje-Vrijstaat in Z.-Afrika*; **—stad** (*vrijplaats*, verg. V r ij p l a a t s; *vrije Duitsche rijksstad*), v. —steden: *Hamburg is een —*; **—stellen** (*ontslaan, vrijlaten*), stelde —, heeft vrijgesteld:

iemand — van dienst ontheffen ; **—stelling** (*ontheffing*), v. —en: *— van de militie.*
Vrij'ster (*minnares*), v. —s: ook, *zeg eens —, waar woont hier de dokter?*, dienstmeisje ; *een — van biesjesdeeg*, een sinterklaaspopje.
Vrij'stoel (*rechtszetel van het veemgericht*), m. —en ; zie Vrijscheperen.
Vrijt'hof (verouderd woord voor: *omheinde plaats, voorhof eens tempels*; inz. *kerkhof of vredehof*), o.: *het — te Maastricht*, openbaar, met boomen omlijst wandelplein.
Vrij'verklaren (*onafhankelijk verklaren*), verklaarde —, heeft vrijverklaard : *de Spanjaarden moesten de Nederlanden —*, erkennen als vrije landen ; *de negers in Suriname werden in 1862 vrijverklaard* ; **—vrouw** (*barones*), v. —en: *zij was — v. geboorte*, geboren als bezitster eener vrije heerlijkheid, verg. Vrijheer, Vrijleen ; **—waren** (*ergens voor behoeden*), —waarde, heeft gevrijwaard: *ik wil u — voor teleurstelling.*
Vrijwel (*tamelijk goed*), bn. en bw.: *de zieke, is vandaag —* ; *die candidaat heeft — gewerkt.*
Vrij'wiel, (*free-wheel*) o. —en: *fiets met —*, het achterrad kan vooruitdraaien zonder dat de tandraderen zich bewegen.
Vrijwil'lig (*met of uit vrijen wil, uit eigen beweging, niet gedwongen*), bn. en bw.: *een —e gift, e. —e geldleening* (1915), *e. —e verkooping v. goederen, e. —e bekentenis* ; *de —e landstorm*, korps van vrijwillige landstormsoldaten om te dienen in tijden van nood en bij dreigende revolutie ; *— dienstnemen, zich — bij het gerecht aanmelden*; **—wil'liger** (*iem., die uit vrijen wil in den militairen dienst treedt*), m. —s: *hij nam dienst als —*, hij teekende als vrijwillig soldaat, zie ook: Koloniaal; **—wil'ligerskorps**, o. —en; z. Vrijkorps.
Vrijzin'nig (*vooruitstrevend*), bn.; -er, -st : *e. —e regeering, e. — spreker in de Tweede Kamer, e. —e maatregel*; z. Liberaal.
Vrind (*kameraad, vriend*), m. -en; -je, o. -s.
Vroed (*wijs, ervaren, voorzichtig*), bn. en bw.; —er, —st : *Jan, die vroom en — was* (Potg.) ; **—heid**, v. gmv.; **—kunde** (*verloskunde*), v. gmv., z. Obstetrie ; **—kundig** (*wat op de vroedkunde betrekking heeft; bekwaam in de obstetrie*), bn.; **—man** (*lid der vroedschap*), m. —mannen ; **—meester** (*verloskundige*), m. —s; **—schap** (*stedelijke regeering in de dagen der Ned. republiek*, vero. ; eenigszins spottend : *gemeenteraad*), v. —pen ; **—vrouw** (*verloskundige*), v. —en.
Vroeg (*tijdig, het tegenovergestelde van laat*), bn. en bw.; —er, —st: *het is nog —*; *e. —e zomer*; *des morgens is hij — op.*
Vroeg'beurt (*kerkdienst, vroeg i. d. morgen*), v. —en; **—dienst** (*vroege dienst, i. e. kerk*), m. —en; **—kerk** (R.-K. *stille Mis des Zondags i. d. morgen*), v. gmv. ; **—mis** (R.-K. *vroegkerk*), v. —sen; **—preek** (Herv. *kerkdienst i. d. ochtendstond*), v.-en; **—rijp**, bn.: *dit zijn —e peren*, vroegtijdig rijp; fig. te vroeg ontwikkeld; **—te** (*vroege morgentijd, begin v. d. dag*), v. gmv.: *hij vertrok in de —*; **—tijdig** (*niet laat*), bn. en bw.; —er, —st: *een — vertrek*; *zij gingen — op marsch*, vroeg.
Vro'me (*iem., die vroom is*; *godsdienstige*; ongunstig : *schijnheilige, fijne*), m. en v. vromen.
Vro'migheid (*godsdienstigheid, vroomheid: vrome levenswijze, handeling, die blijk geeft van vroomheid* ; vroeger : *dapperheid*), v. gmv.
Vroo'lijk (*opgeruimd, blijde; druk, levendig*), bn. en bw.; —er, —st: *zich — maken*, verblijd zijn; *zich om iets — maken*, om iets lachen ; zegsw. *hij leeft als — Fransje*, onbezorgd.
Vroom (vroeger: *dapper*; thans: *godsvruchtig*), bn. en bw.; vromer, —st; **—'heid** of vromigheid, v. gmv.
Vroon (*bezitting, waarop heerendiensten rusten*), o. vroonen ; **—dienst** (*heerendienst, dienst den heer verschuldigd*), m. —en, zie Hand- en Spandiensten; **—geld** (*belasting in geld, den heer te betalen*), o. —en: **—goed** (*goed, tot het vroon behoorende*), o. —eren ; **—heer** (*heer, die recht op vroondiensten had*), m. —en : **—hof** (*hofstede, waarop vroondienst lag*), o. —hoven, in 't Limb. : *Vroenhoven*, het dorp *Vroenhoven* en *Oud-Vroenhoven* ; **—land** (*land, waarop vroondienst drukte*), o. —en; **—recht** (*recht op vroondienst*), o. —en; **—visscherij** (*visscherij, waarbij een deel der vangst aan den vroonheer rechtmatig toekwam*), v. —en ; **—water** (*vischwater met vroonrecht*), o. —en.
Vrouw (*vrouw, persoon, echtgenoote*), v.-en: *e. oude —, hier is mijn —*; *de — des huizes*, meesteres: zie Huisvrouw, Boer—, Groente—, Wasch—, Werkvrouw.
Vrou'welijk (*v. e. vrouw, e. vrouw passende, als van een vrouw*), bn.: *—e zwakheden, —e bezigheden, de —e handwerken*: bij uitbr. spraakk. *het — geslacht der zn.*: *— rijm*, slepend, zie Rijm; *de —e linie*, zie Linie; plantk. *—e bloemen*, met alleen stampers.
Vrou'wenaard (*karakter der vrouw*), m.; **—arbeid** (*werk der vrouw*), m.: *— wordt in den regel slecht betaald*; **—arts** (*arts voor vrouwenziekten*), m. -artsen; **—beeld**, o. —beelden; **—beul** (*man, die z. vrouw mishandelt*), m. —en : **—beweging** (*het streven der vrouw naar emancipatie, naar meer vrijheid en zelfstandigheid*), v. gmv.: zie Emancipatie en Feminisme ; **—bond** (*vereeniging van vrouwen tot bevordering van liefdadige en andere werken*), m. —en ; **—congres** (*congres van dames ter behandeling van allerlei vraagstukken op sociaal gebied, waarbij de belangen van vrouwen betrokken zijn*), o. —sen; **—dag** (*2 Febr., R.-K. feestdag*), m. gmv., ook Lichtmis geheeten : *ik* (*Barend*) *word met — acht en zestig* (C.O.): **—haar** (*haar eener vrouw*; ook : *e. soort v. bladmos*), o. gmv.; **—haat** (*haat van de zijde der vrouw*), m. gmv.; **—hand** (*hand eener vrouw*; ook: *het schrijf eener vrouw*). v. —en: **—hater** (*man, die de vrouwen haat*), m. —s; **—kerk** (*onze-lieve-vrouwenkerk*), v. —en, **zie** Notre-Dame ; **—kiesrecht** (*het recht van vrouwen om, evenals de mannen, het kiesrecht uit te*

oefenen), o. gmv.: het — werd wettelijk ingevoerd in Finland in 1906, in Noorwegen in 1907, in Denemarken in 1908 enz. en in ons land in 1919.

Vrou'wenklooster (*klooster voor geestelijke zusters*), o. —s; —**leen** (*konkelleen*), o. —leenen, ook: Spilleleen; —**munt** (*balsemkruid*), v. gmv.; —**roosje** (plantk. *kookoeksbloem*), o. —s; —**stem** (*stem eener vrouw of der vrouw*), v. —men: *een welluidende* —; —**werk** (*werk, dat geschikt is voor vrouwen*), o. gmv.: *metselen is geen* —; —**zadel** (*rijzadel voor vrouwen*), o. en m. —s.

Vrouw'lief (*lieve vrouw*), v. gmv.; ook: *Vrouwtjelief*, o. gmv., bij aanspreking.

Vrouw'mensch (*vrouwspersoon*), o. —lui; spreekt. *Vrommes*; verg. Manmensch.

Vrouws'persoon (kleinacht. *voor vrouw*), o. —personen; zie Wijf.

Vrucht (1 *deel der plant ontstaande uit den stamper*; inz. *eetbaar ooft*; *teelt*; 2 fig. *voortbrengsel*), v. —en: 1 *een aard*—, *een bes*—, *een boom*—, *een doos*—, *een dop*—, *een peul*—, *een steen*—, *een veld*—, zie telkens ald.: *houdt gij van* —*en?*; spreekw. *Aan de* —*en kent men den boom*, zie Boom: 2 fig. *de* — *van al dien arbeid*, opbrengst, gevolg; *dat zal geen* — *opleveren*; *hij heeft met* — *examen gedaan*, met goeden uitslag; *alle pogingen bleven zonder* —, resultaat.

Vrucht'baar (*vruchtdragend*), bn. en bw.: —der, —st: *e.* —*bare akker*, veel vrucht opleverend; fig. *e.* — *jaar*, met rijken oogst: *e.* — *schrijver*, die veel levert; — *arbeiden*.

Vrucht'beginsel (plantk. [*benedenste deel van den*] *stamper eener bloem*), o. —s; —**bekleedsel** (*zaadhulsel*), o. —s; —**bodem** (*bloembodem, waarop de stampers zich bevinden*), m. —s; —**boom** (*boom, opleverende eetbare vruchten*), m. —en; —**dragend** (1 *vrucht opleverend*; 2 fig. *gezegend, nuttig*), bn.: 1 *e.* —*e boom*; 2 —*e arbeid*, —*e pogingen*.

Vrucht'eloos (*zonder resultaat, ijdel, vergeefsch*), bn. en bw.: *een* —*looze aanval*, —*looze nasporingen*; — *smeeken*; —**loos'heid**, v. gmv.: *de* — *van die verdediging bleek*.

Vrucht'ten (*vreezen*; verg. Godsvrucht), vruchtte, heeft gevrucht, vero.: *toen wij het wijcken der verleghe krijghslien vruchtten* (Vondel).

Vrucht'tenmesje ([*roestvrij*]*dessertmesje om vruchten te schillen*), o. —s; —**schaal**, v. —schalen; —**tentoonstelling**, v. —en; —**tijd** (*herfst*), m. gmv.; —**wijn** (*wijn, gegist uit vruchtensap*), m. gmv.

Vrucht'gebruik (*zakelijk recht, om v. eens anders goed de vruchten te trekken, alsof men de eigenaar zelf was*), o.: *mijn vader heeft het* — *van die landerijen*, d.i. het recht op de opbrengst; —**gebruiker**, m. —s; —**gebruikster**, v. —sters; zie Usufructus.

Vrucht'loos (*geen vrucht dragend*), bn.: *vorst maakt den perzik* —.

Vue (Fr. *gezicht*; *uitzicht*; *inzicht*), v. —s.

Vuig (*gemeen, slecht, laag*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* —*e daad*; *dat is* —*e taal*, laster.

Vuil I (*vuilnis, vuiligheid*), o. gmv.: 2 (eig. *rottend, verrot*: *morsig, onrein*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *kind*, smerig; fig. *een* —*e zaak*, laag, verachtelijk; *een* — *boek*, onzedelijk; —*e praat*, vieze; zegsw. *een* —*e pijp* rooken, er slecht afkomen; *een* —*e kust*, onveilig, rotsachtig; —**tje**, o.: *er is geen* — *aan de lucht*, zeew. er dreigt hoegenaamd geen slecht weer, de lucht is schoon.

Vuilaar'dig (*gemeen, op vuile wijze*), bn. en bw.; —er, —st: —*e laster, een* — *geschrift*: — *te werk gaan*; —**aar'digheid** (*vuilheid*; *gemeenheid*), v. —heden.

Vuil'bek (*iem., die vieze taal uitslaat*), m. en v. —ken: *die oostganger is een* —: —**bekken** (*vuile, vieze, onzedelijke taal uitslaan*), —bekte, heeft gevuilbekt; —**handel** (eig. *handel in vuile dingen*, inz. *in zedelooze boeken, platen enz.*), m. gmv.: —**igheid** (*vuilheid*; *drek, uitwerpsel*), v. —heden; —**ik** (*vuilaardig mensch*), m. en v. —en; —**maken** (*bevuilen, ontreinigen*), maakte —, heeft vuilgemaakt: *het water eener bron* —.

Vuil'nis (*vullis, vuiligheid, drek, vuil uit huis of hof*), v. gmv.; —**nisbak** (*bak voor het huisvuil*), m. —bakken; —**nisbelt** (*stapelplaats v. vuilnis, vuilnishoop*), v. —en, zie Belt; —**nishoop** (*stapel vuilnis*), m. —en; —**niskar** (*overdekte kar v. d. stadsreinigingsdienst*), v. —karren; —**nisman** (*man der stadsreiniging, die de vuilnisbakken ledigt*), m. —mannen.

Vuil'poes (*smeerpoes*), m. en v. —en.

Vuil'te (*vuilheid, het vuile*), v. gmv.

Vuist (1 *dichtgesloten hand*; 2 mets. *kortgesteelde hamer*), v. vuisten: 1 *met gebalde vuisten*; *ons voorgeslacht met daden in de* —; zegsw. *een* — *zetten*, met de vuist dreigen; *voor de* — *spreken*, onvoorbereid; muz. *een stuk voor de* — *spelen*, à prima vista, zonder voorstudie; *in zijn* —*je lachen*, heimelijk, in stilte; *iets uit het* —*je*, uit de hand; 2 *de* — *heeft twee platte koppen*; —**gevecht** (*gevecht met de vuisten*), o. —en.

Vuist'pand (*provincie, land door den vijand veroverd en bezet gehouden*), o. —en: *de Duitschers hielden België bezet om bij de vredesonderhandelingen te dienen als* —.

Vuist'recht (gesch. *in de Middeleeuwen het recht v. d. sterkste*), o. gmv., z.: Treuga of Pax Dei; —**slag** (*slag met de vuist*), m. —slagen; —**vechter** (*iem., die bedreven is in h. vuistgevecht*, inz. *in het boksen*), m. —s: —**vol** (*handvol*), v. vuisten vol.

Vul'bier (*dun bier, scharrebier*), o. gmv.

Vulcaniseeren (*in het vuur bewerken*, b.v. *van rubber met zwavel*); —**inrichting**, v. —en; ook Vulkaniseeren.

Vulca'nus, m. myth. de god van 't vuur en v. d. bewerking der metalen; ook. Mulciber, d. i. smeder van het ijzer; Gr. *Hephaestus*.

Vulgaat', vulga'ta (R.-K. *overzetting van den Bijbel in de Lat. taal*, [*384—396*] *door den kerkvader Hieronymus*), v.; de — wordt in de R.-K. kerk beschouwd als de officieele bijbelvertaling.

Vulgair' (Fr. *alledaagsch*; *gewoon*; *ordinair, grof, plat*), bn.

Vulgariteit' (*alledaagschheid*; *platheid*), v. gmv.

Vulga'riter (*gemeenlijk*), bw.
Vul'gus (*het volk*; inz. *het gemeene volk, het grauw*), o. gmv.
Vulkaan' (*vuurberg*; *vuurspuwende berg*), m. —kanen : *de eenvoudigste vorm van den — is die van een kegel*; Java heeft een 50-tal —kanen, waarvan er nog nagenoeg 20 werkend zijn.
Vul'kachel (*kachel, die men voor langen tijd van brandstof kan voorzien en waarbij men de verbranding nauwkeurig kan regelen*), v. —kachels.
Vulka'nisch (*wat met de vulkanen samenhangt*; *door vulkanen opgebouwd, bewerkt, ontstaan*), bn.: *een — gebergte, een — eiland, —e asch*; *de Minahassa* (*Cele'bes*) *is —*; *—e aardbeving*, aardbeving, die verband houdt met de uitbarsting v. e. vulkaan; *—e gesteenten*, in gloeienden toestand door vulkanen uitgeworpen en later gestold.
Vul'len (*vol maken*), vulde, heeft gevuld : *e. vat —, e. bed — met veeren, e. kip — met gehakt*; *gevulde zeilen*; *e. gevulde stoelzitting*.
Vul'ling (*het vullen*; *hetgeen dient als vulling* : *vulstof*), v. gmv.: *de — van een ballon, de — van een stoomketel*.
Vul'lis (*vuilnis*), o. gmv.; **—blik** (*huisblik voor het opvegen v. vuilnis*), o. —blikken.
Vul'penhouder (*pennenhouder met hollen schacht als reservoir voor den inkt*), m. —houders.
Vul'sel (*al, wat dient om te vullen*), o. —s.
Vul'stem (muz. *e. niet zelfstandige partij, welluidendheidshalve in een compositie gevoegd*), v. —men.
Vuns 1 (*duf, muf, vochtig*), bn. en bw.: —zer, —st: *het vunze kerkerhol, e. vunze kelder*; *een vunze lucht*, kwalijk riekend; **2** (*vies, vuil persoon*), m. en v. vunzen : *wat een — !*
Vun'zig (*vuns, vochtig riekend*), bn.; —er, —st: *een —e grafkelder, een —e atmosfeer*.
I. Vu'ren 1 (*vuur geven*), vuurde, heeft gevuurd: *de vijand gaat —*, schieten; **2** als zn. o.: *het — der zee*, lichten.
II. Vu'ren (*vurenhouten*), bn.: *een — lat*.
Vu'renhout (*hout van den rooden den*), o. gmv.; **—houten**, bn.: *een — plank*.
Vu'rig (*gloeiend, brandend als vuur*), bn. en bw.; —er, —st: *e. —e bol*; fig. *een — oog, e. —e begeerte, e. — verlangen*, levendig, opgewekt; *hij smeekte —*; **—heid** (*hevigheid*), v.; **—lijk** (*levendig, hevig, innig*), bw.
Vuur (1 *dat, wat doet branden*; 2 *vlam*; 3 *haard, stookplaats*; 4 *kustlicht, vuurtoren*; 5 milit. *schot of schoten uit een of meer vuurwapens*; 6 *weerlicht, bliksem*; 7 *schittering, gloed*; 8 *ijver, opgewektheid, hartstocht, drift*; 9 *ziekte in het koren*; 10 *bederf in hout*, inz. *in grenenhout, waardoor een roode kleur ontstaat*; 11 visschersterm: *lantaren*), o. in bet. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10 gmv.; in bet. 3, 4, 11 vuren : 1 *Carthago is 146 v. C. door — vergaan*; *men rekende het — oudtijds tot de elementen*; *heb je ook —?*, om nl. sigaar of pijp aan te steken; 2 *het hout wil geen — vatten*; bij uitbreiding: *de geheele stad staat in —*, brand; zegsw. *te — en te zwaard verwoesten*, door middel van vuur en wapenen; *heel Europa stond in — en vlam*, het oorlogsvuur laaide allerwegen; fig. *een —tje stoken*, twist veroorzaken; *als een loopend —tje zich verspreiden*, zie Loopend; *vreemd — op het altaar brengen*, bij een heilige handeling iets onheiligs doen, meestal uit een laakbaar beginsel; *iemand het — na aan de schenen leggen*, hem door helsche pijn tot bekentenis dwingen, fig. het den geldschuldige, den leugenaar hoogst moeilijk maken; *voor iem. wel door het — willen gaan*, het gevaarvolste en moeilijkste willen doen; *wel voor heeter vuren gestaan hebben*, in grooter nood of beknelling, in erger verlegenheid geweest zijn; *met — spelen*, onnadenkend, roekeloos handelen, lichtzinnig zich zelf of anderen in gevaar brengen; *tusschen twee vuren in de asch zitten*, verg. Asch; *— en vlam spuwen*, z. Vlam; zie ook: Vreugdevuur, Twistvuur; 3 *de vuren des avonds uitdooven*: *in die smidse vindt men zes vuren*; *daar is voor u een potje te —*, zie Pot; 4 *het — van Scheveningen*; *een draaiend —*, vuurtoren met draaiende lantaarn; *wek mij, als de vuren der baai in 't gezicht komen*; 5 *— geven*, schieten; *onder 't bereik v. vijandelijk —*, geschut; *de soldaten kwamen in 't —*, gevecht; *geweer—, geschut—, snel—, roffel-*, zie Trommelvuur; zegsw. *tusschen twee vuren zitten*, v. twee kanten beschoten, fig. aangevallen worden; *tusschen twee vuren brengen*, tusschen twee vijandelijke aanvallen; *onder — nemen*, beschieten; 6 *het — was niet van den hemel*; *het hemel—*; 7 *het — der oogen, het — van de koorts het, — der geestdrift*; 8 *met — spreken, iemand met — verdedigen*; 9 zie Brandaar; 10 *het hout is afgekeurd wegens het —*: 11 *rechts een groen, en links een rood — als signaal*; *die zeedieven doofden hun vuren en zeilden vlak door onze vleet !* verg. Licht.
Vuur'aanbidder (*heiden, die het vuur als een godheid aanbidt*), m. —s: *vele rassen der Stille-Zuidzee-eilanden zijn —s*; **—actie** (mil. *het bij voortduring vuren*), v. gmv.: zie: Trommelvuur, Gordijnvuur, Spervuur; verg. Vechtactie, Vliegeractie; **—baak** (*lichttoren, kustlicht*), v. —baken; **—berg** (*vuurspuwende berg*), m. —en; **—bol** (*zeker hemelverschijnsel, meteoorsteen*), m. —len; **—dienst** (*vuuraanbidding*), m. gmv.: — vond men bij de Noordsche volken en wel in verband met Loke, ook bij de volken in het O., verg. Moloch; **—dood** (*dood door het vuur, op den brandstapel*), m.: *Jeanne d'Arc moest den — sterven* (30 Mei 1431); **-doop** (*dood door h. vuur, pijniging met vuur, om des geloofs wille*; ook: *eerste veldslag door e. krijger meegemaakt*), m. gmv.: *d. — ontvangen*; **—eter** (*goochelaar, die schijnbaar vuur eet*), m. —s; **—geest** (*toovergeest, die in het vuur heet te wonen*; ook: *spook, dat vuur uitstralende rondwaart*), m. —en; **—gloed** (*gloed, afstralend v. h. vuur, vuurglans*), m. gmv.
Vuur'goudhaantje (*e. soort v. haantje, dat hier in het winterhalfjaar in groepjes rondzwerft*), o. —s; **—houdend** (*blijvende gloeien of branden*; *niet spoedig verbrandend*), bn.: *deze turven, die steenkolen zijn —*; **—kever** (*zekere lichtgevende keversoort*), m.

—s; **—kogel** (*gloeiende kogel, om brand te stichten*), m. —s; **—kolk** (*aschkolk* d. i. *verzamelplaats van asch in een haard, aschgat; vuurpoel*; *vulkaan*; *krater*), v. —en.
Vuur'kolom (*kolom of zuil van vuur*), v. —kolommen: **—krans** (*zeker stuk vuurwerk*: *e. vuurrad*). m. —en; **—lak** (*e. soort v. zwart lak, vernis*), o. gmv.; **—lander** (*bewoner v. Vuurland, eiland aan de zuidpunt v. Zuid-Amerika*), m. —s; **—lijn** (mil. *richting waarin de projectielen worden voortgedreven*; ook: *lijn, tot welke het vijandelijk geschut enz. draagt*), v. gmv.; **—linie** (mil. *vuurlijn*), v. —liniën: *binnen de — zijn, komen*; *uit de — blijven*; *het dorp lag in de —*; **—maker** (*een soort v. prop van spaanders, hars en pek, om de kachel aan te maken*; ook: *stoker*), m. —s; **—mand** (*mand in de kraamkamer tot droging van kindergoed*), v. —en; vero.
Vuur'mond (*kanon*), m. —en; **—pijl** (*een stuk vuurwerk*; *e. pijl, die uit e. vuurwerk schiet*; *e. pijl, die onder het afschieten ontbrandt*), m. —en: e. — wordt door de kustwachters afgeschoten. om e. in nood verkeerend schip te ontdekken: ook de mannen op e. schip in nood schieten —pijlen af; verder gebruikt men —en als seingevers in oorlogstijd; **—pijltoestel** (*toestel om vuurpijlen af te schieten* inz. *als noodseinen*), o. —toestellen: ook aan het strand dient het — om een vuurpijl met e. lijn er aan over het in nood verkeerend schip te schieten om zoo gemeenschap te krijgen; **—plaat** (*liggende haardplaat, waarop het haardvuur brandt*), v. —platen; **—poel** (*groote vuurkolk*; *vreeselijke brand*), m. gmv. zie Vuurzee; **—pot** (*ijzeren pot in een komfoor*; *groote ijzeren pot op een boerenhaard*; vuurwerk: *zwermpot*), m. —potten.
Vuur'proef (*godsoordeel, ordalium*), v.: de — bestond o.a. hierin, dat de beschuldigde zijn hand een bepaalden tijd in 't vuur had te houden en deze ongedeerd moest blijven; of wel de beschuldigde was gehouden barrevoets over gloeiende ijzers te gaan, (ijzerproef); fig. *de — doorstaan*, e. lange, moeilijke proef en dan mv.: —proeven.
Vuur'regen (vuurwerk: *een regen van vuur*; ook: *kogelregen*), m. gmv.; **—roer** (*geweer*), o. —s, —en, vero.; **—rood** (*rood als vuur*), bn.: *—e vlammen, —e haren*; *zij werd —*, hoogrood v. schaamte; **—salamander** (*landsalamander, glimmend zwart met helgele vlekken*), m. —s; **—scherm** (*haardscherm, kachelscherm*), o. —en; **—schip** (*schip, dat tot kustverlichting dient*; ook: *brander* 3) o. —schepen; **—slag** (*stuk staal om vonken uit een vuursteen te slaan*), o. —en; **—slang** (*e. der meest gevreesde giftslangen in Brazilië*), v. —en: *de — wordt vooral door het vuur aangetrokken*; **—sprank, —sprankel** (*vonk*), v. —en; **—spuwend** (*vuur*, inz. *gloeiende lava, gloeiende steenen, vlammen brakend*), bn.: *—e draken*; *een —e berg*, een vulkaan; **—staal** (*staal v. e. vuurslag*), o. —stalen; **—steen 1** (*een harde steen, waaruit met een vuurslag vonken geslagen worden*), m. —en; **2** (*soort van steen, waaruit i. h. steentijdperk dikwijls bijlen, lanspunten, priemen, zagen, messen enz. werden vervaardigd*), o. gmv.; **—steenmes** (*primitief mes van vuursteen* **2**), o. —messen.
Vuur'straal (*een straal vuurs*, b.v. *e. bliksemstraal*), m. —stralen: **—stroom** (*stroom van vuur*), m. —en: *een — van brandende olie, lava enz.*; **—test** (*potje voor vuur*, inz. *in een stoof*), v. —en; **—tje** (*klein vuur*), o —s: *een — stoken*; *een loopend —*, wordt gezegd van tijdingen, geruchten, die zich snel verbreiden; **—toren** (*toren a. d. kust, met sterk kunstlicht, om de schepen een veilige vaart te verzekeren*), m. —s; ook: Lichttoren, Kustlicht, Brandaris; **—vast** (*bestand tegen het vuur*), bn.: *—e schotels, —e steenen* die gebruikt worden voor bakovens, fornuizen, gloeiovens enz.: **—vlieg** (O.-I. *lichtkevertje*), v. —en; **—vreter** (*vuureter*: mil. *dapper soldaat*), m. —s, verg. IJzervreter; **—wapen** (*schietgeweer, mitrailleuse enz.*), o. —s.
Vuur'water (bij de Indianen: *brandewijn, whisky*), o. gmv.; **—werk** (1 *voorwerpen gevuld met lichtgevende ontploffend mengsels, die bij feesten enz. worden afgestoken*; 2 *een feest met vuurwerk*), o. —en: 1 *—afsteken*: 2 *naar het — gaan*; **—werker** (*smid, die het ijzer gloeiend bewerkt*: *vuurwerkmaker*), m. —s; **—zee** (eig. *zee van vuur*; *vuurpoel, groote brandende oppervlakte*), v. —zeeën; **—zuil** (*zuil v. vlammen*), v. —en.

W.

W. — 1 *West, Westen*; 2 *Wissel.*
W.C. — *Watercloset*, plee m. waterspoeling.
Wd. — *waarnemend*; **Wdb.** — *Woordenboek.*
Wed. — *Weduwe.*
Weled. — *Weledele.*
Weledelgeb. — *Weledelgeboren.*
Weledelgestr. — *Weledelgestreng.*
Weleerw. — *Weleerwaard.*
Wetb. — *Wetboek.*
w.g. of **was get.** — *was geteekend.*
w.i. — *werktuigkundig ingenieur.*
W.-I. — *West-Indië.*
W.L. — *waterlengte.*
W. P. — *winterpeil.*
W. v. B. R. — *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.*
W. v. K. — *Wetboek van Koophandel.*
W. v. Str. — *Wetboek van Strafrecht.*

W (1 *als klank een spirant en lipletter*; 2 *als teeken 23ste letter van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — is een lipletter*; 2 *de — in het frontispice beteekent Willem*; 3 *de — is af.*
Waad'baar (*kunnende doorwaad worden*),

bn.; —der, —st: *een —bare plek in den Rijn; hier is de beek —.*

Waad'pooten (*de meer of min lange pooten van stelltoopers*), m. mv.; —**vogel** (*vogel met waadpooten*), m. —s: *de reigers, lepelaars, ooievaars zijn —s of stelltoopers.*

I. Waag (*toestel, om te wegen: plaats, gebouw, waar van overheidswege g ederen gew gen kunnen worden*); v. wagen: *de stads—*; —**briefje** (*verklaring door of namens den waagmeester omtrent het gewicht van de gewogen goederen*), o. —s.

II. Waag (*waagstuk*), m.: *een heele —!*

Waag'hals (*roekelooze*), m. en v. —halzen; —**halzerij'** (*erge roekeloosheid*), v. —en.

Waag'meester (*stadsbeambte aan de waag, eerste der beëedigde wegers*), m. —s; —**schaal** (*schaal aan de waagbalans*), v. —schalen: zegsw. *zijn leven in de — stellen*, roekeloos wagen, blootstellen, op het spel zetten.

Waag'spel (*kansspel*), o. —spelen: —**stuk** (1 *roekeloze daad*; 2 fig. *gewaagde onderneming*), o. —stukken: 1 *over ijs van éénen nacht te gaan is een —*; 2 *menige expeditie, menige speculatie bleek een — te zijn.*

Waai'en (1 van den wind: *blazen*; *wind veroorzaken*; 2 *door den wind in beweging gebracht zijn*), waaide (woei), heeft gewaaid: 1 *het zal vannacht erg —*; 2 *het waaiende doek*; zegsw. *met alle winden —*, zich telkens bij de bovendrijvende partij aansluiten; *iets maar laten —*, van zich zetten, laten gaan, zooals het wil; —**er** (*werktuig, waarmede men verkoeling aanbrengt; deel van een waaiersluis*), m. —s; *een ivoren bal, —, een zijden —*, luxeartikel voor dames; —**erpalm**(*wijnpalm, palm met waaiervormige bladen in Afrika, O.- en W.-Indië voorkomende*), m. -palmen; —**ersluis** (*sluis, waarvan de deuren bij elken waterstand geopend en gesloten kunnen worden*), v. —sluizen; —**ervormig** (*in den vorm v. e. waaier*), bn. en bw.: *e. —e versiering*; *zich — uitstrekken.*

Waak (*wake, nachtwaak*), v. waken.

Waak'hond (*wachthond*), m. —honden; —**sch** (*waakzaam*), bn.: *onze hond is zeer —*: —**zaam** (*ijverig wakende; wakker, oplettend, zorgzaam*), bn. en bw.; —zamer, —st: *e. — oog op iets houden*, opmerkzaam.

I. Waal (*bewoner v. e. der Waalsche prov. in België*), m. Walen; vr. **Walin'**, v. —nen; zie Walenkwartier.

II. Waal (*waterkolk*, zie Wiel: *met palen omgeven ruimte, waarbinnen in een zeehaven de schepen veilig kunnen liggen*), v. walen.

III. Waal (*hoofdrivier in Geld., tak v. d. Rijn met 2/3 van het Rijnwater*), v. gmv.: *Nijmegen aan de —.*

Waal'klinker (*briksteen van waalklei gebakken*), m. —s; —**mop** (*groot formaat van waalklinker*), m. —pen.

Waalsch 1 (*van, als van, eigen aan, betreffende de Walen*), bn.: *de —e kerk*, Fransch-Hervormde kerk; **2** (*taal der Walen*), o.; zie Luikerwaalsch.

Waal'steen (*lichtroode tichelsteen, van waalklei gebakken*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —steenen; **2** (*stofnaam*), v. gmv.: *deze gevel is van — opgetrokken.*

Waan (*ijdele gedachte, ongegronde meening*), m. gmv.: *iem. in den — brengen; in den — verkeeren*; —**wijs** (*eigenwijs, vol inbeelding*), bn. en bw.; —zer, meest.: *een — mensch*, neuswijs, laatdunkend, verg. Pedant; —**wijsheid** (*pedanterie*), v. gmv.; —**zin** (*krankzinnigheid*), m. gmv.; —**zin'nig 1** (*krankzinnig, zot, gek*), bn.; —er, —st; **2** —**zin'nige** (*krankzinnige*), m. en v. —n.

I. Waar (*koopmansgoed*), v. waren: *dit is goede —, valsche —*, handelsartikel; *goede — prijst zich zelf*, heeft geen aanbeveling noodig; *alle — is naar d'r geld*, dure waar is de goedkoopste.

II. Waar (*echt, wezenlijk, zeker, niet valsch*), bn.

III. Waar, bw.: *— zijt gij?* op welke plaats; vragend bw. van plaats: *ik weet niet, — ik zijn moet; het land, — wij geboren zijn; ik blijf, — ik ben*; —**aan** (*aan wie*[*n*], *aan wat, aan hetwelk*), bw.: *waar'aan denkt gij?; het huis, waaraan' gij de voorkeur geeft*; —**achter** (*achter wie*[*n*], *achter wat*), bw.: *waar'achter had hij zich verstopt? de boom, waarach'ter ik sta.*

Waarach'tig 1 (*zeker, echt*), bn. en bw.; —er, —st: *e. —e gebeurtenis*, wezenlijk; *het is — waar*; **2** tw.: —, *het is zoo*; **3** —**e** (*de Godheid, God*), m. gmv.

Waarbij' (*bij wie*[*n*], *bij wat*), bw.: *waar'bij zijt ge betrokken?, de boom, waarbij' ik sta.*

Waar'borg (1 *onderpand, borg*; *borgtocht, zekerheid, garantie*; 2 *persoon, die borg bleef*; 3 *essaai*), m. -en, in bet. 3 gmv.: 1 *de eed is e. belangrijke — voor goed recht; zijn karakter is een — voor het welslagen der onderneming*; *een — stellen; hij heeft goede —en*; 2 *de schuldeischers spraken den — aan om schadevergoeding*; 3 *als ambtenaar bij den — geplaatst zijn.*

Waar'borgen (*instaan voor iets, zekerheid stellen, garandeeren*), waarborgde, heeft gewaarborgd.

Waar'borgfonds (*kapitaal, dat als waarborg van het publiek dient in de eene of andere financieele onderneming, garantiefonds*), o. —en: *het — eener levensverzekering*; —**kapitaal** (*kapitaal, dat tot waarborg dient*), o. —talen, zie —fonds; —**som** (*som gelds als waarborg*), v. —sommen.

Waar'borgstempel (*teeken of merk, door den ambtenaar van den waarborg op gouden of zilveren werken geslagen, keur*), m. —s; verg. Essaai.

Waarbo'ven (*boven wie*[*n*], *boven wat*), bw.: *waar'boven dreef de biplaan?*; *e. adellijke familie, waarbo'ven geen andere staat; de menschen, waarbo'ven hij woont.*

I. Waard (*herbergier, kastelein*), m. —en: zegsw. *buiten of zonder den — rekenen*, in zijn voordeel rekenen, zich misrekenen; spreekw. *Zooals de — is, vertrouwt hij zijn gasten*, men beoordeelt een ander naar zich zelf.

II. Waard (*land a. e. rivier*), v. —en: *de Bommeler—*, verg. Uiterwaard.

III. Waard, woord, woerd (*mannetjeseend*), m. —en.

IV. Waard (1 *v. zekere waarde*; 2 *dierbaar, veelgeldend*), bn.; —er, —st: 1 *dat schilderij is 100 gld —*; 2 *— vriend; die*

eer is mij veel —; zegsw. *een goed begin is een daalder* —, is veel waard; *het sop is de kool niet* —, d. i. de zaak is van al te geringe beteekenis, zie K o o l.

Waar'de (*prijs, waardij*), v. —n; *contante* —, gereede waarde v. e. schuld of wissel na aftrek v. rabat of disconto; *nominale* —, het bedrag der som, die op een bepaalden dag moet afbetaald worden; *onder de* — *verkoopen*, prijs; *de innerlijke* —, zie I n n e r l i j k; muz. *de* — *eener noot*, waardij, tijdduur; *de zedelijke* — *van iets*, gehalte; *v. nul en geener* — *zijn*, z. N u l.

Waar'debepaling (*raststelling d. waarde*), v. —en: *de* — *van huizen en landerijen.*

Waardeer'baar (*te waardeeren*; *op prijs te stellen*), bn.

Waardeer'der (*iem., die de waarde of den prijs v. iets bepaalt*), m. -s; z. T a x a t e u r.

Waardeeren (1 *schatten, taxeeren, de waarde bepalen*; 2 *op prijs stellen*): 1 *goud- en zilverwerken* —; 2 *iems vriendschap zeer* —; *de schoonheid van iets weten te* —; —**ing** (*het waardeeren*), v. —en.

Waar'deleer (*wetenschap, die zich bezighoudt met de waarde der producten*), v. gmv.; verg. W a r e n k e n n i s.

Waar'deloos (*zonder waarde*), bn.: *beschimmeld hooi is* —; —*looze effecten.*

Waar'devermindering (*achteruitgang in waarde*), v. gmv.: *de* — *der landerijen.*

Waard'gelder (gesch. *stadshuurling, betaald wachter*), m. —s: *onderscheiden steden in Holland namen* —*s in dienst* (1617). vero.

Waard'hout (*rijshout*), o. gmv.

Waar'dig (*ernstig, eerbied vragend*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e houding, zich*; — *gedragen*; verg. O n w a a r d i g, L o f w a a r d i g; —**heid** (1 *edelheid, grootheid*; 2 *eerepost, eereambt*; *aanzienlijke betrekking*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —heden: 1 *hij antwoordde met* —, deftigheid; *hij acht dat beneden zijn* —, acht zich er boven verheven; 2 *Willem III werd verheven tot de* —*heden zijner voorvaderen* (1672).

Waardij' (*waarde, prijs*), v. gmv.

Waardijn' (*muntmeester*; *onderzoeker van het gehalte*), m. —en, —s. vero.

Waardin' (*herbergierster*), v. —nen.

Waardoor' (*door wie*[*n*], *door wat*), bw.: *de deur, waardoor' hij binnenkwam*, door welke; *waar'door wil hij zijn recht bewijzen?*, door welk middel.

Waard'schap (*beroep v. waard of herbergier*), o.: *een* — *drijven*; fig. *bij iem. in* — *komen gaan*, bij hem in kost komen. vero.

Waar'geest (*dolende of warende geest* [*van een afgestorvene*]; *spook*), m. —geesten.

Waar'goed (scheepst. *touwen, houten, die in reserve gehouden worden*), o. -goederen.

Waarheen' (*naar wie*[*n*], *naar wat, naar welke plaats*), bw.: *waar'heen gaat gij? de stad, waarheen' ik ga.*

Waar'heid (*het ware, het betrouwbare*), v. —heden: *de* — *zoeken, de* — *vindt zelden herberg*; *iemand de* — *zeggen*, hem zeggen, waar het op staat; *e. wiskundige* —, vaste, zekere; *een historische* —, een feit.

Waarheidlie'vend (*oprecht*); —**min'nend** bn.: *e.* — *man*, de waarheid beminnende.

Waar'heidsliefde (*liefde tot de waarheid*), v. gmv.: *bij het kind de* — *aankweeken*; —**heidszin** (*gevoel voor waarheid*), m. gmv.; —**heidszucht** (*het streven of zoeken naar waarheid*), v. gmv.

Waarin (*in wat*), bw.: *waar'in hebt gij uw beurs verborgen?*, in wat; *zeg mij, waar'in gij te kort zijt geschoten*, in welk opzicht; *het huis, waarin' ik woon, is oud*, in hetwelk.

Waarlangs (*langs wie*[*n*], *langs wat*), bw.: *waar'langs zijt ge hier binnengekomen?*, langs welken weg; *de weg, waarlangs' wij gaan is mooi*, langs welken.

Waar'lijk (*in waarheid, zeker, stellig, wezenlijk*), bw.: *ze zijn* — *gelukkig*, inderdaad.

Waar'loos (scheepst. *in reserve*), bn.: — wordt gebruikt van scheepsmaterieel, dat voorloopig wordt opgeborgen, om onbruikbaar geworden zaken te vervangen b.v. *een* — *anker*, —*looze zeilen*, —*looze rondhouten*, —*looze raas*; verg. W a a r g o e d, W a a r z e i l.

Waar'maken (*bewijzen, staven*), maakte —, heeft waargemaakt: *een bewering* —; *dat zul je me* —*!*; —**making** (*bekrachtiging, staving*), v. —en.

Waar'mede, —mee (*met wie*[*n*], *met wat*), bw.: *de pen, waarme'de ik schrijf*; *waar'mee sloeg hij u?*, met welk voorwerp.

Waar'merk (*merk of teeken van echtheid, handteekening, stempel*), o. —merken.

Waar'merken (*v. e. waarmerk voorzien*), waarmerkte, heeft gewaarmerkt: *e. stuk, e. akte* —, onderteekenen, bekrachtigen, legaliseeren, parafeeren.

Waarna' (*na afloop van wat*), bw.: *hij sloot den brief,* — *hij ging slapen.*

Waarnaar (*naar wie*[*n*], *naar wat*), bw.: *dit is het model, waarnaar' wij ons richten*; *waar'naar verlangt gij?*

Waarnaast' (*naast wie*[*n*], *naast wat*), bw.: *e. stuk bouwland,* — *e. weide*; *een rogge akker,* — *een aardappelveld.*

Waarneem'baar (*waargenomen kunnende worden*), bn.: — *voor het oog.*

Waar'nemen (*in achtnemen, acht slaan op, gadeslaan*), nam —, heeft waargenomen: *leer het kind goed* —, opmerken, zien; *gij moet de gelegenheid* —, benutten, gebruiken; *gij dient uw tijd goed waar te nemen*, besteden; *een les voor iemand* —, geven; *een betrekking* —, tijdelijk of ook voorgoed vervullen; *zijn plichten* —, betrachten; *den loop der sterren* —, volgen; *een* —*d voorzitter, een* —*d secretaris*, tijdelijk; —**nemer** (1 *iem., die waarneemt, beschouwer*; 2 *hij, wiens taak het is, waar te nemen in een vliegmachine*; 3 *tijdelijk ambtenaar*), m. —s: 1 *ik was onvrijwillig* — *van dat tooneel*; 2 *de* — *werd bij de noodlanding licht gekwetst, de tegenst. van* — *is bestuurder*; 3 *deze heer is hier* — *op het postkantoor.*

Waar'neming (*het waarnemen*; *de tijdelijke vervulling*), v. —en: *sterrenkundige* —*en*; *met de* — *v. e. kantoor belast zijn.*

Waar'nemingsvermogen (*vermogen der ziel tot h. ontvangen v. indrukken*), o. gmv.

Waarne'vens (*nevens of naast wie*[*n*], *nevens of naast wat*), bw.: *een tuintje,* — *een bloemveld is gelegen.*

Waarom (*om wat*), bw.: *waar'om komt uw vader niet?* om welke reden: *ik weet niet, waarom' hij niet komt.*

Waaromheen (*om wat, om hetwelk*), bw.: *waar'omheen zullen wij zitten?*; *e. plaatsje, waaromheen' een klein hekje* (C. O.).
Waar'omstreeks (*omstreeks wat*), bw.: *weet gij, — dat dorpje ligt?* in nabijheid van wat.
Waaromtrent (*omtrent wat*; *waar*; *betreffende welke of wat*), bw.: *waar'omtrent stond hij?*; *de zaak, waaromtrent' men inlichtingen vroeg.*
Waaronder (*onder wie*[*n*] *onder wat*,), bw.: *waar'onder zat de kat verborgen?*; *e. kamer, waaron'der de kelder.*
Waarop (*op wie*[*n*] *op wat*), bw.: *waar'op zaten de gasten? de stoelen, waarop' zij zaten, waren fraai.*
Waarover (*over wie*[*n*]. *over wat*), bw.: *waar'over spreekt gij?*; *de zaak, waaro'ver ik spreek, is u bekend.*
Waarschijn'lijk (*vermoedelijk waar of juist zijnde*), bn. en bw.: *dat komt mij — voor*; *uw vader komt — ook*, misschien, wellicht: —**heid**, v. —heden: *e. verhaal, dat niet veel — heeft*; *een blijspel vol —heden.*
Waarschijn'lijkheidsrekening (*kansrekening*), v. gmv.
Waar'schuwen (*de aandacht vestigen op, opmerkzaam maken op eenig gevaar*), —schuwde, heeft gewaarschuwd: *iem. ernstig —*; *gij moet hem voor dien oplichter —*; ook: *ik waarschuw u, dit te laten*, vermaan: —**schuwing** (*het waarschuwen*; *vermaning*; *aanschrijving ter herinnering*), v. —en: *herhaalde —en hielpen niet*; *de ontvanger zond —en rond aan hen, die achterstallig waren in zake de belasting*; mil. *een —scommando*, dat nl. een commando gaat komen.
Waars'man (*man, die e. oogje houdt op het vee op de uiterwaarden*), m. —mannen.
Waar'teeken (*waarmerk*), o. —teekens.
Waartegen (*tegen wie*[*n*], *tegen wat*), bw.: *waar'tegen leunt gij?*: *een bewijs, waarte'gen niets is in te brengen.*
Waar'tegenover (*tegenover wie*[*n*]. *tegenover wat*), bw.: *de school, — ik woon.*
Waartoe (*tot wat*) bw.: *waar'toe dient al adt werk?*, d.i. tot welk einde, doel; *e. bekentenis, waartoe' ik u gedwongen heb*, tot welke.
Waartus'schen (*tusschen wie*[*n*], *tusschen wat*), bw.: **waaruit'** (*uit wat*), bw.: —**van'** (*van wie*[*n*], *van wat*), bw.; —**voor** (*voor wie*[*n*], *voor wat*), bw.; —**zonder** (*zonder hetwelk*), bw.: verg. Waartegen, Waarover enz.
Waar'zeggen (*voorzeg'gen, de toekomst zeggen*), zeide —, heeft waargezeid, —gezegd; —**zegger** (*profeet, ziener*), m. —s; —**zeggerij'** (*het voorzeg'gen v. de toekomst*, meestal met de bijgedachte aan bedrog), v. —en, zie Mantiek en Necromantie; —**zegging** (*voorspelling*), v. —en; —**zegster** (*voorspelster*), v. —s.
Waar'zeil (scheepst. *zeil in reserve, zeil in voorraad*), o. —zeilen.
Waar'zoo (*op welke plaats*), bw.
Waas (*een op dauw gelijkend neerslag of vocht, dauwachtige bedekking*), o. gmv.: *het — op druiven en pruimen*; fig. *het — der onschuld*, blos; *e. — v. zorg*, zweem; *er lag over de gehcele zaak een — van geheimzinnigheid*, schijn; *op het water lag een gouden — van de avondschemering*, zachte glans.
Wacht 1 (verwant met *waken*: *persoon, die de wacht houdt*; *wachter*), m. wachten: *pas op, daar loopt de —*; zie Nachtwacht; **2** (1 *het wachthouden, het wachten of waken* inz. *voor de veiligheid*; 2 *wachthuis*; 3 *de gezamenlijke wachters*; 4 scheepst. *de helft der matrozen onder bevel van den 1sten of 2den stuurman*; 5 *waaktijd*), v. in bet. 1 gmv.: —en: 1 *mijn knecht hield in het onderhuis de —*; *op — trekken*; 2 *men sleepte den dronken soldaat in de —*: *in de — sleepen*, zegsw. heimelijk wegnemen, wegpakken, grissen, gappen; 3 *de — presenteerde het geweer*; verg. Burgerwacht, Eere—, Lijf—, Veldwacht; 4 de bakboords— staat onder den 1en stuurman, de stuurboords— onder den 2en; 5 *elke — duurt 4 uur, het schip liep acht mijlen in de —*, d.i. elk uur 2 Eng. mijlen; er zijn zes —en in een etmaal: *de eerste —*, van 8 uur tot middernacht, *de hondenwacht* van 12—4 uur in den nacht; *de dagwacht* van 4—8, *de voormiddag—*, van 8—12, *de achtermiddag—*, van 12—4, *de platvoet—*, van 4—8: *hofmeester, kok, timmerman, zeilmaker* heeten baantjesgasten en hebben geen wacht.
Wacht' am Rhein' (*algemeen bekende Duitsche volkshymne*), v.: de — is in 1840 gedicht door Max Schneckenburger, in 1855 getoonzet in haar tegenwoordigen vorm door Carl Wilhelm te Crefeld en was na 1870 populair in heel Duitschland; verg. Marseillaise.
Wacht'bed (tuinb. *bed, waarop de verspeende plantjes e. tijd lang staan, om later naar de eigenlijke standplaats te verhuizen*), o. —bedden: z. Verspenen.
Wach'tel (*kwakkel, kwartel*), m. —s: *'t is lente, de tortels klagen, de —s slaan!* (Staring).
Wach'telkoning (*zomervogel, welke algemeen in moerassen en rietvelden broedt*), m. —koningen: gew. Kwartelkoning.
Wach'ten (1 *toeven op e. plaats*; 2 *verwachten, tegemoet zien*; 3 *uitroep als bedreiging*; 4 *tegemoet zien*; 5 *ontvangen, te woord staan*), wachtte, heeft gewacht: 1 *voor e. brug —*, *op e. gelegenheid —*, *— hier e. oogenblik*; 2 *hij wacht elken dag zijn benoeming*; *geld te — hebben*; 3 *wacht maar, jou uppeldieven!* 4 *daar wacht u armoede en verdriet*; 5 *ik kan u morgen niet —*; nog reflexief: *zich —*: *wacht u voor den heemhond*, wees op uw hoede: *z. voor tocht —*, *z. voor iemand —*.
Wach'ter (1 *waker, bewaker, oppasser*; 2 *maan, bijplaneet*), m. wachters; 1 *de — voor de poort*; 2 *de maan is de — of satelliet der aarde.*
Wacht'geld (*toelage, welke een ambtenaar, die niet ontslagen of op pensioen is gesteld, v. rijk of gemeente ontvangt, zoolang hij de betrekking, waarvoor hij benoemd is, door omstandigheden niet kan vervullen*), o. —gelden: —**gelder** (*iem. op wachtgeld*), m. —s; —**hond** (*waakhond*), m. —en; —**huisje** (mil. *schilderhuis*), o. —s; —**kamer** (1 *kamer, om in te wachten, voordat men wordt toegelaten*; 2 *kamer, waarin reizigers, wachten kunnen op het vertrek der treinen enz.*), v. —s: 1 *de — van den dokter*; 2 *wij zul-*

len u in de — v. h. station opwachten; —**meester** (*onderofficier der ruiterij, der artillerie, der maréchaussée*), m. —s; —**parade** (*parade van hen, die op wacht trekken*), v. —s; —**plaats** (*plaats, waar gewaakt wordt, wachtpost, plaats voor e. schildwacht*), v. —en: —**post** (*plaats, waar men e. wacht zet of wacht houdt*), m. —en: *bij dien molen hadden wij e.* — (C.O.): —**sch** (inz. van honden: *waaksch, waakzaam*), bn.; —er, meest —: *die hond is goed —*; —**schip** (*afgekeurd of oud oorlogsschip, dat in e. haven ligt en* o.a. *dient om jongelui op te leiden voor den zeedienst*), o. —schepen; —**toren** (*toren, waarop wacht gehouden wordt*), m. —s; —**vuur** (*kampvuur, legervuur*), o. —vuren; —**woord** (*herkenningswoord, parool*), o. —en.

Wad 1 (*buitendijksche gronden in Gr. en Fr., die bij laag water droogvallen en bij hoogwater weer ondervloeien*), o. wadden: **2** —**den** (aardr. *'t ondiep en met vele platen bezette gedeelte der Noordzee tusschen de vaste kust v. Fr. en Gr. en de Waddeneilanden*), o. mv.

Wad'deneilanden (aardr. *de eilanden, in of aan de Wadden gelegen*), o. mv.: b.v. *Vlieland en Terschelling* (N.-H.); *Ameland en Schiermonnikoog* (Friesland) *en Rottumeroog* (Gr.); ze zijn door zeegaten van elkaar gescheiden; —**kust** (*kust met wadden, zooals onze Noordkust*), v. —en.

I. Wa'de (*holte boven de kuit aan de tegenzijde van de knie*), v. waden.

II. Wa'de (*lijkwade, wit laken*), v. —n.

III. Wade (*zeker trekvischnet met een zak in het midden*), v. —n.

Wa'demen (*Z.*-Ned. *wasemen*), wademde, heeft gewademd: *de geur der rijpe vrucht wademt (er) onder versche bloesems* (Ledeganck).

Wa'den (eig. *door het wad gaan*, nl. *door e. ondiep water of een andere vloeistof [met zekere moeite] loopen*), waadde, heeft gewaad: *de jongens waadden door de beek*: *de paarden zijn door de Maas gewaad*; verg. ook: Waadvogel.

Wa'di (aardr. *woestijnrivier*: *rivierbedding, die slechts tijdelijk water bevat in steppen en woestijnen*, inz. *in de Sahara*: bij uitbr. *het dal eener dergelijke woestijnrivier*), v. wadi's.

Wad'polder (*polder, ontstaan door bedijking v. d. gronden v. e. wad*), m. —s.

Wa'fel (1 *gebak uit h. wafelijzer, van bloem, melk, eieren enz.*; 2 gmz. *mond*), v. —s, —en: 1 *Hollandsche —s*; 2 *hou je — !*; —**bakker**, m. —s; —**bakkerij'**, v. —en; —**ijzer** (*ijzeren tang met twee bladen, waartusschen wafels gebakken worden*), o. —s; —**kraam** (*kermiskraam, waarin m. wafels kan eten*), v. —kramen; —**meisje** (*meisje, dat in een wafelkraam bedient*), o. —s: —**vormig** (*met ruities als v. e. wafel*), bn.: *een — weefsel.*

Waf'fel (volkst. *wafel*, inz. in bet. 2: *wauwel, mond*), v. —s.

I. Wa'gen (*voertuig*), m. wagens, z. Bier—, Boeren—, Bolder—, Honden—, Hooi—, Hout—, Kinder—, Lijk—, Post—, Vracht—, Zege—, Ziekenwagen; zegsw. *krakende —s loopen het langst*, zie Kraken; *de paarden achter d. — spannen*, z. Spannen.

II. Wa'gen (1 *zich aan onzekere kansen blootstellen*; 2 [*iets gevaarlijks*] *ondernemen*), waagde, heeft gewaagd: 1 spreekw. 1 *Wie niet waagt, die niet wint*, zonder risico verdient men geen geld; 2 *een sprong —, e. tocht —, e. onderneming —; geld —*, op het spel zetten.

Wa'genaar (*wagenbestuurder*), m. -s; vero.

Wa'genas (*as van een wagen*), v. —assen.

Wa'genbestuurder (*wagenmenner, voerman*), m. —s; —**ladder** (*berrieachtige bovenzijstukken v. e. boeren-ladderwagen*), v. —s; —**maker** (*iem., die wagens maakt*), m. —s; —**man** (sterrek. *naam v. e. sterrenbeeld*), m.; —**meester** (*opzichter over tram- of spoorwagens*), m. —s; —**menner** (*voerman*), m. —s; —**schot** (*fijn hout, gezaagd uit over de volle lengte gekloofde recht opgegroeide eikestammen*), o. gmv.: *een meubelment v. —, een lambrizeering v. —*; —**schotten** (*van wagenschot*), bn.: *een — paneel*; —**smeer** (*smeer voor de wagenas*), o. gmv.; —**spoor** (*groeve in een weg, door wagenraderen gemaakt*), o. —sporen; —**vracht** (*zooveel vracht, als op een wagen kan geladen worden*), v. —en; —**wijd** (*zoo wijd mogelijk*, steeds met: *openstaan, openzetten*), bw.: *zet de deur — open.*

Wag'gelbeenen (*onvast loopen, waggelend gaan*), waggelbeende, heeft gewaggelbeend.

Wag'gelen (*heen en weer zwikken, niet vast staan*: *onvast loopen*), waggelde, heeft is gewaggeld; *de tafel waggelde*; *zie dien dronkaard eens —; ganzen —; een —de gang*; *hij waggelt op zijn beenen.*

Wagon' (*spoorrijtuig, spoorwagen*), m. —s; —**laaing** (*wat in een wagon kan geladen worden*), v. —ladingen: *een — appels.*

Wagon-lit' (Fr. *slaapwagen, spoorwegrijtuig met slaapgelegenheid*), m. wagons-lits; lees: —*lie*: zie Eng. Sleeping-car.

Wailer (Eng. *bediende in e. hotel*; *garçon, kellner*), m. —s.

Wa'jang (O.-I. *poppentheater, -spel*; *het Javaansche toneelspel*), v. —s: men onderscheidt: — *golek*, poppenspel met marionetten; — *koe'liet*, schimmenspel waarbij de schaduw van (leeren) poppen op een wit doek wordt geworpen: — *o'rang*, spel met levende personen: —**pop**, v. —pen: de —pen stellen helden en heldinnen voor uit bij het volk nog bekende sagen; de *dalang* reciteert de geschiedenis.

I. Wak (*open plek, zwakke plaats in h. ijs*), o. wakken: *hij viel door het — en schoot onder het ijs.*

II. Wak (*vochtig*), bn.; —ker, —st: *'t is — weer* regenachtig, nevelachtig, onvast, druilig.

Wa'ke, v. gmv.; zie Waak.

Wa'ken (*wakker blijven [om voor iem. te zorgen]*: *des nachts de wacht houden*; *nauwkeurig toezien, zorg dragen*), waakte, heeft gewaakt: *ik zal bij dien zieke —*; *ouders waakt over uw kinderen !*

Wa'kend (*waakzaam, oplettend, nauwkeurig toeziend*), bn.: *een — oog op iets houden.*

Wa'ker (*iem., die waakt, oppasser, wachter*; *dijk vlak aan zee*, verg. Slaper), m. —s; verg. Nachtwaker.

Wak'ker (*niet slapend*), bn. en bw.: —**der**,

—st: — *blijven!*; — *worden*, ontwaken; zegsw. *slapende honden moet men niet — maken*, zie H o n d ; bij uitbr.: *een begeerte bij iem. — maken*, ze opwekken; fig. *een —e vent*, kloek, levendig, kwiek: *een werk — aanvatten*, flink; *spoed u —!* (Staring), ferm.

Wak'keren (van wind: *in kracht toenemen*), —de, is gewakkerd: *de wind begint te —*, w. g.; verg. A a n w a k k e r e n.

Wal (*gemetselde of beschoeide waterkant*; *kade, zoom*; *muur*, inz. *vestingmuur*), m. wallen: *de matrozen gingen aan —*, land; *van — steken*, gaan varen, afzeilen, fig. met iets een begin maken; zegsw. *aan lager— komen*, door tegenspoed verarmen; *hij zou me van den — in de sloot helpen*, onder den schijn van hulp mijn toestand verergeren, mijn ondergang bewerken; *dat raakt kant noch —*, fig. dat is groote onzin, zeer ongerijmd; *zij moest bij het —letje langs om rond te komen*, als een voorzichtig schipper net langs den wal houden, zuinigjes aan leven; spreekw. *De beste stuurlui staan aan —*, zie S t u u r m a n ; *een — onder de oogen hebben*, een ring, een dikte; in A'dam bet. —, *gracht*; *iets in den — gooien*, verg. B u r c h t w a l ; zie H o o g e r—, L a g e r—.

Wa'la, Germ. myth. de profetes, die de geheimen der schepping en den wereldbrand bezingt.

Wa'lang san'git (Mal. *stinksprinkhaan, zeer gevaarlijk voor de rijstvelden*), v. —s.

Wa'laskjalf (Germ. myth. *paleis v. Odin*), o.

Waldenzen (gesch. *godsdienstige partij, volgelingen v. Petrus Waldus uit Lyon*, ± 1200, *ze sloten zich in 1532 bij de Hervorming aan*), m. mv.

Wald'meister (Duitsch: *onze-lieve-vrouwen-bedstroo*), o. gmv.

Wald'hoorn, wald'horen (eig. *woudhoorn*: *jachthoorn*), m. —s; **—hoornist',** m. —en.

Wal'duiker, m. —duikers, gew.; zie T a p u i t.

Wa'len 1 (*ongestadig zijn*; fig. *wankelen, weifelen*), waalde, heeft gewaald: *het getij begint te —*, verloopen; **2** als zn.: *het — van 't kompas* (Bild.), onvast zijn.

Wa'lenkwartier (aardr. *Z. deel v. d. provincie Luik, waar de Walen wonen*), o.gmv.

Wales (aardr. *in het Westen gelegen deel van Engeland*), o.; *prince of —*, titel: kroonprins van Engeland.

Walg (*afkeer, weerzin*), v. gmv.: *e. — van iets hebben*, afgrijzen; *laster is mij een —*.

Wal'gang (*gang of pad onder langs de borstwering*), v. —en.

Wal'gen (1 *misselijk v. iets worden*; 2 *walging veroorzaken*), walgde, heeft gewalgd: 1 *ik walgde van zijn vleierij*; *ik walg v. die medicijn*; 2 *zulk een roman gaat —*; **—ing** (*afkeer, misselijkheid*), v. —en.

Walg'lijk (*afkeerwekkend*), bn.; —er, —st: *een —e reuk, een —e smaak*; **—heid,** v.

Walhal'la (Germ. myth. *paradijs of elysium van gesneuvelde helden*; ook: *naam van den marmeren Dorischen tempel bij Regensburg* (*Beieren*), *bestemd tot pantheon voor Duitsche groote mannen*), o.

Wal'hoofd (*bruggenhoofd*), o. —en.

I. Wa'li, m. Germ. myth., zie V a l i.

II. Wa'li (*Turksche stadhouder*), m. —'s.

Wal'kant (*kant v. e. kade aan het water, in tegenstelling met d. huizenkant*), m. -en.

Wal'ken (*al wentelende en stampende doorwer'ken of kneden*; *vollen*), walkte, heeft gewalkt: *de hoedenmaker heeft dit vilt niet genoeg gewalkt*, dooreengewerkt, samengeperst; **—er,** m. —s; **—hamer** (*hamer in e. walkmolen*), m. —s; **—molen** (*volmolen, volderswerkplaats*), m. -molens.

Walky'ren, Walku'ren, v. Germ. myth. bodessen van Odin, strijdgodinnen, zij bestieren naar het bevel v. Odin den slag, werpen het lot des doods aan de helden toe, en voeren op Odins bevel de bezweken helden naar het Walhalla.

Wallstreet (*straat, waar in New-York de effectenbeurs staat, centrum van den geldhandel*; *de beurs alldaar*), v.

Walm (*vettige rook, smook*), m. —en; **—'achtig** (*lijkende op walm*), bn.: *een —e damp.*

Wal'men (*walm afgeven*), walmde, heeft gewalmd: *uw lamp walmt*, de vlam met smook komt boven het glas uit.

Wal'muur (*beklcedingsmuur van een wal*; ook: *de wal zelf*), m. —muren.

Wal'noot (eig. *Waalsche noot*), **1** (*boom*), m. —noten; **2** (*vrucht*), v. —noten, ook. O k k e r n o o t ; **—noteboom,** m. —boomen.

Walpur'gisnacht (*nacht v. 30 April op 1 Mei*; *feestnacht der booze geesten op den Bloksberg*), m. —nachten; ook: *Walburgis—*, naar *Walburga*, wier feest op 26 Febr. valt.

Wal'ros, wal'rus (dierk. *groot vinvoetig dier der poolzeeën met uit'stekende hoektanden*), m. —sen: *de —sen leven in troepen bij elkaar in de ijszeeën*; **—russenvangst,** v. gmv.

Wals (*dans in 3/4 maat*: *pletrol, verhardingsrol*), v. —en; **—machine** (*machine met walsen of pletrollen*), v. —s.

Wal'schot (*vet uit d. kop v.d. potvisch*), o.

Wal'sen (*e. wals dansen*; *met e. wals of rol pletten, harden, vormen*) walste, heeft gewalst; **—er** (*iem., die walst*: *walsende heer*), m. —s; **—eres'** (*iem., die walst*: *walsende dame*), v. —sen; **—tempo** (*-maat*), o. —'s.

Wal'stroo (plantk. *sterbladig kruid*), o. gmv.: tot het — behooren een aantal in het wild groeiende, kruidachtige planten, zie ook: K l e e f k r u i d.

Wal'visch (dierk. *groot zeedier met baarden in den bovenkaak, zoogdier*), m. —visschen; **—vischbaard** (*de baleinen i. d. bek v. e. walvisch*), m. —en; **—vischvaarder** (*schip ter walvischjacht*; ook: *de gezagvoerder*), m. —s, z. G r o e n l a n d s v a a r d e r; **—vischvangst** (*het vangen* inz. *harpoeneeren v. walvisschen*), v. gmv.: *de — is in de N.-zeeën bijna geheel teniet-gegaan.*

Wam (*halskwabbe*; *opengesneden vischbuik*), v. wammen; ook, K o s s e m.

Wam'buis (*een kleedingstuk, dat het lijf van den hals tot aan het middel bedekt*), o. —buizen: *een leeren —*; spreekt.: *Wammes*, zie ald.

Wa'men (*in de modder roeren, modder doen opwellen*), waamde, heeft gewaamd.

Wam'men (*d. buik v. d. visch opensnijden en d. visch reinigen*), wamde, heeft gewamd.

Wamm'es (*wambuis*), o. —en: zegsw. *op zijn — krijgen*, slaag oploopen: *mettertijd komt Hannes in 't —*, kleine kinderen worden groot; z. o. L u i w a m m e s; gmz.
I. Wan (*wanmand*), v. wannen: *zift h. koren met de —*; zie ook: W a n m o l e n.
II. Wan (scheepst. *lek, lekkage*), o. wannen.
Wan'bedrijf (*misdrijf, booze handeling*), o. —drijven; **—begrip** (*dwaas, verkeerd begrip*), o. —pen; **—beheer** (*verkeerd beheer, slechte leiding*), o. gmv.: *het Fransche — in ons land*; **—beleid** (*dwaas of verkeerd overleg*), o. gmv.; **—besef** (*dwaas of verkeerd idee*), o. gmv.; **—besluit** (*dwaas besluit, verkeerde gevolgtrekking*), o. —en; **—bestuur** (*slecht bestuur*), o. gmv.; **—betaler** (*slechte betaler, niet-betaler*), m. —s; **—betaling** (*slechte betaling, niet-betaling*), v. —en: *bij — der belasting gaat de directie over tot vervolging*; **—bof** (*ongeluk, tegenvaller, strop*), m. gmv.; **—boffen** (*tegenspoed hebben,*), wanbofte, heeft gewanboft; **—boffer** (*ongeluksvogel*), m. —s; **—daad** (*euveldaad, misdaad*), v. —daden.
Wand (*loodrechte vlakte als grens v. e. vertrek enz.; muur*), m. —en: *uw schilderij hangt daar aan den —*; *een houten —*; bij overdr. *rots—*, steile kant van een rots.
Wandaal', m. —dalen; zie V a n d a a l.
Wandalis'me, o. gmv.; z. V a n d a l i s m e.
Wand'almanak (*almanak, om aan den wand te hangen*), m. —ken; z. o.: S c h e u r a l m a n a k of D u i k a l m a n a k.
Wan'del (*het wandelen* inz. in zegsw.), m. gmv.: *hij is op den —*, aan 't wandelen; fig. *wees eerlijk in uw handel en —*, gedrag, leefwijze, omgang.
Wan'delaar (*iem., man of jongen, die wandelt*), m. —s, —laren; **—aar'ster**, v. —s.
Wan'deldreef (*wandellaan*), v. —dreven.
Wan'delen (1 *gemakkelijk en zonder zich in te spannen gaan*; 2 *tot zijn ontspanning gaan, kuieren, e. loopje doen*), heeft en is gewandeld: 1 *ik wandelde rustig voort*; 2 *we zullen van middag wat —*; *een straatje om —*, *voor een huis op en neer —*; *een wandelend blad*, O.-I. een sprinkhaan, op een blad lijkend; *een wandelend hoofd*, een ambulant hoofd, b.v. van een school.
Wan'delhoofd (*wandelpier*), o. —en; **—ing** (1 *het wandelen*; 2 *de al wandelend afgelegde afstand*; 3 *plaats, waar gewandeld wordt, wandelpad*), v. —en: 1 *de — begint om twee uur*; 2 *dat is een heele —*; 3 *om de stad Arnhem zijn mooie —en*; **—kaart** (*kaart, waarop de wandelwegen v. e. streek zijn aangegeven*), v. —en; **—kostuum** (*kleed*, inz. *v. dames, dat men aan heeft bij e. wandeling*), o. —tumen; **—leeraar** (*rondgaand leeraar, die dan hier, dan daar les geeft*), m. —s, -raren; **—pad** (*pad voor wandelaars*), o. -en; **—pier** (*uitbouw in zee, voor wandelaars*; *wandelhoofd*), v. —en: **—plaats** (*plaats of plein, om op te wandelen*), v. —en: *het Vrijthof te Maastricht is e. ruime —*; **—rijden** (*te paard of in e. koets rijden als uitspanning*), o. gmv.; **—rit** (*rit, toertje te paard of in een rijtuig*), m. —ritten: **—staf** (vero. of spottend: *stok van een wandelaar of voetreiziger*), m. —staven; **—stok** (*stok waarmee men wandelt*), m. —stokken: **—toeris'me** (*wandelsport*; *het wandelen over grootere afstanden*), o. gmv.: *door de Bondswandelwegen wordt het — bevorderd*; **—toerist'**, m. —en; **—toilet** (*wandelkostuum*), o. —ten; **—weg** (*weg, om te bewandelen*; *weg voor wandelaars*), m. -en.
Wand'gedierte (*wandluizen*), o. gmv.
Wand'kaart (*kaart of plaat, om a. d. wand te hangen*), v. —en; **—kalender** (*wandalmanak*), m. —s; **—klok** (*klok, om aan den wand te hangen*), v. —ken; **—luis** (*weegluis, ongedierte*), v. —luizen; **—plaat** (*schoolplaat, om aan den wand te hangen*), v. —platen; **—schildering** (*schildering op de kalk v. e. muur*), v. —en; **—tegel** (*tegel tot het bekleeden v. e. muur of wand*), m. —s: *—s dienen vaak als muurversiering*; **—tekst** ([*bijbel*]*tekst op karton gedrukt, om a. d. wand te hangen*), m. —en; **—versiering** (*elk sieraad a. wand of muur*), v. -en.
Wa'nen (*een waan hebben*; [*zonder grond of ten onrechte*] *meenen, vermeenen*), waande, heeft gewaand: *hij waant, dat hem die eer toekomt*; reflex. zich — (*zich inbeelden*): *de ergste domoor is hij, die zich knap waant*; *de dief waande zich onbespied*, verg. G e w a a n d.
Wang (*deel v. het gezicht, koon*; bij verg. *zijklamp van een mast*), v. —en.
Wan'gedrag (*slecht gedrag*), o.: *—gedragingen*, v. mv.; **—gedrocht** (*monster, afzichtelijk wezen*), o. —en: **—geloof**, o. gmv.: *Da Costa noemt d. Islam e. —*, dwaas of slecht geloof; **—geluid** (*wanklank, onaangenaam geluid*), o. —en; **—gunst** (*hevige afgunst, nijd*), v. gmv.; **—gun'stig** (*afgunstig*), bn.; —er, —st.
Wang'zak (dierk. *zakvormige ruimte tusschen het wangvleesch en de tanden, om voedsel te bergen*), m. —zakken: *apen met —ken*, zie A a p.
Wan'hoop (eig. *geen hoop: toestand, waarin men geen uitkomst ziet, vertwijfeling, radeloosheid*), v. gmv.: *de moed der —, tot — vervallen, in — geraken*; **—hoopskreet** (*kreet, in wanhoop geslaakt*), m. —kreten **—hopen** (den. van *wanhoop: vertwijfelen*), wanhoopte, heeft gewanhoopt: *wij — aan haar beterschap, aan uw verbetering, aan zijn herstel*; **—ho'pend**, bn.: *e. —e blik, de arme moeder wrong — de handen*; *e. —e toestand*; **—ho'pig** (1 *geen hoop meer hebbende*; 2 *geschiedend uit wanhoop*; 3 *wanhoop verradend*), bn. en bw.: 1 *iem. — maken*; 2 *een e— daad*; 3 *een —e blik*.
Wan'kant (*bastzijde v. het hout*), m. —en.
Wan'kel (*onzeker*), bn. en bw.; —er, —st: *uw kans staat —*, ongewis; *het —e geluk*.
Wan'kelbaar (eig. *geneigd om te wankelen: niet vast, onzeker, onbestendig*), bn. en bw.: *— evenwicht*, verg. L a b i e l; *h. — geluk*.
Wan'kelen (1 *zich langzaam en onzeker heen en weer bewegen*; *onvast staan*; 2 fig. *weifelen*), wankelde, heeft gewankeld: 1 *zie dien grijsaard —, deze tafel wankelt*; 2 *zijn overtuiging raakt aan het —*.
Wan'keling (*aarzeling, onzekerheid*), v. -en.
Wankelmoe'dig (*besluiteloos*), bn. en bw.; —er, —st: *een — karakter*. aarzelend bij gebrek aan zelfvertrouwen.
Wan'klank (*valsche toon*), m. -en: fig. *parasieten zijn e. — in de schepping* (Witte); **—klin'kend** (*valsch klinkend, wanluidend*; *niet overeenstemmend met een ander geluid, dissoneerend*), bn.; —er, —st; **—lui'-**

dend (*wanklinkend*), bn.; —**lust** (*dwaze, onmatige lust, tegenzin*), m. —lusten; —**lus'tig** (*geen lust in iets hebbende*, b.v. *in voedsel*), bn.; —er, —st. w. g.

Wan'molen (*molen, om* [*'t graan*] *te wannen*), m. —s.

Wanneer 1 bw.: *wan'neer komt gij?* op welken tijd: 2 vgw.: *wanneer' de zon schijnt, is het dag.*

Wan'nen (*het gedorschte graan zuiveren met e. wan of i. d. wanmolen*), wande, heeft gewand: *het koren* —; verg. K r e n s e l e n.

Wan'orde (*ordeloosheid*), v. gmv.: *de geheele school was in* —; *in* — *vluchten*, verwarring; —**or'delijk** (*in wanorde, ordeloos*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *huishouden*, ongeregeld, zonder beheer of orde; —**prestatie** (*het niet-nakomen van verplichtingen, voortvloeiende uit een overeenkomst*), v. —s; —**scha'pen** (*misvormd, gedrochtelijk*), bn.; —er, —st: *een* — *gestalte*; —**schepsel** (*wanschapen schepsel, gedrocht*), o. —s; —**smaak** (*verkeerde, slechte smaak*), m. —smaken: *de* — *der mode*, het verkeerde, dwaze; —**sma'kelijk** (*onaangenaam, walgelijk*), bn.; —er, —st: *een* — *schouwspel*; — *gekleed zijn*; —**spraak** (*slechte, bedorven uitspraak*), v. gmv.; —**stal'tig** (*gedrochtelijk*), bn.; —er, —st: *een* — *beeld, een* — *persoon*, misvormd, mismaakt: *een* —*e versiering*, leelijke, niet passende bij de omgeving.

I. Want (*grove, wollen vuisthandschoen met e. duim en geen vingers*), v. —en: *de schipper droeg een paar ferme wanten.*

II. Want (1 scheepst. *al het touwwerk aan boord*; 2 *vischwant, de netten*), o. gmv.: 1 *het staand* —, het vaste als steun v. d. mast; *het loopend* —, het losse, als kabels, katrolwerk, lijnen enz., zie L o o p e n d, S t a a n d: 2 *die visscher droogt zijn* —, visscherstuig.

III. Want (*vermits, naardien, omdat*), vgw.

Wan'taal (*slechte, verkeerde taal*), v. gmv.

Wan'ten (scheepst. *het want in orde brengen*), gebruikelijk in de zegsw.: *hij weet v.* —, hij weet een zaak te beredderen: (volgens anderen hangt dit — samen met *want*, handschoen).

Wan'tenweven (*heen en weer bewegen, zooals kinderen doen*), —weefde, heeft gewantenweefd; *jongen, zit niet zoo te* — *op je stoel!, je bent een echte* —*wever*; gew.

Wan'tij (zeew. *tegenstroom*), o. —tijden.

Wan'trouwen 1 (*gebrek aan vertrouwen, mistrouwen, achterdocht, argwaan*), o. gmv.: — *tegen iem. koesteren*; 2 (*geen vertrouwen hebben in, mistrouwen*), wantrouwde, heeft gewantrouwd: *gij zult mij toch niet —?; hem wan'trouwend, wilde ik de akte niet teekenen*; —**trou'wend** (*achterdochtig*), bn. en bw.: —*e blikken*; —**trou'wig** (*met wantrouwen, achterdochtig*), bn.; —er, —st: *een* — *mensch*; —**verhouding** (*heel slechte verhouding*), v. —en: *de* —*en in onze maatschappij*; —**voeg'lijk** (*onbehoorlijk, ongepast*), bn. en bw.; —er, —st: *een* —*e kleeding, zich* — *gedragen*; —**vorm** (*slechte, dwaze vorm*), m. —en; w. i. g.

Wa'pen (1 *strijdtuig*: 2 [*adellijk*] *familieteeken*: *blazoen van een* [*adellijk*] *geslacht*; 3 *afdeeling v. e. leger onderscheiden naar de wapens*), o. —s, —en in bet. 1, —s in bet. 2 en 3: 1 *het geheele garnizoen stond onder de* —*en*; *de* —*en opvatten*, den strijd aanbinden; fig. *de angel is het — der bij*; *iem. met zijn eigen* —*s slaan*, b.v. bij een redetwist: verg. V u u r w a p e n; 2 *hij voert een leeuw in zijn* —; *het — van Holland*, de roode leeuw; *het Vlaamsche* —, de zwarte leeuw; een — kan zijn: *parti*, d.i. gedeeld door een loodrechte lijn in het midden: *coupé*, gedeeld door een horizontale lijn in het midden; *tranché*, gedeeld door een lijn, die den rechterbovenhoek met den linkerbenedenhoek verbindt enz.; zegsw. *grootsch of hoog in zijn — zijn*, fier op zijn adel zijn, trotsch op z'n afkomst zijn: verg. B a l k: 3 *de infanterie is het hoofd*—, verder: *het — der genie, der artillerie, der cavalerie*; *cadetten van alle* —*s*; *het vijfde* —, de luchtschepen of vliegtoestellen.

Wa'penbalk (*dwarsband of -streep op een wapen*), m. —en, z. B a l k: —**beeld** (*beeld of figuur als onderscheidingsteeken in een wapen*), o. —en: —**bijl** (*strijdbijl*), v. —en: —**boek** (*het gulden boek, herattende de wapens onzer adellijke geslachten*), o. —en; —**bord** (*schild, waarop een wapen geschilderd is*), o. —en; —**brief** (*brief, waarin e. vorst aan iem. vergunning geeft, om een wapen te voeren*), m. —brieven; —**broeder** (*wapenmakker, strijdmakker*), m. —s; —**dos** (*schitterende wapenrusting*), m. gmv.; —**drager** (*schildknaap*), m. —s; —**en** (1 *van wapens voorzien, versterken, in staat van tegenweer brengen*: 2 bouwk. *versterken met een kern van ijzer*), —de, heeft gewapend: 1 *zijn dienstmannen* —: *zich* —, de wapens aangorden; 2 zie G e w a p e n d.

Wa'penfabriek (*fabriek van of voor wapens*), v. —en: —**feit** (*krijgsverrichting*), o. —en: *een roemrijk* —: —**gekletter** (*het kletteren v. de wapens in den strijd*), o. gmv.; —**geluk** (*geluk met de wapenen in den strijd*; *de overwinning*), o. gmv.; —**groet** (*militaire begroeting*), m. gmv.; —**hamer** (*strijdhamer*), m. —s; —**handel** (*oefening in 't gebruik der wapenen*), m. gmv.; —**heraut** (oudtijds: *iem., die het uitbreken van oorlog of het sluiten van vrede afkondigde*; *wapenkoning*), m. —en; —**huis** (*bewaarplaats v. wapens*), o. —huizen, z. A r s e n a a l.

Wa'pening (*toerusting tot den krijg*; *het in staat vun tegenweer brengen*; *versterking*, zie W a p e n e n 2), v. gmv.: *algemeene* —, het wapenen van alle weerbare mannen; —**kamer** (*kamer, vertrek voor het bewaren der wapens*), v. —s: —**kenner** (*wapenkundige*), m. —s; —**knecht** (eig. *wapendrager, schildknaap*; later: *soldenier, soldaat*), m. —en; vero.; —**koning** (bij tornooien, officieele plechtigheden: *een zeker hofbeambte, heraut*), m. —en: —**kreet** (*oorlogskreet*), m. —kreten: —**kunde** (*heraldiek, wetenschappelijke kennis van wapens en blazoenen*), v. gmv.: —**kundige** (*heraldicus, kenner van wapens en blazoenen*), m. —n: —**magazijn** (*arsenaal, wapenhuis*), o. —en; —**makker** (*wapenbroeder, krijgsmakker*), m. —s: —**mantel** (*hermelijnen achtergrond van een wapenschild*), m. —s; —**oefening** (*exercitie, oefening in den wapen-*

handel), v. —en; —**plaats** (*exercitieplein*), v. —en; —**praal** (*zegevierende intocht*), v. gmv.; —**pracht** (*wapenpraal*), v. gmv.; —**register** (*wapenboek*), o. —s; —**rek** (*kamerrek voor of met wapens, inz. wandversiering van op allerlei wijzen gerangschikte wapens*), o. —rekken; —**ring** (*zegelring met e. familiewapen in d. steen*), m. —en; —**roem** (*krijgsroem*), m. gmv.; —**rok** (*uniformrok*), m. —ken.

Wa'penrusting (*uitrusting* [*v. e. Middeleeuwsch ridder*], *harnas met toebehooren*; *uitrusting v. e. krijgsman*), v. —en: de — v. e. ridder bestond uit helm, harnas, halsberg, schouderplaten, armstukken, beenstukken, handschoenen, schild, speer of lans, slagzwaard, knijf enz.; *de — van Achilles*; —**schild** (*bord, waarop het wapen eener* [*adellijke*] *familie is geschilderd*; *blazoen*), o. —en; zie Waden, Wapenmantel, Blazoen; —**schilder** (*schilder van wapenborden*), m. —s; —**schorsing** (*tijdelijke staking van oorlog*), v. —en, verg. Bestand; —**schouwing** (*inspectie, monstering van troepen*), v. —en; —**smid** (*vervaardiger van blanke wapenen*), m. —smeden, verg. Zwaardveger; —**snijder** (*graveur van familiewapens*), m. —s; —**spel** (*tornooi*), o. —spelen; —**spreuk** (*devies onder of om het wapen*), v. —en.

Wa'penstilstand ([*langere*] *tijdelijke stilstand van vijandelijkheden van den oorlog*), m. gmv.; —**stok** (*stok van hout of gummi, die als wapen dient*), m. —stokken: *de politieagenten gewapend met —stokken*; zie Degenstok, Gummistok; —**tuig** (*allerlei oorlogswerktuigen*), o. gmv.; —**veld** (*veld, vlak op een wapenschild*), o. —en, zie Veld; —**vriend** (mil. *krijgsmakker, wapenbroeder*), m. —en; —**zaal** (*groote wapenkamer*), v. —zalen; —**zuil** (*overwinningszuil, tropee*), v. —en.

Wap'per (*wip* [*eener ophaalbrug*]), m. —s.

Wap'peren (*uitwaaien, fladderen door den wind*), wapperde, heeft gewapperd.

War (*verwarring, verwikkeling*), v. gmv., alleen in de uitdr.: *in de —*, verward, overhoop.

Waran'de (*diergaarde*; *wandelpark*), v. -n.

Warat'je (verzachtend woord voor: *waarachtig*: *warempel*), **1** bw.: *Pieter is — verliefd* (C. O.), wezenlijk; **2** tw. —, *het is waar!*

War'bak (*groote bak met zoet water op een beugschuit, bewaarplaats van het aas*, nl. *van prikken of negenoogen, die er levend in gehouden worden*), m. —bakken.

War'boel (*rommel*), m. gmv.: *het is me daar een —*, verwarde zaak, verwarring.

Warem'pel verzachtend woord voor: *waarachtig*), **1** bw.: *je hebt — gelijk*, inderdaad; **2** tw. —, *hij komt daar aan!*

I. Wa'ren (1 *ronddwalen, omdolen*; 2 *rondwalen, met de bijgedachte aan iets geheimzinnigs of bovennatuurlijks*; *spoken*), waarde, heeft gewaard: *'t haar oog waarde over den uitgestrekten akker, rechts en links* (V. Lov.); *de geur der parfumerieën bleef om haar heen —*, wademen, wasemen; 2 *warende geesten*.

II. Wa'ren (*handelsgoederen*), v. mv.

Wa'renhuis (1 *algemeene bazaar op groote schaal*; 2 *groote broeikas met verschillende afdeelingen*), o. —huizen: 1 *het — te Aken*; 2 *verplaatsbaar —*; *in het — werd geteeld spinazie als eerste, bloemkool als tweede, tomaten als derde gewas*.

Wa'renkennis (*kennis van de handelsartikelen hun ontstaan en hun behandeling*; *als vak van wetenschap*), v. gmv.

Waren'tig (*warempel, waarlijk, inderdaad*), **1** bw.: *'t is — zoo*; **2** tw. —, *het is zoo!*

War'garen (eig. *garen, dat in de war is*: fig. *verwarde zaak*), o. gmv.: —**geest** (*iemand, die verward denkt, die alles door elkaar haspelt*), m. —en; —**hoofd** (*wargeest*), m. en v. —en.

Wa'ring (scheepst. *overloop, gangboord op kleine schepen*), v. waringen.

Warin'gin (O.-I. *reusachtige, breedgetakte boom met luchtwortels*), m. waringins: *de — staat op Java overal midden op de aloenaloen*.

War'klomp (*verwarde massa*; *baaierd, chaos*), m. —en: *wat — der natuur!* (Tollens); —**kop** (*warhoofd, iem., die zeer verward denkt*), m. —koppen; —**kruid** (*windeachtige plant met bladerloozen stengel*), o. gmv.: het — omstrengelt en doodt de planten, het tiert vooral op vlas- en hennepakkers, zie Duivelsnaaigaren.

Warm (*het tegengestelde van koud, minder dan heet*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e kamer, een — bad*; *zich — kleeden*; *een —e ontvangst*, hartelijke: *een —e bron*, bron, ontstaan door vulkanisme: zijn verschillende stoffen in de —e bron opgelost, dan heet ze *mineraal-waterbron*, zie Mineraalwater; zegsw. *er — in zitten*, bemiddeld zijn; *het ging er — toe*, er werd hevig gestreden, heftig geredetwist; *met de —e hand geven*, tijdens zijn leven, dus niet bij testament.

Warm'bloedig (1 *warm bloed hebbende*; 2 fig. *cholerisch*), bn.: 1 *zoogdieren zijn —e dieren*; 2 *de —e Franschman*; verg. Koudbloedig.

War'me hand, zie Warm.

War'men (*warm maken, verwarmen*), warmde, heeft gewarmd: *de handen —*; refl. *zich —*; zegsw. *wie het dichtst bij 't vuur is, warmt zich h. best*, wie h. best in de gelegenheid of positie is, gaat met het voordeel, de betrekking strijken.

War'mer (*dat, wat verwarmt*), in samenst., zie b.v. Neuswarmer; m. warmers.

Warm'loopen (van assen enz.: *het door wrijving warm worden*), o.: *het — der assen van een rijtuig of wagon*.

War'moes (eig. *warm-moes* d.i. *warme soep of spijs*; later na de beteekenis-wijziging van *moes*: *groente gekookt of ongekookt*; nu: *moesgroente*), o. gmv.: **war'moeshof** (*groentetuin*), m. —hoven.

Warmoezenier', warmoezier' (*kweekerverkooper v.* [*moes*]*groenten*; *hovenier, groenteboer*), m. —s.

Warmoezerij' (*kweekerij van groente*), v. —en: de —en v. het Westland, van de Streek, v. Sint-Pieter (bij Maastricht).

Warm'pan (*beddepan*), v. —pannen.

Warm'pjes ([*aangenaam*] *warm*), bw.: *die kinderen zijn — gekleed, zich — toedekken*; fig. *hij zit er — in*, is welgesteld; verg. Warm.

Warm'te (1 *het warm-zijn*; 2 *vurigheid, gloed, hartstochtelijkheid*), v. gmv.: 1 *de — der zon, de — v. d. zomer, de — v. h. bloed; dierlijke —*; 2 *iets met — verdedigen* ; **—bron** (*oorzaak v. warmte*), v. —nen: *de zon, die groote —*; **—buis** (*buis als warmtegeleider*), v. —buizen; **—eenheid** (*warmte, benoodigd om 1 Liter water 1° Celsius in warmte te doen stijgen*), v. —eenheden, zie C a l o r i e ; **—geleider** (*stof, die, of voorwerp, dat de warmte [gemakkelijk] voortgeleidt*), m. —s: *wol is een slechte —*; **—geleiding** (*het voortgeleiden van [kunstmatige] warmte*), v. —en; **—graad** (*een graad op de schaal v. d. thermometer* ; *sterkte der warmte*), m. —graden; **—leer** (nat. *wetenschap, welke zich bezighoudt met de verschijnselen der warmte*), v. gmv.; **—ontwikkeling**, v. gmv.

War'nest (fig. *beeld v. verwarring*), o. —en: *een — van stegen en straatjes*; *een — van draden, v. haren*; *e. — v. boekhouderij.*

War'net (eig. *e. verward net*), o. —netten: fig. *e. — van braamranken, van lianen.*

Wa'rong, w a ' r o e n g (Mal. *eetkraam, een soort v. gaarkeuken, inlandsch stalletje met eetwaren; inlandsch winkeltje*), v. —s: *een —houder, een —houdster.*

Warrant (Eng. *volmacht, machtiging*; *bevel tot inhechtenisneming*; *waarborg* inz. *voor fabrieksmerken*; *garantie- of waarborgbiljet*; *bewijsstuk, bewijs van een verschuldigd saldo*), v. —s; **—systeem** (*stelsel, waarbij de koopwaren door middel van de warrants verkocht kunnen worden zonder het pakhuis te verlaten*), o. —systemen.

War'rel (*warreling*), m. gmv.: *in den —.*

War'relen (freq. van *warren*: *dooreenwaren*; fig. *wemelen*), warrelde, heeft gewarreld: *het warrelt mij voor de oogen*, draait; **—ing** (*het dooreenwarrelen*), v. —en : *een wonderlijke — van gedachten* ; **—klomp** (*verwarde massa*), m. —en, zie W a r k l o m p; **—wind** (*wervelende wind, dwarrelwind*), m. —en.

War'ren (*in de war zijn, brengen of raken*), warde, heeft, is geward, verg. V e r w a r r e n.

Wars (*afkeerig*), bn.: *iets — worden of zijn*; meestal zonder koppelw.w.: *— v. vleierij, van lof enz.*

War'taal (*dooreengewarde taal, zinlooze taal, nonsens*), v. gmv.: *de koortslijder was aan het ijlen en zei allerlei —.*

War'tel (scheepst. *draaihaak*), m. wartels.

War'winkel (*warboel, ordelooze boel*), m.: *een — van levende ranken*; fig. *een — van allerlei onbegrepen kennis.*

I. Was (*groei*; *toename, vermeerdering*), m. gmv.: *er is — op de bovenrivier*, toevoer van water.

II. Was (*vetachtige verbinding van bepaalde stoffen*, inz. *bijenwas*), o. en v. gmv.: *kaarsen, bloemen, beeldjes van —*; *— om te boenen, te wrijven*; in O.-I. levert Timor veel —, deze komt van de wilde bij, die zeer groote honingraten maakt; **—achtig** (*op was lijkende*), bn.: —er, —st: *een —e tint*; **—afdruk** (*afdruk in was*), m. —ken.

Wa'sa-orde (*Zweedsche ridderorde*), v.: de — werd ingesteld door Gustaaf III, in 1772.

Was'boom (*N.-Amerikaansche heester*), m. —en: de vruchten van den — leveren een soort van groen was, waarvan weirieken de kaarsen gemaakt worden.

Wasch (1 *het wasschen*, inz. *v. linnen of onderkleederen* ; 2 *het waschgoed*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 wasschen: 1 *ik zal mijn zakdoeken in de — doen* ; 2 *deze vrouw heeft elke week vijf wasschen.*

Wasch'baas (mil. *man v. de waschvrouw*), m. —bazen, vero.; **—bak** (*bak, kuip of schotel, om zich in te wasschen*), m. —ken; **—bank** (*bank voor het waschgerei*), v. —en; **—beer** (*N.-Amerik. beer, die zijn voedsel zou wasschen, voor het te gebruiken*), m. —beren ; **—bekken** (*metalen waschbak*), o. —s ; **—bord** (*vierkant houten bord met geribd blik beslagen, op hetwelk het waschgoed gewreven wordt*), o. —en; **—dag** (*dag voor de wasch in een huishouden*), m. —dagen; **—echt** (1 *in de wasch niet verkleurend* ; 2 fig. *raszuiver*), bn.: 1 *—e stoffen*; 2 *een —e neger*, raszuiver; **—geld** (*loon der waschvrouw*), o. —en; **—gerei** (*—benoodigdheden*), o. gmv.; **—goed** (*linnen en ander goed v. d. wasch*), o. gmv.; **—hok** (*—loodsje*), o. —ken; **—huis** (*gezin, voor hetwelk de waschvrouw wascht*), o. —zen; **—inrichting** (*gebouw, ingericht voor het wasschen van allerlei goed, meest op groote schaal en als bedrijf*), v. —en.

Wasch'kan (*lampetkan*), v. —nen; **—ketel** (*ketel v. 't waschwater*), m. —s; **—kom** (*lampetkom*), v. —men; **—kuip** (*groote waschtobbe*), v. —en; **—lijst** (*lijst of staat van waschgoed*), v. —en; **—loon** (*—geld*), o. —en ; **—machine** (*draaitoestel, om te wasschen*), v. —s; **—mand** (*hooge tweeoorige mand voor waschgoed*), v. —en ; **—stel** (*lampetkom met -kan, zeepbakje, kambakje enz.*), o. —stellen ; **—ster** (*waschvrouw*), v. —s; **—tafel** (*slaapkamermeubel voor het toilet*), v. —s; **—tobbe** (*kuipje met twee handvatten voor de wasch*), v. —n; **—vrouw** (*vrouw, die van 't wasschen van linnen- en ondergoed een bedrijf maakt*), v. —en; **—water** (*water, om zich mee te wasschen, of om het waschgoed in te wasschen*), o. gmv.

Was'doek (*gewast [linnen] weefsel*), o.: *een overtrek van —, een tafelkleedje van —.*

Was'dom (*groei*), m. gmv.: *de — der planten*; *hij heeft zijn vollen — bereikt* ; *God zal — geven.*

Wa'sem (*uitwaseming, damp*), m. —s.

Wa'semen (*damp v. zich geven*), wasemde, heeft gewasemd: *de rozen — haar geuren.*

Was'geel (*zoo geel als natuurwas of ongezuiverde was*), bn.: *een Spanjaard met — gelaat, met —gele handen*; **—kaars** (*kaars v. gele of witte was*), v. —en; z.: S t e a r i n e k a a r s, V e t k a a r s of S m e e r k a a r s ; **—licht** (*waskaars* ; ook : *nachtpitje van was*), o. —en : *— offeren aan 't keizerlijke graf* (Staring), Ivo zou er waskaarsen doen branden ; **—lucifer** (*lucifer van was*), m. —s ; **—pitje** (*wasstiftje op drijver in olie als nachtlicht*), o. —s.

Was'schen (*door middel van water enz. schoonmaken, reinigen, zuiveren*), wiesch (waschte), heeft gewasschen: *de handen, de voeten. e. kind —, zich — met eau de cologne*; zegsw. *als de eene hand de andere wascht, worden ze beide schoon*, wederzijdsche hulp baat; *kolen —*, mijn. de gruiskolen kleiner dan 8 c.M. in de wasscherij

zuiveren van steentjes enz.; bij uitbr. *de melk* —, verdunnen met water, aanlengen; *de kaarten* —, door elkaar mengen, mêleeren, evenzoo: *de donimosteenen* —, dooreenschuiven.

Was'scher (*waschbaas*), m. —s: *Jan de* —, kluchtpersoon der kinderprenten; **wasch'ster** (*waschvrouw*), v. —s; w. g.

Wasscherij' (*waschinrichting*; mijn: *plaats waar de waschmachine staat tot het zuiveren der gruiskolen*), v. —en.

I. Wassen 1 (*van was*), bn.: — *bloemen*; zegsw. *dat is een* — *neus*, misleiding, zie Neus; **2** (*met was bestrijken*), waste, heeft gewast: *gewast taf.*

II. Was'sen (*groeien, grooter worden, toenemen in omvang, tieren*), wies, wiesen, is gewassen: *wat is die jongen gewassen*; *de Maas gaat weer* —; *alle planten — hier welig*; bij verg. *de maan wast of is wassende*; — *tij*, vloed; fig. *wassend ongeloof*; *het steeds wassend gevaar*; verg. Volwassen, Ontwassen, Doorwassen.

Was'senaar (*maansikkel met de punten of horens omhoog, wassende maan*), m. —s.

Wassenbeeld' (*beeld v. was*), o. —beelden; —**beel'denspel** (*tent, waarin wassenbeelden te zien zijn*), o. —spellen, zie Panoptic um.

Was'tafel (*tablet, met was overdekt, waarop de Ouden met hun stilus schreven*), v. —s: *de —s bleven in gebruik tot in de 6e eeuw na C.*; verg. Tabula rasa.

Wat 1 vrag. vnw.: — *is er?*; *zeg mij*, — *gij wilt*; — *drukte*, — *hoogte!*; **2** betr. vnw.: *al*, — *gij zegt, is waar*; — *waar is, is eenvoudig*; **3** onbep. vnw.: *blijf bedaard*, — *er ook gebeure*; *ik heb hier* — *voor je*; **4** bijw.: *loop* — *harder*, een weinig; *hij zat* — *voorovergebogen*, eenigszins.

Wa'ter (1 *vloeistof uit één volume zuurstof en twee volumen waterstof bestaande, in zuiveren toestand zonder kleur, reuk of smaak*; 2 *rivier, meer kanaal enz.*; 3 *kunst- of mineraal water*; 4 *uitwendig geneesmiddel*; 5 *helderheid*), o. in bet. 1 en 2 —s, —en; in bet. 3 —en; in bet. 4 —s; in bet. 5 gmv.: 1 *er is bron* —, *regen* —, *rivier*—, *wel*—, *zee*— *enz. enz.*; *open* —, niet dichtgevroren; *een schip te* — *laten*, van stapel laten loopen; *de dief zit op* — *en brood*, krijgt in de gevangenis geen ander voedsel; zegsw. *het* — *komt aan de lippen*, de nood is hoog; *het hoofd boven* — *houden*, eig. niet verdrinken, fig. z. weten te redden, zich staande weten te houden; *Gods* — *over Gods akker laten loopen*, zich nergens om bekommeren; *dat is* — *op zijn molen*, zie Molen; — *naar zee dragen*, ergens iets brengen, waar er overvloed van is, noodeloozen arbeid doen, verg. Uil, Balk, Kolen; *zij zijn als* — *en vuur*, volslagen vijanden; zegsw. *het* — *loopt altijd naar zee*, de fortuin dient de rijken; — *in den wijn doen*, zijn eischen matigen, wat inbinden, omdat de omstandigheden daartoe dwingen; *dat feest is in 't* — *gevallen*, is mislukt; *bang zijn zich aan koud* — *te branden*, zie Branden; spreekw.: *Stille* —*s hebben diepe gronden*, de zwijgers denken dikwijls het diepst; *In troebel* — *is het goed vischen*, zie Troebel; geneesk. *hij stierf aan het* —, de waterzucht; zie ook: Kruik, Verdrinken, Steek (stoot) en Zon; 2 *de* —*en van Nederland*; zegsw. *in zulke* —*s vangt men zulke vischen*, van zulke menschen heeft men zoo iets te wachten; 3 *spuit*—, *Selters*—; *welriekende* —*en*; *sterk*—, d.i. vitriool, zie Salpeterzuur; 4 zie Boor—, Oogwater; 5 *diamanten van het eerste of zuiverste* —, van de eerste of beste helderheid, den hoogsten glans; fig. *een artist van 't eerste* —, rang.

Wa'terachtig (*waterig*), bn.; —er, —st: *e.* — *kostje*, laf, flauw, te zeer aangelengd; *e.* —*e vrucht*; ook, *een* —*e streek*, met veel waterpartijen.

Wa'terandoorn (*gemeene wolfspoot, waterplant*), m. —s, ook: —andoren; —**baars** (stofnaam), v. gmv.: *houdt gij van* —*?*; —**bloem** (*een in of bij het water groeiende bloemplant*), v. —en; —**bom** (*bom, geworpen uit een vliegtuig en wel op e. duikboot of ander vaartuig, om deze te vernietigen*), v. —bommen; —**bouw** (*de kunst, om waterweringen te bouwen of om bouwwerken te maken in of over 't water*), m. gmv.; —**bouwkunde** (*wetenschap, omtrent den bouw van dijken, duikers, sluizen, bruggen, wegen, havens enz., het aanleggen van kanalen en daarmee in verband staande werken*), v. gmv.; —**bouwkun'dig 1** (*op waterbouwkunde betrekking hebbende*), bn.: *een* — *woordenboek, een* — *tijdschrift, hij is* —*-ingenieur*; **2** —**e** (*iemand, die kennis heeft van het vak van waterbouwkunde*), m. —n; —**brood** (*brood van waterdeeg*, d. i. *zonder melk*), o. —en; —**chinees** (*een grappige scheldnaam voor een zonderling*), m. —zen.

Wa'terchocolade (*chocolade, met heet water toebereid*), v. gmv.; —**closet** (*plee met waterspoeling*), o.; zie **W. C.**; —**damp** (nat. *water in damp- of gasvormigen toestand; verdichte waterstof*), m. —en; —**dicht** (*ondoordringbaar voor het water*), bn.: *een* —*e kelder, een* —*e mantel*, impermeabel; *een paar vetleeren* —*e laarzen*; —**dier** (*een in 't water levend dier*), o. —en; —**druppel** (*druppeltje water, waterbolletje*), m. —s; —**en** (*besproeien, netten*; van stoffen: *van golvingen voorzien*, zie Gewaterd; *figuren indrukken*; *water loozen*), —de, heeft gewaterd.

Water-en-vuur'baas (*baas in een water-en-vuurnering*), m. —bazen; —**-en-vuurnering** (*winkeltje, waar heet water, gloeiende turfkolen en verdere brandstoffen te koop zijn*), v. —neringen.

Wa'tergas (nat. *gas, dat ontstaat door oververhitten* [*stoom* ± 250° C.] *over gloeiende cokes* [± 1000° C.] *te leiden*), o. gmv.: — brandt met een blauwe vlam en heet ook *blauwgas*; —**geest** (myth. *nikker*), m. —en; —**geus** (gesch. *zeeschuimend banneling in 't begin van den 80-jarigen oorlog*), m. —geuzen: *de* —*geuzen namen Den Briel* (1572), verg. Boschgeuzen; —**glas** (1 *glas om water uit te drinken*; 2 scheik. *kiezelzure potasch, in kokend water opgelost*), o. in bet. 1 glazen, in bet. 2 gmv.: 1 *een* — *geen wijnglas*; 2 *eieren in verdund* — *bewaren*; —**god** (myth. *Neptunus, Poseidon*), m. gmv.,

verg. T r i t o n ; —**godin** (myth. *najade, nereïde*), v. —godinnen ; —**hanevoet** (plantk. *blaartrekkende boterbloem*), m. gmv.; —**hoen** (dierk. *kleine watervogel, e. trekvogel*), o. —hoenders; verkl. —tje, o. —s ; —**hoofd** (*door water opgezet hoofd*, inz. *groot kinderhoofd*), o. —en ; —**hoos** (*kegelvormige opvoering van water door werking eener windhoos, waterkolom door een wervelstorm opgetrokken*), v. —hoozen; —**hyacint** (plantk. *waterplant met rozig paarse trosbloemen*), v. —en: de — bedekt in O.-I. bij millioenen plassen en moerassen.

Wa'terig (*waterachtig*), bn.; —er, —st: —*e oogen, een —e soep*, als water ; fig. *een —e stijl*, laf, zonder pit.

Wa'tering (*wetering*), v. —en.

Wa'terjuffertje (dierk. *netvleugelig insect : libel, glazenmakertje*), o. —s: het — leeft in de nabijheid v. h. water en aast op kleine insecten ; zie L i b e l.

Wa'terkaartje (*duitblad*), v. —n; —**kan** (*glazen, aarden enz. kan voor water*), v. —nen ; —**karaf** (*karaf voor drinkwater*), v. —fen; —**keering** (*dam, dijk, havenhoofd, sluiswerk*), v. —en ; —**kers** (*kruisbloemige plant*), v. gmv.: *de — is een gewilde groente op de Parijsche en Londensche markt* ; —**ketel** (*ketel, om water in te koken*), m. —s; —**kolf,** v. —ven, z. D o d; —**kraan** (*kraan, om water te tappen*), v. —kranen ; —**kruik** (*kruik voor water*), v. —en ; —**kussen** (*kussen, dat met water gevuld kan worden*), o. —s; —**kuur** (*watergeneeswijze ; Kneippkuur, genezing door wasschingen, baden enz.*), v. —kuren ; —**laars** (*waterdichte vetlaars*), v. —zen.

Wa'terland **I** (*waterig land*), o.: **2** (aardr. *vroegere benaming van een streek in N.-H.*), o. : in — lagen o.m. de gemeenten Edam, Monnikendam en Purmerend ; —**lander** (1 *bewoner van Waterland* ; 2 in het mv. scherts. *tranen*), m. —s : 1 *de Kermerlander had met — dier gesworen duysentwerf* . . . . (Vondel) : 2 *de —s waren op weg*, het schreien was nabij.

Wa'terleiding (*inrichting met aangelegd buizenstelsel, om goed drinkwater uit een waterreservoir in de huizen, op de pleinen enz. aan te voeren*), v. —en ; zie ook : P o m p s t a t i o n.

Wa'terlelie (*plompbloem*), v. -leliën, -lelies.

Wa'terlijn (scheepst. *lijn, gevormd door het watervlak aan den romp van een schip*), v. gmv.: *een kanonskogel had den scheepswand doorboord, maar gelukkig boven de —*; verg. D i e p g a n g.

Wa'terlinie (mil. *door inundatie zeer sterke verdedigingslinie*), v. : *de Hollandsche —*, zie L i n i e.

Wa'terlisch (*zwanenbloem*), o. —lisschen; —**loop** (*richting v. stroomend water*, ook, *wetering*), m. —en ; —**loos** (*zonder water, droog*), bn.: *een —looze put, e. woestijn is —, een —looze vlakte*; —**loot** (*onvruchtbare loot of twijg, bijtakje*), v. —loten ; —**loozing** (*afvoer, spuiing v. h. overtollige water*), v. —en ; —**lossing** (*afvoer v. overtollig veldwater*), v. —en ; —**man** (*elfde teeken in den dierenriem*), m. gmv., zie Z o d i a k ; —**meloen** (*saprijke meloen, oorspronkelijk uit Afrika en Oost-Indië*), m. —en; —**merk** (*merk in papier*, b.v. *in papieren geld en andere papieren van waarde, ter voorkoming van namaak, bij de fabricage aangebrachte figuur*), o. —en: het — komt helder te voorschijn, als men het papier tegen het licht houdt, het kan daaruit onmogelijk verwijderd worden ; —**molen** (*molen, door water in beweging gebracht*), m. —s : de eerste — werd gebouwd in ons land ± 1400 ; een — dient ook om het water uit een polder te malen, zie G e m a a l en S t o o m g e m a a l ; —**nood** (*gebrek aan water*), m. gmv.; —**palm,** m. —en, zie A t a p p a l m ;

Wa'terpas **I** (*instrument om te onderzoeken of iets horizontaal ligt of is*), o. —passen ; **2** (*horizontaal*), bn. en bw. : *een —lijn ; die balk ligt niet —*; —**passen,** —paste, heeft gewaterpast : *een terrein —, een provincie —*, de hoogten en laagten ten opzichte v. e. gegeven peil opnemen; —**passing,** v. —en ; —**peil** (*peil of diepte v. e. water*), o. gmv.; —**pers** (*hydraulische pers*), v. —sen; —**pest** (plantk. *e. waterplant uit Z.-Amerika, die 's zomers door sterken groei de slooten overdekt*), v. gmv.; —**plant** (*plant, welke in of bij het water groeit*), v. —en: *riet, de dullen, eendenkroos en wier zijn —en*; —**plas** (*plas water, klein meer*), m. —plassen : *de groote —*, de zee ; —**pokken** (geneesk. *een op pokken lijkende huiduitslag*), v. mv. ; —**politie** (*politie, die voor de veiligheid en de orde op het water in havens en op reeden zorgt*), v. gmv.; —**polo** (sport: *polo in 't water*), o. —'s : *een — wordt uitgevoerd door zeventallen van spelers, goede zwemmers, tegen elkaar* ; —**poort** (*poortje in den walmuur, waardoor men bij een water komt*), v. —en; **I** —**proef** (*godsoordeel in de Middeleeuwen en later, waarbij de verdachte niet mocht bovendrijven*), v., zie O r d a l i u m ; **II** —**proef** **I** (*impermeabele stof*), o. gmv. : *een regenmantel van —*: **2** bn.: *die stof is —*; de samenstellende deelen van W a t e r p r o e f **I** en **II** zijn hetzelfde.

Wa'terraaf, v.—raven, z. S c h o l l e v a a r: **raf** (*molenrad met schoepen tot het overbrengen van de beweegkracht van stroomend water op ander raderwerk*), o. —raden, —raderen ; —**rat, —rot** (*rot, die in de nabijheid van water leeft*), v. —ten: fig. *die jongen is een —*, een goed zwemmer ; —**rijk,** bn.; —er, —st : *een — landschap, dit land is —*, rijk aan water, heeft tal van rivieren, meren enz. ; —**schaarsche** (*gebrek aan water*), v. gmv.; —**schade** (*schade, door water aangericht*, inz. *bij brandblusschen of door het lek van een schip*), v. gmv.; —**schap** (*polder of heemraadschap*), o. —pen; —**schapsbestuur** (*bestuur v. e. polder enz.*), o. —besturen.

Wa'terscheerling (*een vergiftige schermbloemige plant, in het wild groeiende in moerassen en aan slootkanten*), v. —en, zie D o l l e k e r v e l, H o n d s p e t e r s e l i e ; —**scheiding** (aardr. *grenslijn tusschen twee stroomgebieden*), v. —en ; —**schot** (*tijdelijke vermindering van de doorvaartwijdte bij een kanaal*), o. gmv.; —**schout** (*hoofd van politie, die de orde onder het scheepsvolk en de schepen houdt in Amsterdam of Rotterdam, Indië enz., en*

ten overstaan van wien de monsterrol wordt opgemaakt), m. —en; —**schouw** (*het schouwen of inspecteeren van waterlooopen, waterwegen*), v. gmv.; —**snip** (*steltlooper : watervogel onzer veenstreken*), v. —pen.

Wa'tersnood (*rampen door een overstrooming veroorzaakt*), m. —en; —**noodcommissie** (*vereeniging v. personen, die zich gevormd heeft om giften in te zamelen en de bewoners der door het water geteisterde streken bij te staan*), v. —sies, —siën.

Wa'terspiegel (*de in rust zijnde oppervlakte of het bovenvlak v. eenig water*), m. gmv.: *e. walvisch brak juist den — naast ons*; —**spin** (dierk. *spinachtig dier, levend in stilstaand water*), v. —spinnen; —**sport** (*sport te water*, b.v. *roeien, zeilen*), v. gmv.; —**spuier,** m. —s, zie Gargouille; —**staat** (*gesteldheid van eene uitgestrektheid gronds ten opzichte van het zich daar bevindende water*; inz. *college van rijksambtenaren, belast met de zorg over en het beheer v. wegen, dijken, bruggen, kanalen*), m. gmv.: *ministerie van —, ingenieur v. d. —*; —**stand** (*hoogte v. h. water in e. rivier, e. beek, of in de slooten en kanalen v. e. polder op eenig tijdstip*), m. —en : *bij hoogen, bij lagen —*; —**stof** (nat. *element, dat zich met zuurstof verbindt tot water; kleur- en reukloos, brandbaar, zeer licht gas*), v. gmv.; —**stoof** (*koperen of blikken stoof, die met heet water gevuld wordt*), v. —stoven.

Wa'terstraal (*water, dat in den vorm van een straal met kracht ergens uit stroomt, loopt of schiet*), m. —stralen ; —**tanden** (eig. *zóó verlangen, dat het water in den mond komt*), —tandde, heeft gewatertand : *die kersen doen de jeugd —*, hevig begeeren ; *uw reis naar Zwitserland doet mij —; — van iets* ; —**toren** (*toren, waarin het water ten behoeve eener waterleiding wordt opgepompt om het van daar uit naar de verbruikers te voeren*), m. —s.

Wa'tertwist (*katoenen weefsel*), o., zie Twist ; —**val** (*het vallen van water van een [steile] hoogte*; *de plaats er van*), m. —vallen; —**vat** (*ton voor drink- of regenwater*), o. —vaten; —**verf** (*verfstof in water oplosbaar of opgelost*), v. —verven : *een teekening in —*, zie Aquarel ; —**verplaatsing** (*ruimte door eenig lichaam in het water ingenomen*, inz. *van het deel v. e. schip onder de waterlijn*), v. —en : *zeeschepen van 6000 ton —*, verg. Diepgang; —**vliegtuig** (*hydroplaan*), o. —en; —**vogel** (*vogelsoort met meestal korte pooten en zwemvliezen tusschen de teenen, zwemvogel* ; ook : *vogel, die zich bij het water ophoudt*), m. —s; —**vrees** (*hondsdolheid*), v. gmv.,zie Hydrophobie; —**vrij** (1 *vrij van water*; 2 *vrij van overstrooming: voor water ontoegankelijk*), bn.: 1 *—e kalk*; 2 *—e kelders*; *Den Bosch is — gemaakt*; —**weegkunde** (*wetenschap, die het evenwicht, de zwaarte enz. van vloeistoffen behandelt*), v. gmv., z. Hydrostatica; —**weg** (1 *vervoer per kanaal, rivier, meer enz.* ; 2 *kanaal*), m. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —wegen : 1 *80 % van het vervoer in ons land komt voor den —*; 2 zie R'damsche —.

Wa'terwerk (*bouwwerk in het water: waterkeering sluis*; ook: *kunstfontein, -waterval enz.*), o. —en : *de —en te Versailles, te Saint-Cloud, de —en op Wilhelmshöhe bij Kassel* ; —**wijs** (*kennende het water*), bn.: *kalveren, die voor 't eerst in e. wei komen, door slooten omringd, worden eens ondergedompeld, om ze — te maken* ; —**wild** (*watergevogelte, als wilde eenden, wilde ganzen enz.*), o. gmv.; —**wilg** (plantk. *wilgesoort*, ook: *de ruige wilg*), m. —en; —**windmolen** (*windmolen om het overtollige water uit een polder te malen, poldermolen*), m. —s; —**zonnetje** (*flauwe, bleeke zonneschijn tusschen regenwolken door*), o. gmv.; —**zoo** (*riviervisch, in water gekookt en opgedischt*), v. —zooien: —tje, o. —s; —**zucht** (*ziekelijke ophooping van water in eenig lichaamsdeel*), v. gmv.; —**zuchtig** (*aan waterzucht lijdende*), bn.; —er, —st : *een — gestel.*

Wat'je (*een propje watten*), o. —s.

Wat'jekou (*slag om de ooren, oorvijg, labberdoedas, opstopper*), m. —kouen; volksk.

Watt (*electrische eenheid, gehecten naar den Eng. natuurkundigen ingenieur James Watt*, 1736—1819), v. —s; z, Kilowatt.

Watteeren (*met watten voeren, opvullen*), *een gewatteerde overjas, een deken —, een kamerjapon laten —*; zie Gewatteerd.

I. Wat'ten 1 (*gezuiverde ontvette zaadharen van katoen*, inz. *in vlokjesvorm*), v. mv.: *e. jas in den rug met — voeren; e. pak —; e. deken met — dubbelen; antiseptische —*; **2** (*van watten, uit watten bestaande*), bn.: *een — voering, een — opvulling in kleeren*; zie Watteeren; —**fabriek,** v. —en; —**fabrikant,** m. —en.

Wauw (zeet. *gunstig, v.d. wind*), bn.; -er,-st.

Wau'welen (*vervelend praten, zeuren*), heeft gewauweld: *wat wauwelt die man!*; —**aar** (*zeurder*), m. —s; —**aarster,** v. —s.

Way'ang, v. —s; zie Wajang.

Waywo'de, m. —n ; zie Woiwode.

Wa'zen (*als e. waas*), bn.: *een — sluier.*

Wa'zig (*met een waas bedekt, nevelachtig*), bn.: *—e omtrekken, het — verschiet.*

W. C., v.; zie Watercloset.

Web (1 *weefsel* ; 2 *net der spin*), o. webben: 1 *het - wacht op den koopman* (Staring), rol linnen ; 2 *deze —ben zijn rad- of trechtervormig*, ze dienen tot verblijf en tot 't vangen v. aas ; z. ook : Herfstdraad.

Web'be, v. en o. —n; **web'betje,** z. Web.

I. Wed (verwant met *waden: drenk- en waadplaats voor paarden*), o. —den: *breng de paarden naar het —*, waadkolk.

II. Wed (*wedstrijd* inz. in zegsw.), v. gmv.: *dat gaat in de —*, om het zeerst, zoo vlug het maar kan.

Weda'na, m. —'s; zie Wedono.

Wed'de (*bezoldiging*, inz. *jaarwedde*), v. wedden: *op een — van duizend gulden*, jaarloon.

Wed'den (*iets beweren tegenover een ander*, inz. *een weddenschap, een pari aangaan*), wedde, heeft gewed : *ik wil —, dat hij komt, ik wed om tien gulden, ik wed om een flesch*, d. i. er aan wagen.

Wed'denschap (*het wedden*; *datgene waarom men wedt*), v. —pen : *e — aangaan, een — verliezen*; ook: Weddingschap.

I. We'der, weer (*luchtsgesteldheid*), o. gmv.: *het is slecht—*; *mooi weertje vandaag!*; *de hardrijderij zal doorgaan, wind en —*

dienende, als nl. beide gunstig zijn ; fig. *hij speelt mooi — met eens anders geld*, leeft ruim en rijk, op kosten van een ander.

II. We'der, weer (*terug* ; *opnieuw* ; *nogeens*), bw.: *hij loopt heen en —* ; *daar ben ik al—*; *zien we je spoedig —?*; *dat doe ik nooit —* ; het bijwoord — vormt samenstellingen met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op *weder, weer*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), b.v. *weer'brengen, we'derkeeren* (d.i. terug) en *weerkaat'sen, weerstaan'* (d. i. tegen).

Weder, zie W e e r **I.**

We'derbrengen (*terugbrengen*), onr. w.w., bracht,— heeft wedergebracht ; —**dienst** (*tegendienst*), m. —en ; —**dooper** (*aanhanger van de leer der anabaptisten*), m. —s; zie J a n t j e-v a n-L e i d e n ; —**ga, we'dergade** (*één van twee personen, dingen, die een paar vormen* ; *gelijke, evenknie, gelijkboortige*), v. gmv. : *in het verzenmaken zocht Bilderdijk tevergeefs zijn —* ; —**geboorte** (*hernieuwing, herleving*), v., zie .R e n a i s s a n c e ; —**geven, weer**— (*teruggeven*), gaf —, heeft wedergegeven ; —**helft** (fig. *echtgenoote*), v. —en ; —**hoor,** o., dit woord komt voor in de uitdrukking : *het hoor en — laten gelden, toepassen*, d. i. beide partijen hooren ; *strenge rechtvaardigheid eischt het hoor en het —*, (Lat. audiatur et altera pars, of : audi(te) et alteram partem); —**hooren** (1 *opnieuw hooren* ; 2 *de tegenpartij —*), hoorde —, heeft wedergehoord: 1 *iets*—; 2 *men moet hooren en —*; w. g.

Wederhou'den, weer— (*terughouden, beletten*), —hield, heeft wederhouden: *z. —*.

We'derik (*sleutelbloemige plant, tierend in onze moerassen, veenplassen en rietlanden*), v. gmv.: *de rondbladige —, de pluimdragende —*.

Wederin'koop (*het terugkoopen v. h. reeds verkochte*), m. —inkoopen: *verkoop met recht van —*, rechtsgeldige overeenkomst waarbij men de bevoegdheid bedingt, het verkochte binnen vijf jaren tegen den oorspronkelijken prijs weder terug te nemen; heimelijk bedrijf als bank v. leening.

Wederkaat'sen, zie W e e r k a a t s e n.

We'derkeer (*terugkeer*), m. gmv.

We'derkeeren, weer—, (*wederkomen, terugkomen*), keerde —, is wedergekeerd : *de dagen van vrede zullen eens —*.

Wederkee'rend (spraakk.), bn. : *het — voornaamw. zich*; zie R e f l e x i e f.

Wederkee'rig (*wederzijdsch*), bn. en bw.: *— hulpbetoon op de Drentsche dorpen* ; *een —e liefde* ; *iemand — haten* ; spraakk. *het — voornw. elkander of malkander*, d. i. de een den ander.

We'derkomen (*terug komen*; *nog eens komen*), kwam —, is wedergekomen ; —**komst** (*terugkomst*), v.

We'derkoopen (*terugkoopen*), kocht —, heeft wedergekocht : *een huis, een akker met verlies* —; verg. R o u w k o o p.

Wederleg'baar (*wederlegd kunnende worden*), bn.: *dat bewijs is niet —*, te ontzenuwen ; verg. W e e r—.

Wederleg'gen (*beantwoorden met tegenbewijzen, het tegenbewijs leveren* ; *tegenspreken*), —legde (—lei, —leide), heeft weerlegd (—leid); zie W e e r l e g g e n.

We'derliefde (*wederkeerige liefde*), v. gmv.

Wederom' (*nogeens, opnieuw; terug*), bw.

Wederop'bouw, m. gmv.: *de — der verwoeste stad Messina*, herbouw.

Wederop'zeggens, t o t —, bw.: *een recht tot — toe verleenen*, tot die vergunning, dat voorrecht weder wordt ingetrokken.

We'derpartij (*tegenpartij*), v. —partijen.

We'derpartijder (*tegenstander*), m. —s.

Wederrech'telijk, (*onwettig, in strijd met het recht*), bn. en bw.; —er, —st : *e. —e toeëigening, een —e inbezitneming*; *zich — iets toeëigenen*; —**rech'telijkheid** (*strijdigheid met de wet*; *onwettige daad*), v. gmv.

We'derspalt (*muiterij, weerspannigheid*), v. gmv. ; verg. T w e e s p a l t ; —**spal'tig** (*muitziek*), bn. ; w. i. g.

Wederspan'neling, weer- (*iem., die wederspannig is*, inz. *tegen het wettig gezag*: *rebel, oproerling*), m. en v. —en; voor het vr. ook —**e.**

Wederspan'nig, weer— (*tegenstrevend; ongehoorzaam, zich verzettend*), bn. en bw.; —er, —st: *hij werd gevonnist als — aan de wet*, als een beschuldigde voortvluchtig is ; —**span'nigheid** v. gmv.

We'derspoed, weer'spoed (*tegenspoed*), m. gmv.

We'derspraak (*tegenspraak*), v. gmv.

Wederspre'ken, weer— (*tegenspreken*), —sprak' heeft wederspro'ken: *iem. —*.

Wederstaan' (*zich verzetten tegen*), —stond, heeft wederstaan : *God wederstaat den hoovaardige*, is vijandig gezind ; ook, W e e r s t a a n'.

We'derstand (*tegenstand*), m. gmv.: —*bieden*, ook, W e e r's t a n d.

We'derstandsvermogen, o. gmv.; zie W e e r s t a n d s—.

Wederstre've n (*zich verzetten tegen, weerstand bieden, tegenwerken, wederstaan*), —streefde, heeft wederstreefd ; ook, W e e r s t r e'v e n.

Wederstre'vig, weer— (*koppig, weerspannig*), bn. en bw.; —er, —st.

Wederva'ren 1 (1 *overkomen*; 2 *toekomen*), —voer, is —varen : 1 *wat is u op reis zoo al —?* wat hebt ge beleefd ; 2 *iemand recht laten —*, hem geven, wat hem rechtens toekomt; ook, W e e r v a r e n ; **2** (*ontmoeting, lotgeval, gebeurtenis*), o. gmv.: *de reiziger deelde zijn — mede, zijn — vertellen*, avontuur.

We'dervergelden (*betaald zetten*), vergold —, heeft wedervergolden: *iem. iets —*.

We'dervergelding (*weerwraak,revanche,*)v.

We'derverkooper (*iem., die waren bij een fabrikant inkoopt, om ze in 't klein van de hand te doen*), m. —verkoopers ; —*s genieten in den regel rabat.*

We'dervinden, weer'— (*terugvinden*), vond —, heeft wedergevonden : *het verlorene —*.

Wederwaar'digheid (*onaangenaamheid, tegenspoed, ramp, ongeluk*), v. —heden.

We'derwoord (eig. *terugwoord, antwoord*), o. —en, ook, W e e r w o o r d ; —**wraak** (*wraak of wraakneming op iem., die zich op ons gewroken heeft*), v. gmv., ook: W e e r'w r a a k ; —**zien,** zag —, heeft weergezien, ook, W e e r z i e n ; —**zijde**

(*tegenovergestelde zijde*), v.: *e. breed water, ter — met lindeboomen beplant* (C. O.); —**zijds**, bw.: *zij verbonden zich — tot hulp en steun*, wederkeerig, ook, Weer'zijds; —**zijdsch**, bn.: *onze —e belangen, een —e vriend*, ook, Weerzijdsch; —*e vragen en antwoorden.*

Wedgwood (Eng. *een soort van Engelsch half verglaasd aardewerk genoemd naar den eersten fabrikant* ± 1795), o. gmv.

Wed'ijver (*ijver, om elkaar vooruit te komen of te overtreffen*), m. gmv.: *e. matige — in een klasse werkt voordeelig*; —**ijveren** (*trachten de overhand te krijgen, een ander te overtreffen of vooruit te komen*; *wedijver toonen*), —ijverde, heeft gewedijverd: *de gezanten gingen — in beleefdheid*; fig. *Java wedijvert in natuurschoon met de meest bevoorrechte landen* (Veth); —**loop** (*loop, om het snelst*), m. —en: *een — van paarden, van schaatsenrijders*; *— op het moedig ros* (Immerzeel); *de geestelijke —*, Bijbel, 1. Cor 9: 24—27; —**looopen,** (*met elkander een wedloop houden*), alleen in de onbep. wijs. of als zn. o.; —**looper** (*iem., die aan een wedloop meedoet*), m. —loopers.

Wedo'no (O.-I. *districtshoofd op Java, meestal uit den inlandschen adel afkomstig*), m. —'s: *assistent-wedono*, onderdistrictshoofd; ook. Weda'na; zie Dhemang.

Wed'prijs (*uitgeloofde prijs bij een wedren*), m. —prijzen; —**ren** (*wedloop*), m. —nen: *de —rennen bij Parijs, die bij Derby*, nl. van paarden; —**strijd** (*daad van wedijver*), m. —strijden: *een — in den zang, in het tooneelspel, in het voordragen of reciteeren*; *een nationale —*, waarin nl. enkel Nederlanders mogen meedoen; *een internationale —*, waaraan ook vreemden mogen meedoen, verg. Jury.

We'duwaal, wie'dewaal (*raafachtige vogel*), m. —s of —walen; meest Woe'lewaal.

We'duwe, we'duw (*vrouw, wier man overleden is*), v. weduwen: *e. fonds voor weduwen en weezen*; *God is de vader van weduwen en weezen*; *een onbestorven —*, vrouw, die door haar man tijdelijk verlaten is; z. Weeuwtje.

We'duwendracht (*kleeding van een treurende weduwe*), v. gmv.; —**fonds** of **we'duwfonds** (—*beurs*), o. —en: *een weduwen- en weezenfonds*, instelling tot uitkeering van een jaarwedde aan weduwen en weezen: *het Rijks —*; —**kas** (*fonds, waaruit weduwen onderstand genieten*), v. —kassen.

Weduw- en wee'zenpensioen (*pensioen voor weduwen en weezen v. ambtenaren, beambten, onderwijzers enz.*), o. —en.

We'duwgeld (*lijfrente v. e. weduwe*), o. —en; —**jaar** (*eerste jaar na het overlijden van een predikant, waa'in de weduwe nog zijn jaarwedde geniet*), o. gmv.; —**lijk** (*als weduwe*), bn.: *de —e staat*; —**naar** (*man, wiens vrouw is overleden*), m. —s, —naren: *een onbestorven —*, die door zijn vrouw verlaten is, soms: Weeu'wenaar; —**naarschap** (*toestand, waarin de man als weduwnaar verkeert*), o. gmv.; —**schap** (*ongehuwde staat* nl. *van een weduwe*), o. gmv.; —**staat** (*toestand als weduwe*), m. gmv.; —**vrouw** (*weduwe*), v. —en.

Wee 1 (*ramp, onheil*; *smart, verdriet*), o. weeën; **2** (*flauw, naar, down*), bn.: *zich — gaan gevoelen*; *ik was — van den honger*; *ik ben zoo — aan mijn hart*; *dat —ë gevoel van misselijkheid, een —ë rilling*; **3** tw. uiting van smart: — *mij, wat had ik begonnen?*; — *onzer!*

Weed'asch (*soort van potasch*), v. gmv.

Wee'de (*zekere kruisbloemige verfplant*), v. gmv.: *uit het sap der —bladen bereidt men een blauwe verfstof*; zie Pastel.

Wee'dom (*smart, lijden, droefheid*), m.gmv.

Weef'getouw (*weefstoel*), o. —en; —**kunst** (*de kunst van weven*), v. gmv.; —**lijnen** (scheepst. *de dwarse, horizontale touwen, die sportsgewijze geplaatst, als ladderspor ten naar een top van den mast leiden; touwladder*), v. mv.: *de masten, fijn en spits, met de — als vage webben*; —**school** (*inrichting tot onderwijs in de weefkunst*, b.v. *te Tilburg*), v. —scholen; —**sel** (1 *wat geweven is*; 2 ontleedk. *deelen, waaruit de organen zijn samengesteld*; 3 bij uitbr. *samenvoeging, ondereenmenging*), o. —s, —en: 1 *een sterk —*; 2 *cel—*; *het — der huid*, 3 *het — der dichte bladeren*; fig. *een — van bedroge n leugen*; —**selleer** (*leer, aangaande den aard en het samenstel van de weefsels in het menschelijk en dierlijk lichaam*), v., ook, Histologie; —**ster** (*meisje of vrouw, die weeft*), v. —s; —**stoel** (*toestel, waarop het weefsel vervaardigd wordt*), m. —stoelen.

Weeg (*wand, muur*), v. weegen; vero.; zie Weeghuis.

Weeg'blad (*plant*, nl. *de weegbree*), o. gmv.

Weeg'bree (*in het wild voorkomende plant, des zomers breed uitgroeiend langs oevers en kanaalkanten; weegblad*), v. gmv.

Weeg'brug (*bascule*), v. —bruggen; —**glas** (*vochtweger*), o. —glazen; —**haak** (*wnster*), m. —haken; —**kunde** (*leer van 't evenwicht*), v. gmv.; —**loon** (*loon of geld voor het wegen op de stadswaag*), o. —en, zie Wik- en Weegloonen; —**luis** (*luis, die zich bij voorkeur in een weeg ophoudt; wandluis*), v. —zen; —**schaal** (*balans: toestel, om de zwaarte van handelsartikelen enz. te bepalen*), v. —schalen: *de zon staat in de —*, het zevende teeken van den Dierenriem (23 Sept.), zie Zodiak; —**steen** (*steen als gewicht*), m. —en, vero.; —**stempel** (*stempel, na weging der goederen op een vrachtbrief afgedrukt*), m. —s: —**stoel** (*stoel, waarop men zittende kan gewogen worden*), m. —en.

Wee'heid (*het wee-zijn*), v.: *de — d. ellende.*

Wee'igheid (*flauwte, flauwhartigheid*), v. gmv.: *ondervoeding heeft — tot gevolg.*

I. Week 1 (*zacht, het tegenovergestelde v. hard*), bn.: —*e klei, het —e was*, slap; fig. *een — hart*, teergevoelig; *een — gestel*, gevoelig; **2** (*weeke kant of zijde, week gedeelte*), v. gmv.: *het — van een brood, het — der pluche*; **3** (*het weeken*), v.: *stokvisch in de — zetten, de boonen staan in de —.*

II. Week (*tijdperk v. zeven dagen*), v. weken.

Week'beurt (*e. werk, e. surveillance, door ieder op z'n beurt e. week lang te verrichten*; ook: *preekbeurt op een der dagen van de week*), v. —en.

Week'blad (*krant, die eens per week verschijnt*), o. —bladen.
Week'dier (*dier met e. week lichaam, zonder beenig geraamte, met een weeke, slijmerige huid, naakt of met een kalkachtige schaal als beschutting*), o. —dieren : *e. slak is een* —, *de mossel, de oester is een* —.
Wee'kelijk (*zwakkelijk*), bn. en bw.; —er, —st : *een* — *gestel; een* — *gemoed*, zacht.
Wee'keling (*iem., die vertroeteld is*), m. en v. weekelingen; voor het vr. ook —**e.**
Wee'ken (den. van *week*, zacht : *het harde aan iets ontnemen, zacht maken*), weekte, heeft geweekt : *stokvisch moet men* —, week, zacht maken in water.
Week'geld (*weekloon*; ook : *huishoudgeld per week*), o. —gelden.
Weekhar'tig (*teergevoelig*), bn. en bw.; -er, —st: *e.* —*e moeder*, overgevoelig, teerhartig ; *zich* — *uitdrukken*, sentimenteel ; —**har'tigheid,** v. gmv., zie S e n t i m e n t a l i t e i t.
Wee'klacht (*jammerklacht*), v. —klachten.
Wee'klagen (*treuren, jammeren*), weeklaagde, heeft geweeklaagd : *de vrouwen zaten te* — *bij het lijk* ; — *over e. catastrophe.*
Week'lijst (*lijst, welke iedere week opgemaakt wordt* inz. *van verdiend loon enz.*; *werklijst over ééne week*, v. —en; —**loon** (*loon per week*), o. —loonen.
Week'maken (*week doen worden*), maakte —, heeft weekgemaakt : *was* —; fig. roeren, treffen, verteederen : *iems hart* —.
Week'markt (*markt, die eens per week gehouden wordt*), v. —markten.
Week'soldeer (*tinsoldeer, een mengsel van tin en lood, ook lood met tin en bismuth*), o. gmv. : *het* — *wordt in 't algemeen bij licht smeltbare metalen aangewend, terwijl het hardsoldeer, zeer verschillend samengesteld, dient voor het soldeeren van moeilijk smeltbare metaalstukken.*
Week'staat (*staat, welke elke week wordt opgemaakt*), m. —staten: *de* — *der loonen.*
Weel'de (*groote overvloed, overdaad, luxe, kracht*), v. —n: *zij leven in* —; *het zijn kinderen van* —; *in dat gezin is geen* —, overvloed; *wij zullen alle* —*n vereenigen* (C. O.); spreekw. *'t Zijn sterke beenen, die de* — *dragen*, d.i. de weelde leidt tot val of tot zonde, zie B e e n.
Weel'deartikel (eig. *voorwerp v. luxe of weelde*), o. —artikelen : —*en zijn juweelen, kanten, auto's, koetsen, wijnen enz.* ; fig. *rechtszekerheid is voor ambtenaren nog geen* —.
Weel'derig (*weelde toonende, ruim, overvloedig, in groote pracht; zeer rijk*; ongunstig: *wulpsch*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *leven*, in overdaad; *een* —*e plantengroei*, rijk; —**heid** v. gmv.
Weel'dig (*weelderig*), bn. en bw.; —er, —st.
Wee'moed (*zacht-treurige stemming*), m. gmv: *en* — *overstelpte haar* (De Génestet), d.i. hartzeer, zielsverdriet, mistroostigheid, zieleleed.
Weemoe'dig (*licht droevig aangedaan; zachtdroevig gestemd; met zulke stemming gepaard gaande*), bn. en bw.; —er, —st.: *e.* —*e brief*, —*e taal*; *een* —*e herinnering*, mistroostig; —**heid** (*weemoed*), v. gmv.
Wee'nen (*schreien*), weende, heeft geweend : *wat zit ge droef te* —*!de kinderen begonnen luid te* —; *heete tranen* —, bitter schreien van spijt, berouw, hartzeer.
Ween'huis (Isr. *huis, waar de ceremoniën met e. lijk verricht worden*), o. —huizen.
Weepsch (*laf, zouteloos, flauw, smakeloos*), bn.; —er, —st.
I. Weer (*ram*), m. —en, ook, W e d e r.
II. Weer (*wering*), v. gmv.: *z. te* — *stellen*; — *bieden*, weerstand; zegsw. *vroeg in de* — *zijn*, a. d. arbeid zijn, z. weren met vlijt.
III. Weer, weder, o. gmv.; z. W e d e r **I.**
IV. Weer (*eelt, verharding der huid*), o. gmv. gew.
V. Weer (*opnieuw, terug, tegen*), bw., zie W e d e r **II.**
Weer'aal (*donderaal*), m. —alen: *de* — *komt tegen e. onweer a. d. oppervlakte en toont zich onrustig* ; ook, B a r o m e t e r v i s c h.
Weer'baar (*in staat tegenstand te bieden, zich kunnende weren*), bn.; -der, —st: *een* — *volk*, —*bare mannen*; *e. volk* — *maken*, strijdbaar; —**baarheid,** v. gmv.
Weer'baarheidsbond (*vereeniging v. vrijwillige, weerbare mannen tot verdediging v. 's lands onafhankelijkheid*, thans: *vrijwillige landstorm*), m. —bonden.
Weerbar'stig (*koppig-tegenstrevend, stijfhoofdig, koppig, hardnekkig*), bn. en bw.; —er, —st : *een* — *man, een* — *karakter, een* — *volk*, geen buigen of toegeven kennende.
Weer'bericht (*bericht over het te verwachten weer*), o. —berichten.
Weer'boompje (*een takje zeemos in een fleschje met zoet water*, ook —*bloempje*), o. —s : *bij mooi weer zondert het* — *tal van zuurstofbelletjes af.*
Weer'druk (boekdr. *de druk op den tegenkant v. e. bedrukt blad of vel*), m. gmv.
I. Weer'ga, —gade, v.; zie W e d e r g a.
II. Weer'ga (*drommel, bliksem*), v. gmv.: *om de* — *niet* ; *loop naar de* —, *ergens de* — *van geven* ; soms als persoon, en dan m. : *Nurks luchtte zijn hart over den „lastigen dikken* —", *een oom van een der gasten* (C. O.) ; —**gaasch** (*drommelsch, bliksemsch*), bn. en bw: *die weergasche jongen !; dat is* — *vroeg!*
Weer'gal (scheepst. *rood wolkje als voorteeken van buiig weer*), v. gmv.
Weer'galm (*teruggekaatste galm, vage echo*), m. gmv.
Weergal'men (*met e. weergalm klinken*), —galmde, heeft weergalmd: *het schot* —*de in de bergen*; *de velden* —*galmden van het gejuich* ; fig. galmen, tuiten: *mijn ooren* — *van 't geraas.*
Weer'galoos (*voorbeeldeloos*), bn.; *e.* —*looze moed, dapperheid*, waarvan de gelijke niet bestaat ; *een* — *talent.*
Weer'geld (gesch. *boete, die men voor manslag moest betalen, zoengeld*), o. —en. vero.
Weer'glans (*terugstraling, weerschijn*; fig. *luister, roem, vermaarheid*), m. gmv.
Weer'glas (*barometer; toestel, bestaande uit barometer met thermometer*), o. —glazen.
Weer'haak (*tegenhaakje, haakje of punt aan een pijl, angel enz., in tegengestelde richting loopend van het voorwerp waaraan het bevestigd is*), m. —haken: *een angel met e.* —, *een harpoen met een* —.
Weer'haan (*windwijzer in den vorm van e.*

haan), m. —hanen; fig. *hij is e.* —, draait met alle winden; *de — v. de kans* (Vondel).
Weer'hanerij, v. gmv.: *politieke* —, het gedurig van partij veranderen.
Weer'huisje (*hygrometer in den vorm van een huisje*), o. —huisjes.
Weerkaat'sen (*terugkaatsen*), —kaatste, heeft weerkaatst: *de lichtstralen — op die ruiten, in dat water,* stralen terug; —**ing,** v. gmv.
Weer'kant, we'derkant, m.: *de — v. deze stof is grijs,* tegenkant, ommezijde.
Weer'klank (*herhaling van een geluid, echo, weder toon, weergalm*), m. —klanken; fig. *zijn woorden vonden —,* wekten gewenschte gevoelens in het hart der toehoorders op; *die taal vond* —, instemming.
Weerklin'ken (*weergalmen*), —klonk, heeft weerklonken.
Weer'kracht (*kracht van verweer in den oorlog*), v. gmv.: *de — v. e. volk*; verg. Weermacht; —**krach'tig** (*kunnende zich goed weren*), bn.; —er, —st: —*e mannen.*
Weer'kunde (*leer der lucht, harer verschijnselen, der weersveranderingen*), v. gmv.; z. Meteorologie.
Weer'kundig 1 (1 *tot de weerkunde behoorende*; 2 *kennis hebbende van het weer*), bn.: 1 —*e waarnemingen,* meteorologisch; 2 *menige schaapherder is nogal* —; **2** —**e** (*wetenschappelijk beoefenaar, kenner der weerkunde, meteoroloog*), m. en v. —kundigen; spreekt. Weerprofeet.
Weerleg'gen (*wederleggen*), —legde of —lei, heeft weerlegd of —leid: *e. bedenking* —, ontzenuwen.
Weer'licht 1 (*bliksemlicht, waarbij de donder niet gehoord wordt*), o. gmv.; **2** (*drommel*), v. gmv.: *loop naar de —!*; een verwensching: *hij liep als de* —, d. i. zeer snel.
Weer'lichten (*bliksemen verweg, waarbij de donder niet gehoord wordt*), weerlichtte, heeft geweerlicht: *het is aan 't* —.
Weer'lichts (*zeer*), bw.: — *mooi.*
Weer'lichtsch (*drommelsch, dekselsch, weergaasch*), bn.: *die —e jongen!*
Weer'loos (*zonder weer of verdediging*), bn.; —loozer, —loost: *de duif is e.* —*looze prooi van den havik*; *een — slachtoffer*; —**heid** (*het weerloos-zijn*), v. gmv.
Weer'macht (*macht, kracht, waarmee men zich verdedigen kan*; *al, wat dienstig is tot afwering v. d. vijand*), v. —en: de — omvat de levende strijdkrachten: militie, landweer, landstorm, en de doode: wapens, forten, schansen, vestingen, loopgraven enz.
Weerom', bw.; zie Wederom.
Weer'middelen (*verdedigingsmidd.*), o. mv.
Weerom'komen (*terugkomen*), kwam —, is weeromgekomen: *hij zal van zelf wel* —.
Weerom'reis (*terugreis*), v. —reizen.
Weerom'stuit (*terugstuiting*), m. gmv.
Weer'pijn (*lichte pijn, die door een zwaardere pijn elders veroorzaakt wordt*; ook fig.), v. —pijnen.
Weer'plicht (*dienstplicht*; *plicht, om het vaderland te verdedigen*), m. gmv.
Weer'profeet (*weervoorspeller*), m. —profeten.
Weer'schijn (*terugkaatsing van licht*; *het teruggekaatste licht, weerglans*), m.
Weerschij'nen (*licht terugkaatsen, terugschijnen*), het —scheen', heeft —sche'nen; —**sel,** o. —s.
Weer'schijnvlinder (dierk. *e. hoogvlieger onder de dagvlinders*), m. —s: in ons land is de — hoogst zeldzaam; h. mannetje heeft e. weerschijn op de paarse vleugels.
Weers'gesteldheid (*toestand v. h. weer of der lucht*), v. —gesteldheden.
Weers'kanten (met *aan* of *van*: [*aan*] *beide zijden*; [*van*] *beide zijden*), m. mv.: *aan* —; *van — is dat jonge paar rijk.*
Weer'slag (*terugslag*), m. —slagen.
Weer'smaak (*leelijke nasmaak*; fig. *tegenzin, afkeer, walging*), m. gmv.
Weerspan'nig, bn. en bw.; —er, —st; —**heid,** v. gmv.; z. Wederspannig.
Weerspie'gelen (1 *terugspiegelen*; 2 fig. *een beeld geven van*), —spie'gelde, heeft weerspie'geld: 1 *de masten weerspiegelden in het water*; 2 *de epigrammen van Martialis — het Rom. leven van dien tijd*; —**ing** (*het weerspiegelen*; ook fig.), v. —en: *de — van een paleis in het water.*
Weerspre'ken, w.w.; zie Wederspre'ken.
Weerstaan', w.w.; zie Wederstaan'.
Weer'stand (1 *wederstand, tegenstand, verzet*: *het zich niet laten verplaatsen, doorboren enz.*; 2 nat. *elke kracht* [*of lichaam*], *waardoor eene andere kracht wordt tegengewerkt, opgeheven enz.*; inz. *dradencomplex, in een electrische geleiding ingelascht om den stroom daarover te verdeelen en zoo te verzwakken*), m. gmv.: 1 *de dijk bood lang — aan de onstuimige golven*; *een taaie* —; — *bieden aan de verleiding*; 2 *regeltransformatoren en —en voor elk doel*; *de — moest eerst hersteld worden, een tijdroovende arbeid*; zie ook Reactie.
Weer'standskas (*fonds v. werklieden, uit gezamenlijke giften gevormd, tot weerstand bij strijd met werkgevers,* b.v. *bij werkstaking*), v. —kassen.
Weer'standsvermogen (*kracht v. wederstand, taaiheid in of bij d. arbeid*; *volhardende kracht*), o. gmv.: *bloedarme, bleekzuchtige kinderen hebben weinig* —.
Weerstre'ven, w.w.; zie Wederstre'ven.
Weer'stuit (*terugstuit, weeromstuit*), m. gmv.: *hij lachte mede v. d.* —, d.i. omdat allen lachten.
Weers'verandering (*verandering van het weer*), v. —en: *een gestadige* —.
Weers'zijden, v. mv.: *aan* —, *van* —, aan of v. beide zijden; z. Weerskanten.
Weer'tafel (*lijst van meteorologische waarnemingen, van waargenomen weersgesteldheid*), v. —s.
Weer'tij (*ebbe*), o. —en: zegsw. *alles heeft z.* —, tijd van verslapping, achteruitgang.
Weer'visch (*donderaal*), m. —visschen.
Weer'voorspeller (*persoon, die de gave meent te bezitten, om te voorspellen welk weer het worden zal*), m. —voorspellers; ook: Weerprofeet.
Weer'werk (*werk, waarbij men zich weren moet*; *zwaar werk*), o. gmv.; w. g.
Weer'wil (*tegenzin*), m.: *in — v.*, ondanks.
Weer'wolf (Germ. myth. eig. *manwolf*: *mensch in wolvengedaante, die 's nachts op roof uitgaat*), m. —wolven: het volksgeloof meent, dat sommige personen de

macht bezitten zich inz. omstreeks Kerstmis of St.-Jan (24 Juni) in wolven te veranderen.
Weer'wolfsziekte (*e. soort v. waanzin*), v.
Weer'wraak (*revanche, wederwraak*), v. gmv.
Weer'zien, w.w.; zie W e'd e r z i e n.
Weer'zijdsch, bn.; z. W e'd e r z ij d s c h.
Weer'zin (*afkeer*), m. gmv.: *hij deed het met* —, tegenzin; *e.* — *tegen iets hebben.*
Wees (*kind, dat beide ouders verloren heeft*), m. en v. weezen: *een halve wees,* zie H a l f **1**; vr. ook: W e e z e; zie V e r w e e s d.
Wees'boom (*boom of paal, boven over een voer hooi vastgebonden*), m. —boomen.
Wees-gegroet' (R.-K. *Maria-gebedje, met deze woorden beginnende*), o. —gegroeten: *hij bad vijf —en;* —**je,** o. —jes; z. A v é.
Wees'huis (*gesticht, instelling tot verzorging v.* [*arme*] *ouderlooze kinderen*), o. —huizen.
Wees'je (*priëeltje*), o. weesjes.
Wees'jongen (*jongen in een weeshuis* [*grootgebracht*]), m. —s: *Van Speyk* (*1802—'30*) *was een* —.
Wees'kamer (*instelling tot beheer v. d. bezittingen van weezen, of van onbeheerde nalatenschappen, waarvan de eigenaren onbekend zijn*), v. —s.
Wees'kind (*kind in een weeshuis* [*grootgebracht*]; ook: *zekere vlinder*), o. —eren; —**meester** (*weesheer, bestuurder v. e. weeshuis; lid eener weeskamer*), m. —meesters; —**meisje** (*meisje in e. weeshuis* [*grootgebracht*]), o. —s; —**moeder** (*weeshuismoeder, bestuurster*), v. —s; —**vader** (*weeshuisvader, bestuurder v. e. weeshuis*), m. —vaders.
Weet (*het weten*), v. gmv.: *hij had er de* — *van,* was er van op de hoogte: *het is maar een* —, men moet het maar weten.
Weet'al (*wijsneus, waanwijze*), m. en v. —allen: *een echte* —.
Weetgie'rig (*leerzaam, gaarne leerende*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* — *taalvorscher.*
Weet'graag 1 (*leergraag*), bn.; —grager, —graagst; **2** als zn. m. en v.: *e. kleine* —.
Weet'je, o. gmv.: zegsw. *zijn* — *wel weten,* z. zaakjes wel kennen, handig en knap z.
Weet'lust (*leerlust, dorst naar kennis*), m. gmv.: *iemands* — *bevredigen.*
Weet'niet (*domoor*), m. en v. —nieten.
Weeuw (1 *weduwe*; 2 *in den bak overwinterende planten*), v. —en, weduwen: 1 *zorgen voor wees en* —; 2 *de —en uitplanten*; zie ook: W e e u w p l a n t; —**tje,** o. -s.
Weeuw'plant, —k r o p (*op een beschutte plek overwinterende plant,* inz. *kropsla en koolplanten*), v. —en.
Weeuw'tje (*jonge weduwe*; *soort van duikeend*), o. —s.
Wee'zenfonds (*gelden behoorende aan weezen*; inz. *fonds tot ondersteuning van behoeftige weezen*), o. —fondsen: *een provinciaal weduwen- en* — *voor onderwijzers*; zie W e d u w e n f o n d s.
I. Weg (*baan, straat, pad*), m. wegen: *een berg—, een bosch—, een land—*; *een grind—, een kei—, een klei—, een land—*; *op* — *zijn, onder* — *zijn; e. eind weegs meegaan; uit den* — *ruimen;* fig. *iem. iets in d.* — *leggen,* hem tegenwerken; *hij is v. d.* —, in de war; zegsw. *den* — *van alle vleesch gaan,* sterven; *den breeden weg opgaan,* den weg der zonde, Matth. 7 : 13; *naar den bekenden* — *vragen,* zich onkundig houden en vragen, naar wat men wel weet; spreekw. *Die aan den* — *timmert heeft veel berichts* of *berechts,* als men iets in 't openbaar doet, staat men bloot aan de critiek, de bedilzucht van velen; zie ook: H e i r w e g, M e l k w e g, P o s t w e g, S p o o r w e g; *de groote* — *op Java,* loopt van Anjer naar Banjoewangi aan straat Soenda; zie P o s t w e g; *de ijzeren* —, naam dien de Vlamingen aan den spoorweg geven, vertaling uit het Fransch: *chemin de fer.*
II. Weg 1 (*zoek, verloren*), bw.: *mijn boek is* —, *het geld is* —; zegsw. *het* — *hebben,* het erg beet hebben, b.v. verkouden zijn; dit bijw. komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w.; hun getal is te groot, om ze hier alle op te nemen, vele vindt men ook onder de titelwoorden, b.v.: *wegcijferen,* —*doen,* —*doezelen,* —*dragen enz.*; **2** tw. — *met hem!* verwijder hem; etymologisch hetzelfde woord als W e g **I.**
III. Weg, v. weggen; zie W e g g e.
Weg'cijferen (*wegredeneeren*), cijferde —, heeft weggecijferd: *alle bezwaren* —, niet in aanmerking nemen, doen verdwijnen (al pratende).
Weg'doen (*niet meer bewaren*; *opruimen*; *van de hand doen*; *zich ontdoen van*), deed —, heeft weggedaan: *zijn auto* —, *zijn honden of paarden* —.
Weg'doezelen (teeken. *doezelend doen verdwijnen*), doezelde —, heeft weggedoezeld: *een lijn* —, *een al te scherpen omtrek* —; zie D o e z e l a a r; fig. verg. V e r d o e z e l e n.
Weg'dragen (1 *dragende verwijderen; naar elders dragen*; 2 *verkrijgen, bekomen*), droeg weg, heeft weggedragen: 1 *de gewonden van het slagveld* —; 2 *den prijs* —, zie ook P a l m.
Weg'druipen (*droppelsgewijze wegvloeien*; inz. fig. *wegsluipen, zich stil verwijderen*), droop —, is weggedropen; verg. A f d r u i p e n.
Weg'duiken (*duikende zich verwijderen of zich onzichtbaar maken; wegkruipen*), dook —, is weggedoken: *het hoen wilde in het hooge gras* — (C. O.), zich duikend verbergen. —**we'ge** (achtervoegsel), b.v. *v. rijkswege; v. zijnentwege,* d.i. van den kant, van de zijde van hem, of op last van hem.
We'gedoorn, we'gedoren (*gewas in boschen en struiken, ook in de duinen voorkomende*), v. gmv.; *de* — *groeit bij ons in de duinen.*
We'gel (Z.-Ned. *wegje*), m. —s; ook, W e g e l i n g.
We'gen (*het gewicht bepalen*), woog, heeft gewogen: *de koopwaren* —; fig. *hij weegt niet zwaar,* hij heeft niet veel verstand, niet veel krediet; *wat het zwaarst is, moet het zwaarst* —, wat het meest belangrijke is, moet voorgaan; Bijbel: *gewogen maar te licht bevonden,* het oordeel, na ernstig onderzoek, omtrent iems kunde, geschiktheid, deugd enz. moet ongunstig luiden, Daniël 5 : 27; —**er** (*iemand, die weegt*), m. —s.
We'gens (*ter oorzake van*; *aangaande, be-*

treffende), vz.: *ik kan niet komen — het hooge water*, uit hoofde van ; *hij is veroordeeld — diefstal.*

We'geren (scheepst. *wegers aanbrengen, e. schip v. binnen beplanken*), wegerde, heeft gewegerd ; —**ing** (*het wegeren ; de binnenrompsche plankbekleeding*), v. gmv. ; ook, W e e g e r e n.

Weg'gaan (*vertrekken, heengaan, zich verwijderen*), ging —, is weggegaan.

Weg'ge (van boter, brood: *kluit ; broodje in den vorm eener wig*), v. weggen: *e.* —, e. brood ; *een — boter*, een kluit of stuk.

Weg'graaien (*stil wegnemen, stelen*), graaide —, heeft weggegraaid ; *allerlei kleine voorwerpen* —; verg. G r a a i e n.

Weg'kunnen (*kunnen weggaan of -komen*), kon of konde weg, heeft en is weggekund: *hoe laat kan hij —?*

Weg'kwijnen (*kwijnende wegteren, vermageren, ziek zijn en sterven*, b.v. *van verdriet*), kwijnde —, is weggekwijnd.

Weg'laten (*niet laten vertrekken ; niet bezigen, overslaan, niet plaatsen, niet lezen of opschrijven*), liet —, heeft weggelaten: *hij wilde me niet* —; *dit woord kun je wel* —; *de* e *in moeielijk wordt meestal weggelaten.*

Weg'latingsteeken (spraakk. *apostrophe, afkappingsteeken*), o. —s, b.v. in *d', 't enz.*

Weg'leggen (*ter zijde leggen, opbergen, besparen*), legde of lei —, heeft weggelegd of —geleid : *e. boek* —, *zijn brieven* —, *elke maand e. kleinigheid* —, sparen ; fig. *zoo'n geluk is voor mij niet weggelegd*, bestemd.

Weg'leiden (*leidende wegvoeren*), leidde weg, heeft weggeleid.

Weg'loopen (1 *er van door gaan, zich snel verwijderen*; 2 *deserteeren*; 3 met *met*: *mede ingenomen zijn, dweepen met* ; 4 sport : *iem. vóórkomen*), liep —, is weggeloopen : 1 *de kwajongens liepen* —, *toen zij de politie zagen komen*; 2 *uit den mil. dienst* —; 3 *met een dichter, een schilder* —, er zeer mee ingenomen zijn, ze uitbundig prijzen; 4 *de fietser liep weg na de tweede ronde en zijn tegenstander moest hem loslaten.*

Weg'maat (*lengtemaat als eenheid bij het meten v. wegen*), v. —maten; in ons land is de KM. de —; verg. P a a l en W e r s t.

Weg'moffelen (*behendig doen verdwijnen*), —de weg, heeft weggemoffeld: *de leerling zocht bij het tentamen zijn aanteekeningen weg te* —, heimelijk te doen verdwijnen.

Weg'pinken (*met den pink wegwisschen*), pinkte —, heeft weggepinkt : *e. traan* —; —**scheren, zich** (*maken, dat men wegkomt*), scheerde zich —, heeft zich weggescheerd : *scheer je weg, luiaard !*, pak je weg ; —**schieten** (1 *door schieten iets doen verdwijnen* ; 2 *zich ijlings verwijderen*), schoot —, heeft (bet. 1), is (bet. 2) —geschoten : 1 *men schoot de torenspits weg; twee schepen werden uit het convooi weggeschoten* ; 2 *hij schoot weg in het gedrang* ; —**sleepen** (*voortsleepen, sleepend verwijderen*), sleepte —, heeft weggesleept : *de stroom heeft stallen en vee —gesleept* ; —**slee'pend** (*bijzonder schoon, in verrukking brengend, verrukkelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — gezang, —e dichtertaal* ; — *zingen* ; —**sterven** (eig. *langzaam en kwijnend den dood tegemoet gaan*), stierf —, is weggestorven ; fig. *een geluid een klank, muziek kan*—, langzaam in kracht verminderend eindigen ; —**vagen** (*wegvegen, uitwisschen*), vaagde —, heeft weggevaagd: fig. *huizen, scholen werden door den typhoon —gevaagd*; fig. *een droeve herinnering* —, *sombere gedachten* —, verg. U i t v a g e n ; —**vloeien** (*heenvloeien* ; ook fig. b.v. van geld), vloeide —, is weggevloeid ; —**voeren** (*elders heenvoeren*), voerde —, heeft weggevoerd : *Nebucadnezar*, (zie ald.) *voerde het Joodsche volk — naar Babylon.*

Weg'vak (*gedeelte v. e. weg*), o. —ken : *het — moest wegens de talrijke krommingen verbeterd worden.*

Weg'werpen (1 *van zich werpen, weggooien, wegsmijten* ; 2 fig. *verwerpen, niet aannemen*), wierp —, heeft weggeworpen : 1 *bedorven fruit* —, *rotte groenten* — ; *circulaires* —; 2 *een voorstel* —; *zich* —, een schandelijk leven leiden, zich verlagen, zich te schande maken.

Weg'werker (*persoon, die werkzaam is bij het onderhoud of het maken van een weg*), m. —s.

Weg'wijzer (1 eig. *gids, leidsman* ; 2 fig. *handleiding, handboek, tijdschrift enz.*, ook: *reisgids*), m. —wijzers : 1 *in een vreemde stad een — nemen* ; 2 *een — voor Arnhem en omstreken*; ook, H a n d w ij z e r, zie ald.

Weg'wisschen (*wisschende wegnemen*; *uitwisschen*), wischte —, heeft weggewischt; ook: *zijn of iemands tranen* —, wisschende verwijderen.

Weg'zakken (*in den grond naar beneden zakken, verdwijnen*), zakte —, is weggezakt ; —**zenden** (*ergens heenzenden* ; *ontslaan*), zond —, heeft weggezonden: *waren* —; *een knecht* —, ontslaan, heenzenden ; —**zetten** (1 *ter zijde zetten* ; 2 *op zijn plaats zetten*), zette —, heeft weggezet : 1 *wij zullen die taartjes* —; 2 *zet de glazen weer* —; nog: *zij hebben hem leelijk —gezet*, openlijk gehekeld, gehoond ; —**zinken,** zonk —, is weggezonken : *de zon zinkt — aan de westerkim*, verdwijnt zinkende ; *hij zonk — in het moeras, in het drijfzand enz.*, verdween ; —**zweven** (*zwevend heengaan*), zweefde —, is weggezweefd: *zeepbellen, kermisballonnetjes, wolken zweven* —.

I. Wei (*grasveld*), v. weien ; zie W e i d e.

II. Wei (*hui*), v. gmv.: — *v. melk*, de zoete waterdeelen, die na kaasbereiding overblijven : *e. houten nap was goed genoeg voor de gewone* — (Potg.), ook: waterdeelen van het bloed ; —**achtig** (*waterachtig*), bn.; —er, —st ; —**boter** (*boter, uit wei gekarnd*), v. gmv.

I. Wei'de (*ingewand*), o. gmv.; ook, G e w e i d e.

II. Wei'de, wei (*grasveld*), v. weiden : *een knaap de — in sturen*, hem voor zijn gezondheid vrij laten loopen, vooral buiten; —**bloem** (*bloempje der weide*), v. —en ; —**geld** (*geld voor het laten grazen*), o. —en; —**gras** (*het gras der weide*), o. —sen ; —**grond,** o. —en ; —**huur** (—*pacht*), v. gmv.; —**klaver,** v. gmv.; —**land** (*weide*), o. —en ; —**pad** (*voetpad door een weide*), o. —paden ; —**pieper** (dierk. *vogeltje, dat in de weiden leeft*), m. —s ; —**veld** (*uitgestrekte weide*), o. —en.

Wei'den (1 *grazen*; 2 *laten grazen, het vee hoeden*; 3 fig. *rondgaan*), weidde, heeft geweid: 1 *de koeien* —; *de koeien laten* —; 2 *de herder weidt zijn kudde*; 3 *den blik laten* —; *de vlam gaat* — (Vondel); —**er** (*vetweider*), m. —s; —**erij'** (*het weiden*), v. —en.

Weid'man (*jager*), m. —lieden, —lui; —**mes** (*jagersmes*), o. —sen; ook: W e i m a n, W e i m e s.

Weidsch (eig. zooals het bij de jacht betaamt: *kloek, statig*; later: *vol pracht en praal, luisterrijk*), bn. en bw.; —er, meest —: *een —e praal, een —e tooi*, rijk, kostbaar; *in —en dos*, in prachtige kleeding; *een —e titel*, klinkend; — *tafelen*; *z. — kleeden*.

Weid'spel, wei'spel (*jachtvermaak*), o. —spelen: *en er menig — hielden in voorouderlijke praal* (V. Lenn.).

Wei'felaar (*besluiteloos mensch*), m. —s, —laren.

Wei'felen (*besluiteloos zijn, aarzelen, niet kunnen besluiten*), weifelde, heeft geweifeld.

Weifelmoe'dig (*wankelmoedig*), bn.; —er, —st: *e. — karakter*, weifelend, aarzelend.

Wei'geraar (*man, die iets weigert*), m. —s: *dienst*—, milicien, die om een of andere reden weigert dienst te doen; verg. D i e n s t w e i g e r i n g.

Wei'geren (1 *niet toestaan of inwilligen*; *afslaan, afwijzend beschikken op*; *afwijzen*; 2 van geweren: *ketsen*; 3 van instrumenten enz.: *niet aanslaan*), weigerde, heeft geweigerd: 1 *een verzoek* —, afslaan, niet inwilligen; 2 *het geweer weigerde*, ging niet af; 3 *die pianotoets weigert*, slaat niet aan.

Wei'gerachtig, bn.; —er, —st: *hij was eerst* —, tot weigeren geneigd; *een — antwoord*, een weigering beduidend; **wei'gerig** (*weigerachtig*), bn.; **wei'gering** (*de daad van weigeren*), v. —en.

Wei'groen (*weigras; de groene kleur*), o. gmv.

Wei'kaas, v. —kazen: *dit is* —, kaas van taptemelk, kaas van hui of wei.

Wei'land (*grasland*), o. —landen.

Wei'man, m. —lieden, —lui; zie W e i d m a n en verg. W e i t a s c h.

Wei'mes, o. —messen; zie W e i d m e s.

Wei'nig (eig. *beklagenswaardig*; *zwak, gering, in kleine hoeveelheid*), bn. en bw.; minder, minst: *zij heeft — aanleg en nog minder vlijt*; *bij de minste overtreding volgt in dienst straf*; *ik ben het minst tevreden*.

Wei'nigje (*een zeer geringe hoeveelheid*), o. gmv.: *heb een — geduld*, een beetje; *het heeft maar een — gescheeld*.

Wei'spel, o. —en; zie W e i d s p e l.

Weit (*tarwe*), v.: *Turksche* —, d.i. maïs.

Wei'tasch (*jagerstasch*), v. —tasschen.

Wei'tebrood (*tarwebrood*), o. —en; —**koek** (*tarwekoek*), m. —en; —**meel** (*tarwemeel*), o. gmv.

Wei'vlies (ontl. *dun, doorschijnend bindweefsel van de inwendige organen*), o. —vliezen.

We'kelijks (*iedere week*: *om de week*; *per week*), bw.: *deze courant verschijnt* —, d. i. ééns per week.

We'kelijksch, bn.: *een — loon*, per week.

Wek'ken (1 *wakker maken*; 2 fig. *opwekken, veroorzaken*), wekte, heeft gewekt: 1 *iemand* —, doen ontwaken; 2 *kwade vermoedens* —, *onrust* —.

Wek'ker (1 *iem., die wekt, porder*; 2 *toestel aan een uurwerk, dat opgewonden, op een bepaald oogenblik een klingelend geluid laat hooren*; *een uurwerk met een dergelijk toestel*), m. wekkers: 1 *de wekker had zich verslapen*; 2 *een — opwinden, een — laten afloopen*; —**klok** (*klok, met een wekker er op*), v. —ken.

Wek'stem (*stem, die tot iets opwekt of aanspoort*), v. —stemmen.

I. Wel (*bron, de plaats v. opborrelend water*), v. wellen; verkleinw. welletje, o. —s.

II. Wel 1 (*goed, naar behooren*), bn. en bw.; beter, best: *hij is niet* —, lekker; *niet — bij 't hoofd zijn*, niet goed wijs zijn; *als ik 't wel heb*, mij niet bedrieg; *gij hebt het wel op het Hof van Holland* (Potg.), goed; *je hebt het wel gezegd*, inderdaad; *wat hij weet, weet hij wel*, grondig; *wel bekome het u!*, wensch na tafel of bij het niezen; *gij gelooft mij niet, —?*, is het niet zoo; *hij zal — niet komen*, waarschijnlijk; zegsw. *doe — en zie niet om*, doe het goede zonder dank of lof daarvoor te wachten; **2** als zn. o.: *het — en wee des levens*; **3** tw.: —, *hoe vindt ge het?*; *wel, wel! ben jij daar*.

Welaan' (*komaan*), tw.: uitroep van opwekking.

Wel'bearbeid (*goed bewerkt*), bn.: *een — stuk bouw- of tuingrond*; —**bebouwd** (*welbearbeid, goed bebouwd*), bn.: *e. — plan*; —**begrepen** (*goed begrepen, wezenlijk, waarachtig*), bn.: *het — belang der vorsten*; —**behaaglijk** (*met lust, met welbehagen*), bw.; —er, —st: *hij strekte zich — op de canapé uit*; verg. B e h a a g l ij k; —**behagen** (*goedvinden, welgevallen*; *genoegen, lust*), o. gmv.: *in dat kind heb ik mijn —*; —**beklant**, bn.: *een —e winkel*, met drukke nering, met veel klanten of veel klandizie; —**bemand** (*met een goede bemanning*), bn.: *een — oorlogsschip*; —**bemind** (*goed of zeer bemind*), bn.: *mijn —e toehoorders*; verg. B e m i n d; —**beraamd**, bn.: *een — plan*, goed doordacht; —**beraden** (*ernstig, zeer bedachtzaam*), bn.: *een — man*, verg. B e r a d e n.

Wel'bereid (*goed klaargemaakt*), bn.: *een — maal*; zegsw. *het is hier tafeltje* —, met keur van spijs; —**bespraakt** (*goed kunnende spreken, welsprekend, met gladde tong*), bn.: *een — volksmenner*, rad van tong; —**bespraaktheid**, v. gmv.; —**besteed** (*goed besteed*), bn.: *uw welbestede leven*; *die aalmoezen zijn daar* —; —**bewaakt** (*met zorg bewaakt*), bn.: *een — kind, een —e schat*.

Wel'boot (*soort v. Holl. schuit*), v. -booten.

Wel'daad (*goede, edele daad*), v. —daden.

Welda'dig (*weldaden bewijzend*; *heilzaam*), bn. en bw.: *een — heer*, mild; *dat doet de oogen — aan*, aangenaam; *die woorden deden het hart — aan*; —**heid**, v. gmv.: *Maatschappij van* —.

Welda'digheidsbazaar (*bazaar, waarvan de netto-opbrengst zal dienen tot weldoen aan armen en behoeftigen*), m. —bazaars; —**concert** (*concert, dat een zelfde doel heeft als een —bazaar*), o. —en.

Welden'kend (*goed of edel denkend*), bn.: *het —e deel van ons volk*.

Wel'doen 1 (*goeddoen*), onr. w.w., deed —, heeft welgedaan: *den armen* —, *doe wel*

en zie niet om ; **2** zn. o. : *het* — ; **—doener** (*iem., die weldaden bewijst*), m. —s; vr.: **—doenster,** —s ; **—doordacht** (*goed overdacht*), bn.: *een — plan* ; **—doortimmerd** (*goed of degelijk afgewerkt*), bn.: *e. — huis,* verg. D o o r t i m m e r d ; **—doorvoed** (*goed gevoed*), bn.: *e. — mensch.*

Wel'dra (*spoedig, eerlang, binnenkort*), bw.

Wele'del, bn.; **wele'delgeboren,** bn.; **wele'delgestreng,** bn.: **wele'delzeergeleerd,** bn.; z. voor deze titels B ij l. I.

Weleens' (*wel een keer, welreis* ; ook : *te eeniger tijd*), bw.: spreekt.: *wel.is*: *heb je — artisjokken gegeten?*; *ik zal het hem — betaald zetten* ; **—eer'** (ontstaan uit : *wil* + *ere,* d. i. *voorheen, eertijds*), bw.

Wel'eerwaard, bn.; **Weleerwaar'de,** zn.; zie voor deze titels B ij l a g e I.

Wel'fen of G u e l'f e n, m. mv.: bekend Duitsch vorstengeslacht, waarvan in de zijlinies het Engelsche koningshuis afstamt ; in Italië was in de Middeleeuwen de naam Welfen een partijnaam, waarschijnlijk afgeleid van Welf, broeder van Hendrik den Trotschen, den tegenstander van *Koenraad III van Hohenstaufen* (± 1140) ; de — waren de tegenstanders der G h i b e l l ij n e n ; zij stonden aan de zijde van den paus tegen den keizer.

Welf'sel (*verwulf, gewelf*), o. —en, —s.

Wel'gaan (*goedgaan*), ging —, is welgegaan : *moge het u — !*, voorspoedig gaan ; *de zaken gaan wel,* loopen voorspoedig.

Wel'gat (*mond eener wel* ; in het alg. *opening in grond of ijsvlakte, waardoor water opborrelt*), o. —gaten.

Wel'geaard (*een goeden aard hebbend, braaf, deugdzaam*), bn.: *—e lieden* ; **—geboren** (*titel v. e. adellijk heer*), bn.: **—gebouwd** (*goed v. gestalte*), bn.; **—gedaan** (*goed er uitziend, gezond*), bn.: *e. — landman,* van een gezond en stevig voorkomen ; *de —gedane N.-H. boerin* ; **—gelegen,** bn.; —er, —st : *een — winkelhuis, een — buiten,* d.i. gunstig gelegen ; **—gelijkend** (*goed gelijkend*), bn.: *een —portret,* zie G e l ij k e n d ; **—gelukken** (*goed slagen*), o.: *ik drink op het — onzer onderneming* ; **—geluk'kig** (*zeer gelukkig*), bn.: *een —e familie,* verg. G e l u k k i g ; **—gelukza'lig** (*hoogst gelukkig, gezegend*), bn. : *— de man, die den Heer vreest,* verg. G e l u k z a l i g.

Wel'gemaakt (*goed gevormd*), bn.; —er, —st ; **—gemanierd** (*met goede manieren*), bn.; —er, —st ; verg. G e m a n i e r d ; **—gemeend** (*oprecht gemeend*), bn.: *een —e huwelijksaanvraag* ; **—gemoed** (*in e. goed humeur, opgeruimd*), bn.: **—gemoedheid** (*opgeruimdheid*), v. gmv.; **—gemutst** (*in goede luim*), bn., verg. G e m u t s t ; **—geschapen** (*naar behooren gevormd* ; *[geboren] zonder lichaamsgebreken*), bn.: *een — kind.*

Wel'gesteld (*bemiddeld*), bn.; —er, —st : *een — koopman,* gegoed, rijk ; **—gesteld'heid** (*gegoedheid*), v. gmv.; **—getroffen** (*goedgelijkend*), bn.: *een — portret*; **—gevallen** (*welbehagen*), o.: *ergens naar — over beschikken* ; **—geval'lig** (*goed, wel bevallende*), bn.; —er, —st : *moge dit geschenk u — zijn,* aangenaam; **—gevormd** (*welgeschapen, goed gevormd*), bn.: *een —e gestalte*; **—gezind** (*met goede voornemens* ; *gunstig gezind*) bn.; —er, —st : *een — burger,* goedgezind; **—haast** (*weldra*), bw.; **—hebbend** (*gegoed, welgesteld*), bn.: *het zijn —e lieden,* bemiddeld.

We'lig (*krachtig v. groei* ; *vruchtbaar*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e plantengroei,* weelderig ; *welige weiden* ; *— groeien, tieren*; **—heid** (*tierigheid*; *ruime groei*; *vruchtbaarheid*), v. gmv.

Wel'ijzer (*smeedijzer, geschikt om aaneen geweld te worden, uit ruw ijzer bereid*), o. gmv.

Wel'ingericht (*naar behooren ingericht*), bn.: *een —e winkel, een — huis.*

Wel is waar', bijw. uitdr.: *je hebt me — niet geholpen, maar toch blijven we vrienden.*

Welk, wel'ke, 1 vrag. vnw.: *— boek wilt gij ?*; *—en hond koopt gij ?*; *ik weet niet — lot mij wacht*; **2** betr. vnw.: *de man, —e daar gaat.*

Wel'ken (*verflensen*), welkte, is gewelkt : *die bloemen staan te —,* meer : V e r w e l k e n.

Wel'kom 1 (*gelegen komende* ; *aangenaam*), bn.: *gij zijt ons —,* uw komst is ons aangenaam ; *e. —e gast, e. —e bode* ; **2** als zelfst. nw., o.: *iem. het — toeroepen.*

Wel'komst (*verwelkoming, begroeting, onthaal bij iems aankomst*), v. gmv.: *drinken op iemands —*; **—komstgroet** (*groet, waarmee men iem. verwelkomt*), m. —groeten ; **—komstlied** (*lied ter welkomst, waarmee iems welkom gevierd wordt*), o. —liederen.

Welkomthuis' (*geschenk bij thuiskomst v. e. reis aan één of meer der huisgenooten gegeven*), o.gmv.; **—thuis'je,** o. -s; w. i. g.

I Wel'len (*gloeiende metalen* inz. *ijzer door hamerslagen tot één geheel vereenigen*), welde, heeft geweld : *twee stukken gloeiend Zweedsch ijzer —.*

II Wel'len (*opborrelen*), welde, is geweld : *de wijn welt bij dit vat uit de spon.*

Wel'letjes (*goed, passend, behoorlijk*), bn.: *'t is zoo —,* spreekt.

Welle'vend (*beleefd, beschaafd, welgemanierd*), bn. en bw.: *een — man* ; *zich — gedragen.*

Wellicht' (*misschien, mogelijk*), bw.

Wellui'dend (*aangenaam van toon* ; *zoet, aangenaam voor het gehoor*), bn. en bw.; —er —st: *e. —e stem, e. —e toon* ; *het — gezang van den nachtegaal* ; **—lui'dendheid** (*het welluidend zijn* ; inz. van taal en muziek : *zuiverheid van klank, van harmonie*), v. gmv.: **—lui'dendheidshalve** (*ter wille der welluidendheid*), bw.: *in het woord eendenei is — een n ingelascht.*

Wel'lust (1 ongunstig : *zinnelijk genot*; 2 gunstig : *hooger zielsgenot*), m. —lusten : 1 *schaamtelooze wellust*; 2 *een — is het, goed te doen* ; *den schilder (Rembr.) klopt het hart v. — bij zuik een schat.*

Wellus'teling (ongunstig : *iemand, die zich aan zingenot verslaaft*), m. en v. —en.

Wellus'tig (ongunstig : 1 *naar zingenot hakend*; 2 *zingenot opwekkend*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *een — mensch, een — leven, —e begeerten*; 2 *—e dansen.*

Welmee'nend (*oprecht*), bn.: —er, —st : *e. — vriend, een —e raad.*

Wel'nemen (*welbehagen*), o. gmv.: *met uw —, onder uw —*, d.i. als gij h. veroorlooft.
Welnu' (*nu dan*), tw.: *—, wat doe je?*
Wel'opgevoed (*een goede opvoeding genoten hebbende*), bn.; —er, —st: *e. — jongmensch.*
Welp (*jong van sommige dieren*, inz. *een hond, beer of leeuw*), o. welpen: ook, W u l p.
Wel'pomp (*pomp, om welwater opwaarts te voeren, op te halen*), v. —en; —**put** (*put voor bronwater*), m. —ten.
Welrie'kend (*geurig*), bn.; —er, —st: *e. —e bloem*, die een aangenamen geur verspreidt.
Wel'slagen (*gelukken, goede afloop*), o. gmv.: *het — eener onderneming; het — van een examen.*
Welsma'kend (*aangenaam van smaak*), bn.: *een —e vrucht, een — gerecht.*
Welspre'kend (1 *goed kunnende spreken*; 2 van woorden, taal enz.: *overtuigend*, inz. *in het openbaar*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *een — redenaar*, bezielend, meesleepend; 2 *—e taal; een — zwijgen; iem. — verdedigen.*
Welspre'kendheid (*de gave v. het woord*, inz. *in het openbaar*), v.gmv.: *de leer der —; Napoleon I bezat de militaire —; balie—, academische —.*
Wel'staan (*passen; geschikt zijn; goedstaan*), het stond —, heeft welgestaan: *zulk een houding zal u —; die hoed staat u wel.*
Wel'staanshalve (*ter wille v. h. fatsoen*), bw.: *wij hebben — gezwegen*, om de wellevendheid; *wij kochten — ook iets.*
Wel'stand (1 *gezondheid, welvaren*; 2 *toestand van voorspoed, welgesteldheid*), m. gmv.: 1 *zij vernamen naar onzen —*; 2 *de handel is in goeden —.*
Wel'tevreden (*goed tevreden*), bn. en bw.
Welt'schmerz (Duitsch: *e. soort v. pessimisme*; *e. ziekelijke smart over de ellende, die op aarde heerscht; vaag verdriet*), v.gmv.
Wel'vaart (*geluk, voorspoed*), v. gmv.: *de — van het land*; **—varen 1** (*voorspoed*; ook: *gezondheid*), o. gmv.: *zij dronken op 's lands —*, welzijn; **2** (*gezond zijn, voorspoedig zijn, vooruitkomen*) voer —, heeft —gevaren; **—va'rend** (*gezond; voorspoedig*), bn.; —er, —st; **—va'rendheid** (*voorspoed; gezondheid*), v. gmv.
Wel'ven (*boogvormig maken; met e. gewelf bedekken*), welfde, heeft gewelfd *een koepeldak —; een kelder —; zich —: het uitspansel welft zich over de aarde.*
Wel'verbonden (*goed verbonden*), bn.; —**verdiend** (*wezenlijk verdiend*), bn.; *e. —e rust met pensioen*; **—vereenigd** (*goed vereenigd*), bn.; **—verschanst** (*goed versterkt, behoorlijk afgesloten*), bn.: **—versierd** (*behoorlijk versierd*), bn.; **—versneden,** bn.: *een — pen*, eig. met fijne punt, nl. een goede stijl; **—verstaande** (*wel te verstaan, met dien verstande*), bw.; **—versterkt** (*goed versterkt*), bn.: *een —e vesting.*
Wel'ving (*het welven; welfsel, gewelf*), v. —en.
Welvoeg'lijk (*passend, betamelijk, welgemanierd, net, kiesch*), bn. en bw.; —er, —st; **—voeg'lijkheid** (*goede manieren; welgemanierdheid; gepastheid, betamelijkheid*), v. —heden; **—voorzien** (*goed of overvloedig voorzien*), bn.: *een —e disch, een —e beurs*, goed gevuld.
Wel'water (*bronwater; uit den grond komend, water*), o. gmv.; —**put,** m. —ten.
Wel'wijs (*naar behooren wijs en omzichtig*), bn.: *een —ze raad.*
Welwil'lend (*gunstig, goedgezind*), bn. en bw.; —er, —st: *een — beoordeelaar*, goedgunstig; *iemand — behandelen*, vriendelijk, tegemoetkomend; **—wil'lendheid** (*welwillende gezindheid*; ook: *uiting hiervan*), v. gmv.; **—za'lig** (*zeer zalig, zeer gelukkig*), bn.: *— de man, die den Heere vreest.*
Wel'zand (*fijn, korrelig zand met veel water; zandige strook lands, waar water opborrelt, drijfzand*; ook: *fijn zand, dat bij het wellen van metalen gebruikt wordt*, in de laatste bet. van W e l l e n **I**), o. gmv.; verg. D r i j f z a n d,
Wel'zijn (*welvaart, voorspoed, welstand; gezondheid*), o. gmv.: *een glas op u beider —; bij leven en — zien we elkaar over een jaar weer.*
Wem (*ankertand*), m. wemmen.
We'melen (*zich rusteloos door elkander bewegen, krioelen; overvloedig voorhanden zijn*), wemelde, heeft gewemeld: *het wemelde er van menschen*, d. i. krielen, door elkaar bewegen; *in die achterbuurt wemelt het van kinderen*; fig. *zijn opstel wemelt van fouten*, krioelt, er zijn er zeer vele in.
I. Wen (*kropgezwel, uitwas*), v. wennen.
II. Wen (litteraire taal: *wanneer*), vgw.; w. i. g.
Wen'den (causatief van *winden*: *keeren, draaien*), wendde, heeft gewend: *iets keeren en —*, van alle kanten bezien; *ik weet mij niet te keeren of te —*, d.i. te bewegen, fig. ik ben ten einde raad; *zich tot iem. —*, zich tot iem. vervoegen, hem schrijven, hem aanspreken: zegsw. *het over e. anderen boeg —*, zie B o e g.
Wen'ding (*het wenden; keer, draai*), v. —en: *de ziekte nam een —; een geestige —*, b.v. i. e. gedicht.
Wenk (1 *beweging van oogen, hoofd, handen, om aan te toonen, dat men iets wil*; *teeken*; 2 fig. *waarschuwing*), m. wenken: 1 *hij gaf mij een duidelijken —*; 2 *ik kreeg e. brief vol —en en aanduidingen*, waarschuwingen, voorlichting; *hij had e. — gekregen, hoe te handelen*, e. heimelijke mededeeling; verg. O o g w e n k.
Wenk'brauw (*beschuttende haarboog boven het oog*), v. —en: *zware —en, ruige —en.*
Wen'ken (*een wenk* in bet. 1 *geven*), wenkte, heeft gewenkt: *met de oogen —, met de handen of het hoofd —.*
Wen'nen (1 *gewoon maken*; 2 *gewoon raken of worden*), wende, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gewend: 1 *gij moet u hier zien te —*; 2 *ik zal hier nooit —*, het gewoon worden; *de kinderen waren gewend aan orde*; verg. G e w e n n e n en A a n w e n n e n.
Wensch (1 *verlangen; datgene, wat men begeert*; 2 *heilwensch, felicitatie*), m. —en: 1 *vrome —en*, die nl. weinig kans op vervulling hebben; zegsw. *de — is de vader der gedachte*, men stelt zich iets als mogelijk of waarschijnlijk voor, omdat men het wenscht; 2 *ontvangt mijn beste —en.*
Wen'schelijk (*te wenschen, gewenscht*), bn.

en bw.; —er, —st: *al, wat — is* (Nieuwjaarswensch); —**heid** (*het wenschelijke v. iets*), v. gmv.

Wen'schen (1 *toewenschen*; 2 *een wensch koesteren; verlangen, begeeren*), —te, heeft gewenscht: 1 *iem. een zalig nieuwjaar* —; 2 *ik wensch naar uw komst*, verlang; *de behandeling der zieken liet te — over*, d. i. was niet voldoende.

Wen'telaar, m. —s; zie M e e r v a l.

Wen'telen (1 *draaien keeren*; 2 *doen draaien, keeren*), wentelde, heeft gewenteld: 1 *een rad wentelt om de as, een globe om de spil*; 2 *een steen* —, omrollen; reflex. *zich* —: *zij — zich in het gras*, rollen zich; —**spil** (*spil van een wenteltrap*), v. —spillen; —**steen** (*steenen rol*), m. —en; —**teefje** (*sneetje wittebrood of beschuitbol in melk met eieren geweekt en dan in boter gebakken*), o. —s, ook, *Boerenwafel*; —**trap** (*draaitrap*), v. —pen.

We'peldoorn (plantk. *hondsroos*), m. —s, ook, —d o r e n; —**doornknop**, m. -pen.

Wer'da (Duitsch: *wie daar?*), **1** tw.: roep van den schildwacht tot een naderend persoon; **2** zelfst. nw. o.: *een plotseling* —.

We'reld (1 *heelal, hemel en aarde*; 2 *deel der oneindige ruimte*; 3 *aarde*; 4 *alle menschen der aarde*; 5 *een soort van menschen*, zooals door de bepaling wordt aangegeven; 6 *de genoegens, goederen der wereld*, dikwijls ongunstig), v. —en: 1 *de schepping der* —; 2 *tallooze — en der hemelruimte*; 3 *reis om de* —; 4 *de geheele — bewonderde deze onderneming*; *de oude* —, Europa, Azië en Afrika; *de nieuwe* —, Amerika; 5 *hij leeft in de groote* —, hoogere kringen; *de booze* —, de lastertongen; *hij verstaat zijn* —, heeft beschaafde manieren; *de geleerde* —, de mannen van studie; zegsw. 6 *de genoegens der* —; *de — en het vleesch*; *hij is der — afgestorven*, leeft erg teruggetrokken; *iem. naar de andere — zenden, helpen*, hem dooden; soms uitgesproken als: *wêreld*; verg. V o o r w e r e l d; —**as** (*werldspil*), v. gmv.; —**bedwinger**, —**beheerscher**, m. —s: *Alexander de Groote was een* —; —**beroemd** (*de heele wereld door beroemd*), bw.: *de tempels van het rijk van Mataram zijn* —; —**beschouwing** (*ideeën over het wezen der dingen*), v. —en: *de — der Grieken, Egyptenaren enz.*; —**beschrijver** (*cosmograaf*), m. —s; —**beschrijving** (*cosmographie*), v. —en.

We'reldbol (*aardbol*, ook, *aardglobe*), m. —len; zie ook; R ij k s a p p e l; —**brand** (zie G o d e n s c h e m e r i n g; ook: *ontzettende oorlog tusschen tal van volken*), m.: *het jaar 1914 zag een — oplaaien*; —**burger** (*mensch*; ook: *iem. die zich aan geen vaderland hecht, de wereld als zijn vaderland beschouwt, cosmopoliet*), m. —s: *een nieuwe* —, een pas geboren kind; —**burgerschap** (*cosmopolotisme*), o. gmv.; —**deel** (*een der vijf groote vastelanden of aarddeelen*), o. —en: Azië = 4½ × Europa, Afrika 3 ×, Amerika 4 ×, Australië ⅝ × Europa; —**foor** (Zuid-Ned. eig. *wereldkermis*: *-tentoonstelling*), v. —en; —**gebeurtenis** (*feit, dat invloed uitoefent op den gang der wereldgeschiedenis*), v. —sen: *de ontdekking van Amerika (1492) was een* —.

We'reldgericht (1 *het oordeel, dat de menschheid velt over personen en daden*; 2 *het jongste gericht*, nl. *op den dag van het algemeene oordeel*), o. gmv.: 1 *de geschiedenis is het* —; 2 *het — in het dal Josaphat*; —**geschiedenis** (*historie van al de volken, stammen en rassen*), v. gmv.

We'reldhandel (*handel met alle landen en volken der aarde*), m. gmv.; —**heer** (R.-K. *geestelijke, die niet tot eenige kloosterorde of congregatie behoort*), m. —en, zie S e c u l i e r e n; —**heerschappij** (*gebied of macht over alle volken*), v. gmv.: *Napoleon I, Karel V streefden naar de* —; —**historie** (*wereldgeschiedenis, de algemeene geschiedenis*), v. gmv.; —**historisch** (*tot de wereldhistorie te brengen, te rekenen*), bn.: —*e gebeurtenissen* (b.v. de wereldoorlog van 1914); —**kaart** (*kaart der werelddeelen, van alle landen, zeeën enz. der aarde*; ook: *de beide halfronden*), v. —en; —**kampioen** (sport: *iem., die op eenig gebied van sport alle mededingers overwonnen heeft*), m. —en; —**kampioenschap** (*het zijn van wereldkampioen*), o. gmv.; —**kennis** (*menschenkennis*), v. gmv.; —**kloot** (*wereldbol, aardbol*), m. gmv.: *zoo draait de* — (Vondel), vero.; —**kun'dig** (*algemeen bekend of openbaar*), bn.: *iets — maken, dat is — geworden.*

We'reldlijk (*niet-geestelijk, niet-kerkelijk*), bn.: *het — drama*, zie T o o n e e l s p e l; *de —e macht, het — gezag*; *geestelijke goederen — maken*, z. S e c u l a r i s e e r e n.

We'reldling (eig. *wereldbewoner*; inz. fig. *beminnaar, najager van wereldsche genoegens*), m. en v. —en; vr. ook —**e.**

We'reldliteratuur (*gezamenlijke letterkundige voortbrengselen, van alle beschaafde volken der wereld*), v.: *de Ilias behoort tot de* —; *de Divina Commedia*; *de geschriften der Isr. profeten behooren tot de edelste voortbrengselen der* —.

We'reldmarkt (*markt, waar alle cultuurvolken met elkaar concurreeren, van elkaar koopen enz.*), v.: *Nederland maakt met zijn zuivelproducten geen slecht figuur op de* —; —**oorlog**, m. —en, zie W e r e l d b r a n d; —**productie** (1 *de productie v. eenig artikel over de geheele wereld te zamen*; 2 *al de productie ter wereld*), v.: 1 er is — ten opzichte van goud, zilver, koper, lood, petroleum, steenkolen, ijzer en zink; 2 *de — moet toenemen*; —**record** (*het beste of hoogste record ter wereld*), o., verg. W e r e l d k a m p i o e n; —**reiziger** (*globe-trotter*), m. —s; —**rond** (*de aardbol, de geheele schepping*; *de halve aardbol*; *een ster of hemelbol*), o. —en: *het oostelijke* —; —**ruim** (*de oneindige ruimte*), o. gmv.

We'relds (*volgens of voor de wereld*), bw.: *die gravin leeft zeer* —; ook, W e r e l d s c h.

We'reldsch (*de wereld betreffende, tot de wereld behoorende*; *aardsch*; *voor de genoegens der wereld levende*), bn.: *de —e zaken; h. zijn —e aangelegenheden*; *—e liederen*; *de —e rechter*; *een —e vrouw*, levend voor de genoegens der wereld; —**gezind** (*de genoegens der wereld najagende*), bn.: —*e lieden.*

We'reldslag (*veldslag tusschen tal v. volken ter wereld*), m. —en: *de — bij Leipzig* (Oct. 1813); *de — bij Waterloo* (1815); *de — aan*

de Marne (1914); —**slang,** v., **zie** Jormungandur; —**smart,** v. gmv., zie Weltschmerz; —**spil** (eig. *de spil, waarom de wereld draait: denkbeeldige lijn, die de N.- en Z.-pool v. d. hemel verbindt*), v. —spillen; —**stad** (*een stad, die op zich zelf als 't ware een wereld is; reusachtig groote stad, bezocht door menschen uit alle oorden der wereld*), v. —steden: *Parijs, Londen en Weenen zijn moderne —steden; Rome was de — der oudheid*; —**stelsel** (*het samenstel van het heelal, het zonnestelsel*), o. —s; —**streek** (*luchtstreek, landstreek, oord*), v. —streken.

We'reldstrijd (*wereldoorlog*), m. gmv.; —**taal** (eig. *taal van alle bewoners der aarde*; in engeren zin: [*kunst*] *taal, die door alle beschaafde lieden gekend en gesproken wordt*), v.: *het Engelsch wordt gaandeweg e.* —; zie Volapuk, Esperanto; —**tentoonstelling** (*internationale en universeele tentoonstelling*), v. —en: *de — te Londen* (1851), *te New-York* (1853), *te Parijs* (o. m. in 1889), *te A'dam* (1883), *te Luik* (1905), *te Brussel* (1910), *te Gent* (1913); —**tooneel** (*de wereld*), o. gmv.; —**verkeer** (*het verkeer van alle beschaafde volken ter wereld*, inz. *uit een oogpunt van handel*), o. gmv.; —**vrede** (*blijvende of bestendige vrede onder al de volken der aarde*), m. gmv.; —**wijs** (*ervaren*; ook wel: *wijsgeerig*), bn.; -zer, -st; -**wonder** (*wereldberoemd wonder*), o. —en: *er waren in de oudheid zeven —en*, nl: de piramiden v. Egypte, de hangende tuinen van Babylon, de kolossus van Rhodus, het mausoleum te Halicarnassus, de tempel van Diana te E'phese, de Zeus van Phidias, de pharus of vuurtoren bij Alexandri'ë; —**zee** (*oceaan*), v. —zeeën; er zijn vijf —en: de Groote Oceaan, de Atlantische Oceaan, de Indische Oceaan en de beide IJszeeën; *de oude* —, nl. de Middell. Zee.

We'ren (*tegenhouden, tegenweer bieden, beletten, voorko'men, te keer gaan*), weerde, heeft geweerd: *een onheil* —, afwenden; *zich* —: *gij moet u* —, inspannen, uw best doen.

Werf (1 *grond of plaats, onbebouwd om een huis*; 2 *werkplaats*; 3 op Marken: *een vluchtheuvel, die bij hoogen vloed droog blijft*), v. werven: 1 *de — om het boerenhuis, de hond liep op de* —; 2 *een schip van de — laten loopen*; 3 *op Marken heet een der buurten Monniken*—.

Werf'brief (*bewijs van dienstneming*), m. —brieven; —**depot** (*inrichting tot het aanwerven v. manschappen voor 't O.-I. leger*), o. —depots: *het koloniaal — te Harderwijk*; —**geld** (*handgeld*), o. —gelden; —**herberg** (*kroeg, waarin militairen en matrozen geworven worden*), v. —en; —**huis,** o. —huizen; —**kantoor',** o. —kantoren; —**kroeg,** v. —en; —**officier** (*officier, met de werving belast*), m. —en; —**sergeant,** m. —s, —en; —**trom** (*trom, die bij 't werven geroerd werd*), v. —men.

We'ring (*het weren, afwenden*), v. gmv.; — *van schoolverzuim, — van bedelarij.*

I. Werk (1 *arbeid, taak, daad*; 2 *gedicht, toonzetting*; *beeldhouwwerk enz.*), o. —en: 1 *het akker*—, landbouw; Beuzel—, Brei—, Naai—, Schilder—; Huis—, Kinder—, Knutsel—, z. ald.; *een goed —, een — van barmhartigheid*, b.v. hongerigen spijzen, dorstigen laven enz.; *een — der duisternis*, daad, welke het licht niet mag zien, een snoode daad; verg. verder: Heksen—, Monniken—, Reuzen—, Kinder—; zegsw. *er is — aan den winkel*, er is veel te doen; *te — gaan*, doen, handelend optreden; *in 't — stellen*, aanwenden; — *van iets maken*, veel moeite voor iets doen; — *van iemand maken*, hem belangstelling toonen, haar het hof maken; 2 *een — van Vondel, een — van Beethoven, een — van Canova*; zie ook: Drijf—, Graveer—, Kunst—; Snij—, Vlecht—.

II. Werk (*afvaldraden van vlas of hennep, uitgeplozen touwwerk*), o. gmv.: — *wordt* inz. *gebruikt voor het breeuwen.*

Werk'baas (*meester in eenig ambacht*), m. —bazen, meestal Baas; —**bank** (*smidsbank: bank, waaraan de bankwerker zijn arbeid verricht*), v. —en; —**beest** (*lastdier*), o. —en; —**bij** (*bij, die honig vergaart*), v. —en; —**bui** (*tijdelijke lust in het werk of in het werken*), v. —en: *hij had weer eens een* —; —**ga'dig** (*werkelijk, werkzaam*), bn.: *een — aandeel aan iets hebben*; *de —e meetkunde*, practisch, niet-bespiegelend; —**dag** (*geen rustdag*), m. —en: *een week heeft zes —en*; —**doosje** (*doos met benoodigdheden voor dameshandwerken*), o. —s, verg. Nécessaire.

Wer'kelijk (*wezenlijk, inderdaad*), bn. en bw.: *een — gevaar; ze zijn — gekomen*; mil. *in —en dienst*, in actieven dienst; *een kamerheer in —en dienst*, verg. **i. b. d.;** —**e schuld,** staatsschuld, waarvan de rente werkelijk betaald wordt, zie Integraal; —**elijkheid** (*wezenlijkheid*), v. gmv.

Wer'keloos (*zonder te werken*), bn. en bw.: *hoewel de toestand verbetering eischte, bleef het gemeentebestuur* —; — *toezien.*

Wer'ken (1 *bezig zijn, arbeiden, zijn krachten gebruiken*; 2 bouwk. *krimpen en uitzetten v. hout door weerinvloeden*; ook: *in geringe mate verzakken of verschuiven van fundeeringen, muren enz.*), werkte, heeft gewerkt; in litteraire taal en Zuid-Ned.: wrocht, heeft gewrocht: 1 *hij wrocht al van den vroegen morgen*; zegsw. *die niet werkt, zal niet eten*, arbeid is noodig voor het dagelijksch brood; 2 *de muur begint te* —.

Wer'kend (*arbeidend*), bn.: *de —e stand; de —e leden eener harmonie*, die nl. een instrument bespelen; *een snel— genees middel*, dat spoedig resultaat geeft.

Wer'ker (*iemand, die veel of ijverig werkt*), m. —s: *hij is een* —, verg. ook: Bontwerker

Werk'ezel (fig. *iemand, die veel werk verricht, die aanhoudend en zwaar werkt*), m. —ezels; —**gast** (*werkman, arbeider*), m. —en; —**geest** (*kabouter, aardmannetje*), m. —en; —**gever** (*iem., die werk geeft; fabrikant, reeder; baas, meester*), m. —s; het tegengestelde is: —**nemer,** z. ald.; —**huis** (*huis, om in te werken; fabriek; huis, waarin een werkvrouw op gezette tijden huiswerk doet; verbeterhuis*), o. —huizen; —**ing** (*het werken, uitwerking, invloed*), v. —en: *de — van de lucht; in — treden*, van

kracht worden: b.v. *e. wet kan op zekeren datum in — treden.*

Werk'inrichting (*werkhuis*), v. —en ; —**kamer** (*studeer- of arbeidsvertrek*), v. —s; —**kracht** (1 *kracht tot den arbeid*; 2 *werkman, beambte, onderwijzer enz.*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —en : *1 de noodige — hebben* **2** *vermeerdering van —krachten*; —**kring** (*kring van bezigheden, ambt*; *post*) m. —en: *de geleerde vond een hem passenden —* ; *een uitgebreide een veelomvattende —*; *dat behoort niet tot mijn —*, ambt, *de — van een onderwijzer, van een notaris enz.*; —**liedenveree'niging** (*bond, met werklieden als leden*), v. —en : *het aantal —en in ons land is groot, men vindt er op elk gebied*; —**lijst** (*lijst, waarop genoteerd worden : de verrichte werkzaamheden, de namen der werklieden, het aantal werkdagen, het verdiende loon enz.*), v. —en ; —**loon** (*arbeidersloon, arbeidsloon*), o. —loonen.

Werk'loos 1 (*geen werk hebbend, leeglooopend*), bn.: *zijn vader was den heelen winter —*; **2** —**looze** (*werk zoekende*), m. —loozen: het getal der —loozen in de groote steden is des winters onrustbarend; —**man** (*arbeider, ambachtsman*), m. —lieden, —lui; —**mandje** (*mandje voor naaiwerk enz.*), o. —s; —**manskaart** (*spoorkaartje tegen verminderden prijs, voor een maand of langer geldig en waarmede een werkman in een bepaalden trein in de derde klas mag reizen*), v. —en ; —**manstrein,** m. —en, zie Arbeiderstrein ; —**meid** (*dienstbode voor 't grove huiswerk*), v. —en, verg. Kindermeid, Keukenmeid, Linnenmeid ; —**mier** (dierk. *de gewone vleugellooze zwarte of bruine mier*), v. —en; —**nemer** (*iem., die voor e. ander werkt en daarvoor betaald wordt*; *arbeider in tegenstelling van werkgever*), m. —s: *een contract tusschen werkgevers en —s*; —**paard** (*paard, dat in eenig bedrijf als werkkracht dienst doet*), o. —en; —**pak** (*kleedij bij het werken*), o. —ken : —**plaats** (*plaats, waar gewerkt wordt, fabriek*), v. —en ; —**spoor** (*spoor gelegd voor de uitvoering v. een of ander werk, smalspoor*), o. —sporen ; —**staker** (*arbeider, die meedoet bij e. werkstaking*), m. —s; —**staking** (*het gezamenlijk neerleggen van het werk door de arbeiders eener fabriek enz., ter verkrijging van gunstiger arbeidsvoorwaarden*), v. —en ; zie Strike en Grève ; —**stellig,** bn.: — *maken*, b.v. *een plan — maken*, uitvoeren.

Werk'ster (*werkvrouw*), v. —s; —**stoel** (*voor een of ander werk doeltreffend ingerichte zitplaats enz.*; *zitbank v.d. wever*), m. —en ; —**stuk,** o. —ken : *een — der meetkunde*, problema : opgave om uit bepaalde gegevens een figuur te teekenen of te construeeren ; ook : *een fraai —*, vervaardigd voorwerp, kunstwerk ; —**tafel** (*tafel, waaraan of waarop gewerkt wordt*), v. —s; —**tijd** (*tijd, gedurende welken gewerkt wordt*), m. —en ; —**tuig** (1 *gereedschap, toestel, orgaan*; 2 fig. ongunstig : *persoon, die zich voor iets gebruiken laat*; 3 *voorwerp der gymnastiek*), o. —en : 1 *de —en van den timmerman*; 2 *iems — zijn*; 3 *de —en zijn : brug, rek, rekstok, paard, bok, ringen, klimstokken, klimtouwen, ladders, molentje, veerplank, springplank enz.*

Werk'tuigkennis (*kennis van machines enz.*), v. gmv.; —**tuigkunde** (*wetenschap, die de leer der krachten en der bewegingen omvat*; ook; *leerboek in dit vak*), v.; —**tuigkundig 1** (*op de werktuigkunde betrekking hebbende*), bn. : *een — woordenboek* ; **2** —*e* (*kenner der werktuigkunde, werktuigkenner*), m. en v. —n ; —**tuig'lijk** (*als een werktuig, mechanisch*), bn. en bw.; —er, —st : *iets — doen*, zonder nadenken, machinaal ; *iemand — volgen* ; —**tuigmaker** (*iem., die machines, natuurkundige instrumenten enz. maakt*), m. —s.

Werk'uur (*uur, dat voor den arbeid, voor het werken bestemd is*), o. —uren ; —**verschaffing** (*het bezorgen van werk*), v.gmv.: *vereeniging tot —*, het doel is behoeftigen en werkloozen in den winter aan werk te helpen ; —**volk** (*arbeiders, ambachtsliedcn enz., werkmenschen samen*), o. gmv.; —**vrouw** (*schoonmaakster* ; *vrouw, die voor dagloon uit werken gaat*; *werkster*), v. —en; —**willige** (*arbeider of arbeidster, die bij een werkstaking wil blijven doorwerken*), m. en v. —n; verg. Onderkruiper; —**winkel** (*werkplaats van een ambachtsman*), m. —s.

Werk'woord (spraakk. *naam eener handeling of v.e. toestand als werking voorgesteld*), o. —en: *h. — is h. belangrijkste rededeel.*

Werkwoor'delijk (*als e. werkwoord*), bn.: *het — gebruik v. woorden en uitdrukkingen*, b.v. *zich zijn, een lans voor iets breken.*

Werk'zaam (1 *gaarne werkende, tot werken gedreven, naarstig, ijverig*; 2 *krachtig werkend, een uitwerking hebbend*), bn. en bw.; —zamer, —st : 1 *een — kind*; *een — man*; 2 *een — middel*; *e. — aandeel hebben aan*; —**zaamheid** (1 *het werkzaam-zijn, vlijt, ijver* ; 2 steeds in het mv. *wat verricht wordt, bezigheid*), v. in bet. 1 gmv.; in bet. 2 —heden : 1 *iem. van groote —*; 2 *met de dagelijksche —heden beginnen.*

Werk'zuster (*kloosterzuster, uitsluitend tot huiselijke bezigheden aangewezen*), v. —s.

Werp'anker (scheepst. *anker, dat wordt uitgeworpen, om te verhalen*; *dreg*), o. —s.

Werp'draad (weverij: *inslaggaren*), m. —draden ; ook —garen.

Wer'pen (1 *smijten, gooien, slingeren* ; 2 van dieren : *jongen krijgen*), wierp, heeft geworpen : 1 *met steenen —*; *troepen in een vesting —*, d. i. snel er in brengen ; *in de gevangenis —*, gevangen zetten ; *tien oogen —*, nl. met dobbelsteenen ; zegsw. *olie in 't vuur —*, iets nog erger maken; *den steel naar de bijl —*, alles uit de hand geven, alles opgeven ; 2 *het konijn wierp zes jongen.*

Werp'garen (*werpdraad*), o. gmv.

Werp'hout (*boemerang*), o. —en.

Werp'lijn (scheepst. *dunne lijn, die naar d. wal wordt geworpen en waaraan een kabe vastzit*), v. —en ; —**lood** (*peillood*), o. gmv.; —**net** (*net, met lood, ijzeren kogels enz. bezwaard, dat in 't water uitgespreid, dadelijk zinkt*), o. —ten; —**schicht** (*werppijl*), m. —en ; —**schijf** (*schijf, waarmee naar een doel geworpen wordt*), v. —schijven, zie Discus ; —**speer** (*lans, die*

met de hand naar den vijand geworpen wordt), v. —speren; verg. W e r p s p i e t s e n, A s s a g a a i; —**spel** (*dobbelspel*), o. —spelen; —**spiets, —spies** (*werpspeer*), v. —en, zie A s s a g a a i; —**tol** (*jongensspeelgoed: tol, die, na met een koord omwonden te zijn, op den grond geworpen wordt, terwijl het einde van de koord wordt vastgehouden, zoodat de tol door het afwinden een draaiende beweging krijgt; zettol, omdat hij bovenshands opgezet wordt*), m. —len; —**tros** (scheepst. *scheepstouw, boegseerlijn*), m. —sen; —**tuig**, o. —en: *de Rom. blijde was een* —.

Werst (*Russische mijl ± 1067 M. lang*), v. wersten; ook wel: W e r ' s t y.

Wertheriaansch', bn.: *een* —*e levensbeschouwing*, ziekelijk-gevoelig, dwaas-sentimenteel, als die v. Werther in Goethe's roman, „Leiden des jungen Werthers".

Wer'vel (*draaibare grendel als sluitmiddel; wervelbeentje, deel der wervelkolom*), m. —en, —s: *de hals—s, de —s van de ruggegraat*, verg. G e w e r v e l d; zegsw. *den — draaien* (Vondel), de eerste bewindsman zijn; —**draaier** (*poortwachter, heksluiter*; fig. *eerste bewindsman*), m. -s. vero.

Wer'velen (*draaien*), wervelde, heeft gewerveld: *het stuifzand begint te* —.

Wer'velkolom (*ruggegraat*), v. -kolommen.

Wer'velwind (*draaiende beweging der lucht, ronddraaiende wind, heftige dwarrelwind*), m. —en: een — ontstaat door de ontmoeting van twee luchtstroomen onder een grooten hoek; zie C y c l o o n, H o o s en T y p h o o n.

Wer'velziek (*aan duizelingen lijdend*), bn.

Wer'ven (*overhalen om dienst te nemen*), wierf, heeft geworven: *soldaten, matrozen* —; fig. *leden* —, overhalen tot eenig gezelschap of tot een partij; —**er** (*ronselaar*), m. —s.

Wer'waarts (eig. *waarwaarts, naar welke plaats*), bw.: *ik zal gaan,* — *gij gaat; het eiland,* — *ik mij begeef;* — *gaat de reis?*

Weshal've (*waarom, om welke reden*), vgw.

Wesleyaan' (*volgeling v. Wesley*), m. —anen.

Wesleyaansch' (*volgens de leer van John Wesley, 1703—1791, stichter der Methodisten-gemeenten in Engeland, Schotland en Ierland*), bn.: *de* —*e kerk, e.* — *predikant.*

Wesp (dierk. *vliesvleugelig insect*), v. —en.

Wes'penangel (*giftige angel der wesp*), m. —s; —**dief** (*valkachtige roofvogel, zich voedend met bijen, wespen en hommels*), m. —dieven, ook, B ij e n a r e n d; —**ei** (*ei van een wesp*), o. —eren; —**nest** (*nest van wespen*, b.v. *in een hollen boom*), o. —en: fig. lastige, vervelende zaak: *zijn hand in een* — *steken*, zich bemoeien met zulk een zaak.

Wes'pesteek (*prik v. e. wesp*), m. -steken.

West 1 (*het westen*), o.; **2** (*Nederlandsch-Westindische bezittingen*), v.: *hij gaat naar de* —; **3** (*in de richting van het westen*), bw.: *de wind is* —; spreekw. *Oost,* —, *thuis best*; verg. O o s t.

West'einde (*de westelijke uithoek of zijde* b.v. *eener stad*), o. gmv.

Wes'telijk (*naar het westen*), bn.: *het* — *halfrond, in* —*e richting.*

Wes'telijken, de wind is gewestelijkt: *de wind begint te* —, n. h. westen te draaien.

I. Wes'ten (*het westpunt in den horizon: plaats, waar de zon op 21 Maart en 22 Sept. ondergaat*), o. gmv.

II. Wes'ten, in: buiten —zijn; z. W e t e n.

Wes'tenwind (*wind uit h. westen*), m. -en.

Wes'tergoo (aardr. *westelijk-Friesland*), o.: — is een der 3 voormalige kwartieren van Fr., met de steden Franeker, Bolsward, Sneek enz. en tal van dorpen; zie O o s t e r g o o; —**grens** (*grens aan de westzijde*), v. —zen; —**kim** (*gezichteinder in het westen*), v. gmv.

Wes'terkwartier (aardr. *voormalige benaming van den Z.-W. hoek der prov. Groningen, met tal van dorpen*), o. gmv.

Wes'terlengte (aardr. *lengte ten W. v. d. nul-meridiaan*), v. gmv.; verg. O o s t e r l e n g t e.

Wes'terling (*bewoner van de landen in het Westen*), m. en v. —en, voor het vr. —**e**; in gebruik als tegenst. van O o s t e r l i n g, zie ald.

Wes'tersch (*als in, uit, eigen aan, afkomstig v. of betreffende het westen*), bn.: —*e beschaving*; *de* —*e kerk*, de Latijnsche kerk, de Roomsche kerk in tegenstelling van de Oostersche of Grieksche kerk.

Westerwol'de (aardr. *oude benaming v. d. Z.-O. hoek der prov. Gr.*), o.: — werd in 1619 een der generaliteitslanden.

Wes'terzon (*avondzon, dalende zon*), v. gmv.; verg. O o s t e r z o n en K l i m m e n d e z o n.

West'fries (*man uit West-Friesland*), m. —friezen; —**friesch 1** bn.: *de* —*e kleederdracht*; **2** —**friesche** (*vrouw uit West-Friesland*), v.: — vrouwen; —-**Friesland** (*noordelijke landstreek van N.-H. met Alkmaar als eerste stad*), o. gmv.

West-Indië, Westin'je, o. gmv.; z. N e d e r l a n d s c h W e s t - I n d i ë; —**in'dievaarder, westin'jevaarder** (*schip*; ook: *gezagvoerder*), m. —s; —**in'disch,** bn.: *de* —*e Compagnie* (*1621—1791*).

Wes'tinghouse-rem (*samengeperste-lucht-rem aan spoorwagens*), v. —-remmen: zij is genoemd naar den uitvinder, den Engelschman George Westinghouse, 1846—1914.

Westin'je, o.; zie W e s t - I n d i ë.

West'kust (*westelijke kust*), v. —en: *de* — *v. Java*; —**land** (aardr. *landstreek in Z.-H. ten Z.-W. van Den Haag en bewesten Delft, vooral langs de duinen*), o. gmv.: *de druiventelers van het* —; —**lander** (*bewoner van Westland; platte schuit, diep op het water liggende en van boven plat afgedekt*), m. —s: de — is zoo genoemd naar het Westland; —**moesson** (O.-I. *moesson, die uit het N.-W. waait, regentijd*), m. —s: *de* — *waait van November tot Mei*, verg. O o s t - m o e s s o n; —**noordwest** (*N.-W. ten westen*), bw.: *de wind is* —, als zn. o.; —**punt** (*punt in den horizon, waar op 21 Maart en 22 Sept. de zon ondergaat*), o. gmv.

Westrumiet' (*stofwerend middel op wegen, een soort olie*), o.

West-Vlaamsch 1 (*van of als in West-Vlaanderen*), bn.: —*e dichters, de* —*e taal*; **2** als zn. o.; —-**Vlaanderen** (aardr. *provincie van België*), o. gmv.; —**waarts** (*naar*

't W. toe), bn.: — *zeilen*, in W. richting; —**zuidwest** (*Z.-W. ten Westen*), bw.

Wes'wege (*om welke reden, weshalve*), vgw.: *die lijnen loopen evenwijdig, — zij elkaar niet kunnen ontmoeten noch snijden.*

Wet (1 *samenstel van geldende rechtsvoorschriften*; ook: *blijvende verordening, door de bevoegde overheid uitgevaardigd en genoegzaam bekend gemaakt*; 2 *reglement van een genootschap*; 3 *vaste regel, natuurlijke gang*), v. wetten: 1 *de Joodsche —*, Bijb. al de voorschriften op godsdienstig gebied uit het O. T.; *de — op het lager onderwijs* (1878); *de — op het middelbaar onderwijs* (1863); *die op het gymnasiaal onderwijs* (1879); *de heeren van de —*, de overheid; *de — van Mozes of de oude —*; *de nieuwe —*, de leer van Christus; *de Kortenbergsche —ten*, van Jan II, hertog van Brabant (1312); *de Salische —ten*, Frankische wetten over strafbepalingen en opvolging (422); *een — van Meden en Perzen*, zie M e d e n; *een stalen —*, die niet verbroken mag worden, een vaste regel; *korte —ten maken*, volksetymologie voor M e t t e n; zie ook. G r o n d —, N a t u u r —, S t a a t s —, S t r a f —, T a a l —, enz.; 2 *de — van het N.O.G.*, de statuten; 3 *de — der zwaarte*: *de — v. Archimedes*, over den tegendruk van vloeistoffen, zie H e u r e k a; *dat zijn hier de —ten van het huis* (C. O.), gewoonten, manieren.

Wet'boek (*reeks of geheel van wetsartikelen over eenzelfde onderwerp, tot een boek vereenigd*), o. —en; de —en zijn: *het burgerlijk*; — *het — van koophandel*; *het — van burgerlijke rechtsvordering*; *het — van strafrecht*; *het — van strafvordering.*

We'ten 1 (*bekend zijn met, op de hoogte zijn van*), onr. w.w. wist, heeft geweten: *weet ge ook hoe laat het is?*; *ik weet dat alles reeds*; *iem. iets laten —, doen —*; *dat mag God —*; *hij wil alles van die zaak —*; bij uitbr. *weet, dat ge eens rekenschap moet geven*, bedenk; zegsw. *iem. dank —*, hem danken, zie D a n k; *hij wil niets meer van haar —*, met haar te doen hebben; *ergens niet van —*, geen last van iets hebben; *van den prins geen kwaad —*, zie P r i n s; *hij weet, waar Abraham den mosterd haalt*, zie A b r a h a m; *ieder weet het best, waar de schoen hem wringt*, zie S c h o e n; *hij weet te geven en te nemen*, zie G e v e n; *buiten westen zijn*, eig. *buiten weten*, buiten bewustzijn, ook: dronken zijn; **2** (*kennis*), o. gmv.: *al zijn — is stukwerk*; *naar mijn —*, voorzoover mij bekend is; *hij is buiten mijn — op reis gegaan*, voorkennis; zie ook: W e e t j e.

We'tens (uit *wetend-s*), bw.: *willens en —*, d.i. opzettelijk, voorbedachtelijk.

We'tenschap (1 *het weten, kennis*; 2 *het geheel van kennis betreffende eenig vak van studie*; 3 *de studie van eenig vak*), v., in bet. 1 gmv., in bet. 2 en 3 —pen: 1 *welke is uw — omtrent die zaak?*; 2 *zijn — is niet groot*, geleerdheid; *de — der philologie*; 3 *de natuurkundige — beoefenen*; *de — bevorderen.*

Wetenschap'pelijk (*tot een wetenschap behoorende, er betrekking op hebbende, ze beoefenende*; *volgens de wetenschap*), bn. en bw.: *een — onderzoek*; *een — man*, gestudeerd; —*e werken*; *iets — behandelen.*

Wetenswaar'dig (*waard, geweten te worden*), bn.; —er, —st, of meer en meest —waardig: *een — feit*, belangrijk.

We'teren (*het vee in den stal te drinken geven*), weterde, heeft geweterd; gew.

We'tering (*een loopend watertje*), v. —en: *de —en der Veluwe.*

Wet'geleerde (*kenner der wetten, der godsdienstige voorschriften*; *rechtsgeleerde*), m. —n: *de Farizeën en Wetgeleerden in oud-Jeruzalem*; —**gevend**, bn.: *de —e macht*, staatsmacht, die de wetten vaststelt nl. de Ministers, de Kamers en de Koningin; *de —e vergadering*, in Fr., van 1 Oct. 1791 tot 20 Sept. 1792; —**gever** (*iem., die wetten geeft*), m. —s: *Solon was de — der Atheners, Mozes is de — der Israëlieten*; —**geving** (*het geven van wetten*), v. —en: *de — op Horeb*; —**houder** (*een door den Raad gekozen lid van het Dagelijksch bestuur eener gemeente*; vroeger: *schepen*), m. —s; zie D a g e l i j k s c h [B e s t u u r]; —**houderschap** 1 (*de waardigheid, het ambt van wethouder*), o. gmv.; **2** (*de wethouders samen*), v. —pen.

Wet'plank (*plank, om een mes op te wetten*), v. —en; —**priem** (*wetstaal*), m. —en.

Wets'artikel (*artikel van een wet, onderdeel van eenig hoofdstuk eener wet*), o. —en; —**bepaling** (*bepaling, in een wet voorkomend, bepaling eener wet*), v. —en.

Wet'schennis (*het overtreden eener wet*), v. gmv.

Wets'herziening (*wijziging, verbetering e. wet*), v. —en; —**interpretatie** (*verklaring v. eenig artikel der wet, v. eenig hoofdstuk er van enz.*), v. —s, —tiën; —**ontwerp** (*conceptwet, wet zooals zij aan de Tweede-Kamer voorgelegd wordt*), o. —en; —**overtreding** (*handeling of daad, in strijd met de wet*), v. —en; —**rol** (*rol der Mozaïsche wet, bewaard in de synagoge*), v. —rollen.

Wets'taal (*taal, gebruikt in wetten*), v. gmv.

Wet'staal (*slagersstaal of -priem*), o. —stalen: *op het — kan het slagersmes gewet worden*; —**steen** (*steen, waarmee men iets scherpt*; fig. *al, wat het verstand, het oordeel scherpt*), m. —en.

Wets'verandering, v. —en, z. W e t s h e r z i e n i n g; —**verkrachting** (*grove schending der wet*), v. —en; —**voorstel** (*ontwerp, voordracht van een wet*), o. —len; —**wijziging** (*minder belangrijke wetsverandering*), v. —en.

Wet'telijk (*gegrond op, vereischt door of geregeld bij de wet*), bn. en bw.: *een — voorschrift*; *een — bewijs*, voldoende aan de vereischten, bij de wet gesteld; *den —en weg volgen*; — *erfdeel*, het door de wet vastgestelde deel eener nalatenschap, waarover de erflater niet heeft mogen beschikken, ook: L e g i t i e m e p o r t i e.

Wet'telijke in'teresten (*interesten, verschuldigd zonder voorafgaand beding, maar volgens de wet*), m. mv.: voor burgerlijke zaken zijn de — bepaald op 5 %, voor handelszaken op 6 %; *de achterstallige huur of pacht betalen met de —.*

Wet'teloos (*zonder wet of orde*), bn. en bw.; —zer, —t; —**loos'heid** (*anarchie*), v.: *de revolutie rolt voort in woeste —.*

Wet'ten (*scherp maken, aanzetten, slijpen*), wette, heeft gewet; *de zeis* —; fig.: *het vernuft* —, oefenen; verg. W e t s t a a l, W e t s t e e n.

Wet'tenverzameling, v. —en, b.v. het geheel d. Rom. wetten, z. C o r p u s j u r i s.

Wet'tig (*overeenkomstig de bepalingen der wet, volgens de wet vergund; niet in strijd met de wet*: *echt, geldig*), bn. en bw.: *e.* — *aandeel,* —*e middelen*; *e.* — *huwelijk aangaan*; *ze zijn* — *getrouwd,* d. i. voor de wet; — *betaalmiddel,* Nederlandsche munten, bankbiljetten en zilverbons; — *gedeponeerd,* van fabrieks- en handelsmerken, waarvan officieele inschrijving plaats had.

Wet'tigen (*wettig maken, voor echt verklaren*), wettigde, heeft gewettigd: *uw toorn wettigt nog niet die misdaad; het gebeurde wettigt het ontslag van dien ambtenaar.*

Wet'tisch (*stipt naar de letter der wet,* soms wat ongunstig; *naar, volgens de wet Gods*): *deze burgemeester is zeer* —; *e.* — *christendom,* dat nl. den geest der leer uit het oog verliest.

We'velingen (*touwladder*), v.mv.: scheepst. touwtjes, tusschen de hoofdtouwen gespannen, en den bootsgezellen dienende om naar de mars te klimmen; verg. W e e f l i j n e n.

We'ven (*een weefsel maken van wollen, linnen, katoenen enz. draden*), weefde, heeft geweven; —**er** (*persoon, die op d. weefstoel een stuk katoen of linnen uit draden,* d.i. *uit schering en inslag vervaardigt*), m. —s; —**erij'** (*werkplaats van den wever*), v. —en.

We'versambacht, o. gmv.; —**boom** (*rol van het weefgetouw,* ook, *kettingboom*), m. —en; —**kaarde,** v. —n, zie K a a r d e of K a a r d e b o l; —**kam** (*vierkant raam met lange tanden of stiften er in, waartusschen de kettingdraden worden heengetrokken*), m. —men; —**klos** (—*spoel*), m. —klossen; —**knoop** (*zeer hechte knoop*), m. —en; —**spoel** (*klos of pijp, waaromheen het inslaggaren zit*), v. —en; —**vogel** (dierk. *zekere Afrikaansche vogel*), m. —s: de — hangt zijn kunstig nest aan de uiteinden van een tak boven 't water.

We'zel (dierk. *schuw, marterachtig roofdiertje*), v. —s: zegsw. *hij was zoo bang als een* —, erg bang.

We'zen 1 (*zijn, bestaan*), was, is geweest: *die was en eeuwig* — *zal,* nl. God; *uw vader was boven,* bevond zich; *de leerlingen waren binnen*; zegsw. *hij mag er* —, hij is niet min, meestal financieel; eigenaardig is het gebruik van de onbep. wijs in samengest. tijden als in: *ik ben wezen visschen, hij was wezen wandelen*; zie verder Z i j n; **2** (1 *het bestaan, het aanzijn*; 2 *schepsel*; 3 *gelaat, uiterlijk*), o. —s: 1 *iets in* — *roepen, nog in* — *zijn*; verder: *het* — *van een zaak, den schijn van het* — *kunnen onderscheiden,* essentieele; 2 *de mensch is een redelijk* —, zie ook: O p p e r w e z e n, nl. God; *de engelen zijn onstoffelijke* —*s*; 3 *men kan aan zijn* — *zien, dat hij ontstemd is*; *een innemend* — *hebben,* uiterlijk; ook in samenst. als: A r m—, K r i j g s—, M u n t—, P o s t—, zie ald.

We'zenlijk (*werkelijk bestaande*), bn. en bw.; —er, —st: *de* —*e waarde, de* —*e inhoud*; *de* —*e beteekenis van een woord*; *het is* — *waar,* inderdaad; —**heid** (*werkelijkheid*), v. gmv.

We'zenloos (*zonder gevoel, verstand, uitdrukking*), bn. en bw.; —loozer, —t: *een* — *mensch,* zonder verstand of levensgevoel; —*looze gelaatstrekken,* zonder uitdrukking; —**loos'heid** (*het wezenloos zijn*), v. gmv.

We'zenstrek (*gelaatstrek*), m. —trekken.

Wherry (Eng. *boot,* inz. *lichte roeiboot*), v. —'s, —ries.

Whig (*liberaal in Engeland*; *vrijzinnige, vooruitstrevende, man der volkspartij*), m. —s; verg. T o r y.

Whisky (Eng. *korenbrandewijn*; in Schotland en Ierland *jenever*), v. gmv.; —**bottel** (Zuid-Afrika: —*flesch*), v. —s; —**grog** (*grog van whisky*), m. —s; —**soda** (*whisky met soda- of spuitwater*), v. gmv.

Whist 1 (Eng. *kaartspel tusschen 3 of 4 personen met 52 kaarten*), o.; **2** (*maat, partner*), m. en v. whisten; —**avondje** (*vast avondje, bestemd voor het whistspel*), o. —s; —**club** (*vast gezelschap van whistspelers*), v. —s; —**doos** (*doos voor de whistkaarten*), v. —doozen.

Whis'ten (*het whistspel spelen*), whistte, heeft gewhist; —**er** (*whistspeler*), m. —s.

Whist'kaarten (*kaarten, voor het whistspel benoodigd*), v. mv.; —**partij,** v. —en, zie —c l u b, —s p e l; —**spel** (*het whisten*), o. gmv., ook: de noodige kaarten, en dan mv. —spellen; —**speler** (*iem., die whist*), m. —s.

Wi'chelaar (*iem., die uit een of ander teeken of voorteeken de toekomst wist te voorspellen*: *waarzegger*), m. —laars, —laren; —**lares,** v. —sen; ook: —**laarster,** v. —s.

Wichelarij' (*het wichelen, de kunst van voorspellen door te wichelen*), v. —en.

Wi'chelen (*de toekomst voorspellen uit bepaalde teekens, waargenomen aan offerdieren, de sterren enz.*), wichelde, heeft gewicheld.

Wi'chelroede (*e. tak, afgebroken v. e. hazelaar of wilg; stok van hout of metaal*), v. -n: met de — meende men in de Middeleeuwen edele metalen, schatten enz. in den grond te kunnen ontdekken; nog in gebruik bij het zoeken van ondergrondsch water enz.; z. R h a b d o m a n t i e.

I. Wicht (eig. *eenig ding of wezen, schepsel*: *klein kind*), o. —en; —**je** (*kindje*), o. —s.

II. Wicht (verwant met *gewicht* en *wegen*: *gewicht*), o. gmv.: *heb je je* — *wel? weeg het eens na*: spreekt.

Wich'tig (*zijn wicht hebbende*; inz. fig. *belangrijk*), bn.; —er, —st: *hij heeft zulk een*—*e houding,* als man van gewicht.

Wicht'je (*oude Ned. benaming van gram*), o. —s; zie W i c h t **II.**

Wi'dar, m. Germ. myth. zoon v. Odin en Frigga: de Zwijgende, hij zal in den laatsten strijd bij den wereldbrand tusschen Asen en Reuzen den Fenriswolf dooden.

Wie, 1 vrag. vnw.: — *komt daar?,* — *zijn dat?, ik weet niet,* — *het zijn*; **2** betr. vnw. en aanw. vnw.: — *kaatst, moet den bal verwachten*; **3** onbep. vnw.: — *er ook kome, ik ben niet thuis.*

Wie'belen (*heen en weer bewegen*), wiebelde,

heeft gewiebeld: *zit zoo niet op dien stoel te* —, heen en weer te wiegelen.
Wied'baas (*baas der wieders*), m. —bazen.
Wie'de, Wiet (*uitgerukt onkruid*), v. gmv. vero.
Wie'demaand (*Zomermaand, Juni*), v. vero.
Wie'den (den. van *wiede*: *onkruid verwijderen*), wiedde, heeft gewied; —**ster** (*vrouw, die wiedt*), v. —s; —**ijzer** (*krabbertje, om te wieden*), o. —s.
Wie'dewaal, m. —walen; z. W i e l e w a a l.
Wieg (verwant met *wegen, bewegen*), v. wiegen: *van de — tot het graf*, het heele leven; *die oude heer Barend is ook niet in de — gesmoord* (C. O.), hij was bejaard, oud; *hij was niet in de — gelegd om generaal te worden*, daarvoor niet ter wereld gekomen, grootgebracht; zegsw. *stoot eens aan de —*, drink je glas eens uit, gmz.
Wie'gedruk (*druk-eersteling*; *een drukwerk uit de allereerste periode der boekdrukkunst*), m. —ken; zie I n c u n a b e l.
Wie'gekap (*kap v. e. wieg*), v. —pen; —**kleed** (*kleed over de wieg*), o. —en; —**koord** (*koord, om de wieg te schommelen*), o. —en.
Wie'gelen (*schommelen*), wiegelde, heeft gewiegeld: *de vink zit te — op een takje*; *het bootje wiegelt op de golven*; *zich —*.
Wie'gelied (*liedje, om bij het wiegen te zingen*), o. —liederen; —**liedje,** o. —s.
Wie'gestoel (*schommelstoel*), m. —en.
Wie'gen (*in de wieg of als in een wieg schommelen*), wiegde, heeft gewiegd: *een kindje in slaap* —; fig. *het geweten in slaap* —, sussen, doen zwijgen; *zich* —: *de vogel wiegt zich op een takje*.
Wiek (1 *vleugel, vlerk*; 2 *bundeltje vlas, katoen*; *lampepit*), v. wieken: 1 *'t vinkje roert de —en niet* (Bild.); *de —en van den windmolen*, vleugels; zegsw. *op eigen —en drijven*, voor eigen onderhoud zorgen, financieel zich kunnen redden, zich zelf kunnen bedruipen; zegsw. *hij was erg in de — geschoten*, moedeloos; *iemands —en korten*, d.i. zijn macht besnoeien; 2 *de — v. e. olielamp*, lemmet, verg. V l a s w i e k.
Wiel (1 *rad*; 2 *binnendijksche plas, na dijkbreuk of na een overstrooming overgebleven*), o. wielen: 1 zegsw. *iem. in de —en rijden*, hem tegenwerken, hem in 't vaarwater zitten, hem dwarsboomen; *een spaak in het — steken*, zie S p a a k; 2 *groote spiegelende —en*.
Wiel'band (*Wielbeslag*), m. —banden.
Wiel'beslag (*buitenbekleedsel van een wiel*), o. gmv.
Wiel'draaier, m. —draaiers: *De Ruyter was als knaap — in e. lijnbaan te Vlissingen*.
Wie'len (*draaien als een wiel*), wielde, heeft gewield: *de wateren van die kolk* —, zie D r a a i k o l k; *de menigte wielde op het plein*, bewoog zich kringswijze.
Wie'lerbaan (*fietsbaan*), v. —banen.
Wie'leren (*wielrijden, fietsen*), wielerde, heeft gewielerd; —**sport,** v.; —**wedstrijd,** m. —en.
Wie'lewaal (*goudmerel*), m. wielewalen.
Wie'ling (*draaikolk, maalstroom*), v. —en.
Wiel'rijden (*fietsrijden*), enkel in de onbep. wijs: *houdt ge nog al v.* —*?, ik ga wat* —.
Wiel'rijder (*fietsrijder*; mil. *soldaat op een rijwiel*), m. —s: elke divisie van ons veldleger telt een compagnie —s; —**rijdster** (*dame, die een fiets berijdt*), v. —s.
Wiel'rijschool (*inrichting waar iemand zich kan oefenen in het wielrijden, velodroom*), o. —scholen.
Wie'me (*plaats aan d. zolder, bij d. schoorsteen, waar in e. boerenhuis het rookspek hangt*; ook: *het rek zelf*), v. —n, ook W i m.
Wie'melen (*aanhoudend bewegen*), wiemelde, heeft gewiemeld: *wat zitten die kinderen op hun stoelen te —!* heen en weer te draaien; verg. W i e b e l e n, W i g g e l e n en W e m e l e n.
Wie'ner Schnit'zel (Duitsch: *gebraden kalfslapjes met geraspte beschuit en citroen*), m.
Wien Neer'landsch bloed' (*ons volkslied*), o.: het — is in 1830 door Tollens naar aanleiding v. e. prijsvraag gedicht en is door Wilhelmus Smits getoonzet.
Wier (plantk. *zeegras, sporeplant*), o. gmv.; (soorten), o. —en.
Wier'de (*terp, heuvel*), v. wierden; gew.
Wie'rig (*vlug, levendig*), bn. en bw.; —er, —st: *wat een — kind!*
Wie'rook (eig. *heilige rook*; *heilig reukwerk*. inz. *Arabische gomhars of wel rook, die iets moet wijden, bij den R.-K. eeredienst in gebruik*), m. gmv.; fig. *iem. — toezwaaien*, lof, hulde; —**boom** (*Arabische gomharsboom*), m. —en; —**damp,** m. —en; —**drager** (*een koorknaap, die het wierookvat zwaait*), m. —s; —**en** (fig. *prijzen, huldigen*), —rookte, heeft gewierookt, verg. B e w i e r o o k e n; —**geur** (*geur van brandenden wierook*), m. —en; —**scheepje** (*metalen doosje met deksel, waarin de wierookkorrels voor het wierookvat gedaan worden*), o. —s; —**vat** (*koperen, zilveren of gouden vat met kettingen, waarmee in plechtige R.-K. diensten wierook als hulde aan God wordt toegezwaaid*), o. —vaten; fig. *het — voor iem. zwaaien*, hem bewierooken; —**walm** (*geurige walm van brandenden wierook*), m. —en; —**wolk** (*een wolk van wierookdamp*), v. —en.
Wie'wauwen (*zich heen en weer bewegen*; *in gedurige beweging zijn*), wiewauwde, heeft gewiewauwd.
Wie'wouter, m. —s; z. V i j f w o u t e r.
Wig, wig'ge (*houten of ijzeren spie, die gaandeweg in dikte afneemt en scherp uitloopt*), v. wiggen; ook: K e g, K e g g e.
Wig'gebeen (ontl. *zeker schedelbeen achter de neusholte*), o. —deren.
Wig'gelen (*heen en weer bewegen*), wiggelde, heeft gewiggeld: *een tand — met den vinger* (C. O.).
Wig'vormig (*den vorm hebbend van, als een wig*), bn.: *een — beentje, een — ijzer*.
Wig'wam (*hut of tent der Indianen* [*in N.-Amerika*]), v. wigwams.
Wij'bisschop (*bisschop, die door den paus den diocesaan-bisschop wordt toegevoegd als hulp in diens ambt, niet in het bestuur van het bisdom*), m. —bisschoppen: *de — doet* b.v. *de wijdingen*; verg. ook: V i c a r i s g e n e r a a l.
Wijd (*ruim, niet nauw*; muz. *het tegengestelde van* e n g, zie ald.), bn. en bw.; —er, —st: *een —e mantel*; *zijn roem klonk — en*

zijd, naar alle kanten, overal; zegsw. *de —e wereld ingaan*; —**beroemd** (*in wijden kring beroemd*), bn.: *een — dichter, een — geleerde.*

Wij'deling (*hij, die een wijding ontvangt of gaat ontvangen*), m. —en.

Wij'den (1 *met godsdienstplechtigheden inzegenen, heiligen*; 2 *toewijden, geven, offeren*), wijdde, heeft gewijd: 1 *de vaandels —, de paaschkaars —*, zegenen; *priesters —*, tot de geestelijke waardigheid verheffen, zalven; 2 *hij wijdt zijn leven aan de studie*; verg. Gewijd.

Wij'ders (*overigens*; *verder*), bw.: — *heb ik u niets mede te deelen.*

Wij'ding (R.-K. *het wijden of gewijd worden*), v. —en: *er zijn lagere en hoogere —en*; *de hoogere —en zijn drie in getal*: het subdiakonaat, het diakonaat en het priesterschap.

Wijdloo'pig (*uitvoerig*, dikwijls met de ongunstige bijbeteekenis van: *vervelend*), bn. en bw.; —er, —st: *e. —e beschrijving*, breedvoerig, gerekt.

Wijd'te (*het wijd-zijn*; [*tusschen*]*ruimte, omtrek*), v. —n: *de — v. e. halsboord*; *de — der spoorstaven*, tusschenruimte, breedteafstand.

Wijd'vermaard (*zeer beroemd*), bn.

Wijf (1 vroeger: *huisvrouw, echtgenoote*; in de lagere standen nog in gebruik; 2 minachtend: *vrouw*), o. wijven: 1 *zeven kinders en een —* (Poot); *daar heb je nu mijn —*, huisvrouw, gmz.; 2 *'t is een echt —*, ongemanierde vrouw; —**je** (liefkoozend: *vrouwtje*; *vrouwelijk dier*), o. —s: *het — v. e. vink*; diernamen met *wijfjes* te verbinden, b.v.: *wijfjesarend, wijfjesolifant, wijfjesvos enz.*, verg. Mannetjes; ook bij planten: *wijfjesvaren.*

Wij'geschenk (myth. *e. offergave aan de goden i. d. oude tempels*), o. —en:—en waren vaten, wapenen, kleederen, standbeelden en kostbaarheden v. allerlei aard.

I. Wijk (*toevlucht*; *vlucht*), v. gmv.: *hij nam de — naar Amerika*, d. i. ging uitwijken.

II. Wijk (1 *afdeeling v. e. stad*; ook: *de bewoners er van*; 2 *zijvaart in veenderijen*), v. —en: 1 *hij woont in de nieuwe —*, buurt, z. Stadswijk; 2 *zwartspiegelende —en.*

Wij'ken (*achteruitgaan, uit d. weg gaan*; fig. *toegeven*), week, is geweken: *voor den vijand —, voor iemand —*, ter zijde gaan.

Wijk'geneesheer (*stadsgeneesheer voor een bepaalde wijk*), m. —heeren.

Wijk'plaats (*toevluchtsoord*), v. —en.

Wijk'verpleegster (*verpleegster, zuster voor een bepaalde wijk*), v. —s; —**verpleging**, v. gmv.

Wij'kwast (*wijwaterkwast*), m. —en.

Wijk'zuster (*verpleegster, zuster voor een bepaalde wijk*), v. —s.

I. Wijl, wij'le (*sluier*), v. wijlen: *zij gaat de zwarte — dragen*, kloosterzuster worden, vero.

II. Wijl, wij'le (*eenig tijdsverloop*), v. wijlen: *nog e. — en ik vertrek*, korte tijd, poos; *ik kom bij tijd en —*, nu en dan; *bij wijlen*, soms.

III. Wijl (afk. v. *dewijl* of v. *terwijl*), vgw.

I. Wij'len (eig. *weleer*; *overleden*, dient om aan te duiden, dat de persoon overleden is en staat voor den naam), bn.: — *koning Willem III.*

II. Wij'len (*toeven*), wijlde, heeft gewijld; zie Verwijlen.

Wijn (1 *drank, uit gegist druivensap bereid*; 2 bij uitbr. *gegiste drank van andere vruchten*), m., (soorten), m. —en: 1 *er is oude en nieuwe*—; zegsw. *goede—behoeft geen krans*, een uitgehangen krans van druiven- of wijngaardblaren duidde wel de herberg aan, waar wijn geschonken werd, thans: goede waar behoeft men niet op te vijzelen; spreekw. *Als de — is in den man, dan is de wijsheid in de kan*, de drank, de wijn verdrijft de kalme bezadigdheid uit den mensch; zegsw. *iem. klaren — schenken*, hem ronduit zeggen, wat men meent; *water in den — doen*, zie Water; verg. Morgen—, Eere—, Land—, Muskaat—, Bordeaux—, Bourgogne—, Tafel— enz.; 2 Aalbessen—, Appel— (Cider), Brande—, Mout—; —**accijns** (*inkomende rechten op den wijn*), m. gmv.; —**achtig** (*als wijn smakende, er uitziende*), bn.: *een —e smaak*; —**appel** (*appel met roodachtig vruchtvleesch*), m. —s, —en; —**azijn** (*azijn uit wijn bereid*), m. gmv.

Wijn'bak (*bewaarbak van flesschen wijn*; ook: *druivenpersbak*), m. —ken; —**berg** (*e. met wijnstokken beplante berg* b.v. *langs d. Rijn*), m. —en; —**boer** (*wijnbouwer* b.v. *in Frankrijk*), m. —en; —**bottelen** (*het op flesschen tappen van wijn*), o. gmv., verg. Bottelen; —**bouw** (*het teelen, verbouwen van wijndruiven*), m. gmv.; —**district** (*streek v. d. wijnbouw*), o. —en; —**druif** (*wijnbes*; *druif, waaruit men wijn kan persen*), v. —ven; —**flesch** (*flesch voor wijn*), v. —flesschen; —**gaard** (*wijntuin, plaats, waar druiven groeien*; *wijnstok*), m. —en: zegsw. *arbeiden in den — des Heeren*, nl. als geestelijke; ook, Wingerd; —**gaardenier** (*druiventeler*), m. —s; —**gaardluis** (*e. soort v. bladluis*: *phylloxera*), v. —zen, zie Druifluis; —**gaardslak** (*de grootste Europeesche landslak*), v. —ken, zie Karakol; —**geest** (*vluchtige vloeistof, uit wijn gedistilleerd*), m. gmv.

Wijn'glas (*glas voor wijn*; *roemer*), o. —glazen; —**grog** ([*warme*] *grog van wijn*), m.; —**handel** (*handel in wijn*; ook: *de gezamenlijke wijnhandelaren*), m. gmv.; —**heffe** (—*moer*), o. gmv., verg. Azijnheffe; —**huis** (*tapperij van wijn, bodega*), o. —huizen; —**jaar** (met *goed* of *slecht*: *jaar met rijken* of *geringen wijnoogst*), o. —jaren; —**kaart** (*prijslijst van diverse wijnen in restaurant of hotel*), v. —en; —**kan** (*kan voor wijn*), v. —nen; —**karaf** (*karaf voor wijn*), v. —fen; —**kelder** (*kelder tot berging van wijn*), m. —s; —**kenner**, m. —s; —**kleurig**, bn.: *een — vocht*; —**kooper** (*handelaar in wijn*), m. —s; —**kruik** (*kruik voor wijn*), v.—en; —**kuip** (*perskuip voor wijn*), v. —en; —**land** (*groeiplaats van wijn*; *land dat veel wijn oplevert*), o. —en: *Frankrijk is een —.*

Wijn'lezen (*het inzamelen der druiven*), o. gmv.; —**maand** (*October*), v. gmv.; —**moer** (*grondsop van den wijn, droesem*), v. gmv.; —**oogst** (*het lezen der wijndrui-*

ven), m. gmv.: —**oogsten** (*het inzamelen v. d. wijnoogst*), o. gmv.; —**pakhuis** (*pakhuis v. d. wijnkooper*), o. —zen ; —**peer** (*e. soort v. peer met wijnachtigen smaak, die bij 't koken wijnrood wordt*), v. —peren ; —**peiler** (*wijnroeier* : *iemand, die* nl. *de gevulde wijnvaten meet om den inhoud te kennen*), m. —s ; —**pers** (*druivenpers*), v. —en ; —**pijp** (*lang en smal wijnvat*), v. —en ; —**rank** (*tak van een wijnstok; wingerdtak*), v. —en; —**roeien** (*gevulde wijnvaten meten*), o. ; —**roeier** (*wijnpeiler*), m. —s.

Wijn'ruit (*geneeskrachtige tuinheester*), v.

Wijn'saus (*saus met wijn toebereid*), v. —sausen ; —**schaal** (*schaal, kom voor wijn ; bokaal*), v. —schalen; —**soep** (*e. soep, wier hoofdbestanddeel* [*roode*] *wijn is*), v. gmv.; —**steen** (*wijnsteenzuur verbonden met potassium*), v.: *de — hecht zich als korst aan den binnenwand der wijnvaten* ; —**steenzuur** (*organisch zuur, dat opgelost in allerlei zure vruchten voorkomt,* inz. *in druivensap*), o. gmv.; —**stok** (*klimplant, waaraan de druif groeit*), m. —ken ; —**tapper** (*iem., die wijn per glas verkoopt ; aftapper op flesschen*), m. —s ; —**teelt** (*—bouw*), v. gmv. ; —**vat** (*vat voor wijn*), o. —vaten ; verg. O k s h o o f d en P ij p ; —**verlaten** (*wijn overgieten, laten loopen van het eene vat naar het andere*), o.; —**verlater** (*wijnkelderknecht*), m. —s ; —**versnijden** (*het mengen van wijn met minderen of lichteren wijn*), o. gmv.; —**vlek** (*roode vlek, door wijn gemaakt*), v. —vlekken.

I. Wijs (1 *manier van doen, gewoonte, gebruik*; 2 *zangwijs, melodie, aria* ; 3 *modaliteit* ; 4 *vorm van het w.w., dat de modaliteit uitdrukt*), v. —wijzen : 1 *gij moet dat op een andere — inrichten, ieder leeft op zijn* —; zegsw. *'s lands —, 's lands eer,* elk land heeft zijn bijzondere zeden en gebruiken, die men, in dat land zijnde, heeft in het oog te houden ; 2 *een aardige —, een vroolijk —je ; kent ge de — v. dit lied ?* ; zegsw. *iem. v. de — brengen,* in de war maken, van streek ; *de horlogemaker zal onze pendule weer op de — brengen,* in orde brengen, geregeld doen gaan ; 3 *de — is de verhouding van den inhoud van den zin volgens de voorstelling van den schrijver of den spreker, tot de werkelijkheid* ; 4 *de aantoonende —, de aanvoegende —*; ook W ij z e.

II. Wijs (*verstandig, door ervaring geleerd*), bn. en bw.; wijzer, wijst : *Salomo was de wijste koning van Israël* ; *een — besluit* ; *— handelen*. W ij s **I** en **II** zijn etymologisch verwant.

Wijs'begeerte (*het streven naar wijsheid ; de wetenschap der begrippen*), v. gmv., ook, P h i l o s o p h i e.

Wij'selijk (*als een wijs mensch*), bw.: *hij hield zich — wat terug,* voorzichtig.

Wijs'geer (*iem., die streeft naar wijsheid ; beoefenaar der wijsbegeerte*), m. —geeren, zie P h i l o s o o f ; —**gee'rig** (*als een wijsgeer, philosophisch*), bn. en bw.; —er, —st: *een — stelsel, een —e verklaring, een — onderzoek,* d. i. als van een wijsgeer, komende van een wijsgeer.

Wijs'heid (*het wijs-zijn; inzicht en verstand, het vermogen, om verstandig te handelen*), v. : *averechtsche —,* nl. domheid; ook persoon, die zich inbeeldt slim te zijn, en in dit geval : mv. wijsheden : *hij is zoo'n —!* scherts.

Wijs'hoofd (*waanwijze*), m. en v. —en.

Wijs'maken (*op de mouw spelden*), maakte —, heeft —gemaakt : *iem. iets —, zich zelven wat —.*

Wijs'neus (*waanwijs persoon*), m. en v. —zen; —**neu'zig** (*als een wijsneus*), bn.; —er, —st : *een — ventje.*

Wijs'vinger (*voorste vinger,* nl. *de vinger, waarmede men wijst*), m. —s.

Wijs'vorm (spraakk. *wijs in de beteekenis v. werkwoordsvorm*), m. —en; z. W ij s **I** 4.

Wij'ten (*ten laste leggen, als oorzaak beschouwen,* altijd ongunstig), weet, heeft geweten : *gij hebt dat aan uw haast te —; het ongeluk was te — aan onvoorzichtigheid,* werd veroorzaakt ; *men heeft die misdaad aan den alcohol te wijten.*

Wij'ting (*een soort van schelvisch*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en : *de — leeft in de Noordzee* ; **2** (*stofnaam*), v. gmv.

Wij'water (R.-K. *gewijd water*), o. gmv. ; —**waterbak** (*bak voor wijwater,* inz. *bij d. ingang v. e. R.-K. kerk*), m. —ken; —**waterkwast** (*kwast tot het sprenkelen met wijwater*), m. —en.

I. Wij'ze (*wijs man*), m. wijzen: *de — kent zijn tijd,* devies van Alfred den Grooten (808—901) ; *de —n kwamen uit het Oosten,* de drie koningen, Matth. 2 : 1—13 ; *Griekenland had zeven —n,* beroemde denkers, nl. Thales, Solon, Chilon, Pit'tacus, Bias, Cleobu'lus en Perian'der ; verder : magiër, priester bij de oostersche volken ; *de steen der wijzen,* middel, om alles in goud te veranderen, z. ald.

II. Wij'ze, v. —n; zie W ij s **I.**

Wij'zen (1 *toonen, aanduiden* ; 2 *vellen, uitspreken*), wees, heeft gewezen : 1 *iemand den weg —*; zegsw. *iemand de deur —,* de deur uit sturen ; *iets van de hand —,* afwijzen ; *de barometer wijst mooi weer,* teekent, geeft aan ; 2 *het wetsontwerp is in staat van —,* gereed ter openbare behandeling ; *een vonnis —,* d. i. vellen ; zie ook : G e w ij s d e.

Wij'zer (*iets, dat wijst* in bet. 1), m. wijzers : *de —s van een klok, van een horloge heeten minuut— en uur—, ook seconde—*; zie ook : B l a d w ij z e r, H a n d— en Z o n n e w ij z e r ; —**barometer** (*barometer, die een naald op een wijzerplaat doet bewegen*), m. —s ; —**plaat** (*plaat, waarop de wijzer tijd, weersgesteldheid enz. aanwijst,* inz. *plaat van klok of horloge*), v. —platen.

Wij'zigen ([*kleine*] *veranderingen maken in*), wijzigde, heeft gewijzigd : *een wetsartikel —, een voorstel —, een reglement —*; —**ing** ([*geringe*] *verandering*), v. —en.

I. Wik (*iedere afzonderlijke weging op de schaal der stadswaag* ; ook : *zooveel als op de stadswaag gewogen wordt*), v. wikken : *— en weegloonen,* geld, dat men heeft te betalen voor het wegen op de waag.

II. Wik, wik'ke (plantk. *vlinderbloemige plant, in verschillende soorten in ons land voorkomende, voedergewas*), v. wikken.

Wik'geld (*weeggeld, loon, dat wordt betaald voor 't wegen op de stadswaag*), o. —en.

Wik'kelen (*inrollen*), wikkelde, heeft gewikkeld : *een kind in doeken* —; fig. *een land in een oorlog* —, brengen ; *zij waren in een samenzwering, in een proces gewikkeld*, betrokken.

Wik'ken (*tillen, wegen met de hand*), wikte, heeft gewikt: fig. *iets — en wegen*, rijpelijk overdenken ; spreekw. *De mensch wikt, en God beschikt*, zie B e s c h i k k e n.

Wil (*vermogen om met bewustzijn pogingen te doen tot het verrichten eener handeling*), m. gmv.: *uit vrijen* —, verkiezing ; *het is Gods* —, beschikking; *om des gewetens* —, zaak ; *ik zal dit doen om Gods* —, uit liefde tot God; *ik doe het om uwent*—, om u aangenaam te zijn ; *dit is zijn uiterste* —, beschikking; *iets tegen wil en dank gaan doen*, gedwongen, zie D a n k ; *ik heb daar — aan, van, in*, plezier : *wat hebben die kinderen een — gehad!* genoegen ; zegsw. *iem. ter wille zijn*, hem zijn zin geven.

Wild 1 (1 *niet-tam, ongetemd* ; 2 *niet veredeld* ; 3 *woest, ruw, ongeregeld, onbeschaafd*), bn. en bw.; —er, —st: 1 —*e zwijnen* ; 2 —*e paarden* ; *een* —*e appelboom* ; 3 —*e volken* ; *een* —*e staking* ; — *spelen*, ruw ; **2** (1 *wildheid, wilde staat, natuurstaat* ; 2 *jachtbuit, wat op de jacht geschoten wordt*), o. gmv.: 1 *die bloemen groeien in het* —, in de vrije natuur; *hij laat zijn kinderen in 't — loopen*, zonder toezicht ; *zij sloegen, schoten in 't* —, zonder te zien waar; 2 *er zit veel — in deze bosschen*: *klein* —, hazen, fazanten, patrijzen, snippen en ander gevogelte ; *rood* —, herten, reeën ; *zwart* —, wilde zwijnen; —**achtig** (*smakend naar wild*), bn.; —er, —st: *dit vleesch heeft een* —*en smaak* ; —**baan** (*omheind jachtgebied*), v. —banen ; —**braad** (*gebraden vleesch van wild*), o. gmv.; —**dief** (*strooper*), m. —ven.

Wil'de (*onbeschaafde, barbaar, in natuurstaat levende*), m. en v. —n : in het parlementaire leven beteekent — een lid, dat zich bij geen der partijen aansluit (Germ.).

Wil'debras (eig. scheepst. *wild slingerende bras* ; fig. *wild kind*), m. —sen.

Wil'deling (*wilde, niet veredelde boom, vooral wilde appel*), m. —en, ook de vrucht er van.

Wil'deman (1 *ruwe persoon, woestaard* ; 2 wapenk. *afbeelding van een naakten reus, gewapend met een knots*), m., in bet. 1 —nen ; in bet. 2 —s : 1 *de* — *of reus der Middeleeuwsche vertellingen* ; 2 *het Bossche wapen heeft twee* —*s als tenants.*

Wil'dernis (*woestenij, woeste streek, waar de natuur vrij spel heeft*), v. —sen.

Wild'heid (*het wild zijn: wilde staat*), v. gmv.

Wild'pastei (*pastei v. het vleesch v. wild*), v. —pasteien ; verg. H a z e n p a s t e i ; —**schut** (*jager*), m. —schutten, ook: W i l d ' s c h u t t e r, m. —s ; —**stand** (*rijkdom aan wild*), m. gmv. ; —**strooper** (*wilddief* ; *man, die zonder jachtakte wild bemachtigt*), m. —s ; —**vang** (*een in wilden toestand gevangen dier*, onstuimig paard ; ook onbesuisd mensch), m. —en : *een echte* — ; —**vreemd** (*totaal vreemd*), bn.: *ik ben hier* — ; *die man is mij* —, geheel onbekend.

Wild'zang 1 (*druk kind*), m. en v. —en ; **2** (*gezang van één of meer vogels in de vrije natuur* ; ook : *de vogels zelf*), m. gmv.; *de — van het woud* ; *wat heeft de — stof* (Vondel)*!*

Wilg (plantk. *e. onzer loofboomen met zeer buigzame takken, spichtige bladeren en katjes*), m. —en: de —en groeien op vochtige plaatsen aan den waterkant, zie W a t e r w i l g ; er zijn vele soorten in ons land : zegsw. *de lier aan de wilgen hangen*, geen gedichten meer schrijven, zie L i e r ; zie ook : S c h i e t—, K n o t—, T r e u r w i l g.

Wil'geblad (*blad v. e. wilg*), o. —eren, blaren; —**boom,** m. —en; —**loot** (*twijgje v. e. wilg*), v. —loten ; —**tak,** m. —ken.

Wil'genbloesem (*bloesem v. de wilgen*), m. —s; —**bosch** (*bosch v. wilgeboomen*), o. —bosschen; —**hout** (*hout v. wilgeboomen*), o. gmv.; —**laan** (*laan v. wilgen*), v. —lanen ; —**loover** ([*takken*] *met wilgebladeren*), o. gmv.; —**zwam** (*zwam op wilgeboomen*), v. gmv.

Wilhelmi'na's-oord (*2e kolonie van de Maatschappij v. Weldadigheid, bestaande uit tal v. woningen, naar Wilhelmina, gemalin v. Willem V, geheeten*), o. gmv.

Wilhel'mus(lied) (*beroemd Ned. volkslied van omstreeks 1568*), o. gmv.: dichter en componist zijn niet met zekerheid bekend; zegsw. *dat zijn ze, die — blazen*, dat zijn onze mannen, dat zijn onze helpers.

Willebror'dus, de Apostel v. Nederland, eerste bisschop v. Utrecht, 657—738, begraven in de abdij, thans in de basilica, v. Echternach; ook: W i l l i b r o r ' d u s, W i l ' l e b r o r d.

Wil'lekeur (1 *vrije wil, vrije verkiezing* ; 2 ongunstig : *eigenzinnigheid* ; *grilligheid*), v. gmv. : 1 *gij kunt naar — handelen* ; 2 *dat is louter* —.

Willeken'rig (*met willekeur* ; *naar eigen vrijen wil*), bn. en bw.; —er, —st : *e.* —*e behandeling*, eigendunkelijk, eigenmachtig ; — *handelen.*

Wil'(le)loos (*geen eigen wil hebbend*), bn.; —loozer, —t: *e.* —*looze onderwerping*, zich geheel in de macht stellend v. e. ander ; *hij was het — werktuig van dien tiran.*

Wil'lempje (*gouden tientje*), o. —s, ook : *gouden willem*, gehalte 0.9; *de dubbele willem, f* 20.00; *de halve* —, *f* 5.00 (dit heette ook gouden vijfje) ; zie N e g o t i e p e n n i n g.

Wil'lemsoord (*3e kolonie v. d. Maatschappij van Weldadigheid, bestaande uit tal van woningen, n. koning Willem I geheeten*), o.

Wil'lemsorde, v.; z. M i l i t a i r e —.

Wil'lemstad (aardr. *Noordbrab. stad aan het Hollandsch diep*), v. gmv.: zegsw. *het is of zit er niet zoo breed als voor de* —, men bezit er weinig of niets; *naar de Klundert zien, of de — in brand staat*, scherts. scheelzien.

Wil'lemsvaart (aardr. *kanaal in O.*), v. gmv.: *Zuid*—, v.: kanaal in N.-B. en Limb., zie ald.; *de Noord*—, van Zwolle naar het Katerveer aan d. Geld. IJsel.

Wil'len 1 (1 *verlangen, begeeren, eischen, wenschen* ; *zijn wil gebruiken* ; 2 *kunnen* ; 3 *zullen* ; 4 *beweren*), wilde of wou, heeft gewild : 1 *wat wil je ?, hoeveel wil je voor dat portret?, ik wil, dat je onmiddellijk vertrekt* ; de leus der kruisvaarders was : *God*

wil het; 2 met ontkenning: *die pen wil niet schrijven, mijn lamp wil niet branden*; 3 — *we gaan?* zullen; 4 *men wil, dat hij plotseling gestorven is*; **2** als zn. o.: *bij het — moet het kunnen komen.*

Wil'lens (uit *willends*: *met opzet*), bw.: *gij hebt het — en wetens gedaan*, voorbedachtelijk, opzettelijk; — *of onwillens, gij moet mee*, goedschiks of kwaadschiks; *ik ben —*, voornemens.

Wil'lig (1 *gewillig, gehoorzaam*; 2 handel: *aftrek hebbende*; *levendig*), bn. en bw.; —er, —st: 1 *e.* — *kind, karakter*, volgzaam; 2 *de markt, de beurs was —*, er was veel kooplust, de zaken gingen vlot van de hand; *de fondsen waren —*, hadden aftrek.

Wil'ligen (hand. *gewild, gevraagd worden, in prijs stijgen, duurder worden*), willigde, is gewilligd: *de tarwe begint te —, de markt willigt.*

Wil'loos, bn.; zie W i l l e l o o s.

Wils'beschikking, v. —en: *uiterste —*, testament; —**kracht** (*kracht van wil*), v. gmv.: *Napoleons — was ontzettend groot*, verg. E n e r g i e.

Wil'ster (dierk. *de grootste soort van pluvier in ons land*), v. —s: *de blanke —*, zilverpluvier; de — is de Friesche naam van de goudplevier; zie P l u v i e r.

Wilvaar'dig (*bereidwillig, gaarne, gedienstig*), bn. en bw. w. i. g.

Wim (*wieme*), v. —men; beide gew.

Wim'ber (dierk. *karperachtige zeevisch in de Oost- en de Noordzee*), m. —s.

Wim'pel (*lange, smalle vaan*, inz. *lange 2-puntige scheepsvaan*), m. —s: zegsw. *met vlag en — iets winnen*, met glans, met eer en roem.

Wim'per (*een der haartjes, ingeplant op den rand van elk der oogleden*), v. —s: *lange —s.*

I. Wind (*beweging v. d. dampkring*; *luchtstroom*), m. winden: e e n d w a r r e l —, e e n l a n d —, e e n r u k —, e e n w e r v e l —, e e n z e e —, zie ald.; *een tegen* —; zie ook: B r i e s, C y c l o o n of T y p h o o n, K o e l t e, O r k a a n, P a s s a a t, M o e s s o n, S a m u m, Z e f i r; zegsw. *de — waait nu uit een anderen, uit een verkeerden hoek*, de omstandigheden zijn nu geheel anders, werken nu tegen; *hij heeft den — in het zeil*, een voordeeligen wind, voorspoed; *in den — slaan*, zich om iets niet bekommeren, iets veronachtzamen; *een waarschuwing in den — slaan*; *deze loerah heeft den — onder zijn volkje*, ze zijn bang voor hem; *hij draait met alle —en*, hij gaat mee met alle partijen, heeft geen eigen richting; *hij kreeg den — van voren*, een uitbrander, een standje; *wie — zaait, zal storm oogsten*, wie onrust stookt, zal er het slachtoffer van worden, het kwaad loont zijn meester; *men kan van den — niet leven*, men moet een middel van bestaan hebben; *een voor-de-wind*, voorspoed, de wind in 't zeil; *het gaat hem voordewind*, voorspoedig; *een bij-de-wind*, als de wind meer dan dwars inkomt of invalt; *boven den —*, scheepst. in de richting van den wind, d. i. vanwaar de wind waait; *wij hadden een groot vaartuig boven den — in 't vizier gekregen*; *onder den —*; van den wind af; in het eerste geval nadert het schip meer en meer, in het tweede verwijdert het zich.

II. Wind (*windhond, jachthond*), m. winden.

Wind'as (*lier: werktuig met horizontale rol voor h. opheffen v. zware lasten*), o. —assen.

Wind'bloem (*anemoon*), v. —bloemen.

Wind'boom (*handspaak, waarmede e. spil wordt rondgedraaid*), m. —boomen.

Wind'breker (*wilde gans, zwaan enz., die als voorste in de vluchtorde eener* v *vliegt*; *snoever, pocher*), m. —brekers; —**buil** (*windmaker, snoever*), m. —builen; —**druk** (*door een wind uitgeoefende kracht op eenig vlak*), m. gmv.

Win'de (*katrol, windas, dommekracht*; plantk. *zich windende plant, de haagbloem*), v. —n; verg. A k k e r w i n d e.

Wind'ei (*ei zonder kalkachtige schaal*), o. —eieren: zegsw. *dat zal hem geen —eieren leggen*, hij zal er wel veel profijt bij hebben, groot voordeel.

Win'del (*strook linnen, windsel*), m. -en, -s.

Win'den (1 *omwikkelen*; *zwachtelen*; 2 *ophijschen met een windas*; 3 van een kaapstander: *draaien*), wond, heeft gewonden: 1 *een doekje om den vinger —, garen op een haspel —*; 2 *lasten —*; 3 *den kaapstander —* (om het anker te lichten).

Win'dend, bn.: —*e slingerplanten*, die zich als een schroeflijn om takken en stengels v. andere planten winden; z. L i a n e n.

Win'derig (*met wind*), bn.: *het is — weer*, het waait; fig. *een —e stijl*, opgeblazen, gezwollen; *een — jongmensch*, blufferig, drukte makend.

Wind'gat (*luchtgat in ijs*), o. —gaten; —**haak** (*haak om deuren enz. vast te zetten*), m. —haken; —**haan** (*weerhaan*), m. —hanen; —**halm** (*onkruid tusschen haver, gerst of rogge, vooral op zandgrond*: *een soort van gras*), m. —en; —**handel** (*een soort van speculatief kansspel, waarbij het niet te doen is om waar voor zijn geld te ontvangen, maar alleen om het voordeel te hebben van het prijsverschil*), m.: *verbod der Staten tegen den — in granen* (1756); —**harp** (muz. *harp, waarvan de snaren door den wind tonen geven*), v. —en, z. A e'o l u s h a r p of É'o l u s h a r p; —**haver,** v. gmv., zie V l o k h a v e r; —**hoek** (*streek, van waaruit de wind waait*; ook: *plaats, waar het altijd waait of winderig is*), m. —hoeken; —**hond** (*lange, rankgebouwde snelle hond*), m. —en, zie: H a z e n w i n d of W i n d; —**hoos** (*snelle, draaiende wervelwind*), v. —hoozen, zie H o o s.

Win'dig (van het weer: *winderig*), bn.; —er, —st: *een —e dag, het is — weer*, er is nogal wind; —**kanaal** (*in het orgel, het kanaal tusschen blaasbalg en windkas*), o. —kanalen; —**kant** (*kant, waar de wind vandaan komt*), m. gmv.; —**kas** (*in het orgel, de verzamelplaats van den wind door de blaasbalgen aangevoerd*), v. —kassen; —**ketel** (nat. *een met lucht gevuld reservoir bij zuig- en perspompen*, o.a. *in een brandspuit, waarin het water wordt geperst, dat vervolgens door de spanning dier lucht naar de uitstroomingspijp wordt gestuwd*), m. —s; —**klep** (*luchtklep aan orgels en stoomwerktuigen*), v. —pen; —**kracht** (*kracht, door den wind uitgeoefend*), v. gmv.; —**lade**

(*langwerpige lade als deel van het windkanaal, waarop de orgelpijpen staan*), v. —laden; —**maker** (bij droogінrichtingen: *werktuig om wind te maken*; fig. *druktemaker, pochhans*), m. —s; —**meter,** m. —s, zie Anemometer; —**molen** (*molen, die door den wind wordt gedreven*), m. —s : de eerste — werd in Westzaan in 1439 gebouwd ; zegsw. *tegen —s vechten*, zooals Don Quichotte, deed, d. i. een denkbeeldig gevaar bestrijden. ook : *tevergeefs werk doen* ; —**motor** (*werktuig, in werking gebracht door den druk van den wind*), m. —s, —moto'ren : *een — dient in parken veel tot het oppompen van water voor besproeiing.*

Wind'om (plantk. *akkerwinde, zwarte-winde, klokjeswinde, duizendknoopbal*), v. gmv.

Wind'plank (*deel van een molenwiek*), v. —planken, ook, Windbord; —**reep** (scheepst. *touw of looper, om de stengen op te hijschen*), m. —en ; —**richting** (*richting, waarin de wind waait*), v. —en : *de meest voorkomende —en zijn bij ons W. tot Z.-W., in 't voorjaar N. en N.-O.* ; —**roer** (*windbuks, geweer, dat door samengeperste lucht werkt*), o. —en ; —**roos** zie Kompasroos), v. —rozen ; —**schade** (*schade, door den wind veroorzaakt*), v. gmv. ; —**scherm** (*schut tegen den wind, den tocht*), o. —en; —**schut** (*windscherm*), o. —schutten ; —**sel** (*zwachtel, lap, band, doek, luier*), o. —s, —en; —**snelheid** (*snelheid v. d. wind uitgedrukt in meters per seconde meestal van 0—40 M.*), v. —snelheden; —**spaak** (*windboom*), v. —spaken; —**spil** (*windas, kaapstander*), o. —spillen; —**stil** (*zeer kalm van wind*), bn.: *het is op zomeravonden vaak* —, bladstil ; —**stilte** (*het windstil zijn ; stilstand van wind*), v.: *— in den Stillen Oceaan* ; —**stoot** (*ruk of stoot van den wind*), m. —en : *een felle —*, windvlaag; —**streek** (*hoek, waaruit de wind komt*; ook, *luchtstreek*), v. —streken: er zijn 32 —streken op de kompasroos ; —**vaan** (*weerhaan* ; ook scheepst. *gekleurd vlaggetje aan den top v. d. mast op binnenschepen*), v. —vanen ; —**vang** (scheepst. *het opvangen van den wind*), m. gmv.: *een zeil ten — stellen* ; —**vijzelmolen** (*windwatermolen, om 't water uit e. polder of plas naar boven te voeren*), m. —s ; —**vlaag** (*plotselinge windruk*), v. —vlagen ; —**vleugel** (*molenwiek ; regulator in een speeluurwerk, in een speeldoos enz.*), m. —s ; —**waarts** (*naar den windkant, loefwaarts*), bw.; —**watermolen** (*watermolen door windkracht in beweging gebracht*), m. —s; —**wijzer** (*vaantje of haan, om den windhoek aan te wijzen*), m. —s ; —**zak** (*doedelzak* ; fig. *grootspreker, windbuil*), m. —zakken.

Win'fried, m.; zie Bonifacius.

Win'gerd (*wijnstok*), m. —s, —en ; *wilde* —, bekende klimplant; zie Wijngaard.

Win'gerden (*ineenslingeren, vlechten*), wingerdde, heeft gewingerd ; meest als volt. deelw.: *een krans, door zusterhand gewingerd* (Schaepman).

Win'gewest (*veroverde landstreek*), o. —en.

Win'jewanje (*onbekend oord*), o.: *hij is vertrokken naar 't land van* —, schertsend.

Win'kel (1 *hoek* ; 2 *verkoopplaats of huis* ; 1 —en of —s ; in bet. 2 en 3 —s : 1 *zoeken* 3 *werkplaats v. ambachtslieden*), m. in bet. *in alle —en en hoeken*, overal ; *een lorgnet, dat geschikt was om in den — van het oog te blijven staan* (C. O.) ; zie ook : Oogwinkel, Schuilwinkel; 2 *een kruideniers—, een garen—, een verf—, een laken —, een sigaren— enz.* ; *een straat vol mooie —s* ; 3 *er werken op den — van dien timmerman tien knechts.*

Win'kelbank (*toonbank*), v. —banken; —**bediende** (*iem., die in e. winkel de klanten helpt enz.*), m. —n; —**dochter** (*vrouwelijke winkelbediende*; fig. *artikel of boek, dat reeds overjarig in den winkel ligt, een of ander onverkoopbaar artikel of boek*), v. —s.

Win'kelen (*de winkels bezoeken of bekijken*), winkelde, heeft gewinkeld : *de dames gingen —.*

Win'kelhaak (*rechte hoek : gereedschap van d. teekenaar, den timmerman enz. tot het afzetten van rechte hoeken ; rechthoekige scheur in een kleedingstuk*), m. —haken.

Win'kelhouder (*winkelier ; winkelier-zetbaas*), m. —s : *hij is — van Eigen Hulp* ; —**houdster,** v. —s; —**huis** (*huis, geschikt om er winkel in te houden ; huis met winkel aan den voorkant*), o. —zen : *te koop een — en twee heerenhuizen ; een straat vol —huizen* ; —**ier'** (*man, die winkel houdt*), m. —s ; —**ier'ster,** v. —s ; —**inventaris** (*staat der goederen, in den winkel voorhanden of aanwezig*), m. —sen ; —**jongen** (*knechtje, loopjongen in een winkel*), m. —s ; —**juffrouw** (*vrouwelijke winkelbediende, winkeldochter*), v. —en ; —**kaart** (*kaart, waarop behoeftigen in een daarop vermelden winkel waren kunnen halen*), v. —en ; —**kast** (*uitstalkast van een winkel, vitrine* ; ook : *kast in den winkel*), v. —en ; —**knecht** ([*loop*]*knecht voor een winkel*; fig. *onverkoopbaar artikel*), m. —en; —**lade** (*geldlade in de toonbank*), v. —n; —**merk** (*nommer of teeken van in- en verkoop op geprijsde goederen*), o. —en : *het — is een winkelgeheim* ; —**nering** (*klandizie in een winkel*), v. —en : *de — is daar aan 't verloopen* ; —**opstand** (*toonbank, rekken, vakken, al het staand kast- en vakwerk*), m. gmv.: *te koop, een —*; —**prijs** (*prijs, waarvoor de waren in een winkel verkocht worden*), m. —zen ; —**raam** (*uitstalraam*), o. —ramen ; —**schuld** (*in één of meer winkels gemaakte schuld*), v. —en ; —**sluiting** (*verplichte sluiting van al de winkels in een gemeente*, b.v. *'s avonds om 8 of 9 uur*), v. gmv.: *gemeentelijke —* ; —**stand** (*deel der stad, waar de winkels zijn* ; ook : *de stand der menschen, die winkel houden*), m. —en: *gelegen op een der eerste —en* ; —**vereeniging** (*coöperatieve vereeniging, die winkels exploiteert en waarvan de leden aandeel in de winst ontvangen*, b.v. *van Eigen Hulp*), v. —en ; —**waar** (*kruidenierswaren, manifacturen ; al, wat in een winkel verkocht wordt*), v. —waren ; —**zaak** (*affaire*), v. —zaken.

Winket' (*sluipdeurtje, deurtje of poortje in e. groote poortdeur*), o. -ten; z. Klinket.

Win'naar (1 *iem., die overwint*; 2 *iem., die wint in een wedstrijd, spel enz*), m. —s, —naren : 1 w.g. meest : Overwin-

naar; 2 *na afloop der wedstrijden werden de prijzen met een korte toespraak aan de winnaressen en —s uitgereikt.*

Win'nen (*verkrijgen, verdienen, iets bekomen, voordeel behalen*), won, heeft gewonnen : *zijn brood —*; *een prijs —*, behalen ; *een veldslag —*; *hij zal zijn kost wel —*, verdienen ; *de bijen — honig*, verzamelen; zegsw. *zoo gewonnen, zoo geronnen*, wat met weinig moeite of op oneerlijke wijze verkregen wordt, blijft niet lang in iems bezit ; *wie niet waagt, zal niet —*, zie Wagen.

Win'ner (*iem., die wint in een wedstrijd, een spel enz.*), m. winners : *de pot is voor den eerlijken —.*

Win'plaats (*plaats, waar water gevonden wordt voor een of andere waterleiding ; watervoedingsplaats ; prise d'eau*), v. —en : *de — der duinwaterleiding.*

Winst (*hetgeen men wint ; voordeel, profijt, geldelijk overschot, deel v. d. ondernemer*, d. i. *van fabrikant, handelaar, landbouwer* ; handel: *het bedrag v. d. verkoop, verminderd met inkoopsprijs plus de onkosten*), v. winsten : *met — verkoopen ; rijke —en, die een fabriek afwerpt ; netto —*, zuivere —; *bruto —*, winst, waar de kosten van verpakking enz. nog af moeten ; **—aandeel** (*dividend*), o. —aandeelen ; **—bejag,** o. gmv.; **—derving** (*het missen v. winst*), v. —en; **—en verlies'rekening** (*het berekenen van winst en verlies ; afdeeling van het handelsrekenen ; rekening in het grootboek, waarbij de geldelijke voor- en nadeelen worden verantwoord*), v. gmv.; **—gevend** (*winstopleverend*), bn.: *e. —gevende handel ;* **—marge** (*grens, tot welke men winst mag maken op regeeringswaren*), v.: *de — was door den minister niet ruim genoeg genomen;* **—verdeeling,** v. —en.

Win'ter (*het vierde jaargetijde*, nl. *van 21 Dec. tot 21 Maart*), m. —s: *e. strenge —, e. ouderwetsche —*, zeer koud met langdurige vorst; verg. Kwakkel— ; *des winters*, in den wintertijd ; *hij heeft den — in de voeten*, pijnlijke aandoening, zwelling door de kou ; zie —voeten, —handen; *de — des levens*, de oude dag, de ouderdom ; *we hebben dit jaar nog geen — gehad*, winterkou ; **—aardappel** (*provisie-aardapp.*), m. —en : *de —en blijven den heelen winter goed ;* **—achtig** (*lijkende op den winter, als in den winter*), bn.: —er, —st: *het begint al — te worden;* **—appel** (*appel, die den winter door gaaf blijft*), m. —s, —en ; **—avond** (*avond v. e. winterdag*), m. —en ; **—bed** (*bedding eener rivier bij hoogen waterstand in den winter*, nl. *van October tot Mei*), o. —den ; **—bloeister** (*kamerplant, die in den winter, soms in November, al bloeit*), v. —s, zie Cyclame en Primula; **—boei** (litteraire taal: *het ijs* inz. *op rivieren en wateren*), v.: *de Rijn, ontslagen van de —* (Borger).

Win'tercursus (*leergang, welke gedurende de wintermaanden wordt gegeven*), m. -sen ; **—dag** (*e. der dagen van het winterseizoen ; de winter*), m. —dagen: *e. koude —, bij —;* **—dienst** (*regeling v. d. dienst op spoorwegen, stoombooten enz. voor of gedurende d. winter*), m. —en: *de — begint op de S.S. d. 1en October;* **—dijk** (*hooge dijk, om 's winters het water van rivier, beek enz. bij hoogen vloed tegen te houden*), m. —en, verg. Zomerdijk ; **—dracht** (*dracht of kleedij voor of in den winter*), v. —en.

Win'teren (*vriezen, sneeuwen, koud zijn in de winterdagen*), winterde, heeft gewinterd: *het —de fel in de dagen van Napoleons terugtocht ; 't begint al vroeg te — v. 't jaar.*

Win'tergenoegen (*uit- of ontspanning in het winterseizoen*), o. —s; **—gerst** (*gerst, die in 't najaar gezaaid, den winter over staat*), v., ook, —*garst*; **—gezicht** (*gezicht in den winter* ; ook : *schilderij met een winterlandschap*), o. —en ; **—goed** (*baaien of wollen winterstoffen, winterkleeding*), o. —eren : *inslag van —*; **—graan** (*graan, dat in 't najaar gezaaid wordt en de winterkou doorstaat*), o.—granen, b.v. —*gerst, —koren, —rogge enz.* ; **—groen** (*plantengeslacht, dat in den winter groen blijft*, gew.; *klimop*), o. gmv.; **—groente** (*die* nl. *'s winters gegeten kan worden*), v. —n ; **—haar** (*dikke haardos bij de dieren in den winter*, b.v. *v. paarden, ezels, pelsdieren enz.*), o. —haren ; **—halfjaar** (*tijd v. 1 Oct.—1 April*), o. —jaren : *alle —jaren lijdt hij aan rheumatiek ;* **—handen** (*opgezwollen, ontstoken handen in den winter*), v. mv., verg. —voeten; **—hard** (van planten : *bestand tegen den winter*), bn. : *—e asters ;* **—haven** (*zee- of rivierhaven, waar de schepen den winter kunnen doorbrengen*), v. —s ; **—hoed** (*hoed voor 's winters*), m. —en ; **—jas** (*dikke* [*over*]*jas*), v. —jassen ; **—kaai, —kade** (*hooge dijk tegen den hoogen waterstand eener rivier in den winter*), v. —kaaien, —kaden ; **—kers** (*roodlobbige steenraket, barbarakruid*), v. gmv.

Win'terkleeren (*kleeren voor den winter ; dikkere, warmere kleeren*), o. mv.; **—koning** (gesch. *koning, die slechts e. winter geregeerd heeft*), m. gmv.: — is de spotnaam van Frederik V van de Pfalz, omdat zijn koningschap in Bohemen maar één winter duurde, 1620 ; als verkleinwoord : **—koninkje** (dierk. *klein zangvogeltje, dat den winter bij ons overblijft*), o. —s ; ook : Tuinkoninkje, Tuinsluipertje ; **—koren** (*koren, dat in het najaar gezaaid wordt*), o. gmv. ; **—kost** (*kost, dien men bij voorkeur 's winters eet*), m. gmv. ; **—koude** (*koude van of als in den winter*), v. gmv. ; **—kraai** (*bonte kraai, ka, kerkkraai, die bij ons overwintert*), v. —kraaien; **—kwartier** (*verblijfplaats* [*van een leger*] *des winters*), o. —en : *het leger had de —en betrokken*, d.i. had zijn kamp opgebroken, om in een vesting te overwinteren ; **—landschap** (*landstreek met sneeuw en ijs* ; ook : *schilderij met zulk een landschap*), o. —pen ; **—leeuwerik** (*standvogel onzer kusten*), m. —en ; **—leven** (*levenswijze in den winter*), o. gmv.; **—ling** (plantk. *dollekervel*), v.gmv.; **—maand** (*December, waarin de winter aanvangt* ; ook : *een der drie maanden, December, Januari, Februari*), v. —en : *de donkere treurige —en;* **—mantel** (*dikke* [*dames*]*mantel*), m. —s ; **—nacht** (*nacht v. e. winterdag*), m. —en ; **—paleis** (*paleis, dat* inz. *'s winters bewoond wordt*), o. —zen: *het — te Petrograd ;* **—peer** (*peer, die in den*

winter goed is), v. —peren ; **—peil** (*peil v. h. polderwater in den winter*), o. gmv.: het — is in den regel lager dan het zomerpeil, omdat er dan meer regenval is; —**provisie** (*wintervoorraad*), v. —s. —siën; —**rogge, —rog** (*rogge, die in 't najaar gezaaid wordt*), v. gmv., zie Wintergraan ; —**sch** (*winterachtig*), bn.: *een —e dag* ; —**seizoen** (*het getij van den winter*), o. —en.

Win'terslaap (*toestand van verdooving gedurende d. winter*), m. gmv.: *vleermuizen houden e. —, evenzoo slakken, slangen, beren, kikvorschen enz.* ; fig. *het landschap in zijn —*; —**sport** (*sport, die alleen 's winters beoefend wordt : schaatsenrijden, skiloopen, sleeën enz.*), v. gmv. ; —**stof** (*warme stof voor winterkleeren*), v. —stoffen ; —**taling** (*wilde kleine eend of krikeend, die in 't voor- en najaar hier veel voorkomt*), m. —en ; —**tarwe** (*tarwe, die in 't najaar gezaaid wordt*), v. gmv.; —**teekens** (*teekens v. d. dierenriem*, nl. *Steenbok, Waterman, Visschen*), o. mv., zie Zodiak ; —**temperatuur** (*temperatuur van het winterseizoen*), v. gmv. ; —**tijd** (*tijd, dat het winter is*), m. gmv.; —**tuin** (*kunstmatig, binnenshuis aangelegde en onderhouden tuin voor den winter*), m. —en : *Krasnapolsky te A'dam heeft een fraaien —*; —**vermaak** (*—genoegen*), o. —maken ; —**voeten** (*door de kou ontstoken voeten*),m. mv., verg. Winterhanden ; —**vogel** (dierk. *vogel, die den winter bij ons doorbrengt, of hier komt overwinteren*), m. —s; —**voorraad** (*provisie, die men voor den winter inslaat*), m. —voorraden ; —**weder** (*koud weder in of als in den winter*), o. gmv., ook, —weer ; —**zalm** (*zalm, die tijdens den winter gevangen wordt*), m. —en ; —**zanger** (*bastaard-nachtegaal*), m. —s ; —**zonnestand** (*stand der zon op 22 Dec.*), m. gmv., zie Solstitium ; —**zonnetje** (*vriendelijke zonneschijn in den winter*), o. —s.

Win'zucht (*begeerte naar winst, zucht om geld te verdienen*), v. gmv.

Wip 1 (fig. *sprong, snelle beweging*), m. gmv.: zegsw. *in een —*, zeer vlug, in een oogenblik ; **2** (*wipplank* ; *balans eener ophaalbrug*), v. —pen ; **3** tw. : —, *daar was hij weer !*

Wip'brug (*ophaalbrug, valbrug*), v. —bruggen; —**galg** (*strafwerktuig in oude dagen*), v. —en: met een — werd de veroordeelde bij de armen snel in de hoogte gehaald, en dan liet men hem neervallen ; —**hout** (*hefboom, om zware lasten te lichten*), o. —en ; —**neus 1** (*neus waarvan de punt een weinig naar boren draait*), m. —zen ; **2** (*persoon met een wipneus*), m. en v. —neuzen.

Wip'pen (1 *zich snel en licht bewegen uit, over of naar iets* ; 2 *snel op en neer gaan* ; 3 *wankel staan* ; 4 *op de wipplank spelen* ; 5 *den voet lichten*), wipte, is gewipt : 1 *uit de kamer —, uit het venster —, over e. sloot —*; *er was brand en de jongen wipte er gauw heen*; fig. iets vluchtig of oppervlakkig behandelen: *over de moeielijkheden heen —*, verg. Uitwippen : 2 *de plank wipte, en hij viel in de sloot* ; 3 *dat tafeltje wipt* ; 4 *de kinderen kunnen in dien tuin schommelen en —*; 5 *een ambtenaar —*, hem zijn ambt doen verliezen ; *de minister is door de oppositie gewipt.*

Wip'per (*iem., die wipt* ; *hijschtalie van een eenschijfsblok met looper*), m. —s ; —**perig** (*wankel, onvast staande*), bn.: *een — bankje* ; —**pertje** (*hefboompje in een piano, waardoor de hamertjes in beweging worden gebracht*; gmz., *borreltje*), o. —s: *een — nemen*, verg. Spatje ; —**plank** (*plank, om op te wippen*), v. —en ; —**staart** (*kwikstaart*), m. —en; —**stoel** (*schommelstoel*), m. —en.

Wir'war (*doolhof*), m.: *de — van gangen en dwarsgangen der loopgraven*; fig. *een — van indrukken.*

Wis (*stellig, zeker, vast*), bn. en bw.; —ser, meest —: *een —sen dood tegemoet gaan; niets is —ser dan dat*; spreekt. *oom komt — en zeker*, zeer stellig ; zie Gewis en Ongewis.

I. Wisch (*veegdoek, wischlap*), v. wisschen.

II. Wisch (*teen, twijg, bundeltje*), v. wisschen: *een — stroo of een stroo—*; Wisch **I** en **II** zijn etymologisch verwant.

Wisch'doek (*poetsdoek, vaatdoek*), m. —en.

Wis'jewasje, wis'sewasje (*kleinigheid, nietigheid*), o.: meerv. —s: flauwiteiten, uitvluchten, onbeteekenende praatjes.

Wis'kunde (letterl. *wisse* of *zekere kunde* : *meetkunde en algebra*) v. gmv.: — **kundig 1** (*behoorende tot, betrekking hebbende op de wiskunde*), bn. en bw.: *een — betoog, iets — vaststellen*; —*e reserve*, de door den wiskundigen adviseur eener levensverzekering-maatschappij vastgestelde reserve ; **2** —**e** (*kenner der wiskunde*), m. —n: *Archimedes* (287—212 v. C.) *was een groot —*; —**kunst** (*wiskunde*), v. ; —**kunstenaar** (*wiskundige*), m. —s; —**kunstig,** bn. en bw.: *een —e stelling* ; *het is — zeker.*

Wis'pelen (*schudden, heen en weer bewegen* ; ook : *zacht spreken, fluisteren*), wispelde, heeft gewispeld : *zit zoo niet op je stoel te —.*

Wis'pelstaarten: zie Kwispelstaarten.

Wispeltu'rig (*veranderlijk, ongestadig, onstandvastig*), bn en bw.; —er, —st : *tante is wat — van aard* ; — *handelen.*

Wis'schen (*vegen, reinigen, afvegen*), wischte, heeft gewischt: *zich het zweet van het voorhoofd —*; —**scher** (*iem., die wischt; veger* ; *voorwerp om mee te wisschen of schoon te vegen*), m. —s.

Wis'se (*oude benaming voor Stère*), v. —n.

Wis'sel (1 *wisselbrief* ; 2 *inrichting met hefboom om een trein op een ander spoor te brengen* ; 3 *verandering* ; *keer*), m. wissels ; 1 *de looper ging met de —s uit* ; *op iemand een — trekken* ; *een — op zicht* ; *de vervaldag van een —*; *een — aflossen* ; *een — overdragen* ; 2 *een — verzetten, een — overhalen, een — vastzetten* ; 3 *dat is een heele — in ons lot*, wisseling.

Wis'selaar (*iem., die groot geld ruilt voor klein geld, ook vreemde munten omzet* ; *geldhandelaar*), m. —s en —laren.

Wis'selagent (*iem., die voor rekening van een ander geld wisselt* ; *agent eener wisselbank*), m. —en ; —**agentschap,** o. —schappen ; —**arbitrage** (handel. zie Arbitrage), v. gmv.; —**bank** (*bank voor den wisselhandel, bank, die zich belast met*

het disconteeren van in het buitenland betaalbare wissels, ook met het omwisselen van vreemde muntspeciën), v. —en ; —**beker** (*beker, die telkens het bezit wordt van die vereeniging of dien persoon, die het kampioenschap in een of andere sport verwerft*), m. —s: *spelen om den* —; —**bouw** (landb. *jaarlijksche afwisseling van teelt op denzelfden akker*), m. gmv.

Wis'selbrief (*wissel; geschrift, waarbij iem.*, de trekker, *aan een ander, elders woonachtig*, den betrokkene, *verzoekt een bepaald bedrag uit te keeren aan een derde*, den nemer of houder), m. —brieven : algemeen zegt men W i s s e l ; zie C h e c k, P r o m e s s e, A c c e p t a t i e, A c c e p t.

Wis'selen (*het een voor het ander geven, omruilen*), wisselde, heeft gewisseld : *groot geld voor pasmunt* —; *bankpapier* —, voor contanten ; fig. *woorden* —, met elkaar spreken, ook, twisten ; *brieven* —, over en weer schrijven; *een kogel met elkaar* —, duelleeren op het pistool ; verder, veranderen : *alles wisselt en vergaat*; *bij een diner de borden, de flesschen* —; *klein broertje wisselt van tanden*. de melktandjes vallen uit en worden vervangen door andere ; *op reis in vroeger dagen van paarden* —, versche paarden nemen, b.v. voor diligence, post- of reiskoets.

Wis'selkantoor (*bank, waar men vreemd geld kan omzetten*), o. —kantoren; —**koers** (*stand van den agio, percentage, stand van den wisselinterest*), m. —en ; —**loon** (*courtage*), o. —loonen; —**looper** (*kantoorlooper, die wissels int*), m. —s; —**makelaar** (*tusschenpersoon in den handel*), m. —s ; —**noteering** (*geregelde opgave van den wisselkoers*), v. —en ; —**protest** (*dwang tot wisselbetaling*), o. —en; —**provisie** (*wisselloon*), v. gmv. ; —**recht** (*regelen en wetten in den wisselhandel*), o. gmv.; —**reductie** (*berekening, om de contante waarde van een afgegeven wisselbedrag te bepalen*), v.: — is de berekening van het wisselbedrag, dat men voor een bepaalde som kan bekomen ; —**rekening** (*theorie over den wisselhandel* ; ook : *waardeberekening van den wissel*), v. gmv.; —**ruiterij** (*operatie met wissels, om zich tijdelijk geld te verschaffen*), v. gmv.

Wis'selstand (*stand van den wissel op een spoorbaan*), m. —en.

Wis'selstroom (*electr. stroom, waarvan periodiek de intensiteit en richting veranderen*), m. —en ; zie G e l i j k s t r o o m.

Wis'seltand (*nieuwe tand, als er een melktand bij een kind uitvalt*), m. —en.

Wisselval'lig (*onbestendig, veranderlijk, onzeker*), bn.; —er, —st: *de krijgskans is* —; —**heid**, v. —heden: *de — v. 's menschen geluk, van den oorlog*, onzekerheid.

Wis'selwachter (*spoorbeambte, die op de wissels v. e. spoorvak heeft te letten, met het verzetten enz. er van belast is*), m. —s.

Wis'selzegel (*gezegeld papier voor wisselbrieven, los zegelje voor e. wissel*), o. —s.

Wis'selwerking (*wederkeerige invloed, welken twee zaken, krachten, werkingen op elkaar uitoefenen*), v. —en : *er is — tusschen nationale welvaart en nationale ontwikkeling.*

Wis'sewasje, o. —s ; z. W i s j e w a s j e.

Wit 1 (*de helderste, lichtste kleur, tegenstelling van zwart* ; *blank*), bn.: *zoo — als sneeuw*, zie S n e e u w w i t ; W i t t e - D o n d e r d a g, m.: R.-K. Donderdag in de goede week, naar de witte gewaden der priesters in de kerkelijke diensten in tegenstelling met de paarse der vorige dagen ; *het —te huis*, paleis van den president der Vereenigde Staten van N.-Amerika te Washington, ook de regeering aldaar ; *de Witte terreur* de tijd der wraakverschrikkingen in Frankrijk, dadelijk na de 100 dagen of na den slag van Waterloo, 18 Juni 1815, toen de getrouwen van Napoleon I het te kwaad hadden bij de heerschende koningsgezinden (*witte leliën* van het wapen), verg. R o o d e t e r r e u r ; *de witte vlag*, vredevlag, teeken van overgave, ook van vredelievende gezindheid ; *witte wijven*, tooverkollen, ze leven nog in het volksgeloof in Geld. en O., wonen in de holen der heuvelen, meestal drie bij elkaar en heeten daarom ook *wievenbelter* (belt = hoogte, heuveltje) ; *een witte neger*, zie A l b i n o ; *een witte raaf*, zie R a a f ; — *goud*, platina ; *een witte Paschen*, Paaschdag met sneeuw ; *een witte film, bioscoop*, zedelijk goed ; *de witte week*, z. W i t g o e d ; zie ook : H a g e l w i t, M e l k w i t, Z i l v e r w i t, K r e m s e r w i t ; zegsw. *een witten voet bij iem. hebben*, in de gunst staan ; — *zien*, bleek; **2** (1 *de witte kleur* ; 2 *het wit of mikpunt van een schijf, doelwit* ; 3 boekdr. *afscheiding tusschen twee woorden*), o. gmv. : 1 *in het — gekleed* ; *kleedt een Mohammedaan zich in het — en wapent hij zich, dan wijdt hij zich ten doode* ; *het — van een ei, het — van het oog* ; zegsw. *zwart op — hebben*, een geschreven bewijsstuk ; 2 *zijn — niet uit het oog verliezen* ; *het — raken*, het doel treffen ; 3 *het — bestaat uit een lager type zonder letter.*

Wit'achtig (*min of meer wit, naar wit zweemende*), bn.: *e. —e uitslag, e. —e nevel, een — waas*; —**bol 1** (*man met wit haar*), m. —bollen ; **2** (*bepaalde grassoort*), v. gew.; —**bont**, bn. : *een — kalfje*, wit met zwart ; —**gedast** (*met witte das*), bn.: —*e heeren* ; —**geld** (*zilvergeld*), o. gmv.; —**glas** (*witgekleurd glas, matglas*), o.gmv.; —**gloeiend** (*in de hoogste mate gloeiend*), bn.; —**goed** (*wit katoenen, linnen enz. weefsel*), o. —eren : *het is in dien winkel de witte week*, nl. *uitverkoop van restanten enz. van —eren* ; —**goud** (*platina, edel metaal*), o. gmv.; —**harig**, bn.: *een —e poedel*, hebbende wit haar ; *een —e knaap* ; —**heer** (*Norbertijn, zoo geheeten naar het witte opperkleed*), m. —en ; —**heid** (*het wit-zijn*), v.: *de — van sneeuw, de — van pas gebluschte kalk*; —**hoen** (dierk. *sneeuwhoen*), o. — ders; —**hout** (*zeker Amerikaansch hout*; ook: *onbeschilderd hout*), o. gmv.; —**je** (*kleine dagvlinder, koolwitje*), o. —s; —**jes** (fig. *lief, vriendelijk*), bw.: *zij lachte* —, blijde, gelukkig; —**kalk** (*witsel voor de muren*), v. gmv.: —**kiel** (*dienstman* o.a. *aan het spoorstation*), m. —en ; —**kop** (*zekere vogel*), m. —koppen : —**kopnonnetje** (*vinkachtige zangvogel in Z.-Afrika*), o. —s : —**kwast** (*kwast, om de muren of pla-*

fonds te witten), m. —en ; —**lof** (*Brusselsch lof*), o. gmv. gew.: — *wordt* o.a. *gekweekt in den St.-Pietersberg bij Maastricht* ; —**loog** (*loog der goudsmeden en munters*), v. gmv. ; —**oog** (*witoogige aardtor, krekel*), o. —en ; —**poot** (*paard met een witten poot*), m. —en ; —**schimmel** (*wit paard*), m. —s, zie Schimmel en Appelgrauw.

Wit'sel (*witkalk*), o. gmv.; —**laag** (*laagje opgedroogd witsel*), v. -lagen; z. Witten.

Wit'staart (*bepaald soort van vogel van de grootte van een roodborstje en in Europa inheemsch, tapuit ; paard met witten staart*), m. —en.

Wit'tebrood (*e. fijn tarwebrood*), o. —en.

Wit'tebroodskind (fig. *kind van weelde, gelukskind* ; ook : *bedorven kind*), o. —eren : *de —kinderen der fortuin* ; —**weken** (*de eerste huwelijksweken*), v. mv., ook : *Wittebroodsdagen*.

Wit'te Don'derdag, o.; zie Wit **1.**

Wit'te Huis o.; zie Wit **1.**

Wit'tekind gesch. hertog der Saksers : — werd in 783 door Karel den Gr. overwonnen en liet zich in 785 doopen.

Wittekool' (*inmaakkool*), v. —koolen; zie: Zuurkool en Kabuiskool.

Wit'ten (den. van *wit*: *met witkalk bestrijken*), witte, heeft gewit: *een muur* — ; —**sel** (*kalksel*), o. gmv.; —**ter** (*werkman, die muren wit*), m. witters.

Wit'te terreur', v., zie Wit **1.**

Wit'te vlag, v., zie Wit **1.**

Wit'te-wij'ven (*tooverkollen*), o. mv. ; zie Wit **1.**

Wit'visch (*een kleine aasvisch*; ook: *zilverkleurige goudvisch*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —visschen ; **2** (*stofnaam*), v. gmv.

Wit'voet (*paard met witte voeten*), m. —en.

Wit'werker (*houtwerker, schrijnwerker in wit hout*), m. —s.

Witz (Duitsch: *grap, mop*), m. —e ; —**blatt** (Duitsch: *humoristisch blad*), o. —blätter.

Wit'zijden (*van witte zijde*), bn. : *een — japon, een — zakdoekje.*

Wo'dan, m. Germ. myth. andere naam v. Odin ; vandaar Woensdag.

Wod'ka (*brandewijn, bij de Russen*), v. gmv.: de — bevat 40 % alcohol en werd vroeger als staatsmonopolie in gezegelde flesschen verkocht ; ook : Wodki, Vod'ka, Vodki.

Woe'de (*gramschap, razernij*), v. gmv.; fig. *het schip was ten prooi aan de — der golven; in blinde* —, waanzinnigheid door toorn.

Woe'den 1 (*hevig razen en tieren, wreedheden plegen*), woedde, heeft gewoed : *'t zijn droeve tijden, als de oorlog woedt*; fig. *de storm gaat* —, verwoesting aanrichten ; **2** zn. o. : *het — der zee,* onstuimig-zijn.

Woe'dend (*zeer boos*), bn. en bw.; —er, —st : *hij werd* —, erg nijdig ; *hij keek mij — aan,* gramstorig.

Woe'ker (*onwettige winst, onmatig hooge rente of interest, geëischt door misbruik te maken van iems geldnood*), m. gmv. ; fig. *iets met — vergelden,* dubbel en dwars.

Woe'keraar (*iemand, die woeker drijft*), m. —aars, —aren ; —**aarster,** v. —s.

Woe'kerdier (*diertje, dat leeft op of in het lichaam van andere dieren*), o. —dieren : *vlooien enz. zijn —dieren*; zie Parasiet.

Woe'keren (*woeker plegen ; door woeker verwerven*), woekerde, heeft gewoekerd : *hij heeft zich zelf rijk en anderen arm gewoekerd,* op onwettige wijze geld bij elkaar geschraapt; fig. *met zijn gaven* —, *met den tijd* —, groot voordeel trekken van, zeer nuttig besteden ; —**geld** (*door woeker verkregen geld*), o. —en; —**handel** (*handel met onrechtmatige winst of met woekerwinst*), m. gmv.; —**plant** (*plant, levende en tierende op andere*), v. —en : *de zwam, de schimmel is een* —, ook, Parasiet ; —**rente** (*onmatig hooge rente*), v. —n : bij — is de bijgedachte, dat men misbruik maakt van iems geldverlegenheid ; —**winst** (*overmatige en ongeoorloofde winst*), v. —en ; —**zucht** (*zucht of hevige neiging tot woekeren; ongeoorloofde winzucht*), v. gmv.

Woe'len (1 *onrustig zijn* ; 2 *wroeten* ; 3 *losjes* [*om iets*] *winden*), woelde, heeft gewoeld : 1 *wat woelt dat kind in den slaap !* ; 2 *de mol heeft hier gewoeld,* gewroet ; *de varkens — den grond om,* werken hem met den snuit het onderstboven ; 3 *een lapje om een bezeerden vinger* —; —**ing** (*beweging, drukte, gewoel*), v. —en.

Woel'geest (*onruststoker, stokebrand, oproerkraaier*), m. —geesten.

Woe'lig (*erg beweeglijk, onrustig ; met veel drukte, verkeer*), bn. en bw.; —er, —st : *e.* — *kind,* lastig, druk; *e.* —*e straat*; *'t is hier — druk,* overdruk.

Woe'lingen (*onlusten, beroerten*), v. mv.

Woel'water (*druk persoon, vooral woelig kind*), m. en v. —waters: *de kleine Jan is e. echte* —, hij kent geen rust ; *nicht* —.

Woel'ziek (*ongedurig, onrustig* ; fig. *oproerig, omwentelingsgezind*), bn.; —er, —st.

Woens'dag (*vierde dag der week,* eig. *Wodansdag*), m. —dagen: *des* —*s,* op Woensdag ; —**avond,** m. —en ; —**markt** (*marktplein, waar des* —*s markt wordt gehouden*; ook: *markt op dien dag*), v. —en; —**middag,** m. —en; —**morgen,** m. —s.

Woens'dagsch (*op, van Woensdag*), bn.: *het was de —e bijeenkomst, de —e krant, de —e markt.*

I. Woerd, woord (*mannetjeseend*), m. —en; zie Waard.

II. Woerd (*omperkt stuk grond*) v. woerden.

Woer'haan (*fazantenhaan*), m. —hanen.

Woer'hen (*wijfje v. d. fazant*), v. —nen.

Woest (*ruw*), bn. en bw. ; —er, meest —: *een —e knaap,* wild ; *een — gevecht,* ongeregeld; —*e golven,* onstuimig, *een —e blik,* verwilderd ; *hij werd* —, boos, nijdig; fig. —*e volken,* onbeschaafd : —*e gronden,* gronden, niet geschikt voor bebouwing ; 15 % van den Nederlandschen bodem bestaat uit —e gronden, als heidevelden, duinen, zandstuivingen ; —**aard** (*wild, ruw mensch*), m. —s; —**aar'dig** (*woest van aard*), bn. en bw.; —er, —st.

Woes'te gronden, m. mv.; zie Woest.

Woes'teling (*woestaard*), m. en v. —en.

Woestenij' (*woeste, onbebouwde streek*), v. —en.

Woest'heid (*ruwheid, onbeschaafdheid*; ook: *ruwe daad*), v. in de eerste bet. gmv.; in de tweede —heden.

Woestijn' (*barre landstreek,* inz. *zandvlakte door gebrek aan water meestal onbewoond*

en zonder plantengroei), v. —en; **zie** S a h a r a; —**achtig** (*op een woestijn lijkende, als een woestijn*), bn.: *het —e binnenland van Arabië*; —**bewoner,** m. —s, zie B e d o e ï n e n; —**wind** (*wind in of uit de woestijn waaiend, droog en heet*), m. —en, verg. S a m u m; —**zand** (*stof- of stuifzand der woestijn*) o. —en.

Woiwo'de, w o j w o d' (eig. *heervoerder, hertog, vorst*; later: *stadhouder in Moldavië, Wallachije, Polen*), m. —n.

Woiwood'schap (*waardigheid, gebied van een woiwode*), o. —schappen.

Wol (*fijn, zacht haar v. sommige dieren,* o.a. *v. schapen; ook v. bladen, zaden enz.*), v., (soorten), wollen; ook, in jagerstaal, *de — v. h. haas,* zie H a a s, o.; spreekw. *Veel geschreeuw en weinig —,* veel gebluf en weinig zaaks, zie ook G e s c h r e e u w; zegsw. *in de — geverfd zijn,* onverbeterlijk zijn, alle schaamte verloren hebben; —**aap** (dierk. *aap met zilvergrauwe, wollige vacht en langen grijpstaart*), m. —apen: de —apen maken e. hoog, zingend geluid; —**achtig,** bn.: *de negers hebben — haar*; *een —e stof,* op wol lijkende; —**baal** (*groote, vierkante baal tot verzending van wol*), v. —balen; —**bereiden** (*het bereiden van wol*: *—kaarden, —kammen, —plukken, —scheiden, —spinnen enz.*), o. gmv.; —**boom,** m. —en, zie B o m b a x; —**distel** (*kaardendistel*), v. —s; —**dragend** (*wol opleverend, met wol bedekt*), bn.: *—vee.*

Wolf (1 dierk. *verscheurend dier, lijkend op een grooten hond*; 2 *naam van verschillende insecten*; 3 geneesk. *naam van verschillende ziekten*), m. —ven: 1 zegsw. *eten als een —, honger hebben als e.* —; *met de wolven in het bosch huilen,* meedoen met d. grooten hoop, zie H u i l e n; *den — bij de ooren houden,* in e. neteligen toestand verkeeren; *e. — in schaapskleeren,* huichelaar, verleider; *wee den —, die in e. kwaad gerucht staat,* zie G e r u c h t; 2 *de bijen—, korenwolf*; 3 *vretende —,* kankerachtige zweer; *— aan de tanden,* tandziekte; vr. **wolvin',** —nen; zie ook L u p u s.

Wol'fabriek (*fabriek, waar wol verwerkt wordt*), v. -fabrieken; **-fabrikant,** m. -en.

Wolf'achtig (*lijkende op e. wolf*), bn.: *de hyena is een — roofdier.*

Wolff, zie N i e u w s a g e n t s c h a p.

Wolf'kers, wolfs'kers (*giftplant*), v.gmv.; de plant heeft glinsterend zwarte bessen; zie B e l l a d o n n a en D o o d k r u i d.

Wolf'ram, —raam (delfst. *metalliek-element, dat uit verschillende ertsen verkregen wordt, grijszwart, zwaarder dan lood*), o. gmv., ook: *Wolframiet, Wolframium.*

Wolfs'angel (*wolfsklem*), m. —s; —**bezie** (*dolbes*), v. —beziën; —**gebit** (*gezamenlijke tanden van een wolf*), o. gebitten; —**gras** (*e. soort v. gras*), o. gmv.; —**hond** (*keeshond; basterd v. wolf en hond; hond voor de wolvenjacht*), m. —en; —**honger** (*geeuwhonger*), m. gmv.; —**huid** (*afgestroopt vel van een wolf*), v. —en; —**kers,** v., zie W o l f k e r s; —**klauw 1** (*de klauw v. e. wolf*), m. —en; **2** (*wilde plant*), v. gmv.: *de — groeit gaarne op vochtigen zandgrond*; —**klem** (*dubbele beugel vol pinnen met springveer, om een wolf te vangen*), v. —men; —**kuil** (*overdekte kuil om een wolf te vangen*; mil. *trechtervormige put met aangepunte palen voor eene stelling om den toegang te bemoeilijken*), m. —en; —**melk** (*wilde plant, zoo genoemd naar het witte melksap*), v. gmv.: *er zijn in ons land vele soorten van —*; —**muil** (*bek v. e. wolf*), m. —en; —**pels** (*bereide wolvenhuid*), m. —pelzen; —**tand** (*tand v. e. wolf*; *plat gedeelte tusschen de tanden eener zaag*; ook, *moederkoorn*), m. —en; —**vel** (*huid v. e. wolf*), o. —len; —**wortel** (*giftplant, winterakoniet*), v., zie A k o n i e t.

Wol'gras (*zeker gewas*; ook: *katoengras of katoenbloem*), o. gmv.

Wol'haas (Z.-Am. *wollig knaagdier, zoo groot als een konijn*), m. —hazen.

Wol'handel (*handel in onbewerkte* [*schapen*]*wol*), m. gmv.: *de — v. Vlaanderen in de Middeleeuwen*; —**industrie** (*het fabriekmatig spinnen, weven enz. van en met wollen draden*), v. gmv.; zie T e x t i e l.

Wol'hoen (Japan: *hoen met haarachtige vederen*), o. —hoenders.

Wolk (1 *massa verdichte waterdamp*; 2 *wolkachtige vlek in edelgesteenten*), v.—en: 1 *e. donkere —, de —en gaan zich ontlasten*; *e. onweers—, e. regen—*; zie ook: S t a p e l w o l k, V e d e r w o l k, D o n d e r w o l k; bij overdracht: *e. stof—, een rook—*; fig. *hij ziet er uit als een —,* frisch en gezond; *e. kind als e. —,* e. gezonde, dikke jongen, ook: *e. — v. e. kind*; zegsw. *in de —en zijn,* zeer in zijn schik, opgetogen, in den zevenden hemel zijn; *uit de —en vallen,* onthutst zijn; *iemand in de —en verheffen,* hemelhoog; 2 *—agaat.*

Wol'kaarde (*wolkam, -borstel*), v. -kaarden.

Wol'kaarden, o. gmv.; —**kaarder,** m. —s; zie K a a r d e n.

Wolk'achtig (*met wolken bedekt, bewolkt*), bn.; —er, —st: *de lucht is nogal —.*

Wol'kam (*werktuig om wol te kammen*), m. —kammen; verg. —**kaarde.**

Wolk'breuk (*ontzaglijke plasregen, die alles neerslaat en de streek onder water zet*), v. —en.

Wol'kenkrabber (in N.-Amerika: *zeer hoog huis v. twaalf en meer verdiepingen*), m. —krabbers: het woord — is gevormd naar het Eng. skyscraper.

Wol'kenloos (*zonder wolken*), bn.: *het — looze uitspansel, het — blauw.*

Wolk'gevaarte (*stapelwolk v. reusachtige grootte*), o. —gevaarten.

Wol'kig (*wolkachtig, betrokken*; van edelgesteenten: *onzuiver,* zie W o l k 2), bn.; —er, —st.

Wol'kruid (plantk. *koningskruid*), o.gmv.

Wol'legras (plantk. *e. soort v. cypergras in onze venen*), o. gmv.: het — heeft een menigte witte draden en vormde mede het vlokveen, de middenlaag v. h. hoogveen.

Wol'len (*van wol*), bn.: *e. — das, e. — borstrok, een — kous, een — deken.*

Wol'lenaaien (*het vervaardigen v. wollen* [*vrouwen*]*kleeding*), o. gmv.; —**naaister,** v. —s.

Wol'lengoed (*wollen stoffen*; *wollen kleedingstukken*), o. gmv.

Wol'lig (*als wol, wolachtig*; *met wol bedekt*; van planten: *met zachte haren bedekt*), bn.:

—**er**, —**st**: *het — vee, e. —e stof*, met wol bedekt ; —*e vruchten*.

Wol'markt (*markt, waar wol verhandeld wordt* ; bij uitbreid. *stad met grooten wolhandel*), v. —markten.

Wol'plukken (*het uiteenplukken van wol*), o. gmv.; —**scheiden** (*wolbereiden*), o. gmv.; —**spinnen** (*het draden-spinnen van wol*), o. gmv.; —**spinner** (*werkman op de wolspinnerij*), m. —s ; —**spinnerij'** (*fabriek, waar wol machinaal tot draden gesponnen wordt*), v. —en ; —**spinster** (*vr. wolspinner*), v. —s.

Wol'vebeet (*beet v. e. wolf*), m. —beten.

Wol'vedak (*rieten dak, dat met 3 of 4 hoeken schuin afloopt*), o. —daken.

Wol'vee (*woldragend vee, schapen*), o.gmv.

Wol'venaard (*aard der wolven ; vraatzucht*), m. gmv.

Wol'venjacht (*jacht op wolven*), v. —en.

Wol'veprent (*wolvespoor*), v. —prenten.

Wol'verven (*het verven v. wol*), o. gmv.; —**verver**, m. —s; —**ververij'**, v. —en.

Wol'vespoor (*afdruk v. d. klauw van een wolf* b.v. *in den grond*), o. —sporen.

Wol'wasschen (*het wasschend reinigen van wol*), o. gmv.; —**weven** (*het weven v. wollen stoffen*), o. gmv.; —**wever** (*werkman, die zijn bedrijf maakt v. wolweven*), m. —s; —**zak** (*wolbaal*), v. —zakken.

Wond 1 (*letsel, kwetsuur*), v. wonden: *een verse —; e. pleister op de — leggen*, fig. *leed verzachten; balsem voor de —*, fig. troost; zegsw. *den vinger op de — leggen*, deze nauwkeurig aanwijzen, fig. precies zeggen, waar eenig gebrek schuilt, het gebrek bij den juisten naam noemen; ook Wonde in deze bet. ; **2** (*gewond, gekwetst*), bn.: *e. —e plek*, ziekelijke of gekneusde plaats i. h. vleesch.

Wond'arts (*heelmeester*), m. —artsen; ook: Chirurgijn, Chirurg.

Won'den (*e. lichte of zware wonde toebrengen* ; fig. *grieven*), wondde, heeft gewond ; zie Blesseeren.

Won'der 1 (1 *handeling, die de natuurkrachten te boven gaat en dus alleen door God of met bijzondere hulp van God kan verricht worden ; mirakel* ; 2 *iets buitengewoons*, b.v. *een grootsch bouwwerk*), o. —en : 1 *Jezus wrochtte tal van —en* ; 2 *de zeven —en der wereld*, zie Wereldwonder; *het paleis van A'dam* (door Jac. van Campen voltooid in 1665) *gold destijds voor het achtste — der wereld*; **2** (*verwonderlijk, verwondering wekkend; vreemd*), bn. en bw.: *wat —e tonen! —e muziek; vader was —wel te pas*, d.i. zeer in zijn schik ; *hij deed, of hij —veel te verteren had*, buitengewoon ; —**baar** *verwondering wekkend*; ook: *wonderdadig, onbegrijpelijk*, bn.; —der, —st: *e. — geval, een — verschijnsel* ; —**baar'lijk**, bn. en bw.: *kameelen zijn — van vorm* (v. Deyss.) ; *het —e van zijn vroege ontwikkeling* ; —**bloem** (*een Peruviaansche bloem, Mexicaansche sterplant*), v. —en ; —**boom** (*wolfsmelkachtige boom in O.-I.*), m. —en; ook, Ricinusboom ; —**da'dig** (*bovennatuurlijk ; verbazingwekkend*), bn.; —er, —st : *e. —e genezing*; —**heid**, v. gmv.; —**dier** (*e. zeer ongewoon dier*), o. -en; —**doend** (eig. *wonderen doende*), bn. en bw.: *Jezus trok — rond*; —**doener** (*iem., die wonderen verricht*), m. —s ; —**dokter** (*een dokter, die wonderkuren doet* ; minacht. *oliekoop, kwakzalver*), m. —s : *de — genas, zei hij zelf, alle kwalen*, vero.: —**en** (*verwondering opwekken*), wonderde, het heeft gewonderd : *dat wondert mij niet*, geeft mij geen verbazing ; —**groot** (*zeer groot*), bn.: *een — ei* ; —**kind** (*kind met zeldzame gaven*); o. —eren : *Bilderdijk was een —*; *de —eren op de piano worden ieder jaar menigvuldiger* (Klikspaan) ; —**klein** (*bijzonder klein*), bn.: *een — snuifdoosje*.

Won'derkuil (*lang sleepnet in den vorm v. e. peperhuis, met een wijden mond: van ± 30 M., met nauwe mazen*), m. —en : de — wordt door de Zuiderzee gesleept door twee botters ; de afstand van de punt of krop (onder) tot den reep (boven) is ± 22 M., volkst. Moordkuil; —**lamp** (*tooverlamp*), v. gmv., zie Aladin ; —**land** (*sprookjesland ; buitengewoon merkwaardig land*), o.: *Amerika, het —, overvloeiende van graan en levensmiddelen* ; —**lijk** (*vreemd, zonderling*), bn. en bw.: *een — geval, een —e kleeding; zich — aanstellen ; ik werd zoo —*, onpasselijk, ongesteld ; *hij deed, sprak —*; —**macht** (*het vermogen om wonderen te doen*), v.; —**man** (*buitengewoon man, iemand met zeldzame gaven*), m. —mannen ; —**middel** (*middel, waardoor wonderen gebeuren*), o. —en ; —**olie** (*ricinusolie*), v. gmv. ; —**schoon** (*zeldzaam schoon*), bn.: *ons — huis*, nl. ons lichaam; —**spreuk** (*[valsche] schoonschijnende stelling, die met de heerschende meening in strijd is*), v. —en, zie Paradox; —**spreu'kig** (*zonderling, paradoxaal*), bn. en bw.; —er —st ; —**teeken** (*wonder, mirakel*), o. —en ; —**verhaal** (*verhaal van of over een wonder* ; ook : *wonderbaar verhaal*), o. —verhalen : *de —verhalen in de Middeln. letterkunde* ; —**werk** (*mirakel : gebeurtenis, volgens de bekende natuurwetten niet te verklaren ; bewonderenswaardig werk*), o. —en.

Wond'heeler (*heelmeester, chirurg*), m. —s.

Wond'koorts (*koorts, als gevolg van diepe wonden*), v. —en; —**roos** (*van een wonde uitgaande roosziekte*), v. gmv.

Wo'nen (*verblijf houden*), woonde, heeft gewoond : *bij iemand —*, gehuisvest zijn ; ook : bij iem. in dienst zijn ; *op kamers —*; *zij — 's zomers op het land*, houden verblijf.

Wo'ning (*huis, verblijf ; domicilie*), v. —en; —**ninkje**, o. —s ; —**gids** (*gedrukte handleiding voor 't huren en verhuren, koopen en verkoopen van woningen*), m. —en.

Wo'ningnood (*nood of gebrek aan bewoonbare of geschikte huizen*), m. gmv.

Wo'ningquaestie, —vraag (*het vraagstuk van de vereischten, waaraan goede arbeiderswoningen moeten voldoen*), v. gmv.

Wo'ningwet (*wet v. 1901, houdende bepalingen ten behoeve der volkshuisvesting*), v. gmv.

Woon (Z.-Ned. 1 *woning* ; 2 *het wonen*), v. gmv.: 1 *de bouwvallige — der gebroeders* (V. Lov.) ; 2 *hem is de — ontzegd* ; —**ach'tig** (*woon hebbende, wonende, gevestigd*), bn.

Woon'ark (*groote schuit als woning dienende*, b.v. *voor kermisreizigers, watertoeristen*

enz.), v. —en : *een* —, *goed ingericht met twee of meer kamers.*

Woon'huis (*huis, tot woning ingericht*), o. —zen; —**kamer** (*huiskamer v. e. gezin*), v. —s; —**kelder** (*kelder, ingericht als woning*), m. —s; —**plaats** (*plaats, stad, dorp, waar men woont*), v. —en ; —**schip**, o. —schepen.

Woonst (Z.-Ned. *woning, verblijf*), v. —en.

Woon'stede (*woonplaats, domicilie*), v. -n.

Woon'vertrek (*woonkamer*), o. —ken.

Woon'wagen (*wagen als woning ingericht*, inz. *kermiswagen*), m. —wagens.

I. Woord (1 *spraakklank, die aan een voorstelling beantwoordt ; de zichtbare* d.i. *geschreven, gedrukte enz. voorstelling er van ;* 2 *belofte, eerewoord;* 3 *de H.-Schrift;* 4 in het Evangelie van Johannes: *Christus*), o. —en, bet. 2 gmv.: 1 *een eigen* —, *een vreemd* —, *een bastaard*—, *een Nederlandsch* —, *een Fransch* —; spraakk. *een enkelv.* —, *een samengesteld* —, *een stam*—, *een middel*—; *een gevleugeld*—, zie Gevleugeld ; *iets met andere* —*en zeggen*, op een andere manier ; *gij neemt mij de* —*en uit den mond*, gij zegt, wat ik juist wilde zeggen ; *een goed* — *spreken*, bidden ; *het* — *voeren*, spreken, inz. in het openbaar ; *wie heeft het* —*?*, wie zal gaan spreken ; *een gedachte onder* —*en brengen*, uitdrukken ; *een goed* — *voor iem. doen*, in zijn voordeel spreken; zegsw. *een goed* — *vindt een goede plaats*, met beleefdheid komt men altijd het verst; *het hoogste* — *woord hebben*, eig. luid boven anderen uitspreken, den boventoon voeren ; *iem. te* — *staan*, hem gelegenheid geven iets te zeggen, hem van antwoord dienen ; *het hooge* — *is er uit*, nl. het gewichtige, belangrijke woord : er is gezegd, wat men haast niet durfde zeggen ; *zijn woorden op een goudschaal wegen*, zie Goudschaal ; spreekw. *Wiens brood met eet, diens* — *men spreekt*, zie Brood; 2 — *houden, zijn* — *breken, ergens zijn* — *op geven ; een man, een man, een* —, *een* —, een eerlijk man houdt zijn woord, zie Man ; *een man van zijn* —; 3 *Gods* —; 4 *het* — *is vleesch geworden* ; zie ook Woorden.

II. Woord (*mannetjeseend, waard*), m. woorden.

Woord'accent (*het accent, waardoor in een woord een lettergreep domineert*), o. —en ; verg. Zinsaccent ; —**afleider** (*woordvorscher ; iem., die bedreven is, zich toelegt op het afleiden van woorden*), m. —s, zie Etymoloog ; —**afleiding** (*onderzoek naar de vorming van woorden*), v. —en, zie Etymologie ; —**afleidkunde** (*wetenschap der woordvorming door afleiding*), v. gmv. ; —**afleidkundige** (*etymoloog ; woordafleider*), m. —n ; —**beteekenis** (*de eig. en fig. beteekenis van een woord in het gebruik*), v. —sen ; —**breker** (*iem., die zijn belofte niet houdt*), m. —s; —**breekster**, v. —s; —**breuk** (*schending van belofte*), v. gmv.; —**buiging** (*verbuiging en vervoeging*), v. —en, zie Flexie en Conjugatie ; —**elijk** (*volgens de woorden ; woord voor woord*), bn. en bw.: —er, —st: *een* —*e vertaling*, naar de letter ; *iets* — *nazeggen*, letterlijk.

Woor'den (*twist, ruzie*), o. mv.: *van* — *tot daden komen*, gaan vechten ; — *krijgen met iemand, hooge* — *met iemand hebben of krijgen.*

Woor'denarm (*arm aan woorden*), bn.: de tegenst. is Woordenrijk ; —**boek** (*boek, waarin de woorden eener taal, namen enz. met hun verklaring, in een zekere orde* b.v. *alphabetisch zijn gerangschikt benevens de verklaring of vertaling ervan*), o. —en ; —**keus** (*het kiezen van woorden en uitdrukkingen*), v. gmv.: *een juiste* —; —**kraam** (*overvloed v. woorden, die weinig zeggen*), v. gmv.: *een geleerde* —; —**kramer** (*persoon, die weinig zegt in een vloed van woorden*), m. —s; —**kramerij** (*het bezigen van veel woorden zonder eenigen zin*), v. gmv.; —**lijst** ([*alphabetische*] *lijst van woorden zonder hun verklaring*), v. —en ; —**praal** (*opgeschroefde, gezwollen taal, bombast*), v. gmv.; —**rijk** (*veel woorden gebruikend; veel woorden bezittend, tot zijn beschikking hebbend*), bn.; —er, —st: *een* —*e taal, een* — *schrijver* ; —**schat** (*rijkdom eener taal ; al de woorden eener taal; woordenvoorraad*), m. gmv.: *waarlijk, wij hebben alle reden om van den* — *onzer taal te spreken* (Verdam); —**spel** (*het gebruiken van een woord, dat in twee beteekenissen kan worden opgevat ; speling met woorden ; woordspeling ; de aldus gebrukte woorden*), o. gmv.; —**strijd** (*kijverij* ; ook : *een strijd, die niet loopt over een zaak zelf maar over de woorden. welke er over die zaak gezegd zijn*), m. gmv. ; —**tolk** (*woordenboek*, inz. *tot verklaring van uitheemsche woorden*), m. —en ; —**twist** (*twist ; woordenstrijd*), m. gmv.: *zij kregen e.* —; —**voorraad** (*menigte of totaal van woorden en uitdrukkingen van een taal, van een spreker of schrijver*), m. —voorraden : *er zijn Eng. boeren, die slechts over een* — *van 300 woorden beschikken ; een welopgevoed Engelschman beschikt over 3- tot 4-duizend woorden ; het O. T. zegt al, wat het te zeggen heeft, met 5642 woorden ; Milton had 8 duizend woorden noodig en Shakespeare 15 duizend* (Verdam) ; —**wisseling** (*gekijf, woordentwist, ruzie, discussie*), v. —en ; —**zifter** (*iem., die op de woorden vit, kleingeestige aanmerkingen maakt ; overdreven purist, die kleingeestig is in de keus zijner woorden*), m. —s.

Woord'klank (*de klank der afzonderlijke woorden*), m. —en : de — is met het rhythme een der voornaamste factoren der woordkunst; —**kunst** (*kunstwerk van taal ; kunst van den woordkunstenaar*), v. gmv.; —**kunstenaar** (*groot stylist, groot dichter*), m. —s ; —**schikking** (spraakk. *plaatsing der woorden of zinsneden*), —en : *de vragende* — ; —**speling** (*woordenspel*), v. —en : b.v. *waar de witte zeilen varen, varen maar met groot gevaar !* (Poot) ; —**tarief** (*tarief of vaste prijs voor 't aantal gebezigde woorden bij het telegrafeeren*), o. —tarieven ; —**teeken** (spraakk. *teeken, om de juiste opvatting van een woord te bevorderen*), o. —s: het klemtoonteeken is een —, evenzoo: het koppelteeken, het samentrekkingsteeken, het afbrekingsteeken en het deelteeken ; —**toon** (*verhouding in de toonsterkte der woorden bij een te lezen volzin*), m. gmv.; —**verdraaier** (*iem., die aan een woord een verkeerden zin geeft,*

inz. *met booze bedoeling*), m. —s ; —**verklaring** (*het verklaren van woorden of uitdrukkingen in eig. en fig. beteekenis*), v. —en ; —**voerder** (*spreker*), m. —s ; —**vorming** (spraakk. *leer van de vorming der woorden* o. a. *door afleiding en samenstelling*), v. gmv., zie Etymologie.

Wor'den (1 *zelfst. w.w.* ; 2 *koppelw.w.* ; 3 *hulpw.w. v. d. lijdenden vorm*), werd, is geworden : 1 *God sprak, en de wereld werd*, ontstond ; 2 *gij wordt nog arm*, zult het in de toekomst zijn ; *het wordt licht*, begint te zijn ; 3 *het vleesch wordt gebraden, er wordt gelachen*; verg. Geworden, Verworden ; —**ing** (*ontstaan* ; *geboorte*), v. gmv.

Worg (*keelontsteking bij paarden*), m.gmv.

Wor'gen, wur'gen (*de keel toesnoeren*), worgde, wurgde, heeft geworgd of gewurgd ; —**ing** (*het worgen*), v., ook : **wur'ging,** v. gmv.; —**koord** (*touw, om iemand mee te worgen*), o. —en ; —**paal** (*paal, waaraan een veroordeelde geworgd wordt*), m. —palen ; vero.

Work (klankn. *kikvorsch*), m. worken.

Wor'ken (*kwaken der kikvorschen*),workte, heeft geworkt : *de kikkers beginnen te* —, te rikkekikken, rikkikken.

Worm, wurm (*dier met een lang-rond buigzaam lichaam, zonder gelede bewegingsorganen, voor beweging dienen borstelachtige haren, zuignappen enz.*), m. wormen en wurmen ; fig. *de knagende — des gewetens*; *er knaagt een — aan zijn hart*, innerlijk verdriet ; *het arme wormpje*, kindje ; zie Aard—, Boek—, Glim—, Haar—, Ingewands—, Koren—, Lintworm, Doodkloppertje, Kaasmijt ; —**achtig** (*als een worm* ; *vol wormen*; *beschadigd door wormen*), bn.

Wor'mer (aardr. *polder in N.-Holland*), v. gmv.

Wor'mig (*door de wormen beschadigd*; *den worm in d. hoef hebbend*), bn. ; —er, —st.

Worm'koekje (*artsenij tegen de wormen*), o. —s; —**kruid** (plantk. *geneesmiddel*), o. gmv.; —**steek** (*plaats door e. worm aangetast*, b.v. *in fruit, hout*), m. —steken; —**stekig,** bn.: — *ooft, hout*, door den worm aangetast; —*e erwten en boonen*; —**ziekte** (*ziekte van planten en dieren*, b.v. *van schapen, paarden* ; *besmettelijke ingewandsziekte onder mijnwerkers*), v. gmv. verg. Mijnwormziekte.

Worp (*het werpen*), m. worpen: *den eersten — hebben, een — met dobbelsteenen.*

Worst (*darm, gevuld met gehakt vleesch enz.*), v. —en: — *maken, stoppen of vullen*; — *rooken*; zegsw. *het bekomt hem als den hond de* —, het genoegen of genot boet hij duur ; zie Bloed—, Braad—, Cervelaat—, Lever—, Meel—, Met—, Pekel—, Rook—, Runder—, Varkensworst.

Wor'stebrood (*brood met een ingebakken stuk worst*), o. —brooden: *op oudejaarsavond eet men* —; ook : Saucijzebrood.

Worstelaar' (*iem., die worstelt*, inz. *iem., die de kunst van worstelen verstaat en beoefent*), m. —s, —laren.

Wor'stelen (*elkaar omvatten en trachten op den grond te werpen* ; bij uitbr. *strijden, kampen*), worstelde, heeft geworsteld : *twee kampvechters — om den prijs* ; fig. *het schip worstelt met den dood, worstelt met de golven*, kampt, strijdt met ; *hij worstelt met den dood*, is zieltogend ; —**ing** (*het worstelen*; *strijd, kamp*), v. -en : *de gewonde krijger in zijn laatste — met den dood.*

Wor'stelkamp (*worstelstrijd*), m. gmv.; —**kunst** (*de kunstgrepen v. 't worstelen*), v. gmv.; —**meester** (*iem., die onderricht in 't worstelen geeft*), m. —s; —**perk** (*omsloten ruimte, waarbinnen geworsteld, gestreden wordt*), o. —en ; fig. *tegen iem. in het — treden*, (openlijk) als zijn bestrijder optreden ; —**strijd** (*harde, ingespannen strijd*), m. gmv.; —**wedstrijd** (*wedstrijd in het worstelen*), m. —en.

Wor'stepen (*houten pen of groote doorn, om e. worst mee toe te steken*), v. —pennen.

Worst'horentje (*trechtervormig buisje, dienende bij het worstmaken*), o. —horentjes.

Wort (*opgegist, gehopt bier*), o. gmv.

Wor'tel (1 *deel der plant, dat in den grond dringt en het voedsel opzuigt of opneemt*; fig. *beginsel, oorzaak* ; 2 *moesplant* ; 3 taalk. *ideëele abstracties uit bestaande woorden, niet bestaan hebbende grondklanken, waarmede men de verwantschapsbetrekking van woordfamilies wil uitdrukken* ; 4 rekenk. *het getal, dat men krijgt, door een gegeven getal in een zeker aantal gelijke factoren te ontbinden*), m. —s ; in bet. 2 ook —en : 1 *de — van een boom* ; bij overdracht : *de — van een tand* ; zegsw. *met — en tak uitroeien*, geheel en al verdelgen ; fig. *de kwaal der tering schoot —en* (De Gen.), tierde of woekerde voort ; zie Luchtwortels, Mierik—, Smeerwortel ; 2 *houdt ge van een — ?, gele en roode —en of —s voor het vee*, voederplant ; 3 *de — van het woord* —; 4 *de vierkants*—, het getal, dat tot de 2e macht verheven, het gegeven getal oplevert ; *de derdemachts— van 27 is 3* ; zie Macht.

Wor'telboer (*boer, die vooral wortelen teelt*), m. —en; —**boom** (*Indische boom, welks wortelen weder stammen voortbrengen*), m. —en ; —**draad** (*fijne uitlooper, draadvormige wortelscheut, vezelhaar*), m. —draden : *de —draden of —haren zuigen het voedsel uit den grond* ; ook, Wortelhaar ; —**en** (*wortel schieten*), wortelde, is geworteld ; fig. *de haat wortelt in zijn hart* ; —**gewas** (*gewas, waarvan de wortels eetbaar zijn*), o. —sen ; —**grootheid** (algebra. *uitdrukking met het wortelteeken*, b.v. $\sqrt{5}$), v. —heden ; —**haar** (*wortelvezel*), o. —haren ; —**loof** (*het loof of groen van een wortel*), o. gmv.: —**stok** (plantk. *witte lange stengel als wortel onder den grond*), m. —ken : *uit den — van de lelie schieten de bladeren op* ; —**teeken** (algebra. *het teeken* $\sqrt{}$), o. —s ; —**tje** (*kleine wortel* in bet. 1 en 2), o. —s : 1 *fijne kleine —s dringen in de reten en scheuren* ; 2 *jonge —s en erwtjes*, peentjes ; —**trekking** (rekenk. *bewerking, die een getal leert vinden, dat, tot de 2e of 3e macht verheven, het gegeven getal oplevert*), v. —en ; —**vorm** (*vorm, waarin wortelgrootheden voorkomen*), m. —en.

Woud (min of meer verheven be-

naming van: *groote* [*meestal in den vreemde*] *gelegen streken, van-ouds en van nature dicht met hooge boomen begroeid en in ongerepten staat*, dikwijls met het bijdenkbeeld van *woest*), o. —en : *een — van dennen, van beuken* ; —**duif** (*groote, wilde duif* : *houtduif, boschduif, ringelduif*), v. —duiven; —**duivel** (dierk. *mandril*), m. —s ; —**ezel** (*wilde ezel* ; fig. *forsch en krachtig, maar ruw en onbeschaafd mensch*, Gen. 16 : 12), m. —s ; zie O n a g e r ; —**gebergte** (aardr. *gebergte met bosch of woud bedekt*), o. —n : *het Karpathisch —*; —**koe,** v. —koeien, zie T a p i r ; —**looper** (*zwervend jager*, inz. *in de wouden van Noord-Amerika*), m. —s.

Would-be (Eng. *in schijn* ; *zich uitgevend voor* ; *zoogenaamd*), bn.: *een — hervormer, een — letterkundige.*

Wou'ter (dierk. *meerkol*), m. wouters.

Wou'terman (scheepst. *draagklos, scheepsklosje zonder schijf voor dunne lijnen*), m. —mans.

I. Wouw (*tamelijk groote herfstroofvogel*), m. —en ; ook : K u i k e n d i e f.

II. Wouw (*plantje, soort v. reseda*), v. gmv.

Wou'wou (Borneo: *langarmige aap*), m. -s.

Wraak, wra'ke (*zucht om zich te wreken* ; *het wreken zelf*; *wrok*), v. gmv.: *iets uit — doen* ; *dat schreeuwt om —*, straf, vergelding.

Wraak'baar (*verwerpelijk, af te keuren* ; van getuigen, getuigenissen : *niet toe te laten*), bn.; —der, —st : *een —bare getuigenis* ; —**engel** (*engel der wrake*), m. —en; —**gie'rig** (*begeerig om wraak te nemen*), bn.; —er, —st : *een — karakter, een — ras* ; —**gie'righeid** (*wraakzucht*), v. gmv.; —**godin** (myth. *furie, razernij*), v. —godinnen ; zie M e g e r a en F u r i ë n.

Wraak'goed (*uitschot van goed*), o. gmv.

Wraak'lust (*begeerte, om zich te wreken*), m. gmv.: *met — in het hart, in het oog* ; —**neming** (*het wraaknemen* ; *daad van wraak*), v. —en.

Wraak'roepende zonden (*zonden, die ten hemel om wraak roepen of schreien*), v. mv.: ze zijn b.v. vrijwillige doodslag, verdrukking van weduwen en weezen, onthouding van het verdiende loon aan den arbeider enz.

Wraak'zucht (*zucht, begeerte naar wraak*), v. gmv.; —**zuch'tig** (*strevend naar wraak*), bn.; —er, —st: *e.* — *karakter*, wraakgierig.

Wrad'del (*kossem*), m. wraddels.

Wrak 1 (*romp v. e. gestrand schip* ; *onbruikbaar, beschadigd schip*), o. —ken ; **2** (*beschadigd, niet gaaf* ; *slecht, zwak*), bn.; —ker, —st : *dat is —ke kaas* ; *een — schip* ; *een — meubel*, wankel ; fig. *dat is daar een —ke boel*, de zaken staan er slecht.

Wra'ken (*onwaardig verklaren, afkeuren, verwerpen* ; in bij de wet bepaalde gevallen : *niet toelaten als getuige in een geding*), wraakte, heeft gewraakt; —**ing** (*de daad van wraken*), v. —en : *akte van —*; —**ingsgrond** (*reden, waarom iemand als getuige gewraakt wordt*), m. —en : —en zijn b.v. bloedverwantschap, vijandschap, belang bij het geding enz.

Wrak'goederen (*goederen van verongelukte schepen, gestrande goederen*), o. mv.

Wrak'hout (*stukken hout van een vergaan schip*), o. gmv.

Wrang (*den mond samenwringend* ; *zuur, scherp*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e appel, peer*, scherp, zuur ; fig. *de —e vruchten van den oorlog.*

Wrat (*eelachtige uitwas*, [*huid*]*knobbeltje*), v. wratten: *uw hand zit vol wratten* ; —**achtig** (*lijkende op een wrat*), bn.; —er, —st : *een —e knobbel, een — gezwel.*

Wrat'tenkruid (*zeker onkruid op bouwlanden, een soort van wolfsmelk, waarvan het sap wel tegen wratten aangewend wordt*), o. gmv.

Wrat'tig (*wratachtig*), bn.; —er, —st.

Wreed (*zonder medelijden*), bn. en bw.; -er, —st: *een — mensch*, zonder gevoel, hardvochtig; *een — despotisme*, onbarmhartig; *een dier — behandelen*, onmenschelijk; fig. *een —e stof*, niet zacht; *een —e hand*, ruig, ruw; *— knerpte de kiezel*, scherp, ruw, hard.

Wreed'aard (*onbarmhartig mensch*), m. -s.

Wreedaar'dig (*zeer wreed, met wreedheid*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* — *man*, onbarmhartig ; *— te werk gaan* ; —**aar'digheid** (*het wreed-zijn* ; *uiting van —*), v. gmv.; —**aar'diglijk** (*op wreede wijze*), bn.: *men vermoordde hem —.*

Wree'delijk (*op wreede wijze*), bw.

Wreed'heid (1 *het wreed-zijn* ; 2 *wreede daad*), v. in bet. 1 gmv., in bet. 2 —heden : 1 *geraffineerde —*; 2 *tallooze —heden plegen.*

Wreef (*voorbovendeel v. d. voet*), v. wreven.

Wreek'ster (*vrouwelijke wreker*), v. —s.

Wre'ken (*wraak nemen over iets* ; *zich door wraak voldoening verschaffen*), wreekte, heeft gewroken : *ik zal mijn vader —*, wraak nemen over het kwaad, dat hem is aangedaan ; ook : *iets —*: —*zal hij 's makkers bloed* (Bogaers), hij zal wraak nemen over het vergieten of storten er van ; *God, die recht en waarheid wreekt* (Gezang 193), die nl. wraak neemt over de schending van deze ; *ik zal het op uw kinderen —*, het hun betaald zetten, hen er voor laten boeten ; verder, *zich —*: *ik zal mij op hem —*, ik zal wraak nemen op hem ; *zich over iets —* ; —**er** (*iem., die wraak neemt, geleden onrecht of kwaad straft*), m. —s; verg. G o ë l.

Wre'kend (onvolt. deelw. van *wreken*), bn.: *de —e gerechtigheid* ; zie T h e m i s.

Wren'schen (*hinniken*), wrenschte, heeft gewrenscht : *de hengst gaat — bij het zien van een merrie.*

Wre'vel 1 (*misnoegdheid, bitterheid* ; *bedwongen spijt*), m. gmv.: *hij kon zijn — niet verkroppen*, spijt ; **2** (*toornig* ; *misnoegd* ; *wrevelig*), bn.: *een — gemoed*, boosaardig gestemd, wrevelig.

Wre'veldaad (*euveldaad*), v. —daden.

Wre'velig (*misnoegd* ; *boos, toornig* ; *verbitterd* ; ook : *twistziek* ; *vol wrevel*), bn. en bw.; —er, —st ; —**heid** v. gmv.

Wre'velmoed (*wrevel* **1**: *boosheid, misnoegdheid, bitterheid*), m. gmv. ; —**moe'dig** (*wrevelig*).

Wrie'melen (1 *door elkaar woelen* ; 2 *jeuken, doordat zich iets op onze huid beweegt*), wriemelde, heeft gewriemeld : 1 *de mieren — in haar nest, als men het verstoort* ;

2 *wat wriemelt mij daar in mijn nek?*, kriewelt; —**ing**, v. gmv.: *een — van menschen op het kermisplein*, gewemel.

Wrig'gelen (freq. van *wrikken: telkens wiggelen of wrikken*), wriggelde, heeft gewriggeld.

Wrijf'bak (*bak, om er iets in fijn te wrijven*), m. —bakken, zie H o l l a n d e r; —**borstel** (*glansborstel, poetsborstel*), m. —s; —**doek** (*lap, om er meubels mee te wrijven*), m. —en; ook: —l a p, zie ald.; —**dokter** (*geneesheer, die door wrijven of masseeren heeling tracht aan te brengen; masseur*), m. —s, verg. W r ij f k u u r; —**goed** (*politoer, boensel*), o. gmv.; —**hout** (scheepst. *hout, dat aan de buitenzijde van een schip wordt gehangen om voor het stooten of splinteren te beveiligen*), o. —en; —**kussentjes** (*kussentjes, waartusschen de glazen, cirkelvormige schijf v. d. wrijvings-electriseermachine draait*), o. mv.; —**kuur** (geneesk. *geneeswijze, die in wrijving of massage bestaat*), v. gmv.

Wrijf'lap (*doek om meubels te wrijven*), m. —pen; —**mand** (*mand voor wrijfbenoodigdheden*), v. —en; —**molen** (*papiermolen, om lompen fijn te wrijven*), m. —s; —**paal** (*weidepaal, waaraan het vee zich kan schurken*; fig. *het voorwerp van spot, de zondebok*), m. —palen; fig. *de hertog van Brunswijk was de — der Patriotten*, het voorwerp van hekeling, zie S c h u r k; —**steen** (*steen, om iets te wrijven*), m. —en, verg. P u i m s t e e n; —**was** (*boenwas*), o. en v. gmv.

Wrij'ten (*twisten, kibbelen, twistzoeken, krakeelen*). wrijtte, heeft gewrijt; —**er** (*iemand, die steeds tegenwerkt, dwarsboomt*), m. —s.

Wrij'ven (*met meer of minder kracht twee dingen met de oppervlakte langs elkaar bewegen*), wreef, heeft gewreven: *zich de handen* —; herhaaldelijk over iets heen strijken, b.v. *een kast, een meubel* —, boenen; ook, om iets fijn te maken: *verf* —, *iets tot poeder* —; fig. *iemand iets onder den neus* —, hem iets verwijten; *hij doet niets liever dan schrijven en* —, tegenschrijven, verg. T w i s t g e s c h r ij f.

Wrij'ving (*het wrijven, de massage; weerstand bij het wrijven*; fig. *geschil, oneenigheid*), v. gmv.

Wrij'vings-electriciteit' (*electriciteit door wrijving en niet langs chemischen weg opgewekt*), v. gmv.; zie W r ij f k u s s e n t j e s.

Wrik'ken (1 *wiggelen, heen en weer bewegen, schudden, draaien* [inz. *om iets los te krijgen*]; 2 *met één riem roeien*), wrikte, heeft gewrikt: 1 *men wrikte aan den paal*, deed pogingen om hem uit zijn stand te brengen; 2 *die roeier kan goed* —, zie P a g a a i e n.

Wrik'riem (*roeispaan, waarmee men een bootje al wrikkende voortbeweegt*), m. —en.

Wring (*het groote hek vóór of om een boerderij*), m. —en. gew.

Wrin'gen (*met kracht draaiend bewegen; door middel eener draaiende beweging persen, drukken enz.*), wrong, heeft gewrongen: *het waschgoed* —; *iemand iets uit de handen* —, losdraaien; fig. *z. in allerlei bochten* —, telkens wat anders doen, om uit een verlegenheid te geraken; zegsw. *daar wringt 'm de schoen*, daar hapert het hem.

Wring'machine (*toestel om nat linnengoed enz. uit te persen*), v. —machines.

Wroch'ten, (litteraire taal, vero.. Z.-Ned.: *werken*), wrochtte, heeft gewrocht: *wie dat wonder wrochtte* (Staring); zie W e r k e n.

Wroe'gen (*verwijten, aanklagen, beschuldigen*), wroegde, heeft gewroegd.

Wroe'ging (*knaging van het geweten*), v. —en; verg. B e r o u w en N a b e r o u w.

Wroe'ten ([*al snuffelende in de aardkorst woelen en*] *gravende zoeken*), wroette, heeft gewroet: *e. varken wroet met den snuit*; fig. *met — en tobben komt hij aan den kost*, met zwaar, met slafelijk werken.

Wrok ([*opgekropte*] *bittere haat*), m. gmv.: *een stille en sombere* —.

Wrok'ken (*mokken; haat, wrok koesteren*), wrokte, heeft gewrokt: *hij wrokte tegen zijn broeder, de duivel wrokt tegen God*, d.i. voedt een voortdurenden haat.

Wrok'kig (*haatdragend, wraakzuchtig*), bn.; —er, —st.

Wrong (*samengewrongen doek, haren, touwen enz.; vlecht; bloemkrans; tulband*; vroeger: *gravenkroon*), v. —en: *e. — sajet.*

Wron'gel (eig. *gewrongen melk: gestremde melk, die geperst wordt voor kaas*), v. gmv.

Wuft (*veranderlijk*), bn. en bw.; —er, —st: *niets is —er dan de gunst des volks*; *het —e Fransche volk*, wispelturig, onstandvastig; — *gekleed zijn*, lichtzinnig.

Wui (scheepst. *haspel*), v. -en; z. W u i t.

Wuit (*haspel*), v. —en; zie S c h i e m a n s g a r e n.

Wui'ven (*zwaaien; heen en weer bewegen*), wuifde, heeft gewuifd: *met den zakdoek* —, *met een vlag* —; —*de riethalmen.*

Wulf (*gewelfde zoldering; gewelf*), o. wulven.

Wulk (*kinkhoren, zekere slak*), v. wulken.

Wul'lie (*we-lie, wijlieden*), pers. vnw. mv.

I. Wulp 1 (*jong van zekere dieren, leeuwen, beren enz.*), o. —en, zie W e l p; **2** (*onbezonnen jongeling, lichtmis*), m. —en.

II. Wulp (dierk. *onze grootste steltlooper: een soort van pluvier*), m. —en: *de — is de bewoner onzer woeste gronden, duinen en heidevelden*; W u l p **I** en **II** zijn etymologisch verwant.

Wulpsch (*dartel, speelsch, brooddronken*; fig. *minziek, wellustig*), bn. en bw.; —er.

Wur'gen, zie W o r g e n.

Wurm (*diertje*; medelijdend: *klein* [fig. *sukkelig*] *kind*), m. —en; verkl. —pje, o. —s: *een hulpeloos —pje.*

Wur'men (eig. *zich met moeite bewegen als een aardworm*; fig. *veel moeite doen zonder merkbaar te vorderen; zich afsloven, zwoegen*), wurmde, heeft gewurmd: *die jongens* —, *om door hun examen te komen*; —**er** (*tobber, sukkel*), m. —s; —**erij'** (*tobberij, sukkelarij*), v. gmv.

Wyandot'te (*kloeke Amerik. kip*), v. —s.

X.

X (1 *het 24ste teeken van het alphabet*; 2 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —-en: 1 *het letterteeken — komt alleen voor in vreemde woorden*; 2 *de — is nog niet af*; als Rom. getalmerk is X = 10; algebra: de eerste onbekende grootheid.
Xanthi'ne (*organische stof in dierlijke uitwerpselen*; *gele kleurstof v. d. meekrap*),v.
Xantip'pe (*de booze en plaagzieke vrouw van Socrates*; fig. *helleveeg, huiskruis, mansverdriet*), v. Xantippes. (x = s).
X'-beenen (*bakkersbeenen*, d.i. *beenen met naar-binnen gedraaide knieën, ten gevolge v. h. voortdurend staan en kneden*), o. mv.
Xe'niën (*geschenken aan de gasten vroeger bij de Grieken; soort van punt- of hekeldichten*), v. mv.; lees: *see'-niën*.
Xenocratie' (*heerschappij van vreemdelingen*), v. (x = s).
Xenograaf' (*iemand, die ervaren is in het lezen van geschriften in vreemde* b.v. *oostersche talen*), m. —grafen. (xe = see).
Xenographie' (*kennis v. geschreven vreemde talen*), v. gmv. (xe = see).
Xenomanie' (*zucht of voorliefde voor al,wat vreemd is*), v. gmv. (xe = see).
Xe'nophon, van Athene: beroemd geschiedschrijver, (zie A n a'b a s i s), redenaar en legeraanvoerder, ± 440—355 v. C.; zie ook: S o c r a t e s. (xe = see).
Xe'res, —wijn (*lichte Spaansche wijnsoort*; in het Eng. *sherry*), m. gmv. (xe = see).
X'-stralen, m. mv.; zie R ö n t g e n s t r a l e n.
Xyloglyptiek' (*houtsnijkunst*; *houtgraveerkunst*), v. gmv. (x = s).
Xylograaf' (*houtsnijder, houtgraveur*), m. —grafen. (x = s).
Xylographie' (*het drukken met houten letters of met platen; de kunst van aldus te drukken*; *hetgeen door — gedrukt is*), v. —phieën.
Xylol' (*koolwaterstof uit steenkool*), m.gmv.
Xyloliet' (*versteend hout*; *uit houtstof geperste kunststeen, voor tafelbladen* o.a. *gebruikt, houtgraniet*), o. (x = s).
Xylologie' (*leer der houtsoorten*), v. gmv.
Xylophoon' (*slaginstrument*), v. —phonen: bij een — wordt het geluid voortgebracht, door het slaan van een hamertje op van te voren op toon gestemde houten, soms metalen plaatjes. (x = s).
Xys'tus (*lange gang, lang kruisgewelf van kerk of klooster*), m. xysti; lees: *sis'-tus*.

Y.

Y (1 *het 25ste teeken van het alphabet*; 2 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *het letterteeken — komt alleen voor in vreemde woorden*; 2 *de — beslaat maar een bladzijde*: algebra: tweede onbekende grootheid.
Yacht (Eng. *plezier-, zeiljacht*), o. yachts; **—club** (*zeil- en roeivereeniging*), v. -clubs.
Yack, yak (dierk. *buffel in Thibet v. sierlijken bouw, met zijdeachtige haren,* inz. *aan den staart*), m. —s.
Yam, —swortel (*broodwortel, broodplant, een knolgewas, het hoofdvoedsel in verschillende tropische landen*), m.
Yankee (*spotnaam van een N.-Amerikaan*), m. —s: *het land der —s*, de U. S.; **—doodle** (Eng. *N.-Amerik. volkslied, oorspronkelijk een zegelied, 1775*), o.
Yard (*Eng. en Amerik. el of lengtemaat, 0.914 M.*), m. —s: een — is 3 feet (voet), 36 inches en 360 lines; zie I n c h; ook: Eng. vlaktemaat 12,14 H.A.
Ya'tagan (*jatagan*), zie ald. m. —s.
Yellow-Jack (Eng. *vierkante gele, Engelsche vlag*), v. —s: de — wordt gezien op barakken en hospitalen voor besmettelijke ziekten, op schepen in quarantaine enz.; fig. de gele koorts.
Yen (*Jap. zilvermunt = ƒ 1.25 = 100 sen van 10 rin*), m. yens; lees: *jen*.
Yeoman (Eng. *kleine grondbezitter, heereboer, niet-adellijke landeigenaar; soldaat der yeomanry*), m. yeomen.
Yeomanry (Eng. *vrijwillige bereden landmilitie*), v.
Y'lang-y'lang (*een soort van reukwater*), v. en o. gmv.: lees: *ie'lang —*.
Y'mir, m. Germ. myth. de vader van het geslacht der Reuzen; lees: *ie'-mier*.
Yog'hurt (*licht verteerbaar, gegist melkgerecht*), v. gmv.
Yonk, v. —en; (y = j); zie J o n k.
Y'psilon (*zoogenaamde Grieksche i*; *eigenlijk: de u-psilon* d.i. *de enkelvoudige u,* b.v. *in woorden als: Egypte, synoniem*), v. ypsilons. (yp = up).
Yuc'ca of Yu'ca (*N.-Amerikaansche sierplant, ook in onze tuinen*), v. —'s. (yu = joe).

Z.

Z. — *Zuid* of *Zuiden*.
z. a. — *zie aldaar*.
Z.B. of **Z.Br.** — *Zuiderbreedte*.
z. b. b. h. h. — *zijn bezigheden buitenshuis hebbende*, (in advertenties).
Z.D. — *Zijne Doorluchtigheid*, (Prins of Bisschop).
Z.D.H. — *Zijne Doorluchtige Hoogheid*, (Prins) of *Hoogwaardigheid*, (Bisschop).
Z. E. — 1 *Zijne Edelheid*; 2 *Zijn Eerwaarde*.
Z. Em. — *Zijne Eminentie*, (kardinaal).
Z. Exc. — *Zijne Excellentie*, (minister).
z. g. — *zaliger gedachtenis*, zie ald.
z.g. of **z.g.n.** — *zoogenaamd* of *zoogenoemd*.
Z.H. — 1 *Zijne Hoogheid*, (Prins); 2 *Zijne Heiligheid*, (Paus).
Z. H. E. G. — *Zijn Hoogedelgestrenge*.
Z. H. G. — *Zijn Hooggeleerde*.
z. h. s. — *zonder hoofdelijke stemming*.
z. i. — *zijns inziens*.
z. k. — *zonder kinderen*, (in advertenties).
Z. K. H. — *Zijne Keizerlijke* of *Koninklijke Hoogheid*.
Z. K. K. H. — *Zijne Keizerlijke en Koninklijke Hoogheid*.
Z. K. K. M. — *Zijne Keizerlijke en Koninklijke Majesteit*.
Z. K. M. — *Zijne Keizerlijke* of *Koninklijke Majesteit*.
Z. M. — *Zijne Majesteit*.
Zn. – *zoon*, achter eigennamen.
Z.-O. — *Zuidoost*.
z. o. z. — *zie ommezijde*.
Z. P. — *zomerpeil*.
Zr. Ms. — *Zijner Majesteits*.
Z.-W. — *Zuidwest*.
z. z. g. g. — *zag zich gaarne geplaatst*, (in advertenties).
Z.-Z.-O. — *Zuid-zuidoost*.
Z.-Z.-W. — *Zuid-zuidwest*.

Z (1 *als klank*: *een medeklinker*; 2 *als letterteeken*: *het laatste teeken van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een — beginnen*), v. —'s: 1 *de — is stemhebbend*; 2 *schrijf een groote —*; 3 *de — is af*.

Zaad (1 *plantenvoortbrengsel, dat gezaaid e. zelfde plant voortbrengt*; *plantenzaad*; *het gezaaide*; 2 *geslacht, nakomelinschap*), o. zaden: 1 b.v. Anijs—, Bloem—, Hooi—, Hennep—, Kanarie—, Kool—, Lijn—, Olie—, Raap—, Tuin—, Vogel—, Zaaizaad; *dit is zuiver, droog —*; *het hooi— zal weldra opkomen*; fig. *de zaden van tweedracht, van argwaan, v. ondeugd*, kiem, oorsprong, beginsel; zegsw. *op zwart — zitten*, zonder geld zitten, bekrompen moeten leven, omdat men te voren te veel verteerd heeft, vergelijking met den kanarie, die eerst al het witte zaad oppikt; 2 *het — van Abraham*, de Israëlieten.

Zaad'handelaar (*iemand, die in zaden en granen handelt*), m. —s; **—huisje** (*—hulsel, —bolster*), o. —s; **—korrel**, v. —s; **—lob** (*kiemblad, eerste blad van een kiemend zaadje*), v. —lobben; **—pacht** (*huur of pacht, deels in zaad of graan te voldoen*), v. gmv., verg. Garfpacht; **—schelf** (*korenmijt*), v. —schelven; **—zolder** (*bergzolder voor zaden of granen*), m. —s.

Zaag (1 *getand snijwerktuig*; 2 fig. *zeurkous, sok, zaniker of zanikster*), v. zagen: 1 *het blad, de tanden eener —*; zie Hand—, Hout—, Schrob—, Schulp—, Span—, Trekzaag; 2 *uw zuster is een echte —*.

Zaag'bek (dierk. *eendachtige zwemvogel*), m. —ken: de — wordt zoo genoemd naar de tandjes, waarmede de zijranden van zijn haakvormig gebogen bek zijn voorzien: *de groote —*; *de middelste —*, leeft in N.-Europa en N.-Azië.

Zaag'blad (*plat deel eener zaag, waarin de tanden zijn*), o. —bladen; **—blok** (*houten zaagstellage*), m. —ken; **—machine**, v. —s; **—meel** (*zaagsel, afval*), o. gmv.; **—molen** (*molen, die hout zaagt*), m. —s; **—molm** (*fijn zaagsel*), m. en o. gmv.; **—mul** (*—molm*), v. gmv.; **—sel** (*—meel*), o. gmv.; **—stoel** (*zaagbok*), m. —en; **—tand** (*tand eener zaag*), m. —en; **—vijl** (*vijl, om de zaagtanden te scherpen*), v. —en; **—visch** (dierk. *kraakbeenvisch, lijkende op een haai, met een zaagachtig verlengsel aan den kop*), m. —visschen: de — leeft in de Middell. Zee en de tropische zeeën, hij wordt 4—5 M. lang, soms 7 M., de zaag is weleens 2 M.; **—wesp** (*bladwesp*), zie ald., v. —en.

Zaai'en (*zaad in den grond strooien*), zaaide, heeft gezaaid: *rogge —*, *tarwe —*; *met de hand, met een machine —*; fig. *twist, tweedracht —*, veroorzaken; **—er** (*iem., die zaait*; ook: *een soort van aardappel*), m. —s: *de parabel v. d. —*, Matth. 13: 3; **—ing** (*het zaaien*), v. —en; **—sel** (*wat gezaaid is*), o.

Zaai'goed (*verschillende zaaizaden*), o.; **—graan** (*graansoort, geschikt om uit te zaaien*), o. —granen; **—koren** (*koren, dat als zaaizaad gebezigd wordt*), o. gmv.; **—land** (*grond, die bezaaid wordt of is*), o. —en; **—ling 1** (*plant uit zaad geteeld*), m. —en; **2** (*vrouw. hennep*), v. gmv.: *de — geeft hennepzaad*, verg. Gelling; **—machine** (*machine, om mede te zaaien*), v. —s; **—padie** (O.-I. *ongebolsterde rijst als zaad*), v. gmv., zie Padie; **—zaad** (*zaad om uit te zaaien*), o., (soorten), —zaden.

Zaak (1 *voorwerp, ding*; 2 *handel, nering, bedrijf, winkel, affaire*: 3 rechtsw. *geding, proces*; ook rechtst. *alle goederen en rechten, die een bestanddeel van het vermogen kunnen uitmaken*), v. zaken: 1 *op de kermis ziet men rare zaken*; 2 *het is daar een drukke —, de zaken gaan daar goed, hij is voor zijn zaken op reis*; *goede zaken doen*, goede winst maken; *hij is een man van zaken*, zie Zakenman; *zaken met iem. doen*; 3 rechtsw. geding, proces; *die —*

komt morgen voor, wordt door de rechtbank enz. behandeld ; *een advocaat van kwade zaken*, die het verkeerde verdedigt; *een correctioneele* —, zie ald.; *een criminеele* —, zie ald.; nog: *het is — op zijn hoede te zijn*, vereischte ; *dat is mijn* —, dat betreft u niet, gaat u niet aan; *ter zake*, wegens, om ; *orde op zijn zaken stellen*, op de aangelegenheden van zijn bezit ; *gedane zaken nemen geen keer*, d.i. daden, feiten ; *het is* —, *dat...*, het is noodig, dat ; *onverrichter zake terugkeeren*, zonder zijn doel bereikt te hebben.

Zaak'bezorger (*iem., die zaken voor e. ander afhandelt, bezorgt*), m. —s; **—geheugen** (*bijzonder herinneringsvermogen voor feiten, gebeurde zaken*), o. gmv.: de tegenst. is b.v. *woord—, naam—, getallen—*; **—gelastigde** (*gevolmachtigde*), m. —n ; **—kennis** (*grondige, rеčele kennis*), v. gmv.; **—register** (*inhoudslijst van een boek*), o. —s; **—rijk** (*bondig-belangrijk ; degelijk*), bn.; —er, —st: *een — verslag* ; **—waarnemer** (*iem., die voor een ander zaken regelt*; vroeger, *praktizijn*), m. —s.

I. Zaal (*ruime kamer, groot sierlijk vertrek*), v. zalen: *e. raad—, e. eet—, e. slaap—.*

II. Zaal (*zadel*), o. zalen ; **—tje,** o. —s.

Zaan (*dikke*, d.i. *geronnen melk*; *room*), v. gmv.; gew.

Zaan'kant, —s t r e e k (aardr. *landstreek in N.-H., met Zaandam, Zaandijk, Koog enz.*): de – met molens voor allerlei bedrijf.

Zab'belen (*zuigen aan, op iets*), zabbelde, heeft gezabbeld ; **—aar,** m. —s.

Zab'beren (*kwijlen, zeeveren*), zabberde, heeft gezabberd ; **—aar** (*kwijlbaard*), m. —s; **—doek** (*slabbetje, morsdoekje*), m. -en.

Za'bra (*e. soort van klein Spaansch fregat der 16e eeuw, i.d. golf v. Biscaye*), v. —'s.

Zacht 1 (1 *niet hard, week* ; 2 *bijna niet merkbaar* ; *bijna onverstaanbaar* ; 3 *niet ruw, mollig* ; 4 *de zinnen aangenaam aandoende* ; 5 van slaap : *ongestoord, gerust, verkwikkend* ; 6 van den dood : *niet pijnlijk* ; 7 *niet snel* ; 8 *liefelijk* ; 9 *niet hard gekookt* ; 10 *niet grof of barsch* ; 11 *niet gestreng* ; 12 *geleidelijk, langzaam, zonder sprongen*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *een — bed, — hout, — leder* ; 2 *— loopen, — spreken* ; *iem. — aanstooten* ; 3 *een —e hand* ; 4 *—e kleuren* ; *een — klimaat, het —e schijnsel der maan*; 5 *een —e slaap* ; 6 *een —e dood* ; *— sterven* ; 7 *— rijden* ; 8 *—e muziek* ; 9 *—e eieren* ; 10 *—e woorden* ; *een — karakter* ; 11 *— regeeren* ; 12 *een —e helling* ; *een —e overgang van blauw in paars* ; nog : *op zijn zachtst genomen, gezegd, uitgedrukt*, zoo gunstig mogelijk ; **2** tw. — *wat*, niet zoo haastig.

Zachtaar'dig (*zacht v. aard, van inborst ; welwillend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch* ; *het schaap is* —.

Zacht'jes, zacht'kens (*op zachte manier, bedaard*), bw.: *spreek wat —, doe maar — aan, iem. iets — in 't oor fluisteren, de boot gleed — over het water* ; **—aan** (*langzamerhand*), bw.: *— wordt het tijd om te vertrekken*, allengskens ; *het begon — donker te worden*, gaandeweg.

Zachtmoe'dig 1 (*zachtaardig, zacht van inborst, meegaand*), bn. en bw. ; —er, —st : *een goed onderwijzer is* —; *Christus zei* : *Leer van mij, dat ik — ben* ; **2 —e,** m. en v. —n : *Zalig zijn de —n, want zij zullen h. aardrijk beërven*, Matth. 5: 5.

Zachts (*gemakkelijk, allicht* ; *ten minste*), bw.: *kunt ge niet veel geven, — dat ge iets geeft* ; *ge kunt er — heengaan* ; *—, dat een mensch wat voor zijn moeite heeft.*

Zacht'soldeer (*weeksoldeer, snelsoldeer*), o. gmv.: *hardsoldeer bestaat uit eene legeering van koper of messing, dat een hooger smeltpunt heeft en vaster verbindt dan het gewone — of tinsoldeer.*

Zachtzin'nig 1 (*zachtaardig, vriendelijk, niet-norsch, toegeeflijk*), bn. en bw.; —er, —st : *een — humeur* ; *— oordeelen over eenig vergrijp* ; **2** zn. **—e,** m. en v. —n.

Za'del (*zetel* [*van leder*] *juist passend op den rug van een paard of ezel*), m. en o. —s; verg. B ij z a d e l, P a k z a d e l ; *vast in het* (*den*) *— zitten*, stevig, niet licht afgeworpen worden, fig zeker van zijn positie zijn; *iem. uit het* (*den*) *— lichten*, hem van het paard lichten (tornooispel), fig. hem zijn betrekking doen verliezen, hem onderkruipen ; *iem. weder in het* (*den*) *zadel zetten*, hem weer te paard helpen, hem weer in zaken zetten ; bij verg. : *het — van een rijwiel of fiets*, leeren zitvlak ; **—boog** (*voorstuk van een rijzadel*), m. —bogen ; **—dek** (*paardedek, schabrak*), o. —ken ; **—en** (*v. e. zadel voorzien*), zadelde, heeft gezadeld: *een paard* —, het een zadel opleggen.

Za'delknop (*voorpunt v. e. zadel*), m. -pen; **—leen** (gesch. *leen, dat den leenheer per jaar een gezadeld paard opleverde als teeken van hulde*), o. —leenen ; **—maker** (*vervaardiger van zadels, paardetuigen enz.*), m. —s ; **—makerij** (*werkplaats van den zadelmaker*), v. —en ; **—paard** (*rijpaard* ; bij een vóór elkaar gespannen span: *paard van den disselboom*), o. —en ; **—riem** (*riem, waarmede het zadel op het paard wordt vastgemaakt*), m. —en ; **—tuig** (*het zadel met toebehooren*), o. —en ; **—vast** (*vast in den zadel zittende*), bn.: *niet — zijn*, een zondagsruiter zijn, fig. niet vast van beginselen.

Za'gen (1 *met een zaag door'snijden* ; 2 *met een zaag of zagend maken* ; 3 van vioolspel : *krassen*), zaagde, heeft gezaagd : 1 *hout* — ; 2 *planken* —; 3 *op de viool* —, krassen ; **—er** (*houtzager, vioolkrasser ; zaniker*), m. —s.

Za'gersbok (*toestel van den houtzager*), m. —bokken ; zie ook : Z a a g b o k.

Zak (1 *voorwerp v. linnen, jute, leder, katoen enz., om er iets in te bergen of te vervoeren*; 2 *deel v. e. kleedingstuk, waarin men iets bergt*), m. —ken; verg. B a a l, B u i d e l, T a s c h ; 1 *een — voor aardappelen, koren, steenkolen enz.*; 2 *een — in kleedingstukken, een vrouwenzak* ; zegsw. *met pak en — vertrekken*, met al zijn hebben en houden ; *een duit in 't —je doen*, ook iets in 't midden brengen ; *een kat in den — koopen*, zie K a t ; *een — zout met iem. gegeten hebben*, zie Z o u t ; verder : *steek dat in uw —*, die steek onder water is voor u; *iem. in zijn — hebben*, hem door en door kennen; Bijbel: *in — en asch zitten*, in het grove rouwkleed, — genaamd, en het

hoofd bestrooid met asch, alles ten teeken van diepen rouw; ook — als maat : *een — guldens*, 600 stuks, *een — rijksdaalders*, 200 stuks, *een zak schellingen*, 1000 stuks of 300 gulden, *een — zesthalven*, 1000 stuks of 275 gulden ; bij overdr. wat op een — gelijkt : zie Dikzak, Lamzak, Papzak, Windzak, Zoutzak ; zie verder nog : Bedelzak, Bultzak, Geldzak, Knapzak, Meelzak, Stroozak, Zakje.

Zak'almanak (*zeer klein kalendertje*), m. —ken ; —**atlas** (*klein kaartenboek*), m. —sen : —**bijbeltje** (*bijbel in zakformaat*), o. —s ; —**boekje** (*aanteekenboekje*), o. -s; —**borsteltje** (*zeer kleine borstel*), o. —s; —**doek** (*neusdoek*), m. —en ; —**duit** (*Zondagscent, geld voor allerlei kleinigheden*), m. —en ; verg. Speldengeld.

Za'ke (oude derde nv. van *zaak*), *ter zake !* (te der zake), opwekking om eenig onderwerp te gaan behandelen.

Za'kelijk (*degelijk, bondig*), bn. en bw.: *een — rapport; iets — behandelen, e. —e borgtocht*, zekerheidsstelling met onderpand ; *iem. iets kort en — mededeelen.*

Za'kenkabinet (*ministerie, los van eenig partijprogram, gekozen uit verschillende groepen der Tweede-Kamer ; cabinet d'affaires*), o. —ten : *een — dient om de zaken des lands gaande te houden.*

Za'kenman (*koopman*), m. -mannen, -lui.

Zak'formaat (*klein en handig formaat voor boeken enz.*), o. gmv. : *een — boek in —*; —**geld** (*kleingeld voor loopende uitgaven*), o. gmv., zie Zakduit ; —**je** (scheepst. *plooi, rif, vouw in 't zeil*), o. gmv.: *er was geen — in 't zeil*, het zeil was altijd gespannen, d.i. wij hadden altijd gunstigen en tamelijk sterken wind ; —**kammetje** (*klein, fijn kammetje, geschikt om in een der zakken te dragen*), o. —s.

I. Zak'ken (*in een zak doen*), zakte, heeft gezakt : *granen —, steenkolen —*, in zakken doen tot vervoer ; ook : in den zak steken : *ik zal dien gulden maar —*. Zakken **I** en Zakken **II** zijn etymologisch van denzelfden oorsprong.

II. Zak'ken (*dalen, nederwaarts gaan, lager komen of worden*), —te, is gezakt : *laat dat schilderij wat —, zich aan een touw laten —, in de modder —, het water der Maas gaat al —; de koers dier effecten zal wel gaan —*, verg. Kelderen ; *die muur is een handbreed gezakt*, verg. Verzakken ; fig. *den moed laten —*, ontmoedigd worden ; *bij een examen —*, afgewezen worden ; muz. niet op de juiste toonhoogte blijven bij 't zingen.

Zak'kendrager (*los werkman, die zakken draagt*, bv. *meelzakken ; sjouwer, kruier*), m. —s; —**linnen** (*grof linnen voor zakken*), o. gmv.; —**rollen** (*behendig stelen uit iems zakken*), meestal in de onbep. wijs; —**roller** (*beurzensnijder, pickpocket*), m. —s.

Zak'kijker (*kleine tooneelkijker, dien men in zijn zak kan bergen*), m. —s; —**lantaarn** (*lantaren, die men in den zak kan dragen*), v. —s : *een electrische —*; —**loopen** (*het loopen in een zak, naar een doel: volksvermaak*), o. gmv.; —**mes** (*knipmes, klein van omvang en geschikt om in den zak te dragen*), o. —sen ; —**muis** (*Noord-Amerikaansche muis met wangzakken*), v. —zen ; —**pistool** (*klein pistool*), v. —tolen ; —**revolver**, v. —s ; —**schaartje**, o. —s ; —**spiegeltje**, o. —s; —**spin** (dierk. *spin, die haar eieren in een zakje van spinsel meedraagt*), v. —spinnen ; —**uitgave** (*zeer klein formaat v. e. boek of kaart*), v. —n ; —**uurwerk** (*horloge*), o. —en : *de —en werden reeds vervaardigd in 1476* ; —**woordenboek** (*woordenboek in zakformaat*), o. —en.

Zalf (*smeersel als uitwendig geneesmiddel*), v. zalven ; fig. *een —je op de wond*, een troostmiddel ; zegsw. *daar is geen — aan te strijken*, daar is geen kruid voor gewassen, daarvoor helpt of baat niets ; —**achtig** (*als zalf*), bn. : *een —e stof* ; —**olie** (Bijb. *geurige olie om haar en huid te zalven* ; ook: *gewijde olie*, Ex. 30 : 25), v. —oliën ; —**pot** (*pot voor zalf*), m. —potten.

Za'lig 1 (1 *hoogst gelukkig* ; 2 ir. *dronken* ; 3 R.-K. *heilig, in een stadium voorafgaande aan gecanoniseerd ; in den hemel opgenomen*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *o, hoe —!*; spreekw. *Het is —er te geven dan te ontvangen*, het geven van aalmoezen maakt iem. gelukkig, Bijbel, Hand. 20 : 25 ; 2 *de man is —*; 3 *iem. — verklaren*; **2** —**e** (*iem., die de eeuwige gelukzaligheid geniet*), m. en v. —n: *de —n in den hemel*; —**en** (*zalig of gelukkig verklaren*), zaligde, heeft gezalige ; —**er** (eig. *de vr. 2e naamval van zalig in de uitdrukking : zaliger gedachtenis, wordt gebezigd door R.-K. achter den naam*), bn., *vader —, oom —*, dien wij nl. in zalige gedachtenis houden, of van wien wij hopen, dat ze zalig zijn; —**heid** (*staat v. het hoogste geluk ; hoogste tevredenheid, genot* ; in het mv. *zaligsprekingen*, zie ald.), v. —-heden: aardr. *de acht —*, acht dorpen in het Z.-O. van N.-Brab.; —**makend** (*de zaligheid verschaffend*), bn.: *de —e leer der christelijke liefde* ; —**maker** (*de Heiland*), m. gmv.; —**sprekingen**, v. mv.: *de acht —*, zie : Matth. 5 : 3—11 en Bergrede ; —**verklaring** (*plechtige verklaring door den paus, dat een afgestorvene in de hemelsche zaligheid is opgenomen*), v. —verklaringen ; zie Beatificatie.

Za'ling (scheepst. *dwarsklamp aan d. top van de mast tot bevestiging van de steng*), v. —en.

Zalm (dierk. *weekvinnige visch, in de gematigde zeeën levende*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en : de — zwemt om kuit te schieten onze grootere en kleinere rivieren op ; *het neusje v. d. —*, zie Neusje ; **2** (*als stofnaam*), v.: *hij houdt van versche —, koop wat gerookte —*; zie ook : Krimpzalm ; verkl. —**pje**, o. —s ; —**forel** (dierk. *forel met rood vleesch, als dat v. d. zalm*), v. —len ; —**karper** (dierk. *een soort van karper*), m. —s ; —**kleur** (*lichtroode kleur als van den gekookten zalm*), v. gmv.; —**kleurig** (*bleekrood, de zalmkleur hebbende*), bn.: —*e zijde* ; —**moot** (*een schijf zalm*), v. —mooten ; —**net** (*groot net voor de zalmenvangst*), o. —ten ; —**rooker** (*persoon, die er zijn bedrijf van maakt zalmen te rooken*), m. —s ; —**teelt** (*het kweeken van zalmen*), v. gmv.; —**tijd** (*tijd voor de zalmvangst*), v. gmv.; verg. Jacobszalm ; —**visscher**, m. —s ;

—**visscherij** (*het visschen op zalm*), v. —en : *de — op de Lek.*

Zal'ven (1 *met zalf bestrijken* ; 2 *met zalfolie het hoofd, de kruin overgieten*), zalfde, heeft gezalfd: 1 *een wonde* —; zegsw. *nu is de wond alweer gezalfd*, de pijn, het leed verzacht; 2 Bijb. *Saul werd tot koning gezalfd door den profeet Samuel*, 1, Samuel 10 : 1; *de koningen van Frankrijk werden oudtijds te Reims gezalfd*, d. i. gewijd, geheiligd: verg. G e z a l f d e ; —**vend** (*vol zalving*; fig. *vroom, stichtelijk* ; ongunstig : *temerig*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e taal, op —en toon* ; *hij sprak te* —, met geteem ; —**ving** (*het zalven met gewijde olie* ; fig. *stichting, troost* ; ongunstig : *geteem*), v. —en: *de — der priesters, der koningen; met veel — spreken* ; *— voor het vroom gemoed*; zie C h r i s m a.

Zam'bo (in Amerika : *kind van een neger en een Indiaansche*), m. en v. —'s.

Za'melen (*bijeenbrengen, verzamelen, garen, bij elkaar brengen*), zamelde, heeft gezameld ; —**aar** (*iemand, die verzamelt*), m. —s ; —**aarster,** v. —s.

Za'men, te —, bw., gezamenlijk; als eerste lid eener samenst. altijd **Saam** of **Sa'men.**

Zand (1 *poeierig steenstof* ; *fijn verdeeld kwarts en glimmer* ; 2 *zandbank in zee of rivier* ; *strand*), o. zanden : 1 zie D r i j f —, D u i n —, K i e z e l —, R i v i e r —, S c h u u r —, S t r o o i —, S t u i f —, W e l —, W o e s t i j n —, Z e e z a n d ; A k e n s c h —, aardr. *vermoedelijke strandvorming (duinen) van de Limburgsche krijtzee bij Vaals en Epen* ; zegsw. *iemand — in de oogen strooien*, hem bedotten, misleiden, bedriegen ; *die brief hangt aan elkaar als droog* —, is zonder samenhang ; *in het — bijten*, ter aarde storten in het gevecht, in het tornooispel met den neus in het zand vallen; *op — bouwen*, fig. op lossen grondslag iets ondernemen, een ijdel plan vormen, zie Matth. 7 : 26 ; 2 *een schip op — enz.*, zie S c h i p en B a k e n ; —**aal** (*een soort van kleinen aal aan het zeestrand*), m. —alen, zie S m e l t ; —**aardappel** (*die* nl. *in zandgrond groeit*), m. —en, —s; —**achtig** (*als zand, met zand bedekt*), bn.; —**adder** (dierk. *zekere giftige addersoort*), v. —s; —**bad** (*bad van [in] fijn, warm zand*), o. —baden; verg. M o d d e r —, L u c h t —, Z o n n e —, Z e e b a d ; —**bak** (*plat vaartuig* [*bak*] *om zand te vervoeren*), m. —bakken ; —**bank** (*uitgestrekte zandlaag, zandige ondiepte in rivier of zee*), v. —en; —**doorn** (plantk. *zeekruisdoorn*), m. —s.

Zan'den (*met zand bestrooien*, b.v. *een weg*; *met zand mengen*, b.v. *een kleiland*), zandde, heeft gezand.

Zan'der (dierk. *snoekbaars*), m. —s.

Zan'deren, San'deren (*in een der Zanderinrichtingen heilgymnastiek doen of ondergaan*), zanderde, heeft gezanderd.

Zan'derig (*zandachtig*), bn. en bw.: *de weg is* —, stofferig; *dit brood smaakt* —, als met zand bemorst, doormengd ; —**erij'** (*zandgroef, plaats, waar zand gedolven wordt*), v. —en.

Zan'der-instituut (*inrichting voor heilgymnastiek, naar den Zweedschen geneeskundige Gustav Zander aldus genoemd*), o. —instituten.

Zand'glas (*zandlooper*), o. —glazen ; —**goed** (*de onderste bladen der tabaksplant*), o. gmv.; verg. A a r d g o e d ; —**groef, groeve** (*groeve, waar zand gedolven wordt*), v. —groeven ; —**grond** (*zandige bodem, magere grond*), m. —en: *de Noordbrabantsche —en*; —**haas** (*een soort van [witten] heihaas*), m. —hazen ; —**haver** (*een soort van wild gerstgras* ; ook, *zeehaver*), v. gmv.; —**heuvel** (*heuvel, meerendeels uit zand bestaande*), m. —s ; —**hoen** (dierk. *snipachtige vogel*), o. —ders ; —**hoop** (*bergje zand*), m. —hoopen ; —**hoos** (*dwarreling of hoos van stuifzand*), v. —hoozen : de cyclonen in de Arab. woestijnen heffen —hoozen als ronde zuilen van de aarde ten hemel ; zie C h a m s i n en S a m u m ; —**ig** (*zandachtig, zanderig*), bn.: *een —e weg* ; —**kever** (dierk. *een soort van loopkever*), m. —s ; —**kleurig** (*geelachtig*), bn.; —**koekje** (*zandtaartje*), o. —s ; —**korrel** (*fijne korrel zand*), v. —s; —**kreek** (aardr. *watertje in Zeeland*), v.; —**looper** (*een soort van tijdmeter*), m. —loopers: de — bestaat uit twee met fijn zand gevulde glazen kegels, die door een nauwe opening gemeenschap met elkaar hebben ; de — wordt nog in de keuken gebruikt, bij het eierkoken ; verg. U u r g l a s ; ook : naam van verschillende dieren als : *strandpluvier, zandkever* ; —**plaat** (*plaat in rivier of zeeboezem, bestaande uit zand*), v. —platen ; —**raap** (*op zandgrond groeiende raap*), v. —rapen ; —**ruiter** (scherts. *ruiter, die van zijn paard valt*), m. —s : — *worden* ; verg. Z o n d a g s r u i t e r ; —**schip** (*schuit tot vervoer van zand*), o. —schepen; —**steen** (*fijnkorrelig gesteente*, b.v. *van den Pietersberg bij Maastricht*), o. gmv.; — *dient als bouwmateriaal, ook voor molen- en slijpsteenen* ; —**stuiving** (*het op- en opeenstuiven van los zand*, b.v. *der duinen*), v. —en, verg. W o e s t e g r o n d e n ; —**taartje** (*e. korrelig, fijn taartje*, —*koekje*), o. —s ; —**trein** (*trein tot aanvoer van zand*), m. —en ; —**verstuiving** (*verplaatsing van zand door den wind*; ook: *groote zandvlakte van los stuivend zand*), v. —en ; —**vlakte** (—*woestijn*), v. —n; —**vloo** (*aardvloo*), v. —vlooien : de — komt voor in Centraal-Amerika, o.a. in Suriname, zij nestelt zich in de huid ; —**vorm** (*vorm voor zand*), m. —en ; —**wagen** (*wagen tot aanvoer van zand*), m. —s ; —**weg** (*niet-geharde weg door een zandstreek*), m. —wegen : zegsw. *zijn karretje rijdt op een* —, het gaat hem goed naar den zin ; —**wesp** (dierk. *een algemeen voorkomende graafwesp*), v. —en; —**woestijn** (*woeste zandstreek*), v. —en ; —**zak** (*zak voor zand*), m. —zakken; —**zee** (*drijfzand aan zee*, b.v. *aan de kust v. Bretagne*; fig. *groote woestijn*), v. -zeeën; —**zuiger** (*vaartuig voorzien v. e. pomp, waarmee zand wordt opgevoerd en weggeperst*), m. -s.

Zang (1 *het zingen* ; *gezang* ; 2 *lied* ; *zangstuk* ; 3 *afdeeling van een dichtstuk*), m. —en : 1 *bestemd voor* — ; *avond*—, *morgen*—, *kerk*—, *vogelenzang*, zegsw. *'t is daar altijd koekoek één* —, nl. precies

hetzelfde; 2 *Nederlandsche geschied-—en*; 3 *dit is de tweede — der Ilias.*

Zang'balk (muz. *langwerpig stuk hout binnen tegen 't bovenblad van strijkinstrumenten*), m. —en; —**berg** (myth. *Parnassus, verblijf van Apollo en de Muzen*), m. gmv.: zegsw. *den — beklimmen, bestijgen*, dichten, de dichtkunst beoefenen; ook de bergen Helicon en Pindus waren Apollo geheiligd, zie ald.; —**bodem** (*metalen of houten klankbodem in een piano*), m. —s; —**cursus** (*leergang bij het onderwijs in den zang*), m. —sen.

Zan'ger (1 *iem., die zingt*, inz. *kunstenaar in den zang*; *lid v. e. zanggezelschap*; 2 *vogel*; 3 *dichter*), m. —s; 1 *een koor—, een opera—, een concert—*; 2 *de tamme en wilde —s*, nl. vogels; 3 *de blinde — van de Ilias*; —**eres'** (*kunstenares in den zang*), v. —sen: *een koor van zangers en —sen*; —**erig** (*melodieus*), bn.: *een — lied*; —*e verzen*, welluidend, zoetvloeiend; —**erigheid** (*zoetvloeiendheid*), v. gmv.

Zan'gersfeest (*feest van één of meer zanggezelschappen*), o. —feesten.

Zang'gezelschap (*gezelschap, dat zich in het zingen oefent, zangvereeniging*), o. —pen: *het — Melodia* (C.O.); —**god,** m. myth. de god van den zang, Apollo; —**godin** (myth. *muze*), v. —nen: *aan de —godinnen offeren*, dichten, zie Z a n g b e r g; —**koor** (*al de koorzangers of hun plaats in de kerk*; ook, *zangvereeniging*), o. —koren; —**kunst** (*de kunst v. zingen*), v. gmv.; —**les** (*les in het zingen*), v. —sen; —**lijster** (dierk. *de grauwe lijster of het grauwtje*), v. —s; —**noot** (*muzieknoot*), v. —noten, zie N o o t; —**oefening,** v. —en; —**onderwijs** (*onderricht in zang*), o. gmv.; —**rei** (*zangkoor*), m. —en; —**school** (*muziekschool voor den zang*), v. —scholen; —**ster** (*iedere vrouw, die zingt*; litteraire taal: *muze*), v. —s; —**stuk** (*lied, gezang*), o. —ken; —**vereeniging** (*—gezelschap*), v. —en; —**vogel** (*vogel, die zingt*), m. —s: *merels, vinken, nachtegalen en kanaries zijn —s*; —**wedstrijd** (*zangstrijd, wedstrijd of concours in het zingen*), m. —en; —**wijsje** (*melodietje*), o. —s.

Za'nik (*persoon, die graag zeurt*), m. en v. gmv.: *uw nicht is een echte —*, vervelend mensch; —**achtig** (*v. zaniken houdend*), bn.

Za'niken (*onnoodig en vervelend over 'tzelfde onderwerp blijven praten*), zanikte, heeft gezanikt: *jongen, lig toch niet te —!*, zeuren; —**er,** m. —s; —**kous** (*iemand, die steeds zanikt*), m. en v. —en.

Zar'bat (*ratel of klapper, dienend als kerkklok bij de Christenen in het O.*), m. —s.

Zat (1 *verzadigd*; 2 *dronken*; 3 *in overvloed*; 4 *moe, beu*), bn. en bw.; —ter, —st: 1 *eet je nu maar —*, vul je maag nu maar goed; 2 *die man is alweer —*; 3 *hij heeft geld —*; 4 *ik ben die studie al lang —*; *de grijsaard was der dagen —*, d. i. verlangend naar den dood.

Za'te, zaat (1 *steunend vlak*; 2 *hoeve, landgoed, boerenplaats, bezitting*), v. zaten; 1 *de — voor den dijk*; 2 H a v e z a t e.

Za'terdag 1 (*laatste dag d. week*, eig. *Saturnusdag*), m. —dagen: de — is de heilige dag bij de Israëlieten, verg. S a b b a t; **2** tw.: *wel —*, drommels; —**avond,** m. -en: *— houden*, schoon linnen aantrekken; —**s** (1 *op elken Zaterdag*; 2 *erg, drommels*), bw.: 1 *— is er op dat dorp geen school*; 2 *hij heeft mij — gefopt*, ter dege; —**sch** (1 *op elken Zaterdag*; 2 *drommelsch*), bn.: 1 *de —e markt, het —e werk, de —e bijeenkomsten*; 2 *die —e vent.*

Za'vel (*grondsoort, bestaande uit klei met 60 tot 80 % zand*), o. gmv.; —**achtig** of —**ig,** bn.; —er, —st: *—e gronden of zavelgronden*; —**boom** (plantk. *kegeldragende boom of conifeen*), m. —boomen; ook, Z e v e n b o o m; —**grond,** m. —gronden; zie Z a v e l.

Ze'baoth (Hebr. *hemelsche heirscharen*): *de Heere —*, de Heer der legerscharen; Rom. 9 : 29; lees: *zee'-baa-oot.*

Zebede'us (Bijbel: *sukkelaar, bloed*), m.: *het is een —*, tobber, Mark. 1 : 19 en 20.

Ze'boe (dierk. *grijsachtig rund met vetbult tusschen de schouders*; *bultos*), m. —s.

Ze'bra (dierk. *gestreepte ezel in Z.- en Midden-Afrika*; *Kaapsche ezel*), m. —'s; —**vink** (dierk. *Zuid-Afrikaansche en Australische vogel met prachtige veeren*), m. —vinken; —**wolf** (dierk. *buidelwolf*), m. —ven.

Ze'de (1 *landsgewoonte, gebruik, manier*; 2 in het mv. *zedelijkheid, eerbaarheid*), v. —n: 1 *volgens de oude —*; *rein van zeden*; *zeden en gewoonten*; *iemand van ruwe, slechte zeden*; spreekw. *Kwade gezelschappen bederven de goede zeden*; 2 *een vergrijp tegen de zeden*, zedelijkheid, eerbaarheid.

Ze'delijk (*overeenkomstig d. goede zeden; eerbaar, braaf*), bn. en bw.; —er, —st: *een — leven leiden*; *een getuigschrift van — goed gedrag*; *dat is — onmogelijk*; —**heid,** v. gmv., verg. M o r a l i t e i t; —**heidsgevoel** (*het besef van 't geen zedelijk goed of kwaad is*), o. gmv.; —**heidswet** (*wet, betreffende de openbare zedelijkheid*), v. gmv.

Ze'deloos (*de zeden* in bet. 2 *niet in acht nemend*: *slecht, losbandig, ontuchtig*), bn. en bw.; —loozer, —t: *een — mensch*; —*ze boeken, plaatwerken*, de zedeloosheid bevorderend; —**loos'heid,** v. gmv.

Ze'denbederf (*ontaarding, verbastering der goede zeden*), o. gmv.; —**bedervend** (*wat de zeden bederft*), bn.: *—e taal, —e lectuur*; —**kunde** (*leer der goede zeden, der zedelijke verplichtingen tegenover elkaar*; *het boek, geschrift hierover*), v. gmv.; —**kundig** (*zedenkunde behandelend of betreffende*), bn.: *een — leesboek, een — vertoog*; —**kwetsend** (*'t geen de goede zeden kwetst*), bn.: *—e platen, —e lectuur*, die iems zedelijk gevoel pijnlijk aandoen; —**leer** (*wetenschap, handelend over de zeden, zooals ze behooren te zijn*; *zedenkunde*; *moraal*), v. gmv.: *het goede voorbeeld is de beste —*; —**leeraar** (*iemand, die onderwijs geeft in de zedenkunde of de zedenleer, moralist*), m. —leeraren; —**les** (*opwekking tot deugd, les in wat voegzaam is*), v. —lessen: *iem. een — geven*; —**meester** (*iemand, die zedenlessen geeft*, dikwijls wat spottend), m. —s; —**preek** (*vermanende zedenles*), v. —preeken: *een — houden*; —**roman** (*roman, die voornamelijk de zeden in verschillende kringen behandelt, zoowel in het heden als in het verleden*), m. —s: de — geeft een

schildering v. d. maatschappelijke toestanden in eenig tijdvak en draagt verschillende namen naar de keuze der hoofdpersonen, als : *burgerlijke roman, schelmen—, familie—, herders—* ; *Sarah Burgerhart en Ferdinand Huyck zijn —s* ; verg. R e a l i s t i s c h e r o m a n ; —-**spreuk** (*spreuk, die e. zedenles behelst*), v. —en ; —**verbastering** (*afneming van goede en toename van slechte zeden*), v. gmv.; —**wet** (*wet, waaraan wij ons in onze vrije handelingen moeten houden of die gewetensplicht ons doet eerbiedigen*), v. —wetten : *de — gebiedt, wat er in bepaalde gevallen moet geschieden, zij vrijwaart voor uitspattingen.*

Ze'dig (*ingetogen, bescheiden*; ook: *eerbaar*), bn. en bw.; —er, —st : *een — meisje* ; *een —e kleeding*, stemmig ; *een — leven leiden*; *zich — op den achtergrond houden*, bescheiden ; —**heid** (*het zedig-zijn*), v. gmv.: —-**lijk** (*op zedige wijze*), bw.

Zee (1 *groote uitgestrektheid zout water, die een gedeelte der aarde bedekt* ; 2 *een afzonderlijk gedeelte van de zee* in bet. 1 ; 3 *zware golf* ; 4 *overvloed, groote menigte*), v. zeeën : 1 — *bedekt bijna 3/4 van de aardoppervlakte* ; zegsw. — *kiezen*, uitzeilen ; — *bouwen*, op zee varen ; *naar — gaan*, matroos worden ; *er gaat veel —*, er is een sterke stroom ; *de — breekt*, de golven storten kort neder ; *wij brengen den zomer aan — door*, zeebad ; *hij gaat recht door —*, zie R e c h t ; *water in — dragen*, zie W a t e r ; 2 *de Middellandsche —, de Noord—, de Oost—, de Pool— of de IJszee*; zie O c e a a n ; *de Doode —*, binnenzee in Palestina, waarin de Jordaan uitloopt : 394 M. onder de oppervlakte der Middell. Zee, groot zoutgehalte ; 3 *een hooge —*; *de — sloeg over de verschansing* ; *er gaat veel —*, er zijn hooge golven ; verg. S t o r t z e e , G r o n d z e e , B r e k e r ; 4 *een — van licht, van huizen, van rampen, van bloemen.*

Zee'aal (*groote aal uit zee*), m. —alen ; —-**aap** (dierk. *aapvisch, groote visch in de Noordzee*), m. —apen ; —**adder** (dierk. *een soort van zeeslangetje*), v. —s ; —**adelaar** (dierk. *groote vogel der tropische zeeën met bruine veeren*), m. —s ; —**agaat** (*een soort v. smaragd*), o. gmv. ; —**ajuin** (*zeelook, geneesmiddel tegen waterzucht*), m. gmv.; —**alsem** (*plant der zeekust*), m. gmv.; —**amandel** (*soort van zeeslak*), v. —s; —**anemoon** (dierk. *neteldier, bloemdier* : *blauw of rood*), v. —anemonen ; —**appel** (dierk. *zeeklit, stekelhuidig dier*), m. —s; —**arend** (dierk. *groote vischarend*), m. —en ; —**arm** (aardr. *inham der zee*), m. —en : de wateren tusschen de Z.-H. en Zeeuwsche eilanden zijn —en ; —**assurantie** (*verzekering van zeeschepen en lading*), v. —s of —tiën ; —**aster** (*bloem der kwelders*, ook, *zulte*), v. —s ; —**atlas** (*verzameling van zeekaarten*), m. —sen ; —**baak** (*teeken tot aanduiding van het vaarwater*), v. —baken ; —**baars** (dierk. *baarsachtige zeevisch*), m. —zen ; —**baboe** (*baboe, die bij een overtocht van of naar Indië op de kleine kinderen v. e. gezin past*), v. —s ; —**bad** (*bad in zee*), o. —en ; —-**bank** (*klip, zandplaat*), v. —en ; —**banket** (fig. *haring*), o. gmv.: *dit kostelijk* — (Spandaw) ; —**barbeel** (dierk. *fraai gekleurde, stekelvinnige zeevisch*), m. —en ; —**beenen** (scheepst. *een gang als van een matroos*), o. mv. : *een lichtmatroos heeft nog geen —.*

I. Zee'beer (*havenmuur, waterkeering tegen den golfslag, zeewering*), m. —en.

II. Zee'beer (dierk. *kleine zeerob, oorrob*), m. —beren.

Zee'beril (*zeeagaat*), o. gmv., zie A q u a m a r i j n ; —**beving** (*beroering der zee tengevolge van aardbeving*), v. —en ; —-**blaas** (*een soort van zeekomkommer*), v. —blazen ; —**blei** (dierk. *een soort van zeevisch of brasem*), v. —en ; —**bloem** (*zekere zeeplant*), v. —en ; —**bocht** (*buiging der zeekust landwaarts in*), v. —en ; —**bodem**, m. —s ; —**boek** (*graadboek, zeekaartenboek*), o. —en ; —**boezem** (*golf, inham, baai*), m. —s ; —**bonk** (*geoefend zeeman, bevaren matroos*), m. —en.

Zee'boot (*stoomboot voor de zeevaart*), v. —en ; —**brak** (*met zoet water vermengd zeewater*), o. gmv.; —**brand** (gew. *electrisch verschijnsel* : *weerlicht* ; ook : *branding op de kust*), m. gmv. ; —**brasem** (dierk. *brasemachtige zeevisch*), m. —s ; —**breker** (*golfbreker, dijk of pier voor den ingang van baai, haven of boezem*), m. —s ; —**briel** (*nationaliteitsbewijs op zee voor e. koopvaardijschipper*), m. —brieven ; —-**cadet** (*adelborst*), m. —s, —ten ; —**damp** (*damp, in zee opgestegen en door den wind landwaarts gebracht*), m. —en ; —**dienst** (*dienst bij de marine*), m. gmv. ; —**diepte** (*diepte der zee*), v. —n : *de grootste bekende — bedraagt bijna 10 K.M.* ; —**dier** (*dier, dat in zee leeft*), o. —en ; —**dijk** (1 *dijk, tegen de zee, een zeeboezem of een benedenrivier opgeworpen* ; 2 *bekende matrozenwijk te A'dam*), m. —en ; in bet. 2 gmv. : 1 *in 1460 werden de —en het eerst met paalwerk aangelegd* ; 2 *dronken matrozen maakten den — onveilig* ; in bet. 2 wordt ook de uitspraak Z e e d i j k' gehoord ; —**distel** (plantk. *een soort van kruisdistel, in onze duinen groeiende*), v. -s; —**dorp** (*dorp, aan zee gelegen*), o. —en ; —**draak** (*stekelvinnige, gedrochtelijke visch, blauw van kleur, in den Indischen Oceaan*), m. —draken ; —**drift** (*voorwerpen, uit zee aangespoeld*), v. gmv.; —**duiker** (dierk. *kortgewiekte zwemvogel, goed duiker*), m. —s ; —**duivel** (dierk. *vreemdsoortige, bepaald visch*, ook, *zeekikvorsch*), m. —s : de — leeft langs alle Europeesche kusten, lengte 1.5—1.8 M.; hij verschalkt zijn prooi met een bedrieglijk rood aas aan den voorsten straal- of voeldraad, en is een echte hengelaar; ook: H o z e b e k ; —**eend**, v. —en ; —**eenhoorn**, —**eenhoren** (*narwal, walvischachtig zoogdier*), m. —s ; —**egel** (*met prikkels bezet weekdier*), m. —s ; —**engte** (aardr. *zeestraat, nauwe doorgang*), v. —engten : *de straat van Gibraltar is een —.*

Zeef (*werktuig om te ziften, hebbende een bodem* [*van ijzergaas*] *vol gaatjes*), v. zeven ; verg. T e e m s of T e m s ; *e. — voor zaad, voor kruit, voor kolen* ; fig. *de — van Eratosthenes* (276—196 v. Chr.), rekenk. manier tot het vinden van de priemgetallen.

Zee'launa (*al de dieren der zee, ook de lagere, als sponsen, kwallen, straaldieren, koralen*), v. gmv.

Zeef'been (ontl. *e. der tot de neusholte behoorende schedelbeenderen*), o. —deren; —**doek** (*doorzijgdoek*), m. —en; —**raampje** (*klein apothekerszeefje*), o. —s; —**trommel** (*zeef met hoogen rand*), v. —s.

Zee'gans (*vetgans*), v. —zen; —**garnaal** (*tienpootig schaaldiertje*), v. —garnalen; —**gat** (*doorvaart tusschen twee eilanden in een zeearm gelegen, of tusschen twee zeeeilanden*; ook: *de mond van een stroom*), o. —gaten; zie o.a. Waddeneilanden; —**gedrocht** (*groot zeedier*, b.v. *een haai*), o. —en; —**gevaar** (*alle gevaar, waaraan schip en lading gedurende de reis zijn blootgesteld*), o. —gevaren; —**gevecht** (*strijd op zee*), o. —en; —**gewas** (*zeeplant*), o. —sen; —**gewest** (*provincie, aan zee gelegen*), o. —en; —**gezicht** (*schilderij, voorstellende schepen, stranden enz.*), o. —en; —gezichtje, o. —s.

Zeeghaf'tig (litteraire taal: eig. *de zege hebbende: overwinnend, zegevierend*), bn. en bw.: *wees —, o koning!*; *hij keek — in het rond.*

Zee'gier (*fregatvogel*), m. —gieren; —**god** (myth. *Neptunus, god der zeeën*; ook *andere mannelijke goden der zee als Tritons enz.*), m. —en; —**godin** (*Amphitrite, gemalin van Neptunus*; verder: *elke vrouwelijke zeegod, Nereïden enz.*), v. -godinnen; —**golf** (*baar*; ook: *open baai*), v. —golven; —**grappe** (*zeekraal*), v. gmv., gew.; —**gras** (*waterplant met lijnvormige bladeren*), o. gmv.: *het gedroogde — dient tot vulling van bedden, het — wordt gevonden in de Zuiderzee en de Wadden*; *uit de draden v. h. — wordt een nieuw soort van katoen gesponnen, dat sterk en duurzaam is*; *— wordt ook wel als groente gebruikt*; —**grind** (*grind of grint uit zee gebaggerd*), o. en v. gmv.; —**groen** (*groen als zeewater*), bn.: *de tijger met z'n ronde, —e oogen* (V. Deyssel); —**grondel** (dierk. *zekere op een grondel lijkende zeevisch*), m. —grondels; —**haai** (*de gewone haai*), m. —en; —**haan** (*vliegende visch d. Middell. Zee*), m. —hanen; —**handel** (*handel op overzeesche landen*), m. gmv.; —**handelaar** (*iem., die op overzeesche landen handel drijft*), m. —s; —**haven** (*haven in de nabijheid der zee*), v. —s; —**held** (*iemand, die heldendaden verricht in een zeeoorlog*), m. —en; —**hoen** (*groote pluvier*), o. —ders; —**hond** (dierk. *een soort van rob der noordelijke zeeën*), m. —en: de kop van den — heeft veel overeenkomst met dien van een hond, hij voedt zich met visch, vooral met haring; —**hoofd** (*havenhoofd, zeedam, pier*), o. -en; —**hoorn, —horen** (*groote zeeschelp*), m. —s; —**jonker** (dierk. *regenboogvisch*), m. —s.

Zee'kaart (*kaart met de waterwegen ter zee*), v. —en: —en werden reeds in 1690 vervaardigd door den geograaf Plancius; —**kalf** (*jonge zeerob*), o. —kalveren; —**kantoor** (*in zeehavens het kantoor der in- en uitgaande rechten*), o. —kantoren; —**kapitein** (*gezagvoerder*), m. —s; —**kasteel** (litteraire taal: *groot zeeschip*), o. —en; —**kat** (*inktvisch*), v. —katten; —**kikvorsch** (*zeeduivel*), m. —en; —**klei** (*uit zeebezinking gevormde klei*), v. gmv., verg. Rivierklei; —**klimaat** (*temperatuur der landen, dicht aan zee, der eilanden*), o. gmv.: *het — geeft koele zomers en zachte winters*; —**koe** (*groot, walvischachtig dier van 3 M. lengte, thans uitgestorven*), v. —koeien; *de — kwam nog in 1740 in groote menigte voor in de Behringstraat, ze zijn thans door de walvischvaarders totaal uitgemoord*; —**koet** (dierk. *een zeevogel van de familie der alken*), m. —en: *de broedplaatsen van den — liggen in het hooge noordelijke halfrond*; —**koker** (*een soort van zeeschelp*), m. —s; —**komkommer** (*zeker stekelhuidig, wormvormig dier*), v. —s; —**koning** (*zeebarbeel*; in het mv. *hoofdlieden der Deensche en Noorsche zeeroovers in de 9e en 10e eeuw*, zie Viking), m. —en; —**kraal** (*in 't wild groeiende plant der schorren*), v. —kralen: *de gelede —* (op de Wadden: *krabbestruik*), *wordt in Zeeland en west-N.-B. als groente gebruikt*; —**krab** (dierk. *tienpootig schaaldier, de gewone strandkrab*), v. —ben: *de — wordt in het voorjaar in menigte gevangen*; —**kreeft** (dierk. *kreeft, in zee levend*), m. —en: de — wordt wel 4 dM. lang en zijn vleesch is zeer gezocht; —**kust** (*kust langs de zee*), v. —en; —**kwab** (dierk. *zeester, zeenetel*), v. —ben; —**kwal** (dierk. *neteldier, geleiachtig paddenstoelachtig weekdier*), v. —kwallen.

Zeel (*lijn, band, touw*), o. zeelen; verg. Helpzeel, Kruiszeel en Leis.

Zee'laars (*hooge, waterdichte laars der zeelieden*), v. —zen; —**lamprei** (dierk. *zeeprik, zeenegenoog*), v. —en; —**land** (*land, in of aan zee gelegen*), o. —en: *onze provincie — is met recht een —*, zie Zeeuw, Zeeuwsche: —**leeuw** (dierk. *de grootste der oorrobben, 4—6 M. lang*), m. —en: *de — leeft langs de kusten van den Grooten Oceaan*; —**leeuwerik** (dierk. *strandkievit*), m. —en; —**lelie** (*zeebloem, zeeplomp*), v. —s; —**leven** (*het leven van den zeeman op zee*), o. gmv.; —**lieden, —lui** (*zeevolk, matrozen*), m. mv.; —**lier** (dierk. *zeedraak, —haan*), v. —en; —**lisch** (*zeebies*), o. gmv.; —**long** (dierk. *een soort van weekdier*), v. —en.

Zeelt (dierk. *een soort v. groenachtige, karperachtige zoetwatervisch met voeldraden aan den snuit*), v. zeelten: in de volkst. Louw.

Zee'lucht (*lucht uit, aan of op zee*), v.gmv.

I. Zeem (*bereide schapen- of geitenhuid*; *een [wrijf]lap van zulke huid*), o., als stofnaam gmv., als voorwerpsnaam in de bet. van zeemen lap, meerv. zeemen; verkl. —**pje**, o. —s.

II. Zeem (*lekhonig*), o. gmv.; zie Honigzeem.

Zee'maat (*Janmaat, matroos*), m. —maats; —**macht** (*vloot, marine*, ook, *zeemogendheid*), v. gmv.; —**makelaar** (*makelaar in schepen en zeezaken*), m. —s; —**man** (*iem., die ter zee vaart*; *varensgast*; *gezel*; *matroos*), m. —lieden, —lui: *een goed, een bekwaam, een ervaren —*; zegsw. *— geen man, een — een weeman*, klacht v. d. vrouw v. e. zeeman; —**manschap** (*zeevaartkunde*), v. gmv.: zegsw. *— gebrui-*

ken, wat geven en nemen naar de omstandigheden, goed beleid in alles toonen, weten te schipperen ; —**manshoop** (*weldadige vereeniging voor zeelieden te Amsterdam*), v. gmv.; —**manshuis** (*tehuis voor zeelieden, die aan wal zijn*), o. —zen ; —**manskunst** (*kennis van de zeevaart*), v. gmv.; —**mansleven** (*het leven der zeelieden*), o. gmv.; —**manstaal** (*taal der zeelieden*), v. ; —**manswoordenboek** (*woordenboek, verklarend zee- en scheepstermen*), o. —en : *het — van Jacob v. Lennep* ; —**meermin** (myth. *wezen, half vrouw, half visch*), v. —nen : *de Sirenen waren —nen* ; —**meeuw** (dierk. *meeuw onzer zeekust*), v. —en ; verg. Stormmeeuw, Burgemeester, Mantelmeeuw, Zilvermeeuw.

Zee'men **1** (*schapen- of geitenhuiden tot leder bereiden ; de glazen of ruiten reinigen met een zeemleeren lap*), zeemde, heeft gezeemd ; **2** (*van zeemleer*), bn. : *een — lap of doek.*

Zee'mijl (*afstandsmaat op zee*), v. —mijlen : *de Engelsche — is 1/3 uur of 20 min. gaans*, d.i. ± 1862 M., deze geldt thans voor alle natiën ; de — is 1/60 van een graad op den evenaar ; —**mijn** (mar. *drijvende of geankerde mijn*), v. —en ; zie Mijn.

Zeem'lap, zee'menlap (*stuk zeemleer, om* b.v. *ruiten en spiegels te lappen of te reinigen*), m. —lappen; —**leder, —leer** (*leder, van schapen- of geitenvellen vervaardigd*), o. gmv.: *een lap v.* — ; —**lederen, —leeren** (*van zeemleder*), bn.: *een paar — handschoenen, een — zakje.*

Zee'mogendheid (*volk, dat een oorlogsvloot bezit*), v. —heden : *Engeland is de eerste —*; —**monster** (*gedrochtelijk dier, in zee levend*), o. —s ; —**mos** (*een kolonie van kleine diertjes, nauw verwant aan de zeeanemonen*), o. gmv., zie Weerboompje.

Zeem'touwer (*bereider van zeemleer*), m. —s, verg. Touwen; —**touwerij** (*bedrijf of werkplaats v. d. zeemtouwer*), v. —en.

Zee'muis (dierk. *ringworm onzer stranden, schitterend van kleur*), v. —zen; —**naald** (dierk. *grillig gevormde zeevisch tot de troskieuwigen behoorende, levende tusschen planten langs onze kusten*), v. —en ; —**nat** (*zeewater*), o. gmv.; —**natie** (*volk, aan zee levende en deze bevarende*), v. —naties, —natiën ; —**netel** (dierk. *een soort van zeeanemoon, een straaldier met netelorganen*), v. —s ; —**nevel,** m. —nevels, zie Zeedamp ; —**nimf** (myth. *nimf, aan of in zee levend, nereïde*), v. —en ; —**oever** (*strand, kust langs zee of zeeboezem*), m. —s; —**officier** (*officier der marine*), m. —s, —en ; —**olifant** (dierk. *zeer groote rob met slurf*), m. —en ; —**oor** (dierk. *oorvormig, éénschalig schelpdier*), o. —ooren ; —**oorlog** (*oorlog, welke ter zee wordt gevoerd*), m. —oorlogen : *de Engelsche —oorlogen in de 17e eeuw* ; —**otter** (dierk. *marterachtig roofdier, dat zich bij zee ophoudt in de N. deelen van Azië en Amerika*), m. —otters : het vel van den — is zeer fraai, zwart met zilvergrijs, zie Loutre; —**overste** (*bevelhebber ter zee*), m. —n.

Zeep (*verbinding van vet met een of meer alkaliën en wel door koking of verhitting*), v. —en : *zachte of groene* —; *harde of Spaansche* —; *er is kokos—, eau-de-cologne—, glycerine— enz., een stukje* —; — *zieden*, maken ; zegsw. *hij is om* — (*gegaan*), hij is dood, hij is gestorven.

Zee'paap (dierk. *zonderling gevormde zeevisch met uitpuilende oogen*, ook : *sterrenkijker, hoogkijker*), m. —papen ; —**paard** (myth. *paard van Neptunus ; walrus*), o. —en ; —**paardje** (dierk. *troskieuwig zeediertje met een kop, die eenigszins op dien v. e. paard lijkt*), o. —s, ook, *Hippocamp.*

Zeep'accijns (*belasting op zeepfabricage*), m. gmv.; —**achtig** (*als zeep, lijkende op zeep*), bn.: *een —e smaak.*

Zee'paling (dierk. *paling uit zee*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en ; **2** (*stofnaam.*), v. ; —**pas** (*zeebrief*), m. —sen.

Zeep'asch (*asch, welke gebruikt wordt bij de bereiding van zeep*), v. gmv.; —**bakje** (*bakje voor zeep*), o. —s; —**bekken** (*scheerbekken*), o. —s ; —**bel** (*bel op zeepwater*, ook : *bel van zeepwater met een pijpje geblazen* ; fig. *iets, dat schoon is naar den schijn, doch niets beteekent ; een schoone verwachting, die spoedig verdwijnt*), v. —bellen ; —**bes** (*vrucht van den zeepboom*), v. —bessen ; —**blaasje** (—*belletje*), o. —s ; —**boom** (*zekere groote boom der Antillen en in Z.-Amerika*), m. —en : de bessen en het hout van den — leveren goede zeep op ; —**doos** (*doos tot het bewaren van zeep*), v. —doozen.

Zee'pen (*met zeep bestrijken of insmeren*), zeepte, heeft gezeept : *het waschgoed* ; —**er** (*zeepbereider*), m. —s, meer —zieder; —**erij'**, v. —en, meer —ziederij, zie ald.; —**erig** of —**ig** (*zeepachtig*), bn.

Zeep'fabricage (*het maken van zeep*), v. gmv.; —**fabriek** (*zeepziederij*), v. —en ; —**fabrikant** (*zeepzieder*), m. —en ; —**hout** (*hout van den zeepboom*), o. gmv.

Zee'pijl (dierk. *zekere draad- of kokerworm, ook op onze kusten levende*), m. —pijlen; —**pijnboom** (*zekere kegeldragende boom, aan de zeekusten groeiende*), m. —en ; —**pinksternakel** (dierk. *stekelrog, pijlstaart*), v. —s.

Zeep'ketel (*ketel, waarin zeep bereid of gezoden wordt*), m. —s; —**kruid** (plantk. *in 't wild groeiende, muurachtige plant op zand- en kleigronden*), o. gmv.; —**kwast** (*scheerkwast*), m. —en.

Zee'plaats (*stad of dorp, aan zee gelegen*), v. —en ; —**plant** (*plant, die in of aan zee groeit*), v. —en ; —**polder** (*polder, verkregen door het bedijken van rijpe schorren, kwelders, gorzen*), m. —s; —**poliep** (dierk. *koppootig weekdier*), v. —en : de — heeft 8 vangarmen, die wel tot een M. lang zijn ; zij komt voor in de Middell. Zee ; —**porselein** of —**postelein**(plantk. *in 't wild groeiende plant onzer zeekust*), v. gmv.; verg. —kraal ; —**post** (*brievenpost over zee*), v. gmv.; zie Mail.

Zeep'poeder (*zeep in poedervorm*), o. —s; —**pot** (*pot voor zeep*), m. —ten.

Zee'prik (dierk. *zeelamprei*), m. —ken.

Zeep'sop (*water met opgeloste zeepdeelen*), o. gmv.; —**tonnetje** (*vaatje, waarin* [*groene*] *zeep verzonden wordt*), o. —s ; —·

zieder (*bereider van zeep*), m. —s ; —-**ziederij** (*—fabriek ; bedrijf van den zeepzieder ; plaats van het bedrijf*), v. —en.

I. Zeer 1 (*pijn*), o.: *gij doet mij —* ; zegsw. *iem. op zijn — tasten*, een gevoelige plek bij iem. aanraken, fig. hem kwetsen door over dingen te spreken, die hem hinderlijk zijn ; **2** (*pijnlijk*), bn. ; zeerder, zeerst : *een —e vinger ; het kind heeft een — oog*, ontstoken ; *een — hoofd*, met zweren, met uitslag.

II. Zeer (*in hooge mate, erg*), bw.: *hij was — boos, — rijk*, buitengemeen ; *vertrouw hem niet al te —*; *ten zeerste*, bw.: *ik kan u dit ten zeerste aanbevelen* ; zie Z e e r s t (om het).

Zee'raad (*college, dat over zeezaken oordeelt*), m. —raden ; **—raaf** (dierk. naam voor de *kormoraan* of *cormoran* ; *van visschen levende roofvogel*, o.a. *aan de kusten der Oostzee* ; *andere naam voor albatros*),v. —raven ; **—raket** (*een soort look in onze duinen*), v. gmv.; **—ram** (dierk. *zekere visch*), m. —men ; **—ramp** (*ongeval met een schip op zee*), v. —en ; **—recht** (*wettelijke bepalingen over zeezaken*), o. gmv.; **—register** (*dagboek, journaal aan boord*), o. —s; **—reis** (*reis ter of over zee*), v. —zen.

Zeer'eerwaard, bn.; **—geleerd,** bn.; zie voor deze titels B ij l a g e 1.

Zeerhoof'dig (*met uitslag op het hoofd*),bn.

Zee'rig (*pijnlijk*), bn.: verg. K l e i n z e e r i g ; **—heid** (*zeerheid*), v. gmv.

Zee'rob (*een zeehond*; fig. *ervaren zeeman*), m. —ben; **—roeper** (*werktuig, om op zee op verren afstand met elkaar te spreken*), m. —s ; **—roof** (*rooverij op zee, aan een schip gepleegd*), m. gmv. ; **—roover** (*kaperkapitein*, ook : *ieder der bemanning*, bij uitbr. *het kaperschip zelf*), m. —s, zie ook: Z e e s c h u i m e r, K a a p v a a r d e r, F l i b u s t i e r ; **—rooverij** (*het plegen v. zeeroof*), v. —en ; **—rot** (*waterrat* ; fig. *ervaren matroos*), v. —ten ; **—rots** (*rots in of aan zee*), v. —en.

Zeerst' (**om het**) (*als om strijd*), bw.: *de mannen dier booten roeien om het —* ; zie Z e e r.

Zee'rui (*zeewier*), o. gmv.; **—rund** (dierk. *—koe*), o. —runders; **—salade** (*zeekraal*), v. gmv. ; **—saluut** (*kanonschot als groet op zee*), o. gmv.; **—schade** (*schade op of door de zee gekregen ; averij*), v. gmv.; **—scheede** (dierk. *huidzakdier, ook zakpijp genaamd*), v. —n ; **—schelp** (*schelp van een zeedier*), v. —en ; **—schijf** (dierk. *schijfvormige zeeëgel*), v. —schijven; **—schilder** (*schilder van zeegezichten*), m. —s ; **—schildpad** (dierk. *in zee levende schildpad*), v. —padden ; **—schip** (*schip, dat de zee bevaart of kan bevaren*), o. —-schepen : zegsw. *een lastig, een ongemakkelijk —*, eig. een groot, plomp, moeilijk te besturen schip, fig. een onhandelbaar en lastig wezen (*man, vrouw, kind enz.*); —-**schorpioen** (dierk. *e. soort v. knorhaan*), m. —en; **—schuim** (*witte bellen of bruis*), o. gmv. ; **—schuimer** (*vrijbuiter, zeeroover*), m. —s; **—schuimerij** (*kaperij, zeerooverij*), v. gmv. ; **—serpent** (dierk. *zeeaal*), o. —en ; **—sla** (*zeekraal*), v. gmv.; **—slag** (*gevecht van vloten of schepen op zee*), m. —slagen ; **—slak** (dierk. *kleine, in zee levende slak*), v. —slakken ; **—slang** (dierk. *giftige slang in de keerkringzeeën* ; ook : *monsterslang, die naar men wil, in den oceaan verblijf houdt en nu en dan gezien wordt, vooral in den komkommertijd*), v —en ; **—slib** (*slib, in of uit zeewater bezonken*), o. en v. ; **—sluis** (*sluis, welke het binnenwater afvoert naar zee*), v. —sluizen ; **—soldaat** (*soldaat ter zee, marinier*), m. —soldaten.

Zee'spiegel (*waterspiegel, oppervlakte der zee bij stil weer*), m. —s; **—spin** (dierk. *zeker spinachtig dier, dat zich aan schelpdieren en visschen vasthecht*), v. —nen ; **—sprinkhaan** (dierk. *een soort van eetbare zeekreeft*), m. —hanen ; **—stad** (*stad aan of dicht bij zee*), v. —steden ; **—stekelbaars** (dierk. *zeevisch, ook aan onze kust*), m. —baarzen ; **—ster,** —**star** (dierk. *stervormig zeedier, stralend dierentype*), v. —sterren, —starren : *de — kruipt op den bodem der zee en voedt zich met schelpdieren* ; **—stilte** (*windstilte op zee*), v. gmv.; **—stoomboot** (*stoomboot voor de zeevaart*), v. —booten ; **—storm** (*storm uit of op zee*), m. —en ; **—straat** (aardr. *zeeëngte*), v. —straten ; **—strand** (*strand der zee*), o. —en ; **—strijd** (*zeegevecht, zeeslag*), m. gmv.; **—strooming** (*strooming in de bovenste lagen van het zeewater*, van 0.5—1 M. per seconde), v. —en : *warme en koude —en* ; **—stuk** (*schilderij, een zeegezicht voorstellende*), o. —stukken.

Zeet (*'t zitten*; ook: *zitplaats*), v. zeten. w.i.g.

Zee'tactiek (*krijgskunst, toegepast op een oorlog ter zee*), v. gmv. ; **—telegraaf** (*onderzeesche telegraaf*), v. —grafen ; **—term** (*woord, uitdrukking bij zeevarenden in gebruik*), m. —en : onze taal bezit honderden —en in fig. zin, b.v. *een oog in 't zeil houden, plechtanker, alle zeilen bijzetten, ruimschoots enz.*; **—tijding** (*bericht uit zee; lijst van in een haven aangekomen en vertrokken schepen*), v. —en ; **—tocht** (*overzeesche reis*), m. —en ; **—ton** (*ankerton of boei in de zeegaten*), v. —tonnen ; **—triomf** (*overwinning op zee behaald*), m. —en; **—trompet** (*scheepsroeper*), v. —ten, ook, Z e e h o r e n s l a k ; **—tulp** (dierk. *een soort van mosselkreeft*), v. —en : *de — hecht zich in menigte vast aan allerlei voorwerpen in zee.*

Zeeuw (*inboorling van Zeeland*), m. Zeeuwen ; vr. **—sche,** —n; **—sch** (*van, uit, in; als van, uit, in ; betrekking hebbende op, eigen aan Zeeland*), bn.: *de —e kleederdracht ; een —e rijksdaalder*, oude munt, f 2.60 ; zegsw. *goed —*, goed rond ; *—e dichtkring*, letterk. kring van dichtvrienden te Middelburg, verzameld om Jacob Cats en Simon van Beaumont, in 't begin der 17e eeuw ; verg. D o r d t s c h e d i c h t k r i n g.

Zeeuwsch-Vlaan'deren (aardr. *Zeeland bezuiden de W.-Schelde*), o.

Zee'vaarder (*zeeman*), m. —s; **—vaar'dig** (*gereed om zee te kiezen, of om uit te zeilen*), bn.; **—vaardij'** (*de zeevaart als geheel*), v. gmv.: *verhef u, wakkere —, u, pronk van Hollands maatschappij* (Spandaw, Haringlied) ; **—vaart** (*het varen ter zee als bedrijf*), v. gmv.: *aanleg tot de —* (C. O.) ; *kweekschool voor de —*, tot oplei-

ding van stuurlieden, in 1781 reeds gesticht met medewerking van den admiraal van Kinsbergen ; —**vaartkunde** (*de kennis, welke noodig is voor de zeevaart*), v. gmv.; —**vaartkun'dig** (*met de zeevaartkunde in verband staande*), bn. : —*e studie, een — woordenboek* ; —**vaartschool'**, v. —scholen ; —**vader** (*oude matroos, die een scheepsjongen onder zijn hoede heeft ; leermeester in de bewegingen van het schip*), m. —s ; —**varend** (*ter zee varend*), bn. : *een — volk* ; —**varken** (*halfkonijntje, varkenkonijntje ; vooral in Brazilië* ; ook : *naam van den bruinvisch in de taal van zeevarenden*), o. —s ; —**vast** (*bestand tegen allerlei schommelingen van een schip op zee*), bn.: *zet die koffers —*: —**vedder** (dierk. *plantdier, naar zijn vorm aldus genoemd*), v. —s ; —**venkel** (plantk. *schermbloemige plant, wassend op zeerotsen*), v.

Zee'ver (*speeksel, kwijl*), v. gmv.

Zee'veraar (*kwijlbaard*), m. —s.

Zee'veren (*kwijlen*), het kind —de, heeft gezeeverd.

Zee'verzekeraar (*iem., die tegen zeeschade verzekert, assuradeur*), m. —s ; —**verzekering** (*assurantie van schip en lading*), v. —en ; —**verzekering-maatschappij** (*assurantie-maatschappij tegen zeeschade*), v. —en; —**vesting** (*versterkte stad aan zee*), v. —en ; —**visch** (*visch, die in zee leeft*, b.v. *bot, schol, kabeljauw, schelvisch enz.*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —vischen ; **2** (*stofnaam*), v. gmv.; de tegenst. is *riviervisch* ; —**visscherij** (*het visschen ter zee*), v. —en.

Zee'vlak (*oppervlak der zee*), o. —vlakken; —**vlakte** (*zeespiegel*), v. —vlakten ; —**vloo** (dierk. *torachtig schaaldiertje onzer stranden*), v. —vlooien ; —**voeten**, m. mv. : zegsw. — *hebben*, vast kunnen loopen op het dek van een zeilend vaartuig ; verg. Zeebeenen ; —**vogel** (dierk. *zwemvogel op zee*), m. —s, —en : een — voedt zich met hetgeen de zee oplevert, het zijn alken, lommen, duikers, zeemeeuwen, ivoormeeuwen, zeeraven enz. ; —**volk** (*zeelieden*, inz. *matrozen*), o. gmv.; —**vond** (*uit zee aangespoelde zaken*), m. —en ; —**vonk** (dierk. *lichtend infusiediertje*), v. —en : de schitterende —en zijn oorzaak van het lichten der zee bij warme zomeravonden ; —**voogd** (*vlootvoogd, admiraal*), m. —en ; —**vos** (dierk. *een soort van haaivisch*), m. —vossen ; —**vrijbuiter** (*kaper, zeeroover*), m. —s ; —**waaier** (*soort van waaiervormig koraal*), m. —s ; —**waardig** (van een schip : *in staat om uit te zeilen, om zee te bouwen*), bn. : *schepen, die — zijn* ; *een schip in —en toestand brengen* ; —**waarts** (*in de richting van de zee*), bw.; —**wagen** (myth. *wagen, karos van Neptunus*), m.—s ; —**water** (*zout water der zee*), o.: — kan door distillatie tot drinkwater gemaakt worden, in 1773 reeds ; —**weegbree** (plantk. *weegbree*, ook, *zeehartshoorn, krokkeling, reie*), v. gmv.; —**weg** (*weg over zee*), m. gmv. ; *Vasco da Gama vond in 1498 den — naar Indië* ; —**wering** (aardr. *de duinen, en waar deze ontbreken, zware dijken*; ook: *paalwerk, strandmuren enz.*), v. —en ; —**werving** (*het aanwerven van matrozen*), v. —en, zie Pressen ; —**wetten** (*voorschriften, verordeningen, het zeerecht betreffende*), v. mv.; —**wezen** (*al, wat betrekking heeft op zeevaart en zeedienst*), o. gmv. ; —**wier** (plantk. *een soort van zeegras*), o. gmv. ; —**wijf** (myth. *zeemeermin*), o. —wijven ; —**wilg** (plantk. *zekere heester*, ook, *monnikspeper*), m. —en ; —**wind** (*wind, overdag uit zee naar het land waaiend*), m. —en : *in Batavia wordt de — des morgens om 10 uur merkbaar* (Veth.), z. Landwind ; —**wolf** (dierk. *vraatzuchtige, stekelvinnige slijmvisch der Noordzee*), m. —ven : de —wolven vereenigen zich tot groote scholen soms van 10 K.M. breed, om visch te jagen ; —**worm** (dierk. *worm, die de buitenplanken van een schip doorboort*), m. —en ; —**zaken** (*zaken, het zeewezen betreffende*), v. mv. : gesch. *de kamer v. —*, de admiraliteit ; —**zand** (*zand, dat door de zee wordt aangespoeld*), o. gmv. : *het — der duinen* ; —**zeelt** (dierk. *een soort van lipvisch*), v. —en ; —**ziek** (*aangetast door de zeeziekte*), bn.; —er, —st : *al de passagiers van de Londensche boot waren —*; —**ziekte** (*ongesteldheid der maag op zee : duizeligheid, misselijkheid, braken*), v. gmv. ; —**zog** (*kielwater ; zuiging van water achter een zeeschip*), o. gmv.; —**zout** (*zout, uit zeewater gewonnen*), o. gmv., verg. Bergzout ; —**zwaluw** (dierk. *meeuwachtige zeevogel*), v. —en : er broeden in ons land vier soorten, vooral op Rottum ; —**zwam** (*zwamsoort, aan rotsen, ook aan den zeebodem groeiend*), v. —men ; —**zwijn** (dierk. *stekelhaai, zuigervisch*), o. —en.

Zefier', ze'fir (*zachte* [*zuidwesten-*]*wind*), m. zefie'ren, zefiers'; ze'firs; z. Zephyrus.

Zeg, tw.: —, *heb je hem gesproken ?*

Ze'ge (*overwinning, triomf*), v. gmv.: *de — behalen*; —**boog** (*eerepoort*), m. —bogen; —**dicht** (*gedicht ter eere van de overwinning*), o. —en; —**feest** (*overwinningsfeest*), o. —en ; —**kar** (*triomfkar*), v. —karren ; —**krans** (*lauwerkrans voor een overwinnaar*), m. —en ; —**kreet** (*triomfkreet*), m. —kreten.

Ze'gel (*stempel*; *merk*; *cachet*), o. zegels: *e. verzoekschrift op —*, op gezegeld papier ; *vrij van —*, niet belast met ; fig. *zijn — aan iets hechten*, iets goedkeuren ; *zijn — op iets drukken*, aan iets hechten of hangen, het bekrachtigen ; zie Formaat—, Kwitantie— of Plakzegel, Postzegel ; —**aar** (*stempelaar ; iem., die zegelt*), m. —s; —**aarde** (*fijne, gekleurde klei : Armenische aarde*), v. gmv.: *de — werd vroeger gebezigd als geneesmiddel* ; —**afdruk** (*zegelmerk*), m. —ken ; —**belasting** (*belasting volgens de zegelwet van 1917*), v. gmv. ; —**bewaarder** (*staatsambtenaar v. hoogen rang* ; ook : *oppasser, waker in een verzegelden boedel*), m. —s ; —**doosje** (*houten, ivoren, zilveren of gouden platronde doos tot bescherming of vrijwaring van het aangehechte zegel*), o. —s.

Ze'gelen (*een zegel op iets drukken ; afsluiten ; waarmerken, stempelen*), zegelde, heeft gezegeld : *gezegeld papier ; een brief* —, sluiten en er zijn stempel op drukken ; —**ing** (*het zegelen*), v. —en.

Ze'gelgeld (*belasting van het zegel*), o. -en; —**hars** (*hars, om te zegelen*), o. en v. gmv.; —**kantoor** (*kantoor van ambtenaren, belast met de uitvoering der zegelwet*), o. —toren ; —**klopper** (*beambte, die het zegelpapier maakt*), m. —s; —**kosten** (*kosten voor het zegel*), m. mv.; —**lak** (*lak, waarin stempels afgedrukt kunnen worden*), o. gmv.; —**lood** (*plombeerlood*), o. gmv.

Ze'gelmerk (*teeken van het zegel*), o. —en; —**pers** (*pers, om het papier te zegelen*), v. —en ; —**recht** (*recht van zegel of belasting, geldende voor alle geschriften, die bestemd zijn of kunnen worden, om in rechten als bewijs te dienen*), o. gmv.; —**ring** (*ring, voorzien van een stempel*), m. —en ; —**snijder** (*graveur van zegels*), m. —s ; —**was** (*was, om er zegels in af te drukken*), o. gmv.; —**wet** (*wet van 1917, regelend het gebruik van gezegeld papier*), v. gmv.

Ze'geltje (plantk. *in 't wild groeiend plantje*), o. —s ; zie Salomonszegel.

I. Ze'gen (eig. *teeken* nl. van *geluk, het maken van het teeken des kruises over iem. of iets, terwijl men Gods hulp inroept ; de uitwerking hiervan* nl. *heil, voorspoed, hulp, bijstand*), m. gmv.: *iem. zijn — geven*, b.v. door het teeken des kruises, door oplegging der handen enz. ; bij uitbr. *iem. heil en — wenschen*, zegening, voorspoed ; *onder Gods —, met den — van den Heer* ; rijmpje: *aan 's Heeren — is 't al gelegen*, van Gods hulp hangt alles af.

II. Ze'gen (*groot vischnet* ; ook wel : *net voor patrijzen*), v. zegens: *om met een enkelen trek van de — een macht van „schubbig watervolk" bijeen te brengen* (C. O.).

Ze'genbede (*zegenwensch*), v. —n.

Ze'genen (1 *den zegen geven*; 2 *begunstigen, overvloed geven* ; 3 *loven, prijzen*), zegende, heeft gezegend : 1 *de vaandels, het volk, het leger* —; 2 *God zegene u*, late zijn zegen op u nederdalen; *rijk met aardsche goederen gezegend zijn*, rijkdommen bezitten ; 3 *gezegend zij God* ; *iems nagedachtenis* — ; —**aar** (*iem., die zijn zegen geeft*), m. —s, zie Alzegenaar, w. i. g. ; —**ing** (*het zegenen ; weldaad, geluk*), v. gmv.; in de bet. van *weldaad*, mv. —en : *God overlaadt ons met —en ; zijn naam zal in — blijven*, dankbare herinnering, blijde gedachtenis.

Ze'genrijk (*rijk aan zegening*), bn.; -er, -st: *een — gevolg, een —e arbeid, een — jaar*, gelukkig, voorspoedig; *de —ste gevolgen.*

Ze'genwensch (*heilwensch*), m. —en.

Ze'gepalm (*palm, als teeken der overwinning*), m. —en ; —**penning** (*oud-Romeinsche penning met de zegegodin of Victoria in een twee- of vierspan*), m. —en ; —**poort** (*triomfboog*), v. —en ; —**praal** (*luisterrijke intocht des overwinnaars, triomftocht*; ook: *overwinning*), v. —pralen: *een schitterende —; een bloedige —*; —**pralen** (*een zegepraal vieren* ; ook : *de overwinning behalen*), —praalde, heeft gezegepraald, zie Triomfeeren; —**pralend** (*triomfeerend*), bn.: *een — leger* ; fig. *een —e blik*; —**praler** (*triomfeerder*), m. —pralers, meer : Triomphator ; —**rijk** (*overwinnend*), bn. : *een — veldheer* ; —**schoten** (*vreugdeschoten*), o. mv.; —**standaard** (*standaard van den overwinnaar*), m. —en ; —**teeken** (*een op den vijand veroverd voorwerp als blijk der overwinning ; trofee*), o. —s; —**tocht** (*triomftocht*), m. —en; —**vaan,** v. —vanen, zie Zegevlag; —**vieren** (*zegepralen*), zegevierde, heeft gezegevierd : *hij heeft over alle vijanden gezegevierd* ; fig. *— over alle moeielijkheden*, d.i. ze alle te boven komen ; —**vierend** (*zegepralend*), bn.: *een — leger* ; —**vlag** (*vlag, die de overwinning aanduidt*), v. —vlaggen ; —**vuur** (*vreugdevuur ter gelegenheid v. e. behaalde overwinning*), o. —vuren ; —**wagen** (*triomfwagen*), m. —wagens ; —**zang** (*triomfzang*), m. —zangen ; —**zuil** (*triomfzuil*), v. —zuilen ; verg. Schandzuil en Eerzuil.

I. Zeg'ge (plantk. *rietgras, groeiend op de lage venen*), v. gmv.: *er zijn in ons land meer dan vijftig soorten van —n.*

II. Zeg'ge, nl. ik *zegge* of ik verklaar, dat het b.v. 100 gld. is; (op wissels en quitanties).

Zeg'gen 1 (*mondeling mededeelen*; *woorden uiten ; spreken*), zeide of zei, heeft gezeid of gezegd : *iem. goedendag — of gedag —, iem. dank* —; bij uitbr. *hij heeft hier niets te* —, te bevelen, te beredderen ; *wat zegt gij er van ?* welk is uw oordeel ; *wat heb je op mij te* —, aan te merken ; *zoo iets laat ik mij niet* —, aanleunen ; *Hooft zegt dat ergens in zijn Ned. Historiën*, deelt mede ; *dat zegt niemendal*, bewijst, beteekent ; **2** (*iems woorden*), o. : *volgens zijn* —; —**ger** (in samenstell. b.v. Oom'zegger, Voor'zegger, Voorzeg'ger enz.; *voordrager, declamator*), m. —s: *een Vondel*—, iem. die Vondels verzen voordraagt.

Zeg'genschap, o gmv. w.g; z. Mede—.

Zeg'gingskracht (*gave v. wel te spreken*, d.i. *met kracht v. taal of woorden*), v. gmv.

Zegs'man (*persoon, die iets gezegd, verteld heeft*), m. —lieden, —lui: *wie is uw —?*; —**vrouw** (*vrouw, die iets verteld heeft*), v. -en.

Zegs'wijs, zegs'wijze (*eigenaardige manier van zeggen, spreekwijze ; geijkte uitdrukking*), v. —wijzen : een —wijs aan het ridderwezen ontleend, b.v. *een lans voor iets of iem. breken* ; id. aan den oorlog ontleend : *in de bres springen* ; id. aan eenig bedrijf ontleend : *steeds op hetzelfde aanbeeld slaan ; iets op een andere leest schoeien enz.*

Zeil (1 *vloerbedekking, zwaar wasdoek, een licht soort van linoleum* ; 2 *dek van de molenwieken, van een tent* ; ook : *zonnescherm op een boot* ; 3 *zeildoek aan den mast* ; 4 *schip*), o. zeilen : 1 — *in allerlei breedten* ; 2 *een — over een wagen spannen*; 3 *een achter—, een bezaans—, een boven—, een fokke—, een topzeil enz.* ; — *bijzetten, — minderen* ; 4 *een vloot van 10 —en* ; zegsw. *onder — gaan*, wegzeilen, fig. gaan inslapen ; *de —en reven*, inbinden, aflaten ; *het — voor iem. strijken*, voor hem onderdoen, zie ook : Vlag ; *het — gorden*, op de ra binden ; fig. *alle —en bijzetten*, alle middelen in 't werk stellen, alle krachten inspannen ; *een oog in 't — houden*, op zijn hoede zijn, een wakend oog houden, waakzaam zijn ; *met een nat — thuis komen*, dronken ; *het — hoog in top halen*, fig. op grooten voet leven, een hoo-

gen staat voeren ; *met een opgestreken of opgezet — naar iem. toekomen*, driftig of toornig op iem. afkomen, eig. van een oorlogsschip, dat in den zeestrijd met opgeheschen zeilen op den vijand afkomt.
Zeila'ge (*al de zeilen*; ook: *vaart, loop van een schip*), v. gmv. (g = zj).
Zeil'boot (*bootje, dat zeil voert*), v. —en, verg. R o e i b o o t ; —**doek** (*grof en sterk weefsel, waarvan zeilen gemaakt worden* ; ook : *gewast doek, zeil* 1), o.
Zei'len (*met behulp van zeilen varen*), zeilde, heeft én is gezeild : *uit — gaan*, met een zeilboot gaan spelevaren ; *erg achteruit —*, fig. grooten achteruitgang hebben ; —**de goederen** (*goederen, welke onderweg zijn op zee*), o. mv., ook : z e i l e n d e l a d i n g ; —**er** (*zeilschip* ; ook: *persoon, die zeilt*), m. —s.
Zeil'jacht (*zeker vaartuig*), o. —en; —**klaar** (*zeilvaartuig*), bn.: *het bootje ligt —*; —· of **zei'lenmaker** (*iem., die zeilen maakt als bedrijf*), m. —s ; —**makerij** (*het maken van zeilen ; werkplaats van den zeilmaker*), v. —en; —**minderen** (scheepst. *een deel van het zeilwerk inhalen*), minderde —, heeft zeilgeminderd ; —**orde** (*orde, waarin de schepen v. e. vloot zeilen*), v. gmv.; —**priem** (*zeilmakerspriem*), m. —en ; —**punt** (*het zwaartepunt*, d. i. *het punt, waarin men zich de geheele kracht van den wind op de zeilen samengetrokken kan denken*), o. gmv.; —**ree,** bn.: *de boot ligt —*, gereed om uit te zeilen, zeilvaardig ; —**schip** (*schip met zeilen, dat door den wind wordt voortbewogen*), o. —schepen ; —**schuit** (*schuit met zeiltuig*), v. —en.
Zeil'steen (*magneetijzersteen*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en ; **2** (*stofnaam*), o. en v. gmv.; in de Lampongsche districten en aan de Z.-kust van Java zijn vindplaatsen van —; de — is een steen, die ijzer aantrekt; —**tocht** (*tocht met een zeilschip*), m. —en ; —**vaar'dig** (*zeilklaar, gereed om uit te zeilen*), bn.; —**vaartuig** (*zeilschip*), o. —en ; —**vereeniging** (*vereeniging van liefhebbers van zeilen, die hardzeil-partijen organiseert enz.*), v. —en ; —**wagen** (*wagen op raderen en voorzien van zeilwerk*), m. —s: *de —, in 1609 uitgevonden door Simon Stevin, leermeester van prins Maurits, is thans vergeten* ; —**weder, —weer** (*weer, geschikt om uit te zeilen*), o. gmv.; —**wedstrijd** (*wedstrijd in het zeilen*), m. —en, zie R e g a t t a.
Zeis (*werktuig der grasmaaiers*), v. —en : *de snede, de rug, het blad, de kruk v. e. —; e. — haren*, zie ald.
Zei'sen (*zeis*), v. —s, —en ; vero.
Zeis'man (*de Dood, voorgesteld als een geraamte met e. zeis in de hand*), m. gmv.
Ze'ker 1 (*onbekend, onbepaald*), onb. vnw.: *in — land, een — koning, — iemand, op —en dag* ; **2** (*veilig, stellig*), bn. en bw. ; —der, —st : *hij is zijn leven daar niet —; uw geld is —der in mijn brandkast dan in uw lessenaar ; daar heeft hij de —e overtuiging van*, vast ; *ik ben — v. mijn zaak ; dat is wiskundig —; gij vergist u —*, stellig; *hij heeft het niet —*, vast ; —**heid** (*vastheid, veiligheid*), v. gmv.; —**heidshalve** (*voor de zekerheid*), bw.; —**heidsstelling** (*borgstelling, het stellen van onderpand*, b.v. *door rekenplichtige ambtenaren*), v. —en.
Ze'kerlijk (*vast, stellig, gewis, wezenlijk*), bw.: *hij heeft er — niet aan gedacht.*
Zelateur' (Fr. *ijveraar, propagandist*, inz. *werkend lid eener R.-K. broederschap*), m. zelateurs, vr. Z e l a t r i c e.
Zelatri'ce (Fr.), v. zelatrices ; zie Z e l a t e u r.
Zel'den (*niet dikwijls*), bw.: *ik spreek hem —.*
Zeld'zaam (*schaarsch, niet veel voorkomende ; buitengewoon*), bn. en bw. ; —zamer, —st : *goede appelen zijn dit jaar zeer —; een — mooi exemplaar ; wij waren — voldaan*, zeer, uitermate ; —**heid** (*het zeldzaam-zijn ; een zeldzaam voorwerp*), v. —heden.
Zelf, aanw. vnw.: *mijn vader —*, in eigen persoon; *ken u zelven; de koningin zelve.*
Zelf'achting (*achting van zich zelf, v. eigen persoonlijkheid*), v. gmv., w. g.; —**bedrog** (*zelfmisleiding*), o. gmv.; —**bedwang** (*krachtige zelfbeheersching*), o. gmv.; —**begoocheling** (*het zich brengen in een waan, dwaze inbeelding*), v. gmv.; —**behaaglijk** (*met zelfbehagen*), bw.; —**behagen** (*het behagen hebben in eigen ik, eigenliefde*) o. gmv.; —**beheersching** (*het intoom-houden van eigen driften en hartstochten*), v. gmv.: *een goed overste bezit —; een wezen*, nl. *de leeuw, geheel woede, maar bedwongen door —* (C.O.), het bedwingen van zijn drift ; —**behoud** (*lijfsbehoud*), o. gmv.: *op — bedacht zijn ; hij vuurde uit zucht tot —*; —**beoordeeling** (*zelfcritiek*), v. gmv.; —**beschaving** (*beschaving van zich zelf* nl. *door eigen kracht*, b.v. *door studie*), v. gmv.; —**beschikkingsrecht** (*het recht der volken, om over hun eigen politieken toestand als staat te beschikken*), o. gmv.; —**bespiegeling** (*overdenking en toetsing van eigen meeningen*), v. —en ; —**bestemmingsrecht** (*het recht van een volk, om zelf te beslissen over den vorm der landsregeering*), o. gmv.; —**bestuiving** (plantk. *bestuiving met eigen stuifmeel*), v. gmv.
Zelf'bestuur (*eigen bestuur, onafhankelijkheid, eigen regeering*), o., z. A u t o n o m i e : *vele koloniën of dominions der Eng. hebben een —*; —**bewust** (*met innerlijk besef*), bn. : *een —e houding, een —e trots ;* —**bewustheid** (*gevoel van eigen, innerlijke kracht*), v. gmv.; —**bewustzijn** (eig. *het zich zelf bewust zijn*, d.i. *het innerlijk besef*), o. gmv.; —**critiek** (*critiek op eigen doen of werk, op eigen daden enz.*), bn. ; —**genoegzaam** (*tevreden met zich zelf*), bn.; —**genoegzaamheid** (*tevredenheid met eigen ik*), v. gmv.: *verwaande —* (Mult.) ; —**gevoel** (*gevoel van eigenwaarde*), o. gmv.
Zelf'heid (*het eigen ik*), v. gmv.: *aan 't hoofd der menschheid streve hij* (de dichter), *om alle — te verdelgen* (Da Costa), nl. egoïsme, eigenbaat, baatzucht ; —**kant** (*beginrand aan allerlei weefsel*, b.v. *aan zijde, flanel, baai, laken*), m. —kanten ; fig. *lieden of lui van den — der maatschappij, der samenleving*, schorrimorrie, janhagel, jongens van de vlakte ; *hij komt van den —*, hij woont op de grens, b.v. van Limburg, Twente, den Achterhoek enz.; —**kanten** (*van zelfkant*), bn.; —**kastijding** (*kastijding van eigen lichaam*), v.

—en ; —**kennis** (*kennis van eigen ik*), v. gmv.; —**klinker** (*klinker, vocaal*), m. —s ; —**lichtend** (*eigen licht hebbend*), bn.: *de zon is een — hemellichaam* ; —**moord** (*het benemen van het leven aan zich zelf*), m. —en: *menig ongelukkig speler pleegde —*; —**moordenaar** (*iem., die zich zelf v. h. leven berooft*), m. —s; —**moordenares**, v. —sen ; —**onderricht** (*onderwijs aan zich zelf*), o. gmv.: *brieven, om het Fransch te leeren door —*; —**onderzoek** (*onderzoek* b.v. *van het geweten*), o. gmv.; —**ontbranding** (*ontbranding zonder van buiten aangebrachte hitte, uit zich zelf*, b.v. *door broeiing, door eigen hitte*), v. gmv.: *— van hooi, van steenkolen*; —**opofferend** (*vol zelfopoffering*), bn.: *—e liefde* ; —**opoffering** (*het zich aan levensgevaar blootstellen, het zich zelf allerlei ontzeggen enz. ter wille van een ander*), v. gmv.; —**overschatting** (*overschatting van eigen kennen of kunnen*), v. gmv.; —**overwinning** (*zege op eigen hartstocht of drift*), v. —en ; —**respect** (*eerbied voor zich zelf, voor eigen ik*), o. gmv.

Zelfs (*ook, ook nog, bovendien, daarenboven*), bw.: *— de koningin verpleegde de gewonden.*

Zelfslach'tig (spraakk. *hebbende als diernaam een vast taalgeslacht, of het een mannetje of een wijfje aanduidt*), bn., b.v. *olifant*, m., *mug*, v. enz. ; —**stan'dig** (*op zich zelf*, d.i. *door eigen kracht, bestaande*), bn. en bw.; —er, —st : *een — karakter*, dat eigen richting of overtuiging volgt ; *— handelen*, niet a. d. leiband loopen ; —**stan'digheid** (1 *onafhankelijkheid* ; 2 *bestanddeel* b.v. *van artsenijen, samenstellend bestanddeel van iets* ; 3 *elk voorwerp op zich zelf*), v., in bet. 1 gmv., in bet. 2 en 3 —heden : 1 *de — van een volk, van een land, — van wil, van karakter* ; 2 *een mengsel, bestaande uit verschillende —heden* ; 3 *zelfst. nw. zijn namen van —heden* ; —**strijd** (*inwendige strijd* ; *strijd tegen eigen driften, hartstochten*), m. gmv.; —**studie** (*eigen studie* d. i. *zonder leermeester*), v. gmv.; verg. A u t o d i d a c t.

Zelf'verdediging (*het verdedigen v. eigen leven of eer, zij het ten koste van het leven des aanranders*), v. gmv.; —**veredeling** (*veredeling van eigen ik*), v. gmv.; —**verheffing** (*verheffing van eigen persoon of van eigen daden of leven*), v. gmv.; —**verloochening** (*het achterstellen van eigen belangen of eigen overtuiging bij die van anderen, het zich zelf allerlei ontzeggen, ongelijk verdragen enz.* ; *zelfopoffering*), v. gmv.; —**vernedering** (*het vernederen van zich zelf*), v. gmv. ; —**vertrouwen** (*het vertrouwen in eigen kracht*), o. gmv.; —**verwijt** (*naberouw*), o. gmv. ; —**verzaking** (*zelfverloochening*), v. gmv. ; —**voldoening** (*het voldaan-zijn over zich zelf*), v. gmv. ; —**werkend** (*zelfbewegend, uit zich zelf gaande, automatisch*), bn.; —**zucht** (*eigenbaat, baatzucht*), v. gmv. : *de — doodt vele edele gevoelens*, egoïsme ; —**zuch'tig** (*baatzuchtig, egoïstisch, bedacht op eigen voordeel*), bn. en bw., —er, —st.

Zeloot' (*dweepziek, onverdraagzaam ijveraar* ; *geestdrijver*), m. en v. zeloten.

Ze'melen 1 (*gemalen bolsters v. graan*), v. mv. ; **2** (*zeuren, zaniken*), zemelde, heeft gezemeld: *wat is buurman weer aan 't — geweest!*

Ze'melig, bn.; —er, —st: *dit roggebrood is erg —*, met veel zemelen vermengd.

Ze'melknoopen (*kinderachtig vitten, zaniken, zeuren, muggenziften*), zemelknoopte, heeft gezemelknoopt ; —**knooper** (*haarkloover*), m. —s.

Zems'two (gesch. *Russische provinciale staten*), v. —'s.

Zend (*taal met het Sanskrit verwant, waarin de vijf boeken van Zoroaster zijn geschreven en waaruit zich het oud-Perzisch ontwikkeld heeft*), o.; —-**Aves'ta** (*verzameling der heilige boeken van de oude Perzen of Parzen, geschreven in het Zend en bevattende de leer van Zoroaster en den uitleg er van*), v.; zie Z e n d.

Zend'bode (*officieele bode voor gewichtige zaken, afgevaardigde*), m. —n: *Karel de Groote vaardigde reeds —n af, om misbruiken af te schaffen of twisten bij te leggen* ; —**brief**, m. —brieven : *de —brieven van Paulus* ; verg. M a n d e m e n t.

Zen'deling (eig. *gezonden godsdienstleeraar*; inz. Prot. *Evangelieverkondiger onder de heidenen*), m. en v. —en, voor het v. ook —**e** : *hij werd — onder de Dajakkers op Borneo* ; bij de R.-K.: missionaris.

Zen'delingsgenootschap (*vereeniging, die zendelingen doet opleiden en uitzendt*), o. —pen ; —**huis** (*kweekschool voor zendelingen*), o. —huizen; verg. M i s s i e h u i s.

Zen'den (*doen gaan; sturen; doen toekomen*), zond, heeft gezonden : *om den dokter —*; *iem. een brief —*, *iem. een uitnoodiging —*, doen geworden ; zegsw. *iem. naar de andere wereld —*, dooden.

Zen'der (*man, die iets zendt*), m. —s ; zie A f z e n d e r ; z e n d's t e r, v. —s.

Zend'graaf, m. —graven; zie Z e n d b o d e.

Zen'ding (1 *de daad van zenden* ; 2 *datgene, wat gezonden wordt* ; 3 *afvaardiging* ; *opdracht*; 4 *standplaats van een zendeling*; 5 *de werkzaamheden der zendelingen* ; 6 *de gezamenlijke zendelingen*), v. —en: 1 *een — van boeken, tijdschriften*, het toezenden; *een partij, 50 cents per 50 kilo goedkooper dan bij de vorige —*; 2 *monster— en prijscourant worden op aanvraag franco toegezonden* ; *twee —en sigaren* ; 3 *de — van den H.-Geest over de Apostelen*, Hand. 2 : 1—4 ; *zich van een — kwijten* ; 4 *op dat O.-I. eiland was een — der Ned. Hervormden* ; 5 *de vermoeienissen aan de — verbonden* ; *de inwendige —*, de prediking van het Evangelie binnen de grenzen van een land; 6 *het werk der Protestantsche — en der missionarissen.*

Zen'dingsfeest (*—feestelijkheid*), o. —en; —**hospitaal** (*—ziekenhuis*), o. —talen ; —**school** (*school voor onderwijs in de zending*), v. —scholen; —**werk** (*—werkzaamheden*), o. gmv.

Ze'neblad, o. —en; zie S e n e b l a d.

Ze'negroen (*lipbloemige plant*), o. gmv.: *het — tiert op vochtige weiden* ; zie S e n e g r o e n.

Zeng (zeew. *plotselinge en kortstondige verheffing v. d. heerschenden wind*), v. —en.

Zen'gen (*schroeien, licht branden*), zengde, heeft gezengd: *een geplukte kip* —, schroeien boven de vlammen ; *zijn haren waren gezengd* ; —**ing** (*daad van zengen*), v., zie V e r z e n g e n.

Ze'nith (cosm. *schedelpunt, toppunt aan d. hemel* ; fig. *hoogste punt*), o. gmv.

Ze'no, m. van Citium op Cyprus (± 300 v. C.), stichter van de Stoïcijnsche school ; zie S t o ï c i j n.

Ze'nuw (ontl. *een der lange, witte, dunne draden, die van hersenen en ruggemerg uitloopen*), v. —en ; zie B e w e g i n g s—, G e v o e l s z e n u w : *zwakke —en hebben, een man met stalen —en*; fig. *het geld is de — van den oorlog, van den handel,* nervus rerum ; *dit meisje heeft het dadelijk op de —en* ; volkst. *zeen,* v. zenen ; ook naam voor *pees* : *de hond had een — doorgeslikt* ; —**aandoening** (geneesk. *ziekelijkheid in één of meer zenuwen*), v. —en; —**achtig** (*zwak v. zenuwen*), bn. en bw. ; —er, —st : *een — schepseltje* ; *hij lachte —*; —**achtigheid** (*prikkelbaarheid van het zenuwgestel*), v. gmv.; —**arts** (*geneeshcer, specialiteit in de kennis van zenuwziekten*), m. —en ; —**beroerte** (geneesk. *beslag, zenuwverlamming, zenuwverdooving*), v. —n ; —**bladen,** o. mv., volkst. voor S e n e b l a d ; —**gestel** (*al de zenuwen in eenig lichaam*), o.; —**inrichting** (*sanatorium voor zenuwlijders*), v. —en ; —**knoop** (*samenkomst van zenuwtakken in één punt*), m. —knoopen ; —**koorts** (*typhus*), v. —en ; —**kwaal** (*zenuwziekte*), v. —kwalen ; —**leer** (*wetenschap van het zenuwgestel*), v. gmv.; —**lijden** (*pijn, doordien de zenuwen niet gezond zijn*), o. gmv.; —**lijder** (*iem., met ziekelijke zenuwen*), m. —s; —**lijderes',** v. —sen ; —**patiënt** (*—lijder*), m. en v. —en ; —**pijn,** v. —en ; —**stelsel** (*al de zenuwen als één geheel*), o. gmv.; —**trekking** (*onwillekeurige trekking of beweging der spieren*), v. —en ; —**verlamming** (*zenuwberoerte, beslag*), v. gmv.; —**vezel** (*zeer fijn, witachtig zenuwdraadje*), v.. —s ; —**vlecht** (ontl. *vlechtsel v. zenuwen*), v. —en; —**ziekte** (*ziekelijke toestand van zenuwen*), v. —n.

Ze'phyrus, m. myth. de westenwind als godheid ; ook : de westenwind ; zie Z e f i e r, Z e f i r.

Zep'pelin (Duitsch : *groot bestuurbaar luchtschip, van het stijve type in sigaarvorm, geheeten naar zijn uitvinder, graaf von Zeppelin, 1839—1917*), v. —s; lees: *tsep'pelien*; afk. *Zepp,* —s.

Zerk (*langwerpig vierkante steenplaat als grafdekking*), v. zerken ; —**steen** (*een arduinsteen*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —en; **2** (*stofnaam*), o. gmv.

Ze'ro (Fr. *nul, niets* ; *nulpunt*), v. gmv.

Zerp (*wrang,* b.v. *v. vruchten, zuurachtig, rijnsch*), bn. en bw.; —er, —st ; —**zoet** (*zuurachtig zoet*), bn.: *een —e bes.*

Zes (*vijf en één*), **1** telw. zessen ; **2** als zn. vr.: *schrijf eens drie zessen* (cijfers); *hij gooide twee —sen,* dobbelspel ; *een paard van —sen klaar,* met vier goede pooten en twee goede oogen ; fig. *hij is van —sen klaar,* in alle opzichten flink, bijdehand ; *vlug als een meisje van drie zesjes* (Potg.), nl. van achttien jaar.

Zes'bladig (plantk. *hebbende zes bladen*), bn. : *een —e kelk, een —e bloemkroon* ; —**daagsch** (*zes dagen oud of durende* ; *om de zes dagen*), bn.; —**de** (*ranggetal*), bn.: *Juni is de — maand, Vrijdag is de — dag der week* ; *hij stierf den —n Maart,* d.i. op den zesden dag van Maart ; *graaf Willem de* — (1404—'17) ; —**dehalf** (*vijf en een half,* d.i. *vijf en de zesde half*), bn.: *— gulden,* zie verder Z e s t h a l f ; —**derhande,** —**derlei** (*van zes soorten*), onverbuigbaar soortgetal : *ik kocht — peren;* —**draadsch** (*uit zes draden bestaande*), bn.: *— touw* ; —**duizendste** (*ranggetal*), bn. en zn.: *men is de —,* men is b.v. nummer zesduizend op de kiezerslijst ; —**hoek** (meetk. *veelhoek met zes zijden*), m. —en : *een regelmatige —*; —**hoekig,** bn.: *—e cellen in een honigraat, een —e koepel* ; —**honderd,** telw. : *daar staan — soldaten* ; —**honderste** (*ranggetal*), bn. en zn.

Zes'jarig (*zes jaar oud of durende* ; *om de zes jaar*), bn.: *een —kind; het — onderhoud v. e. dijk* ; —**kant** (*zeshoek*), o. —kanten ; —**kantig,** bn.: *een —zomerhuisje*; —**maal** (*herhalingsgetal*), bn. en bw.: *— 8 is 48; ik heb je — gewaarschuwd* ; —**ponder** (*kogel of gewicht van zes pond*; ook : *kanon, waaruit een kogel van zes pond geschoten kan worden*), m. —s; —**tal** (*6 stuks*), o. —tallen : *een — koeien* ; —**tallig,** bn.: *het — stelsel,* met 6 als grondtal ; *een — muntstelsel,* met 6 als factor, b.v. het Duitsche stelsel.

Zest'half (*0.27½ gld.*), m. —halven : *een — is een oude zilvermunt* ; —**je,** o. —s.

Zes'tien (*tien en zes*), telw.; —**de** (*ranggetal*), bn.: *de —de dag der maand;* —**dehalf** (*15 en een half*), bn.; —**derhande** of —**derlei** (*in 16 soorten*), bn.; —**honderd,** telw.: *— gulden, in het jaar —*; —**jarig,** bn.: *een —e knaap, een —e gevangenschap*; —**maal** (*herhalingsgetal*), bn. en bw., zie Z e s m a a l ; —**tal** (*16 stuks*), o. —tallen: *een — kinderen*; —**voud,** o. —vouden : *80 is een — van 5* ; —**voudig,** bn.: *een —voudige winst.*

Zes'tig (*6 maal tien*), bep. telw., lees : *sestig* : *de man wordt —*; zegsw. *ben je —?,* zijn je zinnen aan 't verzwakken ?; de uitspraak *sestig* berust op den ouderen vorm *tsestig* ; —**er** (*iemand van zestig jaar* ; ook wel : *een oorlogsschip met zestig stukken geschut*), m. —s ; —**jarig** (*tellende of durende 60 jaar; om de zestig jaar*), bn.: *een —e grijsaard; een — vruchtgebruik*; —**maal** (*herhalingsgetal*), bn. en bw., verg. Z e s m a a l ; —**ponder** (*kogel, gewicht van 60 pond*), m. —s, verg. Z e s p o n d e r ; —**ste** (*ranggetal*), bn. en zn.: *de — dag* ; ook : breukgetal : *een — deel* of — ; —**tal** (*60 voorwerpen*), o. —tallen ; —**voud,** o. —en : *300 is een — van 5.*

Zes'vlak (meetk. *lichaam, door zes vlakken begrensd*), o. —vlakken: *het regelmatige — heeft zes gelijke vierkanten tot grens* ; zie K u b u s, T e e r l i n g, H e x a ë d e r ; —**we'kendienst** (R.-K. *Mis, die 6 weken na den sterfdag voor een overledene wordt gelezen*), m. —en; verg. J a a r d i e n s t.

Zet (*daad van zetten*), m. zetten: *een goede —*, op dam- of schaakbord ; *een geestige —*, woord, gezegde; *een domme —*, streek; —**angel** (*hoek of haak, die in vischwater*

wordt vastgelegd), m. —s, ook : —l ij n ; —**baas,** m. —bazen : *in dat café is hij maar* —, zaakbeheerder, loonkastelein ; —**boer** (*zetbaas, pachter eener hoeve*), m. —en ; —**bok** (boekdr. *werktafel van den letterzetter*), m. —bokken ; —**bord** (scheepst. *plank, dienende om het boord eener sloep te verhoogen*), o. —en.

Ze'tel (*zitplaats, stoel, troon ; verblijf, plaats van vestiging*), m. —s : *de koninklijke* —; fig. *de — der regeering,* plaats van het rijksbestuur, ('s-Gravenhage).

Ze'telen (*gezeten zijn, in een zetel zitten ;* fig. *gevestigd zijn*), zetelde, heeft gezeteld: *de regeering v. ons land zetelt in Den Haag.*

Zet'fout (*fout v. d. zetter, drukfout*), v. -en; —**haak** (letterzetter: *werktuig, van nieuwzilver of ijzer, lang ± 0.30 M. en bestemd om er 9 of 10 regels in te zetten*), m. —haken ; —**kastelein** (*herbergier, die de nering voor een ander doet*), m. —s, zie Z e t b a a s ; —**lijn** (visscherij: *lijn met angels, die in 't water wordt gezet om visch te vangen*), v. —en, zie Z e t a n g e l ; —**machine** (boekdr. *machine ten doel hebbende het handzetten te vervangen*), v. —s: de — dateert van 1882—'84 ; er zijn 4 hoofdsoorten : de linotype, de typograaf, de monoline en de monotype ; —**meel** (*wit poedermeel van granen, maïs en aardappelen*), o. gmv.; zie ook : B r o o d w o r t e l; —**schipper,** m. —s: *hij is maar* —, loonschipper, het schip behoort een ander ; —**sel** (1 van thee, koffie : *zooveel als men ineens zet ;* 2 boekdr. *het gezette gedeelte van een boek of van een vel druks*), o. gmv.: 1 *een — thee ;* 2 *een slecht zetsel ; het — afdrukken ;* ook wel : grondsop, droesem.

Zet'ten (factitief van *zitten: doen zitten, een plaats geven, plaatsen*), zette, heeft gezet : *een zieke in een leunstoel* —; *een boek in de kast* — ; *e. diamant* —; *ergens geen voet over den drempel* —; *het eten op het vuur* –; bij uitbr. *iets op het papier* —, schrijven; *koffie, thee* —, bereiden ; zegsw. *iem. het mes op de keel* —, hem het erg benauwd maken; *iem. den voet dwars* —, hem tegenwerken ; *iem. in den zadel* —, zie Z a d e l ; *iem. op zijn plaats* —, hem vernederen, hem zijn aanmatiging afleeren ; *iem. iets betaald* —, zich wreken ; *iem. niet kunnen* —, uitstaan ; *alles op haren en snaren* —, zie S n a a r ; *iem. een hak* —, zie H a k ; *de puntjes op de i's* —, zie I ; *het op een loopen* —, ijlings wegloopen ; *zich* — : *z. aan tafel* —; *z. aan den arbeid* —; *z. over iets heen* —, er niet meer aan denken ; *de vrucht begint zich te* —, vormen.

Zet'ter (1 boekdr. *letterzetter* ; 2 *vaststeller of regelaar van de belasting voor elk der burgers*), m. zetters : 1 *de —s der firma Wolters* ; 2 *het college van —s,* d. i. de gezamenlijke zetters.

Zetterij' (*werkplaats der letterzetters*), v. —en.

Zet'ting (*het zetten ; het vaststellen van een bedrag enz.*; muz. *wijze van bewerking eener compositie*), v. —en.

Zet'tol (*jongenstol, die door middel van een touw opgezet wordt*), m. —tollen ; zie W e r p t o l, D r i j f t o l, B r o m t o l.

Zeug (*vijfjesvarken*), v. -en, ook, Z e u g e.

Zeu'len (*aan een touw of zeel voortsleepen*), zeulde, heeft gezeuld : *een zware slede* —, met moeite voortsleepen.

Zeu'nie (*varkenstrog*), v. —s, —niën. gew.

Zeun'tje (*jongste matroos a. d. bak*), o. —s: het — zorgt voor het bewaren en schoonhouden v. het eetgerei; hij haalt de rantsoenen uit de kombuis en verdeelt ze onder de matrozen v. d. bak, waartoe hij behoort ; zie B a k ; ook : *Bakzeuntje* ; verg. P a a i.

Zeur 1 (*zeurkous, zanik*), m. en v. zeuren ; **2** (*vod, beuzeling, kleinigheid*), v. —en ; —**en** (*zaniken, lastig zijn, plagend aanhouden*), zeurde, heeft gezeurd : *lig daarover niet te* —; — *over nietigheden* ; —**ig** (*zanikend, vervelend*), bn.; —er, —st ; —**kous** (*vervelende zaniker*), m. en v. —kousen.

Zeus, m. de Gr. hoofdgod ; z. J u p i t e r ; lees *Zuis.*

Zeu'xis, m. beroemd schilder te Athene, ± 420 v. C.; lees : *zuik'-sis.*

I. Ze'ven (*ziften, met een zeef zuiveren*), zeefde, heeft gezeefd : *het meel* —.

II. Ze'ven (*vijf en twee*), **1** telw.: *de stad der — heuvelen* (Rome); *de — wijzen van Griekenland,* zie W ij z e ; **2** zn. v. —s ; — *is in den Bijb. een heilig getal ; twee —s ; een — in het kaartspel ;* —**armig** (*met zeven armen*), bn.: *een —e kroonluchter van goud in Salomo's tempel ;* —**blad** (*schermbloemig onkruid : hanepoot, drieblad of wilde vlier*),o. gmv.; —**bladig** (plantk. *hebbende zeven blaadjes*), bn.: *een —e bloemkelk ;* —**bloem** (plantk. *herfstleeuwenland, met 7 bloembladen, 7 meeldraden en 7 stampers of stempels*), v. —en ; —**boom** (*kegeldragende, heesterachtige boom in Z.-Europa*), m. —en : *de — bevat een krachtig plantengift,* ook, Z a v e l b o o m ; —**daagsch** (*tellende of durende zeven dagen; om de zeven dagen*), bn.: *een — kind; een —e godsdienstoefening;* —**de** (*ranggetal*), bn. en zn.: *de — dag ter week, de — maand, op den —n Mei ; Karel de — van Frankrijk* (1422—'61); breukgetal : *een — deel ;* —**dehalf** (*zes en een half*), telw. ; —**derhande,** —**lei** (*van zeven soorten*), bn.; **ze'vendhalfje** (*voormalig muntstukje,* d.i. 6½ *stuiver of twee en dertig en een halve cent*), o. —halfjes, zie P i e t j e ; —**gesternte** (*sterrenbeeld*), o. gmv., ook P l e i a d e n ; —**hoek** (meetk. *veelhoek met zeven zijden en dus ook zeven hoeken*), m. —hoeken ; —**honderd** (d.i. 7 × *100*), telw. ; —**honderdste** (*ranggetal*), bn. ; —**jaarsbloem** (*roerkruid of droogbloem*), v. —en : de — is een witte, gele, roode of bruine veldbloem, die, naar men zegt, zeven jaar nadat ze geplukt is, de frissche kleur nog behoudt ; in Z.-Afrika : —j a a r t j e, o. —s : de nationale bloem, men maakt er bouquetten, kransen enz. van ; zie verder: V o l k s b l o e m ; —**jarig** (*tellende of durende zeven jaar; om de zeven jaar*), bn., zie Z e s j a r i g ; —**klapper** (*stukje vuurwerk, dat zevenmaal knalt*), m. —s; —**kleurig** (*hebbende zeven kleuren*), bn.: *de —e regenboog ;* —**kruid** (*riekende klaver*), o. gmv. ; —**maal** (herhalingsgetal : *zeven keer*), bn. en bw., zie Z e s m a a l ; —**mijlslaarzen** (*laarzen, waarmee stappen van zeven mijlen gedaan worden*), v. mv.: *de reus met de* —, uit het sprookje van Klein Duimpje ; fig.

met — stapt hij nu over de financieele moeilijkheden heen; —**oog** (*bloedvin of bloedzweer*), v. —en; —**slaper** (dierk. *relmuis, zeker knaagdier*), m. —s; —**sprong** (*zekere volksdans*), m. —en; —**ster** (*zevengesternte*), v. gmv.; —**tal** (*een getal van zeven dingen*), o. —tallen: *een — guldens, na een — dagen*; —**tallig**, bn.: *het — stelsel*,rekenk. talstelsel, dat zeven tot grondslag heeft; —**voud**, o. —en: *35 is een — van 5*; —**voudig**, bn. en bw.: *een —e winst; iets — beloonen*, spreekt. *zevendubbel.*

Ze'ventien (*zeven en tien*), telw.: *met —en*; —**tiendaagsch**, bn.; —**tiende**, telw.; —**tiendehalf** (16½), bn.; zie Z e s, Z e v e n.

Ze'ventig (*zeven maal tien*), bep. telw., l.: *seventig: dat kost hem —gulden; de — overzetters*, n.l. de 72 vertalers v. het Oude Testament in het Gr., z. S e p t u a g i n t a.

Ze'ventiger (*iemand van zeventig jaar*; ook: *een oorlogsschip met zeventig stukken*, w. i. g.), m. —s.

Ze'ventigjarig (*tellende, durende 70 jaar*; *om de zeventig jaren*), bn.: *e. —e jubilaris*; —**maal**, bn. en bw.; —**ste**, bn.; —**voud**, o. —en; —**voudig**, bn. en bw.; zie Z e s, Z e v e n.

Ze'venwouden, —w o l d e n (aardr. *een der 3 voormalige kwartieren van Friesland*, nl. *het Z.-O.*), o. mv.: — telde tal van dorpen (grietenijen) en de stad Sloten.

Zich (*wederk. vnw. v. d. 3en pers., komt voor in den 3en en 4en nv. en heeft altijd betrekking op het onderwerp*): *hij geeft — veel moeite; zij wasschen —*; verg. R e f l e x i e f.

I. Zicht (*kleine zeis met korten steel en handvat aan 't eind*), v. —en: de — wordt met ééne hand gedreven, men maait er rogge mee.

II. Zicht (eig. *het zien: vertoon*), o.: *e. schip in —; op —*, bij vertoon; *betaalbaar acht dagen na —*, bijv. een wissel; *hij zond mij de boeken op —*, ter inzage.

Zicht'baar (*gezien kunnende worden*), bn. en bw.; —der, —st: *e. —bare maaneclips*, waarneembaar; *de kust was door den mist niet —*, te zien; *hij is — verouderd*, zienderoogen.

Zich'ten (*de roggehalmen met een zicht afslaan, afmaaien*), zichtte, heeft gezicht.

Zicht'koers (*koers voor wissels, welke op vertoon betaalbaar zijn, chêque-koers, koers van zichtwissels*), m. —koersen.

Ziedaar', tw.: uitroep van opwekking.

Zie'den (1 *doen koken*; 2 *koken*), zood of ziedde, heeft gezoden: 1 *zeep —, zout —*; 2 *—de olie*; zegsw. *gezoden en gebraden*, goed toebereid; fig. is dit w.w. zwak: ziedde, gezied: *hij ziedde v. toorn*, kookte.

Zie'dendheet (*kokendheet*), bn.

Zie'gezagen (*krassen op een viool*; fig. *zaniken, zeuren*), ziegezaagde, heeft geziegezaagd: *lig niet langer te — over je verlies.*

Ziehier', tw.: uitroep als Z i e d a a r.

Ziek (*onwel, ongesteld, lijdende, krank*), bn.; —er, —st: *een — kind, hij is er — v.*; *hij hield zich —*, alsof hij ziek was; *— zijn van verlangen; ik heb mij — gelachen*, onmatig gelachen; zie D o o d—, M a a n—, Z e e z i e k; in samenstellingen krijgt — dikwijls de bet. v. e. achtervoegsel: *babbel—*, zeer geneigd tot, *praat—*, d.i. dolgraag pratende; *speel—*, erg speelsch, van een kind; *woel—*, erg onrustig.

Ziek'bed (*bed, waarop e. zieke ligt*), o. —bedden: *altijd aan —bedden te staan* (Potg.).

Zie'ke (*lijder, lijderes*), m. en v. zieken.

Zie'kelijk (*lijdende aan e. ziekte, ongezond*), bn.: —er, —st: *e. — man, e. —e vrouw*; *die jongen heeft e. —e kleur*; bij overdracht: *dat is e. — denkbeeld*, ongezond, ongerijmd.

Zie'ken (*ziek zijn, wegkwijnen*), ziekte, heeft geziekt: *hij ziekt al zoo lang*; zie U i t z i e k e n.

Zie'kenbezoek (*het bezoeken v. e. zieke of v. zieken*), o. —en: *in de hospitalen zijn vaste dagen voor —*; —**boeg** (scheepst. *ruimte aan boord, waar de zieken worden verpleegd*), m. —en; —**bus** (*fonds, door een aantal personen door wekelijksche bijdragen bijeengebracht, en waaruit in geval van ziekte de busdokter betaald wordt*), v. —sen; —**fonds** (*kapitaal, door gezamenlijke bijdragen verkregen en waaruit de leden trekken in geval v. ziekte*), o. —en; —**huis** (*gasthuis, hospitaal*), o. —zen; —**kamer** (*vertrek, ingericht voor één of voor meer zieken*),v —s; —**moeder** (*directrice v. e. ziekenhuis of v. e. ziekenzaal*), v. —s; —**neu'rig** (volkst. *chicaneurig*), bn. en bw., zie S i k k e n e u r i g; —**oppasser** (—*verpleger*), m. —s; —**oppasseres of —passter**, v. —sen of —s; —**oppassing** (—*verpleging*), v. gmv.;—**stal** (*stal voor zieke paarden*), m. —stallen; —**transport** (*het vervoeren van zieken of gewonden*; *e. aantal zieken of gewonden, die vervoerd worden*), o. —en; —**troost** (*troost voor zieken*), m. gmv.; —**trooster** (*krankenbezoeker*), m. —s; —**vader** (*directeur v. e. ziekenhuis of v. e. ziekenzaal*), m —s; —**verpleegster** (*zuster, die zieken verzorgt*), v. —s; —**verpleger** (*ziekenverzorger*), m. -s; —**verpleging** (—*verzorging; de inrichting hiervoor*), v. gmv.; —**wagen** ([*lage*] *transportwagen voor zieken*), m. —s; —**zaal** (*zaal met bedden voor zieken in hospitaal of ziekenhuis*), v. —zalen; —**zuster** (*zusterverpleegster*), v. —s.

Ziek'te (*het ziek-zijn, storing in de werking v. e. of meer der organen*), v. ziekten: *een besmettelijke —*, zie E p i d e m i e; *een doodelijke —*, die met den dood eindigt; *zij stierven aan dezelfde —*; *dit kind lijdt aan de Engelsche —*, zie ald.; *een — der ziel*, zie Z i e l s z i e k t e; *de — der geleerden*, overspanning der hersenen en uitputting (zie Bilderdijks gedicht van dien naam), ook, N e u r a s t h e n i e; —**beschrijving** (*beschrijving van het verloop eener ziekte*), v. —en; —**geval** (*een geval v. ziekte*), o. —len; —**kiem** (*kiem of oorzaak eener ziekte*), v. —en; —**leer** (—*kunde, wetenschap v. h. ontstaan en de verschijnselen van ziekten*), v. gmv.; zie P a t h o l o g i e en D i a g n o s e; —**proces** (*gang*, d.i. *ontstaan, opkomst en wijking eener ziekte, ziekteverloop*), o. —processen; —**stof** (*stof, waardoor een ziekte veroorzaakt wordt*), v. —stoffen, zie B a c i l, M i c r o b e, B a c t e r i ë n; —**verlof** (*verlof wegens ziekte*; inz. O.-I. *verlof naar Europa wegens ziekte*), o. —verloven; —**verloop** (*ziekteproces*), o. gmv.;

—**verschijnsel** (*ziekteteeken*), o. —en. **Ziel, zie'le** (*onstoffelijk deel van den mensch*), v. zielen, zie P s y c h e : *de mensch bestaat uit — en lichaam* ; *bij mijn — en zaligheid*, bij al wat mij dierbaar is ; zegsw. *ter —e gaan*, eig. naar de plaats gaan, waar de zielen der afgestorvenen zich bevinden, sterven, zie P a t r e s ; *er was geen levende — meer op straat*, mensch ; *een trouwe, een eerlijke —*, dienstbode, vrouw ; *Nederland telt 5 millioen —en, een stad van 40 duizend —*, bewoners ; *hij was de — der vereeniging, de — v. d. opstand*, leider ; *geld is de — v. d. handel, van den oorlog*, verg. N e r v u s r e r u m ; *zijn — in lijdzaamheid bezitten*, gelaten het ongelijk, het ongeluk verdragen, dragen ; *met zijn — onder den arm loopen*, zie A r m ; *iem. op zijn — komen*, hem slaan, afrossen ; plat ; bij overdracht : *de — van een veeren pen*, het droge, vliezige deel in de schacht ; *de — van een kanon*, de inwendige ruimte, de holte voor het projectiel ; *de — van een flesch*, kegelvormige opdeuking in den bodem ; *de — van een weversspoel*, de spil. **Zie'legrootheid** (*grootheid van ziel, edelaardigheid*), v. gmv. ; —**heil** (*het geluk der onsterfelijke ziel*), o. gmv. ; —**leed** (*zielesmart*), o. gmv. ; —**leven** (*geestelijk leven*), o. gmv. ; —**lijden** (*gemoedssmart*), o. gmv. **Zie'lenadel** (*edelheid van karakter, edelaardigheid van gemoed*), m. gmv. ; —**herder** (*zielzorger, vooral e. pastoor, en verder elke geestelijke*), m. —s ; —**tal** (*het aantal bewoners, inwoners v. stad of land*), o. gmv. **Zie'lesmart**, ook, Z i e l s ' s m a r t (*bitter zieleleed, knagend verdriet*), v. gmv. ; —**strijd**, ook, Z i e l s ' s t r i j d (*strijd in het gemoed*), m. gmv. ; —**vreugde**, ook, Z i e l s ' v r e u g d e (*innige vreugde*), v. gmv. **Zie'lig** (*jammerlijk, treurig, beklagenswaardig* ; ook : *van allen verlaten, eenzaam*), bn. en bw. ; —er, —st : *hoe —!, hij zag er zoo — uit* ; *— toekijken* ; —*stonden de vluchtelingen langs dan rand v. d. weg.* **Ziel'kunde** (*de leer v. h. wezen en de vermogens der menschelijke ziel*), v. gmv., zie P s y c h o l o g i e ; —**kundig** (*met de zielkunde in verband staande, de zielk. betreffende*), bn. : *een — woordenboek, een — onderzoek, —e stellingen* ; —**loos** (*zonder ziel, dood*), bn. : *een — overschot v. e. mensch*, een lijk ; —**mis** (R.-K. *mis of dienst voor een overledene*), v. —missen, zie R e q u i ë m - m i s ; —**pijnigend** (*de ziel smart veroorzakend*), bn. : *het — dobberen tusschen hoop en vrees* (C. O.) ; —**roerend** (*de ziel roerend, zeer aandoenlijk*), bn. en bw. : — *is de nieuwjaarswensch van mijn krantenman* (Jonath.) ; — *kermen.* **Ziels'angst** (*groote onrust*), m. —en ; —**bedroefd** (*innig bedroefd*), bn. ; —**blijde** of —**blij** (*innig blij*), bn. ; —**genoegen** (*oprecht genoegen*), o. gmv. ; —**kracht** (*kracht of sterkte van wil of gemoed*), v. —en ; —**kwelling** (*knagende onrust, woeging*), v. —en ; —**liefhebben** (*innig beminnen*), had —lief, heeft —liefgehad : *iem.* —, eig. zoo lief als zijn eigen ziel, Bijbel, I Sam. 18 : 1 ; —**rust** (*gemoedsrust*), v. gmv. ; —**veel** (*innig veel*), bw. : *ik hield — van hem* ; —**verdriet** (*verdriet, dat diep in de ziel gevoeld wordt*), o. gmv. : *hij kwijnt door —* ; —**verhuizing** (*het overgaan der ziel bij het sterven in eenig menschelijk of dierlijk lichaam*), v. —en : *de Egyptenaren geloofden aan de —, evenzoo de Keltische Druïden, nog de Hindoes*, zie, M e t e m p s y c h o s e ; —**vermogen** (*kracht der ziel*), o. —s ; —**verrukking** (*opgetogenheid der ziel*), v. gmv. ; —**vervoering** (*geestdrift*), v. gmv., zie V e r v o e r i n g ; —**vriend** (*innig geliefde vriend*), m. —en ; —**vriendin** (*innig geliefde vriendin*), v. —nen ; —**ziekte** (*ziekte van de ziel, psychose*), v. —n : *melancholie is een —.*

Ziel'togen (*op sterven liggen*), zieltoogde, heeft gezieltoogd : *de gekwetste lag te —* ; *drie of vier —de bliekjes* (C. O.), stervend ; —**togende** (*stervende*), m. en v. —n ; —**verheffend** (*de ziel of den geest in een verheven stemming brengend*), bn. : *een — schouwspel*, stichtend, aangrijpend ; —**verkooper** (*ronselaar in soldaten of matrozen*), m. —s, vero. ; —**verkwikkend** (*verheffend, troostend*), bn. : *een —e gedachte*, opbeurend ; —**zorger** (*zielenherder, geestelijke der parochie*), m. —s ; ook : —*verzorger*, m. —s.

Zien 1 (*niet blind zijn, waarnemen met het oog*), zag, heeft gezien : *die bedelaar kan niet —* ; *oogen hebben en niet —*, slecht waarnemen, bij uitbr. niet scherpzinnig zijn, maar sufferig, dom ; *scheel —* ; *de katten — bij nacht* ; *iets niet willen —*, opmerken ; *deze reiziger heeft veel van de wereld gezien* ; *iem. gaan —*, bezoeken ; *veel menschen —*, veel bezoek ontvangen ; zegsw. *iets over het hoofd —*, het niet bemerken, het verwaarloozen ; *iem. naar de oogen —*, zie O o g ; *door de vingers —* ; *iem. op de vingers —*, zie V i n g e r ; *uit eigen oogen —*, een eigen oordeel hebben ; *iem. in de kaart —*, zie K a a r t ; *men ziet in het veen op geen turfje*, z. T u r f ; *het licht —*, geboren worden ; *wij zullen dat niet meer —*, beleven ; *iem. niet kunnen —*, uitstaan ; *iem. in den nek —*, zie N e k ; reflexief : *zich —* : *z. in den spiegel —* ; *z. bedrogen —* ; *z. van iedereen verlaten —* ; verder in afgeleide bet. : *wat ziet gij bleek*, zijt ; *jongen, wat — je handen vuil* ; *dit venster ziet op het zuiden*, het uitzicht hebben ; *dat ziet op mij*, geldt mij ; nog is eigenaardig het gebruik van de onbep. wijs voor het vd : *ik heb den jongen — verdrinken, we hebben hem nog — te redden* ; **2** zn. o. : *het — kost in den bazaar niets* ; zie ook : M y o p i e , D a l t o n i s m e , P r e s b y o p i e .

Zien'de 1 (*kunnende zien*), bn. ; *blinden maakte Hij —* ; zegsw. — *blind zijn*, te groot van vertrouwen zijn en bedot worden ; **2** zn. (*persoon, die ziet*), m. en v. ziendeh.

Zien'deroogen (*merkbaar*), bw. : *de zieke gaat — vooruit*, zoo, dat men het goed zien kan.

Zie'ner (fig. *profeet*), m. —s : *de — van Pathmos*, de Evangelist Joannes ; *Da Costa, de dichter*—; —**sblik** (*blik van een ziener*), m. —ken ; —**soog** (*zienersblik*), o. —en.

Zien'lijk (*zichtbaar, te zien*), bn. en bw. : *werd de toekomst — voor mijn oog!* (Star.).

Ziens'wijs, —wijze, v. —wijzen: *wat is uw —?*. meening, gevoelen, opvatting.
Zier (fig. *zeer kleine hoeveelheid, een weinigje*), v.: *geef mij een —tje zout ; een —tje melk ; ik geef er geen — om,* volstrekt niets ; fig. *nog een —tje geduld,* poosje ; *de man heeft geen —tje gevoel,* schijntje.
Ziezoo', tw.: —, *dat is alweer klaar !*
Zift (*zeef*), v. ziften.
Zif'ten (*met een zeef zuiveren*), ziftte, heeft gezift: *het meel* —, zie B u i l of B' u i d e l; fig. *gij ligt altijd te* —, vitten, haarklooven; —**er,** m. —s, verg. M u g g e n z i f t e r.
Zigeu'ner (*gewone naam voor heiden*), m. —s, zie G i p s y, G i t a n o, Z i n g a r o ; —**achtig** (*zooals een Zigeuner*), bn. en bw.: *de Indianen in Suriname houden van een — bestaan* ; —**in'** (*vrouw. Zigeuner*), v. —nen ; —**kamp** (*complex van tenten*), o. —en ; —**leven** (*leven v. d. Zigeuner*; fig. *zwervend leven*), o. gmv. ; —**troep** (—*bende*), m. —en.
Zig'zag (*zigzaglijn, —vormig heen en weer gaande beweging*), m. —s. ; —**lijn** (*gebroken lijn, met uit- en inspringende hoeken*), v. —lijnen : *de loopgraven werden in — gegraven,* d.i. zigzagswijze.
Zig'zagswijs, —wijze, bw.: *het pad liep — tegen den berg naar boven,* als een zigzaglijn.
I. Zij 1 pers. vnw. 3de ps. vr. enkelv.; pers. vnw. 3de ps. m., vr. en onzijdig, mv. ; **2** (*een vrouwelijke persoon ; wijfjesdier*), v. gmv. : *een hij of een —.*
II. Zij, zie Z ij d e.
Zij'altaar (*altaar ter zijde v. h. hoofdaltaar*), o. —altaren: e. — vindt men in e. zijbeuk.
Zij'beuk (*ruimte, ter zijde v. h. groote schip of middenschip eener kathedraal*), m. -en: *de —en zijn door de pilaren van het middenschip gescheiden ; de St.-Jan in Den Bosch heeft ten N. en ten Z. twee —en* ; ook, Z ij s c h i p,
Zijd, bw. in: *wijd en* —, naar alle kanten.
I. Zij'de, zij (1 *grensvlak* ; 2 *grenslijn* ; 3 *kant* ; 4 *deel*), v. zijden : 1 *de —n van een huis* ; 2 *de —n van een driehoek* ; 3 *men kwam van alle —n* ; 4 *de westelijke — eener stad* ; *pijn in de — hebben,* deel van ons lichaam, onmiddellijk gelegen boven de heup, verg. P l e u r i s ; zegsw. *iets ter — leggen,* als afgedaan beschouwen ; *iem. op zijn — hebben,* hand : zie K e e r —, L i n k e r —, R e c h t e r —, V o o r z i j d e.
II. Zij'de, zij (*weefsel, vervaardigd uit de afgehaspelde draden van de cocons der zijderups*), v. gmv.: *een lampekap van —, een bloeze van* —; zegsw. — *bij iets spinnen,* zie: S p i n n e n, alsmede M e r k —, S t o p —, S t i k —, V l o k z i j d e.
Zij'deaap (dierk. *klein Z.-Amerikaansch aapje, met lange, zijdeachtige haren*), m. —apen ; —**achtig** (*lijkende op zijde*), bn.: —*e haren* ; —**cultuur** (*het kweeken van zijderupsen en het behandelen der zijdecocons*), v. gmv.; —**fabriek,** v. —en ; —**fabrikant** (*eigenaar van een zijdefabriek*), m. —en ; —**industrie,** v. gmv. : *de — bloeide in de 17e eeuw* o.a. *te Utrecht en te Haarlem.*
Zij'delings (*van ter zijde*), bw.: *hij keek mij — aan,* ook, Z ij l i n g s ; —**lingsch** (*v. ter zijde*), bn.: *e. —e blik; erfgenamen in de —e linie,* niet rechtstreeksche ; ook, Z ij l i n g s c h.
Zij'demolen (*molen of machine voor de bereiding van zijde*), m. —s; —**molentje** (*haspeltje voor zijde*), o. —s.
Zij'den (*van zijde*), bn.: *een — japon, een — zakdoek, een — draad,* zegsw. *zijn leven hangt aan een — draad,* zie D r a a d ; fig. — *lokken,* zeer zachte ; —**hemdje** (*fijn, geel appeltje met zeer zachte, dunne schil*), o. —s; —**hoed** (*hooge hoed voor heeren*), m. —en : spreekt. *den hoogen zijden op hebben,* deftig of pontificaal gekleed zijn.
Zij'deplant (*Amerikaansche plant, ook in onze duinen: met een zijdeachtige kuif aan de zaden*), v. —en; —**reeder** (—*fabrikant*), m. —s; —**rups** (*lichtgrijze rups v. e. nachtvlinder, zijdeworm*), v —en : de — voedt zich met de bladeren van den moerbeiboom ; zij spint zich na 30 dagen etens in drie etmalen in, d.i. vormt in ééne minuut 35 cM. draad op den cocon, zie Z ij d e w o r m ; —**spinnerij,** v. —en ; —**staart** (*pestvogel*), m. —en ; —**stof** (*hoofdbestanddeel van de zijde*), v. —fen ; —**teelt** (*het aankweeken v. zijdewormen*), v.: *de — in de Po-vlakte* ; —**twijnder** (*iemand, die zijden garen dubbelt; iem., die zijde bereidt*), m. —s ; —**twijnderij'** (*werkplaats v. d. zijdetwijnder*), v. —en ; —**verver** (*iem., die zijde verft als bedrijf*), m. —s.
Zij'deur (*deur ter zijde of aan den zijkant*; fig. *uitweg [in tijd van nood]*), v. —en.
Zij'dewee (*pijn i.d. zij, pleuris*), o. gmv.
Zij'dewever (*iemand, die zijde weeft als bedrijf*), m. —s ; —**weverij** (1 *het zijdeweven* ; 2 *de werkplaats van den zijdewever*), v., in bet. 1 gmv., in bet. 2 —en : 1 *de — in Zürich*; 2 *de —en werden gesloten* ; —**winkel** (*winkel v. zijden stoffen*), m. —s; —**worm, zij'worm** (*zijderups*), m. —en: de — werd 555 n. C. uit China naar Konstantinopel overgebracht.
Zijd'geweer (*sabel, degen*), o. —geweren; vero.
Zij'gang 1 (*gang ter zijde of aan d. zijkant*), v. —en ; **2** (*het gaan naar eene zijde, op zijde*), m. —en: fig. *hij gaat —en,* hij gaat niet recht door zee, handelt niet oprecht.
Zij'gen (1 *sijpelen, neerdruppelen* ; 2 bij uitbr. *zacht neerdalen*), zeeg, heeft en is gezegen : 1 *het water door een filter laten —, melk door een teems doen —*; 2 *de dorre bladeren zegen op het tuinpad.*
Zij'kamer (*kamer ter zijde, naast de gang*), v. —s: *een — bij de voordeur is meestal een sprcekkamer* ; —**kanaal** (*tak v. e. kanaal*), o. —kanalen.
Zijl (*waterloop ; afloop van water*; ook : *uitwateringssluis* : in Friesl. en Gr.), v. zijlen ; verg. B l o k z ijl, D e l f z ij l.
Zij'laan (*laan, ter zijde voerend*), v. -lanen ; —**lijn** (*spoorlijn ter zijde ; zijlinie*), v. —lijnen: *de trein werd op een — gebracht* ; —**linie** (*zijlijn : afstammelingen van broeders- of zusterskinderen*), v. gmv.: *hij behoort tot een — van dat adellijk geslacht* ; —**lings** (*zijdelings*), bw.
Zijl'vestenij (*in Groningen gebruikelijk voor : waterschap*), v. —en; —**vester** (*medebestuurder van een waterschap*), m. —s ; —**vestershuis** (*gebouw voor de vergade-*

ring der zijlvesters), o. —zen; —**waarder** (*sluismeester*), m. —waarders.
Zij'magen (*bloedverwanten uit de zijlinie*), m. en v. mv.; —**muur** (*muur aan den zijkant*), m. —muren.
Zijn 1 (1 *bestaan, leven, zich bevinden, aanwezig zijn* ; 2 *koppelw.w.* ; 3 *hulpw.w.*), ik ben, hij is, ze zijn, zijnde : 1 *er is een God*, leeft ; *hij is niet meer*, is gestorven ; *vader is op zee* ; *er is geen geld meer* ; zegsw. *dit huis is van mijn vader*, behoort aan ; *moet er nog wijn* —, is er noodig ?; 2 *dit gebouw is een museum, het is warm, dat is werken, de maan is wassende*; *ongesteld zijnde bleef hij thuis* (dit deelw. wordt minder gebezigd) ; 3 *hij is naar Amsterdam geloopen, deze akker is pas gemest* ; **2** als zn. (*het zijn, het leven, het bestaan*), o. gmv.: *de strijd om het — of niet-zijn* ; zie ook : A a n z ij n, A f z ij n.
Zij'nent, te —, bijw. uitdr.: *ik kom dikwijls te* —, in zijn huis, bij hem, in zijn woonplaats ; —**halve,** bw.: *doe het maar* —, om hem, d.i. uit genegenheid tot hem ; —**wege,** bw.: *ik groet u* —, namens hem ; —**wil,** om —w i l, (*zijnenthalve, ter wille van hem*), bw.
Zijp (*waterloop, sloot, wetering*), v. zijpen.
Zij'pad (*pad ter zijde af*), o. —paden: *een — inslaan;* zegsw. —*paden opgaan,* ongunstig : den rechten weg verlaten.
Zij'pelen, zie S ij p e l e n.
Zij'reeden (*zijde maken,* — *twijnen*), o. gmv.; —**reeder** (*zijdebereider*), m. —s ; —**reederij** (*zijdefabriek*), v. —en.
Zij'schip, o. —schepen, z. Z ij b e u k ; —**rivier** (*bijrivier van een hoofdstroom*), v. —rivieren : *de —rivieren v. d. Rijn* ; —**spanwagen** (*lichte wagen op luchtbanden, met één zitplaats welke op zij aan e.* [*motor*]*-rijwiel bevestigd kan worden*), m. —s ; —**spoor** (*spoorlijn ter zijde*, nl. *van de hoofdlijn af*), o. —sporen, zie Z ij l ij n ; —**straat** (*straat, die van de hoofdstraat afloopt*), v. —straten ; —**stuk** (*stuk, dat de zijde vormt van iets*), o. —stukken ; —**tak** (1 *bijtak, op zijde van den hoofdtak* ; 2 *zijlinie*), m. —takken: 1 *een — v. e. rivier*; 2 *een — der Hohenzollerns.*
Zij'tje (*verkleinw. van*: *zijde*), o. zijtjes: *ik heb zes —s volgeschreven,* kantjes.
Zij'waarts (*ter zijde*), bw.: *hij ging* —; —**waartsch,**bn.: *e.* —*e beweging,* in de richting van ter zijde; —**wand** (*rechter- of linkermuur*), m. —en ; —**weg** (*weg ter zijde*), m. —wegen; fig. *op —wegen dolen,* zijn doel uit het oog verliezen; —*wegen gaan,* verg. Z ij p a d.
Zij'worm, m. —en ; zie Z ij d e w o r m.
Zij'zwaard (*deel v. e. schip*), o. —en ; verg. Z w a a r d.
Zikkeneu'rig, bn.; z. S i k k e n e u r i g.
Zilt (verwant met *zalt* of *zout*: *zoutachtig*), bn.; —er, —st : *het —e water der zee,* zoutachtig ; —*e tranen schreien* ; *het —e nat,* de zee ; —**ig** (*zoutig*), bn.: —er, —st : *dit water is min of meer* —.
Zil'ver (1 *edel metaal van blank-glanzende kleur*: S.G. 10.5, *smeltpunt* ± 1000° C. ; 2 *zilveren voorwerpen* inz. *lepels en vorken* ; 3 *zilverwitte kleur*), o.: 1 de waarde van 1 K.G. zilver, 0.985 fijn, werd wettelijk bepaald op *f* 65 ; *een horloge v.* —; *Russisch* —, mengsel van zilver en andere metalen; *nieuw* —, mengsel v. zink en nikkel; 2 *de inbrekers stalen al het* — ; 3 *haren v.* —, spierwitte haren ; dicht. *het — des ouderdoms* ; —**aanmunting** (*het slaan in de munt van zilvergeld*), v. —en ; —**aap** (*kleine zilverkleurige aap in Z.-Am. aan d. Amazonenstroom*), m. —apen ; —**achtig** (*lijkende als op zilver*), bn. ; —er, —st: *een —e schijn of glans* ; —*e bladeren, de —e duiveveer* ; —**ader** (*ader van zilvererts, een lange, smalle laag zilverstof,* zie A d e r 4), v. —en, —s ; —**beuk** (*witte beuk*), m. —en ; —**blad** (*onkruid in moestuinen* ; ook : *duivelsmelk, tuinwolfsmelk*), o. gmv.; —**blank** (*blank als zilver*), bn.: *een —e hand, de —e zwaan, een —e visch*; —**blende** (*een soort van zilvererts*), v. gmv.; —**bon** (*muntpapier ter vervanging van zilvergeld,* inz. *in coupures van f 1 of f 2.50, tijdelijk uitgegeven krachtens de wet van 6 Aug. 1914*), m. —s ; —**draad** (*tot draad getrokken zilver*), **1** (*stofnaam*), o. gmv.; *een broche van fijn* —; **2** (*voorwerpsnaam*), m. — draden.
Zil'veren (*v. zilver*), bn.: *dat zijn — lepels,* — *kandelaars;* fig. *zij vieren hun — bruiloft,* 25-jarig huwelijksfeest ; *een — ambtsfeest* ; — *haren,* zilverwit ; *een — sleutel,* fig. geld, waarmee, zegt men, alle sloten opengaan ; zegsw. *over — schijven doen loopen,* in 't reine brengen, door middel van geld.
Zil'vererts (*erts, waaruit zilver wordt bereid*), o. —en, verg. Z i l v e r b l e n d e ; —**fazant** (*zilverkleurige fazant*), m. —en ; —**gaas** (*zilverkleurig gaas*), o. gmv.; —**gehalte** (*gehalte aan zilver*), o.: *het — van den rijksdaalder* ; —**geld** (*baar geld in zilver, zilveren muntstukken*), o. gmv.: *al mijn — is op*; —**kast** (*kast als bewaarplaats van zilverwerk*), v. —en ; —**kleurig** (*de kleur hebbende van zilver*), bn.: *een — vischje* ; —**koers** (*de marktprijs van het zilver*), m. —en, zie K o e r s.
Zil'verlakensche, m. —n, z. F a z a n t ; —**ling** (*oude Joodsche munt of heilige sikkel, waarvan men de waarde schat op* ± *f* 1.50), m. —en : *Judas ontving voor zijn verraad 30 —en,* d.i. ± *f* 45 ; —**leening** (*staatsleening, waarvan de rente in zilver voldaan wordt*), v. —en, zie M e t a l l i e k ; —**meeuw** (dierk. *zeemeeuw, wat kleiner dan de mantelmeeuw*), v. —en: de — heeft blauwgrijze rugveeren, die aan zilverkleur doen denken; —**mijn** (*mijn, waaruit zilver gewonnen wordt*), v. —en : —*en vindt men* o.a. *in N.-Amerika en Mexico, in Europa vooral in Duitschland, Rusland en Servië* ; —**munt** (*munt van zilver*), v. —en ; —**oplossing** (—*smelting*), v. —en ; —**oxyde** (*verbinding v. zilver en zuurstof*), o. gmv. ; —**papier** (*papier, aan éénen kant verzilverd*), o. —en, zie G o u d p a p i e r ; —**pluvier** (*in Friesland de goudkieviet*), v. —en ; —**poeder,** —**poeier** (*fijn verdeeld zilverstof*), o. gmv.; —**populier** (*witte populier of abeel*), m. —en ; —**prijs** (—*koers*), m. —prijzen ; —**productie** (—*winning in de mijnen*), v. gmv.; —**proef** (*onderzoek naar het gehalte van zilver of naar het percent zilver, dat het zilvererts bevat*), v. —proeven ; —**reiger** (*een soort van reiger,*

in ons land zeldzaam, ook : aigrettereiger), m. —s: de — leeft aan de poelen en meren van Hongarije ; **—rente** (*rente van een zilverleening*, zie ald.), v. gmv.; **—smid** (*bewerker van zilver ; iem., die zilveren voorwerpen maakt en herstelt*), m. —smeden ; **—smidswinkel** (*winkel, ook werkplaats van den zilversmid*), m. —s; **—spar** (plantk. *een fraaie sparreboom met rechtopgaanden stam van soms 40 M. en witgestreepte naalden*), m. —ren; **—stuk** (*geldstuk van zilver*, b.v. *de rijksdaalder, de gulden*), o. -ken; **—visch** (dierk. *zilverkleurige zoetwatervisch*), m. —vischen ; **—vloot,** v. —vloten : *Piet Hein veroverde een der —vloten, op 9 Sept. 1528*; **—vos** (*donkergrijze vos der poolstreken, wiens huid of pels zeer fijn bont oplevert*), m. —sen : een bijzonder goede huid van een — heeft een waarde van f 9600 ; het donkere bont is doorsprenkeld met zilverharen ; **—werk** (*voorwerpen van zilver*), o. —en, zie Goud- en zilverwerken ; **—wilg** (*witte wilg met zilverkleurige bladeren*), m. —en ; **—wit** (*wit als zilver*), bn.: *een —witte haarlok*.

Zin (1 *zielsvermogen* ; 2 *lust, begeerte* ; 3 *beteekenis* ; 4 *wijze, manier* in samenstellingen ; 5 spraakk. *één woord, of een groep van bij-elkaar-behoorende woorden, waardoor men op een voor anderen begrijpelijke wijze uit, wat men denkt of voelt*), m. zinnen : 1 *de mensch heeft vijf —nen* ; *waar zijn uw —nen ?*, verstand ; *zijn —nen bij elkaar houden ; van zijn —nen beroofd zijn ; niet goed bij zijn —nen zijn ; dat streelt de —nen ; dat schoot mij in den —*, gedachte ; zegsw. *zooveel hoofden, zooveel —nen*, meeningen, richtingen, zienswijzen ; 2 *hij had zijn —nen gezet op die studie ; naar zijn eigen — kunnen handelen ; je moet je eigen — doen ; hij heeft zijn — gekregen*, wil ; 3 *de letterlijke en de fig. — van een woord of een uitdrukking ; ik snap den — niet van wat er staat ; een woord in verkeerden — opvatten* ; verg. Dubbelzinnigen Zinverwant; 4 *alleszins, anderszins, eenigszins, geenszins, veelszins*, z. ald. ; 5 *de hoofdleden van een — zijn onderwerp en gezegde ; een beknopte —, een elliptische —*; zie Bijzin.

Zin'bouw (spraakk. *de samenstelling v. e. zin*), m. gmv.; ook, Zinsbouw.

Zincographie' (*kunst om iets op zink te etsen of te graveeren en af te drukken ; de geëtste, gegraveerde of afgedrukte afbeelding*), v. —ën.

Zin'deel (spraakk. *lid of deel van een zin*), o. —deelen ; ook, Zinsdeel.

Zin'delijk (*proper, net*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e huisvrouw; een —e bediening; — werken* ; **—heid** (*properheid, reinheid*), v. gmv.

Zin'duiding (*verklaring, aanduiding van de beteekenis van een zin*), v. —en.

Zinga'ro (*It. naam voor Zigeuner*), m. -ri.

Zin'gen (1 *met de stem een muzikale opvolging van tonen voortbrengen ; met de stem op muzikale wijze iets laten hooren* ; 2 *door — in een bepaalden toestand brengen* ; 3 van vogels : *op muzikale wijze geluid geven* ; 4 van vloeistoffen inz. water : *het geluid doen hooren, dat aan het koken voorafgaat*, veroorzaakt door het barsten der opstijgende luchtbelletjes ; 5 *dichten over, bezingen*), zong, heeft gezongen : 1 *ik kan niet —· een lied —; altoos hetzelfde liedje —*, hetzelfde onderwerp aanroeren ; 2 *in slaap —*; ook fig.: de waakzaamheid doen verslappen ; 3 *de vogels —*; 4 *h. water zingt*; ook *de theeketel zingt* ; 5 *ik zing den ondergang van d' eersten wareldgrond* (Bild.), bezing, dicht over ; zegsw. *een toontje lager —*, zijn eischen, aanspraken lager stellen (zie bet. 1) ; *ieder vogeltje zingt, naar het gebekt is*, zie Vogel.

Zin'gend, bn. en bw.: *de —e vogels*, die zingen; *e. —e Mis*, mis met liturgischen zang, z. Stil; *— spreken*, op zingenden toon.

Zin'genot (*genieting, die de zinnen streelt*), o. gmv.: *a. — verslaafd zijn* ; *— najagen*.

Zing'mug (*de gewone steekmug*), v. —gen.

Zink (*een blauwachtig wit metaal: S. G., 6.86, smeltpunt 422° C.*), o. gmv.: — komt niet in gedegen toestand voor, zie Galmei ; **—erts,** wordt gevonden vooral in Australië en N.-Amerika, ook in Duitschland, Italië, Frankrijk, Rusland en België ; zie Ovengalmei en Blende.

Zink'blende (delfst. *zwavelzink, een stof, waaruit vitriool, zwavelzuur en zink verkregen wordt*), v. gmv.

I. Zin'ken (*zakken, omlaag gaan*), zonk, is gezonken: *het schip gaat —; in de modder —; in diepen slaap —; den moed laten —*, zakken; fig. *hij is diep gezonken*, zedelijk diep gevallen ; **—sel** (*bezinksel*), o. —s.

II. Zin'ken (*v. zink gemaakt*), bn.: *een — dak*.

Zin'ker (*buisleiding onder water door*), m. —s.

Zink'gat (*loosgat v. e. sloep*), o. —gaten.

Zin'king (*ziekelijke aandoening door kouvatten ontstaan*), v. —en; z. Catarrh.

Zink'laag (aardr. *aardlaag, waarin zink gevonden wordt*), v. —lagen ; **—lood** (*peillood, dieplood*), o. —looden; **—oxyde** (*verbinding van zink met zuurstof*), o. gmv. ; **—put** (*put zonder gemetselden bodem*), m. —putten: zegsw. *dit gaat in den —*, is verloren; *het geld verdwijnt nu als in een —*; **—roer** (*een ouderwetsch vuurroer of pistool*), o. —roers, —roeren ; **—stuk** (*steenbestorting*), o. —ken : een — is gevlochten rijswerk of een teenen horde, met steenen bevracht, men laat het op den bodem zinken, om een grondslag voor metselwerk of voor dijkbouw te verkrijgen.

Zink'wit (*witte verfstof, verkregen uit verbranding van zink*), o. gmv.; **—witfabriek,** v. —en.

Zin'ledig (*zonder inhoud*), bn.: *een — gezegde*, zonder beteekenis, *een — opstel, een —e brief*.

Zin'lijk, zin'nelijk (*door middel van de zinnen plaats hebbende*), bn. en bw.; —er, —st: *— waarnemen*; fig. de zinnen streelend : *— genieten*; *—e vermaken*; ook: zingenot beminnend : *een — mensch*.

Zin'loos (*zonder zin*), bn.: *een — opstel*, zonder beteekenis, inhoud; *e. — gezegde*.

Zin'nebeeld (*zinnelijk waarneembaar teeken, dat iets abstracts uitbeeldt*), o. —en : *het anker is het — der hoop, de haan is het — der waakzaamheid* ; zie Symbool.

Zinnebeeld'ig, bn.: *e. —e voorstelling*, een

zinnebeeld bevattende; verg. Allegorisch en Symbolisch.
Zin'nelijk, bn. en bw.; zie Zinlijk; —**loos** (*zonder verstand*), bn. en bw.; —zer, —t: *een —looze vrouw*, beroofd van of zonder zinnen; — *te werk gaan*; fig. onzinnig, dwaas: — *gesnap*; —**loos'heid,** v. gmv.; —**looze** (*iem., die van zijn zinnen beroofd is; krankzinnige*), m. en v. —loozen.
Zin'nen (*peinzen, denken*), zon, heeft gezonnen: *hij zat op wraak te* —; *ik zal er eens op* —, d. i. het overdenken; verg. Bezinnen.
Zin'nenwereld (*de wereld der zinnen, de stoffelijke wereld*), v. gmv.
Zin'nepop, v. —pen; zie Sinnepop.
Zin'nenprent (*prent of plaatwerk met de allegorische voorstelling van eenig historisch feit*), v. —en.
Zin'nespel (*allegorisch tooneelstuk,* inz. *v. het einde der Middeleeuwen; moraliteit*), o. —spelen: de —spelen gaven personificaties, d.i. de personen, die optraden, stelden de een of andere deugd of ondeugd voor en hielden zedenkundige, politicke of godsdienstige beschouwingen.
Zi'on, o.; zie Sion.
Zin'rijk (*rijk van zin, geestig, vernuftig, vol beteekenis*), bn. en bw, ;—er, —st; *een — woord, een — gezegde, een —e fabel; zich — uitdrukken*; —**heid,** v. gmv.: *de — der Bijbelsche parabelen,* diepe zin.
Zins'accent (*het accent van een woord ten opzichte van de andere woorden in een zin*), o. —en.
Zins'bedrog (*bedriegelijke waarneming door de zinnen*), o. gmv.; —**bedwelming** (*het bedwelmd-zijn der zinnen*), v. gmv.: — *door opium of jenever,* zie Bedwelmd; —**begoocheling** (*zinsbedrog, zinsmisleiding*), v. —en.
Zins'bouw, m. gmv.; zie Zinbouw.
Zin'scheiding, v. gmv.; zie Punctuatie.
Zins'deel, o. —en; zie Zindeel.
Zin'snede (*deel v. e. volzin*), v. —sneden.
Zins'ontleding (*het ontbinden v. e. zin in leden, van een samengestelden zin in enkelvoudige zinnen, van een enkelvoudigen zin in zinsdeelen, en de benoeming van deze*), v. —en.
Zin'spelen (*op iets doelen, bedektelijk aanduiden of te kennen geven*), —speelde, heeft gezinspeeld: *hij —speelde op uw geringe afkomst, zij —speelde er op, dat zij e. eind aan haar leven zou maken*; —**ing** (*toespeling, min of meer bedekte aanduiding*), v. —en.
Zin'spreuk (*kernspreuk: leus, devies, vooral op wapens voorkomend*), v. —en: *elke rederijkerskamer had haar* —; *de — der Haarlemsche kamer was: Trou moet blijcken*; zie Motto en Leus; —**spreukig** (*in den vorm van een zinspreuk*), bn. en bw.
Zins'toon (*de toon, waarop elk der verbonden zinnen in den samengestelden volzin wordt gezegd of gelezen, om de eenheid van dien samengestelden volzin te doen uitkomen*), m. gmv.
Zin'storende drukfout (*letterfout, die de beteekenis van een volzin doet verloren gaan,* b.v. *in* voor *en, men* voor *mijn enz.*), v. —en.
Zins'verband (*betrekking of verhouding tusschen twee zinnen*), o. gmv.: *het nevenschikkend en onderschikkend* —, zie ald.
Zins'verbijstering (*e. soort v. tijdelijke zinsverwarring of zinneloosheid*), v. gmv.; —**verrukking** (*zielsvervoering*), v. —en; —**vervoering,** v. —en, z. Extase.
Zin'teeken (*scheiteeken*), o. —s: *de —s dienen om de juiste opvatting v. d. zinnen en v. hun verband te bevorderen,* b.v. e. punt, een komma, een vraagteeken enz.
Zin'tuig (*werktuig, waardoor e. der zinnen werkt, orgaan v. e. der zinnen*), o. —tuigen.
Zin'verwant (*naar den zin,* d.i. *de bet., verwant*), bn.: *uitvinden en ontdekken zijn —e woorden,* d.i. synoniemen, omdat ze veel gelijkbeteekenends echter ook een kenmerkend verschil van beteekenis hebben; —**verwantschap** (*het overeenkomen in beteekenis v. twee of meer woorden*), v. gmv.: *er is — tusschen de woorden: achterklap, kwaadsprekendheid en laster*; zie Synonimiek.
Zionis'me (*het streven, om een Joodsch rijk te stichten in Palestina*), o. gmv.
Zionis'ten (*leden der vereeniging, werkend voor het zionisme*), m. mv.; —**congres,** o. —sen: *in 1897 werd het eerste — te Bazel gehouden, sedert kwam het elk jaar samen.*
Zirkoon' (*donkerrood of geelrood edelgesteente*), **1** (*voorwerpsnaam*), m. —konen; **2** (*stofnaam*), o. gmv.: —, *dat op Ceilon wordt gevonden is geelachtig groen.*
Zit (*het zitten*), m. gmv.: *dat was een lange* —; *dat is een heel —je,* reisje; *die jongen heeft geen — in 't lijf,* kan zich niet rustig houden.
Zit'bad (*bad, dat niet liggend, maar zittend genomen wordt*; ook: *de badkuip zelf*), o. —en; —**bank** (*bank, om op te zitten*), v. —banken; —**dag** (*dag, waarop zitting wordt gehouden*), m. —dagen: *de — eener rechtbank; de — van een ontvanger,* tot het ontvangen of innen van belastingen; — *houden,* zie verder Zitting; —**je** (*plekje, plaatsje*), o. —s: *een lief* —; —**kamer** (*woonkamer, huiskamer*), v —s; —**plaats** (*plaats, om te zitten*), v. —en: *een amphitheater van —plaatsen.*
Zit'ten (*gezeten zijn*), zat, heeft en is gezeten: *op e. bank, e. stoel* —; *de vogels — op e. tak,* rusten; *de kip zit op eieren,* broedt; *voor e. schilder* —, poseeren; *in den raad* —, raadslid zijn; bij uitbr. *die jas zit goed,* past, kleedt; *het rijtuig bleef in de sneeuw* —, steken; *die man zit er warmpjes in,* is welgesteld; zegsw. fig. *aan het roer* —, regeeren; *op den troon* —, koning zijn, heerschen; *op water en brood* —, in de gevangenis zijn, *hij heeft zes maanden gezeten; iem. laten* —, verlaten; *met den neus in de boeken* —, studeeren; *in den brand, in de klem* —, erg. in verlegenheid zijn; *op zwarc lasten* —, zware lasten moeten opbrengen; *in een klas blijven* —, niet overgaan, van een leerling, zie Doubleeren; *het er niet bij laten* —, het vervolgen door aangifte bij het gerecht; *daar zit niets anders op,* er is geen ander middel, het kan niet anders; *het schip zit op het droog,* is gestrand; *hoe zit het met*

de zaak, is het gesteld ?; *in verlegenheid* —, zijn.

Zit'tend (1 *gezeten* ; 2 *waarbij men* [*veel*] *zit*), bn.: 1 *een* —*e jongen* ; 2 *een* — *leven leiden*; *een kleermaker heeft* — *werk* ; nog plantk. —*e helmknoppen*, zonder helmdraden.

Zit'ting (1 *zitplaats van een stoel enz.* ; *het beklecdsel van die zitplaats* ; 2 *vergadering*; 3 *zittingsjaar of zittingstijd v. e. welgevende vergadering*), v. —en : 1 *de* — *van een stoel, van een canapé* ; 2 *een rumoerige* —; 3 *de* — *der Staten-Generaal* van 1914—1915 ; zie Z i t t i n g s j a a r ; nog : — *houden*, vergaderen, ook : ergens zijn, b.v. als ambtenaar, om menschen te spreken ; — *nemen in den gemeenteraad*, als lid plaatsnemen.

Zit'tingsjaar (*jaar, dat verloopt tusschen de opening en de sluiting v. e. welgevende vergadering*, b.v. *van de Tweede-Kamer*), o. —jaren : *in dit* — *zal dit ontwerp van wet aan de orde gesteld worden.*

Zit'vlak (*vlak, waarop men zit* ; *achterste*), o. —vlakken.

I. Zo'de, zoo, zooi (verwant met *zieden* : 1 *wat gekookt wordt of is, kooksel* ; 2 *menigte*), v. zooien : 1 *een* — *visch* ; 2 *een zooi menschen*, een heele boel ; minacht. *dat was daar e. zooi of zooitje*, een rommel, e. troep ; *rotzooi*, plat ; verkl. zooitje, zootje. o. —s.

II. Zo'de (*afgestoken stuk gras, graszode*), v. —n : zegsw. *dat brengt of zet geen* —*n aan den dijk*, zie D ij k; verkl. zootje, o. —s.

Zo'denploeg (*werktuig, dat gebruik wordt om zoden te snijden*), m. —en; —**snijder** (—*ploeg*), m. —s; —**werk** (*het snijden, lichten en leggen van zoden*), o. gmv.

Zodiak' (*dierenriem*), m. gmv.: de — is gedeeld in 12 vakken van 30°, wier namen zijn : de Ram, de Stier, de Tweelingen ; de Kreeft, de Leeuw, de Maagd ; de Weegschaal, de Schorpioen, de Schutter; de Steenbok, de Waterman, de Visschen; de eerste drie heeten Lenteteekens, de drie volgende Zomerteekens, enz ; de Lat. namen zijn achtereenvolgens : *Aries, Taurus, Gemini* ; *Cancer, Leo, Virgo* ; *Libra, Scorpio, Sagittarius* ; *Capricornus, Aquarius, Pisces.*

Zodiakaal'licht (sterrenk. *dierenriemslicht* : *lichtschijnsel uitgaande van de zon in de richting van den dierenriem, voor zonsop- en na zonsondergang, in 't begin v. lente en herfst*), o. gmv.

Zoek (*te zoeken, verloren, weg*), bw.: — *zijn*, — *raken enz.*; *mijn hoed is* —, niet te vinden.

Zoek'brengen (*zoekmaken* ; *besteden* inz. met ongunstige bijbet. : *met beuzelingen doorbrengen*), bracht —, heeft —gebracht: *den tijd* —, verbeuzelen ; *veel tijd* — *met iets*, verkwisten.

Zoe'ken (1 *trachten te vinden* [*wat verloren is*] ; 2 *trachten te krijgen* ; *naar iets streven* ; 3 *elke gelegenheid aangrijpen om iem. onaangenaam te zijn*), onr. w.w., zocht, heeft gezocht: 1 *naar een boek* — ; 2 *een betrekking* —; *eigen voordeel* —, beoogen ; *ruzie* —, willen hebben ; *iemand* — *te bedriegen*, beproeven ; 3 *de leeraar zoekt mij altijd* ; zegsw. *dat had ik achter hem niet gezocht*, daartoe had ik hem niet in staat geacht, zie G e z o c h t ; —**er** (*iem., die zoekt* ; foto. *toestelletje aan een camera, waardoor men kan nagaan of het te fotografeeren voorwerp goed op de plaat zal komen*), m. —s.

Zoek'licht (*sterk geconcentreerde stralenbundel, welken men op een bepaald punt over e. bepaalde ruimte kan laten schijnen*), o. —lichten : *de* —*en op oorlogsschepen, in belegerde vestingen bij vliegeraanvallen.*

Zoek'maken (1 *oorzaak zijn, dat iets verloren gaat* ; *verliezen* ; 2 *besteden*, inz. met ongunstige bijbeteekenis), maakte —, heeft —gemaakt: 1 *het kind heeft het boekje* —*gemaakt*, men kan het niet vinden ; 2 *veel tijd* —; *veel geld* —, verteren, verkwisten ; —**raken** (*verloren raken*). raakte —, is zoekgeraakt : *die krant is* —*geraakt, een bril kan* —.

Zoel (1 *zacht, lauw* ; *lekker warm* ; 2 *drukkend vochtig warm*), bn. en bw.; —er, -st : 1 *het is* — *weder* ; *een* —*e zuidenwind* ; 2 *de lucht is* — ; —**heid** v.; —**te** (*zachte warmte* : ook : *lauwe wind*), v. gmv.

Zoe'lockaffer (*een der rassen van Kaffers in Z.-Afrika*), m. —kaffers.

Zoe'men (klankn. *een gonzend geluid maken*), zoemde, heeft gezoemd : —*de insecten.*

Zoen(1*verzoening, vrede* ; 2 *zoengeld* ; *boete* ; 3 *kus*), m. —en : 1 *de schurk moest tot* — *der wet gehangen worden*; *tot* — *der menschheid is God mensch geworden* ; 2 *den* — *betalen* ; *tot* — *der misdaad* ; 3 *een* — *geven*; —**altaar** (*het altaar, waarop het zoenoffer der Mis wordt gebracht*), o. —altaren ; —**bloed** (*het bloed, door Jezus vergoten als zoenoffer*), o. gmv.; —**dood** (*dood als offerlam, ter verzoening*), m. gmv.: *de* — *van Christus.*

Zoe'nen (*kussen, omhelzen* ; *verzoenen*), zoende, heeft gezoend.

Zoen'geld (*geld, dat als boete werd betaald*), o. gmv.; —**offer** (*offer ter verzoening*, inz. *tot zoen der zonden. tot vergiffenis der zondenschuld*), o. —s.

Zoet 1 (1 tegenst. van *zuur*: *met een aangename gewaarwording der smaakzenuwen gepaard gaande* ; 2 *dezen aangenamen smaak teweegbrengende* ; 3 bij uitbr. *aangenaam voor het gehoor, het gemoed enz.* ; 4 *gehoorzaam volgzaam* inz. *van kinderen*), bn. en bw.; —er, —st : 1 *een* —*e smaak* ; 2 *suiker, honig is* —; *een* —*e appel* ; *de* —*e inval*, zie I n v a l ; 3 —*e tonen* ; —*e droomen*, hoogst aangenaam ; *een* — *woordje*, vriendelijk ; 4 *een* — *kind* ; zegsw. —*e broodjes bakken*, zie B r o o d ; **2** zn. o. : *'s levens* — *en zuur*, lief en leed ; —**achtig** (*eenigermate zoet*), bn.; —er, —st.

Zoet'boer (*boer, die al de melk van zijn vee als zoetemelk verkoopt*), m. —boeren.

Zoe'teboter (*versche, ongezouten boter*), v.; —**kauw** (*iem., die graag wat zoets eet*), m. en v. —kauwen ; —**koek'** (*koek, zoet van smaak*, inz. *peperkoek*), v. gmv.: zegsw. *alles voor* — *opeten*, zich alles laten welgevallen.

Zoe'telaar (*marketenter*), m. —s, —laren ; —**laarster** (*marketentster*), v. —s.

Zoe'telief (*beminde, schat*), m. en v. meestal van vrouwen ; —**liefje**, o. —s ; —**melk**

(*versche* [*koe*]*melk*), v. gmv.; verg. K a r n e m e l k, O n d e r m e l k; —**melksch** bn.: *een* — *kaasje*, van zoetemelk gemaakt; —**melks'pap** (*pap in zoetemelk gekookt*), v. gmv.

Zoe'ten (1 *zoet maken*; 2 *glad schaven of polijsten*), zoette, heeft gezoet: 1 *deze chocolade is te zeer gezoet*, d.i. te veel gesuikerd; *bruine suiker zoet beter dan witte*; 2 zie Z o e t s c h a a f en Z o e t v i j l.

Zoe'terd (*lieverd*), m. -s: ir. *dat is me e.* —*!*

Zoet'heid (*het zoet-zijn*), v. gmv.: *de* — *v. honig*; ook: *de* —*heden des levens*, genoegens.

Zoet'hout (*plant uit Z.-Europa, Klein-Azië enz., ook in ons land aangekweekt*), o. gmv.: als handelswaar dienen stukjes van den wortelstok; het gekookte en verdikte sap van den wortel levert D r o p; —**houtsuiker** (*suikerstof, uit zoethout getrokken*), v. gmv.; —**houtwater** (*aftreksel van zoethout*), o. gmv.

Zoe'tig (*min of meer zoet, zoetachtig*), bn. en bw.: *een* —*e smaak*; *die bessen smaken* —; —**heid** (1 *het zoet zijn*; 2 *hetgeen een zoeten smaak te weeg brengt*, inz. in het mv.: *snoepgoed, lekkers*), v. —heden: 1 *de* — *van sacharine*; 2 *keur van lekkers en zoetigheidjes*; —**jes** (1 *zacht, langzaam, zonder overijling*; 2 *niet overluid*), bw.: 1 *ga maar* — *te werk*; 2 *hij leest* —, *zingt* —, zie Z a c h t j e s; —**klinkend** (*aangenaam van toon*), bn.: *een* —*e stem, een* —*e taal*; —*e melodieën*; —**luidend** (*welluidend, melodieus*), bn.; —er, —st: —*e muziek*, —*e taal.*

Zoet'rasp (*rasp, om oneffenheden weg te vijlen*), v. —en.

Zoet'reukig (*e. zoeten reuk hebbend*), bn.; —er, —st: *een* — *vergif, honig is* —.

Zoetsap'pig (eig. *met zoete sappen*, inz. fig. *laf, flauw, zoet*), bn. en bw.; —er, —st: fig. *een* — *antwoord*; *hij sprak erg* —, overdreven vriendelijk, flauw.

Zoet'schaaf (timm. *schaaf met dubbelen beitel om hout glad te schaven*), v. —schaven; —**vijl** (smed. *fijne vijl*), v. —vijlen: *de* — *over iets laten gaan*, iets uiterst fijn afwerken; —**vijlen** (*met de zoetvijl bewerken*; *fijn afvijlen, polijsten*), —vijlde, heeft gezoetvijld; —**vloei'end** (*aangenaam klinkend*), bn. en bw.; —er, —st: *een* — *gedicht*, liefelijk, welluidend; —*e taal*, mooi van klank; —*e geluiden*; — *dichten*; —**water** (*drinkbaar water, rivier of bronwater*), o. gmv.; verg. Z e e w a t e r; —**waterfauna** (*al de dieren, die in zoetwater leven of kunnen leven*), v. gmv.: *tot de* — *behooren visschen, amphibiën, krabben, schildpadden enz.*; —**waterkrab** (*die* nl. *in zoetwater verblijft*), v. —ben; —**watermeer** (*meer, dat zoet water bevat*), o. —meren; —**waterplant**, v. —en; —**waterpoliep**, v. —en; —**waterschildpad**, v. —den; —**waterslak**, v. —ken; —**watervisch** (*riviervisch*), m. —visschen, de tegenst. zie: Z o u t w a t e r v i s c h; —**zuur** (*zoet en tevens zurig*), bn.: *ingelegde morellen zijn* —, *sommige appels zijn* —.

Zoe'ven (*dof ruischen*), zoefde, heeft gezoefd.

Zog (1 *moedermelk*; 2 v. e. schip: *spoor, kielwater*), o. gmv.: 1 *het woord* — *hangt samen met zuigen*; 2 *het* — *van een schip*; zegsw. *in iemands*— *varen*, hem volgen op zijn spoor, navolgen.

Zo'ïlus, m., Gr. taalgeleerde (285—247 v. C.), om zijn vitterijen op Homerus' Ilias en Odyssea als criticaster gebrandmerkt; fig. neuswijs bediller, kleingeestig criticus.

Zol'der (1 *bovenste ruimte in een huis, onmiddellijk onder het dak*; 2 *zoldering*), m. —s: 1 verg. A c h t e r—, D r o o g—, G r a a n—, H o o i—, K o r e n—, T u r f z o l d e r; zie ook: B e u n en B e u n h a a s; 2 *de geschilderde* — *der kamer*; —**deur** (*deur naar den zolder*), v. —en; —**en** (1 *op den zolder brengen of bergen*; 2 *plafonneeren*), zolderde, heeft gezolderd: 1 *turf en hout* —; 2 *de kamer* —; —**gat** (*opening, boven aan de zoldertrap, waardoor men op zolder komt*), o. —gaten; —**ing** (*bovenvloer*; inz. *balkenplafond*), v. —en; —**kamer** (*afgeschoten kamertje op een zolder*), v. —s, zie M a n s a r d e; —**trap** (*trap naar een zolder*), v. —pen; —**raam** (*dakvenster*), o. —ramen; —**schuit** (*vrij lang en breed vaartuig met vast plat dek, waarop last geladen wordt*), v. —en; —**venster** (*venster op zolder*), o. —s.

Zo'len (*van zolen voorzien*), zoolde, heeft gezoold: *een paar schoenen laten* —.

Zo'mer (*het tweede jaargetijde, van 21 Juni tot 22 September*; bij uitbr. *warme jaargetijde*), m. zomers: *een warme* —, *een regenachtige* —; *de* — *des levens*, de middelbare leeftijd; *zij stierf nog maar twintig* —*s oud*, jaren; *des zomers*, in den zomertijd; —**achtig**, (van het weer: *aangenaam, warm*), bn.: —**avond**, m. —en: *een koele* —; —**bed**, —**bedding** (*bed, waardoor een rivier stroomt bij middelbaren rivierstand*, b.v. *in den zomer*), o. —bedden, beddingen; —**dag**, m. —en: *een heerlijke* —; —**dienst** (*regeling van den dienst op spoorwegen, stoombooten enz. voor den zomertijd*), m. —en, verg. W i n t e r d i e n s t; —**dijk** (*lage dijk, welke alleen bij zomerstanden van het rivierwater dit kan keeren*), m. —en, verg. W i n t e r d i j k; —**dos** (*zomerkleedij*; fig. *'t uiterlijke prachtkleed der natuur*), m. gmv.; —**dracht** (*kleedij in het zomerseizoen*), v. gmv.

Zo'meren (*zomer worden*), het zomerde, heeft gezomerd: *het begint te* —, warmer te worden.

Zo'merfeest (*feest i. d. open lucht, in bosch of park en wel in den zomer*), o. —en; —**genoegens** (—*vreugde*, —*vermaken*), o. mv.; —**goed** (—*kleedij*), o. gmv.: *zijn* — *aantrekken*; —**graan** (*voorjaarsgraan*), o. gmv.; —**groente**, v. —n; —**halfjaar** (*zes maanden: van 1 April tot 1 Oct.*), o. —jaren; —**hitte** (*groote warmte in den zomertijd*), v. gmv.; —**hoed** (*lichte hoed, dien men inz. in den zomer draagt; stroohoed*), m. —en; —**huis** (*tuinhuisje*), o. —huizen; —**japon** (*lichte japon*), v. —nen; —**jas** (*lichte jas*), v. —sen; —**kade** (*lage dijk langs het zomerbed eener rivier, welke dijk bij hoogen waterstand overstroomt*), v. —n; —**maand** (*Juni*), v. —en: *op 21 Juni begint de zomer*; —**mantel** (*dunne mantel v. d. zomer*), m. —s; —**nacht** (*nacht in den*

zomer), m. —en ; —**peer** (*handpeer, die in den nazomer al gegeten kan worden*), v. —peren ; —**peil** (*vastgesteld peil voor den waterstand in een polder gedurende den zomer*, nl. *v. Mei tot October*), o gmv., verg. Winterpeil; —**sch** (*als in den zomer*), bn.: *een —e dag in Maart ; hij was op zijn — gekleed* ; —**seizoen** (*de zomertijd*), o. gmv.; —**sproeten** (*gele vlekken en vlekjes op gelaat of handen, die vooral des zomers zich vertoonen*), v. mv.; —**tarwe** (*tarwe, die in 't voorjaar gezaaid wordt*), v. gmv.; —**teekens** (*de teekens van den dierenriem in den zomer*, nl. *Kreeft, Leeuw en Maagd*), o. mv., zie Zodiak; —**theater** (*theater, waar des zomeravonds voorstellingen gegeven worden*), o. —s : *deze badplaats heeft een —*; —**tijd** (*tijd, dat het zomer is ; tijdregeling in den zomer, om licht te besparen, bij ons ongeveer van 1 April tot 1 Oct.*), m. gmv.; bij 't begin van den — wordt de klok een uur vooruitgezet ; — **vacantie** (nl. *in Augustus*), v. gmv.; —**vagen** (*bouwland een zomer braak laten liggen, om het door ploegen en eggen te zuiveren of te vagen van onkruid*), —vaagde, heeft gezomervaagd ; —**verblijf** (*buitenverblijf voor de zomermaanden*), o. —verblijven, verg. Optrekje; —**vogel** (dierk. *vogel, die den zomer in ons land doorbrengt*), m. —s ; verg. Winter- en Standvogel ; —**warmte,** v.gmv.; —**weder,** —**weer,** o. gmv.; —**zalm** (*zalm, die in den zomer gevangen wordt, ook Jacobszalm geheeten*), m. —en, zie Sint-Jacobus; —**zon** (*de warme zon van den zomer*), v. gmv.

Zomp (*lang en smal vaartuig*), v. —en.

Zon (1 *zelflichtend hemellichaam, dat aan andere hemellichamen warmte en licht geeft*; inz. *het hemellichaam, waarom onze aarde draait, waaraan zij licht en warmte ontleent* ; 2 *een afbeelding der zon* ; 3 *de zonnestralen*), v. —nen : 1 *het opgaan, het ondergaan der —, de morgen—, de middag—, de avond—; een regen—*, zie ald. ; *de — meten of schieten*, haar hoogte berekenen ; 2 *het uithangbord was een stralenschietende —; een — van vonkenschietend vuurwerk*; 3 *de bloemen uit de — zetten* ; zegsw. *de opgaande of rijzende — aanbidden*, de bovendrijvende partij eeren, bijvallen, iem. huldigen, die in macht of aanzien stijgt: *hij kan niet zien, dat de — in 't water schijnt*, benijdt eens anders voorspoed, is afgunstig op het succes van een ander ; *de orde van den leeuw en de —*, Perzische ridderorde ; *iemand in het zonnetje zetten*, zie Zonnetje ; *er is niets nieuws onder de —*, wat men ziet gebeuren, is vroeger al geschied ; *het land der rijzende —*, Japan ; zie ook: Gelukszon.

Zon'daar (*iem., die zonde doet, die belast is met zonde*), m. —s, —daren ; bij uitbreid. in kerkelijken zin : de mensch in 't algemeen : *wij, arme zondaren.*

Zon'daarsbankje (*bankje, waarop iem., bij een bijeenkomst v. h. Heilsleger, plaats neemt, die zijn zonden wenscht te belijden om gered te worden*), o. —s : *staan, alsof men op het — moet*, met een schuldig gezicht staan te kijken.

Zon'dag (*eerste dag der week, naar de zon geheeten, de rustdag van het Nieuwe Testament*, d.i. *de dag des Heeren bij de Christenen*), m. —en; —**avond** (*avond v. e. Zondag*), m. —en ; —**middag,** m. —en ; —**morgen,** m. —s; —**nacht,** m. —en ; —**s** (*op Zondag*), bw., ook : *des —*; —**sblad** (*krant, die enkel des Zondags verschijnt*),o. —bladen ; —**sch** (*van Zondag, op den Zondag betrekking hebbende*), bn. : *de —e kleeren*, die enkel op Zondag gedragen worden ; *hij is op zijn — gekleed*, d.i. hij heeft zijn beste pak aan.

Zon'dagsdienst (*kerkdienst, welke 's Zondags gehouden wordt*), m. —en; —**gezicht** (*prettig, aangenaam gezicht* ; ook scherts. *vroom, uitgestreken gezicht*), o. —en ; —**jager** (*halfbakken jager, ongeoefend, slecht jager*), m. —s; —**kind** (eig. *kind, dat op Zondag is geboren, gelukskind*), o. —eren; —**kleed** (*zondagspak*), o. —kleeren ; —**kost** (*middageten op Zondag* ; fig. *lekker eten*), m. gmv.: *echte —*; —**letter** (tijdrekening : *een der zeven eerste letters van het alphabet: zij wijst voor elk jaar d. Zondag aan*), v. —s; —**pak** (*het gewaad, de kleedij voor den Zondag*), o. —ken; —**preek** (*preek, die op Zondag gehouden wordt*), v. —preeken ; —**ruiter** (eig. *ruiter, die enkel op Zondag paardrijdt, ongeoefend ruiter*), m. —s; —**rust** (*rust v. allen slafelijken arbeid op Zondag*), v. gmv.: *vereeniging tot bevordering der —*; —**school** (*school op Zondag met godsdienstig getint onderwijs*), v. —scholen : de eerste — werd te A'dam geopend in 1836, Engeland had er reeds een in 1780 te Glocester; —**viering** (*het vieren v. d. Zondag als den dag des Heeren*), v. gmv.

Zondares', v. —sen ; zie Zondaar.

Zon'de (*iedere vrijwillige overtreding van goddelijke of kerkelijke wetten*), v. —n : *vloeken is —*, groot kwaad ; *een — begaan*, doen ; bij uitbreid. *het is — en jammer*, erg jammer ; *het is — en schande*, valt diep te betreuren ; zie Erfzonde en Dadelijke —, Doodzonde en Dagelijksche —.

Zon'denbok (*de bok, waarop bij de Israëlieten op Gr. Verzoendag zinnebeeldig de zonden des volks, door een Hoogepriester, werden geladen*), m. —ken, zie Lev. 16 : 10 en 22, ook, Azazel ; fig. *hij is op school altijd de —*, anderen werpen op hem steeds de schuld, hij heeft voor anderen de schuld te boeten ; —**last** (*groote menigte van zonden*), m. gmv.; —**register** (*lijst v. fouten en tekortkomingen*), o. —s : *iems — openleggen* ; —**schuld** (*schuld, die op iem. drukt door de zonden*), v. gmv. ; —**vergeving** (*vergiffenis der zonden*), v. gmv.

Zon'der (*niet in het bezit van*), vz.: *hij is — geld ; de man was — werk*, buiten ; **zon'derdat,** vgw. : *ik zei het, zonderdat ik het meende.*

Zon'derbaar (eig. *zonderling, vreemd, vreemdsoortig*), bn.: *dat is een — geval.* w. i. g.

Zon'derling (*vreemd, vreemdsoortig*), bn. en bw.; —er, —st : *—e gebeurtenissen ; wij leven thans in een —en tijd ; er heerscht een —e beleefdheid in den burgerstand* (Mult.) ; *die man doet —*, ongewoon ;

—**heid** (*het zonderling zijn* ; *zonderlinge daad*), v. —heden.
Zon'derling (*persoon, die vreemd doet*), m. en v. —en ; voor het vr. ook —**lingе** : *uw oom is e.—, die Engelsche dame is een —e.*
Zon'deval (*het vallen in zonde*), m. gmv.: *de — van Adam* (Bijbel).
Zon'dig (*overhellende tot zonde*), bn.; —er, —st: *ons — hart; —e gedachten*, waardoor men nl. zonde doet; —*e neigingen*, booze; —*e begeerten*, slechte ; — *leven*.
Zon'digen (*zonde begaan*), zondigde, heeft gezondigd : zegsw. *in onwetendheid zondigt men niet* ; — *tegen goddelijke of menschelijke wetten*, deze overtreden ; bij uitbr.: — *tegen de regels der taal*, die niet in acht nemen ; — *tegen de wellevendheid*, handelen tegen.
Zond'vloed (*groote wereldvloed, geweldige overstrooming*, zie A r k), m., zie Gen. 7 : 11 : *dieren, die voor den — leefden ; die mode is nog van voor den —*, schertsend dat is zeer ouderwetsch.
Zo'ne (1 *aardgordel* ; 2 bij uitbr. *kring, gebied* ; *streek* ; *afdeeling*), v. —n : 1 *de heete —*, de heete luchtstreek ; *de equatoriale —*; 2 *de — van den rijstbouw, de — v. d. suikercultuur*, op Java tot ongeveer 600 M. hoog; *de — van de koffie*, op Java van 600—1260 M., gebied ; *een neutrale —*, strook lands, landstreek ; —**tarief** (*tarief, waarbij men binnen een bepaalde zone of kring een eenheidsprijs bepaalt, die vermeerdert, wanneer men in een andere zone komt*, b.v. *bij tramverkeer*), o. —tarieven.
Zon'eclips (cosm. *zonsverduistering, als de maan zich tusschen de zon en de aarde bevindt; zij is uiteraard gedeeltelijk*), v. —en.
Zon'- en feest'dagen, m. mv.: *op — niet werken, op — worden de fabrieken stopgezet.*
Zon'hoed ([*strooien*] *zomerhoed met breeden rand*), m. —en.
Zon'kant (*zijde der straat, v. e. huis enz. door de zuiderzon beschenen*), m. gmv.: *aan den — wonen.*
Zon'licht, zon'nelicht (*licht der zon, helder licht*), o.: *de zomer begunstigt ons met —.*
Zon'nebaan (*schijnbare zonsweg*), v. —banen, ook, E c l i p t i c a ; —**bad** (*geneeswijze, door iemand of eenig lichaamsdeel ruim bloot te stellen aan de heete stralen der zomerzon*), o. —en, verg. L u c h t b a d ; —**blind** (*luik* ; *jaloezie*), o. —en : *laat de —blinden neer* ; —**bloem** (plantk. *gele, samengestelde bloem onzer tuinen*), v. —en: de — draait, als ze nog niet bloeit, haar knop naar de zon : in 1596 uit Peru naar hier overgebracht ; —**brand** (*verschroeiende gloed der zon*), m. gmv.: *de — in de tropen* ; —**bril** (*bril met donkere glazen tegen den fellen zonneschijn*), m. —len ; —**cirkel** (*periode van 28 jaar, na verloop waarvan de dagen der week weer op denzelfden datum vallen*), m. —s ; —**dag** (cosm. *het tijdsverloop, dat gelegen is tusschen twee meridiaansdoorgangen van de zon*), m. —dagen.
Zon'nedak, —dek (*e. over het scheepsdek gespannen tentzeil*), o. —daken, —dekken, verg. Z o n n e t e n t ; —**dauw** (*moerasplant*), v. gmv.: *de rondbladige —* ; —**dauwachtigen** (*zeker plantengeslacht*), v. mv., zie D r o s e r a ; —**dienst** (*godsdienstige vereering der zon*), m. gmv., zie V u u r d i e n s t ; —**glans** (*schittering der zon*), m. —en ; —**gloed** (*het branden der zon*), m. gmv.: —**god** (myth. *Helios, Apollo*), m. gmv.; —**hoed** (*zomerhoed met breeden rand, zonhoed*), m. —en ; —**jaar** (*tijd van den omloop der aarde om de zon*), o.: het — is naar den Gregoriaanschen kalender 365 dagen, 5 uren, 48 minuten en 45 seconden, zie J a a r ; —**kever** (*onze-lievehеercsbeestje*), m. —s ; —**kijker** (*helioscoop*), m. —s; —**klaar** (*glashelder, zeer begrijpelijk*), bn. en bw.: *het bewijs is —*; *iets — maken* ; *iets kan — blijken* ; *iets — bewijzen*, kristalhelder ; —**koning** (*koning, schitterend als een zon onder de koningen*), m. gmv.: *Lodewijk XIV heet de — of le roi-soleil* ; —**kruid** (*familie van planten, met gele bloemtrossen*), o. gmv.: *het gevlekte —* ; —**leen** (leenstelsel : *allodiaal goed*), o. -en: inz. geheel onafhankelijk leen : de bezitter was alleen aan God dank (voor het zonlicht) en rekenschap verschuldigd ; —**licht**, o. gmv., zie Z o n l i c h t ; —**microscoop** (*buitengewoon vergrootende microscoop, dienende om zeer kleine voorwerpen op een wit scherm te projecteeren*), m. en o. —scopen.
Zon'nen (*in de zon leggen* ; *aan de zon blootstellen*), zonde, heeft gezond : *zich —*, z. door de zon laten beschijnen, zich koesteren in den zonneschijn.
Zon'nescherm (*parasol* ; *een soort jaloezie* ; ook : *valscherm voor een [winkel]-venster*), o. —en ; —**schijf** (*schijnbare schijf van de zon*), v. gmv.; —**schijn** (*schijn der zon, licht van de zon*), m.: spreekw. *Na regen komt —*, na leed komt vreugde ; —**spectrum** (*het spectrum van het zonlicht*), o.; —**spiegel** (*zonnekijker, helioscoop*), m. —s ; —**stand** (*de twee tegenovergestelde punten der ecliptica, waarin zich de zon het verst ten N. of ten Z. van den evenaar bevindt*), m. —en ; —**steek** (*aandoening der hersenen door overmatige zonnehitte op den schedel*), m.—steken; —**steen** (*groenachtige of geelachtig grauwe edelsteen met stralende vlekken*), m. —en ; —**stelsel** (*groep van hemellichamen met een centraal zelflichtend hemellichaam*), o. —s : *ons — bestaat uit een zon, de planeten, de wachters of manen en de kometen* ; —**stilstand**, m. —stand, zie S o l s t i t i u m ; —**stofje** (*stofje, dansend in het zonlicht*), o. —s ; —**straal** (*straal van zonlicht*), m. —stralen ; —**tafel** (*lijst v. d. stand der zon voor elken dag des jaars*), v. —s ; —**tempel** (*afgodstempel, aan den zonnedienst gewijd*), m. —s ; —**tent** (*uitgespannen zeildoek achter op een stoomboot*), v. —en ; —**tje**, o.: *in 't — zitten*, zich koesteren in den zonneschijn ; *in 't — zetten*, iemand in het ootje nemen ; —**visch** (*stekelvinnige, makreelachtige visch*), m. —vissen : *de — leeft in den Atlantischen Oceaan* ; —**vlecht** (*zenuwvlecht in de buikorganen*), v. gmv.; —**vlek** (*zwarte uitdoovingsvlek op de zon*), v. —ken : de —vlekken zijn in 1600 ontdekt door den Fries Joh. Fabricius ; —**vogel** (*paradijsvogel*),

m. —s; —**vuur** (dicht. *zonnegloed*), o. gmv.; —**wachter** (*de maan*), m. —s; —**wagen** (myth. *karos v. d. zonnegod Apollo*), m. gmv.; —**warmte**, v. gmv.; —**weg** (cosm. *zonnebaan, ecliptica*), m. gmv., zie Zonsweg; —**wijzer** (*bord of schijf met de cijfers van 1—12, tot het aanwijzen van den tijd door middel van de schaduw, die een stift er op werpt*), m. —s: Bijbel. 2 Kon.: 11; *ook de Perzen en Grieken gebruikten den — als tijdsaanwijzer.*

Zon'nig (1 *door de zon beschenen; aan de zon blootgesteld*; 2 *vroolijk, prettig*), bn.; —er, —st: 1 *een —e tuin*, waarin nl. weinig schaduw is; *een —e morgen*, helder; *een — landschap*, warm, verlicht; *een —e weide*; *een jachtbuis met —e knoopen* (C.O.), glanzend; 2 *een —e dag*, helder, vroolijk; *een — gelaat*, vriendelijk.

Zons'afstand (*afstand eener planeet tot de zon*), m. —en, zie Aphelium; —**hoogte** (*hoogte der zon boven den schijnbaren horizon en wel om 12 uur 's middags*), v.: *de — is gelijk aan de breedte der plaats*; —**ondergang** (*het ondergaan der zon*), m.; —**opgang** (*het opgaan der zon*), m. gmv.; —**verduistering** (*het ten deele bedekt worden der zonneschijf door de schaduw der maan, die dan tusschen de aarde en de zon staat*), v. —en; —**weg** (*ecliptica*; *groote cirkel, dien de zon in schijn bij haar jaarlijksche reis doorloopt*), m. gmv.

I. Zoo, zooi, v. zooien; verkl. zootje, zooitje; zie Zode **I.**

II. Zoö (*afkorting v. zoölogischen tuin*), m. -'s.

III. Zoo, 1 bw.: *doe het zoo*, op die wijze; *ik kom —*, terstond; **2** vgw.: — *de waard is, vertrouwt hij zijn gasten*, zooals (vergelijking); — *gij kunt, kom dan even*, indien (voorwaarde).

Zooal' (*onder meer*), bw.: *wat heb je — te koop?*; —**als'** (*evenals*), vgw.: *doe, — uw broeder*; —**da'nig**, bijv. bep. aand. vnw.: *een —e taal past u niet, —e woorden hoort men zelden*; —**dat'**, vgw.: *het regent, — wij niet kunnen uitgaan*, gevolg; —**doen'de** (*op die wijze*), bw.: — *zult gij er niet komen*; —**dra'**, vgw.: — *ik klaar ben, ga ik*, zoo spoedig als; —**e'ven** (*zoo pas, net*), bw.: *ik sprak hem —.*

Zoog'dier (dierk. *warmbloedig, gewerveld dier, dat door longen ademt en zijn jongen zoogt*), o. —dieren: men kent nagenoeg 2000 soorten van nog bestaande —dieren, die men kan brengen tot 12 orden, zie Orde; men kent de fossiele overblijfselen van wel honderden niet meer voorkomende zoogdieren.

Zoo'gen (*doen of laten zuigen, voeden met melk*), zoogde, heeft gezoogd: *een kind —*; verg. Zuigeling.

Zoogenaamd' (*van dien naam*; *beweerd*), bn.: *een — vriend*, d.i. iem., zich vriend noemende, maar het niet zijnde; ook: —**genoemd'**, bn., zie Would-be; —**gezegd'**, bw.: *dit werk is — af*, zoogenaamd, naar het heet.

Zoog'lam (*lam, dat nog zuigt*), o. —lammeren, verg. Potlammetje.

Zoogoed', — als: *het werk is —als af*, is bijna af; *de vogel was — als dood.*

Zoögraphie' (*beschrijving en afbeelding v. dieren*), v. —ën.

Zoog'ster (*min of minne, voedster*), v. —s.

Zoohaast' (*zoodra*), bw.: — *kwam de lente niet, of de kinderen gingen het bosch in*; — *gij mij roept, zal ik komen.*

Zooi, v. zooien; zie Zode **I.**

Zool (1 *onderste vlak v. d. voet*; 2 *onderleer van schoeisel*; 3 *deel van een kous*), v. zolen: 1 *eelt aan de — van den voet*; 2 *een paar nieuwe zolen*; ook: voetzooltje; 3 *e. nieuwe — aan een kous breien.*

Zoolang,' vgw.: *ik zal u dankbaar zijn, — ik leef*, al den tijd, dat; verg. *zóó lang*, bijw. *je bleeft — uit, dat we ongerust werden.*

Zoölatrie' (*dieren-aanbidding, -vergoding*), v.

Zool'ganger (*dier, dat de geheele voetzool op den grond zet bij het loopen*), m. —gangers: *beren zijn —gangers*, verg. Halfzoolganger.

Zoölie'ten (*versteende overblijfselen v. voorwereldlijke dieren*), m. mv.

Zool'leder, —leer (*dik, stevig leer voor schoenzolen*), o. gmv.

Zoölogie' (*dierenleer*; *beschrijving der dieren*; *dierkunde*, zie ald.), v.: *dit boek is een —*, natuurbeschrijving of biologie der dieren; —**lo'gisch** (*dierkundig*), bn.: *een —e tuin*, d.i. een dierentuin; *een — museum*: —**loog'** (*dierkundige, beoefenaar der zoölogie*), m. zoölogen.

Zoom (1 *omgeslagen en vastgenaaide rand v. kleedingstukken enz.*; 2 fig. *boord, rand*), m. —en: 1 *de — van e. kleed, de — v. e. zakdoek*; 2 *de — van een rivier, de — van een weide, de — v. e. woud*; verkl. —**pje,** o. -s.

Zoömagnetis'me (*dierlijk magnetisme*), o.

Zoo'men (*omboorden, een zoom maken om*), zoomde, heeft gezoomd: *e. handdoek —.*

Zoomin' (*evenmin*), bw.: *ik heb er — aan gedacht als gij.*

Zoom'werk (scheepst. *licht plankwerk, gedeeltelijk over elkaar geklonken*), o. gmv.

Zoon (1 *jongen, knaap, met betrekking tot de ouders*; 2 *afstammeling*; 3 *volgeling, leerling*), m. zonen of —s; 1 zie Behuwd—, Boeren—, Klein—, Konings—, Pleeg—, Schoon—, Stief—, Voor—, Vorstenzoon enz.; ook: Verloren Zoon; 2 *de zonen Israëls, een — van Abraham*; fig. *Neerlands zonen*, de Nederlanders; 3 *zonen van Apollo*, dichters enz.; *zonen der Muzen*, studenten, zie Muzenzoon; *zonen van Neptunus*, zeelieden, die de linie gepasseerd hebben enz.

Zoop (*teug*), m. zoopen; meer Zoopje.

Zoöpha'gen (*dierenvleescheters, dieren, die leven van het vleesch van andere dieren*, b.v. *de roofdieren*), m. mv.; lees: *zoo-oo-fa'gen.*

Zoöphiel' (*dierenvriend*), m. zoöphielen; lees: *zoo-oo-fiel'.*

Zoöphiet' (*plantdier*; *dier aan een bepaalde plaats gebonden dat uiterlijk op een plant lijkt*), m. zoöphieten; lees: *zoo-oo-fiet'.*

Zoop'je (*teugje, slokje* [*sterkedrank*]), o. —s.

Zoop'jesman (*slijter van sterkedrank*; *tapper, kroeghouder*), m. —lui, —mannen.

Zoor (*droog, dor; stram; ruw; scherp, hard*), bn.; —der, —st: *een zoore bast, een zoore tak, een zoore huid, het zoore zand*: —**heid** (*dorheid, hardheid*), v. gmv.: *de — van heidegrond.*

Zoötherapie' (*dierheelkunde, veeartsenijkunde*), v. gmv. (the = tee).
I. Zoo'tje (verkl.w. *kleine graszode*), o. —s.
II. Zoo'tje (*kleine zooi*), o. —s: *e.* — *visch*; fig. *'t is m' e.* —, min volkje; zie Z o o i.
Zoötomie' (*ontleedkunde der dieren*), v. gmv.
Zoöto'misch, bn.: *een* — *kabinet,* zie Z o ö t o m i e ; **—mist',** m. —misten.
Zooveel' 1(*zeer veel*), telw.: —*vele menschen*; **2** bw.: — *te beter,* des te beter ; *ik heb* — *gewerkt,* zeer veel ; **3** — *als,* vgw.; **—veel'ste** (*ranggetal*), telw.: *voor de* — *maal* ; **—ver',** —**ver're,** — a l s, vgw. : — (*als*) *ik zien kan, is alles water,* betrekk. v. plaats ;—**waar'** (*wezenlijk, inderdaad*), bw.: *daar heb je hem* — *!*; —**wat'** (*tennaaste-bij, ongeveer*), bw.: *hoeveel verdien je* — *per dag ?*; —**wel'** (*evenzeer*; *op dezelfde wijze*), vgw.; —**zeer',** bw.: *ik doe het niet* — *uit winzucht als wel om bezig te zijn.*
Zorg (1 *zorgvuldigheid, aandacht*; 2 *bezorgdheid* ; *bewaking* ; *oppassing* ; 3 *ongerustheid, kommer* ; 4 *trouwe dienstbode* ; 5 *zorgstoel*), v. —en : 1 *met* — *werken* ; *heb wat meer* —! ; 2 *de moederlijke* —, *de* — *voor de gezondheid* ; 3 *de vischersvrouw leeft in voortdurende* —; *dat zal mijn* — *wezen !* ir. ik geef er niets om; zegsw. *zij is een zieltje zonder* —, iemand, die zich om niets bekommert ; 4 *vrouw, raadpleeg de oude* — *eens !* ; 5 *zet je in de* —.
Zorg'barend (*zorg veroorzakend*), bn.: —*e tijden,* —*e tijdingen,* — *nieuws* ; —**dragend** (*zijn plichten trouw behartigend*), bn.: *een* —*e vader,* zorg betoonend.
Zor'geloos (*zonder zorg* ; ongunstig: *achteloos, lichtzinnig*), bn. en bw.; —loozer, —t: *een* —*mensch*; *wees niet* —; *die man handelt* —.
Zor'gen (*zorg dragen, waken voor* ; *op iets letten, toezicht houden*), zorgde, heeft gezorgd :— *voor zijn gezin* ; *de vogel zorgt voor zijn jongen*; *wees gerust, ik zal voor alles* —; *wij zullen* — *voor onze rechten.*
Zorg'lijk (*zorg veroorzakend*), bn.; -er, -st: *de toestand was zeer* —, onrustbarend; *een weduwe in* —*e omstandigheden achterlaten*; —**stoel** (*zorg, leuningstoel*), m. —stoelen; —**vol** (*met veel zorgen, kommervol*), bn. ; —**vul'dig** (*oplettend, nauwkeurig*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* —*e verpleging, een* —*e opvoeding,* met de noodige oplettendheid ; *iets* — *afwerken,* met zorg ; —**vul'digheid** (*oplettendheid* ; *waakzaamheid* ; *stiptheid*), v. gmv. ; —**wek'kend** (*zorg veroorzakend*), bn. : —*e verschijnselen,* —*e tijdingen* ; —**zaam** (*vol zorg, zorgvuldig*), bn. en bw. ; —zamer, —st : *een* — *huisvader spaart voor de dagen van tegenspoed* ; — *arbeiden.*
Zoroas'ter, m. vergriekschte vorm v. den oud-Iranischen of Perzischen naam *Zarathustra,* volgens Perzische bronnen levende in de 7de eeuw v. C.: stichter van den nationalen godsdienst der volken van Iran ; zie Z e n d a v e s t a.
Zot 1 (*mal, dwaas, gek* ; *onverstandig, dom*), bn. en bw.; zotter, zotst: *vroeg wijs, vroeg* — (Cats); **2** (*dwaas*), m. zotten: *iem. voor den* — *houden,* gek, nl. hem foppen; *hij speelt voor* —, hansworst ; spreekw. *Elke* — *heeft zijn marot,* ieder mensch heeft zijn stokpaardje, speelpopje, fig. gebrek ; zie M a r o t ; zie ook : F o l i o.
Zot'heid, (*dwaasheid, malligheid, gekheid* ; *dwaze daad*), v. —heden; *de lof der* —, beroemd werk van Erasmus (1467—1536), z. Z o t t i g h e i d.
Zots'kap 1 (*kap met bellen, narrenkap*), v. —pen ; **2** (*zot persoon*), m. en v. —pen.
Zot'teklap (*dwaze praat*), m. gmv.; —**praat** (*beuzelpraat*), m. gmv.
Zotternij' (*dwaasheid, gekheid*; *zotte praat, domme streek*), v. -en, verg. S o t t e r n i e.
Zot'tigheid (*zothcid* ; *dwaze daad*), v. —heden.
Zottin' (*gekkin, dwaze vrouw*), v. —nen ; —**netje** (scherts. *dwaas meisje*), o.
Zouaaf' (1 *Fransche soldaat* inz. *in Noord-Afrika, gekleed in een soort van Turksche uniform*; 2 *pauselijk soldaat onder Pius* IX), m. zouaven : 1 *een Fransch* —; 2 *de pauselijke Zouaven,* 1867—'70. (ou = oe).
Zout 1 (1 *keukenzout* ; 2 *bepaalde scheikundige verbindingen, min of meer met keukenzout overeenstemmende*), o. —en : 1 *doe wat* — *in het ei* ; fig. *vriendschap is het* — *des levens,* kruidt het leven ; *een gesprek met Attisch* — *kruiden,* geest, luim, zie A t t i s c h ; verg. C u m g r a n o s a l i s; zegsw. *ik heb een zak* — *met hem gegeten,* ik heb lang met hem omgegaan en ken hem goed ; *iets in het* — *leggen,* voor de toekomst bewaren ; *dat alles is reeds voorlang in het* — *gelegd,* voorgoed vastgesteld; *met* — *komen als het ei op is,* d.i. met mosterd na den maaltijd, te laat ; 2 zie S a l m o n i a k, B e r g—, B i t t e r—, K l i p—, L o o g—, P l a n t e n—, Z e e—, Z u r i n g z o u t ; **2** (*veel zoutdeelen bevattende* ; *met een smaak van zout*). bn.; —er, —st : *zeewater is* —; *die soep is te* —, verg. V e r z o u t e n.
Zout'aanmaak (*h. maken v. zout*), m.gmv.; —**achtig** (*min of meer zout v.smaak*), bn.; —er, —st: — *water*; —**ader** (*zoutlaag i. e. zoutmijn*), v. —s; —**belasting** (*rechten, op het zout geheven*), v. —en; —**blok** (*groot stuk zout*), o. —ken ; —**brood** (*stuk of klomp zout in den vorm van een brood*), o. —en ; verg. S u i k e r b r o o d ; —**dal** (aardr. *de 2—3 uur breede vlakte ten Z. v. de Doode Zee*), o. gmv.
Zou'teloos (*laf, flauw*; fig. *zonder pit, niet geestig*), bn.; —zer, —t: fig. *een* — *gesprek,* —*looze vleierijen* ; —**loos'heid** (*lafheid, flauwheid*; *flauwe daad enz.*), v. gmv.
Zou'ten (*met zout toebereiden* ; *in zout leggen* ; *met zout bestrooien, inwrijven* ; *pekelen*), zoutte, heeft gezouten : *het vleesch* —, met zout inwrijven ; fig. *gezouten scherts,* bijtende scherts ; zie ook O n g e z o u t e n.
Zou'ter (*iem., die zout* ; inz. *visscher, die de gekaakte haring in de ton vlijt en wel stersgewijze,* d.i. *kopjes aan den kant en staartjes in 't midden, en ze volop met fijn zout bestrooit*), m. —s.
Zou'tevisch (*labberdaan, abberdaan*), v. gmv.
Zou'tig (*zoutachtig, min of meer zout*), bn.; —er, —st: *die soep is nog al* —.

Zout'keet (*verzamel- en bereidplaats v. zout*), v. —keten; —**korrel** (*korreltje zout*), v. —s; —**lepeltje** (*klein lepeltje in het zoutvat*), o. —s; —**meer** (*meer, dat zout water bevat*), o. —meren, aardr. *het groote — ligt in N.-Amerika in den staat Utah, zijn water bevat 22 % keukenzout*; —**mijn** (*mijn, waaruit keukenzout gewonnen wordt*), v. —en: *de —en in Oostenrijk* (Salzkammergut), verg. Bergzout; —**pakhuis** (*pakhuis, waarin zout bewaard of opgeslagen wordt*), o. —zen; —**pakhuismeester** (O.-I. eig. *zoutverkooppakhuismeester, de verantwoordelijke ambtenaar der regeering bij den verkoop v. zout*), m. —s: de zoutverkoop is een monopolie der Ind. regeering, die 't product in de pakhuizen opbergt en door mantries laat verkoopen; —**pan** (*inrichting aan zee, waar zout uit zeewater wordt gewonnen; ondiep meertje, dat men met zeewater laat volloopen hetgeen men laat verdampen; zouttuin*), v. —nen: *de —pannen bij Triëst*; —**pilaar** (*zuil v. zout*), m. —pilaren: zegsw. *staan als een —*, stijf en onbeweeglijk, Gen. 19 : 26; —**plant** (*die* nl. *alleen op zouthoudende gronden groeit*, b.v. *zoutgras, zoutkruid*) v. —en; —**pot** (*keukenpot voor zout*), m. —ten; —**raffinaderij** (*fabriek tot zuivering van klip- en bergzout*), v. —en; —**raffinadeur** (*zoutzieder*), m. —s.

Zout'te (*zoutheid*), v.: *de soep is goed v. —*, er is juist genoeg zout in; zegsw. fig. *hij kwam juist van —*, juist van pas.

Zout'tuin (*zoutpan*), m. —en.

Zout'vat (*vat, bakje voor zout*), o. —vaten: gesch. in de Riddertijden wees het — de scheiding aan tusschen adel en niet-adel aan den gemeenschappelijken disch; —**vaatje,** o. —vaatjes; —**verbond** (Bijbel: *verbond, door 't gebruiken van zout bezegeld*: *een onverbreekbaar verbond*), o. gmv., zie Lev. 2 : 13; —**vleesch** (*gezouten vleesch* inz. *als scheepskost*), o. gmv., zie Varschebalie; —**water** (*zeewater; pekel*), o. gmv.; —**waterbron** (*bron, waarvan het water zout is*), v. —nen; —**watermeer** (*meer, dat zoutwater bevat*), o. —meren: *de Doode Zee is een —, evenzoo de Kaspische Zee*; —**watervisch** (*elke zeevisch*), m. —visschen; —**weger** 1 (*iemand* [inz. *ambtenaar*[*die zout weegt; werktuig tot bepaling van de dichtheid eener zoutoplossing*), m. —s; —**zak** 1 (*zak voor of met zout*), m. —zakken; 2 (*persoon zonder energie*), m. of v. —ken: zegsw. *hij is net een —*, domme, logge vent; —**zee** (*de Doode Zee in Palestina*), v. gmv.; —**zieder** (—*bereider*), m. —s; —**ziederij** (*zoutkeet, bereidplaats van zout*), v. —en; —**zuur** (*scheikundige verbinding van chloorwaterstof met water*), o. gmv.: *het — dient tot bereiding van chloor, chloorkalk.*

Zucht 1 (*diepe uitademing, vergezeld van eenig geruisch*), m. —en: *een — slaken, een — loozen, met een diepen — trok Keesje daarop zijn jas uit* (C. O.); verkl. —**je,** o. —s, bij overdr. zachte, lauwe wind; 2 (1 *ziekte, ongesteldheid*, inz. in samenstellingen; 2 *begeerte, verlangen, lust*), v.gmv.: 1 *de geel—, de slaap—* of nona, *de bleek—* of anemie, *de water—*; 2 *— naar vrijheid, — naar het verbodene, — naar zingenot, — om te behagen*; zie ook: Baatzucht, Eerzucht, Geldzucht, Hebzucht, Heerschzucht, IJverzucht. Roofzucht, Staatzucht, Wraakzucht, Zelfzucht.

Zuch'ten (1 *zacht hijgen, een zucht slaken*; 2 van den wind: *zacht suizen*), zuchtte, heeft gezucht: 1 *hij zucht er van*; 2 *de wind zucht in het geboomte.*

Zuch'tig (*ziek ten gevolge van kwade vochten, waterzuchtig*), bn.; —er, —st: *de zieke is wat —.*

Zucht'je (zeew. *zeer zacht windje*), o. —s.

Zuid 1 (*ten zuiden*), bw.: *de wind is —*, uit het Zuiden; 2 als zn.: 1 (*het zuiden*), o.; 2 (*de zuidelijke streken*), v.: *om de — varen*, in zuidelijke richting, b.v. om de Kaap naar Indië.

Zuid'-Afrika (aardr. *het zuidelijk deel van het groote Afrikaansche vasteland*), o.; —-**afrikaansch'** (*in, uit, van; als in, uit, van; eigen aan, betrekking hebbende op Z.-Afrika*), bn.; —-**Afrika'ner** (*inboorling van Z.-Afrika*), m. —s, zie Afrikaander.

Zuid'-Amerika (aardr. *Z.-helft van Amerika*), o.; —**amerikaan'sche archipel** (aardr. *eilandengroep aan de zuidpunt van Z.-Amerika*), m. gmv.: *Vuurland behoort tot den —*; —-**Austra'lië** (aardr. *Britsche kolonie in Australië*), o. gmv.; —-**Brabant** (aardr. *provincie van België*), o.: *Brussel is de hoofdstad van —*; —**einde** (*einde aan d. Z.-kant*), o.: *aan het — van een eiland.*

Zuid'delijk (*zich ten Z. bevindende; van of naar het Z.; in het Z. thuis behoorende; als in het Z.*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e landen; de wind is —*, waait uit het Z.; *— varen*, naar het Z.; *de patrijzen trokken —.*

Zuid'delijken (*naar het zuiden draaien of omloopen*), de wind zuidelijkte, is gezuidelijkt: *de wind begint te —*; verg. Noordelijken.

Zuid'den (*zuidpunt in den horizon*), o.gmv.: *'t haantje wees naar 't —*, in de richting v. het zuiden; *ten —*, in de richting v. h. Z.: *de Zuiderzee ligt ten — van Friesland.*

Zuid'denwind (*wind uit h. zuiden*), m. -en.

Zuid'derbreedte (cosm. *breedte of afstand v. e. punt ten Z. van den evenaar*), v. gmv.: *Batavia ligt op 6° —*; —**grens** (*grens aan de zuidzijde*), v. —grenzen; —**halfrond,** o. —en; —**keerkring** (*Steenboks—*), m. gmv.; —**kroon** (*sterrenbeeld aan den hemel van het zuidelijk halfrond*), v. —kronen; —**kruis** (*sterrenbeeld, gevormd door vier sterren 1e grootte, die in kruisvorm staan niet ver van de Z -pool*), o. gmv.: —**licht** (*zuidpoollicht*, verg. noorderlicht), o. gmv.: — bestaat in stralen, strepen, bogen, groen en rood gekleurd, zich uitstrekkend van het zenith naar het Zuid- en Noordwesten; —**strand** (*strand der zuidkust*), o. —en: *het — van Java*; —**zee** (aardr. *inham of golf der Noordzee in ons land* nl. *ten Z. van Friesland*), v. gmv.: *het droogmaken der — is wettelijk vastgesteld* (1918); volkst. *Zuiersoppie*; —**zeevereeniging** (*in 1885 opgerichte vereeni-*

ging, die het afdammen en gedeeltelijk droogleggen der Zuiderzee beoogt), v. gmv.; —**zon** (*zonneschijn uit het Z.*), v.: *deze druiven moeten de — hebben*, warme zon.

Zuid'-Holland (aardr. *provincie v. Nederland*), o.: *Den Haag is de hoofdstad van —*; —**hol'landsch**, bn.: *de —e kleederdracht.*

Zuid'kant (*richting naar het Zuiden*), m. gmv.: *de vogels vlogen naar den —*, zuidzijde; —**kust** (*zuidelijk gelegen kust*), v. —en: *de — van Java; Marseille ligt op de — van Frankrijk*; —**-oost** (*juist midden tusschen het Z. en O., 45° ten Z. v. h. oostpunt*), bw.: *de wind is —*, als zn. o.; —**oostelijk** (*n. h. zuidoosten*), bn. en bw.; —**oosten**, o. gmv.: *de wind uit het —*; —**oostenwind** (*wind uit het Z-O.*), m. —en; —**ooster** (*wind uit het Z-O.*), m. —s; —**oosteren** (*naar het Z-O. loopen v. d. wind*), —oosterde, is gezuidoosterd.

Zuid'pool (*zuidelijk uiteinde van de aardas; ook van de hemelas*), v. gmv.: *de landen, aan of om de — der aarde gelegen*; —**poolcirkel** (*parallel, 23° van de zuidpool af getrokken*), m. gmv.: de — wijst de grens aan tusschen de zuidelijke koude en de gematigde luchtstreek; —**poolexpeditie** (*expeditie tot onderzoek van de landen om de Zuidpool gelegen*), v. —s, —tiën; —**poolgebied** (*de landen en zeeën binnen den —poolcirkel gelegen*), o. gmv.; —**poollanden** (*alle landen en eilanden binnen den —poolcirkel gelegen*), o. mv.; —**poollicht**, o. gmv., zie Zuiderlicht; —**poolreiziger** (*iemand, die uitzeilt om landen a. d. zuidpool te ontdekken, en te leeren kennen*), m. —s.

Zuid'punt (*het ware zuiden v. eenige plaats op aarde*), o. —en; —**vrucht** (*vrucht uit zuidelijke landen*, b.v. *uit Z.-Europa*), v. —en: *citroenen en sinaasappelen, ananassen en krenten zijn —*; —**waarts** (*in de richting van het zuiden*), bw.: *Amerika strekt zich — uit*; —**waartsch**, bn.: *in —e richting*, nl. naar het zuiden; —**west** 1 (*juist midden tusschen het Z. en W., 45° ten Z v. h. westpunt*), bw.; 2 als zn. o.;—**westelijk** (*naar het zuidwesten*), bw.: —**westen**, o. gmv.; —**westenwind** (*uit het Z.-W.*), m. —en; —**wester** (*wind uit het Z.-W.; breedgerande, geoliede zeemanshoed* [*beschermende tegen westerbuien*]), m. —s.

Zuid-Willemsvaart (aardr. *kanaal door N.-Br., België en Limburg van Den Bosch naar Maastricht, gegraven van 1822—'26*), v.; —**zee** (*de Stille Oceaan*), v. gmv.; —**zeecompagnie** (*Britsche handelsvereeniging, 1710*), v. gmv.; —**zee-eiland** (aardr. *een der vele eilanden in den Stillen Oceaan*), o. —en, zie Oceanië; —**zeetraan** (*traan van in de Zuidzee gevangen walvisschen*), v. gmv.; —**zeevaarder** (*schip, dat op de Zuidzee-eilanden vaart*: ook: *de kapitein*), m. —s.

Zuid'zijde (*zuidkant*), v. gmv.

Zuid'-zuidoost 1 (*kompasstreek, juist tusschen Z. en Z-O. gelegen 22 × ½° ten Z. v. h. Z.-O.*), o. gmv., 2 bw.: *de wind werd —*; —**en**, o.: *de wind komt uit het —.*

Zuid'-zuidwest 1 (*kompasstreek, juist tusschen Z: en Z.-W.*), o. gmv., 2 bw.: *de wind draaide —*; —**en**, o.: *de wind komt uit het —.*

I. Zui'en, o., in de spreekt. voor Zuiden.

II. Zui'en (*een kind in slaap sussen of neuriën*), zuide, heeft gezuid.

Zuig'buis (*de buis der pomp, die in het water van den put afhangt, zuigpijp*), v. —buizen.

Zui'geling (*jonggeborene*), m. en v. —en.

Zui'gen (1 *lurken, met de lippen naar zich toe halen*; 2 *een zuigende beweging maken*; 3 *langzaam in zich opnemen*; 4 *naar zich toe trekken, vasthouden*), zoog, heeft gezogen: 1 *het sap uit een vrucht —, het merg of vet uit een been —*; bij vergelijking: *de bijen — den honig uit de bloemen*; 2 *op zijn vingers —*; *de wind zuigt hier*; 3 *de aarde zuigt het water op*; 4 *het zuigleer zuigt*; zegsw. *iets uit den duim —*, zie Duim.

Zui'ger (*iem., die zuigt*; ook: *deel v. e. pomp, v. e. spuit, v. e. stoommachine enz.*), m. zuigers; —**klep** (*klep in den zuiger van een pomp*), v. —pen, ook Zuigklep; —**stang** (*stang, waaraan de zuiger bevestigd is*), v. —en.

Zuig'flesch (*flesch met zuigtoestel voor zuigelingen*), v. —flesschen.

Zui'ging (*het zuigen; trek, trekking van de lucht*), v. —en: *de — v. h. kielwater, de — v. d. verwarmde lucht i. d. schoorsteen.*

Zuig'kalf (*jong, nog zuigend kalf*), o. —-kalven; —**klep** (*deel van den zuiger eener pomp*), v. —pen; —**lam** (*zuigend lam*), o. —meren; —**leer** (*stukje leer aan een touwtje als jongensspeelgoed*), o. —en; —**napje** (*zuigorgaan van vele waterdieren*), o. —s; —**pijp** (*deel eener pomp*), v. —en; —**pomp** (*gewone keukenpomp*), v. —en; —**snavel** (b.v. *van spinnen en muggen*), m. —s; —**visch** (dierk. *visch der Middellandsche Zee*), m. —visschen; —**worm** (dierk. *ingewandsworm*), m. —en.

Zuil (1 *kolom, meestal ronde pijler of pilaar van hout of steen*; *standaard*; 2 *persoon of zaak, die ter ondersteuning dient*), v. —en: 1 een — kan al of niet gegroefd zijn, de deelen van een — heeten: bovendeel (*kornis, fries, architraaf, kapiteel*), kolom of schacht, pedestal of voetstuk; men verdeelt de Grieksche zuilen naar de bouworde in: Ionische (met diepere groeven); Corinthische (met groeven, die naar boven in bladvormen overgaan); Dorische (ondiepe groeven, zonder voetstuk; nog heeft men de Romaansche —en, de Italiaansche of Toscaansche —, en verder de Germaansche —en enz.; zie Orde, en ook: Gedenkzuil, Eerzuil, Schandzuil, Spitszuil of Obelisk; *een beeld op een —*; 2 *de —en van den troon.*

Zui'len-colonna'de (*zuilengang voor of om een gebouw*), v. —-colonnades; —**gang** (*dubbele rij van zuilen als sieraad, gedekt door een gewelf*), v. —en; —**rij** (*zuilenreeks*), v. —en.

Zui'men (*dralen, talmen*), zuimde, heeft gezuimd: *zonder — aan het werk gaan*, verg. Verzuimen.

Zui'nig (*spaarzaam; karig; niet meer dan noodig is, gebruikend*), bn. en bw.; —er, -st: *hij is — op den tijd*; — *met zijn woorden*, karig; — *of zuinigjes leven*, matig; fig. — *kijken*, ernstig zien, sneu of sip kijken; —**heid** (*spaarzaamheid*), v. gmv.: *met —*

huishouden; *de — bedriegt soms de wijsheid*, uit — doet men soms domme dingen ; —**je 1** (*profijtertje v. e. blaker*), o. —s ; **2**, o. gmv.: *op e. — iets doen*, zoo zuinig mogelijk; —**jes** (*op zuinige wijze*), bw.: *— leven*.

Zuip, v. gmv.: *aan de — zijn*, aan d. drank; —**en 1** (*drinken van dieren, slurpen*), het paard zoop, heeft gezopen; minacht. overmatig alcoholische dranken inz. jenever gebruiken ; **2**, zn. o. : *hij is weer aan 't —*; —**er** (volkst. *dronkaard*), m. —s ; —**lap** (*dronkaard*), m. —lappen, plat; —**partij** (*dronkenmansfeest*), v.—partijen.

Zui'vel (*melk en melkproducten*, inz. *boter en kaas, die men* nl. *van melk maakt*), o. gmv. ; —**bereiding** (*het bereiden van boter en kaas*), v. gmv.: *de techniek der —*; —**boer** (*boter- en kaasboer*), m. —en; —**bond** (*vereeniging van degenen, die zich met de zuivelbereiding onledig houden*), m. —en: *de Noordbrabantsche —, een internationale —, de Algemeene Nederlandsche —*; —**congres** (*congres van deskundigen in zake de zuivelbereiding*), o. —sen ; —**consulent** (*deskundig ambtenaar, die bij de zuivelbereiding van advies kan dienen of voorlichten*), m. —en ; —**exportvereeniging** (*vereeniging tot het verzenden van eigen bereide boter naar het buitenland*), v. —en : *de Friesche coöperatieve —*; —**fabriek** (*inrichting tot het machinaal afscheiden van de zuivel van de melk*, inz. *tot het maken en bewerken van boter*), v. —en: *de coöperatieve —fabrieken in Drente*; —**school** (*inrichting tot practisch onderwijs in het bereiden van melkproducten*), v. —scholen.

Zui'ver (*zonder bijmengsels, niet vermengd; helder, klaar*), bn. en bw.; —der, —st : *— goud, —e wol* ; *—e boter*, natuurboter ; *—e wijn*, onversneden ; *—e cognac*, onvervalscht ; *een — geweten*, rein ; *de kust is —*, zonder klippen of banken ; *de zaak is niet —*, niet in 't reine, niet te vertrouwen.

Zui'veraar (*iem., die zuivert of reinigt*), m. —s: *hij is — van gebouwen*, reinigt ze van mieren of ongedierte ; —**en** (*zuiver maken, reinigen, kuischen*), zuiverde, heeft gezuiverd : *een wonde —, wol —, de tafel —*; fig. *— v. e. blaam, de zee van kapers —*; —**heid** (*het zuiver-zijn : netheid, reinheid, kuischheid*), v. gmv.

Zui'veringseed (*eed, waarbij men verklaart niets achtergehouden te hebben of waarbij e. gekozene verklaart, dat hij aan geen der kiezers iets beloofd of gegeven heeft*), m. —en ; —**zout** (*maagreinigend zout*), o. gmv.

Zulk (*zoodanig*), bijv. aanw. vnw.: *wat kost — een ring?*, zoo een ; *ik kan — brood niet eten*, dusdanig, dergelijk.

Zulks (*dat, dit*), zelfst. aanw. vnw.: *— is maar al te waar*. w. g.

Zul'len (1 *hulpw. van tijd* ; 2 *hulpw. van wijze*), zal, zoude, vd. outbreekt : 1 *ik zal morgen komen* ; 2 *hij zal u gisteren niet begrepen hebben* ; *had hij alles geweten, hij zou wel anders gehandeld hebben* ; ook tot uitdrukking van een gebod : *gij zult niet stelen* ; *gij zult morgen vertrekken*.

Zul'lie (*ze-lie, zij-lui*), persoonl. vnw. mv.

Zult (*hoofdkaas, hoofdvleesch*), o. en v. gmv.

Zul'te (plantk. *zoutwater-aster, zeeaster*), v. zulten: *de — is zeer rijk aan honig en bloeit in September*.

Zul'ten (*in de pekel leggen, inmaken*), zultte, heeft gezult: *vleesch —, boonen —*.

Zult'spek (*in karnemelk of azijn met pekel gedrenkt spek*), o. gmv.

Zund'gat (Ned.-Duitsch : *opening in een vuurwapen om de lading te doen ontbranden*), o. —gaten.

Zu'ren (*zuur* 1 *maken* 2 *worden*), zuurde, heeft (bet. 1), is (bet. 2) gezuurd: 1 *het deeg —*; 2 *die haring moet eerst nog —*, goed in het zuur liggen; zegsw. *het is nog niet in 't vaatje, waarin het — moet*, zie V a t.

Zu'rig (*een weinig zuur*), bn. en bw.: *rijnwijn heeft een —en smaak; dat smaakt —*; —**heid** (*het zuur-zijn, zure smaak*), v. gmv.: *de — van sommige appels, van vele bessen*.

Zu'ring (plantk. *veelknoopig moeskruid, waarvan 13 soorten in ons land voorkomen*), v. gmv.; —**zout** (*verbinding van één deel potasch en twee deelen zuringzuur*), o. gmv.: *het — delgt ijzerroestvlekken*.

I. Zus (*zoodanig, op zulk e. wijze*), bw.: *de e. doet het — en de ander zoo*; zegsw. *het scheelde — of zoo, of het kind was aangereden door een auto*, zeer weinig.

II. Zus (*kleine, jonge zuster, aanspreking van een klein meisje*), v. —sen ; fig. *een fijne —*, een kwezel; verkl. —**je**, o. —jes.

Zus'ter (1 *vrouwelijk kind in een gezin ten opzichte der andere kinderen* ; 2 *vrouwelijke persoon, die met anderen nauw verbonden, samenwerkt tot het bereiken van een doel* : in verschillende opvattingen : R.-K. *lid eener vrouwelijke orde* ; Prot. *diacones enz.* ; 3 *meel- en melkgebak*), v. —s, —en : 1 *e. halve —*, zuster alleen van vaders of moeders kant ; fig. *de toonkunst is de — der poëzie* (Geel); *de negen —s*, muzen; 2 *de —s van liefde*, R.-K. geestelijke ziekenverpleegsters ; *de —s van het Roode-Kruis*, ziekenverpleegsters op het slagveld en in de oorlogsbarakken ; *bij de —s op school zijn* ; 3 *versche —s en broedertjes* ; zie K l o o s t e r—, L i e f d e—, L e e k e—, P l e e g—, W e r k z u s t e r; —**gemeente** (*gemeente, tot hetzelfde kerkgenootschap behoorende*), v. —n ; —**huis** (*bij de Hernhutters*, b.v. *te Zeist, de woning der ongehuwde vrouwel.leden der gemeente*), o.; —**lijk** (*eigen aan een zuster*), bn. en bw.: *met —e liefde ; zij deelde — met mij*, als een zuster ; —**overste** (*superieure in e. vrouwenklooster*), v. —n, w. i. g., meestal: M o e d e r; —**paar** (*een tweetal meisjes, die zusters zijn*), o. —paren ; —**schap 1** (*de betrekking van zuster*), o. gmv.; **2** (*vereeniging van geestelijke zusters*), v. —pen; —**school** (*school van geestelijke zusters*), v. scholen.

Zus'tersdochter (*dochter v. e. zuster, nicht*), v. —s; —**kind** (*kind v. e. zuster*), o. —eren ; —**zoon** (*zoon v. e. zuster*), m. —zonen.

Zus'tervereeniging (*vereeniging, die hetzelfde doel beoogt als een andere*), v. —en.

Zut'fen (*stad in Gelderland*), o.; —**fensch** (*v. of als in Zutfen*), bn.: *de —e groenmarkt*.

Zuur 1 (1 *scheikundige verbinding* ; 2 *azijn, zure vloeistof* ; 3 *maagsap*), o. zuren; 1 *een bijtend —*; 2 *een haas in 't — leggen*;

3 *dat kindje heeft het* —, oprisping van het maagsap; zie C i t r o e n—, G a l n o t e n z u u r enz.; **2** (*tegenstelling van zoet: scherp, wrang*), bn. en bw.; —der, —st : *azijn is erg* —, *dit bier is* —; *die melk is* —, zurig; *die grond is* —, al te drassig ; *dat voeder is* —, niet malsch ; fig. *het valt mij* —, hard, bezwaarlijk ; *hij heeft het daar* —, kwaad; — *zijn*, in onaangename omstandigheden verkeeren, gmz. ; —*verdiend geld*, moeilijk ; *een zure vent*, onvriendelijk, stug ; — *kijken*, norsch, onvriendelijk.

Zuur'achtig (*e. weinig zuur*), bn. en bw.; —er, —st: *e.* —*e smaak*; *die peer smaakt*—; —**boom** (*boom in W.-I. met meloenachtige vruchten*), m. —en; —**deeg** (*eenigszins zuur geworden of verzuurd deeg, dienende als gist*), o. gmv.; —**deesem** (*zuurdeeg* ; fig. *werkend beginsel*), m. gmv. : *de — van den godsdienst* ; *de oude* —, de oude zonde, het oude kwaad, Bijbel, I Cor. 5 : 7 en 8 ; —**doorn,** m. gmv., zie B e r b e r i s ; —**kast** (*kast of bewaarplaats van zuren voor den scheikundige*), v. —en; —**kijker** (*iem., met een norschen of donkeren blik*), m.—s; —**kool** (*gezuurde, fijngesneden witte kool*), v. gmv.; —**koolton** (*ton, waarin zuurkool wordt ingemaakt*), v. —tonnen ; —**koolvat** (—*ton*), o. —vaten; —**kraam** (*augurkjeskraam*), v. —kramen ; —**muil** (*mensch, die onvriendelijk kijkt*), m. en v. —en, plat, ook : —**pruim.**

Zuur'muilen (*zuur kijken*), —muilde, heeft gezuurmuild, w. i. g.; —**stel** (*tafelgereedschap voor ingelegde uitjes, augurkjes enz.*), o. —stellen ; —**stof** (*bestanddeel der dampkringslucht*, nl. *21 %, dat het dierlijk leven onderhoudt en verbranding mogelijk maakt*), v. gmv.; —**tje** (1 *zurig suikerballetje* ; 2 *in 't zuur ingelegde augurkjes of uitjes*), o. —s: 1 *geef me e. ons* —*s*; 2 *neem een* —; —**toot** (*zuurkijkend persoon, zuurmuil*), m. en v. —toten, gmz.; —**verdiend** (*met zuren of lastigen arbeid verdiend*), bn.: —*e penningen*; —**vrij** (*geen zuur bevattend*), bn.: —*e vetten*; —**zak** (*vrucht v. d. zuurzakboom*), m. —zakken; —**zakboom** (plantk. *Ind. boom, waarvan de vruchten, die op meloenen lijken, zeer verfrisschend zijn*), m. —en; —**zoet** (*zuur en zoet beide, lichtzuur* ; fig. *half tevreden, half onvriendelijk*), bn.: *een* —*e appel* ; *een — gezicht trekken.*

Zwaai (*keer, draai, wending*), m. —en.

Zwaai'en (*heen en weer bewegen*), zwaaide, heeft en is gezwaaid : *met den hoed* —, *met de hand* —; *den schepter* —, regeeren ; *hij zwaaide als dronken langs de straat*, gierde, waggelde ; —**ing** (*zwenking, zwaai, het zwaaien*), v. —en ; —**gat,** o. —gaten : een — is een plaats in een kanaal enz., waar men een schip of stoomboot kan keeren, ook : —**plaats,** v. —en ; —**haak** (*hoekmeter van den timmerman*), m. —haken, ook Z w e i.

Zwaan (1 dierk. *een onzer grootste zwemvogels met zeer langen, dunnen hals* ; 2 fig. *dichter*), m. zwanen : 1 de inlandsche of witte —, de zwarte of Australische —, de Argentijnsche —, wit met zwarten hals, zijn de meest bekende der tien soorten ; er zijn tamme en wilde zwanen ; 2 *de Agrippijnsche* —, Vondel, omdat hij (in 1587) te Keulen of Colonia Agrippina is **geboren** ; *de Vaucluser* —, Petrarca ; *de Mantuaansche* —, Vergilius ; —**ridder** (*ridder uit de sage van den Rijnzwaan*), m.: *Bilderdijk noemt den — Elius, Wagner noemt hem Lohengrin*; —**sage** (*sage, verhalend, dat op een dag een ridder in e. schuitje den Rijn kwam afvaren, welk schuitje getrokken werd door een zwaan, met een gouden ketting er aan vastgemaakt*), v.

Zwaar (*veel gewicht hebbend, het tegengestelde van licht*), bn. en bw.; —der, —st : *een zware last*; *goud is zwaader dan zilver*, zie S o o r t e l i j k g e w i c h t ; zegsw. *zoo — als lood* ; *die last is hem te* —; *een zware spijs*, die als lood in de maag ligt ; bij overdr. — *geschut*, grof ; *de zware ruiterij*, die zware wapens voert ; *een zware hand v. schrijven, v. scheren hebben*, plomp, drukkend; *zware zijde,* — *papier, linnen, damast.* dik, dicht; — *van tong zijn*, zie Z w a a r t o n g i g ; fig. *e. zware donderslag*, dreunend; *e. zware stem*, doordringend; *e. zware taak*, moeilijk ; *e.* — *huishouden*, groot ; *op zware lasten zitten*, drukkend; *e. zware misdaad*, erg; *e. zware straf*, duchtig ; *zware wijn,* — *bier*, met veel alcohol ; *e. zware ziekte*, ernstig; zegsw. *de man is wat* — *op de hand*, vermoeiend, zwaartillend; *e.* — *hoofd in iets hebben*, zie H o o f d ; *wat het —st is, moet het —st wegen*, het belangrijkste moet voorgaan ; *hij is* — *verkouden,* — *ziek* ; — *gewond zijn*, erg, ernstig ; *die zolder is* — *belast.*

Zwaar'beladen, bn.: *een* — *kar* ; —**belast** (*dragende e. zwaren last*), bn.: *e.* —*e ezel.*

I. Zwaard (*blank, tweesnijdend wapen*), o. zwaarden : *het — aangorden*, zich gereed maken ten strijde ; *het — in de scheede steken*, den strijd staken ; destijds: *met den —e gestraft worden*, onthoofd worden ; *iem. het — over het hoofd zwaaien*, hem eerloos verklaren op het schavot ; verder : *te vuur en te — verwoesten*, branden en moorden ; fig. *het — der gerechtigheid*, de wrekende gerechtigheid, zie : N e m e s i s, ook T h e m i s ; spreekw. *Honger is een scherp* —, zie H o n g e r ; *de orde van het* —, Scandinavische ridderorde ; myth. *het — van Damocles*, zie D a m o c l e s. Z w a a r d **I** is etymologisch hetzelfde woord als Z w a a r d **II.**

II. Zwaard (scheepst. *ovaal zwaar houten blad, hangende ter rechter- of ter linkerzijde van kleinere riviervaartuigen, het dient om het afdrijven of omslaan te beletten*), o. —en : *het schip dook aan de lijzijde zoo diep in het water, dat het — aan de loefzijde boven kwam.*

III. Zwaard, o. zwaarden ; zie Z w o e r d.

Zwaard'bloem, —**lelie,** v., —bloemen, —leliën ; zie G l a d i o l u s.

Zwaard'broeder (*lid eener ridderorde tot bekeering der heidenen in Lijfland, in 1202 door Albert van Riga gesticht* ; *zwaardridder*), m. —s ; —**leen** (gesch. *leen, waarin geen vrouwen mochten opvolgen, mannelijk leen*), o. —leenen : *Holland was een* —, verg. S p i l l e l e e n of K o n k e l l e e n ; —**maag** (*bloedverwant van vaderszijde*, ook : *speermaag* of *geermaag* (geer d.i. werpspies), m. en v. —magen ; —**maagschap,** v. of o. gmv.; —**recht** (*het*

recht door het zwaard nl. *van den sterkste*), o. gmv.; —**ridder,** m. —s, zie Z w a a r d b r o e d e r; —**slag** (*slag met het zwaard*), m. —slagen; —**vechter** (Rom. *geoefende kampvechter in het amphitheater*), m. —s, zie G l a d i a t o r; —**vegen** (*blanke wapens vervaardigen*), o. gmv., vero.; —**veger** (*wapensmid: vervaardiger van zwaarden of blanke wapens*), m. —vegers, vero.; —**visch** (dierk. *stekelvinnige, beenige visch*), m. —visschen: *de gewone — is blauwachtig van kleur en bewoont de Middell. Zee*; *de — wordt soms meer dan 4 M. lang*; de bovenkaak is sterk verlengd, plat en met scherpe randen, hij doorboort er de lichamen van grootere visschen mede; —**vormig** (*den vorm van een zwaard hebbende*), bn.: —*e bladeren.*

Zwaar'gebouwd (*stevig, hecht van bouw*; ook: *kloek van gestalte*), bn.: *e. — kasteel*; *een — schip*; *e. —e man*; —**gewapend** (*dragende vele en degelijke wapenen*), bn.: *e. — krijger*; —**gekwelste** of —g e w o n d e (*soldaat met hoogst-ernstige wond[en]*), m. —n; verg. L i c h t g e k w e t s t e; —**hoofd** (*zwaartillend persoon*), m. en v. —hoofden; —**hoof'dig** (*ongerust, bekommerd*), bn.; —er, —st; —**lij'vig** (*dik van lichaam*; *zeer gezet*), bn.; —er, —st: *een — heer*, corpulent; —**moe'dig** (*droefgeestig, neerslachtig*), bn. en bw.; —er, —st: *in —e stemming*; —**moe'digheid,** v., gmv., z. M e l a n c h o l i e; —**spaat,** o., zie B a r i e t.

Zwaar'te (nat. *druk, welken een lichaam uitoefent ten gevolge van de aantrekkingskracht der aarde*; *gewicht*; *drukkend gevoel*), v. gmv.: *de — van een voorwerp*; fig. *de — eener misdaad*, ernst; —**tekracht** (nat. *aantrekkingskracht der aarde, gravitatie*), v. gmv.: *de werking der —*; *de — werkt in de richting van het middelpunt der aarde*; —**meter** (*werktuig tot meting van de zwaarte*, b.v. *van gassen*), m. —s; —**punt** (1 *aangrijpingspunt*; *punt, waaromheen de zwaarte v. e. lichaam gelijkelijk verdeeld is*; 2 fig. *voornaamste, hoofdzaak*), o. —en: 1 *het — van een cirkelvormige platte schijf ligt in het middelpunt*; 2 *het — van een betoog.*

Zwaar'tillend (fig. *zwaarhoofdig*), bn.: *oude lieden zijn —*, donkerinziend, pessimistisch; —**ton'gig** (*moeilijk sprekend*), bn.; —**wich'tig** (*veel wegend*; fig. *belangrijk*), bn.; —er, —st: *een — werk*; *hij zette een — gezicht*, ernstig; —**wich'tigheid** (fig. *diepe ernst*), v. gmv.

Zwab'ber (1 *scheepsdweil*; 2 *scheepsjongen, zwabberkapitein*; 3 *zwierbol, doordraaier*), m. —s: 1 de — bestaat uit vele op elkaar liggende wollen lappen, aan de onderzijde van een rolronden steel gespijkerd; 2 *hier, —! riep de bootsman*; 3 *Jan is aan de academie een echte — geworden*; zegsw. *aan den — zijn*, aan 't zwieren, doordraaien.

Zwab'beren (1 *met den zwabber* in bet. 1 *werken*; 2 *zwieren, zwaaien*; 3 *sjouwen, dweilen, aan den zwabber zijn*), zwabberde, heeft gezwabberd: 1 *het dek —*; 2 *zie dien dronkeman eens —*; 3 *zijn geheelen studententijd heeft hij gezwabberd.*

Zwab'bergast (*scheepsjongen*), m. —en; —**kapitein** (*zwabberjongen*), m. —s, ook: —**paai,** m. —en.

Zwa'bisch (*van, uit, in*; *als van, uit, in*; *betrekking hebbende op*; *eigen aan Zwabenland*), bn.: *de —e dichters*, zie M i n n e z a n g e r.

Zwach'tel (*windsel, lange, zeer smalle strook dun lijnwaad of neteldoek tot het omwikkelen van een wond*), m. —s.

Zwach'telen (*met een zwachtel omwinden*), zwachtelde, heeft gezwachteld: *e. wonde —, e. gekneusd lid —*, in een zwachtel winden, draaien.

Zwad (eig. *zwaai van een zeis*; *het gras, daardoor afgemaaid, snede gras*), v. zwaden; ook, Z w a d e.

Zwad'der (*slangenspog, slijm*; fig. *vergif v. d. laster*), m. gmv.; —**ig** (*onrein, vuil*), bn.

Zwa'de, v. zwaden; zie Z w a d.

Zwa'ger (*schoonbroeder*), m. zwagers; —**in'** (*schoonzuster*), v. —nen; **zwa'gerhuwelijk** (*huwelijk met de kinderlooze weduwe v. e. broeder*), o. —en, Deut. 25 : 5.

Zwak 1 (*niet-sterk, zonder innerlijke kracht, met weinig weerstand*), bn. en bw.; —ker, —st: *een — kind, de zieke is nog —, een —ke maag, een —ke stem, een —ke verdediging*; bij uitbr. *het —ke geslacht*, de vrouwen; *de vrouw is een — vat* (Bijb. 1, Petrus 3 : 7); *een —ke bezetting v. e. fort*; *geestelijk, zedelijk — zijn*: *een — karakter*, niet standvastig; *de geest is wel gewillig maar het vleesch —*, zie G e e s t; *een — oogenblik*, waarin nl. de hartstocht of het gevoel de overhand heeft; *deze candidaat is — in de scheikunde*, niet onderlegd: *een — geheugen hebben*, spoedig iets vergeten zijn; *een — betoog*, niet klemmend; *iems —ke zijde kennen*, het punt, waar hij het best te treffen is; spraakk. *de —ke verbuiging*, nl. zonder veel buigingsvormen; *de —ke vervoeging*, nl. zonder klankverandering in den onvolt. verl. tijd, terwijl het vd. op d o t t uitgaat; **2** (1 *moreel gebrek*; 2 *sterke voorliefde*; *bijzondere genegenheid*; *liefhebberij*), o. gmv.: 1 *dat is een — van hem te bogen op zijn afkomst*; *het is een — van haar veel te praten*; 2 *mooie boeken . . . ik heb daar een — voor*, een neiging, om ze te bezitten; *schoon ik een — voor hem had . . . .* (Geel), hem zeer genegen was; *bloemen-kweeken is altijd haar — geweest*, voorliefde; nog: zegsw. *iemand in zijn — tasten*, d.i. in zijn teere zijde, nl. daar, waar hij niet heel sterk is b.v. een eergierige, door hem eer te bewijzen of lof toe te zwaaien.

Zwak'hoofd (*dommerik, iem. met weinig verstand*), m. en v. —hoofden; —**hoof'dig** (*dom*), bn.; —**jes** (*verre v. krachtig*), bw.: *die candidaat is maar —*; — **kelijk** (*sukkelend, niet sterk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kind*; —**keling** (*iem., die zwak van wil is*), m. en v. —en; —**te** (*het zwak-zijn, zwakheid*), v. gmv.; —**zinnig 1** (*zwak van hersenen, niet kunnende denken, achterlijk*), bn.; **2** —**zinnige** (*persoon, die zwakzinnig is*), m. en v. —n.

Zwal'ken (*rondzwerven*), zwalkte, heeft gezwalkt: *hij zwalkte jaren lang op zee.*

Zwal'men (*walmen*), zwalmde, heeft gezwalmd: *de lamp, de kachel kan —.* gew.

Zwalp (*gulp water, golf*), m. zwalpen.

Zwal'pen (*golven, zich rollend verheffen, golvend klotsen*), zwalpte, heeft gezwalpt.
Zwal'pend (*golvend*), bn.: *op het — nat.*
Zwa'luw (dierk. *trekvogel, insectenetende zangvogel*), v. zwaluwen; in ons land komen voor: *de huis—, de boeren— en de oever—*; de — heeft haar winterverblijf in Z.-Italië en in Afrika tot den evenaar; spreekw. *Eén — maakt de lente niet*, één goed teeken is niet afdoende; zie ook: Gier—, Klipzwaluw of Salangaan, ook: Vogelnestjes.
Zwa'luw(en)ei (*ei v.e. zwaluw*), o. —eren.
Zwa'luw(en)nest (*nest van een zwaluwfamilie*), o. —en: —en heeten ook de vroegere schouderbedekkingen van tamboers en hoornblazers der infanterie.
Zwa'luwetong (plantk. *een soort van duizendknoop, zwartewinde*), v. gmv.; gew.
Zwa'luwkoekoek (dierk. *vogel v. Cayenne of Brazilië*), m. —en; —**staart** (*de gevorkte staart van een zwaluw*; bij overdr. timmerm.: *een solide wijze van verbinding bij hout en wel met lippen, die juist in een inkeping sluiten*), m. —en; —**staarten** (*twee planken door zwaluwstaartvormige uitsteeksels en dito holten verbinden*), —staartte, heeft gezwaluwstaart; —**visch** (dierk. *een soort van vliegenden visch in de Middellandsche Zee*, ook, *zeezwaluw*), m. —vissc'en.
Zwam 1 (plantk. *e. der fungi*), v. zwammen: in ons land ± 145 soorten, ze behooren met de paddenstoelen tot de laagst georganiseerde vertegenwoordigers v. h. plantenrijk; **2** (*toebereid zwam, tonderstof*), o. gmv.; **3** (stud. *kletskous, kletsmajoor*), m. en v. —men.
Zwam'men (*zwalvelachtig rieken*, gew.; stud. *kletsen, zaniken, zeuren, een boom opzetten*), zwamde, heeft gezwamd.
Zwam'mig (*begroeid met of vol zwam*), bn.: *een —e eik*; als bw.: *het riekt hier —*, zwavelachtig; gew.
Zwam'schotel (*een schotel met voor 't gebruik toebereide paddenstoelen*), m. —s.
Zwa'nedons, zwa'nendons (*zachte pluimvederen v. e. zwaan*), o. gmv.; —**donzen**, bn.: *e. kleine mantille met — rand* (C. O.).
Zwa'nenbloem (*e. sierlijke oeverplant, ook waterlisch geheeten*), v. —en; —**brood** (*kalmus, e. soort v. aronskelk, groeiend langs vaarten en slooten*), o. gmv.; —**dons** (*dons van zwanen*), o. gmv.; —**drift** (*eenige zwanen bij of achter elkaar*), v. —en; —**ei** (*ei van een zwaan*), o. —eieren; —**hals** (*hals van een zwaan*; fig. *lange, gebogen hals*), m. —halzen; —**hals** (*S-vormig gebogen buis*), m. —halzen: *de — dient bij riolen en privaten als stankafsluiter*; —**maagden** (Germ. myth. *walkyriën*: *die* nl. *als zwanen naar het slagveld vlogen*), v. mv.; —**nest** (*nest van een paar zwanen*), o. —en.
Zwa'nepen (d. i. *zwane-pen: slagpen van een zwaan*), v. —pennen; —**schacht** (*onderdeel van een zwanepen*), v. —en; —**veer** (*veer uit den vleugel van een zwaan*), v. —en; —**vleugel**, m. —en; —**wiek** (—*vleugel*), v. —en.
Zwa'nezang (*laatste compositie of gedicht v. e. overleden componist of dichter*), m. -en; de term — bestaat aldus, omdat volgens het volksgeloof een zwaan kort voor zijn dood zong, en men een dichter wel een zwaan noemde: *dit is Da Costa's* —, nl. zijn Slag bij Nieuwpoort.
Zwang (*gebruik, gewoonte, mode*; alleen verbonden met vz. *in*), m. gmv.: *in — zijn, zoo iets is bij ons in* —, b.v. een kleederdracht, die algemeen is; *in — komen, brengen, geraken.*
Zwan'ger (*moetende baren*), bn.; fig. *van een plan — zijn of gaan*, voornemens zijn het uit te voeren.
Zwan'ken (verwant met *zwenken*: *waggelen, wankelen*), zwankte, heeft gezwankt. w. i. g.
Zwa'righeid (*moeilijkheid, bezwaar*), v. —heden; —*heden maken*; *ik zie er geen — in*, ik heb geen bedenken.
Zwar'relen (wisselvorm van *zwirrelen*): *het zwirrelt en zwarrelt mij voor de oogen!*
Zwart 1 (*het tegenovergestelde van wit*), bn. en bw.; —er, —st: *zoo — als roet, als git*; *het —e bord*, schoolbord; *het —e ras*, de negers; *de —e staar*, blindmakende oogziekte; overdr. *wat zien je handen —!*, vuil, morsig; *hij kijkt* —, zuur, norsch; *men wil u — maken*, bekladden, in een ongunstig licht plaatsen; — *verdriet*, sombere droefheid; *de —ste armoede*, treurigste; *met een —e kool staan aangeteekend*, als een schadelijk of onnut persoon, zie Kool; *een —e daad*, snood; *hij ziet — van den honger*, is broodmager en uitgeteerd; *de —e dood of —e pest*, de Aziatische pest, die in de 14e eeuw in West-Europa woedde; O.-I. — *bier*, Eng. stout: krachtig, donker bier; zegsw. *iem. — maken*, veel kwaad van hem zeggen, hem in een ongunstig licht plaatsen; **2** (1 *woekerzwam in de aren van 't koren*; 2 *de zwarte kleur*; bij uitbr. *wat zwart is*), o.: 1 *het — is vooral merkbaar aan de kafblaadjes der graangewassen*; 2 — *is de kleur van den rouw, in 't — gekleed zijn, — staat u goed*; *het — der oogen*; zie ook Beenzwart, Ivoorzwart; zegsw. — *op wit hebben*, zie Wit.
Zwart'achtig (*zweemende naar zwart*), bn.: — *haar, —e wolken*; —**blaar** (*zwarte koe met witten kop of witte bles*), v. —blaren; —**blauw** (*donkerblauw*), bn.: — *laken*; *dit gepolijst ijzer is* —; —**bloem** (plantk. *biesplant met zwarte bloemen*), v. —en; —**bont** (*wit met zwarte vlekken*), bn.: *een —e koe, een — kalf*; —**bruin** (*donkerbruin*), bn.: *een — paard, een —e jas*; —**dag** (R.-K. *dag, waarop alle gebruik van vleesch, zuivel en eieren verboden was*, nl. *Goede Vrijdag*), m. —en.
Zwar'te (*neger, negerin*), m. of v. zwarten: *de blanken en de —n*; *het land der —n*, Afrika; verg. Bruinen en Gelen.
Zwar'te dood, m. gmv.; zie Zwart.
Zwar'te kunst (1 *tooverij, omgang met booze geesten, nigromantie*; 2 *etskunst*), v. gmv.: 1 *een toovenaar, ervaren in de* —; 2 *bij de* — wordt de gladde plaat gelijkmatig gekorreld, d.i. ruw gemaakt; waar lichtpartijen noodig zijn, worden de oneffenheden weer afgeschaafd; aan deze gepolijste vlakken en vlakjes deelt zich de drukinkt niet mede, terwijl hij zich vasthecht aan het ruwe gedeelte, zoodat het

zwart overheerschend wordt op d. afdruk.
Zwar'ten (*zwart maken, zwart verven*), zwartte, heeft gezwart. w. i. g.
Zwartepie'ten (*zeker kaartspel spelen met schoppenboer als piet*), zwartepiette, heeft gezwartepiet.
Zwartgal'lig (*zwaarmoedig, droefgeestig, melancholiek*), bn.; —er, —st: *e. — man.*
Zwart'geel (*donkergeel*), bn.; —**gerokt** (*een zwarten rok aanhebbende*), bn.: *—e kellners*; —**gevlekt** (*wit met zwarte vlekken*), bn.: *een —e hond*, met zwarte spikkels, op witten grond; —**groen** (*diep donkergroen*), bn.: *een —e japon, een — blad*; —**ha'rig 1** (*met zwarte haren*), bn.: *een neger is —, een —e hond*; **2** —**ha'rige** (*persoon met zwarte haren*), m. en v. —n; —**igheid** (*iets vuils of zwarts*), v. gmv.: *er zit — op je boordje*; —**je** (*meisje met zwarte haren*), o. —s; —**koorn, —koren** (*onkruid in de tarwe*), o. gmv.: de wilde weit of dolik behoort tot het —; —**kop** (**1** *iem. met zwart haar*), m. en v. —koppen; **2** (*een soort van grasmusch*), m. —koppen; —**kopje** (*bastaardnachtegaal met zwarten kop*), o. —s; —**kopmees** (*in ons land weinig voorkomende zwerfvogel*), v. —meezen; —**kopnonnetje** (*zangvogel in Zuid-Afrika*), o. —s; —**krijt** (*zwart teekenkrijt*), o. gmv.: *die knaap teekent met —*; —**krijtteekening,** v. —en; —**lakensch** (*van zwart laken*), bn.: *een —e jas, een — pak*; —**making**(*lastering*), v. gmv.: *de — van die partij*, het in-minachting-brengen; *de — v. e. ambtenaar*, bekladding; —**oog**(*kind met zwarte oogen*), m. en v. -en.
Zwart'oogig (*met zwarte oogen*), bn.: *een — kind*; —**rood** (*diep donkerrood*), bn.: *e. haan met —en kam.*
Zwart'sel (*middel om zwart te maken, roet van harsrijk hout*), o. gmv.: *zij poetst het fornuis met olie en —*, poeder, uit verbrand dennenhout en roet verkregen; —**selen** (*met zwartsel insmeren*), zwartselde, heeft gezwartseld: *een kachel —*; —**selkwast,** m. —en; —**selpot,** m. —potten.
Zwart'staart (*zekere visch*), m. —en; —**vaal** (*donkervaal*), bn.: *e. — paard*; —**verven** (*weefsels in de zwartkuip doen, doortrekken met zwarte verf*), zwartverfde, heeft —geverfd; —**verver,** m. —s; —**ververij** (*werkplaats of het werk zelf*), v. —en; —**voeten** (*bijna uitgestorven Indianenstam in N.-Amerika*), m. mv.; —**vos** (*donkergeel paard*), m. —vossen; —**zijden,** bn.: *zij droeg een — japon*, van zwarte zijde; *een — schortje*; —**zucht** (geneesk. *ernstige graad van geelzucht*), v. gmv.; —**zuur** (O.-I. *ganzepeper*, d.i. *gans als hazepeper bereid*; *nagemaakte schildpadsoep*), o. gmv.
Zwa'telen 1 (*zacht ruischen, suizen*), zwatelde, heeft gezwateld: *de bladeren der boomen — in den avondwind*; **2** zn. o.: *het — van stemmen*, b.v. *in een feestzaal.*
Zwa'vel (*een licht ontvlambare, geelachtige broze delfstof, die in gedegen toestand in vulkanische streken* b.v. *op Sicilië wordt gevonden*), v. gmv.: — heeft een vuilgele kleur en brandt met blauwe vlam; —**aarde** (*zwavelhoudende aarde*), v. gmv.; —**achtig** (*gelijkende op zwavel*), bn.: *een —e lucht*, riekende naar zwavel; —**bad** (*bad van zwavelwater*), o. —baden; —**bloem** (*bloem of poeder van zwavel*), v. gmv.; —**bron** (*bron van zwavelig water*), v. —bronnen: *te Bentheim is een —*; —**damp** (*damp van brandende zwavel*), m. —en.
Zwa'velen (*met zwaveldamp bewerken*), zwavelde, heeft gezwaveld: *e. strooien hoed —*, hem reinigen boven zwaveldamp; *den wijn —*, nl. het wijnvat met zwaveldamp vullen en doortrek'ken; *een ziekekamer —*, ontsmetten; —**ing** (*het zwavelen*), v. —en.
Zwa'velerts (*mijnzwavel*), o.; —**ether** (*alcohol met zwavelzuur*), m. gmv.; —**geel** (*vuilgeel, geel als zwavel*), bn.; —**geest** (*zwavelwaterstof*), m. gmv.; —**groef** (—*mijn*), v. —groeven; —**houdend** (—*bevattend*), bn.: *—e ertsen, —e gesteenten*; —**hut** (*hut, waarin men zwavel smelt*), v. —hutten.
Zwa'velig (*zwavelachtig*), bn. en bw.: *e. —e damp; het ruikt hier —*, naar brandende zwavel; —**zuur** (scheik. *e. kleurloos gas met verstikkenden reuk, ontstaan door verbranding van zwaveldamp in zuurstof*), o. gmv.
Zwa'velkies (*ijzerkies*), o.; zie Kies; —**lucht** (*lucht, die zwaveldamp bevat*), v. gmv.; —**stok** (*dun houtje of hennepspaantje, aan weerszijden in gesmolten zwavel gedoopt*), m. —stokken, vero.; —**tje** (*zwavelstokje*), o. —s: *geef mij een —*, thans Lucifer; —**waterstof** (scheik. *verbinding van zwavel met waterstof, vormt een kleurloos en vergiftig gas*), v. gmv.; —**zuur** (scheik. *verbinding van één deel zwavel met drie deelen zuurstof en waterstof*), o. gmv.
Zweed (*bewoner v. Zweden*), m. Zweden.
Zweedsch 1 (*van, uit, in; als van, eigen aan Zweden*), bn.: *het —e volk, — ijzer*, smeedijzer van bijzondere kwaliteit uit Zweden; *de —e kleederdracht, de —e gymnastiek, —e lucifers, —e volksfeesten*; **2** (*de Zweedsche taal*), o. gmv.
Zweef'rek (*trapees der turners*), o. —rekken; —**vlucht** (*het met uitgeschakelden motor zwevend dalen van vliegtuigen*; *glijvlucht*), v. —en.
Zweem (*lichte schijn*), m. gmv.; fig. *een — van ironie, een — van schuld, een — van toorn*; *geen — van berouw*, d.i. schijntje, bewijs; —**pje,** o. —s: *geen — van ijverzucht*, bewijsje; *geen — van koorts.*
Zwee'men (*min of meer gelijken op, overeenkomen met*), zweemde, heeft gezweemd: *dat zweemt naar bedrog; dat zweemt naar het blauw*; —**sel** (*schijnsel, zweem*), o. gmv.
Zweep (*stok met gevlochten snoer of koord aan d. top*), v. zweepen: zegsw. *de — er op leggen*, de paarden lange haver geven; *hij kent het klappen van de —*, is volkomen v. eenige taak op de hoogte; *met de — er achter zitten*, voortjagen; spreekw. *Een oudvoerman hoort nog gaarne het klappen van de —*, zie Voerman.
Zwee'pen (*met de zweep slaan*), zweepte, heeft gezweept: *een paard —, een drijftol —*; fig. *de orkaan zweept de wolken*, jaagt wild vooruit; *de wind zweept de baren*; —**koker** (*koker voor de rijzweep*), m. —s; —**slag** (*slag met de zweep*), m. —slagen.
Zweer (*ettergezwel, abces*), v. zweren: *de —*

is rijp; —**tje** (*kleine zweer*; *puistje*), o. zweertjes.

Zweet (1 *huidvocht*; 2 jagerstaal: *bloed*), o. gmv.: 1 *druppels* —; zegsw. *een —je aan iets halen*, zich daarover erg inspannen; *in het — uws aanschijns*, d.i. zwoegende, Bijbel, Gen. 3 : 19; *het koude — brak haar uit van angst*, eig. doodszweet; 2 *het — van een haas*; —**bad** (*zeer warm bad in een sterk verwarmde kamer, om de huidporiën te openen*), o. —baden; —**doek** (Bijbel. *doek, die over het hoofd v. Jezus in het graf lag*), m. —en; —**drank** (geneesk. *zweetdrijvend middel*), m. —en; —**drijvend** (*het zweeten bevorderend, het zweet doende uitbreken*), bn.: *een — middel*; —**druppel** (*kraaltje zweet uit een huidporie*), m. —s; —**en** (*zweet uitwasemen*), zweette, heeft gezweet: *hij werkt, dat hij zweet; dat paard zweet erg*; fig. *nieuwe muren* —, slaan vocht uit; jagerst. *het haas heeft erg gezweet*, gebloed; zegsw. *water en bloed* —, doodsbenauwd zijn, doodelijk in d. angst zitten; —**erig** (*klam of vochtig v. zweet*), bn.: —*e handen*; jagerst. *bloederig v. wild*; —**erigheid** (*het zweeterig-zijn*), v. gmv.; —**je**, o., zie Zweet 1; —**kamertje** (*een soort van zweetbad*; scherts. *wachtkamertje voor studenten, die examen gaan doen, of den uitslag afwachten, terwijl de professoren over hen beraadslagen*), o. -kamertjes; —**koorts** (*koorts, die met sterk zweeten gepaard gaat*), v. —en; —**kuur** (*geneeswijze, door middel van zweetbaden*), v. —kuren; —**middel** (*zweetdrijvend middel*), o. —en: *aftreksel v. vlier en kamillen is een* —; —**poeder**, —**poeier 1** (*stofnaam*), o. gmv., **2** (*het fijngestampt geneesmiddel*), v. —s; —**vos** (*vospaard met witte manen en witten staart*), m. —vossen; —**ziekte** (*doodelijke ziekte, waarbij de lijder sterk zweet*), v. gmv.

Zwei (timm. *beweegbare winkelhaak*), v. —en; zie Zwaaihaak.

Zwe'len (*gemaaid gras tot hooi bewerken, het uitgespreide en gedroogde hooigras met e. gaffel omkeeren of bijeenharken tot rooken*), zweelde, heeft gezweeld; —**er** (*hooier*), m. —s.

Zwelg (*het zwelgen*), m. gmv.: *a. d.* — *zijn*.

Zwel'gen (*slokken, onmatig eten of drinken*), zwolg, heeft gezwolgen; —**er** (*brasser, slampamper*), m. —s; —**erij'** (*slemperij*), v. —en; —**partij** (*brasserij*), v. —en.

Zwel'len (*uit- of opzetten, dikker worden, bol gaan staan*), zwol, is gezwollen: *de knoppen der boomen beginnen te* —; *de zeilen* —, zetten zich op; fig. *mijn hart zal* — *v. vreugde*, d.i. popelen, erg kloppen; —**ling** (*het zwellen*; *gezwel, opzetting*), v. —en.

Zwem'bad (O.-I. *zwembassin*), o. —baden; —**bassin** (*bassin of kom, om in te zwemmen*), o. —s; —**blaas** (*blaasvormig orgaan in 't lichaam van vele visschen*; ook: *met lucht gevulde blaas voor een leerling-zwemmer, om er op te drijven*), v. —blazen; —**boei** (*drijvende, geankerde boei*), v. —en; —**broek** (*tricot-broekje voor een zwemmer*), v. —en; —**buis** (*zwemvest van kurk*), o. —buizen; —**gordel** (*kurken band of gordel om op te drijven*), m. —s: *in elke hut dier zeeboot liggen eenige —s*; —**inrichting** (*gelegenheid tot zwemmen, zwembassin*), v. —en; —**kunst** (*kunst, vaardigheid van te zwemmen*), v. gmv.

Zwem'men (1 *zich in of op 't water of een andere vloeistof zwevende of drijvende houdende en zich voort bewegen*; 2 *drijven*: *geheel vol zijn van*; 3 *drijven*: *geheel omgeven zijn van*), zwom, heeft en is gezwommen: 1 *de visschen — in 't water*; *de eenden — op 't water*; *hij kan over de rivier* —; 2 *de vloer zwom van wijn*; 3 *hij lag in zijn bloed te* —; *in weelde* —, zich baden; zegsw. *iets laten* —, laten loopen, zijn aandacht er niet meer aan wijden.

Zwem'mer (*iem., die kan zwemmen*; *iem., die zwemt*), m. —s.

Zwem'merig, bn.: *de bleeke Amelie met groote, groenachtige —e oogen* (C. O.), d.i. groot, flauw, zonder uitdrukking.

Zwem'plaats (*plaats, waar men kan en mag zwemmen*), v. —en; —**poot** (*gevliesde en geschubde poot v. e. zwemvogel*), m. —en; —**school** (*inrichting tot het leeren-zwemmen*), v. —scholen; —**steen** (*een poreuze, zeer lichte bouwsteen, gemaakt v. puimsteen en kalk*), m. —en; —**toestel** (*tuig of gereedschap*: *gordel, om op te leeren zwemmen of om op te zwemmen*), o. —len; —**vest** (*-buis*), o. —en, zie Scaphander; —**vlies** (*vlies tusschen de teenen der watervogels*; *ook bij sommige platvoetige dieren en bij amphibiën, als kikvorschen enz. voorkomend*), o. —vliezen; —**voeters** (*dieren, die vliezen tusschen de teenen hebben, om mee te zwemmen*), m. mv.; —**vogel** (dierk. *vogel met zwempooten*), m. —s: *talingen, eenden, ganzen, zwanen zijn —s*; —**wedstrijd** (*wedstrijd in het zwemmen*), m. —en.

Zwen'del (*zwendelarij*), m. gmv.

Zwen'delaar (*bedrieger, oplichter*), m. —s; —**laarster** (*bedriegster*), v. —s.

Zwendelarij' (*bedrog*; *oplichterij*), v. —en.

Zwen'delen (*oneerlijk zijn in den handel, oplichten, bedriegen*), —de, heeft gezwendeld.

Zwen'gel (*wiek v. e. windmolen, arm van e. pomp*; ook: *wip van een put*), m. —s.

Zwen'gelen, zie Zwingelen.

Zwenk (*draai, keer, omkeering, zwaai, wending*), m. —en: *ik zag hem met e.* —, oogwenk; fig. *ik ben er in e.* —, ommezien.

Zwen'ken (*wenden, omwenden, draaien, keeren*), zwenkte, heeft en is gezwenkt: *de troepen zijn geoefend in het* —.

Zwenk'gras (plantk. *e. plantje, op zanden heigrond en in de duinen voorkomend*), o. gmv.: *er zijn in ons land negen soorten van* —.

Zwen'king (mil. *draai, keer, wending*), v. —en; verg. Evolutie.

I. Zwe'ren (*bij eede beloven of bevestigen*), zwoer, heeft gezworen: *trouw — aan Vaderland en Koning*; *valschelijk* —, d.i. een meineed doen; *men zou* —, *dat hij het was*, men ziet hoegenaamd geen verschil.

II. Zwe'ren (*tot e. zweer worden*), zwoor, heeft gezworen: *de wonde gaat* —, bij overdracht: *een —de vinger*.

Zwerf'blok (*e. der verspreide stukken noorsche steen in diluviale gronden*), o. —blokken: de —blokken zijn in voorhistorischen tijd door gletschers aangevoerd, zie

E r r a t i s c h ; —**ster** (*zwervende vrouw, landloopster*), v. —s: —**tocht** (*zwervende reis*), m. —en : *Haafners —tochten door de binnenlanden van Ceilon* (in 1782); —**vogel** (dierk. *vogel, die niet in een bepaalde streek blijft, zonder daarom trekvogel te zijn*), m. —s, verg. S t a n d v o g e l.

Zwerf'ziek (*rusteloos zwervend, liefst veranderend*), bn.: *een —e dienstbode.*

Zwerk (*donkere, drijvende wolken*), o.gmv.; fig. *de hemel, het uitspansel : het bonte —* (Staring) ; *het blauwe —.*

Zwerm (*ongeregelde, gonzende menigte*), m. —en: *een — bijen, een — sprinkhanen.*

Zwer'men (*in e. zwerm vliegen*). zwermden, hebben gezwermd : *de bijen gaan —*, in massa uit een korf wegvliegen; *de soldaten gingen — op 't platteland*, rondloopen, zwerven.

Zwer'mer (*een stukje vuurwerk; landlooper*), m. —s.

Zwerm'tijd (*tijd, dat de bijen zwermen*), m. gmv.

Zwer'veling (*iem., die geen vaste woonplaats heeft, maar rondzwerft*), m. en v. —en, voor het vr. ook —**e** : *zij is een arme —e* ; —**ven** (*omdolen, ronddolen, rondtrekken*), zwierf, heeft gezworven : *in vreemde landen —; op zee —; —de honden; —de volken*, nomaden ; —**vend** (*dolend*), bn.: *een — leven leiden*, geen vaste woonplaats hebben.

Zwer'ver (*iem., die ronddoolt ; landlooper*), m. —s ; zie Z w e r f s t e r.

Zwet'sen (*grootspreken, pochen, snoeven, opsnijden*), zwetste, heeft gezwetst ; —**er** (*bluffer*), m. —s; —**erij'** (*bluferij, pocherij*), v. —en; **zwets'ster** (*vr. zwetser*), v.-s.

Zwe've (*stijgen noch dalen; drijvend, zacht bewegen*), zweefde, heeft gezweefd : *de wolken —; de ooievaar kan — op zijn vleugels ; een —de gang* ; fig. *dat zweeft mij voor den geest*, hangt ; *tusschen hoop en vrees —*, dobberen ; *dat gevaar zweeft hem boven 't hoofd ; Gods geest zweefde op de wateren*, bewoog zich zwevend, Gen. 1 : 2 ; —**vend** (*schommelend, hangend*), bn.: *werken aan het — rek of 't zweefrek, aan de —e trapees* (gymnastiek) ; fig. *—e geschillen*, hangende.

Zwe'zerik (*klierachtig borstdeel van kalveren*), m. zwezeriken, ook : *kalfs—.*

Zwich'ten (1 scheepst. *de zeilen of touwen inhalen, oprollen* ; 2 *toegeven, wijken*), zwichtte, heeft (bet. 1) en is (bet. 1 en 2) gezwicht : 1 *de touwen —*; 2 *— voor de overmacht*, moeten onderdoen.

Zwicht'lijn (scheepst. *lijn, om de fok of andere zeilen bij stormweer in te korten*), v.-en.

Zwiep 1 (*zweep*), v. —en, ; *de — over de paarden leggen*, gew.; **2** (*lange en magere persoon*), m. —en : *die onverdraaglijke lange —* (C. O.).

Zwie'pen (*veerkrachtig doorbuigen en weer op- of terugspringen*), zwiepte, heeft gezwiept : *de mast zwiepte in den storm, jonge boomen kunnen —; het riet zwiept bij harden wind*; —**end** (*veerkrachtig buigend*), bn.: *—e populieren* ; —**ing** (*overbuiging*), v. —en.

Zwier (1 *draai zwaai ; het zwieren* ; 2 *tooi, opschik, pronk, gratie*), m. gmv. : 1 *aan den zwier zijn* ; 2 *met edelen —*, bevalligheid ; verg. E l e g a n t i e ; —**bol** (*losbol, vroolijke Frans*), m. —bollen ; —**bollen** (*ongeregeld leven of al te veel uitgaan*), hij zwierbolde, heeft gezwierbold.

Zwie'ren (1 *vlug ronddraaien, zwaaiend bewegen* ; 2 *pret maken ; aan den zwier zijn*), zwierde, heeft gezwierd : 1 *de dansers — door de zaal*: 2 *zij hebben den geheelen nacht door gezwierd.*

Zwie'rig (eig. *met zwier : netjes, elegant, bevallig*), bn. en bw.; —er, —st : *een —e gang, een —e kleederdracht ; een —e stijl*, bloemrijk, opgesmukt ; —**heid** (*losheid, bevalligheid*), v. gmv.; —**jes** (*min of meer elegant, opgeschikt*), bw.

Zwij'gen (*niet spreken, zijn stem niet laten hooren*), zweeg, heeft gezwegen : *over iets —; — als het graf*, geen woord uiten ; —*de angst; laten wij daarover —*, niet handelen; zegsw. *die zwijgt, stemt toe*, wie tegen een voorstel geen bezwaar inbrengt keurt het, goed ; *een batterij tot — brengen*, het vuur er van doen ophouden ; spreekw. *Spreken is zilver, — is goud*, zie S p r e k e n.

Zwij'ger (*iem., die zwijgt ; iem., die weinig spreekt*), m. —s: *een verstokt —; er is geen spreker, die een — kan verbeteren*, het is beter te zwijgen dan te spreken ; De Zwijger, gesch. Willem I, prins van Oranje (1533—1584) ; *huislijk zielsverdriet, zelfs voor geen — meer verzwijgbaar* (Da Costa) ; —**ster,** v. —s.

Zwijg'teeken (muz. *pauze-teeken*), o. —s.

Zwijg'zaam (Z.-Ned. *zelden sprekende*), bn. : *de —zame Arabier.*

Zwijm (*flauwte*), v. gmv.: *in — vallen*, in onmacht vallen; *in — liggen*, bewusteloos neerliggen ; zie B e z w i j m i n g.

Zwij'mel (*duizeling*; fig. *roes*), m. gmv.: *in den — der vermaken*, bedwelming; —**beker** (fig. *beker v. d. wellust*), m. —s; —**drank** (*drank, die doet zwijmen, die de bezinning doet verliezen*), m. —en; —**dronken** (*zoo duizelig, alsof men dronken ware*), bn ; —**en** (*duizelig worden, in onmacht vallen*), zwijmelde, heeft gezwijmeld ; —**ing** (*duizeling*), v. —en ; —**geest** (*roes, bedwelming door opwinding*), m. gmv.: *de — der revolutie* ; —**kelk** (*beker met zwijmeldrank*), m. —en; —**roes** (*vreugderoes*), m. gmv.: *in den — der wereldsche vermaken.*

Zwij'men (*bezwijmen, in zwijm vallen*), zwijmde, heeft gezwijmd : *balsemige luchten, waar dartle nachtegalen in — van vermaak* (Bild.) ; w. l. g.

Zwijn (1 *varken* ; 2 *liederlijk mensch* ; 3 Barg. *rijwiel, fiets* ; 4 *een bof*, inz. *bij 't biljartspel*), o. zwijnen ; 1 verg. E v e r of E v e r z w i j n ; 2 *hij is een —* ; 3 *een nieuw —* ; 4 *hij heeft altijd —*, zie L i c h t m i s, L o s b o l, D o o r d r a a i e r, P i e r e w a a i e r, R i n k e l r o o i e r, Z w i e r b o l, alsmede P a r e l; —**achtig** (*als een zwijn, liederlijk*), bn. en bw.: *zich — aanstellen.*

Zwijn'egel (*stekelvarken onzer wouden*), m. —egels, gew. meestal : E g e l ; fig. *een — v. e. vent*, een hoogst morsig of zedeloos mensch.

Zwij'nen (*slecht leven, een vuil, liederlijk leven leiden*), zwijnde, heeft gezwijnd.

Zwij'nenaard (*aard van een zwijn* ; fig. *lie-*

derlijke aard), m. gmv.; —**boel** (*een vuile, smerige boel*), m. gmv.; —**distel** (*gouddistel*), v. —s; —**hoeder** (—*oppasser*), m. —s; —**hoedster** (—*wachtster*), v. —s; —**hok** (*varkenskot*), o. —ken; —**jacht** (*jacht op evers*; Bar. *het stelen van fietsen*), v. —en; —**jongen** (*knecht, hoeder van zwijnen*), m. —s; —**kot** (*varkenshok*), o. —ten; —**stal** (*stal voor zwijnen*), m. —len; —**trog** (*vakensvreetbak*), m. —gen.

Zwij'nenvleesch (nl. *v. varkens*); **zwij'ne'vleesch** (nl. *v. één varken*), o. gmv.

Zwijnerij' (*vuiligheid*; *vuil bedrijf*; *vuile vieze taal*), v. —en: *allerlei —en vertellen.*

Zwijn'jak (volkst. *liederlijk mensch*), m. —ken.

Zwijns'hoofd (*kop van een ever*), o. —en; ook: —**kop**, m. —pen.

Zwijn'tje (*jong varken, speenvarken*; fig. *liederlijk persoon*; Barg. *fiets, rijwiel*), o. —s: *het is een —!*; —**sjager** (Barg. *fietsendief*), m. —s.

I. Zwik (*houten pin in het luchtgat v. e. vat*; scheepst. *wrijfhout*; *schuine kant aan de punt van een hoefnagel: lange, dunne twijg*), m. zwikken.

II. Zwik (*zwikking of verstuiking*), m.gmv.

III. Zwik, zwik'kie (mil. *ransel*, ook *ezel* geheeten), v. zwikkies.

Zwik'boor (*timmergereedschap*: *groote boor met dwarskruk*), v. —boren, verg. Avegaar; —**gat** (*tapgat van een vat*), o. —gaten; —**hout** (scheepst. *zwik, wrijfhout*), o. —en; —**je** (*pennetje*), o. zwikjes.

Zwik'ken (*knakken, omslaan, de lendenen breken*), zwikte, heeft en het is gezwikt; *mijn voet zwikte*, sloeg om; *zij liet het kind —*, d. i. achteroverslaan, de lendenen breken; —**king** (*het zwikken*), v. —en.

Zwik'stelling (*gaanderij of omloop om een windmolen*), v. —en.

Zwil (gewest. *voor eelt*), o.; —**wratten** (*eeltplekken a.d. pooten v. paard en ezel*), v. mv.

Zwilk (*tweedradig weefsel, e. soort v. tijk*), o.

Zwil'ken (*v. zwilk*), bn.: *e. — tafelkleed.*

Zwin (eig. *waterloop, beek, die het water afvoert naar een grooteren stroom*; thans eigennaam: *voormalige zeeboezem in Zeeuwsch-Vlaanderen, die zich tot Brugge uitstrekte, in 1373 na langdurige verzanding ingedijkt*), o.

Zwin'del (*bedrog, duizeling*), m. gmv.; zie Zwendel.

Zwin'delen (*duizelig worden*), zwindelde, heeft gezwindeld: *alles zwindelde mij voor de oogen*, draaide, duizelde; verg. Zwirrelen.

Zwing (litteraire taal en Z.-Ned. *vleugel van een vogel, vlerk, wiek*), v. —en.

Zwin'gel (*braakstok voor het vlas*), m. —s; —**aar** (*vlasbraker*), m. —s; —**bord** (*plank, om er op te zwingelen*), o. —en.

Zwin'gelen (vlasbewerking: *de houtachtige deelen of pellen v. d. vlasstengel verwijderen door middel van zwingelplank, —mes of —machine*), zwingelde, heeft gezwingeld: na het — komt het hekelen, zie ald.; —**keet** (*werkplaats van den zwingelaar*), v. —keten; —**kooi** (—*keet*), v. —en; —**molen** (*ijzeren wiel met dunne, scherpe plankjes, om het vlas te zwingelen*), m. —s; —**plank** (—*bord*), v. —en; —**spaan** (*zwingel-braakstok*), v. —spanen, ook: —**stok**, m. —stokken.

Zwir'relen (*met snelle bewegingen omdraaien*), zwirrelde, heeft gezwirreld: *de zwaluwen — om mij heen*, snel zwieren; *alles zwirrelde mij voor de oogen bij de snelle vaart.*

Zwit'ser (*man uit Zwitserland*), m. —s: zegsw. *geen geld, geen —s*, die niet betaalt, krijgt geen huursoldaten, fig geen waar.

Zwit'serland (aardr. *republiek der Zwitsers*), o.: — ligt tusschen Frankrijk, Italië, Tyrol en Baden.

Zwit'sersch 1 (*van, in, uit*; *als van*; *eigen aan*; *betrekking hebbende op Zwitserland*), bn.; *de —e kantons, de —e Alpen*; —*e kaas*, een soort van harde kaas, verg. Gruyèrekaas; *de —e kleederdracht, de —e vrijheidsoorlog*; verg. Zweedsch; **2** —**e** (*Zwitsersche vrouw*), v. —n.

Zwoe'gen (eig. *zuchten, steunend ademen, hijgen*; fig. *zwaren arbeid verrichten, zich afmatten, afjakkeren*), zwoegde, heeft gezwoegd; —**er** (*tobber, slover*), m. —s.

Zwoel (*drukkend warm, broeiend benauwd*), bn.; —er, —st: *een —e dag, een —e lucht*, benauwend; —**heid** (*drukkende warmte of temperatuur*), v. gmv.

Zwoerd (*afgeschrabde huid van een varken, spekhuid*), o. —en, ook, Zwoord.

BIJLAGEN.

I. TITELS EN PREDICATEN.

De Koningin en de Koningin-Moeder : *Hare Majesteit.*
Prins of Prinses van het Koninklijk Huis : *Zijne of Hare Koninklijke Hoogheid.*
Prins of Prinses : *Zijne of Hare Hoogheid.*
Graaf of Gravin : *Hooggeboren Heer of Hooggeboren Vrouwe.*
Baron, Jonkheer of Ridder : *Hoogwelgeboren Heer.*
Barones, ook de vrouw van een Jonkheer : *Hoogwelgeboren Vrouwe.*
Dochter van een graaf : *Hooggeboren Jonkvrouwe.*
Dochter van een baron, jonkheer of ridder : *Hoogwelgeboren Jonkvrouwe.*
Adellijke weduwe : *Mevrouw de Douairière.*
Niet-adellijke personen uit den deftigen stand : *Weledelgeboren Heer, Mevrouw.*
Middelstand : *Weledele Heer, Mevrouw.*
Kleine burgerstand : *De Heer, Mejuffrouw.*
Ongehuwde dame, niet van adel : *Mejuffrouw, Juffrouw.*
Personen uit den werkenden stand : *Naam van den Man, Naam van de Vrouw.*

OPMERKINGEN. 1. Deze titels op adressen, b.v. : *Aan Hare Majesteit Wilhelmina, Koningin der Nederlanden* ; *Aan Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Hendrik der Nederlanden* ; *Aan den Hooggeboren Heer Adolf Graaf van Rechteren* ; *Aan de Hooggeboren Vrouwe Barones van Lamsweerde enz.*

2. In geschriften, gericht aan H. M. de Koningin, schrijft men als hoofd of aanspreking : *Mevrouw.* In den samenhang van het geschrift : *Uwe Majesteit of Hoogstdezelve.* Na het geschrift geëindigd te hebben, herhaalt men de aanspreking en sluit : *Van uwe Majesteit de zeer gehoorzame dienaar en getrouwe onderdaan* ; adres : *Aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden.* Aan Prinsen of Prinsessen van den bloede is het adres : *Aan Zijne of Hare Koninklijke Hoogheid den Prins of de Prinses* ; in den samenhang van het geschrift : *Uwe Koninklijke Hoogheid* ; aan het slot : *Van uwe Koninklijke Hoogheid de gehoorzame en onderdanige dienaar,* bij het toespreken ook wel eenvoudig : *Prins* of *Prinses* ; verder vindt men dit in verband met het bovengegevene vanzelf ; bij *graven* en *baronnen* (in het spreken) : *Mijnheer de Graaf, Mijnheer de Baron, Mevrouw de Barones.* Bij *Jonkheer* te beginnen is het (bij het spreken) : *Mijnheer* en *Mevrouw,* echter *Freule* voor jonkvrouw ; *Juffrouw, Mejuffrouw* voor een niet-adellijke, ongehuwde dame enz.

a. De titel van *Excellentie* wordt gegeven aan :

Ministers in functie, Ministers van Staat, diplomaten met rang van Buitengewoon Gezant; Gouverneurs-generaal in Ned-Indië ; Vlagofficieren, nl. den Admiraal en Vice-admiraal ; Opperofficieren bij de landmacht, nl. den Generaal en Luitenant-generaal; verder aan de Groot-Officieren van het Koninklijk Huis, als :

Grootmeester, Opperhofmaarschalk, Opperceremoniemeester, Opperkamerheer, Opperstalmeester en Opperjagermeester.

OPMERKING. De aanspreektitel is : *Uwe Excellentie* ; adres : *Aan Zijne Excellentie den Minister van ....*

b. De titel *Hoogedelgestreng* is die van :

Leden van den Raad van State, Leden van de Rekenkamer, oud-Ministers, Hoofdambtenaren, b.v. Referendaris tot en met den rang van Secretaris-generaal; bij de

zeemacht alle Hoofdofficieren van en met den rang van Kapitein-luitenant-ter-zee tot en met den rang van Schout-bij-nacht ; bij de landmacht alle Hoofdofficieren van en met den rang van Majoor tot en met den rang van Generaal-majoor; Comissarissen der Koningin (soms : *Excellentie*), Gouverneurs, Residenten en Assistent-residenten in Ned.-Oost-Indië : in 't algemeen van hooggeplaatste staatsambtenaren, voorzitters of leden der Hooge Colleges van Staat, al of niet meer in functie.

OPMERKING. De aanspreektitel is : *Mijnheer* (al of niet gevolgd door den naam hunner waardigheid of betrekking), b.v. *Mijnheer de Referendaris, Mijnheer de Commissaris enz.*, en bij de militairen hun rangtitel zonder meer, b.v. *Majoor, Kolonel enz.*; als slot van brieven enz. : *Van U Hoogedelgestrenge de onderdanige dienaar* ; aan 't hoofd van brieven : *Hoogedelgestrenge Heer.*

c. Het predicaat *Weledelgestreng* is dat van :

Inspecteurs, Griffiers der Staten, der Kamers enz., Advocaten, Procureurs, Schoolopzieners, Notarissen, Ingenieurs, Controleurs, ook in N.-O.-I. ; Commiezen en Adjunct-Commiezen der ministeriën en der provinciale griffies ; Ridders in eenige orde ; de subalterne Officieren van de zee- en de landmacht.

OPMERKING. Voor den aanspreektitel, zie boven.

d. Het predicaat van Burgemeesters van groote steden is *Hoogedelachtbare Heer*; dat van overige Burgemeesters *Edelachtbare Heer*, of thans ook wel *Weledelgestrenge Heer* ; deze beide laatste predicaten gelden ook voor Wethouders en leden van den Raad; dat van een lid der *Eerste-Kamer* of der *Tweede-Kamer* is *Hoogedelgestrenge Heer*, dat van een lid der Provinciale Staten of van Gedeputeerde Staten is *Weledelgestrenge Heer*, ofschoon deze titels bij de Grondwet van 1848 zijn afgeschaft en de titel eenvoudig is : *Mijnheer.*

e. Wat de *rechterlijke macht* betreft, het volgende :

Leden van den Hoogen Raad : *Edelhoogachtbare Heer.*
Raadsheeren der Gerechtshoven : *Edelgrootachtbare Heer.*
Rechters der Rechtbanken : *Edelachtbare Heer.*
Kantonrechters : *Edelachtbare Heer.*
Griffiers, Officieren en Substituut-Officieren, Rechters-Commissarissen enz. : *Edelachtbare Heer.*

f. Wat de *Hoogescholen* en *andere scholen* betreft, dit :

Curatoren eener Hoogeschool : *Edelgrootachtbare Heer.*
Hoogleeraren : *Hooggeleerde Heer.*
Doctoren (wetenschapp. titel) : *Zeergeleerde Heer*, ook, *Weledelzeergeleerde Heer.*
Artsen (zonder doctorstitel) : *Weledelgeboren Heer.*
Curatoren van een gymnasium, leden der commissies van toezicht op Middelbaar of Lager onderwijs : *Weledelgestrenge Heer.*
Leeraren : *Weledelgeleerde Heer.*
Studenten aan een Universiteit : *Weledelgeboren Heer.*
Onderwijzers : *Weledele Heer.*

OPMERKING. Ook in de laatstbehandelde gevallen bezigt men als aanspreektitel meestal *Mijnheer*, gevolgd door den ambtstitel : *Mijnheer de Burgemeester, Mijnheer de Wethouder, Mijnheer de President* (van een rechtscollege); van Hoogleeraren: *Professor* ; van geneesheeren en artsen : *Mijnheer* of *Dokter* ; overigens *Mijnheer* (zonder meer).

g. Wat de *Hervormde* kerk aangaat, het volgende :

Predikanten (met doctors-titel) : *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer.*
Predikanten (zonder doctorstitel) : *Weleerwaarde Heer.*
Leden der Synode : *Hoogeerwaarde Heer.*

h. Wat de *Israëlietische* kerk betreft, dit :

Opperrabbijn : *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer.*
Rabbijn of Rabbinale assessor : *Weleerwaarde Heer.*
Isr. onderwijzer, voorzanger, koster : *Eerwaarde Heer.*

i. Wat de *Roomsch-Katholieke* geestelijkheid aangaat, dit :

Aan den *Paus*, adres : *Aan Zijne Heiligheid den Paus*; aanspreektitel : *Allerheiligste Vader* ; in den brief : *Uwe Heiligheid* ; onderschrift : van (Roomsch-Katholieken) : *Van Uwe Heiligheid de met de meeste getrouwheid verknochte zoon* ; (van niet-Roomsch-Katholieken) : *Van Uwe Heiligheid de onderdanige dienaar.*

Aan een *Kardinaal*, adres : *Zijne Eminentie* ; aanspreektitel : *Uwe Eminentie.*

Aan een *Aartsbisschop* of *Bisschop*, adres : *Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid* of *Monseigneur* ; aanspreektitel : *Monseigneur.*

Aan *Eereprelaten*, adres : *Hoogeerwaarde Heer* ; aanspreektitel : *Monseigneur.*

Aan een *Gemijterden abt*, adres : *Zijne Hoogwaardigheid* ; aanspreektitel : *Monseigneur* of *Hoogeerwaarde Heer.*

Aan een *Kanunnik* van een kapittel : *Hoogeerwaarde Heer* ; aanspreektitel : *Monseigneur.*

Aan *Professoren* van een Groot-Seminarie : *Zeereerwaarde Hooggeleerde Heer* ; zijn ze tevens kanunnik : *Hoogeerwaarde Hooggeleerde Heer.*

Aan *Professoren* van een Klein-Seminarie : *Zeereerwaarde Zeergeleerde Heer*; zijn ze tevens kanunnik : *Hoogeerwaarde Zeergeleerde Heer.*

Aan *Geestelijken*, die tevens doctor zijn : *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer.*

Aan een *Deken*, adres : *Zeereerwaarde Heer.*

Aan een *Pastoor*, adres : *Zeereerwaarde Heer* ; aan een *Rector* of *Kapelaan* : *Weleerwaarde Heer* ; aan een *Subdiaken* of *Diaken* : *Eerwaarde Heer.*

Aan een *Student* in de godgeleerdheid : *Weledele Heer.*

Kloosterlingen. Aan den Generaal eener Orde : *Hoogwaardigste Heer* ; aan een Provinciaal : *Hoogeerwaarde Heer* ; aan een Gardiaan of Overste : *Zeereerwaarde Pater* ; aan de overige paters : *Weleerwaarde Pater* ; aan overige mannelijke kloosterlingen (die geen wijding ontvangen hebben) : *Eerwaarde Frater* of *Eerwaarde Broeder* ; aan de Overste van een vrouwenklooster : *Révérende Mère* of *Eerwaarde Moeder* ; aan vrouwelijke Religieuzen van sommige orden : *Mère*, gevolgd door den kloosternaam, meestal *Zuster* of ook *Soeur* (gevolgd door den kloosternaam).

OPMERKING. De aanspreektitel in de boven niet aangegeven gevallen is : *Professor, Mijnheer de Deken, Mijnheer Pastoor, Mijnheer Kapelaan, Mijnheer de Rector*; *Mijnheer* (diaken, subdiaken, student) ; *Pater-generaal, Pater-provinciaal, Pater-Gardiaan* of kortweg *Pater* ; *Broeder, Frater*, of hier soms ook wel : *Eerwaarde, Uw Eerwaarde.*

AANTEEKENING. Meermalen laat men op adressen van brieven enz. alle titulatuur weg en schrijft men eenvoudig : *Den Heer*, of *Den Heer* . . . . . en daaronder : *s. t.*, nl. *salvo titulo* d. i. met voorbehoud uws titels, of *s. s. t. t.*, dat is: *salvis titulis*, met voorbehoud uwer titels, of *s. h. e. t.*, d. i. *salvo honore et titulis*, behoudens eer en titels.

II. AARDRIJKSKUNDIGE NAMEN EN HUN GESLACHT.

1. De namen van **werelddeelen, landen, provinciën, steden** en **dorpen** zijn in *proza* alle *onzijdig*, met uitzondering van die namen van *landstreken*, welke altijd het lidwoord **de** voor zich hebben : *De Betuwe, De Krim* (deze zijn vr.). De namen van steden en dorpen, waarvan 't lidwoord een deel uitmaakt, blijven integendeel *onzijdig*: *Het welvarende Den Helder, het schoone Den Haag enz.*

2. In poëzie of in dichterlijke taal zijn de namen van werelddeelen en landen in den regel vrouwelijk, bijv. :

Heel Neerland zendt *haar* wensch ten hemel.
TOLLENS, *Overwintering.*

3. De namen van *rivieren* en *wateren* zijn *mannelijk, vrouwelijk* of *onzijdig.* Hier volgen twee lijsten van de meest voorkomende wateren : 1o. een lijst van de Binnenlandsche, 2o. een lijst van de Buitenlandsche wateren.

1o. Binnenlandsche wateren.

A of Aa (N.B.) 1), v.
A, Aa (*Almeloosche-*), O.v.
A (*Mussel-*), Gr. v.
A (*Westerwoldsche-*), Gr.v.
Aar (Z.H.), v.
Amer (N.B.), m.
Amstel (N.H.), m.
Bakkerskil (N.B.), v.
Beek(*Barneveldsche-*),G.v.
Beek (*Luntersche-*), G. v.
Beers, Beerse (N.B.), v.
Berkel (G.), v.
Beulaker- en Belter Wijde (O.), v.; dit zijn twee groote veenplassen.
Bieningen (Z.H.), v. mv.
Biesbosch (N.B.), m.
Bijleveld (U.), v.
Bleeke kil (N.B.), v.
Boorn (F.), v.; valt in het Sneekermeer.
Boterdiep (Gr.), o.
Braakman (*water in Z.*),m.
Compagnonsvaart (*Drachster-*), F. v.
Damsterdiep (Gr.), o.
Dedemsvaart (O.), v.
Diep (*water, rivier*), o.
Diep (*Zwolsche-*), O. o.
Dieze (N.B.), v.
Dinkel (O.), v.
Dintel (N.B.), v.
Does (Z.H.), v.
Dollard (Gr.), m.
Dommel (N.B.), m.
Donge (N.B.), v.
Drecht (N.H.), v.
Ee (F.), v.
Eem (U.), v.
Eemskanaal (Gr.), o.
Eendracht (N.B.enZ.), v.
Eiserbeek (L.), v.
Fluessenmeer (i. h. Z.-W. van Fr. bij de dorpen Gaastmeer en Heeg), o.
Gaasp (N.H.), v.
Ganzendiep (*water in O.*),o.
Gein (*watertje in* N.-H.), o.
Geleen (L.), v.
Geul (L.), v.
Giessen (Z.H.), v.
Goot (O.), v.
Gouwe (Z.H.), v.
Gouwzee (*zeestraat*), N.H.v.
Gracht (*Kalenberger-*),O.v.
Grevelingen (Z.H.), v.mv.
Grift (G.), v.
Gulp (zijtakje, Geul), L. v.
Haringvliet (Z.H.), o.
Hoendiep (Gr.), o.
Holendrecht(N.H.enU.),v.
Hollandsch Diep (Z.H.),o.
Hont (*W.-Schelde*), Z. v.
Hoornsche diep (Gr.), o.
Hunze (D. en Gr.), v.
IJ (N.H.), o.
IJsel (*Geldersche-*), m.
IJsel (*Hollandsche-*), m.
IJsel (*Oude-*), G. m.
Itterbeek (L.), v.
Jeker, Jaar (L.), m. en v.
Kanaal (*Dierensch-*), G. o.
Kanaal (*Noordhollandsch*), N.H. o.
Kanaal (*Noordzee-*),N.H.o
Kanaal (*van Steenenhoek*), Z.H. o.
Kanaal (*Zederik-*), Z.H.o.,
Keeten (Z.), o. [enz.
Keteldiep (O.), o.
Kil (*Dordsche-*), Z.H. v.
Krammer (Z.H.), v.
Kreek (*Hulster-*), Z. v.
Kreekerak (*water in Z.*), o.
Kuinder of Tjonger (F.),v.
Lauwers (F. en G.), v.
Lauwerszee of Lauwerzee (tusschen Fr. en Gr.), v.
Lee (Z.H.), v.
Lei (N.B.), v.
Leibeek (N.B.), v.
Lek (Z.H. en U.), v.
Lichtmiskanaal (O.), o.
Liede (N.H.), v.
Linde (F.), v.
Linge (G.), v.
Loo-Lee (O.), v.
Maas, v.
Maas (*Brielsche-*), Z.H. v.
Maas (*Nieuwe-*), Z.H. v.
Maas (*Oude-*), N.B. v.
Maasje (*Oude-*), N.B. o.
Mark (N.B.), v.
Marsdiep (*zeegat bij Den Helder*), o.
Mastgat (Z.), o.
Meer (*Giethoornsche-*),O.o.
Meer (*Tjeuke-*), F. o.
Meer (*Zuidlaarder-*), D. o.
Meppelerdiep (O.), o.
Merwede, Merwe (Z.H.),v.
Mijdrecht (U.), v.
Modderbeek (U.), v.
Molenbeek (L. en G.), v.
Morra (*meer in* F.), v.
Mosselkreek (Z.), v.
Mussel-A (Gr.), v.
Neer (L.), v.
Niers (L.), v.
Nieuwegraven (O.), v.
Noord (Z.H.), v.
Noordergat (Z.H.), o.
Oranje-kanaal (D.), o.
Overlaat (N.B.), m.
Pampus (N.H.), o.
Pekel-A (Gr.), v.
Raam (N.B.), v.
Rechtediep (O.), o.
Reest (O. en D.), v.
Regge (O.), v.
Reitdiep (Gr.), o.
Reuzel (N.B.), v.
Rijn, m.
Rijn (*Kromme-*), U. m.
Rijn (*Oude-*), Z.H.en U.m.
Rijn (*Vaartsche-*), U. m.
Roer (L.), v.
Roompot (*mond O.-Schel-*
Rotte (Z.H.), v. [*de*), v.
Rozendaalsche vliet (N.-
Ruiten-A (Gr.),v. [B.), m.
Rul (N.B.), v.
Run (N.B.), v.
Runde (D.), v.
Rundiep (D.), o.
Schelde, v.
Schelde (*Ooster-*), v.
Schelde (*Wester-of Hont*),v.
Scheur (Z.H.), o.
Schie (Z.H.), o.
Schipbeek (O.), v.
Slaak (*water*), Z., o.
Slink (G.), v.
Sloe (Z.), o., afgedamd.
Smilder vaart (D.), v.
Spaarne (N.H.), o.
Spui (Z.H.), o.
Steenwijkerdiep (O.), o.
Swalm (L.), v.
Tjonger (F.), v.
Tongelreep (N.B.), v.
Vaart (*Twickelsche-*), O.v.
Vaart (*Keulsche-*), v.
Vaart (*Leidsche-*), Z.H. v.
Vaartsche Rijn (U.), m.
Val (*v. Urk*, Zuiderzee), o.
Valterdiep (D.), o.
Vecht (N.H. en U.), v.
Vecht (O.), v.
Veersche gat (Z.), o.
Vlie (*zeegat*), o.
Vliet (*Rozendaalsche-*), N.-
Vliet (Z.H.), m. [B. m.
Vlist (Z.H.), v.
Volkerak (N.B. enZ.H.),o.
Waal, v.
Waterweg (*Nieuwe-*), Z.H.
Waver (N.H.), v. [m.
Weerreis (N.B.), v.: de — is een zijtak van de Mark (Breda).
Westerwoldsche A (Gr.),v.
Westgat (Z.H.), o.
Wetering (Z.H.), v.
Wetering (*Biltsche-*), U. v.
Wetering (*Groote-*), G. v.
Weteringen (*Sallandsche-*) O. v. mv.
Wijde (*Beulaker-*), O. v.
Wijde (*Belter-*), O. v.
Willemsvaart (O.), v.
Winschoterdiep (Gr.), o.
Zaan (N.H.), v.
Zandkreek (Z.), v.
Zandwetering (U.enO.),v.
Zijpe (Z.), o.
Zoom (N.B.), m.
Zuiderdiep (Z.H.), o.
Zuiderzee, v.
Zuidvliet (Z.), m.
Zuid-Willemsvaart (L. en N.B.), v.
Zwarte water (O.), o.
Zwin(*voormalig water*,Z.),o.

1) Bij verkorting worden de provinciën, naast deze wateren, aangeduid door de beginletters: N.B. beteekent Noord-Brabant; O., Overijsel; G., Gelderland; Gr., Groningen enz.

2o. Buitenlandsche wateren.

Aar (Zwitserland), v.
Adda (zijtak, Po), v.
Adige, Etsch (N.-O. Italië)
Adour (Frankrijk), v. [v.
Ahr (zijtakje, Rijn), v.
Aisne (zijtak, Oise), v.
Aller (zijtak, Weser), m.
Allier (zijtak, Loire), v.
Aloeta (zijtak, Donau), v.
Alzette (zijtak, Sure), v.
Amazonenstroom (Z.-Amerika), m.
Amblève(zijtak,Ourthe),v.
Amoe-Darja (rivier uit het Aralmeer, Azië), v.
Amoer (O.-Azië), v.
Arkan'sas (zijtak v.d.Mississipipi), m.
Arno (Italië), m.
Arragon (zijtak, Ebro), v.
Atlantische Oceaan, m.
Avon (Engeland), v.
Barito, Bandjar (Borneo),
Barrow (Ierland), v. [v.
Belt (*zeestraat.* Den.), v.
Benga'wan, v. Zie Solo.
Beresina(zijtak,Dnjepr) v.
Boeg, Bog (Rusland), v.
Bosporus, Bosphorus (*zeestraat*, Turkije), m.
Brahmapoetra (Britsch-Indië), v.
Brantas (Java), v.
Brenta (N.-O. Italië), v.
Charente (Frankrijk), v.
Cher (zijtak, Loire), v.
Clyde (Schotland), v.
Colorado (Vereenigde Staten van N.-A.), v.
Columbia (Vereenigde Staten van N.-A.), v.
Congo (Z.W.-Afrika), m.
Dal-Elf (Zweden), v.
Darling (zijstroom, Murray), m.
Demer (zijtak, Dyle), v.
Dender(O.-Vlaanderen),v.
Desna (zijtak, Dnjepr), v.
Dijle,Dyle(zijtak.Netel),v.
Djambi-riv.(O.-Sumatra),
Dnjepr (Rusland), m. [v.
Dnjestr (Rusland), m.
Don (Rusland), m.
Donau (Duitschland, Oostenrijk), m.
Donetz (zijtak, Don), v.
Dordogne (Frankrijk), v.
Doubs (zijtak, Saône), v.
Douro(Spanje en Port.),m.
Drau, Drave (zijtak, Donau), v.
Drin, zie Drina, v.
Drina (zijtak, Save), v.
Duna (Rusland), v.
Durance(zijtak,Rhône),v.
Dwina (Rusland), v.
Ebro (Spanje), v.
Eems(W.-Duitschland),v.
Eger (zijtak, Elbe), v.
Elbe (Bohemen, Duitschland), v.
Ens (zijtak, Donau), v.
Esla (zijtak, Douro), v.
Etsch (Zwits.,Tyrol,It.),v. In Italië: *Adige.*
Eufraat, Euphraat (W.-Azië), m.
Forth (Schotland), v.
Fulda(W.-Duitschland),v.
Gallego (zijtak, Ebro), v.
Gambia (W.-Afrika), v.
Ganges (Britsch-Indië),m.
Garonne (Z.-Frankrijk), v.
Gironde (mond van Garonne en Dordogne, W.-Frankrijk), v.
Glommen (Noorwegen), v.
Gotha-Elf (monding der Klara-Elf), v.
Gran (zijtak, Donau), v.
Guadalaviar(O.-Spanje),v.
Guadalquivir (golf van Cadix, Spanje), m.
Guadiana (Spanje en Port.), v.
Havel (zijtak, Elbe), v.
Hellada (Griekenl.), v.
Hellespont(doorvaart, N.-O. Turkije), m.
Henares (zijtak, Taag), m.
Hoango, Hwangho (*Gele rivier*, O.-China), m.
Hudson (N.-Am.), v.
Humber (mond van Trent en Ouse, Eng.), v.
Hunte (zijtak, Wezer), v.
Ill (zijtak, Rijn), v.
Ille (zijtak, Donau), v.
Illinois (zijtak, Mississippi), m.
Ilm (zijtak, Saale), v.
Ilse (zijtak, Ocker), v.
Indragiri (O.-Sumatra), v.
Indus (Voor-Indië), m.
Inn (zijtak, Donau), m.
Irawadi (Achter-Indië),m.
Irtisch (zijtak, Ob) v.
Isar (zijtak, Donau), v.
Iser (zijtak, Elbe), v.
Isère (zijtak, Rhône), v.
Isla, Ila (zijtak, Tay), v.
Jalon, Xalon (zijtak van de Ebro), v.
Jang-tse-Kiang (*Blauwe rivier*, O.-China), m.
Jarama (zijtak, Henares), [v.
Jaxt (zijtak, Neckar), v.
Jenil (zijtak,Guadalq.), v.
Jenisseï, Jenissei (Sibe- [rië), v.
Joeg, Jug (zijtak, Dwina), [v.
Joekon (AlaskaN.-Am.),v.
Jordaan (Palestina), m. of [v.
Jucar, Xucar (Spanje), v.
Kama (zijtak, Wolga), v.
Kara' (Siberië), v.
Kattegat(doorvaart,Den)., [o.
Kilia (N. mond, Donau),v.
Kisil-Irmak (*Roode rivier* in Klein-Azië), v.
Klara-Elf (Zweden), v.
Koema (Kaukasië), v.
Koer (Rusland), v., ook: *Kur.*
Koeran (Z.-O.-Borneo), v.
Kongo, m.; zie Congo.
La'doga-meer (N.-W.-Rusland), o.
Lahn (zijtak, Rijn), v.
Laibach (zijtak, Sau), v.
La Plata (Z.-Amerika), v.
Laurens (St.-, zie ald.), m.
Lech (zijtak, Donau), v.
Leine (zijtak, Aller), v.
Lena (O.-Siberië, Azië), v.
Lesse (zijtak, Maas), v.
Lijs (zijtak, Schelde), v.
Limmat (zijtak, Aar), v.
Limpopo (Z.-O.-Afrika), v.
Lippe (zijtak, Rijn), v.
Loire (Frankrijk), v.
Lot (zijtak, Garonne), v.
Lougen (Noorwegen), v.
Maas (Fr., België. Ned.),v.
Mackenzie (Britsch N.-A.), [v.
Madeira (zijtak, Amazonenstroom), v.
Magdalena(Z.-Amerika),v.
Main (zijtak, Rijn), m.
Maine (zijtak, Loire), v.
Manzana'res (zijtak, Henares), m.
Marannon (Z.-Amerika), m.: begin v. d. Amazonenstroom.
March (zijtak, Donau; hoofdrivier v. Moravië), [v.
Maritza (Bulgarije), v.
Marne (zijtak, Seine), v.
Maros (zijtak, Theiss), v.
Mayenne(zijtak,Maine),v.
Medway (Engeland), v.
Mekong (Achter-Indië), v.
Memel (Rusland en Oost-Pruisen), v., ook: *Niemen, Njemen.*
Menam (Achter-Indië),m.
Mersey (Engeland), v.
Meurthe(zijtak, Moezel),v.
Mincio (zijtak, Po), v.
Minto (Port. en Spanje),v.
Mississippi (Vereenigde Staten van N.-A.), m.
Missouri (zijtak v.d. Mississippi), m.
Moesi (O.-Sumatra), v.
Moezel (zijtak, Rijn), v.
Moldau (zijtak, Elbe), v.
Morawa (Servië), v.
Mos'kowa, Moskwa (zijtak, Oka), v.
Mota (Rusland, Ilmen- [meer), v.
Mulde (zijtak, Elbe), v.
Mur (zijtak, Drau), v.
Murg (zijtak, Rijn), v.
Murr (zijtak, Neckar), v.

Murray (Nieuw-Holl.), v.
Naab, Nab (zijtak, Do- [nau), v.
Nahe (zijtak, Rijn), v.
Napo (Ecuador), v.
Nare, Nares (zijtak, Magdalena), v.
Narenta (Dalmatië), v.
Narowa (Rusland), v.
Nec'kar, Nec'ker (zijtak, Rijn), m.
Nethe, Groote- en Kleine-, (zijtak, Rupel), v.
Netze (zijtak, Warthe), v.
Newa' (N.-W.-Rusland), v.
Nia'gara (N.-Amerika), v.
Niemen (Polen, Pruisen), v., ook : Memel.
Niger (Midden-Afrika), m.
Nijl (Egypte), m.
Nogat (zijtak, Weichsel), v.
Noordzee, v.
Ob, Obi (Azië, Siberië), [v.
Ocker, Oker (zijtak, Aller), [v.
Oder (Moravië, Duitschl.), [v.
Oeral, Ural (Rusland), m.
Oglio (zijtak, Po), v.
Ohio (zijtak, Mississippi), v.
Oise (zijtak, Seine), v.
Oka (zijtak, Wolga), v.
Oka (O.-Siberië), v.
One'ga (Rusland), v.
Oostzee, v.
Oranje-rivier (Z.-Z.-W.-A.-frika), v.
Orinoco (Z.-Amerika), m.
Ourthe (zijtak, Maas), v.
Ouse (Engeland), v.
Paraguay (Z.-Amerika), m.
Parnahyba (Brazilië), v.
Parana (Z.-Amerika), v.
Petsjo'ra (Rusland), v.
Piave (Italië), v.
Pitea (Zweden), v.
Plata (La —, zie ald.), v.
Po (Italië), v.
Pregel (Rusl., Pruisen), v.
Pripet (zijtak, Dnjepr), v.
Proeth, Pruth (zijtak v. d. Donau), v.
Purus, Puru (zijtak, Amazonenstroom), v.
Raab (zijtak, Donau), v.
Regen (zijtak, Donau), v.
Reuss (zijtak, Aar), v.
Rhône (Zwits., Frankr.), v.
Rijn (Zwits., Duitschland, Nederland), m.
Rio-Grande (N.-Amerika) [v.
Rio-Negro (zijtak, Amaz.), [m.
Roer, Ruhr (zijtak, Maas), [v.
Ruhr (zijtak, Rijn), v.
Rupel (zijtak, Schelde), v.
Saale (zijtak, Main), v.
Saar (zijtak, Moezel), v.
Salambria (Thessalië, Gr.), [v.
Saloem, Salum (W.-Afrika), m.
Saluen (Achter-Indië), m.
Sambre (zijtak, Maas), v.
Saône (zijtak, Rhône), v.
Sarthe (zijtak, Loire), v.
Sau, Save (zijtak, Donau), [v.
Sazawa (zijtak, Moldau), v.
Schelde (Fr., België, Ned.), [v.
Segre (zijtak, Ebro), v.
Segura (Spanje), v.
Seine (Frankrijk), v.
Semois, Semoy (zijtak v. d. Maas), v.
Senegal (W.-Afrika), m.
Senne (zijtak, Dijle), v.
Sereth (zijtak, Donau), v.
Severn (Z.-Engeland), v.
Shannon (Ierland), m.
Sieh (zijtak, Rijn), v.
Si-Kiang (China), m.
Skagerrak (doorvaart bij Denemarken), o.
Soelina (mond, Donau), v.
Sola (Java), v., ook : Bengawan.
Somme (Frankrijk), v.
Sont (zeestraat, Den.), v.
Spree (zijtak, Havel), v.
St.-George (mond, Donau), [v.
St.-Laurens (N.-Amerika), [m.
Stroema (Macedonië), v.; ook : Strymon.
Sure (zijtak, Moezel), v.
Syr-Daria (Azië, Aralmeer), v.
Taag (Spanje en Port.), m.
Tanaro (zijtak, Po), v.
Tarn (zijtak, Garonne), v.
Tay (Schotland), v.
Teems, Theems (Engel.), [v.
Terek (Z.-Rusland), v.
Thaya (zijtak, March), v.
Theiss (zijtak, Donau), v.
Tiber (Italië), m.
Ticino (zijtak, Po), v.
Tiger, Tigris (Aziat.-Turkije), v.
Tobol (zijtak, Irtisch), m.
Tormes (zijtak, Doura), v.
Tornea (Zweden), v.
Trave (N.-Duitschl.), v.
Trent (Engeland), m.
Tweed (Engel. en Schotl.), [v.
Tyne (Engeland), v.
Uruguay (Z.-Amerika), v.
Ural, Oeral (Rusland), m.
Vaal (zijtak, Oranje-rivier), v.
Vardar (Balkan-schiereil.), v.
Vesdre (zijtak, Ourthe), v.
Victoria-rivier (Nieuw-Holland), v.
Vienne (zijtak, Loire), v.
Volturno (Z.-Italië), v.
Waag (zijtak, Donau), v.
Warthe (zijtak, Oder), v.
Weichsel (Silezië, Polen, Pruisen), m. (ch = k).
Werra (W.-Duitschl.), v.
Wezer (W.-Duitschland), [m.
Wolga (Rusland), v.
Wupper (zijtak, Rijn), v.
Yonne (zijtak, Seine), v.
Yser, Yzer (België), v.
Zaïre, Congo (Z.-W.-Afrik.), [v.
Zambe'si (O.-Afrika), m.

NEDERLANDSCHE TAAL. — SPRAAKKUNST.

Dr. **J. Bergsma,** Syntactische oefeningen . . . . . *2e druk*	*f* 2,30
T. van den Blink en Th. Lancée, Uit de levende taal. I, 1e studiej., *4e dr.* II, 2e studiej., *3e dr.* III, 3e studiej., *3e dr.* IV, 4e studiej., *2e dr.* à	2,25
J. L. Ph. Duijser, Honderd gemengde stijloefeningen voor lagere en middelbare scholen, herzien door **G. Bolkestein** . . *16e druk*	0,80
J. L. Ph. Duijser, Stijloefeningen, I, bezorgd door **G. Bolkestein,** *19e dr.*	1,20
Stijloefeningen, II, bezorgd door **G. Bolkestein** . . *12e druk*	1,20
J. L. Ph. Duijser, Theoretisch-practische handleiding ten gebruike bij het onderwijs in de Nederlandsche taal, 3 stukjes . *10e druk* à	0,95
J. L. Ph. Duijser, Practisch taalboek, herz. door **G. Bolkestein,** *8e dr.*	1,00
J. L. Ph. Duijser, De hoofdzaken der Nederlandsche spraakkunst, herzien door **G. Bolkestein,** ingen. *f* 1,40, geb. . . . *3e druk*	1,90
J. L. Ph. Duijser, Grammatica-cursus ten gebruike bij het onderwijs in de Nederlandsche Taal, gecartonneerd . . . . . *4e druk*	1,60
J. L. Ph. Duijser, Oefeningen behoorende bij den Grammatica-cursus, herzien door **G. Bolkestein** . . . . . *5e druk*	0,90
I. van Gelderen, Ons Nederlandsch, 3 deeltjes . . . *11e druk* à	1,10
I. van Gelderen, Theorie en Practijk . . . . . *8e druk*	1,10
I. van Gelderen, De oefenklasse . . . . . *15e druk*	1,50
C. Groustra, Terwey's Korte Spraakkunst in Vragen en Opgaven	0,60
C. Groustra, Terwey's Nederl. Spraakk. in Vragen en Opg., *4e druk*	0,60
M. J. Koenen, Uit onzen Taalschat:	
I. Kennen en Kunnen, als voorlooper . . . . . *3e druk*	0,65
II. Het Adm.-Examen, een reeks taal- en steloefeningen, *7e druk*	0,90
III. Het 1e Stelboek, 225 meth. gerangsch. stel- en spreekoef., *6e dr.*	1,50
IV. Het 2e Stelboek, 320 meth. gerangsch. stel- en spreekoef., *3e dr.*	1,50
M. J. Koenen, Het Paraphraseeren . . . . . *2e druk*	1,50
Dr. **R. A. Kollewijn,** Opstellen over spelling en verbuiging, ingen. *f* 2,25, gebonden . . . . . *3e druk*	2,90
Jan Ligthart, Het Paraphraseeren . . . . . *2e druk*	0,90
W. K. D. Lustig, Leerboek der Nederlandsche taal, ten dienste van Handelscursussen, gecartonneerd . . . . . *5e druk*	1,50
J. Mooi, Eenige taalverschijnselen	2,25
E. Rijpma, Beknopte Nederlandsche Spraakkunst . . . *8e druk*	1,90
E. Rijpma, Vragen en oefeningen bij de Bekn. Ned. Spraakk., *8e druk*	1,90
E. Rijpma, Kleine Nederlandsche Spraakkunst met oefeningen, *5e dr.*	1,90
E. Rijpma, Verkl. en grammatisch lezen, voorn. v. de Hoofdaktestudie	2,40
E. Rijpma en **F. G. Schuringa,** Nederlandsche Spraakkunst, ten dienste van Kweeksch., Normaallessen en studeerenden v. d. Hoofdakte	3,90
E. Rijpma en **F. G. Schuringa,** Nieuwe Stijloefeningen. Eerste deeltje	1,20
P. Roorda, De klankleer en hare practische toepassing, vooral m. h. oog op de studie v. h. Nederl. en der nieuwe talen, geb. *5e herz. dr.*	2,75
T. Terwey, Korte Nederl. Spraakkunst. Nagezien d. **M. Mieras,** *24e dr.*	1,20
T. Terwey, Oefeningen bij de Korte Nederlandsche Spraakkunst. Nagezien door **M. Mieras** . . . . . *22e druk*	1,20
T. Terwey, Beg. d. Ned. Spraakk. Nagez. d. **M. Mieras,** *13e druk*	1,90
T. Terwey, Nederl. Spraakkunst. Nagezien door **M. Mieras,** *17e druk*	2,25
K. Veldkamp, De techniek van het spreken, gebonden . *2e druk*	5,25
K. Veldkamp, 20 Spreeklessen . . . . . *3e druk*	1,50
M. F. J. Wolters, Taal en Stijl. Oefeningen vooral ten dienste van Land- en Tuinbouwwinterscholen en het Herhalingsonderwijs	0,80

NEDERLANDSCHE TAAL. — LETTERKUNDE.

Bibliotheek van Nederlandsche Letterkunde. Voortgezet onder redactie van **J. Koopmans** en Dr. **C. G. N. de Vooys:** 1. Jeptha. — 2. Gijsbrecht v. Aemstel. — 3. Nederl. historiën. — 4. Potgieters Lief en Leed in het Gooi *f* **1,60.** — 5-6. Spaansche Brabander *f* **1,80.** — 7. Mariken van Nieumeghen. — 8. „Holl. Spectator". — 9. Gelegenheidsdichten. — 10. Baeto. — 11. Willem Leevend. — 12. Bloemlezing uit de „Vrijheids"-literatuur (van ± 1810—1813). — Pr. p. d. *f* **1,20**

E. F. van de Bilt, Letterk. leesb., met 38 portr. en 2 buitentekstplaten, ingen. *f* **3,75,** geb. . . . . *2e druk* **4,75**

T. v. d. Blink, Op zonnige wegen, 4 deeltjes. . . . *7e druk* à **1,00**

G. Bolkestein, M. A. P. C. Poelhekke en Dr. **J. Prinsen J.L.zn.,** Nederlandsch leesboek, 3 deelen, ing. à *f* **3,25,** geb., *2e druk* à **3,90**

J. H. van den Bosch en Dr. **C. G. N. de Vooys,** Letterkundig Leesboek voor Hoogere Burgerscholen en Gymnasia, I, ing. *f* **5,50,** geb. **6,50**

Letterkundig Leesboek, II . . . . . *ter perse*

D. de Groot, L. Leopold en **R. R. Rijkens,** Nederlandsche Letterkunde. Schrijvers en Schrijfsters na 1600, door **L. Leopold** en **W. Pik,** 2 deelen, geb. . . . *IIe zéér vermeerderde druk* **9,50**

Dr. **A. van der Hoeven, G. J. Uit den Bogaard** en **J. J. Deetman,** Van Nabij en Ver. I en II, ingenaaid à *f* **1,90,** gebonden . . à **2,90**

III, met portretten, ingenaaid *f* **2,50,** gebonden **3,75**

C. Honigh en **G. J. Vos Azn.,** Van Eigen Bodem (**Slotbundel**) bewerkt door **Th. Lancée,** gebonden . . . . *7e herziene druk* **2,90**

Dr. **G. Kalff,** Gesch. d. Ned. Letterk., dl. I—VII (compl. in 7 dln.), geb. à **8,50**

L. Leopold, Nederlandsche schrijvers en schrijfsters, *9e geheel herz. druk* door **W. Pik,** ingenaaid *f* **6,25,** gebonden **7,50**

L. Leopold en **W. Pik,** Nederlandsche Letterkunde. Schrijvers en Schrijfsters vóór 1600, geïllustreerd, gebonden **3,00**

Jan Ligthart, Letterkundige Studiën: De kleine Johannes, I, door **Frederik van Eeden,** gebonden . . . . . *6e druk* **3,50**

M. A. P. C. Poelhekke, Taalbloei. Letterk. leesboek v. Gymnasia, H.B.S., Kweek- en Normaalsch., I, II, ing. à *f* **3,25,** geb., *3e herz. dr.* à **4,25**

M. A. P. C. Poelhekke, Woordkunst, geïll., ing. *f* **2,75,** geb., *8e herz. dr.* **3,75**

M. A. P. C. Poelhekke en Dr. **C. G. N. de Vooys,** Platen-Atlas bij de Nederl. Literatuurgeschiedenis, gecart. *f* **4,50,** geb. . *2e druk* **5,50**

Dr. **J. Prinsen J.L.zn.,** Leesboek bij het onderwijs in de Nederlandsche letterkunde, I, II, ingenaaid à *f* **3,25,** gebonden . . à **4,25**

E. Rijpma, Gids bij de studie der Nederl. Letterkunde, I (17e—18e eeuw), II (19e eeuw) à *f* **1,50;** gebonden in één deel, *6e druk* **3,90**

E. Rijpma, Kort Overzicht der Nederlandsche Letteren . *4e druk* **1,75**

E. Rijpma, Bekn. Gesch. der Ned. Letteren, geïllustreerd, *2e druk* **3,25**

Van alle Tijden, oorspr. onder red. v. **C. G. Kaakebeen** en **Jan Ligthart:** 1. Esmoreit, *8e dr.* *f* **0,80.** — 2. Beatrijs, *6e dr.* *f* **1,20.** — 3. Reinaert de Vos, *3e druk* *f* **1,40.** — 4. Middelned. Lyriese ged. *f* **1,20.** — 5-6. Gedichten uit de 17e eeuw à *f* **1,20.** — 7. Bloemlezing uit de Gedichten van Const. Huygens *f* **1,90.** — 8. Die Hystorie van Sunte Patricius Vegevuer *f* **1,20.** — 9. Tondalus' Visioen . . . . *ter perse*

Dr. **C. G. N. de Vooys,** Historische schets van de Nederl. Letterk., voor schoolgebr. en Hoofdakte-studie, ing. *f* **2,30,** geb., *10e dr.* **2,90**

Dra. **W. C. Wittop Koning—Rengers Hora Siccama** en **Herman Poort,** De Bloeiende Bongerd, Bloemlezing, I en II. Met portretten, ingenaaid à *f* **3,25,** gebonden . . . . . *3e druk* à **4,25**

W. Woldendorp, Paraphrase en opstel, I en II . . . *3e druk* à **1,25**

AARDRIJKSKUNDE.

C. L. v. Balen, Globe m. Armat., t. gebr. bij d. studie v. d. hoofdakte *2e dr.* *f* 3,90

C. L. van Balen, Leerboek der wiskundige aardrijkskunde, voornamelijk ten dienste van hen, die studeeren voor de hoofdakte, met 76 figuren in den tekst, tal van vragen en opgaven en alph. register, *2e dr.* 3,90

P. R. Bos, NEDERLAND IN WOORD EN BEELD, 30 Schoolplaten voor het Aardrijksk. onderw. (grootte 65 bij 85 cM.). Volgens aquarellen naar de natuur geteekend door **B. Bueninck.** Met geïll. toelichting door **B. A. Kwast, G. J. A. Mulder** of **R. Noordhoff.** Prijs per plaat, gepl. op zw. carton, m. ronde hoeken, met geïll. toelichting 4,25
Geïllustreerde toelichting afzonderlijk 0,45

P. R. Bos—J. F. Niermeyer, Beknopt leerboek der Aardrijkskunde, herzien door **A. Jochim,** geïll., ingenaaid *f* 3,40, geb., *17e druk* 4,10

P. R. Bos—J. F. Niermeyer, Beknopt Leerboek der Land- en Volkenkunde, herzien door **A. Jochim,** geïllustr., gebonden, *10e druk* 3,90

P. R. Bos—J. F. Niermeyer, Leerboek der Land- en Volkenkunde, herzien door **A. Jochim,** geïllustreerd, gebonden . . *10e druk* 4,90

P. R. Bos, Schoolatlas d. geh. Aarde, herz. d. **J. F. Niermeyer,** geb. *25e dr.* 7,50

Supplement op P. R. Bos' Schoolatlas der geheele Aarde . . 1,25

W. van Gelder, Schoolatlas van Ned. O.-Indië, met alphabetisch namen-register, ingenaaid *f* 4,50, gebonden . . . *15e druk* 5,50

Herm. J. Jacobs, Suriname. Aardrijkskundig leesboek, geïllustreerd 0,80

M. Th. R. Jacobs en **C. L. van Balen,** Aardrijkskunde voor leerlingen van M.U.L.O.scholen, I en II, geïllustreerd . *3e druk* à 1,90

U. D. Kelser en **G. J. A. Mulder,** Leerboek der Aardrijkskunde.

I. Algemeene Aardrijkskunde, de werelddeelen en enkele onderwerpen op Nederland betrekking hebbende . . . *3e druk* 2,75
II. Nederland en de omliggende landen . . . . . *2e druk* 2,75
III. Overig Europa en Nederlandsch Oost- en West-Indië, *2e druk* 2,75
IV. De Werelddeelen, voornamelijk ten dienste van hen, die voor de hoofdakte studeeren 2,75

B. A. Kwast, Bekn. leerboek der Handelsaardrijkskunde, geïll., Eerste deel, met register en spoor- en tramwegkaart van Nederl., *4e druk* 3,25
Tweede deel, met register . . . . . *2e druk* 2,50

B. A. Kwast, Beknopt leerboek der Aardrijkskunde voor Hoogere Burgerscholen, Gymn. en Mulo-scholen, geïll., 2 deelen, *4e druk* à 2,90

G. J. A. Mulder, Hoofdstukken uit de Algemeene Aardrijkskunde, ten dienste van candidaten voor de Hoofdakte, Kweek- en Normaalscholen, H. B. S. en Gymnasia, geïllustreerd . . *2e druk* 3,90

J. F. Niermeyer, De Oost en de West. Een overzicht van de landen en volken der Nederl. koloniën, geïll. . . . *4e herziene druk* 2,75

Henri Zondervan, Nederland in Europa, geïllustreerd . . *2e druk* 1,90

Henri Zondervan, Nederland buiten Europa, geïllustr. *6e herz. druk* 1,90

Henri Zondervan, Natuurkundige aardrijkskunde, 2 deelen . . à 2,00

Henri Zondervan, Insulinde in Woord en Beeld. 12 Schoolplaten v. h. Aardr.k. onderw. (grootte 75 bij 105 cM.). Naar oorspr. aquarellen van **W. C. C. Bleckmann, P. van Heerdt-Quarles** en **W. J. Ising.** Prijs per plaat met geïllustr. toel., gepl. op zw. carton, met ronde hoeken 4,25
Geïllustreerde toelichting afzonderlijk 0,45

Henri Zondervan, Europa in Woord en Beeld. Schoolplaten voor het Aardrijkskundig onderwijs (grootte 75 bij 105 cM.). Naar oorspronkelijke aquarellen van **L. H. Fischer, A. Nohmann, R. Rescheiter,** e. a. Prijs p. pl., gepl. op zw. carton, m. ronde hoeken 4,25
Geïll. toelichting bij het eerste zestal en bij het tweede zestal platen à 1,75

GESCHIEDENIS.

Dr. **A. van Berkum**, Atlas der Oude Geschiedenis in kaarten en platen, 79 cartons op 17 kaarten en 148 platen, ingen. *f* 3,75, geb. *f* 4,90

M. ten Bouwhuys, Richtlijnen en richtpunten 2,00

M. ten Bouwhuys, Twee Eeuwen 3,50

J. E. van Buuren, Leerboek der geschiedenis van het Nederl. volk, geb. 3,50

J. E. van Buuren, Om te verwerken. Vragen en opgaven bij het Leerboek der Geschiedenis van het Nederlandsche volk . . . 1,25

J. E. van Buuren, Kort overzicht van de Geschiedenis der Historiebeschrijving van ons volk, benevens jaartallen en feiten . . . 1,25

J. E. van Buuren, Overzicht der Gesch. v. h. Ned. Volk, voor de laagste klassen v. Kweek- en Normaalscholen, H.B.S. en Gymnasia 2,30

J. L. Ph. Duijser, Bekn. Leerb. der Algem. Gesch., herzien door **G. Bolkestein,** I. Oude Gesch. en Middeleeuw., *5e druk,* II. Nieuwe en Nieuwste Geschiedenis, ingenaaid à *f* 1,50, gebonden, *5e druk* à 1,90

J. L. Ph. Duijser, Beknopt Leerboek der Vaderl. Gesch., herzien door **G. Bolkestein,** I, *5e dr.,* II, *4e dr.*, ingen. à *f* 1,50, geb. à 1,90

Dr. **H. van Gelder,** Leerboek d. Oude Geschiedenis, geb., *4e herz. druk* 3,60

Dr. **N. Japikse,** Lb. d. Ned. Geschiedenis, ingen. 4,50, geb., *4e herz. dr.* 5,70

J. W. de Jongh en **H. Wagenvoort,** 24 Schoolplaten voor de Vaderl. Geschied. Naar oorspronkelijke aquarellen van **J. Hoynck van Papendrecht, Gerard van Hove, J. H. Isings Jr., C. Jetses, J. H. Jurres, W. C. Staring, G. Westerman** en **J. J. R. de Wetstein Pfister.** Prijs per plaat (grootte 84 bij 110 cM.), geplakt op zwaar cart., met ronde hoeken, met geïll. toelichting 5,25

Geïllustreerde toelichting afzonderlijk 0,45

C. Lekkerkerker, Eenige cijfers en feiten uit de Oost-Indische Staathuishouding 0,65

Dr. **A. J. van der Meulen—M. ten Bouwhuys,** Platen-atlas voor de Vaderl. Geschiedenis, bez. door Dr. **N. B. Tenhaeff,** gec., *3e herz. dr.* 4,50

G. H. Mouw, Oriënteerend Handboek over de staatsinrichting v. Nederl. 2,40

A. Nuiver en **O. J. Reinders,** Ons Vaderland. Met medewerking van **J. R. Dijkstra** en **J. H. van der Veen,** geïll., *7e herz. druk* 1,20

F. van Rijsens—Dr. **A. J. van der Meulen,** Beknopte Geschiedenis des Vaderlands, bewerkt door Dr. **C. S. Jolmers** . . . *18e druk* 1,60

F. van Rijsens—Dr. **A. J. van der Meulen,** Geschiedenis des Vaderlands, bewerkt door Dr. **N. B. Tenhaeff,** ingen. *f* 3,90, geb., *14e dr.* 4,90

F. van Rijsens, Geschiedenis van ons Vaderland, bewerkt door Dr. **A. J. van der Meulen,** ingenaaid *f* 4,90, gebonden, *5e druk* 5,75

F. van Rijsens, Algemeene Geschiedenis in beknopten vorm, bewerkt door **M. ten Bouwhuys** . . . . . *12e druk* 0,85

F. van Rijsens, Overzicht der Algemeene Geschiedenis, bewerkt door **M. ten Bouwhuys** . . . . . *8e omgewerkte druk* 1,60

F. van Rijsens, Algemeene Geschiedenis, bewerkt door **M. ten Bouwhuys,** met 34 kaartjes . . . . . *12e herz. druk* 3,90

F. van Rijsens, Leerboek der Algemeene Geschiedenis, omgewerkt door **M. ten Bouwhuys,** in 4 deelen.

I. Oude Geschiedenis, II. Middeleeuwen, III. Nieuwe Geschiedenis (tot 1789), IV. Nieuwste Gesch. (van 1789 tot heden), ingenaaid à *f* 1,90, gebonden . . . . . *2e druk* à 2,50

G. van der Sman, Overzicht van ons Staatsbestuur, *3e herz. druk* 1,90

J. H. van der Veen, Leerboek der Vaderlandsche Geschiedenis, geb. 2,90

NIEUWE TALEN. — FRANSCH.

A. Ahn en **A Moret,** Fransch in de aanvangsklasse . . . . . *f* **1,25**

A. Ahn en **A. Moret,** Histoire d'un Petit Homme, par **Marie Robert Halt**. Als leesb. bij het „Fr. in de aanvangsklasse", ing. *f* **1,90**, geb. **2,10**

A. Ahn en **A. Moret,** Fransche oefen., drie dltjes **A** en **B,** 2*e dr.* à **1,25**

A. Ahn en **A. Moret,** Lijst van woorden en uitdrukkingen hierbij **2,40**

A. Ahn en **A Moret,** De Hoofdzaken der Fransche Spraakk., 3*e dr.* **1,25**

A. Ahn en **A. Moret,** Herhalingszinnen bij De Hoofdzaken, 2*e dr.* **1,25**

P. B. Benjert en **J. J. B. Elzinga,** Fransch v. d. middelb. school Voorlooper, geïll., ingenaaid *f* **2,90**, gebonden **3,10**

Eerste en tweede deeltje, geïll., ing. à *f* **1,90**, geb., 2*e druk* à **2,10**

Eerste Leesboek, geïll., ing. *f* **1,90**, geb. **2,10**

P. B Benjert en **J J B. Elzinga,** Fr. lectuur v. d. middelb. sch. 1e Serie: No. 1. **G Bruno,** Le tour de la France par deux enfants, geïllustreerd, ingenaaid *f* **1,75**, gebonden . . 2*e druk* **1,90**

No. 2. Vingt récits, geïllustreerd, ingen. *f* **1,75**, geb., 2*e druk* **1,90**

No. 3. **Henri de la Vaulx** et **Arnould Galopin,** Un tour du monde en aéroplane, geïllustreerd, ingenaaid *f* **1,90**, gebonden **2,10**

No. 4. Contes et Comédies, geïllustreerd, ingenaaid *f* **1,50**, geb. **1,70**

2e Serie: No. 1. **Pierre Loti,** Ramuntcho, pièce en cinq actes, geïllustreerd, ingenaaid *f* **1,75**, gebonden **1,90**

No. 2. **Anatole France,** Le crime de Sylvestre Bonnard (Jeanne Alexandre), geïllustreerd, ingenaaid *f* **1,75**, gebonden **1,90**

No. 3. **Edmond Rostand,** Les Romanesques, ingen. *f* **1,50**, geb. **1,75**

P. B. Benjert en **J. J. B. Elzinga,** Fr. Vertaaloef., 2 deeltjes, geïll. à **0,90**

P. B. Benjert en **J. J. B. Elzinga,** De Franse Grammaire bestudeerd in de tekst. Zinnen ontleend aan „Contemporains, par **E. Boulan**" **1,50**

J.-B. Besançon et **W Struik,** Précis historique et anthologie de la littérature française, 2 deelen, ingenaaid à *f* **4,90**, gebonden à **6,25**

C.-F. van Duyl, Gramm franç , par **J. Bitter** et **M. Hovingh,** geb., 2*e dr.* **7,90**

D. de Lange en **A. van Katwijk,** Leerb. v. d. Fransche taal, ten dienste v. Handelscursussen, Handelsdag- en -avondsch., I en II, gec , 3*e dr.* à **2,40**

D. de Lange en **A. van Katwijk,** Fransch leesb. v. Middelb , Mulo- en Handel scholen, met vocabulaire, 2 deelen, geb. . . . . à **1,95**

PETITE BIBLIOTHÈQUE par **W. Bartels,** 9 deeltjes, 7*e druk* à **0,60**

C.-M. Robert, Kleine Fransche Spraakkunst . . . . . 17*e dr.* **1,25**

C.-M Robert, Exercices élémentaires de grammaire française, 16*e dr.* **1.25**

C.-M. Robert, Abrégé de la grammaire française . . . . 26*e dr.* **1,60**

C.-M Robert, Exercices sur l'abrégé de la grammaire française, 26*e dr.* **1,60**

C.-M. Robert, Lectures graduées I . . . . . 28*e dr.* **2,25**

C -M. Robert, Lectures graduées II, *La France et les Français*, 15*e dr.* **2,25**

C.-M. Robert, Lectures graduées III, *Paris et les Parisiens*, 9*e dr.* **2,90**

C.-M. Robert, Recueil de traductions . . . . . 13*e dr.* **1,50**

W. Struik en **K R Gallas,** Bekn. Fr. Spraakk., ing. *f* **1,75**, geb., 5*e dr.* **1,90**

W. Struik en **W. J. Jongejan,** Voorlooper. Inleiding tot **W. Struik** en **K. R Gallas'** Fr. Vert.- en Spr oef , 2 dltjes, geïll., ing. à *f* **1,75**, geb à **1,90**

W. Struik en **K R. Gallas,** Fransche Vertaal- en Spreekoef., I/II, ingenaaid à *f* **1,75**, gebonden . . . . . 6*e druk* à **1,90**

W Struik en **K. R Gallas,** Vocab. hierbij, I/II, ing. à *f* **1,75**, geb., 6*e dr.* à **1,90**

W. Struik en **K. R. Gallas,** Fransch leesboek, geïll , met vocab., I/III, ing. à *f* **2,90**, geb. . . . . 4*e druk* à **3,10**

B. J H. M. Timmermans, Poésies, ingenaaid *f* **3,75**, gebonden . **4,50**

W. Uittenbogaard, Les fautes principales, ing. *f* **1,25**, geb., 3*e dr.* **1,40**

NIEUWE TALEN. — DUITSCH.

B. E. Bouwman und **Th. A. Verdenius**, Deutsche Literaturgeschichte, nebst Lesebuch für höhere Lehranstalten, mit Abbildungen und Porträts, 2 deelen, ingenaaid *f* **5,50**, gebonden in één band, *6e dr.* *f* **6,90**

C. Brouwer en **G. Ras**, Eenvoudige Duitsche spraakkunst voor het eerste jaar, ingen. *f* **0,90**, gebonden . . . . . *5e druk* **1,10**

Eenvoudige Duitsche spraakkunst voor het tweede en derde jaar, ingen. *f* **0,90**, gebonden . . . . . *4e druk* **1,10**

Einfache deutsche Sprachlehre für das zweite und dritte Jahr, ingen *f* **0,90**, gebonden . . . . . *3e druk* **1,10**

Oefeningen voor het eerste jaar, ingen. *f* **0,90**, geb. *5e druk* **1,10**

Oefeningen voor het tweede jaar, ingen. *f* **0,90**, geb. *4e druk* **1,10**

Oefeningen voor het derde jaar, ingen. *f* **0 90**, geb. *3e druk* **1,10**

C Brouwer und **G. Ras**. Das Wunderhorn. Erzählungen, Geschichten und Gedichte, illustriert von **L. O. Wenckebach**, fürs erste Jahr, *2e druk*, ing. *f* **1,50**, geb. *f* **1,65**; fürs zweite Jahr, ing. *f* **1,75**, geb. *f* **1,90**; fürs dritte Jahr, ing. *f* **1,90**, geb. **2,10**

DEUTSCHE NOVELLEN. Mit Erläuterungen versehen von **S. Boorsma** und **K. Brants**, 6 deeltjes . . . . . *5e druk* à **0.60**

C. G. Tromp, Wort und Satz, rev. v. **W. Uittenbogaard**, *6e druk* **1,10**

C. G. Tromp, Frohe Stunden. Deutsches Lesebuch für holländische Lehranstalten, rev. v. **W. Uittenbogaard**, I **A** en **B**, II en III, *8e dr.* à **1 90**

W. Uittenbogaard, Sammlung der Examenaufgaben Deutsch-Niederl. für das Elementardiplom, aus den Jahren 1893 - 1921, *4e dr.* **1 40**

W. Uittenbogaard, Alltägliches. Wörter, Sätze und Redensarten, ingen. *f* **1,25**, gebonden . . . . . *6e druk* **1,40**

W. Uittenbogaard, Allerhand Schwierigkeiten, ingenaaid *f* **1,25**, gebonden . . . . . *3e druk* **1,40**

W. Uittenbogaard, Idiomatisches. Notizen und Übungen für den Schulgebrauch, ingen. *f* **1,25**, gebonden . . . . . *2e druk* **1,40**

Th A. Verdenius, Vertalingen in en uit het Duitsch voor candidaten L. O. en studeerenden M. O., A. **1 60**

J. A. Verdenius en **R. P. G. Hameetman** Leerb. der Duitsche taal, ten dienste v. Handelscursussen, Handelsdag- en -avondsch., gecart., I, *9e druk* *f* **1,95**, II, *6e druk* **1,95**

J. A. Verdenius en **R P. G. Hameetman**, Duitsch Leesboek met hulpboekje, voor middelbare, Mulo- en Handelssch., I, geb. *9e dr.* **1,95**

Duitsch leesb. m. hulpb., II A, v. middelb. en Mulo-sch., geb *4e dr.* **2,40**

Duitsch Leesboek met hulpboekje, II B, v. Handelsscholen, geb *4e dr.* **2,40**

J. A. Verdenius en **Th. A. Verdenius**, Leercursus der Duitsche taal voor middelbare en Mulo-scholen, I en II. ing. à *f* **2.75**, geb. à *f* **2,90**, III, ing. *f* **1,25**, geb *f* **1.40**, IV, *ter perse*. Spraakk., behoorende bij III en IV, ing. *f* **1,00**, geb. **1 20**

VON DEUTSCHER ART UND KUNST, herausgegeben von **C. Brouwer** und **G. Ras.**

No. 1. **Theodor Storm**, In St. Jürgen und Der stille Musikant, ingen *f* **1 30**, gebonden **1,50**

No 2. **Wilhelm Meyer-Förster**, Alt-Heidelberg, Schauspiel in fünf Aufzügen, ingen. *f* **1,50**, geb. **1,70**

Dr. **L. Wirth**, Synonyme, Homonyme Redensarten etc. der deutsch-niederländischen Sprache, gebonden . . . . *2e druk* **5,50**

NIEUWE TALEN. — ENGELSCH.

B D. Best, Extracts for translation into Dutch, ing *f* **1,25**, geb , *6e dr.* *f* **1,40**

A. Broers en **R. P. G. Hameetman,** Leerboek der Engelsche taal t. d. v. Handelscurs., Handelsdag- en -avondsch., I, gecart., *6e dr.* **1.95**

Leerboek der Engelsche taal, II, gecartonneerd . . . *4e druk* **1,95**

A. Broers, R. P. G. Hameetman en **H. Koolhoven,** Engelsch leesboek, met hulpboekje, voor middelbare, Mulo- en Handelsscholen.

Eerste deeltje, gebonden . . . . . *6e druk* **2,25**

Tweede deeltje **A**, voor middelb. en Mulo-scholen, geb., *4e druk* **2 50**

Tweede deeltje **B**, voor Handelsscholen, door **A. Broers** en **R. P. G. Hameetman,** gebonden . . . . . *3e druk* **2,50**

CONTINUOUS STORY READERS, edited by **P. van Rossum:**

7 deeltjes . . . . . *9e druk* à **0,60**

J C. G. Grasé, I. Oefeningen in de Engelsche taal. Leerstof voor Dhə fēst thrī mənths, gebonden . . . . . *14e druk* **1,40**

II. Oefeningen in de Engelsche taal. Leerstof voor The first year, gebonden . . . . . *27e druk* **2.75**

Exercise book, English grammar of the first year, gec., *4e dr.* **1,10**

III. Idiom and grammar for higher forms, on an inductive plan, gebonden . . . . . *2e herziene druk* **2,75**

J. Kooistra en **J. H. Schutt,** Eenvoudige Engelsche Spraakkunst. twee deeltjes, ingen. à *f* **0.90**, geb. . . . . *2e druk* à **1,10**

Oefeningen bij de Eenv. Engelsche Spraakkunst, eerste deeltje, ing. *f* **0.90**, geb., *2e dr.* *f* **1,10**, tweede deeltje, ing. *f* **1,25**, geb. **1,50**

H. G. de Maar, English Passages for translation, for the use of higher forms in schools and of students, 3 deeltjes, geïll. . à **1,10**

H. G. de Maar en **J E. de Maar,** Inleiding tot de Eng. Handelstaal, geïllustr., I, ingen. *f* **1,60**, geb. *f* **1,80**, II, ingen. *f* **1,90**, geb. **2,10**

H. G. de Maar en **J. E. de Maar,** Handboek der Eng. Handelstaal.

A. De Algem. Handelstaal. Terminologie, Vertalingen in het Engelsch, geïll., ing. *f* **2,90**, geb. **3,25**

B. De Branchetalen. Correspondentie over Goederenhandel, Scheepvaart en Bankwezen, geïll., ing. *f* **2,90**, geb. **3,25**

C. Spraakkunst . . . . . *ter perse*

D. Stukken ter vertaling uit het Engelsch, geïll., ing. *f* **1,50**, geb. **1,80**

E. Leesboek . . . . . *ter perse*

M. G. van Neck, Preparatory English Prose, ing. *f* **1,60**, geb. *16e dr.* **1,75**

M. G. van Neck, Easy English prose and poetry for class-reading, ingen. *f* **1,90**, gebonden . . . . . *11e druk* **2,10**

M. G. van Neck. A concise history of Engl. lit., ing. *f* **1.50**, geb. *10e dr.* **1,65**

OF OLDEN TIMES AND NEW, onder red. van **L van der Wal:**

12 deeltjes . . . . . *17e druk* à **1,45**

REVISED EDITIONS, edited by **J. C. G. Grasé** and Dr. **A E. H Swaen:**

I. Baroness Orczy, The scarlet Pimpernel, geïllustr., *7e druk* **2,50**

II. Miss **Marjorie Bowen,** I will maintain, geïll. . . . *2e druk* **3,25**

III. H. G. Wells. The wheels of Chance, geïll. . . . *2e druk* **2,50**

P. van Rossum, Practisch leerboek der Engelsche taal, ten dienste v. h. uitgebreid L. O., Herh.sch. en Taalc., geïll., 3 deeltjes, *9e dr.* à **0,85**

P. van Rossum, Boeiend Engelsch. Eenv. leesb., ten d. v. leerl. v. Ulo- en Mulo-sch., Herhalingssch. en Taalcurs., geïll. d. **H Meyer** en **J. Sühl.** 1e en 2e stukje, gec., *2e dr.* à *f* **1,15**, 3e stukje, gec., *ter perse*

W. Uittenbogaard, A handful of exercises. Losse zinnen t. vert. i. h Eng. en omgekeerd, verz. t. d. v. leerl. v. Mulo-sch., ing. *f* **1,25**, geb , *3e dr.* **1,40**